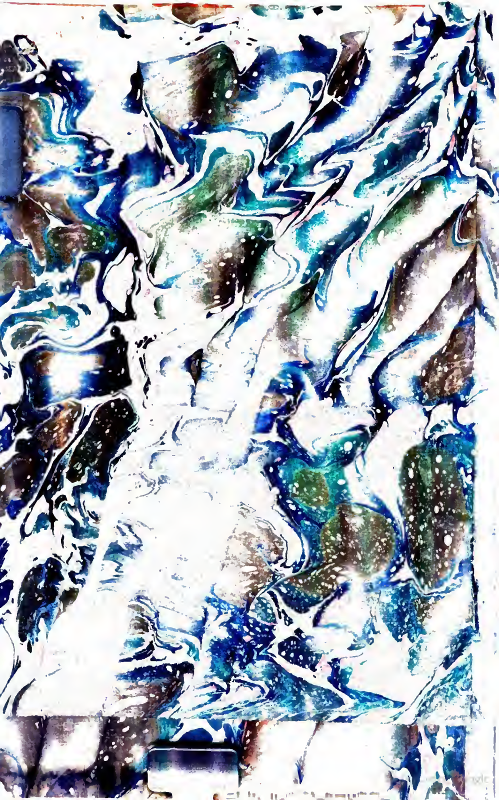
Digitized by Google

Digitized by Google

PER
N 15947

126 - 3 - 16

Digitized by Google

R. P. NATALIS
ALEXANDRI
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM,
IN SACRA FACULTATE PARISIENSI DOCTORIS, ET EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS
NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum poſt Chriſtum natum milleſimum ſexcenteſimum: Et in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA

Notis & Animadverſionibus, quoad Hiſtoriam & Diſſertationes novi Teſtamenti, aucta ad caſtigationem & illuſtrationem opinionum quarumdam Authoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA
Lucenſis, Congregationis Matris Dei.

Editio ſecunda Lucenſis, animadverſionibus quibuſdam novis aucta & illuſtrata a P. Jo. Dominico Mansi Congregationis ejuſdem.

Tomus Quartus.
Sæculum Tertium, & Quartum continens.

LUCÆ

Typis Leonardi Venturini.

M D C C L.

DE SUPERIORUM LICENTIA.

Digitized by Google

INDEX

CAPITUM, DISSERTATIONUM,

Articulorum, Propoſitionum, & Paragraphorum, Voluminis IV. Hiſtoriam Eccleſiaſticam III. & IV. Sæculi continentis.

Caput I. De *Perſecutionibus, quæ in Eccleſiam graſſatæ ſunt tertio nominis Chriſtiani ſæculo.* 1.
Caput II. *De Summis Pontificibus, qui Eccleſiæ præfuerunt tertio ſæculo.* 2.
Caput III. *De Erroribus, Hæreſibus, Schiſmatibus, quæ Eccleſiam tertio ſæculo infeſtarunt.* 4.
Art. I. *De Berillo, & Privato.* ibid.
Art. II. *De Arabibus, & Valeſiis.* 5.
Art. III. *De Schiſmate Feliciſſimi.* ibid.
Art. IV. *De Schiſmate, & Hæreſi Novatianorum.* 6.
§. I. *De Novato*, ibid. §. II. *De Novatiano.* 7.
§. III. *De Errore palmari Novatiani, & Novatianorum.* 8.
§. IV. *De cæteris Novatianorum erroribus* 10.
§. V. *De Conciliis adverſus Novatianam, & ejus Hæreſim celebratis.* 11.
Art. 5. *De Rebaptizantium errore,* ibid.
§. I. *Qui primus illius Auctor.* ibid.
§. II. *Error ille Orientem pervaſit, & Conciliis ibi firmatus eſt.* ibid.
§. III. *Eidem errori magnas vires addidit S. Cyprianus, & tria ſub ipſo, Carthagine celebrata Concilia.* 12.
§. IV. *Sanctus Stephanus Romanus Pontifex veritatem ſedulo defendit invictiſſimo Traditionis clypeo.* ibid.
§. V. *Quomodo S. Cyprianus Stephani Pontificis Romani Decretum exceperit.* 13.
§. VI. *Quæ momenta Sancti Cypriani errorem alerent.* ibid.
Art. VI. *De Angelicis, & Apoſtolicis.* 14.
Art. VII. *De Praxeanis, Noetianis, & Sabellianis.* 15.
Art. VIII. *De Paulo Samoſateno, & Paulianiſtis.* 16.
§. I. *De Perſona, & Moribus Pauli Samoſateni.* ibid.
§. II. *De Erroribus Pauli Samoſateni.* 17.
§. III. *De Conciliis contra Paulum Samoſatenum celebratis.* ibid.
Art. IX. *De Manichæorum Hæreſi.* 18.
§. I. *De ejus Authoribus.* ibid.
§. II. *De Erroribus Manichæorum.* 19.
§. III. *De Moribus Manichæorum.* 20.
§. IV. *De Manichæorum Debellatoribus.* 21.
Art. X. *De Hieracithis.* 22.
Art. XI. *De Nepote.* 23.
Art. XII. *De Origene, & Origeniſtis.* ibid.
§. I. *De Origenis perſona, & fortuna.* ibid.
§. II. *De Origenis erroribus.* 24.
§. III. *De Origenis Sectatoribus, Defenſoribus, & Impugnatoribus.* 25.
Caput IV. *De Authoribus Eccleſiaſticis tertii Sæculi.* 28.
Art. I. *De Minutio Felice, S. Hippolyto & Cajo.* ibid.
Art. II. *De Scriptis Origenis.* 30.
Art. III. *De Ammonio, Julio Africano, & Sancto Cornelio.* 32.
Art. IV. *De Sancti Cypriani, & Pontii Diaconi lucubrationibus.* 33.
Art. V. *De S Gregorio Neocæſareenſi.* 35.
Art. VI. *De duobus Dionyſiis, Romano, & Alexandrino.* 37.
Art. VII. *De Novatiano & Pierio.* 38.
Art. VIII. *De Sixto Secundo, & S. Zenone Veronenſi.* ibid.
Caput Ultimum. *De Imperatoribus, qui rerum ſumma potiti ſunt tertio nominis Chriſtiani Sæculo.* ibid.
Diſſert. I. *De Fide Zephirini Romani Pontificis.* 43.
Art. Unicus. *Utrum Zephirinus Pontifex Maximus Montani Hæreſim propugnaverit, aut ipſi faverit.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. II. *De ſtatu Controverſiæ inter Lapſos in Perſecutione Decii, & Clerum Romanum Sancto Cypriano, ejuſdem Collegis conſentientem: Deque ejus progreſſu & exitu.* 44.
Propoſitio I. ibid. II. 45.
Propoſitio III. 48.
Diſſert. III. *De Libellis Indulgentiæ, quos Martyres Lapſis concedebant.*
Quis eorum modus? Quæ vis eſſet? 51.
Propoſitio I. ibid. II. 52.
Propoſitio III. IV. & Ultima. 53.
Diſſert. IV. *De poteſtate Diaconorum, qui in carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria exciperent, & conſiliis ſuis dirigerent.* 54.
Quæſtio Unica. *Utrum Diaconi Lapſos, abſentibus Epiſcopis & Presbyteris, Sacramentaliter abſolverent.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. V. *De Libellaticorum facinore & variis eorum generibus.* 58.
Art. Unicus. *Utrum omnes Libellatici fidem abnegarent.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 59.
Diſſert. VI. *De peccatis publicæ Pœnitentiæ legibus tertio Sæculo, & deinceps obnoxiis.* 60.
Quæſt. I. *De peccatis mortalibus in ordine ad Pœnitentiam publicam.* ibid.
Art I. *Utrum omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ olim Eccleſia ſubjecerit?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Quæſt. II. *De peccatis occultis, in ordine ad Pœnitentiam publicam.* 70.
Art. I. *Utrum primis Eccleſiæ Sæculis peccata occulta, ſi graviora eſſent, ſubjicerentur Pœnitentiæ publicæ?* ibid.

Digitized by Google

INDEX

Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 72.
Differt. VII. *De Abſolutionis denegatione, in ſupremo vitæ diſcrimine, quorumdam criminum reis.* 79.
Art. Unicus. *Utrum primis Eccleſiæ Sæculis, & tertio præſertim, negata ſit Abſolutio Sacramentalis quibuſdam criminibus?* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 81.
Propoſitio III. 82.
Differt. VIII. *De variis Pœnitentiæ publicæ Gradibus.* 87.
Art. I. *De prima Pœnitentia publicæ ſtatione, ſcilicet de Fletu.* ibid.
Art. II. *De ſecunda Pœnitentiæ publicæ ſtatione ſcilicet de Auditione.* 88.
Art. III. *De tertia Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Subſtratione* 89.
Art. IV. *De quarta pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Conſiſtentia.* ibid.
Art. V. *Utrum Pœnitentes ad ſuperiorem ſtationem ab inferiori quandoque aſcenderent, media prætermiſſa?* 90.
Propoſitio. ibid.
Differt. IX. *De tempore quo Sacramentalis Abſolutio primis Eccleſiæ Sæculis concedebatur* 91.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. ibid III. 92.
Propoſitio IV. V. ibid. VI & VII. 93.
Differt. X. *De Unitate Pœnitentiæ.* 97.
Quæſt. Unica. *Utrum iis, qui acta publice Pœnitentia, nova crimina perpetrabant, omnis aditus Pœnitentiæ ab Eccleſia præcluderetur.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 99.
Differt. X. *De Pœnitentia Clericorum.* 101.
Quæſt. Unica. *Utrum Clerici primis Eccleſiæ Sæculis Pœnitentiæ publicæ addicerentur* ib.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. ibid. III. 102.
Propoſitio IV. & Ultima. 104
Differt. XII. *De progreſſu Controverſiæ, quæ Sanctum Cyprianum & Africanos Epiſcopos, Firmilianumque, & Orientales, cum Stephano Romano Pontifice commiſit.* 105.
Art. I. *Utrum Stephanus Cyprianum & Firmilianum cum Coepiſcopis, ob errorem de rebaptizandis Hæreticis, excommunicaverit.* ibid.
Propoſitio I. ibid. II. 106.
Art. II. *Utrum Firmilianus, aliique Orientales errorem de iterando Hæreticorum Baptiſmate depoſuerint.* 108.
Propoſitio. ibid.
Art. III. *Utrum Sanctus Cyprianus errorem depoſuerit.* 110.
Propoſitio. ibid.
Art. IV. *Utrum Sanctus Cyprianus, & Africani Epiſcopi exiſtimaverint dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod propugnabant, ad fidem ſpectare?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XIII. *De Stephani Pontificis Maximi Decreto circa Baptiſmi collationem in nomine Chriſti.* 115.
Quæſt. Unica. *Utrum Stephanus primus Romanus Pontifex decreverit Baptiſma in nomine Chriſti collatum, validum ac legitimum eſſe.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Differt. XIV. *De Fide Stephani Romani Pontificis circa Baptiſmum Hæreticorum.* 119.
Art. Unicus. *Utrum Stephanus Pontifex in errorem oppoſitum Sancti Cypriani errori lapſus fuerit, omnium Hæreticorum Baptiſmate ratihabito?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XV. *De moribus Origenis.* 122.
Quæſt. I. *de Origenis Ordinatione.* ibid.
Art. Unicus. *Utrum eviratio Origenis fuerit canonicum illius Ordinationis impedimentum?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Quæſt. II. *De Negatione, & Thurificatione Origenis.* 124.
Art. Unicus. *Utrum Origenes in perſecutione Decii lapſus fuerit, & Idolis thus adoleverit?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XVI. *De Fide Origenis.* 127.
Art I. *Utrum ab omni prorſus errore poſſit Origenes vindicari.* ibid.
Propoſitio. ibid.
§. I. *Extrinſecis teſtimoniis probatur Propoſitio.* ibid.
§. II. *Origenis Doctrinam erroris puram aſſerere vetat Eccleſiæ Judicium.* 129.
§. III. *Ex Scriptis Origenis probatur ipſius doctrinam nullatenus erroris purum & immunem aſſeri poſſe.* 131.
§ IV. *Diluuntur argumenta in gratiam Origenis ab ipſius defenſoribus adducta.* 132.
Art. II. *Utrum Origenes de Filio Dei recte ſenſerit.* 136.
Propoſitio. ibid.
Art. III. *Utrum Origenes Pelagiani, & Semipelagiani erroris fundamenta jecerit.* 139.
Propoſitio. ibid.
Art. IV *Utrum Origenes de Eucharistiæ Sacramento recte ſenſerit.* 140.
Differt XVII *De Origenis Defenſoribus.* 143.
Art. Unicus *Utrum omnes Origenis Defenſores de ſuſpicione hæreſeos fuerint periclitati.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. Propoſitio III. 144
Differt. XVIII *De Canone undecimo Epiſtolæ Canonicæ Sancti Gregorii Neocæſarcenſis.* 147.
Art. Unicus. *Utrum undecimus ille Canon ſubdititius ſit.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XIX. *De Sententia Sancti Dionyſii Alexandrini circa Myſterium Trinitatis.* 149.
Art. Unicus. *Utrum S. Dionyſius Alexandrinus Arianis faverit, eorumque hæreſim præformaverit.* ibid.
Propoſitio. 150.
Differt. XX. *De Lapſu Marcellini Romani Pontificis, & de Sinveſſana Synodo.* 153.
Art. Unicus. *Utrum Marcellinus thus Idolis adoleverit, ob idque in Sinveſſana Synodo fuerit damnatus.* ibid.
Propoſitio I. Propoſitio II. ibid.
Differt. XXI *De Concilio Illiberitano.* 155.
Art. I. *De Concilii Illiberitani Epocha.* ibid.
Propoſitio I. ibid.

Pro-

Propoſitio II. 156.
Propoſitio III. ibid.
Art. II. *De Concilii Illiberitani Canonibus, & authoritate.* 158.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. XXII. *Adverſus Novatianos.* 166.
Quæſt. Unica. *Utrum Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit?* Propoſitio. ibid.
Diſſert. XXIII. Quæſt. Unica. *Adverſus Rebaptizantium Errorem.* 175.
Utrum Baptiſmus ab Hæreticis collatus irritus ſit, baptizarique iterum debeant, qui extra Eccleſiam baptizati ſunt. ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. XXIV. *Præcedentis Appendix. De Concilio Plenario, quod controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum diremit, juxta ſententiam S. Auguſtini;* 187.
Quæſt. Unica. *Utrum nomine Plenarii Concilii in quo Quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finitu eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe Primum, vel Nicænum intellexerit.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 189.
Diſſert. XXV. *Contra Praxeanos, Noetianos, & Sabellianos.* 192.
Quæſt. Unica. *De Perſonarum divinarum Trinitate.* ibid.
Art. Unicus. *Utrum ſint revera tres in Deo Perſonæ?* Propoſitio. ibid.
Diſſert. XXVI. *Adverſus Manichæos.* 201.
Quæſt. Unica. *De libero arbitrio hominis ad peccandum.* ibid.
Art. Unicus. *Utrum libero arbitrio præditus ſit homo, quo peccatum, vitare poſſit?* Propoſitio. ibid.
Diſſert. XXVII. *Contra Origeniſtas.* 211.
Art. I. *Utrum Animæ creatæ fuerint ante corpora, & propter peccata ante Mundi corporei creationem commiſſa, fuerint in illa velut in carceres detruſæ.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. *Utrum finem habitura ſit dæmonum, & hominum impiorum damnatio?* 213.
Propoſitio. ibid.
Cap. I. *De perſecutionibus quæ Eccleſiam afflixerunt quarto ſæculo.* 218.
Cap. II. *De Pontificibus qui Romanam & univerſalem Eccleſiam rexerunt ſæculo quarto.* 221.
Cap. III. *De Hæreſibus, & Schiſmatibus, quibus Eccleſia ſæculo quarto turbata eſt.* 228.
Art. I. *De Schiſmate, & Hæreſi Donatiſtarum.* ibid.
§. I. *De Schiſmatis iſtius origine & Authore.* ib.
§. II. *Quid apud Conſtantinum Imperatorem egerint Schiſmatici Donatiſtæ?* 229.
§. III. *Quid in cauſſa Donatiſtarum egerit Conſtantinus Magnus.* ibid.
§. IV. *De Erroribus Donatiſtarum.* 230.
§. V. *De Moribus Donatiſtarum.* ibid.
§. VI. *De Schiſmate Donatiſtarum inter ſe.* 232.
§. VII. *De Conciliis Donatiſtarum, & primo de Concilio Cirtenſi,* 233.
§. VIII. *De duobus Conciliis Carthaginenſibus Donatiſtarum.* Ibid.
§. IX. *De Conciliis adverſus Donatiſtas celebratis. Et primo de Concilio Romano,* 234.
§. X. *De Concilio Arelatenſi primo,* ibid.
§. XI. *Donatiſtæ Romæ habere Epiſcopum ambierunt, at Catholici nominis gloriam ſubripuerunt,* 235.
§. XII. *De Chriſtianorum Imperatorum Edictis & geſtis adverſus Donatiſtas,* ibid.
§. XIII. *De Collatione Carthaginenſi,* 236.
§. XIV. *De Impugnatoribus Donatiſtarum,* 338.
§. XV. & ultimus. *Quamdiu duraverit Donatiſtarum Hæreſis?* 239.
Art. II. *De Schiſmate Meletianorum.* 240.
Art. III. *De Arianis, & Semiarianis.* 241.
§. I. *De Arii perſona.* ibid.
§. II. *Quo tempore Arius hæreſim condiderit, & qui fuerint illius errores,* ibid.
§. III. *De primis Arii diſcipulis & fautoribus. Et de S. Alexandri adverſus novam hæreſim vigilantia.* ibid.
§. IV. *De Arii damnatione, reſtitutione & exitu,* 242.
§. V. *De Multiplici Arianæ ſectæ factione,* ibid.
§. VI. *De inſidiis & perſecutionibus Arianorum in S. Athanaſium, & alios Nicænæ Fidei Defenſores,* 243.
§. VII. *De perſecutione Conſtantii in Liberium,* 246.
§. VIII. *De perſecutione Conſtantii in Oſium,* 247.
Art. IV. *De Conciliis in cauſſa Arianæ Hæreſeos, & Arianorum celebratis,* 248.
§. I. *De duobus prioribus Conciliis Alexandrinis contra Arium,* ibid.
§. II. *De Concilio Nicæno,* ibid.
§. III. *De Synodo Tyria,* 250.
§. IV. *De Synodo Hieroſolymitana,* ibid.
§. V. *De Synodo Conſtantinopolitana Arianorum,* 251.
§. VI. *De altero Conciliabulo Conſtantinopolitano,* ibid.
§. VII. *De Concilio Alexandrino in cauſſa S. Athanaſii,* ibid.
§. VIII. *De Concilio Antiocheno Arianorum,* ibid.
§. IX. *De variis Fidei Formulis in Concilio Antiocheno ab Arianis editis,* 252.
§. X. *De Canonibus Antiochenæ Synodi,* ibid.
§. XI. *De Concilio Romano in cauſſa S. Athanaſii,* 254.
§. XII. *De ſecunda Synodo Antiochena Arianorum,* ibid.
§. XIII. *De Concilio Sardicenſi,* ibid.
§. XIV. *De Canonibus Concilii Sardicenſis,* 255.
§. XV. *De Pſeudoſynodo Sardicenſi: & rebus poſt eam geſtis.* 256.
§. XVI. *De Concilio Mediolanenſi Catholicorum.* 257.
§. XVII. *De Concilio Sirmienſi.* ibid.
§. XVIII. *De Sirmienſibus Fidei Formulis,* ib.
§. XIX. *De Arelatenſi Arianorum Conciliabulo.* 258.
§. XX. *De Concilio Mediolanenſi ſub Liberio,* ibid.
§. XXI. *De Synodo Byterrenſi Arianorum.* 259.
§. XXII. *De Concilio Ancyrano Semi-Arianorum,* ibid.
§. XXIII. *De Concilio Ariminenſi.* ibid.
§. XXIV. *De Concilio Seleucienſi.* 260.
§. XXV. *De Conſtantinopolitano Conciliabulo.* 261.

Digitized by Google

§. XXVI. *De altero Conciliabulo Antiocheno.* ibid.
§. XXVII. *Concilio Alexandrino poſt reditum S. Athanaſii celebrato.* 262.
§. XXVIII. *De Concilio Pariſienſi contra Arianos.* ibid.
§. XXIX. *De Altero Concilio Alexandrino ſub S. Athanaſio.* ibid.
§. XXX. *De Concilio Antiocheno ſub Meletio.* ibid.
§. XXXI. *De Synodo Lampſacena.* ibid.
§. XXXII. *De Synodo Illyrici.* 263.
§. XXXIII. *De Synodo Tyanenſi.* ibid.
§. XXXIV. *De Aliis Arianorum Conciliabulis.* ibid.
§. XXXV. *De S. Hilarii Pictavienſis geſtis contra Auxentium: & de Romana contra illum Hæreticum Synodo.* 264.
§. XXXVI. *De Synodo Aquilejenſi,* Ibid.
Art. V. *De impugnatoribus Arianorum.* 265.
Art. VI. *De Collutbianis.* 266.
Art. VII. *De Aetianis, & Anomæis.* ibid.
Art. VIII. *De Photino & ejus Hæreſi.* 267.
Art. IX. *De Audianis.* 268.
Art. X. *De Euſtathianis.* 269
Art. XI. *De Macedonianis.* ibid.
§. I. ibid.
§. II. *De Concilio Conſtantinopolitano primo adverſus Macedonianos celebrato.* 270.
§. III. *De Macedonianæ Hæreſeos Impugnatoribus.* 271.
Art. XII. *De Eccleſiæ Antiochenæ Schiſmate.* 272.
Art. XIII. *De Luciferiano Schiſmate.* ibid.
Art. XIV. *De Apollinariſtarum Hæreſi.* 274
§. I. *A quibus, & quando ſit damnatus Apollinaris?* 275.
§. II. *Quinam Apollinariſtarum errores ſcriptis ſuis impugnarint.* 276.
Art. XV. *De Aerianis.* ibid.
Art. XVI. *De Meſſalianis, ſive Euchitis.* 277.
Art. XVII. *De Priſcillianiſtis, & de Cæſaraugustana Synodo adverſus ipſos celebrata.* ibid.
§. II. *De aliis Conciliis contra Priſcillianiſtas celebratis.* 279.
Art. XVIII. *De Helvidio, & ejus Hæreſi.* 280.
Art. XIX *De Joviniano & ejus erroribus.* ibid.
Art. XX. *De Diſcalceatis.* 281.
Art. XXI. *De Collyridianis.* ibid.
Art. XXII. *De Bonoſiacis.* 283.
Art. XXIII. *De Euphrata.* ibid.
Cap. IV. *De Conciliis Nationalibus, aut Provincialibus, quibus ſancita eſt diſciplina IV. Eccleſiæ ſæculo.* 284.
Art. I. *De Concilio Ancyrano.* ibid.
Art. II. *De Concilio Neocæſarienſi.* 285.
Art. III. *De Concilio Laodiceno.* ibid.
Art. IV. *De Concilio Carthaginenſi I.* 287.
Art. V *De Concilio Vaſenſi primo.* ibid.
Art. VI. *De Concilio Valentino primo.* 288.
Art. VII *De Concilio Taurinenſi.* ibid.
Art. VIII. *De Concilio Carthaginenſi ſecundo.* 289.
Art. IX. *De Concilio Carthaginenſi tertio.* ibid.
Art X *De Concilio Hipponenſi.* 290.
Art. XI. *De Concilio Carthaginenſi IV.* ibid.
Art. XII. *De Concilio Carthaginenſi V.* 292.
Cap V. *De ſtatu Politiæ Eccleſiaſticæ IV. ſæculi.* 293.
Art. I. *De Patriarchis.* ibid.
Art. II. *De Exarchis.* ibid.
Art. III. *De Theſſalonicenſi Primata.* 294.
Art. IV. *De Primate Carthaginenſi.* 295.
Art. V. *De Metropolitanis.* ibid.
Art. VI. *De Epiſcopis.* 296.
Art. VII. *De Curatis & Parochiis.* 297.
Art. VIII. *De Cæteris Clericis.* ibid.
Art. IX. *De Monachis.* 298.
Art. X. *De ſacris Virginibus, & Sanctimonialibus.* 301.
Art. XI. *De Eccleſiæ bonis.* 303.
Art. XII. *De Virorum Eccleſiaſticorum immunitatibus.* 305.
Cap. VI. *De Authoribus, qui Eccleſiam Scriptis ſuis illuſtrarunt & defenderunt IV. nominis Chriſtiani ſæculo.* 306.
Art. I. *De S. Methodio.* ibid.
§ I. ibid.
§ II. *Expenduntur quædam a S. Methodio durius dicta in Sympoſio Virginum, & alibi* 307.
Art. II. *De S. Victorino & Arnobio.* 308.
Art. III *De Lactantio.* 309.
Art. IV. *De Juvenco, & Conſtantino.* 313.
Art. V. *De Euſebio Cæſarienſi.* ibid.
Art. VI. *De Julio Firmico, S. Antonio, & Sarapione.* 314.
Art. VII. *De Euſebio Emiſeno.* 315.
Art. VIII. *De S. Athanaſio.* ibid.
Art. IX *De Euſtathio Antiocheno.* 325.
Art. X. *De S. Jacobo Niſibitano.* ibid
Art. XI. *De Lucifero Calaritano.* ibid.
Art. XII. *De S. Cyrillo Hieroſolymitano.* ibid.
Art. XIII. *De SS Hilario & Phœbadio.* 334.
§. I. ibid.
§. II. *De S. Phœbadio.* 338.
Art. XIV. *De Hilario Sardo, Romanæ Eccleſiæ Diacono.* 340.
Art. XV. *De S. Dorotheo Martyre, Victorino Afro, & Tito Boſtrenſi.* 342.
Art. XVI. *De Optato Milevitano, & S Paciano Barcinonenſi.* 343.
Art. XVII. *De S. Eprem.* ibid.
Art. XVIII. *De Idatio Claro, Philaſtrio, & Damaſo.* 345.
Art. XIX. *De S. Baſilio Magno.* ibid.
§ I. ibid.
§. II. *Diſcutitur quo ſenſu S. Baſilius in Liturgia ſua Euchariſtiam vocaverit τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.* 346.
§. III. *Expenduntur alii libri S. Baſilio inſcripti.* 347.
§. IV. *Canonicæ Epiſtolæ S. Baſilii ad Amphilochium expenduntur* ibid.
Art. XX. *De S. Gregorio Nyſſeno.* 349.
Art. XXI *De SS. Amphilochio & Cæſario.* 352.
Art. XXII. *De S. Gregorio Nazianzeno, & Gregorio Bætico.* ibid.
Art. XXIII. *De Didymo, Gelaſio, Seniore, & Pachomio.* 354.
Art. XXIV. *De Auſonio Poeta Chriſtiano,* ibid.
Art. XXV. *De Oreſieſi, Marco Eremita, Aſterio, & Diadocho.* ibid.
Art. XXVI. *De Paulino Epiſcopo Nolano, & altero Paulino, S. Ambroſii Clerico.* 355.
Art. XXVII. *De S. Ambroſio.* ibid.
§. I. *De Operibus S. Ambroſii legitimis,* ibid.
§ II. *Expenduntur ſex Libri de Sacramentis.* 358.
§. III. *Quæ S. Ambroſii Opera exciderint.* 359.

§. IV.

§. IV. *Leviores ſunt S. Ambroſii nævi quam ut ipſius authoritatem elevare poſſint in controverſiis Fidei.* 360.
Art. XXVIII. *De S. Epiphanio.* 361.
Art. XXIX. *De S. Joanne Chryſoſtomo.* 364.
Art. XXX. *De Nævis S. Joannis Chryſoſt.* 367.
Art. XXXI *De S. Hieronymo.* 372.
Art. XXXII. *De Joanne Hieroſolymitano, Theophilo Alexandrino, Palladio, & Severiano Gabalitano.* 376.
Art. XXXIII. *De Ruffino Aquilejenſi.* ibid.
Art. XXXIV. *De Gaudentio, Chromatio, & Prudentio.* 379.
Art. XXXV. *De Commodiano.* ibid.
Art. XXXVI. *De Tichonio.* ibid.
Cap. ult. *De Imperatoribus qui Rempublicam moderati ſunt quarto Sæculo.* 380.
Art. I. *De Julio Conſtantio Chloro, & Conſtantino Magno.* ibid.
Art. II. *De filiis Conſtantini Imperatoris.* 382.
Art. III *De Juliano.* 383.
Art. VI. *De Joviano, Valentiniano & Valente.* ib.
Art. V *De Gratiano, Valentiniano juniore & Theodoſio Magno.* 384.
Art. VI. *De Arcadio & Honorio.* 388.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM QUARTI SÆCULI.

SELECTÆ DISSERTATIONES.

Dissert. I DE *Donato a Caſis nigris Schiſmatis Donatiſtarum authore.* 391.
Quæſt. unica. *Utrum Donatus a Caſis-nigris fuerit Epiſcopus Carthaginenſis.* ibid.
Prop. *Donatus a Caſis-nigris numquam fuit Carthaginenſis Epiſcopus.* ibid.
Diſſert. II. *De Concilii Cirtenſis epocha,* 392.
Prop. *Concilium Cirtenſe congregatum eſt poſt Diocletiani perſecutionem, an. Chr. CCCV.* ib.
Diſſert. III. *De Concilio Romano ſub Melchiade contra Donatiſtas celebrato.* 393.
Quæſt. I. *Utrum Donatus ille qui in Concilio Romano damnatus eſt, fuerit Donatus a Caſis-nigris.* ibid.
Prop. eſt Affirmans. ibid.
Quæſt. II. *Utrum Melchiades Concilio Romano præfuerit: ac ſententiam tulerit contra Donatiſtas, & ſecundum Cæcilianum, ut Imperatoris Conſtantini delegatus?* ibid.
Prop. ibid
Diſſert. IV. *De Concilio Arelatenſi.* 395.
Quæſt. I. *Utrum Cauſſa Donatiſtarum & Cæciliani, quæ in Romano Concilio fuerat a Melchiade judicata, ſine Summi Pontificis conſenſu retractata fuerit in Concilio Arelatenſi.* ibid.
Prop. ibid.
Quæſt. II. *Quot Epiſcopi Arelatenſi Concilio interfuerint?* 396.
Prop. *Ducenti Epiſcopi Concilio Arelatenſi interfuerunt.* ibid.
Diſſert. V. *De Jure Conſtantini Imperatoris in cauſſis Cæciliani, & Felicis Aptungitani, nec non in toto Schiſmatis Donatiſtarum negotio.* 397.
Prop. ibid.
Diſſert. VI. *De Abſolutione Cæciliani,* 404.
Quæſt. unica. *Utrum Cæcilianum a Judicibus Eccleſiaſticis abſolutum, credere debuerint innocentem, tum Donatiſtæ, ut in Eccleſiam reciperentur, tum ipſi Catholici, qui cum Cæciliano communicabant.* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. VII. *De Collatione Carthaginenſi.* 407.
Quæſt. unica. *Utrum Collatio Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis recte & prudenter indicta fuerit, & celebrata? Et utrum ſimiles cum aliis Hæreticis collationes & diſputationes concedi debeant?* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. VIII. *De Meletii Schiſmate.* 411.
Quæſt. unica. *Utrum accurate & vere a S. Epiphanio referatur Meletiani Schiſmatis origo?* ib.
Prop. ibid.
Diſſert. IX. *De Viſione S. Petri Alexandrini circa Arium, & de Actis ejuſdem S. Patriarcæ & Martyris.* ibid.
Art. unicus. *Utrum Viſio S. Petri Alexandrini de Ario vera ſit: & ſincera ſint Acta ex quibus deprompta eſt?* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. X. *De Secundo Concilio Alexandrino contra Arium.* 412.
Quæſt. unica. *Utrum Oſius a Conſtantino Imperatore, vel a Silveſtro Romano Pontifice miſſus fuerit, ut Eccleſiæ diſſidia, congregata Synodo componeret?* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. XI. *De Nicæni Concilii convocatione.* ibid.
Art. unicus. *A quo Nicæna Synodus convocata fuerit?* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. XII. *De Præſide Nicæni Concilii.* 417.
Art. unicus. *Quis Nicæno Concilio præfuerit?* ib.
Prop. ibid.
Diſſert. XIII. *De Concilii Nicæni Epocha.* 422.
Art. unicus *Quo tempore celebratum fuerit Nicænum Concilium?* ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. *Nicæna Synodus anno ipſo vigeſimo Conſtantini abſoluta eſt.* 423.
Diſſert. XIV. *De voce ὁμοούσιον.* 424.
Art. unicus *Utrum vox ὁμοούσιον appoſite & prudenter inſerta fuerit Symbolo Nicæni Concilii.* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. XV. *De voce ὁμοούσιον.* 430.
Art. Unicus. *Utrum vox ὁμοούσιον. Fidem Nicænam exprimat?* ibid.
Prop. ibid.
Diſſert. XVI. *De Concilii Nicæni ſubſcriptionibus.* 435.
Art. I. *Utrum Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicænus Symbolo Nicænæ Fidei, & Arii damnationi ſubſcripſerint?* ibid.
Prop. 436.
Art. II. *Utrum Arius a Nicæna Synodo ſuſceptus fuerit, & communione donatus.* 438.
Prop. ibid.
Diſſert. XVII. *De Fide Euſebii Cæſareenſis.* 440.
Art. unicus. *Utrum Euſebius Cæſareenſis, poſt Nicænum etiam Concilium Arianus fuerit?* ib.
Prop. ibid
Diſſert. XVIII. *De numero Nicænorum Canonum*

Digitized by Google

num. 247.
Art. I. *Quot Canones Nicæna Synodus condiderit?* ibid.
Prop. ibid.
Differt. XIX. *De Hiſtoria Paphnutii cum Nicæno Canone III. concilianda; & de Sacrorum Miniſtrorum Cœlibatu.* 451.
Prop. I. 452.
Prop. II. 455.
Prop. III. 462.
Differt. XX. *De ſenſu ſexti Canonis Nicæni.* 469.
Prop. I. 470.
Prop. II. 476.
Differt. XXI. *De Synodo Tyria.* 485.
Quæſt. unica. *Utrum Synodi Tyriæ judicium contra S. Athanaſium legitimum fuerit? Et an fuerit legitima ipſius de illius Synodi ſententia ad Conſtantinum Imperatorem appellatio.* ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. 486.
Differt. XXII. *De Sancti Athanaſii ad Julium Romanum Pontificem confugio.* 494.
Quæſt. unica. *Utrum S. Athanaſius Julium Pontificem Maximum appellaverit?* ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. 496.
Differt. XXIII. *Diſſertatio de Baptiſmo Conſtantini Imperatoris.* 500.
Prop. ibid.
Differt. XXIV. *De Fide in qua Conſtantinus Imperator mortuus eſt.* 509.
Differt. XXV. *De Conſtantini Donatione.* 511.
Art. I. *Utrum Conſtantinus urbes, & Provincias aut Romanam ſaltem civitatem Sedi Apoſtolicæ donaverit?* ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. 512.
Prop. III. 513.
Prop. IV. ibid.
Prop. V. 515.
Prop. VI. 518.
Art. II. *Qui primum Donationis ſuppoſitæ Conſtantini meminerint?* 521.
Art. III. *Quis Donationem Conſtantini ſuppoſuerit?* 522.
Differt. XXVI. *De Synodi Antiochenæ Canonibus.* 523.
Quæſt. unica. *Utrum Canones Antiocheni ab Eccleſia recepti ſint?* ibid.
Prop. *Canones Antiocheni ſunt ab Eccleſia recepti.* ibid.
Prop. II 525.
Differt. XXVII. *De Concilii Sardicenſis convocatione, Præſidibus, & authoritate.* ibid.
Art. I. *A quo fuerit convocata Synodus Sardicenſis?* ibid.
Prop. ibid.
Art. II. *Qui Concilio Sardicenſi præfuerit?* 526.
Prop. ibid.
Art. III. *Utrum Concilium Sardicenſe ſit Oecumenicum?* 528.
Prop. ibid.
Art. IV. *Utrum Canones Sardicenſes ante Concilii Trullani tempora fuerint ab Eccleſia univerſa recepti?* 530.
Prop. ibid.
Differt. XXVIII. *De jure Appellationum Epiſcopalium ad Sedem Romanam, quod Sardicenſe Concilium ſuis Canonibus aſſeruit.* 533.
Quæſt. unica. *Utrum Canones Sardicenſes Romano Epiſcopo conceſſerint poteſtatem judicandi Appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem: & utrum uſus Appellationum, ante ſextum ſæculum, invaluerit in Eccleſia?* ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. 536.
Prop. III. 537.
Differt. XXIX. *De Fidei Profeſſione adſcripta Concilio Sardicenſi.* 559.
Quæſt. unica. *Utrum Concilium Sardicenſe aliquod Fidei Decretum ediderit?* ibid.
Prop. ibid.
Differt. XXX. *De Fide Marcelli Ancyrani.* 561.
Quæſt. unica. *Utrum Synodus Sardicenſis Marcellum Ancyranum abſolvens, in facto erraverit?* ibid.
Prop. 562.
Differt. XXXI. *De Concilio Sirmienſi.* 565.
Art. I. *De Concilii Sirmienſis Epocha.* ibid.
Prop. ibid.
Art. II. *Utrum tres Formulæ Fidei Sirmienſes in Concilio Sirmienſi editæ ſint.* 566.
Prop. ibid.
Differt. XXXII. *De Liberii, Oſiique lapſu; necnon de Pontificatu Felicis.* 567.
Art. I. *Cuinam Sirmienſium Formularum Liberius Pontifex ſubſcripſerit?* ibid.
Prop. ibid.
Art. II. *Utrum Oſius ſecundæ Formulæ Sirmienſi ſubſcripſerit, ac in Hæreſi ſit defunctus?* 572.
Prop. ibid.
Art. III. *Utrum Felix in Sedem Romanam Liberii exulis loco intruſus, legitimus Pontifex fuerit?* 574.
Prop. ibid.
Differt. XXXIII. *De Patrum Ariminenſium Orthodoxia.* 578.
Art. unicus. *Utrum Ariminenſis Concilii Patres in Hæreſim lapſi fuerint?* ibid.
Prop. ibid.
Differt. XXXIV. *De Magni Meletii Orthodoxia.* 581.
Art. unicus. *Utrum Sanctus Meletius Antiochenus Epiſcopus, Hæreticus aut Schiſmaticus fuerit?* ibid.
Prop. ibid.
Differt. XXXV. *De Controverſia quæ circa nomen Hypoſtaſeos in Eccleſia orta eſt.* 584.
Differt. XXXVI. *De convocatione, & Præſidentia ſecundæ Synodi Oecumenicæ, Conſtantinopolitanæ primæ.* 586.
Art. I. *A quo fuerit convocata ſecunda Synodus Oecumenica.* ibid.
Prop. ibid.
Art. II. *Quis ſecundæ Synodo Oecumenicæ præfuerit?* 588.
Prop. ibid.
Differ. XXXVII. *De Symbolo Conſtantinopolitano.* 590.
Art. *Utrum Symbolum Conſtantinopolitanum ſemper ab Eccleſia receptum fuerit?* ibid.
Prop. ibid.
Art. II. *Quid Symbolum Conſtantinopolitanum Nicæno addiderit?* 592.

Google

Art. III. *Unde additio vocis* FILIOQUE, *ad Symbolum Conſtantinopolitanum? Utrum a Damaſo facta? Et de tempore hujus addìtamenti.* ibid.

Diſſert. XXXVIII. *De Concilii Conſtantinopolitani primi Canonibus*, 594.

Art. I. *Quot Canones ediderit Occumenica ſecunda Synodus?* ibid.

Prop. ibid.

Art. II. *Utrum Canon tertius de ſecundo Epiſcopi Conſtnatinopolitani in Eccleſia loco, & honoris primatu poſt Romanum, ſit in ſecunda Synodo Occumenica conſtitutus?* 596.

Prop. ibid.

Art. III. *De ſenſu ſecundi Canonis Conſtantinopolitani. Hunc non eſſe aſſecutum Socratem oſtenditur.* 597.

Art. IV. *Utrum Canone tertio, vel ſecundo Concilii Conſtantinopolitani primi, nedum ſecundus honoris conſeſſus poſt Romanum Epiſcopum; verum etiam Patriarchica dignitas & juriſdictio in Diœceſes Thracicam, Ponticam, & Aſiaticam, Epiſcopo Conſtantinopolitano collata fuerit?* 598.

Prop. 599.

Art. V. *Utrum Canones Conſtantinopolitani a Romana Eccleſia recepti fuerint ac probati?* 602

Prop. ibid.

Diſſert. XXXIX. *De laboribus Sancti Hieronymi in vertenda Sacra Scriptura, & de Vulgata Latina Verſione.* 603.

Art. I. *De multiplici Latina Verſione Scripturæ Sacræ.* ibid.

Art. II. *Quæ cauſa Sanctum Hieronymum ad novam Verſionem adornandam impulerunt?* ib.

Art. III. *Quos Scripturæ ſacræ libros verterit Sanctus Hieronymus? Et an ſingulari Spiritus Sancti afflatu?* ibid.

Art. IV. *Quomodo ſuſcepta ſit ab Eccleſia Sancti Hieronymi Verſio?* 604.

Art. V. *Utrum, & quo ſenſu Vulgata Verſio ſit Authentica.* 606.

Art. VI. *De mendis, quæ in Vulgata Verſione Latina Bibliorum juſſu Clementis VIII. emendata, etiamnum ſuperſunt; quæ Eccleſiæ authoritate corrigi poſſent,* 609.

Diſſert. XL. Apologetica, & Anticritica, Seu Diſſertationis ſuperioris de Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione Vindiciæ. *Adverſus* P. CLAUDIUM FRASSEN, *Ordinis FF. Minorum Theologum Pariſienſem* Editæ anno 1682. Menſe Martio, 622.

Præfatio. ibid.

Art. I. *Injuriæ & convicia P. Claudii Fraſſen, Hiſtoriam Eccleſiaſticam F. Natalis Alexandri petentia, repelluntur,* 623.

Art. II. *Convicia* F. Claudii Fraſſen, *Alexandrinam de Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione diſſertationem conſputantia abſterguntur.* 624.

Art. III. *Calumnia Fraſſeni in doctrinam Alexandrinam de Vulgata Editione Latina diluuntur,* 626.

Art. IV. *Alexandri Obſervatio in Verſum XV. Capitis III. Geneſeos a Fraſſeni Critica vindicatur.* 630.

Art. V. *Obſervatio Alexandri in Verſum VI. & VII Capitis VIII. Geneſeos defenditur.* 633.

Art. VI. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXIV. Capitis XXXVI. Geneſeos, a Fraſſeni Critica vindicatur,* ibid.

Art. VII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XL. Capitis XII. Exodi a Fraſſeni Critica defenditur.* 634.

Art. VIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis XXXII. Exodi, contra Fraſſenum propugnatur.* ibid.

Art. IX. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXIX. Capitis XXXIV. Exodi a calumnia Fraſſeni vindicatur.* 636.

Art. X. *Obſervatio Alexandri in Verſus VII. & VIII. Capitis ultimi Numerorum defenditur.* ibid.

Art. XI. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXXVI. Capitis XXI. Libri Joſue a Fraſſeni calumnia & inſultu defenditur,* 638.

Art. XII. *Obſervatio Alexandri in Verſum I. Capitis IV. Libri I. Regum vindicatur.* ibid.

Art. XIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXIV. Capitis XXI. Libri III. Regum defenditur.* 639.

Art. XIV. *Obſervatio Alexandri in Verſum VI. Capitis XVII. Lib. II. Paralipomenon, adverſus Fraſſenum propugnatur.* 640.

Art. XV. *Obſervationem Alexandri, in Verſum VII. Capitis XV. Libri Judith, inique arguit Fraſſenus.* 641.

Art. XVI. *Obſervationem Alexandri in Verſum IV. Capitis XV. Libri Eſther, inique carpit Fraſſenus.* ibid.

Art. XVII. *Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Pſalmi XXXI. defenditur.* 642.

Art. XVIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XIII. Pſalmi XXVII. a Fraſſeni calumnia & Critica vindicatur.* ibid.

Art. XIX. *Obſervatio Alexandri in Verſum XVI. Pſalmi LXXI. vindicatur a Claudii Fraſſeni cenſura, & conviciis.* 643.

Art. XX. *Obſervatio Alexandri in Verſum XVII. Pſalmi CIII. defenditur.* 644.

Art. XXI *Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Pſalmi CXXVI. vindicatur a Fraſſeni Critica.* ibid.

Art. XXII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XV. Pſalmi CXXXI. propugnatur.* 645.

Art. XXIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Capitis X. Proverbiorum a Fraſſeni Critica vindicatur.* 647.

Art. XXIV. *Obſervatio Alexandri in Verſum XVI. Capitis XVII. & VIII. ac XXII. Capitis XVIII. Proverbiorum, a F. Claudii Fraſſeni cenſura vindicatur.* 648.

Art. XXV. *Alexandri Obſervatio in Verſum III. Capitis IV. Libri ſapientiæ defenditur adverſus Fraſſenum.* 649.

Art. XXVI. *Alexandri Obſervatio in Verſum XVII Capitis XII. Sapientiæ defenditur.* 650.

Art. XXVII. *Alexandri Obſervatio in Verſum XVI. Capitis I. Lib. Eccleſiaſtici vindicatur.* ibid.

Art. XXVIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis XI. Eccleſiaſtici propugnatur.* 651.

Art. XXIX. *Obſervatio Alexandri in Verſum X. Capitis XIV. Eccleſiaſtici propugnatur.* ibid.

Art. XXX. *Obſervatio Alexandri in Verſum XII. Capitis XXXVII. Eccleſiaſtici vindica-*

ca-

Digitized by Google

catur. 652.

Art. XXXI. *Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis V. Iſaiæ, vindicatur a Critica Fraſſeni*. ibid.

Art. XXXII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XIV. Capitis VII. Iſaiæ vindicatur*. 653.

Art. XXXIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XV. ejuſdem Capitis defenditur*. 654.

Art. XXXIV. *Obſervatio Alexandri in Verſum XIV. Capitis IX. Iſaiæ vindicatur*. 655.

Art. XXXV. *Obſervatio Alexandri in Verſum VI. Capitis XXVII. Iſaiæ defenditur*. ibid.

Art. XXXVI. *Alexandri Obſervatio in Verſum IV Capitis LX. Iſaiæ vindicatur*. 657.

Art. XXXVII. *Alexandri Obſervatio in Verſum X. Capitis I. Ezechielis propugnatur adverſus Fraſſenum*. 658.

Art. XXXVIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis V. S. Matthæi a calumnia & Critica Claudii Fraßen vindicatur*. 660.

Art. XXXIX. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis XXVI. S. Matthæi a Fraſſen Critica defenditur*. 661.

Art. XL. *Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis XXVI. S. Matthæi defenditur*. 662.

Art. XLI. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXXV. ejuſdem Capitis propugnatur*. 663.

Art. XLII. *Obſervatio Alexandri in Verſum XVII. Capitis III. Sancti Marci defenditur*. 665.

Art. XLIII. *Obſervatio Alexandri in Verſum II. Capitis II. S. Lucæ defenditur*. ibid.

Art. XLIV. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis I. S. Joannis defenditur*. ibid.

Art. XLV. *Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis XXI. S. Joannis propugnatur*, 666.

Art. XLVI. *Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis VII. actuum Apoſtolorum adverſus Fraſſenum propugnatur*. 669.

Art. XLVII. *Reſpondetur ad quamdam Fraſſeni criminationem ſuperius prætermiſſam*. 671.

Art. XLVIII. *Reſpondetur ad ea quæ Fraſſenus ſcribit in fine Diſquiſitionis de Verſione Vulgata: Et ab ejus etiam conviciis Clariſſimus Abbas* D. Huetius *vindicatur*. 672.

PANOPLIA

ADVERSUS HÆRESES

SÆCULI QUARTI.

Diſſert. XLI. *Adverſus Donatiſtas*. 675.

Quæſt. unica. *De Eccleſia*. ib.

Art. unicus. *Utrum Eccleſia toto orbe diffuſa ſit; & inſignes etiam peccatores complectatur; Nec eorum uſquam vitiis violari poſſit, aut deficere?* ibid.

Prop. ibid.

Diſſert. XLII. *Adverſus Arianos*. 690.

Quæſt. unica. *De Filii Dei Conſubſtantialitate*. ibid.

Art. unicus. *Utrum Arianis Filio Dei Divinitatem auferentibus, Sacra Scriptura & traditio faveant?* ibid.

Prop. ibid.

Diſſert. XLIII. *Adverſus Hæreſim Macedonianorum*. 705.

Art. unicus. *Utrum Spiritus Sanctus ſit verus Deus, ejuſdemque cum Patre & Filio majeſtatis & dignitatis?* ibid.

Prop. ibid

Diſſert. XLIV. Adverſus Aerium. De Epiſcoporum ſupra Presbyteros Eminentia Divino Jure inſtituta. *Qua refellitur Liber* Davidis Blondelli, *Calviniſtæ inſcriptus*, Apologia S. Hieronymi. 714.

Prop. 716.

§. I. *Catholici Dogmatis probatio ex Scriptura Sacra*. ibid.

§. II. *Catholici Dogmatis probatio ex S. Ignatii Martyris Epiſtolis*. 717.

§. III. *Catholicæ Veritatis probatio ex Epiſcoporum ſucceſſione in Eccleſia Antiochena*. 719.

§. IV. *Veritatis ejuſdem probatio ex Eccleſiæ Alexandrinæ Traditione*. 720.

§. V. *Idem Dogma confirmat Traditio Eccleſiæ Hieroſolymitanæ*. 721.

§. VI. *Ejuſdem Dogmatis aſſertor Sanctus Epiphanius*. 722.

§. VII. *Eccleſiæ Romanæ Traditio Dogmatis ejuſdem confirmatrix*. ibid.

§. VIII *Ejuſdem Dogmatis ſuffragatur Traditio Eccleſiæ Africanæ*. 725.

§. IX. *Traditio Eccleſiæ Gallicanæ*. 723.

§. X. *Traditio Eccleſiæ Hiſpanienſis*. ibid.

§. XI. *Ultima probatio acceſſitur ex Ordinationibus Presbyterorum Chorepiſcopis prohibitis*. ibid.

§. XII. *Objectiones Blondelli ex Scriptura Sacra petitæ diluuntur*. ibid.

§. XIII. *Reſpondetur Objectioni Blondelli ex Epiſtola S. Polycarpi, & ex forma Regiminis Eccleſiaſtiei*. 728.

§. XIV. *Objectiones Blondelli ex SS. Ignatio & Juſtino diſſipantur*: 729.

§. XV. *Objectio Blondelli ex Epiſtola Vienneuſis & Lugdunenſis Eccleſiarum petita evertitur*. ibid.

§. XVI. *Blondello non favet S. Irenæus*. 730.

§. XVII. *Blondello non patrocinatur Clemens Alexandrinus*. ibid.

§. XVIII. *Tertulliani authoritate Blondellus abutitur*. 731.

§. XIX. *Blondellus Origenem in alienum ſenſum detorquet*. ibid.

§. XX. *Romanum Clerum & S. Cyprianum in partes ſuas trahere fruſtra conatur Blondellus*. 732.

§. XXI. *Euſebius Cæſarienſis Blondello non ſuffragatur*. 735.

§. XXII. *Sanctus Hilarius cauſam Blondelli non juvat*, ibid.

§. XXIII. *Sanctus Baſilius, Ambroſiaſter, & Auctor Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, a Blondelli errore ſunt alieni*. ibid.

§. XXIV. *Sanctum Hieronymum non intellexit Blondellus*. 737.

§. XXV. *Sancti Auguſtini mentem Blondellus non eſt aſſecutus*. 740.

§. XXVI. *Solvitur Objectio Blondelli ex Liberatio & Eutychio Alexandrino petita*, 741.

§. XXVII. *Nullum cauſæ Blondelli præſidium ac-*

accedit ex eo quod Epiſcopi Presbyteros olim vocarent Compresbyteros & collegas, 742.
§. XXVIII. *Quemlibet Presbyterum poteſtatem habuiſſe Presbyteros & Diaconos creandi probare fruſtra conatur Blondellus.* 743.
§. XXIX. *Presbyteros abſque nova conſecratione Epiſcopos conſtitutos, non probant Hiſtoriæ Catonis Presbyteri, S. Brittii, Sacramentaria, aliaque ex Hiſtoriæ Scoticæ & Britannicæ Monumentis, & ex Vita S. Hilarii Arelatenſis a Blondello petita Argumenta,* 745.

APPENDIX
AD SUPERIOREM
DISSERTATIONEM.

Quæſt. unica. DE Chorepiſcopis; *Utrum Chorepiſcopi fuerint meri Presbyteri an Epiſcopi?* 750.
Prop. ibid.
Differt. XLV. Adverſus alterum Aerianæ hæreſeos *Caput de Purgatorio.* 756.
Quæſt. unica; *De Orationibus pro Defunctis.* ibid.
Art. Unicus. *Utrum Eccleſiæ preces Defunctis Fidelibus proſint? Sive, utrum ſit aliquis Defunctorum ſtatus, in quo poſſint Eccleſiæ orationibus juvari?* ibid.
Prop. I. 757.
Prop. II. 763.
Differt. XLVI. *Adverſus Hæreſim Apollinaris.* 779.
Art. unicus. *Utrum Verbum divinum animam & mentem rationalem aſſumpſerit: an vero in Chriſto Verbum fungatur vice animæ & mentis humanæ?* ibid.
Prop. ibid.
Differt. XLVII. *Adverſus Priſcillianiſtas.* 782.
Art. Unicus. *Quo mendacium & mentales reſtrictiones expungnantur.* ibid.
Prop. ibid.
Differt. XLVIII. *De perpetua Virginitate Sanctiſſimæ Deiparæ Mariæ adverſus Helvidium, Jovinianum, & Bonoſum.* 790.
Prop. ibid.
Differt. XLIX. *De Sanctæ Virginitatis merito contra Jovinianum.* 794.

FINIS.

HISTORIÆ

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ TERTII SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Perſecutionibus, quæ in Eccleſiam graſſatæ ſunt tertio nominis Chriſtiani Sæculo.

ECCLESIA, quæ prioribus Severi Imperatoris annis nonnulla pace potita fuerat, anno ipſius Imperii decimo, gravi afflicta perſecutione eſt. Tum ducentreſimus-quartus Chriſti annus, ſecundum Annales Eccleſiaſticos vertebatur. Quinta vocari ſolet hæc perſecutio: Nos eam ſeptimam numeramus. Per hanc Leonides Origenis Pater Alexandriæ Martyrii coronam aſſecutus fuit, teſte Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 1. Hac procella ſæviente Origenes annum circiter decimum-ſeptimum agebat. Martyrii tanta ſanctum adoleſcentem incendebat cupiditas, ut neceſſe fuerit piam ejus matrem veſtes ejus abſcondere, ne mortis pro Chriſto quæſiturus occaſionem, clam ſe domo ſubduceret. Patrem, quem in Martyrio comitari non licuit, prohibente matre, Literis ad patiendum pro nominis Chriſtiani Confeſſione hortatus eſt, Ita fere ſcribens: *Obfirma te, Pater, Martyrium fortiter ſubſtine, nec aliud quidquam noſtra cauſa molire.* (Ex Euſebio lib. 6. cap. 2.) Hac etiam perſecutione Sanctus Irenæus Lugduni, maxima cum populi ſui parte, ſublatus eſt anno Chriſti 205. Felicitas item & Perpetua heroicæ fortitudinis in fragili ſexu ſpecimen ediderunt, Carthagine ad beſtias damnatæ. Paſſionis illarum Acta ſincera edita ſunt ab *Holſtenio*, *Valeſio*, & noviſſime a Dom. *Theodorico Ruinart* Monacho Benedictino, inter Acta ſelecta Martyrum. Tam acerba hæc perſecutio fuit, ut Judas Scriptor Eccleſiaſticus, qui tunc temporis Commentarios in ſeptuaginta Danielis hebdomadas edidit, Antichriſti adventum ſcripſerit imminere, ut teſtatur Euſebius lib. 6. cap. 6. Hujus perſecutionis, antequam Edicto decreta eſſet, quædam in Africa velitatio fuit, Saturnino primum, deinde Scapula Provinciam illam adminiſtrante: cujus ſævitiam ut mitigaret Tertullianus, luculentum plane librum ad ipſum ſcripſit. Hac perſecutione conſummati ſunt Carthagine Sanctus Speratus, aliique Martyres Scyllitani.

II. Octava perſecutio ſæviit ſub Maximino Imperatore, ſtatim atque ad Imperii faſtigium aſcendit, concitata anno Chriſti 237. ſecundum Annales Eccleſiaſticos. Hanc edixit ob gravem invidiam, qua flagrabat contra Alexandri Severi Imperatoris familiam, in qua multi Chriſtiani verſabantur. Soli Eccleſiarum Præſides morti addicti ſunt. In ea Pontianus Romanus Pontifex Martyrium obiit. Lege Euſebium libro 6. cap. 21. & Paulum Oroſium libro 7. cap. 12.

III. Nonam perſecutionem in Chriſtianos Decius excitavit, anno Imperii ſui 1. Chriſti 252. Divinis viſionibus prænuntiatam hanc tempeſtatem Sanctus Cyprianus teſtatur Epiſtola 8. qua Clerum, Plebemque Carthaginenſem ad eam fortiter ſuſtinendam adhortatur. Multorum Fidelium ea in perſecutione lapſum luxit Eccleſia, ut conſtat ex eodem Patre variis in Epiſtolis, & libro de Lapſis. Hujus meminit Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ, cap. 32. Meminit & Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Germanum, apud Euſebium, cap. 33. libri citati, & in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, apud eumdem Hiſtoricum, cap. 34. ejuſdem libri. Qua in Epiſtola Martyrum Alexandrinorum hac in perſecutione triumphos celebrat. In ea perſecutione paſſus eſt S. Fabianus Romanus Pontifex. Paſſa eſt Sancta Agatha in Sicilia, & Alexandriæ Sancta Apollonia. Flagravit pari ardore ſub Gallo & Voluſiano, qui Decio in Imperio ſucceſſerunt: ſub quibus Sanctus Cornelius Papa Romæ paſſus eſt. Verum *Galli* & *Voluſiani* perſecutio localis fuit, ac Romæ tantum excitata. Quamobrem nec *Sanctus Auguſtinus* libro 18. *De Civitate Dei*, cap. 51. nec *Sulpitius Severus* eam numerant, nec *Euſebius* in Chronico aut in Hiſtoria Martyres ſub *Gallo* & *Voluſiano* paſſos commemorat. Immo Oroſius qui libro 7. decem perſecutiones, quibus afflicta eſt Eccleſia, cum decem Ægypti plagis confert, ſeptimam plagam ſub *Gallo* & *Voluſiano* peſtilentiam fuiſſe, non vero Fidelium ſupplicia, indicat.

IV. Decima perſecutio mota eſt a Valeriano, & Gallieno Imperatoribus anno Imperii ipſorum 5. Chriſti 259. ut Annales Eccleſiaſtici tradunt. Rebus Chriſtianorum primum faverat Valerianus, ſed a Principe quodam Magorum Ægypti depravatus, & ad Fidelium perſecutionem incitatus eſt, teſte Euſebio, libro 7. cap. 9. In hac Sanctus Dionyſius Alexandrinus confeſſionis gloriam promeritus eſt. Quanta cum ſuis paſſus ſit in exilio, teſtatur ipſe apud Euſebium lib. 7. cap. 10. Per eamdem perſecutionem Sancti Stephanus & Sixtus, Romani Pontifices, Laurentius, & Hippolithus, Martyrii palmam retulerunt.

V. Undecimam perſecutionem Eccleſiæ intulit Aurelianus, anno Chriſti 272. (ut Baronius notat) quæ in variis Romani Imperii Provinciis Martyres plurimos fecit. Quamquam Euſebius ſcribat illum divina ultione a conſilio movendæ perſecutionis revocatum fuiſſe, enervatis brachiorum commiſſuris, cum Edi-

Edictum contra Chriſtianos ſcriberet, libro 7. cap. 24. Lege Oroſium lib. 7. cap. 15.

VI. Duodecima perſecutio authores habuit Diocletianum, & Maximianum, anno ipſo labente ipſorum Imperii 18. vel 19. Chriſti trecenteſimo ſecundo, vel tertio, unde ad ſequentis ſæculi exordium referri poteſt, ut ad iſtius finem, quo inſtructus eſt ejus apparatus. In hac perſecutione, Eccleſiæ ſolo æquatæ, Scripturæ ſacræ igne conſumptæ: Chriſtiani qui publicis honoribus aucti fuerant, exauthorati; cæteri libertate privati. Multos hæc perſecutio Martyres cœlo dedit. Nonnullorum certamina recenſet Euſebius libro 8. Hiſtoriæ a cap. 3. ad 26. In Eccleſiaſticis Tabulis Marci & Marcelliani; Coſmæ & Damiani; Vincentii, Agnetis, Luciæ, Mauritii, cum legione Thebæorum, illuſtria Martyria, hujus perſecutionis tempore conſignantur. De hac perſecutione lege Lactantium libro *De Mortibus Perſecutorum*, & Oroſium lib. 7. cap. 17.

CAPUT II.

De Summis Pontificibus, qui Eccleſiæ præfuerunt tertio Sæculo.

Zephirinus. I. ANno circiter nono Imperii Severi, Chriſti vero 203. *Zephirinus* Victori in Romanæ Eccleſiæ regimine ſucceſſit. Ad ejus pedes Natalius Confeſſor, ab Aſclepiodoto, & Theodoto hæreticis ſeductus & illorum ſectæ Epiſcopus inauguratus, exomologeſim ſolemnem fecit, teſte Euſebio libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. Montaniſmum Zephirino affingunt Novatorum nonnulli; an jure, propria Diſſertatione expendemus. Decem & octo annos Eccleſiam rexit Zephirinus. *Caliſtus.* Huic *Calliſtus* ſucceſſit, anno Chriſti 221. Annis quinque cum Eccleſiam gubernaſſet, *Urbanus.* Martyrio conſummatus eſt. Huic ſucceſſit *Urbanus*, anno Chriſti 227. Annis ferme ſeptem Eccleſiæ præfuit. Tiburtium & Valerianum, cum Sancta Cæcilia in fide Chriſtiana ipſum inſtituiſſe, Annales Eccleſiaſtici tradunt, & Acta antiqua teſtantur.

Pontianus. II. Sancto Urbano ſucceſſit *Pontianus*. Per annos quinque, menſes duos & ſeptem dies Pontificatum geſſit. *Anterus.* Ipſius in locum ſubrogatus eſt *Anterus*. Menſem dumtaxat unum ſeſſionis numeravit, teſte Euſebio libro 6. cap. 22. unde erroris arguitur liber Pontificalis, in quo legitur ipſum ſediſſe annos 12. Ipſi *Fabianus.* ſuffectus eſt *Fabianus*, prodigio cœleſti, ſcilicet columbæ in caput ejus advolantis, eique inſidentis indicio, ad Pontificiam evectus dignitatem anno Chriſti 238. quod Euſebius ibidem teſtatur. Quatuordecim Urbis regiones inter ſeptem Diaconos diviſit, ſingulis binas aſſignans, ut pauperum in eis degentium curam gererent: Unde Diaconi Regionarii nominati ſunt. Notariis qui Martyrum Acta colligebant, ſeptem Subdiaconos præfecit, ex libro Pontificali. Fama eſt Philippum Chriſtianorum Imperatorum primum, propter multa delicta, quæ ab eo ferebantur admiſſa, publicæ Pœnitentiæ ab ipſo addictum fuiſſe; hunc vero exomologeſi religioſe fuiſſe perfunctum. Quod quidam colligere ſibi videntur ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 34. Valeſianæ Verſionis; ſed de Sancto Babila Epiſcopo Antiocheno, non de Fabiano, intelligendum eſſe Euſebium, Valeſius in Notis confirmat authoritate Chronici Alexandrini & Sancti Joannis Chryſoſtomi. Annis 14. rexit Eccleſiam. Quæ habentur in Editionibus Conciliorum ejus & præcedentium Pontificum Epiſtolæ, pſeudepigraphæ ſunt, omnium virorum doctorum judicio. Suppoſititia pariter quæcumque a Gratiano velut Fabiani Decreta laudantur.

Interpontificium poſt Martyrium S. Fabiani. III. Poſt glorioſum S. Fabiani in Deciana perſecutione Martyrium, prohibente Tyranni immanitate ne Clerus ad Pontificis electionem conveniret, vacavit Pontificia Sedes biennii ſpatio: quo tempore Sanctus Cyprianus exulavit (ut conſtat ex ejus Epiſtola 40. ad Plebem Carthaginenſem data.) Biennii tamen ſolidi non fuiſſe integrum probat Annalium Parens. Vacantis tamdiu Sedis tempore, eam periculoſis Eccleſiæ temporibus, Clerus Romanus Chriſtiani Gregis toto terrarum orbe diffuſi curam ſuſcepit ex officio, ut conſtat ex Epiſtola, quam ad Clerum Carthaginenſem dedit de ſeceſſu Sancti Cypriani, quæ in Editione Pamelii & Rigaltii ordine ſecunda eſt: *Et cum incumbat nobis*, inquit, *qui videmur eſſe Præpoſiti, & vice Paſtoris cuſtodire Gregem: Si negligentes inveniamur, dicetur nobis; Quoniam perditum non requiſivimus, & errantem non correximus*, &c. Hac Epiſtola Clerus Romanus Lapſis Pœnitentiam agentibus non negandam eſſe Communionem decernit, ſi infirmitate apprehenſi fuerint: ſuæque Epiſtolæ exemplum ad omnes Eccleſias, data occaſione tranſmitti poſtulat. *Et alia*, inquit, *quæ incumbunt vobis, etiam ipſa ſubdidimus, ut ſi, qui in hanc tentationem inciderunt, cœperint apprehendi infirmitate, & agant pœnitentiam facti ſui, & deſiderent Communionem, utique ſubveniri eis debet.*

Florentiſſimo Romanæ Eccleſiæ Clero Sanctus Cyprianus rationem reddidit eorum omnium, quæ in ſeceſſu ſuo egerat, & Diſciplinæ & diligentiæ. Iſtud argumentum eſt Epiſtolæ ipſius 14. *Nam ſicut*, inquit, *Domini mandata inſtruunt, orto ſtatim turbationis impetu, primo cum me clamore violento frequenter populus flagitaſſet, non tam meam ſalutem, quam quietem fratrum publicam cogitans, interim ſeceſſi, ne per inverecundam præſentiam noſtram ſeditio, quæ cœperat, plus provocaretur. Abſens tamen corpore, nec ſpiritu, nec actu, nec monitis deſui, quominus ſecundum Domini Præcepta, Fratribus noſtris, in quibus poſſem, mea mediocritate conſulerem. Et quid egerim, loquuntur vobis Epiſtolæ pro temporibus emiſſæ, numero tredecim, quas ad vos tranſmiſi. In quibus nec Clero conſilium, nec Confeſſoribus exhortatio, nec extorribus, quando oportuit, objurgatio, nec univerſæ fraternitati ad deprecandam Dei miſericordiam allocutia noſtra defuit.... Poſteaquam vero & tormenta venerunt, ſive jam tortis fratribus noſtris, ſive adhuc ut torquerentur incluſis, ad corroborandos, & confortandos eos noſter ſermo penetravit. Item cum comperiſſem eos, qui ſacrilegis contactibus manus ſuas, atque ora maculaſſent, vel nefandis libellis nihilominus conſcientiam polluiſſent, exambire ad Martyres paſſim, Confeſſores quoque opportuna & gratioſa deprecatione corrumpere, ut ſine ullo diſcrimine atque examine ſingulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelii legem, literas feci, quibus Martyres & Confeſſores conſilio meo, quantum poſſem, ad Dominica Præcepta revocarem. Item Presbyteris & Diaconibus non defuit Sacerdotii vigor, ut quidam minus Diſciplinæ memores, & temeraria feſtinatione præcipites, qui cum Lapſis communicare jam cœperant, comprimerentur, intercedentibus nobis. Plebi quoque ipſi, quantum potuimus, animum compoſuimus, & ut Eccleſiaſtica Diſciplina ſervaretur, inſtruximus.*

Hac tempeſtate, Lapſorum plurimi, libellis Martyrum muniti in Eccleſiam irrumpebant, & Communionem extorquere nitebantur, nulla licet pœnitentia functi, quam niſi obtinerent, deſpici Martyres, eiſque injuriam fieri effutiebant. Hunc porro tumultum Sanctus Cyprianus, Cleruſque Romanus fiduciario Decreto ſedarunt, quo ſtatutum ab ipſis eſt, ut ii qui libellos a Martyribus accepiſſent, Communione donarentur, in diſcrimine mortis conſtituti, modo Pœnitentiam profeſſi eſſent: cæterorum vero cauſa in ſuſpenſo maneret, donec pace reddita Eccleſiæ, & Pontifice creato, ſingulorum cauſæ maturo examine liberari poſſent. Iſta conſtant ex Epiſtolis Sancti Cypriani 13. & 14. ad Clerum ſuum datis, ex 15. & 29. ſcriptis ad Clerum Romanum, & ex Epiſtolis duabus Romani Cleri ad Sanctum Cyprianum, quæ inter ejus Epiſtolas extant 30. & 31. Sed de ſtatu controverſiæ inter Lapſos in perſecutione Decii, & Clerum Romanum Sancto Cypriano ejuſque Collegiis conſentientem, deque ejus progreſſu & exitu, ſingularem Diſſertationem inſtituemus. Plura enim non patitur Synopſis ratio.

IV. Sedata nondum perſecutione Decii, electus eſt Romanæ & univerſalis Eccleſiæ Pontifex in Fabiani locum *Cornelius* anno Chriſti, ſecundum Annales Baronii, 254. ſecundum alios 251. Tunc Novatiani Schiſma primum in Sede Sancti Petri erexit Antipapam. De quo Schiſmate infra agemus. Anno Chriſti 254. *Corne*

aut

aut 252. ſecundum alios, Concilium Romanum a S. Cornelio celebratum eſt, in quo Decretorio judicio Lapſorum cauſa finita eſt, ſtatutumque ut Lapſi ad Communionem non admitterentur, niſi peracta Pœnitentia diuturna & integra: ita tamen ut ipſis in ſupremo vitæ diſcrimine ſubveniretur, neque Abſolutio, & Communio negaretur. Mitius cum Libellaticis actum eſt, quibus acta in anteceſſum Pœnitentia, perſecutionis tempore, ſufficere viſa eſt, in Eccleſiam ut reciperentur. Iſta patent ex Epiſtola 52. Sancti Cypriani ad Antonianum data. Triennium circiter Sedis Cornelio tribuit Euſebius libro 7. cap. 2. Ultra unum annum, 5. menſes & dies 4. ejus Pontificatum non prorogant Annales Eccleſiaſtici. Ejus cum electionem, tum virtutes commendat S. Cyprianus Epiſtola 52. ad Antonianum data, ubi cum præmiſit ipſum ad Sacerdotii ſublime faſtigium omnibus religionis gradibus aſcendiſſe, nec optaſſe Epiſcopatum, ſed vim paſſum eſſe ut Epiſcopus fieret, de illius electione hæc ſubdit: *Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei, & Chriſti ejus judicio, de Clericorum pene omnium teſtimonio, de Plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio; cum nemo ante ſe factus eſſet, cum Fabiani locus, id eſt, cum locus Petri, & gradus Cathedræ Sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſione firmato; quiſquis jam Epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam Ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet unitatem. Quiſquis ille fuerit, multum licet de ſe jactans, & ſibi plurimum vendicans, prophanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cum poſt primum ſecundus eſſe non poſſit; quiſquis poſt unum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non ſecundus ille, ſed nullus eſt.*

Poſt hæc, ejus virtutes commendat, maxime invictum robur animi, & firmitatem fidei, cujus ſpecimen dedit. *Sedens intrepidus Romæ in Sacerdotali Cathedra eo tempore, cum Tyrannus infeſtus Sacerdotibus Dei, fanda, atque infanda comminaretur: cum multo patientius & tolerabilius audiret levari adverſus ſe æmulum Principem, quam conſtitui Romæ æmulum Sacerdotem.* Addit denique Cornelium in perſecutione Decii, *Quantum ad ejus devotionem pertinet, & timorem, paſſum eſſe quidquid pati potuit, & Tyrannum armis & bello poſtmodum victum priorem Sacerdotio ſuo viciſſe.*

Lucius. V. Sancto Cornelio in Eccleſiæ Romanæ & univerſalis regimine ſucceſſit *Lucius* anno Chriſti 255. vel 253. Ipſi de reditu ab exilio, in quod fuerat ob Chriſti confeſſionem relegatus, Sanctus Cyprianus gratulatus eſt Epiſtola 58. Vix octo continuis menſibus Eccleſiam rexit, ſecundum Euſebium libro 7. cap. 2. ultra annum, ſecundum Baronium; ultra tres annos, ſecundum Authorem libri Pontificalis.

Stephanus VI. Lucio ſucceſſit *Stephanus* anno Chriſti 257. vel 255. cum quo celebris de Baptiſmate Hæreticorum controverſia Sanctum Cyprianum & Africanos Epiſcopos, Firmilianum & plurimos Orientis Antiſtites commiſit. Hujus controverſiæ ſtatum & progreſſum infra exponemus. Quæri ſolet utrum Stephanus Sanctum Cyprianum, Firmilianum, & conſentientes ipſis in errore de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos excommunicaverit. Negantem ſententiam Diſſertatione ſingulari ſtabiliemus. A nonnullis ex Heterodoxorum grege affingitur ipſi error circa formam Baptiſmi, quod ſcilicet in ſolius Chriſti nomine valide ipſum conferri decreverit; quo ab errore ipſum propria etiam Diſſertatione vindicabimus. Biennii ſpatio Pontificatus miniſterium obiit Stephanus, ſecundum Euſebium lib. 7. cap. 4. ultra tres annos, ſecundum Baronium; ultra ſeptem, ut placet Authori libri Pontificalis. Extant duæ Sancti Cypriani ad ipſum Epiſtolæ, 67. de Marciano Arelatenſi Epiſcopo, qui ad Novatianum defecerat, abſtinendo, & exauthorando, quam eruditi quidam viri Sancto Cypriano immerito abjudicarunt; & 72. de baptizandis iis qui ab Hæreticis ſunt baptizati.

Sixtus II. VII. Stephano ſucceſſit *Sixtus II.* hujus nominis Pontifex, anno Chriſti 257. vel 260. ſecundum Annales Eccleſiaſticos. Martyrium paſſus eſt ſub Valeriani perſecutione, teſte Sancto Cypriano Epiſtola 82. Undecim annis ipſum rexiſſe Eccleſiam ſcribit Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ, cap. 22. Vix unum ſeſſionis annum Baronius & Binius vendicant: annos pene duos antiquus Catalogus ab Henſchenio editus in Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maji. Sub hujus Pontificatu emerſit Sabellii hæreſis.

Dionyſius VIII. Huic in Cathedra Sancti Petri ſuffectus eſt *Dionyſius* anno 258. aut 261. Ex Monachorum inſtituto ad Pontificiam dignitatem aſſumptum tradunt Annales Eccleſiaſtici, poſt librum Pontificalem. Ipſum Curatos inſtituiſſe, ignari quidam ajunt, cum Parochiis dumtaxat, quæ graſſante perſecutione, Rectoribus ſuis viduatæ fuerant, Sacerdotes præfecerit; illarumque fines diſtinxerit, ut colligitur ex libro Pontificali, & ex Epiſtola 2. eidem Pontifici falſo adſcripta. Cæterum jure divino inſtitutos eſſe ſecundi Ordinis Sacerdotes, qui ad nutum Epiſcoporum plebem regerent: Et hac ratione venerabilem Parochorum ordinem jure divino inſtitutum eſſe certum eſt; idque ex Scriptura & Traditione facile poſſet demonſtrari, ut exiſtimat ſacra Facultas Pariſienſis, quæ contrariam confixit opinionem. Quamvis juris non eſſe divini ut eis perpetua Parochiarum cura credatur, & ut amoveri ad nutum Epiſcoporum non poſſint; nec Apoſtolici inſtituti, ſed Eccleſiaſticæ dumtaxat diſciplinæ, nemo eruditorum diffiteatur. Sub Dionyſii Pontificatu Pauli Samoſateni hæreſis in duobus Conciliis Antiochenis confoſſa eſt. Novem annos ſedis ipſius Euſebius numerat, lib. 7. cap. 24. annos undecim & tres menſes Baronius; liber Pontificalis ſex annos, & duos menſes. Sub hujus tempora floruit Sanctus Paulus Eremitarum ſignifer.

Felix I. IX. Succeſſorem in Romanæ Eccleſiæ adminiſtratione Dionyſius habuit *Felicem Primum*, anno Chriſti 270. aut 272. Huic ritum celebrandi Miſſas ſupra Memorias Martyrum refert acceptum liber Pontificalis. Quinquennium ſedis ipſi aſſignat Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ, cap. 26. quinque menſes ſupra biennium Baronius, tres ſupra quadriennium liber Pontificalis. Suppoſititiæ ſunt, quæ ſub ejus, & præcedentium Pontificum circumferuntur venerandis nominibus Epiſtolæ & Decreta.

Eutychianus. X. Poſt Felicem, Romanus Pontifex creatus eſt *Eutychianus*, anno Chriſti 275. Sub ejus Pontificatu exorta eſt Manichæorum hæreſis. Huic acceptus refertur fruges & fructus benedicendi ritus. Vix decem menſibus ipſum ſediſſe, Euſebius author eſt lib. 7. Hiſtoriæ, cap. 26. annos octo, & quinque menſes ipſi aſſignant Annales Baronii; unum dumtaxat annum cum menſe, liber Pontificalis. Ejus quoque Epiſtolæ & Decreta pſeudepigrapha ſunt.

Cajus. XI. Eutychiano ſubrogatus eſt *Cajus*, ſive *Gajus* Diocletiani Imperatoris ex fratre Maximino nepos, anno Chriſti 283. Quindecim annos ſedis ejus numerat Euſebius lib. 7. cap. 26. duodecim tantum & 4. menſes Annales Baronii. Quæ legitur 1. Tomo Conciliorum ejus ad Felicem Epiſcopum Epiſtola, ſuppoſita eſt ut cæteræ priorum, & ſequentium Pontificum uſque ad Siricium; iis exceptis, quas Sancti Patres, vel antiqui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores referunt. In hac nonnulla legere eſt ex Codice Theodoſii, & Aniano, plurima ex S. Leone Epiſtola 97. quædam etiam ex Innocentio I. Epiſtola 2. & ex Vigilio Epiſtola etiam 2.

Marcellinus. XII. Cajo in Sede Pontificia ſucceſſit *Marcellinus*, anno Chriſti 296. Ipſum in perſecutione Diocletiani minis mortis adactum thus adoleviſſe idolis, tradit author libri Pontificalis, actaque pœnitentia, poſt paucos dies Martyrio coronatum fuiſſe. In Concilio Sinueſſano, cujus etiamnum habentur Acta, propria confeſſione, & ducentorum Epiſcoporum ſuffragio, ob neſandum ſacrificium damnatus dicitur. De Marcellini porro thurificatione, & Sinueſſana Synodo quæri ſolet an veræ ſint? Affirmantem ſententiam non Magdeburgenſes tantum Centuriatores, aliique Hæretici, ſed viri etiam eruditi inter Catholicos propugnant. Nos utramque ceu meram fabulam propria Diſſertatione exſufflabimus. Sedit Marcellinus annos octo, menſes tres, dies 25.

Sub Marcellini Pontificatu habita eſt Illiberitana Synodus, ante perſecutionem Diocletiani & Maximiani. In hac 81. Canonibus Diſciplina Eccleſiaſti-

ea ſancita, inſtaurata, communita eſt. Horum explicationem omnibus eruditionis qua Eccleſiaſticæ, qua profanæ ornamentis inſtructam habemus in eximio Opere Clariſſimi Doctiſſimique Viri Ferdinandi de Mendoza, *De confirmando Concilio Illiberitano ad Clementem VIII. Pontificem Maximum*, in tres libros diſtributo, Tom. 1. Conciliorum Editionis P. Labbæi. Quod Opus nemo cum faſtidio, nemo abſque fructu uſquam leget. Porro de Concilii Illiberitani tempore, & recta fide ſingulari Diſſertatione agemus.

SCHOLION.

Ad hoc caput, pag. 12. Edit. primæ hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant Religioſi Cenſores: *Parochorum Ordo eſt de jure divino*.

R. Sententia eſt Sacræ Facultatis Pariſienſis, quæ contrariam Propoſitionem damnavit, ejuſque propugnatores ad palinodiam compulit. *F. Joannes de Gorello* anno milleſimo quadringenteſimo octavo hanc Propoſitionem defenderat: *Curati non ſunt de inſtitutione Chriſti & Eccleſiæ primaria, ſed per Dionyſium Papam fuerunt ordinati*, &c. quam retractare compulſus eſt hunc in modum: *Dico nunc ex ordinatione ejuſdem Facultatis matris meæ, & ultronea voluntate Veritates quæ ſequuntur; Prima: Domini Curati ſunt in Eccleſia Minores Prælati & Hierarchæ ex inſtitutione Chriſti*.

F. Joannes Sarrazin hanc Propoſitionem propugnaverat: *Dicere, Inferiorum Prælatorum poteſtatem Juriſdictionis, ſive ſint Epiſcopi, ſive Curati, eſſe immediate a Deo, ſicut poteſtatem Papæ, veritati quodammodo repugnat*. Palinodiam cecinit ex Sacræ Facultatis Decreto hunc in modum:

Dicere Inferiorum Prælatorum poteſtatem Juriſdictionis, ſive ſint Epiſcopi, ſive Curati, eſſe immediate a Deo, Evangelicæ & Apoſtolicæ conſonat Veritati.

Curatos non eſſe immediate inſtitutos a Chriſto, larvatus quidam Author ſcripſerat. Hanc ejus doctrinam Sacra Facultas confixit diebus 24. & 26. Maji, anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-quarto, his verbis; *Hæ ſex Propoſitiones quatenus aſſerunt vel inferunt; Poteſtatem Juriſdictionis Curatorum non eſſe immediate a Chriſto quantum ad inſtitutionem primariam, falſæ ſunt & Decretis ſacræ Facultatis contrariæ; Salva ſemper immediata Epiſcoporum in Prælatos minores ſeu Curatos & plebem ſubditam authoritate*.

Venerabilis *Gerſonius*, libro *De Statibus Eccleſiaſticis*, ubi de Curatorum Statu agit, Conſideratione 1. *Status*, inquit, *Curatorum ſuccedit ſtatui 70. Diſcipulorum Chriſti; ac proinde ſtatus Curatorum eſt de inſtitutione Chriſti & Apoſtolorum a principio fundationis Eccleſiæ, quæ inſtitutio, per declarationes Summorum Pontificum & Synodorum, tam generalium quam ſpecialium, magis ac magis innotuit*.

Joannes Major Diſt. 24. Quæſt. 3. *Curati*, inquit, *ſunt de jure divino*.

Nota.

QUæcumque fuerit Facultatis Pariſienſis ſententia, quæ etiam ad palinodiam compulit negantes Parochorum ordinem eſſe de jure divino; utique immerito condemnantur, qui immediatam parochorum inſtitutionem in Chriſtum referendam negant.

Illud igitur certum eſt, ea quæ divini juris ſunt a S. Scriptura vel D. Traditione nobis exhiberi; ac proinde ubi nullum ex eis habeatur teſtimonium, quo demonſtretur Chriſtum in Eccleſia ſua Parochos inſtituiſſe, ille profecto redarguendus non eſſet, qui primariam Parochorum inſtitutionem juris eſſe divini negaret. Unicum adverſæ opinionis argumentum illud eſt quod Parochi ſeptuaginta Diſcipulorum vices implent, cumque hos Chriſtus elegerit, ad ipſum etiam primaria parochorum electio referenda videtur. At quis non videat per quamdam ſolummodo ſimilitudinem, & convenientiam dictum eſſe Parochos Diſcipulorum locum obtinere; quatenus ſcilicet ſicut Diſcipuli Chriſto populos parare debebant, idem munus obeundi Parochis incumbit? Ita Parochos Diſcipulorum induere ſimilitudinem explicat inter alios Venerabilis Beda *in cap.* 20. *Luc.* Et re vera Parochi non valent inſpicere Diſcipulos tamquam primævos parochos inſtitutos a Chriſto, atque ita tamquam ipſorum ſucceſſores non poſſunt immediatam a Chriſto originem jactare. Animadvertant igitur ſeptuaginta Diſcipulos miſſos quidem fuiſſe in omnem civitatem & locum, quo Chriſtus erat venturus, ad animos ejuſdem adventui præparandos; at certum eſt non fuiſſe ſacerdotali charactere inſignitos, non ipſis collatam authoritatem populos regendi, nec ad Sacramenta adminiſtranda aſſumptos, cum evidentiſſime evangelicus textus edoceat poteſtatem clavium non fuiſſe a Chriſto niſi Petro, & Apoſtolis delegatam. Longe ergo Diſcipuli ab iis, quæ proprie parochum conſtituunt, aberant; atque ita falſo innixi fundamento diceremus Parochorum ordinem a divino jure dimanare, quia Chriſtus ſeptuaginta elegerit Diſcipulos.

Ita autem e converſo liceat ratiocinium inſtituere. Sicut Diſcipuli propria parochorum poteſtate ac miniſterio ab initio exuti, id obtinuere quando ab Apoſtolis quatenus eccleſiæ Præſules erant ad populos ſpiritualiter gubernandos miſſi ſunt; ita vere Parochi tunc poſtea inſtituti fuere, quando Pontifices, & Epiſcopi impares ſolis ſuis viribus omnium fidelium gubernium ſuſtinendo, in partem curæ paſtoralis Parochos aſſumpſerunt, plus minuſve illis de propria communicando poteſtate. Atque ita ſane conveniens erat ad commodius regimen eccleſiarum, quamquam enim diceremus parochos immediate a Chriſto inſtitutos, poteſtatem regendi populos cum dependentia ab Epiſcopis obtinuiſſe, non rara nihilominus jurgia oriri potuiſſent: atque facile a præſulum obedientia ſeſe ſubtrahere tentaſſent, in pluribus caſibus affirmando non eſſe juris epiſcoporum poteſtatem jure divino habitam ſubtrahendi, limitandive.

In hoc ſolum ſenſu Parochos ex divina eſſe inſtitutione concedendum; quatenus Chriſtus voluit in ſua Eccleſia Ordinem eſſe Epiſcopalem, ex quo velut a fonte, ſacra parochorum poteſtas dimanat.

CAPUT III.

De Erroribus, Hæreſibus, Schiſmatibus, quæ Eccleſiam tertio Sæculo infeſtarunt.

HÆreſeon authores extiterunt tertio nominis Chriſtiani ſæculo, Berillus, Privatus, Arabes, Valens qui Valeſiorum ſectam inſtituit; Novatus & Novatianus, qui hæreſim cum ſchiſmate conjunxerunt. In Eccleſia Africana paulo ante ſchiſma fecit Feliciſſimus. Dehinc Rebaptizantium error negotium Eccleſiæ faceſſivit. Poſtea Angelici, Apoſtolici, Noetiani, Sabelliani, Paulus Samoſatenus & Paulianiſtæ, Manes & Manichæi, Hieracithæ ſuarum hæréſeon venena profuderunt. Eccleſiam etiam turbavere ſuis erroribus Nepos & Coracion. Ad hoc etiam ſæculum revocamus Origeniſtarum hæreſim, quod illius Author Origenes ab anno Chriſti 204. ad anum 254. floruerit. De his omnibus ordine agendum eſt, & ſingularum origo & errores ſingulis Articulis exponendi.

ARTICULUS I.

De Berillo & Privato.

I. BErillus, Boſtrorum in Arabia Epiſcopus, auſus eſt aſſerere Filium Dei non ante fuiſſe, quam in humanam carnem immigraret, neque propriam habuiſſe ex ſe divinitatem, ſed ſolam Patris in eo extitiſſe. Ab Origene confutatus eſt, & ad Fidem Catholicam revocatus. Id conſtat ex Euſebio libro 6. cap. 26. Ea de cauſa celebrata eſt Synodus in Boſtra circa annum Chriſti 247. aut 249. Hujus meminit Euſebius, qui & illius Acta Synodi, & Origenis cum Berillo diſputationes, & Berilli ipſius monumenta quædam ad ſuam uſque conſervata teſtatur ætatem. Hanc etiam Synodum refert Libelli Synodici Author.

II.

II. Privatus, incertæ hæreſeos Author, in Concilio Labeſitano ab Africanis Patribus damnatus eſt, Præſide Donato Carthaginenſi Epiſcopo Sancti Cypriani deceſſore. Confirmata eſt Synodi ſententia a Fabiano Pontifice Maximo. Habita eſt ea Synodus circa annum Chriſti 240. aut 242. Varias in Africa turbas excitavit. Schiſmatis adverſus Sanctum Cyprianum præcipuus fuit incentor. In Romanæ Eccleſiæ Communionem fraudulenter irrepere tentavit. Hæc conſtant tum ex Epiſtola Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum, quæ in editione Pamelii & Rigaltii 30. eſt, tum ex Epiſtola ipſius Cypriani 55. ad Cornelium data: Sic enim Clerus Romanus ad Sanctum Cyprianum de Privato ſcribit: *Quod autem pertinet ad Privatum Labeſitanum, pro tuo more feciſti, qui rem nobis ſollicitam nunciare voluiſti: Omnes enim nos decet pro corpore totius Eccleſiæ, cujus per varias quaſque Provincias membra digeſta ſunt, excubare; ſed nos etiam ante literas tuas fraus callidi hominis latere non potuit. Nam cum antehac quidam ex ipſius nequitia cohorte veniſſet vexillarius Privati, & furto ac fraudulenter literas a nobis elicere curaret; nec quis eſſet, latuit; nec literas, quas volebat, accepit.*

Ad Cornelium vero ſic de eodem ſcribit Sanctus Cyprianus: *Per Felicianum ſignificavi tibi, Frater, veniſſe Carthaginem Privatum veterem Hæreticum, in Labeſitana Colonia, ante multos fere annos, ob multa & gravia delicta, nonaginta Epiſcoporum ſententia condemnatum; Anteceſſorum etiam noſtrorum, quod & veſtram conſcientiam non latet: Fabiani, & Donati literis ſeveriſſime notatum; qui cum cauſam ſuam apud nos, in Concilio quod habuimus Idibus Maiis quæ proximæ fuerunt, agere velle ſe diceret, nec admiſſus eſſet, Fortunatum iſtum ſibi Pſeudepiſcopum dignum Collegio ſuo fecit.*

ARTICULUS II.

De Arabibus & Valeſiis.

I. ARabes quidam, animæ rationalis immortalitatem palam impugnarunt, Philippi Imperatoris temporibus; eam una cum corpore extingui, & cum eodem reſurrecturam effutientes. In Concilio Arabico multis ab Epiſcopis damnati ſunt, & ab Origene ibidem præſente confutati, anno 247. aut 249. De his Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30. S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus, cap. 38. & Libellus Synodicus dictam Synodum memorans, cui 14. Epiſcopos adfuiſſe teſtatur.

II. Eadem ferme tempeſtate Valeſii erupérunt. Author ſectæ Arabs quidam nomine Valens fuit. Horum non alius refertur error, quam quod ſe Eunuchos facerent, omneſque ſuæ ſectæ ut aggregarent, quoſcumque obvios mutilabant, ſi viribus ipſi prævalerent: ſalutem obtineri non poſſe aſſerentes, niſi membra quæ offenſioni ſunt, & in quibus regnat concupiſcentia, abjicerentur. De his S. Epiphanius Hæreſi 58. & S. Auguſtinus lib. de hæreſibus, num. 37. Damnatos a Synodo Achajæ, ſcribit Author *Prædeſtinati* lib. 1. cap. 37. *Iam trigeſimam & ſeptimam hæreſim*, inquit, *Valeſii incurrunt, qui infelices & ſeipſos caſtrant & hoſpites ſuos. Hoc modo dicunt illud impleri: QUI ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum. Alia quoque hæretica docere dicuntur & turpia; ſed quæ illa ſint; nec ipſe Epiphanius commemorat, nec uſpiam potui reperire. A Synodo damnati ſunt Achaja.*

ARTICULUS III.

De Schiſmate Feliciſſimi.

FEliciſſimus, qui electioni S. Cypriani cum quinque aliis Presbyteris adverſatus fuerat, conjurationis animum contra Sanctiſſimum Epiſcopum numquam depoſuit (ut conſtat ex Epiſtola 40. ipſius S. Cypriani.) Quorumdam Confeſſorum mentes, quos beatus Antiſtes fraterne corripuerat, ob nimiam eorum erga Lapſos facilitatem, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ everſionem, ille corrupit, & Lapſos contra Cyprianum commovit, omnes abſque ſatisfactione pacem recipiendos contendens. Hujus Schiſmatis incentor fuit Novatus, qui Feliciſſimum inconſulto Sancto Cypriano Diaconum conſtituit, quo majorem ad res novas moliendas in Clero authoritatem haberet, ut teſtatur Cyprianus ipſe Epiſtola 49. *Idem eſt Novatus*, inquit *qui apud nos primum diſcordiæ & Schiſmatis incendium ſeminavit, qui quoſdam iſthic ex Fratribus ab Epiſcopo ſegregavit, qui in ipſa perſecutione ad evertendas Fratrum mentes alia quadam perſecutio noſtris fuit. Ipſe eſt qui Feliciſſimum Satellitem ſuum Diaconum, nec permittente me, nec ſciente, ſua factione, & ambitione conſtituit.*

Porro cum Feliciſſimus, quos a Sancto Cypriano abſtraxerat, & abſtrahebat in dies, colligeret in monte quodam, Eccleſiam Schiſmaticam & profanum altare ibi erigens, Sanctus Cyprianus vices ſuas Caldonio & Herculano Epiſcopis, necnon Rogatiano, & Numidico Presbyteris commiſit, ut ipſum anathemate percuterent, necnon Augendum, & alios qui ſe ipſius partibus adjunxerant. Id conſtat ex Epiſtola 38. Sancti Cypriani. Id perfecere Antiſtites, & Presbyteri, ut ex ipſorum Epiſtola inter Cyprianicas 39. compertum eſt. Non modo Schiſmatis, verum etiam adulterii reum fuiſſe Feliciſſimum, Sanctus Cyprianus teſtatur Epiſtola mox laudata. De ipſo & adhærentibus ipſi quinque Presbyteris ſcripſit inſuper ad plebem Carthaginenſem, ut ab eorum fraudibus, & errore caveret. Sic, inquam, ſcripſit Epiſtola 40. *Ac ne parum fuiſſet corrupiſſe quorumdam Confeſſorum mentes, & contra Sacerdotium Dei portionem ruptæ fraternitatis armare voluiſſe, nunc ſe ad Lapſorum perniciem venenata ſua deceptione verterunt, ut ægros & faucios, & ad capienda fortiora conſilia per calamitatem ruinæ ſuæ minus idoneos, & minus ſolidos, a medela vulneris ſui avocent, & intermiſſis precibus, & orationibus, quibus Dominus longa & continua ſatisfactione placandus eſt, ad exitioſam temeritatem mendacio captioſa pacis invitent. Sed oro vos, Fratres, vigilate contra inſidias diaboli, & pro veſtra ſalute ſolliciti, contra mortiferam fallaciam diligentius excubate. Perſecutio eſt hæc alia, & alia tentatio; & quinque iſti Presbyteri nihil aliud ſunt quam quinque Primores illi, qui edicto nuper Magiſtratibus fuerant copulati, ut fidem noſtram ſubruerent, ut gracilia Fratrum corda ad lethales laqueos prævaricatione veritatis averterent. Eadem nunc ratio, eadem rurſus everſio per quinque Presbyteros Feliciſſimo copulatos ad ruinam ſalutis inducitur, ut non rogetur Deus, nec qui negavit Chriſtum, eumdem Chriſtum quem negaverat, deprecetur; poſt culpam criminis tollatur & Pœnitentia, nec per Epiſcopos & Sacerdotes Domino ſatisfiat, ſed relictis Domini Sacerdotibus, contra Evangelicam Diſciplinam nova Traditio ſacrilega inſtitutionis exurgat: cumque ſemel placuerit tam nobis, quam Confeſſoribus, & Clericis Urbicis, item univerſis Epiſcopis, vel in noſtra Provincia, vel trans mare conſtitutis ut nihil innovetur circa Lapſorum cauſam, niſi omnes in unum convenerimus, & collatis conſiliis, cum Diſciplina pariter & miſericordia temperatam ſententiam fixerimus; contra hoc conſilium noſtrum rebelletur, & omnis Sacerdotalis authoritas & poteſtas factioſis conſpirationibus deſtruatur.*

Schiſma ut conſummatum eſſet, Fortunatum e quinque Presbyteris perduellibus unum, Schiſmatici Epiſcopum conſtituerunt. Illos cum Feliciſſimo, & ipſo Fortunato, damnaverunt Epiſcopi Africani in Concilio hanc ob cauſam congregato. Illi vero ut jus Communionis quo exciderant, in Eccleſia Romana ſuffurarentur, Romam navigarunt, & fucum facere Sancto Cornelio Pontifici Maximo ſunt conati. Sed nihil obtinuerunt niſi ſuæ damnationis confirmationem. Hujus rei teſtis eſt Sanctus Cyprianus Epiſtola 55. ſic ad Cornelium ſcribens: *Legi Literas tuas, quibus ſignificaſti Feliciſſimum hoſtem Chriſti, non novum, ſed jampridem ob crimina ſua plurima & graviſſima abſtentum, & non tantum mea, ſed plurimorum Coepiſcoporum ſententia condemnatum, rejectum a te illic eſſe; & cum veniſſet ſtipatus caterva & factione deſperatorum, vigore pleno, quo Epiſcopos agere oportet, pulſum de Eccleſia eſſe: de qua jampridem cum ſuis ſimilibus, Dei Majeſtate, & Chriſti Domini & Judicis noſtri ſeveritate depulſus eſt: ne*

ſchiſ-

Schiſmatis & diſſidii author, ne pecunia commiſſæ ſibi fraudator, ne ſtuprator Virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor, ultra adhuc Sponſam Chriſti incorruptam, ſanctam, pudicam, præſentiæ ſuæ dedecore, & impudica, atque inceſta contagione violares. Deinde contra Schiſmaticorum factionem Cornelii animum occupans Cyprianus hæc de ſeipſo ſubdit: *Cæterum dico enim provocatus, dico dolens, dico compulſus, quando Epiſcopus in locum defuncti ſubſtituitur, quando populi univerſi ſuffragio in pace deligitur, quando Dei auxilio in perſecutione protegitur: Collegiis omnibus fideliter junctus; Plebi ſuæ in Epiſcopatu quadriennio jam probatus, in quiete ſerviens Diſciplinæ, in tempeſtate proſcriptus, applicito & adjuncto Epiſcopatus ſui nomine toties ad leonem petitus, in circo, in amphiteatro, dominicæ dignationis teſtimonio honoratus; his ipſis etiam diebus, quibus has ad te literas feci, ob Sacrificia quæ Edicto propoſito celebrare populus jubebatur, clamore popularium ad leonem denuo poſtulatus in Circo: cum talis, Frater chariſſime, a quibuſdam deſperatis, & perditis, & extra Eccleſiam conſtitutis, impugnari videtur, apparet quis impugnet. Non ſcilicet Chriſtus qui Sacerdotes aut conſtituit, aut protegit, ſed ille qui Chriſti adverſarius, & Eccleſiæ ejus inimicus, ad hoc Eccleſiæ Præpoſitum ſua infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato, atrocius atque violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur.*

Poſt hæc, rationem affert cur ſtatim ad Cornelium de Schiſmaticorum factionibus non ſcripſerit, quod ſcilicet non metuenda videretur eorum conjuratio, & quod aliunde Fortunatus & Feliciſſimus ipſi Cornelio ex ſcelerum ſuorum fama notiores eſſent, quam ut ipſorum calumniis decipi poſſet. *Quod autem*, inquit, *tibi de Fortunato iſto Pſeudoepiſcopo a paucis & inveteratis Hæreticis conſtituto, non ſtatim ſcripſi, non ea res erat, quæ in notitiam tuam deberet per nos feſtinato ſtatim quaſi magna, aut metuenda perferri; maxime quando & Fortunati nomen jam ſatis noſſes, qui eſt unus ex quinque Presbyteris jampridem de Eccleſia profugis, & ſententia Coepiſcoporum noſtrorum, multorum & graviſſimorum virorum nuper abſtentis, qui ſuper hac re priore anno ad te literas fecerunt: item Feliciſſimum ſigniferum ſeditionis recognoſceres, qui & ipſe in iiſdem Coepiſcoporum noſtrorum factis ad te pridem literis continetur: qui non tantum ab iis iſthic abſtentus, ſed abs te illic nuper de Eccleſia pulſus eſt.*

De errore ſubinde Feliciſſimi & aliorum Schiſmaticorum, quo Lapſis, antequam ulla Pœnitentia functi eſſent, aut aliqua ipſis ſatisfactionis lex impoſita eſſet, communicabant, hæc ſubjungit: *Taceo de fraudibus Eccleſiæ factis. Conjurationes, & adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud in quo non mea, nec hominum, ſed Dei cauſa eſt, de eorum facinore non puto eſſe reticendum, quod a primo ſtatim perſecutionis die, cum recentia delinquentium facinora fervirent, & Sacrificiis nefandis non tantum diaboli altaria, ſed adhuc manus ipſa Lapſorum atque ora fumarent, communicare cum Lapſis, & Pœnitentiæ agendæ intercedere non deſtiterunt.*

Et infra: *Nos in ipſo perſecutionis tempore de hoc ipſo literas miſimus, nec auditi ſumus. Concilio frequenter acto, non conſenſione tantum noſtra, ſed & comminatione decrevimus, ut Pœnitentiam Fratres agerent; ut Pœnitentiam non agentibus, nemo temere pacem daret: & illi contra Deum ſacrilegi, contra Sacerdotes Dei impio furore temerarii, de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parricidalia arma tollentes, elaborant ne vulneratos divina clementia in Eccleſia ſua curet: miſerorum Pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti ſatisfiat: ne Chriſtum Dominum ſuum, qui Chriſtianus eſſe vel erubuit ante, vel timuit, poſtmodum quærat ne ad Eccleſiam, qui de Eccleſia receſſerat, redeat. Datur opera, ne ſatisfactionibus & lamentationibus juſtis delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur; pax vera falſa pacis mendacio tollitur; ſalutari ſinus matris, noverca intercedente, præcluditur, ne de pectore, atque ore Lapſorum fletus & gemitus audiatur.*

Poſt hæc & alia multa de neceſſitate ſatisfactionis & Pœnitentiæ, quam Feliciſſimus & alii Schiſmatici e medio auferre conabantur, hæc rurſus de ipſis ſubjungit Sanctus Cyprianus: *Sublata pœnitentia, nec ulla exomologeſi criminis facta deſpectis Epiſcopis, atque calcatis, pax a Presbyteris verbis fallacibus prædicatur; & ne Lapſi ſurgant, aut foris poſiti ad Eccleſiam redeant, communicatio non communicantibus offertur. Quibus etiam ſatis non fuit ab Evangelio receſſiſſe, fraudibus involutos, vel adulteriis commaculatos, vel Sacrificiorum funeſta contagione pollutos, ne Deum rogarent, ne in Eccleſia exomologeſim criminum facerent, ab omni & ſenſu, & fructu Pœnitentiæ removiſſe; niſi foris ſibi extra Eccleſiam, & contra Eccleſiam conſtituiſſent conventiculum perditæ factionis, cum male ſibi conſciorum, & Deum rogare ac ſatisfacere nolentium caterva confluerct. Poſt iſta adhuc inſuper, Pſeudo-epiſcopo ſibi ad Hæreticis conſtituto, navigare audent, & ab Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt, a Schiſmaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides, Apoſtolo prædicante, laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.*

Denique oſtendit Cyprianus quam iniquum ſit ac præpoſterum judicium, quod in ipſum tulerunt Schiſmatici, ipſum Epiſcopatu abdicantes, & Fortunatum intrudentes. *An*, inquit, *ad hoc deponenda eſt Catholicæ Eccleſiæ dignitas, & plebis intus poſita fidelis atque incorrupta majeſtas; & ſacerdotalis quoque authoritas & poteſtas, ut judicare ſe velle dicant de Eccleſiæ præpoſito extra Eccleſiam conſtituti, de Chriſtiano Hæretici, de ſano ſaucii, de integro vulnerati, de ſtante lapſi, de Judice rei, de Sacerdote ſacrilegi? Quid ſupereſt, quam ut Eccleſia Capitolio cedat, & recedentibus Sacerdotibus, ac Domini altare removentibus, in Cleri noſtri ſacrum venerandumque conſeſſum ſimulacra atque idola cum aris ſuis tranſeant, & Novatiano declamandi adverſum nos atque increpandi largior & plenior materia præſtetur, ſi ii qui ſacrificaverunt, & Chriſtum publice negaverunt, non tantum rogari, & ſine acta pœnitentia admitti, ſed adhuc inſuper cœperint terroris ſui poteſtate dominari.* Qui plura volet, integram legat S. Cypriani Epiſtolam.

ARTICULUS IV.

De Schiſmate, & Hæreſi Novatianorum,

§. I.

De Novato.

NOvatianorum hæreſim Novatus & Novatianus condiderunt. Hos confundunt & in unum miſcent Euſebius, Sanctus Epiphanius & Theodoretus; aperte diſtinguunt Sanctus Cornelius, Sanctus Cyprianus, & Sanctus Pacianus. Sed enim Novatus Presbyter Carthaginenſis erat, graviſſimorum criminum reus, ob quæ cum ſe propediem ab Epiſcopis damnandum, excommunicandumque prævideret, Carthagine furtim diſceſſit, & Romam profectus, Novatiano conflandi ſchiſmatis author fuit. Ipſius elogium ſcribit Sanctus Cyprianus Epiſtola 49. ad Cornelium data, his verbis: *De Novato nihil inde ad nos fuerat nuntiandum, cum magis per nos vobis debeat Novatus oſtendi, rerum novarum ſemper cupidus, avaritiæ inexplebili rapacitate furibundus, arrogantia & ſtupore ſuperbi tumoris inflatus, ſemper iſthic Epiſcopis male cognitus, quaſi hæreticus ſemper & perfidus omnium Sacerdotum voce damnatus; curioſus ſemper ut prodat, ad hoc adulator ut fallat, numquam fidelis ut diligat, fax & ignis ad conflanda ſeditionis incendia, turbo & tempeſtas ad fidei facienda naufragia, hoſtis quietis, tranquillitatis adverſarius, pacis inimicus. Denique Novato illinc a vobis recedente, id eſt, procella & turbine recedente, ex parte illic quies facta eſt, & glorioſi ac boni Confeſſores qui de Eccleſia illo incitante diſceſſerant, poſteaquam ab Urbe ille diſceſſit, ad Eccleſiam reverterunt . . . Plane quoniam pro magnitudine ſua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majora & graviora commiſit. Qui iſthic adverſus Eccleſiam Diaconum fecerit, illic Epiſcopum fecit .... Spoliati ab illo pupilli, fraudata viduæ, pecuniæ quoque Eccleſiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas,*

Euſ. Hiſ. 35. ... Epiphan. Hær. ... S. C... in E... ad I... Anti... ia E... ad S... prian... ſim, cian... piſt. Sym... anu...

quas

quas in ejus furore conſpicimus. Pater etiam ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte poſtmodum nec ſepultus. Uterus uxoris calce percuſſus, & abortione properante in parricidium partus expreſſus. Et damnare nunc audet ſacrificantium manus, cum ſit ille nocentior pedibus, quibus filius, qui naſcebatur, occiſus eſt. Hanc conſcientiam criminum jampridem timebat, propter hoc ſe non de Presbyterio excuti tantum, ſed & communicatione prohiberi pro certo tenebat, & urgentibus Fratribus, imminebat cognitionis dies, quo apud nos cauſa ejus ageretur, niſi perſecutio ante veniſſet. Quam iſte voto quodam evadendæ, & lucrandæ damnationis excipiens, hæc omnia commiſit, & miſcuit; ut qui ejici de Eccleſia, & excludi habebat, judicium voluntaria diſceſſione præcederet.

Eadem Novati ſcelera ubi recenſuit Sanctus Pacianus Epiſtola 3. ad Sympronianum Novatianum, hæc ſubjungit de ejus ad incendendum Schiſma concurſu: *Nec multo poſt Novatianum iſtum Epiſcopatu Cornelii anxium, cum aliquantis, ut in tali re ſolet, ex ſua parte fautoribus, nutantem impellit, dubitantem fovet, ut magnum aliquid ſperet, hortatur: invenit aliquos ex eorum numero, qui tempeſtatem perſecutionis illius evaſerunt; apud quos hanc ipſam de Lapſis receptis Cornelio conflaret invidiam: dat eorum Epiſtolas ad Novatianum. Ille ex authoritate Epiſtolarum, ſedente jam Romæ Epiſcopo adverſum fas Sacerdotii ſingularis alterius Epiſcopi ſibi nomen aſſumit: Cornelium Lapſis communicaſſe arguit, ſe vendicat innocentem, &c.*

§. II.

De Novatiano.

NOvatianus quondam energumenus, in lecto baptizatus urgente morbo, ex quo eum convaluiſſet, cæremonias Baptiſmatis in ſe ſuppleri nequaquam curavit, nec Sacramentum Confirmationis, quod ex Eccleſiæ diſciplina ſtatim poſt Baptiſma conferebatur, ſuſcepit. Id conſtat ex S. Cornelio in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, cujus fragmenta refert Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 43. ſecundum Verſionem Valeſii: *Cui cauſam*, inquit, *atque initium credendi præbuit Satanas in ipſum ingreſſus, atque in ipſo aliquamdiu commoratus. Cumque ab Exorciſtis foveretur, in morbum graviſſimum collapſus; dum jam jamque moriturus creditur, in ipſo in quo jacebat lectulo perfuſus, Baptiſmum ſuſcepit; ſi tamen hujuſcemodi Baptiſmum ſuſcepiſſe dicendus eſt. Sed neque poſtquam liberatus eſt morbo, reliqua percepit, quæ juxta Eccleſiaſticam Regulam percipi debent; neque ab Epiſcopo conſignatus eſt. Hoc autem ſignaculo minime percepto, quo tandem modo Spiritum Sanctum potuit accipere?* Poſt Baptiſmum aliquanto tempore elapſo, Presbyter factus eſt, Epiſcopo de Regulis Eccleſiaſticis cum ipſo diſpenſante, quæ prohibebant ad Clerum eos promoveri, qui in lecto baptizati eſſent: cui diſpenſationi Clerus univerſus, multique ex populo refragabantur: qui ægre tandem ejus Ordinationi conſenſerunt. Quam indignus eſſet tam eximio gradu, tempore perſecutionis innotuit: Admonitus enim & rogatus a Diaconis, ut ex cubiculo, in quo ſeipſum incluſerat, egreſſus, Fidelibus ſuccurreret, tantum abfuit, ut hortantibus Diaconis morem gereret: quin potius ira percitus diſceſſit; Presbyterum ſe amplius eſſe nolle conteſtatus, ſed alterius Philoſophiæ deſiderio teneri. Iſta narrat Cornelius in laudata ad Fabium Epiſtola.

Quibus autem artibus Romanum Epiſcopatum invaſerit, his verbis aperit ibidem: *Egregius ille vir, qui tremendis quibuſdam ſacramentis affirmaverat ſe Epiſcopatum non concupiſcere: repente tamquam ex machina quadam in medium projectus, Epiſcopus apparuit. Et is qui ſe Doctorem, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ propugnatorem ferebat, cum Epiſcopatum ſibi a Deo minime conceſſum rapere ac vindicare conaretur, duos deploratæ ſalutis homines ſibi ſocios adjunxit: ut eos in exiguam ac viliſſimam Italiæ partem mitteret, atque illinc accitos tres Epiſcopos, homines plane rudes ac ſimplices, fraudulenta quadam molitione deciperet: conſtantiſſime affirmans ipſos quamprimum Romam proficiſci oportere, ut omnis undecumque orta diſcordia ipſorum una cum aliis Epiſcopis interventu, atque arbitrio ſedaretur. Qui cum adveniſſent, eos ille a quibuſdam ſui ſimillimis, quos ad id comparaverat, incluſos hora decima, temulentos, & crapula oppreſſos, adumbrata quadam, & inani manuum impoſitione Epiſcopatum ſibi tradere per vim cogit: eumque nullo ſibi jure competentem, per fraudem atque inſidias vindicat.* Eadem refert Theodoretus lib. 3. Hæreticarum Fabularum, cap. 5.

Narrat denique Cornelius Novatiani in firmando Schiſmate, ſuaque factione fulcienda ſacrilegam verſutiam, & extortum a ſuis partiariis in ipſa Euchariſtiæ participatione execrandum juramentum, de non revertendo uſquam ad Cornelium. *Oblatione facta*, inquit, *portionem ſingulis dividens; dum eam tradit, miſeros homines benedictionis loco jurare cogit, manus ejus qui portionem accepit, ambabus ſuis manibus comprehenſas retinens, nec prius dimittens, quam jurati iſta dixerint: ipſis enim utar illius verbis; Jura mihi per Corpus & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, te numquam meas partes deſerturum, nec ad Cornelium eſſe rediturum. Ita miſer ille non prius guſtare ſinitur, quam ſibi ipſe malum imprecatus ſit. Et cum panem illum accipiens, dicere debuiſſet, Amen, ejus loco dicit; Non revertar deinceps ad Cornelium.*

Factus Antipapa Novatianus miſit Legatos ad Sanctum Cyprianum Carthaginenſem Epiſcopum, cum famoſis contra Cornelium, Ordinationemque ejus libellis. At Cyprianus nec cum Schiſmaticis communicavit, nec Novatiani Ordinationem approbavit, nec confictis in Cornelium calumniis aures præbere voluit; ut conſtat ex Epiſtola ipſius 1. ad Cornelium data.

Miſerat Sanctus Cyprianus Caldonium & Fortunatum Romam, ut literis ipſius, & præſentia ſua, pacem Eccleſiæ procurare niterentur: Sed cum irrito conatu id tentaſſent, augerique vidiſſent in dies Schiſmaticorum contumaciam, ad Sanctum Cyprianum reverſi ſunt, qui de Cornelii Ordinatione legitima certior factus, literas ad ipſum dedit, quibus ſibi probatam illius Ordinationem teſtaretur. Didicerat autem rerum in electione, & poſt electionem Cornelii geſtarum ſeriem a Pompejo & Stephano Epiſcopis. Id conſtat ex Epiſtola 42. ipſius Sancti Cypriani ad Cornelium data.

Nec Carthagine ſolum, ſed per Africam univerſam, unitatem Eccleſiaſticam ſtabilire conatus eſt ac tueri ſanctus Cyprianus, datis ad ſingulos Coepiſcopos literis quibus eos hortatus eſt, *Ut Eccleſiæ Catholicæ radicem & matricem agnoſcerent, ac tenerent*: & communione jungerentur Cornelio legitimo Pontifici. Ex quorum reſcriptis, Ordinationis illius *Et origo neceſſaria, & ratio juſta, glorioſa quoque innocentia* comprobata eſt. Id conſtat ex Epiſtola 45. Sancti Cypriani ad eumdem Cornelium.

Cæterum cum Novatianus Confeſſores a Cornelio & ab Eccleſia abſtraxiſſet, Schiſmaticos ex Martyrii candidatis efficiens, eorum ut nominibus factioni ſuæ conciliaret authoritatem, ad ipſos literas dedit Sanctus Cyprianus per Metrium Subdiaconum prius cum Cornelio communicandas, ut eos ad Eccleſiam Catholicam revocaret. Id conſtat ex Epiſtola 43. Sancti Cypriani ad Cornelium data, & ex Epiſtola 44. ſcripta ad Maximum, Nicoſtratum, & cæteros Confeſſores.

Suum retulere fructum Sancti Cypriani literæ: ſiquidem Maximus, Urbanus, Sidonius, & Macarius Confeſſores, & plerique Catholici qui ſe eis adjunxerant, ad Eccleſiæ unitatem redierunt, ſe circumventos ac deceptos fuiſſe gementes, conteſtati ſe animo tenus ſemper in Eccleſia fuiſſe; nec ignorare unum Deum eſſe, unum Chriſtum Dominum, quem confeſſi fuerant, unum Spiritum Sanctum, unum Epiſcopum in Catholica Eccleſia eſſe debere: ac ſupplicibus petiere votis ut priora abolerentur, & in oblivionem cederent. Annuit Sanctus Cornelius cum quinque Coepiſcopis, & Maximum Presbyterum in ſui gradus honorem ac munia reſtituit; cæteros cum ingenti populi ſuffragio recepit; omnia remittens Dei judicio. Id conſtat ex Epiſtola Sancti Cornelii ad Sanctum Cyprianum, quæ inter Cypriani Epiſtolas 46. aſt.

His a Cornelio acceptis literis, ſuum eidem teſta-

tus

tus eſt gaudium Sanctus Cyprianus, & communem Carthaginenſis Eccleſiæ ob reditum Confeſſorum lætitiam, Epiſtola 47.

Incredibili porro lætitia perfundebatur Sanctus Cyprianus, non ſolum ob ſtudium Eccleſiaſticæ pacis & unitatis; ſed quod, aſpirante Deo, Confeſſores ad Eccleſiæ ſinum revocaſſet, tum hortatoriis Epiſtolis, cum maxime egregio *de Unitate Eccleſiæ* libro, quem velut antidotum nefando ſchiſmati oppoſuit. Scriptum enim hunc eſſe librum antequam Confeſſores Schiſmati faventes ad Eccleſiam redirent, hæc verba prope finem poſita innuunt: *Nec quiſquam miretur, etiam de Confeſſoribus quoſdam ad iſta procedere, inde quoque aliquos tam nefanda, quam gravia peccare. Neque enim Confeſſio immunem facit ab inſidiis diaboli, aut contra tentationes & pericula, & incurſus, atque impetus ſæculares adhuc in ſæculo poſitum perpetua ſecuritate defendit .... Nemo per Confeſſoris exemplum pereat; nemo perfidiam de Confeſſoris moribus diſcat .... Cæterum ſi culpabilis poſtmodum fuerit; ſi Confeſſionem ſuam mala converſatione prodegerit; ſi vitam ſuam turpi fœditate maculaverit; ſi Eccleſiam denique, ubi Confeſſor factus eſt, derelinquens, & unitatis concordiam ſcindens, fidem primam perfidia poſteriore mutaverit, blandiri ſibi per Confeſſionem, non poteſt, quaſi ſit electus ad gloriæ præmium, quando ex hoc ipſo magis creverint merita pœnarum ... Stat Confeſſorum pars major & melior in fidei ſuæ robore, & in legis ac Diſciplinæ Dominicæ veritate: nec ab Eccleſiæ pace diſcedunt, qui ſe in Eccleſia gratiam conſecutos de Dei dignatione meminerunt: atque hoc ipſo ampliorem conſequuntur fidei ſuæ laudem, quod ab eorum perfidia ſegregati, qui juncti Confeſſionis conſortio fuerunt, a contagio criminis receſſerunt; nec vero illuminati Evangelii lumine, tam ſunt in conſervanda Chriſti pace laudabiles, quam fuerunt in diaboli congreſſione victores.*

Confeſſores ad Eccleſiam reverſi, de reditu ſuo, & pace cum S. Cornelio inita Sanctum Cyprianum certiorem fecerunt, data ad eum Epiſtola quæ inter Cyprianicas quinquageſima eſt. Ipſis viciſſim gratulatus eſt Cyprianus felicem ex Schiſmate reditum, Epiſtola 52.

Miſerat paulo ante Novatianus magnificam legationem in Africam, quam Novatus, Evariſtus, Nicoſtratus, Primus, ac Dionyſius Schiſmatici ſuſceperant, de qua monitum voluit Cyprianum Cornelius Pontifex, ut ſedulo ab illorum artibus & dolis caveret, ac concreditum ſibi gregem ab eorum inſidiis tueretur. Cornelii literas retulit Nicephorus Acolythus, qui Carthaginem pervenit poſtridie adventus Novati & Schiſmaticorum cæterorum. Iſta conſtant ex Epiſtola 39. S. Cypriani ad Cornelium data.

Literas etiam dederat ad Eccleſiam Alexandrinam Novarianus, quibus callide conteſtabatur ſe invitum electum fuiſſe, ut eo verborum fuco deteſtandum Schiſmatis facinus excuſaret: ad quem reſcripſit S. Dionyſius Alexandrinus tunc Epiſcopus in hæc verba: *Si invitus, ut dicis, huc inductus es, illud plane oſtendes, ſi ſponte ab eo recedas. Oportuerat enim omnia incommoda potius ſubiiſſe, quam Eccleſiæ Dei diſcidiſſe concordiam. Atque illud Martyrium quod quis perpetitur, ne dirimatur Eccleſiæ conſenſio, non minus certe, ſed multo plus habet commendationis, quam illud quod ſuſcipitur, ne Idolis omnino immoletur. Nam in hoc pro una quiſquis anima ſuffert Martyrium: in illo autem pro tota Eccleſia.* Integram Epiſtolam refert Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 37. ſecundum Verſionem Chriſtophorſoni. Ejuſdem Epiſtolæ meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Dionyſio Alexandrino.

§. III.

De Errore palmari Novatiani, & Novatianorum.

QUod S. Baſilius Epiſtola 1. Canonica ad Amphilochium, Canone 1. Schiſmaticos Hæreticis opponens, & Schiſma definiens eorum, *Qui propter Eccleſiaſticas cauſas & medicabiles quæſtiones ab Eccleſia diſſident*, Novatianos in exemplum affert; non ſic eſt intelligendum, quaſi nullius hæreſis author fuerit Novatianus, ſed quod ejus error Deum ipſum directe non attingat. Ita enim ibi ſumit hæreſeos nomen Baſilius. Significat etiam Novatianorum ſectam a ſchiſmate cœpiſſe, *Quoniam*, inquit, *ſeparationis initium per Schiſma*. Et propterea qui primi ex illis ab Eccleſia receſſerunt, *Ordinationem a Patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam*. Unde ipſam videri poterant cæteris per Baptiſmum, & Ordinationem tradidiſſe. Sed non negat S. Baſilius quin ad Schiſma hæreſim quoque adjunxerint.

In eo autem poſitus fuit palmaris Novatiani error, ut negaret Eccleſiam Lapſis in perſecutione, id eſt Sacrificatis, & Libellaticis indulgere poſſe: Deinde cæteris etiam criminibus poſt Baptiſmum commiſſis nullam ab ea tribui poſſe veniam aſſereret. Primum conſtat ex Sancto Cypriano libro de Lapſis ſcribente: *Cogitanti mihi, & intolerabiliter animo æſtuanti, quidnam agere deberem de miſerandis fratribus, qui vulnerati non propria voluntate, ſed diaboli ſævientis irruptione, adhuc uſque, hoc eſt per longam temporum ſeriem agentes pœnas darent: ecce ex adverſo abortus eſt alius hoſtis, & ipſius paternæ pietatis adverſarius hæreticus Novatianus; qui non tantum, ut in Evangelio ſignificatum eſt, ſicut Sacerdos vel Levites jacentem vulneratum præteriret, ſed ingenioſa ac nova crudelitate, ſauciatum potius occideret, adimendo ſpem ſalutis, denegando miſericordiam Patris, reſpuendo pœnitentiam fratris.*

II. Idem conſtat ex Epiſtola 57. ejuſdem Sancti Cypriani ad Cornelium data: *Quid ad hæc*, inquit, Novatianus ...... *in perniciem Fratrum lingua ſua perſtrepens, & facundiæ venenata jacula contorquens, magis durus ſæcularis Philoſophiæ pravitate, quam Philoſophiæ Dominicæ lenitate pacificus; deſertor Eccleſiæ, miſericordiæ hoſtis, interfector Pœnitentiæ, deſertor charitatis?*

III. Idem conſtat ex Euſebio, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 35. *Novatus*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ Presbyter, arrogantia quadam & faſtidio contra Lapſos elatus, aſſeruit, non amplius illis (quamvis omnia quæ viderentur ad veram Pœnitentiam, ad converſionem animarum, ad puram denique Confeſſionem ſpectare, omnino peragerent) ſpem ullam ſalutis omnino reliquam fieri. Unde propriæ cujuſdam ſectæ & erroris eorum, qui præ inflata quadam mentis inſolentia ſeipſos* Καθαροὺς *eſſe, id eſt, puros aſſeverant, dux fuit.*

Subſti endum Novat nus.

IV. Idem conſtat ex Socrate, libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap 23. ubi de Novatiano ita ſcribit: *Deinde omnibus Eccleſiis ubique ſcripſit literas, uti eos qui ſimulacris immolaſſent, minime ad Myſteria admitterent, ſed hortarentur ad Pœnitentiam, remiſſionemque permitterent Deo, qui poteſt & habet authoritatem peccata remittendi. Quibus literis ad Provincias perlatis, ſinguli pro ſuo ingenio de rebus in illis ſignificatis judicium fecerunt. Nam quia erat a Novato ſignificatum, eos qui poſt Baptiſma peccatum ad mortem commiſerant, ad Myſteria non eſſe recipiendos: ejuſmodi Canonis promulgatio quibuſdam acerba & ſevera nimis viſa eſt: a nonnullis probata, utpote æqua, & ad vitam recte inſtituendam multum afferens adjumenti. Dum hæc inter eos agitatur controverſia, literæ Cornelii Epiſcopi allatæ ſunt, quæ ſignificabant ſpem veniæ etiam illis eſſe reliquam, qui poſt Baptiſmum deliquiſſent.* Peccatum igitur ad mortem irremiſſibile eſſe ab Eccleſia aſſeruit Novatianus; & peccatum iſtud eorum eſſe cenſuit, qui poſt Baptiſmum idolis immolaſſent.

At Novatianum poſtea notionem peccati ad mortem ad quælibet gravia delicta extendiſſe, colligitur ex colloquio Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani cum Aſclepiade Novatiano Epiſcopo, quod ſcriptis prodidit idem Socrates libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 25. De Novatiano ſcilicet loquens Atticus ait: *Ego illum laudo, quod cum illis qui Idolis ſacrificaſſent, communicare recuſavit. Nam iſtud ipſe equidem feciſſem. At Novatianos minime probo quod laicos qui leviter deliquerint, Communione excludant. Ad hæc reſpondet Aſclepiades: Præter Idolis ſacrificandi peccatum, ſunt alia multa peccata ad mortem, uti ex Sacris Literis perſpicuum eſt: ob quæ vos ſolum Clericos,*

nos

Google

nos laicos etiam Communione excludimus poteſtate ſoli Deo illis ignoſcendi permiſſa.

Immo quælibet generatim delicta poſt Baptiſmum commiſſa, Eccleſiæ authoritate remitti poſſe negavit Novatianus. Id conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 59. ita ſcribente: *Cathari exorti ſunt a Novato, ut fama percrebuit. Novatus porro Romæ perſecutionis illius tempore fuit, quæ eam anteceſſit, quam Maximinus excitavit, quæ Decii, ut opinor, aut Aureliani fuit. Quamobrem propter eos qui in illa perſecutione lapſi fuerant, cum arrogantia una cum ſuis inflatus, eos in Communionem nollet admittere, qui poſt perſecutionem Pœnitentiam ſuſceperant, ad eam ſe convertit hæreſim, nullam ut eſſe ſpem ſalutis aſſereret, atque unam dumtaxat eſſe Pœnitentiam. Qui autem poſt Baptiſmum delinqueret, nullam erga eum miſericordiam adhiberi poſſe.* Nullam porro ſpem ſalutis ſupereſſe Lapſis contendebat per Eccleſiæ claves obtinendæ. Nam illos ſalutem a Deo ſperare poſſe & debere non negabat: & ideo illos ad Pœnitentiam adhortabatur, ut divinam clementiam lachrymis promererentur ac laboribus: ſed hoc negabat unum, ad Eccleſiæ ac Fidelium Communionem eos recipi oportere: atque penes Eccleſiam ipſos reconciliandi jus ullum eſſe ac poteſtatem. Quippe unicam illam peccatorum indulgentiam in illius arbitrio verſari, quæ per Baptiſmum obtinetur.

In multis tamen contra hiſtoriæ veritatem peccavit iſta in narratione Sanctus Epiphanius: quod notare operæ pretium eſt, ne Lectori pariter errandi præbeat occaſionem. Erravit primo, quod Novatum confuderit cum Novatiano. 2. Quod ante Maximini perſecutionem Novatianæ hæreſis ortum conſignaverit, quæ aliquot poſt Maximini obitum annis emerſit, anno ſcilicet primo Galli & Voluſiani, ut *Euſebius notat in* Chronico. Præterea idem Author lib. 6. Hiſtoriæ, cap. 35. ex Sancto Dionyſio Alexandrino refert, Novatiani Schiſma propter eos ortum eſſe, qui in perſecutione Deciana lapſi, ad Pœnitentiam recepti fuerant. At poſt Maximinum imperavit Gordianus annis 6. Philippus annis 7. Decius uno alterove anno, tum Gallus & Voluſianus. Non igitur ante Maximini perſecutionem orta eſt Novatiana hæreſis. Tertio lapſus eſt Sanctus Epiphanius, cum eam perſecutionem Decii aut Aureliani fuiſſe ſcripſit, quæ Maximini perſecutionem anteceſſit. Maximini enim perſecutionem ſecuta eſt Deciana, ut mox notavimus; Aurelianus vero viginti circiter annis poſt Decii mortem cœpit imperare.

Sed ut ad noſtrum inſtitutum revertamur, omnia peccata poſt Baptiſmum commiſſa, indiſcriminatim irremiſſibilia per Eccleſiæ claves Novatianum ſenſiſſe: & Novatianos, cum diſcrimen graviorum & leviorum peccatorum fecerunt, priorum condonandorum authoritatem Eccleſiæ negantes, non vero poſteriorum, receſſiſſe ab opinione Magiſtri ſui Novatiani, ejuſque ſeveriorem errorem nonnihil temperaſſe, teſtis eſt locupletiſſimus Sanctus Ambroſius, lib. 1. de Pœnitentia, cap. 1. ubi Novatianos ita redarguit; *Quid durius, quam ut indicant Pœnitentiam, quam non relaxent, cum utique veniam negando, incentivum auferant Pœnitentiæ? Nemo enim poteſt bene agere Pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam.* Et paulo poſt addit, Novatianorum Doctores *omnia peccata Stoicorum quadam more, paribus putaſſe æſtimanda menſuris, & æque illum qui gallum gallinaceum, atque illum qui patrem ſuffocaverit, in perpetuum cœleſtibus aſſeruiſſe abdicandum Myſteriis.* Hoc eſt, ut exponit cap. 2. nullo criminum habito delectu, veniam omnibus negaſſe: & ita ſenſiſſe Novatianum ait dicto cap. 2. *Sed ajunt*, inquit, *ſe exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus. Non hoc quidem Author veſtri erroris Novatus, qui nemini Pœnitentiam dandam putavit: ea ſcilicet contemplatione; ut quod ipſe non poſſet ſolvere, non ligaret, ne ligando, ſperari a ſe faceret ſolutionem. In eo igitur Patrem veſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſolvenda nobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini. Sed Deus diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione commiſit..... Ita nec Novatus probatus, qui veniam interclusit omnibus: nec vos Imitatores ejuſdem ſed condemnatores, qui ibi minuitis ſtudia Pœnitentiæ ubi augeri oportet; quia graviora peccata majoribus ſuſtentanda fulcris docuit Chriſti miſericordia.*

Idem colligitur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtola 3. ad Sympronianum, ſcribente: *Tractatus omnis Novatianorum, quem ad me confertis undique propoſitionibus deſtinaſti, hoc continet: Quod poſt Baptiſmum pœnitere non liceat; quod mortale peccatum Eccleſia donare non poſſit, immo quod ipſa pereat recipiendo peccantes.* Denique id colligitur ex Sancto Auguſtino, libro de Agone Chriſtiano, cap. 31. ubi Novatianos ſic perſtringit: *Nec eos audiamus, qui negant Eccleſiam Dei omnia peccata poſſe dimittere. Itaque miſeri dum in Petro petram non intelligunt, & nolunt credere datas Eccleſiæ claves regni cœlorum, ipſi eas de manibus amiſerunt. Hi ſunt qui viduas ſuas prohibent nubere, & ſuper Apoſtolos ſe prædicant mundiores. Qui nomen ſuum ſi vellent agnoſcere, mundanos ſe potius, quam mundos vocarent.* Omnia igitur peccata quæ neceſſario ſubjiciuntur Eccleſiæ clavibus, id eſt, gravia & mortalia, Eccleſiam dimittere poſſe Novatiani negarunt.

Adverſus ea quæ de Novatiani errore diximus, ſcrupulum movere poteſt Sancti Cypriani authoritas Epiſtola 52. quæ eſt ad Antonianum, in qua Hæreſiarcham illum mœchis & fraudatoribus communicaſſe aſſerit. His enim ipſum verbis perſtringit: *Aut ſi ſe cordis & renis ſcrutatorem conſtituit, & judicem,* Novatianus, *per omnia æqualiter judicet, & ſciat ſcriptum eſſe: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat; fraudatores & mœchos a latere, atque a comitatu ſuo ſeparet: quando multo & gravior, & pejor ſit mœchi, quam libellatici cauſa, cum hic neceſſitate, ille voluntate peccaverit,* &c. Et infra: *Nec ſibi in hoc novi Hæretici blandiantur, quod ſe dicant Idololatris non communicare, quando ſint apud illos fraudatores, & adulteri, qui teneantur idololatriæ crimine, ſecundum Apoſtolum dicentem: Omnis fornicator, aut immundus, aut fraudator, quod eſt idololatra, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.* Et infra: *Ita fit ut ſi peccato alterius inquinari alterum dicunt, & idololatriam delinquentis ad non deliquentem tranſire ſua aſſeveratione contendunt; excuſari ſecundum ſuam vocem non poſſunt ab idololatriæ crimine, cum conſtet de Apoſtolica probatione, mœchos, & fraudatores, quibus illi communicant, idololatras eſſe.* Ex quibus colligi videtur, Novatianum pacem & veniam conceſſiſſe mœchis, & fraudatoribus; adeoque non exiſtimaſſe omnia delicta poſt Baptiſmum commiſſa, eſſe irremiſſibilia authoritate Eccleſiæ.

Verum non difficili negotio ſcrupulus iſte excuti poteſt, reſpondendo Sanctum Cyprianum non dixiſſe Novatianum, & ejus aſſeclas communicare mœchis & fraudatoribus, quaſi iſtorum criminum reis indulgere poſſe Eccleſiam fateretur; ſed quia Schiſmaticam factionem ſuam ex iis etiam collegerat, qui iis ſceleribus inſignes erant, & aliis irremiſſibilia eſſe prædicabat peccata, quæ ſuis facile indulgeri ſentiebat; quaſi ſui Schiſmatis Communione deleri poſſent; charitate Chriſti & unitate deleri non poſſent. Eodem argumento ad hominem Novatianos premit Sanctus Pacianus Epiſtola 3. ad Sympronianum. *Nos*, inquit, *in Eccleſiam lupos recipimus, qui Hæreticorum ora vitamus? An potius Novatiani, qui cum ipſi ſint rapaces lupi, paulo miſeriores oviculas reformidant? Nos conſentimus malis, nos picem tangimus, nos tenebris cohæremus, nos idolo & Belial jungimur? Aut illi qui Evariſtum, qui Nicoſtratum receperunt, cæteroſque ab Eccleſia recedentes, lingua, manu, moribus inquinatos? Nos cum adulteris & furibus convenimus? An illi, qui Novatum vitæ ſuæ, & capiti prætulerunt, poſt interceptam pecuniam pupillorum atque viduarum, miſeri parentis, & partus uxoris parricidam, nonmodo non pœnitentem, verum etiam gloriantem?*

Dici etiam poteſt; Novatianum hæreſeos ſuæ initio ſolis Idololatris negaſſe Communionem & pacem indulgeri ab Eccleſia poſſe; ſed poſtea ut ratiocinaretur conſequenter, feralem ſuam ſententiam ad cæteros etiam peccatores extendiſſe. Cum autem ſcri-

beret Sanctus Cyprianus ad Antonianum Epiſcopum in Novatiani partes aliquantulum propendentem, ſuam nondum hæreſim quoad omnia capita meditatus prædicaverit Novatianus. Quod Cyprianus ipſa ſignificat his verbis in laudata Epiſtola: *Quod vero ad Novatiani perſonam pertinet, Frater chariſſime, de quo deſideraſti tibi ſcribi quam hæreſim introduxiſſet, ſcias, nos primo in loco nec curioſos eſſe debere quid ille doceat, cum foris doceat. Quiſquis ille eſt, & qualiſcumque eſt, Chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia non eſt.*

§. IV.

De cæteris Novatianorum erroribus.

PRæter ſuperiorem errorem, qui ſectæ præcipuus erat, alios cum in jure, tum in facto ipſis tribuunt Authores Eccleſiaſtici: nempe quod rebaptizarent eos qui a Catholicis ad illorum ſectam deficiebant. Id enim de ipſis refert Sanctus Cyprianus Epiſtola 73. ad Jubajanum data, & Sanctus Ambroſius libro 1. de Pœnitentia, cap. 6. quod etiam ex Sancto Dionyſio Alexandrino in Epiſtola ad Dionyſium Romanum colligitur, apud Euſebium lib. 7. cap. 7.

Præterea, ſecundas nuptias damnabant Novatiani, & bigamos a Communione ſua arcebant in perpetuum, eadem lege omnes Fideles obſtringentes, cui Epiſcopos & Sacerdotes, & Diaconos Apoſtolus ſubjicit. Id conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 59. & ex Theodoreto, libro 3. Hæreticarum Fabularum cap. 5.

3. In adminiſtratione Baptiſmatis, chriſmatis delibutionem non adhibebant, teſte Theodoreto ibidem: *Et iis*, inquit, *quos baptizant, ſanctiſſimum chriſma non præbent. Quapropter eos qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ conjunguntur, laudatiſſimi Patres inungi præceperunt*. Idem colligitur ex Sancto Paciano, Epiſtola 3. ad Sympronianum dicente: *Veſtra Plebi unde Spiritus; quam non conſignat unctus Sacerdos?* Eam enim unctionem cujus pretermiſſio ac neglectus Novatianis vitio verſus eſt, non fuiſſe Confirmatoriam chriſmationem, ſed Baptiſmalem, ex eo conſtare mihi videtur, quod primævæ Eccleſiæ Diſciplina Confirmationem Baptiſmo conjungeret ſemper, a quo more diſceſſiſſe Novatianos veterum Patrum nemo ſcripſit. Immo S. Cyprianus Epiſtola 76. ad Magnum data, ſupponit Novatianos de quorum Baptiſmate fuerat ab eo interrogatus, Confirmationem contuliſſe; & hoc poſito ad hominem arguit contra Stephani, & aliarum Eccleſiarum ſententiam, Baptiſmum ab iis collatum irritum eſſe, quia Confirmatio ab illis data irrita eſt, per quam ſcilicet non datur Spiritus Sanctus. *Itaque*, inquit, *qui Hæreticis ſive Schiſmaticis patrocinantur, reſpondeant nobis, habeantne Spiritum Sanctum, an non habeant. Si habeat, cur illic baptizatis quando ad nos veniant, manus imponitur ad accipiendum Spiritum Sanctum, cum jam utique illic acceptus ſit, ubi ſi fuit, dari oportuit? Si autem foris cuncti Hæretici & Schiſmatici non habent Spiritum Sanctum, & ideo apud nos manus imponitur, ut hic accipiatur, quod illic nec eſt dari poteſt; manifeſtum eſt nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtat Spiritum Sanctum non habere.*

Præterea, unctio qua Eccleſiæ reconciliabantur Novatiani, non ipſis tantum ſed & aliis Hæreticis adhibita eſt ad Eccleſiæ ſinum redeuntibus, ut conſtat ex Sancto Baſilio Epiſtola 1. Canonica ad Amphilochium, Canone 1. & ex Canone 7. Concilii 2. Œcumenici, & ex Sancto Gregorio Magno, qui eum ritum ab Eccleſia Orientali in Arianorum reconciliatione uſurpatum teſtatur. Cum igitur de cæteris Hæreticis memoriæ proditum non ſit quod Sacramentum Confirmationis non haberent, immo quod unctionem in collatione Baptiſmatis omitterent; non ideo præceperunt Patres Novatianos ad Eccleſiam redeuntes inungi, quod Sacramentum Confirmationis in eorum ſecta non conferretur, aut quod chriſma non præberent iis quos baptizabant. Quamobem rationem hanc ſuo marte confinxiſſe videtur Theodoretus. Denique Novatianos Romana Eccleſia, & aliæ ejus Diſciplinæ ac ritibus addictæ, per ſolam manus impoſitionem recipiebant, ut conſtat ex Siricio Pontifice Maximo in Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, & ex Innocentio I. Epiſtola 2. & ante hos ex Euſebio lib. 7. cap. 2. & ante hunc ex Stephani I. Decreto, cujus verba refert Sanctus Cyprianus Epiſtola 74. quæ eſt ad Pompejum. At ſi Confirmationis Sacramentum Novatiani non habuiſſent, illos confirmaſſet Romana Eccleſia, & ſacro chriſmate inunxiſſet.

IV. Novatiani celebrationem Paſchatis Luna ipſa 14. vel Dominica proxime ſequente, velut rem indifferentem ſtatuerunt in Concilio Angati celebrato anno Chriſti 391. (ex Socrate libro 5. Hiſtoriæ cap. 20.) Id autem fecere, ut ſuas Eccleſias reducere in concordiam poſſent. Nam aliqui Epiſcopi Novatiani e Phrygia, habito Concilio in Pazo vico, ubi fontes ſunt Sangarii fluminis, Paſcha eodem tempore cum Judæis celebrandum decreverant. (Ex eodem Socrate libro 4. cap. 23.) Nullam tamen immutationem in tempore & ritu celebrandi Paſchatis Novatianus induxit, ut idem Author teſtatur ibidem.

V. Novatiani ſuæ ſectæ Authorem Novatianum Martyrio coronatum fuiſſe mentiebantur: quod mendacium Sanctus Pacianus Epiſtola 2. ad Sympronianum ſic refellit: *Nam quod ante paſſum Novatianum putat, & Cyprianum dixiſſe ſubjungis, Praceſſit me adverſarius meus; vide quam manifeſte reſpondeam. Novatianus Martyrium numquam tulit, nec ex verbis Beatiſſimi Cypriani auditum iſtud, aut lectum eſt. Habes ejus Epiſtolas, quibus Cornelium Urbis Epiſcopum, cui tum Novatianus inviderat, inimicis Principibus reſiſtentem, ſæpe confeſſum, ſæpe vexatum refert, plurimis Confeſſoribus, plurimis quoque Martyribus ducem factum, & cum plurimis glorioſiſſime coronatum, vivente tunc Novatiano, etiamque ſecuro. Nam & ideo ab Eccleſia Chriſti receſſerat, ne illum labor Confeſſionis urgeret. Qui primum ſtimulatus invidia, Epiſcopatum Cornelii non ferebat: inde ſe Novato paucorum Epiſtolis deriſus addixerat. Hæc te omnia de Novatiano Cypriani Literæ perdocebunt. Porro etiamſi paſſus eſt aliquid Novatianus, non tamen coronatus. Quidni? Extra Eccleſiæ pacem, extra concordiam, extra eam matrem, cujus portio debet eſſe qui Martyr eſt: audi Apoſtolum: Et ſi tradidero corpus meum ad comburendum; charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.*

Nota.

ADnotare hic vacat Novatianos vel Sacramentum Confirmationis reſpuiſſe, vel de eo conferendo non curaſſe, vel abſque inunctione adminiſtraſſe. Et quidem non refragandum, S. Cyprianum in epiſtola ad Magnum ſupponere Novatianos Confirmationem contuliſſe, ſed id non obſtat quin poſtea ab ea conferenda receſſerint; atque ita omiſſionem Chriſmatis Theodoretus recenſet, ut quæ originem habuerit poſt Novatianum, ac proinde etiam poſt S. Cypriani ætatem. Deinde illa eccleſiæ praxis, qua primo Novatiani per ſolam manuum impoſitionem recipiebantur, cum iis conciliari poteſt, quæ affirmat Theoretus: ſancitum nempe fuiſſe eſſe inungendos, dum ad eccleſiam redirent, utpote qui ſanctiſſimum chriſma non præberent; cum etenim non a ſuæ Sectæ exordio illud omiſerint, hujuſmodi decretum ad illud tempus referre convenit, quo a chriſmando ceſſarunt. Sed & maximi momenti ſunt verba S. Paciani exprobrantis Semproniano Novatianam plebem Spiritu carere, quia illam unctus Sacerdos non conſignabat. Ceſſaſſe ergo apud Novatianos innuit eam chriſmationem, ex qua Spiritus conferebatur, quod quo proprie dicitur de Confirmationis chriſmatione, eo improprie de baptiſmali, ex qua non conſtat Sacramentum. Reſtat proinde vel Novatianos Confirmationem non contuliſſe, vel de chriſmate in ea adhibendo non curaſſe.

§.V.

Digitized by Google

§. V.

De Conciliis adverſus Novatianum, & ejus Hæreſim celebratis.

ANno Chriſti 253. Romæ Concilium habitum eſt a Cornelio Pontifice Maximo, cui adſuerunt ſexaginta Epiſcopi, & Presbyteri totidem, in quo Novatianus, ejuſque ſectatores anathemate damnati, & decretum eſt Lapſos pœnitentiæ medicamentis curandos eſſe, & ad ſanitatem reſtituendos (teſte Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 35.)

Eodem circiter tempore, Concilium in Italia celebratum eſt, ut Euſebius ibidem teſtatur, in quo Novatiani error pariter proſcriptus eſt.

Celebratum eſt & aliud in Africa frequentiſſimum, ad quod Epiſcopi 42. convenerunt: qui definivere, Lapſis dandam eſſe pacem, peracta pœnitentia plena & diuturna; niſi vel mortis periculum, vel perſecutionis immineret. Id conſtat ex Sancto Cypriano Epiſtola 54. ad Cornelium data, in qua hæc habet: *Statueramus quidem jampridem, participato invicem nobiſcum conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab adverſario vel lapſi fuiſſent, ac ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam: & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas, & divina clementia, Eccleſiam pulſantibus claudi, & dolentibus & deprecantibus, ſpei ſalutaris ſubſidium denegari, ut de ſæculo recedentes, ſine communicatione & pace Domini dimitterentur; quando permiſerit ipſe qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cælis ligata eſſent: ſolvi autem poſſent illic, quæ hic prius in Eccleſia ſolverentur. Sed enim cum videamus diem rurſus alterius infeſtationis appropinquare cœpiſſe; & crebris, atque aſſiduis oſtenſionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hoſtis indicit, armati & parati ſimus; plebem etiam nobis de divina dignatione commiſſam exhortationibus noſtris præparemus; & omnes omnino milites Chriſti, qui arma deſiderant, & prælium flagitant, intra caſtra Domini colligamus; neceſſitate cogente cenſuimus, eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed pœnitentiam agere, & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe, & eos ad prælium* [quod imminet] *armari & inſtrui oportere.* Et infra: *Ne igitur ore noſtro, quo pacem negamus, quod duritiam magis humanæ crudelitatis, quam divinæ & paternæ pietatis dulcedinem opponimus, oves nobis commiſſæ a Domino repoſcantur; placuit nobis Sancto Spiritu ſuggerente, & Domino per viſiones multas & manifeſtas admonente, quia hoſtis nobis imminere prænuntiatur, & oſtenditur, colligere intra caſtra Chriſti milites Chriſti, & examinatis ſingulorum cauſis, pacem Lapſis dare, immo pugnaturis arma ſuggerere: quod credimus vobis quoque, paternæ miſericordiæ contemplatione placiturum.*

Habita eſt & alia Synodus a Demetrio Antiochiæ Epiſcopo contra Novatianum, cujus meminit Libellus Synodicus.

ARTICULUS V.

De Rebaptizantium errore.

§. I.

Quis primus illius Author.

BAptiſmum ab Hæreticis collatum primus omnium in Eccleſia Africana abdicavit Agrippinus Sancti Cypriani Deceſſor, habito ea de re Concilio, quod ad annum Chriſti 215. refert Editio noviſſima Conciliorum. Hujus Synodi meminit S. Cyprianus Epiſtola 71. ad Quintum data; ubi cum præmiſiſſet, eum *Qui ab hæreticis venit, & baptizatus in Eccleſia prius non fuit, ſed alienus in totum & profanus venit baptizandum eſſe ut ovis fiat; quia una eſt aqua in Eccleſia ſancta, quæ oves faciat.* Poſt alia nonnulla ſubjungit: *Quod quidem & Agrippinus bonæ memoriæ vir cum cæteris Coepiſcopis ſuis, qui illo tempore in Provincia Africa, & Numidia Eccleſiam Domini gubernabant, ſtatuit, & librato conſilii communis examine firmavit. Quorum ſententiam & religioſam, & legitimam, & ſalutarem, fidei & Eccleſiæ Catholicæ congruentem, nos etiam ſecuti ſumus.*

Et Epiſtola 73. quæ eſt ad Jubajanum: *Apud nos autem*, inquit, *non nova, nec repentina res eſt, ut baptizandos cenſeamus eos, qui ab Hæreticis ad Eccleſiam veniunt; quando multi jam anni ſint, & longa ætas, ex quo ſub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes in unum Epiſcopi plurimi hoc ſtatuerint; atque exinde in hodiernum tot millia Hæreticorum in Provinciis noſtris ad Eccleſiam converſi, non aſpernati ſint, neque cunctati; immo & rationabiliter & libenter amplexi ſint, ut lavacri vitalis & ſalutaris Baptiſmi gratiam conſequerentur.* Hæc autem verba Sancti Cypriani innuunt Agrippinum non fuiſſe immediatum illius Deceſſorem, ſiquidem longam ætatem inter Agrippini Synodum, & tempus, quo hanc ſcribit Epiſtolam, interfluxiſſe ſignificat.

Ad Agrippinum quoque iſtum errorem ut ad fontem revocat S. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. *Hanc ergo*, inquit, *ſaluberrimam conſuetudinem* (de non rebaptizandis hæreticis) *per Agrippinum Prædeceſſorem ſuum dicit S. Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi: ſed ſicut diligentius inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad Plenarii Concilii confirmationem perducta eſt, verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, non corrigi. Irruente itaque tam magna quæſtione, cum de remiſſione peccatorum, & de ſpiritali hominis generatione, utrum poſſet apud Hæreticos, vel Schiſmaticos fieri, difficile ratio redderetur, & præcederet authoritas Agrippini, & nonnullorum qui ei conſenſerant hominum in hac quæſtione deficientium, qui maluerunt aliquid novum moliri, quam tenere conſuetudinem, cujus defenſionem non intelligebant: irruerunt in oculos animæ veriſimiles rationes, & intercluſerunt iter inveſtigandæ veritatis.* Lege caput 8. ejuſdem libri.

Idem conſtat ex Vincentio Lirinenſi in Commonitorio primo, cap. 9. *Quondam*, inquit, *venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginenſis Epiſcopus, primus omnium mortalium contra divinum Canonem, contra univerſalis Eccleſiæ regulam, contra ſenſum omnium Conſacerdotum, contra morem atque inſtituta Majorum, rebaptizandum eſſe cenſebat. Quæ præſumtio tantum mali invexit, ut non ſolum Hæreticis omnibus formam ſacrilegii, ſed etiam quibuſdam Catholicis occaſionem præbuerit erroris.*

§. II.

Error ille in Orientem pervaſit, & Conciliis ibi firmatus eſt.

ERror de rebaptizandis Hæreticis, cujus prima fundamenta in Africa jacta fuerant, in Orientem cito propagatus eſt, ibique magni nominis viros & ſanctitate etiam inſignes propugnatores habuit, Firmilianum præcipue Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum, & Sanctum Dionyſium Alexandrinum. Pluribus etiam in Conciliis ſtabilitus eſt, nempe in Iconienſi, & Synadenſi, anno circiter 256. Prioris illius Synodi meminit Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum, quæ inter Cypriani ipſius Epiſtolas extat ordine 75. ubi cum de Cataphrygibus, quorum occaſione convocatum illud Concilium fuerat, nonnulla præmiſiſſet, hæc ſubjungit: *Sed & cæteri quique Hæretici, ſi ſe ab Eccleſia Dei ſciderint, nihil habere poteſtatis aut gratiæ poſſunt; quando omnis poteſtas & gratia in Eccleſia conſtituta ſit, ubi præſident majores natu, qui & baptizandi, & manus imponendi poſſident poteſtatem. Hæretico enim ſicut ordinare non licet, nec manum imponere; ita nec baptizare, nec quidquam ſancte & ſpiritaliter gerere, quando alienus ſit a ſpiritali & deifica ſanctitate. Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygiæ locus eſt, collecti, in unum convenientibus ex Galatia, & Cilicia, & cæteris proximis regionibus confirmavimus, tenendum contra Hæreticis firmiter & vindicandum, cum a quibuſdam de illa re dubitaretur.* Hujus pariter & alterius Synodi, quam Synadis in Aſia congregatam eſſe diximus eadem

dem tempeſtate, meminit Sanctus Dionyſius Alexandrinus in 3. Epiſtola de Baptiſmate ad Philemonem Romanum Presbyterum data, cujus inſignia fragmenta refert Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. *Hoc tamen didici*, inquit, *quod non Epiſcopi in Africa ſolum iſtam conſuetudinem de Hæreticis rebaptizandis jam invexerunt: verumetiam longo tempore ante Epiſcoporum memoriam, qui antegreſſi ſunt, in Eccleſiis maxima hominum frequentia celebratis, & Synodis Fratrum, tum Iconii, tum Synadis, tum aliis multis in locis convocatis, iſtud decretum fuit: quorum judicia & ſententias condemnare, irritaque facere non audeo, ſicque illos in odium, & invidiam conjicere. Terminos* [*ut eſt apud Salomonem*] *non commutabis, quos Patres tui præſtituerunt.*

§. III.

Eidem errori magnas vires addidit S. Cyprianus, & tria ſub ipſo, Carthagine celebrata Concilia.

AFricanorum Epiſcoporum primi Januarius, aliique Numidiæ Epiſcopi de iterando Hæreticorum Baptiſmate ad Sanctum Cyprianum alioſque Antiſtites Carthagine congregatos literas dederunt. Prima igitur Synodica hae de re conſultatio habita eſt anno Chriſti 256. Decretum eſt baptizatos ab Hæreticis eſſe rebaptizandos, vel potius ſimpliciter baptizandos. Nam rebaptizationis nomen Patribus Africanis invilum ſemper fuit. *Nos enim*, inquit Sanctus Cyprianus Epiſtola 71. ad Quintum data, *dicimus eos, qui inde veniunt, non rebaptizari apud nos, ſed baptizari. Neque enim accipiunt illic aliquid ubi nihil eſt; Sed veniunt ad nos ut hic accipiant, ubi & gratia, & veritas omnis eſt: quia & gratia, & veritas una eſt.*

Iſtius Concilii Decretum habetur in Epiſtola Synodica, quam Sanctus Cyprianus una cum Epiſcopis ſibi aſſidentibus ſcripſit ad Januarium & cæteros Epiſcopos Numidas, quæ inter ejus Epiſtolas eſt 70. *Cum ſimul*, inquit, *in Concilio eſſemus, Fratres chariſſimi, legimus literas veſtras, quas ad nos feciſtis de iis qui apud Hæreticos & Schiſmaticos baptizari videntur, an ad Eccleſiam Catholicam, quæ una eſt, venientes, baptizari debeant. De qua re, quamquam & ipſi illic veritatem & firmitatem Catholicæ regulæ teneatis; tamen quoniam conſulendos nos pro communi dilectione exiſtimaſtis, ſententiam noſtram non novam promimus, ſed jampridem ab Anteceſſoribus noſtris ſtatutam, & a nobis obſervatam, vobiſcum pari conſenſione conjungimus; cenſentes ſcilicet & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra Eccleſiam poſſe, cum ſit baptiſma unum in ſancta Eccleſia conſtitutum*, &c.

Alteram eodem anno Synodum Carthagine convocavit Sanctus Cyprianus, ad quam Epiſcopi 71. convenerunt, ut quæ in priore ſancita erant de Baptiſmo Hæreticorum non recipiendo, pleniore ſententia confirmarentur. Hujus meminit Sanctus Cyprianus Epiſtola 73. ad Jubajanum data. In ea inſuper Synodo ſtatutum eſt, ut qui in Eccleſia ordinati, ad Hæreticos defecerant, ſi reverterentur in Eccleſiam, nonniſi ad communionem Laicam reciperentur. Ex hoc Concilio Sanctus Cyprianus una cum cæteris Epiſcopis, Synodicam ad Stephanum Romanum Pontificem epiſtolam direxit, quæ inter illius Epiſtolas 72. eſt, qua ipſum de ſuæ Synodi Actis certiorem fecit, illiſque ut præberet aſſenſum, atque authoritatis ſuæ pondus adjiceret, efficere conatus eſt. Sic autem habet ipſius Epiſtolæ initio: *Ad quædam diſponenda, & conſilii communis examinatione limanda, neceſſe habuimus, frater chariſſime, convenientibus in unum pluribus Sacerdotibus, cogere & celebrare Concilium. In quo multa quidem probata, atque tranſacta ſunt; ſed de eo vel maxime tibi ſcribendum, & cum tua Gravitate ac Sapientia conferendum fuit, quod magis pertinet & ad Sacerdotalem authoritatem, & ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem pariter ac dignitatem de divinæ diſpoſitionis ordinatione venientem; Eos qui ſint foris extra Eccleſiam tincti, & apud Hæreticos Schiſmaticos profanæ aquæ labe maculati, quando ad nos, atque ad Eccleſiam, quæ una eſt, venerint, baptizari oportere; eo quod parum ſit eis manus imponere ad accipiendum Spiritum Sanctum, niſi accipiant & Eccleſiæ Baptiſmum.* Et poſt multa: *Hæc ad conſcientiam tuam, Frater chariſſime, & pro honore communi, & pro ſimplici dilectione pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere, quæ & religioſa pariter & vera ſunt.* Hujus etiam Concilii, & Synodicæ Epiſtolæ meminit Sanctus Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos. *Conatus eſt*, inquit, *& Sanctus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena; & idcirco Hæreticorum Baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ urbis Epiſcopum ſuper hac re Africanam Synodum direxit, ſed conatus ejus fruſtra fuit.* Interim Sanctus Cyprianus ad Jubajanum, qui ipſum de hac quæſtione conſuluerat, Epiſtolam 73. dedit, in qua multis argumentis ipſi perſuaſit Baptiſma Hæreticorum nullum & irritum eſſe.

Eodem anno 256. tertiam Synodum Carthagine celebravit Sanctus Cyprianus cæteris frequentiorem, in qua 87. Epiſcopi Africani ſententiam de Hæreticorum iterando Baptiſmate dixerunt, veriſimilibus eam rationibus confirmantes. His reſpondebimus in Panoplia noſtra, cum Sancto Auguſtino, cujus exercuerunt ingenium, & qui in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas illas egregie diluit. Quam autem veriſimiles fuerint Africanorum Antiſtitum illa in Synodo rationes, his verbis ſignificat Vincentius Lirinenſis in Commonitorio I. cap. 10. *Sed forte*, inquit, *novitiæ adinventioni patrocinia defuerunt? Immo vero tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta divinæ legis oracula, ſed plane novo ac malo more intellecta, ut mihi omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſola tanti moliminis cauſa, ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata novitatis profeſſio deſtituiſſet.*

§. IV.

Sanctus Stephanus Romanus Pontifex veritatem ſedulo defendit invictiſſimo Traditionis clypeo.

STephanum Romanum Pontificem vehementer improbaſſe Sancti Cypriani, & Africanorum Antiſtitum de Baptiſmo Hæreticorum, & Carthaginenſis Concilii II. miſſa ad ſe Decreta, certum eſt: ſed ejus Epiſtola ad nos uſque non pervenit. Conſtat inſuper ab eo durius exceptos fuiſſe Firmiliani, & aliorum Orientalium Legatos ut teſtatur Firmilianus ipſe in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum. Dubium eſt an ipſos Orientales, necnon Sanctum Cyprianum cum Coepiſcopis excommunicaverit. Cenſet Annalium Eccleſiaſticorum Parens Stephanum illos omnes anathemate percuſſiſſe; & ne fateri cogatur viros ſanctiſſimos extra communionem Romanæ Eccleſiæ eſſe defunctos, aſſerit eos errorem depoſuiſſe, Dionyſio Alexandrino vitam agente. Nos an ita ſe res habuerit, Diſſertatione ſingulari expendemus. Satis erit impræſentiarum oſtendere Stephanum Pontificem Maximum veritatem ſtrenue defendiſſe clypeo traditionis. Id conſtat ex Epiſtola 74. Sancti Cypriani ad Pompejum data, in quo ſtylo paulo acerbiore Stephani reſponſum perſtringit. *Nam*, inquit, *inter cætera vel ſuperba, vel ad rem non pertinentia, vel ſibi ipſi contraria, quæ imperite, atque improvide ſcripſit, etiam illud adjunxit, ut diceret. Si quis ergo a quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam.*

Inter E ſtolas S Cyprian 75.

Hanc conſuetudinem corruptelam eſſe reſpondebat Sanctus Cyprianus, eamque volebat cedere veritati. Hoc namque nomine ſuam adornabat opinionem. Illam vero ceu traditionem vindicat Sanctus Auguſtinus paſſim in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas. Lib. 2. cap. 9. poſtquam retulit verba Sancti Cypriani commemorantis Decretum Agrippini, & Coepiſcoporum in communi Concilio, hæc ſubjungit: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit multo magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac re tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum*

ctum

illum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem . . . . . Hanc autem fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ, quæ poſtea multis diſcuſſis ambagibus, perſpecta veritate, Plenario Concilio firmata eſt, ſtatim oſtenditur ex ipſius Beati Cypriani verbis in eadem ad Jubajanum epiſtola, quæ in Concilio lecta commemoratur. Ait enim; Sed dicit aliquis: Quid ergo fiet de iis, qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt? Ubi certe quid fieri ſoleret, etſi non fieri vellet, ſatis oſtendit, & eo ipſo quod Concilium Agrippini commemorat, aperte indicat fuiſſe aliam conſuetudinem Eccleſiæ. Neque enim opus erat hoc Concilio velle ſtatuere, ſi jam conſuetudine tenebatur: & in ipſo Concilio nonnullæ ſententiæ omnino declarant eos contra Eccleſiæ conſuetudinem decreviſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt.

Et lib. 3. cap. 2. *Quid ergo*, inquit, *ante Agrippinum a quo iſta cœpit quaſi nova ratio adverſus conſuetudinem dimicans, numquid non erat Eccleſia? Quid denique poſt Agrippinum, quando niſi ad priſtinam conſuetudinem reditum eſſet, alterum moliri Concilium non eſſet neceſſe Cypriano, numquid non erat Eccleſia? Quia talis per omnia conſuetudo tenebatur, ut Baptiſmus Chriſti, nonniſi Chriſti Baptiſmus haberetur etiamſi apud Hæreticos, vel Schiſmaticos datus fuiſſe probaretur? Quod ſi erat etiam tunc Eccleſia, & hæreditas Chriſti non interrupta perierat, ſed per omnes gentes augmenta accipiens, permanebat; tutiſſima ratio eſt in eadem conſuetudine permanere, quæ tunc bonos & malos in una complexione portabat.*

Et rurſus lib. 2. cap. 7. ſic Donatiſtas alloquitur: *Nolite ergo nobis authoritatem objicere Cypriani ad Baptiſmi repetitionem, ſed tenete nobiſcum exemplum Cypriani ad unitatis conſervationem. Nondum enim erat diligenter illa Baptiſmi quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia, in ipſis quoque Schiſmaticis & Hæreticis corrigere quod pravum eſt, non iterare quod datum eſt, ſanare quod vulneratum eſt, non curare quod ſanum eſt. Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica Traditione venientem (ſicut multa quæ non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita, & commendata creduntur.*

Et lib. 5. cap. 22. *Ideoque*, inquit, *etiam illa quæ ad Quintum ſcribis Cyprianus, & illa quæ cum Collegis ſuis Liberali, Caldonio, Junio, & cæteris, ad Saturninum & Maximum & alios, bene conſiderata, nullo modo proferenda ſunt adverſus totius Eccleſiæ Catholicæ conſenſionem, cujus ſe illi membra eſſe gaudebant, & unde ſe neque ipſi præciderunt, neque diverſa ſentientes præcidi paſſi ſunt: donec aliquando in Domini voluntate per Plenarium Concilium, licet poſt multos annos, quid eſſet rectius eluceret, non aliqua novitate inſtituta, ſed antiquitate roborata.*

Denique Vincentius Lirinenſis in Commonitorio, cap. 9. hac de re ita ſcribit: *Neque hoc ſane novum; ſiquidem mos iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quo quiſque foret religioſior, eo promptius novellis adinventionibus contrairet. Exemplis talibus plena ſunt omnia. Sed ne longum fiat, unum aliquod, & hoc ab Apoſtolica potiſſimum Sede ſumemus, ut omnes luce clarius videant, Beatorum Apoſtolorum beata ſucceſſio quanta vi ſemper, quanto ſtudio, quanta contentione defenderit ſuſceptæ ſemel religionis integritatem.* Tum recenſito Agrippini &. Cypriani de rebaptizandis Hæreticis Decreto, ſubjungit: *Cum ergo undique ad novitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquaverſum Sacerdotes pro ſuo quiſque ſtudio reniterentur, tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus Apoſtolicæ Sedis Antiſtes, cum cæteris quidem Collegis ſuis, ſed tamen præ cæteris reſtitit, dignum, ut opinor, exiſtimans, ſi reliquos omnes tantum fidei devotione vinceret, quantum loci authoritate ſuperabat. Denique in Epiſtola, quæ tunc ad Africam miſſa eſt, his verbis ſanxit: Nihil novandum, niſi quod traditum eſt. Intelligebat enim Vir Sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi ut omnia quæ fide a Patribus ſuſcepta forent, eadem fide filiis conſignarentur, noſque religionem, non qua vellemus, ducere, ſed potius qua illa duceret, ſequi oportere, idque eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ & gravitatis, non ſua poſteris tradere, ſed a Majoribus accepta ſervare. Quis ergo tunc univerſi negotii exitus? Quis utique niſi uſitatus & ſolitus? Retenta eſt ſcilicet antiquitas, exploſa novitas.*

§. V.

Quomodo S. Cyprianus Stephani Pontificis Romani Decretum exceperit?

ACceptis Stephani Pontificis literis, & Decreto, Sanctus Cyprianus priſtinam ſententiam non depoſuit; non ceſſit authoritati, quam ratione cenſebat deſtitutam: non denique indeficiens exiſtimavit eſſe Romani Pontificis judicium; immo ipſum errare credidit, ac Hæreticorum cauſæ patrocinari. Qua de re ſcripſit ad Pompejum Epiſtolam paulo duriorem, quæ eſt inter ejus Epiſtolas 74. Ejus iſtud exordium, ac velut totum argumentum eſt. *Quamquam plene ea quæ de Hæreticis baptizandis dicenda ſunt, complexi ſumus in Epiſtolis, quarum ad te exempla tranſmiſimus; tamen quia deſideraſti in notitiam tuam perferri quid mihi ad literas noſtras Stephanus Frater noſter reſcripſerit, miſi tibi Reſcripti ejus exemplum, quo lecto, magis ac magis ejus errorem denotabis, qui Hæreticorum cauſam contra Chriſtianos, & contra Eccleſiam Dei aſſerere conatur.* Hujus Epiſtolæ meminit Sanctus Auguſtinus libro 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 23. deinceps ad ſingula ejus momenta reſpondet.

§. VI.

Quæ momenta Sancti Cypriani errorem elevent.

SAnctus Cyprianus graviter licet erraverit, notam tamen hæreſeos non incurrit, quia ita affectus erat ut conſuetudini cederet, (ſecundum quam ratus habebatur in Eccleſia Romana, aliiſque Eccleſiis Hæreticorum Baptiſmus) ſi vel Plenarii Concilii authoritate confirmata, vel graviori pondere rationum fuiſſet vindicata.

Illud probatur ex Sancto Auguſtino, libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 4. *Quapropter* (inquit) *Sanctus Cyprianus tanto excellentior, quanto humilior, qui documentum Petri ſic amavit, ut diceret: DOCUMENTUM ſcilicet nobis & concordiæ, & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando a Fratribus noſtris & Collegis utiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera, & legitima, ipſa potius noſtra ducamus: Satis oſtendit facillime ſe correcturum ſententiam ſuam, ſi quis ei demonſtraret Baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab iis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit cum foras exirent. Unde multa jam diximus, nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi univerſæ Eccleſiæ concordiſſima authoritate firmati: cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata per Plenarium Concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat, & prædicat ab uno poſteriore Collega, patienter concorditerque correctum: quanto citius ipſe cum Concilio Provinciæ ſuæ, univerſi orbis authoritati patefacta veritate ceſſiſſet, quia profecto & uni verum dicenti & demonſtranti poſſet facillime conſentire tam ſancta anima, tam pacata: & fortaſſe factum eſt, ſed neſcimus; neque enim omnia, quæ illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ, literiſque mandari potuerunt, aut omnia quæ mandata ſunt, novimus.*

Et capite 5. eamdem ſanctiſſimi Doctoris & Martyris in veritatem ſuſcipiendam & amplectendam, ſi ipſi demonſtraretur, propenſionem, & in ſervanda pace ſolicitudinem ſic commendat: *Plerumque Doctoribus minus aliquid revelatur, ut eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus major eſt, comprobetur: vel quomodo teneant unitatem, cum in rebus obſcurioribus diverſa ſentiunt; vel quomodo accipiant veritatem, cum contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt. Quorum duorum manifeſtatum tenemus unum in Beato Cypriano; id eſt, quomodo tenuerit unitatem cum eis*

a' qui-

Iu exordio Concilii Carthaginenſis.

a quibus diverſum ſentiebat. Ait enim : Neminem judicantes, aut a jure Communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes. Alterum autem, id eſt, quomodo accipere potuerit veritatem, contra id quod ſentiebat, inventam ; & ſi literæ tacent, merita clamant : ſi epiſtola non invenitur, corona teſtatur : ſi Concilium non indicat Epiſcoporum, conſortium indicat Angelorum. Non enim parvum documentum eſt pacatiſſimæ animæ, in ea unitate Martyrium meruiſſe, unde ſe diverſum ſentiens noluit ſeparare. Homines enim ſumus. Unde aliquid aliter ſapere quam ſe res habet, humana tentatio eſt. Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel invidendo melioribus uſque ad præcidendæ Communionis & condendi ſchiſmatis, vel hæreſis ſacrilegium pervenire, diabolica præſumptio eſt. In nullo autem aliter ſapere quam res ſe habet, Angelica perfectio eſt. Tandem ſubjungit, quod Sanctus Cyprianus *Fuſo ſanguine, ſed in unitate fuſo, per Martyrii confeſſionem pervenit ad Angelicam lucem, ut ſi non antea, ibi certe revelatum agnoſceret, quod cum aliter ſaperet, ſententiam diverſæ opinionis, vinculo non præpoſuit unitatis.*

Et cap. 8. *Nec arbitror*, inquit, *Beatum Cyprianum propter aliud contra conſuetudinem, quid ſentiret liberius exprompſiſſe, prioremque dixiſſe, niſi ut alium, ſi forte exiſteret, cui eſſet melius revelatum, gratiſſime acciperet, & oſtenderet imitandam non ſolum docendi diligentiam, ſed etiam diſcendi modeſtiam. Si autem nullus exiſteret, qui tale aliud afferret, unde illæ omnes veriſimiles rationes, quibus movebatur, refellerentur, in eadem ſententia permaneret, ſibi bene conſcius & non occultatæ, quæ putabatur, veritatis, & retentæ, quæ amabatur, unitatis. Nam & illud ſic intellexit quod ait Apoſtolus : Prophetæ autem duo, vel tres loquantur, & cæteri examinent : ſi alii ſedenti revelatum fuerit, ille prior taceat. Qua in parte*, inquit, *docuit & oſtendit multa ſingulis in melius revelari, & debere unumquemque non pro eo quod ſemel imbiberat, & tenebat, pertinaciter congredi : ſed ſi quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti. His utique verbis non ſolum eos admonuit ſibi conſentire, qui melius aliquid non videbant ; ſed etiam eos hortatus eſt, ſi qui poſſent, afferre aliquid quo prior conſuetudo ſervanda potius firmaretur : ut ſi tale eſſet quod refelli non poſſet, etiam ipſe oſtenderet quam veraciter dixerit, Debere unumquemque non pro eo quod ſemel imbiberat, & tenebat, pertinaciter congredi, ſed ſi quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti. Sed quia tunc non extiterant, niſi qui ei conſuetudinem opponerent : defenſiones autem ipſius conſuetudinis non tales afferrent, quibus illa talis anima moveretur ; noluit vir graviſſimus rationes ſuas, etſi non veras* [*quod eum latebat*] *ſed tamen non victas, veraci quidem, ſed tamen nondum aſſertæ conſuetudini cedere. Quam tamen conſuetudinem niſi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam Coepiſcopi ejus etiam per Concilii ſententias deſerere tentaviſſent, non auderet iſte ſaltem ratiocinari adverſus eam ; ſed in tam obſcura quæſtione turbatus, & ubique intuens univerſalem robuſtamque conſuetudinem, coarctaret ſe potius, & prece, & intentione mentis ad Deum ; ut quod poſtea Plenario Concilio viſum eſt, id verum eſſe perſpiceret, & doceret.*

Secundum momentum quod ad Sancti Cypriani excuſationem facit, eſt unitatis amor, & pacis Eccleſiaſticæ & Chriſtianæ conſervatio : quod ſcilicet abſque diſpendio pacis & Eccleſiaſticæ unitatis, ſuam de rebaptizandis Hæreticis propugnaverit ſententiam.

Id perſæpe teſtatur S. Auguſtinus in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas, Libro 1. cap. ultimo, ubi de Sancti Cypriani errore ita ſcribit : *Illum nævum in candore ſanctæ animæ, charitatis ubera contegebant.*

Et cap. 18. poſtquam Sancti Cypriani ſententiam de baptizandis Hæreticis ad Eccleſiam redeuntibus, expoſuit, ſi Baptiſmum in hæreſi ſuſcepiſſent, de illa hæc ſubjungit : *Quod non recte fieri tanto viro propterea Dominus non aperuit, ut ejus pia & humilitas, & charitas in cuſtodienda ſalubriter Eccleſiæ pace pateſceret, & non ſolum illius temporis Chriſtianis, ſed etiam poſteris, ad medicinalem, ut ita dicam, notitiam ſignaretur. Cum enim tanti meriti, tantæ Eccleſiæ, tanti pectoris, tanti oris, tantæ virtutis Epiſcopus, aliud de Baptiſmo arbitraretur, quam erat inquiſita diligentius veritas firmatura, multique ejus Collegæ, quamvis liquide nondum manifeſtatum, id tamen tenerent, quod & præterita Eccleſiæ conſuetudo, & poſtea totus Catholicus orbis amplexus eſt : non ſe ille tamen a cæteris diverſa ſentientibus ſeparata communione disjunxit, & hoc etiam cæteris perſuadere non deſtitit, ut ſufferrent invicem in dilectione, ſtudentes ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Ita enim corporis manente compage, ſi quod in quibuſdam membris infirmabatur, ex eorum ſanitate convaleſceret potius, quam præciſione mortificatum diligentiam nullius curationis admitteret.* Et infra : *Quod ergo ille Vir Sanctus de Baptiſmo aliter ſentiens, quam ſe res habebat, quæ poſtea pertractata, & diligentiſſima conſideratione firmata eſt, in Catholica unitate permanſit, & charitatis ubertate compenſatum eſt, & paſſionis falce purgatum.*

Hinc etiam libr. 2. cap. 2. Donatiſtas exemplo pacifici Doctoris & Martyris Sancti Cypriani ſic urget : *Vos itaque Donatiſtæ, quid ad hæc dicetis ? Si noſtra ſententia de Baptiſmo vera eſt, omnes qui aliter ſapiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ unitate ſeparati, donec illud quod aliter ſaperent, Deus illis revelaret. Vos ergo quare ſeparatione ſacrilega pacis vinculum diſrupiſtis ? Si autem veſtra ſententia de Baptiſmo vera eſt, Cyprianus & cæteri cum quibus tale Concilium celebraſſe perhibetis, cum eis qui aliter ſapiebant, in unitate permanſerunt, quare vos pacis vinculum diſrupiſtis ? Quodlibet horum elegeritis, contra veſtram præciſionem ſententiam ferre cogimini. Reſpondete ; Quare vos ſeparaſtis ?*

Denique libro 5. cap. 17. idem argumentum uberius tractat, illa pacifici Doctoris verba in Epiſtola ad Jubajanum expendens : *Nos quantum in nobis eſt, propter hæreticos, cum Collegis & Coepiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus concordiam, & dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis patienter & leniter charitas animi, honor Collegii, vinculum fidei, concordia Sacerdotii. In his verbis*, inquit Sanctus Auguſtinus, *multa conſideranda ſunt, quibus in hoc Viro qui dilexit decorem domus Domini, Chriſtianæ charitatis fulgor elucet. Primo, quia id quod ſenſit, non tacuit : deinde quia tam manſuete & pacifice protulit, quia cum his, qui aliud ſentiebant, Eccleſiaſticam pacem tenuit ; quia in unitatis vinculo tantum ſalubritatem eſſe intellexit : quia eam tantum dilexit, & ſobrie cuſtodivit ; quia vidit & ſenſit etiam diverſa ſentientes poſſe ſalva charitate ſentire..... Poſtremo quia nemini præſcribens, neque præjudicans, quominus unuſquiſque Epiſcoporum quod putat, faciat, etiam nobis qualibuſcumque locum dedit pacifice ſecum iſta tractandi ; Præſens eſt enim non ſolum per literas ſuas, ſed etiam per ipſam, quæ in illo maxime viguit, & mori numquam potuit, charitatem. Huic ergo inhærere & conglutinari deſiderans, ſi non impediar inconvenientia peccatorum meorum, orationibus ejus adjutus, diſcam ſi potero per Literas ejus quanta pace per eum Eccleſiam ſuam Dominus, & quanto ſolatio gubernaverit, & per ejus ſermonis affectum viſceribus humilitatis indutis, ſi quid verius ſentio cum orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo ipſo quod aliter ſentiens, non tamen diremptus eſt ab orbe terrarum. Majus quippe in eo robur virtutis eminuit, cum iſta quæſtio nondum diſcuſſa nutaret, quod aliter ſentiens quam multi Collegæ, tantam moderationem obtinuit, ut Eccleſiæ Dei ſanctam ſocietatem nulla Schiſmatis labe truncaret, quam ſi omnia non ſolum veraciter, ſed etiam pariter ſine iſta virtute ſentiret.*

ARTICULUS VI.

De Angelicis, & Apoſtolicis.

I. MEdio circiter ſæculo tertio emerſit Angelicorum hæreſis, Authore ignoto. Quinam fuerit illorum error palmaris, incertum eſt. Utrum iſto nomine vocati ſint, quod mundum ab Angelis conditum aſſererent : an vero quod in Angelicum ſeſe ordinem inſolenter efferrent ; an denique a regione quadam ultra Meſopotamiam, quæ Angelica dicitur, appellationem ſortiti fuerint, neſcire ſe Sanctus Epipha-

piphanius, Hæreſi 60. profitetur. Forſan ſic dicti ſunt, quod in cultum Angelorum ſuperſtitioſum propenſiores eſſent, ut cum Sancto Auguſtino conjicere licet lib. de Hæreſibus, cap. 39.

II. Apoſtolici, præter Encratitarum, & Novatianorum, a quibus erant propagati, venenata dogmata, proprium errorem propugnarunt, non licere ſcilicet aliquid poſſidere. Unde rerum omnium inopia cumprimis gloriabantur; ideoque ſe etiam Apoſtaticos, id eſt renuntiatores vocabant. Sanctorum Andreæ & Thomæ Apocryphis Actis ad erroris ſui confirmationem utebantur. (Ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 61. & ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus cap. 40.) Præclara ſunt quæ in iſtius hæreſeos refutatione ſcripſit Sanctus Epiphanius de paupertate, & virginitate, aut continentia, quam multi ſua ætate Chriſtiani profitebantur: quibus noſtrates Hæretici vota Monaſtica damnantes confunduntur. *Habet*, inquit, *& continentiam Eccleſia, & quidem ſingularem eamque commendat, utpote qua certamen quoddam ſuſcipit, vitamque ipſam, quaſi potentior deſpicit. Nec minus virginitatem habet, eamque magnopere prædicat ...... Nec ei deſunt certi homines, qui mundo renuntiarunt, nec adverſus eos qui adhuc in mundo verſantur arroganter inſoleſcunt, ſed iis ipſis delectantur. Quales olim Apoſtoli fuerunt, omnium ſcilicet rerum poſſeſſione vacui. Immo & Salvator ipſe Dominus omnium, cum in hac carne viveret, nihil ex hiſce terrenis rebus poſſidere voluit.*

SCHOLION.

Religioſi cenſores ad hunc Articulum Propoſitionem iſtam notant: *Chriſtus in hoc Mundo nihil poſſedit.*

R. *Quæſtionem* de Chriſti paupertate, quæ certe ſumma fuit, hic non attigi; ſed inſignem *Sancti Epiphanii* locum contra Apoſtolicos hæreticos retuli, cujus extremam ſententiam mihi tribuere, ac veluti mea eſſet notare placuit Religioſis Cenſoribus. Cæterum ſi quando de Chriſti paupertate agam, Chriſtum interdum nullarum rerum dominium etiam in communi habuiſſe aſſeram; ſecundum illud Matthæi 8. *Filius hominis non habet ubi caput reclinet*; & illud Lucæ 8. *Sequebantur eum mulieres, quæ ei miniſtrabant de facultatibus ſuis*. Quod tempus ſpectant Sanctus Epiphanius, & Nicolaus III. cap. *Exiit*, quod refertur Tit. *De Verborum ſignificatione*, in Sexto. Aliquando vero habuiſſe rerum aliquarum dominium, in communi ſaltem, ſimul cum Apoſtolorum Collegio, ut conſtat ex Evangelio Joannis 4. 6. 12. 13. nec omittam illud Sancti Auguſtini Tractatu 62. in Joannem: *Loculos habebat Judas; habebat ergo & Dominus loculos, & a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum Eccleſiaſtica pecuniæ forma eſt inſtituta*. Et Joannis XXII. Extravagantem, *Quia quorumdam*, ad hujus confirmationem veritatis non omittam. *Chriſtum decuiſſe in hoc mundo pauperum vitam ducere*, quatuor præclaris rationibus probat Sanctus Thomas 3. P. Q. 40. A. 3. *Divitias non poſſediſſe, paupertatem voluntariam elegiſſe*. Quid plura?

ARTICULUS VII.

De Praxeanis, Noetianis, & Sabellianis.

IN eamdem hæreſim propugnandam, ac propagandam, tertio Sæculo conſpirarunt Praxeas, Noetus, & Sabellius, quæ tres Sanctiſſimæ Trinitatis perſonas in unam confunderet, ac Patrem eſſe paſſum conſequenter aſſereret. Hujus primus Author fuit
Praxeas. *Praxeas*, Montaniſta primum, deinde Montani hoſtis infenſiſſimus, quem ad Zephirinum Pontificem Romanum, ut nefarii architectum erroris detulit, fuitque in cauſa ut a Pontifice damnaretur. Hujus rei teſtis eſt Tertullianus libro contra Praxeam, cap. 1. ubi tam inique ob detectam Montani hæreſim, quam juſte ob propriam ſectam conditam ipſum laceſſit his verbis: *Iſte primus ex Aſia hoc genus perverſitatis intulit Romanæ humo, & alias inquietus: inſuper de jactatione Martyrii inflatus ob ſolum & ſimplex & breve carceris tædium: quando etſi corpus ſuum tradidiſſet exurendum, nihil profeciſſet, dilectionem Dei non habens, cujus charismata quoque expugnavit. Nam idem tunc Epiſcopum Romanum agnoſcentem jam Prophetias Montani, Priſcæ & Maximillæ, & ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ, & Phrygiæ inferentem, falſa de ipſis Prophetis, & Eccleſiis eorum aſſeverando, & Præceſſorum ejus authoritates defendendo, coegit & literas pacis revocare jam miſſas, & a propoſito recipiendorum charismatum ceſſare. Ita duo negotia Diaboli Praxeas Romæ procuravit: Prophetiam expulit, & hæreſim intulit, Paracletum fugavit, & Patrem crucifixit*. Praxeam damnatum recantaſſe palinodiam, occultaſſe hæreſim, ac eam poſtea excuſſa fronte iterum diſſeminaviſſe, teſtatur ibidem Tertullianus his verbis: *Denique caverat priſtinum Doctor de emendatione ſua, & manet Chirographum apud Pſychicos, apud quos tunc res geſta eſt; exinde ſilentium. Et nos quidem poſtea agnitio Paracleti, atque defenſio disjunxit a Pſychicis: Avenæ vero illæ ubique tunc ſemen excuſſerunt. Ita aliquandiu per hypocriſim ſubdola vivacitate latitavit, & nunc denuo erupit: ſed denuo eradicabitur, ſi voluerit Dominus, in iſto commeatu ſi quominus, die ſuo colligentur omnes adulteræ fruges, & cum cæteris ſcandalis igne inextinguibili cremabuntur.*

II. *Noetus* Epheſius, ut Sanctus Epiphanius tradit, Noetus.
vel Smyrnæus, ut Theodoreto placet, eamdem hæreſim vehementius propugnavit, quam antea Praxeas præformaverat. Unde non ſatis accuratus eſt Sanctus Epiphanius, cum ante Noetum neminem talem hæreſim invexiſſe ſcribit, quam quidem ante 130. annos, quam iſta lucubraret, extitiſſe memorat. Itaque ſub annum Chriſti 145. Noetus erupit. Ante hoc vero tempus jam illam hæreſim Praxeas prædicaverat. Noetus itaque etiam aſſeruit Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum non natura ſolum, ſed etiam perſona unum & ſingularem eſſe Deum, iis Scripturæ fretus teſtimoniis, quæ plures Deos eſſe negant. Unde eſt conſequens Patrem ipſum, ut & Spiritum Sanctum, carnem ſuſcepiſſe, ac mortem ſubiiſſe. Quod & ille aſſeruit, referente Sancto Epiphanio. Se Moyſen eſſe effutiebat, fratrem vero ſuum Aaronem, ut tradit idem Pater Hæreſi 57. De Noeto etiam agit Theodoretus lib. 3. Hæreticarum Fabularum, cap. 3. ubi ab Epigono quodam primo hæreſis Authore, ac Diſcipulo ipſius Cleomene errorem illum accepiſſe prodit.

III. Hanc hæreſim ſuo nomine ac patrocinio ce- Sabellius.
lebriorem fecit *Sabellius* circa annum Chriſti 257. De eo ſcripſit Sanctus Dionyſius Alexandrinus ad Xiſtum Romanum Pontificem, Epiſtola 2. de Baptiſmate, quam refert Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. Edit. Chriſtophorſoni. Ptolemaide in Lybia natus hic Hæreſiarcha, in iiſdem partibus propagavit hæreſim, quam ſic explicat Sanctus Epiphanius Hæreſi 62. *Horum* [Sabellianorum] *hæc opinio eſt, eumdem eſſe Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, ut ad eamdem hypoſtaſim tres appellationes conveniant. Aut perinde atque in uno homine corpus, & anima, & ſpiritus ineſt: Ita & corporis inſtar ſit Pater, anima Filius, Spiritus denique in ipſa Divinitate humani ſpiritus inſtar habeatur*. Suum etiam errorem explicabat ſolis ſimilitudine, ut idem Pater prodit, in quo triplex eſt energia, nimirum illuminandi vis, calefaciendi, & rotunda figura, ſive corpus ipſum ſolare quod diſcum vocant. Ac vim quidem illam calefaciendi, hoc eſt calorem atque æſtum reſpondere Spiritui Sancto; illuminandi vim Filio; Patrem denique totius hypoſtaſis velut quamdam eſſe formam. Filium proinde radii inſtar certo emiſſum tempore peractis omnibus quæ ad Evangelii & humanæ ſalutis procurationem pertinerent, in cœlum rediiſſe, ſicut radius a Sole diffuſus in eumdem refunditur. Spiritum vero Sanctum identidem in Fidelium illabi pectora, ut ea ſuo fervore ſuccendat, in iiſque ſpiritalem vitam inſtauret. De hac hæreſi Sanctus Baſilius, Homilia 27. *Contra Sabellianos & Arium, & Anomæos*, ſcribens, illamque cum Ariana componens, ait, Arianam perfidiam Gentilem ſuperſtitionem, Sabellianam vero Judaiſmum invexiſſe. *Illi namque eum Unigenitum opus ac facturam Dei eſſe dicunt, & il-*

lum

Digitized by Google

lum nihilominus adorant, aperte Gentiliſmum creaturæ ſervientes, & non Deo introducunt. Iſti vero Deum ex Deo negantes, & nomine quidem Filium confitentes, reipſa vero ac veritate ſubſtantiam illius reprobantes, Judaiſmum denuo renovant. Nam quando verbum illum eſſe confitentur, interno verbo comparant; & cum Sapientiam illum eſſe dicunt, ſimilem faciunt habitui, qui in anima eruditorum conſiſtit. Quapropter & unam conſtituunt Patris & Filii perſonam quod & homo unus dicatur, non diviſus propter verbum quod in ſe habet, & ſapientiam.

Lege Epiſtolam ejuſdem Patris 64. datam ad Doctores Eccleſiæ Neocæſarienſis. De Sabellii hæreſi legendus eſt & Theodoretus libro 2. Hæreticarum Fabularum, cap. 9. Sanctus Athanaſius adverſus hanc hæreſim diſputavit in Oratione contra Gregales Sabellii.

Sanctus Epiphanius in Synopſi lib. 2. Tom. 1. adverſus Hæreſes, Num. 16. ſcripſit Sabellianos a Noetianis in eo diſcrepaſſe, quod Patrem paſſum eſſe negarent. Sed in eo aſſignando diſcrimine deceptum fuiſſe Sanctum Epiphanium conſtat ex S. Athanaſio libro *de Synodis*, cujus hæc ſunt verba: *Tales ſunt qui apud Romanos quidem Patripaſſiani, apud nos Sabelliani nominantur.* Conſtat ex Sancto Auguſtino Tract. 36. in Joannem dicente: *Nam Sabelliani dicti ſunt quidam heretici qui vocantur Patripaſſiani; qui dicunt ipſum Patrem paſſum fuiſſe.* Et ex lib. de Hæreſibus, cap. 41. ubi & Sanctum Epiphanium notat contrarium aſſerentem. Conſtat denique ex Mario Mercatore, Author Sancti Auguſtini coævo, Diſſertatione de duodecimo Anathematiſmo Neſtoriano. *Poſt hæc*, inquit, *Sabellius & Marcellus Monarchiam ſe in Divinitatis ſubſtantia retinere debere putantes, nefando errore decepti, auſi ſunt Deum Patrem ipſum ſibi Filium, ipſum ſibi eſſe Patrem, ipſum ſibi Spiritum Sanctum, ipſum incarnatum, paſſum, crucifixum, ipſum a Judæis omnia pertuliſſe, reſurrexiſſe a mortuis, & omnia peregiſſe, quæ nos per Chriſtum in perſona propria ejus, pro humani generis ſalute, geſta eſſe credimus, & confitemur.*

Eumdem Sabellianis errorem tribuit Sanctus Fulgentius libro contra Sermonem Faſtidioſi. Sanctus Dionyſius Alexandrinus Sabellium damnavit in Synodo Alexandriæ celebrata, cujus meminit Libellus Synodicus. Ejuſdem refutavit errorem pluribus Epiſtolis.

SCHOLION.

Ad hunc & ad nonum Articulum ſive ad paginam 66. & 79. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo appinxerunt: *De Sancto Epiphanio loquitur irreverenter.*

R. Salva in *Sanctum Epiphanium* reverentia, dixi & probavi, illum in certis Hiſtoriæ capitibus *minus accuratum* fuiſſe & oſcitanter ſcripſiſſe. Nemo Criticus eſt, qui non ita loquatur. Innumera hujuſmodi occurrunt in doctiſſimi *Petavii* Animadverſionibus *In Sanctum Epiphanium*. Pag. 78. *Non parva hic hallucinatio eſt....* Pag. 81. *Manifeſta eſt hallucinatio, & quidem duplex*, Pagina 213. *Duæ illæ quæ ſequuntur notæ temporum, vel Librariorum vitio, vel Authoris ipſius hallucinatione depravatæ ſunt.* Pag. 217. *Quæ de Melchiſedeci parentibus narrat Epiphanius, redolent Apocryphorum ſomnia, cujuſmodi multa ſunt in hoc Opere bona fide a Sanctiſſimo Patre deſcripta, quæ diſcutere aut refellere, otioſi, temere fidem adhibere, parum prudentis fuerit.* Pag. 227. *Perperam Novatum pro Novatiano ſolet uſurpare.* Pag. 263. *Nimis otioſe locum hunc e Pſalmo 147. ad Dei Verbum retulit, in quo nequaquam audiendus eſt.* Pag. 274. *Certiſſimum eſt a Meletiano aliquo Scriptore falſa Meletii Acta conſcripta fuiſſe... In ea cum imprudens incidiſſet Epiphanius, veram ac ſinceram illam eſſe narrationem fruſtra credidit. Quod utinam ei in mentem non veniſſet!* Pag. 286. *Multum in Hiſtoria Meletii lapſum eſſe ſupra vidimus. Largius in Arianæ hæreſis deſcriptione peccavit.* Pag. 291. *Falſum eſt decreviſſe umquam Apoſtolos, ut Judaico Ritu Paſcha celebraretur, aut cum iis etiam Chriſtianis atque Epiſcopis, qui Judaice ac minime legitimo tempore fungerentur. Quæ enim eſt iſta ratio, aut quid in mentem Epiphanio venit, ut ab Apoſtolis conſtitutum iſtud aſſereret?*

ARTICULUS VIII.

De Paulo Samoſateno, & Pauliniſtis.

§. I.

De Perſona & Moribus Pauli Samoſateni.

Paulus Samoſatenus Pauliniſtis hæreticis nomen dedit, Anno Chriſti circiter 262. Valeriano & Gallieno Impp. Antiochenum Epiſcopatum adeptus eſt. Ante Epiſcopatum pauper & mendicus, ſceleribus, ſacrilegiis, fratrum concuſſionibus, aliiſque malis artibus immenſas divitias ſibi comparavit (ut teſtantur Secundæ Synodi Antiochenæ Patres in Epiſtola ſua Synodica.) Divitiis abuſus eſt ad faſtum, quo maximam Chriſtianæ religioni conflavit Ethnicorum hominum invidiam, ut referunt iidem Patres. *Faſtu*, inquiunt, *& arrogantia ſupra modum elatus, ſæculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari quam Epiſcopus mavult: per forum magnifice incedens; epiſtolas legens ac dictans inter ambulandum palam ac publice; ſtipatuſque maxima omnium multitudine partim præeuntium, partim ſubſequentium; adeo ut ex illius faſtu & arrogantia incredibilis invidia, odiumque multorum adverſus fidem noſtram conflatum ſit.*

In Concionibus nihil quærebat aliud quam plauſum & gloriam. *Unde eos qui non laudarent, nec ut in theatris fieri ſolet, oraria concuterent, neque una cum fautoribus ipſius viris ac mulierculis indecore auſcultantibus exclamarent atque exſilirent; ſed cum gravitate & modeſtia, ſicut in domo Dei decet, audirent, increpabat & contumeliis afficiebat.*

Antiquos Doctores contemnebat homo vaniſſimus; ſe Angelum e cœlo delapſum a ſuis aſſentatoribus prædicari patiebatur, Pſalmoſque ad ſui laudem in Eccleſia cani (ut teſtantur iidem Patres.) *Et alios quidem Legis noſtræ Doctores jam vita functos petulanter in concione lacerabat: de ſe autem ipſe magnifice loquebatur, non ut Epiſcopus, ſed ut Sophiſta quidam & impoſtor. Quin etiam Pſalmos in honorem Domini Jeſu Chriſti cani ſolitos, quaſi novellos, & a recentioribus hominibus compoſitos abolevit. Mulieres autem magno Paſcha die in media Eccleſia, Pſalmos quoſdam canere ad ſui ipſius laudem inſtituit. At vere illi qui in ejus honorem Pſalmos canunt, & coram populo eum deprædicant, ipſum quem impietatis Doctorem habuerunt, Angelum eſſe dicunt e cœlo delapſum.*

Mulierum amator, duas eleganti forma habuit in comitatu: aliiſque Clericis contubernium etiam fœminarum permiſit, quas Sorores dicerent. Id teſtantur Patres Antiochenæ Synodi Secundæ: *Quid hic referre attinet*, inquiunt, *ſubintroductas, ut Antiocheni vocant, mulieres, tam ipſius, quam Presbyterorum ejus ac Diaconorum? In quibus non hoc ſolum, ſed etiam alia inſanabilia crimina, quorum conſcius eſt, & quorum ipſos reos eſſe convicit, nihilominus tegit ac diſſimulat, ut illos ſibi obnoxios habeat; atque dum ſibi metuunt, ipſum ob ea quæ impie agit, ac loquitur accuſare non audeant... Itaque etiamſi quis conceſſerit nihil ab eo turpe committi, ſuſpicionem tamen vitari oportebat; ne quemquam offenderet, neve aliquos ad imitationem ſui provocaret. Quo enim modo increpabit alium & admonebit ut a frequentiore mulieris conſuetudine abſtineat, ne forte corruat, ſicut ſcriptum eſt, is qui unam quidem jam dimiſit, duas vero ætate florentes & forma conſpicuas ſecum habet, & quocumque proficiſcitur, circumducit; idque deliciis, affluens, & epulis ſeſe ingurgitans?*

Zenobiæ Reginæ Palmyrenorum patrocinio propagavit hæreſim, quam condiderat ut ipſam demereretur. Judæa enim erat, illique ut ſerviret Paulus, Judaicam impietatem in Eccleſiam invexit, divinarum perſonarum Trinitatem, Chriſtique divinitatem abnegans.

§. II.

§. II.

De Erroribus Pauli Samoſateni.

PRimum caput erroris Pauli Samoſateni fuit, quod Chriſtus ſemper non fuerit, nec ante Mariam Virginem: Verbum tamen & Sapientiam in eo inhabitare, ſed quæ tunc primum hypoſtaſim habere cœperint ab æterno Patre diſtinctam, eum in utero Virginis Chriſtus formatus eſt. Hac enim temporali miſſione, & externa prolatione, Verbum evaſiſſe Filium. Cæterum licet recens eſſet novelluſque Deus, prædeſtinatione æternum fuiſſe. Sic ferme errorem ipſius refert Sanctus Athanaſius libro de ſalutari Adventu Filii Dei: *Paulus Samoſatenſis*, inquit, *Deum ex Virgine confitetur, Deum Nazarethi in lucem editum, & inde exiſtendi primordium, regnique conſecutum. Verbum tamen efficax e cœlo & ſapientiam in eodem agnoſcit, ac prædeſtinatione quidem ante ſæcula fuiſſe putat, ſed Nazarethi primum extare cœpiſſe: ut unus*, inquit, *ſupremus ſit Deus Pater.* Eumdem exprimit errorem Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum. *Si igitur*, inquit, *Chriſtus non erat, quod abſit, neque Verbum erat. Tu autem dicis quod ante Mariam non erat.*

Ex Antiochenæ Synodi Secundæ Patres in Epiſtola ſua Synodica: *Etenim*, inquiunt, *Filium Dei e cœlo deſcendiſſe, nobiſcum confiteri renuit ... Neque id ſimplici aſſertione noſtra, ſed ex ipſis, quæ ad vos miſimus geſtis, non ſemel declaratur: maxime vero ubi dicit, Jeſum Chriſtum e terra ortum fuiſſe.* Addunt ipſum *prodito atque ejurato religionis noſtræ myſterio, ad execrandam tranſgreſſum hæreſim Artemæ.* Artemas, ſive Artemon, Chriſtum nudum hominem fuiſſe effutiit, ut diximus in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ 2. Sæculi, cap. 3. art. decimo. De eodem ſcribit Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 22. *Abjectam & humilem nimis de Chriſto contra doctrinam Eccleſiaſticam habebat opinionem, nempe quod ſolum communi natura erat cum homine præditus.* Idem conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 63. ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum, cap. 8. & Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus, cap. 44.

Alterum caput erroris ex iſto conſequens fuit, duas eſſe in Chriſto perſonas, & duos Filios Dei, unum natura, alterum adoptione. Id conſtat ex Epiſtola Sancti Dionyſii Alexandrini ad ipſum data: *Dicis*, inquit, *duas Hypoſtaſes eſſe, & duas perſonas unius & ſolius Chriſti; & duos Chriſtos, ac duos Filios: unum natura Filium Dei, qui fuit ante ſæcula, & unum κατ᾽ ὁμωνυμίαν Chriſtum, & Filium David, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & ſecundum beneplacitum Dei accepit nomen Filii; [ſicut civitas accipit nomen Domini, & domus nomen ejus qui eam ædificavit.]*

Ex pravo iſto dogmate velut ex ſonte derivantur & conſequuntur cæteræ aſſertiones erroneæ, quas decem Quæſtionibus Sancto Dionyſio Alexandrino propoſitis, & ad eum tranſmiſſis, complexus eſt Paulus Samoſatenus. Enimvero ſi duæ ſunt in Chriſto Perſonæ: conſequens eſt Chriſtum non eſſe natura Deum Apoſtolorum, quod aſſerit *Quæſtione* 1. Eſſe natura hominem ſicut nos, *Quæſtione* 2. Non eſſe unam Hypoſtaſim Crucifixi, & Verbi ſeu Sapientiæ Patris, *Quæſtione* 3. Sanguinem Chriſti non eſſe incorruptibilem propter perſonam Verbi vitæ fontis ipſi ſubſtantialiter unitam, *Quæſtione* 4. Filium Mariæ non fuiſſe ante ſæcula, & ſimul cum Patre ingenito, neque eſſe ipſi coæternum, *Quæſtione* 5. Puerum cum matre fugientem in Ægyptum, nec ab æternitate exiſtere, nec ubique loci, *Quæſtione* 6. Verbum non aſſumpſiſſe formam ſervi ſine Hypoſtaſi, *Quæſtione* 7. Chriſtum non poſſe dici non factum & æternum, qui duodecimum annum agens puer a parentibus quæſitus, & inventus eſt, *Quæſtione* 8. Non Deum magnum, & æternum, qui eſuriit, laboravit, defatigatus eſt, *Quæſtione* 9. Denique, non eſſe coæternum Patri, nec ullatenus Deum, quem Apoſtolus Dominum & Chriſtum a Deo factum eſſe profeſſus eſt, & qui dixit, ſe nondum aſcendiſſe ad Patrem, *Quæſtione* 10. Hæc, inquam, omnia conſectaria erant peſtilentis illius dogmatis, quo duas in Chriſto perſonas aſſerebat.

Tertium caput hæreſeos Pauli Samoſateni, errori Sabellii erat affine. Trinitatem namque divinarum perſonarum e medio tollebat, Verbum non perſonam eſſe a Patre diſtinctam, ſed efficientiam ſolam aſſerens, Deo quidem coæternam, ſed ſine Hypoſtaſi, quæ ſe in Jeſum ut in hominem merum inſinuaſſet. Hunc errorem ſic explicat Sanctus Epiphanius Hæreſi 65. *Eſt autem Pauli hæc opinio, Deum Patrem, & Filium, ac Spiritum Sanctum unum eſſe Deum. Verbum Dei, ejuſque Spiritum ineſſe Deo perpetuo, ſicut hominis in corde proprium verbum ineſſe cernimus. Filium Dei ſubſiſtentiam habere per ſeſe nullam, ſed in Deo ſubſiſtere. Ad hæc Dei Verbum in terras delapſum, in Jeſu, qui homo merus eſſet, habitaſſe. Ita unus*, inquit ille, *Deus eſt: neque aut Pater eſt Pater, aut Filius Filius, aut Spiritus Sanctus Spiritus eſt Sanctus. Immo vero Deus unus eſt Pater, hujus in ipſo Filius, ut eſt in homine ſermo.* Idem conſtat ex Philaſtrio & ex Mario Mercatore in Diſſertatione de 12. Anathematiſmo Neſtorii, dicente: *Paulus Samoſatenus, qui fuit Antiochiæ Epiſcopus temporibus Aureliani Principis, verum eſt quidem, quod Chriſtum, communiter, ut cæteri natum hominem ex utroque parente definit; Verbum autem Dei Patris, non ſubſtantivum, ſed prolativum, vel imperativum ſenſit, atque pronuntiavit, non ut Fides habet Catholica, Verbum in ſubſtantia, vel eſſentia conſubſtantivum, id eſt, ὁμοούσιον Filium Dei Patris.*

Paulo explicatius iſtud Paulinianæ Hæreſeos caput refert Leontius, libro de Sectis, Actione 3. ejuſque diſcrimen ab hæreſi Sabellii & Neſtorii tradit: *Alia quoque Secta*, inquit, *Pauli Samoſatenſis, his temporibus extitit, qui & circa divinitatem, & incarnationem errabat. Circa divinitatem, quia Patrem ſolum fatebatur: circa Incarnationem, quia purum, ſolumque hominem eſſe Chriſtum dicebat: in quo fuiſſe Dei ſermonem non arbitrabatur; nec ea ſentiens quæ Neſtorius. Quippe Neſtorius, licet Chriſtum diceret purum hominem eſſe: tamen ſubſiſtentem per ſe Dei ſermonem ac Filium, in homine illo fuiſſe fatebatur. Non enim circa Trinitatem aliquod Neſtorii fuit erratum. Paulus autem Samoſatenus ſubſiſtentem per ſe Dei Sermonem in Chriſto fuiſſe non dicebat; ſed volebat ſermonem eſſe juſſum quoddam ac mandatum: hoc eſt, juſſit Deus [ut ipſe loquebatur] fieri per illum hominem quod volebat, idemque per illum condebat. Nec erat eadem Pauli de divinitate ſententia, quæ Sabellii. Nam Sabellius eumdem dicebat eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Deumque rem trini nominis appellat, nullam prorſus eſſe Trinitatem ſtatuens: Paulus vero non eumdem dicebat eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: ſed Patrem ajebat illum eſſe Deum, qui omnia creaſſet; Filium, purum illum hominem; Spiritum, illam gratiam quæ ſuper Apoſtolos venerit.* Cæterum Verbum in Chriſto operatum dumtaxat eſſe dicebat Paulus Samoſatenus, non autem paſſum. In quo adhuc a Sabellio diſſentiebat.

Nec Fidei dumtaxat Profeſſionem, ſed & in Baptiſmatis formulam, errorem de Trinitate ſuum invexerunt Pauliniſtæ: (An Paulo Samoſateno authore, incertum eſt). Unde Nicæna Synodus Canone 19. decrevit ut Pauliniſtæ ad Eccleſiam redeuntes baptizarentur. De quibus Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 44. ita ſcribit: *Iſtos ſane Paulianos baptizandos eſſe in Eccleſia Catholica, Nicæno Concilio conſtitutum eſt. Unde credendum eſt eos regulam Baptiſmatis non tenere; quam ſecum multi Hæretici, cum de Catholica diſcederent, abſtulerunt, eamque cuſtodiunt.*

§. III.

De Conciliis contra Paulum Samoſatenum celebratis.

DUo Concilia adverſus Paulum Samoſatenum Antiochiæ celebrata ſunt. Primum anno Chriſti 264. Dionyſio Pontifice Maximo. Ad hoc plures undique Epiſcopi convenerunt: quos inter celebres e-

rant Sanctus Gregorius Neocæſareenſis, & Athenodorus ejus frater, Firmilianus Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus, Helenus Tarſenſis, Nicomas Iconii, Hymenæus Hieroſolymorum, Theotecnus Cæſareæ in Paleſtina, & Maximus Boſtrorum. Sanctus Dionyſius Alexandrinus valetudinem & ſenectutem excuſavit ne Synodo adeſſet: Epiſtolam tamen dedit ad Patres, qua ſuam de Paulo Samoſateno & ejus errore ſententiam aperiebat.

Accurate & diligenter in Pauli fidem a Patribus inquiſitum eſt: ſed ipſis Catholicæ Fidei ſimulatione, & emendationis ſpecie, vaſerrimus Hæreſiarcha illuſit. Iſta conſtant ex Euſebio lib. 7. cap. 22. Editionis Chriſtophorſoni, ex Theodoreto lib. 2. Hæreticarum Fabularum, cap.8. & ex epiſtola Synodica 2. Synodi Antiochenæ. Extat Epiſtola ad Paulum Samoſatenum ſcripta Tom. 1. Concil. quæ Profeſſionem Fidei continet contra ipſius hæreſim. Scripta quidem ea eſt a ſex Epiſcopis, quorum quatuor Primæ Synodo Antiochenæ contra ipſum habitæ interfuiſſe conſtat ex Euſebio, omnes vero Secundæ Synodo. Sed ex neutra ſcripta videtur. Sic enim ad ipſum ſcribunt Patres: *Scire volumus an eadem nobiſcum ſentias, & doceas: & nobis ſignifices, an iis, quæ ſuperius ſcripſimus, aſſentiaris, an non.* At in utraque Synodo præſens loqui poterat Paulus: Itaque hæc Epiſtola non eſt ad eum data nec ex priori, neque ex poſteriori; ſed inter utramque ut colligitur ex Epiſtolæ exordio, quod jam conveniſſe Patres propter negotium fidei indicat: *Jam quidem, inquiunt, in congreſſum & colloquium inter nos venimus, ac fidem noſtram oſtendimus.*

Erumpente iterum Pauli Samoſateni hæreſi, quam fuco Patribus facto occultaverat ſolum, non ejuraverat, altera Synodus Antiochiæ celebrata eſt anno Chriſti 270. Dionyſio adhuc in Cathedra S. Petri Romæ ſedente, ad quem, & ad Maximum Alexandrinum, cæteroſque orbis Chriſtiani Epiſcopos, extat Epiſtola Synodica a Patribus iſtius Concilii data, apud Euſebium lib. 7. Hiſtoriæ, cap. 24. Quot Epiſcopi ad hanc Synodum convenerint, non eſt conſtans Veterum opinio: conveniſſe pene infinitos ſcribit Euſebius. Sanctus Athanaſius in lib. de Synodis, ſeptuaginta tantum numerat. Libellus ſupplex Baſilii Diaconi, & Monachorum ad Imperatores contra Neſtorium, centum & octoginta recenſet. Patribus iterum illudere conatus verſipellis Hæreſiarcha, a Malchione Philoſopho cumprimis erudito & ſubtili, Scholæ Antiochenæ Magiſtro, & Antiochenæ Eccleſiæ Presbytero, impietatis & hæreſeos convictus eſt; anathemate percuſſus, & Epiſcopatu abdicatus; ſuffecto ejus in locum Domno. Verum cum e domo Epiſcopali egredi nollet proſcriptus Hæreticus, Aurelianus Imperator a Catholicis Epiſcopis interpellatus, Ethnicus licet, tam juſtam ea in cauſa ſententiam dixit, quam proferre potuiſſet Chriſtianus Imperator: Iis domum tradi juſſit, quibus Itali Chriſtianæ Religionis Antiſtites, & Epiſcopus Romanus ſcriberent concedenda. Iſta conſtant ex Euſebio lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. & 24. & ex Theodoreto, lib. 2. Hæreticarum Fabularum, cap. 8.

ARTICULUS IX.

De Manichæorum Hæreſi.

§. I.

De ejus Authoribus.

HUjus Sectæ primus parens Scythianus quidam Saracenus genere, in Arabia nutritus, qui ingentibus ex mercatura partis divitiis, in Ægyptum ſe contulit, & Alexandriæ Græcas diſciplinas, ac præſertim Philoſophiam didicit, qua abuſus eſt peſtilentiſſimi vir ingenii ad condendum dogma de duobus principiis, bono & malo. Idem apud Hypſalen Thebaidis oppidum, meretricem eleganti forma præſtantem, e lupanari abductam matrimonio ſibi junxit. Tum libros conſcripſit quatuor, quibus hæreſim ſtabiliret; unum Myſteriorum, alterum Capitulorum, tertium, quod Evangelium inſcripſit; quartum Theſaurorum. Poſt hæc profectus in Judæam cum Terbintho diſcipulo, non ſub Apoſtolorum tempora (ut Sanctus Epiphanius oſcitans ſcripſit) ſed poſt annum Chriſti ducenteſimum; cum fidem Chriſtianam, quam argumentis evertere non poterat, a Presbyteris Eccleſiæ Hieroſolymitanæ confutatus, præſtigiis concutere conaretur, in eumque finem ſummum ædium tectum conſcendiſſet; inde, ulciſcente Deo lapſus in præceps, miſerrime periit.

Terbinthus auri, librorum, & hæreſeos ipſius factus hæres, cum in Judæa, ubi jam ex perverſitate nimium notus erat, ſecure manere non poſſet, in Perſidem aufugit, ac mutato nomine, Buddam ſe nominavit. Verum adverſarios ibi expertus Mithræ Sacerdotes, multiſque diſputationibus ab ipſis laceſſitus, apud anum quamdam viduam habitavit. Deinde Scythiani Magiſtri exemplo, in ſummum tectum aſcendens, ac maleficiis operatus, ibidem correptus a dæmone, atque in terram deturbatus, infelicem animam efflavit.

Anus pecuniarum omnium, ac librorum compos facta, ſervum Perſam emit Cubricum nomine, quem manumiſſum adoptavit, in Perſarum erudiendum curavit diſciplinis, ac librorum, atque pecuniarum conſcripſit hæredem. Qui, ne ſervitutis nomen ei probroſum eſſet, Manes appellari deinde voluit, quæ vox perſis ὁμιλίαν id eſt, *allocutionem*, ſignificat, ut ait Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus. Verum cum apud Græcos male ſonaret hoc nomen, ac ab inſania & furore videretur derivatum, *Manichæum*, quaſi *Manna fundentem*, hunc nominavere poſtea Diſcipuli, Sancto Auguſtino teſte, lib. de Hæreſibus, cap. 46. Interim multos diſcipulos in ſuum pertrahens errorem, viginti duos ſelegit nefariorum ſuorum dogmatum, impiarumque fabularum prædicatores, in quibus tres præ cæteris inſignes eſſe voluit, Thomam, Hermeam, & Addam. Interim cum de Chriſtiana Religione multa audiviſſet, comparatis pecunia ſacræ Scripturæ libris, veritatem admiſcuit mendacio, ut ſectam ſuam probabiliorem faceret. Cui ut majorem conciliaret authoritatem, filium Regis Perſarum, qui forte tunc ægrotabat, magicis artibus ac præſtigiis confiſus, curandum ſuſcepit. Sed eum Medicorum auxilio deſtitutus, ac Maneti relictus Princeps mortuus eſſet, in carcerem Præſtigiator conjectus eſt. Inde clam aufugit, corruptis pecunia cuſtodibus, miſſiſque varias in partes Diſcipulis, ut hæreſim ſuam longe lateque ſpargerent, in Meſopotamiæ fines ipſe contendit. Ibi Marcellum virum nobilitate & omnibus Chriſtianæ religionis officiis celeberrimum, qui in oppido Caſchara morabatur, ſeducere molitus eſt, data ad eum Epiſtola præcipuos errores ſuos continente; quam integram refert, Sanctus Epiphanius Hæreſi 66. In ea ſe *Apoſtolum Jeſu Chriſti* vocabat Impoſtor. Nec mirum quod iſtud ſibi nomen arrogaret, qui & Spiritum Sanctum ſe dicere auſus eſt, quos ambitionis blaſphemæ titulos inſectatur Sanctus Auguſtinus libro contra aliam ejus Epiſtolam edito, quæ vocata eſt ab ejus Diſcipulis *Epiſtola Fundamenti*, cap. 5. 7. & 8. Marcellus ipſum accerſivit, & in congreſſum venire cum Archelao Epiſcopo doctiſſimo curavit, a quo convictus & fugatus eſt. In Regis deinde Perſarum venit poteſtatem; quo jubente, cutis illi vivo detracta eſt. Ob id Manichæi ſuper arundines cubabant: quod arundine pellis detracta eſſet Maneti. Hæc conſtant ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 6. Illuminatorum, ex Sancto Epiphanio Hæreſi 66. & Socrate lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. qui & ſe iſta excerpſiſſe ex Diſputatione Archelai cum Manete teſtatur. Agit etiam de hoc Hæreſiarcha Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, ſed minus accurate & nimis breviter, ut Socrates notavit. Eadem magna ex parte refert Theodoretus libro 1. Hæreticarum Fabularum, cap. 26.

Orta eſt porro Manichæorum hæreſis ſub Imperio Probi. Quo præciſe Chriſti anno, inter Antiquos non convenit. Legendus hac de re vir non modo rerum Theologicarum, verumetiam temporum peritiſſimus Petavius in ſuis Annotationibus ad Sanctum Epiphanium.

§. II.

§. II.

De Erroribus Manichæorum.

1. MAnichæi duo Principia ſuprema inter ſe adverſa, & pariter æterna, quorum unum bonorum, alterum malorum numen eſſet: duaſque naturas & ſubſtantias eſſe, boni ſcilicet ac mali propugnabant. Palmaris hic erat error Sectæ. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus, cap. 46. ex Sancto Epiphanio Hæreſi *66.* & ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum, cap. 26.

2. Carnem ex materia, & materiam a mali principio procreatam effutiebant. Ideo

Affirmabant tertio Chriſtum non fuiſſe in carne vera, ſed ſimulatam ſpeciem carnis ludificandis humanis ſenſibus præbuiſſe: ubi non ſolum mortem, verumetiam reſurrectionem mentiretur. (Ex iiſdem.)

3. Generationem execrabantur, & impediebant, nuptiaſque damnabant conſequenter, etſi mulieribus uterentur, quod ea via materiam augeri, mali proinde principii cauſam agi exiſtimarent: & quod divinam ſubſtantiam in omnibus, ut ſomniabant, alimentis permixtam, & in eos cum ciborum ſubſtantia ingreſſam, vinculis carneis per generationem ligari in prole cenſerent. (Ex Sancto Auguſtino ibidem, & lib. 19. contra Fauſtum, cap.29. ſed maxime lib. 13. cap. 5. 6. & 7.)

4. Ob eamdem rationem, quod ſcilicet nullum adminiculum dandum eſſet materiæ, execrabantur eos qui pauperibus eleemoſynam darent, quod ſcilicet eo actu mali Principio gratificarentur. Unde Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios ait: *Pro re hoſtili habetur apud Manichæos pauperum commiſeratio.* Quamquam Sanctus Auguſtinus libro de Moribus Manichæorum, cap. 16. nummos pauperibus importunis ipſos erogaſſe dicat; panem, vel cibum quemvis nuſquam, quod nefas putarent, ab aliis quam a ſuis Electis divinam ſubſtantiam in alimentis detentam, & quaſi inquinatam purgari & liberari. Sed de his ſermo inferius recurret.

5. In odium carnis execrabantur Sanctorum reliquias, ut colligitur ex Sancto Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21.

6. Conſequenter ad idem principium, Chriſtum non ad corpora liberanda, ſed ad ſolas animas reparandas veniſſe dicebant; & animarum tantummodo reſurrectionem per prædicationem veritatis nunc adimpleri; corporum autem reſurrectionem nuſquam futuram. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus & libro 4. contra Fauſtum, cap. 2.)

7. Eouſque dementiæ productum eſt Manichæorum delirium, ut Chriſtum ſerpentem fuiſſe dicerent, qui Adamo, atque Evæ per eſum pomi ſcientiam boni & mali infudiſſet. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus.)

8. Chriſtum Solem eſſe hujus orbis, eos tradidiſſe, Theodoretus refert. Sed revera Chriſtum in Sole potius, quam eſſe ipſum commenti ſunt: nec Deos eſſe Solem & Lunam ſunt arbitrati, ſed attributorum ejus magnifica quædam domicilia, ſicut & aerem Spiritus Sancti ſingulare Palatium eſſe fabulati ſunt. Id conſtat ex Fauſto Manichæo apud Sanctum Auguſtinum lib. 20. contra ipſum edito, cap. 2. *Igitur*, inquit, *nos Patris quidem Dei omnipotentis, & Chriſti Filii ejus, & Spiritus Sancti unum idemque ſub triplici appellatione colimus Numen: ſed Patrem quidem ipſum lucem incolere credimus ſummam ac principalem, quam Paulus alias inacceſſibilem vocat: Filium vero in hac ſecunda ac viſibili luce conſiſtere, qui quoniam ſit & ipſe geminus, ut eum Apoſtolus novit, Chriſtum dicens eſſe Dei virtutem, & Dei Sapientiam, virtutem quidem ejus in Sole habitare credimus, ſapientiam vero in Luna: necnon & Spiritus Sancti, qui eſt Majeſtas tertia, aeris hunc omnem ambitum ſedem fatemur, ac diverſorium.*

9. Jeſum ex Spiritu Sancto & terra patibilem gigni & in omnibus herbis & arboribus eſſe ſuſpenſum effutiebant, ſive alium illum cenſerent ab eo, quem per Solem, Lunamque diſtentum comminiſcebantur, & diverſum etiam ab eo quem ſpecie tenus ſub Pontio Pilato crucifixum ſentiebant, ſive eumdem. Id conſtat ex Sancto Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum, cap. 11. *Quid autem hinc dicam*, inquit, *quod ait ex viribus Sancti Spiritus, ac ſpiritali profuſione terram quoque concipientem, gignere patibilem Jeſum, qui eſt vita ac ſalus hominum omni ſuſpenſus ex ligno? O demens, poteſt ne terra de Spiritu Sancto concipere patibilem Jeſum, & Maria Virgo non potuit? Compara, ſi audes, Virginalia viſcera tanta caſtitate ſanctificata cum omnibus terræ locis, ubi arbores herbæque gignuntur. Itane in illa fœmina exhorreſcis aut horreſcere te fingis uterum pudicitia dedicatum: & in hortis omnibus circum quaſque urbes ex cloacinis aquis Jeſum gigni non exhorreſcis?*

Et infra: *Poſtremo dicite nobis quot Chriſtos eſſe dicatis? Aliuſne eſt quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit, omni non ſolum ſuſpenſus ex ligno, ſed etiam jacens in herba: & alius ille quem Judæi crucifixerunt ſub Pontio Pilato, & tertius ille per Solem Lunamque diſtentus? An unus atque idem ex quadam ſui parte ligatus in arboribus, ex quadam vero liber, eidem ligatæ captæque ſubveniens?*

Et infra reſpondens mendacio Fauſti qui dixerat Catholicis parem circa Panem & Calicem cum Manichæis religionem eſſe, ait: *Noſter autem Panis & Calix non quilibet [quaſi propter Chriſtum in ſpicis & in ſarmentis ligatum, ſicut illi deſipiunt] ſed certa conſecratione Myſticus fit nobis Chriſti Corpus, non naſcitur. Proinde quod non ita fit, quamvis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis, non Sacramentum religionis. . . . Vobis autem per fabulam veſtram in eſcis omnibus Chriſtus ligatus apponitur: ligandus adhuc veſtris viſceribus, ſolvenduſque ructatibus. Nam & cum manducatis, Dei veſtri defectione vos reficitis, & cum digeritis, illius refectione deficitis.*

10. Vetus Teſtamentum rejiciebant Manichæi, Deum qui per Moyſem legem dedit, & in Prophetis locutus eſt, non eſſe verum Deum, ſed unum ex tenebrarum Principibus, aſſerentes. Novi vero Teſtamenti Scripturas adulteratas eſſe contendebant; nec in totum admittebant ut veras. Id conſtat ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus, & in libris contra Manichæos paſſim, & lib. 17. contra Fauſtum Manichæum, cap. 3. *Undique*, inquit, *tergiverſatio veſtra contunditur; aperte dicite non vos credere Chriſti Evangelio: nam qui in Evangelio quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis potius quam Evangelio creditis.*

11. De Adami & Evæ creatione ſic fabulabantur. Illos ex parentibus Principibus fumi natos aſſerebant: cum Pater eorum nomine Saclas omnium ſociorum ſuorum fœtus devoraſſet, & quidquid inde commixtum divinæ ſubſtantiæ ceperat, cum uxore commercium habens, in carne prolis tamquam tenaciſſimo vinculo colligaſſet. (Ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus.) Eam fabulam aliter refert Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum, cap. 26. Aliter refert & S. Epiphanius Hæreſi *66.* eum ſcilicet qui dixit: *Venite faciamus hominem ad imaginem noſtram & ſimilitudinem*, Principem eſſe, ſecundum Manichæos, qui reliquis Principibus dixerit: *Adeſte, date mihi ex illa luce, quam accepimus, & faciamus hominem ad noſtram effigiem, qualem aſpeximus:* Atque ita hominem condidiſſe. Eadem ratione fabricatos Evam, eique de ſua cupiditate ad decipiendum Adamum impertiviſſe.

12. Non unam cuilibet homini inſitam animam aſſerebant, ſed duas, quarum unam dicebant partem Dei eſſe, alteram de Gente tenebrarum, quam non condiderat Deus, & quæ Deo eſſet coæterna: harum unam bonam eſſe, alteram malam. Iſtam propriam eſſe carnis: illam vero ex adventitia Dei parte, quæ cum tenebrarum Gente conflixerit, atque utramque miſcuerit; & omnia quidem bona hominis illi animæ bonæ: omnia vero mala illi malæ animæ tribuebant. (Ex Sancto Auguſtino libro de duabus Animabus contra Manichæos, cap. 1. & ſequentibus, & libro 1. Retract. cap. 15.)

13. Carnalem concupiſcentiam negabant eſſe infirmitatem ex primi hominis peccato in nobis ſuperſtitem, ſed ſubſtantiam eſſe contrariam aſſerebant,

nobis ita intime adhærentem, ut ſeparata & avulſa a nobis ſubſiſtat, quando liberamur, atque purgamur; & in ſua natura etiam ipſa immortaliter vivat. Concupiſcentiam igitur carnis adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem, nihil aliud eſſe propugnabant, quam duarum animarum pugnam. Nec vitium illam eſſe dicebant in nobis aliquando ſanandum in æterna fœlicitate; ſed ſubſtantiam malam a nobis ſecludendam & poſt conflagrationem mundi in globo quodam, velut in carcere victuram. (Ex S. Auguſtino, libro de Hæreſibus.)

14. In homine non eſſe liberum arbitrium ad peccandum; alioquin peccatum in Deum refundendum eſſe. Quem errorem tribus libris de libero Arbitrio S. Auguſtinus expugnat.

15. Baptiſmum eſſe negabant ad ſalutem neceſſarium: & ſuorum baptizabant neminem. (Ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus.)

16. Fidei neceſſitatem & utilitatem impugnabant irridentes in Catholicæ Fidei Diſciplina, quod homines credere juberentur imprimis, non autem ratione ducerentur ad veritatis notitiam. Id teſtatur Sanctus Auguſtinus in lib. *De utilitate credendi* ad Honoratum amicum ſuum a Manichæis deceptum, cap. 1. *Eſt igitur mihi propoſitum*, inquit, *ut probem tibi, ſi poſſum, quod Manichæi ſacrilege ac temere invehantur in eos, qui Catholicæ Fidei authoritatem ſequentes, antequam illud verum quod pura mente conſpicitur, intueri queunt, credendo præmuniuntur, & illuminaturo præparantur Deo. Noſti enim, Honorate, non aliam ob cauſam nos in tales homines incidiſſe, niſi quod ſe dicebant, terribili authoritate ſeparata, mira & ſimplici ratione, qui ſe audire vellent, introducturos ad Deum, & errore omni liberaturos. Quid enim me aliud cogebat annos fere novem ſpreta religione, quæ mihi puerulo a parentibus inſita erat, homines illos ſequi ac diligenter audire; niſi quod nos ſuperſtitione terreri, & fidem, nobis ante rationem imperari dicerent: ſe autem nullum premere ad fidem, niſi prius diſcuſſa, & enodata veritate.*

17. Animarum tranſmigrationem admittebant, Animas quippe Auditorum ſuorum in Electos, id eſt, in Manichæos perfectiores revolvi arbitrabantur; aut fœliciore compendio in eſcas Electorum ſuorum, ut ſic purgatæ, nulla amplius in corpora reverterentur. (Ex S. Auguſtino libro de Hæreſibus.)

18. Plantas & arbores, non vegetante dumtaxat, ſed ſentiente vita præditas eſſe, & doloris eſſe capaces ſomniabant. Unde agriculturam, tamquam plurium homicidiorum ream, accuſabant homines dementiſſimi. (Ex S. Auguſtino ibidem.)

19. Solem & Lunam quaſdam naves eſſe effutiebant ex pura Dei ſubſtantia fabricatas, per quas lux, quæ ſecundum ipſos erat Dei natura, regno Dei tamquam propriis ſedibus redderetur. Addebant Solem eſſe triangulum, non rotundum. Sanctas denique Virtutes in his reſidere ſideribus fingebant, quæ ſe in maſculos transfigurarent, ut fœminas Gentis adverſæ illicerent, & his illecebris commota eorum concupiſcentia lumen ipſorum membris permixtum excuteret; quod purgandum ſuſciperetur ab Angelis lucis, purgatumque illis navibus imponeretur, ad regna propria tranſvehendum. Has fabulas refert Sanctus Auguſtinus libro de Hæreſibus, & lib. 20. contra Fauſtum, cap. 6. eas irridet, & refellit. *Unde vos*, inquit, *verius dixerim non Solem iſtum colere, ad cujus gyrum veſtra oratio circumvolvitur. Nam & de ipſo tam falſa, & tam deteſtanda jactatis, ut ſi ſuas vindicaret injurias, jam flammis ejus vivi arderetis. Nam primo eam navim quamdam eſſe dicitis: ita non tantum, ut dicitur, toto cœlo erratis, ſed & natatis. Deinde cum omnium oculis rotundus effulgeat, eaque illi figura pro ſui ordinis poſitione perfecta ſit, vos enim triangulum perhibetis; id eſt, per quamdam triangulam cœli feneſtram lucem iſtam mundo, terriſque radiare.... Verum hæc tolerabilius vel ridentur, vel flentur in vobis: illud eſt intolerabiliter ſceleratum: quod de ipſa navi puellas pulchras & pueros proponi dicitis, quorum formoſiſſimis corporibus inardeſcunt Principes tenebrarum, ad fœminas maſculi & ad maſculos fœminæ: ut in ipſa flagranti libidine, & inhianti concupiſcentia, de membris eorum, tamquam de terris, fordidiſque compedibus, Dei veſtri membra ſolvantur.*

20. Quinque elementa Genti tenebrarum propria propugnabant, fumum, tenebras, ignem, aquam, ventum; ex fumo animalia bipedia, & homines originem ducere; ex tenebris ſerpentia; ex igne quadrupedia; ex aquis natatilia; ex vento volatilia fingebant. His quinque elementis malis debellandis, alia quinque elementa de regno & ſubſtantia Dei miſſa eſſe, & in illa pugna fuiſſe permixta: luci aerem, tenebris lucem; igni malo ignem bonum; aquæ malæ, aquam bonam; vento malo, ventum bonum.

21. Bellum illicitum prorſus eſſe contendebant, ut conſtat ex Sancto Auguſtino lib. 22. contra Fauſtum, cap. 74. 75. 76. & 77. quibus hunc errorem refellit.

22. Promiſſionem Chriſti de alio Paracleto mittendo, in Manete Sectæ ſuæ Authore completam eſſe fabulantur. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus.)

Damnati dicuntur Manetis errores in Synodo quadam Meſopotamiæ, a magno illo, cujus meminimus, Archelao, Carcharorum Epiſcopo, coacta (ut teſtatur Author Libelli Synodici) ſed nemo Veterum Synodi hujuſmodi meminit: quod argumento eſt confictam eſſe. Diſputationis quidem contra Manetem ab Archelao initæ Sancti Cyrillus Hieroſolymitanus & Epiphanius meminerunt; Synodi nequaquam.

§. III.

De Moribus Manichæorum.

1. MAnichæorum Secta duobus ordinibus conſtabat, Electorum ſcilicet, & Auditorum. Auditores & carnibus veſcebantur, & agros colebant, & uxores habebant, ſi vellent, quorum nihil faciebant Electi. Sed ante Electos genua figebant, ut eis ſupplicibus manus imponerentur, non a ſolis Epiſcopis, vel Presbyteris, aut Diaconis eorum, ſed a quibuſlibet Electis, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus *Epiſtola* 74. quæ eſt *ad Deuteriam Epiſcopum*. Porro inter Electos Manichæorum, duodecim erant præcipui, atque eximii, quos vocabant Magiſtros: quibus decimus tertius velut Princeps præſidebat. Epiſcopos habebant 72. qui creabantur a Magiſtris: & Presbyteros, qui ab Epiſcopis ordinabantur, necnon etiam Diaconos. Hæc adulterina Manichæorum Hierarchia. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus.)

2. Carnibus abſtinebant Manichæorum Electi, earumque interdicebant eſu: quia fugiente ſenſim, ut ajebant, in omnium motibus & alterationibus viventium quadam ſubſtantiæ divinæ particula, fæx quædam ſordidiſſima remanebat, ex qua per concubitum caro formaretur. (Ex Sancto Auguſtino, lib. de Moribus Manichæorum, cap. 15. & lib. de Hæreſibus.) Ovis etiam, & lacte uti nefas exiſtimabant. Vinum ut fel Principum tenebrarum averſabantur, quamvis uvas comederent. (Ex Sancto Auguſtino ibidem) unde etiam lib. 20. contra Fauſtum, cap. 13. ipſum objicientem Catholicis parem eſſe religionem circa Panem & Calicem, ſic refellit: *Cur autem arbitretur Fauſtus parem nobis eſſe religionem circa Panem & Calicem, neſcio, cum Manichæis vinum guſtare, non religio, ſed ſacrilegium ſit. In uva enim agnoſcunt Deum ſuum, in cupa nolunt: quaſi aliquid eos calcatus & incluſus offenderit.* Hinc ſub unica ſpecie Manichæi communicabant: quo indicio eos manifeſtos fore Sanctus Leo monet Sermone 44. de Quadrageſima: *Quod Sanguinem Redemptionis noſtræ haurire omnino declinant.*

3. Agros colere, fruges metere, fructus ex arboribus decerpere, plantas & legumina quælibet evellere nefas ducebant Manichæorum electi, ne totidem homicidiorum rei eſſent: quæ ſuis Auditoribus ignoſci aſſerebant, a quibus hæc ſibi ad eſum parabantur. (Ex Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus.)

4. Die Dominica jejunabant. (Ex eodem, Epiſtola 64.)

5. Orabant ad Solem converſi, ipſumque, & Lunam

Lunam adorabant. (Ex eodem ibidem, & Epiſtola 74.)

6. Manichæorum Auditores uxoribus ſuis miſcebantur ſolius libidinis explendæ gratia, & impediebant ne filios conciperent. (Ex Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus, & paſſim in libris contra Fauſtum;) ſed præcipue lib. 15. cap. 7. ubi ait: *Hinc etiam Præceptum, non mœchaberis, ita violatis, ut hoc maxime in conjugio deteſtemini, quod filii procreantur: ac ſic Auditores veſtros, dum cavent ne fœmina quibus miſcentur concipiant, etiam uxorum adulteros faciatis: Ducunt enim eas, ex lege Matrimonii Tabulis proclamantibus, Liberorum procreandorum cauſa, ex veſtra lege metuentes ne particulam Dei ſui ſordibus carnis afficiant, ad explendam tantum libidinem, fœminis impudica conjunctione miſcentur. Filios autem juncti ſuſcipiunt, propter quod ſolum conjugia copulanda ſunt. Quomodo ergo non prohibes nubere, quod de te tanto ante prædixit Apoſtolus, quando id conaris auferre de nuptiis unde ſunt nuptiæ? Quo ablato, mariti erunt turpiter amatores, meretrices uxores, thalami fornices, ſoceri lenones.* Idem conſtat ex eodem Sanctiſſimo Doctore, libro de Moribus Manichæorum, cap. 18. ubi addit, Manichæorum Electos ſolitos eſſe monere ſuos Auditores, ut obſervarent, quantum fieri poſſet, tempus quo ad conceptum mulier, poſt genitalium viſcerum purgationem apta eſſet, eoque tempore a concubitu temperarent, ne carni anima implicaretur.

7. Quod vel cogitatu horrendum, & execrandum eſt, velut Euchariſtiam humano ſemine conſperſam ſumere Manichæorum Electi cogebantur, quod ex confeſſione cujuſdam quaſi Sanctimonialis, & alterius puellæ, propter hoc ſceleſtum myſterium violatarum, coram ſæculari Judice facta, Sanctus Auguſtinus probat lib. de Hæreſibus & lib. de Moribus Manichæorum, cap. 19. & 20. teſtatur Maniebæos in omnem intemperantiam, & libidinem effuſos fuiſſe, quamvis de temperantia ſingulari, & eximia caſtitate gloriarentur: & refert graviſſima ac plane deteſtanda ipſorum flagitia, publicis teſtimoniis & actis comprobata; & quorum ipſe magna ex parte teſtis fuit.

8. Tria ſignacula ſuis in moribus magna oſtentatione jactabant, *oris, manuum, & ſinus:* id eſt ſe ore, manibus, & ſinu prædicabant puriſſimos & ſanctiſſimos. Ad oris ſignaculum pertinere dicebant, quod ab omni ſe continerent blaſphemia: cum tamen nulli alii Hæretici majores in Deum blaſphemias evomuerint. Oris ſignaculum ſibi inſuper arrogabant, quod nec vinum biberent, nec carnibus veſcerentur. De manuum ſignaculo ambitioſius gloriabantur, quod ab animalium nece, & a ſtirpium laceratione temperarent. De ſignaculo denique ſinus quod caſtitatem colerent, nec ducerent uxores Manichæorum Electi. Hæc conſtant ex Sancto Auguſtino, libro de Moribus Manichæorum, cap. 10. & ſequentibus.

9. Quæ ipſis ad epulas miniſtrabantur, tota a ſuis conſumenda eſſe ſentiebant; neſaſque putabant reliquias ciborum ſuorum, vel aliis dare, vel abjicere, ne cibis inſita lux, & divinæ particula ſubſtantiæ, non purgata maneret. Unde non ſolum ad ſatietatem, ſed ad cruditatem & ructum uſque frequentius comedebant. (Ex Sancto Auguſtino libro de Moribus Manichæorum, cap. 16.)

10. Quod ad hanc infamem Diſciplinam conſequens erat, panem, vel cibum cujuſcumque generis pauperibus dare neſas arbitrabantur, ne ab illis pateretur divina ſubſtantia, ſecundum illos cibis commixta. Nummos tamen ipſis dari non prohibebant. Quod ita irridet Sanctus Auguſtinus libro de Moribus Manichæorum: *Quid hic prius arguam*, inquit, *crudelitatem, an vecordiam? Quid enim ſi eo loco res agatur, ubi venalis cibus inveniri non poteſt? Homo egens ille fame moriturus eſt, dum tu vir ſapiens & benignus magis cucumerem, quam hominem miſerearis. Hæc eſt profecto falſa miſericordia, & vera crudelitas. Nunc vecordiam videamus. Quid enim ſi nummis illis quos dederis, ſibi panem emat? Nonne hoc in illo pars illa veſtra divina, qui hanc ſumit a venditore, paſſura eſt, quod paſſura erat, ſi te dante, ſumpſiſſet? Involvit igitur ſordibus peccator ille mendicus partem Dei revolare cupientem, tuis nummis ad tantum ſcelus adjutus...... Quid ad hanc inſaniam addi poteſt? Ita enim fit ut aut homo moriatur, ſi venalem non inveneris cibum; aut cibus ipſe ſi inveneris: quorum alterum eſt verum homicidium, alterum veſtrum, vobis tamen ita tribuendum, tamquam utrumque ſit verum.* Idem refert, & ridet, lib. 15. contra Fauſtum, cap. 7. & lib. 4. Confeſſionum, cap. 10.

§. IV.

De Manichæorum Debellatoribus.

ADverſus Manichæorum Sectam ſcripſerunt Titus Boſtrorum Epiſcopus, Diodorus Tarſenſis, Georgius Laodicenus homo Arianus, Euſebius Emiſſenus, quem Theodoretus Euſebium Phœnicem vocat; Euſebius Cæſareenſis, Serapion Thmuenſis, Sanctus Athanaſius, Apollinaris Laodicenus, ut teſtantur Sanctus Epiphanius Hæreſi 66. & Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum, cap. 26. Sanctus Epiphanius his addit Origenem, ſed ratio temporis repugnat. Mortuus enim eſt Origenes annis fere 20. antequam Manichæorum ſuperſtitio in lucem emergeret. Siquidem graſſante Severi Imperatoris perſecutione, anno ejus Imperii 10. ætatis annum 17. exegerat, ut Euſebius aſſerit lib. 6. cap. 3. Obiit vero anno ætatis 70. Imperante Gallo, ex eodem Authore, lib. 7. cap. 1. diu antequam Manichæorum nomen auditum eſſet. Sed verius his adjungentur Didymus, & Zacharias Mitylenenſis Epiſcopus & Heraclianus Chalcedonenſis, de quo Photius in Bibliotheca cap. 85.

Sed nemo Patrum hanc hæreſim luculentius impugnavit, nemo debellavit fœlicius Sancto Auguſtino, qui Manichæa ſuperſtitione novem annis detentus eſt, & Auditor hac in Secta fuit. Elucubravit porro adverſus ipſos Opera ſequentia.

1. Librum *de Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, & alterum *de Moribus Manichæorum*, ſtatim atque Romam Mediolano reverſus poſt baptiſmum eſt, anno Chriſti circiter 388. Horum meminit lib. 1. Retractationum, cap. 6. Deinde tres libros *de libero Arbitrio* edidit, quos peperit Diſputatio habita cum amicis de origine mali. Primum Romæ eodem anno, quo prælaudatos, ſecundum & tertium in Africa jam Presbyter Hipponenſis Eccleſiæ ordinatus abſolvit anno circiter 391. aut 392. In Africam autem rediit anno 389. (1. Retractationum cap. 9.)

3. Librum duplicem *de Geneſi contra Manichæos* (lib. 1. Retractationum cap. 10.)

4. Librum *de vera Religione* adverſus eoſdem elaboravit adhuc in Presbyterorum ordine poſitus (1. Retractationum cap. 13.)

5. Librum *de Utilitate credendi, ad Honoratum* (1. Retractationum cap. 14.

6. Librum *de duabus Animabus* (1. Retractationum cap. 15.)

7. Librum *contra Fortunatum Manichæum*, duas Diſputationes continentem, quæ cum a Notariis exceptæ eſſent, quando Sanctus Auguſtinus adhuc Presbyter cum illo Hæretico congreſſus eſt Hippone: in librum deinde ab eodem Sanctiſſimo Doctore collatæ ſunt (lib. Retractationum cap. 16.)

8. Librum *contra Adimantum Manichæi diſcipulum*, qui Diſputationes quaſdam conſcripſerat adverſus Legem & Prophetas, velut contraria eis Evangelica & Apoſtolica ſcripta demonſtrare conatus (lib. 1. Retractationum cap. 22.)

Hos autem omnes libros Sanctus Auguſtinus compoſuit, antequam ad Epiſcopatum provectus eſſet, ab anno ſcilicet 391. Chriſti, quo Presbyter a Valerio Hipponenſi Epiſcopo ordinatus eſt, trigeſimumſeptimum agens annum ætatis (ex Poſſidio, in Vita Sancti Auguſtini) ad annum 395. quo creatus eſt Epiſcopus. In hunc enim annum incidit Olibrii & Probini Conſulatus, ſub quo Sancti Auguſtini conſecrationem Epiſcopalem Proſper in Chronico notavit.

9. Librum *Contra Epiſtolam Manichæi, quam vocant Fundamenti*; edidit jam Epiſcopus (lib. 2. Retractationum cap. 2.)

10. Libros *Triginta tres contra Fauſtum Manichæo-*

rum

rum Epiſcopum, blaſphemantem in Legem & Prophetas, & eorum Deum, necnon Chriſti Incarnationem. In his libris Sanctus Auguſtinus verba ipſa Fauſti in volumine, quod adverſus Catholicam Veritatem ediderat, refert, illiſque reſponſionem ſuam ſubjungit. Conſtat ex illis hunc Hæreticum ingenii, & eloquentiæ laude inter ſuos fuiſſe conſpicuum. Hunc olim Carthagine noverat Sanctus Auguſtinus, & cum eo familiaritatem iniverat (ut ipſe teſtatur lib. 5. Confeſſionum, cap. 3. & ſequentibus.) Hoc Opus elucubravit ante annum Chriſti 404.

11. Hoc ipſo anno, in quem Honorii Auguſti ſextus incidit Conſulatus, Sanctus Auguſtinus contra Felicem Manichæum Doctorem, in Eccleſia Hipponenſi, præſente populo, biduo diſputavit. Victrix evaſit per Auguſtinum veritas, victus eſt Felix, & clade ſua fœlicior factus eſt atque glorioſior: ſiquidem Manichæam hæreſim ſolemniter ejuravit. Diſputatio porro Sancti Auguſtini in duos libros ab ipſo redacta eſt, cum a Notariis antea excepta eſſet. Inſcribuntur, *De Actis cum Felice Manichæo*. Abjuratio autem Manichææ hæreſeos a Felice facta, & ejus ſubſcriptio inſerta eſt libro 2. in fine (lib. 2. Retractationum cap. 8.)

12. Scripſit librum *de Natura boni*, non longe poſt illam diſputationem, & eodem forſan anno (2. Retractationum cap. 8.)

13. Librum *contra Secundinum Manichæorum Auditorem*, qui ad ipſum honorifice ſcripſerat velut ad amicum, urbane ipſum objurgans, quod hæreſim illam oppugnaret (2. Retractationum cap. 8.)

14. Duos libros edidit Sanctus Auguſtinus *Contra Adverſarium Legis & Prophetarum*, qui contra Manichæos æque ac Marcionitas pugnant. Eos conſcripſit ut libro cujuſdam Anonymi reſponderet, quo aſſerebatur, Mundi conditorem, & authorem legis Moſaicæ, inſpiratoremque Prophetarum non eſſe verum Deum. Hoc autem elucubravit Opus anno circiter 420. (2. Retractationum cap. 58.)

Manichæos etiam inſectatus eſt Sanctus Leo crebris Concionibus, Epiſtolis, Decretis, Edictis Principum: Agente enim Sanctiſſimo Pontifice, Valentinianus Conſtitutione ad Albinum Præfectum Prætorio directa, eos publico crimine teneri declaravit, militare prohibuit, teſtandi & captandæ pariter cujuſcumque hæreditatis ademit poteſtatem, &c.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

OMnium primus, qui Manichæos oppugnare aggreſſus eſt, ſtatuatur oportet Archelaus Charræ in Meſopotamia epiſcopus, qui eum Manete diſputatione coram delectis ex Paganorum ſecta judicibus bis inſtituta hominem confecit. Hujus vero diſputationis acta ipſe per ſe Archelaus, S. Epiphanio hær. LXVI. teſte, ſcriptis redegit, & quidem Syriace, ut aſſerit S. Hieronymus de Script. Ecc. cap. LXXVII. Hegemonius vero quidam in Græcum tranſtulit, quæ Heracliani Chalcedonenſis epiſcopi ſententia eſt apud Photium Cod. LXXXVIII. eademque tertius alius poſt S. Hieronymi ætatem Latine vertit. Græci hujus ſcripti excerpta dedit S. Epiphanius hær. *66*. S. Cyrillus Hieroſolymitanus Cathec. VI. aliique. Latinum ingens fragmentum e MS. Cod. Babienſi, ab Emerico Bigotio ſibi communicatum, Cl. Valeſius ad calcem ſuarum animadverſionum in Socratem & Sozomenum vulgavit. Denique ſuperiori exeunte ſæculo Cl. Laurentius Alexander Zacagni, Vaticanæ bibliothecæ præfectus ex Caſſinenſi codice MS. annorum *600*. acta illa integra, vel fere integra produxit, exhibuitque in Collectaneo Monumentorum veterum eccleſiæ Græcæ, Romæ an. 1698. Ex hoc fonte derivatum eſt quidquid de Manichæorum origine Patres tradiderunt; quare cum P. Alexander narrationem de Manichæis ſuam ex Patribus acceperit bene fere omnia expreſſit, eademque Manichæorum hiſtoria qualis hic deſcribitur, in Actis pariter legenda ſeſe offert. Nihil tamen habet Archelaus de lapſu Scythiani e ſummo ædium tecto; quo caſu oppreſſus interierit. Eo quidem mortis genere ſublatum Buddam affirmat. Quo vero genere Scythianus obierit non exprimit. Ita pariter nonniſi obreptione quadam Veteribus nonnullis perſuaſum fuit Mithræ Sacerdotes aggreſſos Buddam validis argumentis hominem confeciſſe. Archelaus enim ſcripſit Labdacum Mithræ filium mendacii præſtigiatorem illum arguiſſe. Hæc duo in Alexandro emendanda. Denique Manes (ita enim ſcribendum ex Perſica vocis terminatione monet Archelaus) deſignare homiliam ſeu allocutionem docente S. Cyrillo Hieroſolymitano tradit P. Natalis. Verum Photius in hiſt. Manichæorum, quam ex codice Coiſlinianæ bibliothecæ primus vulgavit P. Montfaucon Bibl. Coiſlin. par. 2. pag. 335. vocis etymon hoc proponit: *Hoc nomen Lingua Perſica ſignificat diſertum & in dialectica ſtrenuum*. Eſt inſuper ex hoc Archelai ſcripto diſputatio gemina Archelai cum Manete diſtinguenda (unius enim tantummodo meminit P. Alexander, nec plures alii memorant.) Semel enim coram delectis Paganis judicibus diſceptatum eſt Archelaum inter & Manes in urbe Charræ, iterum vero in oppido remoto illinc parum ubi Diodorus presbyter ſacris præerat.

Reprehendit inſuper P. Alexander S. Epiphanium tamquam oſcitantius ſcripſerit Scythianum ſectæ Manichæorum primum ipſo Apoſtolorum ævo prodiiſſe. Ignoravit tamen vir doctus hæc non ſine aſſertore Epiphanium ſcripſiſſe; Archelaus in hac ipſa diſputatione affirmat Scythianum ex Scythia (non ergo ex Arabia ut P. Alexander notat) Apoſtolorum tempore fuiſſe ſectæ hujus (Manichæorum) authorem.

Libelli Synodici author vetuſtus Synodum quamdam ab Archelao in Manichæos coactam invehit, & in ea ſententiam damnationis adverſus impios prolatam affirmat. Synodi hujus veritas ex veterum omnium ſilentio ſuſpicioſa P. Alexandro efficitur. Hanc tamen ipſam ſynodum ſubobſcuris tamen verbis, aſſeri ab ipſo rerum Manichæarum ſcriptore primo Archelao ſuſpicor. En verba ejus in capite LIV. legenda. *Congregatis igitur* (Archelaus) *omnibus Chriſtianis ferri adverſus eum ſententiam placuit*, &c.

ARTICULUS X.

De Hieracithis.

HIeraeitharum hæreſis, Manichææ propago, ab Hierace, quem & Hieracham nonnulli dicunt, viro liberalium artium ſtudiis, & linguarum peritia clariſſimo, ortum in Ægypto habuit. Hæc autem invexit ille, atque propugnavit dogmata.

1. De Filii Dei generatione, & divinitate peſſime locutus eſt. Quamdam enimvero divinæ ſubſtantiæ diviſionem excogitavit, ſimilem ei quæ fit cum lampas duobus oleum inter ſe communicantibus lychnis inſtructa, duplex lumen profundit. (Ex Sancto Hilario lib. *6*. de Trinitate.) Filium tamen a Patre revera genitum ipſum ſenſiſſe author eſt Sanctus Epiphanius.

2. Spiritalem tantum reſurrectionem agnovit, animæ ſoli, carni neutiquam convenientem. (Ex Sancto Epiphanio Hæreſi *67*.)

3. Nuptias in veteri quidem Teſtamento licitas fuiſſe, ſed poſt Chriſti adventum rejiciendas eſſe prædicabat; nec regnum Cœlorum conſequi poſſe conjugatos, ſed ſolos cœlibes. (Ex Sancto Epiphanio ibidem.)

4. Pueros ante rationis uſum vita functos, negabat ad gloriam cœleſtem pervenire, quod nullum pro pietate certamen ſubiiſſent, nec ſit coronandus, niſi qui legitime certaverit. (Ex Sancto Epiphanio.)

5. Paradiſum ſenſibilem, corporeumque fuiſſe locum inficiabatur. (Ex eodem.)

6. Melchiſedechum Spiritum Sanctum eſſe contendebat. (Ex eodem.)

7. Ad ſeverioris diſciplinæ normam vitam ſuam exigebat ab animatis & vino ſibi temperans. Unde & ejus diſcipuli *Abſtinentes* vocati ſunt, teſte Philaſtrio, cap. 83. & neminem ſuum in cœtum admittebant, niſi Monachos, Virgines continentes, aut Viduas (ut Sanctus Epiphanius refert loco mox laudato.)

AR-

ARTICULUS XI.

De Nepote.

NEpos Ægyptiacus Epiſcopus fabulam de millenario in terris Chriſti regno deliciis corporeis & voluptate ſœlici, quod Sanctis poſt reſurrectionem promiſſum eſſet, inſtauravit, circa annum Chriſti 264. quo de argumento librum edidit inſcriptum Ἔλεγχος ἀλληγοριςῶν id eſt, *Reprehenſionem eorum qui allegorias componunt*. Hic error poſt mortem Nepotis in hæreſim & ſchiſma erumpere cœpit, cujus propagationem impedivit Sanctus Dionyſius Alexandrinus, qui duos libros *De Promiſſis* ad eum refellendum conſcripſit; & multis diſputationibus propugnatores iſtius dogmatis confutavit, quorum Dux Coracion ejuravit errorem.

Cæterum Nepos Schiſma non fecit, nec fuit in errore pertinax, ut colligitur ex Sancto Dionyſio Alexandrino qui ipſum cum ob multas alias dotes, tum etiam ob fidem commendat his verbis: *Quamquam non modo pro multis aliis rebus Nepotem amplector, & diligo, ut pro fide, pro ſtudio in doctrina poſito, pro aſſidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque ac variis Pſalmis, Hymniſque ab eo compoſitis; verumetiam propterea quod ex hac vita migravit, hominem multo magis revereor: veritas tamen multo amiciſſima eſt, & omnibus rebus merito anteponi debet*. Legatur Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 24. & Theodoretus lib. 3. Hæreticarum fabularum, cap. 6.

ARTICULUS XII.

De Origene, & Origeniſtis.

§. I.

De Origenis perſona, & fortuna.

ORigeniſtæ ab Origene Adamantio nomen ſumpſerunt. Is Patria Alexandrinus Leonidis Martyris filius, ſacras Literas una cum humanioris literaturæ ſtudiis combibit. Pater ſententias aliquot Scripturæ ſacræ, quas ei memoriter recitandas præſcribebat, ab eo in dies ſingulos exigebat. Non ſatis videbatur admirabili puero ſimplices & apertos ſacrarum Literarum ſenſus eruere: ſed reconditiores in ea etiam ætate, & magis abſtruſos ſcrutabatur. Pueri dormientis pectus cum reverentia ſæpius exoſculabatur pius parens, velut ſacrum Spiritui Sancto templum. (Ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2.)

Poſt ſanctiſſimi parentis Martyrium, completo anno 17. ætatis, una cum matre, & ſex fratribus minoribus natu, opibus paternis in fiſcum relatis, in magna rerum egeſtate relictus eſt. Hunc mulier nobilitate conſpicua, & opibus potens ſumma humanitate excepit, fovitque. Ejus in domo cum Paulo cuidam homini hæretico convivere cogeretur, adduci numquam potuit, ut precibus una cum illo intereſſet, ab ineunte ætate Canonum obſervantiſſimus, & infenſiſſimus hoſtis erroris.

Annum ætatis 18. agens, Scholæ Chriſtianæ inſtitutioni Alexandriæ præfectus eſt. Ad eum multi ex Gentibus Dei verbum audituri commeabant, inter quos Plutarchus inſignis Martyr, & Heraclias germanus Plutarchi frater, poſt Demetrium Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Aquila Præfecturam Alexandriæ gerente, graſſata eſt perſecutio: in qua Martyribus præſto fuit Origenes, eoſque multis Chriſtianæ pietatis officiis promeritus fuit. Eam ob rem Ethnicorum inſidiis appetitus eſt: adeoque contra eum perſecutionis æſtus efferbuit, ut tota civitas Alexandriæ non amplius illum tenere, tuerique potuerit; ſed ubique vexatus, domicilium ſubinde mutare cogeretur.

Grammaticæ ſubinde profeſſioni nuntium remiſit, ut quæ Sacrarum Literarum tractationi eſſet inutilis: Veterumque Oratorum libros divendidit, pacta conditione ut ab emptore quatuor obolos ad victum in dies ſingulos acciperet, ne externis indigeret ſubſidiis. Severa fuit imprimis Origenis adhuc adoleſcentis vita, omnium expugnatrix voluptatum, omnium laborum patientiſſima. Hæc omnia conſtant ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3.

Multi ex Origenis Schola Doctores & Martyres prodierunt, de quibus Euſebius cap. 4. ejuſdem libri.

Origenis audax facinus.

Dum Alexandrinam Scholam regeret, & non ſolum viri, ſed & mulieres forma plerumque elegantes, & juventute floridæ ad eum confluerent, ſermones de rebus divinis audituræ, ille caſtitati ſuæ timens, ſeipſum eunuchum fecit. Hoc ipſius facinus admiratus primum Demetrius Alexandrinus Epiſcopus, deinde improbavit, maximamque propterea apud totius orbis Epiſcopos ipſi conflavit invidiam: & Ordinationem ipſius atque promotionem ad Sacerdotium, factam a Theoctiſto Cæſareæ Epiſcopo, & Alexandro Hieroſolymorum, palam impugnavit. Quod an jure fecerit, an injuria, ſingulari Diſſertatione expendemus, De hoc interim Origenis facto legatur Euſebius cap. 8. lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Origenis Ordinatio.

Zephirino Pontifice Maximo adhuc ſuperſtite, Romam profectus eſt Origenes, Eccleſiæ antiquiſſimæ viſendæ ſtudio. Inde reverſus Alexandriam, ſolitum docendi munus; hortante Demetrio, repetiit. Et cum regendæ Scholæ ſolus non ſufficeret, Heracliam diſcipulorum ſuorum primarium in partem laboris vocavit, commiſſa ei Catechumenorum, & recens baptizatorum inſtitutione. (Ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 15.)

Scripturæ Sacræ Verſiones ab Origene inventæ.

Sacrarum Literarum intelligendarum ſtudium incredibile Origenem impulit ut linguam Hebraicam diſceret; utque præter Hebraicos Codices, & Verſiones Vulgatas *Septuaginta Interpretum*, *Aquilæ*, *Symmachi*, *& Teodotionis*, alias maxima ſolicitudine quæreret. Favit ejus votis & propenſo in Eccleſiæ obſequium ingenio Deus præpotens. Invenit namque tres antiquiſſimas Scripturæ ſacræ interpretationes, unam Nicopoli ad Actium littus, aliam alibi æque fauſto eventu, tertiam in dolio repertam in urbe Hiericho temporibus Antonini Caracallæ, qui Severi filius fuit.

Origenis Tetrapla & Hexapla.

Ex his Hexapla adornavit, cum antea Tetrapla conſcripſiſſet. *Tetrapla* vocavit editionem Scripturæ ſacræ, quatuor columnis per ſingulas paginas diſtinctam. Prima exhibebat Verſionem 70. Interpretum; altera tranſlationem Aquilæ; tertia Symmachi; quarta Theodotionis. *Hexapla*, inſcripſit editionem ejuſdem Scripturæ ſex columnis per ſingulas paginas diſtinctam, quarum quatuor exhibebant priores quatuor Verſiones, & aliæ duæ poſteriores, *Quintam & Sextam* Anonymi Interpretis, vel Anonymorum Interpretum. *Octapla*, octo columnas exhibebant, nimirum ſex illas Verſiones, & aliam præterea in dolio repertam, necnon Textum Hebraicum his omnibus præjacentem. Hæc colliguntur ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. ex Sancto Epiphanio libro de Menſuris & Ponderibus, & ex Sancto Hieronymo in caput tertium Epiſtolæ ad Titum.

Interim Philoſophiæ animum adjunxit Origenes, Pythagoricæ præſertim, & Platonicæ, has diſciplinas magno ſibi ratus adjumento fore ad Hæreticorum confutationem, & ad Sacrarum Literarum interpretationem. Cum Ammonio Chriſtiano Philoſopho, quem deſertæ Chriſtianæ religionis falſo Porphyrius accuſavit, ſocietatem iniit ſtudiorum, cum Alexandriæ dictus Ammonius Philoſophiam profiteretur. (Ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 19.) Tantam nominis celebritatem conſecutus eſt Origenes, ut ab Epiſcopis rogatus, Scripturas ſacras in ſolemni Eccleſiæ cœtu aliquando exponeret, nondum licet Sacerdos inauguratus. Quod Cæſareæ in Palæſtina ipſum feciſſe a Theoctiſto rogatum, teſtatur Euſebius loco mox laudato.

Hæretici ab Origene impugnati.

Reportatas ab Origene de Hæreticis palmas teſtantur debellati Arabes, profligatus Berillus, Ambroſius vir nobilitate & opibus potens, ex Valentinianorum (ut Euſebius refert cap. 18. lib. 6.) vel ex Marcionitarum ſecta (ut Sancto Hieronymo placet in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum) ad fidem converſus. Hic Ambroſius Origenem impenſe fovit, Mœcenatis in ſacris ſtudiis ac laboribus beneficentiam ipſi exhibens. Septem enim ſcribas qui ei dictanti

præſto

præſto adeſſent, non pauciores librarios, & Virgines ad concinne ſcribendum probe exercitatas ipſi addixit, quibus neceſſaria ubertim ſubminiſtrabat. (Ex Euſebio libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23.) Chriſtianam Religionem egregie ac luculenter defendit libris octo *contra Celſum*, Ambroſio nuncupatis. A Mamæa matre Alexandri Imperatoris, religioſa fœmina rogatus venit Antiochiam, & ſummo honore habitus eſt. Ad Philippum Imperatorem, qui primus e Regibus Romanis Chriſtianus fuit, & ad Matrem ejus literas dedit, quarum meminit Sanctus Hieronymus.

In Deciana perſecutione multa pro fide perpeſſus eſt Origenes, teſte Euſebio libro ſexto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. trigeſimo-nono: ipſum confeſſionis gloriam maculaſſe thus idolis adolendo, atque ad hoc nefas adactum fuiſſe metu ſtupri ab Æthiope inferendi, quem perſecutores ad violationem caſti corporis conduxerant, author eſt Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. ubi tamen tempus diſtincte non notat quo lapſus ille Origenis contigerit. Hoc facinus ad tempora Decianæ perſecutionis non eſſe referendum, ſed ad Alexandri Severi tempeſtatem, Viri Eruditi aſſerunt, inter alios illuſtris Huetius libro 1. Origenianorum, cap. 4. quod tempore Decianæ Perſecutionis Origenes Alexandriæ non verſaretur. Porro an lapſus ille Origenis verus ſit, an commentitius, propria Diſſertatione expendam. Obiit anno Chriſti 256. Galli & Voluſiani Imperatorum tertio, ſeptuageſimo ætatis anno, ut teſtatur Euſebius libro 7. Hiſtoriæ, cap. 1. Tyri mortuus, ac ſepultus eſt.

§. II.

De Origenis erroribus.

ORigeni ab Antiquis hi tribuuntur errores. 1. Quod Filium non eſſe natum, ſed factum, eſſe Patre minorem, & inferiorem, comparatum Patri non eſſe veritatem: & Spiritum Sanctum eſſe tertium dignitate & honore poſt Patrem & Filium, Filioque inferiorem dixerit. Hunc ipſi errorem tribuunt Sanctus Hieronymus Epiſtola 59. quæ eſt ad Avitum, & Epiſtola 65. ad Pammachium, & Oceanum data libro 2. Apologiæ adverſus Ruffinum, Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. & Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, Sanctus Auguſtinus libro de Hæreſibus, Juſtinianus Imperator in Tractatu adverſus Origenis errores miſſo ad Mennam Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui a Quinta Synodo, necnon a Vigilio Pontifice Maximo poſtea probatus eſt. Hunc errorem proprium eſſe Origenis, ex variis ipſius Operum locis conſtat, quæ Sanctus Hieronymus, & Juſtinianus proſerunt.

2. Senſit Origenes hominum animas ante corpora creatas fuiſſe, & cœleſtes fuiſſe virtutes, quæ ob peccatum, animæ evaſerunt; & in corpora velut in carceres quoſdam ſupplicii cauſa immiſſas eſſe. Ad quem errorem probandum, hoc Regii Vatis loco abutebatur, Pſalmo 118. *Priuſquam humiliarer, ego deliqui*: verba illa animæ tribuens, quæ antea deliquiſſet, quam corpori illigaretur. (Ex Sancto Epiphanio Hæreſi 64. ex Sancto Hieronymo locis citatis, & ex Juſtiniano in Tractatu adverſus Origenis errores.) Sanctus Hieronymus lib. 2. Apologiæ contra Ruffinum, poſtquam varias circa animæ creationem ſententias, & ipſius Ruffini dubiam nutantemque opinionem attulit, hæc habet: *O infelices animas, quæ tantis vitiorum lanceis vulnerantur! Non eas puto, juxta Origenis errorem, tantum laboraſſe, cum de cœlo in terras ruerent, & craſſis corporibus veſtirentur, ut nunc verbis & ſententiis hinc inde colliſas.*

3. Senſit animam Chriſti præextitiſſe Deo Verbo unitam ante Incarnationem, & generationem ex Virgine; ut teſtantur Sanctus Hieronymus lib. 2. Apologiæ adverſus Ruffinum, & Juſtinianus Imperator in Tractatu ſupra laudato; & ex ipſo Origene lib. 1. de Principiis, cap. 6. & libro 1. contra Celſum, & Tomo 1. in Joannem pag. 35. Huetianæ Editionis, & Tomo 20. pag. 307. conſtat.

4. Senſit Chriſti Paſſionem Dæmonibus ipſis profuturam: immo Chriſtum in futuro ſæculo pro Dæmonibus crucifigendum. (Ex Theophilo Alexandrino Epiſtola Paſchali 2. ex S. Hieronymo libro 1. Apologiæ adverſus Ruffinum, & Epiſtola 59. ad Avitum data, ex Poſthumiano, apud Sulpitium Severum Dialogi 1. cap. 3. & ex Juſtiniano in Tractatu ad Mennam adverſus Origenis errores.) Idem conſtat ex ipſo Origene lib. 4. Periarchon.

5. Futuram aliquando diaboli ſalutem, & dæmonum hominumque impiorum ſuppliciis finem imponendum eſſe propugnavit. Id teſtantur S. Epiphanius in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, Theophilus Epiſtola Paſchali 2. Sanctus Hieronymus Epiſtola 59. ad Avitum, & Epiſtola 61. ad Pammachium, & Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum: S. Auguſtinus libro de Hæreſibus, cap. 43. Juſtinianus loco ſupra laudato, & in Epiſtola ad Quintam Synodum. Et conſtat ex ipſo Origene libro 1. περὶ ἀρχῶν cap. 6. & libro 3. cap. item 6.

6. Non pœnarum dumtaxat, ſed fœlicitatis etiam tempus certis circumſcriptum terminis eſſe voluit, animaſque ad perfectionis culmen evectas, ac peccati corporeæque molis ſordibus expurgatas, rurſus a virtute in vitium deflectere poſſe, quod cum fecerint, in craſſioris corporis carcerem detrudendas. Hunc errorem adſtruit Origenes paſſim, in libris περὶ ἀρχῶν locis notatis a Sancto Hieronymo, Epiſtola 59. ad Avitum.

7. De reſurrectione mortuorum peſſime ſenſit Origenes, ut conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 54. ex Theophilo Alexandrino, Sancto Hieronymo, & Juſtiniano, locis prælaudatis, necnon ex S. Auguſtino libro de Hæreſibus, qui ipſum criminantur quod reſurrectionem e medio ſuſtulerit. Sed revera voce tenus reſurrectionem corporis adſtruxit, carnis vero inficiatus reſurrectionem eſt, ut conſtat ex Sancto Hieronymo in Epiſtola ad Pammachium, ex Pamphilo in Apologia, & Methodio in libro de Reſurrectione, cujus extat Epitome apud Sanctum Epiphanium Hæreſi 64. & apud Photium, Cod. 234. & ex ipſo Origene libro 2. περὶ ἀρχῶν cap. 3. & in Commentariis ad Pſalmum 1. Addidit, illud qualecumque corpus, quod in mundi conſummationem recepturæ erant animæ, orbiculatum fore, figuram omnium perfectiſſimam, & rerum cœleſtium propriam novo corpori congruam exiſtimans. Id conſtat ex Juſtiniano in Tractatu ad Mennam.

8. Ignem inferni, allegorice dumtaxat intellexit, nihilque aliud eſſe voluit quam conſcientiæ peccatricis ſtimulos. Id conſtat ex ipſo Origene libro 2. de Principiis, cap. 2. & ex Oroſio in Commonitorio ad Sanctum Auguſtinum; quo inter alia queritur Origeniſtas quoſdam jactare ſolitos, *Ignem æternum quo peccatores puniantur, non eſſe ignem verum, dicentes dictum eſſe ignem propriæ conſcientiæ punitionem; ac ſic omnes peccatorum animas poſt purgationem conſcientiæ in unitatem Corporis Chriſti eſſe rediturας.* Quo ſpectant etiam illa verba Sancti Hieronymi libro 3. in Epiſtolam ad Epheſios; *Quia igitur ſunt plerique, qui dicunt non futura pro peccatis eſſe ſupplicia, nec extrinſecus adhibenda tormenta, ſed ipſum peccatum, & conſcientiam delicti eſſe pro pœna, dum vermis in corde non moritur, & in animo ignis accenditur, in ſimilitudinem febris, quæ non torquet extrinſecus ægrotantem, ſed corpora ipſa corripiens punit, ſine cruciatuum extrinſecus adhibitione: &c.*

9. Aſtra animata eſſe, Deum cognoſcere, ac precari; peccare poſſe, judicatum iri ac ſalutem ſperare & poſſe conſequi, affirmavit Origenes libro 1. de Principiis, cap. 7. & lib. 5. contra Celſum. Cujus erroris ipſum etiam inſimulant Theophilus Alexandrinus Epiſtola 1. & 2. Paſchali, & Sanctus Hieronymus Epiſtola 59. ad Avitum, & Epiſtola 61. ad Pammachium, Oroſius in Commonitorio ad Sanctum Auguſtinum, & Auguſtinus ipſe in libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas, & Juſtinianus in Tractatu ad Mennam.

10. Circumſcriptam Dei potentiam ſenſit Origenes libro 2. de Principiis, cap. 2. quod ei crimen etiam objiciunt Theophilus Alexandrinus Epiſtola 1. Paſchali, Juſtinianus loco laudato, & Ruffinus in Libello de Fide, quem Sirmondus edidit.

11. Mundum hunc aſpectabilem & corporeum ex

occa-

occaſione dumtaxat, & ſecundaria velut intentione Dei creatum eſſe aſſeruit, ad puniendas, & quibuſdam quaſi ergaſtulis concludendas naturas rationis compotes, quæ ante orbis creationem deliquerant, lib. de Principiis, cap. 1. 8. & 9. & lib. 3. cap. 5. Idem conſtat ex Theophilo Alexandrino, Epiſtola Paſchali 1. ex Sancto Hieronymo Epiſtola 59. ad Avitum, & Sancto Auguſtino lib. 11. de Civitate Dei, cap. 23. & libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas, cap. 8.

12. Perpetuam mundorum propagationem, ac ſucceſſionem admiſit Origenes. Quod conſtat ex iiſdem Authoribus, & ex Methodio apud Photium Codice 235.

13. Totam de Paradiſi conſitione Moſaicam narrationem ad allegoriam detorſit. Arbitratus enim eſt Paradiſum terreſtrem poſitum in cœlo fuiſſe: arbores Angelicas eſſe fortitudines, ſcorteas tunicas quibus Adamum & Evam Deus induit, eſſe terrenum corpus & mortale animabus impoſitum. Hic error ſe prodit apud Origenem lib. 4. de Principiis, cap. 2. Homilia 1. in Geneſim, & libro 4. contra Celſum: eumdem ipſi objiciunt Methodius apud Epiphanium Hæreſi 64. & Epiphanius ipſe in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum.

14. De gratiæ divinæ auxiliis peſſime ſenſit Origenes, adeo ut Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem, cap. 2. Pelagii doctrinam *Origenis ramuſculum* eſſe non immerito pronuntiaverit, & lib. 3. adverſus Pelagium, cap. ultimo, jure appellaverit Origenem *Pelagianorum Amaſium*. Exiſtimavit namque Origenes animas juxta menſuram meritorum, quæ comparaverant antequam corporibus illaberentur, variis gratiæ donis cumulari. Immo & meritis in hac vita partis divinæ gratiæ præſidia largiri Deum contendit, ita ut *libero humanæ* voluntatis arbitrio accepta referenda ſint, per quod homines talibus donis digni effecti ſunt. Hoc in errore fuiſſe Origenem, ac proinde Pelagianis ac Semipelagianis præfulſiſſe, demonſtrarunt Janſenius Iprenſis, lib. 6. de Hæreſi Pelagiana, cap. 15. & doctiſſimus Huetius lib. 2. Origenianorum, quæſt. 3. Sed de hoc & aliis Origenis erroribus Diſſertatione propria uberius agemus, inquiremuſque an ab iis abſolvi poſſit. Alios Origenis errores recenſet, & excutit idem Huetius eruditione incredibili, lib. 1. Origenianorum. Sed vel benigna interpretatione molliri poſſunt loca quæ his infarta erroribus apud Origenem videntur: vel cum aliis Patribus ipſi communes ſunt errores hujuſmodi ac nævi, vel falſo ipſi affinguntur, ut quod Metempſicoſim admiſerit, quam tamen diſerte impugnat lib. 4. & 8. contra Celſum, libro 5. in Epiſtolam ad Romanos, & aliis in locis diligenter notatis a doctiſſimo Huetio, lib. 2. Origenianorum, quæſt. 6. numero 19. Sic etiam falſo ipſi affingitur, quod ſenſerit ementitum corpus, & ſpecie tenus apparens Chriſtum geſtaſſe, non verum & noſtris corporibus ſimile. Sed enim hunc errorem ſexcentis in locis impugnat, Homilia 14. & 17. in Lucam, Tractatu 35. in Matthæum, Homilia 1. in Ezechielem, libro 5. in Epiſtolam ad Romanos lib. 2. contra Celſum, lib. 2. de Principiis, cap. 6. & in Procemio iſtorum librorum, ubi ait: *Incarnatus eſt*, Filius Dei, *cum Deus eſſet, & homo manſit, quod Deus erat, Corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quod natum ex Virgine de Spiritu Sancto eſt. Et quoniam hic Jeſus Chriſtus natus, & paſſus eſt in veritate, & non per imaginem, communi hac morte vere mortuus eſt: vere enim a mortuis reſurrexit*. Falſum eſt quod ipſi tribuit Gennadius lib. de Dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. 2. quod nimirum aſſeruerit cum Marcione, Chriſtum carnem e cœlo detuliſſe. In quo dupliciter peccavit Gennadius. Nec enim is fuit Marcionis error, nec Origenis, qui Homilia 14. in Lucam illum conceptis verbis expugnat. Fateor quidem frequentem formarum mutationem ipſum Corpori Chriſti aſſignaſſe, adeo ut ſub qua vellet, ſeſe ſingulis exhiberet conſpicuum, ſed aſcititiam Corporis Chriſti ſubſtantiam nullatenus exiſtimavit. Neque vero fanaticum illud dogma ab Origene confictum eſt, & conſtanter aſſertum, ſed ipſi traditum ab aliis, & ab eo propoſitum ut non omnino incredibile. Id patet ex ipſius verbis Tractatu 35. in Matthæum. *Venit ergo*, inquit, *Traditio talis ad nos de eo, quoniam non ſolum duæ formæ in eo fuerunt; una quidem ſecundum quam omnes eum videbant: altera autem ſecundum quam transfiguratus eſt coram Diſcipulis ſuis in monte, quando & reſplenduit facies ejus tamquam Sol; ſed etiam unicuique apparebat, ſecundum quod fuerat dignus. Et cum fuiſſet ipſe, quaſi non ipſe omnibus videbatur .... Et non mihi videtur incredibilis eſſe Traditio hæc, ſive corporaliter propter ipſum Jeſum, ut alio & alio modo videretur ab hominibus; ſive propter ipſam Verbi naturam, quod non ſimiliter cunctis apparet*, &c.

15. Origeniſtæ quidam, turpes dicti, nuptias repudiabant, Monaſticam vitam ſpecie tenus profitebantur, & in omnem libidinem erant effuſi. De his agit Sanctus Epiphanius Hæreſi 63. An ab Origene Adamantio, an ab aliquo alio propagati ſint, ignorare ſe profitetur. At duos Origenes Sanctus Athanaſius, Sophronius Hieroſolymorum Antiſtes in Epiſtola ad Sergium, Author Prædeſtinati a Patre Sirmondo editus, & Sanctus Joannes Damaſcenus lib. de Hæreſibus, diſtinxerunt, Adamantium ſcilicet, & alium quemdam impurorum Origeniſtarum Principem.

§. III.

De Origenis Sectatoribus, Defenſoribus, & Impugnatoribus.

ORigenem etiamnum viventem Demetrius Alexandrinus Epiſcopus damnavit anathemate, ut conſtat ex Sancto Hieronymo libro 2. Apologiæ adverſus Rufinum, capite 5. & ex Epiſtola ipſius Origenis ad Amicos, cujus ibidem meminit. Poſt obitum, ejus doctrinam primus impugnavit Methodius Tyri Epiſcopus, qui ſub Diocletiani Imperio floruit. Inter ejus enim Opera libros de Reſurrectione contra Origenem Sanctus Hieronymus recenſet in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cujus Operis Fragmentum inſigne Panario ſuo inſeruit Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. cujus etiam Excerpta repræſentavit Photius Cod. 234. Hujus errores impugnavit & Sanctus Petrus Alexandrinus Methodio ſuppar, ut conſtat ex ipſius teſtimoniis quæ adverſus Origenem profert Juſtinianus in Tractatu ad Mennam.

Erumpente Ariana factione, Ariani perverſam de Filio Dei Opinationem ſuam collectis ex Origenis Operibus teſtimoniis protegere conati ſunt. Contra vero Orthodoxi ad ipſius authoritatem elevandam, qua tam impenſe religionis hoſtes gloriabantur, animum appulerunt. Euſebius Cæſareenſis, Arianæ factionis ſignifer obtruſam poſtea a Ruffino, Pamphilis Presbyteri & Martyris nomine, Apologiam pro Origene, ſex libris diſtinctam conſcripſit. Erat quidem Pamphilus ſtudioſiſſimus Origenis, ita ut omnes ejus libros undequaque conquiſitos Cæſareenſis Eccleſiæ dedicaret, ut teſtatur S. Hieronymus in Epiſtola ad Marcellam, & maximam eorum partem manu propria deſcripſit, qui in Cæſareenſi Bibliotheca Sancti Hieronymi ætate adhuc aſſervabantur, ut ipſe teſtatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 86. Sed Apologiam non ſcripſit pro Origene. Licet namque ſcripſiſſe aſſerat ibi Sanctus Hieronymus, nondum excuſſo Rufini fuco, neque compertis dolis: tamen libro 1. & 2. Apologiæ adverſus Rufinum, re diligentius expenſa, fatetur, ſe deceptum fuiſſe, & Apologiam Origenis, a Rufino Scriptore nequam, fuiſſe adornatam nomine Pamphili Martyris, quo majoris ponderis eſſet: quamvis non Pamphili ſit, ſed Euſebii Cæſareenſis. Atque hac in parte major adhibenda fides eſt Sancto Hieronymo, quam Photio, qui ad illam Apologiam conſcribendam, Euſebium & Pamphilum conjunctas operas contuliſſe ſcribit cauſamque iſtius ſcriptionis hanc fuiſſe narrat, ut ad Confeſſores ad metalla propter Chriſtum damnatos ſolatii ergo mitteretur. (Cod. 118.)

Euſebius Origenis Patronus.

Dum Origeni patrocinaretur Euſebius, Euſtathius Antiochenus Epiſcopus, veritatis contra Arianos acerrimus defenſor, Originem ipſum adortus eſt, & ejus ſententiam de Engaſtrimytho * lucubratione ſingulari refellendam ſuſcepit, teſte Sancto Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 96.

* *Id eſt, de ſermone ex ventre prolato Dæmonis aſſiſtentis opera. Scilicet Librum illum ſcripſit Euſtathius ad confutandum Origenis dogma, quo Samuelis animam a Pythoniſſa per incantamenta evocatam aſſeruit.*

Digitized by Google

Anno circiter 393. Sanctus Pacomius Tabennenſis in Ægypto Abbas, morti proximus, Monachis ſuis lectionem librorum Origenis interdixit. Maxima fuit Sanctorum Baſilii & Gregorii Nazianzeni de Origine exiſtimatio, cujus ex Operibus ſelectiora loca in unum volumen congeſſerunt, *Philocalia* titulo inſcriptum.

Origeniſmus apud Nitriæ Monachos in Ægypto propagatus.

Propagatus eſt Origeniſmus apud Ægyptios Monachos qui Nitriam Montem incolebant Sancti Epiphanii temporibus, ut ipſe teſtatur Hæreſi 64. qua tempeſtate Melania ſenior nobilis fœmina Hieroſolymam pietatis cauſa concedens, atque inter Nitriæ Monachos aliquandiu morata, cum Rufino Aquilejenſi Presbytero itineris comite, Origenis erroribus a Didymo viro doctiſſimo, ſed profeſſo Origeniſta imbuta eſt. Hieroſolymis ubi ſedem fixit, opes in pauperum ac peregrinorum effundens ſubſidia, ibi excepit Evagrium Pontificem, qui Rufini ac poſtea Didymi conſuetudine Origeniſta factus, inter Nitriæ Monachos nomen dedit, atque Origenis Dogmata libris editis ruitus eſt, ex Sancto Hieronymo in Epiſtola ad Cteſiphontem adverſus Pelagium, cap. 2. Eodem aliquot poſt annos pervenit Palladius Galata, & triennio in Monaſteriis tranſacto, cum infirma eſſet valetudine, ſeceſſit in Palæſtinam, ibique Origenis errores, quos in Ægypto hauſerat, propagavit: Paulam Romanam nobilitate & ſanctitate conſpicuam fœminam his inficere fruſtra conatus, prohibente ſcilicet Sancto Hieronymo (ut ipſe teſtatur Epiſtola 27. quæ complectitur Epitaphium Paulæ matris, cap. 11. & 12.

Joannes Hieroſolymitanus Origeniſmi fautor.

Eadem tempeſtate Joannes Hieroſolymitanus Epiſcopus Origeniſmi fautor extitit: cum quo eam ob rem Sancti Epiphanius & Hieronymus pedem contulerunt. Legenda ea de re Epiſtola Sancti Epiphanii ad illum Præſulem, quæ inter Hieronymianas eſt ſexageſima, & Epiſtola 61. Sancti Hieronymi ad Pammachium data. Ex ea conſtat, Archelaum Comitem virum diſertiſſimum & Chriſtianiſſimum, conciliate pacem voluiſſe inter Sanctum Epiphanium & Joannem Hieroſolymitanum. Placuit ut quoniam violatæ fidei reus Joannes agebatur, fidei profeſſione iniretur concordia. Condicto fœderis loco, quo ſe ſtata die venturum pollicitus erat Hieroſolymitanus Antiſtes, adeſſe fugit, uſus excuſatione ridicula, quod devotæ cujuſdam mulierculæ ægritudine retardaretur. Interim Theophilus Alexandrinus Eccleſiaſticæ pacis curam gerens, Iſidorum Alexandrinum Presbyterum & Monachum ad Joannem, alioſque miſit, ortas contentiones ut ſedaret; ſed cum Iſidorus ille propenſum in Origenis doctrinam ingenium præ ſe ferret, faveretque nimium Hieroſolymitano Antiſtiti, re infecta, diſceſſit. Ex ea inſuper Epiſtola conſtat, communionem inter Joannem Hieroſolymitanum & Sanctos Epiphanium atque Hieronymum, ipſiſque adhærentes in Palæſtina Monachos, abruptam fuiſſe. Id enim ſignificant iſta Sancti Hieronymi verba: *Quæ eſt tanta arrogantia non reſpondere de fide interrogantibus? Tantam Fratrum multitudinem, & Monachorum Choros, qui tibi in Palæſtina non communicant, quaſi hoſtes publicos æſtimare?*

Et infra ſic de ſeipſo Hieronymus loquitur: *Ego miſellus, dum in ſolitudine deliteſco, a tanto Pontifice repente truncatus, Presbyteri nomen amiſi.* Sic ſugillat Joannem Hieroſolymitanum, quem & his verbis infra perſtringit: *Nos ne ſumus qui Eccleſiam ſcindimus? An ille qui vivis habitaculum, mortuis ſepulcrum negat, qui Fratrum exilia poſtulat? Quis potentiſſimam illam feram, totius orbis cervicibus imminentem, contra noſtras cervices ſpiritualiter incitavis? Quis oſſa Sanctorum, & innoxios cineres hucuſque verberari ab imbribus ſinit? His nos blandimentis bonus Paſtor invitat ad pacem, & proprium arguis facere Principatum, qui omnibus rectam dumtaxat fidem tenentibus, & Communione, & charitate ſociamur. An tu ſolus Eccleſia es: & qui te offenderit, a Chriſto excluditur?*

Rufinus Origeniſta.

Anno Chriſti 397. Romam reverſus cum Melania Rufinus libros π. ἀρχῶν Origenis a ſe latinitate donatos, una cum priore libro Apologiæ Euſebii pro ipſo Origene, quem Pamphilii Martyris nomine inſcripſit, edidit in publicum: conteſtatus ſe reliquis dogmatibus intactis, adſcriptos Origeni errores de Trinitate Sanctiſſima, utpote ab Hæreticis intruſos (ut pertendebat) expunxiſſe, vel emendaſſe.

Interim S. Hieronymus librorum π. ἀρχῶν interpretationem adornavit, qua lucubratione Rufinianæ interpretationis perſpectam fecit perfidiam; & Rufini verſionem coarguit, data ad Pammachium & Oceanum Epiſtola 65. Hieronymi criminationes Apologia duplici depellere conatus eſt Rufinus, cui duplicem quoque Apologiam S. Hieronymus oppoſuit.

A... ſu... da... Or... err...

Effervelcente contentione, & Romanos, alioſque toto orbe Chriſtianos diverſa in ſtudia diſtrahente, Anaſtaſius Pontifex Maximus Origenis errores hæreſeos nota inuſſit (ut teſtatur Theophilus Alexandrinus in Epiſtola ad quoſdam Monachos, quam Juſtinianus profert in Tractatu ad Mennam, & S. Hieronymus lib. 2. Apologiæ, cap. 6.) Id factum eſt anno Chriſti 400. Rufinum præterea Romam vocavit ad cauſam dicendam: qui frivolis excuſationibus Pontificis citationem eludens, fidei profeſſionem ad ipſum miſit. Non prohibuit Apologia Rufini ad Anaſtaſium ſcripta quin hæreſeos ab ipſo damnaretur, inſtante Marcella, cui tuendæ fidei, & profligandi Origeniſmi ſtudium Deus afflavit, ut Melaniæ pro Origene & Origeniſtis conatus elevaret. Hujus rei teſtis eſt S. Hieronymus Epiſtola 16. ad Principiam data, qua Marcellæ Epitaphium continetur. *Tunc*, inquit, *librorum π. ἀρχῶν infamis interpretatio . . . Tunc noſtrorum λαλητικῶν contradictio, & Phariſæorum turbata eſt Schola. Tunc ſancta Marcella, quæ diu ſe cohibuerat, ne per æmulationem quidpiam facere videretur, poſtquam ſenſit fidem Apoſtolico ore laudatam in pleriſque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos Monachorum, maximeque ſæculi homines in aſſenſum ſui traheret, ac ſimplicitati illuderet Epiſcopi, qui de ſuo ingenio cæteros æſtimabat*, (Siricii nimirum Papæ, qui Origeniſtas Catholici nominis larvam præferentes communicatoriis literis donavit) *publice reſtitit, malens Deo placere, quam hominibus . . . . Cernentes Hæretici de parva ſcintilla maxima incendia concitari, & ſuppoſitam dudum flammam jam ad culmina perveniſſe, nec poſſe latere quod multos deceperat, petunt & impetrant Eccleſiaſticas Epiſtolas; ut communicantes Eccleſiæ diſceſſiſſe viderentur. Non multum tempus in medio, ſuccedit in Pontificatum vir inſignis Anaſtaſius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput ſub tali Epiſcopo truncaretur: immo idcirco raptus atque tranſlatus eſt, ne ſemel latam ſententiam precibus ſuis flectere conaretur . . . . . Dicatis quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis Hæreticorum hæc fuit principium, dum adducit teſtes, qui prius ab eis eruditi ab hæretico fuerant errore correpti, dum oſtendit multitudinem deceptorum, dum impia π. ἀρχῶν ingerit Volumina, quæ emendata manu Scorpii monſtrabantur; dum acciti frequentibus literis Hæretici, ut ſe defenderent, venire non ſunt auſi; tantaque vis conſcientiæ fuit, ut abſentes damnari, quam præſentes coargui maluerint. Hujus tam glorioſæ victoriæ origo Marcella eſt.*

R... du... cit... qu... mi...

M... Or... ſti... illi... ve... M...

R... im...

Et lib. 3. Apologiæ contra Rufinum, cap. 6. ſic ipſum alloquitur: *Vade potius Romam, & præſens apud eum* (Anaſtaſium) *expoſtula, cur tibi & abſenti, & innocenti fecerit contumeliam; primum ut non reciperet expoſitionem fidei tuæ, quam omnis, ut ſcribis, Italia comprobavit, & baculo tuarum uti noluerit literarum contra canes tuos: deinde ut Epiſtolas contra te ad Orientem mitteret, & cauterium tibi hæreſeos, dum neſcis, inureret, diceretque libros Origenis π. ἀρχῶν a te eſſe tranſlatos, & ſimplici Romanæ Eccleſiæ plebi traditos, ut fidei veritatem, quam ab Apoſtolo didicerant, per te perderent.*

Eadem Rufini damnatio conſtat ex Epiſtola Anaſtaſii Papæ ad Joannem Hieroſolymitanum, in qua inter alia hæc habet de Rufino: *Rufinum ſcito, quod propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit, ac probavit: nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum. Illud tamen ſcire cupio, ita haberi a noſtris partibus alienum, ut quid agat, ubi ſit, neſcire cupiamus. Ipſe denique viderit ubi poſſit abſolvi.*

Porro ex ea Epiſtola conſtat, Joannem Hieroſolymitanum, qui primum Origeniſtas foverat, eorumque ſtuduerat erroribus, S. Hieronymi Epiſtolis, ut

veri-

Digitized by Google

veriſimile eſt, ad Orthodoxam doctrinam revocatum, Origeniſmum ejuraſſe. Nam Origeniſtam tot laudibus non cumulaſſet Anaſtaſius, Origenis, & Origeniſtarum damnator, quantis ipſum hac in Epiſtola exornat, neque cum eo communicaſſet. Sed nec S. Auguſtinus ipſum inter Epiſcopos, quibus Catholici Communione connectebantur, & a quibus ſeſe Donatiſtæ diviſerant, recenſuiſſet, niſi ab Origenis erroribus fuiſſet tunc dierum alieniſſimus. *Cathedra tibi quid fecit Romanæ Eccleſiæ* (inquit S. Auguſtinus lib. 2. contra Petilianum, cap. 51.) *in qua Petrus ſedit; & in qua hodie Anaſtaſius ſedet: vel Eccleſia Hieroſolymitana, in qua Jacobus ſedit, & in qua hodie Joannes ſedet, quibus nos in Catholica unitate connectimur, & a quibus vos nefario furore ſeparatis.*

In Hiſpanias circa eadem tempora penetravit Origeniſmus, ab Avito iſthuc illatus. Adverſus Origenis hæreſim, & alias patriam ſuam infeſtantes, Paulus Oroſius S. Auguſtini zelum, oblato ipſi Commonitorio, accendit. Scripſit ſtatim ad Oroſium S. Auguſtinus librum adverſus Priſcillianiſtas, & Origeniſtas, quo utramque hæreſim impugnavit. Extat ille Tomo 6. Operum ipſius.

Theophilus Alexandrinus Origeniſmum impugnat acerrimus.

Iiſdem ſere temporibus Origeniſmum acerrime impugnavit Theophilus Alexandrinus. Hujus initia belli refert Socrates lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. & Sozomenus lib. 8. cap. 11. Orta in Ægypto Anthropomorphitarum hæreſi, quam rudiorum greges Monachorum amplexi ſunt, Theophilus hunc errorem *Epiſtola* quadam Paſchali impugnavit, quæ ob id peſſime ab Ægyptiis Monachis excepta eſt. Horum plurimi Alexandriam manu facta ad Theophilum ex Eccleſia expellendum, immo & interficiendum advolarunt. Ille ſtolidorum hominum furorem horum æquivocatione verborum prudenter delinivit; *Vos cum intueor, ipſius Dei vultum mihi videor intueri.* His verbis pacati, ab ipſo poſtularunt ut Origenem damnaret, cujus in Operibus Deus corporis expers aſſerebatur. *Ego vero*, inquit ille, *Origenis odi libros, & illos gravi reprehenſione dignos cenſeo.* Atque hic ſubſtitiſſet forſan controverſia de Origenis libris in Eccleſia Alexandrina, niſi nova occaſione excitata fuiſſet (ut ait Socrates.)

Fratres Longi de Origeniſmo ſuſpecti.

Scilicet Ægypti Monaſteriis præerant viri quatuor pietate & doctrina conſpicui, Dioſcorus, Ammonius, Euſebius, & Euthymius, germani fratres, ſtatura proceri, ideoque *Fratres Longi* cognominati. Hi primum in amicitiis fuerunt Theophilo qui Dioſcorum Hermopoleos conſtituit Epiſcopum, duos apud ſe detinuit ut Eccleſiæ inſervirent. Ipſorum deinde ex amico hoſtis effectus eſt ob privatas injurias, quas recenſent Socrates & Sozomenus: quæ quidem Theophilum uni avaritiæ, & vindictæ ſtuduiſſe probarent, ſi vera eſſent, quæ illi Authores ſcribunt: ſed veniunt ea in ſuſpicionem falſitatis, quod partim incertæ famæ, partim viri cujuſdam teſtimonio, qui cum Monachis illis verſatus fuerat, acceptam referat Sozomenus hanc hiſtoriam. Addunt mox laudati Scriptores, Theophilum invidiam Fratribus Longis conflaſſe apud Monachos Anthropomorphitas, quod Deum corporis expertem eſſe aſſererent, atque Origeniſtæ eſſent. Juvit ſuſpicionem Origeniſmi de ipſis conceptam Iſidori Alexandrini Presbyteri Origeniſtæ, quem inter & Theophilum ſimultas recens orta erat, confugium ad Aſcetas Nitrienſes. Quos ob ſuſceptum ipſius patrocinium, inſectatus eſt vehementer, ac vexavit homo ferventioris indolis. Illata Fratribus Longis, aliiſque Monachis mala refert in Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi Palladius Helenopolitanus Epiſcopus. Sed cum profeſſus ille fuerit Origeniſta, nemo cordatus non judicabit ipſum in Theophilum iniquiorem fuiſſe, nec fidem ipſi temere adhibendam in his quæ Origeniſmum ſpectant. Sanctorum potius Hieronymi, & Epiphanii judicio de Theophilo ſtandum eſt, qui fidei zelum in eo ob damnatos Origeniſtas, commendarunt. Eo nempe zelo accenſus, congregavit Synodum Alexandriæ anno Chriſti 399. in qua Origenem, & Origeniſtas damnavit, Imperialibuſque Edictis impetratis, Monachos Origenis ſeu ſectatores, ſeu defenſores, Nitrienſibus Aſceteriis expulit; Synodicam ad Anaſtaſium, cæteroſque orbis Catholici Epiſcopos, Epiſtolam direxit Theophilus, qua eos rei geſtæ certiores faceret. Intercidit hæc Epiſtola. Scripſit quoque ad Sanctum Epiphanium, quæ inter Hieronymianas 67. eſt, qua ipſum eſt adhortatus ut Synodum in Cypro Inſula congregaret, ad damnandum pariter Origenem, & Encyclicas ea de re literas ad viciniores Provincias, & Conſtantinopolim mitteret. *Eccleſia Chriſti*, inquit, *quæ non habet maculam, neque rugam, egredientes de cavernis ſuis Origenis colubros Evangelico enſe truncavit, & ſecundum Nitriæ Monachorum agmen, contagione peſtifera liberavit. Pauca ergo ex iis quæ geſta ſunt, in generali Epiſtola, quam ad omnes in commune direxi, prout patiebatur anguſtia temporis, comprehendi; dignationis tuæ eſt, quæ in hujuſcemodi certaminibus ſæpe ante nos pugnavit, & poſitos in prælio conſolari, & congregare totius Inſulæ Epiſcopos, ac Synodicas literas tam ad nos, quam ad Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopum, & ſi quos alios putaveris, mittere: ut conſenſu omnium, & ipſe Origenes nominatim, & hæreſis nefaria condemnetur. Didici enim quod calumniatores veræ fidei, Ammonius, Euſebius, & Euthymius novo pro hæreſi furore bacchantes, Conſtantinopolim navigaverint: ut & novos, ſi quos voluerint, decipiant; & veteribus ſuæ impietatis ſociis conjungantur. Cura igitur tua ſit, ut cunctis Epiſcopis per Iſauriam, atque Pamphiliam, & cæterarum Provinciarum, quæ in vicino ſunt, rei ordinem pandas; & noſtram, ſi dignum putas, Epiſtolam ſubjicias, ut omnes uno ſpiritu congregati, cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tradamus eos ſatanæ in interitum impietatis, quæ poſſidet eos.*

De damnata Origenis hæreſi, deque purgatis Nitriæ Monaſteriis ab illorum Fratrum contagio qui eam ſerere & effundere nitebantur, ſcripſit pariter ad Sanctum Hieronymum Theophilus. Extat brevis illius Epiſtola inter Hieronymianas 69. Theopilo de confixis Origeniſtis Sanctus Hieronymus gratulatus eſt, Epiſtolis 70. & 71. In priori hæc habet: *Breviter ſcribimus, quod totus mundus exultet, & in tuis victoriis glorietur; erectumque Alexandriæ vexillum crucis, & adverſus hæreſim trophæa fulgentia gaudens populorum turba proſpectet. Macte virtute, macte zelo fidei, oſtendiſti quod hucuſque taciturnitas diſpenſatio fuit, non conſenſus. Libere enim Reverentiæ tuæ loquor. Dolebamus te nimirum eſſe patientem; & ignorantes Magiſtri gubernacula, geſtiebamus in interitum perditorum. Sed, ut video, exaltaſti manum diu, & ſuſpendiſti plagam, ut ferires fortius.* Quæ verba aperte refellunt Palladii, Socratis, & Sozomeni teſtimonia, ſcribentium, ea quæ a Theophilo in Origeniſtas geſta ſunt & decreta, ex ferocis iræ impetu geſta eſſe, nam Sanctus Hieronymus nimiam fuiſſe Theophili erga ipſos lenitatem & patientiam ait, non ſolum in Epiſtola mox laudata, ſed etiam in 68. *Super nefaria hæreſi*, inquit, *quod multam patientiam geris, & putas Eccleſiæ viſceribus incubantes tua poſſe corrigi lenitate, multis Sanctis diſplicet; ne dum paucorum pœnitentiam præſtolaris, nutrias audaciam perditorum, & factio robuſtior fiat.*

Palladius, Socrates, Sozomenus in Theophilum minus æqui.

Epiſtola vero 71. ita Theophilum alloquitur. *Vox Beatitudinis tuæ in toto orbe pertonuit; & cunctis Chriſti Eccleſiis lætantibus diaboli venena ſiluere. Nequaquam amplius antiquus ſerpens ſibilat, ſed contortus, & eviſceratus, & cavernarum tenebris deliteſcens Solem clarum ferre non ſuſtinet. Qui quidem ſuper hac re & antequam ſcriberes, ad Occidentem Epiſtolas miſeram, ex parte Hæreticorum ſtrophas meæ linguæ hominibus indicans. Ex diſpenſatione Dei factum puto, ut eo tempore tu quoque ad Anaſtaſium Papam ſcriberes, & noſtram dum ignoras ſententiam, roborares. Verum a te nunc admoniti, magis ſtudium accommodabimus, ut hic & procul, ſimplices ab errore revocemus.*

Theophili zelus a SS. Epiphanio & Hieronymo laudatus.

Scripſit interim Sanctus Epiphanius ad Sanctum Hieronymum de hæreſeos Origenianæ damnatione a Theophilo facta, exemplar mittens Epiſtolæ quam ab ipſo ea de re acceperat, ejuſque zelum mirum in modum extollens. *Scito*, inquit, *Fili chariſſime, Amalech uſque ad ſtirpem eſſe deletum, & in monte Raphidim erectum trophæum crucis. Etenim quomodo porrectis in altum Moyſi manibus vincebat Iſrael: Sic Dominus confortavit famulum ſuum Theophilum, ut ſuper altare Eccleſiæ Alexandrinæ contra Origenem vexillum*

poneret ; & impleretur in eo quod dicitur : Scribe ſignum hoc, quia delebo funditus Origenis hæreſim a facie terræ cum ipſo Amalech. Et ne videar eadem rurſus iterare, & prolixiorem epiſtolam texere ; ipſam ad vos ſcriptam direxi ; ut ſcire poſſitis quæ nobis ſcripſerit, & quantum boni ultimæ ætati meæ conceſſerit Dominus ; ut quod ſemper clamabam, tanti Pontificis teſtimonio probaretur. Ex his conſtat quantus fuerit, & quam laudandus Theophili in Origenis doctrinam, & in Origeniſtas zelus ; nec audiendos eſſe Palladium, Socratem, Sozomenum, qui Theophilum iracundum, pecuniæ cupidum, pronum in vindictam, crudelem, privatis injuriis cauſſam Dei falſo obtendentem exhibent. Enimvero ſi res ita ſe habuiſſet, latere non potuiſſet Sanctum Epiphanium & Hieronymum in vicino poſitos, nec Monachos inſontes & pios laceraſſent ; neque laudaſſent Theopili immanitatem ; nec Anaſtaſius Pontifex Maximus ejus Synodum probaſſet. Merito itaque Theophilus illos Monachos, qui vel Origenis errores ſectabantur, vel ſectari præſumebantur ob procacem ipſius defenſionem, & librorum ipſius lectionem, quam Epiſcopi prohibuerant, anathemate damnavit, & Monaſteriis exegit, ne cæteros inficerent.

S. Joannes Chryſoſtomus a Fratribus Longis deceptus illis patrocinatur.

Dum hæc gererentur a Sanctis Epiphanio, & Hieronymo, & a Theophilo, claſſicum adverſus Origeniſtas canentibus, pervenerunt Conſtantinopolim Origeniſtæ Nitrienſes, & inter eos celeberrimi Fratres Longi, & ad Sancti Joannis Chryſoſtomi Conſtantinopolitani Antiſtitis genua advoluti, ejus operam & authoritatem implorarunt, ut eos cum Theophilo in concordiam & gratiam revocaret, & ipſis redeundi in ſua Monaſteria impetraret ab illo facultatem. Ipſos benigne excepit Chryſoſtomus, & communione dumtaxat precum, non vero Sacramentorum illis conceſſa, ſe apud Theophilum de ipſorum reſtitutione per literas acturum ſpopondit. Deceptus eſt ſcilicet Chryſoſtomus externa pietatis ſpecie, & Catholicæ Fidei profeſſione, quam illi Monachi præferebant, errores Origenis ejurantes. Scripſit ad Theophilum in eorum gratiam, ſed fruſtra. Nam Alexandrinus Antiſtes falſis rumoribus ad ſe perlatis exaſperatus, quod nimirum Chryſoſtomus ipſos ad ſacrorum Myſteriorum Communionem contra Canones admiſiſſet, ipſi ſuccenſere cœpit, & depoſitionem ipſius moliri, quam Eudoxiæ deinde Imperatricis potentia fretus, cujus iracundiam ferventior Joannis Concio concitaverat, facile perfecit in Synodo ad Quercum, de qua ſuo loco agemus.

S. Epiphanius coacta Synodo in Cypro, Origenem & Origeniſtas damnat.

Origeniſtas cum tanta humanitate exciperet Sanctus Chryſoſtomus, Origenem ejuſque Sectatores Sanctus Epiphanins in Concilio Cypriorum Epiſcoporum damnavit, cunctis in Cypro Catholicis lectione librorum Origenis interdicens. Miſit Conſtantinopolim Deecreti Synodici exemplar, quod Chryſoſtomus neglexit. Ab ipſo vero impenſum Nitrienſibus Monachis patrocinium magnam illi apud Sanctos Epiphanium & Hieronymum conflavit invidiam. Ipſum ſub Barnabæ nomine obſcure perſtrinxiſſe videtur Sanctus Hieronymus Epiſtola 16. ad Principiam : *Refrigerata*, inquit, *charitate multorum, pauci qui amabant fidei veritatem, noſtro lateri jungebantur, quorum publice petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur ; ita ut Barnabas quoque duceretur in illam ſimulationem, immo apertum parricidium, quod non viribus, ſed voluntate commiſit*.

S. autem Epiphanius Conſtantinopolim ad Concilium invitatus a Theophilo, cum eo appulit, nec communi Eccleſia, nec domo cum S. Joanne Chryſoſtomo uti voluit : licet advenientem Joannes cum totius Cleri comitatu obviam progreſſus honeſtaſſet, & honorificentiſſime invitaſſet. Hæc & alia ad diſſidium Theophili cum S. Joanne Chryſoſtomo ſpectantia, referunt Socrates lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11. & Sozomenus lib. 8. cap. 12. 13. & 14. Hæc anno Chriſti 403. contigerunt.

Sub Imperio Juſtiniani anno Chriſti 530. rurſus e Palæſtinæ Monaſteriis Origeniſmus emerſit. Nonno, & Leontio Byzantio authoribus. Magni in Sabæ Lauræ tumultus hac de cauſa excitati, ad annum circiter 538. quo Juſtinianus Imperator ſuadente Pelagio S. R. E. Diacono qui tum Conſtantinopoli Vigilii Apocriſiarium agebat, Epiſtolam ſeu Tractatum ad Mennam Conſtantinopolitanum Patriarcham nomine ſuo conſcribi juſſit, quo Origenis, & Origenianorum dogmatum damnatio continetur. Miſſus ille eſt ad Vigilium Pontificem Maximum & cæteros Patriarchas qui eum ſuffragiis ſuis & ſubſcriptionibus comprobaverunt (teſte Liberato Carthaginenſis Eccleſiæ Archidiacono, Breviarii, cap. 23.)

Orig errori quin Syn Oecu nica mna

Denique coacta Conſtantinopoli Quinta Synodo Œcumenica, anno 553. in ea non ſolum de Trium Capitulorum, verumetiam de Origenis damnatione actum eſt, proſcriptique ejus errores ut hæreſes putidæ, & anathemate confixum nomen (ut teſtantur Evagrius lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. & Sophronius Hieroſolymitanus Antiſtes in Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum, quæ relata eſt in VI. Synodo Actione II.) Idem teſtatur VII. Synodus Actione 7. Plena tamen cognitio, quæ de Origene, & ejus ſectatoribus Didymo & Evagrio, in V. Synodo inſtituta eſt, in Actis Latinis illius Synodi non recenſetur. Unde illa truncata eſſe aſſerit Annalium Eccleſiaſticorum Parens.

C A P U T IV.

De Authoribus Eccleſiaſticis tertii Sæculi.

TErtio Sæculo veritatem propugnaverunt lucubrationibus ſuis, & Scriptis illuſtrarunt Eccleſiam, Minutius Felix, S. Hippolytus Portus Romani Epiſcopus, Cajus, Origenes, Ammonius, Julius Africanus, S. Cornelius, S. Cyprianus, Dionyſius Romanus, Pierius, Pontius Diaconus, & Novatianus, S. Gregorius Neocæſarienſis, S. Dionyſius Alexandrinus, quibus addunt aliqui S. Sixtum Secundum Romanum Pontificem, & S. Zenonem Veronenſem. De ipſis, & eorum Operibus agemus in ſequentibus Articulis.

ARTICULUS I.

De Minutio Felice, S. Hippolyto, & Cajo.

I. MINUTIUS FELIX, celebris Romani Fori Cauſidicus, ſcripſit inſignem pro Chriſtiana religione Apologiam, ſub forma Dialogi, in quo cum *Cæcilio* Ethnico homine diſputat *Octavius* Chriſtianus. Unde ſimpliciter inſcribitur : *Minutii Felicis Octavius*. Hujus meminerunt Lactantius lib. 1. divinarum Inſtitutionum, cap. 2. & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 69. & in Epiſtola ad Magnum Oratorem Romanum. Adjunctus erat in antiquis editionibus ſeptem libris Arnobii adverſus Gentes, & ejus nomine inſcriptus tamquam octavus illius Operis : ſed Franciſcus Balduinus Juris Civilis Conſultiſſimus, & Chriſtiana eruditione inſignis, ipſum ſuo reddidit Authori in editione quam curavit Heidelbergæ anno 1560.

II. SANCTUS HIPPOLYTUS, gente Arabs, Epiſcopus, ſub *Alexandro Severo* Imperatore floruit. Cujus loci fuerit Epiſcopus, lis eſt inter Eruditos. Portus Romani Epiſcopum fuiſſe, communis eſt opinio. Romanum Epiſcopum ſimpliciter vocant *Leontius* libro *De Sectis*, Actione 7. & *Germanus* Patriarcha Conſtantinop. in *Theoria*. Portus Romani Epiſcopum vocant *Sanctus Joannes Damaſcenus* in Eclogis, *Zonaras*, *Nicephorus*, & alii. Cujus urbis fuerit Epiſcopus, ignotum fuit *Sancto Hieronymo* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum ſcribenti : *Hippolytus cujuſdam Eccleſiæ Epiſcopus* [*nomen quippe urbis ſcire non potui*.] Epiſcopum in Arabia fuiſſe ait *Gelaſius* lib. *De duabus in Chriſto naturis*. Appellat quippe *Hippolytum, Epiſcopum Metropolis Arabiæ in memoria hæreſum*. Quod ex *Euſebio* lib. 6. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 12. confirmatur. *Beryllus*, inquit, *fuit Epiſcopus Boſtrenorum in Arabia, ſimiliter & Hippolytus, alterius cujuſdam Epiſcopus*. Vir quidam Eruditus conjicit, Epiſcopum fuiſſe Portus Romani, non in Italia ad Oſtia Tiberina, ſed in Arabia. Nam revera in Arabia Portus erat nobiliſſimus, Romanis præ-

præcipue notus, a quibus eum frequentaretur, vocabatur Portus Romanus. De quo *Philoſtorgius* lib. 3. cap. 3. *Theophilus*, inquit, *ædificavit Eccleſiam, ubi Romanum erat Emporium, extrorſum ad Oceanum poſitum: vocant vero regionem Adanem, quo eos, quos ex Romanis venire contingit, appellere mos eſt.* Emporium illud Romanum a *Ptolemæo* libro 7. & libro 8. vocatur Emporium Arabiæ, quia totius Arabiæ nobiliſſimum erat. *Sancti Hippolyti* Opera recenſent Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 72. & Photius in Bibliotheca, Cod. 121. & 202. *Orationem de conſummatione mundi, & Antichriſto, ac ſecundo adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti*, quæ Græce & Latine prodiit Pariſiis anno 1557. Interprete Joanne Pico, Canonico majoris Eccleſiæ Pariſienſis, & in Suprema ejuſdem urbis Curia Senatore, abjudicant Hippolyto Caſaubonus, Rivetus, Cocus, aliique ex Heterodoxis Critici, rationibus quæ non cogunt. Prima eſt, quod incipiat ab his verbis. ἐπειδὴ γὰρ *Quoniam enim*. Altera, quod Antichriſtum non hominem fore, ſed dæmonem humana forma indutum aſſerat. 3. Quod Sanctum Joannem Evangeliſtam mortuum nondum eſſe, ſed cum Elia, & Enoc præcurſurum ſecundum adventum Chriſti affirmet. 4. Quod animas hominum a ſæculis fuiſſe aſſerat. Verum licet hæ rationes probent inelegantem eſſe librum, & nævis etiam nonnullis deformatum, non evincunt tamen Hippolyti non eſſe genuinum Opus: maxime cum Sanctus Hieronymus librum de Antichriſto inter ejus Opera recenſeat: & Photius Codice 202. ſuæ Bibliothecæ *Homiliam de Chriſto & Antichriſto*, ipſi vindicet: Præterea *genus dicendi clarum & perſpicuum*, in quo *ſenſuum ſimplicitas ac vetuſtas* eluceant, quale in Operibus Sancti Hippolyti notavit Photius, liber ille præfefert. Quod autem in illo nævi nonnulli ſint, non mirum. Nam & *in interpretatione Danielis*, quæ modo non extat, teſtatur Photius ipſum *pleraque veteri more, non ut poſtea fuere accuratius excuſſa, recenſere, & adſcribere Antichriſti adventum, & mundi conſummationem quingenteſimo poſt Chriſtum anno. Quaſi a prima mundi conſtitutione ſex millibus annorum tum decurſis, ejus interitus inſtaret.* Quæ aſſertio, inquit Photius, *humanam ignorantiam potius, quam cæleſtem inſpirationem arguit.*

Orat. De Antichriſto, S. Hippolyto vindicatur.

Quod vero errorem de animarum humanarum a ſæculis exiſtentia ſcriptis conſignaverit, nemo mirabitur, qui ipſum Origene familiariſſime uſum, & ſcriptorum ejus magnum admiratorem fuiſſe, a Photio didicerit Codice 121. Bibliothecæ. Quamquam fallitur Photius, cum ait Hippolytum ſuis ſumptibus Origeni ſubeminiſtraſſe ſeptem Notarios, qui Commentarios in Scripturam Sacram ab eo dictatos celeriter exciperent, & totidem Librarios, qui accurate deſcriberent. Id enim beneficii collatum Origeni ab Ambroſio, quem a Marcionitarum hæreſi ad fidem ipſe revocaverat, Euſebius, & Sanctus Hieronymus teſtantur. Nicephorus libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 31. Scripta Sancti Hippolyti recenſens ait: *Cum in ejus ſcriptis quædam reprehenſione digna ſint; abſoluto pro Chriſti nomine Martyrio, ignorantiæ ejus maculam deterſit.*

Demonſtratio adverſus Judæos a Turriano Latine reddita, & edita primum a Poſſevino, in Apparatu ſacro, incertum eſt an ſit Hippolyti genuinum Opus, cum Sanctus Hieronymus illius non meminerit, nec alius e Veteribus qui ejus opera laudarunt. Æque dubia eſt *Homilia de trino & uno, & de Myſterio Incarnationis contra hæreſim Noeti:* quam edidit Gerardus Voſſius Præpoſitus Tungrenſis.

Liber De Theologia & Incarnatione, non eſt S. Hippolyti genuinum Opus.

Inter ejus lucubrationes celeberrimus eſt Canon ſive Cyclus Paſchalis 16. annorum ab anno 1. Alexandri Imp. incipientium. *Liber de Theologia & Incarnatione contra Beronem & Helicen Hæreticos*, cujus Excerpta quædam exhibuit Henricus Caniſius Tom. 1. Antiquæ Lectionis, & Margarinus Bignæus Tom. 4. Bibliothecæ Patrum, parte 2. non videtur eſſe Sancti Hippolyti, cujus nomen præfert. Nec enim ejus meminere Veteres: nec congruit temporibus Hippolyti. Refellit enim errorem Apollinaris, & Eutychetis de mutatione divinitatis in carnem, vel carnis in Deum (ut conſtat ex illis verbis capitis 4.) *Quam eſſentiam*, inquit, *habebit eorum opinione factus homo mutata divinitate in carnem? Et quam habebit Deus mutata carne in Deum? Mutatio enim duarum Naturarum inter ſe, interitus eſt ambarum.*

Nec ſolum poſt hæreſes Apollinaris & Eutychetis jam ortas, verumetiam poſt Monothelitarum hæreſim effuſam, conſcriptus videtur iſte Liber. Nam in eo maxima pars ejus verſatur ut duas in Chriſto operationes probet; alioqui naturarum confuſionem ſecuturam: ſic nempe habet cap. 5. *Carnem a Verbo aſſumptam, unam & eamdem operationem habere, quam Divinitas, propter aſſumptionem; Divinitatem vero eamdem paſſionem, quam caro propter exinanitionem: ſic mutationem ſimul & mixtionem, ac confuſionem, & ambarum naturarum in ſeipſas converſionem tradunt. Si enim caro aſſumpta eamdem operationem habet, quam Divinitas, liquet factum eſſe natura Deum, habereque omnia, cum quibus naturaliter intelligitur Deus: & ſi Divinitas exinanita eamdem paſſionem ſubit, quam caro, liquet factam eſſe natura carnem, habereque illa omnia, cum quibus naturaliter noſci poteſt caro. Quæ enim inter ſe ſunt ejuſdem operationis, & efficientiæ, ac cognitionis, & omnino idem patiuntur, nullam naturæ differentiam recipiunt.*

Et cap. 6. *Qui eamdem operationem diverſis naturis Chriſti tribuit, confuſionem naturalem ſimul introducit, & diviſionem perſonarum: cum naturalis eſſentia naturarum, per mutationem proprietatum penitus ſublata ſit.*

Et cap. 7. *Creator omnium ex Sancta Virgine Maria, in conceptu puro, ſine mutatione, animam intelligentem cum corpore ſentiente ſibi ſubſtantialiter uniens, factus eſt homo, natura a peccato alienus, Deus Verbum, idem Deus totus, idem item homo totus, Divinitate quidem divina operans per ſanctam carnem, quæ natura non erant carnis: humanitate vero humana, quæ natura non erant Divinitatis, patiens ſubſtentatione Divinitatis: Nihil divinum nudum corpore operans, nihilque humanum expers Divinitatis: ſervans ſibi novum modum, quo utraque, divina ſcilicet & humana operatus eſt, ut in neutra natura mutatio fieret.* Certe cum hæc Monothelitarum errorem, unicam in Chriſto voluntatem propugnantium, directe petant: veriſimillimum eſt librum illum ante ſeptimum Sæculum, quo exorti ſunt Monothelitæ, elucubratum non fuiſſe.

Deinde ſi extitiſſet tempore Chalcedonenſis Concilii, Theodoretus illa proculdubio teſtimonia adverſus Eutychianos protuliſſet in tribus Dialogis, quos contra ipſos compoſuit: maxime cum alia ex Operibus Hippolyti loca recenſeat, nimirum *ex Oratione de diſtributione talentorum, ex Epiſtola ad quamdam Reginam, ex ſermone in Helcanam & Annam*, quæ minus ſplendida ſunt & diſerta, quam ea quæ proxime adduximus. Non omiſiſſet certe diligentiſſimus Scriptor teſtimonia deprompta ex libro de Theologia & Incarnatione, in ſuum ſcopum tam directe collineantia, & ſuo tam convenientia argumento, ſi in rerum natura liber hujuſmodi extitiſſet.

Denique Beronis & Helices Hæreticorum, contra quos editus fertur, nulla eſt in tota retro Antiquitate memoria.

Dices cum Caniſio, & Poſſevino, errorem de mutatione Divinitatis in humanitatem, vel humanitatis in Divinitatem, eſſe antiquiorem Eutychete, & Apollinari, cum ejus meminerit Sanctus Juſtinus in Expoſitione Fidei: adeoque non eſſe abjudicandum Sancto Hippolyto librum de quo agimus, quod eorum errorem refellat.

Reſpondeo, *Expoſitionem Fidei* non eſſe genuinum Sancti Juſtini Opus: adeoque reſponſionem Caniſii & Poſſevini in auras evaneſcere.

Denique fertur ſub nomine Sancti Hippolyti Libellus ſeu Indiculus *de duodecim Apoſtolis, ubinam quiſque eorum prædicaverit, ubique conſummatus ſit?* Eſſe Sancti Hippolyti nihil probat præter Codicem Regium, ex quo illum edidit Pater Combefiſius Ordinis Prædicatorum, Tomo 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum.

III. CAJUS Zephirini Pontificis temporibus floruit, & Diſputationem inſignem edidit adverſus Pro-

culum

Digitized by Google

culum Montani Sectatorem. Ejus meminerunt Euſebius lib. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 70. *Cajum* Romanæ Eccleſiæ Presbyterum fuiſſe, quin etiam Gentium Epiſcopum ordinatum abſque certa ulla ac determinata Diœceſi, ut Evangelii Fidem gentibus infidelibus inſerret, *Photius* Cod. 48. teſtatur, & libellos duos *De univerſi natura*, quos alii Joſepho, alii Sancto Juſtino, alii Sancto Irenæo adſcripſerunt, edidiſſe; item *Labyrinthum*, ab aliis Origeni attributum, & librum *Contra Artemonis Hæreſim*, ab aliquibus Cajo tribui.

ARTICULUS II.

De Scriptis Origenis.

DE ORIGENIS Scriptis prolixe & erudite omnino differit vir clariſſimus Daniel Huetius, libro 1. Origenianorum. Non eſt noſtri inſtituti ſingula recenſere, & expendare: annotare ſatis erit impræſentiarum, quæ genuina, quæ ſpuria ſint, ac ſuppoſititia Origenis Opera.

Homiliæ 28. in Numeros *Origeni vindicantur. Item* Homiliæ 6. in libros Judicum. *Rivetus refellitur.*

1. Ex Criticorum Heterodoxorum grege Rivetus falſo abjudicat Origeni Homilias 28. in Numeros, Rufino ipſarum Interprete intercedente, ne alteri tribuantur. Ita namque Rufinus in Præfatione ad Urſacium, quam ſuæ interpretationi præfixit: *Quæcumque in Numerorum libro, ſive homiliatico ſtylo, ſive etiam ex his quæ excerpta appellantur, ſcripta reperimus, hæc perurgente te, Romana* [*ut potuimus*] *voce, ex diverſis in unum ordinem collecta digeſſimus.*

Objicit Rivetus, Authorem harum Homiliarum exponere differentiam inter *excludere* & *excidere*, quæ cautio in Græco Authore, qualis eſt Origenes locum non habet.

Reſpondeo, obſervationem illam, quæ extat Homilia 12. Interpretis eſſe, non Authoris; non Origenis, ſed Rufini, qui Scholia & Obſervationes ſuas cum ipſius Adamantii textu permiſcuit frequentius.

2. Homilias novem in libros Judicum, & Homiliam unicam in librum Regum, Origenis genuinas eſſe falſo inficiatur idem Rivetus, ſicut & Homilias in Pſalmos 36. & 37. & 38. Id probat de prioribus & poſterioribus Peroratio Rufini ſubjecta interpretationi Commentariorum Origenianorum in Epiſtolam ad Romanos. *Nam illa*, inquit, *quæ in Jeſu Nave, & in Judicum Librum, & in trigeſimum ſextum, & in trigeſimum ſeptimum, & trigeſimum octavum Pſalmum ſcripſimus, ſimpliciter expreſſimus ut invenimus, & non multo labore tranſtulimus.* Homiliam vero unicam in Reges, ſimillimus ſtylus, ejuſdem Authoris eſſe, eodem Interprete Latine redditam, oſtendit.

Objicit Rivetus, Homiliæ 6. in Librum Judicum Authorem notare, quod *Rex* dicitur *a regendo*. Quam etymologiam Græca vox non patitur.

Reſpondeo, hanc rurſus notam Rufini peſſimi Interpretis munificentiæ acceptam referri, non Origeni.

Objicit idem Rivetus hæc verba ex Homilia in Reges, quæ ipſam Origeni ſuppoſitam probent: *Nolite ergo in nobis requirere quod in Papa Alexandro habetis. Fatemur enim quod omnes nos ſuperat in gratia lenitatis.* Quis enim eſt ille Alexander Papa? (inquit Pſeudo-Criticus.) Si primus Epiſcopus Romanus ejus nominis, multo antiquior eſt: ſin vero Epiſcopus Alexandrinus, multo recentior; ſucceſſit enim Achillæ anno Chriſti 311. cum Origenes extremum diem obiiſſet circa annum 256.

Reſpondeo, neque Alexandrum primum Romanum Pontificem, neque Alexandrum Patriarcham Alexandrinum his Origenis verbis ſignificari; ſed Alexandrum Epiſcopum Hieroſolymitanum, a quo fuerat ad Sacerdotium promotus.

Objicit idem Rivetus, Rufinum Homilias in Pſalmos 36. 37. 38. non indicato Authoris ipſarum nomine, aſſerere ſe de Græco in Latinum tranſtuliſſe, & ad majus legentium commodum in novem Homilias diſſecuiſſe.

Reſpondeo, neceſſe non fuiſſe ut nomen Origenis Rufinus exprimeret, cum de interpretatione illarum Homiliarum a ſe adornata loquitur, qui de Origenis Operibus Latine a ſe redditis agebat, & initio Perorationis nominaverat Origenem: & Origenis eſſe fœtus Homilias iſtas ſatis illarum titulus clamabat.

Ho[illegible] 4. Ca[illegible] Ca[illegible] rum gen[illegible] ru[illegible]

3. Homilias quatuor in Canticum Canticorum, ex Catalogo Operum Origenis perperam expunxit Rivetus, cum nonnullis Criticis, tum Heterodoxis, cum Catholicis: quos refellunt primo verba S. Hieronymi dicentis: *Origenes cum in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipſe ſe vicit.* 2. Origeniani ſtyli promicantes hoc in Opere characteres. Tropologica ubique ſectatur. Propria nomina Hebraica exponit, & ex eorum interpretationibus ſenſus Tropologicos eruit, ut in aliis Operibus. Sæpe precibus ad Deum ſe convertit, eum ad myſticum ſenſum explicandum ſe applicat, quod & in aliis Operibus illi ſolemne eſt. Sua Opera citat (quod & ipſi alibi frequens eſt) nempe Homilias ſuas in Exodum & Judices ſemel, in Numeros quater, Explicationes in Leviticum, & Commentarios in Novum Teſtamentum ter. Homiliæ duæ Origenis in Canticum Canticorum, ſunt ab Sancto Hieronymo fideliter verſæ, & Damaſo Romano Pontifici nuncupatæ, atque a Rufino agnitæ. Earum porro ſententiæ conſimiles ſunt & germanæ earum, quæ in hoc Opere continentur, ut plurium collatione locorum comprobat doctiſſimus Huetius, libro 3. Origenianorum, Sectione 3. numero 7. Denique Origenis Fragmentum *ex ſecundo Tomo Commentariorum in Canticum Canticorum*, decerptum extat etiamnum Græca ad finem Philocaliæ. *Philocalia autem de obſcuris ſacræ Scripturæ locis* a Sanctis Patribus Baſilio Magno, & Gregorio Nazianzeno ex variis Origenis Commentariis excerpta eſt.

His omnibus accedit teſtimonium Caſſiodori locupletiſſimum, libro Divinarum Lectionum, cap. 5. Aſſerit ille Rufinum interpretatum fuiſſe expoſitionem Origenis in Canticum Canticorum, uſque ad illa verba: *Capite nobis vulpes parvulas, exterminantes vineas.* At ipſum Opus de quo agimus, in illa verba deſinit: Origenis igitur genuinum eſt. En Caſſiodori verba: *In Cantico Canticorum duabus Homiliis expoſitionem Origenis idem Sanctus Hieronymus Latinæ linguæ multiplicator egregius, ſua nobis, ut conſuevit, probabili tranſlatione proſpexit. Quam item Rufinus Interpres eloquentiſſimus, adjectis quibuſdam locis, uſque ad illud præceptum, quod ait: Capite nobis vulpes puſillas, exterminantes vineas, tribus libris latius explicavit.* Perperam tamen illud Opus in Homilias diſtributum eſt a Rufino, cum ſit continens & perpetua explanatio, & pars Tomorum decem, quos in Cantica ſcripſiſſe Origenes memoratur.

Riv[illegible] Obj[illegible] unc[illegible] reſp[illegible] tur

Objiciunt Rivetus, & alii ex Heterodoxis Critici, poſt Eraſmum, in Prologo iſtius Operis Græcos laudari velut alienos: *Cum apud Græcos*, inquit, *qui eruditi & ſapientes videntur.* Colligi præterea ajunt ex interpretatione *amoris, charitatis, dilectionis, cupidinis*, Authorem illarum Homiliarum eſſe Latinum, non Græcum Patrem, adeoque nec Origenem. 3. Idem concludunt ex illis verbis, quibus Philoſophiæ diviſionem exponit: *Generales Diſciplinæ*, inquit, *quibus ad rerum ſcientiam pervenitur, tres ſunt, quas Græci, Ethicam, Phyſicam, & Theoricem appellaverunt. Nos has dicere poſſumus, Moralem, Naturalem, & Inſpectivam. Nonnulli ſane* [*apud Græcos*] *etiam Logicen* [*quam nos Rationalem poſſumus dicere*] *quarto in numero poſuerunt.*

Reſpondeo ad primum, Græcos ab iſtarum Homiliarum Authore laudari velut alienos a religione ſua, non ut alienos a lingua, & a Gente. Hic enim Græcos non opponi Latinis, ſed Chriſtianis, omnino certum eſt ex conſequentibus: *Non ergo mirum eſſet*, inquit, *ſi & apud nos, ubi quanto plures & imperitiores videntur.* Quæ verba non ad Latinos tantum, ſed ad Chriſtianorum omnium cœtus pertinent. Certe Ethnicos omnes a Sancto Luca Græcos appellari evidens eſt, ut etiam a S. Paulo in ſuis Epiſtolis: unde Judæi Græcis, id eſt, Ethnicis, ſeu Gentilibus, ab ipſo paſſim opponuntur.

Ad 2. Reſpondeo, interpretationem vocum illarum, *amoris, charitatis*, &c. Rufino Interpreti peſſimo adſcribendam eſſe, non Authori illorum Commentariorum, ſeu Homiliarum.

Ad

Ad 3. reſpondeo, ejuſdem Rufini eſſe expoſitiones illas, & hæc verba [*Græci & apud Græcos*] Enimvero eum Græca Latinis quidem literis, verbis autem Græcis primo reddidiſſet Rufinus: eadem Latine rurſus interpretatus eſt, ne forte a Latinis non intelligerentur. Ejuſdem Rufini eſt, quod Robertus Cocus Anglus obſervat ſcripſiſſe Authorem hujus Commentarii, *Verbum Dei apud Græcos maſculino genere proferri, apud nos neutro genere.*

Homiliæ 39. in Lucam, *aſſeruntur Origeni.* 4. Homilias triginta novem in Lucam, Origeni perperam abjudicant Dallæus, aliique ex Heterodoxis: Nam Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum inter Opera a ſe edita, *Homilias triginta novem in Lucam* recenſet. Homilias autem numquam ſcripſit ipſe Hieronymus, Interpres igitur illarum tantum fuerit neceſſe eſt. At in Prologo ad Paulam & Euſtochium, ſe eas ex Origene tranſtuliſſe profitetur. *Quamobrem petiſtis*, inquit, *ut contemptis iſtiuſmodi nugis, ſaltem triginta & novem Adamantii noſtri in Lucam Homilias ſicut in Græco habentur, interpreter, moleſtam rem, & tormento ſimilem, alieno, ut ait Tullius, ſtomacho, & non ſuo ſcribere: quam tamen idcirco nunc faciam, quia ſublimiora non poſcitis.* 2. Rufinus in Invectiva in Sanctum Hieronymum multa notat, quæ in his Homiliis ipſum infide tranſtuliſſe contendit. 3. S. Hieronymum *ultra 70. libellos Origenis, quos Homiliticos appellavit, tranſtuliſſe*, refert Rufinus in Præfatione ad libros περὶ ἀρχῶν. Fatetur hoc Hieronymus ipſe Apologia prima. Notat Rufinus Homilias in Lucam, in Iſaiam, Jeremiam, & Ezechielem, Hieronymus in Prologo in Ezechielem, teſtatur quatuordecim tantum in Jeremiam, & totidem in Exechielem ſe tranſtuliſſe. Homiliæ autem in Iſaiam tantummodo novem ſunt: quibus ſi addas duas in Cantica, adhuc extant tantum triginta novem. Libellos igitur ultra ſeptuaginta ab Hieronymo verſos invenire numquam poteris, niſi illis triginta novem Homilias in Lucam a Rufino memoratas annumeres.

Dallæi Objectionibus reſpondetur. Objiciunt primo Pſeudocritici, Authorem harum Homiliarum Latinum eſſe, adeoque Origeni falſo adſcribi. Probant antecedens, primo quia obſervat, *Gratia plenam, Græce κεχαριτωμένην dici* .... 2. quia Homilia 5. hæc habet; *Ego autem ſum ἄλογος quod licet Latinus aliter expreſſerit, tamen proprie transferri poteſt, abſque ſermone, vel ratione.* 3. Quia Homilia 16. notat, *Cadaver a caſu nomen accepiſſe*. 4. Quia Homilia 35. ait, *Diſcrimen nominis vel cum articulo, vel abſque articulo poſiti, apud Græcos magis intelligi*. 5. In eadem Homilia advertit, *Quadrantem ſive minutum, Græce tenue dici poſſe.*

Reſpondeo, nego antecedens. Ad primam probationem reſpondeo, hanc obſervationem non eſſe Origenis, ſed Latini Interpretis, nimirum Sancti Hieronymi, qui ad eam obſervationem inſerendam coactus fuit. Cum enim obſervaſſet Origenes, hanc vocem in ſalutatione prorſus inuſitatam eſſe, eamque Hieronymus reddidiſſet *Gratia Plenam*, duobus ſcilicet vocabulis, quorum neutrum rarum eſt, neceſſe habuit adderre [*quod Græce dicitur κεχαριτωμένην.*] Id quidem, ut & alias obſervationes a ſe ex neceſſitate interpretationis clarioris additas probabile eſt Sanctum Hieronymum parentheſibus, aut clauſulis quibuſdam a textu reliquo diſtinxiſſe: ſed Exſcriptorum deinde & Librariorum incuria fuiſſe cum textu confuſas.

Ad ſecundum reſpondeo, hæc rurſus verba eſſe interpretis Sancti Hieronymi. Origenes mutum probaverat populum Iſraeliticum, quod Sermonem, id eſt, Chriſtum rejeciſſet; idque pluribus Scripturæ locis expoſuerat, qui Origeniani ſtyli character eſt. Citaverat inter alia hæc verba Moyſis, Exodi 5. verſu 2. ἐγὼ δὲ ἄλογός εἰμι. Sanctus Hieronymus, cum nihil hujuſmodi in Latinis codicibus inveniret, ſed forte id quod nunc legimus, *Cum incircumciſus labiis ſim*, ut & Hebræa ſonant & Theodotionis Verſio, vel *tardi ſermonis* (ut antiquitus legebatur.) Neceſſe putavit admonere quod licet Latinus aliter expreſſerit ἄλογος, tamen proprie transferri poteſt, *abſque ſermone vel ratione.*

Ad tertium reſpondeo, hæc verba eſſe mere Origeniana. Exponit quippe ibi Origenes verſiculum 34. capitis 2. Evangelii ſecundum Lucam, *Ecce hic poſitus eſt in ruinam*. Et huic applicat locum Sancti Matthæi: *Et de hac ruina dicitur*, inquit, *ubicumque fuerit cadaver, ibi congregabuntur aquilæ*. Quæ applicatio ne coacta nimis videretur, addidit, πτῶμα γὰρ ἀπὸ πτώσεως λέγεται, id eſt, *Cadaver quippe a caſu nomen accepit.*

Ad quartum reſpondeo, hanc rurſus obſervationem eſſe S. Hieronymi. Obſervaverat Origenes, ἐπ' ἄρχοντα *Principem*, dici ſine articulo; πρὸς τὸν κριτὴν *Judicem*, cum articulo, qui ſingularitatem ſignificat. Inde collegerat *Principem*, eſſe unum Angelorum, qui multi ſunt: *Judicem* vero eſſe unicum illum Jeſum Chriſtum. Hoc porro plane ſapit ſtylum Origenis. Nemo enim toties vim articuli urget ac Adamantius. Hieronymus autem, cum videret hominem Græce neſcientem id capere non poſſe, notavit *id apud Græcos magis intelligi.*

Ad quintum reſpondeo, iſtam adhuc obſervationem eſſe Sancti Hieronymi. Cum enim luſiſſet Origenes in voce λεπτὸν, & oſtendiſſet peccatum eſſe vel pingue, & craſſum, vel tenue, & ſubtile, S. Hieronymus videns hæc a Latinis intelligi non potuiſſe per *quadrantem*, vel *minutum*, monuit id quod *minutum dicitur*, *tenue* dici poſſe ſecundum vim Græci vocabuli. Eidem S. Hieronymo tribuenda ſunt illa verba Homiliæ 22. *Græcus ſermo, hoc quod eſt converti in lapides ſignificantius ſonat.*

Objiciunt ſecundo, in his Homiliis quædam eſſe ab Origenis genio, more & ſenſu aliena, ut quod Homilia 25. dicitur Spiritus Sanctus *tertia perſona a Patre, & Filio*. Uſus namque ita diſtinctus iſtius vocis, *Perſona*, ab Origene alienus eſt.

Reſpondeo, futilem eſſe illam objectionem, & falſo fundamento nixam; Origenes enim Tomo 2. in Joannem diſtincte uſurpat nomen perſonæ, eum dicit τρεῖς ὑποστάσεις. Quem locum ita vertit Ferrarius, *Nos autem qui tres perſonas, Patrem, & Filium, atque Spiritum Sanctum eſſe credimus.*

Objiciunt tertio, ſecum pugnare Origenem, ſi ipſius ſint Homiliæ iſtæ. Cum enim doceat ſolos libros Legis Saducæos admiſiſſe, Homilia 39. loca quædam ex Iſaia, & Pſalmis citans, addit, *Quæ omnia corporaliter intelligentibus Saducæis, qui erant portio Judæorum, dicit Salvator, Neſcitis Scripturas, neque virtutem Dei.*

Reſpondeo, non aſſerere ibi Origenem, Saducæos in Canonem Scripturarum Prophetas recepiſſe. Ait dumtaxat, Saducæos male intellexiſſe Prophetas. Potuerunt autem male intelligere ea quæ in cenſum ſacrarum Scripturarum non referebant.

5. Homiliæ quæ inſcribuntur *In diverſos*, *non* ſunt Origenis. Latini Scriptoris eſſe pleraſque, ſtylus arguit. Secunda *Manichæorum* & *Arianorum* meminit, qui poſt Origenis tempora eruperunt: & Filium Patri dicit eſſe ὁμοούσιον.

6. Commentariorum in Job libri tres, qui duo priora Jobi capita cum tertii portione complectuntur, ſunt Origeni ſuppoſiti. Nam & ſtylus Origeniani plane diſſimilis eſt, innumeris battologiis, & jejunis Rhetoricæ figuris redundans, contra Origenis conſuetudinem. 2. Sententias continent ab Origene alienas: Libro namque ſecundo ait: Chriſtum prædicaſſe tribus annis, & dimidio; Cum Origenes lib. 4. Periarchon, cap. 1. & Homilia 32. in Lucam, unum dumtaxat annum Chriſti prædicationi aſſignet. 3. Luciani Martyris cum laude meminerunt, Origenis temporibus multo recentioris. 4. Poſt Arianæ hæreſeos ortum, ab homine item Ariano ſcriptos eſſe, colligitur ex eo quod ſacra *Triadis*, & ὁμοούσιον vocabula ſugillet, & trium perſonarum in una eſſentia adoratores inſectetur petulantius. *Tria cornua fecit diabolus*, inquit, *in typum atque figuram trionymæ illius ſectæ, triumque Deorum hæreſis, quæ univerſum orbem terræ in modum tenebrarum replevit; quæ Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum aliquando tamquam tres colit, nonnumquam unum adorat, quemadmodum Græcorum lingua memoratur, Triada, vel Homouſion. Iſtam ergo Trinitatis ſectam & hæreſim, atque infidelitatem jam olim deſignans verſutiſſimus ille diabolus, tria cornua miſit ad Job deprecandum. Sic namque etiam nunc memorata trionyma hæreſis præſertim prædatur, atque expugnat Eccleſiam.* 7. Al-

Commentarii in Job, *non ſunt Origenis.*

7. Alter Commentarius in Job, qui totum Jobi Librum Paraphraſtice ſecundum ſenſum hiſtoricum breviter ediſſerit, ſpurium etiam Origenis Opus eſt. Primo quia nuſquam divertit in allegorias, præter Origenis morem. 2. Quia Manichæorum, & Luciani Martyris etiam meminit, qui Origene fuerunt recentiores. 3. Vocem ὁμοούσιον ſugillat, & Catholicos homouſiaſtarum nomine traducit. 4. Stellas animæ expertes eſſe aſſerit, cujus contrarium Origenes eſt opinatus. 5. Moſem libri Job ſcriptorem eſſe affirmat in Prologo iſtius commentarii. At Origenes lib. 6. contra Celſum, librum Job Moyſe antiquiorem eſſe tradit: & Philocaliæ cap. 5. libros dumtaxat quinque Moſem conſcripſiſſe affirmat.

Lamentum Origenis, Apocryphum.

8. *Lamentum Origenis*, falſo præfert ipſius nomen: quamquam editio Merlini, & Codex MS. Bibliothecæ Regiæ hunc ipſi libellum tribuant, necnon Vincentius Bellovacenſis, in Speculo Doctrinali, lib. 18. cap. 43. Ipſi Gelaſius Pontifex Maximus in Concilio Romano hanc inuſſit notam; *Liber qui appellatur, de Pœnitentia Origenis, apocryphus.*

Dialogus contra Marcionitas, *non eſt Origenis.*

9. *Dialogum de Orthodoxa fide*, qui & *contra Marcionitas* inſcribi ſolet, non eſſe Origenis conſtat tum ex aliis momentis quæ in ſuperioris ſæculi Diſſertationibus attigimus: tum ex eo quod in eo Dialogo Catholicam de tunicis pelliceis Adami, de Anima, & reſurrectione ſententiam propugnet: cum in contrarias opiniones Origenes abierit. Difficultatem faceſſit Sanctorum Baſilii, & Gregorii Nazianzeni authoritas, qui fragmentum e parte tertia iſtius Dialogi depromptum in Philocalia exſcripſerunt, quam ex ſinceris Origenis Operibus contexuere. Sed veriſimile eſt Sanctis illis Patribus fucum feciſſe Dialogi titulum, qui nomen Adamantii præfert, quod in eo primas partes tractet Origenes; non quod ab ipſo fuerit conſcriptus: quemadmodum Lælii & Catonis nomina præferunt Dialogi de Amicitia & de Senectute apud Ciceronem, non quod a Catone, vel Lælio editi ſint, ſed quod primæ partes ipſis tribuantur. Præterea Euſebius Author antiquior, & in perſcrutandis Origenis rebus diligentia nulli ſecundus, idem iſtud fragmentum, quod Philocaliæ inſertum eſt, lib. 7. de Præparatione Evangelica refert, Maximoque tribuit, in lib. περὶ ὕλης, non Origeni. Denique ad finem fragmenti hujus, quod Philocaliæ cap. 23. inſertum eſt, Scholion iſtud reperitur in Codice Bibliothecæ Regiæ MS. ex quo hoc Opus edidit Joannes Tarinus, & Latinitate donavit: *Hæc e ſeptimo libro Evangelicæ Præparationis Euſebii Pamphili deprompta ſunt. Sunt autem Maximi, ut ait ipſe Euſebius, non ignobilis inter Chriſtianos Scriptoris. Totidem vero verbis ſcripta ea inveniuntur in Origenis adverſus Marcioniſtas, aliosque Hæreticos Dialogo, agente Eutropio, defendente Megethio.*

10. Maxima cautione legendus eſt Origenes, de quo dictum eſt: *Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus* (ut Caſſiodorus notat, lib. de Inſtitutione Divinarum Scripturarum, cap. 1.) Habendaque ſunt ejus Scripta more anethi (ut ait idem author.) Ejus ſucco condienda eſt ſacræ Scripturæ lectio: decoctus ipſe, exſucceuſque projiciendus eſt.

Origenis Elogium.

Verum antequam Origenis Scripta deſeramus, elegantem ejus commendationem ſubjicere lubet ex Vincentio Lirinenſi, in priore Commonitorio, cap. 23. *Sed ego ita arbitror*, inquit, *quod cum multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo pene ſit qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura adeo præclara, adeo ſingularia, adeo mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis aſſertionibus ejus fidem, quivis facile judicaret. Nam ſi vita facit authoritatem, magna illi induſtria, magna pudicitia, patientia, tolerantia. Si genus, vel eruditio, quid eo nobilius, qui primum in ea domo natus eſt, quæ eſt illuſtrata Martyrio? Deinde pro Chriſto, non ſolum patre, ſed omni facultate privatus, tantum inter ſanctæ paupertatis profecit anguſtias, ut ita nomine Dominicæ confeſſionis ſæpius, ut ferunt, affligeretur. Neque vero hæc in eo ſola erant, quæ cuncta poſtea tentationi forent; ſed tanta etiam vis ingenii, tam profundi, tam acris, tam elegantis, ut omnes pene multum longeque ſuperaret: tanta doctrinæ, ac totius eruditionis magnificentia, ut pauca forent divinæ, fortaſſe nulla humanæ Philoſophiæ, quæ non penitus aſſequeretur: cujus ſententiæ cum Græca non ſufficerent, Hebræa quoque elaborata ſint. Eloquentiam vero quid memorem? Cujus fuit tam amœna, tam lactea, tam dulcis oratio, ut mihi ex ore ipſius non tam verba, quam mella quædam fluxiſſe videantur. Quæ non ille perſuaſu difficilia diſputandi viribus elimpidavit? Quæ factu ardua, non ut facillima viderentur, effecit? Sed forſitan argumentorum tantummodo nexibus aſſertiones ſuas texuit? immo plane nemo umquam Magiſtrorum fuit, qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed credo pauca conſcripſit? Nemo mortalium plura, ut mihi ſua omnia non ſolum non perlegi, ſed ne inveniri quidem poſſe videantur. Sed forſitan diſcipulis parum felix? Quis umquam felicior? Nempe innumeri ex ſinu ſuo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confeſſores, & Martyres extiterunt. Jam vero quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulo religioſior ex ultimis mundi partibus advolavit? Quis Chriſtianorum non pene ut Prophetam? Quis Philoſophorum non ut Magiſtrum veneratus eſt? Quam autem non ſolum privatæ conditioni, ſed ipſi quoque fuerit reverendus Imperio, declarant Hiſtoriæ, quæ eum a Matre Alexandri Imperatoris, accitum ferunt, cæleſtis utique ſapientiæ merito, cujus & ille gratia, & illa amore flagrabat. Sed & ejuſdem Epiſtolæ teſtimoniam perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Principum Chriſtianus fuit, Chriſtiani Magiſterii authoritate conſcripſit: de cujus incredibili ſcientia ſi quis referentibus nobis, Chriſtianum non accepit teſtimonium, ſaltem teſtificantibus Philoſophis gentilem recipiat confeſſionem; Ait namque impius ille Porphyrius, excitum ſe fama ipſius, Alexandriam, puerum fere, perrexiſſe, ibique eum vidiſſe jam ſenem: ſed plane talem tantumque qui arcem totius ſcientiæ condidiſſet.*

ARTICULUS III.

De Ammonio, Julio Africano, & Sancto Cornelio.

I. AMmonius Alexandrinus Philoſophus Chriſtianus, Plotini, Longini, & Amelii Præceptor, in Fidei Chriſtianæ profeſſione ad obitum uſque conſtantiſſimus, falſo accuſatus eſt a Porphyrio, quod ejurata Chriſtiana religione, ad ritus Ethnicorum defeciſſet. A qua calumnia ipſum vindicant Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 66. Inter præclara ingenii ſui monumenta librum *De conſonantia Moyſi & Jeſu edidit, & Evangelicos Canones.*

Harmonia 4. Evangeliſtarum, dicta olim *Diateſſaron*, quæ in Bibliothecis Patrum ſæpius excuſa eſt, falſo præfert nomen Ammonii; eſt enim Tatiani Syri fœtus. Eſt vero Ammonii altera Harmonia adſcripta Tatiano. Occaſionem dedit errori Victor Capuanus Epiſcopus, qui huic Operi Præfationem adjunxit & Tatiano incaute ſuppoſuit Harmoniam ab Ammonio conſcriptam. Unde contigit ut quæ Tatiani erat, Ammonio deinde tribueretur. Hac autem nota dignoſci utraque facile poteſt, quod Tatianus ex ſua concordia expunxerit omnes Genealogias Chriſti, hæretica fraude: Ammonius vero illas Operi ſuo inſeruit. Denique Zacharias Chryſopolitanus Epiſcopus qui florebat anno 1157. Harmoniam ex Evangeliorum verbis contextam, a Præfatione Sancti Lucæ exordium ducentem, & Genealogias continentem, vindicavit Ammonio, doctiſſimiſque illuſtravit Commentariis. Floruit porro Ammonius circa annum Chriſti 222.

II. Julius Africanus Chronologus inſignis, ſub Marco Aurelio Antonino Eliogabalo Imperatore legationem obiit pro inſtauratione urbis Emmaus, quæ poſtea Nicopolis appellata eſt. Libros *Ceſtorum* compoſuit, ita inſcriptos propter argumentorum varietatem, numero 14. ſecundum Photium, & quinque Chronicorum libros ab exordio mundi ad Chriſti Adventum ſeriem temporum perducentes: & ab Adventu Chriſti uſque ad Macrini Imperatoris tempora rerum geſtarum ſummam repetentes.

Scripſit ad Origenem Epiſtolam *de Suſannæ Hiſtoria*, quam Apocrypham eſſe contendebat, tum quod

in

Digitized by Google

in Hebraico Scripturæ textu non hebeatur, tum quod cum Hebraica etymologia non conveniant *τῷ σχίνῳ λίσαι, ϗ ἀπὸ τῦ πρίνε πρίσαι*. Illud ferme unum ſupereſt tanti viri monumentum, præter nonnulla fragmenta quæ ex ejus Chronologia Euſebius, & Sanctus Hieronymus in ſuis lucubrationibus interdum protulerunt. Ejus tanti ponderis viſa eſt Sancto Auguſtino authoritas, ut ejus opinionem de duobus Patribus Joſeph, altero naturali, ſcilicet Jacob, altero legali, ſcilicet Heli, ſequi maluerit, quam quod dixerat in libris contra Fauſtum, quos dum ſcriberet, Julii Africani Opus nondum legerat: Unius ſcilicet natura, alterius adoptione fuiſſe filium. Quam ſententiam emendat lib. 2. Retractationum, cap. 7.

Scripſit etiam Epiſtolam ad Ariſtidem, in qua repugnantiam quæ videtur eſſe in Genealogia Chriſti Salvatoris ſecundum Matthæum & ſecundum Lucam, exponebat, & ſolvebat. Hæc Epiſtola deſideratur. Quæ de hoc Authore diximus, deprompta ſunt ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 24. ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 74. ex Photio in Bibliotheca, Codice 34. Non audiendi porro, qui duos Africanos fingunt, Lybium unum, Gentilem, Ceſtorum Authorem, qui *Ceſtus* cognominatus ſit; alterum Palæſtinum, Chriſtianum, Chronologiæ, aliorumque Operum, quæ mox recenſuimus, Scriptorem. Uni enim eidemque Ceſto, & alias lucubrationes, Euſebius, Sanctus Hieronymus, & Photius vindicant. Lybia oriundus eſſe potuit, ut ait Suidas, nec reclamat Euſebius, qui ejus patriam ſilet: in Palæſtinam poſtmodum migrare, Emmaunte morari, & legationem obire; *Ceſtus* denique ob libros Ceſtorum appellari, quemadmodum Clemens Alexandrinus ob libros Stromatum, *Stromateus* interdum nuncupatus eſt.

III. Sanctus Cornelius Romanus Pontifex, quatuor Epiſtolas dedit ad Fabium Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum (Flavianum S. Hieronymus appellat.) Poſterioris quæ de Novatianæ hæreſeos cauſis ac damnatione agebat, Fragmentum extat apud Euſebium, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 35. Extant duæ aliæ ad Sanctum Cyprianum datæ, quæ inter ejus Epiſtolas recenſentur 46. & 48. Ipſi affictæ ſunt ac ſuppoſitæ Epiſtolæ duæ, quas Conciliorum editiones ex Iſidori Mercatoris officina repræſentant. Prima inſcribitur: *Chariſſimis atque dilectiſſimis Fratribus, ſanctæ Dei Eccleſiæ filiis, & omnibus Domino recta fide famulantibus.* Et corpora Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, rogante Lucina muliere nobili, de Catacumbis elata mentitur. Altera data fingitur ad Rufum, neſcio quem, nec cujus loci, Epiſcopum. Hujus ſuppoſitionem probant ſacræ Scripturæ ſecundum Verſionem Vulgatam citatio, & ſententiæ ex Actis Concilii Conſtantinopolitani ſub Flaviano, ex Concilio Carthaginenſi I. ex Epiſtola de vita Clericorum ad Oceanum ſub nomine Sancti Hieronymi, ex Concilio V. Romano ſub Symmacho, ex Sancto Ambroſio Epiſtola 29. & aliunde corrogatæ. Ipſi quoque ſuppoſita eſt Epiſtola ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopum, cujus nullus Veterum meminit. Vivere deſiit Sanctus Cornelius anno 253. De eo agit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 77.

ARTICULUS IV.

De Sancti Cypriani, & Pontii Diaconi lucubrationibus.

I. SAnctus Cyprianus, Presbytero Cæcilio ſuadente à quo & Cæcilius cognominatus eſt, Chriſto nomen dedit, cum antea Ethnicus eſſet, Carthaginenſis Epiſcopus conſecratus eſt anno Chriſti 248. Martyrium obiit ſub Valeriano, ejuſque filio Gallieno, Romanis Imperatoribus, anno Chriſti 258. Ejus Vitam Pontius ejus Diaconus, qui illius fuit in exilio ad ejus uſque Martyrii diem comes, conſcripſit. Præfixa eſt ejus Operibus in Editione Pamelii. Ejuſdem Martyris ſanctiſſimi Laudes celebrarunt Sanctus Gregorius Nazianzenus, *Oratione* 18. Sanctus Hieronymus in Catalogo, in Epiſtola ad Paulinum, & ad Magnum Oratorem Romanum, in Commentario ad cap. 51. Iſaiæ, & in cap. 4. Jonæ; Sanctus Auguſtinus in Sermonibus habitis in Natali Sancti Cypriani, Sanctus Paulinus in Natali 11. Prudentius Hymno 5. Vincentius Lirinenſis Commonitorio 1. cap. 11. Sanctus Maximus Taurinenſis, & Sanctus Petrus Chryſologus in Sermonibus, Ennodius Ticinenſis in Hymnis, Sanctus Fulgentius in Sermonibus, Caſſiodorus lib. Divinarum Lectionum, cap. 19. & 28. Facundus lib. 19. cap. 3. & alii.

S. Cypriani Opera dubia.

II. Dubia Sancti Cypriani, ac ſuppoſititia Opera ſtudioſis viris indicare operæ pretium eſt. Libros *de Spectaculis, de Diſciplina & bono Pudicitiæ, de Laude Martyrii ad Moyſem & Maximum Confeſſores, & ad Novatianum*, Eraſmus propter nonnullam ſtyli diſſimilitudinem Sancto Cypriano abjudicat. Refragatur Pamelius. Dubii certe ſunt, quamvis S. Cypriano non prorſus indigni.

Liber De Cardinalibus Operibus Chriſti, *non eſt S. Cypriani, ſed Arnoldi Abbatis Bonævallis, qui anno Chriſti circiter 1160. vixit.*

III. Liber de Cardinalibus Operibus Chriſti ad Cornelium Papam 12. Sermones complexus, ſcilicet de Nativitate, De Circumciſione Chriſti, de Stella & de Magis, de Baptiſmo Chriſti, de ejus Jejunio & tentationibus, de Cœna Domini, de ablutione pedum, de Unctione Chriſmatis, de Paſſione, de Reſurrectione, de Aſcenſione Chriſti, & de Sancto Spiritu, non eſt Sancti Cypriani: Nec enim vetera MSS. Cyprianicorum Operum illum exhibent, nec ſtylus Cyprianum ſapit: nec doctrina Cyprianicæ conſonat. Convenitne enim, amabo te, cum Cypriani ſententia de Baptiſmo Hæreticorum iterando, quod habetur in Sermone de Baptiſmo Chriſti? *Chriſtum baptizatum a ſervo, ne conſervi conſervorum miniſterium detrectarent, vel aliquis cuiquam in hoc opere præferretur, quoniam ſive Judas, ſive Paulus baptizet, Chriſtus peccatum lavat, abſolvit, & delet. Sic Rachel & Lia, Balam, & Zelpham maritis accomodant, & liberos accipiunt ex uteris ancillarum.* Denique Codex MS. Oxonienſis Collegii omnium Animarum hunc librum repræſentat ſub nomine Arnoldi Bonavillarenſis Abbatis, ad Hadrianum Papam: unde hunc, Arnoldo Abbati Bonævallis in Diœceſi Carnotenſi, qui tempore Hadriani IV. floruit Eruditi conſentiunt adſcribendum.

Liber De Aleatoribus, *non eſt S. Cypriani.*

IV. Liber *de Aleatoribus*, nequaquam genuinus eſt Sancti Cypriani fætus. Ejuſque ſtylus non eſt ita facilis, nitidus & elegans, ac Cyprianicus. Author Novatianorum errori favet his verbis, *Nam qui delinquit in Deum, nulla fit excuſatio, nec indulgentia ulla, & nemini venia datur.* Denique incredibile eſt quod tempore Sancti Cypriani, quo ſervebat perſecutio, quo ad ſacra miniſteria viri inculpatæ, & probatiſſimæ vitæ aſſumebantur, tanta Clerum invaſiſſet corruptela, ut Sacerdotes alea vulgo luderent; quod in iis vitium Author iſtius libri gravius perſtringit, ut in cæteris Chriſtianis.

Liber De Montibus Sina & Sion, *non eſt S. Cypriani.*

V. Liber *de Montibus Sina & Sion, adverſus Judæos*, Sancto Cypriano perperam inſcribitur in Codicibus quibuſdam MSS. quos Pamelius appellat. Nec enim Sancti Cypriani ingenium, eruditionem, & elegantiam refert hujus libri ſtylus; nec Hebraicorum nominum interpretationes Cyprianus afferre ſolet, quod præſtat Author hujus libri; denique *Filium Dei Spiritum Sanctum* Cyprianus non dixiſſet, quod hujus Operis Parens ſcripſit: *Ita invenimus*, inquit, *ipſum Salvatorem per Salomonem ſpeculum immaculatum Patris eſſe dictum, eo quod Spiritus Sanctus Dei Filius geminatum ſe videat; Pater in illo, & Filius in Patre, utrique ſe in ſe vident, ideo ſpeculum immaculatum.*

Carmina S. Cypriano ſuppoſita.

VI. Carmen inſcriptum *Sodoma*; carmen aliud *Ad Senatorem Apoſtatam*, & Hymnus *de Paſcha Domini*, falſo Sancto Cypriano adſcribuntur. Hymnum illum quædam MSS. Victorino tribuunt.

VII. Orationes duæ, una *Pro Martyribus*, altera quam dixiſſe fertur Cyprianus *In die Paſſionis ſuæ*, dubiæ ſunt Eraſmo. Eas vero tum ex ſtyli convenientia, tum ex Codicum MSS. fide S. Cypriano vindicat Pamelius.

Liber De Singularitate Clericorum, *S. Cypriano ſuppoſitus.*

VIII. Liber *de ſingularitate Clericorum*, indignus eſt Sancto Cypriano propter vocum barbariem. Nuſquam enim leges in germanis Cypriani Operibus duras illas & impuras voces, *inordinaliter, contubernaliter, conjugalitas, vulgaritas, abſentare, ancillare*, & alias

& alias hujuſmodi. Hunc librum Origeni quidam adſcripſerunt, ſed falſo. Nam incredibile eſt Origenem, qui cum puellis aſſidue verſabatur, quique earum opera ſuorum ad exſcriptionem utebatur librorum, proprio Opere coarguiſſe contubernium Clericorum cum mulieribus. Perperam etiam tribuitur Sancto Auguſtino tum in Codice Corbejenſi, tum a Philippo Abbate Bonæ Spei, in lib. de Continentia Clericorum, cap. 67.

Alia Opera S. Cypriano ſuppoſita.

IX. Expoſitio in Symbolum Apoſtolorum olim S. Cypriano adſcripta, Rufino Aquilejenſi Presbytero, legitimo Authori reſtituta eſt.

X. Liber ad Vigilium, de Judaica incredulitate, eſt Celſi cujuſdam in altercationem Jaſonis, & Papiſci Præfatio. Jaſo Hebræus erat gente, religione Chriſtianus; Papiſcus vero Patria Alexandrinus, religione Judæus. Diſputationem inter ſe habuerunt, quam ſe Græce legiſſe Nicolaus Faber teſtatur. Hujus altercationis meminit Origenes libro 4. contra Celſum, dicens: *Quod ſi quis æquiore animo Jaſonis & Papiſci Scripta perlegerit, profecto comperiet non irridendum eſſe librum, in quo Chriſtianus ex Judaicis Scriptionibus cum Judæo diſputans deſcribitur, & plane demonſtrans, quæ de Chriſto extant vaticinia, Jeſu ipſi congruere*. Hanc Diſputationem Græco ſermone exaratam Latinitate donavit quidam Celſus, & Verſioni ſuæ hanc Præfationem adjunxit, & Vigilio Epiſcopo nuncupavit; quem Vigilium Tridentinum Epiſcopum fuiſſe veriſimile eſt, Martyrio coronatum, ut illi prædixit hujuſce Præfationis Author. Porro cum Vigilius ille vixerit Sancti Ambroſiii tempore, liber de Judaica incredulitate Cypriani eſſe non poteſt.

XI. Liber *Adverſus Judæos qui inſecuti ſunt Chriſtum*, Cypriano abjudicatur omnium Eruditorum conſenſu; uti & Liber *de revelatione capitis Beati Joannis Baptiſtæ*: qui Authoris longe recentioris eſt, cum meminerit Pipini Regis Aquitanorum. Librum *de duplici Martyrio*, Cypriani non eſſe in confeſſo eſt apud Eruditos, cum Diocletiani Imperatoris, & Belli Cæſarei contra Turcas in eo mentio fiat.

XII. Liber *de duodecim Abuſionibus Sæculi*, non eſt Sancti Cypriani. Id probat ſtyli immenſa diverſitas, Scripturæ ſacræ juxta Verſionem Sancti Hieronymi citatio; cenſorium Trithemii, & omnium jam Eruditorum judicium. Fluxa igitur hac in parte Jonæ Aurelianenſis in lib. de Inſtitutione Regia, cap. 3. Gratiani, Ivonis Carnotenſis, & MSS. Anglici, Dunenſis, & Colonienſium Codicum fides, qui Opuſculum iſtud Sancto Cypriano adſcribunt; Sancto Auguſtino non verius adſcriptum eſt ab aliis. Extat etiam in Appendice Tomi 9. ipſius Operum, & incerti Authoris fœtus a Theologis Lovanienſibus pronuntiatur. Pamelius Ebradi cujuſdam, aut Joannis Climaci eſſe ſuſpicatur. Sed ariolari non placet.

XIII. Denique *Cœna*, Sancto Cypriano falſo adſcripta eſt. Hujus Libelli Author geſta Hiſtorica utriuſque Teſtamenti ſub Schemate Cœnæ cujuſdam in compendium redigere tentavit, infeliciter prorſus ac ridicule. Italum fuiſſe conjicit Pamelius, quod vina Italica omnis generis ac ſaporis nota habuerit. *Paſſum*, inquit, *bibebat Jeſus, Marſicum Jonas, Surrentinum Pharao, Pellinum Adam, Gaditanum Moyſes, Creticum Iſaac, Adrianum Aaron, Arbuſtinum Zachæus, Arſinum Thecla, Albenſe Joannes, Campanum Abel, Siguinum Maria, Florentinum Rachel*. Libellus eſt nullius plane pretii: quem proinde MSS. Dunenſe, & Tornacenſe Sancti Nicolai, perperam Sancto Cypriano adſcribunt.

Epiſtolam 67. Sancti Cypriani ad Stephanum Pontificem Maximum datam, de Marciano Arelatenſi Epiſcopo Novatiano, immerito quidam abjudicant Sancto Cypriano, ut oſtendimus Tom. 1. in Diſſertatione de Exordio Prædicationis Evangelicæ in Galliis.

Libri De Unitate Eccleſiæ *Integritas contra Heterodoxos Criticos vindicatur.*

XIV. Liber *de Unitate Eccleſiæ* a quibuſdam inſcriptus, *de ſimplicitate Prælatorum*, ab omnibus quidem agnoſcitur ut Sancti Cypriani genuinum Opus. Sed ejus authoritatem elevare conantur Heterodoxi Critici, quod eorum profliget errores contra ſacram Eccleſiæ Monarchiam, & Sancti Petri Primatum. Hunc itaque librum interpolatum eſſe audacter aſſerit Rivetus, & inſertis quibuſdam adulterinis ſententiis deformatum. Hæc aſſuta eſſe contendit: *Et illi paſcendas mandavit oves ſuas*. Rurſus, *Unam conſtituit cathedram*. Item, *Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia monſtretur*. Et, *Qui Cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit*. Quæ verba, inquit, in variis MSS. Exemplaribus non habentur. In cauſæ tam deſperatæ patrocinium vocatur a Riveto Poſſevinus: qui in ſuo Apparatu Elenchum eorum, quæ in Opuſculo Cypriani de unitate Eccleſiæ ſunt vel addita, vel detracta, vel lapſu Typographi, vel alio prorſus modo ſuppoſita, diligenti quatuor MSS. Codicum, qui in antiquis Catholicorum Bibliothecis in Anglia extabant, collatione cum excuſis, notavit.

Verum licet varias lectiones plurimorum Codicum eſſe non negem, ſententiis tamen diverſas eſſe inficior. Sola & levis quidem verborum variatio eſt, caſuum, modorum, particularum, cum qua ſtat integerrimus ubique ſenſus. Vel ſi quæ ſententiæ a nonnullis MSS. abſint, in aliis optimæ notæ leguntur. Certe licet hæc verba, *Et illi paſcendas mandavit oves ſuas*, a MSS. omnibus abeſſent, idem eſſet Cyprianicæ ſententiæ ſenſus, ſecundum 4. MS. Anglicanum, & veteres excuſos; ſiquidem ita habent: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam.... Et iterum eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit: Paſce oves meas. Super unum ædificavit Eccleſiam*. Hæc vero verba: *Unam Cathedram conſtituit*, repræſentat Cambronenſis Codex MS. ut & ſequentia: *Primatus Petro datur*, &c. & Codices MSS. antiquiſſimi, quibus uſus eſt Manutius, quorum unus 900. annorum erat, necnon Codex quo doctiſſimus Cardinalis Hoſius uſus eſt. Perperam itaque Rivetus hæc aſſuta queritur, cum potius mutilos eſſe Codices, quibus hæc deſunt, perſpicuum ſit. Denique ultimum locum exhibet Codex Cambronenſis, cujus lectionem confirmat Gratianus Diſtinct. 43. cap. *Qui Cathedram*. Cæterum quam ſint conſona iſta verba, quæ aſcititia eſſe pugnat Rivetus, Cyprianicæ doctrinæ, conſtabit ſi cum aliis conferantur certiſſime Cyprianicis, quæ ad probandum Sancti Petri Primatum, in Diſſertatione ſingulari ea de re edita protulimus. Obſervatione dignum eſt, *Pelagium* II. Epiſtola 6. quæ ſecunda eſt ad Epiſcopos Iſtriæ, hæc ipſa teſtimonia, quæ Heterodoxi Critici in *Sancti Cypriani* textum intruſa, vel interpolata aſſerunt, ut genuina illius verba proferre. *Sed & Beatus Cyprianus* (inquit) *egregius Martyr, in libro quem de Unitatis nomine titulavit, inter alia ſic dicit:* EXORDIUM *ab unitate proficiſcitur, & Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia & Cathedra monſtretur: & Paſtores ſunt omnes, ſed grex unus oſtenditur, qui ab Apoſtolis unanimi conſenſione paſcatur.... Et poſt pauca:* HANC *Eccleſiæ unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Cathedram Petri, ſuper quam Eccleſia fundata eſt, deſerit, & reſiſtit, in Eccleſia ſe eſſe confidis?*

XV. In Sancti Cypriani Operibus cavendus eſt error de rebaptizandis Hæreticis, propter quem unum Gelaſius in Romana Synodo ea in Apocryphorum cenſum retulit. De quibus S. Auguſtinus libro 2. contra Creſconium, cap. 32. ſic loquitur: *Ego hujus Epiſtolæ* (ad Jubajanum) *authoritate non teneor, quia literas Cypriani non Canonicas habeo, ſed eas ex Canonicis conſidero, & quod in eis divinarum Scripturarum authoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod autem non congruit, cum pace ejus reſpuo. Ac per hoc ſi ea quæ commemoraſti ab illo ad Jubajanum ſcripta, de aliquo Apoſtolorum, vel Prophetarum Canonico recitares, quod omnino contradicerem, non haberem. Nunc vero quoniam Canonicum non eſt quod recitas, ea libertate ad quam nos vocavit Dominus, ejus viri cujus laudem conſequi non valeo, cujus multis literis ſcripta mea non comparo, cujus ingenium diligo, cujus ore delector, cujus charitatem miror, cujus Martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit, non accipio. Non accipio, inquam, quod de baptizandis Hæreticis, & Schiſmaticis Beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia non accepit; pro qua Beatus Cyprianus ſanguinem fudit*.

S. Cypriani ſtylus.

XVI. Cyprianici ſtyli characteres præclare deſcri-

bit

bit Lactantius libro 5. Divinarum Inſtitutionum, cap. 1. ubi defenſores Chriſtianæ veritatis commendans, hæc habet: *Unus igitur præcipuus, & clarus extitit Cyprianus, qui magnam ſibi gloriam ex artis Oratoriæ profeſſione quæſierat, & admodum multa conſcripſit in ſuo genere miranda. Erat enim ingenio facili, copioſo, ſuavi, & [quæ ſermonis eſt maxima virtus] aperto, ut diſcernere nequeas, utrumne ornatior in loquendo, an facilior in explicando, an potentior in perſuadendo quiſquam fuerit. Hic tamen placere ultra verba, Sacramentum ignorantibus non poteſt, quoniam myſtica ſunt quæ locutus eſt, & ad id præparata ut a ſolis Fidelibus audiantur. Denique a doctis hujus ſæculi, quibus forte Scripta ejus innotuerunt, derideri ſolet. Audivi ego quemdam hominem, diſertum ſane, qui eum immutata una litera Coprianum vocaret, quaſi quod elegans ingenium, & melioribus rebus aptum, ad aniles fabulas contuliſſet. Quod ſi accidit hoc ei cujus eloquentia non inſuavis eſt, quid tandem putemus accidere illis, quorum ſermo jejunus eſt, & ingratus, qui neque vim perſuadendi, neque ſubtilitatem argumentandi, neque ullam prorſus acerbitatem ad revincendum habere potuerunt?*

ARTICULUS V.

De Sancto Gregorio Neocæſareenſi.

SANCTUS GREGORIUS NEOCÆSAREÆ in Ponto Epiſcopus, ob innumera miracula Thaumaturgi promeritus nomen eſt. Cum Athenodoro fratre Præceptorem audivit Origenem, cui & Panegyricum dixit in grati animi monumentum. Extat inter ipſius Opera. Anno 240. a Phædimo Amaſeenſium Epiſcopo Neocæſareæ in Ponto Antiſtes creatus eſt, modo plane mirabili. Cum enim Epiſcopos fugeret, ne ad Sacerdotii faſtigium proveheretur, Sanctiſſimus Præſul ipſum tridui itinere abſentem mente intuitus, erectis ad Deum oculis, divinaque gratia implorata loco manuum impoſitionis illi ſermonem adhibuit, ac dictæ Civitatis deſignavit Epiſcopum (ut teſtatur Sanctus Gregorius Nyſſenus in ejus Vita.)

Ne tamen ipſum exiſtimes abſentem, & invitum fuiſſe conſecratum Epiſcopum, addit Sanctus Gregorius Nyſſenus, ipſum, peractis circa ſe ſolemnibus, quæ ex more celebrari ſolent, id eſt ſacris ritibus Epiſcopalis Ordinationis, commiſſi ſibi Gregis curam ſuſcepiſſe, 17. dumtaxat Chriſtiani Neocæſareæ erant, cum Epiſcopus illius urbis conſecratus eſt. 17. ſupererant Ethnici, cum migravit e vita: Tam fœliciter ea in Eccleſia laboravit. Interfuit primo Concilio Antiocheno adverſus Paulum Samoſatenum. Obiit 17. Novembris, anno Chriſti 265. Lege ejus Vitam a Sancto Gregorio Nyſſeno conſcriptam. Legendus & Euſebius libro 6. Hiſtoriæ, cap. 23. Sanctus Baſilius de Spiritu Sancto cap. 29. Socrates libro 4. cap. 22. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 76.

Expoſitio Fidei, genuinum eſt S. Gregorii Neocæſareenſis Opus.

II. Ejus genuinum eſt Opus brevis Expoſitio Fidei, quam per revelationem a Beata Virgine, & a Sancto Joanne Evangeliſta accepit, teſte Sancto Gregorio Nyſſeno, qui eam integram refert in ejus Vita. Incipit his verbis: *Unus Deus, Pater Verbi viventis, Sapientiæ ſubſiſtentis, & potentiæ, ac characteris ſempiterni: Perfectus perfecti Genitor, Pater Filii unigeniti*. Eamdem refert Rufinus libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Euſebii Latinitate a ſe donatæ, cap. 25. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, in libro de Synodis & de hortu hæreſum, ad Anthimum Diaconum, eamdem recenſet. Ejus quoque verba laudarunt Apocriſarii Gregorii Noni Pontificis Maximi ad recentiorem Germanum Patriarcham pariter Conſtantinopolitanum, alioſque Græcos. Refertur denique in Collectione MSS. Iſidori Mercatoris, Henrici Juſtelli.

Expoſitio Fidei ad Ælianum S. Gregorii Neocæſareenſis ſuppoſita eſt.

III. Alterius Expoſitionis Fidei a S. Gregorio Thaumaturgo editæ meminit Sanctus Baſilius Epiſtola 64. ad Neocæſareenſes, cujus illi verba proferebant ad peſtilentiſſimum Sabellii errorem adſtruendum. Hanc eſſe Gregorii Baſilius non negavit, ſed ipſius verba commoda expoſitione emollire conatus eſt. Dixiſſe Gregorium jactabant: *Patrem & Filium juxta mentis quidem conſiderationem duos eſſe, hypoſtaſi vero unum*. Reſpondet Sanctus Baſilius: *Hoc non dogmatice, ſed contentioſe in diſputatione adverſus Ælianum dictum eſſe; in qua concertatione multi ſunt eorum, quæ deſcripta ſunt, lapſus: quemadmodum, ſi Deus volet, ex ipſis verbis oſtendemus. Deinde cum Gentilem ad fidem adducere niteretur, non exiſtimabat ſibi circa verba exactius diſceptandum eſſe: ſed alicubi conſuetudini ejus, quem ad fidem induceret, nonnihil condonandum: ne forte principalibus at neceſſariis reluctaretur. Quapropter & multas invenias illic voces, quæ jam Hæreticis plurimum addant roboris, utpote creatura, & factura, & ſi quid aliud ejuſmodi eſt. Invenias etiam multa, quæ ad hominis conjunctionem pertinent: quæ ad Divinitatis rationem referunt, qui imperite, quæ ſcripta ſunt, audiunt: quale & hoc ipſum eſt, quod ab iſtis circumfertur.*

Inſcribebatur Expoſitio illa Fidei, ad Ælianum hominem Ethnicum,

Verum Expoſitio illa Fidei ad Ælianum, videtur ſub nomine S. Gregorii a Neocæſareenſibus Sabellianis conficta, qui eum accepiſſent ex traditione Majorum, illum cum Æliano congreſſum fuiſſe, Expoſitionem Fidei a ſanctiſſimo Antiſtite illi factam commenti ſunt: vel exceptam forte a Notariis Gregorii cum Ethnico homine diſputationem, interpolarunt, ac vulgaverunt ad ſui patrocinium erroris. Quidni enim hoc auſi; qui fidem ſubvertere, & Sabellii ſuſcitare hæreſim ſunt conati? qui Sancti Gregorii traditionem poſthabuerunt Succeſſorum ipſius ſuffragiis roboratam? qui calumniis illuſtrem Sancti Baſilii immortalemque famam proſciderunt. Horum porro criminum reos eſſe Neocæſareenſes ad quos ſcribit, Sanctus Baſilius teſtatur: *Hoc ſtudioſe agitur apud nos*, inquit, *ut fides ſubvertatur, idque ſubverſione Apoſtolicis, & Evangelicis doctrinis inimica: inimica quoque traditioni Magni revera Gregorii, & eorum qui illum ex ordine ſubſecuti ſunt, ad beatum uſque Muſonium, cujus dogmatum recentem eſſe etiamnum apud nos memoriam, manifeſtum eſt. Sabellii namque peſtem, olim quidem motam, traditione vero Magni Gregorii conſopitam, renovare conantur: qui ne deprehendantur, & convincantur, iſta contra nos ſomnia confixerunt.*

Conjecturam noſtram roborat Leontii Byzantini authoritas, libro de Sectis Actione 8. ubi de Eutychianis hæreticis hæc habet: *Proferunt nobis & aliam quamdam authoritatem Sancti Gregorii, quem prodigiorum effectorem nominamus, ex illius Confeſſione Fidei ſeorſum expoſita. Non duas perſonas, inquit, non duas naturas: quia non adoranda ſunt quatuor, &c. Ad hoc quoque reſpondemus*, ait Leontius, *Primum de hac iiidem dubitatum apud Antiquiores, an ſit Gregorii. Deinde Gregorius Nyſſenus Orationem de illo prodigiorum Effectore funebrem ſcribens, nullum ait Opus ipſius in manibus eſſe, præter ſolam Fidem, quam in viſione conſpexerit.*

Silet quidem de aliis Sancti Gregori Neocæſareenſis Operibus Sanctus Gregorius Nyſſenus in ejus Vita, ſed ſi inde colligat Leontius nullum aliud Opus ab ipſo fuiſſe conſcriptum, is certe longe a veritate aberravit. Nam & Orationis Panegyricæ ac Euchariſticæ, quam Origeni dixit, & Metaphraſis in Eccleſiaſtem, & quarumdam Epiſtolarum ab ipſo conſcriptarum meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Sed alterius Expoſitionis Fidei ab illa, quam ex revelatione accepit, nec meminit Sanctus Gregorius Nyſſenus, nec alii poſt ipſum meminere. Sanctus quidem Baſilius ad Neocæſareenſes ſcribens, illam memorat ad Ælianum; verum tamen ex propria ſententia hanc ipſi non adſcribit, ſed ex illorum fide qui ipſam ad ſtabiliendum Sabellianiſmum obtrudebant: quos impoſturæ cum non poſſet convincere, maluit benigna interpretatione mollire ſententiam, quam nomine Sancti Gregorii proferebant, quam negare Expoſitionem Fidei, ex qua decerpta ferebatur, eſſe genuinam admirabilis Antiſtitis.

Non eſt tamen certum, Expoſitionem Fidei, ex qua Hæſitantes Hæretici adverſus duarum in Chriſto naturarum fidem pugnabant, & de qua loquitur Leontius, eamdem eſſe cum illa de qua inter Sanctum Baſilium & Neocæſareenſes quæſtio fuit. Illud unum

certum eſt, illos Hæreticos Sanctorum Patrum Scripta temere violaſſe, & multos Apollinarii libros Athanaſio, Gregorio Thaumaturgo, & Julio inſcriptionibus mutatis, ſuppoſuiſſe, ut teſtatur Evagrius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 31.

Sed etſi Expoſititio illa Fidei ad Ælianum, quam venditabant Neocæſareenſes, fuiſſet Sancti Gregorii Thaumaturgi, non propterea Sabellianis faviſſe dici poſſet. Filium namque hypoſtaſi unum cum Patre dicens, hypoſtaſim pro eſſentia uſurpaſſet, quæ erat apud Grammaticos omnes hujus vocis notio (Sancto Hieronymo teſte) *Tota*, inquit, *Sæcularium literarum ſchola nihil aliud hypoſtaſim niſi οὐσίαν novit:* Patrem igitur unum dixit eſſentia cum Filio, non perſona, & ſola animi cogitatiooe diſtingui eſſentiam divinam prout in Patre eſt, & prout communicata eſt Filio. At realem perſonarum diſtinctionem ipſum agnoviſſe conſtat ex Fidei Expoſitione, quam per revelationem accepit. Unde merito Sanctus Baſilius ſcripſit, Neocæſareenſes Sabellianos Traditionem Magni Gregorii convellere.

Alia Fidei Expoſitio pariter ſuppoſita Gregorio Neocæſareenſi.

IV. Alia Fidei Expoſitio quæ ἡ κατὰ μέρος πίςις dicta eſt, id eſt, Expoſitio fidei per partes, ſive ſingularium quorumdam fidei dogmatum explanatio, quam ſub Sancti Gregorii Thaumaturgi nomine Franciſcus Turrianus Societatis Jeſu primum, deinde Gerardus Voſſius ediderunt, ſuppoſititia eſt & Sancto Gregorio Thaumaturgo longe recentior. Ariana hæreſi poſterior Author ejus eſt, ſiquidem ſe Communionem eorum execrari profitetur, *Qui rejiciunt ὁμοούσιον tamquam alienum a Scripturis, & qui dicunt aliquid ex Trinitate creatum eſſe, & ab una divinitate ſeparant.* Immo poſt Concilium Conſtantinopolitanum, & damnatam Macedonii, Spiritus Sancti divinitatem impugnantis, hæreſim Expoſitio illa conſcripta eſt, ut conſtat ex his verbis: *Eos vero qui vel Filium, vel Spiritum Sanctum, creaturam dicunt, anathematizamus.*

Poſteriorem eſſe Neſtorii hæreſi & Epheſina Synodo evincunt hæc verba: *Et quia nonnulli turbas nobis excitarunt, nitentes evertere fidem noſtram in Chriſtum Dominum noſtrum, non confitentes Deum eſſe incarnatum, ſed hominem Deo copulatum: idcirco Confeſſionem edimus de fide, quam diximus, rejicientes contradicentium perfidiam. Deus enim humana carne incarnatus, puram habet propriam operationem, cum ſit mens paſſionibus animæ & carnis invicta, & carnem ac carnis motus divine ac ſine peccato moderans. Qui non ſolum a morte teneri non potuit, ſed etiam mortem delevit: & eſt Deus verus, qui carnis expers in carne apparuit perfectus vera & divina perfectione. Non duæ perſonæ, neque duæ naturæ, nec enim quatuor adorari dicimus Deum & Filium Dei, & hominem, & Spiritum Sanctum.*

Hæc ultima verba cum objicerent hæſitantes hæretici contra fidem duarum in Chriſto naturarum, conficta erat ſub nomine S. Gregorii Neocæſareenſis iſta Fidei Expoſitio Leontii temporibus, id eſt ſæculo ſeptimo ineunte, vel ſexto cadente.

Capita XII. de Fide, *non ſunt S. Gregorii Neocæſareenſis.*

V. *Capita duodecim de fide*, ſubjecto ſingulis capitibus anathemate ſuo, & appoſita uniuſcujuſque capitis interpretatione, non ſunt S. Gregorii Neocæſareenſis. Apollinarii namque, Neſtorii, & Eutychetis errores cum percellant, ac tanta perſpicuitate fidem Incarnationis Dominicæ exponant, quanta expoſuerunt Patres, qui poſt illarum originem, atque damnationem hæreſum ſcripſere: longe poſt S. Gregorii Thaumaturgi ætatem edita eſſe neceſſe eſt. Nec contrarium probat antiqua Collectio authoritatum de duabus in Chriſto naturis, quæ in veteribus Bibliothecis reperitur, in qua pleraque illorum capitum, & anathematiſmorum ſub nomine S. Gregorii Thaumaturgi laudantur. Hæc enim collectio probat quidem ſanctiſſimo illi Patri jam ab antiquo ſuppoſitum fuiſſe iſtud Opuſculum; ſed genuinum illius fœtum eſſe non ſuadet.

VI. Tres Homilias in Annuntiationem Sanctiſſimæ Dei Genitricis Mariæ, & alteram in S. Theophania, ſive de Apparitione Dei, & Chriſti Baptiſmo & Diſputationem de Anima ad Tatianum, Veterum ſilentium ſuſpectæ fidei reddit. Nullum tamen eſt argumentum quod probet iſtas Homilias S. Gregorio Thaumaturgo eſſe abjudicandas. Joculare enim plane eſt, & inſulſum quod ex Perkinſio refert Rivetus, Vitas Sanctorum, Lectiones & Hymnos eorum Feſtis convenientes, primum a Carolo Magno conſtitutos eſſe, circa annum Chriſti 807. Sed eſto, ætate primum Caroli Magni Hymni, & Lectiones editæ eſſent, atque in Eccleſia cantari cœptæ: ſequereturne Incarnationis Dominicæ, & Epiphaniæ ac Baptiſmi Chriſti Myſteria, ſingulari Solemnitate quotannis celebrata non fuiſſe, ad recolendam beneficiorum humano generi in iis Myſteriis collatorum memoriam? Quod ſi Feſtivitates illæ celebratæ ſint: cur non & Synaxes, ac ſacri conventus habiti in qoibus Epiſcopi Sermones ad populum Chriſtianum haberent, quibus de tantorum Myſteriorum digoitate edoceretur, & ad pietatem excitaretur?

Di- tio nu- m. Gr- N- re-

7. Verum *Diſputatio de Anima*, non ſolum dubium Gregorii Thaumaturgi, ſed ſpurium plane cenſesur Opus. Quæſtiones enim, & argumenta complectitur mere Philoſophica, & Scholaſtica: nec iis concepta verbis eſt, quæ priorum ſæculorum ſcriptiones ſapiant. Unde Scholaſticorum ætate a Græco quodam otioſo compoſita videtur & S. Gregorio ſuppoſita, ut tanti nominis fama ipſi conciliaret authoritatem. Alii S. Maximo Diſputationem illam ſuppoſuerunt, eamque ſub ejus nomine exhibent plures MSS. Codices: Verum nec illius ſtylum etſi valde Scholaſticum redolere videtur.

Ep- Ca- S. rio ſar- vin- tur

8. *Epiſtola Canonica de iis qui in Barbarorum incurſione Idolothyta comederant, & alia quædam peccata commiſerant*, eſt genuina S. Gregorii Neocæſareenſis, omnium orthodoxorum, tum Græcorum, cum Latinorum judicio. Hanc ipſi adſcribit Balſamon Patriarcha Antiochenus, qui vixit ſub finem ſæculi 12. cujus & in eam Scholia extant. Eamdem illi vindicat Trullana Synodus Canone 2. cum Canones S. Gregorii Neocæſareæ Epiſcopi Thaumaturgi ſuſcipit, & obſervari cum aliis jubet. Congruit Sanctiſſimi illius Patris tempori, quo Gothi & Boradi inter alias Aſiæ & Græciæ Provincias, per Pontum quoque longe lateque ſunt graſſati, Gallieno Imperante, ut Trebellius Pollio teſtatur: quod etiam referunt inter Scriptores Eccleſiaſticos Paulus Oroſius lib. 7. cap. 22. S. Auguſtinus Epiſtola 80. ad Heſychium data, & Sozomenus lib. 2. cap. 5. Itaque cum hæc Barbarorum incurſio multorum criminum occaſio Chriſtianis extitiſſet, S. Gregorius Neocæſareenſis de nonnullis conſultus ab aliquo ſuorum Coepiſcoporum, eorum emendationi proſpexit hacce Epiſtola, Canoneſque edidit, quibus de ſingulis dixit ſententiam, & pœnitentiam decrevit in eos, qui gravioribus illis peccatis conſtricti eſſent.

Ha- thm Aſi- cur- tigi 9. Ga- Ch- 26.

Ca- illi ſto- nu-

Conſtat undecim Canonibus hæc Epiſtola. Primus captivos, qui Idolothyta ſibi a Barbaris quorum in poteſtatem inciderant, appoſita comederant, abſolvit. Mulieres quarum caſtitati iidem illuſerant, ſi caſtam, & ab omni ſuſpicione alienam vitam antea duxiſſent, pœnitentiæ legibus non eſſe ſubdendas decernit: ſi vero antea perditæ fuiſſent, & damnatæ vitæ, & fornicatione caſtitatem fœdaviſſent ſuam, vult eas ab Orationum communione excludi.

Canon ſecundus perſtringit immanem avaritiam eorum, qui ex aliorum calamitate lucri captarunt occaſionem, & proximorum a Barbaris interfectorum, vel in captivitatem abductorum bona invaſerunt. Et ait: ſi qui propter effrænem avaritiam, pacis tempore, graviſſimas pœnas ſubeunt; multo magis divinam ultionem provocare, qui tempore barbaricæ incurſionis fortunas ſuas augent ex ſanguine & pernicie everſorum hominum captivorum, interfectorum.

Canon tertius iſtius ſceleris gravitatem oſtendit exemplo Achan, cujus furtum iram Dei in univerſum populum Iſraeliticum concitavit, quia rem Deo dicatam furatus eſt. Ait, Deo dicatum eſſe quidquid non noſtrum, ſed alienum eſt, & magis reos eſſe qui bona fratrum prædantur, quam Achan qui bona hoſtium prædatus eſt.

Canon quartus occurrit excuſationi eorum qui dicebant ſe bona proximorum deſerta inveniſſe, nnn ea vi aut dolo invaſiſſe: & oſtendit ex Scripturæ ſacræ verbis, Deuteronomii 23. & Exodi 23. eos reſtitutio-

nis

Digitized by Google

nis lege teneri. Porro *Si ab eo qui in pace, & in otio delicate vitam tranſigit, vel etiam ab inimico, non licet lucrari, quanto magis ab eo, qui rebus adverſis premitur, & fugit, & neceſſitate coactus, propria relinquit?* (ait S. Gregorius.)

Canon quintus percellit eos, qui pro bonorum in communi clade amiſſorum reſarcienda jactura, ſe aliena, quæ invenerant, jure poſſe retinere arbitrabantur. Io eos vult inquiri, & Communione precum abdicari.

Canon ſextus eorum immanitatem damnat, qui captivos, poſtquam e Barbarorum manibus evaſiſſent, vi retinebant, & altera quaſi captivitate premebant.

Septimus eos qui cum Barbaris ſocietatem inierunt, & inter eos nomen dedere, & in Chriſtianos fratres ſuos ſævierunt, aut Barbaris vias, vel domos Fidelium indicarunt, etiam ab Auditione arceri jubet, donec congregatis Epiſcopis aliquid de iis communi judicio fuerit ſtatutum.

Octavus alienarum domorum invaſores tempore Barbaricæ incurſionis, ſi accuſati convictique fuerint, nec in Audientium ordinem admittendos eſſe decernit ab Eccleſia. Si vero ſponte confeſſi fuerint, & reſtituerint res alienas, in gradu ſubſtrationis collocandos.

Nonus eos qui res a Barbaris in campo, aut in ædibus relictas invenerunt ac retinuerunt, convictos, volt inter Pœnitentes ſubſterni: Confeſſos vero in gradum Conſiſtentiæ recipi, & precum donari Communione, modo reſtitutionis officium impleverint.

Decimus nullum pretium exigere debere indicationis, inventionis, vel cuſtodiæ, ſtatuit eos, qui res alienas amiſſas invenerunt, legitimiſque dominis indicarunt, aut ſervaverunt: quia mandata Dei abſque omni turpi lucro ſunt ſervanda.

Undecimus & poſtremus varias Pœnitentium Claſſes, ſeu varios Pœnitentiæ publicæ gradus diſtinguit. Hunc Canonem viri quidam eruditi additițium eſſe contendunt, & nuſquam a Sancto Gregorio Thaumaturgo conſcriptum, quod illius temporibus, inquiunt, nondum iſtæ Pœnitentium ſtationes diſtinctæ eſſent. An ita ſe res habeat, propria Diſſertatione expendemus.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

S. GRegorius Neocæſarienſis in Ponto Epiſcopus brevem fidei expoſitionem edidit, quam a SS. Virgine Maria & S. Joanne Evangeliſta dictatam excepiſſe illum atque evulgaſſe tradit S. Gregorius Nyſſenus in vita ejuſdem S. Gregorii. Nyſſeni fidem Baſnagius ad A. 246. ſollicitat duo hæc opponens. Quid opus erat, inquit, fidei Trinitatis edocendæ magiſtros e cœlo dare, cum abunde hæc repeti ex ſcripturis poſſent? Silet inſuper S. Hieronymus, ſilet tantum miraculi Euſebius ac Rufinus, quorum proinde taciturnitas ſuſpicioſam nobis efficit tanti miraculi famam. Denique ait; animas Sanctorum ad inferiores haſce terras ex ſupernis deſcendiſſe ſedibus hic primum contigit. Hos viri docti ſcrupulos facile evellimus. Fateor equidem in ſcripturis Trinitatis dogma tradi; ſed & fateatur oportet Baſnagius ſcripturæ de Trinitate verba in ſenſum plane a fide diverſum ab hæreticis detorqueri. Paulum Samoſatenum qui tunc hæreſim ſpargebat ſuam illam, Chriſti divinitati peræque ac Trinitati perſonarum offeciſſe notat S. Epiphanius hær. 65. n. 2. Huic utique obſtabat ſcriptura; ſed callidus veterator teſtimonia illa ſcripturarum alio detorquebat; opportuna igitur hæc fidei explicatio accidit, ut Scripturæ ſenſus verus panderetur. Sanctorum animas tunc primum ad inferiora hæc deductas, nonniſi per calumniam Baſnagius objectat. Nonne Democharis ante aliquod tempus defuncti anima ſorori ejus Perpetuæ per viſum objecta eſt? Probabile eſt etiam Samuelis animam evocante Pithoniſſa, Deoque permittente ſeſe exhibuiſſe Sauli. Oniam pariter Sacerdotem magnum Judæ Machabæo per quietem noctis apparuiſſe 2. Macab. 15. 24. legimus. Refragabitur his omnibus heterodoxus, cui S. Perpetua matrona eſt ex Montaniſtarum grege; quæ de Samuelis anima ſcruntur præſtrigiatricis fœminæ ludibria ſunt, relataque in Machabæorum commentariis hiſtoria perinde ac totum illud opus ſubleſtæ fidei habetur. Hanc ejus ſententiam in præſenti nihil moror; verumtamen longe remotioris eſſe antiquitatis opinio de illapſu animarum ſanctarum in terras ex his evincitur; cur igitur nunc primum Sanctorum animas e cœlo dilapſas Baſnagius criminetur?

Silere equidem prodigium iſtud Euſebium & Hieronymum agnoſco; ſed cum æque prætereat uterque hanc S. Gregorii lucubrationem, neque inde tamen confici argumentum ſatis validum poſſe arbitretur Baſnagius, quo illa S. Gregorio authori abjudicetur; cur ex hoc ipſo amborum ſilentio ſuſpicioſa prodigii hujus veritas efficiatur? Quod inſuper Gregorii ſymbolum illaudatum voluerit Euſebius cauſa forte hæc ſuccurit; nimirum Arianæ ſententiæ addicto ſcriptori diſplicuiſſe ſymbolum plane catholicum. Rufinus vero Euſebii hiſtoriam interpretans cum parumper e tramite divertiſſet aliqua commentaturus de S. Gregorio ab Euſebio omiſſa, ut in viam regrediatur ſolicitus, pauca tangit, omittit plura. Eſto tamen ignoraverit hæc Rufinus, numquid ex hoc recte inferas ſive totam hanc hiſtoriam per ſummam impudentiam confinxiſſe S. Gregorium Nyſſenum hæc de Thaumaturgo prædicantem, ſive præ Nyſſeno emunctioris fuiſſe naris Rufinum, qui fabellam ſubodoraretur?

ARTICULUS VI.

De duobus Dionyſiis, Romano, & Alexandrino.

I. SANCTI DIONYSII Romani Pontificis Epiſtolæ duæ, una ad Urbanum Præfectum, altera ad Severum Epiſcopum, Pſeudepigraphæ ſunt. Idem eſt prioris Epiſtolæ textus cum ſecunda Felicis Quarti ſimiliter ſuppoſita. Secundæ produnt ſuppoſitionem, Concilii primi Arelatenſis, S. Gregorii Magni, Aniani Codicis Theodoſiani Interpretis verba in eam illata: & Cordubenſis in Hiſpania Provinciæ mentio, cum tamen Corduba Provincia non fuerit, immo nec Metropolis, ſed Bœticæ Provinciæ, cujus Metropolis erat Hiſpalis, Civitas. Unde poſt Bœticam occupatam, & regni ſedem Cordubæ a Saracenis fixam, hujus Epiſtolæ architectum vixiſſe palam eſt, ut notat Blondellus. Contra Sabellianos ſcripſit Epiſtolam Dionyſius Papa, cujus nihil ſupereſt præter inſigne fragmentum, apud Sanctum Athanaſium, libro de Synodi Nicænæ Decretis.

II. S. DIONYSIUS ALEXANDRINUS ab anno 248. ad finem anni 265. illius Urbis Epiſcopatum geſſit. Sub Heracla Deceſſore ſuo Catecheſeon Scholam ea in Eccleſia rexerat. De eo legendus eſt Euſebius, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 33. 34. 36. *Epiſtola Canonica Dionyſii Alexandrini.*
37. & 38. quo variæ ejus Epiſtolæ, aliæque lucobrationes recenſentur. Legendus & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 80. Extat inſignis ejus Epiſtola adverſus Paulum Samoſatenum, cui ad ejus decem Quæſtiones adnexæ ſunt Reſponſiones eruditæ Tomo 1. Concil. Edit. Patris Labbe. Extat ibidem ejus Epiſtola Canonica ad Baſilidem.

Primus Canon reſpondet Quæſtioni propoſitæ de tempore quo jejunium Antepaſchale ſolvendum eſt, & Chriſtus reſurrexit.

Secundus Canon mulieres, cum ſuo ſexui conſueta patiuntur, a Communione Corporis Chriſti avocat. *Ad Sancta enim Sanctorum, qui non anima & corpore purus eſt, accedere prohibebitur.* Hic tamen Canon cum quarto non ita convenit, quo propriam conſcientiam ſequi jubentur, qui noctu humani aliquid nolentes paſſi ſunt, & ſe ipſos pro ſua religione a ſacra Menſa ſubtrahere, vel ad eam accedere. Porro quamvis Eccleſia Græca hanc Sancti Dionyſii Alexandrini Epiſtolam, ſuos inter Canones receperit; non eo tamen animo illam conſcripſit ſanctiſſimus Antiſtes, ut leges Eccleſiis daret, ut conſtat ex ipſius verbis, ad finem illius Epiſtolæ. *Ego autem,* inquit, *non ut Doctor, ſed ut cum omni ſimplicitate convenit nos invicem diſſerere, meam ſententiam, in commune edidi: quam cum tu examinaveris, Fili mi*

ſapien-

ſapientiſſime, quod tibi juſtum, meliuſque apparuerit, vel an ſic etiam de his habere exiſtimas, reſcribes.

Conſtituit Sanctus Dionyſius Alexandrinus hanc erga Pœnitentes obſervandam ſua in Eccleſia Diſciplinam, ut nemini in extremis Communio Sanctorum Myſteriorum negaretur, dummodo peteret, maxime ſi ſupplex hanc gratiam petiviſſet ab Eccleſia, cum optima valetudine frueretur. Id conſtat ex ipſius Epiſtola ad Fabium relata ab Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ, cap. 36. in qua & Serapionis ſenis ipſi narrat hiſtoriam, qui eum in perſecutione lapſus eſſet, & Pœnitentiam agens, lethalem incidiſſet in morbum, puerum miſit ad Sacerdotem, rogans ad eum ut veniret. Verum cum Sacerdos ægritudine detineretur, Euchariſtiæ particulam puero dedit, præcipiens ut madefactam in os ſenis infunderet. Quod ille præſtitit ut habebat in mandatis.

Sancti Cypriani, Africanorumque Antiſtitum, necnon Firmiliani, aliorumque Orientalium ſententiæ de rebaptizandis Hæreticis Dionyſius Alexandrinus adhæſit, eoque de argumento ad Xiſtum Epiſcopum Romanum, & ad alios Epiſtolas dedit, teſte Euſebio lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. & S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 80.

Cum in Sabellium adhuc ſpirantem ſcripſiſſet Sanctus Dionyſius, & ejus hæreſim impugnans, in extremum errorem inflecti viſus eſſet, perſonarumque non tantum diſtinctionem, ſed etiam diviſionem aſſerere, & eſſentiæ unitatem inficiari, a Pentapolitanis, tamquam violatæ fidei reus, ad Dionyſium Romanum Pontificem delatus eſt, teſte Sancto Athanaſio in Epiſtola *De ſententia Sancti Dionyſii Alexandrini, adverſus Arianos*. An porro jure, vel injuria fuerit iſtius erroris accuſatus, & Arianam hæreſim præformaverit, necne, ſingulari diſſertatione expendemus.

ARTICULUS VII.

De Novatiano, & Pierio.

I. NOVATIANUM, Romanum Presbyterum, primum Antipapam; nefarii Schiſmatis & hæreſeos Authorem, plures edidiſſe libros teſtis eſt S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 81. Ipſi vindicavimus librum de Trinitate, Tertulliano, vel S. Cypriano quondam a nonnullis adſcriptum, in examine Operum Tertulliani, ſuperiori ſæculo.

II. PIERIUS Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, ſub Caro & Diocletiano Principibus Alexandrinam Scholam rexit, eaque in Eccleſia docuit, quo tempore illi præerat Theonas Epiſcopus. Propter ſummam eruditionem, & ſermonum elegantiam, Origenes junior vocabatur. In Oſeæ Prophetiam Tractatum prolixum habuit. Librorum præterea duodecim ſcripſit Volumen. Pamphili Martyris Præceptor fuit, Iſidori Martyris frater, & ipſum Martyrii certamen ſubiiſſe teſtatur Photius: Sed Confeſſorem dumtaxat fuiſſe conſtat ex Sancto Hieronymo, qui ipſum, poſt perſecutionem, omne vitæ ſuæ tempus Romæ tranſegiſſe aſſerit (in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 87.)

De ejus doctrina ſic Photius cenſet: *De Patre*, inquit, *& Filio pie credit, niſi quod ſubſtantias duas, totidemque naturas eſſe dicit: ſubſtantia & natura nomine [quantum ex iis, quæ hunc locum antecedunt, & conſequuntur, colligitur] pro hypoſtaſi uſus; non ita vero ut qui Ario adhærent. Verumtamen de Spiritu Sancto periculoſe nimis, atque parum pie docet: dum hunc inferioris eſſe gloriæ, quam ſit Pater, & Filius affirmat.* Hæc Photius in Bibliotheca, Cod. 119.

ARTICULUS VIII.

De Sixto Secundo, & S. Zenone Veronenſi.

I. SIxti II. Romani Pontificis nomine Sententias Latinitate donavit Rufinus, quæ extant in Bibliothecis Veterum Patrum, & ſeorſum editæ cum Præfatione ejuſdem Rufini ad Apronianum. Sunt Xiſti Pythagorici Philoſophi, Ethnicique hominis Opus, non Sixti Pontificis, ut Sanctus Hieronymus teſtatur in Epiſtola ad Cteſiphontem adverſus Pelagium, ubi Rufinum his verbis perſtringit; *Illam autem temeritatem, immo inſaniam ejus, quis digno poſſit explicare ſermone, quod librum Xiſti Pythagorei, hominis abſque Chriſto, atque Ethnici, immutato nomine, Sixti Martyris, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi prænotavit? In quo, juxta dogma Pythagoricum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt eſſe ſubſtantia, multa de perfectione dicuntur: ut qui volumen Philoſophi neſciunt, ſub Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Denique in ipſo volumine nulla Prophetarum, nulla Patriarcharum, nulla Apoſtolorum, nulla Chriſti fit mentio; ut Epiſcopum & Martyrem ſine Chriſti Fide fuiſſe contendat. Unde & vos, o* Pelagiani, *plurima contra Eccleſiam uſurpatis teſtimonia.*

Sancto Hieronymo ſuffragatur Sanctus Auguſtinus libro 2. Retractationum, cap. 42. ubi ſuum *de Natura & Gratia* librum recognoſcens, hæc habet: *In quo* verba quædam, quæ velut Sixti Romani Epiſcopi & Martyris Pelagius poſuit, ita defendi, tamquam revera ejuſdem Sixti eſſent [id enim putaveram] ſed poſtea legi Xiſti Philoſophi eſſe, non Xiſti Chriſtiani.* * Ca

Hinc Gelaſius Pontifex Maximus in Synodo Romana, ita de hoc libro cenſuit: *Liber Proverbiorum, qui ab Hæreticis conſcriptus, & Sancti Xiſti nomine prænotatus eſt, apocryphus.*

II. S. Zeno Veronenſis Epiſcopus, non ſub Gallieno Imperatore Martyr, ſed ſub Conſtantio, vel Juliano Apoſtata, Confeſſor fuit, Syagrii, ad quem Sanctus Ambroſius Epiſtolam 64. dedit, in Epiſcopatu Deceſſor (ut ex iſta Epiſtola conſtat.) Ipſi ſuppoſiti ſunt *Sermones de plurimis ſacræ Scripturæ locis, & rerum divinarum argumentis*, qui primum editi ſunt Venetiis anno 1508. cura Guarini Veronenſis Oratoris: & poſtea Bibliothecæ Patrum ſunt inſerti. Suppoſitos eſſe probat omnium Scriptorum Eccleſiaſticorum, ad illud uſque tempus, de Sancti Zenonis Scriptis ſilentium. Præterea conſtat hos Sermones collectos eſſe ex diverſis Authoribus. Nam ſeptem Sermones in Pſalmos deſcripti ſunt ex Commentariis Hilarii, ne verbo quidem immutato. Sermo in illud, *Attende tibi*, una cum alio *de Livore & invidia*, eſt Sancti Baſilii. Cæteri vero Sermones, ſeu potius fragmenta Sermonum, ob ſtyli diverſitatem, varios Authores arguunt. Ita cenſet Sixtus Senenſis, lib. 4. Bibliothecæ Sanctæ.

CAPUT ULTIMUM.

De Imperatoribus, qui rerum ſumma potiti ſunt tertio nominis Chriſtiani Sæculo.

I. ANno Chriſti ducenteſimo, Severus annum Imperii ſui ſextum agebat. In Britannias abiit anno Imperii ſui 15. cum duobus filiis, Baſſiano, quem Antoninum cognominaverat, & anno circiter Imperii 7. Auguſtum creaverat; ac Geta Cæſare. Ibi re proſpere geſta, muroque per tranſverſam Inſulam ducto, utrinque finem Oceani communivit; unde etiam Britannici nomine inſignitus eſt (teſte Spartiano.) Ibi a filio majori quæſitus ad necem, eum ſola objurgatione caſtigavit (ut teſtantur Dio in Severo, & Herodianus lib. 3.) Initio Imperii ſui erga Chriſtianos bene affectus erat Severus, quibus poſtmodum inſenſiſſimus fuit. Benevolentiæ illius in religionis noſtræ viros cauſam refert Tertullianus libr. ad Scapulam, cap. 4. quod ſcilicet a Proculo Chriſtiano, Procuratore Evodi educatoris Antonini filii ſui, ſanitatem miraculo recepiſſet. *Ipſe etiam Severus*, inquit, *Pater Antonini, Chriſtianorum memor fuit: nam & Proculum Chriſtianum, qui Toparcion cognominabatur, Evodi* Procuratorem, qui eum per oleum aliquando curaverat, requiſivit, & in Palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus, quem Antoninus optime noverat, lacte Chriſtiano educatus; ſed & clariſſimas fœminas*

Se… * S… tue… eſſe Te… ni… pro… de… era… aſſ…

minas, & clariſſimos viros Severus ſciens hujus ſectæ eſſe, non modo non læſit, verum & teſtimonio exornavit, & populo furenti in os palam reſtitit.

** Albinus Britanniæ Præfectus, in Galliis ad Lugdunum cæſus eſt, quod de Imperio cum Severo contenderet.*

Civium illuſtriores, quod * Albino res novas molienti faviſſent, occidi juſſit. Adulabantur viri Principes Imperatori, ipſumque e Galliis comite victoria reducem, & ovantem, honorificentiſſimo, lætiſſimoque apparatu excipiebant, *in aliena ſolemnitate exemplum atque imaginem ſpei ſuæ inaugurantes & nomen Principis in corde mutantes* (inquit Tertullianus Apologetici cap. 35.) quia nempe necem Imperatoris, & novi Cæſaris regimen exoptabant.

Leges ſanctiſſimas tulit Severus contra mœchos, quorum tria millia morte affecit, ut Dio teſtatur in Severo: Legem Juliam de adulterio, non modo nuptas, ſed & ſponſas adſtringere declaravit: & in maritum, qui crimen non ulciſceretur, animadverti decrevit, ut refert Ulpianus, l. 2. §. *Si publico*, & l. 13. §. *Divus Severus*. Legem etiam Papiam, quæ a publicis honoribus arcebat, & colligendæ propinquorum hæreditatis, aut bonorum quibuſcumque teſtamentis legatorum, jure privabat eos, qui 25. annos nati matrimonia non iniiſſent, & ultra biennium prorogaſſent ſponſalia, penitus antiquavit (ut teſtatur etiam Tertullianus Apologetici cap. 4.)

Plautiano quaſi Imperii Adminiſtro uſus eſt Severus: cujus tanta fuit apud Imperatorem gratia, tanta apud Milites, & populum authoritas, ut Plautillam filiam ſuam cum Antonini Severi filio matrimonio junxerit, eique tantum numeraverit dotis, quantum Reginis quinquaginta ſatis fuiſſet: ut etiam de illo populus in Circo aliquando diceret: *Quid tremis? Quid pallee? Tu certe plus quam tres illi poſſidee;* Id eſt, potentior tribus Cæſaribus, Severo nimirum & duobus filiis unus Plautianus. Nec tamen conſtantem expertus ille fortunam eſt. Nam paulo poſt ab Antonino genero accuſatus, quod contra Imperatorem conſpiraſſet, ejus juſſu interfectus eſt. Hæc conſtant ex Dione & Xiphilino. Obiit Eboraci Severus, anno Chriſti 211. vel 213. ſecundum Annales Eccleſiaſticos, cum annos ferme 18. imperaſſet.

Cum aliquando pedibus æger bellum moraretur, impatienterque id ferens exercitus Baſſianum ejus filium Auguſtum proclamaſſet, Tribunos, & Centuriones, ipſumque filium ad ſuum Tribunal vocavit; atque in hujus tumultus authores animadverti juſſit, omneſque proſtratos & ſupplices videns, capite manu contacto, ait: *Tandem ſentitis caput imperare, non pedes*. Ex Ælio Spartiano, in Severo (Tantæ fuit in rebus gerendis induſtriæ, ut dixerit moriens:) *Agedum ſi quid nos oportet facere;* & hoc ſignum Tribuno dari juſſerit: *Laboremus*.

Antoninus Caracalla, & Geta.

II. Antoninus Caracalla, & Geta, duo Severi filii, pari jure poſt Patrem imperarunt, anno Chriſti ſecundum Annales Eccleſiaſticos 213. ſecundum alios 211. Caracalla dictus eſt Antoninus a veſtimento, quod populo dederat, demiſſo uſque ad talos. Moribus tam truculentus fuit, quam frater miti & civili ingenio. Hunc 2. Imperii anno in matris ipſius gremio interfecit: Occidit & uxorem Plautillam, & viginti hominum mulierumque millia, qui Getæ ſtuduerant, occidi juſſit, & inter eos Papinianum Juriſconſultum celeberrimum, tunc Præfectum Prætorio, quod ejus parricidium excuſare legibus nollet. Parricidio junxit inceſtum. Juliam enim Novercam uxorem duxit. Hæc cum eſſet elegantiſſima ſpecie, maxima corporis parte per negligentiam nudata, amorem Antonini illexit. Infamem cupiditatem teſtatus eſt his verbis: *Vellem, ſi liceret*. Reſpondit mulier impudentiſſima: *Si libet, licet. An neſcis te Imperatorem eſſe, & leges dare, non accipere?* Quo audito, nefarias nuptias celebravit. Omnes ipſi defuere virtutes; vitium pene nullum. Alexandri Magni ad inſaniam uſque amans fuit, & æmulator. Germanis & Parthis bellum intulit: poſtremorumque Regem Artabanum fraude potius, quam fortitudine ſuperavit. In milites & aſſentatores dumtaxat liberalis fuit ac beneficus. Cum ipſum Julia mater exhauſti nimiis largitionibus ærarii argueret, gladium oſtentans reſpondit: *Bono animo es, mater: Nam nobis, quamdiu hunc habebimus, pecunia non deerit*. Alexandriæ ingentem civium ſtragem edidit, quod ipſum ob eadem fratris vituperaſſent illius urbis cives. A Macrino Præfecto Prætorio, per Martialem Centurionem interfectus eſt, inter Edeſſam, & Carras, dum ad Dei Luni * ſacra perageret, 6. annis Imperii a Patris obitu, & duobus inſuper menſibus exactis, ætatis ſuæ anno 29. Iſta conſtant ex Dione, Xiphilino, Ælio Spartiano, in Severo.

** Ita Lunam appellabant Carreni, apud quos lege cautum erat, ut qui Lunam fœmineo nomine, & ſexu nuncupaſſet, is addictus mulieribus ſemper inſerviret: qui vero marem Deum eſſe crederet, is dominaretur uxori, neque muliebres pateretur inſidias. [Ex Ælio Spartiano.]*

Macrinus & Diadumenus.

III. Occiſo Antonino Caracalla, Macrinus Imperium invaſit, cujus conſortem fecit filium Diadumenum. Humili genere natus erat. Bellum Parthicum aggreſſus eſt, in quo profligatus, pacem impetravit. Multa de ejus ſævitia refert Julius Capitolinus. Occiſus eſt cum Diadumeno filio poſt annum, menſeſque duos, quam Imperium aſſumpſerat.

Heliogabalus.

IV. Aurelius Antoninus Heliogabalus, ſeu Elagabalus Varius, Solis in Phœnicia Sacerdos, matris Semiamiræ arte muliebri Antonini Caracallæ filius creditus eſt, inducto in errorem exercitu, qui jam a Macrino alienus erat, ejuſque Imperii pertæſus. Unde Imperator a ducibus, militibuſque acclamatus eſt. Scriptis deinde ad Senatum literis, appellatus eſt Antoninus Princeps, volentibus cunctis & ſtudioſe credentibus (inquit Ælius Lampridius) *Ut ſeſe habent vota hominum ad credulitatem feſtinantium, cum quod optant, verum eſſe deſiderant*. Omnium Deorum cultum Romæ extinguere conatus eſt, & eorum Sacra in templum Heliogabali, cujus fuerat Sacerdos, transferre. Judæorum etiam, & Samaritanorum religiones, & Chriſtianam devotionem illuc transferre decrevit: *Ut omnium culturarum ſecretum Heliogabali ſacerdotium teneret* (inquit Lampridius.)

Omnium fœdiſſimus fuit mortalium Heliogabalus, adeo ut ſeſe in fœminam deformaret, & quamvis libidinem corpore ſuo nedum exerceret, ſed & pateretur. Mores ejus turpiſſimos, non abſque execratione deſcribunt Dio, Xiphilinus, Lampridius, & Herodianus. Matrem Semiamiram in Senatum rogari juſſit, quod nulli uſquam mulieri conceſſum erat. Quod ne poſtea contingeret, poſt mortem infamis illius Principis cautum eſt, *Ne unquam Mulier Senatum ingrederetur, utque inferis ejus caput devoveretur, per quem id eſſet factum* (inquit Lampridius.)

Aurigis, Hiſtrionibus, Servis libidinum ſuarum adminiſtris, maxima Imperii munia demandavit. Nihil boni fecit in Imperio, niſi quod Alexandrum Mammææ filium conſobrinum ſuum, optimum Principem, adoptavit, Cæſaremque creavit. Cujus adoptionis ipſum pœnituit ſubinde, propenſos in eum Senatus, militum, populique animos animadvertentem, a ſe vero jam alienos vitiorum horrore. Occiſus eſt poſtquam annos ferme 4. imperaſſet, ab anno ſcilicet Chriſti 220. ad annum 224. ſecundum Annales Eccleſiaſticos, vel ab anno 219. ad 222. ſecundum alios, anno ætatis ſuæ 18. Ejus cadaver a militibus primo in cloacam immiſſum, quæ cum illud non caperet, per vias publicas raptatum, in Tiberimque projectum eſt. * Cæſa etiam cum eo eſt Mater Semiamira mulier inſolentiſſima. Dictus eſt *Sardanapalus*, *Tractitius*, *Tiberinus*, *Impurus*, abrogatumque ipſi eſt poſt mortem, *Antonini & Imperatoris* nomen. Dixiſſe eum aliquando refert Lampridius: *Filios ſe nolle, ne quis ei frugi contingeret*.

** Heliogabali occaſione ait Lampridius de Imperatoribus:* Nec ſepulcra merentur, qui amorem Senatus, Populi, ac Militum non merentur.

Alexander Mammææ filius.

V. M. Aurelius Severus Alexander Imperium ſuſcepit anno Chriſti 224. ſecundum Baronium; 222. ſecundum alios. Princeps fuit omnium virtutum civilium, & bellicarum apparatu ornatiſſimus. Mammææ matris præſtantiſſimæ, ſapientiſſimæque fœminæ conſilio, clariſſimos, juriſque peritiſſimos viros, Ulpianum, Pomponium, Celſum, Modeſtinum, Paulum, Proculum, Venulejum, ad judicia reddenda delegit: e quibus Ulpianum ad Præfecturam Prætorii provexit. Summa ejus fuit in creandis Senatoribus, cæteriſque Magiſtratibus diligentia. Senatorem numquam fecit ſine omnium, qui aderant, Senatorum conſilio. Aliquando Præfectum Prætorio conſtituit, qui fugerat ne ea dignitate ornaretur. Tunc fertur ab Alexandro ſcite dictum; *Invitos, non ambientes, in Rempublicam collocandos*. Cum rectores Provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel Rationales, ſeu Procuratores conſtituere vellet, nomina eorum palam proponebat, quos iſtis præficere decreverat Muneribus, populumque hortabatur, *Ut ſi quis*

quid

quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus: Si non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque, grave eſſe, cum id Chriſtiani, & Judæi facerent in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in Provinciarum Rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita. Venales etiam Magiſtratus eſſe prohibuit, dicens: *Neceſſe eſt ut qui emit, vendat. Non patiar mercatores Poteſtatum: quos ſi patiar, damnare non poſſim. Erubeſco enim punire illum hominem qui emit, & vendit.* Rationales cito mutabat, ita ut nemo niſi annum compleret; eoſque etſi boni eſſent, oderat, *Malum neceſſarium* vocans.

In Chriſtianorum religionem fuit propenſiſſimus Alexander. Chriſtum in Larario coluit, ipſique templum ceu Numini voluit erigere. Quod & Hadrianus cogitaſſe fertur (ut notat Lampridius) qui templa in omnibus civitatibus ſine ſimulacris juſſerat fieri, quæ ad Chriſti cultum paraverat; ſed prohibitus eſt ab iis, qui conſulentes ſacra, repererant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optato veniſſet, & templa reliqua deſerenda.

Non ſolum pacis artibus, ſed & bellica laude floruit Alexander. Regem Perſarum, ducto contra eum exercitu, profligavit, triumphumque egit ſplendidiſſimum, manibus hominum ſublatus 4. horarum ſpatio; conclamantibuſque univerſis: *Salva Roma, quia ſalvus eſt Alexander.* Novam poſtea contra Germanos Gallis imminentes expeditionem duxit, in qua paucorum conſpiratione militum occiſus eſt cum matre, cujus ex conſilio omnia egerat, anno ætatis ſuæ 30. inchoato, poſtquam annis tredecim imperaſſet. De ejus geſtis legendus eſt Lampridius.

Maximinus. VI. Maximinus humili genere, Gotho Patre, Alana Matre genitus, ex ordine militari ad Imperium provectus eſt, nequaquam probante Senatu, anno Chriſti 237. ſecundum Annales Eccleſiaſticos, vel 235. ſecundum Petavium, alioſque Scriptores. Crudelitatis monſtrum fuit. Non mirum quod perſecutionem moverit adverſus Chriſtianos, qui tam immaniter ſævit in cives, ſine judicio, ſine accuſatione, ſine debitore, ſine defenſione, omnes interemit, omnium bona ſuſtulit, & plus quatuor millibus hominum occiſis, ſatiari non potuit (inquit Julius Capitolinus.)

Gordiani pater, & filius. VII. Tyrannicæ dominationis pertæſus Senatus, a Maximino defecit, & Gordianum utrumque, Patrem & filium, Auguſtos appellavit. Ubique duces, militeſque Maximini interfecti ſunt, paucæ civitates fidem hoſti publico ſervaverunt.

Maximus & Clodius Balbinus. VIII. Gordiani, poſt annum in Africa cæſi ſunt a Capeliano Maximini Duce. His interfectis, Senatus Maximum, ex Præfecto Urbis, & Clodium Balbinum, Imperatores creavit: quibus a populo Auguſtis appellatis, per milites & eumdem populum, etiam parvulus nepos Gordiani Cæſar proclamatus eſt. *Gordiani Nepos.* Interim Maximinus, dum Aquileiam obſideret, a militibus interfectus eſt cum filio adhuc puero, cum annos tres imperaſſet. Trucidati ſunt deinde Balbinus & Maximus Pupienus, a militibus, cum Gordianum de medio auferre decreviſſent. Solus deinceps Gordianus imperavit, adhuc puer, Miſitheo doctiſſimo, ac diſertiſſimo viro, cujus filiam duxerat, ejus Imperium moderante, ac defendente. Celeberrimam de Perſis victoriam reportavit. Philippi Arabis inſidiis ſublatus eſt Miſitheus ac non multo poſt Gordianus, cum annos ſex imperaſſet. Hæc ex Julio Capitolino conſtant.

IX. Tam immani ſcelere viam ſibi ad imperium ſtravit Philippus, decepto Senatu; a quo Auguſtus appellatus eſt, poſtquam Patribus per literas perſuaſiſſet, Gordianum morbo periiſſe, ſeque militum ſuffragio ad Imperium aſſumptum, ut teſtatur Julius Capitolinus. *Ita*, inquit, *Philippus impie, non jure obtinuit Imperium*, anno Chriſti 246. ut vult Baronius, anno 244. ut aliis placet.

Philippus Chriſtianus fuit. X. Philippum Chriſtianorum Imperatorum primum fuiſſe, teſtatur Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ, cap. 27. Veriſimile eſt autem id cognoviſſe Euſebium ex Epiſtolis Origenis ad iſtum Principem, & ad Severam Auguſtam ejus uxorem datis, quas ſe legiſſe teſtatur, cap. 29. Idem teſtantur Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 1. adverſus Hæreſes, cap. 23. Oroſius libro 7. cap. 13. Martyrologia Romanum, Uſuardi, & Adonis, ad diem 14. Maji S. Pontii Martyris Cimelenſis memoriam celebrantia, cujus prædicatione & induſtria duos Philippos Cæſares, patrem & filium ad fidem Chriſti converſus memorant. Denique ejuſdem rei fidem faciunt Acta vetuſtiſſima Sancti Pontii, a Valerio ſocio ſcripta & ex antiquis ac probatæ fidei MSS. edita a Bollandi Continuatoribus ad diem 14. Maji, & Paulus Diaconus libro 10. Hiſtoriæ.

Tot teſtium locupletiſſimorum ſolicitare fidem cuiquam fortaſſis in mentem veniat, ac de Philippi Chriſtianam in Religionem cooptatione dubitare, ob eam rationem quod profanorum Scriptorum nemo religionis in ipſo mutationem criminetur, quod Templa diruiſſe, Eccleſias erexiſſe, leges ſanctiſſimas tuliſſe non legatur, quemadmodum fecit poſtea Conſtantinus: quod denique inter Divos poſt mortem cum filio relatus ſit, ut Eutropius teſtatur. Verum hæc non probant quod Chriſtum non coluerit Philippus, ſed quod occulte dumtaxat, non palam Chriſtianam Religionem profeſſus ſit. Noverant Chriſtiani ipſum Chriſtianum eſſe, præſumebant Ethnici ipſum Deorum eſſe Cultorem, quod eorum ſacra, rituſque pateretur. Non ſinebat autem rerum, temporumque conditio, ut palam Chriſtianos innoteſceret, utque Templa Gentilium dirueret; quia non ſatis firmum erat ejus Imperium, & Senatus populique Romani, atque exercitus inconſtantia, & levitas in Principibus mutandis, quæ in ejus Deceſſorum cædibus ſe prodiderat, ratio erat occultandæ Ethnicis ſuæ religionis, ut vitæ ſuæ, atque Imperio conſuleret. Sic enim Eccleſiæ rebus utilior erat, quam ſi hocce rerum ſtatu palam ſe Chriſtianum profeſſus eſſet. Cæterum profanorum Authorum ſilentium probat illum Ethnicæ ſuperſtitioni nuncium remiſiſſe. Cum enim annum conditæ Urbis milleſimum ſolemnibus Ludis ab eo celebratum referunt, non memorant Sacrificia ab ipſo falſis Numinibus oblata, nec aditum ex veteri more Capitolium. Id animadvertit Paulus Oroſius libro 7. cap. 13. *Ita ludis magnificis*, inquit, *auguſtiſſimus omnium præteritorum hic Natalis annus a Chriſtiano Imperatore celebratus eſt. Nec dubium eſt quin Philippus hujus tantæ devotionis gratiam, & honorem ad Chriſtum, & ad Eccleſiam revortarit: quoniam vel aſcenſum fuiſſe ab eo Capitolium, immolataſque ex more hoſtias, nullus Author oſtendit.*

Quod ſpectat leges a Philippo latas, Principis certe Chriſtiani ſpirant illæ pietatem. Nam Exoletos, turpiſſimum & flagitioſiſſimum hominum genus, ſuſtulit (ut teſtatur Lampridius in Alexandro Severo) & Poetas juvenum animas arte ſua corrumpentes antiquis privavit Privilegiis, ut conſtat ex *L. Poeta*, *C. de Profeſſoribus*, libro 10. *Poetæ, nulla immunitatis prærogativa juvantur.* Quod denique poſt mortem inter Divos fuerit relatus, probat quidem ipſum nihil negotii faceſſiviſſe Ethnicis, & de Senatu ac populo fuiſſe optime meritum, palam denique & ſub oculis Senatus populique Romani Chriſtianam Religionem profeſſum non fuiſſe: ſed non evincit illa inter Divos adſcriptio illum a Chriſtiana Religione fuiſſe alienum. Certe Paulus Diaconus qui ipſum fuiſſe Chriſtianum & Pœnitentiam egiſſe ad pedes Epiſcopi teſtatur lib. 10. Hiſtoriæ Miſcellæ, inter Divos relatum eſſe eum filio ibidem aſſerit. Imperantibus Philippis, Jotapianus & Marinus qui tyrannidem arripuerant, cito deturbati ſunt. Occiſi ſunt a militibus ambo Philippi, anno Chriſti ſecundum Baronium 253. ſecundum Petavium, & alios, 249. pater Veronæ, filius Romæ.

XI. Illis adhuc viventibus, Decius ex inferiore ortus Pannonia, excellenti vir animi, virtute, ac bellandi uſu præditus, cæterum Chriſtianis infenſiſſimus, Imperator acclamatus fuerat. Imperium ſuſcepit anno Chriſti 253. Contra Barbaros pugnans, paludis gurgite abſorptus eſt, anno Chriſti 254. ſecundum Annales Eccleſiaſticos.

XII. Decio ſucceſſit Gallus cum Voluſiano filio; ſub horum Imperio peſtilens morbus totum pene vaſtavit orbem. Hujus occaſione Sanctus Cyprianus librum de Mortalitate dedit. Poſt biennium Imperii,

vel

Æmilianus. vel certe poſt quadriennium, iſti Principes a Militibus trucidati ſunt apud Interamnam, dum adverſus Æmilianum res novas in Mœſia molitum pergerent. (Ex Paulo Oroſio, lib. 7. cap. 14.) Tunc Æmilianus Imperator acclamatus eſt. Hujus breviſſimum fuit Imperium. Poſt tres namque menſes ſublatus eſt.

Valerianus & Gallienus. XIII. Poſt Æmilianum, Valerianus cum Gallieno filio Imperium ſuſcepit, anno Chriſti 254. vel 255. Septem anni ſimul imperarunt. Sub horum Imperio variis Barbarorum incurſionibus Imperium laceſſitum eſt. Triginta Tyranni, quot recenſet Trebellius Pollio, variis in locis graſſati. Cum adverſus Scythas Valerianus profectus fuiſſet, indeque contra Saporem Perſarum Regem, ab eo captus eſt, & vilis more mancipii habitus, ut quoties equum conſcenderet, incurvato eo, cervicem ejus calcaret, eoque velut ſuppedaneo ſubſellio uteretur, ut referunt Aurelius Victor, & Eutropius. Tandem illi cutem detrahi, & corpus ejus ſaliri juſſit, ut teſtatur Conſtantinus in Oratione ad Sanctorum Cœtum, cap. 24. apud Euſebium. Exinde ſolus imperavit Gallienus, qui promulgatis ubique edictis, perſecutionem remiſit in Chriſtianos antea concitatam, ipſiſque loca ſacra reſtitui juſſit, ut religionis ſuæ ritus abſque moleſtia exercerent. Extat ejus ea de re Edictum apud Euſebium lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12. quam ob rationem ejus pietatem etiam commendat Sanctus Dionyſius Alexandrinus, apud eumdem Euſebium, cap. 18. ejuſdem libri. Sub eo Imperium Orientis obtinuit Odenatus Rex Palmyrenorum. Gallienus Marciani & Cecropii Ducis exercitus conſpiratione, ad Mediolanum, cum fratre Valeriano occiſus eſt, anno Imperii ſui 15. Chriſti 269.

Claudius. XIV. Rerum ſumma poſt Gallienum potitus eſt Claudius laudatiſſimus Princeps: reportata de Gothis victoria celebris; quorum trecenta viginti millia ab ejus exercitu cæſa ſunt: Navium duo millia depreſſa. Breve illi in Imperio fuit tempus: biennio ſiquidem dumtaxat imperavit: *Sed breve fuiſſet, etiamſi quantum hominum vita ſuppetit, tantum vir talis imperare potuiſſet* (inquit Trebellius Pollio, qui res ipſius geſtas perſequitur.) Anno Cbriſti 221. peſte tactus occubuit. Poſt ipſius obitum fratet ejus Quintilus uſurpato Imperio, poſt dies 17. ob nimiam ſeveritatem a militibus obtruncatus eſt.

Aurelianus. XV. Tum Aurelianus Imperium iniit, Princeps bellica laude inſignis. Profligavit nempe Alemannos, & Marcomanos: de Zenobia Orientis Imperatrice triumphavit, necnon de Tetrico Tvranno. In Diſciplina Militari ſancienda ſeveriſſimus fuit. Anno Imperii ſui 7. ſecundum Baronium, Chriſti 278. occiſus eſt dolo Mneſthei Secretariorum Notarii. De ejus geſtis legendus eſt Flavius Vopiſcus in Aureliano. Ait ille multos Aurelianum neque inter bonos, neque inter malos Principes poſuiſſe, *Quod ei clementia, Imperatorum dos prima, defuerit.*

Tacitus. Poſt Aureliani mortem, & ſex menſium interregnum, Tacitus vir Conſularis ex Senatuſconſulto Imperator creatus eſt, qui a Tacito Hiſtorico genus ducebat. Sex dumtaxat menſibus imperavit. Poſt ejus *Florianus.* mortem, Florianus illius frater arripuit Imperium; quod poſtquam duobus menſibus tenuiſſet, Tarſi a militibus occiſus eſt (ut teſtatur Flavius Vopiſcus.)

M. Aurelius Probus. XVI. Tacito & Floriano fratribus in Imperio ſucceſſit M. Aurelius Probus, anno Chriſti 279. ſecundum Baronium; 276. ſecundum alios. Hic in Gallias profectus, ſexaginta nobiliſſimas Civitates de Barbaris recuperavit, & eorum ferme ſeptingenta millia occidit. Pacatis Gallis, recepit Illyricum, Getas ſubegit, Perſis bellum indixit. Per Illyricum in Italiam rediens, a militibus, quos ob nimiam ſeveritatem infenſos habebat, occiſus eſt, anno Imperii ſui 5. ut tradit Flavius Vopiſcus, vel 6. vertente, ut teſtatur Euſebius libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 24.

M. Aurelius Carus, Carinus, & Numerianus. XVII. Anno Cbriſti 283. M. Aurelius Carus ad Imperium evectus eſt: qui ſtatim Carinum & Numerianum filios Cæſares creavit, & Carino ad tuendas Gallias miſſo, cum Numeriano expeditionem bellicam contra Perſas duxit. Subacta Meſopotamia, ad Cteſiphontem uſque progreſſus, ictu fulminis interemptus eſt; vel, ut alii volunt, morbo ſublatus, anno Imperii 1. Chriſti 283. Numerianus dolore propter patris mortem oppreſſus, nimio fletu, ocularem in morbum incidit, & dum lectica veheretur, Arrii Apri ſoceri ſui factione interfectus eſt, anno Chriſti 284.

Carinus Princeps omnium contaminatiſſimus, omnibus ob flagitia inviſus, ab exercitu Diocletiani alters jam anno imperantis, apud Margum Mœſiæ oppidum profligatus, & trucidatus eſt, anno Chriſti 285.

XVIII. Diocletianus, in Dalmatia obſcuro genere natus, ſed bellica laude clarus, Imperator a militibus acclamatus eſt, anno Chriſti 284. Anno 286. Maximianum in conſortium Imperii vocavit. Anno 292. ut labanti per variorum Tyrannorum graſſationem, incurſioneſque Barbarorum Reipublicæ ſuccurreretur, duo Cæſares a Diocletiano creati ſunt, Conſtantius Clorus, & Galerius Maximianus, qui Armentarius cognominatus eſt, quod armentorum Paſtor fuiſſet. Anno Chriſti 304. perſecutionis in Chriſtianos motæ ſecundo, cum triumphum de Perſis egiſſent Diocletianus & Maximianus Herculius, ambo ſe Imperio abdicarunt. De his legatur Euſebius libro 8. cap. 26. & 29. Lactantius lib. *De Mortibus Perſecutorum*, & Paulus Oroſius libro 7. cap. 16. *Diocletianus & Maximianus Herculius.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Diu multumque inter Eruditos diſceptatum eſt num veritati cohærcant, quæ ſcripſit Euſebius Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 27. tradens Philippos patrem filiumque Imperatores inter Chriſtianos nomen dediſſe ſuum, ut Conſtantino ſecundas in ea profeſſione, non primas reliquerint partes. P. Natali Alexandro placuit imperatoris hujus pietati favere: neque enim perſuadere ſibi potuit hæc ſcripſiſſe Euſebium ſine idoneo teſte, nec alium credidit quam Origenem cujus ex epiſtolis id forte idem Euſebius didicerit. Baſnagius hanc viri docti ſententiam impugnat. En ejus argumenta, iis omiſſis, quibus probatur Philippos ante ludos ſæculares celebratos anno 243. ad ſacra noſtra nondum acceſſiſſe; admitto enim cum Pagio utrumque Philippum nonniſi poſt ludos illus reſipuiſſe. Ait ergo Baſnagius ad A. 244. Si Philippi Chriſto ſe conſecrarunt poſt ludos ſæculares; cur igitur poſt eos ludos profectum in Orientem Philippum patrem poſt annum nempe 247. volentemque Antiochenum Chriſtianorum Templum ingredi, S. Babylas ejuſdem Urbis Epiſcopus repulit, teſtibus Leontio, & S. Chryſoſtomo? Senatus etiam e mortalibus ſubductos Philippos inter Divos retulit Eutropio teſte; extantque pariter nummi cuſi Philippo III. Coſ. in quorum poſtica eſt Jupiter haſtatus & fulmen tenens cum inſcriptione: *Jovi Conſervatori*. Repugnant hæc Chriſtianæ principis profeſſioni. Denique Lactantius, qui ſub Philippo Principe facile lucem aſpexit, Conſtantinum Imperatorem ſic alloquitur: *Qui primus Romanorum principum repudiatis erroribus majeſtatem Dei ſingularis ac veri cognoviſti, & honoraſti*. Non ergo primus Philippus.

Hos viri docti nexus facile reſolvimus. Cur tanta confidentia urſerit Baſnagius repulſionem Philippi a templo Antiocheno, admiror; cum totam hanc hiſtoriolam ſuſpicioſam ipſe arguerit ad An. 239. 2. Ea vero admiſſa, ambiguitas alia eſſet ſuperanda num Babylas Imperatorem templo quodam Urbis Romæ, ut ſenſit Baronius, vel potius Antiocheno, ut cenſet Baſnagius prohibuerit; neque enim tunc, ſi Romæ res acta eſt, argumentum inde deductum a Baſnagio valebit: potuit enim hæc repulſa principi ante ludos ſæculares, adeoque nondum Chriſtiano dari. Sed quis ille princeps rejectus ab aditu ſacro? Philippus, ait Scriptor Chronici Alexandrini, qui multa in hac hiſtoria admiſcet & confundit. Non Philippus quidem, ait Philoſtorgius, ſed Numerianus. Cui fidem habeamus? Demus tamen omnia Baſnagio. Philippus ab Antiocheni templi ingreſſu ſit abſtentus agente Babyla, cum id, tacito licet Epiſcopi nomine, de Babyla, ac Philippo ſcripſerit Euſebius H. E. l. 6. cap. 34. at quidnam, rogo, de Philippo aditum illum tentante narrat Euſebius? *Fama eſt Epiſcopum non prius*

us illi aditum permiſiſſe, quam confeſſionem ſcelerum feciſſet; iiſque qui humanitus lapſi erant, & in pœnitentium ordine ſtabant ſeſe adjunxiſſet. Nonne hæc potius Chriſtiani imperatoris criminum ſuorum exomologeſim agentis, quam Pagani imaginem exhibent? Forte tamen Baſnagius non quidem ab hiſtoria hac in rem ſuam argumentum deducit; ſed authoritate Leontii & Chryſoſtomi abutitur, qui cum hæc aſſerant de Philippo (Imperatoris tamen nomen reticet S. Chryſoſtomus) & Babyla, in ea cenſentur fuiſſe ſententia, quæ Philippos paganorum gregi accenſet. Quis utique credat ambos iſtos ſcriptores, dum rem prout publico rumore ad aures ſuas delata fuerat, mandabant ſcriptis, nihil cogitantes utrum veram, an fucatam traditionem referrent, aduſque Philippi religionem mente excurriſſe ſua? Verum nec id inficiemur; ſenſerit cum Baſnagio Leontius & S. Chryſoſtomus; nobis vero favet Euſebius, Chryſoſtomo multo antiquior, Leontio ſaltem æqualis. Utri credendum?

Poſt obitum uterque Philippus conſecratur a Senatu, Eutropio teſte. Dedecet id Chriſtianos Imperatores, judice Baſnagio, quaſi ſcilicet poſt obitum juſſa dare imperatores poſſent, eaque vetare, quæ moribus ſuis repugnarent. Optimis principibus eos honores decrevit pro conſueto more ſenatus; nihil cogitans vel curans de Religione. Profecto & Conſtantinus, Chriſtianus princeps, *inter divos meruit referri*, eodem teſte Eutropio, qui hæc ipſa de Philippo prodidit. Quemadmodum vero ethnicis curantibus divinos honores Philippis ſicut & Conſtantino Auguſtis decretos conſtat, ita pariter & nummi cum Jovis effigie inſculpi potuerunt Philippo, Chriſtiano licet imperatori, ipſo vel principe ſciente & non repugnante, quin forte & aſſentiente. Nam primævi illi Chriſtiani in publicis monumentis quædam plane ethnica & ſuperſtitioſa, ſed ex veteri conſuetudine recepta, retinuerunt. Ita paſſim in ſepulcralibus Chriſtianorum inſcriptionibus nihil frequentius occurrit quam compendia illa literarum plane ethnica D. M. S. *Diis Manibus ſacrum*. Sed quid hæc moror? Conſtantinum Imperatorem Chriſtiano nomine claruiſſe ſcitum eſt; hujus vero nummos cum epigraphe Jovi conſervatori, Marti Victori, ipſaque demum Jovis effigie Mediobarbus, aliique rei nummariæ ſcriptores paſſim exhibent.

Lactantius in præfatione Inſtitutionum ſuarum Conſtantinum inter omnes Romanos principes primum *repudiatis erroribus* majeſtatem Dei cognoviſſe & honoraſſe perhibet; cujus verba ſi ad rigidum literæ ſonum accipiantur errorem continent plane manifeſtum. Quid enim? Nonne Conſtantius Clorus Conſtantini pater Imperium Romanum ante filium rexit? Ejus vero religionem hoc ſuo teſtimonio adſtruit Euſebius de Vit. Conſtant. lib. 1. cap. XVII. *Unum quidem ſummum omnium Deum agnoſcens, eorum vero qui plures Deos colerent impietatem condemnans, &c.* Vide etiam cap. XXI. & XXII. ejuſdem operis. Non ergo primus omnium Conſtantinus Deo vero cultum exhibuit; quamquam reipſa vera tradidit Lactantius; cum enim Conſtantinus omnium primus apertam fidei Chriſtianæ profeſſionem exercuerit, hanc voluerit Religionem in toto imperio regnare, unum ſe Religioſum exhibere Chriſto haud ſatis ducens; hoc verbis illis deſignavit Lactantius. Si tamen Lactantio verba illa tribuantur: eſt enim ambiguum num præmiſſa toti operi Inſtitutionum ejus præfatio Lactantium ferat authorem: deeſt enim in MSS. Codd. plane multis, & male cum reliqua ſcriptione cohæret: ait enim Lactantius ejus operis lib. VI. 17. tunc pariter cum illud moliebatur *ſpectari adhuc per orbem pœnas cultorum Dei in quibus excruciandis nova & inuſitata tormenta excogitata ſunt*: Quæ ſane Diocletiani & Maximiani tempora ſpectant: in præfatione vero Conſtantinus Auguſtus & res ſub eo pacatæ exprimuntur. Hac igitur præfatione a Lactantio ſubducta palmare Baſnagii argumentum recidit in caſſum.

IN HISTO-

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM TERTII SÆCULI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Fide Zephirini Romani Pontificis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Zephirinus Pontifex Maximus Montani Hæreſim propugnaverit, aut ipſi faverit?

PROPOSITIO.

Zephirinus Romanus Pontifex, nec Montani propugnavit errorem, nec ipſi ullatenus favit.

PRobatur primo. Qui Decretum edidit adverſus Montani hæreſim, quo Mœchos ad Pœnitentiam invitabat, eiſque ſpondebat indulgentiam, non propugnavit errorem Montani, nec ipſi ullatenus favit: ſed Zephitinus edidit hujuſmodi Decretum. Igitur nec Montani propugnavit errorem, nec ipſi favit.

Probatur minor verbis Tertulliani, libro de Pudicitia, cap. 1. *Pontifex ſcilicet Maximus, quod eſt Epiſcopus Epiſcoporum, edicit: Ego & Mœchiæ & fornicationis delicta Pœnitentia functis dimitto.* At his verbis Zephirinum a Tertulliano ſugillari, vulgaris opinio eſt. Certe ſententiam Montani fuiſſe a Catholicis exploſam, quos per contumeliam Pſychicos appellat, teſtatur Tertullianus toto libro de Pudicitia: & ſententiam contrariam, quæ peccatores pœnitentiam profeſſos complectebatur, fuiſſe in Eccleſia propugnatam. *Illic*, inquit, *ejuſmodi pœnitentia promulganda eſt, ubi deliquentia ipſa verſabitur. Illic legenda eſt venia, quo cum ſpe ejus intrabitur. Sed hoc in Eccleſia legitur, & in Eccleſia pronuntiatur, & virgo eſt.*

Et cap. 10. *Sed cederem tibi, ſi Scriptura Paſtoris, quæ ſola mœchos amat, divino Inſtrumento meruiſſet incidi, ſi non ab omni Concilio Eccleſiarum, etiam veſtrarum, inter apocrypha, & falſa judicaretur, adultera & ipſa, & inde patrona ſociorum; a qua & alias initiaris; cui ille ſi forte patrocinabitur Paſtor, quem in Calice depingis, proſtitutorem & ipſum Chriſtiani Sacramenti, merito & ebrietatis Idolum, & mœchiæ aſylum poſt calicem ſubſecuturæ, de quo nihil lubentius bibas, quam ovem pœnitentiæ ſecundæ.* Porro vel in Eccleſia Carthaginenſi propugnabatur ſecunda illa pœnitentia, vel in Romana. Si in Romana, Zephirinus qui illi præerat Eccleſiæ, omnino alienus erat ab errore Montaniſtarum. Si in Carthaginenſi dumtaxat, proculdubio oppoſuiſſet illi Tertullianus Eccleſiæ Romanæ & Summi Pontificis doctrinam & fidem, cum hanc ipſe ſtatuerit regulam lib. de Præſcriptionibus, cap. 36. Hæreticos teſtimonio & authoritate Eccleſiarum Apoſtolicarum, præſertim Romanæ, cujus cum Africana ſemper fuerat ſumma conſenſio, eſſe conterendos. *Age jam qui voles*, inquit, *curioſitatem melius exercere in negotio ſalutis tuæ, percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſa adhuc cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſident, apud quas ipſæ authenticæ literæ eorum recitantur, ſonantes vocem & repræſentantes faciem uniuſcujuſque.... Si Italiæ adjacens, habes Romam, unde nobis quoque authoritas præſto eſt. Iſta quam felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt... Videamus quid didicerit, cum Africanis quoque Eccleſiis conteſſerarit.*

Probatur ſecundo. Zephirino Eccleſiam regente, Cajus Author Eccleſiaſticus publicam Diſputationem habuit contra Proclum erroris Cataphrygum, ſeu Montaniſtarum acerrimum defenſorem (ut teſtantur Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. & Sanctus Hieronymus in Cathalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 70.) Atqui Diſputationem iſtam qua profligati ſunt Montaniſtæ, non permiſiſſet Zephirinus, ſi faviſſet ipſorum erroribus. Itaque Zephirinus Montaniſtarum erroribus non favit.

Probatur tertio. Qui Natalium Confeſſorem, in Theodotii Coriarii hæreſim lapſum, & pœnitentiam poſtea ſuæ defectionis agentem, in Eccleſiam recepit: non adhæſit errori Montaniſtarum qui peccatorum lethalium reis Eccleſiæ fores occludebant. Atqui Zephirinus Natalium in hæreſim lapſum acta exomologeſi, in Eccleſiam recepit: non adhæſit igitur errori Montaniſtarum, negantium veniam ab Eccleſia Lapſis poſt Baptiſmum indulgeri poſſe.

Probatur minor ex Euſebio libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. hiſtoriam illam referente ex antiquo Authore, & coætaneo Zephirini. *Erat quidam Natalius Confeſſor*, inquit, *non jampridem, ſed noſtris jam pene temporibus. Iſte ab Aſclepiodoto, & altero Theodoto Trapezita [hi quidem ambo Theodoti Coriarii diſcipuli erant] fraude ac dolo deceptus fuit; & ab illis duobus, quos ſupra poſui, ſalario quodam & mercede perſuaſus ut illius erroris Epiſcopus crearetur: ea lege nimirum, ut centum quinquaginta denarios menſtruos ei perſolverent. Qui quidem cum ſe in illorum ſocietatem dediſſet, per viſiones quaſdam a Domino ad ſe dimiſſas ſæpenumero admonitus fuit. Deus enim miſericors, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus, Martyrem & teſtem ſuarum afflictionum extra Eccleſiam miſere diſperire noluit. Cæterum quoniam erat primæ apud illos Sedis Epiſcopalis appetitione, tamquam hamo inescatus, & turpi quæſtu irretitus, & propterea tardius Dei viſionibus animum attendit: Tandem per integram noctem a ſanctis Angelis flagris & verberibus adeo acerbe & graviter cæſus fuit, ut cum primo mane ſurgeret, cilicio & ſacco indutus, cineribus aſperſus, cum magno mœrore & lachrymis ad pedes Zephirini Pontificis ſe ſupplicem abjiceret: & non modo ad Cleri, ſed ad Laicorum etiam genua advolveretur: ita ut Chriſti miſericordis Eccleſia illum magnopere commiſerata, lamentis una ſe dederet. Attamen ille, licet multis precibus uſus fuiſſet, & plagarum vibices, quas pertulerat oſtendiſſet, vix tandem in Communionem Eccleſiæ receptus fuit.*

Natalius Confeſſor ab Angelis flagris graviter cæſus.

Publicam Pœnitentiam agit.

Probatur quarto ex Optato Milevitano libro 1. contra Parmenianum, aſſerente Marcionem, Praxeam, Sabellium, Valentinum, & alios qui Zephirini temporibus Eccleſiam infeſtabant, Hæreticos, ab illo Pontifice ſuperatos fuiſſe. *Marcion*, inquit, *Praxeas, Sabellius, Valentinus, & cæteri temporibus ſuis, a Victore & Zephirino Urbico, & Tertulliano Carthaginenſi,*

uſque ad Cataphrygas, & a cæteris aſſertoribus Catholicæ Eccleſiæ ſuperati ſunt.

Objectionem ſubminiſtrat Tertullianus in libro adverſus Praxeam, cap. 1. ubi teſtatur Epiſcopum Romanum, qui tunc Zephirinus erat, approbaſſe Prophetias Montani, Priſcæ & Maximillæ, & Eccleſiæ pacem Montaniſtis reſtituiſſe; licet ſtatim literas pacis, agente Praxea, revocaverit. *Nam idem tunc,* Praxeas, *Epiſcopum Romanum, agnoſcentem jam Prophetias Montani, Priſcæ, Maximillæ, & ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ & Phrygiæ inferrentem, falſa de ipſis Prophetis, & Eccleſiis eorum aſſeverando, & Præceſſorum ejus authoritates defendendo, coegit & literas pacis revocare jam emiſſas, & a propoſito recipiendorum chariſmatum conceſſare.*

Reſpondeo primo, Tertulliano, in iis quæ res Montani ſpectant, fidem adhibendam non eſſe, cum profeſſus fuerit Montaniſta. Nam ſolemne fuit Hæreticis errores ſuos Pontificibus affingere, ut eorum nomine & authoritate ſe tuerentur, & Fidelibus fucum facerent. Sic Artemonis diſcipuli Victori Pontifici Romano impium præceptoris ſui errorem tribuerunt, teſte Euſebio, libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. Ita & Montaniſtæ ſuis a partibus ſtare Zephirinum temere aſſeruerunt.

Reſpondeo ſecundo, Zephirinum forſan agnoviſſe Prophetias Montani, & ad literas pacis Montaniſtis concedendas paratum fuiſſe, errore facti, non errore juris. Scilicet cum ſe Catholicos mentirentur, & ſanctioris inſuper vitæ ſpeciem præſeferrent, decipere potuerunt Zephirinum, non quidem ita ut in approbationem ſuorum errorum illum adducerent, ſed ut exiſtimaret ipſos cum virus ſuæ hæreſeos abſconderent, & pietatis larva obtegerent, maxime Catholicos eſſe, & Eccleſiaſtica communione dignos. Quo etiam pacto Pelagius, & Cæleſtius Zoſimum aliquando deluſerunt, adeo ut illorum fidei profeſſionem, quæ verbis tenus Catholica erant, probaret, & eorum accuſatoribus iraſceretur, miraretur que vehementer, quod ab Africanis Synodis damnati eſſent ut hæretici, eoſque *Viros abſolute fidei, & numquam a Catholica veritate, aut ab Eccleſiæ corpore divulſos* vocaret (ut conſtat ex illius Epiſtola ad Aurelium, & alios Antiſtites Africanos.) Verum ut ipſe errore tantum facti favit Pelagio & Cæleſtio, non errore juris; & eorum detecta vafritie, de eorumque erroribus, & dolis in occultanda hæreſi qua medullitus infecti erant, ab Africanis Epiſcopis certior factus, Pelagianam hæreſim ſolemni decreto damnavit, Pelagiumque & Cæleſtium anathemate confixit; ita Zephirinus errore tantum facti favit Montano, & ejus Propheti ſſis, (ſi tamen favit umquam) quia Catholici nominis, pietatiſque larvam circumferebant, & Symbolum Apoſtolicum profeſſi, errores ſectæ ſuæ proprios diſſimulabant. At ſtatim atque a Praxea adhuc in Eccleſiæ caſtris pugnante Montani hæreſis & Pſeudoprophetia detecta eſt, Zephirinus illam damnavit, ejuſque authores anathemate contrivit, & ab Eccleſia expulit.

SCHOLION.

Quod in Reſponſione ad Objectionem dixi, *Zephirinum* & *Zoſimum* in facto erraſſe, Religioſi Cenſores ſive Cenſorii Indiculi Authores ſic interpolarunt, & notarunt; *Pontifices multi erraverunt, errore facti.*

R. Id certiſſimum, quod ipſis impoſſibile videtur. Non mihi, ſed *Sancto Thomæ, &* Cardinali *De Turrecremata* credant in ſumma *De Eccleſia* lib. 11. cap. 112. ſcribenti: *In illis quæ ſunt facti, Eccleſia errare poteſt ut dicit Sanctus Thomas tam in Quodlibet 8. quam in 4. Sententiarum Diſt. 41. ubi ait, Quod quamvis Eccleſia dono, & authoritate divina fulciatur, tamen in quantum eſt hominum congregatio, aliquid ex defectu humano in actibus ſuis provenit, quod non eſt divinum.*

Nota.

QUa ratione erroribus facti obnoxii ſint Summi Pontifices, commodius alibi explicandum eſt.

DISSERTATIO II.

De ſtatu Controverſiæ inter Lapſos in Perſecutione Decii, & Clerum Romanum Sancto Cypriano, ejuſque Collegis conſentientem: Deque ejus progreſſu & exitu.

IS erat Controverſiæ ſtatus: an cum Lapſis nulla prævia Pœnitentia purgatis eſſet communicandum. Id pertinaciter Lapſi complures in perſecutione Decii contendebant, & multitudine, importunitateque ſua impetrare nitebantur. Quinque Preſbyteri, qui & ipſi lapſi erant, ſeſe velut ſigniferos illius ſeditionis præſtiterunt. Alii e Sacerdotibus quadam ſimplicitate ducti illos, nulla pœnitentia acta, ſuis reſtituerunt Eccleſiis. Lapſi tamen illi adeo impudentes non erant univerſi, ut reconciliationem nulla acta pœnitentia ſimpliciter flagitarent: ſed libellis Martyrum freti illam velut debitam poſtulabant, quam niſi ab Epiſcopis ſtatim obtinerent, non ſe, ſed Martyres deſpectos conquerebantur. Quid vero Sanctus Cyprianus, & Clerus Romanus? (vacabat enim obitu Fabiani Sedes Apoſtolica.) Juſſerunt eos expectare, donec ſedata perſecutione, celebrari poſſet Concilium, in quo diſcuſſis eorum cauſis, cuique pro criminis gravitate pœnitentia imponeretur. Nihil interim innovari voluere; hoc eſt, legitimam & conſuetam eos ſubire pœnitentiam juſſerunt, qua peracta, reconciliationem per impoſitionem manuum Epiſcopi, & Cleri obtinerent. Lapſis porro conditionem illam recuſantibus, ad propellendum ſchiſmatis periculum, proviſorio Decreto ſancitum eſt, illis qui Martyrum libellos haberent, in mortis diſcrimine pacem ſeu abſolutionem eſſe concedendam. Confeſſores interim redarguerunt Romanus Clerus & S. Cyprianus, quod in concedendis libellis adeo faciles ſe præberent, & Lapſis pacem paſſim, & ſine examine adprecarentur, qua facilitate Evangelii & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigor & cenſura ſolvebantur, ac peſſum ibant.

Decio tandem Imperatore occiſo, pax reddita eſt Eccleſiis. Carthaginem e ſeceſſu ſuo rediit S. Cyprianus. Romæ Cornelius creatus eſt Pontifex. Hic & illic Concilia pro Lapſorum cauſſa diſcutienda convocata ſunt. In illis ſummo conſenſu decretum eſt, *Sacrificatos*, id eſt, eos, qui thus idolis adoleviſſent, pœnitentiam plenam agere debere, qua peracta reconciliarentur. Quod ſi in ipſo pœnitentiæ decurſu mortis periculum immineret, reconciliationis donarentur beneficio, nondum licet completa pœnitentia. *De Libellaticis* vero ſtatutum eſt, ut nulla alia pœnitentia peracta, præter eam, quam fervente adhuc perſecutione, ſponte ſubierant, ſtatim ad Eccleſiæ pacem admitterentur.

Hæc quæ compendio perſtrinximus, ut probata exhibeamus, ſequentes ſtabiliemus Propoſitiones.

PROPOSITIO I.

Fervente Decii perſecutione, Lapſi libellos Martyrum ſeditioſe prætexebant, veniam ut obtinerent ab Eccleſia, nulla licet Pœnitentia functi: hiſque muniti libellis Communionem invadere volebant.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtola 15. ad Clerum Romanum data, in qua ita ſcribit: *Item cum comperiſſem eos, qui ſacrilegis contactibus manus ſuas, atque ora maculaſſent, vel nefandis libellis nihilominus conſcientiam polluiſſent, exambire ad Martyres paſſim, Confeſſores quoque importuna & gratioſa deprecatione corrumpere, ut ſine ullo diſcrimine, atque examine ſingulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelii legem, literas feci, quibus Martyres & Confeſſores conſilio meo, quantum poſſem ad Dominica præcepta revocarem.*

Probatur ſecundo ex ejus Epiſtola 23. ad Clerum pariter Romanum data; in qua hæc habet: *Quæ res majorem nobis conflat invidiam, ut nos cum ſingulorum cauſſas audire, & excutere cœperimus, videamur multis negare; quod ſe nunc omnes jactant a Martyribus, & Confeſſoribus accepiſſe. Denique hujus ſeditionis*

Digitized by Google

tionis origo jam cœpit. Nam in Provincia noſtra per aliquos civitates in Præpoſitos impetus multitudinum factus eſt, & pacem, quam ſemel cunctis a Martyribus & Confeſſoribus datam clamitabant, confeſtim ſibi repræſentari coegerunt; territis & ſubactis Præpoſitis, qui ad reſiſtendum minus virtute animi, & robore fidei prævalebant. Apud nos etiam quidam turbulenti, quæ vix a nobis in præteritum regebantur, & in noſtram præſentiam differebantur, per hanc Epiſtolam, velut quibuſdam facibus accenſi, plus exardeſcere, & pacem ſibi datam extorquere cœperunt.

Et Epiſtola 29. ad eumdem Clerum. *Poſteaquam*, inquit, *ad vos literas feci de quorumdam proſpecta temeritate, qui pœnitentiam agere, & Deo ſatisfacere detrectant, literas ad me fecerunt, pacem non dandam ſibi poſtulantes, ſed quaſi jam datam ſibi vindicantes, quod dicant Paulum* (Martyrem) *omnibus pacem dediſſe.*

Probatur tertio ex Epiſtola ejuſdem Sancti Cypriani 55. ad Cornelium data, in qua refert, quinque Presbyteros, ſcilicet Felicem, Jovinum, Maximum, Repoſtum, & Fortunatum, cum ipſi perſecutionis initio cecidiſſent, pœnitentiæ, quæ lapſis erat imponenda reſtitiſſe, ipſoſque ut abſolutionem, nulla acta pœnitentia, ab Epiſcopis extorquerent, concitaſſe. *Taceo itaque*, inquit, *de Fraudibus Eccleſiæ factis; conjurationes & adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud, in quo non mea, nec hominum, ſed Dei cauſa eſt, de eorum facinore non puto eſſe reticendum: quod a primo ſtatim perſecutionis die cum recentia delinquentium facinora ferverent, & ſacrificiis nefandis non tantum diaboli altaria, ſed adhuc manus ipſæ Lapſorum, atque ora fumarent, communicare cum Lapſis, & Pœnitentiæ agendæ intercedere non deſtiterunt.*

PROPOSITIO II.

Temeraria erat Lapſorum poſtulatio; cum abſque Satisfactione venia obtineri a Deo non poſſit, nec eam indulgere poſſit Eccleſia, niſi iis qui pro peccato ſatisfecerint, aut ſatisfacere voluerint.

Probatur primo. Temeraria erat illorum poſtulatio, qui abſque Pœnitentia Communionem Eccleſiæ, & abſolutionem extorquere volebant: Sed Lapſi abſque Pœnitentia Communionem & abſolutionem Eccleſiæ extorquere volebant: temeraria igitur erat ipſorum petitio.

Probatur minor. Qui abſolutionem vult extorquere abſque ſatisfactione, vult eam extorquere abſque Pœnitentia: ſed Lapſi abſolutionem extorquere volebant abſque ſatisfactione: ergo abſque pœnitentia.

Sincere Pœnitentiæ actus & fructus.

Probatur major ex Traditione, in qua nuſquam occurrit Pœnitentia abſque ſatisfactione, velut, proprio charactere. Sic eam repræſentat Tertullianus lib. de Pœnitentia, cap. 9. *Hujus igitur Pœnitentiæ ſecundæ, & unius, quanto in arcto negotium eſt, tanto operoſior probatio eſt; ut non ſola conſcientia præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur. Is actus exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtrum confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus ſatisfactio Confeſſione diſponitur, confeſſione Pœnitentia naſcitur, Pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis Diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ ilicem: de ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mæroribus dejicere, illa quæ peccavit triſti tractatione mutare, cæterum paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa: plerumque vero jejuniis preces alere, ingemiſcere, lachrymari, mugire dies noctesque ad Dominum Deum ſuum, Presbyteris advolvi & charis Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes ſuæ deprecationis injungere. Hæc omnia exomologeſis, ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipſa pronuntians, pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna ſupplicia, non dicam fruſtretur, ſed expungat. Cum igitur provolvit hominem, magis relevat; cum ſqualidum facit, magis mundatum reddit; cum accuſat, excuſat; cum condemnat, abſolvit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, credo, parcet.*

Quid non tolerandum & faciendum in periculo æternitatis.

Et cap. 11. *Deliqui, dicito, in Deum, & periclitor in æternum perire: itaque nunc pendeo, & macetor & excrucior, ut Deum reconciliem mihi, quem delinquendo læſi. Sed enim illos, qui ambitus obeum capeſſendi Magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantum, verum & contumeliis omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum. Quas non ignobilitates veſtium affectant? Quæ non atria nocturnis, & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum majoris cujuſque perſonæ decreſcentes, nullis conviviis celebres, nullis comeſſationibus congreges, ſed exules a libertatis & lætitiæ felicitate; idque totum propter unius anni volaticum gaudium: nos quod ſecurium virgarumve petitio ſubſtinet in periculo æternitatis, tolerare dubitamus? & caſtigationem victus, atque cultus offenſo Domino præſtare ceſſabimus, quæ Gentiles nemine omnino læſo ſibi irrogant?*

Vera Converſio, Contritio, Confeſſio, Satisfactio.

Iiſdem coloribus pœnitentiam adumbrat Sanctus Cyprianus libro de Lapſis: *Confiteantur*, inquit, *ſinguli delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in ſæculo eſt, dum admitti Confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt. Convertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei miſericordiam deprecemur. Illi ſe anima proſternat, illi mæſtitia ſatisfaciat; illi ſpes omnis incumbat. Rogare qualiter debeamus, dicit ipſe: Revertimini*, inquit, *ad me ex toto corde veſtro, ſimulque & jejunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Ad Dominum toto corde redeamus. Iram & offenſam ejus, jejuniis, fletibus, planctibus, ſicut admonet ipſe, placemus. Lamentari eum putamus ex toto corde, jejuniis, fletibus, planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus paſtus & ſagina largiore diſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & potus ſuos cum pauperum neceſſitate communicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mortem ſuam deflet? ... Si quem de charis tuis mortalitatis exitu perdidiſſes, ingemiſceres dolenter & fleres; facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritaliter mortua, ſupervivere hic tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis?*

Pœnitentia crimine minor non ſit.

Et infra: *Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit; Pœnitentia crimine minor non ſit. Putaſne tu Dominum cito poſſe placari, quem verbis perfidis abnuiſti, cui patrimonium præponere maluiſti, cujus templum ſacrilega contagione violaſti? Putas facile eum miſereri tui, quem tuum non eſſe dixiſti? Orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere; vigiliis noctes ac fletibus ducere; tempus omne lachrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo, adhærere cineri; in cilicio & ſordibus volutari; poſt indumentum Chriſti perditum, nullum hic jam velle veſtitum: poſt diaboli cibum, malle jejunium; juſtis operibus incumbere, quibus peccata purgantur; eleemoſynis frequenter inſiſtere, quibus animæ a morte liberentur.*

Deliciæ & oblectationes ſæculares non conveniunt Pœnitentibus

Sanctus Pacianus Barcinonenſis Epiſcopus, in Parænesi ad Pœnitentiam, verbis non minus luculentis neceſſitatem ſatisfactionis adſtruit, cum Pœnitentibus hæc verba ſuggerit, quibus iis reſpondeant, a quibus ad voluptates alliciuntur: *Si quis in balneum vocet, recuſare delicias; ſi quis ad convivium roget, dicere: Iſta fœlicibus, ego deliqui in Dominum, & periclitor in æternum perire. Quo mihi epulas, qui Dominum læſi? Tenere præterea pauperum manus, viduas obſecrare, Presbyteris advolvi, exoratricem Eccleſiam deprecari, omnia prius tentare ne pereas.*

Et in fine Epiſtolæ 1. ad Sympronianum: *Scio, Frater, hanc ipſam pœnitentiæ veniam non paſſim omnibus dari, nec antequam aut interpretatio divinæ voluntatis, aut forſitan viſitatio fuerit, relaxari magno pondere, magnoque libramine, poſt multos gemitus effuſionemque lachrymarum, poſt totius Eccleſiæ preces, ita veniam veræ pœnitentiæ non negari, ut judicaturo Chriſto nemo præjudicet.*

Sanctus

Digitized by Google

Vera Pœnitentiæ characteres.

Sanctus Ambroſius in libris de Pœnitentia, ſatisfactionis neceſſitatem perſuadet, & ſeveritatem deſcribit verbis ſane magnificis, ſed præſertim libro 2. cap. 10. *Facilius*, inquit, *inveni qui innocentiam ſervaverint, quam qui congrue egerint pœnitentiam. An quiſquam illam pœnitentiam putat, ubi acquirendæ ambitio, dignitatis, ubi vini effuſio, ubi ipſius copulæ conjugalis uſus? Renuntiandum ſaeculo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum, quam natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus, vivendum ita ut vitali huic moriamur uſui, ſeipſum homo abneget, & totus immutetur: ſicut quemdam adoleſcentem fabulæ ferunt propter amores meretricis peregre profectum, & abolito amore, regreſſum, poſtea veteri occurriſſe dilectæ, quæ ubi non interpellata, mirata, putaverit non recognitam, rurſus occurrens dixerit: Ego ſum; Reſponderit ille: Sed ego non ſum. Unde bene ait Dominus: Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Etenim qui mortui & ſepulti Chriſto ſunt, non debent iterum velut viventes de hoc mundo decernere.*

Facilitas veniæ, incentivum eſt delinquendi.

Et in Pſalmum 118. exponens illum verſum, *Miſerere mei ſecundum verbum tuum*, hæc habet: *In ipſa Eccleſia, ubi maxime miſereri decet, teneri quam maxime debet forma juſtitiæ, ne quis a Communionis conſortio abſtentus, brevi lachrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonne, cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi.*

Satisfactionis neceſſitas & ſeveritas.

Sanctus Auguſtinus innumeris in locis eamdem ſatisfactionis ſeveriſſimæ neceſſitatem urget, ſed præſertim libro quinquaginta Homiliarum, Homilia 50. ubi de pœnitentia quæ pro peccatis mortalibus fieri debet, ſic loquitur: *In hac ergo pœnitentia, majorem quiſque in ſe ſeveritatem debet exercere; ut a ſeipſo judicatus, non judicetur a Domino, ſicut idem Apoſtolus ait: Si enim nos judicaremus, a Domino non judicaremur. Aſcendat itaque homo adverſum ſe tribunal mentis ſuæ... Atque ita conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lachrymas profluat, poſtremo ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui ſeparari a regno cœlorum timet per ultimam ſententiam Summi Judicis, per Eccleſiaſticam Diſciplinam a Sacramento cœleſtis Panis interim ſeparetur.*

Et infra: *Non enim ſufficit mores in melius commutare, & a factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.*

Magni ſuper extinctam animam dandi planctus.

Sanctus Cæſarius Arelatenſis paſſim in ſuis Homiliis Eccleſiæ fidem circa neceſſitatem ſatisfactionis, eleganti, & nervoſa oratione explicat, præſertim Homilia 1. ubi de peccatis mortalibus ita loquitur: *Hæc itaque principalia mala, ingenti rugitu, & gemitu & fonte indigent lachrymarum: atque per lachrymas clamandum eſt cum Propheta, Rugiebam a gemitu cordis mei, &c. Oportet itaque ſicut ſuper mortuum conclamatum, ita magnos ſuper extinctam animam dare planctus, & quomodo ſolet mater orbata ſuper amiſſione unici filii ſui fracto pectore lamentari: ita convenit ſuper unicam ſuam, ſed cum ſpe reparationis affligi. De qua unica Sermo Propheticus dicit: Erue a framea animam meam, & de manu canis unicam meam. Quare unicam dixit? Sive quia tamquam unica diligenda eſt; ſive quia ipſa ſola ante tribunal cœleſte, rationem, remotis omnibus ſolatiis, redditura eſt. Ita, inquam, neceſſe ſuper hanc unicam criminum mucrone confoſſam, totum pondus doloris effundi: Si forte poſſit lachrymarum vivificata fontibus, calore fidei ſuſcitari. Accendenda eſt compunctio, corroborandæ ſunt preces futuri recordatione judicii, atque miſericordiarum operibus adjuvandæ.*

Quæ Satisfactio pro mortalibus, quæ pro venialibus peccatis Deo exhibenda?

Et Homilia octava, ubi peccatorum venialium, & mortalium diſcrimen expoſuit, explicat, quæ ſatisfactio pro venialibus, quæ pro lethalibus, Deo ſit exhibenda, his verbis: *Quoties infirmos viſitamus, in carcere poſitos requirimus, diſcordes ad concordiam revocamus, indicto in eccleſia jejunio jejunamus, hoſpitibus pedes abluimus, ad vigilias frequentius convenimus, eleemoſynam ante oſtium prætereuntibus pauperibus damus, inimicis noſtris, quoties petierint, indulgemus: iſtis operibus, & his ſimilibus minuta peccata quotidie redimuntur. Pro capitalibus vero criminibus non hoc ſolum ſufficit, ſed addenda ſunt lachrymæ, & rugitus, & gemitus, continuata & longo tempore protraſtinata jejunia, largiores eleemoſynæ, etiam pluſquam nos ipſi valere poſſumus, erogandæ; ultro nos ipſos a Communione Eccleſiæ removentes, in luctu & triſtitia multo tempore permanentes, & pœnitentiam etiam publice agentes.*

Denique congeri huc poſſent Conciliorum ſacra Decreta, & veterum Pœnitentialium regulæ, ex quibus conſtat Eccleſiam ſæculis omnibus agnoviſſe, Satisfactionem gravitati peccatorum proportionatam, jure divino ad obtinendam veniam peccatorum neceſſariam eſſe. Cum itaque Lapſi abſque ſatisfactione Communionem invaderent, & Abſolutionem ſibi tribui vellent, ob libellos Martyrum, quamvis nulla omnino functi eſſent Pœnitentia, temeraria prorſus erat ipſorum poſtulatio.

Probatur ſecundo Propoſitio ex Epiſtolis Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum, quibus Lapſorum inſolentiam & temeritatem vehementer coarguit. In prima, quæ inter Cyprianicas trigeſima eſt, ita ſcribit: *Quos quidem ſatis mirati ſumus ad hoc uſque proſilire voluiſſe, ut tam urgenter, & tam immaturo, atque acerbo tempore, in tam ingenti & immenſo crimine atque delicto, pacem ſibi non tam peterent, quam vindicarent, immo jam & in cœlis habere ſe dicerent.*

Reſpondet ſubinde rationibus Lapſorum, qui Martyrum libellos obtrudebant, dicens hujuſmodi libellos a Martyribus directos eſſe ad Antiſtites, ſupplicationum inſtar, quorum proinde examini obnoxii ſint, & ſine quorum conceſſione pacem non poſſint conſequi. Unde expectandum a Lapſis eſſe judicium Epiſcoporum concludit hac in cauſſa. *Qui ſi habent*, pacem, *quid*, inquit, *petunt, quod tenent? Si autem non habere illos probatur, hoc ipſo quod petunt, cur non judicium eorum ſubſtinent, a quibus petendam pacem, quam utique non habent, putaverunt?*

Pacem communionem Lapſis a ſque de ta ſatiſ ctione pr ſtare E-vangelis repugna

Addit, Pacem quam ſe habere, vel quam ſibi debitam eſſe, Lapſi adeo temere jactitabant, Evangelicæ legi repugnare. *Cæterum*, inquit, *quo pacto Evangelicam poterit præſtare communicationem, quod contra Evangelicam decretum videtur Veritatem? Nam cum omnis prærogativa ita demum ad indulgentiæ privilegium ſpectet, ſi ab eo cui ſociari quærit, non diſcrepet; qui a Deo, cui ſociari quærit, diſcrepat, neceſſe eſt indulgentiam, & privilegium ſocietatis amittat. Videant igitur quid in hoc negotio agere conentur. Nam ſi aliud quidem Evangelium, aliud autem Martyres dicunt poſuiſſe decretum; collidentes contra Evangelium Martyres utrobique periclitabuntur. Nam & Evangelii fracta jam & jacens videbitur Majeſtas, ſi potuit alterius decreti novitate ſuperari; & de Martyrum capite glorioſa confeſſionis corona detracta, ſi non illam de Evangelii conſervatione invenientur conſecuti, unde Martyres fiunt; ut merito nulli magis ſit competens nihil contra Evangelium decernere, quam qui Martyris nomen ex Evangelio laborat accipere.*

Urget amplius, & oſtendit non intendiſſe Martyres, ut pax Lapſis abſque ulla ſatisfactione prævia tribueretur. *Quo pacto*, inquit, *ſalutem, quam, ſi ſacrificaſſent, ſe non habituros putaverunt, illis exiſtimant donandam qui ſacrificaſſe dicantur? Cum legem hanc debeant in aliis tenere, quam ipſi videbantur ſibi ante poſuiſſe.* Inſtat vehementius: *Si dandam illis pacem Martyres putaverunt, cur ipſi non dederunt? Cur illos ad Epiſcopum remittendos cenſuerunt? Is enim qui jubet fieri, poteſt utique facere, quod fieri jubet.* Ait ergo: *Martyres adhibendum putaſſe temperamentum & pudoris, & veritatis. Nam & quia a multis urgebantur, dum ad Epiſcopum illos remittunt, verecundiæ propriæ, ne ulterius inquietarentur, conſulendum putaverunt: & dum illis non ipſi communicant, Evangelicæ Legis illibatam ſinceritatem cuſtodiendam judicarunt.*

Denique Sanctum Cyprianum monet florentiſſimus Eccleſiæ Romanæ Clerus, qua ratione gerere ſe debeat erga Lapſos. *Tu tamen Frater*, inquit, *numquam*

pro

pro tua charitate deſiſtat Lapſorum animos temperare & errantibus veritatis præſtare Medicinam; licet animus ægrorum medentium reſpuere ſoleat induſtriam. Recens eſt Lapſorum nuper hoc vulnus & adhuc in tumorem plaga conſurgens: & idcirco certi ſumus, quod ſpatio productioris temporis impetu iſto conſeneſcente, amabunt hoc ipſum, ad fidelem ſe dilatos eſſe medicinam; ſi tandem deſint, qui illos arment ad periculum proprium, & in perverſum inſtruentes, pro ſalutaribus dilationum remediis, exitioſa depoſcant illis properatæ communicationis venena.

Idem argumentum perſequitur nobiliſſimus primæ Eccleſiæ Clerus Epiſtola 2. ad eumdem Sanctum Cyprianum data, quæ inter illius Epiſtolas extat ordine 31. in qua primo oſtendit, quanti interſit Diſciplinam Eccleſiaſticam in ſuo ſemper vigore tueri; nec Lapſos abſque prævia ſatisfactione ad Communionem recipere. *Quid enim*, inquit, *aut in pace tam aptum, aut in bellis perſecutionis tam neceſſarium, quam debitam ſeveritatem divini vigoris tenere? Quam qui remiſerit, inſtabili rerum curſu erret ſemper neceſſe eſt, & huc atque illuc variis & incertis negotiorum tempeſtatibus diſſipetur, & quaſi extorto de manibus conſiliorum gubernaculo, navim Eccleſiaſticæ ſalutis illidat in ſcopulos; ut appareat, non aliter ſaluti Eccleſiaſticæ conſuli poſſe, niſi ſi qui & contra ipſam faciant, quaſi quidam adverſi fluctus repellantur, & diſciplinæ ipſius ſemper cuſtodita ratio, quaſi ſalutare aliquod gubernaculum in tempeſtate ſalvetur.*

Et infra: *Abſit enim ab Eccleſia Romana vigorem ſuum tam profana facilitate dimittere & nervos ſeveritatis, everſa fidei majeſtate diſſolvere; ut cum adhuc non tantum jaceant, ſed & cadant everſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura præſtentur, & nova per miſericordiam falſam vulnera veteribus tranſgreſſionis vulneribus imprimantur, ut miſeris ad everſionem majorem eripiatur & Pœnitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina procedere, ſi etiam ipſe Medicus, intercepta pœnitentia, indulget periculis? Si tantummodo operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporis remedia obducere cicatricem? Hoc non eſt curare; ſed ſi dicere verum volumus, occidere.*

Et poſt multa: *Oremus ut, qui eecidiſſe referuntur, delicti ſui magnitudinem agnoſcentes, intelligant non momentaneam, neque præproperam deſiderare medicinam: oremus ut effectus indulgentiæ Lapſorum ſubſequatur & Pœnitentiam, ut intellecto ſuo crimine, velint nobis interim præſtare patientiam, nec adhuc fluctuantem turbent Eccleſiæ ſtatum; ne interiorem nobis perſecutionem incendiſſe videantur, & accedat ad cumulum criminum, quod etiam inquieti fuerunt. Maxime enim illis congruit verecundia, quorum in delictis damnatur mens inverecunda. Pulſent ſane fores, ſed non utique confringant. Adeant ad limen Eccleſiæ, ſed non utique tranſiliant. Caſtrorum cœleſtium excubent portis, ſed armati modeſtia, qua intelligant ſe deſertores fuiſſe. Reſumant precum ſuarum tubam, ſed qua non bellicum clangant... Multum illis proficiet petitio modeſta, poſtulatio verecunda, humilitas neceſſaria, patientia non otioſa. Mittant legatos pro ſuis doloribus lachrymas; advocatione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commiſſi criminis, & pudorem.* Ex quibus omnibus colligitur, temerariam fuiſſe Lapſorum petitionem, qui nulla peracta Pœnitentia, nulla præſtita ſatisfactione, Communionem invadere nitebantur.

Probatur tertio Propoſitio ex ſingulari & eximio loco Sancti Cypriani, Epiſtola nimirum decima, qua graviter conqueritur apud Clerum ſuum de quibuſdam Presbyteris, qui temere pacem Lapſis dederant, necdum ſedata perſecutione, & citra Epiſcoporum conſcientiam. In eorum audacia duo potiſſimum reprehendit: primum, quod cum contumelia & contemptu Epiſcopi totum ſibi vindicent. Secundo, quod graviſſimorum criminum reos, nulla functos Pœnitentia, pace donaverint. Quoad primum, hæc habet: *Quod enim non periculum metuere debemus de offenſa Domini, quando aliqui de Presbyteris, nec Evangelii, nec loci ſui memores, ſed neque futurum Domini judicium, neque nunc ſibi præpoſitum Epiſcopum cogitantes, quod numquam omnino ſub Anteceſſoribus factum eſt, cum contumelia & contemptu Præpoſiti totum ſibi vindicent? Atque utinam non proſtrata fratrum noſtrorum ſalute ſibi omnia vindiearent! Contumelias Epiſcopatus noſtri diſſimulare, & ferre poſſem, ſicut diſſimulavi ſemper, & pertuli: ſed diſſimulandi nunc locus non eſt; quando decipiatur Fraternitas noſtra a quibuſdam veſtrum, qui dum ſine ratione reſtituendæ ſalutis plauſibiles eſſe cupiunt, magis Lapſis obſunt.*

Presbyteri, qui graviam peccatorum reos nulla functos Pœnitentia ſtatim ad Communionem admittunt, miſeros decipiunt.

Secundum caput ſic urget: *Hac qui ſubtrahit fratribus noſtris, decipit miſeros; ut qui poſſint agentes pœnitentiam veram, Deo Patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere, ſeducantur ut magis pereant; & qui erigere ſe poſſent, plus cadant. Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam justo tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad Exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant; nunc crudo tempore, perſecutione adhuc perſeverante, nondum reſtituta Eccleſiæ ipſius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum Pœnitentia acta, nondum Exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & Clero impoſita, Euchariſtia illis datur.*

Denique illos Presbyteros ob aliam rationem increpuit, quod nimirum pacem Lapſis dando, Martyres cum Epiſcopo commiſerint. *Exponunt deinde invidiæ beatos Martyres*, inquit, *& glorioſos ſervos Dei cum Dei Sacerdote committunt [cum illi memores loci noſtri ad me literas direxerint, & petierint nunc deſideria ſua examinari, & pacem dari, quando ipſa ante mater noſtra Eccleſia pacem de Domini miſericordia prior ſumpſerit, & nos divina protectio reduces ad Eccleſiam ſuam fecerit.] Hi ſublato honore, quem nobis beati Martyres cum Confeſſoribus ſervant, contempta Domini lege, & obſervatione, quam iidem Martyres & Confeſſores tenendam mandant, ante extinctum perſecutionis metum, ante reditum noſtrum, ante ipſum pene Martyrum exceſſum, communicent cum Lapſis, & offerant, & Euchariſtiam tradant: quando etiamſi Martyres per calorem gloriæ Scripturam minus contemplantes, contra legem Domini plus aliquod cuperent, a Presbyteris & Diaconis ſuggerentibus admoneri deberent, ſicut ſemper in præteritum factum eſt.*

Quamobrem Presbyteris illis temerariis, & ignavis ſuſpenſionem a ſacris Miniſteriis, aliaſque pœnas minitatur, ſi in poſterum Lapſos Communione donaverint ante peractam Pœnitentiam, & ſe inconſulto. *Interim*, inquit, *temerarii & incauti, & tumidi quidam inter vos, qui hominem non cogitent, vel Deum timeant; ſcientes quoniam ſi ultra in iiſdem perſeveraverint, utar ea admonitione, qua me uti Dominus jubet: ut interim probibeantur offerre, actari & apud nos, & apud Confeſſores ipſos, & apud plebem univerſam cauſſam ſuam; cum Domino permittente, in ſinum matris Eccleſiæ recolligi cœperimus.*

Pia ſeveritas in Lapſos.

Probatur quarto locupletiſſimo teſtimonio ejuſdem Sancti Cypriani in libro de Lapſis, ubi primum piam quamdam a Sacerdotibus ſeveritatem erga Lapſos exercendam eſſe oſtendit: *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat: nec comprimit delicta ille, ſed nutrit. At qui conſiliis fortioribus redarguit ſimul atque inſtruit fratrem, promovet ad ſalutem. Quos diligo, inquit Dominus, redarguo, & caſtigo. Sic oportet & Dei Sacerdotem non obſequiis decipientibus fallere, ſed remediis ſalutaribus providere. Imperitus eſt Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum dum ſervat, exaggerat. Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & putraminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur, & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget poſtmodum, cum ſenſerit ſanitatem.*

Deinde contra legem divinam conceſſam eſſe abſolutionem probat, quæ Lapſis nulla Pœnitentia functis, nulla ſatisfactione criminibus proportionata purgatis conceſſa eſt, eamque irritam eſſe, & inanem oſtendit, atque eum in Sacerdotum illam dantium, tum io peccatorum ipſam recipientium, perniciem cedere. *Emerſit enim*, inquit, *novum genus cladis; & quaſi parum perſecutionis procella ſævierit, acceſſit*

ad

ad cumulum ſub miſericordia titulo malum fallens, & blanda pernicies. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorumdam, laxatur incautis communicatio: irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt; graviſſimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis altis & profundis vulneribus infixa, diſſimulato dolore contegitur. A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus invadunt .... Vis infertur corpori ejus & ſanguini: & plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quam cum Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante Exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam Sacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum, nec Eccleſia jungitur, qui ab Evangelio ſeparatur.

Irrita & falſa pax.

Vis illata corpori & ſanguini Domini.

Exponit deinde luculentius perniciem, quam Lapſorum animabus inſert præcipitata hujuſmodi abſolutio, & quæ nullos ſatisfactionis fructus ſupponit: Nec eam ab ignavis Sacerdotibus velari merito poſſe nomine pietatis demonſtrat. *Quid injuriam*, inquit, *beneficium vocant? Quid impietatem vocabulo pietatis appellant? Quid eis, qui flere jugiter & rogare Dominum ſuum debent, intercepta pœnitentiæ lamentatione communicare ſe ſimulant? Hoc ſunt ejuſmodi Lapſis, quod grando frugibus; quod turbidum ſidus arboribus; quod armentis peſtilens vaſtitas; quod navigiis ſæva tempeſtas. Solatium æternæ ſpei adimunt, arborem a radice ſubvertunt; ſermone morbido ad lethale contagium ſerpunt; navem ſcopulis, ne in portum perveniat, illidunt. Non concedit pacem facilitas iſta, ſed tollit: nec communicationem tribuit, ſed impedit ad ſalutem. Perſecutio eſt hæc alia, & alia tentatio, per quam ſubtilis inimicus impugnandis adhuc Lapſis occulta populatione graſſatur, ut lamentatio conquieſcat, ut dolor ſileat, ut delicti memoria evaneſcat, ut comprimatur pectorum gemitus, ſtatuatur fletus oculorum, nec Dominum graviter offenſum longa & plena Pœnitentia deprecetur; cum ſcriptum ſit, Memento unde cecideris, & age Pœnitentiam.*

Præcipitata Abſolutio, ante quam dignos Pœnitentiæ fructus lapſi fecerint, illorum animabus impedimentum eſt ad ſalutem.

Objiciet quiſpiam. Qui conſecutus eſt indulgentiam, non eſt temerarius ſi poſtulet Communionem Eccleſiæ, & Sacramentorum, abſque ſatisfactione. Siquidem ea vis eſt indulgentiarum ut pœnam omnem relaxent debitam peccatis, cum plenariæ ſunt. Sed Lapſi, qui libellos a Martyribus obtinuerant, velut plenariam erant conſecuti iodulgentiam. Ab hujuſmodi namque libellis indulgentiarum antiquitas in Eccleſia repeti ſolet. Non erat itaque temeraria Lapſorum poſtulatio, qui Martyrum Libellis muniti, Communionem poſtulabant, & duros pœnitentiæ labores ſubire renuebant; Martyrum enimvero ſanguis & merita ſatisfactionis loco cenſebantur.

Reſpondeo, nego majorem: Cujus probationem diſtinguo. Ea vis eſt indulgentiarum ut pœnam omnem relaxent, &c. Cum peccator vere pœnitens eſt, concedo; cum non eſt vere pœnitens, nego. Vera autem pœnitentia, non eſt, niſi facere Deo ſatis peccator velit & totis viribus contendat. Nec indulgentiæ quantumcumque plenariæ ſupponantur, illis proſunt qui ſatisfactionem proportionatam peccatis ſubire, & implere nolunt. Illis itaque dumtaxat ſuffragantur, qui ſatisfacere cum non poſſint, vel ex toto, vel ex parte, ante peractam pœnitentiam plenam rapiuntur: vel illis, qui Deo quidem & Eccleſiæ ſatisfaciunt, ſed ob humanam fragilitatem ſatisfactionem non exhibent numeris omnibus abſolutam, & tanto charitatis animatam fervore, quantus ad placandam Majeſtatem divinam pas eſſet. Tunc itaque Chriſti ſatisfactio, Sanctorumque ſuffragia ab Eccleſia per indulgentias pœnitentibus applicata, ſupplent quod ipſorum ſatisfactionibus deeſt. At peccatoribus qui indulgentiarum prætextu, ſeveras pro gravibus peccatis ſubire pœnas recuſant, abſolutio danda non eſt, & Communio: nec ipſi temere, & contra jus divinum poſtulare poſſunt. Hæc doctrina eſt Sancti Cypriani, libro de Lapſis. *Si precem*, inquit, *toto corde quis faciat, ſi veris Pœnitentiæ lamentationibus & lachrymis ingemiſcat, ſi ad veniam delicti ſui Dominum juſtis, & continuis operibus inflectat; miſereri talium poteſt, qui & miſericordiam ſuam protulit dicens, Cum converſus ingemueris, tunc ſalvaberis, & ſcies ubi fueris... Poteſt ille indulgentiam dare, ſententiam ſuam poteſt ille deflectere. Pœnitenti, operanti, roganti poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre quidquid pro talibus & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.*

Indulgentiæ proſunt pœnitenti, operanti, roganti

Quod vero interceſſiones & merita Martyrum non proſint illis, qui ſatisfacere cum poſſint Deo & Eccleſiæ, renuunt, nec ad pœnas peccatorum illis relaxandas in indulgentiis ſuffragentur, ſed ſolum illis, qui ad plene ſatisfaciendum fiunt impotentes, quia eorum Pœnitentia morte intercipitur, ibidem teſtatur S. Cyprianus his verbis: *Credimus quidem poſſe apud Judicem plurimum Martyrum merita, & opera Juſtorum: ſed cum judicii dies venerit, cum poſt occaſum ſæculi hujus, & mundi, ante tribunal Chriſti populus ejus adſtiterit. Cæterum ſi quis præpropera feſtinatione temerarius remiſſionem peccatorum dare ſe cunctis putae poſſe, aut audet Domini præcepta reſcindere; non tantum nihil prodeſt, ſed & obeſt Lapſis. Provocaſſe eſt iram, non ſervaſſe ſententiam.*

Reſpondeo ſecundo, nego minorem. Libelli enim Martyrum non habebant rationem, & vim indulgentiæ, ſed precum, & commendationum, quas ad Epiſcopos dirigebant, ut illarum habita ratione, inſuper & diſpoſitionis Lapſorum, atque Pœnitentiæ ab illis jam inceptæ, ſeveritatem Eccleſiaſticæ Diſciplinæ erga illos temperarent, & ſatisfactionis tempus contraherent, prout ipſis congruum videretur. Unde cum incongruum eſſet & contra jus divinum, ut pace & Communione Eccleſiæ donarentur, qui nedum ulla ſatisfactione ſcelus eluere cœperant, neque id poſtulaſſe Martyres cenſebantur, neque ſe id poſſe præſtare exiſtimabant Epiſcopi. Quapropter temerariam fuiſſe Lapſorum petitionem exploratum eſt. Id rurſus conſtat ex S. Cypriano in libro de Lapſis. *Mandant aliquid Martyres fieri?* inquit, *Si juſta, ſi licita, ſi non contra ipſum Dominum, a Dei Sacerdote facienda ſunt. Obtemperantis facilis & prona conſenſio, ſi petentis fuerit religioſa moderatio. Mandant aliquid Martyres fieri? ſed ſi ſcripta non ſint in lege Domini, quæ mandant; ante eſt ut ſciamus illos de Deo impetraſſe quod poſtulant, tunc facere quod mandant. Neque enim ſtatim videri poteſt de divina Majeſtate conceſſum, quod fuerit humana pollicitatione promiſſum.* Id ubi probavit exemplis Moſis, Noe, Job, & Danielis, quorum preces pro populo Iſraelitico vel exauditas non fuiſſe, vel aliquando exaudiendas non fore Scriptura teſtatur, ſic concludit: *Adeo non omne quod petitur in præjudicio petentis, ſed in dantis arbitrio eſt. Nec quidquam ſibi uſurpat, & vindicat humana ſententia, niſi annuat & cenſura divina.* Et infra: *Ita Martyres aut nihil poſſunt, ſi Evangelium ſolvi poteſt: aut ſi Evangelium non poteſt ſolvi, contra Evangelium facere non poſſunt, qui de Evangelio Martyres fiunt. Nemo infamet Martyrum dignitatem; nemo eorum glorias deſtruat, & coronas. Manet incorrupta fidei robur incolume; nec dicere aliquid aut facere contra Chriſtum poteſt, cujus & ſpes, & fides, & virtus, & gloria omnis in Chriſto eſt. Ut ab Epiſcopis contra mandatum Dei fiat, authores eſſe non poſſunt, qui ipſi Dei mandata fecerunt.*

PROPOSITIO III.

Romana Eccleſia una cum Sancto Cypriano Lapſorum tumultus fiduciario primum Decreto compeſcuit; tum ſedata perſecutione, peremptorio Judicio ſtatuit recipiendos ad Communionem Libellaticos; plenam vero Sacrificatis agendam eſſe pœnitentiam: ita tamen ut ipſis in exitu concederetur abſolutio.

Probatur prima pars, quæ fiduciarium Decretum ſpectat, ex Sancto Cypriano Epiſtola 15. ad Clerum Romanum data. *Poſtmodum vero*, inquit, *cum qui-*

dam

dem de Lapſis, ſive ſua ſponte, ſive aliquo incitatore, audaci flagitatione proruerent, ut pacem ſibi a Martyribus & Confeſſoribus promiſſam extorquere violento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad Clerum literas feci, & legi ei mandavi, ut ad illorum violentiam interim quoquo genere mitigandam, ſi qui libello a Martyribus accepto de ſæculo excederent, exomologeſi facta, & manu eis in pœnitentiam impoſita, cum pace ſibi a Martyribus promiſſa ad Dominum remitterentur.

Cur porro ita ſe geſſerit, rationem profert ibidem. *Nec in hoc*, inquit, *legem dedi, aut me Authorem temere conſtitui; ſed cum videretur & honor Martyribus habendus, & eorum, qui omnia turbare cupiebant, impetus comprimendus: & præterea veſtra Scripta legiſſem, quæ de hoc ad Clerum noſtrum per Clementium Hypodiaconum nuper feceratis; ut iis, qui poſt lapſum infirmitate apprehenſi eſſent, & Pœnitentes communicationem deſiderarent, ſubveniretur; ſtandum putavi & cum veſtra ſententia, ne actus noſter qui adunatus eſſe, & conſentire circa omnia debet, in aliquo diſreparet.*

Fiduciarium itaque illud Decretum ſtatuebat, ut qui Libellos a Martyribus acceperant, in periculo poſiti, Eccleſiaſtica pace & Abſolutione donarentur. Cæteri expectarent Eccleſiæ pacem, ut tranquillis ipſius rebus, examinarentur ab Epiſcopis ſingulorum cauſæ, & de ipſorum Pœnitentia, vel reconciliatione, communi conſilio tractaretur, ac decerneretur. Id rurſus conſtat ex Sancto Cypriano Epiſtola 14. ad Clerum ſuum data. *Quoniam*, inquit, *ſignificaſtis quoſdam immoderatos eſſe, & communicationem accipiendam feſtinanter urgere; & deſideraſtis in hac reformam a me vobis dari: ſatis plene ſcripſiſſe me ad hanc rem proximis literis ad vos factis credo, ut qui libellum a Martyribus acceperunt, & auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis a vobis in pœnitentiam impoſita, cum pace a Martyribus ſibi promiſſa ad Dominum remittantur. Cæteri vero, qui nullo libello a Martyribus accepto invidiam faciunt; quoniam non paucorum, nec Eccleſiæ unius Provinciæ, ſed totius orbis hæc cauſſa eſt, expectent ante de Domini protectione Eccleſiæ ipſius publicam pacem. Hoc enim & verecundiæ, & Diſciplinæ, & vitæ ipſi omnium noſtrum convenit; ut Epiſcopi plures in unum convenientes, præſente & ſtante plebe, quibus & ipſis pro fide & timore ſuo honor habendus eſt, diſponere omnia conſilii communis religione poſſimus.*

De proviſorio ejuſmodi Decreto ita ſcribit ad Antonianum Sanctus Cyprianus, Epiſtola 52. *De eo tamen*, inquit, *quod ſtatuendum eſſe circa cauſſam Lapſorum diſtuli; ut cum quies, & tranquillitas data eſſet, & Epiſcopis in unum convenire indulgentia divina permitteret, tunc communicato, & librato de omnium collatione conſilio, ſtatueremus quid fieri oporteret; ſi quis vero ante conſilium, noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, Lapſis temere communicare voluiſſet; ipſe a communicatione abſtineretur. Quod etiam Romam ad Clerum tunc adhuc ſine Epiſcopo agentem, & ad Confeſſores Maximum Presbyterum, & cæteros in cuſtodia conſtitutos, nunc in Eccleſia cum Cornelio junctos pleniſſime ſcripſi. Quod me ſcripſiſſe, de eorum Reſcriptis poteris noſcere. Nam in Epiſtola ſua ita poſuerunt: Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipſe tractaſti, prius eſſe Eccleſiæ pacem ſubſtinendam; deinde ſic collatione conſiliorum cum Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, Confeſſoribus pariter ac ſtantibus Laicis facta, Lapſorum tractare rationem. Additum eſt etiam Novatiano tunc ſcribente, & quod ſcripſerat, ſua voce recitante, & Presbytero Moyſe tunc adhuc Confeſſore, nunc jam Martyre, ſubſcribente, ut Lapſis infirmis, & in exitu conſtitutis pax daretur. Quæ literæ per totum mundum miſſæ ſunt, & in notitiam Eccleſiis omnibus, & univerſis fratribus perlatæ ſunt.*

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, quæ ſpectat peremptorium Decretum, ex eodem Sancto Cypriano in Eoiſtola mox laudata. *Secundum quod tamen ante fuerat deſtinatum*, inquit, *perſecutione ſopita, cum data eſſet facultas in unum conveniendi, copioſus Epiſcoporum numerus, quos integros & incolumes fides ſua, & Domini tutela protexit, in unum convenimus, & Scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum ſalubri moderatione libravimus, ut nec in totum ſpes communicationis & pacis Lapſis denegaretur, ne plus deſperatione deficerent, & eo quod ſibi Eccleſia clauderetur, ſecuti ſæculum, gentiliter viverent; nec tamen rurſus cenſura Evangelica ſolveretur, ut ad communicationem temere proſilirent; ſed traheretur diu Pœnitentia, & rogaretur dolenter paterna clementia, & examinarentur cauſſæ & voluntates & neceſſitates ſingulorum.*

Idem in Concilio Romano a Sancto Cornelio Pontifice Maximo convocato, ſtatutum eſſe teſtatur ibidem Sanctus Cyprianus his verbis: *Ac ſi minus ſufficiens Epiſcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam ſuper hac re ſcripſimus ad Cornelium Collegam noſtrum, qui & ipſe cum plurimis Coepiſcopis habito conſilio, in camdem nobiſcum ſententiam pari gravitate, & ſalubri moderatione conſentit.*

De eodem peremptorio Decreto ſcribit ad Cornelium Sanctus Cyprianus Epiſtola 55. his verbis: *Concilio frequenter acto, non conſenſione tantum noſtra, ſed & comminatione decrevimus, ut Pœnitentiam Fratres agerent, ut Pœnitentiam non agentibus nemo temere pacem dares.*

Verum iſtud Decretum plenam Sacrificatis dumtaxat Pœnitentiam indixiſſe, non vero Libellaticis, erga quos humanius agendum Romana & Carthaginenſis Eccleſia cenſuerunt, conſtat ex eodem Sancto Cypriano, qui Libellaticis nullam aliam ſatisfactionem impoſitam fuiſſe ait ab Eccleſia, præter eam quam ſervente perſecutione, ex Chriſtiano more ſubierant, & viſum eſſe Epiſcopis, reſtituta Eccleſiæ pace, ut ſtatim in Communione reciperentur. *Et ideo placuit, Frater chariſſime*, (inquit Sanctus Cyprianus ad Antonianum ſcribens) *examinatis cauſſis ſingulorum, Libellaticos interim ſuſcipi, Sacrifientis in exitu ſubveniri, quia exomologeſis apud inferos non eſt.*

Rationem hujus diſcriminis quod inter Sacrificatos & Libellaticos ab Eccleſia conſtitutum eſt, exponit, ibidem Sanctus Cyprianus: *Nec tu exiſtimes*, inquit, *ſicut quibuſdam videtur, Libellaticos cum Sacrificatis æquari oportere; quando inter ipſos etiam qui ſacrificaverint, & conditio frequenter, & cauſſa diverſa ſit. Neque enim æquandi ſunt, ille qui ad ſacrificium nefandum ſtatim voluntate proſilivit; & qui reluctatus & congreſſus diu, ad hoc funeſtum opus neceſſitate pervenit: ille qui & ſe, & omnes ſuos prodidit, & qui ipſe pro cunctis ad diſcrimen accedens, uxorem & liberos, & domum totam periculi ſui perfunctione protexit: ille qui inquilinos, vel amicos ſuos ad facinus compulit, & qui inquilinis, & colonis pepercit, fratres etiam plurimos, qui extorres & profugi recedebant, in ſua tecta & hoſpitia recepit: oſtendens & offerens Domino multas viventes & incolumes animas, quæ pro una ſaucia deprecentur. Cum ergo inter ipſos qui ſacrificarint, multa ſit diverſitas, quæ inclementia eſt, & quam acerba duritia, Libellaticos, cum iis qui ſacrificaverint, jungere?*

Poſtrema denique pars illius Decreti ſpectabat Sacrificatos, quibus ex morbo periculum immineret; illiſque reconciliationis beneficium in exitu indulgebat. Quod ſi ex ſupremo illo diſcrimine evaderent, illos reliquæ Pœnitentiæ onere liberabat. Id rurſus conſtat ex Sancto Cypriano in Epiſtola ad Antonianum: *Si qui enim*, inquit, *infirmitatibus occupantur, illis, ſicut placuit, in periculo ſubvenitur: poſtea quam tamen ſubventum eſt, & periclitantibus pax data eſt, ſuffocari a nobis non poſſunt, aut opprimi, aut vi, & manu noſtra in exitum mortis urgeri; ut quoniam morientibus pax datur, neceſſe ſit mori eos qui acceperint pacem: cum magis in hoc judicium divinæ pietatis & paternæ lenitatis appareat, quod qui pignus vitæ in data pace percipiunt, hic quoque ad vitam percepta pace teneantur. Et idcirco ſi accepta pace commeatus a Deo datur, nemo hoc debet in Sacerdotibus criminari, cum ſemel placuerit fratribus in periculo ſubveniri.*

Objicies, inhumanum fuiſſe Romanæ & Africanæ Eccleſiæ proviſorium erga Lapſos Decretum, quo iis

qui libellos a Martyribus acceperant, concedebatur abſolutio in exitu, cæteris vero negabatur.

Reſpondeo, nihil in ſanctiſſima illa Diſciplina inhumani fuiſſe: quia cum quotidie frequentes Martyrii occaſiones præſto eſſent, ſuæ charitatis fervore conſequi poterant Lapſi, quod illis Eccleſia per abſolutionem præſtitiſſet. Illam porro ſeveritatem adhibere judicarunt æquum Epiſcopi, ut Lapſi, qui nullum ſibi in Eccleſia conferendum remedium ante ſedatam perſecutionem noverant, unamque eluendi ſceleris viam eſſe charitatem, & confeſſionem nominis Chriſti ſolemnem, illam eligerent, & priſtinam ignaviam inſtaurato agone expungerent. Hanc rationem affert iſtius Diſciplinæ Sanctus Cyprianus Epiſtola 14. in qua ad Clerum Carthaginenſem de Lapſis ita ſcribit: *Qui ſe nimium properant, habent in ſua poteſtate quod poſtulant, tempore ipſo, ſibi plusquam poſtulant, largiente. Acies adhuc geritur, & Agon quotidie celebratur: ſi commiſſi vere & firmiter pœnitet, & fidei calor prævalet: qui differri non poteſt, poteſt coronari.*

SCHOLION I.

Ad Propoſitionem ſecundam hujus Diſſertationis, pag. 197. & ſeq. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant in Indiculo ſuo: *Quod de jure divino non ſit danda Abſolutio, nec Communio ſine congrua Pœnitentia. Ex qua doctrina* (inquiunt) *damnatur facilitas Indulgentiarum, & Abſolutionis Sacramentalis cum levi, immo cum leviſſima ſatisfactione.*

R. Propoſitionem ſecundam poſtquam ex Traditione probavi, hunc in modum concludo: *Denique congeri huc poſſent Conciliorum ſacra Decreta, & Veterum Pœnitentialium Regulæ, ex quibus conſtat, Eccleſiam ſæculis omnibus agnoviſſe, Satisfactionem gravitati peccatorum proportionatam, jure divino ad obtinendam veniam peccatorum neceſſariam eſſe.* Mirum quod Religioſi Cenſores Dogma tam Catholicum improbent ac notent. Quod autem ex hac doctrina ſequi cenſent incommodum contra nimiam Indulgentiarum concedendarum facilitatem, nullum revera incommodum eſt. Hæc enim eſt Eccleſiæ doctrina & ſanctiſſima diſciplina in Concilio Tridentino Seſſione 25. Decreto *De Indulgentiis*, confirmata: *In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem & probatam in Eccleſia conſuetudinem*, Sacroſancta Synodus *adhiberi cupit, ne nimia facilitate Eccleſiaſtica Diſciplina enervetur*. Incommodum alterum, quod ex mea ſententia, immo ex Catholico Dogmate, Religioſi Cenſores ſequi notant, illud eſt, quod Abſolutio ſacramentalis cum levi, immo cum leviſſima Pœnitentia dari non poſſit. Quibus non aliis quam ſacræ Synodi Tridentinæ verbis reſpondetur, Seſſione 14. cap. 8. *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & Pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere: Ne, ſi forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.*

SCHOLION II.

In Reſponſione ad Objectionem contra Propoſitionem ſecundam, ad paginam 213. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Indulgentia plenaria non ſuffragatur niſi ei qui non poteſt facere Pœnitentiam.*

R. Hæc Propoſitio & doctrina mea non eſt. Propoſitionem meam truncarunt Authores Indiculi Cenſorii: disjunctivam in excluſivam mutarunt. Dixi, *Illis dumtaxat Indulgentias ſuffragari, qui ſatisfacere cum non poſſint, vel ex toto, vel ex parte, ante peractam Pœnitentium plenam rapiuntur: vel illis, qui Deo quidem & Eccleſiæ ſatisfaciunt; ſed ob humanam fragilitatem ſatisfactionem non exhibent numeris omnibus abſolutam.... Tunc itaque Chriſti ſatisfactio, Sanctorumque ſuffragia, ab Eccleſia Pœnitentibus per Indulgentias applicata ſupplent quod ipſorum ſatisfactionibus deeſt.* Indiculi Cenſorii Authores hanc mihi Propoſitionem affingunt: *Indulgentia Plenaria non ſuffragatur niſi ei qui non poteſt facere Pœnitentiam.* In alienum ſenſum dicta mea detorquent. Indulgentias prodeſſe fateor illis, qui ſatisfacere poſſunt, & volunt, & conantur, & impoſitam ſibi ab Eccleſia ſatisfactionem implent: Illis prodeſſe jure merito nego, qui ſatisfacere cum poſſint Deo & Eccleſiæ, renuunt vel negligunt. Id *Sancti Cypriani* teſtimonio confirmo, in Tractatu *De Lapſis*. Scotio cum Cardinali *Cajetano*, Indulgentiarum contra *Lutherum* egregio vindice, Tractatu 10. de Indulg. Quæſt. 1. *Non ſufficit*, inquit, *ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter conſequendam Indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſſi in gratia duplicis ordinis; Quidam ſoliciti ad ſatisfaciendum per ſe ipſos, pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatisfacere per ſe ipſos. Primi condignas Pœnitentias vel petunt a Confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere; vel ſponte illas aſſumunt, dum continue ſtudent per ſua functu opera ſatisfacere, jejunando, orando, eleemoſynas dando, &c. Secundi vero parviſſimam Pœnitentiam aut rogunt, aut læti ſuſcipiunt; & cum illam impleverint* [*quam ſciunt eſſe minimam*] *non curant amplius de ſatisfaciendo, reputantes ſibi ſufficere quod non ibunt ad infernum. Et hi ſunt quibus Indulgentiæ non proſunt.*

Nota.

Satisfactionis proportionem cum patratis criminibus commendavit Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 18. & poſtea Romanus Catechiſmus Sancti Pii V. juſſu editus; ac a Sacerdotibus non ex ſolo ſuo arbitratu ſatisfactiones imponendas declarat, indicitque. Hac in re ſollicitudinem ſuam demonſtravit etiam S. Carolus Archiepiſcopus Mediolanenſis; neque etenim ſolum canones nuncupatos pœnitentiales, ſed alios non paucos ex antiquis conciliis, collectionibus, & Pœnitentialibus in unum collegit, & per decem divina præcepta diſtribuendo ſub oculos Confeſſariorum expoſuit, ut ab eis imponendæ ſatisfactionis normam poſſent deſumere: *Etenim*, ait, *ſi omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia ſolum, ac pietate, ſed juſtitia etiam metienda ſunt; certe norma hæc a canonibus pœnitentialibus ſumatur oportet.* Legantur quæ habet quarta parte Actorum eccleſiæ Mediolanenſis, & in Inſtructione Sacramenti Pœnitentiæ: Quidquid igitur ſit, an ſatisfactiones canonicæ fuerint arbitrariæ pro foro conſcientiæ, ut quidam DD. opinati ſunt apud Morinum *de Adminiſtr. Sacram. Pœnit. lib.* 10. *cap.* 25. congruum certe foret, quod fieri poſſet, cum præfatis canonibus proportionem habere; ſiquidem Confeſſarius rite munus judicis vice Dei non adimpleret, ſi pro graviſſimis culpis leves ſatisfactiones imponeret.

Fatendum nihilominus jam a pluribus ſæculis pœnitentiæ ſeveritatem minui cœpiſſe, idque non ſolum ob intenſum animi dolorem, ingenteſque pœnitentium lacrymas, vel quia ipſimet pœnitentes acriter in ſeipſos ſævirent, ſed etiam pluribus aliis ex cauſis. Sæculo igitur undecimo ſatisfactiones emolliri abſque dubio viſæ ſunt, cum loco jejuniorum, chameuniarum, peregrinationum &c. eleemoſynæ, certæ preces cum Miſſæ ſacrificio, vel corporis flagellatio imponerentur; ita tamen quod primo impoſita rigidiſſima pœnitentia, paulatim in benigniorem commutaretur. Alter etiam invaluit canonicæ pœnitentiæ evadendæ modus; ſi nempe eleemoſynis, vel aliis piis operibus redimeretur. Imminutæ deinde ſunt, vel omnino relaxatæ quas imponebant ſacri canones ſatisfactiones, expeditionem Hieroſolymitanam, ſeu Hiſpanam contra Paganos ſubrogando. Quia etiam ex nimia concedendarum indulgentiarum facilitate pœnitentiæ enervabantur, parci olim fuerunt Pontifices, ut obſervat Morinus, in eccleſiæ theſauro aperiendo.

Docuerunt deinde DD. ita pœnitentias moderandas, ut quamvis ſacrorum canonum rigoris Confeſſarius non deberet oblivīſci, attamen in clementiam, lenitatemque plurimum inclinandum; ac præſtare aliquando pauculam imponere ſatisfactionem, quam nimis auſteram. Legendus inter alios Petrus Bleſenſis

ſis in ſuo Tractatu de Pœnitentia, & Satisfactione injungenda. Eo tandem res devenere, ut pro axiomate non pauci haberent pœnitentias ab arbitrio Confeſſarii pendere. Iis tamen ſane non acquieſcendum; cum etenim Chriſtus Dominus voluerit Sacerdotes in tribunali Pœnitentiæ judices eſſe fidelium, ſtatim apparet una voluiſſe, ne nimia facilitate pœnitentes ad peccandum redderent audaciores. Ex eadem ratione noluit, in imponenda ſatisfactione habere pro ratione voluntatem; ſiquidem rite officium Judicis præſtari non poteſt, niſi quoad fieri poteſt commiſſis ſceleribus pœnitentiæ quodammodo commenſurentur, ut monent Tridentinum, Romanus Catechiſmus, S. Carolus &c. ut ab initio prænotavi. Paterno igitur affectu Confeſſarii amplectantur pœnitentes, nec nimio abſterreant rigore; at meminerint ſe etiam judicis officio fungi, ut ſcelera impunita eſſe non permittant. Legendus Morinus ſupra citatus *cap. 16. & ſeqq.*

Monitum tandem velim Confeſſarium cum S. Franciſco Saleſio *in monit. ad Confeſſ. cap.* 18. abſtinendum eſſe ab injungenda pœnitentia antiquis canonibus conformi, quoties pœnitens ad eam adimplendam paratus non ſit, & tunc leviorem injungendam, cum ut plurimum expediat magis cum pœnitentibus benigne, & amanter agere, dum tamen in peccatis non adulentur, quam dure & aſpere. Operæ tamen pretium eſt pœnitentem monere, attenta peccatorum gravitate, durius cum eo agendum fuiſſe, ut ita humilius & ferventius præſcriptam adimpleat ſatisfactionem.

Nota.

Vere credendum eam eſſe ſummorum Pontificum mentem in Indulgentiis elargiendis, ut non proinde fideles a pœnitentiæ operibus debeant ceſſare. Id oſtendunt, dum dicunt ſe indulgentias *vere pœnitentibus* impertiri; quæ verba non ſolum delictorum deteſtationem, animumque non relabendi ſignificant, ſed etiam voluntatem Deo ſatisfaciendi. Quapropter Cardinalis Cajetanus, ſtrenuus adverſus Lutherum Indulgentiarum propugnator *tract.* 10. *de ſuſcip. Indulg. q.* 1. ex vi memoratæ formulæ ait Indulgentias non conſequi pœnitentes negligentes, ſed pœnitentes ſollicitos, qui ſoli ſunt vere pœnitentes. Cajetano conſonat Cardinalis Baronius qui Eccleſiæ mentem in concedendis indulgentiis apprime noverat; poſtquam etenim ad annum 1073. n. 71. retulit indulgentiam a Gregorio VII. epiſcopo Lincolnienſi elargitam ea lege, ne opera pœnitentiæ ſecundum cujuſcumque facultatem negligerentur, ait Pontificem hanc adjeciſſe conditionem: *Ut appareat Sedis Apoſtolicæ indulgentias illis communicari, qui, quantum ſuppetunt vires, bene operari non omittunt: non vero ignavis, otioſis, ac negligentia torpeſcentibus.*

Idem colligere eſt ex illorum Pontificum Conſtitutionibus, ubi pronunciatur indulgentiarum fructum juxta majora, vel minora opera dimetiri. Id liquet ex Extravaganti *Antiquorum de pœnit. & remiſſ.* ubi Bonifacius VIII. univerſalis Jubilæi Indulgentiam promulgando ait: *Unuſquiſque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius conſequetur, qui Baſilicas ipſas amplius, & devotius frequentabit.* Innocentius pariter IV. in primo Lugdunenſi Concilio plenam concedens indulgentiam iis, qui ſumptus in bellum ſacrum contuliſſent, ait, unumquemque lucrifacturum *juxta quantitatem ſubſidii & devotionis affectum.* Hinc non omnes æqualiter de Indulgentiarum theſauro participare, inter alios docuit S. Bonaventura *in 4. diſt. 20. quæſt. 6. prope fin.*

Quamvis autem hæc ita ſint, ac proinde inſigniter hallucinari, ac graviſſime exorbitare Pœnitentiæ miniſtros, qui indulgentiarum tempore pro gravibus culpis leviſſimas imponunt ſatisfactiones, docuerit etiam Chriſtianus Lupus *Diſſert. de peccat. ac ſatisfact. indulg. cap. 8. &* 10. nihilominus non acquieſco illis qui vellent Indulgentiæ fructum iis non prodeſſe, qui poſſent omnimode peccatorum pœnam luere, & nolunt. Hæc utique eccleſiæ mens numquam fuit; licet enim vellet indulgentiam lucrifacturum ſeſe pœnitentiæ operibus debitæ ſatisfactioni proximum, vicinumque ſiſtere, non tamen ab eo exigebat omnimodam ſuarum pœnarum ſolutionem. Ita obſervat idem Lupus, ac inter alia epiſtolam undecimam S. Cypriani refert, in qua de iis agens, qui eſſent ex Eccleſiæ indulgentia ad Martyrum & Confeſſorum preces ab injunctis ob ſua peccata pœnis liberandi, ait: *Peto ut eos, quorum pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis, libello nominatim deſignetis.* Cum inſuper eccleſia indiſcriminatim omnibus fidelibus theſaurum indulgentiarum aperiat, dignoſcitur non ſolum earumdem participes velle eos, qui vel morte præventi, vel humana impellente fragilitate non plene ſatisfaciunt, ſed eos quoque, quibus non deeſſent vires ad integre ſuum debitum ſolvendum, dummodo operibus vacando ſatisfactoriis, non ignavos, aut deſides ſe oſtendant.

DISSERTATIO III.

De Libellis Indulgentiæ, quos Martyres Lapſis concedebant.

Quis earum modus? Quæ vis eſſet?

Tantus honor olim deſignatis Martyribus ab Epiſcopis deferebatur, ut ad eorum preces quibuſdam Lapſis ſatisfactionis & pœnitentiæ partem aliquam relaxarent. Morem illum antiquiſſimum fuiſſe, conſtat nedum ex Sancto Cypriano epiſtolis 13. 14. 15. 18. 19. 20. 23. 29. & alibi paſſim: verum etiam ex Tertulliano in libro ad Martyres, ubi ſic illos affatur: *Pax veſtra bellum eſt illi. Quam pacem quidam in Eccleſia non habentes, a Martyribus in carcere exorare conſueverunt. Et ideo eam etiam propterea in vobis habere, & fovere & cuſtodire debetis, ut ſi forte & aliis præſtare poſſitis.*

Quem Eccleſiæ morem libro de Pudicitia, cap. 22. ex Montani ingenio & hæreſi ſugillat. Ut porro explicetur accurate quiſnam eſſet libellorum hujuſmodi a Confeſſoribus Martyrii jam candidatis conceſſorum modus, quæve illorum vis in Eccleſia, ſequentes Propoſitiones ſubjicio.

PROPOSITIO I.

Antiquus mos fuit, ut Diaconi carceres luſtrarent, & Martyrum deſideria ſuis gubernarent conſiliis, ne videlicet nimia Lapſorum importunitate, aut decepti, aut compulſi, pro omnibus, vel pro his apud Epiſcopos intercederent, quibus ob criminis gravitatem Pœnitentiam augeri magis, quam relaxari deceret. Solebant etiam Epiſcopi verbo, vel literis Confeſſores monere, ne in dandis literis pacis nimis Lapſorum petitionibus indulgerent.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtola undecima ad Martyres & Confeſſores qui Lapſis pacem petierant dari: *Solicitudo loci noſtri, inquit, & timor Domini compellit, fortiſſimi ac beatiſſimi Martyres, admonere vos literis noſtris, ut a quibus tam devote & fortiter fides ſervatur Domino; ab iiſdem lex quoque & Diſciplina Domini reſervetur; nam cum omnes milites Chriſti cuſtodire oporteat præcepta Imperatoris ſui, tum vos magis præceptis ejus obtemperare plus convenit; qui exemplum cæteris facti eſtis & virtutis & timoris Dei. Et credideram quidem Presbyteros & Diaconos, qui illic præſentes ſunt, monere vos & inſtruere pleniſſime circa Evangelii legem, ſicut in præteritum ſemper ſub Anteceſſoribus noſtris factum eſt, ut Diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum deſideria conſiliis ſuis, & Scripturarum præceptis gubernarent: ſed nunc cum maximo animi dolore cognoſco, non tantum illic vobis non ſuggeri divina præcepta, ſed adhuc potius impediri, ut ea quæ a vobis ipſis & circa Deum caute, & circa Sacerdotem Dei honorifice fiunt a quibuſdam Presbyteris reſolvantur, qui nec timorem Dei, nec Epiſcopi honorem cogitantes, cum vos ad me literas direxeritis, quibus examinari deſideria veſtra, & quibuſdam Lapſis pacem dari poſtulaſtis, cum perſecutione finita convenire in unum cum Clero & recolligi cœperimus; illi contra Evangelii legem, contra veſtram*

quoque honorificam petitionem, ante actam Pœnitentiam, ante exomologeſim graviſſimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & Clero, in pœnitentiam impoſitam, offerre Lapſis pacem, & Euchariſtiam dare, id eſt, Sanctum Domini Corpus profanare audeant.

Ibidem Martyres obteſtatur, ut Lapſorum perſonas, & criminum qualitates expendant, antequam Indulgentiæ libellos concedant. *Oro vos quibus poſſum precibus*, inquit, *ut Evangelii memores, & conſiderantes, quæ & qualia in præteritum Anteceſſores veſtri Martyres conceſſerint; quam ſoliciti in omnibus fuerint, vos quoque ſolicite & caute petentium deſideria ponderetis, utpote amici Domini & cum illo judicaturi, inſpiciatis & actum, & opera, & merita ſingulorum: ipſorum quoque delictorum genera & qualitates cogitetis, ne ſi quid abrupte & indigne vel a vobis promiſſum, vel a nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipſos Eccleſia noſtra erubeſcere incipiat.*

Denique monet Martyres, ne ſe in concedendis literis pacis, faciles præbeant, & ne annuant iis qui literas hujuſmodi ab ipſis extorquent, vel ut amicis gratificentur, vel ut ex eis pecunias captent. Tunc enim quidam Confeſſorum ſimplicitate abuſi, libellos ab ipſis impetrabant, pro iis a quibus expectabant munera: & ſic impia & ſacrilega nundinatio exercebatur. Sed eam Eccleſia execrata eſt, ſicut & turpes quæſtus, qui ſequentibus ſæculis in Indulgentiarum promulgatione obrepſerunt. *Hoc autem totum poteſt fieri*, inquit Sanctus Cyprianus, *ſi ea quæ a vobis petuntur, ne facile tribuantur, religioſa contemplatione moderamini, intelligentes & comprimentes eos, qui perſonas accipientes, in beneficiis veſtris, aut gratificantur, aut illicitæ negotiationis nundinas aucupantur.*

PROPOSITIO II.

Martyres pacem Lapſis non concedebant, quamquam pacis libellos eis tribuerent, ſed Epiſcopis dumtaxat pro ipſis ſupplicabant. Porro Martyrum deſideria & preces ab Antiſtitibus diſcutiebantur; qui in honorem & reverentiam Martyrum, aliquid de ſeveritate Eccleſiaſticæ Diſciplinæ erga ipſos remittebant, & ad Communionem illos admittebant, antequam plena Pœnitentia functi fuiſſent.

Probatur ex Sancto Cypriano Epiſtola 11. in qua ſic Martyres deſignatos alloquitur: *Vel ex vobis itaque diſcant* (imperiti & temerarii Sacerdotes) *quod docere debuerant. Petitiones & deſideria veſtra Epiſcopo ſervent, & ad pacem vobis petentibus dandam maturum & pacatum tempus expectent. Ante a Domino pacem Mater prior ſumat, tunc ſecundum veſtra deſideria, de filiorum pace tractetur.*

Hinc idem S. Cyprianus Lucianum Confeſſorem reprehendit, quod in nomine Pauli Martyris pacem Lapſis dediſſet, cum illius concedendæ poteſtas penes ſolos eſſet Epiſcopos. Sic porro ea de re ſcribit Epiſtola 23. ad Presbyteros & Diaconos Romæ conſiſtentes: *Frater noſter Lucianus & ipſe unus de Confeſſoribus, fide quidem calidus, & virtute robuſtus, minus dominica lectione fundatus, quædam conatus eſt imperiti jampridem ſe vulgi Authorem conſtituens, ut manu ejus ſcripti libelli gregatim multis nomine Pauli darentur, cum Mappalicus Martyr cautus & verecundus, Legis ac Diſciplinæ memor, nullas contra Evangelium literas fecerit: ſed tantum domeſtica pietate commotus, matri ſuæ, & ſorori, quæ lapſæ fuerant, mandaverit pacem dari ..... Lucianus vero non tantum Paulo adhuc in carcere poſito, nomine illius libelles manu ſua ſcriptos paſſim dedit, ſed & poſt ejus exceſſum, eadem facere ſub ejus nomine perſeveravit, dicens hoc ſibi ab illo mandatum; neſciens Domino magis quam conſervo obtemperandum. Aurelii quoque adoleſcentis tormenta perpeſſi nomine, libelli multi dati ſunt, ejuſdem Luciani manu ſcripti, quod literas ille non noſſet .... Poſtquam vero ad eos literas miſi, ut quaſi moderatius aliquid & temperantius fieret, univerſorum Confeſſorum nomine idem Lucianus epiſtolam ſcripſit, qua pene omne vinculum fidei, & timor Dei, & mandatum Domini, & Evangelii ſanctitas, & firmitas ſolveretur. Scripſit enim omnium nomine, Univerſis eos pacem dediſſe, & hanc formam per me aliis Epiſcopis innoteſcere velle.*

Et infra: *Cum Dominus dixerit, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti gentes tingui, & in Baptiſmo præterita peccata dimitti; hic præcepti & legis ignarus, mandat pacem dari, & peccata dimitti in Pauli nomine: & hoc ſibi dicit ab illo eſſe mandatum, ſicut in literis ejuſdem Luciani ad Celerinum factis animadvertetis. Quibus minime conſideravit, quod non Martyres Evangelium faciant, ſed per Evangelium Martyres fiant.*

Hujus autem imperitorum Confeſſorum erroris, quem ſeveriſſimis verbis in Luciano S. Cyprianus reprehendit, ſpecimen extat in ipſius Luciani Epiſtola ad Celerinum, quæ inter Cyprianicas vigeſima ſecunda numeratur. Agens enim de Paulo Martyre libellos pacis dante, ait: *Cum benedictus Martyr Paulus adhuc in corpore eſſet, vocavit me, & dixit mihi, Luciane, coram Chriſto tibi dico, ut ſi quis poſt acceſſitionem meam, abs te pacem petierit, des in nomine meo.*

Hanc ob cauſſam Illiberitani Patres edito Canone ſanxerunt, ut Lapſis, qui literas Confeſſorum Epiſcopis obtuliſſent, darentur ab iiſdem Epiſcopis literæ communicatoriæ, quibus conſtaret Fidelibus, eos ad Communionem Eccleſiæ eſſe admittendos. Cum enim lapſi, ſolis Confeſſorum literis muniti, Communione donabantur ab Epiſcopis, concutiebantur & decipiebantur hoc more ſimplices, & exiſtimabant Indulgentiam illam, & pacem a Martyribus dari, non ab Epiſcopis: nec poſſe Antiſtites Communionem illis recuſare, qui pacificos Martyrum libellos porrexiſſent, ut quæ eſſet ipſis jure debita, & in anteceſſum a ſanctiſſimis Chriſti Athletis conceſſa. En verba Concilii Illiberitani, Canone 25. *Omnis qui attulerit Literas Confeſſorias, ſublato nomine Confeſſoris, eo quod ſub hac nominis gloria paſſim concutiant ſimplices, communicatoriæ dandæ ſunt ei literæ.*

Idem eſt Concilii Arelatenſis primi Canone 9. ſenſus, ita ſtatuentis: *De his qui Confeſſorum literas afferunt, placuit, ut ſublatis eis literis, alias accipiant communicatorias.*

Objicies. Celerinus Confeſſor, cujus prudentiam Sanctus Cyprianus commendat, ad Lucianum ſcribens rogat ipſum a cæteris Martyrii candidatis nomine ipſius petat, ut qui prior coronatus fuerit, ſororibus ſuis Lapſis, Numeriæ & Candidæ, peccatum remittat. * *Rogo itaque Domino, & peto*, inquit, *ut cæteris Collegis tuis, Fratribus tuis, meis Dominis referas, & ab eis petas, ut quicumque prior veſtrum coronatus fuerit, iſtis ſororibus noſtris Numeriæ & Candidæ tale peccatum remittant.* Itaque Confeſſores pacem Lapſis concedebant. Idem conſtat ex Epiſtola univerſorum Confeſſorum ad Sanctum Cyprianum, quæ eſt inter ejus Epiſtolas 17. cujus hic tenor eſt: *Scias nos univerſis de quibus apud te ratio conſtiterit, quid poſt commiſſum egerint, dediſſe pacem: & hanc formam per te & aliis Epiſcopis innoteſcere voluimus.*

* Inte[r E]piſt. S Cypri[a]ni 21

Reſpondeo, Celerinum poſtulaſſe ut Martyres ſororibus ſuis peccatum remitterent, intercedendo pro ipſis apud Epiſcopos, non eas abſolvendo. Sed enim libelli Martyrum ad Epiſcopos dirigebantur, qui pacem ante non concedebant iis qui quos commendaverant, quam & libellos ipſos, & Lapſorum diſpoſitionem, & ſceleris ab ipſis admiſſi gravitatem examinaſſent accuratius. Unde Celerinus de Sororibus ſuis ita ſcribit: *Quare jam cauſſa audita, præceperunt eas Præpoſiti tantiſper ſic eſſe, donec Epiſcopus conſtituatur. Sed quatenus per veſtras ſanctas orationes & petitiones, in quas nos fidimus, quoniam eſtis amici, ſed & teſtes Chriſti, quod omnia indulgeatis.* Lucianus vero etſi circa intelligentiam Dominicæ Lectionis minus peritus, cauſſas Lapſorum, & conceſſionem pacis ad Epiſcopum remiſit, ad eumque pertinere profeſſus eſt his verbis, quæ extant in Epiſtola nomine omnium Confeſſorum ab ipſo conſcripta ad Sanctum Cyprianum: *Scias nos univerſis de quibus apud te ratio conſtiterit, quid poſt commiſſum egerint, dediſſe pacem.* Quæ verba Sanctus Cyprianus expendens Epiſtola 23. ait: *Quæ res majorem nobis conflat invidiam, ut nos cum ſingulorum cauſſas audire, & excutere cœperimus, videamur multis negare*

re, quod ſe nunc omnes jactant a Martyribus, & Conſeſſoribus accepiſſe.

PROPOSITIO III.

In Libellis pacificis Martyrum nominatim deſignandi erant Lapſi, quibus pacem indulgeri poſtulabant: iiſque dumtaxat hujuſmodi Libellos concedere poterant, quos vere noſſent, & quorum Pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicerent.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtola 2. ad Martyres & Confeſſores data: *Sed & illud*, inquit, *ad diligentiam veſtram redigere, & emendare debetis, ut nominatim deſignetis eos, quibus pacem dari deſideratis. Audio enim quibuſdam ſic libellos fieri, ut dicatur: Communicet ille cum ſuis: [quod numquam omnino a Martyribus factum eſt] ut incerta & cæca petitio invidiam nobis poſtmodum cumulet; late enim patet, quando dicitur: Ille cum ſuis; & poſſunt nobis viceni, & triceni, & amplius offerri, qui propinqui, & affines, & liberti, ac domeſtici eſſe aſſeverentur ejus, qui accipit libellum. Et ideo peto, ut eos quos ipſi videtis, quos noſtis, quorum pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis, deſignetis nominatim libello, & ſic ad nos Fidei ac diſciplinæ congruentes literas dirigatis.*

PROPOSITIO IV.

Libelli Martyrum vim tantum habebant ab eorum obitu, & poſt ſedatam perſecutionem.

Probatur ex Sancto Cypriano Epiſtola 10. in qua crimen quorumdam Presbyterorum exaggerat, qui Lapſis Libellos Martyrum conſecutis Communionem intempeſtive conceſſerant: quod *contempta Domini lege & obſervatione, quam Martyres & Confeſſores tenendam mandant, ante extinctum perſecutionis metum, ante reditum noſtrum, ante ipſum pene Martyrum exceſſum, communicent cum Lapſis, & offerant, & Euchariſtiam tradant.*

PROPOSITIO ULTIMA.

Qui Libellis Martyrum muniti, vel ante ſedatam perſecutionem, vel ante peractam pœnitentiam, in mortis diſcrimen veniebant, Libellorum effectu fruebantur, & pacem atque Communionem accipiebant.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtola 14. ad Clerum ſuum, qua ſe decreviſſe ſignificat: *Ut qui libellum a Martyribus acceperunt & auxilio eorum adjuvari apud Dominum delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua, & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis a vobis in Pœnitentiam impoſita, cum pace a Martyribus ſibi promiſſa, ad Dominum remittantur.*

Idem repetit Epiſtola 15. ad Clerum Romanum data. Et Epiſtola 13. ad Clerum ſuum, permittit Lapſis qui libellos a Martyribus acceperunt, ut in mortis diſcrimine conſtituti, per manus impoſitionem Presbyteri, ſi Epiſcopus fuerit abſens, vel Diaconi, ſi non occurrerit Presbyter, Eccleſiæ reconcilientur, & pacem accipiant.

Pars ſecunda Propoſitionis impugnatur ex Tertulliano, libro de Pudicitia, cap. 22. ubi teſtatur Martyres uſurpaſſe poteſtatem condonandi delicta, hancque ipſis fuiſſe ab Eccleſia delatam: quod vehementer impugnat toto illo capite. *At tu*, inquit, *jam & in Martyres tuos effundis hanc poteſtatem . . . Sufficiat Martyri propria delicta purgaſſe. Ingrati, vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fuerit conſecutus. Quis alienam mortem ſua ſolvit, niſi ſolus Dei Filius? . . Proinde qui illum æmularis donando delicta, ſi nihil ipſe deliquiſti, plane patere pro me . . . . Si propterea Chriſtus in Martyre eſt, ut mœchos & fornicatores Martyr abſolvat, occulta cordis edicat, ut ita delicta concedat, & Chriſtus eſt.* Igitur Martyres deſignati pacem Lapſis ipſi concedebant.

Reſpondeo, non eſſe Tertulliano hac in cauſſa credendum, qui ut Eccleſiæ ſanctiſſimam Diſciplinam ſugillaret, atque in invidiam vocaret, fingit Martyres authoritate propria Lapſis peccata dimiſiſſe, illoſque abſolviſſe [illegible]; quamvis precibus tantum agerent apud Epiſcopos, ut pace donarentur: ut conſtat ex Sancto Cypriano æquiore Tertulliano judice, non in locis tantum laudatis, ſed luculentius Epiſtola 12. ad plebem Carthaginenſis Eccleſiæ data. *Fecerunt*, inquit, *ad nos de quibuſdam beati Martyres literas, petentes examinari deſideria ſua, cum pace nobis omnibus prius data a Domino, ad Eccleſiam regredi cœperimus; tunc examinabuntur ſingula, præſentibus, & judicantibus vobis. Audio tamen quoſdam de Presbyteris, nec Evangelii memores, nec quid ad nos Martyres ſcripſerint, cogitantes, nec Epiſcopo honorem Sacerdotii ſui, & cathedræ reſervantes, jam cum Lapſis communicare cœpiſſe, & offerre pro illis, & Euchariſtiam dare, quando oporteat ad hæc per ordinem pervenire. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in Dominum committuntur, pœnitentia agatur juſto tempore, & exomologeſis fiat, inſpecta vita ejus qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis poſſit, niſi prius illi ab Epiſcopo & Clero manus fuerit impoſita; quanto magis in his graviſſimis & extremis delictis, caute omnia & moderate ſecundum Diſciplinam Domini obſervari oportet?* Porro Sanctus Cyprianus Presbyteros non increpuiſſet adeo ſevere, qui Lapſos Martyrum libellis munitos ad Communionem receperant, ſi penes Martyres fuiſſet poteſtas concedendæ pacis, & condonandi ſceleris: illique Lapſos abſolviſſent. Subjungit Sanctus Cyprianus: *Audiant, quæſo, patienter conſilium noſtrum, expectent regreſſionem noſtram, ut cum ad vos per Dei miſericordiam venerimus, convocati Coepiſcopi plures, ſecundum Domini Diſciplinam, & Confeſſorum præſentiam, beatorum Martyrum literas, & deſideria examinare poſſimus*, Ad Epiſcopum igitur pertinere cenſebat Eccleſia conceſſionem Communionis & pacis, quamvis Martyribus hic deferretur honos, ut precum & commendationis ipſorum, in ſuſcipiendis Lapſis, & in contrahendo Pœnitentiæ illorum tempore, ſatisfactioniſque ſeveritate minuenda, ſumma ratio haberetur.

Tertullianus itaque, ſicut errore juris negavit Eccleſiæ poteſtatem remittendi delicta; ita errore facti, quo vel deceptus ipſe eſt, vel decipere alios voluit, ſcripſit Martyres Lapſos abſolvere, & delicta ipſis concedere. Sed nuſquam ita res ſe habuit. Immo nec Martyrum ſatisfactiones ſacrum Eccleſiæ theſaurum componere cenſent plures eruditi, cordatique Theologi, per modum ſolutionis, ſed per modum ſuffragii dumtaxat & impetrationis. Qua in aſſertione conciunt Sancto Leoni Epiſtola 83. ſcribenti: *Quamvis multorum Sanctorum in conſpectu Domini pretioſa mors fuerit; nullius tamen inſontis occiſio propitiatio fuit mundi: accepere Juſti, non dedere coronas; & de fortitudine Fidelium, exempla nata ſunt patientiæ, non dona juſtitiæ: ſingulares quippe in ſingulis mortes fuere; neque alterius quiſquam debitum ſuo fine perſolvit.*

SCHOLION.

Ad finem iſtius Diſſertationis ſive ad paginam 232. Editionis primæ, hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Martyrum ſatisfactiones Eccleſiæ Theſaurum non componunt per modum ſolutionis, ſed per modum ſuffragii.*

R. Non ſic affirmate ſcripſi, ut mihi Cenſorii Indiculi Authores imponunt; ſed in modum narrationis: *Immo*, inquiebam, *nec Martyrum ſatisfactiones ſacrum Eccleſiæ Theſaurum componere cenſent plures eruditi cordatique Theologi, per modum ſolutionis, ſed per modum ſuffragii dumtaxat & impetrationis.* Hæc vera opinio eſt *Maldonati* Doctiſſimi e Societate Jeſu Theologi in Tractatu de Indulgentiis, & plurimorum in ſacra Facultate Pariſienſi Magiſtrorum. Duo tantum de Indulgentiis dogmata fide credenda tradidit Sancta Synodus Tridentina; Primum: *in Eccleſia poteſtatem eſſe concedendi Indulgentias*; Alterum; *Indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe, & in Eccleſia retinendum.* Ad ſacri iſtius Theſauri cumulum *Beatæ Dei Genitricis, & omnium Electorum, a primo juſto aſque ad ultimum, merita adminiculum præſtare*, Eccleſiæ doctrina eſt. Sic loquitur

Digitized by Google

tur *Clemens VI.* in Extravaganti *Unigenitus*, Tit. *De pœnitentiis & Remiſſionibus*. Sed quo modo adminiculum præſtent, an per modum ſolutionis, an per modum ſuffragii & impetrationis non eſt ab Eccleſia definitum. Variæ ſunt ea de re Theologorum Sententiæ. Ad Indulgentiarum defenſionem contra Hæreticos opportunior videtur illa quam commemoravi.

Nota.

SEmper conſtanter docuit Eccleſia aliorum preces, & opera iis prodeſſe potuiſſe, pro quibus offeruntur, qua de re etiam Tertullianus *l. de pœnit. cap.* 9. Idipſum non ſemel docuit S. Ambroſius *de Pœn. lib.* 2. *cap.* 7. 10. & 15. nam id reſuſcitandis peccatoribus S. Matrem Eccleſiam, ſeu univerſam Sanctorum communionem impendere fatetur, quod fratri Lazaro Maria, & Martha; quod defuncto filio turba cum Matre vidua lugens; quod defunctæ Dorcadi pauperum lacrhymæ.

Ita tamen quidam voluere ſatisfactiones vel a nobis Deo exhibitas, vel ipſorum Martyrum, Sanctorumque per Indulgentias applicatas prodeſſe, ut ſolum ſint veluti conditiones, quarum intuitu nobis Chriſti ſatisfactio communicetur eaque digni evadamus. At ab hujuſmodi ſententia diſcedere cogimur, ſi obſervetur S. Pium V. Gregorium XIII. ac Urbanum VIII. ſub n. 59. & 60. ſequentes Michaelis Baji damnaſſe propoſitiones: *Quando per eleemoſynas, aliaque pœnitentiæ opera, Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant [nam alioqui eſſemus, ſaltem aliqua ex parte redemptores] ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur, & communicatur. Per paſſiones Sanctorum Indulgentiis communicatas, proprie non redimuntur noſtra delicta; ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impartiuntur, ut digni ſimus, qui pretio ſanguinis Chriſti a pœnis pro peccatis debitis liberemur.*

Harum propoſitionum proſcriptione deſignatur pœnitentiæ operibus aliquid aliud fieri quam ſolam apponere conditionem, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicetur; nec per paſſiones Sanctorum nobis per Indulgentias communicatas id ſolum impertiri, ut pretio Sanguinis Chriſti peccatorum pœna deleatur: quamvis omnes ſancte fateamur earumdem paſſionum valorem ex Chriſti meritis derivaſſe. Et quidem tam noſtris bonis operibus, quam operibus Sanctorum, mediis Indulgentiis nobis communicatis vim aliquam ſatisfaciendi tribuere cogimur; ſiquidem cum S. Scriptura nos moneat uſque ad noviſſimum quadrantem læſæ Divinæ Majeſtati ſatisfaciendum eſſe, innuit noſtris bonis operibus peccatorum pœnam eſſe delendam; atque ita eiſdem operibus ſolvendi vim ineſſe cognoſcimus. Optime ergo Tertullianus in Libro de Pœnitentia aſſerit noſtra piæ ſatisfactionis opera ad emendam a Divina Majeſtate peccatorum remiſſionem, *non raſum, non ſcalptum, non adulterum, ſed per omnia juſtum eſſe nummum*. Pœnitentiæ lachrymas, laborem converſionis, ac eleemoſynas, pretium eſſe ſolvendorum peccatorum pluribus oſtendit S. Cyrillus Alexandrinus *de adorat. in Spir. l.* 7. & 8. S. Leo Magnus *ſer.* 4. *de eleemoſ. & collect.* cibum egenorum *cœleſtis Regni pretium* appellat. Et ne longius ſermonem protraham, ſatis ſit obſervare ſatisfactionis nomen uſitatiſſimum fuiſſe apud Patres, ac inter eos apud S. Cyprianum.

Sicut opera ſatisfactoria a nobis pro peccatis noſtris exhibita, vim pro eiſdem ſatisfaciendi obtinent; ita & idem valor non denegandus operibus ſatisfactoriis juſtorum, quæ aliis communicantur. Docuit id S. Ambroſius ſupra laudatus, qui poſtquam narravit S. Paulum inceſtuoſum Corinthium redigi ad pœnitentiam mandaſſe, atque ita ad divinam Miſericordiam parari; relatis illis Apoſtoli verbis: *Expurgate vetus fermentum*, hæc ſubdit: *Veluti enim operibus quibuſdam totius populi purgatur, qui orationibus, & fletibus plebis redimitur a peccato*. S. Cyprianus ep. 52. ſcribens ad Antonianum epiſcopum de reditu Trophimi epiſcopi cum lapſa plebe ait: *Pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus*, innuens lapſæ plebis pœnitentiam non ſolum pro ſeipſa, ſed etiam pro ſuo Trophimo ſatisfeciſſe. Macerationes Apoſtoli Joannis pro diſcipulo in latrocinia prolapſo, velut ipſius diſcipuli fuiſſe, narrat Clemens Alexandrinus *lib.* 9. *cap.* 17. Si ergo Martyrum, cæterorumque Sanctorum paſſiones ſatisfaciendi virtute pro iis, pro quibus offeruntur, expoliandæ non ſunt; utique eadem virtus ab eiſdem removenda non eſt, quoties ab eccleſia per Indulgentiæ largitionem applicantur.

Ab iis omnino inter alios Sectarios Calvinus *Inſtit. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 14. abhorruit; atque authoritate S. Leonis, quam in Scholio refert Natalis, in medium prolata ſolummodo Chriſto Jeſu peccatorum expiationem vult tribuendam; quod non ſolum S. Leo, ſed & alii eccleſiæ PP. videntur pronunciaſſe, qui adverſus Neſtorium ſcripſerunt. Neſtorius igitur, licet Chriſtum ut hominem aliam eſſe perſonam a Chriſto ut Deo dogmatizaverit, ipſum tamen, etiam ut hominem, ab omni peccati contagione immunem, ſimulque per omnia ſanctum docuit. Cum autem Epheſina Synodus Neſtorii Hæreſim damnaverit, potiſſimum S. Cyrillus Alexandrinus eam impugnare aggreſſus eſt. Ex eo autem *lib.* 1. *ad Reg. cap.* 7. etiam validiſſimum argumentum contra Neſtorium deſumit, quod ſi Chriſtus divina Perſona non fuiſſet, nullam humano generi opem potuiſſet afferre: & quamquam Sanctorum mortem pluribus laudibus proſequatur, nil tamen nobis profuiſſe affirmat. Loquendo proinde de Chriſto ait: *Si vulgaris tantum homo eſſet Emmanuel, quomodo mors illius humanæ naturæ opem tuliſſet?* Et de Sanctorum obitu: *Illorum mors generi humano nihil omnino contulit*. Cum nihilominus certum ſit ſatisfactiones Sanctorum *Dominicis Paſſionibus eſſe adminiculum*, ut docuit Clemens VI. in literis ad epiſcopos Provinciæ Tarraconenſis, ac proinde ad eccleſiæ theſaurum pertinere: quod & confirmavit Leo X. Lutheri articulos proſcribendo, ideo operæ pretium eſt hic explicare, quomodo verum ſit ſolius Chriſti ſatisfactiones nobis prodeſſe, Sanctorum vero humano generi haud eſſe proficuas.

Peculiare igitur fuit Chriſti Redemptoris, ut ipſius merita, ſatisfactioneſque condigni pretii largitionem continerent; atque ita ipſe ſolus potuit pro noſtris culpis condignam ſatisfactionem exhibere. Ex hoc negari haud poteſt in eccleſiæ theſauro ſolas Chriſti ſatisfactiones eſſe, quæ nobis de condigno proſint, quia ſatisfactiones ſunt communis Redemptoris. Hoc quod ſolius communis Redemptoris proprium eſt, abs dubio Sanctorum, Martyrumque ſatisfactionibus non convenit, quibus dumtaxat de congruo datum eſt ſatisfacere pro noſtris culpis, & pœnæ ſolutionem impetrare, cum voluerit Chriſtus eſſe in ſua eccleſia Sanctorum communionem. Quia vero nobis ſolummodo de congruo proſunt, non eſt concipiendum in Indulgentiarum largitione quaſi ex æquo Chriſti ſatisfactiones, Sanctorumque nobis communicari; ubi enim pretium de congruo tantum eſt acceptandum, multum deficit a valore, qui de condigno ſolutionem continet, ac longe alia ratione a Creditore inſpicitur.

DISSERTATIO IV.

De poteſtate Diaconorum, qui in carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria exciperent, & conſiliis ſuis dirigerent.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Diaconi Lapſos, abſentibus Epiſcopis & Presbyteris, Sacramentaliter abſolverent.

PROPOSTIO.

Diaconis Abſolutionis Sacramentalis Lapſis impertiendæ nuſquam conceſſa eſt facultas, nec conceſſam eſſe ex Sancto Cypriano colligi poteſt.

PRobatur. Quod ſolis Sacerdotibus jure divino conceſſum eſt, Eccleſia nuſquam Diaconis detulit: Sed Abſolutio Sacramentalis Lapſorum, jure divino ſolis Sacerdotibus conceſſa eſt. Hanc itaque nuſquam Diaconis detulit Eccleſia. Pro-

Probatur Minor. Iis ſolis conceſſa eſt Abſolutio Sacramentalis Pœnitentium, quibus conceſſum eſt jus ligandi atque ſolvendi: Porro jus ligandi atque ſolvendi ſolis Sacerdotibus Ordinatione divina conceſſum eſt. Siquidem ſoli Petro Eccleſiæ perſonam gerenti, & omnium Principi Sacerdotum a Chriſto dictum eſt: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis*. Quam poteſtatem ad ſolos Sacerdotes tranſmiſſam, Sancti Hieronymus, & Hilarius docent, in illum Matthæi locum, Sanctus Ambroſius in libris de Pœnitentia, aliique Pa-eres paſſim.

Matth. 16. 19.

Probatur ſecundo, ex eo quod reconciliandorum Pœnitentium munus Epiſcopo reſervatum eſſet, ex veteri diſciplina. Unde conſequens eſt, ipſorum abſolutionem Diaconis delatam non fuiſſe.

Probatur antecedens, tum ex Sancto Cypriano, qui abſolutionem Lapſis datam a Presbyteris vocat *Contumeliam Epiſcopatus ſui*, tum ex Concilio Carthaginenſi Secundo, Canone 3. in quo hæc habentur; *Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, a Presbyteris non fiant, vel reconciliare quemquam in publica Miſſa Presbyteris non licere; hoc omnibus placet*. Et Canone 4. Ne quidem in extremo periculo licere decernit Presbyteris, abſolvere pœnitentes, Epiſcopo inconſulto. *Aurelius Epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari divinis altaribus petierit, ſi Epiſcopus abſens fuerit, debet utique Presbyter conſulere Epiſcopum: & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare; quam rem debemus ſalubri Concilio corroborare. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt; Placet, quod Sanctitas veſtra neceſſario nos inſtruere dignata eſt*. Pœnitentium igitur Abſolutio, & quidem Sacramentalis, ex veteris Eccleſiæ more Epiſcopis reſervata erat: proindeque Diaconis non deferebatur.

Verum ne quis reconciliationis nomine abſolutionem dumtaxat ab excommunicatione minori * cui ſubjacebant Pœnitentes, & a pœnis Canonicis intelligendam, perperam contendat; obſervandum eſt in veterum Synodorum, & Africanarum præſertim Canonibus, reconciliationis nomine Sacramentalem Abſolutionem ſignificatam fuiſſe (ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi 4. Canone 76.) *Is*, ait, *qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit; dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem; & infundatur ori ejus Euchariſtia*.

* *Minorem Excommunicationem, more poſteriorum Seculorum.*

Probatur tertio. Clavium miniſterium ad ſolos Epiſcopos & Sacerdotes ſpectare, veritas fidei eſt. Quis igitur aſſerat, delatum eſſe aliquando ab Eccleſia Diaconis, niſi qui Eccleſiam in fide erraſſe effutire auſus fuerit?

Probatur antecedens, tum ex Concilio Lateranenſi 4. Canone 1. tum ex Concilio Tridentino, Seſſione 14. cap. 6. io quo hæc habentur: *Circa Miniſtrum hujus Sacramenti, declarat ſancta Synodus, falſas eſſe, & a veritate Evangelii alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quoſdam homines, præter Epiſcopos, & Sacerdotes, clavium miniſterium pernicioſe extendunt, putantes verba illa Domini: Quæcumque alligaveritis ſuper terram*, &c. *Et quorum remiſeritis peccata*, &c. *ad omnes Chriſti Fideles indifferenter & promiſcue, contra inſtitutionem hujus Sacramenti, ita fuiſſe dicta, ut quivis habeat poteſtatem remittendi peccata*.

Objectio prima petltur ex Sancto Cypriano Epiſtola 13. ad Presbyteros & Diaconos Carthaginenſis Eccleſiæ, de Lapſis ita ſcribente. *Quoniam tamen video facultatem veniendi ad vos nondum eſſe: & jam æſtatem cœpiſſe, quod tempus infirmitatibus aſſiduis & gravibus infeſtat, occurrendum puto Fratribus noſtris, ut qui libellos a Martyribus acceperunt, & prærogativa eorum apud Deum adjuvari poſſunt; ſi incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata præſentia noſtra, apud Presbyterum quemcumque præſentem, vel ſi Presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud Diaconum quoque exomologeſim facere delicti ſui poſſint; ut manu eis in Pœnitentiam impoſita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres literis ad nos factis deſideraverunt*. Atqui exomologeſim facere, eſt confiteri ſacramentaliter apud eum qui poſſit abſolvere a peccatis: igitur Diaconis committebatur olim poteſtas abſolvendi Lapſos a peccatis, in abſentia Epiſcoporum, & Presbyterorum.

Reſpondeo, nego Minorem. Exomologeſim enim apud Diaconum facere, nihil aliud eſt, quam aliquem ab excomunicatione, aut a pœnis ſatisfactoriis liberari a Diacono, ſive a publicæ Pœnitentiæ legibus: quæ Abſolutio, Sacramentalis non eſt, aut fori interioris judicium, ſed exterioris dumtaxat, ideoque non mirum quod Diaconis aliquando permiſſa ſit. Licet enim quæ Ordinis ſunt, inferioribus aliis committere non poſſint primi vel ſecundi Ordinis Sacerdotes, ut Sacrificium peragere, ſacramentaliter abſolvere, ſacras Ordinationes celebrare; poſſe tamen eos inferioribus demandare quæ juriſdictionis ſunt, nemo negat. Porro Pœnitentium reconciliatio ad hanc ſpeciem ſpectabat, ideoque Diaconis olim permittebatur, ſi Epiſcopus, & Presbyteri abeſſent. Enimvero ſicut excommunicare Diaconis licet ex Epiſcoporum mandato, ſic & excommunicatos ſolvere, vel reconciliare. Publice autem Pœnitentes excommunicatos fuiſſe, id eſt, privatos communione Sacramentorum, & precum quæ ſolemni ritu in Eccleſia fiebant, nemo neſcit. Igitur Diaconi Lapſos, qui Martyrum Libellis muniti erant, in periculo conſtitutos, ex quo probabiliter non eſſent evaſuri, communioni orationum, & Sacramentorum reſtituebant, poteſtate ab Epiſcopis ſibi conceſſa: ſed Sacramentalis non erat illa, quam tribuebant, Abſolutio.

Exomologeſis igitur nomine, quam Lapſi illa in hypotheſi apud Diaconum facere poterant, non deſignatur Sacramentalis Confeſſio, ſed ultimus ſolemnis Pœnitentiæ ritus, quo Lapſi coram Presbyteris, Diaconis, Viduis, & populo ſiſtebantur, humi procumbebant, crimina deteſtabantur ſua, omnium ſe precibus commendantes, nec uſquam idem ſcelus ſeſe perpetraturos ſanctiſſime dejerantes. Eo ſenſu Exomologeſis nomen Tertullianus uſurpat, cum ait lib. de Pœnitentia: *Exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem .... Cum igitur provolvit hominem, magis relevat; cum ſqualidum facit, magis mundat; cum accuſat, excuſat*. Hoc ſenſu iterum accipit nomen Exomologeſis, libro de Oratione, cum ait: *Exomologeſis eſt petitio veniæ*. Item, *Exomologeſis debitorum in deprecatione*.

Non alio ſenſu hanc vocem uſurpat Saoctus Cyprianus Epiſtola 62. *Æſtimato juſto tempore*, inquit, *poſtea Exomologeſi facta, ad Eccleſiam redeat*. Et Epiſtola 11. *Ante actam Pœnitentiam, ante Exomologeſim graviſſimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & Clero in Pœnitentiam impoſitam*. Et Epiſtola 12. *Cum in minoribus delictis Pœnitentia agatur juſto tempore, & exomologeſis fiat, inſpecta vita ejus qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis poſſit, niſi prius illi ab Epiſcopo & Clero manus fuerit impoſita*. Et Epiſtola 10. *Secundum diſciplinæ ordinem ad Exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, jus communicationis accipiant*. Ex quibus locis colligitur, Exomologeſim Sancto Cypriano, aliiſque antiquis Patribus, non eſſe ſemper Sacramentalem Confeſſionem (ſiquidem illa fiebat antequam imponeretur Pœnitentia) Sed actum aliquem externum, & ritum, qui totius Pœnitentiæ clauſula eſſet, nempe deteſtationem publicam peccatorum, cum fletibus, & lacrymis. Quem actum Diaconi, ex commiſſione Epiſcoporum, ſuſcipere poterant, & de eo teſtari, ſi Pœnitens infirmitate lethali laboraret, abſenteſque eſſent Epiſcopus & Presbyteri. Et hic Sancti Cypriani ſenſus eſt, loco ſupra laudato in objectione ſcribentis; *Apud Diaconum quoque Exomologeſim facere delicti ſui poſſint*. Sed eſto, Exomologeſis Confeſſionem ſignificet, noo tamen evinces illam Sacramentalem fuiſſe. Conſtat enim ex Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumeotis, Pœnitentes & excommunicatos, cum ſolemni ritu reconciliabantur, ſolitos fuiſſe crimen, pro-

pter

pter quod a communione repulſi fuerant, coram Epiſcopo reconciliante, & omni plebe, publice palamque confiteri, illiuſque veniam ſupplices poſtulare. Id, inquam, conſtat ex veteri Eccleſiæ Decreto, quod Burchardus, & Gratianus, Can. *Cum aliquis*, 11. Quæſt. 3. Arauſicano Concilio tribuunt, quod in ſua Collectione integrum repræſentavit Franciſcus Joverius. Sic autem habet: *Cum aliquis excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus, veniam poſtulat, & emendationem promittit; Epiſcopus qui eum excommunicavit, ante januam Eccleſiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc & inde circumſtare debent, ubi etiam eſſe debent illi, quibus injuria vel damnum commiſſum debet emendari, aut ſi jam emendatum eſt, eorum teſtimonio comprobari. Deinde interroget Epiſcopus, ſi Pœnitentiam juxta quod Canones præcipiunt, pro perpetratis ſceleribus ſuſcipere velit: & ſi ille terra proſtratus veniam poſtulat, culpam confitetur, pœnitentiam implorat, & de futuris cautelam ſpondet, tunc Epiſcopus apprehenſa manu ejus dextera in Eccleſiam illum introducat, & ei communionem & ſocietatem Chriſtianam reddat*, &c. Sicut igitur illa Confeſſio non erat Sacramentalis: ita nec illa, qua Lapſi antiquitus peccatum ſuum palam expoſuiſſe coram Diacono, & illud defleviſſe ſupponuntur.

Joannes Morinus. Contra iſtas reſponſiones inſtat hoc modo Vir Eruditus. Verba, phraſis, moduſque loquendi Sancti Cypriani, idem videntur Diaconis concedere in abſentia Epiſcopi, & Presbyterorum, quod Epiſcopo & Presbytero, cum præſentes ſunt. Jubet enim Sanctus Cyprianus ut Lapſorum morientium Exomologeſim ſuſcipiant Presbyteri, abſente Epiſcopo, manumque illis in Pœnitentiam imponant, ut moriantur cum pace: quod ſi Presbyter non adſit, id Diaconus præſtet. Cum igitur exomologeſis illa, & Pœnitentiæ impoſitio, paciſque donatio, perfectam reconciliationem, de Epiſcopis & Presbyteris intellecta, ſignificent: idem ſignificabunt attributa Diaconis; cum idem plane Diaconis in abſentia Presbyterorum tribuatur, quod Presbyteris in abſentia Epiſcopi.

Secundo, hypotheſis datæ neceſſitas idem exoptare videtur. Agitur enim de Pœnitente moribundo, cui ſuccurrendum eſt, non abſolutione tantum ab excommunicatione, verumetiam a peccatis. Cum igitur ſint apud Sanctum Cyprianum eadem verba, idem loquendi modus, eadem ſalutis neceſſitas ubi loquitur de Exomologeſi facta apud Epiſcopum, vel Presbyterum, & apud Diaconum, cur apud illos factam interpretabimur abſolutionem a peccatis; apud illum vero a ſola excommunicatione?

Reſpondeo, Sanctum Cyprianum, licet iiſdem verbis deſignaverit Miniſterium Diaconi & Presbyteri in data hypotheſi, intelligendum eſſe accommodate ad poteſtatem utriuſque; ut ſcilicet Diaconus id præſtet Pœnitentibus, abſente Presbytero, quod ex vi ſui Ordinis poteſt, nec non ex vi jurisdictionis ſibi ab Epiſcopis ea in ſpecie concreditæ. Conſtat porro Diaconos a peccatis abſolvere peccatorem non poſſe. Sicut enim in veteri lege ſolis Sacerdotibus conceſſum erat ut lepram a lepra diſcernerent; & leproſum a ſe ſanatum Chriſtus Dominus non ad Levitas, ſed ad ſolos Sacerdotes miſit: *Vade*, inquit, *oſtende te Sacerdotibus*: Ita ſuſcipiendæ Sacramentalis Confeſſionis, & abſolutionis, quæ animæ lepram abſtergit, concedendæ, non Diaconis, ſed ſolis Sacerdotibus competit poteſtas. Quod cum exploratum ſemper cunctis fuerit in Eccleſia, inutilem operam ponere noluit S. Cyprianus in explicando enucleatius Diaconorum miniſterio in reconciliatione Lapſorum.

Inſtat adhuc Vir Eruditus. Sancti Cypriani verba totiuſque Epiſtolæ contextus de ſolutione excommunicationis maximæ intelligi non poſſunt: quia Lapſi jam erant excommunicatione illa ſoluti, atque in Eccleſiam ut Pœnitentes recepti. Quæſtio tantum erat inter Lapſorum plurimos, & Epiſcopos, de Pœnitentiæ diuturnitate. Contendebant enim ad Euchariſtiam ſtatim ſe eſſe admittendos, neque ſerius differendos, eo quod libellos pacis a Martyribus obtinuiſſent. Tota igitur quæſtio apud eos erat, non de Anathematis ſolutione, ſed de abſolutione a peccatis, & Communione Corporis Chriſti. Non igitur Diaconi a majori tantum excommunicatione Lapſos ſolvebant, quæ nulla erat. Certum namque eſt Lapſos illos numquam excommunicatos fuiſſe, hoc eſt aliqua Epiſcoporum ſententia ab Eccleſia pulſos, quod nuſquam niſi in pertinaces factum eſt: Cum illi tormentorum ſævitia, aut horrore cecidiſſent; ſtatimque facti Pœnitentes, ad Eccleſiæ miſericordiam, & Martyrum preces confugiſſent.

Secundo, verba ipſa, quibus res conceſſa exprimitur, intentio quoque Sancti Cypriani, Martyrum, & Lapſorum idem poſtulant. *Ut manu*, inquit, *eis in Pœnitentiam impoſita veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres literis ad nos factis deſideraverunt*. Pacem dare, apud Sanctum Cyprianum, in cauſa Pœnitentiæ, ſemper ſignificat non modo abſolutionem a peccatis, ſed ipſam Euchariſtiæ donationem: Quod maxime patet ex ejus Epiſtola 54. ad Cornelium Papam, in qua contendit, propter imminentem perſecutionem reconciliandos Lapſos, & Corpore Chriſti cibandos, nec diutius differendos. Hoc autem in eadem Epiſtola ſæpius pacis nomine ſignificat. Scribit, ſe ſtatuiſſe in Concilio, ut Lapſi *agerent diu Pœnitentiam plenam, & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent*. Et paulo poſt, *fas non eſſe ut de ſæculo recedentes, ſine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur*. Scribit denique ſe cum Concilio iterum ſtatuiſſe, *eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed Pœnitentiam agere, & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe*. Nomine autem pacis intelligi Communionem Euchariſtiæ, conſtat ex his verbis: *At vero nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt.... Ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus* Itaque Diaconi pacem dantes Lapſis moribundis, Euchariſtiam illis tribuebant, adeoque & abſolutionem a peccatis, quæ neceſſaria prorſus eſt ad Communionem Corporis Chriſti, peccatoribus diſpoſitio.

Tandem illud dabant Diaconi in abſentia Sacerdotum, quod dari Lapſis Martyres libellis ſuis poſtulaverant: ſed abſolutionem, & reconciliationem perfectam dari Lapſis Martyres deſideraverant, & rogaverant: Igitur Diaconi tribuebant Lapſis reconciliationem plenam & perfectam, quæ abſolutionem a peccatis, & Euchariſtiæ Communionem complectebatur.

Reſpondeo ad primum: Sancti quidem Cypriani verba non intelligi poſſe de abſolutione ab excommunicatione maxima, a qua jam ſoluti ſupponebantur Pœnitentes, cum Pœnitentiam primo profeſſi fuerant (ut egregie probat Vir Eruditus) ſed contendo intelligenda eſſe de abſolutione ab excommunicatione quaſi minori,* qua impediebantur ne ad ſacra Myſteria accedere poſſent, & Communionem Euchariſticam percipere. Hujuſmodi namque excommunicatio gravioribus quibuſque delictis annexa erat ut colligitur ex his Sancti Cypriani verbis in libro de Oratione Dominica: *Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti Corpore ſeparemur*. Porro iſta excommunicatio non tollebatur niſi Abſolutione Sacramentali, vel indulgentia Eccleſiæ ad Martyrum preces conceſſa, cujus applicandæ poteſtas Diaconis collata erat, ſi Lapſorum exitus urgeret, ac abſentes interim Epiſcopi, Presbyterique eſſent. Illius autem Indulgentiæ beneficio reſtituebatur Lapſis jus ad Communionem Euchariſticam, quæ pacis nomine a Sancto Cypriano deſignatur. Unde falſum eſt quod innuit Vir Eruditus jus illud dari non potuiſſe niſi virtute Sacramentalis Abſolutionis.

* *Non t men aut quitus nota era illa mi vis exco munica- tionis ap pellatio ſed ſecu dum ju recentio uſum lo qui plac*

In extremo itaque periculo, in quo alias non erat copia Sacerdotis, Contritio, quam Pœnitentes lacrymis, precibus, humiliationibuſque ſuis teſtabantur ſufficiebat, ut ipſis pax, id eſt, Communio Corporis Chriſti dari poſſet: quam cæremoniali manuum impoſitione reconciliati a Diacono (dicta in hypotheſi) percipere poterant. Immo etiamſi ritus ille de-

deſuiſſet, Euchariſtiæ Viaticum his in anguſtiis ipſis porrigi potuiſſet. Nam & vulgata eſt Theologorum opinio, Sacerdotem lethalis peccati ſibi conſcium Sacrum facere poſſe, cum extrema neceſſitas urget, Confeſſariique copia deeſt, modo Contritionis actum eliciat, prout poteſt. Quanto magis poterat illis Pœnitentibus Euchariſtia dari (non præmiſſa abſolutione a peccatis, quia ne præmitteretur prohibebat abſentia Sacerdotis) *qui acta Pœnitentia, & profeſſa frequenter ſuorum deteſtatione factorum, lacrymis, gemitibus, fletibus, dolentis ac vere pœnitentis animi ſigna prodebant, cum ſpes vivendi, ſecundum hominem nulla ſubſtaret?* Ut loquitur Clerus Romanus ad Sanctum Cyprianum inter Epiſtolas Sancti Cypriani 31.)

Id autem fuiſſe in uſu primævæ Eccleſiæ, conſtat ex hiſtoria Serapionis, qui & ipſe Lapſus, atque in Pœnitentiæ laboribus occumbens, Euchariſtica donatus eſt Communione, quamvis Abſolutione Sacramentali reconciliatus non fuiſſet. Rem ita refert Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Fabium, apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 36. *Hic ſæpenumero in Eccleſia denuo recipi ſupplex poſtulabat: ſed nemo, quia Idolis ſacrificaſſet, ejus poſtulationi aliquando auſcultavit. Quin in gravem morbum delapſus, triduo deinceps mutus, & abſque ſenſu vixit. Quarto autem die paululum relevatus, nepotem ad ſe accerſit, ſicque alloquitur: Quouſque, filii, me detinetis? Properate, obſecro, & me ocyus dimittite. Quæ cum dixiſſet, iterum fuit mutus. Percurrit ad Presbyterum: nox jam erat. Ille forte morbo vexatus, accedere ad eum non poterat .... Puero exiguam quamdam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens ut eam madefactam in os ſenis infunderet. Quam puer ſecum afferens, redit. Cui jam appropinquanti, Serapion denuo recuperata voce, dixit: Veniſti fili? Tametſi Presbyter non poteſt venire; tu tamen præſta quod tibi in mandatis dedit, & dimitte me abire. Particulam igitur puer, quam attulerat, madefactam in os ſenis infudit: atque ille ſimulatque pedetentim eam per fauces demiſerat, illico extremum ſpiritum edidit.* Ex quibus colligitur probatam viguiſſe in veteri Eccleſia conſuetudinem, ut pœnitentibus daretur pax, & Euchariſtica Communio, etiam ſi Sacramentali prius Abſolutione donati non fuiſſent, quando in extremis erant poſiti, & deerat Sacerdos, & internum de peccatis dolorem Pœnitentiæ lamentis prodebant. Tunc, inquam, Diaconus ſacram Communionem ipſis porrigere poterat, poſtquam ipſis reconciliatione ſolemni, pro poteſtate ſibi ab Epiſcopo conceſſa, jus ad Sacramentorum perceptionem reſtituiſſet.

Ex his ſolutum manet ſecundum caput objectionis.

Ad tertium reſpondeo, diſtinguo majorem: Illud dabant Diaconi in abſentia Sacerdotum, quod dari Lapſis Martyres poſtulaverant, & quod ipſi Diaconi dare poterant, concedo. Et quod Diaconorum poteſtatem ſuperabat, nego. Fateor igitur Martyres poſtulaſſe, ut Lapſis daretur abſolutio a peccatis, & divina Euchariſtia. Sed cum abſentes eſſent Epiſcopi & Presbyteri, & Lapſorum urgeret exitus, pia Eccleſiæ providentia decrevit ut Diaconi illis concederent, quod poterant ex ipſorum mandato; ut nimirum eos a publicæ Pœnitentiæ legibus abſolverent, & Euchariſtiæ participes facerent. Cæterum poteſtatem abſolvendi Lapſos a peccatis, ſolis Sacerdotibus conceſſam ex Sancto etiam Cypriano certum eſt in libro de Lapſis: *Pœnitenti*, inquit, *operanti, roganti, poteſt clementer ignoſcere*, [Deus] *poteſt in acceptum referre, quidquid pro talibus & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.*

Objicit Vir Eruditus, Diaconos poteſtatem habuiſſe abſolvendi a peccatis, urgente neceſſitate, in multis Hiſpaniæ Eccleſiis, laudatque Canonem 32. Concilii Illiberitani, quo ita ſtatuitur. *Apud Presbyterum, ſi quis gravi lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit agere Pœnitentiam non debere, ſed potius apud Epiſcopum. Cogente tamen infirmitate, neceſſe eſt Presbyterum Communionem præſtare debere, & Diaconum, ſi ei juſſerit Sacerdos.*

Reſpondeo, Illiberitanos Patres Communionis nomine Abſolutionem intellexiſſe Canonicam, non Sacramentalem. Agitur enim de Reconciliatione ſolemni, qua Pœnitentes Communioni Eccleſiæ reddebantur: quæ reconciliatio ita Epiſcopis erat propria, ut Chorepiſcopis etiam prohibita eſſet. Quam tamen ex Epiſcopi nutu & conceſſione, non modo Chorepiſcopi, ſed & Presbyteri quilibet ac Diaconi, urgente periculo, perficere poterant.

Objicitur tertio Concilii Toletani Primi Canon ſecundus, cujus hæc ſunt verba: *Si qui autem ordinati ſunt Diacones* (ſupple de Pœnitentibus) *inter Subdiaconos habeantur: ita ut manum non imponant, nec ſacra contingant.* Manum imponere, inquit Morinus, aliud ſignificare non poteſt, quam abſolutionem a peccatis. Tripliciter enim abſolute dictum ſumi poteſt, & uſurpatum fuit apud Antiquos: pro Confirmatione, pro Ordinatione, pro Abſolutione. Atqui certum eſt Confirmationem Diaconis numquam fuiſſe permiſſam, multo minus Ordinationem. Cum igitur Diaconis, qui ex Pœnitentibus ordinati ſunt, prohibetur ne manus imponant, idem eſt ac ſi illis prohiberetur ne Pœnitentes a peccatis abſolvant, neve hujuſmodi Diaconis in poſterum hoc munus demandetur. Non obſcure igitur hoc ex Canone colligi poteſt, Diaconis poteſtatem remittendi peccata in Hiſpaniis committi ſolitam, cum iis tantum ſit hoc munere interdictum, qui e Pœnitentium numero contra Canones ordinati ſunt.

Reſpondeo, Manus impoſitionem Diaconis, qui ex Pœnitentibus ordinati erant, illo Canone prohibitam, non eſſe abſolutionem, ſed impoſitionem manuum cæremonialem in Pœnitentia ſolemni, de qua Sanctus Cyprianus loquitur, cum ait: *Pœnitentes per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus Fraternitatis accepiſſe.* Conſtat enim quod manuum illa impoſitio neque Confirmatio erat, neque Ordinatio; quia neutra Clericis quibuſcumque committi poteſt. Nec etiam erat Abſolutio Sacramentalis, quia illa ab uno confertur, non a pluribus impenditur. Erat itaque ritus merus Pœnitentiæ ſolemnis. Unde ſicut Presbyteri non ordinant alios Sacerdotes, quamvis manus imponant in ſacris Ordinationibus, ſed ritum dumtaxat exhibent ad Sacerdotum inaugurationem præparatorium: ita Diaconi Sacramentalem Abſolutionem in Hiſpaniarum Eccleſiis non conferebant, licet manuum impoſitionem velut ritum quemdam ad plenam Pœnitentium reconciliationem prævium præmitterent.

Objicitur quarto Flacci Alcuini authoritas, libro de divinis Officiis, in Capite Jejunii ſcribentis: *Non enim omnes Clerici, aut ullus Laicus, hanc Scripturam uſurpare, aut legere debent; niſi ſoli illi quibus neceſſe eſt: hoc ſunt Epiſcopi, vel Presbyteri, quibus claves Regni cœleſtis traditæ ſunt; ſic nec judicia iſta alius uſurpare debet. Si autem neceſſitas evenerit, & Presbyter non fuerit præſens, Diaconus ſuſcipiat Pœnitentem, ac det Sanctam Communionem.* Eadem prope verba habentur in antiquo Ecberti Archiepiſcopi Cantuarienſis Pœnitentiali MS. eadem in antiquo Ordine Romano.

Reſpondeo, Suſceptionem Pœnitentium, ſpectare juriſdictionem exterioris fori, & Abſolutionem Canonicam: cujus impendendæ provincia Diaconis, immo & Clericis inferioribus demandari poteſt. Euchariſtiæ autem Adminiſtratio munus eſt Diaconorum, ubi præſertim urget neceſſitas. Nec mirum, cum antiquitus Fideles, etiam Laici, ſuas in ædes Euchariſtiam deferrent, eamque imminente periculo ſumerent. Quod vero Sacramentalis Abſolutio conferri non poſſit a Diacono, quacumque neceſſitate urgente, ex ipſis Alcuini, Ordiniſque Romani verbis colligitur, dicentium: *Claves Regni cœleſtis ſolis Epiſcopis, vel Presbyteris traditas eſſe.*

Objiciuntur quinto verba Hadriani Primi Pontificis Maximi, in Synopſi Canonum, ſic enuntiantis Canonem ſecundum Concilii Ancyrani; *Idem de Diaconibus fiat, ſi ſimiliter peccaverint; ſic ut digne Pœnitentibus parcere poſſint.*

Reſpondeo primo, illa verba paſſive accipienda eſſe reſpectu Diaconorum, non active: nempe decernitur, ut ſi Diaconi peccaverint, Pœnitentiæ legibus æque ut alii ſubjaceant: ſic tamen ut Epiſcopi ipſis parcere poſſint, ſi Pœnitentia ſibi impoſita digne defungantur.

Reſpondeo ſecundo, etiamſi verba illa miniſterium Diaconorum circa Pœnitentes deſignent, illa non ſignificare condonationem peccatorum in foro interiori vi Sacramentalis Abſolutionis conceſſam; ſed remiſſionem eorumdem in foro exteriori, & quoad pœnas Canonicas, quas relaxare Diaconi, ex mandato Epiſcoporum, poterant. Eodem ſenſu intelligendus eſt Stephanus Æduenſis, cap. 8. ubi de Ordinatione Diaconorum agens, ait: *In quibuſdam habent vicem Sacerdotis, ut in miniſterio baptizandi, communicandi, delicta Pœnitentium miſericorditer ſuſcipiendi.*

Objicitur ſexto Concilium Eboracenſe anno 1194. celebratum, quod ita decernit: *Decrevimus etiam, ut nonniſi ſumma & gravi urgente neceſſitate Diaconus baptizet, vel Corpus Chriſti cuiquam eroget, vel Pœnitentiam confitenti imponat: at juxta paternorum tenorem Canonum huic Ordini Sacerdotali proprie convenire decrevit antiquitas.*

Accedit Londonienſis Concilii Statutum, an. 1200. his verbis conceptum: *Non liceat Diaconibus baptizare, vel Pœnitentias dare, niſi duplici neceſſitate, verbi gratia, quia Sacerdos non poteſt, vel abſens, vel ſtulte non vult, & mors imminet puero vel ægro.*

Addi poteſt demum Odonis de Soliaco * Pariſienſis Epiſcopi Decretum in Statutis Synodalibus, Statuto 56. *Item prohibetur*, inquit, *diſtricte, ne Diaconi ullo modo audiant Confeſſiones, niſi in arctiſſima neceſſitate: Claves enim non habent, nec poſſunt abſolvere.*

* *Migravit ad Dominum Odo de Soliaco*, *an.* 1208.

Reſpondeo, conceſſum quidem eſſe Diaconis, in extrema neceſſitate, ut Confeſſiones excipiant, & Pœnitentias imponant: non vero ut Abſolutionem Sacramentalem conferant. Preces fundere poſſunt ſuper Pœnitentes, quibus divinam miſericordiam, & peccatorum remiſſionem ipſis adprecentur, non vero illos ſacramentaliter abſolvere, quia Claves non habent. Itaque Anglicanæ Synodi, & Odo Pariſienſis, non permiſerunt Diaconis adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, ſed cæremoniæ cujuſdam ex earum rerum numero, quas Theologi vocant *Sacramentalia*, exhibitionem, qua in abſentia veri Sacramenti, & illius conſequendi impotentia, moribundi contritio excitaretur, & charitas ferveret: atque Deus interiori ejus diſpoſitione, & precibus Eccleſiæ motus, ipſi effectum Sacramenti tribueret. Porro quod Confeſſiones in arctiſſima neceſſitate audire poſſit Diaconus, non mirum: ſiquidem id & Laicus poteſt. Qua de re Sanctus Thomas Quæſt. 8. Supplementi Articulo ſecundo, hæc habet: *Sicut Baptiſmus eſt Sacramentum neceſſitatis, ita & Pœnitentia. Baptiſmus autem, quia eſt Sacramentum neceſſitatis, duplicem habet Miniſtrum: unum cui ex officio baptizare incumbit, ſcilicet Sacerdotem: alium cui rationem neceſſitatis diſpenſatio Baptiſmi committitur. Et ita etiam Miniſter Pœnitentiæ, cui ex officio Confeſſio eſt facienda, eſt Sacerdos: ſed in neceſſitate, etiam Laicus vicem Sacerdotis ſupplet, ut ei Confeſſio fieri poſſit.* Et in reſponſione ad primum: *In Sacramento Pœnitentiæ*, inquit, *non ſolum eſt aliquid ex parte Miniſtri, ſcilicet Abſolutio, & ſatisfactionis injunctio: ſed etiam aliquid ex parte ipſius qui ſuſcepit Sacramentum, quod eſt etiam de eſſentia Sacramenti, ſicut Contritio, & Confeſſio. Satisfactio autem jam incipit eſſe a Miniſtro, in quantum eam injungit, & a Pœnitente, in quantum eam implet: & ad plenitudinem Sacramenti utrumque debet concurrere, quando poſſibile eſt. Sed quando neceſſitas imminet, debet facere Pœnitens quod ex parte ſua eſt, ſcilicet conteri, & confiteri cui poteſt: qui quamvis Sacramentum perficere non poſſit, ut faciat id quod ex parte Sacerdotis eſt, Abſolutionem ſcilicet: defectum tamen Sacerdotis Summus Sacerdos ſupplet. Nihilominus Confeſſio ex defectu Sacerdotis Laico facta, Sacramentalis eſt quodammodo: quamvis non ſit Sacramentum perfectum, quia deeſt id quod eſt ex parte Sacerdotis.*

Objicitur ultimo caput *Fures*, de Furtis 5. Decretal. Tit. 18. *Fures*, inquit, *& latrones, ſi in furando, & deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Sed ſi comprehenſi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint, Communionem eis non negamus.*

Reſpondeo, mendum eſſe in textu, & legendum eſſe locum iſtarum vocum, *Presbytero, vel Diacono*, *Presbytero, & Deo*, prout habetur in Canone 31. Concilii Triburienſis, ex quo iſtud caput, *Fures*, deſumptum notatur. Sic enim habetur in Concilio Triburienſi: *Si autem ille fur, vel latro vulneratus dabitur, & expectatione mortis deſperatus putatur, atque reconciliari ſe Myſteriis Sacroſanctis, habitu corporis & voluntate piæ mentis deprecatur, Deoque & Sacerdoti, comite vita, emendatione morum & actuum confitetur, Communionis gratiam non negamus tribuendam.*

Deinde, etiamſi legatur, *vel Diacono*, nihil contra nos conficit iſtud Caput, quia Confeſſio illa non erit Sacramentalis. Unde Gloſſa in hoc Caput ait; *In neceſſitate etiam Laico.*

DISSERTATIO V.

De Libellaticorum facinore, & variis eorum generibus.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum omnes Libellatici fidem abnegarent.

LIBELLATICI dicti ſunt, qui ne Idolis ſacrificare cogerentur, munus dabant, numerabantque pecuniam Ethnicis magiſtratibus, eo pretio cum vitæ, tum Idololatriæ exterioris periculum, & infamiam redimentes, & nominis Chriſtiani profeſſionem confuſione quodammodo abnegantes. Pro munere autem Libellos pro ſe, ſuiſque, a Magiſtratibus obtinebant, ut his velut ſecuritatis præſidio muniti, ſeſe a Satellitum audacia & furore tuerentur. Hujus criminis gravitatem Sanctorum Patrum verbis exponemus: deinde expendemus, utrum omnes Libellatici fidem negaverint.

PROPOSITIO I.

Graviſſimum erat Libellaticorum crimen, & proxime ad Idololatriam accedens.

Probatur primo ex Tertulliano, libro de fuga in Perſecutione, cap. 12. & 13. ubi eleganti plane ſtylo hoc facinus deſcribit & inſectatur. *Ut autem*, inquit, *redimas hominem tuum nummis, quem ſanguine ſuo redemit Chriſtus, quam indignum Deo & diſpoſitione ejus, qui Filio ſuo non pepercit pro te, ut fieret maledictum pro nobis; quia maledictus qui pependerit in ligno.. Totum hoc ut nos a peccatis lucraretur. Sol ceſſit diem emptionis noſtræ. Apud inferos emancipatio noſtra eſt, & ſtipulatio noſtra in cœlis: ſublevatæ ſunt portæ ſempiternæ ut introiret Rex gloriæ, Dominus virtutum, hominem de terris, immo ab inferis mercatus in cœlos. Quis eſt nunc qui adverſus illum reluctatur? Immo depretiat, & mercedem ejus tam magno comparatam, pretioſiſſimo ſcilicet Sanguine commaculat? Jam ergo melius fugere, quam fieri viliorem; ſi non tanti ſibi conſtabit homo, quanti conſtitit Domino. Et Dominus quidem illum redemit ab Angelis mundi tenentibus poteſtatibus, a ſpiritalibus nequitiæ, a tenebris hujus ævi, a judicio æterno, a morte perpetua. Tu autem pro eo paciſceris cum delatore, vel milite, vel furunculo aliquo Præſide, ſub tunica & ſinu, quod ajunt, ut furtivo, quem coram toto mundo Chriſtus emit, immo & manumiſit. Hunc ergo liberum pretio æſtimabis & pretio poſſidebis, niſi eodem; quanto, ut diximus, Domino conſtitit, Sanguine ſuo ſcilicet?*

Et poſt pauca: *Quis tamen abnegatorem ſpernat? Quid enim dicit ille concuſſor? Da mihi pecuniam; certe ne eum tradat: ſiquidem non aliud venditat, quam quod præſtaturus eſt præmio tuo. Cum dat, utique, ne tradaris voluiſti. Non traditus autem, traduci habebas? Ergo dum nolendo tradi, non vis traduci, nolendo negaſti, quod te eſſe, traduci noluiſti. Immo*, inquis, *dum nolo traduci quod ſum, confeſſus id eſſe, quod nolo traduci, id eſt, Chriſtianum... Apud unum ſi forte confeſſus es, ergo & apud plures nolendo confiteri, negaſti. Ipſa ſalus judicabit hominem excidiſſe, dum evadit. Excidit ergo qui maluit evaſiſſe. Negatio*

eſt

eſt etiam, Martyrii recuſatio. Chriſtianus pecunia ſalvus eſt : & in hos nummos habet ne patiatur, dum adverſus Deum erit dives.

Ex infra : *Poſtremo, quo exemplo uteris in redemptionem traditionis? Apoſtoli tractantes, perſecutionibus agitati, quando ſe pecunia liberaverunt? Qua illis utique non deerat ex prædiorum pretiis ad pedes eorum depoſitis, certe multis locupletibus credentibus viris, ac fœminis, qui his etiam refrigeria ſubminiſtrabant. Quando Oneſiphorus, aut Stephanus hoc modo eis in perſecutione ſuccurrerunt? Paulus quidem, cum Felix Præſes pecunias accepturum ſe pro eo a Diſcipulis ſperaſſet, de quo & ipſe in ſecreto tractavit cum ipſo : neque ipſe pro ſe, neque Diſcipuli cum eo numeraverunt. Illi utique Diſcipuli, qui flentes quod Hieroſolymam tendere perſeveraret, & perſecutiones prædicatas illic non præcaveret, poſtremo inquiunt, fiat voluntas Dei. Quæ iſta voluntas? Utique ut pateretur pro nomine Domini, non ut redimeretur.*

Adverſari denique diſpoſitioni Dei, ejuſque præcepto Libellaticos, ſic oſtendit. *Ab apice Regnorum, & Imperiorum, utique a Deo diſpoſito ſtata, in cujus manu cor Regis, tanta quotidie ærario augendo proſpiciuntur remedia cenſuum, vectigalium, collationum, ſtipendiorum, nec umquam uſque adhuc ex Chriſtianis tale aliquid proſpectum eſt, ſub aliquam redemptionem capitis & ſectæ redigendis, cum tantæ multitudinis nemini ignotæ fructus ingens meti poſſet. Sanguine empti, ſanguine numerati : nullum numerum pro capite debemus, quia Caput noſtrum Chriſtus eſt. Non decet Chriſtum pecunia conſtare. Quomodo & Martyria fieri poſſent in gloriam Domini, ſi tributo licentiam ſectæ compenſaremus? Itaque qui eam præmio paciſcitur, diſpoſitioni divinæ adverſatur. Cum igitur nihil nobis Cæſar indixerit in hunc modum ſtipendiariæ ſectæ, ſed nec indici umquam tale quid poſſit, Antichriſto jam inſtante, & in ſanguinem, non in pecunias biante Chriſtianorum; quomodo mihi proponere poteſt Scripturam eſſe, reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari? Miles me, vel delator, vel inimicus concutit, nihil Cæſari exigens, contra faciens, cum Chriſtianum legibus humanis reum mercede dimittit. Alius eſt denarius, quem Cæſari debeo, qui ad eum pertinet, tributarius, a tributariis ſcilicet, non a liberis debitus : aut quomodo reddam, quæ ſunt Dei, Deo? Utique proinde imaginem & monetam ipſius inſcriptam nomine ejus, id eſt, hominem Chriſtianum. Quid autem Deo debeo, ſicut denarium Cæſari, niſi ſanguinem, quem pro me Filius fudit ipſius? Quod ſi Deo quidem hominem & ſanguinem meum debeo, nunc vero in eo ſum tempore, at quod Deo debeo, expoſtuler; atique fraudem Deo facio, id agens, ne quod debeo ſolvam.*

Probatur ſecundo hujus gravitas ſceleris ex Sancto Cypriano, qui ſecundum ipſi ab idololatria locum ſemper tribuit, ejuſque reos graviſſime addicit Pœnitentiæ, non ſecus ac idololatras. De his ita ſcribit Epiſtola 15. ad Presbyteros & Diaconos Romæ conſiſtentes. *Item cum comperiſſem eos, qui ſacrilegis contactibus manus ſuas atque ora maculaſſent, vel nefandis libellis conſcientiam nihilominus polluiſſent, exambire ad Martyres paſſim, Confeſſores quoque importuna & gratioſa deprecatione corrumpere, ut ſine ullo diſcrimine, atque examine ſingulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelii legem : literas feci, quibus Martyres & Confeſſores conſilio meo, quantum poſſem, ad Dominica præcepta revocarem.* Pœnitentiæ itaque publicæ addicebantur Libellatici, non ſecus ac Sacrificati, id eſt, qui idolis ſacrificaverant; ſiquidem & ipſi literas a Confeſſoribus expoſcebant, ut eorum interceſſione Epiſcopi eos a pœnis ſeverioris atque diuturnioris Pœnitentiæ abſolverent.

Et Libro de Lapſis : *Denique*, inquit, *quanto & fide majores, & timore meliores ſunt, qui quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, Exomologeſim conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam, parvis licet & modicis vulneribus, exquirunt; ſcientes ſcriptum eſſe : Deus non deridetur ... Plus immo delinquit, qui ſecundum hominem, Deum cogitans, evadere ſe pœnam criminis credit, ſi non palam crimen admiſit, Chriſtus in præceptis ſuis dicit; Qui confuſus me fuerit, confundetur eum Filius hominis. Chriſtianum ſe putat, qui Chriſtianus eſſe confunditur, aut veretur? Quomodo poteſt eſſe cum Chriſto, qui ad Chriſtum pertinere aut erubeſcit aut metuit?*

Probatur tertio ex Concilio Illiberitano, Canone 3. Communionem in fine vitæ dumtaxat Libellaticis indulgente. *Flamines*, ait, *qui non immolaverint, ſed manus tantum dederint, eo quod ſe a funeſtis abſtinuerint ſacrificiis, placuit in fine præſtari eis Communionem : facta tamen legitima Pœnitentia.*

PROPOSITIO II.

Libellaticos omnes fidem abnegaſſe non exiſtimo; quamvis nonnulli revera negaverint.

Probatur prima pars contra Cardinalem Baronium, authoritate Sancti Cypriani, Epiſtola 53. ad Antonianum data, ubi quoſdam Libellaticos notat qui cum pecunia judicis animum tentari atque commoveri poſſe ſentiebant, Chriſtianos ſe eſſe fatebantur, ſed oblata pecunia libellum ſecuritatis obtinebant, ne ad immolandum idolis, vel ad fidem palam profitendam cogerentur. *Cum ergo*, inquit Sanctus Cyprianus, *inter ipſos qui ſacrificarint, multa ſit diverſitas; quæ inclementia eſt, quam acerba duritia, Libellaticos cum iis qui ſacrificaverint, jungere? Quando is, cui libellus acceptus eſt, dicat : Ego prius legeram, & Epiſcopo tractante cognoveram, non ſacrificandum idolis, nec ſimulacra ſervum Dei adorare debere, & idcirco ne hoc facerem, quod non licebat, cum occaſio libelli fuiſſet oblata, ad Magiſtratum vel veni, vel alio eunte mandavi, Chriſtianum me eſſe, ſacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non poſſe, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet, faciam. Nunc tamen etiam iſte, qui libello maculatus eſt, poſteaquam nobis admonentibus didicit, nec hoc ſe facere debuiſſe, & ſi manus ejus pura ſit, & os ejus feralis cibi contagia nulla polluerint, conſcientiam tamen ejus eſſe pollutam; flet auditis nobis, & lamentatur, & quod deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine, quam errore deceptus, quod jam de cætero inſtructus, & paratus ſit, conteſtatur.* An quæſo, ita loqueretur Sanctus Cyprianus de his qui fidem ejuraſſent, & Chriſtum negaviſſent.

Præterea, in eadem Epiſtola ait : *Multo graviorem, & pejorem eſſe mœchi, quam Libellatici cauſam : cum hic neceſſitate, ille voluntate peccaverit; hic exiſtimans ſibi ſatis eſſe quod non ſacrificaverit errore deceptus ſit : ille matrimonii expugnator alieni vel lupanar ingreſſus, ad cloacam & cœnoſam voraginem vulgi, ſanctificatum corpus, & Dei templum deteſtabili colluvione violaverit.* Porro ſi Libellatici quilibet Chriſtum abnegaſſent, pejor non eſſet mœchi cauſa, quam Libellatici; neque dumtaxat errore decepti, ſed ſacrilegio maculati dicerentur. Probabilius igitur eſt Libellaticos omnes Chriſtum non abnegaſſe.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, quod ſcilicet nonnulli e Libellaticis fidem negaverint, ex Sancto Cypriano alterum Libellaticorum genus deſignante, qui ſe Chriſtianos non eſſe coram Judicibus conteſtabantur, & dato munere, libellos ab ipſis obtinebant, quibus ſignificaretur, ipſos ulterius inquirendos non eſſe propter Chriſtiani profeſſionem nominis, utpote qui Principum Edictis de Numinum cultu paruiſſent. Id conſtat ex Epiſtola 68. Sancti Cypriani, ad Clerum & plebes in Hiſpania conſiſtentes data, in qua poſtquam præmiſit, *Baſilidem & Martialem libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorum facinorum conſcientia vinctos, Epiſcopatum gerere, Sacerdotium Dei adminiſtrare non oportere*; hæc de Martiali ſubjungit : *Actis etiam publice habitis, apud Procuratorem Ducenarium obtemperaſſe ſe idololatriæ, & Chriſtum negaſſe conteſtatus eſt.*

Idem conſtat ex libro de Lapſis, ubi de iſtius generis Libellaticis ait : *Nec ſibi, quominus agant Pœnitentiam, blandiantur, qui etſi nefandis ſacrificiis manus non contaminaverunt, libellis tamen conſcientiam polluerunt. Et illa profeſſio denegantis, conteſtatio eſt Chriſtiani, quod fuerat, abnegantis : feciſſe ſe dixit, quidquid alius faciendo commiſit. Cumque ſcri-*

ptum ſit ; non poteſtis duobus Dominis ſervire, ſerviuie ſeculari Domino, obtemperavit ejus edicto, magis obaudivit humano imperio, quam Deo. Videris in timore, vel dedecore, vel crimine apud homines publicaveris quod admiſis : Deum tamen judicem ſubterfugere, & vitare non poterit.

Probatur ſecundo, teſtimonio Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum ſcribentis in hæc verba : * *Minus eſt, ſine prædicatione virtutum ignobilem fine laude jacuiſſe, quam exheredem fidei factum, laudes proprias perdidiſſe .... Hoc nos non falſo dicere, ſuperiores literæ noſtræ probaverunt, in quibus vobis ſententiam noſtram dilucida expoſitione protulimus adverſus eos, qui ſeipſos infideles illicitis nefariorum libellorum profeſſione prodiderant, quaſi evaſuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quominus quam ſi ad nefarias aras acceſſiſſent, hoc ipſo quod ipſum conteſtati fuerant, tenerentur : Sed etiam adverſus illos qui Acta feciſſent, licet præſentes, cum fierent, non adfuiſſent, cum præſentiam ſuam utique ut ſic ſcriberentur, mandando feciſſent. Eſt enim immunis a ſcelere, qui, ut fieret, imperavit, nec eſt alienus a crimine, cujus conſenſu, licet non a ſe admiſſum crimen, tamen publice legitur ; & cum totum fidei Sacramentum in confeſſione Chriſti nominis intelligatur eſſe digeſtum ; qui fallaces in excuſatione præſtigias quærit, negavit, & qui vult videri propoſitis adverſus Evangelium, vel Edictis, vel Legibus ſatisfeciſſe, hoc ipſo jam paruit, quod videri paruiſſe ſe voluit.* Ex his conſtat, quoſdam Libellaticos Chriſti nomen coram Judicibus abnegaſſe.

* *Extat inter Epiſt. S. Cyp. 31.*

Objicies contra primam partem Propoſitionis. Libellatici capitali crimine tenebantur : atqui nullum erat crimen offerre pecuniam Tyrannis, ne ad ſacrificandum cogerent. Iſtud enim erat vexationem redimere. Libellatici igitur non modo pecuniam hoc pacto offerebant, ſed fidem revera abnegabant.

Probatur minor authoritate Sancti Petri Alexandrini, Canone 12. ita decernentis : *Iis enim qui pecuniam dederunt, ut ab omnis improbitatis moleſtiis omni ex parte remoti eſſent, crimen intendi non poteſt. Damnum enim & jacturam pecuniarum ſubſtinuerunt, ne ipſi animæ detrimento afficerentur vel ipſam etiam perderent : quod alii propter turpe lucrum non fecerunt ; quamvis Dominus dicat : Quid enim prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucrabitur, animæ vero detrimentum patiatur? Et rurſum : Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ. In illis enim apparuerunt, qui Deo ſervirent, exoſis, conculcatis, contemptiſque pecuniis, & in eo compleverunt quod ſcriptum eſt : Pretium redemptionis unimu, divitiæ propriæ. Nam in Actibus Apoſtolorum legimus, qui pro Paulo & Sila Theſſalonicæ ad Magiſtratus trahebantur, cum multis pecuniis fuiſſe dimiſſos. Poſtquam enim ipſos propter nomen multum oneruſſent, & multitudinem, Magiſtratuſque perturbaſſent ; ab Juſone,* inquit, *& reliquis, ſatisfactione accepta, eos dimiſerunt.*

Reſpondeo, nullum quidem crimen illis intendi potuiſſe, qui fidem Chriſti palam confeſſi, pecunias dabant, ne ad aras traherentur ; & de his loquitur Sanctus Petrus Alexandrinus. At graviſſimi tenebantur criminis rei, qui fidem Chriſti palam profiteri erubeſcentes, nondum ſæviente in caput ſuum perſecutione, pecunias offerebant, vel dabant, ne ad fidem publice profitendam cogerentur : quamvis Chriſtum non negarent, immo ſe eſſe Chriſtianos dicerent, illicitaque ſibi eſſe profana ſacrificia. Denique illa vitæ redemptio, dato munere Judicibus Ethnicis, licita erat, cum aberat periculum fidei, Religionis, Eccleſiæ, vel fratrum offendiculum ; cum uberior ex hac redemptione fructus ſpiritualis in eos qui munus dabant, vel in Eccleſiam, redundaturus ſperabatur. Quæ Sancti Petri Alexandrini hypotheſis eſt. Alias illicita erat.

DISSERTATIO VI.

De peccatis publicæ Pœnitentiæ legibus tertio Sæculo, & deinceps obnoxiis.

DUPLEX ea de re moveri poteſt Quæſtio. Primo enim quæri poteſt, utrum omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ olim ſubjicerentur ? Secundo, an ſolum publica plecterentur pœnis canonicis, an etiam occulta?

QUÆSTIO PRIMA.

De peccatis mortalibus in ordine ad Pœnitentiam publicam.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ olim Eccleſia ſubjecerit ?

PROPOSITIO.

Cujuſvis peccati mortalis reos Eccleſia nuſquam publicæ Pœnitentiæ addixit.

PRobatur. Quæ criminum dumtaxat canonicorum reos, id eſt idololatriæ, homicidii, mœchiæ, vel aliorum gravium ſcelerum, puta, quæ ſæculi leges ſanguine vindicabant, Pœnitentiæ publicæ addixit, ea Pœnitentia non caſtigavit cujuſvis peccati mortalis reos : ſed Eccleſia trium dumtaxat capitalium criminum reos, id eſt, idololatriæ, homicidii, mœchiæ, vel aliorum gravium ſcelerum, puta, quæ ſæculi leges nece plectebant, publicæ Pœnitentiæ addixit. Non ſubjecit itaque Pœnitentiæ publicæ omnium peccatorum mortalium reos.

Probatur minor, primo ex Tertulliano, qui in libro de Pudicitia trium dumtaxat capitalium criminum meminit, quæ Eccleſia Catholica Pœnitentiæ publicæ addicebat : Montaniſtæ vero irremiſſibilia eſſe contendebant : ſcilicet idololatriæ, homicidii, & mœchiæ. *Cum primum,* inquit cap. 12. *innotuit Evangelium, & vetera concuſſit, primam hanc regulam de authoritate Spiritus Sancti Apoſtoli emittunt ad eos qui jam ex nationibus adlegi cœperunt : Viſum eſt, inquiunt Spiritui Sancto, & nobis, nullum amplius vobis adjicere pondus, quam eorum a quibus neceſſe eſt abſtineri, a ſacrificiis, & a fornicationibus, & ſanguine. Sufficit & hic ſervatum eſſe mœchiæ & fornicationi locum honoris ſui, inter idololatriam & homicidium. Interdictum enim ſanguinis, multo magis humani intelligemus. Porro qualia videri volunt Apoſtoli crimina, quæ ſola in obſervatione de lege priſtina excerpunt? Quæ ſola neceſſario abſtinenda præſcribunt? Non quod alia permittant, ſed quod hæc ſola proponant, utique non remiſſibilia.*

Tria mini pital blica Pœn tiæ xia, Tert no.

Et cap. 5. *Adſiſtit idololatres, adſiſtit homicida, in medio eorum adſiſtit & mœchus, pariter de Pœnitentiæ officio ſedent in ſacco, & cinere inhorreſcunt, eodem fletu gemiſcunt, eiſdem precibus ambiunt, eiſdem genibus exorant, eamdem invocant matrem. Quid agis, molliſſima & humaniſſima diſciplina? Aut omnibus eis hoc eſſe debebit, aut ſi non omnibus, noſtra eſſe. Idololatram quidem & homicidam ſemel damnas, mœchum vero de medio excipis, Idololatræ ſucceſſorem, homicidæ anteceſſorem, utriuſque collegam? Perſonæ acceptio eſt : miſerabiliores Pœnitentias reliquiſti.* Itaque Tertulliani ævo tribus tantum iſtis criminibus Pœnitentia publica imponebatur, ſcilicet idololatriæ, homicidio, & mœchiæ.

II. Eadem minor propoſitio probatur teſtimonio Sancti Cypriani, qui quoties de Pœnitentia publica agit, Idololatras, Libellaticos, aut Mœchos ejus legibus ſubjectos fuiſſe ſignificat : homicidas proculdubio additurus, ſi quod tractabat argumentum, id poſtulaſſet.

III. Idem conſtat ex Concilio Illiberitano, cujus in Canonibus ſeveriſſimam ſancientibus Diſciplinam, publicæ

Concilium Illiberitanum trina tantum crimina publicæ Pœnitentiæ addixit.

publicæ Pœnitentiæ addictum neminem leges, niſi qui alicujus ex iſtis tribus criminibus reus eſſet. De Idololatris ſtatuit Canon primus his verbis: *Placuit inter eos, ut qui poſt fidem Baptiſmi ſalutaris, adulta ætate, ad templum Idoli idololatraturus acceſſerit, & fecerit, quod eſt crimen principale, nec in fine Communionem ſuſcipere.*

De tribus memoratis criminibus ſimul decernit Canon ſecundus his verbis: *Flamines, qui poſt fidem lavacri & regenerationis, ſacrificaverint, vel geminaverint ſcelera, antecedente homicidio, vel triplicaverint facinus, cohærente mœchia, placuit eos nec in fine accipere Communionem.*

Canon tertius & ſeptimus Mœchos percellunt, illiſque qui poſt Pœnitentiam rurſus mœchati fuerint, nec in fine dandam ſtatuunt Communionem. Cæteri Canones, qui Pœnitentiam publicam imponunt, reos iſtorum, vel his affinium criminum ſpectant.

Nec obſtat, quod Canonibus 73. 74. & 75. Pœnitentia publica delatoribus, & falſis teſtibus imperetur. Illa namque crimina revocantur ad homicidium, ut quæ accuſatis mortem inferant. Id patet ex contextu illorum Canonum. Ita enim habet 73. *Delator ſi quis extiterit Fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proſcriptus, vel interfectus, placuit, eum nec in fine accipere Communionem.* 74. ita ſtatuit: *Falſus teſtis, prout crimen eſt, abſtinebitur. Si tamen non fuerit mortis quod objecit, & probaverit, quod diu tacuerit, biennii tempore abſtinebitur.*

Dices, eos, qui Sacerdotes, vel Miniſtros ſacros accuſant, perpetuæ Pœnitentiæ addici, Canone 75. cum tamen ex eorum accuſatione mors non inferatur.

Reſpondeo, ex eorum accuſatione inferri mortem canonicam, nimirum depoſitionem, quam Patres quoddam mortis genus eſſe ſenſerunt. Unde Optatus Milevitanus libro 2. contra Parmenianum, Donatiſtas, qui Sacerdotes ad ſuam Sectam ab Eccleſia deficientes deponebant, & Pœnitentiæ ſubjiciebant, ſic alloquitur: *Vos vivum facitis homicidium. Quid prodeſt quia vivunt homines, & occiſi ſunt honores a vobis.*

Dices. Delatores in levioribus cauſſis, Pœnitentia quinquennii caſtigantur ab Illiberitanis Patribus Canone 73. & falſos teſtes, etiamſi non fuerit capitale crimen quod objecerunt, ſolido quinquennio abſtineri decernunt ac pœnitere, Canone 74. Itaque alia crimina a tribus memoratis, publicæ Pœnitentiæ ſubjecere.

Reſpondeo, delatorum, & falſorum teſtium peccata, etiam in levioribus cauſſis, ad homicidium reduci, quatenus ex fratrum odio proficiſcuntur, & *Omnis, qui odit Fratrem, homicida eſt*. (1. Joannis 3.)

IV. Memorata dumtaxat crimina, publicæ Pœnitentiæ, quatuor primis ſæculis, obnoxia fuiſſe, conſtat ex Concilio Ancyrano, cujus novem priores Canones Pœnitentiæ tempus ſtatuunt his, qui Idololatria polluti ſunt, ſive ſacrificando, ſive comedendo Idolothyta. 17. Nefarii criminis reos viginti annorum Pœnitentiæ addicit, ſi ante vigeſimum ætatis ſuæ annum tale crimen admiſerint: qui vero exacta viginti annorum ætate, Pœnitentiæ triginta annorum ſubjicit; qui denique poſt quinquageſimum annum perpetraverint hoc ſcelus, ad exitum uſque vitæ publice pœnitere decernit.

Canon vigeſimus, Adulteris ſeptem annorum præſcribit Pœnitentiam: *Si quis*, inquit, *adulterium commiſerit, ſeptem annis in Pœnitentia completis, perfectioni reddatur, ſecundum priſtinos gradus.*

Vigeſimus primus, mulierum fornicantium, & ſuos fœtus excutientium Pœnitentiam. quæ ad finem uſque vitæ antea prorogabatur, ad decennium contrahit. *De mulieribus*, inquit, *quæ fornicantur, & partus ſuos necant, ſed & de his quæ agunt ſecum, ut utero conceptos excutiant, antiqua quidem Definitio eſt, uſque ad exitum vitæ eas ab Eccleſia removeri. Humanius autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus Pœnitentiæ tribuatur.*

Canon vigeſimus ſecundus, Homicidium voluntarium continua, uſque ad exitum vitæ, Pœnitentia caſtigat.

Vigeſimus tertius, Homicidium involuntarium quinquennii Pœnitentia ſtatuit mulctandum.

Vigeſimus quartus, Inceſtus conſcios decennii Pœnitentiæ addicit.

Præter hæc crimina, nulla alia Canones Ancyrani Pœnitentiæ publicæ animadverſione vindicant. Igitur tria dumtaxat crimina canonica, ſcilicet Idololatriam, Mœchiam, & Homicidium, Pœnitentiæ publicæ ſubjecerunt Ancyrani Patres.

Nec obſtat quod Canon 23. eos qui divinationes expetunt, & Ariolos introducunt in domos ſuas ad exquirendum aliquid, quinquennii Pœnitentiam ſubire jubeat. Nam divinationes ejuſmodi cum Idololatria conjunctas, vel ipſi affines, Patres exiſtimarunt. Tertullianus libro de Idololatria, cap. 9. Magiam & Aſtrologiam recenſet inter *Profeſſiones obnoxias Idololatriæ*. Illiberitana Synodus Canone 6. ait *Maleficium ſine Idololatria perfici non poſſe*. Et Canon ipſe Ancyranus, Gentilium ritus divinationibus admixtos agnoſcit, ac ſupponit. En ejus verba, ſecundum Verſionem Dionyſii Exigui: *Qui divinationes expetunt, & morem Gentilium ſubſequuntur, aut in domos ſuas hujuſcemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi cauſſa, ſub regula quinquennii jaceant, ſecundum gradus Pœnitentiæ definitos.*

V. Memorata tantum crimina Primitivam Eccleſiam Pœnitentia publica caſtigaſſe, probatur ex Concilio Neocæſareenſi, cujus Canones Pœnitentiam tantum imponunt fornicatoribus, adulteris, inceſtuoſis, polygamis. Quod vero univerſa peccata mortalia non ſubjicerent Pœnitentiæ publicæ illo ævo, evincitur ex Canone quarto ita decernente: *Si quis mulierem concupiſcens, propoſuerit cum ea concumbere, & cogitatio ejus non perveniat ad effectum, apparet quod gratia Dei liberatus eſt.* Nemo certe dubitaverit, propoſitum fornicationis lethale eſſe peccatum. Hujus tamen reum propoſiti, liberum eſſe a Publicæ Pœnitentiæ legibus jubent Patres Neocæſareenſes. Itaque omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ non addixerunt.

Tria tantum peccata Canonica publicæ Pœnitentiæ ſubdita ætate Sancti Paciani.

VI. Idem probatur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, qui ſub medium quarti ſæculi floruit, in Parænesi ad Pœnitentiam; ubi præmittit primo omnia peccata Pœnitentiæ non ſubjici, utique publicæ, de qua hic agit potiſſimum. *Primum igitur*, inquit, *de modo peccantium retractemus, ſedulo requirentes quæ ſint peccata, quæ crimina; ne quis exiſtimet, propter innumera delicta, quorum fraudibus nullus immunis eſt, me omne hominum genus indiſcreta pœnitendi lege conſtringere.* Deinde collato novæ legis ſtatu cum ſtatu veteris legis, quæ longe pluribus præceptis Judæos gravabant, crimina recenſet, quæ publicæ Pœnitentiæ remediis curanda ſunt, illaque repetit ex Epiſtola Apoſtolorum in Concilio Hieroſolymitano data ad Chriſtianos ex Gentibus converſos, Antiochiæ, Syriæ, & Ciliciæ degentes, Actor. 15. in qua hæc habentur: *Neceſſe eſt ut abſtineatis vos ab idolothytis, & ſanguine, & fornicatione.* Quæ verba expendens Sanctus Pacianus, ait: *Hæc eſt Novi Teſtamenti tota concluſio. Deſpectus in multis Spiritus Sanctus hæc nobis, capitalis periculi conditione, legavit. Reliqua peccata meliorum operum compenſatione curantur: hæc vero tria crimina, ut baſiliſci alicujus afflatus, ut veneni calix, ut lethalis arundo metuenda ſunt, non enim vitiare animam, ſed intercipere noverunt. Quare ſenſteitas humanitate redimetur; convitium ſatisfactione penſabitur, triſtitia jucunditate; aſperitas lenitate; gravitate levitas; honeſtate perverſitas; & quæcumque contrariis emendata proficiunt. Quid vero faciet contemptor Dei? Quid aget ſanguinarius? Quod remedium capiet fornicator? Numquid aut placare Dominum deſertor ipſius poterit? Aut conſervare ſanguinem ſuum, qui fudit alienum? Aut redintegrare Dei Templum, qui illud fornicando violavit? Iſta ſunt capitalia, Fratres, iſta mortalia.*

Denique horum ſcelerum reos ad Pœnitentiam hortatur, utique publicam: Nam & alia crimina Pœnitentia eluenda eſſe nemo neſcit: *Ergo, inquiet aliquis, perituri ſumus? Et ubi miſericors Deus, qui mortem non invenit, nec lætatur in perditione vivorum? Moriemurne in peccatis noſtris? Et quid facies tu Sacerdos? Quibus emolumentis tot Eccleſiæ detrimenta penſabis? Accipite remedium ſi deſperare cœpiſtis, ſi miſeros vos agnoſcitis, ſi timetis: Vos ergo primum appel-*

lo,

Digitized by Google

lo, Fratres, qui criminibus admiſſis pœnitentiam recuſatis, &c.

Deinde loquitur de illa Pœnitentia, qua peccatores a reliquorum Fidelium cœtu ſegregantur ne eos communicatione ſua inficiant. Hanc autem publicam eſſe, nemo negaverit. *Quod ſi veſtra*, inquit, *vobis vilis eſt anima, parcite populo, parcite Sacerdotibus. Clamat Apoſtolus: Exiguum fermentum totum maſſam fermentat. Quid facies tu, propter quem omnis maſſa corrumpitur? Propter quem laboratura eſt tota Fraternitas? Vives tot animarum reus? Excuſaberis, cum tibi Communionem ſuam imputaverint innocentes; cum te Eccleſia dixerit ſuæ cladis Authorem? Ecce iterum Apoſtolus ad Sacerdotem: Manus cito nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu, qui decipis Sacerdotem? Qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum ſcientem, probandi difficultate confundis?* Conſtat itaque ætate Sancti Paciani, tria tantum peccata canonica, ſcilicet, Idololatriam, Homicidium & Mœchiam, publicæ Pœnitentiæ Legibus obnoxia fuiſſe.

Omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ ſubdita non fuiſſe, probat Epiſtola Canonica S. Gregorii Nyſſeni.

VII. Idem probatur ex Sancto Gregorio Nyſſeno, in Epiſtola Canonica ad Letoium Mitylenes Epiſcopum, in qua numerum peccatorum, quibus imponebatur Pœnitentia publica, repetit ex tribus præcipuis animæ facultatibus, *ratione*, *concupiſcentia*, & *ira*: quibus ſubtiliter & erudite expoſitis, peccata primi ordinis eſſe ait, Idololatriam, Judaiſmum, Manichæiſmum, quæ Pœnitentia publica vindicantur. *Quæcumque peccata*, inquit, *rationi præditam animæ partem attingunt, graviora judicata ſunt a Patribus, & majori, ac diuturniori, & laborioſiori converſione digna. Quemadmodum ſi quis fidem in Chriſtum negavit, vel ad Judaiſmum, vel Idolorum cultum, vel Manichaiſmum, vel aliquod aliud impietatis genus deſciviſſe viſus ſit; qui voluntarie quidem ad id malum ſe contulit, deinde ſeipſum condemnavit, præſcriptum Pœnitentiæ tempus vitam omnem habet. Numquam enim dum myſtica peragetur Oratio, Deum una cum populo adorare ſinetur, ſed ſeorſum precabitur: a Sacramentorum autem Communione omnino erit alienus: in hora autem ſui e vita exceſſus, Sacramenti Communionis erit particeps.* Eidem pœnæ vult addici eos *qui ad præſtigiatores, vel divinos abierunt, vel eos qui per dæmones ſe purgationes quaſdam & expiationes operaturos pollicentur*, quia ſupponit eos fidem abnegaſſe, & cum dæmonibus iniviſſe ſocietatem.

De criminibus ſecundi ordinis, quæ ſcilicet concupiſcentem animæ partem afficiunt, ita decernit: *Eſt ergo Canon hujuſmodi, ut qui fornicatione polluti ſunt, in tribus annis ab Oratione omnino expellantur; in tribus ſint ſolius auditionis participes; in tribus autem aliis, cum iis qui in converſione ſubſternuntur, precentur; & tunc ſint Sacramentorum participes. Quæ autem in adulterio, & in reliquis immunditiæ generibus fit iniquitas, omnino eodem judicio punietur, quo fornicationis ſcelus, ſed tempore duplicabitur.*

Ex peccatis quæ ad iraſcentem animæ partem ſpectant, ſolum homicidium Pœnitentia publica mulctatum a Patribus teſtatur. Statutam porro in homicidas Pœnitentiam ſic exponit: *In his ergo, cædes quidem in triplicatum tempus extenditur iis qui per converſionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter novem enim ſunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito: adeo ut in perfecta quidem ſegregatione novem annorum tempore verſetur ab Eccleſia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat... In tertio autem novenario, cum ſubſtratione oret: ſicque perveniat ad Communionem Sacramenti.*

Homicidii judicio ſubdi jubet ſurtum violentum, quia prædo videtur ad cædes comparatus. *Nam prædo*, inquit, *etiam homicidii opem adhibet ad propoſitum obtinendum, ad hoc ipſum ſe comparans, & armis, & numeroſa manu, & opportunitate locorum, adeo ut is homicidarum judicio ſubjiciatur, ſi per Pœnitentiam ad Dei Eccleſiam revertatur.*

Sepulcrorum violatio Pœnitentiæ publicæ pariter ſubdita eſt quatenus piaculum fornicationi quodammodo ſimile videbatur, propter violata defunctorum corpora. Quo de crimine Sanctus Gregorius Nyſſenus ait: *Sed carnis in terram redactæ pulverem perſcrutari, & oſſa loco movere, ſpe lucri faciendi ornamenti alicujus, ex iis quæ cum corpore, in eodem judicio condemnatum eſt, quo ſimplex fornicatio.*

Denique ſacrilegium breviori Pœnitentia plecti dicit, quam adulterium: aitque ſe neſcire quomodo Eccleſia eo lenitatis deſcenderit: cum in antiqua Scriptura ne cædis quidem condemnatione ſacrilegium tolerabilius videretur. Itaque ævo Sancti Gregorii Nyſſeni ſola idololatria, & aliæ infidelitatis ſpecies, homicidium, mœchia, & ſurtum violentum, ſepulcrorum violatio, atque ſacrilegium, Pœnitentiæ publicæ legibus ſubjacebant. Non igitur omnibus peccatis mortalibus Pœnitentia publica imponebatur.

Confirmatur ex eodem Patre. Avaritia, uſura, furtum occultum, proculdubio, mortalia peccata ſunt. Nec tamen antiquis Canonibus in iſtorum criminum reos eſt animadverſum, aut publica ipſis inflicta Pœnitentia eſt teſte Sancto Gregorio Nyſſeno, ibidem. *Altera autem Idololatriæ ſpecies*, inquit, *ſic enim divinus Apoſtolus avaritiam appellat, neſcio quomodo abſque ulla pœnæ medela a Patribus prætermiſſa eſt.* Et infra: *Quo fit ut hic morbus valde in Eccleſiis redundet, & nemo de iis qui ad Clerum adducuntur, inquirat, num qui eo idololatriæ genere polluti ſint: ſed de iis, quoniam id a Patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimamus, publica doctrinæ ratione, ea quomodo fieri poteſt, curare; avaritiæ affectiones, veluti quoſdam morbos ex repletione ortos, oratione purgando: ſolum autem furtum, & ſepulcrorum effoſſionem, & ſacrilegium, vitia cenſemus: quod ex Patrum ſucceſſione hæc nobis traditio de iis relicta ſit: Atqui apud divinam Scripturam, & redundantia & uſuræ ſunt prohibita; & per potentiam ad ſuam poſſeſſionem aliena traducere, etiamſi ſub prætextu negotiationis hoc fortaſſe factum ſit.* De furto occulto poſtea hæc ſubjungit: *Qui autem occulta ſubtractione ſibi alienum uſurpat, ac deinde per Confeſſionem peccatum ſuum Sacerdoti aperit, ſtudio quod circa contrarium illius vitii adhibebit, morbum curabit; res, inquam, ſuas largiendo pauperibus, ut dum quæ habet profundit, ſe ab avaritiæ morbo liberum aperte oſtendat. Sin autem nihil aliud niſi corpus habeat, jubet Apoſtolus per corporalem laborem ei morbo fieri medicinam.* Ejus autem hæc verba ſunt: *Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti....* Cum itaque avaritia, uſura, & furtum occultum, publicæ Pœnitentiæ non eſſent olim ſubdita legibus, conſequens eſt Pœnitentiam publicam omnibus peccatis mortalibus impoſitam non fuiſſe.

Ephes. 4. 28.

Quæ peccata Pœnitentiæ publicæ obnoxia in Eccleſiis Cappadociæ ætate S. Baſilii? In quibuſdam tamen Eccleſiis uſurarius pœnitentiæ publicæ ſubjacebant, ſi in eo ſcelere multum diuque perſeverarent, ut conſtat ex Canone 20. Concilii Illiberitani.

VIII. Probatur Propoſitio ex Sancto Baſilio in tribus Epiſtolis Canonicis ad Amphilochium, Pœnitentiam publicam Idololatris dumtaxat, homicidis, mœchis, perjuris, ſepulcrorum effoſſoribus, furibus convictis, & vatibus, ſeu divinatoribus, necnon iis qui ipſos conſulunt, præſcribente: quod vero cætera peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ legibus non ſubiicerentur olim, conſtat ex Canone 14. quo uſurarios abſque Pœnitentiæ publicæ onere abſolvit, ſi pecuniam ex uſuris collectam in pauperes erogent: immo & ad Sacerdotium promoveri poſſe decernit: *Qui uſuras acceperit, ſi injuſtum lucrum in pauperes conſumere voluerit, & ab avaritiæ morbo deinceps liberari, ad Sacerdotium admitti poteſt.*

Confirmatur. Raptus mortale peccatum eſt, nullo reclamante; ſed ante Sanctum Baſilium, raptus Pœnitentia publica non caſtigabatur: itaque omnia peccata mortalia non ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor ex illius Canone trigeſimo. *De his qui rapiunt*, inquit, *Canonem quidem antiquum non habemus, ſed propriam ſententiam proferimus: ut ipſi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis ſint extra Orationes.* Denique raptus qui violenter non fit, nihilominus peccatum mortale eſt, & publicis etiam Legibus vindicatum. Nec tamen publica Pœnitentia mulctabatur tempore Sancti Baſilii (ut conſtat ex eodem Canone) *Quod autem violenter non fit*, inquit, *nulli eſt pœnæ obnoxium, quando nec ſtuprum, nec furtum rem præceſſerit.* Omnia igitur peccata mortalia publicæ Pœni-

nitentiæ legibus, ex veteris Eccleſiæ Diſciplina non ſubjiciebantur.

IX. Probatur Propoſitio authoritate S. Auguſtini Epiſtola 64. ad Aurelium Epiſcopum data, in qua teſtatur, comeſſationes & ebrietates etiam quæ fiebant in Templis, in honorem Martyrum, publica Pœnitentia non caſtigari; ſed tamen comeſſationes illæ & ebrietates nedum peccata mortalia erant, verum etiam ſacrilegia: itaque omnia peccata mortalia non ſubjiciebantur publicæ Pœnitentiæ ætate Sancti Auguſtini.

Omnia peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ obnoxia non erant in Eccleſia Africana S. Auguſtini ætate.

Probatur major Sancti Auguſtini verbis. *Scias*, inquit, *non deſperare nos, immo ſperare vehementer quod Dominus & Deus noſter per authoritatem perſonæ quam geris, multas carnales fœditates, & ægritudines, quas Africana Eccleſia in multis patitur, in paucis gemit, conſiliorum gravitate, & tua, poſſit ſanare. Cum enim Apoſtolus tria breviter genera vitiorum deteſtanda & vitanda uno in loco poſuerit, de quibus innumerabilium vitiorum exurgit ſeges, unum horum, quod ſecundo loco poſuit, acerrime in Eccleſia vindicatur, duo autem reliqua, id eſt, primum & ultimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paulatim fieri poteſt, ut nec vitia jam putentur. Ait enim Vas Electionis: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & dolo: ſed induite vos Dominum Jeſum Chriſtum. Horum ergo trium, cubilia & impudicitiæ, tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modo Eccleſiaſtico Miniſterio, ſed ipſa etiam Sacramentorum Communione videatur, qui ſe iſto peccato maculavit. Et recte omnino. Sed quare ſolum? Comeſſationes enim & ebrietates ita conceſſa & licita putantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum Martyrum, non ſolum per dies ſolemnes, quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inſpicit? ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ fœditas, ſi tantum flagitioſa, & non etiam ſacrilega eſſet; quibuſcumque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus. Quanquam ubi eſt illud, quod cum multa vitia enumeraſſet idem Apoſtolus, inter quæ poſuit ebrioſos, ita concluſit, ut diceret, cum talibus nec panem edere. Sed feramus hæc in luxu, & labe domeſtica, & eorum conviviorum, quæ privatis parietibus continentur, accipiamuſque cum eis Corpus Chriſti, cum quibus panem edere prohibemur; ſaltem de ſanctorum corporum Sepulcris, ſaltem de locis Sacramentorum, de domibus Orationum, tantum dedecus arceatur: quis enim audet vetare privatim, quod cum frequentatur in ſanctis locis, honor Martyrum nominatur?*

Rom. 13.

Addit deinde: *Tantam eſſe peſtilentiam hujus mali, ut ſanari prorſus niſi Concilii authoritate non poſſit*, modumque præſcribit, quo interim exerceatur, qui longe abeſt a pœnitentia publica. *Non ergo aſpere*, inquit, *non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur; magis docendo, quam jubendo; magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine; ſeveritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Etſi quod minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita prius movebuntur ſpiritales, vel ſpiritalibus proximi, quorum authoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus, cætera multitudo frangatur.*

X. Probatur authoritate ejuſdem Sancti Auguſtini in Enchiridio, cap. octogeſimo, ubi teſtatur, gravia quædam peccata ſuis temporibus ita vulgaria fuiſſe, ut nec Laicos illorum reos anathemate plectere, nec Clericos exauthorare Epiſcopi auderent: illoſque cogi ut tollerent crimina, quæ Regnum Dei illa perpetrantibus claudunt. Sed peccata, quæ Regnum Dei claudunt, ſunt proculdubio mortalia: igitur omnia peccata mortalia Sancti Auguſtini ætate non ſubjiciebantur anathemati in laicis, aut degradatione puniebantur in Clericis; Non erant itaque obnoxia Pœnitentiæ publicæ. Infligebatur enim excommunicatio peccatis, propter quæ Pœnitantia publica agebatur, ſiquidem Pœnitentes arcebantur a Communione Sacramentorum, & precum. Præterea, quæ peccata caſtigabantur degradatione in Clericis, Pœnitentia publica plectebantur in Laicis. Cum igitur Sanctus Auguſtinus teſtetur Clericos, propter illa, de quibus loquitur, peccata, exauthoratos non fuiſſe; conſequens eſt, ut nec propter illa publicæ Pœnitentiæ Laici addicti ſint.

Probatur major ipſis Sancti Auguſtini verbis: „Peccata, *inquit*, quamvis magna & horrenda cum in conſuetudinem venerint, aut parva aut nulla eſſe creduntur: uſque adeo, ut non ſolum non occultanda, verum etiam jam prædicanda ac diffamanda videantur: quando, ſicut ſcriptum eſt: Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Talis in divinis libris iniquitas clamor vocatur... Unde eſt illud in Geneſi: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus eſt. Quia non ſolum jam apud eos non puniebantur illa flagitia, verum etiam publice velut lege frequentabantur. Sic noſtris temporibus ita multa mala, etſi non talia, in apertam conſuetudinem jam venerunt, ut pro his non ſolum excommunicare aliquem Laicum non audeamus, ſed nec Clericum degradare. Unde cum exponerem ante aliquot annos Epiſtolam ad Galatas, in eo ipſo loco ubi ait Apoſtolus: Timeo vos ne forte ſine cauſſa laboraverim in vobis; exclamare compulſus ſum; Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata exhorreſcimus; uſitata vero pro quibus abluendis Filii Dei Sanguis effuſus eſt, quamvis tam magna ſint, ut omnino claudi contra ſeſe faciant Regnum Dei, ſæpe videndo omnia tolerare, ſæpe tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, o Domine, non omnia, quæ non poterimus prohibere, faciamus.

XI. Idem evincitur teſtimonio ejuſdem Sanctiſſimi Doctoris, libro Octoginta trium Quæſtionum Quæſtione 26. ubi reos quorumdam peccatorum, quæ ex malitia fiunt, non eſſe cogendos ad Pœnitentiam luctuoſam & lamentabilem, id eſt, ad pœnitentiam publicam teſtatur. Loqui autem Ipſum de peccatis mortalibus evidens eſt, quia peccata illa malitiæ contraria divinæ bonitati opponit venialibus, quæ virtuti, aut ſapientiæ dumtaxat adverſantur, quia infirmitatis tantum, vel imperitiæ peccata ſunt. Omnia igitur peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ obnoxia non fuiſſe conſtat ex S. Auguſtino. En Ipſius verba: „Alia ſunt pecata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. Infirmitas contraria eſt virtuti; imperitia ſapientiæ; malitia contraria eſt bonitati. Quiſquis igitur novit, quid ſit virtus & ſapientia Dei, poteſt exiſtimare, quæ ſint peccata venialia. Et quiſquis novit, quid ſit bonitas Dei, poteſt exiſtimare, quibus peccatis certa pœna debeatur, & hic, & in futuro ſæculo. Quibus bene tractatis, probabiliter judicari poteſt, qui non ſint cogendi ad Pœnitentiam luctuoſam & lamentabilem, quamvis peccata fateantur; & quibus nulla omnino ſperanda ſit ſalus, niſi ſacrificium obtulerint Deo ſpiritum contribulatum per Pœnitentiam.

XII. Probatur ex alio Sancti Auguſtini loco, ex libro nimirum de Fide & Operibus, cap. 26. ubi peccata diſtinguit in ea, quæ excommunicatione plectenda ſunt; in ea quæ Pœnitentia publica non ſanantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis, Sacerdote ſcilicet pœnitentem peccatorem, & ſecreto confeſſum arguente, & pœnitentiam privatim agendam imponente: in ea tandem ſine quibus hæc vita non agitur, & quibus quotidianum in Oratione Dominica paratum remedium eſt. Porro ultimum iſtud peccatorum genus omnia venialia complectitur. Priora igitur duo genera ſolis mortalibus conſtant. Inter mortalia itaque ſunt quædam, teſte Sancto Auguſtino, quæ Pœnitentiæ publicæ non ſubjacent. En integrum Sanctiſſimi Doctoris teſtimonium. *Niſi eſſent quædam ita gravia, ut etiam excommunicatione plectenda ſint, non diceret Apoſtolus: Congregatis vobis, & meo ſpiritu* (judicavi) *tradete ejuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini Jeſu. Unde etiam dicit: Ne lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditiam & fornicationem, quam geſſerunt. Item niſi eſſent quædam non ea humilitate Pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis, qui proprie Pœnitentes vocantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis, non diceret ipſe Dominus: Corripe eum inter te, & ipſum ſolum, & ſi*

te

ne audierit, lucratus es fratrem tuum. Poſtremo niſi eſſent quadam, ſine quibus hac vita non agitur, nou quotidianam medelam ponerent in Oratione quam docuit, ut dicamus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Denique tempore Sancti Auguſtini, multi Eccleſiarum Præſules tria tantum peccata publicæ Pœnitentiæ addicebant, ſcilicet idololatriam, adulterium, homicidium; pro cæteris vero Deo ſatisfactum in eleemoſynis aſſerebant; quorum ſententiam Sanctiſſimus Doctor non approbat quidem, ſed nec diſerte improbat. Id conſtat ex cap. 19. libri ejuſdem de Fide & Operibus: *Qui autem*, inquit, *opinantur & cætera eleemoſynis facile compenſari, tria tameu mortifera eſſe non dubitant excommunicatione punienda, donec Pœnitentia humiliore ſanentur: impudicitiam, idololatriam, homicidium: neque nunc opus eſt quærere qualis ſit iſtorum ſententia, & utrum corrigenda, an approbanda, ne obus ſuſceptum mittamus iu longum, propter eam quæſtionem, quæ huic abſolvendæ minime neceſſaria eſt.* Non dubito tamen quin Sanctus Auguſtinus illam opioionem improbaturus eſſet, cum ejus ætate multa alia peccata publica Pœnitentia plecterentur.

** Hæretici olim abſque publica Pœnitentia in Eccleſiam recepti.*

De iis Hæreticis loquor qui in hæreſi fuerant inſtituti, & educati: non de iis qui ab Eccleſia Catholica ad Hæreſim defecerant, quos non neſcio publicæ Pœnitentiæ fuiſſe addictos: quamvis quandoque Oeconomiæ gratia eum illis diſpenſatum ſit de ſeveriore illa diſciplina.

XIII. Probatur Propoſitio. Hæreſis eſt peccatum mortale, & quidem graviſſimum: atqui Hæretici * olim abſque Pœnitentia publica in Eccleſiam recipiebantur, & ejuratis hæreſibus ſtatim admittebantur ad communionem. Omnia igitur peccata mortalia non ſubjiciebantur antiquitus Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor ex Concilio Laodiceno, Canone 7. cujus hæc ſunt verba; *De his qui ab hæreticis convertuntur, id eſt, Novatianis, aut Photinianis, aut Theſſaradecatitis, ſive baptizati ſint illi, ſive Catechumeni, nou ante ſuſcipiantur, quam omnes hæreſes anathematizent, & præcipue illam qua detinebantur. Et tunc demum hi, qui apud eos dicebantur fideles, noſtræ doceantur fidei Symbolum; & uncti ſacro Chriſmate, ſic Myſteriis communicent Sacroſanctis.*

Idem conſtat ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Rufinianum, quæ refertur Actione 1. Concilii ſeptimi Œcumenici. *Non modo*, inquit, *Comminiſtris, qui per Græciam paſſim habitant, verumetiam in Galliis & Hiſpania, communi Decreto placuit, ut & hic, & ubique gentium quicumque lapſi fuiſſent proprio arbitrio, & anteſignani fuiſſent impietatis, ſi reſipiſcerent, ignoſcendum quidem illis; verum non reſtituendos in Cleri uumerum. Qui vero non authores, ſed neceſſitate, & violentia compulſi fuiſſent viſum eſt, illis quidem ignoſcendum, & in Cleri locum reſtituendos.*

Idem conſtat ex Æconomia, qua Eccleſia uſa eſt erga Donatiſtas ad Eccleſiam redeuntes, quos non ſolum ad Communionem abſque Pœnitentiæ publicæ onere recepit: verum etiam in Sacerdotii & Epiſcopatus gradu & honore manere conceſſit (ut paſſim teſtatur Sanctus Auguſtinus.) Hujus Eccleſiæ conſuetudinis teſtis eſt & Sanctus Joannes Climacus, Gradu Scalæ ſuæ 15. *Vir quidam ſcientiſſimus*, inquit, *problema terribile quæſivit ex nobis: Quod, inquiens, peccatum omnibus gravius eſt, homicidio, Chriſtique abnegatione exceptis? Cumque illi reſpondiſſem, In hæreſim labi: & quonam, inquit, modo Catholica Eccleſia Hæreticos quidem, cum hæreſim priorem toto animo repudiaverint, atque anathematizarint, ſuſcipit ad Sanctorum Myſteriorum Communionem, & ut idoneos admittit; eum vero qui iu fornicationem lapſus fuerit, confitentem, atque peccatum ipſum omniuo deſerentem, introrſus ſuſcipiens, per annos aliquos eum a venerandis immaculatiſque Myſteriis, ex traditione Apoſtolica, ſeparare permittit?* Ex quibus verbis manifeſtum eſt, ſtatim poſt fidei profeſſionem, nulla pœna impoſita, admiſſos fuiſſe ad Communionem hæreticos.

Hujus diſciolinæ rationem affert Joannes Abbas Raythu, Sancti Joannis Climaci diſcipulus, his verbis; *Hæreſis quidem malum in anima conſiſtit? fornicatio vero ex electione arbitrii animæ malo conſentiens, in corpore corruptionis peccatum complevit. Quoniam vero nihil eſt naturale, quod impugnet eum, qui ab errore convertitur, totaliter ex converſione mundatur: qui vero ex fornicatione, tempore indiget, labore, & lacrymis, ut qualificatam & infuſam delectationem & plagam concupiſcentiæ avertat.*

XIV. Probatur ultimo. Idolothytis veſci, mortale peccatum eſt; ſaltem ubi periculum eſt ſcandali; ſed olim Pœnitentiæ publicæ non ſunt addicti, qui idolothyta comederant, tempore ſcilicet Sancti Leonis: ejus igitur ætate omnia peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ non ſubjiciebantur.

Probatur minor ipſis Sancti Leonis verbis, Epiſtola 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum data, cap ultimo: *Qui convivio ſolo Gentilium*, iuquit, *& eſcis immolatitiis uſi ſunt, poſſunt jejuniis & manus impoſitione purgari: ut deinceps ab idolothytis abſtinentes, Sacramentorum Chriſti poſſint eſſe participes. Si autem aut idola adoravere, aut homicidiis, vel fornicationibus contaminati ſunt, ad communionem eos, niſi per Pœnitentiam publicam, non oportet admitti.*

Objectio prima nititur authoritate Tertulliani, lib. de Pœnitentia, cap. 4. dicente: *Omnibus ergo delictis, ſeu carne, ſeu ſpiritu, ſeu facto, ſeu voluntate commiſſis, qui pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per Pœnitentiam ſpopondit.* Ex quibus ſic colligo. Nullum eſt peccatum mortale, quod carne, aut ſpiritu, facto, aut voluntate non committatur; atqui omnia peccata his modis commiſſa ſubjiciuntur Pœnitentiæ publicæ (teſte Tertulliano) Subjiciuntur enim illi Pœnitentiæ, de qua agit toto illo libro: Hæc autem publica eſt; *Quæ de ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, jejuniis preces alere, Presbyteris advolvi, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ injungere: quam plerique ut publicationem ſui ſuffugiunt*, quam vocat *Pœnitentiam ſecundam & unam*, quia ſemel tantum conceditur (ut conſtat ex capitibus 8. 9. & 10.) ergo Tertulliani ætate, omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ, in Eccleſia Africana, ſubjiciebantur.

Confirmatur ex Sancto Cypriano, Epiſtola 10. dicente: *Nam cum in minoribus peccatis agaut peccatores pœnitentiam juſto tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant, &c.* Porro nomine minorum peccatorum, omnia mortalia videtur intellexiſſe Sanctus Cyprianus. Neque enim venialia his verbis ſignificavit. Omnia igitur peccata mortalia indiſcriminatim, in Eccleſia Africana, publicæ pœnitentiæ legibus ſubjacebant.

Objectiones ex Tertulliano & S. Cypriano petitæ diluuntur.

Reſpondeo ad primum: Tertullianum eo loci de Pœnitentia in genere diſſerere, prout virtus eſt, omnibus delictis, ſive quæ opere perficiuntur, ſive quæ ſola voluntate committuntur, neceſſaria: Non vero de Pœnitentia publica: namque agit de Pœnitentia, quam Deus præcepit. Porro Deus non præcepit Pœnitentiam publicam vel privatam; ſed Pœnitentiam ſecundum ſe & abſolute; quam Eccleſia pro quibuſdam peccatis nimirum pro gravioribus conſtituit publice agendam, pro cæteris vero privatim ſubeundam ſanxit. Id perſpicuum eſt ex iis quæ Tertullianus ſubjungit eodem in capite, poſt verba in argumento laudata. *Ergo*, inquit, *Pœnitentia vita eſt cum præponitur morti. Eam tu peccator mei ſimilis, immo me minor [ego enim præſtantiam in delictis meam agnoſco] ita invade, ita amplexare, ut naufragus alicujus tabulæ fidem. Hæc te peccatorum fluctibus merſum prolevabit; & in portum divinæ clementiæ protelabit. Rape occaſionem inopinatæ fœlicitatis... Pœniteat errorum, reperta veritate, pœniteat amaſſe quæ Deus nou amat; quando ne nos quidem ipſi, ſervulis noſtris, ea quibus offeudimur, non odiſſe permittimus... De bono pœnitentiæ enumerando diffuſa, & per hoc magno eloquio committenda materia eſt. Nos vero pro noſtris anguſtiis unum inculcamus, bonum atque optimum eſſe quod Deus præcipit. Audaciam exiſtimo, de bono divini præcepti diſputare. Neque enim quia bonum eſt, idcirco auſcultare debemus, ſed quia Deus præcipit. Ad exhibitionem obſequii prior eſt majeſtas divinæ poteſtatis. Prior eſt authoritas imperantis, quam utilitas ſervientis. Bonum eſt pœnitere, an nou? Quid revolvis? Deus præcipit. At enim ille non præcipit tantum, ſed etiam hortatur. Invitat præmio, ſalute, jurans etiam: Vivo, dicens,*

cupit

cæpit credi ſibi. O beatos nos, quorum cauſa Deus jurat! O miſerrimos, ſi nec juranti Domino credimus! Tandem licet a cap. 7. agat potiſſimum Tertullianus de Pœnitentia luctuoſa & publica, quæ imponebatur ſemel illis qui poſt Baptiſmum in graviora crimina lapſi erant: tamen ab initio libri ad caput 7. loquitur tantum vel de Pœnitentia generatim ſumpta (ut diximus) vel de Pœnitentia ante Baptiſmum, qua ſcilicet Catechumeni omnia peccata vitæ prioris, ſive carnalia, ſive ſpiritualia, ſive facto, ſive ſola voluntate commiſſa, dateſtari ſe palam ſignificabant, & ad eorum per baptiſmum abſterſionem piis ſe diſponebant operibus. Id conſtat ex cap. 6. in quo hæc habet: *Quidquid ergo mediocritas noſtra ad Pœnitentiam ſemel capeſſendam, & perpetuo continendam ſuggerere conata eſt, omnes quidem deditos Domino ſpectat, ut omnis ſalutis in promerenda Deo petitores; ſed præcipue Novitiolis iſtis imminet; qui cum maxime incipiunt divinis ſermonibus aures rigare, quique catali infantia adhuc recentis, nec perfectis luminibus incerta reptant: & dicunt quidem priſtinis renuntiare, & Pœnitentiam aſſumant, ſed includere eam negligunt. Interpellat enim illos ad deſiderandum ex priſtinis aliquid, finis ipſe deſiderandi... Omne præterea cunctationis, & tergiverſationis erga Pœnitentiam vitium, præſumptio intinctionis importat. Certi enim indubitatæ veniæ delictorum, medium tempus interim furantur, & commeatum ſibi faciant delinquendi, quam eruditionem non delinquendi.*

Et Infra: *Neque ego renuo, divinum beneficium id eſt abolitionem delictorum, initaris aquam omni modo ſalvum eſſe; ſed ut eo pervenire contingat, elaborandum eſt. Quis enim tibi tam infidæ Pœnitentiæ viro aſperginem unam cujuſlibet aquæ commodabit? Furto quidem aggredi, & Præpoſitum hujus rei aſſeverationibus tuis circumduci facile eſt: ſed Deus theſauro ſuo providet, nec ſinit obrepere indignos.*

Caput vero ſeptimum ſic incipit: *Hucuſque, Chriſte Domine, de Pœnitentia diſciplina ſervis tuis diſcere, vel audire contingat, quouſque etiam delinquere non oportet audientibus: vel nihil jam de Pœnitentia noverint, nihil ejus requirant. Piget ſecundæ, immo jam ultimæ ſpei ſubtexere mentionem: ne tractantes de reſiduo auxilio pœnitendi, ſpatium adhuc delinquendi demonſtrare videamur.* Itaque ad eum uſque locum, Tertullianus non egerat de Pœnitentia peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum, ſed tantum de Pœnitentia ante Baptiſmum, vel de Pœnitentia generatim ſumpta, ut virtus eſt: verba igitur quæ ex cap. quarto objecta ſunt, non probant Pœnitentiam publicam univerſis & ſingulis peccatis mortalibus impoſitam fuiſſe, in Eccleſia Africana, tempore Tertulliani.

Ad confirmationem, reſpondeo Sanctum Cyprianum, nomine minorum peccatorum, non intellexiſſe omnia mortalia, ſed minora e canonicis, quæ ſcilicet divinam immeditate non oppugnant majeſtatem, qualia ſunt homicidium, & adulterium. Quorum criminum rei cum Pœnitentiam publicam agerent juſto tempore, multo magis idololatriæ, quæ omnium peccatorum maximum eſt, reos, publicam, diuturnam, ſeveramque agere debere Pœnitentiam Sanctus Cyprianus merito colligit.

XVI. Objicitur ſecundo. Pœnitentia luctuoſa & humillima qua funguntur, qui proprie vocantur in Eccleſia Pœnitentes, eſt Pœnitentia publica: ſed huic Pœnitentiæ ſubjiciebantur olim omnia peccata mortalia, ſaltem in Eccleſiis Africanis, teſte Sancto Auguſtino; itaque omnia peccata mortalia antiquitus addicebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor. Quæcumque peccata Sanctus Auguſtinus non remitti ait, niſi in humilitate majoris Pœnitentiæ, publicæ Pœnitentiæ ſubjiciebantur: ſed peccata quævis mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, Sanctus Auguſtinus non remitti ait, niſi in humilitate majoris Pœnitentiæ: igitur, teſte Sancto Auguſtino, quævis peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa ſubjiciebantur olim Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondetur objectioni graviſſimæ ex S. Auguſtino petitæ.

Probatur minor. Quicumque tribus tantum modis in Eccleſia dimitti peccata aſſerit, primo Baptiſmate, ſecundo Oratione, tertio humilitate majoris Pœnitentiæ, cenſet peccata, quæ duobus prioribus remediis non curantur, tertio tantum modo ſanari poſſe, nimirum Pœnitentiæ majoris & publicæ humilitate: ſed Sanctus Auguſtinus tribus modis dimitti peccata in Eccleſia aſſerit, primo Baptiſmate, ſecundo Oratione, tertio humilitate majoris Pœnitentiæ: cenſet igitur ea peccata, quæ duobus prioribus modis non ſanantur, dimitti dumtaxat tertio remedio. Porro nulla peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa dimittuntur Baptiſmate, vel Oratione; quia Baptiſma non iteratur; & Oratio ſola peccata venialia & quotidiana expungit: igitur omnia peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, teſte Sancto Auguſtino, Pœnitentiæ publicæ legibus ſubdebantur.

Tota hæc objectio nititur authoritate Sancti Auguſtini tribus in locis, qui certo difficultatem pariunt graviſſimam, cujus pondere oppreſſi viri eruditiſſimi, ſententiam noſtræ contrariam propugnant. Quibus aſſenſi ſumus, dum ſtadium Theologicum decurreremus: ſed re poſtea diligentius expenſa, habita etiam ea de re cum viris eruditis collatione, hanc, quam impræſentiarum tuemur, opinionem probabiliorem amplexi ſumus.

Primus autem, quem adverſarii proferunt, Sancti Auguſtini locus petitur ex libro de Symbolo ad Catechumenos cap. 7. & 8. *Propter omnia peccata*, inquit, *Baptiſmus inventus eſt. Propter levia, ſine quibus eſſe non poſſumus, Oratio inventa. Quid habet Oratio? Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Semel abluimur Baptiſmate, quotidie abluimur Oratione. Sed nolite illa committere, pro quibus neceſſe eſt, ut a Chriſti Corpore ſeparemini; quod abſit a vobis. Illi enim quos videtis agere pœnitentiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria aut aliqua facta immania: inde agant Pœnitentiam. Nam ſi levia peccata ipſorum eſſent, ad hæc quotidiana Oratio delenda ſufficeret. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Eccleſia, in Baptiſmate, in Oratione, in humilitate majoris pœnitentiæ.*

Triplex Pœnitentia.

Secundus Sancti Auguſtini locus deſumptus eſt ex libro L. Homiliarum, Homilia 27. in qua triplicem rurſus diſtinguit Pœnitentiam: primam competentium, id eſt ad Baptiſmum venire ſitientium; alteram quotidianam, cujus fundamentum deducit ex illis Orationis Dominicæ verbis: *Dimitte nobis debita noſtra*, &c. Tertiam, graviorem & luctuoſiorem, ſeu publicam. Cum itaque nec Pœnitentia competentium, nec Pœnitentia quotidiana, quæ in Orationis Dominicæ recitatione poſita eſt, expungant peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa: ſequitur illa Pœnitentia tantum graviore, & luctuoſiore, id eſt publica, expiata fuiſſe, tempore Sancti Auguſtini, cujus tibi locum & verba repræſento. *Itaque*, ait, *admonemur jam de altera loqui Pœnitentia. Triplicem quippe ejus conſiderationem in ſancta Scriptura eſſe propoſui. Illa prima Competentium eſt, & ad Baptiſma venire ſitientium. Hanc de Scripturis ſanctis oſtendi. Eſt alia quippe quotidiana. Et ubi illam oſtendimus Pœnitentiam quotidianam? Non habeo ubi melius oſtendam, quam in Oratione quotidiana, ubi dominus orare nos docuit, & quid ad Patrem dicamus, oſtendit, & in his verbis poſuit: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris... Reſtat Pœnitentia tertium genus. Eſt Pœnitentia gravior, atque luctuoſior, in qua proprie vocantur in Eccleſia Pœnitentes, etiam remoti a Sacramento Altaris participandi, ne accipiendo indigne judicium ſibi manducent, & bibant. Illa vero Pœnitentia luctuoſa eſt, grave vulnus eſt, adulterium forte commiſſum eſt, forte homicidium, forte aliquod ſacrilegium. Gravis res, grave vulnus, lethale, mortiferum; ſed omnipotens Medicus.*

Tertius locus depromptus eſt ex eodem libro, Homilia quinquageſima, ubi eodem modo Pœnitentiam dividit, & tertiam Pœnitentiæ actionem, quæ publica eſt, ait eſſe illius Pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ Legis Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait; *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Sed omnia peccata mortalia Legis Decalogo prohibentur, & de omnibus dictum eſt; *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Ergo actioni Pœnitentiæ publicæ omnia peccata mortalia, tempore Sancti Auguſtini, ſubdebantur. En Sancti Auguſtini

guſtini vera, capit. 2. 3. & 4. illius Homiliæ. *Tres ſunt*, inquit, *actiones Pœnitentiæ, quas mecum veſtra eruditio recognoſcit. Sunt enim uſitatæ in Eccleſia Dei, & diligenter attendentibus notæ. Una eſt, quæ novum hominem parturit, donec per Baptiſmum ſalutare omnium præteritorum fiat ablutio peccatorum ..... Altera vero Pœnitentia eſt, cujus actio per totam iſtam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt ... Tertia actio eſt Pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ Legis Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait: Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt.*

Pœnitentia clavium.

Reſpondeo, nego minorem primi & ſecundi Syllogiſmi; tertii vero majorem diſtinguo: Quicumque tribus tantum modis dimitti peccata aſſerit, cenſet ea, quæ duobus prioribus remediis non curantur, tertio tantum ſanari poſſe: Si revera alium modum non admittat, quo peccata curari ac deleri poſſint, concedo: ſi aliud remedium ad remiſſionem peccatorum in Eccleſia agnoſcat, nego. Porro Sanctus Auguſtinus, cum peccata tribus modis in Eccleſia dimitti ſcribit, in Baptiſmate ſcilicet, in Oratione, in humilitate majoris Pœnitentiæ; alium modum, ſeu aliud remedium non excludit, nec adhibet ibi particulam excluſivam tantum, aut æquivalentem. Quod ſi quæras, quiſnam ſit alius ille modus? Reſpondeo illum erui ex aliis Sancti Auguſtini locis, quæ huic ex libro de Symbolo ad Catechumenos lucem afferunt, præſertim vero ex libro de Fide & Operibus, cap. 26. ubi ait, quædam eſſe peccata *ita gravia, ut excommunicatione plectenda ſint*. Et hæc ſunt peccata canonica, quæ publicæ Pœnitentiæ addicebantur. Quædam non *ea humilitate Pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis, qui proprie Pœnitentes vocantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis*; & hæc ſunt peccata mortalia quidem, ſed non ita gravia, quæ privata Pœnitentia curantur, Sacerdote ſecreto corripiente Peccatorem, qui apud ipſum peccata deponit, ac poſtea ipſum abſolvente. Nam Sanctum Auguſtinum per correptionum medicamenta intellexiſſe Pœnitentiam Clavium, & de illa intellexiſſe hæc verba Chriſti, *Corripe eum inter te & ipſum ſolum*, conſtat ex iſtius loci ſerie. Addit enim tertium genus peccatorum, *ſine quibus hæc vita non agitur; & quorum quotidianam medelam poſuit Chriſtus in Oratione quam docuit*. Hæc autem ſunt venialia peccata, quibus remittendis neceſſariæ non ſunt Eccleſiæ Claves. Priora itaque ſunt mortalia, quamvis non ita gravia, ut excommunicatione feriantur. Porro illa correptionum medicamenta, quibus dicta peccata curari ſcribit Sanctus Auguſtinus, non ſunt ſola verba correctionis fraternæ, a quocumque illa correctio adhibeatur. Omnibus enim incumbit officium corripiendi fratrem, id eſt, Chriſtianum peccantem; nec tamen omnibus data poteſtas eſt remittendi peccata.. Igitur illa medicamenta correptionum intellexit Sanctus Auguſtinus de correptione Peccatoris facta a Sacerdote Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrante; illaque verba, *Corripe illum inter te & ipſum ſolum*, retulit ibi ad Pœnitentiam Clavium, propter verba Chriſti huic Præcepto immediate adjuncta Matth. 18. *Amen dico vobis, Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.*

Quod autem non omnia peccata mortalia, ſed graviora dumtaxat in ordine mortalium publicæ Pœnitentiæ ſubjecta fuerint Sancti Auguſtini tempore, conſtat ex illis verbis: *Illi enim, quos videtis agere Pœnitentiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt Pœnitentiam.*

Cur vero Pœnitentiam publicam ibi in exemplum adduxerit Sanctus Auguſtinus, potius quam privatam, ratio in promptu eſt. Cum enim ad Catechumenos ſermonem haberet, proferendi erant in exemplum remiſſionis peccatorum Eccleſiæ concreditæ, modi, quibus dimittuntur in Eccleſia peccata, Catechumenis notiores. Hi autem erant Baptiſmus, quem mox erant ſuſcepturi, & de cujus virtute ad omnia peccata abſtergenda erudiebantur; Oratio Dominica, quam edocebantur, & cujus recitationis aſſueſcebant; & Pœnitentia publica, cujus lugubris apparatus quotidie verſabatur ipſis ob oculos: ſiquidem Pœnitentes cum ipſis audiebant Verbum Dei, & cum illis ex Eccleſia dimittebantur, ne Sacrificio intereſſent. Privatam autem Pœnitentiam non ita noverant. Unde Sanctus Auguſtinus illius non meminit eo loci.

Ad ſecundum Sancti Auguſtini locum reſpondeo, illum in Homilia 27. laudata ſignificare tertiam ſpeciem Pœnitentiæ, quam graviorem & luctuoſiorem vocat, impoſitam non fuiſſe quibuſvis peccatis mortalibus, ſed gravioribus tantum in mortalium ordine, puta idololatriæ, homicidio, adulterio, ſacrilegio, aut aliis hujuſmodi. Perſpicua ſunt ejus verba, nec alium ſenſum præ ſe ferunt. *Illa vero Pœnitentia luctuoſa eſt*, inquit, *grave vulnus eſt: adulterium forte commiſſum eſt, forte homicidium, forte aliquod ſacrilegium. Gravis res, grave vulnus, lethale, mortiferum, ſed omnipotens Medicus.* Quin etiam ibidem ſignificat hujuſmodi Pœnitentiam imponi tantum gravioribus illis peccatis, poſtquam fuerint opere conſummata, non autem cum interna tantum delectatione & conſenſione commiſſa fuerint, nec eruperint exterius, aut executioni fuerint mandata. Statim enim poſt verba laudata ſubjungit: *Jam poſt ſuggeſtionem facti, & delectationem, conſenſionem, & perpetrationem, quaſi quatriduanus mortuus putet; ſed nec ipſum Dominus deſeruit, ſed clamavit? Lazare, prodi foras. Ceſſit voci miſericordiæ moles ſepulturæ; ceſſit mors vitæ, ceſſit infernus ſuperno. Elevatus eſt Lazarus, proceſſit de tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt homines in confeſſione peccati agentes Pœnitentiam. Jam proceſſerunt a morte, nam non confiterentur niſi procederent. Ipſum confiteri ab occulto & a tenebroſo procedere eſt. Sed quid Dominus Eccleſiæ ſuæ? Quæ ſolveritis*, inquit, *in terra, ſoluta erunt & in cœlo. Proinde Lazaro procedente, quia implevit Dominus miſericordiæ ſuæ bonum, perducere ad Confeſſionem mortuum latentem, putentem, jam cætera implet Eccleſiæ myſteria; Solvite illum & ſinite abire.* Denique his verbis privatam etiam Pœnitentiam innuit, in qua peccatores procedunt a morte, confitendo peccata, & vitam gratiæ recipiunt.

Ad tertium locum S. Auguſtini reſpondeo, hæc ipſius verba, *Tertia eſt actio Pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ Legis Decalogus continet*, &c. non ſignificare Pœnitentiam publicam, ſed Pœnitentiam Clavium, quæ privata vel publica eſt. Agit namque contra quoſdam, qui Pœnitentiam detrectabant, & propter ſolam Chriſti fidem ſe ſalvos fore confidebant, abſque clavibus Eccleſiæ, licet mortaliter peccaſſent. Hos ad amplectendam Pœnitentiam S. Auguſtinus adhortatur, quia peccatorum mortalium rei Regnum Dei non conſequentur. Porro ſignificat S. Auguſtinus, Sacramentorum Præpoſitos, in ſatisfactione imponenda, gravitatis criminum rationem habuiſſe, & quoſdam peccatores addixiſſe publicæ Pœnitentiæ, quorum nempe crimina in grave aliorum ſcandalum vergebant; & quando publicam hujuſmodi Pœnitentiam utilitati Eccleſiæ conducere, & in exemplum fidelium cedere judicabant Antiſtites; Sequitur ergo, quod ſi hæ rationes abeſſent, peccata quævis mortalia Pœnitentia publica non caſtigabantur. Et certe ſi lege lata, vel conſuetudine Eccleſiaſtica, univerſa peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ ſubdita fuiſſent, ex Antiſtitum nutu, arbitrio, prudentia, non pependiſſet quædam luctuoſæ illi Pœnitentiæ ſubjicere, cætera ſine illa per Eccleſiæ Claves remittere. Sed audire præſtat S. Auguſtini verba. *Implicatus ergo quis*, inquit, *tam mortiferis vinculis peccatorum, detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas Claves Eccleſiæ, quibus ſolvatur in terra, ut ſit ſolutus in cœlo: & audet ſibi poſt hanc vitam, quia tantum Chriſtianus dicitur, ſalutem aliquam polliceri, nec veridicum illud Dominicæ vocis tonitruum contremiſcit: Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Quid ad Galatas dicit Apoſtolus? Nonne talia enumerans eodem fine concludit? Manifeſta ſunt*, inquit, *opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates,*

ſitates, diſſenſiones, hæreſes, invidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. Judicet ergo ſeipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores convertat in melius; ne cum jam non poterit, etiam præter voluntatem a Domino judicetur. Et cum ipſe in ſe protulerit ſeveriſſimæ medicinæ, ſed tamen medicinæ ſententiam, veniat ad Antiſtites, per quos illi in Eccleſia Claves miniſtrantur, & tamquam bonus jam incipiens eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, a Præpoſitis Sacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum; ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati devotus & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolum illi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum. Ut ſi peccatum ejus non ſolum in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum: atque expedire utilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non lethali & mortiferæ plagæ, per pudorem, addat tumorem.

Ex his S. Auguſtini verbis, *In notitia multorum, vel etiam totius plebis*, colligitur duplex fuiſſe in Eccleſia Africana publicæ Pœnitentiæ genus. Alteram partim privatam, partim publicam, alteram omnino publicam. Prima in conſpectu ſelectorum hominum agebatur, qui illius teſtes erant, & de ea referebant ad Antiſtites: ſecunda in conſpectu totius Eccleſiæ. In prima non erant tot gradus percurrendi, nec tanta ſolemnitas: in ſecunda percurrebantur ſtatuti gradus, & ritu ſolemni agebantur. Primam qui egerant, privatim reconciliabantur ab Epiſcopo, vel a Sacerdote, de mandato Epiſcopi; vel certe in conſpectu illorum qui Pœnitentiæ teſtes fuerant: ſecunda qui fuerant functi, publice reconciliabantur in Eccleſia ante Abſidem, illiſque, toto Fidelium ſpectante cœtu, manus ritu ſolemni imponebatur. Prior Pœnitentia gravioribus peccatis e numero mortalium infligebatur, quamvis occulta eſſent. Secunda publicis tantum, & quæ univerſa Eccleſia noverat. Eam Diſciplinam in Eccleſia Africana viguiſſe, non ſolum prolata Sancti Auguſtini verba inſinuant, ſed etiam Concilium Carthaginenſe Tertium, anno Chriſti 397. celebratum, cui Sanctus Auguſtinus aderat, Canone 41. quo ſtatutum eſt, *Ut Presbyter, inconſulto Epiſcopo, non reconciliet Pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, & neceſſitate cogente. Cujuſcumque autem Pœnitentis, publicum, & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſa Eccleſia noverit, ante abſidem ei manus imponatur.*

Denique S. Auguſtinum de Pœnitentia Clavium loqui, cum ait illam agendam eſſe pro illis peccatis quæ legis Decalogus continet, & quorum rei Dei regnum non poſſidebunt, non vero de Pœnitentia publica tantum, conſtat rurſus ex fine Homiliæ, in qua hæc habet: *Sed fac incertum eſſe utrum ignoſcat Deus. Quid perdit, cum ſupplicat Deo, qui ſalutem perdere non dubitavit, cum offenderet Deum? Quis enim certus eſt, quod etiam Imperator ignoſcat? Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur; & pene ut mors evitetur, mors ipſa ſuſcipitur. Supplicatur deinde per homines homini; ſine dubitatione fiunt iſta, cum ſit dubium quo fine proveniant: & tamen certiores ſunt Eccleſiæ Claves, quam corda Regum; quibus Clavibus quodcumque in terra ſolvitur, etiam in cœlo ſolutum promittitur. Et multo eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat Eccleſiæ Dei; & labor minor imponitur; & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.*

XVII. Contra. Sanctus Auguſtinus omnia peccata quæ Legis Decalogus continet, & de quibus ab Apoſtolo dictum eſt, *Qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt*, illi Pœnitentiæ ſubjecit, in qua homo per Eccleſiaſticam Diſciplinam ab Euchariſtia ſeparabatur: *Per Eccleſiaſticam Diſciplinam*, inquit, *a Sacramento cœleſtis panis interim ſeparetur*. Sed Pœnitentia in qua homo ab Euchariſtia ſeparabatur erat publica: omnia igitur peccata quæ Legis Decalogus continet, quorumque rei Dei regnum non poſſidebunt, ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Pœnitentia in qua homo ſeparabatur ab Euchariſtia, ſecundum præſcripta Canonum, & per Antiſtitum ſententiam, concedo: in qua ſeparabatur ab Euchariſtia ſponte, & humiliter parendo præcepto, vel conſilio Sacerdotis, apud quem peccata depoſuerat, nego. Namque hæc viguit, & viget etiamnum in Eccleſia Diſciplina, cujus periti probique Confeſſarii obſervantiſſimi ſunt, ut qui peccatis mortalibus inquinati ſunt & in ea frequentius relabuntur, a Communione Dominici Corporis aliquantiſper arceantur, donec dignos Pœnitentiæ fructus oſtenderint & ſalubri ſatisfactione fuerint purgati. Nec tamen illis imponitur Pœnitentia publica. Hunc eſſe Sancti Auguſtini ſenſum conſtabit locum integrum legentibus & expendentibus. *In hac ergo, Pœnitentia*, inquit, *majorem quiſque in ſe ſeveritatem debet exercere, ut a ſeipſo judicatus, non judicetur a Domino .... Aſcendat itaque homo adverſum ſe tribunal mentis ſuæ ..... Atque ita conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Poſtremo ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui ſeparari a regno cœlorum timet per ultimam ſententiam Summi Judicis, per Eccleſiaſticam Diſciplinam a Sacramento cœleſtis Panis interim ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri judicii; ut cum alii accedunt ad Altare Dei, quo ipſe non accedit, cogitet quam ſit contremiſcenda illa pœna qua percipientibus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam.*

XVIII. Contra. Omne peccatum excommunicatione dignum, Pœnitentiæ publicæ olim ſubjiciebatur: ſed omne peccatum mortale a Sanctis Patribus judicatum eſt excommunicatione dignum: Omne igitur peccatum mortale publicæ Pœnitentiæ ſubjiciebatur antiquitus.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino Epiſtolà 108. ad Seleucianam data, ubi triplicem diſtinguit Pœnitentiam: prima eſt *quam agunt homines ante Baptiſmum de ſuis prioribus peccatis*. Secunda, quæ agitur de peccatis poſt Baptiſmum commiſſis. Tertia Juſtorum, de qua ſcribit: *Eſt etiam Pœnitentia bonorum & humilium Fidelium pene quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes; Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimiſſa non dubitamus in Baptiſmo; ſed illa utique, quæ humanæ fragilitati, quamvis parva, tamen crebra ſubrepunt*. De ſecunda vero ſic loquitur: *Agunt etiam homines Pœnitentiam, ſi poſt Baptiſmum ita peccaverint, ut excommunicari, & poſtea reconciliari mereantur: Sicut agunt in omnibus Eccleſiis illi, qui proprie Pœnitentes appellantur*. Ergo quicumque poſt Baptiſmum mortaliter peccaverànt, excommunicatione plectebantur, & addicebantur Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo, nego minorem. Ad anthoritatem vero Sancti Auguſtini reſpondeo, ipſum eo loci unam tantum ſpeciem Pœnitentiæ, quæ poſt Baptiſmum agitur, recenſere, ſcilicet Pœnitentiam publicam, cui adjuncta erat excommunicatio; aliam vero, ſcilicet privatam, quam agunt illi, qui tam horrenda peccata non commiſerunt, ut excommunicatione plectantur, premere ſilentio. Quod illa in Epiſtola conſulto fecit, quia contra Novatianum hominem agebat, de quo ad ipſum ſcripſerat Seleuciana, qui negabat poſt Baptiſmum dari Pœnitentiæ locum, & Apoſtolos dediſſe Pœnitentiam pro Baptiſmo aſſerebat, ita ut ante Baptiſmum eam dederint, atque ii quibus data ſit, poſtea non fuerint baptizati, quia eis illa pro Baptiſmo fuit. Illius hominis errorem ubi retulit S. Auguſtinus, ait, dubitare ſe, utrum Novatianus ſit, an ex aliqua alia ſecta: quia neſcit, utrum Novatiani eum errorem propugnaverint, & id nuſquam de illis audivit. Addit deinde, illam aſſertionem, *Cujuſcumque ſit, a regula Fidei Catholicæ, & a doctrina Chriſti, & Apoſtolorum prorſus alienam eſſe;* quia non ſolum ante Baptiſmum, verumetiam poſt Baptiſmum, agitur Pœnitentia in Eccleſia, prout eam agendam Apoſtoli prædicarunt & conſtituerunt. Pœnitentiam quæ agitur ante Baptiſmum, nec tamen illius neceſſitatem impendit, aut vim & efficaciam ſupplet, colligit ex Concione Sancti Petri ad Judæos

Actuum 2. dicentis; *Agite Pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Domini Jeſu Chriſti, & dimittentur vobis peccata veſtra.* Pœnitentiam quæ agitur de peccatis commiſſis poſt Baptiſmum, probat ex omnium Eccleſiarum diſciplina, in quibus graviorum peccatorum rei, Pœnitentiam publice agebant: ſolum publicæ Pœnitentiæ exemplum profert, quæ & notior erat hæreticis, & ejus exemplum ad frangendam Novatiani hominis pervicaciam accommodatius. Novatiani enim omnium quidem peccatorum mortalium, ſed maxime graviorum veniam ab Eccleſia concedi non poſſa contendebant, & irremiſſibilia eſſe crimina poſt Baptiſmum commiſſa. Retundebatur autem ille error argumento petito ex diſciplina in Eccleſiis omnibus obſervata, in quibus, qui poſt Baptiſmum tam graviter peccaverant, ut excommunicari mererentur, ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ, & ea perfuncti, Deo & Eccleſiæ reconciliabantur ab Antiſtitibus.

Cæterum quædam peccata mortalia Sanctum Auguſtinum agnoviſſe, quibus non infligeretur ab Eccleſia excommunicatio, conſtat ex libro de Fide & Operibus, capite penultimo, ubi ait: *Niſi eſſent quædam ita gravia, ut excommunicatione plectenda ſint, non diceret Apoſtolus; Congregatis vobis*, &c. *Item niſi eſſent quædam non ea humilitate Pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis qui proprie Pœnitentes vocantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis, non diceret ipſe Dominus: Corripe eum inter te*, &c. Ex quibus verbis conſtat, eſſe quædam peccata mortalia non ita gravia, ut excommunicatione plectenda ſint.

Idem conſtat ex Enchiridii cap. 65. ubi hæc habet: *Sed neque de ipſis criminibus quamlibet magnis remittendis in ſancta Dei Eccleſia, Dei deſperanda eſt miſericordia agentibus Pœnitentiam ſecundum modum ſui cujuſque peccati. In actione autem Pœnitentiæ, ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, a Chriſti etiam Corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel quæcumque alia ſigna procedit, cum ſit coram illo cui dicitur: Gemitus meus a te non eſt abſconditus: recte conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora Pœnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata.* Ex quibus verbis colligitur, eſſe aliqua peccata mortalia, quæ nomine criminum ſignificantur, propter quæ a Chriſti Corpore non ſeparantur Fideles, alia propter quæ ſeparantur: quia peccatoribus imponitur Pœnitentia ſecundum modum ſui cujuſque peccati, aliis publica, aliis vero privata.

XIX. Contra. Pro quolibet crimine imponebatur antiquitus Pœnitentia publica (ut colligitur ex Sancto Eligio Homilia 5. & ex Sancto Cæſario Arelatenſi, Homilia 8.) Atqui omne peccatum mortale, crimen eſt: omni igitur peccato mortali imponebatur olim publica Pœnitentia.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino, in Enchiridio, cap. 64. dicente: *Neque enim quia peccatum eſt omne crimen, ideo crimen eſt etiam omne peccatum. Itaque ſanctorum hominum vitam, quamdiu in hac morte vivitur, inveniri poſſe dicimus ſine crimine: Peccatum autem ſi dixerimus quoniam non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.*

Reſpondeo diſtinguo majorem. Pro quolibet crimine graviſſimo, & canonico, concedo; pro quolibet crimine abſolute, nego. Diſtinguo etiam minorem. Omne peccatum mortale crimen eſt, ſi cum veniali peccato conferatur, concedo; ſi comparetur cum gravioribus peccatis, quæ infamiam pariunt peccanti, ſcandalum Eccleſiæ, detrimentum proximo, quorum rei a ſacris Ordinibus arcentur, propter quæ coram Eccleſiæ Tribunali accuſari peccator poteſt, nego. Illa enim dumtaxat peccata, quibus hi characteres conveniunt, abſolute crimina a Patribus appellantur. Sic a Sancto Auguſtino Tractatu 41. in Joannem, crimen definitur, *Peccatum grave accuſatione & damnatione digniſſimum*. Hinc advertit ibidem, Apoſtolum Paulum, *Quando elegit ordinandos, vel Presbyteros, vel Diaconos, & quicumque ordinandus ad præpoſituram Eccleſiæ, non dixiſſe, Si quis ſine peccato eſt: hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur*: Sed dixiſſe; *Si quis ſine crimine eſt, ſicut eſt homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, ſacrilegium, & cætera hujuſmodi*.

Sic Paulus Oroſius in Apologia, manifeſte diſtinguit inter peccatum & crimen, & ait, *Peccatum cogitatione concipi; crimen nonniſi actu oſtendi*. At certum eſt multa peccata cogitationis eſſe mortalia, quamvis actu numquam oſtendantur. Itaque omne peccatum mortale, ſecundum Oroſium, non eſt crimen.

Denique Sanctus Thomas ea notione criminis nomen a Sancto Paulo uſurpatum teſtatur in Epiſtola ad Titum Cap. 1. cum Presbyterorum dotes deſcribens, ait: *Si quis ſine crimine eſt. Dicendum eſt* (inquit Angelicus Doctor Lectione 2. Commentarii in illam Epiſtolam) *quod aliud eſt crimen, & aliud eſt peccatum. Peccatum dicitur quodcumque, ſive magnum, ſive parvum, ſive occultum. Crimen autem magnum & infame, Pſal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? &c. Et poſtea ſubdit: Qui ingreditur ſine macula, &c. Non quod qui mortaliter peccat poſt Baptiſmum non poſſit eligi: ſed quod eligendus non ſit infamis.* Et Lectione 1. in Cap. 3. Epiſtolæ 1. ad Timotheum explicans illa verba, *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe: Nec eſt dicendum*, inquit, *ſicut aliqui dixerunt, quod, quicumque peccavit mortaliter poſt Baptiſmum, non eſt idoneus; quia pauci eſſent tales, ſed irreprehenſibilis, id eſt, non ſubjectus alicui peccato, unde ab aliis reprehendi poſſit: quia indecens eſt, ſi reprehenſibilis ſit reprehenſor.*

XX. Objectio tertia nititur authoritate Sancti Eligii Noviomenſis Epiſcopi, Homilia 8. ubi diſtinguit peccata in duas tantum claſſes: in prima collocat venialia, quæ *Minuta* appellat; in altera mortalia, quæ *Capitalia* nuncupat *crimina*. Docet autem hæc Pœnitentiæ publicæ obnoxia fuiſſe. Et Homilia 13. alloquens Pœnitentes, duplex tantum genus peccatorum recenſet: altera appellat *Graviora facinora*, propter quæ Pœnitentiæ publicæ addicti ſunt. Altera nuncupat, *Quotidiana minorum peccatorum vulnera:* Quæ eleemoſynarum, & orationum remediis curantur. Atqui capitalium criminum, & graviorum facinorum nomine omnia mortalia complexus eſt Sanctus Eligius, cum illa venialibus oppoſuerit: omnia igitur peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ ſubjiciebantur.

Reſpondeo, nego minorem. Nam Sanctus Eligius horrenda quædam, & fœtida crimina his nominibus deſignavit, cum de publicis Pœnitentibus ageret: nec venialium peccatorum meminit, quaſi venialia eſſent quæcumque publica non caſtigabantur Pœnitentia, ſed ut oſtenderet Pœnitentes ſemel reconciliatos ſolis minorum peccatorum vulneribus obnoxios eſſe debere, nec in mortale uſquam labi peccatum; quod nemo Chriſtianus vitare non tenetur. *Videte ergo*, inquit, *ut gravia facinora, quæ fallente Diabolo commiſiſtis, cum gemitibus & ſuſpiriis, quamdiu vixeritis, lugeatis: & quomodo non deerunt vobis quotidiana peccatorum minorum vulnera; ſic numquam deſint eleemoſynarum, & orationum remedia. Diem mortis ſemper præ oculis habete: & qui uſque hodie in publica Pœnitentia cilicio induti fuiſtis, induite deinceps ſobrietatem, abſtinentiam, temperantiam.*

S. El
omnu
eatai
ralia
blica
nitem
ſubdi
fuiſſe
proba
ſed gr
viora
dam
mina

Cæterum Sanctum Eligium agnoviſſe Pœnitentiam privatam pro peccatis mortalibus, quæ ita gravia & horrenda non eſſent, conſtat ex Homilia 13. ubi poſtquam publicos Pœnitentes allocutus eſt, ad cæterorum Fidelium cœtum orationem ita convertit: *Vos etiam, fratres, poſt exhortationem quam habuimus ad Pœnitentes, mecum admoneo, ut unuſquiſque noſtrum recurrat ad conſcientiæ ſuæ ſecreta, & interroget ſemetipſum qualiter per totum annum, maxime his ſacris diebus converſatus eſt. Et ſi invenerit in corde ſuo ſpinas & tribulos delictorum, ſtudeat auxiliante Deo, quantocyus evellere, & evellendo eradicare: hiſque eradicatis, fodiat vomere ſalutari, ac ſtercora, id eſt, bona opera immittat, ut poſſit facere fructum: &, ſi vel hodie pariter confeſſus, ac devote converſus fuerit, ut valeat dignus intereſſe Solemnitati præſentis diei, qua quia Dominus in ea cum Apoſtolis ſuis cœnavit,*

Cœna

Cana vocatur. Videat ſummopere ut Sacramenta Corporis & Sanguinis Domini digne recipere queat, quatenus potius ſalutem, quam damnationem ſibi acquirat. Lavet prius lacrymis pedes cordis, & poſtea pedes pauperis, quia peccatorum vita jam indigna eſſe non poteſt, quæ fletibus lavatur.

Et Homilia 8. poſtquam præmiſit, *aliud eſſe mutare vitam, aliud tolerare vitam*, quod *mutare vitam, eſt a capitalibus criminibus abſtinere, tolerare, eſt, minuta peccata, ſine quibus eſſe non poſſumus, eleemoſyna quotidiana redimere:* ſic Fideles omnes alloquitur; *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritu, ne ab æterno,* [*quod abſit*] *nec ab illo igne tranſitorio exuramur; de quo igne judicii Dei Apoſtolus ait, Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit .... Illum ergo diem* (extremi judicii) *tota intentione cogitemus, vitam corrigamus, mores mutemus, mala tentantia reſiſtendo vincamus, perpetrata autem fletibus puniamus, &c.* Supponit itaque Sanctus Eligius inter Fideles quoſdam fuiſſe carne & ſpiritu inquinatos, & capitalia etiam crimina perpetraſſe, propter quæ non tranſitorio dumtaxat igne Purgatorii, ſed æterno inferni exuri mererentur, qui tamen ad Pœnitentiam publicam detruſi non erant, ſed fletibus, & mutatione vitæ, & bonis operibus illa peccata poterant expiare, pœnitentiam privatim agentes, & peccata illa Confeſſione Sacramentali eluentes (ut ipſe uberius exponit Homilia 11.)

Poſt hæc, ad publice Pœnitentes orationem convertit ſuam Sanctus Eligius, eoſque his verbis alloquitur. *Nunc ad vos ſermo noſter dirigitur, quos Mater Eccleſia, quaſi non ſuos recognoſcens, ob fœditatem ſcelerum veſtrorum dudum a ſe repulit, &c.* Quibus verbis non omnia peccata mortalia, ſed fœtida quædam ſcelera, ſeu graviora dumtaxat in ordine mortalium, publicæ Pœnitentiæ addicta fuiſſe, evidenter innuit.

Cæſarii Arela- ... ſi ſen- ... & ... eo- ... Diſci- ... Pa- ... nalis ... ponitur.

XXI. Objectio quarta nititur authoritate Sancti Cæſarii Arelatenſis Homilia 1. ubi omnia peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa publicæ Pœnitentiæ addicta fuiſſe diſerte teſtatur. *Si levia ſunt fortaſſe delicta*, inquit, *verbi gratia, ſi homo vel in ſermone, vel in aliqua reprehenſibili voluntate, ſi oculo peccavit, aut corde, verborum, & cogitationum maculæ quotidiana oratione curandæ, & privata compunctione terendæ ſunt. Si vero quiſque conſcientiam ſuam interrogans, facinus aliquod capitale commiſit; aut ſi fidem ſuam falſo teſtimonio expugnavit ac prodidit, aut ſacrum veritatis nomen perjurii temeritate violavit; ſi veram Baptiſmi tunicam, & ſpecioſam virginitatis holoſericam cœno commaculati pudoris infecit; ſi in ſemetipſo novum hominem nece hominis occidit; ſi per augures, & divinos, atque incantatores, captivum ſe diabolo tradidit: hæc & ejuſmodi commiſſa expiari penitus communi & mediocri, licet ſecreta ſatisfactione non poſſunt.*

Et Homilia octava, quæ ſancto etiam Auguſtino inſcribitur, & extat inter Sermones ejus de Sanctis 41. poſtquam diſtinxit peccata in capitalia, & minuta, id eſt, in venialia & mortalia, recenſuitque varias amborum ſpecies, ac denique propoſuit opera quibus peccata venialia expiantur, & redimuntur, de mortalium expiatione hæc ſubjungit: *Pro capitalibus vero criminibus non hoc ſolum ſufficit, ſed addendæ ſunt lacrymæ, & rugitus & gemitus, continuata & longo tempore procraſtinata jejunia, largiores eleemoſynæ, etiam pluſquam nos ipſi valere poſſumus, erogandæ, ultro nos ipſos a communione Eccleſiæ removentes, in luctu & triſtitia multo tempore permanentes, & Pœnitentiam etiam publice agentes.* Pœnitentia igitur publica pro quibuſvis peccatis mortalibus infligebatur tempore Sancti Cæſarii Arelatenſis, id eſt, quinto Sæculo cadente, & ſexto ineunte.

Reſpondeo, Sanctum Cæſarium Arelatenſem in priori loco, nomine levium delictorum non intelligere ſola venialia; adeoque nec facinorum capitalium nomine deſignare omnia mortalia peccata. Nam in exemplum levium delictorum affert omnia peccata, quæ, *Sermone, aut aliqua reprehenſibili voluntate, aut oculo, aut corde* committuntur. Conſtat autem plurima ex illis eſſe mortalia. Unde non dicuntur *levia delicta*, niſi quatenus cum iis, quæ in ordine mortalium graviora ſunt, ac ideo *Capitalia* dicuntur *facinora*, conferuntur, qualia ſunt homicidium, mœchia, perjurium, falſum teſtimonium, &c. Cum igitur verborum, & cogitationum maculæ quotidiana oratione terantur, ſi veniales ſint; & privata inſuper compunctione, id eſt, pœnitentia privatim acta, per Eccleſiæ claves dimittantur, ſi ſint lethales; ſequitur omnia peccata mortalia, ejus ætate, non fuiſſe obnoxia Pœnitentiæ publicæ, ſed ab ejus legibus excepta ſaltem fuiſſe peccata, quæ ſola cogitatione, voluntate, aſpectu, vel ſermone committerentur; ſi ſermone tamen illo non læderetur immediate divinus honos, vel grave detrimentum proximo inferretur, ut in blaſphemia, perjurio, & falſo teſtimonio.

Præterea; illa ſolum peccata ſubdita fuiſſe Pœnitentiæ publicæ, quæ publicam in lucem facile erumpere, & gravem offenſionem Fidelibus creare poterant, cujuſmodi ſolum erant peccata externa, & quorum infamia comes eſt, conſtat ex his Sancti Cæſarii verbis eodem in loco: *Hæc & ejuſmodi commiſſa, expiari penitus communi & mediocri, licet ſecreta ſatisfactione non poſſunt: ſed graves cauſſæ graviores & acriores publicas cauſſas requirunt: ut qui cum plurimorum afflictione ſe perdidit, ſimili modo cum plurimorum ædificatione ſe redimat.*

Ad ſecundum locum reſpondeo, Sanctum Cæſarium vel loqui de Pœnitentia publica ſponte ſuſcepta, ad quam agendam omnes peccati mortalis reos, eſto, adhortetur: Non vero de Pœnitentia publica ex Eccleſiæ lege, & diſciplina impoſita, ut innuere verba illa videntur: *Ultro nos ipſos a communione Eccleſiæ removentes.* Vel, Pœnitentiam publicam ſubeundam velle Sanctum Cæſarium pro peccatis in genere mortalium gravioribus, prout mox explicuimus. Quod patet ex ratione, qua Pœnitentiam pro illis criminibus publice agendam perſuadet: *Et Pœnitentiam*, inquit, *etiam publice agentes: quia juſtum eſt, ut qui cum multorum deſtructione ſe perdidit, cum multorum ædificatione ſe redimat.*

XXII. Contra. Sanctus Cæſarius Arelatenſis Homilia 8. Capitalia peccata enumerans, quæ ſubinde Pœnitentia publica expianda eſſe cenſet, inter illa collocat *ſuperbiam, invidiam, avaritiam, iracundiam, ſi longo tempore teneatur, ebrietatem ſi aſſidua ſit, & detractionem.* Non igitur ſola graviora, ſed mortalia quælibet ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ tempore Sancti Cæſarii.

Reſpondeo diſtinguo antecedens: Illa enumerat inter peccata capitalia, ut oſtendat illa igne Purgatorio expiari non poſſe, ſed æterna flamma in inferno puniri, concedo; ut oſtendat illa Pœnitentiæ publicæ ſubjici, nego. Itaque Sanctus Cæſarius ibi contra quoſdam agit, qui falſo ſibi perſuadebant crimina mortalia igne Purgatorio purgari poſſe, & oſtendit erroneam eſſe illorum opinionem, & lethalium criminum reos igne illo tranſitorio purgandos non fore, niſi diuturna pœnitentia crimina expiaverint. Sed ne leviter quidem publicam ibi Pœnitentiam innuit. En ejus verba. *Multi ſunt qui lectionem iſtam* (Apoſtoli nimirum 1. Cor. 3. dicentis) *Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, &c. male intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur, dum credunt, quod cum ſupra fundamentum Chriſti crimina capitalia ædificant, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſunt purgari & ipſi poſtea ad vitam pervenire. Intellectus iſte, Fratres chariſſimi, corrigendus eſt, quia ipſi ſe ſeducunt, qui ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus: Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem, non capitalia, ſed minuta peccata purgantur ..... Et quamvis Apoſtolus capitalia plura commemoraverit; nos tamen ne deſperationem facere videamur, breviter dicemus quæ illa ſint: ſacrilegium, homicidium, adulterium, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, invidia, avaritia, & ſi longo tempore teneatur, iracundia; ebrietas, ſi aſſidua ſit, & detractio, in eorum numero computantur. Quicumque enim aliqua de illis peccatis in ſe dominari cognoverit, niſi digne* [*ſi habuerit ſpatium*] *longo tempore Pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogaverit, & a peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æterna illa flamma ſine ullo remedio cruciabitur.*

Præ-

Digitized by Google

Præterea, dato quod omnia illa peccata publicæ Pœnitentiæ ſubjeciſſet S. Cæſarius, non ſequeretur quod omnia mortalia illi Pœnitentiæ addixiſſet. Nam ebrietas, quamvis aſſidua non ſit, mortale peccatum eſt; quæ tamen a Pœnitentiæ publicæ legibus immunis erat (teſte Cæſario.)

XXIII. Objectio quinta nititur authoritate S. Fulberti Carnotenſis Epiſcopi Sermone a. ad populum, dicente: *Cecidimus per noſtram culpam, non ſolum in peccata, ſed etiam in crimina, propter quæ peccatores ab Eccleſia ſeparantur, qualia ſunt homicidia, adulteria, fornicationes, ſacrilegia, rapina, falſa teſtimonia, ſuperbia, invidia, & avaritia, diutina iracundia, ebrietas aſſidua.* Sed crimina, propter quæ peccatores ab Eccleſia ſeparantur, Pœnitentiæ publicæ obnoxia ſunt: ergo tempore S. Fulberti, etiam peccata interiora, ſcilicet ſuperbia, & invidia Pœnitentiæ publicæ addicebantur.

Reſpondeo, S. Fulbertum his verbis non innuere, quod propter omnia illa, quæ recenſet peccata ſegregarentur ab Eccleſia peccatores; ſed quod Chriſtiani ad quos loquebatur, in varia peccata incidiſſent quorum quædam ita gravia erant, ut propter illa peccatores ab Eccleſia ſepararentur, ut homicidia, adulteria, fornicationes, ſacrilegia, rapinæ, falſa teſtimonia.

Reſpondeo ſecundo, omnia peccata enumerata a Fulberto Carnotenſi & quævis alia crimina mortalia, homines ab Eccleſia ſeparare, interna ſeparatione, ſed non externa. In Eccleſia namque Chriſti ſpiritu non ſunt, quotquot Chriſto capiti Eccleſiæ per charitatem non conjunguntur: *Nec ita ſunt in Domo Dei, ut etiam ſint ipſi eadem domus Dei; ſed ita ſunt in domo, ut non pertineant ad compagem domus, nec ad ſocietatem fructiferæ pacificæque juſtitiæ.* Uno verbo mali intra Eccleſiam *carnaliter & animaliter vivunt; ſed ſpiritaliter ſeparati ſunt*, (ut ait S. Auguſtinus lib 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 41.) Sic itaque Fulbertus propter omnia illa peccata ſeparari ab Eccleſia peccatores dixit. Unde non eſt conſequens, ut illa publicæ Pœnitentiæ cenſuerit addicenda. Quin immo ex eodem loco colligitur plurima ex illis privata Pœnitentia dumtaxat expiari ſolita fuiſſe tunc temporis: quæ ut peccatoribus pro modo criminum imponatur, ipſos remittit ad Sacerdotes. *Quapropter*, inquit, *neceſſarium eſt imprimis crimini finem dare: deinde vero commiſſa delere per Pœnitentiam, per eleemoſynam, per orationem. Modum Pœnitentiæ vobis conſtituent Sacerdotes, &c.*

Denique Fulbertus Carnotenſis in Breviculo duplici Pœnitentiarum, (quod poſt illius Epiſtolas & Sermones extat Tom. 3. Bibliothecæ Patrum Editionis Margarini Bignæi) non imponit publicam pœnitentiam niſi homicidio & mutilationi membrorum, variis mœchiæ ſpeciebus, divinorum conſultationi, ſacrilegio, perjurio, & juramento contra pacem. Adverſus odii pertinacis reos excommunicationem quidem decernit, ſed publicam non infligit illis Pœnitentiam. Mulieres vero ob hæc præterea crimina mulctari ſtatuit Pœnitentia publica, ſcilicet ob initum cum duobus fratribus matrimonium; ob interemptum, vel excuſſum fœtum, ob filios inter dormiendum oppreſſos, vel caſu ex matris negligentia mortuos, vel ſi, per ejus incuriam, ſine Baptiſmo deceſſerint. Nullum certe in his Breviculis de ſuperbia, invidia, avaritia, iracundia, ebrietate, publica Pœnitentia caſtigandis, aut puniendis anathemate, veſtigium.

Adde quod tempore Sancti Fulberti mos Pœnitentiæ publicæ pro criminibus occultis imponendæ jam exoleverat. Immo ab anno ſeptingenteſimo, jam antiquari Diſciplina illa cœpta eſt, ut ſequenti Diſſertatione oſtendemus. Obiit autem S. Fulbertus anno MXXVIII.

XXIV. Objectio ſexta petitur ex Gennadio libro de Eccleſiaſticis Dogmatibus, cap. 53. ubi peccata quævis mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, publica Pœnitentia eluenda eſſe ſcribit. *Quamvis quis peccato mordeatur*, inquit, *peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus ſatiſfaciat lachrymis, & orationibus, & confidens de Domini miſeratione, qui peccata piæ Confeſſioni donare conſuevit, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. Nam quem mortalia crimina poſt Baptiſmum commiſſa premunt, hortor prius publica Pœnitentia ſatiſfacere, & ita Sacerdotis judicio reconciliatum, Communioni ſociari: ſi vult non ad judicium, & condemnationem ſui Euchariſtiam percipere.*

Reſpondeo, Gennadium conſulere Pœnitentiam publicam pro mortalibus peccatis, ut quid conveniens; non imponere ut quid neceſſarium: *Hortor prius*, inquit, *publica Pœnitentia ſatiſfacere.* Sed non negat quin ſecreta etiam ſatiſfactione, & privata Pœnitentia expiari poſſint, & ſuo tempore frequentius fuerint expiata. *Sed & ſecreta*, inquit, *ſatiſfactione ſolvi mortalia crimina non negamus, ſed mutato prius ſæculari habitu, & confeſſo religionis ſtudio per vitæ correctionem, & jugi, immo perpetuo luctu miſerante Deo, ita dumtaxat ut contraria pro iis quæ pœnitent, agat, & Euchariſtiam omnibus Dominicis diebus ſupplex ſubmiſſus, ad mortem uſque, percipiat.*

S C H O L I O N.

Ex iſta Diſſertatione Num. 9. ſeu pag. 277. primæ Editionis, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant: *Cum multitudine non eſt ſeveritas exercenda.*

R. De comeſſationibus & ebrietatibus per Africam in Cœmeteriis & Memoriis Martyrum ſpecie Religionis frequentari ſolitis, & de prava illa conſuetudine abolenda ſcribebat *S. Auguſtinus* ad *Aurelium* Carthaginenſem Epiſcopum: *Non aſpere, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo, quam jubendo, magis jubendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine: Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum.* Hunc S. Auguſtini locum tantum retuli, de meo nihil addidi. An Regula Diſciplinæ a S. Auguſtino tradita Religioſis Cenſoribus damnatione digna videtur?

QUÆSTIO II.

De Peccatis occultis, in ordine ad Pœnitentiam publicam.

ARTICULUS I.

Utrum primis Eccleſiæ Sæculis peccata occulta, ſi graviora eſſent, ſubjicerentur Pœnitentiæ publicæ?

PROPOSITIO I.

Sex prioribus Eccleſiæ Sæculis, peccatis etiam occultis Pœnitentia publica infligebatur.

PRobatur primo argumento generali. Veteres Canones Pœnitentiam publicam imponunt graviorum criminum reis, nec diſtinguunt uſpiam inter crimina publica, & occulta: atqui inter utraque diſtinxiſſent, ſi occulta ſubdita non fuiſſent publicæ Pœnitentiæ legibus: occulta itaque publicæ Pœnitentiæ etiam ſubjiciebantur. Major conſtat ex Veterum Canonum, & Conciliorum lectione.

Probatur ſecundo ex S. Baſilio in Epiſtola Canonica ad Amphilochium, Canone 34. cujus hæc ſunt verba: *Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, & quomodocumque convictas, publicare quidem Patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſſam præbeamus. Eas autem ſtare ſine Communione juſſerunt, donec impleretur tempus Pœnitentiæ.*

Ibi agi de crimine occulto perſpicuum eſt, ipſique publicam infligi Pœnitentiam, leviorem tamen quam gravitas criminis poſtularet, ne ingenuæ mulieres in adulterii ſuſpicionem venirent, gradus ſi omnes humilioris Pœnitentiæ percurrere cogerentur.

Probatur tertio ex Sancto Ambroſio libro 1. de Pœnitentia, cap. 16. dicente: *Si quis igitur occulta crimina habens, propter Chriſtum tamen ſtudioſe Pœnitentiam egerit: quomodo iſtic recipit, ſi ei Communio non refunditur? Volo veniam reus ſperet, petat cum lachrymis, petat cum populi totius fletibus, ut ignoſcatur obſecret: & cum ſecundo & tertio dilata fuerit*

ejus

ejus Communio, *credat remiſſius ſe ſupplicaſſe*. Hic certe agitur de criminibus occultis & peccatoribus qui ipſa perpetrarint, differtur nihilominus Communio, & publica injungitur Pœnitentia.

Probatur quarto ex Innocentio primo Pontifice Maximo, Epiſtola 2. ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum data, capite 12. ita decernente: *Item quæ Chriſto ſpiritaliter nupſerunt, & velari a Sacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publice nupſerunt, vel ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam* (ſupple decernimus) *niſi is cui ſe junxerant, de ſæculo receſſerit. Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei agendæ Pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus ex eis fuerit defunctus; quanto & illa magis tenenda eſt quæ ante immortali ſe Sponſo conjunxerat, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigravit?* Ex his conſtat, Victricium quæſtionem propoſuiſſe Innocentio Summo Pontifici de modo Pœnitentiæ imponendæ Monialibus, quæ occulte corruptæ fuerant, an ſcilicet mors furtivi corruptoris expectanda eſſet, ut Pœnitentiæ ſubjicerentur, ſicut expectabatur in ea conjunctione quæ nuptiarum publica figura cohoneſtata fuerat. Non dubitabat itaque Victricius, quin publica Pœnitentia mulctandæ etiam eſſent, quorum ſtuprum occultum erat. Quid vero Innocentius? Reſpondet non eſſe admittendas ad agendam Pœnitentiam, niſi poſt mortem corruptoris, ſive crimen publicum ſit, ſive occultum. *Si poſtea vel publice nupſerint, vel ſe clanculo corruperint*. Quod argumento eſt, occulta etiam crimina Pœnitentiæ publicæ tunc temporis obnoxia fuiſſe. Ibi namque agi de Pœnitentia publica certum eſt: cum eodem modo, iiſdemque verbis imponendam Pœnitentiam decernat Monialibus palam nubentibus, & clam corruptis. Nemo autem dixerit privatam dumtaxat Pœnitentiam publico inceſtui impoſitam fuiſſe.

Probatur quinto ex Sancto Auguſtino, libro 50. Homiliarum, Homilia quinquageſima, ubi de Pœnitentia publica agens, hæc habet: *Nemo arbitretur, Fratres, propterea ſe conſilium ſalutiferæ hujus debere Pœnitentiæ contemnere, quia multos forte advertit & novit ad ſacra Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. Multi enim corriguntur, ut Petrus; multi tolerantur, ut Judas; multi neſciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abſcondita tenebrarum & manifeſtet conſilia cordium. Nam plerique propterea nolunt alios accuſare, dum ſe per illos cupiunt excuſare. Plerique autem boni Chriſtiani propterea tacent, & ſufferunt aliorum peccata, quæ noverunt, quia documentis ſæpe deſeruntur; & ea quæ ipſi ſciunt, Judicibus Eccleſiaſticis probare non poſſunt. Quamvis enim vera ſint quædam, non tamen Judici facile credenda ſunt, niſi certis indiciis demonſtrentur*. Ex quibus colligitur, peccatorum etiam occultorum reos publicæ addictos fuiſſe Pœnitentiæ, cum vel a complicibus, vel ab aliis, ad Epiſcopos deferebantur, & eorum crimina probabantur. Addit Sanctus Auguſtinus: *Nos vero a Communione prohibere quemquam non poſſumus, quamvis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis; niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſive ſæculari, ſive Eccleſiaſtico Judicio, nominatum, atque convictum. Quis enim utrumque ſibi audeat aſſumere, ut cuiquam ipſe ſit & accuſator & Judex?* Ex quibus ſic colligo: Prohibere a Communione, ſecundum phraſim Sancti Auguſtini, eſt Pœnitentiam publicam injungere; atqui non ſolum prohibebantur a Communione, publicorum peccatorum, verum etiam occultorum rei: cur enim opus fuiſſet, ut reus illa ſponte confiteretur? Itaque non publica ſolum, verum etiam occulta peccata publicæ Pœnitentiæ obnoxia erant, primis Eccleſiæ ſæculis.

Probatur ſexto ex Sancto Leone, Epiſtola 92. ad Ruſticum Narbonenſem data, cap. ultimo, ubi ita decernit: *Si qui Idola adoraverint, aut homicidiis, aut fornicationibus contaminati ſunt, ad Communionem eos, niſi per Pœnitentiam publicam non oportet admitti*. Certe ſi homicidia illa, de quibus loquitur Sanctus Leo, publica fuiſſent, capitali ſupplicio, ſecundum ſæculi leges fuiſſent vindicata; proinde Pœnitentiæ publicæ non obnoxia. De homicidiis igitur occultis loquitur Sanctiſſimus Pontifex, quæ non poteranr ad forum civile deduci.

Confirmatur ex Epiſtola ejuſdem Sancti Pontificis 80. ad Epiſcopos Campaniæ data, qua publicam quidem occultorum peccatorum Confeſſionem, ad quam Pœnitenres illa in Provincia adſtringebantur, improbat, abrogatque, ut *præſumptionem contra Regulam Apoſtolicam*: At vero publicam eorumdem Pœnitentiam intactam relinquit. *Removeatur*, inquit, *tam improbabilis conſuetudo, ne multi a Pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, quibus poſſunt Legum Conſtitutione percelli. Sufficit enim illa Confeſſio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis Pœnitentium peccator accedit. Tunc enim demum plures ad Pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis*. Sanctum Leonem de peccatis occultis, & de Pœnitentia publica agere perſpicuum eſt. Cur enim illi quorum conſuetudinem improbat, publicam occultorum criminum Confeſſionem præcepiſſent, ſi privata dumtaxat Pœnitentia caſtigaſſent illos, qui crimina ejuſmodi perpetraverant? Certe Confeſſio publica Pœnitentiæ publicæ neceſſitatem infert. Crimina enim palam prolata, ex occultis publica evadunt; ideoque ſunt publice corripienda, & vindicanda. Cum itaque Sanctus Leo nihil in praxi Epiſcoporum Campaniæ reprehendat præter Confeſſionis publicæ morem; Pœnitentiam vero, quam illi capitalibus criminibus clam commiſſis, ſed palam confeſſis imponebant, ſartam tectam relinquat: hinc evidenter colligitur, ſolemnem fuiſſe in Eccleſia morem ut pro peccatis occultis Pœnitentia publica ageretur.

Probatur ultimo. Pro quibus peccatis Clerici majores deponebantur, aut in Monaſteria detrudebantur, vel recludebantur in aliis locis ad agendam Pœnitentiam; pro iiſdem, Laicis imponebatur publica Pœnitentia: ſed Clerici majores propter peccata etiam occulta deponebantur, ſi illa confeſſi eſſent, vel de iis per accuſatores, ſive delatores convicti; & recludebantur in Monaſteriis, vel in locis privatis ad agendam Pœnitentiam: igitur, propter occulta etiam peccata laici addicebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor duobus exemplis celeberrimis. Primum eſt Potamii Bracarenſis Epiſcopi, qui cum data Epiſtola ad Patres in Concilio Toletano X. congregatos, anno Chriſti 656. ſe occultiſſimæ fornicationis reum confeſſus eſſet; propter quam jam novem menſium ſpatio a muniis Epiſcopalibus abſtinuerat, & Pœnitentiæ cauſa in quodam ſe recluſerat ergaſtulo; Epiſcopatu abdicatus eſt a Patribus, ſervato illi ſolo nomine honoris, & perpetuæ Pœnitentiæ officiis ærumniſque addictus. In ejus vero Sedem ſuffectus eſt, in ipſo Concilio, Fructuoſus Dumienſis Eccleſiæ Epiſcopus. Ita conſtant ex Decreto Concilii Toletani X. pro Potamio Epiſcopo.

Alterum exemplum eſt Genebaldi Laudunenſis Epiſcopi, quod 30. circiter annis ante iſtud Concilium Toletanum contigit. Refert illud Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus in Vita S. Remigii Remenſis etiam Archiepiſcopi. Res ita ſe habet. Genebaldus vir nobilis, pius & eruditus, S. Remigii neptem in matrimonium duxerat: poſtea, relicta conjuge, Vitam Monaſticam profeſſus eſt: inde Laudunenſium Epiſcopus a S. Remigio creatus. Antiſtitem uxor frequentius inviſere cœpit. Suſcitati ſunt ex mutuo colloquio & cohabitatione priſtini amores. Gravida mulier filium ſuſcepit. Id cum denuntiari Genebaldo curaſſet, confuſus & dolens nuntio dixit: *Quia latrocinio, ut lateret homines, quod Deum latere non potuit, in cubiculi abſconſo generatus eſt, recte vocabitur Latro; ſic ei nomen imponat*. Addit Hincmarus: *Et quia culpa hominibus non innotuit, ne ſuſpicio inde procederet, ſi ſe a ſolita viſitatione fœmina illa ſubtraheret, cœpit ut antea domum frequentare Epiſcopi. Unde factum eſt, ut iterum laberentur, & ex eorum commixtione filia naſceretur, cui Vulpeculæ nomen inditum*. Tandem Genebaldus ſerio ad Deum converſus, advocato S. Remigio, ſtolam de collo ſuo tollere, & ad pedes ejus procidere volens, niſi Sanctiſſimus Antiſtes prohibuiſſet; maximis cum fletibus peccatum confeſſus. Pœniten-

nitentiam ab illo ſuſcepit pene publicam: Nam, ut refert Hincmarus, *Facta manſiuncula, cum lecto, in modum ſepulcri, & parviſſimis feneſtellis, ac Oratorio, Genebaldum in ea recluſit*. Curam interim gerebat Laudunenſis Eccleſiæ S. Remigius, non ſecus ac Remenſis, & toto ſeptennio unam Dominicam Remis, alteram Lauduni celebrabat, in illiſque Eccleſiis Epiſcopalia munia alternis obibat. Septimo tandem anno, in vigilia Cœnæ Domini, Genebaldo in Oratione pernoctanti Angelus apparuit, eique dixit: *Suſcepit Dominus Pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum; ſurge, & hinc egredere, facque Miniſterii Epiſcopalis officium, & reconcilia Domino Pœnitentes*. Ipſe autem Angelo reſpondit, ſe egredi non poſſe, quia domunculæ clavim S. Remigius abſtulerat, oſtiumque ſigillo ſuo ſignaverat. Cui reſpondit Angelus: *Ut non dubites me a Domino miſſum: ſicut patet tibi cœlum, ſic & oſtium iſtud patebit*. Et ſtatim, ſigillo & cera ſalvis, oſtium reſeratum eſt. Ex his duobus exemplis colligitur, Majores Clericos propter peccata etiam occulta deponi ſolitos, vel in ergaſtulis quibuſdam, Pœnitentiæ cauſa recludi: adeoque laicos, propter peccata etiam occulta, publicæ Pœnitentiæ addictos fuiſſe.

Objicitur primo. S. Auguſtinus Homilia 50. non damnat ad Pœnitentiam publicam, niſi eum *cujus peccatum non ſolum in gravi ejus malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorum*. Et S. Cæſarius Arelatenſis Homilia 1. & Homilia 8. Pœnitentiæ publicæ non addicit niſi illum, *Qui eum plurimorum afflictione, vel cum multorum deſtructione ſe perdidit*. Sola itaque peccata publica Sanctorum Auguſtini, & Cæſarii ætate, Pœnitentiæ publicæ ſubjiciebantur.

Reſpondeo, nego conſequens. Poteſt enim aliquod peccatum eſſe in ſcandalum aliorum, & in afflictionem, aut deſtructionem multorum vergere, etiamſi non ſit publicum; immo fere nulla ſunt peccata mortalia, quæ non ſint in ſcandalum aliorum, verbi gratia complicis, ſervorum, amicorum, familiæ, vicinorum. Nam ut peccatum ſit publicum, non ſufficit, ut aliquibus notum ſit: ſed requiritur præterea, ut legitime convinci poſſit reus in judicio ſæculari, vel Eccleſiaſtico, ut diſerte tradit Sanctus Auguſtinus.

Objectio ſecunda petitur ex Concilio Carthaginenſi 3. Canone 32. decernente, ut *Cujuſcumque Pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſa Eccleſia noverit, ante Abſidem ei manus imponatur*. Sed quibus tam ſolemni ritu manus imponebatur, illi publicam Pœnitentiam agebant: propter ſola igitur peccata publica, & vulgatiſſima crimina, publica Pœnitentia imponebatur.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: illi Pœnitentiam agebant ſolemniorem, concedo; illi ſoli agebant Pœnitentiam publicam, nego. Lucem huic diſtinctioni afferunt verba antecedentia: *Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet Pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, & neceſſitate cogente*. Poſt quæ verba immediate ſequitur altera pars Canonis, concepta verbis in objectione laudatis: *Cujuſcumque autem Pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt*, &c. Unde ex totius Canonis ſerie conſtat, duo peccatorum genera Pœnitentiæ publicæ ſubdita fuiſſe, occulta ſcilicet, ac publica: porro publicorum dumtaxat proprium fuiſſe, ut illorum reis ante Abſidem, id eſt, patenti ſingulis Fidelibus loco, manus imponeretur.

Objicitur tertio. Si Pœnitentia publica reis occultorum criminum impoſita fuiſſet, Confeſſionis ſigillum fuiſſet reſeratum. Notum enim erat, quibus peccatis tot annorum Pœnitentia infligeretur, aut ſaltem notiſſimum erat illam non imponi, niſi pro gravioribus. Neminem vero latet, violari Confeſſionis ſigillum, ſi a Sacerdote Pœnitens graviorum criminum reus verbis vel factis innuatur. Cum itaque ſumma ſemper fuerit in Eccleſia ſigilli illius religio, conſequens eſt occultorum criminum reis impoſitam non fuiſſe Pœnitentiam.

Reſpondeo, nego majorem. Ratio eſt, quia multi graviorum licet criminum puri, Pœnitentiam publicam pietatis cauſa amplectebantur, & ſedulo obibant; ut conſtat ex facto Wambæ Gothorum Hiſpanorum Regis, ſanctitate inſignis, qui Pœnitentiam publicam ſibi imponi æger poſtulavit, eaque, cum ex morbo convaluiſſet, perfunctus eſt, regno ad Ervigium Principem tranſlato, ut refert Concilium Toletanum Duodecimum, Canone 1. utque narrat etiam Lucas Tudenſis. Eadem Eccleſiæ conſuetudo probatur ex Concilio Toletano XIII. Canone 1. quo Gaudentii Valeneoſis Epiſcopi Conſultationi reſpondent Patres. Hic pœnitentiam æger ſuſceperat, illaque perfunctus, cum in priſtinam ſanitatem reſtitutus eſſet, dubitabat, utrum Sacerdotii & Epiſcopatus ſui munia ſibi liceret obire. Ea de re conſuluit Epiſcopos Toleti congregatos. Illis viſum eſt, *Ut reconciliatione præmiſſa, ſoliti Ordinis retineret officia*. Rationem ſui reſponſi reddunt Patres his verbis: *Si enim regula præcedentium Patrum eos, qui pœnitentiam in diſcrimine mortis accipiunt, & nulla de ſe manifeſta ſcelera confitentur [ſi adſit tamen in his & talibus probitas morum] ad Eccleſiaſticos Gradus pervenire permittunt: quanto magis, ut hi, qui in ipſo Sacerdotio conſtituti Pœnitentiam accipiunt, a ſui Ordinis officio non retrahantur? Tantum ſi ſe ipſi mortalium criminum profeſſione propria non notarunt*. Ex quibus colligitur, nullam ex publica Pœnitentia pro criminibus occultis, creatam fuiſſe peccatoribus infamiam; nec potuiſſe certo colligi, quod graviorum facinorum rei eſſent, quia luctuoſam illam Pœnitentiam ſubibant; quia neſciebatur an forſan pietatis cauſa illam ſuſcepiſſent. Deinde, ſententia lata non addicebantur Pœnitentiæ publicæ occultorum criminum rei, ſed Sacerdotum, apud quos peccata deponebant, privato mandato, cui cum ſeſe ſubjicerent, ipſorum peccata non revelabantur, ipſis invitis: revelabantur autem in genere, non in ſpecie.

PROPOSITIO II.

Mos ille imponendi Pœnitentiam publicam pro peccatis occultis, ſeptimo Sæculo exolevit.

Probatur primo ex Venerabili Beda, qui Sæculo 7. ineunte florebat. Is enim in libello de Remediis peccatorum, cap. 7. non obſcure diſtinguit inter crimina Clericorum publica & occulta, & utrique convenientem aſſignat Pœnitentiam. *Si Presbyter*, inquit, *vel Diaconus, vel Monachus, uxorem duxerit in conſcientia populi, deponatur. Si adulterium perpetraverit cum ea, & in conſcientiam populi devenerit, projiciatur extra Eccleſiam, & inter laicos pœniteat, quamdiu vixerit*. Evidens eſt, in conſcientiam populi venire, idem eſſe ac notum effici populo, qui publici character criminis eſt.

Confirmatur ex capite primo ejuſdem libri, ubi Confeſſarios monens, ne eidem vitio eamdem ſemper Pœnitentiam imponant, hæc habet: *Non omnibus in una eademque libra penſandum eſt, licet in uno conſtringantur vitio, ſed diſcretio ſit in unoquoque eorum, hoc eſt, inter divitem & pauperem, ſeu liberum, ſervum, infantem, &c. Voluntate, vel in caſu; in publico, vel in abſcondito, &c.* Eadem habet Ecbertus Eboracenſis Archiepiſcopus creatus anno Chriſti 731. in Pœnitentiali ſuo.

Probatur ſecundo ex libro 5. Capitularium, cap. 52. in quo hæc habentur: *Si occulte & ſponte confeſſus fuerit, occulte fiat; & ſi publice ac manifeſte convictus, aut confeſſus fuerit, publice ac manifeſte fiat, & publice coram Eccleſia juxta Canonicos pœniteat gradus*. Ita etiam ſtatutum eſt in Concilio Liptinenſi, anno 743.

Probatur tertio ex Iſaaco Lingonenſi Epiſcopo, qui Collectionem ſe adornaſſe teſtatur eorum Canonum, quos Galliarum Epiſcopi cum Sancto Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo condiderunt ſub annum 742. quoſque Zacharias Pontifex Maximus Apoſtolica Authoritate confirmavit. Ex iis hunc Canonem refert Collectionis ſuæ Titulo 3. cap. 9. *Mulier habens virum, ſi adulterium perpetraverit, & occulte ad Confeſſionem venerit, ſeptem annis pœniteat .... Si cujus uxor adulterium perpetraverit, & hoc a viro deprehenſum fuerit, & publicatum, dimittat uxorem, ſi voluerit, propter fornicationem: illa vero, ſecundum quod ſuperius inſertum eſt, publice agat Pœnitentiam*. Et

Ti-

Titulo 6. cap. 2. adverſus raptores bonorum proximi hanc Pœnitentiæ legem latam deſcribit: *Si publice actum fuerit, publicam inde agat Pœnitentiam, juxta ſanctorum Canonum ſanctionem. Si vero occulte, Sacerdotum conſilio ex hoc agat Pœnitentiam.*

Probatur quarto ex Concilio Arelatenſi 6. quod anno 813. celebratum eſt, & ex Concilio Remenſi, quod eodem anno celebratum fuit. Primum quidem Canone 26. hæc habet: *Qui publico crimine convicti ſunt, rei publice judicentur, & Pœnitentiam agant, ſecundum Canones.* Alterum vero Canone 31. decernit, *Ut diſcretio ſervanda ſit inter Pœnitentes, qui publice, & qui abſconſe pœnitere debent.*

Probatur quinto ex Concilio Cabilonenſi, anno 813. Canone 25. quo ſtatuitur, auxilium poſtulandum ab Imperatore, ut publici Peccatores Pœnitentiam publicam obire cogantur. En verba Canonis: *Pœnitentiam agere, juxtam antiquam Canonum Conſtitutionem, in pleriſque locis ab uſu receſſit, & neque excommunicandi, neque reconciliandi, antiqui moris ordo ſervatur; ut a Domino Imperatore impetretur adjutorium, qualiter ſi quis publice peccat & publica mulctetur Pœnitentia, & ſecundum ordinem Canonum pro merito ſuo excommunicetur, & reconcilietur.* Hoc ipſo quod de publica Pœnitentia pro peccatis dumtaxat publicis decernunt Lugdunenſis Provinciæ Epiſcopi, innuunt privatam ſolum Pœnitentiam impoſitam fuiſſe pro occultis.

Probatur ſexto ex Concilio Moguntino, quod ſub Rabano celebratum eſt, anoo 847. Canone 31. *Diſcretio*, inquit, *ſervanda eſt inter Pœnitentes, qui publice, & qui abſconſe pœnitere debent: Nam qui publice peccat, oportet ut publica mulctetur Pœnitentia.*

Probatur ſeptimo ex Burchardo Wormatienſi Epiſcopo, qui libro 19. Collectionis ſuæ, cap. 36. ex antiquo Authore, quem nomine Sancti Auguſtini refert, hæc habet: *Si quis inceſtum occulte commiſerit, & Sacerdoti occulte Confeſſionem egerit, indicetur ei remedium canonicum, quod ſubire debuiſſet, ſi ejus facinus publicatum fuiſſet. Verum, quia latet commiſſum, detur ei a Sacerdote conſilium, ut ſaluti animæ ſuæ pro occulta ſua Pœnitentia proficiat.*

Probatur octavo ex antiquis Sacramentariis, & Pœnitentialibus, in quibus inter crimina publica & occulta, quoad modum & ritum agendæ Pœnitentiæ, manifeſtum diſcrimen videre eſt, ut io antiquiſſimo Sacramentario Romano, quod non diu ante annum ſeptingenteſimum ſcriptum eſt. Io Capite enim Quadrageſimæ, & in Cœoa Comioi, extat in eo, *Ordo agentibus Pœnitentiam publicam.* Ut quid porro ſic inſcriberetur, niſi alius eſſet erga privatam Pœnitentiam agentes obſervandus?

Probatur ultimo ex Pœnitentiali * Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi, ante annum 690. exarato; in quo Græcæ Eccleſiæ morem, qui diu ante ejus ætatem invaluerat ſecutus, publicam publicis criminibus Pœnitentiam; occultis vero privatam imponit. Ex illo itaque Pœnitentiali, mos Græcorum in imponenda Pœnitentia publica pro publicis peccatis, privata vero pro occultis in Anglicanam Eccleſiam traductus eſt.

Poſtquam hæc ſcripſi, legi Diſſertationem eruditi amicique juvenis Jacobi Parvi, qua Theodori Cantuarienſis doctrinam ab omni novitatis ſuſpicione ſibi ſumpſit vindicandam. Id ut præſtet, tria probare nititur. Primo quod Patres negent morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum de peccatis occultis publice pœnitendi. 2. quod Patres affirment pro peccatis occultis Pœnitentiam ſecreto factam ſufficere, atque de illis morem Eccleſiæ fuiſſe ſecreto pœniteodi. Tertio, quod Patres teſtentur Pœnitentiam publicam publicis tantum criminibus ab Eccleſia canonice fuiſſe ſtatutam. Primum probat iis omnibus Patrum locis, io quibus fraternæ correctionis ordinem a Chriſto in Evangelio conſtitutum expouunt, ajuntque fratrem, quem peccantem viderimus, ſeorſim eſſe corripiendum, non vero proclamanda paſſim ac divulganda aliena peccata; quod eſſet utique non corrigentis, ſed infamantis. Quod ſi crimen non emendaverit, poſt unam vel alteram correptionem, eſſe ad Eccleſiam deferendum. Ita Origenes Homilia 3. in Leviticum & in Commentario Matth. Editionis Huetianæ Tom. 1. p. 335. Vetus Anthor Conſtitutionum Apoſtolicarum, libr. 2. cap. 37. Sanctus Hilarius Pictavienſis in Commentario Matth. cap. 18. Joannes Chryſoſtomus Homilia 61. in Matth. Sanctus Hieronymus in ea verba Evangelii: *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. Baccharius in Epiſtola ad Januarium *de recipiendis Lapſis*, Sanctus Auguſtinus Serm. 16. de Verbis Domini. Ex his colligit eruditus Juvenis, negaſſe Patres morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, publice pro peccatis occultis pœnitendi. Sed ex vero principio falſam concluſionem colligit: Non enim fraternæ correctionis ordo invertebatur, cum addicebantur publicæ Pœnitentiæ criminum occultorum rei. Siquidem eorum peccata non vulgabantur a Sacerdotibus, ſed peccatorum dumtaxat emendatio & pœna ad notitiam perducebatur: quo facto nulla ipſis irrogabatur infamia, immo potius accedebat honos. Deo enim palam ſatisfacere, & Pœnitentiæ laboribus Fideles ædificare, quis infame ac turpe dixerit? Innoteſcebat quidem Eccleſiæ Pœnitentes illos crimen aliquod graviſſimum, quamvis occultum perpetraſſe, ſed ipſis conſentientibus ac volentibus, id notum fiebat. Cum enim ipſis impoſita erat a Sacerdote Pœoiteotia publice agenda, ipſam quidem ſubire, & omnibus ejus laboribus perfungi tenebantur; ſed cogi ad id minime poterant, nec a Communione arceri, quamdiu occultum crimen erat; ſicut etiam nunc Sacerdos peccatori occulto, cui Sacramentalem Abſolutionem juſtis de cauſis denegavit, Euchariſtiam petenti denegare non poteſt. Cum igitur peccatores ob occulta crimina Pœnitentiam agebant, tam libere illam ſubibant, quam libere privatam modo ſubimus. Ideoque ſeipſos potius profitebantur peccatores exomologeſi ſua, quam proclamarentur. Et ſicut in Religioſa Societate peccatum Fratris, prætermiſſa monitione & correptione privata, defertur ad Præpoſitum inviolato fraternæ correptionis ordine, ut ſentit Eccleſia, quæ illius Societatis regulam probavit, & *Pium* declaravit *Inſtitutum* in Concilio Tridentino: quia ita ſecum agi conſentiunt, qui illi Societati dant nomen: ita fraternæ correptionis præceptum ioviolatum fuiſſe contendo, cum occultorum criminum rei publicæ addicti ſunt Pœnitentiæ: quia ipſi poſt privatam Sacerdotis correptionem, ejus ſe mandato de Pœnitentia publica ſubeunda libere ſubjecerunt, ut publico illo pudore peccata eluerent, ac Deo ſatisfacerent.

Objicit eruditus Juvenis teſtimonium Sancti Joannis Chryſoſtomi Homilia 29. cap. 13. in Epiſtolam ad Corinthios ad illa verba: *Ecce tertio hoc venio ad vos: In ore duorum ac trium ſtabit omne verbum.* Quæ verba ſic exponit: *Cum aliunde etiam multis ex rebus, tum vel hinc maxime Pauli ſapientiam, paternumque affectum perſpicere licet: nimirum quam in denuntiandis quidem ſuppliciis multus ac vehemens, in inferendis autem ſegnis ac tardus ſit. Neque enim de iis qui peccabant, pœnas ſtatim ſumpſit: ſed ſemel atque iterum admonuit. Ac ne ſic quidem in contumaces animadvertit: ſed rurſus admonet ac denuntiat dicens: Tertio hoc venio ad vos: ac priuſquam adſim, rurſus ſcribo. Poſtea ne cunctatio ſegnitiem illis pariat, vide quo pacto hic quoque eos corrigat, aſſidue nempe interminans, ac plagas intentans, atque hiſce verbis utens: Si venero iterum, non parcam. Et, Ne cum venero, lugeam multos. Hæc porro idcirco facit ac loquitur, ut hac quoque parte omnium Dominum imitetur. Nam & aſſidue quidem comminatur, ac ſæpe pœnas denuntiat; ſed non ſæpe punit & cruciatum infert. Hoc itaque ipſe quoque facit. Ob idque etiam ante dicebat: Parcens vobis, non ultra veni Corinthum: quid eſt, Parcens vobis? hoc eſt, ne vos ſceleribus devinctos inveniens, ac ſine ulla emendatione in his perſtantes, pœna & cruciatu vos afficiam*, &c. Ex quibus ſic colligit eruditus Juvenis: Cum D. Paulus Dominum imitatus, pœnas non ſtatim ſumpſerit de immuoditia & fornicatione, & impudicitia, quam multi geſſerant, ſed ſemel atque iterum eos admonuerit; cumque tot minas intenderit, ut vitia ſua corrigerent, atque ipſorum contumacia non cogeretur illos ab Eccleſia expellere, neque ſupplicio afficere; nonne omnibus Eccleſiæ Prælatis egregium patientiæ præbuit exemplum? Quod a Joanne Chryſoſtomo adeo luculenter

expoſitum ſatis declarat, morem non fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, de criminibus occultis, & iis quæ peccantium contumacia non reddit publica, publice pœnitendi.

At hic Sancti Joannis Chryſoſtomi locus nequaquam id probat, quod pertendit Author Eruditus. Eſto enim, Apoſtolica Sancti Pauli patientia evincat, Apoſtolorum temporibus, quibus nondum erat omni ex parte conſtituta Diſciplina Pœnitentialis, morem Eccleſiæ non fuiſſe de criminibus occultis publice pœnitendi: ſequitur ne quod ſecutis temporibus iſta non fuerit ſancita Diſciplina, neque mos ille invaluerit? Certe ſi alicujus ponderis eſt hæc objectio, probabit, nec morem Eccleſiæ fuiſſe pro peccatis publicis publice pœnitendi: ſiquidem fornicationes, immunditiæ, ſeditiones, ob quas ſe non parciturum Corinthiis ſcribit Sanctus Paulus, ſi ad illos tertio venerit, occultæ non erant, ſed publicæ: quod illa verba oſtendunt evidenter: *Ecce tertio hoc venio ad vos: In ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum.*

Objicit eruditus Juvenis Juliani Pomerii teſtimonium libro 1. de Vita Contemplativa, cap. 5. dicentis: *Cæterum ſi Eccleſiæ Communione priventur, infirmi, qui curari adhibita increpatione non poſſunt, aut intolerabilis mole triſtitiæ ſupra modum gravati ſuccumbunt, & Sanctorum omnium vultus, per quos poſſent reſtitui Deo, refugiunt: aut certe ad omnem peccandi impudentiam, ſi fuerint exacerbati, proſiliunt: & quidquid mali occulte faciebant, publice perpetrabunt.... Propter hoc ergo blanda pietate portandi ſunt, qui increpari pro ſua infirmitate non poſſunt*, &c. Quo ex teſtimonio ita colligit eruditus Juvenis: Julianus Pomerius oſtendit primo, quam pernicioſa ſit infirmis increpatio publica. Deinde declarat, quam utilis ſit, ac prorſus neceſſaria Pœnitentia ſecreta pro peccatis occultis. Ergo plane negat cum cæteris Patribus, morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, publice de peccatis occultis pœnitendi.

At quomodo id neget Julianus Pomerius, omnino me fugit: hancque ex illius teſtimonio extundi poſſe concluſionem abſque vi manifeſta, non video. Loquitur ille de infirmis, quos durior increpatio exacerbaret, & quos obrueret triſtitiæ moles. Ait erga ipſos a ſeveriori Diſciplina temperandum eſſe, nec eſſe a Communione removendos, ne durities illa ipſorum ſaluti noceat: in quibus omnis peccandi licentia pia compaſſione reprimeretur. Porro de criminum dumtaxat occultorum reis ibi non agit, ſed de reis publicorum peccatorum. Siquidem de illis loquitur, qui excommunicatione plecti poterant. Hac autem pœna ſolum caſtigabantur publici peccatores, quorum nempe crimen vel propria Confeſſione coram Antiſtitibus & Clero, vel plurium teſtimoniis in aliquo judicio, ſive eccleſiaſtico, ſive ſæculari, publicum evaſerat, ſecundum illud S. Auguſtini: *Neminem a Communione removere poſſumus, niſi vel ſponte confeſſum, vel in aliquo judicio, ſive ſæculari, ſive eccleſiaſtico convictum.* Deinde loquitur generatim de infirmis, quorum ſaluti conſulendum eſt mitiori Diſciplina; quia eos publica increpatio pertinaces & impudentes faceret in peccatis. At non ſolum inter occultos, verumetiam inter publicos peccatores, inveniuntur homines ſic affecti; id eſt, ita infirmi, ut excommunicatione in præceps deſperationis agerentur; atque ita non medicinalis, qualis eſſe debet pœna eccleſiaſtica, ſed eorum ſaluti exitioſa foret. Non ergo loquitur Julianus Pomerius de criminum prorſus occultorum reis, ſed de publicis peccatoribus, qui tamen crimina ſua furtive, quantum in ipſis erat, committebant, nec ad illum pervenerant improbitatis cumulum, ut admonitiones omnes & pia conſilia ſpernerent, atque de peccato gloriarentur. Hos autem, ſi ejus fuerunt indolis, ut publicam increpationem ferre non poſſint, humanius tractandos ait Julianus Pomerius, ne Diſciplinæ durioris pondere fatiſcant. Denique morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, ut de peccatis illis publice Pœnitentiam agerent peccatores, de quibus loquitur, ſatis indicat Julianus Pomerius: ſiquidem ſeveritatem Diſciplinæ erga omnes hoc modo temperandam eſſe non docet, ſed ſolum erga infirmos, qui curari adhibita increpatione non poſſunt.

Secundam propoſitionem ſuam, ſcilicet quod Patres affirment, pro peccatis occultis Pœnitentiam ſecreto factam ſufficere, atque de illis morem fuiſſe Eccleſiæ ſecreto pœnitendi, probat eruditus Juvenis iis momentis, quæ præcedentibus robuſtiora mihi non videntur. Primum petit ex teſtimonio Origenis Homilia 2. in Pſal. 38. dicentis: *Si autem ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum & confitetur, ſimul evomit & delictum: atque omnem morbi digerit cauſam. Tantummodo circumſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius Medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, ut ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum Medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilii dederit, facias & ſequaris: ſi intellexerit, & præviderit talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito illius Medici conſilio procurandum eſt.*

Fateor ex hoc Origenis teſtimonio colligi, morem fuiſſe Eccleſiæ ſecreto pœnitendi pro peccatis occultis plurimis. Omnia namque peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ addicta non fuiſſe, ſuperiori quæſtione probavi: ſed nego ex eo colligi, morem fuiſſe Eccleſiæ ſecreto dumtaxat pœnitendi pro criminibus occultis, qualiacumque eſſent. Canonica enim peccata, ſcilicet idololatriam, homicidium, fornicationes etiamſi occulta eſſent, publicæ Pœnitentiæ laboribus expiata fuiſſe, Propoſitione ſuperiori oſtendi. Et locus ipſe Origenis, quem Juvenis eruditus objicit, id manifeſte probat. *Si intellexerit*, inquit, *& præviderit talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, &c.* Ex quibus conſtat, Sacerdotem, apud quem peccata ſua deponebant Pœnitentes, quædam ex illis, quamvis occulta, ſubjeciſſe Pœnitentiæ publicæ.

At, inquit eruditus Juvenis, iſte Medicus probatus dat conſilium publice pœnitendi, & non præceptum: Ergo nondum Eccleſiæ Decreto ſancita erat pro criminibus occultis publica Pœnitentia: ſed potius mos erat ſecreto pœnitendi: quia, ut ait Sanctus Hieronymus libro 1. adverſus Jovinianum: *Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.*

Verum in conſilii nomine, cur tantam vim faciat, ratio nulla ſubeſt. Quamvis enim Eccleſiæ decreto indicta fuerit pro peccatis etiam occultis, ſi graviora & canonica eſſent, Pœnitentia publica; conſilium nihilominus vocari poterat impoſitio illius Pœnitentiæ a Sacerdote: quia cogere non poterat peccatorem ad illam Pœnitentiam ſubeundam, nec illum a communione removere, ſi illam amplecti nollet; quamvis abſolutionem ipſi denegari poſſet.

Alia teſtimonia Patrum, quæ profert eruditus Juvenis, non probant id quod magno conatu probare nititur: ſed id evincunt unum, Confeſſionem publicam occultorum criminum præceptam non fuiſſe, aut ex Eccleſiæ diſciplina ſtatutam. Sic Sancti Hilarii locus intelligendus eſt in Pſalmi 51. Enarratione, ubi hæc Pſalmiſtæ verba exponens: *Confitebor tibi in ſæculum, quia feciſti*, notat Pſalmiſtam docere, *Nulli alii eſſe confitendum, quam qui fecit olivam fructiferam ſpei miſericordiæ in ſæculum ſæculi.* Sic S. Baſilius in Pſalmum 37. ubi illa verba Davidis, *Rugiebam a gemitu cordis mei*, ita explicat: *Non multis manifeſtus fiam, ore fateor, ſed corde ipſo, clauſis oculis, tibi ſoli reſpicienti arcana, mecum ipſe rugiens, oſtendo meos gemitus.* Quamquam hæc Pſalmiſtæ verba paraphraſtice a Patribus illis explicata, Pœnitentialem Eccleſiæ Diſciplinam nullatenus ſpectant.

Nihil etiam adverſus nos probant illa Sancti Baſilii verba in Regulis Brevioribus, ad Interrogat. 229. *Iis tantummodo peccatorum confeſſio fieri debet, qui ea poſſint curare.* Solum enim affirmat eo loci Baſilius, Confeſſionem publicam eſſe non debere, nec temere quibuſvis hominibus faciendam, ſicut vitia corporis nequaquam quibuſvis hominibus, ſed ſolis Medicis aperiuntur. Loquitur autem generatim de peccatis Baſilius, nec inter occulta & publica diſtinguit.

Unde

Digitized by Google

Unde eadem ratione ex hoc loco colligere potuiſſet eruditus Juvenis morem non fuiſſe Eccleſiæ de peccatis publicis publice pœnitendi. Sed verius dixerim neutrum ex hoc teſtimonio recte colligi, nec omnino eſſe ad propoſitum.

Sancti Gregorii Nyſſeni authoritas in Epiſtola Canonica ad Letoium, qua teſtatur publica Pœnitentia illum non plecti, *Qui latenti ablatione alienum ſibi uſurpat*, non probat morem Eccleſiæ non fuiſſe pro quibuſdam peccatis occultis publice pœnitendi, ſcilicet pro idololatria, homicidio, & adulterio; ſed ſolum hac diſciplina omnia peccata occulta caſtigata non fuiſſe, nec furtum ipſum, ſi occultum eſſet.

Sancti Ambroſii verba Enarratione in Pſalmum 37. dicentis: *Et tu ergo qui propoſuiſti ſatisfacere pro delictis Domino Deo tuo, illi ſoli interiore corde te purga.* Et ejuſdem exemplum in adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, probat pariter morem ſecreto pœnitendi pro maxima peccatorum occultorum parte, non pro omnibus. *Cauſas autem criminum quas illi confitebantur* (inquit Paulinus) *nulli niſi Domino ſoli, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum poſteris Sacerdotibus, ut interceſſores apud Deum ſint, magis quam accuſatores apud homines.* Loquitur Paulinus in Vita Sancti Ambroſii de peccatis omnibus, quæ Sancto Ambroſio, ad percipiendam Pœnitentiam, peccatores confitebantur. Hæc non erant ſemper occulta, ſed quandoque publica, & quidem canonica. Propter illa poſtrema Pœnitentiam publicam ex Eccleſiæ diſciplina imponebat Ambroſius. Cauſas tamen criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi Domino ſoli indicabat. Ergo hic locus non probat, morem Eccleſiæ decreto ſancitum fuiſſe, pro omnibus peccatis occultis etiamſi graviſſima eſſent, ut idololatria, homicidium, adulterium, ſecreto pœnitendi.

Objicit eruditus Juvenis teſtimonium Sancti Joannis Chryſoſtomi Homilia 20. in cap. 5. Geneſis dicentis: *Scortator enim, vel adulter, vel qui aliud tale quiddam admiſit, etiamſi omnes latere queat, numquam tamen ſic in tranquillitate vivit, &c. Attamen qui hæc fecit, ſi voluerit, ut decet, uti conſcientia adjumento, & ad confeſſionem facinorum feſtinare, & Medico oſtendere ulcus, qui curet, & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & ſoli ei loqui, nullo alio conſcio, & omnia dicere cum diligentia, facile peccata ſua emendabit. Confeſſio enim peccatorum, abolitio etiam eſt delictorum.* Quid his verbis clarius, inquit amiciſſimus Juvenis, quibus Sanctus Joannes Chryſoſtomus affirmat, pœnitentia ſecreto facta, quælibet crimina, ut ſcortationes, adulteria, & alia ejuſdem generis, quæ alios latent, aboleri?

Nihil revera clarius eſſet, ſi id affirmaret Chryſoſtomus, quod ipſi Parvus noſter affingit. Sed iſtud non aſſerit. Secreta quidem Confeſſione ſcortationes & adulteria occulta curari ait, non ſecreta dumtaxat Pœnitentia. Medico, id eſt, Sacerdoti ulcus oſtendit, crimen detegit ſcortator vel adulter occultus. Curat ille, non exprobrat. Nec enim publice etiam Pœnitentibus peccata exprobrabant, vel ipſis inſultabant Sacerdotes, ſed condolebant, & compatiebantur. Soli Medico, ſive Sacerdoti, peccata exponebat, & ab ipſo accipiebat remedia, id eſt, Pœnitentiæ labores: an publice, an ſecreto perferendos, non dicit Chryſoſtomus.

Non alius eſt cæterorum teſtimoniorum ſenſus, quæ ex eodem Chryſoſtomo laudat eruditus Juvenis, ut iſtius ex Homilia 21. ad Populum Antiochenum: *Nec hoc tantum eſt admirabile, quod nobis peccata dimittit* Deus; *verum, & quod ipſa non revelat, nec manifeſta facit, nec accedentes cogit in medio patrata edicere, ſed ſoli ſibi rationem reddere jubet, & ſibi confiteri.* Et illius ex Homilia 8. de Pœnitentia: *Non revelavit ulcus, non in commune theatrum accuſationem produxit. Non delictorum teſtes ſtatuit: in conſcientia, adſtante nemine, præter eum, qui cuncta videt, Deum.* Eodem modo intelligendum eſt illud ex Homilia 10. de Pœnitentia. *Quamvis in extrema canitie peccaveris, ingredere, Pœnitentiam age: Medicinæ locus eſt, hic non judicii, non pœnas exigens; ſed Peccatorum remiſſionem tribuens; Deo ſolum dic peccatum tuum: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci, & dimittitur peccatum tuum.* Item illud in Sermone de Phariſæo & Publicano: *Itaque admoneo ut confitearis peccata tua. Neque enim duco te ad theatrum conſervorum tuorum, nec te cogo ea hominibus enuntiare; conſcientiam tuam Deo expone: ei oſtende ſacta & vulnera, & ab eo medicinam pete: oſtende te non exprobranti, ſed curanti.* Probant hæc omnia publicam peccatorum occultorum, quantumvis gravia eſſent, Confeſſionem Eccleſiæ decreto, aut moribus ſtatutam non fuiſſe: At publicam pro peccatis occultis Pœnitentiam in uſu non fuiſſe, ex Eccleſiæ diſciplina, non probant, ſi peccata illa canonica eſſent, ut idololatria, homicidium, & fornicatio.

Objicit eruditus Juvenis teſtimonium Innocentii I. in Epiſtola ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum, cap. 4. quærentis, cur mulieribus adulteris, non autem viris adulteris denegetur communio, & reſpondentis, Chriſtianam Religionem adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnare: ſed id inde contingere, quod viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, *Et non habent latentia peccata vindictam.* Viri autem liberius uxores adulteras apud Sacerdotes deferre conſueverunt. *Et ideo mulieribus, prodito earum crimine,* Communio *denegatur; Virorum autem latente commiſſo, non facile quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur. Qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur.* Ex hoc teſtimonio colligit, morem fuiſſe Eccleſiæ, pro adulteriis occultis, Pœnitentiam ſecreto agendam imponendi. Sed minus recte colligit. Etſi enim viros adulteros, qui nec ſponte confitebantur peccatum, nec illius in judicio convincebantur, Eccleſia non addiceret publicæ Pœnitentiæ, nec a communione removeret; *Quia non habent latentia peccata vindictam.* Illos tamen, ſi ſe apud Sacerdotes accuſarent publica Pœnitentia caſtigabat, & a communione ſubmovebat, non quidem lata palam ſententia, ſed decretis in foro interiori mandatis. Tunc enim ſatis detectum erat eorum flagitium, ſatis eorum confeſſione probatum, ut hoc modo publicæ Pœnitentiæ addicerentur, & a communione removerentur; quamvis exterius cogi non poſſent ad hujuſmodi pœnitentiam ſubeundam, nec denegari illis poſſet Euchariſtia, ſi ad Sacram Menſam inter communicantes ſe ſiſterent.

Objicit eruditus Juvenis, Bacchiarium in Epiſtola ad Januarium, dicentem: *Sed prætermiſſis his plangatur defunctus, ſepeliatur mortuus: id eſt, partim noſtro labore, partim verecundia ſuæ confuſione peccatum ejus celetur, & auferatur e medio: nos autem conſolationis linteamina, & cæleſtis ſpei pigmenta tribuamus. Ipſe autem intra ſepulcrum ſecreti ſui confuſus peccati pudore, contineat ſe: ibi conſcientiæ ſuæ verme laceretur, qui totus in eo putredines obligat peccatorum.* Colligit Parvus noſter, illam eſſe Pœnitentiam ſecreto factam, quam tamen pro adulterio nefando ſufficere exiſtimat Bacchiarius. At ne quidem id Bacchiarius innuit. Conceptum de ſecreto peccato pudorem, & dolorem, quo laceratur conſcientia Sacerdotum, adhortationibus adjunctum, expungere peccata & eorum putredines obligare aſſerit: Sed ſufficere non aſſerit. Alioqui concedat eruditus, pudorem, dolorem, conſcientiæ vermem, cum verbis conſolatoriis Sacerdotis ſufficere, & ne privatam quidem ſatisfactionem requiri; quia de illa diſerte non loquitur hoc in loco Bacchiarius.

Objicit idem Author Sancti Auguſtini teſtimonium Sermone 44. in Evangelium Joannis, dicentis: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo. Nondum acceſſit corpore, conſenſit in corde, mortuum intus habet, nondum extulit. Et fit, ut novimus, ut quotidie homines ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente: Surge, condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem & juſtitiam. Surgit mortuus in domo, reviviſcit in cogitationis ſecreto, facta eſt iſta reſurrectio animæ mortuæ intus, intra latebras conſcientiæ, tamquam intra domeſticos parietes.* Quomodo, inquit, eruditus Juvenis, fit iſta Reſurrectio animæ mortuæ intus, in cogitationis ſecreto, niſi Pœnitentia ſecreto facta? Et cur non adhibetur publica? Quia inquit Auguſtinus, mortuum intus habet, & nondum extulit, id eſt, crimen nondum eſt publicum.

Perperam S. Auguſtinum interpretatur Parvus. Qui enim mortuum intus habet, & nondum extulit, non eſt cujuſlibet erimiois occulti reus, ſed ſola cogitatione ſeu conſenſu peccavit. *Sunt ergo intus*, inquit, *qui peccatum in corde habent, in facto nondum habent*. Illi, fateor, in cogitationis ſecreto ita reviviſcunt, ut illis ſecreta Pœnitentia ſuffieiat. Sed ſi mortuus jam elatus ſit, id eſt, in factum proceſſerit peccator: vel ſepultus fuerit, id eſt mala conſuetudine implicitus (ut ibidem Auguſtinus exponit) non ita facile reviviſeit. Denique jam publicum eſt quodammodo peccatum, cum opere perpetratum eſt, *Poſt conſenſum, eunt in factum, ut quod latebat in ſecreto, appareat in publico*. Etſi non ita publieum evadat, ut in plurium notitiam perferatur: unde jam Eccleſiæ publica ſupplicatio, tamquam piæ matris fletus, in Pœnitentiæ publicæ actione adhiberi congrue poteſt, ut mortuus ſuſcitetur; præſertim ſi peccatum gravisſimum fuerit, & canonicum.

Objicit eruditus Juvenis illud Sancti Auguſtini Sermone XVI. de verbis Domini: *Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus ſuis, plerumque zelantibus, aliquando maritorum ſalutem quærentibus. Nos non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur vulnus*. Itaque, inquit, Sanctus Auguſtinus frequenter docet morem Eccleſiæ fuiſſe, de criminibus occultis ſecreto pœnitendi.

Immo vero nullibi id docet Sanctus Auguſtinus, ſi de omnibus criminibus occultis, etiam graviſſimis, etiam canonicis quæſtio ſit. Aliud eſt non prodere palam, non arguere publice, ſed in ſecreto, aliud non imponere publicam Pœnitentiam. Homicida enim, vel adulter occultos, qui poſt ſui eriminis Confeſſionem privatim factam Sacerdoti, ab eo Pœnitentiæ publice agendæ, vel ſaltem coram ſelectis teſtibus (ſecundum Eccleſiæ Africanæ morem) ſecreto accipiebant mandatum in foro interno, palam non prodebantur, nec adulterii, aut homicidii arguebantur eoram omnibus, ne ab inimieis inſcriberentur, & ad Judices deſerrentur, ut Sanctus Auguſtinus ait; ſed ſeereto correpti, cum Sacerdotem Pœnitentiæ cauſa adierant, ejus labores non renuebant ſubire palam: quia inde probari non poterat ipſos hujus vel illius criminis, ſed in genere dumtaxat gravioris alicujus peccati reos eſſe.

Teſtimonium Sancti Leonis, Epiſtola ad univerſos Epiſcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutos, Confeſſionem publicam oceultorum eriminum vetat; & ſecretam, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, ſufficere ait: ſed ſecretam eſſe debere pro peccatis quibuſlibet occultis Pœnitentiam non affirmat. Immo publice pro illis pœnitendi morem, qui illis in Eccleſiis vigebat, ſartum tectum relinquit, improbato dumtaxat & ſublato Confeſſionis publicæ more.

Laurentii Novarienſis Epiſcopi teſtimonium in Homilia de Pœnitentia, dicentis: *Ex illa die, illaque hora, qua egreſſus de lavacro, ipſe tibi es fons jugis, diuturna remiſſio. Non opus habes Doctore, nec dextra Sacerdotis.... Et quia non poteras manens in membris, corporiſque compage, liber exiſtere a peccato, immuniſque eſſe a noxa: poſt Baptiſmum remedium tuum in te ipſo ſtatuit, remiſſionem in arbitrio tuo poſuit, ut non quæras Sacerdotem, cum neceſſitas efflagitaverit. Sed ipſe jam ac ſi ſcitus, perſpicuuſque magiſter errorem tuum intra te emendes, & peccatum tuum pœnitudine abluas*. Iſtud, inquam, teſtimonium Parvo non favet, quod nec inter occulta & publica peccata diſtinguit, nec miniſterium deſiderare videtur Sacerdotis. Quod longe amplius probaret, quam pertendat Parvus, niſi benigna interpretatione molliretur.

Nihil adverſus nos probat Gregorii Magni locus III. Parte Curæ Paſtoralis, Admonitione 8. ubi aliter monendos eſſe impudentes, aliter verecundos docet, *Ut & illorum culpas increpatio dura detegere, & horum negligentiam mollior ſermo velaret*. Publica igitur Pœnitentia impudentibus neceſſaria eſt, inquit Jacobus Parvus, quorum crimina increpatione dura deteguntur: occulta vero Pœnitentia ſufficit verecundis, quorum peccata molliori ſermone velantur. Homicidarum, inceſtuoſorum adulterorum, occultorum crimina Sanctum Gregorium Magoum negligentiæ nomine excuſaſſe, & molliori ſermone velanda & curanda dixiſſe, ſibi perſuadeat quiſquis voluerit cum optimo & docto Jovene: mihi perſuadere non poſſum. Durius objurgatos tantorum eriminum reos exiſtimare æquius eſt; non ea quidem increpatione, quæ ipſorum peccata detegere, ſed quæ imponendo ſeveriorem & publicam Pœnitentiam, caſtigaret. Putidis enim vulneribus quamvis occultis non ſomenta molliora dumtaxat, ſed ferrum & ignis a Medico perito adhibenda ſunt, ut eurentur. Præterea, impudentes eſſe poſſunt detractores, ebrioſi, perjuri, aliorumque rei peccatorum, quæ publicæ Pœnitentiæ, ex publica Eccleſiæ lege & Diſeiplina, obnoxia non fuerunt, etiamſi publica eſſent, ut Quæſtione 1. hujus Diſſertationis probavimus. Illorum ergo culpas increpatio dura detegere debebat, ſecundum Gregorii Magni regulam. Itaque increpatio dura, non eſt idem quod Pœnitentia publica. 2. Verecundi ſunt, qui adulterium occulte committunt, quod non committerent, ſi flagitium illud ſuum ſcirent detegendum, & qui ita ſunt affecti, ut illos pudor ab externo actu peccati, quod conſenſu ſuo jam admiſerunt, revocaret. Dum tamen occultant crimen, quantum poſſunt, pellex aut ſervi ipſos produnt; notum fit ipſorum ſcelus in Eccleſiæ ſcandalum. Putatne Parvus noſter ipſis verecundiam ſuffragari, ut a Pœnitentiæ publicæ laboribus eximantur, & eorum ſeelus molliori ſermone veletur? Fateatur itaque ſe perperam accepiſſe hunc Gregorii locum. Nihilo felicius urget ejuſdem Sancti Pontificis verba in Admonitione 30. quæ ſolum probant, peccata cogitationis publicæ Pœnitentiæ addicta non fuiſſe, quod lubenter fateor, & ſuperius oſtendi. *Sæpe*, inquit, *miſericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo hæc exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia quanto citius ſolvitur, quia effectu operis diſtrictius non ligatur*. Eam ob rem Pſalmiſtam recte dixiſſe notat: *Dixi: Pronuntiabo adverſum me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei: quatenus quia uſque ad opus non venerat culpa, uſque ad cruciatum non perveniret Pœnitentia, ſed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinaſſet*.

Sanctus Eligius Noviomenſis Epiſcopus, cujus teſtimonia duo urget eruditus Juvenis, unum ex Homilia de Filio prodigo; alterum ex Homilia 15. de utriuſque Agni Paſchalis eſu, in quibus, antequam ſermonem ad publicos Pœnitentes convertat, Peccatores occultos alloquitur, & eos quidem quos notat pejora forſan commiſiſſe, quam publice Pœnitentes, & fornicationis forte, vel inceſtus reos eſſe: & affirmat nihilominus eos, *ſi puriter confeſſi, ac devote converſi fuerint*, ipſo die Cœnæ Domini, dignos fieri poſſe, ut Solemnitati interſint: & per divinæ ſalutis medicamentum ſe purificare poſſe: ut reliquiæ cogitationum eorum diem feſtum agant Domino. Sanctus (inquam) Eligius aperte his in locis indicat, pro peccatis graviſſimis, qualia ſunt fornicatio & inceſtus, Pœnitentiam ſecretam factam fuiſſe in Eeclesia Gallicana: Sed inde colligi oon poteſt morem antiquum Eccleſiæ, ante Eligii tempora, non fuiſſe imponendi Pœnitentiam publicam pro peccatis occultis, ſi graviſſima eſſent, & canonica. Tempore namque Sancti Eligii, qui floruit ab anno 646. ad annum 665. eadem qua Theodorus Cantuarienſis ætate, priſca Diſciplina de Pœnitentia pro peccatis occultis publice agenda, ſenſim in diſſuetudinem abibat.

Tertiam propoſitionem ſuam, ſcilicet Pœnitentiam publicam pro publicis tantum eriminibus ab Eccleſia canonice fuiſſe ſtatutam probare nititur eruditus Juvenis, vel teſtimoniis Patrum, quibus ſupra reſpondimus, ut Sancti Auguſtini, Homilia ultima ex L. ex Sermone XLI. de Sanctis, & Cæſarii Arelatenſis Homilia 1. vel probantibus dumtaxat oceultos Peccatores excommunicari nominatim non poſſe; qualia ſunt loca Origenis Homilia 21. in Joſue, Homilia 11. in cap. 11. Judicum & Tractatu 35. in Matthæum, Concilii Neocæſareenſis Canon 9. locus Sancti Baſilii Epiſtola 246. Sancti Auguſtini libro 3. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 11. Juliani Pomerii libro

11.

11. de Vita Contemplativa cap. 16. Vel denique probant illa teſtimonia, Pœnitentiam publicam pro publicis peccatis actam fuiſſe; ſed non negant quin acta ſit etiam pro quibuſdam criminibus occultis, ut teſtimonia Sancti Joannis Chryſoſtomi Homilia 82. in Matthæum, & S. Auguſtini in Enchiridio ad Laurentium, cap. 65. Unde perperam ubique colligit eruditus Juvenis, Patres teſtari, pro publicis tantum criminibus, publicam Pœnitentiam ab Eccleſia fuiſſe ſtatutam.

SCHOLION I.

Ad hujus Articuli Propoſitionem ſecundam ad pag. 327. Editionis primæ, hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Pœnitentes non poterant ad Pœnitentiam publicam a Confeſſario obligari.*

R. Hæc Propoſitio mihi perperam affingitur: id non ſcripſi: immo aſſerui ad ſubeundam Pœnitentiam publicam obligatos fuiſſe, quibus a Confeſſario impoſita erat: ſed tamen ad eam in foro exteriori cogi non potuiſſe, quamdiu crimen erat occultum.

SCHOLION II.

Ibidem hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Jeſuitæ cedunt juri correctionis fraternæ.*

R. Falſo diceretur, Patres Societatis Jeſu cedere juri correctionis fraternæ. Id non ſcripſi, perperam mihi tribuitur Propoſitin tam abſurda. Qui renuntiaret juri fraternæ correctionis, renuntiaret Evangelio & legi charitatis. Sed Patres Societatis Jeſu „ Peccatum fratris prætermiſſa quandoque mo- „ nitione & correptione privata, deferunt ad Præ- „ poſitum, inviolato fraternæ correptionis ordine, ut „ ſentit Eccleſia, quæ illius Societatis Regulam pro- „ bavit, & pium declaravit Inſtitutum in Concilio „ Tridentino: quia ita ſecum agi conſentiunt, qui „ illi Societati dant nomen. *Hæc verba mea. Idem ante me docuit* Dominicus Bannes *in Secundam Secundæ Sancti Thomæ, ad Quæſt.* 33. *Art.* 8. *Dubio* 2. *in Reſponſione ad ſeptimam Objectionem* „ Jam aliud, „ *inquit*, quod in eadem confirmatione objicitur, „ quod in aliqua Religinne Profeſſores illius renun- „ tiant juri ſuo, ut cum illis ſervetur prædictus ordo „ correctionis fraternæ, reſpondetur quod ego non „ video, quare non poſſint ſuo juri renuntiare. Nam „ cum unuſquiſque ſit Dominus ſuæ famæ, licitum „ eſt illi pro ſuo bono ſpirituali illam amittere „ apud quem voluerit ſecluſo ſcandalo. Hoc enim „ non eſt diſpenſare in Præcepto Evangelico, aut po- „ tius naturali ſervandi illum ordinem, ſed eſt mu- „ tare materiam præcepti. Nam tota ratin illius or- „ dinis eſt, ne fiat injuria fratri corripiendo, infaman- „ do ipſum plus quam oportet, ut corrigatur & emen- „ detur. At vero ſcienti & volenti nnn fit injuria, „ quoniam ipſe dominus eſt propriæ famæ. *Idem docet* Silvius *in Secundam Secundæ, Quæſt.* 33. *Art.* 7. *Concluſione* 3. *in Reſponſione ad primum.*

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem. *Sex prioribus Eccleſiæ ſæculis peccatis etiam occultis pœnitentia publica infligebatur.*

§. UNICUS.

Probabilius eſt peccata canonica omnino occulta pœnitentiæ publicæ vi canonum ſubdita non fuiſſe.

MIhi videtur prorſus ita docere S. Baſilius in Epiſtola canonica ad Amphilochium can. 34. quamvis in ſuæ probationem ſententiæ ipſius authoritatem ſtatim referat Natalis. Illius verba ita ſe habent. *Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas, publicare quidem Patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſam præbeamus: eas autem ſtare ſine communione juſſerunt, donec impleretur tempus pœnitentiæ.* Nemo non ſcit adulterium inter ea fuiſſe peccata, quæ publica pœnitentia erant diluenda, & tamen hic mulier, quæ ſe ſecreto adulterio polluerat, a publicæ pœnitentiæ lege diſpenſatur. Putat Natalis leviori quidem, ſed publica ſatisfactione multatam fuiſſe, cum eam catechumenes ab Euchariſtia percipienda arcerent. At non adhærendum Natali cenſeo, quamvis etenim verum ſit ad pœnitentiam publicam pertinuiſſe ſtationem conſiſtentiæ, in qua pœnitentes a communione arcebantur, adhuc etiam verum eſt, quod hic ſtatus pœnitentiæ publicæ naturam non induebat, niſi reſpectu eorum, qui alios pœnitentiæ publicæ gradus, fletus nempe, auditionis, & ſubſtrationis percurrerunt. Id oſtenditur primo nbſervando eccleſiam noluiſſe præfatas mulieres publica pœnitentia punire, ne ita occaſio earum criminis detegendi daretur. *Qui enim*, ait Balſamon in præfatum S. Baſilii canonem, *videret extra divinos eccleſiæ ambitus ſtantes, vel etiam cum Catechumenis exeuntes, primo aſpectu omnino intelligeret propter adulterii crimen eam illis eſſe pœnam injunctam, & fieret punitio cauſa mortis.* Quamvis autem in gradu ſeu ſtatione conſiſtentiæ pœnitentes his non plecterentur pœnis, ſed ſola Euchariſtia privarentur, nihilominus ubi ſemper hæc pœna a publica pœnitentia ſejuncta non fuiſſet, numquam ſatis ſecuritati uxorum conſultum fuiſſet; quas enim in conjugibus zelotypia ſuſpiciones non ſuſcitaſſet, ubi aliqua pœnitentiæ publicæ ſpecie ad ſuis ſatisfaciendum peccatis uxnres cogi vidiſſent? Deinde nonne & nos docemus multos pœnitentes a ſacra Synaxi prohibendos, ſi recenter in peccata carnis prolapſi fuerint, vel ſi neceſſe ſit experiri, an ex animo pœniteant &c. quod potiſſimum evenire ſolet reſpectu eorum, qui libidinis cœno ſolent inquinari? An forte ita agendn publica imponitur pœnitentia? Gratis ergo quamdam pœnitentiæ publicæ ſpeciem ſubiiſſe dicuntur illæ mulieres, quæ nb adulterii culpam abſtinere a communione jubebantur.

Unum etiam ex canonicis delictis, quod pœnitentia publica delendum cannnes demandabant, erat homicidium. Sed videamus quomodo de illo, ſicut & de adulterio loquatur S. Auguſtinus *Serm.* 82. *alias* 16. *de verb. Apoſt.* quando erant ſecreta: *Novit, ait* cap. 8. *neſcio quem homicidam epiſcopus, & alius illum nemo novit. Ego volo publice corripere, ut tu quæris inſcribere. Prorſus nec prodo, nec negligo; corripio in ſecreto; pono ante oculos Dei judicium; terreo cruentam conſcientiam; perſuadeo pœnitentiam. Hac charitate præditi eſſe debemus. Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus ſuis plerumque zelantibus, aliquando maritorum ſalutem quærentibus, nos non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum.*

Hujuſmodi Auguſtini teſtimonium conatur Natalis infirmare dicendo, illos, qui ſecreti homicidii vel adulterii crimine inquinabantur, fuiſſe quidem ſecreto correptos, ſed non proinde a publica pœnitentia abſolutos, ex qua tamen non apparebat hujus vel illius criminis reos fuiſſe, ſed in genere dumtaxat alicujus gravioris peccati. Verum, meo videri, abſtinere debuiſſet Auguſtinus a commendanda juxta leges charitatis ſecreta correctione, ac ab affirmando ibi malum mori, ubi contingebat, ſi ex canonum mandato etiam pro culpis canonicis, quamvis ſecretis, publica erat imponenda pœnitentia. Cum canonica delicta ad tria potiſſimum reſtringerentur, idololatriam nempe, homicidium, & adulterium, jam qui ad publicam pœnitentiam cogebantur, unius ex præfatis delictis rei denunciabantur, ac facillime ex circumſtantia temporis, perſonæ, ant loci, cujus gratia publicam quis ſubiret pœnitentiam, facillime vel detegi, vel poſſet maxime ſuſpicari: ex quo graviſſima ſequutura incommoda quis non videat? Neque ſatis etiam pœnitentium famæ conſulebatur, eo quod pœnitentiam publicam ultro eligerent etiam ii, qui nullo crimine erant culpabiles; cum etenim ii ſolerent ſpecialibus florere virtutibus, jam qui iis deſtituebantur & pœnitentiæ publicæ addicebantur, ſatis manifeſtabantur alicujus canonici criminis rei.

Ex iis infertur, quod ſi pœnitentia publica occulta etiam canonica delicta corrigebantur, non ſatis veras dici potuiſſe illas PP. loquutiones, quibus dicitur, Sacerdotes ſoli Domino indicare cauſas criminum, quas pœnitentes confitebantur, nec eſſe accuſatores apud homines: ſecretum adulterum Confeſſario ulcus oſtendere debere, ut curet *nullo alio conſcio*: non

habere

Digitized by Google

habere latentia peccata vindictam. His omnibus, aliiſque, quæ ex PP. objicit Jo. Parvus, reſpondet Natalis nulli quidem revelari potuiſſe a Sacerdotibus crimina, quæ audiebant; nullum præter ipſos debuiſſe conſcium eſſe ſecreti patrati criminis; & ſecreta delicta, quorum reus non ſe accuſabat, nullam ſubiiſſe vindictam: hæc vero non obſtare, quin Sacerdos poſſet ea publica pœnitentia punire. At ego putarem ſemper verum eſſe Sacerdotes non ſolum uni Deo crimina pateſeciſſe, ſed etiam hominibus; apud homines eorumdem dici potuiſſe accuſatores, ac proinde aliis a Confeſſario palam fieri, quoties etiam denegando abſolutionem, ut vult Natalis, coegiſſet eum, qui ſecreto peccaſſet, pœnitentiam publicam acceptare. Ipſa publica pœnitentia, ut paulo ante dixi, manifeſtaſſet hominibus vel idololatriæ, vel adulterii, vel homicidii crimen, ac ex circumſtantiis facillime quodnam ex iſtis criminibus patratum fuiſſet, innoteſceret. Ille autem potiſſimum quod ſecretum eſſet propalaret, qui denegando abſolutionem cogeret manifeſtum reddere publica pœnitentia.

Si etiam canones peccata occulta publica pœnitentia plectenda decreviſſent, fraternæ correctionis ordinem omiſſum cum Jacobo Parvo crederem; cum hunc ordinem ita Chriſtus inſtituerit, ut proximi famæ occulta correctione conſuleretur, quoadusque ad extorquendam emendationem non eſſet neceſſe illum ad eccleſiam deferre. Reſpondet Natalis ratione publicæ pœnitentiæ innotuiſſe quidem, eidem mancipatos graviſſimum, ſed occultum crimen perpetraſſe, at hoc notum factum fuiſſe ipſis volentibus & conſentientibus; ſiquidem cogi a Sacerdotibus non poterant, quamvis ipſi pœnitentes publicam pœnitentiam amplecterentur. At animadvertendum ita velle Natalem illos ſubire debuiſſe publicam pœnitentiam, ut ſi renuerent, abſolutio poſſet illis denegari, ut conſtat ex §. *Verum in conſilii*, &c. At quæ major coactio, quam nolle ſacramentali abſolutione donare illum, qui aliquid facere renuat? atque ita graviſſimum delictum occultum, quod non fuiſſet neceſſe ad emendationem manifeſtare, ratione publicæ pœnitentiæ non ſine pœnitentis infamia publicum evaſiſſet. Et quidem quamvis Deo ſatisfacere, & pœnitentiæ operibus proximos ædificare turpe non ſit, miror quomodo opinari potuiſſet Natalis non paſſurum famæ jacturam, qui publica pœnitentiæ opera peragendo, ſe vel idololatriæ, vel homicidii, vel adulterii crimine reum eſſe detegiſſet?

Neque hic ad rem eſt diſciplina Societatis Jeſu, in qua prætermiſſa privata monitione reus Superiori denunciatur, quamvis aliquam famæ jacturam debeat ſubire. Non eſt, inquam, ad rem, quia unuſquiſque volens & lubens Societatis leges profitetur; atque ita liberrima voluntate ſe ſubjicit illi regulæ, qua imponitur ipſius delictum Superiori denunciandum, atque ita juri ſuo renunciat. At in caſu noſtro pœnitens etiam ex ordine a Jeſu Chriſto præſcripto habens jus ad ſuam famam, cogeretur illi renuntiare, ni vellet ſacramentali abſolutione carere, unde non plena libertate ſuo juri renuntiando, debuiſſet ſe graviſſimi criminis reum manifeſtare; atque ita ordo fraternæ correctionis fuiſſet inverſus, quia cogeretur publicum facere ſuum delictum, quando ad ſui emendationem non fuiſſet neceſſarium.

Demum adverto facillime tunc futurum, ut pœnitentes occulta ſua crimina Sacerdoti non detegerent, ſi ſciviſſent publicam ſibi imponendam pœnitentiam. Omnes ſciunt quantum etiam modo quædam peccata, & maxime inhoneſta occultentur, quamvis apud eccleſiam prodenda non ſit pœnitentia. Quid ergo timendum non fuiſſet, ubi graviſſima peccata publica pœnitentia fuiſſent quodammodo detegenda? Mihi perſuadere non poſſum eccleſiam pœnitentes in tam graves anguſtias redigere voluiſſe.

Adverſam mihi ſententiam primo probat Natalis eo generali argumento, quod cum canones pœnitentiam publicam impoſuerint graviorum criminum reis, nuſpiam diſtinguendo inter crimina publica & occulta, non eſt cur hujuſmodi crimina a publicæ pœnitentiæ legibus excepta arbitremur. Sed reſpondendum, quod ſi hoc argumentum robur haberet, eodem modo punienda fuiſſent peccata publica & occulta, quia dum uni peccato pœnam decernunt, non aliam publico, aliam occulto crimini imponunt: & tamen ratio dictat peccata publica fuiſſe rigidiore pœna plectenda, publicam nempe illam reddendo, utpote quæ ſemper aliorum ſcandalum comitatur. Canones ergo quia erant breves agendorum regulæ, non poterant omnes exceptiones continere, & juxta uſum communem interpretabantur. Sed & falſum eſt canones inter publica & occulta crimina non diſtinxiſſe, ut ſtatim ab initio vidimus ex S. Baſilio. Sed & Concilium Vaſenſe I. an. 442. can. 8. ita ſtatuit: *Si Epiſcopus ſe tantum alieni ſceleris conſcium novit, quamdiu probare non poteſt, nihil proferat; ſed cum ipſo ad compunctionem ejus ſecretis correctionibus elaboret, illa quamdiu probari nihil poteſt, in communione omnium permanente*. Et Concilium Neocæſarienſe can. 4. peccatum ſola cogitatione commiſſum liberum declarat a ſubeunda publica pœnitentia. Etiam ratio, quæ affertur imponendæ publicæ pœnitentiæ, quia nempe crimina publice & cum multorum ſcandalo fuerunt perpetrata, demonſtrat ſacros canones pro peccatis prorſus occultis publicam pœnitentiam non decreviſſe. Ita habet Concilium Carthaginenſe III. can. 32. quem ſibi objicit Natalis in ſecunda objectione ad primam propoſitionem; nec umquam intelligere potui, qua ratione eidem reſpondendo ex eo inferat canone tam peccata publica, quam occulta publicæ ſubdita fuiſſe pœnitentiæ. Idem tradunt S. Auguſtinus, & S. Cæſarius, quos ſibi opponit Natalis in prima objectione, quibus addi poteſt S. Eligius hom. 16. in fine ubi ſic ait: *Vos propterea fratres mei, alloquimur, quos publica actio criminalis publicam cogit agere pœnitentiam*. Hæc & hujuſmodi elidit Natalis dicendo raro dari peccata, quæ in aliorum ſcandalum non ſint, v. g. complicis, etenim ob imponendam publicam pœnitentiam requirebatur peccatum, quod in ſcandalum fuiſſet aliorum, quia fuiſſet publica actione commiſſum; atque ita Concilium Carthaginenſe ſupra citatum illud vocat *publicum, & vulgatiſſimum crimen*. Et S. Cæſarius dicit fuiſſe peccatum, quod ſe prodebat *cum plurimorum afflictione, vel cum multorum deſtructione*; & S. Eligius ex publica actione criminali publicam infert pœnitentiam. Ubi ergo peccatum in ſecreto fuerat commiſſum cum paucorum ſcandalo, ſicut non ceſſabat eſſe ſecretum, ita a publica pœnitentia erat immune; quod non deſinit innuere S. Auguſtinus *ſerm. 82. alias 16. de verb. Domini c. 7.* his verbis: *Ergo corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipſa vero corripienda ſunt ſecretius, quæ peccantur ſecretius*.

Opponit deinde Natalis S. Ambroſii authoritatem, qua occulta crimina publica pœnitentia deleta fuiſſe aſſerit. Verum cum S. Ambroſius de eo loquatur, qui *propter Chriſtum ſtudioſe pœnitentiam egerit*, nil aliud ſignificaſſe puto, quam peccatores occultos ex pietatis impulſu ſeu de conſilio ſacerdotis, aliquando publicam pœnitentiam ſubiiſſe, ad quam tamen nego ex vi canonum adſtrictos fuiſſe. Dum vero addit: *Vola veniam reus ſperet, & petat cum lachrymis, &c.* explodit errorem Novatianorum, quem data opera in eo libro confutare aſſumpſerat, atque ita aſſeruit perfuncta pœnitentia veniam eſſe concedendam. Et quidem ſi quis diceret S. Ambroſium voluiſſe peccata occulta publicæ pœnitentiæ eſſe ſubjicienda, cum ibi generaliter de peccatis ſermonem habeat, dicere oporteret omnia indiſcriminatim peccata mortalia eidem pœnitentiæ addicta voluiſſe, quam diſciplinam viguiſſe in eccleſia negat idem Natalis, Morinus, &c.

Sed neque epiſtola Innocentii I. ad Victricium convincit, ut putat Natalis occulta crimina fuiſſe publica pœnitentia delenda. Innocentius igitur non fuit interrogatus de ſecreta aut publica pœnitentia peragenda, ſed an expectanda eſſet mors illius, cui Monialis ſe clam conjunxerat, ut pœnitentiæ addiceretur, ſicut expectabatur, dum publica nuptiarum figura intervenerat; & Innocentius reſpondit in utroque caſu expectandam eſſe mortem complicis. Sed & illud addendum perperam id adduci in exemplum criminis vere occulti, quod dixi ſacros canones publicæ pœnitentiæ non addixiſſe. Quamvis igitur nuptiæ illæ dicantur clanculo celebratæ, quia in facie eccleſiæ ma-

trimonium

trimonium non fuerat contractum, non tamen revera occultæ dici poterant, cum impoſſibile foret multis non innotuiſſe, cum viderent Monialem apud virum manere, unde legi publicæ pœnitentiæ eſſe poterant obnoxiæ.

Minoris momenti ſunt quæ deinde opponit ex S. Auguſtino; nil aliud etenim ex eis inferre licet, quam peccata occulta fuiſſe poſtea publicæ addicta pœnitentiæ, quando ex aliorum delatione publica evadebant. At hoc quis negare audeat? Cæterum etiam qui cum ſcandalo peccaverant, ſed nec deferebantur, nec patrati criminis convincebantur, aliquando pœnitentiam publicam vel ex ſua pietate, vel ex ſui Sacerdotis conſilio ſubibant; & de his loquens S. Cæſarius Arelatenſis *hom.* 1. *inter* 14. quas edidit Baluzius, ita ait: *Ille qui pœnitentiam publice accepit, poterat eam ſecretius agere; ſed credo conſiderans multitudinem peccatorum ſuorum, videt ſe contra tam gravia peccata ſolum non poſſe ſufficere, ideo adjutorium totius populi cupit expetere.*

Ad ea vero quæ opponit Natalis ex S. Leone, reſpondendum optime dici poſſe S. Leonem loquutum de Idololatria, vel homicidio publico &c. dum dicit hujuſmodi reos non eſſe ad communionem admittendos, niſi per publicam pœnitentiam. Nec obeſt Natalem obſervaſſe, quod ſi homicidia fuiſſent publica, capitali ſupplicio fuiſſent vindicata; nam ultraquamquod poterat hæc pœna evadi, ſi ad Judicem, licet publica eſſent, non deferebantur, vel non ſatis probabantur, adhuc poterant a Principe condonari, quod primis illis temporibus facile obtinebatur vel numerando ipſi Principi, ſeu parti læſæ pecuniam, vel intercedentibus apud Principes Epiſcopis, ut obſervat S. Auguſtinus *ep.* 153. *alias* 54. *ad Macedon.* Poterat etiam delinquens pœnam evadere ad eccleſiam confugiendo, ut ex Concilio Remenſi c. 7. an. 630. celebrato. Ubi ergo eveniſſet homicidium legum civilium ſeveritate non plecti, adhuc nonniſi peracta publica pœnitentia ad communionem non erat reus admittendus.

Ad illud quod addit Natalis ex eodem Pontifice reſpondeo, ibi S. Leonem improbare tantum publicam confeſſionem, quia de eadem tantum agebatur. Silet de publica pœnitentia, quia de ea non erat quæſtio. Verum ratio improbandæ publicæ confeſſionis vigebat etiam pro improbanda publica pœnitentia pro peccatis occultis infligenda, nam primam condemnat *ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, quibus poſſunt legum conſtitutione percelli. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia pœnitentis.*

Demum nullius ſunt roboris, quæ tandem ad confirmandam ſuam propoſitionem adducit Natalis. Dum dixi igitur ex antiqua eccleſiæ diſciplina ſecreta delicta non fuiſſe publicæ pœnitentiæ addicta, loquutus ſum de ſecretis delictis, quæ & ſecreta perſeverabant, cum ſoli patefierent ſacerdoti ſacramentali abſolutione delenda. Ubi vero publica evadebant vel ex aliorum teſtimonio, vel ex propria & ſpontanea confeſſione, minime nego ratione talium delictorum potuiſſe Clericos deponi, & laicos publicæ addici pœnitentiæ. Porro exempla, quæ habet Natalis unice probant delicta, quæ poſtea publica fiebant, fuiſſe publica pœna mulctata. Sed & Natalis argumentum adverſus ipſum retorquendo, obſervo Concilia clericos deponendos voluiſſe propter ea crimina, propter quæ laici excommunicantur; unde Concilium Rotomagenſe ait: *Pro tanto habetur ſacerdotem ab officio removere, pro quanto laicum a communione ceſſare. Nam unde laici excommunicantur, inde Presbyteri ab officio altaris ſubmoventur.* Similia habet Conventus Piſtenſis ſub Carolo Calvo *can.* 20. At laici propter peccata prorſus occulta non excommunicabantur. Et Concilium Neocæſarienſe *can.* 9. poſtquam dixit Presbyterum offerre non debere, ſi confeſſus fuerit crimen, quod poſt ordinationem perpetraverat, ſubdit: *Si de ſe non fuerit confeſſus, & argui manifeſte nequiverit, poteſtatis ſuæ judicio relinquatur.* Si ergo ubi crimen occultum perſeverabat, clericus in ſuo gradu poterat permanere, neque laicum ob hujuſmodi crimen publicæ ſubditum pœnitentiæ dicere ex Natalis argumento debemus.

Reſtat modo quædam generaliter obſervare, ad hoc diſciplinæ caput magis elucidandum. Primum eſt quædam teſtimonia PP. afferri a contrariæ opinionis Aſſertoribus, & præcipue a Morino, quæ ſi recte expendantur, nil aliud probant, niſi de peccatis ſincere eſſe pœnitendum, eaque clavibus eccleſiæ eſſe ſubjicienda. Quod ſi aliquis contendat PP. voluiſſe ex canonum præſcripto etiam ſecreta peccata antiquitus publica pœnitentia fuiſſe punita, nullum profecto reperire erit peccatum, quod ab eadem eſſet immune, quod tamen verum non eſſe Natalis, Morinus, aliique fatentur.

Deinde obſervandum, quod etſi PP. tam vehementer adhortentur peccatores, ut depoſito pudore in conſpectum eccleſiæ prodeant, non proinde ſequitur ex jure canonum publicam pœnitentiam a prorſus occultis peccatoribus ſubeundam fuiſſe. Primo, bene hortari potuerunt ad verecundiam excutiendam, licet ſecreta eſſet confeſſio, & ſecreta futura eſſet pœnitentia, ſicut modo facere non deſinunt ſacri concionatores. Secundo, illa adhortatio dirigi potuit, ut excitarent fideles ad id quod ex eccleſiæ quidem præcepto faciendum non eſſet, ſed quod tamen efficacius eſſet ad Deo ſatisfaciendum, cum tunc etiam ſponte publicam ſubirent pœnitentiam. Tertio, adhortari poterant ad verecundiam dimittendam, quamvis ageretur de peccatis, quæ vellent canones publicæ pœnitentiæ addicta. Cum etenim ad hanc pœnam imponendam ſuffecerit, ut non amplius ſecreta dici poſſent, quia nempe non ſolum complici, ſed aliis etiam innoteſcebant, vel quia ex facto ipſo apparebant, qua ratione apud S. Baſilium can. 22. apparebat crimen occultum raptoris, mulierem apud ſe retinendo, adhuc reſtabat illum gravem vincere pudorem, quo pœnitentes erant ſuffundendi, dum ratione publicæ pœnitentiæ univerſæ eccleſiæ graviſſimi criminis reos ſe prodere adigebantur.

Tertio non prætereundum quandoque PP. eodem modo loqui de pœnitentia pro peccatis publicis & occultis, quia eadem pro iis imponi poterat dempta ſolemnitate.

DISSERTATIO VII.

De Abſolutionis denegatione, in ſupremo vitæ diſcrimine, quorumdam criminum reis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum primis Eccleſiæ Sæculis, & tertio præſertim negata ſit Abſolutio Sacramentalis quibuſdam criminibus?

CEnſent viri quidam eruditi, idololatriæ, homicidii, & mœchiæ reis, Pacem, Communionem, ſeu Abſolutionem Sacramentalem a florentiſſimis Eccleſiis, Romana ſcilicet, Carthaginenſi, & Hiſpanicoſi eſſe negatam, in ſupremo etiam vitæ diſcrimine: eamque ſententiam validiſſimis argumentis ſibi probare videntur. Nos quid ea de re ſentiamus, quanta fieri poterit perſpicuitate, ſequentibus Propoſitionibus exponemus.

PROPOSITIO I.

Canonicorum criminum reis, in ſupremo vitæ diſcrimine, Abſolutio Sacramentalis negata eſt, ſi in infirmitate dumtaxat Pœnitentiam poſtulaſſent.

Probatur primo ex S. Cypriano, Epiſtola 52. ad Antonianum: *Idcirco*, inquit, *Frater chariſſime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed morbi urgentis admonitio compellit; nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit*

gitavit eſſe moriturum. Porro nomine communicationis & pacis, non Communionem tantum Euchariſticam, ſed Abſolutionem a peccatis intelligi manifeſtum eſt, quia peccatores illi, non delicti Pœnitentia duci, ſed mortis metu ad eam poſtulandam compelli ſupponebantur. Iis autem quibus nullus ſupponebatur ineſſe veræ Pœnitentiæ ſenſus, Abſolutionem fuiſſe denegatam, exiſtimare par eſt.

Probatur ſecundo ex Concilio Arelatenſi Primo, quod anno Chriſti 314. celebratum eſt, cuique ducenti Epiſcopi interfuerunt, Canone ultimo, quo ſic decernitur: *De his qui apoſtatant, & numquam ſe ad Eccleſiam repræſentant, ne quidem Pœnitentiam agere quærunt, & poſtea infirmitate correpti, petunt Communionem, placuit eis non dandam Communionem, niſi revaluerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ*. Certe Abſolutio Sacramentalis non conceditur, niſi iis qui dignos Pœnitentiæ fructus egerint; ut enim ait Sanctus Gregorius ſeu potius alius Author Commentarii in librum Regum ſub ejus nomine editi, libro 6. in cap. 15. primi Regum: *In fructu, non in foliis, aut ramis, Pœnitentia cognoſcenda eſt. Quaſi arbor quippe bona voluntas eſt. Confeſſionis ergo verba, quid ſunt aliud niſi folia? Non ergo nobis folia propter ſeipſa, ſed propter fructum expetenda ſunt; quia idcirco omnis Confeſſio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, fructu ſterilem maledixit, quia Confeſſionis ornatum non recipit ſine fructu afflictionis*. Cum igitur Concilium Arelatenſe Apoſtatis, qui infirmitate correpti, Communionem petunt eam propterea neget, quod fructus dignos Pœnitentiæ non egerint; non de Communione tantum Euchariſtica, ſed etiam de Abſolutione a peccatis, intelligendum eſt.

Probatur tertio ex Innocentio Primo Pontifice Max. Epiſtola 3. ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum data, cap. 2. Hanc Summo Pontifici propoſuerat quæſtionem Exuperius: *Quid de his obſervari oporteat, qui poſt Baptiſmum, omni tempore, incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitentiam ſimul, & reconciliationem Communionis expoſcunt*. Dupliciter illam quæſtionem ſolvit Innocentius, & ſecundum antiquum Eccleſiæ morem, veteremque Diſciplinam; & ſecundum recentiorem. Secundum antiquum morem, his verbis; *De his obſervatio prior durior; poſterior, interveniente miſericordia, inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, ſed Communio negaretur*. Durioris iſtius Diſciplinæ ſubjungit rationem: *Nam cum illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne Communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non revocaret a lapſu, negata merito Communio eſt, conceſſa Pœnitentia, ne totum penitus negaretur, & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio*.

Poſteriorem, & inclinatiorem obſervationem ſic deſcribit Innocentius: *Sed poſtquam Dominus noſter pacem Eccleſiis ſuis reddidit, jam depulſo terrore, Communionem dari obeuntibus placuit, & propter Domini miſericordiam quaſi Viaticum profecturis, & ne Novatiani hæretici negantis veniam, aſperitatem & duritiem ſubſequi videamur*. Tandem quæſtioni ab Exuperio propoſitæ hæc Innocentius applicat: *Tribuetur ergo cum Pœnitentia extrema Communio, ut homines hujuſmodi vel in ſupremis ſuis pœnitentes, miſerante Salvatore noſtro a perpetuo exitio vindicentur*.

Sane Innocentium per Communionem & Viaticum intelligere Abſolutionem a peccatis, evidentiſſimum eſt. Eam enim tandem conceſſam eſſe dicit iis, qui Pœnitentiam in extremis tantum poſtulaverant, ne duritiem Novatiani ſequi videretur Eccleſia. At controverſia Novatianos inter & Catholicos intercedebat, non de negatione Communionis Euchariſticæ tantum, ſed de negatione Abſolutionis Sacramentalis, & veniæ.

2. Illa Communio a perpetuo exitio vindicabat, (inquit Innocentius) erat igitur Abſolutio a peccatis.

3. Sancti Cypriani ætate, quam ſpectaviſſe videtur Innocentius, Abſolutio ab Euchariſtica Communione nullo ſejungebatur intervallo: igitur ſi Euchariſtia denegata eſt iis, qui Pœnitentiam in extremis flagitabant, negata etiam illis eſt Abſolutio. Antecedens conſtat ex Sancto Cypriano, apud quem pacem dare, & Euchariſtiam porrigere, prorſus idem ſignificant. *Cenſuimus* (inquit Epiſtola 54.) *eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed pœnitentiam agere, & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe, & eos ad prælium, quod imminet, armari, & inſtrui oportere: at vero nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt, nec morientibus, ſed viventibus, communicatio a nobis danda eſt; ut quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus; ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus. Et cum ad hoc fiat Euchariſtia, ut accipientibus poſſit eſſe tutela; quos tutos eſſe contra adverſarium volumus, munimento Dominicæ ſaturitatis armemus. Nam quomodo docemus, aut provocamus eos in Confeſſione nominis Sanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis Chriſti Sanguinem denegamus?*

4. Fruſtra dixiſſet Innocentius, priorem obſervationem duriorem, poſteriorem vero inclinatiorem, niſi prior Diſciplina denegaſſet Abſolutionem a peccatis, iis qui in mortis periculo conſtituti Pœnitentiam primum poſtulabant: quia ut Abſolutio a peccatis ſine Communione tribueretur, non ſolum Innocentii ævo, ſed multis poſt Sæculis, ſæpius obſervatum eſt; & etiamnum in Galliis erga criminum capitalium reos ad mortem damnatos obſervatur.

Denique prior illa obſervatio vigebat, inquit Innocentius, *Ne Communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non revocaret a lapſu*. Secundum priorem itaque Diſciplinam non reconciliabantur, nec abſolvebantur a peccatis. Ex his collige, fruſtra viros quoſdam eruditos contendere Abſolutionem Sacramentalem nullo in caſu negatam fuiſſe ab Eccleſia. Sed collige rurſus eos abuti authoritate Innocentii, qui ex ea probare nituntur Eccleſiam Romanam idololatris, homicidis, & mœchis, Abſolutionem a peccatis in ſupremo vitæ diſcrimine negaſſe: cum aliam omnino hypotheſim ſpectet laudatus Pontifex, & de iis tantum loquatur *qui poſt Baptiſmum omni tempore incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo vitæ ſuæ, Pœnitentiam ſimul & reconciliationem Communionis expoſcunt*.

Objiciet quiſpiam. Non eſt exiſtimandum veterem Eccleſiam in eo errore fuiſſe, quem in Novatiano damnavit: atqui ſi denegaſſet Abſolutionem moribundis, in eo errore fuiſſet, quem in Novatiano damnavit. Nuſquam itaque Abſolutio a peccatis denegata eſt Lapſis ab Eccleſia, ſed Euchariſtica tantum Communio.

Reſpondeo diſtinguo minorem. Si denegaſſet Abſolutionem moribundis Pœnitentia functis, concedo; moribundis Pœnitentiam in extremis dumtaxat poſtulantibus, nego. Itaque iſtud erat diſcrimen inter duriorem illam veteris Eccleſiæ Diſciplinam, & errorem Novatianorum: quod illi Hæretici Lapſis quocumque in caſu Abſolutionem ab Eccleſia poſſe concedi inficiarentur, etiamſi plenam Pœnitentiam egiſſent: quia capitalia delicta, idololatriam ſcilicet, homicidium, mœchiam, & quæcumque mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, pertinaciter contendebant irremiſſibilia eſſe, nec ad illorum remiſſionem extendere ſe Eccleſiæ Claves. At Vetus Eccleſia Lapſis Pœnitentia legitima functis, vel eam dum ſani eſſent, poſtulantibus, & agere ferventer incipientibus, non negabat Abſolutionem; ſed iis ſolum qui in ſupremo vitæ diſcrimine ad Sacerdotes confugiebant, & Pœnitentiam ac reconciliationem ſimul flagitabant. Nec abſque ratione illam erga Peccatores, Pœnitentiam ad exitum uſque ſuum differentes, ſeveritatem exercebat Eccleſia: Supponebat enim vix converſionem ſic dilatam, veram, ſinceram & legitimam eſſe, quia mortis metu frequentius, quam odio peccati, & Dei ſuper omnia amore compellebantur ad Pœnitentiam in his anguſtiis flagitandam, ut ex Sancto Cypriano conſtat: *Rogare illos*, inquit, *non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit*.

Hinc Eccleſia, etiam poſtquam priorem illam ſeveritatem mitiori Diſciplina emollivit, & conceſſit Abſolutionem etiam illis qui imminente mortis periculo illam rogaverant, & converſionem ad illas uſque

Dubia corum versio ac Pœ tentan ſemper bunt E ſia, q ad h mortis lans lerant

Sic pœnitentes & abſolutos in extremis, immo & Euchariſtia donatos, ſi convaluiſſent, publicæ Pœnitentiæ iterum ſubjiciebat.

que diſtulerant anguſtias, ſignificavit ſe vehementer dubitare de hujuſce converſionis & pœnitentiæ ſinceritate, necnon de Abſolutionis efficacia, propter probabilem indiſpoſitionem Pœnitentis. Unde ſic Pœnitentes, & abſolutos in extremis, immo & Euchariſtia donatos, iterum Pœnitentiæ publicæ, ſi convaluiſſent, ſubjecit. Id conſtat primo ex Sancto Gregorio Nyſſeno in Epiſtola Canonica ad Letoium, Canone 1. quo ubi Apoſtatæ a fide, Pœnitentiæ tempus vitam omnem præſcripſit, hæc ſubjungit: *In hora autem ſui e vita exceſſus, Sacramenti Communionis erit particeps. Sin autem contigerit, ut is præter ſpem vivat, in eodem rurſus vivet judicio, myſticorum Sacramentorum ad vitæ exitum uſque expers.*

Secundo idem conſtat ex Concilio Carthaginenſi Quarto, Canone 76. quo decernit, ut is qui Pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate fuerit, vel in phreneſim verſus, dantibus teſtimonium, qui eum audierunt, accipiat Pœnitentiam: *Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia.* Et mox addit: *Si ſupervixerit, admoneatur a ſupradictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum; & ſubdatur ſtatutis Pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui Pœnitentiam dedit, probaverit.* Et poſtquam Canone 77. decrevit, ut *Pœnitentes qui in infirmitate ſunt, Viaticum accipiant:* hæc addit Canone 78. *Pœnitentes, qui in infirmitate Viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos, ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint.*

Tertio idem conſtat ex Concilio Arauſicano Primo, Canone 3. ita decernente: *Qui recedunt de corpore, Pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari. Quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundum definitiones Patrum, qui hujuſmodi Communionem congruenter Viaticum nominarunt. Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine Pœnitentium, & oſtenſis neceſſariis Pœnitentiæ fructibus, legitimam Communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.* Vocant illam Communionem legitimam Patres: quaſi legitimam non eſſe ſuſpicarentur, quæ infirmis Pœnitentiam imminente obitu, aut vi morbi premente, flagitantibus data erat.

Quarto idem conſtat ex Concilio Epaonenſi, Canone 36. cujus hæc ſunt verba: *Ne ullus ſine remedio, aut ſpe veniæ ab Eccleſia repellatur, neve ulli, ſi aut pœnituerit, aut ſe correxerit, ad veniam redeundi aditus obſtruatur. Sed ſi cui forſitan diſcrimen mortis immineat, damnationis conſtituta tempora relaxentur. Quod ſi ægrotum accepto Viatico revaleſcere fortaſſe contingit, ſtatuti temporis ſpatia obſervare convenit.*

Verum Pœnitentiæ in extremis actæ, & conceſſæ abſolutionis incertum effectum, habita ratione indiſpoſitionis quæ frequentius ineſt Pœnitentis animo ad has anguſtias redacti, luculenter exponit Sanctus Auguſtinus, ſeu alius Author Sermonis inter Auguſtinianos olim 57. de Tempore, cujus ſtylus a Sancti Cæſarii Arelatenſis ſtylo parum diſtare mihi videtur. *Parum eſt*, inquit, *peccatorem pœnitere, niſi pœnitentiam peregerit. Ad emendanda enim crimina vox pœnitentis ſola non ſufficit: Nam in ſatisfactione ingentium peccatorum, non verba tantum, ſed opera quæruntur. Datur quidem etiam in extremis pœnitentia, quia non poteſt denegari: ſed authores tamen eſſe non poſſumus, quod qui ſic petierit, moreatur abſolvi: Quomodo enim agit pœnitentiam lapſus? Quomodo agit pœnitentiam in extremis vitæ finibus conſtitutus? Quomodo pœnitentiam agere poſſit, qui nulla jam pro ſe opera ſatisfactionis operari poteſt? Et ideo pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma eſt. Pœnitentia, quæ a moriente tantum petitur, timeo ne ipſa moriatur.* Ex libro 50. Homiliarum Homilia 41. *Qui egerit veraciter pœnitentiam*, inquit, *& ſolutus fuerit a ligamento, quo erat obſtrictus, & a Chriſti Corpore ſeparatus, & bene poſt pœnitentiam vixerit, ſicut ante pœnitentiam vivere debuit, poſt reconciliationem quandocumque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur, a populo diaboli ſeparabitur. Si quis autem poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit; ſed non præſumimus, quia bene hinc exit. Non præſumo, non vos fallo, non præſumo. Fidelis bene vivens, ſecurus hinc exit. Baptizatus ad horam, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam, & reconciliatus, cum ſanus eſt, & poſtea bene vivens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Unde ſecurus ſum, & ſecurus ſum, & do ſecuritatem: Unde non ſum ſecurus, pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum.*

Cum itaque Eccleſia ſemper dubitaverit de valore Pœnitentiæ in extremis actæ, & de abſolutionis tunc conceſſæ efficacia, habita ratione ſtatus, ad quem redactus eſt his in anguſtiis peccator, quia potius dimitti videtur a peccato, quam dimittat ipſe peccata, illiſque renuntiet, ut ait ibidem Sanctus Auguſtinus; *Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipſam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa:* Mirum nemini eſſe debet, quod vetus Eccleſia præſumens converſionem illorum, qui in extremis dumtaxat poſiti, ſeu gravi infirmitate correpti, Pœnitentiam poſtulabant, veram ac ſinceram forte non eſſe, illis Abſolutionem Sacramentalem negaverit.

PROPOSITIO II.

Quidam Epiſcopi Africani ad Sanctum Cyprianum, mœchis, etiam in exitu, Abſolutionem Sacramentalem negaverunt: quam idololatris, & homicidis negaſſe conſequenter videntur.

Probatur prima pars ex Sancto Cypriano, Epiſtola 52. ad Antonianum data, in qua hæc habet: *Et quidem apud Anteceſſores noſtros quidam de Epiſcopis iſtic in provincia noſtra, dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt; non tamen a Coepiſcoporum ſuorum collegio receſſerunt, aut Catholicæ Eccleſiæ unitatem, vel duritiæ, vel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt; ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de Eccleſia ſepararetur. Manente concordiæ vinculo, & perſeverante Catholicæ Eccleſiæ individuo ſacramento, actum ſuum diſponit & dirigit unuſquiſque Epiſcopus, rationem propoſiti ſui Domino redditurus.*

Probatur ſecunda pars. Non eſt veriſimile quod minoris delicti reis Abſolutionem Sacramentalem in exitu negaverint illi Antiſtites, & eam conceſſerint illis, qui in majora crimina lapſi erant: Atqui idololatria & homicidium graviora ſemper crimina habita ſunt fornicatione & adulterio. Nam idololatriam Tertullianus vocat, *Principale crimen generis humani, ſummum ſæculi reatum, totam judicii cauſam. Summum delictum*, ſæpe vocat S. Cyprianus: Aliquando *graviſſimum & extremum; ingens & immenſum*, Presbyteri & Diaconi Romani ad Sanctum Cyprianum ſcribentes. Cum itaque Epiſcopi Africani pacem, ſeu Abſolutionem Sacramentalem mœchis, etiam in ſupremo vitæ diſcrimine negaverint, videntur conſequenter eam negaſſe idololatris & homicidis.

Lib. de Idol. n.1.

S. Cyprian. Ep.10. & 11. & 12. & lib. de Lapſis.

Ne tamen exiſtimes Epiſcopos illos in eodem luto cum Novatianis hæſiſſe. Nam abſolutionem mœchis, homicidis, & idololatris non negarunt, *deſperatione indulgentiæ, ſed rigore diſciplinæ*, (ut Sanctus Auguſtinus in ſimili cauſa loquitur, Epiſtola 50.) Sicut ergo Eccleſiæ Gallicanæ diſciplinam, qua criminum capitalium reis ad mortem damnatis abſolutionem denegabat ad annum uſque 1396. quo hanc conſuetudinem Carolus Sextus Rex Chriſtianiſſimus, Cleri, Procerumque precibus annuens, abrogavit Edicto dato Pariſiis 4. Nonas Februarii, nemo Novatianiſmi jure inſimulaverit: ita nec Africanorum Antiſtitum ſeveritatem. Illi enim Eccleſiam poteſtatem habere peccata remittendi mœchis, homicidis, & idololatris credebant; ſed nolebant ea uti, ut iſtius diſciplinæ rigore homines a tam gravibus peccatis deterrerent.

Hoc edictum Caroli Sexti integrum refert Fontano, tom. 1. Edictorum & conſtitutionum Regum Franciæ, Tit. 68. n.1.

Digitized by Google

PROPOSITIO III.

Nulla Orientis Eccleſia, nec celeberrima Occidentis, ut Romana, Carthaginenſis, Hiſpanienſis, & cætera Pacem, ſive Abſolutionem Sacramentalem Lapſis Pœnitentia functis unquam denegarunt.

Probatur prima pars exemplo Sancti Joannis, qui omnes Aſiæ fundavit, rexitque Eccleſias, illiſque & fidei, & diſciplinæ regulas tradidit. Illius celebre factum ex Clemente Alexandrino refert Euſebius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. Res ita ſe habuit. S. Joannes ex Inſula Pathmo reverſus, cum Aſiæ luſtraret Eccleſias, Adoleſcentem ingenuum & venuſtum intuitus, cum urbis Epiſcopo commendavit, Mandato Apoſtolico morem gerens Antiſtes, illum pie inſtituit, ac Baptiſmo initiavit; ſed cum erga illum de priſtinis curis nonnihil remiſiſſet, a pietate Juvenis defecit, atque a ganeonibus depravatus, dux prædonum evaſit, & in omne flagitiorum genus præceps ruit. Illam forte civitatem luſtrans Sanctus Joannes, chariſſimum ab Epiſcopo repetiit depoſitum: a quo miſerrimi adoleſcentis lapſum cum didiciſſet, equum aſcendit, & itineris duce aſſumpto, confeſtim perrexit ad locum quem prædo cum nefaria ſui ſimilium turba inſederat. Illum ut conſpexit perditiſſimus Juvenis, fugam arripuit. Ipſum vero pro viribus inſecutus Apoſtolus, his verbis revocavit ad Pœnitentiam. *Quid fili, me tuum ipſius Patrem, inermem, & ætate confectum fugis? Miſerere laboris mei, ne formides: adhuc tibi ſalutis ſpes reliqua eſt: Ego Chriſto pro te reddam rationem: & ſi ſit opus, pro te lubens mortem oppetam, ſicut Dominus pro omnibus nobis: pro tua anima meam dabo. Conſiſte, crede; Chriſtus me miſit ad te.* Hæc audiens dux ille prædonum, *Oculis primum humi defixis conſtitit, deinde arma abjecit: tum horrore perfuſus, graviter & acerbe lamentatus eſt. Senem ad ſe adventantem complexus, fletu & mœrore, quoad poterat, pro culpa ſatisfecit: & dextera ſola occultata, lachrymarum unda ſecundo baptizatur. Apoſtolus rata & conſtanti aſſeveratione, ei ſe a Servatore veniam precibus ſuis impetraturum pollicetur: atque ad genua accedens, ipſam manum dexteram, tamquam aqua pœnitentiæ ablutam, purgatamque oſculatus, illum ad Eccleſiam reducit. Crebris item precibus Deum pro illo invocat, continuis jejuniis una cum eo ſe macerat, variis divinæ ſapientiæ ſententiis ejus animum quaſi quibuſdam lenociniis mitigat, tranquillatque: neque prius, ut fertur, inde deceſſit, quam illum Eccleſiæ reſtituiſſet.* Ex cujus hiſtoriæ ſerie colligitur, Sanctum Joannem Evangeliſtam non tradidiſſe Orientalibus Eccleſiis morem, ac diſciplinam abſolutionis denegandæ idololatriæ, homicidio, & mœchiæ, ſiquidem illum prædonum ducem multis homicidiis inquinatum, aliiſque nefariis facinoribus pollutum, poſt brevem pœnitentiam Communioni reſtituit. Verum nec alii Apoſtoli tam duram Eccleſiis diſciplinam tradiderunt ut conſtat exemplo inceſtuoſi Corinthii, quem Sanctus Paulus poſt annuam Pœnitentiam abſolvit. (2. Cor. 2. cap.)

Probatur ſecundo ex libro 2. Paſtoris, Mandato 4. ubi Pœnitentia, & poſt Pœnitentiam venia, ex Angeli mandato quibuſlibet peccatis, & mœchiæ ſigillatim conceditur. Ejus verba refert Clemens Alexandrinus libro 2. Stromatum. Cum ergo liber ille maximo in pretio eſſet apud Eccleſias primis Sæculis, non videtur probabile quod Lapſis abſolutionem in exitu negaverint.

Probatur tertio teſtimonio Sancti Irenæi lib. 1. adverſus Hæreſes, cap. 9. ubi refert mulieres quaſdam a Marco hæreſiarcha conſtupratas, exomologeſi facta, in Eccleſiam receptas fuiſſe.

Probatur quarto ex Sancto Dionyſio Alexandrino, in Epiſtola ad Fabium, cujus fragmentum refert Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 36. in qua Serapionis hiſtoriam narrans, & de Sacerdote loquens ad quem ille in extremis conſtitutus puerum miſerat, hæc habet: *Quoniam a me mandatum dabatur, ut qui jam eſſent vita emigraturi, Sanctorum Myſteriorum [dummodo peterent, & vel maxime ſi antea, dum integra valetudine erant, ſupplices petiviſſent] participes fierent; ſicque cum pace dimiſſi, & bona ſpe confirmati, ex hac luce decederent: puero exiguam quamdam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens ut eam madefactam in os Senis infunderet.* Serapion porro idolis immolaverat, & publicam propterea peragebat Pœnitentiam. Idololatris igitur, aliorumque canonicorum criminum reis, in Eccleſia Alexandrina, abſolutio concedebatur & venia, ſi Pœnitentia functi eſſent.

Probatur quinto ex Canonibus, qui dicuntur vulgo Apoſtolici, quorum quinquageſimus primus hæc habet; *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter a peccato revertentem non recipit, ſed rejicit, deponatur: quoniam Chriſtum moleſtia afficit, qui dixit: Gaudium eſt in cœlo propter unum peccatorem pœnitentiam agentem.*

Et Canone ſexageſimo ita decernitur: *Si adverſus Fidelem aliqua accuſatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibitæ actionis, & convictus fuerit, ad Clerum ne provehatur.* Certe ſi mœchi in perpetuum a Communione pulſi fuiſſent, non fuiſſet timendum, nec ſingulari Canone cavendum, ne ad Clerum promoverentur.

Et Canone 61. ſtatuitur ut *ſi quis Clericus propter metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel Heretici negaverit, ſiquidem nomen Chriſti, ejiciatur: ſi autem nomen Clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, ut Laicus recipiatur.* Igitur qui graviſſimum crimen commiſerat negationis Chriſti abſolutione donabatur, & communione Laica: multo magis illi qui minus gravia crimina perpetraverant, ut homicidium, vel fornicationem.

Probatur ſexto ex Concilio Nicæno, Canone 13. ita ſanciente: *De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regulariſque ſervabitur, ita ut ſi quis egreditur e corpore, ultimo & maxime neceſſario Viatico minime privetur.* Ante Concilium itaque Nicænum, jam ab antiquo, lege lata ab Eccleſia ſtatutum erat, obſervatumque, ut nullus in exitu, privaretur ultimo & maxime neceſſario Viatico. Atqui Viaticum maxime neceſſarium eſt abſolutio a peccatis, non autem Euchariſtia; de qua poſtmodum Patres eodem Canone ita decernunt: *Generaliter autem omni cuilibet in exitu poſito, & poſcenti ſibi Communionis gratiam tribui, Epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debebit.* Tribus igitur primis Eccleſiæ ſæculis, abſolutio non denegabatur Lapſis quibuſcumque Pœnitentia functis, in Eccleſia præſertim Orientali.

Porro quod Viatici nomine abſolutionem intellexerint Nicæni Patres, conſtat ex Arauſicano Concilio Primo, Canone 3. ita decernente: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari, ſecundum definitiones Patrum, qui hujuſmodi Communionem congruenter Viaticum nominarunt.*

Dices. Communio quæ ſine reconciliatoria manus impoſitione tribuebatur, non erat abſolutio a peccatis: igitur tum Nicæni, tum Arauſicani Patres abſolutionem Lapſis moribundis denegandam ſanxerunt: & ante iſta Concilia diſciplina illa in Eccleſia obſervabatur.

Reſpondeo, reconciliationem duplicem eſſe diſtinguendam, juxta Canones, primam & minimam, ultimam & maximam. Prima jus Communionis ſimplicis reſtituebat, id eſt, Pœnitentes corpori Eccleſiæ redintegrabat, ſolvebat peccatorum vinculis, & omnium rerum, Euchariſtiæ dumtaxat & Oblationum uſu excepto, concedebat ſocietatem. Altera jus percipiendæ Euchariſtiæ, & communicandi Altari tribuebat, quæ vocabatur, *Legitima Communio*. Ex Canone igitur Arauſicano perſpicuum eſt, Pœnitentem imminente obitu, prima, & minima reconciliatione donari potuiſſe, ſeu juri ſimplicis Communionis reſtitui, quæ ſine ſolemni manuum impoſitione, ad ſalutem ſufficeret, ſeu abſque ultima illa, & maxima reconciliatione. Enimvero major illa reconciliatio eo tantum nomine dabatur, ut Pœnitenti jus redderetur ad Euchariſtiam: ideoque cum Pœnitenti, qui extremum ſpiritum mox efflaturus erat, negata Euchariſtia eſt, eidem quoque ultima & maxima negata eſt reconciliatio. Unde poſtquam Synodus Arauſicana ſanxit, ſine

manus

Digitized by Google

manus impoſitione reconciliatoria dari poſſe communionem, quæ morientium ſufficiat conſolationi, ſive quæ ſit ad eorum ſalutem ſufficiens addidit; *Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine Pœnitentium, ut oſtenſis neceſſariis Pœnitentia fructibus, legitimam Communionem*, id eſt, Euchariſtiam, *cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant*.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, de Eccleſia ſcilicet Romana, ex Epiſtolis Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum; præſertim ex Epiſtola 2. qua Lapſorum cauſſas io ſuſpenſo manere decernit ad novi uſque Pontificis electionem, iiſque interim pacem dari prohibet, exceptis tamen illis qui in ſupremo vitæ diſcrimine conſtituti fuerint, quibus Abſolutionem dari jubet acta Pœnitentia, id eſt, ſi Poenitentiam antea agere cœpiſſent, & in ejus curriculo, morbo lethali corriperentur. Cujus, inquit, *temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes, diu & quidem multi & quidem cum quibuſdam Epiſcopis vicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex aliis Provinciis longe poſitis perſecutionis iſtius ardor ejecerat, ante conſtitutionem Epiſcopi nihil innovandum putavimus, ſed Lapſorum curam mediocriter temperandam eſſe credimus; ut interim dum Epiſcopus dari a Deo nobis ſuſtinetur, in ſuſpenſo eorum qui moras poſſunt dilationis ſuſtinere, cauſſa teneatur: eorum autem, quorum vitæ ſua finem urgens exitus dilationem non potoſt ferre acta Pœnitentia & profeſſa frequenter ſuorum deteſtatione factorum: ſi lachrymis, ſi gemitibus, ſi fletibus dolentis ac vere pœnitentis animi ſigna prodiderint, cum ſpes vivendi ſecundum hominem nulla ſubſtiterit, ita demum caute & ſolicite ſubveniri. Deo ipſo ſciente quid de talibus faciat, & qualiter judicii ſui examinet pondera; nobis tamen anxie curantibus, ut nec pronam noſtram improbi homines laudent facilitatem; nec vero Pœnitentes accuſent noſtram quaſi duram crudelitatem*. Cum itaque florentiſſimus Clorus Abſolutionem Lapſis moribundis tribui jubens, non innuat ſe novi aliquid decernere, aut antiquam ſe emollire Diſciplinam, argumento eſt nuſquam antea Romanam Eccleſiam Lapſis, qui Pœnitentiam ſani inchoaverant, aut poſtulaverant, Abſolutionem in exitu denegaſſe.

Probatur tertia pars de Eccleſia Carthaginenſi, ex Sancto Cypriano Epiſtola 52. ad Aotonianum data, in qua contra Novatianum ad homioem diſputans, qui cum mœchis in Schiſmatica ſua Factione, Communione junctus erat, oſtendit mœchis Communionem dari, ſecundum Apoſtoli præceptom, ſi Pœnitentiam egerint: indeque concludit contra Novatianos, pacem Idololatris etiam eſſe concedendam, ſi Pœoitentia functi fuerint: & in eos, qui Lapſis Communionem in perpetuum negabant, toto eloquentiæ impetu debacchatur. At quis exiſtimet ita vecordem fuiſſe Sanctum Cyprianum, ut eum morem tam acri cenſura damnet, verbiſque tam vehementibus inſectetur, qui antea fuiſſet ab univerſa Eccleſia Africana receptus, & Carthagine celebris? En Sancti Cypriani verba. *Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe ut dandam non putent Lapſis Pœnitentiam, aut Pœnitentibus exiſtiment veniam denegandam, cum ſcriptum ſit: Memento unde cecideris, & age Pœnitentiam*. Et infra: *Aut ſi ſe cordis, & renis ſcrutatorem conſtituit & judicem* (Novatianus) *per omnia æqualiter judicet, & cum ſciat ſcriptum eſſe: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, fraudatores & mœchos a latere atque a comitatu ſuo ſeparet: quando multo & gravior & pejor ſit mœchi, quam Libellatici cauſſa.... Quibus tamen & ipſis*, (ſcilicet mœchis) *Pœnitentia conceditur, & lamentandi ac ſatisfaciendi ſpes relinquitur, ſecundum ipſum Apoſtolum dicentem: Timeo ne forte veniens ad vos, lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, & non egerunt Pœnitentiam de immunditiis quas fecerunt, & fornicationibus, & libidinibus*.

Et infra, Catholicæ Eccleſiæ Fidem & Diſciplinam circa Pœnitentiam Lapſorum reconciliationem, & Novatianorum hæreticorum in Abſolutionis denegatione crudelitatem ſic exponit. *Neminem putamus a fructu ſatisfactionis, & ſpe pacis arcendum; cum ſciamus juxta Scripturarum divinarum fidem, authore & hortatore ipſo Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam Pœnitentibus non denegari*. Deinde his verbis Novatianorum inhumanitatem execratur: *Atque o fruſtrandæ Fraternitatis irriſio! o miſerorum lamentantium caduca deceptio! o hæretica inſtitutionis inefficax & vana traditio! hortari ad ſatisfactionis pœnitentiam, & ſubtrahere de ſatisfactione medicinam: dicere fratribus noſtris: Plange & lachrymas funde, & diebus ac noctibus ingemiſce, & pro abluendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare; ſed extra Eccleſiam poſt omnia iſta morieris; quæcumque ad pacem pertinent, facies; ſed nullam pacem, quam quæris accipies. Quis non ſtatim pereat? Quis non ipſa deſperatione deficiat? Quis non animum ſuum a propoſito lamentationis avertat? Operari tu putas ruſticum poſſe ſi dixeris; Agrum peritia omni ruſticitatis exerce; culturis diligenter inſiſte; ſed nullam meſſem metes, nullam vindemiam premes, nullos oliveti tui fructus capies: nulla de arboribus poma decerpes? Vel ſi ei, cui dominium eſt, uſum navium ſuadeas, dicas; Materiam de excellentibus ſylvis mercare, frater; carinam prævalidis & electis roboribus intexe, clavo, funibus, velis, ut fabricetur atque armetur navis, operare; ſed cum hæc feceris, fructum de actibus ejus & curſibus non videbis? Præcludere eſt atque abſcindere iter doloris, ac pœnitendi viam, ut cum in Scripturis Dominus Deus revertentibus ad ſe, & Pœnitentibus blandiatur; noſtra duritia & crudelitate, dum fructus pœnitentiæ intercipitur, Pœnitentia ipſa tollatur. Quod ſi invenimus a Pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus atque exorantibus Domini miſericordiam, ſecundum quod ille miſericors & pius eſt, per Sacerdotes ejus pacem poſſe concedi; admittendus eſt plangentium gemitus, & Pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos Confeſſio non eſt, nec exomologeſis illic fieri poteſt: qui ex toto corde pœnituerint, & rogaverint, in Eccleſiam debent interim ſuſcipi, & in ipſa Domino reſervari, qui ad Eccleſiam ſuam venturus, de illis utique, quos in ea intus invenerit, judicabit*. Cum itaque illæ Sancti Cypriani rationes adverſus Novatianorum duritiam, æque efficaces fuiſſent adverſus Diſciplinam Eccleſiæ Africanæ, ſi tam dura extitiſſet, ut denegaſſet Abſolutionem Lapſis Pœnitentia functis; veriſimile non eſt quod Africana Eccleſia Lapſis Pœnitentiam agentibus pacem & Abſolutionem in exitu uſquam denegaverit.

Probarur ultima pars de Eccleſia Hiſpanienſi. Si ex aliquo Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumento probari poſſet Lapſis Pœnitentibus Abſolutionem Sacramentalem fuiſſe denegatam in exitu, maxime ex Concilio Illiberitano, cujus Caoooes in criminum graviorum reos hanc frequenter pœnam decernunt, *Nec in fine accipiat Communionem*, vel, *Placuit nec in fine eos ad Communionem ſuſcipere* (ut conſtat ex Canonibus 1. 2. 3. & aliis:) atqui nomine Commuoionis non intellexerunt Illiberitani Patres Abſolntionem Sacramentalem, ſed Euchariſtiam. Nemo igitur hujus authoritate Synodi evincet, Lapſis Pœnitentia functis negaram fuiſſe ab Eccleſia Hiſpanienſi Abſolutionem Sacramentalem.

Probatur minor. Communio Dominica, & Communio pacis, de qua Fideles edunt, Euchariſtia eſt, non Abſolutio a peccatis. Licet enim Abſolutionem Communionis nomine Patres & Concilia ſæpius ſignificaverint, quoties tamen hoc epithetum, *Dominica*, addiderunt, Euchariſtiam deſignavere; quod fecerunt etiam quoties Communionis nomini vocem aliquam adjunxerunt, quæ manducationem ſignificat, vel ad eam ordinem dicit. Sed Illiberitani Patres eam Communionem dumtaxat Lapſis negant in exitu, quam vocant poſtea Communionem Dominicam, & Communionem pacis, de qua edunt Fideles: de Communione igitur ſive ſuſceptione Euchariſtiæ, non vero de Abſolutione a peccatis intelligendi ſunt, cum nec io fioe dandam Communionem decernunt.

Probatur minor ex Canone 3. qui de Flaminibus, poſt peractam pœnitentiam, Communione in exitu refectis conſtituit, ut ſi mœchiæ ſordibus, reſtituta valetudine, ſeſe iterum inquinaverint, a Communione poſtea perpetuo repellantur, ne videantur luſiſſe de Communione Dominica. En verba Canonis; *Item, ſi poſt Pœnitentiam fuerint mœchati, placuit ulterius*

eis non eſſe dandam Communionem ; ne luſiſſe de Dominica Communione videantur.

Idem colligitur ex Canone 47. ita decernente adverſus conjugatum, qui ſæpius mœchatur : *Si quis Fidelis habens uxorem, non ſemel, ſed ſæpe fuerit mœchatus, in fine mortis eſt conveniendus : quod ſi ſe promiſerit ceſſaturum, detur ei Communio : ſi reſuſcitatus, rurſus fuerit mœchatus, placuit ulterius non edere eum de Communione pacis*, vel, ut habent alii Codices, *non ludere de Communione pacis*. In Codicibus aliis legitur, *de Communione panis*. Sed quocumque modo legatur, perſpicuum eſt hæc verba ad Communionem Euchariſtiæ eſſe referenda.

Idem conſtat ex Canone 54. quo decernitur, ut parentes, qui ſponſaliorum fidem a filiis datam fregerint, *triennii tempore abſtineant ſe a Communione*. Certe nomine Communionis hic intelligi Euchariſtiæ perceptionem, evidens eſt; nam abſtinere ſe a remiſſione peccatorum, vel Abſolutione, dicitur nemo, ſecundum modum loquendi a Patribus & Authoribus Eccleſiaſticis uſurpatum : recte autem dicitur abſtinere ſe ab Euchariſtia.

Secundo probatur ex Canone 46. quo Idololatris exceptis, indulgetur Apoſtatis Communio poſt decennium Pœnitentiæ : non eſt igitur veriſimile, quod fornicatoribus & adulteris, quorum minus erat quam Apoſtatarum crimen, Communionis abſolute ſumptæ, ſeu Abſolutionis a peccatis perpetuo beneficium Patres negaverint. En Canonicis verba : *Si quis fidelis Apoſtata, per infinita tempora ad Eccleſiam non acceſſerit ; ſi tamen aliquando fuerit reverſus, nec fuerit Idololatra, poſt decem annos placuit eum Communionem accipere*. Idem ſancitum eſt de Catholicis ad hæreſim deficientibus, Canone 22. *Si quis de Catholica Eccleſia ad hæreſim tranſitum fecerit, rurſuſque ad Eccleſiam recurrerit, placuit, huic pœnitentiam non eſſe denegandam : eo quod cognoverit peccatum ſuum qui etiam decem annis agat pœnitentiam, cui poſt decem annos præſtari Communio debet*.

Tertio. Pontifices, & Concilia, quæ Communionis perpetuam privationem in certorum criminum reos decernunt, ipſis Illiberitanæ Synodi verbis, ejuſque etiam laudatis Canonibus, non intellexerunt nomine Communionis Abſolutionem Sacramentalem. Cum enim longe poſt Niceni Concilii tempora ſcriberent, quod Abſolutionem in exitu Lapſis dari conſtituit, & iis Sæculis, quibus jam remitti cœperat Pœnitentialis Diſciplinæ ſeveritas, incredibile eſt, quod ſecuti fuerint Diſciplinæ illius duritiem, quæ Lapſis Pœnitentia functis Abſolutionem denegaſſet. Itaque nec Illiberitani Patres, quorumdam reos criminum perpetuo privantes Communione, Abſolutionem Sacramentalem, Communionis nomine intellexerunt, ſed Euchariſtiam.

Antecedens conſtat ex Adriano I. qui in ea Canonum Collectione, quam fecit ad cauſſæ ſuæ tuitionem, ſeptuageſimum quintum hujus Concilii Canonem eiſdem verbis retulit. *Si quis Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe Communionem*. Idem conſtat ex Concilio Colonienſi ſub Carolo Craſſo Imperatore, Canone ſexto, in quo decimus tertius Illiberitani Concilii Canon refertur totidem verbis, & probatur : *De Virginibus, ſi mœchatæ fuerint, ſtatuimus, ſicut in Concilio Illiberitano, Canone* 13. *ſcriptum eſt : Virgines quæ ſe Deo dedicaverunt, ſi pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini ſervierint non intelligentes quid amiſerint, placuit nec in fine dandam eis eſſe Communionem*. Eadem habet Concilium Moguntinum Tertium tempore Arnulfi Regis, Canone 26. Idem colligitur ex Concilio apud Sanctum Medardum in Suburbio Sueſſionenſi, tempore Caroli Regis, in quo ad finem Canonis ultimi hæc habentur : *Unde & iidem Fratres, qui felle amaritudinis majores natu criminati ſunt, quorumque vox muta fore eſt judicata, juxta canonicam authoritatem, ſecundum Concilium Illiberitanum, cap. 75. Si quis, inquiens, Epiſcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe Communionem*.

Objectio. Impugnatur ſecunda pars propoſitionis authoritate Tertulliani, qui diſertis verbis teſtatur, ſuo primum tempore pacem mœchis in Eccleſia Romana & Africana indultam fuiſſe, Zephirino priſcam ſeveritatem erga ipſos remittente ; Idololatris vero & homicidis fuiſſe in utraque Eccleſia negatam. Unde in Catholicos hoc argumento utitur in libro de Pudicitia : Idololatris & homicidis pacem negatis ; debetis igitur & mœchis eam denegare. Porro non ita ſenſu deſtitutus erat Tertullianus, ut ſic ratiocinari potuiſſet, niſi res fuiſſet omnibus explorata, Pacem, ſive Abſolutionem Sacramentalem homicidis, & idololatris, Romæ, & in Africa, denegari. En Tertulliani verba libro de Pudicitia, cap. 5. *Pompam quamdam atque ſuggeſtum aſpicio mœchiæ, hinc ducatum idololatriæ antecedentis, hinc comitatum homicidii inſequentis. Inter duos apices facinorum eminentiſſimos ſine dubio digna conſedit, & per medium eorum quaſi vacantem locum pari criminis authoritate complevit. Quis eam talibus lateribus incluſam, talibus coſtis circumfultam a cohærentium corpore divellet ? De vicinorum criminum nexu, de propinquorum ſcelerum complexu, ut ſolam eam ſecernat ad pœnitentiæ fructum ?* Et infra : *Quid agis molliſſima & humaniſſima diſciplina ? Aut omnibus eis hoc eſſe debebis : Beati enim pacifici ; aut ſi non omnibus, noſtra eſſe. Idololatram quidem & homicidam ſemel damnas, mœchum vero de medio excipis ; idololatræ ſucceſſorem, homicidæ anteceſſorem, utriuſque collegam*.

Et cap. 9. *Cæterum ſi in hoc geſtit diverſa pars, ovem, & drachmam & filii luxuriam Chriſtiano peccatori configurare, ut mœchiam & fornicationem Pœnitentia donet, aut & cætera delicta pariter capitalia concedi oportebis, aut paria quoque eorum mœchiam, & fornicationem, inconceſſibilia ſervari*.

Et cap. 12. *Noviſſimi Teſtamenti ſemper indemutabilis ſtatus eſt, & utique recitatio decreti, conſiliumque illud cum ſæculo deſinet. Satis denegavit veniam eorum, quorum cuſtodiam elegit ; vindicavit, quæ non proinde conceſſit. Hinc eſt quod nec ſanguini pax ab Eccleſiis redditur*.

Capite denique ultimo ſic colligit : *Quæcumque authoritas, quæcumque ratio mœcho & fornicatori pacem eccleſiaſticam reddit, eadem debebit & homicidæ, & idololatræ pœnitentibus*.

Reſpondeo, Tertullianum inhumanam illam erga homicidas & idololatras diſciplinam, Eccleſiæ falſo affingere. Licet enim Zephirinus priſtinam ſeveritatem erga mœchos nonnihil temperaverit, non tamen ipſis tunc primum communionem & veniam ſanxit eſſe concedendam. Nec etiam homicidis & idololatris pax ab ipſo, aut ab aliis Romanæ Eccleſiæ Pontificibus denegata eſt. Tertullianus itaque Montaniſta, in libro de Pudicitia, quem adverſus Eccleſiam conſcripſit, pro Hæreticorum more & ingenio imponit Catholicis, falſoque aſſerit ipſos homicidis & idololatris pacem negaviſſe. Hæc autem Tertulliani in Eccleſiam calumnia ex ipſius Scriptis meridiana luce clarius demonſtratur : & rem aliter ſe habuiſſe quam referat, his evincitur momentis. *Reſp.*

Primo, quia initio libri de Pudicitia, teſtatur ſe mutaſſe ſententiam, quam in libro de Pœnitentia propugnavit, quæ Catholicæ Eccleſiæ ſententia erat, atque fides. *Erit igitur*, inquit, *& hic adverſus Pſychicos titulus ; adverſus mea quoque ſententia retro penes illos ſocietatem, quo magis hoc mihi in notam levitatis objectent*. Cum itaque in toto libro de Pudicitia illum unum præſtituerit ſibi ſcopum, ut oſtenderet peccata graviora eſſe irremiſſibilia, præſertim idololatriam, homicidium, & mœchiam : recte colligitur ipſum aliter ſenſiſſe, cum ſcripſit librum de Pœnitentia. Cumque idololatriæ, & homicidio pacem, id eſt, abſolutionem, denegari ab Eccleſia aſſerat, conſequens eſt illum ſenſiſſe, cum adhuc in Eccleſiæ caſtris militaret, nullum peccatum eſſe irremiſſibile, & graviora etiam crimina, ut idololatriam, homicidium, & mœchiam, remitti Pœnitentibus per Eccleſiæ Claves.

Secundo, in libro de Pœnitentia, cap. 8. idololatras & mœchos ad pœnitentiam invitat, ſpe reconciliationis & veniæ ab Eccleſia obtinendæ. *Offendiſti*, inquit, *ſed reconciliari adhuc potes. Habes cui ſatisfacias, & quidem volentem. Id ſi dubitas, evolve*

quæ

Digitized by Google

qua Spiritus Eccleſiæ dicat ; Deſertam dilectionem Epheſiis imputat : ſtuprum, & idolothytorum eſum Thyatirenis exprobrat ; Sardos non plenorum operum incuſat ; Pergamenos docentes diverſa reprehendit : Laodicenos fidentes divitiis objurgat. Et tamen omnes ad pœnitentiam commonet, ſub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pœnitenti. Falſum igitur eſt quod Tertullianus in libro de Pudicitia aſſerit, idololatris & homicidis veniam fuiſſe ab Eccleſia denegatam.

Tertio id probatur ex ipſo libro de Pudicitia, cap. 3. ubi Catholicorum adverſus Montaniſtas luculentiſſimam ratiocinationem refert, tribus propoſitionibus innixam, quarum prima hæc eſt. *Omnis criminis agenda eſt pœnitentia.* Secunda : *Omni Pœnitenti danda eſt venia, alioqui Pœnitentia inutilis foret.* Tertia : *Venia illius concedendæ poteſtas eſt penes Eccleſiam.* Eccleſiæ itaque doctrina, & diſciplina illis temporibus, quorumlibet criminum reis Pœnitentiam, & ubi Pœnitentia functi eſſent, abſolutionem & veniam concedebat. En rationem Catholicorum, Tertulliani verbis expreſſam. *Sed prius decidam intercedentem ex diverſo reſponſionem ad eam pœnitentiæ ſpeciem, quam cum maxime definimus venia carere. Si enim, inquiunt, aliqua Pœnitentia caret venia, jam nec in totum agenda tibi eſt. Nihil enim agendum eſt fruſtra. Porro fruſtra agetur pœnitentia, ſi caret venia. Omnis autem Pœnitentia agenda eſt. Ergo omnis veniam conſequatur, ne fruſtra agatur ; quia non erit agenda, ſi fruſtra agatur. Porro fruſtra agetur, ſi venia carebit. Merito itaque ita opponunt, quoniam hujus quoque Pœnitentiæ fructum, id eſt, veniam, in ſua poteſtate uſurpaverunt. Quantum enim ad illos, a quibus pacem humanam conſequitur ; quantum autem ad nos, qui ſolum Dominum meminimus delicta concedere, & utique mortalia, non fruſtra agetur.* Ex his evidentiſſimum eſt, Eccleſiam Tertulliani tempore, conceſſiſſe veniam & abſolutionem, non ſolum mœchis, ſed etiam idololatris, & homicidis. Nam contra denegationem veniæ trium iſtorum criminum, aliorumque omnium reis, æque pugnat Catholicorum ratio ; Pœnitentiam ſcilicet inutilem fore, ſi venia & abſolutione ab Eccleſia conceſſa non compenſetur.

Quarto, Scripturæ Sacræ teſtimonia, quibus adverſus Tertullianum & Montaniſtas pugnabant Catholici, non mœchis dumtaxat, verumetiam idololatris, & homicidis, & quorumlibet criminum reis, modo pœnitentiam agerent, veniam eſſe concedendam demonſtrabant. Utebantur enim (ut conſtat ex Tertulliano in lib. de Pudicitia) Parabolis ovis & drachmæ perditæ, & filii prodigi in gratiam recepti a patre. Proferebant etiam hæc teſtimonia ex Epiſtola Sancti Joannis : *Sanguis Filii enim ejus emundat nos ab omni delicto :* &, *Si confitemur delicta noſtra, fidelis & juſtus eſt ut dimittat ea nobis, & emundet nos ab omni injuſtitia.*

Ultimo. Catholici Montaniſtis objiciebant authoritatem libri Paſtoris (ut conſtat ex Tertulliano, cap. 10. ejuſdem libri) *Sed cederem tibi*, inquit, *ſi ſcriptura Paſtoris, quæ ſola mœchos amat, divino inſtrumento meruiſſet incidi, ſi non ab omni Concilio Eccleſiarum etiam veſtrarum, inter apocrypha & falſa judicaretur adultera & ipſa, & inde patrona ſociorum.* At liber Paſtoris non tantum adulteris & fornicatoribus, ſed omnium omnino criminum reis veniam concedendam eſſe aſſerit, ut libro 2. Mandato 4. videre eſt : quem* locum Catholicos Montaniſtis oppoſuiſſe eſt veriſimillimum. Igitur Catholici non mœchiam tantum, ſed omnia prorſus crimina, homicidium, & idololatriam, Pœnitentia functis ab Eccleſia dimitti poſſe, & merito dimitti aſſerebant.

Contra. Niſi Tertulliano fides adhibeatur Diſciplinam Eccleſiaſticam ſui temporis referenti, nuſquam teſtis advocari poterit traditionis, aut obſervantiarum Eccleſiaſticarum. Unde fruſtra Catholicorum dogmatum vindices ejus teſtimonia proferent ex libro de Jejuniis, ad Jejunii Eccleſiaſtici certis temporibus, & diebus, præcipue ante Paſcha, demonſtrandam obſervantiam, jam primis ſæculis celebrem. Itaque Tertulliano fides derogari non debet, aſſerenti pacem idololatris & homicidis fuiſſe ſuis temporibus denegatam, & mœchis tunc primum conceſſam.

Reſpondeo, nego antecedens. Poterit enim teſtis proferri traditionis, & obſervantiarum Eccleſiaſticarum, cum de Montani erroribus, aut aliis ipſi propriis, quæſtio non eſt, cum ſecum ipſa non pugnat, & cum aliis Patribus conſentit. At in eo, quod tractamus, argumento, agitur de Montani errore, in quo hæſiſſe Tertullianum certum eſt. Secum ipſe pugnat Tertullianus, ſiquidem aliud aſſerit in libro de Pudicitia, quem Hæreticus ſcripſit contra Eccleſiam, aliud in libro de Pœnitentia, quem Catholicus edidit. Ipſi porro Catholico potius, quam Hæretico credendum eſt. Non conſentit etiam cum aliis Patribus, & Authoribus Eccleſiaſticis, maxime cum S. Cypriano ſuppare Scriptore, & majori longe fide digno. Ejus igitur hac in quæſtione explodendum eſt teſtimonium, velut impoſtoris, & Eccleſiæ hoſtis.

Quidni vero impoſuiſſe credatur Eccleſiæ Tertullianus, cum idololatris & homicidis veniam ſuo tempore ab Eccleſia fuiſſe negatam, & mœchis pacem tum primum conceſſam aſſerit ; cujus alteram calumniam in poſtremo capite libri de pudicitia legimus ? Martyrum namque conſuetudinem enarrans, qui libellos lapſis concedebant, ſic de more illo loquitur, quaſi Martyres abſolutam remittendorum peccatorum poteſtatem, ſibi vindicarent, hancque ipſis tribueret Eccleſia. *At tu jam & in Martyres tuos effundis hanc poteſtatem*, inquit ...... *Sufficiat Martyri propria delicta purgaſſe. Ingrati, vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fueris conſecutus. Quis alienam mortem ſua ſolvit, niſi Dei Filius ?*

Objicitur ſecundo. Clerus Romanus, & S. Cypria- *Objectio*
nus fiduciario primum Decreto ſtatuerunt, ut Lapſis *ſecunda.*
in exitu pax concederetur, illis maxime qui libellos a martyribus accepiſſent : peremptorio deinde Judicio decreverunt, perſecutione ſedata, ut interim admitterentur Libellatici, Sacrificatis vero in exitu ſubveniretur. Atqui id fruſtra ſancitum fuiſſet, niſi antea in Eccleſia Romana & Carthaginenſi pax Lapſis negata fuiſſet : itaque Lapſis, etiam in exitu conſtitutis, pax ſive Abſolutio Sacramentalis aliquando a celeberrimis illis Eccleſiis negata eſt.

Probatur major ex Epiſtola 2. Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum, * cujus hæc ſunt verba : *Ante* ** Extat*
conſtitutionem Epiſcopi, nihil innovandum putavimus, *inter Ep.*
ſed Lapſorum curam mediocriter temperandam eſſe cre- *S. Cyp.*
dimus, ut interim dum Epiſcopus dari a Deo nobis ſu- *31.*
ſtinetur, in ſuſpenſo eorum, qui moras poſſunt dilationis ſuſtinere, cauſſa teneatur. Eorum autem, quorum vitæ ſuæ finem urgens exitus dilationem non poterit ferre, acta Pœnitentia ..... cum ſpes vivendi ſecundum hominem nulla ſubſtiterit, ita demum caute & ſollicite ſubveniri.

Sanctus vero Cyprianus Epiſtola 13. decernit ; *Ut qui libellum a Martyribus acceperunt, & auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua, & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis in pœnitentiam impoſita, cum pace a Martyribus ſibi promiſſa, ad Dominum remittantur.* Denique idem Sanctus Cyprianus Epiſtola 52. peremptorii Judicii tenorem his verbis refert : *Placuit, examinatis cauſis ſingulorum, Libellaticos interim admitti, Sacrificatis in exitu ſubveniri.*

Reſpondeo diſtinguo minorem. Niſi pax Lapſis ne- *Reſponſio.*
gata fuiſſet, qui nullam Pœnitentiam egerant, nec eam ſani poſtulaverant, etiamſi libellos Martyrum præ manibus haberent, concedo. Niſi pax Lapſis negata fuiſſet, qui Pœnitentiam egerant, vel inchoaverant, vel ſaltem poſtulaverant ſani, & interim lethali morbo corripiebantur, nego. Itaque ex Decreto Romani Cleri, & Sancti Cypriani, cum fiduciario, tum peremptorio, colligitur, Lapſis qui nullam Pœnitentiam egerant, nec eam poſtulaverant, dum plena ſanitate fruerentur, negatam fuiſſe pacem & Abſolutionem Sacramentalem in exitu. Quam tamen ſeveritatem celeberrimæ Eccleſiæ temperarunt erga Lapſos, qui Libellos pacis a Martyribus acceperant. Illis enim in honorem Martyrum pacem tribui ſanxarunt, etiamſi premente infirmitate, imminenteque obitu, eam poſtulare cœpiſſent. Hoc eſt quod in Eccleſiæ diſciplina tunc fuit innovatum. Sed quoad pacem concedendam illis, qui pœnitentiam fuerant auſpicati, eamque agentes ſecundum ordinarias Eccleſiæ leges

lethali

lethali ægritudine intercipiebantur, veterem Diſciplinam, & morem Eccleſiaſticum Sanctus Cyprianus una cum Romano Clero confirmavit, decernens illis in exitu pacem concedendam.

Contra. Eccleſia Romana, & Africana, Decreto peremptorio temperamentum conſtituerunt medium inter duo extrema, ſcilicet inter Novatianorum crudelitatem, qui Lapſis omnibus pacem negabant, & quorumdam Presbyterorum temeritatem, qui Lapſis omnibus pacem concedebant: atqui temperamentum inter illa duo extrema medium, eſt pacem Lapſis omnibus non concedere, nec rurſum denegare omnibus: igitur Eccleſia Romana & Africana ſtatuerunt, Lapſis omnibus non eſſe denegandam pacem, nec omnibus concedendam. Cum igitur nihil innovaſſe ſupponantur circa Eccleſiæ Diſciplinam, quantum ad conceſſionem vel denegationem pacis, argumento eſt eam in utraque Eccleſia quibuſdam Lapſis antea denegatam fuiſſe.

Temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana in diſciplina Pœnitentiali inſtitutum.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Eſt pacem Lapſis omnibus non concedere, abſque Pœnitentia, nec rurſum denegare omnibus, quantumvis Pœnitentiam peregiſſent, aut agere cœpiſſent, concedo. Eſt pacem Lapſis omnibus Pœnitentia functis non concedere, nec rurſum omnibus abſolute denegare, nego. Itaque Novatiani, omnibus Lapſis, quantacumque Pœnitentiam egiſſent, vel agerent, pacem negabant, ejuſque tribuendæ poteſtatem adimebant Eccleſiæ. En primum extremum, plane hæreticum. Presbyteri vero incauti, ignari, & temerarii, Lapſis pacem concedebant, priuſquam pœnitentiam ullam peregiſſent, & abſque ulla ſatisfactione recipiendos ad Communionem eſſe contendebant, propter libellos Martyrum. En aliud extremum, plane contra Evangelicam cenſuram. Romana vero Eccleſia & Africana, ſedata perſecutione, & Cornelio Summo Pontifice electo, Cypriano vero Carthaginem reduce, peremptorio Decreto contra primum extremum, ſcilicet contra Novatianorum hæreſim & ſævitiam ſtatuerunt, pacem Lapſis non eſſe perpetuo denegandam, ne in deſperationem conjicerentur: contra ſecundum vero extremum, ſcilicet contra Presbyterorum temerariam inſolentiam, vel incautam facilitatem, qui Lapſis pacem dabant nulla Pœnitentia functis, decreverunt diuturnam & plenam Pœnitentiam ipſis ante agendam eſſe, quam Communione donarentur. En temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana inter illa extrema conſtitutum. Iſta reſponſio colligitur evidenter ex Epiſtola 52. S. Cypriani ad Antonianum data. *Secundum quod ante fuerat deſtinatum*, inquit, *perſecutione ſopita, cum data eſſet facultas in unum conveniendi, copioſus Epiſcoporum numerus, quos integros & incolumes fides ſua, & Domini tutela protexit, & in unum convenimus, & Scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum ſalubri moderatione libravimus, ut nec in totum ſpes communicationis & pacis Lapſis denegaretur: ne plus deſperatione deficerent, & eo quod ſibi Eccleſia clauderetur, ſecuti Sæculum gentiliter viverent: nec tamen rurſus cenſura Evangelica ſolveretur, ut ad communicationem temere proſilirent; ſed traheretur diu Pœnitentia, & rogaretur dolenter paterna clementia, & examinarentur cauſſæ, & voluntates, & neceſſitates ſingulorum ..... At ſi minus ſufficiens Epiſcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam ſuper hac re ſcripſimus ad Cornelium Collegam noſtrum, qui & ipſe cum plurimis Coepiſcopis habito conſilio, in eamdem nobiſcum ſententiam, pari gravitate, & ſalubri moderatione conſenſit.*

Hujus ſolutionis veritas etiam probatur ex iis quæ idem S. Cyprianus ad Cornelium ſcribit, Epiſtola 55. contra Presbyteros Schiſmaticos. „ Concilio, *inquit*, frequenter acto, non conſenſione tantum no-
„ ſtra, ſed & comminatione decrevimus, ut pœniten-
„ tiam fratres agerent, ut pœnitentiam non agentibus
„ nemo temere pacem daret: & illi contra Deum ſacri-
„ legi, contra Sacerdotes Dei impio furore temerarii de
„ Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parrici-
„ dalia arma tollentes, elaborant, ne vulneratos di-
„ vina clementia in Eccleſia ſua curet, miſerorum
„ Pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrum-
„ punt, ne Deo indignanti ſatisfiat; ne Chriſtum Do-
„ minum ſuum, qui Chriſtianus eſſe vel erubuit;
„ ante vel timuit, poſtmodum quærat; ne ad Ec-
„ cleſiam, qui de Eccleſia receſſerat, redeat. Datur
„ opera, ne ſatisfactionibus & lamentationibus juſtis
„ delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur.
„ Pax vera falſæ pacis mendacio tollitur, ſalutaris
„ ſinus matris noverca intercedente præcluditur, ne
„ de pectore atque ore Lapſorum fletus & gemitus
„ audiatur.

Denique idem conſtat ex Epiſtola 54. quam S. Cyprianus cum Africana Synodo ad eumdem Cornelium ſcripſit, in qua de peremptorio Decreto in cauſſa Lapſorum edito ſic loquitur: *Statueramus quidem jampridem, Frater chariſſime, participato invicem nobiſcum conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab adverſario, & lapſi fuiſſent, & ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam; & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas, & divina clementia, Eccleſiam pulſantibus claudi, & dolentibus, ac deprecantibus ſpei ſalutaris ſubſidium denegari: ut de ſæculo recedentes, ſine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur: quando permiſerit ipſe qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cœlis ligata eſſent; ſolvi autem poſſent illic quæ hic prius in Eccleſia ſolverentur.* Itaque temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana inter duo extrema ſuperius notata conſtitutum in eo verſabatur, ut Lapſis non denegaretur pax in exitu, ſi Pœnitentiam egiſſent, aut inchoaſſent, poſtulaſſentque ſari: Nec tamen ſatis concederetur Abſolutio, niſi diu egiſſent Pœnitentiam plenam. Colligi ergo non poteſt ex Decretis Romanæ, & Africanæ Eccleſiæ, pacem antea Lapſis moribundis, & Pœnitentia functis, vel eam actu agentibus fuiſſe negatam. Immo contrarium colligitur ex S. Cypriano, tum locis ſupra citatis in probationibus, tum etiam loco mox laudato, Epiſtola 54. Ait enim nefas eſſe, nec permittere divinam clementiam, ut Eccleſia pulſantibus claudatur, & de ſæculo recedentes, ſine communicatione, & pace dimittantur, idque ex Evangelica Lege, & Chriſti inſtitutione probat. Porro quod agere nefas eſt, quod divina clementia non permittit, quod Chriſti legi adverſatur, nuſquam factum eſt ab Eccleſia. Conſtat igitur ex S. Cypriano, & Africanis Patribus, pacem Lapſis Pœnitentia functis, aut eam agentibus, nuſquam denegatam in exitu fuiſſe ab Eccleſia Romana, vel Africana.

SCHOLION I.

Ad pag. 349. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Damnatis ad mortem in Galliis datur Abſolutio, ſed non Communio.*

R. Facti Quæſtio eſt, cujus teſtes oculari ſumus. Eccleſiæ Gallicanæ Diſciplina eſt, quam Sedes Apoſtolica numquam improbavit, quamvis alii ſint mores Italiæ. Galliæ uſus antiquæ Diſciplinæ Romanæ Eccleſiæ conſentaneus eſt, ut colligitur ex Epiſtola 3. *Innocentii I.* ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. Solum *Pœnitentiæ Sacramentum ultimo deputandis ſupplicio negari, ſi petant*, prohibet Clemens V. in Clementina *de Pœnitentiis & Remiſſionibus*, cap. 2. *Robertus* S. R. E. Cardinalis *Pullus* libro 6. Sententiarum, cap. 53. damnatis ad mortem Euchariſtiam negandam docet, aut pœnam capitis remittendam. *Si Chriſtus* (inquit) *a pœnitente & confeſſo ſuſcipitur, quo auſu præſertim a Chriſtianis Templum Dei probra cruciatuum violatur? Aut ſi Presbyter Sacrarium Chriſti ab injuria ſe defendere non poſſe novit, quare in dedecus inhabitantis habitaculum conſecravit? Reus ſi ad ſaxis conſtructum Templum confugerit, liber eſt, ſi vero ipſe Pœnitentia & Confeſſione conſtruitur, perceptione Euchariſtiæ in vivum & verum templum dedicatur, liber non eſt. Judices ergo aut Sacerdotes arceant; aut reos & convictos, quoniam patronum ſuſcepere Jeſum, abſolvant.* Hæc Robertus Pullus. In Italia, in Hiſpania, & Germania, viget contraria diſciplina, Alexandri IV. Decretali, cap. *Super eo*, *De Hæreticis*, in Sexto, & Pii V. Brevi Apoſtolico, necnon Concilii Auguſtani Decreto, & Caroli V. Edicto firmata. Suas habet utraque Diſciplina rationes. Neutram improbamus.

SCHO-

Digitized by Google

SCHOLION II.

Ad hanc diſſertationem, & ad pag. 360. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Duplex Reconciliatio & manus impoſitio.*

R. Duplicem illam Reconciliationem & manus impoſitionem, primam, qua juri ſimplicis Communionis reſtituebantur Pœnitentes, & peccatorum vinculis ſolvebantur, omniumque rerum ac bonorum ſpiritualium, Euchariſtia dumtaxat, & oblationum uſu exceptis, fiebant participes: Alteram, quæ jus ad Euchariſtiam tribuebat, & maxima ſeu *Legitima communio* vocabatur, nec primus, nec abſque fundamento diſtinxi. Videatur *Albaſpinæus* Aurelianenſis Epiſcopus lib. 1. *Obſervationum*, Obſervatione 1. 6. 11. & lib. 2. Obſervatione 21. & *Morino* lib. 6. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*, cap. 21. §. 6. Ea diſtinctio nititur Canone 76. Concilii Carthaginenſis 4. & Canone 3. Concilii Arauſicani 1. laudati *Albaſpinæi*, & *Sirmondi* virorum eruditorum Notis illuſtrato; quibus illa Obſervatio mea concordat. *Felices artes, ſi de illis ſoli artifices judicarent!*

Nota.

MAgis utique ea praxis laudanda, qua ultimo ſupplicin necandi Euchariſtiæ Viatico non ſunt fraudandi. Eam & commendarunt, & indixerunt Summi Pontifices, ne hujuſmodi Rei tanti Sacramenti deſtituantur auxilio, cujus ſummopere indigent ad patienter in ſcelerum ſuorum ſatisfactionem mortem ſubeundam. Dum etiam prudenter de ipſorum convenienti diſpoſitione timendum non ſit, ſicut urget eos divinum de ſuſcipiendo SS. Viatico præceptum, ita & ab Eccleſiæ Miniſtris non eſſet illis denegandum.

Contraria, quæ adhuc quibuſdam in Regnis conſuetudo ſervatur, & quæ etiam in Hiſpania invaluerat, teſte Scoto *in 4. diſt.* 12. *q.* 1. *art.* 11. ubi etiam ab ea ceſſari exoptabat, ex eo incepiſſe videtur, quia faciliime pertimeſcendum eſt hujuſmodi reos nullo juſtitiæ amore, ſed timore tantum nimis ſervili perterritos propria deteſtari peccata. Quamvis autem, dum de convenienti diſpoſitione dubium ſuboritur, liceat ſacramentalem abſolutionem ſub conditione impertiri, denegandum tamen videtur Euchariſtiæ ſacramentum, cum abſque illn contingere poſſit juſtificatio. Iſtorum indiſpoſitionem ſatis innuit S. Cyprianus in epiſtola ad Antonianum, ubi hæc habet: *Idcirco, Frater chariſſime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis, & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum.* Illud etiam animadverſione dignum, hujuſmodi homines quamprimum morte plectendos, illius horrore turbatos facillime omni pietatis ſenſu poſſe deſtitui; ac proinde non ea, qua par eſt reverentia ad tantum Sacramentum accedere.

Verum cum hæc incommoda non in omnibus ultimo ſupplicin damnatis poſſint evenire, nec videntur generali lege ab Euchariſtia arcendi, ſed judicio docti, ac vera prudentia præditi Confeſſarii relinquendum, ut ipſorum anteactæ vitæ inſpecta pœnitentia, aliiſque animi diſpoſitionibus, decernat an Euchariſtiæ ſacramento ſint communiendi. Obſervandum etiam videretur, ut monet S. Carolus in Concilio V. Mediolanenſi, ne ea die ſupplicio afficiantur, qua corporis Chriſti Sanctiſſimo Viatico reficiuntur; quædam enim & ipſi Chriſti Corpori injuria irrogari videtur, ſi ea die, qua in hominis corpore hoſpitatum eſt, idem corpus Tortnris manu omni tractetur ignominia. Tunc etiam illa nimia mentis confuſio vitaretur, quam oriri neceſſe eſt ex horrore mortis quamprimum ſubeundæ.

DISSERTATIO VIII.

De variis Pœnitentiæ publicæ Gradibus.

QUATUOR fuerunt olim in Eccleſia Pœnitentiæ publicæ gradus, ſcilicet, *Fletus*, *Auditio*, *Subſtratio*, & *Conſiſtentia*. Primus illorum ſigillatim, & diſtincte meminit S. Gregorius Thaumaturgus Canone ultimn Epiſtnlæ ſuæ Cannnicæ. Eoſdem recenſent Joannes Abbas Raithu in Scholiis ad Scalam S. Joannis Climaci, Harmennpulus in Epitome Canonum, Sectione 5. Titulo 3. Matthæus Blaſtares in Nomocannne, Ariſtæus in vigeſimum primum Ancyranæ Synodi Canonem, & Gabriel Philadelphiæ Metropolita, cap. 10. libelli quem de Pœnitentia ſcripſit. Ad eas ſtatinnes alludit S. Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 7. *Movebitur*, inquit, *miſericordia* (Chriſtus) *cum viderit in tuo obitu lachrymas plurimorum, & dicet; Ubi poſuiſtis eum? Hoc eſt in quo reorum ſtatu eſt; in quo Pœnitentium ordine?* Gradus illos, & quid in iis agerent Pœnitentes, vel quam erga ipſos Diſciplinam in ſingulis ſtationibus Eccleſia obſervaret, ſequentibus Articulis exponemus.

ARTICULUS I.

De prima Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Fletu.

FLentium ſtatin collocata erat in area, ſeu domuncula quadam Eccleſiæ adjacente, ſeu in porticu aut veſtibulo, quo ad Synaxes erat iter. Id colligitur ex S. Baſilin in Epiſtola ad Amphilochium Canone 56. ubi de Pœnitentia homicidæ voluntarii decernens: *Debet*, inquit, *quatuor annis deflere, ſtans extra fores Oratorii, & Fideles ingredientes orans ut pro eo precentur, ſuam iniquitatem pronuntians.*

Eamdem ſtationem innuit S. Chryſoſtomus Homilia 17. in Matthæum, ubi quoſdam e plebe ſibi ſubdita contumaces ſic terret: *Cæterum prohibebo vobis, ne ſacra hæc veſtibula conſcendatis, & immortalibus Myſteriis participetis, ut fornicatoribus, adulteris, & homicidiorum reis.*

Fornicatoribus & adulteris eumdem locum Tertullianus aſſignat libro de Pudicitia, cap. 4. ultra quem graviorum obſcœnitatum reos amandari teſtatur. *Reliquas autem*, inquit, *libidinum furias impias & in corpora, & in ſexus, ultra jura naturæ, non modo limine, verum omni Eccleſia tecto ſubmovemus; quia non ſunt delicta, ſed monſtra.*

Stationem fletus innuiſſe non videntur Ancyranæ Synodi Patres Canone 17. quo ita decernitur, ſecundum Verſionem Gentiani Herveti: *Eos qui rationis expertia animantia inierunt, & qui leproſi ſunt, vel fuerunt, juſſit ſancta Synodus inter hyemantes orare.* Hyemantium enim nomine (ut vox ipſa præ ſe fert) debent intelligi, qui extra tectum, & ſub din orare tenebantur, aeris tempeſtatibus expoſiti. Flentes autem arcebantur quidem aditu Eccleſiæ, ſed omni tectn non ſubmovebantur: nam ſub tectuln quodam præ templi foribus Pœnitentiam agebant.

Inter Hyemantes nrare *Quid ſit?*

Dionyſius Exiguus Hyemantium nomine energumenos intelligit, & lepram ſpiritalem interpretatur; ut ſit ille Canonis ſenſus: Ii qui deteſtandi vitii contagio, ſeu lepra alios infecerint, non Pœnitentes inter, ſed cum energumenis orent, locn a Pœnitentibus & Catechumenis ſejunctn. Unde ſic vertit illum Canonem: *Eos qui irrationabiliter vixerint, & lepra injuſti criminis alios polluerint, præcepit ſancta Synodus inter eos orare, qui Spiritu periclitantur immundo.* Huic interpretationi conſona eſt alia verſin antiqua, quam exhibet Collectio Iſidori Mercatnris: *Hos eoſdem ſane*, inquit, *non ſolum leproſos crimine hujuſmodi factos, ſed & alios iſto ſuo morbo replentes, placuit inter eos orare, qui tempeſtate jactantur, qui a nobis energumeni appellantur.* Martinus etiam Braccarenſis, Canone 81. Breviculum Canonum Hadriani Papæ, & Ferrandi Breviarium Tit. 27. inter Hyemantes orare, interpretantur, inter Dæmoniacos orare. Verum planior

Digitized by Google

nior eſt Canonis ſenſus, & Græco textui convenientior, ſi nomine Hyemantium intelligantur illi, qui extra omne tectum Eccleſiæ pulſi, Pœnitentiam agere ſub dio cogebantur; & ſi Leproſi nomen ibi ſumatur in propria ſignificatione, ut ſit ſenſus: illi qui rationis expertia animantia inierint, vel alia quavis irrationabili copula fuerint, fœdati; ſi Leproſi ſiot, vel fuerint, & ſuſpicio ſit eos nondum eſſe plene ſanatos, non conveniant in eumdem cum aliis Pœnitentibus locum, ne ipſos inficiant. Cum enim hujuſmodi criminum reos Ancyrani Patres ad ſubſtrationem damnaſſent, Canone 16. qoæ ſtatio erat ſub Eccleſiæ tecto, non eſt veriſimile quod eos ſub dio Pœnitentiam voluerint agere, niſi cauſſa nova emergeret, quæ lepra erat, non ſpiritualis, ſed corporea.

Quid in illa ſtatione Pœnitentes agerent, vel quid pro iis ageretur? rogabis. Reſpondeo, nulla ipſis pietatis officia impendi ſolita fuiſſe, nullas frequentari manuum impoſitiones, nullas orationes ſuper ipſis ſpecialiter fundi. Privatim plebem fidelem pro illis Deum exoraſſe, ut veram illis Pœnitentiam concederet: Eccleſiam vero in publicis precibus eorum tantum generaliter meminiſſe, quatenus Pœnitentium nomine comprehendebantur.

Qui hoc in gradu agebant Pœnitentiam, ſe reòs palam profitebantur, crimen deflebaot: Fidelibus ad Synaxes convenientibus ſupplicabant, ad eorum pedes advoluti, ut apud Deum, Epiſcopum, Clerum, univerſamque Eccleſiam, pro ipſis intercederent. Hanc Diſciplinam ſpectat Sanctus Ambroſius, libro 2. de Pœnitentia, cap. 10. *An teſtes*, inquit, *precationis, & conſcios refugis; cum ſi homini ſatisfaciendum ſit, multos neceſſe eſt, ambias, obſecres ut dignentur intervenire, ad genua te ipſe proſternas, oſculeris veſtigia, filios offeras culpæ adhuc ignaros paternæ, etiam veniæ precatores? Hoc ergo in Eccleſia facere faſtidis ut Deo ſupplices, ut patrocinium tibi, ad Deum obſecrandum, ſanctæ plebis requiras, ubi nihil eſt quod pudori eſſe debeat, niſi non fateri; cum omnes ſimus peccatores: ubi ille laudabilior, qui humilior; ille juſtior, qui ſibi abjectior? Fleat pro te mater Eccleſia, & culpam tuam lacrymis lavet. Videat te Chriſtus mœrentem, ut dicat: Beati triſtes, quia gaudebitis. Amat ut pro uno multi rogent. Demque in Evangelio motus Viduæ lacrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus reſuſcitavit.*

Illam ſtationem ut primum ingrediebantur Pœnitentes, veſtem lugubrem induebant, cinereque & cilicio ſordidati, neglecto capillitio, toto corporis habitu ad movendam miſericordiam compoſiti, in Eccleſia ſe ſiſtebant. Lugubri hujuſce ſtationis apparatum Sanctus Hieronymus egregie deſcribit, Epiſtola 30. ad Oceanum, ubi Fabiolæ Romanas inter Matronas nobiliſſimæ publicam Pœnitentiam commendat. Hanc illa ſubiit, quia maritum adulterum cum dimiſiſſet, eo vivente, alteri nupſerat, Imperatorum Legibus id permiſſum ſciens, & divioa Lege prohibitum ignorans. De ea ſic loquitur Sanctus Hieronymus: *Quis hoc crederet, ut poſt mortem ſecundi viri in ſemetipſam reverſa, quo tempore ſolent viduæ negligentes, jugo ſervitutis excuſſo, agere ſe liberius, adire balnea, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis, ſaccum indueret, ut errorem publice fateretur; & tota Urbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ, in Baſilica quondam Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine Pœnitentium, Epiſcopo, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus, ſparſum crinem, ora lurida, ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret? Quæ peccata fletus iſte non purget?.... Non eſt confuſa Dominum in terris, & ille eam non confundet in cœlo. Aperuit cunctis vulnus ſuum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conſpexit. Diſſuta habuit latera, nudum caput, clauſum os. Non eſt ingreſſa Eccleſiam Domini, ſed extra caſtra cum Maria ſorore Moyſi ſeparata conſedit; ut quam Sacerdos ejecerat, ipſe revocaret... Faciem per quam ſecundo viro placuerat, verberabat, oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat, ſic dolebat, quaſi adulterium commiſiſſet, & multis impendiis medicaminum vulnus unum ſanare cupiebat.*

ARTICULUS II.

De ſecunda Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Auditione.

AUditionis, quatenus laborioſæ pœnitentiæ gradus erat, meminit Sanctus Baſilius Canone 22. quo in mulierum raptores ita decernit: *Oportet eos anno primo a precibus expelli, & ipſos deflere ad fores Eccleſiæ, ſecundo autem ad Auditionem admitti.* Ejuſdem meminit Sanctus Gregorius Thaumaturgus Canone ultimo Epiſtolæ Canonicæ. Nicænum Concilium Canone 2. decernit, ut qui ſub Licinii tyraonide lapſi ſunt, *Tribus annis inter Audientes habeantur.* Eamdem ſtationem memorat Sanctus Gregorius Nyſſenus in Epiſtola Canonica ad Epiſcopum Melitinenſem, ubi de homicidii voluntarii reo, poſt novem annos in fletu exactos, ita ſtatuit: *Tot annos in Auditione permaneat, ſola Doctorum, & Scripturarum Auditione dignus habitus.*

Auditionis locus erat in portis Eccleſiæ, ſeu in Porticu magnis Templi portis connexa, id eſt, in ædificiolo quodam inter exteriores januas & interiores Baſilicarum intermedio, quod veſtibulum merito dici poteſt. Locus ille a Græcis νάρθηξ dictus eſt, id eſt, ferula, propter figuram, quæ longitudine multis partibus latitudinem excedebat.

Sex hominum generibus communis erat locus ille, Ethnicis, Judæis, Hæreticis Schiſmaticis, Catechumenis primi Ordinis, & Pœnitentibus Audientibus: his omnibus, cum ad Eccleſiam ſeſe conferebant, permittebatur eo in loco Pſalmorum cantum, ſacræ ſcripturæ lectionem, & Sermones Epiſcoporum audire. Quorum ab auditione arceri debere neminem, conſtat ex antiquis Conciliis. Primo ex Carthaginenſi 4. Canone 84. quo ſancitum eſt, *Ut Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive Hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam Catechumenorum.*

Idem conſtat ex Concilio Ilerdenſi, Canone 4. ita decernente: *De his qui ſe inceſtus pollutionem commaculant, placuit ut quouſque in deteſtando & illicito carnis contubernio perſeverant, uſque ad Miſſam tantum Catechumenorum in Eccleſia admittantur: cum quibus etiam nec cibum ſumere ullum Chriſtianorum, ſicut Apoſtolus juſſit, oportet.* Ex quibus verbis colligitur, ipſos excommunicatos ad auditionem verbi divini admiſſos fuiſſe.

Denique idem conſtat ex Concilio Valentino in Hiſpania, Canone 1. quo ita ſtatuit: *Antiquos Canones relegentes, inter cætera hoc cenſuimus obſervandum, ut ſacroſancta Evangelia ante munerum illationem, vel Miſſam Catechumenorum, in ordine Lectionum poſt Apoſtolum legantur: quatenus ſalutaria Præcepta Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel Sermonem Sacerdotis, non ſolum Fideles, ſed etiam Catechumeni, ac Pœnitentes, & omnes qui ex diverſo, ſunt, audire licitum habeant. Sic enim, Pontificum prædicatione audita, nonnullos ad fidem attractos evidenter ſcimus.* In loco igitur Audientium ſtabant & ipſi Catechumeni, qui primo & ſecundo ſæculo ſæpiſſime, a ſanctis Patribus Audientium nomine deſignantur, licet ſolis Pœnitentibus Auditio fuerit pœnæ inſtar impoſita ab Eccleſia.

Dixi, Catechumenos primi Ordinis in loco Audientium poſitos fuiſſe; quia tres erant Catechumenorum Ordines. Primus eorum qoi volebant eſſe Chriſtiani, nondum tamen dederant nomen. Secundus eorum qui nomen dederant, quique genua flectebant, ut ſuper eos Orationes funderentur. Tertius eorum qui ad ſuſcipiendum Baptiſmum idonei, dignique judicati fuerant, qui dicebantur Competentes, ſive Electi. Soli autem primi Ordinis Catechumeni ſtabant cum infidelibus, & Pœnitentibus in gradu Audientium conſtitutis; & cum illis expellebantur; ipſiſque dimiſſis aliorum Ordinum Catechumeni expiatoriis Orationibus ad Baptiſmum præparabantur. Preces illæ ſuper Catechumenos fuſæ, dictæ ſunt more loquendi Eccleſiaſtico, *Miſſæ Catechumenorum*: quia illis completis dimittebantur ab Eccleſia ante Oblationem.

Cum

Digitized by Google

Cum Pœnitentibus Audientibus eodem modo agebatur, atque cum ignaris Myſteriorum Fidei: quaſi Eccleſia judicaret eos, qui ſeſe flagitiis mortiſeris obſtrinxiſſent, divinorum præceptorum atque Myſteriorum cognitione ſatis imbutos non fuiſſe: opuſque eſſe, ut Chriſtianæ Religionis rudimenta, & Evangelii Præcepta iterum docerentur, quandoquidem illorum memoria tam cito ex illorum animis effluxiſſet. Quamobrem diutius in hoc gradu detinebantur, quam Cathecumeni, tamquam magis ignari in Fidei, Moraliſque Evangelicæ rebus. Hinc frequens eſt phraſis apud Veteres, ad ſecundum iſtum gradum ſignificandum: *Stent inter Cathecumenos*.

In iſta ſtatione manus non imponebantur Pœnitentibus: quia ritus iſte orationi conjunctus erat, qua adhuc indigni cenſebantur, quamdiu Audientium in Claſſe degebant. Neque etiam ulla opera laborioſa ipſis adhuc injungebantur: quæ vero faciebant, non juſſi, ſed ſponte, & ad libitum faciebant.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

LOcum aſſignatum pœnitentibus ſecundi ordinis nempe audientibus Narthecem, id eſt, ut ipſe exponit, Porticum præ foribus eccleſiæ diſcurrentem indicat P. Natalis Alexander, qua in re non aſſentior viro doctiſſimo. Admitto enim in narthece templi collocatos audientes: narthecem vero extra eccleſiam in portico collocatum non admitto. Id profecto docere poterat hiſtoricum noſtrum canon 84. Concilii IV. Carthaginenſis, quem ipſe pariter recitat: *Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam & audire verbum Dei ſive Gentilem, ſive hæreticum ſive Judæum uſque ad miſſam cathecumenorum*. Porro idem locus qui audientes, idem pariter & gentiles & hæreticos admittebat, ut ipſe pariter hiſtoricus noſter fatetur. Nec ſane facile auſcultare epiſcopum concionantem potuiſſent audientes iſti, ſiquidem extra foras eccleſiæ rejecti conſtitiſſent.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, ſive ad pag. 387. Editionis Primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Tres Catechumenorum Ordines*.

R. Catechumenos alios fuiſſe, qui ab infidelitate ad fidem converti deſiderantes, audiebant in Eccleſia verbum Dei, ſed nondum petebant Baptiſmum: Alios qui procumbebant in genua, & orationibus Eccleſiæ ad Baptiſmum præparabantur: Alios qui in Fide recte inſtituti, baptiſmum petebant: nemo eruditus ignorat. Primi *Audientes*, ſecundi *Subſtrati*, tertii *Competentes* vocabantur. Primam & ſecundam claſſem quidem non diſtinguunt, & hos ſimpliciter *Catechumenos* appellant. Claſſem alteram ſtatuunt *Competentium*: qui dederant nomen, & ſimul baptiſmum petebant. Tertiam aſſignant *Electorum*, qui ex Competentibus in albo baptizandorum deſcripti erant. Sed cum Sancti Patres Electos a Competentibus ut plurimum non diſtinguant, ut patet ex Sermone *S. Auguſtini* 216. alias *De Diverſis* 8. ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi libro *De Officiis Eccleſiaſticis*, & ex Rabano lib. 1. *De Inſtitutione Clericorum*, cap. 26. cui Amalarius & Walafridus Strabo conſentiunt, illos etiam non diſtinxi. Legatur Cardinalis *Bona* libro 1. *Rerum Liturgicarum*, cap. 16. §. 4.

ARTICULUS III.

De tertia Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Subſtratione.

SUbſtrationis meminit Canon 16. Ancyranæ Synodi, quo de graviſſimi peccati reis decernitur, ſecundum Gentiani Herveti Verſionem: ut *poſtquam quindecim annis ſubſtrati ac ſupplices fuerint, Communionem ad preces aſſequantur. Deinde & cum in Communione quinque annis perſeveraverint, Oblationem attingant. Examinetur autem & eorum in ſubſtratione vita, & ita humanitatem conſequantur*. Illius meminerunt & Sanctus Gregorius Thaumaturgus in Epiſtola Canonica, Concilium Nicænum Canone 11. S. Baſilius Epiſtola 3. Canonica ad Amphilochium, Felix Tertius Pontiſex Maximus, Epiſtola 7. Joannes Abbas Raithu, & alii.

Locus iſtius ſtationis erat inter Audientes & Fideles poſitus: & ad Ambonem uſque in Eccleſia protenſus, id eſt, ad locum illum, ex quo Epiſtola & Evangelium legebantur, Dypticha recitabantur, Hymni, Pſalmique canebantur, & Conciones ad populum habebantur. Erat autem Ambo excelſius quoddam in Templis ædificiolum, orbicularis ut plurimum figuræ: ad quod aliquibus gradibus aſcendebatur.

Toto ſubſtrationis tempore, quod plurium ſemper erat annorum, in ſingulis fere Synaxibus manus Pœnitentibus genuflexis imponebantur, ut colligitur ex Concilio Carthaginenſi 4. Canone 80. decernente, ut *omni tempore jejunii manus Pœnitentibus a Sacerdotibus imponatur*, & ex Concilio Toletano 3. Canone 11. cujus hæc ſunt verba: *Jubemus ut ſecundum formam antiquorum Canonum detur Pœnitentia, hoc eſt, ut prius eum, quem ſui pœnitet facti, a Communione ſuſpenſum, faciat inter alios Pœnitentes ad manus impoſitionem crebro recurrere*. Et ex Felice Tertio Pontifice Maximo Epiſtola 7. hanc pœnam Laicis, qui ſe rebaptizari paſſi fuerant, imponente: *Tribus annis inter Audientes ſint: ſeptem autem annis ſubjaceant inter Pœnitentes manibus Sacerdotum*. Et infra: *Quibus ignorantia ſuffragatur ætatis, aliquamdiu ſub manus impoſitione detentis, reddenda Communio eſt*.

Manuum impoſitioni ſuper Pœnitentes conjuncta ſemper erat Oratio, ut colligitur ex Sancto Auguſtino, libro 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 16. dicente: *Quid eſt aliud impoſitio manuum, quam Oratio ſuper hominem?* Celebrabatur autem uterque iſte ritus poſt Miſſam Catechumenorum, & ante oblationem incruenti Sacrificii, ut colligitur ex Concilio Laodiceno, Canone 19. cujus hæc ſunt verba, ſecundum Verſionem Dionyſii Exigui: *Quod oportet primum ſuper Catechumenos, poſt allocutiones Epiſcoporum, Orationes celebrari: & poſtquam Catechumeni egreſſi fuerint, ſuper eos qui ſunt in Pœnitentia, precem fieri. His etiam accedentibus ad manum Sacerdotis, & diſcedentibus, tres Orationes conſummari Fidelium: ita ut prima quidem ſub ſilentio, ſecunda vero & tertia per exclamationes ſolitas expleantur: & ita demum pacem ſibi invicem dabunt. Et poſteaquam dederit Epiſcopus Presbyteris oſculum pacis, tunc Laici ſibi tribuent: & ita Sancta celebrabitur Oblatio*.

Expulſionis autem Pœnitentium ante Sacrificii oblationem, cujus meminit iſte Canon, meminerunt etiam Agathenſe Concilium, Canone 60. & Epaonenſe, Canone 29. Sozomenus libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. & Sanctus Chryſoſtomus Homilia 3. in Epiſtolam ad Epheſios, ubi invehitur in Fideles, qui cum adeſſent Myſteriis, eis participare nolebant, dicitque a Pœnitentibus, & Catechumenis qui Diaconi voce a Sacrificio abigebantur, non differre. *Non es dignus*, inquit, *Sacrificio, neque participatione; Ergo nec prece. Audis Præconem ſtantem & dicentem: Quicumque eſtis in Pœnitentia, abite. Omnes qui non participant, ſunt in Pœnitentia. Si es ex iis qui ſunt in Pœnitentia, non debes participare. Cur ergo dicit, Abite qui non poteſtis precari; tu autem ſtas impudenter? At non es ex his, ſed ex iis qui poſſunt participare, & nihil curas?*

Pœnitentibus in Subſtratione poſitis variæ pœnæ, atque opera laborioſa imperabantur, & diligenter, an imperata exquererentur, Patres attendebant, ut conſtat ex omnibus fere Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis, quæ de Publice pœnitentibus loquuntur.

ARTICULUS IV.

De quarta Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Conſiſtentia.

QUarta Pœnitentium ſtatio Conſiſtentia dicta eſt, ut conſtat ex Sancto Gregorio Thaumaturgo

turgo, in Epiſtola Canonica, Canone ultimo, & ex Sancto Baſilio in Epiſtolis Canonicis ad Amphilochium. Inde autem fluxit iſtud nomen, & huic ſtationi adſcriptum eſt, quod qui in ea erant, ſimul cum Fidelibus in Eccleſia conſiſterent, neque cum Catechumenis expellerentur.

Iſtam ſtationem Patres his periphraſibus expreſſerunt: *Precum eſſe participem*, vel, *Orationibus communicare*. Sic Concilium Ancyranum, Canone 4. *Placuit eos inter Audientes uno anno conſtitui, ſuccumbere vero tribus annis, in oratione autem communicare biennio, & tunc ad Perfectionis gratiam pervenire*. Sic Nicænum Concilium, Canone 12. *Hi definitum tempus Auditionis implentes tum demum Fidelibus in oratione communicent*.

Qui in iſta ſtatione expiabantur, licet publicis precibus, & Sacrificio intereſſent cum Fidelibus, jus tamen Oblationis non habebant, id eſt, ipſorum munera ad altare non offerebantur. Unde conſequens erat eos & Corpori Chriſti non communicare. Quapropter iſta ſunt æquipollentia in Canonibus, *Communicare precibus ſine oblatione*, & *non communicare Corpori Chriſti*. Hoc ſenſu Concilium Ancyranum, Canone 5. *Cum duobus annis ſupplicer, ſubſtratique fuerint, tertio anno communicent ſine oblatione, ut id quod Perfectum eſt, triennio accipiant*. Sic Nicænum Concilium, Canone 11. *Duobus annis*, inquit, *ſine oblatione populo in oratione communicent*. Sic Felix Tertius Pontifex Maximus Epiſtola 7. *Duobus annis*, inquit, *oblationes modis omnibus non ſinantur offerre, ſed tantummodo ſæcularibus in oratione ſocientur*.

Locus hujus ſtationis erat ab Ambone verſus Sanctuarium. Quatuor hominum genera complectebatur. Primum genus erat eorum, qui vel levius peccaverant, vel qui grave quidem crimen perpetraverant, ſed ſeſe ſponte detulerant ad Epiſcopum, contritionem maximam demonſtrantes. Hi poſteriores nonnumquam ad Conſiſtentiam recta mittebantur, condonata aliarum ſtationum ſeveritate. Id conſtat ex Sancto Gregorio Thaumaturgo, Canone 9. ubi de prædonibus ſic decernit: *Si accuſati convicti fuerint, ſint ſimiliter in iis qui ſubſternuntur: Sin autem ſeipſos enuntiaverint, & reſtituerint, etiam precibus digni habeantur*. Idem conſtat ex Sancto Baſilio, Canone 61. *Qui furatus eſt* [inquit] *ſi ſponte pœnitentia motus ſeipſum accuſaverit, per annum a ſola Sacramentorum Communione arcebitur: ſin autem convictus fuerit, per annos duos: Dividetur autem illi hoc tempus in Subſtrationem, & Conſiſtentiam, & tunc Communione dignus habeatur*.

Quod vero leviorem peccatorum rei, ad hanc ſtationem aliquandiu purgandi remitterentur, conſtat ex Concilio Illiberitano, Canone 21. ita decernente; *Si quis in civitate poſitus, tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, pauco tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur*. Et Canone 79. in eadem ſtatione expiari jubentur, qui alea luſerint. Idipſum multis aliis Canonibus probari poſſet, quos brevitati conſulens omitto.

Secundum hominum genus, qui ad hanc ſtationem attinebant, eorum erat, qui inferiores Pœnitentiæ ſtationes decurrerant. Propter illos inſtituta fuit hæc ſtatio, ut experirentur Patres an luctuoſæ Pœnitentiæ laboribus liberati vitam ducerent Chriſtiano dignam, atque ita illos tuto admittere poſſent ad participationem Corporis & Sanguinis Chriſti.

Tertium hominum genus in hac Pœnitentiæ claſſe per accidens tantum collocabatur. Mulieres enim nuptæ, quæ adulterio pollutæ erant, ad hanc ſtationem mittebantur, ne ſi ad Subſtrationem fuiſſent detruſæ, mariti aliquid criminis perpetrati, ſuſpicati fuiſſent, necemque, zelotypia abrepti, uxoribus inteotaſſent. Id conſtat ex S. Baſilio, Canone 34. *Adulterio*, inquit, *pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas, publicare quidem Patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſam præbeamus: eas autem ſtare ſine Communione juſſerunt, donec impleretur tempus Pœnitentiæ*.

Quartum denique genus, eorum erat, qui poſt actam publice Pœoitentiam in oova peccata prolapſi erant, ob quæ Pœnitentiam iterum agere publice debuiſſent. Hi ex Decreto Siricii Pontificis Maximi Epiſtola 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum data, cap. 4. ad Conſiſtentiam reliquo vitæ ſuæ tempore amandabantur. Quod tamen de iis non eſt intelligendum, qui graviora crimina canonica perpetraverant: Nam iis ſecunda Pœnitentia, etiam privatim agenda non concedebatur: ſed de iis qui in Conſtitutiones Eccleſiaſticas publice Pœnitentibus præſcriptas, ſcilicet de cingulo militiæ non reſumendo, de matrimonio non contrahendo, de conjugii non deguſtanda voluptate, peccaverant. De his ita reſpondet Siricius Himerio conſulenti: *De his vero non incongrue Dilectio tua Apoſtolicam Sedem credidit conſulendam, qui acta Pœnitentia tamquam canes ac ſues ad vomitus priſtinos, & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuo appetivere concubitus. Quorum profeſſam incontinentiam generati poſt abſolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut ſola intra Eccleſiam Fidelibus Oratione jungantur, ſacræ Myſteriorum celebritati, quamvis non mereantur, interſint; a Dominicæ Menſæ convivio ſegregentur, ut hac ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcænis cupiditatibus retrahantur*.

ARTICULUS V.

Utrum Pœnitentes ad ſuperiorem ſtationem ab inferiori quandoque aſcenderent, media prætermiſſa?

PROPOSITIO.

Pœnitentes ab inferiori Pœnitentiæ gradu interdum ad ſuperiorem impertranſito medio, aſcendebant, Epiſcopis Canonum ſeveritatem, ob contritionem illorum, & fervorem in agenda Pœnitentia, temperantibus.

PRobatur primo ex Concilio Ancyrano, Canone 6. ſecundum verſionem Dionyſii Exigui, ita decernente: *De his, qui feſtis diebus Gentilium in remotis eorum locis convivia celebrarunt, ciboſque proprios deferentes, ibidem comederunt; placuit poſt Pœnitentiam biennii eos ſuſcipi: utrum vero cum oblatione, ſinguli Epiſcoporum probantes vitam eorum, & ſingulos actus examinent*. Itaque Epiſcoporum arbitrio permiſit Aneyrana Synodus eos, qui ad Subſtrationem dejecti fuerant, poſt biennium recipere, vel ſine oblatione, hoc eſt ad Conſiſtentiam; vel cum oblatione, id eſt, ad Corporis Chriſti Communionem.

Probatur ſecundo ex Concilio Niceno, Canone 12. cujus hæc ſunt verba: *Quotquot enim metu & lachrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis converſionem ſuam, non ſimulatione demonſtrant; hi definitum tempus Auditionis implentes, tum demum fidelibus in Oratione communicent: poſtmodum vero licebit Epiſcopo de his aliquid humanius cogitare*. Igitur poterat Epiſcopus transferre Pœnitentem ab Auditione ad Conſiſtentiam, Subſtratione prætermiſſa, modo ingentem animi contritionem lachrymis, & bonis operibus exhiberet. Immo & aliquid amplius remittere poterat Epiſcopus quam totam Subſtrationis ſtationem.

Probatur tertio ex Sancto Baſilio Epiſtola 1. Canonica ad Amphilochium, Canone 7. quo trigamos ab auditione ad Conſiſtentiam, condonata Subſtratione, evehit. *Oportet autem*, inquit, *non eos omnino arcere ab Eccleſia, ſed dignari Auditione, duobus vel tribus annis: & poſtea permitti quidem conſiſtere; a boni tamen Communione abſtinere; & ſic, poſtquam pœnitentiæ fructum aliquem oſtenderint, Communionis loco reſtituere*.

Probatur quarto ex Sancto Gregorio Nyſſeno in Epiſtola Canonica ad Letoium Melitinenſem Epiſcopum Canone 3. ubi & præclaram iſtius diſciplinæ rationem reddit: *In iis autem*, ait, *qui diligentiori converſione uſi fuerint, & vita ipſa oſtenderint, ſe ad bonum regreſſos eſſe, licet ei qui diſpenſat pro Eccleſiaſtica Oeconomiæ utilitate tempus Auditionis contrahere, & celerius ad*

con-

Digitized by Google

converſionem deducere ; & rurſus hoc quoque tempus contrahere, & celerius reddere Communionem ; ut ſua probatione, ejus, cui medela adhibetur conſtitutionem dijudicet. Quemadmodum enim porcis margaritas projicere eſt vetitum, ita & pretioſa margarita privare eum, qui jam per alienationem a vitiis & purgationem, homo eſt factus, abſurdum eſt.

DISSERTATIO IX.

De tempore quo Sacramentalis Abſolutio primis Eccleſiæ Sæculis concedebatur.

PROPOSITIO I.

Graviorum peccatorum reis Abſolutio Sacramentalis poſt peractam dumtaxat Pœnitentiam, & impletam ſatisfactionem, primis Eccleſiæ Sæculis, ordinaria lege concedebatur.

PRobatur primo ex Sancto Cypriano Epiſtola 52. ad Antonianum data, in qua ſatisfactionem Pœnitentiæ fructum eſſe diſerte aſſerit: *Neminem putamus*, inquit, *a fructu ſatisfactionis & ſpe pacis arcendum... O fruſtranda Fraternitatis irriſio! O miſerorum lamentantium caduca deceptio! hortari ad ſatisfactionis Pœnitentiam, & ſubtrahere de ſatisfactione medicinam: dicere Fratribus noſtris, Plange, & lachrymas funde, & pro abluendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare, ſed extra Eccleſiam poſt iſta omnia morieris: quæcumque ad pacem pertinent, facies, ſed nullam pacem quam quæris accipies.*

Idem conſtat ex controverſia Epiſcoporum cum Lapſis ad Eccleſiam redeuntibus tempore Sancti Cypriani. Hi petebant reconciliationem, atque pacem, ſtatim atque redirent: illi differendam eſſe judicabant, quouſque ſatisfeciſſent. Hujus rei teſtis eſt Sanctus Cyprianus Epiſtola 10. *Cum in minoribus peccatis*, inquit, *agant Peccatores Pœnitentiam juſto tempore, & ſecundum Diſciplinæ ordinem ad exomologeſim veniant & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, jus communicationis accipiant; nunc crudo tempore ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum Pœnitentia acta, nondum exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & Clero impoſita, Euchariſtia illis datur.*

Idem conſtat ex facto Therapii Epiſcopi, qui Victori cuidam Presbytero, *antequam Pœnitentiam plenam egiſſet, & Domino Deo, in quem deliquerat, ſatisfeciſſet, temere, immaturo tempore, & præpropera feſtinatione pacem dederat*. Qua de re cum Fidus querimonias detuliſſet ad Sanctum Cyprianum & 66. Epiſcopos Carthagine in Concilio congregatos, illi Therapii factum vehementer improbarunt, ut conſtat ex Epiſtola 59. Sancti Cypriani, quam ſuo & Concilii nomine ſcripſit ad Fidum. *Qua res*, inquit, *nos ſatis movit, receſſum eſſe a Decreti noſtri authoritate, ut ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis, & ſine petitu & conſcientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac neceſſitate cogente, pax ei concederetur: ſed librato apud nos diu conſilio, ſatis fuit objurgare Therapium Collegam noſtrum, quod temere hoc fecerit, & inſtruxiſſe, ne quid tale de cætero faciat. Pacem tamen quomodocumque a Sacerdote Dei ſemel datam, non putavimus auferendum, ac per hoc Victori Communicationem ſibi conceſſam uſurpare permiſimus.*

Denique id luculenter probatur ex Tractatu ejuſdem Sancti Cypriani de Lapſis. *Temeritate quorumdam*, inquit, *laxatur incautis communicatio; irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam.... Operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis altis & profundis viſceribus infixa diſſimulato dolore contegitur. A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum. Quid eis qui flere jugiter & rogare Dominum ſuum debent, intercepta pœnitentiæ lamentatione, communicare ſe ſimulant? Hoc ſunt ejuſmodi Lapſis, quod grando frugibus, quod turbidum ſidus arboribus, quod armentis peſtilens vaſtitas, quod navigiis ſæva tempeſtas.*

Probatur ſecundo ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtola prima ad Sympronianum Novatianum. *Scio Frater*, inquit, *hanc ipſam pœnitentiæ veniam non paſſim omnibus dari, nec antequam aut interrogatio divinæ voluntatis, aut forſitan viſitatio fuerit, relaxare, magno pondere, magnoque libramine; poſt multos gemitus, effuſionemque lachrymarum, poſt totius Eccleſiæ preces, ita veniam veræ Pœnitentiæ non negari, ut judicaturo Chriſto nemo præjudicet.*

Probatur tertio ex Sancto Ambroſio, libro 2. de Pœnitentia, cap. 9. *Nonnulli*, inquit, *ideo poſcunt Pœnitentiam, ut ſtatim ſibi reddi Communionem velint. Hi non tam ſe ſolvere cupiunt, quam Sacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam non exuunt, Sacerdotis induunt.*

Probatur quarto authoritate Innocentii Primi Pontificis Maximi, Epiſtola 1. ad Decentium Epiſcopum Eugubinum data, cap. 7. *De Pœnitentibus vero, qui ſive ex gravioribus commiſſis, ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interveniat ægritudo, Quinta feria ante Paſcha eis remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterum de pondere æſtimando delictorum, Sacerdotis eſt judicare, ut attendat ad Confeſſionem Pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cum viderit congruam ſatisfactionem.*

Probatur quinto ex Sancto Leone, Epiſtola 91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum data, *Mediator Dei & hominum Jeſus-Chriſtus, hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad Communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.*

Probatur ſexto ex Concilio Toletano Tertio, cap. 11. *Quoniam comperimus*, inquit, *per quaſdam Hiſpaniarum Eccleſias, non ſecundum Canonem, ſed fœdiſſime pro ſuis peccatis agere homines pœnitentiam, ut quoties peccare libuerit, toties a Presbyteris ſe reconciliari expoſtulent. Et ideo pro coercenda tam execrabili præſumptione, id a ſancto Concilio jubetur, ut ſecundum formam Canonum antiquorum detur Pœnitentia, hoc eſt, ut prius eum, quem ſui pœnitet facti, a Communione ſuſpenſum, faciat inter reliquos Pœnitentes ad manus impoſitionem crebro recurrere. Expleto autem ſatisfactionis tempore, ſicut Sacerdotalis contemplatio probaverit, eum Communioni reſtituat.*

Ex quibus omnibus colligitur, Abſolutionem a peccatis, ante impletam ſatisfactionem, ordinaria lege, primis Eccleſiæ Sæculis conceſſam non fuiſſe; & contrariam praxim fuiſſe improbatam ut violationem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & prævaricationem Canonum.

Probatur ultimo ex Epiſtolis Canonicis Sanctorum Petri Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Gregorii Nyſſeni, Baſilii, & priorum Conciliorum Canonibus, quibus conſtat, pluribus annis Peccatores in Fletu, Auditione, & Subſtratione permanſiſſe; cum nequidem liceret eis cum Fidelibus in Eccleſia conſiſtere. Porro non eſt veriſimile, hominis per Abſolutionem Sacramentalem juſtificati conditionem tam duram fuiſſe, ut Chriſto adhærens per charitatem, nequidem Communione precum Fidelibus jungeretur.

PROPOSITIO II.

Cum urgebat mortis periculum, aut in diſcrimine verſabatur Pœnitentis ſalus, veluti cum periculum erat, ne capitalium criminum rei ad Hæreticos, aut Gentiles transfugerent, Abſolutio ante impletam omnino Satisfactionem concedebatur.

Probatur prima pars iis omnibus momentis, quibus ſupra demonſtravimus Abſolutionem Sacramen-

talem numquam fuiſſe Pœnitentibus in exitu denegatam, modo Pœnitentiam ſani poſtulaſſent.

His adde authoritatem Innocentii Primi Epiſtola 1. capite 7. jam laudato: *Sane*, inquit, *ſi quis in ægritudinem inciderit, atque uſque ad deſperationem devenerit, ei eſt ante tempus Paſcha relaxandum, ne de ſæculo abſque Communione diſcedat.*

Et authoritatem Sancti Leonis Epiſtola 91. ad Theodorum data, ita decernentis; *His autem qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera converſio..... In diſpenſandis itaque Dei donis non debemus eſſe difficiles, nec accuſantium ſe lacrymas, gemituſque negligere, cum ipſam pœnitentiam ex Dei credamus inſpiratione conceptam.* Igitur mortis urgente periculo, Abſolutio ante impletam omnino ſatisfactionem concedebatur.

Probatur ſecunda pars ex Sancto Cypriano Epiſtola 52. ad Antonianum data, in qua de Libellaticis Pœnitentibus ita ſcribit: *Quorum ſi Pœnitentiam reſpuamus, habentium aliquam fiduciam tolerabilis conſcientiæ, ſtatim cum uxore, cum liberis, quos incolumes reſervaverant, in Hæreſim vel Schiſma diabolo invitante rapiuntur: & adſcribetur nobis in die judicii, nec ovem ſaucium curaſſe, & propter unam ſauciam multas integras perdidiſſe.... Opem noſtram, medelam noſtram vulneratis exhibere debemus. Nec putemus mortuos eſſe, ſed magis ſemianimes jacere eos, quos perſecutione funeſta ſauciatos videmus; qui ſi in totum mortui eſſent, numquam de eiſdem poſtmodum & Confeſſores, & Martyres fierent. Sed quoniam eſt in illis quod pœnitentia ſequente revaleſcat, ad fidem, & ad virtutem de pœnitentia robur armatur, quod armari non poterit, ſi quis deſperatione deficiat, dure & crudeliter ſegregatus, ad Gentiles, ſe vias, & ſæcularia opera convertat; vel ad Hæreticos, & Schiſmaticos rejectus ab Eccleſia transſeat.* Igitur cum in diſcrimine verſabatur Pœnitentium ſalus, ſi diutius illis differretur Abſolutio, concedebatur illis ante impletam ſatisfactionem, modo ſinceræ converſionis, & veræ contritionis ſigna proderent.

PROPOSITIO III.

Imminente perſecutione, Lapſis concedebatur Abſolutio ante ſatisfactionem impletam, ut ſubeundo Martyrio idonei redderentur.

Chriſtiani ad Martyrium protectione Corporis & Sanguinis Chriſti roborati.

Probatur ex Sancto Cypriano Epiſtola 54. ad Cornelium data. *Merito*, inquit, *trahebatur dolentium pœnitentia tempore longiore, ut infirmis in exitu ſubveniretur, quamdiu quies & tranquillitas aderat, quæ diſferre diu plangentium lacrymas, & ſubvenire ſero morientibus in infirmitate pateretur. At vero nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt, nec morientibus, ſed viventibus communicatio a nobis danda eſt, ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes, & nudos relinquamus, ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus.* Et mox: *Hoc in tempore pacem nos non dormientibus, ſed vigilantibus damus: Pacem non deliciis, ſed armis damus. Pacem non ad quietem, ſed ad aciem damus. Si ſecundum quod eos audimus, & optamus, & credimus, fortiter ſteterint, & adverſarium nobiſcum in congreſſione proſtraverint, non pœnitet pacem conceſſiſſe tam fortibus: immo Epiſcopatus noſtri honor grandis, & gloria eſt, pacem dediſſe Martyribus, ut Sacerdotes qui ſacrificia Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.*

Et infra, quibuſdam dicentibus non eſſe maturandam Lapſorum Abſolutionem ob imminens forte Martyrium, quia Martyres ſanguine ſuo baptizantur, ſic reſpondet: *Primo idoneus eſſe non poteſt ad Martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Euchariſtia erigit, & accendit. Dominus enim in Evangelio ſuo dicit: Cum autem vos tradiderint, nolite cogitare quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis. Quando autem dicat in traditis, atque in Confeſſione nominis conſtitutis Spiritum Patris loqui: quomodo poteſt ad Confeſſionem paratus aut idoneus inveniri, qui non prius pace accepta receperit Spiritum Patris, qui corroborans ſervos ſuos, ipſe loquitur & confitetur in nobis? Tum deinde, ſi relictis omnibus rebus ſuis fugerit, & in latebris, atque in ſolitudine conſtitutus, in latrones forte incurrerit, aut in febribus & in languore deceſſerit, nonne nobis imputabitur, quod jam bonus miles, qui ſua omnia dereliquit, & contempta domo, & parentibus, ac liberis, ſequi Dominum ſuum maluit, ſine pace, & ſine communicatione decedit? Nonne nobis, vel negligentia ſegnis, vel duritia crudelis adſcribetur in die Judicii, quod Paſtores creditas & commiſſas nobis oves, nec curare in pace, nec in acie voluerimus armare?*

Denique ſic concludit: *Ne igitur ore noſtro, quo pacem negamus, quo duritiam magis humanæ crudelitatis, quam divinæ & paternæ pietatis opponimus, oves nobis commiſſæ a Domino repoſcantur: placuit nobis, Sancto Spiritu ſuggerente, & Domino per viſiones multas & manifeſtas admonente, quia hoſtis nobis imminere prænunciatur, & oſtenditur, colligere intra caſtra milites Chriſti, & examinatis ſingulorum cauſis, pacem Lapſis dare, immo pugnaturis arma ſuggerere: quod credimus vobis quoque paternæ miſericordiæ contemplatione placiturum.* Ex quibus perſpicuum eſt, Lapſis conceſſam fuiſſe Abſolutionem nondum impleta ſatisfactione, dum perſecutio immineret.

PROPOSITIO IV.

Lapſis qui Martyrum libellis commendati fuerant, concedebatur interdum Abſolutio, nullis Pœnitentiæ toleratis laboribus.

Iſtius Diſciplinæ evidentiſſima ſunt apud Sanctum Cyprianum argumenta, quoties meminit libellorum, quibus Martyres Lapſos donabant. Quibus libellis inſpectis, quandoque pax ipſis tribuebatur, nulla in anteceſſum impleta ſatisfactione.

PROPOSITIO V.

Lapſis, qui poſt ſcelus commiſſum, arduum aliquid & eximium edebant, aut patiebantur pro Chriſti gloria, concedebatur Abſolutio priuſquam ſatisfactionem implevissent.

Probatur ex Epiſtola Caldonii Africani Epiſcopi ad Sanctum Cyprianum, & ex reſponſo Sancti Cypriani ad ejus conſultationem, Epiſtola 20. Quæſtio erat de Lapſis nonnullis, qui poſt lapſum, urgente perſecutione, iterato tentati, Chriſtum confeſſi fuerant, & extorres facti fuerant pro Chriſto. Ita quæſtionem Sancto Cypriano proponit Caldonius, & ſuam de ea ſententiam aperit. *Sed oportebat vobis ſcribere, quoniam ii qui poſtquam ſacrificaverunt, iterato tentati, extorres ſunt facti. Videntur ergo mihi abluiſſe prius delictum, dum poſſeſſiones & domos dimittunt, & pœnitentiam agentes, Chriſtum ſequuntur.* Et infra: *Cum ergo univerſi pacem peterent dicentes: Recuperavimus fidem, quam amiſeramus, pœnitentiam agentes, & Chriſtum publice ſumus confeſſi, quamvis mihi videantur debere pacem accipere; tamen ad conſultum veſtrum eos dimiſi, ne videar aliquid temere præſumere.*

Ext pilio Cal inter Cyp Epi

Quid vero ad iſta Sanctus Cyprianus? *Recte ſenſiſti*, inquit, *circa impertiendam Fratribus noſtris pacem, quam ſibi ipſi vera pœnitentia, & Dominicæ Confeſſionis gloria reddiderant, ſermonibus ſuis juſtificati, quibus ſe ante damnaverant. Cum ergo abluerint omne delictum, & maculam primam, aſſiſtente ſibi Domino, poſteriore virtute deleverint, jacere ultra ſub diabolo quaſi proſtrati non debent; qui extorres facti, & bonis ſuis omnibus ſpoliati, erexerunt ſe, & cum Chriſto ſtare cœperunt.* Ex quibus colligitur, Lapſis, qui poſt ſcelus commiſſum, arduum aliquid & eximium ediderant, paſſive fuerant pro Chriſto, Abſolutionem ante fuiſſe conceſſam, quam ſatisfactionem impleviſſent.

PRO-

PROPOSITIO VI.

Cum abſque periculo Schiſmatis differri diu non poterat Abſolutio, tunc Lapſis concedebatur ante impletam ſatisfactionem, & Pœnitentialis Diſciplinæ ſeveritas erga ipſos relaxabatur.

Probatur ex regula, quam Sanctus Auguſtinus tradit, libro 3. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 2. quam priſcæ Diſciplinæ, & primis Eccleſiæ moribus, ante Sanctum Auguſtinum, conſonam eſſe quis dubitet? *In hac velut anguſtia quæſtionis*, inquit, *non aliquid novum, aut inſolitum dicam, ſed quod ſanitas obſervat Eccleſia, ut cum quiſque Fratrum, id eſt, Chriſtianorum intus in Eccleſia ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum Schiſmatis nullum eſt, atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi præcepit dicens; Ut inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite, ut fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum.... Nam & ipſe Dominus, cum ſervis volentibus zizania colligere, dixit: Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: præmiſit cauſſam, dicens. Ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Ubi ſatis oſtendit, cum metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa ſtabilitate certa ſecuritas manet: id eſt; quando ita cujuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit Schiſma contingere; non dormiat ſeveritas Diſciplinæ, in qua tanto eſt efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior confirmatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis, & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cum Congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematizatur, aliena eſt. Tunc enim adjuvat Præpoſitum potius corripientem, quam criminoſum reſiſtentem.* Et poſt multa ſic concludit: *Hoc qui diligenter cogitat, nec in conſervatione unitatis negligit Diſciplinæ ſeveritatem, nec immoderatione coercitionis diſrumpit vinculum ſocietatis.* Igitur antiqui Patres molliebant Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeveritatem, cum Schiſmatis aut alicujus tumultus in Eccleſia periculum immineret: adeoque Lapſis Abſolutionem tunc concedebant, non impleta ſatisfactione, immo & de ſatisfactionis rigore plurimum relaxabant.

PROPOSITIO VII.

Cum ex reditu Lapſorum ingens aliquod bonum in Eccleſiam redundabat, ut Schiſmatis extinctio, vel imminutio, aut multorum ad Eccleſiam reductio, tunc Abſolutio ſtatim ipſis tribuebatur, & Pœnitentiæ luctuoſa labores condonabantur.

Probatur primo ex modo, quo ſe geſſit Sanctus Cornelius Pontifex Maximus erga Confeſſores a Schiſmate Novatiani ad Eccleſiæ unitatem redeuntes. Confeſſi ſunt illi ſe commiſiſſe ſchiſmatica, & hæreſis Authores fuiſſe, ſeque Novatiani dolis circumventos fuiſſe, ut paterentur ei manus quaſi in Epiſcopum imponi. Hæc ut abolerentur & de memoria tollerentur, deprecati ſunt. Convocavit Presbyterium Cornelius, ut cum Epiſcopis quinque tunc Romæ præſentibus communi conſilio ſtatueretur, quid facto opus eſſet. Supplices venerunt in ſacrum cœtum Maximus, Urbanus, Sidonius, & Macarius, & plerique fratres qui ſe eis adjunxerunt, ſummis precibus deſiderantes, ut ea quæ ante fuerant geſta, in oblivionem cederent, nullaque eorum mentio haberetur; perinde atque ſi nihil eſſet commiſſum, vel dictum, invicem omnibus remiſſis, cor mundum & purum jam Deo exhiberent. Ut primum hæc in populi notitiam perlata ſunt, magnus Fraternitatis concurſus factus eſt. Una vox erat omnium gratias Deo agentium, gaudium pectoris lacrymis exprimentium, complectentium eos, quaſi hodie Pœna carceris fuiſſent liberati: hæc pene iiſdem verbis refert Sanctus Cornelius in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum data, quæ inter ejus Epiſtolas ordine 46. legitur. Quis vero hujus negotii exitus? Maximus Presbyter nedum ſtatim abſolutus eſt, ſed & in gradum, honoremque priſtinum receptus. Cæteris pariter omnia ſtatim condonata ſunt, nullis Pœnitentiæ laboribus impoſitis. *Quapropter*, inquit Cornelius, *Maximum Presbyterum locum ſuum ignoſcere juſſimus: cæteros cum ingenti populi ſuffragio recepimus. Omnia autem remiſimus Deo omnipotenti, in cujus poteſtate ſunt omnia reſervata.* Eccur, amabo, erga Confeſſores ſchiſmaticos tanta lenitate ſe geſſit Cornelius, niſi propter unitatis Eccleſiaſticæ bonum, quod illorum converſione ſarciebatur? Maximam enim illi dederant authoritatem, maximumque robur Schiſmati Novatiani: unde ſpes affulgebat dicti Schiſmatis brevi extinguendi poſt Confeſſorum reditum, quorum illuſtri exemplo multi, ut ad Eccleſiæ unitatem redirent, movebantur.

Probatur ſecundo ex modo, quo ſe geſſit erga Trophimum, qui ab Eccleſia deſecerat, multoſque ab ea abſtraxerat, Cornelius. Rediit ille ad Eccleſiam, errorem priſtinum confeſſus eſt, reduxit, quos perverterat: eam ob rem Cornelius Trophimum in Eccleſiam ſtatim ſuſcepit abſolvitque, nulla alia ipſi ſatisfactione impoſita, Sacerdotii dumtaxat gradu & honore ipſum dejiciens, ſolamque ipſi permittens laicam Communionem, id eſt, perceptionem Euchariſtiæ extra cancellos altaris cum Laicis, non intra Sanctuarium cum Clericis. Ideo autem Sanctiſſimus Pontifex Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeveritatem erga Trophimum remiſit, quia multorum ad Eccleſiam revocatione Lapſorum compenſabatur, quod ipſius Pœnitentiæ de plenitudine ſatisfactionis deerat. Ea de re ita ſcribit ad Antonianum Sanctus Cyprianus Epiſtola 52. *Sicut Anteceſſores noſtri ſæpe fecerunt, colligendis fratribus noſtris chariſſimus Frater noſter Cornelius neceſſitati ſuccubuit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & Pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente, & fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate, & ſatisfactione revocante, audita ſunt ejus preces, & in Eccleſiam Domini non tam Trophimus, quam maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admiſſus eſt; qui omnes ad Eccleſiam regreſſuri non eſſent, niſi cum Trophimo comitante veniſſent. Tractatu ergo illic cum Collegis plurimis habito ſuſceptus eſt Trophimus, pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus.*

Objicitur in primam Propoſitionem: Remiſſio peccatorum ſtatim & ſine mora conceditur Pœnitentibus ut ſummo conſenſu teſtantur Sancti Patres; atqui non eſt veriſimile dilatam fuiſſe Abſolutionem illis, quibus remiſſio Peccatorum conceſſa erat. Pœnitentium igitur Abſolutio non differebatur poſt impletam illorum ſatisfactionem.

Probatur major, primo ex Sancto Paciano in fine Parænesis ad Pœnitentiam: *Polliceor*, inquit, *ſi ad Patrem veſtrum, vera ſatisfactione redeatis nihil ulterius errando, nihil priſtinis adjiciendo peccatis, dicendo etiam humile aliquid & flexibile; Peccavimus in conſpectu tuo Pater, jam non ſumus digni nomine filiorum: continuo de vobis & pecus illud recedet immundum, & ſiliquarum eſca deformis. Continuo revertentes, & ſtola veſtiet, & annulus honorabit, & paternus iterum complexus accipiet.*

Secundo, ex Sancto Ambroſio in 2. Epiſtolam ad Corinthios, cap. 2. *Pœnitentia*, inquit, *ſi de vero animo eſt, hoc eſt, ſi correptus ſtatim in animo doleat, protinus habet fructum. Denique in Regum libro habetur, quia Achab, cum arguiſſet eum Propheta, ſtatim meruit veniam: & David in cauſſa Uriæ correptus, quia cognovit ſe peccaſſe, delictum ejus deletum eſt.*

Tertio, ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, in Homilia de Sancto Philogono ad populum habita diebus quinque ante Chriſti Nativitatem, vel Epiphaniam. *Neque mihi quiſquam dixerit*, inquit, *Vereor, habeo conſcientiam peccatis oppletam, ſarcinam circumfero graviſſimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus, ſi ſobrius fueris, ſi attentus, ſi vigilaveris, ut multitudinem peccatorum reddas contractiorem. Nec illud perpende, quod breve eſt tempus, ſed illud conſidera, quod benignus eſt Dominus: quandoquidem & Ninivitæ tridui ſpatio tantam iram Dei a ſe depulerunt. Nec obſtitit illis temporis anguſtia, ſed animi prompti-*

tudo

tudo amplectens Domini benignitatem totum peragere valuit. Et meretrix illa brevi temporis momento, cum ad Chriſtum acceſſiſſet, omnia probra diluit. Remiſſio igitur peccatorum ſine mora conceditur veris Pœnitentibus.

Quarto idem conſtat ex S. Auguſtino, Sermone 58. de Tempore; *Si ſemel*, inquit, *aliquis*, *vel ſecundo peccaverit*, *& ſine aliqua diſſimulatione ad Pœnitentiæ medicamenta confugerit*, *priſtinam incolumitatem ſine aliqua mora*, *& forſitan ſine aliqua fœditate recipiet*.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Remiſſio peccatorum ſtatim & ſine mora conceditur Pœnitentibus; a Deo, concedo: (Si tamen contritionem perfectam de peccatis habuerint.) Ab Eccleſia, nego. Fateor quidem tantam eſſe interim Pœnitentis contritionem, ut a Deo non tantum culpæ, ſed etiam pœnæ remiſſionem ſtatim obtineat. Unde Cæleſtinus Primus Pontifex Maximus in Epiſtola 2. ad Epiſcopos Galliæ, ait: *Deſperat de clementia Dei*, *qui eum ad ſubveniendum morienti ſufficere poſſe*, *vel in momento non credit*. Et quod *vera ad Deum converſio in extremis poſitorum mente potius eſt exiſtimanda*, *quam tempore*. Verum quia vis illa vehementiſſimæ contritionis, & perfectæ converſionis ſinceritas, uni Deo nota eſt, Eccleſiæ vero ignota; ſubjiciuntur æque Pœnitentes illi ſeveris Eccleſiæ legibus ac cæteri. Innoteſcit namque ardor ille converſionis per ſigna externa, quæ ut plurimum æquivoca ſunt, & ab hypocritis quandoque ſimulantur. Ideo graviorum criminum reos omnes promiſcue Eccleſia longa Pœnitentia probabat olim, & probare etiamnum jubet, ut experiantur Paſtores & Sacerdotes, an ſincera ſit eorum converſio. Itaque ſæpe contingit, contingereque etiamnum poteſt, ut nonnulli, qui jam peccatorum veniam a Deo impetrarunt, adhuc Pœnitentiæ laboribus probentur, illiſque differatur adhuc Sacramentalis Abſolutio, quia nondum Eccleſia de ſinceritate & ardore converſionis illorum judicium tulit.

Laudata igitur in objectione Sanctorum Patrum teſtimonia docent tantum perfectam converſionem, & Abſolutionis divinæ dignam beneficio, ſine mora obtineri poſſe, ſi Deum præ omnibus diligamus, ſi peccatis æternum vale dicamus: ſi orationibus, jejuniis, & operibus miſericordiæ incumbamus: quod concedimus perlubenter. Sed ne leviter quidem innuunt, Eccleſiam eos ſtatim & ante omnem ſatisfactionem reconciliaſſe, qui verbis, aut etiam ſignis externis, lachrymis, & gemitibus, animi compunctionem teſtarentur. Sed prolata ſigillatim diſcutere teſtimonia, operæ pretium eſt.

Ad primum itaque reſpondeo, Sanctum Pacianum veniam continuo polliceri Pœnitentibus, poſt veram ſatisfactionem, non vero ante omnem ſatisfactionem, & exantlatos Pœnitentiæ labores: *Si ad Patrem veſtrum*, inquit, *vera ſatisfactione redeatis*. Unde etiam paulo ante verba in objectione laudata, ait: *Ne pudeat in hoc opere*, *ne pigeat opportuna quamprimum remedia ſalutis invadere*, *dejicere mœroribus animum*, *ſacco corpus involvere*, *macerari jejuniis*. *In quantum pœnæ veſtræ non peperceritis*, *in tantum vobis Deus parcet*. *Ecce promitto*, *polliceor*, *ſi ad Patrem veſtrum vera ſatisfactione redeatis*, *&c.*

Ad ſecundum reſpondeo, citata ſub nomine Sancti Ambroſii verba nihil aliud probare, quam peccatores vehementem adeo ſuis de peccatis dolorem interdum concipere; ut ſtatim eis Deus ignoſcat. Nec aliud exempla ab ipſo prolata evincunt.

Reſpondeo ſecundo, Commentarios in Paulinas Epiſtolas non eſſe S. Ambroſii.

Nimia quorumdam Sacerdotum facilitas, & inutilis atque noxia peccatoribus miſericordia.

Reſpondeo tertio, Ambroſiaſtro nos verum opponere Ambroſium, qui non ſolum aſſertionem propugnat noſtram, ſed rationes veteris illius Diſciplinæ diſerte exponit, in hunc verſum Pſalmi 118. *Miſerere mei ſecundum verbum tuum*: *IN ipſa*, inquit, *Eccleſia*, *ubi maxime miſereri decet*, *teneri quam maxime debet forma juſtitiæ*, *ne quis a Communionis conſortio abſtentus*, *brevi lachrymula*, *& ad tempus parata*, *vel etiam uberioribus fletibus*, *Communionem*, *quam plurimis debet poſtulare temporibus*, *facilitate Sacerdotis extorqueat*. *Nonne*, *cum uni indulget indigno*, *plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi*.... *Medicus ipſe*, *ſi ſerpentis interius vulneris inveniat cicatricem*, *cum debeat reſecari ulceris vitium*, *ne latius ſerpat*, *tamen a ſecandi urendique propoſito*, *lachrymis inflexus ægroti*, *medicamentis tegat*, *quod ferro aperiendum fuit*; *nonne iſta inutilis miſericordia eſt*, *ſi propter brevem inciſionis*, *vel exuſtionis dolorem corpus omne tabeſcat*, *vitæ uſus intereat? Recte ergo & Sacerdos vulnus ne latius ſerpat*, *a toto corpore Eccleſiæ quaſi bonus medicus debet abſcindere*, *& prodere virus criminis*, *quod latet*, *non fovere*; *ne dum unum excludendum non putat*, *plures faciat dignos quos excludat ab Eccleſia*.

Animarum onera nem... na le... curat...

Et in hæc verba: *De lege tua miſerere mei*: hæc habet: *Merito quia vulnus grande ac vetus eſt*, *ac dia ſerpens*, *perfectioris medicinæ remedia depoſcit*, *obſecrans ut Domini legitima miſeratione curetur*. *Cito enim refricatur vulnus*, *quod ſanatum medicinæ lege non fuerit*; *immo etiam ſeriorem curatio ſentit profectum*.... *Lege ergo miſeretur*, *qui cum juſtitia ſapientiaque miſeretur*; *ut ea dimittat*, *quæ ſcit jure poſſe dimitti*, *ne cum alterius miſeretur*, *ſeipſum legi faciat obnoxium*. Sanctus igitur Ambroſius Abſolutionem ſtatim tribui non vult iis, qui graviora crimina perpetrarunt, ſed diu differri, donec ſeverioris pœnitentiæ laboribus expiati fuerint. Quod ſi ſtatim Abſolutionem ipſis tribuat Sacerdos, cenſet eam inutilem eſſe miſericordiam, non miſerationem legitimam, non eſſe cum juſtitia, ſapientiaque conceſſam, non demum ſecundum Dei Legem.

Ad tertium reſpondeo, S. Chryſoſtomum ibi non agere de Pœnitentibus proprie dictis, de quibus ſermonem inſtituimus, ſed de Fidelibus, quibus communione Corporis Chriſti non eſt interdictum: ut legentibus integrum contextum compertum eſſe poteſt. Ante verba quippe in argumento laudata, ita ſcripſerat: *Hæc ideo nunc loquor*, *quod ſciam certa futurum*, *quod in illa die complures accedant*, *irruantque ad victimam hanc ſpiritalem*. *Igitur ne faciamus ad detrimentum*, *& condemnationem animæ noſtræ*, *ſed ad ſalutem*; *jam nunc obteſtor obſecroque*, *ut omnibus modis repurgatis animis veſtris*, *ita demum ſacra adeatis Myſteria*. Quæ verba de Pœnitentibus publicis intelligi commode non poſſunt, ſed de iis quorum peccata non erant ita gravia. Ejuſmodi enim peccatoribus, ex veteris Eccleſiæ diſciplina, Abſolutio non retardabatur. Id ſolum ipſis præcipiebatur, ut conſcientia vera contritione, Confeſſione Sacramentali, & bonis operibus, quantum erat neceſſe, mundata, ſpiritalem ad victimam ſcilicet ad Euchariſtiam accederent.

Ad quartum reſpondeo, verba S. Auguſtini in objectione laudata, (ſeu potius S. Cæſarii Arelatenſis cujus nomine in MSS. Codicibus hic Sermo prænotatur, & inter ejus Homilias editus eſt in Bibliotheca Patrum) non ſpectare Abſolutionem a peccatis, ſed reſtitutionem animæ in priſtinam ſanitatem, ſpiritaliſque vitæ, & roboris recuperationem, quam peccator criminibus non aſſuetus, facile conſequitur Pœnitentiæ beneficio. Toto namque illo Sermone, auditores ſuos ad Pœnitentiam ſtatim agendam adhortatur, dilatæ incommoda refert graviſſima, funeſtam peccandi neceſſitatem induci ait multiplicatione peccatorum, & eadem in crimina relapſu, cujus vinculis ſolvi difficile admodum poſſimus, & ad priſtinam ſanitatem animæque decorem revocari: cum e contra facile ſit priſtinæ ſanitati decorique reſtitui per Pœnitentiam, cum nondum infauſta illa neceſſitas contracta eſt. *Si forte aliquis ex vobis*, inquit, *capitalibus criminibus involutus ſecundum quod Apoſtolus ait*, *Templum Dei in ſe violando deſtruxerit*, *de Dei miſericordia non deſperet*: *ſed cito de malo iniquitatis ſuæ conſurgat*, *ne conſuetudine peccandi in ipſis ſe ruinis ſuis ſepeliat*. *Non enim qui peccaverit*, *ſed qui in peccatis perſeveraverit*, *odibilis & abominabilis Deo erit*. *Nam ut de indulgentia divina nemo diffidat*, *Dominus per Prophetam velut Pater piiſſimus conſolatur dicens*: *Nolo mortem peccatoris*, *ſed ut convertatur*, *& vivat*... *Sed iſta tam magna miſericordia nobis prodeſt*, *ſi non tardamus converti ad Dominum*, *nec crimina criminibus ſuperaddimus*. Id illuſtrat ſimilitudine membrorum, cum ſæpius fracta ſunt. *Denique*, inquit

Digitized by Google

inquit, *etiam ipſis vulneribus, vel fracturis corporum, infirmitatee cognoſcere poſſumus animarum. Si enim alicui pes frangatur, aut manus, cum labore ſolet ad priſtinum officium revocari. Si vero ſecundo, & tertio, & adhuc frequentius in eodem loco membra ipſa frangantur, poteſt intelligere Charitas veſtra cum quantis doloribus vulnera ipſa curanda ſunt: & tamen poſt longas & multas tribulationes vix erit antequam ad priſtinum ſtatum membra ipſa valeant revocari. Similis ratio in animarum fracturis ſeu vulneribus eſſe credenda eſt. Si ſemel aliquis, vel ſecundo peccaverit, & ſine aliqua diſſimulatione ad Pœnitentiæ medicamenta confugerit, priſtinam incolumitatem ſine aliqua mora, & forſitan ſine aliqua fœditate recipiet: Si vero peccatis peccata cœperint addi, & animarum vulnera magis tegendo, vel defendendo putreſcere, quam confitendo, & pœnitendo curari; timendum eſt ne in illo impleatur illud quod Apoſtolus dixit: An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundum duritiam cordis tui, & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei.* Hæc autem verba ſatisfactionis, ad remiſſionem conſequendam peccatorum, neceſſitatem confirmant potius, quam evertunt; maxime ſi eum iis comparentur quæ Sermone præcedente dixerat idem (ut videtur) Author: *Si quis*, inquit, *ex vobis conſcius criminum ſuorum, indignum ſe Communione eccleſiaſtica putat, dignum ſe eſſe faciat. Dicitis, quomodo aliquis dignum ſe facere poſſit? Quomodo niſi ut errores priſtinos relinquat, & Pœnitentiam petat, ut qui criminum ſuorum ſorde pollutus eſt, exomologeſis ſatisfactione mundetur? nec illud ſervet, ut in extremo vitæ ſuæ tempore, tunc Pœnitentiam petat, quando jam agere non poſſit. Inutilis eſt enim, dilectiſſimi, iſta perſuaſio. Parum eſt peccatorem pœnitere, niſi pœnitentiam peregerit. Ad emendanda enim crimina vox Pœnitentis ſola non ſufficit: nam in ſatisfactione ingentium peccatorum, non verba tantum, ſed opera quæruntur.*

Objicitur ſecundo. Abſolutio data poſt ſatisfactionem impletam, primis Eccleſiæ ſæculis, non erat Sacramentalis: igitur Sacramentalis Abſolutio concedebatur Pœnitentibus ſtatim poſt Confeſſionem, & antequam ſatisfactionem implevíſſent.

Probatur antecedens. Abſolutio quæ ſupponit peccatorem juſtificatum, non eſt Sacramentalis: hæc enim peccatorem juſtificat: ſed Abſolutio publicis Pœnitentibus data poſt ſatisfactionem impletam, peccatorem juſtificatum ſupponit, ut conſtat ex his Sancti Leonis verbis: *Et eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad Communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Igitur Abſolutio data poſt ſatisfactionem impletam, non erat Sacramentalis.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem diſtinguo majorem: Si peccatorem juſtificatum ſupponat abſque ordine ad ipſam, & ſemper, concedo: ſi per ordinem ad ipſum, & in virtute illius, & quandoque, nego.

Diſtinguo etiam minorem eodem modo. Abſolutio poſt impletam ſatisfactionem data peccatorem juſtificatum ſupponit, quandoque, & tunc juſtificatus eſt virtute Abſolutionis, ſive per ordinem ad ipſam, concedo: ſemper, & juſtificatus eſt abſque ordine ad illam Abſolutionem, nego. Itaque Abſolutio Sacramentalis quandoque peccatorem juſtificat, prout actu ipſi conceditur, cum ſcilicet imperfecta dumtaxat contritione, quæ attritio vocatur, movetur in odium & deteſtationem peccati. Quandoque vero juſtificat peccatorem antequam actu illi tribuatur a Sacerdote, quando ſcilicet Pœnitens perfecte contritus eſt, ſed tunc juſtificat Abſolutio ut habita in voto; quia contritio charitate perfecta non delet peccatum, niſi in ordine ad Claves Eccleſiæ.

Ad Sanctum Leonem reſpondeo, purgatos eſſe debere Pœnitentes ſalubri ſatisfactione, antequam ad januam Sacramentorum, per reconciliationem, admittantur, purgatione inchoata, diſpoſitiva, & præparatoria; non purgatione formali, ut Scholaſtici loquuntur, & perfecta.

Objicitur tertio. Sancti Patres agnoſcunt duplicem Abſolutionem, ſeu reconciliationem; unam quæ præcedit, alteram quæ ſequitur ſatisfactionem. Poſteriorem ſignificatam fuiſſe, ajunt, cum Lazarus a faſciis per Diſcipulos ſolutus eſt, qui jam antea vitæ reſtitutus erat. Id cum ex Sancto Eligio Homilia 4. tum ex aliis colligitur. Sed Abſolutio, quæ præcedit ſatisfactionem, videtur eſſe Sacramentalis; quæ ſequitur, Canonica; igitur Abſolutio Sacramentalis olim conferebatur, nondum impleta ſatisfactione.

Reſpondeo, nego minorem; ſed una diſpoſitio eſt ad Sacramentalem Abſolutionem: altera Sacramentalis ipſa Abſolutio eſt. Iſque inter illas eſt ordo, ut niſi una præceſſerit, altera ſit irrita, quamvis peccator miniſterio Sacerdotis, Eccleſiæ, Deoque reconciliatus videatur: Prima poſita eſt in converſione cordis ad Deum per veram contritionem, quæ multiplici pœnitentiæ fructu innoteſcit. Quam converſionem Deus ſpectans, inviſibiliter abſolvit ante peccatorem, quam a Sacerdote viſibiliter abſolvatur. Deinde Eccleſia converſionem ejus ex Pœnitentiæ fructibus agnoſcens, ipſum poteſtate Clavium a Chriſto ſibi tradita abſolvit. Ita conſtat ex Sancto Eligio Homilia 4. mox laudata: *Quia vices Chriſti agimus*, inquit, *quos ille inviſibiliter abſolvendo, dignos ſua reconciliatione judicat; nos viſibiliter reconciliando, per officium noſtri miniſterii abſolvimus: eos vero, qui funibus peccatorum ſuorum ante Dei conſpectum adhuc tenentur adſtricti, nos quomodo abſolvere poſſumus?* Deinde Pœnitentiæ fructus exponit Sanctus Eligius, ſeu diſpoſitiones quibus ad Abſolutionem Sacramentalem, & ad veniam a Deo obtinendam Peccator præparatur. *Denique*, inquit, *multiplex miſericordia ejus ad expiationem criminum multiplicee fructus nobis Pœnitentia contulit: non enim tantum ſimplici illo Pœnitentiæ nomine ſalus æterna repromittitur, de quo Apoſtolus Petrus; Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra ... Sed etiam fit Abſolutio peccatorum per charitatis affectum, per eleemoſynarum fructum, per profuſionem lachrymarum, per confeſſionem criminum, per cordis & corporis afflictionem; præcipueque per moram emendationem ... Quibus omnibus modis aboleri poſſe peccata, divina teſtis eſt Scriptura ... Oportet igitur, dum tempus eſt, nos per hæc, & his ſimilia, ad Pœnitentiam accedere cum omni fiducia, & ex fide credere indubitanter, Pœnitentia, iſtiſque modis relaxari poſſe peccata, quia Deus non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat ... Si enim ille, qui eſt Scrutator cordium, & renum, proſpexerit noſtrum ſpiritum contribulatum; gratum ſibi acceptabit Sacrificium, quia non ſpernit cor contritum & humiliatum: Ipſe enim, ut doceret, his mediis a morte ad vitam nobis fore redeundum; ante ſuam Paſſionem Lazarum ſuſcitaturus quatriduanum, flevit mortuum, infremuit ſpiritu & volens turbavit ſeipſum; ut nobis ſignificaret, quomodo flere, fremere, & turbari debeamus, cum peccatis mortui eorum nimia mole premimur, ſi reviviſcere deſideramus.*

Diſpoſitiones quibus ad Abſolutionem Sacramentalem & veniam a Deo obtinendam peccator præparatur.

Ad exemplum Lazari frequenter a Patribus uſurpatum, reſpondeo, in hoc figuram verſari quod aliquid vitæ præcedere debeat per contritionem ex Dei amore profectam, ſine qua a peccati macula peccator emundari non poteſt. Quam in rem appoſite Sanctus Gregorius Magnus Homilia 26. in Evangelia: *Cauſſæ ergo penſandæ ſunt*, inquit, *& tunc ligandi, atque ſolvendi poteſtas exercenda. Videndum eſt quæ culpa, & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam; ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſolvat: tunc enim vera eſt Abſolutio Præſidentis, quando æterni arbitrium ſequitur Judicis. Quod bene quatriduani mortui reſuſcitatio ſignificat, quæ videlicet demonſtrat quia Dominus prius mortuum vocavit, & vivificavit, dicens; Lazare, veni foras, & poſtmodum is qui vivens egreſſus fuerat, a Diſcipulis eſt ſolutus. Ecce illum Diſcipuli jam viventem ſolvunt, quem Magiſter reſuſcitaverat mortuum. Si enim Diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, ejus fœtorem magis quam ſuam virtutem oſtenderent. Ex qua conſideratione intuendum eſt, quod illos nos debemus per Paſtoralem authoritatem ſolvere, quos Authorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare.* Quæ verba Sancti Gregorii Concilium Aquiſgranenſe, anno 816. celebratum, cap. 37. tranſcribit tamquam abſolvendi regulam. Eadem citant

Abſolutio quibus tribuenda.

tant Paſchaſius Ratbertus, libro 8. in Matthæum explicans illa verba, *Quodcumque ligaveris*, &c. Hugo a Sancto Victore libro 1. de ſacramentis, cap. 26. & Richardus a S. Victore libro de Poteſtate ligandi cap. 17. Eadem S. Gregorii verba mutuatus eſt Sanctus Eligius Homilia 12. ubi & Abſolutionem illam diſpoſitivam, quæ in gratia compunctionis ſita eſt, diſerte neceſſariam aſſerit, ut peccator per manuum Sacerdotalium impoſitionem abſolvatur. *Ante omnia*, inquit, *vobis ſcire neceſſe eſt, quia licet impoſitionem manuum noſtrarum accipere cupiatis, tamen Abſolutionem peccatorum veſtrorum conſequi non poteſtis, antequam per compunctionis gratiam divina pietas vos abſolvere dignabitur: Tunc enim [ut beatus dicit Gregorius] vera eſt Abſolutio Præſidentis, cum æterni arbitrium ſequitur Judicis*, &c. Eccleſia igitur ſatiſfactionem deſiderabat, ut diſpoſitionem ad reconciliationem & Abſolutionem Sacramentalem obtinendam: ut videlicet per opera Pœnitentiæ, converſionis probaretur ſinceritas, nec mortui ſolverentur peccatores, ſed quoddam ſaltem vitæ initium per contritionem conſecuti.

Hanc doctrinam egregie explicat Sanctus Auguſtinus Enchiridii, capite 65. *In actione Pœnitentiæ*, inquit, *ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, a Chriſti etiam Corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris. Cor enim contritum, & humiliatum Deus non deſpicies. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcumque alia ſigna procedit, cum ſit coram illo cui dicitur; Gemitus meus a te non eſt abſconditus, recte conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora Pœnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur peccata.*

Eamdem Patrum & Eccleſiæ doctrinam eleganter & nitide exponit Ivo Carnotenſis Epiſcopus Epiſtola 228. ad Gonherium Presbyterum data. Quæſierat ille ab Ivone, quomodo inter ſe conveniat Prophetica ſententia, quæ dicit: *In quacumque hora ingemuerit peccator, ſalvus erit*; & Synodalis, quæ crimina ſua confitentes aliquandiu a Corporis & Sanguinis Chriſti Communione ſuſpendit. Repugnare enim inter ſe illi videbantur ſententiæ capitis & corporis, ut quos caput, id eſt, Chriſtus, celeriter a peccato liberat, eos Corpus Chriſti, id eſt, Eccleſia, ſub pœna peccati diu ligatos retineat. Cui quæſtioni eruditus Antiſtes ſic reſpondet: *Cum criminalis culpa delinquentem ſeparet a Capite, & a Corpore, rationis ordo hoc exigit, ut internus Judex tanto remittat celerius, quanto ſolus magis videt interius. Judex vero qui tantum videt in facie, uſque adeo delinquentes ſub peccati pœna detineat, donec per manifeſtum Pœnitentiæ fructum, qui ſit Pœnitentis affectus intelligat. Per internum enim gemitum ſatisfit interno Judici: & idcirco indilata datur ab eo peccati remiſſio, cui manifeſta eſt interna converſio. Eccleſia vero, quia occulta cordis ignorat, non ſolvit ligatum, licet ſuſcitatum, niſi de monumento elatum, id eſt, publica ſatisfactione purgatum. Hinc eſt quod Eccleſia ſua crimina confitentes a Sacramentorum Communione ſuſpendit, & in cinere & cilicio poſitos ab introitu Eccleſiarum ſtatuto tempore excludit, ut per hoc experiatur ſi jam ſunt intus vivificati, cum fuerint longa Pœnitentiæ maceratione probati. Si hæc attendat Fraternitas tua, videbis non diſſentire Propheticam & Synodalem ſententiam, cum illa deferat quod ſuum eſt Capiti, & iſta concedat quod ſuum eſt Corpori.*

Objicitur quarto. Abſolutio quæ ſupponebat perceptionem Euchariſtiæ, non erat Sacramentalis: ſed Abſolutio dilata poſt ſatisfactionem adimpletam ſupponebat perceptionem Euchariſtiæ, primis Eccleſiæ temporibus: non erat igitur Sacramentalis, ſed Canonica dumtaxat. Sacramentalis itaque Abſolutio ante concedebatur olim, quam ſatisfactio impleta fuiſſet.

Probatur minor, primo ex Canone 76. Concilii 4. Carthaginenſis: *Si continuo*, inquit, *creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Si ſupervixerit.... ſubdatur ſtatutis Pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui Pœnitentiam dedit, probaverit.* Et Canone 78. *Pœnitentes qui in infirmitate Viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint.*

Secundo, ex Concilio Arauſicano 1. Canone 3. *Qui recedunt*, inquit, *de corpore Pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari. Quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundum definitiones Patrum, qui hujuſmodi Communionem congruenter Viaticum nominarunt. Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine Pœnitentium, ut oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam Communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.*

Tertio ex Concilio Arelatenſi Secundo, Canone 28. cujus verba eadem ſunt quæ Canonis Arauſicani. In iſtis porro Canonibus duplex diſerte diſtinguitur Abſolutio; una quæ Euchariſtiæ Communioni præmittebatur, altera quæ poſt impletam ſatisfactionem differebatur. Prior erat Sacramentalis, poſterior Canonica.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Abſolutio dilata poſt ſatisfactionem adimpletam, ſupponebat perceptionem Euchariſtiæ, aliquando, concedo, ſemper, nego. Diſtinguo ſimiliter conſequentiam. Non erat igitur Sacramentalis, in certo caſu, concedo: nuſquam erat Sacramentalis, nego. Itaque abſolutio poſt ſatisfactionem dilata, ſacramentalis erat ordinaria Eccleſiæ lege, ut evincunt omnia momenta quibus prima propoſitio probata eſt: ſed quandoque Canonica erat dumtaxat, quando nimirum Pœnitenti, ob imminens probabiliter mortis periculum Abſolutio Sacramentalis conceſſa fuerat, nec non & Euchariſtia. Tunc enim, ſi convaluiſſet præter ſpem, remittebatur nihilominus ad eam Pœnitentiæ ſtationem, in qua morbo correptus fuerat, & reliquum percurrebat Pœnitentiæ ſtadium, juxta prudentiam, & arbitrium Epiſcopi: quod cum fuiſſet emenſus, Abſolutione Canonica & cæremoniali reconciliabatur, & Pœnitentialium onere laborum ſolutus declarabatur. Ad quam hypotheſim pertinent laudati in objectione Canones.

SCHOLION I.

Ad hujus Diſſertationis Propoſitionem primam, ſive ad pag. 400. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Abſolutio nequit eſſe facilis, nec dari ante Pœnitentiam.*

R. Mea non eſt hæc Propoſitio: non dixi, Abſolutionem dari non debere ante Pœnitentiam peractam. Ita quidem facilis in Abſolutione danda Sacerdos eſſe non debet, ut iis qui diſpoſiti non ſunt, aut contra Dei Legem & Eccleſiæ Regulas concedatur: nec dari debet niſi vere pœnitentibus, ſeu pœnitentiam profeſſis ſuorum ſincera deteſtatione & confeſſione peccatorum, & ſatisfacere divinæ juſtitiæ volentibus ſecundum præſcriptum Sacerdotis. Unde Reus non eſſem, etiamſi hanc Propoſitionem aſſeruiſſem, quam Religioſi Cenſores notant. Sed legentibus patet, notatam in Indiculo Cenſorio Propoſitionem meam non eſſe. En verba mea: *Ex quibus omnibus colligitur, Abſolutionem a peccatis, ante impletam ſatiſfactionem, ordinaria lege, primis Eccleſiæ Sæculis conceſſam non fuiſſe: & contrariam praxim fuiſſe improbatam ut violationem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & prævaricationem Canonum.* Refero quid olim factum ſit, non trado quid fieri debeat. Mutatam in Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ Eccleſiæ diſciplinam eſſe novi, ut in plurimis aliis capitibus: & illud *Hugonis a Sancto Victore*, lib. 2. *De Sacramentis Fidei*, p. 2. cap. 12. uſurpo: *Salubre eſſe credimus, quidquid Spiritu Dei dictante ab illa fuerit inſtitutum, & dignum reverentia judicatum. Et etiamſi aliis temporibus aliquando non ita fuiſſe, & nunc aliter eſſe quam fuit, demonſtretur: non tamen cogitare debemus, quaſi levitate aliqua factum ſit, ut nunc aliter teneatur, & aliter inſtitutum ſit quam fuit: Sed quod tunc oportebat, & ita ſalubre fuit, ut ſic teneretur, & ſic juberetur. Nunc autem alia eſſe tempora, & aliud eſſe congruum ſive neceſſarium ſaluti humanæ.* Differri tamen Abſolutionem interdum oportet vel expedit, donec ſatisfactoriis etiam operibus converſionis ſuæ ſinceritatem Pœnitentes probaverint, & inveteratam conſuetudinem peccandi, pravoſque habitus, laborioſæ Pœnitentiæ falce excindere cœperint.

Ut

Ut plurimum (inquam) neceſſe eſt & expedit ut pravarum conſuetudinum & libidinum mancipiis Abſolutio euſque differatur, donec illorum dolor per ea opera, quæ ſimul ſunt & medela peccati, & ſatisfactio pro peccatis, ad Abſolutionem fructuoſe percipiendam adoleſcat, matureſcat, & Confeſſario probetur. Et quamvis totam impleri ſatisfactionem minime neceſſe ſit antequam Abſolutio concedatur, inchoari tamen & euſque procedere ſæpe neceſſe eſt, vel expedit; donec prudenter ſperari poſſit cor peccatoris eſſe converſum, & ſufficienter præparatum ad Abſolutionis gratiam obtinendam. In Orationibus certe, Jejuniis, & eleemoſynis magnam vim eſſe ad obtinenda Divinæ gratiæ auxilia, ad eradicandas libidines, & ad nutriendum augendumque ob peccata dolorem, nemo Catholicus diffitetur. Hac ratione ſatisfactoria illa opera Abſolutioni præmitti ſæpe oportet, & expedit, ſecundum pii, docti, prudentiſque Confeſſarii judicium ac præſcriptum.

SCHOLION II.

In Reſponſione ad ſecundam objectionem, ſive ad pag. 420. & ſequentes Editionis primæ, hanc notam appingunt Religioſi Cenſores. *Abſolutio ſacramentalis quomodo danda; & expectanda prius Abſolutio Dei.*

R. Id non dixi, quod mihi affingunt Cenſorii Indiculi Authores. Id unum verbis meis enunciavi: *Aliquid vitæ præcedere debere in Pœnitente per contritionem ex Dei amore profectam, ſine qua a peccati macula emundari non poteſt, ut Abſolutionem obtineat.* Contritionis nomine imperfectam vel perfectam intelligo. Id probo luculentis *SS. Gregorii* M. & *Eligii* teſtimoniis; ſicque demum colligo: *Eccleſia igitur ſatisfactionem deſiderabat ut diſpoſitionem ad Reconciliationem & Abſolutionem ſacramentalem obtinendam: Ut videlicet per opera Pœnitentiæ converſionis probaretur ſinceritas, nec mortui ſolverentur peccatores, ſed quoddam ſaltem vitæ initium per contritionem conſecuti.* Quam notant Propoſitionem eruderunt ex hac *Sancti Gregorii* Sententia: *Illos nos debemus per paſtoralem authoritatem ſolvere, quos Authorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare.* Hæccine Cenſoria animadverſione digna?

SCHOLION III.

In reſponſione ad tertiam Objectionem, ſive ad pag. 422. Editionis primæ, Cenſorius Indiculus hæc habet: *Cur Eccleſia differat Abſolutionem poſt ſatisfactionem.*

R. Id non dixi. Scribere debuerunt Authores Indiculi: *Cur Eccleſia differret:* De veteri namque, non de præſenti diſciplina hic ago. Rationem autem hujus dilationis ac moræ, non meis reddo, ſed *Ivonis* Carnotenſis Epiſcopi verbis, in quibus quid reprehenſione dignum?

Nota.

QUidam rigidiores Moderni, inſpicientes illam Eccleſiæ praxim, qua olim pœnitentes nonniſi poſt peractam pœnitentiam ut plurimum abſolutione donabantur, auſi ſunt modernum Eccleſiæ ritum, quo poſt injunctam ſatisfactionem ſtatim abſolutionem Confeſſarius impertitur, condemnare, quaſi legi Chriſti, & naturæ Sacramenti non conformem. Ne proinde hujuſmodi error aditum inveniret, Alexander VIII. ſub n. 16. & 17. & 18. ſequentes proſcripſit propoſitiones: *Ordinem præmittendi abſolutioni ſatisfactionem induxit non politia, nec inſtitutio eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio naturæ rei idipſum quodammodo dictante -- Per illam praxim mox abſolvendi, ordo Pœnitentiæ eſt inverſus. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ etiamſi eam plurimorum hominum ſubſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab eccleſia non habetur pro uſu, ſed pro abuſu.* Cum igitur Chriſtus Dominus Pœnitentiæ ſacramentum per modum judicii inſtituerit, cui non repugnat culparum pœnam poſt latam ſententiam executioni mandari, ex hoc ſequi neceſſe eſt, neque ex Chriſti lege, neque ex ipſius Sacramenti ratione oportere ſatisfactionem abſolutioni præmittere. Si proinde ſtatus pœnitentis non cogat Confeſſarium explorare ipſius diſpoſitionem pœnis ſatisfactoriis ante abſolutionem exequendis, nulla eſt lex indicens ut Confeſſarius abſque abſolutione pœnitentem dimittat, niſi prius ſatisfactionem injunctam adimpleverit.

Id etiam oſtendit non modica diſciplinæ varietas, quæ hac in re fuit in Eccleſia. Non ſolum igitur, ſi mortis urgebat periculum, ſi reformidabatur animæ pernicies, ſi Martyrum preces interveniebant, ſi ex dilata abſolutione grave incommodum eccleſiæ imminebat, vel commodum impediebatur, ſtatim pœnitentes ad reconciliationem admittebantur, ut poſt Morinum obſervat Natalis; ſed etiam dum Pœnitentes grande aliquid vel fecerant, vel ſuſtinuerant. Ita oſtendit Morinus *de Sacram. Pœnit. lib. 9. cap.* 14. ubi etiam probat per plura ſæcula omnia crimina, & peccata, quæ tunc per publicam pœnitentiam non expiabantur, ſtatim poſt confeſſionem abſolutione remiſſa. Concludit demum Orientalem Eccleſiam ab annis 1200. ſtatim poſt peccatorum confeſſionem, & ſatisfactionis impoſitionem abſolutionem dare conſueviſſe; atque in hac praxi adhuc perſeverare. Quid mirum ergo hujuſmodi morem tandem ubique in eccleſia obtinuiſſe, ita ut eumdem velut conſuetudinem ubique vigentem ſupponant omnes Authores, præcipue a ſæculo XII? Lector ergo dijudicet, quam falſo modernam abſolvendi praxim Chriſti legi contrariam inter alios dixerit Arnaldus *lib. de freq. Comm.* errorem Petri de Oſma a Sixto IV. proſcriptum redivivum volendo.

DISSERTATIO X.

De Unitate Pœnitentiæ.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum iis, qui acta publice Pœnitentia, nova crimina perpetrabant, omnis aditus Pœnitentiæ ab Eccleſia præcluderetur.

DUplex iſtius Quæſtionis ſenſus eſſe poteſt. Primus, utrum poſt Pœnitentiam publice peractam, nullum jus ad Pœnitentiam publico & ſolemni ritu ſecundo agendam ſupereſſet. Secundus, utrum privatæ etiam pœnitentiæ aditus præcluderetur iis, qui nova in crimina erant relapſi, poſtquam publicam Pœnitentiam egiſſent.

PROPOSITIO I.

Iis qui acta publice Pœnitentia, in eadem, vel nova crimina relabebantur, ob quæ agenda publice Pœnitentia eſſet, ſecundum Eccleſiæ leges, nedum publicæ, verumetiam privatæ Pœnitentiæ præcludebatur aditus.

Probatur primo ex Tertulliano, libro de Pœnitentia, cap. 7. ubi de Pœnitentia criminum poſt Baptiſmum commiſſorum agere incipiens, illam ſemel concedi aſſerit verbis tam claris, quam elegantibus. *Piget*, inquit, *ſecundæ, immo jam ultimæ ſpei ſubtexere mentionem; ne retractantes de reſiduo auxilio pœnitendi, ſpatium adhuc delinquendi demonſtrare videamur. Abſit ut aliquis ita interpretetur, quaſi eo ſibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum; & redundantia clementiæ cœleſtis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior ſit, quia Deus melior eſt, toties delinquendo, quoties ignoſcitur.* Mox ubi de tentationibus diaboli, quibus hominem a vitæ prioris ſceleribus Baptiſmo expiatum obſidet, & oppugnat, ut eum dejiciat e fœlici baptiſmalis innocentiæ ſtatu, præclare dixit; hæc ſubjungit de unica poſt Baptiſmum Pœnitentia.. *Hæc igitur venena ejus prævidens Deus, clauſa licet ignoſcentiæ janua, & intinctionis ſera obſtructa, aliquid adhuc permiſit patere. Collocavit in veſtibulo Pœnitentiam*

tiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat; ſed jam ſemel, quia jam ſecundo, ſed amplius numquam, quia proxime fruſtra. Non enim & hoc ſemel ſatis eſt?

Et cap. 9. *Hujus igitur Pœnitentiæ ſecundæ & unius, quanto in arcto negotium eſt, tanto operoſior probatio eſt, ut non ſola conſcientia præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur.*

Rationes ſeveritatis quam erga peccatores relapſos exercuit Eccleſia.

Hujus autem ſeveritatis, quam erga Peccatores, poſt actam ſemel Pœnitentiam, in graviora crimina relapſos exercuit Eccleſia, præclaras affert rationes Tertullianus: prima eſt, quia non jam ipſis ſuffragatur ignorantia ad excuſationem peccati, cum ex Pœnitentiæ gravitate & diuturnitate facile cognoverint quanta ſit criminis gravitas. *Hoc enim dico,* inquit, *Pœnitentiam, quæ per Dei gratiam oſtenſa & indicta nobis in gratiam nos Domino revocat, ſemel cognitam atque ſuſceptam, numquam poſthac iteratione delicti reſignari oportere. Jam quidem nullum ignorantiæ prætextum tibi patrocinatur; quod Domino agnito, præceptiſque ejus admiſſis, denique pœnitentia delictorum functus, rurſus te in delicta reſtituis: Ita in quantum ignorantia ſegregaris, in tantum contumaciæ agglutinaris.*

Lib. de Pœnitent. cap. 5.

Graviora Relapſorum peccata.

Secunda ratio, eſt divini timoris in peccatore præſumpta extinctio. Pœnitentiam enim egerat Dei timore concuſſus: cum igitur in eadem, vel ſimilia crimina præceps ruit, divinum timorem excuſſiſſe penitus videtur. *Si idcirco te deliquiſſe pœnituerat,* inquit, *quia Dominum cœperas timere, cur quod metus gratia geſſiſti, reſcindere maluiſti, niſi quia metuere deſiiſti? Neque enim timorem alia res quam contumacia ſubvertit.*

Tertia ratio, eſt divinæ Majeſtatis contemptus, & ingrati in Deum animi vitium, cujus reus eſt, qui relabitur in eadem vel æque gravia crimina, poſtquam ea divina gratia adjuvante, Pœnitentia eluit. Quantam autem pœnam ille Dei contemptus mereatur, patet ex eo quod ſevere etiam puniantur, qui Dei ignorantia peccaverunt. Majus autem ſcelus eſt Deum deſpicere, quam ignorare. *Cum etiam,* inquit Tertullianus, *ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur a pœna [quia Deum in aperto conſtitutum, & vel ex ipſis cœleſtibus bonis comprehenſibilem ignorari non licet] quanto cognitum deſpici periculoſum eſt? Deſpicit porro qui bonorum ac malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit; reſpuit datorem, cum datum deſerit; negat beneficium, cum beneficium non honorat. Quemadmodum ei poteſt placere, cujus munus ſibi diſplicet? Ita in Dominum non modo contumax, ſed etiam ingratus apparet.*

Quarta ratio, eſt judicium a Peccatore, qui relabitur in priſtina, vel in alia crimina poſt Pœnitentiam, prolatum in gratiam diaboli contra Deum Optimum Maximum, inimicique erectio adverſus Creatorem & Servatorem. *Cæterum,* inquit Tertullianus, *non leviter in Dominum peccat, qui cum æmulo ejus diabolo pœnitentia renuntiaſſet, & hoc nomine illum Domino ſubjeciſſet, rurſus eumdem regreſſu ſuo erigit, & exultationem ejus ſeipſum facit; ut denuo malus, recuperata præda ſua adverſus Dominum, gaudeat. Nonne, quod dicere quoque periculoſum eſt, ſed ad ædificationem proferendum eſt, diabolum Domino præponit? Comparationem enim videtur egiſſe, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiaſſe eum meliorem, cujus ſe rurſus eſſe maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, diabolo per aliam pœnitentiam ſatisfaciet; eritque tanto magis peroſus Deo, quanto æmulo ejus acceptus.* Ob has rationes, Eccleſia præcludebat, cum publicæ, tum privatæ Pœnitentiæ aditum iis, qui acta publice Pœnitentia, in ea rurſus crimina labebantur, ob quæ publica Pœnitentia ſubeunda fuiſſet.

Probatur ſecundo Propoſitio ex Clemente Alexandrino, libro 2. Stromatum, pag. 282. ubi divinam benignitatem commendans, ait ipſam providiſſe homini poſt Baptiſmum peccanti ſecundæ Pœnitentiæ remedium, ſed illam pœnitentiam unam eſſe, & ſemel dumtaxat ab Eccleſia concedi ſignificat, quia veram ſinceramque eorum non exiſtimat converſionem, qui poſt Pœnitentiam, eadem, vel æque gravia in peccata relapſi, rurſus veniam ab ea poſtulant. *Dedit ergo,* inquit, *cum ſit multæ miſericordiæ, iis etiam qui fide in aliquod peccatum incidunt, ſecundam Pœnitentiam, quam, ſi quis tentatus fuerit, poſt vocationem, coactus & callide circumventus, unam adhuc non pœnitendam acceperit Pœnitentiam. Voluntarie enim peccantibus nobis, non amplius relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & zelus & ignis, qui eſt devoraturus adverſarios. Continue autem & ſe viciſſim excipientes propter peccata Pœnitentiæ, nihil differunt ab iis qui omnino non crediderunt, præterquam in eo ſolo quod ſe peccare ſenſerunt: neque ſcio utrum ſit deterius prudentem ac ſcientem peccare, an, cum pro iis, quæ peccavit, Pœnitentia ductus fuerit, rurſus peccare... Eſt enim rurſus meditatio peccatorum, ſæpe pœnitere, & ad facilem mutationem aptitudo ex defectu exercitationis. Apparet ergo, ſed non eſt Pœnitentia, ſæpe petere veniam de iis, quæ ſæpe peccamus.*

Probatur tertio ex S. Ambroſio libro de Pœnitentia, cap. 10. *Merito,* inquit, *reprehenduntur, qui ſæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi vere agerent pœnitentiam, iterandam poſtea non putarent: quia ſicut unum Baptiſma, ita una Pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati, ſed hæc delictorum leviorum eſt, illa graviorum.* Ex quibus conſtat, S. Ambroſium eamdem negare Pœnitentiam gravioribus peccatis, quam levioribus aſſignat. Porro Pœnitentia leviorum peccatorum, privata eſt: igitur Pœnitentia etiam privata negabatur iis, qui publica Pœnitentia ſemel functi in eadem, vel æque gravia crimina relabebantur.

Id confirmant ejuſdem S. Ambroſii verba, cap. ultimo ejuſdem libri, dicentis ſatius eſſe homini differre Pœnitentiam, cum exercere quis opera pœnitentiæ non poteſt. *Ne,* inquit, *in ipſa Pœnitentia fiat, quod poſtea indigeat Pœnitentia: quæ ſi ſemel fuerit uſurpata, nec jure celebrata; nec prioris fructum obtinet, & auſert uſum poſterioris.* Certe id falſo dictum eſſet a S. Ambroſio, ſi privata pœnitentia eumdem fructum obtinuiſſent, qui poſt publicam pœnitentiam in graviora crimina relapſi erant. Ineptæ fuiſſent quas ſecundo peccantibus intentabat, minæ, ſi ad publicæ tantum Pœnitentiæ denegationem eas retuliſſet, iiſque concedi ſuppoſuiſſet privatam. Immo fœliciores fuiſſent, & humanius excepti, qui Pœnitentia publice peracta, ſecundo aut ſæpius peccaverant, quam ſemel dumtaxat peccantes: ſiquidem iſtis ſine publica Pœnitentia reditus in Eccleſiam non patuit, illis vero privata Pœnitentia Communionis januam aperuiſſet: Atqui nemo tam vecors erit, qui humanius cum illis actum ab Eccleſia putet, qui in eadem ſæpius incidiſſent, & quidem horrenda flagitia, quam cum iis qui ſemel ea commiſiſſent: igitur ne privatæ quidem ipſis patebat aditus Pœnitentiæ.

Probatur quarto ex S. Auguſtino, Epiſtola 54. ad Macedonium. Scripſerat ille ad S. Auguſtinum, ſe dubitare, utrum ex religione orta eſſet Epiſcoporum conſuetudo, qui pro capitalium criminum reis apud judices intercedebant, ne morti addicerentur. Adverſus morem illum Eccleſiaſticum objecerat Eccleſiæ Diſciplinam, quæ unam dumtaxat Lapſis poſt Baptiſmum Pœnitentiam concedebat. Ex ea colligebat, Epiſcopos rogare pro iis non debere, qui ſecundo, vel ſæpius capitalia in crimina lapſi eſſent. Sic ſtatum quæſtionis ſe habuiſſe conſtat tum ex Epiſtola Macedonii, cum ex reſponſo S. Auguſtini. *Quæris a me,* inquit Auguſtinus, *cur officii Sacerdotis noſtri eſſe dicamus intervenire pro reis, & niſi obtineamus, offendi, quaſi quod erat officii noſtri, minime reportemus. Ubi vehementer te dicis ambigere utrum iſtud ex Religione deſcendat. Deinde adjungis, qua ratione ita movearis, Nam ſi a Domino peccata,* inquis, *adeo prohibentur, ut nec pœnitendi quidem copia poſt primam Pœnitentiam tribuatur, quemadmodum nos poſſumus ex Religione contendere, ut nobis qualecumque illud crimen fuerit, dimittatur?* Certe ſi conſuetudo fuiſſet in Eccleſia Romana, & Africana; poſt Pœnitentiam publicam ſemel peractam, altera Pœnitentia etiam privata ſcelus iteratum, aut aliud canonicum crimen expiare, & iterum abſolvere Peccatorem,

cæterem, nullus fingi potuiſſet huic objectioni locus: nulla fuiſſet illius veriſimilis ratio. Porro incredibile eſt Macedonium virum prudentiſſimum id Sancto Auguſtino abſque ullo fundamento, ullave rationis ſpecie objeciſſe.

Præterea, ſi pœnitentiæ privatæ reſeratus ab Ecclesia fuiſſet aditus iis, qui eadem, vel æque gravia peccata, poſt publicam pœnitentiam perpetraverant, præſentiſſima Sancto Auguſtino fuiſſet occaſio colligendi ex Eccleſiæ more, Epiſcopos pro reis apud Magiſtratus merito intercedere, quamvis ſecundo, aut ſæpius eadem facinora, vel etiam graviora perpetraſſent. Reſpondiſſet Macedonio eruditiſſimus Patrum, decere Antiſtites, Deum Eccleſiamque imitari, a quibus ſecunda & tertia pœnitentia concedebatur graviorum criminum reis, cum hoc tantum diſcrimine, quod primo peccantes publicam, ſecundo, tertio, & ſæpius in eadem, vel graviora flagitia relapſi, privatam dumtaxat pœnitentiam agerent. Verum nihil hujuſmodi reſpondet Macedonio Sanctus Auguſtinus. Immo oſtendit Pœnitentiam alteram jure negari ab Eccleſia, non ideo tamen Deo exprobrandum eſſe quod parcat ſecundo, iterumque peccantibus, cum quotidie Solem ſuum ſuper peccatores oriri faciat, maliſque vitam prorogет, ut ad ipſum tandem aliquando convertantur. Sed præſtat audire ipſius Sancti Auguſtini verba. „ Quod ſi iniquis, *inquit*, & ſceleſtis ille parcendo, eiſque vitam, ſalutemque largiendo, etiam pleriſque eorum, quos novit non acturos Pœnitentiam, tamen exhibet patientiam; quanto magis nos in eos qui correctionem promittunt, & utrum faciant quod promittunt incerti ſumus, miſericordes eſſe debemus, ut rigorem veſtrum pro eis intercedendo flectamus, pro quibus & Dominum, quem nihil de moribus eorum etiam futuris lateat, non tamen impudenter, quia hoc ipſe præcepit, oramus? In tantum autem hominum aliquando iniquitas progreditur, ut etiam poſt actam Pœnitentiam, poſt Altaris reconciliationem vel ſimilia, vel graviora committant: & tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri Solem ſuum; nec minus tribuit, quam ante tribuebat, largiſſima munera vitæ ac ſalutis. Et quamvis eis in Eccleſia locus humillimæ Pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ patientiæ non obliviſcitur. Ex quorum numero ſi quis nobis dicat: Aut date mihi eumdem iterum pœnitendi locum; aut deſperatum me permittite, ut faciam quidquid libuerit, quantum meis opibus adjuvor, & humanis legibus non prohibeor, in ſcortis, omnique luxuria damnabili quidem apud Dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut ſi me ab hac nequitia avocatis, dicite, utrum mihi aliquid proſit ad vitam futuram, ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ voluptatis blandimenta contempſero, ſi libidinum incitamenta frænavero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam licita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementius quam prius excruciavero, ſi miſerabilius ingemuero, ſi flevero uberius, ſi vixero melius, ſi pauperes ſubſtentavero largius, ſi charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagravero ardentius: quis noſtrum ita deſipit; ut huic homini dicat, nihil tibi iſta proderunt in poſterum, vade, ſaltem vitæ hujus ſuavitate perfruere? Avertat Deus tam immanem ſacrilegamque dementiam. Certe fruſtra & inepte induxiſſet Sanctus Auguſtinus hominem iterati criminis, poſt publicam Pœnitentiam, reum, poſtulantem, ut ſibi idem Pœnitentiæ locus concederetur, aut ſibi deſperare liceret de ſalute, ſi privatæ pœnitentiæ illi patuiſſet ianua. Fruſtra item quæſiviſſet ille peccator, an ſibi profutura eſſent ad vitam futuram bona opera, jejunia, aliæque macerationes corporis, quæ in privata Pœnitentia impoſitæ fuiſſent, & ad conſequendum ejus fructum indictæ.

Addit Sanctus Auguſtinus: *Quamvis ergo caute, ſalubriterque proviſum ſit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedatur, ne medicina vilis minus utilis eſſet ægrotis, quæ tanto magis ſalubris eſt, quanto minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo: Quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere erga iſtos non agi, quod Apoſtolus ait: Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit?* Vide ut hujuſmodi peccatores uni Dei miſericordiæ ac patientiæ committit Sanctus Auguſtinus; pœnitentiæ vero privatæ paratum ipſis ſubſidium altiſſimo premit ſilentio, id nequaquam facturus, ſi poſt publicam Pœnitentiam, eadem, vel æque gravia in crimina relapſi, privatæ Pœnitentiæ remedium ab Eccleſia conſecuti fuiſſent.

PROPOSITIO. II.

Peccatoribus, qui peracta publice Pœnitentia, eadem, vel æque gravia crimina perpetraverant, privata Pœnitentia, & Abſolutio, in morte non denegabatur.

Probatur ex Siricio Pontifice Maximo Epiſtola 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, cap. 5. Conſulerat ipſum Himerius, quomodo gerere ſe deberet erga eos, *qui acta Pœnitentia, tamquam canes ac ſues ad vomitus priſtinos, & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuo appetiverant concubitus. Quorum profeſſam incontinentiam, generati poſt Abſolutionem filii prodiderant.* Sic autem reſpondet illi quæſtioni Siricius: *De quibus quia jam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut ſola intra Eccleſiam Fidelibus Oratione jungantur, ſacra Myſteriorum celebritati, quamvis non mereantur, interſint; a Dominicæ autem Menſæ convivio ſegregentur, ut hac ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen* [*quoniam carnali fragilitate ceciderunt*] *Viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficiſci, per Communionis gratiam volumus ſubveniri. Quam formam & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, ſervandam eſſe cenſemus.* Peccatoribus igitur, qui peracta publice pœnitentia relapſi fuerant, ſeque volutaverant in eodem criminum luto; privatæ Pœnitentiæ ſubſidium, Abſolutioniſque beneficium, imminente morte, non denegabatur antiquitus.

Propoſitio prima impugnatur ex Origene Homilia 15. in cap. 25. Levitici, dicente: *In gravioribus criminibus ſemel tantum vel raro, pœnitentiæ conceditur locus. Iſta vero communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur.* *Objectionum ſolutio.*

Reſpondeo primo, morem illum unius pœnitentiæ pro gravioribus criminibus agendæ obſoleſcere forſan cœpiſſe in Oriente Origenis temporibus, qui diu poſtea in Eccleſia Occidentali viguit: Unde non mirum quod antiquæ illius diſciplinæ ſeveritatem verbis mollioribus expreſſerit Origenes, dicens: *Semel tantum, vel raro pœnitentiæ conceditur locus.*

Reſpondeo ſecundo, interpolatum non immerito me ſuſpicari Origenem: ſiquidem Sententiarum Magiſter hunc locum laudans, lib. 4. Diſtinct. 14. hæc verba præterit *vel raro*, quæ doctiſſimus Pater Nicolai per parentheſim addidit, ut ea apud Origenem quidem legi, ſed a primitivo Magiſtri textu abeſſe ſignificaret. Ego vero disjunctivam illam, *vel raro*, intruſam exiſtimo in textum Origenis ab aliquo ſciolo, qui prioris ævi diſciplinam ex ſui temporis praxi metiri volens, perſuadere ſibi non potuit privatam Pœnitentiam iis, qui peracta puplica iterum in eadem, vel æque gravia flagitia ceciderant, fuiſſe aliquando ab Eccleſia denegatam. Quamobrem dixiſſe voluit Originem, *ſemel, vel raro*, quia niſi ita ſcripſiſſet, falſa fuiſſet Scholaſticorum opinio, quorum plurimi Pœnitentiam dumtaxat ſolemnem iteratam non fuiſſe, pertinaciſſime contendunt. Sic porro habet Origenes explicans illud Levitici 25. *Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit ergo licentiam redimendi*, &c. Sic (inquam) habet: *Iſtas domos, ſi forte alicui* [*ut ſupra expoſuimus*] *lapſus acciderit, ſemper eſt recuperandi facultas, ut verbi gratia dicamus; ſi nos aliqua culpa mortalis invenerit,*

quæ non in crimine mortali, non in blaſphemia fidei, qua muro Eccleſiaſtici & Apoſtolici dogmatis cincta eſt, ſed vel in ſermonibus, vel in morum vitio conſiſtat; hoc eſt vendidiſſe domum, quæ in agro eſt, vel in vico, cui murus non eſt. Hæc ergo venditio, hujuſmodi culpa ſemper poteſt reparari; nec aliquando tibi interdicitur de commiſſis hujuſmodi pœnitudinem gerere. In gravioribus enim criminibus, ſemel tantum pœnitentiæ conceditur locus. Iſta vero communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper Pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur. Porro ſi ſic legatur Origenis textus abſque clauſula illa addititia, *vel raro*, accuratior erit ac locupletior ejus allegoria, magiſque conveniet Sanctæ Scripturæ textui. Aſſignat enimvero Sacer Textus diſcrimen redemptionis domorum, quæ in pagis, & quæ in urbibus extructæ ſunt, quod priores, Jubilæo redeunte, redimi ſemper poſſent a primis dominis: poſteriores vero redimi quidem poſſent intra venditionis annum; eo vero elapſo, numquam. Origenes domos, quæ ſunt in pagis leviora peccata allegorice interpretatur: quæ vero ſunt in urbibus, graviora ſcelera: redemptionem vero domorum, exponit de pœnitentia peccatorum. Ut igitur accuratam inſtitueret allegoriam, dicere debuit, leviora peccata ſæpius redimi, ſicut ædes ruſticæ ſæpius redimebantur; id eſt, toties ab his abſolvi peccatorem a Sacerdotibus, quoties pœnitentiam ageret: graviora vera, & canonica crimina ſemel tantum redimi, id eſt, Pœnitentia unica expiari, quæ publica erat; poſtmodum vero nulla alia pœnitentia, nequidem privata redimi, ſecundum Eccleſiæ diſciplinam, ſicut domus in urbibus ſitæ ſemel tantum redimi poterant. Unde patet, verba illa, *vel raro*, intruſa fuiſſe in Origenis textum.

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, quem citat Magiſter ſententiarum in fine Diſtinctionis 14. lib. 4. ex Homilia 20. in Epiſtolam ad Hebræos, ad hæc verba capitis decimi, *voluntarie peccantibus nobis non relinquitur pro peccatis hoſtia*, &c. *Sciendum*, inquit, *quod hic quidam exurgunt, horum verborum occaſione Pœnitentiam auferentes, quaſi per Pœnitentiam non valeat peccator, poſt lapſum reſurgere ſecundo, & tertio, & deinceps. Verum etiam in hoc Pœnitentiam non excludit, nec propitiationem, quæ ſæpe fit per Pœnitentiam, ſed ſecundum Baptiſmum & hoſtiam*. Igitur Sancti Joannis Chyſoſtomi tempore, ſecunda Pœnitentia concedebatur iis, qui poſt publicam Pœnitentiam, in eadem, vel æque gravia crimina prolabebantur.

Reſpondeo primo, ſeveriorem illam diſciplinam in Oriente citius, quam in Occidente fuiſſe remiſſam, illamque concidiſſe penitus poſt Nectarii celebre factum, quo Pœnitentiarium, qui publicæ Pœnitentiæ præerat Conſtantinopoli, ſuſtulit. Unde cum Nectario proxime ſucceſſerit Sanctus Chryſoſtomus, nullum eſt adverſus noſtram aſſertionem teſtimonii citati robur.

Reſpondeo ſecundo, verba illa, quæ a Magiſtro Sententiarum laudantur, non haberi apud Sanctum Chryſoſtomum, in textu Græco, neque in Verſione Latina. Sic enim ſcribit Chryſoſtomus: *Hic rurſus nos adoriuntur, qui tollunt Pœnitentiam, & quicumque cunctantur venire ad Baptiſmu, ſiquidem non eſt ſecunda remiſſio. Illi vero dicunt non eſſe tutum eos, qui peccarunt, impertiri Myſteriis; ſi quidem non eſt ſecunda remiſſio: Quid ergo dicemus utriuſque. Quod hic non tollit Pœnitentiam, nec eam, quæ per pœnitentiam fit, placationem: neque expellit, & dejicit per deſperationem eum qui eſt lapſus [non enim eſt adeo inimicus noſtræ ſalutis] ſed ſecundum lavacrum tantum aufert. Non enim dixit: Non eſt amplius pœnitentia, neque eſt amplius remiſſio: ſed, Non eſt amplius hoſtia: hoc eſt non eſt amplius crux ſecunda: hoc enim vocat hoſtiam*,

Reſpondeo tertio, quod ſi hoc dixiſſet Sanctus Joannes Chryſoſtomus, deflexiſſe tantiſper a veteris Diſciplinæ ſeveritate videretur: hucque referri poſſet accuſationis illius Articulus ſextus, prout illum ex Photio refert Eminentiſſimus Annalium Parens. Adverſus ipſum enim objiciebant hoſtes ejus infenſiſſimi, quod aditum aperiret peccatoribus dicens: *Si iterum pecces, iterum Pœnitentiam facito; & quoties peccaveris, accede ad me, & ego te curabo*. Crimini certe hujuſmodi adhortatio, promiſſioque verti non potuiſſet, maxime apud Epiſcopos, niſi Diſciplinæ & conſuetudini Eccleſiaſticæ contraria fuiſſet ſecundæ Pœnitentiæ conceſſio.

Baronius ad annum Chriſti 403.

Objicitur tertio. Priſca illa ſeveritas Eccleſiam crudelem adumbrat ac pene Novatianam. Eſt igitur incredibile Eccleſiam intercluſiſſe ſecundæ Pœnitentiæ, etiam privatæ aditum iis, qui poſt publicam Pœnitentiam, in eadem, vel nova crimina relapſi fuerant.

Reſpondeo, nec crudelem ob hoc cenſeri debuiſſe Eccleſiam, ſicut nec crudelis eſt medicus, qui urit & ſecat, ne ulcus interius ſerpat: nec debere videri Novatianis faventem. Illi enim nec unam poſt Baptiſmum Pœnitentiam admittebant, & crimina poſt lavacrum perpetrata ne ſemel quidem per Eccleſiæ Claves dimitti poſſe contendebant. At quod unica graviorum criminum reis poſt Baptiſmum conceſſa ſit primis ſæculis Pœnitentia, *Non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt Diſciplinæ. Alioquin contra claves Eccleſiæ datas diſputabitur, de quibus dictum eſt: Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt in cælo* (inquit Sanctus Auguſtinus alia in ſpecie, ſed plane ſimili, Epiſtola 50.)

Objicitur quarto. Sanctus Thomas 3. Parte Quæſtione 84. Articulo 10. propugnat Pœnitentiam poſſe iterari, eoſque, qui ſecundam poſt Baptiſmum Pœnitentiam inutilem eſſe dixerunt, Hæreticis accenſet. Ergo Eccleſia Pœnitentiæ aditum intercluſiſſe non videtur iis, qui poſt publicam Pœnitentiam, vel iiſdem, vel gravioribus peccatis ſe obſtringebant.

Reſpondeo, Sanctum Thomam ſpectaſſe Diſciplinam in Eccleſia ſuo Sæculo vigentem, locutumque fuiſſe de Pœnitentia abſolute ſumpta, quæ ſane iterari poteſt, quamvis Eccleſia ſtatuere poſſit, ut non iteretur, ne medicina ſæpius repetita vilis fiat ægrotis. Merito etiam illos Hæreticis accenſet Sanctus Thomas, qui ſecundam Pœnitentiam inutilem eſſe dixiſſent; quia utiliſſima eſt cum ab Eccleſia conceditur ut Sacramentum; ſive etiam cum a Pœnitente exercetur ut virtus. *In quacumque enim hora ingemuerit Peccator, omnium iniquitatum ejus Deus non recordabitur*.

Eodem modo exponendum eſt, quod habet in librum 4. Sententiarum Diſtinctione 14. Quæſt. 1. Art. 5. Quæſtiunc. 2. *Solemnis*, inquit, *Pœnitentia iterari non debet propter tria: Primo, ne ex iteratione viliſcat: ſecundo, propter ſignificationem, quia eſt figura expulſionis hominis de Paradiſo, quæ eſt ſemel tantum facta: tertio, quia ſolemnizatio eſt quaſi quædam profeſſio perpetuo pœnitentiam conſervandi: & ideo iteratio ſolemnitati reſiſtit; ſi tamen poſtmodum peccaverit, non clauditur ei locus pœnitentiæ; ſed pœnitentia ſolemnis iterum ei injungenda non eſt*. In his enim, ut in pleriſque aliis, Diſciplinam ſuo tempore in Eccleſia vigentem ſpectavit Sanctus Thomas.

SCHOLION I.

Ad hanc Diſſertationem ſive ad pag. 429. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Sicut unus Baptiſmus, ita una Pœnitentia*.

R. Non mea, ſed *Sancti Ambroſii* Propoſitio eſt, cujus verba ibi protuli: *Quia ſicut unum Baptiſma, ita una Pœnitentia, quæ tamen publice agitur*, &c. Hæc poſtrema verba, *Quæ tamen publice agitur*, a me deſcripta, ut apud *Sanctum Ambroſium* leguntur, Authores Indiculi Cenſorii detruncarunt.

SCHOLION II.

Ad ejuſdem Diſſertationis Propoſitionem primam Religioſi Cenſores hanc notam appingunt: *Privata etiam Pœnitentia Relapſis negata. TOTA*, inquiunt, *Concluſio cum ſuis probationibus expungatur*.

R. Iis qui acta publice Pœnitentia, in eadem vel nova crimina relapſi erant, ob quæ agenda publice Pœnitentia foret, ſecundum Eccleſiæ leges, nedum publica, verum etiam privatæ Pœnitentiæ præcluſum olim aditum, probavi diſertis Patrum teſtimoniis. Nova hæc ſententia non eſt, quam ante me propugnaverunt *Albaſpinæus* Aurelianenſis Epiſcopus libro 2. Obſerva-

Digitized by Google

ſervatione 5. *Joannes Morinus* libro 5. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*, cap. 27. *Dionyſius Petavius*, in Animadverſiooibus *in Sanctum Epiphanium*, ad Hæreſim 59. quæ eſt Novatianorum, pag. 236. & ſeq. aliique Viri Eruditi. Attendant, quæſo, Religioſi Cenſores ad præclaram illam doctiſſimi Cardinalis *Bona* animadverſionem, libro 1. *Rerum Liturgicarum*, cap. 18. *De ſacris*, inquit, *Eccleſiæ Ritibus, eorumque veneranda antiquitate illi procul dubio male merentur, qui priſcos Mores præſentis temporis conſuetudine metientes, omnem veterem Diſciplinam ad hujus ævi praxim expendunt, ea perſuaſione decepti, quod nihil unquam ab iis uſibus diverſum fuerit, quos a parentibus & præceptoribus didicerant, & quibus ab infantia aſſueverant. Quod ſi aliquando Priſcorum Patrum Monumenta evolvunt, quæ in illis obſcura ſunt, obſcuriora reddunt, veterem Eccleſiam cum præſenti comparantes: & ſi forte in aliquid incidunt quod ab hodiernis Ritibus diſcrepet, ſubſiſtunt & mutant, vel inconſulto reſpuentes, vel falſa interpretatione in alienum ſenſum detorquentes quidquid a ſuis præjudicatis opinionibus abhorret. Ex quo fit ut in maximos errores, inque Rituum Eccleſiaſticorum confuſiſſimam perturbationem labantur; quia nimirum illorum cauſas & fundamenta ac ipſaſmet definitiones ignorant, quas bene percipere nemo poteſt, niſi ideam & imaginem antiquæ Diſciplinæ in mente habeat.*

DISSERTATIO XI.

De Pœoitentia Clericorum.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Clerici primis Eccleſiæ Sæculis Pœnitentiæ publicæ addicerentur.

DIſtinguendum eſt inter majores Clericos, ac minores, ac de utriſque expendendum, an Pœnitentiæ publicæ obnoxii aliquando fuerint.

PROPOSITIO I.

Clerici minores, non ſecus ac Laici, publicæ olim Pœnitentiæ addicebantur.

Probatur authoritate & teſtimonio Felicis Tertii Pontificis Maximi Epiſtola 7. in qua ubi in Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos, qui ab Hæreticis ſe paſſi ſunt rebaptizari, ſententiam tulit; ſic decernit de minoribus Clericis, Monachis, & Monialibus, ejuſdem criminis reis. *De Clericis autem, & Monachis, aut puellis Dei, aut ſæcularibus, ſervari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos qui lapſi ſunt, vel fuerint, ſervandum eſſe conſtituit, ut ſcilicet, qui nulla neceſſitate, nullius rei timore, aut periculo, ſe ut rebaptizentur, Hæreticis impie dediderunt, ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter Audientes ſint: ſeptem autem annis ſubjaceant inter Pœnitentes manibus Sacerdotum: duobus autem annis oblationes modis omnibus non ſinantur offerre, ſed tantummodo ſæcularibus in oratione ſocientur.*

Probatur ſecundo ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi, libro 2. de Eccleſiaſticis Officiis, cap. 16. ubi cum dixiſſet, poſt unum Baptiſmum ſubſtituiſſe Deum Pœnitentiæ remedium, addit, *Honorum dumtaxat dignitate ſervata, ita ut a Sacerdotibus & Levitis, Deo tantum teſte, fiat; a cæteris vero, adſtante coram Deo ſolemniter Sacerdote.* Igitur ſoli Sacerdotes & Diaconi publicæ Pœnitentiæ legibus exempti erant S. Iſidori ætate in Eccleſia Hiſpanienſi.

Impugnatur Propoſitio ex Siricio Pontifice Maximo, Epiſtola 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum data, cap. 14. ita decernente: *Illud quoque nos*
Objectionis ſolutio. *par fuit providere, ut ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & poſt pœnitudinem, ac reconciliationem, nulli unquam Laico liceat honorem Clericatus adipiſci.* Omnes igitur Clerici, etiam inferioris gradus, a publicæ Pœnitentiæ legibus immunes fuerunt.

Reſpondeo, nego conſequens. Evidens enim eſt ex verbis ſequentibus, Siricium de majoribus dumtaxat Clericis intelligendum eſſe, qui Sacramenta conficiunt, vel proxime aſſiſtunt ac miniſtrant conficientibus. *Quia*, inquit, *quamvis ſint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerint vaſa vitiorum.*

PROPOSITIO II.

Majoribus Clericis, poſt tertium Sæculum, Pœnitentia publica, ex Eccleſiæ diſciplina non imponebatur.

Majorum Clericorum nomine Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos intelligimus.

Probatur primo ex S. Hieronymo, Epiſtola 48. ad Sabinianum Diaconum data, qui plures Virgines corruperat, & alteri ſtuprum condixerat. *Hortatus ſum*, inquit, *ut ageres Pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris, ut ſolitudinem peteres, ut viveres in Monaſterio, ut Dei miſericordiam jugibus lachrymis implorares.* Majoribus igitur Clericis Pœnitentia publice agenda non imponebatur, ſed ſecreto in loco, atque a Fidelium conſpectu remoto, ex Epiſcopi juſſu, pœnas ſibi impoſitas ſubibant.

Probatur ſecundo ex S. Auguſtino, libro 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1. *Sicut redeuntes*, inquit, *qui priuſquam recederent, baptizati ſunt, non rebaptizantur; ita redeuntes, qui priuſquam recederent, ordinati ſunt, non utique rurſus ordinantur, ſed aut adminiſtrant quod adminiſtrabant, ſi hoc Eccleſiæ utilitas poſtulat; aut ſi non adminiſtrant, Sacramentum Ordinationis ſuæ tamen gerunt: & ideo eis manus inter laicos non imponitur.* Certe ſi Clericis propter Sacramentum Ordinatioois, ſive propter characteris venerationem, maous inter Laicos non imponebatur, non addicebantur illi Pœnitentiæ publicæ more laicorum.

Probatur tertio ex Concilio Carthaginenſi Quinto, quod anno Chriſti 398. celebratum eſt, Canone 2. ita decernente: *Si quando Presbyteri vel Diaconi, in aliqua graviore culpa convicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe fuerit removeri, non eis manus tamquam Pœnitentibus, vel tamquam Fidelibus laicis imponatur.*

Probatur quarto ex Sancto Leone Magno Epiſtola 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum data, cap. 2. *Alienum eſt*, inquit, *a conſuetudine Eccleſiaſtica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconi gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo, per manus impoſitionem, remedium accipiant pœnitendi: quod ſine dubio ex Apoſtolica Traditione deſcendit, ſecundum quod ſcriptum eſt: Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujuſmodi lapſis, ad promerendam miſericordiam Dei, privata eſt expetenda ſeceſſio, ubi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.* Tempore igitur S. Leonis, Sacerdotes & Diaconi in Monaſteriis, aut in aliis locis hominum a conſpectu remotis, Pœoitentiam agere cogebantur, cum in grave crimen lapſi erant: ſed publica illis Pœnitentia, cum laicis agenda, non imponebatur.

Probatur quinto ex Concilio Toletano 4. quod anno Chriſti 673. celebratum eſt, Canone 29. quo majores Clerici, ad Pœnitentiam ſecreto agendam, in Monaſteria detruduntur. *Si Epiſcopus*, inquit *aut Presbyter, ſive Diaconus, aut quilibet ex ordine Clericorum, magos, aut aruſpices, aut ariolos, aut certe augures, vel ſortilegos, vel eos qui profitentur artem magicam, conſulere fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ depoſitus, Monaſterii pœnam excipiat, ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegii luat.* Majoribus igitur Clericis, poſt tertium Sæculum, Pœnitentia publica, ex Eccleſiæ diſciplina, non imponebatur.

Objicitur. Felix Tertius Pontifex Maximus, Epiſtola 8. Epiſcopos & Presbyteros qui in rebaptizationem conſenſerant, nequidem Communione Laica donari decernit, niſi in ſupremo vitæ diſcrimine, illoſque in Pœnitentia jacere jubet. Igitur majores Clericos, etiam poſt Sæculum tertium, Pœnitentiæ publicæ addixit Eccleſia.

Re-

Digitized by Google

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Et jubet eos Pœnitentiam agere privatim, concedo: publice, nego. Nam Felix Tertius magnum diſcrimen inter Clericos majores ex una parte, & Clericos minores, atque Laicos ex altera conſtituit. Siquidem iſtos jubet omnes Pœnitentiæ gradus percurrere, in quibus Pœnitentes frequentibus manuum impoſitionibus & exorciſmis expiabantur: alios vero diſtincto Pœnitentiæ genere damnat, quam in Monaſteriis agerent. Enimvero ſi mos Eccleſiæ fuiſſet, ut Clerici majores ſingulos Pœnitentiæ luctuoſæ gradus percurrerent, & more Laicorum impoſitionibus manuum ſubſternerentur, Felix Epiſcoporum & Presbyterorum Pœnitentium claſſem a claſſe Pœnitentium Laicorum non diſtinxiſſet. Diſtinxit autem, ut conſtat ex ipſius Decreti tenore. *Ut ergo*, inquit, *ab Eccleſiæ Summatibus inchoemus, eos, quos Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan ſeu coactos, lavacri illius unici, ſalutariſque claruerit feciſſe jacturam, & Chriſtum quem non ſolum dono regenerationis, verumetiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe: cum conſtet neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi ſe palam Chriſtianum negaverit, & profeſſus fuerit ſe eſſe Paganum. Quod cum generaliter ſit in omnibus execrandum, multo magis in Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, auditu ſaltem dictuque probatur horrendum. Sed quia idem Dominus atque Salvator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, uſque ad exitus ſui diem in Pœnitentia [ſi reſipiſcunt] jacere conveniet; nec orationi non modo Fidelium, ſed ne Catechumenorum, modis omnibus intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt. Quam rem diligentius explorare, vel ſacere, probatiſſimi Sacerdotis cura debebit.* Vide ut Pœnitentiam quidem indicit majoribus Clericis, ſed ſub oculis probatiſſimi Sacerdotis, non vero in conſpectu totius Eccleſiæ peragendam. Longe aliter decernit de Clericis minoribus, de Monachis, & Monialibus, quos ad eumdem Pœnitentium ordinem cum Laicis amandat, publiceque Pœnitentiam agere conſtituit (ut conſtat ex ipſius verbis inter prioris Propoſitionis Probationes relatis.) Felix Tertius annis 2x. poſt S. Leonem ſedit in Cathedra Romana. Cum igitur S. Leonis tempore jam diſciplina illa vigeret, ut majores Clerici Pœnitentiam in Monaſteriis, vel aliis ab hominum conſpectu remotis locis agerent, nec addicerentur Pœnitentiæ publicæ; veriſimile non eſt quod Felix Tertius diſciplinam illam immutaverit, atque everterit.

PROPOSITIO III.

Tribus prioribus Eccleſiæ Sæculis Clerici Majores publicæ Pœnitentiæ legibus, ex Eccleſiæ Diſciplina ſubditi fuerunt.

Probatur primo ex Concilio Illiberitano, cujus Canones Pœnitentiam publicam imponunt canonicorum criminum reis, nec majores Clericos ab ea lege excipiunt; aut aliud ipſis imponunt genus Pœnitentiæ, ſi in eadem crimina fuerint prolapſi. Sed ne in argumento negativo parum eſſe roboris videatur, probationem poſitivam iſtius diſciplinæ colligimus ex Canone 76. ejuſdem Concilii: quo Diaconi in crimine capitali detecti, etiam ante Ordinationem perpetraro, depoſitione, & publica Pœnitentia mulctantur. En verba Canonis: *Si quis Diaconum ſe permiſerit ordinari, & poſtea fuerit in crimine detectus mortis, quod aliquando commiſerit; ſi ſponte fuerit confeſſus, placuit eum, acta legitima pœnitentia, poſt triennium accipere Communionem: quod ſi alius eum detexerit, poſt quinquennium, acta Pœnitentia, accipere Communionem laicam debere.* Certe niſi de Pœnitentia publica hic Canon intelligatur, nullum Concilii Illiberitani Canonem de illa intelligere poterimus, cum eadem fere loquendi formula utantur univerſi.

Probator ſecundo ex Concilio Neocæſarienſi, Canone 1. in Presbyteros fornicationis reos, vel adulterii, ita decernente: *Presbyter, ſi uxorem duxerit, ordine ſuo moveatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, penitus extrudatur, & ad pœnitentiam deducatur.* Pœnitentia porro in qua extra Eccleſiam peccator pellebatur, erat Pœnitentia publica. Tribus igitur primis Eccleſiæ ſæculis, & quarti initio, Clerici majores Pœnitentiæ publicæ legibus ex Eccleſiæ diſciplina ſubjacebant.

Probatur tertio, ex hiſtoria Natalis Confeſſoris, & primarii poſtea Hæreticorum Epiſcopi, quæ refertur ab Euſebio, libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. qui nempe *cilicio & ſacco indutus, cineribus aſperſus cum magno mœrore & lacrymis ad pedes Zephirini Pontificis ſe ſupplicem abjecit; & non modo ad Cleri, ſed ad Laicorum etiam genua advolutus eſt: ita ut Chriſti miſericordis Eccleſia illum magnopere commiſerata, lamentis una ſe dederet.* Si tunc Majores Clerici Pœnitentiæ publicæ legibus exempti fuiſſent, Natalis Zephirinum Pontificem privatim adiiſſet, vel ſaltem, præſente dumtaxat Clero; non vero coram plebe feciſſet exomologeſim, nec lugubri publicorum Pœnitentium habitu indutus, proſtratus fuiſſet ad pedes etiam Laicorum. Dicere enim quod ſponte ad Pœnitentiam publicam ſe demiſerit, ariolari eſt.

Probatur quarto ex S. Cypriano multis in locis, primo Epiſtola 59. ad Fidum ſcripta, qua Victorem quemdam Presbyterum a Therapio Epiſcopo temere pace donatum ſcribit, antequam plenam Pœnitentiam egiſſet, propterea que Therapium objurgandum eſſe cenſet, quod ab Africani Concilii Decreto receſſerit, Diſciplinamque Eccleſiaſticam violaverit. Porro decretum illud peremptorium cujus meminit Sanctus Cyprianus Epiſtola 52. & 54. omnes omnino Lapſos, nulla inter Clericum, & Laicum facta diſtinctione, complectitur. Cum itaque de Pœnitentia publica illud loqui nemo cordatus negare poſſit, certum eſt Clericos etiam majores publicæ Pœnitentiæ fuiſſe addictos. Præterea loquitur S. Cyprianus de Pœnitentia, cujus in decurſu pax interdum concedebatur pœnitentibus, Chriſtiana plebe rogante, quæ ſatisfactionis teſtis erat; vel urgente infirmitate ac neceſſitate cogente; illique Pœnitentiæ ſubjacuiſſe ſignificat Victorem Presbyterum: atqui hujuſmodi Pœnitentia erat publica: igitur majores Clerici Pœnitentiæ publicæ, ex Eccleſiæ diſciplina, ſubjacebant. En S. Cypriani verba: *Significaſti de Victore quodam Presbytero, quod ei, antequam Pœnitentiam plenam egiſſet, & Domino Deo, in quem deliquerat, ſatisfeciſſet, temere Therapius collega noſter, immaturo tempore, & præpropera feſtinatione, pacem dederit. Quæ res nos ſatis movit receſſum eſſe a Decreti noſtri authoritate, ut ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis & ſine petitu, & conſcientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac neceſſitate cogente, pax ei concederetur.*

Idem probatur ex ipſius Epiſtola 52. in qua Trophimi reditum ad Eccleſiam, & Pœnitentiam narrat. Commotus erat adverſus Cornelium Romanum Epiſcopum Antonianus, quod accepiſſet ipſum cum Sacrificatis communicare, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ nervos ita exſcindere, ut Trophimum redeuntem ad Eccleſiam, Communioni, immo & honori Sacerdotii reſtituiſſet, nulla ab ipſo Pœnitentia peracta. Ad Antonianum reſcribit S. Cyprianus, falſos eſſe rumores contra Cornelium ad ipſum perlatos, Trophimum ad Communionem dumtaxat Laicam admiſſum fuiſſe, non vero in locum & honorem Sacerdotii reſtitutum: Cæterum ex neceſſitate quadam, & ob Eccleſiæ bonum, hac œconomia uſum eſſe Pontificem, ut Pœnitentiæ labores condonaret Trophimo ſatisfacienti, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum, crimenque confitenti: quia maximam plebis multitudinem, quam ab Eccleſia abſtraxerat, ad ejuſdem ſinum revocabat. Porro ſi Eccleſiaſtica Diſciplina moſque Eccleſiæ, majores Clericos a Pœnitentiæ publicæ jugo feciſſet immunes, offenſus non fuiſſet Antonianus ex nimia (ut putabat) Cornelii erga Trophimum lenitate. En S. Cypriani verba: *Quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente, & Fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate, & ſatisfactione revocante, auditæ ſunt ejus preces.... Tractatu ergo illic cum Collegis pluri-mis habito, ſuſceptus eſt Trophimus; pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus. Sic*

tamen

Digitized by Google

tamen admiſſus eſt Trophimus, at Laicus communicet, non ſecundum quod ad te malignorum litera pertulerunt, quaſi locum Sacerdotis uſurpet.

Tertio. Idem colligitur ex Epiſtola 67. ejuſdem Sancti Cypriani ad Clerum & plebes in Hiſpania conſiſtentes data, in qua ſcribit Baſilidem Epiſcopum nefando idololatriæ libello contaminatum, & blaſphemia inſuper, cum in infirmitate decumberet, pol- lutum, *Epiſcopatum pro conſcientia ſua vulnere ſponte depoſuiſſe, ad agendam Pœnitentiam eſſe converſum, Deum deprecatum, & ſatis gratulatum fuiſſe, ſi ſibi vel Laico communicare contingeret.* At ſibi non fuiſſet ita ex ea ſpe gratulatus, ſi majores Clerici Pœnitentiæ publicæ obnoxii non fuiſſent. Nam ſoli Pœnitentes e Fidelium numero, a Communione etiam Laica arcebantur.

Id plane confirmant ſequentia paulo poſt Sancti Cypriani verba: *Cumque alia multa ſint*, inquit, *& gravia delicta, quibus Baſilides, & Martialis implicati tenentur; fruſtra tales Epiſcopatum ſibi uſurpare conantur, cum manifeſtum ſit ejuſmodi homines, nec Eccleſiæ Chriſti poſſe praeſſe, nec Deo ſacrificia offerre debere. Maxime cum jampridem nobiſcum, & cum omnibus omnino Epiſcopis in toto mundo conſtitutis, etiam Cornelius Collega noſter, Sacerdos pacificus, & juſtus, & Martyrio quoque dignatione Domini honoratus, decreverit ejuſmodi homines ad Pœnitentiam quidem agendam poſſe admitti, ab Ordinatione autem Cleri, atque Sacerdotali honore prohiberi.* Cum igitur illo in Decreto Pœnitentiæ nomine non alia intelligatur, quam publica, illudque Lapſos omnes complectatur, tam Clericos majores, & minores, quam Laicos: evidens eſt illos omnes Pœnitentiæ publicæ addictos æque fuiſſe Sancti Cypriani ſæculo, ex Eccleſiæ Romanæ, & Africanæ Diſciplina. Denique idem conſtat ex Epiſtola Sancti Cornelii ad Fabium Antiochenum, * in qua teſtatur unum ex Epiſcopis, qui crapula oppreſſi Novatianum Epiſcopum ordinaverant, Pœnitentis habitu palam in Eccleſia crimen ſuum confeſſum eſſe, ac defleviſſe, ac tandem intercedente populo, ad Communionem laicam fuiſſe ſuſceptum. *Nec multo poſt*, inquit, *unus ex illis Epiſcopis ad Eccleſiam rediit, delictum ſuum cum lamentis ac fletibus confitens. Quem nos, cum univerſus populus pro illo interceſſiſſet, ad Communionem laicam ſuſcepimus.*

* Apud Euſebium … 6. cap. … ſecun- … Ver- …

Objicitur primo vulgata illa ſententia Origenis: *Si Pœnitentia Epiſcopis imponeretur, non eſſet Pœnitentia, ſed injuria.* Ergo ſecundo ſæculo Epiſcopi non erant obnoxii publicæ pœnitentiæ.

Reſpondeo, ſententiam illam nullibi in Origenis Operibus extare, nec ab ullo Scriptorum Eccleſiaſticorum ut Origenis laudatam fuiſſe, præterquam ab illuſtriſſimo Aurelianenſium Epiſcopo Albaſpinæo Obſervatione 6. in Optatum Milevitanum. Sed viro alioqui erudito aliquis ſucum fecit; aut eum fefellit memoria.

Objectio ſecunda eruitur ex Optato Milevitano, libro 2. ubi Donatiſtis exprobrat, quod Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos publicæ Pœnitentiæ addixiſſent. Id autem Donatiſtis non exprobraſſet, ſi majores Clericos publicæ Pœnitentiæ ſubjeciſſet Eccleſia. En verba Optati: *Ergo linguas veſtras acuiſtis in gladios, quas moviſtis in mortes, non corporum, ſed honorum. Jugulaſtis non membra, ſed nomina. Quid prodeſt quia vivunt homines, & occiſi ſunt honores a vobis? Valent quidem membris, ſed erepta portant funera dignitatis. Extendiſtis enim manum, & ſuper omne caput mortifera velamina prætendiſtis: ut cum ſint quatuor genera capitum in Eccleſia, Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & Fidelium, nec uni parcere voluiſtis. Evertiſtis animas hominum. Hos actus veſtros dolet Deus in Ezechiele Propheta, cum dicit: Væ facientibus velamen, hoc eſt imponentibus manum ſuper omnem ætatem ad evertendas animas. Inveniſtis pueros, de Pœnitentia ſauciaſtis, ne aliqui ordinari potuiſſent. Agnoſcit vos animas everti-ſſe.. Inveniſtis Diaconos, Presbyteros, Epiſcopos, feciſtis Laicos. Agnoſcite vos animas everti-ſſe.* Et paulo ante: *Veſtris conſiliis ſagittati ſunt innocentes, exarmati Fideles, honore nominis ſui ſpoliati ſunt Sacerdotes. O impietas inaudita, quem jugulaveris, inter Pœnitentiam & tormenta ſervare?* Igitur primis tribus Eccleſiæ ſæculis majores Clerici obnoxii non erant Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo primo, diſtinguo majorem: Donatiſtis id exprobrat Optatus, ut contrarium Diſciplioæ ſui ſæculi, eſto; ut contrarium Diſciplinæ trium priorum ſæculorum, nego. Poſt Imperium enim Conſtantii id Donatiſtæ auſi ſunt, propter quod eos reprehendit Optatus. Scilicet Conſtantius Macarium in Africam miſerat, ut Donatiſtas ad Eccleſiam Catholicam redire compelleret. Multi, metu pœnarum, Eccleſiæ Catholicæ ad unitatem ſunt reverſi. Verum poſtea ſub Juliani Imperio impietati ſuæ, & inſaniæ permiſſi, non Laicos dumtaxat, verum etiam Diaconos, Presbyteros, Epiſcopos, qui Catholicam amplexi fuerant unitatem, Pœnitentiæ publicæ ſubmiſerunt. Unde ex teſtimonio Optati colligi non poteſt, quod tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis majores Clerici publicæ Pœnitentiæ obnoxii non eſſent; ſed ſolum quod circa medium quarti ſæculi ab ejus legibus eſſent immunes.

Reſpondeo ſecundo, diſtinguo minorem: Id Donatiſtis non exprobraſſet, ſi Clericos majores Pœnitentiæ publicæ ſubjeciſſet Eccleſia, quantumvis criminis puros & inſontes, concedo: in grave aliquod crimen prolapſos, nego. Donatiſtis igitur non exprobrat Optatus, quod Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos publicæ Pœnitentiæ addixiſſent ſimpliciter & abſolute; ſed quod addixiſſent abſque cauſſa, & abſque crimine; immo propter bonum opus, quia nimirum fuerant Catholicam ad unitatem reverſi. Eum eſſe Optati ſenſum, patet primo, quia tam exprobrat Donatiſtis degradationem majorum Clericorum, quam vim ipſis illatam ad agendam publice Pœniteotiam. At nemo dixerit illum Donatiſtas increpuiſſe abſolute, quod Sacerdotes exauthoraſſent, quaſi rem in Eccleſia Catholica inſolitam fuerint aggreſſi, ſed ſolum ipſos objurgaſſe cordatus quiſque fatebitur, quod immeritos, & inſontes depoſuerint. Itaque ad eamdem ſpeciem reſtriogenda ſunt Optati verba, ut Donatiſtas coarguiſſe intelligatur, propterea quod Pœnitentiæ Publicæ ſubjeciſſent inſontes Clericos. En ejus verba id aperte demonſtrantia, ad finem libri ſecundi. *Deuterium, Partenium, Donatum & Getulicum Dei Epiſcopos, lingua gladio jugulaſtis, fundentes ſanguinem, non corporis, ſed honoris. Vixerunt poſtea homines, ſed a vobis occiſi ſunt in honoribus Dei Sacerdotes.... Scriptum eſt; Ne tetigeritis unctos meos, neque in Prophetas meos manum miſeritis. Oleum ſuum defendit Deus; quia ſi peccatum eſt hominis, unctio eſt tamen divinitatis. Ne tetigeritis*, inquit, *unctos meos. Ideo, ne dum peccatum hominis percutitur, & oleum quod Dei eſt, feriatur. Judicio ſuo Deus ſervavit rem ſuam, & tamen vos paſſim irruiſtis in alienam, corrumpentes omnium fœlicitatem. Nam quæ major infœlicitas, quam Dei Sacerdotes vivere, nec eſſe quod fuerant?*

Secundo, hunc eſſe Optati ſenſum, colligitur ex verbis ſequentibus, quibus æque Donatiſtas coarguit, quod Matronas, Virgines, pueros, omnemque plebem Chriſtianam ad Pœnitentiam detruſiſſent: at nemo inde colliget Matronas, Virgines, Chriſtianam plebem fuiſſe a publicæ Pœnitentiæ jugo, ſecundum Eccleſiæ leges, liberas: nec igitur colligi poteſt ex Optati verbis, majores Clericos Pœnitentiæ publicæ obnoxios non fuiſſe. *Matronæ*, inquit, *pueri ſimul, & Virgines, a vobis coacta, nullo interveniente peccato, ſalva Innocentia & pudicitia, vobis docentibus, Pœnitentiam gerere didicerunt. Numquid minor eſt infœlicitas? Contritas ſexu vexaſtis ætates.... Indixiſtis Pœnitentiam plebibus. Nec enim acta eſt ab aliquo ſed a vobis exacta; nec æqualibus ſpatiis temporum, ſed egiſtis omnia pro perſonis; alter anno toto, alter menſe, alter vix tota die imperantibus vobis Pœnitentiam geſſit. Si unitati conſentire, ut vultis, peccatum eſt; ſi eſt ſimilis culpa, quare non eſt æqualis pro eodem reatu Pœnitentia? Dubium non eſt eſſe vocatum populum credentium Iſrael, id eſt, qui mente Deum vident; & tamen has plebes cœpiſtis flectere & inclinare cervices, & ſerie capitum juncta, maſſam Pœnitentiam facere. Has plebes dolet Deus per Ezechielem dicens: Væ filiabus Iſrael, quæ ſarciunt cervicalia, id eſt, membra cervicis, ut ſupponant ſub cu-*

bito

bito & ſub manu. Utique ſub cubito & ſub manibus veſtris, cum ſuper earum capita velamina Pœnitentiæ venditis.

Tertio. Colligitur ex Optato Clericos majores fuiſſe obnoxios publicæ Pœnitentiæ. Refert enim ille libro 1. quod cum initio Schiſmatis Donatiſtarum, Cæciliani Carthaginenſis Archidiaconi, ac deinde Epiſcopi hoſtes, illius Ordinationem irritam eſſe dicerent, quod a Traditore ſacrorum Codicum ordinatus eſſet, Cæcilianus hoſtium ſuorum tentaturus audaciam ac temeritatem, palam dixerit, ut ſi Felix Aptungitanus, ſicut illi arbitrabantur, nihil Ordinatione ſua contuliſſet, illi tamquam Diaconum ipſum adhuc ordinarent: tunc Purpurium ſolita malitia fretum exclamaſſe. *Exeat huc quaſi imponatur illi manus in Epiſcopatu, & quaſſetur illi caput de Pœnitentia.* Quibus verbis manifeſte alludebat ad Eccleſiæ conſuetudinem, quæ majoribus etiam Clericis Pœnitentiam publicam eo tempore imponebat.

Quarto. Donatiſtæ in Fide & ſacris Ritibus, ſi errorem circa Baptiſmum, & Eccleſiam, Baptiſmique ſacrilegam iterationem excipias, cum Catholicis conveniebant. Cum igitur majores Clericos ſubjiciebant Pœnitentiæ publicæ, id faciebant, quod in Eccleſia Catholica viderant frequentari. Unde licet in cauſſa impoſitionis Pœnitentiæ graviter errarent, non tamen in Pœnitentiæ impoſitione abſolute ſumpta ab Eccleſia diſſidebant.

Reſpondeo tertio, Optatum præcipue reprehendere Donatiſtas, quod alieno ab Eccleſiæ moribus ritu, & ſacræ Sacerdotum unctioni contumelioſo, Pœnitentiam ipſis impoſuiſſent, radendo ſcilicet capita Sacerdotum, ut ſacram, ſi fas eſſet, abolerent unctionem, & Exorciſmos ſuper ipſos proferendo, quibus injuriam Spiritui Sancto inſerebant. *Quid iniquius* (inquit Optatus libro 2.) *quam exorcizare Spiritum Sanctum? .... Docete ubi vobis mandatum eſt radere capita Sacerdotum? cum e contrario ſint tot exempla propoſita, fieri non debere.* Probat ſubinde unctionem Sacerdotum venerationi eſſe debere, etiamſi peccatores ſint, exemplo Davidis, qui a Saulis cæde abſtinuit, immo quem pœnituit abſciſſi ejus pallii, propter olei, quo fuerat Rex inauguratus unctionem. *Repreſſit cum gladio manum*, inquit, *& dum timuit oleum, ſervavit inimicum: Vos nec Deum timetis, nec fratres agnoſcitis: in corde livoris acuiſtis novaculas linguæ, & divina Præcepta calcantes, miſerorum properaſtis in capita, ut in captivitatem cæcos & imperitos populos, jugulatis Ducibus, traheretis.*

Objectio tertia nititur Authoritate Sancti Leonis, Epiſtola 92. dicentis: *Alienum eſt a conſuetudine Eccleſiaſtica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconi gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo, per manus impoſitionem, remedium accipiant pœnitendi; quod ſine dubio ex Apoſtolica Traditione deſcendit, ſecundum quod ſcriptum eſt; Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo?* Atqui nuſquam Eccleſia aliquid egit contra Apoſtolicam Traditionem; ergo nuſquam addixit majores Clericos Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo, duo diſtinguenda eſſe in verbis Sancti Leonis, nimirum impoſitionem Pœnitentiæ publicæ, & impoſitionem manuum, Pœnitentium vulgo fieri ſolitam. Ait autem, ex Apoſtolica Traditione deſcendere, ut Sacerdotibus & Diaconis in aliquod crimen prolapſis manus non imponantur, ſicut cæteris, qui publicam Pœnitentiam publice non agant.

Reſpondeo ſecundo, Sanctum Leonem uſum eſſe Traditionis Apoſtolicæ nomine, ut conſuetudinem a centum annis Romana in Eccleſia vigentem ſignificaret. Quo ſenſu Sanctus Hieronymus Epiſtola 28. ad Licinium data ſcripſerat: *Unaquæque Provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur.*

Reſpondeo tertio, videri Sanctum Leonem nimis probare, ſi Sacerdotes non ſubjici Pœnitentiæ publicæ, demonſtrare velit ex Traditione Apoſtolica eſſe profectum, quia ſcriptum eſt 1. Regum 2. * *Si in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo?* Nam ſi id probaret iſte locus, non ſolum ex Apoſtolica Traditione, verum ex jure divino deſcenderet immunitas Sacerdotum a publicæ pœnitentiæ legibus. Siquidem illud jure divino inſtitutum eſt, quod ex Scriptura Sacra demonſtratur.

* *S. Leo hunc Sancta Scriptura textum iiſdem omnino verbis non laudat, ſed ſic: Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo? Peccata Sacerdotis, ut Sacerdos eſt, non in virum, ſed in Dominum committi ſupponens.*

PROPOSITIO IV.

Nuſquam ritus impoſitionis manuum frequentari ſolitus ac celebrari ſuper publicos Pœnitentes, in gradu Subſtrationis, uſurpatus eſt erga Majores Clericos publicam Pœnitentiam agentes.

Id probat ſupra laudata Sancti Leonis authoritas, Epiſtola 92. Id probatur etiam ex Optato Milevitano lib. 1. referente Melchiadis Pontificis Maximi & octodecim Epiſcoporum Sententiam, qua Donatus ſui Schiſmatis initio proſcriptus eſt, *quod confeſſus ſit ſe rebaptizaſſe, & Epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe, quod ab Eccleſia alienum eſt.*

Nec audiendi ſunt viri quidam alias eruditi, qui manuum impoſitionem, de qua locutus eſt Melchiades in ſententia adverſus Donatum lata, fuiſſe Ordinationem dicunt, non vero publicæ Pœnitentiæ ritum: Donatiſtas namque, transfugas ab Eccleſiæ caſtris ad eorum Schiſmaticam Societatem Epiſcopos reordinaſſe contendunt, ſicut Laicos rebaptizabant. Non inquam, audiendi ſunt illi: quia Optatus de eadem manus impoſitione ibi loqui videtur, de qua initio libri ſcripſerat: *Nec male imponendo omnibus capitibus manum, everſionis velamenta obtenderent, nec maledicerent Deo, nec rebaptizarent Fideles; nec nos everſas, aut occiſas innocentium animas doleremus.* At manus impoſitio omnibus capitibus temere facta, non eſt reordinatio, ſed publicæ Pœnitentiæ ritus. Item manus impoſitio non evertit, immo potius promovet, erigitque Ordinatos. Denique vix poteſt intelligi, quomodo maledixiſſent Deo in reordinatione. At impoſitioni manuum fieri ſolitæ publicis Pœnitentibus recte intelligitur adjuncta fuiſſe maledictio, cum eam ſuper Sacerdotes uſurpant Donatiſtæ: Nam exorciſmi, & expiatoriæ preces Spiritui Sancto in Sacerdotibus reſidenti inſerebant injuriam.

Probatur ſecundo ex eodem Optato ad finem libri ſecundi ita ſcribente: *Multis notum eſt & probatum, perſecutionis tempore Epiſcopos aliquos, inertia a Confeſſione Dei delapſos thurificaſſe, & tamen nullus eorum qui evaſerunt, aut manum Lapſis impoſuit, aut ut genua figerent, imperavit. Et facitis vos hodie poſt unitatem, quod a nullo factum eſt poſt thurificationem.* Atqui perperam aſſereret Optatus id a nullo eſſe factum poſt thurificationem, ſi ritus impoſitionis manuum erga Pœnitentes ſubſtratos frequentari ſolitus, aliquando uſurpatus fuiſſet erga Epiſcopos lapſos: Argumento igitur eſt, frequentes illas manuum impoſitiones uſurpatas non fuiſſe erga majores Clericos publicam agentes Pœnitentiam.

PROPOSITIO ULTIMA.

Clericis Majoribus, poſt tertium Sæculum, Pœnitentia publica imponebatur, ſi eam pietatis & humilitatis animo poſtularent.

Probatur primo ex Concilio Arauſicano I. quod anno Chriſti 441. celebratum eſt, Canone 4. decernente *Pœnitentiam deſiderantibus Clericis non negandam.* Quod Decretum iiſdem verbis repetit, ac ſuum facit Concilium Arelatenſe ſecundum anno Chriſti 447. celebratum.

Idem probatur ſecundo ex Concilio Aurelianenſi Primo, convocato anno Chriſti 511. Canone 12. *Si Diaconus*, inquit, *aut Presbyter pro reatu ſuo ſe ab altaris Communione ſub Pœnitentis profeſſione ſubmoverit, ſic quoque ſi alii defuerint, & cauſſa certa neceſſitatis exoritur, poſcentem Baptiſmum liceat baptizare.*

Id denique probatur ex XIII. Concilio Toletano, Canone decimo, cujus condendi occaſionem præbuit Gaudentius Valerienſis Epiſcopus. Significavit ille Patribus per legatum, quod ægritudine oppreſſus, pœnitentiam publicam ſuſcepiſſet: quæſivitque ab ipſis, num liceret ſibi ſacra munia nihilominus obire. Quæſtione in deliberationem vocata, reſponderunt, *ut reconciliatione præmiſſa, ſoliti Ordinis retineret officia.* Cujus definitionis rationem his verbis reddiderunt; *Si enim regulæ præcedentium Patrum, eos qui Pœnitentiam*

tiam in diſcrimine mortis accipiunt, & nulla de ſe manifeſta ſcelera confitentur [ſi adſit tamen in his & talibus probitas morum,] ad Eccleſiaſticos Gradus pervenire permittunt: quanto magis ut hi qui in ipſo Sacerdotio conſtituti Pœnitentiam accipiunt, a ſui Ordinis Officio non retrahantur? Tantum ſi ſeipſi mortalium criminum profeſſione propria non notarunt.

DISSERTATIO XII.

De progreſſu Controverſiæ, quæ Sanctum Cyprianum & Africanos Epiſcopos, Firmilianumque & Orientales, cum Stephano Romano Pontifice commiſit.

ARTCULUS I.

Utrum Stephanus Cyprianum & Firmilianum cum Coepiſcopis, ob errorem de rebaptizandis Hæreticis, excommunicaverit?

PROPOSITIO I.

Sanctus Cyprianus, Firmilianuſque, cum Coepiſcopis, non fuerunt reipſa excommunicati a Stephano Romano Pontifice.

PROBATUR primo authoritate Sancti Auguſtini libro 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite 25. *Stephanus*, inquit, *abſtinendos putaverat, qui de ſuſcipiendis Hæreticis priſcam conſuetudinem convellere niterentur. Iſte autem quæſtionis ipſius difficultate permotus, & ſanctis charitatis viſceribus largiſſime præditus, in unitate cum eis manendum, qui diverſa ſentirent. Ita quamvis commotius, fraterne tamen indignaretur, vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schiſmatis malum oriretur.* Atqui pax inter Stephanum & Cyprianum abrupta fuiſſet, ſi Cyprianum, ipſique adhærentes Epiſcopos anathemate confixiſſet Stephanus. Probabilius igitur eſt Sanctum Cyprianum & ejus Coepiſcopos non fuiſſe excommunicatos a Sancto Stephano. Ex quo nec Firmilianum cum Orientalibus ſuis reipſa fuiſſe a Communione abſtentum probatur. Nam S. Cyprianus cum Firmiliano ſemper communicavit, ad ipſum dedit Epiſtolas, ad illum ſua tranſmiſit Concilia. Porro cum illo non communicaſſet, ſi revera fuiſſet ab Eccleſiaſtica unitate præciſus: id enim quid fuiſſet aliud quam a Communione Apoſtolicæ Sedis & Stephani diſcedere, quam pacem cum eo rumpere, quam dividere unitatem? Nec dici poteſt S. Cyprianum quidem excommunicatum non fuiſſe; ſed Firmilianum fuiſſe a Communione revera præciſum. Nam una erat cauſa Firmiliani & Cypriani: uterque rebaptizandos cenſebat Hæreticos, pari uterque ardore, pari animi contentione, pari pertinacia, pari in Stephanum commotione ſententiam ſuam propugnabat; non eſt igitur veriſimile quod Firmilianum Communione privaverit Stephanus cum Orientalibus ſuis, & Cyprianum cum Africanis pace & Communione frui permiſerit.

Confirmatur. Sanctus Auguſtinus, qui ſæpe tradit Orientales Epiſcopos Cypriano in cauſſa iterandi Baptiſmi conſenſiſſe, nuſquam vel leviter innuit ipſos ab Eccleſia fuiſſe præciſos: quod tamen contra Donatiſtas ſplendidum ac robuſtum fuiſſet argumentum.

Probatur ſecundo ex ipſis Sancti Cypriani verbis ſcribentis ad Jubajanum: *Nos*, inquit, *quantum in nobis eſt, propter Hæreticos, cum Collegis, & Coepiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus concordiam & Dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis patienter & leniter charitas animi, honor Collegii, vinculum fidei, concordia Sacerdotii.* Atqui non ſervaſſet Cyprianus concordiam Sacerdotii & honorem Collegii, nec tenuiſſet Dominicam pacem, ſi communicatione Stephani inſuper habita & contempta, ſui Ordinis ac Dignitatis munia obiiſſet. Non ignorabat enim penes Epiſcopum Romanum eſſe poteſtatem alios Epiſcopos Communione privandi, ſiquidem ad ipſum ſcripſerat, ut Marcianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatianos defecerat, abſtineret, id eſt excommunicaret, aliumque in ejus Sedem ſubſtitui juberet Epiſcopum. Non eſt igitur veriſimile Sanctum Cyprianum excommunicatum fuiſſe a Stephano Romano Pontifice.

Probatur tertio. Sanctus Dionyſius Alexandrinus, qui apprime noverat quid in illa controverſia Stephanum inter & Firmilianum geſtum eſſet, in ſententiam Firmiliani de rebaptizandis Hæreticis conceſſit, immo & ea de re ſcripſit ad Xiſtum Stephani Succeſſorem, teſte Euſebio, libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. nec ad Xiſtum dumtaxat, ſed ad diverſos plurimas epiſtolas ſcripſit de rebaptizandis Hæreticis, quæ tempore Sancti Hieronymi adhuc extabant, ut ipſe teſtatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum capite 80. At incredibile videtur quod Dionyſius Alexandrinus, quem inter & Stephanum, alioſque Romanæ Sedis Pontifices, mutua ſemper intereeſſit Communio, ſententiam amplexus eſſet, ob cujus defenſionem Firmilianum, ac Cyprianum noviſſet excommunicatos.

Confirmatur. Dionyſius ad Xiſtum ſcribens teſtatur ſe datis ad Stephanum ejus in Romana Cathedra Deceſſorem literis illum pro Firmiliano & Coepiſcopis fuiſſe deprecatum: Porro ſi Stephanus Orientales Communione privaſſet, qua fronte Dionyſius Alexandrinus, qui in eadem cauſa erat, Stephanum pro illis deprecari auſus fuiſſet? Sed cur (inquies) Dionyſius rogavit Stephanum pro Orientalibus, niſi ut eos anathemate ſolveret? Reſpondeo, rogaſſe, ne excommunicationem quam fuerat minitatus, reipſa vibraret, utque toleraret opinionem Firmiliani, & aliorum, immo & ſuam, quæ maximum in Scripturis Sacris habere fundamentum illis videbatur. *Apud Euſebium libro 7. c. 5.*

Probatur quarto. Firmilianus adfuit celebri Concilio contra Paulum Samoſatenum Antiochiæ convocato, anno 264. aut 266. teſte Euſebio, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite 27. quo in Concilio celeberrimi, & Sanctiſſimi totius Orientis Epiſcopi ſederunt, ac ſuffragati ſunt: qui cum Sedi Apoſtolicæ Communione juncti eſſent, non fuiſſent paſſi ſuo in cœtu Epiſcopum ejus Communione privatum.

Præterea, Secundi Concilii Antiocheni Patres, anno Chriſti 270. aut 272. in ſua Epiſtola Synodica ad Dionyſium Romanum Pontificem, Maximum Alexandrinum, omneſque orbis Catholici Epiſcopos data, vocant Firmilianum æque ac Dionyſium Alexandrinum: *Beatæ recordationis virum: NAM*, inquiunt, *& ad Dionyſium Alexandrinum, & ad Firmilianum Cappadociæ Antiſtitem, beatæ recordationis viros, literas dedimus.* Mirum certe eſſet, quod Antiſtitem excommunicatum, & in excommunicatione defunctum, Epiſcopi ad Pontificem Primæ Sedis ſcribentes, extra cujus communionem vixiſſet, *Beatæ recordationis virum* nuncupaſſent.

Denique Menologio Græcorum inter Sanctos, adſcriptus eſt Firmilianus, ejuſque Natalis dies anniverſaria memoria celebratur 28. Octobris. Dicas, quæſo, an Eccleſia hominem ab Apoſtolica Sede excommunicatum ſacris Faſtis inſeruiſſet, eumque ut Sanctum coluiſſet? Idem de S. Cypriano dicendum, cui nec Martyrium in ſtatu excommunicationis profuiſſet.

Reſpondebunt aliqui, Excommunicationem ſanctitati non obeſſe, ſi eam viri pii patienter ferant, nec ſe propterea ab Eccleſiæ unitate ſeparent. Id fateor de excommunicatione injuſta. Mihi quippe nota eſt aurea illi Sancti Auguſtini ſententia libro 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite 17. *Spiritales autem, ſive ad hoc ipſum pio ſtudio proficientes, non eunt foras; quia & cum aliqua vel perverſitate, vel neceſſitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quam ſi intus permaneant, cum adverſus Eccleſiam nullatenus eriguntur, ſed in ſolida unitatis petra fortiſſimo charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet, quod in illo Abrahæ ſacrificio dicitur: Aves autem non diviſit.* Sed excommunicationem juſtam non obeſſe ſanctitati, quis Catholicorum aſſerat, nedum Theologorum? At juſtiſſima fuiſſet excommunicatio a Stephano lata in Firmilianum, Cyprianum, ipſiſque conſentientes in dogmate de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos. Quis enim juſte excommunicari neget eos, qui errorem tuentur ab Apoſtolica Sede &

aliis Eccleſiis damnatum, nec ab eo vel adhortationibus, vel minis revocari poſſunt, ſed in eo manent pertinaces? Cum itaque hic eſſet Cypriani, Firmilianique ſtatus, non fuiſſet injuſte in eos lata excommunicatio a Stephano. Unde tam juſto anathemate percuſſos, in eoque defunctos, Eccleſia ſacris honoribus ut Sanctos proſecuta non fuiſſet.

Reſpondet Baronius, Firmilianum, & alios Orientales ad meliorem frugem rediiſſe, ejuraſſe errorem, & Catholicæ demum Communioni fuiſſe reſtitutos; ſed in eo deceptum fuiſſe illuſtriſſimum Annalium Eccleſiaſticorum Parentem, Articulo ſequenti oſtendemus.

Probatur ultimo ex Euſebii ſilentio, qui cum in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica libro 7. capite 3. meminerit controverſiæ, quæ Sanctum Cyprianum cum Stephano Pontifice commiſit, commotum quidem vehementer Stephanum ſcribit adverſus Cyprianum, ſed ne leviter quidem innuit excommunicationem ab eo fuiſſe contra ipſum, Firmilianumque latam. En Euſebii verba: *Cyprianus Carthaginenſis Eccleſiæ Paſtor, non aliter quam per lavacrum Baptiſmatis Hæreticos, erroris maculis ante ablutos, in Eccleſiam admittendos exiſtimavit. Verum Stephanus nihil novi, aut alieni a traditione ex Apoſtolorum temporibus derivata moliendum arbitratus, hac de re animo vehementer commotus fuit.*

PROPOSITIO II.

Stephanus Pontifex Romanus Cyprianum, Firmilianum, eiſque conſentientes in dogmate de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos, abſtinendos cenſuit, eiſque excommunicationem minatus eſt.

Probatur primo ex Sancto Cypriano, Epiſtola 74. ad Pompejum data, ubi ſic Stephanum perſtringit: *Dat honorem Deo, qui Marcionis Baptiſmo communicat? Dat honorem Deo, qui apud eos qui in Deum blaſphemant, remiſſionem peccatorum dari judicat? Dat honorem Deo, qui ſeris de adultera & fornicaria naſci Deo filios aſſeverat? Dat honorem Deo, qui unitatem & veritatem de divina lege venientem non tenens, hæreſes contra Eccleſiam vindicat? Dat honorem Deo, qui Hæreticorum amicus, & inimicus Chriſtianorum, Sacerdotes Dei, veritatem Chriſti, & Eccleſiæ unitatem tuentes abſtinendos putat? Si ſic honor Deo datur, ſi ſic a cultoribus & Sacerdotibus ejus timor Dei, & diſciplina ſervatur, abjiciamus arma, manus demus in captivitatem, tradamus diabolo ordinationem Evangelii, diſpoſitionem Chriſti, majeſtatem Dei*, &c.

Probatur ſecundo ex Sancto Dionyſio Alexandrino teſte locupletiſſimo, in Epiſtola ad Xiſtum, relata ab Euſebio libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. in qua ſic loquitur: *Stephanus antea ſcripſerat Epiſtolam de Heleno, de Firmiliano, de omnibus Epiſcopis qui erant ex Cilicia, Cappadocia, & Galatia, & ex omnibus gentibus, quæ erant finitimæ, quod neque cum illis quidem ob eam cauſſam omnino communicare vellet. Nam illi, inquit, Hæreticos rebaptizant.*

Probatur tertio ex Sancto Auguſtino, libro de unico Baptiſmo contra Petilianum, cap. 14. *Cum ergo*, inquit, *Stephanus non ſolum non rebaptizaret Hæreticos, verum etiam hoc facientes, vel ut fieret decernentes, excommunicandos eſſe cenſeret, ſicut aliorum Epiſcoporum, & ipſius Cypriani Literæ oſtendunt, tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permanſit.* Stephanus igitur Pontifex minatus eſt excommunicationem Cypriano, Firmiliano, eorumque Coepiſcopis.

Objicitur in primam Propoſitionem. Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum data, teſtatur ſe cum Coepiſcopis plurimis, Cyprianumque cum Africanis Antiſtitibus, excommunicatos fuiſſe a Stephano. Sic quippe in Stephanum invehitur: *Imperitos etiam animoſos atque iracundos eſſe manifeſtum eſt, dum per inopiam conſilii & ſermonis ad iracundiam facile vertuntur, de nullo alio magis quam de te dicat Scriptura divina: Homo animoſus parit lites, & vir iracundus exaggerat peccata. Lites enim & diſſenſiones quantas paraſti per Eccleſias totius mundi? Peccatum vero quam magnum tibi exaggeraſti, quando te a tot gregibus ſcidiſti? Excidiſti enim te ipſum, noli te fallere. Si quidem ille eſt vere ſchiſmaticus, qui ſe a communione Eccleſiaſticæ Unitatis Apoſtatam fecerit. Dum enim putas omnes a te abſtinere poſſe, ſolum te ab omnibus abſtinuiſti.*

Et poſtquam retulit verba Apoſtoli ad Epheſios 4. adhortantis Fideles ut ſervent *Unitatem Spiritus in vinculo pacis*, mox ſubjungit: *Hæc Apoſtoli mandata & monita ſalutaria, quam diligenter Stephanus implevit, humilitatem ſenſus, & lenitatem primo in loco ſervans? Quid enim humilius aut lenius, quam cum tot Epiſcopis per totum mundum diſſenſiſſe, pacem cum ſingulis vario diſcordiæ genere rumpentem; modo cum Orientalibus, quod nec vos latere confidimus, modo vobiſcum qui in meridie eſtis? A quibus legatos Epiſcopos patienter ſatis & leniter ſuſcepit, ut eos nec ad ſermonem ſaltem colloquii communis admitteret: adhuc inſuper dilectionis & charitatis memor, præciperet fraternitati univerſæ, ne quis eos in domum ſuam reciperet; ut venientibus non ſolum pax & communio, ſed & tectum, & hoſpitium negaretur. Hoc eſt ſervaſſe unitatem ſpiritus in conjunctione pacis, abſcindere ſe a charitatis unitate, & alienum ſe per omnia Fratribus facere, & contra Sacramentum & Fidem, contumacis furore diſcordiæ rebellare. Apud talem poteſt eſſe unum corpus, & unus ſpiritus; apud quem fortaſſe una anima non eſt, ſi lubrica, mobilis, & incerta?* Sed illi quorum Legatis non ſolum pax & Communio, ſed etiam tectum & hoſpitium negata ſunt, reipſa fuerunt excommunicati: Stephanus igitur Pontifex Romanus, Firmilianum, Cyprianum, eiſque conſentientes in dogmate de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos reipſa excommunicavit.

Reſpondeo, Firmilianum ſeveritate Stephani commotum & exacerbatum, quod Legatos ab Iconienſi Synodo Romam deſtinatos durius excepiſſet, quodque increpatorias ac minaces tum ad eum cum ad Cyprianum dediſſet Epiſtolas, Pontificis minas exaggeraſſe, atque comminatoriam excommunicationem iiſdem characteribus deſcripſiſſe, ac ſi vera lata fuiſſet. Ea enim eſt iratorum hominum indoles, ut illatas ſibi injurias, veras, aut præſumptas, loquendo, ſive ſcribendo augeant, ac majores prædicent, quam reipſa ſint, ut æmulis ſuis odium conflent, & accerſant invidiam. Unde Tragicus in Thyeſte cecinit:

Iratus nihil niſi monſtra loquitur.

Firmiliano igitur, neque in hoc, neque in aliis, quæ ſtyli tota in Epiſtola adverſus Stephanum de bacchantis impetu temere effudit, credendum eſt. Quis enim credat Stephanum fuiſſe Schiſmaticum, quia id effutiit Firmilianus? Quis Stephanum cum Juda proditore merito fuiſſe comparandum exiſtimet, quia Firmilianus illum cum Juda contulit? *Gratiam*, inquit, *referre Stephano in iſto poſſumus; quod per illius inhumanitatem nunc effectum ſit, ut fidei & ſapientiæ veſtræ experimentum caperemus. Sed non ſi nos propter Stephanum hanc beneficii gratiam cepimus, ſtatim Stephanus beneficio & gratia digna commiſit. Neque enim & Judas perfidia ſua & proditione, qua ſcelerate circa Salvatorem operatus eſt, dignus videri poteſt quaſi cauſſam bonorum tantorum præſtiterit, ut per illum mundus & gentium populus liberaretur.* Quis audaciæ, inſolentiæ, & improbitatis Sanctiſſimum Pontificem cum Firmiliano inſimulet? *Sed hæc interim, quæ a Stephano geſta ſunt prætereantur*, inquit, *ne dum audaciæ, & inſolentiæ ejus meminimus, de rebus ab eo improbe geſtis longiorem mæſtitiam nobis inferamus.* Quis fidem adhibeat Firmiliano aſſerenti, *eos, qui Romæ ſunt, non ea in omnibus obſervare, quæ ſunt ab origine tradita, & fruſtra Apoſtolorum authoritatem prætendere?* Et etiam *circa celebrandos dies Paſchæ, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta eſſe apud illos aliquas diverſitates?* Quis Stephanum ſapientiſſimum Pontificem ſtultitiæ manifeſtæ a Firmiliano juſte argui contendat? *Atque ego*, inquit, *hac in parte juſte indignor ad hanc tam apertam, & manifeſtam Stephani ſtultitiam, quod qui ſic de Epiſcopatus ſui loco gloriatur, & ſe ſucceſſionem Petri tenere contendit, ſuper quem fundamenta Eccleſiæ collocata ſunt, multas alias petras inducat, & Eccleſiarum multarum nova ædificia conſtituat, dum eſſe illic Baptiſma ſua authoritate defendit.* Quis denique æquus rerum æſtimator credat Stephanum vocaſſe Cyprianum

Pſeu-

Pſeudochriſtum & Pſeudoapoſtolum, & doloſum operarium, quod ipſi Firmilianus affingit, & Stephanum ipſum ita fuiſſe jure nuncupandum? Cum itaque in his omnibus tam a veritate, ab æquitate, a Chriſtiana charitate, & moderatione alienis, fides derogetur Firmiliano: confici ejus teſtimonio non poteſt Stephanum excommunicationis ſententiam, tum in ipſum, cum in Cyprianum, ipſiſque conſentientes Epiſcopos tuliſſe. Nec Firmiliani ſanctitas majorem ipſi fidem his in rebus conciliat, quia in his Sanctus non fuit, ſed iracundiæ & impatientiæ ſuæ motibus abreptus, plura effutiit valde humana. Quamquam (ut credere par eſt) nævos illos Pœnitentia expunxerit, ut ſuos Cyprianus Martyrio.

Sed etſi Firmiliani Legatis pacem & Communionem, tectum & hoſpitium Stephanus denegaſſe ſupponatur (ut ſcribit Firmilianus) non inde certo colligi poteſt illos fuiſſe excommunicatos lata in eos, atque Firmilianum ſententia. Id enim œconomiæ tantum gratia factum fuit a Stephano, ut Orientales ab errore naſcente revocaret: ne ſcilicet Legatos benignius excipiens, errori favere videretur; neve ipſi Romæ commorati, hoſpites ſuos, ac maximam fraternitatis partem ſpecioſa, licet ſalſa doctrina imbuerent. Qua in re prudentiæ & vigilantiæ Pontificiæ ſingulare ſpecimen Stephanus dedit. Sed ſeveritas illa in excipiendis Legatis longe differt ab excommunicatione. Sicut ergo nemo hucuſque ſomniavit Sanctum Epiphanium Salaminæ Cypri Epiſcopum excommunicaſſe Sanctum Joannem Chryſoſtomum Conſtantinopolitanum Antiſtitem, licet Conſtantinopolim veniens, nec in Eccleſia eum ipſo orare, nec in ejus ædibus commorari, etſi humaniſſime invitatus voluerit; ſed Epiphanii cautioni id tribuunt omnes, in errore tamen facti fundatæ, qua ſe ab ejus conſortio ſejunxit, quem Origeniſtam exiſtimabat: ne Origeniſmo tunc temporis graſſanti favere videretur, & ut ab Origeniſtarum patrocinio Joannem Chryſoſtomum revocaret: ita licet juſſerit Stephanus, ut alloquium, tectum, & hoſpitium Firmiliani Legatis Romæ negaretur, colligi inde non poteſt quod eos excommunicaverit.

SCHOLION.

In Reſponſione ad Objectionem, ſive ad paginam 469. Editionis primæ. Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo notam appingunt: *Firmilianum* [*quem alias Sanctum eſſe concedit*] *iracundum appellat*.

R. *Firmilianum* Sanctorum cultu celebrat Eccleſia Græca, ut conſtat ex Menologio ad diem 27. Octobris. Eum vero *iracundum* non appellavi, ſed *commotum & iratum* in *Sanctum Stephanum* I. Romanum Pontificem ea temere ſcripſiſſe dixi, quæ in Epiſtola ad *Sanctum Cyprianum* adverſus ipſum leguntur. Hominem qui ſemel ira commovetur, non ex odio, ſed ex zelo, quamvis non ſecundum ſcientiam, non ideo *iracundum* dicimus (quæ vox pravum iræ habitum, ſeu propenſionem ad iram ſignificat, quavis occaſione data in actum erumpentem & æſtuantem) ſed iratum. Ab hujuſmodi vero commotione & ira in *Stephanum* purgare non poſſumus *Firmilianum*, cum illius verbis & ſtylo prodatur ille exacerbati & ſubirati animi motus. Hæc vitæ alioqui ſanctiſſimæ macula fuit, quam Pœnitentia expunxit.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Sanctus Cyprianus, Firmilianuſque cum coepiſcopis non fuerunt reipſa excommunicati a Stephano Romano Pontifice. Et an Dionyſius Alexandrinus ſit iis accenſendus, qui errori rebaptizantium favebant*.

§. I.

Probabilius eſt S. Cyprianum, Firmilianum, &c. fuiſſe a Stephano Romano Pontifice excommunicatos.

TAm aperte Firmilianus ſcribit ad S. Cyprianum, Stephanum Papam pacem rupiſſe, ac proinde eos ſua communione privaſſe, ut non dubitandum videatur, tandem poſt minas in eos excommunicationis ſententiam pronunciaſſe: *In cæteris*, ait, *quoque multis Provinciis multa pro locorum, & nominum diverſitate variantur, nec tamen propter hoc ab Eccleſiæ Catholicæ pace, atque unitate diſceſſum eſt. Quod nunc Stephanus auſus eſt facere, rumpens adverſus vos pacem, quam ſemper Anteceſſores ejus vobiſcum & amore, & honore mutuo cuſtodierunt*. Conqueritur igitur Firmilianus tunc Stephanum a pace, & unitate Cyprianum alioſque ſeparaſſe, quod antea propter alias varietates ipſius Anteceſſores non præſtiterant; ac proinde aperte affirmat excommunicatione fuiſſe a Romana Eccleſia abſciſſos. Futilis autem omnino ea videtur Natalis reſponſio, qua dicit Frmilianum comminatoriam excommunicationem iiſdem deſcripſiſſe characteribus, ac ſi lata revera fuiſſet, quia animo in Stephanum ſubirato calamum ſumpſit. Futilis, inquam, omnino mihi eſt hujuſmodi reſponſio, quia ſtatim convinceretur Firmilianum omnes chriſtiane vivendi, honeſtatiſque regulas oblitum fuiſſe, ſi, ut in Stephanum odium conflaret, in re tam gravi mentitus eſſet; ac quod Stephanus tantum minitabatur, jam actum dixiſſet, & injuriam jam ut irrogatam ſcripſiſſet. Sed & ipſa jurgia, quibus in Stephanum inſurgit, quæque deſcribit Natalis in reſponſione ad objectionem ſecundæ propoſitionis, oſtendunt veræ excommunicationis mucrone fuiſſe confoſſum, ac proinde tam alte iratam vocem extuliſſe. Et quidem quis quæſo putaret, quod ſi Stephanus intra ſolas minas hæſiſſet, illum proditori Judæ comparaſſet, & inſolentiæ, & improbitatis, ſtultitiæ &c. inſimulaſſet? Hæ profecto voces illius ſunt, qui vulnus acceptum impatienter ferens, in illum, qui mortale vulnus inflixit, excandeſcit. Si ad ipſius aures minarum tantum vox perveniſſet, potius de Stephani animo demulcendo cogitaſſet, nec de re temere, audacter, ac improbe facta conqueſtus fuiſſet.

Hæc omnia etiam oſtendunt veritatem non attigiſſe Natalem, dum putat non bene colligi Firmiliani legatos non fuiſſe una cum ipſo excommunicatione innodatos, eo quod iiſdem pacem, & communionem, tectum, & hoſpitium Stephanus denegaverit. Si ita agendo, ea ſolum, quæ urbaniestis, comitatiſque erant, ſubtraxiſſet, nemo non diceret Firmilianum furenti amentia non fuiſſe occupatum, dum ſtylo iam aeri, tam injurioſo, tam irreligioſo Romanum Pontificem exagitavit; neque etenim adeo crimen eſt cum aliquibus inurbane agere, ut ob illud etiam Chriſti Vicarius Judæ eſſet aſſimilandus. Rupit ergo Stephanus pacem, ac communionem negavit, quia ab excommunicando Firmiliano, Cypriano &c. non abſtinuit. Obſerventur præterea verba ab initio relata, & palam fiet de ea communionis abſciſſione conqueſtum fuiſſe Firmilianum, quam ob varietates in Eccleſiis vigentes, putabat Stephani Anteceſſores numquam re vera attentaſſe, excommunicationem ſcilicet infligendo; unde impoſſibile eſt credere de illa communionis abſciſſione loquutum, quæ ſolum ex denegato tecto, & hoſpitio conſurgit.

Hucuſque dicta teſtimonio Dionyſii Alexandrini confirmantur; nam ad Xiſtum Stephani ſucceſſorem ſcribendo, apud Euſebium *hiſt. eccleſ. l. 7. cap. 4.* hæc habet: *Stephanus ſcripſerat de Helmo, de Firmiliano, de epiſcopis omnibus, qui erant ex Cilicia, Cappadocia, & Galatia, & ex omnibus Gentibus, quæ erant finitimæ, quod neque cum illis quidem ob eam cauſam communicare vellent: nam illi, inquit, hæreticos rebaptizant*. Hæc verba Dionyſii quaſi ſolam excommunicationis comminationem continerent, refere Natalis: at cum dicat Dionyſius Stephanum ſcripſiſſe ſe nolle communicare cum iis, qui hæreticos rebaptizabant, excommunicationem ſane jam latam continent. Cum vero Cyprianus eodem laboraret errore, ac ii Epiſcopi de quibus loquitur Dionyſius, ſicut dicit cum Firmiliano &c. communionem ob eam cauſam Stephanum rupiſſe, nulla eſt ratio dicendi eamdem cum Cypriano ſervaſſe. Immo verba illa *neque cum illis* non obſcure ſignificant alios prius a communione Stephani divulſos fuiſſe.

Non modicam nihilominus, fateor, ingerunt difficultatem ea PP. loca, quæ refert Natalis, quibus in hoc diſſidio unitatem, ac communionem ſervatam aſ-

ſerunt, ac proinde S. Cyprianum *in communione eorum permanſiſſe*, qui ſententiæ ſuæ contradicerant, ſcripſit S. Hieronymus *in Dialog. cont. Lucifer*. Si hæc conciliare velimus cum iis, quæ ex Firmiliano obſervavimus, qui revera unitatem, pacemque diſciſſam inter Stephanum, ac rebaptizantes aperte fatetur, cui & Dionyſius Alexandrinus ſuffragatur, oportet dicere excommunicationem a Stephano latam, ab eodem, vel Xiſto ipſius ſucceſſore ſublatam fuiſſe: atque ita a vero non abfuit communionem, unitatemque ſervatam, ac in ea S. Martyrem obiiſſe.

§. II.

Dionyſius Alexandrinus iis non adnumerandus, qui iterum Baptiſmo abluebant quos Hæretici baptizabant.

PUtat Natalis S. Dionyſium Alexandrinum iis ſuffragatum eſſe, qui collatum ab Hæreticis baptiſmum irritum judicabant: at ego eiſdem non accenſendum crederem, cum aliter nos doceat S. Baſilius in epiſtola canonica ad Amphilochium. Cum igitur inter eos, quorum Baptiſmum irritum, vanumque cenſebat, Pepuzianos, ſeu Montaniſtas recenſeat, quia formam e Chriſto inſtitutam non ſervabant, ſubdit: *Miratus ſum quomodo Dionyſium, qui fuit canonum peritus, præterit*. Et paulo poſt: *Quare etiamſi Magnum Dionyſium hoc latuit, nobis tamen non eſt ſervanda erroris imitatio*. En quod Baſilius miratur S. Dionyſium Baptiſmi, etiam e Montaniſtis collati, ex non ſervata forma vanitatem non vidiſſe; unde longe omnino a veritate eſt illorum hæreticorum improbaſſe Baptiſmum, qui cum forma a Chriſto inſtituta illum conferebant.

Hoc idem ſatis conjicitur, dum obſervetur quod Dionyſii ſuffragium tum ob ſingularem ſanctitatis doctrinæve prærogativam, tum ob dignitatem ſecundæ Sedis, qua potiebatur, quamplurimi factum fuiſſet; unde ſi iterandum hæreticorum Baptiſmum putaſſet, Cyprianus & Firmilianus in ſuæ patrocinium opinionis allegare illum non omiſiſſent. Præterea ſi eccleſia Alexandrina novo Baptiſmo hæreticos redeuntes abluiſſet, eamdem diſciplinam ſervaſſent eccleſiæ Ægypti, Pentapoleos, & Libyæ, Alexandrinæ ſubjectæ; & tamen nullibi legitur in præfatis eccleſiis, Baptiſmum iteratum fuiſſe. Demum, teſte Euſebio *lib. 7. cap. 4.* Dionyſius etiam apud Xiſtum Stephani Papæ ſucceſſorem deprecator pro Orientalibus rebaptizantibus extitit ad pacem cum Sede Romana reintegrandam; ineptus autem fuiſſet pacis Conciliator, ſi rebaptizantium errori adhæſiſſet.

Aliter quidem ſenſit S. Hieronymus, unde in ſuo de Scriptoribus Eccleſiaſticis Libro Dionyſium rebaptizantibus nomen dediſſe affirmat. At puto S. Doctorem ea ratione deceptum, quod Dionyſius in epiſtola ad Philemonem dicit ſe non damnare rebaptizantes, nec ipſorum irritam facere ſententiam. Ita autem loquutus eſt Dionyſius, non quia rebaptizantibus conſentiret, cum S. Baſilius ſupra laudatus Hæreticorum baptiſmum a Dionyſio non improbatum tam clare aſſerat; ſed quia cum non ad fidei dogma, ſed ad puram diſciplinam hanc controverſiam ſpectare crediderit, rebaptizantes a ſe non damnandos putavit, illud Salomonis *Prov. 22.* afferendo: *Terminos non commutabis, quos Patres tui præſtituerunt.*

Viſum etiam aliquibus Dionyſio rebaptizantium errorem placuiſſe, quia, ut refert etiam Natalis in reſponſione ad ſecundam objectionem, Pontificem conſuluit de quodam ſene rebaptizando, quem baptiſmo abluerant hæretici: unde videtur de hujuſmodi baptiſmo ſaltem dubitaſſe. Verum alia ratione incertus potuit eſſe Dionyſius, an validus invalidusve potuerit eſſe illius baptiſmus, ac proinde Romani Pontificis definitionem exoptaſſe. Quamvis ergo ille ſenex affirmaret ſe apud hæreticos ablutum fuiſſe baptiſmo impietatis, ac blaſphemiæ pleno, nullam cum Catholicorum baptiſmo ſimilitudinem habente, nihilominus timere erat ſummopere inani timore agitatum, fideliter quæ acta fuerant, non narrare, cum diu inter catholicos abſque ulla hæſitatione de ſui baptiſmi valore fuiſſet commoratus. In eam etiam inclinabat ſententiam Dionyſius, ut ipſius verba apud Natalem demonſtrant, communionem inter catholicos baptiſmi vicem ſupplere potuiſſe; cui etiam non diſſenſiſſe videtur S. Cyprianus in epiſtola ad Jubajanum, ut refert S. Auguſtinus *lib. 2. de Bapt. cont. Donat. cap. 13.* Etſi ergo latere non potuiſſet S. Dionyſium, inanem eſſe baptiſmum omiſſa forma a Chriſto inſtituta, neque ſuo effectu carere putaſſet hæreticorum baptiſmum, de illius ſenis baptiſmo maluit Romanum Pontificem conſulere, cum ipſi rationes non deeſſent, quibus validum, invalidumve pronunciaret.

ARTICULUS II.

Utrum Firmilianus, aliique Orientales, errorem de iterando Hæreticorum Baptiſmate depoſuerint?

ILluſtriſſimus Cardinalis Baronius contendit illos Romanæ Eccleſiæ, ceterarumque ſententiam Dionyſii Alexandrini temporibus amplexos fuiſſe: quam Authoris Eminentiſſimi aſſertionem ſequenti Propoſitione refellemus.

PROPOSITIO.

Firmilianus, aliique Orientales, errorem de Baptiſmate Hæreticorum non depoſuerunt Dionyſii Alexandrini tempore.

Probatur primo. Sanctus Dionyſius Alexandrinus ad Xiſtum Stephani ſucceſſorem ſcribens, iis qui collatum ab Hæreticis Baptiſma irritum cenſebant, aperte ſuffragatur: illam itaque ſententiam non depoſuerant Orientales. Quomodo enim iſti opinioni propter authoritatem *Maximorum* (ut ait) *Conciliorum* aſſenſus fuiſſet; id eſt, Conciliorum Iconii, & Synadis, ſi illi ipſi Antiſtites, qui his Conciliis adfuerant, Decreta ſua de rebaptizandis Hæreticis jam tunc reſcidiſſent? Sed nec ullum in tota Antiquitate Eccleſiaſtica veſtigium eſt, quo ipſos errorem poſtea revocaſſe appareat. Gratis igitur aſſerit Baronius ipſos errorem depoſuiſſe. *Apud ſeb. lib. cap. 5.*

Probatur ſecundo ex Sancto Baſilio, qui in Epiſtola 1. Canonica ad Amphilochium teſtatur, Firmilianum in ea fuiſſe ſententia, ut Catharos, Encratitas Hydroparaſtatas, & Apoſtatitas rebaptizandos cenſeret. *Antiquis viſum eſt* (inquit Canone 1.) *Cypriano dico, & noſtro Firmiliano, eos omnes uni calculo ſubjicere: quoniam ſeparationis quidem principium per ſchiſma; qui autem ſe ab Eccleſia abjunxerunt, non habent amplius in ſe gratiam Spiritus*. Et Epiſtola 2. Canone 47. de iiſdem Hæreticis ait: *Nos una ratione eos rebaptizamus*. Vigebat igitur Baſilii Magni tempore in Cappadocia, finitimiſque regionibus mos rebaptizandi plures Hæreticos; etiamſi in forma Eccleſiæ baptizati eſſent (ne quis cavilletur.) At ſi Firmilianus illum olim errorem ejuraſſet, Eccleſiaſticæ ut reſtitueretur unitati (quemadmodum fingit Baronius) quomodo id Baſilius non agnoviſſet, qui & ipſe Cappadox erat, & Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus? Quomodo ex Eccleſiæ illius monumentis adeo ſolemniter recantatam palinodiam compertam non habuiſſet? Quomodo mori jam antiquitus abrogato fuiſſet obſecutus?

Objectio prima pro ſententia Baronii petitur ex Sancto Dionyſio Alexandrino, apud Euſebium lib. 7. cap. 5. ſcribente ad Stephanum Romanum Pontificem, omnes Orientales Eccleſias ante diſſentientes, ad concordiam eſſe reductas. *Jam ſcito Frater*, inquit, *omnes Orientales Eccleſias, quæ antea fuerunt, propter errorum perverſitatem, nonnulla diſſenſione diſtractæ, ad concordiam denuo eſſe reductas, omnes etiam Eccleſiarum præſides, qui ubique locorum ſunt, ſummo animorum conſenſu conſpirare; & ob pacem hanc præter omnium expectationem conſtitutam, incredibili lætitia affici*. Et inter eos Epiſcopos & Eccleſias, quæ mutuam inierant concordiam, Firmilianum, & totam Cappadociam recenſet. Hæc autem ſcribere non potuit Dionyſius de pace ex ſchiſmate Novatiani. Nam eſto, inquit Baronius, illud ſchiſma fœliciter extinctum fuerit; attamen ſuborta

mox

Digitized by Google

mox de rebaptiſatione ſub Stephano controverſia, & ſciſſo in diverſas ſententias Oriente; nihil eſt, quod ea de mutua omnium concordia & pace Eccleſiæ ad Stephanum ſcripſiſſet Dionyſius, niſi pax in omnibus inter Epiſcopos fuiſſet ſtabilita. At ſanciri pax in omnibus non potuit, niſi errorem de Baptiſmate Hæreticorum tanta pertinacia a ſe antea propugnatum deponerent. Colligitur itaque ex S. Dionyſio Alexandrino, Firmilianum, & ejus Coepiſcopos, errorem depoſuiſſe.

Reſpondeo, de Novatiani ſchiſmate locutum eſſe dumtaxat Dionyſium: ejus enim error in Orientem permeaverat; quem demum abjecere Orientales, priſtino rebaptizandi more retento. Qui igitur antea inter ſe diſſidebant Epiſcopi, dum alii Novatianis partibus, errorique faverent, alii Novatianos execrarentur, in mutuam rediere concordiam tempore Stephani. Ita intelligendum eſſe Sanctum Dionyſium Alexandrinum, ex Euſebio conſtat, qui libro 7. Hiſtoriæ, cap. 5. ita ſcribit: *Dionyſius igitur, ubi longum ſermonem cum Stephano per literas de hac controverſia contulit, tandem declarat, quo pacto, perſecutionis fluctibus ſedatis omnes ubique Eccleſia, nova ac perverſa Novati hæreſis pravitate repudiata pacem inter ſe conciliaſſent*. Idem probant ipſius Dionyſii verba ſcribentis: *Orientales Eccleſias, quæ propter errorum pravitatem antea nonnulla diſſenſione diſtractæ fuerant, ad concordiam denuo eſſe reductas*. An quæſo ſententiam de iterando Hæreticorum Baptiſmate, cui ipſe ſuffragabatur, *erroris pravitatem* appellaſſet?

Nec obſtat, quod ait Baronius, gratulari non potuiſſe Dionyſium Stephano de pace Orientalibus Eccleſiis reſtituta, ſi in diverſas adhuc ſententias ob excitatam de Baptiſmate Hæreticorum controverſiam ſcinderentur. Illa enim diſſenſio non officiebat paci Eccleſiaſticæ: ſed tum Epiſcopi, qui Hæreticorum Baptiſma recipiebant, tum illi qui repudiabant, ſervabant unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Unde Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas ait: *Omnes qui aliter ſentiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ utilitate ſeparati, donec illud, quod aliter ſaperent, Deus illis revelaret*. Atqui Firmilianus, & alii Epiſcopi Orientales, aliter ſentiebant Cypriani temporibus, id eſt, rebaptizandos eſſe Hæreticos: Non fuerunt igitur ab Eccleſiæ unitate ſeparati. Nec dubium eſt quin Orientales idem obſervaverint, quod Sanctus ipſe Cyprianus, cui in omnibus aſſentiebantur (ut ex Firmiliani Epiſtola conſtat.) Quid porro Cyprianus? *Neminem condemnantes*, inquit, *aut a jure communionis aliquem ſi diverſum ſenſerit, amoventes*. Plures ergo Epiſcopi in Oriente Hæreticos rebaptizabant; nonnulli œconomiæ gratia Hæreticorum Baptiſma recipiebant (quemadmodum de ſuo ævo loquitur Baſilius Magnus) non tamen ideo mutuam communicationem, & Eccleſiaſticam pacem abrumpebant; Unde reſtituta pace ex ſchiſmate Novatiani, gratulari merito potuit Dionyſius Alexandrinus Pontifici Romano: quia licet in controverſia de rebaptizandis Hæreticis adhuc diſſiderent Orientales, nihilominus diſſenſio illa erat opinionum, potius quam animorum.

Objectio ſecunda petitur ex Epiſtola S. Dionyſii Alexandrini ad Xiſtum Romanum Pontificem Stephani ſucceſſorem, ex qua Baronius evincere ſibi videtur Orientales omnes in Stephani ſententiam conceſſiſſe. Nam occurrente caſu de homine ab hæreticis baptizato non ſecundum Catholicæ Eccleſiæ ritum, licet eum baptizare potuiſſet; tamen (inquit Baronius) ne videretur vel levi aliqua ſuſpicione perſtare in ſententia de rebaptizandis Hæreticis, quam damnaverat, valde trepidans, non eſt auſus hominem id enixius poſcentem baptizare: ſed de re, quam putavit ambiguam conſuluit Xiſtum Pontificem; quod certe minime feciſſet, niſi prius in ſententiam Stephani deſcendiſſet.

Reſpondeo, Baronium omnia miſcere, & Dionyſii factum in contrarium plane ſenſum torquere. Fingit enim Sanctiſſimum Epiſcopum auſum non fuiſſe rebaptizare hominem, qui ab Hæreticis baptizatus fuerat; nec alias meminit hujus facti circumſtantias, quæ probant evidenter Dionyſium illius hominis Baptiſma non iteraſſe quibuſdam œconomiæ & prudentiæ legibus ductum, non fluctuantis animi ſuſpenſione nutantem, ac Stephani jam antea ſententiam ampleſi. En totam rei geſtæ ſeriem, prout eam refert Dionyſius in laudata ad Xiſtum Epiſtola. *Apud Euſebium lib. 7. c. 9.* *Frater quidam ex noſtro Conventu, Communioneque fidelis judicatus, ætate admodum provectus, & priuſquam ego eram creatus Epiſcopus, & [ut arbitror] antequam beatus Heraclas in Epiſcopatus gradu collocatus fuerat, Conventus, Communioniſque particeps factus; cum forte Baptiſmo eorum, qui nuper apud nos baptizarentur, adeſſet, & rogata, reſponſaque audiret, venit ad me lugens, & graviter ſuam vicem deplorans, ſe ad pedes meos abjicit, ex animo confitetur, & ſancte dejerat, baptiſma, quo erat apud Hæreticos tinctus, non hujus generis eſſe: illud namque plenum eſſe impietatis, plenumque blaſphemia, neque ullam omnino cum iſto noſtro habere ſimilitudinem: affirmatque animum ſuam, propterea acerbis dolorum ſtimulis compunctum: & quoniam nefario ac profano cum verborum, tum factorum ſcelere pollutus erat, nec libere ſuos oculos ad Deum poſſet elevare. Et propterea obteſtatus eſt, ut hac puriſſima lavacri purgatione, vera ſuſceptione in Eccleſiam, & divina in eo Sacramento oblata gratia potiretur: quod plane ego non audebam præſtare.*

En hominem de quo agebatur. Scrupuloſus erat, & forſan delirus ſenex, ab Hæreticis quidem baptizatus (ut aſſerebat), ſed ad Communionem receptus, etiam ante Beatum Heraclam, cui in Sede Alexandrina proxime ſucceſſerat Dionyſius. Is eum Epiſcopum ſuum vidiſſet Baptiſma conferentem, conſcientiæ ſtimulum paſſus eſt, quod ſe non eo ritu, immo nec ea forma, ideſt, Evangelicis verbis tinctum meminiſſet. Antiſtitem precatus enixe eſt, ut ſibi vellet legitimum Baptiſma conferre. Non auſus eſt id præſtare Dionyſius: ſed Xiſtum Romanum Pontificem ea de re conſuluit. An ex hoc ſequitur quod antea in Stephani ſententiam deſcendiſſet? Minime Gentium. Neque enim in ea verſabatur controverſia inter Orientales & Africanos ex una parte, & Stephanum Pontificem Maximum ex altera, utrum rebaptizandi eſſent, quibus collatum fuiſſet Baptiſma verbis impietate, & blaſphemia plenis: nec adeo erat neſcius Canonum Dionyſius, quem Baſilius Magnus antonomaſtice, *Canonicum* vocat, ut iterandam *Id eſt, Canonum peritiſſimum & obſervantiſſimum.* hujuſmodi Baptiſma ignoraret. Cur ergo id non non audebat præſtare? Primo, quia ipſi non conſtabat an ille ſenex ita fuiſſet baptizatus. Secundo quia receptus fuerat a Deceſſoribus ſuis ad Conventum, & ad Communionem: nolebat autem Sanctus Dionyſius in Acta Deceſſorum ſuorum inquirere, & quæ ab ipſis geſta eſſent, reſcindere; cum ſciret unumquemque Epiſcopum rationem ſui actus Domino redditurum, ab altero judicari non debere, ut loquitur Sanctus Cyprianus. Tertio, quia eum ſibi ſatis non conſtaret an verbis Evangelicis uſi eſſent qui eum baptizaverant, Hæretici; & aliunde non iteraretur Baptiſmus eorum qui ſemel ab aliquo Catholicorum Antiſtitum fuiſſent in Eccleſiam ſuſcepti; exiſtimavit Dionyſius, ut ipſe ſcribit, *Diuturnam illam Communionem, qua fuerat cum Fidelibus ſociatus* ille Senex, *ſatis habere virium ad ejus animum purgandum*. Quid porro indicat ille loquendi modus, niſi Baptiſmo ab Hæreticis collato maculatum fuiſſe & pollutum, qui purgatione indigebat? Pergit Dionyſius: *Nam qui gratiarum actiones audiviſſet, qui Amen una pronuntiaſſet, qui adſtitiſſet Menſa, qui manus ad ſanctum illud alimentum capeſſendum porrexiſſet, qui illud recepiſſet, qui tam longo tempore fuiſſet Corporis & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti particeps, ejus Baptiſma non audebam de integro renovare*. Quæ poſtrema verba maxime notanda ſunt. Si enim perſuaſum habuiſſet Sanctus Dionyſius Baptiſma collatum ab Hæreticis renovandum non eſſe, jamque in Stephani ſententiam deſcendiſſet, dixiſſet potius: *Ejus Baptiſma non poteram renovare, non debebam renovare*, quam dixerit: *Non audebam*.

Certe nec Sanctus Cyprianus iterari volebat eorum Baptiſma, qui ab Hæreticis baptizati, jam in Eccleſiam recepti eſſent: *Sed cum arbitraretur eos, qui extra Eccleſiæ Communionem baptizarentur, baptiſmum non habere, credidit eos tamen in Eccleſiam ſimpliciter admiſſos, propter ipſius unitatis vinculum, poſſe ad*

veniam

Digitized by Google

veniam pervenire, inquit Sanctus Auguſtinus, lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 13. ubi id probat ex ipſis Sancti Cypriani verbis ad Jubajanum ita ſcribentis : *Sed dicet aliquis, quid ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt ? Potens eſt Dominus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui in Eccleſiam ſimpliciter admiſſi in Eccleſia dormierant, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.* Cum igitur ex facto & verbis Sancti Dionyſii Alexandrini nihil amplius colligi poſſit, futile eſt argumentum Baronii, concludentis ipſum depoſuiſſe Sancti Cypriani de rebaptizandis Hæreticis ſententiam, quia hominem ab Hæreticis baptizatum, ſed a ſuis Deceſſoribus admiſſum rebaptizare non audebat.

Objicitur tertio. Orientales judicium ſuum de rebaptizandis Hæreticis reſciderunt, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus, utque ipſi Donatiſtæ fatebantur : Firmilianus igitur & ejus Collegæ errorem tandem illum depoſuerunt.

Probatur antecedens ipſis Sancti Auguſtini verbis libro 3. contra Creſconium Grammaticum, cap. 2. *Majores autem veſtri*, inquit, *quibus tale teſtimonium perhibuiſti, quod ab Orientalium propterea Communione diſcreti ſunt ; quia illi judicium ſuum reſciderunt, quo eis placuerat de iſta Baptiſmi quæſtione Cypriano, atque illi Africano Concilio conſentire oportere, contra Cyprianum fecerunt.*

Et cap. 3. *Proinde ſi jam omnino credendum ſit, quinquaginta Epiſcopis Orientalium id eſſe viſum, quod ſeptuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus, contra tot millia Epiſcoporum, quibus hic error in toto orbe diſplicuit ; cur non potius etiam ipſos paucos Orientales ſuum judicium correxiſſe dicamus, non [at loqueris] reſcidiſſe ? Sicut enim laudabile eſt a vera ſententia non amoveri ; ita culpabile perſiſtere in falſa ; quam numquam tenere prima laus eſt ; ſecunda, mutare.*

Reſpondeo, Orientales ſuum reſcidiſſe judicium, ſed non eos ipſos qui illud tulerant, id eſt, Firmilianum & ejus Coepiſcopos : neque illam palinodiam ad ipſa Dionyſii Alexandrini, & Stephani, vel Xiſti Romanorum Pontificum tempora referendam. Immo contrarium ex Sancto Auguſtino colligitur : Siquidem ait, Donatiſtarum, quos impugnat, majores propterea ſe ab Orientalium Communione disjunxiſſe, quod de hac re diverſa ſenſerint, & judicium ſuum correxerint. Illius ergo reſciſſio judicii occaſio fuit primis Donatiſtis communionis cum Orientalibus abrumpendæ. Itaque facta dumtaxat videtur tempore primorum Donatiſtarum ; non Dionyſii, & Stephani, vel Xiſti.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum Religioſi Cenſores hanc notam apponunt : *Baronium impugnat, quod dicat Firmilianum reſipuiſſe.*

R. In verba Eminentiſſimi *Baronii* non juravi : ab ipſo diſſentire in Quæſtione Hiſtorica, illumque impugnare, non grande crimen : cæterum non dixi Firmilianum non reſipuiſſe, ſed non depoſuiſſe errorem Dionyſii Alexandrini tempore.

ARTICULUS III.

Utrum S. Cyprianus errorem depoſuerit.

PROPOSITIO.

An errorem de rebaptizandis Hæreticis depoſuerit Sanctus Cyprianus, incertum eſt.

Probatur primo. Illum depoſuiſſe errorem incertum eſt, quem nec propria Scripta, nec alia monumenta Antiquitatis teſtantur depoſuiſſe errorem, vel in eo ad mortem uſque permanſiſſe : ſed nec ex Sancti Cypriani Scriptis, nec ex aliis Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis colligi poteſt illum depoſuiſſe errorem ; vel ejus fuiſſe ad mortem uſque retinentiſſimum : igitur incertum eſt an depoſuerit.

Probatur ſecundo authoritate Sancti Auguſtini, libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 4. ubi de Sancto Cypriano ſic loquitur : *Si enim Petrum laudat, & prædicat ab uno poſteriore Collega patienter concorditerque correctum, quanto citius ipſe cum Concilio Provinciæ ſuæ, univerſi orbis authoritati patefacta veritate ceſſiſſet, quia profecto & uni verum dicenti & demonſtranti poſſet facillime conſentire tam ſancta anima, tam pacata : & fortaſſe factum eſt, ſed neſcimus. Neque enim omnia, quæ illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ literiſque mandari potuerunt, aut omnia quæ mandata ſunt novimus.*

Et Epiſtola 48. ad Vincentium Donatiſtam, de eodem Sancto Cypriano ita ſcribit : *Correxiſſe iſtam ſententiam non invenitur : non incongruenter tamen de tali viro exiſtimandum eſt quod correxerit, & fortaſſe ſuppreſſum ſit ab eis, qui hoc errore nimium delectati ſunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt.*

Sanctus quidem *Hieronymus*, in Dialogo *Contra Luciferianos*, aſſerit Africanos Epiſcopos errorem depoſuiſſe : *Conatus eſt*, inquit, *& Sanctus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena ; & idcirco Hæreticorum baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ Urbis Epiſcopum, qui a Beato Petro vigeſimus-ſextus fuit, ſuper hac re Africanam Synodum direxit : ſed conatus ejus fruſtra fuit. Denique illi ipſi Epiſcopi, qui rebaptizandos Hæreticos cum eo ſtatuerant, ad antiquam conſuetudinem revoluti novum emiſere Decretum.*

Verum huic *Sancti Hieronymi* opinioni multa repugnare videntur. Primum enim conſtat ex Concilio Arelatenſi, diu poſt *Sanctum Cyprianum* viguiſſe rebaptizandi morem apud Afros. Secundo idem probatur ex Concilio Carthagine celebrato ſub *Grato* Epiſcopo, quod licet conflatum fuerit ex Epiſcopis a rebaptizatione abhorrentibus, evincit tamen errorem de non recipiendo hæreticorum baptiſmo in Africa nondum penitus abolitum & extinctum fuiſſe. Tertio, Concilium *S. Cypriani* novo Decreto ab Epiſcopis Africanis reſciſſum non fuiſſe, probat Donatiſtarum gloriatio, qui illius authoritate Concilii rebaptizare ſe jactitabant, ut teſtantur Geſta Collationis Carthaginenſis, *Sanctus Auguſtinus* variis in locis, & *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio. Denique nullum novi iſtius Decreti teſtimonium alibi extat in tota retro Antiquitate : Quod tamen ſi fuiſſet ab ipſo *Sancto Cypriano* & ejus Collegis editum, eo frequenter uſi eſſent Donatiſtarum Impugnatores. Sed e contrario *Sanctus Auguſtinus* locis mox laudatis obſervat, non inveniri *Sanctum Cyprianum* ſuam de rebaptizandis hæreticis correxiſſe ſententiam. Quod etiam colligitur ex libro 2. *Contra Gaudentium*, cap. 8. Veriſimile igitur eſt *Sanctum Hieronymum*, cum videret Rebaptizationem ſua ætate a Catholicis Afris rejici, ſive baptiſmum hæreticorum ab illis admitti & approbari, odio adverſus Donatiſtas in eam inductum fuiſſe opinionem, quod Afri ad antiquam conſuetudinem rediiſſent ſtatim poſt Concilium *Sancti Cypriani* : Quemadmodum *Sanctus Auguſtinus* libro 3. *De Baptiſmo*, cap. 2. ait illos ad priſtinam conſuetudinem poſt *Agrippini* tempora rediiſſe.

ARTICULUS IV.

Utrum Sanctus Cyprianus, & Africani Epiſcopi exiſtimaverint dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod propugnabant, ad fidem ſpectare ?

PROPOSITIO.

Sanctus Cyprianus, & Africani Epiſcopi non exiſtimaverunt dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod tuebantur, ad fidem pertinere.

PRobatur primo ex Epiſtola Sancti Cypriani & Synodi Africanæ ad Stephanum Pontificem Maximum, in qua hæc habet : *Cæterum ſcimus, quoſdam, quod ſemel imbiberint, nolle deponere, nec propoſitum ſuum facile mutare, ſed ſalvo inter Collegas pacis & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud ſe ſemel ſint uſurpata, retinere. Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus ; cum habeat*

in

Digitized by Google

in Eccleſiæ adminiſtratione voluntatis ſuæ arbitrium liberum unuſquiſque Præpoſitus, rationem actus ſui Domino redditurus. Porro in his quæ ad Fidem Catholicam ſpectant, liberum non eſt cuique Epiſcopo vel ſentire, vel ſervare quod velit: igitur Sanctus Cyprianus & ejus Collegæ non cenſuerunt controverſiam illam de Baptiſmate Hæreticorum ad fidem ſpectare.

Probatur ſecundo ex Synodo Carthaginenſi 87. Epiſcoporum, in qua ſic præfatus eſt Sanctus Cyprianus: *Ut de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus, proferamus, neminem judicantes, aut a jure Communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes. Neque enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem Collegas ſuos adigit, quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non poſſit, quam nec ipſe poteſt alterum judicare; ſed expectemus univerſi Judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi*. Atqui in iis quæ ſunt contra fidem, Epiſcopus a Coepiſcopis judicari poteſt; non exiſtimavit igitur Sanctus Cyprianus hanc eſſe controverſiam Fidei.

Probatur tertio ex Sancto Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos, cap. 9. *Verum*, inquit, *ſi noluerint ii qui ab Hilario inſtituti ſunt, & oves ſine Paſtore eſſe cœperunt, de Scripturis ea proferre, quæ Beatus Cyprianus ob Hæreticos rebaptizandos in ſuis Epiſtolis reliquit; ſciant illum hæc non cum anathemate eorum, qui ſe ſequi noluerunt, edidiſſe: ſiquidem in Communione eorum permanſit, qui ſententiæ ſuæ contrairant: ſed hortatum potius fuiſſe propter Novatum, & aliae tunc hæreſes multas enaſcentes, ne quiſquam ab eo ſine damnatione erroris ſui reciperetur. Sermonem denique ſuum, quem ſuper hac re ad Stephanum Romanum Pontificem habuit, tali fine complevit; HÆC ad conſcientiam tuam* (*Frater chariſſime*) *& pro honore communi, & pro ſimplici dilectione protulimus, credentes etiam tibi, pro religionis tuæ & fidei veritate placere, quæ & religioſa pariter & vera ſunt*. At ſi rebaptizationem Hæreticorum, fidei rem eſſe exiſtimaſſet Sanctus Cyprianus, anathema dixiſſet eis, qui contrariam ſententiam tuebantur, neque cum eis communicaſſet: nefas enim cenſebat Communione jungi cum Hæreticis. Quæſtionem igitur illam ad fidem pertinere non exiſtimavit, ſed ad œconomiam dumtaxat & Diſciplinam Eccleſiaſticam.

Objicitur, Sanctus Cyprianus Stephani ſententiam decernentis eſſe ſuſcipiendos cum ſola manuum impoſitione Hæreticos, *Errorem* vocat, *& Hæreticorum cauſſam contra Chriſtianos, & contra Eccleſiam Dei* aſſerere ait, Epiſtola 74. ad Pompejum data. Item divinæ diſpoſitioni anteponere Stephanum humanam Traditionem aſſerit: *Si Baptiſma*, inquit, *nonniſi unum eſt, quod apud nos eſt, & intus eſt, & ſoli Eccleſiæ de divina dignatione conceſſum eſt, quæ iſta obſtinatio eſt, quæve præſumptio, humanam Traditionem divinæ diſpoſitioni anteponere?* Denique in Epiſtola ad Jubajanum, innuit dogma de rebaptizandis Hæreticis eſſe a Spiritu Sancto revelatum. *Proinde*, inquit, *fruſtra qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt; quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non id ſit in ſpiritualibus ſequendum, quod in melius fuerit a Spiritu Sancto revelatum. Ignoſci enim poteſt ſimpliciter erranti.... Poſt inſpirationem vero & revelationem factam, qui in eo quod erraverat, perſeverat prudens & ſciens, ſine venia ignorantiæ peccat: Præſumptione enim atque obſtinatione quadam nititur, cum ratione ſuperetur*. Sed quod divina diſpoſitione inſtitutum eſt & a Spiritu Sancto revelatum, & cujus contrarium eſt error contra Eccleſiam Dei, illud ſpectat ad fidem. Sanctus igitur Cyprianus exiſtimavit dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod propugnabat, ad fidem pertinere.

Reſpondeo, Sanctum Cyprianum erroris quidem arguiſſe Stephani ſententiam, ſed non erroris contra fidem. Non enim quoties aliquid verum cenſetur, contrarium ejus exiſtimatur hæreticum. Divinæ autem diſpoſitioni contrariam Traditionem, qua pugnabat Stephanus, aſſerit non formaliter (ut more Scholæ loquamur) ſed illative, id eſt, non contendit ſententiam, quæ rejicit Hæreticorum Baptiſma, eſſe in Sacra Scriptura diſertis nitidiſque verbis traditam & expreſſam; ſed eſſe illi magis congruentem, & ex divinis oraculis colligi per ratiocinationem. Unde Epiſtola mox laudata ad Jubajanum, innuit opinionem illam eſſe rationibus, quam authoritate firmiorem. Sic enim Stephanum oblique carpit: *Proinde fruſtra quidam qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt; quaſi conſuetudo major ſit veritate*. Denique revelationem fuſiori ſignificatu accepit Sanctus Cyprianus, prout omnis veritas, cujuſcumque ſit ordinis, a Deo manifeſtatur, qui prima veritas eſt; & prout omne donum deſurſum eſt, deſcendens a patre luminum; prout, inquam, omne quod vel ad Fidem, vel ad Eccleſiæ Diſciplinam, & regimen ſpectat, revelat Spiritus Sanctus.

Nec vero S. Cyprianus dumtaxat cum Africanis Epiſcopis & Firmilianus cum Orientalibus, exiſtimarunt hanc quæſtionem eſſe meræ Diſciplinæ, non vero Fidei; verumetiam Nicæni Patres qui Baptiſma Paulianiſtarum jubentes iterari, Canone 19. anathemate non percuſſerunt eos qui aliorum Hæreticorum Baptiſma non reciperent, quod ſane feciſſent, ſi quæſtionem iſtam ad fidem exiſtimaſſent pertinere. His adde S. Baſilium in Epiſtolis ad Amphilochium, ubi cum aſſerat Hæreticorum Baptiſma non eſſe recipiendum, prout Firmiliano & Sancto Cypriano viſum eſt, & nihilominus propter quamdam œconomiam ſuſcipi poſſe, oſtendit evidenter ſibi videri eam quæſtionem Diſciplinæ meræ, non Fidei. Denique ſi res fidei viſa eſſet, non fuiſſet neceſſarium univerſæ Eccleſiæ Concilium, ut inexcuſabiles eſſent Africani & Orientales, qui Hæreticos rebaptizabant. Siquidem non excuſantur, qui errorem contra fidem, a Sede Apoſtolica damnatum, pertinaciter propugnant, etiam ante Concilii Œcumenici celebrationem; ut in cauſſa Pelagianorum videre eſt, quibus ſpem Concilii Generalis adimit S. Auguſtinus. At Sanctum Cyprianum excuſat, quod morem Africanum rebaptizandi Hæreticos, etiam poſt Decretum Stephani tueretur, quia nondum celebratum fuerat Plenarium totius Eccleſiæ Concilium. Cenſet ergo quæſtionem illam meræ fuiſſe Diſciplinæ.

ANIMADVERSIONES in Controverſiam de hæreticorum Baptiſmo, in qua S. Cyprianus noluit Stephano Papæ aſſentiri.

DEnegantes Romanorum Pontificum definitionibus eam infallibilitatem, qua credere eſt Chriſtum Jeſum ſuum in terris Vicarium donaſſe, in ſui præſidium non ſemel jactant denegatum a S. Cypriano Romano Pontifici aſſenſum, ubi hæreticorum baptiſmum firmum ratumque habendum pronuntiavit: nec Cyprianum vero, nec ipſius Aſſeclas denegaturos fuiſſe credunt, quoties romani Pontificis infallibilitatem agnoviſſent. In hac igitur materia elucidanda æquum eſt immorari.

§. I.

S. Cyprianus Romani Pontificis infallibilitati non fuit averſus, ipſiuſque etiam primatum juriſdictionis agnovit.

STatim animadvertendum occurrit S. Cyprianum ante illam de Baptiſmo ab Hæreticis collatam diſceptationem, quamvis ſuæ tuendæ juriſdictioni addictum, Primæ Sedis jura agnoviſſe. Scribendo proinde ad S. Cornelium Papam adverſus Feliciſſimum & Fortunatum qui poſtquam incaſſum ipſius electionem ad Carthaginenſem epiſcopatum oppugnaverant, ſchiſma in ipſum excitaverant, ita ait: *Navigare audent & ad Petri cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde dignitas Sacerdotalis exorta eſt, a Schiſmaticis, & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum*. Agnoſcit in Eccleſia Romana Petri cathedram, ac proinde implicite ſaltem fatetur in ea ſedentem gaudere Petri privilegio, de fidei indeficientia, & de virtute fratres a Satana expetitos confirmandi. Eamdem

Sa-

Sacerdotalis dignitatis principium agnoſcit, ex quo cum conſequatur ad eam accedendum, ubi aliæ eccleſiæ fidei contentionibus concutiuntur, oportebat Chriſtum in ea infallibile magiſterium ſtabilire. Sed nonne etiam laudando Apoſtoli authoritate fidem romanorum, & ab eis arcendo perfidiam, oſtendit illic fidem deficere non potuiſſe? Dicit etiam S. Martyr communionem cum Romano Pontifice teſſeram eſſe conjunctionis cum eccleſia catholica; ubi autem Pontifex in proponendis fidei articulis poſſet errare, perperam diceretur cum eodem communicare idem eſſe ac Eccleſiæ catholicæ adnecti: *Scripſiſti etiam*, ita habet in epiſtola ad Antonianum Epiſcopum, *ut exemplum earumdem literarum ad Cornelium collegam noſtrum tranſmitterem, ut depoſita omni ſollicitudine, jam ſciret ſe ſecum, hoc eſt cum Eccleſia Catholica communicare*. Et in Epiſtola ad S. Cornelium Papam, ita ipſum alloquitur: *Scimus nos hortatos eos eſſe, ut eccleſiæ Catholicæ radicem, & Matricem agnoſcerent, ac tenerent. .... ut te univerſi Collegæ noſtri, & communionem tuam, id eſt Eccleſiæ catholicæ unitatem pariter, & charitatem probarent, ac tenerent*. In epiſtola demum 69. Epiſcoporum contemptui hæreſum, & ſchiſmatum originem tribuit; unde quid credere eſt tunc ſenſiſſe de illius ſummi Præſulis contemptu, ad quem perfidia acceſſum habere non poteſt, & cum quo communicare idem eſt ac catholicæ eccleſiæ adhærere?

Juriſdictionis etiam primatum in Romano Pontifice commendavit, qua cæteros omnes poſſet punire, vel punitos abſolvere. Optat proinde *ep. 67.* Stephanum Papam ſuam exercere authoritatem contra Marcianum Epiſcopum Arelatenſem Novatiana labe infectum: ſicut etiam docet Cornelii, & Lucii Pontificum circa lapſorum reconciliationem decreta ab omnibus Epiſcopis honoranda fuiſſe, ac Stephani authoritate executioni mandanda. Quamvis etiam ægre tuliſſet Stephanum ſuæ Sedi reſtituiſſe Baſilidem epiſcopum Hiſpanum a Coepiſcopis depoſitum; numquam tamen illius reſtituendi authoritate Romanum Pontificem potiri negavit, ſed Baſilidis malis artibus deceptum in priſtinum gradum reſtituiſſe conqueritur. In hac eadem cauſa de baptiſmo hæreticorum non objicit Stephano defectum poteſtatis præcipiendi, dum mandavit hæreticorum baptiſmum non eſſe iterandum, ſed nimis ſibi fidens de injuſtitia præcepti lamentatur, ut patet ex ipſius epiſtola ad Pompejanum, eaque ex cauſa ſuam inobedientiam tuetur.

Iis animo pacato a S. Cypriano aſſertis, nec propriæ opinionis tuendæ ſtudio occupato, quis anteponat quæ contra Stephanum non omnino reverenter effutiit? Alii dijudicent quam commiſerit culpam, dum ſcripſit Romanum Pontificem hæreticorum cauſam agere, contra eccleſiam operari, non veritatem ſed conſuetudinem ſequi &c. ut habent ipſius epiſtolæ ad Pompejanum, & Jubajanum. Certum omnino eſt damnabilem fuiſſe ipſius inobedientiam; unde quamvis S. Auguſtinus ad illum excuſandum rationes quæritaverit, ejus tamen culpam non omnino diſſimulat, unde lib. 1. *de Bapt. contr. Donat. cap.* 18. ait: *Ad palmam martyrii perveniſſe, ut ſi qua in ejus lucidam mentem ex humana conditione nebula irrepſerat, glorioſa ſerenitate fulgentis ſanguinis fugaretur*. Addit deinde quod ſi de baptiſmo aliter ſenſerat, quam veritas expoſceret, *id charitatis ubertate penſatum, & paſſionis falce purgatum eſſe*.

Quæ ergo in præſenti controverſia ex iis, quæ geſſit S. Cyprianus, objicere quis velit adverſus Papæ infallibilitatem, ſeu poteſtatem, illa ſunt quæ præſtitit non abſque culpæ erroriſve labe; ac proinde futile ex rebus ita geſtis deſumeretur argumentum. Illud etiam oſtendit S. Præſuli tunc Deum permiſiſſe ex ſua inobedientia excæcari, quod nullum ſuperiorem, a quo judicaretur, agnoſceret quam Jeſum Chriſtum, qui illum in ſuæ eccleſiæ gubernatione præpoſuerat, ut oſtendunt illius verba, quæ refert Natalis in ſecunda probatione articuli quarti. Ita coram Carthaginenſi Synodo effatus eſt ille, qui Romanum Pontificem omnibus præeſſe faſſus erat, ac ſua juriſdictione omnibus dominari, quique in communione cum Romano Pontifice adhæſionem cum Eccleſia Catholica ſitam eſſe docuerat: ea quidem ſenſa non probaturus, ait Thomaſſinus Vet. & Nov. Eccl. Diſcipl. lib. 1. cap. 20. num. 3. *Si quis e Suffraganeis ſuis adverſus ipſum vel Concilium ejus provinciale vel Diœceſanum, audacius, quam ſapientius inſurgens, contendiſſet ſoli ſe ſubeſſe Deo*.

§. II.

Neque S. Cyprianus, Africanive Patres, neque S. Stephanus Papa, neque S. Auguſtinus, aliique concertationem de iterando, vel non iterando Hæreticorum Baptiſmo ad fidem pertinere putabant, ſed ad ſolam Diſciplinam.

IN hac re conſentientem habemus Natalem articulo 4. ſuperioris Diſſertationis; at quia quibuſdam placuit & inter alios Boſſuet *part. 2. lib. 14. cap. 5. & ſeqq.* diſſidium tunc reputatum fuiſſe de fidei dogmate; ac nihilominus Cyprianum, &c. Papæ definienti, ac præcipienti ſibi parendum non eſſe reputaſſe, ideo juvat ad hanc rem elucidandam ſequentia obſervare.

Ut vero gradum faciam ad oſtendendum non tamquam de Fidei dogmate tunc diſceptatum fuiſſe, illud Tertulliani *lib. de Virg. veland.* viro catholico ſub oculos pono: *Regula Fidei omnino una eſt, ſola, immobilis, & irreformabilis*. Ubi ergo de fidei dogmate agatur, liberum non eſt vel uni vel oppoſitæ parti adhærere, cum una ſola ſit veritas, a qua, qui diſcedunt, in errorem labi neceſſe eſt. Sicut autem ubique in eccleſia catholica eadem inſonat fides, ita non ubique eadem viget diſciplina, eaque diverſitas abſque culpa ſervari poteſt, neque ex ea unitas inter catholicos diſrumpitur. Hac de re ſcribens S. Gregorius ad Auguſtinum Angliæ epiſcopum ita habet: *Mihi placet ut ſive in Romana, ſive in Gallicana, ſive in qualibet eccleſia inveniſti quod plus Omnipotenti Deo placere poſſit, ſolicite eligas*. Si ergo, dum S. Cyprianus, aliique de Baptiſmo hæreticorum egere, ita ſuam ſuſtinebant ſententiam, ut liberum cuique catholico eſſet contrariam amplecti, planum eſt non intellexiſſe fidei dogma proponere, ſed regulam diſciplinæ tueri.

Ita autem tunc factum eſſe primo oſtendunt Firmiliani querelæ adverſus Stephanum, aſſerens pacem rupiſſe, quando ſalvo unitatis vinculo, diverſa in diverſis eccleſiis tolerabantur; unde in epiſtola ad S. Cyprianum ita ait: *Circa celebrandos dies Paſchæ, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta, videat quis eſſe apud Romanos aliquas diverſitates, nec obſervari illic omnia æqualiter, quæ Hieroſolymis obſervantur. Secundum quod in cæteris quoque plurimis provinciis multa pro locorum & nominum diverſitate variantur, nec tamen propter hoc ab eccleſiæ catholicæ pace, atque unitate aliquando diſceſſum eſt. Quod nunc facere Stephanus auſus eſt, rumpens adverſus vos pacem, quam ſemper Anteceſſores ejus vobiſcum amore, & honore mutuo cuſtodierunt*. Et re vera præcipue in tota illa epiſtola ex eo Stephanum Papam immodeſte etiam criminatur, quia potius voluerit pacis fœdus diſſolvere, quam permittere ut unaquæque eccleſia ſuis moribus frueretur.

Quod vero ſpectat ad S. Cyprianum, ita ipſum de hac controverſia ſenſiſſe, ut putaverit ad ſolam diſciplinam pertinere, quæ pro eccleſiarum diverſitate varia eſſe poſſit, aperte ſuadent, quæ ex ipſo refert Natalis articulo 4. Jam igitur una cum Synodo Africana ad Stephanum Pontificem ſcribendo, affirmat liberum cuique epiſcopo fuiſſe ſervare, quæ apud ſe erant in uſu, ſalvo inter collegas pacis, & concordiæ vinculo. Idem confirmans in epiſtola ad Jubajanum ita ait: *Hæc tibi breviter pro noſtra mediocritate reſcripſimus, nemini præſcribentes, aut præjudicantes, quominus unuſquiſque epiſcoporum, quod putaverit, faciat, habens arbitrii ſui liberam facultatem. Nos quantum in nobis eſt, propter hæreticos cum Collegis, & Coepiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus divinam, & dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis ſapienter, & firmiter charitas animi, collegii honor, dilectionis vinculum, concordia ſacerdotii*. Ita etiam ſenſiſſe oſtendit S. Cyprianus in Synodo Carthaginenſi, ubi præfatus eſt neminem ab ipſis judicandum, nec a jure communionis amovendum, ſi

diverſa

diverſa ab ipſis teneret. Sæpe etiam Sanctus Auguſtinus teſtatur Cyprianum ſe ſeparare ab iis noluiſſe, & maxime a S. Stephano Papa, qui ipſius ſententiam improbabant. Videatur *lib. 1. de Bapt. cont. Donat. lib. 5 cap. 25. lib. unic. de Bapt. contr. Petil. cap. 14. &c.*

Si hujuſmodi animadvertiſſet Boſſuet, non tanti feciſſet illius Synodi canones, ut *cap. 6.* judicaret illius Præſules putaſſe pro fide decertare. Ita ex ſua privata opinione illos credidiſſe etſi tranſmittamus, profecto dicendum eſt agnoviſſe in eccleſia catholica baptiſmum hæreticorum nondum nullius roboris habitum fuiſſe. Si inter fidei veritates a nullo ex catholicis reſpuendas hanc quoque reputaſſent, quod nullus foret baptiſmus, quem hærerici contuliſſent, quomodo Cypriani ore præfati eſſent ſe a jure communionis non amoturos, qui ipſis non adhæſiſſent? Quomodo in hac controverſia liberum eſſe, ſalva concordiæ pace, unicuique quæ ſemel imbibiſſet, retinere, ad Stephanum Papam ſcripſiſſent? Si quæ ſcripſit Cyprianus ob hæreticos rebaptizandos, teſte Hieronymo apud Natalem, ſcripſit abſque anathemate illorum, qui ſe ſequi noluerunt, indubitatum eſt ita ſuam conſuetudinem tueri voluiſſe, ut tamen in errore fidei verſari non diceret eos, qui ſibi contradicebant. Hæc profecto tam clara ſunt, ut decipi illum neceſſe ſit, qui vim faciens in illis vocibus, quibus Synodus Carthaginenſis *errorem* &c. appellat, ratum velle hæreticorum baptiſmum, putat ipſam Synodum ſuam conſuetudinem iterum abluendi quos hæretici baptizaverant, pro fidei veritate ab omnibus credenda habuiſſe. Bene proinde dicit Natalis in reſponſione ad objectionem articuli quarti voces illas *error*, *veritas* in latiori ſignificatione, prout ibi explicat, fuiſſe uſurpatas.

Sed neque S. Stephanum Papam intendiſſe ſuo decreto catholicam veritatem proponere, non obſcure ejuſdem decreti innuunt verba, quæ ita ſe habebant: *Nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut reverſis ab hæreſi manus imponatur ad pœnitentiam*. Non diffiteor utique fidei veritates divinis Traditionibus inniti; at cum etiam certum ſit ex Apoſtolorum Traditionibus quædam ad diſciplinam pertinentia ortum habuiſſe, nil cogit dicere Stephanum voluiſſe fidei dogma ſtatuere, dum in hac controverſia Traditionis meminit. Traditionem opponendo, non quid credendum, ſed quid faciendum eſſet ex eadem decernere demonſtravit. Ipſe Cyprianus oſtendit non intellexiſſe Stephanum traditionem opponere, ex qua fidei articulus erueretur; reſpondendo etenim iis, qui adverſam conſuetudinem opponebant, in epiſtola ad Jubajanum hæc habet: *Fruſtra quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo major ſit veritate; aut non fuerit in ſpiritualibus ſequendum, ſi melius fuerit a Sancto Spiritu revelatum*. Fatetur in eadem epiſtola Cyprianus morem rebaptizandi eos, qui ab hæreticis ad Eccleſiam deveniebant, ab Agrippino exordium habuiſſe; inde cognoſcens ſibi objici poſſe antiquitatem traditionis, ſive conſuetudinis, ex qua aliter in Eccleſia Romana obſervabatur, reſpondet hujuſmodi traditioni veritatem anteire debere, ac Spiritus S. dictamine aliquid melius potuiſſe revelari. Ubi igitur adverſus rebaptizantes Stephanus aliique vetuſtam conſuetudinem oppoſuerunt, non conſuetudinem, ſeu traditionem, ex qua fidei articuli dignoſcantur, opponere voluiſſe ex eo apparet, quia tunc nonniſi per inſaniam Cyprianus reſpondere potuiſſet hujuſmodi conſuetudine majorem eſſe veritatem, & Spiritum S. aliter docere potuiſſe. Obſervatione etiam dignum hic eſt ſæpe ſæpius S. Auguſtinum affirmare, diſſidio inter S. Stephanum, & S. Cyprianum fervente, nondum illam de Baptiſmo iterando quæſtionem in eccleſia fuiſſe diligenter petractatam, ut palam dicit *Lib. 1. De Baptiſ. contr. Donat. & lib. 2. cap. 7. & lib. 7. cap. 20. &c.* Quod ſi veritas ex Auguſtino non adhuc ſatis elucebat, ac proinde ſola conſuetudo Cypriano opponebatur, ut ipſe Auguſtinus toties repetit, dicere cogimur non voluiſſe Stephanum conſuetudinem, ſeu traditionem proponere, cui putaret fidei caput inniti; nam tunc dici non potuiſſet adhuc diligentiorem perſcrutationem deſideratam, ut veritas agnoſceretur. Et quidem tunc temporis ubi Pontifices fidei dogmata; de quibus aliqua controverſia orta erat, volebant Eccleſiæ proponere, particularia ſaltem Concilia ad ea prius examinanda cogere ſolebant, quod non præſtitit Stephanus.

Sed & illud meo videri palam oſtendit tunc temporis in hac controverſia non concertatum, quaſi de fidei articulo ageretur, quia etiam poſt decreta Synodi Arelatenſis, & primæ Œcumenicæ Nicænæ, adhuc potuiſſe ab hæreſi venientes ſalutari baptiſmi lavacro ablui, non pauci ex PP. ſentiebant. Canone igitur octavo Concilii Arelatenſis an. 324. celebrati, cavetur ne venientes de hæreſi, ſi baptizati fuerint in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, iterum baptizentur. Ubi obiter animadvertas verba canonis demonſtrare illorum Præſulum mentem non fuiſſe fidei articulum proponere, neque etenim falſi dogmatis Afros arguunt, ſed non approbant propriam ipſorum legem, qua rebaptizandos ablutos ab hæreticis ſtatuerant: *De Afris*, ajunt, *quod propria lege ſua utuntur, ut rebaptizent, placuit &c.* Eamdem quam Præſules Arelatenſes, calcarunt viam Nicæni PP. an. 325. nam poſtquam canone octavo Novatianis ad eccleſiam redeuntibus aliud baptiſma conferendum non præcipiunt, canone decimo-nono jubent Paulianiſtas ad Eccleſiæ ſinum confugientes, iterum baptizari, cujus rei diſcrimen ita tradit Innocentius I. ep. 22. cap. 6. *Paulianiſtæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. minime baptizabant*, (confundebant etenim cum Sabellio Trinitatis perſonas) *& Novatiani ejuſdem tremendis, venerandiſque nominibus baptizabant*. Sed & hic obſervandum hoc de non repetendo hæreticorum baptiſmo decretum, in Symbolo, aut confeſſione fidei non inſeruiſſe, nec aliquid habere, unde dignoſcatur veritatem fidei proponere intendiſſe: immo cum Synodus anathemate eos non percutiat, qui etiam aliorum hæreticorum baptiſmum reſpuerent, oſtenderunt PP. Nicæni quæſtionem iſtam non attingere fidem, tunc judicatum fuiſſe. Hinc, ut paulo antea innui, etiam poſt hujuſmodi ſynodorum decreta multi PP. improbare omiſerunt, ſi adhuc aliquibus in eccleſiis iterum ab hæreticis abluti baptizabantur. Ita clariſſime habet S. Baſilius in epiſtola ad Amphilochium, ex qua, aliis omiſſis, verba canonis 47. juvat hic recenſere: *Encratitæ*, ait, *Saccophori, & Apotactitæ ſubjiciuntur eidem rationi, ſicut Novatiani; quia de illis editus eſt Canon etſi diverſus; nos autem una eademque ratione omnes baptizamus. Si autem prohibita eſt apud nos hæc rebaptizatio, ſicut & Romanis alicujus Oecumenicæ Synodi gratia, noſtra tamen ratio vires obtineat. Eos igitur in Eccleſiam non admittimus, niſi in noſtrum baptiſma baptizati fuerint. Nec dicant in Patrem, & Filium, & Spiritum S. baptizati ſumus, qui quidem Deum malorum effectorem eſſe exiſtimant.* Ita Baſilius etiam poſt Concilia Arelatenſe, & Nicænum rebaptizandos hæreticos credidit, quamvis vera baptiſmi forma fuiſſent baptizati. In eadem epiſtola rebaptizare ſuadet Encratitas, quorum tamen admittendum baptiſma ſuadet, ſi ob illius iterationem eccleſiæ pax foret turbanda. Unde non aliud quam diſciplinæ negocium agi neceſſe eſt Baſilium credidiſſe, quæ ſola pro diverſarum eccleſiarum conſuetudine poteſt eſſe diverſa; quæque ſola variationi ſubeſt, ſi maxime Eccleſiæ pax id expoſtulet. Demum novam exoptat ſynodum, quæ tot dubiorum nebulas exufflet, quam ſane non exoptaſſet, ſi ſibi perſuaſum eſſet in Nicæna Synodo fidei articulum ſtabilitum, dum ab hæreſi venientes, Paulianiſtis exceptis, dixit iterum baptiſmo non tingendos. Hæc ſi citra paſſionem animo revolvantur, quidquid Boſſuet *cap.* 8. opinatus fuerit controverſiam de hæreticis rebaptizandis, fidei capita non attingere Baſilium judicaſſe oſtendunt. Baſilio adnuebat Amphilochius, qui quoad iterandum Novatianorum baptiſmum cujuſcumque eccleſiæ morem inſpiciendum affirmabat. Ita teſtatur Baſilius *cap.* 1. epiſtolæ ad eumdem ſcriptæ his verbis: *Quæ itaque ad Catharos pertinent, recte admonuiſti quod oportet uniuſcujuſque regionis morem ſequi*. Quæ verba elucidans Balſamon ita interpretatur: *An oporteat baptizari Novatianos, diverſæ ſententiæ proceſſerunt, quemadmodum tu admonuiſti, & placuit ſequi morem u-*

niuſcujuſque regionis. Mitto Athanaſium, qui *orat. 3. adverſ. Arian.* irritum putat baptiſmum, collatum quidem invocatione Trinitatis, ſed ab hæreticis, qui de Trinitate non recte ſentirent. Mitto Epiphanium qui *in Expoſit. Fid. Catholic. n.* 13. audaciæ quidem inſimulat eos, qui ab Arianis ablutos iterum abluebant, at hæreſeos nota non inurit; deprecaturque ne ante Concilii Generalis definitionem in iis rebaptizandis perſeverent.

Sed quia Boſſuet miratur hominem in Auguſtini lectione verſatum credere potuiſſe S. Doctorem hanc quæſtionem ad fidem pertinere non reputaſſe, ideo & in ipſius inveſtiganda mente aliquatenus immorandum. Illud igitur certum eſt ſexcenties, ut ita dicam, morem non iterandi hæreticorum baptiſmum eccleſiæ conſuetudinem appellaſſe, quæ loquendi ratio ſaltem minus apte fidei veritatem exponit. Sed quæſo quomodo de hujuſmodi conſuetudine loquatur *lib. 2. contr. Donat. de bapt. cap.* 7. expendamus. *Nondum*, ait, *erat diligenter illa baptiſmi quæſtio pertractata. Sed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia &c. quam credo ex Apoſtolica traditione venientem, ſicut multa non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita, & commendata creduntur. Hanc ergo ſaluberrimam conſuetudinem per Agrippinum prædeceſſorem ſuum dicit S. Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed ſicut diligentius inquiſita veritas docuit, verius creditur corrumpi cœpiſſe, non corrigi.* Hic Auguſtinus agnoſcit conſuetudinem de non iterando baptiſmo, quem hæretici conferrent, ex Apoſtolorum traditione initium habuiſſe; & tamen nullum habet verbum unde nobis appareat ad fidei capita pertinere crediſſe, ſed ſolum hujuſmodi conſuetudinem *Saluberrimam* appellat. Non traducit Cyprianum quaſi fidei refractarium, ſed illum reprehendit, quia Agrippinum inveteratam conſuetudinem potius corrumpentem ſequeretur. Et quidem ſemper cum Auguſtinus in hac controverſia errorem illorum detegit, qui Stephani decreto parere recuſarunt, numquam dicit a fidei tramite declinaſſe, ſed in eo ſitum ipſorum errorem agnoſcit, quod mallent poſthabere conſuetudinem, quam S. Stephanus novitati opponebat: *Veritate poſtea liquidius revelata*, ait lib. 7. de Bapt. cont. Donat. cap. 20. *ceſſit error veritati, cum illa ſaluberrima conſuetudo etiam plenarii concilii authoritate firmata eſt*. Addiderim textum Auguſtini *l. de unic. Bapt. contr. Petil. cap.* 13. ubi ſic ait: *Nec nos qui Baptiſmi veritatem etiam in hæreticorum iniquitate agnoſcimus potius quam negamus, ideo meliores Cypriano ſumus &c.* Quis modo dicat ita de articulo fidei effari potuiſſe Auguſtinum, ut de eo aſſereret *potius* in eo veritatem agnoſcere quam negare? Sicut hujuſmodi loquendi phraſis poteſt permitti quoad eas veritates, quæ inter Fidei articulos locum obtinere non creduntur, ita dubio procul eſt veritates fidei certiſſime agnoſcendas, erroreſque ipſis adverſos certiſſime vitandos.

Putat Boſſuet Auguſtinum in iterando baptiſmo hæreſim agnoviſſe, quia *lib. 5. de Bapt. cap.* 17. de Donatiſtis ait: *Audent etiam rebaptizare Catholicos, ubi ſe amplius hæreticos eſſe firmarunt*; quaſi ita dicere intellexiſſet: hæretici ſunt, quia hæreticos baptizant, ſed amplius hæreticos ſe demonſtrant, quia iterum abluunt Catholicos. At ego melius puto non intendiſſe Auguſtinum eam inſtituere comparationem, ita ut, ſicut hæreticus eſt, qui novo baptiſmo abluit hæreticos, ita amplius ſit hæreticus, qui catholicos: ſed ſolum explicare voluiſſe, quod cum eſſent ex aliis capitibus hæreſis labe maculati, amplius etiam hac labe ſcatere oſtendebant, dum iterum aqua baptiſmi tingebant Catholicos. Moveor ad id affirmandum, quia *lib. de unic. bapt. contr. Petilian. cap.* 53. ita habet: *Ego autem, ut quod de hac re ſentio, breviter dicam, rebaptizare hæreticos, quod illi feciſſe dicuntur, tunc fuit humani erroris; rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc iſti faciunt, ſemper eſt diabolicæ præſumptionis.* Hic ubi Auguſtinus animi ſui ſenſa explicare profitetur, in eo hæreticam Donatiſtarum perverſitatem ſitam agnoſcit, ut catholicos jam ſacro fonte ablutos rebaptizarent; & cum e contra humano tantum errori tribuat, quod Cyprianus &c. iterum hæreticos ad eccleſiam redeuntes abluerit, in hoc hæreſim non agnoviſſe demonſtrat. Hucuſque autem dicta ſatis oſtendere mihi videntur hominem in Auguſtini libris verſatum credere potuiſſe S. Doctorem ita baptiſmum non iterandum ſenſiſſe, ut tamen contrariam agendi rationem tunc fidei non adverſari reputaſſet.

Demum Auguſtinum, Baſilium, & Epiphanium in hac controverſia de fidei dogmate agi non crediſſe ex hoc etiam demonſtratur, quod ad eam dirimendam concilii definitionem ſummopere exoptabant. Certe cum ipſorum ætate Origeniſtarum, aliæque graſſarentur hæreſes, non auditi ſunt ad eas compeſcendas ea flagrare concilii cupiditate, qua ad terminandam de iteratione baptiſmi controverſiam. Ubi fidei quæſtiones agitarentur, agnoſcebant illi PP. ac præcipue Auguſtinus, nequaquam neceſſe eſſe concilia coadunare, cum univerſa eccleſia Romani Pontificis definitionibus acquieſceret. Ea ratione *lib.* 1. *contr. Julian. cap.* 4. Latinorum PP. authoritatibus expoſitis, ita Julianum interrogat: *An ideo contemnendos putas, quia Occidentalis eccleſiæ ſunt omnes, nec ullus eſt in eis commemoratus a nobis Orientis epiſcopus? Quid ergo facienus, cum illi Græci ſint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronare. Cui Eccleſiæ præſidentem B. Innocentium, ſi audire voluiſſes, jam tunc periculoſam juventutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille ſanctus Africanis reſpondere conciliis, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes & Romana cum ceteris tenet perſeveranter eccleſia?* En quod ubi de fide agebatur, quæ ubique una eſt, nec pro regionum varietate poteſt eſſe verſatilis, ſufficere dicebat Auguſtinus unum Romanum Pontificem audire, ut ſtatim ab unoquoque parendum eſſet, & finem habere omnes deberent quæſtiones. Expoſcebat igitur Auguſtinus, expoſcebant & alii Patres in hac controverſia concilii definitionem, quia cum tunc epiſcopi de ſuarum eccleſiarum conſuetudine teſtari potuiſſent, neceſſe fuiſſet epiſcopos Africanos inſpicere novam ſuarum eccleſiarum conſuetudinem univerſæ eccleſiæ traditioni non conformari; atque ita poſt Concilii definitionem fuiſſent inexcuſabiles, ſi etiam in diſciplinæ controverſia ſuam opinionem non dimiſiſſent. Et quidem Auguſtinum hanc non exoptaſſe definitionem, quia a ſolo concilio agendi regula infallibilis eſſet expectanda, illud etiam oſtendit quia in hac de hæreticorum baptiſmo quæſtione, & de Sancti Cypriani ſententia, ait, *ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel provincias fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere: ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur, quod latebat.* Lib. 2. cont. Donat. cap. 3. Si ergo quod definiſſet Concilium potuerat a poſteriori Concilio emendari, non ideo Auguſtinus Concilii definitionem in hac quæſtione exoptabat, quia ab illo ſolum irreformabilem regulam potuiſſet Eccleſia obtinere.

§. III.

Ex controverſia de Hæreticorum Baptiſmo nil licet inferre adverſus Pontificis definientis infallibilitatem, immo potius eadem ſtabilitur.

PRimo nullum præjudicium factum eſt Romani Pontificis infallibilitati, quia eamdem non reſpiciebant hujuſmodi conflictationes. Enimvero, ſi Stephano præcipienti, & Traditionem objicienti obtemperare recuſaſſet Cyprianus, quia infallibilitate illum carere judicaſſet, dicere oporteret fallibilem etiam credidiſſe eccleſiam, quæ ubique ab hæreticis rebaptizandis abſtinebat, dummodo eum SS. Trinitatis invocatione abluti fuiſſent. Neque hoc negabat Cyprianus, qui bene noverat a ſuo Prædeceſſore Agrippino hanc diſciplinam in Africa fuiſſe immutatam. Si deinde ex hac controverſia etiam de infallibilitate eſſet judicandum, fallibilia reputaſſent Œcumenica Concilia illi Patres, qui etiam poſt canonem Concilii Nicæni liberum eſſe iterum ſacro lavacro tingere

gere hæreticos dicebant, ſi id eccleſiarum concordiæ officere non debuiſſet.

Secundo, etſi demus infallibilitatem Romani Pontificis in hoc diſſidio agnoſcere noluiſſe Cyprianum, &c. profecto cum erraverit putando neceſſe eſſe ab hæreticis ablutos iterum baptiſmo ſubjicere, ita & erraſſe dicam, dum infallibilitatem Pontificis non agnovit. Fortaſſe autem errantis magnifacienda authoritas? Quod ſi Auguſtinus Cypriani culpam minuere ſatagit conſiderando quæſtionem de baptiſmo hæreticorum, nondum eliquatam, declaratamque fuiſſe, eadem ratione quoad fieri poteſt excuſandus, ſi infallibilem Pontificis definitionem, quam poſtea tot concilia cum veneratione excepere, non agnovit. Cæterum etſi Cyprianus eloquentia, ac ſanctitate eſſet conſpicuus, in eo ſolum culpabilis quod nimio æſtu in Pontificem ferebatur pro rebaptizandis hæreticis tamquam pro aris fociſque pugnaverit; etſi cum Cypriano tot epiſcopi, qui ingenio florebant, ac ſanctitate emicabant, unaque plures Synodi ſteterint, ipſorum nihilominus argumentis, ac declamationibus breve Stephanus opponit decretum, & per illud explicatam fuiſſe veritatem & tunc, & poſtea ſemper eccleſia agnovit, ac in errorem lapſum S. Cyprianum. *Illi ipſi Epiſcopi*, verba ſunt Hieronymi in Dialog. contr. Lucifer. *qui rebaptizandos hæreticos ſtatuerant, ad antiquam conſuetudinem revoluti novum emiſere decretum*. Mihi videtur ergo Romani Pontificis decretum cito errorem profligaſſe, ac lucem veritatis ubique expandiſſe. Hocne eſt infallibilitatis prærogativa fraudari?

DISSERTATIO XIII.

De Stephani Pontificis Maximi Decreto circa Baptiſmi collationem in nomine Chriſti.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Stephanus Primus Romanus Pontifex decreverit Baptiſma in nomine Chriſti collatum; validum ac legitimum eſſe?

PROPOSITIO I.

Stephanus Primus Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum, validum, ac legitimum eſſe nec decrevit, nec decernere potuit.

PRobatur prima pars. Incredibile eſt quod Eccleſia ferme univerſa in errorem lapſa ſit: atqui ſi Stephanus Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum validum eſſe ac legitimum decreviſſet, tota ferme Eccleſia quæ ejus Decreta amplexa eſt, in errorem lapſa eſſet. Error quippe eſt aſſerere Baptiſmum hujuſmodi validum eſſe: non eſt igitur veriſimile Stephanum Pontificem Maximum decreviſſe, Baptiſmum in Chriſti nomine collatum validum ac legitimum eſſe.

Probatur ſecundo authoritate Scriptoris Anonymi, Sancto Cypriano ſupparis, qui controverſiam de Baptiſmate Hæreticorum contra Cyprianum ipſum, & ſecundum Stephani Decretum judicat. Apud eum enim Authorem, baptizari in nomine Chriſti, idem eſt ac baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: ſicque conferendum eſſe Baptiſmum & in Eccleſia conferri ſolitum, aſſerit. Non igitur aliud intellexit, aut decrevit Stephanus, cujus ſententiam vindicat. Titulus iſtius Tractatus his verbis conceptus eſt: *Non debere denuo baptizari, qui ſemel in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſint tincti*. In corpore autem Tractatus, poſtquam multa de Baptiſmo in nomine Chriſti præmiſit, hæc habet: *Nec æſtimes huic Tractatui contrarium eſſe quod dixit Dominus: Ite, docete Gentes, tingite eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti: Quia cum hoc verum & rectum, & omnibus modis in Eccleſia obſervandum ſit, & obſervari quoque ſolitum ſit, tamen conſiderare oportet quod invocatio nominis Jeſu non debeat nobis futilis videri propter venerationem & virtutem ipſius nominis, in quo nomine virtutes omnes ſolent fieri & nonnumquam aliquæ etiam ab hominibus extraneis*. Extat ille Anonymi Tractatus in Exemplari vetuſtiſſimo Sancti Remigii Remenſis, poſt Epiſtolam Sancti Cypriani ad Pompejum: quem primum inter Cypriani Opera edidit Rigaltius. Illum autem Tractatum Urſino Monacho Afro tribuit MS. Codex Vaticanæ Bibliothecæ, cujus Urſini meminit Gennadius capite 27. libri de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

Probatur tertio ex Firmiliano in Epiſtola ad S. Cyprianum, in qua Stephani Pontificis ſententiam ac Decretum ſic refellit: *Sed in multum*, inquit, *proficit nomen Chriſti ad fidem, & Baptiſmi ſanctificationem, ut quicumque, & ubicumque in nomine Chriſti baptizatus fuerit, conſequatur ſtatim gratiam Chriſti, quando huic loco breviter occurri poſſit, & dici, Quoniam ſi in nomine Chriſti valuit foris Baptiſma ad hominem purgandum, in ejuſdem Chriſti nomine valere illic potuit & manus impoſitio ad accipiendum Spiritum Sanctum*. At quod per per nomen Chriſti Stephanus intellexerit invocationem trium Perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis, conſtat ex eodem Firmiliano hac ipſa in Epiſtola ſic Stephani ſententiam perſtringente: *Illud quoque abſurdum, quod non putant quærendum eſſe quis ſit ille qui baptizaverit, eo quod qui baptizatus ſit, gratiam conſequi potuerit invocata Trinitate nominum, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Non decrevit igitur Stephanus Baptiſma collatum in ſolius Chriſti nomine validum ac legitimum eſſe.

Probatur ſecunda pars. Non potuit Stephanus decernere aliquid contra Scripturam & Traditionem: ſed ſi decreviſſet Baptiſmum in nomine Chriſti collatum validum ac legitimum eſſe adverſatus fuiſſet Scripturæ & Traditioni: id igitur decernere non potuit.

Probatur minor. Baptiſma enim nullum eſſe quod verbis Evangelicis, id eſt explicita trium perſonarum divinarum invocatione non conferatur, demonſtrant tum verba Chriſti Matthæi ultimo, *Euntes ergo, docete omnes Gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: tum Patrum omnium qui Stephanum anteceſſerunt, vel ſecuti ſunt, verbis comprobata Traditio. Sic Juſtinus Martyr in Apologia pro Chriſtianis, de baptizandis loquitur: *Deinde ducuntur a nobis ubi eſt aqua, eo quod regenerationis, renovationiſque genere, quo etiam nos ipſi renovati ſumus, renaſcuntur: Patris enim omnium, Dominique & Dei & Conſervatoris noſtri Jeſu Chriſti, ac Spiritus Sancti nomine, aqua abluuntur, & expiantur*. Sic Tertullianus, libro contra Praxeam, cap. 16. *Noviſſime mandans* (Chriſtus) *ut tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, non in unum, nam nec ſemel, ſed ter ad ſingula nomina, in ſingulas perſonas tingimur*.

Ejuſdem Traditionis teſtis eſt Sanctus Cyprianus, Epiſtola 73. ad Jubajanum data, ubi referens quod Actuum 2. dixit Sanctus Petrus: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti*, ſic illud explicat: *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur. Denique ubi poſt reſurrectionem a Domino Apoſtoli ad Gentes mittuntur; In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizare Gentiles jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt foris extra Eccleſiam, immo & contra Eccleſiam, modo in nomine Jeſu Chriſti, ubicumque, & quomodocumque Gentilem baptizatum, remiſſionem peccatorum conſequi poſſe; quando ipſe Chriſtus Gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate?*

Eidem traditioni atteſtatur S. Baſilius libro de Spiritu Sancto, cap. 12. *Neminem vero*, inquit, *in fraudem inducat illud Apoſtoli, quod nomen Patris, & Spiritus Sancti mentionem in Baptiſmatis commemoratione frequenter omittit: neque ideo putet harum vocum uſum eſſe indifferentem. Quicumque*, inquit, *in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, in mortem illius baptizati eſtis. Siquidem Chriſti appellatio, totius Deitatis eſt profeſſio; quippe quæ ſimul declarat & Deum qui unxit & Filium, qui unctus eſt, & Spiritum Sanctum, qui eſt unctio, quemadmodum a Petro in Actis didicimus: Jeſum Nazarenum, quem unxit Deus in Spiritu Sancto. Videtur attamen interdum & Spiritus tantum in*

Baptiſmate mentionem feciſſe Apoſtolus : Omnes enim, inquit, *in uno corpore, & in uno Spiritu baptizati ſumus. His & illud conſonat : Vos autem baptizabimini in Spiritu Sancto. At non ideo quis dixerit, perfectum eſſe Baptiſma, in quo ſolum Spiritus nomen invocatum eſt. Oportet enim inviolabilem manere traditionem ... ... Proinde ſi in Baptiſmo ſeparare Spiritum a Patre & Filio, ut periculoſum eſt baptizanti, ita Baptiſmum accipienti inutile ; quomodo nobis tutum fuerit a Patre & Filio diſtrahere Spiritum Sanctum? Fides ac Baptiſma, duo ſunt modi parandæ ſalutis inter ſeſe cognati & inſeparabiles. Nam fides perficitur per Baptiſmum, Baptiſmus vero fundamento Fidei nititur, & utraque res per has voces impletur ; Sicut enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ſic & baptizamur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Idem conſtat ex S. Fulgentio libro de Incarnatione & Gratia Chriſti, cap. 11. ubi de Chriſto loquens, hæc habet : *Ut unum eundemque ſe Deum & hominem credendum, prædicandumque monſtraret, ſimul in ſe divinam humanamque naturam unius Filii nomine nuncupavit, dicens Apoſtolis : Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Doctor igitur & largitor æternæ ſalutis hanc ideo formam Baptiſmatis dedit, ne quis in eodem Dei Filio naturas dividens, mortifero illaquearetur errore : ſi aut humanam Filii Dei naturam ab opere redemptionis alienam in Sacramento Baptiſmatis crederet ; aut duas in Chriſto confitendo perſonas, non jam verax eſſet Trinitatis cultor, ſed nefarius eſſet quaternitatis aſſertor, ac per hoc cum Patre & Spiritu Sancto, non Filium, ſed Filios coleret ..... Propterea omnis qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Sacramento ſanctæ regenerationis abluitur, nonniſi in Chriſti morte ac nomine baptizatur, ut evidenter appareat illi nos conſepultos eſſe per Baptiſmum in morte, in cujus uno cum Patre & Spiritus Sancti nomine conſtat baptizatos. Quod duarum magnorum luminarium, Petri ſcilicet, Paulique verbis, tamquam ſplendentibus radiis illuſtrata, Romana, quæ mundi cacumen eſt, tenet & docet Eccleſia, totuſque cum ea Chriſtianus orbis ; & ad juſtitiam nihil hæſitans credit, & ad ſalutem non dubitat confiteri.*

Idem conſtat ex Facundo Hermianenſi lib. 1. pag. 2x. *Quod autem,* inquit, *in nomine Domini Jeſu hi, quos memoravimus, baptizati narrantur, non ex eo credendum arbitror, quia non in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizati ſunt, ut etiam in ipſis ſervaretur verbis a Domino conſtituta forma baptiſmi. Sed quia hoc erat inſinuandum, quod baptiſmo novo fuerint baptizati, ſufficere judicatum eſt ad diſcretionem ipſius novi Baptiſmi ſolum nomen Domini Jeſu memorare, quod neque in Baptiſmo Joannis, neque in aliis Baptiſmis Judaici ritus interſerebatur. Cæterum illis ſacratis verbis, id eſt, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizati mihi videntur.*

Idem conſtat ex Decreto Pelagii Pontificis Maximi nomine laudato apud Gratianum Diſtinct. 4. de Conſecratione, cap. *Si revera*. Ubi ſic ad Gaudentium Epiſcopum ſcripſiſſe refertur : *Multi ſunt qui in nomine ſolum Chriſti, una etiam merſione, ſe aſſerunt baptizatos : Evangelicum vero præceptum, ipſo Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis, trina etiam merſione, ſanctum Baptiſma unicuique tribuere, dicente Domino : Ite, docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Denique idem conſtat ex Epiſtola 11. Zachariæ Pontificis Maximi ad Bonifacium Epiſcopum ; in qua ait, dictum Antiſtitem recte in Synodo cum Coepiſcopis conſtituiſſe, *ut qui vel unam de Trinitate perſonam in Baptiſmo non nominaret, illud Baptiſma verum eſſe non poſſet. Quod,* inquit, *pro certo verum eſt ; quia qui unam ex Sancta Trinitate confeſſus non fuerit, perfectus Chriſtianus eſſe non poteſt.* Et infra : *Scripſit reverenda Fraternitas tua, reperiſſe quemdam Presbyterum, affirmantem ſine myſtica invocatione, aut lavacro regenerationis, poſſe fieri Catholicum Chriſtianum per Epiſcopalis manus impoſitionem. Hic autem qui dicit hoc, vacuus eſt Spiritu Sancto, & alienus a gratia Chriſti, atque a conſortio Sacerdotali abjiciendus. Quis enim, niſi baptizetur juxta præceptum Domini, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & ſic per manus impoſitionem conſecretur, poteſt eſſe Catholicus?* Ex quibus omnibus colligitur, Traditionem docere nullum eſſe Baptiſma, quod explicita & diſtincta trium Sanctiſſimæ Trinitatis perſonarum invocatione non conferatur : proindeque Stephanum Primum decernere non potuiſſe, Baptiſma in ſolius Chriſti collatum nomine validum ac legitimum eſſe.

Objicitur in primam partem Propoſitionis. Illud Stephanus definivit, quod ipſum definiviſſe ſcribit S. Cyprianus, quodque legit in illius Epiſtola a Jubajano ad ſe tranſmiſſa : Atqui Sanctus Cyprianus Epiſtola 73. ſcribit Stephanum definiviſſe, Baptiſma in nomine ſolius Chriſti collatum legitimum eſſe, idque legerat in Epiſtola Stephani, quam refellit his verbis : *Quomodo ergo quidam dicunt foris extra Eccleſiam, immo & contra Eccleſiam, modo in nomine Jeſu Chriſti, ubicumque, & quomodocumque, Gentilem baptizatum, remiſſionem peccatorum conſequi poſſe ; quando ipſe Chriſtus Gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate?* Stephanus igitur decrevit, Baptiſma in nomine Chriſti collatum validum eſſe ac legitimum. Non enim impoſuiſſe Romano Pontifici exiſtimandus eſt Cyprianus vir ſanctiſſimus : vel ipſius Epiſtolæ ſenſum non percepiſſe, Doctor perſpicaciſſimus.

Confirmatur. Stephanus probavit Marcionis Baptiſma (ut conſtat ex ejus Epiſtola, quam a Jubajano ad ſe tranſmiſſam laudat S. Cyprianus ad eumdem Jubajanum ſcribens.) *Plane,* inquit, *quoniam inveni in Epiſtola, cujus exemplum ad me tranſmiſiſti, ſcriptum eſſe, quod quærendum non ſit quis baptizaverit, quando is qui baptizatus ſit, accipere remiſſam peccatorum potuerit, ſecundum quod credidit ; prætereundum hunc locum non putavi ; maxime cum in eadem Epiſtola animadverterim etiam Marcionis fieri mentionem ; ut nec ab ipſo venientes dicat baptizari oportere, quod jam in nomine Jeſu Chriſti baptizati eſſe videantur.* Atqui Marcionitæ non baptizabant in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti : ſiquidem non credebant in Deum Patrem omnium Creatorem, ſicut Eccleſia ; ſed baptizabant in ſolius Chriſti nomine : Stephanus igitur Marcionitarum Baptiſma ratum habens, definivit Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum, validum ac legitimum eſſe.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem : ſi Stephani mentem aſſecutus ſit S. Cyprianus, & in genuina ejus Epiſtola legerit opinionem, quam citat ac refellit, concedo : ſi non fuerit aſſecutus Sancti Pontificis mentem, & in genuina ejus Epiſtola hæc non legerit, nego. Eadem diſtinctio minori accommodanda eſt. Itaque Sanctus Cyprianus non fuit aſſecutus mentem Stephani, cum putavit ipſum probare Baptiſmum in ſolius Chriſti nomine collatum. Non enim ita ſe res habebat. Nam Stephanus Baptiſmum in nomine Chriſti intellexit Baptiſmum a Chriſto inſtitutum, & virtute Chriſti peccata expungentem, ſed qui revera trium Perſonarum divinarum explicita invocatione conferretur : (ut conſtat tum ex Tractatu Anonymi Scriptoris Sancto Cypriano coævi aut ſupparis, cujus verba in probationibus laudata ſunt, tum ex Epiſtola Firmiliani.)

Adde quod Epiſtola illa quam citat Sanctus Cyprianus, non erat genuina Stephani. Scripſiſſet enim Stephanus ad Cyprianum Carthaginem, non ad Jubajanum in remotioribus Africæ partibus Epiſcopum. Et revera Decretum Stephani contra Cypriani ſententiam ad Cyprianum ipſum miſſum eſt (ut conſtat ex ipſius Epiſtola 74. ad Pompejum data.) Epiſtola vero quæ baptiſmum in nomine Chriſti collatum probabat, non immediate miſſa eſt ad Cyprianum, ſed in Jubajani manus cum incidiſſet, illius exemplar ad Sanctiſſimum Doctorem & Antiſtitem tranſmiſit : nec Cyprianus tribuit ipſam Stephano, ſed Authoris tacito nomine illam refellit.

Ad confirmationem, reſpondeo incertam eſſe majorem, quod ſcilicet Stephanus Marcionis Baptiſma probaverit : nec ex Epiſtola, quam ad Sanctum Cyprianum miſit Jubajanus, id certo poſſe probari, utpote quæ Stephani Pontificis genuina non videatur.

Itaque

Itaque æſtu contentionis abreptus Cyprianus, intulit ex verbis Stephani decernentis, a quacumque hæreſi venientem non eſſe baptizandum: intulit, inquam, ex his verbis, Stephanum admittere Baptiſma eorum etiam Hæreticorum, qui ritu Evangelico & Chriſti verbis non baptizabant, adeoque & ipſius Marcionis: ſed non eſt aſſecutus ipſius mentem: Negabat enim dumtaxat laudatus Pontifex, baptizandos eſſe a quacumque hæreſi venientes, ſi Baptiſmum in ſua Secta verbis Evangelicis conſecratum ſuſcepiſſent.

Objicitur in partem alteram Propoſitionis. Illud decernere potuit Stephanus ratum eſſe ac validum Baptiſma, quod ea formula verborum adminiſtraretur, qua ab Apoſtolis collatum eſt: atqui ab Apoſtolis collatum eſt Baptiſma in nomine ſolius Chriſti: Igitur Stephanus I. Pontifex Maximus decernere potuit baptiſma in Chriſti ſolius nomine collatum, ratum ac legitimum eſſe.

Probatur Minor ex Actibus Apoſtolorum cap. 2. ubi Sanctus Petrus ad Judæos ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti*. Et cap. 8. ubi dicitur de Samaritanis, quod nondum in quemquam illorum Spiritus Sanctus venerat; *Sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jeſu*. Et cap. 10. ubi S. Petrus refertur dixiſſe de Gentilibus, in quos, ipſo concionante, Spiritus Sanctus deſcenderat: *Numquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi qui Spiritum Sanctum acceperunt, ſicut & nos? Et juſſit eos baptizari in nomine Domini Jeſu Chriſti*. Et cap. 19. dicitur de quibuſdam Diſcipulis, quos invenit Epheſi S. Paulus: *Baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu*.

Reſpondeo primo diſtinguo majorem: Ea formula verborum, qua ab Apoſtolis collatum eſt ex Evangelica lege, concedo: qua ab iis collatum eſt ex diſpenſatione, nego. Atqui ab Apoſtolis collatum eſt Baptiſma in nomine ſolius Chriſti, ex diſpenſatione, eſto; ex præſcripto legis Evangelicæ, nego. Hinc S. Thomas III. Parte Quæſt. 66. Art. ſexto ad primum, ait: *Ex ſpeciali Chriſti revelatione, Apoſtoli in primitiva Eccleſia, in nomine Chriſti baptizabant; ut nomen Chriſti, quod erat odioſum Judæis & Gentilibus, honorabile videretur per hoc quod ad ejus invocationem Spiritus Sanctus dabatur in Baptiſmo*. Cæterum hæc diſpenſatio ad Apoſtolica ſolum tempora pertinebat: unde Stephanus Pontifex tertio Sæculo decernere non potuit Baptiſma in Chriſti nomine collatum, ratum ac validum eſſe, quamvis Apoſtolorum temporibus validum fuiſſet. *Nam* (ut præclare diſſerit S. Thomas Articulo mox laudato) *Sacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo, ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod Sacramentum, efficacia carent, niſi ex ſpeciali diſpenſatione ejus qui virtutem ſuam Sacramentis non alligavit. Chriſtus autem inſtituit Sacramentum Baptiſmi dari cum invocatione Trinitatis. Et ideo quidquid deſit ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptiſmi. Nec obſtat quod in nomine unius perſonæ intelligitur alia, aut quod ille qui nominat unam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad Sacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Unde non ſufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem Sacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde & in Baptiſmo Chriſti, ubi fuit origo ſanctificationis noſtri Baptiſmi, adfuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis ſcilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus Sanctus in columba*.

Reſpondeo ſecundo, nego minorem abſolute. Nam Sanctus Thomas hypotheticam dumtaxat reſponſionem affert, nec ad diſpenſationem confugit, niſi ex hypotheſi quod Apoſtoli in ſolius Chriſti nomine baptizarint, cujus facti noluit expendere veritatem, Scholaſticæ dumtaxat methodo intentus: ſicut in nonnullis aliis factis, quæ ſibi objicit, reſpondere ſolet hypothetice, quia ejus inſtituti non erat facta expendere, quorum examen Theticæ Theologiæ proprium eſt, & prolixiorem tractationem poſtulat.

Ad probationem reſpondeo, Apoſtolicis in Actis dici baptizatos Gentiles vel Judæos, *In nomine Jeſu Chriſti*, non quod ſolum Chriſti nomen in forma Baptiſmi ab Apoſtolis proferretur, ſed quod Chriſti authoritate, & virtute baptizarent, ſeu Baptiſmo inſtituto a Chriſto. Id enim ſignificat plerumque in Actis hæc loquendi formula [*in nomine*] ut capite 3. ubi Petrus claudum ſanans, ait, *In nomine Chriſti Nazareni ſurge & ambula*, & capite 4. ubi Sacerdotes & Scribæ Petrum & Joannem ſic interrogaſſe referuntur: *In qua virtute aut in quo nomine feciſtis hoc vos?* Denique Actuum 19. in nomine Chriſti dicuntur baptizati Diſcipuli Epheſi commorantes, prout Chriſti Baptiſmus opponitur Baptiſmo Joannis, quo tantum tincti erant, non prout ſolius Chriſti nominis prolatione aut invocatione conſtare fingitur. Id ex contextu illius loci perſpicuum eſt, ubi S. Paulus ſic eos interrogaſſe narratur: *Si Spiritum Sanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus Sanctus eſt, audivimus. Ille vero ait; In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt; In Joannis baptiſmate. Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit baptiſmo Pœnitentiæ populum, dicens: In eum qui venturus eſſet poſt ipſum, ut crederent, hoc eſt in Jeſum. His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu*. Adde quod Diſcipulos reſpondentes ſe neſcire Spiritum Sanctum, fruſtra hac interrogatione urgeret Apoſtolus, *In quo ergo baptizatis eſtis?* Niſi in Spiritus Sancti, æque ac in in Chriſti nomine baptizare Apoſtoli ſoliti eſſent.

Ita prolata Scripturæ ſacræ teſtimonia Sancti Patres intellexerunt. *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus* (inquit Sanctus Cyprianus in Epiſtola ad Jubajanum, *non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur*.

Et Sanctus Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum Arianum, cap. 17. *Qui Patre*, inquit, *& Spiritu Sancto non nominatis, juſſi ſunt baptizari; intelliguntur non baptizati niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Lege Facundum Hermianenſem lib. 1. pag. 22.

Probabilius igitur eſt Apoſtolos nuſquam in ſolius Chriſti nomine Baptiſmum contuliſſe, etiam ex diſpenſatione, quia diſpenſationis illius nullum eſt in Apoſtolica Hiſtoria, aut in Traditione veſtigium, Secundo, quia diſpenſationis illius cauſſa neceſſaria, aut conveniens non videtur, nempe ut nomen Chriſti honorabile redderetur. Neque enim Chriſti nomen, ſed nomen Jeſu, odioſum Judæis erat, quia Jeſum non credebant eſſe Chriſtum, id eſt, Meſſiam in Lege & Prophetis promiſſum. Tertio, quia ſummum nomini Jeſu conciliabant honorem miracula per ejus invocationem facta, ſed & ejus augeri poterat veneratio & religio per formam Baptiſmi, ſi ſic in illa exprimeretur: *In nomine Patris, & Filii ejus Jeſu Chriſti, & Spiritus Sancti*: quod forſan Apoſtolicis temporibus factum eſt, & legitur apud Pſeudo-Abdiam Babylonium.

Objicies contra hanc reſponſionem authoritatem Sancti Hilarii libro de Synodis, ita ſcribentis: *Ne poſtremo Apoſtoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti juſſi, tantum in Jeſu nomine baptizaverunt*.

Reſpondeo, Sanctum Hilarium adducere textus Evangeliorum & Actorum in ſpeciem pugnantes, ut oſtendat ea quæ ſibi repugnare videntur in Scripturis, non ideo expungenda eſſe, aut prætermittenda, quia apparens illa contradictio pravis opinionibus anſam dare poteſt. Quo ex principio colligit, non minus etiam uſurpandam illam eſſe vocem, [illegible] a Nicæna Synodo conſecratam, etſi nonnulli eam pravos in ſenſus detorſerint, & ea adhuc abutantur. En locum integrum Sancti Hilarii, qui huic reſponſioni lucem affert. *Pereant quoque*, inquit, *ſi videtur*, [*quod non ego dixerim, ſed reſponſionis neceſſitas*] *omnia divina illa & ſancta Evangelia ſalutis humanæ: ne ſe contraria dictorum opinione compugnent; ne miſſurus Dominus Spiritum Sanctum, ipſe ſe Spiritu Sancto natus intelligatur: ne mortem & gladium denuntians uſurie, cui gladium paſſurus indicat: ne ad inferos deſcenſurus, in Paradiſo ſit cum Latrone: ne poſtremo Apoſtoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti juſſi, tantum in Jeſu nomine baptizaverunt*. Vult itaque ſolum Sanctus Hilarius, Actuum loca, in quibus Apoſtoli dicuntur baptizaſſe, *in nomine Domini Jeſu*, non eſſe con-

contraria Evangelio in quo dixit Chriſtus Apoſtolis; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: Sed non contendit Apoſtolos in nomine ſolius Chriſti revera baptizaſſe: alioqui contradicerent Acta Evangelio, & Apoſtoli Chriſti mandatum violaſſent, quod Sanctus Hilarius merito negat.

Objicitur ſecundo. Sanctus Ambroſius libro primo de Spiritu Sancto, cap. 3. Baptiſmum in ſolius Chriſti nomine collatum legitimum eſſe cenſet, quia in Chriſti nomine cæteræ Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonæ intelliguntur: itaque Stephanus Primus decernere etiam potuit Baptiſmum in Chriſti nomine collatum validum ac legitimum eſſe.

Probatur antecedens ipſis Sancti Ambroſii verbis: *Quemadmodum*, inquit, *ſi unum in ſermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum Sanctum; fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum Sanctum abneges, plenum eſt fidei Sacramentum: ita etiam quamvis & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum dicas, & aut Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti minuas poteſtatem, vacuum eſt omne myſterium*. Et rurſus: *Si Chriſtum dicas, & Patrem a quo unctus eſt, & ipſum qui unctus eſt Filius, & Spiritum Sanctum quo unctus eſt, deſignaſti*. Et infra: *Nunc conſideremus utrum quemadmodum in Chriſti nomine plenum eſſe legimus Baptiſmatis Sacramentum: ita etiam Sancto tantum Spiritu nuncupato, nihil deſit ad myſterium*. Cenſet itaque Sanctus Ambroſius legitimum eſſe validumque Baptiſmum in ſolius Chriſti nomine collatum.

Reſpondeo primo, Sancti Ambroſii mentem non eſſe, ut in ſolius Chriſti nomine conferri poſſit Baptiſma, aut collatum ſit aliquando; alioqui cum de Spiritu Sancto idem aſſerat, Baptiſmum quoque in ſolius Spiritus Sancti nomine datum approbaret, quod nemo umquam auſus eſt aſſerere: ſed mens ejus eſt, quod in ipſa Textus Sacri narratione, cum exprimitur nomen Chriſti, vel nomen Ieſu, non negetur quin Baptiſmus in aliarum quoque perſonarum nomine ſit collatus. Iſque ſenſus omnino congruit Sancti Ambroſii inſtituto. Eo enim in capite probare intendit unam eſſe Spiritus Sancti cum Patre & Filio majeſtatem, quia una operatio eſt: ex quo colligit, eum uni perſonæ aliquid tribuitur in Scripturis externam operationem ſpectans, id referendum eſſe pariter ad alias, etiamſi de illis ſileatur. En ejus verba initio capitis: *Sed fortaſſe aliquis dicat: Qua ratione cum dixerit hic ex Patre omnia, & per Filium omnia, de Spiritu Sancto tacuerit, & hinc cupiat præjudicium comparare? Quod ſi pergit malitioſe interpretari, quam multis invenit locis prædicatam Spiritus Sancti poteſtatem, in quibus vel de Patre, vel de Filio nihil Scriptura expreſſerit, ſed intelligendum reliquerit. Numquid erga cum gratia Spiritus prædicatur, Dei Patris, aut unigeniti Filii denegatur? Non ita: quia ſicut Pater in Filio, & Filius in Patre; ita etiam diffuſa eſt charitas Dei in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. Et ſicut qui benedicitur in Chriſto, benedicitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; quia unum nomen, poteſtas una: ita etiam ubi operatio aliqua divina aut Patris, aut Filii, aut Spiritus deſignatur, non ſolum ad Sanctum Spiritum, ſed etiam ad Patrem refertur & Filium; nec ſolum ad Patrem, ſed etiam ad Filium refertur & Spiritum*. Ex quibus ſic colligo: Sanctus Ambroſius ſtatuit hanc regulam, ut quoties in ſcriptura ſacra aliqua operatio uni divinarum tribuitur perſonarum, ad alias referri pari jure intelligatur, & in exemplum affert Baptiſma collatum ab Apoſtolis in nomine Chriſti; igitur ſicut operatio non tribuitur alicui perſonæ cum excluſione aliarum; ita nec Baptiſmus dicitur in Actibus Apoſtolorum collatus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſuppreſſo nomine Patris & Spiritus Sancti, quamvis ibi Sacer Textus illorum non meminerit.

Præterea, Sanctus Ambroſius, qui Sancti Baſilii ſenſa in libro de Spiritu Sancto expreſſit in libris de eodem argumento a ſe conſcriptis, ab ejus mente receſſiſſe non videtur in locis Actorum exponendis, & in aſſignanda Baptiſmi forma legitima. Porro Sanctus Baſilius Baptiſma in Chriſti ſolius nomine invalidum eſſe contendit, nec ab Apoſtolis ſic putat collatum (ut ſuperius oſtendimus.) Eadem igitur mens fuiſſe videtur Sancti Ambroſii.

Reſpondeo ſecundo, ita intelligi poſſe S. Ambroſium, ut velit ex parte baptizati ſolam nominis Chriſti fidem, vel profeſſionem ſufficere, quia fidem & profeſſionem aliarum perſonarum, omniumque Myſteriorum implicite continet: ut ſicut ad ſingulas immerſiones interrogatus, reſpondebat ad primam, *Credis in Patrem? Credo*; & ad ſecundam, *Credis in Filium? Credo*; & ad tertiam, *Credis in Spiritum Sanctum? Credo*: (ut refert S. ipſe Ambroſius lib. 2. de Sacramentis, cap. 7.) Sic ſatis eſſe videatur ad Fidem ſuam exprimendam, ſi ſolum interrogatus, *Credis in Chriſtum?* Reſpondeat etiam, *Credo*. Sed neceſſariam eſſe ex parte baptizantis diſtinctam & explicitam invocationem trium Perſonarum in adminiſtratione Baptiſmi, ex Chriſti inſtitutione, diſerte aſſerit idem Sanctus Doctor, cap. 5. ejuſdem libri 2. de Sacramentis: *Venit Sacerdos* (inquit) *precem dicit ad Fontem, invocat Patris nomen, præſentiam Filii, & Spiritus Sancti. Utitur verbis cæleſtibus. Cæleſtia verba quæ ſunt? Quod baptizemus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Et cap. 7. jam laudato: *In uno autem nomine baptizari non juſſit: hoc eſt, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Noli mirari quia dixi unum nomen, ubi eſt una ſubſtantia, una divinitas, una majeſtas. Hoc eſt nomen de quo dictum eſt: In quo oportet omnes ſalvos fieri*.

Objicitur tertio. Id potuit decernere Stephanus Primus, quod decrevit poſtea Nicolaus Primus: Atqui Nicolaus Primus decrevit Baptiſma in ſolius Chriſti nomine collatum, validum ac legitimum eſſe: id igitur Stephanus decernere potuit.

Probatur minor ex illius Pontificis verbis, in Reſponſione ad Conſulta Bulgarorum, cap. 104. *A quodam Judæo*, inquit, *neſcitis, utrum Chriſtiano, an Pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, & quid de his ſit agendum conſulitis. Hi profecto, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti, ſicut in Actibus Apoſtolorum legimus, baptizati ſunt; conſtat eos non eſſe denuo baptizandos*.

Reſpondeo, Nicolaum Primum, id quod reſpondit de nomine Chriſti, curſim, & obiter, ex opinione ſua ſingulari dixiſſe, non ut Pontificem & Chriſtianorum omnium Doctorem. Non enim ipſum conſuluerant Bulgari de Baptiſmo in nomine Chriſti collato, ſed de Baptiſmo collato a quodam, de quo neſciebant an Paganus eſſet, vel Judæus. Validum eſſe ac ratum reſpondit Pontifex, ſi in nomine Trinitatis collatus eſſet. En Sedis Apoſtolicæ oraculum totius Eccleſiæ veneratione exceptum. Sed addidit huic definitioni disjunctivam illam, *vel tantum in nomine Chriſti*. En ſingularem Nicolai ut privati Doctoris opinationem, quam non probat Eccleſia, quia neque ad ſuorum Deceſſorum decreta, neque ad Traditionem Patrum teſtimoniis roboratam, in hac reſponſionis ſuæ appendice ſatis attendit; ſed S. Ambroſii verbis accurate non expenſis, & alium in ſenſum detortis deceptus eſt, ut conſtat ex his verbis quæ per parentheſim interſerit [*ut Beatus Ambroſius dicit*.] Deceptum autem fuiſſe hac in re Nicolaum Primum ex eo perſpicuum eſt, quod ſuis adhuc temporibus Baptiſmum in Chriſti nomine collatum ratum eſſe cenſet, quem Apoſtolorum dumtaxat ætate validum fuiſſe ex diſpenſatione ſingulari, propugnant Scholaſtici quidam, quibus favet in ſpeciem Sanctus Thomas.

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum, & ad pag. 499. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo notam referunt: *Apoſtoli numquam baptizarunt in nomine Chriſti*.

R. Vocem, *Solius*, ſuppreſſere. Sic enim aio: *Probabilius eſt Apoſtolos nuſquam in ſolius Chriſti nomine Baptiſmum contuliſſe*. Quod ante me primi ſubſellii Authores, & nunc Viri plerique omnes Eruditi propugnant; ut mirum ſit id a Religioſis Cen-

ſoribus

ſcribus reprehendi, quod Scripturæ ſacræ, Patrumque firmiſſimis teſtimoniis comprobatur.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, & ad pag. 504. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Nicolaus I. ut perſona privata erravit, dicendo Baptiſmum in nomine Chriſti tantum collatum eſſe validum.*

R. Id recte ſcripſi poſt *Melchiorem Canum*, *Eſtium* in 4. *Sententiarum*, Diſt. 3. §. 5. & *Silvium*, in 3. p. Quæſt. 66. Art. 6. cujus hæc ſunt verba: *Ad Nicolai Decretum Reſponſio veriſimilior eſt Melchioris Cani libro 6. De Locis, cap. 8. ad 7. Pontificem ut privatum Doctorem falſæ opinioni adhæſiſſe, nihil tamen ea de re definiiſſe. Neque enim illud omne definiunt Pontifices, quod in aliqua ad quæſtionem ſibi propoſitam Reſponſione inferunt. Nicolaus conſulebatur an baptizatus a Judæo vere eſſet baptizatus: ad quod definitive reſpondet, quod ſic. Quod autem reſpondendo addit de Baptiſmo in nomine Chriſti tantum; non ut definiens dicit: ſed juxta privatam ſuam opinionem erroneam. Eſto enim quod Apoſtoli ſic baptizaſſent; non propterea nunc idem vel liceret, vel validum eſſet.* Idem reſpondet *Bellarminus* lib. 4. *De Romano Pontifice*, cap. 12.

DISSERTATIO XIV.

De Fide Stephani Romani Pontificis circa Baptiſmum Hæreticorum.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Stephanus Pontifex in errorem oppoſitum Sancti Cypriani errori lapſus fuerit, omnium Hæreticorum Baptiſmate ratihabito.

PROPOSITIO.

del. *Quod Hæretici quidam *, immo & viri inter Catholicos Theologos eruditi, aſſerunt Stephanum Pontificem Maximum, damnando morem S. Cypriani & Africanorum Antiſtitum, necnon Firmiliani & Orientalium de rebaptizandis Hæreticis, in extremum errorem lapſum eſſe, & decreviſſe baptiſma quorumcumque Hæreticorum, etiamſi conſueta & ſolemni Eccleſiæ forma & ritu collatum non eſſet, ratum eſſe ac legitimum, proindeque non iterandum, prorſus improbabile eſt.*

Probatur primo ex Epiſtola Firmiliani ad S. Cyprianum, ex qua perſpicuum eſt, Stephanum ſuppoſuiſſe ſemper Baptiſmum verbis Evangelicis conferri debere, ut ratum eſſet. *Illud quoque abſurdum*, inquit Firmilianus, *quod non putant quærendum eſſe quis ſit ille qui baptizaverit, eo quod, qui baptizatus ſit, gratiam conſequi potuerit invocata Trinitate nominum, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Probatur ſecundo ex Sancto Cypriano in Epiſtola ad Pompejum, in qua teſtatur Stephanum Baptiſmum Hæreticorum ratum habuiſſe ob vim & efficaciam verborum Evangelicorum, quibus confertur. *Aut ſi effectum Baptiſmi, majeſtati nominis tribuunt*, inquit, *ut qui in nomine Chriſti ubicumque & quomodocumque baptizantur, innovati & ſanctificati judicentur*, &c.

Probatur tertio. Stephanus antiquam propugnando conſuetudinem, proculdubio non erravit. Quis enim dixerit ab antiquo iſtum in Eccleſia Romana invaluiſſe errorem, ut eorum Hæreticorum ratus haberetur Baptiſmus, qui formam Eccleſiæ non ſervarent? Porro Euſebius teſtatur Stephanum antiquam conſuetudinem vindicaſſe. Ita enim habet lib. 7. cap. 3. *Erat id temporis non exigua quæſtio & controverſia concitata, utrum oporteret eos qui ſe a quocumque hæreſis genere revocaſſent, lavacro Baptiſmatis repurgare: cum ex conſuetudine ab antiquis ducta temporibus, in hujuſmodi hominibus in Eccleſiam recipiendis ſolæ preces cum manuum impoſitione adhiberi ſolerent.* Non eſt igitur probabile Stephanum lapſum eſſe in errorem oppoſitum errori Sancti Cypriani.

Probatur quarto ex Concilio Arelatenſi, quod cum Afros rebaptizantes Hæreticos ſingulari Canone percellat, Romanis minime pepercisset, ſi in contrario errore verſati fuiſſent.

Probatur quinto ex S. Auguſtino qui Stephani Decreto vindicatam conſuetudinem ac Traditionem paſſim commendat in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas: quamvis Decretum ipſum non referat.

Probatur ſexto ex Vincentio Lirinenſi in Commonitorio, ubi de errore quem invexerat Agrippinus, loquens, hæc habet: *Cum ergo undique ad novitatem rei cuncti reclamarent, huic beatæ memoriæ Stephanus, cum ceteris Collegis ſuis, ſed tamen præ cæteris, reſtitit. Quis ergo tunc univerſi negotii exitus, niſi uſitatus & ſolitus? Retenta eſt ſcilicet antiquitas, exploſa novitas.* Sed qui retinet antiquitatem, & novitatem explodit, non errat: nequaquam igitur Stephanus lapſus in errorem eſt.

Probatur ſeptimo ex Facundo Hermianenſi libro contra Mocianum. *Beatus Stephanus*, inquit, *Præſul Apoſtolicæ Sedis, cum Sanctum Cyprianum atque alios Afros Epiſcopos, de baptizandis omnibus hæreticis decreviſſe cognoſceret, continuo ei denuntiavit, quod ſi qui hoc auderent, ab Eccleſia pellerentur. Et Stephani potius quam Cypriani ſententiam tenet Eccleſia, non ſolum de non rebaptizandis Hæreticis, verumetiam de rebaptizantibus non ferendis.* Ex quibus ſic colligo: Stephani ſententiam tenet Eccleſia, ex Facundo: atqui Eccleſia non recipit Baptiſma Hæreticorum qui verbis Evangelicis non baptizant. Igitur Stephanus non ſenſit illorum Baptiſma recipiendum eſſe.

Probatur ultimo. Si lapſus in errorem fuiſſet Stephanus, quem ipſi Blondellus, & alii adſcribunt, univerſa Eccleſia his temporibus verſata fuiſſet in errore: ſiquidem omnes Epiſcopi, vel Cypriani & Firmiliani, vel Stephani ſententiam propugnabant: & utraque, ſecundum hujus Hæretici hypotheſim, erronea erat: atqui impoſſibile eſt Eccleſiam errare univerſam, quæ *columna & firmamentum eſt veritatis*: Stephanus igitur in eum non eſt lapſus errorem, quem ipſi Blondellus, & alii affingunt.

Objectio prima petitur ex Decreto Stephani, cujus verba refert Sanctus Cyprianus Epiſtola 74. ad Pompejum data: *Si quis ergo*, inquit, *a quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam; cum ipſi Hæretici proprie alterutrum ad ſe venientes non baptizent, ſed communicent tantum.* Ergo omnium Hæreticorum Baptiſma probavit, nulloſque decrevit rebaptizandos, etiamſi baptiſma verbis Evangelicis non conferrent.

Reſpondeo, nego conſequens. His enim verbis, *A quacumque hæreſi*, ſolas illas hæreſes Stephanus intellexit; quæ Baptiſmi formam integram ſervaverant. Eumdem ferme loquendi modum Sanctus Hieronymus uſurpat in fine Dialogi adverſus Luciferianos, ubi Baptiſma Hæreticorum receptum ſemper fuiſſe in Eccleſia Romana aſſerit, nec illos excipit qui Baptiſmi formam violabant: nec tamen illorum Baptiſma Sancti Hieronymi temporibus ab Eccleſia fuiſſe ſuſceptum quis ſapientum aſſerit. Cur igitur Stephano is affingitur error, qui alio modo non eſt locutus, quam Sanctus Hieronymus locutus fuerit quarto ſæculo cadente? *Si Hæretici Baptiſma non habent*, inquit laudatus Pater, *& ideo rebaptizandi ab Eccleſia ſunt, quia in Eccleſia non fuerunt, ipſe quoque Hilarius non eſt Chriſtianus: in ea quippe Eccleſia baptizatus eſt, quæ ſemper ab Hæreticis Baptiſmum recepit.* Et infra: *Quod ſi negandum quiſpiam putaverit, Hæreticos a Majoribus noſtris ſemper fuiſſe ſuſceptos, legat beati Cypriani Epiſtolas, in quibus Stephanum Romanæ Urbis Epiſcopum, & inveteratæ conſuetudinis lacerat errorem. Legat & ipſius Hilarii libellos, quos adverſus nos de Hæreticis rebaptizandis edidit: & ibi reperiet ipſum Hilarium confiteri a Julio, Marco, Silveſtro, & cæteris veteribus Epiſcopis, ſimiliter in Pœnitentium omnes Hæreticos ſuſceptos.* Denique laudat Nicænum Concilium, *quod*

omnes

omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis: id eſt, omnium Hæreticorum, præterquam Paulianiſtarum, Baptiſma ratum habuit.

Argumentis Launoji contra S. Stephanum I. reſpondetur.

Objicies cum Joanne Launojo in Epiſtola ad Jacobum Bevilaquam Sorbonicum Doctorem, Cyprianum pluris quam Stephanum ſemper in Eccleſia habitum fuiſſe: quod oſtendit ex laudibus quibus Sancti Patres pene univerſi proſecuti ſunt Cyprianum, non Stephanum: ex Canone Miſſæ in quo adſcriptum habetur nomen Cypriani, non Stephani: ex veteribus Litaniis, in quibus Cyprianus invocatur, non Stephanus, quas Litanias ex Romano Ordine & 19. Ritualibus Eccleſiarum Galliæ laudat. Quod in Sancti Gregorii Sacramentario, & in antiquis Miſſalibus, habeatur Præfatio in feſto Sanctorum Cornelii & Cypriani, non in feſto Sancti Stephani. Quod feſtum Sancti Cypriani ritu ſolemniori celebretur. Quod in Kalendario veteri, quod ſub Romani nomine Joannes Fronto Canonicus Regularis Sanctæ Genovefæ publici juris fecit, poſt Natale Apoſtolorum Petri & Pauli ponatur: *Hebdomada* 1. 2. 3. 4. 5. *& 6. poſt Natale Apoſtolorum*. Et ſimiliter poſt Natale Sanctorum Cornelii & Cypriani 14. Septembris continuo ſubjungitur: *Hebdomada* 1. 2. 3. 4. 5. *& 6. poſt Natale Sancti Cypriani*; ſed non ponatur quid ſimile poſt feſtum Stephani Papæ. Quod Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Stephani, aliarum ejus Conſtitutionum meminerit; non illius quæ ad Baptiſmum Hæreticorum pertinet; quaſi qui Romæ ſcribunt, illud eloqui non auderent, vel etiam erubeſcerent. Quod in Romano Breviario, Clementis Octavi & Urbani Octavi authoritate recognito, Decretum de non rebaptizandis Hæreticis referatur aliter quam a Stephano editum eſt; ſic autem refertur Lect. 2. *Baptizatos ab Hæreticis iterum baptizari vetuit, reſcribens Sancto Cypriano verbis illis: Nihil innovetur niſi quod traditum eſt*. Ex quibus colligit Launojus, ipſa Eccleſia Judice, videri Stephanum, damnando errorem Cypriani, in contrarium errorem abreptum.

Reſpondeo, nego conſequens. Hæc enim ſolum probant majorem Eccleſiæ de Sancto Cypriano exiſtimationem, venerationemque propenſiorem, tum ob ſanctitatem, dum vixit, illuſtriorem; cum ob Chriſtianæ Diſciplinæ ſtudium, & animi fortitudinem in ea propugnanda ſæviente perſecutionum tempeſtate, eximiam; cum ob amorem Eccleſiæ univerſæ & Catholicæ unitatis; cum ob doctrinæ præſtantiam, ac famam, quæ ipſi inter Eccleſiæ Patres nobilem locum obtinuit; quæ doctrina, ſi errorem de Hæreticorum Baptiſmo exceperis, Fidei propugnaculum, Traditionum promptuarium, Diſciplinæ palladium, Moralis Evangelicæ firmamentum eſt; tum denique ob Martyrii claritatem celebritatemque majorem. At quantumvis Stephani paulo obſcurior ſit in Eccleſia quam Cypriani memoria, inferri inde non poteſt, Stephani Decretum ab ea non probari. Nec me movet, vel Anaſtaſii Bibliothecarii ſilentium de hujuſmodi Decreto, vel Romani Breviarii illud paulo aliter referentis authoritas; quibus prævalet veterum monumentorum fides.

Objicies teſtimonium Benedicti XII. in Reſponſione ad Fraticellorum Objectiones contra Joannis XXII. Conſtitutiones, quam ſuo Inquiſitorum Directorio, parte 2. Quæſt. 17. Eymericus inſeruit. Cum enim Fraticelli dicerent, quod in his, quæ pertinent ad fidem & mores, determinatum ſemel per Summum Pontificem non poteſt per alium revocari; (talem autem eſſe Nicolai IV. Bullam de Chriſti & Apoſtolorum paupertate pugnabant,) reſpondet Benedictus, *Falſum eſt. Nam Petrum, qui non ambulabat recte ad veritatem Evangelii, reprehendit & correxit Paulus, ut patet ad Galatas 2. & tamen non erat illi par, ſed inferior. Item Stephanus Papa determinavit, quod nullus baptizatus per quoſcumque Hæreticos, veniens ad Eccleſiam Catholicam, rebaptizaretur: Sanctus autem Cyprianus cum multis Epiſcopis in Africa celebrans Concilium, determinavit oppoſitum, videlicet quod baptizati a quibuſcumque Hæreticis, ſi ad Eccleſiam Catholicam veniant, ſunt baptizandi: reprobans in hoc Stephanum Papam, ut patet in Cypriani Epiſtolis ad Jubajanum, ad Stephanum, & Pompejum. Concilium autem Nicænum utramque opinionem Sancti Cypriani, & Stephani Papæ correxit, determinando, quod baptizati ab Hæreticis non ſervantibus formam Eccleſiæ, venientes ad Eccleſiam baptizentur: ab aliis vero Hæreticis baptizati, non rebaptizentur; ut non ſit contra Articulum fidei: Et unum Baptiſma.*

Reſpondeo, Benedictum hæc ſcripſiſſe adhuc Cardinalem: cujus proinde non tanta eſt authoritas. Singularis illius opinio fuit, vel potius error, quod S. Stephanus Pontifex, & S. Cyprianus, in oppoſitos errores lapſi eſſent, & quod utriuſque lapſum Nicæna Synodus correxiſſet. Ipſum itaque deſerimus, convicti momentis, quibus noſtra ſuperius probata eſt Aſſertio.

SCHOLION I.

Ad hanc diſſertationem, ad probationem quartam Propoſitionis, ſive ad pag. 507. Editionis primæ, Religioſi Cenſores id reprehendunt: *Concilium Arelatenſe Romanis minime peperciſſet, dum Rebaptizantes damnavit, ſi in contrario errore verſati fuiſſent.*

R. Concilium Arelatenſe 1. Afros rebaptizantes Canone 8. perſtrinxit. *De Afris*, inquit, *quod propria lege ſua utuntur ut rebaptizent, placuit ut ſi ad Eccleſiam aliquis de Hæreſi venerit, interrogent eum Symbolum; & ſi perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei tantum imponatur ut accipiat Spiritum Sanctum. Quod ſi interrogatus non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.* Ex hoc Canone conjecturam duxi, quod Concilium illud Romanis minime peperciſſet, id eſt, ipſos pariter perſtrinxiſſet, ſi in contrario errore verſati fuiſſent. Veriſimile igitur non eſſe quod *S. Stephanus* Romanus Pontifex in errorem oppoſitum *Sancti Cypriani* errori lapſus fuerit, omnium hæreticorum Baptiſmate ratihabito, etiamſi conſueta & ſolemni Eccleſiæ forma collatum non fuiſſet: gratum fore ſperabam Religioſis Cenſoribus, quod *Stephanum I.* Pontificem Sanctiſſimum, Romanamque Eccleſiam vindicaſſem ab errore, & *Blondellum* ac *Launojum* contra ſentientes confutaſſem; nec reprehenſuros probabilem conjecturam ad id unum probandum adhibitam, aliiſque ſuffultam firmioribus argumentis. Non crediidiſſem Religioſos Viros ex hujuſmodi a me facta conjectura rem plane ridiculam, & quæ mihi numquam venit in mentem illaturos. *Hinc ſequitur* (inquiunt) *Concilium Provinciale potuiſſe damnare Romanum Pontificem*. Abſona illatio (pace illorum dixerim) quam non admitto, nec admittam umquam. Afros perſtrinxit Arelatenſe Concilium, nec tamen Africanam Eccleſiam damnare potuit, & Epiſcopos Afros judicare, ſi Provinciale tantum fuit (ut volunt Religioſi Cenſores) immo etſi nationale: Multo minus ergo ſequitur quod Romanum Pontificem univerſalis Eccleſiæ jure divino Rectorem, & Caput damnare potuiſſet, quamvis perſtrinxiſſet canone ſuo errorem Romanorum, ſi in eo verſati fuiſſent qui *Stephano I.* perperam affingitur, quemadmodum perſtrinxit errorem Afrorum.

SCHOLION II.

In Reſponſione ad ſecundam Objectionem, ſive ad pag. 511. Editionis primæ hanc in Indiculo ſuo Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Breviarii Romani authoritati prævalet veterum Monumentorum fides.*

R. Prævalet certe; ſiquidem Pontifices, aut Viri Eruditi, quibus Breviarii correctio ab ipſis interdum demandatur, illud ex veteribus & probatæ fidei monumentis, ex Actis ſinceris Sanctorum, ex genuinis Operibus Sanctorum Patrum, ex antiquis Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptoribus emendant, & ſacra Rituum Congregatio narrationes apocryphas & incertas hiſtorias ex Officiorum Eccleſiaſticorum Libris jubet expungi, quoties nova Breviarii fit Editio. An veritatis inconcuſſæ eſſe volunt Religioſi Cenſores facta omnia, quæ in Breviario leguntur?

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

STephani Romani Pontificis ſententiam de rebaptizandis hæreticis cum ambigua ſit maxime, in deteriorem partem trahens Baſnagius An. 256. pronunciat Stephanum earpentem S. Cyprianum ſe pariter reum hæreſis conſtituiſſe. Contendebat Stephanus, ait, quotquot ab hæreticis baptiſmate tincti ad Eccleſiam tranſibant, nullo novo baptiſmate expiatos, adlegendos eſſe in cœtum fidelium, quicumque tandem fuerint hæretici illi, qui baptiſmum contuliſſent, quamcumque tandem formulam, legitimam illegitimam, pronunciaſſent. Id vero in fragmento epiſtolæ ejuſdem Stephani, in literis S. Cypriani ad Pompejum ſervato, ipſis velut oculis exhiberi cenſet. *Si quis a quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponantur in pœnitentia*. Nulla hic hæreſis, nullum hæreticorum baptiſma excipitur. Inſuper Afrorum, hæreticos omnes rebaptizantium, ſententiam rejecit Stephanus, nullo conſtituto diſcrimine inter hæreticos rite, vel ſecus baptizantes. Valentinianos, Marcionitas, Apellis diſcipulos, Trinitatem negantes, a Stephano excipi S. Cyprianus exprobrat. Hos vero quis dixerit baptiſma in nomine SS. Trinitatis rite contuliſſe? Nec dixeris, ait Baſnagius, Cyprianum Stephani mentem haudquaquam aſſequutum, hæc immerito Romano Præſuli exprobraſſe. S. Hieronymus ab his animi perturbationibus, quæ forte ſcribentem Cyprianum agitabant, mentem vacuam gerens, affirmat in tract. adv. Lucifer. cap. 9. *Hæreticos a majoribus noſtris ſemper fuiſſe receptos juxta ac S. Cyprianus Stephano exprobrat.* Et epiſt. 68. cap. 8. docet hæreticos, *qui Evangelium laceraverunt, Saturninum, Ophitas, Carpocratem, Cerinthum numquam legimus rebaptizatos*. Denique bonus quidam ſenex, genibus S. Dionyſii provolutus, rogabat dari ſibi baptiſmum eccleſiæ: illum enim, quo ab hæreticis initiatus fuerat, plenum eſſe blaſphemiæ & impietatis; nihilque cum hoc noſtro habere commune. Non ergo in Trinitatis nomine, perinde ac eccleſia reliqua, hæretici baptizabant; quos tamen omnes ceu rite tinctos Stephanus recipiebat.

Euſ. Hiſt. lib. 9.

Ut hiſce reponam animadvertiſſe juvat epiſtolarum a Stephano de hoc argumento ſcriptarum ſola ſupereſſe fragmenta in literis S. Cypriani inſerta; ex illis vero non ſatis plene aſſequi nos poſſe ſcriptoris mentem facile omnes intelligent. Quid enim ſi Stephanus in exordio epiſtolarum ſuarum ſtatum quæſtionis definivit, quem eum admitteret S. Cyprianus, ut de illo mentionem haberet non duxit opportunum? Status ergo iſte agitatæ tunc quæſtionis ex iis perveſtigandus eſt, qui tunc ſuperſtites rem norant, ac ſcriptas ea de re lucubrationes ſuas dederunt. Opportune ad rem cedit Anonymus ille, cujus opuſculum Rigaltius in ſuis ad S. Cyprianum obſervationibus edidit. Opuſculum iſtud ex fide Vaticani codicis Urſino cuidam, cui Gennadius de S. E. c. 27. opuſculum de non rebaptizandis hæreticis adſcribit, a Sirmondo tribuitur. Nec immerito ille quidem; nam ſcriptum ab Urſino tradit Gennadius opuſculum adverſus eos qui rebaptizandos hæreticos decernunt, docens nec eſſe legitimum nec Deo dignum rebaptizari illos qui in nomine Chriſti vel in nomine Patris, & Filii, & Spiritos Sancti, quamvis pravo ſenſu, baptizati ſunt &c. Hæc vero cum Anonymo Rigaltii apprime quadrant. Urſini hujuſce ætatem alii quidem componunt cum anno 440. Alii labentis ſæculi IV. ſcriptorem malunt. Alii denique cum Cave Urſinum quidem anni 440. ſcriptorem agnoſcunt; ſed opuſculum hoc a ſcripto Urſini diſtinguentes, authori S. Cypriano ſuppari & anonymo aſſignant. Et his forte cauſa idonea ſic opinandi ſuccurrerit; mihi vero ea probatur ratio, quæ Urſinum authorem operis agnoſcit, Urſinumque vero cum ætate S. Cypriani conciliat. Profecto tota ſcriptionis ratio ætatem S. Cypriani præfert: ſcribebat enim author cum perſecutio fervebat adhuc, ut Caveus ſcite animadvertit: quæſtionem de innovando baptiſmo inter fratres tunc agitari affirmat; additque quæſtionem illam eſſe novam tunc primo exortam; quæ ſimul omnia cum temporibus S. Cypriani quadrant, cum aliis non quadrant. Sed, inquies, Urſinus Gennadii Monachum agebat, vix autem Monachos, præſertim ſcriptores, reperies ætate S. Cypriani. Quid ſi vitiatam Gennadii vulgatam editionem dixerimus, admittamuſque vetuſtiſſimorum codicum lectionem, qui pro *Urſinus Monachus* ferunt: *Urſinus homo Romanus?* Ita emendat Codex Ciſtercienſis a nuperis operum S. Hieronymi editoribus conſultus; ita pariter & MS. codex Lucenſis, ſæculo VIII. ſcriptus, & a me non raro in ſupplemento conciliorum laudatus. Nullum eſt ergo argumentum ex monaſtica Urſini profeſſione deductum. Nec pariter meæ huic opinioni repugnat ordo quo in opuſculo Gennadii recenſetur: collocatur enim poſt Iſaac ſæculi V. ut opinatur Caveus, ſcriptorem: non enim chronologiæ ordinem Gennadius in eo opere dirigendo accurate tenuit. Præmittit Urſino Sabbatium ſæculi V. ſubdit vero Theophilum Alexandrinum labentis ſæculi IV. ſcriptores. Credibile eſt etiam pauca de Urſino Gennadium noſſe, cum vel profeſſionem ejus & vitæ inſtitutum ignoraverit; ſcripſit enim ex codicum emendatione: *Homo Romanus*.

Ita ergo rebus ſtantibus quæſtionis inter Stephanum, & Cyprianum ſtatum, deficientibus Stephani literis, nemo melius definierit præ Urſino, cum ætate Stephani vixerit, & Romæ cum Stephano egerit; ſimulque calamum pro tuenda ejus definitione ſumpſerit. Igitur libri hujus ab Urſino ſcripti argumentum hoc profert Gennadius: *Urſinus &c. ſcripſit adverſus eos, qui rebaptizandos hæreticos decernunt, docens nec legitimum eſſe, nec Deo dignum rebaptizari illos, qui in nomine Chriſti vel in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. quamvis pravo ſenſu, baptizantur; ſed poſt Trinitatis & Chriſti confeſſionem ſufficere ad ſalutem manus impoſitionem catholici Sacerdotis*. En quale hæreticorum Sacramentum admittit Urſinus, Gennadio teſte; non qualecumque illud, ſed ſi quod eſt in Chriſti & Trinitatis nomine datum. Nec falſus eſt Gennadius in exponenda Urſini mente; ita enim opus ſuum ille exorditur: *Animadverto quæſitum apud fratres, quid potius obſervari oportet in perſona eorum, qui in hæreſi quidem, ſed in nomine Dei noſtri Jeſu Chriſti ſunt tincti &c.* Hos ille pronunciat excipiendos quidem ab eccleſia, ſi admitti petierint; ſed ab iterando baptiſmate abſtinendum. Inferius vero hoc argumento perſtringit adverſarios, contendentes eos, quos tinxerunt hæretici, novo baptiſmate purgandos ſi ad eccleſiam venerint; ſi baptizantis error & pravitas officit baptiſmo, utique & novo baptiſmati ſubjici opus erit eos, quos epiſcopi prave ſentientes vel imperitiores baptizaverint; tunc certe, addit, *aut interrogaverint quid aut interrogantes a reſpondentibus audierint, quod minime ita interrogari aut reſponderi debet, quod tamen non valde noſtram fidem lædat, ſed non tam ornate ut tu & compoſite iſti quoque ſimpliciores homines myſterium fidei tradant*. Id vero minime adverſarios conceſſuros monet Urſinus. Hujus argumenti vis tota in eo conſiſtit, ut valeat baptiſmus ſive ab hæreticis, ſive a catholicis non bene ſentientibus ſeu imperitis collatus, dummodo non ita depravata forma ut *valde fidem noſtram lædat*. Admittis, ait Urſinus, baptiſmum epiſcoporum prave ſentientium, dummodo formam non depravent; ergo & hæreticorum baptiſmum, ſi ejus formula fidem non valde lædat admittas neceſſe eſt. Ita ſentit Urſinus; nec aliam fuiſſe Stephani mentem hoc non obſcuro indicio deprehendimus. Idipſum quod Urſinus de Stephano & Romanæ ſententiæ aſſertoribus prodit S. Cyprianus, faſſus admitti ab illis hæreticorum baptiſmum, dummodo in Chriſti nomine datum: *Quomodo quidam dicunt foris extra eccleſiam; immo & contra eccleſiam dummodo in nomine Jeſu Chriſti gentilem baptizatum remiſſionem peccatorum conſequi poſſe?*

Argumentum aliud, quo diſcrimen a Stephano ſervatum in excipiendis hæreticis ad eccleſiam redeuntibus plane convincitur, ex Nicæni concilii canone XIX. deſumi poteſt. Cavent in eo Patres, ne Pauli Samoſateni diſcipuli ad eccleſiam venientes admittantur, niſi reiterato baptiſmate quod in hæreſi receperunt. Monet vero S. Hieronymus in Dial. contra Luciferianos, Nicænos illos Patres omnes hæreticos Epiſt. ad Juba.

eos ſuſcepiſſe abſque nova baptiſmi expiatione, *exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis*. Hunc porro Nicænum canonem ſicut & cæteras ejuſdem concilii leges excepiſſe Silveſtrum Pontificem ex tota concilii hiſtoria res eſt explorata; ſicut nec refragaturum credo Baſnagium, mihi aſſerenti eamdem ipſam quoad hæreticorum rebaptizationem conſuetudinem retinuiſſe Silveſtrum, quam ante illum Stephanus aſſeruit. Nemo enim innovationem aliquam in ea diſciplina eccleſiæ Romanæ exprobravit; ne vel Hilarius quidem ejuſdem eccleſiæ diaconus, Luciferianæ ſectæ propugnator acerrimus, qui ſine novo baptiſmo recipi hæreticos negabat. Quin & Hilarius ipſe ingenue faſſus eſt, teſte S. Hieronymo in eodem Dialogo, Romanos præſules eamdem ſemper ea in re conſuetudinem ſervaſſe. Sicut ergo Nicæni Patres in recipiendo hæreticorum baptiſmo diſcrimen aliquod inter collatos baptiſmos agnoverunt; ita & norunt Romani Pontifices, & cum illis & Stephanus novit.

Numquid vero, ait Baſnagius, Marcionitæ, Valentiniani, cæterique ejus farinæ hæretici evangelium peſſumdantes, lacerantes, corrumpentes, ſancte cuſtodiſſe legitimam baptiſmi formam cenſendi ſunt? Cenſendi utique; illos enim accuſat S. Cyprianus tamquam non recta in fidei dogmatibus ſentirent, de Numine impia crederent, Divinæ Filii naturæ adverſarentur; ſed hæc haberent in animo; numquam vero ſcribit vel innuit, ſenſa hæc ſua ipſa baptiſmi conferendi formula expreſſiſſe. De Marcione hæc ſcribit S. Cyprianus in Epiſt. ad Jubajanum, quam totam huic de rebaptizatione argumento dicat: *Dominus diſcipulos mittens quemadmodum baptizare deberent inſtituit, dicens: Ite &c. baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, inſinuat Trinitatem, cujus ſacramento gentes baptizentur. Numquid hanc Trinitatem Marcion tenet? Numquid eumdem aſſerit, quem nos Patrem? Numquid eumdem unum Filium Chriſtum de Maria natum? &c. Longe alia eſt apud Marcionem, ſed & apud cæteros hæreticos fides*. Aliam igitur eſſe Marcionis mentem eum ſacramenti formulam recitaret, quam quæ erat orthodoxis, agnoſcit utique Cyprianus; ſed neque hic, nec alibi aliam longe diverſam utriſque formulam exprobrat. Longe alia erat Marcionis ab ea, quam orthodoxi profitebantur fides; ſed baptiſmi conferendi ratio eadem. Præceptum Chriſti mandantis baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ingerit S. Cyprianus; repugnare huic Marcionitas contendit; curnam rogo? an forte quod alio nomine initiarent? Non, ait; ſed quod aliter de Patre & Filio ſentirent ac recta fides docet. Vitium ergo baptiſmi hujus in fide non in formula conſiſtit; hoc vero nihil ſacramento offici recte Stephanus ſenſit & admonuit.

Nec ſane aliter de Marcioniſtarum baptiſmo cenſendum arbitror, quam quod rectus fuerit, non recte licet de Deo Patre Filioque ſentirent; alioquin enim Nicæni Patres ſicut Paulinianorum baptiſmum abjecerunt; ita & Marcioniſtarum improbaſſent. Quæ etiam ratio ſuadet Valentinianos, cæteroſque perſimiles hæreticos ſanctam baptiſmi eccleſiaſtici formulam nequaquam temeraſſe.

Id tamen ultro admitto, horum hæreticorum ſurculos quoſdam & ſectas ex his parentibus natas ipſam formulam ſacram interdum violaſſe. Horum ſacramentum non admittebat eccleſia; ſed cum ejus nequitiæ homines rari eſſent, nec ea in re eum cæteris dogmatis ſui ſociis convenirent; ideo, illorum baptiſmo excluſo, cæterorum ejuſdem ſectæ admittebatur.

Ita vindicato Stephano ab errore, ſupereſt Romanam traditionem a calumniis Baſnagii vindicemus. Non difficili tamen negocio res tota expedietur, ſi ex vetuſta conſuetudine id ſervatum in ea eccleſia animadverterimus, ut ab hæreticis baptizati, cum ad ipſam veniſſent, abſque novo baptiſmo reciperentur. De hac eccleſiæ ſuæ conſuetudine Stephanus teſtis eſt locupletiſſimus; nec mendacis teſtis infamiam a quopiam incurrit. Non a S. Cypriano, non a Firmiliano, non denique ab Afrorum ſynodo frequentiſſima. Quin & S. Cyprianus morem eccleſiæ ſuæ vetuſtate concedere Romanæ conſuetudini ultro agnoſcit; quamquam prævalere ſe veritate ſupra Romanum morem contendit. Cum vero baptiſmi renovationem apud Afros primum lege conciliari ſtabilitam ſub Agrippino agnoſcat S. Cyprianus, in eadem ad Jubajanum epiſtola, tertioque eccleſiæ ſæculo incipiente Carthaginenſis epiſcopus ille floruerit; neceſſaria hinc conſecutione infertur Romanam traditionem, cujus comparatione Africana diſciplina recentiſſima habebatur, originem duxiſſe ſive ab Apoſtolicis temporibus, ſive ab exordio ſecundi Chriſtiani ſæculi; quo tempore adeo ſancte traditio in Romana eccleſia ſervabatur, ut ad eam remittendos hæreticos cenſuerit S. Irenæus, ex qua doctrinæ Chriſtianæ veritatem addiſcerent: *In qua ſemper ab iis qui ſunt undique conſervata eſt ea, quæ ab Apoſtolis eſt traditio*. Iren. 3. c

At enim & contrariam, a remotiſſima ætate ductam, conſuetudinem eccleſiæ ſuæ opponit Firmilianus in epiſtola ad S. Cyprianum. *Admittamus & Cæſarienſis eccleſiæ conſuetudinem veterem*. Utra nunc conſuetudo verior & Apoſtolica cenſenda ſit, diſquirendum. Facile ea tamen lis dirimitur. Ad traditionem in eccleſia Romana ſervatam tamquam ab ipſis Apoſtolis creditam & ſancte cuſtoditam Patres omnes provocant; ne, vel unus vero Cæſarienſi eccleſiæ laudi dedit ut ſanctam illibatamque Apoſtolicam traditionem teneret. Præferenda eſt ergo Romana Cæſarienſi.

Baſnagium tamen nemo melius quam Baſnagius ipſe revincit; eas enim accuſationis ſuæ probationes affert, quæ ipſæ ſe deſtruunt. Apoſtolorum ætate, ait, negare quidam auſi ſunt Patrem, & Filium, 1. Jo. 2. 21. alii reſurrectionem jam factam prædicabant, 2. Timot. 2. 17. Nicolaitæ denique quid in Fide chriſtiana reliquerunt intactum cum vel ipſum SS. Trinitatis dogma negarint? At quorſum hæc? nempe ſi nec ipſum Trinitatis myſterium ſalvum fuit ab injuria apud hæreticos illos; profecto nec intactum reliquiſſe cenſendi ſunt ſub SS. Trinitatis invocatione collatum baptiſmum. Ex quo infert Baſnagius baptiſmum illorum hæreticorum Apoſtolos reprobaſſe; cum viciſſim Stephanus admittendum contenderit. Qui ſic inferat Baſnagius profecto non intelligo. Baptiſmum non invocata Trinitate rejecerunt Apoſtoli; ſed & Stephanus rejecit. Viciſſim autem ab hæretico miniſtro ſi qui forte tingebantur forma rite prolata, hos admittebat Stephanus; ſed nec Apoſtolos reſpuiſſe nobis perſuaſum eſt. Meliora afferat Baſnagius ſi fidem a nobis extorquere velit, aliter egiſſe Apoſtolos ac Stephanus egit; ſive hæreticorum quorumdam baptiſmum rejeciſſe Apoſtolos, quem Stephanus probavit.

DISSERTATIO XV.

De Moribus Origenis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Origenis Ordinatione.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum eviratio Origenis fuerit canonicum illius Ordinationis impedimentum?

ORIGENEM ſeipſum eviraſſe, ob idque exagitatum fuiſſe a Demetrio Alexandrino Epiſcopo, diximus in Synopſi; nunc quærimus, utrum jure, an injuria id fecerit Demetrius. Quod ut conſtet, ſciendum eſt, an revera Origenis Ordinatio fuerit contra Canones.

PROPOSITIO.

Eviratio Origenis non erat canonicum illius Ordinationis Impedimentum, unde ipſum ob iſtud facinus perperam Demetrius inſectatus eſt.

Probatur primo authoritate Euſebii, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. ubi teſtatur Demetrium, a ſeipſo mutatum, æmulationis ardore Origenis Ordina-

dinationem improbaſſe ob illud facinus, quod antea commendaverat. Cæterum Theoctiſtum Cæſareæ Epiſcopum, & Alexandrum Hieroſolymorum Sanctiſſimos Antiſtites, ipſum Sacerdotio dignum exiſtimaſſe, illique manus impoſuiſſe. En Euſebii verba, poſtquam ſpontaneam Origenis abſciſſionem retulit: *Demetrius qui ibidem rexit Eccleſiam, de eo poſt certior factus, tametſi hoc audax ejus facinus vehementer admiratus eſt; tamen incredibilem animi propenſionem, & ingenuitatem Fidei amplexatus, eum illico confidere, ac bono animo eſſe jubet; & majore cura ac ſtudio in munus Catecheſeon incumbere hortatur. At tum quidem Demetrius eo animo ſuit, & ſententia. Verum non longo temporis ſpatio poſt, idem cum Origenem proſpere ac fœliciter rem gerentem, & magno ſplendore, famæque celebritate apud omnes prædicatum animadverteret, ardore quodam æmulationis [ut eſt hominum captus] incenſus, apud Epiſcopos totius orbis, eum tamquam abſurdiſſimi facinoris reum per literas notare tentabat. Et quoniam Theoctiſtus Cæſareæ Epiſcopus, & Alexander Hieroſolymorum, ſpectati imprimis, & præſtantes præ cæteris Palæſtinæ Epiſcopis, ampliſſima dignitate & ſummo honoris gradu Origenem dignum arbitrati manus illi ut Presbyterio fungeretur, impoſuerunt: idcirco Demetrius, ſimul atque Origenes ad tam magnam gloriæ claritatem proceſſerat; atque adeo apud omnes homines ubique Gentium non obſcurum virtutis, & ſapientiæ nomen, decuſque obtinuerat; cum nulla alia criminatio contra Origenem ipſi ſuppeteret, facti illius, quod ineunte ætate conſciviſſet, calumniam, tamquam gravem ignominiæ notam ei objectavit; eoſque ſimul, qui illum Presbyterum creaviſſent, criminibus involvere conatus eſt.*

Probatur ſecundo authoritate Sancti Hieronymi in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 65. ubi de Origenis Ordinatione ita ſcribit: *Cum jam mediæ eſſet ætatis, & propter Eccleſias Achaiæ, quæ pluribus hæreſibus vexabantur, ſub teſtimonio Eccleſiaſticæ Epiſtolæ Athenas per Palæſtinam pergeret, a Theoctiſto, & Alexandro, Cæſareæ, & Hieroſolymorum Epiſcopis, Presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum, qui tanta in eum debacchatus eſt inſania, ut per totum mundum ſuper nomine ejus ſcriberet.*

Et cap. 73. agens de Alexandro Hieroſolymorum Epiſcopo, teſtatur ipſum ſcripſiſſe *ad Origenem, & pro Origene contra Demetrium, eo quod juxta teſtimonium Demetrii, eum Presbyterum conſtituerit.* Fuit autem Alexander ille vir ſanctiſſimus, divina revelatione inauguratus Epiſcopus Hieroſolymorum, & in Decii perſecutione Martyrio coronatus. Unde maximi ponderis eſt ejus teſtimonium. Ex quo, & aliis, compertum eſt, evirationem Origenis non fuiſſe canonicum Ordinationis illius impedimentum: & Demetrium inique litem moviſſe Origeni, ejuſque Ordinationem ſolo invidiæ motu impugnaſſe, cui teſtimonialibus literis fuerat antea ſuffragatus.

Objicit Annalium Eccleſiaſticorum Parens contra Origenem, & in gratiam Demetrii, exemplum Leontii Ariani Epiſcopi, qui Sacerdotio privatus eſt, eo quod ſemetipſum eviraſſet. De quo Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios, ait: *Inter eos Leontius ille caſtratus, quem nec ſub Laici quidem ſpecie ad Communionem admitti oportuit, eo quod ſeipſum abſcidit.* Ergo Origenis Ordinatio, cum Eunuchus eſſet, facta eſt contra Canones.

Objicit ſecundo, tunc viguiſſe Eccleſiaſticas regulas hunc in modum ſcriptas Canone Apoſtolorum 22. *Si quis abſcidit ſemetipſum, id eſt, ſi quis amputavit ſibi virilia, non fiat Clericus, quia ſui homicida eſt, & Dei conditionis inimicus.* Ergo eviratio Origenis canonicum erat illius Ordinationis impedimentum: adeoque illam jure improbavit Demetrius.

Reſpondeo ad primum, longe diſſimilem eſſe ſpeciem in Leontio, & in Origene. Leontius enim non ideo tantum e gradu dejectus eſt, quia ſeipſum exciderat; ſed quia id egerat ut abſque pudoris periculo mala familiaritate uteretur, & mulierculæ, quam in deliciis habebat, citra turpem ſuſpicionem, & abſque famæ ſuæ diſcrimine, frueretur amplexibus. Unde poſt verba ſupra laudata, ſubjungit S. Athanaſius, id a Leontio factum, *Ut libere cum Euſtolio dormiret, revera mulier, quam ille Virginem prædicaret.* Idem aſſerit Theodoretus, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 24. At Origenes longe alio animo ſeipſum eviravit, ſcilicet ut caſtitatem illibatam inter quotidiana pericula tueretur. Unde Euſebius ait, loco ſupra laudato, quod *licet facinus ex animo rudi & juvenili videretur eſſe profectum, fidei tamen & caſtimoniæ ſpecimen maximum dabat.* Secunda ratio diſcriminis inter Origenis, & Leontii facinus eſt, quod Leontius ordinatus fuerat poſt Concilium Nicænum, cujus Canonibus Eunuchi a Sacerdotio arcebantur. *Si quis ſeipſum ſanus abſcidit*, inquit Canon primus Nicænæ Synodi, *hunc & in Clero conſtitutum abſtinere convenit; & deinceps nullum talium promoveri.* At Origenes ordinatus eſt, antequam Eunuchis ulli Canones Sacerdotio interdiceret.

Præterea violabat alterum Magnæ Synodi Canonem, tertium ſcilicet, Leontius, quo ſubintroductarum mulierum contubernium prohibitum Clericis fuerat. Pellicem enim habebat Euſtolium. At Origenes caſtitatis ſtudio ſeipſum abſcidit. Unde etſi improbata merito fuerit Ordinatio Leontii, non ſequitur improbandam fuiſſe Ordinationem Origenis.

Ad ſecundum reſpondeo, Canones Apoſtolicos Origenis ævo nondum in Oriente notos fuiſſe & poſtea fuiſſe ſub Apoſtolorum nomine compoſitos, (ut ſingulari Diſſertatione probavimus, Tom. 1.) Falſo itaque aſſerit Cardinalis Baronius jam tunc Eccleſiaſticas illas Regulas viguiſſe. Sane Canones illos nos non ſemper fuiſſe obſervatos ex eo conſtat, quod Reginæ Candacis Eunuchum ab Apoſtolis Epiſcopum conſecratum fuiſſe tradant Veteres: & Melitonem Sardenſem Epiſcopum laudet Polycrates Epheſiorum Epiſcopus, ceu *Eunuchum Spiritu Sancto afflatum.* Et Sanctus Hieronymus ipſum vocet *Eunuchum in Spiritu Sancto.* *Apud Euſeb. l. 5. c. 24.*

Secundo, Canonem illum non viguiſſe ante Nicæni Concilii tempora, colligitur ex Canone primo illius Concilii, quo cavetur, ne deinceps ad Clerum promoveantur Eunuchi. Antea igitur promovebantur.

Tertio, de his ſolum intelligitur Canon, *Qui hanc rem affectant*, ut loquuntur Nicæni Patres; id eſt, qui iſtud directe intendunt, & violentas ſibi manus inferunt: non autem de iis qui indirecte ſolum id efficiunt, puta, ſi curandæ infirmitatis gratia pharmacum adhibeant, ex quo ſequatur eviratio. Porro Origenes rem hanc non affectavit, ut Nicæni Canonis verbis utar; id eſt, non intendit evirationem, ſed iſtud unum ejus conſilium fuit, ſtimulos ad libidinem pruritantes retundere, & rebellem carnem exſiccare, ne in ſpiritum inſurgeret. Quod præſtitit adhibito pharmaco, ex quo forte eviratio præter ipſius conſilium ſecuta eſt. Id ab ipſius Patronis aſſertum refert Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. licet quomodo id factum ſit ab Origene, incertum eſſe dicat.

Objicies tertio. Lege Moyſis cautum erat ne intraret Eunuchus in Eccleſiam Dei (Deuteronomii 23.) neque id Origeni, aut ejus Ordinatoribus ignotum erat. Ergo eviratio Origenis impedimentum erat ipſius Ordinationis. Proinde temere ordinatus eſt a Theoctiſto.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Iſtud enim præceptum fuit Legis Veteris, non Morale, ſed Cæremoniale, nova condita promulgataque lege abrogatum. Certe lege Moyſis cautum etiam erat ut cæci, claudi, mutili, ab ingreſſu templi arcerentur; quod tamen non obſervavit Eccleſia. Unde cum Ammonius Parota ſibi auriculam amputaſſet, ne fieret Epiſcopus, & diceret Epiſcopis, qui eum inaugurare volebant; *Me deinceps, ne volentem quidem, Lex Sacerdotem creari permittit. Nam neminem, qui non ſit integris membris Sacerdotem debere inſtitui Canones ſanxerunt.* Cum, inquam, hæc dixiſſet, Antiſtites reſponderunt, *Hæc eſſe Judæis ſolum obſervanda. Eccleſiæ autem Chriſti membra corporis minime curæ eſſe, ſed ut Sacerdos dumtaxat ſit integris moribus.* Et ipſum licet una auricula minutum, ordinaſſent, niſi juramento ſe obſtrinxiſſet, ad linguam quoque, ſi vim ei inſerre conarentur, ſibi exſcindendam. (Ex Sozomeno, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30.) Idem dicere potuerunt Sanctiſſimi Origenis Ordinatores.

Objicies quarto teſtimonium Photii in Bibliotheca

* *Theoctiſtum dicere voluit.*

Codice 118. ſcribentis. *Theotecnum* * *Cæſarea Paleſtinæ tum Archiepiſcopum, Origenem ſecus quam oporteret, Presbyterum ordinaſſe, non improbante factum hoc Alexandro Hieroſolymorum Epiſcopo. Hinc Demetrio amor in odium vertit, laudeſque mox cum vituperatione commutata*, &c. Ergo Demetrius Origenis Ordinationem jure improbavit.

Reſpondeo, Sancti Hieronymi, Euſebii, necnon Sancti Alexandri Hieroſolymitani Epiſcopi authoritatem Photii teſtimonio eſſe anteponendam, qui multis ſæculis poſterior eſt; maxime cum aſſerat Photius, Origenem, *abſque bona Epiſcopi ſui venia* Athenas fuiſſe profectum, quod Sanctus Hieronymus inficiatur.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

PAtri Alexandro repugnans Baſnagius An. 203. contendit Origenis evirationem canonicum præbuiſſe impedimentum, vetans ne in presbyterum initiaretur; cujus pariter opinionis ante illum author Baronius extiterat. Tantæ tamen lites non difficili opera componuntur. In evirationem ſponte admiſſam legem aliquam eccleſiaſticam ante Origenis ætatem latam fuiſſe, nullam credo. Neque enim tunc ſeu innotuerant adhuc, ſeu fabricaverat quiſpiam canones illos, quos ſequior ætas apoſtolicos appellavit, reputavitque, ut optime P. Alexander animadvertit. Nulla adhuc conciliorum, nulla inſignium eccleſiarum ea de re lex emanaverat. Exempla ejus nulla præcedentium temporum hiſtoria ſuppeditat, ex quibus conſuetudo, praxiſque eccleſiæ, quæ pro Lege valuerit, inducta cenſeatur. Numquam enim alioqui inſignium eccleſiarum Cæſarienſis, Hieroſolymitanus Arabiæ totiuſque Palæſtinæ epiſcopi, ſanctitate & ſcientia clari, id commiſiſſent, ut contra eccleſiaſticos canones Origenem ſponte eviratum in presbyterum aſſumerent.

Quamquam verò ita res haberent ſeſe, facinus illud tantum erat, ut merito, qui illud commiſiſſet, a Sacerdotio arceretur; & ſi ad eum gradum jam promotus eſſet a ſacro munere abſterretur. Huc ſpectare arbitror Demetrii Alexandrini epiſcopi in epiſcopos Origenis conſecratores declamationes. Leges etiam civiles vetabant ne ſe mares evitare auderent injuſſu principis, a quo haud ita facile id fieri permittebatur, teſte Juſtino Martyre, narrante Chriſtianum quemdam poſtulantem a Felice præſide facultatem evirandi ſeſe, quo impactam de inceſtu accuſationem depelleret, rejectum fuiſſe. Merito igitur Demetrius, & una cum illo orbis Chriſtiani eccleſiæ fere omnes, Origenem legis, non quidem eccleſiaſticæ, ſed civilium, & naturalium pariter violatorem, lata ſententia damnarunt. Quamvis & Palæſtinæ, Arabiæ, atque Acajæ epiſcopos non uſque adeo reprehendendos agnoſco, ſi factum Origenis ut ab adoleſcente, & inconſulto quidem, ſed ob amorem virtutis, admiſſum delictum utcumque excuſarunt, & ſatius duxerunt hominem, non alterius criminis reum, eccleſiæ addicere, quam tanto commodo fideles privare.

SCHOLION.

Ad hanc Diſſertationem Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Eviratio Origenis non erat canonicum illius Ordinationis impedimentum..... Plura*, inquiunt, *ibidem inhoneſte de Baronio. Tota Diſſertatio expungatur.*

R. Eunuchos Eccleſiaſtico dumtaxat, non Divino Jure a Sacris Ordinibus arceri certum eſt. Quo tempore defectus iſte inter canonica Sacrarum Ordinationum impedimenta conſtitutus fuerit, quæſtio eſt hiſtorica, & quæ tota in facto verſatur. Non viguiſſe morem illum ac diſciplinam Eunuchos ab Altaris miniſterio arcendi temporibus *Origenis*, contra *Baronium* probavi, & Eminentiſſimi Scriptoris argumentis reſpondi. Falſum eſt quod *plura de Baronio inhoneſte* ſcripſerim (ut loquuntur Cenſorii Indiculi Authores) niſi inurbanum ac pene inhumanum videatur, quod legitur in iſta Diſſertatione: *Objicis Annalium Eccleſiaſticorum Parens: & Falſo itaque aſſerit Cardinalis Baronius*. Hæc enim tantum ibi de *Baronio*, cujus dignitatem revereor, quem ob eximiam eruditionem ac virtutem plurimi facio.

QUÆSTIO II.

De Negatione, & Thurificatione Origenis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Origenes in perſecutione Decii lapſus fuerit, & Idolis thus adoleverit?

ORigenem ingraveſcente Decii perſecutione, multa paſſum pro Chriſtianæ Fidei Confeſſione, teſtes ſunt Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 39. & Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. ſed an thus idolis adoleverit aliquando, quæſtio eſt inter viros eruditos controverſa. Baronius ad annum Chriſti 253. id negat: Verius alii affirmant: quorum in ſententiam deſcendimus.

PROPOSITIO.

Origenis in perſecutione lapſus non eſt commentitius.

Probatur primo authoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi 64. ubi poſtquam de Origenis fide & fortitudine multa paucis complexus eſt, hæc ſubjungit de ejus lapſu: *Sed in ejuſmodi præmii poſſeſſione perpetuo non permanſit. Etenim ob eximiam ſanctitatem, & eruditionem ſummam in invidiam eſt adductus; eaque res Magiſtratus ac Præfectos majorem in modum acuit. Tum illud vero diaboli calliditate improbitatis artifices commenti ſunt, ut ad turpitudinis neceſſitatem hominem adigerent, atque ejuſmodi pœnam ſtatuerent, ut ad illius corpori ſtuprum inferendam, Æthiopem compararent. Ad hæc Origenes fraudulentum illud diaboli conſilium non ſuſtinens, vocem illam edidit, qua duobus illis propoſitis ſacrificare maluit. Quamquam non omnino ſponte illud ſua præſtitiſſe vulgo dicitur, ſed ubi ſemel hoc ſe eſſe facturum aſſenſus, thus in manum illius impoſitum, in ſubjectum aræ focum excuſſiſſe Gentiles aſſerant. Hoc modo & a Martyrii gloria Confeſſorum, Martyrumque qui illis temporibus erant, judicio excidit, & ab Eccleſia dejectus eſt. Accidit hoc Alexandriæ, ubi cum exprobrantium ludibria ferre non poſſet: illinc abiit, & in Palæſtina, ſive Judæa domicilium conſtituit. Forte contigit, ut Hieroſolymam profectus ad verba in Eccleſia facienda ſollicitaretur. Cumque ab iis, qui tunc Sacerdotalem in Eccleſia Dignitatem obtinebant, vi propemodum ad id agendum impelleretur, ille in pedes conſurgens, reliquis verſibus prætermiſſis; poſtquam hunc unum e Pſalmo 49. locum attuliſſet; Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Complicatum librum reddidit, fleuſque & lacrymans reſedit, flentibus cum eo, qui aderant, univerſis.*

Reſpondet Annalium Parens, hæc ab aliquo Origeniani nominis hoſte in Sancti Epiphanii textum intruſa eſſe. Verum ariolatur Vir Doctiſſimus, & levioribus nititur argumentis, quam ut propter ea derogetur Sancto Epiphanio fides, ut inferius conſtabit.

Probatur ſecundo, ex Tractatu Juſtiniani Imperatoris adverſus Origenis errores, qui a Synodo Quinta probatus eſt. *In Fidei ergo Petra*, inquit, *nullo modo ſtabilitus, ſed hujuſmodi, atque his multo atrociores blaſphemias impius Origenes cum edidiſſet, nihil mirum eſt eum in ipſo Martyrii articulo Chriſtum abnegaſſe, cultamque a Paganis Deorum multitudinem, quam ipſe inducit, adoraſſe. Atque id Dei providentia factum eſt, ne in Eccleſia pro Martyre acciperetur, atque inde gregi Chriſti inferretur aliquid detrimenti. Nam ſi etiam nunc ſunt, qui de ejus quidem ruina confiteantur, doctrinam vero aſſerant; an non eam tamquam Martyris, ac Patris erant defenſuri, ſi contigiſſet eum,*

nulla

nulla Idoli exhibita adoratione conſummari? Nemo e-tum veritatis retinens excidit a Deo, ab eoque deſeritur, juxta quod dicit divina Scriptura: Reſpicite filii nationes hominum, & ſcietis quia nullus ſperavit in Domino, & confuſus eſt.

Probatur tertio ex Leontio, libro de Sectis, Actione 10. ubi de Origene hæc habet: *Ejus Pater Martyr factus eſt, ipſemet quoque deductus ut Martyrium obiret. Verum ſacrificare coactus ex hujuſmodi cauſſa fuit. Dum Martyrium obiret, quemdam ad eum producebant Æthiopem: ac vel cum Æthiope fœda committeret, vel Diis ſacrificaret, urgebant. Origenes Diis ſacrificare maluit, acceptumque thus abjecit in Sacrificium. Sed ejus eum facti magnopere poſtea pœnituit, idque commiſſum deploravit.*

Probatur quarto ex Nemeſio Philoſopho Chriſtiano & Epiſcopo, ut quidam volunt, Emiſſeno, lib. de Natura Hominis, cap. 30. *Oportet tamen ut plurimum,* inquit, *præ turpibus expetere quæ moleſta ſunt, ut Suſanna & Joſeph fecerunt, etſi non ſemper: Nam Origenes, qui ne dedecus & ignominiam ſuſciperet, quam Æthiopes oſtentabant, Diis ſacra fecit, tota cauſſa cecidit.*

Denique hanc de lapſu Origenis hiſtoriam calculis ſuis probant Nicetas, libro 4. Theſauri Orthodoxæ Fidei, Hæreſi 31. Anaſtaſius Bibliothecarius in Hiſtoria, ad annum Chriſti 244. Nicephorus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 32. Zonaras libro 2. Hiſtor. Glycas Annalium, parte 3.

Objicit primo Annalium Eccleſiaſticorum Parens Sanctum Epiphanium libro de Menſuris, & Ponderibus, ea de Origene ſcribere, quæ lapſum illius meram fabulam eſſe non obſcure evincant. *Floruit Origenes,* inquit, *a temporibus Decii uſque ad Gallum, & Voluſianum.* Floruiſſet-ne porro temporibus Decii, ſi tum lapſus eſſet? Pergit Epiphanius: *Cæterum in perſecutione a Decio facta, & ipſe Origenes multa paſſus, martyrii exitum minime eſt adeptus, qui Cæſaream Stratonis primum, inde Hieroſolymam ſeſe conferens, paululum iſthic moratus, Tyrum poſtea conceſſit. Ubi annorum octo & viginti ſpatio degens, cum ſeveriſſimam, uti ferunt, vitæ Diſciplinam inſtituit, tum ad Scripturarum enarrationem animum adjecit.* Præmiſerat ibidem Sanctus Epiphanius: *Decii tempore illuſtris habitus eſt Origenes.* Næ virum illuſtrem! exclamat Baronius, ſi gloriam ſuam fœda negatione maculaſſet. Eccur Epiphanius, qui Origenis geſta, & peregrinationes ad illud uſque tempus, quo Hexapla conſcripſit, tam accurate perſtringit, illius non meminit facinoris, quod Alexandriæ ſub totius orbis oculis perpetratum eſt, & quod peregrinationum ipſius in Palæſtinam occaſio ſupponitur?

Objicit ſecundo, Sanctum Auguſtinum Origenianos hæreticos in duas claſſes aut ſectas dividentem, eorumque impia recenſentem dogmata, innuere ſe ea omnia a Sancto Epiphanio mutuatum. Cum itaque nihil prorſus ſcripſerit de lapſu Origenis Sanctus Auguſtinus; argumento eſt illum hujuſmodi hiſtoriam apud Epiphanium non legiſſe, quia nec apud Epiphanium extabat: alioqui ipſam obiter attigiſſet.

Objicit tertio, antiquiores illos rerum Eccleſiaſticarum Tractatores, qui Origenis errores oppugnarunt, ut Hieronymum & Theophilum Alexandrinum, tam nefandi lapſus non meminiſſe, qui ad ſugillanda Origenis dogmata opportunus ſatis extitiſſet. Deinde qui pro Origene Apologias ſcripſerunt, Euſebius nimirum, atque Rufinus, nuſquam ipſum de negationis crimine excuſarunt; quod ſi vel leviſſima conjectura adverſarii ejus objicere potuiſſent, haud ſane præteriiſſent ſilentio; ſed objeciſſent iſti, diluiſſent illi.

Objicit quarto ſilentium Patrum, qui Juſtiniano agente Origenis errores in quinta Synodo proſcripſerunt.

Objicit denique ſilentium Porphyrii, Chriſtianorum hoſtis infenſiſſimi, qui eum celeberrimum illum Ammonium Chriſtianum Philoſophum, a fide Chriſti ad Ethnicos deſciviſſe mendaciſſime prodiderit (ut refert Euſebius lib. 6. cap. 19.) quid non de Origene dixiſſet, ſi ea de Chriſto ab eo negato vulgata fuiſſent?

Reſpondeo, leves eſſe illas Eminentiſſimi Authoris conjecturas, & nihil plane efficere adverſus hiſtoriam a Sancto Epiphanio, aliiſque Authoribus aſſertam. Eſto enim floruerit, & illuſtris fuerit ſub Decio; non ſequitur lapſum non eſſe ſub Alexandri Imperio, cum Alexandriæ eſſet, Provinciæ Præfecto in Chriſtianos ſæviente. Quis enim neſcit, *τὸ florere*, apud Authores nihil aliud eſſe, quam commendari vulgo, & in aliqua propter eruditionem aut virtutem, nominis claritate verſari? At maximam Origeni peperit celebritatem nominis priſtina virtus & eximia doctrina, quam lapſus ille coactus magis quam voluntarius, non eripuit omnino, maxime cum non Pœnitentia ſolum exemplari, ſed generoſa nominis Chriſti confeſſione, & diris tormentis in ipſa Decii perſecutione pro Chriſto conſtantiſſime toleratis prius illud crimen expiaſſet.

Baronii objectionibus reſpondetur.

Porro quod Sanctus Auguſtinus de turpiſſimo illo lapſu verbum nullum habeat, quamvis omnia ſit ex Epiphanio mutuatus, mirum eſſe non debet. Siquidem Sanctus Auguſtinus, cum ſuum de Hæreſibus ad Quodvultdeum, librum conſcripſit, Sancti Epiphanii Panarium, Opuſque adverſus Hæreſes integrum non viderat: nam Opus illud perbreve eſſe aſſerit, & tam mediocri mole futurum, ſi in unum libellum redigatur, ut quibuſdam ſuis libris non ſit amplitudine comparandus. Ait enim in illo Opere Epiphanium adverſus hæreſes non diſputare. At ampliſſimum eſt S. Epiphanii adverſus hæreſes Panarium, & in eo adverſus ſingulas accurate diſputat. Veriſimile igitur eſt S. Auguſtinum illud opus non legiſſe, ſed ejuſdem Anacephalæoſim dumtaxat, ſive Breviarium ex ſingulorum tomorum & hæreſeon argumentis & capitibus collectum. Unde cum in Anacephalæoſi nihil habeat de Origenis lapſu, non mirum quod illius non meminerit S. Auguſtinus, quamvis omnia ſe ab Epiphanio profiteatur mutuatum. Hæc ſolutio nititur verbis S. Auguſtini in Præfatione libri ad Quodvultdeum, ubi ita ſcribit: *Noſter vero Epiphanius Cyprius Epiſcopus, abhinc non longe humanis rebus exemptus, de octoginta hæreſibus loquens, ſex libros etiam conſcripſit, hiſtorica narratione commemorans omnia, nulla diſputatione adverſus falſitatem pro veritate decertans. Breves ſane ſunt hi libelli: & ſi in unum libellum redigantur, nec ipſe erit noſtris, vel aliorum quibuſdam libris, longitudine comparandus. Hujus brevitatem ſi fuero in commemorandis hæreſibus imitatus, quod a me brevius poſtulare, vel expectare debeas, non habebis.*

Nec etiam hujus narrationis fidem evertit Theophili Alexandrini & S. Hieronymi ſilentium: Illiberale enim, & iniquum fuiſſet illud ipſi crimen objicere, quod eum pœnitentia & glorioſa confeſſione, tormentiſque pro Chriſto toleratis diluiſſe ſcirent. Præterea de ejus dogmatibus inter ipſos & Origenis defenſores quæſtio erat, nulla plane de ejus moribus altercatio.

Sed & falſum eſt, in Quinta Synodo nullam de illo Origenis lapſu mentionem injectam eſſe. Siquidem in Tractatu Juſtiniani adverſus Origenis errores, qui ad illam Synodum miſſus, ab eaque probatus eſt, ad elevandam ipſius authoritatem memoratur, ut ex ſecunda noſtræ Propoſitionis probatione conſtat.

Denique Porphyrii ſilentium nihil probat. Namque cum thurificatio ab Origene vi prope extorta eſſet, ac ſtatim pœnitentiam egiſſet tam nefandi facinoris; & Chriſtum perſecutione Decii confeſſus eſſet, & carcerem corporiſque cruciatus pro Chriſti fide paſſus eſſet, ut refert Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ, cap. 39. nullum inde ad Gentilitiæ ſuperſtitionis confirmationem, aut ad Chriſtianæ oppugnationem Religionis, trahere Porphyrius poterat argumentum. Neque neceſſe eſt, ut qui ad cultum Idolorum deſciviſſe mentitus eſt Ammonium, ſcribere debuerit Origenem thus Diis adoleviſſe: cum id ejus cauſſæ nullatenus faveret.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DE Origenis in idololatriam lapſu variant Eruditorum ſententiæ, & in tanta opinionum ambiguitate nihil certi ſuccurrit quod ſecure teneamus, rejectis cæteris. Quam tamen hic perſequitur vir doctiſſimus, viam hanc decurrere libet, quoaduſque Baſnagius, quique illi adſtipulantur eruditi, a crimine illo Origenem vindicantes, certiori aliquo indicio veritatem demonſtrent. Itaque ne tempus in ſuperfluis teramus, huic uni probationi inſiſtendum nunc eſſe mihi intelligo, ſcilicet ut probabilia ſcripſiſſe de lapſu Origenis S. Epiphanium adſtruam, nihilque contra illum valere demonſtrem ſilentium S. Hieronymi, Euſebii, & Demetrii, Alexandriæ epiſcopatum tunc gerentis cum Origenes florebat. Quamquam enim præter S. Epiphanium alios etiam ejus rei teſtes affert P. Alexander; illos tamen omnes ex Epiphanio rem tenuiſſe non immerito ſuſpicaremur. Profecto ſi comparatio inſtituatur & cætera ſint paria, plus valere ad probandum cenſco unius viri gravis aſſertionem, quam duorum vel trium æque gravium virorum ſilentium; multæ enim & probabiles ejus ſilentii de re etiam vera, cauſæ ſuppetere poſſunt: ſtudium forte ſcriptoris in eum, cujus flagitium ſilentio ſupprimitur: opportunæ occaſionis defectus; ignoratio rei alioquin obſcuræ & jam inde ab initio caute celatæ, & alia ſexcenta. In re autem præſenti gravitas ſcriptorum par eſt utrinque; ſilent Origenis lapſum S. Hieronymus, Euſebius, Demetrius; adſtruit S. Epiphanius; ergo huic præ illis fides addicenda eſt. Sed, inquiunt, ſilentium S. Hieronymi & cæterorum multi eſt in rem præſentem momenti, cum illi numero plures ſint, atque diligenter Origenis omnia narrent, ac tandem Demetrius, inimicitias cum Origene exercens, Sacerdotio illum exauthoraturus diligenter ejus crimina omnia conquiſivit, atque ſtudioſe omnia ſcrutatus nihil reperit aliud, quo invidiam illi conflaret, præter evirationem, quam idem Origenes adhuc adoleſcens in ſe ſponte admiſerat. Profecto ſi lapſum ejus noſſet aptius illum, ait Baſnagius, quam evirationem, inconſultam potius quam impiam, exprobraſſet.

Hæc fateor maxima eſſe quæ teſtimonio S. Epiphanii labefactando valere plurimum poſſunt. Verum cauſæ mihi ſubeſſe aliquæ videntur, quæ ſilentium iſtud, rei alioquin veræ, inducere potuerit. S. Hieronymus de Origenis hiſtoria nihil ſe noſſe aliud indicat, quam quæ didicerat ab Euſebio: ad illum enim lectores rejicit in libro de Script. Eccl. ubi rerum ab Origene geſtarum ſynopſim tradit. Euſebius viciſſim, quamvis multa & omnia prorſus Origenis geſta habuit explorata, multa tamen omiſit, lectores remittens ad ea, quæ ipſe conſcripſerat in Apologia pro Origene, ſua & Pamphili martyris opera adornata quæ modo Apologia interiit. Multa etiam conſulto ſupprimit; cum enim Origeni ſtudioſiſſimum ſe præbuerit, quæ laudi illius efficere videri potuiſſent, hæc de induſtria ſiluiſſe credibile eſt. Id vero conſilii potiſſimum adhibuit cum ad narrandum certamen Origenis in perſecutione Decii ventum eſt. Etenim tam longe abeſt ab ea hiſtoria diligenter exponenda pro more ſibi familiari cum ad agones illuſtrium martyrum deſcribendos venit, ut præter generalia quædam verba, quæ nihil rei ſingularis exponunt ſub oculis, reliqua prætereat, lectoribus remiſſis ad ea, quæ Origenes ipſe de ſe in ſuis neſcio quibus epiſtolis, attigerat. Id profecto temperamenti ſumptum a viro Origenis fautore maximo facile quis ſibi perſuaſerit; cum præſertim lapſum Origenis cum Decii perſecutione S. Epiphanius opportune conjungat. At enim Alexandriæ rem illam geſtam narrat S Epiphanius; idque cum hiſtoria nulla ratione componeretur: nam ex ea urbe pulſus fuerat Origenes ex ſynodi ſententia, neque revocatam illam alicubi legimus. Fateor equidem id actum a Synodo urgente Demetrio ejus urbis epiſcopo; eo tamen vita functo, anno Alexandri nono, potuerunt utique ſub epiſcopo ſucceſſore res Origenis Alexandriæ variari ac liber illi in patriam reditus permitti. Unde ex ſilentio Demetrii epiſcopi petatur a Baſnagio conjectura contra lapſum Origenis nihil eſt; obiit enim Demetrius ante aliquot annos quam Origenes thura Diis adoleverit.

Ad fœdum cum Ennucho inceſtum Origenem adactum niſi thus daret idolis pernegat Baſnagius; neque enim id moris erat Romanorum ut martyres inceſtus fœditate terrerentur. Sed nec fatis Romanum erat caſtas honeſtaſque virgines ad repudium Chriſtianæ fidei perſimili metu adigere. Id vero factum interdum docet Euſebius H. E. lib. VI. cap. V. ubi de Potamiena narrat, quam fidei tenacius inhærentem, Præſes vitiandam laniſtis tradidit. Inſuper, Euſebio teſte, præſes artes nullas intentatas reliquit quo Origenem ſuperſtitem reſervaret & a fide revelleret: quare artes, etſi minus Romanis uſitatas, ſi adhibuerit, non eſt cur admiremur.

Tantam viri gloriam, famamque nominis cum ejus lapſu in idololatriam componere Baſnagius nequit. Plura ſunt tamen quæ diſſidio huic rerum conciliando conſerunt. Origeni gloriam, famam, laudem, viri doctrina, probitas, labores in tota vita exacti pepererunt. Tantæ vero luci offuſcandæ minus valuit lapſus ejus plane coactus & ob amorem virtutis, utcumque ſucatæ, admiſſus. Inſuper in crimen incidit ſub exitum vitæ; quæ vero de ſama ejus narrat Euſebius ad præcedentes ejus annos pertinent. Profecto laudatus ante obitum Origenes non raros nec ineruditos vituperatores poſt obitum habuit. Hæc ſunt quæ aſſerendæ P. Alexandri ſententiæ conferre cenſui; quorum tamen tantam haud eſſe vim fateor, ut aſſenſum plane firmum extorqueant.

SCHOLION.

Hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Baronius errat dicendo, Origenem non thurificaſſe...* *Tota Diſſertatio*, inquiunt, *expungatur*.

R. Verba iſta, *Baronius errat*, mea non ſunt. *Virum doctiſſimum ariolari* dixi, *& levioribus niti argumentis, quam ut propterea derogetur Sancto Epiphanio fides*. Teſtimoniis S. Epiphanii, Quintæ Synodi Generalis, Leontii, Nemeſii, Nicetæ, Anaſtaſii Bibliothecarii, *Baronii* ſententiam in hac facti Quæſtione reſello. Sed & Doctiſſimus *Petavius* in Animadverſionibus in *Sanctum Epiphanium*, ad Hæreſim 64. pag. 257. Pariſienſis editionis N. 11. *Baronium* in hoc Hiſtoriæ capite hallucinationis arguere non eſt veritus. *Hanc*, inquit, *Origenis hiſtoriam, ac lapſum revocant in dubium Annales Eccleſiaſtici*, *anno* 253. *Num.* 120. *& deinceps: immo quod amplius eſt, locum iſtum, quo narratio illa continetur, ſuſpectum reddunt, quaſi ab aliquo perperam ſit inſertus. Quorum hoc poſterius perſpicue falſum; alterum non ſatis probatum, utrumque levioribus conjecturis innixum eſt, quam ut vetuſtiſſimo ſanctiſſimoque Patri fides hac in parte derogetur.* Cum *Petavio* ſentit Illuſtriſſimus & doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* libro 1. *Origenianorum*, cap. 4. In eamdem ſententiam deſcendit Pater *Pagi* ad annum 251. n. 19. qui & ea in re, & in plurimis aliis *Baronium* reſellit, emendat, Criticamque in Annales Eccleſiaſticos Eminentiſſimi Cardinalis edere auſus eſt.

Nota.

NON hujuſmodi mihi videntur roboris Natalis argumenta, quibus Origenis in perſecutione lapſum commentitium non fuiſſe probare contendit, ut non adhuc liberum ſit cum Baronio Origenem ab hoc crimine abſolvere. Silentium de hoc aſſerto facinore Theophili Alexandrini, & S. Hieronymi mihi eſt validiſſima ratio, unde tanti criminis reum non agnoſcam. Putat Natalis illud adſcribendum vel ipſorum comitati; vel quia cum Origenis defenſoribus non de illius moribus, ſed de dogmatibus confligebantur. Verum, ſi non ſolum Euſebius, ſed & ipſe Hieronymus Origenis evirationem ſub ſilentio ſepeliendam non reputarunt; cur credendum illiberaliter ſe acturos judicaſſe, ſi thus ab Origene focis impoſitum memoraſſent, quando una poſterorum memoriæ tradere poterant commiſſum ſcelus inſigni deinde confeſſione

ne diluiſſe ? Sane ſi hujuſmodi accidiſſet lapſus, per omnium ora volitaſſet; unde nulla erat ratio famæ Origenis parcendi illum prætereundo. Pariter, ſi Epiphanius non abs re judicavit hujuſmodi ſcelus, quod putavit ab Origene patratum ſcriptis conſignare, non erat quare ab eodem commemorando temperare debuiſſent alii PP. & eccleſiaſtici ſcriptores ipſo Epiphanio vel antiquiores, vel ſuppares.

Animadverſione etiam dignum exiſtimo, non facile credendum Demetrium Alexandriæ epiſcopum Origenis idololatriam non publicaturum, ſi tanto crimine ſe inquinaſſet: quippe qui nullum non movebat lapidem, ne in presbyterum ordinaretur: unde ut a Sacerdotio removeret, quam adoleſcens in ſe admiſerat evirationem, Euſebio teſte *lib. 6. Hiſt. cap.* 8. exprobrare non deſinebat.

Immota demum tunc erat illa Eccleſiæ regula, qua qui Idolis ſacrificaverant, diuturna, ac publica pœnitentia patratum ſcelus in ſe punire tenebantur. Nec verbulum vero lego apud Eccleſiæ ſcriptores hujus ab Origene peractæ pœnitentiæ, immo tradit Euſebius, quod ubi Alexandria Cæſaream pervenit, munia presbyteri obivit, ipſique ſoli Theoctiſtum illius urbis, & Alexandrum Hieroſolymæ epiſcopos Sacræ Scripturæ interpretationem permiſiſſe.

Hujuſmodi narratio ea etiam ratione explodenda, quod primus ejuſdem Scriptor fuerit S. Epiphanius, quem non ſatis plures in hiſtoria lapſus evitare omnes norunt eruditi. In hac eadem narratione inveriſimilia involvere videtur; nam cum dixerit Origenem ab Eccleſia ob hoc crimen ejectum, Martyrum Confeſſorumque judicio, ſupponere videtur illud perſecutionis tempore accidiſſe; & tamen viginti elapſi erant anni, ex quo perſecutiones ceſſaverant, quando Origenes ab Alexandrina eccleſia diſceſſit. Hæc momenta breviter attacta ſatis mihi videntur demonſtrare dimittendos in hoc hiſtoriæ capite non ſolum Natalem, ſed Huetium etiam, Petavium, Pagium, quos minime ſequendos oſtendit etiam Tillemontius *not.* 22. in Origenem.

DISSERTATIO XVI.

De Fide Origenis.

ARTICULUS I.

Utrum ab omni prorſus errore poſſit Origenes vindicari.

MUlti tum veterum, tum recentiorum, vindicias pro Origene conſcripſerunt. E veteribus Euſebius Cæſareenſis, una cum Pamphilo Martyre, ut quibuſdam placet, Rufinus Aquilejenſis Presbyter, Author Anonymus apud Photium, in Bibliotheca Codice 117. E recentioribus vero Joannes Picus Mirandulanus Comes, Jacobus Merlinus Theologus & Pœnitentiarius Pariſienſis in ea quam curavit Origenianorum Operum editione; Genebrardus Theologus Pariſienſis, & deinde Aquarum Sextiarum Epiſcopus, Stephanus Binetus, & Petrus Halloxius Societatis Jeſu Profeſſores, quorum poſterior quatuor libris Origenianas vindicias complexus eſt, quibus fere ſuffragatur vir clariſſimus & eruditiſſimus Dianiel Huetius libro ſecundo Origenianorum, in Adamantium propenſior. Horum in ſententiam concederem, ſi res ex animo meo & affectu potius, quam e veritate penderet. Verum vis ejus eſt apud me tanta, ut ingenue fatear inanem ſupervacaneumque laborem fore, qui in Origenis doctrina ab omni labe purganda conſumatur. Hic tamen Origenis libros omnibus erroribus ſcatere non contendam, qui ipſi ab Antiquis tribuuntur. Neque enim vacat in ſingulos inquirere, ne ſolæ de Origenis rebus, & fide Diſſertationes Tomum unum impleant. Generatim inquiram in omnes, & id expendam unum, an Origenes ab omni errore purgari, & abſolvi poſſit.

PROPOSITIO.

Doctrinam Origenis omnis erroris immunem aſſerere, vetant Patrum de ipſo, & Eccleſiæ Judicia; prohibent & ipſius libri, qui graviſſimos errores, quorum eſt inſimulatus, repræſentant.

§. I.

Extrinſecis teſtimoniis probatur Propoſitio.

QUamquam in meris facti controverſiis Patrum authoritas non omnino cogat: maxima tamen ipſorum habenda eſt ratio, cum in idem de Authore aliquo, & ejus doctrina judicium conſpirant: maxime ſi nullus par ſanctitate & eruditione præſtantior hunc Authorem ab errore abſolverit. Atqui Patres Origenem multiplicis damnarunt erroris, votis ferme conſentientibus; & nullus par ſanctitate, aut eruditione præſtantior ipſum ab errore abſolvit; ergo doctrinam Origenis omnis erroris immunem aſſerere, vetant Patrum de ipſo judicia.

Probatur minor. Damnat enimvero Origenem, & ejus doctrinam, Demetrius Alexandrinus Epiſcopus, Theophilus Antiochenus, Sancti Epiphanius, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Auguſtinus, Vincentius Lirinenſis, & ante illos Sanctus Petrus Alexandrinus Epiſcopus & Methodius. Ipſum vero vindicant ab errore Euſebius, Rufinus, Anonymus apud Photium, quorum prior Arianus fuit, alter ob Origenis procacem defenſionem & errores ab Anaſtaſio Pontifice Maximo damnatus: tertius obſcurus Author nec tantum Origenis, ſed errorum ipſi adſcriptorum vindex. Nullus eorum Sanctis Petro Alexandrino, Epiphanio, Hieronymo, Cyrillo, Auguſtino, ſanctitate par fuit: nullus eruditione poſterioribus tribus ſuperior. Itaque in judicio ferendo de doctrina Origenis, Theologi prudentis eſt, & Sanctorum Patrum ſtudioſi, ad illos potius quam ad iſtos accedere: maxime cum illorum judicia Eccleſia probaverit, ut poſtea oſtendemus.

I. Probatur antecedens. Demetrius namque cum plurimis Epiſcopis ſibi conſentientibus, Origenem ab Eccleſia ob errores ſegregavit, ut conſtat ex Sancto Hieronymo, lib. 2. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 5. & ex ipſius Origenis Epiſtola ad amicos Alexandrinos, qua *in epiſtola tota Demetrium Alexandrinæ urbis Pontificem lacerabat, & in totius orbis Epiſcopos & Clericos invehebatur, & fruſtra ab Eccleſiis excommunicatum eſſe ſe dicebat.*

II. Sanctus Petrus Epiſcopus Alexandrinus, & Martyr in Myſtagogia quam fecit ad Eccleſiam, cum Martyrii coronam ſuſcepturus eſſet: *Propterea, obſecro,* inquit, *vigilate. Afflictionem enim rurſum adituri eſtis. Scitis quot ſubierit pericula qui me enutrivit Pater meus, & Epiſcopus Theonas, ab iis qui in Idola inſanirent: in cujus ego ſedem ſucceſſi, utinam etiam in mores! Scitis ut magnus ſe geſſerit Dionyſius, qui ſe e locis in loca abdebat, cum inſuper Sabellius affligeret. Quid porro dicam Heraclam, & Demetrium beatos Epiſcopos: quales tentationes ſuſtinuerunt ab inſano Origene, cum ipſe diſſidia in Eccleſia ſereret, quæ ad hanc uſque diem turbas excitant?* Hoc Sancti Petri Alexandrini in Origenem teſtimonium refert Juſtinianus Imperator in Tractatu adverſus errores Origenis ad Mennam: ex quo ſic colligit: *An poteſt aliquis bene ſentientium iis adverſari, quæ in Origenem dicta ſunt a Sancto Martyre & Epiſcopo Alexandriæ Petro? Qui egregium pro Chriſto certamen ſuſcipiens, non ſolum Origenem, ſceleratamque ejus doctrinam abdicavit, ſed etiam teſtificatur Sanctos, qui ante ipſum fuerant, Patres, multas ſuſtinuiſſe tentationes ab illius dementia.*

III. Theophilus Alexandrinus in frequenti Synodo Origenem, & ejus doctrinam, atque Sectatores damnavit, ut conſtat illius Epiſtola ad S. Epiphanium, quæ inter Hieronymianas eſt 67. *Dominus,* inquit, *qui locutus eſt ad Prophetam: Ecce conſtitui te hodie ſuper Gentes & regna eradicare, & ſuffodere, & diſperdere, & rurſum ædificare, ac plantare, ſingulis temporibus eamdem Eccleſiæ ſuæ largitur gratiam: ut integrum* *Theophilum S. Hieronymus, lib. 3. Apolog. adverſus Rufinum,* vocat Virum Apoſtolicæ ſapientiæ.

tegrum

Digitized by Google

tegrum corpus conſervetur, & in nullo hæreticorum dogmatum venena prævaleant. Quod quidem nunc videmus expletum. Nam Eccleſia Chriſti, quæ non habet maculam, neque rugam, egredientes de cavernis ſuis Origenis colubros Evangelico enſe truncavit. Et infra: *Dignationis tuæ eſt, qua in hujuſmodi certaminibus ſæpe ante nos pugnavit, poſitos in prælio conſolari, & congregare totius Inſulæ Epiſcopos, ac Synodicas literas tam ad nos, quam ad Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopum, & ſi quos alios putaveris mittere: ut conſenſu omnium, & ipſe Origenes nominatim, & hæreſis nefaria condemnetur.*

Et in Epiſtola ad Sanctum Hieronymum, quæ inter ipſius Hieronymi Epiſtolas 69. eſt, ita ſcribit: *Non ambigo quin ſtudium noſtrum probes, & in Eccleſiæ victoria glorieris. Namque Origenis hæreſim in Monaſteriis Nitriæ quidam nequam & furioſi homines ſerere & fundere cupientes, prophetica falce ſucciſi ſunt.*

Et in Sermone ad quoſdam Monachos qui Origeni aſſentiebantur, quem laudat Juſtinianus in Tractatu ad Mennam, hæc habet: *Quare anathematizantes Origenem, cæteroſque hæreticos exemplo noſtro, & Anaſtaſii Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi, qui ex veteribus certaminibus clarus nobiliſſimi populi Dux creatus eſt, quem & univerſa beatorum Occidentis Epiſcoporum ſequitur Synodus, quæ accepit ac probavit Alexandrinorum Eccleſiæ ſententiam in impium latam.*

Et in Epiſtola ad Sanctos qui in Sceti erant, ſeu in Monaſteriis Nitriæ: *Dicere*, inquit, *nonnulli auſi ſunt, Origenem Eccleſiæ eſſe Doctorem. An hi, obſecro, ferendi ſunt? Si Eccleſiæ Doctor eſt Origenes, magnos ſibi ſpiritus ſumunt Ariani, & Eunomiani, & Pagani: illi in Filium, ac Spiritum blaſphemantes; hi ſimiliter, atque illi impii, necnon reſurrectionem mortuorum deridentes.*

IV. Sanctus Methodius Tyriorum Epiſcopus Theophilo antiquior, quippe qui Diocletiani temporibus floruit, Origenem de reſurrectione mortuorum peſſime ſenſiſſe teſtatur *in Oratione de Reſurrectione*, quam adverſus ejus errores conſcripſit, cujus fragmentum inſigne Panario ſuo intexuit Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. cujus etiam Excerpta repræſentat Photius in Bibliotheca, Cod. 234. *Origenes*, inquit Methodius, *vult non eamdem carnem cum anima conjunctum iri, ſed qualem nunc ſingulorum formam ſecundum ſpeciem corpus carni imprimit, talem, ſed in alio corpore ſpirituali impreſſam, reſurrecturam, ut unuſquiſque rurſum idem videatur ſecundum formam; & hanc eſſe promiſſam nobis reſurrectionem*; quem Origenis errorem valide Methodius refellit.

V. Sanctus Cyrillus Alexandrinus doctrinam Origenis ob errores ipſius proprios execratus eſt. Id conſtat ex illius Epiſtola ad Monachos, qui erant in Phua, in qua eos perſtringens, qui corporum reſurrectionem inficiabantur, hæc habet: *Ajunt igitur eſſe apud vos, qui negent humanorum corporum reſurrectionem; quæ pars Confeſſionis noſtræ eſt, quam fecimus ſalutare adeuntes baptiſma. Fidem enim profitentes, adjungimus credere nos & carnis reſurrectionem. Si hoc tollimus, nec credimus Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis, ut nos ſibi conreſuſcitaret, claudicantem habemus fidem, ac a via regia deflectentes, pravum iter ſequimur. Hujuſmodi autem improba opinio ab Origenis dementia eſt: quem & Patres noſtri ut veri depravatorem abdicaverunt & anathematizaverunt. Non enim ſenſit ut Chriſtianus, ſed Paganorum ſecutus ineptias & nugas, in errorem incidit. Hinc autem ei contigit morbi principium. Aſſeverat animas ante corpora eſſe, & a ſanctimonia abductas fuiſſe in cupiditates ac nequitiam, deſciviſſeque a Deo, a quo hanc ob cauſam damnatæ ſunt, & corpori obſtrictæ, ſuntque in carne tamquam in carcere.*

VI. S. Epiphanius in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, quæ inter Hieronymianas eſt ſexageſima, Origenis errores execratur, refellit, & nota hæreſeos inurit: poſtquam enim ejus errores circa Sanctiſſimæ Trinitatis adorandas perſonas perſtrinxit, de quibus inferius agam, hæc de aliis ſubjungit: *Quis Origenem dicentem patiatur, quod animæ Angeli fuerint in cœlis: & poſtquam peccaverint in ſupernis, dejectas eſſe in iſtum mundum: & quaſi in tumulos & ſepulcra, ſic in corpora iſta relegatas, pœnas antiquiorum luere peccatorum? Et corpora credentium non templa Chriſti eſſe, ſed carceres damnatorum?* Et infra: *Illud quoque quod aſſerere nititur, doleamne, an rideam neſcio. Doctor egregius Origenes audet docere, Diabolum id rurſum futurum eſſe, quod fuerat; & ad eamdem rediturum dignitatem, & conſcenſurum regna cœlorum.* Et infra: *Quis autem patienter ferat Origenem lubricis argumentationibus reſurrectionem carnis hujus negantem. Sicut declarat manifeſtiſſime in volumine Explanationum primi Pſalmi, & in multis aliis locis.* Et aliis Origenis erroribus recenſitis, addit: *Inimica & odio digna Origenis verba ſunt, & Deo repugnantia, & ſanctis ejus: & non iſta ſola quæ dixi, ſed & alia innumerabilia. Neque enim nunc mihi propoſitum eſt adverſus omnia Origenis dogmata diſputare. Nihil mihi ſurripuit Origenes, nec in mea generatione fuit: nec propter aliquas res mundi, & hereditatem, odium adverſum illum, pugnaſque ſuſcepi: ſed ut ſimpliciter fatear, doleo, & valde doleo, videns plurimos fratrum, & eorum præcipue qui profeſſionem habent non minimam, & in gradum quoque Sacerdotii maximum pervenerunt, ejus perſuaſionibus deceptos, & perverſiſſima doctrina cibos factos eſſe diaboli.* Et infra ſic Joannem Hieroſolymitanum ſpeciatim hortatur ut doctrinam Origenis tamquam manifeſtam hæreſim devitet. *Te autem Frater*, inquit, *liberet Deus, & ſanctum populum Chriſti, qui tibi creditus eſt, & omnes fratres, qui tecum ſunt, & maxime Rufinum Presbyterum, ab hæreſi Origenis, & ab aliis hæreſibus & perditione earum. Si enim propter unum verbum, aut duo, quæ contraria fidei ſunt, multæ hæreſes abjectæ ab Eccleſia: quanto magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas perverſitates, & tam mala dogmata contra fidem adinvenit, Deique, & Eccleſiæ hoſtis extitit?* Denique Epiſtolam hac admonitione concludit: *Palladium vero Galatam, qui quondam nobis carus fuit, & nunc miſericordia Dei indiget, cave, quia Origenis hæreſim prædicat, & docet: Ne forte aliquos de populo tibi credito ad perverſitatem ſui inducat erroris.* Legenda eſt ejuſdem Epiſtola ad S. Hieronymum, quæ extat 73. inter ipſius Hieronymi Epiſtolas.

Præterea, in Panario, Hæreſi 64. Origenis capitalia dogmata, erroreſque recenſet, ac refellit, ac de eo hoc ſcribit Elogium: *Qui cum adverſus ſuperiores omnes hæreſes diſputaſſe, ac ſingulas evertiſſe viſus ſit, poſtea tamen ſuam & ipſe hæreſim, & quidem haud vulgarem, in orbem terrarum evomuit.*

VII. S. Hieronymus Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum data, Origeniſtis ipſi exprobrantibus opinionum affectuumque inconſtantiam, quod olim Origenem ſummis laudibus extuliſſet, nunc illum conviciis proſcinderet; reſpondet ſe illius errores numquam probaſſe, quamvis ingenium laudaverit, & impia ejus dogmata compendio recenſet. *Et hodie laudarem*, inquit, *niſi vos ejus laudaretis errores: Non mihi diſpliceret ingenium, niſi quibuſdam ejus placeret impietas... Confitemini & vos in quibuſdam errare Origenem & nu ultra non faciam. Dicite cum male ſenſiſſe de Filio, pejus de Spiritu Sancto: Animarum de cœlo ruinas impie protuliſſe; Reſurrectionem carnis verbo tantum confiteri, cæterum aſſertione deſtruere; & poſt multa ſæcula, atque unam omnium reſtitutionem, idipſum fore Gabrielem, quod Diabolum, Paulum, quod Caipham: Virgines, quod proſtibulas.. Cum hæc rejeceritis, & quaſi cenſoria virgula ſeparaveritis a fide Eccleſiæ, tuto legam cætera: nec venena jam timebo, cum antidotum perbibero.*

Et libro primo Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 1. ſic de procaci illo defenſore Origenis loquitur: *Fidem ſuam quam vocat? Eamne, qua Romana pollet Eccleſia? An illam quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam reſponderis: Ergo Catholici ſumus, qui nihil de Origenis errore tranſtulimus. Sin autem Origenis blaſphemia fides illius eſt: dum mihi inconſtantiæ crimen impingit, ſe hæreticum probat.* Et cap. 2. *Libros* περὶ ἀρχῶν *Origenis noxios, & Eccleſiaſticæ fidei repugnantes vocat.*

Et libro 2. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 3. ſic ipſum alloquitur: *Dic ergo quare Origenis mala in latinum verteris: ut Authorem mali proderes, an ut*

lau-

Digitized by Google

laudares? Si prodis, in Præfatione cur laudas? Si laudas, hæreticus approbaris .... Probo ergo inter multa Origenis mala hæc maxime hæretica Dei Filium, creaturam; Spiritum Sanctum, miniſtrum: mundos innumerabiles, æternis ſibi ſæculis ſuccedentes: Angelos verſos in animas hominum. Animam Salvatoris fuiſſe, antequam naſceretur ex Maria; & hanc eſſe, quæ cum in forma Dei eſſet, non eſt rapinam arbitrata æqualem ſe eſſe Deo, ſed ſe exinanivit, formam ſervi accipiens: Reſurrectionem noſtrorum corporum ſic futuram, ut eadem membra non habeant, quia ceſſantibus membrorum officiis ſuperflua membra reddantur: ipſaque corpora tenuia & ſpecialiter paulatim evaneſcere, & in auram tenuem, atque in nihilum diſſipari: In reſtitutione omnium, quando indulgentia principalis venerit, Cherubim, & Seraphim, Thronos, Principatus, Dominationes, Poteſtates, Virtutes, Archangelos, Angelos, diabolum, dæmones, animas omnium hominum, tam Chriſtianorum, quam Judæorum, & Gentilium, unius conditionis & menſuræ fore: cumque ad formam & libram æquitatis pervenerint, & rationabiles creaturas, omni corporum fæce depoſita, novus de mundi exilio populi revertentis monſtraverit exercitus; tunc rurſus ex alio principio fieri mundum alium, & alia corpora, quibus labentes de cœlo animæ veſtiantur; ut verendum nobis ſit, ne qui nunc viri ſumus, poſtea naſcamur in fœminas, & quæ hodie virgo, tunc proſtibulum ſit. Hæc in Origenis libris ego hæretica doceo: Tu oſtende in quo ejus Opere his contraria legeris. Legenda eſt ejuſdem S. Hieronymi Epiſtola 78. ad Pammachium, & Marcellam data, & Epiſtola 59. ad Avitum.

VIII. S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus, cap. 43. ubi Origenianorum errores ex S. Epiphanio retulit, hæc addit: *Sunt & alia hujus Origenis dogmata, quæ Catholica Eccleſia omnino non recepit; in quibus nec ipſum falſo arguit, nec poteſt ab ejus defenſoribus excuſari, maxime de purgatione & liberatione; ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis univerſa creaturæ. Quis enim Catholicus Chriſtianus, vel doctus, vel indoctus non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id eſt, etiam eos, qui hanc vitam in flagitiis, & facinoribus & ſacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis finierunt; ipſum etiam poſtremo Diabolum, atque Angelos ejus, quamvis poſt longiſſima tempora, purgatos, atque liberatos, regno Dei, lucique reſtitui; & rurſus poſt longiſſima tempora, omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuo relabi, & reverti: & has vices alternantes beatitudinum & miſeriarum rationalis creaturæ ſemper fuiſſe, ſemper fore? De qua vaniſſima impietate adverſus Philoſophos, a quibus didicit Origenes, in libris de Civitate Dei diligentiſſime diſputavi.*

IX. Vincentius Lirinenſis in Commonitorio primo adverſus Hæreſes, cap. 23. cum plurima in Origenis laudem, ex genere, ex eruditione, ex Diſcipulis, ex omnium admiratione præmiſiſſet, hæc de ipſius erroribus ſubjungit: *Quamobrem hic idem Origenes tantus ac talis, dum gratia Dei inſolentius abutitur, dum ingenio ſuo nimium indulget, ſibique ſatis credit, cum parvipendit antiquam Chriſtianæ religionis ſimplicitatem, dum ſe plus cunctis ſapere præſumit, dum Eccleſiaſticas Traditiones, & veterum Magiſteria contemnit, quædam Scripturarum capitula novo more interpretatur, meruit ut de ſe quoque Eccleſiæ diceretur: Si ſurrexerit in medio tui Propheta. Et paulo poſt: Non audies verba Prophetæ illius*, &c.

X. S. Iſidorus Hiſpalenſis, libro 7. Originum, capite 5. & Sanctus Joannes Damaſcenus libro de Hæreſibus, Origenianæ etiam doctrinæ damnationi ſuffragantur, cum Origeniſtas, eorum quos recenſent errorum Patronos, ab Origene Adamantio ortos eſſe affirmant.

Denique S. Bernardus in Sermone de verbis quibuſdam Origenis, ubi illum forſan hyperbolice locutum eſſe dixit, hæc habet: *Quamvis evidentiſſime illum contra fidem nonnulla ſcripſiſſe Sanctorum Patrum tradat authoritas: atque ideo magna cum circumſpectione monet eſſe legendum.*

Ex his omnibus colligitur Sanctos Patres conſpirantibus ſententiis Origenianam Doctrinam damnaſſe, nec ea, qua Theologos decet, erga ipſos affici veneratione, qui ipſum ab omni prorſus errore abſolvi poſſe contendunt. Quaſi vero ſint illi tot tantiſque viris magis oculati, magiſque eruditi.

Verum quamvis apud cordatos Theologos maximi debeant eſſe momenti Sanctorum Patrum de Origene judicia; majus tamen ipſis pondus accedit ex Eccleſiæ authoritate, cujus ſententia comprobata ſunt, ut mox oſtenſuri ſumus.

§. II.

Origenis Doctrinam erroris puram aſſerere vetat Eccleſiæ Judicium.

QUamquam non neſciam in meri facti controverſiis Eccleſiæ authoritatem non cogere, nec Hæreſeos dicam ſcribere velim eruditis viris, qui exploſis erroribus, quorum labe vulgo aſpergitur Origenes, ipſum ab his immunem demonſtrare conati ſunt: cum apud me plurimum valeat illud Angelici Doctoris effatum Articulo ultimo Quodliberti noni: *In his quæ ad particularia facta pertinent, Eccleſiæ judicium errare poteſt:* omnino tamen temerarium eſſe contendo, Authores univerſæ eccleſiæ judicio proſcriptos ab errore abſolvere. Quis enim ferret nunc Arium, Neſtorium, Eutychetem, Calvinum ab iis purgari erroribus, quorum damnati ſunt ab Eccleſia, quantumvis illorum errores execraretur infauſtus ipſorum defenſor? Certe irreligioſiſſimum eſſe, & coram Eccleſia Deoque præpotente reum, qui poſt judicium Eccleſiæ univerſæ contra perſonas aliquas aut earum doctrinam latum, ipſas ab errore vindicare præſumit, teſtis eſt S. Gregorius Magnus in Epiſtola ad Joannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quæ eſt 24. libri primi, in qua poſtquam ſe quatuor priora Concilia Œcumenica non ſecus ac quatuor Evangelii libros venerari profeſſus eſt, & quintum quoque Concilium ſe pariter venerari ſubjunxit, hæc addit: *Cunctas vero quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas venerantur amplector: quia dum univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſolvere quos ligant, aut religare quos ſolvunt. Quiſquis ergo aliud ſapit, anathema ſit.* Quo ex principio ſequitur, non poſſe citra temeritatis notam, Origenem ab omni prorſus errore immunem pronuntiari, qui ab Eccleſia univerſa damnatus eſt. Porro ut ſingula Eccleſiæ judicia in Origenem exponamus.

I. Primo damnatum eſſe animadvertimus in Synodo Alexandrina, a Theophilo, ex totius Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos Provinciis congregata: deinde a Sancto Epiphanio, in Synodo Cypri, ut conſtat ex utriuſque Epiſtolis ſupra laudatis. Tertio ab Anaſtaſio Romano Pontifice: quorum judicia de doctrina Origenis, totius Eccleſiæ conſenſu rata habita ſunt: quæ Principum etiam præſidium ad frangendam Origeniſtarum proterviam imploravit. De his ita ſcribit S. Hieronymus, libro 1. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 2. *Non valet*, inquit, *apud eos ſuper Origenis damnatione Epiſcoporum authoritas, quem putant a Martyre prædicatum.* (*Id eſt, a Pamphilo.*) *Quid facient Epiſtolæ Theophili Epiſcopi? Quid Papa Anaſtaſii in toto orbe hæreticum perſequentes? Cum liber tuus ſub nomine Pamphili editus, pugnet contra Epiſtolas eorum, & Epiſcopali nomini teſtimonium Martyris opponatur.* Et infra ſic Rufinum alloquitur: *Si quidquid contra Origenem & Sectatores ejus dicitur, in te dictum putas: ergo & Epiſtolæ Papæ Theophili, & Epiphanii, & aliorum Epiſcoporum, quas nuper ipſis jubentibus tranſtuli, te petunt, te lacerant. Imperatorum quoque ſcripta, quæ de Alexandria, & Ægypto Origeniſtas pelli jubent, me ſuggerente dictata ſunt. Ut Romanæ urbis Pontifex miro eos odio inſectetur, meum conſilium fuit: Ut totus orbis poſt tranſlationem tuam in Origenis odio exarſerit, meus operatus eſt ſtylus. Si tantum poſſum, miror cur me non metuas.*

Synodicæ Epiſtolæ Epiſcoporum Ægypti, & totius Alexandrini Patriarchatus adverſus Origenis doctrinam, inſigne fragmentum exhibet Tractatus Juſtiniani Imperatoris ad Mennam directus, cujus hæc ſunt verba: *Hic ergo, de quo agitur, Origenes veluti abo-*

minationis deſolatio in medio veræ Eccleſiæ extitit: ac Presbyter ordinatus a canonica, ab una, a vera manu, dignitatem Presbyteri nudam & ſolam habuit, quemadmodum & Apoſtolatus honorem habuit fur ac proditor Judas. Is enim cum cœpiſſet blaſphemas Homilias habere, Heraclas beatæ memoriæ tum Epiſcopus, ut ſtudioſus veritatis arator ac vinitor Eccleſiaſtici agri, eum e medio pulchræ ac lætæ ſegetis evulſit, quod revera e malo zizanio eſſet. Et paulo poſt: *Quare hic e cœlo in terram decidens tamquam fulgur, ſicut & ejus pater diabolus, multa, atrociſque iracundiæ contra veritatem ſpirans, in Palæſtinam regionem navigavit; moratuſque in Cæſareenſium Metropoli, cum perſonam, quam ſibi induerat, depoſuiſſet, ſeque aperuiſſet, veluti piſcis qui ſepia apud quoſdam appellatur, ſignificans quod ſibi voluntati erat, ac tenebricoſam atque atrum vitæ venenum evomens, illis ſcriptis expreſſit, & ſicuti caupo Judaicus, boni ſpecie ac ſimulatione, dulci amarum miſcuit. Quid enim iſte prave moliens, atque inſaniens dicit? Erat,* inquit, *anima ante corpus, & præexiſtebat in cœlis, eamque, cum ibi peccaſſet, in cuſtodiam immerſit Deus, id eſt, in corpus demiſit; ad purgationem,* inquit, *in caſtigationem admiſſorum in cœlis criminum. Hinc primum impiiſſimus protinus fabulatur, veritatemque oppugnare ſtudet.*

Anaſtaſius vero Romanus Pontifex, in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, de tranſlatione librorum περὶ ἀρχῶν Origenis a Rufino adornata, deque ipſo Rufino loquens, hæc habet; *Hæc igitur mente concepi, quod qui Urbis noſtræ populis de traſlata Origenis lectione patefacit, quamdam puris mentibus velut nebulam excitans injectam, fidem Apoſtolorum, majorum Traditione firmatam, velut deviis anfractibus illum voluiſſe diſſolvere. Diſcere hoc loco libet, quid agat in Romanam linguam iſta tranſlatio. Approbo, ſi accuſat Authorem, & execrandum factum populis prodit, ut juſtis tandem odiis teneatur, quem jamdudum fama conſtrinxerat. Si vero Interpres tantorum malorum erroribus conſenſum præſtat, & legenda impia dogmata prodit in populos; nihil aliud ſui opera laboris extruxit, niſi ut propria velut mentis arbitrio, hanc quæ ſola, & quæ prima apud Catholicos Chriſtianos vera fides jam ab Apoſtolis exinde uſque ad tempus præſens tenetur, inopinata titulo aſſertionis everteret. Abſit hæc ab Eccleſia Romana nequaquam Catholica Diſciplina. Numquam profecto eveniet at aliqua hoc admittamus ratione, quod jure meritoque damnamus. Quapropter in toto orbe Chriſti Dei noſtri diffuſa providentia probare dignabitur, accipere nos omnino non poſſe, quæ Eccleſiam maculeat, probatos mores evertant, aures circumſtantium vulnerent, jurgia, iras, diſſenſioneſque diſponant. Quare noſce qualem Epiſtolam ad Fratrem & Coepiſcopum noſtrum Venerium diligentiori cura perſcriptam parvitas noſtra tranſmiſerit, ſibique hanc conſcientiam fecerim, quod non ſuperflua laborem formidine, neque vano timore ſollicitet: mihi certe cura non deerit Evangelii fidem circa meos cuſtodire populos, parteſque populi mei per quæque ſpatia diverſa terrarum diffuſas, quantum poſſim literis convenire: ne qua profana interpretationis origo ſubrepat, quæ devotas mentes immiſſa ſibi caligine labefactare conetur. Illud quoque quod evenisſe gaudeo, tacere non potui, beatiſſimorum Principum manaſſe reſponſa, quibus unuſquiſque Deo ſerviens, ab Origenis lectione revocetur: damnandumque ſententia Principum, quem lectio rerum profana prodiderit.*

Honorii & Arcadii.

II. Juſtinianus in Epiſtola, ſeu Tractatu ad Mennam miſſo adverſus Origenis errores ante Quintam Synodum, quæ Epiſtola pro Eccleſiæ judicio habenda eſt, quia Pelagio Romanæ Eccleſiæ Diacono, & Apocriſario inſtante dictata fuit, & poſtmodum a Vigilio Pontifice approbata, novem anathemata in Origenis doctrinam habet: ac tandem impingit *Anathema Origeni, qui & Adamantius, qui hæc expoſuit una cum nefaria, atque execrabili, ſceleſtaque ejus doctrina, & cuivis qui ea ſentiat, aut defendat, aut ullo modo prorſus quocumque tempore tueri præſumat.* Nec ſolus Pontifex Romanus, ſed & cæteri Patriarchæ, Juſtiniani Edictum comprobando, ipſique ſubſcribendo, ſuum fecerunt. Rem geſtam ſic narrat Liberatus Archidiaconus Carthaginenſis in Breviario, cap. 23. *Sed redeunte Pelagio Conſtantinopolim, Monachi quidam ab Hieroſolymis, per quos Pelagius in Gazam tranſitum habuit, venerunt ad eum in comitatu, portantes Capitula de libris Origenis excerpta, volentes agere apud Imperatorem at Origenes damnaretur, ipſaque Capitula talia docentia. Annuit Imperator facillime, gaudens ſe de talibus cauſis judicium ferre. Jubente eo dictata eſt in Origenem & illa Capitula anathematis damnatio; quam ſubſcribentes una cum Menna Archiepiſcopo apud Conſtantinopolim reperti, deinde directa eſt Vigilio Romano Epiſcopo, Zoilo Alexandrino, Euphemio Antiocheno, & Petro Hieroſolymitano. Quibus eam accipientibus, Origenes damnatus eſt mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus.*

Non ſolus vero Liberatus Vigilii authoritatem in damnando tunc Origene interceſſiſſe probat, ſed etiam Caſſiodorus, Divinarum Inſtitutionum lib. 1. cap. 1. *Hunc*, inquit, nimirum Origenem, *licet tot Patrum impugnet authoritas, præſenti tamen tempore & a Vigilio beatiſſimo Papa denuo conſtat eſſe damnatum.*

III. Quinta Synodus Œcumenica anno 553. congregata, Vigilio Pontifice Maximo, acceptis Juſtiniani Imperatoris literis, quibus Origenis damnationem urgebat; quibus adjunctum erat ejuſdem Imperatoris Edictum mox laudatum, quod olim ad Vigilium miſerat, cuique ſubſcriptum erat anathema Origeni *impactum* ab ipſo Vigilio, Origenis doctrinam, ejuſque Sectatores cauſa cognita anathemate confixit. Teſtis eſt hujus rei Evagrius, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 37. ita ſcribens rerum in Quinta Synodo geſtarum ordinem, damnatione trium Capitulorum peracta: *Poſtquam autem libelli ab Eulogio, Conone, Cyriaco, & Pancratio Monachis contra dogmata Origenis Adamantii, & eos qui ejus impietatem, & errorem ſequebantur, oblati eſſent, percunctatur Juſtinianus a Concilio congregato, quid de his ſtatueret? Adjungit etiam libelli unius exemplar, quin etiam literas Vigilii de eiſdem rebus perſcriptas. Ex quibus animadverti poteſt, quemadmodum elaboratam fuerit ab Origene, ut ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum doctrinam Gentilium & Manichæorum zizaniis inſarciret. Itaque ubi contra Origenem, & eos qui in eodem cum illo errore verſati ſunt, clamores editi fuere, relatio miſſa eſt ad Juſtinianum, cujus pars aliqua his verbis continebatur ... Qui animum nobilitatis antiquæ participem tenes, Imperator Chriſtianiſſime.* Et paulo infra: *Fugimus igitur, fugimus iſtam doctrinam. Nam voces eorum qui ſunt ab Eccleſia alieni, non agnoſcimus: immo vero, ſi quis talis ſit, eum ut furem, & latronem vinculis anathematis firme conſtrictum, extra Eccleſiæ mœnia ejicimus. Ac poſt adjungunt iſta: Actorum noſtrorum vim ex eorum lectione facile intelliges. His adjunxere capita quæ Patroni dogmatum Origenis didicerant: quæ non eorum ſolum conſenſum, verumetiam diſſenſionem, atque adeo multiplicem errorem perſpicue declararunt. Quorum quintum caput fuit blaſphemiarum, quæ ex perſona nonnullorum Monachorum novum Monaſterium incolentium proferebantur, quod ita ſe habet: Theodorus qui Alcidas dicitur, Epiſcopus Cæſareæ dixit: Si jam Apoſtoli & Martyres, qui miracula edunt, in tanto honore ſiat, quæ tandem erit illis reſtitutio in ultima carnis reſtitutione, niſi pares, & æquales Chriſto efficiantur? Recenſebantur porro ab illis qui has res ſtudioſe admodum collegerunt, complures Didymi, Evagrii, Theodori, aliæ blaſphemiæ.*

Præterea damnatum eſſe Origenem in Quinta Synodo teſtantur Author Chronici Alexandrini, Georgius Syncellus, Theophanes, Photius in libello de Synodis, Nilus Rhodius, & Anonymi duo qui de Synodis etiam ſcripſerunt: quoſque in Canonici Juris antiqui Bibliothecam contulit Henricus Juſtellus, Zonaras, Glycas, Cedrenus, qui & Juſtiniani Epiſtolam ad Synodum repræſentat, in qua flagitat a Patribus ut Origenem, Origeniſque Gregales damnent; Nicephorus, qui & Anathematiſmos in Origenem a Synodo vibratos recenſet lib. 17. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. Cyrillus Monachus Juſtiniano coævus, in Vita Euthymii, cap. 105. & in Vita Sabæ, cap. ultimo.

Idem teſtatur Septima Synodus Actione 1. *Sancta*, inquit, *venerabilis Quintæ Synodi, quæ Conſtantinopoli*

li

li congregata eſt, communi & univerſali ſubmiſſi ſunt anathemati Origenes, & Theodorus Mopſueſtiæ, & ea quæ ab Evagrio & Didymo dicta ſunt, de eo videlicet quod ante ſubſtantiam fuiſſe perhibebant, & quod de reſtitutione in ſtatum priſtinum ſatebantur, conſentientibus, & præſentibus quatuor Patriarchis. Idem teſtatur Actione 3. & Actione 7. In Profeſſione Fidei, anathemate confoſſis aliis Hæreticis, hæc addit: *Cum quibus & Origenis & Evagrii, & Didymi fabulas anathematizamus; ſicuti & Conſtantinopoli congregatum Quintum Concilium egiſſe dignoſcitur*.

Idem conſtat ex Sophronio Patriarcha Hieroſolymitano, qui annis octoginta poſt Quintam Synodum, in Epiſtola Synodica ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, relata in Sexta Synodo, Act. 11. profitebatur ſe amplecti cum cæteris quatuor Synodis Quintam Synodum Œcumenicam, *quæ confirmat Synodum Chalcedonenſem, tollit vero & funditus abolet principaliter quidem inſanum Origenem, & ejus deliramenta, & una cum eo Didymi, & Evagrii impia dogmata*.

IV. Sexta Synodus Actione 18. profitetur ſe in omnibus conſonare ſanctæ Quintæ Synodo, *quæ congregata eſt adverſus Theodorum Mopſueſtenum, Origenem, Didymum, & Evagrium*.

V. Leo Secundus Pontifex Maximus in Epiſtola ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem data, quæ Synodi Sextæ appendix quædam eſt, Origenem cum aliis hæreticis anathemate percutit, quod anathema in ejus cadit doctrinam: *Anathematizamus præterea*, inquit, *atque execramur omnes hereſes, omneſque earum Authores, atque Fautores qui adverſus Apoſtolicam, & Orthodoxam fidem diabolicis decepti fallaciis, falſitatis errores in Eccleſiam conati ſunt introducere; id eſt, Arium, Sabelliam, Macedonium, Appollinarem, Eunomium, Neſtoriam, Eutychem, Dioſcorum, Timotheum, Severum, Themiſtiam, Origenem, qui & Adamantius, Didymum, & Evagrium .... Quæ ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia de Catalogo fidelium Patrum, utpote zizania de area Dominica Eccleſiæ, gehennæ ſupplicio abdicanda, per ventilabrum divinæ diſcretionis abjecit*.

Negat Halloxius Origènis acerrimus vindex, in libro cui titulus eſt, *Origenes defenſus*, de ejus damnatione actum in Quinta Synodo, ſed non video qui id ab homine erudito negari poſſit, reclamantibus tot locupletiſſimis teſtibus.

Opponit ille nullam in Actis Quintæ Synodi extare Origenis damnationem, & Victorem Tunonenſem, Facundumque Hermianenſem coævos Scriptores illius non meminiſſe. Sed futilis eſt iſta objectio. Nam Victoris & Facundi ſilentium poſitivis teſtimoniis mox adductis prævalere non debet; & ſuppreſſa in Actis Quintæ Synodi Origenis damnatio, illa truncata fuiſſe, & mutilata evidenter arguit: ſive id Origeniſtarum fraude factum ſit, nempe Theodori Cæſareenſis, qui ad ulciſcendam Origenis famam Author fuerat Juſtiniano ut tria Capitula damnaret: ſive nimia feſtinatione eorum qui Latinam interpretationem Actorum ad uſum Vigilii, & Occidentalium curarunt. Cum enim illi totam inter Orientales Occidentaleſque controverſiam in trium Capitulorum negotio verſari animadverterent; non vero in Origenis damnatione, quæ jam ab utraque Eccleſia conſpirantibus decretis, facta fuerat, Synodi Acta exſcribere feſtinatione maxima voluerunt, quoad ea quæ trium Capitulorum ſpectabant damnationem, ut ea ad Vigilium cito tranſmitterentur, qui de hac controverſia apud ſe conſuleret.

Sane Concilii Quinti Acta vitiata fuiſſe aſſerit Sexta Synodus Actione 14. & 19. Mutila fuiſſe jam ab antiquo Latina illorum exemplaria in Occidentem delata, nec aliud continuiſſe quam trium Capitulorum damnationem, colligitur ex Epiſtolis Pelagii Primi & Secundi, & Sancti Gregorii Magni Romanorum Pontificum: qui hujus tantum damnationis meminerunt, ubi referunt Decreta Quintæ Synodi. Si enim in Actis illis contentæ fuiſſent tunc temporis literæ Iuſtiniani ad Synodum cum adjuncto libello Monachorum, & ejuſdem Principis Edicto ad Vigilium pro damnando Origene, ejuſque Sectariis; necnon diſceptatio Synodi ea de re habita, & relatio miſſa ad Principem, laudati Pontifices de anathemate in Origenem ejuſque Sectatores vibrato minime tacuiſſent, cum id ad Quintæ Synodi, quæ a Schiſmaticis pertinaciter explodebatur, commendationem plurimum conduceret.

Quamquam vero non recenſeatur in Actis Quintæ Synodi plena de Origene habita cognitio, veſtigia tamen illius ſuperſunt illuſtria Collatione quinta, ubi hæc verba leguntur: *Es multos quidem etiam alios invenimus poſt mortem anathematizatos; necnon etiam Origenem; & ſi ad tempora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperius aliquis recurrerit, poſt mortem inveniet anathematizatum. Quod etiam nunc in ipſo fecit & veſtra Sanctitas, & Vigilius Religioſiſſimus Papa antiquioris Romæ*.

Et Collatione 8. in Anathematiſmo undecimo: *Si quis non anathematizat Arium, Eunomium Macedonium, Appollinariam, Neſtorium, Eutychem, Origenem, cum impiis eorum conſcriptis .... Talis anathema ſit*. Ex his omnibus colligitur, Eccleſiæ de Origene, ejuſque doctrina judicia prohibere, ne ab omni prorſus errore immunis aſſeratur. Horum autem judiciorum æquitas conſtat ex Origenianorum librorum lectione, & examine, qui hæretica dogmata continent.

§. III.

Ex Scriptis Origenis probatur ipſius doctrinam nullatenus erroris puram & immunem aſſeri poſſe.

NAturas rationales, quæ a Deo primum procreatæ ſunt, priuſquam boni aliquid, vel mali in ſe concepiſſent, mentes fuiſſe, & deinde ſcelere admiſſo animas evaſiſſe, tradit libro 2. περὶ ἀρχῶν, cap. 8. *Ex quibus omnibus*, inquit, *illud videtur oſtendi, quod mens de ſtatu ſuo, ac dignitate declinans, effecta vel nuncupata eſt Anima: quæ ſi reparata fuerit, & correcta, in hoc redit ut ſit mens. Quod ſi ita eſt, deceſſus ipſe mentis ac devolutio videtur mihi, quod non æqualis omnium ſentiendus ſit, ſed vel plus, vel minus in animam verti; & aliquas quidem mentes ſervare aliquid etiam prioris vigoris; aliquas vero aut nihil, aut exiguum aliquid: unde inveniuntur quidam ſtatim ab ineunte ætate ardentioris acuminis, alii vero tardioris, nonnulli autem obtuſiſſimi, & penitus indociles naſci*.

Et libro 3. cap. 1. Poſtquam unumquemque dixit prout ſeſe geſſit, a Deo vas effici vel ad honorem, vel ad contumeliam, ſtatim addit: *Quod ſi juſta hæc videtur aſſertio, ſicut eſt certe juſta, & cum omni pietate concordans, uti ex præcedentibus cauſis unumquodque vas ad honorem a Deo, vel ad contumeliam præparetur: non videtur abſurdum eodem ordine, atque eadem conſequentia diſcutientes nos antiquiores cauſſas, eadem etiam de animarum ſatione ſentire, & hoc eſſe in cauſa, quod Jacob dilectus eſt, etiam dum adhuc in ventre matris haberetur*. Et ſic concludit. *Ex quo opinamur, quoniam quidem [ſicut frequenter diximus] immortalis eſt anima, & æterna, quod in multis, & ſine fine ſpatiis per immenſa & diverſa ſæcula poſſibile eſt, ut a ſummo bono ad infima mala deſcendat, & ab ultimis ad ſumma bona reparetur*.

Et libro 2. περὶ ἀρχῶν notato ad finem Epiſtolæ Juſtiniani ad Mennam: *Ex eo quod decidit, & refrixit ſpiritali vita, facta eſt quæ nunc anima, quæ reditum quoque in id quod ab initio fuit, admittit. Quod a Propheta ſignificari arbitror, dum ait: Revertere anima mea in requiem tuam, ac totam hoc ſit mens. Mens igitur facta eſt anima: anima vero rectis factis integrata fit mens*.

II. Diaboli voluntatem a Deo averſam, aliquando fore ad Deum convertendam; adeoque ſalutis æternæ expertem illum non fore, Origenes aſſerit, libro 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 6. *Propterea etiam*, inquit, *noviſſimus inimicus, id eſt, diabolus, qui mors appellatur, deſtrui dicitur, ut neque ultra triſte ſit aliquid, ubi mors non eſt, neque adverſum ſit ubi non eſt inimicus. Deſtrui ſane noviſſimus inimicus ita intelligendus eſt, non ut ſubſtantia ejus, quæ a Deo facta eſt, pereat, ſed ut propoſitum, & voluntas inimica, quæ non a Deo, ſed ab ipſo proceſſit, intereat*. Et ibidem: *Jam vero ſi aliqui ex his ordinibus qui*

ſub principatu diaboli agunt, ac malitiæ ejus obtemperant, poterunt aliquando in futuris ſæculis converti ad bonitatem, pro eo quod eſt in ipſis liberi facultas arbitrii. An vero permanens & inveterata malitia velut in naturam quamdam ex conſuetudine convertatur, etiam tu qui legis, probato, ſi omnimode neque in his quæ videntur temporalibus ſæculis, neque in his quæ non videntur & æterna ſunt, penitus pars iſta ab illa etiam finali unitate, atque convenientia diſcrepabit.

Alternas præterea in altera vita beatitudinis & miſeriæ vices in animabus, in Angelis, in dæmonibus agnoviſſe Origenem, probant loca a Sancto Hieronymo recenſita, in Epiſtola 59. ad Avitum, cap. 1. Iſta namque refert ex lib. περὶ ἀρχῶν *In fine, atque conſummatione mundi..... Cum omnes animæ liberum habeant arbitrium: & ſponte ſua vel virtutes poſſint capere, vel vitia, illa multo pejori in conditione erunt, quam nunc ſunt; hæ ad meliorem ſtatum pervenient: quia diverſi motus, & variæ voluntates in utramque partem accipient ſtatum; id eſt, ut Angeli, homines, vel dæmones, & rurſum ex his homines, vel Angeli fiant.*

Et libro 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 5. Damnatos omnes in fine mundi a Chriſto reparandos, & Patri ſubjiciendos aſſerit: atque hunc in ſenſum trahit Scripturam Sacram dicentem, Chriſtum fore ſubditum Patri, cum ſibi ſubjecerit omnia. *Si ergo*, inquit, *bona & ſalutaris iſta ſubjectio, qua ſubjectus eſſe dicitur Filius Patri valde, conſequens, & cohærens eſt, ut inimicorum quæ dicitur Filio Dei eſſe ſubjectio, ſalutaris quædam intelligatur & utilis: ut ſicut cum dicitur Filius Patri ſubjectus, perfecta univerſæ creaturæ reſtitutio declaratur; ita cum Filio Dei inimici dicuntur eſſe ſubjecti, ſubjectorum ſalus in eo intelligatur, & reparatio perditorum.*

III. Homines abſque carne, cum materia dumtaxat puriore & ſubtiliore reſurrecturos Origenes aſſerit, lib. 2. περὶ ἀρχῶν, cap. 3. *Mira ergo ratione*, inquit, *Sanctus Apoſtolus ad generalem primam cauſſam reſpiciens materiæ corporalis, cujus materiæ animæ uſum ſemper habent in qualibet qualitate poſitæ, nunc quidem carnali, poſtmodum vero ſubtiliori & puriori, quæ ſpiritalis appellatur; Neceſſe eſt, ait, corruptibile hoc induere incorruptionem*, &c.

Præterea Sanctus Hieronymus Epiſtola ad Avitum ex Origene teſtimonia profert, eum errorem repræſentantia. Ex libro ſcilicet 2. περὶ ἀρχῶν hunc locum adducit: *Cumque in tantum profecerimus, ut nequaquam carnes, & corpora, forſitan ne animæ quidem fuerimus, ſed mens & ſenſus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebitur rationabiles, intelligibileſque ſubſtantias facie ad faciem*, &c.

Ex his conſtat, graviſſimis erroribus doctrinam Origenis ſcatere. In cæteros non inquirimus. Hæc enim ſatis probant Origenem ab omni errore abſolvi non poſſe, obeſſeque ipſius libros, ne omnis erroris purus aſſeratur.

§. IV.

Diluuntur argumenta in gratiam Origenis ab ipſius Defenſoribus adducta.

I. ORigenis vindices his momentis ipſius cauſſam tuentur. Primo nefas eſſe ajunt illi notam erroris inurere, quem Patres immenſis laudibus extulerunt: atqui Patres immenſis laudibus extulerunt Origenem: igitur non debet damnari erroris.

Probatur minor. Sanctus Gregorius Neocæſareenſis, dictus Thaumaturgus, ipſi Panegyricum dixit. Sanctus Athanaſius eum *Fidei ſuæ teſtem locupletiſſimum* appellavit. Sanctus Hieronymus frequenter ejus ſententiam ſecutus eſt in Sacrarum explanatione Scripturarum: frequenter ejus ingenium, & doctrinam prædicavit. Ut enim alia ſileam loca, Præfatione in Quæſtiones Hebraicas hæc habet: *De Adamantio autem ſileo, cujus nomen, ſi parva licet componere magnis, meo nomine invidioſius eſt.* Et inferius: *Vellem cum invidia nominis ejus, habere etiam ſcientiam Scripturarum.* Et Epiſtola 65. *Origenes cum in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipſe ſe vicit.* Porro quæ ratione cæteros Scriptores ſacros viciſſe dici poteſt, ſi tot errores propugnaverit, tamque nefarios? Didymus præterea eum vocat *Secundum poſt Apoſtolos Eccleſiarum Magiſtrum.*

II. Facile poteſt ab errore excuſari Origenes, ut feliciter ipſum purgarunt Pamphilus Martyr, & Euſebius: ille in quinque libris Apologeticis pro Origene, ejuſque doctrina conſcriptis: hic in ſexto quem lucubrationi Martyris adjunxit. Alii quoque magni nominis viri complures Euſebii temporibus Apologias pro Origene ſcripſerunt, ut teſtatur Photius Cod. 118. Anonymi præterea celeberrimam pro Origene Apologiam ſe legiſſe idem refert Cod. 117. Methodius etiam Tyriorum Epiſcopus, cum Origenis dogmata acerbius caſtigaſſet libris adverſus ea conſcriptis, palinodiam cecinit, & ſe Origenis admiratorem profeſſus eſt in Dialogo, quem Xenonem inſcripſit, ut Author eſt Socrates, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12.

Denique Sancti Gregorius Nazianzenus, & Baſilius Magnus in Philocaliam multa contulerunt etiam ab Origenis criminatoribus reprehenſa: quæ ſuo proinde ſuffragio & approbatione muniviſſe videntur. De his namque Sanctus Baſilius ad Theodorum Tyaneum Epiſcopum ita ſcribit: *Electorum Origenis libellum ad te miſimus, quia ſtudioſis videntur utilia, ea recipere, nec gravare.*

III. Veriſimillimum eſt corrupta fuiſſe ab Hæreticis Origenis opera, & errores, qui ipſi adſcribuntur, fuiſſe ejus libris inſertos: maxime cum ipſe adhuc vivens de Operum ſuorum interpolatione conqueratur, & de vi Scriptis ſuis illata, deque calumniis in doctrinam ſuam ſparſis (ut conſtat ex Epiſtola ipſius ad Amicos Alexandrinos, quam deſcripſit, vertitque Rufinus). In ea Epiſtola hæc ſcribit: *Ergo cum propter Dei timorem caveamus in quempiam maledicta conferre, recordantes illius dicti. Non fuit auſus judicium inferre blaſphemiæ, quod dicitur de Michaele contra diabolum.... Quidam eorum qui libenter contentiones reperiunt, adſcribunt nobis & noſtræ doctrinæ blaſphemiam; ſuper qua ipſi viderint quomodo illud audiant: Neque ebrioſi, neque maledici regnum Dei poſſidebunt: licet patrem malitiæ & perditionis eorum, qui de regno Dei ejicientur, dicant poſſe ſalvari: quod ne mente quidem quis captus dicere poteſt.*

Certe errorem de futura diaboli ſalute perperam eſſe Origeni affictum, conſtat ex illius Dialogo cum Candido Valentinianæ hæreſeos defenſore, de quo Sanctus Hieronymus hæc habet libro 2. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 5. *Aſſerit Candidus diabolum peſſimæ eſſe naturæ, & quæ ſalvari nunquam poſſit. Contra hoc recte Origenes reſpondit, Non eum perituræ eſſe ſubſtantiæ, ſed voluntate propria corruiſſe, & poſſe ſalvari. Hoc Candidus vertit in calumniam, quaſi Origenes dixerit Diaboli naturam eſſe ſalvandam: quod ille falſo objecerat, hic refutat.*

Non minus falſo: ipſi affictus eſt error de reſurrectione hominum in ejuſdem ſubſtantia carnis negata: ſiquidem, lib. 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 6. contrarium diſerte aſſerit: *Denique*, inquit, *caro noſtra ab imperitis, & infidelibus ita poſt mortem deperire exiſtimatur, ut nihil prorſus reliquum ſubſtantiæ ſuæ habere credatur. Nos vero qui reſurrectionem ejus credimus, immutationem ejus tantummodo poſt mortem factam intelligimus: ſubſtantiam vero ejus certum eſt permanere & voluntate Creatoris ſui, certoque tempore rurſus reparari ad vitam, atque iterum permutationem ejus fieri, ut quæ primo fuit caro ex terra terrena, tum deinde diſſoluta poſt mortem, & iterum facta cinis, ac terra. Quoniam terra es*, inquit, *& in terram ibis, rurſum reſuſcitetur e terra; & poſt hoc jam velut meritum inhabitantis animæ popoſcerit, in gloria corporis proficiet ſpiritalis.* Non minus perſpicua ſunt, quæ, ex illius Commentario in Pſalmum 55. profert Pamphilus in Apologia. Sunt autem hujuſmodi; *Offendatur qui vult ex noſtro ſermone: Ego autem cum omni fiducia aſſevero, quia ſicut primogenitus ex mortuis eſt Chriſtus, ita primus carnem evexit ad cœlum.* Et paulo poſt: *Hæc propter illud quod dictum eſt: Quoniam caro mea requieſcet in ſpe. In qua ſpe? Non ſolum quia ex mortuis reſurgit; parum enim hoc eſt:*

ſed

Digitized by Google

ſed in ſpe requieſcit, quod aſſumptum eſt in cœlum. Hoccine eſt carnis reſurrectionem negare, quod ipſi affingunt ejus impugnatores? Et itaque veriſimillimum ea loca, quibus videtur negare carnis reſurrectionem, fuiſſe in ejus Opera intruſa ab Hæreticis. Favet huic ſententiæ Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 1. adverſus Hæreſes, cap. 23. ita ſcribens: *Sed dicet aliquis corruptos eſſe Origenis libros: non reſiſto, quin potius & malo: nam id a quibuſdam & traditum, & ſcriptum eſt, non Catholicis tantum, verum etiam Hæreticis.*

IV. Eccleſia librorum Origenis lectionem probat: & ex ejus Operibus lectiones nonnullas Romano Breviario Pontifices inſeruerunt. Quod argumento eſt doctrinam Origenis Eccleſiæ ſuffragio probari. Certe inauditum eſt ut ex libris hæretici hominis & damnati Eccleſia lectiones mutuetur.

Reſpondeo ad primum: Diſtinguo majorem: Nefas eſt illi notam erroris inurere, quem Patres laudibus extulerunt; ſi in omnibus ipſum laudaverint, concedo: ſi in aliquibus duntaxat, nego. Non licet igitur damnare Origenem ac proſcindere convitiis in iis, quæ ingenium, quæ eruditionem, quæ ſcientiam Scripturarum, quæ vitæ ad omnium virtutum normam compoſitæ integritatem ſpectant; quia his de rebus a Patribus laudatus eſt: ſed licet, immo neceſſe eſt illum erroris multiplicis damnare, quia Patrum ſuffragio, Eccleſiæ judicio damnatus eſt.

Ad probationem reſpondeo, S. Gregorium Neocæſareenſem in ſui erga Origenem Præceptorem ſuum amoris, venerationis, & grati animi monumentum, Panegyricum ipſi adhuc viventi dixiſſe, ſed ejus errores nuſquam probaſſe; nec ab errorum ſuſpicione ipſum purgaſſe. Quidni enim laudaſſet Origenem, qui tot Doctores, tot Martyres inſtituerat? Qui tot hæreticos debellabat? Qui tot lucubrationibus & Commentariis in Scripturam luculentiſſimis Eccleſiam promerebatur, cujus libri περὶ ἀρχῶν vel nondum vulgati erant, vel nondum expenſi & diſcuſſi?

Ad authoritatem Sancti Anaſtaſii reſpondeo: Eſto ex ea colligi poſſit Origenem de Filii Divinitate recte ſenſiſſe; quod an ita ſit, Articulo ſequenti inquiremus: non inde ſequitur nullibi erraſſe Origenem: maxime cum ejus Adoratores Didymus, Euſebius, & Rufinus, errores pleroſque, ob quos illum criminati ſunt Sancti Patres, non negaverint Origenianos eſſe; ſed illum præcipue ab errore circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis abſolvere ſint conati.

Reſpondeo ad Sancti Hieronymi laudes in Origenem profuſas, ipſum laudaſſe ingenium, eruditionem, ſcientiam Scripturarum Origenis, non errores, quos fuit ſemper execratus. Id profitetur S. ipſe Hieronymus libro 3. Apologiæ adverſus Rufinum, quem ita alloquitur capite ſeptimo: *Audi ergo, vir ſapientiſſime, & Romanæ Dialecticæ caput, non eſſe vitii hominem unum laudare in aliis, & in aliis accuſare, ſed eamdem rem & probare, & improbare. Ponam exemplum, ut quod non intelligis, prudens mecum Lector intelligat. In Tertulliano laudamus ingenium, ſed damnamus hæreſim. In Origene miramur ſcientiam Scripturarum & tamen dogmatum non recipimus falſitatem. In Didymo vero memoriam prædicamus, & ſuper Trinitate Fidei puritatem: ſed in cæteris quæ Origeni male credidit, nos ab eo retrahimus. Magiſtrorum enim non vitia imitanda ſunt, ſed virtutes. Grammaticum quidam Afrum habuit Romæ virum eruditiſſimum: & in eo ſe æmulum Præceptoris putavit, ſi ſtridorem linguæ ejus, & vitia tantum oris exprimeret.*

Et Epiſtola 65. ad Pammachium, & Oceanum data. *Objiciunt mihi*, inquit, *quare Origenem aliquando laudaverim. Ni fallor, duo loca ſunt, in quibus eum laudavi, Præfatiuncula ad Damaſum in Homiliis Cantici Canticorum, & Prologus in librum Hebraicorum nominum. Quid ibi de dogmatibus Eccleſiæ dicitur? Quid de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto? Quid de carnis reſurrectione? Quid de animæ ſtatu atque ſubſtantia? Simplex interpretatio atque doctrina ſimplici voce laudata eſt. Nihil ibi de fide, nihil de dogmatibus comprehenſum eſt. Moralis tantum tractatur locus, & allegoriæ nubilum ſerena expoſitione diſcutitur. Laudavi Interpretem, non Dogmatiſtam; ingenium, non fidem; Philoſophum, non Apoſtolum. Quod ſi volunt ſuper Origene meum ſcire judicium: legant in Eccleſiaſten Commentarios, replicent in Epiſtolam ad Epheſios tria volumina: & intelligent me ſemper ejus dogmatibus contraiſſe.*

Et infra: *Vult aliquis laudare Origenem? Laudet ut laudo. Magnus vir ab infantia, & vere Martyris filius: Alexandriæ Eccleſiaſticam Scholam tenuit, ſuccedens eruditiſſimo viro Clementi Presbytero: Voluptates in tantum fugit, ut zelo Dei, ſed tamen non ſecundum ſcientiam, ferro truncaret genitalia. Calcavit avaritiam: Scripturas memoriter tenuit: & in ſtudio explanationis earum diebus deſudavit, & noctibus. Mille & eo amplius Tractatus in Eccleſia locutus eſt: edidit innumerabiles præterea Commentarios, quos ipſe appellat τόμους & quos nunc prætereo, ne videar Operum ejus indicem texere. Quis noſtrum poteſt tanta legere, quanta ille conſcripſit? Quis ardentem in Scripturis animum non miretur? Quod ſi quis Judas Zelotes oppoſuerit nobis errores ejus, audiat libere: Interdum magnus dormitat Homerus: Verum operi longo fas eſt obrepere ſomnum. Non imitemur ejus vitia, cujus virtutes non poſſumus ſequi. Erraverunt in fide alii tam Græci, quam Latini: quorum non neceſſe eſt proferre nomina, ne videamur eum non ſui merito, ſed aliorum errore defendere. Hoc non eſt,* inquies, *excuſare Origenem, ſed accuſare cæteros. Pulchre, ſi eum erraſſe non dicerem; ſi in fidei pravitate ſaltem Apoſtolum Paulum, vel Angelum de cœlo audiendum crederem. Nunc vero cum ſimpliciter errorem ejus fatear, ſic legam ut cæteros, quia ſic erravit ut cæteri....* Denique Didymo nulla adhibenda eſt fides, utpote qui Sectator Origenis fuerit, & cum eo ab Eccleſia damnatus.

Pamphilus Martyr Apologiam pro Origene non ſcripſit.

Reſpondeo ad ſecundum, nego antecedens. Ad ejus probationem, nego quod Pamphilus Martyr Apologiam pro Origene ediderit. Licet enim Photius in Bibliotheca, Cod. 118. aſſerat Pamphilum Martyrem, cum detineretur in carcere, quinque libros Apologeticos, præſente Euſebio, elaboraſſe, ſextum autem poſt ejus Martyrium fuiſſe abſolutum ab Euſebio: reclamat tamen Sanctus Hieronymus temporibus Origenianis vicinior, & retractat quod in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum dixerat de Pamphilo: *Scripſit, antequam Euſebius ſcriberet, Apologeticum pro Origene.* Denique ſex libros Apologeticos, de quibus agimus, abjudicat Pamphilo, vindicat Euſebio, & Pamphilo Martyri fuiſſe ſuppoſitos aſſerit Rufini fraude. Idque confirmat locupletiſſimo teſtimonio Euſebii, affirmantis Pamphilum nullum Opus proprium edidiſſe, præter breves Epiſtolas ad Amicos: & ex inſcriptione librorum, quos in Bibliotheca Cæſareenſi legerat Euſebii nomen præferentes. En verba S. Hieronymi, libro 2. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 6. ſic eum compellantis: *Nunc tantum tuis aſſertionibus obviaſſe ſufficiat, & hoc breviter prudentem inſtruxiſſe Lectorem, me iſtum librum, qui ſub nomine Pamphili ferebatur, vidiſſe primum ſcriptum in codice tuo, & quia non erat mihi curæ, quid pro hæretico diceretur, ſic ſemper habuiſſe, quaſi diverſum eſſet Opus Pamphili, & Euſebii; poſtea vero, quæſtione mota, ſcriptis eorum reſpondere voluiſſe, & ob hanc cauſam legiſſe, quid pro Origene unuſquiſque ſentiret; perſpicueque deprehendiſſe; quod primus Liber ſex Voluminum Euſebii ipſe eſſet, qui unus ſub nomine Pamphili a te editus eſt, tam Græce quam Latine, immutatis duntaxat ſenſibus de Filio, & Spiritu Sancto, qui apertam blaſphemiam præferebant. Unde etiam ante annos ferme decem, cum Dexter amicus meus, qui Præfecturam adminiſtravit Prætorii, me rogaſſet, ut Authorum noſtræ Religionis ei indicem texerem; inter cæteros Tractatores poſui & hunc librum a Pamphilo editum, ita putans eſſe, ut a te, & a tuis Diſcipulis fuerat divulgatum. Sed cum ipſe dicat Euſebius, Pamphilum nihil ſcripſiſſe, exceptis brevibus Epiſtolis ad Amicos; & primus Liber ſex Voluminum illius eadem, & iiſdem verbis contineat, quæ ſub nomine Pamphili a te ficta ſunt: perſpicuum eſt, te idcirco librum hunc diſſeminare voluiſſe, ut ſub perſona Martyris hæreſim introduceres. Cumque de ipſo libro, quem Pamphili ſimulas, multa perverteris: & aliter in Græco, aliter in Latino ſit: fraudem tuam errori meo imputare non debes: Credidi enim eſſe librum, quem titulus præferebat.*

Et

Et lib. 3. cap. 4. *De tuo Codice*, inquit, *quaſi Pamphili exemplar accepimus. Credidi Chriſtiano, credidi Monacho : non putavi tantum ſceleris a te poſſe confingi. Poſtea vero per interpretationem tuam quæſtione contra Origenem toto orbe commota, in quærendis exemplaribus diligentior fui : & in Cæſareenſi Bibliotheca, Euſebii ſex Volumina reperi* ἀπολογίας Ὠριγένους, *Quæ cum legiſſem, primum cum librum deprehendi, quem tu ſolus ſub nomine Martyris edidiſti, de Filio, & de Spiritu Sancto, in bonam partem pleriſque blaſphemiis commutatis ; & hoc vel Didymum, vel te, vel alium feciſſe neſcio quem, quod tu apertiſſime in libris* περὶ ἀρχῶν *feciſſe convinceris : maxime cum idem Euſebius, ut jam duobus libris docui, ſcribat Pamphilum nihil proprii Operis edidiſſe*. Et infra : *Erga Frater, ſive a te falſatus eſt liber, multi ut putant, ſive ab altero, ut forſitan tu perſuadere conaberis, & temere credidiſti hæretici hominis ſyntagma eſſe Martyris, muta titulum, & Romanam ſimplicitatem tanto periculo libera. Non tibi expedit ut per te clariſſimus Martyr hæreticus judicetur : ut qui effudit pro Chriſto Sanguinem, contrarius fidei Chriſti approbetur. Dic potius ; Inveni librum, putavi illum Martyris : Ne timeas pœnitentiam. Jam te non urgebo, non quæram a quo acceperis : vel mortuorum aliquem nominato : vel in platea ab ignoto homine te emiſſe dicito. Non enim damnationem tuam quærimus, ſed converſionem. Melius eſt enim ut tu erraveris, quam ut Martyr hæreticus fuerit*.

Reſpondet ſecundo Sanctus Hieronymus, veriſimilius eſſe priores Apologiæ pro Origene libros, nec ipſius eſſe Pamphili, ſed alicujus ex Origenis Sectatoribus. Id ut ſuſpicetur, hac movetur conjectura. Summa fuit Pamphilum inter & Euſebium animorum conſenſio : igitur in Origenis defenſione varias in partes non abiiſſent. At Euſebius in toto Opere ſuo Origenem probat Ariani dogmatis Propugnatorem extitiſſe : Pamphilus vero Nicænæ Fidei Defenſorem. Itaque putatitius, non verus Pamphilus hanc Apologiam edidit. *Date*, inquit, *quodlibet aliud Opus Pamphili, nuſquam reperietis. Hoc unum eſt. Unde igitur ſciam quod Pamphili ſit? Videlicet ſtylus, & ſaliva docere me poterit. Nuſquam credam quod doctus vir primos ingenii ſui fœtus quæſtionibus & infamiæ dedicarit, & ipſum nomen Apologetici oſtendit accuſationem : non enim defenditur, niſi quod in crimine eſt. Unum nunc proferam, cui contradicere vel ſtulti ſit, vel impudentis. Sexti libri Euſebii ſuper Origenis defenſione principium, uſque ad millia ferme verſus, liber iſte qui dicitur Pampili, continet : Et in reliquis Scriptor ejuſdem Operis profert teſtimonia, quibus nititur approbare Origenem fuiſſe Catholicum. Euſebius & Pamphilus tantam inter ſe habuere concordiam, ut unius animæ homines putes, & ab uno alter nomen acceperit*? Quomodo igitur inter ſe diſſentire potuerunt ; ut Euſebius in toto Opere ſuo Origenem Ariani probet dogmatis, & Pamphilus Nicænæ Synodi, quæ poſtea fuit, defenſorem? Ex quo oſtenditur, vel Didymi, vel cujuſlibet alterius eſſe Opuſculum, qui ſexti libri capite detruncata, cætera membra ſociarit*.

* *Euſebius enim Pamphili dictus eſt.*

Reſpondet tertio Sanctus Hieronymus, dato quod Apologia illa Pamphili eſſet, nondum tamen Martyris eſſe adeoque non ſequi abſolvendum ab errore eſſe Origenem : quia erravit Pamphilus, ſi ipſum ſcripto Apologemate, ab omni prorſus errore putaverit abſolvendum. Unde in hoc ſequendus non eſt. Ut enim imitari non debemus peccata, quæ Martyres nonnulli ante Martyrium admiſerunt : ita nec errores amplecti. *Sed concedamus*, inquit, *ex ſuperfluo, ut Pamphili ſit, ſed necdum Martyris : Ante enim ſcripſerat, quam Martyrium pateretur. Et quomodo, inquies, Martyrio dignus fuit? Scilicet, ut Martyrio deleret errorem, ut unam culpam ſanguinis ſui effuſione purgaret. Quanti in toto orbe Martyres, antequam cederentur, variis ſubjacuere peccatis? Defendamus ergo peccata : quia qui poſtea Martyres, prius peccatores fuerunt*.

Ad Euſebii authoritatem reſpondeo, ejus Apologiam pro Origene ab Eccleſia non recipi, nec ejus teſtimonium pondus aliquod Origenianæ cauſſæ addere. Enimvero propter nimias Origenis laudes & excuſationem eum criminatur Gelaſius Pontifex Maximus in Concilio Romano, & ejus Hiſtoriam inter Apocrypha ablegat.

Et Pelagius II. in Epiſtola ad Epiſcopos Iſtriæ, quamvis damnatum non eſſe Euſebium aſſerat propter Origenis commendationem, non debere tamen abſolvi Origenem affirmat ob Euſebii teſtimonium ; quia mali a bonis ſæpiſſime laudantur, nec eorum tamen ſuffragiis abſolvuntur. *An non & malos a bonis aliquando laudatos novimus ; nec tamen eiſdem laudibus defenſos? Quid namque in Hæreſiarchis Origene deterius, & quid in Hiſtoriographis inveniri Euſebio honorabilius poteſt? Et quis noſtrum neſciat in libris ſuis quantis Origenem Euſebius præconiis attollat? Sed quia Sancta Eccleſia ſuorum Fidelium corda benignius, quam verba diſtrictius penſat ; & plus in Hæreticis ſenſum proprium ; nec Origenem teſtatio Euſebii abſolvere potuit ; nec rurſum Euſebium laudati Origenis culpa damnavit. An non & Gregorius Nyſſæ urbis Epiſcopus, cum Canticum Canticorum exponit, magnis Origenem laudibus præfert. An non & Hieronymus noſtræ Eccleſiæ Presbyter, & ſingularis Hebræi ſermonis Interpres, tanto erga Origenem favore intenditur, ut pene Diſcipulus ejus eſſe videatur? Sed quia plus cauſſa, quam verba penſanda ſunt, nec iſtis ſua benignitas nocuit, nec illum a reatu proprio favor alienæ atteſtationis excuſavit*.

Ad Anonymi Apologiam reſpondeo, illum nullam mereri fidem, cum Origenianis ipſe teneretur erroribus, ut Photius teſtatur. *Cæterum*, inquit, *hæc Apologia non ſolutio eſt ut plurimum eorum, quæ Origeni objiciuntur, ſed accuſationis potius adſtipulatio. Adeo hic a blaſphemis illius opinionibus liber omnino non eſt. Itaque & animas ante corpora exiſtere fatetur. Sacræ etiam Scripturæ, & Sanctorum Patrum teſtimonii ad hunc errorem ſtabiliendum, ut putat, adhibitis : & corporum quoque aliam fingit reſumptionem*.

Ad Methodium reſpondeo, falſo aſſerere Socratem, quod eum prioris de Origene judicii pœnituerit, ipſumque antea damnatum deinde laudaverit. Immo ita ipſum pœnituit laudum Origenis, ut eum primo laudatum, poſtea fuerit Scriptis ſuis inſectatus, ut Euſebius tradit apud S. Hieronymum, lib. 1. Apolog. adverſus Rufinum, cap. 2. Præterea ex Methodii Martyris contra Origenem lucubrationibus plurima S. Epiphanius deprompſit, & Panario ſuo inſeruit, quod facere erubuiſſet, ſi noviſſet Methodium priorem contra Origenem ſententiam revocaſſe. Denique Euſebius & Rufinus, Methodii palinodiam in ſuis pro Origene Apologiis non memorarunt, quam certe ſilentio non oppreſſiſſent, niſi ſuppoſititia eſſet.

Ad Sanctos Gregorium Nazianzenum, & Baſilium reſpondeo, illos nequaquam graviſſimos Origenis errores in Philocaliam ſuam contuliſſe ; vel ſi aliquos contulerint, ipſos non approbaviſſe. Compendium quidem eſt Origenis Philocalia ſelectorum ex ipſius Operibus locorum, quæ Sancti illi Patres ad ſtudioſorum commodum defloraverunt, & collegerunt : ſed quæcumque a viris eruditis ex aliorum Operibus colliguntur, eorum ne ſuffragio probata dici poſſunt?

Reſpondeo ad tertium, nego antecedens. Neque enim Euſebius, neque Didymus corrupta fuiſſe Origenis ſcripta cauſſati ſunt, quod feciſſent, ſi quod fuiſſet iſta in defenſione robur. Sed nonnulla quæ adverſus Origenem objiciuntur, benigna interpretatione molliverunt, alia perperam propugnaverunt. Præterea ſi facile concedatur violatos fuiſſe Origenis libros in omnibus locis, qui errores continent, non jam Origeni tribuendi erunt libri, qui toti ferme erronei ſunt, ſed incertis Interpolatoribus : & hac exceptione ad omnium vindicias Hæreticorum via parabitur. Dicent enim Marcionis, Manichæi, Arii, Neſtorii, Pelagii, Calvini, Lutheri ſubdoli defenſores, non fuiſſe ab illis Hæreſiarchis hæc aſſerta quæ ab Eccleſia erroris damnata ſunt ; ſed ab ipſorum hoſtibus in eorum libros injecta. Querimonia porro Origenis in Epiſtola ad Amicos Alexandrinos, ſpectat unius tantum Codicis depravationem, ſcilicet Dialogi cum Candido Valentiniano Hæretico ſui ; quem corruptum fuiſſe fateor ab illo Hæretico : ſed inde perperam colligitur cæteros Origenis libros fuiſſe adulteratos. Ita reſpondet S. Hieronymus lib. 2. Apologiæ adverſus Ru-

finum

finum, cap. 4. & 5. *Vir doctiſſimus Euſebius*, inquit, *per ſex Volumina nihil aliud agit, niſi ut Origenem ſuæ oſtendat fidei, id eſt, Arianæ perfidiæ; & multa ponit exempla, & hoc conſtanter probat. Tibi ergo in quo ſomnio Alexandrini carceris revelatum eſt, ut quæ ille vera profitetur, falſata confingas? Sed forſitan hic, ut Arianus, ab Hæreticis addita in occaſionem ſui traxit erroris, ne ſolus male ſenſiſſe contra Eccleſiam putaretur. Quid reſpondebis pro Didymo, qui certo in Trinitate Catholicus eſt? ... Certe hic in iis, quæ ab hæreticis in Origenis Operibus addita ſunt, conſentire non potuit: & in ipſis* περὶ ἀρχῶν *quos tu interpretatus es, libris, breves ſcripſit Commentariolos quibus non negaret ab Origene ſcripta, quæ ſcripta ſunt: ſed nos ſimplices homines non poſſe intelligere quæ dicuntur: & quo ſenſu in bonam partem accipi debeant, perſuadere conatur. Hoc dumtaxat de Filio, & Spiritu Sancto. Cæterum in aliis dogmatibus apertiſſime in Origenis ſcita concedunt: & quod omnes Eccleſiæ reprobant, Catholice & pie dictum eſſe defendunt*: Et infra: *Si conceditur ut quidquid in libris omnibus reperitur, ab aliis corruptum ſit: nihil eorum erit, quorum fertur nominibus; ſed iis deputabitur a quibus dicitur eſſe vitiatum. Quamquam & illorum non erit, quorum incerta ſunt nomina: atque ita fiet, ut dum omnium omnia ſunt, nihil alicujus ſit. Hac defenſionis perturbatione nec Marcion, nec Manichæus, nec Arius, nec Eunomius accuſari poterunt: quin quidquid non ab his impie dictum objecerimus, Diſcipuli reſpondebunt, non a Magiſtris ſuis ita editum, ſed ab inimicis eſſe violatum.*

Et cap. 5. Expoſtulationem Origenis adverſus ſuorum Scriptorum adulteratores, referri tantum ait ad ipſius Dialogum cum Candido Valentiniano Hæretico, non ad alias lucubrationes. *Et intelligimus*, inquit, *in hoc tantum Dialogo ab Origene argui hæreticam falſitatem, & non in cæteris libris, de quibus numquam quæſtio fuit. Alioqui ſi omnia quæ hæretica ſunt, non erant Origenis, ſed hæreticorum: omnes autem propemodum illius Tomi his erroribus pleni ſunt: nihil Origenis erit, ſed eorum quorum ignoramus vocabula.*

Porro licet in ſua ad Amicos Alexandrinos Epiſtola negaverit Origenes diabolum poſſe ſalvari, graviterque ſit conqueſtus, quod error tam abſurdus ſibi affingeretur, in eum nihilominus lapſus poſtea eſt. Adeo ſua inconſtans in doctrina fuit. Et certe ex ipſius principiis hoc erroris monſtrum ſequebatur. Opinatus enim eſt ille mentes rationis compotes pro meritorum ſuorum menſura, ac modo variis illigari corporibus; ſubtilioribus, ſi in ſæculis retroactis probe vixerint; gravibus & craſſis, ſi male ſe geſſerint, eaſdemque quovis in ſtatu, libero ad bene vel male agendum arbitrio frui; ac proinde perpetuos a ſuperis ad inferiora lapſus eſſe, & reditus. Hinc ſequitur continuos vel in felicitate, vel in pœnis futuros progreſſus aut regreſſus, prout in vitio, vel in virtute rationales mentes, & animæ profecerint; alternaſque fore beatitudinis & miſeriæ vices: adeoque damnatorum, & dæmonum ſupplicia nequaquam fore, ſempiterna.

Quod vero nonnulla ſint vel in libris περὶ ἀρχῶν, vel in aliis Origenis Operibus, quæ ejuſdem carnis ſubſtantiam reſurrecturam evidenter probare videantur, non ſequitur eam fuiſſe Origenis ſententiam perpetuam & conſtantem, cum alia ejus loca probent ipſum in errorem huic veritati contrarium abiiſſe.

Præterea. Hæc quæ Catholicam doctrinam præferunt, non Origenis eſſe, ſed Rufini veriſimillimum eſt. Scilicet peſſimæ fidei Interpres Rufinus, ex libris περὶ ἀρχῶν quos tranſtulit, multa detraxit, addidit alia, turbavit omnia. Unde Sanctus Hieronymus coactus eſt aliam horum librorum adornare Verſionem, ut pura puta Origenis doctrina omnibus innoteſceret.

Rufini porro perfidiam teſtatur ipſius Prologus, in quo hæc habet: *Sicubi ergo nos in libris ejus aliquid circa id invenimus, quod ab ipſo in cæteris locis pie fuerat de Trinitate definitum, velut adulteratum hoc & alienum, aut prætermiſimus, aut ſecundum eam regulam protulimus, quam ab ipſo frequenter invenimus affirmatam. Si quæ ſane velut peritis jam & ſcientibus loquens, dum breviter tranſire vult, obſcurius protulit; nos ut manifeſtior fieret locus, ea quæ de ipſa re in aliis ejus locis legeramus, adjecimus explanationi ſtudentes: nihil tamen noſtrum diximus, ſed licet in aliis locis dicta, tamen ſua ſibi reddidimus.* Et poſt hæc quis non Rufini fraudes in iis locis ſubodoretur, quæ Catholicam Doctrinam exprimunt iis oppoſitam erroribus, quos ipſi Origeni Sanctus Hieronymus tribuit, & quos alia Operum ejus loca repræſentant?

Eaſdem Rufini fraudes S. Hieronymus perſtringit lib. 2. Apologiæ contra ipſum conſcriptæ, cap. 3. ubi his ipſum verbis alloquitur: *Rogatus eras, ut quomodo habebatur in Græco in latinum verteres. Utinam feciſſes, quod rogatum te eſſe ſimulas! Nulli nunc invidiæ ſubjaceres. Si tu tranſlationis ſervaſſes fidem: mihi neceſſitas non fuiſſet interpretationem falſam vera interpretatione ſubvertere. Novit conſcientia tua quæ addideris, quæ ſubtraxeris, quæ in utramque partem, ut tibi viſum fuerit immutaris, & poſt hæc audes dicere, quod bona, & mala non tibi, ſed Authori debeant imputari.*

Ad Vincentium Lirinenſem reſpondeo, ipſum figura conceſſionis uti contra eos, qui Origenem defendere poſſent; & oſtendere ejus Opera magnam eſſe in Eccleſia tentationem, quamvis ea ab hæreticis vitiata eſſe concederet.

Reſpondeo ad quartum, diſtinguo antecedens. Eccleſia probat lectionem librorum Origenis, modo ſumma cautione legantur, concedo; indiſcriminatim; quaſi nulli ſint cavendi errores, nego. Hinc Gelaſius Pontifex Maximus in Concilio Romano de Origenianis lucubrationibus ita decrevit: *Origenis nonnulla Opuſcula, quæ vir Beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus: reliqua autem omnia cum Authore ſuo dicimus eſſe renuenda.* Hinc Theophilus Alexandrinus in Origenis, quem damnaverat, lectione aliquando deprehenſus, præclare dixit: *Libri Origenis ſimiles ſunt prato omni florum genere conſito. Si quid in iis ergo bonum invenio, id decerpo: quod ſi quid ſpinoſum videtur, id tamquam aculeum tranſilio.* Hinc S. Hieronymus Epiſtola 76. ad Tranquillinum data: *Ego*, inquit, *Origenem, propter eruditionem, ſic interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, Novatum, Arnobium, Apollinarium & nonnullos Eccleſiaſticos Scriptores Græcos pariter & Latinos; ut bona eorum eligamus, vitemuſque contraria juxta Apoſtolum dicentem: Omnia probate, quod bonum eſt, tenete. Cæterum qui vel in amorem ejus nimium, vel in odium, ſtomachi ſui pravitate ducuntur, videntur mihi illi maledicto Prophetico ſubjacere; Væ his qui dicunt malum bonum & bonum malum; qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Nec enim propter doctrinam ejus prava ſuſcipienda ſunt dogmata: nec propter dogmatum pravitatem, ſi quos Commentarios in Scripturas Sanctas utiles edidit, penitus reſpuendi ſunt.*

Ad id vero quod objicitur, Eccleſiam non depromere lectiones ex Operibus hominis hæretici, reſpondeo Origenem, etſi non multis erraverit, non fuiſſe tamen hæreticum. *Origenes hæreticus non fuit.* Neque enim errores pertinaciter defendit, nec a Catholicorum Epiſcoporum Communione receſſit; ſed in Eccleſiæ pace defunctus eſt. Ipſum certe fidei profeſſionem ad S. Fabianum Romanum Pontificem, & ad alios Eccleſiarum Præſides dediſſe, Author eſt Euſebius, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 36. Unde S. Epiphanius ſingularis prudentiæ, & æquitatis ſpecimen dedit, cum Conſtantinopolim profectus, & adverſus Origenem agens, non ejus proſcriptionem, ſed librorum dumtaxat ipſius damnationem poſtulavit, ut teſtatur Gregorius Alexandrinus Epiſcopus in Vita S. Chryſoſtomi, cap. 43. dicens de S. Epiphanio: *Non ipſum Origenem extra Communionem eſſe decrevit, ſed libros ſolum criminatus eſt.*

Nec obſtat quod hæretici nomen Origeni Patres, & Concilia tribuant. Nam doctrinæ, non perſonæ infamiam illam irrogarunt, & hæretici nomen latiori quadam ſignificatione uſurparunt. Bifariam namque ſumi poteſt hæretici appellatio, vel ad eum ſignificandum qui hæreſim condiderit, aut ſecutus ſit, eam licet ejurare paratus, ſi ab Eccleſia hæreſeos nomine

mine

mine damnata eſſet : vel ad deſignandum eum, qui non hæreſeos dumtaxat Author vel Sectator, ſed perpetuus etiam Propugnator & pertinax adverſus Eccleſiæ authoritatem Aſſertor fuerit. Priori modo hæreticus fuit Origenes, non ſecundo.

Origenis æterna ſors incerta.

Denique ad id quod de ejus æterna damnatione dicitur, reſpondeo Deum, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, voluiſſe ut nos lateat Origenis ſtatus : quare non eſt temere definiendum ſalvuſne ſit, vel damnatus Origenes. Sanctæ Mechtildi cœlitus revelatum ferunt, Deum conſulto homines celaſſe Samſonis, Salomonis, & Origenis ſtatum, ut hujus ignoratione perterriti doctiſſimi, prudentiſſimi, & fortiſſimi quique, nihil penitus de ſe, omnia de Deo ſperarent.

Nec refert quod in Prato Spirituali Joannis Moſchi (qui liber a Septima Synodo laudatus eſt, cap. 26.) viſio quædam referatur, qua Origenes in pœnis inferni una cum cæteris viſus eſt hæreticis. Nam viſio illa explodenda eſt, cum Theophanis Neſtoriani Monachi propria fuerit, antequam converteretur ab hæreſi. Nec vero probata ſunt a Septima Synodo quæcumque in Prato Spirituali referuntur, ſed ea dumtaxat, quæ ſacrarum Imaginum cultum ſpectabant,

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum, & ad pagin. 540. Editionis primæ, Religioſi Cenſores, hanc Propoſitionem notant : *In meri facti controverſiis Eccleſiæ authoritas non cogit.*

R. Tam vere id a me ſcriptum, quam a *S. Thoma* Articulo ultimo Quodlibeti 9. ſcriptum eſt : *In his quæ ad particularia facta pertinent, Eccleſiæ judicium errare poteſt.*

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, & ad pag. 550. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant : *Mortui poſſunt excommunicari.*

R. Hæc Propoſitio non eſt mea, mihi gratis affingitur. Hæc verba Quintæ Synodi Generalis refero, Collatione 5. *Et multos quidem etiam alios invenimus poſt mortem anathematizatos : necnon etiam Origenem.* Aliud eſt, mortuis anathema dici in execrationem errorum, vel eorum libros damnari, aliud mortuos excommunicari.

SCHOLION III.

Ad eumdem Articulum, & ad pag. 572. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant : *Origenes non eſt hæreticus, neque certum eſt an ſit damnatus.*

R. Pleraque doctrinæ Origenis capita hæretica eſſe probavi : ſed *Origenem* propterea hæreticum fuiſſe nego, quia errores pertinaciter non defendit, nec a Catholicorum Epiſcoporum communione receſſit, ſed in Eccleſiæ pace defunctus eſt : *Sed & ad Fabianum Romanæ Urbis Epiſcopum, & ad complures alios Eccleſiarum Antiſtites de recta Fidei ſuæ ratione Epiſtolas ſcripſit*, reſte *Euſebio* lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 36. *Origenem* pie defunctum conſtanter aſſeruit *Theotimus* Epiſcopus Scythiæ, vir ob pietatem vitæque ſanctimoniam celeberrimus, ut refert *Socrates* libro 6. Hiſtoriæ eccleſiaſticæ, cap. 12. Quod ſalutem *Origenis* ſpectat, dubia certe res eſt. *Grandis labyrinthus* (inquit Wernerus Weſtphalus) *a diverſis texitur de Samſone, Salomone, Origene, an videlicet ſalvati ſint, an non ; quæ quia ſine periculo neſciuntur, nec Eccleſia certificata eſt de his, Domino totaliter committenda ſunt.*

ARTICULUS II.

Utrum Origenes de Filio Dei recte ſenſerit ?

PROPOSITIO.

Origenes de Filii Dei Majeſtate, ac Divinitate peſſime ſenſit.

PRobatur primo. Qui Patrem & Filium duos eſſe dixit ſubſtantia, unum conſenſu & concordia, de Filii Divinitate peſſime ſenſit ; ſed Origenes ſcripſit, Patrem & Filium duos eſſe ſubſtantia, unum vero conſenſu & concordia ; peſſime igitur ſenſit de Filio Dei.

Probatur minor ipſiuſmet Origenis verbis, lib. 8. contra Celſum : *Itaque*, inquit, *religioſe colimus Patrem veritatis, & veritatem Filium, duos quidem ſubſtantia, unum vero concordia, conſenſu, voluntatiſque identitate.* Non me fugit Hœſchelium, non ita vertere, ſed ſic : *Patrem & Filium duos ſubſiſtentia, unum vero concordia.* Sed ὑπόστασιν pro οὐσίᾳ fuiſſe ab Origene acceptam certum eſt, tum quia S. Hieronymus, qui libros Origenis aſſidua lectione contriverat, de hujus notione vocis ait Epiſtola 57. ad Damaſum : *Tota ſæcularium literarum Schola nihil aliud ὑπόστασιν niſi οὐσίαν novit :* tum quia unitatem concordiæ memoravit dumtaxat inter Patrem & Filium. At poſt aſſertam diſtinctionem Patris & Filii quoad ſubſiſtentiam, memoranda fuiſſet eorum unitas quoad eſſentiam, niſi ὑπόστασιν pro eſſentia uſurpaſſet.

Et rurſus eodem libro, pag. 387. *Eſto autem* (inquit Origenes) *non deeſſe quoſdam ut in tam numeroſa credentium multitudine, qui diſcrepantes ab aliis temere affirment, quod Servator ſit ille univerſorum Deus : hoc certe nos non facimus, qui credimus ipſi dicenti, PATER qui miſit me, major eſt.* Affirmabant Chriſtum eſſe univerſorum Deum, idque vere & orthodoxe. Pertinet illud ſane ad divinam Chriſti naturam, non ad humanam. Negat e contrario *Origenes* Servatorem noſtrum eſſe univerſorum Deum ; quod inde probat, quia Patre minor ſit, qui eſt univerſorum Deus. Divinæ ergo Chriſti naturæ detrahit ſupremam illam Divinitatem rerum univerſarum dominatricem, & Patri uni addicit ; proindeque Filium inferiorem Patre ſtatuit, non tantum ut hominem Deo, ſed ut Deum Deo.

Et libro 5. *contra Celſum*, pag. 238. Bonitatem illam ſupremam, quæ Deo Patri convenit, Chriſto detrahit, non tantum quatenus homo eſt, ſed etiam quatenus imago eſt bonitatis Dei, hoc eſt, quatenus Deus. *Servator noſter & Dominus*, inquit, *appellatus aliquando Præceptor bonus, ad Patrem ſuum remittens eum qui ſe ſic appellaverat*, inquit, *QUID me dicis bonum ? Nemo bonus niſi unus, nempe Deus Pater. Quod ſi id merito ut imago Bonitatis Dei dixit dilectus Patris Filius, an non juſtius ſol diceret ſuis Adoratoribus, Quid me adoras ? Dominum Deum tuum adorabis.*

Probatur ſecundo. Qui Sapientiam æternam creatam eſſe ait, ſolumque Patrem verum Deum eſſe ; & ita comparari Filium ad Patrem in communione Divinitatis, ſicut rationales creaturæ ad Filium ipſum, qui primigenia & ſubſiſtens ratio eſt, in communione & ſimilitudine rationis ; ille peſſime ſenſit de Filio Dei : atqui hæc dixit Origenes : ergo Filii Dei perverſis opinionibus ſuis læſit Majeſtatem.

Probatur minor ipſis Origenis verbis, Tomo 1. in Joannem : *Dicendumque eſt*, inquit, *Deum cum animatam ſapientiam creaſſet, illius curæ permiſiſſe, ut ex figuris & ſpeciebus, quas ipſe habebat, ſubſiſtentiam, & plaſmationem, & formas præberet entibus, & materiæ.*

Et Tomo 2. in Joannem, notat quando in ſacris Libris ὁ θεὸς cum Articulo ponitur, Patrem intelligi, qui verus Deus eſt : cum autem ſine Articulo θεὸς legitur, Dei Filium, ac cæteros ſignificari, qui Dii participatione quadam nominantur. *Sed quoniam*, inquit, *veriſimile eſt futurum, ut multi offendantur, quia diximus unum eſſe verum Deum, nempe Patrem, & præter Deum verum multos factos Deos participatione Dei, verentes gloriam ejus, qui omnem creaturam præ-*

cellit

Digitized by Google

tellit, æquari reliquis obtinentibus appellationem Dei ſine articulo: præter datam differentiam, per quam Deum λόγος *diximus, reliquis omnibus Diis Miniſtrum eſſe Deitatis, etiam hæc differentia eſt apponenda. Ea enim ratio, quæ in ſingulis rationis capacibus ineſt, eamdem comparationem habet ad illam rationem, quæ in principio apud Deum eſt, & Deus eſt* λόγος, *quam habet Deus* λόγος, *id eſt ratio ſine articulo, ad Deum cum articulo. Ut enim Pater* αὐτόθεος *[hoc eſt per ſe Deus, & verus Deus] ſe habet ad imaginem, & ad imagines imaginis; ſic hunc in mundum ſe habet ipſe* λόγος, *hoc eſt, ipſa ratio, ad eam quæ in ſingulis eſt rationem.* Sicut ergo Filius Dei, qui eſt ratio ipſa primigenia & ſubſiſtens, ſuperior eſt creaturis rationis compotibus, nec eamdem cum ipſo dignitatem, & eſſentiam habent illæ: ita nec Filium ejuſdem eſſe exiſtimavit cum Patre dignitatis atque Divinitatis.

Probatur tertio. Qui Chriſti Filii Dei Cultores medium tenere locum ſcribit inter eos qui Deum univerſorum adorant, & eos qui Solem, Lunam, & reliqua ſydera velut numina quædam venerantur, ille opinatus eſt Dei Filium inferioris eſſe gradus ac dignitatis a Patre: atqui id ſcripſit Origenes: ergo Filium Dei opinatus eſt inferiorem eſſe Patre in gradu Divinitatis.

Probatur minor Origenis verbis, Tomo 2. in Joannem: *Deum igitur*, inquit, *alii quidem Deum univerſorum habent: qui vero hos proxime ſequuntur, in Chriſtum Dei ipſius Filium defixi ſunt. Tertii vero ſunt, qui Solem, Lunam, omneque cœli ornamentum habentes, a Deo aberrant, verumtamen errore longe præcellenti, præſtantioreque, quam eorum qui vocant Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis excogitationes.*

Probatur quarto. Qui omnia a Patre, qui Verbo ſuperior eſt, facta eſſe contendit, non a Verbo ipſo, quamvis per Verbum condita fateatur, non ſentit ut par eſt de Filii Dei Majeſtate; ſed Origenes contendit omnia facta eſſe a Patre, qui Verbo ſuperior eſt; non ab ipſo Verbo: ergo non ſenſit ut par erat de Filii Dei Majeſtate.

Probatur minor ipſis Origenis verbis Tomo 2. in Joannem: *Si omnia*, inquit, *per Sermonem facta fuerunt, non a Sermone facta fuerunt, ſed ab eo qui ipſo Sermone major eſt: quem quis alium dixerit, quam Patrem ipſum?* Impingit ſubinde in alium errorem contra Divinitatem Spiritus Sancti, quem recentiorem ait eſſe Verbo, & ab ipſo factum. *Verum cum ſit*, inquit, *omnia per Sermonem facta fuiſſe; ſi quis dicat factum eſſe Spiritum Sanctum, & admittat omnia per Sermonem facta fuiſſe: is etiam fateatur neceſſe eſt Spiritum ipſum a Sermone factum, nimirum Sermone ipſo antiquiore exiſtente Spiritu.*

Probatur quinto. Qui Bonitatem ſupremam, quæ Patris æterni propria eſt, Chriſto detrahit, non ſolum ut homo eſt, ſed ut eſt imago bonitatis Patris, male ſentit de Filio Dei: ſed Origenes Bonitatem ſupremam, quæ Patris æterni propria eſt, Chriſto detrahit, non ſolum qua homo eſt, ſed qua eſt imago bonitatis Patris: peſſime igitur ſentit de Filio Dei.

Probatur minor verbis Origenis Tomo 14. in Matthæum, ad illa verba *Magiſter bone*, &c. *Et Servator quidem*, inquit, *quemadmodum eſt imago Dei inviſibilis, ita & imago bonitatis illius eſt; alia eſt autem vocis hujus, Bonum, ſignificatio, cum inferiori cuivis applicatur, ſi modo reſpectu Patris imago eſt bonitatis ipſius, & eam habet erga reliqua omnia rationem, quam bonitas Patris erga ipſum: vel etiam proportionem quamdam affinem magis & propinquam inter bonitatem Dei reſpectu Filii, qui bonitatis ipſius imago eſt, obſervare licet, quam Servatoris reſpectu hominis boni, vel boni operis, vel arboris bonæ: plus etenim inferioribus bonis Servator præſtat, quatenus imago eſt bonitatis Dei ipſius, quam Deus, qui bonus eſt, Servatori qui dixit: Pater qui miſit me, major me eſt, qui & aliorum ratione eſt bonitatis Dei imago.*

Probatur ſexto authoritate Sancti Hieronymi, in Epiſtola ad Avitum, ubi Origenem læſæ Filii Dei Majeſtatis reum peragit, prolatis ejus blaſphemiis ex libris περὶ ἀρχῶν quorum tranſlationem ad ipſum mittit rogatus. *Accipe igitur* inquit, *quod petiſti: ſed ita ut ſcias deteſtanda tibi in eis eſſe quamplurima: & juxta ſermonem Domini inter ſcorpiones & colubros incedendum: ut eſt illud ſtatim in primo Volumine: Chriſtum Filium Dei non natum eſſe, ſed factum: Deum Patrem per naturam inviſibilem, a Filio non videri: Filium qui ſit imago inviſibilis Patris, comparatum Patri non eſſe veritatem: apud nos autem, qui Dei omnipotentis non poſſumus recipere veritatem, imaginariam veritatem videri: ut majeſtas ac magnitudo majoris quodammodo circumſcripta ſentiatur in Filio: Patrem eſſe lumen incomprehenſibile; Chriſtum collatione Patris ſplendorem eſſe perparvum, qui apud nos pro imbecillitate noſtra magnus eſſe videatur duarum ſtatuarum, majoris & parvulæ; unius quæ mundum impleat, & magnitudine ſua quodammodo inviſibilis ſit; & alterius, quæ ſub oculos cadat, ponit exemplum: priori Patrem, poſteriori Filium comparans. Deum Patrem omnipotentem appellat bonum, & perfectæ bonitatis: Filium non eſſe bonum, ſed auram quamdam, & imaginem bonitatis, ut non dicatur abſolute bonus, ſed cum additamento, Paſtor bonus, &c. Tertium dignitate & honore poſt Patrem, & Filium, aſſerit Spiritum Sanctum. De quo, cum ignorare ſe dicat, utrum factus ſit, an infectus, in poſterioribus quid de eo ſentiret expreſſit, nihil abſque ſolo Deo Patre infectum eſſe confirmans. Filium quoque minorem Patre, eo quod ſecundus ab illo ſit.*

Hæc quidem in libris περὶ ἀρχῶν hodie non extant, quia ſolam habemus Rufini tranſlationem, qui illa expunxit, & detraxit, addiditque alia non pauca illis libris, ut ipſemet in Prologo ſuæ interpretationis fatetur. Excidit autem non ſine magna Eccleſiæ, & reipublicæ literariæ jactura verſio eorumdem librorum a Sancto Hieronymo adornata, quæ ipſas Origenis ſententias & decreta ſincere & integre repræſentabat.

Probatur ſeptimo, authoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi, 64. *Eo*, inquit, *temeritatis progreſſus eſt, ut aſſerat Unigenitum Filium Patrem videre non poſſe, neque Spiritum Filium, neque Angelos Spiritum, neque homines Angelos. Atque hic primus illius lapſus fuit. Ita enim ex Patris ſubſtantia Filium eſſe cenſet, ut nihilominus creatus fuerit. Quem quidem ſola id gratia conſecutum exiſtimat, ut Filius diceretur.*

Et in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, vocat *Origenem Arii Patrem, & aliarum hæreſum radicem, & parentem.* Et poſtea ſubdit: *Quis Catholicorum poſſit æquo animo ſuſtinere, ut audiant Origenis doctrinam, atque conſilium, & credant præclaræ illius prædicationi: Non poteſt Filius videre Patrem, neque Spiritus Sanctus videre Filium? Hæc in libris* περὶ ἀρχῶν *ſcribuntur, his verbis legimus, & ita locutus eſt Origenes. Sicut enim incongruum eſt dicere, quod poſſit Filius videre Patrem: ſic inconſequens eſt opinari quod Spiritus Sanctus poſſit videre Filium.*

Probatur octavo ex Sancto Auguſtino, libro de Hæreſibus, cap. 48. ubi cum ex Sancto Epiphanio in Anacephalæoſi retuliſſet Origenianos Chriſtum & Spiritum Sanctum in ordinem creaturarum redigere, ſtatim ſubjungit: *Hæc quidem de Origene Epiphanius refert: ſed Defenſores ejus dicunt, Origenem Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unius ejuſdemque ſubſtantiæ docuiſſe; neque reſurrectionem repuliſſe mortuorum: ſed qui ejus plura legerunt, contradicunt. Dicit præterea ipſe Origenes, quod Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, veritas ſit: Patri collatus, mendacium; & quantum diſtant Apoſtoli Chriſto, tantum Filius Patri. Unde nec orandus eſt Filius cum Patre, quia non eſt Author indulgendarum petitionum, ſed ſupplicator.*

Probatur nono ex Juſtiniano Imperatore, in Epiſtola ad Mennam, ubi de Origene hæc habet: *Qui ante omnia in ipſam ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem blaſphemias auſus eſt dicere: Patrem majorem eſſe Filio, Filium Sancto Spiritu, Spiritum Sanctum aliis ſpiritibus. Porro hoc ad impietatem ſuam addidit, ut diceret, nec poſſe Filium Patrem videre, nec Spiritum Sanctum Filium; ipſum Filium & Spiritum Sanctum creaturas eſſe, quodque nos ſumus ad Filium, Filium eſſe ad Patrem.* Et infra: *In Sancta Trinitate gradus excogitans, inde vult multitudinem Deorum inducere.* Et ad finem Epiſtolæ multa pro-

ſert loca ex libris περὶ ἀρχῶν, quæ horum dogmatum impietatem Origenianam prorſus eſſe demonſtrant. Conſtat itaque Origenem peſſime de Filio Dei ſenſiſſe. His adde Leontii teſtimonium lib. de Sectis, Act. 10. *Quamvis inferiorem Filio gradum tradat, tamen eum purgare nituntur. At vero manifeſte hanc opinionem ſovet, & excuſationem nullam habet.*

Probatur ultimo ex Sancto Thoma I. Parte, Quæſt. 34. Artic. 1. ad 1. ubi vocat Origenem, *Fontem Arianorum.*

Objiciunt Origenis hac in parte defenſores: Qui dixit Filium Dei non eſſe ex non extantibus, non eſſe factum, non eſſe diverſæ naturæ, vel ſubſtantiæ a Patre, & in utroque eſſe plenitudinem Divinitatis, Catholice ſenſit de Filio Dei: ſed Origenes hæc dixit: ergo Catholice ſenſit de Filii Dei Majeſtate.

Probatur minor ex verbis Origenis, variis in locis. Primo ex lib. 6. contra Celſum: *Non enim*, inquit, *eum qui factus non eſt, & natura omnis facta primogenitum pro dignitate ſcire quis poteſt, ſicut ille qui ipſum genuit Pater.*

Et rurſus dicenti *Celſo*, Deum neque ratione eſſe comprehenſibilem, ſic reſpondet: *Diſtinguo ſignificatum, & dico, ſi intelligatur de ratione quæ vel inſerta eſt nobis, vel e nobis ſe exerit, hac non eſſe Deum comprehenſibilem. Sin de illa quæ erat a principio, & quæ erat apud Deum, & ipſa erat Deus, aimus hac Deum eſſe comprehenſibilem.*

Et libro 5. rationem reddens, cur Chriſtiani Filium Dei, non ſolem, lunam, ſtellaſque adoratione proſequantur, ita diſſerit: *Itaque non decebat eos qui didicerant generoſe creaturam tranſcendere, contendebantque ſtudiis ferventibus ad immarceſcibilem illam Sapientiam, aut jam perceperant eam, eam [inquam] quæ æternæ lucis ſplendor eſt, obſtupeſcere ad ſolis, lunæ, ſtellarumque lumen ſenſibile, in tantum ut propterea ſe inferiores exiſtimarent; cum ipſi habeant tantam lucem intelligibilem, lucem veram, lucem mundi, lucem hominum, eamque adorarent.* Hic aperte dicit *Origenes*, Sapientiam, ſive Filium Dei eſſe lucem illam veram, lucem Mundi, æternæ lucis ſplendorem, quem Chriſtiani neglectis ſole, luna, cæteriſque cœli luminibus ideo colant, quod edocti ſint in cultu ſuo omnem creaturam generoſe tranſcendere.

Et libro quarto. *Quod ſi Verbum Deus immortalis, quia corpus mortale animamque aſſumpſerit, Celſo idcirco immutari videatur: diſcat Verbum manere Verbum ſua ſubſtantia, nec pati eorum quidquam quæ corpus aut anima patitur; condeſcendere tamen interdum non valentibus ejus claritatem ac ſplendorem Divinitatis intueri, ac veluti carnem factum, loqui corporaliter.* Hic clare docet *Origenes* Verbum eſſe Deum immortalem, ſubſtantia ſua immutabilem & quatenus in forma Dei ſubſiſtit, pariter cum Patre naturæ omnino incorruptibilis, ſimplicis, & incompoſitæ.

Et libro III. *Celſo* Chriſtianis objicienti, quod Jeſum mortali corpore conſtantem credant eſſe Deum, ita reſpondet: *Sciant iſti criminatores, hunc Jeſum, quem ab initio Deum, Deique Filium eſſe credimus, ipſum eſſe Verbum, ipſam ſapientiam: cæterum mortale illius corpus & humanam in eo animam illius Verbi non ſolum communicatione, ſed etiam unione & permixtione, maxima quæ dicimus accepiſſe, & Divinitatem ejus participantia in Deum evaſiſſe.*

Et *Homilia* 12. *in Numeros*; „ Eſt ergo, *inquit*, hæc trium diſtinctio Perſonarum, in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, quæ ad pluralem puteorum numerum revocatur. Sed horum puteorum unus eſt fons: una enim ſubſtantia eſt, & natura Trinitatis.

Et *lib.* 4. *in Epiſtolam ad Romanos*: „ Fidere autem dicimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, qui integram ſubſtantiam plenam, perfectam, qui nihil diverſum, nihil diſcrepans, aut extraneum in Trinitate profitetur.

Et *lib.* 5. *de Chriſto ſic loquitur*: „ Non rapinam ducit eſſe ſe æqualem Deo: hoc eſt, non ſibi magni aliquid deputat, quod ipſe quidem æqualis Deo, & unum cum Patre eſt.

Et *lib.* 8. „ Sunt enim nonnulli qui annuntiant quidem de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto non ſincere, non integre, ut ſunt omnes Hæretici, qui Patrem quidem, & Filium, & Spiritum Sanctum annuntiant, ſed non bene, non fideliter annuntiant. Aut enim male ſeparant Filium a Patre, ut alterius naturæ Patrem, alterius Filium dicant; aut male confundunt, ut ex tribus compoſitum Deum, vel trinæ tantummodo appellationis in eo eſſe vocabulum putent. Qui autem bene annuntiat bona, proprietates quidem Patri, & Filio, & Spiritui Sancto ſuas cuique dabit; nihil autem diverſitatis eſſe confitebitur in natura vel ſubſtantia.

Et *libro* 1. *περὶ ἀρχῶν*, *cap.* 2. Secundæ vero comparationi, *inquit*, imago Filii Dei, de qua nunc ſermo eſt, comparari poteſt, & ſecundum hoc quod inviſibilis Dei imago inviſibilis eſt, ſicut ſecundum hiſtoriam dicimus ſimilitudinem Adæ filium Seth: ita enim ſcriptum eſt; Et genuit Adam Seth ſecundum imaginem ſuam, & ſecundum ſpeciem ſuam. Quæ imago etiam naturæ ac ſubſtantiæ Patris & Filii continet unitatem.

Et *libro*. 4. in Anacephalæoſi: „ Veritas, Vita, Sapientia, idem ſunt ac Chriſtus: Chriſtus idem ac Pater. Quæ quamvis intellectu multa dicantur; re tamen & ſubſtantia unum ſunt, in quibus plenitudo eſt Divinitatis.

Confirmatur ex S. Athanaſio, qui Origenis authoritate Arianos impugnat, & Nicænam Fidem confirmat; quod nequaquam præſtitiſſet, ſi male de Filii Dei Majeſtate ſenſiſſe Origenem fuiſſet arbitratus, & Patrem Arianorum exiſtimaſſet, ſicut eum poſteriores Athanaſio Doctores appellarunt. Et certe nihil eſt cum Fide Nicæna convenientius Origenianis teſtimoniis quæ a Sancto Athanaſio proferuntur. Sic autem habet in libro de Decretis Synodi Nicænæ contra Hæreſim Arianam pag. 423. „ Verbum porro æternaliter eſſe cum Patre, neque alterius eſſentiæ aut ſubſtantiæ, Patriſque ſui proprium Filium, ut ſancitum eſt ab illis qui Synodo interfuerunt, licebit denuo ex laborioſo illo Origene audire. Quæ enim diſputandi, certandique gratia ſcripſit, ea non quaſi ipſius ſint verba, aut quaſi ipſe ita ſentiat, ſed eorum qui cum eo contentioſius diſputarunt, accipienda ſunt. Hæc igitur laborioſi illius Origenis ſententia eſt. Poſt illa ergo, quæ certandi gratia, quaſi in palæſtra adverſus hæreticos adduxerat, ſtatim iſta, quæ propria ipſius ſunt, ſubintulit. SI EST, *inquit*, ulla imago inviſibilis Dei, ipſa quoque imago inviſibilis fuerit: immo hoc quoque auſim addere, cum ſit ille ſimilitudo Patris, fieri non poſſe, ut fuerit quando non fuerit. Quando enim Deus, qui ſecundum Joannem Evangeliſtam lux dicitur, ſplendore caruit ſuæ Majeſtatis? Ut quis audeat Filio principium adſcribere, quaſi antea non exiſtenti? Quando autem non erat ineffabilis illa innominabilis, inenarrabiliſque Patris ſubſtantiæ imago, forma, ratio, quæ Patrem cognoſcit? Cogitet ſecum quicumque audebit dicere: Erat quando non erat Filius; ſe hoc ipſum dicere: Erat quando ſapientia non erat, quando ratio non erat, quando vita non erat.

Profert ibidem S. Athanaſius aliud æque luculentum Origenis teſtimonium: „ Idem Origenes, *inquit*, alibi dicit: Sed fas non eſt, neque periculo vacuum eſt, ob infirmitatem noſtram, quantum in nobis eſt, ſpoliare Patrem unigenito ſuo ſemper ſecum exiſtente Verbo; ſpoliare etiam eum ſua ſapientia, in qua lætabatur: inde enim colligeretur eum non ſemper lætatum fuiſſe.

Reſpondeo ad argumentum: nego minorem, quod ſcilicet hæc omnia dixerit Origenes. Enimvero quæ prolata ſunt loca, exceptis illis ex libris contra Celſum, ex iis Operibus deprompta ſunt, quæ Rufinum Interpretem; aut, ut verius dicam, Interpolatorem habuerunt. Hic porro ut Origenianos errores celaret, omnia ferme loca expunxit, quæ Trinitatis fidem violabant, & Filii Divinitatem opugnabant: addidit autem alia quæ fabricatus ipſe eſt, cujuſmodi videntur eſſe ea quæ in objectione laudata ſunt, & alia quæ poſſunt proferri.

Ad locum ex libro 6. contra Celſum reſpondeo, negaſſe ibi Origenem Filium eſſe factum, ſed non negaſſe alterius numero eſſentiæ a Patre eſſe, & Divini-

vinitatis uno gradu inferioris. Id conſtat ex loco in probationibus allato ex libro 8. contra Celſum & aliis.

Ad alia teſtimonia ex libris *contra Celſum* deprompta reſpondeo, *Origenem* ab ea quidem impietate erroris longe abfuiſſe, quæ *Arii* proprie fuit, nec Verbum Dei creaturam aſſeruiſſe, ſive ex non extantibus conditum, ſed Dei Filium proprie, Deum immortalem, lucem mundi, ipſam Veritatem, ipſam Sapientiam: ſed tamen de Filio Dei non recte in omnibus ſenſiſſe, quem Patre inferiorem ſenſit ea etiam ratione, qua Deus eſt; ita ut non ſit ille ſummus univerſorum Deus ſicut Pater, nec ſicut ille ſumme bonus.

Ad confirmationem reſpondeo, Sanctum Athanaſium adduxiſſe contra Arianos illa Origenis teſtimonia, quia capitalem Arii blaſphemiam evertebant, *Fuit quando non erat Dei Filius; Filius Dei eſt ex non extantibus*. Hoc autem ſatis erat ad inſtitutum Sancti Athanaſii. Sed non evincunt Origenem Catholicam in omnibus de Filio Dei tenuiſſe ſententiam & ejus dignitatem nullatenus imminuiſſe. Sed enim coæternum Patri cenſere potuit Dei Filium, & ex Patris prodeuntem ſubſtantia: Sicut radius Solis coæternus eſſet Soli, ſi Sol conditus eſſet ab æterno, & ex Solis ſubſtantia manaſſet. Sicut tamen ſolaris radius, quamvis ejuſdem ſubſtantiæ cum Sole, eſt Sole inferior, nec una & eadem numero eſt Solis radiique natura: ita Origenes Filium exiſtimavit, aſſeruitque coæternum Patri, & ex Patris ortum ſubſtantia, quam tamen non eamdem numero, nec pari perfectionis gradu ſibi vindicaret.

Reſpondeo denique, Origenem vi traditionis victum & abreptum, pias quandoque voces de Filio Dei effudiſſe, & pravis ſuis dogmatibus vel invitum contradixiſſe. Quidni enim de ipſo hic dicamus, quod præclare Sanctus Baſilius dixit libro de Spiritu Sancto, cap. 29. ubi non negat Origenem male de Spiritus Sancti Majeſtate ſenſiſſe, licet interdum de eo videatur Catholico ſenſu locutus? *Jam vero*, inquit, *& Origenem multis in locis Expoſitionum, quas in Pſalmos edidit, deprehendimus cum Sancto Spiritu gloriam deferentem Deo, virum qui non omnino ſanas habet de Spiritu* (dicam ego, de Filio) *opiniones, nihilominus & hic reveritus conſuetudinis robur, pias voces emiſit de Spiritu*. (Dicamus nos, de Filio.) *Ad hunc modum opinor traditionis vis ſæpe compulit homines ſuis ipſorum dogmatibus contradicere*.

ARTICLUS III.

Utrum Origenes Pelagiani, & Semipelagiani erroris fundamenta jecerit?

PROPOSITIO.

Pelagianorum, & Semipelagianorum errorem præformavit Origenes.

PRobatur primo. Qui gratiam refudit in merita, quæ vel in ſuperiori quadam vita ab animabus nondum corpori illigatis parta eſſent, vel in hac mortali vita liberum arbitrium protuliſſet, Pelagianorum errorem præformavit: atqui Origenes gratiam in merita præcedentia hoc pacto refudit: Pelagianorum igitur præformavit errorem.

Probatur minor ipſis Origenis verbis libro 1. περὶ ἀρχῶν, cap. 4. ubi aliam gratiam præter naturam rationalem, quam hoc etiam nomine inſignit, exponens ait: *Eſt & alia quoque etiam Spiritus Sancti gratia, quæ dignis præſtatur, miniſtrata quidem per Chriſtum, impetrata autem a Patre ſecundum meritum eorum, qui capaces efficiuntur*.

Et cap. 7. Jeremiæ ipſius ſanctificationem præcedentibus meritis collatam decernit, hancque ſuæ aſſertionis rationem profert: *Ne forte non judicio, nec pro meritis replere aliquem Deus videatur Spiritu Sancto, & ſanctificare merito*. Alioqui fore Deum perſonarum acceptorem comminiſcitur: *Et quomodo*, inquit, *effugiemus illam vocem, quæ ait: Numquid injuſtitia eſt apud Deum? Abſit*. Hinc parvulos ipſos vaſa in honorem, vel in contumeliam effici ait propter merita præcedentia: *Itaque*, inquit, *concludent, quia prius geſtorum uniuſcujuſque cauſa præcedit, & pro meritis ſuis unuſquiſque a Deo vel honoris vas efficitur, vel contumeliæ. Unumquodque igitur vas, ut vel ad honorem a Creatore formetur, vel ad contumeliam, ex ſeipſo cauſas & occaſiones præſtitit Conditori*.

Et lib. 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 1. *Quod ſi juſta hæc videtur aſſertio*, inquit, *ſicut eſt certe juſta, & cum omni pietate concordans, uti ex præcedentibus cauſis unumquodque vas vel ad honorem a Deo, vel ad contumeliam præparetur: non videtur abſurdum eodem ordine, atque eadem conſequentia diſcutientes nos antiquiores cauſas, eadem etiam de animarum ratione ſentire; & hoc eſſe in cauſa, quod Jacob dilectus eſt etiam, dum adhuc in ventre matris haberetur*.

Probatur ſecundo. Qui initium fidei in nobis aſſeruit eſſe ex nobis, perfectionem vero ejus, & augmentum a Deo, Semipelagianorum errori proluſit: atqui Origenes id aſſeruit: ergo proluſit Semipelagianorum errori.

Probatur minor ipſius verbis, lib. 9. in Epiſtolam ad Romanos, ad illa verba Apoſtoli: *Habentes donationes, unuſquiſque ſecundum menſuram fidei*: quæ ſic exponit: *Quod autem dixit, ſecundum rationem, vel menſuram fidei, puto jam plene in ſuperioribus expoſitum, quæ ſit fides, quæ a nobis requiritur, & quæ ſit quæ a Deo per gratiam datur, ſecundum hoc quod idem Apoſtolus dicit: Alii fides in eodem Spiritu: & item ubi ad Dominum dicunt: Auge nobis fidem. Quod fides quidem qua ſperet, & credat, & abſque ulla dubitatione confidat, in nobis eſt, ratio vero fidei ipſius & ſcientia, & perfectus eorum intellectus quæ credimus, donatur a Deo.... Ut ergo in nobis tanta fides inveniatur, quantam poſſit ſublimior gratia promereri, noſtri operis videtur, & ſtudii*.

Probatur tertio. Qui ſolam poſſibilitatis gratiam a Pelagio aſſertam, a Sancto Auguſtino reprobatam prædicavit, Pelagianorum reformavit errorem, ſed Origenes ſolam poſſibilitatis gratiam prædicavit, Pelagianorum itaque præformavit errores.

Probatur minor ipſius verbis, lib. 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 2. *A Deo datur*, inquit, *non ut ſuſtineamus, alioquin nullum jam videretur eſſe certamen, ſed ut ſuſtinere poſſimus: Ea autem virtute, quæ nobis data eſt ut vincere poſſimus, ſecundum liberi arbitrii facultatem, aut induſtrie utimur & vincimus; aut ſegniter, & ſuperamur. Si enim totum nobis hoc detur ut omni genere ſuperemus, & nullo modo vincamur, quæ jam ſupereſt cauſſa certandi ei, qui vinci non poteſt? Aut quod palma meritum, ubi repugnandi adimitur, vincendique facultas? Si vero æque quidem omnibus nobis vincendi poſſibilitas præbeatur, in noſtra autem poſitum ſit poteſtate, quomodo hac poſſibilitate uti debeamus, id eſt, vel induſtrie, vel ſegniter, juſta erit vel victi culpa, vel palma victoris*.

Probatur quarto. Qui vocationem ſecundum propoſitum Dei non agnovit, ſed ſecundum propoſitum hominis, vel ſecundum propoſitum Dei religioſam mentem, & ſalutis deſiderium in hominibus prævidentis, ille merito fons Pelagiani erroris aſſeritur: atqui Origenes ita ſentit de vocatione: fons igitur Pelagiani erroris merito aſſeritur.

Probatur minor ipſius verbis, libro 7. Commentarii in Epiſtolam ad Romanos: *Videtur mihi*, inquit, *eſſe quædam vocationis differentia; quia omnes quidem vocati ſunt, non tamen omnes ſecundum propoſitum bonum & bonam voluntatem, quam circa Dei cultum gerunt, vocantur. Ipſi ſunt qui ſecundum propoſitum vocati dicuntur, & iſti ſunt qui vocati, juſtificati ſunt. Bono enim eorum propoſito deerat ſola vocatio... Quos ergo vocavit, id eſt, quos ſecundum propoſitum vocavit boni, illos & juſtificavit. Quod ſi ſecundum propoſitum ad Deum referatur, hoc eſt, ut ſecundum Dei propoſitum qui ſciens in eis religioſam mentem, & ſalutis ineſſe deſiderium, vocati dicantur, non videtur his quæ expoſuimus, etiam hoc eſſe contrarium*.

Objicies. Origenes gratiæ neceſſitatem ad implenda Chriſtianæ pietatis opera magnifice commendavit, naturæ ſemper prædicavit impotentiam: ergo immerito dicitur Pelagianorum errorem delineaſſe.

Probatur antecedens ipſius verbis Homilia 4. in Pſalmum 36. *Vides ergo*, inquit, *quia Domini ſemper auxi-*

auxilio indigemus, primo ne cadamus, tum deinde, etiamſi ceciderimus, ut reſurgamus.

Et in Pſalmum 126. exponens illa verba: *Niſi Dominus ædificaverit domum, fruſtra laborant qui ædificant eam: & Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam;* hæc habet: *Ædificat domum quicumque proficit, cuſtodit civitatem quicumque perfectus: vanum autem opus ædificantis, & vana cuſtodia ſervantis, niſi Dominus ædificaverit, & Dominus cuſtodierit. Extra liberam voluntatem noſtram fuerit bonum, virtus Domini, quæ ædificantis ædificationem adjuvat, & ei opitulatur, unaque cum eo ædificat, qui ædificationem per ſe conſummare non poteſt.*

Et infra: *Non ſolum igitur ad id ut honeſtus & bonus fiat aliquis, opus eſt voluntate noſtra, & divina ope conſpirante, quæ quantum ad nos arbitraria non eſt, ſed ad id etiam, ut qui honeſtus & bonus evaſit, in virtute perſeveret: quod nimirum in ruinam delapſurus ſit etiam perfectus, ſi in honeſtate fuerit elatus, & ſibi hujus cauſam arroget: nec debitam gloriam referat ei, qui multo plus ad acquirendam & retinendam contulit.* Quibus certe ad gratiæ neceſſitatem commendandam luculentius, magnificentiuſque nihil dici poteſt.

Et Tractatu 35. in Matthæum, ubi de lapſu S. Petri locutus eſt, hæc habet: *Per hoc inſtruimur, ut numquam ſine conſideratione aliquid promittamus, ſuper habitudinem noſtram humanam; quaſi qui valeamus Chriſti implere confeſſionem ex nobis, aut aliquod præceptorum Dei.*

Reſpondeo, diſtinguo aotecedens. Origenes gratiæ neceſſitatem, & naturæ impotentiam ad pietatis opera perficienda prædicavit, eſto; ad eadem inchoanda, nego. Nec aliud probant mox laudata teſtimonia, ſi ad veritatis trutinam expendantur, & conferantur cum aliis quæ in probationibus protuli.

Diſtinguo ſecundo antecedens. Gratiæ generalis, ſeu generalis auxilii, quod improprie gratia dicitur, neceſſitatem commendavit, concedo; gratiæ Chriſti ſeu peculiaris auxilii voluntatem intus moventis, & convertentis, nego. Itaque Origenes eatenus dixit nos aliquod præceptorum Dei implere non poſſe ex nobis, & ædificationem ſpiritalem per ſe conſummare poſſe neminem, & Dei ſemper auxilio nos indigere, quatenus generale auxilium neceſſarium exiſtimavit ad pietatis opera; quia ſcilicet, actus ſingulos volontatis a Deo habemus, qui volendi facultatem tribuit perenni ad ſingulas volitiones concurſu. Ita exponit illud Sancti Pauli ad Philippenſes 2. *Deus eſt enim qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate.* Cum enim ex hoc loco concluderent nonnulli libero nos arbitrio carere, ſiquidem velle & agere a Deo eſt, ſic reſpondet Origenes: *Non dicit Apoſtolus, velle mala aut velle bona ex Deo eſſe, neque item meliora vel pejora facere; ſed & univerſe velle, & univerſe currere. Ut enim a Deo habemus ut animalia ſimus, & homines, ita & univerſe velle, & univerſe [ut ita dicam] moveri. Quemadmodum igitur, etſi habeamus a Deo ut animalia ſimus, & moveamur, ut hæc vel illa membra, manus, aut pedes moveamus, non tamen jure dixerimus, ſpeciem hanc motus, ut moveamur ad cadendum, aut interficiendum, aut aliena rapienda ex Deo habere, ſed motum in univerſum a Deo accepimus: ſed mota ad meliora, vel deteriora utimur: ita & vim agendi, qua animalia ſumus, & velle ab Opifice accepimus: Nos autem qua homines, voluntate ad honeſta, vel ad contraria, quemadmodum & agendi virtute utimur.*

Sic Origenis mentem exponit Sanctus Thomas III. contra Gentes, cap. 89. Merito igitur Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem, vocat Pelagianam Hæreſim, *Ramuſculum Origenis.*

Qui plura volet, legat Epiſcopum Iprenſem Janſenium lib. *6.* de Hæreſi Pelagiana, cap. 13. & ſequentibus uſque ad decimum octavum, & eruditiſſimum Huetium, lib. 2. Origenianorum, cap. 2. Quæſt. 7. ubi & Janſenium in multis merito reprehendit, ſed in eo ſapientiſſime ac doctiſſime quod indifferentiam, excluſionemque neceſſitatis ad utrumlibet, eſſentialem eſſe humani arbitrii libertati, Pelagii capitalem errorem eſſe dixerit: huncque Origenem præformaſſe. Enimvero hanc libertatis notionem Concilia, & Sancti Patres tradiderunt, quam Origenes protulit: & eam Sanctus Auguſtinus amplexus eſt; qui nuſquam a Pelagianis de liberi arbitrii natura diſſentire ſe leviter innuit, vel ipſorum verba, quibus in utriuſlibet eligendi poteſtate illud poſitum eſſe contendebant, uſquam hanc ob cauſam reprehendit. Cum ergo Janſenius Origeni adſcribit errorem fictitium, ipſe meditatur ac molitur errorem verum, & damnatæ propoſitionis fundamenta jacit: *Ad merendum, vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.*

ARTICULUS IV.

Utrum Origenes de Euchariſtiæ Sacramento recte ſenſerit.

MUlta ex Origene teſtimonia proferunt Heterodoxi contra realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, & contra fidem Tranſubſtantiationis. Primum & celeberrimum occurrit Tomo 2. in Matthæum, pag. 253. Huetianæ Editionis; ubi quemdam ſibi objicit dicentem: *Quemadmodum non quod intrat in os coinquinat hominem, etiamſi exiſtimetur a Judæis impurum; ita quod ingreditur in os non ſanctificat hominem, etiamſi a ſimplicioribus exiſtimetur ſanctificare, id quod Domini Panis appellatur.* Reſpondet Origenes: *Quemadmodum non cibus, ſed conſcientia ejus qui cum dubitatione comedit, comedentem inquinat; & quemadmodum inquinato & incredulo nihil purum eſt, non quidem per ſe, ſed propter illius contaminationem & incredulitatem, ita id quod ſanctificatum eſt per Verbum Dei & orationem, non ex ſe utentem ſanctificat; nam ſi id ita eſſet, ſanctificaret & illum qui indigne Domino comedit..... Ac proinde in Pane Domini utilitas eſt ei qui utitur, cum intemerata mente & pura conſcientia Panis ſit particeps. Sic autem neque bono aliquo privamur ex eo quod non comedamus de Pane per Verbum Dei & Orationem conſecrato, nempe propter ipſam ab eſu abſtinentiam: neque ex eo quod comedamus, bono aliquo abundamus. Nam cauſa privationis malitia eſt & peccata; & abundantiæ cauſa juſtitia eſt & recte facta: ut tale ſit id quod a Paulo dicitur his verbis: Neque enim ſi manducaverimus, abundabimus; neque ſi non manducaverimus, deficiemus. Quod ſi vero id omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur; & cibus ipſe per Verbum Dei & Orationem conſecratus, ſecundum illud quidem ipſum quod materia conſtat, in ventrem abit, & in ſeceſſum ejicitur, ſecundum orationem autem quæ illi acceſſit juxta propoſitionem fidei, utilis fit, efficitque ut perſpicax fiat animus, ſpectans ad id quod prodeſt; nec Panis materia, ſed ſuper eum prolata oratio, ea eſt quæ illum juvat qui non indigne Deo hunc comedit. Et hæc quidem de typico & ſymbolico corpore.*

Tres propoſitiones præcipuas loco iſto contineri dicunt Heterodoxi, quæ realis præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia & Tranſubſtantiationis fidem vehementer pulſant. 1. Quod neque abſtinendo ab hoc pane, aliquo bono fraudamur, nec eumdem comedendo aliquo bono augemur. 2. Quod Panis conſecratus, ſecundum quod materia conſtat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, vulgarium inſtar ciborum. 3. Quod Panis ille typicum & ſymbolicum Chriſti Corpus eſt.

Verum hic locus cauſam Sacramentariorum nequaquam juvat. Primæ enim propoſitionis ſenſus eſt, Corpus Chriſti non ex ſe ſolum & ſimpliciter edenti Sanctitatem conferre, ſed ſi a ſuſcipiente certa fides & purus animus adhibeantur. Qui enim crimioibus pollutus ad ſacram Menſam accedit, judicium ſibi manducat & bibit. Similiter homo hoc abſtinens Sacramento, quia ſibi nondum ſatis probatus, vel alicujus noxæ lethalis ſibi conſcius eſt bono aliquo non privatur, immo magnum in ſe arceſſeret malum, ſi eo in ſtatu poſitus ſumeret Corpus Chriſti, quia mortem animæ ſuæ conſciſceret.

Secundæ propoſitionis ſenſus eſt, accidentia quæ ex materia Panis ſuperſunt, & ipſius ſunt propria, corrupta a ſtomacho in ſeceſſum abire, orationem vero

ſuper

Digitized by Google

ſuper Panem prolatam, id eſt, myſtica verba quibus Panis conſecratur, illum comedentibus utilem efficere, tranſmutando utique illud in Corpus Chriſti.

Tertiæ Propoſitionis ſenſus eſt, Corpus Chriſti in Euchariſtia, typo & ſpecie Panis eſſe involutum, non vero nudum, & propterea typicum & ſymbolicum ab Origene appellatur, quod ſub ſpecie & ſymbolo Panis deliteſcat. Vel, Euchariſticum Panem vocat Corpus typicum & ſymbolicum, non quod Corporis abſentis ſit typus & ſymbolum, ut Heterodoxi contendunt: ſed quia, cum reipſa ſit Corpus Chriſti, aliarum rerum typus & ſymbolum eſt, puta ſui ipſius extra Sacramentum, ut fuit olim in Cruce, & ut nunc eſt in cœlo: Vel reſurrectionis noſtræ; vel myſtici Corporis, ſcilicet Eccleſiæ. Hanc expoſitionem ſimilibus locutionibus Origenis illuſtrat & confirmat Vir clariſſimus & doctiſſimus Daniel Huetius, libro 2. Origenianorum, Quæſt. 14. Sæpe enim res quaſdam ſymbolicas appellat Origenes, vel ſymbolice tales; non quod revera ipſis non conveniant quæ de ipſis dicuntur: ſed quia rerum inſuper aliarum ſymbola ſunt. Exempli gratia Tomo 32. in Joannem, pag. 405. ait Joannem ſymbolice recubuiſſe in ſinu Chriſti: non quod revera in ſinu Chriſti non recubuerit; ſed qood recubitus ille propenſiſſimi amoris, quo in Chriſtum affectus erat Joannes, ſymbolum eſſet. Ibidem pag. 412. ait ſymbolice noctem fuiſſe, cum Judas e Cœna exiit Chriſtum proditurus; non quod revera nox non eſſet; ſed quod nox illa ſymbolum eſſet noctis alterius, quæ Judæ animo incubabat. Tom. 14. in Matthæum ait S. Paulum juſſiſſe ut Epiſcopus Presbyter & Diaconus ſymbolice monogami eſſent; non quod revera monogamos non eſſe velit; ſed quod monogamia illa ſymbolum ſit munditici animæ, quam ſervare debent, qui ſacris Miniſteriis ſunt præpoſiti. Denique Tomo 16. in Matthæum, Summum Judæorum Sacerdotem ſymbolicum appellat, non quod ſacerdos revera non eſſet, ſed quod ſymbolum eſſet veri Sacerdotis, Chriſti: & Sacrificia Legis Moſaicæ ſymbolica appellat; non quod revera Sacrificia non eſſent; ſed quod ſymbola eſſent Sacrificii Chriſti. Pari modo igitur, cum Corpus Chriſti appellat ſymbolicum, non negat eſſe reipſa præſens in Euchariſtia; ſed quatenus ibi præſens eſt, typum & ſymbolum eſſe vult aliarum rerum, puta ſui ipſius extra Sacramentum. Id quod ſatis indicat Origenes, cum proxime ſubjungit: *Multa autem de ipſo verbo dici poſſunt; quod Caro factum eſt veruſque cibus*, &c. ubi loquitur de Corpore Chriſti extra Sacramentum.

Secundus locus eſt ex Tractatu 35. in Matthæum. *Panis iſte*, inquit, *quem Deus Verbum Corpus ſuum eſſe fatetur, Verbum eſt nutritorium animarum, Verbum de Deo Verbo procedens, & Panis de Pane cœleſti.* Sed neque hic locus, qui totus in allegoria poſitus eſt, favet Calviniſtis. Nam ſi juxta literam id intelligendum eſt, quomodo Panis ille, ſecundum id quod ex materia concretum habet, in ventrem abit, & in ſeceſſum ejicitur, ut ex Origene objiciunt? Id certe non convenit pani, qui Verbum tantum eſt nutritoriom animarum. Nec movere nos debet, quod Corpus Chriſti panem vocet Origenes. Ideo enim ſic illud appellat, quia panis fuit, & nunc quoque cum Chriſti Corpus eſt panis ſpeciem gerit.

Tertius locus eſt ex Homilia 7. in Leviticum. *Eſt*, inquit, *& in Novo Teſtamento litera, quæ occidit eum, qui non ſpiritaliter quæ dicuntur, adverterit. Si enim ſecundum literam ſequaris hoc ipſum quod dictum eſt: Niſi manducaveritis Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum; occidit hæc litera.* Secundum literam comedere, eſt realiter comedere, cum itaque neget Origenes Corpus Chriſti comedi ſecundum literam, illud re ipſa comedi negat.

Sed hunc locum in alienum plane ſenſum torquent Heterodoxi. Corpus Chriſti ſecundum literam comedere, eſt illud comedere ut vulgares cibos, terendo & comminuendo dentibus, in ventriculo concoquendo, & in corporis alimentum diſtribuendo. Proinde merito negat Origenes hæc verba, *Niſi manducaveritis Carnem meam*, ſecundum literam eſſe intelligenda: quia Sacramentaliter Carnem ſuam manducari juſſit Chriſtus, non materiali illo & carnali modo quo Capharnaitæ intelligebant.

Quartus locus eſt ex Homilia 9. in Leviticum. *Ritus quidem*, inquit, *apud Veteres propitiationis pro hominibus qui fiebat ad Deum, qualiter celebraretur edocuit: ſed tu qui ad Chriſtum veniſti Pontificem verum, qui Sanguine ſuo Deum tibi propitium fecit; & reconciliavit te Patri, non hæreas in Sanguine carnis, ſed diſce potius Sanguinem Verbi, & audi ipſum tibi dicentem: quia hic Sanguis meus eſt, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Si non eſt hærendum in Sanguine carnis, non eſt exiſtimandum Sanguinem Chriſti in Euchariſtiam eſſe præſentem.

Nebulas offundunt clariſſimo loco Novatores. Planiſſimus eſt verborum ſenſus. Agitur ibi de Sacrificiis Moſaicis, quæ figura erant mortis Chriſti: ideo non hærendum eſſe ait Origenes in Sanguine carnis, id eſt, in Sacrificiis Veteris Teſtamenti, ſed mentem ad Sanguinem Chriſti, & Sacrificium novæ Legis erigendam.

Quintus locus eſt ex Homilia 7. in Leviticum. Ibi exponit Origenes præceptum Aaroni & Sacerdotibus traditum, ne ad Altare acceſſuri, vinum biberent. Chriſtum per hunc Pontificem, Apoſtolos per Sacerdotes ait adumbrari; & Chriſtum quidem cum ad Altare, ſcilicet ad Crucem eſſet acceſſurus, vinum non bibiſſe, Apoſtolos vero bibiſſe vinum, quia nondum ad Altare Crucis erant acceſſuri. *Venerat*, inquit, *in hunc mundum Salvator, ut pro peccatis noſtris Carnem ſuam offerret hoſtiam Deo. Hanc priuſquam offerret, inter diſpenſationum moras vinum bibebat: denique dicebatur homo vorax & vini potator, amicus publicanorum & peccatorum: ubi vero tempus advenit Crucis ſuæ. Accipiens*, inquit, *Calicem benedixit & dedit Diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex hoc. Vos*, inquit, *bibite, quia non acceſſuri eſtis ad Altare. Ipſe autem tamquam acceſſurus ad Altare, dicit de ſe: Amen dico vobis, quia non bibam de generatione vitis hujus, uſquequo bibam illud vobiſcum novum in regno Patris mei.* Ex hoc loco Heterodoxi colligunt, Apoſtolos merum vinum in ultima Cœna bibiſſe, quemadmodum Aaron & Sacerdotes ad Altare non acceſſuri merum bibebant.

At ex totius loci ſerie & ſcopo Origenis patet, ipſum non aſſerere ſimilitudinem omnimodam inter vinum Aaronis & Sacerdotum, & vinum Chriſti ac Diſcipulorum; ſed in hoc dumtaxat, quod ſicut Pontifici & Sacerdotibus ad Altare acceſſuris vino interdicebatur, ſecundum vetus illud Levitici præceptum, ita Chriſtus ad Altare Crucis acceſſurus vino abſtinuit, ut ille quidem putat; Apoſtoli vero qui nondum ad Altare acceſſuri erant, id eſt, nondum paſſuri Martyrium, vinum biberunt.

Sextus locus depromptus eſt ex Homilia 16. in Numeros, *Bibere dicimus Sanguinem Chriſti*, inquit, *non ſolum Sacramentorum ritu, ſed & cum ſermones ejus recipimus, in quibus vita conſiſtit, ſicut & ipſe dicit: Verba quæ locutus ſum, ſpiritus & vita eſt.* At Catholicæ cauſæ favet potius quam noceat iſte locus. Diſtinguit enim Origenes Sacramentalem Sanguinis Chriſti in Euchariſtia potationem, ab alia qua ſpiritaliter bibitur, cum ſermones ejus recipiuntur.

Utrum offula Judæ a Chriſto porrecta eſſet Euchariſtia?

Septimus locus habetur Tom. 32. Joannem pag. 411. Editionis Huetianæ, ubi de offula Judæ a Chriſto porrecta diſſerens, vim quamdam ei a Servatore inditam fuiſſe ait, ex qua Judas adjumentum perciperet, niſi anticipaſſet Satanas offulæ uſum. Id gemino illuſtrat exemplo Origenes: primo Corporis & Sanguinis Chriſti, quæ in iis qui digne ſumunt, bonum, in iis qui indigne, condemnationem operantur: altero panis illius communis quo alimur, quique pro comedentis habitu, vel ſanitatem confert ac vigorem, ſi valenti corpore, vel morbum, ſi febriculoſo ac infirmo ſumatur. *Sic*, inquit Origenes, *offulam Judæ a Jeſu datam ejuſdem generis fuiſſe cum ea quam dedit cæteris Apoſtolis, dum diceret: Accipite & comedite, ſed illis quidem ad ſalutem; Judæ vero ad condemnationem, ita ut poſt offulam ingrederetur in illum Satanas.* Ex quibus ſic colligunt Heterodoxi: Offula Judæ porrecta ejuſdem erat generis ac Euchariſticus Panis, ex Origene; atqui offula illa merus fuit panis. Ergo & Euchariſtia merus Panis eſt.

Ad id reſpondeo primo, exiſtimaſſe videri Origenem, quod offula illa Judæ a Chriſto porrecta, fuerit panis ipſe Euchariſticus; quam ſententiam & San-

ctus

ctus Cyrillus Alexandrinus in 6. Joannis, & Anaſtaſius Sinaita Oratione de Synaxi ampleſi ſunt, quod ſi ita ſit, nego offulam illam in ſententia Origenis fuiſſe merum Panem.

Reſpondeo ſecundo, in alia hypotheſi, qua offula Judæ porrecta diſtincta fuiſſe ſupponitur a Pane Euchariſtico, comparationem ab Origene inter utrumque non inſtitui quoad naturam Panis, ſed quoad efficientiam, ac vim juvandi vel nocendi, pro ſumentis habitu. Hanc reſponſionem apposito exemplo illuſtrat doctiſſimus Huetius. Fimbria veſtis Chriſti, quæ Hemorrhoiſſam ſanavit, ex contactu ſacri Corporis Chriſti virtutem contraxerat, ſicut offula a Jeſu Judæ porrecta. Fimbriæ contactus, pro tangentis pietate vel nequitia utilis eſſe poterat, vel noxius. Pari ergo jure fimbriæ contactum cum Panis Euchariſtici eſu comparare potuit Origenes. Utraque enim in eo conveniebant, quod pro tangentis & edentis habitu ſalubria vel damnoſa eſſe poterant; in aliis diſcrepabant. Id ſi feciſſet, utraque dicere potuiſſet ſimilia; non quidem quoad naturam, ſed quoad vim illam & efficientiam. Idemde offula Pani Euchariſtico aſſimilara dicendum eſt. Alioqui ſi quoad omnia convenientia illa ac ſimilitudo intelligenda eſſet, ſequeretur eadem virtute pollere panem noſtrum, quo quotidie veſcimur, ac offulam illam, cui vim ſingularem contactu ſuo Chriſtus indidit: quia offulam Judæ porrectam pani illi quo vitam ſuſtinemus, dixit eſſe ſimilem. At id abſurdiſſimum eſt. In eo namque poſita eſt duntaxat Origenis comparatio, quod ſicut panis noſter corpori, pro comedentis habitu, robur conciliare poteſt, vel morbum; ita offula Judæ porrecta, ipſi pro varia diſpoſitione animi poterat eſſe ſalubris, vel noxia.

Octavus locus petitur ex Prologo in Cantica. *Eſt*, inquit, *materialis hujus hominis, qui & exterior appellatur, cibus potuſque naturæ ſuæ cognatus, corporeus iſte ſcilicet & terrenus. Similiter autem & Spiritalis hominis ipſius, qui & interior dicitur, eſt proprius cibus, ut Panis ille vivus qui de cœlo deſcendit. Sed & potus ille eſt ex illa aqua qua promittit Jeſus dicens: Quicumque biberit ex hac aqua, quam ego do, non ſitiet in æternum. Sic ergo per omnia ſimilitudo quidem vocabulorum ſecundum utrumque hominem ponitur; rerum vero proprietas unicuique diſcreta, & corruptibili corruptibilia præbentur: incorruptibili vero incorruptibilia proponuntur. Unde accidit, ut ſimpliciores quidam neſcientes diſtinguere ac ſecernere quæ ſint, quæ in Scripturis divinis interiori homini, quæ vero exteriori deputanda ſint, vocabulorum ſimilitudinibus falſi, ad ineptas quaſdam fabulas & figmenta inania ſe contulerint, ut etiam poſt reſurrectionem cibis corporalibus utendum crederent, potumque ſumendum, non ſolum ex illa vite vera & vivente in ſæcula, verum & ex his vitibus ligni.* Cibus hominis interioris, ex Origene, ſpiritalis & incorporeus eſt: non ergo ſumitur & manducatur ore corporis, ſed fide tantum apprehenditur.

Reſpondeo, Origenem eo loci non loqui de quocumque cibo interioris hominis, ſed de aliquo tantum. Duplex enim cibus, duplex eſus interioris hominis poteſt intelligi: unus Sacramentalis, cum Chriſti Corpus ore recipimus; alter, cum Verbum carnem factum fide apprehendimus & comedimus. Uterque 6. Joannis capite exponitur, poſterior a verſu 31. ad hæc verba verſus 52. *Et Panis quem ego dabo*; Prior vero ab his ad verſum 59. Si eſus ille ſpiritalis hominis, quo de loquitur Origenes, intelligatur ille quo Verbum carnem factum fide comedimus, nihil inde lucrantur heterodoxi. Quis enim neget Verbum carnem factum, quatenus fide apprehenditur, cibum eſſe animæ proprium, non corporis? Et hic quidem eſſe videtur illius loci ſenſus. Si vero eſus ſacramentalis Panis illius vivi qui de cœlo deſcendit, ſignificetur, ſuo gladio confodiuntur Hæretici, qui hunc Origenis locum nobis objectant. Illum namque cibum vocabulo tantum cum cibis reliquis convenire ait Origenes, ſuam vero unumquemque proprietatem ſervare: illos corrumpi, hunc integrum manere: ſic nos Panem Euchariſticum cum aliis panibus vocabulo convenire dicimus, reipſa diſcrepare; hos corrumpi, Corpus vero Chriſti corruptis accidentibus, incorruptum manere. Illos in corporum noſtrorum ſubſtantiam mutari; illum animæ, interiori ſcilicet homini, ac ſpirituali alimoniam ſubminiſtrare. Quæ exponendi ratio, verbis Origenis mire concinit. At Heterodoxorum dogma plane & a verbis & a ſenſu Origenis alienum eſt. Ille enim Panem Euchariſticum ſolo nomine cum panibus reliquis convenire aſſerit, illi reipſa convenire dicunt: hunc animæ cibum eſſe docet Origenes; illos corporis tantum eſſe pabulum fatentur Heterodoxi: hos corporeos & terrenos Origenes vocat, ut ab illo diſtinguat, qui ſpiritalis eſt & Sacramentalis; Heterodoxi vero & hunc & illos pariter corporeos eſſe & terrenos contendunt.

Ultimus locus ſumptus eſt ex libro 8. contra Celſum. *Nos*, inquit, *qui rerum omnium Conditori placere ſtudemus, cum precibus & gratiarum pro beneficiis acceptis actione oblatos panes edimus, Corpus jam per precationem factos ſanctum quoddam, & ſanctificans utentes eo cum ſano propoſito.* At hic locus jugulum petit Heterodoxorum. Quid eſt enim Panes oblatos per precationem fieri ſanctum quoddam Corpus, & Sanctos faciens, qui cum ſano propoſito eo utuntur, niſi eos per myſtica verba & conſecratoria effici Corpus Chriſti?

Cæterum Origenem de Sacramento Euchariſtiæ idem ſenſiſſe quod Catholica, Apoſtolica & Romana nunc docet Eccleſia, duobus ejus teſtimoniis evidentiſſime oſtenditur. Primus petitur ex Homilia 13. in Exodum, ubi Auditores ad retinendum corde verbum Dei adhortatur: *Volo*, inquit, *vos admonere religionis veſtræ exemplis. Noſtis, qui divinis Myſteriis intereſſe conſueviſtis, quomodo cum ſuſcipitis Corpus Domini, cum omni cautela & veneratione ſervatis, ne ex eo parum quid decidat, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur; reos enim vos creditis, & recte creditis ſi quid inde per negligentiam decidat. Quod ſi circa Corpus ejus conſervandum tanta utimini cautela, & merito utimini: quomodo putatis minoris eſſe piaculi verbum Dei neglexiſſe, quam Corpus ejus?* Panem Euchariſticum per Corpus Domini in hoc breviſſimo loco vocat Origenes. An ita vocarent Calviniani Miniſtri, cum in ſuis Templis concionantur? Panis ille munus erat in ſacris Myſteriis conſecratum. Idne convenit Pani quem in ſua Cœna diſtribuunt? Summa religione cavebant Fideles, ne aliquid Euchariſtici Panis in terram decideret, ac ſe reos exiſtimabant, ſi id ſua contingeret negligentia. Nullo vero ejuſmodi ſcrupulo Calviniſtæ laborant. Credebant ſcilicet veteres illi Chriſtiani Euchariſtiam eſſe verum Corpus Domini, Calviniſtæ meram figuram ipſius hanc eſſe arbitrantur.

Alter locus depromptus eſt ex Homilia 7. in Numeros: ubi in veteri Lege figuras tantum & ænigmata præceſſiſſe ait earum rerum, quarum ſpecie & veritate in Lege nova fruimur. *Nunc*, inquit, *in ſpecie petra Chriſtus eſt. Nunc enim os ad os loquitur per Legem Deus. Antea in ænigmate fuit Baptiſmus in nube & in mari; nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & Spiritu Sancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus: nunc autem in ſpecie Caro Verbi Dei eſt verus cibus, ſicut & ipſe dicit: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Ineptum plane ſenſum involverent hæc verba, ſi ſecundum Calvinianos intelligenda eſſent. Senſus enim illorum eſſet. In veteri Lega manna cibus erat in ænigmate, quatenus ſcilicet Carnem Chriſti ſignificabat: in nova autem Lege Panis eſt figura Carnis Chriſti. At ſecundum Catholicam ſententiam, præclara eſt Origenis antitheſis. Manna enim ait figuram fuiſſe: nunc autem Carnem Chriſti verum eſſe cibum per manna adumbratum, & veterem illam Legis Moſaicæ figuram adimplentem.

Laudat & alium locum Bellarminus ex Homilia 5. in diverſos. Sed cum eam, aliaſque Origenis non eſſe viri eruditi fateantur, cauſæ Catholicæ præſidium ex illa mutuari nolim.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, & ad pag. 508. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Panis Judæ a Chriſto porrectus, non fuit Euchariſticus.*

R. Non

R. Non ita ſcripſi : *De offula Judæ a Chriſto porrecta* loquor, de qua variæ cum fuerint Patrum ſententiæ, quibuſdam aſſerentibus offulam illam panem ipſum Euchariſticum fuiſſe, ſcilicet Origene, S. Cyrillo Alexandrino & Anaſtaſio Sinaita : aliis affirmantibus fuiſſe ab Euchariſtia diſtinctam ; Secundum utramque ſententiam dilui Objectionem Hæreticorum contra realem Corporis Chriſti præſentiam in Euchariſtia, petitam ex *Origenis* teſtimonio Tom. 32. in Joannem, & *Origenem*, quoad hoc fidei caput, ab errore vindicavi. Quæſtionem autem illam non expendi (quia ut expenderem neceſſe non erat) utrum offula ſeu buccella Judæ a Chriſto porrecta, de qua *Joannis XIII.* fuerit Panis Euchariſticus. Id nec aſſerui, nec negavi. Verumtamen longe probabilior eſt illa ſententia, quam mihi tribuunt Reverendi Cenſores, & quam ipſis notare placuit : *Offulam* ſcilicet *Judæ a Chriſto porrectam Panem Euchariſticum non fuiſſe*. Jam enim Cœna facta fuerat, jam Apoſtolis ſuis ſimul & ipſi Judæ Corpus & Sanguinem ſuum Jeſus porrexerat, cum intinctum Panem Judæ ſeorſum dedit, ut illum proditorem eſſe Joanni ſupra pectus ſuum recumbenti indicaret, ut habetur Joannis 13. *Reſpondit Jeſus : Ille eſt cui ego intinctum Panem porrexero. Et cum intinxiſſet panem, dedit Judæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt buccellam introivit in eum ſatanas . . . . Cum ergo accepiſſet ille buccellam, exivit continuo*, Buccella intincta in paropſide, unique Judæ ſeorſim porrecta, Euchariſtia certe non fuit. Id *S. Auguſtinus* confirmat Tractatu 72. in Joannem : *Non autem*, inquit, *ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Chriſti Corpus accepit. Intelligendum eſt enim quod jam omnibus ei diſtribuerat Dominus Sacramentum Corporis & Sanguinis ſui, ubi & ipſe Judas erat, ſicut Sanctus Lucas evidentiſſime narrat : Ac deinde ad hoc ventum eſt, ubi ſecundum narrationem Joannis apertiſſime Dominus per buccellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit Traditorem, fortaſſis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem.* Idem confirmat *S. Thomas* in cap. 13. *S. Joannis*, Lectione 4. hæc verba. *Et cum intinxiſſet panem, dedit Judæ*, explicans, *Aliqui dicunt*, inquit, *panem fuiſſe Corpus Chriſti conſecratum. Sed hoc ſecundum Auguſtinum non eſt verum. Nam ſicut ex aliis Evangeliis habetur, Dominus cum cœnaret, Diſcipulis Corpus ſuum dedit : & ideo patet quod Judas cum aliis Diſcipulis ſimul Corpus Chriſti accepit in Cœna. Chriſtus autem poſtquam aliquantulum in Cœna proceſſerat, ſurrexit a Cœna, & lavit pedes Diſcipulorum, quibus lotis reſedit, & poſtmodum panem tinctum Judæ tradidit, Unde patet quod non erat Corpus Chriſti.*

DISSERTATIO XVII.

De Origenis Defenſoribus.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum omnes Origenis Defenſores de ſuſpicione hæreſeos fuerint periclitati ?

PRænotandum eſt tribus modis errorum Authores defendi poſſe. Primo, cum non Authoris dumtaxat, ſed etiam erroris ſuſcipitur patrocinium, Secundo, cum error damnatur, & ab eo vindicatur Author. Tertio cum damnare quis recuſat Authorem, & verbis ita æquivocis, & obſcuris ſuam de errore ſententiam exponit, illum ut propugnare præſumatur. His tribus modis ſuſcepta eſt a pluribus Origenis defenſio. Patrocinatus eſt Origeni, & ejus circa Sacroſanctam Trinitatem erroribus, Euſebius Cæſarienſis. Ejuſdem errores & authoritatem ſectatus eſt, quoad alia capita ab Eccleſia damnata, Didymus. Eumdem vindicavit ab erroribus circa Trinitatem perſpicaciſſimus ille Cæcus, erroreſque ipſi adſcriptos execratus eſt, Denique Rufinus non Origenem tantum, ſed & ejus errores palam & diſerte damnare recuſavit, verbis ita æquivocis & involutis ſuam exprimens ſententiam ; in iis controverſiis quæ Origenis errores ſpectabant, ut eos tueri merito præſumeretur.

PROPOSITIO I.

Damnati ſunt ut Hæretici ab Eccleſia, qui ita defenderunt Origenem, ut ejus errores ſectarentur.

Probatur primo, ex Epiſtola Theophili Alexandrini ad S. Hieronymum data in qua hæc habet : *Non ambigo quin noſtrum ſtudium probes, & in Eccleſiæ victoria glorieris. Namque Origenis hæreſim in Monaſteriis Nitriæ quidam nequam & furioſi homines ſerere & fundere cupientes, Prophetica falce ſuccisi ſunt.*

Probatur ſecundo ex S. Epiphanio in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, in qua hæc ſcribit : *Nihil mihi ſurripuit Origenes ; nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi, & hereditatem, odium adverſus illum, pugnaſque ſuſcepi ; ſed ut ſimpliciter fatear, doleo, & valde doleo, videns plurimos Fratrum, & eorum præcipue qui profeſſionem habent non minimam, & in gradum quoque Sacerdotii maximum pervenerunt, ejus perſuaſionibus deceptos, & perverſiſſima doctrina cibos factos eſſe diaboli.*

Probatur tertio ex S. Hieronymo in Apologiis contra Rufinum, Epiſtola 61. adverſus errores Joannis Hieroſolymitani, & Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum, quo poſteriori loco ita ſcribit : *Cæterorum vitia de libris ſuis ad hoc tantum excerpiitis* (o Origeniſtæ) *ut hujus defendatis errorem. Origenem ſic fertis in cœlum, ut nihil eum erraſſe dicatis. Quiſquis es aſſertor novorum dogmatum, quæſo te ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtoli voce laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod ante neſcivimus ? cur profers in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt ? Uſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum.*

Contra omnes hæreticos militat illa S. Hieronymi ſententia.

Et in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, hunc Antiſtitem de hæreſi ſuſpectum fuiſſe refert, quod octo Capita Origenianæ doctrinæ, ſeu octo errores propugnare videretur : & ob id multos tum ex Clero, tum ex Monaſteriis Palæſtinæ, ſeſe ab ejus Communione ſubtraxiſſe. Conquerebatur quidem Joannes Hieroſolymitanus totam illam contra ſe tempeſtatem ab Epiphanio Salaminæ Cypri Epiſcopo, ab Hieronymo, & a Monachis Palæſtinæ excitatam, quod ipſe Pauliniani Ordinationem Epiphanio factam improbaſſet, eique ſacris Miniſteriis interdixiſſet. Sed illi propter ſola Origenis dogmata ſe ab eo diſſidere conteſtabantur, quæ ſi ejuraret, & ab octo capitalium errorum ſe purgaret ſuſpicione ; cum eo ſe communionem lubenter inituros ſpondebant. *Quæ hæc eſt tanta arrogantia*, inquit Sanctus Hieronymus, *non reſpondere de fide interrogantibus ? Tantam Fratrum multitudinem, & Monachorum turbas, qui tibi in Palæſtina non communicant, quaſi hoſtes publicos æſtimare ? Dei Filius propter unam morbidam ovem, nonaginta novem in montibus derelictis, alapas, crucem, flagella ſuſtinuit, & ſuis humeris portavit ad cœlos, bajulans & patiens delicatam peccatricem. Tu beatiſſimus Papa, & faſtidioſus Antiſtes, ſolus dives, ſolus ſapiens, ſolus nobilis ac diſertus, Conſervos tuos, & redemptos Sanguine Domini tui, rugata fronte, & obliquis oculis deſpicis ? Hoc eſt illud quod Apoſtolo præcipiente didiciſti : Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea quæ in vobis eſt ſpe ? Finge nos occaſionem quærere, & ſub prætextu fidei lites ſerere, ſchiſma conficere, jurgia concitare. Tolle occaſionem volentibus, ut poſtquam de fide ſatisfeceris, & omnes nodos, qui contra te nectuntur abſolveris ; tunc liquido omnibus probes, non dogmatum, ſed Ordinationis eſſe certamen . . . . .* Et infra : *Octo tibi ut ſtatim probabo de ſpe fidei Chriſtianæ quæſtionum capita objecta ſunt. Tria tantum tangis, & prætereis : in cæteris grande ſilentium eſt.*

Probatur quarto, ex Anaſtaſio Pontifice Maximo, qui Rufinum damnavit, non ob ſuſceptas Origenis vindicias, ſed ob datum ejus erroribus aſſenſum. Ita porro ſcribit ea de re ad Joannem Hieroſolymitanum Anaſtaſius : *Rufinum ſcito, quod propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit, ac probavit : nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum.*

Pro-

Probatur quinto. Euſebius Cæſareenſis Origenem defendens ab errore, circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, hæreticus audiit, quia prava Origenis dogmata tuebatur, & hæretica eſſe nihilominus negabat. Et Didymus Alexandrinus pariter hæreticus habitus eſt, quod Origenis vindicias ita ſuſciperet, ut ejus errores ſectaretur, non quidem circa Trinitatem, ſed circa alia Fidei Chriſtianæ capita: ergo damnati ſunt ut hæretici, qui ita defenderunt Origenem, ut ejus errores ſectarentur.

Probatur antecedens ex Sancto Hieronymo, libro primo Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 2. *Sex libros*, inquit, *Euſebius Cæſareenſis Epiſcopus, Arianæ quondam ſignifer factionis, pro Origene ſcripſit, latiſſimum, & elaboratum opus, & multis teſtimoniis approbavit Origenem juxta ſe Catholicum, id eſt, juxta nos Arianum eſſe.*

Et libro 2. Apologiæ cap. 4. *Vir*, inquit, *doctiſſimus Euſebius [doctiſſimum dixi, non Catholicum] per ſex Volumina nihil aliud agit, niſi ut Origenem oſtendat ſuæ fidei, id eſt, Arianæ perfidiæ; & multa ponit exempla, & hoc conſtanter probas. Tibi ergo in quo ſomnio Alexandrini carceris revelatum eſt, ut quæ ille vera profitetur, falſata confingas?*

Et infra: *Hoc dumtaxat de Filio, & de Spiritu Sancto. Cæterum in aliis dogmatibus, & Euſebius, & Didymus, apertiſſime in Origenis ſcita concedunt: & quod omnes Eccleſiæ reprobant, Catholice & pie dictum eſſe defendunt.*

Probatur ſexto ex Edicto Juſtiniani Imperatoris contra Origenem, quod a Quinta Synodo ſuſceptum & probatum eſt, in quo damnantur quicumque Origenis defendunt dogmata, novem damnata Anathematiſmis ibidem inſertis: *Anathema*, inquit, *& Origeni, qui & Adamantius, qui hæc expoſuit, una cum nefaria, atque execrabili, ſceleſtaque ejus doctrina, & cuivis qui ea ſentiat, aut defendat, aut ullomodo prorſus quocumque tempore tueri præſumat.*

PROPOSITIO II.

Non ſunt damnati hæreſeos, qui Origenem ita ab errore vindicarunt, ut ipſius errores non propugnarent: ſed illos ipſi perperam affictos contenderent, aut ab Hæreticis intruſos.

Probatur primo. Didymus Origenis doctrinam de Trinitate omnis puram erroris contendebat: atqui nemo hæreſeos damnavit Didymum circa Trinitatem: ergo non ſunt damnati hæreſeos, qui Origenem ita vindicarunt ab errore, ut ipſius errores non propugnarent.

Major & minor probantur teſtimonio Sancti Hieronymi libro 2. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 4. ubi refellens eorum ſententiam, qui libros Origenis in dogmatibus Trinitatis ſpectantibus Myſterium interpolatos aſſerebant; oſtendit Euſebium hæc ipſa dogmata plane hæretica in iis legiſſe. Tum occupat eorum reſponſionem, qui dicerent, Euſebium Arianum hominem in ſuæ hæreſeos patrocinium illa traxiſſe, quæ Origenis libris ab hæreticis addita fuerant: quod refellit his verbis: *Sed forſitan hic ut Arianus ab hæreticis addita in occaſionem ſui traxit erroris, ne ſolus male ſenſiſſe contra Eccleſiam putaretur. Quid reſpondebis pro* Didymo, *qui certe in Trinitate Catholicus eſt? Cujus etiam nos de Spiritu Sancto librum in Latinam Linguam vertimus. Certe hic in iis, quæ ab hæreticis in Origenis Operibus addita ſunt, conſentire non potuit. Et in ipſis περὶ ἀρχῶν, quos interpretatus es, libris, breves dictavit Commentariolos, quibus non negaret ab Origene ſcripta, quæ ſcripta ſunt; ſed non ſimplices homines non poſſe intelligere quæ dicuntur: & quo ſenſu in bonam partem accipi debeant, perſuadere conatur.* Conſtat itaque ex Sancto Hieronymo, Didymum Catholicum fuiſſe circa Trinitatem, quamvis doctrinam Origenis, qua parte hoc Myſterium tractat, erroris penitus expertem contenderet.

Probatur ſecundo. Sanctus Hieronymus Origeniſmo, & Origeniſtis infenſiſſimus, Joannem Hieroſolymitanum a ſuſpicione erroris abſolvit, modo neget Origenem propugnaſſe errores, qui ipſi adſcribuntur; aut anathemate feriat eorum manifeſtum Authorem. *Quid mihi*, inquit, *longo ſermone, & laciniosis periodis Arianum te non eſſe demonſtras? Aut nega hoc dixiſſe eum qui arguitur: aut ſi locutus eſt talia; damna eum, quia dixerit.* Ergo qui Origenem ita defenderunt ut ipſius errores non propugnarent, non ſunt hæreſeos inſimulati.

Probatur tertio ex judicio Eccleſiæ, quæ poſterioribus ſæculis, nobiles, pios, & eruditos Origenis Defenſores nulla erroris nota inuſſit, quia exploratum erat illos perſonæ dumtaxat, non errorum ſuſcipere vindicias.

PROPOSITIO III.

Qui Origenem ita vindicarunt ab errore; ut verbis apertis prava ejus dogmata non damnarent, nec formula Fidei ab Eccleſia contra Origenem edita ſubſcriberent, ſed verbis æquivocis & obſcuris ſuam circa Fidei capita, quæ violavit Origenes, Fidem exponebant, habiti ſunt ut Hæretici.

Probatur primo ex Sancto Hieronymo Epiſtola 61. adverſus errores Joannis Hieroſolymitani, ubi ipſum diſerte hæreſeos accuſat, atque hæreticum eſſe probat, quod verbis obſcuris & involutis Fidem exponat ſuam, & quæ in Origenis patrocinium, non minus quam in ejus damnationem trahi poſſint: Oramus,
„ *inquit*, petimus, obſecramus, ut aut ſimpliciter
„ noſtra fateatur, aut aperte defendat aliena. Nolo
„ verborum ambiguitates: nolo mihi dici, quod &
„ aliter poſſit intelligi. Revelata facie gloriam Do-
„ mini contemplemur. Claudicabat quondam & Iſ-
„ raeliticus populus in utroque pede: ſed Elias, qui
„ interpretatur fortis Domini; Uſquequo, ait, clau-
„ dicatis in utroque veſtigio? Si Dominus eſt Deus,
„ ambulate poſt eum: ſi autem Baal, ſequimini eum...
„ Certe ſi hæreſeos nulla ſuſpicio eſt, ut cupio &
„ credo: cur non verbis meis meum ſenſum loquitur?
„ Quam ille ſimplicitatem vocat, ego malitiam in-
„ terpretor. Perſuadere mihi vult quod pure credat.
„ Pure ergo & loquatur. Et ſiquidem unum verbum,
„ vel unus ſenſus eſſet ambiguus, ſi duo, ſi tres; i-
„ gnorantiæ veniam tribuerem, nec ea quæ aut ob-
„ ſcura, vel dubia ſunt, de certis & perſpicuis exi-
„ ſtimarem: nunc vero quæ iſta ſimplicitas eſt: quaſi
„ ſuper ova & ariſtas inter theatrales præſtigias penden-
„ ti gradu incedere ubique dubium, ubique ſuſpectum?
„ Putes eum non expoſitionem Fidei, ſed figuratam
„ controverſiam ſcribere.

Et infra: „ Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam
„ eſſe patientem: ne apud eos, qui ignorant inno-
„ centiam ejus, diſſimulatio conſcientia judicetur;
„ licet ſuperfluum ſit ejus præſentiam quærere, &
„ extorquere ſilentium, cujus apud te literas teneas
„ ... Do conſilium ut aperte aut Fidem Eccleſiæ
„ prædices: aut loquaris ut credis. Diſpenſatio ete-
„ nim ac liberatio iſta prudens verborum, indoctos
„ decipere poteſt: cautus Auditor & Lector cito de-
„ prehendet inſidias, & cuniculos quibus veritas ſub-
„ vertitur, aperte in luce demonſtrabit. Et Ariani,
„ quos optime noſti, multo tempore, propter ſcan-
„ dalum nominis, ὁμοούσιον ſe damnare ſimulabant,
„ venenaque erroris circumliniebant melle verborum.
„ Sed tandem Coluber ſe tortuoſus aperuit, & no-
„ xium caput, & quod ſpiris totius corporis rege-
„ batur, ſpiritali mucrone confoſſum eſt ... Eadem
„ nunc in veteri, & in nova hæreſi conſuetudo ſer-
„ vatur, ut aliud populi audiant, aliud prædicent
„ Sacerdotes.

Et infra: Sed dicis: Epiſtolam meam probavit
„ Alexandrinus Epiſcopus. Quid probavit? Contra
„ Arium, contra Photinum, contra Manichæum be-
„ ne locutum. Quis enim te hoc tempore arguit A-
„ rianum? Quis tibi nunc Photini, Manichæique cri-
„ men impingit? Olim iſta emendata ſunt, atque
„ concuſſa. Non eras tam ſtultus, ut aperte defen-
„ deres hæreſim, quam ſciebas Eccleſiæ diſplicere. No-
„ veras te, ſi hoc feciſſes, ſtatim loco movendum;
„ & ſoli tui delicias ſuſpirabas: ſic ſententiam tem-
„ peraſti, ut nec ſimplicibus diſpliceres, nec tuos of-
„ fenderes. Bene ſcripſiſti, ſed nihil ad cauſſam per-
„ tinens.

Et

Et rurſus. Objicitur tibi quod Magiſter tuus (*Origenes*) quem Catholicum vocas, quem defendis obnixe, dixerit, Filius non videt Patrem, & Filium non videt Spiritus Sanctus: & tu mihi dicis: Inviſibilis Pater, inviſibilis Filius, inviſibilis Spiritus Sanctus; quaſi non Angeli, & Cherubim & Seraphim, ſecundum naturam ſuam oculis noſtris inviſibiles ſint... In laudes cæteras evagaris: peroras in his quæ nullus inquirit. Auditorem alïorſum trahis, ut quod quærimus, non loquaris.

Præterea, ejuſdem Joannis Hieroſolymitani, & aliorum Origeniſtarum ſtrophas circa ſecundum errorum, qui ipſis objiciebantur, caput detegit. Hoc nunc rogo, *inquit*, qui tanta loqueris, ut reſpondeas ſciſcitantibus brevem abſolutamque ſententiam. Quando plaſmavit Deus hominem ex limo, & per gratiam propriæ inſufflationis ei animam tribuit: utrum illa anima fuerit ante, & ſubſtiterit, & ubi verſata ſit, quæ Dei poſtea inſufflatione donata eſt? An ſexto die, quando corpus ex limo formatum eſt, & eſſe, & vivere, Dei poteſtate ſuſceperit? De hoc taces: & quid quæratur, ſcire diſſimulans, in ſuperfluis quæſtionibus occuparis. Origenem relinquis intactum, & contra Marcionem, Apollinarem, Eunomium, Arium, Manichæum, cæterorumque Hæreticorum ineprias debaccharis. Manum peteris, & pedem porrigis; & tamen dogma quod retines latenter inſinuas; ſic nos ruſticos placas, ut tuis penitus non diſpliceas. Dicis ex Angelis dæmones potius quam animas fieri: quaſi non & ipſi dæmones, juxta Origenem animæ ſint aerei corporis: & ex dæmonibus poſtea, ſi reſipuerint, humanæ animæ ſint futuri. Angelos ſcribis eſſe mutabiles, & ſub eo quod pium eſt, illud quod impium eſt, introducis, ut multis periodis animæ fiant, non ex Angelis, ſed ex iis vocabulis, in quæ ſunt prius Angeli mutati.

Et infra: „ Non pudet Chriſtianos, & Sacerdotes Dei, quaſi de rebus ludicris agatur, verbis dubiis hærere, & ambiguas librare ſententias, quibus loquens magis, quam audiens decipitur. Unus ex Choro veſtro, eum a me teneretur, ut diceret quid ſentiret de anima, fuiſſet ne ante carnem, an non fuiſſet? Fuiſſe reſpondit ſimul & corpus & animam. Sciebam hominem hæreticum laqueos in ſermone quærere; tandem reperi eum, ex quo corpus animaſſet, ex tunc eam dicere animam nuncupatam, quæ prius vel dæmon, vel Angelus Satanæ, vel ſpiritus fornicationis, aut in parte contraria, Dominatio, Poteſtas, Adminiſtrator ſpiritus, aut Nuncius, appellata ſit.

Denique Joannis Hieroſolymitani, & Symmiſtarum circa fidem reſurrectionis ludificationes aperit cap. 7. dum obſervat ipſum novies uſum eſſe nomine corporis, exponendo ſuam de hominum reſurrectione ſententiam, ne ſemel quidem nomine carnis: ut nos quidem in eodem corpore, ſed non eadem in carne reſurrecturos innueret. „ Patet, *inquit*, quare corporis, & non carnis reſurrectionem dixeris: ſcilicet ut nos rudes carnem te dicere putaremus in corpore: & hi, qui perfecti ſunt, intelligerent carnem in corpore denegari.... In Symbolo Fidei, & Spei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, poſt confeſſionem Trinitatis, & unitatem Eccleſiæ omne Chriſtiani dogmatis Sacramentum, carnis reſurrectione concluditur. Et tu in tantum in corporis, & iterum corporis, & tertio corporis & uſque novies corporis, vel ſermone, vel numero immoraris: nec ſemel nominas carnem quod illi ſemper nominant carnem, corpus vero tacent.

Conſtat igitur Joannem Hieroſolymitanum hæreſeos ſuſpicione maculatum fuiſſe, quod verbis ambiguis ſuam circa Origeniana dogmata ſententiam ac fidem exponeret, nec aperte damnaret ejus errores. Quamobrem Sanctus Hieronymus ab ipſo poſtulat ut clare & abſque mora, percellat anathemate illorum octo capitum, quiſquis ſit, Authorem: „ Tu mihi, *inquit*, ut crimen extenues, & diſſimulato nomine crimìnoſi quaſi ſecura ſint omnia, & nullus in blaſphemiis arguatur, eroſam fidem artificii ſermone contexis. Dic ſtatim, & Epiſtola tua hoc habeat exordium: Anathema ei qui talia auſus eſt ſcribere. Fides pura moram non patitur, ut apparuerit Scorpius, illico conterendus eſt.

Probatur ſecundo Propoſitio authoritate Sancti Hieronymi Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum, ubi de Origeniſtis ita ſcribit: „ Hoc enim vel maxime cavent, ne quando contra Authorem ſuum eorum ſcripta teneantur. Facile dicunt cum juramento, quod poſtea alio ſolvant perjurio. At ſubſcriptionem tergiverſantur, quæruntque ſuffugia. Alius: Non poſſum, *inquit*, damnare quod nemo damnavit. Alius: Nihil ſuper hoc a Patribus ſtatutum eſt: ut dum totius orbis provocatur authoritas, ſubſcribendi neceſſitas differatur. Quidam conſtantius: Quomodo, *inquit*, damnabimus, quos Synodus Nicæna non tetigit? Quæ enim damnavit Arium, damnaſſet utique & Origenem, ſi illius dogmata reprobaſſet... Quod ſi quando urgeri cœperint; & aut ſubſcribendum eis fuerit, aut exeundum de Eccleſia: miras ſtrophas videas. Sic verba temperant, ſic ordinem vertunt, & ambigua quæque concinnant, ut aliter Hæreticus, aliter Catholicus audiat.... Exempli cauſa pauca ſubjiciam, Credimus, *inquiunt*, reſurrectionem futuram corporum. Hoc ſi bene dicatur, pura Confeſſio eſt. Sed quia corpora ſunt cæleſtia & terreſtria, & aer iſte, & aura tenuis juxta naturam ſuam corpora nominantur; corpus ponunt, non carnem, ut Orthodoxus corpus, audiens, carnem putet, Hæreticus ſpiritum recognoſcat. Hæc eſt eorum prima decipula, quæ ſi deprehenſa fuerit, inſtruunt alios dolos, & innocentiam ſimulant, & malitioſos nos vocant, & quaſi ſimpliciter credentes, ajunt; Credimus reſurrectionem carnis. Hoc vero eum dixerint, vulgus indoctum putat ſibi ſufficere, maxime quia idipſum & in Symbolo creditur.... Singula membra negant; & corpus quod conſtat ex membris, dicunt non reſurgere. „ Ex quibus colligitur, eos hæreſeos nota inuſtos fuiſſe, qui ita patrocinati ſunt Origeni, ut prava ejus dogmata diſertis verbis non damnarent: nec ſubſcriberent Formulæ Fidei contra ejus errores ab Eccleſia editæ, ſed verbis æquivocis, & obſcuris, ſententiam ſuam involverent, ac Fidelibus ludificarentur.

Objicitur in ſecundam Propoſitionem. Rufinus errores Origenis damnavit, contenditque ſolum ab Hæreticis violatos ejus libros. Ideoque aliqua expunxit, alia addidit in illorum interpretatione, ut ipſe in Præfatione librorum περὶ ἀρχῶν teſtatur: & ſi qui ſint errores, eos negat ſibi adſcribendos, qui meri Interpretis functus ſit officio. *Si aliquod eſt*, inquiebat, *quod diſpliceat in Authore, quare ad Interpretem detorquetur?* Sed nihilominus Rufinus ab Anaſtaſio Pontifice Maximo damnatus eſt ut hæreticus, eumque iſto nomine Sanctus Hieronymus inſectatus eſt: ergo quicumque Origenem ab errore vindicarunt, etiamſi ab ejus erroribus eſſent alieni, damnati ſunt ab Eccleſia.

Reſpondeo nego majorem, & diſtinguo minorem: Et damnatus eſt Rufinus, quod Origenis errores probare ac propugnare præſumeretur, concedo: & damnatus eſt, quod errores illos falſo Origeni adſcriptos contenderet, nego. Itaque Anaſtaſius Pontifex Maximus non damnavit Rufinum, quod Origenem ab errore vindicaret; ſed quod libros, περὶ ἀρχῶν latinitate donans, ex iis errores dumtaxat contra Trinitatem expunxiſſet, quaſi ab Hæreticis inſertos; & alia prava dogmata intacta reliquiſſet, quæ non inficiabatur Origeniana eſſe; & quæ in Præfatione ſua ſe probare teſtatus eſt: ſiquidem ea ſolum a ſe reſecata ſcripſit, quæ erronea erant, & ſpongia digna. Id teſtatur Anaſtaſius ipſe in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum. *Rufinum ſcito*, inquit, *quod propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit ac probavit; nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum*.

Id etiam teſtatur Sanctus Hieronymus, libro 2. Apologiæ adverſus Rufinum: *Præfatio tua*, inquit, *quam nominas, & in qua me miris ornas laudibus, te reum peſſimæ tranſlationis facit: dicis enim quod de Græco multa decideris; licet taceas, quod addideris.*

Quæ decidiſti, mala erant, an bona? Utique mala. Quæ reſervaſti, bona, an mala? Utique bona; neque enim mala transferre poteras. Ergo mala amputaſti, & reliquiſti bona? Nulli dubium eſt. Probantur autem, quæ tranſlata ſunt, pene omnia mala: quidquid igitur in tranſlatione monſtravero, tibi imputabitur, qui illud pro bono tranſtuliſti. Aliud eſt, ſi iniquus Cenſor, ejuſdem criminis reus, alios de Senatu pellis, alios in Curia retines. Sed dicis, Omnia mutare non poteram, ſed ea tantum quæ addita ab hæreticis arbitrabar, mihi amputanda credidi. Pulchre. Si amputaſti, quæ addita ab hæreticis exiſtimabas: ergo quæ reliquiſti, ejus ſunt, quem interpretabaris. Si ejus ſunt quem interpretatus es; reſponde utrum bona, an mala ſint? Mala transferre non poteras. Semel enim, quæ ab hæreticis addita fuerunt, amputaſti. Niſi forte hæreticorum mala amputare debueris, & Origenis errores in Latinum integros vertere. Dic ergo quare Origenis mala in Latinum verteris; ut authorem mali proderes, an ut laudares? Si prodis, in Præfatione cur laudas? Si laudas, hæreticus approbaris. Reſtat, ut quaſi bona protuleris. Si hæc omnia probantur mala; igitur unius & Author, & Interpres, rei criminis erunt: & implebitur illa ſententia: Videbas furem & currebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas.

Denique Rufinus ideo hæretieus habitus eſt, quod verbis ambiguis, & obſcuris errorem tegeret, nec Origenis dogmata, etiam ejus tacito nomine, damnare palam & claris, abſolutiſque verbis vellet. Unde Sanctus Hieronymus ipſum urgens ut ſuam de tempore quo anima Chriſti creata eſt, ſententiam aperiat, hæc habet, Apologiæ adverſus Rufinum lib. 2. *Anima iſta quam ſuſcepit Jeſus, eratne antequam naſceretur ex Maria? An in origine virginali, quæ de Spiritu Sancto naſcebatur, cum corpore ſimul creata eſt: vel jam in utero corpore figurato, ſtatim facta, & miſſa eſt de cœlo? E tribus unum quid ſentias, ſcire deſidero.... Fatere ſimpliciter, & nos ſcrupulo libera. Nihil horum loqueris: ſed occupatus in aliis, ſimplicitate noſtra abuteris, & præſtigiis pompaque verborum, hærere nos non ſinis quæſtioni.*

Et lib. 3. Apologiæ, cap. 9. eumdem Rufinum carpit, quod ad quæſtionem de Animarum præexiſtentia nihil reſponderet, ſed ſuo ſilentio, & ad alia argumenta diverſione, palam ſignificaret ſe nolle damnare pravum Origenis dogma. *Et iterum clamitas*, inquit, *& Aquileia, atque Alexandria, te didiciſſe jactas, quod ſit Deus & animarum, & corporum Creator. De hoc ſcilicet quæſtio ventilatur, utrum Deus, an Diabolus animas fecerit: & non utrum animæ ante corpora fuerint, quod vult Origenes; & egerint aliquid propter quod ſint craſſis corporibus alligatæ: an in mortem glirium torpentes, conſopitæque dormierint? Hæc taces, quæ omnes flagitant: & ad illa reſpondes quæ nullus inquirit.*

Cæterum ſtat Rufini ſacramento Sanctus Hieronymus, ſi Origeniſmi ſuſpicionem hac via diluere velit. *Et tu*, inquit, *ſi non es Origeniſtes, vel non fuiſti, credo juranti: ſi fuiſti, ſuſcipio Pœnitentem*, (libro 1. Apologiæ, cap. 2.)

Objicitur ſecundo. Monachi Nitriæ damnati ſunt ut Hæretici: ſed illi non propugnabant errores Origenis, unique ejus perſonæ favebant, ut teſtatur Poſthumianus in primo Dialogo Severi Sulpitii: ergo damnati ſunt hæreſeos, qui patrocinati ſunt Origeni, quamvis errores ipſi adſcriptos damnarent.

Minor etiam conſtat ex facto Sancti Joannis Chryſoſtomi, qui Fratres Longos a Theophilo damnatos ob Origenis defenſionem, Communione donavit, nuſquam id facturus, ſi Origenis errores ſectati fuiſſent.

Reſpondeo primo, diſtinguo majorem. Damnati ſunt ut hæretici, judicio Eccleſiæ Alexandrinæ, concedo: judicio omnium Eccleſiarum, nego. Illos enim S. Chryſoſtomus hæreticos non judicavit, ſiquidem ipſos admiſit ad Communionem precum, etſi noluerit eos admittere ad Communionem Sacramentorum, propter reverentiam Theophili, & ne contra Canones peccaret. Certe ſi univerſa Eccleſia Græca illos hæreticos exiſtimaſſet, aliquos ex illis inter Sanctos ſuo non inſcripſiſſet Menologio.

Diſtinguo etiam minorem. Non propugnabant errores Origenis; ſed tamen ita ſe gerebant, eos ut tueri merito præſumerentur, eſto; nec eos propugnabant revera, nec merito præſumebantur defendere, nego. Nam eorum in Origenis libros obſtinatum ſtudium, in iiſque retinendis, ac legendis, inſuper habita Epiſcoporum prohibitione, pertinacia, de Origenianorum errorum patrocinio merito efficiebat ſuſpectos. Id conſtat ex Poſthumiani laudati narratione. „ Properoque curſu, *inquit*, ſeptimo die Alexandriam pervenimus, ubi fœda inter Epiſcopos atque Monachos certamina gerebantur ex ea occaſione, quia congregati ſæpius in unum Sacerdotes frequentibus decreviſſe Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet, qui Tractator Sacrarum Scripturarum peritiſſimus habebatur. Sed Epiſcopi quædam in libris ipſius inſanius ſcripta memorabant, quæ aſſertores ejus defendere non auſi, ab Hæreticis potius fraudulenter inſerta dicebant; & ideo non propter illa, quæ in reprehenſionem merito vocarentur, etiam reliqua eſſe damnanda, cum legentium fides facile poſſet habere diſcrimen, ne falſata ſequeretur, & tamen Catholice diſputata teneret.... Adverſum hæc Epiſcopi obſtinatius renitentes, pro poteſtate cogebant recta etiam univerſa cum pravis, & cum ipſo Autbore damnare, [*id eſt, omnium lectione interdicebant*] quia ſatis ſuperque ſufficerent libri, quos Eccleſia recepiſſet: reſpuendam eſſe penitus lectionem, quæ plus eſſet nocitura inſipientibus, quam ſapientibus profutura. Mihi autem ex illius libris quædam curioſius indaganti, admodum multa placuerunt: ſed nonnulla deprehendi, in quibus illum prava ſenſiſſe non dubium eſt, quæ defenſores ejus falſata contendunt. Ego miror, unum eumdemque hominem tam diverſum a ſe eſſe potuiſſe, ut in ea parte qua probatur, neminem poſt Apoſtolos habeat æqualem, in ea vero, quæ jure reprehenditur, nemo deformius doceatur erraſſe. Nam cum ab Epiſcopis excerpta in libris illius multa legerentur, quæ contra Catholicam Fidem ſcripta conſtaret, locus ille vel maximam parabat invidiam, in quo editum legebatur; Quia Dominus Jeſus, ſicut pro redemptione hominis in carne veniſſet, & crucem pro hominis ſalute perpeſſus, mortem pro hominis æternitate guſtaſſet: ita eſſet eodem ordine Paſſionis etiam diabolos redempturus. Cum hæc atque alia ejuſmodi ab Epiſcopis proderentur ex ſtudiis partium orta eſt ſeditio. Quæ cum reprimi Sacerdotum authoritate non poſſet, ſævo exemplo ad regendam Eccleſiæ Diſciplinam Præfectus aſſumitur: cujus terrore diſperſi Fratres, ac per diverſas oras Monachi ſunt fugati; ita ut propoſitis Edictis, in nulla conſiſtere ſede ſinerentur. Illud me admodum permovebat, quod Hieronymus vir maxime Catholicus, & ſacræ Legis peritiſſimus, Origenem ſecutus primo tempore putabatur, quem nunc idem præcipue, vel omnia illius ſcripta damnaret. Nec vero auſus ſum de quoquam temere judicare: præſtantiſſimi tamen viri, & doctiſſimi ferebantur in hoc certamine diſſidere. Sed tamen, ſive illud error eſt, ut ſentio, ſive hæreſis, ut putatur, non ſolum reprimi non potuit multis animadverſionibus Sacerdotum; ſed nequaquam tam late ſe potuiſſet effundere, niſi contentione creviſſet. Iſtiuſmodi ergo turbatione cum veni Alexandriam fluctuabat. Me quidem Epiſcopus illius civitatis benigne admodum excepit, & ſecum tenere tentavit. Sed non fuit animus ibi conſiſtere, ubi recens fraternæ cladis fervebat invidia. Nam etſi fortaſſe videantur Epiſcopis parere debuiſſe non ob hanc tamen cauſſam multitudinem tantam ſub Chriſti confeſſione viventem præſertim ab Epiſcopis, oportuiſſet affligi.

Præterea S. Hieronymus Epiſtola 78. teſtatur Nitriæ Monachos palam quidem profeſſos fuiſſe Eccleſiæ fidem, ſed ſimulate & fraudulenter, ita ut ſibi non conſtarent, & aliud literis, aliud voce proferrent. Secundo, ipſos Pontificibus obtrectaſſe, & adverſus eos calumnias evomuiſſe; Tandem eo ſe recepiſſe, ut Origenis dogmata non defenderent, ſed ab hæreticis contenderent omnes, qui ipſi tribuebantur errores, fuiſſe in illius Opera intruſos. Primum conſtat ex il-

lis

lis verbis : „ Utinam Serpentina generatio, aut ſimpliciter noſtra fateatur, aut conſtanter defendat ſua, ut ſcire valeamus, qui nobis amandi ſint, qui cavendi. Nune autem, novum Pœnitentiæ genus! oderunt nos quaſi hoſtes; quorum fidem publice negare non audent .... Soli ſunt hujus hæreſeos Sectatores, qui cum Eccleſiaſticis non valent fœderari: quia quod Sermone coguntur dicere, mente condemnant. Et ſi quando aperta blaſphemia publicis auribus fuerit revelata, & videtint contra ſe audientium turbam circumfremere : tunc ſimulata ſimplicitate dicunt audiſſe ſe primum, quæ Magiſtrum dicere ante neſcierint. Cumque eorum ſcripta teneantur, voce negant, quod literis confitentur.

Secundum conſtat ex illis verbis : „ Quid neceſſe eſt obſidere Propontidem, mutare loca, diverſas luſtrare regiones, & clariſſimum Pontificem Chriſti ejuſque Diſcipulos, rabido ore diſcerpere? ſi verà loquimini priſtinum erroris ardorem ardore fidei commutate. Quid maledictorum pannos hinc inde conſuitis & eorum carpitis vitam, quorum fidei reſiſtere non valetis? Num idcirco non eſtis vos hæretici, ſi nos quidam aſſertione veſtra crediderint peccatores.

Tertium denique conſtat ex iſtis verbis : *Ea Papa Theophilus tota Origenem arguit libertate hæreticum eſſe : nec illi dicta defendunt, ſed fingunt ab Hæreticis immutata : multorumque dicunt libros ſimiliter depravatos; ut illum non ſua fide, ſed uliorum tueuntur erroribus*. Cum itaque tot ſtrophæ, tanta pervicacia, tantaque & tam impudens maledicentia in Epiſcopos, hæretici characteres ſint animi; Monachi Nitriæ merito præſumebantur hæretici, & Origenis non tantum defenſores, verumetiam Sectatores Origenianorum dogmatum.

DISSERTATIO XVIII.

De Canone undecimo Epiſtolæ Canonicæ S. Gregorii Neocæſareenſis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum undecimus ille Canon ſubdititius ſit?

CAnon ille undecimus his verbis conceptus eſt : *Fletus ſeu luctus eſt extra portam Oratorii : abi Peccatorem ſtantem oportet Fideles ingredientes orare, ut pro ſe precentur. Auditio eſt intra portum, in Porticu, abi oportet eum, qui peccavit, ſtare, uſque ad Catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim, inquit, Scripturas, & doctrinam, ejicitur, & precatione indignus cenſeatur. Subjectio autem, ſeu ſubſtratio eſt, ut intra Templi portam ſtans cum Catechumenis egrediatur. Congregutio, ſeu Conſiſtentia eſt, ut cum Fidelibus conſiſtat, & cam Catechumenis non egrediatur. Poſtremo, eſt participatio Sacramentorum.*

Hunc Canonem addititium eſſe contendit vir eruditus Joannes Morinus lib. 6. de Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, cap. 1. quem alii viri docti ſequuntur. Contra quos fit

PROPOSITIO.

Canon altimus Epiſtolæ Canonica S. Gregorii Neocæſareenſis, non eſt addititius.

Probatur primo ex fide antiquiſſimorum MSS. quæ penes ſe habuit Balſamon Patriarcha Antiochenus, qui hanc Epiſtolam Commentariis ſuis illuſtravit. Hæc enimvero ultimum illum Canonem etiam repræſentabant. Unde & illum expoſuit ceu Sancti Gregorii genuinum ille Patriarcha in re Canonica peritiſſimus. Nec ullus ante Morinum ejus fidem ſollicitavit.

Probatur ſecundo : Si poſtremus ille Canon eſſet ſuppoſititius, tota Epiſtola Sancto Gregorio Neocæſareenſi ſuppoſita eſſet. Id porro nemo dixerit eruditus; ergo poſtremus ille Canon addititius eſt.

Probatur major. Alii namque Canones eoſdem Pœnitentiæ gradus enumerant. Canon nonus Subſtrationis meminit & Conſiſtentiæ. *Eos*, inquit, *qui in campo aliquid invenerunt, vel in ſuis ædibus a Barbaris relictum, ſi accuſati quidem, convicti fuerint, ſiat ſimiliter in iis qui ſubſternuntur. Sin autem ſeipſos nuntiaverint, & reddiderint, etiam precibus digni habeantur*. Canon octavus Auditionis meminit, & Fletum inſinuat. Subſtrationem etiam recenſet. *Eos*, inquit, *qui alienas domos invadere auſi fuerint, ſi accuſati quidem convicti fuerint, nec auditione dignos exiſtimare. Sin autem ſeipſos enuntiarint, & reddiderint, in eorum qui convertantur, ordinem ſubſterni*.

Denique Canon ſeptimus decernit, eos qui inter Barbaros nomen dederunt, & vias vel domos Chriſtianorum ipſis oſtenderunt, *etiam ab Auditione arcere oportere, donec de iis, congregatis Sanctis aliquid communiter viſum fuerit, & ante eos Sancto Spiritui*. Cum itaque hos Canones nemo ſuppoſitionis arguat, immerito Canon poſtremus, qui gradus illos paulo clarius explicat, a nonnullis addititius cenſetur.

Probatur ſecundo ex Concilio Ancyrano, quod annis circiter 40 aut 50. poſt conſcriptionem Epiſtolæ celebratum eſt, in quo illi Pœnitentiæ gradus ut jam ab antiquo ſtatuti recenſentur, & variorum criminum reis aſſignantur. Cum itaque iſtius Synodi Canones nemo ſuppoſititios eſſe ſomniaverit, non eſt cur ultimus Canon Epiſtolæ Canonicæ Sancti Gregorii Neocæſareenſis addititius cenſeatur.

Probatur antecedens ex Canone 4. illius Concilii, qui ſic habet : *De his qui ſacrificare coacti ſunt, inſuper & cœnaverunt in Idolio, quicumque eorum, cum ducerentur, latiore habitu fuerunt, & veſtimentis pretioſioribus uſi ſunt, & præparata cœna indifferenter participes extiterunt : placuit, eos inter inter audientes uno anno conſtitui, ſaccumbere vero tribus annis, in oratione autem communicare biennio; tunc ad Perfectionis grutiam pervenire*. Eorumdem graduum diſtincte meminit Canon quintus. Canon vero octavus ſic decernit : *Quotquot autem non ſolam ipſi deviarunt, ſed etiam inſurrexerunt, & compulerunt Frutres, & cauſſas præbuerunt ut cogerentur : hi per triennium quidem locum inter audientes accipiant, per aliud vero ſexennium, Pœnitentiæ ſubjiciantur ucriori, & ulio anno Communionem ſine oblatione percipiant, at Perfectionem expleto decennio conſequantur*.

Tertio. Concilium Nicænum Canone 11. & 12. gradus etiam Auditionis, Subſtrationis & Conſiſtentiæ, velut rem antiquam memorat. Canone enim 11. de Laicis, qui perſecutionis tempore fidem negaverunt, ita decernit : *Quicumque ergo veraciter pænitudinem geruat, tribus annis Fideles inter audientes habeantur, & ſex annis omni ſe contritione dejiciant, duobus autem annis, ſine oblatione, populo in oratione communicent*.

Canon vero duodecimus decernit, ut qui depoſito militiæ cingulo, militiam poſtmodum repetiverunt, *Decem aamis, poſt triennii tempus, quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propoſitum, & ſpeciem Pœnitentia convenit explorare. Quotquot enim metu & lacrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis converſionem ſaam, non ſimalatione demonſtrant; hi definitum tempus auditionis implentes, tum demam Fidelibus in oratione communicent*.

Quarto Sanctus Baſilius in Epiſtola 3. Canonica ad Amphilochium, Canone 58. diſerte meminit quatuor illorum Pœnitentiæ graduum. *Qui adulteravit*, inquit, *quindecim unnis Sacramentis non communicubit. Hi autem anni quindecim ſic diſpenſubuntur : quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor ſubſtratus, in duobus conſiſtens ſine Communione*.

Et Canone 59. *Fornicator, ſeptem annis Sanctis non communicabit : duobus deflens, & duobus audiens, & duobus ſubſtratus, uno ſolo conſiſtens, octavo autem ad Communionem admittetur*.

Quinto, Sanctus Gregorius Nyſſenus in Epiſtola ad Letoium Epiſcopum, Canone tertio, eoſdem Pœnitentiæ gradus præſcribit fornicatoribus decurrendos : *Qui fornicatione polluti ſunt*, inquit, *in tribus annis ab oratione omnino expellantur : in tribus ſint ſolius auditionis participes, in tribus aliis, cum iis qui in converſione ſubſternuntur, precentur, & tunc*

ſint

ſint Sacramentorum participes. Ex quibus omnibus colligitur, gradus illos Pœnitentiæ, poſt Sancti Gregorii Neocæſareenſis tempora inſtitutos non fuiſſe, adeoque illos incœpiſſe ante ejus ætatem, & de illis velut de re jam in Eccleſia recepta, & diuturno uſu firmata, fuiſſe locutum. Unde immerito, propter illorum enumerationem, & expoſitionem graduum, ipſi ab eruditis quibuſdam viris abjudicatur poſtremus Ebiſtolæ illius Canon.

Objicitur primo. Hunc Canonem addititium eſſe conſtat ex verborum tenore. Manifeſtum eſt enim ex ſermonis contextu, non eſſe Canonem, ſed Commentarium, verba quibus Sanctus Gregorius Neocæſareenſis uſus erat, explicantem. Is enim ſtationibus & earum nominibus uſus erat, ut vulgatis, & ab omnibus cognitis, ut & Sanctus Baſilius, & Concilium Ancyranum, &c. nec in ipſorum mentem venit, utpote rem omnibus cognitam, eas interpretari. Ergo poſtremus ille Canon addititius eſt.

Reſpondeo, Sanctum Gregorium Neocæſareenſem operæ pretium duxiſſe illam Pœnitentialis Diſciplinæ partem clarius & accuratius explicare, tum quia nondum forte in illa Eccleſia, cujus ad Epiſcopum ſcribebat, canonico ordine percurrebantur illi gradus; vel certe incurſionibus Barbarorum peſſumdata, & & obſoleta erat Diſciplina; tum quia poſteritatis ad memoriam illorum graduum expoſitionem tranſmittere ipſi neceſſarium viſum eſt: ne in eorum intelligentia fruſtra poſteri ſudarent. Sane multa Patres ſcripſerunt; quæ ipſis explicare placuit. Quæ tamen ipſis ſuppoſita temere dicerentur: & Chriſtus ipſe ſuas expoſuit quandoque parabolas; nec ideo tamen illam expoſitionem verbis Chriſti addititiam ſuſpicamur.

Contra. Hæc verba: *Audiens enim, inquit, Scripturas, & doctrinam, ejiciatur, & precatione indignus cenſeatur:* ad alium aliquem referuntur ab Authore iſtius Epiſtolæ, vel Canonis; puta ad Sanctum Baſilium, cujus ad Canonem 58. hæc interpretatio ſpectare videtur. Hic itaque poſtremus Canon addititius eſt Epiſtolæ Sancti Gregorii Neocæſareenſis.

Reſpondeo, hanc vocem, *inquit*, quæ ſenſum perturbat, videri irreptitiam, adeoque expungendam. Vel forte verbum, φημί Typographorum oſcitantia ſubſtitutum eſſe pro, φησί ut ſit ſenſus: *Dico enim Audiens Scripturas & doctrinam ejiciatur, &c.* vel τὸ *inquit*, refertur ad Eccleſiæ Decretum, quod tunc vigebat.

Objicitur ſecundo. Narthecis vocabulum antiquis Authoribus incognitum eſt, qui Eccleſias in duas tantum partes diſtinxerunt, in Aulam ſcilicet, ſive Atrium Laicorum, & Sanctuarium, in quo conſiſtere Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis tantum licebat. Uſurpari cœpit νάρθηξ in Euchologiis poſt annos a Chriſto nato quingentos. Tum enim Orientales Monachi cœperunt Eccleſias in tres partes dividere, ἱερατεῖον, ναὸν, καὶ νάρθηκα .... ἱερατεῖον ſive Sanctuarium pertinebat ad Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos: ibi erat Altare, ibi liturgia celebrabatur; ναὸς ſive Templum, ad cæteros Clericos, & Monachos. Ibi ſedebant, & cantabant Monachi, & præcipua Officia celebrabant; nonnulla enim peragebant in Narthece. Narthex autem reliquam Eccleſiæ partem, ad portas uſque exteriores complectebatur. Cum itaque auditionem definiat ille Canon, ἐν τῷ νάρθηκι quod Interpres vertit, in Porticu, non videtur ad tempora S. Gregorii Neocæſareenſis pertinere.

Reſpondeo, Vocabulum Narthecis non fuiſſe excogitatum, aut uſurpari cœptum quinto Sæculo, ſed tam antiquum eſſe, quam ſint antiquæ in Eccleſia Porticus. Satis ejus vetuſtatem probat S. Gregorius Thaumaturgus, quem illud uſurpaſſe contendimus. Integro & amplius ſæculo recentius doctiſſimus Morinus dicit, ſed non probat.

Objicitur tertio. Antiquiſſima Græcorum Canonum Collectio a Gregorio Patriarcha Conſtantinopolitano ante octingentos annos elaborata, quam in Bibliotheca illuſtriſſimi Franciæ Cancellarii Petri Seguerii ſe legiſſe teſtatur Morinus, cæteros Sancti Gregorii Neocæſareenſis Canones, præter undecimum, complectebatur. Itaque Canon ille ipſius Epiſtolæ aſſutus eſt.

Reſpondeo, unius exemplaris fidem omnibus MSS. Orientalis Eccleſiæ, quorum plura Balſamoni videre, & expendere licuit, non eſſe anteponendam. Videtur itaque mutilus fuiſſe illuſtriſſimi Seguerii Codex.

Objicitur quarto. Ante Novatiani hæreſim, immo ſub illius tempora, nulla quatuor Pœnitentiæ graduum apud Authores Eccleſiaſticos memoria occurrit, quamvis de Pœnitentia prolixe egerint, omnemque illius deſcripſerint Diſciplinam. Non illorum meminit Tertullianus in libro de Pœnitentia. Non Sanctus Cyprianus in libro de Lapſis, aut illis in Epiſtolis, quibus agendæ pœnitentiæ rationem modumque præſcribit. Concilium etiam Illiberitanum, licet ſeveriſſimas Pœnitentiæ leges tulerit, illas quatuor ſtationes altiſſimo premit ſilentio. Ergo S. Gregorius Neocæſareenſis non videtur quatuor laudatos Pœnitentiæ gradus enumeraſſe, & expoſuiſſe: adeoque videtur addititius Epiſtolæ illius Canonicæ poſtremus Canon.

Reſpondeo graduum illorum, & ſtationum Pœnitentialium diſtinctam enumerationem, etiam poſt Novatianam hæreſim, non occurrere in Paræneticis Patrum Operibus, ſed ſolum in Epiſtolis Canonicis, vel in ſanctionibus Conciliorum. Namque nec apud S. Pacianum, nec apud Sanctum Ambroſium, nec apud Sanctum Auguſtinum, nec apud Sanctos Chryſoſtomum, & Hieronymum, qui luculentos & elegantes de Pœnitentia libros, vel Homilias ſcripſerunt, ullam invenies illorum graduum, ſeu ſtationum diſertam mentionem. Nec tamen inficiaberis illorum Patrum ætate gradus illos inſtitutos fuiſſe. Quamvis igitur illorum diſerte non meminerint priſci Patres, qui ante Novatianæ hæreſeos ortum ſcripſere, non ſequitur quod tunc inſtituti non fuerint.

Certe ſubſtrationis Tertullianus meminit libro de Pœnitentia, cap. 9. *Hujus Pœnitentiæ*, inquit, *ſecundæ, & unius, quanto in arcto negotium eſt, tanto operoſior probatio eſt, ut non ſola conſcientia præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, exomologeſis eſt.... Exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis Diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu, atque victu mandat, ſacco, & cineri incubare, animum mœroribus dejicere, jejuniis preces alere, ingemiſcere, lacrymari, mugire dies, noctesque ad Dominum Deum ſuum, Presbyteris advolvi, & charis Dei adgeniculari.*

Et cap. 39. Apologetici, exponit quod tribus primis Pœnitentiæ gradibus commune eſt, ſcilicet expulſionem ab Eccleſia, & relegationem a Communione orationum. *Summum*, inquit, *futuri judicii præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, ut a communicatione Orationis, & Conventus & omnis Sancti Commercii relegetur.*

Sanctus Cyprianus diligentem, laborioſam, diuturnam Pœnitentiam deſcribit, ac præcipit; in qua proſtrati Pœnitentes, cineri adhæreant, in cilicio & ſordibus volutentur, in luctu dies, noctesque tranſigant. Præſcribit Pœnitentiam, quæ juſto tempore agatur, & ſecundum Diſciplinæ ordinem, & qua peracta jus Communionis per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, Pœnitentes accipiant. Nonne vero hæc verba ſignificant generatim Pœnitentiæ publicæ gradus, & ſtationes, quæ ritu ſolemni a peccatoribus decurrebantur? Quamvis fatear in illas nondum lato Canone diſtributam fuiſſe Pœnitentiæ actionem, ſed in arbitrio Epiſcoporum totam illam verſatam fuiſſe Diſciplinam. En porro verba Sancti Cypriani Epiſtola 10. *Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores Pœnitentiam juſto tempore, & ſecundum Diſciplinæ ordinem ad Exomologeſim veniant; & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant; nunc crudo tempore..... nondum Pœnitentia acta, nondum Exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & Clero impoſita, Eucharistia illis datur*. Porro manus ab Epiſcopo & Clero Pœnitentibus in gradu ſubſtrationis imponebantur: quem ſolum diſerte S. Cyprianus commemorat, quia in eo dumtaxat laborioſis Pœnitentiæ operibus caſtigabantur peccatores.

Et libro de Lapſis: *Quam magna deliquimus*, inquit, *tam granditer defleamus: Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit, pœnitentia crimine minor non ſit.... Orare oportet impenſius & rogare,*

diem

diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo, adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari. Certe his verbis, & fletus & ſubſtratio diſerte ſignificantur.

Concilium Illiberitanum Canone 3. Flaminibus qui munus dediſſent pro Sacrificiis Idolorum, vel qui dato munere, funeſtam Idolis immolandi neceſſitatem redemiſſent, decernit in fine dari Communionem, *Acta tamen legitima pœnitentia*.

Et Canone 31. Dominæ, quæ ancillam ſuam flagris verberando occiderit, *Si voluntate poſt ſeptem annos, ſi caſu, poſt quinquennii tempora, acta legtima pœnitentia*, tribui decernit Communionem. Eorum qui ad hæreſim defecerint, pœnitentiam decem annorum ſpatio definitur Canone 22. Porro legitima pœnitentia ea erat, quæ fiebat juxta Eccleſiæ leges, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeveritatem, & in qua percurrebantur gradus omnes, qui cum noti eſſent, ſinguli propriis vocabulis non exprimuntur in antiquis Canonibus; quamvis & temporis prolixitas, & legitimæ Pœnitentiæ nomen ſatis illos indicent.

Denique peccatorum quorumdam reos illa Synodus ſola Communionis Euchariſticæ privatione multat, ut Canone 21. *Si quis in Civitate poſitus, tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, pauco tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur*.

Et Canone 79. *Si quis Fidelis alea luſerit, placuit eum abſtineri; Et ſi emendatus ceſſaverit, poſt annum poterit reconciliari Communioni*. Saoe illa Communionis privatio cum laborioſis Pœnitentiæ operibus conjuncta non erat, immo diſerte illam diſtinguunt a Pœnitentia Illiberitani Patres (ut conſtat ex ſpecie Canonis decimi-quarti) *Virgines*, inquit, *quia Virginitatem ſuam non cuſtodierint, ſi eoſdem, qui eas violaverint, duxerint, & tenuerint maritos, poſt annum ſine pœnitentia reconciliari debebunt*. Illa itaque privatio Communionis, erat Conſiſtentiæ gradus, cujus Illiberitanum Concilium meminit, quamvis non ſub ipſo Conſiſtentiæ vocabulo.

Ex his colligitur, quatuor Pœnitentiæ gradus ſeu ſtationes, ante Novatianam hæreſim inſtitutas fuiſſe & uſurpatas. Unde Ioannes Abbas Raithu, in Scholiis ad Scalam Sancti Joannis Climaci, varios illos Pœnitentium ordines & gradus Apoſtolicam Traditionem vocat. „ Et Apoſtolica Traditio, *inquit*, de
„ diviſione, & ordinatione Pœnitentium, purgando-
„ rum, & Catechumenorum. Sunt vero Pœniten-
„ tium quinque loci. Locus Plorantium, cum Pœni-
„ tens ſtat extra ambitum Eccleſiæ, & procidens
„ cum fletu ab ingredientibus poſtulat orationem,
„ ante ipſorum pedes proſtratus. Locus qui dicitur
„ Audientium, ante portas quæ Baſilicæ dicuntor,
„ ad audiendum Officium, obi Pœnitentes divinum
„ Officium audiunt. Subſtratio, quæ eſt ſtatio Eccle-
„ ſiæ, intra ambitum Eccleſiæ, in poſteriori parte
„ Ambonis. Unde & qui ibi eſt, in exclamatione,
„ quæ fit ad egreſſuros, & ipſe cum eis egreditur.
„ Conſiſtorium illis ſtatuitor, qui uſque ad comple-
„ mentum Sacri Myſterii perſeverant. Statio vero
„ cum Fidelibus fit participatio vivifici Panis, & com-
„ municatio & libatio Calicis Domini.

Reſpondeo ſecundo: Dato quod ante Novatiani hæreſim celebres illæ Pœnitentium ſtationes inſtitutæ nondum eſſent in Eccleſia, conſequens non eſſe, ut commemorari non potuerint a S. Gregorio Neocæſareenſi, qui Canonicam Epiſtolam ſuam decem & amplius annis poſt Novatiani Schiſma conſcripſit. Factus namque eſt Antipapa Novatianus anno Chriſti 251. aut 254. Scripſit vero Epiſtolam ſuam Canonicam Sanctus Gregorius poſt annum Chriſti 263. quo Gothi & Boradi per Pontum, & alias Græciæ Provincias graſſati ſunt.

DISSERTATIO XIX.

De Sententia Sancti Dionyſii Alexandrini circa Myſterium Trinitatis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum S. Dionyſius Alexandrinus Arianis faverit, eorumque hæreſim præformaverit?

SAnctum Dionyſium Alexandrinum contra Sabellii adhuc ſpirantis hæreſim dimicaſſe, in Synopſi diximus: ſed cum in illam vehementius obniteretur, & perſonas accuratius diſtinguere curaret adorandæ Trinitatis, contrariam in partem inflecti viſum eſſe, quaſi divinas Perſonas ab invicem non tantum diſtingueret, verumetiam divideret. Hine Pentapolitani eum tamquam violatæ fidei reum ad Dionyſii Romani Pontificis Tribunal detolerunt: qui Conciliom ea de cauſſa Romæ coegit. Ex eo Concilio Romanus Pontifex, aliique Epiſcopi, Alexandrinum Antiſtitem monuerunt, ut de fide ſua accuratam redderet rationem.

Hujus rei teſtis locupletiſſimus eſt Sanctus Athanaſius in Epiſtola de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, ubi ſic hiſtoriam ab origine repetit.
„ In Pentapoli, *inquit*, Libyæ ſuperioris, quidam
„ Epiſcoporum ſententias Sabellii amplectebantur, tan-
„ tumque eorum commenta invaluerant, ut ulterius
„ Filius Dei vix in Eccleſiis prædicaretur. Re cogni-
„ ta, Dionyſius, ad cujus curam eæ Eccleſiæ perti-
„ nebant, Legatos miſit, qui Authores harum re-
„ rum ab illis pravis opinionibus retraherent. Illis
„ autem de ſtultitia ſua non remittentibus, impuden-
„ tiuſque in impietate pergentibus, coactus eſt ad
„ illorum improbitatem retundendam, iſtiuſmodi E-
„ piſtolam ſcribere (ad Euphranorem & Ammonium)
„ & humanitatem Chriſti ex Evangeliis commonſtra-
„ re, ut illis audacius Filium Dei abnegantibus, &
„ humana ejus Patri imputantibus, commonſtrata
„ rei veritate, non Patrem, ſed Filium pro nobis
„ hominem eſſe genitum, rudibus illis & inſciris ho-
„ minibus Patrem non eſſe Filium perſuaderet, &
„ paulatim ad veram Filii deitatem, credendam, &
„ Patris cognitionem evehere poſſet.

Quod vero S. Dionyſius Alexandrinus in ſuſpicionem Arianæ impietatis, id eſt ejus erroris, quem Arius poſtea propugnavit, adductus ſit coram Dionyſio Romano Pontifice, idem Sanctus Athanaſius teſtatur in libro de Synodis. „ Cæterum, *inquit*, affirmant
„ Epiſcopos, qui Samoſatenſem condemnarunt, di-
„ xiſſe Filium non eſſe Patri conſubſtantialem, ac
„ jam deinde ipſos ob reverentiam, honoremque eo-
„ rum, qui ita locuti ſunt, ab hac voce abhorrere,
„ rectum fuerit reverenter cum iis de ea re diſcepta-
„ tiones facere. Nam arietare cum illis prorſus in-
„ decorum eſt, eo quod omnes Patres ſint. Rurſus
„ dijudicare iſtos bene, illos male dixiſſe, nequaquam
„ ſanctum eſt. Quapropter neque contentioſius agen-
„ dum eſt, neque numerus eorum, qui congregati
„ fuere, in comparationem mittendus, ne videantur
„ trecenti illi Nicæenſes, eos qui pauciores ſunt,
„ perſtringere; neque tempora metienda ſunt, ne
„ videantur priores poſteriores exauthorare. Omnes
„ enim iſti, (quemadmodum dixi) Patres ſunt.
„ Sed tamen neque iſti, quaſi novum aliquid ſapien-
„ tes, id in ſcripta retulerunt; neque ſui fiducia vo-
„ ces in Scriptura non ſolemnes defendunt; ſed a
„ Patribus incitati, eorum vocabulis uti voluerunt.
„ Duo enim Dionyſii diu ante eos ſeptuaginta fuere,
„ qui Samoſatenſem ſuſtulerunt, quorum alter Ro-
„ mæ, alter Alexandriæ Præſul erat. Ibi cum qui-
„ dam Alexandrinum Epiſcopum apud Romanum ac-
„ cuſarent, quaſi qui Filium opus, & non conſub-
„ ſtantialem Patri diceret, & Synodus Romæ coacta
„ indigne tulit, & Romanus ad cognominem ſibi E-
„ piſcopum omnium ſententiam perſcripſit, ac jam
„ inde ille ſe ad defenſionem parans, libello ſuo ti-
„ tulum Refutationis, & Apologiæ indidit, & hæc

verba ad Romanum ſcripſit, &c. „ His prænotatis, ſit

PROPOSITIO.

Sanctus Dionyſius Alexandrinus neutiquam Arianis ſavit, aut Arii præformavit errorem.

Probatur primo ex Apologia quam edidit ut illius erroris ſuſpicionem a ſe penitus amoliretur. Qui enim ſe ab aliqua opinione purgat velut a flagitio, is certe ipſa ſui excuſatione oſtendit ab illa ſe eſſe alienum. Atqui Sanctus Dionyſius Alexandrinus, cum accuſaretur a Pentapolitanis quibuſdam, quod plures deitate diſpares, & eſſentia diſtinctas in Deo perſonas admitteret, ab ea ſe opinione, edita Apologia purgavit, quam ad Romanum tranſmiſit Pontificem. Fuit igitur omnino ab eo errore alienus.

Hoc argemento vindicat Dionyſium Alexandrinum ab errore Sanctus Athanaſius, in Epiſtola de ejus ſententia contra Arianos. *Cum igitur*, inquit, *Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus certior factus de Pentapolitanis, zelo religionis hanc Epiſtolam contra hæreſim Sabelliis ad Amonium, & Euphranorem ſcripſiſſet: quidam ex Eccleſia, recte quidem ſentientes, ſed tamen ignari ejus cauſſa, cur ita ab eo ſcriptum eſſet, Romam aſcenderunt, ibique eum apud Dionyſium ejuſdem nominis Romaaum Præſulem accuſarunt. Re comperta, Alexandrinus ſimul & contra Sabellii Sectatores, & Arii dogmata, volumen compoſuit: ubi æquales, ſed tamen contrarias hæreſes eſſe docet in Sabellii dogmatibus, & blaſphemiis eorum, qui dicunt, Dei Verbum opus, vel creaturam eſſe; poſtulavitque a Romano Præſule, ut objecta ſibi indicaret. Quibus acceptis, Opus edidit ſub nomine Elenchi & Apologiæ, ubi ſceleratam officinam Chriſti rebellium redarguit, & quo pacto hanc infamiam contra ipſum excitarint, demonſtrat.*

Et paulo poſt ſubjungit: *Quod autem ad Præſulem Alexandrinum attinet; ex Apologia ejus ſatis apparet, eum non illius eſſe ſententiæ, cujus iſti dicunt fuiſſe, aut quidquam pravarum opinionum Arii accepiſſe. Immo potius Scripta illius efficaciter demonſtrant, calumnias eſſe, quibus vulgo impetitus ſit. Non enim rixandi animo, ſed ſui purgandi, Apologiam ſcripſit. Certe qui ſuam innocentiam purgat, quid aliud facit, quam quod crimen diluit, & Arianos ſycophantas oſtendit? Cæterum ut ea ipſa innocentiſſimi viri Apologia gravius confundantur, appareatque ipſos malitioſos; Dioayſium vero ab eorum erroribus liberum, dabo operam ut ipſius verba in medium proponantur*, &c.

Probatur ſecundo ex Epiſtola ipſius Sancti Dionyſii Alexandrini ad Dionyſium Romanum Pontificem data, quam refert Sanctus Athanaſius in libro de Synodis, in qua ita ſcribit: *Ego*, inquit, *& in alia Epiſtola ſcripſi, ubi oſtendo crimen, quod deferunt contra me, falſum eſſe, quaſi qui dicerem, Chriſtum non conſubſtantialem eſſe Deo. Nam tametſi dico me id nomen non reperiſſe, nec legiſſe alicubi in ſacris literis, rationes tamen noſtra, quas reticuerunt, non abludunt ab hac ſententia. Nam & humanum partum pro exemplo adduxi, haud dubio congenerem; idque in verbis meis addens, omnino parentes eo ſolum alios eſſe a liberis, quod illi ipſi liberi ſui non ſint; aliqui neceſſarium fore, ut nec parentes, nec liberi ſint. Et Epiſtolam, ut dixi, ob caſus temporum proferre non poſſum. Si autem tibi verba mitto, multo libentius totum exemplar miſiſſem: quod ubi nactus fuero, non omittam. Scio, & memor ſum, me plurimas congenerum ſimilitudines adhibuiſſe. Nam & plantam dixi e ſemine, aut radice pullulantem, aliud eſſe ab eo unde progerminatur; & tamen cum eo prorſus eſſe ejuſdem natura: & fluvium e fonte promanantem, aliam formam, nomenque accipere: neque enim fontem fluvium, neque fluvium fontem appellari, & tamen ambos exiſtere; & fontem inſtar Patris eſſe, fluviumque quaſi filium eſſe, qui ex fonte gignatur.* Quibus ex verbis conſtat Sanctum Dionyſium Alexandrinum ab eo errore penitus alienum fuiſſe, quem Arius, & Ariani propugnarunt, & ſecundum Catholicam Fidem de Filio Dei ſenſiſſe.

Probatur tertio ex verbis aliis ejuſdem Sancti Dionyſii in Apologetica ſua Epiſtola ſcribentis: *Exiſtente igitur æterno Patre, exiſtit & æternus Filius, lumen de lumine. Nam ſi Pater eſt, neceſſario & Filius eſt...... Si Deum lucem voces, Filium ſplendorem eſſe dices: ſi Spiritum, Filium vaporem appellabis: Eſt enim vapor potentiæ Dei.... Solus Filius cum Patre ſemper coexiſtit, plenuſque exiſtentis eſt, & ipſe ex Patre exiſtit.* Quæ verba expendens Sanctus Athanaſius, libro de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, ait: *Hæc ſi ambigue dicta fuiſſent, haberem interpretatione opus. Nunc quia evidenter dicta ſunt, & ſubinde ab eo repetita eſt, cur Arius dentibus ſtrideat, cum ſuam hæreſim a Dionyſio ſubrui videat, eumque ſibi, quod minime cupit, inclamantem audiat: Semper Deus Pater erat: & Filius non aliquo levi modo æternus cenſendus eſt; ſed eo modo quo Pater æternus eſt, & ipſe quoque æternus eſt, & pariter cum eo coexiſtit, ut ſplendor cum lumine. Illi vero ſola ſuſpicione ducti quod putarent Dionyſium Arianicè ſentire, hanc famoſam calumniam de eo ſparſerunt. Sed quid communionis inter ſe habent utriuſque ſententia? Cum Arius dicat: Erat, quando non erat Filius, Dionyſius contra, Deum æternam lucem, numquam inchoatam, & numquam deſinentem: ac proinde eum æternaliter cum Deo eſſe, ejuſque indiſſociabilem ſplendorem, ſine principio ſemper genitum, & e Patre promicantem referat.*

Probatur quarto ex aliis ejuſdem Sancti Dionyſii verbis, Epiſtola tertia, ut ait Sanctus Athanaſius. *Vita ex vita genita eſt*, inquit, *& ut flumen a fonte defluxit, & a luce inextinguibili ſplendida lux accenſa eſt.* Quibus verbis ſic Arianos urget Sanctus Athanaſius loco ſupra laudato: *Quis igitur hæc audiens, eos ſuſpicatores Dionyſium Arianicæ ſententiæ eſſe, non bono jure furoris inſimulaverit? Ecce per hæc propalam omnem eorum hæreſim rationibus veritatis conculcat. Nam illud: Non erat priuſquam gigneretur: Et erat, quando non erat; tollitur ab ipſo per ſplendoris comparationem, cum dicit, Patrem nullo umquam tempore fuiſſe orbum. Porro illud quod ajunt, Filium ex non entibus extitiſſe, ſubruitur ab eo per hanc comparationem, qua dicit Verbum, quaſi fluvium ex fonte & germen ex radice, & ſobolem ex parente, & lumen de lumine, & vitam ex vita eſſe. Diviſionem quoque Arianicam, qua Verbum a Deo ſejungunt, iſtiuſmodi ſermone reprehendit, indiviſibilem, & indiminutam Trinitatem in unitatem conſummari. Porro quod dicunt, alienum Filium eſſe a Patris ſubſtantia prorſus ſupplodit, cum dicit, conſubſtantialem Patri eſſe Filium.*

Probatur quinto ex ipſius Sancti Dionyſii verbis in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum, ubi de Filio Dei magnifice loquitur. *Dei virtus & ſapientia*, inquit, *Verbum ſempiternum; qui cum æternus eſſet, factus eſt puer natus nobis Filius.*

Probatur ſexto authoritate Sancti Athanaſii, qui Epiſtolam ſeu verius librum edidit de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, in qua totus eſt, ut ejus authoritatem Arianis eripiat, eumque ab ipſorum errore vindicet. Ubi præter ea, quæ jam a nobis laudata ſunt, hæc habet: *Merito igitur Hæreticorum improbitatem ſtupeas, quod Dionyſium dicentem Filium eſſe Patri conſubſtantialem, ſecum affirment ejuſdem eſſe ſententiæ, & in orbem bombis circumſtrepentes, veluti culices muſſitant, non recte a Synodo conſubſtantialitatem inductam eſſe. Si enim illis Dionyſius eſt amicus, ne negent ſententiam ſui gregalis: & ſi recte eſſe dictum putant, cur ſe de Dionyſio eamdem vocem uſurpante, quaſi de ſuffragatore ſuæ ſententiæ venditant? Cum ille iſta non obiter tractat, ſed ſcriptis in id jam antea Epiſtolis, tum eos qui eum notaverant, quaſi Patri Filium conſubſtantialem eſſe negaſſet, mendacii coarguit; tum eos qui illum ſuſpicati fuerant, quaſi Verbum eſſe conditum dixiſſet, a ſe excutit, & profligat, docens ſe nequaquam, ita ut illi arbitrantur ſenſiſſe, ſed voces eas in illum uſum adhibuiſſe, ut oſtenderet non Patrem eſſe, ſed Filium, qui creatum, conditum, & factum corpus induerit.*

Probatur ultimo. Ille omnino alienus fuit ab erroribus Arii, qui nuſquam impietatis convictus eſt a Patribus, & cujus memoria ſemper celebris fuit in Eccleſia. Si enim Patres omnes, ut primum orta eſt

Ariana hæreſis, adverſus eam, ejuſque Authorem inſurrexerunt, & ipſum Sacerdotio abdicarunt, & ab Eccleſia expulerunt; eodem modo erga Dionyſium Alexandrinum ſe geſſiſſent, ſi eumdem errorem propugnaſſet. Porro S. Dionyſius Alexandrinus nuſquam impietatis convictus eſt a Patribus, immo purus erroris denuntiatus eſt a Romana Synodo, cui Dionyſius Pontifex Maximus præerat: Immerito itaque inſimularetur erroris.

Probatur minor ex S. Athanaſio loco citato, dicente: *Magni certe argumenti eſt, nihil eos veri dicere, & calumniis virum premere, quod ille numquam ab aliis Epiſcopis de impietate convictus eſt, neque hæreſim propugnando ab Eccleſia ſeceſſit, ſed in ea cum pietate obdormivit; quodque ejus memoria hactenus cum Patribus celebrata eſt, & in Catalogum relata: qui ſi eum iſtis ejuſdem opinionis fuiſſet, aut ſi Scriptorum rationem non reddidiſſet, minime dubium, quin eadem, quæ illi, paſſurus fuiſſet.*

Objicitur primo. S. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Euphranorem & Ammonium ſcripſit, *Dei Filium eſſe opus quoddam, & factitium: Neque natura proprium, ſed peregrinum, ſecundum a Patre*, & Patrem ad ipſum comparari, *Quemadmodum Agricola comparatur ad vitem, & navis fabricator ad navem. Si quidem tamquam qui opus eſt, non erat antequam fieret.* Hæc porro purum putumque Arianum virus continent. Igitur S. Dionyſius Alexandrinus Arianorum errorem præformavit.

Reſpondeo primo, S. Dionyſii Alexandrini ſententiam non ex iſta tantum Epiſtola, in qua durius loqui viſus eſt, ſed ex aliis ejus Epiſtolis & ſcriptis, quibus ſuam ea in Epiſtola mentem expoſuit, eſſe explorandam. Unde cum in aliis Epiſtolis aut libris Catholice expoſuerit, quæ in Epiſtola ad Euphranorem & Ammonium ſcripſerat, in iiſque Filium conſubſtantialem eſſe Patri diſerte ſit profeſſus, potius aſſerendum eſt illum Arianam hæreſim in anteceſſum damnaviſſe, quam eamdem præformaſſe. Ita reſpondet S. Athanaſius in Epiſtola de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos. *Scripſiſſe Dionyſium iſtius generis Epiſtolam agnoſcimus* (inquit). *Verum non hanc ſolam, ſed plurimas ab eo poſtmodum ſcriptas eſſe dicimus, quas ab iſtis quoque legi oportuit, ut ex omnibus ſimul judicium de ejus Fide conſtitui poſſet. Non enim fabri peritia, ſolertiaque, qui multas triremes ædificavit, ex unica nave, ſed ex omnibus ſimul dijudicari debet. Si igitur ſimpliciter tamquam qui fidem ſuam ederet hanc Epiſtolam ſcripſit; eſto accuſent eum ut velint: Non enim crimine caruerit iſtiuſmodi ſententia. Quod ſi temporis, & perſonæ ratio eum ad talia ſcribenda traxit, aliaſque poſtmodum Epiſtolas ſubdidit, quibus ſe de ſuſpicione purgat; non oportuit omiſſis cauſſis, cur ita ſcribendum fuerat, homini temere odium conciliare, ne alioqui videantur nihil niſi dictiunculas aucupari, & veritatem, & fidem rerum, quæ ex aliis Epiſtolis elucet prætermittere.*

Reſpondeo ſecundo, S. Dionyſium hæc ſcripſiſſe quadam œconomia & accommodatione, ut Sabellii dogma perverſum elideret, qui perſonæ ſicut & naturæ unitatem aſſerebat. Quamobrem perſonam Filii a perſona Patris reipſa diſtinctam probare ſtudens, ea ſelegit de Scripturis teſtimonia, quæ ad aſſumptæ carnis imbecillitatem referuntur, & quæ ſine controverſia Filio conveniunt. Ita reſpondet S. Athanaſius, loco ſupra laudato: *Agricola*, inquit, *qui alias atque alias arbores pro ſubjecti ſoli ratione curat, minime culpari debet, quod hanc amputet, illam inſerat, iſtam plantet, aliam rurſus evellat; ſed potius ob multiplicem ſolertiam, in admiratione eſſe. Quapropter, ſi non obiter & perfunctorie ejus viri Scripta legerint, indicent mihi quale argumentum, ſcopumque Epiſtola ſecutus ſit. Si id fecerint, calumniam ſuam, animique pravitatem in lucem proferent.*

Et infra: *Rurſus ſi idem ſe de Epiſtola ſua ad Ammonium unde ſuſpicio nata eſt, adhibito remedio, excuſarit, neque poſt excuſationem de ſententia orthodoxa deceſſit; certum eſt eum, ea quæ ſuſpecta fuere, ex uſu rerum, pro negotii conditione conſcripſiſſe; neque iſtiuſmodi Scripta, quæ negotiis attemperata ſunt, oportuit maligne, odioſeque interpretari, aut ad cujuſlibet libidinem, ſtudiumque torqueri.*

Id illuſtrat variis exemplis S. Athanaſius primo exemplo Medici, qui remedia morbis curandis congrua adhibet, quæ tamen contraria videntur artis ignaris. Secundo, exemplo optimi præceptoris, qui præcepta ſua ingenio & moribus diſcipulorum accommodat. Ita Sabellianam hæreſim refellens Dionyſius Alexandrinus, ea ſcripſit, quæ ad perſonarum divinarum perſuadendam diſtinctionem apta erant, licet contra eſſentiæ unitatem pugnare in ſpeciem viderentur.

Tertio. Beatum Dionyſium Alexandrinum defendit S. Athanaſius Apoſtolorum exemplo, quos nullus Ariani erroris fundamenta jeciſſe dixerit, quia Chriſtum hominem e Nazareth oriundum, & patibilem eſſe prædicarunt. „ An quia ita iſti calumniantur, „ ſuſpicandum eſt Apoſtolos his verbis utentes Chriſtum tantummodo hominem eſſe exiſtimaviſſe, neque quidquam ſublimius de eo cogitaſſe? Abſit ut „ hoc cuiquam in mentem veniat. Illi ut architectones periti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, „ non ſine juſta ratione rem ita temperarunt. Judæi „ enim ejus temporis, partim ipſi errantes, partim „ Ethnicos in errorem abducentes, Jeſum nudum & „ merum dumtaxat hominem ex ſemine Davidis prodiiſſe credebant. Hac de cauſſa beati Apoſtoli prudenter admodum humana Salvatoris primum Judæis attulere, ut eos jam Chriſtum veniſſe, ſignis, „ miraculiſque perſuaſos, paulatim ad credendam ejus divinitatem perducerent; demonſtrantes certiſſimis rationibus, iſtiuſmodi opera, non hominis, „ ſed Dei eſſe. Certe Petrus, cum diceret hominem „ patibilem Chriſtum, ſtatim adjunxit: Hic author „ vitæ eſt. Idemque & in Evangelio fatetur, dum „ inquit: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Et in Epiſtola eum Epiſcopum animarum, & Dominum „ ſuum, & Angelorum, & Poteſtatum pronuntiat. „ Ita quoque & Paulus, qui dicit Chriſtum virum „ ex ſemine David oriundum eſſe, in Epiſtola ad Hebræos vocat eum Splendorem gloriæ, & figuram „ ſubſtantiæ ejus.... Idem igitur Dionyſius ab Apoſtolis edoctus fecit, coactus ob Sabellii hæreſim, „ quæ jam irrepſerat, iſtiuſmodi Epiſtolam ſcribere; „ verbaque quæ humanius, & ſerviliter de Servatore ſonant, objicere, ut rebus humanitatis ejus „ interſepirentur, quominus Filium Patrem eſſe dicerent, faciliorem illis viam ad credendam divinitatem Filii ſtrueret in illis Epiſtolis, ubi ex Sacris „ Scripturis Verbum eum eſſe, ſapientiam, virtutem, vaporem, ſplendoremque Patris eſſe demonſtrat. Certe in ſcriptis ſuæ Apologiæ propalam & „ ingenue piam Fidem in Chriſtum profitetur. Ut „ igitur Apoſtoli culpandi non ſunt, ſed potius, ob „ doctrinam pro tempore diſpenſatam, admirationi „ eſſe debent: ita Dionyſius quoque, ob Epiſtolam „ Euphranori & Ammonio contra Sabellium ſcriptam, culpandus non eſt. Quod enim verbis humilibus, & exemplis uſus eſt, id Evangelio, unde „ illa accepta ſunt, debet; ſimulque ejus rei cauſſam „ præbuit Salvatoris in carnem adventus.

Reſpondeo tertio, S. Dionyſium Alexandrinum verba in argumento laudata ſcribentem, ſpectaſſe Filium Dei ratione humanitatis aſſumptæ, non ratione divinitatis, aut divinæ Hypoſtaſeos. *Agricola* namque, *inquit S. Athanaſius ibidem*, „ quantum ad ſubſtantiam vitis attinet, natura ab ea externus, & alienus cenſeri debet: „ palmites contra congeneres cum vite indiviſimque „ cohærentes, & ipſi interim eamdem naturam & „ parem cum vite poſſident. Si igitur Filium ejuſdem nobiſcum ſubſtantiæ eſſe velitis, eamdemque „ naturam poſſidere, ſit igitur ſecundum hoc alienus „ a ſubſtantia Patris, eo modo quo vitis ab Agricola. „ Sin autem Filius aliud eſt, & diverſum a nobis, „ nimirum Verbum, ratioque Patris, nos contra „ nil niſi terrigenæ, & poſteri Adæ; certum eſt illud dictum de vite & Agricola non referri ad deitatem Verbi, ſed ad ejus humanitatem; cum ad „ iſtum modum Dominus ſua verba temperarit: Ego „ ſum vitis, & vos palmites: Pater vero meus Agricola eſt. Nos enim reſpectu corporis noſtri, Domini cognati ſumus, ac proinde ab illo dictum eſt: „ Annuntiabo nomen tuum fratribus meis. Et ut „ palmites ex vite ſunt, eique conſubſtantiales ha-

„ ben-

„ bentur, ita & nos cognata cum Domino corpora
„ ſortiti, incrementum ex ejus plenitudine accepimus,
„ ejuſque radice ad reſurrectionem, & ſalutem niti-
„ mur. Pater vero Agricolæ nomen meretur, eo
„ quod ipſe per Verbum, vitem, quæ eſt huma-
„ nitas Salvatoris condiderit; atque ideo nemo ad
„ Dominum venire poteſt, niſi Pater eo illum tra-
„ xerit. Cum igitur iſte ſit hujus ſententiæ intel-
„ lectus, opportuniſſime ea de hac vite ſcribuntur:
„ Fidelem eum fuiſſe illi, qui ipſum fecerat, & tan-
„ to præſtantiorem Angelis factum: necnon & illud,
„ Dominus creavit me. Quo enim tempore illud ac-
„ ceperat quod pro nobis oblaturus erat, corpus ſci-
„ licet ſuum ſacroſanctum ex Maria Virgine natum,
„ eo nimirum tempore de illo ſcriptum oportuit, ip-
„ ſum conditum & creatum fuiſſe, ſiquidem hujuſ-
„ modi dicta hominibus congruunt, & attemperata
„ ſunt, neque poſt corpus aſſumptum Angelis præſtan-
„ tior factus eſt, ne antea minor illis, aut par fuiſ-
„ ſe videatur.

Certe hanc vitis, & agricolæ comparationem, & appellationem operis, & creaturæ, non eſſe relatas a Sancto Dionyſio ad perſonam Filii ſecundum ſe, ſed tantum ratione humanitatis aſſumptæ, conſtat ex illius verbis quæ refert Sanctus Athanaſius. „ Tametſi
„ meum dictum ſit, quod non invenerim hanc vo-
„ cem conſubſtantialitatis in Literis ſacris, rem ta-
„ men ipſam inibi deprehendi, cognovique Filium,
„ qui Verbum eſt, non alienum a Patris ſubſtantia
„ eſſe.

Addit inferius: Quia maligne objectum erat Sancto Dionyſio, quod *Deum* dixiſſet „ factorem Chri-
„ ſti, multiplici ratione ad ſe defendendum uſus eſt.
„ Dicit, ne ita quidem ſuum ſermonem reprehendi
„ debere; reſpectu enim carnis creatitiæ, quam Ver-
„ bum aſſumpſit, Deum Chriſti factorem appellaſſe.
„ Quod ſi de Verbo quiſpiam hoc dictum eſſe ſuſpi-
„ cietur, modo benigne audiat, intelliget me nequa-
„ quam ſentire Verbum creaturam eſſe; cum Deum
„ ejus, non conditorem, ſed Patrem appellem. Nam
„ tametſi obiter a me Deus Filii ſui creator nomi-
„ netur, tamen vel ita quoque res non caruerit ſua
„ defenſione. Nam Græci ſapientes ſeſe ſuorum ver-
„ borum, quorum parentes, genitoreſque ſint, facto-
„ res nuncupant. Quin etiam Sacra Scriptura motuum
„ noſtrorum ex noſtro corde prodeuntium factores
„ nos appellat; factoreſque item legis judicii, & ju-
„ ſtitiæ; adeo ut undecumque appareat, magnum
„ illum Filium nec creaturam, nec opus eſſe;
„ ac proinde ſe alienum eſſe ab Arianica pravi-
„ tate.

Objicitur ſecundo Authoritas Sancti Baſilii, qui a Maximo Philoſopho rogatus quid de Dionyſio Alexandrino ſentiret, aſſerit ipſum, dum vehementius obluctari Sabellio cuperet, in contrarium errorem inflexum eſſe. Ita enim habet Epiſtola 41. Quæ de
„ rebus Dionyſii ſciſcitaris, venerunt quidem ad nos
„ admodum illius multa. Libri vero nondum adſunt;
„ atque adeo nihil dum miſimus. Eſt autem hæc no-
„ ſtra de illo ſententia. Non omnia viri hujus lau-
„ damus: ſunt quæ prorſus etiam damnamus. Ipſe
„ propemodum quantum nobis liquet, primus ho-
„ minibus impietatis iſtius Anomæanæ, quæ jam
„ paſſim obſtrepit, ſeminaria præbuit. Cauſſam ve-
„ ro hujus non puto animi malitiam eſſe, ſed quod
„ vehementer cupit obluctari Sabellio. Soleo itaque
„ illum ſimilem æſtimare plantatori cuipiam, qui
„ recentis plantæ correcturus averſionem, ita immo-
„ derate illam retorquet, ut a medio abhorreat & ad
„ contrarium latus ramulum adducat. Tale quid &
„ ab hoc viro factum deprehendimus. Hic nempe dum
„ impietati Afri illius ſe opponit acriore impetu,
„ minus prudenter ſibi proſpiciens, in malum huic oppo-
„ ſitum præceps abiit; & quidem nimio contendendi
„ ſtudio. Satis enim huic fuit, ſi argumentis doceret,
„ Patrem & Filium non idem eſſe ſubjecto perſonali, ac
„ palmarium hoc præſumptæ victoriæ ex hoſte blaſphe-
„ mo nimirum Sabellio reportaret. Atqui is Dionyſius;
„ quod unum expetebat, perſpicue admodum obtinuit,
„ ſed ex ſuperfluo. Nam non ſolum diverſitatem; τῶν
„ ὑποςάσεων, ſed & τῆς ἐσίας differentiam conſtituit,
„ potentiam Filii imminuit, & ipſius gloriam immutat
„ ac majeſtatem. Hinc adeo contigit ut malum permu-
„ taret malo, atque aberravit a ſcopo rectiſſimæ &
„ ſincerioris doctrinæ, quo factum eſt, ut varius ſit
„ deprehenſus, & inconſtans in conſcriptionibus ſuis;
„ & quidem tollit nunc τὸ ὁμοούσιον per ea quibus
„ in recta hypoſtaſum conſtitutione minus recte uſus
„ eſt: nunc contra admittit, dum reſpondet ſibi Co-
„ gnomini. Nec his contentus, & de Spiritu San-
„ cto voces edidit, quæ nulla prorſus ſui parte com-
„ petunt Sancto Spiritui, divinam illi atque adoran-
„ dam adimens majeſtatem, & eumdem ad hæc
„ inferiorem devexum, creatæ adnumerat, ac ſer-
„ vili naturæ. Hanc Sancti Baſilii de Dionyſio Alex-
„ andrino ſententiam refert Photius inter Gobari Ex-
cerpta, Bibliothecæ Codice 232. Conſtat itaque ex Sancto Baſilio, Dionyſium Alexandrinum eum in errorem incaute abreptum eſſe, qui Arianorum poſtea palmaris fuit.

Reſpondeo primo, Sanctum Dionyſium Alexandrinum meliorem ſui eſſe interpretem, quam ſit S. Baſilius: & rurſus Sanctum Athanaſium Alexandrinum etiam Epiſcopum res & ſenſa Dionyſii melius noſſe. Cum itaque Sanctus Dionyſius mentem ſuam aperuerit & fidem expoſuerit editis Apologiis, quæque a ſe paulo durius dicta videbantur, Catholico ſenſu a ſe conſcripta demonſtraverit; cum inſuper Sanctus Athanaſius Alexandrinus Antiſtes ipſum vindicaverit ab errore, ſingulari edito libro, maxima cum veneratione hac in cauſſa deferendus eſt Sanctus Baſilius.

Reſpondeo ſecundo, Sanctum Baſilium, cum hæc de Sancto Dionyſio Alexandrino ſcripſit, quatuor Apologeticos libros ab illo ad Dionyſium Romanum Pontificem pro ſui purgatione conſcriptos, minime compertos habuiſſe, quod & ipſe innuere videtur cum ait, *Venerunt quidem ad nos admodum multa, libri vero nondum adſunt*. Librorum autem nomine intelligi debere Commentarios ad Dionyſium Romanum Pontificem datos, ſatis aperte declarat Euſebius libro 7. cap. 21. *Quatuor item libros*, inquit, *de eodem argumento nempe contra Sabellii hæreſim compoſuit, quos gentili ſuo Dionyſio, qui Romanus erat Epiſcopus, dedicavit*. Cum igitur conſtet, nec S. Baſilium omnia ab eo ſcripta hoc de argumento comperta tunc habuiſſe, nec inſuper Apologeticum librum pro eodem a S. Athanaſio editum ei tunc innotuiſſe, non mirum ſi paulo ſeverius de ipſo Dionyſio Alexandrino tulerit judicium. Sed his omnibus demum inſpectis, & expenſis, tantum abeſt ut eum violatæ Spiritus Sancti majeſtatis amplius accuſaverit: quin potius, quæ ab illo ſcripta eſſent eo argumento, in ſui defenſionem adduxerit. Sic enim habet in libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 29. *Cæterum cum apud me reputo ſi quis veterum ac beatorum virorum his, quibus nunc reclamatur, vocibus uſus ſit, multos reperio, quibus antiquitas fidem conciliat, qui juxta exactam eruditionem, non juxta horum temporum homines, quorum alii præpoſitione, alii conjunctione, in Glorificatione ſermonem copulant, ſtatuerunt nihil referre, ſane quod ad rectam attinet pietatis intelligentiam. Irenæus ille, & Clemens Romanus, & Alexandrinus Dionyſius, id quod etiam auditu mirum eſt, in ſecunda ad ſibi Cognominem Epiſtola de accuſatione, ac defenſione, hunc in modum finit ſermonem. Tranſcribam autem vobis ipſa hominis verba: His, inquit, congruenter & nos etiam, forma, regulaque a Senioribus, qui ante nos vixerunt, accepta, concordibus vocibus cum illis gratias agere, ac nunc etiam vobis ſcribere deſinemus. Deo autem Patri, & Filio Domino noſtro Jeſu Chriſto, cum Sancto Spiritu, gloria & imperium, in ſæcula ſæculorum. Amen*. Porro cum S. Baſilius impugnaretur ab æmulis quaſi violatæ majeſtatis Spiritus Sancti reus; non laudaſſet Dionyſium Alexandrinum ut ſuæ teſtem locupletiſſimum fidei, ſi in ejuſdem criminis ſuſpicionem adduci merito eum poſſe exiſtimaſſet.

Objicitur tertio, ex Gennadio, libro de Dogmatibus Eccleſiaſticis, ſcribente: *Nihil creatum, aut ſerviens in Trinitate credamus, ut vult Dionyſius fons Arii*.

Reſpondeo, Hæc a Gennadio inconſulto ſcripta eſſe: quem veriſimile eſt omnes S. Dionyſii Alexandrini lucubrationes, & S. Athanaſii pro eo Apologiam non legiſſe, cum hæc ſcripſit.

Ex

Digitized by Google

Ex his conſtat deceptum fuiſſe Rufinum, cum errores in Dionyſii Scriptis eſſe effutiit; quamquam ab Arianis intruſos cauſſaretur. Namque nihil hujuſmodi a S. Athanaſio ſcriptum eſt: quinimmo ejus Opera integra & illibata ſervata fuiſſe innuit, quibus ejus Orthodoxa innoteſceret, Arianaque hæreſis debellaretur.

DISSERTATIO XX.

De Lapſu Marcellini Romani Pontificis, & de Sinueſſana Synodo.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Marcellinus thus Idolis adoleverit, ob idque in Sinueſſana Synodo fuerit damnatus?

PROPOSITIO I.

Marcellini lapſus commentitius eſt.

PRobatur primo ex Silentio veterum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptorum, qui lapſum & thurificationem Marcellini nullatenus noverunt. Euſebius libro 7. cap. 32. Pontificatus ejus meminit, non thurificationis, & Theodoretus lib. 1. cap. 3. vocat Marcellinum, *Virum perſecutionis temporibus magna gloria nobilitatum*. Lapſus ejus ne per umbram quidem meminit.

Probatur ſecundo ex S. Auguſtino, libro de unico Baptiſmo contra Petilianum, cap. 16. ubi Donatiſtam illum refellens, qui plures Eccleſiæ Romanæ Epiſcopos Traditionis ſacrorum Codicum, & thurificationis arguebat, hæc habet: *Quid ergo jam opus eſt ut Epiſcoporum Romanæ Eccleſiæ, quos incredibilibus calumniis inſectatus eſt, objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & Presbyteri ejus Melchiades, Marcellus & Sylveſter, Traditionis Codicum divinorum, & thurificationis ab eo crimine arguuntur: ſed numquid ideo etiam convincuntur, aut convicti aliqua documentorum firmitate monſtrantur? Ipſe ſceleratos & ſacrilegos fuiſſe dicit: Ego innocentes fuiſſe reſpondeo. Quid laborem probare defenſionem meam, cum ille nec tenuiter probare conatus ſit accuſationem ſuam?* Porro qua ratione quod in medio Urbis, in Idolorum templo, coram Imperatore, a tali præſertim, tantoque viro ſupponitur admiſſum facinus, unum præteriiſſet Auguſtinum, qui etiam Romæ tamdiu verſatus eſt, quique hoc factum, importunis Donatiſtarum objectionibus coactus accurate diſcuſſit? Quod ſi id ſoli ſciverint Donatiſtæ, cur tanti rem momenti abſque aliqua teſtificatione prodiderunt? Cum præſertim thurificationis atque damnationis Marcellini Acta illa Sinueſſanæ Synodi, ut fingitur, ſuppeterent.

Tandem cur Donatiſtæ, qui omnem verterunt lapidem in tot Conciliis, & Collationibus, ut unum Cæcilianum traditionis arguerent, Marcellini Romani Pontificis lapſum ac thurificationem ſæpius non prodiderunt, ac probaverunt? Certe in celeberrima illa, mandato Imperatoris facta Collatione Carthaginem inter Catholicos & Donatiſtas Epiſcopos, cum ſeſe paratos jactitarent Hæretici ad convincendum traditionis Melchiadem Romanum Pontificem, prolixa admodum Acta legi petiviſſent, nihil in iis, quo reus probaretur, penitus inventum eſt, ut refert Sanctus Auguſtinus in Breviculo Collationis diei tertiæ, cap. 18. & libro poſt Collationem edito, cap. 12. & 13. At ſi vere lapſus eſſet Marcellinus, ibi lapſum ejus objicere non omiſiſſent ad faceſſendum negotium Melchiadi, qui ejus Presbyter fuerat: ſicut ex perſona Felicis Aptungitani Cæciliano moverunt quæſtionem, quod ab eo, qui fuerat ſacrorum librorum traditor, ipſe fuiſſet ordinatus.

PROPOSITIO II.

Concilium Sinueſſanum ſuppoſitium eſt, ac plane fictitium.

Probatur primo. Incredibile eſt quod ſæviente perſecutione Diocletiani, omnium ſcilicet crudeliſſima, trecentorum Epiſcoporum cogi potuerit Conventus, eo ſcilicet paulo minor, qui in maxima Eccleſiæ pace, totis viribus adnitente Conſtantino Imperatore, Nicææ in Bythinia fuit poſtea congregatus: ergo fictitia eſt Sinueſſana Synodus trecentorum, quæ anno Chriſti 303. fuerit congregata ad Marcellinum Pontificem condemnandum.

Probatur ſecundo. Nulla apud quoſvis Scriptores, ſive profanos, ſive Eccleſiaſticos, Sinueſſanæ Civitatis, Cleopatrenſis Cryptæ, in qua celebratum fingitur iſtud Concilium, occurrit vel levis memoria. Ficta igitur Civitas eſt, ficta Crypta, adeoque & commentitia Synodus. Aſſerere enim cum Baronio & Binio, quod ſitum, ac nomen loca illa mutarint, divinare eſt.

Probatur tertio. In Actis iſtius Concilii Marcellinus dicitur introductus a Diocletiano in Templum Veſtæ & Iſidis, ſacrificaſſe Herculi, Jovi, & Saturno. Iſtud porro veriſimile non eſt, cum cuique Numini proprio in Templo nuncupata fuiſſe vota, & oblata Sacrificia, omnia Antiquitatis monumenta teſtentur.

Probatur quarto. Ferunt iſtiuſmodi Acta Marcellini condemnationem ad Diocletianum eſſe perlatam, cum eſſet in bello Perſarum: quod apertæ convincitur falſitatis: cum eo ipſo anno, Imperii nempe ſui vigeſimo, ſeſe Imperio abdicaverit Diocletianus, & ante biennium de Perſis profligatis cum Maximiano Collega ſuo Romæ triumphum egerit. Illius igitur Synodi Acta, ut & Synodus ipſa, exſufflanda ſunt. Reſpondet Baronius & Binius, verba illa eſſe appendicem Actorum, non partem; ſed divinantibus quis facile credat?

Probatur quinto. In Actis illis habetur, multitudinem Chriſtianorum ad Templum Idolorum perrexiſſe, ut de rumore qui ſparſus erat contra Marcellinum certiores fierent, & teſtimonium contra ipſum ferre poſſent, ſi eum viderent Idolis ſacrificantem. Ipſos vero vidiſſe eum thus falſis Numinibus adolentem. At in iſta narratione multa ſunt quæ veri ſpeciem nullam habent. Primo, quod tempore perſecutionis, quo Fidei Chriſtianæ profeſſores deliteſcebant, tot catervatim prodierint in publicum. Secundo, quod ad Templum Idolorum acceſſerint, Sacrificii, aut Thurificationis ſacrilegæ futuri teſtes, quibus impia Sacrificia, & quoſvis Gentilitiæ ſuperſtitionis ritus ſpectare nullatenus licebat, ut conſtat ex Tertulliano paſſim in libro de ſpectaculis, ſed maxime cap. 13. ubi poſtquam præmiſit Chriſtianos ab Idolothytis abſtinere ex horrore Idololatriæ, hæc addit: *Si ergo gulam & ventrem ab inquinamentis liberamus, quanto magis anguſtiora noſtra, oculos & aures ab Idolothytis voluptatibus abſtinemus, quæ non inteſtinis tranſiguntur, ſed in ipſo ſpiritu & anima digeruntur: quorum munditia magis ad Deum pertinet, quam inteſtinorum?* Et certe ſi ſpectacula adire Chriſtianis licitum non erat, quia ex Idololatria conſtabat univerſa ſpectaculorum paratura, ut ait Tertullianus, quanto magis ipſis erat illicitum Sacrificia ipſa falſis exhibita Numinibus ſpectare?

Probatur ſexto. Acta illa referunt 72. teſtes adductos fuiſſe mediam in Synodum, qui Marcellinum ſacrilegæ Thurificationis convincerent, & nihilominus dixiſſe ipſi univerſam Synodum: *Tu eris Judex; ex te enim damnaberis, & ex te juſtificaberis, tamen in noſtra præſentia*. Et poſt depoſitionem, dicitur *Ore ſuo condemnatus*. *Nemo enim*, inquit aliquis ex fictitiis illis Patribus, *umquam judicavit Pontificem, nec Præſul Sacerdotem ſuum, quoniam prima Sedes non judicabitur a quoquam*. Quæ ſi vera eſſent, quam ob cauſſam tot prolata eſſent adverſus Marcellinum teſtimonia? Quorſum neceſſarii teſtes ad convictionem rei, qui judicari a nemine mortalium poteſt; & cujus ſtandum eſt judicio in propria cauſſa? Acta igitur illa inepta ſunt, & ſecum pugnantia: quæ maxima eſt nota ſuppoſitionis.

Septimo. Ad quid myſticus ille ſeptuaginta duorum teſtium numerus? Numquid *In ore duorum vel trium* non *ſtat omne verbum?*

Octavo. Quam bella libræ occiduæ 72. ſolidis conſtantis ad numerum 72. teſtium alluſio, quam nitida elocutio; *Quoniam in ſeptuaginta duorum libra occidua in reparationem reſurgit annus!* Ænigma certe quod nullus Œdipus ſolveret.

Nono. Quam congruum primævæ Eccleſiæ moribus, ut ad teſtimonium ferendum contra Pontificem admitteretur publicus adulter! Quod tamen factum fuiſſe in Actis illis legitur.

Decimo. Veriſimile non eſt quod Marcellinus, qui palam in Templo, tanta ſpectante multitudine, thus adoleviſſe fingitur Herculi, Jovi & Saturno, a ſe admiſſum in totius Romanæ Civitatis luce facinus inficiari auſus eſſet. Quod tamen Acta illa teſtantur.

Undecimo. Pontificem Romanum illo ævo purpura fuiſſe indutum, nemo ſibi facile perſuadebit, quo nullus adhuc irrepſerat in Eccleſiam faſtus, & Apoſtolica ſimplicitas in Epiſcopis fulgebat. Porro id ſupponunt Acta Sinueſſana, in quibus unus teſtium quærenti Marcellino, quo die ipſum thurificantem vidiſſet, reſpondiſſe fertur: *Quo die exuiſti purpuram & induiſti coccum, & gaudebat ſuper te Diocletianus, & quos paulo ante negabas, & ante ejus tribunal eis thurificabas*.

Duodecimo. Ab Eccleſiæ ſenſu aliena ſemper fuit iſta propoſitio: *Prima Sedes non judicabitur a quoquam*: in ea ſpecie cui applicatur in Actis Sinueſſanis. Nam hæreticum Pontificem judicari poſſe cenſuit ac damnari, ut revera damnavit Honorium Sexta Synodus Œcumenica. Idem conſtat ex Canone *Si Papa*, Diſtinct. 40. qui ex Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi & Martyris verbis contextus eſt, in quo dicitur Papam a nemine eſſe judicandum, *Niſi fuerit a Fide devius*. Quod ſi Pontificem Romanum in hæreſim lapſum judicari poſſe a Concilio ſemper exiſtimavit Eccleſia, multo magis lapſum in Idololatriam.

Ultimo. Quotquot nominantur illis in Actis Epiſcopi, incogniti ſunt, nec cujus loci Epiſcopi fuerint indicatur; quod a perpetuo Synodorum more, & Synodalium Actorum ſtylo penitus alienum eſt. Argumento eſt itaque fictitios eſſe Epiſcopos, & Acta fictitia.

Objicitur authoritas Nicolai Primi in Epiſtola ad Michaelem Græcorum Imperatorem, in qua ut probet non poſſe quemquam ab his, qui inferioris dignitatis ſunt, judicari, iſtam de lapſu & damnatione Marcellini refert hiſtoriam his verbis: *Tempore Diocletiani & Maximiani Auguſtorum, Marcellinus Epiſcopus Urbis Romæ, qui poſtea inſignis Martyr effectus eſt, adeo compulſus eſt a Paganis, ut in Templum eorum ingreſſus, grana thuris ſuper prunas poneret. Cujus rei gratia collecto numeroſorum Concilio Epiſcoporum, & inquiſitione facta, hoc ſe idem Pontifex egiſſe confeſſus eſt. Nullus tamen eorum proferre in eum ſententiam auſus eſt, cum ei ſæpiſſime omnes perhiberent: Tuo ore judica cauſſam tuam, non noſtro judicio. Et iterum: Noli, ajunt, audiri in noſtro judicio, ſed collige in ſinu tuo cauſſam tuam: & iterum dicunt: Prima Sedes non judicabitur a quoquam*. Ergo vere lapſus eſt Marcellinus in Idololatriam, & in Sinueſſana Synodo damnatus.

Confirmatur. Romanum Breviarium thurificationis Marcellini meminit: Romana igitur Eccleſia illius lapſus hiſtoriam probat.

Reſpondeo, Nicolaum Primum falſis Concilii Sinueſſani Actis deceptum eſſe, atque illam retuliſſe de lapſu Marcellini hiſtoriam, prout vulgo ferebatur apud illos, qui commentum emunctiore nari ſubodorati non eſſent. Neque enim certam hiſtoriam facit Romani Pontificis authoritas, cui in hujuſmodi factis major non debetur fides, quam aliis quibuſlibet Authoribus. Sicut ergo eruditorum nemo crediderit priſcorum Pontificum Epiſtolas genuinas eſſe, quia ita ſentit Nicolaus: cum argumentis meridiana luce clarioribus compertum ſit ſuppoſitas eſſe ab impoſtore Iſidoro: ita nemo doctus colliget Marcellinum thus Idolis adoleviſſe, & in Concilio Sinueſſano fuiſſe damnatum, quia Nicolaus Primus id refert. Cum enim vellet ſupremam demonſtrare Sedis Romanæ dignitatem Imperatori Michaeli, undequaque arripuit & congeſſit, quæ cauſſam ſuam juvare poſſent, ſingulorum factorum accuratiori neglecto examine. Nec ſuccenſere quis debet, quod Summum Pontificem deceptum in rei geſtæ narratione propugnemus, cum minor ſit injuria Sedis Apoſtolicæ, oſcitantia illa, & hallucinatio Nicolai, quam thurificatio Marcellini.

Ad confirmationem reſpondeo, Romani Breviarii authoritatem efficere non poſſe, ut fabulæ in hiſtorias evadant: nec cenſeri debere exploratæ & inconcuſſæ veritatis, quæcumque Breviario ſunt inſerta, quod multis exemplis probare facile eſſet.

SCHOLION I.

Ad hanc Diſſertationem Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo appoſuerunt, p. 654. *Baronius errat circa lapſum Marcellini, & Acta Sinueſſanæ Synodi. Tota*, inquiunt, *Diſſertatio expungatur*.

R. Quamvis erraſſe in his, aliiſque plurimis Hiſtoriæ capitibus Cardinalem *Baronium* nemo doctus diffiteatur; hæc tamen verba, *Baronius errat*, mea non ſunt. *Marcellini* lapſum commentitium, Acta Sinueſſanæ Synodi ſuppoſita, invictis rationibus probo; Sanctum Pontificem ab idololatria vindico. Sententiam meam ſecutus eſt vir eruditus *Daniel Papebrochius*, in Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maji, Diſſertatione 8. me etiam appellato, & Acta Sinueſſana his verbis ſugillat: *Hæc autem narrantur cum circumſtantiis & formulis tam peregrinis, ne dicam fatuis, ut nequeam animo comprehendere, qua ratione potuerint iſta Acta in compilationibus Conciliorum abſque debita cenſura tolerari*. Eamdem ſententiam propugnat *P. Antonius Pagi* in Critica Annalium *Baronii*, ad annum 302. Num. 16. meas etiam rationes uſurpans.

SCHOLION II.

Ad eamdem Diſſertationem, & ad pag. 657. Editionis primæ, Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant: *Ab Eccleſiæ ſenſu alienum, quod PRIMA SEDES A NEMINE JUDICATUR*.

R. Hanc Propoſitionem ab Eccleſiæ ſenſu abſolute & ſimpliciter alienam non dixi, ſed *alienam in ea ſpecie cui applicatur in Actis Sinueſſanis*. Eccleſia enim (inquiebam) *Hæreticum Pontificem judicari poſſe cenſet ac damnari, ut re vera damnavit Honorium Sexta Synodus Oecumenica. Idem conſtat ex Canone*, *SI PAPA*, Diſtinct. 40. *in quo dicitur, Papam a nemine eſſe judicandum*, NISI FUERIT A FIDE DEVIUS. *Quod ſi Pontificem Romanum in hæreſim lapſum judicari poſſe a Concilio ſemper exiſtimavit Eccleſia, multo magis lapſum in idololatriam*. Eamdem rationem uſurpat eruditus *Papebrochius*, loco ſupra laudato, Num. 8. *Ego*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ prærogativis addictum potius aliquid, ſi poſſit, quam detractum velim; illa tamen, quæ hic prætenditur*, PRIMA SEDES NON JUDICARI A QUOQUAM, *eo accepto ſenſu, quaſi perſona Pontificis, qua homo ſingularis eſt, nullius judicio ſubjaceret, non modo falſa eſt, ſed ab ipſamet Eccleſia poſitive rejecta in Canone*, *SI Papa*, *Diſt.* 40. *ſumto ex verbis Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi & Martyris, ubi ſtatuitur ut* PAPA judicetur a nemine, niſi fuerit a fide devius: *Quis autem magis ab ea devius quam idololatra, qualem nobis faciunt Marcellinum, qui lapſum ejus tuentur?*

SCHOLION III.

Ex fine Diſſertationis ejuſdem, pag. 659. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hæc in Indiculo ſuo notant: *Non quæcumque dicuntur a Pontifice ſunt infallibilis authoritatis.... Nicolaus volens ſupremam Cathedræ authoritatem oſtendere; undequaque arripuit quæ cauſam ejus juvare poterant.... Authoritas Breviarii Romani non poteſt efficere ut fabulæ in hiſtoriam evadant, nec ſunt infallibilis authoritatis quæcumque Breviario ſunt inſerta*.

R. Quamvis aliis verbis ſenſum meum, immo communem omnium eruditorum hominum exprimant Cenſorii Indiculi Authores, hæc tamen omnino vera ſunt. Recte ſcripſi, *Nicolaum I.* falſis Concilii Sinueſſani Actis deceptum, illam retuliſſe de lapſu *Marcellini* hiſtoriam, *prout vulgo ferebatur. Neque enim certam hiſtoriam facit Romani Pontificis authoritas, cui in hujuſmodi factis major non debetur fides, quam*

aliis

aliis quibuſlibet Authoribus. Eadem propemodum Papebrochius habet me laudato. *Et de Breviario quidem reſpondet* (Alexander,) *Non cenſeri debere exploratæ & inconcuſſæ authoritatis quæcumque ei ſunt inſerta: quod illius tot locis antehac factæ correctiones ſic probant, ut ſpem faciant non diſpliciturum Sacræ Rituum* Congregationis *Præſidibus, quiſquis bona dictus ratione alia ſubinde ſuggeret. Ad Nicolaum quod attinet, cum bona fide allegantem quæ ſuo tempore reſerebantur ut certo vera, nunc tamen repudiantur ab Eruditis ut certo falſa, non putat commiſiſſe aliquid quod Pontificiæ Dignitati probro verti magnopere poſſit: Alioquin enim tanto juſtius eidem objiceretur Marcellini thurificatio, quanto gravius foret Pontificem aliquem thus obtuliſſe cum idololatris, quam in alicujus rei narratione erraviſſe cum vulgo hominum cæterorum etiam optimorum. Quid autem cunctabimur fateri, in recipiendis Sinueſſani Concilii ſuppoſititiis Actis errare potuiſſe Nicolaum? Cum in eadem Epiſtola ad Michaelem, paulo ante, inveniamus allegata Acta cujuſdam Pſeudoconcilii ſub Sixto III. in cauſa Polychronii Hieroſolymitani Epiſcopi, quem nullum unquam in rerum natura fuiſſe, ad an. 433. agnoſcit demonſtratque Baronius*. Hæc iiſdem verbis Criticæ ſuæ in Annales *Baronii* inſeruit *P. Antonius Pagi* ad annum 302. N. 18. Quæſtionem de Pontificia infallibilitate non attigi, ſed Summos Pontifices, ut privatæ perſonæ ſunt, infallibiles eſſe nemo eruditorum Theologorum dixit.

Nota.

TAlia ſunt Natalis, Papebrochii, & Antonii Pagi argumenta, quibus Marcellini lapſus commentitius, & Concilium Sinveſſanum ſuppoſititium demonſtratur, ut utroque pollice eiſdem ſe ſubſcribat Franciſcus Pagi in Breviario hiſtorico-chronologico Pontificum Romanorum, ubi Marcellini geſta recenſet. Eorumdem calcat veſtigia F. Ignatius Hiacynthus Amat de Graveſon in ſua Hiſtoria Eccleſiaſtica, ubi Sinveſſanæ Synodi veritam examinat.

DISSERTATIO XXI.

De Concilio Illiberitano.

ARTICULUS PRIMUS.

De Concilii Illiberitani Epocha.

* ILliberis duplex, una in Gallia Narbonenſi, teſte Ptolemæo, non procul a Ruſcinone, ſeu Perpiniano, in ora Illiberis fluvii, a quo forſan urbi nomen inditum, quod & indicat Strabo libro 3. de ſitu orbis; de qua * Plinius ait: *Oppida Illiberis, magnæ quondam urbis tenue veſtigium*. Alteram Ptolemæus, & idem Plinius ſitam eſſe ſcribunt in Turdulis, non procul ab Acci Baſtitanorum, juxta Bætim fluvium. Antiquæ hujus urbis ſitum retinet * Granata Civitas, regni Granatenſis caput, & juridico totius Bæticæ Conventu celeberrima. Ab hac Illiberim veterem ſeptimo lapide diſtare, probant rudera dirutæ Civitatis & Eccleſiæ, quæ viſuntur etiamnum in colle, qui vulgo Mons Elbiræ appellatur. Hinc & porta Civitatis per quam ad iſtum collem fit iter, nuncupatur porta de Elbira. Quod etiam probant vetuſtiſſimorum inſcriptiones monumentorum, quæ Auguſtorum temporibus poſita, hoc ſæculo inventa ſunt Granatæ. In hac Illiberi Concilium Illiberitanum celebratum eſt, non vero in Illiberi Galliæ Narbonenſis, ſeu Ruſcinonenſis Comitatus, quæ hodie Caucoliberis, vulgo *Colioure* appellatur. Nam ea Civitas longe ante Conſtantini ætatem diruta erat ut Pomponius Mela & Plinius teſtantur. In deſertam porro, everſamque Civitatem Epiſcopus Toletanæ, Bæticæ, & Luſitaniæ Provinciæ conveniſſe, haud veriſimile eſt. 2. In Illiberi Galliæ Narbonenſis, ſeu Caucoliberi nuſquam legimus Epiſcopalem Cathedram conſtitutam, ut conſtat ex tribus vetuſtiſſimis Epiſcopatuum Hiſpaniæ, & Galliæ Narbonenſis Notitiis, quarum prima Conſtantino Imperatori, altera Theodemiro Regi Suevorum, tertia Wambe Regi Gothorum accepta refertur: quod etiam probat altiſſimum Alfonſi Decimi Hiſpaniæ Regis, & Roderici Toletani Archiepiſcopi ſilentium, in rerum Hiſpanicarum, quam ſcripſerunt Hiſtoria. At Illiberis Bætica Sedes Epiſcopalis erat, cujus Antiſtes Flavius Illiberitanæ ſubſcripſit Synodo.

* D'Elvire.

* Plinius lib. 3. c. 3.

* Grenade de l'Andalouſie.

Huic Concilio adfuerunt undeviginti Epiſcopi, quos inter celeberrimi fuere Valerius Cæſarauguſtanus Epiſcopus, cujus Diaconus fuit Sanctus Vincentius Martyr, & Oſius Cordubenſis, qui Alexandrino, deinde Nicæno, & Sardicenſi Conciliis præfuit. Interfuerunt etiam Illiberitanæ Synodo triginta ſex Presbyteri. Quatuordecim dumtaxat ſubſcriptiones extant in veteri Codice MS. Eccleſiæ Urgellenſis, in cæteris deſiderantur. Adfuerunt etiam Diaconi, Antiſtitum, & Presbyterorum comites ac miniſtri. In Eccleſia Illiberitana ſacer iſte Conventus celebratus eſt, & omni plebe Chriſtiana ibidem præſente promulgatus. Hic enim ſenſus eſt iſtorum verborum; *Adſtantibus Diaconibus, & omni plebe*; non quod plebs interfuerit Concilio, & in eo ſuffragium dixerit.

His prænotatis, in hujus Synodi epocham accuratius inquirendum eſt. Magdeburgenſes Centuriatores, teſte Arnaldo Pontaco Vaſatenſi Epiſcopo, in Chronographia ad annum Chriſti 794. hujus Concilii tempus ad annum ſeptingenteſimum, tanta impudentia, quanta inſcitia referunt. Angli, ut teſtatur Alanus Coppus & ipſe Anglus * quadringentis abhinc annis vita functos Illiberitanos Patres effutire non erubuerunt. Inter Catholicos Scriptores magna eſt de iſtius Concilii tempore diſſenſio. Ambroſius Morales libro 10. Hiſtoriæ Hiſpaniæ, cap. 31. anno Domini 324. coactum aſſerit, fretus authoritate duorum exemplarium Toletanorum MSS. Antonius Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum, Blancam rerum Aragoniæ Scriptorem, Illiberitanæ Synodi epocham figit anno Chriſti 325. Cardinalis Baronius * Conſtantio & Galerio imperantibus celebratam contendit. Joannes Morinus * ante Novatiani hæreſim, & perſecutionem Decii coactam propugnant, id eſt, ante annum 250. Ferdinandus de Mendoza, libro 1. de confirmando Concilio Illiberitano, ad Clementem Octavum Pontificem Maximum, habitum illud cenſet ante perſecutionem Diocletiani & Maximiani, anno Chriſti 300. vel 301.

* *Alanus Coppus Dialog*. 4.

* *Baronius Tom*. 2. *Annal. Eccleſ*.

* *Morinus lib*. 19. *de Adminiſtrat. Sacrament. Pœnitent. cap*. 19.

PROPOSITIO I.

Illiberitana Synodus celebrata non fuit anno Chriſti 324. aut 325. neque poſt Nicæni Concilii tempora.

Probatur prima pars. Oſius interfuit, ſubſcripſitque Illiberitano Concilio, idemque Nicæno præfuit: ſed non potuit adeſſe Illiberitano Concilio anno Chriſti 324. aut 325. anno ſcilicet uno vel duobus ante Nicænum: hoc itaque tempore celebrata non fuit Illiberitana Synodus.

Probatur minor. Ante Nicænam Synodum, & ante Arianæ ortum hæreſeos, Oſius Cordubenſis erat in comitatu Conſtantini Magni (ut teſtatur Socrates * lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 4.) Ergo ante illud tempus Oſius aberat ab Hiſpania, proindeque Concilium Illiberitanum, cui adfuiſſe certum eſt, celebratum non fuit anno Chriſti 324. aut 325.

* *Socrates lib*. 5. *cap*. 4. *Sozomen. lib*. 5. *c*. 15.

Præterea. Anno Domini 317. miſſus eſt Oſius Alexandriam a Conſtantino, tum ad ſedandam contentionem, quæ inter Arium & Alexandrum de æqualitate Filii cum Patre nuper excitata fuerat, tum ad finiendam controverſiam, quæ inter Orientales orta fuerat de celebratione Paſchatis, ut Socrates & Sozomenus teſtantur. Ante annum igitur 317. Oſius ſeceſſerat ab Hiſpaniis, nec ante Nicænum Concilium illuc reverſum eſſe, ulla vel leviſſima conjectura probat: cum igitur Illiberitano Concilio adſuerit, conſequens eſt illius epocham figi non poſſe anno Domini 324. aut 325.

Tertio. Cum Donatus a Caſis Nigris, ſchiſmatis & hæreſeos Author, cauſſam Cæciliani, poſt Arelatenſis Concilii judicium, ad Conſtantinum detulit, jam Conſtantino Magno a comitatu & conſiliis erat Oſius. Conqueſtus eſt namque Parmenianus ab eo præ-

præceptum eſſe, *quod victi apud Eccleſiaſticos Judices, nec apud ipſum, quæ dicebant, probare potuiſſent; ad campum, hoc eſt ad ſupplicium ducerentur: hoc enim eum tamquam immaniter juſſiſſe, Hiſpano Oſio ſuggerente, criminabatur* (inquit S. Auguſtinus lib. 1. contra Parmenianum, cap. 8.) Qui & addit, ab eodem Oſio perſuaſum Imperatorem, leniorem in Donatiſtas quam mererentur, dixiſſe ſententiam. *Quaſi vero*, inquit, *non humanius ac probabilius alius crediderit, Oſio tamquam Epiſcopo ſuggerente, potius factum ut in leniorem coercitionem, quamvis immaniſſimi ſceleris, id eſt, ſacrilegi ſchiſmatis, ſententiam flecteret Imperator*. Hæc autem Conſtantini ſententia lata eſt 4. Idus Novemb. Sabino & Ruſino Coſſ. (ut S. Auguſtinus teſtatur in lib. ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 33.) Horum autem Conſulatus incidit in annum 316. teſte Onufrio: ante hunc igitur annum Oſius ex Hiſpaniis receſſerat. Concilium itaque Illiberitanum ante hoc tempus fuerat celebratum.

Denique, antequam Donatus cauſſam Cæciliani Carthaginenſis Epiſcopi ad Conſtantinum primum deferret, Oſius erat in Imperatoris comitatu, ut conſtat ex illius Conſtitutione ad Cecilianum data, qua curam illi commiſit diſtribuendi munera certis quibuſdam Catholicæ Religionis Miniſtris per Provincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniæ; quam Conſtitutionem refert Nicephorus lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 42. Porro Cæciliani cauſſam a Donato primum delatam ad Imperatorem, anno Chriſti 313. colligitur ex Optato Milevitano, lib. 1. contra Parmenianum: ante annum igitur 313. Oſius Hiſpanos deſeruerat; celebrataque jam tum fuerat Illiberitana Synodus. Falſo itaque ſcripſit Onufrius in Faſtis Pontificum & Imperatorum, anno 313. eodem anno hanc Synodum habitam fuiſſe.

Probatur ſecunda pars. Concilium Illiberitanum celebratum eſt nondum reddita Eccleſiæ pace, nondum ſedata perſecutione, ut ipſius Canones probant, in quibus de flaminibus Ethnicorum, de coronis Sacerdotum, de literis Martyrum & Confeſſorum, quibus lapſos in Communionem recipi rogabant, de domeſticis Laribus, & de his qui confringentes Idola Gentium occiderentur, ſpeciatim decernitur: igitur ante Conſtantini & Conſtantii ætatem, & multo ante Nicænum concilium habitum eſt.

Prætcrea. In hoc Concilio nihil de Ariana hæreſi, aliiſque hæreſibus jam enatis decretum eſt: nihil de Nicænæ Synodi memoria dictum vel inſinuatum: argumento eſt itaque ante Nicænam Synodum celebratum fuiſſe.

Tertio. Oſius poſt Concilium Nicænum profectus eſt in Paphlagoniam, ut adeſſet Concilio Gangrenſi (ut conſtat ex Epiſtola Synodica illius Concilii ad Epiſcopos Armeniæ) nec in Hiſpaniam reverſus eſt ante Conſtantini obitum, ut colligitur ex S. Athanaſio in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes: Concilium igitur Illiberitanum celebratum non fuit poſt Nicænum, imperante Conſtantino: ſed nec poſt Conſtantini tempora illud habitum fuiſſe aliquis ſomniavit præter Magdeburgenſes, & Anglos Novatores, de quibus diximus.

PROPOSITIO II.

Celebrata non fuit Illiberitana Synodus ante Novatianam Hæreſim, & perſecutionem Decii.

Probatur. Oſius Cordubenſis, & Valerius Cæſarauguſtanus, Illiberitano Concilio interfuerunt, & ſubſcripſerunt. At Oſius qui Concilio Nicæno præſuit, & Sirmienſis Concilii tempore adhuc erat ſuperſtes, id eſt, anno Chriſti 357. Epiſcopus eſſe non potuit ante annum Chriſti 252. quo Deciana cœpit graſſari perſecutio. Ponamus enim quod anno ætatis trigeſimo factus eſſet Epiſcopus, quod illis temporibus vix crediderim contigiſſe, (cum nec Presbyterum ante annos triginta ordinari, etiamſi eximia ipſi merita ſuffragentur, decernant vetera Concilia Neocæſarenſe Canone 11. Agatenſe Canone 17. Arelatenſe 3. Canone 1. & alia.) Ponamus, inquam, quod Oſius anno ætatis ſuæ trigeſimo Epiſcopales infulas adeptus ſit; ſequeretur ipſum egiſſe annum 137. ætatis tempore Sirmienſis Concilii, & tam gravi ætate fuiſſe in Hiſpania poſtea reverſum: quod ſane incredibile eſt. Illiberitana igitur Synodus, cui Oſius interfuit, non eſt habita ante annum Chriſti 252. & ante Decii perſecutionem, hæreſimque Novatianam. Nec enim alium Oſium his temporibus florentem vel levis ſuggerit conjectura cum Hiſpanienſis Eccleſiæ monumenta alium ejuſdem nominis Cordubenſem Epiſcopum nuſquam meminerint. De Valerio Cæſarauguſtano Epiſcopo idem dicendum eſt, qui cum vexillum confeſſionis erexerit ſæviente in Chriſtianos Daciano Hiſpaniarum Præſide, a quo illius Diaconus Vincentius immani Martyrio affectus eſt, Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, anno Chriſti 303. ante Novatiani hæreſim & perſecutionem Decii Epiſcopus fuiſſe non videtur. Nec alter Valerius obtrudendus eſt; Nam etſi alter fuerit Valerius Cæſarauguſtanus Epiſcopus, non tamen his temporibus vixit, ſed tempore Concilii Cæſarauguſtani Primi, cui ſubſcripſiſſe legitur, id eſt, anno Chriſti 381. Nec ſanctitate celebris fuiſſe proditur, ſicut hic noſter Valerius.

Reſpondet Morinus, infirmum eſſe quod a ſubſcriptionibus petitur, argumentum. Quod verum eſſe conceſſerim, ſi ex oppoſito militent argumenta invictiſſima, quæ cum ſubſcriptionibus conciliari non poſſint. At nulla hujuſmodi profert vir eruditus.

At, inquit ille, Oſii præſentia Illiberitano Concilio repugnat: Canone enim 13. Concilii Nicæni, cui præſuit, ſtatuitur, vel potius confirmatur mos, qui dicitur antiquus, *Ut ſi quis egreditur e corpore, ultimo & neceſſario Viatico minime privetur*. Quod Decretum e diametro pugnat cum Concilii Illiberitani Canonibus, quibus Communio etiam in fine vitæ denegatur certorum criminum reis; An probabile eſt Oſium, Concilii Nicæni Præſidem hunc Canonem ita abſolute pronuntiaſſe, nulla exceptione, aut interpretatione addita, ſi tot Canonibus contrariis condendis, cum aliis Hiſpaniæ Epiſcopis, adfuiſſet?

Verum contraria non ſunt Nicænæ Synodi & Illiberitanæ Decreta, ut Morinus contendit. Nicæni enim Patres de Abſolutione Sacramentali ſunt intelligendi, quam Viatici neceſſarii nomine ſignificarunt: Illiberitani vero de Euchariſtia, quam certorum criminum reis, nec in vitæ exitu, concedendam ſanxerunt. Nec mirum tamen eſſe deberet, quod contraria in utroque Concilio Decreta Oſius cum aliis Epiſcopis edidiſſet. Nam mutato Eccleſiæ ſtatu, nonnihil mutanda erat Diſciplina, & depulſo metu perſecutionis, inclinatior eſſe debebat erga lapſos, quam temporis ratio fecerat antea duriorem (ut ſcribit Innocentius Primus ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum.) Etenim Eccleſiæ diſciplina temporum habet rationem, in eoque diſtinguitur a fide, quæ immutabilis eſt, nec temporum eſt, ſed Evangeliorum.

PROPOSITIO III.

Illiberitana Synodus, imminente Diocletiani & Maximiani perſecutione, celebrata eſt.

Probatur. Ante celebrata eſt illa Synodus, quam Oſius ob confeſſionem Fidei ſtigmatibus inureretur, & quam Valerius Cæſarauguſtanus Epiſcopus amandaretur in exilium ob Chriſti confeſſionem: & tamen habita eſt cum alterius perſecutionis metus ſubeſſet, ut Canones oſtendunt: atqui Oſius & Sanctus Valerius in perſecutione Diocletiani Confeſſorum nomen & gloriam conſecuti ſunt, Daciano in Hiſpaniis ſæviente; tunc Sanctus Vincentius Valerii Diaconus illuſtri martyrio Fidem confirmavit. Igitur paulo ante Diocletiani perſecutionem Illiberitana Synodus celebrata eſt.

Minor evidens eſt de Sancto Valerio, cujus exilio cum dura illa & inſolens conditio etiam adjecta ſit, * ut in oppidis pluſquam viginti domos habentibus nec morari poſſet, nec illa ingredi, ſequitur ipſum poſtea, nec Cæſarauguſtam, nec Illiberim ingredi potuiſſe; adeoque nec Illiberitanam Synodum, cui interfuit, poſtea fuiſſe celebratam. Oſii vero confeſſionem ad ejuſdem perſecutionis referendam tempora,

pro-

* *Vidi Anto Beue Hiſto Hiſp.* 1. c.1

probat ejus Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, quam refert Sanctus Athanaſius in ſua ad Solitariam Vitam agentes, in qua ſic Arianum Principem alloquitur: *Ego confeſſionis munus explevi, primum cum perſecutio moveretur ab avo tuo Maximiano: quod ſi tu quoque perſecutionem moves, etiam nunc ad quidvis potius ſuſtinendum paratus ſum.....* Certe magnum illum Oſium ſexageſimum circiter annum a confeſſione ſua egiſſe tempore Sirmienſis Concilii, ex eodem Sancto Athanaſio conſtat ibidem dicente: *Tantis ac talibus ſceleribus factis nihil omnino ſe adhuc feciſſe arbitrabantur* (Ariani) *quandiu Magnus ille Oſius eorum malitiam expertus non eſſet, nam in eum talem tantumque virum ſuam rabiem protendere ſtuduerunt; neque quod Pater eſſet Epiſcoporum reveriti ſunt; neque quod Confeſſor erat, pudore moti ſunt; neque quod ſexageſimum annum, & eo amplius, a confeſſione agebat, reſpexerunt.* At ſecundum illam temporum rationem, neceſſe eſt ut Oſii confeſſio in Diocletiani perſecutionem inciderit. Illius itaque confeſſionis Epocha tempore illius perſecutionis figenda eſt. Cum igitur non multo poſt ſeceſſerit ex Hiſpaniis, ſequitur Illiberitanam Synodum ante illam perſecutionem habitam fuiſſe.

Propoſitionem ſecundam his argumentis impugnat Morinus. Illiberitani Patres homicidis & idololatris Communionem negant: præceſſerunt igitur Novatianam hæreſim, & Decii perſecutionem. Quis enim credat tam Sanctos Patres hæreſim notoriam, a Sede Apoſtolica, a tot Conciliis, ab univerſo orbe damnatam, amplecti voluiſſe?

Præterea. Celebrata eſt Illiberitana Synodus ante perſecutionem, quæ in Hiſpanias graſſata ſit: atqui Diocletiani perſecutio non pervenit in Hiſpaniam, uti nec in Galliam, & Angliam. Igitur illa Synodus non fuit celebrata ſub tempus perſecutionis Diocletiani, ſed ante perſecutionem Decii.

Probatur minor. Tunc enim illæ Provinciæ a Conſtantio Imperatore, Conſtantini Magni patre regebantur, qui Chriſtianis favebat. De quo teſtatur Euſebius lib. 1. de Vita Conſtantini, cap. 2. cum Imperatores Diocletianus & Maximianus cruentum antea in Chriſtianos tuliſſet edictum, Conſtantium Aulicis ſuis propoſuiſſe, ut vel idolis ſacrificarent, quo facto dignitate ſua & officio fruerentur, aut id ſi renuerent, ipſis interdiceretur Aula: eos vero, qui Chriſtum ejuraſſent, a regali ſuo domicilio amandavit: alios autem ſuos Stipatores, & Imperii Cuſtodes conſtituit. Cujus hoc tunc temporis præclare dictum memoriæ proditum eſt: *Quomodo fidem erga Imperatorem ſervare poterunt inviolatam, qui adverſus Deum Optimum Maximum perfidi eſſe manifeſte convincuntur?* Idem teſtantur Donatiſtæ, apud Optatum Milevitanum, lib. 1. ubi ſic alloquuntur Conſtantinum Imperatorem: *Rogamus te, a Conſtantine Imperator! quoniam de genere juſto es, cujus Pater inter cæteros Imperatores perſecutionem non exercuit*, &c. Cum itaque Diocletiano imperante, & perſecutionem adverſus Chriſtianos movente, Conſtantius Hiſpanias moderaretur, Diocletiani perſecutio illuc non permeavit.

Reſpondeo ad primum, ex falſa hypotheſi procedere Morini argumentum. Supponit ſcilicet, quod abſolutionem ac veniam certorum criminum reis Illiberitani Patres in perpetuum negaverint, ſed iſtud falſum eſſe, Diſſertatione 7. probavimus; ſolamque Euchariſtiam illos ſubtraxiſſe Lapſis in ſcelera graviora. Sed eſto, abſolutionem capitalium criminum reis omnino negaſſent, non ſequeretur eos Novatianam in hæreſim impegiſſe, quia id non præſtitiſſent *deſperatione Indulgentiæ, ſed rigore Diſciplinæ*. Et Novatiani poteſtatem in Eccleſia non agnoſcebant remittendi peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, diſputabantque contra claves illi a Chriſto datas: at Illiberitani Patres eam agnoſcebant, exercebantque erga mortalium criminum reos poteſtatem; quamvis ex ſeveritate diſciplinæ ea utendum non eſſe decernerent erga quorumdam criminum reos, ut viri quidam eruditi contendunt, quibus hac in re non aſſentior.

Reſpondeo ad ſecundum, nego minorem. Nonne enimvero de mandato Diocletiani & Maximiani perſecutionem movebat in Hiſpania Dacianus Præſes, cum Sanctus Vincentius Diaconus celebre Martyrium ſubiit, cum Sanctus Valerius ejus Epiſcopus confeſſione conſpicuus fuit, cum Oſius Cordubenſis vexillum pariter confeſſionis erexit? Nonne S. Ruffina Martyr Hiſpalenſis in eadem perſecutione paſſa eſt; cujus corpus Daciani juſſu tunc in amphitheatro combuſtum, a Sabino ejuſdem Civitatis Epiſcopo, qui Synodo Illiberitanæ ſubſcripſit, in cœmeterio ſuburbii Hiſpalenſis ſepultum memorat Breviarium Eborenſe? Nonne S. Leocadia eadem perſecutione paſſa eſt Toleti, Melanthio Epiſcopo, qui & unus ex Illiberitanis Patribus fuit, Eccleſiam Toletanam gubernante? Hallucinatus eſt igitur Morinus, cum nullam Hiſpanias graſſatam perſecutionem imperante Diocletiano affirmavit, quia tunc regebat Occidentem Conſtantius Conſtantini Magni pater. Nam Diocletianus regendi onus Imperii in Conſtantium non tranſtulit, niſi anno 2. perſecutionis in Chriſtianos motæ, Imperii ſui 20. ut teſtatur Euſebius in Chronico, & lib. 8. Hiſtoriæ, cap. 29. unde ſolido fere biennio perſecutio Diocletiani & Maximiani in Hiſpaniis deſævit.

Propoſitio tertia impugnatur ex S. Iſidoro Hiſpalenſi lib. 6. Etymolog. cap. 15. ita ſcribente: *Canones Conciliorum a temporibus Conſtantini Imperatoris cœperunt: nam in præcedentibus annis, perſecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas.* Ante Nicænum igitur Concilium nulla Synodus celebrata eſt, adeoque nec Illiberitana.

Libro 1. de Confirmando Concilio Illiberitano.

Reſpondeo, diſtinguo Propoſitionem. Canones Conciliorum Generalium a temporibus Conſtantini cœperunt, concedo; Canones Conciliorum Provincialium, vel Nationalium, nego. De generalibus autem Conciliis intelligendum eſſe S. Iſidorum conſtat, tum ex MSS. exemplaribus, in quibus ſic habetur, *Canones generalium Conciliorum*, &c. ut notat vir clariſſimus & doctiſſimus Ferdinandus Mendoza: tum ex ſubſequentibus ejuſdem Iſidori verbis, *Sub hoc enim*, Conſtantino ſcilicet, *ſancti Patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem Evangelicam, & Apoſtolicam, ſecundum poſt Apoſtolos Symbolum tradiderunt. Inter cætera autem Concilia, quatuor ſunt venerabiles Synodi, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quaſi quatuor Evangelia, vel totidem Paradiſi flumina: harum prior Synodus Nicæna 318. Epiſcoporum Conſtantino Auguſto imperante peracta.* Nec ibi alias memorat Synodos, quam priores quatuor Œcumenicas. Cum igitur Canones Conciliorum a temporibus Conſtantini cœpiſſe ſcripſit, generalium Conciliorum Canones intellexit. Dionyſius Exiguus in Præfatione Collectionis ſuæ ad Stephanum Salonitanum Epiſcopum, aliqua Concilia ante Nicænum celebrata agnoſcit, quorum Canones ſe de Græco tranſtuliſſe ait: *Deinde*, inquit, *Regulas Nicænæ Synodi & deinceps omnium Conciliorum, ſive quæ antea, ſeu quæ poſtmodum facta ſunt, uſque ad Synodum centum quinquaginta Pontificum, qui apud Conſtantinopolim convenerunt, ſub ordine numerorum, id eſt, a primo Capitulo uſque ad centeſimum ſexageſimum quintum, ſicut habentur in Græca authoritate, digeſſimus.*

Eadem Propoſitio impugnatur ex Codicibus MSS. S. Laurentii, & aliis duobus Toletanæ Eccleſiæ, in quibus Illiberitana Synodus dicitur habita eodem tempore, quo Nicæna, Era 362. Igitur Conſtantino duntaxat imperante celebrata eſt.

Reſpondeo, iis Codicibus, quoad temporis notam fidem adhibendam non eſſe, quia non ex rerum geſtarum veteri memoria exarata eſt, ſed Gothorum, ſeu Longobardorum exſcriptorum arbitratu addita, quorum characteribus ea exemplaria tranſcripta ſunt, ut probat vir eruditus Ferdinandus de Mendoza, qui hos Codices legit & expendit. Enimvero eam temporis notam ab ipſis Illiberitani Concilii Notariis appoſitam non fuiſſe, ex eo conſtat, quod illa ætate, & multo poſt, in Provinciis quæ Romano parebant Imperio, anni a Conſulibus, non ab Imperatoribus numerari ſolerent. Unde Nicæni ipſius Concilii Epocha Paulini & Juliani Conſulatu deſignata eſt, & in aliis Conciliis Œcumenicis, aut Nationalibus, vel Provincialibus Orientis, necnon in Carthaginenſibus, Milevitano, & reliquis Africanis, Conſulum nomina præfixa ſunt, non Imperatorum: igitur ſi

Pa-

Patribus Illiberitanis viſum eſſet, tempus quo illa Synodus habita eſt, in Actis notare, Conſulum nomina expreſſiſſent, vel certe annos Conſtantini Imperatoris diſtincte indicaſſent, ut ratio temporum poſteris comperta eſſet: non autem ſcribi juſſiſſent indefinite, celebratam fuiſſe eodem tempore quo Nicæna Synodus. Adde quod Toletana MSS. illud Concilium habitum dicunt poſt Nicænum, Era 362. at Nicænum anno ſequenti, Era ſcilicet 363. quæ cum anno Chriſti 324. & Paulini ac Juliani Conſulatu concurrit, celebratum in omnibus Codicibus legitur. Ea itaque temporis nota ab exſcriptoribus inſcite adjecta eſt, ac ſuppoſita; quod etiam Oſii eo tempore ab Hiſpaniis abſentia, & Sancti Valerii exilium, & obitus demonſtrant. Denique veriſimile non eſt, Illiberitanos Patres Nicæni Concilii nomen ſuæ Synodo præfixiſſe, & Concilii Nicæni Symbolum, Decretaque univerſa, altiſſimo obruiſſe ſilentio.

ARTICULUS II.

De Concilii Illiberitani Canonibus, & authoritate.

Illiberitani Concilii authoritatem elevant, erroreſque plurimos ipſi affingunt Bartholomæus Caranza, Melchior Cano libro 5. de Locis Theologicis, cap. 4. in ſexta Concluſione, Baronius Tom. 1. Annal. Ecleſiaſt. ad annum Chriſti 57. & Bellarminus Tom. 1. Controverſ. 7. libro 2. capite 9. contra quos ſit

PROPOSITIO.

Veneranda eſt Illiberitanæ Synodi authoritas, in cujus fide nihil non integrum; in cujus Diſciplina nihil non ſanctum.

Illiberitanæ Synodi authoritas veneranda.

Probatur prima pars, ex antiquitate, cui veneratio debetur maxima juxta illud Tertulliani Apologetici cap. 19. *Primam inſtrumentis authoritatem ſumma antiquitas vindicat.* Cum igitur Illiberitana Synodus antiquiſſima ſit, veneranda ejus authoritas.

2. Probatur ex præſentia virorum ſanctiſſimorum, qui eidem Synodo interfuerunt, Oſii nimirum & Valerii; illius, inquam, Oſii, de quo S. Athanaſius in Apologia de fuga ſua, ait: *De maximo autem, & graviſſimo ætatis viro, eodemque Confeſſore Oſio, qui vere Oſius eſt, id eſt Sanctus, ſuperfluum arbitror mentionem facere.* Illius Valerii, qui in Chriſti Confeſſione exul occubuit, cujus ſub Diſciplina Martyr Vincentius inſtitutus eſt. Præter alios Antiſtites, quorum ſanctitatem, & pro ſervanda Eccleſiæ Diſciplina ſtudium Canones ipſi Illiberitani teſtantur.

3. Idem probatur ex Conciliorum ſequentium Decretis, in quibus Illiberitanæ Synodi honorifica mentio. Sardicenſi namque Concilio plurimum valere viſa eſt Sacroſancta illius authoritas: ſiquidem Oſius, Concilii Præſes, cum de reſidentia Epiſcoporum ageretur, Canone 14. hæc ſummo omnium Patrum excepta conſenſu adjecit: *Memini autem ſuperiori Concilio Fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis Laicus, in ea, in qua commoratur Civitate, tres Dominicas dies, id eſt, per tres ſeptimanas non celebraſſet Conventum, Communione privaretur: ſi ergo hæc circa Laicos conſtituta ſunt, multo magis Epiſcopo nec licet, nec decet.* Superius autem Concilium, in quo Fratres ſuos, id eſt, Hiſpanos Antiſtites id decreviſſe ait, Illiberitanum eſſe, demonſtratur ex illius Canone 21. quo ita ſtatutum eſt: *Si quis in Civitate poſitus, tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, tanto tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur.*

Hujus etiam Concilii Canones laudarunt Moguntina Synodus ſub Rabano Archiepiſcopo Canone 21. & altera Moguntina ſub Arnulfo, Canone 26. & Concilium Colonienſe ſub Carolo Craſſo Canone 6. & Concilium Sueſſionenſe apud Sanctum Medardum, Actione ſexta. Quanti fecerint Illiberitanam Synodum Martinus Bracarenſis, Burchardus Wormatienſis, Ivo Carnutenſis & Anſelmus Lucenſis Epiſcopi, & quanto in pretio eorum temporibus apud omnes Eccleſias eſſet, ex eorum Collectionibus conſtat, quibus plurima illius Decreta inſeruerunt.

Probatur ſecunda pars. Fides ab Apoſtolis, & Viris Apoſtolicis accepta, non poteſt integerrima non cenſeri: atqui fides Illiberitanorum Patrum ab Apoſtolis & Apoſtolicis Viris accepta erat, & in Eccleſiis Apoſtolicis ut ſacerrimum depoſitum ſervata. Accepta, inquam, erat a Sancto Paulo, quem in Hiſpaniis Evangelium prædicaviſſe, Tomo 1. probavimus; a Torquato Sancti Petri Diſcipulo, qui Accitanam fundavit Eccleſiam, quam regebat Felix, qui huic Synodo ſubſcripſit; ab Eugenio Martyre Sancti Petri Diſcipulo, qui Toletanam Eccleſiam inſtituit, cujus Succeſſor Melanthius huic etiam interfuit, ſubſcripſitque Concilio; a Sancto Mantio Chriſti Diſcipulo, qui primus Evangelii lumen Eborenſibus intulit, Eborenſemque erexit Eccleſiam, cujus Epiſcopus Quintianus traditionem ab illo per Majores acceptam Illiberitano Concilio repræſentavit: accepta denique erat a Sancto Cæcilio, Diſcipulo Sancti Petri, cui ſuam debebat originem Illiberitana Eccleſia, cui hujus Concilii tempore præerat Flavius. Fides itaque Illiberitani Concilii integerrima cenſeri debet. Sed enim legitimum ad veram fidem dignoſcendam criterium eſt antiquiſſimarum Eccleſiarum conſenſus, traditionis teſtis, quam ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis Viris acceperunt, a quibus ſunt inſtitutæ. Unde Sanctus Irenæus libro 3. adverſus Hæreſes, cap. 3. ait: *Quid enim, etſi quibus de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli converſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & liquidum eſt? Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant Eccleſias?* Hinc & Tertullianus libro de Præſcriptionibus Hæreticorum, cap. 31. & 32. ait: *Ita ex ipſo ordine manifeſtatur id eſſe Dominicum & verum, quod ſit prius traditum, id extraneum & falſum, quod ſit poſterius immiſſum. Ea ſententia manebit adverſus poſteriores quaſque hæreſes, quibus nulla conſtantia de conſcientia competit ad defendendam ſibi veritatem. Cæterum ſi quæ audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideo videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt; poſſumus dicere: Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum; evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis Viris, qui cum Apoſtolis, perſeveraverint, habuerit Authorem & Anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt; ſicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum a Joanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit: proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.* Cum igitur Epiſcopi mox nominati teſtes eſſent traditionis ab Apoſtolis & Apoſtolicis Viris acceptæ, & in ſuis Eccleſiis ad tempora ſua fideliſſime conſervatæ: fidem Illiberitanæ Synodi, cui interfuerunt, integerrimam eſſe concludendum eſt.

Illibe... næ Sy... fides i... gra.

Præterea, nullius error huic Synodo rationabiliter objici poteſt, ut conſtabit ex reſponſionibus ad argumenta: nihil igitur eſt in ejus Decretis, quod fidem integerrimam non ſapiat.

Probatur tertia pars, recenſendo præcipua Canonum Illiberitanorum argumenta: hæc enim Diſciplinæ ea in Synodo ſancitæ ſanctitatem demonſtrabunt. Octoginta ſunt illius Concilii legitimi Canones, in quibus quid non religioſum? Quid non ſanctum? Quid non ad eradicanda vitia, fovendaſque virtutes accommodatum? Chriſtianis in Idololatriam, homicidium & mœchiam lapſis, Communionem in fine denegari decernunt Canon. 1. & 2. Libellaticis, acta legitima pœnitentia, communionem in extremis dari Canon 3. indulget, quam iis penitus negat qui poſt pœnitentiam fuerint mœchati, *Ne luſiſſe de Dominica Communione videantur.* Idem ſtatuit Canon 7. Puellarum Chriſtianarum virginitati provides Canon 14. illis quæ ſtupro conſenſerint, communione interdicens, anno ſolido, modo corruptoribus ſuis nupſiſſent. Si vero aliorum conſortio virorum fuiſſent fœdatæ, quinquennii pœnitentiæ addixit. Parentes lenocinium in filias exercentes, & quoſvis alios corrumpendi pudoris turpiſſimo commercio maculos

Diſ... ab I... vita... nde... ſiun... ſant...

Digitized by Google

latos, communione privat in perpetuum Canon 52. Virginum voto ſacratarum, ſi pactum perdiderint virginitatis, & hæſerint in impudicitiæ cœno, crimen eadem pœna vindicat Canon 13. Eiſdem, ſi lapſæ ex infirmitate fuerint, & ſcelus perenni continentia & pœnitentia eluerint, communionem in exitu concedens. Majorum Clericorum incontinentiam eadem pœna coercet Canon 18. Eos qui poſt Baptiſmum fuerint mœchati, vel ad Subdiaconatus Ordinem promoveri vetat, Ordinatoſque dejicit Canon 30. Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, qui ſacram Cœlibatus legem non ſervarint, depoſitionis pœnam Canon 31. infligit. Mulierum extranearum contubernium univerſo Clericorum Ordini prohibet Canon 27. ſororibus vero, aut filiabus Deo dicatis cohabitare permittit: tunc enim ſacræ Virgines in parentum domibus commorabantur, cum ob perſecutionum ſævitiam Parthenones extrui non poſſent. Apoſtatis a fide & ad hæreticos deficientibus, decennii pœnitentiam Canones 22. & 46. indicunt. Canon 63. & 64. in mulieres adulteras animadvertunt, quarum ſi continuum fuerit cum alienis viris conſortium, perpetuam fore decernunt a communione excluſionem; ſi vero ab eorum conſortio diſceſſerint, earum libidinem decennii pœnitentia caſtigant: niſi fœtus interempti crimen addiderint adulterio: hoc enim in caſu, a communione perpetuo arceri jubent. Si vero ſemel tantum conjugalem caſtitatem, fidemque violaverint, ſive viri, ſive mulieres, quinquennii pœnitentiæ ſubjiciuntur Canone 69. Maritis uxorum lenonibus, ſive qui ipſis ad alienum thorum accedendi tribuerint licentiam, communionem in perpetuum negat Canon 70. quibus ſi reliquerint adulteras, poſt decennii pœnitentiam communio conceditur. Clericos, qui adulteras uxores ſtatim e thoro, domoque non abjecerint, communionis perpetua privatione mulctat Canon 65. *Ne ab his qui exemplum bonæ converſationis eſſe debent, videantur magiſteria ſcelerum procedere*. Quia ſcilicet uxoris turpitudinem approbare præſumpſerunt eum, qui illam retineret, Illiberitani Patres. In viduarum incontinentiam animadvertit Canon 72. quinquennii pœnitentiam viduis mœchis imperans, modo connubium cum ſuo contraxerint corruptore (quæ exceptio ſecundas nuptias ab Illiberitana Synodo probatas ex Apoſtoli doctrina, & Eccleſiæ Traditione, evidenter oſtendit) quod ſi alteri nupſerint, nec in fine dandam eis eſſe communionem decernit. Stupri neſandi reis hanc pariter gratiam in exitu denegat Canon 71. Eamdem pœnam irrogant delatoribus & falſis teſtibus, qui exilium aut mortem aliis procurabant, Canones 73. & 74. Falſos majorum Clericorum accuſatores eadem cenſura Canon 74. coercet. Diaconos ea morum integritate & innocentia vult eſſe præditos Canon 76. ut qui capitale crimen etiam ante Ordinationem commiſerint, ſponte confeſſi, pœnitentiam agant ſolido triennio; detecti vero, poſt quinquennii pœnitentiam, ad communionem laicam detrudantur. Ab hæreſi converſos, ad Clerum promoveri prohibet; ordinatos dejicit Canon 51. Quid his Decretis ad coercenda crimina luculentius?

Cleri diſciplina. Verum quia ſatis non erat ad Cleri ſanctitatem, ſi a vitiis quæ aliquam infamiam inurunt, immunes eſſent Viri Eccleſiaſtici, ſed ab avaritia inſuper, & turpi lucro alienos eſſe debere judicabant Illiberitani Patres, quæſtuoſas nundinas Clericis prohibuerunt, Canone 19 Uſuras Canone vigeſimo, idque ſub pœna degradationis, & anathematis, quo Laicos etiam decreverunt feriendos; ſi ob illarum exactionem correpti, meliorem ad frugem non redierint. Ne vero in Clerum irreperent indigni, ſtatuerunt Canone 24. ut qui peregre fuiſſent baptizati, alienis in Provinciis ad Clerum minime promoverentur, quod de eorum vitæ integritate, & Catholicæ Religionis profeſſione, certa & conſtans non haberetur opinio. Canone octogeſimo ſanxerunt, Libertos, quorum Patroni ſuperſtites eſſent, ad Clerum non eſſe promovendos: cujus Decreti condendi multiplex fuit ratio; prima, quod Libertos ingratos ad ſervitutem revocare Patroni poſſent: ſecunda, quod operas Patronis præſtare Liberti tenerentur: tertia, quod Patronum inopem alere, ſecundum Severi, & Antonini Imperatorum leges deberent: & Liberto, qui pluſquam centum aureos haberet, in facultatibus Patronus ſuccederet, ex Ulpiano Leg. *Si Libertus*, de Jure Patronat. & Juſtiniano in titul. Inſtitut. *De ſucceſſione Libertorum*.

Diſciplina circa Sacramentorum adminiſtrationem. Sed quid his ſapientius Decretis, quæ adminiſtrandorum Diſciplinam Sacramentorum ſanxerunt? In neceſſitate quemlibet Fidelem conferre poſſe Baptiſmum, Canone 38. ſtatutum eſt, ſed baptizatos ducendos ad Epiſcopum eſſe, qui eos per manus impoſitionem, id eſt, per Sacramentum Confirmationis perficiat. Neutrum vero Sacramentum Gentilibus illud in extremo periculo poſtulantibus denegandum eſſe, Canon 39. edicit. Immo nec meretricibus Ethnicis, modo anteactæ vitæ turpitudioem cum honeſtate, & pudicitia conjugali commutaſſent. Alioqui enim ad Baptiſmum non admittebantur, niſi infamem quæſtum abjuraſſent, ac pœnitentia eluiſſent priſtinæ ſordes libidinis. Obmuteſcentem gravi aliqua ægritudine Catechumenum, ſuffragante Fideljum, vel unius Clerici teſtimonio, baptizandum eſſe decernit Canon 45. etiamſi ad Eccleſiam per infinita tempora non acceſſerit, Baptiſmum cum aliis Catechumenis petiturus. Catechumenæ, quæ adulterii, & præfocati fœtus crimine tenetur, Baptiſmum ad finem vitæ diſtulerunt Illiberitani Patres Canone 68. Item Flaminibus, qui in Catechumenorum ſtatu poſiti, mœchati fuiſſent, Baptiſmi gratiam in triennium differendam cenſuerunt, Canone 4. ut Sacramenti dilatio culpæ ſordes purgaret, & peccantis crimen puniret. Quia vero hæc irrepſerat in Hiſpaniarum Eccleſias conſuetudo, ut baptizandi nummos in concham, id eſt, in vas aquæ Baptiſmalis mitterent, ut ab omni Simoniæ ſpecie caverent Sacerdotes, aliique Clerici, & ne quod gratis acceperant, pretio diſtrahere viderentur, id in poſterum ne fieret, Canone 48. Illiberitanæ Synodi prohibitum eſt. Sacramentum Confirmationis iterum commendat Canon 77. decernens, ut qui a Diacono plebem regente, ſeu curam gerente Parochiæ (quod illis temporibus ob Miniſtrorum paucitatem & perſecutionum anguſtias ſolitum erat) baptizati eſſent, ad Epiſcopum ducerentur, per benedictionem perficiendi, ſeu confirmandi. Energumenos Catechumenos, urgente periculo, baptizandos eſſe, Canon 37. conſtituit: ſi vero Fideles fuerint, ipſis Euchariſtiam dari imperat. Eorum tamen, dum vixerint, nomina ad Altare cum oblatione recitari, illiſque ſacra Miniſteria permitti prohibet Canon 29.

Tantam geſſere curam ſalutis animarum Illiberitani Patres, ut quamvis quorumdam criminum reis Pœnitentiam diuturnam, quibuſdam perpetuam indixiſſent, Pœnitentiumque reconciliationem reſervatam eſſe voluiſſent Epiſcopis; eam tamen, imminente mortis periculo, presbyteris, vel Diaconis etiam permiſerint Canone 32. Tradit etiam Illiberitana Synodus obſervandam circa matrimonia Diſciplinam: atque in primis eorum fidei & indiſſolubilitati conſulit Canone 8. & 9. Fideles quacumque ex cauſſa ſecundum inire matrimonia non poſſe, durante primo, decernens. Aliam Ethnicorum eſſe rationem ſignificat Canone 18. quo mulierem infidelem a Catechumeno dimiſſam ſtatuit admitti poſſe ad Baptiſmum, etiamſi maritum alterum duxerit: ipſa enim nolente cohabitare viro ad fidem converſo, & ab eo diſcedente, prius matrimonium ſolutum fuerat divino jure, ſecundum Apoſtoli Diſciplinam 1. ad Corinthios 7. dicentis: *Quod ſi infidelis diſcedit: diſcedat; non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi*. Sic enim Apoſtoli verba intellexit Eccleſia, ut conſtat ex Sancto Auguſtino, lib. de Fide & Operibus, cap. 16. & Ambroſiaſtro in cap. 7. Epiſtolæ 1. ad Corinthios & ex Innocentio Can. *Quanto*, de Divortiis. Chriſtianarum puellarum cum Gentilibus, Judæis, Hæreticis, aut Schiſmaticis connubia interdixit eadem Synodus Canone 15. & 16. quæ tamen irrita non declaravit. Parentes vero quia matrimonia hujuſmodi conciliarint, ad quinquennii pœnitentiam damnat. Quos perpetuo mulctat anathemate, Canone 17. ſi Sacerdotibus Ethnicis eas jungerent: quod majus eſſet ſubverſionis illarum periculum.

Matrimonii impedimenta. Decernit etiam de Matrimonii impedimentis illud Concilium, & prohibitum cum ſorore uxoris Matri-

Digitized by Google

trimoniom ſignificat Canone 61. Nondum tamen impedimentum dirimens in Eccleſia Hiſpanienſi fuiſſe videtur illa affinitas; ſiquidem diſſolutionem illius Matrimonii Canon iſte nequaquam imperat, ſed Pœnitentiam duntaxat indicit contrahenti, ſolido quinquennio peragendam. Canone 66. Matrimonium Patris cum privigna, id eſt, cum filia vel nepte primæ uxoris, quæ affinitas eſt ſecundi gradus, prohibetur: non tameo decernitur irritum; ſed perpetua Sacræ Communionis privatione punitur cootrahentis incontioentia. Ex quibus Canonibus conſtat, Eccleſiæ poteſtatem ad Matrimonii conſtituenda impedimenta extendi, nec jus illud mutuari a Principibus; ſi quidem, Ethnicorum Principum ſervente perſecutione, Hiſpani Epiſcopi Matrimonii impedimenta conſtituunt. Fidelium etiam, vel Catechumenarum fœminarum cum viris Scenieis, aut Comicis, id eſt, cum Hiſtrionibus connubia, ſub pœna Anathematis interdicit Canon 67. Illiberitanus. Fidem in Sponſalibus datam inviolatam eſſe jubet Canon 54. & parentes qui filiorum Sponſalia diſſolverent, triennio a communione removet.

Cenſura Eccleſiaſtica. Eccleſiæ poteſtatem in ferendis cenſuris demonſtrat Canon 53. qui & decernit ab uno Epiſcopo excommunicatos, ab aliis ad communionem recipiendos non eſſe, ut ſua ſingulis Antiſtitibus authoritas honorque conſervetur. Excommunicatorum autem oblationes non eſſe recipiendas, Canon 28. decernit. Dominorum erga ſervos mores componere curavit Illiberitanum Concilium, in quibus coercendis, ne Chriſtianæ pietatis & manſuetudinis obliviſcerentur, Canone 5. dominam quæ zelotypiæ ſurore accenſa, ancillam ſuam flagellis ita verberaſſet, ut intra tertium diem efflaret animam, ſeptennii pœnitentiæ, velut homicidam addixit. Quinquennii vero dumtaxat, ſi caſu illam occidiſſet. Prohibuit etiam dominis, ne ſervis ſuis Idola colere permitterent, aut propter eos aliqua ſuis in ædibus ſimulacra paterentur, quod ſi facerent, diris eos omnibus devovit: niſi tanta ſervorum cohors eſſet, ut vis ab illis merito timeretur (Canone 41.) Dominis prohihet Canon 40. ne cum rationes ab œconomis ſuis accipiunt, illis acceptum ferant, quod pro Sacrificiorum ſumptibus dederiot. A proximis peccandi occaſionibus Fideles avocare ſategit idem Concilium, ab omnique more qui ritibus Idololatriæ affinis videri poſſet. Hinc Sacerdotibus Ethnicorum ad fidem converſis coronarum uſu ioterdicit; quas ſi tulerint, biennio decernit a Communione ſegregandos, Canone 55. Hinc etiam Magiſtratus, eo anno quo Duumviratum gerunt, ab Eccleſiæ ingreſſu & communione prohibet. Sacrificiis enim Idolorum authoritatem præſtare, ſumptus ad Idololatriam ſpectantes procurare, ſpectaculorum curam gerere, ex ipſa ſui muneris ratione hujuſmodi Magiſtratus, Ethnicorum Imperatorum tempore, tenebantur. Unde ipſos in proxima Idololatriæ occaſione poſitos, Eccleſiæ arcendos ingreſſu, prudenter admodum ac pie judicarunt Illiberitani Patres. Matronis etiam Chriſtianis, earumque viris, ſub anathemate prohibuerunt, Canone 57. oe veſtes ad oroandam Idolorum pompam, vel ad ſcenam, ludoſque Circenſes dareot, aut commodareot: ne Idololatriæ ritibus, aut ſcenæ impudicitiæ, aut inſaniæ Circi aſſenſum præſtitiſſe viderentur. Aurigas qui in Ludis Circenſibus equos agitabaot, & Pantomimos, ſeu Hiſtriones, ad Baptiſmum non recipi ſanxerunt, Caoone 62. niſi prius artibus adeo ſaluti periculoſis reountiaſſent. Quas ſi poſt Baptiſmum rurſus exercerent, projici eos juſſerunt ab Eccleſia.

Muliebri pudicitiæ & verecundiæ, quæ cæterarum Chriſtianæ fœminæ virtutum cuſtos eſt, conſulunt Canone 35. & 81. eamque a periculis removent. Prior namque fœminis interdicit ne in Cœmeteriis pervigilent, ne ſpecie religioois ac pietatis crimina committant, vel impudicorum Juvenum blanditiis aures commodando, vel furtivæ libidini, tenebris faventibus, indulgendo. Canon vero poſterior, ut ſollicitatorum audaciæ, mulierum levitati aditum ad turpitudinem intercludat, prohibet literas, ad nomen ſolum fœminarum, a Laicis ſcriptas, ab ipſis accipi: vel ab eis, ſuo potius quam maritorum nomine, reſcribi.

Libellorum ſamoſorum Authores anathemate percellit Canone 52. Ludum aleæ ſub eadem pœna prohibet Canon 79. ſicque duorum criminum humaoæ ſocietati & Chriſtianæ reipublicæ cum primis exitialium radices exſcinduot Hiſpani Antiſtites. Imprudenti aliquorum zelo frænum adhibet Canon 60. qui falſorum Numinum ſimulacra frangentes, atrociorem Ethnicorum perſecutionem io cæteros Chriſtianos provocabant. Vetat enim, ne qui, idola frangens, fuerit occiſus, in Martyrum numerum ritu ſolemni referatur: *Quia id in Evangelio non eſt ſcriptum, nec invenitur ab Apoſtolis unquam factum.*

Pietatem Chriſtianam in Dominicæ diei celebratione ſovet Canon 21. excommunicatione plectens eos, qui tribus Dominicis ad Eccleſiam non acceſſerint. Celebrationem Pentecoſtes quinquageſimo a Paſchate die, non quadrageſimo, ot apud quoſdam inoleverat, fieri decernit Canon 43. eos qui ſacratiſſimum illud Feſtum vel celebrare omiſerint, vel die ab Eccleſia ſecundum Scripturæ Sacræ authoritatem præſcripto non celebraverint, quaſi novæ hæreſeos Authores notans.

Jejuniorum Diſciplinam ſanxerunt etiam Illiberitaoi Patres Canone 26. quo ſtatuerunt omni Sabbati die jejunii ſuperpoſitionem celebrandam. Ideo autem Sabbati jejunium ſuperpoſitionem jejunii vocarunt, quod Sextæ Feriæ jejunio ſuperadditum in Hiſpaniis ex devotione fuiſſet. Singulis etiam menſibus aliquos jejunii dies ab Epiſcopis indici juſſerunt Canone 23. Julio & Auguſto exceptis, quos immodici calores, in Betica Provincia febrium æſtibus infeſtos reddunt, aliorumve periculo morborum obnoxios. In his autem omnibus Decretis nihil reperiri non ſanctum fatebitur, quiſquis Chriſtianæ Legis, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, & regularum, quibus Cleri, populique Chriſtiani ſanctitas formatur ac fovetur, non omnino fuerit ignarus. *Quid ſ. jejun. ſ. perpoſi.*

Objicitur primo. Illa Synodus, quæ prohibet cultum ſacrarum imaginum, non eſt integræ fidei: ſed Illiberitana Synodus prohibet cultum ſacrarum imaginum Canone 37. Non eſt igitur integra illius Synodi fides.

Probatur minor ex verbis illius Canonis: *Placuit Picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.*

Quo ſe. Illiberitana Synodus Imagines prohibuerit. Reſpondeo, nego minòrem: Ad Canonem non una eſt Catholicorum Theologorum reſponſio. Quidam reſpondent, vetitum oon fuiſſe hoc Canone cultum ſacrarum imaginum, ſed prohibitum eſſe dumtaxat ne in parietibus pingerentur, tum ne parietum decruſtatione, debita ſacris imaginibus reverentia ſubtraheretur; tom ne tempore perſecutionis auferri non poſſent, atque ita cederent in ludibrium Gentilium. Immo ſupponit Illiberitana Synodus morem fuiſſe Eccleſiæ, ut cultum ſacris Iconibus deferret: ſiquidem ait: *Ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.* Quæ ratio nulla fuiſſet, niſi Chriſtiani imagines colere conſueviſſent. Tunc igitur imagioes colebant Chriſtiani, ſed in velis & tabellis, non in parietibus depictas. Ita reſpondent doctiſſimi Cardinales Perronius, & Bellarminus.

Card. Perron. in act. C. lat. Fontisb. Bellarm. 2. de imag. c. Verum hæc reſponſio repugnat & ſenſui Canonis & ejus rationi. *Placuit*, inquiunt Illiberitani Patres, *Picturas in Eccleſiis eſſe non debere.* Numquid illud ſolum eſt in Eccleſiis, quod eſt in parietibus? Numquid altare, & pulpitum, & candelabra, & vela & tabellæ in Eccleſiis non ſunt? Illud certe dicitur eſſe in Eccleſiis, quod eſt ſub illarum tecto, & intra illarum parietes: atqui imagioes coloribus expreſſæ, in velis aut in tabulis adumbratæ, ſunt ſub tectis Eccleſiarum, & intra illarum parietes. Cum itaque generatim prohibeat ille Canon, ne picturæ ſint in Eccleſiis, conſequens eſt imagines, quæ in velis, aut tabellis depictæ ſunt, æque prohibitas eſſe ab Illiberitanis Patribus; ac eas quæ in parietibus effictæ eſſent. Præterea in Concilio Tridentino verbis prorſus contrariis imperatur ſacrarum imaginum uſus. *Imagines porro Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas & retinendas.* Atqui nemo ſanæ mentis aſſerit Tridentinos Patres juſſiſſe, ut imagines Chriſti, Deiparæ, & Sanctorum in parietibus tantum depingerentur, non autem in velis, & tabellis: Cum *Concil. Trid. ſeſſ. 25.*

ita-

itaque Illiberitani Patres iiſdem verbis uſi ſint, & humano locuti ſint modo, imagines non a parietibus tantum, ſed ab Eccleſiis prorſus eliminari juſſere, ita eum decreverunt: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere*.

Tertio, ratio Canonis hanc deſtruit reſponſionem. Prohibet nempe picturas in Eccleſiis, *Ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur*. At ſi priora verba Canonis ſignificent picturas in parietibus Eccleſiæ eſſe non debere, Canonis integri hic ſenſus erit, *Picturas in parietibus eſſe non debere, ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur*. Qui ſenſus ineptiſſimus eſt; ſiquidem pro ratione Decreti, ipſum Decretum aſſignatur.

Alii reſpondent, illo Canone tantum prohiberi imagines inviſibilis Dei, ajuntque id ſignificare adjunctam rationem: *Ne quod adoratur, in parietibus depingatur*: Non autem interdici imagines Chriſti, & Sanctorum, quibus Latriæ cultus non defertur, ſed duliæ, nec abſolutus, ſed analogicus & relativus.

Verum hæc reſponſio non congruit cum verbis Canonis. Primo, quia Patres Illiberitani generale Decretum edunt de picturis abolendis in templis Chriſtianorum: At imagines etiam Chriſti & Sanctorum, coloribus adumbratæ, picturarum nomine comprehenduntur: illas itaque abſolute prohibent. 2. In parietibus depingi vetant quidquid colitur, aut adoratur. At licet adoratio proprie ſumpta ſoli Deo debita ſit, cultus tamen ſacer defertur Sanctis, & Beatæ Virgini cultus excellentior illo, qui cæteris Cœlitibus impenditur: igitur imagines Deiparæ & Sanctorum depingi in Eccleſiis prohibet Canon laudatus. Tertio, prohibent depingi, *Quod colitur & adoratur*; ſed Chriſtus Dominus colitur & adoratur: prohibent itaque abſolute depingi imagines Chriſti in Eccleſiis; multo magis imagines Sanctorum.

Alii reſpondent, Hunc Canonem eſſe ſuppoſititium, & ab aliquo ex Claudii Taurinenſis diſcipulis confictum. Nam ſi fuiſſet genuinus Illiberitanæ Synodi partus, inquiunt, Claudius Hiſpanus Presbyter, & Felicis Urgelitani diſcipulus, illum adverſus imaginum cultum & uſum protuliſſet. Illius etiam authoritate adverſus Eccleſiam pugnaſſent Iconomachi, ſi in rerum natura extitiſſet. Denique Canonum antiquiſſimi Collectores, Ferrandus Diaconus, Dionyſius Exiguus & Creſconius, quantumlibet egregiam navarint operam, ut omnes tam Græcos, quam Latinos Canones colligerent, nullus tamen ipſorum hujuſmodi Concilii Illiberitani Canonis, vel ſaltem nomine tenus meminit. Ita reſpondet Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Chriſti 57.

Verum & hæc reſponſio caduca eſt, & manifeſte falſa. Nam veteres omnes Codices MSS. Concilii Illiberitani hunc Canonem referunt. Illum citat, qui octingentis abhinc annis floruit Agobardus Epiſcopus Lugdunenſis, libro *De picturis & imaginibus*, dicens: *Recte nimirum ob hujuſmodi evacuandam ſuperſtitionem, ab orthodoxis Patribus definitum eſt, picturas in Eccleſia fieri non debere, ne quod colitur, aut adoratur, parietibus depingatur*. Nec obſtat quod Iconomachi, & Claudius Taurinenſis nuſquam hunc Canonem adverſus imagines protulerint. Vel enim illum ſuæ cauſſæ inutilem exiſtimarunt, vel illum ignoraverunt. Non omnia legerunt Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta Hæretici: nec ſapiens conjector eſt, ſed imprudens ariolus, qui aliqua Patrum Conciliorumve loca ſuppoſititia eſſe colligit ex hæreticorum ſilentio, quorum erroribus in ſpeciem favere videri poſſunt. Nec etiam obſtat quod Ferrandus Diaconus, Dionyſius Exiguus, & Creſconius illum Canonem omiſerint. Si enim ideo ſuppoſititius eſſet, quia illum non retulerunt veteres illi Canonum Collectores, concludendum pariter eſſet univerſos Illiberitanæ Synodi Canones eſſe ſuppoſititios, quia nullius omnino meminerunt. Ideo porro de Synodo Illiberitana, ejuſque decretis altiſſimum eſt apud Authores illos ſilentium, quod Græca magis, quam Latina Concilia compilaverint, & ſi Latina quædam recenſeant, omittunt plurima, quæ ad eorum manus forſan pervenire non potuerunt.

His itaque ſolutionibus prætermiſſis, reſpondeo, Patres Illiberitanos prohibuiſſe revera uſum imaginum, non quod colendas eas eſſe negarent, cum earum cultum ſupponat potius quam evertat laudatus Canon: ſed quod earum uſus Chriſtianæ Religioni primis illius Sæculis noxius magis, quam utilis futurus eſſet, ſi in omnibus Eccleſiis invaluiſſet. Exiſtimaſſent enim Ethnici, Chriſtianos idola potius mutaſſe, quam reliquiſſe. Itaque duo accurate diſtinguenda ſunt in imaginum negotio; cultus imaginum, & earum uſus. Primum, dogma ſpectat; alterum, ſolam diſciplinam, quia ſtare Eccleſia poteſt, etiamſi nullas Sanctorum imagines habeat, vel eas non veneretur actu, quia nullas habet. Primum immutabile eſt, fuitque ſemper ab Eccleſiæ incunabulis; id eſt, credidit ſemper Eccleſia honorariam ſacris immaginibus adorationem deferendam: ſecundum obnoxium fuit mutationi, ut cætera diſciplinæ capita. Primis enim tribus Eccleſiæ Sæculis infrequens admodum erat apud Chriſtianos imaginum uſus; & exceptis calicibus Romanæ Eccleſiæ in quibus depicta erat parabola Boni Paſtoris ovem humeris reportantis, quorum Tertullianus meminit libro de Pudicitia, vix ullum invenies imaginum uſus in illa Eccleſiæ infantia veſtigium.

Illiberitana Synodus uſum dumtaxat, pro tempore, non cultum Imaginum prohibuit.

Tribus primis Eccleſiæ Sæculis uſus Imaginum infrequens.

Sed & poſitivis argumentis probatur iſtius facti veritas. Primo namque nullas tribus primis Sæculis Chriſtianam Religionem admiſiſſe ſtatuas, conſtat ex diſputationibus Veterum Patrum contra Ethnicos, in quibus iis interdum rationibus pugnant in ipſorum ſimulacra, quas illi in imagines noſtras facile retorſiſſent. Sic Tertullianus in Apologetico Paganos ob ſimulacrorum cultum inſectatur, quod illorum *Materiæ ſorores ſint vaſculorum, inſtrumentorumque communium, quaſi fatum conſecratione mutantes, licentia artis transfigurante*. Nonne quæſo, Ethnici non repoſuiſſent idem de Chriſtianorum ſtatuis dici poſſe? Minutius Felix in Octavio, mutorum animalium naturale de falſis Numinibus judicium urget contra Ethnicos his verbis: *Quanta vero de Diis veſtris animalia muta naturaliter judicant, mures, hirundines, milvi? Non ſentire eos ſciunt, rodunt, inculcant, inſident, ac niſi abigatis, in ipſo Dei veſtri ore nidificant*. Numquid eadem non potuiſſent exprobare Chriſtianis Ethnici, contra Chriſti, aut Sanctorum ſtatuas, ſi tum aliquæ in Eccleſiis extitiſſent?

Secundo, vix ullum fuiſſe in Eccleſia imaginum uſum tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſilentium Ethnicorum probat. Cum enim inter eos viri eſſent ingenio & eruditione ſingulari præditi, qui omnes Chriſtianæ Religionis ritus explorabant, nihilque omittebant, quod profanarum ſuarum cæremoniarum cauſæ in ſpeciem favere videretur, mira arte & verſutia peſſimam cauſam propugnantes, objeciſſent certe Chriſtianis, illos imagines colere, picturaſque venerari, ſi tunc frequens fuiſſet illarum uſus in Eccleſia; proindeque immerito illos cultum idolorum inſimulare ſuperſtitionis. Scio quidem Chriſtianos illam facile profligaturos objectionem: ſed eam nihilominus neglecturos fuiſſe Ethnicos incredibile eſt, quorum in mentes naturaliter irruiſſet. At nuſquam illos negotium Chriſtianis ob imagines faceſſiviſſe conſtat ex ſilentio S. Juſtini, Minutii Felicis, Tertulliani in Apologetico & Origenis in libris contra Celſum: in quibus cum præcipuæ Gentilium contra noſtram Religionem objectiones recenſeantur, ac refellantur; nullum eſt illius objectionis vel tenue veſtigium. Immo cum Celſus objeciſſet, Chriſtianos nullas aras, nulla ſimulacra habere, Origenes libro 8. reſpondet: *Simulacra Deo dicanda eſſe, non fabrorum opera, ſed a Verbo Dei dedolata, formataque in nobis, videlicet virtutes ad imitationem Primogeniti totius creaturæ, in quo ſunt juſtitiæ, temperantiæ, fortitudinis, ſapientiæ, pietatis, cæterarumque virtutum exempla. Hæ ſunt ſtatuæ Deo dicatæ, in animis juſtitiam, juxta præceptum Dei, & fortitudinem, & pietatem, reliquaſque virtutes exercentium, quibus decenter honorari credimus omnium hujuſmodi ſtatuarum Archetypum primum, imaginem inviſibilis Dei, Deum Unigenitum*.

Quod autem Ethnici ſpecioſam objectionem minime neglexiſſent, ex eo probatur, quod obtuſioris ingenii non eſſent, nec aliter affecti prioribus illis ſæculis, quam Ethnici ſæculorum ſequentium. At ſequentibus ſæculis Ethnici uſum ac venerationem imaginum

ginum Chriſtianis objecerunt, ut conſtat ex Sermone quodam Joannis Theſſalonicenſis, Actione 5. Septimæ Synodi relato, in quo inducitur Ethnicus dicens: *Vos ergo in Eccleſiis imagines non pingitis Sanctis veſtris, & adoratis illas? Et non ſolum Sanctis, ſed & ipſi Deo veſtro? Sic ergo æſtima & nos ſimulacra circumfoventes, non ea adorare, ſed incorporales virtutes, quæ per illa placantur*. Idem igitur objeciſſent Ethnici trium priorum ſæculorum, ſi tunc frequens fuiſſet in Eccleſia, ſive ſtatuarum, ſive pictarum imaginum uſus.

Tertio idem probatur ex diſputationibus SS. Patrum adverſus Judæos. Nam Judæi imaginum hoſtes infenſiſſimi, uſum illarum objeciſſent Chriſtianis trium priorum ſæculorum, ſi tunc illas habuiſſet Eccleſia. Sed ſive ex Dialogo S. Juſtini contra Tryphonem Judæum, ſive ex libro Tertulliani adverſus Judæos, ſive ex aliis Veterum Patrum monumentis, non apparet Judæos uſum Imaginum Chriſtianis exprobraſſe tribus primis Eccleſiæ ſæculis. Nullus igitur, aut certe admodum infrequens tunc erat in Eccleſia ſacrarum imaginum uſus.

Probatur major: Judæi, quo tempore frequentes, in Chriſtianorum Templis fuerunt imagines, Chriſtianis earum uſum venerationemque exprobrarunt: quidni ergo & tribus prioribus ſæculis idem præſtitiſſent.

Probatur antecedens ex Diſputatione Judæi & Chriſtiani, quæ lecta eſt a Stephano Monacho Actione 5. Septimæ Synodi, in qua Judæus dicit; *Credo crucifixo Jeſu Chriſto, quia eſt Filius Dei vivi. Scandalizor autem in vos, Chriſtiani! quia imagines adoratis. Scriptura quippe ubique præcipit non facere ſibi quemquam ſculptile, vel omnem ſimilitudinem*. Idem conſtat ex Leontii Epiſcopi Neapoleos Cypri, Sermone 5. pro Chriſtianorum Apologia contra Judæos, cujus prolixus locus refertur in Septima Synodo, Actione 4.

Denique nullum fuiſſe, in multis ſaltem Eccleſiis, imaginum uſum, tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis, ex eo probatur, quod illorum ſæculorum Patres Sculpturam, Picturamque, ut artes Chriſtianis illicitas ſugillarint; quod minime feciſſent, ſi Chriſti, aut Sanctorum imagines effingere apud Chriſtianos ſolitum fuiſſet.

Antecedens conſtat ex Tertulliano libro contra Hermogenem, cap. 1. ubi illius Hæretici vitia perſtringens, illi objicit aſſiduam Picturam. *Pingit illicite*, inquit, *nubit aſſidue, Legem Dei in libidinem defendit, in artem contemnit*.

Et ex Clemente Alexandrino libro 6. Stromatum, pag. 455. dicente: *Quemadmodum ergo qui aliena furatur, cum magnam faciat injuriam, in ea quæ meretur mala merito incidit: ita qui divina opera ſibi vendicat per fingendi, vel pingendi artem, & dicens ſe eſſe effectorem animantium & plantarum, & ſimiliter qui veram imitantur Philoſophiam, ſunt fures*. Cum itaque ex his omnibus perſpicuum ſit, primis tribus Eccleſiæ ſæculis, nullas, vel admodum raras apud Chriſtianos Imagines fuiſſe, crimini verti non debet Illiberitanis Patribus, quod prohibuerint, ne Imagines in Eccleſiis depingerentur.

Quo ſenſu cereorum accenſionem in cœmeteriis interdiu Synodus Illiberitana prohibuerit.

Objicitur ſecundo. Synodus quæ Vigilantio favet, Cereorum accenſionem ſuper Sanctorum Sepulcra prohibens, ſuſpectæ fidei eſt: ſed Illiberitana Synodus prohibet Cereorum accenſionem ſuper Sepulcra Sanctorum, ſicque favere videtur Vigilantio cultum ſacrarum Reliquiarum damnanti: eſt igitur ſuſpectæ fidei.

Probatur minor ex Canone 34. cujus hæc ſunt verba: *Cereos per diem placuit in Cœmeteriis non incendi: inquietandi enim Spiritus Sanctorum non ſunt. Qui hæc non obſervaverint, arceantur ab Eccleſiæ Communione*.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si prohibeat cereorum accenſionem, abſolute, concedo. Si illam prohibeat certo tempore, & ob certum finem factam, nego. At Illiberitana Synodus prohibuit dumtaxat Cereorum accenſionem factam ad inquietandos Sanctorum Spiritus, id eſt, ad animas evocandas gentilitio & magico ritu. Hunc enim fuiſſe Gentilium morem teſtantur Suetonius in Vita Neronis, & Plinius lib. 3. cap. 2. & lib. 28. cap. 8. Quod autem inquietandi verbum, quo Synodus utitur, ſolicitationem Animarum Sanctarum ſignificet, evocationemque ſuperſtitioſam ac impiam, indicant verba illa Samuelis ſic evocati ad Saulem, 1. Reg. cap. 28. *Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer?*

Alii reſpondent, per Spiritus Sanctorum intelligi Fidelium in terris degentium mentes (ſolemni enim & vulgata Scripturæ phraſi Fideles Sancti nuncupantur.) Dicunt itaque prohibuiſſe Patres Illiberitanos ne per diem in Cœmeteriis Cerei accenderentur, ne Chriſtianorum animi frequentia & cura immodica C[illegible]orum ardentium inquietarentur ac perturbarentur [illegible] Orationibus ſuis. Ita exponit hunc Canonem Ga[illegible]as Loayſa Conciliorum Hiſpanienſium Collector.

Alii denique reſpondent, Illiberitanos Patres p[illegible]hibuiſſe ſolum, ne interdiu cerei in cœmeteri[illegible] piis Fidelibus accederentur; ne tam inſolito ful[illegible] Ethnici cognoſcerent Martyrum Sepulcra, ind[illegible] ſacras illorum Reliquias educerent, cremarent, [illegible] ventos diſpergerent, & oblivione obruerent: qu[illegible] eventu ſolicitudo maxima, incredibiliſque mœror [illegible]retur Fidelibus; & major forſan perſecutio ab E[illegible]cis in ipſos excitaretur. Cæterum cereos accende[illegible] honorem Martyrum non prohibuerunt illius Sy[illegible] Antiſtites, quod pium ac religioſum eſſe adverſu[illegible]gilantium probat S. Hieronymus: quamvis ſim[illegible]bus dumtaxat & imperitis necnon a mulierculis [illegible]tis interdiu accendi ſuo tempore ſolitos teſtetur. [illegible] tunc temporis ut obnoxium vel affine ſuperſtiti[illegible] vel ut orantium attentioni incommodum, merito [illegible]hibuerunt Illiberitani Patres. En S. Hieronymi [illegible]ba: *Cereos autem non clara luce accendimus ut [illegible] pietatis officio Martyres e tenebris vindicemus, quo[illegible] lucerna eſt Agnus, ſicut fruſtra calumniaris, ſe[illegible] noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigile[illegible] ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. [illegible] ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certe religioſarum fœminarum, de quibus vere poſſumus dicere: Zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam, hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis? Cauſſabantur quondam Apoſtoli quod periret unguentum, ſed Domini voce correpti ſunt. Neque enim Chriſtus unguento indigebat, nec Martyres lumine cereorum; & tamen illa mulier in honorem Chriſti hoc fecit, devotioque mentis recipitur: & quicumque accendunt cereos, ſecundum fidem ſuam habent mercedem ..... Et abſque Martyrum Reliquiis, per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accenduntur luminaria, jam Sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum*.

Synodus Illiberitana non fovet Novatianis.

Objicitur tertio. Synodus quæ Novatianam hæreſim adſtruit, non eſt integræ fidei; ſed Illiberitana Synodus Novatianam hæreſim adſtruit; ſiquidem certorum criminum reis communionem in exitu negat: non eſt igitur integræ fidei.

Reſpondeo, nego minorem. Nomine enim Communionis Euchariſtiam intellexiſſe Patres Illiberitanos, jam ſupra a nobis probatum eſt Diſſertatione 7. Et quamvis Abſolutionem Sacramentalem negaſſent graviorum criminum reis, multum diſtaret illos inter & Novatianos: quia *Non deſperatione veniæ, ſed vigore Diſciplinæ*, ſanxiſſent denegandam: nec Eccleſiæ claves, ut Novatiani, oppugnaſſent. Et certe ſi S. Cyprianus Epiſtola 52. ad Antonianum, magnum diſcrimen agnoſcit inter Novatianos & quoſdam Africanos Antiſtites Anteceſſores ſuos: *Qui pacem mœchis negarunt, & in totum Pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt*, non eſſet affingenda Synodo Illiberitanæ Novatiani erroris labes, etſi capitalium criminum reis Abſolutionem, etiam in exitu, denegaſſet.

Illiberitana Synodus [illegible]hibuit fideles, [illegible] miſſis [illegible]ritis adulteris, [illegible] nuberent.

Objicitur quarto. Concilii quod Euchariſtiam concedit fœminis, quæ dimiſſo marito adultero, eoque vivente, alterum duxerint, ſancta dici non poteſt Diſciplina: ſed Illiberitana Synodus concedi jubet Euchariſtiam fœminis, quæ dimiſſo marito adultero, alterum duxerint: ſancta igitur non eſt illius Concilii Diſciplina.

Marri[illegible] [illegible] ſalubi[illegible]

Probatur minor ex Canone 9. cujus hæc ſunt verba: *Fidelis fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum ducit, prohibeatur ne ducat: ſi autem*

ſi ootem

ſi autem duxerit, non prius accipiat Communionem, quam is quem reliquit, de ſæculo exierit: niſi neceſſitas infirmitatis compulerit.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Concedi jubet Euchariſtiam illis fœminis, ſi in extremo vitæ ſpiritu vera doloris & pœnitentiæ ſigna ediderint, promiſerintque ſe adulterii reatum eſſe deſerturas, & illius viri ſocietatem relicturas, quem primo vivente duxerunt, concedo: ſin minus, nego. Itaque perpetuum conjugii vinculum agnoverunt Illiberitani Patres, nec maritum dimitti poſſe a Fideli fœmina, etiam ob cauſſam adulterii; ſiquidem & illis quæ maritos adulteros dimiſiſſent, ſecundas nuptias illis viventibus prohibuerunt, & Evangelicæ Legis, Decretique ſui prævaricatrices anathemate ferierunt, quo ſolvendæ non eſſent, niſi vel prior maritus defunctus eſſet (quo caſu Eccleſia ſecundum Matrimonium pia quadam œconomia ratum habebat:) vel extremum ſpiritum agerent, & pœnitentiæ ſigna ederent, ſeparationemque a ſecundi viri, vel potius adulterii conſortio pollicerentur.

Porro Synodum iſtam ſecundum Matrimonium non permiſiſſe uxori, quæ virum quacumque ex cauſſa dimiſiſſet, vel ab eo fuiſſet dimiſſa; conſtat etiam ex Canone 72. *Si qua vidua*, inquit, *fuerit mœchata, & eumdem poſtea habuerit maritum, poſt quinquennii tempus, acta legitima pœnitentia, placuit eam Communioni reconciliari; ſi alium duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei eſſe Communionem.*

Contra. Concilium Illiberitanum, in Canone quem laudat Gratianus Diſt. 21. Quæſt. 1. Can. *Si qua mulier*, decernit maritum, cujus vitæ uxor inſidiata fuerit, *poſſe ipſam dimittere, & ſi voluerit, aliam ducere*. Ergo exiſtimavit Matrimonii vinculum diſſolvi poſſe; qui non ſolum error eſt in Diſciplina, ſed & in Fide graviſſimus.

Reſpondeo, hunc Canonem Illiberitani Concilii non eſſe, ſed Vermerienſis, quod multis ſæculis poſterius eſt. Et quamquam eſſet Illiberitanæ Synodi, non eſſet propterea inſimulanda erroris contra fidem, quia commodam explicationem patitur ille Canon: cujus nimirum ſenſus eſt, poſſe virum cui uxor mortem machinata eſt, illa defuncta alteram ducere; non poſſe autem illam, viro etiam defuncto alterum ducere, ſed perpetua pœnitentia & Cœlibatu eluere debere admiſſum ſcelus. Erat enim hæc pœna olim in Eccleſia frequentiſſima, ut qui atrox aliquod crimen perpetraſſent, nuptiis impedirentur, ne vel ipſi delicatius viverent, non ut Pœnitentes decet, vel ex ipſorum ſtirpe filii ejuſdem criminis ſuſpicione notabiles procrearentur, ut conſtat ex Concilio Moguntino, ſub Rabano, Can. 20. ex Concilio Vermerienſi, Can. 4. & ex Triburienſi, Canone 44.

Objicitur quinto. Illius Synodi nec integra fides, nec ſancta Diſciplina dici debet, quæ Baptiſmum in neceſſitate collatum ab Ethnico, vel a Fideli bigamo cenſet eſſe irritum; atqui id decernit Illiberitana Synodus. Illius itaque Fides integra, & ſancta Diſciplina dici non debet.

Probatur minor ex Canone 38. quo ſtatuitur, *Peregre navigantes, aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe Fidelem [qui lavacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus] baptizare in neceſſitate.* Arcet igitur ab adminiſtratione Baptiſmi eos, qui lavacrum ſuum integrum non habent, & ſunt bigami.

Reſpondeo, nego minorem. Non enim negant Illiberitani Patres, Baptiſmum ab infidelibus, aut a bigamis neceſſitatis tempore collatum validum eſſe, ſed Fidelem eſſe cupiunt, & Monogamum qui illum adminiſtret, nec infideles, & bigamos, ubi Fideles adſunt & Monogami, volunt licite Baptiſmum conferre, etiam urgente periculo. Et ſi putaſſent infideles non poſſe conferre Baptiſmum, nemo propter hoc ipſos erroris contra fidem jure inſimularet, cum nec S. Auguſtini tempore adhuc explorata eſſet atque perſpicua illius quæſtionis veritas, ut conſtat ex ipſius libro 2. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 13. *Alia quæſtio eſt*, inquit, *utrum & ab iis qui numquam Chriſtiani fuerunt, poſſit Baptiſmus dari. Nec aliquid temere inde affirmandum eſt ſine authoritate tanti Concilii, quantum tanta rei ſufficit.*

Ex libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 53. *Solet etiam quæri*, inquit, *utrum approbandum ſit Baptiſma, quod ab eo qui non accepit, accipitur, & forte hoc curioſitate aliqua dicit quemadmodum dandum ſit: ſed nobis tutum non eſt in ea progredi aliqua temeritate ſententia, quæ nullo in Catholico Regionali Concilio cœpta, nullo Plenario Concilio terminata ſunt. Id autem ſit cura ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti univerſalis Eccleſiæ conſeſſione roboratum eſt. Veruntamen ſi quis me forte in eo Concilio conſtitutum, ubi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus talibus, quorum ſententias ſequi mallem, urgeret ut dicerem quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus eſſem, quo eram cum iſta dictarem, nequaquam dubitarem habere eos Baptiſmum, qui ubicumque illum verbis Evangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent.*

Objicitur ſexto. Non eſt ſanctiſſima illius Concilii Diſciplina, quod pœnitentiam graviſſimam infligit propter factum quod nullatenus peccatum eſt: atqui Concilium illud graviſſimam pœnitentiam infligit ob factum quod nullatenus peccatum eſt; illius igitur Diſciplina non eſt uſquequaque ſancta.

Probatur minor. Homicidium caſu admiſſum, peccatum non eſt, cum voluntarium non ſit atque liberum: Actio namque libera caſum non admittit. Unde Tertullianus lib. de Pœnitentia, cap. 3. ait: *Quid quod voluntas facti origo eſt? Viderint enim ſi quæ caſui, aut neceſſitati, aut ignorantiæ imputantur; quibus exceptis, nonniſi voluntate delinquitur.* Atqui Patres Illiberitani pœnitentiam quinque annorum imponunt pro homicidio non ſponte, ſed caſu admiſſo, ut conſtat ex 5. Canone, quo pœnitentia præſcribitur dominæ quæ ancillam occiderit: *Si voluntate*, inquit, *poſt ſeptem annos: ſi caſu, poſt quinquennii tempora, acta legitima pœnitentia, ad Communionem placuit admitti.* Igitur Concilium illud graviſſimam pœnitentiam imponit propter actionem quæ nullatenus peccatum eſt.

Reſpondeo, nego primam majorem. Vel, eam diſtinguo: Si factum illud nuſquam ſit peccatum, & non ſit natura ſua vitioſum, divinaque lege prohibitum, concedo. Si factum illud ſit natura ſua vitioſum, ſemperque peccatum ſit quoties abeſt juſta temporis & rationis circumſtantia, nego. Antiquis enim Eccleſiæ moribus receptum fuit, pro his factis, etſi non voluntariis, publicam imponere pœnitentiam, ſi publicum erat facinus, non ob peccatum, quod illa in hypotheſi nullum erat: ſed ob exemplum, ut quos exemplo ſuo rei ad malos quodammodo mores provocaverant, pœnitentiæ teſtimonio ad rectam viam revocarent; & ut proclives ad peccatum hominum animi ſevera hac Eccleſiæ Diſciplina coercerentur, & a peccato avocarentur. Nec vero ab Illiberitana tantum Synodo ſancita hæc Diſciplina eſt; ſed etiam a Concilio Ancyrano, Canone 22. *Eos vero qui non voluntate, ſed caſu homicidium fecerint, prior quidem regula poſt ſeptem annorum pœnitentiam Communioni ſociavit, ſecundum gradus conſtitutos. Hæc vero humana definitio quinquennii tempus tribuit.*

Vetus Diſciplina pœnitentiam publicam pro factis involuntariis impoſuit, tametſi in illa hypotheſi peccata non eſſent, modo alias & natura ſua vitioſa eſſent, ſecluſis juſtis circumſtantiis temporis & rationis.

Idem ſtatuit Concilium Epaonenſe Canone 31. Concilium etiam Nannetenſe eamdem viguiſſe probat Gallicana in Eccleſia Diſciplinam. Siquidem Canone 18. decrevit ut, *Si quis caſu, non volens, homicidium perpetraverit, quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat: quibus peractis, biennio ab oratione Fidelium ſegregetur; non communicet, nec offerat; poſt biennium in communione Orationis offerat; non tamen communicet: poſt quinquennium ad plenam Communionem recipiatur.* Hanc Diſciplinam probavit Sanctus Baſilius, conſulens iis qui cædes in bello juſto admiſerint, ut triennio a Communione abſtineant, quamvis hujuſmodi cædes peccata non ſint. Sic enim ſtatuit Canone 13. Epiſtolæ Canonicæ ad Amphilochium: *Cædes in bellis factas, Patres pro cædibus non imputaverunt, ut mihi videtur; ignoſcentes eis qui pro pietate, & pudicitia decertant; recte autem forte habet conſulere, ut qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorum Communione abſtineant.*

Eamdem ſecuti ſunt Diſciplinam Epiſcopi Provinciæ Remenſis, in Concilio celebrato anno 923. gravem imponentes pœnitentiam iis qui in prælio Sueſ-

* Tom. 3. Concil. Galliæ.

ſonico * inter Robertum & Carolum Craſſum pugnaverant. Nec enim diſtingunt inter eos qui ſtabant a partibus Caroli Regis legitimi & Roberti Comitis perduellis. Eſt autem hæc pœnitentia, videlicet, *Ut tribus Quadrageſimis per tres annos agant pœnitentiam: ita ut prima Quadrageſima ſine extra Eccleſiam, & in Cœna Domini reconcilientur. Omnibus vero his tribus Quadrageſimis, ſecunda, quarta & ſexta feria, in pane, ſale, & aqua abſtineant, aut redimant. Similiter quindecim diebus ante Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ, & quindecim diebus ante Nativitatem Domini Salvatoris; omni quoque ſexta feria per annum, niſi redemerit, aut Feſtivitas celebris ipſa die acciderit, vel eum infirmitate, ſive militia detentum eſſe contigerit.*

Eamdem fuiſſe Anglicanæ Eccleſiæ Diſciplinam, conſtat ex libro Pœnitentiali Bedæ, cap. 3. ubi illis qui caſu, vel in bello publico, aliquem occidiſſent, Pœnitentiam imponit: *Qui caſu*, inquit, *annum unum: Qui bello publico, dies quadraginta*. Et ex Canone Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi quo pœnitentia imponitur ei, qui in extrema neceſſitate cibum, aut veſtem furatus eſt. *Si quis*, inquit, *propter neceſſitatem furatus fuerit cibaria, vel veſtem, vel pecus, per famem, aut per nuditatem, pœniteat hebdomadas tres. Et ſi reddiderit, non cogatur jejunare.*

Eamdem ſectata Diſciplinam eſt Eccleſia Germanica, ut conſtat ex Concilio Triburienſi, Canone 34. cujus hæc ſunt verba: *Una cum Interfectis Paganis peremti fuerunt Chriſtiani captivi a Barbaris: qui in impetu belli nequeunt diſtingui. Idcirco juſtum decernentes, ſtatuimus cum interfectoribus miſericordius agendum; ita ut quadraginta diebus pœnitentia indulgentius tranſactis, penes Epiſcopum ſit authoritas & poteſtas ut perpendat culpam, agat indulgentiam.* Bellum autem juſtum fuiſſe conſtat ex eodem Canone: *Zelo*, inquit, *divinæ æmulationis accenſi Chriſtianorum exercitus procedunt ad bellum, confidentes in eum qui dixit; Vos ad certamen acceditis, ego prælior pro vobis. Fit Conventus Chriſtianoram & Paganoram; fortiter dimicant iſti pro fide, illi contra fidem.* Cædes autem illa Chriſtianorum inter Paganos exiſtentium & pugnantium, erat involuntaria, ſpectata circumſtantia religionis, quia Chriſtiani milites non intendebant occiſionem Chriſtianorum inter Barbaros captivorum, ſed ſolum Paganorum; nec diſtinguere poterant, in impetu prælii, Chriſtianos ab Ethnicis & nihilominus militibus omnibus, qui in iſto bello pugnaverant, quadraginta dierum pœnitentia indicitur.

Ex eadem Diſciplina Concilium Wormatienſe, Canone 18. inſanis qui hominem occiderint, pœnitentiam imponit, ſi ad ſanam mentem redierint. *Si quis inſaniens*, inquit, *aliquem occiderit, ſi ad ſanam mentem pervenerit, levior ei pœnitentia imponenda eſt, quam ei qui ſana mente tale quid commiſerit; cui quamvis pœnitentia ſit imponenda, quia ipſa infirmitas cauſſa peccati fuiſſe creditur, tantum tamen levior, quam ei qui ſanus aliquem occideris, quantum inter ſanum, & inſanum; & irrationabile, & rationabile conſtat eſſe diſcrimen.*

Denique Eccleſiæ Romanæ uſu & moribus hæc Diſciplina conſecrata eſt. * Pœnitentiam enim imponit Pœnitentiale Romanum Tit. 4. c. 16. illis qui ſumma neceſſitate urgente, cibos furati fuerunt. *Si feciſti furtum neceſſitatis cauſſa*, inquit, *ſic dico, ut non haberes unde viveres, & propter famis penuriam; & tantum furatus es victualia extra Eccleſiam, & non propter conſuetudinem feciſti, redde quod tuliſti, & ſex ferias in pane & aqua pœniteat.*

* *Pœnitentiale Romanum apud Antoniam Auguſtinum.*

Sacerdotibus etiam, qui ſine culpa per ignorantiam inebriati fuerint, pœnitentiam imponit, Tit. 5 cap. 3. *Sacerdos quilibet*, inquit, *ſi inebriatus per ignorantiam, ſeptem dies pœniteat in pane & aqua.* Pœnitentiam denique illis præſcribit, qui Sacrificium evomuerint ex infirmitate. *Qui Sacrificium*, inquit, *evomuerit, quadraginta dies pœniteat; ſi infirmitatis cauſſa, ſeptem dies.* Cum igitur omnes Eccleſiæ illæ pœnitentiam indixerint, non ſolum pro peccatis; verum etiam pro his omnibus quæ peccati ſpeciem natura ipſa præ ſe ferebant, ad exemplum, ut pœnæ metu Fideles in officio continerentur, iniqua cenſeri non debet Diſciplina quæ ab Illiberitanis Patribus ſancita eſt, ut domina quæ caſu ancillam occidiſſet, quinquennio Pœnitentiæ ſubjaceret. Sine culpa enim, etſi non ſine cauſſa, pœna imponi poteſt, ut indicat Regula Juris 23. in 6. Decretal. *Sine culpa*, inquit, *niſi adſit cauſſa, non eſt aliquis puniendus.*

Reſpondeo ſecundo, Patres Illiberitanos pœnitentiam impoſuiſſe pro fortuito homicidio, quod ex peccato ortum haberet, quamvis in ſe ipſo peccatum non eſſet, quatenus fortuitum erat; ſcilicet ex ira impotenti Dominæ, quæ zelotypiæ furore accenſa, jus moderatæ caſtigationis erga ancillam exceſſerat, ipſamque flagellis verberaverat acerbius. Unde pœnitentiam ipſi videntur impoſuiſſe, non propter homicidium dumtaxat, quod caſu contigiſſet, ſed propter zelotypiæ furorem, propter iræ veſaniam, propter inhumanitatem & tyrannidem.

SCHOLION I.

Ad Hujus Diſſertationis Articulum 11. & pag. 675. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Concilii Illiberitani Fides integra, Diſciplina ſancta.... Tota Diſſertatio*, inquiunt, *expungatur:*

R. De Eccleſia bene mereri mihi viſus ſum, cum antiqui illius Concilii Fidem ac Diſciplinam vindicavi. Id præſtitit olim vir clariſſimus & doctiſſimus *Ferdinandus de Mendoza* Hiſpanus, tribus libris *De confirmando Concilio Illiberitano* editis, & *Clementi VIII.* Pontifici Maximo nuncupatis, quos cum Academia Complutenſis approbaverit, Pontifex gratos habuerit, atque laudaverit, magnifaciat omnis eruditorum hominum natio, mirum eſt quod Religioſi Cenſores totam illam Diſſertationem expungi velint, qua Concilii Illiberitani Fides integra, Diſciplina ſancta oſtenditur.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, in Reſponſione ad primam Objectionem, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Tribus primis Sæculis nullus fuit uſus Imaginum in Eccleſia, aut admodum rarus.*

R. Hæc Virorum Eruditorum verior ſententia quam propugnant *Petavius* libro 15. *Theologicorum Dogmatum De Incarnatione*, cap. 13. & *Antonius Pagi* ad annum 54. Num. 18. & obſervant, *Imagines ex eorum per ſe numero eſſe, quæ ἀδιάφορα nominantur, hoc eſt, quæ ad ſalutem omnino neceſſaria non ſunt, nec ad ſubſtantiam ipſam Religionis attinent: In poteſtate ſunt Eccleſiæ, ut ea vel adhibeat vel ableget, pro eo atque ſatius eſſe judicaverit, cujuſmodi poſitivi vulgo juris eſſe dicuntur. Quo circa primis ab ortu Chriſtianæ Religionis temporibus, cum adhuc Gentilis in eam exardeſceret furor, & in hominum mentibus hæreret adhuc Idolorum ſuperſtitio; non tam frequens fuit ſacrarum uſus Imaginum, at neque Templorum atque Baſilicarum..... Quod eo diligentius obſervandum, quod ad pleraque valet interpretanda memoria veteris exempla & teſtimonia, quibus ad oppugnandum Eccleſiæ Ritum abutuntur Proteſtantes, nimiumque commoventur interdum repugnantes illis Catholici Theologi; cum ſicubi conſtet Imagines repudiatas & damnatas ab Orthodoxis fuiſſe pro locorum ac temporum ratione commode iſtud explicari debeat. Quare in controverſia de Imaginibus, citerioris Eccleſiæ potius exemplorum & inſtitutorum quam antiquioris duci rationem oportet. Cum enim plenis adhuc velis Gentilium ſuperſtitio ferretur multa primis illis Eccleſiæ ſæculis, vel non inutilia per ſeſe, vel etiam commoda ſupprimi, omittique ſatius viſum eſt, dum periculum erat, ne offenſionis aliquid traheret externa quorumdam Rituum ſpecies, cum iis, quæ ab Ethnicis celebrabantur, ſimilitudine ipſa congruens, velut ne Imagines Chriſti atque Sanctorum pro Idolis quibus erant aſſuefacti, a rudibus & imperitis haberentur, & ut eorum animus ab inanium ſimulacrorum conſuetudine ac memoria longius avocaretur. Credibile itaque eſt parum a Chriſtianis uſurpatas fuiſſe primis ſere quatuor ſæculis; per quæ nefanda dæmonum in Idolis Religio, & Chriſtiani nominis crudeliſſima vexatio curſum tenuit. Quinto demum Sæculo, poſtquam adepta libertate lacertos quodammodo ſuos explicare cœpit Eccleſia, pleriſque locis Imagines palam haberi cœpta, atque in Templis & Oratoriis propoſitæ ſunt; cum hactenus etſi in uſu eſſent aliquo, non tamen adeo promiſcue ac frequenter adhiberentur.*

SCHO-

SCHOLION III.

In reſponſione ad ſextam Objectionem, & ad pag. 703. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo notant Propoſitionem: *Pœnitentia Canonica imponi poteſt pro actu qui non eſt peccatum.*

R. De priſca, non de præſentis temporis diſciplina hic ago. Sanctam fuiſſe contendo Illiberitani Concilii diſciplinam; quamvis Pœnitentiam canonicam impoſuerit propter homicidium caſu admiſſum. Quia etſi peccatum non ſit, *Ipſum tamen factum natura ſua vitioſum eſt, ſemperque peccatum, quoties abeſt juſta temporis & rationis circumſtantia.* Antiquis enim Eccleſiæ moribus receptum fuiſſe obſervo pro his factis, etſi non voluntariis, publicam imponere pœnitentiam, ſi publicum erat facinus: *Non ob peccatum, quod illa in hypotheſi nullum erat; ſed ob exemplum,* &c. ut fuſius explico & confirmo non ſolum Illiberitanæ Synodi, ſed & Ancyranæ, Epaonenſis, Nannetenſis, Remenſis, Triburienſis, Wormatienſis Canonibus, & ex Pœnitentialibus libris, Romano, Bedæ, & Theodori Cantuarienſis. Ex quibus evidens eſt, illam in Eccleſia Romana, Gallicana, Germanica, Anglicana, Hiſpanienſi, Orientali viguiſſe Diſciplinam. Ex his patet, Indiculi Cenſorii Authores Propoſitionem meam truncaſſe, interpolaſſe, in ſenſum alienum detorſiſſe.

Nota.

NOn ſolum olim Ferdinandus de Mendoza in vindicandis Illiberitanis Canonibus feliciter laboravit, ſed etiam ſæculo præterito ſemper laudandus Cardinalis de Aguirre perdocte eoſdem explicavit. Illud etiam adnotandum quod licet Baronius, quem refert Natalis, Illiberitanum concilium parvifacere videatur, ea potiſſimum ratione, quod Novatianorum limites attigiſſe ſuſpicaretur, quorumdam criminum reis communionem in fine vitæ denegando; nihilominus æquius de eodem ſentiens ad an. Ch. 305. num. 41. hæc habet: *Paulo liberius de Illiberitano Concilio me alias locutum eſſe memini. At cum quæ ab illis de ea re ſunt ſtatuta excuſentur ab Innocentio Romano Pontifice, nemo ſit qui accuſare præſumat.*

Quod attinet ad Canonem de picturis in eccleſiarum parietibus non efformandis, rationabiliter ſane putat Natalis imaginum uſum reſpexiſſe, eumque in eccleſiis vetitum fuiſſe, ne Chriſtianorum hoſtes eaſdem ipſorum eſſe idola garrirent. Iis addere eſt, quod cum tunc immaniſſima Diocletiani ubique graſſaretur perſecutio, non leve imminebat periculum ne Chriſtiani huc, illucque fugientes cogerentur S. imagines ethnicorum ludibrio relinquere, dum illas in parietibus depictas inveniſſent. Quamquam autem illius ævi conditio valde rationi conſonum reddat credere univerſaliter PP. Illiberitanos vetaſſe ſacras picturas in parietibus depingi; nihilominus non minus probabiliter cum el. Albaſpinæo de vetito uſu imaginum Dei, ſeu SS. Trinitatis fas eſt illum canonem explicare. Sicut enim ea verba *quod adoratur*, quæ pro canonis edendi ratione adducuntur, non incongrue ex ipſo Natale de adoratione uni Deo debita explicantur, ita & illa *quod colitur*, intelligi poſſunt de cultu, qui ſolius Dei proprius ſit, utriuſque etenim explicationis par eſſe ratio videtur: unde ſolius Dei, ſeu SS. Trinitatis pictas imagines laudatus canon prohibuiſſe videtur. Ita autem ſtatuendi illa ab Albaſpinæo affertur ratio, quod cum Deum immenſum, omnipotentem, inviſibilem, æternum, incomprehenſibilem, ſpiritualem, corporis materiæque expertem Ethnicis & Catechumenis fideles prædicarent, diverſimode forte de Deo ſenſiſſent, ſi ſub humana ſpecie depictus ipſorum oculis expoſitus fuiſſet. Ubi autem poſtea late fidei lumen reſplenduit, ac qua ratione Deus in humana figura videndus pictis coloribus exhiberetur in catecheſibus facillimum erat populis explicare, paſſim maxime Dei Patris ſedentis ſimulacrum in Templis habebatur. Diſplicuit id Wiclepho *apud Valdenſ. tom.* 3. *cap.* 155. Calvino *lib.* 5. *Inſtit. cap.* 11. & neſcio quibus aliis hac ultima noſtra ætate; unde Alexander VIII. hanc proſcripſit propoſitionem: *Dei Patris ſedentis ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.*

Non prætereundum etiam duxi nomine communionis ab Illiberitanis PP. etiam in exitu vitæ quibuſdam denegatæ, ſacramentalem abſolutionem intellexiſſe Albaſpinæum epiſcopum Aurelianenſem, Jacobum Sirmondum, & Petavium in ſuis ad S. Epiphanium adnotationibus; quamvis id factum fateantur non deſperatione veniæ, ut putabant Novatiani, ſed rigore diſciplinæ. Verum Petavius in obſervationibus ad Syneſium, priori poſthabita ſententia, ad ſolius Euchariſtici Viatici privationem Illiberitanum canonem reſtrinxit.

APPENDIX AD NOTAS

JOANNIS DOMINICI MANSI.

MEminit P. Alexander epiſtolæ cujuſdam ab epiſcopis nonnullis ad Paulum Samoſatenum ſcriptæ in qua confeſſionem fidei ſuam epiſcopi illi exponunt, inquirentes a Paulo num eamdem cum ipſis fidem illam profiteatur. Datas literas haſce cenſet exacta jam prima ſynodo in qua hæreticus vaferrima ſimulatione impios animi ſui ſenſus occultans Patribus illuſit, & ſecundam, in qua Malchione Antiocheno presbytero agente, hæreſis manifeſtæ reus deprehenſus eſt. Epiſtolæ hujus veritatem ſollicitat Baſnagius A. 264. his argumentis: Silent, ait, veteres, apud quos ne verbum quidem de illa. Nullum inſuper ſeſe offert tempus aptum, quo dari hæc hæretico potuerit: non quidem in ſynodo priori, ut contra Baronium eruditi omnes, ac P. Alexander hic convenit, cum maxime præſens tunc adeſſet Paulus; neque ideo per epiſtolas interrogandus erat. Non pariter in ea ſynodo in qua hæreticus reus convictus damnatus eſt; nam epiſcopis literas illas ſcribentibus Pauli hæreſis nondum erat explorata. Neque tandem medio illo tempore inter primam & ſecundam ſynodum, cum fidei confeſſiones iſtas a pluribus ſignatas in ſynodis ſcribi mos ferret. Sæc. 3. cap. 3. art. VIII. §. 3.

At, rogo, quid eſt critica uti intemperatiore ſi hoc non eſt? Veterum ſilentium tantum non habeo ut ex eo ſolum creari invidia poſſit in ſcriptum, cujus ſtylus, res in eo contentæ, cæteraque omnia cum ætate illa, quam præfert, apprime quadrant. Euſebio teſte H. E. lib. VII. cap. 28. epiſcopi *vario tempore diverſimode, ac ſæpe numero* de cauſa iſta acturi convenerunt. Multa hac occaſione ſcripta ultro, citroque data non immerito reputaremus; nec tamen ex his niſi pauca quædam ab Euſebio aliiſque commemorantur. Dionyſius Alexandrinus ſcripta epiſtola, quæ ſua eſſet in eo fidei dogmate ſententiam prodidit. Inſignem hanc fuiſſe fidei confeſſionem, dignum tanti viri fœtum, oportet; nemo tamen veterum ex illa quidquam ſervavit. Ejus tantummodo meminit Euſebius; ſed ab afferendis ex ipſa laciniis abſtinuit. Quemadmodum igitur Euſebius contra ſuum morem excerpta ex ea nulla dedit, ſolamque ejus mentionem ingeſſit; ita facile accidiſſe haud difficili caſu potuit, ut ne nomen quidem epiſtolæ hujus contra Paulum ſcriptæ apud veteres appareret. Quam multa ſynodi Epheſinæ I. ſcripta in ſynodico adverſus tragædiam Irenæi noſtra demum ætate vulgata lucem publicam viderunt, de quibus nihil ex Veterum ſcriptis norant eruditi? immo celebris illius collectionis vel nomen ipſum huc uſque ignoravimus.

Cum vero, ut jam diximus, in cauſa Pauli Samoſateni ſæpiſſime & diverſimode Patres convenerint, Euſebio teſte; quid eſt quod ſuſpicionis arguatur epiſtola ab epiſcopis ſex ſcripta ad Paulum, quæ forte data eſt in una aliqua ex his coitionibus, in qua non omnes forte epiſcopi, præſente Paulo convenerunt; ſed cui forte aliqui, & Paulo abſente, interfuerint? Hoc enim ſignificare credo illud Euſebii diverſimode ac ſæpenumero διαφόρως καὶ πολλάκις, ut perinde valeat ac modo, plures ſimul, modo omnes conveniſſe. Cum vero, ea cauſa ad multum tempus ſit protracta, non ſemper adfuiſſe Paulum rectiſſime judicaremus. Quidquid ſit, in tanta vetuſti temporis caligine, omnia recte diſtinguere res eſt ardua, ac pene impoſſibilis; ex qua ſane hiſtoriæ ambiguitate nullum validum argumentum nec vel conjectura quidem adverſus ſcripti alicujus ſinceritatem, in quo alia recte omnia conſtant, traheretur.

PANO-

Digitized by Google

PANOPLIA ADVERSUS HÆRESES PRÆCIPUAS TERTII SÆCULI.

DISSERTATIO XXII.

Adverſus Novatianos.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit?

PROPOSITIO.

Novatiani perperam Eccleſiæ negarunt poteſtatem remittendi peccata. Nullum enim crimen eſt, quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit.

Probatur primo ex verbis Chriſti, Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Et ex illis Joannis 20. quibus Chriſtus Apoſtolis ait: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Cum igitur Chriſtus nulla peccata excipiat, aſſerendum eſt nullum eſſe crimen quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit.

Probatur ſecundo ex Tertulliano, cap. 10. Scorpiaci: *Nam & ſi adhuc clauſum putas cœlum,* ioquit, *memento claves ejus hic Dominum Petro, & per eum Eccleſiæ reliquiſſe.*

Probatur tertio, ex Sancto Cypriano Epiſtola 73. ad Jubajanum data; ubi præmiſſis Scripturæ Sacræ teſtimoniis ſupra laudatis, ſic colligit: *Unde intelligimus nonniſi in Eccleſia Præpoſitis, & in Evangelica lege ac Dominica ordinatione fundatis licere baptizare, & remiſſam peccatorum dare; foris autem nec ligari aliquid poſſe, nec ſolvi, ubi non ſit, qui aut ligare poſſit aliquid, aut ſolvere. Nec hoc, Frater chariſſime, ſine Scripturæ Divinæ authoritate proponimus, ut dicamus certa lege ac propria ordinatione cuncta eſſe diſpoſita; nec poſſe quemquam contra Epiſcopos & Sacerdotes uſurpare ſibi aliquid, quod non ſit ſui juris ac poteſtatis.*

Sed iſtius dogmatis veritatem ex profeſſo probat contra Novatianos Epiſtola 52. ad Antonianum. *Miror,* inquit, *quoſdam ſic obſtinatos eſſe, ut dandam non putent Lapſis pœnitentiam, aut Pœnitentibus exiſtiment veniam denegandam, cum ſcriptum ſit: Memento unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera. Quod utique ei dicitur, quem conſtat cecidiſſe, & quem Dominus exhortatur per opera rurſus exurgere, quia ſcriptum eſt: Eleemoſyna a morte liberat; & non utique ab illa morte quam ſemel Chriſti ſanguis extinxit, & a qua nos ſalutaris Baptiſmi, & Redemptoris noſtri gratia liberavit, ſed ab ea quæ per delicta poſtmodum ſerpit. Alio item loco pœnitentiæ tempus datur, & pœnitentiam non agenti Dominus comminatur. Habeo,* inquit, *adverſus te multa, quod uxorem tuam Jeſabel, quæ ſe dicit Propheten, ſinis docere, & ſeducere ſervos meos, & fornicari, & manducare de Sacrificiis, & dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, & pœnitere non vult a fornicatione. Ecce ego mittam eam in lectum, & qui cum ea fornicati ſunt, in maximam tribulationem, niſi pœnitentiam geſſerint ab operibus ſuis. Quos utique Dominus ad pœnitentiam non hortaretur, niſi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Et in Evangelio: Dico,* inquit, *vobis, ſic erit gaudium in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Nam cum ſcriptum ſit, Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum; utique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad vitam redire. Ideo & per Joel Prophetam clamat, & dicit. Et nunc dicit Dominus Deus, revertimini ad me ex toto corde veſtro ... Et revertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia miſericors & pius eſt, & patiens, & multæ miſerationis. Dominus quoque in Evangelio pietatem Dei Patris oſtendens, ait: Quis eſt ex vobis homo, quem ſi petierit filius ejus panem, lapidem porriget illi? Aut ſi piſcem poſtulaverit, ſerpentem porriget illi? Si ergo vos, cum ſitis nequam, ſcitis bona data dare filiis veſtris, quanto magis Pater veſter cœleſtis dabit bona poſcentibus ſe? Comparat hic Dominus carnalem patrem, & Dei Patris æternam, largamque pietatem. Quod ſi iſte in terris nequam pater offenſus graviter a filio peccatore & malo, ſi tamen eumdem poſtmodum viderit reformatum, & depoſitis prioris vitæ delictis, ad ſobrios & bonos mores, & ad innocentiæ Diſciplinam pœnitentiæ dolore correctum, & gaudet, & gratulatur, & ſuſceptum, quem ante projecerat, cum voto paternæ exultationis amplectitur: quanto magis unus ille & verus Pater bonus, miſericors & pius, immo ipſa bonitas, & miſericordia, & pietas, lætatur in pœnitentia filiorum ſuorum; nec iram pœnitentibus, aut plangentibus & lamentantibus pœnam comminatur, ſed veniam magis, & indulgentiam pollicetur?*

Et infra: *Neminem putamus a fructu ſatisfactionis & ſpe pacis arcendum; cum ſciamus juxta Scripturarum Divinarum fidem, authore & hortatore ipſo Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam Pœnitentibus non denegari.*

Et infra, poſtquam prolatis agricolæ & nautæ exemplis oſtendit, irriſorium eſſe hortari peccatores ad pœnitentiam, & ipſis ſubtrahere de ſatisfactione medicinam, ſic concludit: *Quod ſi invenimus a pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus, atque exorantibus Domini miſericordiam, ſecundum quod ille miſericors & pius eſt, per Sacerdotes ejus pacem poſſe concedi: admittendus eſt plangentium gemitus, & pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus.* Denique toto libro de Lapſis, arma contra Novatianos invicta ſuppeditat Sanctus Cyprianus.

Probatur quarto ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, in Epiſtola 1. ad Sympronianum Novatianum. *Nonne,* inquit, (David) *poſt cædis & adulterii reatum, pro Berſabee pœnitenti Propheta reſpondit: Dominus abſtulit a te peccatum tuum? Num Babyloniæ Regem poſt tot Idololatriæ facinora damnatum, exomologeſis non liberavit? Et quid eſt quod ait Dominus: Nonne qui ceciderit, reſurget, & qui averſus fuerit, convertetur? Quid illa tot ſimilitudinum dominicarum argumenta reſpondent? Quod drachmam invenit mulier, & gratulatur inventam; quod Paſtor ovem reportat erraticam; quod Filio revertenti, poſt prodacta*

dacta

Digitized by Google

dacta omnia bona, & cum meretricibus & fornicariis revorata, Pater blandus occurrit, & invidum fratrem offenſa ratione caſtigat? Filius, inquient, meus hic mortuus fuerat, & revixit; perierat, & inventus eſt. Quid ille in via vulneratus, a Levita & Sacerdote prateritus? Nonne curatur? Revolve qua Spiritus dicat Eccleſiis. Epheſios deſerta dilectionis accuſat; ſtuprum Tiathyrenis imputat, Sardos in opere ceſſantes, Pergamenos docentes diverſa reprehendit. Laodicenorum divitias inurit, & tamen omnes ad pœnitentiam ſatisfactionis invitat. Quid Apoſtolus ad Corinthios, cum ita dicit: Ne cum venero, lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam ex his qua ante geſſerunt in fornicatione & immunditiis ſuis? ...... Nemo ſine fructu imperat laborem. Numquam Deus non pœnitenti comminaretur, niſi ignoſceret pœnitenti.

Deinde occupat reſponſionem Novatianorum, dicentium Deum quidem poſſe remittere peccata, non vero Sacerdotes, eamque refellit. *Solus hoc*, inquies, *Deus poterit. Verum eſt: ſed & quod per Sacerdotes ſuos facit, ipſius poteſtas eſt. Nam quid eſt illud quod Apoſtolis dicit; Qua ligaveritis in terrie, ligata erunt & in cœlis: & quacumque ſolveritis in terris, ſoluta erunt & in cœlis? Cur hoc, ſi ligare hominibus, & ſolvere non licebat? An tantum hoc ſolis Apoſtolis licet? Ergo & baptizare ſolis licet, & Spiritum Sanctum dare ſolis, & ſolis Gentium peccata purgare: quia totum hoc non aliis quam Apoſtolis imperatum eſt. Quod ſi uno in loco & reſolutio vinculorum, & Sacramenti poteſtas datur; aut totum ad nos ex Apoſtolorum forma & poteſtate deductum; aut nec illud ex Decretis relaxatum eſt .... Si ergo & Lavacri, & Chriſmatis poteſtas, majorum longe chariſmatum ad Epiſcopos inde deſcendit; & ligandi quoque jus adſuit, atque ſolvendi.*

Et Epiſtola 3. ad eumdem hæreticum, Novatiani dogmatis falſitatem probat ex novitate doctrinæ. *Novatianus hoc docuit. At vel quando, frater, vel quibus temporibus? Statim poſt Domini Paſſionem? Poſt Dei Principatum, id eſt, poſt trecentos prope annos Dominica Paſſionis. Quid ergo tunc? Prophetas ſecutus eſt, ut Cataphryges? An Philumenem aliquam, ut Apelles? An ipſe tantum authoritatis accepit? Linguis locutus eſt? Prophetavit? Suſcitare mortuos potuit? Horum enim aliquid habere debuerat, ut Evangelium novi juris induceret.*

Poſtea contra Novatianos pugnat argumento ad hominem, ex priori Novatiani ſententia deſumpto, qui ante Cornelii Pontificatum poteſtatem in Eccleſia agnovit dimittendi peccata. *Neſcio, ais, an remitti peccatum ab Epiſcopis poſſit, cum dixerit Dominus; Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Cur igitur Novatianus tuus, ne falſo quidem adhuc Epiſcopatu Sacerdos, longe antequam Cornelius Roma Epiſcopus fieret, antequam Sacerdotio illius invideret, hac ſuaſit? Habes Cypriani teſtimonium; Cypriani quem nec vos umquam infamare potuiſtis. Nam quodam in loco ad Antonianum hoc modo ſcripſit: „ Additum eſt, etiam Nova„tiano tunc ſcribente; & quod ſcripſerat, ſua voce „ recitante; & Moyſe tunc Confeſſore, nunc jam Mar„tyre ſubſcribente; ut lapſis infirmis, & in exitu „ conſtitutis pax daretur; qua litera per totum mun„dum miſſa ſunt, & in notitiam Eccleſiis omnibus „ perlata ſunt. Quid ais, Sympronianе frater? Novatianus hac ſcripſit, & ut obſequium mera voluntatis adjungeret, etiam ſcripta recitavit. Teſtis eſt ejus dextera; teſtis qua ſcripſit manus; teſtis lingua qua legit. Adhuc Cornelius pro quo omnis veſtra erupit invidia, Epiſcopus non erat. Longe poſterius cum plurimis Coepiſcopis, cum plurimis Confeſſoribus, ſtatimque Martyribus, ut idem Cyprianus ſcribit, aſſenſus eſt Senum conſilio, licere dare pacem. Si pœnitentia negandus eſt aditus, Novatianus in crimine, eſt, qui hac ſcripſit, ſuaſit, & legit. Ubi tunc impatiens rigor? Ubi ferox illa cenſura? Si nemo vobis Cornelium pratuliſſet, maneret illa ſcribentis authoritas. Nunc diſplices tota ſententia; nunc in nos tela jaciuntur, his ipſis ſubminiſtrantibus, quorum authoritate convaluit cauſa telorum.*

Deinde, quia Novatiani illa Chriſti verba: *Quacumque ſolveritis, &c.* ad correctionem fraternam referenda eſſe contendebant, propter verba præcedentia, *Si peccaverit in te frater tuus, &c.* S. Pacianus oſtendit illa intelligenda eſſe de poteſtate clavium Eccleſiæ conceſſa, ſeu de poteſtate abſolvendi a peccatis in Pœnitentiæ Sacramento. *Illud*, inquit, *uni juſſit, hoc pluribus relaxavit, illud ipſe ſolvit in quem admitteretur, hoc vero Eccleſia: illud ſine Sacerdote: ſine fratribus hoc ab omnibus impetratur. Quacumque ſolveritis* [*inquit*] *omnino nihil excipit. Quacumque, inquit, vel magna, vel modica. Attende quod ad Petrum dicat inferius, id quod peccatur in hominem, ſeptuagies & ſepties relaxandum; ut oſtendat alias vel ſemel poſſe. Tamen qui in Petrum peccat, Dominum lædit; ſicut ad Samuel ipſe ſignificat: Non te nullius momenti fecerunt, ſed me. Conceditur ergo vel ſemel Eccleſia, quod nobis ipſis toties imperatur.*

Denique Novatianos a Chriſti doctrina receſſiſſe oſtendit ex notis evidentiſſimis hæreſeos, & ſectæ hæreticæ. * *Jam & illud attende*, inquit, *an hac potiſſimum ædificata ſit in fundamentis Prophetarum & Apoſtolorum, ex ipſo angulari lapide Jeſu Chriſto. Si ante te cœpit, ſi ante te erudidit, ſi a fundamentis prioribus non receſſit, ſi non illa migravit, ſi non a reliquo corpore ſeparata ſuos ſibi Magiſtros, & propria inſtrumenta conſtituit, ſi quid inſolitum argumentata eſt, ſi quid novi juris invenit, ſi corpori ſuo repudium pacis indixit: plane tunc a Chriſto receſſiſſe videatur, tunc extra Prophetas & Apoſtolos conſtitiſſe.*

* *Invictiſſimum contra omnes Hæreticos argumentum.*

Probatur quinto ex S. Ambroſio libro 1. de Pœnitentia, cap. 2. ubi contra Novatianos, ita ſcribit: *Sed ajunt ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent. Immo nulli majorum injuriam faciunt, quam ei cujus volunt mandata reſcindere, commiſſum munus refundere. Nam cum ipſe in Evangelio ſuo dixerit Dominus Jeſus; Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum detinueritis, detenta erunt; quis eſt qui magis honorat, utrum qui mandatis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia in utroque ſervat obedientiam, ut peccatum & alliget, & relaxet. Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non reſolvat, non vult ſolvere quod ligavit: in quo ſe ſua damnat ſententia. Dominus enim par jus & ſolvendi voluit eſſe, & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit. Qui ſolvendi jus non habet, nec ligandi habet. Sicut enim, ſecundum dominicam ſententiam, qui ligandi jus habet, & ſolvendi habet; iſta iſtorum aſſertio ſeipſam ſtrangulat, ut quia ſolvendi ſibi jus negant, negare debeant & ligandi.* Et ibidem. *Scriptum eſt*, inquit, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Ergo qui ſolvere non poteſt peccatum, non habet Spiritum Sanctum. Munus Spiritus Sancti eſt officium Sacerdotis; jus autem Spiritus Sancti in ſolvendis, ligandiſque criminibus eſt. Quomodo ergo munus ejus vendicant, de cujus diffidunt jure & poteſtate?* Et rurſus ibidem: *Quid quod inſolentiores ſunt? Nam cum ad miſericordiam promptior, quam ad ſeveritatem ſit Spiritus Dei, quod ait ſe velle, id nolunt; quod nolle, hoc agunt: cum vindicare Judicis ſit, remittere miſericordis. Tolerabilius igitur, Novatiane, remitteres, quam ligares .... Pro quibus ergo Chriſtus interpellat, eos Novatianus accuſat. Quos Chriſtus ad ſalutem redemit, eos Novatianus damnat ad mortem. Quibus Chriſtus dicit, Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me quia mitis ſum; Novatianus dicit, Immitis ſum: quibus Chriſtus dicit, Invenietis requiem animabus veſtris, jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve: his grave onus, & durum jugum imponit Novatianus.*

Et *cap.* 6. Ita Chriſtum affatur: „ Dicis Petro excuſanti ne ei pedes lavares: Niſi lavero tibi pedes, „ non habebis partem mecum. Quod ergo iſti poſſunt „ conſortium tecum habere, qui claves regni cœlo„rum non ſuſpiciunt, negantes quod dimittere pecca„ta debeant? Quod quidem recte de ſe fatentur: non „ habent enim Petri hæreditatem qui Petri fidem „ non habent, quam impia diviſione diſcerpunt. Sed „ hoc improbe, quod etiam in Eccleſia donari pec„cata negant poſſe, cum Petro dictum ſit: Tibi „ dabo claves regni cœlorum, *&c.* cum & ipſe Vas „ Electionis Dominicæ dicat: Si cui autem quid do-

naſtis

Digitized by Google

naſtis, & ego quod donavi propter vos in perſona Chriſti. Cur igitur Paulum legunt: ſi eum tam impie arbitrantur erraſſe, ut jus ſibi vendicaret Domini ſui? Sed vendicavit acceptum, non uſurpavit indebitum.

Et *cap.* 7. Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? In Baptiſmo utique remiſſio peccatorum omnium eſt. Quid intereſt utrum per Pœnitentiam, an per Lavacrum, hoc jus ſibi datum Sacerdotes vendicent? Unum in utrumque myſterium eſt. Sicut igitur poteſtas remittendi peccata per Baptiſmum vere convenit Eccleſiæ, ita & eidem convenit poteſtas ea remittendi per Pœnitentiam: & ſicut Baptiſmus, ita & Pœnitentia Sacramentum eſt Eccleſiæ adminiſtrationi conceſſum.

Probatur ſexto ex Sancto Hieronymo, qui Sacerdotibus clavium poteſtatem vendicat, & judicandi authoritatem ante extremi diem judicii, in tribunali utique Pœnitentiæ. Sic enim ſcribit Epiſt. 1. ad Heliodorum: Abſit ut de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti Corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus: qui claves regni cœlorum habentes, quodammodo ante Judicii diem judicant, qui Sponſam Domini ſobria caſtitate conſervant.

Et *lib.* 1. adverſus Pelagianos, *cap.* 10. Qui ligna cædit, *inquit*, ſi ſecuri ac ferro fugiente de ligno homo fuerit occiſus, pergere jubetur ad urbem fugitivorum, & tamdiu ibi eſſe, quamdiu Sacerdos Maximus oriatur, id eſt, redimatur Sanguine Salvatoris; aut in domo Baptiſmatis, aut in Pœnitentia, quæ imitatur Baptiſmatis gratiam, per ineffabilem clementiam Salvatoris, qui non vult perire quemquam, nec delectatur mortibus peccatorum, ſed ut convertantur, & vivant.

Probatur ſeptimo ex Sancto Epiphanio Hæreſi 59. Quamobrem, *inquit*, cum divinus ſermo, tum ſancta Dei Eccleſia perpetuo pœnitentiam approbat; non quod mollior ac dilutior ſit, aut pigriores illos faciat, qui in illo ſtadio decurrunt, ſed ut Dei gratiam, humanitatemque non rejiciat, ac cujuſque cauſſæ modum ac rationem conſideret. Ut enim is qui virginitatem amiſit, quod ad corpus attinet, repræſentare illam non poteſt, cum id natura minime patiatur: ita qui poſt Baptiſmum in majora quædam crimina prolapſus eſt: perinde ac qui virginitate excidit, ſecundum habet in continentia commendationis gradum: Sic ille poſt Baptiſmum graviore obſtrictus ſcelere, ſecundum habet ſanitatis genus. Quod tametſi cum tanta, quanta prius, virtute minime conjunctum ſit, non eſt tamen a conſequendæ vitæ ſpe ac ſalutis alienum: igitur eorum qui in capeſſenda pœnitentia laborant, fructum ac præmium divinus ſermo non rejicit.

Probatur octavo ex Sancto Auguſtino Epiſtola 4. ad Vincentium Donatiſtam. *Si*, *inquit*, quod veritas habet, & quod Eccleſia merito tenet, recte pœnitentibus adulteris pax dabatur, illi qui in totum locum pœnitentiæ contra adulteros claudebant, impie utique agebant, qui membris Chriſti ſanitatem negabant, & claves Eccleſiæ pulſantibus ſubtrahebant, & miſericordiſſimæ patientiæ Dei, quæ illos propterea ſinebat vivere, ut pœnitendo ſanarentur. Sacrificio contriti ſpiritus, & contribulati cordis oblato, dura crudelitate contradicebant.

Et Epiſtola 180. ad Honoratum, de perſecutionis anguſtiis loquens, hæc habet: Annon cogitamus, cum ad iſtorum periculorum pervenitur extrema, nec poteſtas ulla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utroque ſexu, atque ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem & erogationem? Ubi ſi Miniſtri deſint, quantum exitium ſequitur eos, qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati?

Et libro de Agone Chriſtiano, *cap.* 31. ubi Novatianos his verbis redarguit: Nec eos audiamus, qui negant Eccleſiam Dei omnia peccata poſſe dimittere. Itaque miſeri, dum in Petro Petram non intelligunt, & nolunt credere datas Eccleſiæ claves regni cælorum, ipſi eas de manibus amiſerunt. Iſti ſunt qui viduas, ſi nupſerint, tamquam adulteras damnant, & ſuper doctrinam Apoſtolicam ſe prædicant eſſe mundiores. Qui nomen ſuum ſi vellent agnoſcere, mundanos ſe potius, quam mundos vocarent, Nolentes enim, ſi peccaverint, corrigi, nihil aliud delegerunt, niſi cum hoc mundo damnari. Nam quibus veniam peccatorum negant, non eos aliqua ſanitate cuſtodiunt, ſed ægris ſubtrahunt medicinam, & viduas ſuas uri cogunt, quas nubere non permittunt.

Et Homilia 27. exponit quo ſenſu peccata per Sacerdotes dimittantur. Daturus erat Dominus hominibus Spiritum Sanctum, *inquit*, & ab ipſo Spiritu Sancto Fidelibus ſuis dimitti peccata, non meritis hominum volebat intelligi dimitti peccata. Nam quid es, homo, niſi æger ſanandus? Vis mihi eſſe Medicus? Mecum quære Medicum. Nam ut hoc evidenter oſtenderet Dominus, a Spiritu Sancto quem donavit Fidelibus ſuis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco ſic ait reſurgens a mortuis: Accipite Spiritum Sanctum; & continuo ſubjecit: Si cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei: hoc eſt, Spiritus dimittit, non vos, Spiritus autem Deus eſt: Deus ergo dimittit, non vos. Sed audi Spiritum. Quid eſtis vos? Neſcitis quia Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Et iterum: Neſcitis quia corpora veſtra templum eſt in vobis Spiritus Sancti, quem habetis a Deo? Deus ergo habitat in templo ſuo: hoc eſt, in Sanctis ſuis fidelibus, in Eccleſia ſua: per eos dimittit peccata, quia viva templa ſunt. Sed qui dimittit per hominem, poteſt dimittere & præter hominem. Lege ejuſdem Sanctiſſimi Doctoris Homiliam 49. *cap.* 3.

Probatur nono ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, *libro* 3. de Sacerdotio, ubi *cap.* 6. de Sacerdotibus ait: Neque enim ſolum cum nos regenerant, ſed poſtea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. *Et rurſus:* Corporis lepram purgare, ſeu verius dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Judæorum Sacerdotibus ſolis licebat .... At vero noſtris Sacerdotibus, non corporis lepram, verum animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.

Et Homil. 57. de Pœnitentia. Peccaſti, *inquit*, Eccleſiam ingredere, atque tuum dele peccatum. Quoties cecideris in foro, toties exurgis: ſic quoties peccaveris, peccati pœniteat, neque deſperes. Tametſi ſecundo peccaveris, ſecundo pœniteat, neque anima conſternatus, a ſpe repoſitorum bonorum cadas. Quamvis noviſſimo in vitæ die peccaveris, ingredere, pœnitentiam age: medicinæ locus eſt hic, non judicii; non pœnas exigens, ſed peccatorum remiſſionem tribuens.

Et Homilia 58. Poſtquam filii prodigi parabolam in pœnitentiæ exemplum protulit, hæc ſubjungit: Hanc autem ſimilitudinem in medium idcirco protuli, quo ſciatis & peccatorum, quæ poſt Baptiſma contrahuntur, remiſſionem eſſe, ſi attendamus: dico autem, non ut ad inertiam compellam, ſed ut a deſperatione revocem.

Probatur 10. ex Sancto Cyrillo Alexandrino, *lib.* 12. Commentariorum in Evangelium Sancti Joannis, ad illa Chriſti verba, Quorum remiſeritis peccata, *&c.* Quonam igitur modo, *inquit*, aut qua ratione Servator dignationem quæ ſoli naturæ divinæ debetur, ſuis Diſcipulis attribuit? Sane dici non poteſt perperam id Pater egiſſe quin potius perquam recte factum ab eo putandum eſt. Exiſtimabat enim eos qui Divinum ac Dominicum jam in ſe ipſis Spiritum habebant, etiam remittendi peccata dominos eſſe debere, & ea retinendi quæ voluerint, Sancto Spiritu qui in iis inhabitat, remittente, vel retinente pro ſuo nutu, quamvis id per homines forte fiat. Remittunt porro peccata, vel retinent Spiritu afflati homines, duobus ut arbitror modis; vel enim dignos ad Baptiſmum vocant; vel prohibent, & a gratia divina arcent eos qui nondum digni ſunt; vel alio quodam modo peccata remittunt, ac retinent, nempe cum filios Eccleſiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoſcunt. Lege etiam Theodoretum, *lib.* 5. Hæreticarum

Fa-

Fabularum, *cap.* 28. & Sanctum Leonem Epiſtola 91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum, in qua ſic habet: „ Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolum per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, ut qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe judicio condemnantes ad remiſſionem criminum pervenirent, ſic divinæ bonitatis præſidiis ordinatis, ut indulgentia Dei niſi ſupplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem Pœnitentiæ darent: & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad Communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.

His addenda ſunt Eccleſiæ authoritas, quæ Novatianos, ſtatim atque eruperunt, damnavit: & Conciliorum Decreta, quæ Pœnitentiam inter Sacramenta novæ Legis numerandam eſſe definiunt. Qua de re legendum eſt Eugenii IV. Decretum pro Armenorum Inſtructioue, & Tridentina Synodus Seſſione 14. *cap.* 1. „ Dominus autem, *inquit*, Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue inſtituit, cum a mortuis excitatus, inſufflavit in Diſcipulos ſuos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis poteſtatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos Fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis & eorum legitimis Succeſſoribus fuiſſe communicatam, univerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit. Et Novatianos remittendi poteſtatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Eccleſia Catholica tamquam hæreticos exploſit, atque condemnavit. Quare veriſſimum hunc illorum verborum Domini ſenſum Sancta Synodus probans & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad poteſtatem prædicandi Verbum Dei & Chriſti Evangelium annuntiandi, contra hujuſmodi Sacramenti inſtitutionem falſo detorquent.

Et Canone 1. ſic decernit: „ Si quis dixerit, in Catholica Eccleſia Pœnitentiam non eſſe vere & proprie Sacramentum, pro Fidelibus, quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, a Chriſto Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.

Et Canone 3. „ Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, *&c.* non eſſe intelligenda de poteſtate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ, ſicut Eccleſia Catholica ab initio ſemper intellexit, detorſerit autem contra inſtitutionem hujus Sacramenti ad authoritatem prædicandi Evangelium, anathema ſit.

Objectio prima in gratiam Novatianorum petitur ex verbis Chriſti, Matthæi 12. „ Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blaſphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Aliquod igitur peccatum irremiſſibile eſt, ad quod proinde condonandum Eccleſiæ claves non extenduntur.

Reſpondeo primo, argumentum iſtud nihil concludere pro Novatianis. Non ſequitur enim Eccleſiam peccata remittere non poſſe authoritate a Chriſto ſponſo ſuo ſibi demandata, etiamſi ſit crimen aliquod ſingulare ita execrandum, ut veniam conſequi nuſquam poſſit illius reus. Unde SS. Patres qui Novatianorum hæreſim impugnarunt, ipſis concedere videntur crimen quoddam irremiſſibile eſſe.

Reſpondeo ſecundo, peccatum in Spiritum Sanctum, blaſphemiam ſcilicet, qua manifeſta Spiritus Sancti opera dæmoni tribuuntur, dici numquam remitti, non quod remitti non poſſit a Deo, & ab Eccleſia, neque quod nuſquam condonetur; ſed quia remittitur difficilius; propterea quod qui in Spiritum Sanctum peccant, majus apponant gratiæ impedimentum, nullamque habeant peccati excuſationem. In aliis enim pleriſque criminibus ignorantia, aut infirmitas culpam aliquatenus elevant. *Miſericordiam conſecutus ſum*, inquit Apoſtolus, *quia ignorans feci in incredulitate*. Et, *Deus cognovit figmentum noſtrum, recordatus eſt quoniam pulvis ſumus* (inquit Regius Vates). At in peccato in Spiritum Sanctum, nihil ejuſmodi reperitur, quod culpam elevare poſſit. Ita hunc locum explicat Sanctus Athanaſius libro in illum Evangelii locum. „ Qui vir fidelis eſt, *inquit*, & Apoſtolicus, cognoſcens Domini in genus humanum dilectionem, cum videt ea quæ ſunt deitatis ſigna, admiratione veneratur Dominum in corpore latentem. Rurſus cum videt quæ ſunt corporis propria, pluſquam obſtupeſcit, animadvertens in illis deitatis energiam. Iſtiuſmodi cum ſit Eccleſiaſtica fides; quidam humana ejus reſpicientes, videnteſque ejus ſitim, aut fatigationem, aut paſſionem, obtrectant Salvatori ut homini mero. Et magnopere quidem peccant, cum habeant pro excuſatione imbecillitatem carnis. Cæterum ubi quis deitatis opera intuens, incipit dubitare de Incarnatione Domini, & ille quidem maxime peccat, eo quod cum videat eum comedentem, patientem, ſpectrum, inanemque apparitionem corpus ejus fuiſſe imaginatur. Verum & iſtiuſmodi celeriter reſipiſcentibus veniam Chriſtus donaverit, eo quod & ipſi cauſſam erroris ſui habeant ex magnitudine operum humanam naturam excellentium. At illi qui amborum iſtorum inſcitiam cæcitatemque tranſcendunt, putantes ſe legis ſcientiam tenere, quales erant ejus temporis Phariſæi in inſaniam verſi, & Verbum quod in corpore eſt prorſus abnegant, & divinitatis opera diabolo ejuſque dæmoniis imputant, merito iſtius impietatis indeprecabilem pœnam luunt, cum & diabolum pro Deo accipiant, & verum certumque Deum nihil pluſquam dæmonem operari credant. In iſtiuſmodi impietatem delapſi erant ejus temporis Judæi, & inter Judæos Phariſæi... Unde conſequenter illos Salvator noſter inveniabiliter blaſphemare oſtendit.

Refellitur Morinus. Oſtenditur Patres nullum agnoviſſe peccatum, quod a Deo & ab Eccleſia remitti non poſſit.

Hanc autem fuiſſe Sancti Athanaſii mentem, non vero quod penitus irremiſſibilis eſſet blaſphemia in Spiritum Sanctum (ut ipſi affingit Morinus) conſtat rurſus ex ipſius libro de communi eſſentia Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, fol. 392. *Sunt*, inquit, *alii qui in Spiritum Sanctum impingunt, atque ita in Chriſti deitatem blaſphemias dicunt, nimirum quod in Beelſebub Principe dæmoniorum ejiceret dæmonia. De iſtis intelligendum eſt quod ait: Non remittetur neque in præſenti ſæculo, neque in futuro. Quin & hoc obſervandum eſt, non dixiſſe Chriſtum, blaſphemanti & pœnitentiam agenti remiſſionem dandam non eſſe, ſed blaſphemanti & in blaſphemia manenti. Quandoquidem nullum eſt peccatum irremiſſibile apud Deum, in illis qui vere, & ex animo, & ut par eſt, pœnitentiam agunt.*

Non me latet Rivetum abjudicare iſtud Opus Sancto Athanaſio; ſed cum non probet ſpurium eſſe, ipſum Patris Sanctiſſimi genuinum propugnamus: Ait multa in eo libro ad verbum tranſcripta ex Quæſtionibus ad Antiochum, quas Sancti Athanaſii non eſſe certum eſt. Verum Authorem Quæſtionum illarum ex iſto potius libro ſua deſumpſiſſe contendo, ut Athanaſium mentiretur.

Morinus lib.9. de Adminiſtrat. Sacram. Pœnit. cap.2.

Eamdem ſolutionem ſuggerit S. Pacianus Epiſtola 3. ad Sympronianum Novatianum. *Poſt hæc proponis*, inquit, *& dicis ſcriptum eſſe per Dominum, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus. Qui autem in Spiritum Sanctum peccaverit, non dimittetur ei neque hic, neque in futuro. Aut ego fallor, aut iſtud exemplum contra te valet. Nam ſi omne peccatum & blaſphemia relaxabitur, vides veniam pœnitentibus non negari. Ergo omne peccatum, ergo ipſa quoque blaſphemia. Habes additum ſecundum Lucam: Et in Filium hominis peccaverit, remittetur ei. Quid hoc amplius, de clementia judicantis? .... Sed qui in Spiritu Sancto blaſphemaverit, ait, non remittetur ei. Soles totas percurrere lectiones, cur hic non legiſti, quid ſit iſtud, in Spiritu? Habes ſupra ſcriptum, cum Dominus dæmonia verbo fugaret, & virtutes multas ſpeciali vigore compleret, dixiſſe Phariſæos: Hic non expellit dæmonia niſi in Beelzebub Principe dæmoniorum. Hoc eſt in Spiritum Sanctum deliquiſſe,*

quiſſe, in ea blaſphemaſſe, quæ per Spiritum Sanctum gerebantur. In cæteris quippe peccatis, aut errore labimur, aut metu frangimur, aut carnis infirmitate ſuperamur. Hæc cæcitas eſt, non videre quod videas, & Sancti Spiritus opera diabolo deputare, eamque gloriam Domini, qua diabolus ipſe ſuperatur, diaboli appellare virtutem. Hoc eſt ergo quod non dimittetur; reliqua bonis pœnitentibus, Sympronianе frater, donantur. Ex quibus conſtat, Sanctum Pacianum non dixiſſe blaſphemiam in Spiritum Sanctum non remitti, quod abſolute remitti non poſſit a Deo & ab Eccleſia; ſed quod excuſationem non habeat, quæ peccatum elevet, veniamque illius efficiat faciliorem, ut cætera peccata, quæ ex errore, aut metu, aut carnis infirmitate perpetrantur.

Illuſtratur eadem ſolutio ex Sancto Ambroſio libro 2. de Pœnitentia, cap. 4. „ Perlatum eſt ad nos, *inquit*, etiam illud vos objicere ſolere, quod dicatis, ſeriptum eſſe: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blaſphemia non remittetur, *&c.* Quo exemplo omnis aſſertio veſtra deſtruitur, & abſolvitur. Scriptum eſt enim: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: cur igitur non remittitis? Cur ligatis vincula, quæ non ſolvitis? Cur nodos nectitis quos non relaxatis? Remittite cæteris, & agite de iis quos peccantes in Spiritum Sanctum Evanlica authoritate in perpetuum adſtringi putatis, & tamen quos adſtringat, conſideremus... De iis utique expreſſum videmus, qui Dominum Jeſum in Beelzebud ejiceret demonia loquebantur, quibus ſic reſpondit Dominus: Quod Satanæ hæreditas in iis eſſet, qui Satanæ compararent Salvatorem omnium, & in regno diaboli conſtituerent gratiam Chriſti. Et ut cognoſceremus quia de hac dixit blaſphemia adjunxit: Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? Hos ergo qui hæc loquuntur, negat ad veniam pertinere. Denique Petrus Simoni, qui magicæ artis conſuetudine depravatus, putaſſet quod gratiam Chriſti per impoſitionem manuum atque infuſionem Spiritus Sancti compararet pecunia, ait; Non eſt tibi pars, neque ſors in hac fide, quia cor tuum non eſt rectum apud Deum. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & precare Dominum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Vides quod hunc magica vanitate blaſphemantem in Spiritum Sanctum Apoſtolica authoritate condemnet, & eo magis quia puram conſcientiam fidei non habebat: & tamen non intercluſit ei ſpem veniæ, quem invitavit ad pœnitentiam. Reſponſum eſt igitur a Domino blaſphemiæ Phariſæorum: & ideo his poteſtatis ſuæ gratiam negat, quæ in remiſſionem peccatorum eſt, qui cœleſtem ejus poteſtatem diabolico fultam ſuffragio vindicarent. Eos quoque aſſerit diabolico uti ſpiritu, qui ſeparent Eccleſiam Dei, ut omnium temporum Hæreticos & Schiſmaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat; quod omne peccatum in ſingulos eſt, hoc in univerſos. Soli enim ſunt qui volunt ſolvere gratiam Chriſti, qui Eccleſiæ membra diſcerpunt, propter quam paſſus eſt Dominus Jeſus, Spirituſque Sanctus datus eſt nobis. Denique ut ſciatis quia de diſperſoribus dicit, ſic habemus ſcriptum: Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Et ut ſciremus de his dictum, ſtatim ſubjunxit: Ideo dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blaſphemia non remittetur hominibus. Cum dicit, Ideo dico vobis: Nonne evidenter hoc præ cæteris a nobis intelligi voluit? Qui locus ſi a verbis ſubſequentibus avellatur, perſuadere videtur Sanctum Ambroſium exiſtimaſſe duo hæc crimina irremiſſibilia eſſe, nempe Phariſæorum qui diabolo Chriſtum comparabant, & Schiſmaticorum qui Eccleſiam Chriſti diſcerpunt. Sed ſi verba ſequentia expendantur, quæ Morinus non expendit, palam innoteſcet Sanctiſſimum Doctorem exiſtimaſſe illa peccata vulgo non remitti, quia rarum eſt, ut de iis agant pœnitentiam, qui in illa ſunt prolapſi, propter majus impedimentum quod gratiæ Chriſti apponunt; ſed tamen abſolute remitti poſſe non ſolum a Deo, verum etiam ab Eccleſia. Statim namque ſubjungit Sanctus Ambroſius: „ Et ideo revertimini ad Eccleſiam, ſi qui vos ſeparaſtis impie. Omnibus enim converſis pollicetur veniam, quia ſcriptum eſt: Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Denique etiam Judæorum populus qui dicebat de Domino Jeſu: Dæmonium habet: in Beelzebud ejicit dæmonia; qui crucifixit Dominum Jeſum, Petri prædicatione vocabatur ad Baptiſmum, ut ſceleris tanti merita deponat.

Laudatis Patribus concinit Sanctus Hieronymus in cap. 12. Sancti Matthæi, innuitque non remitti blaſphemiam in Spiritum Sanctum, qua manifeſta divinitatis opera diabolo tribuuntur, quia nihil eſt quod peccati gravitatem elevet. „ Et quomodo, *inquit*, quidam noſtrorum Epiſcopos atque Presbyteros poſt blaſphemiam Spiritus Sancti in ſuum recipiunt gradum: cum Salvator dicat, Omne peccatum & blaſphemiam dimitti hominibus, qui autem in Spiritum Sanctum blaſphemaverit, non dimitti ei, neque in præſenti tempore, neque in futuro? Niſi forte illud de Marco Evangeliſta ſumamus exemplum, qui cauſſas tantæ iræ manifeſtius expreſſit dicens: Quia dicebant; Spiritum immundum habet. Ergo quicumque opera Salvatoris Beelzebud Principi dæmoniorum deputarit, & dixerit Filium Dei habere ſpiritum immundum, huic nullo tempore blaſphemia remittetur. Vel ita locus iſte intelligendus eſt. Qui verbum dixerit contra Filium hominis, ſcandalizatus carne mea, & me hominem tantum arbitrans, quod filius ſim fabri, & fratres habeam Jacobum & Joſeph & Judam, & homo vorator & vini potator ſim, talis opinio atque blaſphemia, quamquam culpa non careat erroris, tamen habeat veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifeſte intelligens opera Dei, cum Dei virtutem negare non poſſit, eadem ſtimulatus invidia calumniatur, & Chriſtum denique Verbum, & opera Spiritus Sancti dicit eſſe Beelzebud, iſti non dimittetur neque in præſenti ſæculo, neque in futuro.

Audiendus eſt hac de re & Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homilia 42. in Matthæum, ubi eumdem locum exponens, hæc habet: „ Spiritus-ne, *inquies*, blaſphemia non dimittetur Pœnitentibus? Quod omnino falſum eſſe patet. Nam & hoc peccatum dimiſſum ſcimus, cum multis eorum qui talia in Spiritum dixerant, ignotum eſſe conſtet. Quid igitur eſt quod dicit? Significare voluit multo minus cæteris hoc eſſe ignoſcibile ac veniale. Quamnam ob rem? Quia videlicet quiſnam eſſet Chriſtus ignorabant. Spiritus autem Sancti gratia multis & magnis ſignis ſeipſam manifeſtaverat.

Eodem ſenſu intelligendus eſt Sanctus Hilarius Capite 12. in Matthæum ita ſcribens: „ Phariſæorum ſententiæ, & eorum qui ita cum his ſentiunt perverſitatem ſeveriſſima definitione condemnat; peccatorum omnium veniam promittens, & blaſphemiæ Spiritus indulgentiam abnegans. Nam cum cætera dicta, geſtaque liberali venia relaxentur, caret miſericordia ſi Deus negetur in Chriſto: & in quo ſine venia peccatur, benevolentiam iteratæ admonitionis impendit. Omnino peccata cujuſque generis remittenda, blaſphemiam in Spiritum Sanctum non remittendam. Quid enim tam extra veniam eſt, quam in Chriſto negare quod Deus ſit, & conſiſtentem in eo paterni Spiritus ſubſtantiam adimere? „ Quæ Sancti Hilarii verba, etſi duriora prima fronte videantur, tamen peccatum illud blaſphemiæ in Spiritum Sanctum nuſquam remitti, aut abſolute irremiſſibile eſſe non ſignificant, ſiquidem ibidem ait: „ Sub ſecreto indulgentiæ Dei repoſitam eſſe veniam, qua omne peccatum ſit remittendum „ Sed ſolum innuunt, Judæos ſic blaſphemantes magis indignos fuiſſe venia, quam Gentiles, apud quos Chriſtus nec Evangelium ſuum prædicavit, nec ulla miracula edidit. Quod prolata comparatione Ninivitarum, & Reginæ Saba, quam Chriſtus eodem in capit. 12. Matthæi urget, Sanctus Hilarius oſtendit. „ Cumulat igitur invidiam comparatio, *inquit*, & Judæos ſine excuſatione facit fides Gentium: ut cum illis Prophetis, id eſt Jonæ, Salomonique crediderint, Chriſto iſti non

„ cre-

„ credant, Jona, Salomoneque potiori. Et idcirco in reſurrectione eos judicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit, quibus Lex non erat prædicata: hoc magis indigni venia, quia ex Lege ſunt infideles, quo plus fidei in eis qui Legem ignoraverunt, ſit repertum.

Denique Sanctus Auguſtinus peccatum in Spiritum Sanctum non eſſe irremiſſibile cenſet, niſi per accidens, quia nempe in eo peccator ad extremum uſque ſpiritum perſeverat, ſive illud ſit deſperatio de miſericordia Dei, vel duritia cordis, qua homo recuſat in unitate Corporis Chriſti remiſſionem accipere peccatorum; vel oppugnatio & invidia fraternæ charitatis. Id conſtat ex Epiſtola 50. ad Bonifacium ubi contra Donatiſtas qui Chriſti verba de blaſphemia in Spiritum Sanctum pravo ſenſu interpretabantur, ita ſcribit: „ Intelligant ergo, *inquit*, non omnia, ſed aliquod ſignificatum eſſe peccatum in Spiritum Sanctum, quod omnino non remittetur. Sicut enim cum dixiſſet, Si non venirem, peccatum non haberent: utique non omne peccatum intelligi voluit, quandoquidem pleni erant multis magniſque peccatis; ſed aliquod proprium peccatum; quod ſi non haberent, poſſent illis omnia dimitti quæ habebant, id eſt, quod in eum venientem non crediderunt: hoc enim non haberent peccatum, ſi non veniret: ſic etiam cum dixit, Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, vel, qui verbum dixerit adverſus Spiritum Sanctum, non utique omne quod in Spiritum Sanctum peccatur, facto, ſive dicto, ſed aliquod certum & proprium intelligi voluit. Hoc eſt autem duritia cordis uſque ad finem hujus vitæ, qua homo recuſat in unitate Corporis Chriſti quod vivificat Spiritus Sanctus, remiſſionem accipere peccatorum. Cum enim dixiſſet Diſcipulis, Accipite Spiritum Sanctum: continuo ſubjecit; Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur ei: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Huic ergo dono gratiæ Dei quicumque reſtiterit & repugnaverit, vel quoquo modo fuerit ab eo alienus uſque in finem hujus temporalis vitæ, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro, hoc ſcilicet tam grande peccatum, ut eo teneantur cuncta peccata; quod non probatur ab aliquo eſſe commiſſum, niſi cum de corpore exierit. Quamdiu vero hic vivit, eum, ſicut dicit Apoſtolus, patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Sed ſi ipſe perſeverantiſſima iniquitate, ſicut conſequenter adjungit Apoſtolus, Secundum duritiam cordis ſui, & cor impœnitens, theſaurizat ſibi iram in die iræ & revelationis juſti Judicii Dei, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.

Et in Enchiridio *cap.* 82. „ Qui vero in Eccleſia remitti peccata non credens, contemnit tantam divini muneris largitatem, & in hac obſtinatione mentis diem claudit extremum, reus eſt illo irremiſſibili peccato in Spiritum Sanctum, in quo Chriſtus peccata dimittit. Legendus eſt & liber primus de Sermone Domini in Monte, cap. 22.

Denique Sermone 11. de Verbis Domini, ubi hanc de irremiſſibili in Spiritum Sanctum blaſphemia quæſtionem data opera expendit, poſtquam præmiſit verba Chriſti de omni blaſphemia intelligi non poſſe, „ Ne Paganis, Judæis, Hæreticis, omnique hominum generi qui diverſis erroribus & contradictionibus ſuis blaſphemant in Spiritum Sanctum, ſpes remiſſionis, ſi ſe correxerint, auferatur: ſubjungit cap. 12. hanc blaſphemiam in Spiritum Sanctum, cui numquam ignoſci poteſt, ſecundum Chriſti verba, eſſe impœnitentiam finalem „ Contra hoc donum, *inquit*, contra iſtam Dei gratiam. loquitur cor impœnitens. Ipſa ergo impœnitentia eſt Spiritus blaſphemia; quæ non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro .... Hæc ergo impœnitentia (ſic enim uno aliquo nomine poſſumus utcumque appellare & blaſphemiam & verbum contra Spiritum Sanctum quod remiſſionem non habet in æternum) .... Hæc omnino impœnitentia non habet remiſſionem, neque in hoc ſæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remiſſionem in hoc ſæculo, quæ valeat in futuro. Sed iſta impœnitentia, vel cor impœnitens, quamdiu quiſque in hac carne vivit, non poteſt judicari. De nullo enim deſperandum eſt, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Poſt multa tandem ſic concludit: „ Unum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irremiſſibilis blaſphemia, ut cor impœnitens caveatur: nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi ut teneatur Eccleſia, ubi remiſſio peccatorum datur, & ſocietas Spiritus in pacis vinculo cuſtoditur.

Contra. Blaſphemia qua Dei opera diabolo tribuuntur, eſt blaſphemia in Spiritum Sanctum: ſed hæc eſt irremiſſibilis abſolute: igitur ſola impœnitentia non eſt blaſphemia irremiſſibilis.

S. Hieronymus blaſphemiam in Spiritum Sanctum irremiſſibilem eſſe non cenſet.

Probatur minor ex Sancto Hieronymo, Epiſtola 149. ad Marcellam data, in qua exponit quodnam ſit illud peccatum quod Chriſtus dixit irremiſſibile; & probat contra Novatianos, Chriſti negationem tormentorum metu, non eſſe inexpiabile peccatum: „ Unde, *inquit*, de toto ipſius Scripturæ ordine convincendus eſt, non iis irremiſſibilem dictam eſſe blaſphemiam, qui tormentis compulſi, & variis eviſcerati cruciatibus, Dominum denegaſſent; ſed iis, qui cum in virtutibus videant opera Dei, calumniantur, & clamitant dæmonis eſſe virtutem, & omnia ſigna quæ facta ſunt, non ad divinam magnificentiam, ſed ad diabolum pertinere... Probet itaque Novatianus aliquem de iis qui ſacrificare compulſi ſunt ante tribunal Judicis, reſpondiſſe, omnia quæ in Evangelio ſcripta ſunt, non a Filio Dei, ſed a Beelzebud Principe dæmoniorum fuiſſe perfecta; & tunc poterit approbare irremiſſibilem in Spiritum Sanctum eſſe blaſphemiam.

Et infra: „ Manifeſtum eſt peccatum in Spiritum Sanctum ideo non poſſe dimitti, quod habeat blaſphemiam: ut cum videas in virtutibus Deum, Beelzebud calumnieris in factis. Doceat igitur aliquem negatorem Beelzebud vocaſſe Chriſtum, & ultro referam gradum, negatorem non poſſe veniam conſequi poſt ruinam: quia aliud eſt tormentis cedere, & ſe Chriſtianum negare; aliud Chriſtum diabolum dicere, ſicut tibi ipſa Scriptura, atque contextus, lecta attentius potuerunt demonſtrare. Ex quibus ſic colligo. Statuit Sanctus Hieronymus, blaſphemiam in Spiritum Sanctum a ſe expoſitam, inexpiabilem eſſe, eo ſenſu, quo Novatianus contendebat negationem Chriſti, vi aut metu tormentorum extortam, irremiſſibilem eſſe: atqui Novatianus contendebat negationem Chriſti eſſe penitus irremiſſibilem; non ſolum quod difficulter expiari poſſet: S. igitur Hieronymus exiſtimavit irremiſſibilem eſſe abſolute blaſphemiam in Spiritum Sanctum, a ſe expoſitam.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Et Sanctus Hieronymus figura conceſſionis utitur, ut oſtendat verba Chriſti de irremiſſibili blaſphemia in Spiritum Sanctum Novatianis non ſavere, concedo; & id concedit abſolute, nego. Scilicet Novatiani peccata quælibet a Chriſtianis poſt Baptiſmum commiſſa, inexpiabilia eſſe contendebant, maxime negationem Chriſti, & nominis Chriſtiani, hoc freti argumento: Peccatum blaſphemiæ in Spiritum Sanctum eſt irremiſſibile; ſed negatio Chriſti nominiſque Chriſtiani, & Idololatria, eſt peccatum in Spiritum Sanctum; eſt itaque irremiſſibilis. Marcellæ pientiſſimæ & doctiſſimæ, necnon illuſtriſſimæ fœminæ difficultatem faceſſebat iſtud argumentum, cui non poterat reſpondere. Quamobrem S. Hieronymum conſulit. Quid ad hæc S. Hieronymus? Negat primo Idololatriam, & negationem Chriſti, nominiſque Chriſtiani, eſſe blaſphemiam in Spiritum Sanctum, quia ſequeretur alioqui nullum eſſe diſcrimen inter blaſphemiam, quæ dicitur in Filium hominis, & blaſphemiam in Spiritum Sanctum. Qui autem Chriſtum negat, dicit tantum blaſphemiam in Filium hominis: non dicit igitur blaſpemiam in Spiritum Sanctum. Secundo, blaſphemiam eorum qui Chriſtum negant, remitti poſſe probat exemplo Sancti Petri, cui peccatum negationis dimiſſum eſt. Tandem ſemota illa difficultate (quam tunc ſe non poſſe expendere aſſerit, quia aliis curis ac ſtudiis diſtinebatur) an blaſphemia in Spiritum Sanctum ſit abſolute irremiſſibilis? ait: Etiamſi illud Novatianis concederet, ipſos non viciſſe quod contendebant: dato, inquam, & non conceſſo, quod blaſphemia in Spiritum Sanctum eſſet abſo-

lute & natura ſua irremiſſibilis, negat ſequi quod omnia peccata mortalia baptizatorum irremiſſibilia eſſent, quia non ſunt blaſphemiæ in Spiritum Sanctum. Nam tunc ſolum dicitur blaſphemia in Spiritum Sanctum, cum quis Chriſtum in virtutibus, id eſt, in miraculis videns, Beelſebud calumniatur in factis, id eſt, opera Dei refundit in diabolum, ut faciebant Judæi, dicentes: *In Beelzebud Principe dæmoniorum ejicit dæmonia*. Hæc conſtant ex totius Epiſtolæ contextu. Quod autem non omnia ſcripſerit ibi Sanctus Hieronymus quæ ad illius quæſtionis ſolutionem erant neceſſaria, ſed ſolum quæ ad illud Novatianorum argumentum diluendum ſufficiebant, conſtat ex fine ejuſdem Epiſtolæ. *Fuerat quidem prolixius diſſerendum*, inquit, *ſed quoniam amicis, & qui ad noſtrum hoſpitiolum convenerunt, præſentiam noſtram negare non poſſumus; & tibi non ſtatim reſpondere, viſum eſt arrogantis: latam diſputationem brevi ſermone comprehendimus*.

Origenes baptizatorum crimina, abſolute irremiſſibilia non fecit.

Contra. Blaſphemia in Spiritum Sanctum, quæ non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, eſt quodcumque mortale peccatum a baptizatis admiſſum; ergo nullum crimen baptizatorum pœnitentia expiari poteſt,

Probatur antecedens authoritate Origenis, & Theognoſti, quos laudat Sanctus Athanaſius libro in illud Evangelii; *Quicumque dixerit verbum in Filium Hominis*, &c. his verbis: *Priſci igitur homines, inter quos & Origenes, vir multarum Diſciplinarum, & multum induſtrius, & Theognoſtus ille admirandus & perquam ſtudioſus, tradunt nobis hanc eſſe blaſphemiam in Spiritum Sanctum, dum qui dignati ſunt per Baptiſma donis Spiritus Sancti, recurrunt ad peccata, atque inde eſſe quod remiſſionem non conſequantur*.

Ratio autem Origenis a Sancto Athanaſio ibidem laudata, ita ſe habet: *Deus Pater in omnia penetrat, & omnia continet, animata, inanimata, rationalia, irrationalia. Filii autem poteſtas in ſola rationalia ſeſe extendit, quatenus ſunt: inter quæ rationalia, Ethnici ſunt; qui blaſphemant, nondum recepta fide. Spiritus autem Sanctus in eos ſolos ſeſe explicat, qui ſui participes facti ſunt baptiſmatis gratia. Cum igitur blaſphemia Ethnici peccant, in filium peccant quoniam ille in illis eſt. Poſſunt tamen veniam conſequi. Cum vero baptizati, in quos collatum eſt donum regenerationis peccant, iſtiuſmodi iniquitatem in Spiritum Sanctum ſeſe extendere ait, quoniam cum Spiritu Sancto continerentur, delictum faciant, ac proinde incondonabilem eſſe illorum culpam*.

Theognoſtum autem hanc rationem addere teſtatur ibidem Sanctus Athanaſius. *Qui primos & ſecundos fines tranſgreſſus eſt, minori pœna dignus videri poſſit; qui autem tertius fines contempſerit, venia excluditur*. Notat porro Sanctus Athanaſius Theognoſtum exiſtimare, *Tunc primos & ſecundos fines tranſmitti, cum quis contra Patrem & Filium loquitur*. Fines autem tertios ipſum *conſtituere in initiatione per baptiſma, & in Spiritus Sancti participatione, & id confirmare per illud Salvatoris ad Apoſtolos dictum: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nondum recipere poteſtis: cum autem venerit Spiritus Sanctus docebit vos omnia*. Poſt quæ verba Theognoſtus, referente Sancto Athanaſio, hæc ſubjungit: *Non propter excellentiam Spiritus præ Filio, inexpiabilis, & citra veniam eſt blaſphemia in Spiritum: ſed quia in non initiatis venia locum habet. In iis vero qui guſtaverunt cœleſte donum, & initiati ſunt, nulla ad veniam relinquitur excuſatio, aut ſupplicii deprecatio*. Ex quibus conſtat, blaſphemiam in Spiritum Sanctum, quæ non remittitur neque in hoc ſæculo, neque in futuro eſſe quodvis mortale peccatum a baptizatis admiſſum.

Reſpondeo, Origenem, & Theognoſtum, irremiſſibilia dixiſſe crimina baptizatorum, non abſolute, ſed comparate ad peccata Ethnicorum & hoc forte occultior ille ſenſus eſt, quem in eorum verbis quærendum Sanctus Athanaſius ait, *Arbitror*, inquit, *utriuſque ſententiam nonnulla adhuc inquiſitione & obſervatione indigere, cum occultior ſit aliquis & profundior in eorum verbis intellectus*. Et certe Origenem in ea non fuiſſe ſententia, quod peccata poſt Baptiſmum commiſſa irremiſſibilia eſſent, conſtat ex innumeris locis, quibus Fideles ad pœnitentiam & confeſſionem peccatorum adhortatur. Sed ad id evincendum inſignis eſt locus ex libro 3. contra Celſum. *Jam ergo peccantes*, inquit, *quam ſevera eſt Diſciplina, præcipue contaminatos libidine, quos e ſua Republica ejiciunt noſtri, quantumvis Celſus eos nugacibus circulatoribus ſimiles faciat, & Pythagoreorum quidem veneranda Schola ponebat Cenotaphia Diſciplinæ ſuæ deſertoribus, nimirum quod haberet eos pro mortuis; hi vero ut perditos Deoque mortuos lugent eos qui libidine, aliove ſimili malo victi fuerint: ac rurſum reſipiſcentes, haud ſecus quam redivivos recipiant tandem, poſt longiorem melioris mentis approbationem, quam cum primum ad religionem diſcendam admitterentur, ea tamen conditione, ut quoniam lapſi ſunt, excludantur in poſterum ab omnibus Dignitatibus & Magiſtratibus Eccleſiaſticis*.

Et infra, Celſo objicienti Chriſtianis, quod ſentirent, hominem injuſtum, ſi ſe propter miſeriam ſuam humiliaverit, a Deo recipi, reſpondet: *Neque de injuſto docemus, ſufficere ad hoc ut a Deo recipiatur, ſi agnoſcat ſuam miſeriam; ſed qui damnata præterita ſua vita, convertat ſe ad meliorem frugem, eum a Deo recipi*. Deinde Celſo objicenti rurſus Chriſtianis, quod Deum non tam veritate moveri quam adulationibus putarent; cum homines qui recte præſident judicio, vetent reos uti coram ſe lamentis & deplorationibus, ne ex affectu magis quam juxta veritatis normam judicent, reſpondet: *An tibi videtur adulatio querula, ſi peccator illis divinæ Scripturæ precationibus utatur Deum alloquens: Peccatum meum fateor, & iniquitatem meam non celo: dixi Confitebor contra me iniquitatem meam Domino, & quæ deinceps ſequuntur; numquam certe argumentis evincit, Deum non poſſe flecti talibus peccatoris et ſe ſubmittentis precibus*.

Denique eodem in libro, neminem malum, niſi ad virtutem converſum, docet a Deo ſublevari: *Sed qui peccata ſua damnant toto pectore*, inquit, *ſeque ipſos deflent, ac lugent, tamquam ob malefacta merito perditos, ac mox mutationem præ ſe ferunt, quæ reſipiſcentes deceat, eis demum, propter mutatam in melius mentem, condonat errata præterita; eam præteritorum oblivionem impetrante virtute, quæ in locum profligatorum ex anima vitiorum ſucceſſit*. Hæc autem omnia evidenter oſtendunt, Origenem exiſtimaſſe, peccata poſt Baptiſmum admiſſa, a Deo, & ab Eccleſia remitti.

Sed quidquid ea de re ſenſerint Origenes & Theognoſtus, ante ortum Novatianæ hæreſeos durius locuti, falſa eſt illa ſententia, quæ ipſis tribuitur: falſum, inquam, eſt blaſphemiam in Spiritum Sanctum quæ non remittitur, eſſe quodlibet peccatum a baptizatis commiſſum, ut multis rationibus probat S. Athanaſius in libro ſuperius laudato. Primo quia Sancta Trinitas indiviſa eſt, unde ſequitur, *Ut neceſſario is qui peccat in Filium & blaſphemat, peccat in Patrem, & in Spiritum Sanctum*. Secundo, quia in Patre & Filio, & Spiritu Sancto baptiſma tribuitur, unde neceſſum rurſus eſt, *Eos qui poſt Baptiſma prævaricantur, in Sanctam & indiviſam Trinitatem blaſphemiam facere*. Tertio, quia hæc verba Chriſti, *Quicumque dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro*, non ſunt dicta de baptizatis, ſed de Phariſæis: unde *Non poterit hoc dictum pertinere ad eos qui poſt baptiſma prævaricantur: & præſertim quia eos, non in genere de peccatis, ſed de blaſphemia increpabat. In quibus hoc differentiæ eſt, quod qui peccat, legem tranſgreditur; qui blaſphemat, contra ipſam deitatem impie agit* (inquit S. Athanaſius.) Quarto, ſi de iis qui poſt Baptiſmum peccant, id dictum eſt, *Cur apud Corinthios pœnitenti Communionem reſtituit Paulus?* (inquit idem ſanctiſſimus Antiſtes.) *Et cur Galatas retrorſum abeuntes parturiit, donec iterum formaretur in illis Chriſtus? Cum in hoc vocabulo, iterum, deprehendere liceat etiam primam eorum in Spiritu Sancto initiationem.... Aut quid eſt quod Novato ſuccenſeamus tollenti pœnitentiam, dicentique, nullam eos veniam obtinere, qui poſt lavacrum peccant?*

Objectio ſecunda petitur ex Apoſtolo ad Hebræos, cap. 6. dicente: *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt il-*

lu-

luminati, guſtaverunt etiam donum cœleſte & participes facti ſunt Spiritus Sancti, guſtaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt; rurſus renovari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes. Impoſſibile eſt igitur baptizatis peccata poſt Baptiſmum admiſſa dimitti per pœnitentiam.

Reſpondeo diſtinguo propoſitionem Apoſtoli: Impoſſibile eſt rurſus renovari ad pœnitentiam, id eſt, recuperare baptiſmatis gratiam, qua tenus gratia regenerationis & renovationis eſt, concedo; id eſt, obtinere veniam peccatorum per pœnitentiam, & juſtificari per gratiam ſanationis & reconciliationis, nego. Baptiſmi itaque iterationem excludit tantum illa Apoſtoli ſententia, non pœnitentiam; quod ex contextu totius loci perſpicuum eſt. Negat enim Apoſtolus ſe rurſus jacturum fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, quia fieri non poteſt, ut ſemel baptizati, iterum per pœnitentiam renoventur. Cum igitur priori loco pœnitentiam intellexerit cum Baptiſmo conjunctam, ſive ad Baptiſmum præparatoriam, ut conſtat ex illis verbis, *Non rurſum jacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum & judicii æterni:* Eamdem ſecundo loco intellexit. Idem colligitur ex his verbis. *Qui ſemel ſunt illuminati, rurſus renovari.* Quæ oſtendunt, totam ſententiam ad Baptiſmum referri, qui Sacramentum Illuminationis, & Renovationis a Patribus priorum ſæculorum vocabatur, ut conſtat ex Sancto Gregorio Nazianzeno Oratione in ſancta Lumina, & ex aliis antiquioribus. Idem oſtendunt illa verba: *Rurſum crucifigentes ſibimet ipſis Filium Dei.* Nam in Baptiſmo configuramur Chriſto crucifixo, unde ſicut Chriſtus non poteſt iterum crucifigi; ita Baptiſmus non poteſt repeti: quod ſi quis tentaverit, is Filium Dei iterum crucifigit ſibi ipſi, id eſt, ad ſuam renovationem, quam ex altero Baptiſmo ſperat.

Ita hunc locum Apoſtoli exponit Sanctus Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia cap. 2. *De Baptiſmate autem dictum,* inquit, *verba ipſa declarant, quibus ſignificavit, impoſſibile eſſe lapſos renovari ad pœnitentiam. Per lavacrum enim renovamur, per quod renaſcimur, ſicut ipſe Paulus dicit: Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quemadmodum ſurrexit Chriſtus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vita ambulemus. Unum ergo Baptiſma docet, ſicut alibi: Una fides, unum Baptiſma* (inquit). *Illud quoque evidens, quod in eo qui baptizatur, crucifigitur Filius Dei: quia non potuit caro noſtra abolere peccatum, niſi crucifixa eſſet in Chriſto Jeſu. Denique ſcriptum eſt: Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in mortem ipſius baptizati ſumus,* &c. *Ergo quod ait in hac Epiſtola, quæ ſcribitur ad Hebræos: Impoſſibile eſſe lapſos renovari in pœnitentiam, ac rurſus crucifigentes Filium Dei, & oſtentatione triumphantes; eo ſpectat, ut de Baptiſmo dictum credamus, in quo crucifigimus Filium in nobis, ut per illum nobis mundus crucifigatur: quia quadam triumphamus ſpecie, dum ſimilitudinem mortis ejus aſſumimus, qui principatus & poteſtates in ſua cruce oſtentavit, ac triumphavit, ut in mortis ejus ſimilitudine, nos quoque de Principatibus, quorum jugum deponimus, triumphemus. Semel autem crucifixus eſt Chriſtus, ſemel mortuus; & ideo unum, non plura Baptiſmata.*

Eodem modo locum illum interpretatur Sanctus Anguſtinus in Expoſitione inchoata Epiſtolæ ad Romanos, ubi ſic ait: *Eos qui jam baptizati fuerint, cumelius dicimus per pœnitentiam, non renovari: quia renovatio in Baptiſmo eſt, ubi quidem operatur pœnitentia, ſed tamquam in fundamento. Manente itaque fundamento, recurari ædificium poteſt: ſi autem fundamentum iterare quis voluerit, totum ædificium ſubvertat neceſſe eſt. Propterea hoc dicit Hebræis, qui ex veteo teſtamento ad Sacerdotium vetus declinaſſe videbantur. Ideoque remittentes,* inquit, *initio Chriſti verbum, in conſummationem reſpiciamus, non iterum jacientes fundamentum pœnitentiæ a mortuis operibus, & fidei in Deum, lavacri doctrinæ, impoſitionis manus, reſurrectionis etiam mortuorum, & judicii æterni. Iſta omnia in Baptiſmo traduntur, quæ negat eſſe repetenda utique in conſecrandis Fidelibus.* Legatur & Sanctus Joannes Damaſcenus, libro 4. de Fide Orthodoxa, cap. 10.

Contra. Sanctus Paulus cap. 10. Epiſtolæ ad Hebræos, nullam ſupereſſe hoſtiam aſſerit ad expianda illorum peccata, qui poſt Baptiſmum peccaverunt: *Voluntarie enim peccantibus nobis,* inquit, *poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſarios.* Igitur peccata poſt Baptiſmum commiſſa remitti non poſſunt.

Reſpondeo primo, in illa Apoſtoli ſententia nomine hoſtiæ, Baptiſmum intelligi, aut potius paſſionem & mortem Chriſti, quatenus in Baptiſmo operantur: unde ſenſus illius eſt, in Eccleſia non eſſe locum ſecundo Baptiſmati, quo iterum ſicut prius a pecatis abluamur. *Secundum aufert lavacrum* (inquit Sanctus Chryſoſtomus.) *Non enim dixit, Non eſt amplius pœnitentia, neque eſt amplius remiſſio: ſed, Non eſt amplius hoſtia, hoc eſt, non eſt amplius crux ſecunda. Hoc enim vocat hoſtiam.*

Ita etiam hunc locum exponit Sanctus Auguſtinus in Expoſitione inchoata Epiſtolæ ad Romanos ita ſcribens: *Nam & illud ad Hebræos, qui diligentius pertractant, ſic intelligunt, ut non de Sacrificio contribulati per pœnitentiam cordis accipiendum ſit, quod dictum eſt; Non adhuc pro peccatis relinquitur Sacrificium: ſed de Sacrificio, de quo nunc loquebatur Apoſtolus, id eſt holocauſto Dominicæ Paſſionis, quod eo tempore offert quiſque pro peccatis ſuis, quo ejuſdem Paſſionis fide dedicatur, & Chriſtianorum fidelium nomine, baptizatus imbuitur: ut hoc ſignificaret Apoſtolus, non poſſe deinceps eum qui peccaverit, iterum baptizando purgari. Quo intellectu non intercluditur pœnitendi locus, ita ſane ut eos qui nondum baptizati ſunt, nondum plenam ſcientiam veritatis accepiſſe fateamur ex quo conficitur, ut omnis qui ſcientiam veritatis accepit, etiam baptizatus intelligatur. Non autem omnis baptizatus etiam ſcientiam veritatis accepit, propter quorumdam poſteriorum profectum, vel miſerabilem negligentiam: & tamen illud Sacrificium de quo loquebatur, id eſt holocauſtum Domini, quod tunc pro unoquoque offertur quodammodo, cum ejus nomine in baptizando ſignatur, iterum ſi peccaverit, offerri non poteſt. Non enim poſſunt denuo baptizari, qui ſemel baptizati ſunt, quamvis etiam poſt Baptiſmum per ignorantiam veritatis peccaverint.*

Reſpondeo ſecundo, Hæc verba Apoſtoli de quocumque peccato lethali non eſſe accipienda, ſed de peccato Apoſtaſiæ, qua fides & religio Chriſtiana ſemel ſuſceptæ prorſus abjiciuntur. Eum eſſe Apoſtoli ſenſum patet, tum ex verbis antecedentibus, *Non deſerentes collectionem noſtram,* tum ex conſequentibus, *poſt acceptam notitiam veritatis.* Loquitur autem Scriptura de hujuſmodi peccato, velut de lapſu irreparabili; non quod vere Pœnitenti non pateat locus veniæ per Sanguinem Chriſti; ſed quia qui hoc peccati genere labuntur, vix umquam ad Pœnitentiam flecti ſolent, eo quod ex certa malitia & in Spiritum Sanctum peccent. Nomine autem hoſtiæ, ibi intelligitur mors Chriſti, quaſi dicat Apoſtolus: Cum hoſtiam, id eſt, Chriſti mortem ſemel pro peccatis ſuis oblatam, inutilem ſibi Apoſtaſia ſua reddiderint; non eſt quod expectent iteratam ejuſdem hoſtiæ oblationem, id eſt, ut iterum pro ipſis crucifigatur Filius Dei: quod lapſus eorum gravitas, ſi reparandus ſit, expoſcere videretur.

Objectio tertia petitur ex illis verbis 1. Regum cap. 2. *Si peccaverit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Et ex illis 1. Joannis 5. *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.* Sed peccata pro quorum remiſſione Deus orare prohibet, ſunt irremiſſibilia: igitur quævis peccata mortalia, ſed ea potiſſimum quæ in Deum committuntur, irremiſſibilia ſunt.

Reſpondeo, pro remiſſione criminum in Deum commiſſorum, vel pro peccatis ad mortem, non ſufficere quidem vulgares orationes, ſed neceſſarias eſſe orationes

tiones Sacerdotum, & ut ſingularis eximiique meriti, ac ſanctitatis viri veniam pro iis flagitent; ut denique Eccleſia hujuſmodi peccatoribus veniam ſuis precibus obtineat; & hunc eſſe iſtorum locorum ſenſum: non autem quod pro illorum criminum venia Deus nullo modo ſit orandus. Audire præſtat Sanctum Ambroſium lib. 1. de Pœnitentia, cap. 8. ubi Novatianis illa teſtimonia Scripturæ objicientibus ſic reſpondet: *Non ſcriptum eſt: Nullus orabit pro eo, ſed, Quis orabit pro eo? Hoc eſt, Quis ille ſit, qui in tali cauſſa orare poſſit, quæritur, non excluditur. Denique habes in Pſalmo 14. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Non enim nullus, ſed probatus habitabit: nec hoc dicit, quod nemo requieſcat, ſed requieſcat electus, ut ſcias hoc eſſe verum quod non multo poſt in Pſalmo 23. ait: Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Et ut ſciae quia cum dicitur, Quis? non intelligitur nullus, ſed aliquis ſignificatur; cum dixiſſet, Quis aſcendet in montem Domini? ſubjecit, Innocens manibus & mundo corde, &c. Et alibi Deus, Quis ſapiens, & intelliget hæc? Numquid dicit, quia nullus intelliget? Et in Evangelio; Quis fidelis diſpenſator & prudens?* &c. *Et ut comprehendas, quia de eo dixit, qui utique eſt, non de eo qui non eſt, ſubjunxit: Beatus ille ſervus, quem cum venerit Dominus, invenerit ſic facientem. Et illud ita opinor dictum, Quis ſimilis tibi? Non utique nullus, quia imago Patris Filius eſt. Similiter igitur accipiendum: Quis orabit pro eo? Hoc eſt, ſingularis vitæ aliquis debet orare pro eo qui peccavit in Dominum, quia quo major culpa, eo majora quærenda ſunt ſuffragia. Non enim quicumque de vulgo, pro Judæorum populo, ſed Moyſes rogavit, quando vituli caput fidei immemores adoraverunt. Numquid erravit Moyſes? At certe, quia non erravit, quod rogavit, & meruit, & impetravit. Quid enim talis affectus non impetraret, quando ſe objecit pro populo dicens: Et nunc ſi dimittis illis peccatum, dimitte; ſin autem, dele me de libro vitæ? Vides quia non tamquam delicioſus interceſſor, & faſtidii plenus ſibi conſulat, ne offenſionem contrahat: quod Novatianus metuens ſe dicit: ſed magis omnium memor, ſui immemor, offendere non timebat ipſe, ut plebem offenſionis periculo liberaret. Merito ergo ſcriptum eſt, Quis orabit pro eo? Hoc eſt, talis qualis Moyſes, talis qualis Jeremias,* &c.

Eodem ſenſu intelligenda eſſe monet illa verba 1. Joannis 5. *Eſt peccatum ad mortem, non dico pro illo ut oret quis. Aſt enim, non ad Moyſem & Jeremiam loquebatur, ſed ad populum, qui ſuorum peccatorum alium peccatorem deberet adhibere, cui ſatis eſt, ſi pro levioribus delictis Deum precetur, graviorum veniam Juſtorum Orationibus reſervandam putet. Nam quomodo Joannes diceret non orandum pro delicto graviore, qui legiſſet Moyſem rogaſſe & impetraſſe, ubi erat prævaricatio voluntaria; qui ſciret etiam Jeremiam rogaſſe?* &c. Atque ut oſtendat non eum eſſe Dilecti Diſcipuli ſenſum, quem ipſi Novatiani affingebant, expendit illud ex ejus Evangelio: *Sic dilexit Deus mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. SIQUEM ergo lapſum revocare cupias,* inquit, *ut credat, an ut non credat, hortaris? Utique ut credat. Sed qui credit, juxta Domini ſententiam, habebit vitam æternam. Quomodo ergo prohibebis orare pro eo cui debetur vita æterna? Qui fidem habet, habet vitam. Qui vitam habet, non eſt utique excluſus a venia. Ut omnis qui credit in ipſum, non pereat. Cum omnis dicitur, nullus excluditur. Non enim excipit eum qui lapſus eſt, ſi tamen poſtea bene credat.*

Reſpondeo ſecundo; Peccatum ad mortem dici illud, cujus remiſſionem reus ipſe, ea qua par eſt humilitate, numquam deprecatur. Pro eo autem fruſtra quis oraret, quia obduratio & impœnitentia peccatoris irritas reddit piorum pro illius converſione preces. Hinc Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Sermone Domini in Monte, cap. 22. in exemplum peccati ad mortem, & peccati non ad mortem, profert peccatum Judæ, & Sancti Petri, & ita hanc Sancti Joannis ſententiam exponit: *Iſta differentia peccatorum Judam tradentem a Petro negante diſtinguit: non quia pœnitenti, vel petenti non ſit ignoſcendum, ne contra illam ſententiam Domini veniamus, qua præcepit ſemper ignoſcendum eſſe fratri petenti, ut ſibi frater ignoſcat: ſed quia illius peccati tanta labes eſt, ut deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere, & annuntiare cogatur. Cum enim dixiſſet Judas, Peccavi quod tradiderim ſanguinem juſtum: facilius tamen deſperatione cucurrit ad laqueum, quam humilitate veniam deprecatus eſt. Quapropter multum intereſt, quali pœnitentiæ ignoſcat Deus. Multi enim multo citius ſe fatentur peccaſſe, atque ita ſibi ſuccenſent, ut vehementer ſe peccaſſe nollent: ſed tamen animam ad humiliandum & obterendum cor, implorandamque veniam non deponunt. Quam mentis affectionem, propter peccati magnitudinem, jam de damnatione illos habere credendum eſt.*

Reſpondeo tertio (quod in eamdem ſolutionem recidit) illa Scripturæ Sacræ teſtimonia, *Ad peccata manentia pertinere non ad eos qui aliquando peccaverint, & cœperint pœnitere, antequam quiſquam pro illis roget.* Verba ſunt Sancti Paciani Epiſtola 3. ad Sympronianum Novatianum.

Objectio quarta petitur ex Clemente Romano, libro 2. Conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 23. dicente: *Si quis ex acie delinquat, tentans Deum, quaſi non inſequatur pœnis improbos, is veniam non impetrabit, quamvis illud ſecum dicat, Bene mihi vertat Deus, quoniam ambulabo in converſatione cordis mei,* &c. Eſt igitur aliquod peccatum irremiſſibile.

Reſpondeo, conſtitutiones Apoſtolicas, nec Apoſtolorum eſſe, nec Clementis Romani, ut Tom. 1. probatum eſt. Sed cujuſcumque ſint, nego quod earum Author peccatum aliquod irremiſſibile abſolute & ex genere ſuo agnoverit. Neque verba in argumento allata id probant, ſed ſolum illum qui ad finem uſque vitæ tam prave affectus eſt, ut Dei Judicium rideat, veniam non impetraturum. Sic illa verba intelligenda eſſe conſtat ex doctrina ejuſdem Authoris cap. 24. ejuſdem libri, ubi iis iraſcitur vehementer, qui pœnitentiam peccantibus denegant. *Epiſcopus,* inquit, *conſervet ſuos pro viribus, ut qui non deliquerunt, extra peccatum maneant; & qui deliquerunt, a delictis reverſos recipiat medicinam adhibendo. Quod ſi pœnitentiam crudelis non admiſerit, peccabit in Dominum Deum ſuum, juſtificans ſeipſum ſupra illius juſtitiam, & non recipiens hominem, quem Deus per Chriſtum recipit... Hunc provocant ad iram, qui non recipiunt Pœnitentes.*

Objectio quinta eruitur ex Sancto Cypriano, libro de Lapſis, dicente, Moyſem, Danielem, & Job oraſſe pro peccatoribus, nec impetraſſe, dicente Domino: *Et ſi tres in medio eorum fuerint, Noe, Job & Daniel, non liberabunt filios, neque filias, ſed ipſi ſoli ſalvi erunt.* Orationes igitur Sanctorum, veniam Peccatoribus non impetrant, adeoque ipſorum peccata ſunt irremiſſibilia.

Reſpondeo, Novatianos illo Sancti Cypriani teſtimonio abuſos fuiſſe, illiuſque verba pravum in ſenſum detorſiſſe, ut oſtendit Sanctus Pacianus Epiſtola 3. ad Sympronianum. *Ille enim cum Lapſos ad pœnitentiam cogeret qui pœnitere nolebant, dicentes a Confeſſoribus ſive Martyribus accepiſſe ſe pacem, docuit, & oſtendit, quod nec Patriarchæ illi pro non pœnitentibus impetrarint. Etenim quis liberare poſſit invitum? Quis pro ſuperbis humiliare, quis pro non pœnitentibus impetrare? Quod utique cum diceret, ad pœnitentiæ cogebat remedia; nec contra ſe locutus eſt aliquid vir illius gravitatis & meriti, ſed fundendas a peccatoribus preces docuit, & exomologeſim diligendam.* Id ex ipſis exemplis, quibus Sanctus Cyprianus uſus eſt, Pacianus probat. *Non vides Moyſen,* inquit, *pro quibus non impetraverit? Reverſus ad Populum, quid audit in caſtris? Voces ebriorum, & cantus Idolothytis perſonabant. Adhuc perſeverabat in nequitia populus, adhuc in ipſo crimine permanebat, ac pœnitere non noverat. Attamen quis ſibi noſtrum dixit, quod Moyſes non impetraverit? Dixerat quidem illi Deus, deliquit ante me, delebo eum de libro. Dixerat tamen authoritate Judicis, & Domini poteſtate: ſed vide quam cito reflexerit ſententiam adverſus populi malitiam irrogatam. Auſculta. Propheta ſtatim ibidem: Et precatus eſt,* inquit, *Moyſes in conſpectu Domini*

Dei

Digitized by Google

Dei ſui? Quare Domine iraſceris ita in populum tuum? Et propitius factus eſt Dominus de malignitate quam dixeras facere populo ſuo. Vides lenitam eſſe iram Dei? Vides offenſam eſſe placatam? Sed Noe, inquit, *& Daniel & Job, filios & filias liberare non potuerunt. Et hoc tale eſt: ſi pro non rogantibus petant: ſi pro perſeverante in crimine deprecentur; ſi non ſingulos, ſi non paucos ſed millia multa defendant. Cæterum Noe domum ſuam a ruina publica liberavit; & Job recepit cuncta quæ perdidit: & Daniel inſtantem illum Sapientibus Babylonia gladium, oratione decuſſit. Loth certe pro ſalute oppidi, Paulus pro vectoribus navis orat. Sic abſolvuntur a Juſtis qui pœnitere noverunt. Poſtremo vel illud aſpicio quod ſcriptum ait: Ipſi ſoli ſalvi erunt. Qui illi? Ipſi utique qui pro peccatoribus deprecantur, impune pro talibus poſtulabunt. Et cur Eccleſiam damnas? Cur pro pœnitentibus prohibes deprecari; ſi etiam pro his petere licet, pro quibus non licet impetrare? Lege igitur diligentius Cyprianum meum. Lege totam de Lapſis Epiſtolam: Lege aliam quam ad Antonianum dedit; ubi exemplis omnibus Novatianus urgetur, jam ſciet quid de Pœnitentium curatione pronuntiet:* Hæc Sanctus Pacianus.

Objectionem ſextam Sanctus Ambroſius ſubminiſtrat, libro ad Virginem lapſam, cap. 8. ubi ſic eam alloquitur: *Inhære pœnitentiæ uſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari; quia decipit te, qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie in Dominum peccaſti, ab illo ſolo te convenit in die Judicii expectare remedium.* In Dominum peccaſſe dicit Virginem illam Sanctus Ambroſius, quia fidem Chriſto datam de Virginitate perpetuo ſervanda violaverat. Ejus autem peccatum a ſolo Deo remitti poſſe, non ab Eccleſia aſſerit.

Reſpondeo, Sanctum Ambroſium contendere dumtaxat infelicem illam Virginem ſecuram eſſe non debere de ſui remiſſione peccati, pro quo pœnitentiam agere debet ad finem uſque vitæ: nam peccata graviſſima ſtupri, & interempti fœtus, perpetua pœnitentia expianda erant: ſed non negat S. Ambroſius, quin veniam obtinere poſſit, nedum a Deo, ſed etiam ab Eccleſia, cum pœnitentiam peregerit, ad quam illam his verbis adhortatur: *Cum fide conceperis prævaricatricem animam gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium conſtitutum eſſe poſt Baptiſmum, quam pœnitentiæ ſolatium, quantumvis afflictionem, quantumvis laborem ſubire eſto contenta; dummodo ab æternis pœnis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mente retractans, proprii facti tu ipſa Judex eſto crudelior. In primis omnis cura vitæ hujus interimenda tibi eſt, & quaſi mortuam te exiſtimans, ſicut es quomodo poſſis reviviſcere, cogita, &c. Talis vita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit perſeverans, audebit ſperare, etſi non gloriam, certe pœnæ evacuationem.* Atqui fruſtra S. Ambroſius Virginem lapſam ad Pœnitentiam adhortatus fuiſſet, ſi abſolutionem ac veniam conſequi illam non poſſe ab Eccleſia exiſtimaſſet. *Nemo enim poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam*, ut ipſe ait libro 1. de Pœnitentia, cap. 1. ubi & duritiem Novatianorum redarguit, qui pœnitentiam indicebant, quam non relaxarent, cum veniam negando, incentivum auferrent pœnitentiæ. Igitur S. Ambroſius Virginis lapſæ crimen ab Eccleſia remitti poſſe non negavit. Verum quid in exponendo Ambroſio immorari opus eſt, cum in libris de Pœnitentia, adverſus Novatianos probet, nullum eſſe peccatum, quod remitti pœnitentibus non poſſit ab Eccleſia? Notanda ſunt hæc verba Capitis primi: *Sed negant his oportere reddi Communionem, qui prævaricatione lapſi ſunt. Si unum tantum crimen exciperent ſacrilegi, cui veniam negarent: dure quidem, ſed divinis tantum redargui viderentur ſententiis, aſſertionibus tamen ſuis convenirent. Dominus enim crimen nullum excepit, qui peccata donavit omnia.*

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, & ad pag. 723. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Sancti Patres concedere videntur aliquod crimen irremiſſibile.*

R. Nullum crimen eſſe irremiſſibile, contra Novatianos oſtendi, Patres revera nullum agnoviſſe quod a Deo & ab Eccleſia remitti non poſſit, quantumvis aliquorum verba ſpecie tenus id præſeferre videantur; *Morinum* confutavi aſſerentem, *Antiquos Patres pleroſque crimen unicum, adeo execrabile judicaſſe, ut illius Reis veniam neque ab Eccleſia, neque à Deo umquam eſſe concedendam dixerint:* Lib. 19. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*, cap. 28. Ut quid igitur a Religioſis Cenſoribus vapulo?

DISSERTATIO XXIII.

QUÆSTIO UNICA

Adverſus Rebaptizantium Errorem.

Utrum Baptiſmus ab Hæreticis collatus, irritus ſit, baptizarique iterum debeant, qui extra Eccleſiam baptizati ſunt.

PROPOSITIO.

Baptiſmus ab Hæreticis collatus verbis Evangelicis, validus eſt: adeoque errarunt, qui extra Eccleſiam baptizatos, iterum eſſe baptizandos dixerunt.

PROBATUR primo ex Traditione Evangelica, & conſuetudine Eccleſiæ, quæ Batiſmum hæreticorum, ſi verbis Evangelicis conſecraretur, ſemper ratum habuit. Quam Traditionem adverſus Firmilianum, & Sanctum Cyprianum ſtrenue propugnavit Stephanus Primus, ita decernens: *Si quis a quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam.* Ita teſtantur Sanctus Cyprianus Epiſtola 74. S. Auguſtinus paſſim in libris contra Donatiſtas, & Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap. 9. Hanc vindicat conſuetudinem Sanctus Auguſtinus libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 9. ubi poſt recenſita Sancti Cypriani verba, commemorantis Decretum Agrippini & Coepiſcoporum in communi Concilio, ita ſcribit: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit, multo magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac re tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Poſtea tamen, dum inter multos ex utraque parte tractatur & quæritur, non ſolum inventa eſt, ſed etiam ad Plenarii Concilii authoritatem roburque perducta, poſt Cypriani quidem paſſionem, ſed antequam nos nati eſſemus. Hanc autem fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ, quæ poſtea multis diſcuſſis ambagibus, perſpecta veritate, Plenario Concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur, & ipſius Sancti Cypriani verbis in eadem ad Jubajanum Epiſtola, quæ in Concilio lecta commemoratur. Ait enim: Sed dicet aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt? Ubi certe quid fieri ſoleret, etſi non fieri vellet, ſatis oſtendit, & eo ipſo quod Concilium Agrippini commemorat, aperte indicat fuiſſe aliam conſuetudinem Eccleſiæ. Neque enim opus erat hoc Concilio velle ſtatuere, ſi jam conſuetudine tenebatur, & in ipſo Concilio, nonnullæ ſententiæ omnino declarant, eos contra Eccleſiæ conſuetudinem decreviſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt.*

Et cap. 7. Sancti Cypriani errorem elevans, de eadem conſuetudine, & Apoſtolica Traditione ita ſcribit: *Nondum enim erat diligenter illa Baptiſmi quæſtio petractata, ſed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia, in ipſis quoque Schiſmaticis, & Hæreticis, corrigere quod pravum eſt, non iterare quod datum eſt; ſanare quod vulneratum eſt, non curare quod ſanum eſt. Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica Traditione venientem [ſicut multa quæ non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita & commendata creduntur.] Hanc ergo ſaluberrimam conſuetudinem per*

Agrip-

Agrippinum Prædeceſſorem ſuum dicit Sanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed, ſicut diligentius inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad Plenarii Concilii confirmationem perducta eſt, verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, non corrigi. Ex Apoſtolica igitur Traditione, Baptiſmum ab Hæreticis collatum, ratum eſſe perſpicuum eſt.

Probatur ſecundo, ex Concilio Laodiceno Canone 7. quo ſancitum eſt, Hæreticos in Eccleſiam redeuntes eſſe recipiendos, ejuratis erroribus inungendos Chriſmate, & ad Euchariſtiæ participationem admittendos. At ſi Eccleſia credidiſſet Baptiſma Hæreticorum irritum eſſe, decreviſſent imprimis Laodiceni Patres, ut baptizarentur, qui hæreſim abjurabant. Eccleſia igitur Baptiſmum ab Hæreticis collatum ratum habebat. En verba Canonis: *Eos qui ex hæreſibus, hoc eſt, Novatianis, ſive Photinianis, vel Theſſaradecatitis convertuntur, ſive Catechumenos, ſive qui apud illos Fideles dicuntur, non admitti, priuſquam omnem hæreſim anathematizaverint, & præcipue eam in qua detinebantur; & tunc deinceps eos, qui apud illos Fideles dicebantur, fidei Symbola diſcentes, & Sancto Chriſmate inunctos, ſic Sancto Myſterio communicare.*

Probatur tertio authoritate Concilii Plenarii totius Eccleſiæ, quo Donatiſtas paſſim urget S. Auguſtinus: quo in Concilio, ſive Arelatenſe fuerit, ſive Nicænum, controverſia de Baptiſmate hæreticorum finita eſt, ſtatutumque, Baptiſmum ab iis collatum ratum eſſe. De quo Sanctus Auguſtinus multis in locis, e quibus impræſentiarum ſufficit cap. 17. libri 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, in quo de Sancto Cypriano ſic loquitur: *Neque enim ei placeo, ſi ejus ingenium facultatemque ſermonis, & doctrinæ ubertatem ſancto Concilio cunctarum Gentium, cui profecto interfuit per ſpiritus unitatem, præponere affectem..... Neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab hæreticis venientes, quam vel in præteritum ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur, vel nunc ſuſcipiuntur, ſicut totius orbis Chriſtiani Plenario Concilio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meam præpono ſententiam, ſed Eccleſiæ Catholicæ, quam ſic ille dilexit, & diligit.*

Probatur quarto ex Concilio Arelatenſi Primo, quod Plenarii Concilii nomine a S. Auguſtino hic & alibi intellectum putant viri quidam eruditi. Sic enim decernit Canone 8. *De Afris, quod propria lege ſua utuntur ut rebaptizent, placuit ut ſi ad Eccleſiam aliquis de hæreſi venerit, interrogent eum ſymbolum; & ſi perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum Sanctum. Quod ſi interrogatus, non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.* Hæreticos igitur, qui in hæreſi Baptiſmum a Symmiſtis ſuis acceperant, ſi baptizati fuiſſent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non eſſe denuo baptizandos, ſed per manuum impoſitionem dumtaxat in Eccleſiam recipiendos, Eccleſia ſtatuit.

Probatur quinto authoritate Concilii Nicæni, quod Plenarii totius Eccleſiæ Concilii nomine a Sancto Auguſtino ſignificatum fuiſſe probabilius eſt. Illud enim Novatianos cum ſola manuum impoſitione recipiendos decernit Canone 8. *De his*, inquit, *qui ſe nominant Catharos, id eſt mundos, ſi aliquando venerint ad Eccleſiam Catholicam, placuit ſancto & magno Concilio ut impoſitionem manus accipientes, ſic in Clero permaneant.* Illorum igitur Hæreticorum Baptiſma Nicæna Synodus ratum habuit. Et Canone 19. ſolos Paulianiſtas baptizari jubet, cum ad Eccleſiam redeunt, utpote qui Baptiſmum verbis Evangelicis non conferrent. *De Paulianiſtis*, inquit, *ad Eccleſiam Catholicam confugientibus, definitio prolata eſt, ut baptizentur omnimodis*. Cæteros itaque Hæreticos, cum Baptiſmo in propriis ſectis recepto, in Eccleſiam recipiendos eſſe, Nicænis Patribus viſum eſt. Quos Canones S. Hieronymus ſpectans in Dialogo adverſus Luciferianos, ait: *Synodus quoque Nicæna omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis: & quod majus eſt, Epiſcopo Novatianorum, ſi converſus fuerit, Presbyterii gradum ſervat.*

Probatur ſexto, ex Siricio Pontifice Maximo in Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, cap. primo, qui Nicænæ Synodi Decretum ſpectavit. *Prima*, inquit, *pagina tua fronte ſignaſti, baptizatos ab impiis Arianis plurimos ad Fidem Catholicam feſtinare, & quoſdam de Fratribus noſtris eoſdem denuo baptizare velle, quod non licet: cum hoc fieri & Apoſtolus vetet, & Canones contradicunt, & poſt caſſatum Ariminenſe Concilium, miſſa ad Provincias a venerandæ memoriæ Prædeceſſore meo Liberio generalia Decreta prohibeant, quos nos cum Novatianis, aliiſque Hæreticis, ſicut eſt in Synodo conſtitutum, per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritus, Epiſcopalis manus impoſitione, Catholicorum Conventui ſociamus. Quod etiam totus Oriens, Occidenſque cuſtodit.*

Probatur ſeptimo, ex Concilio Capuano, quod anno 389. celebratum eſt, cujus decretum refert Concilium Tertium Carthaginenſe, cap. 36. his verbis: *Illud autem ſuggerimus, mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi Plenaria Synodo videtur ſtatutum: non liceat fieri rebaptizationes.*

Probatur octavo, ex Optato Milevitano, libro 5. contra Parmenianum. *Cum ergo dixeris*, inquit, *& unum fuiſſe diluvium, & circumciſionem repeti non poſſe, & nos docuimus cœleſte munus unicuique credenti a Trinitate conferri, non ab homine: & quid vobis viſum eſt, non poſt nos, ſed poſt Trinitatem, Baptiſma geminari? Cujus de Sacramento non leve certamen innatum eſt; & dubitatur, an poſt Trinitatem in eadem Trinitate hoc iterum liceat facere. Vos dicitis, Licet: nos dicimus, Non licet. Inter licet veſtrum, & non licet noſtrum, nutant, & remigant animæ populorum. Nemo vobis credat, nemo nobis: omnes contentioſi homines ſumus. Quærendi ſunt Judices; Si Chriſtiani: de utraque parte dari non poſſunt: quia ſtudiis veritas impeditur. De foris quærendus eſt Judex: Si Paganus, non poteſt noſſe Chriſtiana ſecreta. Si Judæus, inimicus eſt Chriſtiani Baptiſmatis. Ergo in terris de hac re nullum poterit reperiri judicium: De cœlo quærendus eſt Judex. Sed ut quid pulſamus ad cœlum, cum habeamus hic in Evangelio Teſtamentum? Quia hoc loco recte poſſunt terrena cœleſtibus comparari: tale eſt quod quivis hominum habens numeroſos filios. His, quamdiu Pater præſens eſt, ipſe imperat ſingulis, non eſt adhuc neceſſarium teſtamentum. Sic & Chriſtus quamdiu præſens in terris fuit, quamvis nec modo deſit, pro tempore quidquid neceſſarium erat, Apoſtolis imperavit. Sed quomodo terrenus Pater, cum ſe in confinio ſenſerit mortis, timens ne poſt mortem ſuam, rupta pace, litigent fratres; adhibitis teſtibus, voluntatem ſuam de pectore morituro transfert in tabulas diu duraturas. Et ſi fuerit inter fratres contentio nata, non itur ad tumulum, ſed quæritur teſtamentum: & qui in tumulo quieſcit, tacitus de tabulis loquitur. Vivus is, cujus eſt Teſtamentum, in cœlo eſt. Ergo voluntas ejus velut in Teſtamento, ſic in Evangelio inquiratur.... Cum lavaret pedes Diſcipulis ſuis, tacentibus cæteris, ſi taceret & Petrus, & ſolam faceret formam humilitatis, nihil pronuntiaverat de Sacramento Baptiſmatis. Sed cum Petrus recuſat, nec pedes ſibi lavari permittit, negat illi Chriſtus regnum, niſi accepiſſet obſequium. Sed cum cœleſtis regni mentio fieret, a quo pars corporis petebatur ad obſequium, totum corpus obtulit ad lavacrum. Nunc adeſtote omnes turbæ, & ſinguli Chriſtiani populi: quid liceat diſcite: cum provocat Petrus, Chriſtus docet. Qui dubitat, diſcat. Chriſti enim vox eſt. Qui ſemel lotus eſt, non habet iterum neceſſitatem lavandi, quia eſt mundus totus. Et de eo lavacro pronuntiavit, quod de Trinitate celebrandum eſſe mandaverat, non de Judæorum, aut Hæreticorum, qui dum lavant, ſordidant; ſed de aqua ſancta, quæ de trium nominum fontibus inundat. Sic enim ipſe Dominus Chriſtus præcepit dicendo; Ite Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. De hoc lavacro dixit; Qui ſemel lotus eſt, non habet iterum neceſſitatem lavandi. Qui ſemel dixit, prohibuit iterum fieri. Et de re locutus eſt, non de perſona. Nam ſi eſſet diſtantia, diceret, Qui ſemel bene lotus fuerit..... Sed dum non addidit verbum, Bene indicat, quia quidquid in Trinitate fuerit, bene eſt. Inde eſt quod ſimpliciter a vobis venientes excipimus. Cum dicit, Non habet neceſſitatem iterum lavandi: hæc ſententia generalis eſt, non ſpecialis. Nam ſi Petro hæc*

dice-

Digitized by Google

dicerentur, *diceret* Chriſtus : *Qui ſemel bene lotus eſt, non habet neceſſitatem iterum lavandi. Ideo quoties a vobis baptizatus aliquis ad nos tranſitum voluerit facere, venientem hoc Magiſtri exemplo tota ſimplicitate ſuſcipimus. Abſit enim ut jam lotum revocemus ad Fontem ; Abſit ut in Spiritum Sanctum peccemus : abſit ut iteremus quod ſemel eſt, aut duplicemus quod unum eſt. Sic enim ſcriptum eſt Apoſtolo dicente ; Unus Deus, unus Chriſtus, una Fides, una Tinctio. Denique vos qui Baptiſma quaſi libenter duplicare contenditis, ſi datis alterum Baptiſma, date & alteram Fidem ; Si datis alteram Fidem, date & alterum Chriſtum ; Si datis alterum Chriſtum, date alterum Deum.*

Et infra : *In quo baptizarentur Gentes a Salvatore mandatum eſt : per quem baptizentur, nulla exceptione diſcretum eſt. Non dixit Apoſtolis, Vos facite, alii non faciant. Quiſquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizaverit, Apoſtolorum opus implevit.*

Probatur nono, ex Sancto Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos, cap. 9. ubi contra Hilarium Diaconum Luciferianum, ſic loquitur : *Eſt præterea aliud quod inſeremus adverſum quod ne mutire quidem audeat Hilarius Deucalion orbis. Si enim hæretici Baptiſma non habent, & ideo rebaptizandi ab Eccleſia ſuus, quia in Eccleſia non fuerunt : Ipſe quoque Hilarius non eſt Chriſtianus : in ea quippe Eccleſia baptizatus eſt, quæ ſemper ab hæreticis Baptiſmum recepit. Antequam Ariminenſis Synodus fieret, antequam Lucifer exularet, Hilarius Romanæ Eccleſiæ Diaconus ab hæreticis venientes, in eo, quod prius acceperant, Baptiſmate ſuſcipiebat. Niſi forte ſantum Ariani hæretici ſunt, & ab his ſolis baptizatum recipere non licet, ab aliis licet. Diaconus eras, o Hilari, & a Manichæis baptizatos recipiebas : Diaconus eras, & Ebionis Baptiſma comprobabas : repente poſtquam exortus eſt Arius, totus tibi diſplicere cœpiſti. Segregas te cum tuis vernulis, & novum balneum aperis. Si te Angelus aliquis, aut Apoſtolus rebaptizavit ; non infringo quod ſequeris. Si vero in ſinu meo natus, ſi uberum meorum lacte nutritus, adverſum me gladium levas, redde quod dedi, & eſto, ſi potes, aliter Chriſtianus. . . . . . Quod ſi negandum quiſpiam putaverit, hæreticos a majoribus noſtris ſemper fuiſſe ſuſceptos : legat beati Cypriani Epiſtolas, quibus Stephanum Romanæ urbis Epiſcopum, & inveterata conſuetudinis laceras errorem. Legat & ipſius Hilarii libellos, quos adverſus nos de Hæreticis rebaptizandis edidit : & ibi reperiet, ipſum Hilarium confiteri a Julio, Marco, Silveſtro, & cæteris veteribus Epiſcopis, ſimiliter in pœnitentiam omnes Hæreticos ſuſceptos : nec tamen ſibimet veritatis conſuetudinem præjudicare debere. Synodus quoque Nicæna, cujus paulo ante fecimus mentionem, omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis ; & quod his majus eſt, Epiſcopo Novatianorum, ſi converſus fuerit, Presbyterii gradum ſervat. Quæ ſententia & Luciferum impugnat, & Hilarium, dum idem & Clericus eſt, & baptizatus.*

Probatur decimo, ex Innocentio I. Pontifice Maximo Epiſtola 2. ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum data, cap. 8. decernente, *Ut venientes a Novatianis, vel Montenſibus, per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur : quia quamvis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati : præter eos, ſi qui forte a nobis ad illos tranſeuntes, rebaptizati ſunt. Hi ſi reſipiſcentes & ruinam ſuam cogitantes, redire voluerint, ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.*

Probatur undecimo, ex Sancto Auguſtino libro primo de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1. ubi hac ratione probat datum ab hæreticis Baptiſmum validum eſſe. Validus eſt Baptiſmus collatus ab Apoſtatis, ergo & collatus ab hæreticis. *Jam quidem*, inquit, *dictum eſt, ita poſſe extra Catholicam Communionem dari Baptiſmum, quemadmodum & extra eam poteſt haberi. Nullus autem illorum negat habere Baptiſmum etiam Apoſtatas, quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam converſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe judicatur. Sic & illi qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ Communione diſcedunt, habent utique Baptiſmum, quem priuſquam diſcederent, acceperunt. Nam & ipſi ſi redeunt, non eis iterum datur ; unde oſtenditur, illud quod acceperant in unitate poſiti, non potuiſſe amittere ab unitate ſeparatos ; Quod ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt ? Si dicis, non recte foris datur, reſpondemus : Sicut non recte foris habetur, & tamen habetur : ſic non recte foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per unitatis reconciliationem incipit utiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur : ſic per eamdem reconciliationem, incipit utile eſſe quod extra eam inutiliter datum eſt.*

Idem probat Sanctus Auguſtinus hac ratione. Sacramentum Baptiſmi non amittit, qui recedit ab Eccleſia : igitur nec Sacramentum dandi Baptiſmi amittit, id eſt, Ordinationem : Ac proinde collatum extra Eccleſiam Baptiſma validum eſt. *Sacramentum Baptiſmi*, inquit, *eſt quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi Baptiſmi, eſt quod habet qui ordinatur. Sicut baptizatus, ſi ab unitate receſſerit, Sacramentum Baptiſmi non amittit ; ſic etiam ordinatus, ſi ab unitate receſſerit, Sacramentum dandi Baptiſmi non amittit. Nulli enim Sacramento injuria facienda eſt. Si diſcedit a malis, utrumque diſcedit : ſi permanet in malis, utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur Baptiſmus, quem non potuit amittere, qui ab unitate diſceſſerat : ſic acceptandus eſt Baptiſmus, quem dedit ille, qui Sacramentum dandi, cum diſcederet, non amiſerat. Nam ſicut redeuntes, qui priuſquam recederent, baptizati ſunt, non rebaptizantur ; ita redeuntes, qui priuſquam recederent, ordinati ſunt, non utique rurſus ordinantur. . . Quibus rebus oſtenditur, & ipſos impie facere, qui rebaptizare conantur orbis unitatem ; & nos recte facere, qui Dei Sacramenta improbare, nec in ipſo ſchiſmate, audemus.*

Tertio idem probat Sanctus Auguſtinus libro 3. cap. 15. hac ratione. Scriptura ſi ſit eadem qua utuntur Hæretici & Catholici, apud utroſque integra eſt, etiamſi apud illos falſis interpretationibus violetur : itaque & Sacramenta, ſi eadem ſunt apud Hæreticos & Catholicos, utrobique integra ſunt, etiamſi male intelligantur. Porro eadem ſunt, ſi verbis Evangelicis pariter conſecrentur. Sunt igitur integra. Quod ſi integra ſint, non ſunt igitur iteranda. *Quamobrem*, inquit, *ſi Evangelicis verbis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Marcion Baptiſmum conſecrabat, integrum erat Sacramentum : quamvis ejus fides ſub eiſdem verbis aliud opinantis quam Catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.* Et infra : *Sacramenta, ſi eadem ſunt, ubique integra ſunt, etiamſi prave intelliguntur, & diſcordioſe tractantur : Scriptura ipſius Evangelii, ſi eadem ipſa eſt, ubique integra eſt, etiamſi innumerabili falſarum opinionum varietate aſſeratur.*

Quarto idem probat cap. 19. ex collatione Sacramentorum Novi Teſtamenti cum Sacramentis Veteris. Licet enim Sacerdotes quandoque cum populo, Dei Legem prævaricarentur, licet in Chriſtum jam ſibi præſentem & prædicantem non crederent, tamen Sacramenta ab ipſis collata valida erant, quia non erant eorum, ſed Dei. Unde etiam Chriſtus, quos mundavit a lepra, ad eadem Sacramenta miſit : ut offerrent pro ſe ſacrificium Sacerdotibus. *Quanto magis*, inquit Sanctus Auguſtinus, *nos Sacramenta Novi Teſtamenti apud quoslibet Hæreticos, vel Schiſmaticos invenientes, non debemus ipſis tribuere, nec quaſi non agnita reprobare ; ſed quamvis apud fornicariam mulierem, dona viri legitimi agnoſcere, & verbo veritatis illam fornicationem emendare, quæ propria eſt impudicæ mulieris, non illa culpare, quæ propria ſunt Domini miſerantis ?*

Quinto idem probat Sanctus Auguſtinus libro 4. cap. 3. hac ratione. Peccatores & reprobi, qui non ſunt intus in Eccleſia, Baptiſmum valide conferunt : igitur & Hæretici qui ſunt exterius ab Eccleſia ſeparati : præſertim cum multi ex illis meliores ſint Catholicis, ſecundum præſcientiam Dei, qui novit quos prædeſtinaverit ante mundi conſtitutionem conformes fieri imagini Filii ſui. *Quod ſi eos*, inquit Sanctus Auguſtinus, id eſt, peccatores, *in ſuis membris nec illa Columba cognoſcit ; & talibus, ſi in eadem per-*

verſitate permanſerint, *dictarus eſt Deus*, *Non novi vos*, *recedite a me qui operamini iniquitatem : videntur eſſe in Eccleſia ; ſed non ſunt ; immo & contra Eccleſiam faciunt. Quomodo ergo Baptiſmo Eccleſiæ baptizare poſſunt, qaod nec ipſis prodeſt, nec accipientibus, niſi intrinſecus vera converſione mutentar, ut ipſum Sacramentum quod eis accipientibus non proderat, quando ſæculo, verbis, non factis renuntiabant, prodeſſe incipiat, cum factis cœperint renuntiare : ita & illi quorum eſt aperta ſeparatio ; quia in membris illius Columbæ, nec hi, nec illi ſunt hodie, ſed aliqui eorum fortaſſe futuri ſant.*

Et cap. 4. ita colligit : *Non itaqae hæreticoram Baptiſma acceptamus, quando poſt eos non baptizamus, ſed quod Chriſti eſſe cognoſcimus etiam in malis hominibus, ſive aperte foris, ſive intus occulte ſeparatis, illis in ea re, in qua deviabant, correctis, debita veneratione ſaſcipimus. Sicut autem urgeri videor, cum mihi dicitur : Ergo hæreticus dimittit peccata ? Sic & ego argeo, cum dico : Ergo qai cœleſtia mandata non ſervat, avarus, raptor, fœnerator, invidus, verbis, non factis ſæculo renuntians, dimittit peccata ? Si per vim Sacramenti Dei, ſicut & ille, ita & ille. Si per meritum ſuum, nec ille, nec ille. Illad enim Sacramentum & in malis hominibus, Chriſti eſſe cognoſcitur : in corpore autem unicæ Columbæ, incorruptæ, ſanctæ, pudicæ, non habentis maculam aut rugam, nec ille, nec ille invenitur. Et quomodo accipienti non prodeſt Baptiſmus ei qui ſæculo verbis, non factis renuntiat : Sic non prodeſt ei qui in hæreſi vel ſchiſmate baptizatur ; utique autem correcto prodeſſe incipit, quod ante non proderat, ſed tamen inerat.* Plura alia ex S. Auguſtino hic poſſent congeri ; ſed iſta impræſentiarum ſufficiunt.

Probatur duodecimo, ex Concilio Arelatenſi Secundo, quod cum Canone 16. ſtatuiſſet, *Photinianos, ſive Paulianiſtas, ſecundum Patrum Statuta, baptizari oportere* ; de Bonoſiacis, Canone 17. ſic decernit : *Bonoſiacos autem ex eodem errore venientes, quos ſicut Arianos, baptizari in Trinitate manifeſtam eſt, ſi interrogati, fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum Chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Baptiſmus igitur ab hæreticis collatus verbis Evangelicis, validus eſt : adeoque erraruot, qui extra Eccleſiam baptizatos, iterum eſſe baptizandos propugnarunt.

Objectio prima petitur ex Canone 45. Apoſtolorum ita decernente : *Epiſcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum Baptiſmum, vel Sacrificiam admiſerit, deponi jabemus. Quæ eſt enim conventio Chriſti cum Belial ? Vel quæ pars eſt fideli cum infideli ?*

Et ex Caoone 46. ita ſtatuente : *Epiſcopus, vel Preſbyter, eum qui vere habet Baptiſmum, ſi de integro baptizaverit, vel ſi eum qui ab impiis pollutas eſt, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat morsem & Crucem Domini, & non diſcernat Sacerdotes a falſis Sacerdotibus.* Baptiſmum igitur ab Hæreticis collatum, eſſe irritum Apoſtoli decreverunt.

Reſpondeo, nullam eſſe, quoad hoc, illorum Canonum authoritatem, cum Eccleſia eos non habeat, nec ſuſcipiat ut vere Apoſtolicos. Ratum enim ſemper habuit hæreticorum Baptiſma, & ratum eſſe definivit in Plenario totius orbis Concilio. Porro contra Apoſtolos non decreviſſet. Non ſunt itaque ab Apoſtolis conditi illi Canones, ut Tom. I. ſingulari Diſſertatione probavimus : & illi, qui mox contra Baptiſmum ab Hæreticis collatum laudati ſunt, videntur eſſe Concilii Iconienſis, in quo ſuum & Africanorum de rebaptizandis Hæreticis errorem vindicatum fuiſſe, Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum teſtatur. Decreta autem Synodi Iconienſis tranſcripſit, qui Collectionem eorum Canonum adornavit in Oriente, quos inſcripſit Apoſtolicos.

Objectio ſecunda nititur authoritate Sancti Cypriani in Epiſtolis ad Quintum, ad Pompejum, & ad Jubajanum ; & Africanis Synodis, in quibus definitum eſt, Baptiſma collatum ab Hæreticis, nullum eſſe : non eſt igitur approbandum.

Reſpondeo, nego conſequens. Nam Sancti Cypriani authoritatem, hac in cauſſa, Eccleſia reſpuit, necnon Africanorum Conciliorum Decreta. Sic reſpondet S. Auguſtinus libro 2. contra Creſconium Grammaticum, cap. 32. ubi de Epiſtola S. Cypriani ad Jubajanum, quam Creſconius objecerat, ſic loquitur : *Ego hujus Epiſtolæ authoritate non teneor, quia Literas Cypriani non ut Canonicas habeo, ſed eas ex Canonicis conſidero, & quod in eis divinarum Scripturarum authoritati congruit, cum laude ejus accipio ; qaod autem non congruit, cum pace ejus reſpuo. Ac per hoc ſi ea, quæ commemoraſti ab illo ad Jabajanum ſcripta, de aliquo Apoſtolorum, vel Prophetaram Canonico recitares, quod omnino contradicerem, non haberem. Nanc vero quoniam Canonicum non eſt quod recitas, ea libertate, ad quam nos vocavit Dominus, ejus viri, cujus laudem conſequi non valeo, cujus multis literis mea ſcripta non comparo, cujus ingenium diligo, cujus ore delector, cujus charitatem miror, cujus martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit, non accipio. Non accipio*, inquam, *quod de baptizandis Hæreticis & Schiſmaticis beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia non accepit, pro qua beatus Cyprianus ſanguinem ſudit.*

Concilia etiam Africana nullius ſunt hac in cauſa authoritatis, quia probata non ſunt aliarum Eccleſiarum, & Romanæ præſertim conſenſu, & ſunt a Concilio Plenario totius orbis emendata. Colligitur rurſus hæc reſponſio ex Sancto Auguſtino libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. *Vos certe*, inquit, *nobis objicere ſoletis Cypriani Literas, Cypriani ſententiam, Cypriani Concilium. Cur authoritatem Cypriani pro veſtro ſchiſmate aſſumitis, & ejus exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis ? Quis autem neſciat Sanctam Scripturam Canonicam, tam Veteris, quam Novi Teſtamenti, certis ſuis terminis contineri, eamque omnibus poſterioribus Epiſcoporam literis ita præponi, ut de illa omnino dabitari & diſceptari non poſſit atrum verum, vel utram rectam ſit, quidquid in ea ſcriptam eſſe conſtiterit : Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum Canonem, vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribantur, & per ſermonem forte ſapientiorem cujuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem authoritatem, doctioremque prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis forte a veritate deviatum eſt : & ipſa Concilia, qaa per ſingulas regiones, vel provincias fiunt, Plenariorum Conciliorum authoritati quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere.*

Denique libro quinto cap. 17. de Sancto Cypriano ſic loquitur : *Neque enim ei placeo, ſi ejus ingenium, facultatemque ſermonis, & doctrina ubertatem ſancto Concilio canctarum Gentiam, cui profecto interfait per Spiritus unitatem, præponere affectem .... Neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab Hæreticis venientes, quam vel in præteritum ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur ; vel nunc ſuſcipiuntur, ſicut totius orbis Chriſtiani Plenario Concilio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meam propono ſententiam, ſed Eccleſiæ ſanctæ Catholicæ, quam ſic ille dilexit, & diligit.*

Objectio tertia conſtat Sancti Cypriani rationibus, Epiſtola 74. ad Pompejum data. Primam ſic proponit : *Quando Apoſtolus dicat : Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis : qui poteſt apud hæreticos baptizatus Chriſtum induere, multo magis poteſt Spiritum Sanctum quem Chriſtus miſit, accipere. Cæterum major erit mittente, qui miſſus eſt, ut incipiat foris baptizatus Chriſtam quidem induiſſe, ſed Spiritum Sanctam non potuiſſe percipere : quaſi poſſit aat ſine Spiritu Chriſtus indui, aut a Chriſto Spiritus ſeparari.*

Reſpon- tur ra- nibus S Cypria contra ptiſmum Hæretic rum.

Secunda ratio Sancti Cypriani ſic ſe habet : *Cum nativitas Chriſtianorum in Baptiſmo ſit, Baptiſmi autem generatio & ſanctificatio apud ſolam Sponſam Chriſti ſit ; quæ parere ſpiritaliter, & generare filios Deo poſſit, ubi, & ex qua, & cui filius natus eſt, qui filias Eccleſiæ non eſt, ut habere quis poſſit Deum patrem, ante Eccleſiam matrem ?*

Tertia ratio eſt hujuſmodi : *Traditum eſt nobis quod ſit anus Deus, & Chriſtus unus, & ana Spes, & Fides una, & ana Eccleſia, & Baptiſma unam, nonniſi in una Eccleſia conſtitatum. A qaa anitate quiſquis diſceſſerit, cum Hæreticis neceſſe eſt inveniatur : quos dum contra Eccleſiam vindicat, Sacramentum divinæ Traditionis impugnat.*

Quarta ratio his verbis concepta eſt : *Eccleſia in*

Can-

Digitized by Google

Canticis vocatur Hortus concluſus, Fons ſignatus, Puteus aquæ vivæ, Paradiſus cum fructu pomorum. Si autem Eccleſia Hortus concluſus eſt & Fons ſignatus: Quomodo in eum Hortum introire, aut bibere de Fonte ejus poteſt, qui in Eccleſia non eſt?

Quinta ratio hæc eſt: *Petrus monuit, niſi per unum ſolum Baptiſma unius Eccleſiæ, ſalvari nos non poſſe: In Arca*, inquit, *Noe, pauci, id eſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam, quod & vos ſimiliter ſalvos faciet Baptiſma. Quam brevi & ſpiritali compendio unitatis Sacramentum manifeſtavit? Nam ut in illo mundi Baptiſmo, quo iniquitas antiqua purgata eſt, qui in Arca Noe non fuit, non potuit per aquam ſalvus fieri: ita nec nunc poteſt per Baptiſmum ſalvus videri, qui baptizatus in Eccleſia non eſt, quæ ad Arcæ unius Sacramentum Dominica unitate fundata eſt.*

His rationibus Sancti Cypriani reſpondet Sanctus Auguſtinus libro quinto de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24. & ſequentibus. Primæ ſic reſpondet: *Induunt homines Chriſtum, aliquando uſque ad Sacramenti perceptionem; aliquando uſque ad vitæ ſanctificationem: atque illud primum & bonis & malis poteſt eſſe commune; hoc autem alterum proprium eſt bonorum & piorum. Quapropter ſi Baptiſma eſſe ſine Spiritu non poteſt, habent & Spiritum hæretici, ſed ad perniciem, non ad ſalutem, ſicut habuit Saul. Nam per nomen Chriſti in Spiritu Sancto ejiciuntur dæmonia, quod & ille poterat extra Eccleſiam, de quo Diſcipuli Domino ſuggeſſerunt: ſicut habent avari, qui tamen non ſunt Templum Dei; quoniam quæ ſocietas Templi Dei cum Idolis? Si autem non habent avari Spiritum Dei, & tamen habent Baptiſma, poteſt eſſe ſine Spiritu Baptiſma.*

Secundæ S. Cypriani rationi ſic reſpondet S. Auguſtinus ibidem: *Si propterea filios Dei generare non poteſt hæreſis per Chriſtum, quia Chriſti Sponſa non eſt: nec turba illa malorum intus conſtitutorum poteſt, quia & ipſa Chriſti Sponſa non eſt. Deſignatur enim Chriſti Sponſa ſine macula & ruga. Ergo aut non omnes baptizati filii ſunt Dei, aut poteſt & non Sponſa generare filios Dei. Sicut autem quæritur utrum ſpiritaliter natus ſit qui Baptiſmum Chriſti apud hæreticos accepit: ita quæri poteſt utrum ſpiritaliter natus ſit, qui Baptiſmum Chriſti non ad Deum veraci corde converſus, in Catholica accepit; nec tamen ideo Baptiſmum non accepit.*

Reſpondeo præterea, Eccleſiam ſemper generare filios Dei, quantumvis extra Eccleſiam baptizentur, licet non per ſeipſam, ſed per Hæreticos, aut Schiſmaticos, ſicut Sara, Lia, & Rachel filios per uterum ancillarum, jure conjugali pepererunt. Reſponſio colligitur ex S. Auguſtino lib. primo de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 16. *Sed cum tales a ſpiritalibus evangelizantur*, inquit, *& Sacramentis imbuuntur, tamquam per ſeipſam Rebecca eos parit, ſicut Eſau: cum autem per illos, qui non caſte annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur, Sara quidem, ſed per Agar. Item boni ſpiritales quando evangelizantibus, vel baptizantibus carnalibus generantur, Lia quidem vel Rachel, jure conjugali, eos, ſed per ancillarum uterum, parit. Cum vero per ſpiritales in Evangelio generantur boni Fideles, qui vel evadunt in ſpiritalis ætatis affectum, vel eo tendere non deſiſtunt, vel ideo non faciunt quia non poſſunt, ſicut ex utero Saræ Iſaac, vel Rebeccæ Jacob, in novam vitam, & Novum Teſtamentum naſcuntur.*

Tertiæ S. Cypriani rationi reſpondet S. Auguſtinus cap. 6. ejuſdem libri. *Traditum eſt nobis ab Apoſtolis, quod ſit unus Deus, & una Spes, & una Fides, & una Eccleſia, & Baptiſma unum: cur ergo ſi Apoſtolorum temporibus inveniamus fuiſſe quoſdam, quibus una ſpes non erat & unum Baptiſma erat, non ex hoc ipſo fonte ita in nos ducitur veritas, ut appareat nobis ſic fieri poſſe, ut cum ſit una Eccleſia, ſit Spes una, & Baptiſma unum, habeant tamen unum Baptiſma, qui non habent unam Eccleſiam: ſicut illis etiam temporibus fieri potuit ut Baptiſma unum haberent, qui unam ſpem non haberent? Quomodo enim habebant unam ſpem cum Sanctis & Juſtis, qui dicebant: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur; dicentes quod non eſſet reſurrectio mortuorum? Et tamen in ipſis erant, quibus idem dicit Apoſtolus; Numquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Ad eos enim apertiſſime ſcribit dicens; Quomodo quidam in vobis dicunt, quia reſurrectio mortuorum non eſt?*

Quartæ Sancti Cypriani rationi reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 27. libri ſupra laudati: *Quod in Cantico Canticorum Eccleſia ſic deſcribitur, Hortus concluſus, Fons ſignatus*, &c. *hoc intelligere non audeo niſi in Sanctis & Juſtis, non in avaris, & fraudatoribus, & raptoribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & invidis: quos tamen cum juſtis Baptiſmum habuiſſe communem, cum quibus communem non habebant utique charitatem, ex ipſius Cypriani literis uberius diſcimus, & docemus. Nam dicat mihi aliquis, quomodo irrepſerunt in hortum concluſum & fontem ſignatum, quos ſæculo, ſolis verbis, & non factis renuntiaſſe, Cyprianus, & tamen intus fuiſſe, teſtatur? Si enim & ipſi ibi ſunt, & ipſi Sponſa Chriſti ſunt: itane vero talis eſt illa ſine macula & ruga, & illa ſpecioſa Columba tali membrorum peſte turpatur? An iſtæ ſunt ſpinæ, in quarum medio eſt illa ſicut lilium?* [*Quod in eodem Cantico dicitur:*] *In quantum ergo lilium, in tantum & hortus concluſus, & fons ſignatus: in illis videlicet juſtis, qui in occulto Judæi ſunt circumciſione cordis. Omnis enim pulchritudo filiæ Regum intrinſecus, in quibus eſt numerus certus Sanctorum prædeſtinatus ante mundi conſtitutionem. Illa vero multitudo ſpinarum, ſive occultis, ſive apertis ſeparationibus, forinſecus adjacet ſuper numerum. Annuntiavi*, inquit, *& locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum. Numerus ergo ille Juſtorum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, de quibus dictum eſt; Novit Dominus qui ſunt ejus; ipſe eſt hortus concluſus, fons ſignatus...... Horum munera conceſſa divinitus, partim ſunt propria, ſicut in hoc tempore inſatigabilis charitas, & in futuro vita æterna: partim vero cum malis perverſiſque communia, ſicut omnia cætera, in quibus ſunt & ſacroſancta Myſteria.*

Quintæ rationi Sancti Cypriani reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 28. ejuſdem libri, quod *Sicut non alia, ſed eadem aqua in Arca poſitos ſalvos fecit, & extra Arcam poſitos interemit: ſic non alio, ſed eodem Baptiſmo, & boni Catholici ſalvi fiunt, & mali Catholici, vel hæretici pereunt.*

Objectio quarta conſtat rationibus ejuſdem Sancti Cypriani in Epiſtola ad Jubajanum, quarum primam his verbis complectitur: *Hæretici foris poſiti & extra Eccleſiam conſtituti, vindicant ſibi rem nec ſui juris, nec ſuæ poteſtatis, cum Baptiſmum conferunt; at nos nec ratum poſſumus, nec legitimum judicare, quod apud eos conſtat illicitum. Nemo poteſt contra Epiſcopos & Sacerdotes uſurpare ſibi aliquid, quod non ſit ſuæ poteſtatis, & ſui juris. Nam Chore, & Dathan, & Abiron, contra Moyſen, & Aaron Sacerdotem, ſacrificandi ſibi licentiam uſurpare conati ſunt, nec tamen quod illicite auſi ſunt, impune fecerunt. Et filii Aaron, qui alienum ignem Altari impoſuerunt, in conſpectu ſtatim Domini indignantis extincti ſunt. Quod ſupplicium manet eos, qui alienam aquam Baptiſmo inferunt falſo: ut divina cenſura ulciſcatur & vindicet, id hæreticos contra Eccleſiam gerere, quod nonniſi ſoli licent Eccleſiæ.*

Secundam rationem ſic proponit: *Si baptizari quis apud hæreticos potuit, utique & remiſſam peccatorum conſequi potuit: Si peccatorum remiſſam conſecutus eſt, & ſanctificatus eſt, & Templum Dei factus eſt: quære, cujus Dei? Si Creatoris, non potuit, qui in eum non credidit: ſi Chriſti, nec hujus poteſt fieri Templum, qui negat Deum Chriſtum; ſi Spiritus Sancti, cum tres unum ſint, quomodo Spiritus Sanctus placatus eſſe ei poteſt, qui aut Patris, aut Filii inimicus eſt?*

Tertia ratio Sancti Cypriani ſic ſe habet: *Si ſecundum fidem ſuam accipere aliquid foris extra Eccleſiam potuit, utique id accepit, quod credidit. Falſum autem credens, verum accipere non potuit; ſed potius adultera & profana, ſecundum quod credebat, accepit. Quem locum profani & adulteri Baptiſmi ſubtiliter Jeremias Propheta perſtringit dicens,* * *Facta eſt mihi quaſi aqua mendax, non habens fidem. Quæ eſt hæc aqua mendax? Utique ea quæ Baptiſmi imaginem mentitur, & gratiam fidei adumbrata ſimulatione fruſtratur.*

* *Jerem. 15. ſecundum Verſionem 70. Interpret. Vulgata enim habet:* Facta eſt quaſi mendacium aquarum infidelium.

Quarta ratio eſt hujuſmodi. „ Si Eccleſiæ devoti & in Eccleſia conſtituti ſunt hæretici, poſſunt & Baptiſmo ejus & cæteris ſalutaribus bonis uti. Si autem in Eccleſia non ſunt, immo & contra Eccleſiam faciunt, quomodo baptizare Baptiſmo Eccleſiæ poſſunt?

Quinta ratio hæc eſt. „ Cum dicat Apoſtolus ſermonem eorum ut cancer ſerpere, quomodo poteſt is ſermo dare remiſſam peccatorum, qui ut cancer ſerpit ad aures audientium? & cum dicat, nullam participationem eſſe juſtitiæ & iniquitati, nullam communionem lumini & tenebris: quomodo poſſunt aut tenebræ illuminare, aut iniquitas juſtificare? & cum dicat de Deo eos non eſſe, ſed eſſe de Antichriſti ſpiritu; quomodo gerunt ſpiritualia, & divina tractant, qui ſunt hoſtes Dei, & quorum pectora obſederit ſpiritus Antichriſti?

Sexta ratio his verbis concepta eſt. „ Numquid poteſt vis Baptiſmi eſſe major, aut potior, quam confeſſio, quam paſſio? ut quis coram hominibus Chriſtum confiteatur, & ſanguine ſuo baptizetur? Et tamen neque hoc baptiſma hæreticis prodeſt, quamvis Chriſtum confeſſi, & extra Eccleſiam fuerint occiſi. Quod ſi hæretico nec baptiſma publicæ confeſſionis & ſanguinis proficere ad ſalutem poteſt, quia ſalus extra Eccleſiam non eſt, quanto magis ei nihil proderit, ſi in latebra, & in latronum ſpelunca adulreræ aquæ contagione tinctus, non tantum peccata antiqua non expoſuerit, ſed adhuc potius nova & majora cumulaverit?

Septima ratio. „ Eccleſia Paradiſi inſtar arbores fructiferas intra muros ſuos intus includit, ex quibus, quæ non facit fructum bonum exciditur, & in ignem mittitur. Has arbores rigat quatuor fluminibus, id eſt Evangeliis quatuor, quibus Baptiſmi gratiam ſalutaris cœleſti mundatione largitur. Numquid de Eccleſiæ fontibus rigare poteſt, qui intra Eccleſiam non eſt?

Octava ratio. „ Baptiſma nobis & Hæreticis commune eſſe non poteſt, cum quibus nec Pater Deus, nec Filius Chriſtus, nec Spiritus Sanctus, nec Fides, nec Eccleſia ipſa communis eſt.

Nona denique ratio hæc eſt. „ Spiritus Sanctus in ſola Catholica Eccleſia datur: ergo & Baptiſmus.

Hæc argumenta ſolvit Sanctus Auguſtinus paſſim in libris de Baptiſmo adverſus Donatiſtas. Ad primum reſpondet libro 5. capit. 7. „ Nos Baptiſmum eos non juſte & legitime poſſidere concedimus; non poſſidere autem, non poſſumus dicere; cum Sacramentum Domini cum Evangelicis verbis agnoſcimus. Baptiſmum ergo legitimum habent, ſed non legitime habent. Quiſquis enim eum & in unitate Catholica, & eo digne vivens habet, & legitimum, & legitime habet. Quiſquis autem, vel in ipſa Catholica, ſicut palea commixta frumento; vel extra, ſicut palea ſublata vento, hunc Baptiſmum, legitimum quidem habet, ſed non legitime. Ita enim habet quemadmodum eo utitur, non autem legitime utitur qui eo contra legem utitur: quod facit omnis qui baptizatus perdite vivit, ſive intus, ſive foris. Quapropter ſicut de Lege dicit Apoſtolus; Bona eſt Lex ſi quis ea legitime utatur: ita de Baptiſmo recte dicere poſſumus. Bonus eſt Baptiſmus, ſi quis eo legitime utatur. Et ſicut non faciebant tunc ut lex bona non eſſet, aut omnino nulla eſſet, qui ea non legitime utebantur: Sic nullo modo facit ut baptiſmus bonus non ſit, quiſquis eo ſive quia in hæreſi, ſive quia in peſſimis moribus vivit, non legitime utitur. Et ideo cum ad unitatem Catholicam, vel ad vitam tanto Sacramento dignam convertitur, non aliud baptiſma incipit habere legitimum, ſed illud ipſum incipit habere legitime.

Ad exemplum autem Dathan & Abiron ſic reſpondet lib. 3. cap. 18. „ Dathan vero & Abiron qui ſibi licentiam ſacrificandi uſurpare conati ſunt contra unitatem populi Dei, & filii Aaron, qui alienum ignem altari impoſuerunt, novimus quod impune non fecerint. Nec nos talia ſcelera dicimus impunita remanere, niſi ſe tales correxerint, niſi patientia Dei ad pœnitentiam adducens tempus corrigendi largitur.

Ad ſecundum reſpondet S. Auguſtinus lib. 3. cap. 13. „ Si ſit illic remiſſio debitorum per Baptiſmi ſanctitatem, rurſus debita redeunt per hæreſis aut ſchiſmatis obſtinationem: & ideo neceſſarium habent hujuſmodi homines venire ad Catholicam pacem, ut hæretici & ſchiſmatici eſſe jam deſinant, & illorum quæ in eos redierant, peccatorum purgationem, in unitatis vinculo charitate operante, mereantur. Si autem, quamvis apud hæreticos, vel ſchiſmaticos, idem ſit Baptiſmus Chriſti, non tamen ibi operatur remiſſionem peccatorum, propter eamdem diſcordiæ fœditatem, & diſſenſionis iniquitatem: tunc incipit valere idem Baptiſmus ad dimittenda peccata, cum ad Eccleſiæ pacem venerint, non ut jam dimiſſa non retineantur, neque ut ille Baptiſmus, quaſi alienus, aut alius improbetur ut alter tradatur: ſed ut idem ipſe qui propter diſcordiam, foris operabatur mortem, propter pacem, intus operetur ſalutem.

Ad tertium reſpondet S. Auguſtinus lib. 3. cap. 14. non intereſſe „ cum de Sacramenti integritate & ſanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille, qui accipit Sacramentum. Intereſt quidem plurimum ad ſalutis viam, ſed ad Sacramenti quæſtionem nihil intereſt. Fieri enim poteſt ut homo integrum habeat Sacramentum, & perverſam fidem: ſicut fieri poteſt ut integra teneat verba Symboli, & tamen non recte credat, ſive de ipſa Trinitate, ſive de Reſurrectione, vel aliquid aliud.

Ad id quod ait Jeremias de aqua mendaci, reſpondet S. Auguſtinus cap. 15. ejuſdem libri. „ Si figurate, atque allegorica locutione Prophetiæ, nuſquam poneretur aqua, niſi quæ Baptiſmum ſignificaret, laboraremus quærere quid ſibi velint hæc verba Prophetiæ. Nunc autem cum apertiſſime in Apocalypſi exponantur aquæ pro populis poſitæ, cur non intelligam aquam mendacem & ſine fide populum mendacem ac perfidum, neſcio.

Cæterum, ut idem Sanctus Doctor ait cap. 9. ejuſdem libri 3. „ Non eſt aqua profana & adultera, ſuper quam nomen Dei invocatur, etiamſi a profanis & adulteris invocetur: quia nec ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterum eſt. Baptiſmus vero Chriſti, & verbis Evangelicis conſecratus, & per adulteros, & in adulteris ſanctus eſt, quamvis illi ſint impudici & immundi, quia ipſa ejus ſanctitas pollui non poteſt, & Sacramento ſua divina virtus aſſiſtit, ſive ad ſalutem bene utentium, ſive ad perniciem male utentium. An vero Solis, vel etiam lucernæ lux, cum per cœnoſa diffunditur, nihil inde ſordium contrahit: & Baptiſmus Chriſti poteſt cujuſquam ſceleribus inquinari?

Ad quartum reſpondet S. Auguſtinus lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 10. „ Aliud eſt non habere aliquid, aliud non jure habere, vel illicite uſurpare. Non itaque ideo non ſunt Sacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quia eis illicite utuntur, non Hæretici ſolum, ſed etiam omnes iniqui & impii. Sed tamen illi corrigendi aut puniendi; illa vero agnoſcenda & veneranda ſunt. Quapropter [*inquit idem Sanctus Doctor, cap. 19. ejuſdem libri*] magis hæreticis non credimus, ſi quod habent de Eccleſia Chriſti, non eſſe dicamus ipſorum, nec propter ſcelera deſertorum, Imperatoris noſtri ſigna nolimus agnoſcere: magis quia Dominus Deus noſter Deus zelans eſt, quidquid ejus apud aliquem agnoſcimus, nullo modo ei concedamus ut ſuum proprium eſſe arbitretur. Quemadmodum autem, [*inquit idem Sanctus Auguſtinus lib. 5. cap. 23.*] Spiritum Sanctum ſicut habent filii dilecti, non habent filii maligni, & tamen Baptiſmum habent, ſic & Eccleſiam, ſicut habent Catholici, non habent Hæretici, & tamen Baptiſmum habent. Nam Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum, nec tamen eum effugiet Baptiſmus. Itaque ſicut poteſt baptiſma eſſe, & unde ſe aufert Spiritus Sanctus; ita poteſt eſſe baptiſma, ubi non eſt Eccleſia.

Ad quintum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 4. cap. 12. Non dare remiſſam peccatorum, ſermonem

qui

qui ut cancer ſerpit ad aures audientium : „ Sed etum Baptiſma verbis Evangelicis datur, *inquit*, qualibet perverſitate intelligat ille per quem datur, vel ille cui datur, ipſum per ſe ſanctum eſt, propter illum cujus eſt. Et ſi quis per hominem perverſum id accipiens, non accipiat tamen Miniſtri perverſitatem, ſed ſolam Myſterii ſanctitatem, in bona fide, & ſpe, & charitate, unitati compaginatus Eccleſiæ, remiſſionem accipit peccatorum, non per verba ſicut cancer ſerpentia, ſed per Evangelica Sacramenta de cœleſti fonte manantia.

„ Nulla itaque participatio eſt juſtitiæ & iniquitatis, *inquit Sanctus Doctor cap.* 13. non ſolum quæ foris, ſed etiam quæ intus eſt. Novit enim Dominus qui ſuot ejus & recedat ab iniquitate, omnis qui invocat nomen Domini. Nulla etiam communio eſt luci & tenebris, non ſolum quæ foris, ſed etiam quæ intus ſunt. Qui enim odit fratrem ſuum, ait Apoſtolus Joannes, in tenebris eſt uſque adhuc. Et utique illi oderant Paulum, qui invidiæ malevolentia & diſſenſione Chriſtum annuntiantes, arbitrabantur ſe tribulationem excitare vinculis ejus : quos tamen intus fuiſſe, idem Cyprianus intelligit. Cum ergo non poſſint tenebræ illuminare, aut iniquitas juſtificare, ſicut idem dicit, quæro quomodo poterant iſti in ipſa intus Eccleſia baptizare ? Quæro quemadmodum vaſa illa, quæ non in honorem, ſed in contumeliam magna domus continet, intra ipſam domum magnam poſſint ſanctificandis hominibus miniſtrare, quod ſanctum eſt, niſi quia illa ſanctitas Sacramenti nec ab immundis pollui poteſt, ſive cum per eos datur, ſive cum ab eis qui corde & vita in melius non commutantur, accipitur ?

Ad ſextum reſpondet Sanctus Auguſtinos lib. 4. cap. 17. Quod propter hoc quia charitas deeſt, paſſio nihil prodeſt : nec illis prodeſt, quos in invidia intus & malevolentia ſine charitate vivere Paulus dicit, Cyprianus exponit : & tamen verum Baptiſma poſſunt & accipere, & tradere. Salus, inquit, extra Eccleſia non eſt. Quis negat ? Et ideo quæcumque ipſius Eccleſiæ habentur, extra Eccleſiam non valent ad ſalutem. Sed aliud eſt non habere, aliud non utiliter habere. Qui non habet, eſt baptizandus ut habeat. Qui autem non utiliter habet, ut utiliter habeat, corrigendus. Nec adultera eſt aqua in Baptiſmo hæreticorum : quia nec ipſa creatura, quam Deus condidit, mala eſt ; nec verba Evangelica in quibuſlibet errantibus reprehendenda ſunt, ſed error in quo adultera eſt anima, etſi a legitimo viro Sacramenti habeat ornamenrum.

Ad ſeptimum reſpondet Saoctus Auguſtinus libro 4. cap. 1. Eccleſia Paradiſo comparara, indicat nobis poſſe quidem ejus Baptiſmum homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam, nemioem vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradiſi, ſicut Scriptura teſtatur, etiam foras largiter manaverant. Nominatim quippe commemoraotur & per quas terras fluant, & quia extra Paradiſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt : nec tamen in Meſopotamia, vel in Ægypto, quo illa flumina pervenerunt, eſt fœlicitas vitæ, quæ in Paradiſo commemoratur. Ita fit ut cum Paradiſi aqua ſit extra Paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra Paradiſum. Sic ergo Baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam : munus autem beatæ vitæ, nonniſi intra Eccleſiam reperitur, quæ ſuper petram etiam fundata eſt, quæ ligandi & ſolvendi claves accepit. Hæc eſt una quæ tenet & poſſidet omnem ſui Sponſi & Domioi poteſtatem : per quam conjugalem poteſtatem, etiam de ancillis filios parere poteſt ; qui ſi non ſuperbiant, in ſortem hereditatis vocabuntur : ſi autem ſuperbiant, extra remanebunt.

Ad octavum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro etiam 4. cap. 17. „ Poteſt nobis & Hæreticis baptiſma eſſe commune, cum quibus & Evangelium poteſt eſſe commune ; quamvis a fide noſtra error diſſet illorum ; ſive aliud de Patre, vel de Filio, vel de Spiritu Sancto ſentiant, quam veritas habet ; ſive ab unitate præciſi non colligant cum Chriſto, ſed ſpargant ; quia poteſt nobis, ſi frumenta Dominica ſumus, etiam intus cum avaris, cum raptoribus, cum ebrioſis ; & cæteris ejuſmodi peſtibus de quibus dicitur, Regnum Dei non poſſidebunt, & Baptiſmatis Sacramentum eſſe commune ; & tamen vitia, quibus a regno Dei ſeparantur, non eſſe communia.

Ad ultimum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 3. cap. 16. „ Spiritus autem Sanctus quia in ſola Catholica per manus impoſitionem datur, nimirum hoc intelligi Majores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait : Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. Non autem habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem ; ac per hoc recte intelligitur dici non accipi niſi in Catholica Spiritus Sanctus. Neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manus impoſitionem modo datur Spiritus Sanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda.... Sed inviſibiliter, & latenter, intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus divioa charitas inſpirari, ut poſſint dicere : Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. Multæ autem ſuot operationes Spiritus Sancti, quas idem Apoſtolus cum quodam loco commemoraſſet, ita concluſit : Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult. Cum ergo aliud ſit Sacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit ; aliud operatio Spiritus, quæ in malis etiam hominibus fieri ſolet, ſicut Saul habuit Prophetiam ; aliud operatio ejuſdem Spiritus, quam niſi boni habere non poſſunt, ſicut eſt finis præcepti charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta : quodlibet Hæretici & Schiſmatiei accipiant, charitas quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum eſt Catholicæ unitatis & pacis, oec ejus in omnibus, quia nec ejus ſunt omnes. Præter ipſam tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua cætera, etiamſi agnoſci, & approbari poſſunt, prodeſſe tamen & liberare oon poſſunt.

Objectio quiota complectitur rationes Africanorum Epiſcoporum in Concilio Carthaginenſi Tertio ſub Sancto Cypriano, quas Sanctus Auguſtinus libro 2. de Baptiſmo cootra Donatiſtas, cap. 8. *Etſi non veras, tamen non victas*, vocat.

Prima ratio habetur in ſententia Felicis a Migirpa. „ Non eſt Baptiſma niſi in Eccleſia unum & verum, quia & Dominus unus, & Fides una eſt, in qua ſtat unum Baptiſma & ſaoctiras, & cætera. Nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum.

Huic rationi reſpondet Sanctus Auguſtinus lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 9. „ Si noo eſſet Baptiſma unum & verum niſi in Eccleſia, non utique eſſet in eis qui ab unitate diſcedunt. Eſt autem in eis ; nam id non recipiunt redeuntes, non ob aliud niſi quia non amiſerant recedentes. Quod autem ait : Nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum : conſentio, & omnino verum eſſe credo. Aliud eſt enim non ibi eſſe, aliud nullum habere ſalutis effectum. Veoientibus enim ad Catholicam pacem prodeſſe incipiunt quæ foris inerant, ſed foris non proderant.

Secundam rationem exponit ſententia Nemeſiani a Tubunis. „ Baptiſma, quod dant hæretici & ſchiſmatici, non eſſe verum, ubique in Scripturis Sanctis declaratum eſt : Quoniam ipſi Præpoſiti eorum falſi Chriſti ſunt, & falſi Prophetæ, dicente Domino per Salomonem : Qui fidens eſt in falſis, hic paſcit ventos, id autem ipſe ſequitur aves volantes. Derelinquit autem vias vineæ ſuæ, & a ſemitis agri ſui erravit. Ingreditur autem per avia loca atque arida, & terram diſtinet a meſſe, colligit autem manibus ſteriliſtatem. Et iterum : Ab aqua aliena abſtine te, & de ſonte alieno ne biberis. Et in Evangelio : Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei. Hic eſt Spiritus qui ab initio ferebatur ſuper aquam, neque enim Spiritus ſine aqua ope-

operari poteſt, neque aqua ſine Spiritu. Male ergo ſibi quidam interpretantur, ut dicant, quod per manus impoſitionem Spiritum Sanctum accipiant, & ſic recipiantur, cum manifeſtum ſit utroque Sacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica. Tunc quippe poterunt filii Dei eſſe, dicente Apoſtolo, Curantes ſervare unitatem ſpiritus in conjunctione pacis. Unum corpus, & unus Spiritus, ſicut vocati eſtis, in una ſpe vocationis veſtræ. Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma, unus Deus. Item Joann. 3. Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de Spiritu, ſpiritus eſt. Ergo omnes hæretici & ſchiſmatici, quæcumque faciunt, carnalia ſunt.

Reſpondet S. Auguſtinus cap. 12. ſententiam Nemeſiani a Tubunis Catholicæ veritati maxime ſuffragari. Nonne enim vere „ Non fidit in falſis, qui fidit in ſpe rerum temporalium, ſicut omnes avari atque rapaces, & qui ſæculo, non factis, ſed verbis renuntiant? Quales tamen intus & baptizare, & baptizari, etiam Cyprianus eſt teſtis. Ipſi ſequuntur aves volantes, quia non apprehendunt quæ concupiſcunt. Deſerit autem vias vineæ ſuæ, &c. non hæreticus tantum, ſed omnis qui male vivit: quia omnis juſtitia fructuoſa eſt, & omnis iniquitas infructuoſa. Qui vero aquam alienam de fonte extraneo bibunt, non hæretici tantum ſunt, ſed omnes qui non vivunt ſecundum ea quæ docet Deus, & vivunt ſecundum ea quæ docet diabolus. Nam ſi de Baptiſmo diceret, non diceret; Ne de fonte extraneo biberis: ſed de fonte extraneo non te ablueris. Porro ſi non naſcitur ex Spiritu, niſi qui veraci converſione mutatur, omnes qui ſæculo, verbis, & non factis renuntiant, non utique ex Spiritu, ſed ex aqua ſola naſcuntur, qui tamen & intus, teſte Cypriano, ſunt. Neceſſe eſt enim ut unum de duobus concedatur: aut illi qui fallaciter ſæculo renuntiant, naſcuntur de Spiritu, quamvis ad perniciem, non ad ſalutem, atque ita poſſunt & Hæretici; aut ſi illud quod ſcriptum eſt, Sanctus Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, etiam ad hoc valet ut fallaciter ſæculo renuntiantes non naſcantur de Spiritu, poteſt quis baptizari aqua, & non naſci de Spiritu.

Tertia ratio habetur in ſententia Lucii a Caſtro Galbæ. „ Cum Dominus in Evangelio ſuo dixerit: Vos eſtis ſal terræ, ſi ſal infatuatum fuerit, ad nihilum valet, &c. & iterum Apoſtolis mandaverit, dicens: Ite, Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Cum ergo manifeſtum ſit Hæreticos non integram Sacramenti confeſſionem habere: item Schiſmaticos, non poſſe condire ſapientia ſpirituali, eum ipſi, ab Eccleſia recedendo, infatuati, contrarii facti ſint, fiat ſicut ſcriptum eſt: Domus contrariorum Legis debent emundationem: & conſequens ſit eos qui a contrariis baptizati, inquinati ſunt, primo purgari, & tum demum baptizari.

Reſpondet S. Auguſtinus cap. 14. hunc non eſſe Orthodoxæ ſententiæ ſenſum „ Quod homines foras projecti aliquid valeant, vel ad ſuam, vel ad aliorum ſalutem. Sed & qui tales videntur intus, *inquit*, non ſolum ſpiritaliter foris ſunt, ſed etiam corporaliter in fide ſeparabuntur. Omnes enim tales ad nihil valent: nec tamen ideo Baptiſmatis Sacramentum quod in eis eſt, nihil eſt. Nam & in ipſis qui projiciuntur foras, ſi reſipiſcant & redeant, ſalus eis, quæ receſſerat, redit; baptiſma vero quia non receſſerat, non redit.

Et infra: „ Ouid ergo raptores & homicidæ non ſunt contrarii Legis dicentis: Non occides, non furaberis? Debent ergo emundationem: quis hoc negaverit? Et tamen non ſolum quicumque a talibus intus baptizantur, ſed etiam qui tales non mutati baptizantur, quamvis adhuc purgationem debeant ut mutentur, non tamen amplius, cum mutati fuerint, baptizantur. Tanta vis eſt in Sacramento ſimplicis Baptiſmi, ut cum fateamur aliquem baptizatum & adhuc male viventem debere mundari, vetemus tamen ulterius baptizari.

Quarta ratio legitur in ſententia Secundini a Cedias. „ Cum Dominus noſter dicat, Qui non eſt mecum, adverſus me eſt: & Joannes Apoſtolus hos qui ab Eccleſia exierunt, Antichriſtos dicat; indubitanter hoſtes Chriſti, quique Antichriſti nominati ſunt, gratiam Baptiſmi ſalutaris miniſtrare non poſſunt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus capite 18. libri 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas: „ Chriſti adverſarios omnes eſſe, quibus dicentibus, Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus, &c. dicturus eſt: Non novi vos, diſcedite a me omnes operarii iniquitatis. Si ergo propterea baptizandi ſunt ad Eccleſiam venientes Hæretici, ut ab amicis Dei baptizentur: numquid illi avari, raptores, homicidæ, amici Dei ſunt? Aut quos baptizaverint, denuo baptizandi ſunt?

Quintam rationem proponit Succeſſus ab Abbir Germaniciana. „ Hæreticis aut nihil licet, aut totum licet. Si baptizare poſſunt, & Spiritum Sanctum dare poſſunt: Si autem Spiritum Sanctum dare non poſſunt, quia non habent Spiritum Sanctum datum, nec baptizare ſpiritualiter poſſunt.

Reſpondet S. Auguſtinus cap. 23. retorquendo argumentum: „ Homicidis aut nihil licet aut totum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & Spiritum Sanctum dare. Si autem Spiritum dare non poſſunt, quia non habent Spiritum Sanctum, nec baptizare ſpiritualiter poſſunt........ At hoc non eſt verum. Qui enim odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et tales noverat intus Cyprianus, qui utique baptizabant. Fruſtra ergo talia de baptizandis Hæreticis dicta ſunt.

Sextam rationem profert Secundinus a Carpis. „ Hæretici Chriſtiani ſunt, an non? Si Chriſtiani ſunt, cur in Eccleſia Dei non ſunt. Si Chriſtiani non ſunt, quomodo Chriſtianos faciunt? Aut quo pertinebit ſermo Domini dicentis: Qui non eſt mecum, adverſus me eſt; & qui mecum non colligit, ſpargit?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus capite 31. retorquendo ſimiliter argumentum: „ Iniqui Chriſtiani ſunt, an non? Si Chriſtiani ſunt, cur in illa petra non ſunt, in qua ædificatur Eccleſia? Audiunt enim verba Chriſti, & non faciunt? Si Chriſtiani non ſunt, fiant. Aut quo pertinebit ſermo Domini dicentis: Qui non eſt mecum, adverſus me eſt? *&c.* Spargunt enim oves ejus, qui eas ad morum ſuorum labem prava imitatione perducunt. Unde conſtat ſuper filios alienos, qui omnes iniqui appellantur, & ſoboles Antichriſti, Spiritum Sanctum per manus impoſitionem tantummodo non poſſe deſcendere, ſi cordis non adſit vera converſio; cum manifeſtum ſit iniquos quamdiu iniqui ſunt, Baptiſma quidem poſſe habere, ſed ſalutem, cujus Sacramentum Baptiſma eſt, habere non poſſe.

Septimam rationem adducit Quietus a Buruch. „ Scriptum eſt, *inquit*, apud Salomonem: Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio ejus? Quod utique de his qui ab hæreticis tinguntur, & de tingentibus loquitur.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *cap.* 34. „ Ouid ſit a mortuo baptizari, ſine præjudicio diligentioris ejuſdem Scripturæ conſiderationis alibi jam diximus. Quæro autem cur hæreticos ſolos velint intelligi mortuos, cum Paulus Apoſtolus generaliter de peccato dixerit, ſtipendium peccati mors? Et cum mortuam dicat viduam quæ in deliciis vivit, quomodo non ſunt mortui, qui ſæculo, verbis, & non factis renuntiant? Quid ergo proficit lavatio ejus qui ab iſtis baptizatur, niſi quia & ipſe, ſi talis eſt, lavacrum habet, ſed non ei proficit ad ſalutem? Si autem ille a quo baptizatur, talis eſt, iſte vero non falſo corde ad Deum convertitur, non ab illo mortuo baptizatur, ſed ab illo vivo, de quo dictum eſt; Ipſe eſt qui baptizat, quolibet corporaliter hoc operante baptizetur.

Octava ratio eſt Felicis ab Amaccurra. „ Si ſecundum cautum Chriſti, *inquit*, privatus fons noſter eſt; qui alieni ſunt, nobiſcum eſſe non poſſunt. Nec duobus populis ſalutarem aquam tribuere poteſt ille, qui unius gregis Paſtor eſt.

Reſpon-

Reſpondet Sanctus Auguſtinus capite 40. lib. 6. Scripturas divinas nuſquam præcepiſſe ut hæretici. apud hæreticos baptizati denuo baptizentur; ſed multis locis oſtendiſſe, alienos eſſe ab Eccleſia omnes qui non ſunt in petra, nec ad Columbæ illius membra pertinent, & tamen baptizare, & baptizari, & habere ſine ſalute Sacramentum ſalutis. Fons autem noſter, qui ſimilis eſt ſonti Paradiſi, quod etiam ſicut ille extra Sacramentum profluat, jam ſatis dictum eſt. Et quod duobus populis, id eſt, ſuo, & extraneo, ſalutarem aquam tribuere non poteſt ille qui unius gregis Paſtor eſt, concedo, atque conſentio. Sed numquid quia ſalutaris non eſt extraneis, ideo ipſe non eſt? Aqua enim diluvii conſtitutis intra Arcam ſalutaris fuit. Et multi extranei, id eſt, invidi, quos ex parte diaboli eſſe Cyprianus dicit, & de Scripturis oſtendit, velut intus videntur, & tamen niſi eſſent extra Arcam, non morerentur per aquam. Talis enim Baptiſmus, cum eo male utuntur, necat, ſicut illis de quibus ait Apoſtolus, Bonus odor Chriſti erat in mortem. Cur ergo non ſuſcipiunt aliquid cœleſte Schiſmatici, vel hæretici, ſicut ſpinæ ſive Zizania pluviam, ſicut ipſi qui extra Arcam fuerunt, aquam de cataractis cœli venientem ſuſceperunt quidem ad perniciem, non ad ſalutem?

Nona ratio eſt Januarii Muzulenſis. „ Eccleſia & hæreſis duæ & diverſæ res ſunt. Si hæretici Baptiſma habent, nos non habemus: ſi autem nos habemus, hæretici habere non poſſunt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus, *cap.* 31. retorquendo argumentum: „ Juſtitia & iniquitas duæ & diverſæ res ſunt; ſi iniqui habent Baptiſma, juſti non habent: ſi autem juſti habent, iniqui habere non poſſunt, *&c.* Hoc autem falſum eſt. Et ille quippe invidi, qui ſunt ex parte diaboli intus poſiti, Baptiſmum habebant, nec ad membra illius Columbæ, quæ in petra tuta eſt, pertinebant.

Decima ratio eſt Luciani a Rucuma. „ Scriptum eſt, Diviſit Deus inter lucem & tenebras. Si poteſt luci & tenebris convenire, poteſt nobis & hæreticis aliquid eſſe commune: propterea cenſeo Hæreticos baptizandos eſſe.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *libro* 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, retorquendo pariter argumentum: „ Si poteſt luci & tenebris convenire, poteſt juſtis & injuſtis aliquid eſſe commune. Cenſeat ergo illos injuſtos denuo baptizari quos in ipſa Eccleſia arguebat Cyprianus: aut ſi non ſunt injuſti, qui ſæculo, verbis, & non factis renuntiant, dicat qui poteſt.

Undecima ratio eſt Pelagii a Luperciana. „ Scriptum eſt [*inquit*] Aut Dominus Deus eſt, aut Baal Deus eſt. Ita & nunc, aut Eccleſia Eccleſia eſt, aut hæreſis Eccleſia eſt. Porro ſi hæreſis Eccleſia non eſt, quomodo eſſe apud Hæreticos Baptiſma Eccleſiæ poteſt?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *libro* 7. *cap.* 8. retorquendo argumentum, & proferendo inſtantiam: „ Aut Paradiſus Paradiſus, aut Ægyptus Paradiſus. Porro ſi Ægyptus Paradiſus non eſt, quomodo eſſe in Ægypto aqua Paradiſi poteſt? Sed dicetur nobis, Etiam illuc exeundo pervenit. Sic ergo ad hæreticos Baptiſmus. Item dicimus, aut petra Eccleſia eſt, aut arena Eccleſia. Porro quia non eſt arena Eccleſia, quomodo apud eos qui ſuper arenam ædificant, audiendo verba Chriſti, & non faciendo, eſſe Baptiſmus Eccleſiæ poteſt? & tamen eſt, ſic ergo & apud hæreticos.

Duodecima ratio eſt Venantii a Thimiſæ, quæ ab exemplo ducta eſt. „ Si maritus, *inquit*, peregre proficiſcens, amico ſuo commendaſſet uxorem ſuam cuſtodiendam, commendatam ſibi ille, quanta poſſet diligentia conſervaret, ne ab aliquo caſtitas ejus & ſanctitas adulteraretur. Chriſtus Dominus & Deus noſter ad Patrem proficiſcens, ſponſam ſuam nobis commendavit: utrumne eam incorruptam & inviolatam cuſtodiemus, an integritatem ejus & caſtitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim Baptiſma Eccleſiæ commune cum hæreticis facit, ſponſam Chriſti adulteris prodit.

Reſpondet S. Auguſtinus *libro* 7. *cap.* 13. „ Quid illi, qui cum baptizantur, labiis, non corde convertuntur ad Dominum? Nonne adulterinam mentem gerunt? Nonne ipſi ſunt ſæculi dilectores, cui non factis, ſed verbis renunriaverunt, & ideo corrumpunt bonos mores per colloquia mala? Nonne etiam contra iſtos vigilavit ſermo Apoſtolicus, ubi dicit: Timeo autem ne ſicut Serpens Evam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ mentes corrumpantur a caſtitate quæ in Chriſto eſt? Cum ergo Chriſti Baptiſma Cyprianus habebat commune cum talibus, numquid ideo ſponſam Chriſti prodebat adulteris? An non potius monile Sponſi etiam in adultera cognoſcebat?

Decima tertia ratio. „ Ille poteſt dare aliquid, qui aliquid habet: Hæretici autem quid poſſunt dare, quos conſtat nihil habere?

Reſpondet S. Auguſtinus *cap.* 29. *libri* 7. „ Si ergo poteſt dare aliquid, qui aliquid habet, manifeſtum eſt poſſe dare Hæreticos Baptiſmum, quia cum ab Eccleſia recedunt, habent lavacri Sacramentum quod ibi acceperant. Nam redeuntes non recipiunt, quia non amiſerant, cum receſſerunt.

Decimaquarta ratio eſt Aurelii a Chululabi. „ Joannes Apoſtolus in Epiſtola ſua poſuit dicens: Si quis ad vos venit, & doctrinam Chriſti non habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & Ave ne illi dixeritis. Qui enim illi dixerit, Ave, communicat factis ejus malis. Quomodo admitti tales in domum Dei poſſunt, qui in Domum noſtram privatam admitti prohibentur? Aut quomodo cum eis ſine Eccleſiæ Baptiſmo communicare poſſumus, quibus ſi Ave tantum dixerimus, factis eorum malis communicamus?

Reſpondet S. Auguſtinus, lib. 7. cap. 45. „ De hoc teſtimonio Joannis non eſt diutius differendum, quandoquidem ad quæſtionem Baptiſmi, quam modo tractamus omnino non pertinet. Ait enim: Si quis ad vos venerit, & doctrinam Chriſti non habet. Hæretici autem relinquentes doctrinam erroris ſui, ad Chriſti doctrinam convertuntur, ut incorporentur Eccleſiæ & ad illam Columbam incipiant pertinere, cujus Sacramentum habebant: & ideo quod ejus non habebant, eis datur, id eſt, pax & charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Quod autem ejus habebant, agnoſcitur, & ſine ulla contumelia ſuſcipitur: ſicut in adultera Deus agnoſcit dona ſua, etiam cum illa ſequitur amatores ſuos, quia fornicatione corrupta, cum ad caſtitatem convertitur, non dona illa culpantur, ſed ipſa emendatur. Sicut ſe autem poſſet defendere Cyprianus, ſi hoc ei Joannis teſtimonium objiceretur, quando talibus communicabat: ita ſe defendant, contra quos dicitur. Nam ad iſtam quæſtionem, ut dixi, omnino non pertinet. Joannes enim dicit, alienæ doctrinæ hominibus Ave non eſſe dicendum; Paulus autem vehementius dicit: Si quis frater nominatur inter vos, aut avarus, aut ebrioſus, *&c.* cum ejuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumere: & tamen cum Collegis fœneratoribus, inſidioſis, fraudatoribus, raptoribus, non privatam menſam, ſed Dei altare habebat commune Cyprianus.

Hæ ſunt S. Cypriani, & Africanorum Antiſtitum rationes: hæ reſponſiones S. Auguſtini, qui falſum, quo illa omnia nitebantur argumenta, fundamentum his verbis detegit libro 6. contra Donatiſtas, cap. 1. „ Nec ob aliud illis temporibus, quando illa quæſtio contra veterem conſuetudinem diſputationibus, ſalva charitate atque unitate, altercantibus diſcutiebatur, viſum eſt quibuſdam, etiam egregiis viris, Antiſtitibus Chriſti, inter quos præcipue Beatus Cyprianus eminebat, non eſſe poſſe apud Hæreticos vel Schiſmaticos Baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtinguebatur Sacramentum ab effectu, vel uſu Sacramenti. Et quia ejus effectus atque uſus in liberatione a peccatis, & cordis rectitudine apud Hæreticos non inveniebatur; ipſum quoque Sacramentum non illic eſſe putabatur.

Objectio ſexta nititur authoritate S. Athanaſii Oratione 3. contra Arianos ita ſcribentis: „ Ariani autem in periculum veniunt, ne amittant integrita- *S. Athanaſii locus explicatur.*

„ tem

„ tem Myſterii; loquor autem de Baptiſmate. Si e-
„ nim in nomine Patris, & Filii, datur perfectio,
„ plenaque initiatio; Patrem autem verum illi non
„ pronuntiant, eo quod negent aliquid ex ipſo exi-
„ ſtere, & ſimile eſſe illius ſubſtantiæ, negant quo-
„ que verum Filium, aliumque ex non entibus con-
„ ditum ſibi comminiſcentes, in Baptiſmate profe-
„ runt. Qui, quæſo, non plane vanum, ac inutile
„ fuerit Baptiſma, quod ab illis datur, cum id non-
„ niſi ſpecies ſit ac inane ſimulacrum, ipſique ea re
„ nihil ſolidæ opis afferunt ad pietatem? Non enim
„ in Patre & Filio tribuunt Baptiſma Ariani; ſed in
„ Creatore & creatura, in Factore & factura. Sicut
„ igitur creatura diverſum quiddam eſt a Filio, ita
„ diverſum quid a vero Baptiſmate eſt, quod ab illis
„ exiſtimatur dari, tametſi nomen Patris, & Filii,
„ quia illa in Scripturis vident, ſimulent ſe nomi-
„ nare. Non enim qui ſimpliciter ait, Domine, is
„ eſt qui donat legitimum Baptiſmum, ſed qui no-
„ men exprimit, & fidem certam habet. Ideoque
„ Salvator non quovis modo baptizandum præcepit:
„ ſed primum dixit, Docete, ac deinde, Baptizate
„ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut
„ ex doctrina recta fides oriretur, & cum fide Ba-
„ ptiſmatis, integra initiatio perficeretur. Certe aliæ
„ etiam hæreſes, eæque numero non exiguæ nomine
„ tenus ritum iſtum pronuntiant; ſed non recta ſen-
„ tientes, ut dictum eſt, neque ſanam fidem reti-
„ nentes, inutilem poſſident aquam, quam imper-
„ tiunt, nimirum numine & religione deſtitutam;
„ adeoque ut qui ab illis aſperguntur, ſordeſcant po-
„ tius prava religione, quam redimantur. Igitur Ba-
ptiſmus ab Hæreticis collatus, irritus eſt.

Reſpondeo, S. Athanaſium eo loci Baptiſma quidem Hæreticorum nullum aſſerere, quoad effectum gratiæ, in adultis, qui ipſorum hæreſi communicant; non vero quoad characterem; ſeu illegitimum quidem exiſtimare baptiſma iſtud, non autem invalidum, ac proinde iterandum. Id indicant hæc Athanaſii verba: *Plane vanum ac inutile baptiſma . , . . . Nihil ſolidæ opis afferunt ad pietatem . . . Inutilem poſſident aquam*, &c. Hunc porro S. Athanaſii ſenſum illa etiam verba demonſtrant: *Ariani in periculum veniunt ne amittant integritatem Myſterii*. Nam ſi invalidum irritumque cenſuiſſet Baptiſma collatum ab Arianis, abſolute dixiſſet, *Ariani amiſerunt integritatem Myſterii*. Dixit autem illos in periculum venire ne Baptiſmi integritatem violarent, quia eum de Filio Dei male ſentirent, eumque redigerent in ordinem creaturarum, facillimum erat, ut ipſi ſuum in formam Baptiſmi transfunderent errorem, eumque conferrent, in nomine Patris majoris & Filii minoris, vel Patris creantis, & Filii creati, quo caſu, nedum illegitimum, ſed etiam invalidum Baptiſma extitiſſet.

Contra. Baptiſma, quod tam diverſum eſt a vero Baptiſmate, quam creatura diverſa eſt a Filio, penitus invalidum eſt. Sed ex S. Athanaſio Baptiſma collatum ab Arianis tam diverſum eſt a vero Baptiſmate, quam creatura diverſa eſt a Filio: invalidum igitur eſt.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si tam diverſum ſit quoad omnia, concedo; quoad aliqua dumtaxat, nego. Diſtinguo etiam minorem: Tam diverſum eſt a vero Baptiſmate, quoad effectum & uſum Sacramenti, concedo; quoad ſubſtantiam ſacramenti, nego.

Reſpondetur teſtimonio S. Cyrilli Hieroſolymit.

Objicitur ſeptimo authoritas S. Cyrilli Hieroſolymitani in Præfatione Catecheſeon dicentis: *Non licet bis, aut ter hoc lavacro uti, ut ſi forte ſemel fueris eo fruſtratus, deinceps corrigas: ſi enim ſemel illo fruſtraberis, amplius id correctionem non patitur: unus enim Dominus, & una Fides, & unum Baptiſma. Nam ſoli hæretici rebaptizantur: ſiquidem prius illud non erat Baptiſma*. Quibus verbis hac in materia nihil deſiderari poteſt luculentius.

Reſpondeo, Sanctum Cyrillum aſſerere, quod ſoli Hæretici rebaptizantur, non quidem omnes, ſed aliqui, nimirum qui Baptiſma verbis Evangelicis non conferebant, ut Pauliániſtæ. Vel, ſi de omnibus hæreticis id intelligendum cenſeas, reſpondeo, tunc in aliquibus Eccleſiis Orientalibus nondum antiquatum fuiſſe morem hæreticos rebaptizandi, & in Cappadocia, necnon Hieroſolymis viguiſſe; quia nondum a Nicæna Synodo per conſequentiam definitum intelligebant, ut omnium Hæreticorum ratus haberetur Baptiſmus. Unde, quoad iſtas Eccleſias, illa controverſia nondum eliquata erat Plenarii Concilii authoritate: quam tamen in Plenario totius orbis Concilio finitam ac diremptam cum poſtea cognoviſſent, priſtinam de rebaptizandis Hæreticis conſuetudinem depoſuerunt.

Sentent. S. Baſ... de Bap... mo H... ticorum

Objectionem octavam ſuppeditat Sanctus Baſilius Magnus Epiſtola prima Canonica ad Amphilochium Canone 1. & Epiſtola 2. Canone 47. ubi diſerte reprobat Hæreticorum Baptiſma, & ab ipſis baptizatos, rebaptizandos eſſe decernit. Priori in loco ait primo, varias fuiſſe in Orientalibus Eccleſiis de Baptiſmate Hæreticorum ſententias. *Quæ itaque*, inquit, *ad Catharos pertinent quæſtiones, & prius dictæ ſunt, & recte admonuiſti quod oportet uniuſcujuſque regionis morem ſequi, quod variæ fuerint de ipſorum Baptiſmate diſſenſiones, eorum qui tunc de iſtis diſſeruerunt. Pepuzenorum autem Baptiſmus nullam mihi habere rationem videtur: & miratus ſum quomodo hoc Magnum Dionyſium, qui fuit Canonum peritus, præteriit.*

Poſtquam autem Pepuzenorum Baptiſmum rejiciendum eſſe dixit, Veterum ea de controverſia ſententiam ſubjicit. *Antiqui enim*, inquit, *illum Baptiſmum ſuſcipiendum putarunt, qui nihil a fide recedit.* Id ut probet, diſtinctionem exponit ab Antiquis factam inter hæreſes, ſchiſmata, & illegitimos Conventus. *Unde alia quidem*, inquit, *hæreſes nominaverunt, alia vero ſchiſmata, alia rurſus illegitimos Conventus. Hæreſes quidem, eos qui omnino abrupti ſunt, & in ipſa fide ſunt abalienati: Schiſmata autem, eos qui propter aliquas Eccleſiaſticas cauſſas, & medicabiles quæſtiones inter ſe diſſident: illegitimos autem Conventus, Congregationes, quæ fiunt a rebellibus Presbyteris, vel Epiſcopis, & ab immorigeris populis. Ut ſi quis peccaviſſe convictus, ſit a ſacrorum Miniſterio prohibitus, & is Canonibus ſe non ſubmiſit, ſed ſibi Præſulatum & ſacrum Miniſterium attribuit, & quidam una cum eo receſſerunt, relicta Eccleſia Catholica, id illegitimus Conventus eſt. Schiſma autem eſt de Pœnitentia diſſentire ab iis qui ſunt ex Eccleſia. Hæreſis autem eſt, ut Manichæorum, & Valentinianorum, & Marcioniſtarum, & horum ipſorum Pepuzenorum. Statim enim de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio.*

Hac diſtinctione poſita, velut principio, Veterum ſententias circa Baptiſmum, ab Hæreticis, a Schiſmaticis, & a ſeditioſis Catholicæ Eccleſiæ alumnis collatum, exponit. *Viſum eſt ergo antiquis*, inquit, *Hæreticos quidem omnino rejicere: qui ſe autem abſciderunt, qui Schiſmatici dicuntur, ut qui adhuc ſint Eccleſiæ, admittere: eos autem qui ſunt in Paraſynagogis, & illegitimis Conventibus, convenienti pœnitentia & converſione correctos, rurſus Eccleſiæ conjungere. Ut ſæpe ii qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, poſtquam eos pœnituerit, in eumdem ordinem admittantur.*

Jam quid de Pepuzenorum, Novatianorum, & Encratitarum Baptiſmo ſentiendum ſit, ſigillatim ſuſcipit exponendum. *Pepuzeni ergo*, inquit, *ſunt aperte hæretici. In Sanctum enim Spiritum blaſphemaverunt, Montano & Priſcillæ Paracleti appellationem nefarie & impudenter attribuentes . . . . . . Quamnam ergo habet rationem verum eorum Baptiſma judicari, qui in Patrem, & Filium, & Montanum, Priſcillamve baptizant? Non enim ſunt baptizati, qui non in ea quæ nobis tradita, baptizati ſunt. Quare etiamſi hoc Magnum Dionyſium latuit, nobis tamen non eſt ſervanda erroris imitatio. Ipſa enim abſurditas eſt omnibus aperta & evidens, qui modo rationis, vel parva ex parte, ſunt participes.*

De Novatianorum autem Baptiſmate Sancti Cypriani & Firmiliani ſententiam primum refert his verbis: *Verum enimvero Antiquis viſum eſt, Cypriano dico, & noſtro Firmiliano, eos omnes uni calculo ſubjicere, Catharos & Encratitas, & Hydroparaſtatas, Apotactitas, quoniam ſeparationis quidem principium per ſchiſma; qui autem ſe ab Eccleſia abjunxerunt, non habent amplius in ſe gratiam Spiritus. Defecit enim*

Digitized by Google

nim traditio, quod diſciſſa ſit conſequentia. Qui enim primi receſſerunt, Ordinationem a Patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam. Qui autem abrupti ſunt, Laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent poteſtatem, ut qui non poſſint amplius Spiritus Sancti gratiam aliis quoque præbere, a qua ipſi exciderunt. Quare eos qui ab ipſis baptizati erant, tamquam a Laicis baptizatos, juſſerunt, ad Eccleſiam venientes, vero Eccleſiæ Baptiſmo expurgari.

Veterum opinione recenſita, cenſet, non eſſe ſequendam, ſecundum præſentem Eccleſiæ Orientalis Diſciplinam, quia in Concilio Aſiatico ſancitum eſt, Novatianorum Baptiſma œconomiæ alicujus gratia ſuſcipiendum eſſe. *Sed quoniam*, inquit, *nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorum œconomiam & diſpenſationem, eorum Baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur.*

De Baptiſmate denique ab Encratitis collato, ſubtimide pronuntiat, illud improbandum eſſe, niſi forſan univerſali œconomiæ obeſſet iſta ſeveritas, tunc enim conſuetudini morem eſſe gerendum. Cur autem illorum Hæreticorum, ſive potius Schiſmaticorum (juxta diſtinctionem ex Sancto Baſilio præmiſſam) abrogandus ſit Baptiſmus, cum tamen Schiſmatici tunc temporis non rebaptizarentur, cauſſam hanc Sanctus Baſilius aſſignat, quod interdum, ritu ab Eccleſia alieno, baptizarent. Quod tamen non ſic intelligendum puto, quaſi Baptiſmi formam violaverint, quia Sanctus Baſilius eorum Baptiſma, hac in hypotheſi, œconomice recipiendum eſſe non decreviſſet. *Encratitarum autem facinus*, inquit, *oportet nos intelligere, quod ut eos reddant non ſuſcipiendos ab Eccleſia, aggreſſi ſunt deinceps proprio Baptiſmate præoccupare, unde ſuam quoque conſuetudinem deleverunt. Exiſtimo ergo quod quoniam nihil eſt de his aperte dictum, oportet nos eorum Baptiſmum abrogare: & ſi quis ab eis acceperit, cum ad Eccleſiam accedentem baptizare. Quod ſi hoc univerſali œconomiæ ſit impedimento futurum, rurſus conſuetudine utendum eſt, & ſequi oportet Patres, qui, quæ ad nos pertinent, providerunt. Vereor enim ne, ut eos volumus circa Baptiſmum tardos facere, eos qui ſervantur, impediamus, propter ſeveritatem mandati.*

Epiſtola vero ſecunda, Canone 47. decernit Encratitarum, Saccophororum, & Apotactitarum Baptiſma prorſus irritum eſſe. *Encratitæ*, inquit, *& Saccophori & Apotactitæ ſubjiciuntur eidem rationi, cui & Novatiani; quia de illis editus eſt Canon, etſi diverſus; quæ autem ad eos pertinent, ſilentio prætermiſſa ſunt: nos autem, una eademque ratione eos omnes rebaptizamus. Si autem prohibita eſt apud vos hæc rebaptizatio, ſicut & Romanis, alicujus œconomiæ gratia; noſtra tamen ratio vires obtineat, quia cum veluti Marcioniſtarum germen ſit eorum hæreſis, nuptias abhorrentium & averſantium vinum, & Dei creaturam inquinatam eſſe dicentium. Eos igitur in Eccleſiam non admittimus, niſi in noſtrum Baptiſmum baptizati fuerint. Ne dicant enim, In Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum baptizati ſumus, qui quidem Deum eſſe malorum effectorem exiſtimant, inſtar Marcionis & reliquarum hæreſum. Quamobrem, ſi hoc placuerit, oportet plures convenire Epiſcopos, & ſic Canonem exponere, ut & is qui fecit, ſit extra periculum, & qui reſpondet, in reſponſione de fide dignus habeatur.* Ex his porro omnibus evidens eſt Sanctum Baſilium Hæreticorum omnium Baptiſma irritum exiſtimaſſe. Ergo Hæreticorum Baptiſma nullum eſt.

Reſponſio P. Nicolai rejicitur.

Reſpondent quidam, Sanctum Baſilium de quibuſvis Hæreticis non loqui, ſed de illis dumtaxat, qui circa fidem Trinitatis, adeoque circa Baptiſmi formam errabant, quamvis eam integre proferrent. Nondum enim ex Eccleſiæ Decretis exploratum erat, an illorum etiam Baptiſma ſuſcipiendum eſſet. Hujus nempe quæſtionis ambiguitas Orientales adduxerat, ut poſteriores illius ordinis Hæreticos rebaptizarent. Quamobrem Saccophoros, Encratitas, Apotactitas novo Baptiſmo initiabant, quia Marcionitarum germen erat eorum hæreſis, ut ait Sanctus Baſilius. Unde in priori Epiſtola in exemplum rebaptizandorum Pepuzianos affert, qui in Spiritum Sanctum blaſphemarunt, Montano & Priſcillæ Paracleti appellationem impudenter ac nefarie tribuentes. Unde inquiunt illi Authores, Sanctus Baſilius illos Hæreticos verum Baptiſma non habere ideo ſenſit, quia infideles prorſus illos putabat; nec erat adhuc ab Eccleſia definitum, utrum infideles, & qui verum Baptiſma non habebant, conferre illud poſſent. Unde ad hoc decernendum, Epiſcopos congregari Sanctus Baſilius cupiebat. Nec mirum, cum nec Sanctus Auguſtinus Baſilio longe poſterior, id affirmare auſus fuerit, ſine Concilii authoritate, ut conſtat ex illius libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 53. Verum quamvis hæc ſolutio viris eruditis placuerit; ipſam tamen inanem eſſe exiſtimo. Nam Sanctus Baſilius Hæreticos definivit, *Qui omnino abrupti ſunt & in ipſa fide ſunt abalienati*. Illa autem definitio non iis tantum convenit, quorum error circa Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium verſatur, ſed etiam qui circa fidem errant alio quovis modo. Unde Sanctus ipſe Baſilius Pepuzenos in Hæreticorum ordine recenſet: quia fidem, qua in Deum credere debemus, violabant. *Statim enim*, inquit, *de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio*. Nec tamen Pepuzeni, qui Montaniſtarum ſpecies erant, ullo circa Sanctiſſimæ Trinitatis fidem errore tenebantur, ut in Hiſtoria ſæculi ſecundi Diſſertatione ſingulari probavimus. Accedit, quod S. Baſilius Apollinarium alibi hæreticum vocat, cujus tamen error non circa Trinitatis, ſed circa Incarnationis Myſterium verſabatur. Hæreticorum igitur nomine, quorum Baptiſmum rejiciendum eſſe ſcripſit, non eos dumtaxat intellexit Hæreticos, qui circa fidem Trinitatis errabant. Adde, quod ſi Sanctus Baſilius Hæreticorum appellatione eos tantum complexus eſſet, qui in fide Trinitatis errabant, vel alios Hæreticos omnino prætermiſiſſet, quod incredibile eſt; tum quia mutila fuiſſet ipſius diviſio, tum quia de omnium Baptiſmate fuerat excitata in Orientis Eccleſiis controverſia: vel ſub altero diviſionis membro illos involviſſet, nimirum ſub Schiſmaticis. Hoc autem veriſimile nullatenus eſt. Definit enim Sanctus Baſilius Schiſmaticos: *Qui propter aliquas Eccleſiaſticas cauſſas & medicabiles quæſtiones, inter ſe diſſident.* Nemo autem dixerit, hæreſes quæ Myſterium Trinitatis non impugnant, ſed veritatem verbi gratia humanitatis Chriſti, ſpectare cauſſas Eccleſiaſticas, & medicabiles quæſtiones. Neceſſe igitur eſt ut Sanctus Baſilius priori ſuæ diviſionis membro quoſcumque Hæreticos fuerit complexus, & omnium Baptiſma æque irritum ſenſerit.

Tertio. Encratitæ & Hydroparaſtatæ, & Apotactitæ, quos S. Baſilius inter Hæreticos recenſet, quorumque Baptiſma rejicit, fidem Sacroſanctæ Trinitatis non violabant. Illis enim ſolum tribuit quod Deum effectorem dicerent malorum. At poteſt hic error cum recta de Trinitatis Myſterio ſententia cohærere. Unde etſi Calvino tribuant Polemicæ Theologiæ Authores, quod Deum ſenſerit mali Authorem: nemo tamen ipſi errorem contra Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis affinxit. Denique commentum eſt, quod S. Baſilius Pepuzenos, Encratitas, Arianos, Macedonianos, Apollinariſtas in Ethnicorum ordinem redegerit, ac propter eam cauſam dumtaxat eorum Baptiſma improbaverit, quod incertum eſſet an Baptiſma collatum a Pagano, & ab eo qui Baptiſmate initiatus non fuerat, validus eſſet. Cum itaque illa reſponſio, tota quanta eſt, merum ſit effugium.

Reſpondeo, Sanctum Baſilium, & ejus Eccleſiam, tunc adhuc fuiſſe in errore Firmiliani, quem a Nicæna Synodo per conſequentiam damnatum nondum intelligebant. Unde hac in cauſſa deſerendus eſt. Eccleſiæ enim judicium quorumdam Patrum teſtimoniis anteponendum eſt. Patribus autem *credendum eſt hac lege, ut quidquid, vel omnes, vel plures uno eodemque conſenſu, manifeſte, frequenter, perſeveranter, velut quodam ſibi conſentiente, Magiſtrorum conſilio, accipiendo, tenendo, tradendo, firmaverint; id pro indubitato, certo, ratoque habeatur: quidquid vero, quamvis ille ſanctus ac doctus, quamvis Epiſcopus, quamvis Confeſſor & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes ſenſerit, id inter proprias, & privatas, & occultas opiniunculas, a communis & publicæ generalis ſententiæ authoritate ſecretum ſit.*

S. Optatus Milevitanus Baptiſmum omnium hæreticorum non improbat.

Objectio nona petitur ex Optato Milevitano lib. 1. con-

contra Parmenianum, p. 38. ubi ſatetur Hæreticos verum Baptiſma non habere, ſed Schiſmaticos communia cum Catholicis habere Sacramenta contendit. Unde ſic Parmenianum alloquitur: „ Bene, *inquit*, „ clauſiſti hortum hæreticis, bene revocaſti claves „ ad Petrum, bene abſtuliſti colendi poteſtatem, ne „ arbuſculas colerent ii, quos ab hortulo & Paradi„ ſo Dei conſtat alienos. Bene ſubduxiſti annulum „ iis, quibus aperire non licet ad fontem. Vobis ve„ ro Schiſmaticis, quamvis in Catholica non ſitis, „ hæc negari non poſſunt, quia nobiſcum vera & „ communia Sacramenta traxiſtis. Quare cum hæc „ omnia Hæreticis bene negentur: quid tibi viſum „ eſt, hæc & vobis negare voluiſſe, quos Schiſma„ ticos eſſe manifeſtum eſt? Vos enim foras exiſtis, „ quantum in vobis eſt. Volebam ut ſoli damnaren„ tur hæretici: quantum in te eſt, & jam vos *ip*„ ſos cum eis una ſententia ferire voluiſti. Hæreticorum igitur Baptiſma irritum exiſtimavit S. Optatus Milevitanus.

Reſpondeo, Sanctum Optatum omnium Hæreticorum Baptiſma non improbare, ſed eorum dumtaxat, qui Baptiſmum verbis Evangelicis non conferunt, & habent varia & falſa Baptiſmata: quod Schiſmaticis non convenit, qui formam ac ritum baptizandi ſervant, quem ab Eccleſia didicerunt. Hic Optati ſenſus ex verbis antecedentibus colligitur. *Satis te miror*, inquit, *frater Parmeniane, cum Schiſmaticus ſis, Schiſmaticos Hæreticis adjungere voluiſſe: aut ſi ſic tibi videtur, & ita placet, contra illa quæ a te paulo ante ſunt dicta; dixiſti enim fieri non poſſe, ut in falſo Baptiſmate inquinatus abluat, immundus emundet, ſupplantator erigat, perditus liberet, reus veniam tribuat, damnatus abſolvat. Bene hæc omnia poterunt ad ſolos Hæreticos pertinere, quia falſaverunt Symbolum, dum alter dixerit duos Deos, cum Deus unus ſit: alter Patrem vult in perſona Filii cognoſci: alter carnem ſubducens Filio Dei, per quam Deo reconciliatus eſt mundus: & cæteri hujuſmodi, qui a Sacramentis Catholicis alieni eſſe noſcuntur. Quare pœniteat te talibus hominibus etiam Schiſmaticos adjunxiſſe. In te enim convertiſti ſententiæ gladium, dum æſtimas quia alteros appetebas. Et non attendiſti inter Schiſmaticos & Hæreticos quam ſit magna diſtantia. Inde eſt quod ignoras, & quæ ſit ſancta Eccleſia, & ſic omnia miſcuiſti. Catholicam facit ſimplex & verus intellectus, intelligere ſingulare ac veriſſimum Sacramentum, & unitas animorum; Schiſma vero, ſponſu coagulo pacis, diſſipatis ſenſibus generatur, livore nutritur, æmulatione & litibus roboratur, ut deſerta Matre Catholica, impii filii dum foras exeunt, & ſe ſeparant, ut feciſtis, a radice matris Eccleſiæ, invidiæ falcibus amputati, errando rebelles aſcedant. Nec poſſunt novum aliquid aut aliud agere, niſi quod jamdudum apud ſuam didicerunt matrem. Hæretici vero veritatis exules, ſani & veriſſimi Symboli deſertores, de ſinu Eccleſiæ ſanctæ impiis ſenſibus depravati, contempto quod bene fuerant geniti, ut ignorantes & rudes deciperent, de ſe naſci voluerunt. Et qui jamdudum vitalibus paſti fuerant cibis, corruptelæ malæ digeſtionis, in pernicie miſerorum, diſputationibus impiis venena mortifera evomuerunt. Vides ergo, frater Parmeniane, Hæreticos a domo veritatis extorres, ſolos habere varia & falſa Baptiſmata: quibus inquinatus non poſſet abluere, immundus emundare, ſupplantator erigere, perditus liberare, reus veniam tribuere, damnatus abſolvere.*

Contra. Ex eodem Optato lib. 5. pag. 89. Fides Miniſtri æque neceſſaria eſt ut ſit ratum Baptiſma, ac invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis: ſed invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis ita neceſſaria eſt, ut abſque illa Baptiſma ſit irritum: ergo & Miniſtri fides.

Probatur major ipſis Optati verbis. *In hoc*, inquit, *Sacramento Baptiſmatis celebrando, tres eſſe ſpecies conſtat, quas & vos nec augere, nec minuere, nec prætermittere poteritis. Prima ſpecies eſt in Trinitate, ſecunda in credente, tertia in operante. Sed non pari libramine ponderandæ ſunt ſingula. Duas enim video neceſſarias, & unam quaſi neceſſariam. Principalem locum Trinitas poſſidet, ſine qua res ipſa non poteſt geri: hanc ſequitur fides credentis. Jam perſona operantis vicina eſt, quæ ſimili authoritate eſſe non poteſt. Trinitas enim ſemper ipſa eſt: fides in ſingulis una eſt: vim ſuam ſemper retinent ambæ. Perſona vero operantis intelligitur duabus prioribus ſpeciebus par eſſe non poſſe, ideo quod ſola eſſe videatur mutabilis. Inter nos & vos vultis ejuſdem perſonæ eſſe diſtantiam: & ſanctiores vos æſtimantes, ſuperbiam veſtram non dubitatis anteponere Trinitati: cum perſona operantis mutari poſſit, Trinitas mutari non poſſit.*

Reſpondeo, nego majorem. Ad ejus probationem reſpondeo, Sanctum Optatum hoc in loco poſtulare fidem ſuſcipientis, qui adultus eſt, ut Baptiſma ſit ratum, non vero fidem Miniſtri. Cum enim perſonam operantis, id eſt, conferentis Baptiſma, diſtinguat a perſona credentis, evidens eſt ipſum non exigere fidem, ut abſolute neceſſariam in Miniſtro Sacramenti, ſed ſolum in ſuſcipiente Sacramentum; fidem, inquam, ſi non omnium Articulorum, Symboli ſaltem Dei, Chriſti, & ipſius, quod ſuſcipit, Baptiſmatis. *Ab hæreticorum*, inquit, *erroribus, & ab eorum varia fide fides unica ſeparatur. Et jam vobis præſcribitur, qui poſt ſemel, iterum facitis, totum ponendo in dotibus, nihil in Sacramentis. Cum hoc nomen fidei pertineat ad credentem, non ad operantem. Quocumque enim interrogante, qui credidit, Deo credidit: & poſt illius unum credo, tu exigis alterum credo.*

Et infra: *Operarii mutari poſſunt, Sacramenta mutari non poſſunt. Cum ergo videatis, omnes qui baptizant operarios eſſe, non dominos, & Sacramenta per ſe eſſe ſancta, non per homines, quid eſt, quod vobis tantum vindicatis? Quid eſt quod apud vos ſolos munus principale eſſe dicitis? Quid eſt quod Deum muneribus ſuis excludere contenditis. Concedite Deo præſtare quæ ſua ſunt. Non enim poteſt munus ab homine dari quod divinum eſt. Si ſic putatis, & Prophetarum voces, & Dei promiſſa inanire contenditis, quibus probatur quia Deus lavat, non homo. Adeſt contra vos David Propheta, qui ait in Pſalmo 50. Lavabis me, & ſuper nivem dealbabor. Item in eodem Pſalmo: Deus, lava me ab injuſtitia mea, & a delicto meo munda me: Lava me dixit; non dixit, Elige per quem laver. Et Iſaias Propheta ſic dixit: Quoniam abluit Dominus ſordes filiorum & filiarum Sion; non dixit, Lavabunt me qui ſe Sanctos putant. Dignamini ut vel Prophetæ vos vincant, vel ſic agnoſcite quia non lavat homo, ſed Deus. Quamdiu dicitis, Qui non habet quod det, quomodo dat? Videte Deum eſſe datorem: videte Deum unumquemque mundare. Sordes enim & maculas mentis lavare non poteſt, niſi qui ejuſdem fabricator eſt mentis.*

Et infra: *Redeo nunc ad illud veſtrum quod dicitis: Qui non habet quod det, quomodo dat? Unde hæc vox eſt? De qua lectione recitari poteſt? Vox eſt de vico, non de libro collecta. Qui non habet quod det, quomodo dat? Hæc verba ſcripta in Lege non ſunt. Nam ſi, ut vultis, homo dat, Deus vacat. Et ſi Deus vacat, & apud vos eſt omne quod dandum eſt, ad vos ſit converſio; quos baptizatis, in nomine veſtro tingantur ... Humana ſunt opera; ſed Dei ſunt munera. Jam illud quam ridiculum eſt, quod quaſi ad gloriam veſtram ſemper auditur: Hoc munus Baptiſmatis, eſt dantis, non accipientis. Es utinam hoc de Deo diceretis, qui hujus rei dator eſt! Sed quod ſtultum eſt, vos dicitis eſſe datores. Si ita eſt, & nos & vos teneamus ſingulos Gentiles. Vos, qui vos Sanctos dicitis, interrogate eum quem tenetis, an renuntiet diabolo, & credat Domino: & ille dicat, Nolo; contra nos peccatores, ut vultis interrogemus alterum Gentilem, an renuntiet diabolo, & credat Deo; & dicat, Renuntio & credo. Cum vos tingatis nolentem, non volentem: dicatur quis eorum poſſit ad Dei gratiam pertinere. Utique ſine dubio ille conſequitur qui credit, non ille pro cujus voluntate, ut dicitis, ſanctitas veſtra ſuccedit.*

Id explicat ſubinde Optatus exemplis humanarum artium. *Operarios vos vel ſero cognoſcite* (inquit) *aut ſi in operario eſt res ipſa, & non in ſe, hoc ſibi vindicent & aliqui homines in artibus ſuis, at quia ſic provocatis ad res divinas, etiam artes comparemus humanas. Cum pretioſus inficitur color, natura ſæpe convertitur. Dum confectione vellus candidum purpuraſcit, fit alba lana regalem tranſit in purpuram. Quomodo Catechumenus in fidelem? Utique dum incipit eſſe*

quod

quod non erat, deſinit eſſe quod fuerat. Lana & colorem mutat, & nomen. Homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta, retractanda ſunt efficientia. Dicis a te datum eſſe, quod homo fidelis effectus eſt. Si hoc totum meum eſt, dicat & operarius purpura, quod pretioſum colorem in manibus ſuis habeat, non procuret pretioſa pigmenta ex Oceano multis ignota, quibus tincta vellera, per colorem promoveantur in admirabilem dignitatem: non admixto ſanguine piſcis, purpuram ſolo tactu conficiat. Igitur ut operarius iſte, per tactum ſolum dare colorem non poteſt, ſic nec operarius Baptiſmatis, ex ſe, ſine Trinitate, dare aliquid poteſt. Tale eſt hoc unde modo certamen eſt. Nam in quo baptizarentur Gentes, a Salvatore mandatum eſt: per quem baptizentur nulla exceptione diſcretum eſt. Non dixit Apoſtolis: Vos facite, alii non faciant. Quiſquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizaverit, Apoſtolorum opus implevit. Ex quibus omnibus evidentiſſime colligitur, Optatum Milevitanum fidem aut ſanctitatem Miniſtri minime neceſſariam exiſtimaſſe, ut ratum ſit Baptiſma, ſed ratum habuiſſe, cum tota Eccleſia Africana, modo verbis Evangelicis collatum eſſet.

DISSERTATIO XXIV.

PRÆCEDENTIS APPENDIX.

De Concilio Plenario, quod controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum diremit, juxta ſententiam Sancti Auguſtini.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum nomine Plenarii Concilii, in quo Quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe Primum, vel Nicænum intellexerit?

HÆc quæſtio inter duos viros eruditos ab aliquot annis agitata fuit magno diſputationis æſtu, ſcilicet inter Joannem Launojum, & P. Joannem Nicolai, in Diſſertatione de Concilio Plenario. Stetit ille pro Arelatenſi, hic pro Nicæno. Pertinaciſſima fuit ex utraque parte contentio. Scriptis ab utroque Authore ventilata controverſia eſt, ſtylo nimis acri & mordaci. Dixiſſes de ſumma Catholicæ Fidei inter illos agi, cum tamen haud tanti res momenti viris, qui ex opinione præconcepta minime judicant, videatur. De illa hic judicium feremus, ne præcedentis Diſſertationis complemento & intelligentiæ aliquid deſit.

PROPOSITIO I.

Nomine Plenarii Concilii, in quo quæſtionem de Baptiſmate Hæreticorum finitam, & eliquatam paſſim ſcripſit S. Auguſtinus, non intellexit ille Arelatenſe Concilium Primum.

Probatur. Concilium in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus non tantum Plenarium abſolute vocavit, ſed *Plenarium Eccleſiæ univerſæ Concilium, Plenarium totius orbis, Concilium ſanctum, Concilium cunctarum Gentium*, quod univerſalem Eccleſiam ligaret: atqui hæ Concilii Plenarii notiones Arelatenſi non conveniunt, juxta S. Auguſtini ſententiam, & ſecundum rei veritatem: igitur S. Auguſtinus Plenarii Concilii nomine in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum, non intellexit Arelatenſe Primum.

Probatur minor. *Concilii Plenarii Eccleſiæ univerſæ, totius orbis, cunctarum Gentium* nomine Concilium Œcumenicum intellexit Sanctus Auguſtinus: Et vero intelligendum eſſe fatebitur, quiſquis Œcumenici Concilii notionem capiet. Atqui Concilium Arelatenſe Œcumenicum haberi, repugnat & Sancti Auguſtini ſententiæ, & rei veritati. Illæ igitur Plenarii Concilii notiones, Arelatenſi non conveniunt, juxta Sancti Auguſtini ſenſum, & rei veritatem.

Probatur major. Ille nomine Concilii Plenarii *totius orbis, univerſæ Eccleſiæ, cunctarum Gentium*, Œcumenicum Concilium intellexit, qui plenarium Concilium eo ſenſu vocatum, oppoſuit Conciliis *per ſingulas Provincias, & regiones* celebratis, velut majoris authoritatis, atque roboris: nam Provincialibus Nationalibuſque Conciliis, Œcumenica ſola ſuperiora eſſe, nemo neſcit, qui Conciliorum diviſionem novit. Atqui Sanctus Auguſtinus Plenarium Concilium totius orbis, univerſæ Eccleſiæ, cunctarum Gentium, oppoſuit Conciliis per ſingulas Provincias & regiones celebratis. Eo igitur nomine Concilium Œcumenicum intellexit.

Probatur minor ex lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. *Quæſtionis hujus obſcuritas, prioribus Eccleſiæ temporibus, magnos viros, & magna charitate præditos Patres, Epiſcopos, ita inter ſe compulit ſalva pace diſceptare, atque fluctuare, ut diu Conciliorum, in ſuis quibuſque regionibus, diverſa ſtatuta nutaverint; donec Plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrime ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus, firmaretur.*

Sic uſurpat eadem in cauſſa Plenarii Concilii nomen lib. 2. cap. 3. ubi ait: *Epiſcoporum literas quæ poſt confirmatum Canonem, vel ſcriptæ ſunt vel ſcribantur, & per ſermonem forte ſapientiorem cujuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem authoritatem, doctioremque prudentiam & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis forte a veritate deviatum eſt. Et ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel provincias fiunt, Plenariorum Conciliorum authoritati, quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere.*

Et cap. 4. *Quapropter*, inquit, *S. Cyprianus tanto excellentior, quanto humilior... ſatis oſtendit facillime ſe correcturum fuiſſe ſententiam ſuam, ſi quis ei demonſtraret Baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab eis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit, cum foras exirent. Nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi univerſæ Eccleſiæ concordiſſima authoritate firmati; cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata, per Plenarium Concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat & prædicat, ab uno poſteriore Collega patienter concorditerque correctum: quanto citius ipſe, cum Concilio Provinciæ ſuæ Univerſi Orbis Authoritati, patefacta veritate ceſſiſſet?*

Et infra in eodem capite: *Quomodo*, inquit, *potuit iſta res tantis altercationum nebulis involuta, ad Plenarii Concilii luculentam illuſtrationem confirmationemque perduci, niſi primo diutius per orbis terrarum regiones multis hinc atque hinc diſputationibus & collationibus Epiſcoporum pertractata conſtaret?* Porro nulli Concilio ceſſiſſet Sanctus Cyprianus, cum Africanis Synodis, niſi Concilio Œcumenico; igitur Sanctus Auguſtinus, Concillii Plenarii nomine, cui Sanctus Cyprianus ceſſiſſet, Œcumenicum intellexit.

Sic etiam accipit Plenarii Concilii nomen cap. 17. lib. 5. ubi de Sancto Cypriano ita loquitur: *Neque enim ei placeo, ſi ejus ingenium, facultatemque ſermonis, & doctrinæ ubertatem, ſancto Concilio cunctarum Gentium præponere affectem.... Neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab Hæreticis venientes, quam vel in præteritum ſuſcipiebantur [ſicut ipſe teſtatur] vel nunc ſuſcipiantur, ſicut totius orbis Chriſtiani Plenario Concilio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meam præpono ſententiam, ſed Eccleſiæ Sanctæ Catholicæ, cujus univerſitas ipſe non fuit, ſed in ejus univerſitate permanſit.*

Sic & libr. 6. cap. 13. ubi ait: *Secundum Scripturarum Sanctarum authoritatem, decrevit Concilium Catholicum orbis terrarum etiam in Hæreticis inventum Chriſti Baptiſmum, non eſſe improbandum.*

Sic uſurpat idem Plenarii Concilii nomen multis aliis in locis librorum de Baptiſmo contra Donatiſtas, ut libro 1. cap. 18. lib. 2. capp. 7. 8. & 9. lib. 4. capp. 5. & 6. lib. 5. cap. 4. lib. 6. capp. 2. 7. & 8. lib. 7. capp. 20. & 27. Eo denique ſenſu etiam extra hanc de Baptiſmo Hæreticorum controverſiam, Plenarii Concilii nomine utitur S. Auguſtinus, Epiſtola nimirum 118. ad Januarium data, cap. 1. ubi hanc regulam ſtatuit: *Ea quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur,*

Digitized by Google

dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata & inſtituta retineri; ſicuti quod Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in Cœlum, & Adventus Spiritus Sancti, anniverſaria ſolemnitate celebratur; & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia. Alia vero quæ per loca terrarum regioneſque variantur, liberas habent obſervationes. Quo in loco, per Plenaria Concilia, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, & quæ univerſam Eccleſiam, quacumque ſe diffundit, ſuorum ad obſervantiam Decretorum adſtringunt, Œcumenica ſola intelligi, perſpicuum eſt.

Quod vero Concilium Arelatenſe Œcumenicum haberi repugnet Sancti Auguſtini ſententiæ, & rei veritati, quæ erat minor ſecundi Syllogiſmi propoſitio, probatur. Qui nuſquam Arelatenſi Concilio Plenarii nomen diſerte tribuit, quotieſcumque agit de cauſa Cæciliani Carthaginenſis Epiſcopi, ille certe non exiſtimavit ipſum Œcumenicum, ſive ſuo ſenſu Plenarium. Enimvero utiliſſimum fuiſſet Sancti Auguſtini conſilio, oſtendere Cæcilianum in Concilio Plenario, ſive Œcumenico, fuiſſe abſolutum; ut Donatiſtarum qui illum falſo accuſaverant, pervicacem audaciam frangeret, ipſiuſque innocentiam luculentius vindicaret. Atqui S. Auguſtinus, ne ſemel quidem, in tota cauſſæ Cæciliani tractatione, & narratione, Concilio Arelatenſi Plenarii nomen detulit; immo nec Concilium quidem, ſed *Judicium Epiſcopale* dumtaxat, nuncupavit: ergo Concilium Arelatenſe Œcumenicum haberi, ſive Plenarium, Sancti Auguſtini ſenſu, repugnat ejuſdem Sancti Auguſtini ſententiæ.

Probatur minor ex Epiſtola 162. Sancti Auguſtini ad Eleuſium data, in qua ſic ſcribit de Romano Concilio ſub Melchiade, in quo abſolutus eſt Cæcilianus, & Donatiſtæ damnati. *Putemus*, inquit, *illos Epiſcopos, qui Romæ judicarunt, non bonos judices fuiſſe: reſtabat adhuc Plenarium Eccleſiæ univerſæ Concilium, ubi etiam cum ipſis Judicibus cauſſa poſſet agitari; ut ſi male judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententiæ ſolverentur: quod utrum fecerint, probent: Nos enim non factum eſſe, facile probamus, ex eo quod totus orbis non eis communicat; aut ſi factum eſt, etiam ibi ſunt victi, quod ipſa eorum ſeparatio manifeſtat.* Id eſt, ſi Romani ſub Melchiade Pontifice Concilii Patres, corrupti Judices fuerunt, & Cæcilianum injuſte abſolverunt, damnaruntque Donatum a Caſis Nigris, ut Donatiſtæ queruntur; quidni Plenarium Eccleſiæ univerſæ Concilium, ad reviſionem cauſſæ, ac retractationem, poſtulabant, in quo, cum ipſis Romanæ Synodi Epiſcopis, cauſa rurſus agitari poſſet; ut ſi male judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententiæ reſcinderentur? Quod utrum fecerint, id eſt, an tale Concilium poſtulaverint, & an reipſa fuerit illis temporibus celebratum, probent. Nos hujuſmodi Plenarium Concilium, quod Romanæ Synodi judicium in irritum miſerit, coactum non fuiſſe, facile probamus; quia totius orbis Eccleſiæ, quibus Plenarium Concilium conſtituitur, Donatiſtis non communicant. Aut ſi Plenarium iſtiuſmodi Concilium celebratum eſt, in quo Romanæ Synodi judicium ad examen vocatum ſit (quod tamen non fatemur) etiam ibi victi ſunt, quod eorum ſeparatio manifeſte probat.

Addit e veſtigio Sanctus Auguſtinus: *Sed tamen quid poſtea fecerint, Imperatoris literis ſufficientiſſime oſtenditur: Judices enim Eccleſiaſticos, tantæ authoritatis Epiſcopos, quorum judicio, & innocentia Cæciliani, & eorum improbitas declarata eſt, non apud alios Collegas, ſed apud Imperatorum accuſare auſi ſunt, quod male judicaſſent. Dedit ille aliud Arelatenſe Judicium, aliorum ſcilicet Epiſcoporum; non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus credens: & omni modo cupiens tantum imprudentiam cohibere.* Quo in loco Sanctus Auguſtinus Plenarium Concilium, quod factum non eſt poſt Concilium Romanum ſub Melchiade, nec a Donatiſtis tunc temporis poſtulatum, licet poſtulari debuiſſet, ſi de corruptela Judicum non immerito conqueſti eſſent, per adverſativam particulam evidenter opponit Arelatenſi Concilio, quod tunc celebratum eſt ad eamdem cauſſam diſcutiendam. Concilium igitur Arelatenſe Plenarium nec dixit, nec eſſe exiſtimavit Sanctus Auguſtinus. Quod ſi Plenarium exiſtimaſſet, ſemel ſaltem Plenarii notionem Arelatenſis Concilii nomini junxiſſet. At longe aliter ſe res habet. Nam illud tantum *Judicium Epiſcopale* vocat; & nihilo ſolemnis ac magnificentius de ipſo loquitur, quam de Concilio Romano, quod pariter *Judicium Epiſcopale* vocat. Unde ſicut Concilium Romanum ſub Melchiade, Plenarii nomine a Sancto Auguſtino intellectum nemo umquam ſomniavit: ita nec Arelatenſe fuiſſe ab ipſo intellectum nomine Plenarii, quod paſſim contra Donatiſtas urget, dici poteſt.

Colligitur hoc ratiocinium ex Sancti Auguſtini verbis Epiſtola 68. totius Cleri Hipponenſis nomine ad Januarium data. *Juſſit Imperator*, inquit, *venire partes ad Epiſcopale Judicium in urbe Roma faciendum, ubi quemadmodum cauſſa dicta & finita ſit, & Cæcilianus innocens judicatus, indicant geſta Eccleſiaſtica. Jam utique poſt pacificum moderamen Judicii Epiſcopalis, omnis contentionis & animoſitatis pertinacia debebat extingui: ſed rurſus majores veſtri ad Imperatorem redierunt, & non recte judicatum, atque omnem cauſſam auditam eſſe conqueſti ſunt: unde ille alterum Epiſcopale Judicium dedit, habendum in Arelatenſi Galliæ civitate; ubi multi veſtri, vana & diabolica diſſenſione damnata, cum Cæciliano in concordiam redierunt: alii vero pertinaciſſimi, & litigioſiſſimi ad eumdem Imperatorem appellaverunt: poſtea & ipſe coactus Epiſcopalem cauſſam inter partes cognitam terminavit.*

Idem colligitur ex libro ſecundo contra literas Petiliani, cap. 92. ubi ait: *Petentibus tum majoribus veſtris, Epiſcopale Judicium dederat Conſtantinus, & apud Romam, & apud Arelatem; quorum primum apud eum accuſaſtis, ab altero ad eum appellaſtis.* Arelatenſe Concilium *Judicium Epiſcopale* pariter vocat, libro 4. contra Creſconium Grammaticum, cap. 7. in Breviculo Collationum cum Donatiſtis, in Collatione tertiæ diei cap. 19. & lib. poſt Collationem, cap. 25.

Probatur ſecundo Propoſitio præcipua, ſcilicet repugnare Sancti Auguſtini ſententiæ, ut Arelatenſe Concilium, ejus ſenſu, Plenarium, id eſt Œcumenicum, intelligatur. Si Concilium, in quo Cæciliani cauſſa finita eſt, nempe Arelatenſe, fuiſſet Plenarium totius orbis, & Eccleſiæ univerſæ Concilium, illudque eo nomine Sanctus intellexiſſet Auguſtinus, Cæciliani cauſſam toti orbi terrarum incognitam non recte dixiſſet. Quod enim a totius orbis Epiſcopis, in Concilio Plenario, ſive Œcumenico conſidentibus, ſolemniter judicatum eſt, toti orbi terrarum incognitum nemo recte dixerit. Atqui Sanctus Auguſtinus paſſim aſſerit, cauſſam Cæciliani, orbi terrarum, aut ſaltem plurimis & nobiliſſimis Catholici orbis Eccleſiis, fuiſſe incognitam: Arelatenſe igitur Concilium, Plenarii totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ, ſive Œcumenici Concilii nomine minime intellexit.

Probatur minor ex S. Auguſtino in libro ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 18. *Hæc verba*, inquit, *per orbem terræ univerſa perſonat Eccleſia: Teſtimonium Dei novi, negotium Cæciliani non novi.* Lege capp. 4. 7. & 21. ejuſdem libri.

Et libro 4. contra Creſconium, cap. 25. *Licuerit*, inquit, *Epiſcopis veſtris, neſcio quo Donatiano, vel Numidico Privilegio de ſuo innotare Collega, quidquid Africa tota conclamabat. Cum Afris, ab Afris objecta crimina* [*numquam probata, toties abſoluta*] *Orientalibus terræ finibus ignota eſſe non ſinant. Valeat apud vos Baptiſmus ab Optato datus, quem ſic damnare noluiſti; ut non fueris auſus abſolvere: & non valent datus Baptiſmus in Eccleſiis Apoſtolico labore fundatis, Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum, Coloſſenſium, Philippenſium, Theſſalonicenſium, cæterarumque in ſanctis Literis conſcriptarum, ubi Cæciliani non dico falſum crimen, ſed forte nec verum nomen auditum eſt. Et accuſetur conſcientia tot tantarumque Gentium Chriſtianarum, quia remotiſſimas lites ignoravit Afrorum.* Ergo S. Auguſtinus cauſſam Cæciliani orbi terrarum, aut ſaltem plurimis & nobiliſſimis Catholici orbis Eccleſiis, fuiſſe incognitam aſſerit. Idem inculcat libro de Unitate Eccleſiæ contra Petiliani Epiſtolam, capp. 2. & 12. & lib. 3. contra Creſconium, cap. 68.

Tandem

Tandem quod Concilium Arelatenſe Primum re ipſa non fuerit Plenarium totius Eccleſiæ, ſive Œcumenicum, probatur. Illud Concilium non eſt Plenarium totius orbis Chriſtiani Concilium, ſive quod idem eſt, Œcumenicum, cui deſunt omnes conditiones ad rationem Œcumenici Concilii, omnium Authorum Eccleſiaſticorum ſuffragio, requiſitæ: ſed omnes illæ conditiones deſunt Concilio Arelatenſi Primo. Non eſt igitur Plenarium, & Œcumenicum.

Probatur minor. Neque enim Romanus Pontifex huic Arelatenſi Concilio, per ſe, vel per Legatos ſuos adfuit ac præfuit, ut conſtat ex illius Actis a Sirmondo editis; neque ex univerſo orbe Catholico convocatum eſt, ſed ex quibuſdam ſolum Occidentis Provinciis: nec conſequenter omnes ubique terrarum obligare potuit Eccleſias ſuorum ad obſervationem Decretorum.

PROPOSITIO II.

Nomine Concilii Plenarii, in quo quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum finitam ſæpe ſcripſit S. Auguſtinus, Nicænum intelligendum eſt.

Probatur primo. Concilium Plenarium toties a S. Auguſtino contra Donatiſtas inculcatum, idem eſt Œcumenicum, ex ipſius Auguſtini ſenſu. At nullum aliud Concilium Œcumenicum intelligere potuit S. Auguſtinus, in quo controverſia de Baptiſmate Hæreticorum finita eſſet, nec aliud ipſum intellexiſſe probari poteſt: nomine igitur Concilii Plenarii a Sancto Auguſtino toties indicati, Nicænum eſt intelligendum.

Probatur minor. Concilium iſtud ante S. Auguſtini nativitatem celebratum eſt: at nullum aliud Concilium Œcumenicum, a Nicæno, celebratum fuit, in quo finita ſit quæſtio de Baptiſmo Hæreticorum, ante S. Auguſtini nativitatem: nullum itaque Plenarii Concilii nomine, aliud a Nicæno, S. intellexit Auguſtinus.

Probatur major ipſis S. Auguſtini verbis lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 9. ubi quibuſdam S. Cypriani verbis recenſitis, ait: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit multo magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Poſtea tamen, dum inter multos ex utraque parte tractatur & quæritur, non ſolum inventa eſt, ſed etiam ad Plenarii Concilii authoritatem, roburque perducta, poſt Cypriani quidem Paſſionem, ſed antequam nos nati eſſemus.*

Minor vero probatur. Nam Epheſinum S. Auguſtino recens defuncto celebratum eſt, Conſtantinopolitanum Primum anno 381. celebratum eſt, Auguſtino annum jam 26. agente, quippe qui natus eſt anno 355. Sardicenſe Œcumenicum, ante nativitatem S. Auguſtini actum quidem eſt, ſed controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum non attigit. Solum igitur Nicænum ſupereſt, quod Plenarii nomine ſuam ante nativitatem celebrati, S. Auguſtinus intelligere potuerit. Nam, quod aliqui Capuanam Synodum hoc nomine ab ipſo intellectam volunt, tam indignum figmentum eſt, ut riſu potius quam refutatione dignum videatur. Sed enim Capuana Synodus anno 389. celebrata eſt. Natus eſt vero S. Auguſtinus anno 355. ut jam notavimus: Concilium igitur Plenarium celebratum antequam Auguſtinus naſceretur, nonniſi fictitie Capuanum dici poteſt. Nam illa S. Auguſtini verba, *Antequam nos nati eſſemus*, ad ſpiritalem ipſius nativitatem referre, id eſt, ad ipſius Baptiſmum, quaſi de Concilio Plenario loquatur, quod paulo ante fuerit celebratum, quam baptizaretur, ſed eo tamen jam nato & adulto, evaſio alia eſt per inſomnium excogitata, ad locum evidentiſſimum Sancti Auguſtini excludendum. Accedit, quod Concilium Capuanum ex orbe univerſo congregatum non fuerit, ut Plenarium totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ Concilium, a Sancto Auguſtino dictum ſupponatur.

Nec obſtat quod in Concilio Carthaginenſi III. cap. 38. Synodus Capuenſis Plenaria nuncupetur: *Illud autem ſuggerimus*, inquit, *mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi Plenaria Synodo videtur ſtatutum, ut non liceat fieri rebaptizationes*. Id, inquam, non obſtat: quia etſi Capuana Synodus, aliquo ſenſu, Plenaria dicta eſſet; non tamen Plenaria totius orbis & univerſæ Eccleſiæ, ut illa cujus Authoritatem paſſim contra Donatiſtas urget Sanctus Auguſtinus. Accedit quod vox illa, *Plenaria*, in Canone Concilii Carthaginenſi Tertii irreptitia non immerito videatur, & perperam Synodo Capuenſi adjuncta. Quod non inaniter me conjicere fatebitur, qui adverterit Canonem illum in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Canone 48. referri Græce abſque voce quæ reſpondeat iſti, quam textus Latinus habet, *Plenaria*. En verba Canonis Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἐντολὴν ἡμῖν τὸ νῦν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καπύῃ ὁριζὲν μὴ ἐξεῖναι γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις.

Probatur ſecundo. In eo Concilio quæſtio de Baptiſmo Hæreticorum finita eſt, quod omnes Hæreticos cum illorum Baptiſmo ſuſcipiendos in Eccleſiam ſanxit, ſi ad eam ejuratis erroribus reverterentur, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis, qui cum Baptiſma verbis Evangelicis non conferrent, juſſi ſunt ante baptizari, quam in Eccleſiam admitterentur. Atqui Nicæna Synodus omnes Hæreticos in Eccleſiam cum illorum Baptiſmo ſuſcipiendos decrevit, exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis: quæſtio igitur de Baptiſmo Hæreticorum in Concilio Nicæno finita eſt. Cum itaque Concilium illud totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ Plenarium fuerit, & ante Sancti Auguſtini nativitatem, nec multum diu poſt motam de rebaptizandis Hæreticis controverſiam, & poſt Synodum Arelatenſem, fuerit celebratum; non aliud a Sancto Auguſtino intellectum videtur nomine Plenarii Concilii, in quo controvetſia de Baptiſmo Hæreticorum dirempta eſt.

Probatur minor, ex Sancto Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos, dicente: *Synodus quoque Nicæna, cujus paulo ante fecimus mentionem, omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis; & quod his majus eſt, Epiſcopo Novatianorum, ſi converſus fuerit, Presbyterii gradum ſervat.*

Confirmatur authoritate Sancti Athanaſii in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ, ad Conſtantium Imperatorem data, ubi ait, quod per Nicænam Synodum *non Ariana ſolum, ſed & reliquæ deſtructæ ſunt hæreſes*. Et in Epiſtola ad Africanos, prope finem: *Solum apud vos authoritatem obtineat Nicæna Patrum de fide Confeſſio: ipſa enim Nicæna Synodus revera trophæum eſt, ſive columna triumphalis, inſcripta contra omnes hæreſes, quaſi eas exponens oſtentui.* Quomodo, quæſo, Nicæna Synodus trophæum contra omnes hæreſes dici poſſet, niſi Donatiſtarum hæreſis, quæ tunc per Africam graſſabatur, in illa confoſſa eſſet, ac plamaris eorum error de Anabaptiſmo damnatus?

Objicitur primo. Sanctus Auguſtinus Concilia quædam Plenaria vocavit, quæ tamen non agnovit ut Œcumenica: Plenarii ergo Concilii nomine ſemper Œcumenicum non ſignificavit: adeoque nihil obſtat quominus intelligere potuerit nomine Plenarii Concilii, in quo quæſtio de Baptiſmo hæreticorum finita eſt, Arelatenſe Primum: præſertim cum 8. Canone de Baptiſmate & hæreticorum non iterando ſic decernat: *De Afris, qui propria lege utuntur, ut rebaptizent, placuit ut ſi ad Eccleſiam aliquis de hæreſi venerit, interrogent eum Symbolum; & ſi perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei imponatur ut accipiat Spiritum Sanctum: quod ſi interrogatus, non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.*

Probatur antecedens. Concilium Bagajenſe, quod a Donatiſtis celebratum eſt, ut ortum inter eos ſchiſma ſedaretur, & cui trecenti decem illius ſectæ Epiſcopi interfuerunt, Sanctus Auguſtinus paſſim Plenarium vocat, ſcilicet lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 5. lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. lib. 3. de Baptiſmo, cap. 2. lib. 3. contra Creſconium, cap. 53. quod etiam nomen ipſi tribuitur in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Num. 69. nec tamen S. Auguſtinus, & Africani Patres, Bagajenſe

gajenſe Donatiſtarum Concilium Œcumenicum exiſtimarunt. Igitur Concilium Plenarium, Sancti Auguſtini, & Africanæ Eccleſiæ ſenſu, non eſt idem quod Œcumenicum.

Confirmatur. In eodem Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Conciliis Nationalibus totius Africæ tribuitur Plenariorum Conciliorum nomen, ut numeris 19. 28. 117. 138. videre eſt. Quidni igitur Arelatenſe Concilium, Plenarii nomine intellexiſſet Sanctus Auguſtinus, quamvis Œcumenicum non fuerit; cum ad illud variarum nationum Epiſcopi convenerint?

Reſpondeo, nego primum antecedens; eujus probationem diſtinguo. Concilium Bagajenſe S. Auguſtinus Plenarium vocavit, Plenarium Donatiſtarum concedo: Plenarium ſimpliciter & abſolute, vel Plenarium totius orbis & univerſalis Eccleſiæ, nego. Itaque S. Auguſtinus vocat Concilium Bagajenſe Plenarium Hæreticorum, quia omnes Donatiſtarum Epiſcopi ad illud convenerant. Sic nempe lib. a. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 3. *Per Plenarii Concilii ſui Sententiam dixerunt*, &c. & lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1. *Maximianiſtas Plenario Concilio ſuo damnatot*, &c. Et lib. 4. contra Creſconium, cap. 8. *Qui Plenaris Concilii veſtri ore veridico leguntur eſſe damnati*, &c. At nuſquam oſtendetur S. Auguſtinum vocaſſe aliquod Concilium *Plenarium totius orbis*, & *univerſalis Eccleſiæ Concilium*, quod Œcumenicum non eſſet.

Reſpondeo ſecundo, rurſus diſtinguendo eamdem propoſitionem. S. Auguſtinus, & Africani Patres, Concilium Bagajenſe Plenarium vocarunt ironice, & ex Donatiſtarum ſenſu, quem ſugillabant, concedo; ſerio & ex propria ſententia, nego. Donatiſtæ enim, cum totam Eccleſiam in parte ſua incluſam contenderent, nec alienos a ſecta ſua ullo modo ad Eccleſiam pertinere, partem ſuam *Plenariam Eccleſiam, Catholicam, Univerſalem* appellabant, ut colligitur ex Sancto Auguſtino paſſim id referente ac refellente. & maxime libr. 3. contra Creſconium, cap. 58. *Quo igitur ore*, inquit, *contra Eccleſiam a ſolis ortu uſque ad occaſum promiſſam voce veritatis, & redditam, audes Eccleſiam Plenariam dicere partem Donati? cum ipſa non ſit niſi Africa, illa vero, cum tot gentibus, ſit & Africa?* Porro ſicut Sectam ſuam Donatiſtæ vocabant Eccleſiam Plenariam, ita Concilium, ad quod univerſi eorum Epiſcopi convenerant, vocabant Plenarium; quaſi Plenariam, quam ſecta ſua concludi præſumebant, Eccleſiam repræſentans. Unde, ex ipſorum ſenſu, Bagajenſe Concilium S. Auguſtinus Plenarium vocat ironice, & *veridicum* & *Præſidentis Dei arbitrio* celebratum nuncupat, libro 3. contra Creſconium, cap. 53. At quoties ex propria ſententia loquitur S. Auguſtinus, Plenarii Concilii nomine Œcumenicum intellexit; maxime cum hæc verba, vel ſimilia adjunxit ad *Plenarii* notionem determinandam, *totius orbis*, *univerſalis Eccleſiæ*, *cunctarum gentium*.

Ad confirmationem reſpondeo, in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Synodos Africanas paſſim Plenarias appellari, ſecundum quid, & cum aliqua limitatione, id eſt, Plenarias Africæ, non vero ſimpliciter & abſolute Plenarias, ſive Plenarias totius orbis, & univerſalis Eccleſiæ. Id conſtat ex Canonibus in objectione indicatis. Nam 19. qui Concilii 3. Carthaginenſis ſeptimus eſt, decernit, *Ut qui ad Concilium univerſale anniverſarium occurrere noluerit ad cauſam ſuam terminandam, hoc ipſo ſententiam damnationis in ſe dixiſſe judicetur*. At Concilium univerſale anniverſarium, eſt univerſale Provinciæ, vel Nationis, quod annis ſingulis a Primate convocabatur, non vero Œcumenicum. Nam Œcumenica Concilia quotannis non celebrabantur. Eodem ſenſu uſurpatur univerſalis Concilii nomen Canone 28. laudati Codicis, qui II. Concilii Milevitani 22. eſt, cum vetat Presbyteris, Diaconis, cæteriſque Clericis, ne ab Epiſcoporum ſuorum judiciis, *ad Judicia tranſmarina umquam provocent, ſed ad Primates tantum Provinciarum ſuarum, vel ad univerſale Concilium*, utique a Primate ex univerſa Africa congregatum. Unde Milevitanus Canon mox deſignatus, disjunctivam illam non habet, *vel ad univerſale Concilium*; ſed iis tantum verbis expreſſus eſt: *Non provocent niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum ſuarum*. Sic uſurpatur idem nomen Canone 117. ejuſdem Collectionis, qui ſic habet: *Quoniam ante aliquot annos in Eccleſia Plenario Concilio conſtitutum eſt*, &c. Græce habetur ἐν ταύτῃ ἐκκλησίᾳ, id eſt, *in hac Eccleſia*, ut hujus Eccleſiæ, Africanæ ſcilicet, Plenarium Concilium deſignetur. Sic denique & Canone 138. univerſalis Concilii nomen uſurpatum videri poteſt, ubi & hæc verba Patrum ad Cæleſtinum Pontificem Maximum ſcribentium leguntur, *Qui in univerſali Africano Concilio fuimus*, &c. Quo ſenſu & S. Auguſtinus Epiſtola 47. ad Valentinum data, Synodum Africanam, in qua Pelagiana hæreſis damnata eſt, vocavit *Plenarium totius Africæ Concilium*. Sed nuſquam oſtenderetur aliquam Synodum, quæ Œcumenica non eſſet, ſimpliciter & abſolute Plenariam, & *Plenariam totius orbis*, *univerſalis Eccleſiæ*, *cunctarum gentium*, fuiſſe nuncupatam a S. Auguſtino, vel ab Eccleſia Africana: ac proinde certiſſimum eſt, Concilium Arelatenſe Primum, a Sancto Auguſtino, Plenarii Concilii nomine, quod toties urget contra Donatiſtas, intellectum ac ſignificatum non fuiſſe.

Nec obſtat quod Canone 8. illius Concilii ſancitum ſit, Hæreticorum Baptiſma non eſſe iterandum. Ex hoc enim non colligitur Plenarium illud eſſe univerſalis Eccleſiæ Concilium, in quo finita ſit & eliquata controverſia de Baptiſmate Hæreticorum; ſed ſolum in eo de iſta quæſtione occaſione data, actum fuiſſe: quamvis ad quæſtionem juris & dogmatis dirimendam convocatum non eſſet, ſed ſolum ad quæſtionem facti diſcutiendam, & ad exponendum an Cæcilianus vere fuiſſet ſacrorum Librorum Traditor; an ejus proinde Ordinatio legitima fuiſſet atque canonica; an jure, an perperam fuiſſet a Patribus Romani Concilii ſub Melchiade abſolutus.

Objicitur ſecundo. Plenarii Concilii nomine, in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus intellexit Concilium aliquod Tranſmarinum: Sed Concilium Tranſmarinum Afris, Arelatenſe eſt, non Nicænum: igitur nomine Plenarii Concilii, S. Auguſtinus Arelatenſe, non vero Nicænum intellexit.

Probatur major ex Sancto Auguſtino lib. a. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capp. 8. & 9. ubi de S. Cypriano ſic loquitur: *Satis oſtendit multo magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod hac de re Tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet: nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, &c.*

Reſpondeo, nego ſecundam partem minoris, nempe quod Concilium Nicænum, Afris Tranſmarinum dici non poſſit. Cum enim S. Auguſtinus lib. a. contra Creſconium, cap. 37. inter *Eccleſias Tranſmarinas*, quarum authoritatem adverſus Donatiſtas urget, *Bythiniæ* Eccleſias recenſeat,, & Nicæa quæ Nicæno Concilio nomen dedit, ſit Bythiniæ civitas; conſequens eſt Nicænum Concilium Tranſmarinum fuiſſe Afris, adeoque nomine *Univerſalis & Tranſmarini Concilii*, cujus ad examen controverſia de Baptiſmate Hæreticorum perducta eſt, a S. Auguſtino intelligi potuiſſe.

Objicitur tertio. Concilium, quod de omnibus orbis partibus congregatum eſt, Plenarii totius orbis Concilii nomine potuit a Sancto Auguſtino intelligi, & ſignificari: ſed Concilium Arelatenſe Primum ex omnibus mundi partibus congregatum eſt: quidni igitur illud Plenarii Concilii nomine intellexerit, & deſignaverit S. Auguſtinus?

Probatur minor ex Concilio Arelatenſi Secundo Canone 18. *Ad Arelatenſis Epiſcopi arbitrium*, inquit, *Synodus congreganda: ad quam urbem ex omnibus mundi partibus, præcipue Gallicanis, ſub Sancti Marini tempore, legimus celebratum fuiſſe Concilium, atque Conventum*.

Confirmatur ex Conſtantino Magno in Epiſtola ad Chreſtum Syracuſanorum Epiſcopum, apud Euſebium libro 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. dicente, ſe mandaſſe ut plurimi Epiſcopi *ex locis diverſis, & prope infinitis*, Arelatem ad Concilium convenirent.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem

re-

Digitized by Google

reſpondeo, Concilium II. Arelatenſe per exaggerationem quamdam dixiſſe, Primum ex omnibus mundi partibus fuiſſe convocatum, ut ſcilicet Urbem Arelatenſem commendaret, ac Arelatenſis Epiſcopi dignitatem. Unde addidit hanc exceptionem, *Et præcipue Gallicanis;* quæ incongrua fuiſſet, ſi partes orbis univerſas intellexiſſet abſolute. Certe Primi Concilii Arelatenſis Patres, non ex omnibus orbis Chriſtiani regionibus, ſed ex diverſis dumtaxat Provinciis ad illud ſe conveniſſe Concilium teſtantur in Epiſtola ſua Synodica ad Sylveſtrum Papam. *Et cum diverſæ ſint Provinciæ, ex quibus advenimus* (inquiunt) *& ita varia contingunt, quæ nos cenſemus obſervare debere.*

Ad confirmationem reſpondeo, Conſtantini verba indicare quidem numerum maximum, & diverſitatem regionum, ex quibus Epiſcopos ad Concilium Arelatenſe convocavit, non autem diſerte ſignificare, quod ex univerſis orbis Chriſtiani Provinciis illos convocaverit, ut hoc Plenarium univerſalis Eccleſiæ Concilium eſſet. Quem ſenſum Conſtantini Epiſtola ex Græco Euſebii textu a Sirmondo Latine reddita exhibet. *Propterea*, inquit Imperator, *mihi ſedulo providendum fuit, ut hæc, quæ poſt judicium prolatum ſedari voluntario aſſenſu debuerant, vel nunc tandem, multis præſentibus, exitum ſortiantur. Quoniam ergo plurimos ex diverſis compluribus locis Epiſcopos in Arelatenſium oppido ad Kalendas Auguſti, convenire præcepimus, ubi etiam per literas ſignificandum duximus*, &c. Vides non *ex locis diverſis & prope infinitis*, ſed *ex diverſis compluribus locis* plurimos Epiſcopos ad Concilium Arelatenſe Primum dici convocatos?

Præterea veriſimile non eſt, quod Conſtantinus appellationem Donatiſtarum ſuſcepiſſet poſt Arelatenſis Concilii ſententiam, ſi ad illud totius orbis Chriſtiani Epiſcopi conveniſſent: ſiquidem Nicæno de Concilio ad Eccleſias ſcribens id ab omnibus recipi jubet ac obſervari quod in eo fuerat definitum; quia *Quod in Epiſcoporum Conciliis ita generaliter decernitur divinæ voluntati tribui debet, ac veluti cœleſte, divinumque Præceptum æſtimari*. Cum igitur Conſtantinus Donatiſtas ad ſuum tribunal, poſt Arelatenſis Concilii ſententiam, appellantes (quamvis indignabundus) ſuſceperit; argumento eſt, ad illud totius orbis Chriſtiani Epiſcopos non conveniſſe, neque convocatos fuiſſe.

Objicitur ſecundo. In Concilio Nicæno nullus Canon extat, quo Donatiſtarum anabaptiſmus damnetur, aut quo ſanciatur, omnium Hæreticorum Baptiſma ratum eſſe: contra illos vero in Concilio Arelatenſi Primo editus eſt Canon octavus: Plenarium igitur Concilium, in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, non eſt Nicænum, ſed Arelatenſe.

Reſpondeo, diſtinguo primam partem antecedentis. Nullus Canon extat, quo Donatiſtarum error damnetur, &c. explicite & nominatim, concedo; implicite & per conſequentiam, nego. Canone enim octavo Concilii Nicæni decretum eſt, Novatianos ad Eccleſiam redeuntes, in Clero, ex indulgentia, permanſuros, cum impoſitione manuum reconciliati fuiſſent. Non eſt decretum ut baptizarentur, quia Baptiſmum verbis evangelicis conferebant: Canone vero 19. ſancitum eſt, Pauliniſtas ad Eccleſiam confugientes baptizandos eſſe, quia formam Baptiſmi legitimam non ſervabant. Per conſequentiam igitur ſancitum eſt, omnium Hæreticorum, qui baptizandi ritum Evangelicum ſervabant, ut Novatiani, ratum eſſe nec uſquam iterandum Baptiſma: & eos ſolum eſſe baptizandos, qui Baptiſmi formam, ut Paulianiſtæ, violaſſent, ſeu verbis Evangelicis baptizati non eſſent. Quæ reſponſio Sanctorum Athanaſii, & Hieronymi verbis, inter probationes relatis, confirmatur.

Objectio tertia petitur ex S. Baſilio in Epiſtola 2. Canonica ad Amphilochium, dicente, oportere plures Epiſcopos ſimul convenire, & Canonem condere circa iterationem vel approbationem Baptiſmi Encratitarum, Saccophororum, Apotactitarum, quos rebaptizari in Eccleſia ſua ſcribit; quamvis prohibitum ſit apud Romanos eos rebaptizare, alicujus œconomiæ gratia: atqui S. Baſilius non dixiſſet convocandum eſſe Concilium, quod hac de re decerneret, ſi jam eliquata fuiſſet veritas in Nicæno, quod Baſilio ignotum non erat: nec prohibitionem in Romana Eccleſia factam de non iterando Baptiſmate, ad ſolam œconomiam retuliſſet, quæ ſpectaſſet ad fidem, ſi Donatiſtarum hæreſis in Concilio Nicæno fuiſſet proſcripta: Concilium igitur Nicænum, non eſt Plenarium illud, in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum eliquata & finita eſt.

Major conſtat ex authoritate S. Baſilii, quæ Diſſertatione ſuperiori, argumento octavo, relata eſt.

Reſpondet Pater Nicolai, S. Baſilium de quibuſvis Hæreticis non loqui, ſed de illis dumtaxat, qui circa Trinitatis, adeoque circa Baptiſmi formam errabant, quamvis eam integre proferrent. Sed hæc expoſitio cum S. Baſilii textu cohærere non poteſt, nec ejus ſenſum Vir Eruditus attigit, ut loco mox laudato oſtendimus.

Reſpondet ſecundo, S. Baſilium, his verbis, in priori epiſtola ad Amphilochium: *Sed quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt propter multorum œconomiam, & diſpenſationem, Baptiſmum eorum recipi, recipiatur;* Nicænæ Synodi Patres intellexiſſe, quam in Aſia conſtat celebratam. Verum hæc reſponſio parum veriſimilis videtur, quia S. Baſilius Nicænos Patres non ſic jejune appellaſſet: nec Aſiaticis dumtaxat aliquibus id viſum eſſe dixiſſet, quod a trecentis decem & octo Patribus, ex toto orbe Chriſtiano congregatis, noviſſet definitum.

His igitur ſolutionibus prætermiſſis, reſpondeo, diſtinguo minorem: S. Baſilius non dixiſſet convocandum eſſe Concilium, &c. ſi Nicæni Concilii Decretis ſancitum fuiſſe intellexiſſet, ut Hæreticorum Baptiſma ratum haberetur, concedo: ſi id in Concilio Nicæno definitum non intellexiſſet, nego. Porro licet Nicæna Synodus decreverit, omnes Hæreticos cum ſuo recipiendos eſſe Baptiſmate, modo verbis Evangelicis baptizati eſſent: quia tamen id diſerte in illius Canonibus non habetur, ſed per conſequentiam tantum colligitur ex 8. & 19. Canone; S. Baſilius potuit ad illam Nicænorum Canonum conſequentiam non advertere, & iis non obſtantibus, Eccleſiæ ſuæ morem nondum antiquatum, de rebaptizandis Hæreticis ſectari. At Pontifices, & Patres S. Baſilio poſteriores, quos excitata rurſus de rebaptizandis Hæreticis quæſtio, Nicænorum Canonum ſenſui, & conſequentiis magis fecit attentos, nempe Siricius in Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, Innocentius Primus in Epiſtola ad Epiſcopos Macedoniæ, S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, & S. Auguſtinus paſſim in libris contra Donatiſtas, arbitrati ſunt Nicænos Patres omnium Hæreticorum, Pauliniſtis exceptis, & aliis, ſi qui eſſent ab Evangelico baptizandi ritu aberrantes, Baptiſma ratum habuiſſe. Idque colligi putarunt evidenter ex Canonibus 8. & 19.

Reſpondeo ſecundo, retorqueri poſſe contra adverſarios argumentum, & ſic ſubſumi: Atqui S. Baſilius non dixiſſet convocandum eſſe Concilium, quod hac de re decerneret, ſi jam eliquata fuiſſet veritas, & finita quæſtio in Arelatenſi quod S. Baſilio ignotum eſſe non potuit, ſi Plenarium fuiſſe totius orbis univerſalis Eccleſiæ, & cunctarum Gentium Concilium ſupponatur: nec prohibitionem in Romana Eccleſia factam de non iterando Baptiſmate, ad ſolam œconomiam retuliſſet, quæ ſpectaſſet ad fidem, ſi in Concilio Plenario totius orbis, quale fuiſſe Arelatenſe contendunt, Donatiſtarum hæreſis fuiſſet proſcripta. Concilium igitur Arelatenſe, non eſt plenarium illud, in quo quæſtio de Baptiſmo Hæreticorum eliquata, & finita eſt.

Objectio quarta ſumitur ex S. Epiphanio in expoſitione Catholicæ Fidei, ita ſcribente: *Alii, qui audaciores videntur, ex Catholicorum partibus, privata ſibi factione conflata, ultra Generalis Concilii Decretum, iterum baptizare nihil verentur; cum nondum ea res, ut dixi judicio Synodi deciſa ſit.* Porro non dixiſſet S. Epiphanius quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum admittendo vel rejiciendo Synodi judicio finitam non fuiſſe, ſi a Nicæna Synodo probatus fuiſſet omnium Hæreticorum Baptiſmus, Pauliniſtis ſolis exceptis: in Nicæno igitur Concilio illa quæſtio non finita eſt,

ac proinde non eſt illud Plenarium, cujus authoritatem contra Donatiſtas tam frequenter urget S. Auguſtinus.

Reſpondeo, nego hypotheſim minoris, quod ſcilicet S. Epiphanius quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum, Synodi judicio finitam non fuiſſe dixerit. Id enim nullatenus habet, nec de Baptiſmo Hæreticorum non iterando ex profeſſo agit, nec Synodum indicat, quæ rebaptizari Hæreticos prohibuerit: ſed ait ſolum, nullam Synodum præcepiſſe, ut Ariani rebaptizarentur, & propterea quorumdam temeritatem coarguit, qui illos rebaptizabant. Porro quod hic ſit S. Epiphanii ſenſus, & quod de ſolis Arianis loquatur, conſtat ex loco in objectione laudato. *Alii*, inquit, *qui audaciores videntur ex Catholicorum partibus privata ſibi factione couflata, præter Eccleſiæ conſuetudinem, ac citra Generalis Concilii Decretum, eos qui ab Arianis ad ſuas partes tranſeunt iterum baptizare nihil verentur, cum nondum ea res, ut dixi, Univerſalis Synodi judicio deciſa ſit; quod adhuc populi promiſcue, ad hodiernum uſque tempus, habeantur: inter quos multi quidem ſunt Catholici, ſed ficte, ac per ſimulationem, Sacerdotum authoritatem ſequuntur, donec exeranda illa Secta ab Eccleſiæ conſortio ſegregetur: ut tunc aliquid de illa ſtatuatur*. Ex quibus conſtat, Launoium in S. Epiphanii loco oſcitanter omiſiſſe nomen Arianorum; unde veluti, generatim de omnibus Hæreticis ab ipſo dictum obtruſit, quod ſpeciatim de Arianis dictum eſt.

Objicitur quarto. S. Athanaſius Oratione 3. contra Arianos, & S. Cyrillus in Præſatione Catecheſeon, Baptiſma ab Hæreticis collatum aſſerunt irritum prorſus eſſe: atqui id non aſſeruiſſent, ſi Concilium Nicænum contrarium definiviſſet; igitur Nicænum concilium non eſt Plenarium illud, in quo S. Auguſtinus quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum finitam eſſe toties inculcat.

Reſpondeo, S. Athanaſium, eo loci Baptiſma quidem Hæreticorum nullum aſſerere, quoad effectum gratiæ, in adultis qui ipſorum hæreſi communicant; non vero quoad Sacramentum & characterem; S. vero Cyrillum vel de omnibus Hæreticis non loqui, ſed de illis tantum qui Baptiſmi formam violabant; vel ſingularem hanc eſſe illius ſententiam, ut & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ illius temporibus, cui nempe nondum erat exploratus Nicænorum Canonum 8. & 19. ſenſus, nec perſpecta conſequentia. Legatur ſuperior Diſſertatio in ſolutione argumenti ſexti & ſeptimi.

DISSERTATIO XXV.

Contra Praxeanos, Noetianos, & Sabellianos.

QUÆSTIO UNICA.

De Perſonarum divinarum Trinitate.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum ſint revera tres in Deo Perſonæ?

PROPOSITIO.

Divinarum Perſonarum Trinitatem, utriuſque Teſtamenti Scriptura, & Traditio contra Sabellianos probant.

Divinarum Perſonarum pluralitas ex Scripturis probata.

ADorandum illud Myſterium probatur primo ex ſacris Veteris Teſtamenti paginis, ex illo nimirum Geneſis 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram ..... Creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam*. Ubi alterna illa pluralis & ſingularis numeri uſurpatio, *Faciamus ad imaginem noſtram*, *Dixit Deus*, *Creavit ad imaginem ſuam*, Trinitatis Myſterium non obſcure indicant. Figmentum enim eſt, quod reſpondent Judæi, Deum ſecum locutum, & ſe ad agendum excitantem, dixiſſe, *Faciamus*, &c. Quod S. Baſilius Homilia 9. in Hexaemeron diſerte refellit. *Erat*, inquit, *& tunc in iis quæ dicere Judæus ſolet, cuivis obvia, & cognoſcibilis omnibus abſurditas. Quis enim faber, aut ærarius, aut lignarius, ſolus ipſe quidem, nec alio quoquam ſibi cooperante ſtipatus, interque ſuæ artis inſtrumenta deſidens, quis*, inquam, *ſibi ipſi admurmurat dicens: Faciamus gladium, aut compingamus aratrum; ac non potius ſilentio, ſuam, cum libuerit, accommodatam ad artem exequitur operationem? Sunt enim inſignes profecto nugæ, unum aliquem inveniri qui ſibi imperet, ſive Præceptorem deſidere, ac heriliter ſe ipſum vehementerque urgere, & adhortari.*

Et infra: *Numquid & nunc etiam, dic mihi, Judæe, ſola perinde ut tibi placet, atque unica eſt ipſa perſona? Non enim ſcriptum eſt: Fiat homo, ſed Faciamus hominem. Hactenus nondum apparuit quid doceretur, atque ideo in abyſſo divinæ cogitationis præconium hoc celabatur ac tegebatur: deinceps jam ipſius ortus hominis certo expectatur, detegitur parumper ipſa fides, & apertius indicatur iſtius veritas divini Decreti, Faciamus hominem. Audis, o tu, qui bellum indixiſti perpetuum Chriſto, Deum ipſum, ſuum in creandis rebus ſocium alloqui, per quem fecit & ſæcula, qui portat omnia verbo potentiæ ſuæ?*

Figmentum rurſus eſt, quod ſecundo reſpondent Rabbini, Deum more Principum pluraliter locutum eſſe, demonſtrandæ cauſſa authoritatis. Quod egregie refellit Theodoretus Quæſtione 19. in Geneſim, quia *in univerſa plane Scriptura divina licet audire Deum omnium ſingulari numero loquentem. Raro putem pluraliter ſermonem format, niſi eum innuit numerum perſonarum Trinitatis. Etenim cum linguas confunderet, non dixit ſingulariter, Deſcendam; ſed, Venite, deſcendentes confundamus ipſorum linguas. Et hoc igitur loco, quoniam Deus animal rationale formabat, quod poſtea renovaturus erat poſt multas generationes, Sanctæ Trinitatis invocationibus ſacroſanctum Baptiſma inſtituens, cum fabricaturus eſſet naturam, cui hæc Myſteria crederentur, obſcure identitatem ſubſtantiæ, & perſonarum numerum aperuit. Dum enim* (inquit) *dixit, Deus, communionem divinæ naturæ indicavit: Subjungens autem illud, Faciamus, expreſſit numerum perſonarum. Similiter cum iterum ſingulari numero dixit, Imaginem, eamdem eſſe naturam oſtendit. Non enim dixit, Ad imagines, ſed, Ad imaginem. Cum autem dixit, noſtram, numerum hypoſtaſeon manifeſtavit.*

Figmentum denique eſt, quod quidam Hæretici reſponderunt, Deum Angelis locutum, eum dixit, *Faciamus*: quod refellit Sanctus Baſilius loco ſupra laudato: *Conſidera*, inquit, *quod continenter ſequitur: Ad imaginem noſtram. Quid ad hæc dicere paras? Num una, & Dei, & Angelorum, imago eſt? Prorſus Filii, Patriſque forma eadem ut ſit neceſſe eſt. Formam hic ut intelligamus neceſſe ſit, quæ divinam addeceat majeſtatem: hoc eſt, non lineamentis conſtantem corporeis, ſed in peculiari Numinis proprietate conſiſtentem ...... Cui dicit, Ad imaginem noſtram? Cui, quæſo te, alii, quam ei qui ſplendor eſt gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, qui eſt imago Dei inviſibilis? Suæ igitur imagini propriæ, quæ vivit, quæ dixit, Ego & Pater unum ſumus: & Qui me vidit, vidit Patrem: huic dicit, Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Ubi una eſt imago, quem locum ibi obtinet diſſimilitudo? Et fecit Deus hominem: non dixit, Fecerunt. Evitavit hoc loco perſonarum multitudinem. Per illa namque Judæum erudiebat: per hæc vero Gentilium excludens errorem, ſecure admodum ad unitatem recurrit: ut & Filium cum Patre intelligas, & multitudinem Deorum longe periculoſiſſimam effugias. Ad imaginem Dei creavit ipſum. Iterum Socii creationis perſonam adduxit. In his enim non ad imaginem ſuam dixit, ſed ad imaginem Dei.*

II. Probatur perſonarum divinarum pluralitas ex illo Geneſis 19. *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem, a Domino, de Cælo*. Quibus verbis, Deum de Deo ſignificari, videlicet Filium a Patre procedentem, a quo ſicut eamdem naturam & potentiam accipit, ſic etiam eamdem operationem ad extra, graviſſimi quique Patres obſervant: & inter alios Sanctus Juſtinus Martyr, in Dialogo cum Tryphone. *Etiam nunc non intellexiſtis*, inquit, *Unum ex tribus, & Deum, & Dominum ei qui in*

cœlo

cælo eſt adminiſtrare, Dominum duorum Angelorum. Progredientibus enim illis Sodomam, ipſe relictus cum Abrahamo, ei collocutus eſt, quæ deſcripta ſunt a Moyſe. Quo & ipſo poſt colloquium recedente, Abraham in locum ſuum eſt reverſus. Eoque ad Sodomam adveniente, jam non duo Angeli verba cum Lotho conferunt, ſed ipſe; pro eo atque Verbum indicat, atque is Dominus eſt, qui a Domino in cælo, hoc eſt univerſorum Parente, accepit ut hæc inferret Sodomitis & Gomorrheis, quæ Verbum cecenſet, ſic inquiens: Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem, a Domino, de Cælo.

Et S. Irenæus libro 3. adverſus Hæreſes cap. 6. *Et iterum in everſione Sodomitarum Scriptura ait: Et pluit Dominus, ſuper Sodomam, & Gomorrham ignem & ſulphur, a Domino, de cælo. Filium enim hic ſignificat, qui & Abrahæ collocutus ſit, & a Patre accepiſſe poteſtatem ad judicandum Sodomitas, propter iniquitatem eorum.*

Et Primi Concilii Antiocheni Patres, in Epiſtola Synodica contra Paulum Samoſatenum, *Generavit quidem Filium Pater*, inquiunt, *tamquam actum viventem, & per ſe exiſtentem, omnia in omnibus operantem.... Hunc dicit Scriptura deſcendiſſe, & apparuiſſe Abrahæ, ad quercum Mambre, unum ex tribus, cum quo Patriarcha, tamquam cum Domino & Judice colloquebatur; ut qui omne judicium a Patre accepiſſet; de quo ſcriptum eſt; Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur, a Domino de cælo.*

Et S. Athanaſius libro contra Sabellii Gregales, p. 510. *Quis eſt qui ita loquitur: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum? Non hominis hoc verbum, ſed Dei oſtendentis genuinam ſui ex Patre ſuo procreationem; atque ideo Domini titulum non recuſat. Dominus enim eſt, qui ex ſolo Domino eſt genitus, ut apud Moſen dictum invenies: Pluit Dominus ignem a Domino.*

Et S. Hilarius libro 4. de Trinitate pag. 20. col. 2. *Dehinc adeſt in Sodomam & Gomorrham juſta pœna judicii. Et quid tandem momenti in eo eſt? Dominus ſulphur & ignem pluit, a Domino: ut Dominus a Domino, ita non diſcrevit natura nomine, quos ſignificatione diſtinxerat. Legimus namque in Evangelio: Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio. Dedit ergo Dominus, quod Dominus accepit a Domino: Sed qui accepiſti, in Domino, & Domino, Judicis cognitionem, cognominis ejuſdem in Deo, & Deo cognoſce conſortium.*

Et Formula prima Concilii Sirmienſis contra Photinum edita, quam S. Hilarius lib. de Synodis exponit, & probat, Anathemate 16. ſic habet: *Si quis, Pluit Dominus a Domino, non de Filio & Patre intelligat, ſed ipſum a ſe dicat pluiſſe, anathema ſit. Pluit enim Dominus Filius, a Domino Patre.* Eodem modo hunc Geneſeos locum exponunt alii Patres quos recenſere longum eſſet.

III. Trinitatis Myſterium probant illa verba Pſalmi 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus, omnis virtus eorum.* Nomine Domini intelligitur Pater, cujus eſt Verbum, quique per Verbum operatur prima Sanctiſſimæ Trinitatis perſona. Verbum, per quod omnia facta ſunt, Filius eſt ſecunda perſona. Tertia denique eſt Spiritus oris Dei, cui perfectio divinorum operum ſingulari quadam ratione tribuitur. Unde Sancti Patres ex hoc loco divinarum perſonarum Trinitatem probant, & inter alios S. Gregorius Nyſſenus, Oratione Catechetica cap. 4. *Eſſe enim*, inquit, *Verbum Dei, & Spiritum Dei, poteſtates, quæ conſiſtunt eſſentialiter, & ſunt efficientes eorum quæ facta ſunt, & ea quæ ſunt, continent, ex divinitus inſpiratis Scripturis evidenter oſtenditur. Sufficit autem, cum meminerimus unius teſtimonii, plura invenienda relinquere ſtudioſis. Verbo Domini*, inquit, *Cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Quo Verbo, & quo Spiritu? Neque enim dictio eſt Verbum; neque Spiritus anhelitus. Si enim ad noſtræ naturæ ſimilitudinem Deus quoque homo fieret, ejuſmodi quoque verbo & ſpiritu uti univerſitatis Opificem ſtatuerint. Quænam autem tanta virtus proficiſcitur a verbis, & a ſpiritu, ut ſufficiat ad cælum conſtituendum & quæ in eo ſunt Virtutes? Si enim noſtræ dictioni Dei Verbum eſt ſimile, & Spiritus ſpiritui, ſimilis eſt omnino virtus ex ſimilibus: & quantas noſtrum, tantas vires habet Dei Verbum. Atqui & operatione ſunt carentes, & minime conſiſtentes, qui cum verbis tranſeunt, ſpiritus. Quo fit ut non agentes, & non conſiſtentes illos omnino conſtituant, qui ad noſtri verbi ſimilitudinem Dei Verbum deducunt. Sin autem, ut dicit David, Verbo Dei firmati ſunt cæli, & eorum virtutes conſiſtunt in Dei Spiritu: conſtat ergo Myſterium veritatis, quod dictat eſſe dicendum Verbum in eſſentia, & Spiritum in hypoſtaſi.*

IV. Idem Myſterium probat illud Iſaiæ 6. cap. *Clamabant* (Seraphim) *alter ad alterum, & dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Exercituum.* Ubi trina illius vocis, *Sanctus*, repetitio, & *Domini* ſingulare nomen, Perſonarum divinarum Trinitatem in una eſſentia ſignificant. Unde Sanctus Ambroſius libro 2. de Fide ad Gratianum, cap. 4. hunc locum expendens, ait. *Quid ſibi vult, ſub uno nomine ſanctitatis, trina repetitio? Si trina repetitio, cur una laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur, niſi quia Pater & Filius, & Spiritus Sanctus ſanctitate unum ſunt?* Non dixit *ſemel, ne Filium ſequeſtraret; non bis, ne Spiritum præteriret; non quater, ne creaturas conjungeret. Et ut oſtenderet Trinitatis unam eſſe Deitatem, cum tertio dixiſſet, Sanctus, Sanctus, Sanctus: addidit ſingulariter, Dominus Deus Sabaoth.*

V. Idem Myſterium probat Propheta mox laudatus cap. 48. in perſona Meſſiæ dicens: *Ex tempore antequam fieret, ibi eram, & nunc Dominus miſit me, & Spiritus ejus.* Quæ verba Sanctus Hieronymus in ſuis ad iſtum locum Commentariis ſic expendit. *Quando fiebant omnia a Patre, ipſe erat cum eo, qui adgaudebat, qui etiam nunc dicit: Ego qui ſemper eram cum Patre, & in Patre, & ſine Patre numquam eram, etiam nunc loquor & juxta fragilitatem carnis aſſumptæ dico, quod Dominus Deus miſerit me, & Spiritus ejus, brevique verſiculo, Trinitatis nobis oſtenditur Sacramentum.*

Probatur ſecundo ex Novi Teſtamenti locis evidentibus. Namque Trinitatis Myſterium diſerte probant verba Chriſti, Matthæi ultimo: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quo ex loco Tertullianus Praxeæ refellit errorem, cap. 26. libri contra illum editi. *Noviſſime mandat*, inquit, *ut tinguerent in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, non in unum. Nam nec ſemel, ſed ter, ad ſingula nomina, in perſonas ſingulas tinguimur.* Quo item ex loco Sanctus Athanaſius Sabellianum errorem coarguit, in Oratione contra Sabellii Gregales. *Nullius igitur*, inquit, *repudians hanc Trinitatem, Unitatem exiſtimet ſe invenire poſſe, ſed in Trinitate unum exiſtimet, habens ſummam fidei in Baptiſmate & tribus ſignaculis ſanctis, per quæ in ſalutem regeneratus eſt.*

II. Ex illo Matthæi 16. *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt. Quo dicto*, inquit Tertullianus libro contra Praxeam cap. 21. *utriuſque perſonæ conſtituit diſtinctionem, & Filii in terris, quem Petrus agnoverat Dei Filium, & Patris, qui in cælis, qui Petro revelaverat, quod Petrus agnoverat Dei Filium Chriſtum.*

III. Sancti Joannis Evangelium paſſim Trinitatem Perſonarum divinarum adſtruit, cap. 1. *In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum* &c. *Et Verbum caro factum eſt.* Quæ verba Tertullianus expendens loco mox laudato, ait: *Nam ſi hoc non aliter accipi licet, quam quomodo ſcripta ſunt, indubitanter alius oſtenditur, qui fuerit a Principio, alius apud quem fuit: alium ſermonem eſſe, alium Deum; licet & Deus ſermo, ſed qua Dei Filius, non qua Pater: alium per quem omnia, alium a quo omnia. Alium autem quomodo dicamus, ſæpe jam edidimus; quo alium neceſſe eſt, non eumdem, alium autem, non quaſi ſeparatum, ſed diſpoſitione alium, non diviſione. Hic ergo factus eſt caro, non ipſe cujus eſt Sermo. Hujus gloria viſa eſt, tamquam unice a Patre, non tamquam Patris.*

Eumdem locum urget Sanctus Athanaſius in Oratione contra Sabellii Gregales. *Si Deus*, inquit, *Verbum in mente habet, non autem revera ex ipſo genitum, ut Deum ex Deo, quomodo eſſe poterit apud Deum, Verbum? Aut quomodo Deus fuerit? Non enim Verbum in mente hominus conceptum, homo eſt apud hominem, cum nec vivat, nec ſubſiſtat, ſed vivi duntaxat & ſubſiſtentis pectoris motus ſit, quod mox ut annunciatum eſt, non ſubſiſtit: & ſæpe vocatum, nequaquam permanet, cum contra Pſalmiſta vociferetur; Dei verbum in æternum permanet: & in ea re illi ſuffragator & conſonus Evangeliſta eſt, cum Verbum Deum eſſe profitetur, & manifeſtatum eum annuntiat, & adveniſſe indicat, & Incarnatum prædicat, non comprehendens una cum Verbi Incarnatione ipſum Patrem. Verbum enim caro factum eſt...... Unigenitum igitur Verbum in mundo vides manifeſtatum, & in hominibus habitantem, gloriamque illi attribui ut Unigeniti a Patre: non quod ipſe Pater ſit, aut Pater una cum Verbo ſeſe manifeſtaverit, quemadmodum homo ſui ipſius Verbo manifeſtatur.*

Et *Joannis* 14. „ Si cognoviſſetis me, & Patrem meum cognoviſſetis.... Philippe, qui videt me, videt & Patrem...... Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? *Et*, Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. *Quæ loca Sanctus Athanaſius expendens, in Oratione contra Sabellii Gregales, ait:* „ Si una perſona eſt, cur altera emittitur, & per carnem conſpicitur, cum Deum nemo viderit unquam, ſed unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarraverit, & acceſſerit ad nos, ſuiſque verbis ſui conſpectum exhibuerit: quique ob iſtam ex ſeſe Patris cognitionem, inter loquendum ſubjunxerit; Qui videt me, videt & Patrem meum, non ſeipſum Patrem dicens. Qui enim id fieri poſſet, cum Pater ſit inviſibilis? Sed talem ſe dicit, qualis Pater eſt. Nam ſuperius dixerat: Si cognoviſſetis me, etiam Patrem cognoviſſetis, dualitatem perſonarum expreſſis verbis nobis declarans, quæ ex incommutabili Deitate agnoſci poterat. Quocirca qui dignus habetur conſpectu Filii, non fraudatur conſpectu Patris. Non enim genitor alienum diſſimilemque de ſe genuit, ſed ſibi conſimilem. Si igitur unum exiſtimas, cum revera duo ſint, Pater, & Filius, quæ tibi cum Eccleſiaſtica Doctrina communio ſupereſt? Quomodo voces Domini excipies, Ego & Pater unum ſumus? Ac rurſum de Patre loquens: Ab eo, *inquit*, ſum, & ille me emittit. Addit & tertium, Ego rogabo, *inquit*, Patrem, & alium Conſolatorem dabit vobis. Cum igitur de ſe loquitur, Ego, *inquit*: Cum de Patre, Ille, dicit: Cur non plane defectionis, & apoſtaſiæ crimen ſit negare tria, & ſolum illum qui iſta locutus eſt, unum eſſe dicere?

Idem Chriſti reſponſum ad Sanctum Philippum urget Tertullianus *libro* contra Praxeam, *cap.* 24. „ Vicarium ſe Patris oſtenderat, per quem Pater & videretur in factis, & audiretur in verbis, & cognoſceretur in Filio, facta & verba Patris adminiſtrante; quia inviſibilis Pater, quod & Philippus didicerat in Lege, & meminiſſe debuerat: Deum nemo videbit, & vivet. Et ideo ſugillatur, Patrem videre deſiderans, quaſi viſibilem, & inſtruitur viſibilem eum in Filio fieri ex virtutibus, non ex perſonæ repræſentatione. Denique ſi Patrem eumdem Filium vellet intelligi, dicendo, qui me videt, Patrem videt: quomodo ſubjicit: Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Debuerat enim ſubjunxiſſe, Non creditis quia ego ſum Pater?... Igitur & manifeſtam fecit duarum perſonarum conjunctionem, ne Pater ſeorſum quaſi viſibilis in conſpectu deſideraretur, & ut Filius repræſentator Patris haberetur.

IV. Diſtinctionem realem Perſonarum in Deo probant verba Chriſti, *Joannis* 8. Solus non ſum; ſed ego & qui miſit me, Pater. Et in Lege veſtra ſcriptum eſt, Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo: & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater. *Quem locum Tertullianus urgens adverſus Praxeam, cap.* 22 *ait:* Quod ſi unus eſſet, dum idem eſt Filius & Pater, non uteretur Legis patrocinio, fidem imponentis, non unius teſtimonio, ſed duorum.

Idem teſtimonium urget Sanctus Athanaſius, in Oratione contra Sabellii Gregales. „ En tibi duas perſonas, *inquit*. Et niſi dicas vere duos eſſe, cum hæc loquitur, non permittis teſtimonium verum exiſtere. Id enim teſtimonium confirmat, ſi non ab uno, ſed a duobus perhibeatur. Nam & teſtatus eſt e cœlo Pater, dicens. Hic eſt Filius meus dilectus: & ſeſe eſſe Filium Dei, Unigenitus ipſe Filius conteſtatum facit: & cum Patre ſermonem miſcens, manifeſte in auribus hominum loquitur: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ.

Reſpondebant Sabelliani, duas quidem illo teſtimonio, aliiſque ſimilibus, deſignari perſonas, aliam in Patre Deo, alteram in Filio homine; ſed negabant ſignificari duas perſonas divinas. Quam reſponſionem Sanctus Athanaſius luculentiſſime refellit his verbis „ Et quid iſtud differt a reſponſione Samoſatenſis? *inquit*. Dicant mihi, quæſo, qua ratione hominibus iſta de ſe ipſo auſus eſt loqui: Qui videt me, videt Patrem? Aut qua ratione talia de ſe ipſo loquentem teſtimonio ſuo perſequitur Evangeliſta, ubi refert, qui dixerit Patrem ſuum Deum eſſe, æqualem ſe Deo faciens: atqui ſi Deus ex Deo eſt, fieri nequit quin ratione naturæ paria habeat cum Genitore ſuo, ut & Paulus teſtatur, qui non de humanitate ejus, cum ea aſſumpſit, ſed de iis quæ humanitatem tempore antecederent, explanationem facit. Qui cum, *inquit*, in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo. Scimus autem Dominum ſubinde humanitus loqui, ſed non ea ratio in iſtis verbis, cum ſic ait: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater. Non enim eſt homo ille qui miſſus eſt in mundum, & qui dicit: ex Patre egreſſus ſum, & venio: & qui dicit; Ita dilexit Deus mundum, ut & Filium ſuum Unigenitum daret, ut omnis qui in eum crediderit, non pereat, ſed habeat vitam æternam: & qui dicit, Deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed ejus qui miſit me.

V. Perſonarum divinarum diſtinctionem probant illa Chriſti verba *Joannis* 10. „ Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt: & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. Ego & Pater unum ſumus. *Quæ verba Tertullianus ſic urget contra Praxeam, cap.* 22. Hic ergo, *inquit*, jam gradum volunt figere ſtulti, immo cæci, qui non videant: primo, Ego & Pater, duorum eſſe ſignificationem; dehinc in noviſſimo, Sumus, non ex unius eſſe perſona, quod pluraliter dictum eſt, tum quod, Unum ſumus, non, Unus ſumus. Si enim dixiſſet, Unus ſumus, potuiſſet adjuvare ſententiam illorum. Unus enim, ſingularis numeri ſignificatio videtur. Adhuc cum duo, maſculini generis. Unum dicit, neutrali verbo, quod non pertinet ad ſingularitatem, ſed ad unitatem, ad ſimilitudinem, ad conjunctionem, ad dilectionem Patris, qui Filium diligit, & ad obſequium Filii, qui voluntati Patris obſequitur. Unum ſumus, dicens, Ego & Pater, oſtendit duos eſſe, quos æquat, & jungit.

Eumdem locum urget vehementer Novatianus, *lib. de Trinitate, cap.* 22. „ Si erat, ut Hæretici putant, Pater Chriſtus, oportuit dicere, Ego & Pater unus ſum. At cum, Ego, dicit, deinde Patrem infert dicendo, Ego & Pater, proprietatem perſonæ ſuæ, id eſt Filii, a paterna authoritate diſcernit, atque diſtinguit, non tantummodo de ſono nominis, ſed etiam de ordine diſpoſitæ poteſtatis. Qui potuiſſet dicere, Ego Pater, ſi Patrem ſe eſſe meminiſſet. Et quia dixit, Unum, intelligant Hæretici, quia non dixit, Unus. Unum enim neutraliter poſitum, ſocietatis concordiam, non unitatem perſonæ ſonat. Unum enim, non unus eſſe dicitur, quoniam nec ad numerum refertur, ſed ad ſocietatem alterius expromitur. Denique adjicit, dicens, Sumus, non Sum, ut oſtenderet, per hoc quod dixit, Sumus, & Pater, duas eſſe perſonas.

VI.

VI. Idem probant Myſterium illa Chriſti verba *Joannis* 12. „ Pater ſalvifica me ex hac hora, ſed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo: Et clarificavi, & iterum clarificabo. *Quæ verba Tertullianus adverſus Praxeam ſic urget:* „ Poſtulat Filius de terris, Pater promittit a cœlis. Quid mendacem facis, & Patrem, & Filium, ſi aut Pater de cœlis loquebatur ad Filium, cum ipſe eſſet Filius apud terras; aut Filius ad Patrem precabatur, cum ipſe eſſet Pater apud cœlos? Quale eſt ut Filius item poſtularet a ſemetipſo, poſtulando a Patre, ſi Filius erat Pater? Aut Pater ſibi ipſe promitteret, promittendo Filio, ſi Pater erat? Ut ſic duos diviſos diceremus, quomodo jactitatis; tolerabilius erat diviſos, quam unum Deum verſipellem prædicare. Itaque ad iſtos tunc Dominus pronuntiavit: Non propter me iſta vox venit, ſed propter vos; ut credant hi & Patrem, & Filium, in ſuis quemque nominibus, & perſonis, & locis.

VII. Probatur iſtud Myſterium ex verbis Chriſti *Joannis* 14. „ Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis .... Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia; ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis. *Et cap.* 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. *Quæ verba Tertullianus urget cap. 25. libri contra Praxeam.* „ Paracletum quoque a Patre ſe poſtulaturum, cum aſcendiſſet ad Patrem, & miſſurum repromittit, & quidem alium, ſed jam præmiſimus quomodo alium. Cæterum de meo ſumet, *inquit*, ſicut ipſe de Patris. Ita connexus Patris in Filio, & Filii in Paracleto, tres efficit cohærentes, alterum ex altero: qui tres unum ſunt, non unus: quomodo dictum eſt; Ego, & Pater unum ſumus, ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri ſingularitatem. *Eumdem locum urget cap.* 9.

Idem probatur ex Epiſtola 1. Sancti Joannis, cap. 5. *Tres ſunt, qui Teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum ſunt.*

Probatur denique Propoſitio ex Traditione Patrum, qui adverſus Judæos, & illos Hæreticos pugnarunt, teſtimoniis roborata. Occurrit primo Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, ubi Tryphone indigne ferente, quod Jeſum Deum appellaret, tamquam alius eſſet Deus verus & proprie dictus, quam qui unus a Judæis colitur, quique rerum omnium Conditor eſt, diſerte probat, *Eſſe alterum in Sacris Literis, qui nominatur Deus præter univerſorum Opificem.* Quod innumeris probat Scripturæ locis. Denique confutata eorum opinione, qui vim illam Patris negabant ſubſiſtens quoddam eſſe ac ſolidum, ſed efficentiam dumtaxat, neutiquam ab eo perſona diſtinctam, aſſerebant, quemadmodum lucem Solis in terra eſſe dicimus, ſtatuit, *Virtutem illam eſſe Dei, ac Deum a Propheta nuncupari, non ita ut Solis lux ſolo vocabulo numeratur; ſed numero alterum quiddam eſſe: non tamen reciſione: tamquam Patris ſubſtantia ſecetur: uti cætera omnia diviſa atque ſecta, non ſunt eadem atque erant ante ſectionem.* Quod etiam declarat exemplo ignis, a quo multi alii accenduntur ignes *non decreſcente illo, unde facta eſt alterius accenſio, ſed in eodem ſtatu permanente.*

II. Sanctus Irenæus lib. 5. adverſus Hæreſes, cap. 6. ait. *Patrem vere Dominum, & Filium vere Dominum eſſe:* deque iis ſcriptum in Geneſi. *Et pluit Dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur, a Domino.* Item Filium eſſe qui cum Moſe collocutus eſt.

Et libro 2. cap. 55. *Cognoſcunt enim eum*, inquit, *hi quibus revelaverit Filius: ſemper autem exiſtens Filius Patri, olim & ab initio ſemper revelat Patrem & Angelis, & Archangelis, & Poteſtatibus, & Virtutibus.*

III. Dionyſius Romanus Pontifex in Epiſtola contra Sabellianos, cujus præclaram hanc ſententiam refert S. Athanaſius libro de Nicænæ Synodi Decretis: *Deinceps*, inquit, *adverſus eos dicam, qui dividunt, & ſecant, & evertunt religioſiſſimum dogma Eccleſiæ Dei, Monarchiam in tres quaſdam virtutes partientes, & divinas hypoſtaſes, ac deitates tres. Nam audio quoſdam apud vos eſſe Inſtitutores, & Doctores divini verbi, qui illius ſunt opinionis Authores: qui ex diametro, ut ſic dicam, pugnant cum Sabellii placitis. Hic enim blaſphemat, Filium ipſum aſſerens eſſe Patrem, & e converſo, Patrem eſſe Filium. At iſti tres quodammodo Deos prædicant, dum Sanctam Monadem dividunt in tres hypoſtaſes peregrinas, a ſe invicem plane ſeparatas. Etenim neceſſe eſt uniri omnium Deo Dei Verbum, & in Deo manere, & habitare Spiritum Sanctum. Jam vero divinam quoque Trinitatem in unum, velut in caput quoddam ac ſummam, Deum univerſorum colligi, & coaleſcere prorſus eſt neceſſe. Quippe Marcionis eſt inſani dogma, in tria principia ſecare, ac dividere: non autem eorum, qui revera Diſcipuli ſunt Chriſti, & Salvatoris diſciplina delectantur. Nam hi Trinitatem a Scriptura Sacra prædicari plane intelligunt: Tres autem Deos, neque in Veteri, neque in Novo Teſtamento doceri.*

IV. S. Dionyſius Alexandrinus errorem Sabellii ſuis lucubrationibus confixit, tanta vi ac vehementia, ut contrarium in errorem abripi viſus ſit nonnullis; a quo ipſum vindicat S. Athanaſius libro de ſententia Dionyſii contra Arianos.

V. Tertullianus lib. adverſus Praxeam, cap. 11. diſtinctionem Perſonarum probat ex proceſſionibus. „ Si Filium nominat, *inquit*, Filius autem non alius erit, quam qui ex ipſo prodiit; ſermo autem prodiit, ex ipſo, hic erit Filius, non ipſe de quo prodiit. Non enim ipſe prodiit ex ſemetipſo. Porro qui eumdem Patrem dicis, & Filium eumdem, & protuliſſe ex ſemetipſo facis, & prodiiſſe quod Deus eſt...... Aut exhibe probationem, quam expoſtulo, meæ ſimilem, id eſt, ſic Scripturas eumdem Filium, & Patrem oſtendere, quemadmodum apud nos diſtincte Pater & Filius demonſtrantur: diſtincte, *inquam*, non diviſe, ſicut ego profero dictum a Deo; Eructavit cor meum ſermonem optimum. Sic tu contra opponas, alicubi dixiſſe Deum, Eructavit me cor meum ſermonem optimum: ut ipſe ſit qui & eructavit, & ipſe qui protulerit, & qui prolatus ſit, ſi ipſe eſt & ſermo, & Deus. Ecce ego propono Patrem Filio dixiſſe; Filius meus es tu, Ego hodie generavi te. Si velis ut credam ipſum eſſe Patrem & Filium, oſtende ſic pronuntiatum alibi: Dominus dixit ad ſe, Filius meus ſum ego, ego hodie generavi me. Quem autem verebatur Deus Dominus univerſitatis ita pronuntiare, ſi ita res erat; an verebatur ne non crederetur, ſi ſimpliciter ſe & Patrem, & Filium pronuntiaſſet? Unum tamen veritus eſt, mentiri. Veritus autem ſemetipſum, & ſuam veritatem. Et ideo veracem Deum credens, ſcio illum non aliter quam diſpoſuit pronuntiaſſe: nec aliter diſpoſuiſſe quam pronuntiavit. Tu porro eum mendacem efficias, & fallacem, & deceptorem fidei hujus, ſi cum ipſe eſſet ſibi filius, alii dabat Filii perſonam, quando Scripturæ omnes & demonſtrationem, & diſtinctionem Trinitatis oſtendant. A quibus & præſcriptio noſtra deducitur, non poſſe unum atque eumdem videri qui loquitur, & de quo loquitur, & ad quem loquitur: quia neque perverſitas neque fallacia Deo congruat, ut cum ipſe eſſet ad quem loquebatur, ad alium potius, & non ad ſemetipſum loquatur.

Et *cap.* 14. probat Filium Dei eſſe perſonam diſtinctam a Patre, quia Pater inviſibilis in Scripturis ſacris aſſeritur. Filius autem hominibus viſus eſt, etiam ante Incarnationem. „ Adhuc, *inquit*, & illa regula nobis adſiſtit, duos vindicantibus, Patrem & Filium, quæ inviſibilem Deum determinavit.. ... Invenimus enim & a multis Deum viſum & neminem tamen eorum qui eum viderant, mortuum .... Jam ergo alius erit qui videbatur, quia non poteſt idem inviſibilis definiri qui videbatur; & conſequens erit ut inviſibilem Patrem intelligamus, pro plenitudine majeſtatis; viſibilem vero Filium agnoſcamus, pro modulo derivationis.

Et *cap.* 15. urget idem argumentum. „ Si hunc articulum quæſtionibus Scripturæ Veteris non expediam, de Novo Teſtamento ſumam confirmationem noſtræ interpretationis; ne quodcumque Filium reputo, in Patrem quoque defendas. Ecce

„ enim & in Evangeliis, & in Apoſtolis, viſibilem & inviſibilem Deum deprehendo ſub manifeſta & perſonali diſtinctione conditionis utriuſque. Exclamat quodammodo Joannes; Deum nemo vidit umquam, utique nec retro. Ademit enim temporis quæſtionem, dicendo Deum numquam viſum: confirmat & Apoſtolus de Deo, Quem nemo vidit hominum, ſed nec videre poteſt, ſcilicet quia morietur, qui viderit. Idem ipſi Apoſtoli, & vidiſſe ſe Chriſtum, & contrectaſſe teſtantur. Porro ſi ipſe eſt Chriſtus, & Pater, & Filius, quomodo viſus eſt & inviſus?

Et cap. 27. probat Filium eſſe alium a Patre, quia unctus eſt, & non a ſemetipſo, ſed a Patre. „ Si Pater Chriſtus eſt, *inquit*, Pater unctus eſt, & utique ab alio. Aut ſi a ſemetipſo, proba. Sed non ita docent Acta Apoſtolorum, in illa exclamatione Eccleſiæ ad Deum; Convenerunt enim univerſi in iſta Civitate adverſus ſanctum Filium tuum Jeſum, quem unxiſti. Ita & Filium Dei Jeſum conteſtati ſunt, & Filium a Patre unctum. Ergo Jeſus idem erit Chriſtus, qui a Patre unctus eſt; non Pater, qui Filium unxit.

Denique cap. 31. ſic ſuam adverſus Praxeanos diſputationem concludit. „ Cæterum Judaicæ fidei iſta res, ſic unum Deum credere, ut Filium Dei adnumerare nolis, & poſt Filium, Spiritum. Quid enim erit inter nos & illos, niſi differentia iſta? Quod opus Evangelii? Quæ eſt ſubſtantia Novi Teſtamenti; ſi non exinde Pater, & Filius, & Spiritus, tres crediti, unum Deum ſiſtunt? Sic Deus voluit novare Sacramentum ut nove unus crederetur per Filium & Spiritum, ut coram jam Deus in ſuis propriis nominibus & perſonis cognoſceretur, qui & retro per Filium, & Spiritum prædicatus, non intelligebatur. Viderint igitur Antichriſti, qui negant Patrem & Filium. Negant enim Patrem, dum eumdem Filium dicunt, & negant Filium, dum eumdem Patrem credunt, dando illis quæ non ſunt, auferendo quæ ſunt.

VI. Novatianus lib. de Trinitate, cap. 1. 12. 21. & 22. tres in Deo Perſonas diſerte adſtruit contra Sabellium. Lege Diſſertationis noſtræ IX. Sæculi II. Articulum 4. Propoſitione 2. ubi Novatiani de Trinitate ſententiam expendimus.

VII. S. Athanaſius in Oratione contra Sabellii Gregales, divinarum Perſonarum Trinitatem ex Scripturis ſacris luculenter probat; atque inter alia, hæc habet. „ Nam & Pater ſuum eſſe ad plenum poſſidet, & citra ullum defectum radix & fons Filii, & Spiritus Sancti. Itidem quoque Filius eſt, vivitque in plena, integraque deitate, ut Verbum & germen Patris ſui, citra ullum defectum. Plenus quoque Filio Spiritus Sanctus, non pars alicujus, ſed integer per ſe, atque ita vere Trinitas coadunata eſt ſine ullis intervallis. Nihil enim eſt quod illos diſtineat; coexiſtunt æternaliter, cum nullum ævum intercedat. Formam porro unam & eamdem ex ſe reddunt, Patre quidem in Filio ſpectabili, Filio vero & in Spiritu intelligibili, & ab homine in participatum recepto.

VIII. S. Baſilius Epiſtola 64. ad Neocæſareenſis Eccleſiæ Doctores data, Sabellii errorem luculenter etiam expugnat. *Judaiſmus eſt*, inquit, *Sabelliſmus iſte, ſub prætextu Chriſtianiſmi in Evangelicam prædicationem ſubinvectus. Qui enim tres illas Patris, & Filii, & Spiritus Sancti perſonas rem dixit eſſe unam, unamque trium poſuit hypoſtaſim, quid aliud fecit? An non ſempiternam, quæ ante ſæcula fuit, Unigeniti eſſentiam negat? Negat ſimul & per diſpenſationem illius ad homines adventum, deſcenſumque ad inferos, reſurrectionem, & judicium. Negat autem & proprias ac diſcretas Spiritus operationes.*

Denique legendus eſt S. Epiphanius Hæreſi 55. & 62.

Reſpondetur Objectionibus Sabellianorum, & recentium Antitrinitariorum.

Objicitur primo in gratiam Sabellianorum. Deus, Iſaiæ cap. 44. ſic de ſeipſo loquitur: *Ego ſum Dominus, faciens omnia, extendens cælos ſolus, ſtabiliens terram, & nullus mecum.* Sed non extendiſſet cœlos ſolus, ſi tres in Deo eſſent perſonæ: videtur ergo ſequi tres in Deo non eſſe Perſonas.

Reſpondeo, nego minorem. Dictio enim excluſiva, *Solus*, ibi conſortium creaturarum excludit, non conſortium & ſocietatem divinarum Perſonarum. Sic Tertullianus reſpondet libro contra Praxeam, cap. 19. *Quantum ad cæteras virtutes ſolus*, inquit, *præſtruens adverſus conjecturas hæreticorum, qui mundum ab Angelis & Poteſtatibus diverſis volunt ſtructum; qui & ipſum Creatorem aut Angelum faciunt, aut ad aliqua extrinſecus, ut opera mundi, ignorantem quoque ſubornatum. Aut ſi ſic ſolus extendit, quomodo iſti præſumunt in perverſum Hæretici, quaſi ſingularis non admittatur Sophia illa, dicens; cum pareret cælos, ego aderam illi ſimul .... Sed & Evangelium recuſetur, quod dicat; Omnia per ſermonem a Deo facta eſſe, & ſine eo nihil factum. Niſi enim fallor, & alibi ſcriptum eſt, Sermone ejus cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnes virtutes eorum. Et: Sermo autem Virtus & Sophia, ipſe erit Dei Filius. Ita ſi per Filium omnia: cælum quoque per Filium extendens, non ſolus extendit, niſi illa ratione, qua a cæteris ſolus.*

Objectio ſecunda petitur ex verbis Chriſti, Joannis 17. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Ergo ſolus Pater Chriſti eſt verus Deus, adeoque unica eſt in Deo perſona.

Reſpondeo nego conſequentiam. Nam ſolus Deus verus nominatur Pater, non ut aliæ Perſonæ divinæ removeantur, ſed ut ii tantummodo, qui ejuſdem non ſunt naturæ, & falſo ab hominibus putabantur Dii, excludantur. Sic explicat hunc locum S. Athanaſius, Oratione 4. contra Arianos, p. 457. *Quapropter*, inquit, *cum Pater ſolus Deus & verus appellatur, non ad exauthorationem ejus appellatur, qui dicit: Ego ſum veritas, ſed ad demolitionem eorum, qui ex natura tales non ſunt, qualis eſt Pater, & Patris verbum, neque veri Dii ſunt. Ita enim illi in more eſt, in mentione alterutrius ſe cum Patre conjungere: quale eſt cum dicit. Et quem miſiſti Jeſum Chriſtum: qui ſi creatura eſſet, non ita coaptaſſet ſe, aut connumeraſſet eum ſuo Creatore. Quæ enim communio aut ſocietas vero, & non vero? Nunc autem qui ſe coaptat Patri, oſtendit ſe natura Patris eſſe, deditque nobis, ut illum cognoſceremus eſſe veri Dei verum germen.* Ita etiam explicat S. Epiphanius Hæreſi 62. ubi componit illa Chriſti verba, *Ego ſum lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* cum his, *Ut cognoſcant te ſolum Deum verum;* aitque, quod ſicut non ſequitur Patrem non eſſe lucem veram, quia Chriſtus de ipſo non dixit, Eſt lux vera, ſed ſimpliciter, Deus lux eſt: Ita non ſequitur Filium non eſſe verum Deum, licet Pater dicatur ſolus verus Deus.

Reſpondeo ſecundo, has voces, *Solum verum Deum*, ad Chriſtum æque pertinere, ac ad Patrem, ut ſit ſenſus: *Ut cognoſcant te, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum, ſolum eſſe verum Deum.* Ita hæc verba intellexit S. Gregorius Nazianzenus Oratione 36. *Verum*, inquit, *hæc verba, Ut cognoſcant te ſolum verum Deum, ad eorum qui quamquam falſo, Dii tamen appellantur, ſublationem dici exiſtimo. Neque enim adjectum fuiſſet: Et quem miſiſti Jeſum Chriſtum, ſi ad eum oppoſita diſtinctione ſubmovendum, illa Solum verum, pertinerent, ac non de communi utriuſque divinitate ſermo eſſet.* Sic expoſuit & S. Cyrillus lib. 2. in Joannem, cap. 5. *Cum unum*, inquit, *& verum dixit Patrem ac Deum, non excluſit ſeipſum. Nam cum in ipſo ſit, & ex ipſo, ſecundum naturam, verus etiam idem erit, ac ſolus in ſolo. Præter ipſum enim nullus Deus verus erit, ac ſolus. Dii enim Gentium, dæmonia. Multis itaque Diis, qui falſo Dii creduntur, unus ac verus Deus opponitur. & qui in ipſo & ex ipſo eſt ſecundum naturam, Filius.* Sic & S. Ambroſius lib. 5. de Fide, cap. 1. *Conjunctione illa*, inquit, *& Patrem utique copulavit & Filium, ut Chriſtum verum Deum a majeſtate Patris nemo ſecernat. Numquam enim conjunctio ſeparat. Et ideo dicendo: Ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum, & Sabellianos interfecit, & Judæos excluſit: ne aut illi eumdem Patrem putarent eſſe quem Filium, ſi non addidiſſet, & Chriſtum: aut iſti a Patre Filium ſepararent. Quæro autem cur non putas ſubaudiendum, & ex ſuperioribus colligendum, ut quod præmiſit, ſolum verum Deum Patrem,*

ſubau-

ſubaudiamus etiam, Jeſum Chriſtum ſolum verum Deum? Exprimendum enim aliter non fuit, ne duos Deos dicere videretur. Sic etiam exponit S. Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum Arianum, & Tractatu 105. in Joannem.

Objectio tertia petitur ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 8. dicente: *Nam etſi ſunt qui dicantur Dii ſive in cœlo, ſive in terra, ſiquidem ſunt Dii multi, & Domini multi: nobis tamen unus Deus Pater ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Et ad Epheſios 4. *Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Una eſt igitur dumtaxat in Deo Perſona, ſcilicet Pater.

Reſpondeo, nego conſequens. Unus enim Deus aſſeritur ab Apoſtolo, ut Deos Gentium excludat, non ut Filium removeat, & Spiritum Sanctum. Sicut enim Pater non excluditur ab appellatione unius Domini, quamvis Filius *Unus Dominus* nuncupetur: ita Filius non removetur ab appellatione *unius Dei*, quamvis Pater dicatur unus Deus. Ita reſpondet Sanctus Epiphanius Hæreſi 57. ubi illis Apoſtoli teſtimoniis, quæ Noetus objiciebat, prolatis, ait: *Nonne iis verbis unum ſignificari principium vides? Ne animum noſtrum ad plura cogitanda principia converteret, ac mortalium ingenia vaniſſima illa Deorum multitudine decepta, rurſus ad eamdem aſſerendam copiam adduceret. Vides enim quemadmodum uno nomine ſit uſus, & appellatione una: non ut Unigenitum Deum abnegaret: Dominum quippe eſſe illum intelligit, eumdemque Deum. Ideo ſingulari quadam cautione illud adjecit; Et unus Dominus Jeſus Chriſtus per quem omnia. Quod cum voci illi, Dominus, præcipue affinxit, non eumdem indicavit eſſe Patrem eumdemque Filium. Nam & cum de Patre loquens, unum Deum eſſe dixit, nequaquam Filio divinitatem detraxit. Nam ſi Deus non eſt, neque Dominus eſt; cum autem Dominus ſit, Deus quoque ſit oportet.*

Et infra: *Nam neque cum de Patre agens, Unus Deus,* inquit, *ex quo omnia, eſſe illum Dominum negavit. Neque contra ſubjiciens; Et unus Dominus Jeſus Chriſtus: hunc eſſe Deum inficiari voluit. Sed quemadmodum in Patre, una appellatione contentus, hoc tantum dixit,* UNUS DEUS, *qua voce etiam altera, Dominus, continetur; ita in Filio,* UNUS DOMINUS, *dumtaxat expreſſit: qua cum voce, Dei quoque eſt appellatio conjuncta.* Ita etiam hæc loca Apoſtoli explicat Sanctus Ambroſius lib. 5. de Fide, cap. 1. *Quemadmodum*, inquit, *cum legimus Dominum Jeſum, nec Patrem a dominationis jure ſecernimus, quod ei commune cum Filio eſt: ita cum legimus Solum verum Patrem, nec Filium a ſolius veri Dei jure poſſumus ſeparare, quod ei commune cum Patre eſt.*

Cur autem Apoſtolus eo loco Jeſum Chriſtum Deum diſerte & aperte appellare noluerit, neque Patrem Dominum, ratio eſt, quia cum illis agebat hominibus, qui nuper a Gentili ſuperſtitione in plures Deos effuſa, ad unius Dei profeſſionem tranſierant, quibus proinde tamquam infantibus lac doctrinæ Chriſtianæ propinandum erat, non altiora dogmata ſtatim proponenda, & præſertim Dei ac Domini multiplex appellatio, ne plures eſſe Deos ac Dominos ſuſpicarentur, ſeque antiquam non deſeruiſſe ſuperſtitionem, ſed mutaſſe. Lege Sanctum Chryſoſtomum Homilia 20. in Epiſtolam 1. ad Corinthios.

Eodem modo exponenda ſunt illa Dei verba apud Iſaiam, cap. 45. *Ego ſum Deus, & non eſt alius præter me.* Filium etenim his verbis non excludi ex eo conſtat, quod ipſi quoque Dei nomen tribuat Propheta, cap. 9. *Parvulus enim*, inquit, *natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis, & factus eſt Principatus ſuper humerum ejus; & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi.* Quæ verba verum, ſummum, ac præpotentem Deum deſignant. Solum igitur removet Propheta Deos Gentium, ut explicat Tertullianus libro contra Praxeam, cap. 17. *Non Filium negat*, inquit, *ſed alium. Puta Solem dicere: Ego Sol, & alius præter me non eſt, niſi radius meus; nonne denotaſſes vanitatem? quaſi non & radius in Sole deputetur. Itaque præter ſemetipſum non eſſe alium Deum, hoc propter idololatriam, tum Nationum quam Iſraelis: etiam propter Hæreticos, qui ſicut nationes manibus, ita & ipſi verbis, idola fabricantur, id eſt, alium Deum, & alium Chriſtum. Igitur & cum ſe unum pronuntiabat, Filio Pater procurabat, ne ab alio Deo Chriſtus veniſſe credatur, ſed ab illo, qui prædixerat: Ego Deus, & alius abſque me non eſt; qui ſe unicum, ſed cum Filio oſtendit, cum quo cœlum ſolus extendit.*

Objicitur quarto. Nullus alius Deus eſt, quam qui dictus fuit Deus Abraham, Iſaac & Jacob, Deus Iſraelitarum; atqui hic nullus alius eſt præter Patrem: igitur nulla alia eſt Perſona divina a Patre.

Probatur minor ex iis Scripturæ locis, in quibus Deus ille Iſraelitarum a Jeſu Chriſto diſcernitur, ut Actuum 3. *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob, Deus Patrum noſtrorum, glorificavit Filium ſuum Jeſum.* Et Epiſtolæ ad Hebræos cap. 1. idem ille Deus, qui per Prophetas antea locutus fuerat, *Noviſſime locutus in Filio* dicitur.

Reſpondeo diſtinguo minorem: Hic nullus alius eſt Deus præter Patrem, concedo: Filius enim & Spiritus Sanctus non ſunt alius Deus a Patre. Hic nulla alia perſona eſt præter Patrem, nego. Deus igitur Abraham, Iſaac, & Jacob, tota Trinitas eſt, ſed non diſtincte expreſſeque per omnes cognita perſonas vulgo Judæorum, ſed eximiis dumtaxat, & inſignibus quibuſdam ex illo populo viris, ut Patriarchis, & Prophetis. Perfectior enim & explicita Sanctiſſimæ Trinitatis notitia, Chriſtianis temporibus ſervabatur. Cujus rationem SS. Patres repetunt ex divinæ providentiæ ſuavitate, quæ hominum captui ſeſe accommodavit, & per gradus quoſdam ac mutationes, illos ad Evangelium ſenſim perduxit. Qua de re Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. p. 608. ſic loquitur: *Vetus Teſtamentum, Patrem aperte prædicabat, Filium obſcurius: Novum autem nobis Filium perſpicue oſtendit; & Spiritus divinitatem ſubobſcure quodammodo indicavit. Nunc vero Spiritus ipſe nobiſcum verſatur, ſeſeque nobis apertius declarat. Neque enim tutum erat Patris divinitate nondum confeſſa, Filium aperte prædicari: nec Filii divinitate nondum admiſſa, Spiritum Sanctum nobis ingeri; ne alioqui velut cibis ultra vires gravati, ac ſolis radiis hebetes oculos adjicientes, iis quoque quibus præditi eramus, viribus periclitaremur: quin tacitis potius acceſſionibus, & ut David loquitur, aſcenſionibus, atque ex gloria in gloriam progreſſionibus & incrementis, Trinitatis lumen ſplendidius illuceret.*

Theodoretus in libro De Curatione Græcarum Affectionum, Sermone 2. aliam rationem affert, cur in Teſtamento Veteri, obſcurius adumbratum fuerit Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium; quia *Cum Judæi in Ægypto diutiſſime verſati eſſent, multorumque ibi Deorum cultum ritu Ægyptiaco didiciſſent, Sapientiſſimus Deus nequaquam illis manifeſte omnia Trinitatis Myſteria tradidit, ne multitudinis Deorum occaſionem ſumerent, ad impietatem propendentes. Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem venturis in poſterum penitus occultavit, perfectioris Theologiæ quaſi ſemina quædam diſpergens.*

Non abſimilem hujus rei profert rationem Sanctus Cyrillus Alexandrinus libro 9. Commentariorum in Joannem, illa Chriſti verba exponens: *Si cognoviſſetis me, & Patrem meum utique cognoviſſetis, & amodo cognoſcetis eum.* Ibi enim vim illius vocis, *ἀπάρτι*, id eſt, *amodo* ſic declarat. *Lex enim Moſaica*, inquit, *Filiis Iſrael inclamabat: Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt: neque veteribus de Filio mentionem faciebat: ſed a multorum Deorum cultu eos dumtaxat abſtractos, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem noſter Jeſus Chriſtus, cum homo factus eſt, per multa ſigna & opera manifeſtavit nobis, per ſeipſum, Patrem, unamque oſtendit Deitatis naturam in Sancta Trinitate vere ſubſiſtentem.*

Objectio quinta petitur ex illis verbis Iſaiæ, cap. 45. *Tu es Deus, & neſciebamus: & tibi ſervierunt, & ibunt poſt te vincti manicis, & in te orabunt: quoniam in te Deus eſt, & non eſt Deus præter te.* Una igitur dumtaxat in Deo perſona eſt.

Reſpondeo, nego conſequens. Excluditur namque his verbis multitudo Numinum, ſed non removetur,

immo

Digitized by Google

immo potius intelligitur pluralitas perſonarum, ut oſtendit Sanctus Epiphanius Hæreſi 57. ubi expendens hæc verba: *Quoniam in te Deus eſt*, ait: *In quo vero alio, quam in paterno Verbo Deum ineſſe dicemus? Vere quippe Deus Verbum Filius eſt: in eoque cognoſcitur Pater, quemadmodum ipſe teſtatur; Qui vidit me, vidit & Patrem*. Deinde hæc verba. *Ego ſuſcitavi Regem cum juſtitia*, quæ ſententiam in objectione relatam, in illo Iſaiæ loco, antecedunt, propriam Patris Æterni vocem repræſentant, *Qui*, ut Sanctus Epiphanius ibidem notat, *verum ex ſeſe Verbum excitans, Regem omnium conſtituit: cum ſcilicet, quem vere ex ſe, ſine ullo initio ac tempore genuit. Qui quidem eumdem rurſus Regem excitavit, ut Apoſtolus his verbis expreſſit: Quod ſi Spiritus ejus qui ſuſcitavit Chriſtum a mortuis, habitat in vobis*. &c. *At cum dicit: In te Deus eſt: quanto cum Myſterio, quamque admirabiliter omnia Scriptura proponit? Etenim in carne, velut in Templo quodam prævidebatur, atque hominum ſpei, per converſionem ad Deum, oſtendebatur divinitas. Siquidem Dei Filius, ac Deus, ipſe Verbum, quaſi in ſancta quadam Urbe, religioſoque Templo, nimirum in aſſumpta hominis natura Deus exiſtens, ita loquitur: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*.

Objectio ſexta depromitur ex illis Dei verbis, Iſaiæ 44. *Ego ſum primus & noviſſimus, & abſque me non eſt Deus*. Atqui non eſſet primus & noviſſimus, ſi tres eſſent in Deo perſonæ: unica igitur in Deo videtur eſſe perſona.

Reſpondeo, nego minorem. His enim verbis plures Dii, non vero plures perſonæ excluduntur, ut Sanctus Epiphanius reſpondet, Hæreſi 62. *Nimirum plures Dii nequaquam exiſtunt*, inquit, *ſed unus dumtaxat primus ac poſterior, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Non ut confuſio quædam Trinitas illa ſit, aut ab unitate ſua diſcreta: ſed Pater Filium vere genuit, & Filius vere a Patre genitus, in perſona ſua ſubſiſtens, initii omnis expers ac temporis. Item Spiritus Sanctus a Patre & Filio, & eadem divinitate præditus a Patre procedit, & a Filio ſemper accipit; unus Deus, primus ac poſterior*. Notat ibidem Sanctus Epiphanius, contra Judæos, qui Chriſtum venientem repudiaturi erant, & Meſſiam alterum expectaturi, Deum hæc verba dixiſſe: *Ego ſum primus & noviſſimus. Primus ſcilicet, qui hac carne præditus advenit, & noviſſime venturus judicare vivos & mortuos*.

Objicitur ſeptimo. Ubi ſunt tres perſonæ realiter diſtinctæ, quarum quælibet Deus eſt, ibi tres Dii ſunt. Porro tres Deos admittere impium eſt: igitur & tres perſonas.

Reſpondeo, nego majorem: *Nos enim qui & tempora & cauſſas Scripturarum, per Dei gratiam, inſpicimus, duos quidem definimus, Patrem & Filium, & jam tres cum Spiritu Sancto, ſecundum rationem œconomiæ, quæ facit numerum: duos tamen Deos & Dominos numquam ex ore noſtro proferimus*, inquit Tertullianus cap. 13. libri adverſus Praxeam: ubi & addit: *Ceterum ſi ex conſcientia, qua ſcimus Dei nomen & Domini, & Patri, & Filio, & Spiritui convenire, Deos & Dominos nominaremus, extinxiſſemus faces noſtras, etiam ad martyria timidiores, quibus evadendi quoque pateret occaſio, jurantibus ſtatim per Deos & Dominos, ut quidam Hæretici, quorum Dii plures*.

Reſpondeo 2. diſtinguo majorem: Ubi ſunt tres perſonæ, quarum quælibet Deus eſt, ibi tres Dii ſunt: ſi diviſa ſit in illis divinitas, concedo; ſi una & individua ſit ipſarum natura, nego. At in tribus perſonis una eſt numero divinitas: qua de re Sanctus audiendus Athanaſius in Expoſitione Fidei. *Neque tres hypoſtaſes*, inquit, *ſeparatim diviſas, uti corporum more in hominibus, cogitare licet, ne quemadmodum Gentiles, Deorum multitudinem inducamus*. Quod ſubinde appoſita ſimilitudine declarat: *Ut enim fluvius ex fonte ortum habens ab eo non dividitur: nam una amborum eſt aqua: quamvis forma duæ ſint duoque nomina: ſic neque Pater Filius eſt, neque Filius Pater. Siquidem Pater, Filii Pater eſt; & Filius, Patris Filius. Atque ut fons non eſt fluvius; neque fluvius fons; ſed ambo una eademque ſunt aqua quæ ex fonte manat in fluvium: Ita divinitas, quæ ex Patre transfunditur in Filium, perenniter & ſine diviſione continuatur*.

Contra. Gentilium Philoſophi, divinitatem unam agnoverunt, & plures nihilominus profeſſi ſunt Deos: apud nos univerſum genus eſt una humanitas, & tamen ſunt homines plures, quia ſunt plures perſonæ: igitur plures eſſe Deos conſequens eſt, ſi ſint plures perſonæ divinæ, quamvis una in ipſis divinitas adoretur.

Reſpondeo, nego conſequens, & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia non perinde una eſt divinitas in tribus perſonis, ut in Diis Gentilium; vel ut natura communis in pluribus eſt individuis una, ſola ſcilicet ratione; ſed re ipſa una eſt, ſingularis, neque numero diviſa. Nam *humanæ in individuis naturæ Communitas unitatem habet cogitatione ſola conſiderabilem: ſingularia autem, & tempore & affectionibus: atque adeo potentia & facultate, plurimum inter ſe diviſa ſunt*. Sed divinarum quælibet perſonarum *Unitatem habet, non minus ejus cum qua conjungitur, quam ſui ipſius reſpectu, propter eſſentiæ, & potentiæ identitatem*: (ut ait Sanctus Gregorius Nazianzenus, Oratione 37.)

S. Gre… rii Nyſ… minus accurat… compara… tio.

Contra. Tres perſonæ ſunt unus Deus, ſicut Petrus, Paulus, & Joannes ſunt unus homo, ex Sancto Gregorio Nyſſeno in Epiſtola, ſeu in libro ad Ablavium: quo etiam exemplo uſus eſt Sanctus Baſilius: atqui Petrus, Paulus, & Joannes, ſunt tantum unus homo ſecundum rationem; ſunt vero plures homines reipſa, quia plures ſunt perſonæ: igitur Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, tres Dii ſunt, ſi tres perſonæ ſint reipſa diſtinctæ.

Reſpondeo, ſimilitudinem illam, qua uſi ſunt laudati Patres in ſubjecta materia, non eſſe accuratam. Eſt enim arctior naturæ divinæ unitas in tribus perſonis, quam naturæ humanæ in pluribus individuis. Hæc enim unitas dumtaxat convenientiæ eſt ac ſimilitudinis: illa vero, unitas individua, ſimpliciſſima, & infinita: quam etſi Patres agnoverint, & adſtruxerint aliquando, ipſam tamen interdum œconomiæ cauſa diſſimularunt: unitatemque ſpeciei humanæ propriam in exemplum protulere. Hac autem eo libentius uſi ſunt ſimilitudine, quo & ad Arianam hæreſim refellendam ſufficiebat; & ad Sabellianum errorem confodiendum accommodatior videbatur.

Præterea, S. Gregorius Nyſſenus in Epiſtola ad Ablavium, huic explicandæ unitatis ejuſdem eſſentiæ divinæ in tribus perſonis rationi ita conſtanter non adhæret, ut neget commodiores alias afferri poſſe. Immo profitetur maximas habiturum ſe gratias illis, qui divinæ gratiæ lumine illuſtrati, faciliorem viam difficillimæ quæſtionis utcumque exponendæ invenerint. Unde iniqui non erimus in S. Gregorium Nyſſenum, nec venerationi ipſi debitæ deerimus, ſi ejus explicatione poſthabita, aliam afferamus. En ejus verba: *Igitur quæſtio quidem tractatu multum difficilis eſt: nobiſcum vero, ſiquidem aliquid tale poſſemus invenire, per quod mentis noſtræ ambiguitas firmaretur, & non amplius ad abſurdum dilemma dubia vacillaret, atque penderet, præclare ageretur: ſin autem veſtra oratio propoſita quæſtione infirmior arguatur; traditionem quidem, quam a Patribus per ſucceſſionem accepimus, ſervavimus in perpetuum firmatam & immotam: orationem vero quæ fidei patrocinetur, a Domino requiremus: quæ ſi ab aliquo eorum, qui gratia præditi ſunt, inventa fuerit, gratias agemus ei qui gratiam dederit: ſin minus id nobis contigerit, nihilo ſecius in iis quæ decreta atque ſtatuta ſunt, fidem ſtabilem & firmam retinebimus*.

Tertio. Ipſa Epiſtolæ S. Gregorii Nyſſeni ad Ablavium inſcriptio ſatis oſtendit, illum Tritheitarum errorem execrari. Hunc ſiquidem titulum præfert: *Quod non ſunt tres Dii*.

Quarto. Idem S. Gregorius in Oratione Catechetica, cap. 3. ait, quod in Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis *Naturæ unitas non admittit diviſionem: adeo ut neque Monarchia dominatus ſcindatur in diverſas diſſectus unitates, neque congruat id quod dicitur cum Dogmate Judaico: ſed per medium duarum opinionum procedat veritas, & utramque tollens hæreſim, & ab utraque accipiens id quod eſt uſui. Nam Judæi quidem dogma tollit, & Verbum admittendo, & credendo Spi-*

ritum

orem : eorum autem qui ſtant a Græcis aboletur error multorum Deorum ; ea quæ eſt ſecundum naturam unitate circumſcribente, & arcente multorum phantaſiam. Rurſus autem ex Judaica opinione manet natura unitas : ex eo autem quod Græci opinantur, ſola diſcretio in hypoſtaſibus, utriuſque opinioni utrinque congruo adhibito remedio. Eſt enim veluti quædam medicina, eorum quidem, qui in uno aberrant, numerus Trinitatis : eorum autem qui ſunt diſperſi in multitudinem ratio unitatis.

Eamdem Theologiam tradit S. Baſilius lib. de Spiritu Sancto, cap. 18. *Aut ſilentio*, inquit, *honorentur ineffabilia, aut pie numerentur Sancta. Unus Deus & pater, Et unus unigenitus Filius, & unus Spiritus Sanctus. Unamquamque perſonam ſingulariter efferimus : cæterum ubi numerandum eſt, haudquaquam indocte numerando eas proferimus, quaſi plures Deos intelligamus. Neque enim juxta compoſitionem numeramus ab uno ad plura facientes incrementum, ut dicamus, unum, duo, tria ; neque primum, ſecundum, ac tertium. Ego enim Deus primus, & ego poſterior. Secundum autem Deum nunquam ante hæc, ac ne hodie quidem audimus, eo quod Deum ex Deo adorantes etiam proprietatem profitemur perſonarum, manemuſque in uno Principatu, non diſſipantes divinæ naturæ rationem in multitudinem ſubdiviſam : eo quod unam in Deo Patre, & Deo Unigenito formam contemplamur, inſeparabile Deitatis eſſentia unitam. Filius enim in Patre, & Pater in Filio, quandoquidem hic talis eſt, qualis ille ; & ille qualis hic : atque hac quidem in parte unum ſunt. Itaque juxta perſonarum proprietatem, unus ſunt, & unus ; at juxta communem naturam, unum ſunt ambo. Quando igitur ſi unus, & unus ſunt, non ſunt duo Dii ? Quoniam Rex dicitur Regis imago, non autem duo Reges. Neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria dividitur.*

unde- lbe- thur helis ti & ſyl- nes.

Objectio octava conſtat rationibus Michaelis Serveti, qui Sabellii hæreſim poſtremo ſeculo ſuſcitavit, necnon Tranſylvanorum, qui ejus impietatem ſectati ſunt. 1. Aut perſona in Deo finita eſt, aut infinita ; ſi infinita, ergo una tantum ; ſi finita, ergo infinitæ perſonæ admittendæ ſunt, quæ divinæ eſſentiæ infinitudini reſpondeant.

Secundo. Vel Pater genuit Filium exiſtentem, vel non exiſtentem ; ſi primum, fruſtra genitus eſt ; ſi ſecundum, aliquando non fuit Dei Filius. Plures igitur non ſunt in Deo perſonæ unius & ejuſdem eſſentiæ. Antecedens conſtat, alterutram enim disjunctionum veram eſſe neceſſe eſt.

Tertio. Generare eſt ſumma perfectio in vivente : hanc autem perfectionem Pater habet, Filius non habet : non ſunt igitur ejuſdem perfectionis, & eſſentiæ Filius & Pater. Unde conſequens eſt non eſſe in Deo plures perſonas ejuſdem eſſentiæ.

Quarto. Si ſint plures in Deo perſonæ, Deus erit genitus, & non genitus, quod contradictionem involvit. Evidens eſt conſecutio, quia Pater ingenitus, Filius genitus erit.

Confirmatur. Vel genitum, & ingenitum, ſignificant accidens, vel ſubſtantiam. Si primum, Deus igitur accidentium eſt capax. Si ſecundum, ſubſtantia igitur Filii diſtincta erit a ſubſtantia Patris. Plures igitur non erunt perſonæ unius eſſentiæ ; aut Deorum invehetur multitudo.

Quinto. Si tres perſonæ ſint unum in eſſentia, quaternitas in Deo admittenda eſt. Cum enim eſſentia, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quatuor nomina ſint nequaquam ſynonyma, res plane quatuor ſignificant.

Confirmatur. In Deo nihil eſt præter eſſentiam & relationem ; ſed nec eſſentia, nec relatio generant, aut generantur : nihil ergo in Deo generans, aut genitum eſt : ac proinde plures in Deo non ſunt perſonæ.

Sexto. *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe* ; iſtudque principium eſt per ſe notum, & totius artis ratiocinandi baſis : ſed Pater & Filius ſunt eadem res cum eſſentia divina ; ſunt igitur eadem res inter ſe. Unde conſequens eſt non eſſe perſonas reipſa diſtinctas.

Reſpondeo ad primum, Perſonam divinam infinitam eſſe. Nego tamen inde ſequi, quod ſit unica : ſed ſolum colligitur unam eſſe trium perſonarum ſummam & indiviſam perfectionem.

Contra. Deus unus eſt, quia infinite perfectus eſt ; cum igitur divina perſona ſit infinite perfecta, nonniſi una erit.

Reſpondeo, nego conſequens. Unus enim Deus alterius perfectionem omnem non contineret : at una perſona continet omnium aliarum perfectionem, propter unitatem ejuſdem eſſentiæ, & ratione circumseſſionis. *Eſt enim Filius in Patre*, inquit S. Athanaſius Oratione contra Arianos, *quatenus intelligere licet eo ipſo, quod totum id quod eſt Filius, ſubſtantiæ Patris proprium eſt : quemadmodum ex luce ſplendor, & ex fonte fluvius. Adeo ut qui videt Filium, videat id quod proprium eſt Patris, & intelligat eſſe Filii ex Patre derivari, & ſic in Patre eſſe. Eſt autem & in Patre Filius, quoniam quod Patris proprium eſt, hoc ipſum eſt Filius : ſicut in ſplendore Sol, & in Verbo mens, & in fluvio fons. Ad hunc enim modum, qui contemplatur Filium, contemplatur id quod Patris ſubſtantiæ proprium eſt, & agnoſcit Patrem in eſſe Filio. Nam cum id quod proprium eſt, nempe divinitas Patris, ſit eſſe Filii, conſequens eſt ut & Filius in Patre ſit, & Pater in Filio. Etenim propterea merito cum ante dixiſſet, Ego & Pater unum ſumus ; adjecit, Ego in Patre, & Pater in me : ut & identitatem divinitatis, & ſubſtantiæ unitatem oſtenderet.*

Reſpondeo ad ſecundum : Patrem genuiſſe Filium ſemper exiſtentem, quia ſemper genuit. Nec ſequitur quod fuerit fruſtra genitus, quia æterna fuit ejus generatio, ut Patri coæternus eſſet. *In principio erat Verbum*, inquit S. Joannes, *& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Quo oraculo omnis illius objectionis arguitiola diſſlatur : *Qui enim non exiſtentem eum dicit, Qui in principio eſt*, inquit Sanctus Baſilius lib. 2. contra Eunomium, *nec ſenſum principii cuſtodit, nec ipſi principio ſubſiſtentiam Unigeniti conjunget. Nihil enim excogitari poteſt principio antiquius ; & eſſe Dei Verbi inſeparabile eſt a principio. Quare quantumcumque volueris inutili mentis requiſitione retro currere, pertranſire tamen illud, Erat, & ultra illud ferri cogitationibus non poteris.*

Et infra : *Sed ſi erat*, inquit, *genitus non eſt. Reſpondeamus ergo : Immo quoniam genitus eſt, erat, cum ingenitum eſſe non habeat : exiſtens ſemper & coexiſtens Patri, a quo etiam habet ſubſiſtentiæ cauſam. Quando igitur ad eſſe a Patre productus eſt ? Ex quo Pater fuit. Sed ab æterno, inquit, Pater : ab æterno ergo & Filius, per generationem ingenitæ Patris naturæ conjunctus.*

Reſpondeo ſecundo cum S. Gregorio Nazianzeno, Oratione 35. Patrem neque genuiſſe Filium exiſtentem, neque non exiſtentem. *Sed argumentari pergunt* (inquit) *Exiſtentem, vel non exiſtentem genuit Pater, o futiles nugas ! hæc enim mihi ac tibi conveniunt, qui partim eramus, ut Levi ille in lumbis Abrahæ, partim procreati ſumus, ac proinde partim ex entibus, partim ex non entibus ſumus. At hæc generatio cum eſſentia ipſa concurrit, atque a principio exſtitit. Quid eo quod a principio erat, antiquius eſſe poteſt : ut illic tempus collocemus, vel quo erat Filius, vel quo non erat ? Utroque enim modo illud, a principio, diſſolvetur, & evertetur .... Ego quidem neutrum horum admitto : Quæſtionemque hanc tuam, abſurditatis multum difficultatis nihil habere ajo.*

Ad probationem antecedentis reſpondeo, quaſdam eſſe propoſitiones disjunctivas, quarum neutra pars vera eſt. *Quod ſi tu*, inquit idem Pater, *juxta tuas Dialecticas ſententias, in omni argumento in alterutram disjunctionem veram eſſe oportere exiſtimas, parvam quamdam interrogatiunculam a me accipe. Tempus eſt ne in tempore, an non ? Si in tempore, quo tandem ? Quidque præter hoc exiſtente ? Quoque modo hoc continente ? Si autem in tempore, quæ hæc eximia ſapientia, tempus temporis expers inducere ? Age hujus ſermonis, Nunc ego mentior, da alterum, aut duntaxat verum eſſe, aut falſum. Atque nullo modo hoc fieri poteſt. Vel enim mentiens verum dicet, vel mentietur verum dicens. Quid igitur mirum, ſi quemadmodum hæc contraria concurrunt, ita etiam illic utraque pars a vero aberret ? Ac velim, mihi hoc Ænigma ſolvas : Aderaſne tibi, cum gignereris ? Adeſne*

etiam

etiam nunc tibi? An neutrum horum? Si enim aderas, & ndes, quiſnam eandem, & cui? Et quomodo nnus, duo effectus es? Si autem neutrum horum, quomodo n te ipſo disjungeris? Et quæ disjnnctionis hujuſce cauſſa? Sed ineptum eſt, inquies, cum de nno diſputatur, adſitne tibi, necne, curioſius inquirere. Hæc enim in aliis, nòn in nobis ipſis dicuntur. Ineptius, mihi crede, eſt, id, quod n principio erat, ntrum aute generationem erat, necne, in quæſtionem vocare. Hæc enim diſputatio iis demum convenit, qua tempore dividi poſſunt.

Ad idem argumentum fuſe reſpondet S. Hilarius lib. 12. de Trinitare, ubi de æterna Filii Nativitate diſſerens, ait: *Id ipſum Unigenito Deo eſſe proprium Evangeliſta teſtntur, cum In principio erat Verbum, cum apud Deum hoc erat, & cum lnmen verum, & cum Unigenitus Deus in ſinu Patris eſt; & cum Jeſus Chriſtus ſuper omnia Deus eſt. Erat igitur, ntque eſt: quia ab eo eſt, qui quod eſt, ſemper eſt. Ab eo autem eſſe, id eſt, ex Patre eſſe, Nativitas eſt. Eſſe autem ſemper nb eo qui eſt ſemper, æternitas eſt. Æternitas vero non ex ſe, ſed ex æterno: ex æterno autem nihil aliud quam æternum: Quod ſi non æternum, jam nec Pater, qui generationis eſt author, æternus eſt, &c.*

Eamdem objectionem abſurditatis convincit S. Cyrillus Alexandrinus in Theſauro, Aſſertione 4.

Reſpondeo ad tertium, Summam perfectionem, quæ eſt generatio, Filio non deeſſe, nec tamen Filium generare. *Deeſſe nihil dicimus*, inquit Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. *Nou enim Deo quidquam deeſt. Verum manifeſtationis, mutuæque eorum Relationis differentia, diverſn quoque ipſis nomina procreavit. Neque enim Filio aliqnid deeſt ad hoc ut ſit Pater [nec enim defectus eſt filiatio] nec propteren tamen Pnter eſt. Alioqui eadem eatione Patri aliquid deerit ad hoc ut ſit Filius. Nec enim Pater Filius eſt. Sed hæc defectum proculdubio non nrgunnt, nec eſſentiæ ſummiſſionem: quin potius ex his verbis, quod genitus non ſit, & quod genitus, & quod procedat, hoc effectum eſt, ut alius Pater, nlius Filins, nlius Spiritus Sanctus appelletur; atque ita inconfuſn trium perſonarum diſtinctio, in una divinitatis naturn & dignitate conſervetur.*

Itaque omnis perfectio divinæ generationis eſt in Filio, quia in eadem eſſentia eſt, qua cum generatio identificatur. Sed Filius non generat, quia generare ſpectat ad proprietatem Patris. Hinc S. Ambroſius libro 4. de Fide ad Gratianum, ſimile Arianorum argumentum ſolvens ait, *Cnr, inquiunt, Filius Pater non eſt? Qnia & Pater Filins non eſt. Cur nou iſte generavit? Quia nec ille generatns eſt. Nec ideo minus habet Filius, quin Pater non eſt; nec Pnter minus habet quia Filius non eſt. Dixit enim Filius; Omnia qun Pater habet, mea ſnnt. Adeo generatio in paterna proprietate, non in jure eſt poteſtatis.*

Reſpondeo ad quartum, nego conſecutionem majoris. Erit enim Deus ingenitus, & genitus, quod non reougnat: ſed non erit genitus, & non genitus. Hæ propoſitiones, *Deus eſt genitus*, *Deus non eſt genitus*, ſunt contradicentes; unde altera falſa eſt. Namque cum dicitur, *Deus eſt genitns*, τὸ Deus, ſupponit pro Filio; cum dicitur *Deus non eſt genitus*, ſupponit pro perſonis omnibus indiſtincte; & hic fit ſenſus: Nulla perſonarum divinarum eſt genita. Hæ autem Propoſitiones ſunt contradictoriæ: Aliqua perſona divina eſt genita, ſcilicet Filius: Nulla perſona divina eſt genita. Hæ vero, *Deus eſt genitus*, *Deus eſt ingenitus*, non ſunt contradictoriæ, quia in prima hæc vox, *Deus*, pro Filio; in altera, pro Patre ſupponit. Hinc Sanctus Gregorius Nazianzenus argumentum iſtud ſolvens Oratione 35. ait: *Quomodo ingenitum & genitum non idem eſſe dicis? Si per hæc verba nihil nliud intelligis, quam id quod increatum, & quod creatnm, in eadem ipſe quoqne ſum ſententin. Neque enim naturn idem eſt, quod principio caret, & quod procreatum eſt. Siu autem his verbis, eum qui genuit & eum qni genitus eſt, accipis, haudquaquam recte id abs te dicitur. Idem enim omnino eſſe neceſſe eſt. Hæc quippe geniti naturn eſt, ut idem, ſi naturam ſpectes, ſit cum eo qui genuit. Vel nd hunc rurſus modum agamus: Quid per ingenitum, ac genitum intelligis? Si ipſam ingeniti & geniti proprietateu; non idem ſnnt: ſin autem en quibus hæc inſunt, qnid vetat quominus idem ſint.*

Ad confirmationem reſpondeo, *Genitnm* & *ingenitum*, nec accidens, nec ſubſtantiam ſignificare. Quod non ſignificent accidens, evidens eſt, quia Deus incapax eſt accidentium. Quod non importent ſubſtantiam, viginti rationibus probat invictiſſime Sanctus Cyrillus Alexandrinus, in Theſauro Aſſertiono 4. *Ingenitus* igitur, *non ſnbſtantiam*, *ſed exiſtendi modnm* ſignificat, ut probat Sanctus Baſilius libro 4. contra Eunomium, pag. 92. & ſequentibus. Clarius id explico. *Genitus*, relationem ſignificat, quippe cum ſit idem quod Filius: *Ingenitus* vero, negationem relationis. Nam ut ait Sanctus Auguſtinus libro 5. de Trinitate, cap. 7. *Nullum prædicamenti genus eſt, ſecundum quod aliquid ajere volumus, niſi ut ſecundum idipſum prædicnmentum negare convincamur, ſi præponere negativam particulam voluerimus. Quæ cum ita ſint, ſi ſubſtnntinliter ajerem, dicendo, Filius, ſubſtantialiter negarem, dicendo, non Filius. Quia vero relative njo, cum dico, Filius eſt: ad Patrem enim refero: relative nego, ſi dicam, Nou Filius eſt: ad parentem enim eamdem negationem refero, volens oſtendere quod ei parens non ſit. At ſi quantnm valet quod dicitur, filius, tantumdem valet quod dicitnr, genitus: tantumdem ergo valet quod dicitur, non genitus, quantum valet quod dicitur, non Filius. Relative autem negnmns, dicendo non Filius; relative igitur negamus, dicendo non genitus. Ingenitus porro quid eſt, niſi non genitus? Nou ergo receditur a relativo prædicamento, cum ingenitus dicitur. Sicut enim genitus, non ad ſeipſnm dicitnr, ſed quod ex Genitore ſit, ita cum dicitur, ingenitus, non ad ſeipſnm dicitur, ſed quod ex genitore non ſit, oſtenditur. In eodem tamen prædicamento, quod relativum vocatur, utraque ſignificatio vertitnr. Quod autem relative pronuntiatnr, non indicat ſubſtantiam. Ita quamvis diverſnm ſit, genitus, & ingenitus, non indicnt diverſam ſubſtantiam: qnin ſicnt Filius ad Patrem, & nou filins, ad non Patrem refertur: itn genitns, ad Genitorem, & nou genitus, ad non genitorem referatur neceſſe eſt.*

Ad quintum reſpondeo, nego conſecutionem antecedentis. Ad probationem dico, Hæc nomina, *Eſſentin*, *Pater*, *Filius*, & *Spiritns Sanctus*, non eſſe ſynonima, nec tamen res quatuor ſignificare: ſed rem unam abſolutam, tres relativas. Quæ cum ab abſoluta illa indiſtinctæ ſint, non quaternitas, ſed Trinitas adoratur. Hinc Sanctus Auguſtinus libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 5. ait. *Res igitnr quibus fruendum eſt, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus eſt, eademque Trinitns, una quædam ſnmma res, communiſque omnibns fruentibus ea.*

Et Concilium Lateranenſe IV. cap. 2. definit, *Quod una quædam ſnmma res eſt incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, tres ſimul perſonæ, nc ſingulatim quælibet earumdem. Et ideo in Deo Trinitas eſt ſolnmmodo, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſive naturn divina, quæ ſola eſt univerſorum principium, præter qnod aliud inveniri non poteſt.*

Res nihilominus tres relativæ in Deo ſunt, ut docet Sanctus Anſelmus libro de Incarnatione Verbi cap. 3. *Nihil*, inquit, *prohibet dicere*, *Patrem*, & *Filinm eſſe duns res, ſi tnmen intelligatur cujuſmodi ſnnt res: non enim ſic ſnnt Pater & Filius duæ res, ut in his duabns rebus intelligatur eorum ſubſtantia, ſed eorum relationes.*

Ad confirmationem reſpondeo, Relationem ſubſiſtentem, ſeu perſonam in Deo generare, & generari; non vero eſſentiam: de qua laudatum caput Lateranenſis Concilii ſic definit adverſus Joachimum Abbatem: *Et illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater qui generat, Filius qui gignitnr, & Spiritus Sanctus qui procedit: ut diſtinctiones ſint in perſonis, & nnitas in naturn.*

Ad ſextum reſpondeo, prætermiſſis exceptionibus, quæ a Scholaſticis ad hujuſce limitationem principii afferri ſolent, nimirum, *Quæ ſnnt eadem uni tertio, eadem eſſe inter ſe*; Si ſint eadem cum illo tertio re & ratione; ſi ſint eadem cum illo adæquate, ſi ter-

tium

tium illud ſit incommunicabile : his ; inquam, prætermiſſis, reſpondeo hoc effatum Philoſophiæ, locum non habere in Myſteriis, quæ cum rationem ſuperent, Philoſophiæ Decretis non ſunt explicanda, ſed Scripturæ ſacræ, & Traditionis oraculis. Certe commune eſt Philoſophiæ effatum, *Ex nihilo nihil fit:* Iſtud tamen ſuam exceptionem habet, ac in iis dumtaxat quæ naturaliter agunt, verum eſſe illud fatentur Theologi, & Philoſophi Chriſtiani ; aliam autem eſſe dicunt Conditoris rationem, qui quod vult ſola voluntate perficit. Ita de illo principio dicendum eſt, verum eſſe in iis quæ ſunt ſecundum humanam rationem : non in iis quæ ſupra rationem eſſe exploratum eſt. Unde Sancto Cyrillo Alexandrino auſcultandum eſt libro 2. in Joannem, p. 99. dicenti : *Si nihil inter nos & Deum eſt diſcriminis, divina noſtris metiamur. Sin autem incomprehenſibile eſt intervallum, cur naturæ noſtræ defectus, canonem, & regulam, ac normam Deo præfiniunt, ex eis quæ nobis impoſſibilia ſunt neceſſitati ſubjicientes naturam omni neceſſitate potiorem?*

DISSERTATIO XXVI.

Adverſus Manichæos.

MAnichæorum palmarem errorem, de duobus Principiis, impugnavimus in Panoplia adverſus hæreſes ſecundi Sæculi, cum egimus adverſus Marcionem : alterum hic ſuſcipimus evertendum, quo adverſus liberum arbitrium pugnaverunt.

QUÆSTIO UNICA.

De libero Arbitrio hominis ad peccandum.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum libero arbitrio præditus ſit homo, quo peccatum vitare poſſit?

NOn adverſus Manichæos tantum, verum etiam contra Lutheranos & Calviniſtas * diſputare aggredimur ; qui liberum arbitrium figmentum eſſe, ac inane ſimulacrum, & titulum ſine re, juxta ſuorum doctrinam Magiſtrorum contendunt ; & voluntatem neceſſitate in malum trahi, neceſſarioque peccare hominem. Diſputamus & contra Janſenium Yprenſem, ejuſque partiarios ad Calvinum proxime accedentes. Hic enim lib. 3. de ſtatu Naturæ Lapſæ propugnat, primi hominis peccato periiſſe non ſolum libertatem ad agendum bonum, ſed etiam abſtinendi a peccato, & loco illius libertatis inductam eſſe peccandi neceſſitatem, & indifferentiam ad bonum & malum eſſe penitus admiſſam.

PROPOSITIO.

Hominem libero præditum eſſe arbitrio, quo & bonum operari, & peccata vitare poſſit, veritas eſt, Scriptura ſacræ teſtimoniis, & omnium Sæculorum, ab Apoſtolicis temporibus, Traditione firmata, necnon Eccleſiæ judicio decreta.

Probatur prima pars, proferendo Scripturæ divinæ loca, quæ Sanctus Auguſtinus libro de Gratia & libero Arbitrio congerit, cap. 2. quod caput maxima ex parte repræſentare operæ pretium eſt. *Revelavit autem nobis*, inquit, *Deus, per Scripturas ſuas ſanctas, eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium. Quomodo autem revelaverit, commemoro vos, non humano eloquio, ſed divino. Primum quia ipſa divina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens, ad promiſſa præmia perveniret. Ideo enim data ſunt, ut homo excuſationem de ignorantia non haberet: ſicut Dominus in Evangelio dicit de Judæis : Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo .... Et liber Eccleſiaſticus dicit: Ipſe ab initio fecit illum, & reliquit in manu conſilii ſui. Si volueris, conſervabis mandata, & fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem & aquam: ad quodcumque volueris, extende manum tuam. In conſpectu hominis vita & mors, & quodcumque placuerit, dabitur ei. Ecce apertiſſime videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata ſua cuſtodiri, & fieri jubet Deus? Quomodo jubet, ſi non eſt liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo Pſalmus dicit, quod in Lege Domini fuit voluntas ejus ; nonne ſatis indicat voluntate ſua hominem in Lege Dei conſiſtere? Deinde tam multa mandata, quæ ipſam quodammodo nominatim conveniunt voluntatem : ſicut eſt, Noli vinci a malo, & alia ſimilia ; ſicut ſunt, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Et, Noli repellere conſilia matris tuæ. Et, Noli eſſe ſapiens apud teipſum. Et, Noli deficere a Diſciplina Domini. Et, Noli negligere Legem. Et, Noli abſtinere benefacere egenti. Et, Noli fabricare in amicum tuum mala. Et, Noli intendere fallaci mulieri. Et, Noluit intelligere ut bene ageret. Et, Noluerunt accipere Diſciplinam ; & innumerabilia talia in veteribus libris divinorum eloquiorum, quid oſtendunt, niſi liberum arbitrium voluntatis humanæ? In Libris etiam Novis, Evangelicis, & Apoſtolicis, quid aliud oſtenditur, ubi dicitur? Nolite vobis condere theſauros in terra. Et, Nolite timere eos qui occidunt corpus. Et, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Et, quod dicit Apoſtolus Paulus : Quod vult faciat ; non peccat ſi nubat : qui autem ſtatuit in corde ſuo non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc ſtatuit in corde ſuo ſervare virginitatem ſuam, bene facit. Item dicit : Si autem volens hoc facio, mercedem habeo. Et alio loco : Sobrii eſtote juſte, & nolite peccare. Et iterum : Ut quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi, &c. Nempe ubi dicitur ; Noli hoc, & noli illud, & ubi ad aliquid faciendum, vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium. Nemo ergo Deum cauſetur in corde ſuo, ſed ſibi imputet quiſque cum peccat.* Imprudens ſim ſi præteream inſignem illum Geneſeos locum, ubi Deus Cainum jam invìſum ſibi, & ut Sacrificio propterea deſpectum, ſic alloquitur : *Quare iratus es? Et cur concidit facies tua? Nonne ſi bene egeris recipies ; ſin autem male, ſtatim in foribus peccatum aderit? Sed ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Conſtat Cainum, ante meditatam fratris necem, peccatum aliquod admiſiſſe. Id enim in prima Canonica Sanctus Joannes ſignificat. *Non ſicut Cain*, inquit, *qui in maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem juſta.* At hunc ipſum ſceleratum, ſervumque peccati, Deus pronuntiat ſub ſe habere concupiſcentiam, eique poſſe dominari. Quem locum Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis ſic enarrat ; *Tu dominaberis illius, nempe peccati. Non te invitum ſubjicere poterit illius cupiditas : ſed, ſi vis, ſuperabis.*

Quæ verba item Sanctus Ambroſius libro 2. de Cain & Abel, ſic expeodit, cap. 6. *Non habes quod excuſes. Non habes in quo neceſſitatem magis, quam mentem tuam arguas. In te retorquetur improbitas. Tu princeps operis tui, tu dux criminis. Non te invitum, non imprudentem error attraxit : ſed voluntarius reus, judicio, non lapſu, feciſti dolum, quo te divinæ injuriæ reum ipſe convincis.*

Probatur ſecunda pars teſtimoniis locupletiſſimis Sanctorum Patrum, qui ab Apoſtolorum ætate hanc ad poſteros Traditionem tranſmiſerunt. Primus occurrit Sanctus Juſtinus Martyr Apologia 2. *Sed enim*, inquit, *quia liberi arbitrii & Angelorum & hominum genus ab initio creavit Deus, juſto judicio pro peccatis ſuis ſupplicium in igne ſempiterno reportabunt. Illa quippe orta cujuſque rei natura eſt, ut virtutis & vitii ſit capax, neque quidquam eorum quæ creata ſunt, laude dignum eſſet, niſi vim ac poteſtatem alteroverſum ſe convertendi obtineret.* *Liberum hominis arbitriam probatur ex Traditione.*

Et Apologia 1. ad Antoninum Imperatorem, p. 80. *Supplicia*, inquit, *& cruciatus, necnon remunerationes optatas, pro operum meritis unicuique retribui, per Prophetas edocti, id quod in vero eſt, conſtituimus. Nam ſi hoc non fit, ſed fato omnia fiant, nihil e-*

Digitized by Google

tiam plune in noſtra fuerit poteſtate ſitam. Si enim fatale ſit, hunc quidem eſſe bonum, illum vero malum: neque ille fuerit probaadus, neque hic reprehendendus; Ac niſi arbitrio libero, & ad turpia fugienda, & ad honeſta diligenda, facultatem habeat mortalium genus, non fuerit in cauſſa ſive culpa qualiumcumque demum factorum. Sed enim libero id delectu, tum recte per virtutem vivere, tum per peccatum labi, ad huac demonſtramus modum. Hominem eumdem ad contraria ſubinde traaſire videmus. Quod ſi fato deſtinatum eſſet eum vel malum, vel bonum eſſe, non ille umquam contrariorum capax eſſet, nec toties mutaretur. Sed neque alii quidem eſſent boni, alii autem mali: & fatam ita malorum cauſſam eſſe, atque ſibi ipſi contraria facere ſtatueremus: aut illud, quod autea diximus, in vero eſſet, nihil eſſe neque virtutem, neque vitium, & opinione tantum bona vel mala exiſtimari.

Secundus occurrit in ordine Patrum S. Irenæus, qui liberi arbitrii hoſtes confodit, libro 4. adverſus Hæreſes, cap. 71. *Aliud autem*, inquit, *quod ait* Chriſtus, *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti? Veterem Legem libertatis homini manifeſtavit, quia liberum eum Deus fecit ab initio, habentem ſuam poteſtatem, ſicut & ſuam animam, ad utendum ſententia Dei voluatarie, & non coactum a Deo. Poſuit autem in homine poteſtatem electionis, quemadmodum in Angelis.*

Et cap. 72. *Si igitur non in nobis eſſet facere hæc, aut non facere; quam cauſam habebat Apoſtolus, & multo prius ipſe Dominus, conſilium dare, quædam quidem facere, a quibuſdam vero abſtinere? Sed quoniam liberæ ſententiæ ab initio eſt homo, & liberæ ſententiæ eſt Deus, cujus ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper conſilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea, quæ eſt ad Deum, obedientia.*

III. Eidem veritati ſuffragatur Clemens Alexandrinus libro 1. Stromatum. *Quoniam*, inquit, *libera electio & appetitio peccata primum inchoat, jure infliguntur ſupplicia.*

IV. Eamdem Tertullianus confirmat lib. 2. contra Marcionem, cap. 6. *Ut ergo*, inquit, *bonum jam ſuum haberet homo emancipatum ſibi a Deo, & fieret proprietas jam boni in homine, & quodammodo natura, de inſtitutione adſcripta eſt illi, quaſi libripens emancipati a Deo boni, libertas & poteſtas arbitrii, quæ efficeret bonum ut proprium jam præſtari ab homine; quoniam & hoc ratio bonitatis exigeret voluntarie exercenda, ex libertate ſcilicet arbitrii, non favente inſtitutioni, non ſerviente: ut ita demum bonus conſiſteret homo, ſi ſecundum inſtitutionem quidem, ſed ex voluntate jam bonus inveniretur, quaſi de proprietate naturæ: proinde ut & contra malum fortior homo prætenderet, liber ſcilicet & ſuæ poteſtatis: quia ſi careret hoc jure, ut bonum quoque non voluntate obiret, ſed neceſſitate, uſurpabilis etiam malo futurus eſſet ex infirmitate ſervitii, proinde & malo, ſicut bono, famulus. Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem conceſſa eſt illi; ut ſui Dominus conſtanter occurreret, bono ſponte ſervando, & malo ſponte vitando: quoniam & alias poſitum hominem ſub Judicio Dei, oportebat juſtum illud efficere de arbitrii ſui meritis, liberi ſcilicet. Cæterum nec boni, nec mali merces jure penſaretur ei, qui aut bonus, aut malus neceſſitate fuiſſet inventus, non voluntate. In hoc & lex conſtituta eſt, non excludens, ſed probans libertatem, de obſequio ſponte præſtando, vel tranſgreſſione ſponte committenda: ita & in utrumque exitum libertas patuit arbitrii.*

V. Idem probatur ex Origene lib. 6. in Epiſtolam ad Romanos. *Hoc eſt ergo*, inquit, *quod hoc in loco Apoſtolus docet: quia unuſquiſque in manu ſua habet & in arbitrii poteſtate, ut aut peccati ſervus ſit, aut juſtitiæ. Ad quamcumque enim poteſtatem inclinaverit obedientiam, & cuicumque parere voluerit, hæc ſibi eum vendicat ſervum. In quo, ut dixi, abſque nulla cunctatione in nobis eſſe oſtendit arbitrii libertatem. In nobis namque eſt exhibere obedientiam, vel juſtitiæ, vel peccato. Nam & ipſi nos exhibemus, nullo cogente, vel peccato ſervire, vel juſtitiæ, per obedientiam noſtram. Et ideo ſemper horum meminiſſe debemus, ne inanes querelas in peccati excuſatione proferamus, quod diabolus fecit, ut peccatorem, aut naturæ neceſſitas, aut fatalis conditio, aut curſus aſtrorum efficiat.* Lege eumdem in Procemio Operis de Principiis, & Homilia 20. in librum Numerorum.

VI. Idem probatur ex S. Cypriano Epiſtola 55. ad Cornelium data, ubi de Chriſto a quibuſdam ſuorum Diſcipulorum deſerto, ait: *Et tamen ille non increpuit recedentes, aut graviter comminatus eſt; ſed magis converſus ad Apoſtolos ſuos dixit, Numquid & vos vultis ire? ſervans ſcilicet legem, qua homo libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimet ipſe, vel mortem appetit, vel ſalutem.*

VII. Idem probatur ex S. Athanaſio in Oratione contra Gentes, pag. 4. ubi de anima ſic loquitur: *Movetur igitur, ſed jam non ſecundum veritatem, neque Deum ſpectat, ſed res nihili, eaſque veras ac ſolidas arbitratu eſſentias, vires ſuas occupat, iiſque ad eas, quas commenta eſt, voluptates abutitur, ideo, quod libera ſit, & ſui arbitrii. Poteſt enim ut ad bona ſe inclinare, ita bona quoque averſari .... Quæ cum liberum ſui jus arbitriumque intuetur, & ſentit ſe in utramque partem corporeis membris uti poſſe, tum ad ea quæ ſunt, tum ad ea quæ non ſunt. Ea autem quæ ſunt appello bona: quæ non ſunt, mala.*

VIII. Idem probatur ex Euſebio Cæſareenſi libro 6. Præparationis Evangelicæ, cap. 6. qui locus inſignis eſt, ſed quia prolixior, ab eo referendo abſtinemus.

IX. Eidem veritati ſuffragantur S. Baſilius Homilia 31. de libero Arbitrio, S. Gregorius Nyſſenus in Oratione Catechetica, cap. 30. & 31. S. Hilarius in Enarratione Pſalmi 2. S. Epiphanius Hæreſi 16. quæ eſt Phariſæorum, S. Chryſoſtomus Homilia 23. in Geneſim, & Homilia 14. in Epiſtolam 1. ad Corinthios, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. contra Julianum, pag. 140. & alibi paſſim. S. Baſilius Seleucienſis Oratione tertia, quæ eſt ſecunda de Adamo. S. Ambroſius lib. 6. Commentarii in Lucam, S. Hieronymus Epiſtola 146. ad Damaſum data lib. 2. contra Jovinianum & in Epiſtola ad Cteſiphontem contra Pelagianos, Nemeſius Chriſtianus Philoſophus lib. de Natura hominis, capp. 39. 40. & 41. Quorum loca, inſignia licet ac luculenta, ſtudio brevitatis omittimus.

X. Sed nemo Sanctorum Patrum pro libero arbitrio fortius S. Auguſtino pugnavit. Legendi ſunt tres ejus libri de libero Arbitrio, contra Manichæos conſcripti, & notandus maxime iſte locus lib. 3. capit. 18. *Reminiſcere ſuperiorum, quæ a nobis tam multa de peccato & voluntate libera dicta ſunt. Sed ſi laborioſum eſt omnia mandare memoriæ, hoc breviſſimum tene. Quæcumque iſta cauſſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur: ſi autem poteſt, non ei cedatur, & non peccabitur. An forte fallit incautum? Ergo caveat ne fallatur. An tanta fallacia eſt, ut caveri omnino non poſſit? Si ita eſt, nulla peccata ſunt. Quis enim peccat in eo quod nullo modo caveri poteſt? Peccatur autem: Caveri igitur poteſt.*

Et cap. 19. illis reſpondens qui nobis imputari peccata non poſſe effutiebant, quia cum ignorantiæ cæcitate & difficultatis cruciatibus naſcimur, & renitente carnalis concupiſcentiæ neſcio qua neceſſitate, præcepta juſtitiæ implere non valemus, hæc habet:
„ Recte fortaſſe quererentur, ſi erroris & libidinis
„ nullus hominum victor exiſteret: cum vero ubique
„ ſit præſens, qui multis modis, per creaturam ſibi
„ Domino ſervientem, averſum vocet, doceat cre-
„ dentem, conſoletur ſperantem, diligentem exhorte-
„ tur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non
„ tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras:
„ ſed quod negligis quærere quod ignoras: neque il-
„ lud, quod vulnerata membra non colligis, ſed quod
„ volentem ſanare, contemnis. Iſta tua propria pec-
„ cata ſunt.

Catholico de Arbitrii libertate dogmati æque ſuffragatur libro de vera Religione, cap. 14. „ Defectus
„ autem iſte, *inquit*, qui peccatum vocatur, ſi tam-
„ quam febris invitum occuparet, recte injuſta pœ-
„ na videretur, quæ peccantem conſequitur, & quæ
„ damnatio nuncupatur. Nunc vero uſque adeo pec-
„ catum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit
„ peccatum, ſi non ſit voluntarium: & hoc quidem
„ ita manifeſtum eſt ut nulla hinc Doctorum pau-

„ citas

„ citas, nulla indoctorum turba diſſentiat. Quare
„ aut negandum eſt peccatum committi, aut faten-
„ dum eſt voluntate committi . . . . . Poſtremo, ſi
„ non voluntate male facimus, nemo objurgandus eſt
„ omnino, aut monendus, quibus ſublatis, Chriſtia-
„ na Lex & Diſciplina omnis Religionis auferatur
„ neceſſe eſt. Voluntate ergo peccatur. Et quoniam
„ peccari non dubium eſt, nec hoc quidem dubitan-
„ dum video habere animas liberum voluntatis arbi-
„ trium. Tales enim ſervos ſuos meliores eſſe Deus
„ judicavit, ſi ei ſervirent liberaliter. Quod nullo
„ modo fieri poſſet, ſi non voluntate, ſed neceſſita-
„ te ſervirent.

Et lib. de duabus Animabus contra Manichæos, cap.
11. „ Peccatum, *inquit*, eſt voluntas retinendi, vel
„ conſequendi quod juſtitia vetat, & unde liberum
„ eſt abſtinere. Quamquam ſi liberum non ſit, non
„ eſt voluntas. Sed malui craſſius, quam ſcrupuloſius
„ definire eam rem. Nec hi libri obſcuri mihi ſcru-
„ tandi erant, unde diſcerem, neminem vituperatio-
„ ne ſuppliciove dignum, qui aut id velit, quod ju-
„ ſtitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod
„ facere non poteſt. Nonne iſta cantant & in mon-
„ tibus Paſtores, & in theatris Poetæ, & indocti in
„ circulis, & docti in Bibliothecis, & Magiſtri in
„ Scholis, & Antiſtites in ſacris locis, & in orbe
„ terrarum genus humanum? Quod ſi nemo vitupe-
„ ratione, vel damnatione dignus eſt, aut non con-
„ tra vetitum juſtitiæ faciens, aut quod non poteſt
„ non faciens; omne autem peccatum vel vituperan-
„ dum eſt, vel damnandum, quis dubitet tunc eſſe
„ peccatum, cum & velle injuſtum eſt, & liberum
„ nolle?

Et *cap.* 12. „ Dicere animas, & eſſe malas, & ni-
„ hil peccare, plenum eſt dementiæ: dicere autem
„ peccare ſine voluntate, magnum deliramentum eſt,
„ & peccati reum teneri quemquam quia non fecit
„ quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt &
„ inſaniæ. Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt,
„ ſi natura, non voluntate faciunt: id eſt, ſi libe-
„ ro ad faciendum, & ad non faciendum, motu a-
„ nimi carent; ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo
„ poteſtas nulla conceditur, peccato earum teneri non
„ poſſumus. Lege eumdem *lib.* de Actis cum Felice
Manichæo, *cap.* 3. & 4.

Idem Fidei Catholicæ dogma confirmatur ex con-troverſia Sancti Auguſtini & Eccleſiæ Catholicæ cum Pelagianis. Admittebant infenſiſſimi illi gratiæ Chriſti hoſtes *Liberum arbitrium* in homine & per illud *non ſolum ad facienda, verum etiam ad perficienda mandata divina, humanam ſibi ſufficere naturam*, ut conſtat ex Epiſtola 95. Sancti Auguſtini ad Innocentium Primum Pontificem Maximum, ex libro de Spiritu & Litera, cap. 2. & ex aliis locis. Quid ad hæc Sanctus Auguſtinus? Arguit-ne Pelagianos erroris, quantum ad hoc quod liberum arbitrium propugnarent? Nequaquam; ſed quantum ad hoc dumtaxat quod gratiæ neceſſitatem negarent. Liberum vero arbitrium cum ipſis confitetur. Sic enim habet Epiſtola mox laudata: *Ad non peccandum, id eſt, ad non male faciendum, quamvis eſſe non dubitetur arbitrium voluntatis, tamen ejus poteſtas non ſufficit, niſi adjuvetur infirmitas.*

Et libro de Spiritu & Litera, cap. 3. *Nos autem dicimus*, inquit, *humanam voluntatem ſic divinitus adjuvari ad faciendam juſtitiam, ut præter quod creatus eſt homo cum libero arbitrio voluntatis, præterque doctrinam, qua ei præcipitur quemadmodum vivere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt.*

Denique in libro 2. de Nuptiis & concupiſcentia, cap. 3. cum Julianus quereretur negari a Catholicis liberum arbitrium: quod ſi quis aſſereret, ſtatim *Cæleſtianum & Pelagianum vocari*: ita inter cætera occurrit Sanctus Auguſtinus: *Liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium Conditorem, utrique dicimus: Non hinc eſtis Cæleſtiani & Pelagiani: Liberum autem quemquam eſſe ad agendum bonum ſine adjutorio Dei, & non erui parvulos a poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis; hinc eſtis Cæleſtiani & Pelagiani.*

Legendi etiam Sanctus Joannes Damaſcenus libro 2. de Fide Orthodoxa, capp. 25. 26. 27. & 28. Et Sanctus Bernardus in Tractatu de Gratia & libero Arbitrio.

Liberum hominis arbitrium probatur ex Eccleſiæ definitione.

Probatur tertia pars propoſitionis, quod ſcilicet Eccleſiæ Judicio declaratum ſit, hominem eſſe libero præditum arbitrio: primo namque id teſtantur SS. Patres, qui Manichæos hæreticos vocant, non ob alia tantum errorum flagitia, verumetiam ob negatum liberum arbitrium.

Secundo, id conſtat ex Innocentio Primo in Reſcripto ad Concilium Carthaginenſe. *Quid tam mortiferum*, inquit, *tam præceps videatur ad caſum, tam expoſitum ad omnia pericula, ſi hoc ſolum nobis putantes poſſe ſufficere, quod liberum arbitrium, cum naſceremur, accepimus, ultra jam a Domino nihil quæramus: id eſt, Authoris noſtri obliti, ejus potentiam, ut nos oſtendamus liberos, abjuremus: quaſi jam amplius quod dare poſſit non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit?*

III. Id conſtat ex Cæleſtino Primo Pontifice Maximo in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, ſive in Collectione authoritatum ipſis adnexa, cap. 9. ubi de gratia Dei ſic loquitur: *Quo utique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur: ut de tenebroſo lucidum, de pravo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit providum.*

IV. Id conſtat ex Concilio Arauſicano II. Canone 13. ita decernente: *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam Baptiſmi, non poteſt reparari: quod amiſſum, niſi a quo potuit dari, non poteſt reddi: Unde veritas ipſa dicit: Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis.*

V. Id conſtat ex Bulla Leonis X. adverſus Lutherum: in qua inter damnatos illius Hæreſiarchæ Articulos hic habetur 31. *Liberum arbitrium poſt peccatum, eſt res de ſolo titulo.*

VI. Denique Concilium Tridentinum, Seſſione 6. tribus Canonibus Catholicam de libero arbitrio doctrinam firmavit. Canone 4. ſic habet: *Si quis dixerit, Liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum, nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet; neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque paſſive ſe habere, anathema ſit.*

Canon V. ita decernit: *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum, amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, immo titulum ſine re, figmentum denique a Satana invectum in Eccleſiam, anathema ſit.*

Tandem Canon ſextus libertatem ad peccandum ineſſe homini declarat: *Si quis*, inquit, *dixerit non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere: ſed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permiſſive ſolum, ſed etiam proprie & per ſe, adeo ut ſit ejus proprium opus, non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, anathema ſit.*

Objiciuntur primo teſtimonia Scripturæ Sacræ, quibus Hæretici liberum arbitrium impugnant. Primum eſt illud Jeremiæ 10. *Non eſt hominis via ejus, nec viri eſt ut ambulet & dirigat greſſus ſuos.* Non eſt igitur homo ſuarum actionum dominus, adeoque non eſt liber.

Secundum eſt illud Chriſti Servatoris oraculum Joannis 7. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Ubi verbum illud, *traxerit*, neceſſitatem ſignificat peremptricem libertatis. Item illud Joannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, libertati repugnare videtur.

Tertium eſt illud Joannis 8. *Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*: & illud Apoſtoli 2. ad Timotheum 2. *Reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, ad ipſius voluntatem.* Atqui ſervitus, & captivitas perimunt libertatem: non eſt igitur in homine peccatore liberum arbitrium.

Hæreticorum Objectionibus contra liberum arbitrium reſpondetur.

Reſpondeo ad primum, Jeremiam loqui de actionibus externis, quæ variis eventibus impediri poſſunt, quos humana prudentia prævidere aut avertere non poteſt. Unde hujus loci ſenſus eſt, non eſſe ſemper in hominis poteſtate ut conſilia ſua optatum ad exitum perducat, & quæ propoſuit feliciter exequatur.

Digitized by Google

Cæterum in hominis poteſtate vias ejuſ eſſe, id eſt, liberi eſſe in omnibus operationibus ſuis arbitrii, conſtat ex verbis ejuſdem Prophetæ, cap. 18. *Dirigite*, inquit, *vias veſtras, & ſtudia veſtra*.

Reſpondeo 2. non eſſe in homine ut dirigat greſſus ſuos abſque gratia Dei; ſed ipſum gratia divina præveniente & adjuvante, in via ſalutis progredi poſſe: at ſeipſo poſſe peccatum admittere. Qua de re Sanctus audiendus eſt Auguſtinus libro 2. de Peccatorum meritis & remiſſione, cap. 17. *Quapropter*, inquit, *niſi obtineamus non ſolum voluntatis arbitrium, quod huc atque illuc liberum flectitur, atque in eis naturalibus bonis eſt, quibus & male uti malus poteſt, ſed etiam voluntatem bonam, quæ jam in eis bonis eſt, quorum eſſe uſus non poteſt malus, niſi ex Deo nobis eſſe non poſſe, neſcio quemadmodum defendamus quod dictum eſt: Quid enim habes quod non accepiſti? Nam ſi nobis libera quædam voluntas ex Deo eſt, quæ adhuc poteſt eſſe bona vel mala: bona vero voluntas ex nobis eſt, melius eſt id quod a nobis, quam quod ab illo eſt. Quod ſi abſurdiſſime dicitur, oportet fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipiſci .... Si ergo voluntas aut bona eſt, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, reſtat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo: alioqui neſcio cum ab eo juſtificamur, quo alio munere ipſius gaudere debeamus. Et hinc ſcriptum arbitror: Paratur voluntas a Domino. Et in Pſalmis: A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Et quod Apoſtolus ait: Deus eſt enim qui operatur in nobis velle & operari pro bona voluntate. Quocirca quod a Deo nos avertimus, noſtrum eſt, & hæc eſt voluntas mala: quod vero ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante atque adjuvante non poſſumus, & hæc eſt voluntas bona.*

Ad ſecundum reſpondeo, Patrem homines trahere ut ad Chriſtum veniant, illæſa ipſorum libertate: unde illa verba, *Niſi pater traxerit eum*, neque vim, neque neceſſitatem voluntati illatam ſignificant, ſed operationem divinæ gratiæ potentiſſimam. Qua de re audire Sanctum Auguſtinum Tractatu 26. in Joannem, operæ pretium eſt. *Noli*, inquit, *te cogitare invitum trahi: trahitur animus & amore. Nec timere debemus ne ab hominibus qui verba perpendunt, & a rebus maxime divinis intelligendis longe remoti ſunt, in hoc Scripturarum ſanctarum Evangelico verbo forſitan reprehendamur, & dicatur nobis; Quomodo voluntate credo, ſi trahor? Ego dico: Parum eſt voluntate ire; etiam voluptate traheris. Quid eſt trahi voluptate? Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Eſt quædam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porro ſi Poetæ dicere licuit: Trahit ſua quemque voluptas; non neceſſitas, ſed voluptas; non obligatio, ſed delectatio; quanto nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur juſtitia, delectatur ſempiterna vita quod totum Chriſtus eſt? .... Ramum viridem oſtendis ovi, & trahis illam. Nuces puero demonſtrantur, & trahitur. Et quia quo currit trahitur amando trahitur. Sine læſione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Si ergo iſta, quæ inter delicias & voluptates terrenas revelantur amantibus, trahunt, quoniam verum eſt: Trahit ſua quemque voluptas: non trahit revelatus Chriſtus a Patre? Quid enim fortius deſiderat anima quam veritatem? ... Videte quomodo trahit Pater: docendo delectat, non neceſſitatem imponendo*, &c. *Ecce quomodo trahit: Erunt omnes docibiles Dei: Trahere Dei eſt. Omnis qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me: Trahere Dei eſt.*

Ad verba Chriſti, Joannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, reſpondeo, illis evinci hominem ſeipſo & propriis viribus nihil boni agere poſſe, & gratia indigere divina ad omnium bonorum operum initium, progreſſum, & conſummationem. Sed ex illis inferri non poteſt, illum gratia Dei præventum & adjutum, nihil agere, vel non agere libere: aut ſeipſo, & liberi arbitrii propenſione præcipitem non labi in peccatum. Ita hunc locum explicat S. Auguſtinus Tractatu 81. in Joannem. *Ne quiſquam putaret*, inquit, *ſaltem parvum aliquem fructum poſſe a ſemetipſo palmitem ferre, cum dixiſſet, Hic fert fructum, non ait; Quia ſine me parum poteſtis facere; ſed Nihil poteſtis facere. Sive ergo parum attulerit palmes, cum purgat agricola ut plus afferat. Tamen niſi in vite manſerit, & vixerit de radice, quantumlibet fructum a ſemetipſo non poteſt ferre. Quamvis autem Chriſtus vitis non eſſet, niſi homo eſſet: tamen iſtam gratiam palmitibus non præberet, niſi Deus eſſet. Verum quia ita ſine iſta gratia non poteſt vivi, ut & mors in poteſtate ſit liberi arbitrii*, &c.

Ad tertium reſpondeo, diſtinguo minorem. Servitus & captivitas perimunt libertatem; aliqua concedo; omnis nego. Servitus peccati perimit libertatem a peccato, ſervitus miſeriæ perimit libertatem a miſeria, ſed libertatem naturæ non evertunt, ſola autem ſervitus naturæ, id eſt, neceſſitas & determinatio ad unum, & coactio, libertatem illam deſtruit. De triplici illa ſpecie libertatis S. Bernardus in Tractatu de Gratia & libero arbitrio hæc habet: *Cum igitur triplex ſit nobis propoſita libertas, a peccato, a miſeria, a neceſſitate, hanc ultimo loco poſitam contulit nobis in conditione natura; in primam reſtauramur a gratia: media nobis reſervatur in patria. Dicatur igitur prima libertas naturæ, ſecunda gratiæ, tertia vitæ vel gloriæ. Primo nempe in liberam voluntatem, ac voluntariam libertatem conditi ſumus nobilis Deo creatura. Secundo reformamur in innocentiam, nova in Chriſto creatura. Tertio ſublimamur in gloriam perfecta in Spiritu creatura. Prima libertas multum habet honoris: ſecunda plurimum etiam virtutis: tertia cumulum jucunditatis.*

De libertate deinde a neceſſitate hæc ſubjungit S. Bernardus, quæ inſtitutum noſtrum propius ſpectant: *Verum libertas a neceſſitate, æque & indifferenter, Deo, univerſæque, tam malæ, quam bonæ, rationali convenit creaturæ. Nec peccato, nec miſeria amittitur, vel minuitur, nec major in Juſto eſt, quam in peccatore; nec plenior in Angelo, quam in homine..... Manet ergo libertas voluntatis, ubi etiam fit captivitas mentis, tam plena quidem in malis, quam & in bonis, ſed in bonis ordinatior: tam integra quoque pro ſuo modo in creatura, quam in Creatore; ſed in illo potentior.*

Objectio ſecunda petitur ex teſtimoniis Sancti Auguſtini luculentiſſimis, quibus paſſim aſſerit hominem in ſtatu naturæ lapſæ non eſſe liberum, ut qui liberum arbitrium per peccatum amiſerit. Sic enim habet in Enchiridio ad Laurentium, cap. 30. *Libero arbitrio male utens homo & ſe perdidit & ipſum. Sicut enim qui ſe occidit, utique vivendo ſe occidit; ſed ſe occidendo non vivit, nec ſeipſum poteſt reſuſcitare cum occiderit: Ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato, amiſſum eſt liberum arbitrium.* Et Epiſtola 107. *Liberum*, inquit, *arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.*

Et lib. 14. de Civitate Dei, cap. 11. *Arbitrium igitur voluntatis*, inquit, *tunc eſt vere liberum, cum vitiis, peccatiſque non ſervit. Tale datum eſt a Deo, quod amiſſum proprio vitio, niſi a quo dari potuit, reddi non poteſt.*

Liberum hominis arbitrium peccato vulneratum eſt, non perditum.

Reſpondeo, ex his Sancti Auguſtini teſtimoniis colligi quidem quod liberum arbitrium amiſſum ſit per peccatum quantum ad ſtatum; non vero quantum ad ſubſtantiam. Duo quippe in libero arbitrio ſpectari poſſunt: primo eſſentia illius, quatenus ingenita facultas eſt, qua pro libito poteſt voluntas hominis alterutrum e duobus eligere, quorum videlicet neutri neceſſario eſt affixa. Secundo, ſpectari poteſt liberi arbitrii ſtatus multiplex nempe fœlix ille quem habebat in Adamo, cum nulla ipſi ad recte agendum inerat difficultas, nullus concupiſcentiæ dominatus, nulla ſervitus peccati, nullum vulnus, ſed plenæ & integræ vires ad bonum faciendum, & præſto omnia dona ac præſidia neceſſaria. Alter ſtatus liberi arbitrii eſt ille in quem incidit per peccatum, quo vulneratum eſt, & recte agendi contraxit difficultatem, & dominantis ac urgentis cupiditatis imperio ſubjectum eſt. Quo in ſtatu ſervus dicitur peccati, qui illud admittit. Tertius liberi arbitrii ſtatus eſt, quem per gratiam Chriſti medicinalem aſſequitur, qua ſuis vulneribus ſanata voluntas & adjuta, peccati, ſub quo captiva tenebatur, vinculis, & concupiſcentiæ laqueis expedita, ad bonum eligendum & amplectendum eniti poteſt. Primum itaque liberi arbitrii ſtatum

Digitized by Google

tum amiſit homo cum peccavit; & in ſecundum detruſus eſt, e quo non emergit niſi per gratiam Salvatoris: ſed ipſam liberi arbitrii naturam non amiſit, nec id contendit Sanctus Auguſtinus. Ait enim hominem male utentem libero arbitrio & ſe perdidiſſe, & ipſum: at ſeipſum ita non perdidit, ut non eſſet, ſed ſolum ut deterior fieret; quo ſenſu dicuntur homines perdiii, id eſt, vita & moribus depravati. Nec igitur liberum ſic amiſit arbitrium, ut ejus natura deſtrueretur, ſed ut languidum & captivum evaderet. Quod ſignificant illa ejuſdem Sancti Auguſtini verba, *Victore peccato, amiſſum eſt liberum arbitrium. Amiſſum*, inquit, quia captivum factum eſt, ſicut amiſſa dicuntur, quæ tempore belli in poteſtatem hoſtium devenerunt. Epiſtola autem 107. non ſimpliciter ait, nos perdidiſſe liberum arbitrium primi parentis, ſed illud perdidiſſe ad diligendum Deum, quia nimirum voluntas hominis lapſi, niſi reparata per gratiam, Deum ſuper omnia diligere non poteſt.

Porro eum eſſe, quem diximus, Sancti Auguſtini ſenſum: conſtat ex ipſius libro primo ad Bonifacium contra duas Epiſtolas Pelagianorum, cap. 2. ubi ait: *Quis noſtrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa quæ in Paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate juſtitiam; propter quod natura humana divina indiget gratia*. Tum illud Apoſtoli memorat: *Cum eſſetis ſervi peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ*. Et ſubjungit: *Liberi ergo a juſtitia non ſunt, niſi arbitrio voluntatis: liberi autem a peccato non ſunt, niſi gratia Salvatoris*. Ibidem etiam notat S. Paulum prudenter *verba ipſa diſcreviſſe*. Cum enim dixiſſet: *Cum ſervi eſſetes peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ: ac liberos juſtitiæ, non liberatos* ſcripſiſſet: Mox, *A peccato, non liberos*, ait, *ne ſibi hoc tribuerent, ſed vigilantiſſime maluit dicere liberatos, referens hoc ad illam Domini ſententiam: Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*. Et cap. ſequenti, de libero arbitrio loquens, hæc habet: *Nec liberum in bono erit, quod Liberator non liberaverit: ſed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ, vel occultus, vel manifeſtus deceptor inſeruit, vel ſibi ipſe perſuaſit ..... Sed hæc voluntas, quæ libera eſt in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt*.

Contra. Sanctus Auguſtinus negat in homine eſſe liberum arbitrium, antequam per gratiam liberetur: peccator igitur libero exutus eſt arbitrio, & neceſſitate peccat.

Antecedens certum eſt, tum ex locis mox laudatis, tum ex Epiſtola 144. ad Anaſtaſium data, ubi ait; *Quod ſine gratia Dei nullo modo voluntas implet humana, quia nec libera dicenda eſt, quamdiu eſt vincentibus & vincientibus cupiditatibus ſubdita: A quo enim quis devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt*.

Et libro 1. Retractationum, capite 15. *Qui cogenti cupiditati*, inquit, *bona voluntate reſiſtere non poteſt, & ideo facit contra præcepta juſtitiæ, jam hoc ita peccatum eſt, ut ſit etiam pœna peccati*. Et infra: *Quantum eſt quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi forte ſi pia eſt, ut oret auxilium: in tantum enim libera eſt, quia in tantum liberata eſt*.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Negat in homine eſſe liberum arbitrium, antequam per gratiam liberetur: & loquitur Sanctus Auguſtinus de libertate a peccato, concedo; & loquitur de libertate a neceſſitate, nego. Fatemur ſine gratia hominem non eſſe liberum a peccato; & volutatem in tantum eſſe liberam in quantum eſt liberata: ſed contendimus ſine gratia manere libertatem a neceſſitate, quamvis ad bonum non ſufficiat, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono. Cum autem ait Sanctus Auguſtinus, cogenti cupiditati bona voluntate reſiſti interdum non poſſe, loquitur de poteſtate proxima & ultimo completa, qualem non habet ad graviores tentationes vincendas, abſque gratia: nec cum gratia ipſa ſufficiente, quæ bonam quidem voluntatem inſpirat, ſed adhuc parvam & invalidam, non vero magnam illam & robuſtam, quam ſolius efficacis gratiæ adjumento conſequitur. Eam eſſe Sancti Auguſtini mentem conſtat ex aliis ipſius locis; præcipue ex libro de Gratia & libero Arbitrio, capite 17. ubi ait: *Qui vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit & robuſtam*.

Et ex capite 15. *Per hanc*, inquit, *gratiam fit ut ſit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit ut ipſa bona voluntas, quæ jam eſſe cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut poſſit implere divina mandata quæ voluerit, cum valde perfecteque voluerit. Ad hoc enim habet quod ſcriptum eſt: Si volueris, conſervabis mandata* (inquit cap. 16.) *ut homo qui voluerit, & non potuerit, nondum ſe plene velle cognoſcat: & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta ſufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur, ut faciat quod jubetur. Tunc enim utile eſt velle, cum poſſumus; & tunc utile eſt poſſe, cum volumus. Nam quid prodeſt, ſi, quod non poſſumus, volumus; aut ſi, quod poſſumus, nolumus?*

Et libro de Perfectione Juſtitiæ, cap. 10. *Non aliam ob cauſam Scriptura commemorat, non eſſe gravia divina præcepta, niſi ut anima quæ illa gravia ſentit, intelligat ſe nondum accepiſſe vires, quibus talia ſint præcepta, qualia commendantur, levia ſcilicet atque ſuavia; & oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis*.

Et libro 1. Retractationum, capite 15. *Invenit ergo ſe*, inquit, *ligatum difficultatibus cupiditatum, & non poſſe viam propter compedes ambulare. Incluſum ſe ſentit difficultate vitiorum, & tamquam muro impoſſibilitatis erecto, portiſque clauſis, qua evadat, ut recte vivat, non invenit*.

Contra. Qui non poteſt bonum operari, non habet libertatem ad bonum: ſed homo ſine gratia non poteſt bonum operari ex Scriptura ſacra, & ex Sancto Auguſtino: liberum igitur arbitrium ad bonum non habet.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Si non poſſit abſolute, concedo; Si non poſſit poteſtate proxima & ultimo completa, nego. Diſtinguo etiam minorem. Homo ſine gratia non poteſt bonum operari: poteſtate proxima & completa, concedo: non poteſt abſolute, nego. Unde Sanctus Auguſtinus Epiſtola 89. contra Pelagianos, qui liberi arbitrii vires immodice jactabant, ita ſcribit: *Deſinant ergo ſic inſanire, & ad hoc ſe intelligant habere quantum poſſunt, liberum arbitrium, non ut ſuperba voluntate reſpuant adjutorium: ſed ut pia voluntate invocent Dominum. Hæc enim voluntas libera, tanto erit liberior, quanto ſanior, tanto autem ſanior, quanto divinæ miſericordiæ gratiæque ſubjectior*. Et Epiſtola 107. *Si vere volumus defendere liberum arbitrium*, inquit, *non oppugnemus unde fit liberum. Nam qui oppugnat gratiam qua noſtrum ad declinandum a malo, & faciendum bonum liberatur arbitrium, ipſe arbitrium ſuum adhuc vult eſſe captivum*.

Objicitur tertio. Homines ex peccato primi parentis fatalem peccandi neceſſitatem contraxerunt; ergo liberum arbitrium ad bonum & ad malum non habent.

Fatalis & abſoluta peccandi neceſſitas primi hominis peccato non eſt invecta.

Probatur antecedens ex S. Auguſtino pluribus in locis, ubi illam definitionem peccati a ſe adductam, *Peccatum eſt voluntas retinendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere*, ait ſpectare dumtaxat naturæ integrum ſtatum, qualis fuit in Adamo; quaſi ſolus habuerit libertatem abſtinendi a peccato. Id patet ex libro primo Retractationum cap. 15. ubi definitionem illam exponit. *Quod propterea dictum eſt*, inquit, *ut hac definitione volens a nolente diſcerneretur, & ſic ad eos referretur intentio, qui primi in paradiſo fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc eſt libera voluntate peccando; quia & ſcientes contra præceptum fecerunt, & ille tentator ſuaſit ut hoc fieret, non coegit*.

Et lib. 1. Operis Perfecti contra Julianum cap. 45. *Ipſe eſt Adam*, inquit, *quem noſtra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur, cum diceremus: Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Adam quippe omnino quando peccavit, nihil in ſe habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum; & propter quod diceret, Non quod volo, facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago. Ac per hoc id egit quod juſtitia*

vetat

Digitized by Google

vetat, & unde illi liberum fuerat abſtinere. Nunc ei qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago, abſtinere inde liberum non eſt.

Et loco laudato Retractationum, de eadem definitione loquens: *Propterea vera eſt*, inquit, *quia id definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati.*

Denique libro 3. de Libero Arbitrio, cap. 18. cum dixiſſet, neminem peccare in eo quod caveri nullo modo poteſt, addit continuo: *Et tamen etiam per ignorantiam facta quadam improbantur, & corrigenda judicantur. Sunt etiam neceſſitate facta improbanda, ubi vult homo recte facere & non poteſt.* Cenſet igitur S. Auguſtinus hanc ſententiam, *Nemo peccat in eo quod caveri non poteſt*, ad ſtatum naturæ lapſæ non eſſe referendam; proindeque hominem in illo ſtatu neceſſario peccare.

Reſpondeo, illam Sancti Auguſtini definitionem Adamum quidem præcipue ſpectaſſe, ſed Adami poſteros excluſiſſe nuſquam: immo illa comprehendiſſe peccata, quæ ab ipſis deliberato committuntur. Id patet primo ex lib. 1. Retractationum, cap. 5. ubi ait: *Peccatum quod nuſquam eſt niſi in voluntate, illud præcipue intelligendum, quod juſta damnatio conſecuta eſt. Hoc enim per unum hominem intravit in mundum.* Si convenit præcipue, proculdubio & aliis, quamvis minus præcipue convenit. Id ſequentia Sancti Auguſtini verba clariſſime demonſtrant. *Quamquam*, inquit, *& hoc peccatum, quo conſentitur concupiſcentiæ, nonniſi voluntate committitur.*

Secundo, id patet etiam ex alio capite. Cum enim objeciſſet S. Auguſtino Julianus: *Peccatum, ſecundum definitiones tuas, jam nec in moribus invenitur*: Sanctus Antiſtes hanc a ſe calumniam depellit libro 1. Operis Perfecti contra Julianum. *Cum igitur & illa fateamur in hominibus eſſe peccata, qua committuntur, non neceſſitate, ſed voluntate, qua tantummodo peccata ſunt, unde ab eis liberum eſt abſtinere; & peccatis de ignorantia & affectionum neceſſitate venientibus, qua jam non ſolum peccata ſunt, verumetiam pœna peccatorum, plenum ſit genus humanum; quomodo dicis definitionibus noſtris, peccatum nec in moribus inveniri?*

Tertio id conſtat ex eodem libro, ubi ait S. Auguſtinus: *Multa ſunt qua agunt homines mala, a quibus eis liberum eſt abſtinere, ſed nulli tam liberum eſt, quam illi fuit.* Quibus verbis continetur argumentum a minori ad majus, quaſi diceret: Multa ſunt quæ agunt homines mala, a quibus eis liberum eſt abſtinere: ergo a fortiori liberum erat Adamo.

Reſpondeo ſecundo. Per peccatum, quod etiam pœna peccati eſt, & a quo S. Auguſtinus negat liberum eſſe abſtinere, non intelligi omnia peccata, quæ in hoc naturæ lapſæ ſtatu deliberato a nobis fiunt, ſed ea ſolum quæ ex omnium opinione caveri non poſſunt, videlicet Originale peccatum, quod proprie peccatum eſt, & concupiſcentiam cum motibus ejus indeliberatis, atque iis peccatis, quæ ex ignorantia invincibili committuntur, quæ licet proprie peccata non ſint, vocat tamen peccata, quod primi peccati fructus ſint & pœnæ. Id ex eo compertum eſt, quod Pelagiani ex ſuperiori definitione ſolum Peccatum Originale impugnaverint, & quod illud tantum, & concupiſcentiam ab ea definitione Sanctus ſegregaverit Auguſtinus.

Iſta ex argumento Juliani, & reſponſione S. Auguſtini magis eluceſcent. Ita porro diſputat Julianus lib. 1. Operis Perfecti, cap. 43. & 48. „ In libro cui
„ titulus eſt, de duabus Animabus, ſic loqueris:
„ Peccatum eſt voluntas admittendi vel retinendi quod
„ juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. O lu-
„ cens aurum in ſtercore! Quid plenius dici a quo-
„ quam vel Orthodoxo potuiſſet? Oſtende ergo hæc
„ duo in parvulis poſſe conſtare, ſi nullum eſt ſine
„ voluntate peccatum, ſi nulla voluntas, ubi non eſt
„ explicita libertas, ſi non eſt libertas, ubi non eſt
„ facultas per rationem electionis, quo monſtro pec-
„ catum in infantibus invenitur, qui rationis uſum
„ non habent? Igitur nec eligendi facultatem, ac per
„ hoc nec voluntatem: atque his irrefutabiliter con-
„ ceſſis, nec aliquod omnino peccatum.

Hoc autem Juliani argumentum ita ſolvit S. Auguſtinus cap. 47. „ Si tria iſta diſcernas, & ſcias a-
„ liud eſſe peccatum, aliud pœnam peccati, aliud
„ utrumque; id eſt, ita peccatum, ut ipſum ſit e-
„ tiam pœna peccati; intelligis quid horum etiam
„ pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas eſt
„ agendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt ab-
„ ſtinere. Peccatum namque iſto modo definitum eſt,
„ non pœna peccati, non utrumque. Habent autem
„ tria iſta genera etiam ſpecies ſuas, de quibus nunc
„ longum eſt diſputare. Horum ſane trium generum
„ ſi requirantur exempla, primi generis in Adam
„ ſine ullo modo quæſtionis occurrit. Multa quip-
„ pe ſunt quæ agunt homines mala, a quibus eis
„ liberum eſt abſtinere, ſed nulli tam liberum eſt,
„ quam illi fuit, qui Deo ſuo, a quo erat condi-
„ tus rectus, nullo prorſus vitio depravatus adſta-
„ bat. Secundi autem generis, ubi tantummodo eſt
„ pœna peccati, exemplum in eo malo eſt, quod
„ quiſque ex nulla parte agit, ſed tantummodo pa-
„ titur, velut cum pro ſuo ſcelere, qui peccavit,
„ occiditur, ſive alia corporis pœna quacumque
„ cruciatur. Tertium vero genus, ubi peccatum i-
„ pſum eſt & pœna peccati, poteſt intelligi in eo
„ qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago. Ad hoc
„ pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cum
„ aguntur mala, non putantur mala, vel etiam pu-
„ tantur bona . . . . Proinde originale pec-
„ catum nec ad illud pertinet quod primo loco po-
„ ſuimus, ubi eſt voluntas malum operandi, unde
„ liberum eſt abſtinere; alioquin non eſſet in parvu-
„ lis, qui nondum voluntatis utuntur arbitrio: nec ad
„ aliud quod ſecundo commemoravimus: de peccato
„ enim nunc agimus, non de pœna, quod non eſt
„ peccatum quamvis peccati merito ſubſequatur. Ad-
„ huc genus tertium, ubi ſic peccatum eſt, ut ip-
„ ſum ſit & pœna peccati, quod ineſt quidem naſ-
„ centibus, ſed in eis creſcentibus incipit apparere,
„ quando eſt inſipientibus neceſſaria ſapientia, & ma-
„ la concupiſcentibus continentia: origo tamen eti-
„ am hujus peccati deſcendit a voluntate peccantis:
„ Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes: pe-
„ riit Adam, & in illo omnes perierunt. Ex quibus colligitur, Pelagianos ex ſupra dicta peccati definitione adverſus originale dumtaxat peccatum pugnaſſe, & Sanctum Auguſtinum ab illa peccatum originale tantum, & ejus appendices ſegregaſſe.

Ad locum ex libro 3. de Libero Arbitrio, cap. 18. reſpondeo, loqui Sanctum Auguſtinum de ſola neceſſitate morali, quæ ex concupiſcentia fluit, a qua unuſquiſque tentatur abſtractus & illectus. Id patet ex hominum inſipientium querela, quam eodem in capite ſubtexit his verbis: *Hic occurrit illa quæſtio, quam inter ſe murmurantes homines rodere conſueverunt, qui quodlibet aliud in peccando, quam ſe accuſare parati ſunt. Dicunt enim: Si Adam & Eva peccaverunt, quid nos miſeri fecimus, ut cum ignorantia cæcitate, & difficultatis cruciatibus naſceremur? Et primo erraremus neſcientes quid nobis eſſet faciendum; deinde ubi nobis inciperent aperiri præcepta juſtitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiſcentia neſcio qua neceſſitate non valeremus?* Si Sanctus Auguſtinus in ea fuiſſet opinione, quam ipſi Novatores affingunt, reſpondiſſet, ideo homines non excuſari a peccato, licet neceſſario peccent, quia non eſt de ratione peccati, in ſtatu naturæ lapſæ, ut caveri poſſit. An ita reſpondeat, expendamus. *Quibus*, inquit, *breviter reſpondetur ut quieſcant, & adverſus Deum murmurare deſiſtant. Recte enim fortaſſe quererentur, ſi erroris & libidinis nullus hominum victor exiſteret. Cum vero ubique ſit præſens, qui per creaturam ſibi Domino ſervientem, averſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere quod ignoras. Iſta tua propria peccata ſunt.*

Reſpondeo ſecundo: Ibi loqui Sanctum Auguſtinum de ſola concupiſcentia & motibus ejus indeliberatis, quæ improprie ſolum peccata ſunt, cum protinus adjiciat: *Nam unde ſunt illa voces? Non enim quod volo facio bonum, ſed quod odi malum, hoc ago.* Sed hoc peccatum de quo ſic locutus eſt Apoſtolus, *Ideo peccatum*

tatum vocatur, quia in peccato factum eſt, & pœna peccati eſt. Quandoquidem hoc de concupiſcentia carnis dicitur, (inquit ipſe Auguſtinus libro 1. Retractationum, cap. 15.)

Id confirmatur ex alio Sancti Auguſtini principio, lib. 3. de libero Arbitrio, cap. 20. Ait enim quod, *Ignorantia & difficultas, quamvis eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus, ſed laudandus Deus eſſet : Quia*, inquit, *anima facultatem habet, ut, adjuvante Creatore, ſeipſam excolat, & pio ſtudio poſſit omnes acquirere & capere virtutes, per quas & a difficultate cruciante, & ab ignorantia excæcante liberetur. Etiam in ipſa ignorantia & difficultate, liberam voluntatem petendi, quærendi, & conandi non abſtulit, daturus petentibus, demonſtraturus quærentibus, pulſantibus aperturus*. Ex mente igitur Sancti Auguſtini, gratiæ dantur omnibus hominibus, quibus frænare concupiſcentiam, & peccatum quodvis cavere poſſint.

Denique nihil omnino probarent Sancti Auguſtini argumenta allatæ definitioni peccati innixa, ſi ad ſolum primi hominis peccatum referretur. Duplici continentur illa genere. Alia enim Manichæorum de anima ſubſtantialiter mala commentum directe impugnant, & ad hunc Syllogiſmum poſſunt revocari. Malum quod caveri poteſt, & unde liberum eſt abſtinere, non poteſt eſſe ab anima ſubſtantialiter mala; atqui primi hominis peccatum eſt malum quod caveri poteſt, & unde liberum eſt abſtinere : non poteſt igitur eſſe ab anima ſubſtantialiter mala. Sane ſi Sanctus Auguſtinus illam definitionem de peccato hominis ignorantia & concupiſcentia carentis intellexiſſet, nihil egiſſet adverſus Manichæos, qui primo homini ignorantiam & concupiſcentiam velut naturæ primordia tribuebant, ideoque peccatum referebant ad animam ſubſtantialiter malam. Secundi generis argumenta, Catholicam de libero arbitrio propugnant ſententiam; & hoc uno Syllogiſmo comprehendi poſſunt. Malum quod caveri poteſt, & unde homini liberum eſt abſtinere, debet eſſe a libero arbitrio : atqui primum hominis peccatum eſt hujuſmodi : ergo debet eſſe a libero arbitrio. At ſi illa definitio conveniret ſolum peccato hominis nulla concupiſcentia irretiti, ne feriret quidem Manichæos illa argumentatio; cum ipſi ſolum hominis concupiſcentia impliciti peccatum negarent a libero arbitrio proficiſci.

Inſtabis. Sanctus Auguſtinus diſerte in homine lapſo peccandi neceſſitatem agnoſcit : cenſet igitur in ipſo non remanere liberum arbitrium ad bonum & ad malum.

Probatur antecedens ex Diſputatione ipſius contra Fortunatum Manichæum. *Liberum*, inquit, *voluntatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico, qui primus formatus eſt. Ille ſic factus eſt, ut nihil omnino voluntati ejus poſſet reſiſtere, ſi vellet Dei præcepta ſervare. Poſtquam autem libera ipſe voluntate peccavit, nos in neceſſitatem præcipitati ſumus, qui ab ejus ſtirpe deſcendimus*.

Reſpondeo, Sanctum Auguſtinum his verbis moralem dumtaxat peccandi neceſſitatem adſtruere, non phyſicam & abſolutam, Unde ipſam comparat cum illa peccandi neceſſitate, quæ ex conſuetudine fluit. Addit enim poſt verba laudata, *Poteſt autem unuſquiſque noſtrum mediocri conſideratione invenire verum eſſe quod dico. Hodie namque in noſtris actionibus, antequam conſuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid vel non faciendi. Cum autem iſta libertate fecerimus aliquid & facti ipſius tenuerit animum pernicioſa dulcedo, & voluptas eadem ipſa conſuetudine ſe implicatur, ut poſtea vincere non poſſit, quod ſibi ipſa peccando fabricata eſt*. Quæ ſit autem peccandi neceſſitas a mala conſuetudine profecta, accipe a Sancto Thoma Q. 6. de Malo, Articulo unico ad 24. ubi cum ſibi objeciſſet illud Sancti Auguſtini in Confeſſionibus : *Et dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas*, reſpondet : *Dicendum, quod conſuetudo facit neceſſitatem, non ſimpliciter, ſed in repentinis præcipue. Nam ex deliberatione quantumcumque conſuetus, poteſt contra conſuetudinem agere*.

Reſpondeo ſecondo, loqui Sanctum Auguſtinum in hoc aliiſque ſimilibus locis, de neceſſitate peccandi in genere, non de neceſſitate peccandi hic & nunc, & abſoluta. Peccandi enim neceſſitas quædam hypothetica, & in genere, invecta eſt ex peccato primi Parentis, quatenus homo in ſtatu naturæ lapſæ diu vitare non poteſt mortalia peccata; nec omnia collective cavere, abſque gratia medicinali Salvatoris, qua carendi meritum invehit peccatum originale : & quatenus ipſi homines juſti peccata venialia vitare generatim non poſſunt abſque ſingulari Privilegio ac Gratiæ dono, quod ſoli Beatæ Virgini conceſſum eſt. Sed neceſſitas peccandi abſoluta nulla eſt etiam in homine lapſo, quia ſingula peccata mortalia hic & nunc vitare poteſt, & juſtus a ſingulis venialibus hic & nunc cavere. Porro neceſſitas illa peccandi in genere, & hypotetica, in ſtatu naturæ lapſæ, antequam voluntas divina gratia viſitetur, ſanetur, liberetur, multis in locis adſtruitur a Sancto Auguſtino, ut libro 3. ad Bonifacium, cap. 8. ubi ait : *Liberum arbitrium captivatum, nonniſi ad peccatum valet : ad juſtitiam vero, niſi divinitus liberatum, adjutumque, non valet*.

Id confirmat ex dominatu concupiſcentiæ, & tyrannide diaboli in liberum arbitrium : cujuſmodi dominatus, qui viribus humanis excuti non poteſt, directe repugnat libertati ad bonum. Hinc Epiſtola 89. ad Hilarium, de voluntate loquens ait : *Ipſa quippe fideliter orat, & dicit : Itinera mea dirige ſecundum verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas. Quomodo enim libera eſt, cui dominatur iniquitas? Ut ei autem non dominetur, vide ab illa quis invocetur*. Hinc frequenter illam ad bonum libertatem per peccatum amiſſam dolet; quo ſpectant illa verba libri de Correptione & Gratia, cap. 12. *Nunc poſteaquam illa magna, peccati merito, amiſſa eſt libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas*.

Eamdem veritatem confirmat celebris quatuor ſtatuum populi Dei diſtinctio, ante legem, ſub lege, ſub gratia, & in pace. * *Ante legem actio eſt*, inquit, *cum peccatum ignoramus, & ſequimur carnales concupiſcentias. Sub lege eſt actio, cum jam prohibemur a peccato, & tamen conſuetudine victi peccamus, quoniam nondum nos adjuvat fides. Tertia actio eſt quando jam firmiſſime credimus Liberatori noſtro, nec meritis noſtris aliquid tribuimus, ſed miſericordiam ejus diligendo, non jam vincimur delectatione conſuetudinis malæ. In prima ergo actione, quæ eſt ante legem, nulla pugna eſt cum voluptatibus hujus ſæculi. In ſecunda, quæ ſub lege eſt, pugnamus, ſed vincimur. In tertia, pugnamus, ſed vincimus. In quarta, non pugnamus, ſed perfecta & æterna pace requieſcimus*. Hoc ex principio probatur gratiæ liberatricis neceſſitas. Nam ex ipſis Chriſtianæ Fidei principiis conſtat, arbitrium non poſſe eſſe liberum a dominante ſibi carnalium rerum concupiſcentia, ſub qua poſt peccati ruinam jacet, niſi per ſpiritum gratiæ & fidei, ſecundum illud Apoſtoli : *Lex Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me a lege peccati & mortis*. Unde cum exclamaſſet ideo Apoſtolus : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Reſpondet : *Gratia Dei per Jeſum Chriſtum*. Hinc S. Auguſtinus lib. 4. ad Bonifacium, cap. 3. ait : *Non poteſt captiva voluntas, niſi Dei gratia reſpirare in ſalubrem libertatem*.

* *Lib. 83. Quæſtionum, Quæſt. 66.*

Rom. 8. 2.

Rom. 7. 24.

Objicitur quarto. Præſcientia Dei, Providentia, Prædeſtinatio, Gratia efficax, libertatem perimunt. Cum enim præſcientia divina & providentia falli non poſſint, nec prædeſtinatio, & gratia efficax deficere, ſed ſuos effectus infallibiliter ponant (ut Theologi de Schola loquuntur) neceſſitatem imponunt hominibus, qua deſtruitur libertas. Igitur ſolus remanet libertatis titulus, & inane nomen.

Præſcientia Dei, Providentia, Prædeſtinationis & Gratiæ concordia cum libero arbitrio.

Reſpondeo, nego antecedens. Libertatem namque lædere non poſſunt, cujus actibus obſtetricantur, non ſolum quoad ipſorum actuum ſubſtantiam, ſed etiam quoad modum, ut Scholaſtici loquuntur. Jus enim ſingulare eſt ſupremi Entis & primæ Cauſæ, ut aliarum de actionibus decernat, illas ordinet, illas moveat, ſeſe illarum indoli attemperando, ut cum neceſſariis neceſſario, cum liberis libere, cum contingentibus contingenter quadamtenus agat : quia rerum naturas non deſtruit, ſed ſervat & perficit. Unde neceſſitatem tantum hypotheticam & conſequentem

tem, præſcientia, prædeſtinatio, & gratia invehunt, non antecedentem, & abſolutam. Hæc Theologice explicat S. Anſelmus libro de Concordia Præſcientiæ & Prædeſtinationis, nec non Gratiæ Dei cum libero arbitrio, ubi de præſcientia divina hæc habet: *Si aliquid eſt futurum ſine neceſſitate, hoc ipſum præſcit Deus, qui præſcit omnia futura: quod autem præſcit Deus, neceſſitate futurum eſt, ſicut præſcitur; neceſſe eſt itaque aliquid eſſe futurum ſine neceſſitate. Nequaquam ergo recte intelligenti hæc repugnare videntur, præſcientia quam ſequitur neceſſitas, & libertas arbitrii a qua removetur neceſſitas: quoniam & neceſſe eſt, quod Deus præſcit futurum eſſe, & Deus præſcit aliud aliquid eſſe ſine omni neceſſitate.*

Et infra: *Si quis intellectum verbi proprie conſiderat, hoc ipſo quod præſciri aliquid dicitur, futurum eſſe pronuntiatur. Non enim niſi quod futurum eſt, præſcitur, quia ſcientia non eſt niſi veritatis. Quare cum dico, quia ſi præſcit aliquid, neceſſe eſt illud eſſe futurum, idem eſt ac ſi dicam, Si erit, ex neceſſitate erit: Sed hæc neceſſitas non cogit, nec prohibet aliquid eſſe aut non eſſe. Ideo enim quia ponuntur res eſſe, dicuntur ex neceſſitate eſſe; aut quia ponuntur non eſſe, affirmantur non eſſe ex neceſſitate; non quia neceſſitas cogat aut prohibeat rem eſſe, aut non eſſe. Nam cum dico: Si erit, ex neceſſitate erit, hinc ſequitur neceſſitas, quæ rei poſitionem non præcedit. Idem valet ſi ſic pronuntietur: Quod erit, ex neceſſitate erit. Non enim aliud ſignificat hic neceſſitas, niſi quia quod erit, non poterit ſimul non eſſe.*

Et infra: *Quoniam quod Deus vult, non poteſt non eſſe, cum vult hominis voluntatem nulla cogi vel prohiberi neceſſitate ad volendum, vel non volendum, & vult effectum ſequi voluntatem, tunc neceſſe eſt voluntatem eſſe liberam, & eſſe quod vult. In hujuſmodi ergo verum eſt, quia neceſſitate fit opus peccati, quod vult homo facere, quamvis non neceſſitate velit.*

De concordia vero liberi arbitrii cum Prædeſtinatione hæc ſubjungit: *Quamvis neceſſe ſit fieri quæ præſciuntur, & prædeſtinantur; quædam tamen præſcita, & prædeſtinata non eveniunt ea neceſſitate, quæ præcedit rem & facit, ſed ea quæ rem ſequitur. Non enim ea Deus, quamvis prædeſtinat, facit voluntatem cogendo, aut voluntati reſiſtendo, ſed in ſua illa poteſtate dimittendo. Quamvis tamen ſua voluntas utatur poteſtate, nihil facit, quod Deus non facit; in bonis, ſua gratia; in malis, non ſua, ſed ejuſdem voluntatis culpa. Et ſicut præſcientia, quæ non fallitur non præſcit niſi verum, ſed eris aut neceſſarium aut ſpontaneum; ita Prædeſtinatio, quæ non mutatur, non prædeſtinat, niſi ſicut eſt in præſcientia. Et quemadmodum quod præſcitur, licet in æternitate ſit immutabile, tamen in tempore aliquando, antequam ſit, mutari poteſt: ita eſt per omnia de prædeſtinatione.* Et infra multa habet de concordia gratiæ cum libero arbitrio, & concludit: *Deo largiente, invenimus gratiam ejus, ad ſalvandum hominem, cum libero arbitrio concordare.*

Eamdem Gratiæ & Prædeſtinationis divinæ cum voluntate concordiam diſerte explicat S. Bernardus in Tractatu de Gratia & Libero Arbitrio, ubi hæc habet: *Si ergo Deus tria hæc, hoc eſt bonum cogitare, velle, perficere, operatur in nobis; primum profecto ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit. Si quidem immittendo bonam cogitationem nos prævenit, immutando etiam malam voluntatem, ſibi per conſenſum jungit. Miniſtrando & conſenſui facultatem, foris per apertum opus noſtrum internus Opifex innoteſcit... Valet itaque intentio ad meritum, actio ad exemplum, utramque præveniens cogitatio tantummodo ad excitandum. Cavendum ergo ne cum hæc inviſibiliter intra nos ac nobiſcum actitari ſentimus, aut noſtræ voluntati attribuamus, quæ infirma eſt, aut Dei neceſſitati, quæ nulla eſt; ſed ſoli gratiæ, qua plenus eſt. Ipſa liberum excitat arbitrium, cum ſeminat cogitatum; ſanat, cum immutat affectum; roborat, ut perducat ad actum; ſervat, ne ſentiat defectum. Sic autem iſta cum libero arbitrio operatur, ut tantum illud in primo præveniat, in cæteris comitetur. Ad hoc utique præveniens, ut jam ſibi deinceps cooperetur. Ita tamen, quod a ſola gratia cœptum eſt, pariter ab utroque perficitur, ut mixtim, non ſigillatim, ſimul, non viciſſim, per ſingulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium; ſed totum ſingula opere individuo peragunt: Totum quidem hoc, & totum illa: ſed ut totum in illo, ſic totum ex illa.* Et infra: *Deus igitur Author eſt meriti, qui & voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntati.*

Illius concordiæ modum Sanctus Auguſtinus explicatu difficillimum profeſſus eſt libro de Gratia Chriſti, cap. 47. *Iſta quæſtio ubi de libero arbitrio voluntatis, & de Dei Gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut cum defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Semper tamen conteſtatus eſt gratiam Dei jura liberi arbitrii illæſa ſervare. Sic enim habet Epiſtola 89. ad Hilarium: *Neque enim voluntatis arbitrium ideo tollitur, quia juvatur: ſed ideo juvatur, quia non tollitur.*

Et Epiſtola 105. ad Sixtum: *Quod enim putant auferri ſibi liberum arbitrium; ſi nec ipſam bonam voluntatem ſine adjutorio Dei hominem habere conſenſerint, non intelligunt non ſe firmare humanum arbitrium, ſed impellere ut per inania feratur, non in Domino tamquam in petra ſtabili collocetur. Paratur enim voluntas a Domino.*

Et libro de Correptione & Gratia, cap. 8. de oratione Chriſti pro Sancto Petro loquens, ait: *Quando rogavit ergo ne deficeret fides ejus, quid aliud rogavit, niſi ut haberet in fide liberrimam, fortiſſimam, invictiſſimam, perſeverantiſſimam voluntatem?* Et infra: *Ecce quemadmodum ſecundum gratiam Dei, non contra eum, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana, non libertate conſequitur gratiam, ſed gratia potius libertatem, & ut perſeveret, delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem fortitudinem.*

Eidem concordiæ liberi arbitrii cum gratia Sanctus Proſper ſuffragatur in Epiſtola ad Rufinum: *Liberum arbitrium,* inquit, *cum ſolum eſſet, ſibique permiſſum, nonniſi in ſuam perniciem movebatur. Ipſum enim ſe excæcaverat, & ipſum ſe illuminare non poterat. Nunc autem idem arbitrium converſum eſt, non everſum, & donatum eſt ei aliter ſapere, aliter agere.*

Et Sententia 6. poſt Reſponſionem ad Capita Gallorum: *Qui dicit quod liberum arbitrium in homine nihil ſit, ſed ſive ad bonum, ſive ad malum Prædeſtinatio Dei in hominibus operetur, non eſt Catholicus. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, ſed adolet, & ab errore in viam revocat ac reducit, ut quod ſua libertate erat pravum, Spiritu Dei agente ſit rectum.*

Et in Carmine de Ingratis, cap. 27. Pelagianorum inanem querelam refellit, qui liberum arbitrium per gratiam deſtrui effutiebant:

Hic vanam inſano profertis corde querelam.
Omne opus arbitrii ſublatum vociferantes,
Currere currentum, ſi non & velle volentum eſt,
Nec vitiis pœnam deberi, aut præmia laudi:
Numquid non eadem ſapiunt, eademque perorant
Veſtri illi, quorum tuctutis verba Magiſtri?

Et Cap. 28.

Hoc itaque arbitrium cum ſanet gratia, tolli
Dicitis, & perimi, vita aſpirante, putatis.

Et Cap. 45.

Et tamen in ſanctos animum cum intendimus actus;
Cum deſideriis carnis mens caſta repugnat,
Cum tentatori non cedimus, & per acerbas
Vexati pœnas, illæſo corde manemus;
Libertate agimus: ſed libertate redempta,
Cui Deus eſt rector, ſummoque ex lumine lumen,
Si quid enim recti gerimus, Domine, auxiliante
Te gerimus, tu corda moves, tu vota petentis,
Quæ dare vis, tribuis, ſervans largita, creanſque
De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.
Non autem hoc curam minui ſtudiumque reſolvi
Virtutum, aut opus ingenii torpere putandum eſt.
Quod bona Sanctorum tua ſunt, & quidquid in illis
Aut ſanum, aut validum eſt, de Te viget, ut videatur
Nil actura hominis, Te cuncta gerente, voluntas.
Quæ ſine te quid agit, niſi quo procul exulet a te?
Præcipites ſemper calles, & devia motu
Ingreſſura ſuo: niſi feſſam, Tu bone, & ægram
Suſcipias, referas, foveas, tuearis, honeſtes.

Tunc

Tunc fiet curſus velox, oculique videntes,
Libera libertas, ſapiens ſapientia, juſtum
Judicium, & fortis virtus, & ſana facultas.

Cœleſtinus Primus Pontifex Maximus in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cap. ultimo, ejuſdem concordiæ teſtis eſt. *Quo utique auxilio, & munere Dei*, inquit, *non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, ut de tenebroſo lucidum, de pravo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit providum*. Ex quibus omnibus colligitur, Gratiam Dei, Prædeſtinationem, Providentiam, & Præſcientiam, non officere libertati.

SCHOLION.

In Reſponſione ad quartam Objectionem, & ad pag. 898. & 900. Editionis primæ, Religioſi Cenſores Propoſitiones iſtas in Indiculo ſuo notant: *Gratia ſufficiens non importat potentiam proximam ad reſiſtendum, ſed ulterius requiritur gratia efficax. Homo ſine gratia non poteſt operari bonum proxime.*

R. Veram & proprie dictam tentationibus reſiſtendi, & bonum operandi poteſtatem per gratiam ſufficientem dari cenſeo; proximam quodam ſenſu eſſe non nego: ſed *completam* non eſſe dixi, & eo ſenſu *proximam*, ut nova gratia, ſcilicet efficax, ad reſiſtendum tentationibus, & ad bonum operandum neceſſaria non ſit. Propoſitionem meam truncarunt & interpolarunt Indiculi Cenſorii Authores, & vocem illam, *completam* ſuppreſſerunt. En verba mea: *Cum autem ait Sanctus Auguſtinus, cogenti cupiditati bona voluntate reſiſti interdum non poſſe, loquitur de poteſtate proxima & completa, qualem non habet ad graviores tentationes vincendas abſque gratia: nec cum gratia ipſa ſufficiente, quæ bonam quidem voluntatem inſpirat, ſed adhuc parvam & invalidam; non vero magnam illam & robuſtam, quam ſolius efficacis gratiæ adjumento conſequitur*. Hominem libero arbitrio, quo & peccata vitare, & bonum operari poſſit, præditum iſta Diſſertatione probavi contra Manichæos. Objectionibus inde peritis contra neceſſitatem gratiæ reſpondi ex principiis *Sancti Auguſtini*; hominem quidem ſine gratia poſſe abſolute bonum operari dixi, quia liber eſt; non poſſe proxime & complete ſine gratia, quia voluntas ejus ægra eſt & infirma; & ad actus ſupernaturales per ſe impotens. Quo vero ſenſu poteſtas per gratiam ſufficientem collata ſit proxima, quo ſenſu proxima non ſit & completa modis omnibus, ſed neceſſaria ſit ulterius gratia efficax illam applicans, perficiens & complens ad bonum opus exequendum, explicare non erat hujus loci, nec id meum patiebatur inſtitutum, Dogmaticam non Scholaſticam Quæſtionem tractantis. „ Fateor hominem in „ ſtatu etiam naturæ corruptæ poſſe per virtutem „ ſuæ naturæ aliquod bonum particulare agero (ſicut „ ædificare domos, & plantare vineas, & alia hu„ juſmodi) non tamen totum bonum ſibi connatu„ rale, ita quod in nullo deficiat: ſicut homo infir„ mus poteſt per ſe ipſum aliquem motum habere, „ non tamen perfecte poteſt moveri motu hominis „ ſani, niſi ſanetur auxilio medicinæ. *Sic igitur virtute gratuita ſuperaddita virtuti naturæ indiget homo in ſtatu naturæ integræ quantum ad unum, ſcilicet ad operandum & volendum bonum ſupernaturale. Sed in ſtatu naturæ corruptæ quantum ad duo, ſcilicet ut ſanetur, & ulterius ut bonum ſupernaturalis virtutis operetur: quod eſt meritorium. Ulterius autem in utroque ſtatu indiget homo auxilio divino, ut ab ipſo moveatur ad bene agendum*. Doctrina eſt Sancti Thomæ Prima Secundæ, Quæſtione 109. Articulo 2. Denique ſi gratia abſolute & ſimpliciter neceſſaria eſt ad bonum ſupernaturale volendum & operandum; ſi dicendum eſt, *Gratiam Dei ad faciendam juſtitiam nos per actus ſingulos adjuvare*, ut Fides Catholica contra Pelagianos confitetur: Propoſitio illa, quam Religioſi Cenſores notant; *Homo ſine gratia non poteſt operari bonum proxime*, ad Fidem pertinet: contraria Pelagianus error eſt, ſcilicet; *Homo ſine gratia proxime poteſt bonum operari*. Propoſitionem alteram quod ſpectat: Si gratia ſufficiens tribuit poteſtatem modis omnibus *proximam & completam*, ſequitur ſecundum Sancti Thomæ principia Gratiam efficacem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad bonum ſupernaturale volendum & perficiendum. *Illud* enim *ſimpliciter neceſſarium dicitur* (inquit Sanctus Thomas) *ſine quo finem conſequi non poſſumus*: Illud ſimpliciter neceſſarium ad agendum, ſine quo agere non poſſumus, illa poteſtate *quæ cum effectu in ſanctis provenit* (ut Sanctus Auguſtinus loquitur.). Verum poteſtas quæ per gratiam ſufficientem confertur, quam veram & proprie dictam profiteor, vocetur etiam *proxima & expedita*; non repugno: (Quæſtio forte erit ſic de nomine) modo gratiam per ſe efficacem Salvatoris ulterius neceſſariam eſſe ad volendum & perficiendum bonum mihi detur, ſive ad *actus primi complementum*; utque poteſtas illa, quam actum primum Theologi de Schola vocant, *compleatur*, & ad actum ſecundum reducatur, ut vulgo loquuntur Thomiſtæ. Hoc uno ſenſu dixi & cenſeo Gratiam ſufficientem non tribuere poteſtatem modis omnibus *proximam & completam*.

ANIMADVERSIONES in eam operandi potentiam, quam dicendum eſt Gratiam ſufficientem voluntati conferre.

QUandoquidem viſum ſit Natalem non ſatis explicaſſe vires, quæ a Gratia ſufficiente humano conferuntur arbitrio; atque id hac maxime noſtra ætate neceſſe ſit dilucide exponere propter Janſenianum de Gratia ſyſtema, quod non modice eccleſiæ pacem turbavit, ideo ab hujuſmodi explicando dogmate non ſuperſedendum duxi.

§. I.

Janſeniſtæ gratiam ſufficientem agnoſcunt, quam tamen proximam ad agendum potentiam negant ſuppeditare.

NOn ſatis verſatum in Janſenii, & Janſeniſtarum libris ſe oſtenderet, qui putaret ſolam efficacem gratiam agnoviſſe, eo quod Janſenius ita diceret: *Voluntas tali cœleſti impellitur delectatione, ut quamcumque contrariam, quæ ſit in voluntate, vincat, ſuperetque, atque ita neceſſario ex ea ſequitur præcepti adimplementum, cum minor, quæ eſt in voluntate ad illud non adimplendum, inclinatio, omnino illi cœleſti majori delectationi, qua voluntas divinæ obſequitur legi, cedere neceſſe ſit*. Ita explicabat Janſenius gratiam efficacem, quam ſemper comitatur victoria tentationum & præceptorum adimplementum. Verum aliam etiam agnovit delectationem, ſeu gratiam, cui tantum tribuit inefficacia parere deſideria, non autem præceptis obſequi, ſeu velle id, quod nobis imperatur: *Delectatio victrix*, ait lib. 8. de Grat. Chr. cap. 2. *quæ Auguſtino eſt efficax adjutorium, relativa eſt. Tunc etenim eſt victrix, quando alteram ſuperat. Quod ſi contingat alteram ardentiorem eſſe, in ſolis inefficacibus deſideriis hærebit animus, nec efficaciter unquam volet quod volendum eſt.*

Ut tamen quæcumque e medio tollantur æquivocationes, animadvertere eſt huic gratiæ, quam parvam & aliquando etiam ſufficientem Janſeniani appellant, eam videri virtutem tribuere, ut voluntas ex ipſius adjutorio ſufficientiſſimam, completiſſimamque potentiam obtineat. At dum ita loquuntur, ipſam ad oppoſitam ſuperiorem ejuſdem voluntatis reſiſtentiam non conferunt, quando etenim eam ad validiorem referendo oppoſitam concupiſcentiam conſiderant, non tales ex ea vires obtinere voluntatem fatentur, ut completam habeat ad parendum præceptis poteſtatem. Addunt hujuſmodi gratiam etiam efficacis nomine non fruſtrandam, ſi ad parva, quæ ſemper parit deſideria, imbecillemque voluntatem comparetur, non vero ſi ad ulteriorem effectum referatur: *Si de aliquo* ait Arnaldus in Diſſert. de Grat. efficaci, par. 2. artic. 4. *Juſto, cui gratia efficax in aliqua tentatione deſit, quæratur, an ſine gratia efficaci ad vincendam tentationem neceſſaria, quam ſupponimus ipſi defuiſſe, tentationem vincere potuerit, hunc ex communi omnium loquendi ratione reſpondetur, non quidem abſolute, ſed in illa hypotheſi ſine hac gratia non potuiſſe*. Concedit igitur voluntati gratia efficaci exutæ, *abſolute* potentiam ad tentationem ſuperandam, non vero *in illa hypo-*

hypotheſi, relative nempe ad majorem cupiditatem; atque ita ex ipſius mente ſola gratia ſufficiens, quamcumque ex ſe referat virtutem, non ſubminiſtrat expeditam potentiam ad agendum, quia ſemper ſupponitur illi majorem terrenam obſiſtere delectationem. Ut id explicet *par.* 3. *art.* 5. ignis utitur exemplo, cui generatim urendi abſolutam tribuimus facultatem; quam tamen eidem negamus, ſi inquiratur an exiguus ignis lapidem in calcem poſſit redigere. Et *art.* 1x. ejuſdem gratiæ ſufficientis vires deſcribendo, dicit, quod *in nobis initia voluntatis* producit, atque adeo quamdam bene agendi potentiam, & virtutem largitur; quæ, niſi validior ei concupiſcentia reſiſteret, non modo boni operis deſiderium fructu vacuum, ſed ipſum bonum opus reipſa produceret.

Plurima in hanc rem Janſeniſtarum teſtimonia poſſem afferre, ſed unum ſufficiat audire Queſnellum, qui pro ſui, atque archiepiſcopi Sebaſteni defenſione ſcribens ad Dominum Deker eccleſiæ Mechlinienſis Decanum, ait *gratiae inefficaces non dari ex voluntate Dei antecedente ad aliquos particulares effectus, v. g. converſionem, perſeverantiam, ſalutem: quia nempe voluntas hujuſmodi in genere tantum, ſeu abſolute tendit ad illos effectus, abſtractione facta præſentium ſubjecti circumſtantiarum, ad quas attendere debet, qui vera, & proprie dicta voluntate effectus illos intendit, mediaque illis obtinendis idonea, & proportionata attemperare. Adeoque gratiae illas idcirco tantum ſufficientes appellari reſpectu alicujus effectus, quia ex ſe, propriaque natura ad eum tendit, cujus in ſe activum continet principium; quem de facto aſſequerentur, niſi ſuperior cupiditas primo Dei conſilio in illis gratiis decernendis obſiſteret, ac perfectam impediret mandati exequutionem. Namque gratia illa veram conferunt voluntati ad bonum potentiam, tametſi debilem & infirmam, non quidem defectu propriæ virtutis, ſed exceſſu majoris cupiditatis, quæ illis gratiis prævalet, ac præponderat.* Ubi igitur Janſenius, ejuſque Aſſeclæ videntur voluntati ſola gratia ſufficiente ſuſfultæ concedere completam bene agendi præceptaque ſervandi poteſtatem, ſemper in eo aſſerunt ſenſu, quod eadem gratia ex ſe talem valeret potentiam ſubminiſtrare; cum tamen eam denegent ſubjecto, in quo eſt, propter contrariam validiorem concupiſcentiæ reſiſtentiam. Si hæc duplicis poteſtatis agendi diſtinctio, abſolutæ ſcilicet, & relativæ præ oculis habeatur, facillime Catholicus Janſeniſtarum fallacias deteget, & æquivocationes.

Neque præfatis officere quiſquam putet Janſeninm in ſtatu naturæ lapſæ non agnoviſſe gratiam interiorem, cui aliquis reſiſtat, ut conſtat ex ipſius ſecunda proſcripta propoſitione; & idcirco nullam aliam gratiam quam victricem, ſeu quæ præcepti adimplementum, & tentationum inferat victoriam, admiſiſſe. Animadvertendum igitur Janſeninm docere numquam poſſe voluntatem fruſtrare gratiam illo effectu, cujus eſt capax relative ad oppoſitam cupiditatem; adeoque ubi major ſit cœleſtis in voluntate delectatio ad completum bonum effectum inducens, numquam ex ipſo fiet eumdem voluntatem non parere. Ubi vero major ſit terrena delectatio, effectum quidem plenum, & perfectum interior gratia non conſequetur; at nihilominus ex eodem Janſenio nequaquam fiet ei reſiſti quantum ad effectum, quem juxta ſubjecti circumſtantias poteſt obtinere, quantum nempe ad bonam voluntatem, ſeu inchoatum boni deſiderium. Semper proinde juxta ſyſtema Janſenianum verum eſt interiori gratiæ numquam in ſtatu naturæ lapſæ reſiſti, numquam nempe eo fruſtrari effectu, cujus juxta idem ſyſtema capax eſt relative ad majorem, ſeu minorem, cœleſtem, aut terrenam delectationem. Id manifeſte ipſe docet Janſenins, perſpiciens etenim *lib.* 2. *de Grat. cap.* 27. doctrinæ de gratia ſemper victrice opponi poſſe *multos motibus divinæ gratiæ percelli, qui tamen ab ejus interna ſuaſione, & inclinatione diſſentiunt*, ſic tandem reſpondet: *Hæc igitur gratia, quamvis nullo modo ſufficiat, ut homo Dei mandatum operetur . . . Ad hoc tamen facit aliquid, ut iſtarum, vel alterius cujuſdam rei liberas quaſdam non voluntates, ſed velleitates, vel complacentias excitet.* Ita detexit Janſenius numquam voluiſſe ex hujuſmodi gratia completam ad recte agendum oriri poteſtatem, ſed tamen nuſquam eſſe ſui effectus expertem.

§. II.

Eam elargiri Gratiam ſufficientem ad bene agendum poteſtatem omnino dicendum eſt, ut proxima ſit, & completa.

Ex dictis in ſuperiore paragrapho numquam ſatis Vir catholicus Janſenii errores declinabit, niſi fateatur gratiam, qua juſti Dei præcepta adimplere ſatagunt, eas voluntati ſuppeditare vires, quæ ſaltem pares ſint actuali propriæ cupiditati reprimendæ, adimplendiſque præceptis. Si ita expeditam, completamque non conferat gratia ſufficiens potentiam, ut proxime voluntas valeat terrenam ſubjicere cupiditatem, ſemper verum erit aliqua Dei præcepta *hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum præſentes quas habent vires, eſſe impoſſibilia: deeſſe quoque illis gratiam, qua poſſibilia fiant*, quod ut a fide Catholica alienum Catholica proſcripſit Eccleſia primam Janſenii damnando propoſitionem. Et quidem Fides, quæ Deum ſumme bonum, ſummeque miſerentem oſtendit, cogit nos fateri divinum Legiſlatorem hominibus legem indicere non potuiſſe ipſis, nec utilem, nec ſalutarem; quæ tamen hujuſmodi eſſet, immo & pernicioſa, & jugis peccandi occaſio, quoties gratia ſine qua adimpleri non poteſt, completas vires juxta diverſas cujuſque circumſtantias non conferret, ut unuſquiſque eidem poſſet obtemperare. Sapit præterea Tyranni indolem tam grave imponere onus, cui ferendo impar ſit hominis virtus: potuitne ergo Deus, cujus natura bonitas, ſuorum præceptorum adimplementum imperare, abſque eo quod gratiam largiretur, quæ proximum, & completum adjutorium ad operandum ſnppeditaret? Illud demum ad cumulum humanæ adderetur miſeriæ, quod in æternum cruciarentur homines ob non ſervatam legem, cui adimplendæ integram non habebant, expeditamque potentiam. Si hujuſmodi ſatis conſiderentur, ſtatim apparet fidem non permittere ea expoliare virtute Gratiam ſufficientem, ut hac voluntas adjuta complete Deo præcipienti obedire non poſſit. Nec nos terrere debent illæ difficultates, quæ in hoc explicando dogmate occurrunt; neque etenim fas eſt a dogmate diſcedere, quia non ſatis nobis ingenii eſt ad illud explicandum. Quod ſi mihi liceat hic exprimere quid ſentiam, dimiſſis tot inextricabilibus quæſtionibus, quæ in Scholis agitantur, cum Cl. Thommaſino *Tr.* 3. *Conſenſ. Schol. de Grat. cap.* 13. ac doctiſſimo Noriſio in Libello, cui titulus: *Janſeniani errorie ealumnia ſublata*, dicerem ſolius gratiæ ſufficientis auxilio aliquando de facto faciliora adimpleri, ſeu mentem oratione in Deum aſſurgere ad uberius obtinendum auxilium, quo difficiliora poſſint obſervari. S. Auguſtinum vero huic opinioni ſuffragari apud præfatos Authores ediſces.

Cæterum hic non prætereundum, quod dum dixi ad dogma catholicum pertinere ex gratia ſufficiente completam in eo, cui datur, oriri ad agendum, ſeu ſervanda præcepta poteſtatem, ita velim hoc intelligendum, ut ab ea tales vires voluntati tribuantur, ut mediate, vel immediate poſſit eadem adimplere. Satis proinde eſt, ſi gratia ſufficiens completas ad orandum vires elargiatur, iis etenim, ſi bene voluntas utatur, uberius, proximiuſque auxilium ad obſequendum legi Dei poterit impetrare; atque ita vires ei non deficient ad præceptis obtemperandum.

DIS-

DISSERTATIO XXVII.

Contra Origeniſtas.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum animæ creatæ fuerint ante corpora, & propter peccata ante Mundi corporei creationem commiſſa fuerint in illa velut in carceres detruſæ.

PROPOSITIO.

Origenis errorem de Animarum creatione ante corpora, & de illarum in corporibus quaſi in ergaſtulis recluſione, Scriptura Sacra coarguit, Sancti Patres refellunt, Eccleſia damnat.

PRobatur prima pars ex illis verbis, Geneſis 2. cap. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem.* Quibus verbis creatio animæ rationalis ſignificatur ut conſtat ex S. Auguſtino lib. 12. de Civitate Dei, cap. 23. Ergo primi hominis anima non eſt ante Corpus ipſius creata, idemque de aliis animabus dicendum eſt.

Idem colligi poteſt ex illis verbis Zachariæ 12. *Ego Dominus formans ſpiritum hominis in medio ejus.* Si enim animam hominis in medio ejus format, ante productionem corporis eam non condidit.

Probatur ſecunda pars ex Sancto Gregorio Nyſſeno, libro de opificio hominis, cap. 29. ubi Catholicum Dogma contra Origenem ſic adſtruit: *Sed cum unus & idem homo ſit, qui corpore & animo conſtat: unum eſſe communeque tribuendum ei dicimus exiſtendi principium, ne parte hac ſeipſo prior, altera junior ſit & poſterior. Dei ſcilicet vim cuncta proſpicientem, initio ſpeciem totam in creatione complexam eſſe. Quocirca alterum alteri præponi non debere; quaſi ſingularum in partium creatione, vel animus ſit ante corpus conditus, vel e contrario corpus ante animum: idque hanc potiſſimum ob cauſſam, ne ſecum ipſe diſſidere videatur homo, tamquam diverſas in partes, ob temporis in harum ortu diſcrimen, diviſus. Nam cum de Apoſtoli ſententia alia ſit ejus hominis natura qui cerni a nobis poteſt, alia hominis interius velut abditi, & occultati: Si ſtatueremus alterum de his aliquanto prius ortum extitiſſe, quam alterum eſſe inciperet, plane hoc indicio foret, Conditoris poteſtatem non omnino perfectam eſſe, propterea quod operi univerſa ſimul abſolvendo non ſuffecerit; ideoque opera quaſi interruperit, ac viciſſim in perficiendis ſingulis partibus ex ſemiſſe prius abſolutis occupata fuerit.*

Probatur ſecundo ex Sancto Hieronymo Epiſtola 61. ad Pammachium data. *Si fuit anima,* inquit, *antequam Adam in Paradiſo formaretur, in quolibet ſtatu & ordine & vixit, & egit aliquid [neque enim poſſumus incorporalem & æternam in modum glirium, immobilem torpentemque ſentire:] neceſſe eſt ut aliqua cauſſa præceſſerit, cur quæ prius ſine corpore fuit, poſtea circumdata ſit corpore. Et ſi animæ eſt naturale eſſe ſine corpore: ergo contra naturam eſt eſſe in corpore. Si contra naturam eſt eſſe in corpore: ergo reſurrectio corporis contra naturam erit. Sed non fiet reſurrectio contra naturam: ergo juxta ſententiam noſtram, corpus, quod contra naturam eſt, reſurgens animam non habebit.* Lege eumdem libro 6. Commentariorum in Jeremiam ad caput 28.

Probatur tertio ex Sancto Auguſtino in libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas ad Oroſium, capite 8. *Quod autem dicunt,* inquit, *de rationalibus creaturis, id eſt, ſanctis Angelis & immundis dæmonibus, & ipſis animabus hominum, quod majorem locum minor culpa promeruerit, qua impudentia conentur Eccleſiæ Chriſti perſuadere, non video. Melius itaque credimus, Deum non peccatis rationalium Spirituum addictum eſſe ad fabricam mundi, ne illa ſequantur abſurda, quod duo Soles, vel tres, vel quatuor, vel quotlibet nobis eſſet neceſſe, ſi plurimorum ſpirituum per liberum arbitrium tanta culpa præcederet, quanta illos in ſimilibus corporum cæleſtium globis oporteret includi; ſed factum eſſe mundum Dei bonitate, magnum bonum, a ſummo & non facto bono; in quo fierent omnia bona valde ſecundum naturam, & aliis alia meliora, a ſummis creaturis uſque ad infima, diſtinctis gradibus ordinata.*

Et libro 11. de Civitate Dei, cap. 23. de Origeniſtis loquens, ait: *Sed animas dicunt, non quidem partes Dei, ſed factas a Deo, peccaſſe a Conditore recedendo; & diverſis progreſſibus, pro diverſitate peccatorum, a cælis uſque ad terras, diverſa corpora, quaſi vincula meruiſſe. Et hunc eſſe mundum, eamque cauſam mundi fuiſſe faciendi, non ut conderentur bona; ſed ut mala cohiberentur. Hinc Origenes jure culpatur. In libris enim quos appellat περὶ ἀρχῶν, id eſt, de Principiis, hoc ſenſit, hoc ſcripſit. Ubi pluſquam dici poteſt, miror hominem in Eccleſiaſticis literis tam doctum & exercitatum non attendiſſe, primum quam hoc eſſet contrarium Scripturæ hujus tantæ authoritatis intentioni, quæ per omnia opera Dei ſubjungens: Et vidit Deus quia bonum eſt: completiſque omnibus, inferens: Et vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce valde bona: nullam aliam cauſam faciendi mundi intelligi voluit; niſi ut bona fierent a bono Deo; ubi ſi nemo peccaſſet, tantummodo naturis bonis eſſet mundus ornatus & plenus.*

Secundam rationem addit Sanctus Auguſtinus: *Deinde,* inquit, *videre debuit Origenes, & quicumque ita ſapiunt, ſi hæc opinio vera eſſet, mundum ideo factum, ut animæ pro meritis peccatorum ſuorum tamquam ergaſtula, quibus pœnaliter includerentur, corpora acciperent, ſuperiora & leviora, quæ minus; inferiora vero & graviora, quæ amplius peccaverunt: dæmones quibus deterius eſt, terrena corpora, quibus inferius & gravius nihil eſt, potius quam homines etiam malos habere debuiſſe. Nunc vero ut intelligeremus animarum merita, non qualitatibus corporum eſſe penſanda, aereum poſſidet peſſimus dæmon: homo autem & nunc licet malus, longe minoris mitioriſque malitiæ, & certe ante peccatum, tamen luteum corpus accepit.*

Tertiam denique rationem, quam ex libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas ſuperius protulimus, hic nitidius proponit. *Quid autem ſtultius dici poteſt,* inquit, *quam per iſtum Solem, ut in uno mundo unus eſſet, non decori pulchritudinis, vel etiam ſaluti rerum corporalium conſuluiſſe artificem Deum, ſed hoc potius eveniſſe, quia una anima ſic peccaverat, ut tali corpore mereretur includi? At per hoc ſi contigiſſet ut non una, ſed duæ; immo non duæ, ſed decem, vel centum, ſimiliter æqualiterque peccaſſent, centum Soles haberet hic mundus.*

Probatur quarto ex Sancto Cyrillo Alexandrino libro 1. in Joannnem, cap. 9. ubi rationibus viginti quatuor Origenis refellit errorem, & Catholicum dogma probat.

Prima ſic proponit. *Si anima hominis ante fabricationem corporis exiſtebat, ſed in vitium delapſa, ut quidam ſuſpicantur, pœnæ loco in corpus detruſa eſt: quomodo quæſo, Evangeliſta ipſam in hunc mundum venientem illuminari dicit? Honor enim iſtud eſt, & illuſtrium gratiarum acceſſio. Sed nemo plectitur, dum honoratur. Neque punitur, cum divinorum bonorum fit particeps, ſed cum in punientis iram incurrit. Cum autem homo veniens in hunc mundum minime puniatur: ſed contra potius illuminetur, patet utique pœnæ loco ei non eſſe corporationem, quæ in carne honoratur.*

Secunda ratio eſt hujuſmodi. *Si ante corpus animæ mens erat pura in fælicitate degens, ſed converſione in vitium delapſa eſt, atque idcirco innexa eſt carni, quomodo in hunc mundum veniens illuminatur? Neceſſario enim dicendum eſt ipſam lucis expertem eſſe, antequam veniat. Quod ſi ita eſt, quomodo mens pura erat, quæ vix tum primum illuminari incipit, cum venit in mundum, idque non abſque carne?*

Tertia ratio. *Si ante corpus anima hominis extitit, & proinde mens pura erat bonorum cupiditati propius conjuncta, ſed converſione in vitium terreno corpori impacta eſt, & in eo exiſtens peccare non vult amplius: quomodo non ei fit injuria, quæ tum maxime id facere juſſa non ſit, cum ad virtutem erat expeditior, nondum malis corporis illigata, ſed intempeſtive id præ-*

ſtare cogitur, cum eſt inquinata peccato? Atqui Deus nihil intempeſtive jubet, neque injuriam facit iis, qui natura ſua nocere nequit. Opportune igitur & juſte a nobis exigit, ut in hac carne non peccemus, cum exiſtendi tempus iſtud ſolum habeamus, quo in hunc mundum venimus, illud prius non eſſe, ſeu locum quemdam relinquentes.

Quarta ratio. *Libenter ab eis quærerem, qui conſentaneum ſit animam quæ ante corpora peccavit, in corpus detrudi, ut experimento ipſo diſcat cupiditatum ſuarum turpitudinem. Atqui ab ipſo malorum aſpectu avellenda potius eſſet, quam in ipſum turpiſſimarum voluptatum profundum detrudenda. Illud enim remedii genus eſt, potius quam iſtud: Si ergo ut corporeis voluptatibus immergatur, malorum acceſſionem habet, quod in corpus detruditur: Nemo laudaverit Medicum, qui ægrum adjutum iri putat per ea ipſa quibus ei nocet. Sin autem ut peccandi finem faciat: quomodo in ipſum cupiditatis delapſa profundum, emergere potuit, ac non potius ipſum morbi initium depulit, cum nihil adhuc eſſet quo ad peccandum pertraheretur?*

Quinta ratio. *Si ante corpus exiſtens anima peccavit, ideoque impacta eſt carni & ſanguini, loco pœnæ id accipiens: quomodo non oporteat credentes in Chriſtum, & idcirco peccati remiſſionem conſecutos, illico de corporibus exire, & ſarcinam iſtam pœnæ loco impoſitam excutere? Quomodo enim, quæſo, perfectam peccati remiſſionem conſecuta eſt anima hominis, ſi pœnæ adhuc tenetur obnoxius? At videmus tantum abeſſe, ut Fideles corporibus liberari velint, ut cum fidei Chriſti confeſſione carnis reſurrectionem conjungant. Non erit ergo pœnæ loco id quod fidei quoque confeſſione honoratur, & ad Salvatoris omnipotentiæ teſtimonium affertur, ex eo quod ſic ad vitam redierit.*

Sexta ratio. *Si ante corpus exiſtens anima peccavit, & idcirco innexa eſt carni, quam ob cauſſam lex graviora quidem peccata morte plecti, innocentem vero vivere permittit? Præſtaret quippe permittere turpiſſimorum criminum reos diu in corporibus hærere, ut hoc pacto gravius punirentur, innocentes vero corporibus exſolvi, ſi pœnæ loco incluſæ ſunt in corporibus animæ. Sed contra, morte quidem punitur homicida, Juſtus autem corpore nihil patitur, non eſt igitur ſupplicii loco incluſa corpori anima:* Cæteras rationes apud ipſum lege.

Probatur quinto ſecunda pars Propoſitionis ex Sancto Joanne Damaſceno libro 2. Fidei Orthodoxæ, cap. 12. dicente: *Porro corpus & anima una creata ſunt: non autem, ut Origenes deliravit, hæc prius, illud poſterius.*

Probatur tertia pars, quod ſcilicet Origenis error de Animarum creatione ante corpora, fuerit ab Eccleſia damnatus: primo ex S. Leone, Epiſtola 93. ad Turribium Aſturicenſem Epiſcopum, cap. 10. ubi contra Priſcillianiſtas illum errorem ſuſcitantes, hæc habet: *Decimo capitulo referuntur aſſerere animas, quæ humanis corporibus inſeruntur, fuiſſe in corpore, & in cœleſti habitatione peccaſſe, atque ob hoc a ſublimibus ad inferiora delapſas, in diverſæ qualitatis Principes incidiſſe, & per aereas & ſydereas poteſtates, alias duriores, alias mitiores, corporibus eſſe incluſas, ſorte diverſa & conditione diſſimili, ut quidquid in hac vita varie & inæqualiter provenit, ex præcedentibus cauſis videatur accidere. Quam impietatis fabulam ex multorum ſibi erroribus texuerunt: ſed omnes eos Catholica Fides a corpore ſuæ unitatis abſcidit, conſtanter prædicans, atque veraciter, quod animæ hominum priuſquam ſuis inſpirarentur corporibus, non fuere; nec ab alio incorporentur, niſi ab Opifice Deo, qui & ipſarum eſt Creator, & corporum.*

Pobatur ſecundo ex Concilio Bracarenſi II. quod anno Chriſti 563. contra Priſcillianam hæreſim celebratum eſt Canone 6. ita decernente: *Si quis animas humanas dicit prius in cœleſti habitatione peccaſſe, & pro hoc in corpora humana, in terram dejectas, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit.*

Probatur tertio ex Anathematiſmo primo inter eos, qui leguntur ad finem Tractatus Juſtiniani Imperatoris adverſus Origenis errores, quique a Synodo Quinta Œcumenica ſunt probati. *Si quis dicit, aut ſentit præexiſtere hominum animas, utpote quæ antea mentes fuerint, & ſanctæ Virtutes, ſatietatemque cœpiſſe divinæ contemplationis, & in deterius converſas eſſe, atque idcirco refrixiſſe a Dei charitate, & inde animas eſſe nuncupatas, demiſſaſque eſſe in corpora, ſupplicii cauſſa, anathema ſit.*

Probatur ultimo ex Concilio Lateranenſi Tertio, cap. *Firmiter, de Fide Catholica*, ubi decernit: *Deum ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidiſſe creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet* & *mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem, ex ſpiritu & corpore conſtitutam.* Ergo ab Eccleſia damnatus eſt Origenis & Origeniſtarum error, aſſerentium animas ante corpora conditas fuiſſe.

Objiciuntur momenta Origenis. Regius Vates perſpicue ſignificat animas ante corpora creatas fuiſſe, & propter admiſſa peccata, corporibus veluti carceribus addictas. Quid enim aliud indicant illa verba Pſalmi 65. *Induxiſti nos in laqueum?* Et illa Pſalmi 118. *Priuſquam humiliarer, ego deliqui?* Et illa Pſalmi 141. *Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo?*

Reſpondeo, iſta Sacræ Sripturæ loca nequaquam Origenis errori favere. In priori namque, laquei nomine corpus ſignificari falſum eſt: ſed vel captivitas Iſraelitici populi in Ægypto intelligitur, cujus ob ſolutionem Regius Vates Deum laudat, vel Martyrum paſſiones & cruciatus: vel denique omnes ærumnæ, quibus Juſti ipſi in hac mortali vita obnoxii ſunt, quibus eos reſurrectio æternum liberabit. Hunc ſenſum verba Pſalmi antecedentia & conſequentia indicant: *Qui poſuit animam meam ad vitam, & non dedit in commotionem pedes meos. Quoniam probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Tranſivimus per ignem, & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.* Lege Sancti Auguſtini Commentarium in illum locum.

Neque etiam Origenis errori ſuffragatur alter locus, ibi enim loquitur David de peccatis commiſſis in corpore, priuſquam humiliatio per flagella accederet, maxime per filii perſecutionem; non vero de peccatis quæ patrata ſint ab anima, antequam in corpore degeret, cum non extiterit antea, ſed tunc tantum creata & immiſſa ſit in corpus, quando id per generationem diſpoſitum eſt. Quo temporis puncto, propter Originale Peccatum, quod contrahitur, & ratione cujus omnes in Adamo peccaſſe cenſentur, vere humiliari dicuntur, & excidere ab eo honore in quo fuiſſent, ſi ſtatus innocentiæ perſeveraſſet. Unde Sanctus Auguſtinus Concione 17. in Pſalmum citatum, ait hæc verba *Ad illam humiliationem melius referri, quæ facta eſt in Adam; in quo omnis creatura humana tamquam in radice vitiata, quoniam veritati ſubjecta eſſe non voluit, ſubjecta eſt vanitati. Quod vaſis miſericordiæ profuit experiri, ut dejecta ſuperbia, diligatur obedientia, & pereat non reditura miſeria.* Lege Sanctum Ambroſium Enarratione in eumdem Pſalmum. Denique poſterior locus, Origenis errorem non juvat. Verba enim illa non ſunt animæ poſtulantis liberationem a corpore, tamquam e carcere, ſed Davidis orantis Deum, ut e ſpelunca, in qua latebat, Saulis perſecutionem declinans, evaderet. Ea namque occaſione Pſalmum illum fuiſſe a Davide conſcriptum, conſtat ex ipſius inſcriptione, quæ eſt hujuſmodi: *Intellectus David, Cum eſſet in ſpelunca, Oratio.* Quamquam & corpus ipſum carcer dici poteſt, non in quem detrudatur præexiſtens anima, ſed quo ſimul condita, propter corruptionem, aggravetur. Qua de corruptione ut eruatur Juſtus rogat. Sic explicat Sanctus Auguſtinus Enarratione hunc in Pſalmum. *Duo conſideranda ſunt*, inquit, *in noſtro corpore, figmentum Dei, & pœna meriti. Tota iſta forma, ſtatus, inceſſus, membra ordinata, ſenſuum diſpoſitiones, omnis hæc compago & fabrica diſtinctio, non potuit fieri niſi a Deo. Quid ergo ibi pœnale noſtrum? Quod corruptibilis caro, quod fragilis, quod mortalis, quod indigens: hoc non erit in præmio. Non enim corpus non erit, cum corpus reſurgat. Sed quid ibi non erit? Corruptio: Corruptibile enim hoc induet incorruptionem. Ergo ſi caro tibi carcer eſt, non corpus eſt carcer tuus, ſed corruptio corporis tui. Corpus enim tuum fecit Deus bonum, quia*

bonum

donum eſt : corruptionem intulit juſtus, quia Judex eſt : illud habes de beneficio : illud habes de ſupplicio. Hoc ergo forte dixit : Educ de carcere animam meam. Si ſic intelligamus, non eſt blaſphemia, intellectus conſtat. Lege & alias iſtius loci expoſitiones apud Sanctum Auguſtinum, ibidem.

Objectio ſecunda petitur ex illis verbis Joannis 1. cap. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quibus ſignificatur animam extitiſſe antequam veniret in mundum, & lumen divinum ipſi affulſiſſe, cum primum in corpus delapſa eſt.

Reſpondeo, Iſtud S. Joannis oraculum Origenis errorem non confirmare. Non enim dicitur homo venire in mundum, quaſi ante extiterit : ſed venire in mundum, idem eſt ac naſci, ſecundum modum loquendi Hebræorum : & illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum, idem eſt ac illuminare omnem hominem naſcentem. *Locum enim veluti quemdam creaturarum animo concipimus*, inquit Sanctus Cyrillus Alexandrinus, *nimirum aliquando non eſſe, unde ad eſſe quodammodo prodeuntes, alium tandem locum in exiſtentia capiunt. Accommodatius ergo, atque decentius de natura hominum dici poteſt, primis ſtatim temporibus illuminari, & una cum ipſo eſſe, vim etiam intelligendi, ab ea qua in mundo eſt luce, nimirum Unigenito ſuſcipere.* Quod ſi de anima præexiſtente hæc verba Sancti Joannis intelligenda eſſent, male diceretur anima illuminari, quæ in corpus velut in carcerem punienda truderetur, ut S. Cyrillus adverſus Origeniſtas urget.

ARTICULUS II.

Utrum finem habitura ſit dæmonum, & hominum impiorum damnatio?

PROPOSITIO.

Æternam fore dæmonum, & hominum impiorum damnationem, Scriptura Sacra diſerte aſſerit, cæterique Patres contra Origenem propugnant.

PRobatur prima pars, ex Iſaiæ ultimo cap. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Et ex ſententia Chriſti in ſupremo judicio, Matthæi 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et ex Servatoris ejuſdem verbis Marci 9. *Bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem.*

Probatur ſecunda pars, primo ex Sancto Juſtino Martyre, Apologia 2. *Sed enim*, inquit, *quia liberi arbitrii & Angelorum & hominum genus ab initio creavit Deus, juſto judicio pro delictis ſuis ſupplicium in igne ſempiterno reportabunt.*

Probatur 2. ex Tertulliano Apologetici cap. 45. *Enim vero nos, qui ſub Deo omnium ſpeculatore diſpungimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, merito ſoli innocentiæ occurrimus, & pro ſcientiæ plenitudine, pro latebrarum difficultate, & pro magnitudine cruciatus, non diuturni, verum ſempiterni, eum timentes.*

Et libro de Carne Chriſti cap. 14. *Homo perierat, hominem reſtitui oportuerat? Ut hominem geſtaret Chriſtus, nihil tale de cauſſa eſt : nam etſi Angelis perditio reputatur, in ignem præparatum diabolo & Angelis ejus, numquam tamen illis reſtitutio repromiſſa eſt. Nullum mandatum de ſalute Angelorum ſuſcepit Chriſtus a Patre. Quod Pater neque repromiſit, neque mandavit, Chriſtus adimplere non potuit.*

Probatur tertio ex Minutio Felice in Octavio : *Et tamen*, inquit, *admonentur homines doctiſſimorum libris, & carminibus Poetarum, illius ignei fluminis, & de ſtygia palude ſæpius ambientis ardoris, qua cruciatibus æternis præparata, & dæmonum indiciis, & de oraculis Prophetarum cognita tradiderunt. Et ideo apud eos etiam ipſe Rex Jupiter per torrentes ripas, & atram voraginem, jurat religioſe. Deſtinatum enim ſibi cum ſuis cultoribus pœnam, præſcius perhorreſcit. Nec tormentis aut modus ullus, aut terminus. Illic ſapiens ignis membra urit, & reficit : carpit, & nutrit, ſicut ignes fulminum corpora tangunt, non abſumunt. Sicut ignes Æthnæ & Veſuvii Montis & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur : ita pœnale illud incendium, non damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſa corporum laceratione nutritur.*

Probatur quarto ex Sancto Hilario Capite 27. in Matthæum, ubi de impio ſic loquitur. *Quod ſi contuens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ ſalutis extenditur, adverſum conſervos inſoleſcet & ſæculi malis, vitiiſque ſe tradet, præſentium tantum curam in cultu ventris exercens, deſperata die Dominus adveniet, eumque a bonis quæ ſpoponderat, dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ perennitate conſtituet, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vita Gentium vixerit.*

Miſſum facio Sancti Joannis Chryſoſtomi teſtimonium Homilia 9. in Epiſtolam 1. ad Corinthios.

V. Probatur ex Sancto Hieronymo, contrariam ſententiam velut hæreſim in Origene, & Origeniſtis refellente, tum in Apologia adverſus Rufinum, tum alibi paſſim, ut ex multis ipſius teſtimoniis a nobis recenſitis in Diſſertatione de fide Origenis, compertum eſt.

Et libro 4. Commentarii in Matthæum : *Prudens Lector attendat*, inquit, *quod & ſupplicia æterna ſint, & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum.*

Probatur ſexto ex S. Auguſtino libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum. *Sunt & alia*, inquit, *Origenis dogmata, quæ Catholica Eccleſia omnino non recipit : in quibus nec ipſum falſo arguit : nec poteſt ab ejus defenſoribus excuſari : maxime de purgatione, & liberatione, ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione univerſæ rationalis creaturæ. Quis enim Chriſtianus Catholicus, vel doctus, vel indoctus, non vehementer exhorreat eam, quam dicit purgationem malorum? Id eſt etiam eos, qui hanc vitam in flagitiis, & facinoribus, & ſacrilegiis, atque impietatibus quamlibet maximis finierunt : ipſum etiam poſtremo Diabolum, atque Angelos ejus quamvis poſt longiſſima tempora purgatos, atque liberatos regno Dei, lucique reſtitui : & rurſus poſt longiſſima tempora, omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuo relabi & reverti : & has vices alternantes beatitudinum & miſeriarum rationalis creaturæ, ſemper fuiſſe, ſemper fore?*

Et libro 21. de Civitate Dei, cap. 17. *Nunc jam* inquit, *cum miſericordibus noſtris agendum eſſe video, & pacifice diſputandum, qui vel omnibus illis hominibus, quos juſtiſſimus Judex dignos gehennæ ſupplicio judicabit, vel quibuſdam eorum, nolunt credere pœnam ſempiternam futuram, ſed poſt certi temporis metas pro cujuſque peccati quantitate longiores, ſive breviores, eos inde exiſtimant liberandos. Qua in re miſericordior profecto fuit Origenes, qui & ipſum Diabolum atque Angelos ejus, poſt graviora pro meritis & diuturniora ſupplicia ex illis cruciatibus eruendos, atque ſociandos ſanctis Angelis credidit. Sed illum, & propter hoc, & propter alia nonnulla, & maxime propter alternantes ſine ceſſatione beatitudines & miſerias non immerito reprobavit Eccleſia : quia & hoc quod miſericors videbatur, amiſit, faciendo Sanctis veras miſerias, quibus pœnas luerent, & falſas beatitudines, in quibus verum ac ſecurum, hoc eſt, ſine timore certum ſempiterni boni gaudium non haberent.*

Et cap. 23. *Quamobrem prorſus nec alia cauſſa, nec juſtior, nec manifeſtior inveniri poteſt, cur veriſſima pietate teneatur fixum & immobile, nullum regreſſum ad juſtitiam vitamque Sanctorum Diabolum & Angelos ejus habituros, niſi quia Scriptura quæ neminem fallit, dicit eis Deum non pepercisse, & ſic ab illo eſſe interim prædamnatos, ut carceribus inferni retruſi truderentur ſervandi, atque ultimo judicio puniendi, quando eos æternus ignis accipiet, ubi cruciabuntur in ſæcula ſæculorum. Quod ſi ita eſt, quomodo ab ejus æternitate pœnæ, vel univerſi, vel quidam homines, poſt quantumlibet temporis ſubtrahentur, ac non ſtatim enervabitur fides, qua creditur ſempiternum dæmonum futurum eſſe ſupplicium? Si enim quibus dicetur; Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus, vel univerſi, vel aliqui eorum non ſemper ibi erunt : quid cauſſa eſt cur Diabolus*

bolus

bolus & Angeli ejus ſemper ibi futuri eſſe credantur? An forte Dei ſententia, quæ in malos & Angelos, & homines proferetur, in Angelos vera erit, in homines falſa? Ita plane hoc erit, ſi non quod Deus dixit, ſed quod ſuſpicantur homines, plus valebit. Quod fieri quia non poteſt, non argumentari adverſus Deum, ſed divino potius, dum tempus eſt, debent parere præcepto, qui ſempiterno cupiunt carere ſupplicio. Deinde quale eſt, æternum ſupplicium pro igne diuturni temporis exiſtimare, & vitam æternam credere ſine fine? Cum Chriſtus in eodem ipſo loco, in una eademque ſententia dixerit, utrumque complexus: Sic ibunt iſti in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.

Probatur ſeptimo ex S. Fulgentio lib. de Fide ad Petrum Diaconum, cap. 43. lib. 2. de Remiſſione peccatorum, capp. 13. 15. & 21. Loca ſunt inſignia, quæ per otium legere poteris; tot enim exſcribere capita neceſſe oon arbitror: ea tibi indicaſſe ſatis.

Probatur octavo ex S. Gregorio Magno lib. 34. Moralium, cap. 16. & lib. 4. Dialogorum, cap. 44. cujus verba protulimus in Diſſertatione de liberatione Trajani ab inferis, S. Gregorii precibus.

Objicitur primo. S. Gregorius Nyſſenus Origenis ſententiam de pœnis dæmonum, hominumque damnatorum aliquando finiendis, ſectatus eſt, & propugnavit. Non fuit igitur hæc opinio cæteris a Patribus erroris damnata.

Probatur antecedens. Qui cenſet poſt longos temporis circuitus auferendum e natura malum, hominem a malitia liberandum, ipſum inventorem malitiæ ſanandum, ut omnibus in priſtinum ſtatum reſtitutis, una voce creatura omnis gratias agat, Origenis ſententiam de pœnis dæmonum, hominumque damnatorum aliquando finiendis ſectatur: atqui S. Gregorius Nyſſenus aſſeruit, poſt longos temporis circuitus auferendum e natora malum, hominem a malitia liberandum, ipſum inventorem malitiæ ſanandum: ſectatus eſt igitur ſententiam Origenis.

Probatur minor ipſius S. Gregorii Nyſſeni verbis in Oratione Catechetica, cap. 26. ubi Deum opponens dæmoni, ſic loquitur: *Ille quidem fraude uſus eſt ad perimendam naturam: hic autem ſimul & juſtus, & bonus, & ſapiens, excogitatam adhibuit deceptionem ad ſalutem ejus qui perierat; per hæc beneficio afficiens, non ſolum eum, qui perierat, ſed eum quoque qui nobis attulerat interitum. Nam ex eo quod vitæ quidem mors appropinquavit, luci autem tenebræ, interitus incorruptioni, deletur quidem id quod eſt deterius, & ad id, quod non eſt, tranſitus; & juvatur id quod ex iis expurgatur. Quomodo enim ſi vilis materia auro admixta, aurifices, per ignem, eo conſumpto quod erat alienum & rejiciendum, ad naturalem ſplendorem præſtantiorem reducunt materiem: neque tamen citra laborem fit illa ſecretio, cum ignis ſua conſumendi poteſtate, tempore deleat id quod eſt adulterinum: Verum enim vero auri quædam eſt medicatio, quod in ipſo eliquetur id quod ad boni exitium, in eo poſitum fuerat: Eodem modo etiam, cum mors & interitus, & tenebræ, ſi quis eſt alius vitii fœtus, inventori adnata eſſent: divinæ virtutis appropinquatio, tamquam ab igne, deleto eo quod eſt præter naturam, naturam incorruptionis afficit beneficio, etiamſi laborioſa ſit ſecretio. Ergo ne ipſe quidem dubitare poterit adverſarius, quin quod factum eſt, ſit juſtum & ſalutare, ſi venerit ad ſenſum beneficii: Nunc enim quomodo ii qui, ut curentur, ſecantur & uruntur, iraſcuntur iis qui curant, ut quibus acris & aſpera ſentiatur ſectio: Quod ſi acciderit ut per id ſani fiant, & dolor tranſeat ſectionis, habebunt gratiam iis qui ipſos curaverint: Eodem modo, cum per longum temporis ambitum ablatum fuerit naturæ malum, quod nunc eſt iis immixtum & coalitum, & eorum qui nunc jacent in malis, in antiquum ſtatum facta fuerit reſtitutio, una voce agentur gratiæ ab univerſa creatura, & ab iis qui caſtigati fuerint in purgatione, & ab iis qui ne omnino quidem opus habuerunt ut purgarentur.* Et infra: *Per hoc quod mixtus fuit humanitati,* Dei Filius, *effecit ea omnia quæ prius dicta ſunt, & hominem a vitio liberans, & vitii medens inventori.*

Propterea. Qui aſſerit vitium & nequitiam aliquando io rerum natura non futuram, quia Deus erit omnia in omnibus, & dæmones, poſt longos ſæculorum anfractus, dominationem Chriſti concorditer confeſſuros, ille Origenianam de pœnis dæmonum, & hominum damnatorum quandoque finiendis, doctrinam propugnat: ſed S. Gregorius Nyſſenus id aſſerit: ſententiam igitur Origenis tantum abeſt ut damnet, quin potius eam propugnat.

Probatur minor ipſius verbis libro de Anima & Reſurrectione, ubi explicans illa verba 1. ad Corinthios 15. *Deus erit omnia in omnibus,* hæc habet: *Hoc in loco mihi videtur perfectum & abſolutum interitum vitioſitatis ac nequitiæ tradere Scriptura. Si enim in omnibus Deus erit, vitioſitas nequitiaque in rerum natura non erit. Nam ſi quis vitioſitatem etiam & nequitiam eſſe poſuerit, quomodo ſervabitur ea ſententia, quæ dicitur, quod in omnibus Deus ſit? Illius enim videlicet vitioſitatis, nequitiæque exemptio atque ſubtractio, imperfectam, ac non plenam efficit omnium comprehenſionem.*

Et in eodem libro, pertractans locum illum Pauli ad Philippenſes 2. *In nomine Jeſu omne genu flectatur,* &c. Triplex ibi genus ratione præditorum complexum eſſe dicit Apoſtolum; Angelos, qui cœleſtium nomine continentur; homines qui in terra degunt; & animas corpore ſolutas, necnon dæmones, qui ſubterranei cenſentur: *Subterraneum eſt,* inquit, *id quod jam a corpore ſeparatum atque disjunctum ſit: aut certe ſi alia quoque præter enumeratas natura inter ratione præditas animadvertitur: quam ſive quis dæmones, ſive ſpiritus, ſive aliquid tale voluerit denominare, non contendimus. Perſuaſum eſt enim tam ex communi opinione, quam ex Scripturarum traditione, eſſe quamdam naturam extra talia corpora, quæ recto atque honeſto adverſa contrariaque ſit, & in humanæ naturæ detrimentum atque perniciem incumbat; quæ ſponte ſua a meliore ſorte exciderit atque defluxerit, & in locum boni & honeſti a quo defecit, id quod ex contrario intelligitur, in ſe ſubſtituerit: quam ajunt Apoſtolum inter ſubterranea & inferiora numerare, id illo ſermone ſignificantem, quod vitioſitate longis ſæculorum anfractibus, & circuitionibus aliquando abolita, atque extincta, nihil præter bonum relinquetur. Sed etiam dæmones concorditer dominationem Chriſti confitebuntur.* Sanctus itaque Gregorius Nyſſenus aſſerit vitium & nequitiam aliquando in rerum oatura non futuram, quia Deus erit omnia in omnibus, adeoque in ipſis dæmonibus, qui poſt longos ſæculorum anfractus imperio Chriſti ſubjicientur.

S. G rius ſenſ geni rem pœn mon hom que mna aliq fine moa gnat

Reſpondeo ad primum, nego minorem. Idemque dico ad ſecundum. Hæc namque verba, quibus Origenis error manifeſte adſtruitur, non ſunt Sancti Gregorii Nyſſeni, ſed ſunt Origeniſtarum qui ejus Opera violaverunt, & in ea ſuos errores intruſerunt, præſertim vero io librum de Anima & Reſurrectione, & in librum Catecheticum. Id aſſerit Sanctus Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, in libro qui inſcribitur, *Retribuens & legitimus,* id eſt, de vera, & legitima retributione, quæ rependitur hominibus prout vixerint. Eo in Opere, ut refert Photius in Bibliotheca, Codice 233. Sanctus Germanus contendit, *Gregorium Nyſſæ Epiſcopum, ejuſque ſcripta ab Origenis errore eſſe immunia. Etenim quibus delirium illud placet, dæmonibus & hominibus in æternum pœnam conjectis liberationem inde expectandam illi [quod virum doctrina ſingularem & eloquentia inſignem cum agnoſcerent, claramque ſanctitatis exiſtimationem per omnium ora decantatam viderent] aggreſſi ſunt claris & ſalutaribus ejus Scriptis, obſcuræ ac pernicioſa Origeniani ſomnii venena admiſcere, virtutique hominis & doctrinæ celebri hæreticam occulte amentiam ſubjicere. Quare partim additamentis falſis: partim rectis argumentis violenter detortis, multa ex irreprehenſibilibus ejus monumentis calumniari conati ſunt. Contra quos Germanus pietatis patronus acutum veritatis gladium ſtringens, & vulnere proſtratos hoſtes relinquens, victorem ſuperioremque eum conſtituit, in quem hæretica colluvies inſidias ſtruxerat & poſuerat.*

S. C rii N ni ab t niſti lata

Et infra, de eodem Sancti Germani Opere Photius: *Hæc porro ſacras ſententias adducens de Origeniſtis in propriis ſententiis convictis, quibus illi male utebantur, triumphum egit: reprehendens, tum quod legitima quidem audacibus & impudentibus additamentis*

Digitized by Google

tis illegitimis redderent, tum vero quod additamenta continuantes, magna arrogantia & ſtupiditate, ad hæreticam ſuam opinionem ea audacter detorquerent. Et ut breviter dicam, omnia ſancti hujus Patris Scripta ab omni hæretica pravitate & calumnia, quæ in impietatem vergit, immunia eſſe declarat. Hæc porro immunitas & improbitatis refutatio, & ex antecedentibus loci depravati, & ex conſequentibus conficitur, & demonſtratur, & ex aliis ſexcentis Beati Gregorii Nyſſeni libris, qui orthodoxe & legitime ſentiunt, recte excutiens, ut nemo melius in ſalutares preces ac laudes Dei laborem finiit. Libri autem quos inſidiis excipere hæretici moliti ſunt, & quos Germanus veritatis Propugnator primarius ab latronum inſultu ſine noxa ſervavit, ſunt Dialogus ad Macrinam ſororem, de Anima, & liber Catecheticus, & ille qui de perfecta vita rationem continet. Hæc Photius. Interpolatum etiam ab hæreticis, & Origenicis dogmatibus inſperſum librum de Anima, quem S. Gregorius Nyſſenus Macrinæ ſorori dicavit, Nicephorus teſtatur libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 19.

Quod autem Sanctus Gregorius Nyſſenus pœnarum inferni crediderit æternitatem, conſtat ex illius Oratione *In eos qui differunt Baptiſma*, ubi dicit: *In electione malorum magis eſt eligendum ut ſalutare lavacrum aſſecutus, rurſus ſit in peccato, quam ut gratiæ expers vitam finiat. Nam peccatum quidem veniam fortaſſe conſequitur, aut clementiam, cujus magna eſt ſpes apud bonos: alteri autem eſt omnino vetita ſalus ex certa ac definita ſententia. Nam cum audiero vocem, quæ non mentitur, dicentem: Amen, amen, dico vobis: niſi quis natus fuerit deſuper, non poteſt videre regnum Dei: nihil boni poſſum expectare iis qui Myſteriis non ſunt initiati.* Et infra, de illius anima, qui abſque Baptiſmate decedit, hæc habet: *Cum non ſit obſignata, quam eſt veriſimile per aerem ferri errantem, & minime quæſitam, ut quæ Domino careat, quærentem quietem & locum in quo maneat, & non invenientem; fruſtra deflentem, & inutiliter pœnitentem, non ſecus atque divitem qui induebatur purpura & byſſo, quemque lautus, ac delicatus omnis generis cibus alebat, materiam ignis qui non poteſt extingui.*

Objectio ſecunda petitur ex S. Gregorio Nazianzeno, Oratione 39. *In Sancta Lumina*. In qua Novatianis, niſi reſipiſcant, & Chriſti viam incedant, ſupplicia poſt mortem comminatur, ſed purgatoria, minimeque perpetua. *Atque hi quidem*, inquit, *noſtra, ſi velint, atque adeo Chriſti via; ſin minus, ſua inſiſtant. In altero ævo igne fortaſſe baptizabuntur, qui poſtremus eſt baptiſmus, nec ſolum acerbior, ſed & diuturnior, qui craſſam materiam inſtar fœni depaſcitur, vitiique omnis levitatem abſumit.*

Ex Oratione 40. dubium ſaltem eſſe ſignificat an pœnæ inferni æternæ ſint, & liberum cuique eſſe ea de re, quod voluerit opinari: *Eſt alter ignis*, inquit, *non purgans, ſed ſcelerum vindex, ſive Sodomiticus ille, quem ſulphure & procellis permixtum Deus in peccatores omnes fundit: Sive ille qui Diabolo ejuſque Angelis paratus eſt: Sive etiam ille qui ante faciem Domini procedit, & in circuitu inimicos ejus inflammat: Sive denique ille omnibus his formidabilior, qui cum inſomni illo verme conjunctus eſt, nec unquam extinguitur, verum in ſceleratorum hominum pœnam perennis eſt, & ſempiternus. Hi enim omnes eam vim habent ut perdant ac deleant: niſi tamen hoc quoque loco quiſpiam ignem mitius, atque ut Deo vindice dignum eſt, intelligendum putet.* Origenis igitur opinio de pœnis damnatorum aliquando finiendis, non eſt a cæteris Patribus damnata.

Verba S. Gregorii Nazianzeni explicantur.

Reſpondeo, Sanctum Gregorium Nazianzenum in priori loco improprie & obſcure locutum eſſe, & per baptiſmum ignis poſtremum & diuturniorem, intellexiſſe ignis ſempiterni ſupplicia, qui terrenam & craſſam materiam tamquam fœnum comedit, hoc eſt, craſſis & obſcœnis corporis voluptatibus ſervientes exurit, atque homines peccato leves & aridos ita excruciat, ut tamen non abſumat, ut explicat Nicetas in ſuis ad illam Orationem Commentariis. In Oratione autem quadrageſima, pœnarum tartarearum æternitatem diſerte adſtruit, his verbis: *Omnibus his formidabilior ignis, qui cum inſomni illo verme conjunctus eſt, nec umquam extinguitur, verum in ſceleratorum hominum pœnam perennis eſt & ſempiternus.* Quod autem addit, *Niſi quiſpiam ignem mitius, atque ut Deo vindice dignum eſt, intelligendum putet:* Non refertur ad æternitatem ſupplicii, quaſi arbitrarium ſit aſſerere, pœnas damnatorum finiendas eſſe, nec adeo acerbas eſſe ut in perpetuum durent: ſed ad pœnæ magnitudinem & intenſionem referendum eſt, quam ſi quis noſtrorum atrocitati ſcelerum non adæquari contendat, ſed mitiorem intelligi velit, quam criminum immanis magnitudo mereatur, quia Deus vindex juſtam pœnam miſericordia & lenitate temperare ſolet; Sanctum Gregorium Nazianzenum repugnantem non habebit. Porro quod æternitatem pœnarum inferni propugnaverit, conſtat ex illius Oratione 15. *Mitto*, inquit, *dicere futuræ vitæ tribunalia, quibus hujuſce vitæ indulgentia & impunitas eos tradit: ita ut ſatius ſit nunc caſtigari ac purgari, quam ad cruciatum illum tranſmitti, cum jam pœnæ tempus erit, non purgationis. Quemadmodum enim, qui Dei memor hic eſt, morte ſuperior eſt, idque a Davide optime dictum eſt: ita hic qui e vita exceſſerint, non eſt in inferno confeſſio, nec morum correctio. Hic enim Deus vitam & actionem, illic rerum geſtarum cenſuram concluſit.* Et infra de damnatis ſic loquitur: *Hoc autem ſimul cum aliis, vel potius ante alia iſtud excruciabit, quod a Deo projecti ſint, atque inuſtam in conſcientia ſempiternæ ignominiæ notam gerant.*

Objectio tertia nititur authoritate Sancti Ambroſii in Pſalmum 118. Octonario 20. v. 2. ubi diaboli quidem æterna fore ſupplicia cenſet: Ideoque pœnam illius differri, ut ſempiterna ſit: hominum vero, quia miſericordia temperari, ac circumſcribi ſupplicia debent, ſubinde poſt obitum ea repræſentari. *Diabolus enim*, inquit, *& miniſtri ejus cum hominibus non flagellabuntur. Separata eſt pœna, ubi diſtat & culpa.* Hinc & Divitem illum, qui Lazari opem imploravit, evaſurum aliquando putat: *Differtur*, inquit, *diaboli judicium, ut ſit ſemper in pœnis reus; ſemper improbitatis ſuæ innexus catenis, conſcientiæ ſuæ, ut in perpetuum ſubeat ipſe judicium. Ideo Dives ille in Evangelio, licet peccator, pœnalibus urgetur ærumnis, ut citius poſſit evadere. Diabolus autem nequaquam puniri ad judicium demonſtratur, nequaquam adhuc pœnis eſſe ſubjectus, niſi quas ipſe, tantorum conſcius ſcelerum, ſolvit timore perpetuo, ne aliquando ſecurus ſit.*

Confirmatur ex Authore Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli, Sancto Ambroſio adſcriptorum, qui in cap. 3. Epiſtolæ ad Epheſios exponens illa verba: *Ut innoteſcat Principibus, & Poteſtatibus, in cœleſtibus, per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei*, &c. aſſerit dæmones, qui diaboli tyrannidi aſſenſum præbuerunt, Apoſtolorum prædicatione fuiſſe ab errore liberatos, & ad Chriſtum converſos. *Tam bene* inquit, *de hoc* ſenſit Deus (id eſt de Sancto Paulo) *ut non ſolum Gentibus hunc Magiſtrum daret, verum etiam, ut per eum veritas Chriſti innoteſcat Spiritibus in cœleſtibus, qui ſunt Principes & poteſtates: ut agnoſcentes per Eccleſiam, quæ multifarie ad vitam attracta eſt, in Chriſto unius Dei manere myſterium, deſinant ab errore. Id enim agitur, ut Prædicatio Eccleſiaſtica etiam his proficiat, & deſerant aſſenſum tyrannidis diaboli, qua ſe adverſus unius Dei fidem impia præſumptione armavit.* Tum illa Pſalmi 23. verba huc accommodat; *Tollite portas, Principes, veſtras, & elevamini portæ æternales & introibit Rex gloriæ.* Quæ ſic interpretatur: *Dicetur ergo hic Principibus, qui in errore ſunt in cœleſtibus, ſive Miniſtris ejus in terris, ut auferant portas Principis ſui, id eſt diaboli, de mentibus ſuis, per quas multorum Deorum aſſerendorum error intravit.* Quibus verbis, non alii, quam impii Spiritus deſignantur, qui fide carent, & in errore ſunt, ac tyrannidi aſſenſi ſunt diaboli, quos etiam ab errore illo, prædicatione Eccleſiæ liberari docet. Nam ad bonos Spiritus, *Qui vident faciem Patris cœleſtis* & Chriſtum, ſtatim atque introductus eſt in orbem terrarum, adorare juſſi ſunt, iſta verba referre abſurdum eſt.

Reſpondeo ad primum, S. Ambroſium ibi non opponere pœnas, quas homines impii patiuntur in inferno, dæmonum ſuppliciis, quoad durationem: quaſi dæmonum quidem pœnas æternas fore exiſtimet, hominum vero impiorum aliquando finiendos cruciatus

tus

Digitized by Google

tus; cum in ejuſdem Pſalmi Enarratione, & eodem in loco dicat: *Chriſtus ſuos caſtigat, quos diligit; alienos, tamquam generali damnatione impietatis adſtrictos, pœna damnat æterna*: Sed opponere pœnas dæmonum, & hominum peccatorum, in genere ſpectatas, in eo quod homines peccatores, quaodoque in hac mortali vita, vel etiam in futura temporaliter a Deo puniantur, pœnis nimirum purgatoriis; idque conſequantur temporariis hujuſmodi ſuppliciis, ut ex æternis evadant. Unde nomine Divitis Evaogelici, quem pœnalibus ærumnis ait urgeri, ut citius poſſit evadere, non intelligit Divitem illum epulonem, qui ſepultus eſt io inferno, ſed Divitem Avarum, de quo Lucæ 12. capite, qui a Deo ultore de morte ſibi imminente commonitus eſt his verbis: *Stulte hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem paraſti, cujus erunt?* Quem proinde ſic a Deo increpitum S. Ambroſius exiſtimavit ex eorum eſſe numero, qui temerariis pœois plectuntur, ut æternas evadant. Quamobrem in eo S. Amlıroſii loco, duodecimum Lucæ caput ad marginem annotatur.

Quod autem S. Ambroſius damnatorum pœnas æternas fore exiſtimaverit, conſtat ex ejus Enarratione in eumdem Pſalmum in fine Octonarii 20. ubi hæc habet: *Scientes igitur in æternum manſura judicia omnia juſtitiæ Dei, caveamus ne opera noſtra diſpliceant, & in æternum incipiamus ſubire judicium*. Conſtat ex ejus 2. libro de Fide, cap. 4. ubi ait: *Tu te a diabolo creatum, Manichæe, arbitraris: ad illius ergo feſtina ſedem, ubi ignis & ſulphur: ubi non reſtinguitur ejus incendium, nec umquam pœna moritur*.

Ad confirmationem reſpondeo, Commentariorum in Epiſtolas S. Pauli qui S. Ambroſii nomine inſcribuntur, Authorem, ea fuiſſe in ſententia, quod mali Angeli, errorem quo Luciferi tyrannidi aſſenſum præbuerunt, prædicantibus Apoſtolis depoſuerint; qoia exiſtimavit illos ex errore peccaſſe: ſed non aſſeruit ipſos pravum affectum depoſituros, & convertendos ad Deum, atque ex ſuppliciis inferni liberandos. Quamquam etſi ea in ſententia fuiſſet, nihil adverſus noſtram Propoſitionem ejus probaret authoritas. Diximus enim Patres æternam dæmonum & impiorum hominum damnationem propugnare. At Ambroſiaſter non eſt inter Patres numerandus, qui vel Hilarius Diaconus Luciſerianus fuit, ut viri plerique eruditi putant, vel alius Scriptor multis nævis inſperſus. Sed Authorem illum æternas damnatorum pœnas crediciſſe, conſtat ex ipſius Commentario in caput ſecundum Epiſtolæ ad Romanos, ubi hæc ſcribit: *Neceſſe eſt ſeveriori pœna ut plectatur; immo flammis perennibus torqueatur, qui longa Dei patientia non ſolum ſe emendare noluit: ſed adhuc addens ad contemptum, exaggeravit peccata*.

S. Hieronymus æternitati pœnarum inferni reſpectu omnium damnatorum minime contrarius.

Objectio quarta petitur ex Sancto Hieronymo libro 1. Dialogorum adverſus Pelagiaoos, ubi ſolos impios, id eſt, Deum ignorantes, aut negantes, perpetuis tormentis excruciandos aſſerit, Chriſtianos vero iniquos & peccatores a damnatione liberandos; *Illud vero*, inquit, *quod in ſequenti pouis capitulo, iu die judicii iuiquis & peccatoribus non parcendum, ſed æternis eos ignibus exurendos, ferre quis poteſt, & interdicere te miſericordiam Dei, & ante diem judicii de ſententia Judicis judicare: ut ſi voluerit iuiquis & peccatoribus parcere, te præſcribente, nou poſſit? Dicis enim: Scriptum eſt in centeſimo tertio Pſalmo: Deficiant peccatores a terra, & iniqui, ita ut non ſint. Et in Iſaia, Comburentur iniqui & peccatores ſimul, & qui relinquunt Deum, conſummabuntur. Et nou iutelligis comminationem Dei interdum ſonare clementiam? Non enim dicit eos æternis ignibus exurendos, ſed a terra deficere, & iniquos eſſe ceſſare. Aliud enim eſt ipſos a peccato & iniquitate deſiſtere: & aliud ipſos perire in perpetuum, & æternis ignibus coucremari .... Deinde cujus eſt temeritatis, iniquos & peccatores impiis jungere, qui a nobis ſic definiuntur? Omnis impius iniquus eſt & peccator; uec reciprocatur, ut poſſimus dicere: Omuis peccator & iniquus etiam impius eſt. Impietas enim proprie ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitam tranſgreſſione mutarunt. Peccatum autem & iniquitas, pro qualitate vitiorum, poſt peccati & iniquitatis, vulnera, recipit ſanitatem. Unde ſcriptum eſt* [*Pſalmo* 31.] *Multa flagella peccatoris: & non interitus ſempiternus: & per omnia flagella atque cruciatus emendatur Iſrael.* Mox inter impios & peccatores ita diſtinguit, *Quod impii non reſurgant iu judicio, jam enim in perditionem ſunt præjudicati*; Peccatores autem in judicium veniant; *Sed iu conſilio juſtorum nou reſurgant: aliud enim eſt, gloriam perdere reſurgendi, aliud perire perpetuo. Veniet, inquit, hora, in qua omnes qui in ſepulcris ſunt, audient vocem ejus, & egredientur qui bona fecerunt, iu reſurrectionem vitæ: qui autem mala egerunt, in reſurrectionem judicii. Unde & Apoſtolus eodem ſenſu, quia eodem Spiritu, loquitur ad Romanos: Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt; & quicumque iu lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Sine lege impius eſt, qui iu æternum peribit. In lege peccator credens iu Deum, qui per legem judicabitur, & nou peribit.*

Porro non de Purgatorii pœnis intelligendus eſt hic Sancti Hieronymi locus, ut quidam reſpondent, ſed de inferorum cruciatu. Etenim ignem illum intelligere ſe dicit, quo Hæretici & impii ſoli in ſempiternum cremantur. Deinde peccatores & impios eos ipſos in æternum perituros eſſe negat, qui in gloria non reſurgent, neque in reſurrectionem vitæ, ſed in reſurrectionem judicii; Judicium autem pro condemnatione hic ſumitur. Tertio, ſolos impios, hoc eſt infideles, excludit a judicio: eos autem qui in judicio ſiſtentur, per legem judicandos ait, non tamen perituros in æteroum. Igitur illi quibus dicturus eſt Dominus, *Ite maledicti iu ignem æteruum*, &c. qui utique judicantor, & in reſurrectionem judicii veniunt, a pœois longo intervallo liberi fient.

Confirmatur ejuſdem Sancti Hieronymi teſtimonio in calce Commentariorum in Iſaiam, ubi poſtquam ſententiam Origenis tacito ejus nomine propoſuit, oſtenditque quibus Scripturæ locis utamur, qui aſſeverant, poſt cruciatus & tormenta, futura refrigeria, quæ nunc abſcondita ſunt ab his, quibus Dei timor utilis eſt, ut dum ſupplicia reformidant, peccare deſiſtant: Primum ſententiam hac de re ſuam ſuſpendit. *Quod nos*, inquit, *Dei ſolius debemus ſcientiæ derelinquere, cujus non ſolum miſericordiæ, ſed & tormenta in pondere ſunt, & novit quem, quomodo, aut quamdiu debeat judicare*. Deinde vero eo deſcendit, ut ſolos dæmones, & impios homines, hoc eſt a fide alienos, ſempiternis mactandos eſſe cruciatibus affirmet: Chriſtianos vero poſt expiationem operum ſuorum eſſe liberandos. *Et ſicut diaboli*, inquit, *& omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo, Non eſt Deus, credimus æterna tormenta: ſic peccatorum atque impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum opera in igne probanda ſunt, atque purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ ſententiam Judicis*. Hæc autem de purgatoriis ignibus intelligi non poſſunt, ut patet ex orationis contextu. Nam de illis agit ſuppliciis, quæ Origeniſtæ aliquando finiri, licet poſt multa tempora, ſentiebant: ea vero damnatorum ſunt: quæ illi nonniſi purgatoria, Platonicorum more, eſſe volebant.

Reſpondeo, Sanctum Hieronymum contendere ſolum Chriſtianos, quantumvis peccatores & impios, ſalvari poſſe per ignem; non tamen omnes, ſed qui pœnitentiam egerint. Opponit namque Chriſtianos peccatores Ethnicis, Hæreticis, & Apoſtatis, qui peribunt omnes in æternum: ut autem ea ſalvetur oppoſitio, ſatis eſt quod Chriſtiani peccatores, omnes in perpetuum non pereant; ſed quidam, quos ſcelerum in hac vita pœnituit, purgatoriis expiati flammis evadant: quamvis tam eminentem gloriæ gradum ac cæteri Juſti non conſequantur. Sic autem exponi debere hæc Sancti Hieronymi loca, hancque interpretationem ipſa pati poſſe, quantumvis difficilia videantur, ex eo conſtat, quod Sanctus Hieronymus, quem ſibi in re tanti momenti contradixiſſe & pugnantia ſcripſiſſe nequaquam veriſimile eſt, æternitatem pœnarum Inferni diſerte aſſeruit, etiam quoad Chriſtianos, qui mortalibus illigati peccatis moriuntur. Ubi enim hæc verba (Iſaiæ 5.) *Dilatavit infernus animam ſuam*, ad Judæos retulit, qui non habuerunt ſcientiam Filii Dei, quos ait *infernum abſque ullo numero & ſatietate devoraſſe iu perpetuum puniendos*: Addit continuo: *Quidquid de populo diximus*

mus Judæorum, tropologice referre poteſt ad eos, qui ſæculi deliciis occupati, nec reſpicientes opera Dei, captivi ducuntur in peccatum, & non habent ſcientiam Dei: & idcirco fame, & ſiti pereunt bonorum operum atque virtutum: & detrahentur in gehennam; ubique æternis cruciatibus deputati, potentiam & ſuperbiam miſeria cernent & humilitate mutari. Quod etiam in cap. 25. Matthæi profitetur, ut ex noſtris probationibus conſtat.

Sed luculentiſſimus locus eſt ex Commentariis in Jonam Prophetam, ad illa capitis quarti verba, *Et pervenit verbum ad Regem Ninive, & ſurrexit de ſolio ſuo*, &c. Ubi Origeniſtarum errorem impugnans, qui illa verba de diabolo allegorice interpretabantur, qui in fine mundi deſcendens de ſuperbia ſua acturus ſit Poenitentiam, & in locum priſtinum reſtituendus, hæc habet: *Sed hoc quia Scriptura ſacra non dicit, & evertit penitus timorem Dei, dum facile homines labuntur ad vitia; putantes etiam diabolum qui author malorum eſt, & omnium peccatorum fons, acta pœnitentia poſſe ſalvare, de noſtris mentibus abjiciamus, & ſciamus peccatores in Evangelio mitti in ignem æternum, qui præparatus ſit Diabolo, & Angelis ejus, & de his dici: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Scimus quidem clementem eſſe Deum; nec, qui peccatores ſumus, crudelitate illius delectamur: Sed legimus: Miſericors & juſtus Dominus: & Deus noſter miſeretur. Juſtitia Dei vallatur miſericordia, & tali ad judicium ambitione procedit: ſic parcit ut judicet, ſic judicat ut miſereatur. Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe. Alioquin ſi omnes rationabiles creaturæ æquales ſunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitiis, ſponte propria aut ſurſum eriguntur, aut in ima merguntur; & longo poſt circuitu, atque infinitis ſæculis, omnium rerum reſtitutio fiet, & una dignitas militantium: Quæ diſtantia erit inter virginem & proſtibulum? Quæ differentia erit inter Matrem Domini & [quod dictu quoque ſcelus eſt] victimas libidinum publicarum? Idemne erit Gabriel & Diabolus? Idem Apoſtoli & dæmones? Iidem Prophetæ & Pſeudoprophetæ? Idem Martyres & Perſecutores? Finge quod libet: annos & tempora duplica, & infinitas ætates congere cruciatibus: ſi finis omnium ſimilis eſt, præteritum omne pro nihilo eſt: quia non quærimus quid aliquando fuerimus, ſed quid ſemper futuri ſimus.*

Cum autem ait Sanctus Hieronymus, in cap. ultimum Iſaiæ, *Quod nos debemus Dei ſolius ſcientiæ derelinquere, cujus non ſolum miſericordiæ, ſed & tormenta in pondere ſunt, & novit quem, quomodo, aut quamdiu debet judicare*: Id ait de pœnis peccatorum generatim ſumptis, non autem de pœnis Inferni, de quibus eodem loco paulo ante dixerat: *Qui prævaricati ſunt in Domino, æternis tradentur ardoribus. Vermis autem qui non morietur, & ignis qui non extinguetur, a pleriſque conſcientia accipitur peccatorum, quæ torqueat in ſuppliciis conſtitutos: ita dumtaxat ut non negent prævaricatorum, & Dominum negantium æterna ſupplicia: dicente Domino in Evangelio: Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt Diabolo, & Angelis ejus.*

Denique hæc Sancti Hieronymi verba: *Chriſtianorum, quorum opera in igne probanda ſunt, atque purganda, mixtam clementia arbitramus ſententiam Judicis*, ad pœnas Purgatorii referenda ſunt, non ad pœnas Inferni, quibus Chriſtianorum opera non purgantur, atque probantur. Vel, ſi quis ad pœnas Inferni ea referenda eſſe pertinaciter contendat, dicam Sanctum Hieronymum ſolum velle, quod Deus damnatos ipſos Chriſtianos citra condignum puniat, & mitioribus pœnis eos plectat; quam Diabolum, & omnes negatores, & impios. *Qui dixerunt in corde ſuo, Non eſt Deus.* Id autem Origeniano errori nequaquam favet, aſſerenti dæmonum & hominum impiorum damnationem ac ſupplicia finem aliquando habitura.

QUÆ quidem ſupplicia meorum numero & gravitate peccatorum cum fuerim promeritus, Filium Dei Chriſtum Dominum ac Salvatorem omnium hominum, ad miſericordiæ ipſius tribunal proſtratus, humillime precor, ut Paſſionis ſuæ merito, Sanguiniſque pretioſi virtute, quem pro hominibus univerſis, & pro me peccatore miſerrimo fudit; nec non Virginis Mariæ Matris ſuæ Sanctiſſimæ, cujus in clientelam me contuli, patrocinio ac ſuffragiis, ab iis me eripiat, meque ſuo dignum efficiat Regno, ut ipſum amare, laudareque æternum poſſim: cui laus, honor & gloria in ſæcula. AMEN.

FINIS HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SÆCULI III.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ QUARTI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Perſecutionibus quæ Eccleſiam afflixerunt quarto Sæculo.

PERSECUTIONEM Chriſtiani nominis a Diocletiano cœptam, poſt ejus & Maximiani Herculii abdicationem propagavere Galeriuz Maximianus, & alter Galerius Maximinus, quorum crudelibus edictis plurimi ſublati ſunt Martyres. Nonnullorum certamina deſcripſit Euſebius libro 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. 15. & ſequentibus uſque ad 22. ſcilicet Ulpiani adoleſcentis Tyrii, qui pelle bubula, more parricidarum, cum cane & aſpide involutus & inſutus, præceps in mare dejectus eſt; & Apphiani, atque Ædeſii fratrum, qui ipſi Euſebio erant amiciſſimi, quorum ille Cæſareæ in Palæſtina paſſus eſt, quod Præſidem ſacrificantem arguiſſet; iſte Alexandriæ, quod Judicem reprehendiſſet de ſententiis in Chriſtianos latis, quibus ſæpe viros graves & modeſtos variis ignominiæ notis afficeret, ac mulieres ſummæ continentiæ, virgineſque Deo dicatas lenonibus traderet. Hæc contigerunt anno Chriſti 305. Iiſdem temporibus plures in provincia Ponti Martyres coronati ſunt, quos inter celeberrimus fuit Theodorus miles; qui cum divino impulſu templum matris deorum Amaſeæ incendiſſet, poſt diriſſima tormenta, vivus incendio conſumptus eſt. Hujus certamen ex antiquioribus monumentis deſcripſit Metaphraſtes ad diem 17. Februarii, ubi & duas Orationes in ejus laudem, alteram Gregorii Nyſſeni, alteram Nectarii Epiſcopi Conſtantinopolitani retulit. Eadem tempeſtate in Cappadocia paſſi ſunt Barlaham, qui inter alia dexteræ manus aduſtionem immobiliter paſſus eſt, ne granum thuris ipſi a perſecutoribus impoſitum in ignem coram idolo excuteret; Dorothea virgo, & Julitta, anno ſequenti 306. Agapius Cæſareæ in amphitheatro feris objectus, ipſo Imperatore Maximino crudeles ludos ſpectante. De illius Martyrio agit Euſebius cap. 16. anno 307. Theodoſia virgo nondum octodecim annos nata, Domninus, & Auxentius Martyrio conſummati ſunt. Alii Chriſtiani prope innumeri, poſtquam Eunuchi facti eſſent, ad metalla damnati. De his Euſebius cap. 17. lib. 8. Sanctus Januarius Beneventanus Epiſcopus eadem perſecutione, & eodem anno ſublatus eſt. Anno ſequenti perſecutionem auxit novis datis edictis Galerius Maximinus: qua in Ægypto & Palæſtina immenſa fidelium omnis ſexus, ætatis, & conditionis multitudo, partim ſe ſponte martyrio offerentes, partim vi tracti, alii præciſis ferro candenti ſiniſtrorum pedum commiſſuris, & oculis dextris effoſſis ad metalla damnati; alii flammis traditi, vel capite truncati; alii variis & exquiſitis cruciatibus vexati. Martyrum vero corpora feris & avibus voranda, & dilanianda expoſita ſunt, cuſtodibus adhibitis, ne a fidelibus auferrentur & ſepelirentur. Eodem tempore Cæſareæ Palæſtinæ viſæ ſunt in ſomma ſerenitate columnæ civitatis, forum item, & plateæ, ac porticus, aqua aſperſæ madere; quaſi rerum id temporis geſtarum ſcelus & impietatem deflerent. De his legendus Euſebius lib. 8. capp. 18. & 19. Ad hæc tempora Annales Eccleſiaſtici referunt certamen S. Catharinæ virginis & martyris; cujus meminiſſe volunt Euſebium cap. 27. Sed ſi ita eſt, falſum eſt quod Acta illius apud Surium ad diem 25. Novembris habent ipſam juſſu Maximini fuiſſe martyrio affectam. De illa namque ita ſcribit Euſebius: *Sola mulier quædam Chriſtiana inter alias a tyranno adulterii labe turpificatas, ex Alexandrinis mulieribus nobiliſſima ſplendidiſſimaque, Maximini animum libidine furentem, & laſcivientem intemperantia, magnitudine altiſſimi animi devicit; quæ quamquam aliis rebus, ut opibus, generis ſplendore, & exquiſita doctrina inſignis fuit, tamen iſta omnia præ pudicitia poſtputavit. Iſtam quidem Maximinus licet ſæpe oraſſet, uti ipſius cupiditati obſequeretur, eaque denegaſſet, ſeque mori paratam oſtenderet: tamen interficere non potuit [quippe libido potius, quam iracundia mentis ſuæ tenebat imperium,] ſed illam fuga mulctatam, omnibus facultatibus ſpoliavit.*

Falſa Cathar. Virg. & Mart. Acta.

Quæ ſi de S. Catharina intelligenda ſunt, falſum eſt quod martyrium conſummaverit ſub Maximino. Incerta etiam ſunt quæ de Imperatrice, & Porphyrio duce militum, necnon de quinquaginta ſeu Philoſophis, ſeu Oratoribus ab eadem ſancta virgine ad fidem converſis memorantur. Nulla enim de Catharinæ martyrio, & de tot prodigiis ipſum comitantibus apud authores Metaphraſte ſuperiores occurrit memoria. Omnem de S. Catharinæ geſtis eximerent ſcrupulum Acta illius Leoni Allatio relata in ſua de Simeonibus Diatriba, ſi vera eſſet illorum ſubſcriptio: Authori quippe æquali, & ipſi Catharinæ familiari adhibenda fides eſſet. In eorum porro Actorum fine hæc leguntur: *Hæc ego Athanaſius ſcriba, ſimulque famulus dominæ meæ Catharinæ, commentaria ipſius conſcripſi in omni ſapientia.* Sic autem incipiunt: *Anno trigeſimo quinto, Imperante, impio ac ſcelerato Maxentio.* Quæ verba manifeſtum errorem continentia, fidem Actorum iſtorum elevant. Nuſquam enim in oriente Maxentius imperavit, ſed in occidente, cujus nec anni tot Imperii extiterunt.

Anno Chriſti 308. Pamphilus Cæſarienſis Presbyter, Euſebii amiciſſimus, ob cujus venerationem Euſebius Pamphili dictus eſt, cum duodecim ſociis martyrium ſubiit. De his præfatus Hiſtoricus cap. 21. lib. 8. ubi prolixe deſcribit eorum certamen. In hac etiam perſecutione S. Petrus Alexandrinus Epiſcopus coronatus eſt, aliique complures Epiſcopi, quos idem Euſebius recenſet cap. 25. Cæterum tam gravem perſecutionem divinam juſtitiam permiſiſſe ſcribit, ut Eccleſiarum Præſides, quorum pleríque ambitione & cupiditate honorum flagrabant, alii Ordinationes contra Canones & diſciplinam peregerant, alii diſſidiis mutuis exarſerant, his plagis caſtigati revocarentur ad officium. De his ipſe cap. 22. lib. 8.

Anno

Anno Chriſti 311. Galerius Maximianus a Deo graviſſimo, fœdiſſimoque ulcere percuſſus, perſecutionem remiſit, datoque edicto Chriſtianis permiſit ut ſuam religionem libere profiterentur, Deoque pro Imperatorum ſalute & Imperii tranquillitate ſupplicarent. Refert iſtud Edictum Euſebius, cap. 29. libri 8.

II. Hoc vero edicto promulgato, Maximinus tyrannidem in Oriente exercens, verbo tenus Magiſtratibus imperavit ut a Chriſtianorum perſecutione ceſſarent. Sabinus ſummus Provinciarum Præfectus, Imperatoris voluntatem Præſidibus ſignificavit per Epiſtolam, quam refert Euſebius libro 9. cap. 1. ſed ſex menſibus nedum elapſis, idem Maximinus immane rurſus in Chriſtianos bellum novis Edictis accendit, authore Theotecno quodam Antiocheno Curatore, homine crudeli & vafro, qui calumnias horrendas adverſus noſtræ religionis profeſſores commentus eſt, & ad Jovis φιλίν, id eſt, qui præeſt amicitiis, ſimulacrum falſa præſtigiis ſuis edens miracula, coram Imperatore aſſeruit, Deum præcepiſſe ut Chriſtiani tamquam ipſi infeſti, urbe agriſque penitus expellerentur. De his Euſebius lib. 9. cap. 2. & 3. Tunc etiam juſſu Maximini deteſtandus quidam liber ſub Actorum Pilati nomine vulgatus eſt, in quo multa de Chriſto nefaria continebantur. Conductæ etiam Ethnicæ meretriculæ, quæ ſe olim Chriſtianas fuiſſe palam aſſererent, ſed ob turpia quæ in Chriſtianorum Eccleſiis, & Conventibus patrarentur facinora, ab iis receſſiſſe. Ita divini nominis hoſtis cruciatus, & exquiſitiora ſupplicia inutilia fore arbitratus eſt ad Chriſtianam Religionem labefactandam, niſi calumnias adhiberet. De his Euſebius, lib. 9. cap. 3. & 4. De Galerii Maximiani & Galerii Maximini perſecutione, Lege *Lactantium*, libro *De Mortibus Perſecutorum*.

III. Eadem tempeſtate Romæ perſecutionem movebat Maxentius Tyrannus, qua Marcellus Pontifex ſublatus eſt. Favere hic primum viſus fuerat noſtræ Religioni, ut Chriſtianos demereretur: ſed tyrannide ſtabilita in illos acerbe graſſatus eſt. Nec mirum quod in Chriſtianos ſævierit, qui Senatorum populique Romani cædibus innumeris delectatus eſt, qui uxores ipſorum & filias rapuit, conſtupravit, qui mulieres gravidas magicarum præſtigiarum cauſſa diſſecuit; infantiumque viſcera ſcrutatus eſt: qui denique in omnem intemperantiam, libidinem, impietatem, immanitatem effuſus fuit, ut teſtatur Euſebius, lib. 8. cap. 26. & lib. 1. de Vita Conſtantini, a cap. 27. ad 31. Ea tempeſtate nobilis matrona Romana, religione Chriſtiana, quam Sophroniam vocat Rufinus, cum a Maxentii ſatellitibus rapienda eſſet ad ſtuprum, conſentiente etiam præ metu marito Præfecturam gerente, exiguo temporis ſpatio poſtulato, quo ſe decenter ornaret, in cubiculum ingreſſa, gladio ſibi pectus transfixit, mortuaque concidit, ſtupendo exemplo Ethnicis oſtendens caſtitatem Chriſtianis mulieribus vita ipſa potiorem eſſe. De hac Euſebius lib. 1. de Vita Conſtantini, cap. 28.

IV. Decimam tertiam inter Eccleſiæ perſecutiones numerare poſſumus eam quæ a Licinio excitata eſt. Is primum fautor Chriſtiani nominis cum Conſtantino, deinde hoſtis infenſiſſimus extitit. Epiſcoporum Conventus prohibuit: Mulieres in Eccleſiam una cum viris ingredi vetuit, ac precibus intereſſe: Milites exauthoravit qui idolis ſacrificare noluerunt: Chriſtianos omnes qua facultatum publicatione, qua exiliis, qua morte mulctavit, iis etiam qui carceribus addicti erant, alimenta ſubminiſtrari vetans. De his Euſebius lib. 10. Hiſtor. cap. 8. & lib. 1. de Vita Conſtantini capp. 44. 45. 46. & 47. Multos hæc perſecutio Martyres cœlo peperit, quos inter celeberrimi ſunt 40. Milites Cappadoces, qui Sebaſtæ in Armenia minori, ſub Præfecto Agricolao, noctu in ſtagnum gelu concretum injecti, frigore enecti ſunt. Quorum in laudem extat egregia Oratio apud S. Baſilium, qua & eorum fortitudinem, & miracula, quæ illorum agonem illuſtrarunt, celebrat. Eadem perſecutione Baſilius Amaſeæ Epiſcopus martyrio coronatus eſt. De hac perſecutione legendus etiam Socrates lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 2.

4. Perſecutio. V. Pace a Conſtantino Eccleſiis reddita, res Chriſtianorum in Perſide haud prorſus tranquillæ fuerunt. Nam Sapores iſtius Rex nationis, Chriſtianæ religionis cultores vexavit, Martyreſque plurimos perſecutione ſua conſecravit: quos inter eminent Simeon, Acepſimas, & Milles Epiſcopi, Uſtazanes, Regis educator, Tarbula virgo ſoror Simeonis, Puſices omnium Regis artificum Præfectus, de quibus ſcribit Sozomenus libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. a cap. 8. ad 14. Saporem literis ad eum datis mitigare ſtuduit Conſtantinus, ut refert idem Author cap. 14. Epiſtolam Conſtantini ad præfatum Regem pro Chriſtianis datam refert Theodoretus libro 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 25. ſed S. Hieronymus in Chronico excitatam in Chriſtianos Perſas a Sapore perſecutionem conſignat anno Conſtantii & Conſtantis Impp. ſeptimo. Non ſunt tamen arguendi propterea falſitatis alii Scriptores Eccleſiaſtici, qui hanc perſecutionem ad Conſtantini Magni tempora referunt, ut eos perperam arguunt Annalium Eccleſiaſticorum Parens & Spondanus. Siquidem conciliari hæc optime poſſunt, quod nimirum ſub Imperio Conſtantini cœpta ſit, ac ejus precibus mitigata: deinde ſub Conſtantis Imperio acerbius recruduerit. De illa lege Sozomenus lib. 2. cap. 13.

VI. Decimam-quintam perſecutionem Conſtantius Imperator excitavit, qua de agemus, cum Arianæ Hæreſeos exponemus Hiſtoriam.

VII. Decimam-ſextam Chriſtianorum perſecutionem numeramus eam quæ a Juliano Apoſtata excitata eſt. *A. C. 362. Juliani I.* Longe diſſimilis illa fuit perſecutionibus ab aliis Imperatoribus Ethnicis illatis; Illiciens quippe magis, quam impellens Chriſtianos ad ſacrificandum, nec palam exerto gladio in illos ſæviens, quibus martyrii gloriam invidebat, & quos noverat ad martyrium, velut apes ad alvearium, volaturos, ut ait S. Joannes Chryſoſtomus in Sermone de Sanctis Juventino & Maximino, utque S. Gregorius Nazianzenus teſtatur Oratione 1. in Julianum. Chriſtianos per contemptum Galilæos vocabat. Labarum, ſeu Vexillum Crucis, quod exercitui præferri juſſerat Conſtantinus Magnus, mutavit Imperator Apoſtata, ut S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. in Julianum, & Sozomenus lib. 5. cap. 16. teſtantur. Statuam ſuam inter idola collocari juſſit, ut Chriſtiani vel honoris Imperatori in illius imagine recuſati arguerentur, ac velut Majeſtatis contemptores plecti poſſent; vel certe colendo imaginem Imperatoris, falſa etiam numina juxta poſita coluiſſe viderentur. Hac fraude Militum Chriſtianorum plurimi decepti in donativi erogatione, cum thus coram imagine Imperatoris adoleviſſent, comperta fraude, Julianum adierunt, ipſi impietatem exprobrantes, Chriſtianoſque ſe eſſe palam per vicos & plateas proclamarunt, pecuniam ab Imperatore acceptam præ foribus Palatii projicientes, ac Martyrium flagitantes, quo ſcelus ex ignorantia admiſſum eluerent. Illos capite plecti juſſit Julianus, ſed cum jam martyrii palmam contingerent, & ad ſupplicii locum eſſent perducti, hanc eis invidens gloriam, mortem commutavit exilio. De his legendi S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. adverſus Julianum, Theodoretus lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capp. 15. & 16. & Sozomenus lib. 5. cap. 15. leges contra Chriſtianos iniquiſſimas tulit Imperator Apoſtata. Ipſis foro, judiciis, omnique magiſtratu interdixit. Lege etiam lata prohibuit, ne Chriſtianorum filii humaniores literas & Philoſophiam diſcerent, ut viris eruditiſſimis & eloquentiſſimis, quibus tunc munita erat Eccleſia paulatim deſtitueretur, & ita adverſus Ethnicos Oratores & Philoſophos inermis maneret. Id teſtantur Socrates lib. 4. cap. 14. Theodoretus lib. 3. cap. 7. & Sozomenus lib. 5. cap. 17. Dolis Chriſtianorum fidem non ſemel aggreſſus eſt. Conſtantinopoli cibaria in foris vænalia inquinari juſſit idolothytis, ſub initium Quadrageſimæ, ut Chriſtiani vel cibis immolatitiis veſcerentur, vel fame perirent. Sed Theodori Martyris revelatione admoniti, loco panis coctum frumentum in cibum ſumpſerunt: quo facto victus Julianus, cibos ab omni labe puros venumdari ut antea juſſit. Hæc ex Nectarii Conſtantinopolitani Epiſcopi Oratione in exordio Quadrageſimalis jejunii habita referunt Annales Eccleſiaſtici. Idem tentavit Antiochiæ, ubi etiam fontes omnes aqua luſtrali aſperſit: quibus nihilominus Chriſtiani dolenter uſi ſunt, ut & cibis immolatitiorum admixtione pol-

lutis, legi Apoſtoli obſecuti 1. ad Corinthios 10. *Quidquid in macello venditur, comedite, nihil interrogantes propter conſcientiam*. Hæc refert Theodoretus lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14.

Antiochenam Eccleſiam, quæ Dominicum Aureum vocabatur, Conſtantini & Conſtantii magnificentia extructam ſacrilegus Imperator invaſit, polluit, diripuit, minxit ad ſacram menſam, ſacra vaſa in ærarium ſuum inferri juſſit: Quorum pretium ac ſplendorem demiratus Felix Regii Theſauri Quæſtor, in blaſphemam hanc vocem erupit: *Ecce quam ſumptuoſis vaſis Mariæ Filio miniſtratur*. Sed divinitus percuſſus, impietatis ſuæ brevi pœnas dedit, ſicut & Julianus Præfectus Orientis, & Imperatoris avunculus. Lege Theodoretum lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capp. 11. & 12. Ea tempeſtate, cum Imperator Apoſtata reliquias Babylæ Martyris & Epiſcopi Antiocheni e luco Daphne deturbari juſſiſſet, ut ibi Apollinis ſacra reſtitueret, Sancti Martyris oſſa ritu ſolemni a Chriſtianis Antiochiam tranſlata ſunt, Pſalmos magna alacritate ac pietate canentibus, & identidem repetentibus hunc verſum: *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis*. Unde in furorem actus Imperator, multos in carcerem conjici juſſit, & Theodorum adoleſcentem inter alios dire vexari. De his S. Chryſoſtomus Oratione contra Gentiles, Socrates lib. 2. Hiſtoriæ, cap. 16. Theodoretus lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capp. 9. & 10. & Sozomenus lib. 5. capp. 18. & 19.

Chriſti ſtatuam quam mulier a profluvio ſanguinis ſanata ipſi erexerat Cæſareæ Philippi, deturbavit, ſuamque in locum ejus repoſuit impius Princeps, quæ confeſtim igne cœleſti circa pectus diſcerpta, in terram dejecta eſt. Statuæ vero Chriſti fragmenta Chriſtiani collegerunt, & in Eccleſia cum veneratione collocarunt. Id conſtat ex Sozomeno lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 20.

Judæis adverſus Chriſtianos favens Julianus, & Chriſti ſententiam de perpetua Templi Hieroſolymitani ruina fruſtrare ſe poſſe præſumens, ejus inſtaurationem & reædificationem immenſis ſumptibus aggreſſus eſt: Sed flammarum globi ex fundamentis erumpentes, ſævi turbines, & terræ motus, necnon ſignum Crucis in cœlo conſpicuum, aliaque prodigia Judæos temerario ab opere deterruerunt ac prohibuerunt. Qua de re legendi ſunt S. Joannes Chryſoſtomus Oratione 2. adverſus Judæos, S. Gregorius Nazianzenus Oratione 2. in Julianum, Socrates lib. 2. cap. 17. Theodoretus lib. 3. cap. 17. & Sozomenus lib. 5. cap. 21.

Hac perſecutione graſſante, Valentinianus, Valens, & Jovianus, qui poſtea Imperatores fuere, confeſſionis gloriam conſecuti ſunt, ut conſtat ex Socrate lib. 3. cap. 11. & Theodoreto, lib. 3. cap. 15. Eamdem gloriam promerita eſt Publia ſacris virginibus præfecta, quas tranſeunte Juliano ad canendum illos Davidis verſus hortabatur: *Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum*, &c. *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis*. In hac etiam perſecutione Juventinus & Maximinus Romani, & Artemius dux militum in Ægypto, celebre martyrium conſummarunt. De quibus legendus eſt Theodoretus capp. 14. & 17. libri 3.

Connivente & probante Juliano, Ethnici, Aſcalonitæ præſertim, & Gazenſes, in Chriſtianos immaniter ſævierunt; & inter alia ſpecimina crudelitatis, Sacerdotum & virginum ventres diſciſſos, hordeoque inſartos, porcis devorandos objecerunt. Diriſſima ſub id tempus ab Arethuſis paſſus eſt Marcus illius civitatis Epiſcopus, quem veriſimile eſt Arianas partes, quas antea ſectatus fuerat, deſeruiſſe, cum ejus pietatem, & invictam animi fortitudinem Sanctus Gregorius Nazianzenus impenſe commendet, Oratione 2. adverſus Julianum, necnon Theodoretus lib. 3. cap. 6. ubi certamen ipſius, & ſingulas glorioſæ confeſſionis circumſtantias deſcribunt. Notat porro S. Gregorius Marcum Arethuſium olim Julianum ſervaſſe, furtimque ſubduxiſſe, cum genus ipſius totum periclitaretur: unde immane ingrati animi vitium in Juliano fuit, Sancti illius Antiſtitis perſecutio. At Imperatoris Apoſtatæ feritatem nihil magis demonſtrat, quam illius truculenta vox, cum Præfectum Gentilem, qui in Ethnicos nonnullos, quod impetu facto Chriſtianorum ingentem numerum occidiſſent, ex legum præſcripto animadverterat, exilio mulctavit: *Quid grave*, inquit, *ſi manus una Gentilis decem Galilæos interfecit?*

Iſtius perſecutionis temporibus, SS. Baſilius & Gregorius Nazianzenus fidem & Eccleſiam ſtrenue defenderunt ac ſuſtentarunt. Ipſos primum ad ſe vocavit, ſibique devincire conatus eſt, ut & Cæſarium Gregorii fratrem, quem præfectura donavit ampliſſima cuſtodiæ theſauri. Sed Baſilius & Gregorius ad hoſtem Chriſti proficiſci recuſarunt, ejuſque ſpreverunt amicitiam: & S. Gregorius, junctis cum patris imperio precibus, Cæſarium a ſuſcipiendo Magiſtratu deterruit, & in patriam revocavit. Hæc conſtant ex ipſo Gregorio Nazianzeno, Oratione in laudem Cæſarii fratris. Hinc Baſilio & Gregorio infenſiſſimus fuit Julianus, quorum exitium meditatus eſt ac decrevit, ut primum e bello Perſico redux eſſet, ut teſtatur ipſe S. Gregorius Nazianzenus, Oratione 47. quæ eſt ſecunda in Julianum.

VII. Decimam-ſeptimam perſecutionem Valens Imperator, Arianæ fautor Hæreſeos, in Nicænæ fidei profeſſores excitavit, in qua plures acti in exilium Epiſcopi, aliorumque ordinum Catholici; cæteri variis modis vexati; non pauci extrema perpeſſi ſunt. Cœpta perſecutio eſt anno Chriſti 370. S. Baſilium Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum fruſtra Valens aggreſſus eſt: adverſus quem cum exilium decreviſſet, & impium decretum conſcribere conaretur, calamus tertio confractus eſt, obriguit dextera, filius ejus Galates in pœnam paternæ impietatis extinctus eſt, ut teſtantur S. Gregorius Nazianzenus, Oratione in laudem Baſilii, Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. Socrates, lib. 4. cap. 21. & Sozomenus lib. 6. cap. 15. Ejuſdem Imperatoris perſecutione S. Gregorius Nyſſenus Baſilii fratre ſede pulſus eſt, & in exilium miſſus, quem S. Gregorius Nazianzenus duabus Epiſtolis, 34. ſcilicet, & 35. conſolatus eſt. Sævit quoque in Euſebium Samoſatenum inſignem Fidei Nicænæ defenſorem, & in Pelagium Laodicenum Epiſcopum perfidus Imperator, & utrumque exilio damnavit. De Euſebii relegatione & de Samoſatenſium in fide conſtantia, & in Hæreticos odio, quod adverſus Eunomium & Lucium Arianos Epiſcopos in Euſebii locum intruſos eorum communionem execrando demonſtrarunt, agit Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capp. 13. & 14. de Pelagio vero cap. 12. Porro Euſebium Epiſtolis ſuis recrearunt Baſilius & Gregorius Nazianzenus. Hac etiam tempeſtate Magnus Meletius ex Antiochena Eccleſia ejectus eſt, & in Armeniam amandatus, ut idem Theodoretus refert. His etiam temporibus, cum poſt Eudoxii obitum Ariani Demophilum, Catholici Evagrium in Conſtantinopolitana ſede collocaſſent, & Catholici deinde ab Arianis oppreſſi, per octoginta Eccleſiaſtici Ordinis viros querimonias ſuas ad Imperatorem miſiſſent, hos Valentis juſſu Modeſtus Præfectus in navem impoſitos, medio mari, aquis & incendio conſumpſit, ut referunt Socrates lib. 4. cap. 13. Theodoretus lib. 4. cap. 22. & Sozomenus lib. 6. cap. 14. Bretannio Eccleſiarum Scythiæ Epiſcopus, ea in perſecutione confeſſionis gloria celebris extitit, de quo Sozomenus lib. 6. cap. 20.

Monachos potiſſimum inſectatus eſt Valens Imperator, quod ipſi cum omnibus ferme hæreticis commune fuit. Primo namque eos vexavit exactione tributi; deinde eos ex Aſceteriis ad militiam lege lata revocavit, & repugnantes fuſtibus interfici juſſit, ut S. Hieronymus in Chronico, & Paulus Oroſius lib. 17. cap. 19. teſtantur, utque conſtat ex L. 63. C. Theodoſ. *de Decurionibus*. Pii autem Imperatores, & deſignati ab iis Magiſtratus, Clericos & Monachos tributorum immunitate donarunt. Unde quod ea non ſolvant, non habent ex divino jure, ut Theologi quidam inſcite propugnarunt, ſed ex Imperatorum Chriſtianorum pietate & munificentia. Unde S. Gregorius Nazianzenus Oratione 9. ad Julianum Tributorum Exæquatorem, ipſum rogat ut in illorum impoſitione Sacerdotibus & Monachis parcat. *Tu quidem*, inquit, *orationi meæ mercedem perſolviſti, quamcumque tandem perſolviſti: at illa tibi dono pau-*

peres

peres offert, totum Sacerdotum & Philoſophorum cœtum, qui nullo vinculo humi tenentur, qui ſola corpora, ut ne ea quidem tota poſſident, qui Cæſari nihil, Deo omnia habent, hymnos, preces, vigilias, lacrymas, hoc eſt ejuſmodi opes, quæ manibus arripi ac teneri nequeunt: qui mundo mortui ſunt, Chriſto vivunt, carnem confecerunt, animam a corpore abſtraxerunt. His parcens, aut etiam omnino Deo reddens divini numinis famulos, & diſcipulos, cœleſtiumque rerum inſpectores, has, inquam, generis noſtri primitias, hæc columina, has fidei coronas, has pretioſas Margaritas, hos Templi illius lapides, cujus fundamentum & lapis angularis eſt Chriſtus, hoc eſt, præclari Eccleſiæ complementi: pulcherrime utique & ipſis, & tibi, & nobis omnibus conſulueris. Valenti in perſequendi Monachis Lucius Arianus Epiſcopus Alexandrinæ Sedis invaſor, operam commodavit. Lege Theodoretum lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 21.

Valentis ferocem animum delinire ſtuduit, & a perſecutione Catholicorum revocare, Themiſtius Platonicus philoſophus; qui quamvis Ethnicus eſſet, tamen ad Catholicorum tam diræ perſecutionis tempeſtate jactatorum commiſerationem inflexus eſt. Hac autem ratione uſus eſt, ut Valentis veſaniam curaret: *Non oportere mirari diſſenſionem quæ in Eccleſiaſticis opinionibus verſabatur, cum multo inferior, multoque minor ſit, quam quæ extaret apud Gentiles. Nam permultæ apud ipſos ſunt opiniones & diſſenſiones, ob multitudinem dogmatum ſuſceptam, complures contentiones de hujuſmodi rebus, & diſceptationes excitare neceſſum eſt. Siquidem Deo fortaſſe viſum ſit, ut ipſe non facile noſceretur, & variæ exiſterent, de eo opiniones, quo ſinguli magis eum vererentur, cum exquiſitam ejus cognitionem comprehendere non poſſint: ſecum reputantes quantus ſit, ad cujus cognitionem venire cogitant.* Hæc habentur ex Sozomeno lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 35. In Oriente ſolum graſſata eſt Valentis perſecutio. Nam in Occidente, quem Valentinianus Princeps Catholicus obtinebat, Eccleſia ſumma pace potita eſt.

SCHOLION I.

Ad Iſtud Caput, pag. 3. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Hiſtoriam Sanctæ Catharinæ Martyris ex parte fabuloſam dicit.*

R. Addere debebant Religioſi Cenſores, *& probat*. Quæſtio mere hiſtorica & critica eſt, ex earum genere, in quibus opinionum libertatem permittit Eccleſia. Sententiam hac in re meam viri eruditi ſequuntur. De Actis *S. Catharinæ* ſcribit *Papebrochius*, in Ephemeridibus Græco-Moſchis, quas priori Tomo Sanctorum menſis Maji præfixit, ad diem 25. Novembris: *Hecaterinam Græci, Latini Catharinam appellant. Acta apud utroſque quantum habent admirabilitatis, tanto etiam plus difficultatis patiuntur ad obtinendam fidem.*

SCHOLION II.

In eodem Capite, pag. 14. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Quod Clerici non ſolvant tributa, id non habent, ex jure divino, ut inſcite propugnant aliqui Theologi, ſed ex Imperatorum pietate & munificentia.*

R. Id veriſſimum eſt. Clericos namque Chriſtus non excepit, cum ait: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari*. Non excepit Apoſtolus, cum ſcripſit: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum &c.* Clericos a ſolutione tributorum ſub Ethnicis Imperatoribus immunes non fuiſſe certum eſt. Chriſtianorum igitur Imperatorum pietate & munificentia immunitatem illam ſunt conſecuti. *Ante Juſtiniani tempora immunes fuiſſe Clericos a tributis perſonalibus, non tamen fuiſſe liberos a tributis quæ pendi ſolent ratione poſſeſſionum*, fatetur *Bellarminus* libro 1. *De Clericis*, cap. 28. idque colligi obſervat ex *S. Ambroſio*, in Oratione *De tradendis Baſilicis*, ubi dicit: *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum*. Et ex *Theodoreto*, lib. 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 7. ubi ſcribit, Valentinianum Seniorem in Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ verba illa poſuiſſe: *Boni Epiſcopi tributa penſitant Regibus.*

Nota.

Omnium modo eſt ſapientum Criticorum opinio, quam maxime incertitudinis tenebris obvolvi omnia ea, quæ communiter de S. Catharina circumferuntur. Eam, nomen tamen tacendo Euſebium deſcripſiſſe videtur putaſſe Baronius; at cum illam minime martyrii palmam obtinuiſſe dicat Euſebius, immo ab ipſius cæde Maximinum abſtinuiſſe, licet conjicere non Catharinam, ſed quamdam potius illuſtrem virginem, Dorotheam nomine, ut vult Rufinus *hiſt. l.* 8. *cap.* 17. deſignatam fuiſſe. Nulla S. Catharinæ extat memoria niſi ab octavo labente ſæculo, vel noni exordio. Eo tempore a Chriſtianis Saracenórum jugo oppreſſis quoddam corpus in monte Sina adinventum narratur, & cum ſanctæ Martyris reliquias judicaverint, religioſe colere cœperunt; quod & illico Græci ſub Hecatarinæ nomine præſtitere. Interim omnia, quæ de ipſa circumferuntur, fabulis ſcatere non obſcure dignoſcitur; quare & ipſe Metaphraſtes a conſueto more recedendo, non omnia, quæ in ipſis leguntur, recenſet, ut ſibi quantum fieri poterat, fidem conciliaret. Etiam Baronius *ad an. Ch.* 307. *num.* 33. conqueritur S. Catharinæ acta a nullo referri, qui illi ſæculo, quo S. Catharina floruiſſe dicitur, proximus eſſet. Neque etiam diſſimulat quam mereantur fidem quæ tam ſero ab anonymo edita habentur, quæque quo ampliora, eo magis commentitia dignoſcuntur. Ultra Papebrochium conſulantur Bollandus *tom.* 1. *Febr. p.* 777. & *tom.* 7. *pag.* 798. *n.* 17. Pagi *ad an.* 307. *n.* 8. Tillemontius tom. 5. *pag.* 448.

Nota.

Quamquam non una ſit Theologorum, & Canoniſtarum opinio, indubium nihilominus eſt non paucos etiam primi ſubſellii theologos, & canoniſtas eam tueri opinionem, qua divino jure realis immunitas conceſſa affirmatur. Abſtinendum ergo erat a Natale ab illo verbo *inſcite*, ne tantos viros ignorantiæ accuſare videretur.

CAPUT II.

De Pontificibus qui Romanam & univerſalem Eccleſiam rexerunt Sæculo quarto.

I. Marcellino in Romanæ & univerſalis Eccleſiæ regimine ſucceſſit *Marcellus* anno Chriſti 304. Conſtantii & Galerii Imperatorum primo. *Marcellus.* Viginti quinque titulos Romæ conſtituit, ſeu Parochiales Eccleſias, propter Baptiſmi & Pœnitentiæ adminiſtrationem, & propter ſepulturas Martyrum, ut habet Author Libri Pontificalis. Hunc Pontificem Euſebius in Chronico prætermiſit, Euſebium Papam immediate Marcellino ſubnectens: recenſet *Optatus* libro 11. & *S. Auguſtinus* Epiſtola 53. alias 165 Sedit annis quinque & duobus circiter menſibus, Martyrii palmam tulit in perſecutione Galerii Maximiani, damnatus ad catabulum, id eſt, ad curandos & alendos equos Imperatorum. Suppoſititiæ ſunt quæ circumferuntur hujus Pontificis nomine Epiſtolæ duæ, una ad Epiſcopos Antiochenæ Provinciæ, *De Romanæ Eccleſiæ Primatu & Authoritate*, altera ad Maxentium Tyrannum.

II. Marcello ſucceſſit *Euſebius*, natione Græcus, anno Chriſti 309. Conſtantini Imperatoris 4. *Euſebius.* Falſum eſt quod habet Liber Pontificalis, Crucem Domini ſub illius Pontificatu inventam fuiſſe, cum needum Conſtantinus Chriſtianam Religionem ſuſcepiſſet, neque mater Helena: & aliunde conſtat ex Antiquis Authoribus non contigiſſe Crucis dominicæ inventionem, niſi poſt Nicænum Concilium. Confictæ ſunt ac ſpuriæ tres Epiſtolæ, quæ Euſebii nomen præferunt, & quæcumque illius nomine Decreta laudantur a Gratiano. Sedit menſes quatuor aut quinque cum diebus undecim. Ultra ſex annos ipſum in Cathedra S. Petri ſediſſe, falſo ſcripſit Author Libri Pontificalis.

III.

Melchiades. III. Euſebio ſucceſſit *Melchiades*, ſive *Miltiades*: qui Donatiſtas Schiſmaticos in Concilio Romano damnavit, & Cæcilianum Carthaginenſem Epiſcopum, quem Traditionis ſacrorum Codicum crimine inſimulabant, abſolvit, anno Chriſti 313. Pontifex inauguratus eſt anno Chriſti 311. Conſtantini Imperatoris 3. Annis & menſibus duobus moderatus eſt Eccleſiam, non annis 3. & menſibus 7. ut ſcripſit Author Libri Pontificalis. Unica ſub ejus nomine fertur Epiſtola, quam confictam Viri Eruditi ſummo conſenſu arbitrantur. Quæ in ea habentur de Confirmationis Sacramento, deſumpta ſunt maxima ex parte ex Eucherio Lugdunenſi, ſive alio Epiſcopo Gallicano, in Homilia de Pentecoſte, quæ Euſebio Emiſſeno paſſim, ſed falſo tribuitur.

Sylveſter. IV. Melchiadi ſucceſſit *Sylveſter*, anno Chriſti 314. Conſtantini Imperatoris 9. cui Baptiſmum non contulit, ut contendit poſt Nicephorum Baronius, utque habent Acta Sylveſtri apocrypha: cum ſub finem vitæ baptizatus ſit Nicomediæ, ut ſingulari Diſſertatione evincemus. Falſum etiam eſt, quod Conſtantinus Baptiſmo curatus ſit a lepra, ut ibidem oſtendemus. Concilia duo Romana ſub Sylveſtro, primum quod adſcribitur anno Chriſti 315. ut inter Judæos & Sylveſtrum fieret diſputatio; alterum, quod anno Chriſti 324. conſignatur, conficta ſunt & apocrypha. Sub hoc Pontifice vires ſumpſit majores Schiſma Donatiſtarum, qui in Concilio Arelatenſi primo damnati ſunt. Sub eodem emerſit Arii Hæreſis, cui damnandæ cum anthore ipſius, Nicænum magnum Concilium convocatum eſt ac celebratum. Ad ejuſdem tempora Concilia Ancyranum, Neocæſarienſe & Gangrenſe referuntur, de quibus poſtea agemus. Item Concilia Tyrium, & Hieroſolymitanum Arianorum. Rexit Eccleſiam Sylveſter annis ferme 22.

Marcus. V. Ipſi ſucceſſit *Marcus*, anno Chriſti 336. Conſtantini 31. Ipſi acceptum fert Liber Pontificalis, quod Oſtienſis Epiſcopus Romani Conſecrator Epiſcopi, Pallio utatur. Quæ ejus nomine inſcribitur Epiſtola ad Athanaſium & univerſos Ægypti Epiſcopos, ſuppoſititia eſt. Nam ſcribitur data X. Cal. Novembris Nepotiano & Secundo Coſſ. at nullus Nepotiani Conſulatus cum Secundo, ſed cum Facundo, Faſtis conſignatur. Contigit autem anno 336. quo Marcus ſedit a 16. Januarii ad 7. Octobris. Data ergo eſſet Epiſtola die 16. ab obitu Marci. Secundo ſupponit Ægyptios dira Arianorum perſecutione vexatos, diſpendium paſſos eſſe Nicænorum Canonum, qui una cum omnibus aliis Libris ab iiſdem incenſi fuerint, quorum exemplar a Romana Eccleſia poſtulaverint. At perſecutionem ab Arianis nullam paſſi ſunt Ægyptii ſub Conſtantini, ſed tantum ſub Conſtantis Imperio.

Tertio 70. Canones a Nicæna Synodo conditos contra fidem Alexandrini Codicis a S. Cyrillo miſſi ad Africanos Antiſtites, qui viginti dumtaxat exhibebat, aſſerit.

Quarto. S. Athanaſius jam hoc anno exul agebat in Galliis; non potuit itaque Alexandria ſcribere ad Marcum Romanum Pontificem, ut ipſum ſcripſiſſe hæc Marci Epiſtola ſupponit.

Denique hæc Epiſtola conſuta eſt ex variis Sententiis Cœleſtini primi, Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani, S. Leonis, & Agathonis. Octo tantum menſibus in S. Petri Cathedra Marcum ſediſſe, teſtatur S. Hieronymus in Chronico.

Julius P. VI. Poſt Marci obitum *Julius*, Civis Romanus, Summum Pontificatum adeptus eſt, anno Chriſti 336. Conſtantini Imperatoris ultimo. Sedit annis quindecim, & quinque menſibus. Ex quatuor Julii primi Epiſtolis, quæ in editionibus Conciliorum leguntur, duæ dumtaxat genuinæ ſunt: Una quæ ad Orientales; altera quæ ad Alexandrinos inſcribitur. Referuntur ambæ in Apologia ſecunda S. Athanaſii. Julii temporibus Concilia Antiochenum, Sardicenſe, & alia, de quibus poſtea dicemus, celebrata ſunt.

Liberius. VII. Julio primo ſucceſſit in Romana ſede *Liberius*, anno Chriſti 352. Conſtantii Imperatoris 16. Propter fidei Nicænæ, & S. Athanaſii defenſionem, in exilium miſſus eſt a Conſtantio, Berœam Thraciæ, ut conſtat ex Dialogo, quem Imperator ille cum ipſo habuit Mediolani, & quem Theodoretus refert lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. in quo cedro dignæ ſunt illæ voces, quibus Conſtantio exilii minas intentanti reſpondit: *Leges Eccleſiaſticas obſervare, pluris faciendum cenſeo, quam Romæ domicilium habere.* Noluit autem damnationi S. Athanaſii, ſecundum Imperatoris vota, aſſenſum præbere: tum quod comperta ipſi eſſet ſanctiſſimi illius Antiſtitis innocentia, & Arianorum invidia, calumniæ, fraudes, immanitas in illum explorate perſpectæ: tum quod fidem Nicænam per cunieulos peti ab Arianis videbat, cum ſtrenuum ejus propugnatorem S. Athanaſium accuſabant, damnabant, perſequebantur. Unde Conſtantio Athanaſii damnationem ab eo extorquere conanti, conſultiſſime reſpondit Liberius: *Æquum cenſeo ut prius proponatur generalis Epiſcoporum ſubſcriptio, qua fides in Concilio Niceno expoſita confirmatur: deinde ut fratribus noſtris ab exilio revocatis, & ad ſuas ipſorum ſedes reſtitutis, ſi iſti, qui nunc tumultus cient, fidei Apoſtolicæ aſſentiri comperiantur, tunc omnes contendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accuſatores, & cauſſæ eorum Patroni ſunt: atque litigantium cauſſa diligenter cognita, ſententiam de ea pariter feramus.* In exilium amandato Liberio, *Felix* ejus Diaconus in Sedem Romanam intruſus eſt authoritate Conſtantii Imperatoris, quod facilioris animi videretur, & cum Arianis non gravate communicaret, quamvis Arianus non eſſet.

Vix biennium in exilio egerat Liberius, cum ejus fracta conſtantia eſt, & tædio victus, ac deſiderio impotenti recuperandæ Sedis æſtuans, formulæ fidei ſibi ab Arianis oblatæ ſubſcripſit. Quænam illa fuerit, celebris eſt inter Eruditos controverſia. Quidam ipſum ſubſcripſiſſe volunt ſecundæ Sirmienſi, quæ penitus Ariana eſt; alii primæ, quæ Catholica eſt, contra Photinum Hæreſiarcham editæ. Sententiam ea de re noſtram Diſſertatione propria exponemus.

Reſtituto poſt Athanaſii damnationem Romanæ Sedi Liberio, Felix Roma pulſus eſt, quem nuſquam legitimum Pontificem fuiſſe, nec Martyrem, longe eſt veriſimilius, ut probabimus ſuo loco. Quamquam, facta Liberio poteſtate Romam revertendi, Epiſcopi Ariani Sirmii congregati, datis ad Felicem, & ad Romanum Clerum literis, mandaverint ut ambo pariter Sedem Apoſtolicam adminiſtrarent, communique conſenſu & concordia Sacerdotio illo fungerentur: atque tum caſum acerbum, qui in electione Felicis obtigiſſet, tum exilium Liberii oblivione delerent, ut ſcribit Sozomenus lib. 4. Hiſtoriæ. Liberio Pontifice, Concilia Sirmienſe, Ariminenſe, Seleucienſe, & alia tum Eccleſiæ, tum Arianæ factionis celebrata ſunt, de quibus ſuo loco. Eccleſiam rexit Liberius annis quindecim, & menſibus quatuor. Obiit *Liberius*, ut Cardinali *Baronio* placet, quinto Idus Septembris an. 367. vel octavo Kal. Octobris anno 366. ut alii volunt. Lapſum ſuum reparaſſe minime dubium eſt, ſiquidem Ariminenſi Concilio aſſenſum ſuum ac ſuffragium ſumma conſtantia negavit. Unde a *S. Ambroſio* libro 3. *De Virginibus*, ubi illius Sermones refert, *beatæ memoriæ*, atque *Vir ſanctior appellatur*: Similesque honoris ac venerationis titulos meruit a *S. Baſilio* Epiſtola 74. a *S. Epiphanio* Hæreſi 75. & a Siricio Pontifice Maximo Epiſt. ad *Himerium*, cap. 1. Ejus nomen in Martyrologio *S. Hieronymi* ad diem 8. Kal. Octobris, in veteribus Additamentis ad *Bedæ* Martyrologium, in Martyrologio *Vvandalberti*, in Synaxariis & Menæis Græcorum 27. Auguſti, velut Sancti Pontificis celebratur.

VIII. Ipſi ſucceſſit *Damaſus*, anno Chriſti 367. Valentiniani & Valentis Imperatorum 4. Ejus electio nefando *Urſicini* Romani Diaconi Schiſmate turbata eſt: is enim contra Damaſum legitimis electum ſuffragiis ordinatus eſt Epiſcopus, & multos ex Clero populoque Romano ſuas in partes pertraxit. Ex quo tam atrox orta ſeditio eſt, ut in Baſilica Sicinini uno die 137. cadavera reperta ſint, ut teſtatur Ammianus Marcellinus. De hoc Schiſmate legendi Rufinus lib. 2. cap. 10. Socrates lib. 4. cap. 24. & Sozomenus lib. 6. cap. 22. In iis autem quæ illius Hiſtoriam ſpectant, nulla fides adhibenda eſt Marcellino Presbytero Romano, ut nec Libello quem cum Fauſtino Diacono poſtea Theodoſio Imperatori obtulit, cum Marcellinus iſte Schiſmaticus fuerit, & adhæſerit *S. Damaſus.* *Schiſma Urſicin.*

hæſerit Urſicino contra Damaſum. Projecta fuit Schiſmaticorum audacia, qui legitimam Pontificis electionem convellere cum non poſſent, ad calumnias converſi, ſanctiſſimum virum adulterii accuſarunt; quem S. Hieronymus Epiſtola 50. ad Pammachium virginem, Eccleſiæque virginis Doctorem appellat: cujuſque mores integerrimos antiqui Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores, Socrates, Theodoretus, & Sozomenus pariter prædicant.

Extinguendo Urſicini Schiſmati Catholici Imperatores authoritate ſua adlaborarunt. Prætextatus ſub Valentiniano Urbis præfectus, eum Roma expulit, Ammiano teſte. Baſilicam a Schiſmaticis occupatam Damaſo reſtitui imperavit Valentinianus, dato ad eumdem Prætextatum Reſcripto. Schiſmaticos etiam ab urbe pelli juſſit, quos tamen poſtea in urbem annuit revocari; ita tamen ut ſi quid tumultus cierent, graviori ſupplicio mulctarentur. Valentiniani Edicto in Galliis exulare juſſus eſt Urſicinus, ut Eccleſiæ paci conſuleretur; cujus indulgentia poſtea ab exilio revocatus eſt cum ſui Schiſmatis præcipuis fautoribus, ea tamen lege, ut nec Romam, nec in ſuburbicarias regiones pedem inferre poſſent. Valentiniano vivente, quieverunt ſubinde Schiſmatici; ſed eo vita functo, & Valentiniano juniore cum Gratiano imperante, majores tumultus excitarunt. Tunc enim Urſicinus Romanam Sedem iterum invadere molitus eſt. Tunc ejus conſortes, & in Schiſmate ordinati Epiſcopi, atque ſacerdotali judicio Catholicorum Antiſtitum damnati, ac exauthorati, quas invaſerant Eccleſias, retinebant impudenter ac procaciter: quamobrem Orthodoxi Epiſcopi anno 378. Gratiano & Valentiniano Imperatoribus e Synodo Romana ſupplicaverunt, ut Urſicini & conſortium inſolentiam lege lata cohiberent, & omnes qui a Damaſo & Catholicis Epiſcopis eſſent damnati, cogerent ut eorum judicio acquieſcerent, & quicumque a ſacerdotali judicio vocatus, adeſſe per contumaciam renueret, is a Præfectis Prætorio Italiæ, ſive a Vicario Romæ ad Summi Pontificis tribunal ſe ſiſtere cogeretur: aut, ſi in remotioribus locis, id eſt extra Italiam, quæſtio mota fuiſſet, per Judices locorum ad Metropolitani deduceretur examen; vel, ſi de Metropolitani cauſſa ageretur, ad Romanum, vel ad eos quos Romanus Epiſcopus Judices dediſſet, ſine dilatione pergere juberetur. Iſta conſtant ex Epiſtola Concilii Romani ad Gratianum & Valentinianum Imperatores, data anno 378. Orthodoxorum Antiſtitum votis annuit Gratianus Auguſtus, & Edicto dato ad Aquilinum Vicarium Urbis, Eccleſiæ paci conſuluit, Eccleſiaſticorum Judiciorum ordinem in Schiſmaticorum cauſis præſcribens. Ex quo piiſſimi Imperatoris facto, conſtat ad Imperatores pertinere leges Eccleſiæ pacem, & Eccleſiaſticorum Judiciorum ordinem ſpectantes ferre, ac de cauſſis Clericorum decernere, modo non ſint mere Eccleſiaſticæ, ſed mixtæ; id eſt, ſi non Eccleſiæ ſolum, ſed Reipublicæ pax & tranquillitas in diſcrimen vocetur: Immo earum cognitionem ſuſcipere pro jure ſuo poſſunt titulo patrocinii, poſt Epiſcoporum judicium, ut Eccleſiæ defenſores. Eidem Imperatori ſupplicaverunt Aquilejenſis Concilii Patres anno Chriſti 381. ut Urſicinum, qui cum Arianis Mediolani conjunctus, novas turbas recens meditatus fuerat, novaque inierat conſilia Romanæ Sedis invadendæ, ſua authoritate cohiberet. Id conſtat ex Epiſtola Concilii Aquilejenſis ad Gratianum Imperatorem data.

mian. 27.

Sub Damaſi Pontificatu Concilium primum Conſtantinopolitanum, quod inter Œcumenica ſecundum locum tenet, congregatum eſt; celebrata item Romæ & alibi varia Concilia; damnati Auxentius Arianus Mediolanenſium Epiſcopus, & Apollinaris Hæreſiarcha.

bri Pon- ficalis rores.

Liber Pontificalis multa falſa habet in Vita Damaſi. Falſum namque eſt quod conſtituerit ut Pſalmi diu noctuque in Eccleſiis canerentur, quaſi primus ſacri illius moris fuerit Author. Hæc enim vero conſuetudo ab Apoſtolicis temporibus in Eccleſia viguit, cujus ipſi Ethnici, nimirum Lucianus in Philopatro, & Plinius junior epiſtola 98. lib. 10. meminerunt, quam S. Juſtinus Martyr in Apologia ad Antoninum Pium, Clemens Alexandrinus Oratione ad Gentes, Tertullianus lib. 2. ad Uxorem, cap. 6. S. Cyprianus lib. de Oratione Dominica, S. Baſilius Epiſtola 63. commendant. Forſan Damaſus ritum aliquem pſallendi antea in Eccleſia non uſurpatum inſtituit.

Falſum etiam eſt, quod ſcripſit Author ille, Urſicinum poſtquam Roma pulſus eſt, conſecratum fuiſſe Neapolitanæ Eccleſiæ Epiſcopum, cum imperante Gratiano adhuc in Galliis exul ageret, ut conſtat ex iſtius Principis Edicto: nec Marcellinus Urſicini partiarius, aut ullus veterum Scriptorum id referant.

Tertio, falſo Damaſi Pontificatum conſignat Juliani Apoſtatæ temporibus. Nam anno 4. Valentiniani ſenioris & Valentis Pontificatum adeptus, ad uſque Valentiniani junioris & Theodoſii ſenioris ſextum, rexit Ecleſiam. Sedit annis 17. & duobus fere menſibus. Inter Sanctos miraculis clarus recenſetur, necnon inter Scriptores Eccleſiaſticos. Ejus de Operibus ſuo loco agemus, hic ſatis ſit revocare in memoriam ejus Epiſtolas, quæ a Collectoribus Conciliorum referuntur, ſuppoſititias eſſe, iis exceptis quæ apud S. Hieronymum leguntur, & Epiſtola Synodica, quam ex Romano Concilio ad Epiſcopos Illyrici dedit, quam Theodoretus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. & Sozomenus lib. 6. cap. 27. repræſentant. Plures Baſilicas Martyrum erexit Damaſus, plurium ſepulcra verſibus exornavit. Iſtud ſibi edidit Epitaphium:

Qui gradiens pelagi fluctus compreſſit amaros:
Vivere qui præſtat morientia ſemina terræ,
Solvere qui potuit Lazaro ſua vincula, mortis
Poſt tenebras, fratrem poſt tertia lumina Solis
Ad ſuperos iterum Mariæ donare Sorori,
Poſt cineres Damaſum faciet quia ſurgere, credo.

IX. S. Damaſo ſucceſſit *Siricius*, anno Chriſti 385. pridie Idus Januarii. Sedit annis tredecim. Sub ejus Pontificatu Priſcilliani, Bonoſi, Joviniani, Helvidii hæreſes variis in Conciliis damnatæ ſunt, de quibus inferius agemus. *Siricius.*

Quatuor, extant iſtius Pontificis Epiſtolæ. Prima celeberrima eſt, & Eccleſiaſticæ reſtauratrix Diſciplinæ, qua Himerii Tarraconenſis Epiſcopi relationi ad Damaſum miſſæ, quæ tamen poſt illius obitum Romam pervenerat, reſpondet. Quindecim conſtat capitibus. Primo, Arianos rebaptizari vetat. Reſecat abuſum qui in Hiſpanienſi Eccleſia irrepſerat, ut Baptiſmus in Natali Chriſti, in die Epiphaniæ, immo & in Feſtivitatibus Apoſtolorum ac Martyrum, ritu ſolemni adminiſtraretur, illumque extra Paſcha & Pentecoſtem conferri vetat, prout in Romana & in cæteris Eccleſiis obſervatur: niſi in caſu neceſſitatis & imminentis periculi. Tertio, apoſtatas ab Eccleſia jubet abſcindi, & ſi reſipiſcant, ad mortem uſque agere pœnitentiam: ita ut in fine vitæ reconciliationis gratia donentur. *Synopſis Epiſtolarum Siricii.*

Quarto, puellam alteri deſponſatam, ab alio duci in matrimonium dicit eſſe nefas. Quinto, illos qui acta pœnitentia publica, militiæ cingulum, vel nova conjugia, & illicitos appetunt concubitus, a menſa Dominica ſegregat, & ſolius orationis intra Eccleſiam decernit eſſe participes. Quos tamen Viatico donari jubet in morte, quia carnali fragilitate ceciderunt. Sexto, Sacerdotum & Diaconorum continentiam lege lata ſancit; cum antea cœlibatus nulla eſſet Eccleſiaſtica lege, ſed ſola conſuetudine ſacris Ordinibus annexus. Septimo cap. & ſequentibus uſque ad 11. ad eoſdem Ordines admitti vetat inexploratæ vitæ homines, & quibus fuerint numeroſa conjugia, & qui diu in inferioribus gradibus non fuerint probati. Clericum autem qui ſecundam conjugem, aut viduam duxerit, ad Laicam detrudit Communionem. 12. Tertium Nicænæ Synodi Canonem renovat, nullaſque fœminas in domibus Clericorum eſſe patitur, niſi quas cum illis morari permiſit magna Synodus, matrem, ſororem, vel amitam, & quæ ſuſpicionem omnem effugiunt. 13. Monachos, quos morum gravitas, & vitæ ac fidei inſtitutio ſancta commendat, ad Clericatum admitti optat, ac jubet. 15. Pœnitentes, digamos, viduarum maritos, in eo in quo conſecrati ſunt Ordine, manere indulget, omni ſpe ulterioris promotionis adempta. Eadem ferme decreta inculcat Africanis Epiſcopis,

pis, Epiſtola 4. prohibetque inſuper ne Epiſcopi inconſulto Primate ordinentur, & ne ab uno tantum conſecrentur Epiſcopo; ne alienæ diœceſeos Clericum ordinent, aut ab aliis Antiſtitibus abjectum admittant.

Epiſtola 3. ad univerſos Epiſcopos data, vetat ne indigni ad Epiſcopatum promoveantur: *Sed examine habita, & probitate morum, & Eccleſiaſtico labore ſit commendatior, qui vocatur in medium, ut ſummum Sacerdotium poſſit accipere, probatus judicio, non favore: ſuſceptus veritate, non gratia: Apoſtolico ordine fultus, non praecepti voluntate*. Vetat inſuper, ne ignari, aut neophyti ad Sacros Ordines promoveantur, contra Apoſtolica præcepta; nec præſumatur lege licitum, quod aliquando propter Eccleſiæ bonum, & hæreſes quæ graſſabantur, atque miniſtrorum penuriam, ex diſpenſatione conceſſum eſt.

Epiſtola 4. Siricii ad Anyſium & Epiſcopos Illyrici de Bonoſo Hæreſiarcha, S. olim Ambroſio falſo tributa eſt, cujus inter Epiſtolas extat ordine quinta: falſo, inquam, cum ejuſdem S. Ambroſii velut tertiæ perſonæ meminerit. Illam autem Siricio vindicavit vir eruditus Lucas Holſtenius.

Anaſtaſius. X. Siricio in Romana Sede ſucceſſit *Anaſtaſius*, natione Romanus, anno Chriſti 398. Arcadii & Honorii Imperatorum 4. Sedit annis 3. Ejus temporibus tumultuati ſunt Origeniſtæ, ejuſque authoritate repreſſi: damnatus Rufinus pertinax Origenis defenſor ac ſectator. Sed de Origene & Origeniſtis abunde actum eſt ſuperiori ſæculo. Ejus temporibus Concilium Carthaginenſe 4. Eccleſiaſticæ promptuarium diſciplinæ celebratum eſt. Unica extat Anaſtaſii Pontificis legitima Epiſtola ad Joannem Hieroſolymorum Epiſcopum data, cujus meminit S. Hieronymus Apologia 3. adverſus Rufinum, cap. 6. & extat Tom. 9. Operum ejuſdem Sancti Doctoris. Duæ autem aliæ Epiſtolæ, quas ſub Anaſtaſii nomine Conciliorum editiones repræſentant, adulterinæ ſunt. Prima inſcribitur ad omnes Germaniæ ac Burgundiæ Epiſcopos: quæ nota avidens eſt ſuppoſitionis; nam Ethnici adhuc erant Burgundiones Anaſtaſii temporibus, adeoque nullos habebant Epiſcopos. Nam ſub Valentiniani III. Imperio primum ad fidem Chriſti converſi ſunt. 2. Nota Conſulum ad finem Epiſtolæ conſignata, mendoſa eſt; ſcribitur enim data Arcadio & Bautone Conſulibus, quorum Conſulatus incidit in annum Chriſti 385. Siricii 2. ante Anaſtaſii electionem 13. Tertio, contexta eſt ex variis ſententiis Innocentii primi Epiſt. 14. & 15. S. Leonis Epiſt. 1. & 2. & S. Flaviani Epiſcopi Conſtantinop. Ep. 1. ad S. Leonem. Secunda vero Epiſtola, præterquam quod a ſtylo Anaſtaſii aliena eſt, & ex Innocentii I. S. Leonis & S. Gregorii ſententiis conſuta, data ſcribitur 7. Idus Iunii, Theodoſio Auguſto VII. & Palladio Conſulibus, id eſt anno 416. mortuo jam a pluribus annis Anaſtaſio.

Hunc Pontificem decreviſſe, ut dum Evangelium in Eccleſia recitaretur, Sacerdotes non ſederent, ſed curvi ſtarent, tradit Liber Pontificalis. Quod ſi ita eſt, huic decreto videtur occaſionem dediſſe contentio, quæ his temporibus Presbyteros inter & Diaconos Romæ oborta aſt: dum hi adminiſtrantes Eccleſiæ bona, Presbyteros ſpernebant, & cum ipſis in Eccleſia ſedebant, contra vero Presbyteri ſtare coram ſe Diaconos debere contendebant. Eo enim uſque progreſſam eſſe pertinacem contentionem veriſimilo eſt, ut Presbyteri ad majorem Diaconorum humiliationem, Diaconis Evangelium legentibus & ſtantibus aſſurgere non dignarentur: quod Anaſtaſius Pontifex emendavit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

MArcellum Pontificem Romanum catabulo ſeu ſtabulo regiis equis curandis addictum fert communis opinio, quam libri Pontificalis authoritas confirmat; impugnat Baſnagius ad A. 308. 5. Numquam enim ſibi perſuaderi poſſe dicit, Marcellum ſolidos quinque annos menſes VI. dies XXI. (quot deſignat liber Pontificalis) partim in catabulo, partim in Lucinæ domo egiſſe; cum Damaſi chronicon totam ejus pontificiæ adminiſtrationis periodum intra unum annum, & menſes paucos definiat. Prolato etiam Damaſi Papæ epitaphio, huic Pontifici dicato, Marcellum exilio pulſum non vero curandis equis addictum demonſtrat. Sed his argumentis nihil futilius. Velim doceat nos heterodoxus, cur ſibi intolerabilis appareat mora illa quinquennii a Marcello in catabulo exacti. Eo quod, inquit, in Damaſi chronico, Pontificatus ejus tempus *intra annum, menſes ſeptem dieſque XX.* definiatur. Sed in Pontificali MS. vetuſtiſſimo Lucenſi, annorum circiter mille, de quinquennali hac mora in catabulo nihil legitur. Addititiam ergo totam hanc temporis adſcriptionem merito ſuſpicaremur: Gravioris eſſet ponderis petitum ex carmine Damaſiano argumentum, ſiquidem de Marcello Papa ſcriptum admitteremus. Verum, quis nos certo doceat epitaphium hoc ſuum Marcello Papæ Damaſum poſuiſſe, & non potius alteri, alicui epiſcopo, forte etiam præ Marcello vetuſtiori, tunc forte in vivis agente cum de lapſis recipiendis diſſidia ferverent; quorum diſſidiorum ibidem ſermo inducitur? Profecto ex eo lapide diſcimus Marcellum ſolum vertiſſe, pulſum a tyranno quem diſſidia ex ea controverſia orta in illum animarunt. Tota vero ea ratio temporis, quo Marcellus vixit poſtulat, ut exagitatum illum credamus non quidem ex Chriſtianorum diſſidiis, ſed ex ea quam ille profitebatur religione. Nec inſuper credibile eſt furente maxime perſecutione Chriſtianos, quaſi nihil haberent rei cum externis hoſtibus, arma inter ſe convertere potuiſſe. Profecto Marcelli interitus ac Nicæni Concilii celebratio minimo temporis intervallo inter ſe diſſident, illius vero Concilii tempore controverſiam de lapſis recipiendis jam fere ceſſaſſe, ex eo diſcimus, quod Patres nihil edixerint de recipiendis lapſis, ſed ea receptione ſine controverſia admiſſa, leges vario lapſorum pœnitentium ſtatui accommodas præſcripſerint. Præſtat tamen integrum Damaſi epitaphium hic demus, ex quo magis magiſque elucebit Marcellum illum, cui dicatum eſt, eo potius tempore vixiſſe quo eccleſia pace cum Paganis fruebatur belloque tantum inteſtino affligebatur.

Veridicus Rector, lapſis quia crimina flere
Prædixit miſeris, fuit omnibus hoſtis amarus.
Hinc furor, hinc odium ſequitur, diſcordia, lites,
Seditio, cædes: ſolvuntur fœdera pacis.
Crimen ob alterius, Chriſtum qui in pace negavit,
Finibus expulſus patriæ, feritate tyranni.
Hæc breviter Damaſus voluit comperta referre,
Marcelli ut populus meritum cognoſcere poſſet.

SCHOLION I.

Hoc in capite ad pag. 16. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Suppoſititiæ ſunt duæ Marcelli Romani Pontificis Epiſtolæ*.

R. Id nemo negaverit Criticæ ſacræ peritus. Barbariſmi frequentes, locorum Scripturæ ſacræ ſecundum Verſionem *S. Hieronymi* citatio, exſcriptæ poſteriorum Pontificum ſententiæ, falſa nota Conſulatus, has Epiſtolas ſuppoſititias eſſe probant.

SCHOLION II.

Eodem in capita hæc notant Religioſi Cenſores: *Julii I. duæ dumtaxat Epiſtolæ genuinæ*.

R. Nemo Criticæ vel leviter peritus id neſcit.

SCHOLION III.

In eodem cap. ad pag. 23. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Conſtat ad Imperatores pertinere Leges Eccleſiæ pacem, & Eccleſiaſticorum judiciorum ordinem ſpectantes ferre, ac de cauſis Clericorum decernere, modo non ſint mere Eccleſiaſticæ, ſed mixtæ: immo earum cognitionem ſuſcipere pro jure ſuo poſſunt titulo patrocinii*.

R. Id a me obſervatum eſt occaſione data ex Edicto *Gratiani* Auguſti ad *Aquilinum* urbis Vicarium, quo Eccleſiaſticorum judiciorum ordo in cauſis Schiſma-

maticorum præſcribitur. Id confirmant variæ leges Codicis Theodoſiani & Juſtiniani, *De Epiſcopis, Clericis & Monachis*, Novellæ Conſtitutiones Juſtiniani, & Regum Francorum Capitularia. Cauſas mixtas eſſe obſervavi, cum non Eccleſiæ ſolum, ſed Reipublicæ pax & tranquillitas in diſcrimen vocatur. Cauſarum hujuſmodi cognitionem ſuſcipere poſſe pro jnre ſuo Principes titulo patrocinii, *Poſt Epiſcoporum judicium, ut Eccleſiæ defenſores*: Quæ verba Indiculi Cenſorii Authores ſuppreſſerunt. Sic *Conſtantinus Magnus* Epiſcopos *intra Eccleſiam*, ſe vero *extra Eccleſiam Epiſcopum conſtitutum* dixit, referente *Euſebio* lib. 4. *De Vita Conſtantini*, cap. 24. qui & ipſum Epiſcoporum Synodis a ſe indictis interfuiſſe, atque rerum in deliberationem vocatarum ſe participem feciſſe ſcripſit, *tamquam communem Epiſcopum* a Deo conſtitutum (lib. 1. *De Vita Conſtantini*, cap. 37.) Ob eam cauſarum Eccleſiaſticarum curam, quoad politiam externam, judiciorum ordinem, Canonum executionem, Eccleſiæ tuitionem, *Marciano* Auguſto acclamatum eſt a Concilio Chalcedonenſi: *Sacerdoti Imperatori*. Ob eamdem rationem *Clodoveus* Regum Chriſtianiſſimorum primus, *Regionum Præſul* a S. Remigio vocatur. Ob eamdem cauſam *Carolus Magnus* in Capitulari Aquiſgranenſi *Devotum ſanctæ Dei Eccleſiæ Defenſorem, humilemque Adjutorem* ſe profitetur.

SCHOLION IV.

In eodem capite, pag. 26. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *De cœlibatu Clericorum legem ſancivit Siricius, cum antea cœlibatus nulla lege, ſed ſola conſuetudine ſacris Ordinibus annexus eſſet*.

R. Lex quidem nulla de Clericorum majorum cœlibatu ante *Siricium* Romanum Pontificem lata, quæ generalis eſſet, atque ad univerſam pertinens Eccleſiam. *Ex Eccleſiæ tamen diſciplina, diuturno uſu ab Apoſtolicis temporibus derivato firmata, Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi continentiam ante Siricii Pontificatum ſervabant: cujus diſciplinæ a Siricio & aliis Pontificibus lege lata roborata ſanctimoniam irrito conatu impugnant Heterodoxi*. Verba mea ſunt in Diſſertatione de Hiſtoria *Paphnutii*, ubi propoſitionis hujus partes omnes probavi. Quam reprehendunt propoſitionem Religioſi Cenſores, confer cum Epiſtola *Siricii* ad *Himerium*, cap. 7. & cum Epiſtola ejuſdem Pontificis ad Africanos Epiſcopos. Facti & Hiſtoriæ quæſtio iſta eſt, non dogmatis.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Conſtat ad Imperatorem pertinere leges eccleſiæ pacem, & eccleſiaſticorum judiciorum ordinem ſpectantes ferre; ac de cauſis* Clericorum *decernere, modo non ſint mere eccleſiaſtica, ſed mixta: immo earum cognitionem ſuſcipere pro jure ſuo poſſint, poſt epiſcoporum judicium, titulo patrocinii*.

§. I.

NOn pertinet ad laicam poteſtatem ferre leges ad Eccleſiæ pacem, & eccleſiaſticorum judiciorum ordinem ſpectantes.

Si inſpiciamus quos limites habeant eccleſiaſtica, ac ſæcularis poteſtas, ſtatim dignoſcitur hanc proprios prætergredi, ſi in iis, quæ ad eccleſiæ gubernium pertinent, ſeſe velit immiſcere. Famigerata eſt Oſii epiſcopi Cordubenſis ad Conſtantium Imperatorem admonitio, quam refert S. Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes: *Quid tale*, inquit, *a Conſtante actum eſt, aut quando judiciis eccleſiaſticis interfuit? Ne te miſceas eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea a nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit, nobis, quæ ſunt Eccleſiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ. Ita & tu cave, ne quæ ſunt eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Neque igitur fas eſt nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum, & Sacrorum poteſtatem habes*. Poſt Oſium Conſtantium reprehendentem, audiamus & quomodo S. Theodorus Studita Leonem Armenum interpellaverit, teſte Theoſterícto in Vita S. Nicetæ apud Surium die 3. Aprilis, ubi ita narrat: *Reſpondit autem & Theodorus vehemens eccleſiæ magiſter, dux ſtudiorum: Nec tentes nunc, o Imperator, eccleſiaſticum ſtatum diſſolvere, ait enim Apoſtolus: Quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia primum Apoſtolos, deinde Prophetas, tertio Paſtores, & Doctores ad perfectionem Sanctorum; non dixit Reges. Tibi quidem, o Imperator, civilis ſtatus, & exercitus commiſſus eſt. Hæc igitur cura; eccleſiam autem Paſtoribus, & Doctoribus derelinque*. Mirum in modum Studitæ conſonat Damaſcenus *Orat. 2. de Imag.* ubi ſic ait: *Regum partes non ſunt, ut eccleſiæ leges præſcribant: Conſidera enim quid dicat Apoſtolus: Et quoſdam quidem in Eccleſia poſuit, deinde Prophetas, tum Paſtores, & Doctores. Ad eccleſiæ conſtitutionem non adhibuit Reges*. Et rurſum: *Mementote Præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei. Verbum non locuti ſunt nobis Reges, ſed Apoſtoli, & Prophetæ, Paſtores, atque Doctores. Cum præcepiſſet Deus David, ut ædificaret ſibi domum, ſic allocutus eſt eum: Non ædificabis mihi domum tu, quoniam vir ſanguinum es. Regum eſt civilis adminiſtratio, eccleſiaſtica vero conſtitutio Paſtorum, atque Doctorum*. Iis addo Ivonem Carnotenſem, relatum *can. Cum ad verum diſt. 96.* ubi hæc habet: *Sic Deus actibus propriis, & dignatibus diſtinctis, utriuſque poteſtatis officia diſcrevit, ut & Chriſtiani Principes pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium imperialibus legibus uterentur. Quatenus ſpiritualis actio a carnalibus diſtet incurſibus, & militans Deo negociis non ſe implicet ſæcularibus; ac viciſſim divina non attingat, qui eſt temporalibus intentus*. Juvat autem & hic addere Gloſſæ verba ita ajentis: *Julianus Imperator vendicabat ſibi Imperium, & Pontificatum: quod locum habuit in Veteri Teſtamento. Sed dicit Cyprianus, quod poſtquam Chriſtus venit, ſic officia utriuſque poteſtatis diſcrevit, ut Imperator terrenis, Pontifex cœleſtibus præſideret: ne propter duplicem poteſtatem homo ſuperbiens, rurſum ad inferna demergatur: ſed cum opus eſt, altera poteſtas viciſſim alteram ſublevaret*.

Idem quod PP. objecerunt Romani Pontifices Imperatoribus, oſtendentes ipſorum non eſſe in Eccleſiæ regimen ſeſe immiſcere. Audiatur inter alios S. Gelaſius in celebri epiſtola ad Anaſtaſium Auguſtum, ubi eum ita alloquitur: *Duo ſunt, Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur, Sacerdotalis authoritas, & regalis poteſtas, utraque principalis, ſuprema utraque, neque in officio ſuo alteri obnoxia eſt*. His verbis Imperatori ſe oppoſuit, cum vellet in Eccleſiæ judiciis ſe immiſcere, niteretur que excommunicatum Acacium ſacris diptycis reſtituere; ac Eccleſiam in ſuo gubernio nullum in terris agnoſcere, a quo pendeat, demonſtrat. Mitto epiſtolam Symmachi ad Honorium Auguſtum, Nicolai Papæ ad Michaelem Imperatorem, & Ludovicum pariter Imperatorem, Joannis Papæ &c. ubi Principes pluribus edocentur ipſorum poteſtatis non eſſe, ni quæ Pontificum ſunt attingere velint, de eccleſiaſticis rebus diſponere. Has epiſtolas legere etiam eſt in prima parte Decreti *diſt. 96.* Id agnoviſſe demonſtravit Marcianus Imperator in Synodo Chalcedonenſi; percupiens etenim plura ſanciri quoad obſequium a Monachis Epiſcopis exhibendum; quoad monaſteriorum ædificationem, ſolum Epiſcopo adnuente, aggrediendam; quoad prohibendos clericos a ſæcularibus negotiis; quoad reſidentiam propriarum eccleſiarum non deſerendam, hæc non ſua authoritate, ſed Synodi decreto ſtatuenda agnovit; unde *ſeſſ. 6.* eamdem alloquens Synodum ait: *Quædam capitula ſunt, quæ ad honorem veſtræ reverentiæ ſervavimus, decorum eſſe judicantes a vobis hæc canonice potius formari per Synodum, quam noſtra lege ſanciri*.

Ita proinde exhibuerunt nobis PP. ac Romani Pontifices utriuſque poteſtatis, eccleſiaſticæ nempe, & ſæcularis diſcretionem, ut utrique peculiaria ſua munera correſpondeant. Eccleſiaſticæ poteſtati, quæ eccleſiæ ſunt Deus commiſit; Paſtoribus eccleſiæ Eccleſiam dereliquit, eccleſiaſticaſque conſtitutiones ab eis promulgandas voluit; ita ut ſæcularis poteſtatis non

ſit ad ſe, quæ ſunt Eccleſiæ, trahere. Ubi vero ſæcularis regiminis fines deſcribunt, intra temporalia coarctant; & civilem adminiſtrationem eivilemque ſtatum illi adſignantes, nolunt ab ea leges Eccleſiæ præſcribi. Unde quæ ad ſuam conducunt pacem, ſuaveque ac juſtum gubernium in judiciis dirigendis, unius eſt eccleſiæ decernere, ſibique providere.

Sed & ulterius animadvertendum, quod ne locus eſſet dicendi eo etiam poſſe pervenire principum poteſtatem, ut leges eccleſiæ indiceret, id tantum eorumdem muneris eſſe teſtati etiam ſunt PP. ut eidem eccleſiæ præſto eſſent, quoties ipſorum auxilio indigeret, ne leges ab ea ſancitæ peſſumdarentur; abſtinendo tamen a moderando ſuis conſtitutionibus gubernium eccleſiaſticum. Hinc Facundus Hermianenſis *lib. 12. cap. 3.* ea ratione Marcianum Imperatorem commendat, quod *noſſet quibus in cauſis uteretur Principis poteſtate, & in quibus exhiberet obedientiam Chriſtiani. Ideo enim non ſolum a fidei definitionibus abſtinuit, ſed etiam noluit novos conſtituere canones, quod nonniſi multis, & in unum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & ſuo contentus officio, Eccleſiaſticorum canonum executor eſſe voluit, non conditor.* Poteſtatem ſæcularem ſolum intra Eccleſiam aliquando eſſe ad muniendam legum eccleſiaſticarum obſervantiam, ita explicat S. Iſidorus Hiſpalenſis lib. 3. de Sum. Bon. cap. 51. *Sub Religionis diſciplina ſæculi poteſtates ſubjectæ ſunt... Principes ſæculi nonnumquam intra eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. Cæterum intra eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi ut quod non prævalet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem.* Principum pariter non eſſe ſuis legibus gubernium dirigere eccleſiæ, ſed legum dumtaxat ipſius Eccleſiæ adimplementum, ubi ita neceſſe eſſet, promovere, Galliæ Rex profitebatur apud Lupum Ferrarienſem *ep. 81.* ajebat enim *ſe fideliter tenere, quod Rex Regum, idemque Sacerdos ſacerdotum, qui ſolus potuit eccleſiam regere, quam redemit, poſtquam humanitatem ſuam in cœlum evexit, ſemper cum ſuis futurus Divinitate, poteſtatem ſuam ad eamdem gubernandam eccleſiam in Sacerdotes diviſit & Reges, ut quod ſancti docerent Pontifices, & ipſi implerent, & impleri facerent devotiſſimi Reges.* Dum principibus ergo tantum conceditur, pro ſuo erga Eccleſiam patrocinio, amore, ac reverentia, illos coercere, quos ipſa eccleſia ad obediendum ſuis mandatis compellere non valet, ſtatim dignoſcitur ab ipſorum poteſtate alienum eſſe leges ſancire, quibus gubernetur.

Ad hujuſmodi confirmanda accedit eccleſiaſticam poteſtatem ſane ſæculari eſſe digniorem; quapropter S. Gregorius M. *lib. 2. regeſtr. indict. 11. ep. 62.* admonet Mauritium Imperatorem *poteſtatem ſibi cælitus datam eſſe ſuper omnes homines, ut cœlorum via largius pateat, ut terreſtre regnum cœleſti regno famuletur.* Eamdem veritatem Ivo Carnotenſis *ep. 51.* Henricum Angliæ Regem edocebat, unde poſtquam excellentiam Regni cœleſtis Eccleſiæ commiſſi ſupra terrenum explicavit, ita ſubdit: *Sicut enim ſenſus animalis ſubditus debet eſſe rationi, ita poteſtas terrena ſubdita debet eſſe eccleſiaſtico regimini. Et quantum valet corpus, niſi regatur ab anima; tantum valet terrena poteſtas, niſi informetur eccleſiaſtica diſciplina. Et ſicut pacatum eſt regnum corporis, cum jam non reſiſtit caro ſpiritui, ſic in pace poſſidetur regnum mundi, cum jam reſiſtere non molitur regno Dei.* Eadem loquendi phraſi ad eccleſiaſticæ poreſtatis ſupra civilem extollendam dignitarem utuntur S. Gregorius Nazianzenus, & S. Iſidorus Pelnſiota *lib. 3. ep. 249.* & dicunt ita ſe habere eccleſiaſticam poteſtatem ad civilem, ſicut ſpiritus ſe habet ad carnem. Si vero civilis poteſtas tanto eſt eccleſiaſtica inferior, ut eccleſiæ legem dicere poſſe conciperemus, oporteret una ſibi poſſe perſuadere eum, qui inferior eſt dignitate, ſuis mandatis ad ſibi obſequendum illum poſſe adigere, qui excellentior prævalet juriſdictione.

Nonne demum injuria J. Chriſto Eccleſiæ Fundatori irrogaretur, ſi a civili poteſtate expectare deberet leges pro ſua pace munienda, judiciiſque efformandis? Talem dicere neceſſe eſt Chriſtum Dominum ſuæ impertitum eſſe eccleſiæ poteſtatem, ut cuncta quæ ſuo ſunt neceſſaria regimini ex ſeipſa decerneret, ſibique in omnibus provideret. Si diverſimode Eccleſiæ gubernium ſtabilitum judicaremus, illud mancum mutilumque noſtræ objiceretur menti; quod non patitur dicere illius Sapientia, qui ejuſdem Eccleſiæ fundamentum eſſe voluit, & munimen.

Cum ex hucuſque dictis perſpicue quid juris ſit inſpiciamus, perperam ex iis, quæ facta ſunt, tenebris illud involvere conaremur. Optime ex eo quod juris eſt, quo noſtra extendatur poteſtas dignoſcimus; ex eo autem quod factum eſt crebro, quid juris ſit peſſime erueremus. Quam maxime autem errandi aditus pateret, ſi ex iis, quæ Græci Imperatores attentarunt, civilem poteſtatem metiri aggrederemur. Eo uſque propriam poteſtatem extenderunt, ut non ſolum leges ad eccleſiam ejuſque Miniſtros pertinentes publicarent, ſed ultra progreſſi poteſtatem ſibi vindicarunt epiſcopatus, metropoleſque novas creandi eccleſiis vacantibus epiſcopos concedendi, priſcis Metropolitanis ſuffraganeos ſubducendi, ac tribuendi epiſcopis facultatem, ut in alieno territorio pontificalia exercerent. Hæc præſtitere Græci Imperatores, eorumque Aſſentatores probarunt, ut conqueritur Thomaſſinus *Vet. & Nov. Eccleſ. Diſcipl. p. 1. lib. 1. cap. 43.* & alibi. En clariſſime ex iis quæ facta ſunt, non ſemper legitimam poteſtatem dimetiendam. Et revera cum in Conciliis vel aliquod geſtum eſt, vel aliquæ rogatæ ſunt leges, quæ ad poteſtatem Principis pertinere videbantur, qui tuentur principum juriſdictionem, reſpondent tunc Præſules vel propriam exceſſiſſe poteſtatem, vel Principibus annuentibus canones ediſiſſe. Fleury *hiſt. eccleſ. lib. 40. n. 29.* Ita pariter ex his quæ geſſerint Principes, conſectaria proferre non debent, quæ Principum extollant, Eccleſiæ vero minuant authoritatem. Sane vir æquus judicare ſaltem cogitur, non minus epiſcopos, quam principes propriæ noviſſe limites juriſdictionis. Videantur, quæ dicam in Animadverſionibus poſt *diſſert. 21. ſæcul. 4.*

Non ita ſe geſſere Gallorum Reges in ſuis conficiendis Capitularibus, quibus non pauca quoad eccleſias, ejuſque miniſtros decernuntur. Ea primo Eccleſiæ authoritate edita, ac deinde ipſius etiam confirmatione roborata affirmat Gretſerus, pluribuſque oſtendit Baronius ad ann. Chriſt. 819. adeout ipſe David Blondellus calviniſta eccleſiæ expreſſam omnium confirmationem interceſſiſſe fateatur. Id quidem aſſeruiſſe Gretſerum ægerrime fert Baluzius in præfatione ad eadem Capitularia §. 10. ac a propria Principum authoritate dimanaſſe contendit; addens conſtitutiones epiſcoporum, Principum *confirmatione indiguiſſe ut valerent.* Ita non ſolum ſæculi Principibus regendi ſuis legibus eccleſiam concedit poteſtatem, ſed ipſam eccleſiæ juriſdictionem pediſſequam Principum authoritati conſtituit: quod quam a veritate aberret, ſuperius dicta demonſtrant. E contra vero PP. Concilii Troſlejani habiti an. 909. licet Galli, Capitularia Canonum pediſſequa nuncuparunt, quia ſcilicet canonibus conſona, & ad ipſorum promovendam exequutionem promulgata. Eadem Capitularia *lib. 5. cap. 403.* laicos omni exutos poteſtate dicunt *de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi:* Si vero a laica facultate Principes Capitularium conditores Eccleſiæ res immunes reputarunt, multo magis agnoſcere cogebantur abſque Apoſtolicæ ſedis authoritate leges ferre non poſſe, quæ ad ipſam eccleſiam, ipſiuſque miniſtros pertinerent. Quis denique non miraretur Carolum Magnum ſibi authoritatem propriis legibus Eccleſiam regendi vindicaſſe, cum abſque Romani Pontificis, ac deinde Synodi Francfurdienſis licentia, ſibi fas non eſſe putaverit, epiſcopum in proprio palatio retinere *propter utilitates eccleſiaſticas?*

§. II.

Cauſæ mixtæ Eccleſiaſticorum laicæ juriſdictioni non ſubdebantur.

EAS cauſas hic mixtas Natalis appellat, quæ non ſolum ad Eccleſiæ, ſed etiam Reipublicæ pacem pertinent, ac de eis, etſi de Clericis agatur,

Prin-

Digitized by Google

Principibus datum decernere, affirmat. Hanc vero poteſtatem minime in eis PP. agnovere, ut ex pluribus poteſt demonſtrari. Nemo igitur non ſcit, quas turbas cauſa Athanaſii excitaverit, & majores etiam excitare potuiſſet, cum in eum tam dire Ariani debaccharentur: eam nihilominus ad ſe trahere Conſtantinus Imperator recuſavit, & a Synodo Tyria judicandam duxit. At quia ibi aderat Dioſcorus Comes militibus conſtipatus, unde videbatur in eo judicando ſibi aliquid tribuere Imperator, ita Athanaſius conquerebatur: *Si iſtud judiciam Epiſcoporum, quid commune cum eo habet Imperator?* Neque poſtea ipſe Conſtantius in eum ſententiam pronunciare auſus eſt; cum tamen S. Præſulem perdere optaret, ac proinde non omnino liberam ſynodis agendi facultatem conſervaret, ita in illum inſurgit apolog. a. *Quis non execretur ſab externo Judice .... quæſtionem de corpore, & ſangaine Domini haberi? Nam ſi omnino delictum aliquod perpetratum eſſet, oportebat de eo legitime in Eccleſia inquiri a Clericis*. In Epiſtola vero ad Solitarios hæc habentur: *Epiſcopis ad ſe vocatis juſſit Imperator, ut contra Athanaſiam ſubſcriberent, & cum hæreticis communionem inirent. Qaibus admirantibus novum ejus ſtadium, dicentibuſqae id non eſſe eccleſiaſtici canonis, ille ſabjecit: At quod ego volo pro canone ſit. Denunciabant illi Epiſcopi diem judicii, ſuadebantque ne eccleſiaſtica corrumperet, neve Romanum Imperium eccleſiaſticis conſtitutionibus immiſceret.* Et infra: *Si iſtud eſt judicium Epiſcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Sin contra minis Cæſaris conflatur, quid opus eſt hominibus titulo Epiſcopis? Quando a condito ævo auditam eſt? Qaando judicium Eccleſiæ authoritatem ſuam ab Imperatore accepit? Plurimæ antehac Synodi fuere, multa judicia eccleſiæ habita ſant. Sed neque Patres iſtiuſmodi res Principibus perſuadere conati ſunt, nec Princeps ſe in rebus eccleſiaſticis curioſum præbuit.* Quamvis ergo de cauſa ageretur, quam tandem conticeſcere non parum Reipublicæ intereſſet; nihilominus quia in Epiſcopum ſententia erat pronuncianda, inauditum dicitur in ea ſeſe laicam immiſcere poteſtatem; Eccleſiæ judicia authoritatem ab Imperatore non accipere; nihil de eis Patres principibus retuliſſe, nec Principes de rebus eccleſiaſticis cognoſcere voluiſſe.

Conducere etiam poterat ad Reipublicæ tranquillitatem de tot illis cauſis inquirere, quas complectebatur illa libellorum copia ab epiſcopis Nicænæ Synodi tempore Conſtantino oblatorum: at Imperator illos flammis donando ita effatus eſt: *Iſta criminationes tempus ſibi præſtitutum habent, diem magni judicii; Judicem autem, qui ſit tum de omnibus ſententiam pronunciaturus. Mihi vero non eſt fas, cum homo ſim, ejuſmodi cauſarum cognitionem arrogare: præſertim cum & qui accuſant & qai accuſantar, Sacerdotes ſint. Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque judicandi. Et ideo nos a vobis recte judicamur, vos autem non poteſtis ab hominibus judicari*. Hæc quorum meminere Rufinus, Socrates, Sozomenus, aliique, nobis exhibent ipſius Imperatoris confeſſionem, qua palam facit ſuæ poteſtatis non eſſe de Eccleſiæ Miniſtris judicium inſtituere, qua de re etiam legendi Optatus Milevitanus *lib. 1. contr. Parmen.* & S. Auguſtinus *ep.* 166. Si proinde Conſtantinus dixit ſe eſſe extra Eccleſiam Epiſcopum conſtitutum, ut objicit Natalis in tertio Scholio, non putandum eſt ſuam innuere voluiſſe in Eccleſiæ Miniſtros juriſdictionem, ſed ſuum erga Religionem, & Eccleſiam ſtudium, ac patrocinium.

Conſtantinum imitatus eſt Baſilius Imperator ſubſcripturus decretis octavæ ſynodi de Photii vitioſa ordinatione, & Ignatii Patriarchæ reſtitutione, quæ cauſa diu Rempublicam agitaverat: ita igitur loquutus eſt: *Laico nulla ratione de Eccleſiaſticis cauſis diſputandi, aut aniverſam Eccleſiam Oecumenicamqae ſynodum oppugnandi, fas eſſe dico. Hæc enim excutiendi, & in utramque partem agitandi, Patriarcharum, Sacerdotum, & Doctorum eſt officium. Nam laicus, etſi omni pietatis ac ſapientiæ laude præſtet, tamen laicus eſt, & ovis, non paſtor*. Ita Imperator ſuæ poteſtatis non eſſe de eccleſiaſticorum cauſis cognoſcere fatebatur.

Cum igitur ex PP. authoritate, ipſorumque Principum confeſſione, ni quædam extraordinariæ occurrant circumſtantiæ, de quibus infra, laicorum poteſtas, quæ ſolum ſæcularia reſpicit, ad Eccleſiæ Miniſtros non ſe extendat, ſatis quidquid juris ſit innoteſcit; unde fruſtra in pluribus, quæ facta ſunt expendendis non immorandum, nihili etenim hæc habenda, ubi ipſis jus contradicit.

§. III.

Poſt Eccleſiæ judicium non erat Tribunal Imperatoris adeundum: nonnulli tamen caſus excipiuntur.

AB ipſis primis Eccleſiæ ſæculis Præſules invigilaſſe, ne poſt ipſorum judicium cauſæ eccleſiaſticæ ad Principum Tribunal deferrentur, edocemur ex decretis Synodorum Antiochenæ, & Sardicenſis. Prima *can.* 12. decrevit, ut Presbyteri, & Diaconi, quos concilium provinciale graviori pœnæ ſubjeciſſet, ad numeroſius epiſcoporum concilium poſſent provocare: *Oportet*, ajunt, *ad majus Epiſcoporum converti concilium, & quod putaverint habere jus, ad plures epiſcopos referre, eorumqae examinationem, ac judicium ſaſcipere*. Vetavit deinde, ne querelas ad Imperatorem deferrent, atque aliter agentes noluit amplius Ordini, aut dignitati reſtitui, qua expoliati fuiſſent: *Si moleſti faerint Imperatori, hos nulla venia dignos eſſe*. Ad hunc abuſum eliminandum etiam Concilium Carthaginenſe III. an. 391. celebratum, ita ſancivit can. 9. *Item placuit, at quiſquis epiſcoporum & diaconorum, ſeu clericorum, cum in Eccleſia crimen fuerit inſtitutam, ſi relicto eccleſiaſtico judicio, pablicis Judiciis purgari maluerit, etiamſi pro ipſo prolata faerit ſententia, locum ſuum amittat, & hoc in criminali jadicio &c.* Et Concilium Milevitanum circa idem tempus, ita can. 10. decrevit: *Placuit ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur*. Sardicenſis vero Synodus ad extirpandam, quæ invaleſcebat conſuetudo, in cauſis eccleſiaſticis Imperatorem adeundi, poſt Synodi judicium, ſi Rei ipſius ſententiæ nollent acquieſcere, appellandum voluit ad Romanum Pontificem. Et quidem rerum naturæ eſt conſentaneum, ut inferiores Superioris opem implorent, ubi inter ſe conciliandæ pacis viam non adinveniunt, & ut membra ad ſuum Caput convertantur.

Quod Concilia decrevere, nullatenus omittendum non ſemel confirmat Carolus Magnus in ſuis Capitularibus; atque ita ſolum Epiſcopum de Miniſtrorum Eccleſiæ delictis cognoſcere poſſe, aſſerit *lib.* 1. *cap.* 38. Sive civilia fuerint, ſive canonica eorum crimina coram Epiſcopo vocandos decernit *lib.* 5. *cap.* 225. & 237. & *lib.* 6. *cap.* 125. Hujuſmodi vero agendi rationem jam traditam ab Apoſtolo agnoſcit *lib.* 7. *cap.*107 ubi hæc habet: *Nec Laico quemquam clericum in ſaculari judicio liceat accuſare; cum privatorum Chriſtianorum cauſas magis Apoſtolus ad eccleſias deferri, atque ibidem terminari præcipiat*. Demum arcere volens Clericos a flagitando ut Principes illis jus dicerent, quod nonniſi ſacros canones infringendo eos feciſſe agnoſcit, *lib.* 5. *cap.* 179. hæc habet: *Placuit ut Monachi, & Presbyteri, necnon & Clerici, qui poſtpoſita canonica authoritate paſſim palatium adeunt, & noſtris ſacris auribus importuniſſimam moleſtiam ſaſerunt, ut non hoc facere præſumant. Quoniam hujuſmodi facto & vigor Eccleſiæ contemnitur, & religio ſacerdotalis, & profeſſio monaſtica vilior efficitur*. Hanc canonicam diſciplinam ſtrenue tutatus eſt inter alios Hincmarus archiepiſcopus Remenſis; ubi enim agnovit Hincmaro Laudunenſi epiſcopo a regiis Judicibus diem dictum fuiſſe, & quia obedire renuit, ipſius res occupaſſe, ab illis peccatum fuiſſe in S. Scripturam, in S. Canones, in Imperatorias conſtitutiones, & in Caroli Magni capitularia ſcripſit ad Carolum Calvum, ut videre eſt in eo Tractatu, quem de hoc argumento lucubravit. Cum vero poſtea ipſe epiſcopus Laudunenſis, quod eccleſiæ tribunal judicaverat, iterum ad judices ſæculares deferendum voluiſſet, ita in eum inſurgit: *Contra canones, qui ab eccleſiaſticis ad majoris authoritatis eccleſiaſticos judices, & non a majoribus ad minores, nec ab eccleſiaſticis ad ſæculares provo-*

promoveri permittant ..... *non licet tibi poſtpoſito, vel contempto eccleſiaſtico judicio ad ſæcularia judicia convolare, vel quemcumque, nec etiam laicam perſonam pertrahere, neque ad forum ſuum ſequi, ſi ipſa laica perſona conſenſerit eccleſiaſticum ſubire judicium, ſicut lex Valentiniani, quam probat Eccleſia, demonſtrat.* Merito ergo Marcianus Imperator agnovit poſt Eccleſiæ judicium nil a ſe præſtandum ſupereſſe: *Cognovit ille*, ita de eo effatur Facundus Hermianenſis l. 12. cap. 3. *quibus in cauſis uteretur Principis poteſtate, & in quibus exhiberet obedientiam Chriſtiani. Et ideo ne impius, atque ſacrilegus videretur, poſt tot Sacerdotum ſententiam opinionis ſuæ nihil reliquit.*

Porro hucuſque dicta ſatis oſtendunt, non eſſe abſque limitatione aſſerendum laicum tribunal titulo patrocinii, de eo, quod eccleſia judicavit, poſſe iterum cognoſcere. Id ſi univerſaliter admitteretur, fruſtra S. Canones, ac ipſæ Imperatorum leges eccleſiæ miniſtros non eſſe laicorum ſubditos poteſtati dixiſſent; ſtatim etenim vel ipſi Judices laici poſſent ſe ſub patrocinii titulo in omnibus ipſorum cauſis immiſcere; vel ipſi Clerici ad declinandam eccleſiæ ſententiam, laicum tribunal, a quo patrocinarentur, adire.

Nemo nihilominus inficias ibit eccleſiæ miniſtrum manifeſtam injuriam apud ſuos judices paſſum, poſſe ad Principis tutelam confugere, quoties iidem judices a ſua non diſcedant iniquitate. Hujuſmodi propriæ tutelæ viam in talibus occludere circumſtantiis, idem eſſet ac neceſſaria defenſione illum expoliare, quod ipſum naturæ jus conceſſit, cum unicuique tribuat illatam vim majore, ſi poteſt, vi repellere. Ita S. Athanaſius a latrocinali Tyria ſynodo damnatus, integram cauſam ſuam Imperatori reſervavit; cum ad ipſum confugere, unicum tunc putaret ſuæ innocentiæ præſidium. Hanc tamen viam aggredi non licet, quoties ab ipſa Eccleſia injuſtitiam removendam ſperare daretur; quapropter eam primo adire neceſſe eſt: *Ab ipſa ad ipſam confugiant*, ajebat Ivo Carnotenſis ep. 159. *& inde expectent levamen, unde ſe conqueruntur gravamen accepiſſe*. Et S. Bernardus ep. 108. *Apoſtolica Sedes hoc ſolet habere præcipuum, ut non pigeat revocare, quod a ſe forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum*. Quod ſi alicui ea adſit animi fortitudo, ut injuſtitiam quam paſſus eſt, & cui apud eccleſiæ tribunal levamen non adinveniat, poſſit patienter tolerare, Ivo ſupra citatus illi ſuadet, ne ſæcularem imploret poteſtatem: *Si qui*, ait, *aliquando ſe prægravatos ipſius eccleſiæ authoritate conqueruntur, hoc eis conſilium damus, ut non deſcendant in Ægyptum propter auxilium*. Concordat canon *in memoriam diſt.* 19. quem ut ex Capitularibus Caroli Magni deſumptum refert Gratianus.

Si vero ipſis eccleſiæ Miniſtris conceditur ad manifeſtam propulſandam injuriam ſibi ab eccleſiæ judice, quam removere non vult, illatam, Principum præſidium implorare, & hi ſane poterunt inſontibus injuſte oppreſſis opem ferre, & ſua authoritate protegere. Et quidem, ſi charitatis titulo id quiſque privatus præſtare poſſet, dum vires ſuppeterent, quomodo denegandum Principi ſuo patrocinio ſovere illum, qui dum ipſius authoritate non defenderetur, injuſtum gravamen ſubiret? Ita putandum eſt Conſtantinum, quæ Sylveſtro Papæ opponebantur, ad examen revocaſſe, ut ita omnium ipſi maledicentium os obſtrueret. Etiam PP. Concilii Romani in epiſtola ad Gratianum, & Valentinianum Imperatores ipſis gratantur, quia ipſorum judicio Pontificis Damaſi innocentia adverſus criminationes Urſicini, ejuſque Aſſeclarum, probata appareret. Videatur Sfondratus *Gall. Vindic. diſſert.* 3. §. 2. *n.* 6.

Demum nulli dubium eſt, quod ſi aliquis eccleſiæ Miniſter reipublicæ paci inſenſus, eamdem perturbaret, ac in illum eccleſiæ tribunal non animadverteret, vel qualibet cunctatio in hujus expectando judicio eſſet perniciosa, Principis eſſet qua meliori poſſet via imminenti malo occurrere. Cum potiſſimum Principis munus ſit publicæ tranquillitatis hoſtes avertere, eamque pro ſuo virili tutari, Defenſoris officium negligeret, quoties adverſus hujuſmodi homines non inſurgeret.

Nota.

NON ex ſola eccleſiæ conſuetudine ante Siricii Decretalem cælibatum in eccleſiæ miniſtris viguiſſe, docet Thomaſſinus *Vet. & Nov. Eccl. Diſcipl. p.* 1. *l.* 2. *c.* 60. ſed etiam ex ſacrorum canonum præcepto. Ad id probandum refert S. Epiphanium, qui *in Expoſ. Fid. Cathol. n.* 21. collegium ſacerdotale, in quo etiam Subdiaconos recenſet, ex ſolis virginibus conflatum docet, & lege apoſtolica ſancitum fuiſſe affirmat *hæreſ.* 48. *num.* 7. Non moribus pariter tantum, & conſuetudini continentiæ ſacerdotalis legem inniti declarat *hæreſ.* 59. *n.* 4. ſed & ipſis ſacris canonibus: & proinde viguiſſe, ubi *eccleſiaſtici canones accurate ſervantur*. Concludit demum in deſuetudinem abiiſſe ob corruptelam, quæ in eccleſiæ leges irrepſerat: *Reſpondeo*, ait, *non illud ex canonis authoritate fieri, ſed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ſolet*. S. Epiphanio concinit S. Iſidorus Peluſiota *lib.* 5. *ep.* 75. ubi loquens de caſtitate a Sacerdotibus ſervanda, ita ait: *Hoc quidem leges, & eccleſiaſtica inſtituta ſanciunt: verum haud admodum tamen iſtud fit. Quam autem ob cauſam non eſt meum commemorare*. Hinc audiendus non videtur Socrates, aſſerens *l.* 5. *cap.* 21. epiſcopos, presbyteros nulla eccleſiaſtica lege, ſed ſola voluntate ab uxoribus abſtinuiſſe, ſed potius PP. quos recenſet Thomaſſinus, fides eſt adhibenda. Monet etiam iſte Author, quod etſi ſacri canones ad ea uſque tempora non aliud decreviſſe videantur, quam poſt ordinationem non potuiſſe eccleſiæ miniſtros nuptias inire, male ex hoc inferretur prioris conjugis conſuetudinem conceſſiſſe. Id ex ſola indulgentia toleratum dicit; nam *Si vigore legum*, ajebat S. Epiphanius, *emendatum fuiſſet, forte ex ipſo medicamine morbus evaſiſſet deterior*.

CAPUT III.

De Hæreſibus, & Schiſmatibus, quibus Eccleſia Sæculo quarto turbata eſt.

ECcleſiam quarto ſæculo turbarunt Donatiſtæ, Meletiani, Ariani & Semi-Ariani, Colluthiani, Audiani, Euſtathiani, Macedoniani; Ætiani, & Anomæi, Æriani, Photiniani, Meſſaliani, Luciferiani, Apollinariſtæ, Priſcillianiſtæ, Helvidiani, Jovinianiſtæ, Diſcalceati, Collyridiani, Bonoſiaci; de quibus ſingulis articulis agendum eſt. Eſt etiam hoc ſæculo vexata diro Schiſmate Antiochena Eccleſia, cujus cauſſam, initia, progreſſum explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Schiſmate & Hæreſi Donatiſtarum.

§. I.

De Schiſmatis iſtius origine & Authore.

ANno Chriſti ter centeſimo undecimo Lucilla Hiſpana mulier, præpotens & factioſa, Carthagine morabatur, quæ a Cæciliano Carthaginenſis Eccleſiæ Archidiacono reprehenſa, quod ante ſacram Communionem, os cujuſdam hominis mortui, etſi Martyris, ſed nondum vindicati, & ab Eccleſia agniti, ſuperſtitioſis oſculis veneraretur, ulciſcendi ſui captabat occaſionem. Forte accidit ut Menſurius Carthaginenſis Epiſcopus a Maxentio Romam evocatus, propterea quod Diaconum quemdam Felicem nomine, famoſæ contra dictum Tyrannum Epiſtolæ authorem apud ſe occultaſſet, nec repræſentare vellet, ſenioribus Eccleſiæ vaſa & ornamenta commendaret. Quo mortuo, Cæcilianus in ejus locum electus eſt, & a Felice Aptungitano ordinatus: qui cum a ſenioribus illis depoſitum ſacrum repeteret, hi communionem ejus averſati ſunt. Iiſque ſe Lucilla conjunxit, cum Botro & Cæleſio, qui eumdem Epiſcopatum ambierant, & ſpe ſua fuerant dejecti. Sic tribus convenientibus cauſſis, & diverſis perſonis, ingens

gens Schiſma conflatum eſt, quod confuſæ mulieris iracundia peperit, ambitus nutrivit, avaritia roboravit. Ut autem Schiſmati ſuo colorem aliquem oblinirent, vitioſam eſſe Cæciliani ordinationem confinxerunt, quod Felix Aptungitanus ejus ordinator, ſacros codices tempore perſecutionis infidelibus tradidiſſet: & ipſe Cæcilianus Confeſſoribus olim in carcere conſtitutis victum afferri prohibuiſſet. Exinde Secundum Tigiſitanum, Numidiæ Primatem, Traditorum Principem, cum aliis ejuſdem notæ Epiſcopis Carthaginem convocarunt: qui Majorinum in ſedem Carthaginenſem intruſerunt, damnato prius Cæciliano in Conciliabulo 70. Epiſcoporum, qui traditionis crimine infames, & a Lucilla muneribus redempti erant. Hæc referunt S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus, cap. 69. & in Breviculo Collationis diei tertiæ, cap. 14. & Epiſtola 162. Glorio, Eleuſio, & aliis inſcripta, & Optatus Milevitanus lib. 1. contra Parmenianum, pagg. 40. & 41.

Primus Author & præcipuus incentor Schiſmatis Donatiſtarum, fuit *Donatus* a Caſis Nigris Epiſcopus, a quo *Majorinus* ordinatus eſt. Ab altero tamen *Donato*, qui *Majorino* ſuffectus eſt, appellari poſtea maluere, & eo velut ſectæ ſuæ principe gloriati ſunt. S. Auguſtinum aliquando fefellit ſimilitudo nominis, ut Donatum Carthaginenſem primum Schiſmatis authorem a Melchiade Pontifice Maximo damnatum exiſtimaret. Quod ipſe teſtatur lib. 1. Retractationum, cap. 21. *Librum ſcripſi*, inquit, *contra Epiſtolam Donati, qui partis Donati ſecundus poſt Majorinum Epiſcopus apud Carthaginem fuit .... Quod dixi, Donatum, cujus Epiſtolam refellebam, rogaſſe ut Imperator inter ipſum & Cæcilianum tranſmarinos Epiſcopos judices daret; non ipſum, ſed alium Donatum, ejuſdem tamen Schiſmatis, hoc feciſſe probabilius invenitur. Ille autem non erat Carthaginenſis Donatiſtarum Epiſcopus, ſed a Caſis Nigris, qui tamen primus apud Carthaginem ipſum nefarium Schiſma commiſit.*

§. II.

Quid apud Conſtantinum Imperatorem egerint Schiſmatici Donatiſtæ?

SEſe tutum ſatis exiſtimabat Cæcilianus adverſus furentes Schiſmaticos, quod communione conjunctus eſſet Romanæ Eccleſiæ, ut teſtatur S. Auguſtinus Epiſtola 162. *Poſſet*, inquit, *Cæcilianus non curare conſpirantem multitudinem inimicorum, cum ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus, & cæteris terris, unde Evangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias literas eſſe conjunctum, ubi paratus eſſet cauſſam ſuam dicere, ſi adverſarii ejus ab eo illas Eccleſias alienare conarentur.* Noverant aliunde Schiſmatici, Cæcilianum gratiſſimum eſſe Conſtantino Magno, nec conſilia in illum ſua feliciter ceſſura, niſi Imperatorem ſuas in partes quoquomodo pertraherent. Quapropter Anulinum Africæ Proconſulem interpellarunt, ut quos adverſus Cæcilianum ſubſcripſerant libellos, ad Conſtantinum mitteret. Annuit ipſorum votis Anulinus, & Cæciliano in ſtatu ſuo manente, Conſtantinum tunc in Galliis agentem de his omnibus certiorem fecit. Id conſtat ex Epiſtola 68. S. Auguſtini ad Januarium Donatianæ partis Epiſcopum data, in qua & Anulini relationem ad Conſtantinum Imperatorem ad verbum refert: & ex Optato Milevitano lib. 1. adverſus Parmenianum, pag. 44. ubi libelli ſupplicis Conſtantino a Donatiſtis oblati, & ab Anulino ad Imperatorem tranſmiſſi, hunc fuiſſe tenorem teſtatur: *Rogamus te, o Conſtantine optime Imperator, quoniam de genere juſto es, cujus pater inter cæteros Imperatores perſecutionem non exercuit, & ab hoc facinore immunis eſt Gallia [Nam in Africa inter nos & cæteros Epiſcopos contentiones ſunt:] ut de Gallia nobis judices dari præcipiat Pietas tua. Data a Luciano, Digno, Naſſutio, Capitone, Fidentio, & cæteris Epiſcopis partis Donati.* Ex quibus perperam colligit Baronius illos in Gallias ad Conſtantinum navigaſſe. Quaſi vero ipſorum Libellum non direxiſſet ad Imperatorem Anulinus: aut quaſi omnes Epiſcopi Donatiani in Gallias navigaſſent, quia omnes huic Libello ſubſcripſerunt.

§. III.

Quid in cauſſa Donatiſtarum egerit Conſtantinus Magnus?

LEctis Donatiſtarum libellis, Conſtantinus, teſte Optato Milevitano, ſubiracunde reſpondit: *Petitis a me in ſæculo judicium, cum ego ipſe Chriſti judicium expectem.* Dedit tamen judices Imperator, Maternum Agrippinenſem, Rheticium Auguſtodunenſem, Marinum Arelatenſem, qui cum Melchiade, & aliis Epiſcopis Italis ab ipſo deligendis cauſſam Cæciliani judicarent, ut conſtat ex Optato Milevitano lib. 1. adverſus Parmenianum, pag. 44. ex S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. & Epiſt. 62. Porro de Concilio Romano ſub Melchiade, deque rebus in eo geſtis, ſuo loco agemus. Expendemus etiam utrum jure Conſtantinus judices deſignaverit Donatiſtis, & Concilia decreverit, quæ de Cæciliani cauſſa & ipſorum Schiſmate judicium ferrent.

Donatiſtæ, cum ſuo principe Donato a Caſis Nigris, in Concilio Romano, anno 313. damnati, ad Imperatorem Conſtantinum provocaverunt. Qua de appellatione Optatus Milevitanus lib. 1. p. 44. ait: *Sufficit ergo & Donatum tot ſententiis eſſe percuſſum, & Cæcilianum tanto judicio eſſe purgatum: & tamen Donatus appellandum eſſe ab Epiſcopis credidit. Ad quam appellationem Conſtantinus Imperator ſic reſpondit; O rabida furoris audacia! ſicut in cauſſis Gentilium fieri ſolet, appellationem interpoſuerunt.* Quæ verba deſumpta ſunt ex Epiſtola Conſtantini ad Epiſcopos data poſt Concilium, quæ extat in appendice ad Optatum, & tomo 1. Conciliorum.

De eadem appellatione S. Auguſtinus Epiſtola 162. *Scitote*, inquit, *quod primi majores veſtri cauſſam Cæciliani ad Imperatorem Conſtantinum detulerunt. Exigite hoc a nobis, probemus vobis, & ſi non probaverimus, facite de nobis quidquid potueritis. Sed quia Conſtantinus non eſt auſus de cauſſa Epiſcopi judicare, eam diſcutiendam atque finiendam Epiſcopis delegavit, quod & factum eſt in urbe Roma, præſidente Melchiade Epiſcopo illius Eccleſiæ cum multis Collegis ſuis. Qui cum Cæcilianum innocentem pronuntiaſſent, & Donatum, qui Schiſma Carthagine fecerat, ſententia percuſſiſſent, iterum veſtri ad Imperatorem venerunt, & de judicio Epiſcoporum, in quo victi fuerant, murmurarunt. Quomodo enim poteſt malus litigator laudare judices, quibus judicantibus victus eſt?* Et Epiſtola 162. *Judices enim Eccleſiaſticos, tantæ authoritatis Epiſcopos, quorum judicio & Cæciliani innocentia, & eorum improbitas declarata eſt, non apud alios Collegas, ſed apud Imperatorem accuſare auſi ſunt, quod male judicaverint.*

Iterum tumultuantibus in Africa Donatiſtis, Felicemque Aptungitanum Epiſcopum, Cæciliani ordinatorem, traditionis accuſantibus, ut in ipſum quoque Cæcilianum labes illa refunderetur, de mandato Conſtantini Imperatoris cognitionem illius cauſſæ ſuſcipiens Proconſul, Voluſiano & Aniano Conſulibus, 15. Calendas Martii anno Chriſti 314. poſt varias Donatiſtarum detectas falſitates, & ſuperatas fraudes, Ingentio etiam ſcriba falſi convicto, & crimen confeſſo, Felicem recto & legitimo judicio innocentem pronuntiavit. Sic autem a Proconſule dictam ſententiam refert Optatus Milevitanus lib. 1. pag. 45. *Felicem autem Religioſum Epiſcopum, liberum eſſe ab exuſtione Inſtrumentorum deificorum manifeſtum eſt, cum nemo in eum aliquid probare potuerit, quod religioſiſſimas Scripturas tradiderit, vel exuſſerit. Omnium enim interrogatio ſupra ſcripta manifeſta eſt, nullas Scripturas deificas vel inventas, vel corruptas, vel exuſtas fuiſſe.* Addit Optatus: *Hoc Actis continetur, quod Felix Epiſcopus Religioſus, illis temporibus neque præſens fuerit, neque conſcientiam accommodaverit, neque aliquid tale fieri juſſerit. Unde pulſa, atque exterſa infamia, cum ingenti laude illa judicio receſſit.* Idem conſtat ex S. Auguſtino, lib. poſt Collationem contra Donatiſtas, capp. 32. & 33. *Hæc ergo cauſſa Felicis*, inquit, *diſcuſſa eſt Proconſulari judicio, ubi li-*

qui-

quidiſſime innocentia Felicis apparuit. Sed de his uberius in Diſſertatione de jure Conſtantini in cauſſa Cæciliani, & Felicis Aptungitani. Legatur interim Epiſtola S. Auguſtini 152. & Epiſtola Conſtantini, ad Probianum Africæ Proconſulem, inſerta Epiſtolæ 68. Sancti Auguſtini, & Acta Proconſularia purgationis Felicis, quæ extant ad calcem Optati Milevitani. Quod vero cauſſam Cæciliani ſpectat, cum Donatiſtæ adverſus Melchiadis, & Romanæ Synodi judicium expoſtulaſſent, Conſtantinus Synodum Arelate indixit, in qua iterum diſceptata eſt, & ſecundum Cæcilianum dicta ſententia, ut conſtat ex S. Auguſtino Epiſtolis 68. 162. & alibi paſſim, ſed de Concilio Arelatenſi ſuo loco agemus.

A Concilii Arelatenſis judicio iterum Conſtantinum appellarunt Donatiſtæ perduelles, a quo Romam primum, deinde Mediolanum venire juſſi, ibi poſtremo damnati ſunt, addita exilii pœna, quam idem poſtea Conſtantinus remiſit. Id conſtat ex S. Auguſtino, locis mox laudatis. Cum vero toties cauſſa cecidiſſent, Conſtantinum ultimo Cæcilianum abſolventem corruptum calumniabantur, ut teſtatur S. Auguſtinus lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 6. *Nec tamen*, inquit, *negat Parmenianus rurſus eos ad Conſtantinum veniſſe, & quia ibi quoque ultimo judicio ſuperati ſunt, etiam ipſum gratis corruptum criminantur. Quibus omnibus conſideratis, qui ſine ſtudio partium judicat, eligat quibus credat: utrum judicibus ſententias proferentibus, an litigatoribus contra quos prolatæ ſunt, litem finire nolentibus. Certe orbis terrarum judicibus credidit, &c.* Eodem in libro cap. 8. ſententiam capitis in Donatiſtas latam S. Auguſtinus teſtatur; eorumque calumniam propellit, qua id immaniter juſſiſſe Conſtantinum, ſuggerente Oſio, criminabantur.

§. IV.

De erroribus Donatiſtarum.

SChiſma Donatiſtarum in hæreſim evaſit. Cujus hi præcipui errores. Primo, Baptiſmum extra Eccleſiam collatum, nullum eſſe contendebant; & quia Eccleſiam a toto terrarum orbe defeciſſe, & intra ſuam ſectam coarctari comminiſcebantur, ideo Catholicos a ſe deceptos, ſuoque Schiſmati implicitos rebaptizabant, ut teſtatur S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus, cap. 69. lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani, in ſeptem libris de Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. de unico Baptiſmo contra Petilianum, & alibi paſſim.

Secundo, Eccleſiam, ut mox innui, in cæteris orbis regionibus, Traditorum contagio, malorumque communione, periiſſe aſſerebant, & in Africa remanſiſſe, in ſola parte Donati; ad illudque commentum ſuum ſulciendum verbis Sponſæ in Canticis Canticorum abutebantur: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie:* illum enim textum errori ſuo favere arbitrabantur, quod Africa in meridiana orbis parte ſit conſtituta, ut teſtatur S. Auguſtinus lib de Unitate Eccleſiæ, cap. 16. unde Donatiſtas non de Capite, ſed de corpore a Catholicis diſſentire ſcribit, cap. 2. ejuſdem libri: *Totum igitur*, inquit, *quod annunciatur de Chriſto, caput & corpus eſt. Caput eſt ipſe unigenitus Jeſus Chriſtus, Filius Dei vivi, ipſe Salvator corporis, qui mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram. Corpus ejus Eccleſia, de qua dicitur: Ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi. Inter nos autem & Donatiſtas quæſtio eſt, ubi ſit hoc corpus, id eſt, ubi ſit Eccleſia.*

Hinc etiam libro 2. contra literas Petiliani Donatiſtæ, cap. 51. ſic illos Hæreticos affatur; *Verba legis dicitis, ſed in quos dicatis, non attenditis: ſicut diabolus verba legis dicebat, ſed cui diceret, non agnoſcebat. Ille Caput noſtrum ſurſum aſcenſurum, deorſum volebat dejicere: vos autem corpus ejuſdem Capitis, quod per totam terram diffuſum eſt, ad exiguam partem vultis redigere.* De eodem Donatiſtarum errore legendus eſt Optatus Milevitanus lib. 2. pag. 46.

Tertio, Eccleſiam Catholicam meretricem vocabant, ut refert S. Auguſtinus in Concione de geſtis cum Emerito: *Pſalmum lego*, inquit: *Detrahentem ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar. Si recte perſequor occulte proximo detrahentem, non rectius perſequor Dei Eccleſiam publice blaſphemantem, quando dicit, Non eſt ipſa; quando dicit, Noſtra eſt quæ in parte eſt; quando dicit, Illa meretrix eſt?* Ex quibus innoteſcit quos Magiſtros habeant hujus temporis Hæretici, qui Catholicam Eccleſiam convitiis proſcindunt, & in puſillo ſuo grege veram Eccleſiam coarctatam effutiunt.

Præter hos errores, Donatus Carthaginenſis Arianæ hæreſeos fuligine intinctus fuit. Id teſtatur Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 69. ubi de illo ait: *Extant ſcripta ejus, ubi apparet eum etiam non Catholicam de Trinitate habuiſſe ſententiam: ſed quamvis ejuſdem ſubſtantiæ, minorem tamen Patre Filium, & minorem Filio putaſſe Spiritum Sanctum. Verum in hunc, quem de Trinitate habuit, ejus errorem Donatiſtarum multitudo intenta non fuit, nec facile in eis quiſquam qui hoc illum ſenſiſſe noverit, invenitur.* Falſo itaque Theodoretus de Donatiſtis generatim ait: *Hi quod hæreſim attinet cum Ario ſentiunt.* De eodem S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, ait; *Extant ejus multa ad ſuam hæreſim pertinentia, & de Spiritu Sancto liber Ariano dogmati congruens.*

Donatum communione cum Arianis junctum fuiſſe fidem facit Epiſtola Synodalis in Conciliabulo Sardicenſi ab Arianis ad ipſum data, quæ extat apud S. Hilarium libro Fragmentorum, & tom. 1. Conciliorum, ex qua cum probare vellet Creſconius Grammaticus Orientales Donato Carthaginenſi communicaſſe, S. Auguſtinus lib. 3. contra Creſconium, cap. 34. reſpondit: *Diſce quod neſcis: Sardicenſe Concilium Arianorum fuit, quod notum jamdiu eſt, ut habemus in manibus, contractum maxime contra Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum Catholicum, qui eorum errorem ex ipſa civitate ortum, præ cæteris acriter arguebat, & refellebat. Non igitur mirum, ſi illi hæretici Donatum ſibi adſciſcere tentaverunt, quos per totum orbem Catholica damnabat Eccleſia: quamquam nos ſine civitatum nominibus Epiſcopos, ad quos hæ literæ datæ ſunt, habeamus. Aut ergo aliquis Donatus fuit, non in Africa Epiſcopus, cui nomini Carthago a veſtris eſt addita; aut, ut dixi, Africanam hæreſim Orientalis hæreſis ſibi tentavit adjungere. Quod hinc maxime credibile eſt, quod ad Carthaginis Epiſcopum, Romano prætermiſſo, numquam Orientalis Catholica ſcriberet.*

§. V.

De moribus Donatiſtarum,

I. DOnatiſtæ ſacro-ſancta Eccleſiæ Sacramenta indigniſſime tractarunt, Euchariſtiam canibus projicientes, & ſanctum Chriſma effundentes. Id refert Optatus Milevitanus lib. 2. pag. 55. *Ut omnia*, inquit, *ſacro-ſancta veſtri Epiſcopi violarent, juſſerunt Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno divini judicii. Nam iidem canes accenſi rabie, ipſos Dominos ſuos quaſi latrones ſancti Corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniaverunt.*

Et ibidem: *Ampullam quoque Chriſmatis, per feneſtram, ut frangerent, jactaverunt: & cum caſum adjuvaret abjectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullam ſpiritali ſubvectione deduceret: projecta caſum ſentire non potuit: Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.*

II. Altaria etiam evertere ſolitos Donatiſtas teſtatur idem Optatus initio libri 6. pag. 93. *Quid eſt*, inquit, *tam ſacrilegum, quam altaria Dei in quibus & vos aliquando obtuliſtis, frangere, radere, removere? In quibus vota populi & membra Chriſti portata ſunt: quo Deus omnipotens invocatus ſit: quo poſtulatus deſcendit Spiritus Sanctus: unde a multis pignus ſalutis æternæ & tutela fidei, & ſpes reſurrectionis accepta eſt. Altaria, inquam, in quibus fraternitatis munera non juſſit Salvator poni, niſi quæ eſſent de pace condita. Quid eſt enim altare, niſi ſedes Corporis & Sanguinis Chriſti? Hæc omnia furor veſter aut raſit, aut fregit, aut removit .... Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem ſceleris datum?*

Calvin ſtarum Hæreſi hac H. riu damnat, nec ſa crum Chriſu venera tur, u Euchar ſtiam Chriſti Corpus ſe credi nec alt ria ull. haben ſed il. polluer & ev rant, cto Sci mate natiſt millin

datum? Quod ut immundo ore, ſacrilegis hauſtibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta eſt. Si livoris judicio nos vobis ſordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc invocari conſueverat? Quid vos offenderat Chriſtus, cujus illic per certa momenta Corpus & Sanguis habitabat? Quid vos offendiſtis, etiam vos ipſi, ut illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum ſpatia ſancte, ut arbitramini, obtuliſtis? Dum impie perſequimini manus noſtras illic, ubi Corpus Chriſti habitabat, feriiſtis & veſtras. Hoc modo Judæos eſtis imitati. Illi injecerunt manus Chriſto in cruce: a vobis percuſſus eſt in altari.

Quod ſi ab altarium everſione aliquando temperarent Donatiſtæ, ea ſacrilego ritu radebant, quaſi a Catholicis violata. Id teſtatur Optatus lib. 6. p. 94. ubi ſic ipſos inſectatur: *Quu eſt iſtu nova & ſtulta ſapientia, novitatem quærere in viſceribus vetuſtatis, & remota quaſi quadam corporis cute in latente corpore cutem quaſi alteram quærere?.... Raſiſti equidem quod tibi viſum eſt: ſed adhuc ibi eſt quod odiſti. Quid, quod ſi ſic conjuraſtis, ut quu a nobis in nomine Dei in ipſo Myſterio tacta ſunt, immunda viderentur? Quis fidelium neſcit, in peragendis Myſteriis ipſa ligna linteamine cooperiri? Inter ipſa Sacramenta velamen potuit tangi, non lignum. Aut ſi tactu poſſit penetrari velamen, ergo penetrantur & ligna. Si penetrari poſſunt lignu, penetratur & terra. Si a vobis lignum raditur, & terra, qua ſubter eſt, fodiatur, altam facite ſcrobem, dum pro veſtro quæritis arbitrio puritatem. Sed obſervate ne veniatis ad inferos, & illic inveniatis Core, Datan, & Abiron Schiſmaticos, Magiſtros ſcilicet veſtros.*

III. Calices etiam ſacros frangebant, & conflabant impii Donatiſtæ, ut teſtatur idem Pater pag. 95. libri citati. *Hoc tamen immane facinus geminatum eſt*, inquit, *dum fregiſtis etiam Calices Chriſti Sanguinis portitores, quorum ſpecies revocaſtis in maſſas, mercem nefariis nundinis procurantes, ad quam nec emptores eligere voluiſtis ſacrilegi, dum inconſiderate vendidiſtis. Puſſi eſtis etiam comburi manus veſtras, quibus ante nos eoſdem Calices tractabatis. Eam rem tamen paſſim vendi juſſiſtis. Emerunt forſan in uſus ſuos ſordidæ mulieres. Emerunt Pagani, facturi vaſa in quibus incenderent Idolis ſuis. O ſcelus nefarium! o facinus inauditum! auferre Deo, quod Idolis præſtes: ſubducere Chriſto, quod proficiat ſacrilegio.*

IV. Codices, pallas & vela ſacra per vim extorquebant, & velut profanata a Catholicis purificabant, ut conſtat ex eodem Authore lib. 6. pag. 98. *Velamina*, inquit, *& inſtrumenta dominica extorſiſtis, quæ jamdudum fuerant in communione poſſeſſa. Extorſiſtis cum codicibus pallas. Indicate quid de codicibus feceritis: in omnibus judicium providentia veſtra debet eſſe æquale. Aut utrumque lava, aut utrumque dimitte. Quod ſi aliter facias, corrupiſti diligentiam tuam. Pallam lavas, codicem non lavas. Si in una parte bonum, in altera malum eſt, non potes negare offendere in una, ſi in altera promereris.*

V. Donatiſtæ uſurpata Catholicorum templa iterum benedicebant, ut refert Optatus ibidem. *Dicite*, inquit, *Frater Parmeniane, quid vobis fecerat locus? quid ipſi parietes, ut iſta paterentur? An quia illic rogatus eſt Deus? An quia illic invocatus eſt Spiritus ſanctus? An quia vobis abſentibus illic Propheta, & ſancta Evangelia recitata ſunt? An quia illic fratrum jamdudum litigantium concordaverunt mentes? An quia unitas Deo placita, in qua habitabat, invenerat domum? Indicate quid illic lavare potuiſtis? Si Catholicorum veſtigia: & in vico, & in platea calcavimus: quare non omnia emendatis? Nam & fovendorum corporum cauſſa, eadem nos & vos lavacra pariter abluerunt. Et ante vos frequenter noſtrorum loti ſunt multi. Si poſt nos purificanda putatis omnia, lavate & aquam ſi poteſtis*, &c.

VI. Sacras Virgines, quæ in Catholica Eccleſia votum emiſerant, ad ſecundam profeſſionem cogebant, poſtquam eas Pœnitentiæ ſubjeciſſent. Hujus rei fidem facit Optatus lib. 6. pag. 96. *Jam illud*, inquit, *quam ſtultum, quam vanum, quod ad voluntatem, & quaſi ad dignitatem veſtram revocare voluiſtis, ut Virgines Dei agerent Pœnitentiam, ut jamdudum profeſſæ ſigna voluntatis capitibus, poſtea vobis jubentibus immutarent: ut mitrellas aureas projicerent, alias acciperent?*

Et pag. ſequenti: *Spiritale nubendi hoc genus eſt. In nuptiis ſponſi jam venerant voluntate & profeſſione ſua, & ut ſæcularibus nuptiis ſe renuntiaſſe monſtrarent, ſpiritali Sponſo ſolverant crinem. Jam cæleſtes celebraverunt nuptias. Quid eſt quod eas iterum crines ſolvere coegiſtis? Quid enquam, quod ab ipſis per vos eſt exacta profeſſio ſecunda? Quis eſt alter ſpiritalis ſponſus, cui iterum nuberent? Quando mortuus eſt cui nupſerant, at alteri nubant? Nudaſtis denuo capita jam velata, de quibus profeſſionis detraxiſtis indicia, quu contra raptores, aut petitores viderentur inventu. In mitrella indicium eſt voluntatis, non caſtitatis auxilium, ut rem jam Deo devotam, ne qui ſponſabat, perſeveret petere, aut ne raptor audeat violare. Signum eſt ergo, non Sacramentum. Inveniſtis igitur hujuſmodi Virgines, quæ jam ſpiritaliter nupſerant, quas ſi ſecundas coegiſtis ad nuptias; at crines iterum ſolverent imperaſtis.*

Et infra: *Detraxiſtis igitur non capitis ornamenta, ſed bonæ voluntatis indicia. Jam conſecratas Deo aſperſiſtis immundis cineribus: crines juſſiſtis etiam falſa aqua perfundi.*

VII. Immanitatem & ſævitiam erga Catholicos maximam exercuerunt Donatiſtæ ſub Juliano præſertim Apoſtata, ut refert Optatus lib. 2. pag. 54. *Erubeſcite*, inquit, *ſi ullus eſt pudor. Eadem voce vobis libertas eſt reddita, qua voce Idolorum patefieri juſſa ſunt templa. Eiſdem pene momentis veſter furor in Africam revertitur, quibus diabolus de ſuis carceribus relaxatur. Et non erubeſcitis, qui uno tempore cum inimico communia gaudia poſſidetis? veniſtis rabidi, veniſtis irati; membra laniantes Eccleſiæ: ſubtiles in ſeductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella provocantes. De ſedibus ſuis multos feciſtis extorres; cum conducta manu venientes baſilicas invaſiſtis. Multi ex numero veſtro per loca plurima cruentas operati ſunt cædes, & tam atroces, ut de talibus factis ab illius temporis judicibus relatio mitteretur. Sed intervenit & occurrit judicium Dei, ut ille, qui vos jamdudum redire juſſerat, Imperator profanus & ſacrilegus, moreretur, qui perſecutionem, vobis provocantibus, jam miſerat, aut mittere diſponebat. Operata eſt apud loca ſupradicta in Catholicos trucidatio. Memoramini per loca ſingula qui fuerint veſtri diſcurſus. Nonne de numero veſtro fuerunt, Felix Diabenſis, Januarius Flamen Piſtenſis, & cæteri qui tota celeritate cucurrerunt ad Caſtellum Lemellenſe: ubi cum contra importunitatem ſuam viderent Baſilicam clauſam, præſentes juſſerunt comites ſuos, ut aſcenderent culmina, nudarent tecta, jactarent tegulas: Imperia eorum ſine mora completa ſunt: & cum altare defenderent Diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati ſunt, duo occiſi ſunt.*

Hanc Donatiſtarum in Catholicos ſævitiam exaggerat S. Auguſtinus Epiſtola 69. his verbis ipſos urgens: *De nobis ergo quod queramini non habetis, & tamen Eccleſiæ Catholicæ manſuetudo etiam ab his Imperatorum juſſionibus omnino conquieverat, niſi veſtri Clerici & Circumcelliones per ſuas immaniſſimas improbitates furioſaſque violentias quietem noſtrum perturbantes, atque vaſtantes, hæc in vos recoli & moveri coegiſſent. Nam priuſquam leges iſtæ, de quibus modo querimini, veniſſent in Africam, inſidias in itineribus noſtris Epiſcopis tetenderunt, Conclericos noſtros plagis immaniſſimis quaſſaverunt, Laicis quoque & plagas graviſſimas inflixerunt, & intulerunt eorum ædificiis incendia. Presbyterum etiam quemdam quia propria & libera voluntate unitatem noſtræ communionis elegit, de domo ſua raptum, & pro arbitrio immaniter cæſum, in gurgite etiam cænoſo voluptatum, burda veſtitum, cum quibuſdam dolendum, quibuſdam ridendum, in pompa ſui facinoris oſtentaſſent, abductum inde quo voluerunt, vix poſt dies duodecim dimiſerunt.*

Leges illæ de quibus loquitur S. Auguſtinus, ab Honorio Imperatore latæ ſunt anno Chriſti 398. quibus pœna capitis in Donatiſtas decreta eſt, cum antea mulcta tantum pecuniaria plecterentur.

Et ibidem: *Vos dicitis pati perſecutionem; & oculi noſtri ab armatis veſtris calce & aceto extinguuntur.*

VIII. Nec in vivos tantum, ſed in defunctos etiam Catholicos Donatiſtas ſæviſſe, teſtatur Optatus lib. 6. pag. 99. *Quid referam etiam*, inquit, *illam impietatem de veſtra conjuratione venientem? Quia ad hoc*

Baſi-

Baſilicas invadere voluiſtis, ut vobis ſolis cœmeteria vendicetis: non permittentes ſepeliri corpora Catholica: ut terreatis vivos, male tractatis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter viventes fuerat certamen, odia veſtra vel mors aliena compeſcat. Jam tacet cum quo paulo ante litigabas. Quid inſultas funeri? quid impetis ſepulturam? quid cum mortuis litigas? perdidiſti malitiæ fructum. Et ſi corpora non vis in uuum quieſcere, animas tamen in uno apud Deum poſitas non poteris ſeparare.

IX. Donatiſtæ, prætextu martyrii, ſibi ipſis violentas manus frequenter inſerebant, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus libro 1. contra Gaudentium, cap. 28. *Sed nunc plane*, inquit, *cum parcente vobis manſuetudine Chriſtiana, ita in vobis ſævit veſtra dementia, ut [quemadmodum dicis] caminorum reperto compendio, veſtras animas rapiatis, omnimodo vos a vobis ipſis pati perſecutionem, nimia eſt impudeutia, ſi negatis; quando vos utrumque completis, & unde juſte pereatis, & quod peritis. Sic autem dicis, tot hominum millia eſſe qui hoc faciunt, quaſi non etiam iſta ſit non parva cauſſa, cur ab hujuſmodi magiſterio veſtro Africa liberetur. Eorum eſt enim hominum genus cui hoc malum perſuadere potuiſtis, qui ſolent hæc & antea facere, maxime cum idololatria licentia uſquequaque ferveret, quando iſti Paganorum armis feſta ſua frequentantibus irruebant. Vovebant autem Pagani juvenes idolis ſuis, quis quot occideret. At iſti gregatim hinc atque inde confluentes, tamquam in amphiteatro a venatoribus more immanium beſtiarum venabulis ſe oppoſitis ingerebant; furentes moriebantur, putreſcentes ſepeliebantur, deſipientes colebantur. Præter hæc ſunt ſaxa immania, & montium horrida prærupta, voluntariorum creberrimis mortibus nobilitata veſtrorum: aquis & ignibus rarius id agebant, præcipitiis greges conſumebantur ingentes. Ætatis noſtræ hominibus res notiſſimas loquor. Quis enim neſcit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab utilibus operibus otioſum, crudeliſſimum in mortibus alienis, viliſſimum in ſuis, maxime in agris territans, ab agris vacans, & victus ſui cauſſa cellas circumiens ruſticanas, unde & Circumcellionum nomen accepit, univerſo pene mundo famoſiſſimum, Africani erroris opprobrium?* Legatur & caput 27. ejuſdem Libri, & ſequentia, ex quibus innoteſcet præfatos hæreticos furorem ſuum exemplo Raziæ defendiſſe, quem ſecundus Machabæorum liber ſeſe gladio percuſſiſſe memorat, & e muro dediſſe præcipitem, ac deinde inteſtina ſua diſcerpſiſſe. Quod facinus ipſis nullatenus favere oſtendit ibidem S. Auguſtinus: quia Razias non ſapientiæ, ſed inſipientiæ dedit exemplum, non Chriſti Martyribus, ſed Donati Circumcellionibus imitandum: & Scriptura ejus mortem mirabiliorem, quam prudentiorem, refert quemadmodum facta ſit; non laudat tamquam facienda eſſet.

S. Auguſtinus de Petiliano Donatiſta loquens, lib. 3. contra ejus literas, ait: Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem Monaſteriorum, & Monachorum, arguens etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit inſtitutum.

X. Quod Hæreticorum proprium eſt, Donatiſtæ Monachorum hoſtes erant infenſiſſimi, ut teſtatur S. Auguſtinus in Pſalmum 132. ubi illos inducit quærentes: *Quid ſibi vult nomen Monachorum? oſtendiſe ubi ſcriptum ſit nomen Monachorum. Quare ergo*, inquit S. Auguſtinus, *nou appellemus Monachos, cum dicat Pſalmus: Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum: μόνος enim unus dicitur, & nou unus quomodocumque; nam & in turba eſt unus; ſed una cum multis unus dici poteſt: μόνος id eſt ſolus: μόνος enim unus ſolus eſt. Qui ergo ſic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut ſit illis vere quod ſcriptum eſt; una anima & unum cor, recte dicitur μόνος, id eſt, unus ſolus.* Et poſt pauca: *Merito inſultant nomini unitatis, qui ſe ab unitate præciderunt. Merito illis diſplicet nomen Monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus: ſed ſequentes Donatum, Chriſtum dimiſerunt.*

§. VI.

De Schiſmate Donatiſtarum inter ſe.

ANno Chriſti 344. Siricio Pontifice Maximo, Theodoſioq; Imperatore, cum obiiſſet Parmenianus tertius Donatiſtarum Epiſcopus, in ejus locum ab ipſis ſuffectus eſt Primianus, adverſus quem poſtea ab aliis Donatiſtis creatus eſt Maximianus Diaconus; ſicque ingens inter eos conflatum eſt Schiſma, ut alii Primianiſtæ, alii Maximianiſtæ, dicerentur.

Plura hinc inde celebrata ſunt a Schiſmaticis factionibus Concilia. Unum ab Epiſcopis quinquaginta tribus partis Maximiani apud Cavernas-Suſis prope Carthaginem coactum, anno Chriſti 394. in quo damnatus eſt Primianus, & communione interdictus, has ob cauſſas: Primo, quia ſuper vivos Epiſcopos alios ſubrogavit. Secundo, quod inceſtos cum Sanctorum Communione miſcuerit. Tertio, quod Epiſcopos ad conjurationem conſtringere pertentarit. 4. Quod Fortunatum Presbyterum in cloacam fecerit mitti, eum ægrotantibus Baptiſmo ſuccurriſſet. 5. Quod communionem Demetrio Epiſcopo denegarit, ut cogeret filium abdicare. 6. Quod idem Presbyter objurgatus ſit, quod Epiſcopos hoſpitio ſuſcepiſſet. 7. Quod multitudinem miſerit, quæ Chriſtianorum domos everteret. 8. Quod obſeſſi ſunt Epiſcopi ſimul & Clerici, & poſtea ab ejus ſatellitibus lapidati. 9. Quod in Baſilica cæſi ſunt Seniores, quod indigne ferrent Claudianiſtas ad communionem admitti. 10. Quod innocentes Clericos putaverit eſſe condemnandos. 11. Quod ſe audiendum exhibere noluerit Concilio, & legatos ad ſe miſſos injurioſe rejecerit. 12. Quod multa alia illicita admiſerit, quæ pro honeſtate ſtyli ſilentur. Hæc conſtant ex Epiſtola Synodali iſtius Conciliabuli, quam S. Auguſtinus recenſet Enarratione in Pſalmum 36.

Cla niſt Dei ſtat

Alterum Conciliabulum in Primianum, celebratum eſt Cebarſuſſi, centum & amplius Epiſcoporum: cujus meminit S. Auguſtinus lib. 4. adverſus Creſconium, cap. 6. *Numquid*, inquit, *hoc dicturus es, Maximianum a veſtra communione Schiſma feciſſe? Sed Maximianus non hoc dicit, qui Primianum potius & vos omnes affirmat a parte Donati, in qua ipſe permanſit, Schiſma feciſſe: & recitat Decreta Conciliorum. Primum, quod apud Carthaginem a quinquaginta & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum, quod Cebarſuſſi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi condiderunt, quo perfecte pleniuſque damnatus eſt.*

Verum prævaluit Primiani factio. Is trecentos & decem Epiſcopos Bagaim Numidiæ civitatem convocavit eodem anno 394. unde Bagajenſe Concilium dictum eſt, in quo hæc adverſus Maximianum prolata ſententia: *Maximianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Core & Abiron miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excutiat, quem nou ſolum mors juſta ſui ſceleris condemnat, ſed etiam trahit in conſortium criminis plurimos catena ſacrilegii.* Duodecim ſubinde Maximiani ordinatores damnati ſunt. Aliis vero ipſius fautoribus ad Schiſmaticam Donati partem, cui Primianus præſidebat, redire permiſſum eſt; ita tamen ut, niſi ſtata die redirent, pœnitentiæ addicerentur. Hæc conſtant ex Sancto Auguſtino lib. 3. contra Creſconium, capp. 53. & 54.

Nec illius ſtatim controverſiæ finis. Primianiſtæ jura Catholicorum uſurpantes, adverſus perduelles Maximianiſtas legibus publicis egerunt, *& ſe dixerunt Catholicos, ut poſſent excludere hæreticos*, inquit S. Auguſtinus in Pſalmum 57. id eſt, legum ab Imperatoribus latarum adverſus hæreticos, Donatiſtæ & ipſi hæretici imploravere patrocinium, deceptis Proconſulibus apud quos ſeſe Catholicos mentiebantur, ut Maximianiſtas ſuis Baſilicis exturbarent.

Denique poſt multum temporis, Maximianiſtas ſuis reſtitutos honoribus ſuſceperunt Primianiſtæ, & collatum ab eis, extra communionem licet ſuam, Baptiſma ratum habuerunt.

Porro cum Primianiſtæ adverſus Maximianiſtas ea omnino præſtitiſſent, quæ iidem atque cæteri Donatiſtæ in Catholicos ab initio Schiſmatis geſſerant, ſicque, ſuis ipſorum armis ſe confodi negare non poſſent, hinc factum eſt ut Africani Patres in Concilio congregati ſtatuerint e publicis Actis cuncta excipienda eſſe, quæ inter Primianiſtas & Maximianiſtas apud Proconſules eſſent agitata, ut ex ipſis Catholici ineluctabilia adverſus Donatiſtarum omnium pervicaciam argumenta eruerent. En verba Concilii, cap. 34. relata in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, cap. 67.

Itaque

Digitized by Google

Itaque placuit, ut ex Concilio noſtro literæ darentur ad Judices Africanos, a quibus hoc peti congruum videretur, ut in hoc adjuvent communem matrem Eccleſiam Catholicam, in quo Epiſcopalis authoritas contemni in civitatibus poteſt: Id eſt, ut judiciaria poteſtate, atque diligentia ex fide Chriſtiana quid geſtum ſit in omnibus locis, in quibus Maximianiſtæ Baſilicas obtinuerunt, qui ab eis Schiſma fecerunt, inquirant, & geſtis publicis, propter firmam notitiam omnibus neceſſariam, faciant inhærere.

Et vero quantæ fuerint utilitatis hæc Acta, oſtendit qui eis toties utitur S. Auguſtinus, quique ex iis conficit argumenta, quibus nihil uſquam reſpondere potuerunt Donatiſtæ. Sic libro 1. contra Gaudentium, cap. 39. ubi ſuam cum Emerito Donatiſta collationem indicans, ait: *De cauſſa etiam Maximianiſtarum cum illo egimus, de qua a nobis in collatione toties vobis objecta nihil reſpondiſtis; quoniam de re manifeſtiſſima & recentiſſima vobis objecta nihil quod reſponderetis, invenire potuiſtis: quomodo Maximianus, quem multo graviore quam Cæcilianum ſententia percuſſiſtis, ita ut diceretis eum Dathan, Core, & Abiron miniſtrum, quos pro ſcelere Schiſmatis vivos terra deglutivit, non polluerit conſortes Schiſmatis ſui, quibus ut ad veſtram communionem redirent, dilationem dediſtis, non polluerit Afer Afros, vivus vivos, notus notos, particeps ſocios: & Cæcilianus polluerit tranſmarinos, polluerit longe poſitos, polluerit ignotos, polluerit nondum natos. Inveni, ſi potes, quid dicas: quomodo ſuſceperitis honorem Feliciani Muſtitani, & Prætextati Aſſuritani, quos cum Maximiano, & aliis decem ſine ulla dilatione damnaſtis; contra quos, ut eos de Baſilicis pelleretis, apud duos, vel niſi fallor, apud tres Proconſules litigaſtis: & cum jam in locum Prætextati alium ordinaſſetis, poſt tam longum tempus eos in ſuis honoribus recepiſtis? Qua juſtitia, qua ratione, qua fronte in honore ſuo ſuſcipitur Maximianiſta damnatus, & damnatur orbis terrarum Catholicus inauditus? Qua juſtitia, qua ratione, qua fronte cavendum eſſe dicitis, ne nos inquinet Cæcilianus olim defunctus, vobiſque prorſus incognitus, veſtris majoribus judicantibus ſemel damnatus, veſtris majoribus accuſantibus ter abſolutus: & cavendum non putaſtis ne vos inquinaret Felicianus univerſalis Concilii veſtri ore damnatus, & ab univerſis vobis, præcipue tui Prædeceſſoris favore ſuſceptus? Qua juſtitia, qua ratione, qua fronte reſcinditis Baptiſmum, quem dant Eccleſiæ, quas laboribus ſuis Apoſtoli plantaverunt, cum ſuſceperitis Baptiſmum, quem Felicianus, & Prætextatus per tam longum tempus, quando contra eos damnatos litigabatis, foris a veſtra Eccleſia tradiderunt? Si enim, [ut ſoletis male intelligere, & nobis objicere] ſic eſt intelligendum quod ſcriptum eſt: Qui baptizatur a mortuo, quid proficit lavacro ſuo? inter illos iſti jacebant, quando baptizabant, de quibus veſtra Bagajenſis ſententia tanto ſtrepitu inſonuit: Ægyptiorum admodum exemplo, pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte major eſt pœna, quod poſt extortam aquis ultricibus animam, nec ipſam inveniunt ſepulturam. Quid ad hæc dicturi eſtis? Ecce mortui baptizant eos quos ſuſcipitis, nec morimini, & nobis tamquam mortuis calumniamini, ut Catholicæ unitati communicare nolentes, veſtris ignibus vere moriamini.*

Idem argumentum urget contra Donatiſtas S. Auguſtinus lib. 3. contra Creſconium, capp. 1. 7. & 14. & in Breviculo Collationis diei 3. cap. 8. & Epiſtola 169. ad Generoſum data, & in Pſalmum 36. & lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 69.

§. VII.

De Conciliis Donatiſtarum, & primo de Concilio Cirtenſi.

COncilium Cirtenſe anno Chriſti 305. Cirtæ in Numidia celebratum eſt ab anteſignanis Donatiſtarum, qui Cæcilianum ipſi poſtea depoſuerunt, & Schiſma fecerunt. Author & Præſes Conciliabuli fuit Secundus Tigiſitanus Epiſcopus, Numidiæ Primas. Cauſſa præcipua fuit Cirtenſis Epiſcopi Ordinatio. De Traditionibus ſacrorum Codicum, omniſque ſupellectilis Eccleſiaſticæ ea in Synodo quæſitum eſt a Secundo Tigiſitano. Convicti ſunt iſtius ſceleris, qui intererant Epiſcopi. Secundus ipſe Tigiſitanus a Purpurio ejuſdem facinoris inſimulatus eſt, cujus oppreſſus conſcientia, ſuique conſilium ſecutus nepotis, hujus cauſſæ cognitionem Dei judicio ſervandam eſſe dixit, & Traditorum gregem ſuſcepit univerſum. Hanc hiſtoriam refert Optatus Milevitanus lib. 1. adverſus Parmenianum, pag. 39. ſicque contra ipſum colligit: *Habes ergo, Parmeniane frater, qui manifeſto fuerint Traditores. Deinde non poſt longum tempus iidem ipſi tot & tales ad Carthaginem profecti Traditores, conjurati homicidæ, Majorinum, cujus tu cathedram tenes, poſt ordinationem Cæciliani ordinaverunt, Schiſma facientes.*

Ejuſdem Conciliabuli Acta prolixe refert S. Auguſtinus libro 3. contra Creſconium Grammaticum, capp. 26. & 27. Eadem Acta urget contra Donatiſtas Epiſtola 162.

Hanc Synodum ſæpe Donatiſtis objecerunt Catholici, ut a Traditoribus damnatum & gradu motum Cæcilianum evincerent, quem ipſi adeo inſolenter Traditorem proclamabant, ut conſtat ex S. Auguſtino, in Breviculo Collationis diei 3. cap. 15. Sed Donatiſtæ ut invictum argumentum, quod ex illius Concilii Actis contra ipſos vibrabatur, declinaret, falſum illud eſſe Concilium, & a Catholicis confictum effutiebant. Quibus niterentur conjecturis, & quid ad eas reſponderent Orthodoxi, dicemus in Diſſertatione de epocha Cirtenſis Concilii.

§. VIII.

De duobus Conciliis Carthaginenſibus Donatiſtarum.

PRimum Concilium Carthagine celebratum eſt a Donatiſtis, anno Chriſti 311. Euſebio Pontifice maximo. Eo in Conciliabulo Cæcilianum depoſuerunt, & Majorinum in Sedem Carthaginenſem intruſerunt, ut conſtat ex Optato Milevitano lib. 1. & ex S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 10.

Alterum Concilium Carthagine celebrarunt ſub Donato Carthaginenſi Pſeudoepiſcopo: quo præciſe anno incertum eſt. In eo Traditores communi Donatiſtarum ſuffragio ad communionem recepti ſunt, etiamſi rebaptizari nollent. Hujus Concilii geſta recenſet S. Auguſtinus ex Tychonii Donatiſtæ commentariis, cum ad Vincentium ſcribens Epiſt. 46. hæc habet: *Jam ſi velim & illa commemorare, quæ Tychonius homo communionis veſtræ ſcriptis ſuis inſeruit, qui magis contra vos pro Eccleſia Catholica ſcripſit, fruſtra ſe ab Afrorum quaſi Traditorum communione ſecernens, quo uno eum Parmenianus ſuffocat, quid reſpondere poteritis, niſi quod de vobis idem Tychonius dixit, & ego paulo ante recolui, Quod volumus, ſanctum eſt? Scribit enim ille Tychonius a ducentis & ſeptuaginta Epiſcopis veſtris Concilium Carthagine celebratum, in quo Concilio per 75. dies, poſtpoſitis omnibus præteritis, limatam eſſe ſententiam, atque decretam, ut Traditoribus immenſi criminis reis, ſi baptizari nollent, pro integris communicaretur. Deuterium etiam Macrinenſem Epiſcopum communionis veſtræ, dicit Traditorum plebem congregatam Eccleſiæ miſcuiſſe, & ſecundum ſtatuta illius Concilii a ducentis & ſeptuaginta Epiſcopis veſtris facti, feciſſe cum Traditoribus unitatem; eique Deuterio poſt hoc factum jugiter communicaſſe Donatum: nec ſolum huic, ſed etiam univerſis Maurorum Epiſcopis per 40. annos, quos dicit uſque ad perſecutionem per Macarium factam, Traditoribus ſine Baptiſmo communicaſſe.*

Macarius Conſtantis Imperatoris ad compeſcendos Donatiſtas, in Africam legatus, a quo ſe perſecutionem paſſos calumniati ſunt.

Iſtius porro Concilii memoriam penitus antiquatam optabant Donatiſtæ; quia cum ſe puriſſimos atque innocentiſſimos oſtentarent, nec ſe, nec ſuos, traditionis umquam labe maculatos aſſererent, atque Cæcilianum, ejuſque ſocios eo nomine inſectarentur: cumque numeroſum adeo Concilium evinceret, ex Traditorum gregibus collectam illorum, quam ſolam veram prædicabant, Eccleſiam: omnibus eniſi ſunt ſtudiis, ut iſtud Concilium ex hominum memoria deleretur, ut conſtat S. Auguſtino in citata ad Vincentium Donatiſtam Epiſtola.

§. IX.

De Conciliis adverſus Donatiſtas celebratis. Et primo de Concilio Romano.

Roma, *Latii in Italia urbs princeps.*

INter Concilia contra Donatiſtas celebrata primum occurrit Romanum, anno Chriſti 313. Conſtantino & Licinio III. Conſulibus habitum. A Conſtantino Imperatore convocatum eſt, a quo & tres Galliarum Epiſcopi ad illud miſſi ſunt, qui cum Melchiade Pontifice de cauſa Schiſmatis, & de Cæciliani Ordinatione judicarent, nimirum Marernus Coloniæ Agrippinæ Epiſcopus, Rheticius Auguſtodunenſis, & Marinus Arelatenſis, ut conſtat ex Epiſtola Conſtantini ad Melchiadem, quam refert Euſebius lib. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. Concilio præfuit Melchiades Romanus Pontifex, cui aſſidebant octodecim Epiſcopi, ſcilicet tres illi ex Eccleſia Gallicanâ, & quindecim Itali. Locus Concilii fuit Domus Fauſtæ, in Laterano. In Donatum a Caſis Nigris lata ſententia eſt, ſuffragantibus univerſis, *Quod confeſſus ſit rebaptizaſſe, & Epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe; quod ab Eccleſia alienum eſt. Teſtes inducti a Donato, confeſſi ſunt ſe non habere quod in Cæcilianum dicerent. Cæcilianus omnium ſupra memoratorum ſententiis innocens eſt pronuntiatus, etiam Miltiadis ſententia, qua judicium clauſum eſt his verbis: Cum conſliterit Cæcilianum ab iis qui cum Donato venerunt, juxta profeſſionem ſuam non accuſari, nec a Donato convictum eſſe in aliqua parte conſliterit ſua, Communioni Eccleſiaſtica integro ſtatu retinendum merito eſſe cenſeo.* Hæc refert Optatus Milevitanus lib. 1. adverſus Parmenianum, pag. 44. Ejuſdem Concilii meminit S. Auguſtinus Epiſt. 62. & 162. in Breviculo Collationis dici 3. cap. 18. & alibi. Epiſtola porro 162. zelum, prudentiam, æquitatem Melchiadis in ferenda ſententia potiſſimum commendat his verbis: *Et tamen qualis ipſius Beati Melchiadis ultima eſt prolata ſententia? Quam innocens, quam integra, quam provida, atque pacifica! Qua neque Collegas, in quibus nihil conſliterat, de collegio ſuo auſus eſt removere, & Donato ſolo, quem totius mali principem invenerat, maxime culpato, ſanitatis recuperandæ optionem liberam cæteris fecit, paratus communicatorias literas mittere etiam iis, quos a Majorino ordinatos eſſe conſtaret. Ita ut in quibuſcumque locis duo ordinati eſſent Epiſcopi, quos diſſenſio geminaſſet, eum confirmari vellet, qui fuiſſet ordinatus prior, alteri autem eorum plebs alia regenda provideretur.*

ſeu Melchiadis.

Secundum Concilium adverſus Donatiſtas celebratum, fuit Arelatenſe primum, de quo §. ſequenti agemus.

§. X.

De Concilio Arelatenſi primo.

Arelate, *vulgo* Arles, *urbs Provinciæ nobiliſſima ad Rhodanum fluvium.*

COncilium Arelatenſe primum contra Donatiſtas celebratum eſt, anno Chriſti 314. iis conquerentibus de Synodo Romana ſub Melchiade, quod non recte judicaſſet, neque omnia cauſſæ, qua de agebatur, expendiſſet momenta. Illud convocavit Conſtantinus Imperator, ut oſtenditur ex illius Epiſtola ad Ablavium Africæ Vicarium, & ex alia ad Chreſtum Syracuſanorum Epiſcopum. Annus tum agebatur illius Imperii nonus, Sylveſtri Romani Pontificis primus. Locus fuit Arelate Galliarum civitas. Ad illud convocati ſunt Epiſcopi ex locis diverſis & prope infinitis plurimi, ut teſtatur Conſtantinus ad Chreſtum ſcribens: ducenti interfuerunt. Ne vero ſumptuum exceſſu deterriti a Synodo abeſſent, juſſit Imperator ipſis publicum viaticum a Præſidibus Provinciarum ſuppeditari, tractatoriaſque ad hunc finem ipſis dari literas, ut conſtat ex ipſius Epiſtola ad Ablavium. Tantus Epiſcoporum numerus doctiſſimis viris Sirmondo & Launojo dedit occaſionem propugnandi Synodum iſtam Arelatenſem eſſe *Plenarium Concilium*, cujus authoritatem contra Donatiſtas tam ſæpe urget S. Auguſtinus. Sed rem aliter ſe habere, nec Sanctum Auguſtinum plenarii nomine Concilii aliud intellexiſſe a Nicæno, ſingulari Diſſertatione alibi demonſtravimus. Eo in Concilio cauſſa Cæciliani, & Schiſmatis Donatiſtarum diſcuſſa eſt, illi damnati, Cæcilianus abſolutus, Canones conditi viginti duo.

Syno Cano Conc Arela ſis 1.

Primus Canon Paſcha uno tempore & die celebrandum ſtatuit, ac de die celebrandi Feſti ſacratiſſimi commoneri cæteros Epiſcopos a Romano Pontifice. Secundus miniſtros Eccleſiæ iis in locis manere perpetuo jubet, pro quibus fuerint ordinati. Tunc ſcilicet nulli ordinabantur Clerici, niſi pro certis Eccleſiis. Hic ipſorum titulus. Tertius Canon anathemate percellit eos qui in bello arma projecerint. Ita enim legendum eſt, non vero; *qui arma projiciunt in pace*, quod inemendatum Conciliorum Editores reliquerunt, quamvis errorem indicaverint, prout indicaverat Surius, & corrigendum notaverat ex fide vetuſti MS. Ivo Carnotenſis part. 10. Decreti, cap. 22. habet, *in prælio*, & niſi ita legatur, ſenſus abſonus eſt. Qua enim, quæſo, pœna ſunt digni, qui arma in pace projiciunt? Veriſimilius eſt Conſtantinum hunc Canonem a Patribus adverſus Chriſtianos Milites deſertores obtinuiſſe.

Lectio Canon emenda tur.

Hiſtri

Canones quartus & quintus Aurigas, qui Circenſibus in ſpectaculis equos agitabant, quia vix ſe cruentis non implicabant factionibus, & Mimos arcent a communione. Sextus iis qui in infirmitate poſiti Baptiſmum poſtulabant, manum imponi jubet, id eſt, Confirmationis Sacramentum ſimul adminiſtrari. Septimus, fidelium qui magiſtratus gerebant, ſingularem curam commiſit Epiſcopis locorum, qui eos a communione excluderent, ſi contra Chriſtianam diſciplinam aliquid agerent. Metuendum quippe erat illis temporibus ne rempublicam gerendo, ethnicorum ſe ritibus polluerent, vel iis faverent. Quod ne contingeret, anathema Patres minitati ſunt ab Epiſcopis incutiendum. Octavus Canon Baptiſma hæreticorum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto collatum, ratum eſſe decernit, & rebaptizationes prohibet, contra Donatiſtas. Nonus eos qui Confeſſorum literas afferrent, ſeu Martyrum deſignatorum libellos, ut ad communionem admitterentur poſt lapſum, communicatorias ab Epiſcopis literas accipere præcipit. Hujus Canonis ſenſum expoſuimus in Diſſertatione de Libellis Martyrum, ſæculo tertio.

Baptiſ Hæret rum ra habetu

Matri nii ind lubili

Decimus Canon matrimonium etiam adulterii cauſſa ſolvi prohibet. Quamvis enim conſilii tantum nomine utatur, cum perſuaderi vult junioribus Chriſtianis, ne viventibus uxoribus ſuis, licet adulteris, alias accipiant: tamen hoc iiſdem prohibitum ait, lege utique Evangelica. Undecimus Canon puellas Chriſtianas, quæ Ethnicis matrimonio copulatæ fuerint, arcet a communione. Duodecimus Clericos fœneratores a communione excludit.

Decimus-tertius ſanctarum Scripturarum, & vaſorum ſacrorum traditores, & eos qui Chriſtianorum nomina ad judices perſecutionis tempore detulerant, in ordinem redegit, ſi ex actis publicis eorum crimen probaretur. Ordinationes tamen a Traditoribus factas, ratas eſſe decernit, ſi nullum aliud crimen obſtiterit ordinatis. Canon ille ſancitus eſt occaſione Donatiſtarum, qui Cæciliani Ordinationem, propter crimen Traditionis, quod Felici Aptungitano illius ordinatori affinxerant, irritam eſſe pertinaciter contendebant.

Canon 14. falſis fratrum accuſatoribus communione ad exitum uſque interdicit. Qui Canon etiam contra Cæciliani & Felicis Aptungitani accuſatores Donatiſtas editus eſt.

Diaconorum ſupercilium & faſtum reprimunt Canones 15. & 16. qui tantus erat, ut multis in locis offerre, id eſt, ſacrificare, & Euchariſtiam conſecrare præſumpſiſſent. Canone 17. ſancitum eſt ut nullus admitteretur ad communionem niſi in locis in quibus fuiſſet a communione excluſus: ſive ut nullus Epiſcopus excommunicatum ab altero communioni reſtitueret. Canone 18. ne ullus Epiſcopus alium conculcaret, id eſt, alterius fines invaderet. Decimus nonus Canon Epiſcopis peregrinis locum dari Sacrificii offerendi jubet: quod antea non concedebatur vulgo & ex Eccleſiæ diſciplina: quamvis Anicetus Romanus Pontifex offerendi poteſtatem S. Polycarpo honoris ergo, Romana in Eccleſia fecerit. Canon vigeſimus Ordinationes Epiſcoporum a ſeptem Epiſcopis fieri jubet

Manſi Presby rorum Eccleſ pro qu ſunt o nati.

bet; quod ſi tot Antiſtites convenire facile non potuerint, vetat Epiſcopum niſi a tribus ordinari. Canon vigeſimus primus Presbyteros & Diaconos, qui relictis Eccleſiis pro quibus fuerant ordinati, ad alias commigrabant, ſancit eſſe depoſitionis pœna mulctandos. Quam diſciplinam in Eccleſia præſertim Gallicana collapſam, eſt cur lugeamus, in qua tantam Sacerdotum divagantium multitudinem cernimus, qui nullis Eccleſiis affixi Diœceſes omnes luſtrant, in nulla quieſcunt, vel qui huc illuc diſcurrunt ut Miſſas aucupentur unde victum captent. Utinam omnes Epiſcopi veterem diſciplinam reſtaurent, & hoc Sacerdotii dedecus avertant, impediantque ne homines viliſſimi Clericatum eligant velut artem ſuſtentandæ vitæ commodum, & laboris expertem.

…plinæ … Apo- … Pe- …ntem … infir- …ent …tur …im-

Denique Canon vigeſimus-ſecundus Apoſtatis non agentibus pœnitentiam, & communionem in infirmitate dumtaxat poſtulantibus abſolutionem dari vetat, etiam in exitu, niſi revaluerint & egerint fructus dignos pœnitentiæ.

Abſoluta Synodo Patres de rebus in ea geſtis & Canonibus conſtitutis relationem ad Sylveſtrum Pontificem maximum miſerunt, honorifica ad eum data Epiſtola, qua dicti Concilii Canonumque confirmationem & promulgationem ad ipſum pertinere agnoſcunt. *Placuit*, inquiunt, *per te qui majores Diœceſes tenes, potiſſimum omnibus inſinuari*. Non adfuiſſe Synodo Conſtantinum, probat ejus Epiſtola ad Epiſcopos, qui venerando illi cœtui interfuerant, data; probat Euſebii ſilentium; probat maxime appellatio Donatiſtarum ab iſto Concilio ad Imperatorem.

§. XI.

Donatiſtæ Romæ habere Epiſcopum ambierunt, ut Catholici nominis gloriam ſubriperent.

ID teſtantur S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus & Optatus Milevitanus lib. 2. adverſus Parmenianum, ubi oſtendit Epiſcopos Donatiſtas, qui Romæ ſederunt, nullam habuiſſe a S. Petro manantem ſucceſſionem: Cathedram unicam eſſe, in qua ſedit omnium Apoſtolorum caput Petrus, a quo ad Siricium uſque tunc temporis Pontificem, omnium Epiſcoporum Romanorum ſeriem texit, Donatiſtas ſubinde ſic compellans: *Veſtræ Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare. Sed & habere vos in urbe Roma partem aliquam dicitis. Ramus eſt veſtri erroris, protentus de mendacio, non de radice veritatis: denique ſi Macrobio dicatur, ubi illic ſedeat, numquid poteſt dicere, in Cathedra Petri? quam neſcio ſi vel oculis novit, & ad cujus memoriam non accedit quaſi Schiſmaticus, contra Apoſtolum faciens, qui ait, Memoriis ſanctorum communicantes. Ergo reſtat ut fateatur ſocius veſter Macrobius ſe ibi ſedere, ubi aliquando ſedit Encolpius. Si & ipſe Encolpius poſſet interrogari, diceret ſe ibi ſedere, ubi ante ſedit Bonifacius Bellitanus. Deinde ſi & ipſe interrogari potuiſſet, diceret; ubi ſedit Victor Garbienſis, a veſtris jamdudum de Africa ad paucos erraticos miſſus. Quid eſt hoc quod pars veſtra in urbe Roma Epiſcopum civem habere non potuit? quid eſt quod toti Afri & Peregrini in illa civitate ſibi ſucceſſiſſe noſcuntur? Non apparet dolus? Non factio, quæ eſt mater ſchiſmatis? Interea Victor Garbienſis, ut hinc prior mitteretur, [non dico lapis in fontem, quia nec valuit puritatem Catholicæ multitudinis perturbare] ſed quia quibuſdam Afris placuerat urbica commoratio, & hinc a vobis profecti videbantur, ipſi petierunt, ut aliquis hinc qui illos colligeret, mitteretur. Miſſus eſt igitur Victor, erat ibi filius ſine patre, tyro ſine principe, Diſcipulus ſine Magiſtro, ſequens ſine antecedente, inquilinus ſine domo, hoſpes ſine hoſpitio, paſtor ſine grege, Epiſcopus ſine populo. Non enim grex aut populus appellandi fuerant pauci, qui inter quadraginta, & quod excurrit, Baſilicas, locum, ubi colligerent, non habebant. Sic ſpeluncam quamdam foris a civitate gradibus ſepſerunt, ubi ipſo tempore conventiculum habere potuiſſent; unde Montenſes appellati ſunt. Igitur quia Claudianus Luciano, Lucianus Macrobio, Macrobius Encolpio, Encolpius Bonifacio, Bonifacius Victori ſucceſſiſſe videntur: ſi Victori diceretur ubi ſederit, nec ante ſe aliquem illic fuiſſe monſtraret, ne Cathedram aliquam niſi peſtilentiæ oſtenderet.*

Quod igitur conarentur Donatiſtæ aucupari nomen Catholicum ex communicatione cum Epiſcopo Romæ agente, haud vulgares viros ad gerendum Epiſcopatum Romam deſtinabant, ſed quos inter ſe omnium diſertiſſimos, & vitæ ſanctioris ſpecie conſpicuos noſſent; quod poſſumus facile demonſtrare ex uno illorum de quibus mox agebamus, Macrobio ſcilicet, de quo hæc habet Gennadius lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cap. 5. *Macrobius Presbyter, & ipſe [ut ex ſcriptis Optati cognovimus] Donatiſtæ, & ſuorum poſtea in urbe Roma occultus Epiſcopus fuit. Scripſit, cum adhuc in Eccleſia Dei Presbyter fuiſſet, ad Confeſſores, & ad Virgines Librum unum, Moralis quidem, ſed valde neceſſariæ Doctrinæ, & præcipuæ ad cuſtodiendam Caſtitatem aptiſſimis valde Sententiis communitum. Claruit inter noſtros primum Africæ, & inter ſuos, ideſt, Donatianos, ſive Montenſes, poſtea Romæ.* Dicti ſunt autem Donatiſtæ Montenſes, quod degerent in Montibus extra urbem. Eoſdem Campitas appellat S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, quod cœtus ſuos in campis colligerent. Miſſus eſt porro primus partis Donatiſtarum Epiſcopus Romam Victor Garbienſis, ſub Sylveſtri Pontificatu, anno Chriſti circiter 321. cum exilium illis irrogatum Conſtantinus datis ad Verinum Africæ Vicarium literis relaxaſſet: quarum meminit S. Auguſtinus Epiſtola 152. & alibi.

§. XII.

De Chriſtianorum Imperatorum Edictis & geſtis adverſus Donatiſtas.

IN Donatiſtas tot judiciis convictos & ſuperatos, legibus animadvertendum eſſe piiſſimi Imperatores exiſtimarunt, ut eorum pervicaciam frangerent, ac furorem cohiberent. Conſtantinus Magnus ſententiam capitis primo in eos tulit, de qua S. Auguſtinus lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 8. hæc habet: *Quin etiam audet conqueri Parmenianus, quod eos Conſtantinus ad Campum, id eſt, ad ſupplicium duci juſſit .... & hoc eum tamquam immaniter juſſiſſe, Hiſpano Oſio ſuggerente, criminatur, ſuſpicionibus videlicet ſuis, ſicut ſemper, damnando inauditos: quaſi vero non humanius ac probabilius alius crediderit, Oſio tamquam Epiſcopo ſuggerente, potius factum ut in leviorem coercitionem, quamvis immaniſſimi ſceleris, id eſt, ſacrilegi ſchiſmatis, ſententiam flecteret Imperator:* Et revera pœnam capitis exilio, & Baſilicarum privatione, quas fiſco vendicavit, poſtea commutavit Imperator. Exilii fidem faciunt ipſius literæ ad Verinum Africæ Vicarium: ablationis vero Baſilicarum Sanctus Auguſtinus lib. 2. contra Epiſtolam Petiliani, cap. 92. *Conſtantinus*, inquit, *vobis Baſilicas juſſit auferri, Julianus reſtitui*. Ipſos tamen ab exilio revocavit nimiæ manſuetudinis Princeps, anno Chriſti 321. Criſpo & Conſtantino iterum Coſſ. quod notatum a S. Auguſtino in lib. ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 33. poſt quartum annum & menſem ferme ſextum ab Edicto in eos lato.

Anno Chriſti 348. Conſtans Imperator paternæ pietatis hæres viros clariſſimos Paulum & Macarium in Africam legatos miſit, eo quidem titulo ut munificentia Imperatoris pauperum omnium ſublevarent inopiam, ſed revera ut populum his beneficiis demeritum ad ineundam cum fratribus concordiam provocarent. Hujus legationis meminerunt Optatus Milevitanus lib. 3. adverſus Parmenianum, & Gratus Carthaginenſis Epiſcopus in exordio Concilii primi Carthaginenſis. Ab hoc Macario dicta ſunt tempora Macariana, quorum toties Optatus & S. Auguſtinus meminerunt. In legatos & in Imperatorem ipſum contumelioſus fuit Donatus Carthaginenſis Schiſmaticorum Epiſcopus, in hæc verba prorumpens, cum de pio illorum conſilio certior factus eſt: *Quid Imperatori cum Eccleſia?* Repudiavit Imperatoris munera, nec ſuorum quemquam regiarum eleemoſynarum participem eſſe voluit. Nota hic, lector, ſuperbiam, & elationem adverſus Principes & Magiſtratus, Hæreticorum & Schiſmaticorum

Digitized by Google

characterem eſſe, in Donato maxime conſpicuum, de quo Optatus ita ſcribit: *Carthagini principatum ſe tenuiſſe crediderat, & cum ſuper Imperatorem non ſit niſi ſolus Deus qui fecit Imperatorem; dum ſe Donatus ſuper Imperatorem extollit, jam quaſi hominum exceſſerat metas, ut ſe Deum, non hominem æſtimaret, non verendo eum qui poſt Deum ab hominibus timebatur.* Tam execrandæ & merito plectendæ elationis ſpecimen dederat ſuperbus ille Donatiſtarum Antiſtes & Pater, ad Gregorium Præfectum alias ita ſcribens: *Gregori macula Senatus, dedecus Præfectorum. Jam tunc meditabatur*, inquit Optatus, *contra præcepta Apoſtoli Pauli, Poteſtatibus & Regibus injuriam facere, pro quibus, ſi Apoſtolum audiret, quotidie rogare debuerat.* Eadem ſuperbia effecit, ut per nomen ſuum Donatiſtas ſuos jurare pateretur, teſte Optato. Sed ut ad Macarianam legationem redeamus.

Cum ad Circumcellionum tumultuantium, & in Catholicos paſſim, demumque in ſe ipſos ſævientium furorem cohibendum armatos milites a Silveſtro Comite poſtulaſſet Macarius, & in milites ipſos irrupiſſent nebulones illi, univerſæ Comitis phalanges commilitonum ſuorum dolentes injuriam, in Donatiſtas irruperunt, interfecere plurimos, qui ſe *Sanctorum duces* nuncupabant, & inter alios Marculum & Donatum Bagajenſem. Hinc Donatiſtæ motam in ſe a Macario & Paulo perſecutionem calumniabantur: quam calumniam lib. 3. adverſus Parmenianum prolixe refellit Optatus, & exemplo Moyſis, Phinees, & Eliæ, qui impios occiderunt, Macarium juſte vindictam de Donatiſtis ſumpſiſſe probat. Tum demonſtrat falſo Schiſmaticos Marculo & Donato deferre Martyrum nomen. *Si ſupra memoratos videri Martyres vultis, probate illos amaſſe pacem, in qua prima ſunt fundamenta Martyrii: aut dilexiſſe Deo placitam unitatem, aut habuiſſe cum fratribus charitatem ... Nulla eſt excuſatio, quia charitatem illos non habuiſſe manifeſtiſſime conſtat, ſine qua nullum nominari poteſt, vel eſſe Martyrium; ſine qua maxima & imperioſa virtus caret effectu, ſine qua nihil valet omnium ſcientia linguarum, ſine qua nihil poteſt etiam ſocietas Angelorum. Videte, an dicantur Martyres, ſed aliquid aliud appellari mereantur, qui charitatis deſertores, pro eadem deſertione pati aliquid potuerunt?* Ex hac Macarii legatione, & iis quæ ſub ipſo contigerant, Donatiſtæ, Orthodoxos per invidiam Macarianos nuncupabant, ut ex S. Auguſtino conſtat lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 39.

Poſt hæc Conſtans Imperator Donatiſtas exilio damnavit, a quo nonniſi Juliani Apoſtatæ Edicto revocati ſunt, ut teſtatur Optatus lib. 2. pag. 54.

Cod. Theodoſ. L. 1. Ne ſanctum Baptiſma iteretur.

Anno 373. Valentinianus Auguſtus Treveris agens, hanc adverſus Donatiſtas rebaptizantes legem dedit: *Antiſtitem, qui ſanctitatem Baptiſmi illicita uſurpatione geminaverit, & contra inſtituta omnium, eam gratiam iterando, contaminaverit: Sacerdotio indignum cenſemus.* Eoſdem lege lata compeſcuit Gratianus anno 377. Eccleſias ab ipſis uſurpatas Catholicis reſtitui jubens, dato ea de re Reſcripto ad Flavianum Vicarium Africæ.

L. 2. Ne ſanctum Baptiſma iteretur. *Cod. Theodoſ.*

Eorum, inquit, *condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani nominis ſacramenta ſortitos, alio rurſus Baptiſmate non purificant, ſed inceſtant, lavacri nomine polluentes. Eos igitur authoritas tua erroribus miſeris jubebit abſtinere, Eccleſiis, quas contra fidem retinent, reſtitutis Catholicæ.*

Iiſdem mulctam decem librarum auri indixit Theodoſius Senior, lege lata, quam Honorius & Arcadius Imperatores ejus filii renovarunt, poſtulantibus Concilii Carthaginenſis legatis. Earum legum S. Auguſtinus meminit Epiſtola 50. ad Bonifacium Comitem data. *Jam enim*, inquit, *lex fuerat promulgata, ut tantæ immanitatis Hæreſis Donatiſtarum, cui crudelius parci videbatur, quam ipſa ſæviebat, non tantum violenta eſſe, ſed omnino eſſe non ſineretur impune: non tamen ſupplicio capitali, propter ſervandam etiam circa indignos manſuetudinem Chriſtianam, ſed pecuniariis damnis propoſitis, & in Epiſcopos, vel miniſtros eorum exilio conſtituto.*

Earumdem meminit lib. 3. contra Creſconium, cap. 43. & 44. Donatiſtas in erroribus & Schiſmate pertinaces & baptiſma iterantes, nova lege lata occaſione Criſpini Calamenſis Donatiſtarum Epiſcopi, qui colonos agri Fiſcalis illata vi rebaptizaverat, omnium publicatione facultatum, & conficiendorum teſtamentorum, vel aliquid ſpecie donationis, legati, aut hæreditatis ex iiſdem colligendi adempta poteſtate mulctavit, anno Chriſti 405. Hujus legis meminit S. *L.* 4 Auguſtinus in Epiſtola ad Vincentium Donatiſtam. ſanč Ubi & illarum utilitatem & fructum ad converſio- Bapt nem Donatiſtarum procurandam oſtendit. Atque in itere hac ſe primum fuiſſe ſententia: *Neminem ad unitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendum; ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis*, inquit S. Auguſtinus; *nam primo mihi opponebatur civitas mea, quæ cum tota eſſet in parte Donati, ad unitatem Catholicam timore legum imperialium converſa eſt.*

Anno Chriſti 410. cum Attalus tyrannus invaſiſſet Imperium, & jam Africæ immineret, qui rempublicam iis in regionibus gerebant, metuentes ne Donatiſtæ ad Attali partes deficerent, Reſcriptum ab Honorio Imperatore impetrarunt, quo ipſis religionis libertas concedebatur. Sed Attalo exauthorato, Africani Epiſcopi Carthagine collecti, legatione ad Honorium miſſa, prioris Edicti revocationem ab ipſo obtinuerunt. De his igitur ſic reſcripſit ad He- *L.* 51 melianum in Africa Comitem: *Oraculo penitus remo-* Hær *to, quo ad ritus ſuos Hæretica ſuperſtitiones obrepſerant,* Cod. *ſciant omnes ſanctæ legis inimici, plectendos ſe pœna* doſ. *& proſcriptionis, & ſanguinis, ſi ultra convenire per publicum execranda ſceleris ſui temeritate tentaverint.*

Anno Chriſti 412. Donatiſtas poſt Collationem Carthaginenſem, de qua mox agemus, pertinaces novis legibus duxit coercendos Honorius, literis ad Seleucum Præfectum Prætorio datis, quibus Laicis ex illorum Schiſmatica factione mulctam pecuniariam indixit, Clericis vero exilium irrogavit, illiuſque legata Eccleſiæ in commodum cedere præcepit. Semper vero interceſſerunt Epiſcopi Chriſtianæ manſuetudinis animo, ne Hæretici illi morte a Magiſtratibus afficerentur. Qua de re S. Auguſtinus egregias ac lu- *L.* 5 culentas Epiſtolas ſcripſit; nempe 127. ad Donatum Hære Proconſulem Africæ; 158. & 159. ad Marcellinum Cod.] & Epiſtolam 160. ad Apringium Judicem. Nec vero doſ. pro ſolis Hæreticis, ſed pro quibuſvis reis intercedere ſolitos Epiſcopos, ne ſupremo ſupplicio plecterentur, conſtat ex S. Auguſtino Epiſtola 54. ad Macedonium, in qua morem illum vindicat.

Denique Theodoſius & Valentinianus Imperatores legem adverſus Donatiſtas, cæteroſque Hæreticos tulerunt ſeveriſſimam, anno Chriſti 428. quæ extat in Codice Theodoſiano L. 65. *de Hæreticis*.

§. XIII.

De Collatione Carthaginenſi.

COllationem Catholicorum cum Donatiſtis indixit Honorius Imperator, ut eos ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem reduceret. Illius Collationis cogendæ & dirigendæ Provinciam illuſtriſſimo viro Marcellino demandavit. Habita eſt anno Chriſti 411. poſt Varanis Conſulatum, Carthagine intra Thermas Gargilianas, ut conſtat ex S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 1. cap. 14. Quam inire coacti ſunt cum Catholicis Collationem Donatiſtæ perduelles, eamdem Maximianiſtæ ambierunt, ut nomen ſibi pararent; ſed ab Epiſcopis contempti ſunt, & rejecti, ut qui non ab Eccleſia Catholica ſicut Donatiſtæ, ſed ab ipſis Donatiſtis immediate ſegregati fuiſſent, ut teſtatur S. Auguſtinus lib. 3. contra Julianum, cap. 1. Ne vero de gravamine conqueri poſſent Donatiſtæ, Marcellinus Collationis habendæ Cognitor ab Imperatore delegatus, per Tractatorias ad eorum Primates miſſas eos convocavit, quibus ſic invitatis publica vehicula, & omnia ad commeatum neceſſaria abunde impenderentur. Id teſtatur S. Auguſtinus in libro ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 24.

Duplex Edictum dedit Marcellinus Cognitor antequam Collatio haberetur: Primum quod per Provinciam miſit, ut convenirent utriuſque partis Epiſcopi,

& Car-

Digitized by Google

& Carthagine congregarentur ad mutuam Collationem habendam intra Calendas Junias. Eo Edicto, inquit S. Auguſtinus in Breviculo Collationis diei 1. cap. 2. Baſilicas ſine juſſione Imperatoris reddidit Donatiſtis, qui ſe pollicerentur eſſe venturos, ut eo modo eos ad conferendum etiam beneficiis invitaret. Eodem etiam Edicto obtulit eis ut alium, quem vellent, cum eo Judicem conſtituerent, juravitque ſe hoc judicaturum quod veritas ſuaſiſſet. Alterum Edictum datum eſt jam præſentibus apud Carthaginem utriuſque partis Epiſcopis, quo propoſuit locum & modum futuræ Collationis, & admonuit ut ei pars utraque reſcriberet, utrum placerent quæ comprehendit Edicto, ut refert S. Auguſtinus in Breviculo Collationis die 1. capite 3. Quoad modum Collationis decrevit; ut ad vitandum tumultum, quem ingens multitudo concitare potuiſſet, ad Collationem decem & octo dumtaxat ex qualibet parte Epiſcopi admitterentur, id eſt 36. in ſolidum, quorum alii diſputationi, alii conſultationi, alii notariæ operam darent, quod Donatiſtis minime placuit, qui Collationis locum ſuis omnibus patere poſtulabant, teſte S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 1. cap. 4.

Quanta fuit Donatiſtarum pertinacia adverſus Edictum Cognitoris, tanta fuit Catholicorum obſervantia. Datis enim ad Clariſſimum Virum literis, inſinuaverunt conſentire ſe ad omnia quæ illo Edicto fuerant ordinata. Sed & iiſdem literis polliciti ſunt, ſi in parte Donati veritas eis demonſtraretur Eccleſiæ, non ſe illic Epiſcopalem honorem quæſituros, ſed conſilium eorum ſecuturos pro ſalute Chriſtiana. Si autem in ſua communione potius veritas oſtenderetur Eccleſiæ, honorem Epiſcopalem eis non ſe negaturos, & hoc a ſe fieri bono pacis, ut intelligerent hi quibus hoc præſtaretur, quod in eis Catholici non Chriſtianam Conſecrationem, ſed humanum deteſtarentur errorem. Quod ſi plebes duos in una Eccleſia Epiſcopos ferre non poſſent, utriſque de medio recedentibus ſinguli conſtituerentur Epiſcopi, ab iis Epiſcopis ordinandi, qui in ſuis plebibus ſinguli invenirentur. Harum Epiſtolarum exemplar legitur apud S. Auguſtinum in libro de Geſtis cum Emerito Donatiſta, ubi & de ceſſione Epiſcopatus ad quam parati erant Catholici Antiſtites pacis faciendæ gratia, ait: *Cum ante ipſam Collationem inter nos aliqui fratres de hac re colloqueremur, quis pro pace Chriſti Epiſcopi debent eſſe, aut non eſſe: quod vobis fatendum eſt, circumſpicientes omnes Fratres & Coepiſcopos noſtros, non facile nobis occurrebant, qui hoc vellent ſuſcipere, & de hac humilitate Domino ſacrificare. Dicebamus, ut fieri ſolet; Ille poteſt, ille non poteſt, ille conſentit, hoc ille non tolerat, loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris qui corda illorum videre minime poteramus. Quando autem ventum eſt ut hoc palam fieret, in Concilio univerſorum tam frequenti pene trecentorum Epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, ut parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti unitate deponere, & non perdere, ſed Deo tutius commendare.*

In has autem voces, charitatem & humilitatem ſpirantes Chriſtianam, Catholicos Epiſcopos erupiſſe refert S. Auguſtinus: *Quid dubitemus Redemptori noſtro Sacrificium iſtius humilitatis offerre? An vero ille de cælis in humana membra deſcendit, ut membra ejus eſſemus; & nos ne ipſa ejus membra crudeli diviſione lanientur, de Cathedris deſcendere formidamus? Propter nos nihil ſufficientius quam Chriſtiani, fideles, & obedientes ſumus. Hoc ergo ſemper ſumus, Epiſcopi autem propter Chriſtianos populos ordinamur. Quod ergo Chriſtianis populis ad Chriſtianam pacem prodeſt, hoc de noſtro Epiſcopatu faciamus.*

Interfuerunt Collationi Epiſcopi Catholici ducenti octoginta ſex: Donatiſtæ vero centum quinquaginta novem, ut conſtat ex S. Auguſtino in lib. ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 24. Inter Catholicos celebrioris nominis Epiſcopi erant Aurelius Carthaginenſis, Alypius Tagaſtenſis, Auguſtinus Hipponenſis: inter Donatiſtas vero inſignes erant Primianus Carthaginenſis, Emeritus Cæſareæ Mauritaniæ, Gaudentius Tamugadenſis, Petilianus denique vir ex illa ſecta diſertiſſimus.

Oblatum ſibi ſemel iterumque a Cognitore conſeſſum Donatiſtæ pertinaciter recuſarunt, dicentes ſibi ſcriptum eſſe Pſalmo 25. cum talibus non ſedere, id eſt, cum impiis. Cæterum qui Collationem fugerant, quantum licuerat, dicente ipſorum primate Primiano; *Indignum eſt ut in unum conveniant filii Martyrum, & progenies Traditorum*, egerant quantum in ipſis fuit, ne indicta Collatione, congregatiſque Epiſcopis, cauſſa ageretur. Hinc innumeræ ipſorum tergiverſationes, vitiligationes, & ſtrophæ, quas recenſet S. Auguſtinus in Breviculo Collationis diei 3. cap. 5. Actum eſt in ea Collatione duabus potiſſimum de cauſſis. Primo de cauſſa Eccleſiæ Catholicæ, quam falſis criminationibus Donatiſtæ inſectabantur, & Cæciliani, aliorumque neſcio quibus criminibus pollutam per totum orbem periiſſe, & in ſola parte Donati remanſiſſe effutiebant. Oſtenderunt Catholici evidentiſſimis Scripturarum ſacrarum teſtimoniis, Eccleſiam toto orbe diffuſam, contagione malorum non perire. His reſpondere Donatiſtæ non potuerunt, ut conſtat ex S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. illa referente, cum Schiſmaticorum effugiis & cavillationibus, & ex Actis Collationis, quibus prolixa de Eccleſia diſputatio continetur. Ideo autem de Eccleſia primitus actum eſt, *Ut poſſet Donatiſtarum ſeparatio vel defendi, vel corrigi*, inquit S. Auguſtinus; id eſt, ut probaretur eos vel juſte ab Eccleſia Catholica receſſiſſe, vel ſacrilegi Schiſmatis reos eſſe. Secundo actum eſt de cauſſa Cæciliani, & variis monumentis; Actiſque & inſtrumentis publicis oſtenſum eſt, ipſius innocentiam fuiſſe multoties probatam, Donatiſtas vero fuiſſe multis judiciis tum Eccleſiaſticis, cum civilibus convictos atque damnatos. Omnibus denique ultro citroque auditis, Marcellinus tulit ſententiam, *Donatiſtas a Catholicis confutatos omnium documentorum manifeſtatione pronuntians*, ut S. Auguſtinus in fine Breviculi Collationis cum Donatiſtis teſtatur.

Iſtius Collationis annus nullibi a S. Auguſtino expreſſus eſt: ſed Collationis Acta ipſam fuiſſe celebratam *poſt Conſulatum Varanis* teſtantur, *Calendis Junii*, id eſt, anno Chriſti 411. poſt captam a Gothis Urbem. Proximo ſane anno Chriſti 410. Calendis Januarii nulli fuiſſe dicuntur Conſules ordinarii, & propterea in quibuſdam Faſtis eo modo notatur hic annus: *P. C. Imp. Theodoſ. Junioris A. III. & Imp. Honor. A. VIII.* Conſtat tamen eo anno Calendis Februarii creatum eſſe in Oriente Varanem Conſulem, Romæ vero circa Calendas Julias Tertullum: & propterea in Chronico Proſperi & Caſſiodori ſcriptum eſt, Varane & Tertullo Conſulibus Urbem a Gothis captam fuiſſe.

Maximus fuit iſtius Collationis fructus, teſte S. Auguſtino Epiſtola 50. ad Bonifacium data: *Maxime*, inquit, *poſt Collationem, qua inter nos & Epiſcopos eorum apud Carthaginem fuit, ex magna parte correcti ſunt*. Et in lib. de Geſtis cum Emerito: *Donatiſtas*, inquit, *in nomine Chriſti in gremium Catholicum magna ex parte ſuſcepimus; ita ut pene omnes communioni Catholicæ ſociatos eſſe gaudeamus.*

Cæterum qui manſere perduelles, nullam non captarunt occaſionem adverſus Collationem calumniandi. Alii Marcellinum præmio corruptum impudenter effutiebant. Alii conquerebantur quod Donatiſtarum Epiſcopis a Cognitore permiſſum non eſſet dicere omnia, quæ cauſſæ ipſorum patrocinabantur, quia Cognitor Catholicis partibus favebat. Alii denique conqueſti ſunt, Marcellinum noctu judicaſſe: quorum inſanas querelas refellit S. Auguſtinus in libro ad Donatiſtas poſt Collationem, & in lib. de Geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo.

Non multo poſt Collationem Marcellinus vir clariſſimus Donatiſtarum inſidiis & calumniis oppreſſus, jubente Marino Honorii duce, capite plexus eſt, tamquam reus conjurationis cum Heracliano Africæ Gubernatore & Conſule, qui adverſus Honorium rebellaverat, initæ, anno Chriſti 413. S. Auguſtinus cum cæteris Africæ Epiſcopis de nobiliſſimi atque innocentiſſimi viri ſalute ſollicitus, totius Africanæ Eccleſiæ nomine Epiſcopum Legatum ad Imperatorem mittendum decrevit, quo ſtatim ad Aulam profecto, idem Auguſtinus Cæcilianum Africæ Præſidem convenit, ut eum pro Marcellini liberatione deprecaretur. Cæcilianus

lianus

lianus ipſi ſpopondit ſe Marcellini ſalutem *veluti familiare viaticum* a Marino Duce petiturum; ſed nec Cæciliani, nec totius Africanæ Eccleſiæ precibus victus eſt Marinus, & innocentem Tribunum extremo ſupplicio addixit Idibus Septembris. De ejus morte legendus eſt S. Auguſtinus Epiſtola 259. ad Cæcilianum data, in qua & illius in moribus probitatem, in amicitia fidem, in doctrina ſtudium, in Religione ſinceritatem, in conjugio pudicitiam, in judicio continentiam, erga inimicos patientiam, erga amicos affabilitatem, erga Sanctos humilitatem, erga omnes charitatem, in beneficiis præſtandis facilitatem, in petendis pudorem, in recte factis amorem, in peccatis dolorem, rerum præſentium contemptum, & bonorum æternorum deſiderium, mira facundia commendat. De Marcellino S. Hieronymus lib. 3. Dialogorum contra Pelagianos ſcribit: *Sub invidia tyrannidis Heracliana ab hæreticis innocens occiſus eſt*. Ejus memoria Martyrologio Romano VIII. Idus Aprilis eſt adſcripta, cum titulo Martyris. Honorius Imperator Africanorum Patrum ſuſcepta legatione, Marcellino velut inſonti vitam & libertatem conceſſerat, teſte S. Auguſtino in Epiſt. ſupra laudata: ſed Imperatotis mandata poſt ejus necem in Africam pervenerunt: cujus nuntium cum accepiſſet, Marinum Ducem exuit Dignitate & Magiſtratu, ut teſtatur Oroſius lib. 7. cap. 32.

Quæſitum eſt, an Marcellini morte Collationis Carthaginenſis Acta labefactarentur. Qua de re Honorius Imperator ad Julianum Africæ Proconſulem ſcribens, ea confirmavit his verbis: *Notione & ſolicitudine Marcellini ſpectabilis memoriæ viri contra Donatiſtas geſta ſunt ea, quæ tranſlata in publica monumenta habere volumus perpetuam firmitatem, neque enim morte cognitoris perire debet publica fides*. Datum 3. Cal. Septemb. Conſtantio & Conſtante Coſſ. anno ſcilicet 414.

Porro Marcellinus ille, quem Collationi præfuiſſe diximus, *Tribunus*, *&* *Notarius* dicitur: quæ dignitas in Imperio ſpectabilis erat. Videntur hi Notarii fuiſſe ſimiles iis qui in Galliis dicuntur, *Regi Chriſtianiſſimo a ſecretioribus Conſiliis & Mandatis:* vulgo *Secretaires d' Eſtat*. Idque colligitur ex Theodorico Rege apud Caſſiodorum, lib. 5. Epiſtola 4. *Pater ejus*, inquit, *candidati ſub Valentino Principe geſſit Tribuni & Notarii laudabiliter dignitatem, honorem qui tunc dabatur egregiis, dum ad Imperiale ſecretum tales conſtet eligi, in quibus reprehenſionis vitium nequeat inveniri*. De hac dignitate lege Pancirolum in Notitia Imperii, cap. 92.

Ad hunc Marcellinum ſcripſit S. Auguſtinus libros *de Peccatorum meritis & Remiſſione*, contra Pelagianos, librum *de Spiritu & Litera*, libros *de Civitate Dei*, & Epiſtolas quatuor. Ad eumdem extat Epiſtola S. Hieronymi 82. Porro eum in dicta Collatione facti potius quam juris quæſtio ventilanda eſſes; Cognitor potius quam Judex in ea appellatus eſt Marcellinus.

§. XIV.

De Impugnatoribus Donatiſtarum.

IN iiſdem ubi orti ſunt Regionibus Donatiſtæ, ſcilicet in Africa, a doctiſſimis viris ſunt debellati, qui veritatis & Eccleſiæ defenſionem ſuſceperunt, nimirum ab Optato Milevisano & S. Auguſtino. Scripſis ille ſex Libros contra Parmenianum Donatiſtam, quorum S. Hieronymus meminit in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum: nunc ſeptem legimus: quorum poſtremus, ſi ſolus ſtylus attendatur, & vetuſti quidam conſulantur MSS. Codices, non abjudicabitur Optato: ſi autem S. Hieronymus & Optatus ipſi audiantur, adſcribetur alteri ab Optato, antiquiſſimo quidem Authori, & qui ſtylum ipſius fœliciter fueris imitatus. Certe Optatus ipſe in ſui Operis exordio ſex tantum Libros pollicetur. In primo de Traditorum, & Schiſmaticorum Civitatibus, Perſonis & nominibus acturum ſe ſpondet. In ſecundo dicturum, quæ vel ubi ſit Eccleſia, quæ una eſt. In tertio ſe oſtenſurum Catholicos militem non poſtulaſſe, perſecutionem non moviſſe, nec ad eos pertinere, quod ab operariis unitatis, id eſt, a Paulo & Macario Conſtantis Imperatoris Legatis ad procurandam unitatem, dicitur eſſe commiſſum. In quarto ſe declaraturum ait, qui ſit peccator, cujus Sacrificium repudiat Deus, vel cujus oleum fugiendum ſis. In quinto de Baptiſmate. In ſexto, de inconſideratis præſumptionibus & erroribus Donatiſtarum. Scripſit autem hos libros Optatus ſub Valentiniani & Valentis Imperio, initio Pontificatus Damaſi, anno Chriſti circiter 370. quo nempe 40. & amplius annos a Diocletiani perſecutione Optatus numerat lib. 1. Hanc tamen lucubrationem ad tempora Siricii, qui Damaſo ſucceſſit anno Chriſti 386. aliquis referendam exiſtimare poſſet, cum libro 2. Siricium Damaſi ſucceſſorem in Romanorum Pontificum Catalogo conſcribat. *Damaſo Siricius* (ſucceſſit) *hodie qui noſter eſt ſocius*. Suſpicatus eſt doctiſſimus Balduinus Siricii nomen iſto ex Catalogo expungendum eſſe, ſed inaniter, ut opinor, conjecit. Veriſimilius eſt Damaſi temporibus, ipſum libros laudatos contra Parmenianum conſcripſiſſe: deinde electo in locum Damaſi Siricio, eos recognoviſſe, & in ſerie Romanorum Pontificum adſcripſiſſe nomen Siricii tunc ſedentis.

Hieron. Catal. Script. Eccleſ.

Optati temporibus, & poſt ipſum Optatum, Donatiſtas etiam impugnavit atque debellavit S. Auguſtinus, ſequentibus adverſus ipſos conſcriptis libris, nimirum:

1. Pſalmo Abecedario contra partem Donati, ut humillimum vulgus Donatiſtarum cauſam cantando ediſceret, ac eorum Schiſma & errores execraretur, cauſam necnon rationes adverſus impiam ſectam facilibus rithmis expoſitas, abſque labore memoriæ commendaret. Cujus Pſalmi & Poſſidius in Indiculo, & S. Auguſtinus lib. 1. Retractationum, cap. 20. meminerunt.

2. Libro uno contra Epiſtolam Donati, cujus meminit lib. 1. Retract. cap. 21. & altero contra partem Donati, de quo lib. 2. Retract. cap. 5. quos libros recenſet etiam Poſſidius. Sed iſti libri perierunt.

3. Libris tribus contra Epiſtolam Parmeniani Donatiſtarum Carthaginenſis Epiſcopi, qui ſucceſſis Donato, in quo hanc potiſſimum quæſtionem verſat & ſolvit, utrum in unitate & eorumdem communione Sacramentorum mali contaminent bonos?

4. Libris ſeptem de Baptiſmo contra Donatiſtas authoritate S. Cypriani ſe defendere molientes. Hos recenſet lib. 2. Retract. cap. 18.

5. Libro uno de unico Baptiſmo contra Petilianum Conſtantinienſem Donatiſtarum Epiſcopum: quem recognoſcit lib. 5. Retract. cap. 34.

6. Tribus libris contra literas ejuſdem Petiliani, recognisis lib. 2. Retract. cap. 25.

7. Libro uno de Unitate Eccleſiæ contra eumdem Petilianum.

8. Quatuor Libris contra Creſconium Grammaticum, tempore Honorii Imperatoris exaratis: de quibus lib. 2. Retract. cap. 26.

9. Libro contra id quod attulit Centurius a Donatiſtis: quem tempus nobis eripuit.

10. Libro probationum & teſtimoniorum contra Donatiſtas, qui lib. 2. Retract. cap. 27. recenſetur: ſed excidit.

11. Libro contra quemdam Donatiſtam, cujus ſolum nomen ſupereſt lib. 2. Retract. cap. 28.

12. Admonitione Donatiſtarum de Maximianiſtis: cujus meminit lib. 2. Retract. cap. 29. Hujus libri ne apicem quidem habemus.

13. Librum alium de Maximianiſtis contra Donatiſtas, recenſitum cap. 35. lib. 2. Retract. ſed minime ſuperſtitem.

14. Breviculis Collationum contra Donatiſtas, quibus Geſta in Collatione trium dierum ſpatio, quorum conſcriptio nimia prolixitate ſua Lectorem fatigabat; in Compendium redegit. De his libr. 2. Retractat. cap. 39.

15. Lib. uno ad Donatiſtas, poſt Collationem, quo reſpondet quibuſdam perduellium Schiſmaticorum contra Collationem criminationibus & mendaciis. Quod Opus lib. 2. Retract. cap. 40. recenſetur.

16. Item Epiſtola nomine Cirtenſis Concilii ad eoſdem: cujus ibidem fit mentio.

17. Li-

17. Libro ad Emeritum Donatiſtam, cujus nihil præter memoriam habemus, lib. 2. Retract. cap. 46.

18. Libro, & Concione de Geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, qui Collationi Carthaginenſi interfuerat: ſed tantum aberat ut ſe victum in ea ab Orthodoxis Aotiſtitibus fateretur: quin potius neſcio quos calumniarum fumos in ſua Cæſarienſi Mauritania ſpargeret. Eo cum profectus eſſet S. Auguſtinus, non recuſavit actum agere, & geſta Collationis rurſus exponere, atque tueri. Ait id ſe feciſſe Honorio duodecies, & Theodoſio octies Conſulibus; nimirum 7. annis poſt Collationem S. Auguſtinus lib. 2. Retractat. cap. 51. ſimpliciter ait: *Aliquanto poſt Collationem, cum quadam orta eſſet neceſſitas pergendi in Mauritaniam Caſarienſem* ſe egiſſe cum illo Emerito: neque alioqui cauſſam illius profectionis ſuæ exprimit. Sic taotum Epiſtola 207. *Eo*, inquit, *nos injuncta nobis a Zoſimo Apoſtolica Sedis Epiſcopo Eccleſiaſtica neceſſitas deduxerat*.

19. Scripſit S. Auguſtious libros duos contra Gaudentium Donatiſtarum Thamugadenſem Epiſcopum, unum ex illis ſeptem, quos in Collatione Carthaginenſi authores ſuæ defenſionis elegerant. Hic cum ſeipſum in Eccleſia, quibuſdam ſibi adjunctis perditis, incedere minaretur: viro ſpectabili Dulcitio Tribuno & Notario, cui piiſſimus Imperator Honorius Leges exequendas cura perficiendæ unitatis injunxit, agenti, ut oportebat, cum furentibus manſuete, & prius ad eumdem Gaudentium literas pacificas danti, duas reſcripſit Epiſtolas, quas Dulcitius ad S. Auguſtinum refellendas miſit. Id ipſe teſtatur lib. 2. Retractat. cap. 59.

20. Plurimas Epiſtolas contra Dooatiſtas ſcripſit S. Auguſtinus, nempe 48. ad Vinceotium; quinquageſimam ad Bonifacium Comitem, quàm & librum de Correctione Donatiſtarum vocat, lib. 2. Retractat. cap. 48. in qua oſtendit ipſos Imperatorum Legibus merito coerceri & puniri: ſexageſimam octavam ad Januarium Donatiſtarum Primatem oomine Clericorum Hipponenſium: centeſimam trigeſimam ad Cirtenſes a factione Donatiſtarum ad Eccleſiæ Catholicæ ſocietatem converſos: 147. ad Proculejanum Donatiſtam Epiſcopum: 152. ad populum factionis Dooatianæ: 161. ad Honoratum Donatiſtam: 162. ad Epiſcopos Donatiſtas: 163. ad Glorium, Eleuſium, & Felices: 164. ad Emeritum: 167. ad Feſtum: 168. ad Euſebium: 171. qua Donatiſtas ſub perſona Eccleſiæ Catholicæ ad Communionem adhortatur: 172. & 173. ad Chriſpinum Donatiſtam: 203. ad Maximum Donatiſtam Epiſcopum: 204. ad Donatum Presbyterum Donatiſtam: 210. ad Celerem: 237. ad eumdem: 255. ad Macrobium Epiſcopum Donatiſtam, & alias, quas Poſſidius recenſet, & quæ deſiderantur.

§. XV. Et Ultimus.

Quamdiu duraverit Donatiſtarum Hæreſis.

ETſi graſſante per Africam Ariana & Pelagiana hæreſi, nulla ferme fieret Donatiſtarum mentio: non ſtatim tamen poſt Collationem Carthagineoſem nefaria hæreſis extincta eſt. Nam & S. Gregorii Magni temporibus multos adhuc ſuperſtites fuiſſe Donatiſtas, fidem faciunt ejus Epiſtolæ. Libro enim 3. Epiſt. 32. Indict. 12. ad Paotaleonem Africæ Præfectum data ſcribit: *In illius partibus, quantum didicimus, ita Donatiſtarum crevit audacia, ut non ſolum de ſuis Eccleſiis authoritate peſtifera ejiciant Catholica fidei Sacerdotes; ſed & quos vera confeſſione, aqua regenerationis abluerat, rebaptizare non metuant*. Tum Præfectum rogat S. Gregorius, eorum ut exceſſus coerceat. Et lib. 5. Epiſtola 36. ad Columbum Numidiæ Epiſcopum data: *Praterea*, inqoit, *res ad nos omnino dura & recta fidei inimica pervenit; quia, quod dici nefas eſt, Catholici homines, & religioſi, quod eſt deterius, filios, mancipiaque ſua, vel alios quos in poteſtate habent, in Donatiſtarum hæreſi baptizari conſentiunt. Et ideo, ſi verum eſt, hoc fraternitas veſtra ſummopere ſtudeat emendare*.

Denique lib. 6. Epiſt. 63. ad Mauritium Imperatorem data; *Qualiter*, inquit, *pietatis veſtra Serenitas contra Donatiſtarum flagitioſiſſimam pravitatem conſideratione juſtitia, & ſinceriſſima religionis zelo commota ſit, directarum lucidiſſime tenor inſinuat Juſſionum, ſed venientes viri reverendiſſimi ex Africana Provincia Epiſcopi aſſerunt ita eſſe incauta diſſimulatione poſtpoſitas, ut nec Dei illic judicium haberetur in metu, nec principales hactenus Juſſiones ſortirentur effectum: hoc etiam ſubjungentes, quod in præfata Provincia Donatiſtarum præmiis prævalentibus, fides Catholica publice venumdetur*.

SCHOLION I.

In hujus Articuli Paragrapho decimo, pag. 58. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Conſtantinus congregat aliud Concilium, facta Appellatione a Donatiſtis a ſententia Papa in Concilio Romano*.

R. Mirum eſt quod propoſitionem reprehendant, *Conſtantini* Imperatoris literis ad *Elaſium* ſeu *Ablavium* Africæ Vicarium, & *Chreſtum* Syracuſanum Epiſcopum probatam, necnon Epiſtola Synodica Concilii Arelateoſis ad *S. Sylveſtrum*, cujus hæc ſunt verba: *Communi copula charitatis, & unitate Matris Eccleſia Catholica vincula inhærentes, ad Arelatenſium civitatem piiſſimi Imperatoris voluntate adductis, inde te, Glorioſiſſime Papa, commerita reverentia ſalutamus*. Propoſitionem denique notant, a S. Auguſtino confirmatam Epiſtola 43. alias 152. cujus hæc ſunt verba: *Judices Eccleſiaſticos tanta authoritatis Epiſcopos, quorum judicio, & Caciliani innocentia, & eorum improbitas declarata eſt, non apud alios Collegas, ſed apud Imperatorem accuſare auſi ſunt. Dedit ille aliud Arelatenſe Judicium, aliorum ſcilicet Epiſcoporum; non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere*.

SCHOLION II.

In Paragrapho duodecimo, pag. 66. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Supra Imperatorem ſolus Deus*.

R. Non mea, ſed *S. Optati* Milevitani Epiſcopi propoſitio eſt, lib. 3. *Adverſus Parmenianum* ſcribentis: *Cum ſuper Imperatorem non ſit niſi ſolus Deus qui fecit Imperatorem*, &c. S. Optati verba hic tantum deſcripſi, de meo nihil addidi.

Nota.

QUæ geſſit Conſtantinus in Synodis convocandis abſque Romani Pontificis conſenſu in exemplum trahenda non ſunt, quippe omnes io hoc convenire neceſſe eſt, congregandarum Synodorum jus ab iis divelli non poſſe, quibus ſuæ regendæ Eccleſiæ Chriſtus contulit poteſtatem. Ita ante Conſtantinum ſolis indicentibus eccleſiæ Præſulibus, coaluere Synodus Carthaginenſis, ubi de hæreticorum baptiſmo actum eſt, Antiochena contra Novatum, & altera Antiochena contra Samoſatenum, in quibus ingens præſulum numerus videbatur. Primus Conſtantinus cogendarum Synodorum authoritatem ſibi adſcripſit, aliaque ſolis eccleſiæ Rectoribus convenientia aggreſſus eſt, qualia fuere Gallos Judices deſtinare, qui una cum Romano Pontifice de Donatiſtis judicarent, poſt Romanum Concilium ob Dooatiſtarum injuſtas querelas Arelatenſe indicere, iterumque poſt latam io hoc ſententiam contra eoſdem Donatiſtas, novum coram ſe judicium inſtituere &c. Has ob cauſas Valeſius *lib. 3. Vit. Conſt. cap.* 51. diſſimulare non potuit *aliquanto plus illum ſibi in negotiis eccleſiaſticis vindicaſſe, quam laico Principi conveniret*. Multa nihilominus illorum temporum infelicitati ſuot donanda: unde veluti cogebatur ea ſe trahere, quæ ſui juris non eſſe, & ipſe agnoverat. Ita, Auguſtino teſte, *ep.* 162. poſt Romaoum judicium, Donatiſtarum querelas eſſe reſpuendas non ignorabat; *Non auſus eſt*, ait, *Chriſtianus Imperator ſic eorum tumultuoſas & fallaces querelas ſuſcipere, ut de judicio epiſcoporum, qui Roma ſederant, ipſe judicaret*. Agnoverat pariter poſt ſynodum Arelatenſem Donatiſtas novum ab ipſo judicium

poſtu-

poſtulantes, eſſe repellendos; unde in literis ad Epiſcopos Arelatenſes, ita eos perſtringit apud eumdem Auguſtinum: *O rabida furoris audacia! ſicut in cauſis Gentilium fieri ſolet, appellationem interpoſuerunt.* Cauſæ poſtea cognitionem ſuſcepit *a ſanctis antiſtitibus veniam petiturus*, ait S. Auguſt. cit.

Alia etiam a Conſtantino non bene geſta conſiderant: ut quod æque inclementer Alexandrum Athanaſii prædeceſſorem exceperit, ac Arium; quod iſtum ſemel damnatum, ab eoque illuſum in eccleſiam recipi mandaverit; quod Tyriam ſynodum aliaſque adverſus Athanaſium coegerit, ac in eum ſiverit ſævire; quod inſontem Præſulem exilio multaverit, aliaque ſub gravium pœnarum interminatione decreverit adverſus epiſcopos, qui Synodis a ſe indictis adeſſe renuerent. Unica illius excuſandi via eſt, quia hujuſmodi, ad quæ ipſius non extendebatur poteſtas, cum & ipſe faſſus eſſet Deos, nempe eccleſiæ Præſules non eſſe a ſe judicandos, aggreſſus fuerit ab utroque Euſebio faſcinatus.

Nota.

Putat Natalis, & cum ipſo non pauci, Donatiſtas a Melchiadis judicio ad Imperatorem appellaſſe. Placuit tamen Valeſio *de Schiſm. Donatiſt. cap.* 7. & Sirmondo in notis ad reſcriptum Conſtantini ad PP. concilii Arelatenſis *in calce tom.* 1. *Conciliorum Labbæi*, minime illos appellaſſe, ſed Judicum paucitatem, aliaque objiciendo, illi acquieſcere noluiſſe. Hujuſmodi opinio videtur fundamentum habere in D. Auguſtino, qui frequenter notat Donatiſtas conqueſtos quidem fuiſſe de judicio Melchiadis, ſed tunc ad Conſtantinum appellaſſe, quando poſtea iterum concilium Arelatenſa ipſos damnavit. Ita habet *lib. de unit. Eccleſ. cap.* 18. *enar.* 2. *in pſ.* 36. *contr. Creſcon. cap.* 7. *lib.* 2. *contr. liter. Petilian. cap.* 92. *ep.* 88. *&* 89. *in nov. edit. ep.* 93. Sed audiatur quæ habet *ep.* 53. *Geſta quoque*, ait, *in urbe Roma, ubi ab Epiſcopis, quos ille miſerat, cauſa cognita atque diſcuſſa eſt; itemque alias literas, ubi declarat memoratus Imperator eos apud ſe de collegarum ſuorum judicio, ideſt Epiſcoporum, quos ad urbem Romam miſerat, fuiſſe conqueſtos, ubi etiam alios epiſcopos voluit apud Arelatum judicare, ubi iſti & ab ipſorum judicio ad eumdem Imperatorem appellaverunt.* Et ep. 76. *Datis judicibus, quos poſtulaverant, & Romæ judicantibus non obtemperaverunt. Epiſcopos apud Imperatorem, tamquam male judicaverint, arguerunt. Ab aliis rurſus epiſcopis ad Arelatum miſſis ad ipſum Imperatorem appellaverunt.* En Auguſtinum, ubi loquitur de ſententia Romæ lata, dicere tantum eam Donatiſtas multis querelis proſcidiſſe, ut novum judicium inſtitueretur. Narrando vero quid Donatiſtæ egerint poſtquam Arelate iterum damnati fuere, ſemper affirmat illud judicium declinare voluiſſe ad Imperatorem appellando.

Unicus Auguſtini locus excerptus ex pſalmo in partem Donati videtur hic aliquam ingerere difficultatem; poſtquam etenim ibi judicium Romæ habitum narrat, ſubdit: *Auſus eſt & appellare, & poſt collegarum ſedem audire ab Imperatore.* Iſte nihilominus Auguſtini locus commode interpretatur de appellatione poſt concilium Arelatenſe, nam ſtatim mentio fit judicii Conſtantini, quod ſane Synodi Arelatenſis ſententiam ſubſecutum eſt. Sed & illud addendum, quod Optatus *lib.* 1. cum ex literis Conſtantini didiciſſet Donatiſtas a Concilio ad Imperatorem appellaſſe, illique incognitum fuiſſet concilium Arelatenſe, illius etenim numquam meminit, ſcripſit Donatum a ſententia Melchiadis appellaſſe. Ut hanc vero appellationem interveniſſe probet, illa exſcribit verba ex literis Conſtantini deſumpta; *O rabida furoris audacia! ſicut in cauſis gentilium fieri ſolet, appellationem interpoſuerunt.* Sed quia nulli fas eſt dubitare Conſtantinum has literas poſt concilium Arelatenſe ad Epiſcopos ſcripſiſſe, palam fit Optatum in eo deceptum, quod appellationem a ſententia Melchiadis lata in concilio Romano, interpoſitam crediderit, cum Imperator tantum de appellatione facta a Donatiſtis poſt concilium Arelatenſe conquereretur. Potuit ergo & Auguſtino, dum ſcripſit in pſalmo contra Donatiſtas, non adhuc veritas ſatis innoteſcere, & cum Optato ignorare, a quo concilio Donatiſtæ appellaverint. Ubi vero rem melius exploratam habuit, Donatiſtarum querelas toties ab appellatione diſtinguens, de Romano concilio conqueſtos tradidit, ab Arelatenſi vero ſynodo ad Imperatorem appellaſſe.

Pagius ad an. 313. num. 9. illorum propugnans ſententiam, qui dixerunt Donatiſtas a ſententia Melchiadis appellaſſe, objicit ex ep. 43. illa Auguſtini verba: *Alios apud Arelatum judices epiſcopos dedit, a quibus tamen illi ad ipſum rurſum Imperatorem provocare maluerunt.* Si *rurſum*, ergo prius quoque ad Imperatorem provocaverant. At non eſt contra Auguſtini mentem in voce *rurſum* inſiſtendum; nil aliud etenim per eam declarare voluit Auguſtinus, quam Donatiſtas nullius voluiſſe ſe ſubdere judicio, & quamvis non ſemel damnatos, novas ſemper turbas apud Imperatorem excitaſſe.

Non ſolum vero ex iis, quæ ex Auguſtino delibavimus, conjicitur Donatiſtas media appellatione Romanos judices non reſpuiſſe, ſed etiam quia Arelate quidam ex illis Præſulibus tamquam judices ſedere, qui cum Melchiade concilio adſuerant Romano; quod ſi ab illorum ſententia Donatiſtæ appellaſſent, judicis munus Arelate obire non potuiſſent. Illi autem fuerunt Rheticius Auguſtodunenſis, Maternus, & Marinus Arelatenſis, qui certe etiam in ſynodo Arelatenſi inter Judices aſſidebant; nam numerantur in titulo literarum ad Sylveſtrum, ubi ab iiſdem cum aliis Donatiſtarum cauſa iterum cognita affirmatur.

Nota.

Dum Optatus Imperatorem, præter Deum, nullum Superiorem agnoſcere ſcripſit, id ad civile gubernium referendum nemo inficiabitur, cum & ipſi Imperatores ſpirituali eccleſiæ regimini ſe ſubditos agnoverint. Ita dum Conſtantinus flammis donavit libellos ipſi in Nicæna Synodo adverſus Eccleſiæ Miniſtros oblatos, inter alia hæc ait: *Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque judicandi. Et ideo nos a vobis recte judicamur, vos autem non poteſtis ab hominibus judicari.*

ARTICULUS II.

De Schiſmate Meletianorum.

Meletius Lycopolis in Ægypto Epiſcopus, nefarii Schiſmatis author fuit, anno Chriſti 306. ut colligit Baronius Cardinalis ex Epiſtola quadam S. Athanaſii ad Ægypti Epiſcopos, quam Athanaſianorum Operum Editores imprudenter inſcripſerunt Orationem primam adverſus Arianos: vel anno Chriſti 300. aut 301. ut aliis placet. Ratio autem quæ movit Meletium, ut adverſus S. Petrum Alexandrinum Epiſcopum Schiſma faceret, & Ordinationes ipſi debitas uſurparet, fuit odium adverſus Sanctiſſimum illum Antiſtitem conceptum, propterea quod ab ipſo, ob Idololatriæ crimen, aliaque ſcelera, fuiſſet in Concilio Epiſcoporum depoſitus. De Meletio legendi ſunt S. Athanaſius Apologia 2. Socrates lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. ubi teſtatur ipſum probra in Sanctos Antiſtites Alexandrinos Petrum, Achillam & Alexandrum evomuiſſe, & Ario cum ſuis partiariis tuliſſe ſuppetias: Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9. & lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 7. ubi ait Meletianos circa Fidem nihil innovaſſe, ſed privatos dumtaxat conventus egiſſe ſeorſim ab aliis Epiſcopis & Eccleſiis, necnon ridicula quædam excogitaſſe & uſurpaſſe, ut nimirum corpus alternis diebus aqua mundarent, cum plauſu manuum, & ſaltatione quadam Hymnos concinerent, & tintinnabula multa ligno appenſa agitarent. In Synodo Nicæna compreſſus eſt Meletius, & damnati Meletiani. Quid in eorum cauſſa magnum Concilium decreverit, ſuo loco dicemus. Meletiani Schiſmatis cauſſam aliter refert S. Epiphanius Hæreſi 68. ſed ipſum in hac Hiſtoria texenda falſis monumentis, & ab aliquo Meletiano acceptis deceptum fuiſſe, ſingulari Diſſertatione probabimus.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De Arianis, & Semi-Arianis.

§. I.

De Arii perſona.

ARiana Hæreſis, quæ ut perfidia nulli eſt inferior; ita calliditate ac verſutia vincit univerſas, male auſpicatum ab authore Ario nomen adepta eſt. Is ex Libya fuit oriundus, teſte S. Epiphanio, ea videlicet quæ Ægypto vicina eſt, & Alexandriæ contributa. Unde Conſtantinus apud Socratem lib. 1. cap. 19. Alexandriam vocat Arii patriam. Externa corporis, oris, & habitus ſpecie eam præferebat virtutem, gravitatem ac modeſtiam, qua facile hominibus illuderet; eam in verbis comitatem, urbanitatem, eaſque blanditias, ut omnium ſibi animos conciliaret. Dialecticarum argutiarum erat peritiſſimus. Schiſmaticus fuit antequam Hæreſiarcha; Meletio quippe res novas molienti ſe adjunxit, ut ſcribit Sozomenus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. Ex Schiſmate converſus, a S. Petro Alexandrino Diaconus ordinatus eſt. Sed cum Petrus Meletii fautores excommunicaſſet, nec eorum Baptiſmum vellet admittere, id eſt, cum eis Baptiſmi adminiſtratione ut & cæteris muniis Eccleſiaſticis interdiceret, Arius hujus impatiens & vituperator diſciplinæ, ab eo pulſus eſt ex Eccleſia. Narrant Acta S. Petri Alexandrini, (Ba. ad Chr. … 4.) quæ Anaſtaſius Bibliothecarius ex Græcis Latina fecit, cum Arius in Communione reſtitui a S. Petro in carcere conſtituto, & jam martyrio proximo vehementius poſtularet, Chriſtum Sanctiſſimo Antiſtiti noctu apparuiſſe veſte diſciſſa, cauſſamque rei ſciſcitanti reſpondiſſe: *Arius mihi ſcidit. Præcave omnino ne eum in Communionem recipias. Quin potius jubeto Achillæ & Alexandro Presbyteris, qui poſt tuum exitum recturi ſunt Eccleſiam meam, ne eum in communionem recipiant.* Sed eam Viſionem, & Acta ipſa in quibus refertur, ſuſpecta merito eſſe Eruditis, Diſſertatione ſingulari oſtendemus.

Poſt S. Petri martyrium, in Eccleſiam Arius irrepſit, & ab Achilla ſuſceptus in Communionem, Presbyter factus eſt, ut S. Epiphanius refert Hæreſi 69. quamquam Gelaſius Cyzicenus a S. Alexandro Presbyterum ordinatum & Baucalenſis Eccleſiæ regimini præfectum ſcribat. Ipſum ad fabricandam hæreſim impulit ambitio & invidia in Sanctum Alexandrum, quem ſibi prælatum in electione ad Epiſcopatum Alexandrinum ægre ferebat, teſte Theodoreto, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. & lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 1. Falſum itaque eſt quod Philoſtorgius Arianus Hiſtoricus lib. 2. cap. 3. ſcribit, Arium S. Alexandri electioni benevolentiſſime fuiſſe ſuffragatum.

§. II.

Quo tempore Arius hæreſim condiderit, & qui fuerint illius errores

HÆreſim diſſeminare cœpit Arius, an. Chriſti 317. iis nempe diebus, quibus Criſpus & Conſtantinus Junior Cæſares creati ſunt, ut colligitur ex Oroſio lib. 7. cap. 28. quod eo anno contigiſſe Faſti Idaciani notant. Ante Licinii perſecutionem, promulgatam aſſerere nequaquam neceſſe eſt propter authoritatem Lactantii, qui lib. 4. Divinarum Inſtitutionum, cap. ultimo Arianorum meminit: nam Arianorum nomen in textum Lactantii irrepſit, nec in melioris notæ Codicibus legitur. Ad annum dumtaxat 321. Arianæ hæreſeos ortum refert S. Hieronymus. Utraque epocha ſuam probabilitatem habet. Neutram Baronius probat, qui Arianæ Hæreſeos natales anno Chriſti 315. conſignat.

Ut ut eſt, S. Alexandro de Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis in conventu Eccleſiaſtico diſſerente, & Filium Patri honore parem, ejuſdemque cum ipſo ſubſtantiæ prædicante, Arius palam aperteque reſtitit, aſſerens unum eſſe verum proprieque dictum Deum, ſcilicet Patrem. *Solum ingenitum, ſolum æternum, ſolum nullo principio inchoatum, ſolum verum, ſolum immortalitate præditum, ſolum ſapientem, ſolum bonum, qui genuit Filium unigenitum ante tempora æterna, per quem ſæcula condidit.*

2. Aſſeruit *Filium eſſe creaturam Dei perfectam, ſed tamen, non ut aliquid ex creaturis, non eſſe γέννημα Patri conſubſtantiale, voluntate Dei ante tempora conditum, non eſſe coæternum Patri; neque Patris naturam, ut in ſe eſt, cognoſcere, nec ſuam ipſius, alienum externumque eſſe a Patre quantum ad ſubſtantiam, ex non extantibus factum eſſe,* ἐξ οὐκ ὄντων; *fuiſſe tempus quando non erat, Verbum mutabilitati obnoxium eſſe, ac in libero ejus arbitrio fuiſſe, quamdiu vellet, bonum permanere. Deum porro, cum præcognoſceret eum bonum futurum, anticipando illi hanc gloriam dediſſe, quam homo poſtmodum ex virtute mereretur: ipſum proinde participatu gratiæ Deum fieri; ut reliquos omnes, ſic & ipſum titulo tenus Deum vocari.* Hæ Arii blaſphemiæ decerptæ ſunt ex ejus *Taleia*, cujus fragmentum refert S. Athanaſius in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ; ex illius & primorum diſcipulorum Epiſtola ad S. Alexandrum Epiſcopum Alexandrinum, quam refert ibidem S. Athanaſius; ex S. Athanaſio Oratione 2. contra Arianos, pag. 138. ex Epiſtola Synodica Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, quam refert Socrates lib. 1. cap. 6. ex S. Epiphanio Hæreſi 69. & ex Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. & lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 1.

3. Erravit etiam Arius circa myſterium Incarnationis: Verbum namque divinum corpus inanimum aſſumpſiſſe aſſeruit, animæque partes impleviſſe divinitatem, ut teſtatur Theodoretus loco ſupra laudato, & S. Athanaſius lib. de ſalutari Adventu Chriſti.

4. Hymnum glorificationis pervertit, ſuos cantare docens, *Gloria Patri per Filium, in Spiritu Sancto.*

5. Arianos Catholicos rebaptizaſſe ſcribit S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus: ſed id ipſis a nemine præterea Veterum exprobratum lego.

§. III.

De primis Arii diſcipulis, & fautoribus. Et de S. Alexandri adverſus novam Hæreſim vigilantia.

SAnctus Epiphanius initio ſeptem Presbyteros Ario inhæſiſſe docet, Epiſcopum unum, Secundum Pentapolitanum, & Virgines ſeptingentas. Sanctus autem Alexander in Encyclica Epiſtola apud Socratem lib. 1. cap. 3. quatuordecim tantum ejus diſcipulos recenſet, in quibus Secundus Ptolemaidis, & Theonas Marmaricæ Epiſcopi eminebant. Hos coacto Alexandriæ centum circiter Epiſcoporum Concilio, anathemate damnavit S. Alexander, deque eorum damnatione Epiſtolam Encyclicam ad univerſos Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopos dedit. Ejuſdem Concilii meminit Sozomenus lib. 1. cap. 14.

Alexandria fugiens Arius, in Palæſtinam abiit. Ibi ſingulos Epiſcopos adire, ſingulis adulari cœpit, quo plures ſibi ſuffragatores adjungeret. Ex his quidam ipſum receperunt, alii repulerunt; quæ mox ut ad aures Alexandri Patriarchæ Alexandrini perlata ſunt, varias ſcripſit ad plurimos Epiſcopos literas ſanctiſſimus Antiſtes, quibus eis Arii & ſectatorum impietatem detexit. Dedit inter alias eruditiſſimam & luculentiſſimam ad S. Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quam legimus apud Theodoretum lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 4. Patrocinium Arii & ipſius Hæreſeos ſuſcepit Euſebius Nicomedienſis, ad quem extat Epiſtola ab Hæreſiarcha illo data apud Theodoretum lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. & apud S. Epiphanium Hæreſi 69. In hac Epiſtola vocat eum Arius vere Collucianiſtam, quod veriſimiliter S. Luciano Antiocheno ſimul operam dediſſent: quamvis iniquum ſit Arii errores Sanctiſſimo illi Martyri tribuere, quem tot laudibus exornavit S. Chryſoſtomus.

S. Alexandri contra Arium Epiſtolas memorat S. Epiphanius Hæreſi 69.

Interim Thaleiam ſuam Arius compoſuit. Cantile-

na hæc erat mollis & impura, cujus nomen & modum a Sotade veteri Poeta mutuatus eſt. In hac omne Hæreſeos ſuæ virus expreſſit, ut illud ſuavibus modulis in hominum & muliercularum ad voluptates proclivium animos infunderet. De hac execranda cantilena lege S. Athanaſium lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, & Oratione 2. contra Arianos. In Aulam etiam irrepſit perfidus Hæreſiarcha, & Conſtantiam Auguſtam Conſtantini ſororem ſuis partibus addixit, ejuſque deinceps patrocinio uſus eſt.

Poſt hæc, Concilium in Bithynia convocavit Euſebius Nicomedienſis; ex quo ipſe & ejus Symmiſtæ literas ad omnes Epiſcopos dederunt, quibus eos adhortabantur ut ſuam in communionem reſtituerent Arium ejuſque ſectatores, & Alexandrum ipſum ad pacem cum illis ineundam impellerent. Supereſt harum Epiſtolarum una ad Paulinum Epiſcopum Tyri data apud Theodoretum lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 6. In ea gratulatur quod Euſebius Cæſarienſis veritatis defenſionem ſuſceperit: (ſic dogmata Ariana vocat, quæ ibidem exponit) eumque tam inſigni exemplo ad ſcribendum pro Arianæ cauſſæ defenſione invitat, blandis verbis ejus tarditatem & ſilentium coarguens.

Arianorum Epiſtolis, malis artibus, & blaſphemiis Tomum, ſeu libellum oppoſuit adverſus Arium & ejus blaſpemias a ſe editum S. Alexander, eumque miſit ad Epiſcopos Ægypti, Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, Syriæ, Lyciæ Pamphiliæ, Cappadociæ, Aſiæ, ac finitimarum regionum, qui ipſi ſubſcripſerunt, & ſumma conſenſione cum Alexandro conſpirarunt ad propugnandam fidei veritatem, ut conſtat ex Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 4. Certiorem etiam de Arii Hæreſi, & de turbis ab ipſo in Ægypto, & Palæſtina excitatis, fecit Sylveſtrum Romanum Pontificem, ut teſtatur Liberius in Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem data: quia noverat ad Summum Pontificem præcipue pertinere judicium de cauſſis fidei, quas majorum cauſſarum nomine tota intellexit Antiquitas.

§. IV.

De Arii damnatione, reſtitutione, & exitu.

ARius damnatus in Alexandrino, quod miſſus a Conſtantino congregavit Oſius, Concilio, ac deinde in Nicæno, quod S. Athanaſius Apologia 2. Epiſtola ejuſdem magnæ Synodi ad Eccleſiam Alexandrinam, Socrates lib. 1. cap 5. & Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. teſtantur, a Conſtantino Imperatore in exilium cum ſuis diſcipulis amandatus eſt, eodem Socrate, & Philoſtorgio teſtibus. Edictum præterea tulit pientiſſimus Imperator, quo tam Arium, quam ejus fautores ſempiterna notavit ignominia, jubens omnes in poſterum *Porphyrianos* appellari, a Porphyrio Apoſtata & infenſiſſimo Chriſtianæ religionis hoſte, cujus impietatem imitabantur, Filium quem adoraverat ſemper Eccleſia, in ordinem creaturarum redigentes, & ſic Idololatriam inducentes: quod egregie explicat S. Athanaſius Oratione 4. contra Arianos, pag. 468. & 469. Decrevit etiam Conſtantinus ut Arii Thaleia, & quidquid uſpiam librorum illius extaret, igni traderetur, pœna capitis in eos conſtituta, qui ipſos penes ſe retinerent. (Ex Socrate lib. 1. cap. 6. ubi Conſtantini Edictum ea de re ad Epiſcopos & populum datum recenſet.)

Anno Chriſti 330. Conſtantia magni Conſtantini ſorore, Arii revocationem, ut erat morti proxima, ſingularis beneficii loco ab Imperatore poſtulante, in Aulam ab ipſo vocatus eſt. Leguntur Conſtantini literæ ad ipſum hanc ob cauſſam datæ, apud Socratem lib. 1. cap. 9. Id autem factum eſt cujuſdam Presbyteri, Ariani quidem, ſed occulti, quem Conſtantia moriens Conſtantino commendaverat, induſtria. Sacra juſſione accepta, Conſtantinopolim cum Euzoio diſcipulo, Alexandrinæ olim Eccleſiæ Diacono, profectus eſt. Rogati ab Imperatore utrum Nicænæ fidei aſſenſum præberent, ſe eam amplecti aſſeruerunt. Tum juſſi ut fidei profeſſionem ſcriptis mandarent, & ſubſcriptione munirent, Formulam obtulerunt Principi Catholicam in ſpeciem, ſed æquivocam, & quæ errorem non excluderet. Se enim credere profitebantur *in unum Deum, Patrem omnipotentem, & in Dominum Jeſum Chriſtum, Filium ejus, ex ipſo ante omnia ſæcula genitum, Deum Verbum per quem omnia facta ſunt, cum quæ in cælis, tum quæ in terris.*

Imperatoris mandato Alexandriam reverſus eſt Arius, anno Chriſti 331. & Euſebii etiam Nicomedienſis Epiſtolam ad Athanaſium Patriarcham Alexandrinum detulit, qua ipſum obteſtabatur ut Arium reciperet. Reſtitit Athanaſius, nec Imperatoris literis, quibus ipſi & depoſitionem, & exilium minabatur, niſi Arium in Eccleſiam admitteret, flecti potuit invictæ conſtantiæ Præſul. Iſta conſtant ex ipſomet S. Athanaſio Apologia 2. pag. 778. ex Socrate lib. 1. cap. 10. & Sozomeno lib. 2. cap. 26.

Anno Chriſti 335. cum Hieroſolymam ad Dedicationem Templi Conſtantini munificentia extructi, Epiſcopi frequentes conveniſſent, rogatique fuiſſent, ut Profeſſionem fidei, quam ab aliquot annis Arius Imperatori obtulerat, expenderent, juſſique ab eodem Principe, ut ſi recta videretur, illum reſtituerent Communioni: Euſebianorum factio, quæ illo in Concilio prævaluit, Formulam fidei præfatam, nihil non Orthodoxum & Eccleſiaſticum continere pronuntiavit: admiſitque in Eccleſiam cum Arium ipſum, tum Arianos omnes, quaſi per invidiam olim anathemate damnatos. Id conſtat ex Epiſtola Synodica iſtius Concilii relata a S. Athanaſio lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, pag. 686. ex eodem Patre Apologia 2. pag. 621. & in Epiſtola ad Solitarios, pag. 627. ubi hæc habet: *Arianos in communionem recepere, ſine omni cura reſpectuque tot judiciorum, quibus illi damnati erant; iterumque Imperiale Mandatum cauſificati ſunt; nec puduit eos in Epiſtolis ſuis ſcribere, poſt Athanaſium afflictum odia deſiiſſe. Quin illud auſi ſunt ſine omni fronte adjicere, Arianos recte ſentire.* Legendi item Socrates lib. 1. cap. 22. Rufinus lib. 1. cap. 2. & Sozomenus lib. 2. cap. 26.

Anno Chriſti 336. urgentibus Arianis, qui ad Concilium Conſtantinopolitanum contra Marcellum Ancyranum Fidei Nicænæ defenſorem convenerant, ut Arius, quem plebs Alexandrina ab Eccleſiæ ingreſſu arcebat, & execrabatur ſemper ut Hæreſiarcham, in Communionem Conſtantini mandato reciperetur; gratiaque frueretur, quam ipſi conceſſerat Hieroſolymitana Synodus: Imperator ipſum vocavit Conſtantinopolim. Oblata pientiſſimo Principi fidei Formula, quam Nicænam ipſam fuiſſe tradit Socrates, ita ſe credere juramento confirmavit, aliam perfidiæ ſuæ Formulam ſub ala recondens, de qua juramentum ſuum reſtrictione mentali intelligebat, ut Socrates fert. Regebat tunc temporis Conſtantinopolitanam Eccleſiam S. Alexander, Apoſtolicus Antiſtes, & Nicænæ Synodi propugnator acerrimus: qui triumphaturum Arium dolens & Hæreſim Euſebii Nicomedienſis & aliorum patrocinio fultam, necnon credulitate nimia Conſtantini ſecuram, ad preces & jejunia confugit, una cum S. Jacobo Niſibis Epiſcopo. Quorum votis annuens Deus, & Eccleſiæ ſuæ integritati proſpiciens, ne communione infamis Hæreſiarchæ violaretur, Arium ſimul communione & vita privavit. A Deo itaque inviſibiliter percuſſus, animam ſimul cum viſceribus, & ſanguine in latrinis effudit, veſpere Sabbati quod Dominicam præceſſit, qua Euſebius Nicomedienſis, aliique Arii fautores, illum ſe in Eccleſiam, invito S. Alexandro, introducturos gloriati fuerant. Iſta conſtant ex S. Athanaſio Oratione 1. contra Arianos, pag. 130. ex S. Epiphanio Hæreſi 69. Socrate lib. 1. cap. 25. Theodoreto, lib. 1. cap. 14. & lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 1. & Sozomeno lib. 2. cap. 28.

§. V.

De multiplici Arianæ ſectæ factione.

ARiana Secta progreſſu temporis in tres factiones diviſa eſt. Prima fuit eorum qui primigenium Arii errorem & meram blaſphemiam propugnabant. Hanc Aetius & Eunomius amplexi ſunt, qui & proprios errores addentes Arianæ Hæreſi, ſectam ſui nominis

minis condidere. Secundum hos etiam ſenſit Eudoxius Antiochenæ Sedis invaſor. His etiam adhæſit Georgius Alexandrinus. Hi in Conciliabulo Antiochiæ congregato anno Chriſti 360. Formulam fidei conſcripſerunt, in qua Filium Dei Patri per omnia diſſimilem aſſeruere. Quamobrem ἀνόμοιοι nuncupati ſunt. Huic etiam parti adhæſerunt Euzojus, qui Antiochiæ, poſt redactum in ordinem Meletium, Epiſcopus inauguratus eſt, Uranius Tyrius, Valens Murſæ, & Urſacius Singidonis Epiſcopi, Germinius Sirmienſis, Cajus Demophilus, & Auxentius Mediolanenſis. His aſſentiebatur reipſa Acacius Cæſareæ in Palæſtina Epiſcopus, ut Sozomenus ſcribit lib. 4. cap. 12. quamvis propriæ ipſe factionis author fuerit, ſed palam Arianas blaſphemias non propugnabat, Semi-Arianis potius communicans.

Altera factio fuit Semi-Arianorum, qui vocem ὁμοούσιον rejiciebant, & Filium Patri minime conſubſtantialem eſſe, ſed per omnia ſimilem, adeoque κατ' οὐσίαν dicebant, & ὁμοιούσιον eſſe Patri, quod edita fidei formula in Ancyrana Synodo anno Chriſti 358. profeſſi ſunt. Hujus factionis principes extiterunt Baſilius Ancyranus, Georgius Laodicenus, Silvanus Tarſenſis, Sophronius Pompejopolitanus, Eleuſius Cyzicenus, Macedonius Conſtantinopolitanus, qui execrandam hæreſim contra Spiritum Sanctum poſtea vulgavit, Marcus Arethuſius, Cyrillus Hieroſolymitanus, Euſebius Samoſatenus, & Meletius Antiochenus. Semi-Arianos aſſeruiſſe Filium eſſe creaturam, non tamen cæteris ſimilem creaturis, & negaſſe divinitatem Spiritus Sancti, tradit S. Epiphanius: ſed hos errores omnibus, quos modo nominavimus, tribuere nimis iniquum eſt, ut Baſilio Ancyrano cujus fidem laudat S. Athanaſius lib. de Synodis, & Cyrillo Hieroſolymitano, necnon Meletio Antiocheno, quos Eccleſia ut Sanctos veneratur, & qui cum Catholicis & ſanctis Epiſcopis communione juncti fuerunt, ab iiſque laudati, ut Meletius a SS. Baſilio, & Gregorio Nazianzeno. Iniquum eſt etiam nos errores tribuere Euſebio Samoſateno, Fidei Nicænæ acerrimo vindici, & Martyri. Neque ideo Hæretici cenſeri debent, quod vocem ὁμοούσιον admittere nollent, & ὁμοιούσιον dumtaxat profiterentur, ut Diſſertatione ſingulari oſtendemus.

Tertia factio Sectæ Arianicæ fuit Acacianorum. Hujus princeps fuit Acacius Epiſcopus Cæſarienſis, quem privatæ cum Cyrillo Hieroſolymitano inimicitiæ a Semi-Arianorum partibus, quibus antea adhærebat, abſtraxerunt, impuleruntque ut propriam factionem conflaret. Jurgium autem inter illum & Cyrillum obortum eſt ob Metropoliticæ Dignitatis jura, quam in Cæſarienſi Præſule non ſatis revereri Cyrillus videbatur, Nicæno fretus Canone, quo ſingularis Hieroſolymitanæ Sedi conceſſa fuerat prærogativa, ut teſtatur Sozomenus lib. 4. cap. 24. Hic igitur Acacius neque conſubſtantialem eſſe Patri Filium aſſerebat, neque unam ex creaturis, ſed ſimilem, non tamen ſubſtantia, vel οὐσία. Non ὁμοούσιον, ut prædicabant Catholici, non ὁμοιούσιον, ut profitebantur Semi-Ariani, non ἀνόμοιον, ut blaſphemabant Aetiani, Eunomiani, & Eudoxiani, ſed ὅμοιον propugnabat. Quod ille ſic exponebat: ut quemadmodum ſtatuarii effigies, & ſimulacra hominum vivorum ad ſimilitudinem exprimunt, quæ natura ſubſtantiaque diverſa ac diſſimilia, externa ſola ſpecie ac lineamentis ſimilia ſunt: ſic Pater ſimilem ſibi Filium procreaverit; non tamen divinitate, vel æternitate parem & æqualem. Iſta conſtant ex Sancto Epiphanio Hæreſi 73. Num. 23. & 24. & ex Formula Fidei, quam Leonæ Comiti in Seleuciana Synodo obtulit Acacius, & quam SS. Athanaſius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, Epiphanius Hæreſi 73. Socrates lib. 2. cap. 2. deſcribunt. Ejuſdem meminit, fragmentumque illius refert Sozomenus lib. 4. cap. 21. Inter Acacianos celebriores extiterunt Uranius Tyrius, & Eutychius Eleutheropolitanus, ut S. Epiphanius ſcribit: qui perperam ipſis accenſet Meletium virum ſanctiſſimum, & Nicænæ Fidei invictiſſimum defenſorem.

§. VI.

De inſidiis & perſecutionibus Arianorum in S. Athanaſium, & alios Nicenæ Fidei Defenſores.

ANno Chriſti 331. cum S. Athanaſius in recuſanda Ario communione conſtantiſſimus eſſet, Euſebiani Meletianis conjuncti calumnias in S. Athanaſium commenti ſunt, ut Conſtantinum Imperatorem ipſi infenſum redderent. Id teſtatur S. ipſe Athanaſius Apologia 2. pag. 604. *Cum ergo*, inquit, *Cæſari perſuaſiſſem nullam eſſe debere Eccleſiæ Catholicæ cum Hæreſi Chriſti oppugnatrice communionem, tum demum tempus obveniſſe arbitratus Euſebius, quod cum Meletianis conſtituerat, literas ad eos ſcribit, ut ſcelera de nobis fingerent, & ſama ſpargerent.*

Prima ipſorum calumnia fuit de exactione tributi. Accuſarunt ſcilicet Athanaſium quod novum tributum Ægyptiis de pendendis Eccleſiæ liteaminibus indixiſſet: ſed Apis atque Macarius, qui tum Nicomediæ in Aula Imperatoris, Deo volente, inventi ſunt, hanc a ſuo Patriarcha facile depulerunt calumniam, certiorem facientes Imperatorem, quod pia quidem collecta de more ab Athanaſio facta eſſet ad fidelium ſpontaneas oblationes in Eccleſiæ & miniſtrorum ornatum ſuſcipiendas: nullius vero tributi exactio facta eſſet. Iſta conſtat ex S. Athanaſio Apologia 2.

Diluta hujuſmodi calumnia ab Athanaſii Presbyteris non quieverunt Euſebiani, ſed novas conſtruxere calumnias. Macario ex illis Presbyteris alteri crimen fracti Calicis impegerunt: Athanaſio vero perduellionis, & læſæ Majeſtatis ſcelus; quod ſcilicet Philomeno cuidam hoſti Imperatoris magnam pecuniæ vim ſubminiſtraſſet. Cauſſam Pſammathiæ, quod Nicodemiæ ſuburbium eſt; cognovit Conſtantinus factiſque hujuſmodi accurate diſcuſſis, Euſebianos calumniæ reos, Athanaſium inſontem pronuntiavit, eumque ad ſuam remiſit Eccleſiam, honorificas de illius innocentia literas ad Clerum, Populumque Alexandrinum ſcribens, quas Apologiæ ſuæ ſecundæ idem Sanctus inſeruit. De iiſdem legendus Theodoretus lib. 5. cap. 26. & 27.

Anno Chriſti 332. Meletiani & Euſebiani ſuas in S. Athanaſium calumnias iterarunt, ac novas commenti ſunt, Iſchyram Pſeudopresbyterum, & revera Laicum, perditis moribus virum Collutbi Hæreſiarchæ & Schiſmatici ſectatorem, qui in quodam pago Mareotidis Sacerdotii munia uſurpabat, ad confirmandam ſuffragio ſuo de fracto calice accuſationem inducentes, & novam de cæde Arſenii ab eodem Athanaſio perpetrata addentes ſycophantiam. Hæc referunt S. Athanaſius Apologia 2. Socrates lib. 1. cap. 20. Theodoretus lib. 5. cap. 28. Iſchyras paulo poſt conſcientiæ ſtimulis, & amicorum ſuaſione impulſus, ſupplex a S. Athanaſio veniam petiit, atque ad tam putidas calumnias in S. Antiſtitem ſpargendas, vi & verberibus a Meletianis & Euſebianis ſe adactum eſſe conteſtatus eſt. Iſchyræ libellum quo hæc in ſcriptis confeſſus eſt, ſex Presbyteris coram, & ſeptem Diaconis, recenſet S. Athanaſius Apologia 2.

Tam ſolemnis Iſchyræ Palinodia Meletianos & Euſebianos a male cœptis in Athanaſium non revocavit. Calumniam de Arſenii Meletiani Hypſelitarum Epiſcopi fictitia cæde ubique ſparſerunt, ipſum occultantes, & manum hominis cujuſdam mortui oſtentantes, ut manum Arſenio ab Athanaſio amputatam, quo ea ad magicas præſtigias uteretur, Arſeniumque ab ipſo occiſum nimium credulis perſuaderent. Has calumnias ad ſacras aures Imperatoris detulerunt, anno Chriſti circiter 333. qui Dalmatio nepoti ſuo, Antiochiæ Cenſori, hujus cognitionem cauſſæ demandavit. Scripſit S. Athanaſius ad Epiſcopos Ægypti ut in detegendo Arſenio, quem in aliquo Thebaidis Monaſterio latitare ſuſpicabatur, operam navarent: illucque Diaconum miſit, qui in ejus latebras inquireret. Accepit Diaconus illum in Monaſterio quodam degere, cui Pinnes Sacerdos præerat. Sed illius adventus præcognita cauſſa, dictus Monaſterii Præpoſitus Arſenium clam navi impoſitum, in Ægyptum inferiorem tranſvehi juſſerat. Diaconus S. Athanaſii ſpe ſua fruſtratus Pinnem, & Monachum

quemdam Eliam nomine arreptos duci curavit Alexandriam, & ſiſti coram Duce, ſeu totius Ægyptiacæ Militiæ generali Præfecto: cui fateri coacti ſunt vivere Arſenium, in ſuo Monaſterio illum delituiſſe, & etiamnum degere in Ægypto; nec alio ipſum ſeceſſiſſe conſilio, quam ne fabula de illius cæde ab Athanaſio perpetrata detegeretur. Patefacta veritate, Pinnes ad Joannem Pſeudoepiſcopum, Meletii in Schiſmate ſucceſſorem literas dedit, quibus ipſum monuit, ne cædis Arſenii accuſare pergeret Athanaſium, quem vivere coram Duce confeſſus erat. Hanc Epiſtolam refert S. Athanaſius Apologia 2. Idem Arſenius Tyri poſtea ab amicis S. Athanaſii inventus, noluit ſe fateri Arſenium, donec in judicio n Paulo Tyri Epiſcopo, qui eum probe noverat, convictus eſt. De incolumitate Arſenii certior factus Conſtantinus, literas ad Athanaſium dedit, quibus Meletianorum crimina, & nefarias calumnias execratus eſt. Juſſit Athanaſio ut literæ illæ ipſius glorioſæ innocentiæ teſtes ad populum recitarentur; Meletianiſque minatus eſt, ni quieſcerent, ſe in eos ſecundum legum ſeveritatem animadverſurum. Has refert S. Athanaſius Apologia 2. Lege Socratem lib. 2. cap. 20.

Tam illuſtris S. Athanaſii victoria Meletianos proſtravit, Arſeniumque cum Presbyteris & Diaconis illi adhærentibus ſupplicem abjecit ad pedes ſanctiſſimi Patriarchæ, ut ejus communionem poſtularent, ipſique reverentiam & obedientiam ſecundum Nicæni ſtatuta Concilii pollicerentur. Quod data ad ipſum Epiſtola præſtiterunt, quam refert S. Athanaſius Apologia 2.

Anno Chriſti 335. novas adverſus S. Athanaſium calumnias vulgarunt, & veteres refricarunt Euſebiani, Concilium Tyri celebrandum ab Imperatore impetrantes. Eo in conciliabulo calumnias de cæde Arſenii, & de fracto calice tam ſolemniter convictas inſtaurarunt. Latuit parumper in diverſorio Arſenius Athanaſio rogante, ac demum ab eo in Synodo adductus, & pro vero agnitus Arſenio, utramque manum oſtentans, ſilentium Euſebianis impoſuit, ac pudorem incuſſit. (Ex Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30.) Narrat ibidem Theodoretus aliam Euſebianorum technam de meretricula conducta quæ ſe ab Athanaſio vi oppreſſam quereretur, quæ cum Timotheum ſeſe Athanaſium ſimulantem, ereptæ ſibi virginitatis petulantius accuſaret, calumnia illico detecta eſt.

Quod ſpectat calumniam de fracto calice Athanaſio ab Euſebianis irrogatam, quod ejus juſſu id ſceleris patraſſe Macarium dicerent, notandum eſt Epiſcopos Alexandrinos in Epiſtola Synodica, quam S. Athanaſius Apologia 2. deſcribit, calumniam illam ex duplici capite revincere. Primo quod locus in quo confractum calicem jactitabant, Eccleſia non eſſet, nec quiſpiam Presbyterorum ei loco vicinus, neque dies quo id factum a Macario effutiebant, eſſet Dominica, neque ſacra fierent, neque dies hoc ipſum poſtularet. Ex quibus conſtat hanc fuiſſe Eccleſiæ Alexandrinæ diſciplinam S. Athanaſii temporibus, ut ſacri calices nonniſi in locis ſacris aſſervarentur, nec Miſſæ Sacrificium celebraretur aliis diebus quam Dominicis.

Cæterum cum Euſebiani fracti calicis Athanaſium convincere non poſſent, ſententiam ea de re ſuſpenſam voluerunt, donec de probationibus conſtaret. Ad eas concinnandas, & ab Arianis, Meletianis, Colluthianiſque extorquendas, ſex Epiſcopos Arianos S. Athanaſio infenſiſſimos, ſcilicet Theognidem, Marim, Macedonium, Theodorum, Urſacium, & Valentem clam in Mareotem regionem eum inquirendi poteſtate delegarunt, reclamantibus & intercedentibus Epiſcopis Ægyptiis, quorum libellum Synodo Tyriæ oblatum S. Athanaſius recenſet Apologia 2. Iidem Antiſtites Alexandri Theſſalonicenſis Epiſcopi authoritatem, quæ apud Dionyſium Comitem ſervando judiciorum ordini in Synodo præfectum ab Imperatore erat maxima, interpoſuerunt, ut Commiſſarios ad inquirendum contra S. Athanaſium, communi omnium Epiſcoporum ſuffragio nominari obtineret, alios a profeſſis & conjuratis illius hoſtibus. Illius Epiſcopi ad Dionyſium Epiſtolam deſcribit S. Athanaſius Apologia 2. necnon Epiſtolam ejuſdem Comitis ad Euſebianos Antiſtites, quibus eos monet ac hortatur, ut communi omnium Epiſcoporum qui Tyri aderant, & Alexandri Theſſalonicenſis conſenſu & ſuffragio Commiſſarii deligerentur, ne quid contra judiciorum publicorum ordinem, & æquitatem a ſe & illis actum hac in cauſa ipſis merito, ſibique exprobrari poſſet. Verum cum Euſebiani Comitis conſiliis non parerent, quia ſi paruiſſent, opprimendum non fore Athanaſium noverant; Catholici Ægypti Epiſcopi conteſtatorium libellum, ſeu inſtrumentum appellationis ad Conſtantinum Imperatorem ab ipſis tunc interjectæ, de vi publica Eccleſiæ Alexandrinæ & ejus Epiſcopo, & conſequenter omnibus Ægypti Eccleſiis ab Euſebianis illata in Synodo, Comiti Dionyſio obtulerunt; ipſum rogantes, ut hujus cognitionem cauſſæ Imperatori ſervaret. Hunc libellum recenſet S. Athanaſius loco ſupra laudato.

Has Ægyptiorum Epiſcoporum conteſtationes Euſebianorum conjuratio irritas fecit. Mareotem profecti ſunt Commiſſarii ab ipſis electi cum Iſchyra Athanaſii accuſatore, & Philagrio Ægypti Præfecto, ethnico homine, & Chriſtianæ religionis deſertore. In domo ipſius Iſchyræ accuſatoris commorati ſunt præclari illi judices, Catechumenos, Judæos, Paganos, teſtes contra Athanaſium & Macarium audivere, Clericos omnes qui S. Athanaſio communione jungebantur, a ferendo repulere teſtimonio.

Judiciorum ordinem omnem perturbari & everti, opprimique æquitatem & innocentiam cernentes Alexandrini & Mareotici Presbyteri & Diaconi, conteſtatorium libellum ſignificaverunt Euſebianis Inquiſitoribus, cujus tranſumptum dedere Palladio uni ex Magiſtratibus Imperatoris. Alterum libellum ad Patres Tyri congregatos Mareotici Clerici, qui S. Athanaſium dum ſacram illa in regione viſitationem obiret, ſemper fuerant comitati, direxerunt, quo ipſos fecere certiores de Commiſſariorum irregulari prorſus & iniquo in inſtruenda lite agendi modo, de Iſchyræ criminibus & calumniis, & Sancti Athanaſii integris inculpatiſque moribus. Tertium denique libellum conteſtatorium obtulerunt Philagrio Præfecto, & aliis Aulæ Imperatoriæ Miniſtris, ipſos obſecrantes in nomine Dei omnipotentis, & Auguſti Imperatoris Conſtantini, & filiorum ejus Illuſtriſſimorum Cæſarum, ut ejus Pietatem his omnibus de rebus commonerent. Hos Libellos deſcribit S. Athanaſius Apologia 2.

Cum hæc Mareotæ agerentur, S. Athanaſius Tyri ſe inter hoſtes minime ſecurum conſpiciens, quibus Dionyſius Comes favebat, e Synodo receſſit, de vi ſibi ab Arianis illata ad Imperatorem appellans, ut ipſemet in Apologia 2. teſtatur. Ipſum interim abſentem indictaque cauſa damnarunt Euſebiani, & Epiſcopatu abdicarunt.

Conſtantinopoli coram Imperatore ſtetit S. Athanaſius ab ipſoque ægre obtinuit ut Euſebianos, a quibus Tyri, omni juris ordine inſuperhabito damnatus fuerat, ſuum ad Tribunal evocaret. Id præſtitit datis ad ipſos literis, quas deſcribit S. Athanaſius Apologia 2. pag. 622. quas etiam recenſet Socrates lib. 1. cap. 22. & Sozomenus lib. 2. cap. 27. Imperatoris mandato ut aliquatenus parerent, nec tamen ſuperior ipſorum calumniis & iniquo judicio evaderet Athanaſius, cæteris Epiſcopis immonitis, Conſtantinopolim profecti ſunt, Euſebius uterque, Nicomedienſis & Cæſarienſis, Theognius, Patrophilus, Urſacius & Valens: ubi Sententiæ ſuæ viribus diffidentes, novam calumniam compegerunt; ſcilicet minatum fuiſſe Athanaſium, ſe frumentarium Canonem, qui Conſtantinopolim quotannis Alexandria deferebatur, prohibiturum. Quod redemptis teſtibus cum Principi probaſſent, ejus judicio Treveros in Gallias amandatus eſt. Rei geſtæ teſtis eſt Athanaſius ipſe Apologia 2. pag. 624. Eamdem Hiſtoriam prout geſta eſt, narrant Epiſcopi Ægypti in ſua Epiſtola Synodica, quæ apud eumdem Athanaſium legitur. Cæterum videtur Conſtantinus Athanaſium exilio affeciſſe, non ut ipſum damnaret, ſed ut illius incolumitati conſuleret. Ejus enim vita in tuto non erat inter Euſebianos ejus hoſtes infenſiſſimos. Eo conſilio miſſum eſſe Treverim a Conſtantino patre teſtatur Conſtantinus Junior in Epiſtola ad Populum Alexandrinum pro Athanaſii reſtitutione data. Hanc refert S. Athanaſius Apologia 2.

pag.

pag. 624. poſt quam ſubjungit: *Cum igitur ex hac cauſa in Gallias amandati ſimus, quis non videt ſimul & Imperatoris mentem, & Euſebianorum ſanguinarios animos, & principem id propterea feciſſe, ne graviori calumnia ab illis opprimeremur? Simplici enim animo in audiendo fuit.*

Revocatus autem eſt Alexandriam Conſtantis, & Conſtantini junioris mandato, Conſtantio etiam conſentiente, anno Chriſti 338. Literas Conſtantini Junioris ad Populum Eccleſiæ Alexandrinæ de ejus reditu datas videſis in Apologia 2. ipſius Athanaſii. Teſtatur autem Princeps ſe voluntatem Magni Conſtantini parentis ſui adimplere, qui Athanaſium Eccleſiæ ſuæ reſtituere decreverat, quod morte præventus perficere nequiverat.

Redux ab exilio, ingenti gaudio a Clero populoque Alexandrino exceptus eſt Sanctiſſimus Præſul, ſolis Arianis illius reditum ægre ferentibus. Unde reducem tribus rurſum accuſationibus divexarunt. Primo quod ejus reditus magni mœroris cauſſa multarumque cædium occaſio extitiſſet. 2. Quod a Synodo damnatus, abſque alia Synodo Sedem recipere temere & contra Canones *præſumpſiſſet*. 3. Quod frumentum Conſtantini Imperatoris munificentia Ægypti ac Libyæ viduis exhiberi ſolitum, proprios in uſus divenditum convertiſſet. Quas calumnias Epiſcopi Alexandrini Patriarchatus in Concilio congregati anno Chriſti 339. in Epiſtola ſua Synodica ad Julium Pontificem Romanum, & ad omnes Catholicæ communionis Epiſcopos toto orbe Chriſtiano diffuſos data referunt, ac egregie diluunt. Extat apud S. Athanaſium Apologia 2.

Hoc ipſo anno & ad Julium Pontificem, & ad Imperatores Conſtantinum & Conſtantem literas contra S. Athanaſium ſcripſerunt Euſebiani, & Legatos miſerunt ad Julium, Macarium ſcilicet Presbyterum, Martyrium & Heſychium Diaconos, qui Athanaſium accuſarent, & ſententiæ in illum latæ in Synodo Tyria confirmationem ab Apoſtolica Sede obtinerent. Id ut primum reſcivit Athanaſius, quoſdam e Presbyteris ſuis Romam miſit, qui illius innocentiam contra hoſtium calumnias vindicarent. Synodum poſtularunt a Julio Euſebiani, & impetrarunt: Romæ celebrata eſt. In ea abſolutus eſt S. Athanaſius. Quæri ſolet utrum S. Athanaſius ad Julium Romanum Pontificem appellaverit. Appellaſſe quidam contendunt, ut Baronius, Bellarminus, Binius, & alii: confugiſſe dumtaxat ad ejus tribunal aſſerunt alii, non proprie appellaſſe. Quid nobis videatur, in Diſſertationibus exponemus. Blondellus partium Calvinianarum author Julium de cauſſa Athanaſii judicaſſe dumtaxat ut arbitrum propugnat a partibus electum. Hujus falſitatem opinionis demonſtrabimus. De hac Euſebianorum ad Julium Legatione, & de rebus ab *ipſorum* legatis, & Athanaſii Presbyteris, ibidem geſtis, lege S. Athanaſium Apologia 2. & Epiſtolam Julii ad Euſebianos, quam ibidem deſcripſit, & in Epiſtola ad Solitarios. Profectum autem Romam S. Athanaſium ante Romanam Synodum, ut vocanti Julio pareret, coramque ſe de objectis criminibus purgaret, ex iiſdem conſtat Monumentis. Anno 341. habito Antiochiæ Concilio, Ariani Gregorium Cappadocem pariter Arianum in Alexandrinam S. Athanaſii Sedem intruſerunt. Deductus eſt Alexandriam ſtipatus militum ſatellitio. Sævam perſecutionem intulit Alexandrinæ Eccleſiæ hujus invaſoris ambitio: quam Philagrius Præfectus cum inſolentium militum manu exercuit. Hanc accurate deſcribit S. Athanaſius in Epiſtola ad Orthodoxos; quam legere totam operæ pretium eſt. Tunc ſaluti ſuæ fuga conſuluit Sanctiſſimus Patriarcha, & Romanam ad Eccleſiam velut ad aſylum, portumque tutiſſimum confugit.

Anno Chriſti 349. Deus cor Conſtantii mutavit, & ipſum Athanaſio fecit benevolum. Tribus ad ipſum datis Epiſtolis illum revocavit Alexandriam, quas refert Athanaſius ipſe Apologia 2. Julium Romanum Pontificem ante reditum inviſit: qui gratulatorias ad Presbyteros & ad Populum Alexandrinum ejus de reditu literas dedit, quas refert ipſe Apologia 2. pag. 698.

Statim atque Sedi ſuæ reſtitutus eſt Athanaſius, & Alexandriæ exceptus ea quam deſcribit lætitia, in Epiſtola ad Solitarios, Urſacius & Valens Antiſtites Politici, qui hucuſque Arianam hæreſim palam profeſſi fuerant, & calumniarum S. Athanaſio illatarum, perſecutionumque ipſius fuerant participes, libellum retractationis & pœnitentiæ Julio Romano Pontifici obtulerunt, quo Arium & ejus hæreſim anathemate damnabant; falſa & ficta eſſe, quæ Athanaſio objecta fuerant crimina conteſtabantur, ac pollicebantur nuſquam ſe Euſebio & ejus partiariis contra Athanaſium adhæſuros. Scripſerunt etiam communicatoriam Epiſtolam ad *ipſum* Athanaſium, cum illa ad Julium Epiſtola. Inſertus eſt ejus Apologiæ 2. pag. 602. & 603. dictus Libellus.

Anno Chriſti circiter 352. Euſebianæ ſucceſſores impietatis, & præſertim Leontius Antiochenus, Georgius Laodicenus, Acacius Cæſarienſis, Theodorus Heracleenſis, & Narciſſus Nerodiadis Epiſcopi, a Concilio Sardicenſi exauthorati, pacis Eccleſiæ, & communionis *infinitorum* prope Epiſcoporum cum S. Athanaſio *impatientes*, novas in ipſum turbas excitarunt. Urſacium primo & Valentem ſuæ pœnitentes pœnitentiæ ab Athanaſii communione abſtraxerunt, noviſque nexibus ſuis partibus illigavere.

Adierunt deinde ſimul Conſtantium Imperatorem, eumque contra Athanaſium novis artibus, & calumniis incitarunt. De tam ſubita Conſtantii mutatione, & nova, quam in Athanaſium movit, perſecutione hæc habet Sanctiſſimus Patriarcha Apologia 2. *Neque admirationi eſſe debet, ſi poſt tot Epiſtolas, tot juramenta, Conſtantius immutatus ſit; ſi quidem & tyrannus Ægypti Pharao ſubinde promittens, atque inde relaxationem mali adeptus, tamdiu ſeſe mutavit, donec prorſus tandem cum ſuis gregalibus periret. Hos igitur* (Epiſcopos) *ſingulis in urbibus ad ſententiæ mutationem cogebat. Cæterum cum eſſet Arelate & Mediolani, omnia pro Hæreticorum adhortatu, ſuggeſtioneque faciebat; vel potius illi ipſi agebant, inſultabantque in omnes, Cæſaris poteſtate ſuccincti. Statim igitur mandata, literæque ad Præfectum, ut frumentum quod hactenus Athanaſio cum ſuis cedebat, illi adimeretur, dareturque illis qui Arianica ſaperent, & ut liberum eſſet contumeliam inferre in Athanaſii communicatores. Minæ item denuntiatæ Judicibus, niſi cum hæreticis communionem celebrarent. Rurſus ad alias partes Edicta miſſa, Notariique præſto in ſingulis urbibus, & Palatini minas ſecum ad Epiſcopos & Judices deferentes, ut iſti quidem de cauſſa judicarent: illi vero contra Athanaſium ſcriberent, ut aut communionem cum Arianis haberent, aut pœnam exilii ſuſtinerent; populique qui ad communionem cum illis coirent vincula, contumelias, bonorumque ſuorum direptionem expectarent. Neque negotium negligenter curatum eſt: habebant ſecum in comitatu Urſacii & Valentis Clericos, qui eos incitarent & negligentiores Judices ad Cæſarem deferrent: aliaſque hæreſes minores ut ſorores permittebant blaſphemias in Dominum proferre, & Chriſtianis tantummodo ſuis inſidiis imminebant, non ſuſtinentes ullos pios ſermones de Chriſto. Quot igitur Epiſcopi, prout in ſacris literis eſt, ad Præſides & Reges adducti ſunt, & a Judicibus hanc ſententiam audiverunt: Aut ſubſcribite, aut ab Eccleſiis recedite?*

Et infra: *Quotquot*, inquit, *ad Imperatorem profecti ſunt, non prius ad ejus conſpectum admiſſi fuere, ne tantillo quidem laxamento indulto, ut vel ex domicilio ipſis procedere liceret, priuſquam ſubſcriberent: aut ſi recuſarent, in exilium mitterentur. Idque ideo faciebat, quod animadverterat ab omnibus hæreſim odio haberi. Quæ res in cauſſa fuit cur tam multos repelleret, ut ſe hæreticorum paucitati adjungerent, magnopere id ſtudens ut multorum nomina corrogaret, tum ad invidiam Epiſcoporum, tum ut ſpeciem aliquam, dignitatiſque imaginem Arianæ hæreſi conciliaret, cujus ipſe propugnator erat, exiſtimans quod quemadmodum hominum ſententias, ita quoque veritatem immutare poſſet; inſcius ignaruſque Saducæos & Herodianos non ideo validiores factos eſſe ad veritatem opprimendam, quia ſibi Phariſæos aſſociaverunt.*

Deſcribit ibidem S. Athanaſius aliorum Epiſcoporum Catholicorum perſecutionem, & invictam fortitudinem, qua neque conſiliis, neque minis Conſtantii ceſſerunt. Poſtquam enim dixit, *Arianos revera*

non

Digitized by Google

non habere Regem, niſi Cæſarem, hæc ſubjungit: *Sed cum ſe arbitrabantur plurimis inſidiari, non animadverterunt ſe plures facere Confeſſores, ex quorum numero clariſſima ſunt confeſſionis viri religioſi, & Epiſcopi boni, Paulinus Epiſcopus Treverorum, Lucifer Metropolitanus Epiſcopus Sardiniæ, Euſebius Vercellis, Dionyſius Mediolani. His enim ad ſe vocatis, juſſit Imperator contra Athanaſium ſubſcriberent, & cum hæreticis communionem inirent. Quibus admirantibus novum ejus ſtudium, dicentibuſque, Id non eſſe Eccleſiaſtici Canonis, ſtatim ſubjecit: At quod ego volo, pro Canone ſit: ita enim me loquentem Syriæ Epiſcopi ſuſtinent. Aut igitur obtemperate: aut vos quoque exules eſtote. Id cum audiviſſent Epiſcopi, magnopere admirantes, & ad Deum manus tendentes, multa cum libertate illi ſuas rationes propoſuerunt, docentes Regnum non ipſius eſſe, ſed Dei, a quo acceperat: illumque metuendum, ne quod dederat, repente adimeret. Denuntiabant illi diem Judicii, ſuadebantque ne Eccleſiaſtica corrumperet, neve Romanum Imperium Eccleſiaſticis Conſtitutionibus immiſceret, neve Arianam hæreſim introduceret in Eccleſiam Dei. Verum nec ille audiit, nec eos plura dicere permiſit. Quin ob hoc ipſam acriter minabundus & gladium intentans, quoſdam ex iis abduci juſſit, ſententiam ſuam, quam antea profeſſus erat, ut Pharao revocans. Excuſſo igitur Sancti pulvere, & oculis in Deum rejectis, nec Cæſaris minas verebantur, neque ob ſtrictos enſes veritatem prodiderunt, & exilium veluti miniſterii ſui officium acceptarunt.*

Anno Chriſti circiter 353. cum Conſtantius profligato Magnentio tyranno pacem Imperio procuraſſet, Ariani bellum in S. Athanaſium inſtaurarunt, Imperatorem ipſi magis magiſque infenſum reddere conati. Ipſi inſuſurrare ſanctiſſimum Antiſtitem ſæpe ipſi apud Conſtantem Auguſtum ejus fratrem oblocutum fuiſſe. 2. Interceſſiſſe ipſi familiaritatem cum Magnentio Majeſtatis illius & Imperii hoſte. 3. Ipſum ſpreviſſe mandata Imperatoris, nec illius ſacræ juſſioni paruiſſe, qua ad Aulam vocabatur. Has calumnias diluit S. Athanaſius in Apologia ad Conſtantium. In ea manſuetudinis Eccleſiaſticæ, & obedientiæ quam Principibus Clerici etiam debent, egregium ſpecimen præbet, cum ait: *Non ergo is ſum, qui vel Quæſtori civitatis reſtitero, nedum tanto Imperatori.* Ex ea etiam Apologia diſcimus Arianos falſam Epiſtolam, & Conſtantii nomine perperam ſubſcriptam, curaviſſe reddi S. Athanaſio per Montanum Palatinum, qua ipſi facultas in Italiam pergendi concedebatur: Sanctum porro Athanaſium ſubodoratum fuiſſe hoſtium dolos, qui vel inutili itinere ipſum ab Eccleſia abſtrahere nitebantur, vel inobedientiæ ſpecie ipſum Imperatori magis inviſum facere. Oſtendit autem S. Athanaſius apud Conſtantium ſe purgans, Dei, & Eccleſiæ leges non permittere Epiſcopis, ut ſuo relicto grege ad Aulam Principum ſe conferant, niſi Eccleſiæ negotia, aut ſacra Juſſio ipſos illuc vocent: *Nec fas eſt*, inquit, *Eccleſiam relinquere, aut tuæ Pietati moleſtum eſſe: maxime cum etiam abſentibus nobis in Eccleſiaſticis poſtulationibus annuas.*

Anno Chriſti 355. perſecutionem rurſus graviſſimam paſſus eſt S. Athanaſius a Syriano Duce: quæ ipſum compulit ut Alexandria fugeret. Hanc deſcribit in Apologia ad Conſtantium, pag. 536. & in Apologia de fuga ſua. Hujus meminit & Sozomenus lib. 4. cap. 8. Ea tempeſtate intruſus eſt Alexandrinam in Sedem Georgius Cappadox, de cujus nefariis facinoribus, præter S. Athanaſium, legendus eſt Theodoretus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. Aliam denique ab Arianis paſſus eſt perſecutionem S. Athanaſius ſub Valente Imperatore Ariano, ſive ab ipſo Valente, anno Chriſti 370. quam in paterno ſepulcro, quatuor menſibus deliteſcens, evaſit. Hujus perſecutionis incentor fuit Eudoxius: de qua legendi ſunt Socrates lib. 4. cap. 11. & Sozomenus lib. 6. cap. 12.

Sævit etiam Arianorum perſecutio in Sanctum Euſtathium Antiochenum, quem Sabellianiſmi, & adulterii conducta meretricula accuſatum depoſuerunt, & in exilium a Conſtantino curarunt amandari, anno Chriſti 330. quo pariter exauthorarunt Aſclepam Gazenſem acerrimum Nicænæ Fidei defenſorem. De S. Euſtathii perſecutione lege S. Chryſoſtomum Homilia 52. Socratem lib. 1. cap. 18. Theodoretum lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 21. & Sozomenum lib. 2. cap. 18. Eutropium etiam Andrinopolis Antiſtitem calumniis ſuis oppreſſere, cujus pro Catholica fide zelum commendat S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios. Marcellum etiam Ancyranum Arianorum perſecutio jactavit, & S. Paulum Conſtantinopolitanum, Sede ſua non ſemel ab ipſis extruſum, ſæpe in exilium amandatum a Conſtantio, ac tandem martyrio coronatum, ut teſtantur S. Athanaſius in Apologia pro fuga, & Theodoretus lib. 1. cap. 5. Eorumdem hæreticorum perſecutione afflictus eſt Meletius Antiochenus Epiſcopus. In Occidente vero eam ſuſtinuerunt S. Maximinus Treverenſis, SS. Dionyſius Mediolanenſis, Euſebius Vercellenſis, Lucifer Calaritanus, Oſius, Liberius, S. Rodanus Toloſanus, & S. Hilarius Pictavienſis.

Nec in iſtos ſolum Eccleſiæ Heroas debacchatus eſt Arianorum furor; verum etiam in omnes conſubſtancialitatis Filii Dei profeſſores, in omnes S. Athanaſii defenſores, in Clericos, & in Virgines ſacras, in quibus ſponſum Dei Filium perſecuti ſunt, maxime cum Alexandriæ Dux Syrianus graſſaretur. Ipſas enim, proh pudor! denudarunt, & ab Eremitariis ſuſpenderunt, lateribus earum tertio laceratis, in hoc Pilato crudeliores, ut oſtendit S. Athanaſius Apologia 1. *Pilatus enim*, inquit, *lancea unum latus Salvatoris perfodit: iſti autem rabie ſua Pilatum vicerunt, cum non unum latus Chriſti, ſed utrumque lacerarint. Membra enim Virginum præcipua & propria Chriſti ſunt.... Iſti ſoli nihil veriti ſunt denudare & lancinare impolluta membra, quæ puellarum æterna virginitas Chriſto dedicaverat.* Et in Epiſtola ad Solitarios ait: *Quod cum ſcirent pudicitiam Virginum & aurium integritatem, & quod patientius ferrent lapides & faſtes quam verba obſcœna, fœdiſſimis dictis inter invadendum utebantur: & hæc Ariani juventuti ſuggerebant, quippe qui ad iſta dicta & facinora cachinnarentur. Sacræ autem Virgines, & aliæ caſtæ mulieres, ut morſus aſpidum iſtas voces refugiebant.*

Quoniam vero Arianorum perſecutionem in Liberium Romanum Pontificem, & Oſium Cordubenſem Epiſcopum etiam ſæviiſſe diximus; illorum Hiſtoriam hic ſubjicere conveniens videtur.

§. VII.

De Perſecutione Conſtantii in Liberium.

ANno Chriſti 356. Ariani Conſtantio perſuaſerunt, ut Liberium Romanum Pontificem ad damnationem S. Athanaſii cogeret, & ad ὁμοουσίου rejectionem. Id ut a S. Pontifice extorqueret, ipſum perſequi cœpit, miſſo Romam Euſebio eunucho, qui ejus conſtantiam donis primum, deinde minis tentaret. Sed nihil ab ipſo potuit obtinere: dona enim rejecit, minas contempſit, Apoſtolica libertate reſpondit: *Quem non una, ſed jam altera Synodus probe ab omni crimine liberum pronuntiavit, & Romana Eccleſia cum pace dimiſit, quomodo poterimus condemnare? aut quis nos probaret, ſi quem præſentem dileximus, & habuimus in noſtra communione, eumdem abſentem averſemur? Non ita ſe habet Eccleſiaſticus Canon, neque umquam accepimus talem a Patribus traditionem. Quod ſi omnino Imperator curam ſuam pro Eccleſiaſtica pace interponere quærit, aut ſi ſcripta a nobis pro Athanaſio deleri jubet, deleantur quoque ea quæ contra eum ſcripta ſunt: fietque deinde Eccleſiaſtica Synodus longe a Palatio, ubi nec Imperator præſto eſt, nec Comes ſe ingerit, nec Judex minatur, & ubi ſolus timor Dei ad omnia ſufficit, & Apoſtolorum inſtitutio, ut eo in loco ante omnia Eccleſiaſtica Fides aſſeratur, quemadmodum a Patribus definitum eſt in Concilio Nicæno, iique qui Arianicæ ſententiæ ſunt, ejiciantur, & eorum hæreſis anathemate damnetur; ac deinde judicium de Athanaſio fiat, aut ſi quis alius reus agitur; & quotquot noxii reperti fuerint, ejiciantur; quotquot autem puri, reatu abſolvantur. Non enim fieri poteſt ut locum in Synodo habeant, qui fide impii ſunt: neque fas eſt quæſtionem de factis alicujus, prius quam de fide Religionis haberi. Primum*

Digitized by Google

num enim omnis fidei diſcordia reſcindenda eſt, & quæſtionem de negotiis fieri oportet. Nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus non prius ſanabat ægrotos, quam ubi oſtendiſſent, & prolocuti fuiſſent quam fidem in illum haberent.

Invicta tunc Liberii fortitudo ipſum glorioſæ confeſſioni deſtinavit. Juſſit nempe Conſtantius ut ad ſe Mediolanum traheretur; quo cum perveniſſet, magna etiam ibi dicendi libertate uſus eſt. *Deſine*, inquit, *perſequi Chriſtianos: ne tenta per me hæreticam impietatem in Eccleſiam introducere. Ad omnia potius ſuſtinenda parati ſumus, quam nos Chriſtiani eo deveniamus, ut Ariani appellemur*, &c. Hæc refert S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes. Prolixior Liberii cum Imperatore Conſtantin Dialogus Mediolani habitus, refertur integer a Theodoreto lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. in quo mira Sanctiſſimi Pontificis animi fortitudo elucet, præſertim in illis verbis, quibus Imperatori exilium minitanti reſpondit: *Leges Eccleſiaſticas obſervare pluris faciendum cenſeo, quam Romæ habere domicilium.*

Videns itaque Conſtantius ſe nihil promovere, Liberium exulare juſſit uſque Bœream Thraciæ. Diſcedenti quingentos aureos Imperatoris nomine obtulit Euſebius eunuchus, quos Pontifex invicto animo reſpuit, dicens: *Tu Eccleſias orbis terræ expilaſti, & jam mihi ut damnato, egentique eleemoſynam affers. Abi primum, & Chriſtianus ipſe fias.*

Annn Chriſti 357. Conſtantio Romæ triumphum agente, Matronæ Romanæ Liberii reditum ab ipſo ſupplices poſtularunt. Quarum precibus inflexus, ipſum Romam redire juſſit; ac una cum Felice, qui ejus in Sedem intruſus fuerat, Eccleſiam regere. Imperatoris literæ cum riſu in Circo exceptæ ſunt, clamante populn æquam eſſe Imperatoris ſententiam: Nam biſariam diviſos eſſe ſpectatores, quibus nomen impoſitum eſt ex colorum varietate: & propterea alterum Epiſcopum his, alterum illis præeſſe debere. Deinde omnes uno nre vociferati ſunt: *Unus Deus, Unus Chriſtus, Unus Epiſcopus*. Quibus vocibus cum pietate & juſtitia a pia plebe profuſis, rediit Liberius. Iſta conſtant ex Theodoreto lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. Sed prius Liberio facta non eſt ab Imperatore poteſtas Romam redeundi, quam cum Arianis communicaret, & S. Athanaſii communionem execraretur, Formulæque Fidei ſibi ab Arianarum partium Epiſcopis oblatæ ſubſcriberet: quod præſtitit anno Chriſti 358. Cui autem Formulæ ſubſcripſerit, & utrum fuerit hæreticus, propria Diſſertatione expendemus. Legatur interim Sozomenus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14.

§. VIII.

De Perſecutione Conſtantii in Oſium.

ANno Chriſti circiter 355. Ariani Conſtantium Imperatorem ad perſequendum Oſium impulere, ut ejus in propugnanda Fide Nicæna, & S. Athanaſii innocentia invicta fortitudo, minis & terroribus aliquando frangeretur. His verbis allocuti Conſtantium referuntur a S. Athanaſio in Epiſtola ad Solitarios. *Omnia quidem a nobis facta ſunt. Profligavimus in exilium Romanorum Pontificem, & jam ante eum extorres fecimus quamplurimos Epiſcopos: omnia loca terroribus implevimus: ſed tamen pro nihilo ſunt tanta tua opera, neque quidquam profecimus, quamdiu reliquus eſt Oſius. Quamdiu enim ille in ſuis agit, omnes in ſuis Eccleſiis agere videntur. Poteſt ille & verbis & authoritate fidei ſuæ, omnes contra nos inducere. Hic Princeps eſt Synodorum, & ſi quid ſcribit, ubique auditur. Hic Formulam Fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro hæreticis traducit. Quod ſi ille in ſuo ſtatu permaneat, ſupervacuum eſt cæterorum exilium: hæreſis enim noſtra cedere cogitur. Incipe igitur & hunc perſequi.* Arianis auſcultavit Conſtantius, & accerſitum ad ſe Oſium ad ſubſcribendum contra S. Athanaſium, communionemque cum illis ineundam hortatus eſt. At Imperatorem ſuarum pondere rationum a ſententia deduxit, liberque in ſuam rediit Eccleſiam.

Non quievit Arianorum furor. Imperatorem adverſus Oſium magis magiſque exacerbarunt, & minaces ab eo ad Venerabilem Senem obtinuerunt literas, ut illius frangerent conſtantiam. At invictus ſtetit magnus ille Antiſtes, dignam Oſii ſapientia, fortitudine & epiſcopali zelo ad ipſum viciſſim ſcripſit Epiſtolam, quam S. Athanaſius recenſet in Epiſtola ad Solitarios. In ea hæc præſertim verba notari velim, quæ Regiæ & Eccleſiaſticæ Poteſtatis limites deſcribunt: *Deſine, quæſo, & memineris te mortalem eſſe; reformida diem judicii. Serva te in illam diem purum; ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea a nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit; & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita & tu cave ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date* [*ſcriptum eſt*] *quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, Imperator.*

Recenſita Oſii Epiſtola, ſubjungit S. Athanaſius: *Hæc Abrahamicus ille Senex, vere Oſius, id eſt Sanctus, & ſenſit, & ſcripſit: ille autem* (ſcilicet Conſtantius) *neque inſidias de manibus depoſuit, neque criminandi occaſiones quærere deſiit, ſed gravius ſemper minabatur, ut eum vi oppreſſum in ſuas partes transferret, aut inobſequentem exterminaret, ſed ut occaſionem Duces & Satrapæ Babylonis ſedulo quærentes contra Danielem, non inveniebant niſi ex cauſa legis Dei, ita quoque nunc Satrapæ impietatis ne fingere quidem quidquam contra Senem potuerunt. Omnibus enim ille notus erat, ac verus pro ſuo nomine Oſius, hoc eſt Sanctus habebatur, vitaque ejus irreprehenſibilis, niſi ex odio ejus contra hæreſim crimen mutuaretur. Calumniantur igitur eum, ſed non ut illi Danielem apud Darium illibenter talia audientem, ſed ut Jezabel contra Naboth, & ut Judæi apud Herodem, his verbis agentes: Non ſolum non ſubſcribit contra Athanaſium, ſed & nos ob Athanaſium condemnat, & hæreſim tali odio perſequitur, ut aliis ſcribat, Melius eſſe mortem perferre, quam proditores fieri veritatis. Hæc cum audiſſet impietatis propugnator Conſtantius Cæſar, & quod alii eſſent per Hiſpanias ejuſdem cum Oſio ſententiæ, quos cum ſolicitaſſet, ad ſubſcriptionem impellere nequiviſſet, accerſit Oſium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii, nihil veritus impius nec Deum, neque Patris ſui, quem erga Oſium habebat, affectum, neque ſenectutem hominis jam centenarii inhumanus ille reſpexit. Omnia namque ob amorem hæreſis neglectui habebat novus ille Achab, & noſtris temporibus ſecundus Balthaſar.*

Meminit deinde lapſus Oſii, qui tandem cum Arianis communicavit afflictus attrituſque malis; & ſecundæ Formulæ Sirmienſi Arianam impietatem manifeſte continenti ſubſcripſit, anno Chriſti 357. Utrum autem in hæreſi mortuus ſit, in Diſſertationibus expendemus.

SCHOLION

Hujus Articuli Paragrapho ſeptimo, pag. 112. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc obſervationem notant: *S. Athanaſius in Apologia ad Conſtantium, egregium ſpecimen præbet manſuetudinis Eccleſiaſticæ, & obedientiæ, quam Principibus Clerici debent, &c.*

R. Quid in hac obſervatione reprehenſione dignum? Forte quod Clericos Principibus obedientiam debere dixerim? Atqui Apoſtolum authorem habeo: *Omnis anima* (inquit) *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit .... Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt ....* Secundum hanc Apoſtoli doctrinam ſcribebat S. Athanaſius: *Non ergo is ſum qui vel Quæſtori civitatis reſtitero, nedum tanto Imperatori*. Quod obſervatione dignum judicavi.

Nota.

QUacumque ex ratione S. Athanaſius ſeſe laicæ poteſtati ſubmittere duxerit, utique id non præſtaſſe dicendum eſt, quia eidem ſubditi obedien-

Digitized by Google

dientiam debuiſſe crederet. Nullam in eccleſiaſticis judiciis vel ad ipſum Imperatorem pertinere jnriſdictionem, non ſemel proteſtatus eſt, ut adnotavi in Animadverſionibus poſt cap. 2. ſæcul. 4. §. 2. Dum ergo nec etiam Quæſtori Civitatis ſe reſtitutum affirmabat, non ſubditi obedientiam exhibere intellexit, ſed quam etiam non ſubditus Superioribus, & multo magis Principibus debet obſervantiam demonſtrare; ſeu quia aliquando *obſequendi manet neceſſitas, etſi non adſit authoritas imperandi*, ut dicitur *cap. Quæ in Eccleſiar.* 10. *de Conſtit.* Cæterum nemo gradu, quo inſignitur, fretus debet juſſa Principum ea ratione parvipendere, quod a laica, cui non ſubeſt, oriantur poteſtate: nam ubi eccleſiæ jura non violentur, ipſi Eccleſiæ Miniſtri aliis præire debent, ut obſequendi exemplar exbibeant. Hinc S. Bernardus Epiſcopo Senonenſi præ oculis Chriſti proponit exemplum, quamvis etenim nulli ſubderetur poteſtati, quam nihilominus Pilatus habebat authoritatem non ſprevit: *Quid ſacularitatem*, ait, *contemnitis? Nemo ſæcularior Pilato, cui Dominus adſtitit judicandus. Non haberes*, inquit, *in me poteſtatem, niſi tibi datum eſſet deſuper: jam tunc pro ſe loquebatur, & in ſe experiebatur, quod poſt per Apoſtolos exclamavit in eccleſiis: non eſt poteſtas niſi a Deo*. Non dixerim tamen, quod ſi legitima imperandi poteſtas, vel jus e. g. naturale ad obediendum non impellat, inobediens ſibi damnationem acquirat. Ubi Apoſtolus ad Rom. 13. ſcripſit: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, &c.* nil aliud intelligere potuit, niſi quod unuſquiſque ſubditus ſui ſuperioris mandatis debitam præſtet obedientiam.

ARTICULUS IV.

De Conciliis in cauſſa Arianæ Hæreſeos, & Arianorum celebratis.

§. I.

De duobus prioribus Conciliis Alexandrinis contra Arium.

Alexandria *Urbs Ægypti celeberrima, ſedes Patriarchalis.*

PRimum contra Arium Concilium a S. Alexandro convocatum eſt & celebratum Alexandriæ, anno Chriſti circiter 320. cui interfuerunt ex Ægypto & Libya Epiſcopi fere centum. In eo Arius, & ejus Sectatores anathemate damnati ſunt, & gradibus Eccleſiaſticis abdicati. Ex ea Synodo Encyclicam ad omnes Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopos Epiſtolam dedit S. Alexander, quam refert Socrates lib. 1. cap. 3. Meminit ejuſdem Concilii S. Epiphanius Hæreſi *69*.

Alterum Concilium Alexandriæ celebratum eſt, anno Chriſti 324. cadente. Ipſi præfuit Oſius a Conſtantino miſſus in Ægyptum ad componendos Alexandrinæ Eccleſiæ tumultus, non a Sylveſtro Romano Pontifice, ut in Diſſertationibus oſtendam contra Cardinalem Baronium. Scripſit Imperator graviſſimam ad Alexandrum & Arium Epiſtolam, quam referunt Euſebius lib. 2. de Vita Conſtantini, cap. 63. & ſequentibus, & Socrates, lib. 1. cap. 4. Ea in Epiſtola notat Alexandrum non minus quam Arium, quaſi uterque diſſenſionis cauſſa extiterit: ac de Controverſia inter ipſos orta ſic loquitur, quaſi minime verſaretur circa fidem; ſed quaſi de inani quæſtione, & otioſa diſputatione, a qua hortatur ut abſtineant, ſentiendo interius quod voluerint. Unde conſtat Imperatorem ignoraſſe qua de re Controverſia inter Arium & Alexandrum orta eſſet, ac tot ſubinde tumultus excitati: ſed ab Euſebio Nicomedienſi deceptum (tunc namque temporis adhuc Nicomediæ verſabatur Conſtantinus) exiſtimaſſe non agi de fide, neque Arium blaſphemiæ & hæreſeos reum eſſe; immo totum diſſidium in Alexandri imprudentiam rejiciendum eſſe, qui quæſtiones inutiles & curioſas nimium propoſuiſſet, ac de iis quadam argumentandi libidine diſceptaſſet. Vel, ut erat adhuc Catechumenus Conſtantinus, & nondum plene Myſteriorum noſtrorum imbutus cognitione, bona fide arbitratus eſt, quæſtiones illas, quod ſubtilitatis plurimum haberent, ad ſummam fidei non pertinere.

In iſta Synodo Arius damnatus eſt, & ejus proſcriptus error; Sabellii etiam dogma, cujus Alexandrum Arius falſo accuſaverat, exploſum fuit, teſte Socrate lib. 3. cap. 5. Actum eſt præterea de diſſenſione quæ Eccleſias dividebat propter diverſum celebrandi Paſchatis diem: de Meletii Schiſmate; & de Collutho Presbytero, qui dignitatem & munia Epiſcopalia ſibi abſque Ordinatione arrogaverat. Hic ab Oſio & cæteris Epiſcopis in Alexandrina Synodo conſidentibus in ordinem redactus eſt, ut & illi quos ordinaverat. Id teſtantur Clerici Mareotici in libello conteſtatorio, quem Curioſo & Philagrio porrexerunt, & quem refert Sanctus Athanaſius Apologia 2. pag. 616.

§. II.

De Concilio Nicæno.

Nicæa Nicæ. Urbs B… thiniæ Aſcan… palude ſedes A… chiepiſ… palis.

NIcæna Synodus œcumenicarum prima, convocata eſt a Conſtantino Imperatore, conſentiente Sylveſtro Pontifice Romano, anno Chriſti 325. Sylveſtri Pontificis 12. Conſtantini ipſius 20. Paulino & Juliano Coſſ. Locus Concilii fuit Nicæa Bythiniæ Metropolis, non Nicæa Thraciæ, qua in urbe Ariani, pendente Concilio Ariminenſi, Conciliabulum celebrarunt, ut nominum ſimilitudine Catholicorum ſimplicioribus illuderent, ac hæreticam Fidei Formulam ſpecioſo Nicænæ Fidei nomine larvatam obtruderent; ut teſtantur Aſiatici in Epiſtola ad Liberium apud Socratem lib. 4. cap. 11. & lib. 2. cap. 29. & Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 29. & Sozomenus lib. 4. cap. 18. Præſides Concilii fuerunt Oſius Cordubenſis Epiſcopus, Vitus ſeu Vito, & Vincentius Presbyteri, S. Sylveſtri, cujus erant Legati, nomine. Trecenti decem & octo interfuerunt Epiſcopi, ex S. Athanaſio in Epiſtola ad Jovianum Imp. Epiphanio Hæreſi *69*. Hilario contra Conſtantium, Rufino lib. 1. cap. 1. Theodoreto lib. 1 cap. 7. Idipſum ſignificavit Sozomenus lib. 1. cap. 18. ubi circiter trecentos viginti conveniſſe ſcribit. Marius Victorinus lib. 2. adverſus Arium, trecentos quindecim nominat. Unde mendoſus eſt Euſebii textus, in quo ducenti quinquaginta leguntur, lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 9. cum Socrates Euſebii verba recitans trecentos & amplius recenſeat, lib. 1. cap. 5. S. Ambroſius lib. 1. de Fide ad Gratianum, cap. 9. ait de Nicænorum numero Patrum: *Trecenti decem & octo Epiſcopi ad Concilium convenerunt, ut in numero eorum per ſignum ſuæ paſſionis Dominus Jeſus ſuo probaret ſe adeſſe Concilio. Crux in trecentis: Jeſu nomen in decem & octo eſt Sacerdotibus*.

Adfuit etiam Concilio Conſtantinus; & infra Epiſcopos, nonniſi ipſis annuentibus ſedit. Ad ipſum Orationem habuit Concilii nomine Euſtathius Antiochenus. Orationem viciſſim habuit elegantiſſimam Imperator, qua Patres ad concordiam adhortatus eſt. Legatur de his Euſebius lib. 3. de Vita Conſtantini, capp. 10. 11. & 12. Socrates lib. 1. cap. 5. Theodoretus lib. 1. cap. 7. Imperatorem Patribus ſumptus neceſſarios regali munificentia miniſtraſſe, iidem Authores teſtantur. Porro cum Ariani in ipſo Concilii ingreſſu libellos ipſi adverſus Orthodoxos Antiſtites porrexiſſent, quo eis infenſum redderent Imperatorem, & ad expugnandam Catholicam fidem faciliorem aditum ſibi aperirent, indicto die cunctos Libellos comburi juſſit Conſtantinus, hæc cedro digna proferens: *Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque judicandi; & ideo nos a vobis recte judicamur: vos autem non poteſtis ab hominibus judicari: propter quod Dei ſolius inter vos expectate judicium; & veſtra jurgia quæcumque ſunt, ad illud divinum reſerventur examen. Vos etenim nobis a Deo dati eſtis Dii: & conveniens non eſt ut homo judicet Deos, ſed ille ſolus de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat*. Refert illud Rufinus lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 1.

Addit Theodoretus lib. 1. cap. 11. Conſtantinum jurejurando aſſeruiſſe, ſe ne verbum quidem Libellorum

Digitized by Google

lorum legiſſe; *Quod Sacerdotum vitia non ſint Populo aperienda, ne cauſſa offendiculi inde arrepta, licenter peccare aggrediatur*. Quin etiam hoc adjeciſſe: *Si ſuis oculis Epiſcopum alienæ uxori ſtuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum ſuo paludamento ſe obtecturum, ne facinoris aſpectus, eos qui idipſum cernerent, ulla ex parte læderet*.

Adfuerunt etiam Concilio Nicæno plures Philoſophi ethnici, ut ingenii vim & Philoſophiæ divitias oſtentarent. Horum unum cum vidiſſet S. Spiridion, ingenii vir ſimpliciſſimi, & parum dicendi peritus, Catholicis inſultantem, aggreſſus eſt, & nude propoſita myſteriorum noſtrorum majeſtate, mutum reddidit, Chriſtianæque Fidei addixit; ita ut Philoſophus ad diſcipulos ſuos & auditores converſus dixerit: *Audite, o eruditi viri; donec verbis mecum geſta res eſt, verba verbis oppoſui, & quæ dicebantur, dicendi arte ſubverti: ubi vero pro verbis virtus proceſſit ex ore dicentis, non potuerunt reſiſtere verba virtuti, nec homo adverſari potuit Deo: & ideo ſi quis veſtrum potuit in his quæ dicta ſunt ſentire quæ ſenſi, credat Chriſto, & ſequatur hunc Senem in quo locutus eſt Deus*. Iſtud referunt Rufinus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. & Gelaſius Cyzicenus lib. 2. cap. 13.

Tribus de cauſſis convocata eſt Nicæna Synodus: Primo ad Arianæ Hæreſeos damnationem. Secundo, ad diſſenſiones Eccleſiarum circa tempus Paſchatis celebrandi componendas. Tertio ad Meletii Schiſma extinguendum.

Quod ſpectat primum caput, Arius in Concilium vocatus eſt, auditus, Hæreſeos & blaſphemiarum convictus a Patribus, & a S. Athanaſio adhuc Diacono, qui Verbi Divini cauſſam propugnaturus cum S. Alexandro venerat, anathemate confoſſus eſt, hæreſiſque damnata: editum Symbolum fidei, cui vox ſacra ὁμοούσιον convenienter addita eſt, ut oſtendit S. Athanaſius lib. de Synodi Nicænæ decretis, ad hæreſim proſternendam. Refertur Nicænum Symbolum lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Socratis, cap. 5. & a Theodoreto lib. 1. cap. 12. & a Rufino lib. 1. cap. 6. Ad finem Symboli additur anathema in Arianos, his verbis: *Eos autem qui dicunt: Erat aliquando quando non erat, & antequam naſceretur, non erat; & quia ex iis quæ non ſunt, factus eſt; aut ex alia ſubſtantia, vel eſſentia dicunt eſſe, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia*.

Formulam fidei a ſe compoſitam ſanctæ Synodo obtulerunt Ariani. Hanc refert Euſebius Cæſarienſis in Epiſtola, quam ad ſuam Eccleſiam ſcripſit poſt Concilium, quæ extat apud Theodoretum lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12. Verum, quod addit Euſebius, neminem huic formulæ fidei contradixiſſe, juſſiſſeque Imperatorem ut omnes eidem aſſentirentur, ac ſubſcriberent, modo vox, *Conſubſtantiale*, adſcriberetur; ſuſpectæ fidei eſt. Eſt enim parum veriſimile profeſſionem fidei quæ craſſiores tantum Arii blaſphemias explodit, alias vero ſubtiliores non rejicit, & qua priſtinos errores ingenue, & ſincere non ejurabant, immo ſe veram fidem ſemper amplexos eſſe conteſtabantur, approbatam fuiſſe a Patribus Nicænis: maxime cum in ea legatur, *Filium factum eſſe ex Patre*. Πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγενημένον. Major itaque fides adhibenda eſt Theodoreto aſſerenti Formulam illam, ſtatim atque lecta eſt, diſceptam fuiſſe, omnibus eam falſam, adulterinam, & blaſphemam conclamantibus. (Lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7.] Quamobrem omnes Ariani, etiam Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicænus Fidei Nicænæ Symbolo, & Arii damnationi ſubſcripſerunt, quamvis animo non ſincero, & ſolo exauthorationis exiliique metu. Soli Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaidis ſubſcribere, & Arium damnare renuerunt, ut conſtat ex S. Athanaſio in Epiſtola de Nicænæ Synodi decretis, Theodoreto lib. 1. cap. 19. & 20. S. Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos. Subſcripſit etiam Euſebius Cæſarienſis, ut conſtat inſuper ex Epiſtola quam ſcripſit ad ſuam Eccleſiam poſt Concilium: ſed ficte fraudulenterque ſubſcripſit homo ſemper Arianus. Arium errores ejuraſſe & a Synodo fuiſſe receptum falſum eſt: Sed de his in Diſſertationibus.

Quoad ſecundum caput, decrevit Nicæna Synodus Feſtum Paſchatis eodem die ab omnibus Eccleſiis celebrandum, ſcilicet Dominica proxime ſequente Lunam decimam-quartam. Quod decretum Eccleſiæ Syriæ, Ciliciæ, & Meſopotamiæ, quæ in celebratione Feſti claudicabant, ut ait S. Athanaſius, amplexæ ſunt. Qua de re legendi ſunt S. Athanaſius lib. de Nicænæ Synodi decretis, Euſebius lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 17. & 18. Sanctus Epiphanius Hæreſi 70. & Theodoretus lib. 1. cap. 10. Porro notat S. Athanaſius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, pag. 693. Nicænos Patres longe aliter ſuam expreſſiſſe definitionem in quæſtione fidei, & in negotio celebrandi Paſchatis; in decreto namque de celebratione Paſchatis addiderunt; *Viſum eſt ut omnes obtemperarent*: quia ſolam ſpectabant diſciplinam. *De fide vero non ſcripſerunt, Viſum eſt; ſed Ad iſtum modum credit Catholica Eccleſia, ut oſtenderent eam non novam eſſe ſententiam, ſed Apoſtolicam: & quæ ipſi ſcripſiſſent, non eſſe ſua inventa, ſed Apoſtolorum documenta*. Relegantur quæ in ſecundi ſæculi Diſſertationibus de celebratione Paſchatis diximus.

Quoad tertium caput, ſancitum eſt a Patribus cum Meletio clementius agentibus, ut in propria civitate, nimirum Lycopolytana maneret, nullamque haberet poteſtatem vel cuiquam manus imponendi, vel quemdam ad aliquod munus Eccleſiaſticum deligendi, vel in alienam regionem & civitatem ejus rei gratia commeandi: ſed ut ſolum dignitatis & officii nomen retineret: illi autem qui ab eo Preſbyteri deſignati eſſent, ſimulatque ſanctiore manus impoſitione in Ordinatione accepta confirmati fuiſſent, in Eccleſiæ communionem, & ad Eccleſiaſticæ communionis miniſterii gradum admitterentur: ita tamen ut omnibus Preſbyteris a S. Alexandro ordinatis eſſent inferiores. Ipſis vero eſt inhibitum ne Miniſtros Eccleſiæ deſignarent, & ne aliquid agerent abſque conſenſu Catholicorum Epiſcoporum, qui S. Alexandri Patriarchatui ſubjacebant. Ipſis nihilominus indultum, ut poſt obitum Catholicorum Antiſtitum, Epiſcopatum obtinere poſſent, modo idonei viderentur, populus illos eligeret, & Epiſcopus Alexandriæ eis ſuffragaretur, populique electionem confirmaret. Iſta conſtant ex Epiſtola Concilii Nicæni ad Eccleſiam Alexandrinam, quam deſcribit Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11.

Nicænorum Canonum ſynopſis.

His ita conſtitutis, Nicæni Patres viginti Canonibus Diſciplinam Eccleſiaſticam ſanciverunt. Neque enim plures ſunt admittendi. Unde Canones Arabici a Turriano editi ab Abrahamo Ecchellenſi Maronita vindicati, ab omnibus Eruditis rejiciuntur. Primus Canon Eunuchos qui ſe ſponte abſciderint, a ſacris Ordinationibus, & Ordinum ante ſuſceptorum functionibus prohibet. Quam ſeveritatem erga eos qui a medicis, a barbaris, aut dominis mutilati fuerint, non eſſe exercendam conſtituit. Secundus Canon prohibet neophytorum ordinationem. Tertius ſubintroductarum mulierum contubernio clericis omnibus interdicit: ſolius matris, ſororis, amitæ, vel earum perſonarum, quæ ſuſpicionem omnem effugiunt, cohabitatione ipſis permiſſa & convictu. Hoc porro Canone cœlibatum Clericis majoribus non indici, contra Baronium, Bellarminum, & alios demonſtrabimus. Quartus Canon Epiſcoporum Ordinationes ab omnibus Epiſcopis Comprovincialibus, vel ſaltem a tribus de cæterorum aſſenſu fieri decernit, aſſerto Metropolitanis confirmandi jure. Quintus excommunicatum ab uno Epiſcopo vetat ab aliis recipi. Conditus eſt hic Canon occaſione Euſebii Nicomedienſis, qui Arium & ejus ſectatores a S. Alexandro communione privatos recipere auſus fuerat. Ne vero ſive Clerici ſive Laici ab Epiſcopis, ipſos contentionis & invidiæ impulſu, levibuſque de cauſſis quandoque excommunicantibus opprimantur, ſancit ſacra Synodus eodem Canone, ut ad cauſſas hujuſmodi expendendas & judicandas, aliaque Eccleſiaſtica negotia, Concilia Provincialia bis in anno celebrentur.

Subintroductarum mulierum contubernium Clericis vetitum.

Conciliorum Provincialium celebratia.

Sextus Canon jura & privilegia ſedium Patriarchalium ſarta-tecta eſſe jubet, præcipue Alexandrinæ Sedis, cujus juriſdictionem in Ægyptum, Libyam & Pentapolim fundi conſtituit, exemplo Romani Epiſcopi

Sedium Patriarchalium privilegia.

ſcopi, cui parilis mos eſt in Eccleſiis ejus Patriarchatui ſubjectis, ut nimirum & Ordinationes celebret, vel confirmet, congregetque totius Patriarchatus ſui Concilia. De hujus Canonis ſenſu Diſſertationem ſiogularem edemus, oſtendemuſque illum Romani Pontificis primatui non obeſſe.

Canon ſeptimus Epiſcopo Hieroſolymitano Patriarchicum honorem priſca conſuetudioe ipſi quæſitum, propter dignitatem Civitatis, in qua præcipua Redemptionis noſtræ myſteria ſunt adimpleta, conſervat; ſed nullam ipſi juriſdictionem tribuit: immo Cæſarienſis Metropolitæ cui ſubjacebat, jura tuetur.

Pœnitentiæ diſciplina.

Canoo octavus Novatianos ad Eccleſiam redeuntes, & manuum impoſitione reconciliatos, ſi Clerici in ſua ſecta ordinati ſiot, in Clericatu manere conſtituit, modo in ſcriptis profiteantur, quod Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ dogmata ſuſcipiant & ſequantur, id eſt, bigamis, & lapſis ſe communicare. Canones noous & decimus a ſacris miniſteriis ſuſpendunt eos qui abſque examine fuerint ad Sacerdotium promoti, vel alicujus ſe eriminis reos, cum in eorum vitam inquireretur, confeſſi fuerant, vel perſecutionis temporibus lapſi erant. Canon undecimus lapſis in perſecutione Licinii pœnitentiæ tempus definit. Duodecimus his qui abjecto propter Chriſti fidem cingulo militiæ, illud reſumpſerint perſecutionis tempore, & ita ſe idololatriæ periculo expoſuerint, pœnitentiam imponit. Cujus tamen minuendæ & breviandæ poteſtatem concedit Epiſcopis. Decimus-tertius Canon decernit ut moribundis ultimum & maxime neceſſarium viaticum non denegetur, id eſt, abſolutio a peccatis prout antiqua lege ſtatutum jam erat. Decimus-quartus Catechumenorum in perſecutiooe lapſorum præſcribit pœnitentiam.

Tranſlationes, Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum vetita.

Decimus-quintus traoſlationes Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, de una Eccleſia io aliam prohibet, irritaſque in poſterum fore decernit. Cui Canoni condendo occaſionem forſan dedit inquieta Euſebii Nicomedienſis ambitio qui ea Berytenſi ad Nicomedienſem Epiſcopatum traoſierat. Canon decimus-ſextus Presbyteros alioſque Clericos ſuis Eccleſiis pro quibus ordinati ſunt, addictos eſſe jubet, nec aliam in Eccleſiam recipi: ſi ſecus fecerint, communiooe privandos. Vetat etiam Epiſcopis ne alienos Clericos ordinent: alioquin Ordinationem irritam declarat. Decimus-ſeptimus Canon Clericos uſurarios a Clero excludit.

Canon decimus-octavus Diaconorum faſtum & audaciam coercet, ipſiſque prohibet ne Sacerdotibus Euchariſtiam porrigant: Neve inter Sacerdotes ſedeant. Decimus-nonus Paulianiſtas, id eſt, Pauli Samoſateni ſectatores ad Eccleſiam redeuntes, baptizari præcipit; quod eorum Baptiſma, utpote verbis Evangelicis noo conſecratum, oullum eſſet. Canon denique vigeſimus prohibet ne diebus Dominicis, & diebus quinquaginta qui a Paſchate ad Penteeoſtem intercedunt, fideles orent flexis genibus. Quæ diſciplina ab antiquo obſervata fuit, ut conſtat ea Tertulliano lib. de Corona Militis, cap. 3.

Damnata hæreſi, & ejus authore ac ſectatoribus, edito Symbolo, ſancitaque tot Canonibus diſciplina, Synodus Epiſtolam ſcripſit ad Eccleſiam Alexandrinam de rebus a ſe geſtis, quam Theodoretus deſeripſit lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 10. De iiſdem rebus ſcripſit Conſtantinus Imperator Encyclicam ad Eccleſias Epiſtolam, quam referunt Euſebius lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 16. & ſequeotibus, Socrates lib. 1. cap. 6. & Theodoretus lib. 1. cap. 10. Epiſtola Concilii Nicæni ad Sylveſtrum Papam, quam exhibent Conciliorum Collectores, & Reſcriptum Sylveſtri ad Nicænam Synodum, ab eruditis omnibus ut ſuppoſititia monumenta arguuntur, & exploduntur. Suppoſitionem probat phraſis tenebroſa & barbara, ex qua via ſanum ſenſum eaſculpere liceat. Item quod cum Oſio Cordubenſi, & Macario Hieroſolymitano, 318. Epiſcopi ſcribere dicantur; quod ſi ita eſt, trecenti & viginti Antiſtites Nicæno Concilio adfuerunt. Tertio, quod Epiſcopi Apoſtolicæ Urbis, id eſt Romæ, conveniſſe dicantur ad Syoodum, quaſi plures fuiſſent Romæ Epiſcopi. Quarto, poſt Macarii nomen potius quam Aleaandrini & Euſtathii Patriarcharum adſcriptum legatur. Quinto, quod non eaprimatur in Epiſtola nomen Synodi ex qua trecenti decem & octo Epiſcopi ſcribunt, contra morem Coociliorum: denique Sylveſtri Reſcriptum ad Synodum, præter ſtyli barbariem, mendoſam habet notam Conſulatus. Dicitur enim datum ſub Conſulatu Conſtaotii 4. cum Cooſtantini 8. ſive 7. qui eſt ab hoc annus quintus. Uode etiam Baronius hanc Sylveſtri Epiſtolam commentitiam exiſtimat.

§. III.

De Synodo Tyria.

Tyrus Phœnic… Inſula Urbs c… berrima olim or… emporiu…

CONcilium Tyri anno Chriſti 335. Sylveſtri 22. Cooſtantini Imperatoris trigeſimo celebratum eſt. Cæſaream primum fuit convocatum; deinde Tyrum; quod Conſtantious Cæſaream S. Athanaſio gratam noo eſſe, ob Euſebium illius urbis Epiſcopum ipſi ſuſpectum intellexiſſet. Arianorum induſtria & dolis impetratum eſt ab Imperatore, ut S. Athanaſium quadam Judicii Eccleſiaſtici ſpecie opprimerent. Haoc Synodum ſolus Conſtantious convocavit, ut conſtat ex Euſebio lib. 4. de Vita Conſtantini, cap. 41. & ea Epiſtola ejuſdem Principis ad Synodum Tyri congregatam, quam refert idem Author cap. 42. & ex Alexandrina Synodo, quam refert S. Athanaſius Apologia 2. ex S. Epiphanio Hæreſi 69. ex Socrate lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 20. ea Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. & 29. & ex Sozomeno lib. 2. Hiſtoriæ, cap. 24.

Huic Synodo Comes Dionyſius ab Imperatore miſſus dominabatur, & Arianorum conſilia juvabat. Præerant Euſebii ambo, Nicomedienſis & Cæſareenſis. Arianorum numerus Catholicorum Antiſtitum numerum ſuperabat. Ibi variis calumniis impetitus eſt S. Athanaſius, & ab Epiſcopatu depoſitus. Unde quod ait Julius Romaous Pontiſea in Epiſtola ad Orientales, *Athanaſium Tyri condemnatum non eſſe*, ita intelligendum eſt, quod non fuerit juſte, & juris ordine obſervato damnatus, nec a ſaniori parte Concilii, ſed ab Arianis tumultuatim damnatus ſit, repugnantibus, & appellantibus Orthodoxis. Hæc Synodus Conciliabulum fuit, potius quam Concilium: & ab ipſius judicio S. Athanaſius ad Cooſtantinum Imperatorem jure meritoque appellavit, ut Diſſertatione propria demonſtrabimus. Ea in Synodo Potamo Epiſcopus Heracleenſis, qui alterum in perſecutione oculum pro fidei confeſſione amiſerat, Euſebium Cæſareenſem ſedentem intuitus, Athanaſium vero ſtantem, magna vocis contentione adverſus Euſebium invectus eſt. *Te ne*, inquit, *Euſebi*, *ſedere*, *& innocentem Athanaſium a te judicari? quis iſta ſuſtinere poſſit? Dic ſodes, nonne mecum perſecutionis tempore in caſtodia fuiſti? atque ego quidem pro veritate oculum perdidi, tu nulla corporis parte mutilatus es, neque martyrium ſubiiſti, ſed vivus, integerque conſiſtis. Quanam ratione e caſtodia evolaſti, niſi quod perſecutoribus noſtris nefariam facinus admiſſurum te eſſe recepiſti, vel etiam admiſiſti?* Id refert S. Epiphanius Hæreſi 68. Alexandrina Synodus a S. Athanaſio relata id ſpectavit, cum Euſebium in Concilio Tyrio de idololatria a Sanctis Confeſſoribus accuſatum dicit. Hujus exprobratioois æquitatem oſtendit Euſebii agendi modus, qui hoc a ſe patratum facinus auſus non eſt inficiari, ſed iracundiæ impetu Concilium dimiſit, dicens: *Si huc accedentes tantopere nobis contradicere audetis, verum eſt profecto quod veſtri accuſatores objiciunt: Nam cum hoc in loco tyrannidem quamdam exerceatis, multo id magis in patria veſtra facitis.*

§. IV.

De Synodo Hieroſolymitana.

Hieroſol… ma Juda… caput ſe… des Pa… triarch. … lim Epi… ſcopalis tantum ſub Me… tropoli C… ſarienſi. Ann. 33…

ABſoluto Tyri Conciliabulo, iidem Epiſcopi Hieroſolymam ad Dedicatiooem Templi Martyrum, quod Conſtantini munificentia eatructum erat, conveoerunt. Magnificum illum cœtum deſcribit Euſebius lib. 4. de Vita Conſtantini, cap. 43. & ſequentibus, & hujus ad commendationem Synodi nihil omittit, ut Arium a Concilio non minus celebri quam fuerat

fuerat Nicænum, receptum fuiſſe in Eccleſiam poſteris perſuadeat. Sed Ariano Epiſcopo non eſt temere adhibenda fides. Hae in Synodo Arius cum ſuis diſcipulis in Eccleſiam receptus eſt, æquivoca Fidei Formula, quam obtulerat Conſtantino, approbata. Legendus hoc de Concilio Socrates lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. & Sozomenus lib. 2. cap. 25. & 26. Hunc Authorem Cardinalis Baronius immerito arguit, quod ſcripſerit Arium tunc temporis fuiſſe ab exilio revocatum. Duobus momentis nititur Illuſtriſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens. Primum, quod Arium in Nicæno Concilio palinodiam recantaſſe, & receptum fuiſſe conſtet, ex S. Hieronymo adverſus Luciferianos ſcribente. Sed S. Hieronymum deceptum fuiſſe, ex ipſis, quæ ſuperſunt, Nicæni Concilii monumentis, & ex omnium Scriptorum veterum fide conſtat, ut in Diſſertationibus evincam.

Secundum Baronii momentum eſt, quod ante hæc datis ad Arium libere agentem literis mirari ſe dicit Conſtantinus, cur non ad ſe venerit, & eum quam primum ad ſe venire, conceſſo regio diplomate pro viatico jubet. Verum quid hoc contra Sozomenum? Acceperat quidem antehac Arius facultatem accedendi ad Aulam; ſed poteſtatem nondum obtinuerat redeundi Alexandriam, ut patet ex ipſa Conſtantini Epiſtola. *Jam igitur*, inquit, *publico curru conſcenſo, noſtra caſtra adire propera, ut noſtram benignitatem & ſtudium erga te expertus, in patriam redire queas.* Ergo adhuc extorris agebat Arius. Hanc Epiſtolam Conſtantini ad Arium refert Socrates lib. 1. cap. 19.

Epiſtolam Synodicam hujus Conciliabuli refert S. Athanaſius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ.

§. V.

De Synodo Conſtantinopolitana Arianorum.

ANno Chriſti 336. Ariani Conciliabulum Conſtantinopoli habuere adverſus Marcellum Ancyræ Epiſcopum, & Galatiæ Primatem, quem Epiſcopatu abdicarunt, ejuſque in locum Baſilium ſuffecere. Depoſitionis prætextus fuit hæreſis, in quam ipſum lapſum fuiſſe criminabantur, cum Aſterii Sophiſtæ librum adverſus Catholicam Fidem pro Ariana hæreſi editum confutaret. Ajebant enim ipſum inſtar Pauli Samoſateni, Chriſtum purum hominem aſſeruiſſe. Id conſtat ex Socrate lib. 1. cap. 24. Idem conſtat ex Sozomeno lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 31. referente, Marcellum Ancyranum Conſtantinopoli depoſitum fuiſſe, quod ſcripſiſſet, *Filium Dei principium ex Maria habuiſſe, & regnum ejus finem habiturum.* Addit nonnullos exiſtimaſſe, *Iſta a Marcello dicta eſſe velut de eiſdem ſolum quærente: & ab Euſebio ejuſque ſectatoribus ad Imperatorem per calumniam delata, perinde ac ſi Marcellus eadem conſtanter aſſeveraſſet. Nam hos ei graviter ſuccenſuiſſe quod neque in Concilio Tyri urbis Phœniciæ habito ipſorum Decretis conſentiret, neque Hieroſolymis de Ario in Eccleſiam admittendo concederet, neque conſecrationi magni Templi ibi a Conſtantino edificati intereſſe vellet, idque non alia ex cauſſa, quam ut ipſorum vitaret communionem.*

Cæterum de Marcelli Ancyrani fide in Diſſertationibus agemus. Notare hic in anteceſſum ſufficiat, S. Athanaſium ejus Orthodoxiæ ſuffragari Apologia 2. & in Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes.

§. VI.

De altero Conciliabulo Conſtantinopolitano.

VErtebatur annus Chriſti 339. cum Ariani aliud Conciliabulum Conſtantinopoli celebrarunt, in quo S. Paulum illius urbis Epiſcopum depoſuere, & eam in Sedem Euſebium Nicomedienſem intruſerunt. Id conſtat ex Socrate lib. 2. cap. 5. & ex Sozomeno lib. 3. cap. 3. & 4.

§. VII.

De Concilio Alexandrino, in cauſſa Sancti Athanaſii.

DUm Euſebiani miſſis ad Julium Romanum Pontificem legatis cum Actis Conciliabuli Tyrii, contra S. Athanaſium agerent; Epiſcopi Ægypti, Libyæ & Pentapoleos Alexandriam convenerunt, anno Chriſti 339. ut de propugnanda Sanctiſſimi Patriarchæ ſui innocentia, refellendiſque Euſebianorum calumniis Concilium inirent. Quod præſtiterunt, Synodica Epiſtola ad omnes Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopos, & præcipue ad Julium ſcripta, quam refert S. Athanaſius Apologia 2. In fine Epiſtolæ hæc habent: *In publico conventu de conſilio omnium has literas ad vos dedimus, quibus oramus veſtram in Chriſto Prudentiam, ut recipiatis hanc de Athanaſio conteſtationem, & commercium, communionemque ejus admittite, & zelum, indignationemque contra Euſebianos, qui iſtiuſmodi tentant, induite, ne diutius iſtiuſmodi pravitas & malitia contra Eccleſiam invaleſcat. Vos certe vindices hujus injuſtitia imploramus, citantes illud Apoſtolicum verbum: Auferte mala ex vobis: mala enim revera ſunt, & indigna communione, qua ab illis deſignantur. Ne igitur illis aures prabueritis, ſi denuo ad vos contra Athanaſium Epiſcopum ſcribant.* Centum prope Epiſcopos huic Synodo adfuiſſe, ex S. Athanaſio diſcimus.

§. VIII.

De Concilio Antiocheno Arianorum.

ANno poſt obitum Conſtantini Imperatoris quinto, Marcellino & Probino Conſulibus Indictione 14. id eſt anno Chriſti 341. Julii Romani Pontificis 5. Conſtantii & Conſtantis Impp. 5. Antiochiæ Encænia celebrata ſunt in Dedicatione auguſtiſſimi Templi a Conſtantino Magno cœpti, & Conſtantii curis ac magnificentia abſoluti, quod Dominicum aureum nuncupatum eſt: cui interfuit ipſe Conſtantius. Hujus ſolemnitatis prætextu convenerunt Antiochiam Epiſcopi nonaginta.

Antiochia *Urbs Syriæ, ſedes Patriarchalis.*

Euſebiani habita Synodo Gregorium Cappadocem hominem Arianum, in locum S. Athanaſii cauſſam ſuam ad Apoſtolicæ Sedis tribunal agentis, Alexandrinæ Eccleſiæ præfecerunt. De hoc Conciliabulo S. Athanaſius ita ſcribit in lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ: *Fuere autem numero, qui Antiochiam tempore Encæniorum convenerunt, nonaginta, Conſulibus Marcellino & Probino, Indictione 14. præſente ibidem impiiſſimo Imperatore Conſtantio.*

Errat Gratianus* cum Euſebium Cæſareenſem huic Concilio præfuiſſe, & Canones conſcripſiſſe ait. Vita enim jam functus erat Euſebius: aderat Concilio Acacius, qui in ejus locum ſucceſſerat. Errat etiam idem Author, cum hujus Synodi Patres 25. dumtaxat fuiſſe ſcribit.

* C. 11. Diſt. 16.

Celebratam eſſe dictæ Eccleſiæ Dedicationem juſſu Conſtantii ſcribit Socrates lib. 2. cap. 5. *Ut fidem conſubſtantialis prorſus labefactaret, everteretque.* Scribit etiam *Maximum Hieroſolymorum Epiſcopum, qui Macario ſucceſſerat, ad illud neutiquam acceſſiſſe, ratum, ſi acceſſiſſet, ſe compulſum iri ut Athanaſii abdicationi ſubſcriberet.* Addit, factionem Euſebianam ad S. Athanaſium falſo accuſandum operam ſuam ac ſtudium potiſſimum contuliſſe: ac primum quod Statutum ab illis tum editum violaſſet, nempe quod abſque conſenſu, & ſententia communis Concilii Epiſcoporum, gradum Sacerdotii denuo ſuſcepiſſet. Nam illum ab exilio redeuntem, ſuo ipſius arbitrio ad Eccleſiam regendam præcipitem ruiſſe querebantur. Deinde, quod tumultus & cædes in ejus reditu contigiſſent. In medium denique protulerunt, quæ contra Athanaſium Tyri acta fuerant.

Inter alia nullitatis Antiocheni Concilii capita, illud notat potiſſimum Socrates, *Quod Julius Romanus Epiſcopus neutiquam aderat; neque quemquam qui ejus locum ſuppleret, eo miſit: idque cum Canon Eccleſiaſticus jubeat, non oportere abſque ſententia Romani*

Summa Romani Pontificis authoritas.

ni Epiſcopi decreta Eccleſiis ſancire. Quo ex loco luculentum & magnificum eruitur pro Romani Epiſcopi Primatu adverſus Novatores argumentum.

Ariani falſis criminationibus, quas dudum contra S. Athanaſium commenti fuerant, in illo Conciliabulo Antiocheno relectis, Euſebium Emiſſenum Epiſcopum Alexandriæ in ejus locum delegerunt. Hujus Euſebii Vitam ex Georgio Alexandrino deſcribit Socrates lib. 2. cap. 6. & Sozomenus lib. 3. cap. 5. Qua in narratione multa notat mendacia Baronius, quorum non minimum illud eſt, quod Deum multa per hunc Euſebium edidiſſe ſcribant miracula. Sed hæc mendacia Georgio Laodiceno homini Ariano, qui in gratiam Euſebii Emiſſeni pariter Ariani hæc ſcripſit, potius quam nobilibus Hiſtoricis tribuenda ſunt. Melius Socrates *Portentoſas quaſdam præſtigias* ab eo editas fuiſſe refert, quam miracula. Nec aliud de homine Ariano cenſendum: præſertim cum accuſatus ſit quod Mathematicam diſciplinam exercuiſſet, ut ex Georgio Laodiceno refert idem Socrates. Magicæ enim Artes illo nomine ab ipſarum Profeſſoribus inſigniebantur. Ut ut ſit de ejus geſtis, certum eſt ipſum ſecta Arianum fuiſſe, ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum & ex Theodoreto in Dialogo, *Impatibilis*.

Cæterum Euſebius ille delatum ſibi a Conciliabulo Alexandrinum Epiſcopatum recuſavit, ratus ſe Alexandrinorum odium incurſurum, qui alium in loco Athanaſii ſedentem ferre non poterant. Quamobrem Ariani Gregorium ſibi impiorum dogmatum communione conjunctum in ſedem Alexandrinam intruſerunt. Hujus Ordinationis multiplex vitium coarguit Julius Romanus Pontifex in Epiſtola ad Euſebianos. Primo quod judicium Romanæ Synodi ad ipſorum petitionem indictæ antevertiſſent. Secundo quod externum hominem, & incognitum Epiſcopum ſalutaſſent, & militari manu Alexandriam deduxiſſent: cum etiamſi legitime depoſitus fuiſſet Athanaſius, debuiſſet eligi Epiſcopus ex Clero illius Eccleſiæ. *Prorſus ignoro*, inquit Julius, *quanam ratione facta ſunt, quæ facta ſunt. Primum enim non decebat, cum ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos præoccupare judicium Synodi. Denique non decuit novos iſtos modos contra Eccleſiam induci. Ubi enim eſt iſtiuſmodi Eccleſiaſticus Canon? aut iſtiuſmodi traditio Apoſtolica? ut in pace agente Eccleſia, & Epiſcopis concordibus cum Epiſcopo Alexandriæ Athanaſio, immittere Gregorium peregrinum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum, neque poſtulatum a Presbyteris, cumque Antiochiæ creare Epiſcopum, atque inde deducere Alexandriam, non cum Presbyteris, aut Diaconis civitatis, non cum Epiſcopis Ægypti, ſed cum militibus? Si enim poſt Synodum in culpa fuiſſet deprehenſus Athanaſius, non tamen oportuit creationem novi Epiſcopi ita illegaliter & præter Canonem Eccleſiaſticum fieri, ſed in ipſa Eccleſia, & ex ipſo ſacerdotali ordine, & ex ipſo Clero ejus Provinciæ Epiſcopos conſtitui, & nequaquam ex illis qui nunc Apoſtolorum Canones violant*.

§. IX.

De variis Fidei Formulis in Concilio Antiocheno ab Arianis editis.

SUbrogato in locum S. Athanaſii Gregorio, Euſebiani fidem commutare aggreſſi ſunt, ut ait Socrates: quod ut ipſis fœlicius cederet, profeſſi ſunt ſe minime Arianos eſſe. *Nos*, inquiebant, *neque ſumus Arii ſectatores: qui namque fieri poteſt ut cum ſimus Epiſcopi, Ario Presbytero auſcultemus? neque aliam fidem, quam quæ ab initio divulgata ſit, recipimus: ſed cum in fidem ejus ſtudioſe inquirere, eamque accurate expendere mitteremur, Arium potius ad nos revertentem admiſimus, quam ejus opinioni ſimus obſecuti*.

Duas tantum formulas fidei Socrates refert.

His præmiſſis quatuor Fidei Formulas ediderunt, quas refert Sanctus Athanaſius. In prima profitentur, *Unum Filium Dei unigenitum, ante omnia ſæcula exiſtentem & coexiſtentem cum Patre ſuo, per quem omnia facta ſunt*.

In ſecunda, quam excogitarunt, cum ipſos prioris pœnituiſſet, ut ait S. Athanaſius, profitentur ſe credere *In unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei, unigenitum Deum, per quem omnia: eum natum eſſe ante ſæcula ex Patre, Deum ex Deo, totum ex toto, ſolum ex ſolo, perfectum ex perfecto.... ſapientiæ & gloriæ Patris ſine omni diſſimilitudine imaginem, primogenitum omnis creaturæ, eamdemque in principio apud Deum Verbum eſſe*.

Secundam illam fidei Formulam refert S. Hilarius in lib. de Synodis, ipſamque ab Epiſcopis 98. editam ait, cum unus ex eis in ſuſpicionem pravi dogmatis veniſſet: ipſamque inſuper exponit velut Catholicam & piam. Verum S. Athanaſio fidem adhibere ſatius eſt, qui formulam illam fidei ab Euſebianis editam refert, cum ipſos prioris pœniteret. Non igitur *a Sanctorum Synodo*, ut ait S. Hilarius, ſed ab impiorum Conciliabulo edita eſt. Ignoraſſe etiam videtur S. Hilarius cauſſam iſtius Synodi celebrandæ, cum ſcribit, adverſus eos fuiſſe coactam, qui poſt ſanctam Nicænam Synodum eam in hæreſim proruperant, ut tria nomina Patri adſcriberent, id eſt, contra hæreſim Sabellianam. Unde quod ex illa Fidei Formula legit (quamquam in illa, quam referunt S. Athanaſius & Socrates, non extet,) *Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum eſſe per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vero unum*; vult contra Sabellianos ſcriptum eſſe. Denique Formulam illam non a Sanctorum Synodo, ſed ab Arianis Epiſcopis editam eſſe, oſtendit illud anathema ipſi ſubnexum, quod ſub verbis æquivocis, & ab Arianis uſurpari ſolitis, hæreticum virus obtegit: *Si quis Filium creaturam pro ratione cæterarum creaturarum dicit.... anathema ſit*. Sed mirum videri non debet, quod Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopus adeo accurate non noſſet, quæ & quo pacto geſta eſſent in Synodo Orientali.

Inconſtantia, quæ mendacii & erroris proprii eſt, ipſos impulit ut tertiam Fidei Formulam ederent ſecunda illa breviorem, nec tam magnifice Filium Dei prædicantem. Hanc compoſuit Theophronius Tyanenſis Epiſcopus, cui Euſebiani omnes ſubſcripſerunt. In hac profitetur ſe credere *In Filium Dei unigenitum, Deum, Verbum, potentiam & ſapientiam, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem omnia, eumque genitum eſſe ex Patre, ante ſæcula, Deum perfectum ex Deo perfecto, & apud Patrem exiſtere in ſua perſona*

Quartam denique Formulam, non quidem in ipſo Concilio Antiocheno, ſed poſt aliquot menſes ediderunt, eamque ad Conſtantem Auguſtum in Gallias miſere per Narciſſum Nerodiadis, Marim Chalcedonis, Theodorum Heracleenſem, & Marcum Arethuſium. In fine iſtius Formulæ Synodi Nicænæ decretis ſeſe conformare velle videbantur, his verbis: *Eos porro qui dicunt Filium ex non ente, aut ex alia ſubſiſtentia, & non ex Deo eſſe; aut Erat quando non erat filius, alienos a ſe cenſet Catholica Eccleſia*. Sed eorum technæ, quæ ad Fidem Nicænam ſubvertendam, & ad imponendum ſimplicioribus tendebant, omnibus perſpectæ erant, & exploratæ.

§. X.

De Canonibus Antiochenæ Synodi.

Canonum Antiochenorum Synopſis.

ANtiochenæ Synodi viginti-quinque Canones leguntur: qui an recepti ſint ab Eccleſia, in Diſſertationibus expendemus. Primus anathemate plectit eos, qui contra Nicænæ decretum Synodi Paſcha cum Judæis celebraverint. Secundus ab Eccleſia removet eos, qui Eccleſiam ingreſſi, & Scripturas ſacras audientes, in Oratione cum populo non communicant: Communionem cum excommunicatis prohibet ſub excommunicationis pœna: orandum tandem non eſſe decernit cum his qui per domos conveniunt, devitantes orationes Eccleſiæ. Hunc Canonem ediderunt Euſebiani contra Euſtathianos, id eſt, contra fideles Antiochiæ, qui Magno Euſtathio in exilium miſſo, & poſt ejus mortem, convenire nolebant cum iis qui ab Euſebianis intruſi fuerant, ſed cœtus ſuos & Synaxes ſeorſim agebant, ne communione hæreticorum macularentur.

Tertius Canon Clericos ab una Eccleſia ad aliam tranſ-

...rici qui ...dam ...here∫im ...grave..., Epi...po ∫uo ...lis revo...tis pa...re de...s.

tranſmigrantes a ſacris Miniſteriis ſuſpendit, maxime ſi Epiſcopo ſuo ad propriam Parochiam eos revocanti parere contempſerint: pertinaces abſque ſpe reſtitutionis deponit: coerceri tandem jubet a Synodo Epiſcopum, qui Clericos ea de cauſſa a Coepiſcopo damnatos ſuſceperit.

Quartus Canon Epiſcopum a Synodo, vel Presbyterum, aut Diaconum a ſuo Epiſcopo damnatos, fruſtrat omnino ſpe reſtitutionis in ſuos gradus, ſi ſacra interim Miniſteria obierint.

Quintus Canon Presbyteros & Diaconos a propriis ſeſe ſegregantes Epiſcopis, & adverſus ipſos perduelles, damnat abſque ſpe reſtitutionis: & adverſus perturbatores Eccleſiæ ſæcularem poteſtatem decernit implorandam.

Sextus Canon excommunicatos a ſuis Epiſenpis, vetat ab aliis ante ſuſcipi, quam ipſis reconcilientur, aut a Synodo reſciſſa ſit ſententia in ipſos lata.

Septimus Canon peregrinos, ſive extraneos, abſque pacificis Epiſtolis recipi vetat.

Octavus Chorepiſcopis concedit poteſtatem hujuſmodi Epiſtolas concedendi: non vero Presbyteris agrorum jus tribuit literas illas deſtinandi, niſi ad vicinos Epiſcopos.

Nonus Metropolitani dignitati & juribus conſulit; & ſuffraganeis Epiſcopis prohibet aliquid agere præter ejus authoritatem & aſſenſum, ſecundum antiquam a Patribus regulam conſtitutam: iis exceptis quæ ad Diœceſim eorum pertinent, & poſſeſſiones ſubjectas.

Chorepiſcoporum juriſdictio.

Decimus Canon Chorepiſcoporum juriſdictionem certis limitibus circumſcribit; ipſiſque, etiamſi Epiſcopi conſecrati ſint, Lectorum dumtaxat, Exorciſtarum, & Subdiaconorum Ordinationes permittit, non vero Diaconorum, aut Presbyterorum, abſque civitatis Epiſcopo. Quo ex Canone colligitur evidenter quoſdam Chorepiſcopos charactere Epiſcopali inſignitos fuiſſe. Sed de his agemus in Diſſertatione ſingulari.

Epiſcoporum adi... ad au...m ...tur. ...Eccleſia...ca Juriſ...dictio.

Undecimus Canon Epiſcopis & Clericis ſub excommunicationis & exauthorationis pœna prohibet, ne abſque conſilio & Literis Epiſcoporum Provinciæ, & præcipue Metropolitani, ad Aulam ſe conferant, & Principem adeant.

Canon duodecimus ſpe reſtitutionis in gradus Eccleſiaſticos dejicit in perpetuum Epiſcopos, qui a Synodo, & Presbyteros ac Diaconos qui ab Epiſcopo damnati, cauſſam ſuam ad Tribunal Imperatoris detulerint, non vero ad majus & frequentius Epiſcoporum Concilium. Hunc Canonem condiderunt Ariani ut S. Athanaſium opprimerent, qui in ipſorum Synodis inique damnatus, Imperatoris Edicto Sedem ſuam repetierat.

Decimus-tertius prohibet Epiſcopis ſub pœna depoſitionis, ne in aliena Diœceſi Ordinationes celebrent, aut ullis negotiis Eccleſiaſticis ſe ingerant, niſi literis Metropolitani, & Comprovincialium Epiſcoporum rogati.

Canon decimus-quartus ſtatuit ut, cum Epiſcopi Comprovinciales in judicio criminali alicujus e ſuis Coepiſcopis diſſenſerint, ad cauſſæ ambiguæ judicium Epiſcopi vicinioris Provinciæ una cum illis a Metropolitano convocentur.

Decimus-quintus Epiſcopum ab omnibus ſuæ Provinciæ Epiſcopis damnatum ab aliis judicari prohibet, & ſupremam fore his in cauſſis decernit Conciliorum Provincialium authoritatem.

Canon decimus-ſextus vetat, ne Epiſcopus vacans, id eſt, qui nullam ſedem habet, in Eccleſiam vacantem proſiliat abſque integri perfectique Concilii, cui ſcilicet Metropolitanus Antiſtes interfuerit, authoritate: quamvis a populo expetatur.

Epiſcoporum reſidentia.

Canon decimus-ſeptimus animadvertit in Epiſcopos qui poſt Ordinationem ſuam ad Eccleſiam ſibi commiſſam ire neglexerint; eoſque a communione excludit, donec Officium ſacrum ſuſceperint & obierint miniſterium; niſi Synodus Provincialis aliter decreverit.

Decimus-octavus honorem & miniſterium ſervat Epiſcopo, qui ad Eccleſiam, cui præfectus eſt, propterea non acceſſerit, quod eum populus non receperit: dummodo moleſtiam non creet Eccleſiæ in qua miniſtrat. Hunc tamen vult parere judicio, quod ejus in cauſſa tulerit perfecta Provinciæ Synodus.

Decimus-nonus Canon Epiſcopum ordinari prohibet extra Synodum, & abſente Metropolitano: irritam autem Ordinationem declarat, cui plurimi ejuſdem Provinciæ Antiſtites non adfuerint, aut certe non fuerint Decreto ſuo ſuffragati.

Canon vigeſimus duas quotannis Synodos Provinciales ſtatuit celebrandas, Metropolitano convocante: unam hebdomade quarta poſt Paſcha: alteram 15. die Octobris.

Migrationes Epiſcoporum.

Vigeſimus-primus migrationes Epiſcoporum ab una Eccleſia ad aliam prohibet, ſive ſponte ſua illam invadant, ſive cogantur a populis, ſive ab Epiſcopis neceſſitate compellantur.

Vigeſimus-ſecundus idem prohibet quod decimus tertius, ne ſcilicet Epiſcopi Ordinationes in aliena Diœceſi, aut alienorum Clericorum uſurpent.

Vigeſimus-tertius prohibet Epiſcopis ne ſibi ſucceſſorem deſignent, etiam morti proximi: Synodi autem & Epiſcoporum judicio eum promoveri jubet ad Epiſcopatum, qui dignus extiterit.

Bonorum Eccleſiaſticorum Diſpenſatio.

Canon vigeſimus-quartus bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtrationem & diſpenſationem credit poteſtati Epiſcopi: qui tamen Presbyteris & Diaconis nota facere teneatur, quæ ad Eccleſiam pertinent, ne poſt mortem Epiſcopi bona Eccleſiæ, cum bonis Antiſtitis, quorum hæredes inſtituere poteſt quos voluerit, confundantur, & lites oriantur inter ejus conſanguineos, vel hæredes, & Eccleſiam.

Canon denique vigeſimus-quintus præſcribit Epiſcopo modum ſanctiſſimum diſpenſandi bona Eccleſiaſtica: inhibet ne bona illa convertat in domeſticos uſus: ne abſque Presbyterorum, Diaconorumque ſuorum conſilio redditus Eccleſiæ, & agrorum fructus pertractet, ac diſpenſet; ne horum adminiſtrationem domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filiiſque committat, ita ut Eccleſia ex hoc detrimentum patiatur: ſi ſecus fecerit, pœnas in Synodo daturum. Canonibus Antiochenis præfixa eſt brevis Epiſtola, cui adnexæ ſunt ſubſcriptiones 28. Epiſcoporum, ſed mendoſæ ſunt dubio procul, nec ad Concilium iſtud Antiochenum referendæ. Nam Theodotus Laodicenus, cujus inter alias legitur ſubſcriptio, ante Concilium Tyrium obierat, cui Georgius ipſius ſucceſſor interfuit, ſicut & huic Antiocheno. Legitur etiam ſubſcriptio Anatolii Emiſſeni: cum initio hujus Antiochenæ Synodi, qua de agimus, conſtitutus fuerit Epiſcopus Emiſſenus Euſebius. Non eſt etiam veriſimile huic interfuiſſe Concilio eximios Confeſſores S. Jacobum Niſibis, & S. Paulum Neocæſareæ, quorum ſubſcriptiones cum cæteris leguntur. Nec enim ullus veterum illos adfuiſſe huic Synodo meminit: qui tamen ſi adfuiſſent, pro veritatis & juſtitiæ defenſione aliquid egiſſent ſtrenuum, & quod a Scriptoribus Eccleſiaſticis memoriæ commendatum fuiſſet.

Baronius emendatur.

Falſo perſuaſum fuit Baronio Cardinali, huic Antiochenæ Synodo triginta ſex dumtaxat Epiſcopos Arianos interfuiſſe; cæteros vero fuiſſe Orthodoxos. Nititur Eminentiſſimus Author his verbis Epiſtolæ Julii ad Euſebianos: *Qui igitur ſunt, qui contra Canones agunt? Noſne qui cum tantis rerum documentis virum recipimus? An qui ſolum ad triginta ſex ſuffragia eorum qui Antiochia fuere, externum hominem Epiſcopum ſalutarunt, cumque militari manu Alexandriam deduxerunt?* Verum ex hoc loco non colligitur quod intendit Baronius, ſi Græcus textus conſulatur. Nam ſignificat ille Georgium triginta ſex manſionibus, id eſt Antiochiæ, quæ 36. dierum itinere ab ea urbe diſtat, ut conſtat ex Itinerario Antonini, Epiſcopum ab Euſebianis inauguratum: cum Epiſcopus, ſi ſedes illa vacaſſet, debuiſſet eligi in ipſa civitate Eccleſiæ vacantis, & ex Cleri Alexandrini gremio. Error igitur eſt in verſione Epiſtolæ Julii, cujus Interpres vocem Græcam *μονὰν ἀπὸ τῆς μονῆς*, quæ manſionem ſignificat, cum *μονὰν* quod a *μόνος*, id eſt, *ſolas* incaute confudit.

§. XI.

§. XI.

De Concilio Romano in cauſſa S. Athanaſii.

ANno Chriſti 341. menſe Jnnio Concilium anno præcedenti ab Euſebianorum legatis poſtulatum, a Julio Romano Pontifice indictum, ad quod Euſebiani citati fuerant per literas ejuſdem Julii ab Elpidin & Philoxeno ejus a latere legatis in Orientem delatas, celebratum eſt. Huic adſuere quinquaginta Epiſcopi, cura Vitonis Sylveſtri Pontificis in Nicæna quondam Synodo legati. Ibi cauſſa S. Athanaſii ad examen vocata eſt ſecundum Nicænæ Synodi leges, quæ prioris Synodi Acta in alia Synodo poſteriori examinari permiſerunt. Tunc innotuit Euſebianorum contumacia, qui adeſſe Concilio renuerunt, ad quod fuerant canonice citati, ridiculam & turpem excuſationem prætexentes, quod ſcilicet ob bella Perſarum Romam venite non poſſent: quique Sedis Apoſtolicæ Legatos uſque ad tempus quo fuerat indictum Concilium, in Oriente detinuerant; Legatos remiſere menſe Junio, eiſque dedere literas ad Julium perferendas nomine Synodi Antiochenæ in Encæniis celebratæ, de qua ſuperius egimus. Styln inſolenti, & contentioſe erant ſcriptæ, & multiplicem adverſus Pontificem querelam continebant. Lectæ ſunt in Concilio, cum legati rediiſſent: Iiſque reſpondit ex Concilii ſententia Julius Pontifex. Ejus Epiſtola, quam S. Athanaſius Apologia 2. refert, inſigne eſt Eccleſiaſticæ Diſciplinæ promptuarium. In iſta Synodo, communione & Epiſcopatu dignus judicatus eſt S. Athanaſius, ut purus criminum, quæ ipſi affinxerant Euſebiani. Id conſtat ex Epiſtola Julii: *Cum igitur*, inquit, *iſtiuſmodi allegarentur, & tot teſtes pro Athanaſio ſtarent, & ipſe tam juſta pro ſe afferret; quid, quæſo, oportuit nos facere? Annon quod Eccleſiaſtici Canonis eſt? hominemque proinde non condemnaremus, ſed potius reciperemus? eumque pro Epiſcopo, quemadmodum eſt, haberemus?* Idem conſtat ex ipſo Athanaſio Apologia 2. dicente: *Presbyter Vitus plures Epiſcopos quam quinquaginta ad Concilium adduxit: ubi & noſtra defenſio recepta fuit, & digni habiti ſumus communione & Agape: magnaque indignatio exorta eſt contra Euſebianos, quibus Julium, cum ab eis literas accepiſſet, reſcribere juſſerunt.* Sed de his uberius agemus in Diſſertatione ſingulari de confugio Sancti Athanaſii ad Sedem Apoſtolicam.

In eadem Synodo abſulutus eſt, & Sedi ſuæ reſtitutus Marcellus Ancyranus, quem Euſebiani anno 336. velut novæ hæreſeos reum exauthoraverant. Communionem porro ante ipſi Julius non reſtituit, quam Fidei profeſſionem in ſcriptis illi tradidiſſet, cujus apud ſe exemplar Marcellus retinuit, rogavitque Summum Pontificem ut ejuſdem Profeſſionis exemplum ſuis ad Epiſcopos literis insereret, ut ejus recta fides omnibus eſſet explorata. Hanc Fidei Profeſſionem tunc a Marcello Ancyrano editam refert S. Epiphanius Hæreſi 72. Dubitat Baronius utrum ea Fidei Profeſſio ſit genuina Marcelli Ancyrani; quia in ea vox *Conſubſtantialis* reticetur: quam ſilentio prætermiſſe hominem, qui in Concilio Nicæno adverſus Arianos tam acri animo decertaverat, improbabile eſt. Verum levis eſt illa dubitandi ratio. Nam & alii viri cum primis Catholici, & Nicænæ Fidei egregii defenſores ὁμοούσιον reticebant, quod pravo ſenſui obnoxium eſſe videretur. Unde cum Marcellus Ancyranus exmplar Fidei ſuæ ad omnes Epiſcopis mitti a Julio optaret, nomen, ὁμοούσιον œconomia quadam ſilnit, ne aliquorum incurreret offenſionem, præſertim cum erroris Pauli Samnſateni accuſatus fuiſſet, qui conſubſtantialis nomen pravo ſenſu uſurpabat. Præterea notum erat Julio ex Legatorum ſuorum relatione, quo ardore Marcellus Nicæna in Synodo Arianam hæreſim, & Arianos inſectatus fuiſſet, acerrimiſque diſputationibus expugnaſſet. Unde neceſſarium non erat ut vocem conſubſtantialis ad fidem ſuam comprobandam adhiberet.

Marcellum autem & alios, qui ab Euſebianis depoſiti, ſuas ad Julium querimonias pariter detulerant, ſuis Sedibus reſtituit jure Apoſtolici Primatus, ut Socrates teſtatur. *Ille*, inquit, *quoniam Eccleſia Romana privilegium præter cæteras obtinebat, literis ſuis ad Epiſcopos Orientis liberius perſcriptis, illorum partes tueri ſtudet: in Orientem literas mittit, quo & ſuus cuique locus reſtitueretur, & eos qui illos temere abdicaverant, reprehenderet. Illi decedunt Roma; literiſque Julii Epiſcopi confiſi, ad ſuas ipſorum Eccleſias redeunt.* Idem teſtatur Sozomenus lib. 3. cap. 7. *Cum*, inquit, *propter Sedis dignitatem cura omnium ad ipſum ſpectaret, ſingulis ſuam Eccleſiam reſtituit; ſcripſitque ad Epiſcopos Orientis, eoſque incuſavit, quod inconſulto de hiſce viris judicaſſent, Eccleſiaſque perturbaſſent, cum Decretis Nicæni Concilii ſtare nollent.* Jus P… ſficii … matus

§. XII.

De ſecunda Synodo Antiochena Arianorum.

ANno Chriſti 345. Ariani Anthiochiam ſecundo convenerunt, ubi aliam Fidei Formulam edidere, quam μακρόστιχον, id eſt prolixiorem, vel multas lineas comprehendentem nuncuparunt: in qua Arianæ venenum hæreſeos, quamvis ſub verbis æquivocis latens, facile detegitur. Primo namque in ea habetur, Filium eſſe Patri ſimilem, ſed nomen eſſentiæ, & ſubſtantiæ reticetur. Secundo anathamate ferit eos, qui dixerint, *Quod Pater conſilio ſuo & voluntate Filium non genuerit.* Tertin ait, non eſſe tutum dicere Filium ex non ente ad eſſentiam prodiiſſe, ſed hanc unam affert rationem, *Quod illud in ſacris literis nuſquam de Filio feratur.* Quarto, eatenus tantum Filium creatum eſſe negat, *Ut ſit ſimilis rebus ab ipſo conditis.* In ea Marcelli Ancyrani, & Photini errores damnant. Legitur hæc formula apud S. Athanaſium lib. de Synodis, pag. 690. & apud Socratem lib. 2. cap. 15. Hanc ad Epiſcopos Occidentis miſerunt per Eudoxium Germaniciæ in Syria Epiſcopum, Martyrium, Macedonium Mopſueſtenum, & alios nonnullos. Sed nihil ſunt ea legatione conſecuti. Nam Epiſcopi Catholici hanc Fidei Formulam rejecerunt; non quod linguam Græcam non callerent, ut Socrates inconſiderate ſcripſit, Sabini Macedoniana ex Secta Hiſtorici relatione forte deceptus, ſed quod ipſis merito ſuſpecta eſſet omnis Fidei Profeſſio, in qua verbi Divini cum Patre conſubſtantialitas diſertis verbis expreſſa non eſſet. Hæc Fidei Formula videtur exploſa fuiſſe in Concilio Mediolanenſi, quod anno 347. celebratum eſt, ubi cum Euſebianorum legati Arianam hæreſim noluiſſent damnare, ex concilio iratis animis exierunt, ut reſtatur Liberius Romanus Pontifex in Epiſtola ſcripta anno 352. quam Baronius deſeribit in Annalibus Eccleſiaſticis.

§. XIII.

De Concilio Sardicenſi.

COncilium Sardicenſe ab Imperatoribus Conſtantio & Conſtante convocatum eſt ſub Rufini & Euſebii Conſulatn, anno 347. annis undecim poſt magni Conſtantini nbitum. Cauſſa convocationis Concilii, fuerunt calumniæ Euſebianorum in S. Athanaſium, Marcellum Ancyranum, & Aſclepam Gazenſem toties repetitæ, lata in ipſos judicia, murmurque adverſus eorum abſolutionem & reſtitutionem a Julio Pontifice Maximo factam. Quamobrem Imperatores Athanaſii & aliorum cauſſas, in Concilio Sardicenſi retractari juſſerunt, ſcripſeruntqne ad Epiſcopos Orientales Euſebianæ factionis, ut ad illud convenirent, allegata contra Athanaſium, alioſque Antiſtites probaturi. Hallucinatus eſt Severus Sulpitius lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ, cum Sardicenſem Synodum ſub Conſtantino magnn ſcripſit convocatam. Sardicenſis dicitur, non Sardenſis, ut quidam imperite vocant. Neque enim Sardis celebrata eſt, quæ eſt minoris Aſiæ civitas, cujus meminit S. Joannes Apocalypſis 1. ſed Sardicæ, quæ confinis eſt Illyrici, Myſiæ, & Thraciæ. Sardica *urbs Th… cia, … primari… Bulgari… Turcis …* *Græcis* Sophia.

Præfuerunt Concilio Sardicenſi Oſius Epiſcopus Cordubenſis, Archidamus, & Philoxenus Presbyteri, Julii Pontificis Legati. Non fuiſſe œcumenicum exitu, ſed convocatinne dumtaxat, poſt illuſtriſſimum

& do-

& doctiſſimum Antiſtitem D. de Marca plures propugnant. Numerus Epiſcoporum qui ſacro illi cœtui interfuerunt, obſcurus ſatis & incertus eſt. Theodoretus lib. 2. cap. 7. ducentos quinquaginta Epiſcopos ad Synodum Sardicenſem conveniſſe affirmat, idque a Veteribus memoriæ proditum eſſe ſcribit. Sozomenus lib. 3. cap. 11. *Eo*, * inquit, *convenere ex urbibus verſus ſolem occidentem ſitis, Epiſcopi numero circiter trecenti: ex Oriente autem ſeptuaginta ſex.* Socrates lib. 2. cap. 16. *Epiſcopi circiter trecenti, qui verſus Occidentem habitabant, eo conveniunt, [ut ait Athanaſius:] ex Epiſcopis autem qui Orientem incolebant [ut Sabinus narrat] ſolum 76.*

* Sardicum.

S. Athanaſius Apologia 2. ait, innocentiam ſuam in magno Sardico Concilio plures quam trecentos Epiſcopos ſuis calculis comprobaſſe, & inferius recenſet ex Italia Epiſcopos 78. ex Canalio Italiæ 14. ex Galliis 34. ex Africa 36. ex Ægypto 92. ex Cypro 12. ex Palæſtina 15. omnes numero 284. cui quidem Epiſcoporum indiculo hæc præmittit: *Eorum autem qui Synodo ſubſcripſerunt nomina, cæterorumque aliorum iſta ſunt: Oſius ab Hiſpania* &c. quibus recenſitis, ſic rurſus in fine: *Qui igitur decretis Synodi ſubſcripſerunt, ſunt iſti, plurimique item alii, qui ante hanc Synodum pro nobis ſcripſerunt tum ex Aſia, tum ex Phrygia, tum ex Iſauria; quorum ſingulorum nomina cum ſuis Epiſtolis, circumferuntur prope ſexaginta: in univerſum vero trecenti quadraginta quatuor.* A quo numero 344. ſi 60. detraxeris, qui ante Synodum, Athanaſii innocentiam ſuffragiis ſuis & Epiſtolis comprobaverant, ſequitur 284. Epiſcopos Concilio Sardicenſi interfuiſſe. Verum, quia in ea ſerie Antiſtitum ſoli Epiſcopi Italiæ, Galliæ, Africæ, Ægypti, Cypri, & Palæſtinæ recenſentur; cum tamen complurium aliarum Proviociarum Antiſtites Sardicam conveniſſe teſtetur idem S. Athanaſius ipſo ſuæ Apologiæ 2. exordio, ſcilicet ex Iſauria, Pamphilia, Lycia, Galatia, Dacia, Thracia, Dardania, Macedonia, Epiro, *&c.* hoc numero 284. non omnes Epiſcopos Concilii Sardicenſis comprehenſos eſſe, & Orientalium præſertim plurimos reticeri conjicio. Quod autem habet S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios: *Conveniunt igitur ab Oriente & ex Occidente in urbem Sardicam numero plus minus centum Epiſcopi*, prout legitur in Editione antiqua Baſileenſi, depravatum eſt, & in novis Editionibus melius reſtitutum, in quibus legitur, *Plus minus ter centum Epiſcopi.*

Cum Sardicæ congregati eſſent Orthodoxi Epiſcopi, Euſebiani, qui illuc ſe contulerant, cum iis ſe conjungere noluerunt, neque cum iis corpus Concilii conſtituere. Declararunt enim ferre ſe non poſſe ut Athanaſium, Marcellum Ancyranum, & Aſclepam Gazenſem communione ſua publice honeſtarent: quod de retractanda eorum cauſſa ageretur, deque eorum depoſitione in ſuperioribus Synodis decreta, rurſus diſcutienda: *Nos enim*, inquiunt illi in ſua Epiſtola Synodica, *omnino illis communicare nolumus, niſi eos, quos damnavimus, projeciſſent, & dignum honorem Concilio Orientis tribuerent.* Quia vero Orthodoxi Antiſtites, ac Oſius in primis & Protogenes Sardicenſis Epiſcopus, eis morem in hac parte gerere recuſabant, arrepta eſt protinus ab Euſebianis occaſio divortii, quod probe intelligerent fieri non poſſe, quin calumniæ Athanaſio impactæ detegerentur; ideoque noctu aufugerunt in Thraciæ nbem Philippopolim: illic ſuum Conciliabulum celebrarunt ſub nomine Concilii Sardicenſis. Hujus divortii hiſtoriam ſcribit Socrates lib. 2. cap. 16. De eadem legendus eſt S. Athanaſius in Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes. Octoginta tantum Epiſcopi Arianarum partium Philippopolim ſeceſſerunt, ut ipſi teſtantur in Epiſtola ſua Synodica. *His itaque cognitis*, inquiunt, *nos octoginta Epiſcopi, qui propter pacem confirmandam Eccleſiæ, ex diverſis, longinquiſque Provinciis, cum ingenti exitu & labore ad Sardicam veneramus*, &c.

Cauſſam receſſionis ſuæ in Occidentales rejiciebant, qui adverſus veterem Eccleſiæ conſuetudinem cognoſcere vellent de cauſſis Orientalium. Sic enim ſcribunt in Epiſtola ſua Synodica, quæ habetur in Fragmentis S. Hilarii: *Hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus conſuetudo Eccleſiæ, ut in Concilio Orientales Epiſcopi, quod forte ſtatuiſſent, ab Epiſcopis Occidentalibus refricaretur: ſimiliter quidquid Occidentalium partium Epiſcopi, ab Orientalibus ſolveretur. Verum omnium Conciliorum juſte legitimeque actorum decreta firmanda, majorum noſtrorum geſta conſignant. Nam in urbe Roma ſub Novato, & Sabellio, & Valentino hæreticis factum Concilium, ab Orientalibus confirmatum eſt: & iterum in Oriente ſub Paulo Samoſateno, quod ſtatutum eſt, ab omnibus eſt ſignatum.* At iſtud non erat Julii, Romanæque Synodi conſilium, ut ipſi cauſſantur: id unum exigebant, ut cauſſæ Eccleſiarum Apoſtolicarum, in primis vero Alexandrinæ, quoties de exauthoratione Epiſcoporum earum ſedium ageretur, cum Papa & Synodo Romana communicarentur, antequam Synodi Orientalis cognitionem de eis inſtituerent.

In Synodo Sardicenſi S. Athanaſius, Marcellus Ancyranus, Aſclepas Gazenſis, & alii ab Euſebianis inique damnati, abſoluti ſunt: Euſebiani vero damnati, & ſedibus ejecti, ſcilicet Valens, Urſacius, Narciſſus, Stephanus Antiochenus, Acacius Cæſareenſis, Menophantus Epheſinus, & Georgius Laodicenus, ut conſtat ex Synodica ejuſdem Concilii ad Julium Epiſcopum Romanum Epiſtola, in qua illa verba notatu digna ſunt, quibus egregie aſſeritur Epiſcopi Romani Primatus: *Hoc enim optimum & congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad caput, id eſt, ad Petri Apoſtoli Sedem, de ſingulis quibuſque Provinciis, Domini referant Sacerdotes.* Idem conſtat ex Epiſtola Synodica ad Eccleſiam Alexandrinam, & ex Epiſtola Synodica ad omnes Epiſcopos, quæ a S. Athanaſio Apologia 2. referuntur.

Apud S. Hil. in Fragmentis.

Idem conſtat ex eodem S. Athanaſio in exordio Apologiæ ſuæ ſecundæ. *Judicatum eſt*, inquit, *non ſemel ſecundum nos, ſed ſæpius. Primum quidem in noſtra Provincia, cum conveniſſent propemodum centum Epiſcopi. Secundo Romæ, nobis cæteriſque adverſariis Euſebii, ad ejus criminoſas literas in judicio comparentibus. Tertio in magno Sardicæ Concilio ad edictum religioſiſſimorum Principum Conſtantii & Conſtantis, in quo judicio ita ceciderunt adverſarii, ut habiti pro calumniatoribus, depoſitionem, exauthorationemque Ordinis ſui retulerint: noſtram vero innocentiam plures quam trecenti Epiſcopi calculis ſuis comprobarint.* Idem hac de re legendus in Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes.

In Concilio Sardicenſi nulla de Fide quæſtio habita eſt; nulla Profeſſio: aut Formula Fidei edita, ut infra probabimus.

§. XIV.

De Canonibus Concilii Sardicenſis.

NOn ſolum vindicandæ Athanaſii, aliorumque Epiſcoporum injuſte ab Arianis depoſitorum innocentiæ, verum etiam reſtaurandæ diſciplinæ, quæ ab iiſdem hæreticis violata paſſim fuerat, Sardicenſes Patres adlaboraverunt, editis ſanctiſſimis Canonibus, qui ad nos uſque pervenere. 20. Græci numerant, 21. Latini. Primus migrationem Epiſcoporum de minori civitate ad majorem, ardore avaritiæ & ambitionis, damnat ceu pernicioſam corruptelam, & a laica etiam communione eos removet, qui ſic Epiſcopatus mutaverint. Secundus Canon eorum excuſationem rejicit qui literis populi ſe ad majorem civitatem vocatos aſſerebant, ac probant; nec ad laicam, etiam in exitu, admittendos eſſe communionem decernit.

Synopſis Canonum Sardicenſium.

Migrationes Epiſcoporum.

Tertius, quartus & ſeptimus Canon jus appellationum in Epiſcoporum cauſſis aſſerunt Romano Pontifici, *ad honorandam S. Petri Apoſtoli memoriam.*

Appellationes ad Romanum Pontificem.

Quintus ſtatuit Epiſcopum a vicinæ Provinciæ Antiſtitibus eſſe ordinandum, ſi Epiſcopus, qui forte in Provincia ſua ſolus remanſerit, ipſum ordinare neglexerit, populorumque votis ſatisfacere. Sextus in vico, aut in modica civitate ordinari prohibet Epiſcopum, ne vileſcat nomen Epiſcopi & authoritas.

Octavus, nonus, & decimus, perſtringunt Epiſcopos ad aulam Imperatoris frequentius, & abſque legitima cauſſa euntes, illuc ne proficiſcantur prohibent, niſi Imperatoris literis vel invitati, vel evocati,

Epiſcopi ne frequentius & ſine cauſa legitima Aulam adeant.

cati,

ćati, & ad opem ferendam iis, qui injuriam paſſi, ad Eccleſiam confugerint, ut pupillis & viduis: pro cauſſis minoris momenti mittere eos dumtaxat debere Diaconum, qui Eccleſiæ & Epiſcopi nomine preces Imperatori porrigat. Cæterum, mittendum eſſe prius hujuſmodi Diaconum ad Metropolitanum Provinciæ, qui det ipſi literas commendatitias ad Epiſcopos tunc in Aula degentes, ſi petitiones juſtas eſſe animadvertit. Si vero Diaconi illi Romam pergant, Romanum Pontificem examinaturum eſſe, an petitiones eorum honeſtæ & juſtæ ſint, & diligentiam atque ſolicitudinem præſtiturum, ut ad Aulam perferantur. Canon undecimus honoris, dignitatiſque jactura mulctandum decernit, qui ambitionis impulſu perrexerit ad Aulam. Quod ut mandari executioni poſſit, jubet ut unuſquiſque Antiſtitum, qui in canali * conſtitutus eſt, inquirat in cauſſas itineris illorum Epiſcoporum qui ad Aulam profecturi tranſeunt; neque literis eorum ſubſcribat, aut cum eis communicet, ſi eos ambitione ductos, non vero a Principe convocatos, illuc pergere compererit. Canon 12. Epiſcopos, qui decreta Synodi ignorantes, venerint ad civitates in canali conſtitutas, inde ad Aulam profecturi, admonendos eſſe ſtatuit ab Epiſcopo civitatis ad quam ſe primum contulerint, ut inde Diaconum ſuum ad Aulam mittant, ipſi vero ad Eccleſiam ſuam redeant.

* *Id eſt, in via publica & regia.*

Minores Ordines. Interſtitia.

Canon 13. Laicum e foro, ex Aula, aut ex quavis adminiſtratione ſæculari, prius ordinari vetat Epiſcopum, quam Lectoris, Diaconi, & Presbyteri officia impleverit, ut diuturno tempore probetur ejus fides, modeſtia, gravitas, verecundia, & ita per ſingulos gradus, ſi dignus fuerit, aſcendat ad culmen Epiſcopatus.

Canon 14. & 15. Epiſcopum ultra tres hebdomadas a ſua Eccleſia abeſſe, & in aliena civitate morari prohibent, ne forte contingat ut Epiſcopus adveniens magis eruditus ſit ac diſertus, quam Epiſcopus civitatis, & Sermonem habendo frequentius ad Populum, famam proprii Epiſcopi apud ipſum deprimat ac imminuat.

Canon 16. Ad fovendam inter epiſcopos concordiam, vetat ab aliis Epiſcopis recipi in communionem Clericum, qui fuerit ab uno Antiſtite excommunicatus.

Canon 17. Clericis, qui ab Epiſcopo in iracundiam prono & citius in ipſos aſperiuſque commoto, fuerint communione privati; concedit ut Epiſcopos finitimos interpellare poſſint, cauſſæque ſuæ cognitionem ad ipſos deferre, ne innocens damnetur, aut a communione repellatur. Excommunicatos tamen, a quovis in communionem recipi vetat ante cauſſæ cognitionem.

Canones 18. & 19. Alienos Clericos ab Epiſcopis ſollicitari, aut ordinari prohibent, abſque proprii Epiſcopi conſenſu; alias irritam fore Ordinationem ſtatuunt.

Canon 20. Presbyteros & Diaconos in alienis regionibus & Eccleſiis morari prohibet ultra tempus Epiſcopis a Concilio definitum.

Canon 21. Statuit ut Clerici vim, aut perſecutionem paſſi, ſi ad aliam civitatem acceſſerint, ibi morari poſſint, donec eorum injuria remedium acceperit, aut ad propriam Eccleſiam redire poſſint.

Hic ordo eſt Sardicenſium Canonum ſecundum Dionyſii Exigui Editionem: alium enim ſervat ordinem Editio Græca; ſed illam non ſequimur, quia Canones illi Latine editi primum fuerunt, non Græce, quemadmodum & Africani, ut teſtatur ipſe Dionyſius in Epiſtola ad Stephanum Salonitanum.

§. XV.

De Pſeudoſynodo Sardicenſi, & rebus poſt eam geſtis.

Facto divortio, Epiſcopos Orientales ad urbem Philippi in Thracia commigraſſe, jam ſupra diximus, atque ibi conventiculum celebraſſe, quod Sardicenſis Concilii nomine exornarunt. Quid in eo egerint, Synodica ipſorum Epiſtola edocebit. Primo igitur Marcellum damnarunt, utpote traditionem extraneam, omnium hæreticorum ſectis mixtam, invehentem; ut declinantem in aliud Evangelium, ut qui ſacrilega mente, ore profano, perditoque argumento, velit Chriſti Domini regnum perpetuum & æternum diſterminaſſe, ac dixiſſe, Dominum initium regnandi accepiſſe ante 400. annos, finemque ei venturum ſimul cum mundi occaſu: ut denique aſſerentem quod in corporis dumtaxat conceptione factus ſit imago inviſibilis Dei.

Secundo, Conciliabuli Tyrii ſententiam in Athanaſium confirmarunt. Tertio, Aſclepam Gazenſem proſcripſere, necnon Paulum Conſtantinopolitanum. Denique in Oſium Cordubenſem, Protogenem Sardicenſem, Maximum Trevirenſem, immo & in Julium Epiſcopum Romanum, excommunicationis ſententiam tulere. Hæc conſtant ex Epiſtola Synodica Conciliabuli Philippopolitani: quod, ut fucum facerent, Sardicenſe falſo nuncuparunt. Quæ Epiſtola extat apud S. Hilarium in Fragmentis lib. 2. Mendaciis & calumniis in S. Athanaſium, alioſque Sanctiſſimos Epiſcopos Nicænæ Fidei defenſores, tota ſcatet. Subjecerunt illa in Epiſtola Profeſſionem Fidei, in qua contra Marcellum Ancyranum poſuerunt, *Regnum Chriſti ſine ceſſatione permanere per immenſa ſæcula.* Subjecerunt denique hos Anathematiſmos: *Eos autem, qui credunt de non extantibus eſſe Filium Dei, vel ex alia ſubſtantia, & non ex Deo; & quod erat aliquando tempus, aut ſæculum quando non erat, alienos novit Sancta & Catholica Eccleſia. Similiter & illos, qui dicunt tres eſſe Deos, aut Chriſtum non eſſe Deum, aut ante ſæcula eum fuiſſe, neque Filium eſſe Dei; vel eum ipſum eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, vel quod neque conſilio, neque voluntate Pater genuerit Filium, anathematizat Sancta & Catholica Eccleſia.*

Extat & Profeſſio ſeu Formula Fidei ab Euſebianis Philippopoli edita apud S. Hilarium, ſeparatim in libro de Synodis, ubi & ipſam explicat, & Catholicum in ſenſum trahit, præmittens hæc verba: *Brevibus Expoſitio Fidei hujus, ſed abſolutiſſimis uſa eſt definitionibus.*

Ne quis tamen inde inferat Formulam Sardicenſem, vel alias quas exponit S. Hilarius, ab ipſo ita probari, ut neget eas ab Arianis aut Semi-Arianis editas eſſe, vel ut illas Catholicæ Eccleſiæ proponat ſuſcipiendas. Nam quæ ſui inſtituti ratio fuerit, ipſo prope exordio ſui de Synodis libri admonet his verbis reſcribens ad Gallos: *Obſequor igitur charitatis veſtræ impatientiſſimæ voluntati, & omnes Fides, quæ poſt ſanctam Synodum Nicænam diverſis temporibus & locis editæ ſunt, cum ſententiarum omnium, atque etiam verborum additis per me expoſitionibus deſtinavi. In quibus ſi quid vitioſum ineſſe intelligetur, nemo mihi vitium poteſt aſſignare dictorum: internuntius enim, ut voluiſtis, ſum ipſe, & non conditor. Si quid vero rectum, atque ex doctrinis Apoſtolicis deprehenditur, nemo ambigit non interpretantis in eo eſſe gloriam, ſed authoris. Ego tamen, quæ geſta ſunt, fideliter tranſmiſi: vos an Catholica, an Hæretica ſint, Fidei veſtræ judicio comprobate.*

Abſoluta Synodo Sardicenſi, anno Chriſti 348. Ariani nullum non moverunt lapidem, ut Epiſcopi, qui judicio Synodi Sardicenſis ſedibus ſuis reſtituti erant, ad ipſas remeare prohiberentur. Hanc perſecutionem deſcribit S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios: *Curavere igitur*, inquit, *Edicta fieri, quibus portus & introitus civitatum obſervari juberentur, ne quibus a Synodo conceſſum erat, reditus ad ſuas Eccleſias pateret; ſimulque diplomata ad judices Alexandrinos nominatim de Athanaſio & Presbyteris certis impetraverunt, ſive quiſquam ſuorum urbes aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite id lueret.*

Eodem anno Legati a Patribus Sardicenſibus, nec non a Conſtante Imperatore, ut Theodoretus lib. 2. cap. 8. teſtatur, ad Conſtantium Imperatorem miſſi indigna paſſi ſunt ab Arianis. Ea perſequitur S. Athanaſius loco ſupra laudato. *Miſſis*, inquit, *a ſancto Concilio in legationem Epiſcopis, Vincentio Capua, quæ Metropolis eſt Campaniæ, & Euphrate Agrippinæ, quæ eſt Metropolis ſuperioris Galliæ *, ut pro Synodi decretis Imperator Conſtantius Epiſcopos, quos ipſe ejecerat, in ſuas ædes reverti pateretur, & in eam ſen-*

* I… G… inf…

Digitized by Google

*ſententiam a Conſtante pientiſſimo ad fratrem ſuum literis datis, quibus Epiſcopos illi commendabat : viri iſti mirifici ad quodvis facinus prompti, cum Legatos iſtos Antiochiæ vidiſſent, in communi quidem conſilium ineunt, ſed ita tamen ut Stephanus * fabulam initi conſilii peragendam ſuſciperet. Suſcepto negotio conducit ille publicam meretricem in ipſis feriis Sanctiſſimi Paſchatis, eamque nudam per tenebras immittunt in ædes Euphratæ Epiſcopi*, &c. Narrat ſubinde S. Athanaſius quomodo facinus illud detectum fuerit, ac tam portentoſæ calumniæ author agnitus ſit Stephanus, & quæ illi pœna fuerit ob illud ſcelus irrogata. *Stephanus igitur*, inquit, *Epiſcopali dignitate exuitur, & in locum ejus ſufficitur Leontius ille caſtratus, non ob aliud quam ut non deeſſet Hæreſeos propugnator. Imperator vero Conſtantius pauliſper compunctus ad ſe rediit, conjecturaque ex iis, quæ adverſus Euphratam deſignaverant, facta, conſimiles eſſe eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Preſbyteros & Diaconos e veſtigio redire jubet, & diſerte Alexandriam ſcribit, ne ulterius Athanaſii aut Clericos, aut Laicos perſequerentur. Deinde poſt menſes decem defuncto Gregorio *, accerſit & Athanaſium*, &c.

Anno Chriſti 349. a Conſtantio Imperatore vocatus eſt S. Athanaſius ad Comitatum, & ſedi ſuæ reſtitutus, ut ipſemet teſtatur in Epiſtola ad Solitarios. Tres porro Epiſtolæ ad ipſum a Conſtantio datæ, quibus eum ad ſe honorifice vocabat, recitantur ab eodem Apologia 2. Ibidem leguntur gratulatoriæ Julii Pontificis Maximi literæ ad Alexandrinam Eccleſiam, de reſtitutione Athanaſii. Extat ibidem duplex exemplar literarum a Conſtantio datarum ad Alexandrinos, quibus ipſum Eccleſiæ ſuæ, & patriæ divino nutu, ſuoque judicio reſtitutum declarat, & omnia contra eos acta, qui cum ipſo antea communicarunt, oblivioni tradi ſe velle ſignificat, eademque immunitate frui Clericos illius decernit, qua fruebantur ante ejus abdicationem & exilium, & apud univerſos ſacri Ordinis viros promulgari, cunctis qui Athanaſio adhæſere, datam eſſe ſecuritatem, ſive Epiſcopi, ſive Clerici ſint. His ſcriptis, juſſit Imperator ea, quæ prius adverſus Athanaſium decreta erant per calumnias Euſebii, abrogari, tollique de tabulis Ducis & Præfecti Ægypti. Miſſus ea de cauſſa Euſebius Decurio (inquit S. Athanaſius ibidem) ubi & recitat literas ad Neſtorium Præfectum a Conſtantio Imperatore datas.

Anno Chriſti 330. Palæſtini Epiſcopi, qui ſententiæ in Athanaſium latæ ſubſcripſerant olim, facti pœnitentes, ejuſdem ſe communioni adjunxerunt, eumque Alexandriam redeuntem iidem in Concilio Hieroſolymis congregato amiciſſime complexi ſunt, ut ipſemet in Epiſtola ad Solitarios teſtatur, ubi & Epiſtolam Synodicam hujuſce Concilii Hieroſolymitani deſcribit.

§. XVI.

De Concilio Mediolanenſi Catholicorum.

POſt Concilium Sardicenſe, Mediolani Catholicorum celebrata eſt Synodus, biennio antequam Valens & Urſacius, oblato Libello ſupplici Julio Romano Pontifici, & S. Athanaſio, in Eccleſiam recipi ſe poſtularunt, ut teſtatur S. Hilarius in Fragmentis. Huic Synodo Romani Epiſcopi Legati interfuerunt; in eaque Hæreſis Ariana damnata eſt, & Urſacius ac Valens a communione ſuſpenſi, rogata venia in gratiam recepti ſunt. Id conſtat ex Liberii Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, quam refert S. Hilarius in Fragmentis, & ex Epiſtola Concilii Ariminenſis ad eumdem Principem, quæ extat apud S. Athanaſium libro de Synodis. Damnatum fuiſſe in illa Synodo Photinum Hæreticum, Hilarius teſtis eſt. Illius epocha Synodi ex Liberii Epiſtola colligitur. Ait, enim, ante octo annos quam ad Conſtantium illam Epiſtolam ſcriberet, illam celebratam fuiſſe. Scripſit autem ad Conſtantium Liberius, antequam in exilium mitteretur; adeoque anno Chriſti 355. Quare octavus annus ante hunc, erit annus Chriſti 347. Illo itaque anno Synodus Mediolanenſis habita eſt.

§. XVII.

*De Concilio Sirmienſi *.*

DUplex Sirmii Concilium contra Photinum celebratum eſt. Unum a Catholicis Epiſcopis, a Semi-Arianis alterum. Prius habitum eſt anno Chriſti 349. alterum anno Chriſti 351. non vero anno 357. ut Baronius Cardinalis contendit: cujus ſententiam egregie confutavit Petavius, cum in Animadverſionibus doctiſſimis ad S. Epiphanium, tum in Diſſertatione ſingulari. Porro quis fuerit error Photini his in Conciliis damnati, ſuo loco dicemus. Hic ſcire ſufficiat quæ Socrates & Sozomenus de poſteriore Concilio Sirmienſi ſcribunt. Ille lib. 2. Hiſtoriæ, cap. 24. iſte lib. 4. cap. 5. Socrates quidem de Epiſcopis qui Sirmium convenenerunt, ita ſcribit: *Photinum dogma Sabellii Afri & Pauli Samoſateni tueri deprehenſum, illico Epiſcopatu abdicant. Quod quidem omnes & jam tum & poſtea, ut recte probeque factum magnopere approbarunt.* Sozomenus vero: *Photinus*, inquit, *licet ab Arianis, æquam tamen pro merito accepit ſententiam, ut qui non tantum Pauli Samoſateni, ſed Cerinthi & Ebionis damnatas hæreſes, de Chriſto, quod non fuerit ante Mariam, reſtituere conatus eſt.*

* Sirmium, *vulgo* Sirmich, *Pannoniæ inferioris. Civitas Epiſc. nunc in Hungaria.*

§. XVIII.

De Sirmienſibus Fidei Formulis.

TRes extant Fidei Formulæ Sirmienſes. Prima Græce concepta eſt, cum Anathematiſmis 25. Eam refert S. Athanaſius libro de Synodis, eamdemque Latinitate donatam S. Hilarius libro etiam de Synodis repræſentat. Primus anathematiſmus ſic habet : *Eos qui dicunt, Ex non ente, aut ex alio ſubſiſtente, & non ex Deo Filium extitiſſe, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat, alienos a ſe cenſet Sancta & Catholica Eccleſia.* Ultimus vero his verbis conceptus eſt : *Si quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſæcula, adminiſtrumque ad univerſitatis opificium fuiſſe neget; ſed ex quo tempore e Maria genitus eſt, Chriſtum & Filium appellatum fuiſſe, & principium ſuæ Deitatis tum accepiſſe dicat, anathema eſto.* In hoc anathematiſmo, quo percellitur Photini Hæreſis, ſuſpecta ſunt illa verba, quibus Filius Patris adminiſter in creatione appellatur. Licet enim a Patribus quibuſdam innoxie uſurpata ſint : a Semi-Arianis profecta non poſſunt quin æquivocatione ſua ſuſpicionem moveant. Primam illam Fidei Formulam S. Hilarius libro de Synodis exponit ceu Catholicam : & revera prorſus Catholica eſt, ſi in ſe ſpectetur, nec ullus ad ipſius authores habeatur reſpectus. Illam S. Athanaſius libro de Synodis inter Arianorum Formulas recenſet, quæ non minus ipſorum inconſtantiam, quam impietatem prodant. Prior hæc Fidei Formula edita eſt in Concilio Sirmienſi anno 351.

Altera Fidei Formula apud Sirmium edita eſt anno 357. Latino Sermone, quam SS. Athanaſius & Hilarius referunt libro de Synodis, Socrates lib. 2. cap. 25. & Sozomenus lib. 4. cap. 5. Non eſt conſcripta in Concilio Sirmienſi, ſed poſtea in conventu paucorum Epiſcoporum, ut probabo in Diſſertationibus, in eoque deceptos Socratem & Sozomenum, atque omnes qui illorum veſtigia preſſerunt, oſtendam, quod tres Fidei Formulas Sirmienſes ejuſdem Synodi fœtum exiſtimaverint.

In ſecunda illa Formula Sirmienſi pura puta Arii Hæreſis aſſeritur, voces vero *conſubſtantiale*, & *ſimilis ſubſtantia*, proſcribuntur ut a Scripturis ſacris alienæ. *Cæterum*, inquit, *quia multos commovet vox Latine quidem dicta ſubſtantia, Græce autem* οὐσία, *hoc eſt, ut diligentius cognoſcatur, illud quod,* ὁμοούσιον *aut* ὁμοιούσιον *dicitur, nullam earum vocum mentionem debere fieri, neque de eis ſermocinandum in Eccleſia cenſemus, quod de iis nihil ſit ſcriptum in ſacris Literis, & quod illa hominum mentem & intellectum tranſcendant . . . . . Nulli vero ambiguum, Patrem majorem eſſe, neque eſt quod quiſquam dubitet, Patrem honore, dignitate, deitate, atque adeo ipſo nomine*

Digitized by Google

paterno majorem eſſe ...... Filium vero Patri, cum omnibus quæ illi Pater ſubjecit, ſubjectum eſſe. Hæc perfidi.

Porro ſecunda hæc Fidei Formula apud S. Hilarium libro de Synodis, hanc præfixam habet inſcriptionem: *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium conſcriptæ.* Quo titulo licet careat illa apud S. Athanaſium, & Socratem, non concedam Baronio Cardinali ab Arianis illum additum fuiſſe. Nam Oſii ſubſcriptio, qua hæc Formula munita eſt, occaſionem dedit ut ejus nomine circumferretur. Hinc S. Hilarius libro de Synodis, ait: *Nam illa in prima collatæ expoſitionis Synodo, Fides hanc habuit neceſſitatem: cum apud Sirmium per Oſium immemorem geſtorum ſuorum dictorumque, nova, & tamen jamdiu ſuppurata impietatis doctrina proruperat.*

Tertia Formula Fidei, quæ Sirmienſis etiam dicitur, Latine pariter conſcripta eſt, Sirmii non in Sirmienſi Concilio, ſed poſt annos octo, Euſebio & Hypatio Conſulibus, id eſt, anno Chriſti 359. & hæc a Valente & Urſacio ad Concilium Ariminenſe perlata eſt, ut teſtatur S. Athanaſius libr. de Synodis: *Poſtquam*, inquit, *diviſio facta eſt, & alii ad Seleuciam cognomento aſperam abiiſſent, alii Ariminum ſe contuliſſent, venit etiam ad eum locum Germinius, Auxentius, Valens, Urſacius, Demophilus, Cajus. Ibi cum cæteri Epiſcopi ex ſacris Literis verba ſua formarent, illi Chartulam exhibuerunt; recitatiſque Conſulibus quibus ſcriptæ erat, poſtulabant ut ea omnibus Synodis anteponeretur. Omiſſa enim de Hæreticis quæſtione, nullaque habita percontatione, quo animo, aut qua ſententia eſſent, ſcriptis Chartulæ ſolummodo contentos eſſe debere. Scripta autem eorum hujuſmodi fuere: Edita eſt Catholica Fides in præſentia Domini noſtri religioſiſſimi præclarique Victoris Conſtantii Imperatoris Auguſti æterni, Conſulibus Viris Clariſſimis Euſebio, & Hypatio Sirmii 2. Calendas Junias, Credimus in unum Deum*, &c.

* *Lib.* de Synodis.

Cæterum eorum temeritatem S. Athanaſius * exagitat, *Qui cum nonniſi tres aut quatuor eſſent, auſi ſunt tamen Regulæ Fidei Conſules addere, quod trecenti & octodecim Patres Nicæni non fecerunt.* Ex quibus patet editam eſſe hanc Formulam Sirmii, non in ſolemni Concilio, ſed in fortuito paucorum Epiſcoporum congreſſu.

Hæc fidei Profeſſio vocabulo quidem ſubſtantiæ interdicit, ſed Filium Patri per omnia ſimilem profitetur. *Vocabulum porro ſubſtantiæ*, inquit, *quia ſimplicius a Patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in Scripturis non contineatur, placuit ut de medio tolleretur, & nullum poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ Scripturæ nuſquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii. Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ Literæ dicunt & docent.*

§. XIX.

De Arelatenſi Arianorum Conciliabulo.

ANNO Chriſti 353. cum Conſtantius Imperator, profligato Magnentio, Arelate ſubſtitiſſet, Liberius Legationem ad eum miſit, quam geſſerunt Vincentius Capuanus Epiſcopus, Marcellus Campaniæ, & alii nonnulli. Finis hujus Legationis fuit, ut Concilium generale, Aquilejæ celebrandum, a Conſtantio impetrarent, in quo prius de Fide, tum de cauſa Athanaſii ageretur. Ea occaſione Concilium Arelate coactum eſt, in quo Imperator Urſacio & Valente inſtigantibus, una cum Saturnino Arelatenſi Epiſcopo homine Ariano, pleroſque ad Epiſcopos Orthodoxos, & in primis Vincentium Sedis Apoſtolicæ Legatum, damnationi Athanaſii ſubſcribere coegit. Solus ferme invicti animi ſpecimen dedit Paulinus Treverenſis Epiſcopus, qui ob fidem & Athanaſii innocentiam, egregie fortiterque propugnatas, ab Arianis exauthoratus, & a Conſtantio in exilium apud Phrygiam amandatus eſt, ubi anno 358. glorioſus Confeſſor occubuit. Hujus Conciliabuli Hiſtoria deprompta eſt ex Liberii Pontificis Epiſtola ad Conſtantium, ex S. Athanaſio Apologia 1. ex Fragmentis S. Hilarii, & ex Sulpitio Severo lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ.

§. XX.

De Concilio Mediolanenſi ſub Liberio.

ANNO Chriſti 354. Liberius, qui tertium ſui Pontificatus agebat annum, videns quam infelicem exitum conſecuta eſſet prior ad Conſtantium Legatio, novam ad ipſum decrevit, cujus onus ſuſceperunt Lucifer Calaritanus Epiſcopus, Euſebius Vercellenſis, Pancratius Romanæ Eccleſiæ Presbyter, & Hilarius Diaconus qui Liberii Epiſtolam ad Imperatorem detulerunt, quæ extat in Fragmentis S. Hilarii. Obtinuerunt illi a Conſtantio quod flagitabant, convocationem ſcilicet Concilii Generalis in ſequentem annum.

Anno itaque Chriſti 355. celebratum eſt Mediolani Concilium, ad quod pauci ex Oriente Epiſcopi, ex Occidenti trecenti & amplius convenerunt, ut Socrates & Sozomenus teſtantur.

Tyrannidem hac in Synodo a Conſtantio exercendam prævidebat Euſebius Vercellenſis, qui ægre admodum ad illam acceſſit, cum ſolidis diebus decem cunctatus eſſet, ut teſtatur S. Hilarius ad Conſtantium ſcribens. Extant Tomo I. Conciliorum duæ Epiſtolæ ad Euſebium Vercellenſem datæ, quibus ad Concilium invitatus eſt. Prior eſt Arianorum, altera Legatorum Sedis Apoſtolicæ, ex Actis S. Euſebii, & ex Tabulario Vercellenſis Eccleſiæ editæ (ait Baronius.)

Vix poſt decem dies ab adventu ſuo Mediolanum, Euſebius Vercellenſis cum aliis Legatis Apoſtolicis in Eccleſiam, & Synodum admiſſus eſt, quo temporis intervallo Ariani everſionem Fidei Nicænæ, omniumque Epiſcoporum qui damnationi Athanaſii non ſubſcriberent, exilia meditabantur. Poſtularunt ab Euſebio, cæteriſque Legatis, ut primum ingreſſi ſunt, ut in Athanaſium ſubſcriberent. Reſpondit Euſebius *De Sacerdotali Fide prius oportere conſtare: comperiſſe ſe quoſdam ex his qui adeſſent, Hæretica labe pollutos. Expoſitam Fidem apud Nicænam poſuit in medio; ſpondens omnia ſe quæ poſtularent, eſſe facturum, ſi pro Fidei Profeſſione ſcripſiſſent.* Sic ipſorum dolos eluſit, ſciens ipſos oblatam non accepturos conditionem. Tum Ariani Synodum ab Eccleſia ad Palatium tranſtulerunt, metu plebis Mediolanenſis, quæ Catholicam Fidem egregio ſtudio conſervabat. Iſta conſtant ex S. Hilario ad Conſtantium ſcribente. Ecteſim deinde, ſeu Epiſtolam ſub Imperatoris nomine emiſerunt blaſphemiis refertam, eo conſilio, ut ſi eam æquis auribus Populus recepiſſet, Principis authoritate recipiendam, quam continebat perfidiam decernerent: ſin aliter eveniret, invidia redundaret in Regem, qui, utpote Catechumenos, adhuc Sacramentum Fidei innoxie ignorare poſſe videretur. Iſta conſtant ex Sulpitio Severo lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ.

Tanta fuit Conſtantii Imperatoris ea in Synodo Tyrannis, ut Epiſcopis Orthodoxis Urſacii & Valentis accuſationem contra Athanaſium audiendam non eſſe conteſtantibus, eo quod ipſi Palinodiam jam antea cecini ſſet, reſponderit: *Ego ſum Athanaſii accuſator, meo nomine illis credite:* Et Legatis Apoſtolicis dicentibus, Se non poſſe in Athanaſium ſubſcribere, & cum Hæreticis inire communionem, repoſuerit: *Quod ego volo pro Canone ſit.* Hinc S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios hæc omnia recenſens, ait: *Conſtantium induiſſe imaginem Antichriſti. Quis enim*, inquit, *videns eum in decernendo Principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere Judiciis Eccleſiaſticis: non merito dicet, Eum illam ipſam abominationis deſolationem eſſe, quæ a Daniele prædicta eſt.*

Euſebium Vercellenſem, Luciferum Calaritanum, Pancratium & Hilarium Apoſtolici in propugnanda Fide, & juſtitia, pectoris viros, quibus adjunctus eſt, in confeſſionis gloria Dionyſius * Mediolanenſis Epiſcopus, Conſtantius Imperator exilio damnavit. Hilarius Diaconus, Urſacii, Valentis, & Eunuchorum Conſtantii malis artibus, flagris immaniter cæſus eſt, ut S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios teſtatur. Mortuus eſt in exilio S. Dionyſius Mediolanenſis: cujus in Sedem Auxentium Arianum perfidus Imperator intruſit. Subſcripſerat imprudenter damnationi Athanaſii Dionyſius, a quo hujus ſubſcriptionis labem

* *Dion ſium … Epiſcop falſo … eat So tes. F etiam … nlimn Trever ſem ja nnteu lem fa Ctis ilb Confeſ ribus Medi nenſi eilio jungit*

bem S. Euſebius Vercellenſis abſterſit, ipſam innocenti quadam arte, inſonteque dolo expungens; quem narrat Author Sermonis 15. de Sanctis, S. Ambroſio adſcripti,* in Natali S. Euſebii Vercellenſis habiti. *Illud autem,* inquit, *tacendum omnino non arbitror, quod cum Arianorum deteſtanda perfidia totum cum univerſo mundo Italiam perturbaſſet, atque ejuſdem peſtilentiæ Sacerdotes ſimplicitatem S. Dionyſii captivaſſent, ita ut ſubſcriptionis ejus vinculum retinerent: qua illum e manibus eorum ſapientia liberavit. Sicut enim ait S. Paulus: Factus ſum Judæis tamquam Judæus ut Judæos lucrifacerem: ita Euſebius Hæreticis ſe eſſe Hæreticum mentitus eſt, ut de Hæreſi Filium* * *liberaret. Dixit enim eorum ſe conſentire perfidiæ, hoc ſibi placere quod illis; ſed quod ſibi filium Dionyſium in ſubſcribendo præponerent, graviter ſe moveri. Vos enim,* inquit, *qui dicitis Filium Dei Patri Deo æqualem eſſe non poſſe, cur mihi Filium prætuliſtis? qua illi ratione permoti, ſtatim S. Dionyſii chirographum deleverunt, priorem locum ſubſcribendi Beato Euſebio deferentes. Quos ille increpans & irridens, ait: Neque ego me veſtris ſceleribus polluo, neque Filium meum vobiſcum participare permitto.*

De Concilio illo Mediolanenſi legendi ſunt Socrates lib. 2. cap. 29. Sozomenus lib. 4. cap. 18. & Theodoretus lib. 2. cap. 15.

Hunc Sermonem ... S. Maximi ... Cardinalis Baronius ... auctoritas ... illud ... eſt veritati: quia ... S. Exuperantii Epiſcopi ... Euſebii, ... cum ... S. Ambroſio ſubſcripſiſſe Aquileienſi Concilio, ... 381. ... poteſt ... qui ... poſt ...

§. XXI.

De Synodo Byterrenſi * *Arianorum.*

ANno 356. cum celebres illi, quos ſupra nominavimus Confeſſores in exilium acti eſſent, jamque Arianorum perſecutio ſatis pervulgata eſſet, S. Hilarius, aliique Præſules Gallicani, decreto edito ſeſe mutuo conſenſu a communione Saturnini Arelatenſis Epiſcopi, Valentis, & Urſacii, Arianorum hominum ſepararunt, excommunicationis Sententiam in illos decernentes, qui eiſdem communicaverint. Id cum iniquo animo ferrent Epiſcopi Ariani, ipſeque in primis Saturninus, obtinuerunt a Conſtantio, ut Byterris Concilium cogeretur, ad quod a Præſidibus Catholici accedere compellerentur Antiſtites.

Libellum tempore iſtius Synodi edidit Sanctus Hilarius, quo Arianorum latebras & dolos panderet, metuens ne Catholicis adhuc illuderent, fallaces Fidei formulas conſcribendo. Sed ne Libellus Hilarii legeretur, prohibuerunt Ariani, Edictumque a Conſtantio Imperatore obtinuerunt, quo in Phrygiam relegatus eſt. Horum teſtes ſunt Hilarius ipſe in libro adverſus Conſtantium, & in lib. de Synodis, necnon Sulpitius Severus lib. 2. Hiſtoriæ ſacræ.

Cæterum quam conſtans fuerit hoc tempore Gallorum Fides, quantumque odium adverſus Arianam Hæreſim ipſorum mentibus inſitum fuerit, teſtatur S. Hilarius in libro de Synodis, ubi ſic Gallicanos Epiſcopos alloquitur: *Gratulatus ſum in Domino incontaminatos vos & illæſos ab omni contagio deteſtandæ Hæreſeos perſtitiſſe, voſque comparticipes exilii mei, in quod me Saturninus, ipſam conſcientiam ſuam veritus, circumvento Imperatore, detruſerat; negata ipſi, uſque ad hoc tempus, toto jam triennio communione, Fide mihi ac ſpiritu cohærere; & miſſam proxime vobis ex Sirmienſi oppido infidelis Fidei impietatem, non modo non ſuſcepiſſe; ſed nuntiatam etiam, ſignificatamque damnaſſe: neceſſarium mihi ac religioſum intellexi, ut nunc quaſi Epiſcopus Epiſcopis mihi in Chriſto communicantibus, ſalutaris & fidelis Sermonis colloquia tranſmitterem,* &c.

... Dio... ſunt ... Byterræ, vulgo Beziers, ... Sedes Epiſc. ſub ... Narbonenſi.

§. XXII.

De Concilio Ancyrano Semi-Arianorum.

ANno Chriſti 358. Semi-Ariani Divinæ ſubſtantiæ nomen a Filio Dei per Anomæos ablegatum reſtituere cogitarunt; eaque de cauſa Ancyram convenere numero pauci, Præſide Baſilio Ancyrano. Ibi octodecim regulas Fidei, ſeu 18. Anathematiſmos ediderunt, ſecundæ formulæ Sirmienſis plane contrarios: ex quibus duodecim recenſet S. Hilarius libro de Synodis. Quartus ſic conceptus eſt: *Si quis audiens hoc: Quomodo Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo, ſimilem non dicat etiam Filium Patri juxta eſſentiam, anathema ſit.* Septimus vero his verbis: *Si quis Patrem & Filium credere ſe promittens, Patrem diſſimilis eſſentiæ dicat, ſed ſimilis efficaciæ, quaſi profanas & novas voces contra eſſentiam Filii loquens, & interimens verum Filium Dei eſſe, anathema ſit.* Octodecim illos anathematiſmos ad Conſtantium Sirmii tunc agentem miſerunt: quos cum accepiſſet, ſecundam Formulam Sirmienſem Edicto ſolemni reprobavit: ac ea occaſione Marcus Arethuſius, qui cum aliquot aliis Epiſcopis tunc erat in Comitatu, tertiam illam Formulam Sirmienſem dictavit, de qua ſuperius diximus.

Quidam Ancyritanum perperam vocant. Ancyra Galatiæ Metropolis.

Decimus-octavus anathematiſmus damnat vocem ſacram ὁμοούσιον, ut apud S. Epiphanium legere eſt Hæreſi 73. quæ eſt Semi-Arianorum. Sic autem habet: *Si quis Patrem poteſtate ſimul & ſubſtantia Filii Patrem aſſerens, conſubſtantialem, vel ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ Filium eſſe dicat, anathema ſit.* Sanctus etiam Baſilius Epiſtola 74. teſtatur Euſtathium Sebaſtenum anathemati τοῦ ὁμοουσίου in Colloquio Ancyrano ſubſcripſiſſe. *Mox vero,* inquit, *ubi fortuito adeptus eſſet Epiſcopatum, anathematiſmum contra ὁμοούσιον in Synodo Ancyrana ſcripſiſſe deprehenditur.* Hunc anathematiſmum 18. fuiſſe in Ancyrana Synodo editum, conſtat etiam ex S. Hilario, quamvis omnibus exemplaribus Epiſtolæ Synodicæ inſertus non fuerit. *Habuerunt* (inquit Hilarius) *nonnihil offenſionis, quæ credo vos, ſanctiſſimi viri, Baſilii, & Euſtathii, & Eleuſii, ne quid ſcandali afferretur, abolenda tacuiſſe. Quæ ſi recte ſcripta ſunt, taceri non debuerunt. Si autem quia non recte ſcripta ſunt, adhuc tacentur, cavendum eſt ne aliquando dicantur. Parcens enim adhuc de his nihil dico: tamen mecum recognoſcitis, quod non ita omnis ſcripta apud Ancyram Fides ſe habeat. Non fama fabulam loquor: Literarum Fidem teneo, non a Laicis ſumptam, ſed ab Epiſcopis datam. Oro vos, fratres, adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem, ut probari poſſit ὁμοιούσιον, non improbemus ὁμοούσιον.* Literarum nomine intelligit S. Hilarius Epiſtolam Synodicam Ancyrani Concilii, quam S. Epiphanius Hæreſi 73. integram exhibet.

S. Hilar. lib. de Synodis.

§. XXIII.

De Concilio Ariminenſi.

ANno Chriſti 358. cum abſoluto Sirmiano Concilio, non tam pax inter Orientales ſanciri viſa eſſet, quam inter ipſos nova emergere diſſidia: ad hæc componenda Conſtantius Imperator de celebranda Nicomediæ Synodo conſilium iniit. Quæ tamen prodigio divinitus edito impedita eſt, ſcilicet horrendo terræ motu, quo præfata civitas concuſſa eſt & corruit, incendioque quo ſimul conflagravit. (Ex Socrate lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 31. & Sozomeno lib. 4. cap. 16.) Conſtantius locum Synodi pro Nicomedia Nicæam deſignavit: Sed gravi etiam terræ motu prohibita eſt illa Synodus: quod divino factum eſſe conſilio Theodoretus animadvertit lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 26. *Nam,* inquit, *cum in illa urbe Fidei Apoſtolicæ doctrina a SS. Patribus deſcripta eſſet; & alii poſtea ibi congregati, contrariam doctrinam conſcribere in animo haberent, Deus qui Eccleſiæ providere non deſinit, Concilium illud propterea prohibuit, ne ex ſimilitudine nominis anſam Ariani arriperent ad fraudem; neve Concilium iſtud Nicænum quoque appellando, ſimplicium animos circumvenirent.*

Vulgo, de Rimini. Eſt autem Ariminum urbs Flaminiæ, ſeu Romandiolæ in Italia, juxta Rubiconem Fluvium: ſedes Epiſc. ſub Archiep. Ravennate.

Anno Chriſti 359. Conſtantius ipſe ad controverſias Fidei componendas Œcumenicam Arimini Synodum indixit: ſed eamdem conſilio Arianorum duas in partes dividere perſuaſus eſt; Ita ut Orientales Seleuciæ in Iſauria: Occidentales vero Arimini in Æmilia convenirent: quod Divina Providentia permiſit, *Ut in ſingulis Conciliis, hic quidem ſincera puraque Fidei Sententiæ apparerent, illic autem ſuſpecta incertaque ingenia cum ſuis moribus ſeſe oſtenderent.* Ex S. Athanaſio lib. de Synodis, (lege Socratem lib. 2. cap. 29. & Sozomenum lib. 4. c. 15. & 16.) 400.

Hiſt. Sacr. Lib. 2.

Occidentis Epiſcopi ad Concilium Ariminenſe convenerunt, quibus omnibus annonam & cellaria dari juſſerat Imperator. Sed id Aquitanis, Gallis & Britannis indecens viſum, qui ut refert Sulpitius Severus, repudiatis Fiſcalibus, propriis ſumptibus vivere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico uſi ſunt, cum oblatam a cæteris collationem reſpuiſſent, ſanctius putantes fiſcum gravare, quam ſingulos. Orthodoxos inter Præſules eminebant Reſtitutus Carthaginenſis Epiſcopus, S. Phœbadius Aginnenſis, & S. Servatius Tungrenſis: inter Hæreticos vero qui octoginta circiter aderant, Urſacius, Valens, Germinius, Epictetus, Demophilus, Auxentius. Epiſcopos Catholicos prope ducentos dumtaxat Concilio Ariminenſi interfuiſſe ſcribit S. Athanaſius in Epiſtola ad Africanos; qui numerus ita ab eo remotus eſt, quem ſemel iterumque refert libro de Synodis, ut locum depravatum eſſe ac mendoſum Cardinalis Baronius ſuſpicetur, ad annum 359. Attamen Maximinus Arianus Epiſc. hujus Synodi authoritate abuti volens, in diſputatione quam Sancto cum Auguſtino habuit, triginta tantum ſupra trecentos Epiſcopos ait ejus decretis ſubſcripſiſſe. Contra vero Julianus Pelagianus, apud S. Auguſtinum, lib. 1. Operis Imperfecti, cap. 73. Epiſcopos 650. Ariminenſi Concilio interfuiſſe dicit.

Epiſcopis in unum coactis, quos ante dimitti vetuerat Imperator ad Taurum Præfectum ſcribens, quam unam in Fidem conſentirent, lectæ ſunt ipſius literæ, quibus jubebat ut ſolum tractaretur de fide: prohibebat vero, ne de Orientalium Epiſcoporum cauſis decerneretur quidquam. Extat hæc Epiſtola apud S. Hilarium in Fragmentis. Ubi de Fide quæri cœptum eſt, Valens & Urſacius tertiam formulam Sirmienſem in medium protulerunt, quæ Filium Patri ſimilem ſecundum Scripturas docet: hanc probari a Concilio poſtulavere, ſiquidem Imperatori placuerat, cæteras vero Formulas antiquari. Sed a Patribus rejecta eſt, qui malas ipſorum artes ex eo perſpectas habuere, quod cæteris cum hæreſibus Arianam damnare recuſarent. Exinde Nicæna Fides unanimi Catholicorum Antiſtitum ſuffragio probata eſt, hancque ad omnia ſufficere judicatum. Urſacius, Valens, Germinius, Auxentius, Cajus, Demophilus, damnati: Epiſtola Synodica ad Conſtantium Auguſtum data, quam refert S. Athanaſius libro de Synodis. Ea in Epiſtola ſcribunt Patres, primo viſum eſſe Concilio ut retineretur Nicæna Fides. *Indecens enim & nefarium*, inquit, *aliud ex recte & juſte decretis, & ex rebus Nicaæ publice cum illuſtriſſimo Principe Conſtantino Patre tuo per accuratam deliberationem conſtitutis, immutare velle; in quibus tanta doctrina eſt & prudentia, ut ea ubique deprædicata ad omnium aures animoſque pervenerit, quæ ſola hoſtis & interfectrix Arianæ Hæreſeos, & per quam non illa ſola, ſed & reliquæ Hæreſes ſublatæ ſunt: in qua certe & addere aliquid temerarium eſt, & auferre periculoſum*. Addunt, Urſacium & Valentem ab Eccleſiæ communione, lata Sententia ſegregatos. Tertio orant Imperatorem ut Legatos Concilii benigne ſuſcipiat, eiſque aures benevolas præbeat. Supplicant denique ut Epiſcopos peregre commorantes, quos & gravitas ætatis, & paupertas affligit, quam facillime in Patriam reduci jubeat, ne Eccleſiæ abſentibus Epiſcopis deſertæ relinquantur.

Subjicit huic Epiſtolæ S. Athanaſius Sententiam in Hæreticos Urſacium, Valentem, Cajum, Germinium, Auxentium latam.

Legendus eſt S. Hilarius in Fragmentis, ubi & Decretum Ariminenſis Concilii pro Nicæna Fide retinenda refert, cui præfixa eſt iſta inſcriptio: *Incipit Definitio Catholica, habita ab omnibus Catholicis epiſcopis, priuſquam per terrenam Poteſtatem territi, Hæreticorum conſortio ſociarentur in Concilio Ariminenſi*. Extat ibidem repetita Arii damnatio cum Anathematiſmis. Lege Socratem lib. 2. cap. 29. Theodoretum lib. 2. cap. 18 & 19. & Sozomenum lib. 4. cap. 16. & 17.

Urſacius interim & Valens, qui Legatorum Orthodoxorum adventum apud Imperatorem præverterant, Concilio obtrectare, & Fidei Formulam, quam illi ſecum attulerant, oſtendere: Imperator vero contra Concilium ira exardeſcere, Urſacium & Valentem in magno honore habere cœpit. Quapropter Epiſcopi a Concilio miſſi, diu quidem apud illum commorati, nullum reſponſum referre potuerunt. Tandem per alios qui aderant, ad Concilium ſcripſit Imperator. Hæc Socrates loco ſupra laudato, ubi & ſubdit Epiſtolam Conſtantii ad Patres Ariminenſes, qua ſcribit, ſibi per otium non licuiſſe admittere ipſorum Legatos in conſpectum ſuum, quia expeditionem in Barbaros parabat, proindeque ſe mandaſſe Epiſcopis ut ejus reditum Adrianopoli expectarent, uti cum ea, quæ ad Rempublicam pertinebant, rite fuiſſent procurata, illa quæ deinceps eſſent propoſituri, diligenter audire, expendereque poſſet. Iſta omnia conſilio & artibus Legatorum Arianorum facta Theodoretus teſtatur ut Orthodoxos Antiſtites mora diuturniore fatigatos, tædioque oppreſſos ad deſtructionem decretorum compellerent, quæ contra Hæreſim, ejuſque defenſores ediderant. Sed nihil profecere Ariani. Datis enim ad Conſtantium literis, profeſſi ſunt Catholici Præſules numquam ſe a priori propoſito & ſententia diſceſſuros, idemque ſe Concilii Legatis in mandatis dediſſe. Has Epiſtolas refert Theodoretus lib. 2. cap. 19. & 20. Legendus etiam Socrates loco ſupra laudato, & Sozomenus lib. 4. cap. 18.

His Epiſtolis ad Imperatorem delatis, effecerunt Ariani ut plurimi Epiſcopi Nicæam Thraciæ urbem inviti perducerentur: quorum partem propter animi ſimplicitatem callide circumveniendo, partem minis perterrendo, impulerunt, ut has voces, *Subſtantia*, & *Conſubſtantiale*, ex Fidei Formula eximerent, inque earum locum vocem, *Similis*, apponerent, ut ſcribit Theodoretus lib. 2. cap. 21. ubi & perverſam illam Fidei Formulam Nicææ in Thracia editam recitat. Conſentiens eſt in omnibus tertiæ Formulæ Sirmii editæ, & Ariminum a Valente & Urſacio perlatæ hoc uno excepto, quod prior Filium dicat *per omnia ſimilem Patri*: iſta vero ſcribat ſolum, *ſimilem Patri qui eum genuit, ſecundum Scripturas*. Lege Socratem & Sozomenum locis ſupra laudatis.

Tunc evenit ut decem Legatis a Catholicis partibus ad Comitatum deſtinatis, a Conſtantio perſuaſum ſit, ut Formulæ perfidæ apud Nicæam Thraciæ editæ ſubſcriberent, & cum Arianis communicarent, reſciſſa ſententia quæ contra Valentem, Urſacium, cæteroſque, Arimini lata erat. Quam in prævaricationem non ſoli abducti ſunt Legati, ſed & omnes pene Orthodoxarum partium Antiſtites. De quorum lapſu legendi ſunt S. Athanaſius in Epiſtola ad Africanos, S. Hilarius in Fragmentis, Sulpitius Severus lib. Hiſtoriæ ſacræ, S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, & Sozomenus lib. 4. cap. 18. Ob lapſum tamen adeo lugendum Ariminenſis Concilii Epiſcopis nota Hæreſeos non eſt inurenda, ut propria Diſſertatione oſtendam.

§. XXIV.

De Concilio Seleucienſi.

DUm Concilium Ariminenſe ageretur, Seleuciam Iſauriæ urbem Orintales Epiſcopi numero 160. ſe contulerunt. Eo in loco congregati, præſentibus viris clariſſimis Leona & Lauricio Comitibus, ab Imperatore ad curandum Concilium miſſis, diſputavere: reſque diſceptatæ per Scribas in publicos commentarios relatæ ſunt. Hujus Concilii Acta uberiori ſtylo deſcribit Socrates lib. 2. cap. 31. & 32. ex Sabino.

Seleucia *Iſauriæ urbs ſeu Ciliciæ aſperæ, in Aſiæ minori, ſedes Archiep.*

Prima die multum diuque certatum eſt de modo procedendi in Concilio. Quidam enim primo de perſonis agendum: alii prius de Fide diſceptandum contendebant. Fuerant autem in crimen vocati Cyrillus Hieroſolymitanus, Euſtathius Sebaſtiæ, & quidam alii. Hæc contentio Schiſmatis cauſa fuit. Concilium enim duas in partes ſciſſum eſt. Alteri Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, Georgius Alexandriæ, Urſacius Tyri, & Eudoxius Antiochiæ præfuere, quibus triginta alii Epiſcopi conſociabantur. Alteri Georgius Laodiceæ, Sophronius e Pompejopoli, & Eleuſius Cyzici; cum quibus alii etiam complures ſentiebant. Mutuis ſeſe accuſationibus utriuſque partis Epiſcopi dive-

divexarunt. Acacius eum Gregalibus ſuis ſuſpectus magis erat. Hi teſte S. Athanaſio lib. de Synodis, immani vecordia audaciaque abnegaruot Nicæni Concilii, ſcripta, ipſam Synodum diffamantes. Alii vero, iique permulti, reliqua Synodi approbabant, ſolummodo de voce ὁμοούσιον quaſi obſcura cavillati. Ipſis ita dimicantibus, Silvanus Tarſenſis inclamabat, nullam aliam Fidei Formulam deſcribeodam eſſe præter Antiochenam in Encæniis. Id cum dixiſſet, Acacii ſectatores ſe ſubduxerunt, alii dictam Formulam ratam habuere.

Secunda die, Acacius novam Fidei Formulam coram Comitibus Leona & Lauricio edidit, quæ tertia die perlecta eſt. In ea vocabula *Conſubſtantiale* & *Æquiconſubſtantiale*, rejiciebat tamquam a Scripturis abhorreotia; verbum *Diſſimile* anathemate damnabat, omneſque ipſius propugnatores: *Similitudinem* autem Filii cum Patre fatebatur, ſecundum Apoſtolum dicentem: *Qui eſt imago Dei invisibilis*. Hanc Acacianæ perfidiæ Formulam S. Athanaſius libro de Synodis, & Socrates lib. 2. cap. 32. referunt. Huic Formulæ Sophronius, Eleuſius, aliique Semi-Ariani ſunt refragati. Orta inter factionem utramque controverſia eſt. Quæſitum nempe eſt ab Acacio qua in re Filium iotelligeret ſimilem Patri. Reſpondit ille, noo ſubſtaotia, ſed ſola voluntate Patri eſſe ſimilem. At Semi-Ariani ſimilitudinem io ſubſtantia propugnarunt vehementius. Haoc animorum efferveſcente contentione, Leonas Concilium dimiſit. Hinc occaſionem nacti Acaciani diſceſſerunt: Semi-Ariani vero in Eccleſiam convenientes, adeſſe juſſerunt Acacinm cum ſuis, quo de Cyrilli Hieroſolymitani cauſa cognoſceretur. Qui eum parere nollent, rationemque reddere geſtorum, abdicati ſunt quidam, alii excommunicati, donec ſe legitima deſeoſione criminis puros oſtenderent. De his S. Athanaſius lib. de Synodis, Socrates loco ſupra laudato, Sozomenus lib. 4. cap. 21.

*Lib. 2. Hiſt. ſacræ. Seleucienſi Concilio adfuiſſe S. Hilarium Pictavienſem Epiſcopum, teſtis eſt Severus Sulpitius, * quod outu divino geſtum ſcribit, ut rerum divinarum vir peritiſſimus, ubi de Fide erat diſceptandum, ioteresſet. Quæ proinde illo io Concilio geſta ſint, accuratius narrat S. ipſe Hilarius horum omnium teſtis oculatus, libro contra Conſtantium. *Quæ enim dicturus ſum*, inquit, *non aliunde cognovi; ſed ipſe audivi: & præſens adfui, cum gerebantur, Orientalium in Seleucia Synodo, ubi reperi tantam blaſphemorum, quantum Conſtantio placebat. Nam poſt ſeceſſionem meam deprehendi, ut Chriſtum centum quinque Epiſcopi ὁμοιούσιον, id eſt, ſimilis eſſentiæ profiterentur, & ſoli Ægyptii, præter Alexandrinum Hæreticum, ὁμοούσιον conſtantiſſime obtinerent. Cogente itaque Leona Comite, in unum omnes congregati ſunt, ex his qui ὁμοιούσιον prædicabant. Aliqui coram nonnulla pie verbis præferebant, Quod & ex Deo eſſet, id eſt, de ſubſtantia Dei Filius, & ſemper fuiſſet. Qui vero ὁμοιούσιον defendebant, nihil niſi profaniſſimum aſſerebant, negantes quidquam ſubſtantiæ Dei ſimile eſſe poſſe, neque de Deo poſſe exiſtere generationem: ſed eſſe Chriſtum creaturam. Itaque quod creatus eſſet, id ei nativitas deputaretur: ex nihilo autem eſſe, & idcirco non eſſe Filium, nec Deo ſimilem. Loquor autem vobis, quod ipſe recitari in conventu publice audivi: quod prædicatum ab Epiſcopo Antiochiæ*, exceptum habebatur. Hæc ergo dicta eſſe ab eo commemorantur. Erat Deus quod eſt. Pater non erat, quia neque ei Filius..... O miſeras aures meas, quæ tam funeſtæ vocis ſonum audierunt, hæc de Deo ab homine dici, & de Chriſto in Eccleſia prædicari! Poſt multas autem iſtiuſmodi impietates, cum Patrem & Filium ex nominibus, potius quam ex natura comparaſſet, ait: Quantum enim Filius ſe extendit cognoſcere Patrem, tantum Pater ſuperextendit ſe, ne cognitus ſit. Cum autem intellexiſſent & hi qui diſſimilem Deum dicunt, humanas aures tantæ impietatis acerba ſuſcepturae non eſſe: rurſum hi ipſi Palatii potius, quam Eccleſiæ Epiſcopi Fidem ſcribunt; ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον, diſſimilitudinem damnant. Quod cum contrarium ipſi ſenſui audientium eſſet; ipſe ego quemdam eorum, qui forte ad me pertentandum acceſſerat, quaſi ignorans rerum geſtarum, percontatus ſum quid ſibi vellet iſtud, ut qui unam ſubſtantiam Filii cum Patre damnaſſent, vel eſſe ſimilis ſubſtantiæ denegaſſent, diſſimilitudinem damnarent? Tunc mihi ait, Chriſtum Deo ſimilem non eſſe, ſed ſimilem Patri eſſe. Rurſus hoc obſcurius mihi adhuc videbatur. De quo cum iterum interrogarem, tunc hæc ita locutus eſt: Dico enim diſſimilem Deo eſſe, ſimilem Patri poſſe intelligi, quia Pater voluiſſet creaturam iſtiuſmodi creare, quæ ſimilia ſui vellet: & idcirco ſimilem Patri eſſe, quia voluntatis eſſet potius Filiae, quam divinitatis. Diſſimilem autem Deo eſſe, quia neque Deus eſſet, neque ex Deo, id eſt, de ſubſtantia Patris natus eſſet. Hæc audiens hebui, neque credidi, donec publice, ex conſenſu omnium eorum, profaniſſima hujus ſimilitudinis ratio prædicaretur. Qui autem ὁμοιούσιον prædicabant, omnes, qui maxime ſine aliquo impietatis pudore impudentiſſima hæc loquebantur, condemnaverant.* Hæc S. Hilarius.

Georgium Alexandrinæ Sedis invaſorem deſignat.

Deſendere pro eodem hic uſurpat S. Hilarius, ac impugnare.

* Eudoxio.

§. XXV.

De Conſtantinopolitano Conciliabulo.

EOdem anno 359. dimiſſa Synodo Seleucienſi, cum Acacius ad Conſtantium feſtious cum ſuis convolaſſet, adverſus Acta Seleucienſia oblatraturus, Imperator novam Synodum indixit Conſtantinopoli. Ex 50. dumtaxat Epiſcopis Bithyoiæ iſtud conventiculum conflatum eſt, quibus acceſſit Maris Chalcedonis. Ibi Fidei Formulam Arimini perlectam, ante cujus initium Cooſules ſcripti erant, confirmarunt. Ad quam illud impietatis addidere, ut non ſolum ſubſtantiæ nomeo, ſed & hypoſtaſeos ſive ſubſiſtentiæ damnarent. De his legendi ſunt S. Athanaſius lib. de Synodis, Socrates lib. 2. cap. 32. qui & perfidam illam Formulam deſcribunt. Legendi item Theodoretus lib. 2. cap. 27. & Sozomenus lib. 4. cap. 23.

Illa in Synodo Aetii, Eudoxiique blaſphemiæ detectæ ſunt agentibus Baſilio Ancyrano, Silvano Tarſenſi, Eleuſio Cyziceno, aliiſque Semi-Arianis. Formula Fidei ab Aetio edita impium hunc continebat Syllogiſmum: *Quæ diſſimili ratione proferuntur, ea ſunt eſſentia diſſimilia. At unus Deus Pater ex quo omnia, & Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, diſſimilem habent prolationem, nimirum, Ex quo, & per quem. Proinde Filius Patri diſſimilis eſt.* Ita refert Theodoretus loco ſupra laudato. Aetium tantæ impietatis convictum a Synodo abdicari juſſit Conſtantius: quod ſecundum ipſius deſiderium ceſſit. Ea de re ſcripta eſt Epiſtola Synodica ad Georgium Alexandriæ Pſeudoepiſcopum, quod Aetius illius Eccleſiæ Diaconus eſſet. Eam deſcripſit Theodoretus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. Ex ea diſcimus, inter alia objectum fuiſſe Aetio, quod temeraria audacia elatus, affirmaſſet Deum ſibi revelaſſe ea quæ ab Apoſtolorum temporibus hactenus occultaverat. Nec Aetium modo, ſed & alios plurimos abdicaruot, ſcilicet Macedonium Conſtantinopol. Baſilium Ancyranum, Eleuſium Cyzicenum, Silvanum Tarſenſem, alioſque Semi-Arianarum partium: necnon & Cyrillum Hieroſolymitanum. Aetius autem & Eudoxius nedum a Synodo fuere damnati, ſed etiam ab Imperatore in exilium amandati. Denique Ariani Concilii Ariminenſis Decreta, ſive potius ea quæ poſterius Arimini ſtatuta erant poſt defectionem Legatorum, omoium ſubſcriptionibus firmari curaverunt.

§. XXVI.

De altero Conciliabulo Antiocheno.

ANno Chriſti 361. eum Ariani Meletium Sebaſtenum Eccleſiæ Antiochenæ præfeciſſent: atque ille Fidem Nicænam, præter omnium expectationem, propugnaſſet: ille Imperatoris mandato exturbatus Eccleſia eſt, & io exilium ejectus, Euzojo in ejus locum ſubſtituto. His peractis, quietis impatientes Acaciani novam rurſus Fidem condiderunt, eamque omnium deterrimam: In qua nomen ſimile ex Formula Fidei Arimini & Conſtaotinopoli perlecta expunxerunt, & *Filium Patri tum ſubſtantia, tum voluntate diſſimilem eſſe, & ex nihilo ortum aſſeruerunt.* Cum vero ab ipſis quærereot Nicænæ fidei defenſo-

res

tes, qua ratione duo hæc illorum dogmata conciliari poſſent, *Filium Deum eſſe de Deo*, & eſſe Patri diſſimilem, *& ex nihilo ortum*: Reſponderunt, Filium ſe profiteri Deum ex Deo, ſecundum ſenſum Apoſtoli dicentis, *Omnia ex Deo eſſe*: Filium namque in hac voce, *omnia*, includi. De his S. Athanaſius lib. *De Synodis Arimini & Seleuciæ*, Socrates lib. 2. cap. 35. & Sozomenus lib. 4. cap. 28.

§. XXVII.

De Concilio Alexandrino poſt reditum S. Athanaſii celebrato.

De Georgii Alexandrini Pſeudoepiſcopi nece, legendi ſunt S. Epiphanius Hær. 76. n. 1. Socrates lib. 3. c. 2. & Ammian. Marcellin l. 22. p. 223.

CUm occiſo a Gentilibus Georgio Alexandrinæ Sedis invaſore S. Athanaſius Alexandriam quaſi triumphans rediiſſet, Concilium ſtatim indixit, ut collapſum dira tot annorum perſecutione Eccleſiæ ſuæ ſtatum reſtitueret. Convocatum ac celebratum eſt anno Chriſti 362. Huic cum pluribus aliis adſuit S. Euſebius Vercellenſis, adfuit & Lucifer Calaritanus, non per ſe, ſed per Diaconum; divertit enim tunc temporis Antiochiam, ubi diſſidentibus adhuc ob Epiſcopi legitimi electionem partibus, Paulinum Epiſcopum conſecravit.

Quid porro actum ſit in Alexandrina illa Synodo, colligere eſt ex Epiſtola Synodica, quam deſcripſit S. Athanaſius ad Antiochenos ſcribens. Primo, Canon ſancitus eſt de Epiſcopis, qui vi, aut ignorantia Arianis conſenſiſſent, & Arimini, aut alias lapſi eſſent, in priſtinæ dignitatis gradum recipiendis, modo Arianam Hæreſim execrarentur, Nicænamque Fidem profiterentur. Excepti ſunt ab hac gratia Authores Hæreſeos, fautoreſque primarii, quos error excuſare non poterat, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, utque exponit 7. Synodus Actione 1.

Secundo, gravis illa de vocabulis τῆς ὐσίας ϗ τῆς ὑποςάσεως controverſia, quæ Catholicos cum Catholicis committebat, excuſſa eſt, & compoſita; partes ambas conciliante S. Athanaſio. Qua de re in Diſſertationibus agemus.

Tertio, recta Fides de Verbi Divini Incarnatione expoſita fuit: & contra hæreſim jam emergentem, cui nomen dedit Apollinaris, ſtatutum eſt *Salvatorem corpus inanimatum, aut cogitationis, aut mentis expers non habuiſſe.*

§. XXVIII.

De Concilio Pariſienſi contra Arianos.

ANno Chriſti 362. Juliani Imperatoris Apoſtatæ 2. Concilium Pariſiis celebratum eſt contra Arianos. Unum illud fuit ex præcipuis, quæ S. Hilarius in Gallias redux curavit frequentia celebrari. Ea in Synodo *uſiæ* vocabulum, quod Arimini & Nicææ in Thracia ſilentio oppreſſum fuerat, & ὁμοούσιον vindicatum eſt: Fides Catholica de Filii divinitate luculento perſpicuoque ſtylo expoſita: conteſtatio facta a Gallicanis Epiſcopis, quod fraudem Arimini paſſi eſſent: Auxentius, Valens, Urſacius, Cajus, Megaſius, & Juſtinus anathemate damnati. Iſta conſtant ex Epiſtola a Synodica iſtius Concilii, quæ a S. Hilario in Fragmentis deſcripta eſt.

§. XXIX.

De altero Concilio Alexandrino ſub S. Athanaſio.

CUm S. Athanaſius a Juliano Apoſtata in exilium ob cauſam Fidei relegatus, poſt impii Tyranni fatum a Joviano Imperatore Chriſtiano relaxatus eſſet, atque Eccleſiæ ſuæ reſtitutus, Synodum ex primariis Ægypti, Thebaidis, ac Libyæ Epiſcopis congregavit, in qua ut Chriſtianiſſimi Imperatoris votis ſatisfacerent, Epiſtolam de *Recta Fide* ad ipſum ſcripſerunt, cui Nicænum inſeruerunt Symbolum, cujus in profeſſione religioſiſſimum Principem confirmarunt. Hæc Epiſtola extat apud S. Athanaſium libro *de Fide ad Jovianum*, & refertur a Theodoreto lib. 4. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, cap. 3. Celebratum eſt iſtud Concilium, anno Chriſti 363.

§. XXX.

De Concilio Antiocheno ſub Meletio.

EOdem anno, variarum factionum Hæretici piiſſimum Imperatorem adiere, liberam ſibi facultatem ab eo concedendam rati, ut contra adverſarios more ſolito dimicarent. Aditum aliis patefecerunt Macedoniani, qui libellum Joviano obtulere, poſtulantes ut qui Filium Patri diſſimilem aſſerebant, ii ab Eccleſia ejicerentur, ipſique in eorum ſufficerentur Epiſcopatus. Imperator, accepto eorum libello, ipſos abſque reſponſo dimiſit, hæc verba dumtaxat proferens: *Ego contentionem odio proſequor; eos qui concordiæ dediti ſunt, proſequor amore, veneror que.* Quæ cum ad aures Acacianorum perveniſſent, Antiochiæ in unum coacti, cum Meletio in colloquium venerunt. Quod ab ipſis animo politico factum eſt, quia eum magno in pretio & honore eſſe apud Imperatorem animadvertebant. Illi igitur communi conſenſu libellum componere, conſubſtantiali aſſentiri, Fidem Concilii Nicæni ratam facere, libellum denique his de rebus Imperatori offerre decreverunt. Id conſtat ex Socrate lib. 3. cap. 21. ubi illum etiam libellum, ſive Synodicam Epiſtolam ſubjicit, in qua ſubſcriptum quoque legitur nomen Acacii Cæſarienſis. Legatur & Sozomenus lib. 6. cap. 4.

§. XXXI.

De Synodo Lampſacena.

Lampſacus urb[…] Myſiæ mi[…]noris, ſi[…] Helleſp[…]ti ad G[…]nici flu[…] oſtia ſe[…] Archiepi[…]cop.

DEfuncto Joviano Imperatore, ſtatim atque Valentinianus Auguſtus ſalutatus eſt, & Valentem fratrem ſibi in Imperio Collegam adſcivit, Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ, aliique conſubſtantialitatis aſſertores, Hypatium Heracliæ Antiſtitem Legatum ad ipſum miſerunt, ut ſibi de Fidei doctrina rite conſtituenda in unum conveniendi poteſtas permitteretur. Cui reſpondit Valentinianus: *Sibi qui unus e Laicorum numero erat, non licere ſe ejuſmodi negotiis interponere, & ideo*, inquit, *Epiſcopi, quibus curæ ſunt, ubicumque ipſis libitum fuerit, in unum conveniant.* Hæc refert Sozomenus lib. 6. cap. 7.

Lampſaci igitur, quæ civitas eſt in Helleſponto, celebrarunt Concilium anno Chriſti 365. In quo decreverunt Acta Conſtantinopoli opera ac ſtudio Eudoxii & Acacii ſancita, abroganda eſſe. Deinde Formulam Fidei ab ipſis editam reſciderunt. Tertio, decreverunt doctrinam illam ratam fore, quæ Filium Patri ſubſtantia ſimilem aſſerebat. Quarto, Formulam Fidei in conſecratione Eccleſiæ Antiochenæ editam, & Seleuciæ omnium Epiſcoporum conſenſu confirmatam, in omnibus Eccleſiis tenendam. Denique contra Eudoxium, & Acacium, utpote jure abdicatos, rurſus tulere ſententiam. (Ex Sozomeno loco ſupra laudato, & Socrate lib. 4. cap. 4.)

Celebrato Concilio, Epiſcopi Legationem miſerunt ad Liberium Romanum Epiſcopum, cujus munus impoſuerunt Euſtathio Sebaſteno, Silvano Tarſenſi, & Theophilo Caſtabalorum: illiſque in mandatis dedere, ut nequaquam cum Liberio de Fide diſſentirent, ſed communicarent cum Eccleſia Romana, Fidemque conſubſtantialis ratam facerent. Ut Romam advenere, Liberio literas obtulerunt, qui eas recipere nolebat, quod eos Arianæ Hæreſeos ſuſpectos haberet. At illi ſe Catholicos eſſe profeſſi ſunt: Filium in omnibus Patri ſimilem ſe agnoſcere ac venerari: vocem porro *ſimilem*, nihil a conſubſtantiali diſcrepare. Tandem urgenti Liberio libellum obtulere, in quo verba ipſa Nicæni Symboli conſcripta erant. Hæc refert Socrates lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12.

Subjicit ibidem libellum a Legatis Liberio traditum: quo profitentur ſe Fidem Catholicam tenere, ſervareque, quæ a ſacroſancto Concilio Nicæno confirmata fuerit, in qua vox *Conſubſtantialis* ad perverſam Arii doctrinam expugnandam, ſancte pieque poſita eſt. Deinde Arium, impiam ejus doctrinam, & erroris fautores execrantur, & damnant. Tertio dicunt anathema nominatim Fidei Formulæ in Concilio Ariminenſi recitatæ, utpote quæ Fidei Nicænæ Synodi repugnet.

Socrates l. 4. cap. 11.

gnet. Quarto exponunt Fidem ſuam quæ in omnibus Nicæna Fides eſt. Iſto libello Liberius Legatos tamquam ſponſione obſtringens, in communionem recepit, datiſque literis illos dimiſit; inquit Socrates cap. 11. Subjungit idem Author Epiſtolam a Liberio ad Epiſcopos Orientales ſuo & Epiſcoporum Italiæ nomine datam, qua accepta, Legati in Siciliam profecti ſunt: ubi Siculorum Epiſcoporum convocata Synodo, coram illis pariter Fidem Conſubſtantialis ſervare ſe ſunt profeſſi; Fideique Formulam in Concilio Nicæno confirmatam iterum ratam fecerunt: a quibus cum literas in eamdem cum Liberii Epiſtola ſententiam, perſcriptas ad Epiſcopos, a quibus miſſi erant, accepiſſent, recta reverſi ſunt. Illi Epiſtola Liberii accepta, Legatos miſerunt ad omnes Epiſcopos Conſubſtantialitatis aſſertores, oraturos, ut uno animorum conſenſu Tarſum Ciliciæ tum ad Fidem Nicæni Concilii confirmandam, tum ad omnem contentionem, quæ poſt illud in Eccleſia oriebatur, dirimendam commearent. Quod artibus ſuis prohibuit Eudoxius.

Baronius tom. 4. Annal. ad ann. 369.

Ex his colligitur Lampſacenam Synodum Catholicam fuiſſe: & Sozomenum a Baronio & Binio immerito reprehendi, quod Epiſcopos qui huic interfuere Concilio, exiſtimaverit Catholicos. Qui enim Arianos damnabant, Nicænam Fidem profitebantur, & ὁμοούσιον amplectebantur, nec alterius erroris labe maculati erant, illos vere Catholicos nemo non dixerit. Sed Epiſcopi Synodi Lampſacenæ Arianos damnabant, Nicænam Fidem profitebantur, amplectebantur ὁμοούσιον nec erant alterius erroris labe maculati: erant igitur Catholici.

Lampſacena Synodus Catholica.

Nec obſtat quod S. Baſilius Epiſtola 82. Lampſacenam Confeſſionem inter alias annumeret, quæ ab Hæreticis variis in locis editæ ſunt. *Quoties*, inquit, *Fidem exponendo novarunt? Ancyræ dederunt aliam; Seleuciæ aliam; aliam Conſtantinopoli, divulgatam illam, & aliam in Lampſaco poſtea, & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & jam aliam in Cyzico; de qua etſi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quod omiſſa conſubſtantialis confeſſione, τὸ κατ' οὐσίαν ὅμοιον ſimilitudinem quamdam eſſentiæ circumferunt, & præterea blaſphemias contra Spiritum Sanctum cum Eunomio conſcribunt*. Hæc, inquam, verba S. Baſilii non probant Lampſaceni Concilii Epiſcopos Hæreticos fuiſſe: ſed ſolum evincunt, S. Baſilium eos ſuſpectos habuiſſe propterea quod vocem ὁμοούσιον ſilentio oppreſſiſſent. Sed non noverat proculdubio Baſilius, illos nomine ὁμοιούσιον, quod in ſua Fidei Profeſſione uſurpabant, idem intelligere quod Orthodoxi cæteri ſignificabant, vocabulo ὁμοούσιον: & id coram Liberio profeſſos fuiſſe, non voce tenus, ſed edito libello.

§. XXXII.

De Synodo Illyrici.*

* *Illyricum, vulgo l'Eſclavonie, in ora Maris Adriatici.*

EOdem anno 367. Liberius Legatum miſit in Orientem Elpidium Preſbyterum, qui Catholicæ Fidei negotium cum Orientalibus Epiſcopis, quorum Legationem recens ſuſceperat, promoveret. Eo tempore Synodus in Illyrico celebrata eſt, in qua Nicæni Concilii Fides confirmata fuit. Valentiniani Imperatoris mandato coacta eſt illa Synodus: de qua Theodoretus legendus eſt lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. Apud eumdem extat Epiſtola Synodica illius Concilii ſcripta ad Epiſcopos Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacacianæ, qui errore Macedonii infecti erant, quippe qui Spiritum Sanctum a Patre & Filio ſepararent, ut habet illa Epiſtola. Tota eſt in ſtabilienda conſubſtantialitatis doctrina, coſque anathemate percellit, qui Trinitatem non eſſe conſubſtantialem contendunt, necnon illos omnes qui ſunt ipſis communione conjuncti. Refert idem Author * Epiſtolam Imperatorum Valentiniani & Valentis ad Aſianam Diœceſim, cui ſummam Decretorum præſati Concilii piiſſimi Principes inſeruerunt, Fidemque conſubſtantialitatis ubique prædicari juſſerunt. Ex quibus conſtat Valentem Imperatorem nondum Ariana Hæreſi infectum fuiſſe. Ex Actis iſtius Concilii, & ex illa Epiſtola diſcimus, quo ſenſu quidam Ariani Catholicorum larvam induentes *conſubſtantiale* uſurparent & exponerent. Sic enim Imperatores cum Synodo Illyrici profitentur: *Sententiam magni & Orthodoxi Concilii Nicæni ſequuti, confitemur Filium Patri conſubſtantialem eſſe. Neque certe ita intelligimus conſubſtantialem, uti quidam olim exponebant, qui non ſincere & ex animo Concilio Nicæno ſubſcripſerunt: neque ut alii, qui hoc tempore illos appellant Patres; & vim hujus verbi conſubſtantialis tollunt, ſequunturque opinionem eorum, qui tradiderunt, per hanc vocem conſubſtantialis, nihil aliud ſignificari, quam ſimilem, per quam vocem Filius nulli creaturæ per ipſum conditæ, ſed ſoli Patri ſimilis oſtenditur. Qui iſta tradunt, Filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam eſſe, impie plane definiunt. Nos autem non aliter ſentimus atque duo Concilia, quorum alterum jam Romæ, alterum habetur in Gallia: nimirum unam eamdemque eſſentiam eſſe Patris & Filii & Spiritus Sancti, in tribus perſonis, hoc eſt in tribus perfectis hypoſtaſibus*.

* *Lib. 4. c. 7.*

Extat apud S. Hilarium in Fragmentis Epiſtola Epiſcoporum Italiæ ad Illyricos, de Nicænæ Fidei confirmatione gratulatoria, quæ ibi legi poteſt.

§. XXXIII.

De Synodo Tyanenſi.

Tyana, ad Tauri Montis radices, ſedes Archiepiſcop.

EOdem anno 369. cum Legati Romam ab Orientalibus miſſi ad propria remeaſſent, atque tunc Tyanæ, quæ Cappadociæ Civitas eſt, Concilium a Catholicis celebraretur, ad illud ſeſe cum Symmyſtis ſuis contulit Euſtathius Sebaſtæ urbis Armeniæ Epiſcopus; atque prolatis Liberii literis, ac iterata Fidei Profeſſione, qua conſubſtantiale amplectebatur, ſedi ſuæ reſtitui petiit. Quod ipſi perlætanter conceſſerunt Orthodoxi Antiſtites, cum ob reverentiam Romani Pontificis, tum ob Catholicæ Fidei recentem & ſinceram (ut exiſtimabant) profeſſionem. Verum hæc ſubdole ab Euſtathio & ſociis geſta eſſe ipſumque Hæreſim ore tenus ejuraſſe, conſtat ex S. Baſilio Epiſt. 73. 74. & 82. & ex S. Epiphanio Hæreſi 75. Num. 2. In Epiſtola 73. S. Baſilii, emendanda eſt interpretis Latini verſio. Perperam enim habet: *Eſt Nicæna Fides quam Occidentales attulerunt, Tyanenſique Synodo tradiderunt*. Scilicet veritati Hiſtoriæ, & Græco textui æque illa verſio adverſatur: Cum illi qui Fidem memoratam Roma in Orientem attulerunt, eamque Synodo Tyanenſi obtulerunt, non Occidentales fuerint, ſed Orientales: nimirum Euſtathius Sebaſtenus, Silvanus Tarſenſis, & Theophilus Caſtabalenſis: & in Græco textu habeatur, ἀπὸ τῆς δύσεως ab Occidente. Mirum quod a Baronio Cardinali non fuerit id animadverſum.

Ad omnes Eccleſias ſcripſerunt Tyanenſis Concilii Patres, ut literis Liberii, & aliorum Epiſcoporum Italiæ, Africæ, Galliæ, & Siciliæ, quas Legati ex Lampſacena Synodo ad eos miſſi attulerant, diligenter perlectis, doctrinæ ſe illis, & communionis ſocios adjungerent, Fidemque Nicænam paribus ſtudiis promoverent. De his Sozomenus lib. 6. cap. 12.

§. XXXIV.

De aliis Arianorum Conciliabulis.

ANno Chriſti 366. Valens ab Eudoxio Conſtantinopolitano Epiſcopo Ariano baptizatus, jurejurando ſe obſtrinxit, in Ariana Hæreſi, quam tunc profeſſus eſt, ſe perſeveraturum, & omnes qui Catholicæ Doctrinæ adhærerent, Eccleſiis exturbaturum, teſte Theodoreto lib. 4. cap. 12. Diram inde adverſus Catholicos Antiſtites perſecutionem movit.

Eodem anno Concilium ab Arianis in Caria Aſiæ Civitate celebratum eſt, in quo vocabulum ὁμοούσιον exploſerunt, & Fidei Formulas Antiochiæ & Seleuciæ editas, ratas habuerunt. (Ex Sozomeno lib. 6. cap. 12.)

Eodem etiam anno, Valens & Urſacius una cum ejuſdem perfidiæ collegis, Singeduni in Myſia aliud Conciliabulum habuere, adverſus Semi-Arianos, ut ipſos ad Formulam Ariminenſem & Conſtantinopolita-

Digitized by Google

litanam approbandam cogerent, quibus Filius Patri ſimilis dicebatur, ſed non in ſubſtantia, aut per omnia ſimilis. Extat in Fragmentis S. Hilarii Epiſtola hujus Concilii Synodica ad Germinium. Extat & Germinii Epiſtola, qua adverſus meros Arianos Filium Patri per omnia ſimilem, excepta innaſcibilitate, profitetur.

§. XXXV.

De Sancti Hilarii Pictavienſis geſtis contra Auxentium: & de Romana contra illum Hæreticum Synodo.

ANno Chriſti 369. Damaſi Romani Pontificis 3. Imperii Valentiniani & Valentis 6. cum Auxentius Mediolanenſis Epiſcopus Arianus Catholici nominis larvam aſſumens, multos in errorem pertraheret, ipſique fucum faceret Valentiniano, fortiſſimum expertus eſt adverſarium, Hilarium Pictavienſem. Quæ geſſerit Mediolani contra Auxentium, teſtis eſt ipſe locupletiſſimus in lib. contra ipſum conſcripto. Cum, inquit, *Edicto gravi ſanctus Rex perturbari Eccleſiam Mediolanenſium, quæ Deum verum Chriſtum, & unius cum Patre divinitatis & ſubſtantiæ confitetur, ſub unitatis ſpecie & voluntate juſſiſſet: etiam importuna interpellatione ſuggeſſi, Auxentium blaſphemum eſſe, & omnino hoſtem Chriſti habendum: atque adjeci, eum aliter credere quam Rex ipſe, & alii omnes haberent: quibus rebus permotus, audiri nos a Quæſtore & Magiſtro præcepit, conſidentibus una nobiſcum Epiſcopis fere decem: primumque, ut in foro ſolet, de perſona calumniatus eſt, damnatum quondam me a Saturnino, audiri ut Epiſcopum non oportere. Non eſt nunc temporis, quid ad hæc reſponſum ſit, enarrare. Sed qui tum audiebant, de Fide potius, ut Regi placuerat, agitandum eſſe decernunt, cumque jam in arcto eſſet negandi periculo: credere ſe Auxentius Chriſtum Deum verum, & unius cum Patre divinitatis & ſubſtantiæ, eſt profeſſus. Placuit igitur hoc ſcribi, & ne memoriis audientium, quæ dicta eſſent, elaberentur, continuo libellum Regi per Quæſtorem offero, quo quid conveniſſet, contineretur. Placet omnibus, Auxentium hæc ipſa profiteri frequenter, qui ut ipſe ſubſcriberet, eſt coactus. Qui diu conſilia ſua verſans, callidiſſime Fidem Regis eludit: dat Scripturam ſtylo Antichriſti compoſitam. Nam primum ea quæ Nicææ Thraciæ omnium impietas ex ſe ſolviſſet, ſancta eſſe teſtatur: vim ſcilicet illatam Epiſcopis, Fidem eſſe veræ confeſſionis affirmans. Negat quoque ſe ſcire Arium, cum in Alexandria, in Ariana Eccleſia, cui Gregorius præerat, Presbyter eſſe cœpiſſet. Sed de Ariminenſi Synodo, quæ ab omnibus eſt religioſe diſſoluta, nihil dicamus: tantum diaboli commenta pandenda ſunt. Cum placuiſſet igitur ſcribi, Deum verum eſſe Chriſtum, & unius cum Patre divinitatis eſſe atque ſubſtantiæ: ponitur talis ab eo, ut a callidiſſimo diabolo ſententia, quæ ſignificaret Chriſtum ante omnia tempora natum, Deum, verum Filium; ut ſecundum Arianos, veritas ad Filium referretur, non ad Deum, & ut longe major differentia hujus ſignificationis exiſteret, ſubjicitur: Ex vero Deo Patre, ut in Patre veritas Dei eſſet; in Chriſto veritas tantum Filii ſcriberetur. Dehinc procedente Sermone, una ab Auxentio divinitas prædicatur, & in ea non confitetur & Filium: ut in ſolo Patre, non etiam in Filio, eſſet una ſola divinitas. Spargitur vero per populos, Auxentium verum Deum Chriſtum, & unius cum Patre divinitatis ac ſubſtantiæ ſcripſiſſe, neque ab expoſita per me Fidei diſſidere ſententia: poſtque ad communionem ejus Rex pro Fidei ſinceritate advenit. Sed cum hoc myſterium impietatis diu occultatum, jam non taceretur, diceremque fingi omnia, Fidem negari, Deum atque homines illudi, jubeor de Mediolano proficiſci, cum conſiſtendi mihi in ea, invito Rege, nulla eſſet libertas.* Hæc S. Hilarius.

Extat apud eumdem Epiſtola Auxentii ad Imperatores data, qua Fidem Nicææ in Thracia editam, & Arimini probatam, profitetur. Hanc Fidem Illyricis quoque propoſuit Epiſcopis vir ſubdolus, quos magna ex parte ſeduxiſſet, niſi Damaſus, qui Eccleſiæ præerat univerſæ, coacta Romæ Synodo 90. Epiſcoporum Italiæ & Galliæ damnaſſet Auxentium, Ariminenſis Conciliabuli Acta iterum reſcidiſſet, Nicænam Fidem confirmaſſet. Extat illius Concilii Synodica Epiſtola apud Theodoretum lib. 2. cap. 22. & Sozomenum lib. 6. cap. 23.

Neque vero in Romana dumtaxat, ſed in aliis paſſim Synodis damnatus eſt Auxentius, teſte S. Athanaſio in Epiſtola ad Epictetum. *Diverſis*, inquit, *Conciliis per Galliam, & Hiſpanias, & Romæ celebratis, omnes qui in eo Conventu fuere, iſtos lucifugas qui ſeſe etiamnum occultant, & quæ Arii ſunt, ſapiunt, Auxentium dico Mediolanenſem, Urſacium, Valentem & Cajum Pannonem, communi calculo, unius Spiritus incitatu, anathemate percuſſerunt.*

§. XXXVI.

De Synodo Aquilejenſi.

AD Arianorum Hiſtoriam ſpectat hæc etiam Synodus, contra Palladium & Secundianum Epiſcopos Arianos, & Attalum quemdam ejuſdem Sectæ Presbyterum, Gratiani Imperatoris mandato congregata, anno Chriſti 381. Poſtulaverant illi ab Imperatore Generale Concilium, in quo cauſam dicerent: ſed indignum exiſtimavit pientiſſimus Princeps, ut propter duos in Fide carioſos totus orbis Chriſtianus commoveretur, & Eccleſiæ Sacerdotibus deſtituerentur, ut conſtat ex Epiſtola Synodica ad Imperatores data. Concilio 32. Epiſcopi ex Italia, Galliis, Pannonia & Africa adfuere. Præfuit S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus. In hoc cœtu celeberrimi fuere poſt ipſum Valerianus Aquilejenſis, Euſebius Bononienſis, Limenius Vercellenſis, Sabinus Placentinus, Philaſter Brixienſis, Abundantius Tridentinus, ex Italiæ Diœceſi. Ex Illyrico, Aneminius Sirmienſis Epiſcopus. Ex Galliis, Juſtus Lugdunenſium Epiſcopus, Proculus Maſſilienſis, Conſtantius Arauſicanus. Ex Africa, Felix & Numidius Epiſcopi, cum Evagrio Presbytero, Eccleſiæ Africanæ Legati. Concilii ſententia exauthorati ſunt Palladius & Secundianus, cum nec Arium, nec ejus Hæreſim damnare vellent, nec Filium Dei Deum verum & Dominum confiteri, ſed inani ludificatione, vaniſſimiſque ſtrophis Eccleſiæ Judicium vitare niterentur. Modo enim plenum ſeu Generale Concilium poſtulabant, modo ſæculares Judices. At Ambroſius qui Concilii dux erat & ingenium, indignum judicans ut cauſſa Eccleſiaſtica, maxime quæ Fidem ſpectaret, ad ſæculi judices deferretur, his verbis in Palladium ſententiam dixit: *Etſi in multis impietatibus deprehenſus ſit, erubeſcimus tamen, ut videatur, qui Sacerdotium ſibi vendicat, a Laicis eſſe damnatus. Ac per hoc, quoniam & in hoc ipſo damnandus eſt, qui Laicorum expectat ſententiam, cum magis de Laicis Sacerdotes debeant judicare; juxta ea quæ hodie audivimus Palladium profitentem, & juxta quæ condemnare noluit, pronuntio illum Sacerdotio indignum & carendum, & in loco ejus Catholicus ordinetur.*

Aquileja ... Metropoli... Carnorum ad Na... ſonem f... vium, ... Italia ſ... des Ar... chiepiſc...

Decretorum Synodicorum ad pientiſſimos Imperatores Gratianum, Valentinianum, & Theodoſium relatione facta, illorum confirmationem ab illis poſtularunt, ſupplicantes ut ſacra juſſione Hæreticos ſolemni & Canonico Judicio damnatos ab Eccleſiæ liminibus arcerent, in eorumque locum ſanctos ſubrogari Sacerdotes præciperent. Rogarunt denique Imperatores ut Photiniani, qui in Canonum Legumque contemptum, Sirmii Conventus agebant, cohiberentur. Extat ejuſdem Concilii Epiſtola ad Imperatores data, qua ipſos obſecrat ne Urſicino Schiſmatico, qui contra Damaſum Antipapa erat, Sedemque Romanam, poſt damnationem, repetere moliebatur, faciles aures præberet. Extat & alia ad eoſdem Principes data, qua ipſos rogant ut Alexandriæ celebrari jubeant Concilium, quod decernat, quibus impertienda ſit, quibus ſervanda communio, in gravioribus diſſidiis, quibus & Alexandrina, & Antiochena Eccleſia turbabantur. Hæ Epiſtolæ poſt Aquilejenſe Concilium in Labbeana Editione leguntur. Hujus Concilii Acta adulterina eſſe, & a Vigilio Tapſenſi fabricata, paucis perſuaſit P. Franciſcus Chiffletius.

AR-

ARTICULUS V.

De Impugnatoribus Arianorum.

SUpereſt ad plenam Hiſtoriæ Arianiſmi notitiam, eos Patres indicare qui Arianos lucubrationibus ſuis impugnarunt, ac debellarunt. Horum eminet in ordine S. Athanaſius, qui quatuor Orationes contra Arianos edidit, nec non Epiſtolam ad Epiſcopos Ægypti & Libyæ, quæ in excuſis Codicibus perperam inſcribitur, Oratio prima adverſus Arianos, cum ſit opus ab illis Orationibus omnino diſtinctum, & penitus avulſum. De his ita cenſet Photius in Bibliotheca, Cod. 140. *Hujus dictio perſpicua, ut & in cæteris ejus omnibus, ſobria item & candida, vehemenſque ac profunda, & argumenta valide torquens. Ejus vero ubertas in his ac fœcunditas admodum ſane fuit mirabilis. Dialecticis ad hæc uſus eſt argumentis, non illis nude propoſitis, & ipſiſmet ex ea arte petitis vocibus [quod pueri, recentioreſque diſcipuli, juveniliter ſeſe ac glorioſe oſtentantes, ſolent] verum Philoſophorum more, magnificeque prolatis, ac per nudas duntaxat notiones, & has quidem bene ornatas. Sacræ quoque Scripturæ teſtimoniis, ac demonſtrationibus valide communitur: & ut uno verbo abſolvam, ſolus hic liber ad Arianiſmum univerſum refellendum ſufficere queat. Immo qui Gregorium Theologum, Sanctumque Baſilium dixerit, ex hoc tamquam fonte hauſtos egregios illos & limpidos librorum ſuorum rivos contra eumdem errorem profudiſſe, ſane a ſcopo minime aberravit.*

Conſcripſit adverſus eoſdem Hæreticos S. Athanaſius librum in illud Matth. 2. *Omnia mihi tradita ſunt a Patre, &c.* Epiſtolam ad Adelphium, Orationem de Divinitate Chriſti, ad Maximum Philoſophum, Epiſtolam de Fide ad Jovianum, Epiſtolam de Synodi Nicænæ contra Hæreſim Arianam Decretis, Epiſtolam de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, Epiſtolas item ad Orthodoxos, ad Antiochenos, ad Epictetum, ad Solitarios, ad Africanos; Epiſtolam de Synodis Arimini & Seleuciæ, Apologiam primam ad Conſtantium, Apologiam de Fuga ſua.

Arianos poſt S. Athanaſium impugnavit S. Hilarius editis duodecim *de Trinitate* libris: Libellis *ad Conſtantium Auguſtum*: & libro adverſus eumdem Imperatorem jam vita functum; *Contra Auxentium Mediolanenſem; de Synodis* adverſus Arianos, & libro adverſus Valentem & Urſacium, Hiſtoriam Synodorum Seleucienſis & Ariminenſis continente, qui inſcribitur liber *Fragmentorum* S. Hilarii.

Tertius Arianorum debellator fuit Lucifer Calaritanus. Is plures libros adverſus Conſtantium Imperatorem edidit; nempe duos pro S. Athanaſii defenſione, unum *de Regibus apoſtatis;* quo oſtendit impiis Principibus quandoque omnia proſpere ceſſiſſe, adeoque Conſtantium de victoriis ſuis perperam gloriari, eaſque jactare ad Fidei ſuæ integritatem comprobandam. Scripſit etiam librum, cui titulus eſt, *De non conveniendo cum Hæreticis*, adverſus eumdem Conſtantium, qui Orthodoxos Epiſcopos calumniabatur velut unitatis & pacis Eccleſiaſticæ, fraternæque charitatis hoſtes, quod cum Arianis non convenirent. Item librum *De non parcendo in Deum delinquentibus*, contra eumdem Imperatorem, conquerentem quod Epiſcopi durius cum ipſo & irreverentius agerent. Librum tandem compoſuit, cujus hæc eſt inſcriptio, *Quod ſit moriendum pro Filio Dei*. Extant ejus Opera tomo 9. Bibliothecæ Patrum Pariſienſis.

Quartus Arianorum impugnator fuit S. Phoebadius, ſeu Soebadius (ut alii ſcribunt) Aginnenſis in Gallia Epiſcopus. Hic librum *de Trinitate* contra Arianos edidit, qui extat tomo 4. Bibliothecæ Patrum.

Quintus Arianorum triumphator fuit Marius Victorinus Afer, qui ſub Conſtantio Imperatore floruit. Hic libros 4. edidit contra Arium, qui tomo 4. Bibliothecæ Patrum ſunt inſerti.

VI. S. Gregorius Nazianzenus eruditionem quoque ſuam & eloquentiam in confutandis Arianis exercuit, Oratione 25. Oratione 35. & 36. quæ ſunt tertia & quarta de Theologia; 48. & 49. quæ eſt expoſitio Nicænæ Fidei.

VII. Arianos in Eunomianis profligavit S. Baſilius lib. 1. adverſus Eunomium, qui inſcribitur, *De æqualitate Patris & Filii in divinis*, & ſecundo, cujus hic titulus eſt: *Quod Filius in divinis non eſt factura, nec Patre duratione aliqua poſterior*, & quarto, quo reſpondet argumentis Eunomianorum ex veteri novoque Teſtamento petitis adverſus Filii Divinitatem.

VIII. S. Cyrillus Alexandrinus in *Theſauro*, quod Opus in 35. Aſſertiones ſeu libros diſtributum eſt, & Dialogis ſeptem *De Sancta Trinitate*, Arianam Hæreſim contrivit.

IX. S. Epiphanius Hæreſi 69. & 73. Arianos luculenter confutavit.

X. S. Ambroſius libris quinque *De Fide ad Gratianum Imperatorem*, Arianorum evertit errores, & Filii Divinitatem, conſubſtantialitatemque aſſeruit.

XI. S. Auguſtinus librum edidit contra Sermonem quemdam Arianorum, qui in ejus forte manus inciderat; tres libros contra Maximinum Arianorum Epiſcopum; & libros quindecim *De Trinitate* *, quibus Arianam Hæreſim egregie refellit, quos libros incœpit juvenis, perfecit ſenex.

* *Tomo 6. Oper. S. Auguſt. Tom. 3.*

XII. Fauſtinus Presbyter, Luciferianæ Sectæ, contra Arianos librum ſcripſit, Flaccillæ Imperatrici, Theodoſii Magni uxori nuncupatum. Extat in Bibliotheca Patrum Pariſ. tom. 4.

XIII. S. Fulgentius Ruſpenſis in Africa Epiſcopus librum conſcripſit contra Sermonem Faſtidioſi Monachi & Presbyteri Apoſtatæ, qui a Fide Catholica ad Arianam Hæreſim deſecerat. Alterum quoque librum contra Arianos edidit Sanctiſſimus Epiſcopus, decem reſponſiones ad objectiones totidem continentem. Eamdem Hæreſim paſſim refellit libro ſecundo ad Traſamundum Regem, & in libro *de Fide Orthodoxa ad* Donatum.

XIV. Vigilius Tapſenſis in Africa Epiſcopus, ſub finem V. Sæculi impugnavit Arianos in Africana regione graſſantes, duodecim *De Trinitate* libris, qui inter S. Athanaſii Opera Latine tantum editi habentur: Eos enim Vigilio viri eruditi aſſerunt, Sirmondus in Notis ad Theodulphum de Spiritu Sancto, Chifletius in Vindiciis Operum Vigilii Tapſenſis & Quenellius Diſſertatione 14. in Opera S. Leonis. Scripſit etiam Dialogorum libros inter Athanaſium, Arium, & Probum Judicem. Eidem tribuunt Viri Docti librum contra Marivadum, vulgatum ſub nomine Idacii Clari, & librum *De unitate Trinitatis* contra Felicianum Arianum, S. Auguſtino adſcriptum ac denique librum *contra Palladium*, inſcriptum S. Ambroſio.

SCHOLION.

In hujus Articuli Paragrapho ſecundo, pag. 128. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hæc in Indiculo ſuo notant: *Canone tertio Concilii cœlibatum Clericis Majoribus non indici, contra Baronium, Bellarminum, & alios demonſtrabimus.*

R. Demonſtravi in Diſſertatione *De Hiſtoria Paphnutii*. Quæſtio eſt num ſubintroductarum mulierum nomine uxores Majoribus Clericis interdicantur Canone 3. Nicæni Concilii. Eo vocabulo uxores ſignificari nego cum viris pleriſque eruditis. Subintroductæ mulieres non ſunt uxores legitimæ, ſed extraneæ. Unde *Rufinus* Canonem tertium Concilii Nicæni e Græco Latinum reddens, pro hac voce *ſubintroductas*, ponit *extraneas*. Has *Agapetas*, ſeu *Sorores adoptivas* appellarunt, contra quarum contubernium graviter invectus eſt *S. Joannes Chryſoſtomus* proprio Tractatu, & *S. Hieronymus* Epiſt. 22. ad *Euſtochium*. Has prohibuit Nicæna Synodus, non legitimas uxores. Id ante me aſſeruit *Chriſtianus Lupus*, Scholio in Canonem tertium Concilii Nicæni. *Romana*, inquit, *ac Latina omnis Eccleſia Epiſcopis, Presbyteris atque Diaconis plenam ſemper continentiam impoſuit, etiam ab uxoribus antea ductis. Eamdem Ægypti atque Orientis fuiſſe conſuetudinem teſtatur S. Hieronymus lib. contra Vigilantium. Legem hanc & reliquis Græcorum Eccleſiis inſerre conati ſunt in hac Synodo Legati Apoſtolici: Verum S. Paphnutii Ægyptii inter-*

ceſſio impedivit, fecitque proſcribi ſolam introductionem mulierum extranearum. Scio Paphnutii intereeſſionem a quibuſdam abjici ut ſuppoſititiam & Græculum figmentum: at exiſtimo quod male, ex gravibus rationibus ac teſtimoniis.

Nota.

PAphnutii hiſtoriam expendo poſt eam diſſertationem, de qua Natalis in ſcholio.

ARTICULUS VI.

De Colluthianis.

HUjus Sectæ Author fuit Colluthus Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, Ario coævus. Hic merus Presbyter cum eſſet, uniuſque ex Eccleſiis Alexandriæ Rector, Epiſcopalia munia uſurpavit, Presbyteroſque nonullos ordinare auſus eſt, & inter alios Iſchyram, famoſum illum S. Athanaſii calumniatorem. Colluthi præcipuus error fuit, quod Deum non eſſe malorum naturæ, & pœnæ authorem aſſereret. (Ex Philaſtrio, lib. de Hæreſ. cap. 31. & ex S. Auguſtino lib. de Hæreſ. ad Quodvultdeum, cap. 65.) A Concilio Alexandrino in ordinem redactus eſt hic Hæreſiarcha, ut S. Athanaſius teſtatur Apologia 2. * *Cum Iſchyram quemdam ſubornaſſent*, inquit, *quem ſecum adduxerunt, hominem minime Presbyteram, tametſi ſe eo nomine jactitet, quippe ordinatum a Collutho quodam, non vero, ſed imaginario Epiſcopo, cui in Generali Concilio ab Oſio & a cæteris Epiſcopis, qui una aderant, juſſum fuit, ut ſe pro Presbytero, qualis antea fuerat, haberet; atque ideo omnes ab illo conſtitutos in veterem ſuum ordinem recurriſſe, inter quos etiam Iſchyras numerandus eſt.*

* *Sive Mareotici Presbyteri in Epiſt. ad Philagriam Præfectum Ægypti, apud S. Athanaſ. Apolog. 2.*

Et in Epiſtola Synodica Concilii Alexandrini, quam ibidem refert S. Athanaſius, de Collutho & Iſchyra hæc habentur: *Presbyter autem qui fingitur adfuiſſe, eſt ille toties rumoribus jactatus Iſchyras, qui neque ab Eccleſia electus Presbyter, neque eum a Meletio conſtitutos Presbyteros Alexander in Eccleſia recipiebat, in eorum numero umquam habitus fuit, aut ab eo creatus. Quo pacto igitur Presbyter Iſchyras? aut quo tandem authore conſtitutus? numquid ſcilicet a Collutho? id enim reſtat. Atqui Colluthum in gradu Presbyterii mortuum, omnemque ejus manuum impoſitionem reſciſſam, omneſque ab eo conſtitutos, in Laicorum ordinem redactos eſſe, & ſub nomine Laicorum ad Synaxim admiſſos, adeo apud omnes conſtat, ut nemo ea de re dubitandum putet.* Brevi extinctam fuiſſe Colluthi Sectam, S. Epiphanius teſtatur Hæreſi 69.

ARTICULUS VII.

De Aetianis, & Anomæis.

AEtii, Eunomiique Secta, infelix Arianæ Hæreſeos propago fuit. Eunomius Cyzicenus Epiſcopus, Aetii Antiocheni Diaconi, qui atheus cognominatus eſt, diſcipulus & ſcriba fuit. Quocum vitam degens, fallaces ratiocinandi concludendique modos, qui ſunt Sophiſtarum proprii, ab illo didicit. His gradibus præceps ruit ad blaſphemiam, & Arianis ſe adjunxit. Ab Eudoxio Cyzicenus Epiſcopus creatus eſt: ſed a Cyzicenis propter impietatem, & inſolentiam in dicendo ejectus, Conſtantinopolim apud Eudoxium ſe recepit. Iſta conſtant ex Socrate lib. 4. cap. 1.

Verum cum Eudoxius Aetium in Eccleſiam recipere nollet, frequentibus licet Eunomii precibus ea de re interpellatus, Eunomius eam injuriam præceptori ſuo irrogari impatienter ferens, ſeſe ab Eudoxio ſegregavit, teſte Socrate lib. 4. cap. 12. Aliam rationem cur ab Eudoxio receſſerit, refert Theodoretus lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 29. quod ſcilicet Eunomius ab Eudoxio monitus, ut Cyzico ſecederet, ne ſecundum Imperatoris juſſionem ipſum coercere cogeretur, ipſum proditionis incuſavit, & conventus ſeorſim agere cœpit: Ariique blaſphemiam acceſſione quadam adauxit impietatis. Ejus diſcipuli Eunomiani ab ipſo dicti, ſive etiam Anomæi, quod Filium Patri ἀνόμοιον, id eſt, diſſimilem cum Aetio prædicarent. (Ex S. Epiphanio Hæreſi 76. & ex Theodoreto libro 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 3. & ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus.)

II. Eunomius Spiritum Sanctum, nedum dignitate & ordine, ſed natura quoque ipſa tertium a Patre aſſerebat, & creaturam. (Ex S. Baſilio lib. 3. contra Eunomium, & Theodoreto loco mox laudato.)

III. Attributa omnia quæ de Deo prædicantur, velut bonitatem, ſapientiam, potentiam, ac multo magis quæ in Perſonis relativa ſunt, ut innaſcibilitatem in Patre, nullo prorſus modo diſcrepare putabat ab eſſentia, ac ne cogitatione quidem. Quin ipſiuſmet eſſentiæ notionem, eſſe bonitatis notionem aut ſapientiæ, aut proprietatum cæterarum; præſertim, ut dixi relativarum, quæ ſunt perſonales Patris: ut eo ipſo Filium a veræ, propriæque communione Divinitatis excluderet, quod ingeniti notione careret, quam ipſam volebat eſſe Divinitatem & eſſentiam. Id ex S. Gregorio Nyſſeno conſtat Oratione 12. contra Eunomium, illius verba referente. *Non aliud quid*, inquit, *eſt vita, quam eſſentia, ne aliqua compoſitio in ſimplici natura intelligatur, in id quod participat, & quod participatur, notione diviſa: Sed idem*, inquit, *quod eſt vita, eſt etiam eſſentia. Sed quomodo orationem ad ſcopum concluſit? Si quod principio earet ſignificantes*, inquit, *vitam ſignificamus, hanc autem vitam eſſentiam dicere veritatis ſermo compellit, ipſius divinæ eſſentiæ*, inquit, *ſignificativum eſſe ingenitum*. Idipſum Aetius magiſter Eunomii aſſerit in Capitulis ſuis, apud S. Epiphanium, Hæreſi 76. *Si ingeniti vox*, inquit, *Dei eſſentiam minime ſignificat: Sed incomparabile illud nomen humanæ cogitationis eſt, Deus ob iſtud ingeniti commeatum, iis qui repererint, gratiæ debitor eſt, cum tanto nomini reſpondentem excellentiam in eſſentia ſua non habeat*. Et infra: *Si ingenitum Deo extrinſecus affingitur humana conſideratione; qui affinxerunt, ei ipſi cui affingitur, antecellunt; cum præſtantius quam pro ejus natura illi nomen attribuant.*

IV. Verbum Divinum animam non aſſumpſiſſe ſenſit Eunomius, ſed animæ vices Divinitatem ſuppleviſſe (ex Theodoreto lib. 5. Hæreticarum Fabularum, cap. 11.) Addiderunt Eunomii diſcipuli (teſte Nemeſio lib. de Natura Hominis, cap. 3.) *Divinum Verbum cum corpore unitum fuiſſe, non ſubſtantia, ſed facultatibus utriuſque: Neque enim ſubſtantiæ unitas, vel inter ſe temperatas, ſed facultates corporis facultatibus divinis eſſe commixtas*. Hinc Theodoretus in Epiſtola ad Andream Samoſatenum, relata a Mario Mercatore, Eunomium Apollinari in ejuſdem erroris defenſione adjungit. *Magnificus Vir Ariſtolaus*, inquit, *ab Ægypto Magiſtrianum cum literis Cyrilli deſtinavit; quibus anathematizat Arium, Eunomium, Apollinarem, eoſque qui Deitatem Chriſti paſſibilem dicunt, & qui confuſionem atque permixtionem duarum aſſerunt naturarum.*

V. Deum ita perfecte ſe cognoſcere, ſicut ipſe ſe cognoſcit Deus, ipſumque cognitione comprehendere, impudenter Anomæi cum Authore ſuo gloriabantur. Id conſtat ex S. Baſilio Epiſtola 166. ad Eunomium, in qua ſic iſtum errorem perſtringit: *Dicat itaque formicarum nobis naturam, qui eorum, quæ in natura ſunt, ſcientiam cum faſtu ſe prædicat aſſecutum, atque ita demum de potentia illa omnem intellectum ſuperante diſputet. Si vero ſcientia minutiſſimæ formicæ nondum es aſſecutus naturam, quomodo incomprehenſibilem Dei potentiam imaginatione tua comprehenſam eſſe gloriaris?* Idem conſtat ex S. Gregorio Nyſſeno Oratione 12. adverſus Eunomium, in qua eum errorem late refellit. *Si itaque*, inquit, *ima creatura, quæ noſtros uſque ad ſenſus pertingit, modum humanæ cognitionis ſuperat, quomodo qui ſola voluntate univerſam conſtituit, in noſtra comprehenſione contineretur? Vanitas hæc & furor falſus, ſicut ait Propheta, putare incomprehenſibilium cognitionem alicui conceſſam eſſe*. Et infra: *Puſillo animo & in-*

fantili

fantili, circa impoſſibilia in vanum laborantes, veluti quadam palma puerili, imperceptibilem Dei naturam paucis ſyllabis includunt, atque opinantur tantum ac talem eſſe Deum, ut humana ratione, per unam appellationem poſſit coerceri. Idem teſtatur S. Epiphanius Hæreſi 76. ubi aſſerit Aetium Eunomii præceptorem, ac authorem perfidiæ, cum ſuis in eam amentiam incidiſſe, *Ut ſupra mortales omnes Deum ſe non Fide ſola, ſed propria quadam ſcientia comprehendere jactaret*. Impudenſque illius effatum hoc refert: *Tam Deum intelligo, quam me ipſum*. Unde Anomæi Fidem Catholicorum, qui Deum incomprehenſibilem profitebantur, cavillatorie dicebant ſimilem eſſe viſiatæ, ac cæcæ, ſurdæ, mutæque Virgini, cui oblatum ſtuprum omnes norunt, quæ rogantes, quis ipſam vitiaverit, audire non poteſt ob ſurditatem; nec illius nomen indicare, quia muta; nec illum videre, quia cæca. Idipſum teſtatur Theodoretus lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 30. *Debacchatus*, inquit, *in hunc modum adverſus veritatem Eunomius, morbum in dies augere ſtudebat. Auſus enim eſt dicere, Se nihil ex rebus divinis ignorare, ſed ipſam etiam Dei eſſentiam exacte ſe noſſe, eamdemque de Deo notitiam habere, quam Deus ipſe habet de ſeipſo. Ad hunc ab illo furorem perducti, qui ejus peſtem hauſerunt, audent aperte profiteri ſe ita Deum noſſe, ut ipſe ſeipſum*. Idem refert Socrates lib. 4. cap. 17. *Ipſius*, inquit, *Eunomii verba audiamus. Sic enim loquitur: Deus de ſua ipſius eſſentia nihilo plus intelligit, quam nos; neque ea ipſi magis eſt cognita & perſpecta quam nobis. Sed quod nos de ea ſcimus, idem omnino & ipſe ſcit: ac rurſus quod ille novit, idem in nobis viciſſim reperies*. Quibus teſtimoniis refellitur Vaſquezius, 1. p. Diſputat. 37. cap. 3. ſcribens, non ita fuiſſe amentem Eunomium, ut in eo, quem diximus, errore verſaretur, utque ſcientiam ſuam divina cum cognitione componeret.

Vaſquez notatur.

Adverſus hunc Eunomii errorem Homilias 5. de incomprehenſibili Dei Natura ſcripſit S. Joannes Chryſoſtomus, in quibus diſputationis abreptus fervore, extremum in errorem declinaſſe viſus eſt, & Deum, nedum incomprehenſibilem, ſed inviſibilem etiam aſſerere. Verum a doctioribus Theologis rectum in ſenſum explicatur, & ab omni erroris labe vindicatur uno reclamante Vaſquezio.

VI. Eunomius Reliquias Martyrum contempſit ac ludibrio habuit, ipſorumque detraxit miraculis, quæ dæmonum eſſe præſtigias effutiebat. Ex S. Hieronymo in libro adverſus Vigilantium, ubi hunc Hæreſiarcham ita refellit: *Rides de reliquiis Martyrum; & cum authore hujus Hæreſeos Eunomio, Eccleſiis Chriſti calumniam ſtruis, nec tali ſocietate terreris, ut eadem contra nos loquaris, quæ ille contra Eccleſiam loquitur? Omnes enim ſectatores ejus baſilicas Apoſtolorum & Martyrum non ingrediuntur, ut ſcilicet mortuum adorent Eunomium, cujus libros majoris authoritatis arbitrantur, quam Evangelia, & in ipſo credunt eſſe lumen veritatis*.

VII. Baptiſmatis legem a Chriſto Domino Apoſtolis traditam evertit contrariamque aperte ſanxit, docens non oportere ter illum immergere qui baptizatur, nec invocare Trinitatem, ſed ſemel baptizare in Chriſti mortem, teſte Theodoreto loco ſupra laudato. Addit, Anomæos Competentes ſuos uſque ad pectus tantum aqua madefeciſſe, reliquis partibus tamquam execrandis aquam adhibere prohibuiſſe. Hinc colligitur, Anomæos duplex admiſiſſe Principium cum Marcionitis, & Manichæis; bonum unum, a quo partes corporis ſuperiores, quas bonas eſſe non negabant, conditæ eſſent: malum alterum, a quo inferiores, quas malas eſſe iidem contendebant. Unde S. *Ambroſius* lib. 5. *De Officiis Miniſtrorum*, cap. 35. *Quomodo*, inquit, *ſapiens Marcion atque Eunomius, qui malunt Deum malum quam bonum habere?*

VIII. Baptiſmum iterabat Eunomius, non ſolum qui a Catholicis, aut ab aliarum Sectarum Hæreticis, ſed etiam qui ab ipſis Arianis collatus eſſet. Repetiti porro illius Baptiſmi hanc fuiſſe Formulam S. Epiphanius teſtatur: *In nomine Dei increati, & in nomine Filii creati, & in nomine Spiritus ſanctificantis, & a creato Filio procreati*.

IX. Aſſerebant Anomæi, eos qui Baptiſmi myſterio nequaquam initiati eſſent, alios baptizare non poſſe, teſte Sozomeno, lib. 6. cap. 26. Addit hic Author, Eunomium nihil in Baptiſmi ritu ac forma innovaſſe, ſed Teophronium Cappadocem & Eutychium illius Sectatores, eam cujus meminimus, invexiſſe in ritum Sancti Lavacri corruptelam.

X. Prophetarum, Apoſtolorumque nominibus contumeliam inferebant Anomæi, quorum authoritate ſi quis eos urgeret, procaci reſpondebant inſolentia: *Iſta Apoſtolus tamquam homo dixit*. Alias: *Quid tu mihi vetus*, inquiebant, *Teſtamentum objicis?*

XI. Docuit Eunomius, quorumlibet perpetrationem peccatorum, ac in iis perſeverantiam, nihil eis obeſſe, qui illius, quam tradebat, Fidei participes eſſent. (Ex S. Auguſtino lib de Hæreſibus.) Addit S. Epiphanius, nullam apud illos curam ſanctitatis fuiſſe, aut jejuniorum, aut mandatorum Dei, cæterarumve rerum, quæ hominibus divino mandato præſcriptæ ſunt. Cum vero aliquis divinorum præceptorum obſervantiam ipſis inculcaret, eos reſpondere ſolitos: *Nihil aliud a nobis flagitare Deum, quam ut cognoſcamus ipſum, quemadmodum Chriſtus declaravit his verbis: Da ipſis, pater, habere in ſeipſis vitam, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Ex hoc tam perdito principio, totius Moralis Chriſtianæ corruptela ſequebatur, & flagitii cujuſlibet impune perpetrandi licentia; cujus exemplum profert Epiphanius, quod a teſtibus oculatis acceperat. Scilicet, cum quidam ob ſtuprum fœminæ illatum accuſarentur, & ab aliis damnarentur, Eunomium nihil commotum, ſed factum illud riſu excipientem, dixiſſe, nullius iſtud eſſe momenti: corporis enim hanc eſſe neceſſitatem ac functionem, quemadmodum aurem nonnumquam ſcalpimus. Quamquam autem impuriſſima eſſet Eunomii Ethica, ipſum vivendi modum ab Eccleſiæ diſciplina diverſum inveniſſe, qui ſeveritate ipſa, & exquiſita obſervatione, doctrinæ obtegeret novitatem, Sozomenus teſtis eſt, loco ſupra laudato. Hæreſim diſſeminavit anno Chriſti circiter 360. novam ex tunc Sectam inſtituens; cum antea in Arianorum caſtris militaſſet. Vitam protraxit magno Fidelium damno, ad annum uſque 14. Theodoſii Senioris. Adverſus illius errores S. Baſilius quinque libros conſcripſit: Sanctus vero Gregorius Nyſſenus Baſilii frater duodecim contra eumdem edidit Orationes, veritatis, & fratris patrocinium ſuſcipiens.

Chriſtianæ Moralis everſio ab Eunomio.

Joann. 17.

Anomæorum Sectam religioſiſſimus Imperator Theodoſius, jam inde ab anno 381. quo vivebat adhuc Eunomius, legibus latis coercuit, decernens, ut neque Eccleſias habere in civitatibus ſinerentur, neque cœtus ullos agitare, neque creare Sacerdotes; immo ut perfidiæ pleni codices in Authorum oculis comburerentur.

Cod. Theodoſ. de Hæret. l. 6. 8. 15. 12. 13. & 63.

ARTICULUS VIII.

De Photino & ejus Hæreſi.

PHotinus natione Galata a Marcello Ancyrano Epiſcopo inſtitutus eſt, cum junior eſſet, ejuſque Diaconus aliquando fuit. Ad Sirmienſem poſtea Epiſcopatum promotus eſt. Eruditione præſtabat & facundia: quo majoris fuit in Eccleſia tentationis occaſio, teſte Vincentio Lirinenſi in Commonitorio, cap. 26. *Eos potius commemoremus*, inquit, *qui multis profectibus, multaque induſtria præditi, non parvæ tentationi Catholicis hominibus extiterunt: velut apud Pannonias majorum memoria Photinus Eccleſiam Sirmienſem tentaſſe memoratur, ubi cum magno omnium favore in Sacerdotium fuiſſet adſcitus, & aliquandiu tamquam Catholicus adminiſtraret, ſubito ſicut malus ille propheta, aut ſomniator, quem Moſes ſignificat, creditæ ſibi plebi Dei perſuadere cœpit ut ſequeretur Deos alienos; id eſt, errores extraneos, quos antea neſciebat. Sed hoc uſitatum; illud vero pernicioſum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur: nam erat & ingenii viribus valens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio præpotens: quippe qui utroque Sermone copioſe & graviter diſputaret & ſcriberet, quod*

Hunc & Scotinum, id eſt tenebroſum SS. Patres appellarunt quod nomen ipſi magis conveniebat quam Photini, quod ab illuminatione derivatum eſt.

monumentis librorum ſuorum maniſeſtatur, quos partim Græco, partim Latino Sermone compoſuit. Sed bene, quod commiſſæ ipſi oves Chriſti multam pro Catholica Fide vigilantes, & caute cito ad præmonentis Moyſis eloquia reſpexerunt, & Prophetæ atque Paſtoris ſui licet admirarentur eloquentiam, tentationem tamen non ignorarunt: nam quem antea quaſi arietem gregis ſequebantur, eumdem deinceps velut lupum fugere cœperunt.

Anno circiter 343. (ut ex Socrate colligitur lib. 2. cap. 14.) Hæreſeos ſuæ virus effudit: cujus hæc fuere capita. Primo, Deum ſolitarium eſſe, & more Judaico confitendum effutiit, nullam Verbi Divini aut Spiritus Sancti putans eſſe perſonam, ſed unam eſſe Patris, & Filii, & Spiritus Sancti operationem prædicans: atque hoc pacto Sabellii errorem inſtaurans.

Secundo, Chriſtum initium accepiſſe ex Maria, & merum eſſe hominem aſſeruit. Hæc conſtant ex S. Epiphanio hæreſi 71. Theodoreto lib. 3. Hæreticarum Fabularum, cap. 11. Severo Sulpitio lib. 2. Hiſtoriæ ſacræ, Vincentio Lirinenſi in Commonitorio 1. cap. 27. ex Philaſtrio, & S. Auguſtino lib. de Hæreſibus. Idem conſtat ex Mario Mercatore in Epiſtola de diſcrimine inter hæreſim Neſtorii, & dogmata Pauli Samoſateni, Ebionis, Photini & Marcelli. *Neſtorius*, inquit, *circa Verbum Dei, non quidem ut Paulus ſentit, qui non ſubſtantivum, ſed prolatitium potentiæ Dei efficax eſſe Verbum definit: non confitetur tamen idem Neſtorius de Verbo ſubſtantivo, ipſum Filium Dei naturaliter eſſe, ſed dicit, argute quidem, quia non expreſſe ab æternitate Filium non eſſe, ſed Verbum tantum, quod in ſubſtantia Patris manens, Deus ſit conſubſtantialis, Filium vero illum eſſe, & dici debere aſſerit, qui ex Maria ſit natus..... In eo igitur Paulo Samoſateno conjungitur, in quo habitatorem, & habitaculum pro meritis ſeparat, dividens quod unicuique eorum ſit proprium, ex diverſitate naturæ; quod quidem illic ambobus cum Ebione, & Photino, & Galata Marcello commune eſt. In eo vero quod ſubſtantiale Dei Verbum confitetur, & eſſe ab æterno cum Patre Deum aſſerit, a memoratis recte diſſentit, & Fidei rectæ conjungitur.*

Et in Diſſertatione in Anathematiſmum 12. Neſtorii. *Differentia itaque*, inquit, *inter Samoſatenum & Photinum iſta ſola eſt, quia Paulus Verbum Dei* προφορικὸν καὶ πρακτικὸν λόγον ἐνεργητικόν, *id eſt, prolatitium, & poteſtatis effectivum Verbum ſentit, non ſubſtantivum, quod Græci* ἐνουσίας *dicunt. Photinus autem Neſtorii Magiſter verbum quidem hoc Dei eſſe in ſubſtantia negat, ſed eſſe id Dei Filium non vult; habitaſſe vero peculiariter, vel adhæſiſſe Chriſto Jeſu de Joſeph & Maria nato, nec quidquam hunc plus fuiſſe quam hominem, cum impietate delirat, qui omnes omnino homines vitæ demerito anteverterit.* Ex quibus colligitur, Photinum ſenſiſſe, Verbum Divinum prolatitium dumtaxat eſſe & energiticum, non vero propria hypoſtaſi ſubſiſtens. Unde expungenda videtur negatio ex loco illo Marii Mercatoris, ubi paulo ante verba laudata, habet: *Photinus autem inſaniſſimo Neſtorio parem ſententiam tenuit, Verbum quidem Dei non negans eſſe in ſubſtantia*, &c. Et legendum, *Verbum quidem Dei negans eſſe in ſubſtantia*: alioquin ſecum ipſe, & cum omnibus Patribus pugnabit Marius Mercator, qui Photinum propriam Verbo negaſſe hypoſtaſim, ſecundum Sabellii & Pauli Samoſateni ſenſum, ſcripſerunt. Sic reſtituendum eſſe Mercatoris textum, patet ex eo quod addat, Photinum Deum appellaſſe λογοπάτορα, id eſt, Verbum Patrem: quod eamdem perſonam Patrem & Verbum eſſe pro varietate operationum exiſtimaret.

Filium Patri conſubſtantialem non agnovit Photinus.

Ex his colligitur ſecundo, falſum eſſe quod ſcripſit Vir eruditus Joannes Garnerius Marii Mercatoris Editor, Diſſertatione de Hæreſi & libris Neſtorii, §. 5. Photinum conſtanter in confeſſione ὁμοουσίου perſtitiſſe. Id, inquam, prorſus falſum eſt. Quomodo enim filium Patri conſubſtantialem propugnaſſet, qui verbum non eſſe Dei Filium volebat, nec ante ſæcula extitiſſe, ſed ab eo tempore dumtaxat, quo ex Maria natus eſt, Filium eſſe cœpiſſe? Id autem aſſeruiſſe Photinum, demonſtratur ex Anathematiſmis Sirmii in ipſum editis: *Si quis*, inquit Sirmienſis Synodus, *Filium ante Mariam, ſed ſecundum præcognitionem fuiſſe dicat, ac non potius ante ſæcula ex Deo genitum, apud Deum fuiſſe, & per eum omnia facta, anathema eſto.... Si quis dilatatam eſſentiam, Filium efficere dicat, aut dilatationem ſubſtantiæ Dei Filium nominet, anathema eſto.... Si quis inſitum & prolatitium Verbum Filium Dei dicat, anathema ſit... Si quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſæcula, adminiſtrumque ad univerſitatis opificium fuiſſe neget, ſed ex quo tempore e Maria genitus eſt, Chriſtum & Filium appellatum fuiſſe, & principium ſuæ deitatis tum accepiſſe dicat, anathema eſto.*

P. Garnerius refellitur.

Nec vero Socratis verba a Patre Garnerio laudata probant Photinum confeſſum fuiſſe ὁμοούσιον. Sic enim habet Socrates lib. 2. capit. 25. *Photino perſuadere nituntur, poſt ejus abdicationem, ut iſtis rebus aſſentiret, ſubſcriberetque, & polliciti ſunt Epiſcopatum illi ſe reddituros, ſi modo reſipiſceret, dogmaque ſeorſum ab ipſo excogitatum damnaret Anathemate, atque adeo ipſorum opinioni accederet. Ille repudiat conditionem, eoſque ad diſputandum provocat, ſed victus condemnatur.* At ex iis verbis qua ratione colligi poſſit Photinum fuiſſe τοῦ ὁμοουσίου aſſertorem, prorſus non intelligo. Certe non poſtularunt Ariani a Photino, ut ſubſcriberet damnationi ὁμοουσίου: Si quidem hanc vocem in Formula Sirmiana contra ipſum edita non proſcripſerant; ſed ut ſubſcriberet & formulæ Sirmianæ, & Anathematiſmis, quibus ejus confixi fuerant errores; eorumque opinioni in Echteſi illa explanatæ accederet.

Damnatut eſt Photinus in Concilio Mediolanenſi, anno 347. celebrato; & in Concilio Sirmienſi, anno 351. Ipſum in Sardicenſi jam antea damnatum Synodo S. Epiphanius affirmat, ſed memoria lapſus eſt, & Sardicenſem pro Sirmienſi uſurpavit. Exauthoratus a Synodo Photinus, Imperatorem appellavit, atque apud eum de ſententiæ in ſe latæ iniquitate conqueſtus eſt, ac judices petiit. Annuit ejus ſupplicationi Conſtantius: judiceſque dedit, apud quos ille cauſam ageret, Thalaſſium, & Datianum, Cerealium, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, & Leontium. Baſilio vero Ancyrano Antiſtiti munus impoſuit ipſum interrogandi, reſellendique. Celebris extitit Diſputatio, in qua victus eſt Photinus. Ejus Acta ad Imperatorem miſſa ſunt obſignata.

Contra Photinum ſcripſerunt Diodorus Cilicum Epiſcopus, teſte Theodoreto, & Audentius de quo Gennadius lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cap. 14. ait: *Scripſit ſpeciali intentione contra Photinianos, qui nunc vocantur Bonoſiani, librum quem prætitulavit De Fide adverſum omnes Hæreticos, in quo oſtendit antiquitatem Filii Dei coæternalem Patri fuiſſe, nec initium deitatis tunc a Deo Patre accepiſſe, cum de Beata Maria Virgine homo, Deo fabricante, conceptus & natus eſt.*

ARTICULUS IX.

De Audianis.

AUdianis nomen dedit Audæus, e Meſopotamia oriundus, qui Arii temporibus vixit. Vir fuit integritate morum ſpectabilis, veritatis amans, ſeverioris diſciplinæ fervidus æmulator: a cujus obſervantia deficientes Clericos, & Epiſcopos ipſos arguebat liberius. Hinc ipſorum in ſe concitavit offenſionem, ab iiſque ex Eccleſia ejectus eſt. In illius tamen unitate manſit, donec eum ad extrema graviores injuriæ, & verbera impulerunt. Receſſit tandem ab Eccleſia, & privatos conventus cum ſuis agitare cœpit. Non diſceſſit a recta Fide Audæus: duriore tamen & imperitiori modo, nimiaque pertinacia, locum illum Scripturæ interpretatus eſt: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*. Hæc enim verba referenda eſſe ad corpus affirmabat. (Ex S. Epiphanio Hæreſi 70.)

II. Cum Judæis Paſcha celebrabant Audiani, & Apoſtolicarum Conſtitutionum authoritatem ad morem ſuum vindicandum obtrudebant. (Ex S. Epiphanio.)

Digitized by Google

III. Theodoretus ait Audæum tenebras, ignem & aquam ingenita dixiſſe: ſed ex vago quodam rumore id ſe accepiſſe ſignificat.

IV. Qui Theodoreti temporibus ſupererant Audiani, ſe remiſſionem peccatorum dare jactitabant. Duas enim in partes libros ſacros cum adulterinis dividentes, & ordine hinc inde collocantes, inter hos jubebant tranſire unumquemque, & peccata ſua confiteri: deinde confeſſis dabant veniam, non tempus ad Pœnitentiam definientes, ſicut Eccleſiæ leges præcipiebant, ſed poteſtate condonantes. Scientes autem qui ſic tranſibant, ludum eſſe quod agebatur, vera peccata celabant. Ita refert Theodoretus lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 10.

V. At quamvis Audianorum, qui S. Epiphanii vigebant ætate, Fides eſſet integra, moreſque alias unde caſtiſſimi, & arctiorem plerique eorum in Monaſteriis diſciplinam colerent; Audæuſque eorum Author Gotthorum plurimos ad Chriſtianam Fidem convertiſſet, ex quo ab Eccleſia defecerat: ipſa tamen *Schiſmatis malum.* eorum ſeparatio & Schiſma nefarium crimen erat; quod effecit, ut inter Hæreticos numerati ſint. Quæ ea de re S. Epiphanius habet Lutherani, Calvinianique expendant, ſeque vel eo ſolo nomine damnandos fateantur, quod ab Eccleſia Schiſmate facto receſſerunt. *Sed illud* (inquit S. Epiphanius) *reliquis omnibus ad horrorem & atrocitatem majus eſt, quod cum nemine precantur, tametſi honeſtis atque integris moribus eſſe videantur; neque quidquam habeant quod illi objiciant; non ſtupri, non adulterii, non avaritiæ crimen ullum, niſi hoc dumtaxat, quod Eccleſia communione continetur. Eſt hoc vero horrendum, Chriſtianorum commutare nomen, qui in Sancta Eccleſia cenſentur, quæ ſola Chriſti, & Chriſtianorum appellatione contenta, adſcititium omne nomen reſpuit. Pro illo, inquam, nomine Audianos appellari, coitiones inter ſe facere, ac teſſeram meri hominis nomine inſcriptam exigere. Hæc, inquam, minime ferenda ſunt, quamvis alioqui integerrimus ſit hominum ille conventus, atque omni ſe probitate, juſtitiaque venditet.*

Nota.

AUdæum a recta fide non diſceſſiſſe modo non admittitur a peritioribus Criticis; etenim ideo ad corpus referenda affirmabat ea S. Scripturæ verba, quibus dicitur homo ad imaginem & Dei ſimilitudinem factus, quia cum de Deo literaliter intelligeret ea S. Scripturæ loca, quibus Deo oculi, aures, manus, aliaque corporis membra tribuuntur, inde corpus ad Dei imaginem efformatum inferebat. *Dogm. c. 4. Epiphan. hæreſ.* 70. *n. 6.* Unde Gennadius, qui Audianos nuncupat Antropomorphitas, affirmat voluiſſe Deum eſſe *corporaliter effigiatum*. Cum vero S. Epiphanius n. 1. & 2. dicat Audianos a recta fide non diſceſſiſſe, occaſionem inde aliqui ſumpſere illum accuſandi non ſatis ab Antropomorphitarum hæreſi receſſiſſe, ut apud Socratem & Sozomenum, quos refert Natalis infra *cap. 6. art.* 28. Ita quidam explicant S. Epiphanium, ut intelligere voluerit Audianos veram SS. Trinitatis fidem retinuiſſe, quod tamen cum verum eſſe non poſſit, ſi Deum corpore conſtantem credebant, ideo & in hoc dogmate cum eccleſia Audianos ſenſiſſe putant Epiphanium affirmaſſe, quia Perſonarum conſubſtantialitatem fatebantur.

ARTICULUS X.

De Euſtathianis.

EUſtathiani, ab Euſtathio Sebaſteno, Arianarum partium Epiſcopo, nomen erroreſque acceperunt, ut Socrates & Sozomenus putavere, non ab Eutacto quodam Armeno Pſeudomonacho, qui Conſtantii temporibus vixit, cujus meminit S. Epiphanius Hæreſi L. quæ eſt Archonticorum, ut conjicit Annalium Eccleſiaſticorum Parens. Multorum porro errorum architectus Euſtathius. Primo damnabat nuptias, & conjugatis omnem beatitudinis æternæ ſpem adimebat. Unde contigit, ut mulieres pluriſſimæ viris relictis, & viri uxoribus dimiſſis, connubii vinculum diſſolverent. Secundo, carnium eſu, velut malo interdicebat. 3. Presbyteros conjugatos ita averſabatur, ut iis rem ſacram agentibus, communicandum eſſe negaret. 4. Primitias fructuum & oblationes ſibi vendicabat, inter ſuos diſpenſandas. 5. Conventus Eccleſiaſticos ſpernebat, ſuoſque extra Eccleſiam cœtus agebat. 6. Agapas, ſeu convivia quæ pauperibus ex Chriſtiana impendebantur charitate, contemnebat. 7. Filios a parentibus, ſervos a dominis, continentiæ ac religionis prætextu abſtrahebat. 8. Tradita in commune jejunia, & ab Eccleſia cuſtodita, diſſolvere non verebatur: & diem Dominicum inſolitis funeſtabat jejuniis. 9. Singulare quoddam affectabat indumenti & pallii genus ad oſtentationem fictæ virtutis, & juſtitiæ, eoſque deſpiciebat, qui veſtibus communibus utebantur. 10. Permittebat mulieribus virili habitu indui, propter continentiam. 11. Abhorrebat a conventibus, quos Chriſtiani ad Memorias Martyrum celebrabant. Hos errores Concilium Gangrenſe, quod non multo poſt Nicænum celebratum eſt, viginti Canonibus confixit. Iſta conſtant ex illo Concilio, ex Socrate lib. 2. cap. 33. & Sozomeno lib. 3. cap. 13.

In Concilio Gangrenſi, notandi ſunt diligenter Canones, quibus Lutheranorum, & Calvinianorum errores prædamnantur. *Euſtathiani in Concilio Gangrenſi damnati.* Hi namque Traditiones Apoſtolicas rejiciunt, ſolas Scripturas Sacras amplectuntur. Illa vero Synodus Canone 4. utrumque Regulæ inſtar Eccleſiæ eſſe, & ab ea ſuſcipi teſtatur. *Quæ a divinis Scripturis*, inquit, *& Apoſtolicis Traditionibus tradita ſunt in Eccleſia fieri optamus.* Lutherani & Calviniſtæ extra Eccleſiam, ſeorſim conventus celebrant, nec Epiſcopos aut Presbyteros Calviniſtæ habent. Quæ vivendi ratio damnata eſt a Concilio Gangrenſi Canone 6. *Si quis*, inquit, *extra Eccleſiam, ſeorſum conventus celebrat, & deſpiciens Eccleſiam, ea quæ ſunt Eccleſiæ voluerit uſurpare non conveniente Presbytero juxta decretum Epiſcopi, anathema ſit.* Lutherani & Calviniſtæ, indicta ab Eccleſia jejunia diſſolvunt & aſpernantur. Gangrenſis contra Synodus, Canone 19. eum Anathemate percellit, *Qui abſque neceſſitate corporea tradita in communi jejunia, & ab Eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſolvit.* Lutherani, & Calviniſtæ, Memorias Martyrum, & Sacra miniſteria, quæ ipſorum in honorem fiunt, execrantur; Gangrenſis vero Synodus *, eos diris devovet, *Qui conventus abominantur, qui ad Confeſſiones Martyrum celebrantur, & miniſteria quæ in eis fiunt, ſimul cum eorum memoriis execrantur.* * Can. 20.

ARTICULUS XI.

De Macedonianis.

§. I.

ARii Hæreſim in Filium, excepit Macedonii blaſphemia in Spiritum Sanctum. Macedonius ille Arianarum partium fuit, ex Concilio Tyrio ad Conſtantium Imperatorem Legatus. Defuncto Euſebio, qui Nicomedienſis primum Epiſcopus fuerat, deinde in Sedem Pauli Conſtantinopolitani intruſus, ab Arianis Epiſcopus illius Eccleſiæ conſtitutus eſt, teſte Socrate lib. 2. cap. 9. Favit ipſi Conſtantius, Ariano Antiſtiti Arianus Imperator; qui Paulo Catholico & legitimo Antiſtite in exilium amandato, invaſori patrocinatus eſt, & Præfectum miſit cum militari manu, qui perfidum & adulterum in Eccleſiam introduceret: quod abſque dira multorum hominum, qui Paulo favebant, cæde, ad tria circiter millia, & centum inſuper & quinquaginta, non fuit executioni mandatum, teſte Socrate lib. 2. cap. 12.

Eccleſia itaque Conſtantinopolitana occupata, præſidiis Monaſteriorum complurium, quæ ipſe Conſtantinopoli ædificari curaverat, & fœderibus cum finitimis Epiſcopis percuſſis ſeipſum muniens, Pauli fautores variis affecit incommodis; ac primum Eccleſiis exturbavit, deinde vim illis intulit, ut ſuam ad communicationem

Digitized by Google

munionem accederent. Multi veberibus graviter cæſi, eo authore perierunt: alios fortunis, Urbe alios privavit, alios in fronte notis inuſſit, teſte Sozomeno lib. 3. cap. 6.

Auſus eſt etiam Macedonius, Conſtantio Imperatore inconſulto, & magna populi multitudine reluctante, corpus Conſtantini, ex Apoſtolorum Templo in aliud transferre. Quod facinus, eum gravem ſeditionem concitaſſet, & multarum cædium extitiſſet occaſio, Imperatorem ipſi fecit inſenſiſſimum: adeo ut eo jubente, in Conciliabulo Coſtantinopolitano abdicatus, & in ordinem redactus ſit, teſte Socrate lib. 2. cap. 30. & 33. quæ Macedonii abdicatio contigit anno Chriſti 359. Ipſi ſuffectus eſt Eudoxius Antiochenus.

Statim atque Epiſcopatu abdicatus eſt novam condidit Hæreſim, aſſerens Spiritum Sanctum non ejuſdem cum Patre & Filio honoris participem, ſed utriuſque Miniſtrum eſſe ac creaturam. Hinc, qui ejus Hæreſim ſectati ſunt, a Græcis πνευματόμαχοι ſunt appellati, id eſt, Spiritus Sancti impugnatores: (ea Epiphanio Hæreſi 74. & Theodoreto.) Doctrinæ Macedonianorum, ſive (ut melius dicam) perfidiæ, non exigua populi multitudo, tum Conſtantinopoli, tum in Bithynia, Thracia, & Helleſponto, tum denique in aliis nationibus paruit, teſte Sozomeno, lib. 4. cap. 26. Etenim, ut ipſe ait, vitam, cui maxime populus attendere ſolet, non male inſtituebant. Nam inceſſus gravis illis, & vivendi ratio ſimilis Monachorum fuit: oratio non indiſerta, indoles ad perſuadendum apta, qualem etiam eo tempore Marathonium fuiſſe tradunt: qui eum Quæſtor publicus eſſet militum Præfectis inſervientium, multas collegit divitias, & ut primum militiam deſeruit, ad conventus pauperum cura & ſtudio ſublevandos, totum ſe contulit. Poſtea vero, ſuaſu Euſtathii Sebaſteni Epiſcopi, Monaſticam vitam amplexatus eſt, & conventum Monachorum Conſtantinopoli coegit. Hanc Hæreſim partim ſtudio, partim pecunia, adeo auxit Marathonius, ut Macedoniani a multis Marathoniani vocarentur, teſte Sozomeno.

Lib. 2. Hæret. Fabul. c.

Nata eſt Macedonii Hæreſis anno Chriſti 360. damnata vero fuit primum in Synodo Alexandrina, poſt reditum S. Athanaſii celebrata, anno 362. ut ex illius Synodica Epiſtola conſtat, quæ eſt apud ipſum Athanaſium, ad Antiochenos ſcripta. Secundo, proſcripta eſt hæc Hæreſis in Synodo Illyrici, anno Chriſti 367. ut conſtat ex Epiſtola Synodica illius Concilii ad Orientales, qua profitentur Patres in illo Concilio congregati, *Sanctam Trinitatem conſubſtantialem eſſe, & Deum Patrem cum Filio & Spiritu Sancto ſanctificari & glorificari: & Patrem in Filio exiſtere, & Filium in Patre, una cum Spiritu Sancto, in omnem æternitatem*. Tertio, damnata eſt in Synodo Romana, quam paulo poſt celebravit Damaſus Pontifex, ex qua ad Epiſcopos Illyrici Epiſtolam dedit, quæ extat apud Theodoretum lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. in qua *Spiritum Sanctum unam eamdemque cum Patre & Filio ſubſtantiam & ſubſiſtentiam habere aſſeritur*. Quarto, damnata eſt cum authore ſuo Macedonii Hæreſis in altera Synodo Romana, quam contra Apollinarem habuit Damaſus, ex qua ad Paulinum Antiochenum Epiſcopum Epiſtolam dedit, quam refert Theodoretus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11. In ea nominatim Anathemate feriuntur Macedoniani: *Anathematiſmus*, inquit, *Macedonianos, qui de Arii ſtirpe venientes, non perfidiam mutaverunt, ſed nomen*. Et infra, horum Hæreticorum error multiplici Anathematiſmo percellitur. *Si quis*, inquit, *dixerit Spiritum Sanctum facturam, aut per Filium factum, Anathema ſit..... Si quis non dixerit Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unam Divinitatem, poteſtatem, majeſtatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, Anathema ſit...... Si quis non dixerit Spiritum Sanctum adorandum ab omni creatura, ſicut & Filium, & Patrem, Anathema ſit*.

Quinto, damnati ſunt Macedoniani, & illorum Hæreſis in Synodo Œcumenica ſecunda, quæ eſt Conſtantinopolitana 1. de qua ſequenti Paragrapho agemus.

§. II.

De Concilio Conſtantinopolitano primo, adverſus Macedonianos celebrato.

TRiplex Concilium Conſtantinopolitanum intra biennium celebratum, diſtinguere neceſſe eſt, ad accuratam Hiſtoriæ notitiam. Primum anno Chriſti 381. ipſo anni exordio, habitum eſt, ad Epiſcopi Conſtantinopolitani deſignationem; quod ex Socrate colligitur lib. 5. cap. 5. *Eodem tempore*, inquit, *quo & res Antiochena in tanta perturbatione verſabantur, & Gregorius communi multorum Epiſcoporum conſenſu ab urbis Nazianzi Epiſcopatu ad Epiſcopatum Conſtantinopolis tranſlatus fuit, Meletius Conſtantinopolim neceſſario contendit*. Cum igitur Socrates, cap. 8. ejuſdem libri, Concilii Conſtantinopolitani Œcumenici figat epocham Calendis Maii ejuſdem anni, quo Eucharides & Evagrius Conſulatum gerebant, recte colligitur S. Gregorium Nazianzenum, aliquot ſaltem ante menſibus in ſedem Regiæ Urbis provectum: id vero non ab uno Meletio factum eſt, ſed ab ipſa Synodo Epiſcoporum, quam & ad hoc fuiſſe collectam, S. Gregorius Nazianzenus docet in Carmine de Vita ſua, in quo hæc habet:

Conſtantinopolis in Thracia, ſedes Patriarchalis.

Concilium Conſtantinop. triplex diſtinguendum eſt.

Nam quidquid Ortus Præſulum [Ægyptum citra]
Habebat, uſque ad inclytam Romam novam,
Terra mariſque ex intimis receſſibus,
Quo concitatum cælitus pacto, haud ſcio,
Coit repente, firmet ut Thronum mihi.
Quos inter unus Vir erat pius admodum,
Simplex apertis moribus, plenus Deo,
Placiduſque vultu, fortis & pudens ſimul....
Quis, noſtram quem vox ſignat, ignorat virum,
Antiochia Urbis Præſulem? in quo nomini
Res congruebat, rurſus ac nomen rei:
Nam nomen illi mellcum, & mores erant.*

** S. Meletium intelligit.*

Narrat ibidem S. Gregorius Nazianzenus, Petrum Alexandrinum, qui ejus electionem per literas prius probaverat, Ægyptioſque una cum ipſo Antiſtites, eamdem poſtea improbaviſſe, ac totis viribus impugnaſſe, auro corruptos:

Qui Petrus ipſe Præſulum illorum arbiter,
Prius quidem nos literis clariſſimis,
Fucoque vacuit, litera ut ipſa fidem
Facient, ſacrato nos fixerit in Throno,
Dignatus atque nomine ſit Antiſtitis:
Nunc venit autem Virginis cervus loco?

Et infra:

Veniunt repente, nam vocanti fœderi
Ut ſanciendo jungerent vires ſuas,
Ægyptiique, Macedoneſque, operarii
Myſteriorum ſeduli, & legum Dei,
Inhalitantes Heſperium in nos & grave
....
Odio quidem non tam mei, vel ut in Throno
Alium locarent, quam dolorem ut innurerent
Aliquem his, Throno me fixerant qui in Præſulis.

Ex quibus colligitur, Petrum Alexandrinum Epiſcopum ab ea Synodo abfuiſſe, in qua S. Gregorius Conſtantinopolitanam in ſedem provectus eſt: acceſſiſſe vero poſtea, & eodem anno obiiſſe: Et Timotheum ejus ſucceſſorem ac fratrem interfuiſſe Synodo, in qua ſponte ſe Gregorius abdicavit: adeoque Synodum in qua Meletius, aliique Epiſcopi, Gregorium ad Epiſcopatum Regiæ Urbis promoverunt, diverſam fuiſſe ab œcumenico Concilio, in quo S. Meletio vita functo centum quadraginta Patres religioſe parentavere, & S. Gregorius Nyſſenus ipſum Oratione funebri commendavit.

Itaque ſecundum Concilium celebratum eſt Conſtantinopoli, eodem anno Chriſti 381. Damaſi Pontificis 15. Imperantibus Valentiniano, Theodoſio Magno & Gratiano, Eucharide & Evagrio Coſſ. Calendis Maii. Hoc Concilium Œcumenicum fuit, a Theodoſio Seniore convocatum, ut conſtat ex Epiſtola Synodica, ex Socrate lib. 5. cap. 8. ex Sozomeno lib. 7. cap. 7. ex Theodoreto lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. & aliis. Huic Concilio præfuit Timotheus Alexandrinus, ut teſtatur Octava Synodus Actione 5. & Photius in libro de Synodis. Eo in Concilio abdicatus eſt Maximus Cynicus Conſtantinopolita-

Quæ geſta in Concil. œcumenico ſecundo.

litanæ Sedis invaſor; ſedes S. Gregorio Nazianzeno confirmata; cui tamen, ſtudio pacis, nuntium remiſit. Unde in ejus locum Nectarius, vir ex ordine Senatorio, adhuc Catechumenus, eodem in Concilio ſuffectus eſt. Secundo, Macedonii, Apollinaris & Eunomii confixæ ſunt Hæreſes, editumque adverſus illas Fidei Symbolum, quo Nicæna Fides magis expoſita fuit & confirmata. Tertio, Canones adminiſtrationem Eccleſiarum ſpectantes, editi. Septem Græci Collectores exhibent. Tres dumtaxat editos fuiſſe, longe eſt probabilius: alios vero in altera Synodo Conſtantinopolitana, alio tempore ſancitos, huic Concilio adſcriptos fuiſſe ab iis, qui Codicem Eccleſiæ Græcæ compoſuerunt. Canon Tertius, de ſecundo Conſtantinopolitani Antiſtitis in Eccleſia loco, hac in Synodo conſtitutus eſt, quem ſubdititium eſſe Baronius Cardinalis perperam aſſerit, ad annum Chriſti 381. Utrum hoc Canone Patriarchica dignitas & juriſdictio in Thracicam, Ponticam, Aſianamque Diœceſes Epiſcopo Conſtantinopolitano collata fuerit, an ſecundus dumtaxat honoris locus conceſſus; gravis eſt inter Eruditos controverſia, quam in Diſſertationibus expendemus. Ut ut ſit, certum eſt illum Canonem ab Eccleſia Romana receptum non fuiſſe, ac diſerte probatum, ad tempora uſque Innocentii III. Pontificis Maximi qui in Concilio Lateranenſi IV. Canone 5. Sedem Conſtantinopolitanam inter Patriarchicas ſecundo loco numerat, propriamque ei aſſerit, ſecundam a Romana, dignitatem. Quarto, hac in Synodo, Antiochenus Epiſcopus, in Meletii locum, deſignatus eſt Flavianus, contra S. Gregorii Nazianzeni ſententiam, qui illius Eccleſiæ adminiſtrationem Paolino uni relinquendam eſſe prudentius cenſebat, ne Eccleſiæ Antiochenæ Schiſma, ut factum eſt, propagaretur. Huic adfuere Concilio centum quinquaginta Epiſcopi: quos inter eminebant Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus, Helladius Baſilii Magni in Epiſcopatu ſucceſſor, Gregorius & Petrus, Baſilii fratres, Amphilochius Lycaoniæ Antiſtes, &c. Falſo ſcripſit Theodoretus, Timotheum Alexandrinum, Petri ſucceſſorem, ordinaſſe Maximum quemdam Cynicum Epiſcopum Conſtantinopolis, pro Gregorio. Conſtat enim ex ipſo Gregorio Nazianzeno, in Carmine de Vita ſua, Maximum a Petro Timothei deceſſore ordinatum fuiſſe *: aliunde vero conſtat Timotheum illi Synodo præfuiſſe, in qua Maximi Ordinatio in irritum miſſa eſt.

* *Non per ſe ſed per tres Epiſcopos a ſe miſſos Petrus Alexandrinus Maximum Cynicum ordinavit. Septem recenſet Cardin. Baronius* [illegible] *in ea hallucinatur, quod ſeptem nautas, ſeu potius Gubernatores claſſis Alexandrinæ Epiſcopos fecerit.*

Orientalis dumtaxat Eccleſiæ Concilium iſtud fuit, nec Œcumenicum, niſi ex poſt-facto, quatenus Occidentalis Eccleſia in Romana Synodo ſub Damaſo congregata, in eamdem cum Orientali, ſententiam, & damnationem Hæreſeon conſpiravit, Fideique expoſitionem factam Conſtantinopoli approbavit.

Tertium Concilium Conſtantinopoli celebratum eſt, anno Chriſti 382. dum Synodus Romæ agebatur, ad quam etiam convocati erant Orientales. Huic Concilio, quod Œcumenicum non fuit, Nectarius præerat. Ex eo miſſa eſt Legatio ad Damaſum & Occidentales Epiſcopos Romæ congregatos, cum Epiſtola Synodica, relationem eorum, quæ anno proxime ſuperiori in Concilio Œcumenico geſta decretaque fuerant, continente: quam refert Theodoretus lib. 5. cap. 9.

Synodica ad Damaſum Epiſtola ex Concilio Œcumenico ſcripta non fuit.

Synodica igitur Epiſtola Concilii Conſtantinopolitani, ab Œcumenica Synodo conſcripta non eſt, ut ex ipſiuſmet verbis colligitur: *Atque iſta*, inquiunt Patres, *de Fide a nobis libere ingenueque prædicata diſſeruimus, de quibus pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, ſi libellum in Concilio Antiochiæ convocato, de Fidei deciſione editum, & eum etiam, qui ſuperiori anno a Concilio Generali compoſitus eſt, legere placuerit.*

Idem colligitur ex Theodoreto lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. ubi de Concilio Œcumenico Conſtantinopolitano primo ſcribens, hæc habet. *Porro autem cum Canones pro recta Eccleſiæ adminiſtratione conſcripſiſſent, ſtatuiſſentque ut Fidei Formula in Concilio Nicæno edita, firma ac ſtabilis maneret, ſinguli domum reverſi ſunt. Sequenti æſtate quamplurimi eorum ad eamdem urbem denuo regreſſi* [*neceſſaria enim Eccleſiæ negotia eos illo revocaverant*] *Epiſtolam a Concilio Epiſcoporum in Occidente coactorum accepere, quæ illos hortabatur, ut Romam, ubi jam Epiſcoporum cœtus congregatus erat, accederent. At tam longum iter ſuſcipere omnino recuſarunt: ſed tamen ſcripſerunt Epiſtolam, qua tum tempeſtatem contra Eccleſias excitatam eis ſignificabant, tum eorum notabant in ea re negligentiam, tum denique Doctrinam Apoſtolicam ſummatim perſtringebant.*

Ea Epiſtola Damaſum orant Orientales Epiſcopi, ipſis, de rebus in Œcumenica ſuperioris anni Synodo decretis, gratuletur. *Quibus rebus*, inquiunt, *tamquam legitime & ſecundum Eccleſiæ Canones conſtitutis, obſecramus veſtram Reverentiam uti congratuletur: ſpiritali charitate nos mutuo devinciente, & timore Domini, qui omnem affectionem reprimit, Eccleſiarumque ædificationem amori illi & benevolentiæ, qua ſinguli ſingulos complectuntur, longe anteponit.*

Sed & ejuſdem Œcumenici Concilii confirmationem ab Imperatore Theodoſio Magno, ſtatim atque celebratum eſt, poſtulaverant centum quinquaginta Patres, his ad illum ſcribentes verbis: *Rogamus tuam Clementiam, ut per literas quoque tuæ Pietatis ratum habeatur Concilii Decretum: ut ſicuti literis, quibus nos convocaſti, Eccleſiam honore proſecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta ſunt obſignes.* Quod Patres non ideo præſtitere quod Imperatoris confirmationem Œcumenico neceſſariam Concilio exiſtimarent; ſed ut Imperatorem hac ratione adſtringerent ad Fidem protegendam, Hæreticoſque profligandos, necnon ad Canonum obſervantiam ſuis etiam legibus imperandam.

Concilii porro iſtius mox a nobis expoſita Hiſtoria, ex Socrate lib. 5. cap. 7. & 8. ex Theodoreto lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. 8. & 9. ex Sozomeno lib. 7. capp. 7. 8. & 9. ex S. Gregorio Nazianzeno in Carmine de Vita ſua, & in Oratione ad centum quinquaginta Patres habita, & ex Epiſtola Synodica, & Canonibus ejuſdem Concilii, petita eſt.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Litem hic in P. Alexandrum Baſnagius intentat ad an. 381. 2. neque enim admittit facilis Synodos plane tres in eadem Conſtantinopoli urbe duobus continuatis annis conveniſſe, quarum altera Gregorium Nazianzenum conſtituerit epiſcopum, altera Œcumenica ex univerſi orbis epiſcopis coiverit; tertia dein anno 382. in eadem pariter urbe regia convenerit. Poſteriores duas ſponte admittit Criticus noſter; priorem ad Nazianzenum elevandum ab Œcumenica nequaquam disjungendam contendit. Ad utrumque enim indictam Œcumenicam ſynodum affirmat Socrates lib. V. cap. 8. *quo Nicæna fides confirmaretur, & Conſtantinopoli ordinaretur epiſcopus*. Non ergo in uno concilio ordinatio hæc peracta; in altera vero Nicæna fides ſtabilita. De nomine quæſtionem nolo agitare. Demus ad utrumque invitatos fuiſſe Epiſcopos; quarum pars cum veniſſet, cœpta eſt de epiſcopo Conſtantinopolitano conſultatio, ac in Gregorium Imperatoris favor, & Patrum ſententiæ collimarunt; atque ita demum prius illud Synodi conſilium impletum eſt. Interim remotiores epiſcopi Conſtantinopolim pervenerunt ac tunc demum impleto patrum numero de fide diſceptari, qui erat alter & potiſſimus concilii ſcopus, cœptum eſt. Eſto igitur una agnoſcatur eademque Synodus in menſes aliquos extracta. Nondum tamen venerat Timotheus Alexandrinus concilii præſes futurus, cum Gregorius in Cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit. Venit tandem atque ita demum frequentior ſynodus ſuo adjuncta capiti ad reliqua proceſſit.

§. III.

De Macedonianæ Hæreſeos Impugnatoribus.

PRimus calamum acuit adverſus Macedonianos S. Athanaſius, ex eremo, in qua fugiendæ perſecutio-

cutionis cauſa latebat, ſcribens ad Serapionem librum de Spiritu Sancto, contra recentem ipſorum errorem. Ejuſdem Hæreſeos confutationem apud S. Epiphanium Hæreſi 74. legere eſt. Scripſit contra eoſdem S. Baſilius librum de Spiritu Sancto ad Amphilochium Iconii Epiſcopum. Scripſit contra eoſdem S. Gregorius Nyſſenus librum de Sancta Trinitate, & contra adverſarios Spiritus Sancti, ad Euſtathium, & Orationem de Filii & Spiritus Sancti Deitate. Sanctus denique Ambroſius tres libros de Spiritu Sancto Gratiano Auguſto nuncupatos, contra eamdem Hæreſim edidit.

ARTICULUS XII.

De Eccleſiæ Antiochenæ Schiſmate.

CUm ob conſtantem Nicænæ Fidei Profeſſionem, in exilium amandatus eſſet Euſtathius Antiochenus Epiſcopus, a Conſtantio Imperatore, anno Chriſti 340. ac ſuffectus ei ab Arianis eſſet Eulalius, ſuarum partium Antiſtes: Catholici complures, Hæreticorum veriti communionem, a cœtibus Eccleſiaſticis abſtinebant, ac ſeparatim ſuos ipſi Conventus agebant, qui Euſtathiaoi ex eo nominati ſunt, teſte Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. Poſtea, cum Eudoxius Arianus, Antiochena relicta ſede, Conſtantinopolitanam, exauthorato Macedonio, vacuam occupaſſet; Meletius Sebaſtenus Epiſcopus, ab Arianis, qui ſuis eum partibus addictum exiſtimabant, ad Antiochenam ſedem tranſlatus eſt, anno Chriſti 360. ſed cum Nicænam Fidem ipſum tueri compertum fuiſſet, nihilominus Euſtatbiani cum eo inire communionem recuſarunt, quod ab Hæreticis ordinatus fuiſſet. Itaque tres in partes Antiochena ſciſſa eſt Eccleſia. Nam alii erant Ariani: Catholicorum vero alii Euſtathii, alii Meletii ſectatores. Haud multo poſt, Meletius Arianorum dolis & invidia in odium Fidei, a Conſtantio relegatus eſt; ejuſque loco, Euzojus, unus ex primariis Arii diſcipulis, Epiſcopus conſecratus eſt: ut narrat Socrates lib. 2. cap. 34. Mortuo deinde Conſtantio, cum Julianus Imperator omnes, qui ab ipſo damnati exilio fuerant, revocaſſet; Euſebius Vercellenſis, & Lucifer Calaritanus, qui in vicina Ægypto loca fuerant deportati, varias in regiones abierunt. Euſebius Alexandriam ad Athanaſium accurrit. Lucifer, miſſo Alexandriam Diacono, qui ſuo nomine communi Concilio intereſſet, Antiochiam abiit; ubi conciliandarum ſtudio partium, Paulinum Virum Sanctum, Epiſcopum creavit, ratus ipſum utrique parti gratiſſimum fore: ſed eum ſpes ſefellit; & auctum potius quam extinctum diſſidium eſt. Reverſo enim Antiochiam Meletio, in parte Catholica duo fuerunt Epiſcopi: tres vero annumerato Euzojo Ariano.

Sub idem tempus Alexandriæ celebrata eſt Synodus qua de egimus art. 4. §. 26. ex qua cum Euſebius Vercellenſis Antiochiam Legatus miſſus eſſet, ibique creatum a Lucifero cognoviſſet Epiſcopum, pudore & indignatione commotus receſſit; neutra cum parte communicare volens. Porro Meletius, redux ab exilio, curam ſuſcepit Catholicæ plebis, quæ & ab Arianis, & a Paulino ſegregata, ſuos conventus ſeorſim celebrabat. Iſta conſtant ex Rufino lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. 28. & 30. & ex Socrate lib. 3. cap. 7.

. Fovit illud Antiochenæ diſſidium Eccleſiæ, ortatum de nomine Hypoſtaſeos controverſia. Meletius enim, & qui ab ejus partibus ſtabant, tres in Deo hypoſtaſes prædicabant: qui vero Paulini communionem erant amplexi, unam aſſerebant hypoſtaſim: ſibique mutuo, hi Arianæ, illi Sabellianæ Hæreſeos notam inurebant. Exarſit illud Schiſma Antiochena in Eccleſia, donec Meletius a ſecundo exilio, in quod relegatus fuerat a Valente, a Gratiano Imperatore revocatus eſt. Tunc enim cum Paulino communionem iniit mutua pollicitatione facta, ut alterutro mortuo, qui ſuperſtes eſſet, ſolus Eccleſiam regeret. Ita refert Socrates lib. 5. cap. 5. Hac tamen pactione ſopitum potius quam extinctum Schiſma fuit; quia mortuo Meletio Flavianus in locum ipſius ordinatus eſt. Quam ob cauſam Damaſus Orientalibus Epiſcopis maxime ſuccenſuit. Flaviano Romana non communicavit Eccleſia: ſed Evagrium ſovit qui in Paulini demortui locum Antiochenus Epiſcopus ordinatus eſt, ut Socrates & Sozomenus teſtantur: ſive ab ipſo Paulino Epiſcopus deſignatus & conſecratus, vi multiplice Canonibus illata, ſi Theodoreto fides lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. Poſt obitum Damaſi, Romam a Siricio vocatus eſt Flavianus, Sedis Apoſtolicæ ſubiturus judicium: quod cauſæ ſuæ metuens, caute declinavit, teſtibus Theodoreto, loco mox laudato, & S. Ambroſio Epiſtola 78. ad Theophilum data. Tandem Capuana Synodus cauſſam Evagrii & Flaviani cognoſcendam delegavit Theophilo Epiſcopo Alexandrino, tum ob ſedis illius præcipuam in Oriente authoritatem, tum etiam quod neutri parti addictus, facilius poſſet, una cum Ægypti ſibi ſubditis Epiſcopis, diſſidia illa componere. Agente porro Theophilo, & oſtendente e re Eccleſiæ eſſe, ut ob bonum publicæ pacis, communione donaretur Flavianus, cum ipſo Siricius ceu cum Epiſcopo communionem iniit. Poſt breve tempus, mortuus eſt Evagrius, cui licet nullus datus ſit ſucceſſor, unitas tamen inter utramque partem non ſtatim coaluit. Qui enim ab eo ſtabant, privatos conventus agitantes, communicare cum Flaviano penitus recuſarunt. (Ex Socrate lib. 5. cap. 15. & Sozomeno lib. 7. cap. 15.) Fallitur tamen Socrates cum Iſidorum Presbyterum a Theophilo miſſum ſcribit, ut Damaſi animum in Flavianum exulceratum mitigaret. Non enim apud Damaſum, ſed apud Siricium pro Flaviano ſequeſter acceſſit Theophilus. Quæri ſolet utrum Meletius Antiochenus Epiſcopus fuerit Schiſmaticus. Hanc in Diſſertationibus agitabimus quæſtionem.

ARTICULUS XIII.

De Luciferiano Schiſmate.

LUcifer Calaritanus Epiſcopus, cum Antiochiam, poſt reditum ab exilio divertiſſet, Paulinum, ut diximus, Epiſcopum imprudenter creavit. Id ipſum egiſſe authoritate Sedis Apoſtolicæ, cujus eſſet Legatus, contendit Baronius Cardinalis: ſed verius dicam id præſtitiſſe Apoſtolica charitate, ut Eccleſiæ acerbo Schiſmate diſciſſæ, & Arianorum Epiſcoporum tyrannide tot jam annis oppreſſæ ſuccurreret. Nam Apoſtolicæ Legationis Lucifero & Euſebio iis temporibus impoſitæ nullum apud Scriptores Eccleſiaſticos extat veſtigium: illamque immerito eruere ſe putat Baronius ex Fragmento cujuſdam Epiſtolæ S. Athaſii ad Liberium, cum tota illa Epiſtola in explicando Incarnationis Myſterio verſetur, nec vel leviter de præſumptitia illa legatione mentionem faciat.

Cum porro Ordinationem Paulini a ſe factam improbari ab Euſebio Vercellenſi videret Lucifer, cœpit & ipſe Decretum Alexandrinæ Synodi de lapſis in proprio gradu & ordine recipiendis ſugillare, nec cum iis communionem inire volens, nec cum illis a quibus eſſent in priſtinas dignitates ſuſcepti, ab Eccleſiæ ſe abſtraxit unitate. Lege Rufinum lib. 1. cap. 30. & Socratem lib. 3. cap. 7. Idem conſtat ex S. Auguſtino libro de Agone Chriſtiano, cap. 30. *Itaque*, inquit, *poſt perſecutionem quæ per Arianos facta eſt, poſtea quam pax, quam quidem Catholica in Domino tenet, etiam a Principibus ſæculi reddita eſt, Epiſcopi, qui perfidiæ Arianorum in illa perſecutione conſenſerant, multi redire in Catholicam correcti delegerunt, damnantes ſive quod crediderant, ſive quod crediđiſſe ſimulaverant. Hos Eccleſia Catholica materno recepit ſinu, tamquam Petrum poſt fletum negationis per galli cantum admonitum, aut tamquam eumdem, poſt pravam ſimulationem, Pauli voce correptum. Hanc illi matris charitatem ſuperbe accipientes, & impie reprehendentes, quia Petro poſt galli cantum ſurgenti non gratulati ſunt, cum Lucifero, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.*

Lapſus eſt proculdubio in Hiſtoria Theodoretus, cum ſcripſit Luciferum in Sardiniam reducem novam

quam-

quamdam excogitaſſe Doctrinam, quam ſectati ſint qui ab eo nomen accepere. Conſtat enim teſtimonio S. Ambroſii, Hieronymi & Auguſtini, ipſum nihil contra Doctrinam Catholicam ſenſiſſe. Ita quippe de ipſo ſcripſit S. Ambroſius in Oratione de obitu Satyri fratris ſui: *Lucifer ſe a noſtra tunc temporis communione diviſerat: & quamquam pro Fide exulaſſet, & Fidei ſuæ reliquiſſet heredes, non putavit tamen* (Satyrus) *Fidem eſſe in Schiſmate. Nam etſi Fidem erga Deum tenerent; tamen erga Dei Eccleſiam non tenerent, cujus patiebantur veluti quoſdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cum propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti Corpus Eccleſia ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto Fides, quibus evacuatur ejus paſſio, corpuſque diſtrahitur.*

Sanctus vero Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos hæc habet: *Ventum eſt ad aſperrimum locum, in quo adverſus voluntatem & propoſitum meum, cogor de Beato Lucifero, ſecus quidquam, quam & illius meritum, & mea humanitas poſcit, exiſtimare. Sed quid faciam? Veritas os reſerat, & invitam linguam conſcium ad loquendum pectus impellit. In toli articulo Eccleſiæ, in tanta rabie luporum, ſegregatis paucis ovibus, reliquum gregem deſeruit. Bonus quidem ipſe Paſtor, ſed multam prædam beſtiis relinquens. Prætereo illa quæ quidam ex maledicis, quaſi ſatis firma defendunt: hoc illum amore gloriæ, & nominis in poſteros tranſmittendi feciſſe, necnon & pro ſimultate, quam adverſus Euſebium, propter Antiochenam diſſenſionem ſuſceperat: nihil iſtorum de tali viro credo. Unum eſt, quod etiam in præſenti conſtanter loquar: verbis eum a nobis diſſentire, non rebus: ſiquidem eos recipiat, qui ab Arianis Baptiſma conſecuti ſunt.* S. igitur Hieronymus Luciferum Calaritanum Schiſmaticum quidem agnoſcit, non vero Hæreticum.

Denique S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 81. teſtatur Luciferianos a S. Epiphanio & Philaſtrio inter Hæreticos numeratos non fuiſſe, quod Schiſmatici tantum fuerint, non Hæretici. *Luciferianos*, inquit, *a Lucifero Calaritano Epiſcopo exortos, & celebriter nominatos, nec Epiphanius, nec Philaſter inter Hæreticos poſuit: Credo tantummodo Schiſma, non Hæreſim eos condidiſſe, credentes, apud quemdam tamen, cujus nomen in eodem ejus Opuſculo non inveni, in Hæreticis Luciferianos poſitos legi per hæc verba: Luciferiani*, inquit, *cum teneant in omnibus Catholicam veritatem, in hunc errorem ſtultiſſimum prolabuntur, animam dicant ex tranſfuſione generari: tandemque dicant, & de carne, & carnis eſſe ſubſtantiam. Utrum ergo iſti, propter hoc quod de anima iſta ſentiunt, ſi tamen vere ita ſentiunt, eos inter Hæreticos ponendos eſſe crediderit, rectèque crediderit: an etiamſi id non ſentirent, ſive non ſentiunt, ideo tamen ſint Hæretici, quia diſſenſionem ſuam pertinaci animoſitate firmarunt, alia quæſtio eſt, neque hoc loco mihi videtur eſſe tractanda.*

Luciferianum Schiſma longe lateque graſſatum eſt per Italiam, Sardiniam, Hiſpaniam, Antiochiam & Ægyptum. Quin etiam Romæ Epiſcopum nomine Epheſum creare auſi ſunt, quem Taorgius, iſtius Schiſmatis Antiſtes, ordinavit, ut conſtat ex Libello Marcellini & Fauſtini ejuſdem Sectæ Presbyterorum, quem Theodoſio, Valentiniano, & Arcadio Imperatoribus obtulerunt. Hoc Schiſmate gloriam ſuam fœdavit Hilarius Romanæ Diaconus Eccleſiæ cui & Hæreſim addidit, Arianos, cæteroſque Hæreticos rebaptizandos eſſe propugnans, contra Luciferi ſententiam. Quam ob cauſam S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, eum *Deucalionem orbis* appellavit.

Lucifer Calaritanus extra Eccleſiæ Communionem obiit.

Quæres, utrum Lucifer extra ſinum & unitatem Eccleſiæ obierit? Reſpondeo affirmative. Primo, quia celeberrimi Eccleſiæ Patres, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, eum jam vita functum, velut Shiſmatis Authorem damnarunt, nec ullam pœnitentiæ ipſius umquam ſecere mentionem. Secundo, quia S. Hieronymus in Chronico ad annum Chriſti 371. hæc ſcribit: *Lucifer Calaritanus Epiſcopus moritur, qui cum Gregorio Epiſcopo Hiſpaniarum, & Philone Libyæ, nuſquam ſe Arianorum miſcuit pravitati*. Quæ S. Hieronymi verba non ita accipienda ſunt, ut recte monet Baronius * quaſi iſti dumtaxat ex omnibus Epiſcopis, immunes fuerint ab Ariana Hæreſi; nam in Occidente vix aliquem Epiſcopum præter Saturninum, Auxentium, & paucos illos in Concilio Aquilejenſi damnatos reperies, qui ejuſmodi Hæreſeos Sectator fuerit: Sed illorum verborum ſenſus eſt, quod Lucifer, cum nominatis Epiſcopis, abſtinuerit ab illorum communione, qui cum Arianis, quantumlibet pœnitentibus, communicaverant. Tertio, Luciferum in Schiſmate obiiſſe Rufinus teſtatur lib. 1. cap. 22. *Ita*, inquit, *regreſſus ad Sardiniæ partes, ſive quia cita morte præventus, tempus ſententiæ mutandæ non habuit: etenim temere cœpta corrigi ſpatio ſolent: ſive hoc animo immobiliter ſederat, parum firmaverim. Ex ipſo interim Luciferianorum Schiſma, quod licet per paucos adhuc volvitur, ſumpſit exordium*. At falſa eſt pars disjunctivæ altera, quam proponit Rufinus. Certum enim eſt non obiiſſe Luciferum niſi ad annum Chriſti 370. octo annis a conflato Schiſmate: adeoque longum ipſi ſuppetiiſſe temporis intervallum, errorem ut ſuum retractare poſſet, ſive defectionem ab Eccleſia ſuam emendare, ad ejus redeundo unitatem, ſi ipſam ſincere dilexiſſet.

Baron. ad an. 371.

Nec obſtat quod Socrates lib. 3. cap. 6. & Sozomenus lib. 5. cap. 13. teſtentur, Luciferum Fidei & ſententiæ Eccleſiæ aſſenſum præbuiſſe, & ſic affectum in Sardiniam rediiſſe; quia tenebatur ſubſcriptione Diaconi ſui, quem ad Alexandrinum Concilium cum authoritate nominis ſui miſerat: nec poterat illius Concilii Decretis refragari, niſi Diaconum ſuum damnaret, & ſecum ipſe pugnaret.

Hoc (inquam) Socratis & Sozomeni teſtimonium non ſuadet Luciferum in pace Eccleſiæ obiiſſe. Nam Socratis, & Sozomeni, qui ipſum exſcripſit, authoritas, locupletiſſimis, quæ protulimus, Patrum teſtimoniis eſt poſtponenda; maxime cum ſecum ipſi non conſentiant. Aiunt enim Luciferi offenſionem fuiſſe in cauſa, ut multi ab Eccleſia ſepararentur, hincque natum eſſe Schiſma Luciferianum. Verum ſi Alexandrini Concilii Decretis aſſenſus eſt, paruitque Lucifer, qua ratione illius offenſio plurimos ab Eccleſia abſtraxit, & Schiſmati ortum dedit? Hæc certe conciliari non poſſunt.

Nec etiam obſtat, quod S. Hieronymus ipſum jam vita functum *Beatum* appellaverit. Iſtud enim honoris ejus dignitati detulit, non ſanctitati. Omnes enim Epiſcopos, quantumvis improbos, beatos vocare mos erat. Certe ſi S. Hieronymus exiſtimaſſet Luciferum a Schiſmate reſipuiſſe, & in Eccleſiæ ſinum rediiſſe, pœnitentiam ejus & retractationem hoc loco urgere debuiſſet, quibus nihil proferre potuiſſet luculentius ad Luciferianorum, contra quos agebat, damnationem, & ad vindicandam Luciferi ſanctitatem, in quem propterea propendebat, quod Paulinum Antiochiæ conſtituiſſet Epiſcopum, a quo fuerat ipſe Presbyter ordinatus. Attamen ejus honori alia ratione Hieronymus non conſulit, quam aſſerendo illis ſe non adhibere fidem, qui ſtudio gloriæ, vel ſimultate adverſus Euſebium Vercellenſem, Schiſma conflaviſſe Luciferum effutiebant. Denique ex S. Hieronymi Chronico, Luciferum in Schiſmate obiiſſe colligitur.

Unum opponi poteſt: Eccleſiam nimirum Sardiniæ, Luciferi Calaritani ſanctitati ſuffragari; in Calaritana civitate ab antiquis temporibus conſecratam eſſe Deo Baſilicam ſub invocatione Sancti Luciferi: Vercellenſem Eccleſiam ipſum in Hymno ſacro cum SS. Euſebio Varcellenſi & Dionyſio Mediolanenſi invocare: Denique anno 1617. cum Archiepiſcopi Calaritani pio ſtudio diverſa Sanctorum corpora in Eccleſia Metropolitana reperta eſſent, inventam eſſe ſub altari primario grandem arcam marmoream, oſſa ſacri cujuſdam corporis continentem, odorem ſpirantia ſuaviſſimum. Quæ cum eſſe S. Luciferi, populi animos pia quædam opinio occupaſſet, velut eam confirmante cœlo, campanæ gratulabundum ſonum ſponte, & nullo pulſante ediderunt. Quod authenticis comprobatum teſtimoniis, in ſuam Annalium Eccleſiaſticorum Epitomen retulit Spondanus.

Reſpondeo, ſingulares Eccleſias his in rebus errare poſſe, & colere viros quorum ſanctitas non eſt ab Eccleſia univerſali vindicata, immo quorum vitia

nota ſunt: præſertim cum extant plures Sancti ejuſdem nominis, quos Clerus populuſque rerum Eccleſiaſticarum ignarus incaute confundit. Porro ex Eccleſiæ Africanæ notitia conſtat alterum extitiſſe poſtea Luciferum Calaritanum pariter Epiſcopum, inter Sanctos illos Epiſcopos celebrem, qui Fidem Catholicam propugnaturi, Carthaginem, Hunnerici temporibus, venerunt. Huic forte erecta Baſilica eſt, ut qui Vir Sanctiſſimus extiterit: quam plebs imperita, Luciferianorum parenti exiſtimavit conſecratam. Quod ſpectat miraculum in ſacri corporis inventione editum, ſpontaneus campanarum ſonus non probavit vulgi errorem, corpus eſſe Luciferi, qui ſuum Luciferianis nomen dedit, exiſtimantis; nec in teſtimonium ſanctitatis ipſius miraculum iſtud patratum eſt, ſed ad ſanctitatem illorum aſſerendam, quorum inventa ſunt corpora; utque Chriſtiana plebs ad ſacrorum pignorum venerationem incitaretur.

Tandem, quod de Eccleſia Vercellenſi dictum eſt, falſum eſſe contendo. Nec id probat ſacer Hymnus illa in Eccleſia cantatus, in quo Sancto Euſebio Vercellenſi, S. Dionyſio Mediolanenſi, & Lucifero Calaritano nominatis, Sancti illi generatim invocantur: quam invocationem ad duos tantum priores referri, par eſt exiſtimare.

SCHOLION.

In iſto Articulo p. 242. Hanc Obſervationem notant Religioſi Cenſores: *Luciferum Calaritanum creaſſe Paulinum Epiſcopum authoritate Sedis Apoſtolicæ, cujus eſſet Legatus, falſo contendit Baronius.*

R. Hiſtoriæ & facti mera Quæſtio eſt. Sententiam ſuam nullo Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumento *Baronius* probat. Ejuſne Divinationi credere teneor?

Nota.

SI Lucifer Sedis Apoſtolicæ authoritate Paulinum ad Epiſcopatum non promovit, qua poteſtate id fecerit, vide in Animadverſionibus poſt Diſſertationem 4. ſæculi 1.

ARTICULUS XIV.

De Apollinariſtarum Hæreſi.

APollinariſtarum Secta, ab utroque Apollinari nomen traxit, patre & filio. Pater Laodicenæ Eccleſiæ Presbyter: Filius ejuſdem Eccleſiæ Lector fuit. Ambo humanioris literaturæ Magiſtri: Grammaticæ Pater, Filius Rethoricæ. Pater Alexandrinus genere, primum Beryti ludum aperuit. Deinde Laodiceam commigrans, ibi duxit uxorem, ex qua filium ſuſcepit cognominem. Uterque eodem tempore Laodiceæ floruit, quo Epiphanius Sophiſta, quo cum maxima illis interceſſit familiaritas. Tunc Laodicenæ præerat Eccleſiæ Theodotus Epiſcopus, qui ipſis Epiphanii conſuetudine & colloquio interdixit, metuens ne hominis ethnici familiaritas ipſis in perniciem, Eccleſiæ in ſcandalum verteretur. Nec levis aut imprudens Theodoti metus erat. Nam Epiphanius Hymnum tunc ediderat in Bacchi laudem, ad quem audiendum, tum e Chriſtianis plurimi, tum uterque Apollinaris confluebant. Ut primum Sophiſta Hymni recitationem aggrediebatur, eos qui Bacchi myſteriis initiati non eſſent, foras mittebat; Chriſtianos tamen, & Apollinares imprimis, non ægre patiebatur. Id cum accepiſſet Theodotus, Laicis objurgatis veniam tribuit: Apollinarem utrumque ſegregavit ab Eccleſia. Quodam tamen temporis præterlapſo intervallo, cum lacrymis & jejuniis veniam exoraſſent, peracta pœnitentia denuo recepti ſunt.

Theodoto defuncto, cum Georgius Arianæ Sectator Hæreſeos clavum Laodicenæ regeret Eccleſiæ, S. Athanaſio forte Laodiceam tranſeunti obvius factus eſt junior Apollinaris, & cum Sanctiſſimo Antiſtite familiariter congreſſus, ipſius ſibi devinxit amicitiam. Id indigne ferens Georgius Laodicenus Apollinarem ab Eccleſiaſtica communione excluſit. Ariano enim Epiſcopo piaculum videbatur, inita cum Athanaſio ab Apollinari communio. Id contigit anno Chriſti 349. Ejectus ab Eccleſia Apollinaris, Georgio non ſemel ut reſtitueretur ſupplicavit, ſed fruſtra. Quam repulſam contumeliæ loco ducens, novam excogitavit Hæreſim. Hæc habentur ex Socrate lib. 2. cap. 36. & Sozomeno lib. 6. cap. 25.

I. Palmaris Apollinaris error fuit, quod naturam hominis in Chriſto ſemiplenam putavit, hoc eſt anima carentem, cujus vicem ſupplebat corpori Verbum ipſum caro factum, ut conſtat ex Socrate loco mox laudato, ex S. Epiphanio Hæreſi 77. quæ eſt Dimœritarum, ex S. Leone Sermone 4. de Natali Domini & ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus cap. 55. Deinde priorem emollieus ſententiam, non totam funditus animam defuiſſe Chriſto profeſſus eſt: agnovit quippe in ipſo partem illam rationalis animæ, qua vivimus, & ſentimus, & communia cæteris nobiſcum animantibus officia præſtamus: ſed partem illius ipſi dumtaxat deeſſe aſſeruit, qua rationales ſumus, id eſt mentem: Verbum autem pro mente in Chriſto fuiſſe. Id conſtat ex Athanaſio lib. de Incarnatione Chriſti contra Apollinarium. *Ajunt*, inquit, *loco ejus hominis, qui in nobis interior dicitur, mentem ſupercæleſtem in Chriſto fuiſſe: inſtar enim inſtrumenti cum circumferentia corporis uſum fuiſſe: quippe fieri non potuiſſe ut homo perfectus exiſteret. Ubi enim perfectus homo, ibi & peccatum: duoque perfecta in unum conflari non poſſe, &c.* Idem conſtat ex S. Gregorio Nazianzeno in Epiſt. ad Nectarium, & in Epiſtola 1. ad Cledonium, ex S. Cyrillo Alexandrino in lib. de recta Fide ad Theodoſium cap. 17. ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum cap. 8. ex Vincentio Lirinenſi in Commonitorio 1. cap. 17. ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus cap. 55. & Tractatu 47. in Joannem, ex Mario Mercatore in Diſſertatione de duodecimo Anathematiſmo Neſtorii, ex S. Leone Epiſtola 23. ex Leontio Scholaſtico in lib. de Sectis, Actione 4. Sed nihil proferri luculentius poteſt, ad exponendam Apollinaris de Incarnatione ſententiam quam colloquium a S. Epiphanio habitum Antiochiæ cum Vitali ipſius Apollinaris diſcipulo, cum vellet ipſum, Paulinumque, ambos ejuſdem urbis tunc Epiſcopos, de Fide pugnantes in concordiam revocare. Narrat vero S. Epiphanius ſe accepiſſe a Paulino libellum Fidei, Athanaſii manu exaratum, ab ipſoque Paulino ſubſcriptum: Vitalem vero tergiverſantem, crebris interrogationibus eo ſe adduxiſſe, ut animam quidem in Chriſto fuiſſe confiteretur, ſed cui pro mente Divinitas eſſet: ita ut perfectus homo fuiſſet Chriſtus, ex carne, anima, & Divinitate coaleſcens. *Hær.* 77.

Hunc errorem hauſit Apollinaris ex Platonicæ Philoſophiæ fontibus, teſte Nemeſio, initio libri de Natura Hominis. *Quidam enim*, inquit, *e quibus eſt Plotinus, aliud eſſe animam, & aliud mentem ſtatuentes, ex tribus conflare volunt hominem, e corpore, anima, & mente. Hos ſecutus eſt Apollinaris Laodiceæ Epiſcopus. Hoc enim jacto fundamento ſententiæ ſuæ, reliqua dogmati ſuo conſentanea ſuperſtruxit.*

II. Aſſerebant Apollinariſtæ, Corpus Chriſti, Divinitati conſubſtantiale eſſe; ex quo ſequebatur patibilem eſſe divinitatem Verbi, ac revera cruciatus & mortem eſſe perpeſſam. Id conſtat ex S. Athanaſio lib. de Incarnatione Verbi contra Apollinarium, & in Epiſtola ad Epictetum, ex S. Epiphanio, & ex Eraniſte, qui Apollinariſtarum partes ſuſtinet apud Theodoretum Dialogo 3. qui inſcribitur, *Impatibilis*, pag. 144. & 146. Quamquam non ipſam Naturam Divinam in ſe, ſed carne dumtaxat paſſam eſſe, ſicut anima conjuncta corpori patitur ex paſſione corporis, contendat Eraniſtes: & ridiculis verborum ambagibus, Verbum Divinum impatibiliter paſſum eſſe dicat.

III. Aſſerebant Verbum Divinum carnem ex Virgine non ſumpſiſſe, ſed ex cœlo attuliſſe, ut teſtatur S. Gregorius Nazianzenus, in Epiſtola ad Nectarium, ſeu Oratione 46. & S. Gregorius Nyſſenus in libro Antirrhetico adverſus Apollinarem: qui liber non extat. Ex eo multa deſcribit Euthymius in Panoplia parte 2. Tit. 3. Catholicos autem, qui Chriſti corpus ex Maria ſumptum profitebantur, homi-

nicolas

Digitized by Google

nicolas per convicium nominabant, eis improperantes quod non Trinitatem, ſed quaternitatem ſtatuerent: nempe præter perſonas tres Divinas, quartam ſubſtantiam omnino extraneam ac diverſam. Id conſtat ex S. Athanaſio in Epiſtola ad Epictetum. Ex hoc errore ſequebatur alius, ſcilicet Virginem vere dici non poſſe.

IV. Divinam ipſam Verbi ſubſtantiam, in carnem converſam eſſe effutiebant Apollinariſtæ, ut colligitur ex S. Gregorio Nyſſeno, in Opuſculo contra Apollinariſtas, ex S. Ambroſio lib. de Incarnatione, cap. 6. ubi Apollinaris Hæreſim tacito nomine refellit: ex S. Leone, Sermone 9. de Quadrageſima; ex Gennadio lib. de Dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. 2. ex Facundo Hermianenſi, lib. 6. pro defenſione Synodi Chalcedonenſis, pag. 242. & alibi paſſim; ex Eulogio Alexandrino, apud Photium, Cod. 230. Apollinaris ipſius verbis oſtendente, illum ex Divinitate & carne unam conſtituiſſe Naturam, in quo Eutychianorum Hæreſi prælusit: & ex Leontio in libro adverſus fraudes Apollinariſtarum; in quo fragmentum quoddam refert ex Oratione diſputatoria Apollinaris, cujus hæc ſunt verba; *Organum, & quod movet inſtrumentum, unam naturaliter perficiunt operationem. Cujus autem eſt una operatio, una ſubſtantia eſt. Una ergo ſubſtantia facta eſt Verbi & inſtrumenti.*

Tres tamen iſtos poſtremos errores, non ipſiuſmet Apollinaris, ſed diſcipulorum ejus fuiſſe probatur evidenter ex illius Epiſtola ad Serapionem, quæ extat Tom. 5. Antiquæ Lectionis Henrici Caniſii. In qua S. Athanaſii Epiſtolam ad Epictetum hos refellentem errores approbat, quos etiam diſerte damnat, cum ibi, tum in Epiſt. 1. ad Dionyſium, quæ apud eumdem Caniſium legitur. *Epiſtolam*, inquit, *Domini mei* (Athanaſii) *Corinthum miſſam, magnopere approbavimus. Eorum autem, qui dicunt carnem Deo conſubſtantialem, magnam inſaniam damnavimus.*

Quod autem nemo hæc objicere poteſt, quæ contra quoſdam dicta ſunt, manifeſtum eſt ex iis quæ ſemper ſcripſimus, neque carnem Salvatoris e cælo eſſe; neque carnem ejuſdem ſubſtantiæ eſſe cum Deo, quatenus eſt caro.

Ex infra: *Anathema igitur ſit, qui non dicit carnem ex Maria; & qui dicit eam carnem eſſe naturæ non creatæ, & ὁμοούσιον Deo; immo & qui dicit, Divinitatem eſſe patibilem, & ex ipſa eſſe paſſiones animæ.*

Idem confirmatur ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 9. ubi refert Polemium quemdam ex Apollinarii ſcriptis anſam nactum, & ſubſtantiarum confuſionem factam dixiſſe, & commixtionem Divinitatis & corporis. Sed & alios quoſdam ex Apollinaris Secta dixiſſe, *Corpus Domini de cælis deſcendiſſe*.

V. Circa Trinitatem erravit Apollinaris, quoſdam dignitatis gradus excogitans, magnum ſcilicet, majus, & maximum, ut magnus Spiritus Sanctus, major Filius, maximus Pater diceretur. (Ex S. Gregorio Nazianzeno Epiſtola 1. ad Cledonium, ubi hoc Apollinaris figmentum *Divinitatis ſcalam* vocat, *quæ non in cælum deducit, ſed e cælo dejicit.*) Idem conſtat ex Theodoreto lib. 6. Hæreticarum Fabularum, cap. 8. Apollinarium tres in unam Divinas perſonas confudiſſe cum Sabellio, S. Baſilius Epiſtola 294. teſtatur. Idem Theodoretus aſſerit. Leontius vero lib. de Sectis, Actione 4. nihil erroris circa Divinitatis dogma admiſiſſe ſcribit Apollinarem. Sed huic præ teſtibus tam claris non eſt adhibenda fides.

VI. Mille annis poſt judicium regnaturos in terra Sanctos cum Chriſto, Judaicos omnes ritus inſtaurandos eſſe ac in uſum revocandos, docuit Apollinaris. (Ex S. Baſilio Epiſtola 293. ex S. Gregorio Nazianzeno Epiſtola 2. ad Cledonium, & ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 28.)

…us tem- …re Hære- …n diſſe- …mavit …ollina-

Cæterum Hæreſim ſuam diu diſſimulavit Apollinaris. Neque enim ſub Conſtantio, neque ſub Juliano Apoſtata, neque prioribus annis Valentiniani, & Valentis innotuit. Immo ſub Juliani Imperio Eccleſiæ profuit plurimum. Cum enim Edicto prohibuiſſet perfidus Imperator, ne Chriſtiani adoleſcentes Gentilium imbuerentur diſciplinis, ſeu artibus quas liberales vocant; Apollinaris, in gratiam juventutis Chriſtianæ Hebræorum Hiſtoriam, uſque ad regnum Saulis, deſcripſit, alioſque edidit humanioris literaturæ libros argumentis ex Scriptura Sacra depromptis. Librum etiam edidit adverſus Julianum, ſive adverſus Philoſophos Gentiles, quo eorum circa Deum pudendos errores confutavit: quod Opus irridens Julianus Apoſtata, ſcripſit ad Epiſcopos: *Legi, intellexi, improbavi*. Ad quæ ipſi reſponderunt: *Legiſti quidem, ſed non intellexiſti. Nam ſi intellexiſſes, non improbaſſes*. Hæc refert Sozomenus lib. 5. cap. 17. Illa porro Apollinaris in erroribus ſuis diſſimulandis vafrities Sanctos Patres ſefellit, qui cum ipſo non ſolum communicarunt, ſed amicitiam foverunt. Hinc S. Baſilius de communione cum Apollinari in crimen ab æmulis ſuis adductus eſt, ut ipſe teſtatur Epiſtola 82. ad Patrophilum data. Eodem familiariſſime uſus eſt S. Hieronymus, qui & ipſum in ſacris literis Præceptorem habuit, ut conſtat ex Epiſtola ipſius 65. ad Pammachium data. Sanctis etiam Athanaſio & Epiphanio chariſſimus fuit, ut Epiphanius ipſe refert Hæreſi 77. Num. 2. qui nec ſibi perſuadere prima fronte poterat, Apollinarem iſtorum errorum authorem eſſe. Innoteſcere tandem cœpit, depoſita larva, Apollinaris, circa annum Chriſti 372. quo tempore S. Baſilius ipſum detulit ad Damaſum ceu multorum errorum authorem, & qui tantam Fratribus perturbationem moverat, ut pauci eorum, quibus colloquii cum illo nonnihil interceſſerat, priſcum pietatis characterem conſervarent: multi vero ad quæſtiones & contentioſas inutilium verborum Hæreſes averſi eſſent; (ut videre eſt in Baſilii Epiſtola 74.)

§. I.

A quibus, & quando ſit damnatus Apollinaris?

DAmnata non ſemel eſt ab Eccleſia Apollinariſtarum Hæreſis, præſertim qua parte Sacrum Incarnationis Myſterium pulſabat. Primum, tacito Authoris nomine, in Alexandrina Synodo, quæ anno Chriſti 362. a S. Athanaſio, aliiſque Catholicis Epiſcopis, poſt Conſtantii mortem ab exilio reverſis, celebrata eſt, ut conſtat ex Epiſtola Synodica illius Concilii; in qua decretum eſt, *Salvatorem non habuiſſe corpus inanimum, nec ſenſus, aut mentis expers*.

Secundo, damnata eſt Apollinaris Hæreſis in Romana Synodo, anno circiter Chriſti 373. Damaſo præſide, qui in Apollinarem, ejuſque primarium diſcipulum Timotheum, depoſitionis ſententiam tulit, & utriuſque dogma confixit. Extat ea de re Epiſtola Damaſi ad Orientales, a Theodoreto deſcripta lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 10. Hac ex Epiſtola colligere licet, Orientales Epiſcopos, ſecundum ſolemnem Eccleſiæ morem, ab Apoſtolica traditione profectum, referendi ad Romanam Sedem majoribus de Eccleſiæ cauſis, ad Damaſum ſcripſiſſe de Timothei erroribus, ut illum damnaret, abdicaretque. Id innuit illius Epiſtolæ exordium: *Quod veſtra charitas*, inquit, *debitam Sedi Apoſtolicæ reverentiam tribuit, Filii honoratiſſimi, vobis ipſis quoque maximo ſane honori eſt. Nam tametſi in Sancta Eccleſia, in qua Sanctus Apoſtolus ſedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ ſuſcepimus, tractanda ſint, nobis primæ partes deferantur: tamen confitemur nos illo dignitatis gradu longe inferiores eſſe*. Et infra: *Itaque quid eſt cur Timothei abdicationem a me rurſus requiratis, qui etiam hic judicio Sedis Apoſtolicæ, Petro quoque Alexandriæ Epiſcopo præſente, abdicatus eſt cum Magiſtro ſuo Apollinare?* Sub idem tempus, degebat Antiochiæ Vitalis, alter Apollinaris diſcipulus, præceptoriſque ſui ibi diſſeminabat errores. Ea de cauſa in crimen vocatus, ad dicendam cauſam coram Damaſo, Romam venit; editaque Fidei Formula, ſe inique de Hæreſi accuſatum conqueſtus eſt. Cum igitur edito ad nutum Pontificis Libello ſubſcripſiſſet, ab eo in communionem ſuſceptus eſt, & exinde ab aliis Epiſcopis Orthodoxis admiſſus, & a Gregorio in primis Nazianzeno, qui de communione & familiaritate cum Vitali inita ſe excuſat, in Epiſtola 2. ad Cledonium,

Damaſus Vitalem Apollinaris diſcipulum in communionem recepit, ejuſque Fidei Libellum probavit: nec tamen favit Apollinaris Hæreſi, aut illius Sectatoribus.

ſive Oratione 51. *Ne autem nos*, inquit, *hoc nomine accuſent, quod Vitalis viri nobis chariſſimi Fidem, quam poſtulante B. Damaſo Romæ Epiſcopo, literis conſignatam edidit, prius quidem probaverimus, nunc vero repudiemus, de hac quoque re pauca diſſeremus. Iſti enim cum apud fidos diſcipulos ſuos & arcanorum conſcios, quemadmodum Manichæi apud eos quos Electos vocant, de Divinitate diſputant, totum morbum ipſis detegentes, vix etiam carnem Salvatori tribuunt. Cum autem communibus de humanitatis aſſumptione ſententiis, quas Scriptura exhibet, convinci ac premi ſe vident pias quidem dictiones confitentur; verum circa mentem dolum ſtruunt, non quidem animæ, nec rationis ac mentis expertem, nec imperfectum hominem confitentes; cæterum animæ, & rationis, ac mentis loco Divinitatem inducentes ..... Quoniam igitur eædem voces, ſi recte intelligantur, cum pietate conjunctæ ſunt: ſi perperam exponantur, impietate non carent; quid mirum ſi Vitalis quoque verba, nos quidem ita ſuadente voluntate, in pium ſenſum accepimus: alii autem ad eorum, quæ ſcripta ſunt, mentem exaſperantur, & inflammantur?*

Quid denique animadverſa fraude Vitalis, quem incaute, & errore facti ad communionem ſuſceperat, Damaſus egerit, exponit ibidem S. Gregorius Nazianzenus. *Quod etiam in cauſa fuiſſe reor*, inquit, *cur ipſe quoque Damaſus, cum poſtea rectius edoctus fuiſſet, ſimulque in priſtinis eos expoſitionibus perſtare audiviſſet, eos ab Eccleſiæ cœtu abdicarit, Fideique libellum cum Anathematiſmo deleverit: tum etiam quod fraudem eam, in quam per ſimplicitatem inciderat, permoleſte ferret*. Ex quibus colligitur, Damaſum Romanum Pontificem, nec Apollinaris errori, nec Apollinariſtis faviſſe, quamdiu ipſorum agnovit perfidiam; quamvis ad communionem ſuſceperit Vitalem, Orthodoxiæ larva ſuos errores obtegentem.

Certe Damaſum fuiſſe Apollinaris Hæreſi & ejus Sectatoribus infenſiſſimum, & Catholicam adverſus ipſos veritatem ſtrenue propugnaſſe, conſtat inſuper ex Theodoreto cap. 10. lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: *Damaſus*, inquit, *vir omni genere laudis florentiſſimus, ſimul ut hanc Sectam exortam accepit, non Apollinarem ſolum, verum etiam Timotheum ejus diſcipulum abdicavit. Quam rem Epiſcopis etiam Orientales Eccleſias gubernantibus ſignificavit per literas*, &c.

Idem conſtat ex Synodo quam Romæ celebravit, ut rem Catholicæ veritatis adverſus Apollinariſtas promoveret. Idem probat Libellus Synodicus quem ad Paulinum Antiochenum Epiſcopum miſit, quem refert Theodoretus lib. 5. cap. 11. in quo Anathema impingit Apollinariſtis: *Anathema etiam illis adjudicavimus*, inquit, *qui aſſerunt quod in carne humana Verbum Dei loco animæ rationis compotis habitavit. Nam idem ipſum Dei verbum, non animæ rationis & mentis compotis locum in corpore, quod ſibi ſumpſerat, obtinuit: ſed noſtram animam, hoc eſt, ratione & mente præditam, expertem tamen peccati accepit, ſervavitque*.

Tertio, damnata eſt Apollinariſtarum Hæreſis in Synodo Antiochena, quæ poſt novem ab obitu S. Baſilii menſes habita eſt, anno ſcilicet Chriſti 378. cujus meminit Concilium Conſtantinopolitanum anno Chriſti 382. celebratum, in Epiſtola Synodica: in qua ubi Fidei rationem in Œcumenico ſuperioris anni Concilio conſtitutam expoſuerunt Patres, hæc ſubjungunt: *Atque iſta de Fide libere a nobis ingenueque prædicata, ſummatim diſſeruimus: de quibus pleniorem delectationem animis poteritis percipere, ſi libellum in Concilio Antiochiæ convocato, de Fidei deciſione editum, & eum etiam qui ſuperiore anno a Conſtantinopolitano Concilio Generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum Fidem noſtram uberius expoſuimus, tum Hæreſibus nuper excogitatis Anathema ſcriptis proditum denuntiavimus*.

Denique illa Hæreſis damnata eſt in Concilio Œcumenico II. Conſtantinopolitano 1. ut conſtat ex eadem Epiſtola Synodica, quæ his eam verbis perſtringit: *Nos præterea Doctrinam Dominicæ Incarnationis integram & perfectam tenemus: neque diſpenſationem carnis Chriſti, vel animæ, vel mentis expertem, vel imperfectam eſſe aſſerimus; ſed agnoſcimus Verbum Dei ante ſæcula, omnino perfectum hominem in noviſſimis diebus, pro noſtra ſalute factum eſſe*.

§. II.

Quinam Apollinariſtarum errores ſcriptis ſuis impugnarint.

CAtholicam de Verbi Divini Incarnatione adverſus Apollinariſtas ſententiam propugnaverunt S. Athanaſius in Epiſtola ad Epictetum Corinthi Epiſcopum, in libro de Incarnatione Chriſti, & in altero de Salvatoris Chriſti Adventu, contra Apollinarium; & in Sermone contra omnes Hæreſes: S. Gregorius Nazianzenus in Epiſtola ad Nectarium, ſive Oratione 46. & in duabus Epiſtolis ad Cledonium Presbyterum, quæ ſunt Orationes 51. & 52. & S. Gregorius Nyſſenus lib. contra Apollinarem ad Theophilum Epiſcopum Alexandrinum: S. Epiphanius hæreſi 77. Theodoretus lib. 5. Hæreticarum Fabularum, cap. 13. & in Dialogo 3. qui inſcribitur *Impatibilis*; in quo & ipſius Apollinarii teſtimoniis locupletiſſimis probat Verbum Divinum paſſioni obnoxium non eſſe *: ex quibus magis confirmatur quod ſupra aſſeruimus, non Apollinarem ipſum, ſed ejus diſcipulos, Verbum Divinum patibile aſſeruiſſe. Contra eamdem hæreſim pugnarunt S. Ambroſius in lib. de Dominicæ Incarnationis Myſterio, cap. 4. & 6. & Epiſtola 63. ad Sabinum data; & S. Fulgentius lib. 1. ad Traſamundum, a cap. 8. ad 19.

* *Theod- ret. Dia. 3. p. 17*

ARTICULUS XV.

De Aerianis.

AErius qui Sectæ nomen dedit, ex Arianorum Secta prodierat, Euſtathii Sebaſteni ſodalis, deinde æmulus. Ab ipſo Presbyter creatus, & Xenodochio præfectus eſt. Epiſcopum deinde ſuum ferre præ invidia non valens, ipſiuſque famam procacibus appetens calumniis, ingenti ab Eccleſia plebis abſtracta multitudine, Sectam condidit. Ipſius errores S. Epiphanius recenſet Hæreſi 75. quorum expoſitio, Calvinianorum damnatio eſt.

Capitalis porro Aerii error fuit, quod Presbyteros Epiſcopis æquaret. *Eſt illius dogma* (inquit S. Epiphanius) *ſupra hominis captum furioſum & immane. Imprimis enim: Quanam*, inquit, *in re Presbytero Epiſcopus antecellit; Nullum inter utrumque diſcrimen eſt. Eſt enim amborum unus ordo, par & idem honor, ac dignitas. Manus imponit Epiſcopus, imponit & Presbyter: baptizat Epiſcopus, idem facit & Presbyter: Divinum omnem cultum adminiſtrat Epiſcopus; nonminus id facit & Presbyter: Epiſcopus in Throno ſedet, ſedet & Presbyter*. Hunc errorem in Puritanis redivivum Diſſertatione ſingulari adverſus Blondellum confutavimus.

II. Orationes pro defunctis, & bona pro illis ſuſcepta opera damnabat Aerius. *Pergit deinde*; (ait S. Epiphanius) *Et quæ ratio eſt*, inquit, *poſt obitum mortuorum appellare nomina? Nam ut vivus oret, aut in pauperes bona ſua diſpenſet; quid ex ea re tandem ad mortuum redit? Quod ſi ſuperſtitum preces iis, qui ex hac vita diſceſſerint, opitulari poſſunt; nemo pie deinceps agat aliquid, neque boni quidquam faciat: Sed amicos ſibi aliquos, quacumque ratione velit, adjungat: ſive pecuniarum largitione, ſive precibus hoc ab illis ſub vitæ finem impetret, ut pro ſe Deum exorent, ut ne illic aliquid incommodi patiatur, nec immanium a ſe facinorum pœnæ repetantur*. Hæc impius Aerius.

III. Stata jejunia, & in Eccleſia obſervari ab omnibus Chriſtianis ſolita, damnabat. *Sed neque jejunii*, inquiebat, *inſtituendi ulla ratio eſt. Hæc enim omnia Judæorum propria ſunt, & cuidam ſervitutis jugo ſubjecta. Quippe juſto nulla lex poſita eſt: Sed parricidis ac matricidis dumtaxat, & id genus aliis*. * *Nam ſi jejunare omnino decreverim, quacumque libuerit die, ſponte & integra libertate jejunabo*. Hæc Aerius. (Ex S. Epiphanio.)

* 1. Tim. c. 1.

Hinc Aeriani Dominica die jejunare potius affectabant

Digitized by Google

bant: quarta vero, ſextaque feria, epulabantur. Diebus vero antepaſchalibus, quod tempus humi cubando, caſtimoniam ſervando, affli&tandoque corpore, nechon & aridorum ciborum uſu, vigiliis, jejunis ac reliquis id genus ſaluberrimis corporis cruciatibus, ſolebant celebrare Catholici, illi e contrario, ſummo diluculo epulabantur, & ſolida die genio indulgebant, illos irridentes qui antepaſchalem illam hebdomadam religioſis illis traducebant operibus. (Ex S. Epiphanio.)

IV. Celebritatem Paſchatis tollere conabatur Aerius: *Quid eſt*, inquit, *Paſcha, quod a vobis celebratur? Nimirum ad Judæorum adhuc fabulas adhæreſcitis: neque enim Paſchatis ſolemnitas obeunda: quoniam Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*. Sic loquitur apud S. Epiphanium, loco laudato.

V. Rerum omnium renuntiationem prædicabat Aerius. (Ex eodem.) S. Epiphanii temporibus hic Hæreſiarcha magna humani generis calamitate ſupererat, ut ipſe teſtatur in Indiculo libri 3. De ejuſdem erroribus lege S. Auguſtinum lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum. Lege illius Hæreſis confutationem apud S. Epiphanium.

ARTICULUS XVI.

De Meſſalianis, ſive Euchitis.

MEſſalianorum Hæreſis, Conſtantii Imperatoris temporibus emerſit. Hi fuere ipſorum errores.

I. Baptiſma nihil ſuſcipientibus prodeſſe aſſerebant: Novaculæ namque inſtar ipſum præcedentia peccata auferre contendebant; peccatorum vero radices ſtirpitus non exſcindere. Perpetuam vero orationem & peccati radicem funditus evellere, & malum dæmonem, in unumquemque, in nativitate transfuſum, ab anima expellere.

II. Nullum opus aggrediebantur, nullam artem exercebant, nulli vacabant labori, ſpiritalium hominum ſibi nomen arrogantes: Sed ubi orationem, a qua Euchitæ, id eſt, precantes ſunt nuncupati, abſolviſſent, maxima diei parte ſomno indulgebant.

III. Divinis revelationibus ſe illuſtratos, & futurorum eventuum afflatam ſibi cœlitus notitiam jactitabant; quin etiam ſe Patrem & Filium & Spiritum Sanctum corporeis oculis videre, Spirituſque adventum ſenſu percipere.

IV. Nullum apud illos erat jejunium; Sed orationem pro quovis bono opere ſufficere arbitrabantur.

V. Hujus Sectæ viri & mulieres promiſcue dormiebant in ſpatioſiſſimis vicis æſtivo tempore; quod ſe quidquam in terra poſſidere negarent. Huc porro & illuc oberrantes, manus ad ſtipem porrigebant. Iſta conſtant ex S. Epiphanio Hæreſi 80. ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 11. ubi addit ipſos ridicula quædam perpetraſſe, ſcilicet in ſaltus erupiſſe repentinos, & digitis jaculantium ſpeciem præ ſe tuliſſe: ſe in dæmones jaculari, & ſuper eos ſaltare jactitantes. Hincque illis Enthuſiaſtarum nomen impoſitum. Hujus Sectæ principes fuerunt Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, cum Herma & Simeone, & aliis pluribus; qui ſe ab Eccleſiaſtica quidem communione neutiquam ſeparaverunt: nec prodeſſe quidquam, nec nocere dicentes Divinam eſcam de qua Chriſtus ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, vivet in æternum*. Ita refert Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11.

Suos negabant errores Meſſaliani, Anathema etiam illis impingentes, qui hæc dogmata tuerentur. Unde neceſſe fuit ut arte & induſtria, immo nonnulla ſimulatione Flavianus Antiochenus Epiſcopus uteretur, ut ab Adelphio illorum Duce arcana Sectæ dogmata diſceret; de quibus certior factus eos ab Orientis finibus expulit, teſte Theodoreto, ibidem. Damnata eſt Meſſalianorum Hæreſis in Synodo Sydæ congregata anno Chriſti circiter 383. Præfuit huic Synodo Amphilochius Iconii Epiſcopus: Synodica Epiſtola conſcripta eſt ad Flavianum Antiochenum, qui & aliam contra eoſdem Hæreticos Synodum habuit. Hujus Concilii meminit Photius in Bibliotheca Cod. 52. Scripſit adverſus illos Epiſtolas & Letojus Meliſenſis Epiſcopus, teſte Theodoreto. Hanc Hæreſim ex quorumdam Chriſtianorum imperitia manaſſe notat S. Epiphanius, qui cum recte alioqui de Fide ſentirent, vitæ ex Chriſti Domini præſcripto inſtituendæ modum non intellexerunt: Sed eos qui Chriſtianæ perfectioni ſtuderent, abdicatis facultatibus, & relicto ſæculo, ſentiebant manuum opere non teneri. Hos refellit S. Epiphanius, tum verbis Apoſtoli ad Theſſalonicenſes 3. *Qui non laborat, non manducet*: tum Ægyptiorum exemplo Monachorum, qui univerſam pene Scripturam ore pronuntiant; impigre ac ſtrenue orando, aut Pſalmos modulando pervigilant; ſolemnes de more conventus obeunt; ſtatas horas, & alternis ſpatiis continuo deſcriptas, perpetuis ad Deum fundendis precibus tranſigunt: cum interea propriis manibus, adjuncta ſpiritali exercitatione, opus inſtituant: ne aut inopia laborent, aut paraſitorum inſtar divitum menſas frequentare cogantur, & ita veritatem obruere, non reprehendendo eos, qui per injuriam pauperum ſunt locupletati. Ipſos etiam refellit S. Epiphanius exemplo Sanctiſſimorum quorumdam Sacerdotum, qui S. Paulum imitati, ad ſuſceptam Divini Verbi prædicationem, externa manuum opera adjungebant, eaſque exercebant artes, quæ nec ab eorum dignitate, nec ab Eccleſiæ cura abhorrerent; quos tamen nulla ad id neceſſitate coactos, nulla obſtrictos lege, S. Epiphanius agnoſcit: ſiquidem functionibus Eccleſiaſticis occupati, a populo ali debent, ſecundum oracula Divina: Matthæi 10. *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*: & 1. ad Corinthios 9. *Quis gregem paſcit, & illius lacte non alitur? quis plantat vineam, & de ejus fructu non veſcitur?*

ARTICULUS XVII.

De Priſcillianiſtis, & de Cæſarauguſtana Synodo adverſus ipſos celebrata.

Cæſarauguſta, *Hiſpanis* Caragoca; *Gallis* Saragoce, *Hiſpania civitas ad Iberum flumen, regni Aragonici caput.*

GNoſticorum lues ex Ægypto in Hiſpanias pervadens, Priſcillianum virum nobilem, prædivitem, ingenio, facundia, diſſerendi arte conſpicuum, infecit. Is multos nobilium, pluresque plebejos ſibi adjungens, necnon & mulierum ad ſe confluentium catervam, ſingularem Sectam inſtituit: quam Inſtantius & Salvianus Epiſcopi Hiſpani, non ſolum conſenſione, ſed etiam conjuratione quadam ſuſceperunt. (Ex Sulpitio Severo lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ.) Ad eamdem Sectam defecerunt Sympoſius & Dictinius Epiſcopi.

Priſcilliani errores.

Priſcillianiſtis errores fuere, partim cum Manichæis communes, partim proprii. Primo, unam eſſe Patris, & Filii, & Spiritus Sancti perſonam cum Sabellio aſſerebant. 2. Quaſdam virtutes ex Deo procedere prædicabant, quas habere cœperit, & quas eſſentia ſua ipſe præceſſerit; in quo Arianorum errori ſuffragabantur. 3. Ideo Unigenitum dici Filium Dei contendebant, quia ſolus ſit natus ex Virgine. Unde vel principium de matre Chriſto dabant, cum Paulo Samoſateno & Photino: vel non unum eſſe Filium Dei credebant, ſed alios quoque ex ſummo Patre genitos, quorum hic unus ſit natus ex fœmina, qui ob hoc appelletur Unigenitus, quia hanc naſcendi conditionem alius Filiorum Dei nemo ſuſceperit. 4. Animam Hominis Divinæ aſſerebant eſſe ſubſtantiæ: nec a Natura Creatoris ſui, conditionis noſtræ diſtare Naturam. 5. Aſſerebant animas, quæ humanis corporibus inſeruntur, olim in cœlis peccaſſe, ob idque a ſublimioribus ad inferiora delapſas, in diverſæ qualitatis principes incidiſſe, & per aereas ac ſydereas poteſtates, alias duriores, alias mitiores, corporibus eſſe incluſas, ſorte diverſa & conditione diſſimili; ut quidquid in hac vita varie & inæqualiter provenit, ex præcedentibus cauſis videatur accidere. 6. Fatalibus ſtellis, & animas hominum, & corpora opinabantur adſtringi. 7. Sub aliis poteſtatibus partes animæ, ſub aliis corporis membra deſcribebant, & qualitates interiorum Præſulum, id eſt, Virtutum quas animam regere fingebant, in Patriarcharum ſtatuebant nominibus; quibus e regione ſigna opponebant corporea

quo-

quorum virtuti corpora ſubjicerentur. Addebant corporis humani partes, 12. cœli ſignis reſpondere, & ſecundum ipſa compoſitas eſſe, conſtituentes in capite Arietem, Taurum in cervice, Geminos in humeris, Cancrum in pectore, &c. 8. Diabolum numquam fuiſſe bonum docebant, neque naturam ejus opificium eſſe Dei: ſed eum ex tenebris & chao emerſiſſe: quia ſcilicet nullum ſui habeat authorem, ſed omnis mali ipſe ſit principium atque ſubſtantia.

Nono. Damnabant nuptias Priſcillianiſtæ, & generationem perhorreſcebant; conjugalem copulam ideo deteſtati, quia non eſt illic libertas turpitudinis, ubi & pudor matrimonii ſervatur, & ſpes ſobolis. Decimo, plaſmationem humanorum corporum, diaboli dicebant eſſe figmentum; & ſemina conceptionum, dæmonum opera in mulierum uteris figurari: & propterea reſurrectionem carnis non eſſe credendam, quia concreatio corporis non ſit congruens animæ dignitati. Hinc filios promiſſionis ex mulieribus quidem natos, ſed ex Spiritu Sancto dicebant eſſe conceptos. Has ob cauſas, Priſcillianus conjugia diſſolvebat, viroſque a nolentibus fœminis, fœminas a nolentibus viris ſeparabat. Adoptivis vero fœminis Priſcillianiſtæ cohabitabant: etiam Clerici & Monachi, ex inſtituto Sectæ, ut conſtat ex Concilio Bracarenſi 2. cap. 15. Undecimo, carnes, tamquam immundas eſcas, Priſcillianiſtæ rejiciebant. Duodecimo, diem Dominicum, & diem Natalem Chriſti, jejunio funeſtabant. Decimo-tertio, Scripturas apocryphas obtendebant, quibus commenta ſua confirmarent. Iſta conſtant ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 70. ex Commonitorio Oroſii ad S. Auguſtinum dato; ex lib. ejuſdem S. Auguſtini contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas; ex Epiſtola S. Leonis 93. ad Turribium data. Lege S. Hironymum in cap. 40. Danielis, & in Epiſtola ad Cteſiphontem contra Pelagianos, ubi & Priſcillianum vocat *Partem Manichæi*, & aſſerit eum habere *Partem Gnoſticæ Hæreſeos de Baſilidis impietate venientem*; & *totius orbis authoritate damnatum* ait. Legendum eſt & Chronicon Idacii, Olympiade 291.

Decimo-quarto, licitum eſſe mendacium Priſcillianus aſſeruit etiam perjurio junctum: quo permotus errore S. Auguſtinus, librum contra Mendacium, ut eum confutaret, conſcripſit, ut conſtat ex ipſo S. Auguſtino eo in libro, & lib. 2. Retractationum, cap. 60. Addit in lib. de Hæreſibus, Priſcillianiſtis, ad turpitudines ſuas occultandas, familiare fuiſſe hoc dogma:

Jura, perjura ſecretum prodere noli.

Obſcœnam fuiſſe Priſcillianiſtarum vitam, teſtis eſt S. Hieronymus in Epiſtola adverſus Pelagium, ad Cteſiphontem: ubi ſolos cum ſolis mulieribus claudi ſolitos narrat, & carmina illa inter amplexus canere:

Tum Pater omnipotens, fœcundis imbribus æther,
Conjugis in gremium late deſcendit; & omnes
Magnus alet, magno commixtus corpore, fœtus.

Priſcilliani Hæreſis in Concilio Cæſarauguſtano *damnata.*

Cum Priſcilliana lues per Hiſpanias graſſaretur, & Inſtantium, Salvianumque Epiſcopos jam infeciſſet, Adiginus Cordubenſis Epiſcopus ad Idacium emeritæ ætatis Antiſtitem rem eam retulit. Is vero ſine modo, & ultra quam oportuit, Inſtantium ſocioſque ejus laceſſens, facem quamdam naſcenti incendio ſubdidit: ut exaſperaverit malos, potius quam compreſſerit. Poſt multa inter eos certamina, Synodus Cæſarauguſtæ congregata eſt, cui etiam Aquitaniæ Epiſcopi interfuerunt. Verum Hæretici committere ſe judicio non ſunt auſi. In abſentes lata ſententia eſt, damnatique ſunt Inſtantius & Salvianus Epiſcopi, Elpidius & Priſcillianus Laici. Vetitum etiam eſt, ne quis eos in communionem ſuſciperet, niſi eamdem pœnam vellet experiri. Itbacio Soſſubenſi Epiſcopo negotium datum, ut Decretum Epiſcoporum in omnium notitiam deferret. Habita eſt Cæſarauguſtana illa Synodus anno Chriſti circiter 380. Octo in ea editi ſunt Canones. Primus Catholicis mulieribus prohibet, ne virorum alienorum cœtus frequentent, & lectiones audiant: & ne aliæ ad ipſas, legendi ſibi munus arrogantes, ſtudio docendi conveniant, vel diſcendi. Quem Canonem Patres ediderunt, ad avertendum periculum ſeductionis a Catholicis mulieribus. Plurimas quippe Priſcillianus Hæreſi ſua infecerat. Secundus Canon, jejunium die Dominica vetat; eos damnat qui ab Eccleſiis, tempore Quadrageſimali abeſſent, & clandeſtinos conventus agitarent; quæ Priſcillaniſtarum vitia etiam erant. Tertius ferit Anathemate eos, qui Euchariſtiam in Eccleſia acceptam non conſumpſerint: quod flagitium, ut ſe occultarent, Hæretici illi perpetrabant. Quartus Anathema impingit illis, qui tribus hebdomadibus Epiphaniam Domini antecedentibus, ab Eccleſia abfuerint, in domibus delituerint, aut nudis pedibus inceſſerint. Quod pariter contra Priſcillianiſtas decretum eſt, qui feſtum Nativitatis Dominicæ non celebrabant, & dies illos tranſigebant in mœrore, quos Eccleſia ſpiritalis cum effuſione gaudii celebrat. Quintus Canon cavet ne ab aliis Epiſcopis recipiantur, qui ſui Epiſcopi ſententia fuerint a communione ſeparati. Sextus contra eoſdem Priſcillianiſtas, qui ſanctimoniæ larvam in habitu Monaſtico ſimili, præ ſe ferebant, decernit Clericum, qui propter luxum vanitatemque præſumptam, gradum ſuum ſponte reliquerit, ac velut obſervatorem legis, Monachum videri voluerit eſſe, magis quam Clericum, eſſe repellendum ab Eccleſia. Canon ſeptimus prohibet, ne quis Doctoris nomen uſurpet ac munus, cui conceſſum non eſt ab Epiſcopis. Quo decreto Priſcillianiſtarum coercetur temeritas, qui docendi munus Laicis, & mulieribus ſuæ Sectæ deferebant. Canon denique octavus, velari Virgines vetat ab Epiſcopis infra ætatem quadraginta annorum.

Cæſarauguſtani Concilii Canones.

Hæretic Gratian Imp. edicto reſti ti: poſt capite d mnati e Maxim

Interim Inſtantius & Salvianus damnati judicio Sacerdotum, Priſcillianum una ſecum in Cæſarauguſtana Synodo damnatum, in Labilenſi oppido Epiſcopum conſtituerunt, rati ſe fore tutiores, ſi hominem acrem & callidum Sacerdotali authoritate armaſſent. Tum Idacius & Ithacius Reſcriptum a Gratiano obtinuerunt, quo univerſi Hæretici Eccleſiis & urbibus pellebantur. Tum Inſtantius, Salvianus & Priſcillianus Romam profecti, ut apud Damaſum Pontificem ſe purgarent, & ut in ejus adreperent communionem; ne in conſpectum quidem ipſius ſunt admiſſi. Regreſſi Mediolanum æque rejecti ſunt a S. Ambroſio. Hinc aditum ſibi ad Imperatorem, per Macedonium Magiſtrum Officiorum, quem pecunia corruptum ſuis partibus devinxerant, aperuere. Hujus beneficio reſcriptum obtinuerunt a Principe, quo miſſis in irritum prioribus Decretis, reſtitui Eccleſiis jubebantur. Hoc freti Inſtantius & Priſcillianus, repetivere Hiſpanias, Eccleſias quibus præfuerant invaſerunt: Ithacium velut Eccleſiæ perturbatorem ad judices detulerunt. Trepidus hic profugit in Gallias: ubi Gregorium Præfectum adiit. Huic Macedonii officiorum Magiſtri artibus, erepta cognitio eſt, & Hiſpaniarum Vicario demandata: Miſſi Officiales, qui Ithacium ad Hiſpanias pertraherent. Evaſit ille, & paulo poſt ad Maximum, qui Imperium in Occidente uſurpaverat, libellum contra Priſcillianum, ejuſque ſectatores detulit. Hæreticos ad Synodum Burdigalæ convocatam adduci juſſit Maximus. Ibi convictus Inſtantius, a Patribus exautboratus eſt anno Chriſti 385. Priſcillianus vero Epiſcopale judicium declinans, ad Principem provocavit. Exinde omnes Hæretici ad Imperatorem deducti: ſecuti accuſatores Idacius & Ithacius: cauſſæ cognitio ab Imperatore demandata eſt Evodio Præfecto. Qui Priſcillianum gemino judicio auditum, convictumque maleficii, nec diffitentem obſcœnis ſe ſtuduiſſe doctrinis, nocturnos etiam turpium fœminarum egiſſe conventus, nudumque orare ſolitum, nocentem pronuntiavit, redegitque in cuſtodiam, donec ad Principem referret. Geſtis ad Aulam delatis, cenſuit Imperator, Priſcillianum, ejuſque ſocios capite plectendos. Iſta conſtant ex Severo Sulpitio lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ, verſus finem.

Salvian Romæ bierat.

Idacius & Ithacius vitupera quod ca ſam Pr ſcillian ad ſæcul ria tribu nalia de tuliſſent

Quæres, utrum Idacius & Ithacius laudem, an vituperium, ex Hæreticorum ad ſæculares Judices delatione meruerint; & utrum Eccleſia extremo ſupplicio damnari Hæreticos probaverit?

Reſpondeo, Idacium & Ithacium merito Epiſcopis fuiſſe inviſos, quod apud Imperatorem & ſæculares Magiſtratus, actores fuiſſent in Priſcilliani ſociorumque cauſſa: nec probaſſe Eccleſiam judicium Maximi Hæreticos capite damnantis. Probatur ex Sulpitio

pitio

pitio Severo, lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ. *Omnes*, inquit, *quos cauſa involverat, ad Regem deducti. Secuti etiam accuſatores, Idacius & Ithacius Epiſcopi: quorum ſtudium in expugnandis Hæreticis non reprehenderem, ſi non ſtudio vincendi, pluſquam oportuit, certaſſent. Ac mea quidem ſententia eſt mihi tam reos quam accuſatores diſplicere. Certe Ithacium nihil penſi, nihil ſancti habuiſſe definio: fuit enim audax, loquax, impudens, ſumptuoſus, ventri & gulæ plurimum impertiens. Hic ſtultitiæ eo uſque proceſſerat, ut omnes etiam Sanctos Viros, quibus aut ſtudium inerat lectionis, aut propoſitum erat certare jejuniis, tamquam Priſcilliani ſocios, aut Diſcipulos, in crimen accerſeret. Auſus etiam miſer eſt, ea tempeſtate Martino Epiſcopo, viro plane Apoſtolis conferendo, palam objectare Hæreſis infamiam. Namque tum Martinus apud Treveros conſtitutus, non deſinebat increpare Ithacium, ut ab accuſatione deſiſteret: Maximum orare, ut a ſanguine infelicium abſtineret: ſatis ſuperque ſufficere, ut Epiſcopali ſententia Hæretici judicati, Eccleſiis pellerentur: Novum eſſe & inauditum nefas, ut cauſam Eccleſiæ judex ſæculi judicaret. Denique, quoadusque Martinus Treveris fuit, dilata cognitio eſt, & mox diſceſſurus, egregia authoritate a Maximo elicuit ſponſionem, nihil cruentum in reos conſtituendum; ſed poſtea Imperator per Magnum & Rufum Epiſcopos depravatus, & a mitioribus conſiliis deflexus, cauſam Præfecto Evodio permiſit, viro acri & ſevero.*

Cum porro Priſcillianus, una cum diſcipulorum ſuorum primariis, capite plexus fuiſſet, Theognoſtus Epiſcopus Ithacium palam damnavit, quod actor in cauſa ſanguinis extitiſſet, ac præter Eccleſiæ mores, legeſque manſuetudinis Chriſtianæ, cujus exemplum imprimis præbere debent Epiſcopi, Hæreticorum necem procuraſſet. Antiſtitum pars ſanior Ithaci communionem propterea vitavit: alii metu Maximi Imperatoris, qui ipſi favebat, ipſum in Concilio Trevirenſi anno Chriſti 386. abſolverunt & communione donarunt, teſte Sulpitio Severo Dialogo 3. *De virtutibus, & miraculis S. Martini*. Cum illius Synodi Epiſcopis, & cum Ithacio communionem inire primum recuſavit S. Martinus, ſed ceſſit tandem, eorumque ſe communioni adjunxit, ut Imperatorem a mittendis in Hiſpanias Tribunis & Lictoribus, qui in Hæreticos omnes inquirerent, & animadverterent, avocaret. Prævidebat quippe Sanctiſſimus Antiſtes, multos Catholicos cum Hæreticis morti addicendos, ut eorum bona fiſco vendicarentur. *Solis enim tunc judicabatur oculis* (ut notat Severus Sulpitius) *cum quis pallore potius, aut veſte, quam fide, Hæreticus judicaretur*. Verum Martini, & aliorum, qui crudelis Ithacii a communione adhorrebant, ſaniora fuiſſe priora conſilia, ex eo colligere eſt, quod cum Martinus de inita, vel ad horam, cum Ithacio, & ejus partium Epiſcopis communione ingemiſceret, ſtatim ipſi conſpicuum ſe præbuit Angelus, his cum verbis compellans: *Merito Martine compungeris, ſed aliter exire nequiſti. Repara virtutem, reſume conſtantiam, ne jam non periculum gloriæ, ſed ſalutis incurreris. Itaque ab illo tempore ſatis cavit cum illa Ithacianæ partis communione miſceri. Cæterum cum quoſdam ex energumenis tardius quam ſolebat, & gratia minore curaret, ſubinde cum lacrymis fatebatur, ſe propter communionis illius malum, cui ſe vel puncto temporis neceſſitate, non ſpiritu miſcuiſſet, detrimentum ſentire virtutis*. Ex quibus colligitur, Idacium, & Ithacium vituperium & damnationem potius quam laudem fuiſſe promeritos, deferendo cauſam Priſcilliani & Sectatorum ejus ad Imperatorem, ſæculareſque Magiſtratus, & eam ad ſententiam uſque capitis promovendo.

Nullo autem rei Chriſtianæ bono morte mulctatum fuiſſe Priſcillianum, ejuſque ſocios, teſtatur, qui tunc vivebat Sulpitius Severus, lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ. *Cæterum*, inquit, *Priſcilliano occiſo, non ſolum non repreſſa eſt Hæreſis, quæ illo authore proruperat; ſed confirmata latius propagata eſt. Namque ſectatores ejus, qui eum prius ut Sanctum honoraverant, poſtea ut martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hiſpanias relata, magniſque obſequiis celebrata eorum funera. Quin & jurare per Priſcillianum, ſumma religio putabatur*. Ex hoc tamen ſingulari facto ne inferas Principes, & ſæculares Magiſtratus in Hæreticos, etiam pœna capitis, animadvertere non poſſe. Poſſunt plane; & id cum laude faciunt, quando eorum punitio ex Eccleſiæ & Reipublicæ bono eſt. Nec ullus Epiſcoporum dixit, Principem, ac Præfectos Priſcillianum, & Inſtantium morti addicere non potuiſſe.

§. II.

De aliis Conciliis contra Priſcillianiſtas celebratis.

PRæter Cæſarauguſtanam Synodum, contra Priſcillianiſtas celebratæ ſunt, Toletana prima ante annum 400. & altera Toletana, quæ prima inſcribitur, anno ipſo 400. ex cujus definitiva ſententia colligitur, Sympoſium & Dictinium Priſcillianiſtas, prius indictum in Toletana urbe Concilium declinaſſe. Ob quam Eccleſiaſtici judicii fugam, damnati ſunt. Sed poſtmodum, agente S. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo, aditus Eccleſiæ apertus ipſis eſt; cum eo præſente & audiente, ſibi ipſi certas pacis conditiones impoſuiſſent; inter quas hæc una erat, ut *Dictinius, bono pacis, locum teneret Presbyterii, non acciperet honoris augmentum*: Altera vero, ut quod perperam egerant, ipſi damnarent. Conditiones non impleverunt contumaces Hæretici; nam Dictinium Sympoſius Aſturicenſem Epiſcopum ordinavit. Tandem Concilio Toletano ſe repræſentarunt, anno 400. in quo & pravos omnes ſenſus abjecere, & ultro Priſcillianum cum ſcriptis ejus damnavere. Cujus Concilii indulgentia, uterque ſedi ſuæ reſtitutus eſt; ſuſpenſa tamen communione, prius eis non impertienda, quam in Romani & Mediolanenſis Pontificum communionem recepti, per illorum literas probarentur; *Inde expectantes communionem, unde prius ſpem futuræ pacis acceperant*. Interim ſacrarum Ordinationum celebratione ipſis interdictum eſt.

Difficultatem parit non levem, quod in Concilii Toletani I. ſententia legitur; Dictinio, poſt ejuratam Priſcilliani Hæreſim, ſedem ſuam eſſe ſervatam. Id nempe cum Idacii Chronico pugnat, in quo hæc habentur: *Dictinius Aſturicenſis Epiſcopus, cui ob Priſcilliani Hæreſim, quam profitebatur, ejecto cum aliis ejuſdem Sectæ Epiſcopis, ſucceſſit Turribius*. Si enim ſede ſua ejectus eſt Dictinius, & ejus loco ſucceſſit ſtatim Turribius, qua ratione Aſturicenſem Cathedram recipere potuit in Concilio Toletano anni 400. Hæc utcumque conciliari poſſunt, duos Dictinii lapſus diſtinguendo. A primo lapſu reſurgens Dictinius, ex indulgentia Toletani Concilii Primi, ſedem ſuam recepit. Idem vero poſt aliquot annos relapſus, atque ex Epiſcopatu canonica ſententia dejectus, Turribio locum ceſſit. Geminum Dictinii lapſum firmat conjectura ex his Profeſſionis ipſius verbis petita: *In priori comprehenſione mea, in principiis converſionis meæ, quæcumque conſcripſi*. Inde etiam forſitan deſcendit, quod in excerpto Sententiæ, tantum, *pene lapſus*, dicitur *Dictinius*: & in excerpto Profeſſionis Fidei, ſemet ipſe erroris accuſat, præſumptionem ſuam arguit, corrigi ſe poſtulat, ea quæ ſcripſerat Anathemate percellit. Denique Dictinium poſt lapſum, converſum eſſe, conſtat ex Concilio Bracarenſi II. Canone 17. ubi Anathemate percelluntur, *Qui legunt Tractatus a Dictinio, antequam converteretur, conſcriptos*. Cum igitur aliunde conſtet ex Idatio, Dictinium Epiſcopatu exutum eſſe ob profeſſam Priſcilliani Hæreſim, eique Turribium ſucceſſiſſe & duo ſimul Epiſcopi in eadem ſede eſſe non poſſint, vel duos Dictinii lapſus diſtinguere neceſſe eſt, & aſſerere, poſt primum lapſum, nedum ipſi datum eſſe ſucceſſorem; aut illum poſt converſionem in Epiſcopatum non fuiſſe reſtitutum. Vel dicendum hæc exemplaria Profeſſionis reſipiſcentium Epiſcoporum, & definitivæ Concilii Toletani ſententiæ, interpolata fuiſſe, vel ſuppoſita. Certe ſuppoſitionis ingerit ſuſpicionem, quod Sympoſius & Dictinius, in ipſa Profeſſione qua Hæreſim abdicant, *Sanctæ memoriæ Epiſcopi appellentur*. Secundo, quod illæ Fidei Profeſſiones totæ ſint ad fraudem compoſitæ. Damnat Dictinius in ſcriptis ſuis *omnia quæ inveniuntur contra fidem* quæ reſtrictio vafritiem Hæreticam

Geminus Dictinii Priſcillianiſtæ Epiſcopi lapſus.

Exemplaria Profeſſionum Fidei a Sympoſio & Dictinio editarum & definitivæ ſententiæ in eorum cauſa latæ a patribus Toletani Concilii veniunt in ſuſpicionem ſuppoſitionis.

redo-

redolet. Sympoſius pariter non omnes Priſcilliani libros reſpuit & damnat, ſed eos tantum, *Ubi innaſcibilem Filium ſcripſiſſe dicitur*: ubi & illud *dicitur*, & ſola *innaſcibilis* mentio, ſubdolam Hominis mentem, & in Hæreſi pertinaciam arguit; ſicut & illa verba, quæ in poſteriori Profeſſionis parte leguntur: *Si quos male condidit libros, cum ipſo Authore condemno*. Tertio, definitivæ ſententiæ excerptum ita utriuſque illius Epiſcopi culpam minuit, ut vix eos in errorem lapſos fuiſſe dixeris. *Sympoſium*, inquiunt Patres, *deceptum, tentatumque per plurimos, ſecus aliqua geſſiſſe reperimus, nullis libris apocryphis, aut novis ſcientiis, quas Priſcillianus compoſuerat, involutum: Dictinium Epiſtolis aliquantis pene lapſum*. At longe gravioribus verbis de Dictinio loquitur Idatius coævus Author: atriſque longe magis ac horrendis coloribus ejus Hæreſim atque impietatem deſcribit. Porro non eſt veriſimile Toletanos Patres, de Hæretico, qui Tractatus peſtilentiſſimos in defenſionem Priſcillianicorum errorum ſcripſerat, atque vulgaverat, tam jejune locutos fuiſſe: eumque verbis ambiguis & ſubdolis errores ſuæ ſectæ ejurantem, uti & Sympoſium, in ſedem e qua ſuerat ob Hæreſim dejectus, reſtituiſſe. Denique hæc exemplaria ſive Profeſſionum Fidei a Sympoſio & Dictinio editarum, ſive definitivæ ſententiæ in eorum cauſſa latæ, abſunt a Codicibus MSS. Concilii Toletani melioris notæ. Has conjecturas Quenellio debemus, in Obſervationibus ad Epiſtolam S. Leonis ad Turribium.

Celebratæ ſunt inſuper contra Priſcillianiſtas Synodi duæ in Hiſpania, S. Leonis temporibus, una ab Epiſcopis Galliciæ, Idacio Lucenſi Epiſcopo, & Ceponio Bracarenſi, Metropolitanis, convocationem ex mandato S. Leonis urgentibus, eidemque præſidentibus. Altera Synodus habita eſt ab Epiſcopis quatuor Provinciarum, ſcilicet Tarraconenſis, Carthaginenſis, Luſitanæ, & Bæticæ. Utriuſque meminit Concilii Lucretius Bracarenſis Epiſcopus Concilio Bracarenſi 2. anno Chriſti 569. *Credo*, inquit, *veſtræ Beatitudinis Fraternitatem noſſe, quia eo tempore, quo in his regionibus nefandiſſima Priſcillianæ Secta venena ſerpebant, Beatiſſimus Papa urbis Romæ Leo, qui quadrageſimus fere extitit Apoſtoli Petri ſucceſſor, per Turribium Notarium Sedis ſuæ, ad Synodum Galliciæ contra impiam Priſcilliani Sectam ſcripta ſua direxit. Cujus etiam præcepto Tarraconenſes, & Carthaginenſes Epiſcopi, Luſitani quoque, & Bætici, facto inter ſe Concilio, regulam Fidei contra Priſcillianam Hæreſim, cum aliquibus capitulis conſcribentes, ad Balconium tunc hujus Bracarenſis Eccleſiæ Præſulem direxerunt*. Hæc Fidei regula in Synodo quatuor Provinciarum edita, male aſſuta eſt Concilio Toletano 1. a Conciliorum Editoribus, ſient & octodecim Anathematiſmi eidem regulæ ſubjecti, quibus Priſcilliani errores confodiuntur.

Priſcillianiſtas denique damnavit Concilium Bracarenſe 2. anno Domini 569. celebratum, in quo capitula 17. contra prava Priſcillianiſtarum dogmata, ſub Anathematis pœna, populis Chriſtianis credenda propoſuerant Patres: quæ mutuati ſunt ex Epiſtola S. Leonis ad Turribium. Decimum-ſextum oſtendit, morem fuiſſe Priſcillianiſtarum, Feriam V. in Cœna Domini cæremoniis ſacrilegis polluere. Sic enim habet: *Si quis V. Feria Paſchali, quæ eſt Cœna Domini, hora legitima, poſt Nonam jejunus in Eccleſia Miſſas non tenet, ſed ſecundum Sectam Priſcilliani, feſtivitatem ipſius diei, ab hora tertia, per Miſſas defunctorum, ſoluto jejunio colit, Anathema ſit*.

SCHOLION.

In iſtius Articuli Paragrapho 1. pag. 275. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Nullus Catholicorum dixit, Imperatores & Reges non poſſe in Hæreticum etiam pœna capitis animadvertere*.

R. Non ſcripſi, *Nullus Catholicorum*, ſed *Nullus Epiſcoporum*: Ubi enim de *Priſcilliani* & ſociorum ejus ſupplicio egi, expoſuique quam inviſi fuerint Epiſcopis *Idacius* & *Ithacius*, qui cauſam eorum ad ſæculares Magiſtratus detulerant, & ad ſententiam uſque capitis promoverant: Quia proſpexi Hæreticos hac Hiſtoria & facto abuti poſſe, tum contra Sanctæ Inquiſitionis Officium, quod pertinaces Hæreticos Sæcularibus Magiſtratibus tradit ſeu relinquit extremo ſupplicio puniendos; tum contra Principes ac Magiſtratus ipſos, qui ſuo jure in illos pœna etiam capitis animadvertunt, ut in *Petrum de Bruis, Joannem Hus*, & alios ſubjunxi: *Ex hoc tamen ſingulari facto ne inferas, Principes & ſæculares Magiſtratus in Hæreticos etiam pœna capitis animadvertere non poſſe. Poſſunt plane..... Nec ullus Epiſcoporum dixit Principem ac Præfectos morti addicere non potuiſſe Priſcillianum & Inſtantium*. Noverant ſcilicet quod Princeps & Magiſtratus *Non ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui male agit*, ut docet Apoſtolus, ad *Romanos* 13. Ad Divinum iſtud Oraculum ſi attendiſſent Religioſi Cenſores (ut de *S. Auguſtini* Doctrina, & Legibus Chriſtianorum Principum nihil dicam impræſentiarum) hanc meam propoſitionem non reprehendiſſent.

Nota.

NOn ſolum plura facta ſuadent etiam laicos principes in hæreticos animadvertiſſe, ſed etiam ipſæ leges, nempe *l. 3. §. 1. C. de Sum. Trinit. l. quicumque §. fin. C. de hæret. &c.* Modo canones ea jura correxiſſe, ac ad ſolum eccleſiæ tribunal cauſas hæreſis, ſive juris ſint, ſive facti, pertinere docent Canoniſtæ *in cap. Ut Inquiſit. de hæret. in 6. §. prohibemus*. Ideo autem eccleſiam etiam facti quæſtionem ſibi reſervaſſe obſervant, quia difficillimum eſt eamdem a juris quæſtione ſecernere. Non ſtatim e. g. hæreſis reus habendus, qui eamdem verbis, vel ſignis manifeſtet; cum id fieri potuerit vel ex ignorantia, vel ex joco, vel dicta aliorum referendo: atque ita factis, quæ ſunt juris, quæque ſolum eccleſiæ ſubſunt judicio, immiſcentur. Cæterum non alienum fuiſſe a poteſtate principum legibus pœniſque indictis hæreſes, ſacrilegia &c amovere, docuit Bellarminus *de Rom. Pont. l. 1. c. 7. in fin.* ubi affirmat Reges *cuſtodes eſſe debere legum divinarum, ſed non interpretes; ipſorum eſt enim edictis & pœnis impedire blaſphemias, hæreſes, ſacrilegia: quæ ſint autem hæreſes, & contra, quæ ſit fides orthodoxa ab Epiſcopis diſcere debent, quod Imperatores pios Conſtantinum, Valentinianum, Gratianum, Theodoſium, Marcianum feciſſe ex ipſo Codice dignoſci poteſt*.

ARTICULUS XVIII.

De Helvidio, & ejus Hæreſi.

HElvidius, Auxentii Ariani diſcipulus, homo ruſticanus, & vix primis imbutus literis, edito impiiſſimo libello, Sanctiſſimæ Deiparæ perpetuam Virginitatem impugnavit, effutiens ipſam, poſtquam Chriſtum ex Spiritu Sancto concepit, & Virgo peperit, alios ex Joſepho conjuge filios procreaſſe, qui fratres Domini in Evangelio vocarentur.

Ejuſdem gloriæ Virgines & maritatas eſſe aſſerebat. Iſta conſtant ex S. Hieronymo in libro contra Helvidium, & ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus, cap. 84. Helvidiani, a S. Epiphanio vocati ſunt Antidicomarianitæ, Hæreſi 78. contra quos ad Arabiæ Eccleſias ſcripſit Epiſtolam, ibidem inſertam.

ARTICULUS XIX.

De Joviniano & ejus erroribus.

JOvinianus Monachus, ex Mediolanenſi Monaſterio erumpens anno Chriſti 382. mollem, voluptatiſque ſectatricem vitam cum nomine Monachi conjunxit: ea vero docere cœpit dogmata, ob quæ a S. Hieronymo *Chriſtianorum Epicurus* merito vocatus eſt. Ea recenſet Sanctus ille Doctor lib. 1. adverſus Jovinianum, cap. 2. Jovinianus igitur Virginitati nuptias

Google

ptias quoad meritum adæquabat, dicebatque Virgines, viduas & maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ſi cæteris operibus non diſcrepent, ejuſdem eſſe meriti. Quem errorem cum Romæ doceret, nonnullas Sanctimoniales, quarum de pudicitia ſuſpicio nulla præceſſerat, in nuptias dejecit, hoc maxime ipſas urgens argumento: *Tu ergo melior quam Sara, melior quam Suſanna, ſive Anna?* & cæteras commemorando, teſtimonio ſanctæ Scripturæ commendatiſſimas fœminas, quibus ſe illæ meliores, vel etiam pares cogitare non poſſent. Hoc modo etiam virorum ſanctorum cœlibatum, commemoratione Patrum conjugatorum, & prædicatione frangebat. (Ex Sancto Hieronymo loco laudato, & ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus, cap. 82. & lib. 2. Retractationum, cap. 22.)

Secundo, Inter abſtinentiam ciborum, & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam eſſe diſtantiam effutiebat: ſive jejunia & a certis cibis abſtinentiam nihil prodeſſe.

III. Eos qui plena Fide in baptiſmo renati ſunt, a diabolo non poſſe ſubverti; ſive non poſſe hominem peccare poſt baptiſmum aſſerebat.

IV. Omnium qui ſuum baptiſma ſervaverint, unam eſſe in regno cœlorum remunerationem, ſeu æqualem gloriam contendebat. Iſta conſtant ex SS. Hieronymo & Auguſtino, locis ſopra laudatis.

V. Omnia peccata paria eſſe dicebat, Stoicorum ſententiam ſecutus. (Ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus.)

VI. Sanctiſſimam Deiparam Mariam in partu Virginem fuiſſe negabat, immo reliquarum more fœminarum corruptam fuiſſe, ore blaſphemo effutiebat. (Ex S. Auguſtino ibidem.)

Multos Hæreſi ſua Jovinianus inſecit, ut teſtatur S. Hieronymus lib. 2. adverſus ipſum edito, cap. 9. *Numquam*, inqoit, *nos Ariſtippi multitudo terrebit; quoſcumque formoſos, quoſcumque calamiſtratos, quos crine compoſito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento ſunt; immo inter tuos ſues grunniunt: de noſtro grege triſtes, pallidi, ſordidati, & quaſi peregrini hujus ſaculi, licet ſermone taceant, habitu loquuntur & geſtu: Heu mihi; quia peregrinatio mea prolongata eſt! .... Quod multi acquieſcuut ſententia tua, indicium voluptatis eſt: non enim tam te loquentem probant, quam fuit faventi vitiis.*

Jovinianum indicatos errores Romæ ſpargentem, ſcriptiſque impiis confirmantem, Pammachius Senator, S. Paulæ gener, ad Siricium Pontificem detulit, ut conſtat ex Epiſtola 50. S. Hieronymi, ad nobiliſſimum illum data. Siricius congregato Romæ Concilio, anno Chriſti 390. damnavit Hæreſiarcham, ejuſque Sectatores: deque eorum damnatione ſcripſit ad Mediolanenſem Eccleſiam, tranſmiſitque Epiſtolam per Legatos, Creſcentem, Leopardum, & Alexandrum, qui ejuſdem Hæreſeos, ac Hæreticorum damnationem in Concilio Mediolani celebrando procurarent. Iſtud conſtat ex Epiſtola 2. Siricii ad Mediolanenſem Eccleſiam data, in qua hæc habet: *A fideliſſimis Chriſtianis, viris genere optimis, religione præclaris, ad meam humilitatem ſubito ſcriptura horrifica videtur eſſe delata, ut Sacerdotali judicio detecta, Divinæ legi contraria ſpirituali ſententia deleretur. Nos ſane nuptias non aſpernanter accipimus, quibus velamine interſumus: Sed Virgines, quas nuptiæ creant, Deo devotas, majore honorificentia veneramur. Facto ergo Presbyterio, conſtitit Doctrinæ noſtræ, id eſt, Chriſtianæ legi eſſe contraria. Unde Apoſtolicum ſecuti præceptum, quia aliter, quam quod accepimus annuntiabant, omnium noſtrum, tam Presbyterorum, & Diaconorum, quam etiam totius Cleri una ſuſcitata fuit ſententia, ut Jovinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, Plotinus, Martianus, Januarius, & Ingenioſus, qui incentores novæ Hæreſis & blaſphemiæ inventi ſunt, divina ſententia, & noſtro judicio in perpetuum damnati, extra Eccleſiam remanerent.*

Siricii Epiſtola, & Legatis honorifice exceptis, S. Ambroſius Mediolani Concilium congregavit, in quo, ſecundum Pontificis Romani judicium, Jovinianus ejuſque ſectatores damnati ſunt. Hujus rei teſtis eſt Synodica illius Concilii Epiſtola, quæ inter S. Ambroſii Epiſtolas legitur.

Scripſit contra Joviniani errores duplicem librum S. Hieronymus, propter quos cum nonnullorum ſubiiſſet invidiam, & in crimen adductus eſſet apud Siricium, quaſi qui Virginitatem immenſis laudibus extollens, nuptiis detrahere, eaſque damnare viſus eſſet; ſcripſit Apologeticam pro eiſdem libris Epiſtolam ad Pammachium, quæ eſt inter ejus Epiſtolas quinquageſima. Scripſit & alteram ejuſdem argumenti ad Domnionem. Contra Jovinianiſtas, & maxime contra Sarmationem & Barbatianum, qui Vercellis Magiſtri ſui errores ſpargebant, S. Ambroſius Epiſtolam 26. ad Vercellenſem Eccleſiam dedit: monens ut ab iis caveret. Contra eamdem Hæreſim ſcripſit S. Auguſtinus librum *De bono conjugali*: in quo & bonas eſſe nuptias oſtendit, & illis virginitatem & continentiam anteponendas eſſe. Ideo autem hunc in ſcribendo modum tenuit S. Auguſtinus, quia nonnulli jactabant, Joviniano reſponderi non poſſe cum laude, ſed cum vituperatione nuptiarum, ut ipſe teſtatur, lib. 2. Retractationum, cap. 22.

Jovinianiſtas ſuis legibus inſectati ſunt pientiſſimi Imperatores Theodoſius & Arcadius; illius enim Sectæ primarios e Monaſteriis ejectos, habitu tamen Monaſtico vagantes, ab urbibus recedere, & ad deſerta loca proficiſci, juſſit Theodoſius L. 1. *de Monachis* Cod. Theodoſ. Honorius vero Jovinianum ſervili ſupplicio affectum, in Boam inſulam relegavit, ejuſque Sectarios in remotiſſimas inſulas deportari decrevit, anno Chriſti 412. ut conſtat ex ipſius Reſcripto ad Felicem Præfectum Prætorio, quod extat Lege 53. *De Hæreticis*, in Theodoſiano Codice.

ARTICULUS XX.

De Diſcalceatis.

EXtitere quarto ſæculo Hæretici quidam, quorum Philaſtrius & S. Auguſtinus * meminerunt; qui nudis pedibus ſemper ambulabant, ſicque Chriſtianis omnibus docebant incedendum; eo quod Dominus ad Moyſem, vel ad Joſue dixerit: *Solve calceamentum de pedibus tuis* & quod Propheta Iſaias * nudis pedibus juſſus fuerit ambulare.

* *lib.* de Hæreſ. *cap.* 68.

* Iſai. 20.

ARTICULUS XXI.

De Collyridianis.

ANno 373. Collyridianorum exortam referunt Hæreſim Annales Eccleſiaſtici, in Arabia. Qui hanc ſectabantur, Virginem Deiparam ut Deum colebant, & in ejus nomen collyridem panis per mulieres offerebant. Huic enim ſexui Secta illa Sacerdotii munia deferebat; immo ſolæ fere mulieres hanc Sectam conflabant. Illam S. Epiphanius confutat Hæreſi 79. oſtendens primo, nullam mulierem ex quo mundus conditus eſt, Sacerdotio functam eſſe: quod ubi ex Veteri Teſtamento probavit, hæc addit ex Novo: *Si Sacerdotium mulieribus mandatum foret, aut Canonicum quiddam præſtare in Eccleſia liceret, nulli potius quam Mariæ illud in novo Teſtamento committi Sacerdotis Officium debuit; cui tantus honor eſt habitus, ut gremio ſinuque ſuo Regem omnium, ac cœleſtem Deum, Deique Filium exciperet. Cujus uterus velut templum ac domicilium ad Divini Verbi incarnationem ſingulari eſt benignitate Dei, magno ac ſtupendo myſterio præparatus. Verum longe Deo aliter eſt viſum: ac ne baptizandi quidem poteſtas eſt illi facta: cum alioqui ab illa tingi potius Chriſtus, quam a Joanne potuiſſet.*

Deipara Virgo, non fuit Sacerdotio ornata.

E virili ſatu genita eſt, non de Spiritu S. concepta: quod commentus eſt apud Venetos quidam male feriatus Author libri erronei & merito damnati, De perpetua Virginitate B. Annæ.

Oſtendit deinde Beatam Virginem adorandam non eſſe. *Sanctum erat*, inquit, *Mariæ corpus, fateor: non tamen Deus illa fuit. Eadem & Virgo extitit; minime tamen nobis ad adorandum propoſita, ſed eum adorans ipſum, qui e ſua carne genitus, e cœlo ac paterno ſinu deſcenderat. Quare Sanctum quoque nos Evangelium præmunire voluit, in quo ita Chriſtus loquitur: Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit ho-*

Superſtitioſus illius cultus damnatur, religioſus aſſeritur.

ra mea. Ubi idcirco mulierem appellavit, ne quis Beatam Virginem excellentioris alicujus eſſe naturæ crederet. Et infra. *Quamquam enim ſelectum quoddam Vas atque eximium ſit, nihilominus mulier eſt, ejuſdemque cum cæteris naturæ; licet animo atque ſenſu ampliſſimis honoribus affecta ſit; perinde ac reliquorum Sanctorum corpora, aut ſi quid ad gloriam ac ſplendorem illuſtrius attulero*. Addit inferius: Illam Joachimi & Annæ precibus conceſſam: *Ita tamen ut non aliam quam cæteri mortales naſcendi conditionem habuerit; ſed ut illi, e virili ſatu, ac matris utero prodierit*.

Religioſi cultus Deiparæ Virginis Regula.

Denique hanc ſtatuit religioſi cultus regulam: *Honoretur ſane Maria: Pater vero, Filius, & Spiritus Sanctus adorentur: Mariam adorare nemo velit*. Et infra: *Maria in honore ſit, Dominus adoretur*. Quibus S. Epiphanii verbis cultus religioſus Deiparæ Virginis aſſeritur, ſuperſtitioſus damnatur. Honor Mariæ judicium diligit. Quamobrem nec cum Deo componatur umquam, nec una cum Chriſto laude celebretur: nec ipſi tribuantur quæ Deo ſoli, vel Homini Deo conveniunt. *Valde honoranda eſt Mater Domini* (inquit S. Bernardus) *bene admones, ſed honor Reginæ judicium diligit. Virgo regia falſo non eget honore, veris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora ſane integritatem carnis, vitæ ſanctitatem. Mirare fœcunditatem in Virgine, prolem venerare Divinam. Extolle neſcientem in concipiendo concupiſcentiam, vel in pariendo dolorem..... Magnifica gratiæ inventricem, Mediatricem ſalutis, reſtauratricem ſæculorum. Exalta denique exaltatam ſuper Choros Angelorum ad cœleſtia regna. Hæc mihi de illa cantat Eccleſia, & me eadem docuit decantare*. Novellas adinventiones, ſi quæ pietatem Chriſtianam adulterant potius, quam promoveant, S. Epiphanius, aliique Patres, non probaſſent, nec approbat Eccleſia; quæ apocryphas devotiones eodem ſpiritu rejicit, quo S. Epiphanius ſanctiſſimam illam ſtatuit Chriſtianæ pietatis regulam: *Maria in honore ſit, Dominus adoretur*.

Devotiones apocryphæ ab Eccleſia rejiciuntur.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 287. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Laudat Epiſtolam S. Bernardi de Conceptione Beatæ Virginis, non citandam poſt Decretum Alexandri* VII. Hanc præterea notant propoſitionem: *Apocryphæ Devotiones erga Beatam Virginem damnantur*.

Bullarii Tom. 5. p. 346.

R. *Alexandri* VII. Conſtitutio anno M. DC. LXI. edita, quæ incipit, *Solicitudo omnium Eccleſiarum*, ne verbum quidem habet de Epiſtola *S. Bernardi* ad Canonicos Lugdunenſes. Hæc Epiſtola non laudata ſolum eſt, ſed edita cum aliis *S. Bernardi* Epiſtolis, & Notis illuſtrata a Dom. *Joanne Mabillonio* in Editione noviſſima *S. Bernardi*, quam *Alexandro VIII.* Pontifici Maximo dicavit. Cæterum de Conceptione Deiparæ Virginis ibi non loquor, neque ex Epiſtola illa *S. Bernardi* quidquam profero ad hoc argumentum pertinens: Sed ſolum probo non eſſe tribuenda Beatæ Virgini, *quæ Deo ſoli, vel Homini Deo conveniunt*. Quod vero Devotiones apocryphas erga Beatam Virginem ab Eccleſia damnari ſcripſi, recte ſcripſi. Tales ſunt Devotiones in viſionibus incertis, aut humanis figmentis fundatæ. De quibus venerabilis *Gerſonius* in Epiſtola *De ſuſceptione humanitatis Chriſti* ita ſcribit:

Decima-nona Veritas: Chriſtus *ſi aſſeritur aliquid ad extra facere debere, quia decet eum ſic facere; fallitur id aſſerens, quia præſupponit quod eſt æque vel plus ignotum, ut ſi quis ita paralogizet: Chriſtus potuit communicare Matri ſuæ in utero quod glorioſa & conſummata felicitate naſceretur; & hoc decuit ipſum facere, quia decuit eum Matrem honorare, ergo ſic fecit. Conſtat quod Concluſio hæreticalis eſt; & tamen præmiſſæ communiter aſſumuntur a nonullis in Aſſertionibus ſuis confirmandis:*

Vigeſima Veritas: Chriſtus *non communicavit Matri ſuæ, ſtatim dum concepta, vel nata eſt, uſum perfectæ rationis: quamvis hoc potuiſſet, & ſi feciſſet, decuiſſet. Et oppoſitum aſſerere ſcribendo vel prædicando, eſt penitus temerarium, ſicut & quod numquam ſomniaverit, aut quod in omni ſomno ſemper actu Deum contemplata fuerit hic in via. Quod autem ex Scripturis ſanctis authoritatem non habet, nec ex probabili ratione, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.*

Vigeſima-prima Veritas: Chriſtus *potuit conferre dilectiſſimæ Matri ſuæ cognitionem lucidiſſimam totius decurſus vitæ ſuæ, & Filii, confeſtim dum nata eſt: & ſi hoc feciſſet, utique decuiſſet: ergo fecit: Temerarium eſt & contrarium Sanctis Doctoribus hoc inferre. Contrarium inſuper videtur Evangelicæ Doctrinæ, ſic aſſerere factum eſſe. Siquidem perditus fuit Jeſus ignorante Maria & Joſeph.*

Vigeſima-tertia Veritas: Chriſtus *ſi perquiritur a talibus, cur Matrem ſuam honoravit in gratiis iſtis, & non in aliis omnibus quibus poterat? Reſpondeas, Quis es, o homo, ut inveſtiges ſenſum Domini? Quis es, ut conſiliarius ejus fias? Quis es, ut præſumas dicere, Cur ita facis? Ponat ergo humana loquacitas digitum ori ſuo, & terminis ſuis contenta ſit*. Sane ſi a Synodo Carthaginenſi V. ſapientiſſime decretum eſt: *Quæ per ſomnia & per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum ubique conſtituuntur Altaria, omnimodo reprobentur*; Si Sanctus Auguſtinus lib. *De vera Religione* recte ſcripſit: *Non ſit Religio in phantaſmatibus noſtris*; Apocryphas Devotiones erga Beatam Virginem, in viſionibus incertis, aut humanis figmentis fundatas, uno verbo ut omnia complectar, ab Eccleſia & Sede Apoſtolica non probatas, rejiciendas eſſe recte dixi.

Canone 14.

Nota.

FRequentes admodum ſunt Theologi in ſtatuenda menſura privilegiorum Virginis, quatenus decens fuit Dei potentiam ſingulari modo in Virgine manifeſtari, præcipue in removendo ab ea quod indecens eſſet in tanta Matre concipere. Nec parvipendendum hoc argumentum notant, ni velimus quamplures perfectiones a Dei Matre proſcribere; cum de illa eo innixi fundamento quamplura ſingularia prædicemus, quia nempe decuit ita Deum erga B. Virginem agere: quapropter dixit Auguſtinus l. 3. de lib. arbit. c. 5. *Quidquid vera ratione melius occurrerit, id ſcias feciſſe Deum*. Quam vero deceret Dei Matrem ab originali culpa præſervari, paſſim explicant hujus ſententiæ patroni; & merito animadvertunt decuiſſe Deum puritatis ſanctitatiſque amatorem talem ſibi efformare Matrem, quam numquam peccati labes inquinaſſet. Et quidem ſi Auguſtinus *de Nat. & Grat. c. 36.* obſervando quod B. Virgo *concipere meruit, & parere, quem ſcimus nullum habuiſſe peccatum*, nullam vult *cum de peccatis agimus de ea habere quæſtionem*, & fatetur *plus gratiæ ei collatum ad vincendum omni ex parte peccatum*, jam ſi, quia decens fuit Dei Parentem tanta gratia ornari, immunem conſiderat ab omni culpæ etiam venialis inquinamento, hujuſmodi ratio efficaciſſima etiam apparet ad removendam ab ea multo magis culpam originalem, quæ gratiam ſanctificantem non compatitur, animamque Diabolo mancipat. Illud proinde omnino tenendum eſt, apud PP. pro ſtabiliendis B. Virginis privilegiis efficax eſſe argumentum conſidere quid decens fuerit Deum eidem elargiri; ſi illud non elargiendo, in eadem eam ſanctitatem non conſpiceremus, quam Dei Matrem ornare debuiſſe conveniens eſſe judicamus.

Non vero efficax habendum, ubi ex eo quoſdam pœnales culpæ effectus a B. Virgine removere intenderemus, ex quibus nulla oritur indecentia, quia tunc ad meriti augmentum, & ad majorem cum Chriſto ſimilitudinem conferunt. Hinc recte dicimus non oportuiſſe ut conſummata, & glorioſa felicitate naſceretur; neque neceſſe fuiſſe, ut præcognoſceret quidquid ſibi, Filioque in vitæ decurſu erat eventurum. Gratis vero aſſeritur temerarium eſſe dicere B. Virginem in primo inſtanti ſuæ conceptionis uſum perfectæ rationis obtinuiſſe, cum hoc privilegium eidem Theologi merito vindicent, prædicaveritque inter alios S. Bernardinus Senenſis *ſer. 51. de B. Virg. c. 2. ar. 1.* Cæterum quoties non videatur indecens B. Virginem uſu rationis aliquo tempore caruiſſe, argumentum petitum ex eo quod decuit Deum facere, non tanti in hoc privilegio aſſerendo momenti eſſet, quanti in removendo a B, Virgine omnem cul-

pæ

pæ ſpeciem; cum dedeceat tantam Matrem quovis peccato maculatam conſiderare.

Occaſione vero ſermonis hic habiti de Deiparæ immaculata Conceptione omittendum non duxi Natalem in Diſſertatione XVI. ſæculi II. §. 21. ſcripſiſſe Feſtum Conceptionis B. Virginis celebrari *non propter propriam ſanctitatem, ſed propter ſanctitatem & dignitatem perſonæ concepta, quæ prædeſtinata eſt ab æterno, & in tempore concepta, ut Dei Mater eſſet.* Hunc Natalis lapſum fateor me aufugiſſe, dum illam Diſſertationem ad examen revocavi; nam ſi ultra alias Pontificum Conſtitutiones legatur Conſtitutio CXIV. Alexandri VII. palam fiet Feſtum Conceptionis Deiparæ ipſius immunitatem a culpa originali reſpicere. Cum igitur §. 1. dixiſſet Alexander veterem eſſe fidelium pietatem ſentientium animam Virginis Matris fuiſſe a peccati originalis macula præſervatam, atque in hoc ſenſu Conceptionis feſtivitatem coluiſſe; & §. 2. retuliſſet Gregorium XV. ne etiam in colloquiis privatis præfata ſententia impugnaretur, vetaſſe, ſimul in ejuſdem ſententiæ ſavorem præcipiendo, ut tam in miſſa, quam in divino Officio non alio quam Conceptionis nomine fideles uterentur; ac §. 3. narraſſet quoſdam ita interpretari cultum ac feſtum Conceptionis, ut Romani Pontifices ſententiæ de immunitate a peccato originis favere non intellexerint, hæc habet §. 4. *Nos conſiderantes quod S. Romana Eccleſia de intemerata, ſemperque Virginis Mariæ Conceptione feſtum ſolemniter celebrat, & ſpeciale ac proprium ſuper hoc officium ordinavit &c.* En igitur Conceptionis feſtum, ejuſque officium inſtitutum ad fovendam piam ſententiam aſſerentem B. Virginem a peccato originali fuiſſe præſervatam; unde poſtea Alexander innovat ſuorum Prædeceſſorum Conſtitutiones editas in favorem ſententiæ aſſerentis Deiparentem immunem fuiſſe a peccato originali, & *in favorem feſti & cultus Conceptioni ejuſdem Virginis Deiparæ ſecundum piam iſtam ſententiam ut præfertur exhibiti.*

ARTICULUS XXII.

De Bonoſiacis.

Bonoſus Sardicenſis Epiſcopus, huic Sectæ nomen dedit. Hic ex Ebione & Photino, ſuæ virus hauſit Hæreſeos, & Neſtorio præluſit, Chriſtum purum hominem aſſerens, duoſque in Salvatore filios agnoſcens, æternum unum, alterum temporalem. Aſſeruit præterea Bonoſus, Deiparam Virginem, a partu Chriſti, alios ſuſcepiſſe liberos. Quamobrem ab Anyſio & cæteris Illyrici Epiſcopis, quibus fuerat a Synodo Capuenſi cauſæ illius cognitio demandata, damnatus eſt. Ejus errorem damnavit etiam Siricius Pontifex Maximus, ut conſtat ex ejus Epiſtola ad Anyſium & cæteros Epiſopos per Illyricum conſtitutos. *Sane*, inquit, *non poſſumus negare de Maria Filiis jure reprehenſum; meritoque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quod ex eodem utero Virginali, ex quo ſecundum carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegiſſet Dominus Jeſus naſci per Virginem, ſi eam judicaſſet tam incontinentem fore, ut illud Genitale Dominici corporis, illam Aulam Regis æterni, concubitus humani ſemine coinquinaret.* Celebrata porro eſt Capuana contra Bonoſum Synodus, anno Chriſti 389. A Damaſo prædamnatum fuiſſe illum Hæreſiarcham, aſſerit Marius Mercator, in Diſſertatione ad XII. Anathematiſmum Neſtorii.

ARTICULUS XXIII.

De Euphrata.

Euphratam Agrippinenſem Epiſcopum, Chriſtum aſſeruiſſe purum hominem, ob idque fuiſſe in Concilio Agrippinenſi damnatum anno Chriſti 346. refert Annalium Eccleſiaſticorum Parens Tomo 4. ad annum notatum, ut habent Acta quæ nomine

dicti Concilii Agrippinenſis referuntur Tomo 2. Conciliorum Editionis Labbeanæ. Idem conſtat ex Hiſtoria S. Maximini Treverenſis Epiſcopi, & ex Vita S. Servatii Tungrenſis Epiſcopi. Verum fictitiam eſſe Euphratæ Hæreſim, & Concilii Agrippinenſis Acta ſuppoſititia, graviſſima ratio perſuadet. Euphratas enim anno 347. in Concilio Sardicenſi conſedit inter Patres, atque etiam cum Vincentio Capuano legatione Synodi functus eſt ad Conſtantium Imperatorem, qui Antiochiæ morabatur, ut teſtis eſt S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios. At nequaquam eſt veriſimile Synodali decreto legatum a Catholicis fuiſſe Epiſcopum adverſus Arianos, qui ſuperiore anno 346. depoſitus & damnatus fuiſſet. Secundo, parum etiam veriſimile eſt Arianos Euphratæ, ſubintroducto ſcorto fuiſſe ſtructuros calumniam, quod Theodoretus refert lib. 2. cap. 9. ſi ipſum vera accuſatione obruere potuiſſent, & velut Hæreticum in legitimo Concilio damnatum, ad Imperatorem deferre.

Concilii Agrippinenſis acta contra Euphratam ſuppoſititia.

Reſpondet Binius in Notis ad Concilium Agrippinenſe, hanc Synodum non anno 346. ſed 350. aut 351. fuiſſe congregatam: aut duo in cauſa Euphratæ Concilia Coloniæ Agrippinæ habita fuiſſe: alterum anno 346. alterum anno 350. In priore Euphratam vel a ſuſpicione Hæreſis liberatum, vel admonitione emendatum eſſe; in poſteriore depoſitum: utrumque vero a Collectoribus Conciliorum in unum contractum fuiſſe.

Verum prima reſponſio propoſitam difficultatem non amovet. Siquidem Euphratam anno immediate antecedente Concilii Sardicenſis celebrationem, & ante legationem a Patribus Sardicenſibus ipſi impoſitam, damnatum fuiſſe ob Hæreſim, & exauthoratum in legitimo aliquo Concilio fatetur.

Nec etiam reſponſio altera probabilior eſt. Nota enim Conſulum, quæ Actis Agrippinenſis Concilii eſt appoſita, non convenit anno 350. aut 351. convenit vero anno 346. qui per Conſules anni ſuperioris deſignabatur (ut apud Bucherium ex variis Faſtis id probantem videre eſt, pag. 46. 240. 250. 260.) quamvis proprios Conſules haberet; nempe Conſtantium quater & Conſtantem ter Conſules, quod forſan inde contigit, quod Conſtantius in extremis Orientis regionibus verſaretur.

Præterea vix conſignari poteſt Agrippinenſis epocha Synodi poſt Concilium Sardicenſe. Enimvero Euphratas a Concilio Sardicenſi ad Imperatorem Conſtantium Legatus, Antiochiæ verſabatur circa Paſcha anni 348. S. vero Maximinus Treverenſis Epiſcopus, qui Euphratæ damnationi præfuiſſe dicitur, & cujus ſubſcriptionem primo loco exhibent Acta Concilii Agrippinenſis, anno 349. obierat. Cum itaque inter Euphratæ reditum in Germaniam & S. Maximini obitum, ejuſdem Euphratæ lapſus in Hæreſim, & Concilia contra illum habita conſignari debeant, ſequitur ipſa rejici non poſſe in annum 350. aut 351. unde cum anno etiam 346. celebratum non fuerit Agrippinenſe Concilium, ut probavimus, colligitur illud fictitium eſſe.

Accedit quod Dyſcolus Remenſis Epiſcopus, cujus nomen in Actis præfati Concilii ſubſcriptum legitur, fictitius videtur Epiſcopus, cum nec in albo Remenſium Antiſtitum, nec in Flodoardi Hiſtoria nomen ejus uſpiam occurrat.

Denique S. Deſiderius Lingonenſis, & S. Simplicius Auguſtodunenſis, quinto ſæculo florebant, quorum tamen ſubſcriptiones in præfato Concilio Colonienſi leguntur. Ipſos igitur Epiſcopatum tenuiſſe ſexaginta annis & amplius oporteret: aut duos Epiſcopos cognomines, hoc temporis intervallo, illas Eccleſias rexiſſe: quod gratis omnino fingeretur.

Ad Hiſtoriam S. Maximini reſpondeo, ipſam falſis Concilii Agrippinenſis Actis inniti. Vita vero S. Servatii multis ſcatet erroribus, quos inter non levis ille eſt, quo Servatio legatio ad limina Apoſtolorum impoſita refertur a Concilio, ad avertendam votis & precibus Hunnorum incurſionem. Nam Exuperius Toloſatum Epiſcopus, quo recuſante Servatius legationem illam dicitur ſuſcepiſſe, vixit Theodoſio & filiis imperantibus. Legantur doctiſſimi viri Godefridi Hermantii de Hiſtoria Eccleſiaſtica optime meriti eruditæ Obſervationes ad Vitam S. Athanaſii Gallico idiomate ab ipſo editam.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

AGrippinenſis concilii acta deductamque ex iis Euphratis Agrippinenſis epiſcopi de Ariana hæreſi damnati hiſtoriam ad fabellas hic rejicit P. Alexander; nec immerito ille quidem, ſi vulgata de epocha Sardicenſis concilii opinio valeat. Profecto vix inter ſe cohærere poſſunt Euphratis de hæreſi convicti, damnatique exauctoratio ex ſolemni ſententia concilii an. 346. celebrati & ſuſcepta ab eo, nomine orthodoxi Sardicenſis concilii an. 347. Legatio ad Conſtantium, pro reſtitutione S. Athanaſii. Hoc unico valido argumento totum iſtud concilium ſpurium pronunciat P. Alexander. Verum Sardicenſi concilio in annum 344. retracto, cui vetus inſcriptio in collectione Surii illigat, exigitque reditus S. Athanaſii Alexandriam cum anno 346. compoſitus, ut eſt apud Anonymum a Cl. Maffejo Oſſerv. lett. to. 3. vulgatum, & in Chronico S. Hieronymi ex Pontacii editione; Sardicenſi, inquam, ad annum 344. reducto ſalva ſunt omnia. Potuit enim commode Synodus Sardicenſis an. 344. legatum ſuum Euphratem Agrippinenſem mittere ad Conſtantium; dein vero Euphrates poſt geſtam legationem Arianorum fautor deprehendi, ac demum convictus damnari ſententia ſynodi an. 346. coactæ. Vide hæc omnia latius a me deducta in Diſſert. de Epochis Concilior. Sardicenſis & Sirmienſis in nova Concilior. collect. To. 1. pag. 173.

Quæ vero ait P. Alexander de Simplicio Auguſtodunenſi, Dyſcolo Rhemenſi, Deſiderio Lingonienſi, quaſi illorum ætas cum anno 346. quo Agrippinenſis ſynodus convenit epiſcopos illos inter patres referens male cohæreat; hæc nullo negotio diſſidia componuntur, vel ſaltem evitantur. Nam & inter patres Nicænos Gallicani epiſcopi recenſentur, Deſiderius ſimplicius & Dyſcolus, quamquam ſedium nomina ſilent acta illa. Quæ plane nominum, & regionum conſenſio multo probabiliorem exhibet conjecturam pro Agrippinenſis concilii ſinceritate, quam contra illum valeant. Si enim epiſcopi illi Sardicenſi concilio anni 344. interfuerint; cur & Agrippinenſi non potuerint intereſſe?

CAPUT IV.

De Conciliis Nationalibus, aut Provincialibus, quibus ſancita eſt Diſciplina, IV. Eccleſiæ Sæculo.

DIſciplinam Eccleſiaſticam ſæculo 4. ſanxerunt, aut promoverunt, præter Œcumenica Concilia Nicænum, Sardicenſe, & Conſtantinopolitanum, Concilia variis in Provinciis aut regionibus congregata, ſcilicet Arelatenſe I. Ancyranum, Neocæſarienſe, Laodicenum, Gangrenſe, Antiochenum, Carthaginenſe I. ſub Grato Epiſcopo, Vaſenſe, Valentinum I. Cæſarauguſtanum, Taurinenſe, Carthaginenſe II. ſub Genethlio, Carthaginenſe III. ſub Aurelio, Carthaginenſia IV. & V. Ex iſtis Conciliis aliqua jam data occaſione expendimus: de cæteris ſequentibus Articulis agemus.

ARTICULUS I.

De Concilio Ancyrano.

Ancyra, *Galatiæ Metropolis, ſedes Archiepiſc.*

UT primum Maximinus Imperator, Chriſtianorum hoſtis inſenſiſſimus extinctus eſt, Orientales Epiſcopi Eccleſiæ pace bene uſi, Ancyram Galatiæ urbem ad celebrandum Concilium convenerunt, anno Chriſti circiter 314. Silveſtri Pontificis Maximi I. Conſtantini Imperatoris 9. Vitali Antiocheno Epiſcopo præſide. In hoc Concilio Canones 24. editi ſunt, tum ad congruam lapſis præſcribendam pœnitentiam, tum ad alia Diſciplinæ capita conſtituenda. Primus Canon, Presbyteris, qui poſt ſacrilegam immolationem, certamen pro Chriſtiana Fide repetiverint, ſedis honore ſervato, oblatione ſacrificii, concionandi munere, cæteriſque Sacerdotalibus Officiis interdicit. Secundus eamdem pœnam extendit ad Diaconos, qui ſacrilegis ſe polluerint ſacrificiis. Tertius eos qui poſt Fidei Chriſtianæ publicam Profeſſionem, idolothyta, neceſſitate adacti, comederunt, aut manu per vim ad funeſtas aras admota, ſacrificaverunt, ad communionis gratiam decernit recipiendos; immo & ad Clerum poſſe provehi, tamquam a crimine immunes. Quartus pœnitentiam imponit iis, qui cum ad ſacrificia Gentilium, aut ad profanas epulas per vim ducerentur, lætiore habitu fuerunt, & veſtimentis pretioſis ornati, paratæ cœnæ indifferenter participes extiterunt. Pœnitentiam vero mitiorem imponit idem Canon illis, qui falſorum Numinum templum veſte lugubri aſcenderunt, & toto ſacrilegarum epularum tempore flevere. Quintus, ſextus, ſeptimus Canones, de eorum pœnitentia decernunt, qui vel minis pœnarum ſacrificavere, vel ad ethnicorum convivia, diebus eorum feſtis convenerunt, quamvis cibos immolaritios non comederint, ſed paratos in propriis domibus. Octavus, prolixiorem imponit illis, gravioremque pœnam, qui non ſolum lapſi ſunt ipſi, ſed & aliis cauſa lapſus extiterunt. Nonus Canon, Diaconos qui ante Ordinationem fuerint conteſtati ſe velle connubio copulari, in miniſterio decernit manere, ſi uxores poſtea duxerint; ab eo vero arceri, qui in Ordinatione tacite profeſſi fuerint continentiam, ſi nuptias poſtmodum contraxerint. Decimus, puellas poſt ſponſalia raptas, etiamſi a raptoribus corruptæ fuerint, eis reſtitui jubet, quibus primum fuerint deſponſatæ. Undecimus, eos qui ante ſuſceptum baptiſma ſacrificaverint idolis, ad Ordines poſſe promoveri ſtatuit. Duodecimus, Presbyterorum aut Diaconorum Ordinationem Chorepiſcopis prohibet. Decimus-tertius a ſacris miniſteriis removet Clericos, qui ita carnibus abhorrent, ut nec olera cum eis cocta comedere velint. Ideo autem hanc in eos pœnam conſtituit, quod Hæreſeos Encratitarum, aut Euſtathianorum vel etiam Manichæorum ſuſpecti eſſent, qui carnes velut immundas execrabantur. Unde ſi tantiſper ex eis deguſtando ſe ab illa ſuſpicione purgarent, & deinde ab illarum eſu ſibi temperarent, eorum abſtinentiam Synodus probat. Canon decimus-quartus, res a Presbyteris, vacante ſede Epiſcopali venditas, ad Eccleſiæ jura præcipit, reſciſſo contractu, revocari.

Canonu Ancyra rum Sy pſis.

Decimus-quintus & decimus-ſextus, in criminis nefarii reos animadvertunt. Decimus-ſeptimus, abjicit ab Epiſcopali dignitate Epiſcopos, qui ab Eccleſiis, quibus ordinati ſunt, recepti non fuerint; ſi alienas invadere tentaverunt, & adverſus alios Epiſcopos ſeditiones excitaverint.

Decimus-octavus, eos qui virginitatem voverint, & poſtea nupſerint, inter *Bigamos* cenſeri debere decernit: ſed eorum nuptias irritas eſſe non pronuntiat. * Statuit inſuper ne Virgines Sacræ cum viris, ſororiæ neceſſitudinis nomine, ſub eodem tecto commorentur.

Olim ve- tum no erat imp dimentu dirimens matrimo nium.

Decimus-nonus, adulteros ſeptenni plectit pœnitentia. Vigeſimus mulieribus fornicariis, quæ partus ſuos excutiunt, vel enecant, decennii Pœnitentiam imponit. Vigeſimus-primus homicidii voluntarii reos, perpetuæ, fortuiti vero quinquennii pœnitentiæ addicit. Vigeſimus-ſecundus. Eos qui ariolos conſuluerint, quinquennii pariter pœnitentia Canon vigeſimus-tertius caſtigat. Vigeſimus-quartus, decennii pœnitentiam infligit illis, qui conſcii fuerint criminis, quod quiſpiam commiſit, ſororem ſponſæ ſuæ corrumpendo, quæ ſe gravidam animadvertens, ob detrimentum famæ in deſperationem adducta laqueo ſe peremit.

In his porro Canonibus, tria notanda ſunt. Primo varios Pœnitentiæ gradus ante Synodum Ancyranam inſtitutos fuiſſe, quos lapſi, tempore ab Eccleſia definito decurrerent. Secundo, penes Epiſcopos fuiſſe in pleriſque caſibus Pœnitentiæ modum, ut ſcilicet illius diuturnitatem pro fervore pœnitentium minuerent. Tertio, nulli in exitu vitæ communionem a Patribus Ancyranis fuiſſe negatam.

Dionyſius Exiguus non fuit aſſecutus ſenſum Ca-

nonis

Hyeman-tum ?

nonis XVI. quo nefarii criminis reos præcepit Synodus inter hyemantes orare : quo nomine energumenos perperam ipſe intellexit. Hyemantes enim illi dicti ſunt, qui ſub din pœnitentiam agebant, & omni Eccleſiæ tecto ſubmovebantur, ut colligitur ex Tertulliano lib. de Pudicitia, dicente : *Reliquas autem libidinum ſurias impias & in corpora & in ſexus, ultra jus naturæ, non modo limine, verum omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

CAnonem Ancyranum quem P. Alexander ex verſione Dionyſii ſignat XVI. cum tamen in Græco, & in alia vetuſta verſione, in collectione Iſidori collocata, prout & in codice vetuſtiſſimo Lucenſi ſit XVII. male reddere Dionyſium accuſat idem P. Alexander. Ita enim Græcus habet χειμαζομένοις *hyemantes*, quod vertit Dionyſius ; *qui ſpiritu periclitantur immundo* ; cum eo nomine deſignari doceat eos qui ſub dio pœnitentiam agebant, & omni eccleſiæ tecto ſubmovebantur. Sed hanc ipſam verſionem retinet & alter vetuſtiſſimus interpres in collectione Iſidori ; ex quo utriuſque conſenſu deducimus verba canonis hujus ita accepiſſe eccleſiam Latinam. Nec ſane abs re, cum Ancyranus hic lucem accipere poſſit ex Eliberitano canone XXIX. ita concepto. *Energumenus, qui ab erratico ſpiritu exagitatur, hujus nomen neque ad altare cum ablatione recitandum, neque permittendum ut ſua manu in eccleſia miniſtret.* Sub dio ergo agere cogebantur energumeni a communione cum fidelibus rejecti ; ex quo fit ut leproſi, vel (ut explicat in ſua verſione Dionyſius) *adulteri*, criminum ſuorum contagione alios inficientes, ſub dio agere compellendi erant, perinde ac energumeni omni cum fidelibus communione prohibiti.

Quamquam vero in ea canonis Ancyrani interpretatione haud vehementer erraſſe Dionyſium crediderim ; vix tamen ab omni quocumque errore immunem judicarem, cum dicta hæc de morbo lepræ ex uſu venereorum contractæ exponenda cenſuerit per tropum, ut nomine lepræ deſignatum cenſeat adulterii crimen animam inficientem, ex quo alii pariter depraventur, quemadmodum & lepra laborantes alios contagione inficiunt. Profecto hic de lepra morbo, non de crimine ſub lepræ allegoria agitur : neque enim alioquin ratio idonea ſuppeteret, cur impii iſti adulteri, qui alios pariter induxerunt ad peccandum, cogerentur extra eccleſiam adeo duram agere pœnitentiam, eamque tempore indefinito ; cum in hoc ipſo concilio can. IX. vel ut eſt in Græco VIII. vel illis ipſis, qui a fide deſciverunt & aliis incentores fuerunt mali, ut a fide ſecederent, nonniſi decennii pœnitentia præſcribatur, & quidem triennalis inter catechumenos, quibus, infimus licet, ſuus tamen erat in templo locus, reliqua vero inter pœnitentes quibus conſiſtentium nomen erat & res, cum liturgiæ tempore ſtare præſentes permitterentur. Leproſi ergo iſti ab ipſo rejiciebantur templo, non quidem criminis ſui merito, ſed quod lepra infecti venerea, ſi cum cæteris fidelibus una in templum admitterentur periculo eſſe aliis poterant. Alioquin vero addicendi erant pœnitentiæ propter crimen ; pœniteant ergo, ait canon Ancyranus, ſed extra eccleſiam & ſub dio. Cæterum ex nimia venereorum abuſione lepram contrahi antiqui olim & agnoverunt & docuerunt. Vide Calmet Diſſ. de cauſis & effectibus lepræ comment. in Leviticum præfixam. Melius ergo canonem hunc reddit antiqua verſio in collectione Iſidori *Hos eoſdem, non ſolum leproſos crimine hujuſmodi factos ; ſed & alios iſto ſuo morbo replentes &c.*

Canon XVI. ut eſt in Græco & in verſione Iſidoriana cum ambiguam ſententiam ferat in editis, ita legitur in codice noſtro MS. annorum circiter mille, in quo tamen Iſidoriana præter variantes quaſdam repræſentatur. *In hoc titulo Græca verba hæc ſunt : Peri ton allogeus allenonton de ; quod nos latine poſſumus dicere ; de his qui irrationabiliter verſati ſunt ſive verſantur. Senſus autem in hac ſententia duplex eſſe oportet ; qui ex ſubjectis conjicitur, aut de iis, qui cum pecoribus coitum mixti ſunt, aut more pecorum inceſta cum propinquis ſanguine commixti ſunt. Quotquot igitur ante &c.* reliqua ut in editis.

Neocæſarea, ad Lycum fluvium, ſedes Archiep.

ARTICULUS II.

De Concilio Neocæſarienſi.

Neocæſarienſium Canonum Synopſis.

NOn multo poſt Ancyranam Synodum, celebrata eſt alia Neocæſareæ, quæ Cappadociæ civitas eſt. Plures Epiſcopi, ad ipſam convenerunt, Vitali Antiocheno Præſide, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ proſpecturi. Qua de cauſa Canones 14. edidere. Primus, depoſitionis pœnam ſtatuit in Presbyteros, qui uxores acceperint : nec tamen eorum nuptias irritas decernit, aut ipſos ab uxoribus ſeparari jubet. * Eoſdem vero, ſi rei fornicationis vel adulterii fuerint, addicit pœnitentiæ. Secundus Canon, mulierem quæ duobus fratribus nupſerit, ad mortem uſque a communione removet : necnon etiam virum qui duabus nupſerit ſororibus : quibus tamen communionem in exitu concedit, ſi polliciti fuerint ſe, reſtituta ſanitate, inceſtarum diſſoluturos fœdera nuptiarum. Canon tertius, pœnitentiæ publicæ ſubjicit eos, qui pluries nupſerint. Quartus, pœnis Canonicis obnoxios non eſſe decernit eos, qui fornicandi propoſitum habuerint, ſi criminis cogitationem & conſilium ad opus non perducant. Quintus, Catechumenis peccantibus pœnas ſtatuit. Sextus, Catechumenam prægnantem baptizari jubet, quando voluerit. Septimus, Presbyteris prohibet ne in Bigamorum nuptiis prandeant, quia cum Bigamus egeat pœnitentia, indignum eſt ut Sacerdos hujuſmodi nuptiis conſenſum præbeat. Octavus, illum, cujus uxor adulterii convicta eſt, ad Clerum vetat promoveri : quam ab ipſo dimitti jubet, ſi poſt Ordinationem illius fuerit adulterata : alioqui ſacris ipſi miniſteriis interdicendum. Nonus & decimus, Presbyterum & Diaconum, qui ſe ante Ordinationem in peccatum carnis lapſum eſſe confeſſus fuerit, illum quidem ab oblatione Sacrificii ; hunc vero ab Ordine proprii miniſterii ſuſpendit. Undecimus prohibet, ne Presbyter ante trigeſimum annum ordinetur. Duodecimus, eum qui fuerit in ægritudine baptizatus, ad honorem Sacerdotii prohibet promoveri : * quod Fides ejus non ex propoſito, ſed ex neceſſitate deſcendat. Decimus-tertius, Presbyteris ruris ſacrificium offerre vetat, vel Euchariſtiam porrigere in Eccleſiis civitatis, Epiſcopo, vel Presbyteris urbis præſentibus. Ultimus Canon, ſeptem Diaconos in qualibet civitate eſſe debere decernit, ut ſacratus ab Apoſtolis numerus obſervetur.

** Ordo nondum erat Matrimonii impedimentum dirimens.*

** Hunc Canonem de Clinicorum irregularitate renovat, ac laudat Concil. Pariſienſe 6. Can. 8. Legitimum tamen eſſe baptiſmum infirmis in lecto per aſperſionem collatum, probat S. Cyprian. Ep. 76. ad Magnum data & S. Fulgentius lib. de Baptiſma Æthiopis moribundi.*

ARTICULUS III.

De Concilio Laodiceno.

** Hanc Synodum ante Nicænam celebratam fuiſſe, Baronius & Binius falſo aſſerunt, cum Photinianæ Hæreſeos meminerit, quam circa Sirmienſis dumtaxat Concilii tempora emerſiſſe certum eſt.*

LAodicena Synodus * Laodiceæ, quæ Phrygiæ Pacatianæ civitas eſt, ex diverſis Aſiæ Provinciis ad Diſciplinæ Eccleſiaſticæ reſtaurationem congregata, 60. Canones edidit. Quidam ſpectant baptiſmatis adminiſtrationem, ut 45. qui poſt duas Quadrageſimæ Hebdomadas aliquem ad baptiſmum admitti vetat : quod neceſſe eſſet illos fidem diſcere, Chriſtiana doctrina imbui ante Paſcha, & quinta Feria in Cœna Domini Symbolun Epiſcopis, aut Presbyteris reddere, id eſt, recitare Symbolum, & ad quæſtiones circa Doctrinam Chriſtianam ſibi factas reſpondere, ut conſtaret an ſatis in fide eruditi eſſent ad baptiſmum Sabbato Paſchatis percipiendum. Id autem canone 46. conſtitutum eſt. Perdiſcendæ Fidei legem, iis qui fuerint in ægritudine baptizati, canon 47. inculcat. Chriſma poſt baptiſmum regeneratos percipere, id eſt, Sacramentum Confirmationis, decernit canon 48.

Laodicenorum Canonum Synopſis.

Alii Canones ſpectant Ordinationes ſacras, a quibus ſuſcipiendis arcentur neophyti ſeu recens baptizati,

Diſciplina circa Ordinationes. *Diſciplina circa Matrimonium.*

zati, Canone 3. & quarum a conſpectu Catechumeni, vel Pœnitentes qui 10 gradu auditionis ſunt conſtituti, prohibentur. Porro Epiſcopos Metropolitanorum, & vicinorum Antiſtitum judicio provehi jubet Canon 12. nec corum electiones plebibus eſſe permittendas, Canon 13. decernit: ipſoſque in villulis, vel in agris, Canon 57. conſtitui vetat. Quidam ejuſdem Concilii Canones Chriſtianorum ſpectant matrimonia. Fideles ſcilicet cum Hæreticis connubio juogi pmbibent Canon 10. & 31. Nuptias in Quadrageſima celebrari vetat Canon 52. Plauſus & ſaltationes in Chriſtianorum nuptiis, Canon 53. damnat: bigamos orationibus & jejuniis, propter iocontinentiam, purgari jubet Canon 1. qui tamen ſecundas nuptias, ſecundum Eccleſiaſticam regulam, legitimas pronuntiat.

Errores & abuſus, qui circa cultum Religioſum irrepſerunt, emendantur.

Multi hujuſce Concilii Canones emendant errores & abuſus, qui circa cultum religioſum irrepſerant, & ritum Officiorum Eccleſiaſticorum præſcribunt. Sic Congregationes, quas nonnulli Chriſtianorum, relicta Eccleſia, & Chriſti culto neglecto, in honorem Angelorum Ethnico vel Judaico more celebrabant, damnat Canon 35. Ne oblationes offerantur, ſive celebrentur Miſſæ privatis in domibus, cavet Canon 58. Eos Anathemate percellit Canon 34. qui relictis Martyribus Chriſti falſos Martyres colueriot. Pſalmos ab idiotis, id eſt, a privatis perſonis compoſitos, in Eccleſiis recitari, & libros qui non ſunt Canonici, legi vetat Canon 59. Decimus-quartus prohibet ne Euchariſtia, cauſa eulogiarum, ad aliarum Eccleſiarum plebes, tempore Paſchatis mittatur. 15. Solos Cantores in Eccleſia pſallere jubet. 16. Evangelia cum aliis Scripturis Sabbato legi. 17. Lectiones, poſt Pſalmos ſingulos, legi præcipit. 18. Nona & Veſpera ſacrarum precum Officium perſolvi. 19. Ordinem precum poſt Epiſcoporum Conciones in publicis Chriſtianorum conventibus fundendarum præſcribit: ut ſcilicet primo ſuper Catechumenos, deinde ſuper Pœnitentes orationes fundantur: poſtea tres fiant orationes a Fidelibus: prima ſub ſilentio, ſecunda cum ſolitis exclamationibus: tertia eodem ritu quo ſecunda: deinde ut poſt oſculum pacis, ſancta celebretur Oblatio. Ingreſſum autem ad Altare, & jus percipiendæ ibidem Euchariſticæ Communionis, ſacratis dumtaxat miniſtris concedunt Laodiceoſis Concilii Patres. Hinc ad Laicam Communionem detrudi, idem erat quod Euchariſtiam extra cancellos altaris, cum vulgo Fidelium percipere.

Cleri Diſciplina.

Multi Laodicenæ Synodi Canones ad mores Clericorum componendos editi ſunt: & quia Synodorum celebratio frequens, medium eſt ad id cumprimis opportunum, Canon quadrageſimus Epiſcopos reos ſtatuit, qui ad Synodum vocati, protinus ire contempſerint. 56. Epiſcopo iſtud reverentiæ argumentum vult a Presbyteris exhiberi, nt eorum nemo ante illum ingrediatur ſacrarium, & ſedeat. Vigeſimus ſtatuit, ut ſuus etiam Presbyteris ſervetur honor, prohibetque oe Diacooi coram ipſis, abſque eorum juſſione ſedeant. Vigeſimus quintus, Subdiaconis panem dare, vel calicem benedicere vetat: id eſt, panem conſecrandum offerre Presbytero, vel vinum, quod forte in calicem infundebaot, antequam ad altare deferretur, benedicere. Neque enim arbitror Subdiaconos alias auſos fuiſſe diſtribuere Fidelibus Corpus Chriſti, & Calicem conſecrare: ut hoc ipſis prohibere fuiſſe neceſſarium mihi perſuadeam, eumque eſſe exiſtimem Canonis Laodiceni ſenſum. Canon 21. Subdiaconis aditum Diaconii ſive Secretarii claudit, illiſque ne vaſa Dominica contingant, prohibet. Tunc ſcilicet Subdiaconatus non erat Ordo Sacer. Sed nec Eccleſia Græca pro ſacro illum habuit. Unde illum extra Sanctuarium conferebat, ut conſtat ex omnibus Euchologiis, & ex Simeone Theſſalonicenſi in Tractatu de Ordinationibus. Quem ritum etiam olim Eccleſia Latioa ſervavit, ut conſtat ex Amalario Fortunato, lib. 2. de Divinis Officiis, cap. 6. Hinc collatus olim Diaconatus ei, qui Subdiaconus non eſſet: quod probatur ex Ordinatione S. Epiphanii a Pappo Epiſcopo facta, prout ipſam refert Author Vitæ illius apud Surium 12. Maii. Pappus nempe eum Diaconum ordinavit, deinde Presbyterum, & Epiſcopum, cum ſe nequidem Clericum eſſe conteſtaretur. Quod etiam probatur ex facto ipſiuſmet S. Epiphanii, qui Paulinianum Monachum, S. Hieronymi fratrem comprehenſum, ore compreſſo oe repugoaret, Diaconum ordinavit, & Presbyterum, cæteris Ordinibus prætermiſſis, ut conſtat ex ipſius S. Epiphanii Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanom, quæ inter S. Hieronymi Epiſtolas ſexageſima eſt. Quod & multis aliis momentis poteſt demonſtrari. Hinc Subdiaconorum proprium munus erat ſolum ſtare ad oſtia ſacrarii, & attollere vel deprimere vela ante januas ſuſpenſa, cum Epiſcopus, Sacerdotes & Diaconi ingrederentur vel exirent, ut habetur in Laodiceno Canone 22. & 43. Cum vero is irrepſiſſet abuſus, ut Subdiaconi, Lectores & Cantores orariis uterentur: id Canonibus 22. & 23. Patres Concilii illius prohibuerunt. Canon 26. Energumenorum exorciſmos illis non permittit, qui ab Epiſcopis ordinati non fuerint. Vigeſimus-quartus, Clericis & Monachis tabernarum ingreſſum vetat, quod & Concilium Carthaginenſe 3. Caoone 27. Trullanum Canone 9. Francofordienſe Canone 19. Remenſe 2. Canone 26. & Turonenſe 3. Canone 21. eiſdem prohibent. Canone 36. Clerici magiæ operam dantes ab Eccleſia expelluntur. 41. & 42. Sacerdotibus, & Clericis reliquis, abſque licentia Epiſcopi, & Literis Canonicis iter agere prohibent. Vigeſimus-ſeptimus, Clericis ad agapen vocatis, id eſt ad convivia, quæ ad fovendam inter Chriſtianos charitatem & recreandos pauperes olim inſtruebantur, vetat ne ciborum partes accipiant, & ſecum auferant, quod ſordida hæc reſervatio in dedecus Eccleſiaſtici Ordinis verteretur. 55. Clericis convivia ex collatis a ſingulis pecuniis prohibet; quod comeſſationum eſſent occaſio. 54. Iiſdem prohibet ne ſpectaculis interſint io Scenis, vel in Nuptiis; jubetque ut ante tibiciooum ingreſſum exeant. Canon 5. ne uſuras exigant, decernit.

Subdiaconatus non erat olim ordo Sacer.

Proſpexerunt etiam Laodiceni Patres templorum venerationi, in quibus convivia, quæ Agapæ vocabantur, fieri prohibuerunt Canone 28. De pœnitentibus decrevere Canone 2. ut iis, poſt converſionis perfectæ argumenta, & exactum, ſecundum gravitatem delicti Pœnitentiæ tempus, concederetur communio. De receptione Hæreticorum ab Hæreſi redeuntium ad Eccleſiam, Canones 7. & 8. ſanxerunt.

Cæteri Caoones Chriſtianorum omnium mores & converſationem componunt, quorum Fidei integritati conſuluerunt Laodiceni Patres. Anathemate ſcilicet percelluerunt eos, qui Sabbato cum Judæis feriarentur, qui cum ipſis vel Gentilibus feſta celebrarent, qui azyma ab ipſis acciperent, vel munera quævis feſtiva, necnon etiam ab Hæreticis: cum quibus nedum orare, & eorum cœmeteria, vel Martyria, orationis cauſa adire; ſed vel in domum eos admittere prohibuerunt Canones 6. 9. 29. 32. 33. 37. 38. 39. Conſuluerunt præterea pudicitiæ Fidelium; Balnea virorum cum mulieribus prohibeotes Canone 30. Contra hujuſmodi promiſcua balnea lege S. Epiphanium Hæreſi 30. Mulierum curioſitatem coercet Canon 44. ipſas arcens ab ingreſſu ad altare. Denique de religioſa Quadrageſimæ obſervantia decreverunt Laodiceni Patres. Jejunium ſcilicet ſolida Quadrageſima ſervari præceperunt: ita ut nec feria quinta in Cœna Domini ſolveretur. De hoc Canon 50. Panem offerri, aut Martyrum Natalitia in Quadrageſima celebrari, præterquam Sabbatis, & Dominicis diebus ab eodem Concilio vetitum eſt 49. & 51. quod ſcilicet hi tantum dies a jejunio immunes eſſeot: & quod Miſſa plena his ſolum diebus celebraretur: diebus autem cæteris, ex præſanctificatis.

Canon 60. Librorum Canonicorum index eſt. Ex eo conſtat, nondum in Aſiaticis Eccleſiis Libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Apocalypſis, ut ſacros & Canonicos, id eſt, ut divinæ Scripturæ partes, communi conſenſu receptos fuiſſe.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 300. Editionis primæ, hanc notant Propoſitionem in Indiculo ſuo Religioſi Cenſores: *Subdiaconatus non erat Ordo Sacer.*

R. Subdiaconatum olim non fuiſſe Ordinem ſacrum, recte colligere mihi viſus ſum, ex Laodiceni Con-

Concilii Canone 21. prohibente Subdiaconis ne ſacra vaſa contingant. Id ante me Viri Eruditi in Romana etiam Curia obſervarunt, inter alios Doctiſſimus & Religioſiſſimus Cardinalis *Bona*, lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, cap. 25. *Ab initio*, inquit, *& deinceps per aliquot ſæcula Subdiaconatus inter Minores Ordines numerabatur, nec ei annexus erat Cœlibatus. Quamvis enim Concilium Illiberitanum Canone 33. Subdiaconis indixerit continentiam, certe conſtat hanc legem nec alibi, nec in ipſa Hiſpania tunc fuiſſe receptam. Poſt ſextum vero ſæculum vix aliqua memoria Subdiaconorum reperitur, qui non fuerit continentiæ voto adſtricti. Et Romæ quidem jam ab hic continentia ſervabatur tempore Pelagii 2.... A Romana autem ad alias Eccleſias Occidentis eamdem inſtitutio propagata eſt. Qua occaſione paulatim cœpit hic Ordo a Minoribus ſeparari, & Majoribus ac Sacris accenſeri. Nam cum prius extra Sanctuarium & Altare conferri ſoleret, invaluit poſtea quorumdam Epiſcoporum conſuetudo eum intra Miſſarum ſolemnia conferentium, & ita ſenſim Majoribus æquiparatus eſt. Multum nihilominus temporis interceſſit, antequam certa & inviolabili lege inter ſacros recenſitus ſit. Etenim Petrus Cantor qui vivebat anno 1200. relatus a Menardo in lib. Sacram. pag. 280. ait: De novo inſtitutum eſt Subdiaconatum eſſe Sacrum Ordinem*. Hæc eruditus Cardinalis.

Nota.

PUtat Innocentius III. *c. a multis de æt. & qual. Præfic.* Subdiaconatum relatum fuiſſe inter ſacros, ſeu majores Ordines ab Urbano II. cum etenim lex canonica præciperet ne epiſcopi niſi ex ſacris, ſeu majoribus Ordinibus aſſumerentur, iis ſubdiaconatum accenſendum indulſiſſe videtur, quia adnuente Romano Pontifice, vel Metropolitano, etiam Subdiaconum ad epiſcopalem cathedram evehi poſſe conceſſit. Verum Thomaſſinus *Vet. & Nov. Diſcipl. p. 1. l. 2. c. 33.* animadvertit Innocentium in eo laboraſſe, quod putaverit Urbanum Subdiaconatum in ſacrum ordinem retuliſſe, cum ipſius decretum apud Ivonem Carnotenſem *p. 5. c. 7.* ſub nomine Concilii Beneventani relatum, & apud Gratianum *d. 60. c. 4.* ſub nomine Urbani, qui Concilio præfuit, manifeſte aſſerat Presbyteratum, & Diaconatum dumtaxat inter ſacros ordines computatos. Præterea cum in eo ex ſola indulgentia permittatur Subdiaconos in epiſcopos eligi, clarum eſt hunc Ordinem nondum inter ſacros, ſeu majores accenſitum, neceſſaria etenim tunc non fuiſſet diſpenſatio. Dum pariter idem Innocentius *cap. miramur de ſerv. non ordinan.* videtur dicere S. Gregorium M. & Urbanum II. ſubdiaconatum ad ſacrum ordinem extuliſſe, ita illum interpretatur Thomaſſinus, ut ſignificare voluerit præfatos Pontifices viam ſtraviſſe, ut ſacris ordinibus adnumeraretur; cum Gregorius Subdiaconos continentiæ vinculo illigaverit, & Urbanus ex indulgentia conceſſerit in epiſcopos eligi. Concludit Thomaſſinus Subdiaconatum ab ipſo Innocentio, inter ſacros ordines relatum, dum conceſſit ut Subdiaconi non minus quam Presbyteri & Diaconi in epiſcopos libere eligerentur, intacta priſca lege quod nonniſi ex habentibus ſacros ordines poſſent aſſumi.

ARTICULUS IV.

De Concilio Carthaginenſi I.

Carthago, *ſex Provinciarum Africæ Metropolis, Sedes Archiep.*

COncilium Carthaginenſe I. agente & Præſide Grato illius Eccleſiæ Epiſcopo & Africæ Primate, ex diverſis Provinciis Africanis anno Chriſti 348. celebratum eſt, ut Eccleſiaſtica Diſciplina, quæ diro Donatiſtarum Schiſmate labefactata erat, reſtauraretur & firmaretur. Quamobrem Canones quatuordecim hæc edidit Synodus. Primus, rebaptizationes illicitas eſſe decernit, & a ſincera fide & Catholica diſciplina alienas. Secundus Canon, Martyrum nomen & honorem furioſis Circumcellionibus deferri vetat, qui mortem ſibi conſciviſſent; quod in Martyrum Chriſti injuriam cederet, ſi cum deſperatis illis hominibus Martyrii gloria communicaretur. Tertius Canon, qui noluit nubere, & meliorem pudicitiæ partem elegerunt, quo nomine Clerici præcipue majores intelliguntur, extraneis fœminis in una domo convivere prohibet, *propter blaſphemiam Eccleſiæ*: Quia, *Occaſiones amputandæ ſunt peccatorum, & tollendæ omnes ſuſpiciones, quibus ſubtilitas diaboli, ſub prætextu charitatis & dilectionis, incautas animas vel ignaras irretire conſuevit*. Feriuntur porro Anathemate Laici, qui huncce Canonem violaverint. Eadem ſententia Canone 4. ad viduos & viduas ſimul commorantes, ſi nullo ſanguinis vinculo, quod reverentiam pariat, conjuncti ſint, extenditur.

Canonum Synopſis.

Canon 5. Canonem confirmat, quo prohibetur Epiſcopis ne Laicos ex aliena plebe ordinent, inconſultis ipſorum Epiſcopis, aut alienos Clericos ſine Literis Antiſtitum ſuorum recipiant; ut pax Eccleſiaſtica conſervetur. Sextus Canon, procurationem ſeu adminiſtrationem domorum Clericis prohibet, ſecundum Apoſtolorum ſtatuta, quæ dicunt, * *Nemo militans Deo, ingerit ſe negotiis ſæcularibus*. Canone 7. ſancitum eſt, ne Clericus quicumque, vel Laicus, in aliena Eccleſia, ſine literis Epiſcopi ſui, ad Communionem admittatur: ne forte excommunicati obrepant. Canone 8. decretum eſt, ne procuratores, actores, & tutores pupillorum, niſi a negotiis & officiis abſoluti, redditiſque rationibus, in Clerum adlegantur, & ordinentur. Nono proviſum eſt, ne Clericis hujuſmodi onera imponerent Laici. Decimo ſtatutum, ne Epiſcopi alienos fines in Collegarum ſuorum injuriam uſurparent. Undecimus, Clericos contumaces, & in majores natu injurios, & contumelioſos coerceri jubet; eorumque cauſas cognoſci & judicari a tribus vicinis Epiſcopis, ſi Diaconi ſint; a ſex, ſi Presbyteri; a duodecim, ſi Epiſcopi.

* 1. Timoth. 2.

Canon 12. Optatianum Epiſcopum, Antigoni Madaurenſis Antiſtitis plebes, contra pacta inita, illicientem & uſurpantem, coercet. Decimus-tertius, Clericis prohibet ne fœnus exerceant. Decimus-quartus, Canonum iſtorum executionem, ſub Anathematis pœna Laicis, ſub honoris graduſque periculo, Clericis imperat.

ARTICULUS V.

De Concilia Vaſenſi primo.

Vaſio, *vulgo* Vaiſon, *civitas in Vindaſſino Comitatu*, dans le Venaiſſin, *Epiſcopalis ſedes ſub Avenionenſi nunc Archiepiſcopatu.*

COncilium Vaſenſe, ſeu Vaſionenſe, ſub Julii I. Pontificatu, Vaſione, quæ eſt Vocontiorum in Gallia Narbonenſi civitas, celebratum fuit. Suppoſititium illud, cujus tres ab Eminentiſſimo Baronio, & ejus ſequipeda Binio Canones recenſentur, doctiſſimus Pater Sirmondus aſſerit, duoque ſolum agnoſcit Concilia Vaſenſia, ſeu Vaſionenſia. Primum ſub S. Leonis Magni Pontificatu, anno Chriſti 442. alterum poſt annos fere 90. ſub Felice III. celebratum: ſed quo minus, primum illud ſub Julio Vaſenſe Concilium commentitium exiſtimetur, obſtat Adonis Viennenſis authoritas in Chronico ſcribentis, Maximino Trevirenſi Epiſcopo coævum floruiſſe Nectarium Viennenſem, *Qui in Vaſenſi illa Synodo venerabili primus interfuit, & Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unam eſſe naturam, & poteſtatem, & deitatem, & virtutem, in Eccleſia publice prædicavit, & docuit*. Fruſtra vero fidem Adonis ſolicitat Sirmondus, eum nullo antiquitatis monumento refellatur. Sane Julii temporibus optime congruit Canon tertius, quo decernitur, *Ut propter Hæreticorum aſtutiam*, qua Dei Filium non ſemper cum Patre fuiſſe blaſphemant, in Glorificationis hymno hæc clauſula, *Sicut erat in principio, &c.* in Gallicanis Eccleſiis recitetur, ſicut in Eccleſia Romana, per Italiam, Africam, Orientemque univerſum dici conſueverat.

Primus Canon, quo ſancitum eſt ut qui defunctorum oblationes retinent, nec tradere feſtinant Eccleſiæ, ab Eccleſia rejiciantur, non eſt iſtius Concilii. Cum enim in eo laudetur S. Hieronymi velut unius e Sanctis Patribus ſententia in Epiſtola 2. ad Nepotianum ſcribentis: *Amico quidpiam rapere furtum eſt; Eccleſiam fraudare ſacrilegium*: conditum fuiſ-

ſe

ſe neceſſe eſt in Concilio poſt mortem ſancti Hieronymi celebrato. Quamobrem Vaſenſis II. quartus eſt, in quo totidem verbis legitur, ut obſervat Sirmondus, utque antiqui omnes Codices repræſentant. Laudatur a Concilio Arelatenſi II. Canone XXVIII. Canon II. quo Triſagion, ſeu dulciſſimam vocem, *Sanctus*, in omnibus Miſſis ter dici præcipitur: & nomen Romani Pontificis in Gallicanis Eccleſiis recitari, ad tertium Concilium Vaſenſe pertinet, quod ſub Felicis III. Pontificatu anno 529. celebratum eſt. Et certe cum Seraphica iſta laudatio miraculo celebri in Eecleſiam primum Conſtantinopolitanam introducta feratur, Procli qui Maximianum inter & Flavianum ſedit, temporibus, cum Regia Urbe horrendo terræ motu concuſſa, plebeque Chriſtiana Deo ſupplicante, puer in ſublime raptus voces Angelorum ter *Sanctus* concinentium audivit, accepitque in mandatis, ut hanc laudationem populum Chriſtianum edoceret, (ut Felix III. in Synodica ad Petrum Fullonem Epiſtola teſtatur) non convenit Synodo ſub Julii I. Pontificatu celebratæ Canon laudatus. Perperam itaque Baronius & Binius hunc Canonem de canendo Triſagio in primo Vaſenſi Concilio contra doctrinam Arii ſtatutum fuiſſe affirmant.

ARTICULUS VI.

De Concilio Valentino primo.

Valentia, vulgo Valence, *Galliarum civitas in Delphinatu, ad Rhodanum Epiſcopalis ſedes ſub Archiepiſcopatu Viennenſi.*

CONCILIUM Valentinum anno Chriſti 374. ad componendum quod exortum erat in Eccleſia Valentina diſſidium, convocatum eſt. Quatuor Canones edidit, quorum prior Digamos ad ſacros Ordines promoveri vetat. Digamorum autem nomine, viduarum etiam maritos complectitur. Nec referre ait, utrum ante vel poſt baptiſmum plures uxores quis duxerit, ut bigamus cenſeatur & hoc nomine a ſuſceptione Ordinum arceatur; quod propter illos dictum, qui matrimonia ante ſuſceptum baptiſmum inita, non computanda cenſebant: non intelligentes videlicet, in baptiſmo peccata dimitti, non uxorum numerum aboleri, ut præclare contra ipſos urget Innocentius I.

Canonum Synopſis.

Secundus Canon, ſacras Virgines, quæ mutato propoſito virginitatis nupſerint, non ſtatim ad pœnitentiam recipiendas eſſe decernit, & cum receptæ fuerint, earum communionem diu differri, quoaduſque plene Deo ſatisfecerint. Cæterum earum nuptias non reſcindit Synodus.

Tertius Canon, eos qui vel idolorum ſacrificiis, poſt baptiſmum ſe polluerint; vel inceſta lavatione ſeu iteratione baptiſmi, Pœnitentiæ publicæ ad diem uſque mortis addicit.

Quartus Canon, eos a ſacra Ordinatione ſtatuit arcendos, qui ſe mortali crimine pollutos dixerint, ſeu vere, ſeu falſo: quia ſacrorum Miniſtros immunes ac liberos eſſe oportet, non ſolum a crimine, verum etiam a criminis ſuſpicione. In executionem hujus Canonis, cum *Acceptus* a Forojulienſibus ad Epiſcopatum poſceretur: Synodus aſſenſum negavit, eo quod vitandi honoris gratia quædam in ſeipſum dixiſſet; tametſi falſo dicta crederentur, & humilitatis animo. Id conſtat ex Epiſtola Concilii ad Clerum & plebem Forojulienſem.

Notitia Provinciarum Eccleſiaſticarum Galliæ.

Epiſtola Synodica ad univerſos Galliarum Epiſcopos data cui adjuncti ſunt Canones, inſcribitur: *Dilectiſſimis Fratribus per Gallias & quinque Provincias conſtitutis Epiſcopis*. Quinque Provinciæ hoc loco ſunt eæ, quæ vetere Narbonenſi Provincia continebantur, Viennenſis nimirum, Narbonenſis I. Narbonenſis II. Alpes maritimæ, Alpes Grajæ & Penninæ. Galliarum vero nomine cæteræ intelliguntur, quæ in Aquitania, Celtica, & Belgica. Narbonenſem nempe Provinciam Julii Cæſaris exemplo, a Gallia diſtinguere, ſolemne olim fuit. Unde & in Concilio Arelatenſi, primum Epiſcopos hujus Provinciæ nominatos vidimus, tum alios e Galliis. Quinque Provinciarum ut diſtinctarum a reliquo Galliarum corpore mentio etiam occurrit in Epiſtola Maximi Imporatoris ad Siricium, & in Synodo Taurinenſi.

Sed Zoſimi & Boniſacii Romanorum Pontificum tempore alia ſolemnis erat Galliarum diviſio, ſcilicet in Gallias, & ſeptem Provincias. Zoſimus enim Epiſtolam quintam inſcribit; *Univerſis Epiſcopis per Gallias, & ſeptem Provincias conſtitutis*. Hanc Galliarum diſtinctionem commemorant & Conſtitutione ſua confirmant Honorius & Theodoſius Imperatores data ad Agricolam Præfectum Prætorio Galliarum, qua ſeptem Provinciarum quotannis Arelatem confluentium commercium, Conſtantini cujuſdam tyrannide interruptum, inſtaurant. Septem illæ Provinciæ erant, Viennenſis, Lugdunenſis, Narbonenſis prima & ſecunda, Alpina, Novempopulana, & ſecunda Aquitanica. Quæ duæ poſtremæ Provinciæ, cum longius remotæ eſſent, Legatos ſuos ad conventum Galliarum, Arelate celebrari ſolitum, mittebant.

At Notitiæ veteres, Gallias in ſeptemdecim Provincias partiuntur, quæ diviſio facta eſt ab Auguſto Cæſare. Hæ ſunt, Lugdunenſis prima, cujus Metropolis *Lugdunum*; Lugdunenſis ſecunda, cujus Metropolis *Rotomagus*; Lugdunenſis tertia, cujus Metropolis *Turonum* civitàs; Lugdunenſis quarta cujus Metropolis *Senonenſium* civitas; Belgica prima, cujus Metropolis civitas *Treverorum*; Belgica ſecunda, cujus Metropolis civitas *Remorum*. Germanica prima, cujus Metropolis *Moguntia*; Germanica ſecunda, cujus Metropolis *Colonia Agrippina*: Maxima Sequanorum, cujus Metropolis *Veſontio*; Provincia Alpium Grajarum & Penninarum, cujus Metropolis *Tarantaſia*; Viennenſis, cujus Metropolis *Vienna*; Narbonenſis prima, cujus *Narbona* Metropolis; Narbonenſis ſecunda, cujus Metropolis *Aquæ-Sextiæ*; Aquitanica prima, cujus Metropolis *Avaricum-Biturigum*; Aquitanica ſecunda, cujus Metropolis *Burdigala*; Novempopulana, cujus Metropolis *Auſcia*; Provincia denique Alpium maritimarum, cujus Metropolis *Ebredunum*.

ARTICULUS VII.

De Concilio Taurinenſi.

Male Taurinatenſe *a quibuſdam vocatur.* Taurinum, *vulgo* Turin, *Pedemontanæ regionis caput, ſedes Archiepiſc.*

CONCILIUM Taurinenſe apud Auguſtam Taurinorum celebratum, ad componendas Gallicanorum quorumdam Epiſcoporum variis de negotiis controverſias, anno Chriſti 397. a Baronio & Binio falſo affixum eſt. Conſtat namque ex Epiſtola 6. Zoſimi, & altera ejuſdem ad Afrieanos, quo tempore habita eſt Synodus Taurinenſis, Briccium apud Turones Epiſcopum fuiſſe. Habita ergo eſt poſt mortem Sancti Martini, cui Briccius ſucceſſit. At S. Martinus veterum omnium conſenſu, menſe Septembri anni 397. nondum e vivis exceſſerat. Quare hic annus Synodo non congruit, ut recte obſervat doctiſſimus Sirmondus. Quod ſi eos audiamus, qui Sancti Martini obitum in annum 400. vel etiam longius differunt, Synodi pariter epocham differri neceſſum erit.

Canonum Synopſis.

Octo Canones hoc in Concilio conditi ſunt. Primo indultum eſt Proculo Maſſilienſium Epiſcopo ut quamvis alterius Provinciæ; id eſt Viennenſis eſſet, Metropolitani jure præeſſet ſecundæ Provinciæ Narbonenſi, cujus Eccleſias, vel Parochias ſuas fuiſſe aſſerebat, vel Epiſcopos a ſe in eiſdem Eccleſiis ordinatos. Sed hoc ſingulare privilegium & perſonale Proculi fuit.

Canone 2. contentio inter Arelatenſem & Viennenſem Epiſcopos de primatu exorta, fiduciario decreto ſedata eſt, ut ſcilicet qui ſuam civitatem probaret eſſe Metropolim, is primatus honorem obtineret, aut certe ut bono pacis, Provinciam, ſi vellent, inter ſe dividerent, & proximas ſibi uterque civitates Metropolitani jure vindicaret. Gradus is fuit ad augendam Arelatenſis Eccleſiæ dignitatem. Cum enim olim Arelate Viennæ ſeu Metropoli ſubjaceret, ut conſtat ex Concilio Arelatenſi, in quo *Marinus Epiſcopus de civitate Arelatenſium Provincia Viennenſi*, ſubſcripſit, & ex Imperii Notitia, variis a Principibus ornata privilegiis, unde & *Conſtantina* a Conſtantino, & *Gallula Roma*, ab Auſonio vocata eſt,

& a

& a Valentiniano II. atque Honorio Principibus *Mater omnium Galliarum*, ob ſedem Præfectorianam, quæ illuc ex civitate Treverorum tranſlata fuerat, ſenſim caput extulerunt Arelatenſes Epiſcopi, & jugum Viennenſium excuſſerunt, primatus honorem ſibi arrogantes.

Canone tertio, occaſione 4. Epiſcoporum, qui illicita quædam in ſacris Ordinationibus uſurpaverant, in futurum cavet, ut qui eadem perpetraverint, Ordinationibus, Conciliiſque intereſſe prohibeantur; ordinati vero, Sacerdotii honore priventur.

Canonibus 4. & 5. Sententiæ a Triferio Epiſcopo in Palladium Laicum, & Exuperantium Presbyterum latæ confirmantur. Primus cum Presbytero crimen objeciſſet, in probatione defecerat; alter Epiſcopo ſuo irrogaverat contumeliam. Canon ſextus decrevit, ſecundum Ambroſii & Siricii literas, ut qui Felici Trevirenſi Epiſcopo, ab Ithacianæ partis Epiſcopis ordinato, eorumque communioni mordicus adhærenti communicarent, iis pacis conſortium negaretur. De Ithacio vide quæ ſuperius dicta ſunt, cum de Priſcillianiſtarum Hæreſi egimus.

Canon 7. Clericos alienos ſuſcipere, vel ordinare vetat. Octavus denique ad gradus ulteriores promoveri prohibet, qui contra Canones ordinati fuerint, verbi gratia ex Bigamis; vel qui in ſacro miniſterio filios genuerint.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Carthaginenſi ſecundo.

ANno Chriſti 390. ſecundum Carthagine Concilium ad inſtaurandam Eccleſiaſticam Diſciplinam celebratum eſt ſub Genethlio, non vero ſub Aurelio ejus ſucceſſore, cujus ut & Alypii nomen, licet in excuſis Conciliis habeatur, a MSS. tamen Codicibus optimæ notæ exulat, ut monet Philippus Labbæus. Tredecim in eo ſunt editi Canones. Præmiſſa Fidei Profeſſione in Sanctam Trinitatem, Canone 1. de continentia ſacrorum Miniſtrorum ſtatutum eſt, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abſtinerent, ſecundum antiquum uſum & Apoſtolorum doctrinam. Nondum eo tempore lex cœlibatus Subdiaconis in Africana Eccleſia impoſita erat. Tertio Canone, Presbyteris Chriſmatis confectio, conſecratio Virginum, reconciliatio ſolemnis Pœnitentium prohibita eſt: * quæ munia ſibi contra Diſciplinam Eccleſiaſticam arrogabant. Quartus nihilominus Canon Pœnitentes in periculo conſtitutos, Presbyterum ex mandato Epiſcopi reconciliare poſſe conſtituit. Quintus Canon in illis locis Epiſcopos conſtitui vetat, quæ numquam Epiſcopos habuerunt, niſi creſcente populo Chriſtiano, & ejus qui Diœceſi præeſt, accedente conſenſu. Sextus Canon, criminoſos ad Sacerdotum, vel majorum natu accuſationem non eſſe admittendos decernit. Canon ſeptimus, in Epiſcopos vel Clericos animadvertit, qui damnatos a propriis Epiſcopis, eorumque regulare judicium fugientes receperint. Canon octavus Anathematis & depoſitionis pœna mulctat Presbyteros ſuperbos, qui ab Epiſcopis ſuis correpti & excommunicati, Schiſma adverſus ipſos fecerint. Jubet autem, ſi ſe gravatos ſentiant, ut ſuas ad vicinos Epiſcopos deferant querimonias, a quibus eorum cauſa audiatur, & per quos Antiſtiti ſuo reconcilientur.

Nonus Canon, Presbyteris vetat ne inconſulto Epiſcopo, quovis in loco ad arbitrium *Agenda* agant, id eſt, Sacra celebrent. Decimus Canon judiciorum Epiſcopalium formam præſcribit, ſtatuitque ut Epiſcopus alicujus criminis accuſatus, ſi non poſſit frequentior Synodus congregari, a duodecim ſaltem Epiſcopis, ſex Presbyteris, & Diaconis tribus, cum proprio ſuo Epiſcopo audiatur, ſecundum veterum Conciliorum ſtatuta. Canone 11. ſtatutum eſt, ne quis Epiſcoporum plebes, vel Diœceſim alienam invaderet. * 12. Canone decretum ne abſque Primatis præcepto ordinetur Epiſcopus. 13. Canone ſancitum eſt, ut uniuſcujuſque ſubſcriptione ſaluberrimis his ſtatutis robur adderetur.

ARTICULUS IX.

De Concilio Carthaginenſi tertio.

Canonum Concilii Carthaginenſis Tertii Synopſis.

COncilium Carthaginenſe III. ſub Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo, anno Domini 397. congregatum eſt. Quinquaginta Canonibus Eccleſiaſticam ſancivit Diſciplinam. Quoad Baptiſmum, rebaptizationes vetitæ ſunt, ſecundum decretum Capuanſis plenariæ Synodi, (Canone 28.) Decretum eſt, ut ægrotis, ſi per ſe reſpondere non poſſent, ſuffragante ſuorum teſtimonio, Baptiſmus conferretur, (Canone 34.) Ne mortuis detur Baptiſmus vel Euchariſtia, ſtatutum eſt, (Canone 56.) Ne Catechumenis, etiam infra ſolemniſſimos Paſchatis dies Sacramentum aliud, præter ſolitum ſal, daretur, prohibitum eſt; quo tempore Fidelibus eulogias diſtribui mos erat, (Canone 5.) Circa Sacrificium altaris, ſancitum eſt, ne in eo aliquid offeratur amplius, quam ipſe Dominus tradidit, id eſt, panis & vinum aquæ mixtum, (Canone 24.) Ut niſi a jejuniis, Sacramenta altaris non celebrentur, excepto die * Cœnæ Dominicæ, (Canone 29.) Ut cum altari aſſiſtitur, ſemper ad Patrem dirigatur oratio, (Canone 23.) Circa Pœnitentiam, ut pœnitentibus, ſecundum peccatorum differentiam, Epiſcopi arbitrio, Pœnitentiæ tempora decernantur, (Canone 31.) Ut Pœnitenti, cujus crimen publicum & vulgatiſſimum eſt, manus ante abſidem imponatur: ut ſcilicet palam & in oculis omnium Pœnitentiam agat, (Canone 32.) Ut apoſtatis, vel hiſtrionibus converſis Pœnitentia non negetur, (Canone 35.) Circa ſacras Ordinationes, ſtatuere patres Africani, ut Epiſcopus, non minus quam a tribus Epiſcopis ordinetur, (Canone 39. (Ut cum electioni Epiſcopi aliqui contradicunt, unus vel duo ex numero Ordinatorum adjungantur, qui contradicentium perſonas, & rationes diſcutiant: & purgatum omni ſuſpicione Sacerdotem ſub omnium oculis inaugurent, (Canone 40.) Ut nullus Clericus ordinetur, niſi probatus vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio, (Canone 22.) Ut Clerici majores non ordinentur, niſi omnes ſua domo ad Fidem Chriſtianam & Catholicam adduxerint, (Canone 18.) Ut ordinandis Epiſcopis, vel Clericis, Conciliorum decreta inculcentur, (Canone 3.) Ut ante 25. annum Diaconi non ordinentur, (Canone 4.) Ut Siricius Epiſcopus Romanus, & Simplicianus Mediolanenſis, de infantibus, qui a Donatiſtis baptizati ſunt, conſulantur, an eum ad Eccleſiam fuerint converſi, parentum error illos impediat, quo minus ad ſacra altaris miniſteria promoveantur, (Canone 48.) Reordinationes vetitæ ſunt, (Canone 38.)

** De hac diſciplina lege S. Auguſtinum Epiſt. 118. ad Januarium.*

Diſciplina circa Pœnitentes.

Diſciplina circa Ordinationes.

(Canone 47.) Circa lectionem Scripturarum, ſtatutum eſt, ut præter Scripturas Canonicas, nihil in Eccleſia legatur ſub nomine divinarum Scripturarum. Sacrorum autem librorum Canonem eumdem omnino cum eo, quem Innocentius I. Epiſtola 5. ad Exuperium, Gelaſius in Romana Synodo, & Tridentina Synodus, conſcripſerunt, exhibet: adeo ut Calviniſtæ, & Lutherani, plures Sacræ Scripturæ libros reſpuentes, profligentur hoc Canone, cui condendo S. Auguſtinus cum Epiſcopis Africanis 46. interfuit. Hunc autem ſacrorum librorum Canonem a Patribus ſe accepiſſe profitentur.

Libri Canonici.

Circa celebrationem Conciliorum, decretum eſt, ut per ſingulos annos Epiſcopi ad Concilium conveniant: & Paſchæ dies a Primate Carthaginenſi indicatur, (Canone 1. 2. & 41.) In eos autem qui ad Concilium venire detrectaverint, ſua forte ne prodantur flagitia metuentes, Epiſcopatus privatio decernitur, (Canone 43. *)

Circa mores Clericorum, removet Synodus typum ſuperbiæ ab Epiſcopis, prohibens ne primæ ſedis Epiſcopus Princeps Sacerdotum appelletur, (Canone 26.) Removet ambitionis vel avaritiæ labem, prohibens tranſlationes Epiſcoporum, quæ ex alterutra radice oriebantur, (Canone 38. Removet inutilium peregrinationum, contra ſacras reſidentiæ leges ſuſceptarum occaſionem, prohibens ne Epiſcopi abſque

** Hic Canon in Concilii Carthag. 5. Can. 10. renovatur.*

Formatis Metropolitani ſui literis tranſmarinum iter aggrediantur, (Canone 28.)

Hi: Canon renovatus eſt in Concilio Carthag. 4. Can.46.

Circa Clericorum omnium mores, decernit Synodus tertia Carthaginenſis, ut Clerici procurationibus & negotiis non vacent, (Canone 16.) Ut cum extraneis fœminis non commorentur, ſed ſola cum matre, avia, matertera, amita, ſororibus, neptibus, nurubus, (Canone 17.) Ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. (Canone 19.) Ut Clerici nedum inferioris gradus, ſed Presbyteri etiam & Epiſcopi ad Virgines aut Viduas ſoli non accedant; ſed illi quidem cum ſociis a Presbytero aut Epiſcopo deſignandis; iſti vero Clericis, aut gravibus viris ex Chriſtianorum cœtu præſentibus, (Canone 25.) Ut Clerici, edendi vel bibendi cauſſa tabernas non ingrediantur, niſi itineris neceſſitate compulſi, (Canone 27.) Ut Clerici in aliena civitate non commorentur, niſi juſtis de cauſis, & Epiſcopo, vel Preſbytero loci cogniris, (Canone 37.) Ut Clerici nihil rerum ſuarum infidelibus, vel donatione, vel teſtamento conferant, etiamſi ipſis conſanguinitate juncti fuerint, (Canone 13.)

Circa familiam Clericorum, ſtatuit Synodus, ut eorum filii vel filiæ, Ethnicis, Hæreticis, vel Schiſmaticis, matrimonio non jungantur, (Canone 12.) Ut filios ſuos emancipari non ſinant, niſi ſuerint de eorum moribus & ætate ſecuri, ne peccatis eorum irretiantur, (Canone 14.) Ut ſpectacula ſæcularia nec exhibeant, nec iis interſint Clericorum filii, a quibus omnes Chriſtiani prohibentur, (Canone 11.) Ut quæcumque a tempore Ordinationis ſuæ prædia, vel alterius generis bona, Epiſcopus vel Clericus comparavit nomine ſuo, ea conferat Eccleſiæ, alioqui invaſionis rerum dominicarum reus teneatur, (Canone 49.) Quæ autem alicujus liberalitate, vel hæreditate obvenerint, familiæ ſuæ conferre poſſit.

Circa Epiſcoporum & Clericorum judicia, ſtatuit Synodus ut cauſæ Epiſcoporum, ad Primatem Provinciæ, & ad Concilium univerſale anniverſarium * totius Africæ deferantur; tempuſque præſcribit accuſato & accuſatori, infra quod Eccleſiaſticis Judicibus ſiſtere ſe debeant, (Canone 7.) Presbyterorum cauſas a proprio Epiſcopo, cum aliis quinque Epiſcopis vicinis, Diaconorum cum duobus, inferiorum Clericorum a ſolo ipſorum Antiſtite, diſcuti & finiri conſtituit, (Canone 8.) Ad publica & ſæcularia judicia, ſive in criminalibus, ſive in civilibus cauſis, quæ ipſis in Eccleſia ſuerint intentatæ, confugere Clericos prohibet ſub periculo gradus, in cauſſa criminali: vel ſub periculo rei, quam evicerint, amittendæ, in cauſa civili, (Canone 9.) Cum ſententia Judicum Eccleſiaſticorum, a Superioribus, interjecta appellatione, ſolvitur, nihil obeſſe reſciſſionem hujuſmodi prioribus judicibus decernit: ſi convinci non potuerint, vel inimico animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate, aut gratia depravati, (Canone 19.) A judicibus mutuo partium conſenſu electis provocari vetat, (ibidem.)

** Anniverſarium Concilium, id eſt, quotannis celebrari ſolitum.*

Circa templorum venerationem, & preces, prohibentur convivia in templis, * (Canone 30.) Precibus vero non probatis uti Fideles vetat, (Canone 33.)

Circa ſacras Virgines, ſtatuit, ut cum parentibus orbatæ ſuerint, ab Epiſcopo, vel Presbytero (ſi abſens ille fuerit) in Monaſterio Virginum collocentur, aut gravioribus fœminis commendentur; earum ut conſulatur pudicitiæ, & Eccleſiæ honori, (Canone 33.) Virgines porro ante annum ætatis vigeſimum quintum conſecrari vetat, (Canone 4.) ne voti temere emiſſi ipſas pœniteat, & a ſancto propoſito reſiliant.

** Ut abuſum illum in Eccleſia Africana graſſantem compeſcat, Aurelium Epiſcopum S. Auguſtinus adhuc Preſbyter hortatur, ep. 64. ad ipſum data.*

ARTICULUS XI.

De Concilio Hipponenſi.

QUo præciſe tempore celebratum fuerit iſtud Concilium, non conſtat. Certum eſt celebratum fuiſſe ſub Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo, ante Concilium Carthaginenſe III. in quo ejus Canones in compendium redacti ſunt, & cum Byzacenis Epiſcopis collati. Nihil eſt his in Canonibus ſingulare, quod in ipſis Carthaginenſis tertiæ Synodi Canonibus non legatur, dempto 41. quo ſtatutum eſt, ut Donatiſtarum Clerici, cum ad Eccleſiam redeunt, in numero Laicorum recipiantur. Addita nihilominus huic regulæ exceptio eſt a Patribus Africanis, ut in priſtino gradu reciperentur & honore, qui non rebaptizaſſent, vel plebem ſecum ſuam ad communionem Catholicam reducerent: quia tunc initæ pacis compenſatione, & charitatis ſacrificio, repetiti Baptiſmi crimen abolebatur. Ratio porro quæ Africanos Patres impulit, ut aliquid prioris de ſeveritate diſciplinæ remitterent, fuit Clericorum inopia, quam tunc temporis illorum Eccleſiæ patiebantur.

ARTICULUS XII.

De Concilio Carthaginenſi IV.

Canon. Concil. Carthaginenſis Quarti Synopſis.

COncilium Carthaginenſe IV. Anaſtaſii Romani Pontificis temporibus, Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo Præſide, ducentis quatuordecim ſuffraganti-bus Epiſcopis, quos inter S. Auguſtinus eminebat, anno 398. celebratum eſt. Quatuor ſupra centum Canonibus Eccleſiaſticam ſancivit diſciplinam. Primus ordinandi Epiſcopi dotes deſcribit examine Ordinationi ſacræ prævio diſcutiendas, quæ Ordinatio cum Clericorum & Laicorum conſenſu, in Conventum Comprovincialium Epiſcoporum, authoritate Metropolitani celebranda eſt. Sequentes Canones ad XI. uſque, ritus Ordinationum ſacrarum præſcribunt, earumque materiam, vel formam (ut nunc vocamus.) In his notandum, ſolam impoſitionem manuum, non unctionem, non inſtrumentorum porrectionem, us materiam Presbyteratus aſſignari. Manuum vero impoſitionem illam ad Sacerdotii eſſentiam ſolam pertinere, quæ ab Epiſcopo ſimul & Presbyteris adhibebetur; non vero eam quæ fit ab Epiſcopo ſtatim poſt Litanias, abſque prolatione verborum & oratione; nec eam cui adjungitur illa verborum formula, *Accipite Spiritum Sanctum*, &c. Secundo, nec porrectionem inſtrumentorum, ſive libri Evangeliorum traditionem, eſſe eſſentialem Diaconatui, ſed manuum impoſitionem ſolius Epiſcopi: quam quia non accipit Subdiaconus, inſtrumentorum porrectione ordinatur. Quod ex his Canonibus viri doctiſſimi colligunt.

Sacrarum Ordinationum Ritus.

Mores Epiſcoporum.

Sequentibus Canonibus ad 36. uſque, mores Epiſcoporum componuntur; decerniturque ut Epiſcopus non longe ab Eccleſia hoſpitiolum habeat, (Canone 14.) Hoſpitiolum dicit, non palatium: Ut vilem ſupellectilem, & menſam ac victum pauperem habeat, & dignitati ſuæ authoritatem Fidei, & vitæ meritis conciliet, (Canone 15.) Ut Gentilium libros non legat, nec Hæreticorum, niſi cum opus eſt, (Canone 16.) Ut viduarum, pupillorum, ac peregrinorum curam per ſeipſum non gerat, ſed Archipresbytero, vel Archidiacono eam demandet. Ut tuitionem teſtamentorum non ſuſcipiat; Ut rem familiarem per ſe non adminiſtret, ne his negotiis a ſacra lectione, oratione, & verbi divini prædicatione, quibus totus deditus eſſe debet, avocetur, (Canonibus 17. 18. & 20.)

Ad hæc decernitur, ne Epiſcopus pro rebus tranſitoriis, etiam provocatus, litiget, (Canone 19.) Cum enim vix abſque labe cupiditatis, quæ charitatis venenum eſt, lites hujuſmodi ſuſcipi & promoveri poſſint, indignæ ſunt Epiſcopo, qui charitatis exemplum eſſe debet, ac ab omni cupiditate alienus. Hæc a cupiditate immunitas præſtabit, ut rebus Eccleſiæ, tamquam commendatis, non tamquam propriis utatur, quod (Canone 31.) decretum eſt. Efficiet etiam ne de loco ignobili ad nobiliorem tranſeat; quod (Canone 27.) vetitum. Hujuſmodi porro tranſlationes Epiſcoporum propter Eccleſiæ bonum, Clericis Laiciſque ſupplicantibus, decernente Synodo, licitas fuiſſe, Canon iſte nos docet. Synodo ut adſit Epiſcopus per ſe, vel per legatum (Canone 21.) edicit.

Ve-

Presbyteri in Eccleſiaſtici regiminis ſocietatem adſciti in Eccleſia Africana.

Veterem Eccleſiæ Africanæ diſciplinam, ſecundum quam Presbyteros in Eccleſiaſtici Regiminis ſocietatem admittebant Antiſtites, ut S. Cypriani Epiſtolæ demonſtrant, hæc ſancta renovat Synodus, prohibens ne abſque ipſorum conſilio Epiſcopus Clericos ordinet, ne ipſis non conſciis, & abſentibus cauſas audiat, juſque dicat; irritam fore alioqui ſententiam: ne abſque ipſorum ſubſcriptione res Eccleſiaſticas donet, vendat, vel commutet: has alioqui actiones irritas fore, (Canonibus 22. 23. & 32.) Jubet proinde Synodus Epiſcopis, ut honorifice cum Presbyteris agant, nec ipſos excipiant ut ſervos, ſed ut collegas: & quamvis in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimiores ſedeant, nullibi tamen ſtare coram ſe Presbyterum patiantur. (Canonibus 34. & 35.)

Presbyteri ab Epiſcopis honorifice tractandi.

Epiſcopos vel Presbyteros alienam Eccleſiam pietatis animo adeuntes & viſitantes, honorifice ſuſcipi jubet, & ad conſecrandam Oblationem ſeu Miſſam celebrandam, verbumque faciendum, ſeu habendam Concionem, invitari; nec minorem hac in parte Presbytero, quam Epiſcopo, deferri vult honorem, (Canone 33.)

A Canone 37. ad 42. Diaconorum erga Presbyteros reverentia & obedientia ſancitur. Per ipſos porro victum miniſtrari jubet ab Eccleſia Chriſtianis Catholicis, qui pro Fide, & re Eccleſiaſtica tribulationem patiuntur, (Canone 43.)

Vita & mores Clericorum.

Clericorum deinde quorumvis reformationem aggreditur Synodus, imprimiſque de ipſorum in ornatu corporis modeſtia fert leges: ut ſcilicet nec comam, nec barbam nutriant; ut in habitu & in inceſſu Profeſſionem ſuam probent, nec veſtibus aut calceamentis decorem quærant, (Canonibus 44. & 45.) Clericum, cujus pars Dominus eſt, a ſæculi ſocietate & tumultu ſecretum vult eſſe Synodus, adeoque nec per plateas, niſi miniſterii ſui neceſſitate compulſum, nec in nundinis vel in foro, niſi ipſi aliqua res emenda ſit opus, deambulare; idque ſub periculo proprii gradus, & Officii, (Canonibus 47. & 48.) In ſacris Officiis aſſiduum eſſe jubet; adeoque ſtipendiis privari, ſi Vigiliis, citra ægritudinem, defuerit; ab officio removendum, ſi ſe geſſerit in miniſteriis negligentius, (Canonibus 49. & 50.) Ut otio morum optimorum peſti bellum Clerici indicant, neque Eccleſiæ, aut cuivis ſint oneri, conſultiſſime ſtatuit Synodus, ut artificiolo, vel agricultura, victum & veſtimentum ſibi parent, abſque Officii ſui detrimento. Canonibus 51. 52. & 53.

Bigamos, Pœnitentes publicos, uſurarios, ſeditioſos, injuriarum ſuarum ultores, falſos fratrum accuſatores, ad Clerum vetat promoveri, (Canonibus 55. 67. 68. 69.) Clericis, qui fratrum profectibus invident, aditum ad altiorem gradum præcludit, (Canone 54.) Clericum adulatorem, proditorem, maledicum (ſi veniam poſtulare noluerit) ſcurrilem & verbis turpibus jocularem, jejunium eccleſiaſticum temere violantem, Canones 56. 57. 60. 63. percellunt, & in ordinem redigunt. Clericum per creaturas jurantem, objurgandum primo, tum (ſi perſtiterit in vitio) excommunicandum ſtatuit Canon 61. Eum qui inter epulas cantaverit, eadem ſeveritate coerceri jubet Canon 62. Clericos Hæreticorum & Schiſmaticorum convivia vitare jubet Canon 71. Cum quibus nec orandum, nec pſallendum, ex Canone 72. Uti nec cum excommunicatis. Qui ſecus faxit, excommunicatur, Canone 73. Concordiam inter Clericos omni ſtudio & cura fovere & reſtaurare tenetur Epiſcopus, adeoque diſcordantes, vel ratione, vel poteſtate, ad concordiam trahere, (Canone 59.) Quia vero quidam ſunt ad lites propenſi, & ad querimonias faciles, eorum teſtimonium, aut querelas abſque accurato examine recipiendas non eſſe, ſtatuit Synodus, (Canone 58.)

Pœnitentialis Diſciplina.

Pœnitentiæ etiam diſciplina hujus Concilii Canonibus ſancita eſt. Circa quam conſtitutum eſt primo, Pœnitentiam implorantibus, abſque perſonarum acceptione Pœnitentiæ leges eſſe imponendas, (Canone 74.) Negligentiores Pœnitentes tardius ad communionem recipiendos, (Canone 75.) Pœnitentibus moribundis Viaticum eſſe concedendum: ea tamen lege, ut ſe a Pœnitentiæ laboribus abſolutos non credant, ſi ſupervixerint, donec manus impoſitionis ritu ſolemni ab Epiſcopis reconcilientur, (Canonibus 77. & 78.) Cæterum ſi infirmus petita Pœnitentia, & vocato Sacerdote, interim obmutuerit, ſuffragante adſtantium teſtimonio, Pœnitentiam ipſi imponendam decernunt Africani Patres: & morti proximum reconciliare per manus impoſitionem, atque Euchariſtiæ Viatico muniri. Si autem convaluerit, ſtatutis Pœnitentiæ legibus nihilominus ſubdendum, (Canone 76.) Ita dubia quæ in exitu agebatur Pœnitentia viſa eſt, ut probandi poſtea & ſecundum Canonum ſeveritatem novis expiandi laboribus, ſi valuiſſent, Pœnitentes illi Clinici putarentur. Contra vero de eorum ſalute bene ſperabat Eccleſia, qui dum Pœnitentiæ leges accurate exequerentur, in itinere, vel in mari, ubi eis ſubveniri non poſſet, diem ſuum obibant. Eorum ideo memoriam & orationibus, & Oblationibus commendandam ſtatuit (Canone 79.) Quo Canone Novatorum error, Eccleſiæ preces, & Sacrificia defunctis Fidelibus prodeſſe impie negantium, profligatur. Ad hæc manus Pœnitentibus a Sacerdotibus imponi jejunii diebus, quod Pœnitentiæ ſingulari quadam ratione conſecrati ſint illi dies (Canone 80.) decernitur. Ut vero charitatis & humilitatis operibus continuo ſua poſſint expiare delicta, ipſis injungitur ut mortuos efferant, & ſepeliant, (Canone 81.) Hujus diſciplinæ reliquiæ ſunt piorum Sodalitia & Confraternitates ſub Pœnitentium nomine ab Eccleſia probatæ, qui dum graſſatur etiam peſtifera lues, hoc morbo peremptorum corpora efferunt & ſepeliunt, fervore charitatis morte fortioris.

Regulæ Catechumenis & Neophytis poſitæ.

Catechumenis etiam, & Neophytis aliquas regulas ſtatuit ſancta hæc Synodus: Præcipit ſcilicet ut nomen ſuum dent, & diuturna a carnibus & vino abſtinentia, necnon crebra manus impoſitione, ad Baptiſmum diſponantur, (Canone 85.) Neophytos vero, ſeu recens Baptizatos, aliquandiu a lautioribus epulis, & ſpectaculis, & conjugibus abſtinere jubet, ut ſecundum novum hominem, quem induti ſunt, vivere aſſueſcant, (Canone 86.) Ne vero claudi alicui janua ſalutis videatur, ſtatuit ut Epiſcopus ab ingreſſu Eccleſiæ, dum verbum Dei prædicatur, arceat neminem, ſive Ethnicum, ſive Hæreticum, ſive Judæum, (Canone 84.) Quia vero in ſcandalum infidelium vergebat, quod a ſacra concione ſeſe ſubducerent Chriſtiani, in ipſorum, qui ita ſe ſubducebant, perniciem, ſtatuunt Patres, ut qui Sacerdote verbum faciente in Eccleſia, egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur, (Canone 24.)

Anathemate etiam ferit Synodus eos qui auguriis, incantationibus, Judaicis ſuperſtitionibus, Chriſtianam Profeſſionem polluebant. Decernit etiam communione privandos, qui die ſolemni, prætermiſſo Eccleſiæ conventu, ſpectaculis interfuerint, (Canonibus 88. & 89.)

Ipſis Energumenis provident Africani Patres, (Canonibus 90. 91. & 92.) Quibus prudenter indicunt ut templorum pavimenta verrant; ut qui ipſos vexat dæmon, hoc religioſæ humilitatis obſequio cruciëtur, utque contemni ſe videns ſuperbus Spiritus, templum Dei, Chriſtiani ſcilicet corpus deſerat.

Diſciplinæ circa Viduas & Sanctimoniales.

Accepta ab Apoſtolis Diſciplina, quæ viduarum Chriſtianarum curam ab Eccleſia geri maximam ſtatuit, hujus Concilii Canonibus confirmatur. Crimini vertitur Epiſcopo, vel Presbytero, qui Parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſa juniores Viduæ vel Sanctimoniales Clericorum familiaritatibus ſubjiciuntur. Viduis denique continentiam ritu ſolemni profeſſis, quæ violato propoſito ad nuptias tranſierint, Chriſtiana communio ſubtrahitur, (Canonibus 101. 102. 103. 104.) Probandum ab Epiſcopo, qui religioſis fœminis præponitur, Sacerdotem ſtatuit (Canone 97.)

Pauperum cura.

Præterea pauperum curam commendat, & promovet ſanctionibus ſuis hocce Concilium. Et primum pauperes & ſenes Eccleſiæ plus cæteris honorandos ſtatuit, (Canone 83.) Ubi nomine honoris, non exterior ſolum reverentia, ſed maxime rerum neceſſariarum adminiſtratio intelligenda eſt. Deinde eorum qui pauperes opprimunt, dona & oblationes a Sacerdotibus reſpui jubet, (Canone 94.) Tandem quia de-

defunctorum oblationes & pia legata in ſolatium ſubſidiumque pauperum ab Eccleſia impenduntur, ſtatuunt Patres (Canone 95.) ut qui oblationes, defunctorum, aut negant Eccleſiis, aut ægre reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

Diſſidentium oblationes non recipiendæ.

Ultimo, ut Chriſtiani inter ſe diſſidentes, & odia atque inimicitias in animis foventes, ad concordiam vel pœnis ſpiritualibus revocentur, qui charitatis legibus, & verbo divino revocari non poſſunt; prohibent Africani Patres (Canone 93.) Ne oblationes diſſidentium fratrum, ſive in ſacrario ſive in gazophylacio recipiantur.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 319. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, *Materia Ordinis ſacri ſola manuum impoſitio.*

R. Non ita ſcripſi; ſed, *Solam impoſitionem manuum ut materiam Presbyteratus & Diaconatus aſſignari in Concilio Carthaginenſi quarto.* Cæterum an ſola manuum impoſitio, an traditio inſtrumentorum an utraque ſit materia eſſentialis horum Ordinum, res eſt in opinione poſita. Quatuor ea de re Scholaſticorum opiniones recenſet *Joannes Morinus* p. 3. *De Sacris Ordinationibus* Exercitatione 7. cap. 1. primiſque tribus expoſitis, ſubdit: *Poſtrema opinio ea eſt quæ materiam Sacerdotii conſtituit ſolam manuum impoſitionem. Hanc ſolam omnis Eccleſia Latina, Græca, Barbara ſemper agnovit. Hanc ſolam commemorant omnes antiqui Rituales Latini, Græci; omnes antiqui & recentiores Patres, Græci, Latini.... Græci, ut demonſtratum eſt, legitime & valide Presbyteros conſecrant: Semper Eccleſia Romana eorum Ordinationes probavit. At apud eos incognita eſt iſta Inſtrumentorum traditio & ſemper incognita fuit. Ergo ea non pertinet ad Ordinationis Presbyteralis ſubſtantiam. Minor propoſitio non ſecus ac Major indubitata eſt fidei, ſatiſque demonſtrata eſt, & quotidie Romæ ipſa praxi demonſtratur.* Et Exercitatione 9. *De Diaconatu*, cap. 2. quatuor item Scholaſticorum ſententias de materia Diaconatus refert. *Prima eſt eorum, qui ſolam manuum impoſitionem cenſent eſſe iſtius Ordinis materiam, quales videntur S. Bonaventura in 4. Diſt. 24. p. 1. Art. 1. Quæſt. 4. Durandus ibidem Quæſt. 111. n. 7. & 8. Scotus in eamdem Diſt. 1. Quæſt. 1. Roffenſis in lib. contra Captivitatem Babylonicam cap. 12. §. 7. & de Sacerdotio contra Lutherum, Axiom. 9. Arcudius lib. 6. cap. 4. Becanus eamdem ſententiam amplectitur, De Sacramento Ordinis cap. 26. Quæſt. 4. cum ait, Materiam vere eſſentialem eſſe manuum impoſitionem, accidentalem autem inſtrumentorum porrectionem.* Hanc opinionem tuetur eruditus *Morinus*, eaque ex veteribus Ritualibus, & Eccleſiæ Grecæ uſu probata, ita colligit: *Itaque manifeſtum eſt ad Diaconatus materiam nullo modo pertinuiſſe Evangelii traditionem, cum Eccleſiæ magna pars eam numquam uſurpaverit, & nec etiam nunc uſurpet; & pars altera nongentorum annorum ſpatio eam numquam uſurpaverit: & poſt illud tempus nonnulla Eccleſiæ ſub Formulis variis eam amplexæ fuerint, tandemque ſero in unam & eamdem Formulam conſpiraverint.*

Notæ.

MAnuum impoſitionem eſſe materiam eſſentialem Sacramenti Ordinis ſuadet S. Scriptura, quæ ſolius impoſitionis manuum meminit, ubi ſacramentum Ordinis exprimit *Act.* 6. *v.* 6. & *c.* 13. 3. ubi ordinatio Pauli, & Barnabæ recenſetur, & 1. *ad Timot.* 4. 14. Suadent deinde Concilia, quæ impoſitionem manuum & orationem in ordinatione Miniſtrorum eccleſiæ adhibitam oſtendunt, nempe Nicænum 1. can. 9. Antiochenum an. 341. can. 17. Ancyranum an. 314. can. 9. Carthaginenſe IV. an. 398. cap. 2. 3. & 4. Toletanum IV. an. 633. can. 28. ex quo Hallerius *de Sacr. ordination. ſect.* 2. *c.* 2. *art.* 1. *n.* 7. infert eccleſiam Hiſpanam initio ſæculi ſeptimi in ordinatione Presbyteri, & Diaconi nondum inſtrumentorum porrectionem adhibuiſſe. Sed aliis conciliis omiſſis, obſervandum demum Tridentinum loquendo *ſeſſ.* 14. *c.* 3. de miniſtro extremæ Unctionis, ait eſſe epiſcopos, aut Sacerdotes rite ordinatos *per impoſitionem manuum Presbyterii.* Cum vero ejuſdem impoſitionis manuum non raro etiam PP. meminerint, poſt illorum allata teſtimonia Bellarminus *cap.* 9. *de Sacram. Ordinis* hæc habet: *Dicere omnia Concilia, Pontifices, & Patres loqui de accidentaria cæremonia ridiculum eſt, cum nuſquam ponant aliam cæremoniam, & ſæpe ex profeſſo tractent de ritu ordinationis. Quis enim credat tot Patres, & Concilia, cum nihil frequentius tractent quam ordinationes Sacerdotum, ne ſemel quidem attigiſſe id, quod ad eſſentiam ſacramenti pertinet?* Sed & Iſidorus Hiſpalenſis, Amalarius Fortunatus, Rabanus Maurus, Alcuinus, Walafridus Strabo de ſacris ordinationibus ex profeſſo agentes, ſicut & Libri Rituales antiquioris notæ apud Morinum, Menardum, Martenium non aliam materiam, quam impoſitionem manuum commemorabant. Eccleſia tandem Græca non aliam materiam in ſacra ordinatione quam impoſitionem manuum uſurpat, teſtibus Arcudio, & Goario: atque ipſorum ordinationes validas eſſe diverſi Pontifices declararunt, ut oſtendit Morinus *de Sacr. ordinat. p.* 1. *c.* 3. & 4.

Ob hujuſmodi momenta inter alios Maldonatus *de Sacram. Ord. q.* 3. *part.* 2. *prop.* 1. putat fide catholica tenendum eſſe manuum impoſitionem eſſe partem eſſentialem ſacramenti Ordinis; quod quidem non intelligendum de prima manuum impoſitione, quæ nulla habet adjecta verba, nec de tertia, quæ fit verſus finem Miſſæ, & ſupponit Sacerdotes jam conſecratos, ſed de ſecunda, quando cum epiſcopo etiam preſbyteri aſſiſtentes manus imponunt: quamvis ex parte horum, qui non ſunt miniſtri ſacræ ordinationis, nec aliqua proferunt verba, non ſit materia ordinationis, ſed ſignum tantum ſocietatis ad ſimile miniſterium.

Ex prædictis etiam aliqui inferunt porrectionem inſtrumentorum, calicis nempe cum vino, & patenæ cum hoſtia eſſe tantum materiam integralem ſacramenti Ordinis, cum illius S. Scriptura, neque poſtea Concilia, & PP. per plura ſæcula meminerint; unde Morinus *de Sacr. Ordin. p.* 3. *exerc.* 7. *c.* 1. *n.* 16. decimo tantum ſæculo hanc cæremoniam incœpiſſe autumat. Neque huic ſententiæ obſtare ipſis videtur, quod Eugenius IV. in Decreto, ſeu Inſtructione Armenorum ſingulorum Ordinum materias formaſque accurate recenſens, nulla impoſitionis manuum facta mentione, ſola commemoret inſtrumenta, quæ ordinandis porriguntur. Sicut igitur obſervat Arcudius *lib. de Sacram. Ord. c.* 6. Eugenius impoſitionem manuum præſuppoſuit, cum Armenos remiſerit ad Pontificale Romanum, ubi impoſitio manus tamquam eſſentialis præſcribitur. Cum vero eamdem Armeni retinerent, ut obſervat Menardus in *Not. in Libr. Sacram. S. Gregor.* illius mentio facienda non erat ab Eugenio, ſed ſolum inſtruendi circa id, quod ulterius eccleſia Romana, cujus ambiebant unionem, obſervabat, ſicut etiam adnotat Hallerius *de Sacr. Ordin. ſect.* 2. *cap.* 2. *ar.* 1. §. 12.

Cæterum ne quis anxius ſit de ſuæ ordinationis validitate, in praxi omnia ſedulo ſervanda, quæ eccleſiæ uſus præſcribit, cauteque ſupplendum, ſi quid forte fuerit omiſſum.

ARTICULUS XII.

De Concilio Carthaginenſi V.

ANno poſt Cæſarii, & Attici Conſulatum qui Chriſti 398. fuit Carthagine Concilium, Aurelio Præſide, ſeptuaginta duobus Epiſcopis ipſi aſſidentibus ad reſtaurandam Africanæ Eccleſiæ diſciplinam, congregatum eſt. Quindecim Canones condidit. Occaſione infantium, quos Epiſcopi Mauritaniæ a Barbaris redimebant, ſtatutum eſt Canone 6. ut cum baptizatos eſſe infantes nullo teſtimonio conſtaret, neque ipſi per ætatem eſſent idonei qui de traditis ſibi Sacramentis reſponderent, abſque hæſitatione & ſcrupulo baptizarentur. Quo ex Canone colligitur

Canonu[m] Synopſi[s]

Mos bap[ti]zandi [ſub] conditi[one] quando cœpit.

ligitur, in iis baptizandis, de quibus dubitaretur, conditionem ex veteri Eccleſiæ diſciplina adhibitam non fuiſſe. Quam diſciplinam non Africana tantum, ſed & Romana Eccleſia ſecuta eſt, ut conſtat ex Epiſtola 92. S. Leonis ad Ruſticum Narbonenſem data, in reſponſione ad inquiſitionem 16. & ex ejuſdem Epiſtola 37. ad Neonam Ravennenſem Epiſcopum, & ex S. Gregorio lib. 12. Indict. 8. Epiſtola 31. ad Felicem Siciliæ Epiſcopum data; & ex Gregorio III. Epiſtola 14. ad Bonifacium. Eamdem in Eccleſia Gallicana viguiſſe diſciplinam, ex Capitularium lib. 7. c. 302. compertum eſt. Eumdem morem in Eccleſia Anglicana fuiſſe receptum, conſtat ex Collectione Conciliorum Anglicanorum, inter Excerpta Egberti, Canone 41. ex Concilio Eboracenſi, anno 1194. & ex Londonienſi, anno 1200. Statuto 3. Alexander III. Pontifex Maximus, qui ſedere cœpit anno 1159. primus hunc baptizandi ſub conditione morem invexit. Ejus Decretum refertur Extra, *De Baptiſmo*, cap. 2. Sed nec ſtatim poſt Alexandri III. Decretum, mos ille ubique obtinuit ut conditio apponeretur, ut conſtat ex ſcriptis Magiſtri Sententiarum, Petri Pictavienſis, & Petri Cantoris, propugnantium nullam eſſe apponendam conditionem. Canon 2. ejuſdem Concilii, Presbyteris in gravius aliquod crimen lapſis, manus, tamquam Pœnitentibus, vel tamquam fidelibus Laicis imponi vetat. Scilicet publicæ Pœnitentiæ Clerici majores ex Eccleſiæ diſciplina tunc non ſubjiciebantur. Notatu dignus eſt Canon 14. quo ſtatutum eſt, nullam memoriam Martyrum, ſive nullum templum aut altare in Martyrum honorem, probandum eſſe ab Epiſcopis, niſi ibi corpus, aut certe aliquæ reliquiæ Martyris conditæ ſint: aut ubi origo alicujus habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis Martyrum fideliſſime traditur. *Quæ enim per ſomnia, & per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum ubique conſtituuntur altaria*, Concilium decernit omnimode reprobanda.

Altaria ſecundum ſomnia & inanes Revelationes erecta reprobantur.

Pauperum defenſio, quæ ſanctis Epiſcopis ſemper cordi fuit, digniſſima viſa eſt Patribus Africanis Eccleſiaſtica ſollicitudine. Sed quia ipſorum impediendæ oppreſſioni par non erat Eccleſia, Imperatoribus ſupplicaverunt ut Defenſores eis adverſus potentiam divitum conſtituerent: quod ab ipſorum pietate impetravere.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 327. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc mihi Propoſitionem tribuunt; *Non ſunt baptizandi ſub conditione, ſed abſolute, ii de quibus non conſtat, quod baptizati ſint.*

R. Hæc Propoſitio non eſt mea, mihi affingitur: neque hic, neque alibi in Operibus meis legitur. Ex Canone ſexto Concilii Carthaginenſis quinti colligo, *In iis baptizandis, de quibus dubitaretur, conditionem ex veteri Eccleſiæ Diſciplina adhibitam non fuiſſe. Alexandrum III. hunc baptizandi ſub conditione morem primum invexiſſe.* Ext. *De Baptiſmo*, cap. 2. Diſciplinæ res eſt. Vetus Diſciplina fuit ut ſine conditione baptizarentur illi, de quibus dubitabatur an baptizati eſſent. Hodierna Eccleſiæ Diſciplina eſt ut ſub conditione baptizentur. Hanc obſervare neceſſe eſt.

CAPUT V.

De ſtatu Politiæ Eccleſiaſticæ sv. Sæculo.

ARTICULUS I.

De Patriarchis.

IGnotum quidem adhuc erat in Eccleſia Patriarchæ nomen, quod nonniſi ſub Concilii Chalcedonenſis tempora uſurpari cœpit; ſed ſpectatiſſimæ erant in Eccleſia tres ſedes primariæ, quæ cæteris eminebant omnibus, quod a S. Petro fundatæ eſſent: Romana ſcilicet, Alexandrina & Antiochena. Quarum Epiſcopi juriſdictione ampliori fruebantur, multiſque non modo Provinciis, verum etiam Diœceſibus præerant. De his Niceni Concilii Canon 6. *Antiqua conſuetudo*, inquit, *ſervetur per Ægyptum, Libyam & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem; quia & Urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam, cæteraſque Provincias, ſuis privilegia ſerventur Eccleſiis.* De his & Canon ſecundus Conſtantinopolitani Concilii. *Secundum regulas conſtitutas* (Nicææ) *Alexandriæ quidem Epiſcopus ea, quæ ſunt in Ægypto tantum gubernet: Orientis autem Epiſcopi, ſolius Orientis curam gerant, ſervatis honoribus primatus Eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur.* Romani Patriarchæ non meminit, quia nulli præſcribi poterant ipſi limites, cum ejus juriſdictio & authoritas in totum orbem Chriſtianum funderetur.

Totius Occidentis adminiſtrationem Patriarchico jure ſuſcipiebat Romanus Epiſcopus. Unde Synodus Arelatenſis anno 314. ad S. Silveſtrum ſcribebat: *Tu qui majores Diœceſes tenes*; & S. Baſilius Romanum Epiſcopum *Occidentalium Coriphæum* vocabat. Alexandrinus Epiſcopus totam Ægyptum, ac Thebaidem, Mareotidem, Libyam, Ammonitidem, ac Pentapolim moderabatur. (ex S. Epiphanio Hæreſi 78.)

Antiochenus Diœceſim Orientis regebat, quæ Provincias xv. complectebatur; ut colligitur ex S. Hieronymo lib. adverſus errores Joannis Hieroſolymitani. *Ad Alexandrinum Epiſcopum*, inquit, *Palæſtina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur* (in Synodo Nicæna) *ut Palæſtinæ Metropolis Cæſarea ſit, & totius Orientis Antiochia.* Ibi non ſignificat Orientis nomen eas omnes Provincias, quæ a Thracia per Ægyptum, & Aſiam minorem, uſque ad Euphratem & Tigrim pertinent; quæ Provinciæ Diœceſibus v. comprehendebantur, Thracica, Pontica, Aſiana, Orientali, & Ægyptiaca: ſed ſolam Diœceſim Orientalem ſignificat.

Tribus illis Patriarchis proximus erat honore Hieroſolymitanus Epiſcopus, cui Niceni Patres Eccleſiæ traditionem & antiquam conſuetudinem ſecuti, *conſequentiam honoris* detulerunt, *ſalva Metropoli* Cæſarenſi *propria dignitate*.

Acceſſit ad Patriarcharum numerum Conſtantinopolitanus Epiſcopus, cui ſecundus locus a Romano, & *Honoris Primatus*, dignitaſque Patriarchica Synodi Conſtantinopolitanæ 1. Canone 3. conceſſa eſt: ut in Diſſert. oſtendam. Heracleenſis in Thracia Metropolitæ Suffraganeus antea fuerat Antiſtes Conſtantinopolitanus, ſed cum Imperii Sedes & nova Roma Byzantium evaſiſſet, urbis dignitas Epiſcopo ad majores honores, authoritatemque ampliorem, aditum patefecit.

Patriarcharum privilegia erant, Ordinationes Metropolitanorum in ſuis Diœceſibus, Conciliorum Patriarchalium convocatio, legum Eccleſiaſticarum conditio, majorum judicium cauſarum, procuratio executionis Canonum in omnibus Provinciis ditioni ſuæ ſubjectis.

ARTICULUS II.

De Exarchis.

EXarchi Metropolitanis ſuperiores Patriarchis dignitate inferiores erant: quibus tamen ſubditi ſemper non fuerunt. Tres Exarchi fuerunt in Orientali Eccleſia ſpectatiſſimi, ſcilicet Epheſinus, Heracleenſis, & Cæſarienſis, Epiſcopi. Epheſino Aſiana Diœceſis, Cæſarienſi Pontica, Heracleenſi Thracica, parebant. Hos intellexere dubio procul Niceni Patres Canone 6. his verbis: *Similiter apud Antiochiam, & cæteras Provincias, privilegia ſerventur Eccleſiis.* Quæ verba indicant, alios ab Antiocheno Epiſcopos, plures Provincias adminiſtraſſe. Concilium 1. Conſtantinopolitanum tres iſtos Exarchos poſt Alexandrinum & Antiochenum nominat Canone 2.

Aſiatica Diœceſis, in Notitia Imperii, decem Provinciis conſtat; quæ Vicario Præfecti Prætorio Orientis parebant, ſcilicet Pamphilia, Lydia, Helleſ-

ponto

ponto, Piſidia, Lycaonia, Phrygia utraque, Lycia, Caria & Inſulis. In Politiæ tamen Eccleſiaſticæ ratione, Aſiana Diœceſis undecim Provincias complectebatur, teſte Theodoreto, lib. 5. cap. 28. quod ex Theodoſii lege facile explicatur, quæ Aſiam Proconſularem ab Aſiana Diœceſi diſtinguit. (L. 3. Codicis Theodoſ. *De Fide Catholica*.) Itaque Aſia Proconſulari ad decem Provincias Aſianæ Diœceſeos adjecta, conficitur numerus undecim Provinciarum Eccleſiaſticarum a Theodoreto deſignatus.

Pontica Diœceſis totum tractum a Bithynia uſque ad Armeniam, adjecta Galatia, & Cappadocia complectebatur, & Vicario parebat. In ratione Imperii ex Provinciis decem conflata erat: ſed in diſpoſitione Eccleſiaſtica undecim conſtabat Provinciis, teſte Theodoreto, loco ſupra laudato.

Diœceſis Thracica ſex Provinciis, cum in Imperii, tum in Eccleſiæ notitia conſtabat. De his lege illuſtriſſimum D. de Marca lib. 1. de Concordia Sacerdotii & Imperii, cap. 3.

Trium illorum Exarchorum brevis admodum fuit authoritas, ſiquidem Conſtantinopolitano Patriarchatu inſtituto, deſiit ipſorum αὐτοκεφαλία. Sub ipſius tamen juriſdictione eximiis fruebantur honoribus, & in Conciliis Œcumenicis poſt quinque majores Patriarchas ſedebant.

ARTICULUS III.

De Theſſalonicenſi Primate.

I. THeſſalonica, licet Orientalis Imperii civitas, ad Occidentis Patriarchatum pertinebat. Illyrici quippe caput erat. Diviſo inter filios Conſtantini orbe Romano, Illyricum totum ceſſit Occidentis Imperio, abſque ulla ſectione. Tunc Sirmium caput Illyrici evaſit. Secto deinde in duas partes Illyrico, Orientale ſcilicet, quod duas Macedonias, Theſſaliam, Achajam, & utramque Epirum complectebatur; & Occidentale, quod Pannoniam, utrumque Noricum & nonnullas alias Provincias Italiæ vicinas continebat. Theſſalonica Illyrici Orientalis caput facta eſt; Sirmium, Illyrici Occidentalis primaria civitas. Sedes Præfecti Prætorio Illyrici Orientalis Theſſalonica. Illyricum Occidentale Præfecto Prætorio Italiæ parebat, cujus Vicarius Sirmii morabatur. Immutatio civilis diſpoſitionis Illyrici, jura Patriarchica Romani Epiſcopi in illa Diœceſi nullatenus imminuere debuit. Quamobrem illam adminiſtravit ſemper, ut occidentis Patriarcha, conſtituto Theſſalonicæ Vicario Apoſtolico, id eſt, ſuis vicibus Theſſalonicenſi Epiſcopo per totum Illyricum demandatis. A Damaſo primum Sedis Romanæ vices obtinuit Acholius Theſſalonicenſis, a Siricio Anyſius, ut conſtat ex horum Pontificum Epiſtolis ad illos datis, quas protulit Bonifacius II. in Synodo Romana, quam Lucas Holſtenius publici juris fecit. Eodem honore ac munere Anyſium auxerunt Anaſtaſius Siricii ſucceſſor, & Innocentius I. qui exaltationis ſuæ nuntium ad eum celerrime tranſmiſit, ut ad optimum virum & in Deo ſemper fideliter laborantem. *Cui etiam*, inquit, *anterioree tanti ac tales viri Prædeceſſores mei Epiſcopi, id eſt, ſanctæ memoriæ Damaſus, Siricius, atque ſupra memoratus vir* (Anaſtaſius) *ita detulerunt ut omnia quæ in illis partibus gererentur, Sanctitati tuæ traderent cognoſcenda: meam quoque parvitatem hoc tenere judicium, eamdemque habere voluntatem, te decet recognoſcere.*

II. Rufo Theſſalonicenſi eamdem authoritatem tribuit ipſe Innocentius I. ut conſtat ex Epiſtola quam ad ipſum ea de re ſcripſit, quæ lecta pariter eſt in laudata Synodo Romana ſub Bonifacio II. *Nec aliter*, inquit, *Apoſtolorum forma promulgata eſt, quam ut ipſi Principes Evangelii conſtituti cæterarum rerum cauſas neceſſitudineſque ſuis diſcipulis curandas obeundaſque mandarint. Ita denique tota miſeratione mirabilis Paulus, Tito quæ curet apud Cretam; Timotheo quæ per Aſiam diſponat, commiſit .... Divinitus ergo hæc procurrens gratia ita longis intervallis a me diſterminatis Eccleſiis diſcat conſulendum, ut prudentiæ gravitatique tuæ committendam curam, cauſaſque, ſi quæ exoriantur, per Achaja, Theſſalia, Epiri veteris, Epiri novæ, & Creta, Dacia Mediterranea, Dacia Ripenſis, Moeſiæ, Dardania, & Prævali Eccleſias, Chriſto Domino annuente, cenſeam .... Non primitus hæc ita ſtatuentes, ſed Prædeceſſores noſtros Apoſtolicos imitati; qui beatiſſimis Acholio & Anyſio injungi pro eorum meritis iſta voluerunt .... Arripe itaque, dilectiſſime Frater, noſtra vice, per ſupra ſcriptas Eccleſias, ſalvo earum primatu, curam, & inter ipſos Primates primus, quidquid eos ad nos neceſſe fuerit mittere, non ſine tuo poſtulent arbitratu. Ita enim aut per tuam experientiam quidquid illud eſt finietur; aut tuo conſilio ad nos uſque perveniendum eſſe mandamus. Licitum autem & Apoſtolicæ Sedis favore permiſſam tuæ Fraternitati cognoſce, ut cum aliqua Eccleſiaſtica ratio vel in tua, vel in memoratis Provinciis agitanda cognoſcendaque fuerit, quos velis Epiſcoporum ſocios quibuſcumque de Eccleſiis aſſumas tecum, quorum & fide, & moderatione, quidquid neceſſitas cauſave flagitaverit, optimus dirigas arbiter, & præcipuus, quippe a nobis lectus, definias interceſſor.*

III. Bonifacius I. eidem Rufo Vicariam Sedis Apoſtolicæ authoritatem confirmavit, ut conſtat ex pluribus Epiſtolis, quæ inſertæ ſunt Synodo Romanæ ſupra laudatæ. In ſecunda ſic habet. *Te ergo, Frater chariſſime, omnis cura reſpectat earum Eccleſiarum, quas tibi vice Sedis Apoſtolicæ a nobis creditas recognoſces: ut & prava corrigas, & diſſipata componas, & ſi quæ inter Epiſcopos eveniant cauſæ, ſub divini judicii timore diſtringas: ut creditis tibi a Sede Apoſtolica gubernaculis contra omnes fluctus naſcentium procellarum juſte & prudenter utaris.*

In cauſa Perigenis, qui Patrenſium ordinatus Epiſcopus, & ab iis repulſus, ac deinde poſtulatus a Corinthiis, tumultum movebant Theſſali, & invito Theſſalonicenſi Epiſcopo Synodum indixerant. In quos propterea Bonifacius I. animadvertit: *Ad Theſſalos*, inquit, *comminationis & correptionis plenas literas miſimus. Ad Synodum, quæ dicitur illicite congreganda de cauſa fratris noſtri & Coepiſcopi Perigenis, cujus ſcripſimus ſtatum nulla poſſe penitus ratione turbari, talia ſcripta direximus, quibus univerſi Fratres noſtri intelligant, primo convenire ſe citra tuam conſcientiam minime debuiſſe; deinde de noſtro non eſſe judicio retractandum. Numquam etenim licuit de eo rurſus, quod ſemel ſtatutum eſt ab Apoſtolica Sede tractari.*

IV. Cœleſtinus I. Rufo Theſſalonicenſi vices pariter ſuas commiſit, ut conſtat ex ipſius Epiſtola ad Perigenem & octo alios Illyrici Epiſcopos data. *Dominentur nobis regulæ*, inquit, *non regulis dominemur: ſimus ſubjecti, cum Canonum præcepta ſervamus. Sunt culpæ aliquanta non leves, quæ illis innatæ Provinciis, ad nos cum ſimus longius, non poſſant pervenire: aut jam ſemotis omnibus, non ita ut ſunt acta, interpoſito temporis ſpatio perferuntur: quæ omnes nos interceſſione fratris & Coepiſcopi noſtri Rufi, volumus reſervari. Cui vicem noſtram per veſtram Provinciam noveritis eſſe commiſſam: ita ut ad eum, quidquid de cauſis agitur, referatur. Sine ejus conſilio nullus ordinetur, nullus uſurpet eodem inconſcio commiſſam illi Provinciam. Colligere niſi cum ejus voluntate Epiſcopos non præſumant: per eum etiam ad nos ſi quid eſt, referatur.*

V. Xiſtus III. Anaſtaſio Theſſalonicenſi eumdem honorem atque munus detulit, ut conſtat ex iſtius Pontificis Epiſtola ad univerſos Epiſcopos Theſſalonicæ congregandos. *Nos*, inquit, *fratri & Coepiſcopo noſtro Anaſtaſio tantum tribuimus, quantum Deceſſoribus ipſius a noſtris Deceſſoribus attributum. Priorum judicium ſequimur, hæc conſtituendo, quæ ab his novimus conſtituta .... Habeant honorem ſuum Metropolitani ſingularem, ſalvo hujus privilegio, quem honorare debeant amplius honorati. In Provincia ſua jus habeant ordinandi; ſed hoc inſcio, vel invito, quem de omnibus volumus Ordinationibus conſuli, nullus audeat ordinare. Ad Theſſalonicenſem majores cauſæ referantur Antiſtitem, ipſum major cura reſpectet, eos qui ad Epiſcopatum vocantur diſcutiendi ſolicitiæ & probandi.* Legantur ejuſdem Pontificis Epiſtolæ ad Proclum, & ad Illyrici Epiſcopos.

VI. S. Leo Anaſtaſio Theſſalonicenſi idem privilegium

gium, eamdemque authoritatem conceſſit, Siricii ſecutus exemplum, qui Anyſio vices ſuas certa ratione commiſerat, ut ipſe ait in Epiſtola ad ipſum Anaſtaſium: in qua & privilegia ipſi ut Sedis Apoſtolicæ Vicario collata enumerat. *Nullus*, inquit, *te inconſulto per illas Eccleſias ordinetur Antiſtes. Ita enim fiet ut ſint de eligendis matura judicia, dum tuæ Dilectionis examinatio formidetur. Quiſquis vero de Metropolitanis Epiſcopis, contra noſtram præceptionem, præter tuam notitiam, fuerit ordinatus, nullam ſibi apud nos ſtatus ſui eſſe noverit firmitatem.... Singulis autem Metropolitanis ſicut poteſtas iſta committitur, ut in ſuis Provinciis jus habeant ordinandi; ita eos Metropolitanos a te volumus ordinari, maturo tamen & decocto judicio.... Ad Synodum quiſquis fratrum fuerit evocatus, occurrat; nec ſanctæ congregationi ſe deneget, in qua maxime conſtituendum eſſe noverit, quod ad Diſciplinam poterit Eccleſiaſticam pertinere.* Majores tamen cauſas & appellationes, Sedis Apoſtolicæ judicio reſervat S. Leo: *Si quæ vero cauſa major evenerit*, inquit, *quæ a tua Fraternitate illic præſidente non potuerit definiri, relatio tua miſſa nos conſulat: ut revelante Domino, cujus miſericordia profitemur eſſe quod poſſumus, quod ipſe nobis aſpiraverit, reſeribamus: ut cognitioni noſtræ pro traditione veteris inſtituti, & debita Apoſtolicæ Sedis reverentia, noſtro examine vindicemus. Ut enim authoritatem tuam vice noſtra exercere te volumus; ita nobis quæ illic componi non potuerunt, vel qui vocem appellationis emiſerit, reſervamus.* Legatur ejuſdem Pontificis Epiſtola ad Epiſcopos per Illyricum conſtitutos.

VII. In Conciliis Œcumenicis 3. 4. & 6. poſt Patriarchas ſedit ac ſubſcripſit Theſſalonicenſis Epiſcopus. Ejus poteſtas ſub Juſtiniani Imperio imminuta eſt, ſectione quarumdam Illyrici Provinciarum, quæ primæ Juſtinianæ tunc erectæ addictæ fuerunt. At ſub Leone Iſauro Imperatore Iconomacho, qui ex odio Romanæ Sedis, & Fidei Catholicæ, quam Romani Pontifices Gregorius II. & Gregorius III. ſtrenue propugnabant, Illyricum, Siciliam, & Calabriam a Romano Patriarchatu avulſit, & Conſtantinopolitano Archiepiſcopo adſcripſit, extinctus eſt Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Vicariatus Apoſtolicus, & ſolius Provinciæ Macedoniæ Metropolita permanſit. Lege doctiſſimi Archipræſulis Petri de Marca Diſſertationem de Primatibus.

ARTICULUS IV.

De Primate Carthaginenſi.

AFrica ſub Conſtantini Imperio ſex in Provincias divisa eſt, ſcilicet Africam Proconſularem, cujus Metropolis Carthago, Byzacenam, Tripolitanam, Numidiam, & Mauritanias duas, Sitiſenſem nimirum, & Cæſarienſem. Tingitana, licet Provinciæ civilis dignitate frueretur, & ea ratione ad Hiſpaniam pertineret; in Politia tamen Eccleſiaſtica Mauritaniæ Cæſareenſis Synodo ſubdita erat. Certe *Siricii* Epiſtola ad *Himerium* Tarraconenſem Epiſcopum Tingitanam inter Eccleſiaſticas Hiſpaniæ Provincias non recenſet, ut ex illius inſcriptione perſpicuum eſt. Notitia vero Epiſcopatuum Africæ ſub Hunnerico Wandalorum Rege edita, Epiſcopos Tingitanæ Provinciæ ſub Mauritania Cæſareenſi collocat; quod antiquæ Diſciplinæ, & Ordini Eccleſiaſtico omnino conſonum videtur. Hoc ſæculo Concilia frequentia cum Provincialia, tum Generalia Africæ celebrata ſunt. Suos Metropolitanos habebant quædam Africanarum Provinciarum: alia nullos habebant, ut colligitur ex Concilio Carthaginenſi 3. Can. 3. quo edicitur convocandum eſſe annis ſingulis Concilium Generale Africæ, ad quod *Provinciæ, quæ primas ſedes habent, ternos Legatos mittant.* Hinc enim ſequitur, aliquas tunc fuiſſe Provincias, apud quas nulli eſſent Primates, id eſt, Metropolitani. Obſervandum vero eſt, non Civilis Metropoleos Epiſcopum, ſed antiquiorem conſecratione in unaquaque Provincia Primatis, ſeu Metropolitani dignitatem & authoritatem obtinuiſſe, ut conſtat ex Leone IX. Epiſtola 9. ad Petrum & Joannem Epiſcopos Africæ. Hinc Provinciæ Primas vulgo *Senex* appellabatur.

Carthaginenſem Epiſcopum, quem ante Nicæni Concilii tempora ſolum fuiſſe totius Africæ Metropolitanum viri eruditi conjiciunt, omnes Epiſcopi Africani ut Primatem reverebantur. Convocabat ille plenaria totius Africæ Concilia, iiſque præſidebat. Poterat ex quibuſvis Africæ Eccleſiis aſſumere Presbyteros, quos Epiſcopos, ubi opus erat, ordinaret, ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi 3. in quo & Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus ait: *Ego cunctarum Eccleſiarum dignatione Dei, ut ſcitis, Fratres, ſollicitudinem ſuſtineo.* Diſpenſationes majoris paulo momenti per totam Africam etiam concedebat Primas Carthaginenſis. Unde Valerius Hipponenſis Epiſcopus Aurelium Epiſcopum Carthaginenſem rogavit, ut S. Auguſtinum Coadjutorem ſibi aſſumere, ac ſucceſſorem deſignare per ipſum liceret, ut Poſſidius in Vita S. Auguſtini teſtatur.

Denique cum Africanis Patribus viſum eſt Mauritaniæ Sitiſenſi proprium deſignare Primatem, ſeu Metropolitanum; Carthaginenſis imprimis Epiſcopi conſenſum rogaverunt, ut conſtat ex Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, cap. 17. cujus hæc ſunt verba: *Primatem proprium cum Mauritania Sitiſenſis Epiſcopi poſtularent, omne Concilium Epiſcoporum Numidiæ, conſentientibus omnibus Primatibus, vel univerſis Epiſcopis Provinciarum Africanarum, propter longi itineris novitatem, habere permiſſa eſt. Cum conſenſu Carthaginenſis Eccleſia factum eſt.*

Totam Africanæ Eccleſiæ Hierarchiam paucis deſcribit Leo Nonus Pontifex Maximus in Epiſtola ad Petrum & Joannem Africanos Epiſcopos. *Sed de Africa Primatibus*, inquit, *aliter intelligendum eſt, quia in ſingulis ejus Provinciis antiquitus Primates inſtituebantur, non ſecundum potentiam alicujus civitatis, ſed ſecundum tempus ſuæ Ordinationis: quibus tamen omnibus præerat unus, ſcilicet Carthaginenſis Archiepiſcopus, &c.*

ARTICULUS V.

De Metropolitanis.

EPiſcopis in qualibet Provincia Metropolitanus præſidebat ſæculo IV. Ab Apoſtolis inſtituta eſt Metropolitica dignitas, qui primas Eccleſias in Provinciarum Metropolibus fundaverunt. Metropolitanorum authoritas ex monumentis Eccleſiaſticis ſæculi IV. maxime diluceſcit. Scilicet ex Concilio Laodiceno Canone 12. decernente: *Epiſcopos non oportere præter judicium Metropolitanorum, & finitimorum Epiſcoporum conſtitui.*

Ex Concilio Nicæno Canone 4. *Firmitas autem eorum quæ geruntur*, inquit, *per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur Epiſcopo.* Et ex Canone 6. *Si quis præter ſententiam Metropolitani fuerit factus Epiſcopus, hunc magna Synodus definiit Epiſcopum eſſe non oportere.*

Ex Concilio Antiocheno Canone 9. *Epiſcopos qui ſunt in unaquaque Provincia, ſcire oportet Epiſcopum qui præeſt Metropoli, etiam curam ſuſcipere totius Provinciæ; eo quod in Metropolim undequaque concurrunt omnes qui habent negotia. Unde viſum eſt eum quoque honore præcedere; reliquos autem Epiſcopos nihil magni momenti aggredi ſine ipſo ut vult, qui ab initio obtinuit Patrum Canon.* Et Canone 2. Epiſcopis prohibetur ne ad Aulam Imperatoris ob quodvis negotium proficiſcantur abſque licentia Metropolitani: *Si neceſſarius uſus exigat ut ad Imperatorem ſe conferat, id agat cum deliberatione & ſententia Metropolitani Provinciæ & Epiſcoporum*, Canonibus 14. 16. 19. & 20. Conciliorum Provincialium convocandorum poteſtas Metropolitano tribuitur: *& perfectum Concilium dicitur, ubi interfuerit Metropolitanus Antiſtes.*

Ex Concilio Sardicenſi Canone 9. *Epiſcopi preces mittunt ad Epiſcopum, qui in Metropoli, ut ille & Diaconum ejus, & ſupplicationes diſtineat, tribuens commendatitias Epiſtolas ad Epiſcopos, qui in urbibus morantur, in quibus Auguſtus Rempublicam gubernat.*

Ex

Digitized by Google

Ex Concilio Taurinenſi, controverſiam inter Arelatenſem & Viennenſem Epiſcopos de jure Metropolitico natam dirimente & ſtatuente, ut qui civitatem ſuam civilem Metropolim eſſe probaret; *Is totius Provinciæ honorem Primatus obtineret, & ipſe juxta Canonum præceptum, Ordinationum haberet poteſtatem:* aut, *ut viciniores ſibi vindicaret civitates, atque eas Eccleſias viſitaret, quas oppidis ſuis vicinas magis eſſe conſtaret.*

Ex Siricio Pontifice Maximo Epiſtola 1. cap. 8. ubi vitia Ordinationum quæ contra Canones fiunt, Metropolitanis imputat.

Ex Concilio III. Carthaginenſi Canone 28. decernente, *Ut Epiſcopi trans mare non proficiſcantur, niſi conſulto primæ Sedis Epiſcopo ſuæ cujuſque Provinciæ, ut ab eo præcipue poſſint ſumere Formatam.*

Ex Concilio Africano, io quo dicitur: *Decreta Nicæna, ſive inferioris ordinis Clericos, ſive ipſos Epiſcopos, Metropolitanis ſuis apertiſſime commiſerunt.*

Multa proferri poſſunt ex monumentis Eccleſiaſticis ſequentium ſæculorum, ad Metropolitanorum dignitatem ac jura demonſtranda: ſed in quarto ſæculo ſiſtimus, cujus hoc in Tomo adornamus Hiſtoriam. Satis conſtat ex his quæ huc uſque dicta ſunt, hæc fuiſſe Metropolitanorum jura IV. ſæculo: Suffraganeos Epiſcopos ordinare, convocare Concilia Provincialia & eis præſidere, viſitare omnes Provinciarum ſuarum Eccleſias, Epiſcopos ſibi ſubditos judicare cum Provinciæ Synodo, Clericorum etiam inferiorum cauſas cognoſcere, ſi ab Epiſcoporum ſuorum judiciis appellarent; literas Formatas concedere Suffraganeis ſuis ad Comitatum, aut alio extra Provinciam pergentibus, invigilare denique ut Canones ab illis ſervarentur adamuſſim.

ARTICULUS VI.

De Epiſcopis.

EPiſcopos tunc habebant majores quæque civitates. Divina hæc & a Chriſto immediate inſtituta dignitas. Ab Eccleſia frequentibus decretis vetitum 4. ſæculo, ne in agris, villulis, aut modicis civitatibus conſtituerentur Epiſcopi: ſcilicet Laodiceni Concilii Canone 57. Sardicenſis Canone 6. II. Carthaginenſis Canone 5. Novos Epiſcopatus inſtituere poterat Metropolitanus cum plenario ſuæ Provinciæ Concilio, & conſenſu ejus, ad cujus Diœceſim pertinebat Eccleſia, in qua erigebatur Epiſcopatus. (Ex eodem Canone.) Sic Numidiæ Primas ſive Metropolitanus, rogante S. Auguſtino, Epiſcopum in Caſtello Fuſſalenſi, quod millibus quadraginta diſtabat ab Hippone, conſtituit: ut ipſe teſtatur Epiſtola 261. Pagorum Eccleſias Chorepiſcopi regebant: ut conſtat ex Conciliis Neocæſarienſi Canone 13. & 14. Laodiceno, Caoone 57. Nicæno Canone 8. Antiocheno Canone 10. Ordinatione ſua Epiſcopi non erant, ut Diſſertatione ſingulari probabimus: Clericos minores ordinare poterant: eorum Officium erat viſitare Eccleſias Pagorum, quod nunc præſtant Archidiaconi, pauperum per agros diſperſorum curam gerere, cæterum nullum alicujus momenti negotium inconſulto Epiſcopo aggredi.

Novorum Epiſcopatuum erectio.

Electio Epiſcoporum.

II. In Epiſcoporum Electionibus præcipuam habebant poteſtatem Comprovinciales Epiſcopi ſæculo 4. cum in Oriente, tum in Occidente, ut conſtat ex Concilio Laodiceno Canone 12. ſtatuente, *Ut Epiſcopi judicio Metropolitanorum, & eorum Epiſcoporum, qui circum circa ſunt, provehantur ad Eccleſiaſticam Poteſtatem.* Ex Concilio Nicæno Canone 4. ita decernente: *Epiſcopum convenit, maxime quidem ab omnibus qui ſunt in Provincia Epiſcopis conſtitui. Si aatem hoc difficile fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipſum convenientibus, & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus, tunc Ordinatio celebretur.* Ex Concilio Antiocheno Canone 16. 19. & 23. cujus hæc ſunt verba: *Servetur autem jus Eccleſiaſticum, id continens, oportere non aliter fieri, niſi cum Synodo, & judicio Epiſcoporum, qui poſt obitum quieſcentis poteſtatem habent, eum qui dignus extiterit, promovere.* Ex Concilii 1. Conſtantinopolitani Œcumenici Patribus in Synodica Epiſtola ad Occidentales Epiſcopos ſcribentibus, Nectarium Regiæ Civitatis Epiſcopum electum fuiſſe *in Concilio Generali, communi omnium conſenſu.* Ex S. Ambroſio Epiſtola 59. de Acholio Theſſalonicenſi ſcribente: *Ille ſe Monaſteriis puer dedidit, ad ſummum Sacerdotiam a Macedonicis obſecratus populis, electus a Sacerdotibus.* Et Epiſtola 82. *Supplicaturus,* inquit, *pro populo, eligi a Domino, probari a Sacerdotibus debet, ne quid ſit, quod in ipſo graviter offendat, cujus officium eſt pro aliorum offenſa intervenire.* Ex Siricio Pontifice Maximo, Epiſtola 4. ſcribente: *Extra conſcientiam Sedis Apoſtolicæ, hoc eſt, Primatis, nemo audeat ordinare. Integrum enim judicium eſt, quod plurimorum ſententia conſequatur. Ne unus Epiſcopus Epiſcopum ordinare præſumat, propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præſtitum videatur.* Ex Severo Sulpitio lib. de Vita S. Martini, cap. 7. &c.

Quantum Imperatoribus detulerit Eccleſia in electionibus Epiſcoporum.

III. In Epiſcoporum Electionibus multum Imperatoribus detulit Eccleſia jam a IV. ſæculo. Nectarius a Theodoſio Imperatore Conſtantinopolitanus Epiſcopus deſignatus eſt, ut ſcribit Sozomenus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. *Cum Imperator,* inquit, *mandaſſet Epiſcopis, ut nomina eorum quos quiſque Epiſcopatu dignos judicaret in charta perſcriberet, unumque ex omnibus eligendi facultatem ſibi ipſe reſervaſſet, alii quidem aliorum nomina perſcripſerunt. Antiochenſis autem Eccleſiæ Antiſtes ſcripſit & ipſe eos quos voluit: omnium tamen poſtremum adjecit Nectarium in gratiam Diodori. Imperator perlecto indiculo...... cum cunctos ordine percurriſſet, Nectarium elegit.* Addit Sozomenus, Imperatorem, poſtquam eum Baptiſmi expertem eſſe intellexit, *in eadem ſententia permanſiſſe, multis licet Epiſcopis refragantibus. Poſtquam vero univerſi ceſſerunt, & Imperatoris ſententiam ſuo ſuffragio comprobarunt, baptizatus eſt.*

Idem Imperator Epiſcopatum Regiæ Urbis S. Gregorio Nazianzeno confirmaverat his verbis: *O Pater, Deus tibi, tuiſque ſudoribus per me Eccleſiam committit. En ſacram ædem & thronum tibi trado:* ut refert Author Vitæ S. Gregorii Nazianzeni.

In Electione S. Ambroſii, Valentiniani Imperatoris interceſſit authoritas, rogantibus Epiſcopis, ut teſtatur Theodoretus lib. 4. cap. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. *Concilium Epiſcoporum,* inquit, *contendit ab Imperatore, at ipſe, utpote ſapientia & pietatis inſignibus præclare exornatus, Epiſcopum deligat. At ille, Major eſt,* inquit, *hæc Provincia, quam quæ viribus noſtris ſuſtineri queat. Proinde vos divina repleti gratia & illius ſplendore illuminati, multo melius hoc Epiſcopi deligendi negotium tranſigetis..... Jubet Imperator extemplo Ambroſium & initiari myſteriis, & Epiſcopum ordinari.*

Poſt Nectarii obitum, Epiſcopum ab Arcadio Imperatore plebs Coostantinopolitana poſtulavit, ut teſtatur Palladius in Vita S. Joannis Chryſoſtomi. *Plebs fidelis,* inquit, *Regem pia intentione ſollicitat, Paſtorem peritum ſibi dari ſuppliciter poſtulans.* Sozomenus lib. 8. cap. 2. ſcribit, Imperatorem confirmaviſſe electionem S. Chryſoſtomi factam a Clero & populo. *Poſtquam,* inquit, *populus & Clerus ſuffragium ſuum contuliſſent, etiam Imperator adſtipulatus ſuit, & qui Chryſoſtomum adducerent, emiſit. Convocavit etiam Synodum, ut ea ratione venerabiliorem redderet illius Ordinationem.*

Epiſcopi ex Clero Eccleſiæ vacantis electi.

IV. Ex Clero Eccleſiæ vacantis tunc eligebantur Epiſcopi, niſi ob vitandas diſſenſiones, vel aliis de cauſis bonum Eccleſiæ ſpectantibus aliunde advocari ſatius eſſet. Id conſtat ex Epiſtola Julii Romani Pontificis ad Orientales quam S. Athanaſius refert Apologia 2. *Si enim,* inquit, *in culpa fuiſſet deprehenſus Athanaſius, non tamen oportuit creationem novi Epiſcopi ita illegaliter, & præter Eccleſiaſticum Canonem fieri, ſed in ipſa Eccleſia, & ex ipſo Sacerdotali Ordine, & ex ipſo Clero Epiſcopos Provinciæ conſtituere, nequaquam autem Apoſtolorum Canonem violare.* Hanc diſciplinam ſæculo ſequenti firmavit

Cœ-

Cœleſtinus 1. Epiſtola 2. ad Gallicanos Epiſcopos, cap. 5.

ARTICULUS VII.

De Curatis & Parochiis.

QUarto ſæculo Presbyteros, ſub Epiſcopis animarum curam gerentes, & Parochias, quæ Romæ tituli vocabantur, regentes videre eſt. Id conſtat ex Innocentio I. in Epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum. *De fermento*, inquit, *quod die Dominica per Titulos mittimus, ſuperflue nos conſulere voluiſti, cum omnes Eccleſia noſtræ intra civitatem ſint conſtitutæ. Quarum Presbyteri, quia die ipſa, propter plebem ſibi creditam nobiſcum convenire non poſſunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiant, ut ſe a noſtra communione, maxime illa die, non judicent ſeparatos. Quod per Parochias fieri debere non puto, quia nec longe portanda ſunt Sacramenta; nec nos per cœmeteria diverſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus, & Presbyteri eorum conficiendorum jus habeant atque licentiam.* Ea diſpoſitio non primum inceperat ſub Innocentio: loquitur enim ea de Diſciplina ut jam longo uſu firmata. Conſtat Romæ tantum, non in agris Romæ vicinis Eccleſias tunc erectas fuiſſe. Conſtat in aliis Diœceſibus Parochias fuiſſe extra urbem Epiſcopalem. Conſtat fermentum miſſum fuiſſe ab Epiſcopo Romano die Dominica per Parochias Urbis, ut communionis teſſeram, quod fermentum Euchariſtia fuit, ideo fermentum dicta, quod ex pane fermentato conficeretur, & quod Eccleſiis, ad quas mittebatur, fermenti vicem præſtaret, eiſque unionis inter ſe vinculum eſſet, ſicut fermentum maſſæ cui commiſcetur. Conſtat etiam in Eccleſiis omnibus Urbis die Dominica celebratas Synaxes: quod enim ait Innocentius I. illarum Eccleſiarum Presbyteros propter plebem ſibi creditam cum Pontifice convenire non poſſe, probat ipſos cum ſibi ſubdita plebe Synaxim celebraſſe. Minus autem veriſimile eſt, quod doctiſſimus Thomaſſinus lib. 1. de Diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 21. aſſerit, ſolum Epiſcopum Sacroſanctum Sacrificium obtuliſſe, & Euchariſtiam confeciſſe. Veriſimilius exiſtimo, quod Eminentiſſimo & Doctiſſimo Cardinali Bona viſum eſt lib. 1. Rerum Liturgicarum, cap. 23. Titulorum Presbyteros Sacrificium celebraſſe, & Euchariſtiam conſecraſſe ex pane quem plebs fidelis offerebat. Cum oblationibus porro a ſe conſecratis fermentum ab Epiſcopo miſſum miſcuiſſe, & communicantibus diſtribuiſſe.

Alexandriæ Parochiæ etiam plures erant, ſuis Curatis commiſſæ, ut teſtatur S. Epiphanius Hæreſi 68. & 69. *Etenim*, inquit, *quotquot Alexandria Catholicæ communionis Eccleſiæ ſunt, uni Archiepiſcopo ſubjectæ, ſuus cuique Præpoſitus eſt Presbyter, qui Eccleſiaſtica munera iis adminiſtret.* Arius unius ex illis Eccleſiis Curatus erat, S. Epiphanio teſte. In agris Alexandrino Epiſcopo ſubditis, Eccleſias pariter fuiſſe, quæ a Presbyteris ſuis ſive Curatis regerentur, S. Athanaſius Apologia 2. teſtis eſt. *Mareotes*, inquit, *ager eſt Alexandriæ, quo in loco Epiſcopus numquam fuit; immo ne Chorepiſcopus quidem; ſed univerſa ejus loci Eccleſiæ Epiſcopo Alexandrino ſubjacent, ita tamen ut ſinguli pagi ſuos Presbyteros habeant. Sunt tamen pagi iſti maximi decem numero, aut aliquanto plures. Pagus autem in quo Iſchyras habitat, minimus eſt, & pauciſſimorum hominum, adeo ut non ibi, ſed in proximo pago, Eccleſia ſit conſtituta.* In majoribus dumtaxat pagis, non in minoribus fuiſſe conſtitutas Eccleſias ex hoc S. Athanaſii teſtimonio compertum eſt. Jam a Dionyſii Alexandrini temporibus Eccleſiæ & Curati erant in pagis: Is enim ad damnandos Millenariorum errores, quos Nepos Epiſcopus in Ægypto ſparſerat, convocavit Presbyteros ac Doctores, qui per ſingulos vicos fratribus prædicabant: ut refert Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ, cap. 24. Ad Eccleſias in agris erigendas ac dotandas, villarum dominos S. Chryſoſtomus hortatur Homilia 18. in Acta.

ARTICULUS VIII.

De cæteris Clericis.

Clericorum duplex genus.

I. CLerici vel *in gradu* erant, vel *in Miniſterio, quod ſine manuum impoſitione dabatur*: ex S. Baſilio Epiſtolæ ad Amphilochium, cap. 51. Ex quo colligitur IV. ſæculo neminem in Clerum adſcitum fuiſſe, niſi ad aliquem Ordinem, vel ſacrum Miniſterium obeundum: nec ullos Clericos tum fuiſſe, qui ſola Tonſura Clericali, quæ nec tunc ulla erat, in Eccleſiaſticum cœtum fuerint cooptati. Id confirmat Epiſtola 1. Siricii Papæ, cap. 9. & 10. *Quicumque*, inquit, *ſe Eccleſiæ novit obſequiis a ſua infantia deputari, ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet miniſterio ſociari.* Quod ſi Tonſura ſimplici cooptari quempiam in Clerum mos fuiſſet, primum eo ritu mancipati fuiſſent pueri Eccleſiæ obſequiis. Idem ex Concilio IV. Carthaginenſi compertum eſt, quod cum omnes Cleri gradus recenſeat, omniumque Ordinum ritus, de Tonſuræ collatione prorſus ſilet.

Tonſura Clericalis nondum in uſu 4. Sæculo.

II. Dixi IV. ſæculo nedum ullam Tonſuram Clericalem fuiſſe: quod probat illa Optati Milevitani expoſtulatio adverſus Donatiſtas, lib. 2. *Dicite ubi vobis mandatum ſit radere capita Sacerdotibus: cum e contrario tot ſint exempla propoſita, fieri non debere.* Certe ita locutus non fuiſſet Optatus, ſi jam Clerici parte aliqua capitis raſi fuiſſent. Idem colligitur ex S. Hieronymo in Ezechielis cap. 44. ubi hæc verba Legis explicans: *Caput ſuum non radent, neque comam nutrient, ſed attondebunt capita ſua;* hæc habet: *Perſpicue demonſtratur, nec raſis capitibus, ſicut Sacerdotes, cultoreſque Iſidis, atque Serapidis, nos eſſe debere: nec rurſus comam dimittere: ſed ut honeſtus habitus Sacerdotum faciem demonſtretur, diſcimus nec calvitium novacula eſſe faciendum, nec ita ad preſſum tondendum caput, ut raſorum ſimiles eſſe videamur; ſed in tantum capillos eſſe demittendos, ut opertum ſit caput.*

Ammianus quidem Marcellinus * teſtatur Chriſtianum quemdam nomine Diodorum ſub Juliani Apoſtatæ imperio morte affectum fuiſſe, *quod dum ædificandæ præeſſet Eccleſiæ, cirros puerorum licentius detondebat.* Sed nec Diodorum illorum Epiſcoporum fuiſſe certum eſt, nec ait ille Author ipſum raſiſſe puerorum capita in Coronæ modum, ſed totondiſſe dumtaxat comam, quo illos forſan Clero deſtinaret.

** Lib. 22.*

Idem colligitur ex Concilio Carthaginenſi IV. Canone 44. quo modeſtia Clericorum in capillitio decernitur his verbis: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat.* De Tonſura Clericali & Corona altum ſilentium. Per Coronam quidem adjurare Epiſcopos ſolitum erat. Unde S. Auguſtinus Epiſt. 147. Donatiſtas ſic alloquitur: *Per coronam noſtram nos adjurant veſtri, per coronam veſtram vos adjurant noſtri.* Sed nomine coronæ, regiam Sacerdotii dignitatem intelligebant, non raſuram capillorum in modum coronæ. Hoc ſenſu S. Hieronymus ad S. Auguſtinum ſcribebat: *Fratres tuos ut meo nomine ſalutes, precor coronam tuam.*

Veſtes civiles Clericorum a Laicorum veſtibus nondum diſtinctæ.

III. Neque etiam 4. ſæculo Clericorum veſtes civiles a ſæcularium veſtibus diſtinctæ erant. Id vel una Cœleſtini I. Epiſtola ad Viennenſis & Narbonenſis Provinciarum Epiſcopos anno 428. diſerte probat, quia improbat Clericos qui tum primum pallio induti & zona præcincti incedebant; & veſte diſcerni ſtudebant a Laicis. *Didicimus*, inquit, *quoſdam Domini Sacerdotes, ſuperſtitioſo potius cultui inſervire, quam mentis, vel Fidei puritati. Amicti pallia, & lumbis præcincti, credant ſe Scripturæ Fidem, non per ſpiritum, ſed per literam completuros. Nam ſi ad hoc iſta præcepta ſunt, ut taliter ſervarentur: cur non fiunt pariter quæ ſequuntur, ut lucernæ ardentes in manibus una cum baculo teneantur?* Et poſt; *Diſcernendi a plebe vel cæteris ſumus doctrina, non veſte: mentis puritate, non cultu.... Unde hic habitus in Eccleſiis Gallicanis ut tot annorum, tantorumque Pontificum in alterum habitum conſuetudo vertatur? &c.* Nam

ſi incipiamus ſtudere novitati, traditum nobis a Patribus ordinem calcabimus, ut locum ſupervacuis ſuperſtitionibus faciamus. Nigri coloris veſtibus nedum indutos fuiſſe Eccleſiaſtici Ordinis viros, conſtat ex S. Hieronymo in Epiſtola ad Nepotianum, de vita Clericorum. *Veſtes pullas*, inquit, *æque devita, ut candidas: ornatus, ut ſordes pari modo fugiendi ſunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet*. Conſtat ex eodem in Clericorum æque ac in ſæcularium veſtibus, luxui & mundanæ gloriæ fuiſſe locum, in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis. *Omnis*, inquit, *his cura de veſtibus ſi bene oleant; ſi pes laxa pelle non folleat. Crines calamiſtri veſtigio rotantur: digiti annulis radiant: & ne plantas humidior via ſpargat, vix imprimunt ſumma veſtigia. Tales cum videris, ſponſos magis exiſtimato, quam Clericos*.

SCHOLION.

In iſto Articulo Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Sæculo quarto non erat Tonſura, nec corona, nec ſpecialis veſtitus Clericorum*.

R. Viris antiquæ Diſciplinæ peritis nova hæc Obſervatio non videtur, quam validis argumentis confirmo. Idem ante me demonſtravit doctiſſimus *Thomaſſinus* p. 1. Operis *De Nova & Antiqua Eccleſiæ circa Beneficiarios Diſciplina*, Gallico idiomate ſcripti lib. 1. capp. 30. 31. & 32.

ARTICULUS IX.

De Monachis.

FRequentes 4. ſæculo Monachi Eccleſiam ſancta converſatione ſua exornarunt. Primus Monachorum in Ægypto parens S. Antonius, in Palæſtina S. Hilario, ut S. Hieronymus in Vitis Sancti Pauli primi Eremitæ, & S. Hilarionis teſtatur: quos ante etſi Monaſticam vitam profeſſi fuiſſent plurimi, nemo tamen religioſis agminibus ſolitudinem impleverat. Id ſignificat S. Athanaſius in Vita S. Antonii: *Nondum*, inquit, *tam crebra erant in Ægypto Monaſteria, neque omnino quiſquam aviam ſolitudinem noverat; ſed quicumque in Chriſti ſervitute ſibimetipſi prodeſſe cupiebat, non longe a ſua villula ſeparatus inſtituebatur. Erat in agello vicino Senex quidam vitam ſolitariam a prima ſectatus ætate. Hunc Antonius cum vidiſſet, æmulatus eſt ad bonum*.

Id ſignificat & Caſſianus Collatione 18. cap. 5. *Cœnobitarum diſciplina*, inquit, *a tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, &c.... Iſtud ergo ſolum fuit antiquiſſimum Monachorum genus, quod non modo tempore, ſed etiam gratia primum eſt, quodque per annos plurimos ſolum inviolabile, uſque ad Abbatis Pauli, vel Antonii duravit ætatem*.

Monaſtici inſtituti propagatio.

De Monachis ſanctitate celebribus, qui 4. ſæculo floruerunt, lege Socratem lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. & Sozomenum lib. 6. cap. 28. 29. 30. 31. 32. 33. & 34. quæ abſque ædificatione ſingulari nemo non leget. Legatur & Theodoretus in Hiſtoria Religioſa, & Rufinus in Vitis Patrum. Cum a ſe conſcriptam S. Antonii Vitam Romam detuliſſet S. Athanaſius, ſanctum vitæ Monaſticæ propoſitum ab ipſo ſuſcitatum eſt in Urbe orbis domina, illudque viri ac fœminæ primariæ nobilitatis amplexi, Monaſteria ædificare cœperunt. Id teſtatur S. Hieronymus in Epitaphio Marcellæ: *Nulla*, inquit *eo tempore nobilium fœminarum noverant Romæ propoſitum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem, ignominioſum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen aſſumere. Hæc ab Alexandrinis Sacerdotibus, Papaque Athanaſio, & poſtea Petro, qui perſecutionem Hæreſeos Arianæ declinantes, quaſi ad tutiſſimum communionis ſuæ portum Romam confugerant, Vitam Beati Antonii adhuc tunc viventis, Monaſteriorumque in Thebaide Pachomii, & Virginum, ac Viduarum didicit Diſciplinam; nec erubuit profiteri, quod Chriſto placere cognoverat*.

Ad ſacram illam Monachorum ac Virginum propagationem multum contulit doctrina ſua, inſtitutione ac exemplo S. Hieronymus; qui in eadem Epiſtola Principiam Virginem his verbis alloquitur: *Suburbanus vobis ager pro Monaſterio fuit, & rus electum pro ſolitudine; multoque ita vixiſtis tempore, ut ex imitatione veſtri, converſatione multorum, gauderemus Romam factam Hieroſolymam. Crebra Virginum Monaſteria, Monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia ſervientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, eſſet poſtea gloriæ*.

Pammachius vir Conſularis generis magnum fuit Ordinis Monaſtici Romæ ornamentum, teſte S. Hieronymo in Epiſtola ad ipſum data de obitu Paulinæ conjugis. *Nobis*, inquit, *poſt dormitionem ſomnumque Paulinæ, Pammachium Monachum Eccleſia peperit poſthumum, & patris & conjugis nobilitate Patritium. Noſtris temporibus Roma poſſidet quod mundus ante neſcivit. Tunc rari ſapientes, potentes, nobiles Chriſtiani. Nunc multi Monachi ſapientes, potentes, nobiles, quibus cunctis Pammachius meus ſapientior, potentior, nobilior ἀρχιστράτηγος Monachorum.... Quis hoc crederet, ut Conſulum pronepos inter purpuras Senatorum, furva tunica pullatus incederet?*

Hetruſci Maris inſulæ Monachorum multitudine ac pietate ſpectabiles erant, teſte S. Hieronymo in Epitaphio Fabiolæ. *Quod Monaſterium*, inquit, *non illius opibus ſuſtentatum eſt? Anguſta miſericordiæ ejus fuit Roma. Peragrabat ergo inſulas & totum Hetruſcum mare Volſcorumque Provinciam & reconditos curvorum littorum ſinus, in quibus Monachorum conſiſtunt chori, vel proprio corpore, vel tranſmiſſa per Sanctos & Fideles viros munificentia circuibat*.

S. Ambroſius in ſuburbiis Mediolani Monaſterium fundavit, S. Auguſtino teſte lib. 8. Confeſſionum, cap. 6. *Erat*, inquit, *Monaſterium Mediolani, plenum bonis fratribus, extra urbis mœnia, ſub Ambroſio nutritore*.

Erat & Vercellis ſub S. Euſebii Diſciplina Monaſterium: de quo S. Ambroſius Epiſtola 82. ſcribit: *Euſebius prior levavit vexillum confeſſionis. Hæc patientia in S. Euſebio Monaſterii coaluit uſu, & durioris obſervationis conſuetudine, hauſit laborum tolerantiam*.

S. Martinus Pictavis & Turonibus Monaſteria extruxit, & Monachos inſtituit, teſte Severo Sulpitio lib. de Vita S. Martini: primaque hæc fuit in Galliis Monachorum propago.

S. Baſilius in Cappadocia Monachorum parens fuit, ipſis Regulas & leges dedit, ejuſque inſtitutum longe lateque per totum Orientem propagatum eſt. Hoc ipſi exprobrabant ejus æmuli, quo in Domino gloriabatur. *Accuſamur vero*, inquit, *& hujus, quod homines habeamus pietatis ſtudioſos, ἀπράκτους; qui mundo renuntiarint. Ego vero vitam impenderem, ut poſſent mihi hæc delicta impingi; haberemque apud me viros, qui me Doctore hoc pietatis ſtudium amplexi hactenus fuiſſent. Nunc autem & in Ægypto, & in Palæſtina, & in Meſopotamia, audio talem eſſe virorum quorumdam virtutem &c.* Legatur S. Gregorius Nazianzenus Oratione 20. ubi ait S. Baſilium *Monaſticarum legum inſtitutiones, partim voce, partim ſcripto tradidiſſe*. Baſilio fuerat ille in Monaſticæ vitæ exercitationibus ſocius, ut ibidem teſtatur: non tamen Monachus. Non enim ſe patrimonio abdicavit, & mediam ſe viam inter Monachorum & ſæcularium vitam elegiſſe ipſe aſſerit in Carmine de vita ſua: *Media inter illos, hoſque procedo via, meditans ut iſti, commodum illorum æmulans*.

S. Joannes Chryſoſtomus Vitæ ſanctiſſimæ tyrocinium in ſolitudine poſuit, & Monaſticam Vitam egit, quamvis Monachus non fuerit, id eſt, Profeſſione ac voto huic inſtituto illigatus. De ipſo Palladius in ejus Vita, cap. 5. ita ſcribit: *In juventutis flore vicinos occupat montes, ibique congreſſus ſeni cuidam Syro, ſeſe illi ſocium dedit; imitatus vitæ continentiam, duritiamque propoſiti. Manſit autem apud illum annos quatuor. Poſtea ſolus remotiorem eremum petiit, ibique ſpelunca incluſus, biennium fere peregit. Quo tempore jugiter ferme ſine ſomno perſiſtens, Scripturas Sanctas penitus edidicit... Eccleſiaſticum rurſus occupat portum. Id autem Divina Providentia factum ſcimus, quæ hunc ad Eccleſiæ utilitatem, ab exercitatione*

tione

Digitized by Google

tione immodica, infirmitatis occaſionibus repellit, ut impeditus ægritudine, ſpeluncis renuntiare cogeretur. Hinc jam a Meletio Diaconus ordinatus. Monaſticam Vitam egregie commendavit, ac defendit S. Joannes Chryſoſtnmus lib. adverſus vituperatores Vitæ Monaſticæ, & lib. de comparatinne Regis & Mnnachi. Tantas pene in deſertis Ægypti fuiſſe multitudines Monachorum, quanti erant in urbibus populi, Rufinus lib. 2. de Vitis Patrum teſtatur: & in regiooe Arſenoite ſub unius Serapionis cura quaſi decem millia Monachorum Deo ſerviiſſe.

Monachorum genus multiplex.

II. Monachorum triplex genus erat 4. ſæculo. Alii in Cœnobiis, ſub unius Præpoſiti, & ſubalternorum Rectorum Diſciplina vivebant. Alii in ſolitudine, qui & Anachoretæ vocabantur. Alii, qui in Ægypto *Remoboth* vocabantur, bini, vel terni, aut paulo plures ſimul morabantur, abſque Præpoſito & Regula, proprio arbitrio vivebant: quorum inſtitutum omnium erat imperfectiſſimum. De his S. Hieronymus in Epiſtola ad Euſtochium, de cuſtodia Virginitatis. De primo genere Monachorum ſic loquitur: *Prima apud eos confœderatio eſt obedire majoribus, & quidquid juſſerint facere. Diviſi ſunt per Decurias atque Centurias, ita ut novem hominibus decimus præſit, & rurſus decem Præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat. Manent ſeparati, ſed junctis Cellulis. . . . Poſt horam nonam in commune concurritur, Pſalmi reſonant, Scripturæ recitantur ex more, & completis Orationibus, cunctiſque reſidentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit diſputare,* (id eſt, ſpiritalem collationem habere,) *quo loquente tantum ſilentium fit, ut alium nemo reſpicere, nemo audeat excreare. Dicentis laus in fletu eſt audientium &c. Poſt hæc Concilium ſolvitur: & unaquæque Decuria cum ſuo Parente pergit ad menſam, quibus per ſingulas hebdomadas viciſſim miniſtrant. Nullus in cibo ſtrepitus eſt, nemo comedens loquitur, vivitur pane, leguminibus & oleribus, quæ ſolo ſale condiuntur: vinum tantum ſenes accipiunt, quibus, & parvulis ſæpe fit prandium; ut aliorum feſſa ſuſtentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc conſurgunt pariter, & hymno dicto, ad præſepia redeunt, &c. Et quia nocte extra orationes publicas, in ſuo cubili unuſquiſque vigilat, circumeunt* (Patres) *Cellulas ſingulorum & aure appoſita, quid faciant, diligenter explorant. Quem tardiorem deprehenderint, non increpant; ſed diſſimulato quod norunt, eum ſæpius viſitant, & prius incipientes, provocant magis orare, quam cogunt. Opus diei ſtatutum eſt: quod Decano redditum, fertur ad Oeconomum: qui & ipſe per ſingulos menſes Patri omnium cum magno tremore reddit rationem: a quo etiam cibi cum facti fuerint, prægustantur; & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & ſagum, textaque juncis ſtrata non habeo; ita ille univerſa moderatur, ut nemo quid poſtulet, nemo non habeat. Si quis vero cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem, & tanto ſenum miniſterio confovetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Dominicis diebus Orationi tantum, & Lectionibus vacant: quod quidem & omni tempore completis opuſculis faciunt. Quotidie aliquid de Scripturis diſcitur. Jejunium totius anni æquale eſt, excepta Quadrageſima, in qua ſola conceditur diſtrictius vivere. A Paſcha ad Pentecoſten, Cœnæ mutantur in prandia, &c.* Hæc Ægyptiorum Cœnobiorum Diſciplina.

De ſecundo Monachorum genere ibidem loquitur, ſcilicet de Anachoretis. Ac tandem de tertio ſcribit: *Hi bini vel terni, nec multo plures ſimul habitant, ſuo arbitratu ac ditione viventes; Et de eo quod laboraverint, in medio partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitant autem quam plurimi in Urbibus & Caſtellis; & quaſi Ars ſit Sancta, non Vita, quidquid vendiderint, majoris eſt pretii. Inter hos ſæpe ſunt jurgia, &c.* Hos deſcripſit & Caſſianus ſæculo 5. Collatione 18. cap. 7. & 8. Lauræ Monaſteriis plerumque conjunctæ erant. In Cœnobiis juniores Monachi inſtituebantur, quibus Fratrum ſocietas neceſſaria erat; in Lauris, quæ diſſitas ad invicem Cellulas continebant, ſolitariam agebant vitam, quorum provectior erat virtus. Tot Monachorum precibus ſtare mundum Rufinus Prolog. in lib. 2. de Vitis Patrum aſſerit: *Ut dubitari non debeat,* inquit, *ipſorum meritis adhuc ſtare mundum.* In Oriente Mnnachis Regulas ſcripſerunt 4. ſæculo, SS. Pachomius, Oreſieſis, Macarius uterque & S. Baſilius. Quam Regulam Occidentis Monachi tunc ſectati fuerint, incertum eſt. Non aliam forſan habebant, quam præcepta & conſilia ſibi a Præpoſitis ſuis; & maxime ab Epiſcopis voce tenus tradita, & in cordibus deſcripta, moreſque in Monaſteriis ab eorum inſtitutione uſurpatos.

III. Probatos per aliquod tempus fuiſſe Monaſticæ Vitæ candidatos antequam ad ſacri Profeſſionem inſtituti reciperentur, conſtat ex Regula S. Pachomii, quæ ſolidum triennium probationi præſcribit, & ex S. Baſilio in Regulis fuſius diſputatis, Interrogatione 20. Ubi tamen certum tempus probatinnis non ſtatuit: Nec illam fieri poſt veſtium ſæcularium depoſitionem indicat.

Pueri in Monaſteriis educati.

IV. Pueri in S. Baſilii Monaſteriis recipiebantur, ibique pietatis præceptis, & Vitæ Religioſæ inſtitutis erudiebantur, ac ad Monaſticam Profeſſionem recipiebantur ut primum adoleſcentiam attigerant; ut ipſe teſtatur in Regulis fuſius diſputatis, Interrogatione 19. *Cum Dominus, dicat: Sinite parvulos venire ad me,* inquit, *& Apoſtolus eum laudet, qui ab infantia ſacras Literas didiciſſet: prorſus ad eos, qui ad nos accedunt, admittendos, nullam ætatis tempus non eſſe idoneam judicamus, vel ipſius adeo teneræ atque ineuntis: at videlicet, qui orbati parentibus ſint, eos noſtra ſponte ipſi aſſumamus, & exemplo Job parentes pupillorum ſimus. Qui autem ſub parentibus ſint, eos ab ipſis ad nos adductos, multis adhibitis teſtibus recipiamus . . . . Non ii tamen continuo propterea ad reliquum Fratrum corpus aggregandi, aut cum his ſimul cenſendi ſunt; ne videlicet, ſi illi propoſitum ſuum minus fuerint aſſecuti, eorum poſtea probra in omnes promiſcue pietatis ſectatores redundent: ſed educandi illi quidem ſunt cum omni charitate, non ſecus ac ſi communes totius Fratrum Collegii filii eſſent: ſeorſumque ipſis & locus in quo habitent, & victus ratio quam teneant, aſſignari debet . . . Quamobrem animus, dum tener eſt adhuc, & rita cera molliſſime cedit, confeſtim ab ipſo initio, omni rerum bonarum imbui exercitatione debet, quo videlicet, ubi poſtea rationis uſus acceſſerit, & habitum illum rerum dijudicandarum ætas major attulerit, pietati jam ab ineunte ætate aſſuetus, nullo impedimento, curſu utatur faciliore; cum & ratio, quid expediat, admoneat, & ad id aſſequendum facilitatem præbeat conſuetudo. Quo ſane tempore admittenda eſt virginitatis profeſſio, tamquam firma jam, & ejuſmodi quæ a proprio conſilio judicioque proficiſcatur, ratione jam probe adulta. Poſt quod tempus, & præmiis & ſuppliciis a juſto Judice afficiuntur ii, qui, vel bene vixerint, vel male, pro meritis videlicet eorum quæ geſſerint.*

Pſalmodia Monachorum.

V. Divinæ Pſalmodiæ ſingulis diebus pluries vacabant Monachi, & Officium diu noctuque perſolvebant 4. ſæculo. Sozomenus refert lib. 3. cap. 14. S. Pachomium Diſcipulis ſuis præſcripſiſſe, *Ut primo ac poſtremo Hebdomadis die,* Sabbato nimirum & Dominica, *ad altare accederent, ad Sacrorum Myſteriorum communionem. Præterea ut duodecies orarent quotidie; mane ſcilicet ſexies, & tantumdem veſpere. Noctu quoque totidem vicibus; Hora autem Nona ter; ut cibum ſumpturi, ante unamquamque Orationem Pſalmum canerent.* Narrat Caſſianus lib. 2. de Canone Nocturnæ Orationis, cap. 5. & 6. quod cum Thebaidis Ægyptique Monachi de numero Pſalmorum qui cani in divino deberent Officio, inter ſe diſſiderent, Angelus ſub Monachi ſpecie ipſis apparuit ad Officium perſolvendum ſimul congregatis: *Et in medium Pſalmos cantaturus exurrexit. Cumque ſedentibus cunctis, & in pſallentis verba omni cordis intentione defixis, undecim Pſalmos Orationum interjectione diſtinctos, contiguis verſibus parili pronuntiatione cantaſſet, duodecimum ſub Alleluja reſponſione conſummans, quæſtioni pariter & Cæremoniis finem impoſuit.* Addit Caſſianus ex tunc morem invaluiſſe ut Pſalmi duodecim *tam in Veſpertinis, quam in Nocturnis conventiculis canerentur.*

Ægypti Monachi ad Officium dumtaxat Nocturnum & Veſpertinum conveniebant: tota vero die, Dominica & Sabbato exceptis, manibus laborabant, pſallendo interdum, aut Sacrarum Scripturarum medi-

tationi incumbendo. In Palæſtinæ vero, Meſopotamiæ, & totius Orientis Monaſteriis, Tertiam, Sextam & Nonam ſimul perſolvebant Monachi. Tribus Pſalmis quælibet Hora conſtabat: ita ut neceſſaria operationis officia ſpiritualibus obſequiis nullatenus valerent impediri. De his Caſſianus, qui Ægypti, Palæſtinæ, & Orientis Monaſteria juvenis perluſtraverat, lib. 3. de Canonico diurnarum Orationum & Pſalmorum modo, cap. 2. 3. & 4. Officii quoque divini, & Pſalmorum a Monachis ſeptem diverſis horis quolibet die concinendorum meminit S. Baſilius Sermone de Inſtitutione Monachorum & in Regulis fuſius diſputatis cap. 37. Meminit & S. Hieronymus verbis licet generalioribus, in Epiſtola ad Ruſticum: *Numquam*, inquit, *de manu & oculis tuis recedat liber, diſcatur Pſalterium ad verbum..... Dicas Pſalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, ſed mentis affectus quæritur*. Idem de S. Hilarione in ejus Vita ſcribit: *Scripturas Sanctas memoriter tenens, poſt Orationes & Pſalmos, quaſi Deo præſente recitabat*.

Qui Officio divino non adfuerant Monachi, cum ab omnibus in commune perſolvebatur, in Eccleſia, vel Oratorio, privatim illud recitare tenebantur, ut colligitur ex S. Baſilio Regularum cap. 107. *Si enim*, inquit, *corporaliter adeſſe cum cæteris non occurrat ad Orationis locum, in quocumque loco inventus fuerit, quod devotionis eſt, expleat*. Idem probat factum S. Hilarionis, qui cum die Dominico ruri eſſet, noluit ut comitum ſuorum quiſquam cibum ſumeret, niſi perſoluto Officio. *Oremus*, inquit, *pſallamus, reddamus Domino Officium, & ſic ad vineam properabitis*: ut refert S. Hieronymus in ejus Vita. Idem conſtat ex Rufino, lib. 3. de Vitis Patrum, cap. 5. ſcribente, Monachos cum ſe mutua in ſolitudine viſitatione recreabant, Canonicas Horas ſive noctu, ſive interdiu recitaſſe. *Facto veſpere*, inquit, *Orationes & Pſalmos ſecundum conſuetudinem compleverunt; ſimiliter etiam & nocte fecerunt*, &c. *Veſpere ad Luminaria addidit ſuper conſuetudinem alios Pſalmos, & poſt completas orationes dixit eis: Non poſſamus propter vos omnem Canonem pſallere, ideoque repauſate modicum, quia de itinere fatigati eſtis*.

Opus manuum.

VI. Monachi manibus operabantur IV. ſæculo, ut teſtatur S. Hieronymus in Epiſtola ad Ruſticum. *Ægyptiorum*, inquit, *Monaſteria hunc morem tenent, ut nullum abſque labore operis ſuſcipiant, non tam propter victus neceſſitatem, quam propter animæ ſalutem: ne vagetur pernicioſis cogitationibus mens*. De Ægypti & Orientis Monaſteriis idem teſtatur S. Auguſtinus lib. de Moribus Eccleſiæ, cap. 31. *Simul*, inquit, *ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus. Nemo quidquam poſſidet proprium, nemo cuiquam oneroſus eſt. Operantur manibus ea quibus & corpus paſci poſſit, & a Deo mens impediri non poſſit. Sane quidquid neceſſario victui redundat, nam redundat plurimum ex operibus manuum, & epularum reſtrictione; egentibus diſtribuitur. Adeo ut oneratas etiam naves in ea loca mittant, quæ inopes incolunt*. S. Hieronymus Ruſticum Monachum ad opera manuum hortabatur his verbis: *Facito aliquid operis, ut te ſemper diabolus inveniat occupatum. Vel fiſcellam texe junco .... ſarriatur humus, areola æquo limite dividantur, in quibus cum olerum jacta fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſitæ, aquæ ducantur irriguæ.... inſerantur infructuoſæ arbores vel gemmis, vel ſurculis .... Apum fabricare alvearia.... Texantur & lina capiendis piſcibus; ſcribantur libri, ut & manus operentur cibum, & animus lectione ſaturetur*. De Monaſteriis Ægypti V. ſæculo ſcribebat Theodoretus Hiſtoriæ Religioſæ, cap. 30. *In Ægypto ferunt quædam eſſe Monaſteria, quæ virorum habeant ad quinque millia, opus facientium. Deumque interea laudantium, qui opificio ſuo non ſolum victum parant neceſſarium, ſed peregrinis etiam egentibuſque ſubveniunt*. Sanctus quidam Ægypti Monachus dicere ſolebat, *Monachum qui opus non faceret, non ſecus ac alieni cupidum judicatum iri*, ut refert Socrates lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. De Serapione ſcribit Sozomenus lib. 6. c. 28. ipſum juxta Arſenoiticam Præfecturam mille circiter Monachos rexiſſe. *Quos omnes ita inſtituebat, ut propriis laboribus victum ſibi compararent, & aliis indigentibus ſubminiſtrarent. Meſſis autem tempore, pretio conducti fruges metebant, & frumentum quod ſibi ſufficeret, recondebant, & aliis Monachis gratis dabant*. Hæc Diſciplina ad Monachos V. ſæculi traducta eſt, ut conſtat ex S. Auguſtino, qui librum de Opere Monachorum conſcripſit, ex quo diſcimus e Monachis illos tantum ab operibus manuum immunes fuiſſe, qui Divini Verbi, & Altaris miniſterio addicti eſſent, vel qui habebant aliquid in ſæculo, quo facile ſine opificio ſubſtentarent vitam, quod ad Deum converſi, pauperibus erogaverant, aut in commune contulerant Monaſterio: vel, quos languidior educatio corporiſque infirmitas excuſabat a labore. Illos vero qui ad Monaſteria veniebant ex conditione ſervili, ex vita ruſticana, ex opificum exercitatione, & plebejo labore, ad opera cogebant, ne in Monaſterio ubi fiebant Senatores laborioſi, fierent opifices otioſi. Legatur cap. 21. & 22. libri laudati. Nobiles tamen Monachos ad opera Patres etiam hortabantur, ut cæteris exemplo eſſent, quamvis ipſos ad ea cogi non debere agnoſcerent, maxime ſi bona ſua Monaſterio, vel Eccleſiæ, ſive pauperibus contuliſſent. Id conſtat ex S. Auguſtino, cap. 25. ejuſdem libri. *Quamobrem*, inquit, *etiam illi, qui relicta, vel diſtributa, ſive ampla, ſive qualicumque opulenta facultate, inter pauperes Chriſti pia & ſalubri humilitate numerari voluerunt; ſi corpore ita valent, & ab Eccleſiaſticis occupationibus vacant; quamquam eis tam magnum animi ſui documentum afferentibus, & ejuſdem ſocietatis indigentia, de his rebus quas habebant, vel plurimum, vel non parum conferentibus, vicem ſuſtentandæ vitæ eorum res ipſa communis & fraterna charitas debeat: tamen ſi & ipſi aliquid manibus operentur, ut pigris ex vita humiliore, & ab hac exercitatione venientibus auferant excuſationem, multo miſericordius agunt, quam cum omnia ſua indigentibus diviſerunt. Quod quidem ſi nolunt, quis audeat cogere? Quibus tamen inveniendа ſunt opera in Monaſterio, etiamſi a functione corporali liberiora, ſed vigilanti adminiſtratione curanda, ut nec ipſi panem ſuum, quoniam jam communis factus eſt, gratis manducent*. Nec referre putarunt Patres cui Monaſterio, vel Eccleſiæ patrimonium ſuum, aut bona quæcumque reliquiſſent Monachi, ut ex Chriſti, pauperumque patrimonio jure viverent: quia, ut ibidem ait S. Auguſtinus, *Omnium Chriſtianorum una reſpublica eſt. Et ideo quiſquis Chriſtianis neceſſaria ubique erogaverit, undecumque etiam ipſe quod ſibi neceſſarium eſt, accipit, de Chriſti bonis accipit; quia & ubicumque ipſe talibus dedit, quis niſi Chriſtus accepit?* In Monaſteriis Mediolanenſibus & Romanis, Monachi nemini oneroſi erant, *Sed Orientis more, & Pauli Apoſtoli authoritate, manibus ſuis ſe tranſigebant*, ut teſtatur S. Auguſtinus lib. de Moribus Eccleſiæ, cap. 33.

VII. Diſciplina quoad manuum laborem, non erat apud omnes Monachos uniformis. De Paulo Abbate qui Monachis præerat quingentis in Ferme, Sceti monte, ſcribit Sozomenus lib. 6. cap. 29. *Nullum hic opus faciebat, nec ab ullo accipiebat quidquam, præter quam quod eſurus eſſet. Orationi tantum vacabat, trecentas orationes velut tributum quoddam quotidie perſolvens Deo. Ac ne forte aberraret ab integro numero, trecentis lapillis in ſinum ſuum congeſtis, ad ſingulas precationes ſingulos projiciebat lapillos*. S. Epiphanius in Expoſitione Fidei Catholicæ n.23. eamdem in Monaſteriis diſciplinæ varietatem obſervat. *Nonnulli*, inquit, *ita ſæculo renuntiarant, ut leviores quaſdam artes, & minus negotioſas ſibi ipſi excogitarent, ne ætatem in otio degerent, aut cibum cum cujuſque incommodo ſumerent. Plures autem in decantandis pſalmis ac perpetuis orationibus, & Sanctarum Scripturarum lectionibus, eiſdemque memoriter pronuntiandis ſeipſos exercent*.

De Turonenſi S. Martini Monaſterio ſcribit Severus Sulpitius, cap. 7. De ejus Vita: *Ars ibi, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur, cui tamen operi minor ætas deputabatur, majores Orationi vacabant*.

Clerica & Mo ſtica conjunct

VIII. Clericalis & Monaſticæ vitæ conjunctio cœpit IV. ſæculo. Primus omnium S. Athanaſius Clero Alexandrino Sacerdotes ex Monachis dedit. Multos ex Monaſteriis ad Epiſcopatum fuiſſe aſſumptos, teſtatur in Epiſtola ad Dracontium. Ægypti ſolitudinis Monachos ex cœtu ſuo Presbyteros & Diaconos ha-

habuiſſe, ex Caſſiano certum eſt. Sanctus Euſebius Vercellenſis Monaſticum inſtitutum Clero adjunxit, ut teſtatur S. Ambroſius Ep. 82. *In Eccleſia Vercellenſi*, inquit, *duo pariter exigi videntur ab Epiſcopo; Monaſterii continentia & diſciplina Eccleſiæ. Hæc enim primus in Occidentis partibus diverſa inter ſe Euſebius ſanctæ memoriæ conjunxit, ut & in civitate poſitus inſtituta Monachorum teneret, & Eccleſiam regeret jejunii ſobrietate.*

Monaſticum Inſtitutum Clericatu auctum eſt a Siricio Pontifice per totum Occidentem, ut conſtat ex Epiſtola ipſius ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, cap. 13. *Monachos*, inquit, *quos morum gravitas, & vita ac Fidei inſtitutio ſancta commendat, & Clericorum Officiis aggregari & optamus & volumus.* S. Martinus Monaſticam vitam in Galliis cum Clericatu conjunxit, *Ita implens Epiſcopi dignitatem, ut non propoſitum Monachi virtutemque deſereret*: ut ſcribit Severus Sulpitius in ejus Vita: ubi & de ejus diſcipulis ita loquitur: *Pluresque ex his poſtea Epiſcopos vidimus. Quæ enim eſſet civitas vel Eccleſia, quæ non ſe de Martini Monaſterio cuperet habere Sacerdotes?*

Sequenti ſæculo Monaſterium Hipponenſe S. Auguſtini, & ejuſdem urbis Eccleſiæ Clericos, & diverſis aliis Eccleſiis Epiſcopos plurimos dedit, ut teſtatur Poſſidius in ejus Vita, cap. 11.

Promotio Monachorum ad ſacros Ordines duplici via fieri ſolebat: vel ad petitionem Fratrum, ut ſacra miniſteria in Cœnobio peragerent, aut ſolius Epiſcopi nutu & mandato, qui eos ordinabat ut Eccleſiæ alicui ſive Cathedrali, ſive Parochiali manciparet. Primam ſpectat S. Hieronymus ad Heliodorum ſcribens: *Quod ſi te quoque ad ordinem Clericorum pia fratrum blandimenta ſolicitant, gaudebo de aſcenſu, timebo de lapſu.* De altera via loquitur ad Ruſticum ſcribens: *Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, agito quæ Clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores. Quia in omni conditione & gradu, optimis mixta ſunt peſſima.*

Monachi Epiſcopi nati.

Monachi quandoque Epiſcopi creabantur honoris tantum cauſa, in præmium virtutis, etſi nulli plebi præficerentur tempore conſecrationis ſuæ, ſed in Monaſteriis manerent; quod de Barſe, Eulogio & Lazaro memoriæ prodidit Sozomenus lib. *6.* cap. 34. hos tamen poſtea vacantibus Eccleſiis præfectos fuiſſe crediderim. Sanctus enim Baſilius qui tunc vivebat, ad Barſem Edeſſæ Epiſcopum geminam Epiſtolam ſcripſit, ſcilicet 326. & 327. Hunc autem eumdem fuiſſe cum illo de quo locutus eſt Sozomenus, Viri conjiciunt Eruditi, & maxime Valeſius in Notis ad Sozomenum. Et certe honorarios hujuſmodi Epiſcopos ordinari Canones non patiebantur. Veriſimilius igitur eſt, ſanctos illos Monachos conſecratos fuiſſe, non honoris tantum cauſa, ſed ut Eccleſiarum vacantium regimini data occaſione admoverentur, quamvis interim in Monaſteriis manerent.

ARTICULUS X.

De ſacris Virginibus, & Sanctimonialibus.

Monaſteria Virginum.

MOnaſteria Virginum non minus antiqua ſunt cœnobiis Monachorum. S. Antonii ſoror ſacrarum puellarum in Monaſterio magiſtra fuit, teſte S. Athanaſio in ejus Vita. S. quoque Pachomium ſorori ſuæ Monaſterium non longe a ſuo diſſitum conſtruxiſſe, in ejus Vita legimus. S. Baſilium Parthenonum fuiſſe fundatorem diſcimus ex S. Gregorio Nazianzeno Oratione 20. *Magna res*, inquit, *eſt virginitas & cœlibatus, atque in Angelorum naturæ ſingularis ordine cenſeri: vereor enim dicere Chriſti, qui cum propter nos genitos gignendus eſſet, ex Virgine gignitur, virginitatem velut lata lege ſanciens, ut hinc abducentem, ac mundum contrahentem, vel potius mundum ad mundum tranſmittentem, præſentem ad futurum. Quis igitur magis quam Baſilius aut virginitatem in pretio habuit, aut carni leges impoſuit? Cujus ſunt Virginum cœnobia? Cujus præcepta illa Literis mandata?* &c.

Sancta Paula Bethleemi tria Virginum Monaſteria conſtruxit, teſte Sancto Hieronymo in Epiſtola ad Euſtochium de Epitaphio Paulæ matris. *Poſt virorum*, inquit, *Monaſterium, quod viris tradiderat gubernandum, plures Virgines, quas e diverſis Provinciis congregarat, tam nobiles, quam medii, & infimi generis, in tres turmas Monaſteriaque diviſit, ita dumtaxat ut in opere & in cibo ſeparatæ, Pſalmodiis & Orationibus jungerentur. Poſt Alleluja cantatum, quo ſigno vocabantur ad Collectam, nulli reſidere licitum erat: ſed prima, ſeu inter primas veniens, cæterarum opperiebatur adventum, pudore & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore. Mane, hora Tertia, Sexta, Nona, Veſpere, noctis medio, per ordinem Pſalterium cantabant: Non licebat cuiquam Sororum ignorare Pſalmos, & non de Scripturis ſanctis quotidie aliquid diſcere. Die tantum Dominico ad Eccleſiam procedebant ex cujus habitabant latere: & unumquodque agmen Matrem propriam ſequebatur: atque inde pariter revertentes, inſtabant operi diſtributo, & vel ſibi, vel cæteris indumenta faciebant.*

Itaque erant Monaſteria Virginum in Palæſtina, quæ ad Officia divina ſeu Canonicas Horas perſolvendas tenebantur, quæ lectioni Sacræ Scripturæ & labori vacabant, quæ uni parebant Matri ſeu Præpoſitæ, quæ diebus Dominicis ad Eccleſiam conveniebant, quæ propriam non habebant Eccleſiam, in qua Sacerdos Sacrum faceret ſingulis diebus.

Idem Pater in Epitaphio Marcellæ, de ipſa, & Principia ejus filia ſic loquitur, utramque compellans: *Multoque ita vixiſtis tempore, ut ex imitatione veſtri, converſatione multarum, gauderemus Romam factam Hieroſolymam. Crebra Virginum Monaſteria, Monachorum innumerabilis multitudo.*

Idem in Epiſtola ad Sabinianum de Ægypti & Syriæ Parthenonibus ſcribit; *Moris eſt in Ægypto & Syriæ Monaſteriis, ut tam Virgo, quam Vidua, quæ ſe Deo voverint, & ſæculo renuntiantes, omnes delicias ſæculi conculcaverint, crines Monaſteriorum Matribus offerant deſecandos, non intecto poſtea contra Apoſtoli voluntatem inceſſuræ capite, ſed ligato pariter ac velato.*

S. Ambroſius ad Virginem lapſam ſcribens, illi exprobrat quod Diſciplina Monaſtica eam in Officio non potuerit continere. *Oblita domum patris tui*, inquit, *ad Monaſterium virginale tranſiſti. Non dico tuta eſſe debueras inter tot poſita, ſi voluiſſes, ſed etiam tutelam aliis præſtare potuiſſes.*

II. Non tantum in Monaſteriis, ſed & in domibus parentum degebant Virgines velut in privatis quibuſdam Monaſteriis, orationi, & lectioni ſacræ diu noctuque vacantes: ut conſtat ex S. Hieronymo in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis. *Semper te*, inquit, *cubiculi tui ſecreta cuſtodiant, ſemper tecum Sponſus ludat intrinſecus. Oras, loqueris ad Sponſum: legis, ille tibi loquitur .... Horam tertiam, Sextam, Nonam, Diluculum quoque & Veſperam, nemo eſt qui neſciat. Noctibus bis terque ſurgendum. Revolvenda, quæ de Scripturis memoriter retinemus. Egredientes de hoſpitio, armet oratio; regredientibus de platea, oratio occurrat, antequam ſeſſio.* Idem in Epiſtola ad Marcellam, de laudibus Aſellæ: *Poſt duodecimum*, inquit, *ætatis annum, unius cellulæ clauſa anguſtiis, latitudine Paradiſi fruebatur. Idem terra ſolum & Orationis locus extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit. Pane & ſale, & aqua frigida concitabat, magis eſuriem, quam reſtinguebat. Operabatur manibus ſuis, ſciens ſcriptum eſſe: Qui non laborat non manducet. Sponſo aut orans loquebatur, aut pſallens. Ad Martyrum limina pene inviſa properabat .... ſolitudinem putabat eſſe delicias, & in urbe turbida eremum invenit Monachorum ... ſermo ſilens, & ſilentium loquens. Nec citus, nec tardus inceſſus. Idem ſemper habitus. Neglecta munditie, & inculta veſte, cultus ipſe ſine cultu.*

Sacræ Virgines in privatis domibus degentes.

III. Virginum hujuſmodi privatis in domibus manentium duplex genus erat: quædam totius mundi muliebris abdicatione, & tunicæ fuſcioris geſtatione virginitatem profitebantur: aliæ velum ab Epiſcopo ritu ſolemni cum benedictione ſuſcipiebant. Priori modo adoleſcentulæ virginitatem profiteri poterant: altero modo illæ tantum quæ provectioris eſſent ætatis.

Priori

Digitized by Google

Priori modo virginitatem profeſſa fuerat Aſella, ut colligitur ex S. Hieronymo. *Cum primum*, inquit, *hoc propoſitum arripuit, aurum colli ſui abſque parentibus vendidit: & tunicam fuſciorem, quam a matre impetrare non poterat, induta, pio negotiationis auſpicio ſe repente Domino conſecravit: ut intelligeret univerſa cognatio, non poſſe aliud ei extorqueri, quæ jam ſæculum damnaſſet in veſtibus.*

Virginum profeſſio & conſecratio.

De ſecundo profitendi modo S. Ambroſius in Exhortatione ad Virgines, ita loquitur: *Venit Paſchæ dies, in toto orbe Baptiſmi Sacramenta celebrantur, velantur ſacræ Virgines. Uno ergo die, ſine dolore aliquo multas filias & filios ſolet Eccleſia parturire.* Et ad Virginem lapſam, cap. 9. *Noa es memorata diei Sanctæ Dominicæ Reſurrectionis, in qua divino altari te obtuliſti velandam? In ſanto itaque ſolemni Conventu Eccleſiæ Dei inter lumina ſplendida, inter candidatos regni cæleſtis, quaſi regina Regi nuptura proceſſeras. Non es memorata qualis allocutio ſacta eſt illa die ad te: Aſpice filia, & intuere, & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum*, &c. *His tunc in illo die conſecrationis tuæ dictis, & multis ſupra caſtitatem tuam præconiis ſacro velamine tecta es; ubi omnis populus dotem tuam ſubſcribens, non atramento, ſed ſpiritu, pariter clamavit, Amen.*

Educatio puellarum Chriſto ab infantia devotarum a parentibus.

IV. Virginitatis profeſſioni deſtinabantur quandoque puellæ a parentibus in ipſa infantia, & quaſi Deo dicandæ victimæ, religioſiori inſtitutione præparabantur. Id conſtat ex S. Hieronymo in Epiſtola ad Gaudentium de Pacatulæ educatione. *Cum Virgunculam*, inquit, *rudem & edentulam ſeptimus ætatis annus exceperit, diſcat memoriter Pſalterium, & uſque ad annos pubertatis libros Salomonis, Evangelia, Apoſtolos, & Prophetas, ſui cordis theſaurum faciat: nec liberius procedat ad publicum, nec ſemper Eccleſiarum quærat celebritatem, in cubiculo ſuo totas delicias habeat.*

Idem conſtat ex Epiſtola ad Lætam de inſtitutione filiæ. *Offerre, necne, filiam, poteſtatis tuæ fuit. Quamquam alia ſit tua conditio, qua prius eam voviſti, quam conciperes: ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet*, &c. *Præponatur ei probæ fidei, ac morum & pudicitiæ virgo veterana, quæ illam doceat, & aſſueſcat exemplo ad orationes & Pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora, ſtare in acie quaſi Bellatricem Chriſti, accenſaque lucerna reddere ſacrificium Veſpertinum. Sic dies tranſeat, ſic nox inveniat laborantem: Orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. Diſcat & lanam facere, tenere colum*, &c. *Spernat bombycum telas, ſerum vellera, & aurum in fila lenteſcens. Talia veſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus veſtita corpora nudentur*, &c. *Pro gemmis & ſerico divinos codices amet.... Diſcat primo Pſalterium, his ſe Canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam. In Eccleſiaſte conſueſcat, quæ mundi ſunt, calcare. In Job virtutis & patientiæ exempla ſectetur. Ad Evangelia tranſeat, numquam ea poſitura de manibus. Apoſtolorum Acta & Epiſtolas tota cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris ſui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Pentateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros, Eſdræ quoque, & Heſter volumina. Ad ultimum, ſine periculo diſcat Cantica Canticorum, ne ſi in exordio legerit, ſub carnalibus verbis ſpiritalium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur.* Sic Virgines Chriſto conſecrandæ inſtituebantur.

Puellæ in Monaſteriis educatæ.

V. In Monaſteriis etiam tunc educabantur teneræ illæ virginalis profeſſionis candidatæ. Unde S. Hieronymus in Epiſtola mox laudata Lætam hortatur, ut parvulam Paulam filiam ſuam mittat ad Paulam matrem, & Euſtochium, in Monaſterio Bethleemitico inſtituendam. *Noli ergo*, inquit, *ſubire onus quod ferre non potes: ſed poſtquam ablactaveris, mitte aviæ, & amitæ. Nutriatur in Monaſterio, ſit inter Virginum choros.... neſciat ſæculum, vivat angelice*, &c. *Ipſe, ſi Paulam miſeris, & Magiſtrum me, & nutritium ſpondeo. Geſtabo humeris, balbutientia ſenex verba formabo, multo glorioſior mundi Philoſopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, ſed ancillam & ſponſam Chriſti erudiam, regnis cæleſtibus offerendam.* Tanti eſſe momenti ſacrarum Virginum inſtitutionem Patres exiſtimarunt.

Tempus profeſſio[nis] ſacrarum Virginum.

VI. Profeſſiones Virginum & Sanctimonialium in adoleſcentia admittebantur; teſte S. Baſilio pro Eccleſia Orientali, & S. Ambroſio pro Occidentali. Ita S. Baſilius Epiſtola 2. ad Amphilochium, Canone 18. *Profeſſiones*, inquit, *ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim puériles voces omnino in his ratas eſſe exiſtimare oportet. Sed eam quæ ſupra ſexdecim, vel ſeptemdecim annos nata fuerit, rationiſque compos, & diu examinata, probataque perſeveraverit.*

Sanctus vero Ambroſius lib. 3. de Virginibus: *Ajunt*, inquit, *plerique maturioris ætatis Virgines eſſe velandas. Neque ego abnuo, Sacerdotalis eſſe cautionis debere, ut non temere puella veletur. Spectet, plane ſpectet ætatem Sacerdos, ſed Fidei, vel pudoris: ſpectet & maturitatem verecundiæ, examinet gravitatis canitiem, morum ſenectam, pudicitiæ annos, animos caſtitatis. Tum deinde ſi matris tuta cuſtodia, comitum ſedula ſobrietas, ſi hæc præſto ſunt, non deeſt Virgini longæva canities. Si hæc deſunt, differatur puella moribus, quam annis adoleſcentior. Non ergo ætas rejicitur florentior, ſed animus examinatur.* Et infra: *Cum omnis ætas habilis Deo, perfecta ſit Chriſto. Nec mirere in adoleſcentulis profeſſionem, cum legeris in parvulis paſſionem. An dubitamus ſi eum uſque ad continentiam ſequatur adoleſcentia, quem uſque ad mortem confitetur infantia?* Ibidem: *Et tamen incredibile putamus ſi puellæ nubiles Chriſtum ſequantur ad regnum, quem etiam pueri ſequebantur in deſertum?* Ibidem: *Quibus licet ſponſum eligere, non licet Deum præferre?*

Sanctus Hieronymus Aſellam paulo poſt decimum ætatis annum Virginitatem voviſſe teſtatur in Epiſtola ad Marcellam: *Vix*, inquit, *annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis conſecratur.* De velo Profeſſionis intelligendos iſtos Patres perſuaſum habeo: quod Virgines adoleſcentes ſuſcipere poterant; non de velo Conſecrationis, quod ut ſuſciperent, maturioris eſſe debebant ætatis, ſcilicet viginti quinque annorum.

Velum quadruplex.

Quadruplex itaque velum diſtinguendum eſt, Profeſſionis, Conſecrationis, Prælationis, Ordinationis. Velum Ordinationis, quo Virgines, aut Viduæ univiræ Eccleſiaſticis miniſteriis deputabantur, & Diaconiſſæ fiebant impoſitione manuum Epiſcopi, ante ſexageſimum aut quadrageſimum annum non conferebatur. Sexageſimum præſcribit poſt Apoſtolum, Sanctus Baſilius Epiſtola 2. Canonica ad Amphilochium. Quadrageſimum tantum poſtulant ſequentibus ſæculis Concilia Chalcedonenſe, Canone 15. & Trullanum Canone 14. Velum Prælationis, quo Virgines regimini Monaſteriorum præficiebantur, quandoque ante ſexageſimum annum, quandoque ante quadrageſimum ſaltem, ne conferretur, prohibitum eſt. Sexageſimum præſcripſit S. Gregorius Magnus lib. 3. Epiſtola 2. ad Maximianum Syracuſanum Epiſcopum data. *Juvenculas Abbatiſſas fieri*, inquit, *vehementiſſime prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua niſi ſexagenariam virginem, cujus ætas hoc atque mores exegerint, velari permittat.* Quadrageſimum dumtaxat poſtulavit Concilium Agathenſe anno 506. celebratum, Canone 19. & Cæſarauguſtanum, Canone 8. Velum Conſecrationis, quo Virgines ritu ſolemni, in Eccleſia benedicebantur die Reſurrectionis Dominicæ, vel aliarum hujuſmodi majorum feſtivitatum, habito ad eas Sermone, accenſis luminaribus, Chriſtiana plebe ſpectante, & *Amen* reſpondente, non conferebatur ipſis ante 25. ætatis annum: ut conſtat ex Canone 26. Concilii 3. Carthaginenſis, qui illud etiam Conſecrationis Virginum tempus contrahendi, Epiſcopis dat facultatem. *Quicumque*, inquit, *Epiſcoporum, neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel ſi aliquo etiam mortis ſcrupulo periculoſo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit Virginem, ſeu velavit intra viginti quinque annos ætatis; non ei obſit Concilium, quod de iſto annorum numero conſtitutum eſt.* Velum Profeſſionis, ut dixi, ſuſcipere poterant puellæ in adoleſcentia, a decimo anno & deinceps. Quamvis autem conſecratæ non eſſent ritu illo ſolemniori, nec ab Epiſcopo velatæ, nubere tamen deinceps abſque crimine non poterant, quia in

pro-

Digitized by Google

propoſito virginali ſemper ſe permanſuras promiſerant, & ſponſio earum a Domino tenebatur. Id docent Innocentius I. in Epiſtola ad Victricium Rothomagenſem, cap. 12. & 13. S. Leo in Epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem, cap. 12. & 13.

[…]gens ſa- […]rum […]rum […]merus.

VII. Maximus Virginum numerus Chriſtianæ gratiæ argumentum evidentiſſimum Patribus merito viſum eſt, illum cum exiguo numero Veſtalium Romanarum comparantibus, quas ad ſervandam certo tempore pudicitiam præmia & immunitates maximæ invitabant; & tamen vix ſeptem poterant inveniri, quæ hanc ſibi legem imponerent. Comparationem iſtam eleganter urget S. Ambroſius Epiſtola 12. quæ eſt reſponſio ad Relationem Symmachi Præfecti Urbis, ubi refellens hæc ejus verba: *Habeant Veſtales Virgines immunitatem ſuam*, ait: *Dicant hoc qui neſciunt credere quod poſſit eſſe gratuita virginitas: provocent lucris, qui diffidunt virtutibus. Quot tamen illis Virgines præmia promiſſa fecerunt? Vix ſeptem Veſtales capiuntur puellæ. En totus numerus quem infulæ vittati capitis, purpuratarum veſtium murices, pompa lecticæ miniſtrorum circumfuſa comitatu, privilegia maxima, lucra ingentia, præſcripta denique pudicitiæ tempora coegerunt. Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, Concilium Virginitatis. Non vitta capiti decus, ſed ignobile velamen, uſu nobile caſtitatis: non exquiſita, ſed abdicata lenocinia pulchritudinis: non illa purpurarum inſignia, non luxus deliciarum, ſed uſus jejuniorum: non privilegia, non lucra, &c. Suis caſtitas cumulatur diſpendiis, &c. Prima caſtitatis victoria eſt, facultatum cupiditates vincere: quia lucri ſtudium, tentamentum pudoris eſt.*

ARTICULUS XI.

De Eccleſiæ bonis.

I. CLericos ante Conſtantini tempora ex decimis & oblationibus vixiſſe, nemo neſcit: quæ authoritate Epiſcopi inter Clericos dividebantur. Hinc *Clericorum Sportulæ, & Fratrum Sportulantium* honos apud S. Cyprianum. Certum etiam eſt Eccleſiam domos, agros, hortos poſſediſſe ante Conſtantinum, qui hæc omnia ipſi reſtitui juſſit, ut lib. 2. de Vita Conſtantini teſtatur Euſebius, cap. 39. *Omnia ergo*, inquit, *quæ ad Eccleſias recte viſa fuerint pertinere, ſive domus ac poſſeſſio ſit, ſive agri, ſive horti, ſeu quæcumque alia, nullo jure, quod ad dominium pertinet, imminuto, ſed ſalvis omnibus atque integris, reſtitui jubemus*. Eccleſiæ patrimonia multum auxit regia Conſtantini liberalitas ac magnificentia. Frumentum etiam in ſingulos annos Eccleſiis ſuppeditari juſſit, curavitque religioſiſſimus Imperator, Clericis, viduis, egeniſque cæteris dividendum: cujus rei teſtis eſt S. Athanaſius Apologia de fuga ſua. *Frumentum*, inquit, *dabatur a Patre Imperatorum, in alimentum viduarum, partim Libyearum, partim Ægyptiarum, quod etiamnum accipiunt, &c.* Teſtis eſt & Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. *Quinetiam*, inquit, *literas ad Provinciarum Præfectos dedit, mandavitque ut certus frumenti numerus viduis, & his quæ perpetuam ſervant virginitatem, quin etiam illis qui divinis Miniſteriis obeundis conſecrati ſunt, in ſingulis civitatibus quotannis ſuppeditaretur; eumque non tam egentium neceſſitate, quam ſua ipſius magnificentia menſus eſt, &c.*

Teſtamenta, & Donationes in favorem Eccleſiæ.

Lege quoque lata Conſtantinus licentiam omnibus dedit, ex bonis ſuis quidquid vellent, Eccleſiis teſtamento legandi. Hæc ſunt verba legis (Codice *De ſacroſ. Eccleſiis* lib. 1. *Habeat unuſquiſque licentiam ſanctiſſimo, Catholico, venerabilique Concilio, decedens, bonorum, quod optaverit, relinquere, & non ſint caſſa judicia ejus.*

II. Multos, hac favente lege, bona ſua, vel eorum partem Eccleſiis obtuliſſe, antiqua monumenta teſtantur. Hujus rei fidem facit S. Gregorius Nazianzenus Epiſtola 80. *Cogitate*, inquit, *complures extitiſſe, qui totas etiam domos Eccleſiis addici paſſi ſunt: non etiam defuiſſe, qui ſuapte ſponte facultates ſuas omnes obtulerint, ac pulcherrimum quæſtum fecerint, hoc eſt, propter futuræ vitæ opes inopiam amplexi ſint:*

Ipſe S. Gregorius Nazianzenus omnia ſua Eccleſiæ Nazianzenæ legavit, ad miniſterium uſumque pauperum, ut ex ipſius Teſtamento compertum eſt. S. etiam Ambroſius, omne aurum atque argentum, quod penes ſe habebat, Eccleſiæ, vel pauperibus contulit: prædia vero ſua, reſervato uſufructu, donavit Eccleſiæ, ut ſcribit Paulinus in ejus Vita.

Reſpuebat Eccleſia Donationes eorum, qui pauperibus parentibus illam anteferrent.

III. Verum non ſuſcipiebat Eccleſia Donationes eorum, qui ipſam pauperibus parentibus ſuis anteferrent, ut colligitur ex S. Ambroſio in Lucæ cap. 18. *Sed dicis*, inquit, *quod eras parentibus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum.... Multi ut prædicentur ab hominibus, Eccleſiæ conferunt, quæ ſuis auferunt: cum miſericordia a domeſtico progredi debeat pietatis officio. Da ergo prius parenti, da etiam pauperi.*

Reſpuebat etiam legata & Donationes factas in fraudem filiorum vel nepotum.

Parentum etiam legata, & donationes, in filiorum, vel nepotum fraudem factas reſpuebat Eccleſia, tum 4. ſæculo, cum ſequentibus. Plures hujuſmodi S. Auguſtinum recuſaſſe teſtis eſt Poſſidius in ejus Vita. Teſtis eſt S. ipſe Auguſtinus Sermone 49. de diverſis, cap. 5. *Quid*, inquit, *facturus ſum eis qui dicunt, Ecce quare nemo donat Eccleſiæ Hipponenſi aliquid, ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur, hæredem, quia Epiſcopus Auguſtinus de bonitate ſua donat totum, non ſuſcipit. Plane ſuſcipio, profiteor me ſuſcipere oblationes, oblationes ſanctas. Si quis autem iraſcitur filio ſuo, & moriens exhæredat eum; ſi viveret, non eum placarem? Non ei filium ſuum reconciliare deberem? quomodo ergo cum filio ſuo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Quid plura? Quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum; immo Deo propitio neminem inveniat. Quam laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelii Carthaginenſis, quomodo implevit eos omnes, qui ſciunt, laudibus Dei! Quidam enim cum filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes, retento uſufructu, donavit Eccleſiæ. Nati ſunt ei filii, & reddidit ei Epiſcopus, nec opinanti, quæ ille donaverat. In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere, ſed jure fori, non jure poli.*

De eodem S. Antiſtite ac Doctore narrat Poſſidius, quod cum quidam ex honoratis Hipponenſium apud Carthaginem degens, poſſeſſionem Eccleſiæ Hipponenſi donaſſet, ac donationis tabulas datis ad S. Auguſtinum Literis, filio ſuo reddi poſt aliquot annos poſtulaſſet, ac miſiſſet ſolidos centum pauperibus erogandos, S. Auguſtinus re cognita ingemuit hominem vel finxiſſe donationem, vel eum de opere bono pœnituiſſe. *Et tabulas quas ille ſponte miſerat, nec deſideratas, nec exactas, confeſtim reddidit, pecuniamque illam reſpuit, atque reſcriptis eumdem, ſicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonens ut de ſua ſimulatione vel iniquitate, cum Pœnitentiæ humilitate, Deo ſatisfaceret, ne cum tam gravi delicto de ſæculo exiret.*

Excommunicati qui pias defunctorum oblationes retinerent.

IV. Eccleſia pias defunctorum oblationes & legata non modo ſuſcipiebat, verum etiam eos Anathemate feriebat, qui ea retinerent; ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi 4. Canone 95. & ex Concilio Vaſenſi, Canone 4. cujus hæc ſunt verba: *Qui oblationes defunctorum Fidelium detinent, & Eccleſiis tradere demorantur, ut infideles ſunt ab Eccleſia abjiciendi; quia uſque ad exinanitionem Fidei pervenire certum eſt hanc divinæ pietatis exacerbationem: quia & Fideles de corpore recedentes, votorum ſuorum plenitudine, & pauperes collata alimonia, & neceſſaria ſubſtentatione fraudantur.*

Valentiniani Lex explicatur.

V. Valentinianus Imperator Clericis quidem prohibuit ac Monachis, ne viduarum, aut devotarum, quarumlibet fœminarum hæreditatem, aut legata colligere poſſent: Sed Eccleſiæ id non prohibuit: ut colligitur ex S. Hieronymo in Epiſtola ad Nepotianum. *Pudet dicere*, inquit, *Sacerdotes Idolorum, mimi, aurigæ, & ſcorta hæreditates capiunt, ſolis Clericis ac Monachis hoc lege prohibetur, & non prohibetur a perſecutoribus, ſed a Principibus Chriſtianis. Nec de Lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc Legem. Cauterium bonum eſt; ſed quo mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Sit hæres, ſed mater filiorum, id eſt, Ec-*

eleſia, gregis ſui, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inſerimus inter matrem & liberos? Idem colligitur ex S. Ambroſio Epiſtola 12. *Quod Sacerdotibus fani*, inquit, *legaverie Chriſtiana vidua, valet: quod Miniſtris Dei, non valet. Quod ego, non ut querar, ſed ut ſciant quod non querar, comprehendi. ... ſed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta ſunt Eccleſiæ, non eſſe temerata &c. Nihil Eccleſia ſibi, niſi Fidem poſſidet. Hos redditus habet, hoc fructus. Poſſeſſio Eccleſiæ ſumptuc eſt egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quæ contulerint alimenta pauperibus.*

Bonorum Eccleſiæ adminiſtratio & uſus.

VI. Sancti Epiſcopi reddituum Eccleſiaſticorum procuratione ſe liberari peroptaſſent, immo & Eccleſiam nullos redditus, nullaſque poſſeſſiones habere, ſi fervens fuiſſet charitas Fidelium, & Eccleſiæ neceſſaria obtuliſſent ad Miniſtrorum, Virginum, Viduarum, pauperum ſuſtentationem. Legatur S. Chryſoſtomus Homilia 37. in Matthæum, & Homilia 21. in Epiſtolam ad Corinthios, in qua hæc habet: *Ne hos præferamus prætextus, nec exiſtimemus eſſe defenſionem, quod Eccleſia multa poſſideat. Quando ejus facultatum videris magnitudinem, cogita etiam inſcriptorum pauperum greges, ægrotantium multitudinem, &c. Sumus etiam parati vobis reddere rationem ..... Eccleſia propter veſtram parcitatem neceſſe habet habere, quæ nunc habet. Nam ſi omnia agerentur congruenter legibus Apoſtolicis, ejus proventum oporteret eſſe veſtrum animum, quod quidem & tutum eſſet penarium, & theſaurus qui non poſſet conſumi. Nunc autem cum vos quidem theſaurizetis ſuper terram, & omnia in veſtris occludatis penariis, ipſa autem neceſſe habet impendere Viduarum cœtibus, choris Virginum, hoſpitum adventibus, peregre proficiſcentium afflictionibus, eorum qui ſunt in vinculis, calamitatibus, eorum qui ſunt manci ac mutili neceſſitatibus, & aliis hujuſmodi cauſis, quid facere oportet.*

De S. Auguſtino ſcribit Poſſidius in ejus Vita, cap. 23. *Dum forte, ut aſſolet, de poſſeſſionibus ipſis invidia Clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle ſe ex collationibus plebis Dei vivere, quam illarum poſſeſſionum curam vel gubernationem pati, & paratum ſe eſſe illis cedere, ut eo modo omnes Dei ſervi & Miniſtri viverent, quo in veteri Teſtamento leguntur altari deſervientes de eodem comparticipari. Sed numquam id Laici ſuſcipere voluerunt.*

Et ipſe S. Auguſtinus Epiſtola 225. *Deus teſtis eſt*, inquit, *iſtam omnem rerum Eccleſiaſticarum procurationem, quarum credimur habere dominatum, propter ſervitutem, quam debeo charitati fratrum, tolerare me, non amare: ita ut, ſi ſalvo Officio poſſem carere, deſiderem.*

SCHOLION I.

In iſto Articulo Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem carpunt; *Ab Imperatoribus vetitum ne Viduarum ac devotarum fœminarum Legata Clericis & Monachis haberent executionem.*

R. Quam ſuis verbis interpolarunt Propoſitionem, ſic meis expreſſi: *Valentinianus Imperator Clericis quidem prohibuit ac Monachis, ne viduarum aut devotarum quarumlibet fœminarum hæreditatem, vel legata colligere poſſent, ſed Eccleſiæ non prohibuit.* Res geſta eſt, cujus teſtes *SS. Hieronymus & Ambroſius*, quorum verba protuli. Sed & Lex ipſa *Valentiniani* 20. *De Epiſcopis & Clericis* lib. 16. Cod. *Theodoſ.* Tit. 2. ad S. Damaſum Romanum Pontificem miſſa, & Romæ promulgata loquitur. *Eccleſiaſtici*, inquit, *aut ex Eccleſiaſticis, vel qui continentium ſe volunt nomine nuncupari, Viduarum ac Pupillorum domos non adeant: ſed publicis exterminentur judiciis, ſi poſt hac eos ad fines earum vel propinqui putaverint deferendos. Cenſemus etiam ut memorati nihil de ejus mulieris, cui ſe privatim ſeu prætextu Religionis adjunxerint, liberalitate quacumque vel extremo judicio poſſit adipiſci: & omne in tantum inefficax ſit quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per ſubjectam perſonam valeant aliquid vel Donatione vel Teſtamento percipere. Quin etiam ſi forte, poſt admonitionem Legis noſtræ, aliquid iiſdem ex fœmina vel donatione, vel extremo judicio putaverint relinquendum, id Fiſcus uſurpet.* Hæc ipſa Cardinalis *Baronius* in Annalibus retulit: ut mirum ſit Religioſos Cenſores mihi propterea ſuccenſere, quod illa obſervaverim.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 382. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Bona Eccleſiæ propter pauperes.*

R. Tota hae pagina 382. Editionis primæ nihil meum proprium eſt, ſed ipſa *S. Joannis Chryſoſtomi*, *S. Auguſtini*, & *Poſſidii* verba. An vero Religioſorum Cenſorum judicio Patres & Concilia erraverunt: cum Eccleſiæ bona *Patrimonia pauperum* vocaverunt? Erravit *S. Ambroſius* Imperatori *Valentiniano* ſcribens, *Poſſeſſio Eccleſiæ ſumptus eſt egenorum?* Erravit *S. Bernardus*, cum ait: *Patrimonia pauperum, facultates Eccleſiarum?*

S. Ambroſ. Ep. 8. Edit. Pariſ. noviſſimæ. S. Bernar. *Declamat. in illud Evang.* Ecce nos reliquimus omnia.

Nota.

De Valentiniani lege S. Hieronymus *ep. ad Nepotian.* hæc habet: *Pudet dicere. Sacerdotes idolorum, Mimi, & Aurigæ, & Scorta hereditates accipiunt; ſolis clericis, & monachis hoc lege prohibetur, & non prohibetur a perſecutoribus, ſed a Principibus Chriſtianis. Nec de lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum eſt, ſed quod mihi vulnus ut indigeam cauterio? Sit heres, ſed mater filiorum, id eſt Eccleſia, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inſerimus inter matrem, & liberos?* S. Ambroſius de eadem expoſtulans lege ita ait: *Soli ex omnibus clerico jus commune clauditur, nulla legata vel etiam gravium viduarum, nulla donatio.... Quod ſacerdotibus Phani legaverit chriſtiana vidua valet: quod miniſtris Dei non valet. Quod ego, non ut querar, ſed ut ſciant quid non querar comprehendi &c.* Obſervat autem Thomaſſinus *p. 3. l. 1. cap.* 18. quoſdam ex clericis, monachiſque dupliciter peccaſſe, nimia nempe arte viduas, orſanoſque circumveniendo & alliciendo, ut teſtamento heredes ſcriberentur; ac ad ad ſua privata commoda convertendo, quod præcipue pauperibus erant deſtinandum. Dicit deinde de hac lege PP. conqueſtos non eſſe, nec illius revocationem poſtulaſſe, quia eam eccleſia ſibi proficuam agnoſcebat: quamvis etenim ea lege etiam clerici, monachique innoxii comprehenderentur, nihilominus intolerabilis non videbatur, cum potius eos omnes deceat penuria laborare, quam terrenarum rerum copia ſuperbire.

Idem Thomaſſinus *cap.* 23. obſervat eccleſiam ſemper illas artes execraſſe, quibus piæ quædam perſonæ in præjudicium propinquorum, & pauperum propria cænobiis, vel eccleſiis relinquere adiguntur. In Eccleſiaſticos ita ſæcularium opes ad ſe trahere ſatagentes, dicit animadvertiſſe concilium Cabilonenſe III. *can. 6. & 7.* quibus ſancitur oblationes debere eſſe omnino ſpontaneas; & ab eccleſia fideles non expoliandos, ſed potius inopibus opitulandum. Contrarium facientes canonicæ ſubegit pœnitentiæ, utpote *turpis lucri ſectatores*; præcepitque res ita acquiſitas heredibus reſtitui, cum potius *rapta noſcerentur*. Ibi etiam refert legem Ludovici pii, qua heredibus reſtituendum voluit, quæ ob inſidioſas blanditias, ſimilemve aliam ob cauſam fideles eccleſiis legaſſent: ac ita decernendo ſervire putavit canonicis inſtitutionibus, quamcumque fraudulentiam vetantibus.

Nota.

Res Eccleſiæ ex Conciliorum ac PP. perpetua traditione habendas eſſe tamquam pauperum patrimonium, quampluribus demonſtrat Thomaſſinus *part. 3. l. 3. cap. 26. &c.* Ex hoc autem ſolemne fuiſſe apud PP. adnotat, quoſcumque eccleſiæ miniſtros qui eccleſiaſticis proventibus ſuſtentantur, amorem paupertatis in menſa, veſte, ſupellectili præſeferre debere: quippe qui ſint patrimonii pauperum diſpenſatores, & quibus eccleſiæ bonis utendum non eſt, niſi ut re pauperum. Ibidem per plura capita oſtendit, quantum ſemper execrata ſit eccleſia beneficiorum fructus in ludis, voluptatibus, aliiſque ſæculā

pom-

pompis inſumi; cum ita, quæ pauperum ſunt, ipſis ob inopiam tabeſcentibus ſubtrahantur.

ARTICULUS XII.

De Virorum Eccleſiaſticorum immunitatibus.

Clerici ab oneribus publicis immunes.

CLericis immunitatem ab omnibus oneribus publicis Conſtantinus Magnus conceſſit (ut conſtat ex ejus lege, quæ habetur Codicis Theodoſiani lib. 2. tit. 1. cap. 5.) *Præter privatas res noſtras, & Eccleſias Catholicas, nemo eu noſtra juſſione præcipuis emolumentis familiaris juvetur ſubſtantiæ, &c. Omnes penſitare debebunt.* Idem in Epiſtola ad Africæ Præfectum Anulinum ita in gratiam Clericorum decrevit: *Clericos ab omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conſervari, ne errore aliquo, aut caſu ſacrilego, a cultu ſummæ Divinitati debito abſtrahantur.* Eadem immunitas aliis ejuſdem religioſiſſimi Imperatoris legibus confirmatur, quæ adſcriptæ ſunt lib. 16. Codicis Theodoſiani, tit. 2. l. 1. 2. 7. *Qui divino cultui miniſteria religionis impendunt, id eſt, hi qui Clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excuſentur, ne ſacrilego livore quorumdam, a divinis obſequiis avocentur.... Minime ad Curias devocentur, ſed immunitate pleniſſima potiantur.* Ex his liquet duplicem immunitatem a Conſtantino Magno conceſſam: unam Clericorum perſonis, alteram Eccleſiarum poſſeſſionibus.

Conſtantius Clericos etiam minores a militum tranſeuntium hoſpitio, a munerum ſordidorum exactione, id eſt, a contributione pecuniæ, vel ſubminiſtratione curruum, equorum, hominum, ad viarum publicarum, vel pontium refectionem, ad annonæ militaris ſubvectionem, &c. Nec non etiam a vectigalibus pendendis ratione tenuis mercimonii, quod quandoque vitæ ſuæ & ſuorum ſubſtentandæ cauſa exercebant, immunes fecit. Privata tamen Clericorum patrimonia immunitate ab omnibus tributis non donavit, ſicut nec donaverat Conſtantinus, ſed ſolum a novis, & extraordinariis. Sic ejus leges habent, (Cod. Theod. lib. 16. tit. 2. leg. 8. & 10.) *Juxta ſanctionem, quam dudum meruiſſe perhibemini: & vos, & mancipia veſtra nullus novis obligationibus obligabit: ſed vacatione gaudebitis præterea, neque hoſpites ſuſcipietis. Et ſi qui de vobis alimoniæ cauſa negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Lib. 10. *Ut Eccleſiarum cœtus concurſu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas. Repellatur ab his exactio munerum ſordidorum; negotiatorum diſpendiis minime obligentur; cum certum ſit, quæſtus quos ex tabernis atque ergaſteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis ſtudent, cuncta diſpendia eſſe,* (id eſt abeſſe) *ſancimus. Parangariarum quoque parili modo ceſſet exactio. Quod & conjugibus, & liberis eorum, & miniſtris, maribus pariter & fœminis indulgemus: quos a cenſibus etiam jubemus perſeverare immunes.*

Clericorum tamen avaritia, qui non ſolum tenuibus mercimoniis, unde ipſi, vel eorum familiæ poſſent ſubſtentari, vacabant, ſed majorum negotiatorum matriculæ erant adſcripti, antequam Clero, & lucra ex negotiatione quærebant ampliſſima, Conſtantium adduxit ut tantas immunitates reſtringeret, atque minueret, (Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 2. leg. 15.) *Clerici*, inquit, *ita a ſordidis muneribus debent immunes, atque a conlatione præſtari, ſi exiguis admodum mercimoniis tenuem victum veſtitumque conquirent. Reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit, eo tempore quo conlatio celebrata eſt, negotiatorum munia & penſitationes agnoſcant; quippe poſtmodum Clericorum ſe cœtibus aggregarunt.*

Clericorum etiam privata patrimonia publicis oneribus tributiſque ordinariis, eadem lege obnoxia eſſe decrevit. *De his ſane Clericis, qui prædia poſſideat, ſublimis authoritas tua non ſolum eos aliena juga, nequaquam ſtatuit excuſare, ſed etiam his, quæ ipſi poſſident, eoſdem ad penſitanda fiſcalia perurgeri. Univerſos namque Clericos poſſeſſores duntaxat, provinciales penſitationes fiſcalium recognoſcere jubemus.* Id ipſis Epiſcopis æquum viſum fuiſſe, addit Imperator. *Maxime cum Epiſcopi probaverint, id maxime juſte convenire, ut præter ea juga & poſſeſſionem quæ ad Eccleſiam pertinet, ad univerſa munia ſuſtinenda, tranſlationeſque faciendas, omnes Clerici debeant adtineri.*

Clericorum immunitas ab oneribus perſonalibus & extraordinariis.

Hanc legem paulo ante obitum temperavit Conſtantius, (Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 3. L. 16.) & Clericos omnibus oneribus perſonalibus & extraordinariis liberavit, hoc religioni tribuens, quæ imperii columen eſſet. *Scientes*, inquit, *magis religionibus, quam Officiis & labore corporis, vel ſudore noſtram Rempublicam contineri.* Eam legem, quam impius Imperator Julianus Apoſtata cum cæteris a Conſtantino & Conſtantio in Clericorum & Eccleſiæ gratiam conditis abrogaverat, Valentinianus renovavit, (ibid. L. 18.) *Quam ultimo tempore divi Conſtantii ſententiam fuiſſe claruerit, valeat; nec ea in adſimulatione aliqua convaleſcant, quæ tunc decreta vel facta ſunt, cum Paganorum animi contra ſanctiſſimam legem quibuſdam ſunt depravationibus excitati.*

Eamdem immunitatem firmavit Gratianus, (ibid. L. 24.) *Omnes*, inquit, *Clericos, perinde ac qui primi ſunt, perſonalium munerum expertes eſſe præcipimus.*

Theodoſius hanc immunitatem ad Eccleſiarum & quorumvis locorum ſacrarum cuſtodes, etiam Laicos extendit, (ibid. L. 26.) *Cuſtodes Eccleſiarum, vel ſanctorum locorum. Quis enim capite cenſos patiatur eſſe devinctos, quos neceſſario intelligit ſupra memorato obſequio mancipatos?*

Eccleſiæ agri & privatæ poſſeſſiones Clericorum tributa pendebant.

Cæterum Eccleſiæ agros, & multo magis privatas Clericorum poſſeſſiones, quamvis ab extraordinariis oneribus immunes, ordinariis obnoxias fuiſſe tributis, colligitur ex S. Ambroſio in Concione de Baſilicis non tradendis. *Si tributum petit* Imperator, inquit, *non negamus. Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum; nemo noſtrum intervenit..... Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam; tollant eos ſi libitum eſt. Imperatori non dono, ſed non nego.... Solvimus quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Tributum Cæſaris eſt, non negatur. Eccleſia Dei eſt, Cæſari utique non debet addici.* Et in Evangel. Lucæ, l. 9. *Et ſi tu vis non eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ mundi ſunt. Sed ſi habes divitias, obnoxius es Cæſari. Si vis Regi nihil debere terreno, relinque omnia, & ſequere Chriſtum.* Soli itaque Clerici, quibus nulla erat privata poſſeſſio, & qui ſe patrimonio, & omni hæreditate penitus abdicaverant, antequam Clericali militiæ nomen darent, a tributo erant immunes. *Non ſolvunt tributum* (inquit S. Ambroſius Epiſt. 1.) *quibus portio Deus eſt. Ego nihil debeo Cæſari, qui nihil hujuſmodi habeo. Nihil debuit Petrus, nihil Apoſtoli mei, quia non ſunt de hoc mundo*, &c. Ibidem: *Non tenebantur ad ſolutionem tributi, nihil enim eorum quæ ſub Rege terreno erant, poſſidebant.* Eodem ſenſu S. Hilarius cap. 22. in Matthæum ſcribit: *Si enim nihil Cæſaris penes nos reſederit, conditione reddendi ei quæ ſua ſunt, non tenebimur. Porro autem ſi rebus illius incumbamus, ſi jure poteſtatis ſuæ utimur, & nos tamquam mercenarios alieni patrimonii procurationi ſubjicimus, extra querelam injuriæ eſt, Cæſari redhiberi, quod Cæſaris eſt.*

Curiales, & qui publicis muneribus erant devincti, ac Decurionum filii, ad Clerum admitti non poterant ſine licentia Principis.

II. Eos quorum familiæ & poſſeſſiones publicis muneribus obnoxiæ erant, Decurionum ſcilicet, ſive Curialium filios, ad Clerum admitti Conſtantinus Magnus lege lata prohibuit, (Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 2. L. 2. & 3.) *Cum*, inquit, *Conſtitutio emiſſa præcipiat nullum deinceps Decurionem vel ex Decurione progenitum, vel etiam inſtructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad Clericorum nomen obſequiumque confugere, ſed eos de cætero in defunctorum duntaxat Clericorum loca ſubrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus teneantur obſtricti.* (Ex l. 6.) *Ne temere & citra modum populi Clericis connectantur; ſed cum defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex Municipibus proſapia fuerit, neque ea eſt opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare..... Opulentes enim ſæculi ſub-*

ire neceſſitates oportet, pauperes Eccleſiarum divitiis ſuſtentari. His legibus, non divites quicumque, ſed divites plebeii, qui & ratione originis, & ratione bonorum quæ in in urbibus municipalibus poſſidebant, obnoxii erant muneribus & oneribus publicis, a quibus ut ſe liberarent, convolabant in Clerum, ab Eccleſiaſtico Ordine arcebantur: ut ex lege Valentiniani perſpicuum eſt: *Plebejos divites*, inquit, *ab Eccleſia ſuſcipi penitus arcemus.* Nobilitatis vero primariæ viri, majorum urbium Senatores, Equites & eorum filii, poterant Clero adſcribi, ſicut adſcripti ſunt Nepotianus, Pammachius, Paulinus, Ambroſius, *&c.* Curiales vero, & qui rei alicujus publicæ adminiſtrationem ſuſceperant, aut publico muneri erant devincti: abſque licentia Principis ordinari non poterant, quia ſubtrahi non poterant Reipublicæ cui obligati erant, & neceſſarii, abſque juris naturalis læſione, ſicut nec ſervi Dominis, neque creditoribus debitores, ſine juris ejuſdem violatione ſubtrahi poſſunt, & in Clericorum aut Monachorum ordinem ſuſcipi. Hic videtur eſſe ſenſus Canonis X. Concilii Sardicenſis: *Si forte dives, aut Scholaſticus de foro, aut ex Adminiſtratore Epiſcopus fuerit poſtulatus, &c.* Hæc verba, *poſtulatus* innuere videntur ſupplicationem factam Principi, ut cum hujuſmodi viris de legibus diſpenſaret, ut ab Eccleſia poſſent ad Epiſcopatum promoveri, cum ad illam dignitatem ſuſtinendam, & ad Eccleſiæ adminiſtrationem idonei cenſebantur. Hanc Diſciplinam adhuc ſæculo V. viguiſſe, conſtat ex Vita S. Germani Autiſiodorenſis a Conſtantio Presbytero conſcripta, in qua legitur, Simplicium Epiſcopum Autiſiodorenſem, cum Germanum Clero adſcribere voluit, licentiam petiſſe a Julio Præfecto Galliarum, quia Germano Ducatus culmen, & regimicen Provinciarum collata fuerant, aliaque publicorum honorum inſignia, ob ſplendorem natalium ac virtutum. Unde Reipublicæ obſtrictus erat, eique neceſſarius. Ne igitur Eccleſia cum Imperio committeretur, & jus publicum videretur violare, licentiam a Præfecto Prætorio poſtulavit Simplicius Germani in Clerum adlegendi. *Poſco*, inquit, *Celſitudinem tuam, ut licentiam tribuas mihi roganti, eumdem Germanum tonſurare.* Annuit Præfectus reſpondens: *Licet neceſſarius ſit atque utilis Reipublicæ noſtræ, tamen quia Deus illum ſibi elegit, contra Dei præceptum venire non poſſum.*

III. Denique Curialium filiis hæreditate paterna cedendum erat, omnibuſque poſſeſſionibus, ſi ad Sacerdotium promoveri vellent, ut colligitur ex Sancto Ambroſio Epiſtola 12. quæ eſt reſponſio ad Relationem Symmachi P. V. *Si privilegium*, inquit, *quæras Sacerdos ut onus Curiale declinet, patria atque avita, & omnium facultatum poſſeſſione cedendum eſt. Quomodo hanc Gentiles, ſi haberent, ingravarent querelam, quod Sacerdos feriae miniſterii ſui emat totius patrimonii ſui damno, & privatus univerſæ commoditatis diſpendio, uſum publici mereatur obſequii: prætendens communis ſalutis excubias, domeſtica inopia ſe mercede ſoletur, quia miniſterium non vendidit, ſed gratiam comparavit.*

SCHOLION.

Hoc in Articulo Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, ad pag. 387. Editionis primæ: *Divites Officiis publicis mancipati non poterant fieri Clerici.*

R. Eos, quorum familiæ & poſſeſſiones publicis muneribus obnoxiæ erant, Decuriorum ſcilicet ſive Curialium filios, *Conſtantini Magni* Lege a Clero repulſos ſcripſi. Legum verba protuli, quibus Diſciplinam ſuam accommodavit Eccleſia. His tamen non divites quoſcumque, ſed plebejos, qui ratione originis & bonorum obnoxii erant muneribus & oneribus publicis, ab Ordine Eccleſiaſtico prohibitos olim obſervavi. Hiſtoriæ & antiquæ Diſciplinæ res eſt momentis firmiſſimis probata.

CAPUT VI.

De Authoribus, qui Eccleſiam Scriptis ſuis illuſtrarunt & defenderunt IV. nominis Chriſtiani Sæculo.

REm Chriſtianam ſcriptis illuſtrarunt IV. ſæculo, S. Methodius, S. Victorinus, Arnobius, Lactantius, Juvencus, Conſtantinus Magnus, Euſebius Ceſareenſis, Julius Maternus Firmicus, S. Antonius, S. Serapion, Euſebius Emiſſenus, S. Athanaſius, Lucifer Calaritanus, S. Euſtathius, S. Hilarius, S. Phœbadius, Hilarius Sardus, S. Cyrillus Hieroſolymitanus, S. Dorotheus, Victorinus Afer, Titus Boſtrenſis, Optatus Milevitanus, S. Pacianus, S. Ephrem, Idatius Clarus, S. Philaſtrius, S. Damaſus, S. Baſilius, S. Gregorius Nyſſenus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Amphilochius, Gregorius Bœticus, Didymus, S. Pachomius, Gelaſius Senior, S. Ambroſius, Paulinus, Oreſieſis, Marcus Eremita, Aſterius, Diadochus, S. Epiphanius, S. Joannes Chryſoſtomus, S. Hieronymus, Joannes Hieroſolymitanus, Theophilus Alexandrinus, Rufinus Aquilejenſis, Gaudentius, Chromatius, Palladius, Severianus Gabalitanus, Tychonius, Commodianus. De quibus Articulis ſequentibus agemus.

ARTICULUS I.

De S. Methodio.

§. I.

SAnctus Methodius Epiſcopus Patarenſis, ut MS. antiquiſſima, necnon S. Joannes Damaſcenus Orat. 3. De Imaginibus, Leontius lib. de Sectis, Actione 3. Photius in Biblioth. & alii teſtantur, iiſdem ipſis teſtibus, Olympi Lyciæ Epiſcopus fuit. Quæ minime pugnant, cum Patara Lyciæ civitas Olympus etiam vocaretur, utpote in monte hujus nominis ſita. Tyri etiam Epiſcopus poſtea fuit. De tempore Martyrii ipſius duæ ſunt opiniones. Alii ad finem Diocletianeæ perſecutionis: alii ſub Decio & Valeriano in Chalcide Martyrio coronatum ſcribunt. Prior opinio verior eſt: Scripſit enim adverſus Porphyrium Chriſtiani nominis infenſiſſimum hoſtem Methodius. Non potuit autem ſcriptis editis veſaniam Porphyrii redarguere temporibus Diocletiani, viventis ſcribentiſque in Chriſtianam religionem, ſi ſub Decio & Valeriano Martyrium obiit. Porphyrius namque anno Gallieni 10. qui Chriſti eſt 264. e Græcia Romam venit, Plotino Philoſopho adhæſurus, annos natus 30. Si retro actos annos enumerans ad Decii imperium pervenias, tum Porphyrium annos natum novem & decem comperies, qua ætate nec illis imbutus erat artibus, nec authoritatem ſibi tantam apud ſuos vindicaverat, ut calamum in Chriſtianos vertere poſſet. Ideoque nulla tum illius ſcripta, non tantum adverſus Chriſtianos, ſed nec alia, quæ mox moriturus, ſi ſub Decio Martyrium ſubiit, Methodius refelleret.

Methodii cum laude meminerunt S. Gregorius Nyſſenus in Quæſtione ſeu Libro cui titulus eſt: *Quid ſit ad imaginem Dei & ſimilitudinem?* S. Epiphanius Hæreſi 64. ubi prolixum & inſigne Fragmentum ex ipſius libro *de Reſurrectione contra Origenem*, exſcribit: S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 83. Epiſtola 84. ad Magnum Oratorem Romanum, in Apologia ad Pammachium pro libris adverſus Jovinianum, & in Præfatione Commentar. in Danielem Prophetam, Photius in Bibliothecæ Cod. 234. 235. 236. & 237. ubi inſignia ejus Excerpta refert, ex libris *de Reſurrectione*, *de Creatis*, *de Libero arbitrio*, *de Sympoſiis*, S. Joannes Damaſcenus Oratione 3. *de Imaginibus*, Honorius Auguſtodunenſis lib. 1. *de Luminaribus Eccleſiæ*, cap. 84. Andreas Cæſareenſis Sermone 11. in Apocalypſim,

Are-

Digitized by Google

Aretas ibidem, Martyrologium Romanum ad diem 28. Septembris, Canon, & Synaxarium Eccleſiæ Græcæ.

Inter Opera Methodii celeberrimum eſt *Sympoſium*, ſeu *Convivium decem Virginum*, aut *Dialogus de caſtitate*, in quo loquentes introducuntur *Arete* ſeu *virtus*, *Eubulium*, *Gregorium*, Decem Virgines, *Marcella*, *Theopatra*, *Procilla*, *Domnina*, *Theophila*, *Thalluſa*, *Thecla*, *Thalia*, *Agatha*, *Thuſiana*. Hue opus Veteres omnes Methodio tribuunt, quibus concinit Græcus Canon Ode 3. in eumdem, his verbis: *Virginitatis venerabile, & caſtimoniæ pulchritudinem cum experimento didiciſſe, o Glorioſe! doctrina tua & ſermonum venuſtate univerſam eorum pulchritudinem, divina mente prædite, & numquam finientem hilaritatem commonſtrans.... firmiori cibo ſpiritalium conviviorum tuorum repleti, Sapientiſſime, veris inde lætitiis aluntur, quæ numquam deficiunt, ſed ſemper novis fluxibus, ſimul cum participantibus enaſcuntur & augentur.* Contra nubem teſtium tam locupletum, opus illud Methodio abjudicat Rivetus, quia in eo Theologus citatur, quo nomine ſignificatur Gregorius Nazianzenus, quam ſæculo ferme uno Methodius anteivit. At nego, cum Leone Allatio, Excerpta illa in quibus Theologus laudatur, eſſe Methodii: alium enim parentem plane referunt. Quod ſi in Excerptis Methodianis Theologus laudaretur, nec eo nomine alius intelligeretur a Gregorio Nazianzeno; cum tot Patrum teſtimoniis conſtet Sympoſium Virginum, opus eſſe genuinum Methodii; dicerem, ex oſcitantia Scriptoris, nomen Theologi in textum irrepſiſſe. Hoc ſanctiſſimi Martyris Opus latinitate donarunt & Notis illuſtrarunt eruditi viri Leo Allatius, Petrus Poſſinus S. J. & Combefiſius noſter in Auctario Poſtremo Bibliothecæ Patrum Græcorum.

Orationem *de Simone & Anna in die Occurſus, deque ſancta Deipara*, quam Græce & Latine a ſe verſam edidit Petrus Pantinus Tiletanus, Gretſerus S. J. Profeſſor, *de Cruce*, in duo Fragmenta Methodii, priſci illius Martyris eſſe negat, ſed vel Methodii illius Patriarchæ Conſtantinopolitani eſſe aſſerit, qui ſub Theophilo & ſucceſſore ejus Michaele, gloria confeſſionis floruit; vel ejus qui ſucceſſit Germano, cujus ſunt Homiliæ de S. Cruce: quia, inquit, tota phraſis & elocutio hyperbolica hujus Homiliæ, ſapiunt recentiorum Græcorum genium & indolem. Sed Gretſerum deceptum putant doctiſſimus Allatius, aliique viri eruditi, cenſentes Orationem illam eſſe Methodii, idque probare phraſim, elocutionem, & reliqua dicendi lumina, Sympoſii ſormulis ſimilia: tum maxime quod initio Homiliæ Sympoſii a ſe editi meminerint. Nec vero cauſæ Gretſeri præſidium accedit ullum ex eo quod ſcripſit Baronius in Notis ad Martyrologium, Feſtum *Occurſus Domini*, ſive Purificationis B. Mariæ, celebrari cœptum ſub Juſtiniano Imperatore: Patrumque Juſtiniano anteriorum neminem, Sermonem in Feſto die *Occurſus Domini*, ſcriptum reliquiſſe. Sed deceptus eſt doctiſſimus Cardinalis. Extant enim vero Amphilochii, & Cyrilli, qui Juſtiniano multo antiquiores ſunt, Sermones ea in Feſtivitate habiti; quam, multis ante Juſtinianum annis ſub Marciano Imperatore celebratam, colligitur etiam ex Cyrillo Scythopolita in Vita S. Theodoſii Cœnobiarchæ: Sub eo enim Theodoſius alendus, & Chriſtiana Doctrina imbuendus traditur Iceliæ illuſtri & piæ viduæ, quæ Feſtum *Occurſus* cum cereis celebrari docuit.

S. Methodii Orationem *in Ramos Palmarum*, ex Codice Regio edidit Græce & Latine Combefiſius noſter, cum aliis ejuſdem Methodii, & Amphilochii. Hanc ſub Joannis Chryſoſtomi nomine ediderat Savilius. Ex ejuſdem Martyris Operibus Fragmenta duo edidit Gretſerus, *de Cruce*, Tom. 2. Græce & Latine, ſibi ſuppeditata ex Bibliotheca Auguſtana. Tertium Fragmentum a Gretſero neglectum, Leo Allatius exſcripſit in Diſſertatione *de Methodiis*.

Methodium ſcripſiſſe Chronicon tradit Trithemius, illudque laudant Marianus Scotus, & Martinus Polonus: ſed Veterum omnium ſilentium, non eſſe Methodii Patarenſis arguit. Æque ſuſpectæ ſunt Relationes, ſub ejus nomine editæ.

§. II.

Expenduntur quædam a S. Methodio durius dicta in Sympoſio Virginum, & alibi.

I. Reprehenſioni videri poſſunt obnoxia hæc verba, quæ animarum præexiſtentiam in ſpeciem aſſerunt: *Domum quidem illam inaſpectabilem generationis noſtræ naturam eſſe intelligas: aditum autem adjacentem montibus, deſcenſum e cœlis animarum in corpora, & quod in illa mittuntur.* At benigne exponenda ſunt illa Methodii verba, quæ nullatenus Origeni favent, cujus acerrimus impugnator fuit. Nihil enim ſignificant aliud, quam animarum naturam eſſe a Deo, & cœleſtem earum originem: id eſt, non ex materiæ gremio educi, ut aliorum animas viventium, ſed a Deo ſupra vim omnem actionis humanæ exire, qui ſingulas a ſe creatas, ſingulis corporibus, jure quaſi naturæ, inquit, quam ſibi ipſi præfixit, lege infundat. Sic ferme ab Origenis errore Methodium vindicat Scholiaſtes, quem ex ſuo Codice adducit Allatius. Equidem cenſuit Methodius animas ante corpora creatas fuiſſe: ſic enim Agatham loquentem introducit, ſecundum Allatii verſionem: *Inenarrabilem, o Virgines, pulchritudinem, & ſapientiæ affinem & admodum proficuam, cum in hunc mundum accedimus, poſſidemus. Namque exacte efficta ſunt animæ, tum a Genitore & Creatore, cum ſpeciem, quæ ſecundum ſimilitudinem eſt, incontaminatam, & imaginis illius notas præ ſe ferunt, quam reſpiciens Deus immortalem, nullique fini obnoxiam formam creabat, & quam ipſæ poſtmodum poſſidentes, ita ut tum fuerunt, perſeverant.* Sed hæc Methodii opinio longe diſtat ab errore Origenis, qui animas ante mundum corporeum cum Angelis creatas aſſeruit, ſive reipſa Angelos fuiſſe, & propter peccata in priori illa vita admiſſa, animas evaſiſſe, & in corpora velut in carceres fuiſſe detruſas. Cum Methodio de Animarum origine ſenſit S. Gregorius Nyſſenus lib. *De Opificio hominis*, cap. 28. & e Latinis S. Hilarius in Pſalmum 129. & Philaſtrius cap. 99. uti Hæreticos damnat, qui negant animas ante corpora creatas fuiſſe. Quod quidem perperam ipſe & ſenſit, & ſcripſit. Sed tamen eorum ſententia Patrum, qui ſenſerunt, non quidem ante mundum corporeum, ſed ſolum ante Adami corpus, tum ipſius Protoparentis, cum cæterorum animas creatas fuiſſe, tolerabilior eſt ſententia Origenis, & Priſcillianiſtarum, quam damnavit S. Leo Epiſtula 93. ſive 15. ſecundum poſtremam editionem, ad Turribium Aſturicenſem data, cap. 10. cum ait: *Catholicam fidem conſtanter prædicare atque veraciter, quod animæ hominum, priuſquam ſuis inſpirarentur corporibus, non fuere, nec ab alio incorporentur niſi ab opifice Deo.* Nempe aſſerebant Priſcillianiſtæ, *Animas in cœleſti habitatione peccaſſe, atque ob hoc a ſublimibus ad inferiora delapſas, in diverſa qualitatis Principes incidiſſe, & per aerias ac ſydereas poteſtates, alias duriores, alias mitiores, corporibus eſſe concluſas, ſorte diverſa & conditione diſſimili*, ut ibidem legimus.

Similiter cum corpora animarum indumenta vocat Methodius: *Ipſa ſiquidem*, inquit, *in occulto homines indumenta animis prætexens, effingit:* Non ad Origenis mentem, ſed late ſumpto indumenti vocabulo intelligendus eſt. Cum enim animus ipſe non videatur, ſed actiones ipſius per corpus expreſſæ, ideo corpore velut involucro contegi videtur. Recte igitur & Catholice, *Carneam animi veſtem* corpus appellavit Methodius; & hominem *Chriſti indumentum*. Quo etiam modo intelligendus eſt Paulus Apoſtolus 2. ad Corinthios 5. Qui *domum Tabernaculi*, corpus, *exteriorem hominem*, ad differentiam interioris vocavit, & ad exponendam animi e corpore migrationem & beatæ immortalitatis adeptionem, his vocabulis uſus eſt *exsoliari* & *ſuperveſtiri*.

II. Videri poſſet obnoxius reprehenſioni Methodius, quod viſionem beatificam Sanctorum, ad generalem uſque reſurrectionem diſtulerit, his verbis, ex Allatiana verſione. *Sed Judæi quidem umbram ab imagine, a veritate nempe tertiam denuntiarunt. Nos vero cœleſtis diſpoſitionis imaginem palam admirantes, divinis laudibus extollimus. Nam quod verum eſt, exacte poſt reſurrectionem manifeſtabitur, cum facie ad* fa-

Digitized by Google

faciem Sanctum Tabernaculum, civitatem dumtaxat cœleſtem, cujus opifex & conditor eſt Deus, non per ſpeculum in ænigmate, neque ex parte, aſpectu ipſo percipiemus. Judæi namque noſtra prædixerunt, nos cœleſtia pronuntiamus: cum Tabernaculum typus eſſet Eccleſiæ, Eccleſia vero cœlorum. Sed hic locus facile explicari poteſt de beatitudine conſummata: prout explicat Allatius; quam homo demum totus poſt Reſurrectionem poſſidebit, cum antea pars tantum hominis illa frueretur, ſcilicet anima. Quod & his verbis apertiſſime indicavit Methodius: *Tum non ex parte, ſed aſpectu ipſo percipiemus.* Ante Reſurrectionem itaque ex parte percipitur, id eſt, non ab homine integro, ſed ab anima ſola. Et aliunde Sanctos corpore ſolutos, Dei viſione frui, Martyr ſanctiſſimus palam pronuntiat. *Et ſatis aperte*, inquit, *in ſexto & trigeſimo ſupra centeſimum Pſalmo cecinit, in quo pro gratiarum actione, hilariter animæ, quæ apprehenſæ, detentæque nunc cum Chriſto cœlum circumeunt, quod a materiatis & corporis fluctibus abreptæ non ſunt, laudem Deo tranſmittunt.* Quare cum afferat Juſtorum animas jam in hilaritate conſtitutas hymnum Deo canere, & cum Chriſto cœlum circumire, decernit plane nunc in æterna beatitudine illos collocatos viſione beatifica frui. Nemo enim, quod anxie expectat, ſi non poſſideat, hilaris eſt. Nemo gratias agit, qui non receperit beneficium: & quænam major excogitari beatitudo poteſt, quam una cum Chriſto eſſe, & cum eo cœlum circumire? Non aliam certaminum ſuorum coronam, non aliud præmium poſcebat S. Paulus: *Cupio*, inquit, *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* Sed luculentiora ſunt quæ eodem in Sympoſio habet Methodius. *Hinc & ante alias, poſt vocationem & ex hac vita exitum, rectæ fideleſque Chriſto virginitatis conſervatrices, ab eo eodem incorruptibilitatis floribus redimitæ, victoriæ præmia referunt. Simul enim atque mundum animæ deſeruerint, dicitur, Virginibus Angelos obviam factos, non ſine laudum ingenti præconio in prædicta prata deducere, in quæ antea pervenire appetebant, procul illa imaginatione complexæ tum, cum adhuc in corporibus degentes, res divinas ſibi repræſentabant. Eo itaque ubi pervenerint, admirabilia quædam, & ſplendida, & beata decora, & quæ hominibus verbo exprimere perquam difficile eſt, intueri. Eſſe enim ibidem loci ipſam juſtitiam, & ipſam prudentiam, & ipſam dilectionem, & veritatem, & caſtitatem, & reliqua omnia; ſimiliter præclariſſimos ſapientiæ flores & plantas, quorum nos hic umbras tantummodo imaginatione confictas ſomniantes, ex humanis actionibus conſiſtere arbitramur, quod nullum ſit eorum hic ſimulacrum, ſed figura ſolum obſcura & ſpecies, quas etiam ſæpius ſubobſcure nos effingentes, intelligimus.* Quibus luculentiora vix dici poſſunt de viſione beatifica ſanctarum animarum ante Reſurrectionem.

III. Reprehenſioni obnoxium videri poſſet in Methodio, quod *Spiritum Sapientiæ intellectualem, Sanctum, & unigenitum dicit.* Sed nihil cogit, ut de ipſa perſona Spiritus Sancti hæc Methodii verba intelligantur: poſſunt enim accipi de dono, cujus Author Sapientia, quæ & ipſa ſuum donum dicatur, ut contingit in aliis attributis, in quibus Deus ex effectu cognoſcitur & nominatur. Dicitur vero is Spiritus unigena, quaſi unius rationis, ſibique ipſe ſimilis & conſentiens, non qualis mundi ſpiritus aut diaboli, ſpiritus diſſenſionis. Alludit ad verba Salomonis: *Eſt in illa ſpiritus intelligentiæ unicus, multiplex*, &c. vel ſi de perſona ipſa Spiritus Sancti locutus eſt Methodius, generationis vocabulum ſecundum latiorem ſignificationem uſurpavit, quemadmodum & alii antiqui Patres, ut indicaret nempe Spiritum Sanctum non eſſe *ἀνέκλητον*: ſed ab alio procedere. Late ſumpſiſſe Methodium generationis nomen, patet ex eo quod ſubinde Spiritus emanationem ſpirationis nomine explanat. *Et Unigenitus, qui ex paternis theſauris deſuper placide perflatur*, vel *ſpiratur*. Ut hanc autem ſpirationem, & hunc Spiritum unum eſſe ſignificaret, unigeniti nomine uſus eſt, quaſi diceret, unispirati.

IV. Durius dictum videtur a S. Methodio, *Nullum antiquiorum*, id eſt, nullum eorum qui ante adventum Chriſti vixerunt, *Domino placuiſſe, ſed in offenſiones incurriſſe.* Placuerunt enimvero multi, magnaque ſanctitate claruerunt, ut & iis, qui ſub gratia vivunt, exemplo eſſe poſſint, quos commendat S. Paulus ad Hebræos 11. Sed Martyri Sanctiſſimo hæc ſententia crimini verti non debet. Neminem enim placuiſſe dixit, Scripturæ phraſi, quod pauci placuerint; qui & ipſi, non ex legis merito, ſed ex Chriſti gratia jam tum ex fide operante, cui tantas ſanctorum virtutes, ac præclara facinora S. Paulus loco laudato adſcribit, placuerunt, qua fide in Chriſtum venturum & charitate ad novum Teſtamentum jam ſpectabant. Idque innuit Methodius, cum ait: *Cum Lex non valde potis fuiſſet ad liberandum humanum genus a corruptione.*

V. Arguunt aliqui in Methodio, quod S. Paulum viduum ſenſerit, non Virginem. Sed quamvis contraria opinio probabilior videatur, & SS. Chryſoſtomo & Hieronymo, necnon Theodoreto, & Theophylacto, & Œcumenio magis placuerit: nihilominus alia non eſt ſugillanda ut erronea, cum ſit etiam probabilis, eamque veriſimili ratione tueatur Methodius, quod nimirum Apoſtolus de virginibus diſſerens nunquam illas exemplo ſuo provocet, ſecus vero ſemel & iterum cum de viduis. In eadem ſententia fuit Clemens Alexandrinus ab Euſebio laudatus lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30. & Interpolator Epiſtolæ S. Ignatii Martyris ad Philadelphienſes. Legatur Leonis Allatii Diſſertatio *de Methodiis*.

S. P... lum Vi... nem fu... ſe, no... omnino certum

VI. Nævus eſt in Methodio minime diſſimulandus, non quidem in ejus Sympoſio, ſed in libro *de Reſurrectione*, cujus Fragmentum deſcribit S. Epiphanius, quod ſcripſit, homines quoſdam poſt reſurrectionem & ultimum judicium, æternum in terra habitaturos Angelorum more, ſine ulla mutatione, in immortalitatis ſtatu optima quæque facturos. *Cum enim*, inquit, *poſt ſæculi præſentis exitum adhuc terra perſeveratura ſit, habitatores in ea quoſdam ineſſe neceſſe eſt, qui nec morituri ſunt amplius, neque copulandi nuptiis, aut procreandæ ſoboli operam daturi, ſed Angelorum more, ſine ulla mutatione, in immortalitatis ſtatu optima ſint quæque facturi.* Denique nævus eſt in Methodio cum aliis Veteribus communis, quod Angelos mulierum amatores putavit, eoque amore lapſos eſſe.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 400. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *S. Paulum non fuiſſe Virginem, probabile eſt.*

R. Opinionem quæ Scripturæ Sacræ expreſſe non repugnat, neque Traditioni, & quæ a SS. *Methodio & Clemente Alexandrino* propugnata eſt, veriſimili ratione ductis, probabilem non immerito dixi: Sed diſſimulare non debebant Authores Indiculi Cenſorii, hanc opinionem mihi non probari. *Quamvis* (inquiebam) *contraria opinio probabilior videatur .... Nihilominus alia non eſt ſugillanda ut erronea, cum ſit etiam probabilis, eamque veriſimili ratione tueatur Methodius.* Varias Eccleſiaſticorum Tractatorum de S. Pauli cœlibatu fuiſſe ſententias, teſtatur *Origenes* in cap. 1. Epiſtolæ ad Romanos: *Paulus*, inquit, *ſicut quidam tradunt, cum uxore vocatus eſt. Ex conſenſu igitur liber effectus, ſervum ſe nominat Chriſti. Si vero, ut aliis videtur, ſine uxore, nihilominus qui liber vocatus eſt, ſervus eſt Chriſti.* An igitur *S. Paulus* conjugatus fuerit, an Virgo quæſtio eſt circa quam veteres diſſenſerunt. Probabilior ſententia illorum eſt, qui Virginem permanſiſſe ſenſerunt, quam ego quidem ſequor, ſed nihilominus probabilis eſt illorum opinio, qui conjugatum fuiſſe putarunt, nec erronea cenſenda eſt.

ARTICULUS II.

De S. Victorino & Arnobio.

SAnctus Victorinus, non Pictavienſis in Aquitania II. Epiſcopus, ut pleriſque mediæ ætatis, recentioriſque memoriæ Scriptoribus perſuaſum fuit & ipſi Cardinali Baronio, ſed Petabionenſis, in ſuperio-

Google

periaæ Pannoniæ fuit. S. Hieronymi Catalogum in omnibus ferme codicibus invaſit vulgaris error, quo Pictavienſis vocatur: ſed antiquiores & ſinceriores codices, Petabionenſem habuiſſe, non Pictavienſem, ex Græca verſione Hieronymiani Catalogi a Sophronio adornata perſpicuum eſt. Idem error in omnes ferme Conciliorum Editiones pervaſit, quæ in Romana Gelaſii I. Pontificis Maximi Synodo, Victorini Pictavienſis opera in claſſe apocryphorum, habent. Scripſit in Geneſim, in Exodum, in Leviticum, in Eccleſiaſtem, in Cantica Canticorum, in Iſaiam, in Ezechielem, in Matthæum, in Apocalypſim, *Opera grandia ſenſibus, ſed compoſitione verborum viliora*. Cum enim non *æque Latine ac Græce peritus eſſet; quæ intelligebat, eloqui non poterat*, ut ait S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 74. in Epiſtola ad Paulinum: & *licet libris ejus deeſſet eruditio, non tamen deerat eruditionis voluntas*: ut idem ſcribit ad Magnum Romanum Oratorem. Ideo autem a Gelaſio Pontifice ejus Opera in apocryphorum claſſem rejecta ſunt, quod Millenariorum fabulas in iis obtruderet, præcipue in Commentario in Apocalypſim. Quamobrem qui nunc extat in Patrum Bibliotheca Commentarius Victorino noſtro adſcriptus, ejus non eſt eruditorum judicio, cum errori Millenariorum nedum non faveat, ſed in eum totis viribus pugnet quiſquis eſt illius Expoſitionis Author. Martyrio coronatus eſt Victorinus Diocletiano & Maximiano Imperantibus, 4. Nonas Novembris anno 303.

II. Arnobius, Siccæ in Numidia Africæ provincia Rhetoricam profeſſus, ſub Diocletiano Imperatore floruit. Cum adhuc Ethnicus ad fidem ſomniis divinitus immiſſis compelleretur, nec ab Epiſcopis impetrare poſſet ut vel inter Catechumenos reciperetur, quod Fidem Chriſtianam impugnaſſet vehementius; ſeptem libros adverſus gentes conſcripſit, quibus veluti quibuſdam obſidibus, pietatis fœdus impetravit. Lactantii præceptor fuit. In eo quædam eſſe cavenda monet S. Hieronymus Epiſtola 76. ad Tranquillum. De ejus ſtylo ita cenſet Epiſtola 13. ad Paulinum: *Arnobius inæqualis & nimius eſt, & abſque operis ſui partitione confuſus*. Legatur idem Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 79. & in Appendice ad Chronicon Euſebii, ad annum 2. Olympiadis 276.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

VIctorini ſedem epiſcopalem non Aquitanicam urbem Pictavim, ſed Petabium Striræ optime deſignat P. Alexander; ex quo vitii arguit lectionem vulgatam S. Hieronymi in catalogo ferentem: *Victorinus Pictavienſis epiſcopus*. Mendum illud ex codicibus MS. legentibus non *Pictavenſis*, ut eſt in editis, *Petabionenſis*, correxit eruditiſſimus operum S. Hieronymi editor Italus Cl. Dominicus Vallarſi; cui & fidem adſtruit codex noſter MS. Lucenſis, annorum circiter mille hanc ipſam lectionem exhibens. Quod vero addit P. Alexander de ſimili errore cubante in decreto Gelaſii illo quod in editionibus conciliorum inſertum eſt, hunc ego ſuſtuli triplici Gelaſiani decreti ſchemate exhibito ex totidem vetuſtiſſimis MS. codicibus, Jarenſi, Vaticano, & Lucenſi in meo conciliorum ſupplemento.

ARTICULUS III.

De Lactantio.

LActantius Firmianus, ſub Diocletiano Imperatore, Nicomediæ Rhetoricam docuit, ac diſcipulorum penuria, quod Græca nimirum civitas eſſet, ad ſcribendum ſe contulit. In extrema ſenectute, Criſpi Cæſaris filii Conſtantini Præceptor fuit. A pluribus *Cicero Chriſtianus* ob eloquentiam merito nominatus eſt. Inter ejus Opera potiſſima ſunt *Divinarum Inſtitutionum* libri ſeptem, & eorumdem Epitome, *De ira Dei*, & *De opificio Dei*. In quibus judice S. Hieronymo, felicius aliena deſtruxit, quam noſtra adſtruxerit; id eſt, Ethnicam ſuperſtitionem impugnavit, ac evertit funditus: at Catholica dogmata non adeo luculentis argumentis munivit. De eo lege S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 80. Epiſtola 13. ad Paulinum, & 83. ad Magnum. Ejus Opera Gelaſius Pontifex in apocryphorum claſſem rejecit in Romana Synodo, ob multos quos propugnat errores. Graviſſimum notat S. Hieronymus Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum, contra divinitatem Spiritus Sancti. *Lactantius*, inquit, *in libris ſuis, & maxime in Epiſtolis ad Demetrianum, Spiritus Sancti omnino negat ſubſtantiam: & errore Judaico, dicit eum vel ad Patrem referri, vel ad Filium, & ſanctificationem utriuſque perſonæ ſub ejus nomine demonſtrari. Quis mihi interdicere poteſt, ne legam Inſtitutionum ejus libros, quibus contra Gentes ſcripſit fortiſſime, quia ſuperior ſententia deteſtanda eſt*. At in his ipſis Divinarum Inſtitutionum libris alios errores animadvertere licet: Lib. 2. cap. 15. docet Angelos ad hominum tutelam deſtinatos, cum humanum genus augeri cœpiſſet, eoſdem a Diabolo terræ dominatore ad vitia pellectos, mulierum congreſſibus ſe inquinaviſſe. Tum in cœlum ob peccata, quibus ſe immerſerant, non receptos, in terram cecidiſſe. Qui autem ex his ſunt procreati, neque homines, ſed mediæ cujuſdam naturæ, terrenos ſcilicet dæmones. Lib. 7. cap. 21. aſſerit omnes animas in una communi cuſtodia detineri, donec tempus adveniat, quo maximus Judex meritorum faciat examen. Tum, quorum fuerit probata juſtitia, eos præmium immortalitatis accepturos: quorum autem peccata & ſcelera detecta fuerint, non reſurrecturos, ſed cum impiis in eaſdem tenebras recondendos, ad certa ſupplicia deſtinatos. Cap. 24. & ſequentibus, Chriſtum ante ultimum judicium in terras venturum ſcribit, & eos, qui tum ſuperſtites futuri ſunt, non morituros, ſed per mille annos infinitam multitudinem generaturos, vitamque in civitate ornatiſſima acturos pacatam, omnibuſque commodis uberrime affluentem, ſub Chriſti & Sanctorum quorumdam a mortuis ſuſcitatorum regno.

Cap. 12. Mundi durationem ſex mille annorum ſpatio concludit. Quam hypotheſim ſic exponit & probat: *Mundum Deus ſex dierum ſpatio conſummavit, diemque ſeptimum quo ab operibus requievit, ſanxit. His eſt autem dies Sabbati, qui in lingua Hebræorum a numero nomen accepit: unde ſeptenarius numerus legitimus & plenus eſt.... Ergo quoniam ſex diebus cuncta Dei opera perfecta ſunt; per ſæcula, id eſt, ſex millia manere in hoc ſtatu mundum neceſſe eſt. Dies enim magnus Dei mille annorum circulo terminatur; ſicut indicat Propheta dicens: Ante oculos tuos, Domine, mille annorum tamquam dies unus. Et ſicut Deus ſex illos dies in tantis rebus faciendis laboravit, ita & religio ejus & veritas in his ſex millibus annorum laboret neceſſe eſt, malitia prævalente ac dominante. Et rurſus quoniam perfectis operibus requievit die ſeptimo, eumque benedixit, neceſſe eſt ut in fine ſexti milleſimi anni malitia omnis aboleatur e terra, & regnet per annos mille juſtitia, ſitque tranquillitas & requies a laboribus quos mundus perfert. Verum quatenus id eveniat, explicabo ſuo ordine. Sæpe diximus minora & exigua magnorum figuras & præmonſtrationes eſſe: & hunc diem noſtrum qui ortu ſolis & occaſu finitur, diei magni ſpeciem gerere, quem circuitus annorum mille determinat. Eodem modo etiam figuratio terreni hominis, cœleſtis populi præferebat in poſterum fictionem: nam ſicut perfectis omnibus quæ in uſum molitus eſt Deus, ipſum hominem ſexto die ultimum fecit, eumque induxit in hunc mundum tamquam in domum jam diligenter inſtructam: Ita nunc ſexto die magno verus homo verbo Dei fingitur: id eſt ſanctus Dei populus doctrina & præceptis Dei ad juſtitiam figuratur. Et ſicut tunc mortalis atque imperfectus e terra fictus eſt, ut mille annis in hoc mundo viveret: ita nunc ex hoc terreſtri ſæculo fingitur homo perfectus, ut vivificatus a Deo in hoc eodem mundo per mille annos dominetur*. Cap. 25. ducentos dumtaxat annos ex iſta ſex mille annorum ſumma ſupereſſe aſſerit, quibus elapſis finem mundi futurum commentus

mentus

mentus eſt. Mundum tamen prius non deſtruendum affirmat, quam Roma ceciderit.

Libro 4. cap. 188. ait Pilatum ſententiam non protuliſſe adverſus Chriſtum, ſed tradidiſſe eum Judæis, ut ipſi de illo ſecundum legem ſuam judicarent. Quod Evangelicæ Hiſtoriæ aperte repugnat Matth. 27. *Jeſum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.* Non ait Evangeliſta, tradidit eis ut judicaretur, ſed ut ſuffigeretur cruci; quod idem eſt ac ſi ſcripſiſſet, Damnavit eum ſupplicio crucis. Et Lucæ 23. *At illi inſtabant vocibus magnis poſtulantes ut crucifigeretur, & invaleſcebant voces eorum: & Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum:* & infra: *Jeſum vero tradidit voluntati eorum.*

Lib. 6. cap. 20. cenſet militiam & accuſationem in cauſa capitali, eſſe illicitam Chriſtiano. *Non enim*, inquit, *cum occidere Deus vetat, latrocinari nos tantum prohibet, quod ne per leges quidem publicas licet; ſed ea quoque ne fiant, monet, quæ apud homines pro licitis habentur. Ita neque militare juſto licebit, cujus militia eſt ia ipſa juſtitia: neque vero accuſare quemquam crimine capitali; quia nihil diſtat utrumne ferro, an verbo potius occidas, quoniam occiſio ipſa prohibetur.*

Religionem eſſe propriam hominis differentiam cenſet Lactantius.

His ferme nævis exceptis, nihil eſt in in libris *Divinarum Inſtitutionum*, quod Fidei Catholicæ, & Legis Chriſtianæ ſanctitati adverſetur: immo nihil quod eam non promoveat. De Religione præclara ſcribit Lactantius. Cenſet hanc eſſe propriam hominis differentiam, quod cum ſuis Inſtitutionibus innuat, luculentius aſſerit lib. de Ira Dei, cap. 6. ubi laudat Ciceronem dicentem, nullum eſſe animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. *Solus enim ſapientia inſtructus eſt, ut religionem ſolus intelligat: & hæc eſt hominis atque mutorum vel præcipua, vel ſola diſtantia. Nam cætera quæ videmur hominis eſſe propria, etſi non ſint talia in mutis, tamen ſimilia videri poſſunt. Proprius homini ſermo eſt: tamen & in illis quædam ſimilitudo ſermonis. Nam & dignoſcunt invicem ſe vocibus: & cum iraſcuntur, edunt ſonum jurgio ſimilem: & cum ſe ex intervallo vident, gratulandi officium voce declarant. Nobis quidem voces eorum videntur inconditæ, ſicut illis fortaſſe noſtræ: ſed ipſis, qui ſe intelligant, verba ſunt. Denique ia omni affectu certas vocis notas exprimunt, quibus habitum mentis oſtendunt. Riſus quoque eſt homini proprius, & tamen videmus in aliis animalibus quædam ſigna lætitiæ, cum ad luſum geſtiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem ſerenant, oculos ia laſciviam reſolvunt. Quid tamen proprium homini quam ratio, & providentia futuri? Atqui ſunt animalia, quæ latibulis ſuis diverſos & plures exitus pandunt, ut ſi quod periculum inciderit, fuga pateat obſeſſis, quod non facerent, niſi ineſſet illis intelligentia & cogitatio...... Quod ſi horum omnium quæ adſcribi homini ſolent, in mutis quoque deprehenditur ſimilitudo, apparet ſolam eſſe Religionem, cujus in mutis nec veſtigium aliquod, nec ulla ſuſpicio inveniri poteſt. Religionis enim eſt propria juſtitia, quam nullum aliud animal attingit. Juſtitiæ autem Dei cultus adſcribitur: quem qui non ſuſcipit, hic a natura hominis alienus, vitam pecudum ſub humana ſpecie vivit.* Et lib. 3. Divinarum Inſtitutionum, cap. 2. *Naturam*, inquit, *hominis hanc Deus eſſe voluit, ut duarum rerum cupidus & appetens eſſet, Religionis & ſapientiæ. Sed homines ideo falluntur, quod aut religionem ſuſcipiunt omiſſa ſapientia, aut ſapientiæ ſoli ſtudent, omiſſa religione, cum alterum ſine altero eſſe non poſſit verum.*

Lib. 5. cap. 20. Noſtram Religionem eo firmam eſſe & ſolidam ſtatuit, *Quia juſtitiam docet, quia nobiſcum ſemper eſt, quia tota in animo colentis eſt, quia mentem ipſam pro ſacrificio habet. Nihil enim ſancta & ſingularis illa Majeſtas*, id eſt Deus, *aliud ab homine deſiderat, quam ſolam innocentiam, quam ſi quis obtulerit, Deo ſatis pie religioſeque litavit:* (inquit idem Lactantius, cap. 1. lib. 6.)

Solum lumen cœleſte, ac Legem divinam humanorum actuum regulam eſſe docet Lactantius.

Viam veritatis, & ſapientiæ, & virtutis, ſimplicem eſſe, & anguſtam, & arduam, in qua dux ſolus ſit Deus, regula ſolum lumen cœleſte & divina lex, docet lib. 6. cap. 7. & 8. *Hæc autem via*, inquit, *quæ eſt veritatis, & ſapientiæ, & virtutis, & juſtitiæ, quorum omnium fons unus eſt, una vis, una ſedes; & ſimplex eſt, quod paribus animis, ſummaque concordia unum ſequamur & colamus Deum: & anguſta, quoniam paucioribus virtus data eſt; & ardua quoniam ad bonum quod ſummum & ſublime eſt, niſi cum ſumma difficultate & labore non poteſt perveniri. Errant ergo velut in mari magno, nec quo ferantur intelligunt, qui nec viam cernunt, nec ducem ſequuntur ullum. Eadem namque ratione hanc vitæ viam quæri oportet, qua in alto iter navibus quæritur; quæ niſi aliquod cœli lumen obſervent, incertis curſibus vagantur. Quiſquis autem rectum iter vitæ tenere nititur, non terram debet aſpicere, ſed cœlum; & ut apertius loquar, non hominem ſequi debet, ſed Deum .... Itaque ſi oculos in cœlum ſemper intendas, & ſolem qua oritur obſerves, cumque habeas vitæ, quaſi navigii Ducem, ſua ſponte in viam pedes dirigentur, & illud cœleſte lumen quod ſanis mentibus multo clarius ſole eſt, quem in carne mortali videmus, ſic reget, ſic gubernabit, ut ad ſummum ſapientiæ virtutiſque portum, ſine ullo errore perducat. Suſcipienda igitur Dei lex eſt, quæ nos ad hoc iter dirigat, &c.* Ex quibus colligitur, in via fidei & virtutis, non probabiles hominum opiniones, ſed divinum lumen, & legem divinam velut regulam eſſe ſequendam, quæ non alia eſt Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia poſthac, ſed apud omnes gentes, & omni tempore, una, ſempiterna, & immutabilis; cujus unus inventor, diſceptator, & lator Deus eſt: cujus non eſt quærendus explanator aut interpres alius, ut præclare dixit Cicero a Lactantio noſtro laudatus. Colligitur ſecundo, minus probabilem opinionem, quæ libertati favet ac cupiditati, concurrente probabiliore, quæ legi & officio favet, non eſſe viam veritatis, ſapientiæ, virtutis, & juſtitiæ, adeoque non eſſe tutam. Non enim illi conveniunt characteres, quibus hanc viam delineat Lactantius: cum non ſit *ſimplex*, *anguſta*, & *ardua*.

Chriſtianæ vitæ officia Lactantius præclare deſcribit.

Toto pene libro ſexto, Chriſtianæ vitæ officia explicat Lactantius, in multiſque arguit Ciceronem, quod ſæpe non intellexerit in quo vera virtus poſita eſſet. Cap. 21. *Tam nefarium eſſe* ait, *exponere liberos* recens natos, *quam necare*. Quibus non eſt credendus indicare voluiſſe, quod utrumque ſit æquale crimen, & exponere, & necare; ſed quod utrumque ſit crimen; quia etſi alatur infans ita expoſitus, *addicit* quantum in ſe eſt crudelis mater *ſanguinem ſuum vel ad ſervitutem, vel ad lupanar*. Quamobrem dat conſilium Lactantius, *Ut ſi quis liberos ob paupertatem non poterit educare, ſe ab uxoris congreſſione potius contineat, quam ſceleratis manibus opera Dei corrumpat*. Quod tamen conſilium rectum non eſſet, ſi ſuadere voluiſſet Lactantius illam ab uſu conjugii continentiam pauperibus, etiam eo caſu quo alter conjugum continere nollet, vel non poſſet.

Spectacula Chriſtianis vetita eſſe docet Lactantius.

Spectacula omnia, in quibus tragicæ hiſtoriæ, vel comicæ oculis ſubjiciuntur, Chriſtianis eſſe vetita docet Lactantius, cap. 20. ejuſdem libri. *In ſcenis quoque*, inquit, *neſcio an ſit corruptela vitioſior. Nam & comicæ fabulæ de ſtupris virginum loquuntur, aut amoribus meretricum, & quo magis ſunt eloquentes qui flagitia illa finxerunt, eo magis ſententiarum elegantia perſuadent, & facilius inhærent audientium memoriæ verſus numeroſi & ornati. Item Tragicæ Hiſtoriæ ſubjiciunt oculis parricidia, & inceſta Regum malorum, & cothurnata ſcelera demonſtrant. Hiſtrionum quoque impudiciſſimi motus, quid aliud niſi libidines docent & inſtigant? Quorum enervata corpora, & in muliebrem inceſſum habitumque mollita, impudicas fœminas honeſtis geſtibus mentiuntur. Quid de mimis loquar, corruptelarum præferentibus diſciplinam, qui docent adulteria dum fingunt, & ſimulatis erudiunt ad vera? Quid juvenes aut virgines faciant; cum & fieri ſine pudore, & ſpectari libenter ab omnibus cernunt? Admonentur utique quid facere poſſint, & inflammantur libidine, quæ aſpectu maxime concitatur; ac ſe quiſque pro ſexu in illis imaginibus præfigurat, probantque illa dum rident, & adhærentibus vitiis, corruptiores ad cubicula revertantur. Nec pueri modo quos præmaturis vitiis imbui non oportet, ſed etiam ſenes, quos peccare jam non decet, in talem vitiorum ſemitam dilabuntur.... Vitanda ergo ſpectacula omnia, non ſolum ne quid vitiorum pectoribus inſideat, quæ ſedata & pacifica eſſe debent, ſed ne cu-*

jus

Comœdiæ omnino Patrum conſenſu damnatæ.

jus nos voluptatis conſuetudo deliniat, & a Deo atque bonis operibus avertat. Ne vero quis auſteriorem illam putet Lactantii Moralem, conſulat & alios Patres priores poſterioreſque Lactantio, & ex iis diſcet hanc eſſe perpetuam Eccleſiæ doctrinam, quod Comœdiæ & quæcumque ſpectacula ſint prohibita Chriſtianis. Lege Theophilum Antiochenum lib. 3. *Ad Autolycum*, Tatianum in Tractatu, *adverſas Græcos*, Tertullianum Apologetici, cap. 15. & 38. & toto libro *de Spectaculis*, præſertim vero, capp. 10. 15. 25. 26. 27. 28. & 29. Clementem Alexandrinum lib. 3. Pædagogi, cap. 11. Minutium Felicem *in Octavio*; S. Cyprianum in Epiſtola ad Donatum, & in Epiſtola ad Eucratium, S. Cyrillum Hieroſolymitanum *Catecheſi* 1. *Myſtagogica*, S. Ambroſium in Tractatu *De fuga ſæculi*, c. 1. & in Pſalmi 118. verſum 37. S. Chryſoſtomum Homil. 15. ad populum Antiochenum, Homil. 3. *de Davide & Saule*, Homil. 6. & 38. in Matthæum, S. Auguſtinum lib. 3. Confeſſionum, cap. 2. Epiſtola 5. ad Marcellinum, lib. 1. *de conſenſu Evangeliſtarum*, cap. 33. lib. 2. *de Civitate Dei*, cap. 29. Enarratione in Pſalm. 32. v. 1. & Concione in Pſalm. 39. S. Iſidorum Peluſiotam Epiſtola 336. lib. 3. Epiſt. 186. lib. 5. & Epiſt. 463. ejuſdem libri, Salvianum Maſſilienſem lib. 6. *de Providentia Dei*, S. Anaſtaſium Sinaitam in Tractatu *de Sacra Synaxi*, S. Joannem Damaſcenum lib. 3. Parallelorum, cap. 37. S. Bernardum in Tractatu *De converſione Morum*, cap. 15. In eamdem prohibitionem conſpirant ſacra Concilia, Illiberitanum Canone 62. & 67. Arelatenſe 1. Canone 5. Carthaginenſe 3. Canone 2. Carthaginenſe 4. Canone 88. Concilium Africanum Canone 28. vel 61. ſecundum Codicem Canonum Eccleſiæ Africanæ, Arelatenſe 2. Canone 20. Trullanum Canone 51. Cabiloneſe 2. Canone 9. Synodus Mediolanenſis 3. ſub S. Carolo Borromæo, cap. *de Officio Concionatoris in perpetuo reprehendendis, tollendiſque variis conſuetudinibus, unde peccandi ſeminaria extant.* Quæ indicaſſe ſatis ſit, ad evincendum Comœdiarum exhibitionem & ſpectacula, Chriſtianæ Diſciplinæ repugnare, & ſecundum Patrum Doctrinam ac ſacros Canones, illicita eſſe Chriſtianis, quia cupiditates excitant ac fovent; ad voluptates pelliciunt & ad vitia, eo periculoſius, quo honeſtiores videntur; quia denique pompæ mundi ſunt & diaboli: adeo ut Chriſtianus, qui ſpectaculis hujuſmodi intereſt, iiſque delectatur, ſolemne fœdus quod pepigit cum Deo in Baptiſmo, renuntians diabolo & omnibus pompis ejus, irritum quodam modo faciat.

...nti- ...hu- ...nonis- ...nge- ...m cen- ...La- ...tius.

Sed ut ad Lactantium noſtrum redeamus, cenſet ille cognitionem Dei eſſe hominum animis congenitam, adeo ut ignorari Deus ab homine non poſſit, nec alia demonſtratione ſit opus, quam quæ ex ipſius animæ natura, abſque ullo externo ſubſidio, abſque ullo Philoſophiæ adminiculo colligitur. *Cum vero*, inquit, *ipſos Deorum cultores ſæpe videamus Deum ſummum confiteri & prædicare, quam ſibi veniam ſperare poſſunt impietatis ſuæ, qui non agnoſcunt cultum ejus, quem prorſus ignorari ab homine fas non eſt? Nam & cum jurant, & cum optant, & cum gratias agunt, non Jovem, aut Deos multos, ſed Deum nominant, adeo ipſa veritas, cogente natura, ab invitis etiam pectoribus erumpit.* Quam Lactantii Doctrinam Scholaſtici, ſuis licet principiis repugnantem explodere non debent, niſi ab iis qui Patrum Doctrinam & antiquitatis ſenſa quam placita Philoſophorum, in rebus Theologicis ſequi malunt, explodi ipſi velint. Non enim unius Lactantii hæc Doctrina eſt, ſed & Minutii Felicis *in Octavio* dicentis: *Eos autem merito torqueri, qui Deum neſciunt, ut impios, ut injuſtos, niſi profanus nemo deliberat: cum parentem omnium, & omnium Dominum non minoris ſceleris ſit ignorare, quam lædere.*

Eſt & Tertulliani, Apologetici, cap. 17. *Et hæc eſt*, inquit, *ſumma delicti, nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt ..... Vultis ex anima ipſius teſtimonio comprobemus, quæ licet carcere corporis preſſa, licet inſtitutionibus pravis circumſcripta, licet libidinibus & concupiſcentiis evigorata, licet falſis Diis exancillata; cum tamen reſipiſcit ut ex ſomno, ut ex crapula, ut ex aliqua valetudine, & ſanitatem ſuam potitur, Deum nominat hoc ſolum nomine, quia proprio Dei veri. Deus magnus, Deus bonus, & quod Deus dederit, omnium vox eſt. Judicem quoque conteſtatur illum; Deus videt, & Deo commendo, & Deus mihi reddet. O teſtimonium animæ naturaliter Chriſtianæ! Denique hæc pronuntians, non ad Capitolium, ſed ad cœlum reſpicit: novit enim ſedem Dei vivi; ab illo & inde deſcendit.*

Et lib. *De Teſtimonio Animæ*, cap. 5. *Hæc teſtimonia animæ*, inquit, *quanto vera, tanto ſimplicia; quanto ſimplicia, tanto vulgaria: quanto vulgaria, tanto communia: quanto communia, tanto naturalia: quanto naturalia, tanto divina. Non puto cuiquam frivolum & frigidum videri poſſe; ſi recogitet naturæ majeſtatem, ex qua cenſetur authoritas animæ. Quantum dederis magiſtræ, tantum adjudicabis diſcipulæ. Magiſtra natura, anima diſcipula. Quidquid aut illa edocuit, aut iſta perdidicit, a Deo traditum eſt, magiſtro ſcilicet ipſius magiſtræ.*

Et lib. *De Pœnitentia*, cap. 5. *Cum etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur a pœna [quia Deum in aperto conſtitutum, & vel ex ipſis cœleſtibus bonis comprehenſibilem ignorari non licet] quanto cognitum deſpici periculoſum eſt?*

Idem libro *De Reſurrectione carnis*, cap. 4. *Eſt quidem*, inquit, *& de communibus ſenſibus ſapere in Dei rebus; ſed in teſtimonium veri, non in adjutorium falſi: quod ſit ſecundum divinam, non contra divinam diſpoſitionem. Quædam enim natura nota ſunt, ut immortalitas animæ penes plures; at Deus noſter penes omnes. Utar ergo & ſententia Platonis alicujus pronuntiantis: Omnis anima immortalis. Utar & conſcientia populi conteſtantis Deum Deorum. Utar & reliquis communibus ſenſibus, qui Deum judicem prædicant; Deus videt, & Deo commendo.* Denique ejuſdem ſententiæ eſt S. Gregorius Magnus lib. 2. in Ezechielem Homil. 17. *Sæpe volumus*, inquit, *omnipotentis Dei naturam inviſibilem conſiderare, ſed nequaquam valemus, atque ipſis difficultatibus fatigata anima ad ſemetipſam redit, ſibique de ſeipſa gradus aſcenſionem facit: ut primum ſemetipſam ſi valet conſideret, & tunc illam naturam, quæ ſuper ipſam eſt, in quantum potuerit, inveſtiget. Sed mens noſtra, ſi in carnalibus imaginibus fuerit ſparſa, nequaquam vel ſe, vel animæ naturam conſiderare ſufficit: quia per quot cogitationes ducitur, quaſi per tot obſtacula cæcatur. Primus ergo gradus eſt, ut ſe ad ſe colligat. Secundus, ut videat qualis eſt collecta. Tertius, ut ſuper ſemetipſam ſurgat, ac ſe contemplationi Authoris inviſibilis intendendo ſubjiciat.* Ex quibus perſpicuum eſt illam de notitia Dei humanis animis congenita, opinionem non eſſe Lactantii ſingularem & propriam, ſed & aliorum Patrum; & non ſolum reprehenſioni non eſſe obnoxiam, ſed eſſe non minus conſonam veritati, quam vulgarem Scholaſticorum. Præter libros memoratos, ediderat Lactantius Epiſtolarum libros quatuor ad *Probum*, duos ad *Severum*, duos item ad *Demetrianum*. Scripſerat ad *Sympoſium* adoleſcentulus. Librum *De perſecutione*, ſive *De Mortibus perſecutorum* edidit ſenior. Opus inſigne, quod huc uſque latuerat, e tenebris eruit V. C. *Stephanus Baluzius*.

SCHOLION I.

In hoc Articulo Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 409. Editionis primæ: *Opinio quæ libertati favet, non eſt ſequenda.*

R. Propoſitionem meam fœde mutilarunt & interpolarunt Cenſorii Indiculi Authores. Non dixi abſolute, opinionem quæ libertati favet, non eſſe ſequendam; Sed, *Minus probabilem opinionem quæ libertati favet ac cupiditati, concurrente probabiliore quæ legi & officio favet, non eſſe viam veritatis, ſapientiæ, & juſtitiæ: adeoque non eſſe tutam. Non enim illi conveniunt characteres quibus hanc viam delineat Lactantius, cum non ſit* SIMPLEX, ANGUSTA, ARDUA. Si hæc Doctrina cenſuram mereatur, eadem cenſura configendi ſunt libri. *Julii Mercori* Mediolanenſis Inquiſitoris, *Proſperi Fagnani* Romanæ Curiæ Prælati Doctiſſimi, *Vincentii Baronis*, ex Ordine Dominicano eximii Theologi, Abbatis *Gradi* Vaticanæ Bibliothecæ Præfecti, *Thyrſi Gonzales* Præpoſiti Generalis Societatis

tatis Jeſu, & Cardinalis Doctiſſimi *De Aguirre* Præfationes in Tomos Conciliorum Hiſpaniæ, quibus eadem Doctrina defenditur. Damnandæ ſunt Cenſuræ celeberrimarum Academiarum, Epiſcoporum, Summorum Pontificum *Alexandri VII.* & *Innocentii XI.* quibus effrenis probabilitatis uſus coercetur. Innoxiæ erunt Propoſitiones ab illis confixæ, & hæc inter alias: *In iiſdem Quæſtionibus de bono vel malo, licito vel illicito, jure divino vel humano, poteſt quis ſequi opinionem minus probabilem, minuſque tutam relicta probabiliore & magis tuta, etiam ſibi nota ut tali.* Si vero propoſitionum illarum Cenſuræ ſuſcipiendæ ſunt, ut revera ab omnibus Fidelibus ſuſcipi debent; ſi libri has Propoſitiones impugnantes etiam Romæ ſunt approbati, Doctrina mea his conſentanea laudem meretur, non reprehenſionem.

SCHOLION II.

In eodem Articulo pag. 411. Editionis primæ, Religioſi Cenſores, hanc propoſitionem notant: *Comœdiæ ſunt illicitæ.*

R. Comœdias prohibitas eſſe Chriſtianis, ut periculoſas innocentiæ, probat perpetua Eccleſiæ Doctrina. Cæteros Patres de hoc Moralis Chriſtianæ Capite *cum Lactantio* ſentire vere dixi, ſingulorum loca indicavi, necnon Conciliorum Decreta. Integra nempe referre teſtimonia prolixioris operæ fuiſſet, & a meo inſtituto alienæ, cum obiter dumtaxat id obſervem, agendo de Operibus *Lactantii*. Nemo doctus & pius non miratur quod Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notaverint: quod non magis *S. Carolo Borromæo*, quam mihi pepercerint. Ille ſiquidem in Synodo Diœceſana Mediolanenſi tertia, de Officio Concionatoris hæc ſtatuit: *Publicorum peccatorum illecebras, quas homines depravata conſuetudinis errore decepti pro nihilo putant, Concionator perpetuo reprehendet, atque in ſummum odium adducere contendet, oſtendetque quam graviter Deum offendant, quam multæ atque adeo publicæ calamitates inde exiſtant .... Spectacula, ludos, ludicraſque res id generis, quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt, Diſciplinæque Chriſtianæ adverſantur, perpetuo deteſtabitur, exſecrabitur, demonſtrabitque incommoda publicaſque ærumnas inde in populum Chriſtianum dimanare. In quam ſententiam valde populum confirmabit argumentis, quæ graviſſimi viri Tertullianus, Cyprianus Martyr, Chryſoſtomus, & Salvianus afferunt. In eoque argumenti genere nullum aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur.* Comœdiam illicitam eſſe & innocentiæ Chriſtianæ periculoſam, Præſules & Doctores Gallicani, ſanioris Moralis vindices propugnant. Prodiere nuper in lucem plures libri id probantes, editi a Doctoribus Sacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis. Idem eximio confirmavit Opuſculo Illuſtriſſimus & Doctiſſimus Meldenſium Epiſcopus *Jacobus Benignus Boſſuet*. Contrariam Doctrinam damnavit Illuſtriſſimus ac Religioſiſſimus Archiepiſcopus Pariſienſis *Franciſcus Harlæus*, P. F. Caffaro Italo, Clerico Regulari Ordinis Theatinorum, ex Officio Paſtoralis vigilantiæ ad palinodiam compulſo. Ejus Retractationem per modum Epiſtolæ editam ex parte hic deſcribere non inutile erit, ut videant Religioſi Cenſores quid de Comœdia Gallicani Præſules Doctoreſque cenſeant.

Illuſtriſſimo Domino D. Archiepiſcopo Pariſienſi, Duci & Patri Franciæ, Regiorum Ordinum Commendatori, Sorbonæ Proviſori, Regiæ Navarræ Superiori.

Libelli cujuſdam Gallice ad Comœdiæ defenſionem compoſiti, & ſic inſcripti, Lettre d' un Theologien, &c. *meme vulgo Authorem circumferri audire, ſimul & natam ex eo offenſionem noſſe non potui, Archipræſul Illuſtriſſime, quin acri inde dolore percellerer, mihique tum ad Reipublicæ Chriſtianæ utilitatem, tum ad ſacri quo fungor Muneris honorem cenſui incumbere, publice ut profiterer Epiſtolam hanc non eſſe meam, meaſque in ea partes eſſe nullas, eam, prius quam ederetur, meam ad notitiam non perveniſſe, & plane omnem quæ in me conjiceretur de ea ſcripta ſuſpicionem a me ipſo jam repelli. Ab hac tamen demiſſa, ut par eſt, confeſſione, me nolim immunem, quin ipſe aperiam quid cauſæ eſſe potuerit, cur ea mihi adſcriberetur, priſtinam meam de ipſius argumento ſententiam detegam, & hodiernam quaſi in prioris expiationem patefaciam. Facit hoc, Archipræſul Illuſtriſſime, ut tuam ad Celſitudinem ſcribam, cum te meum, ut & univerſi gregis tibi crediti, ex quo eſſe honori duco in Doctrina judicem jure divino natum, a Spiritu Sancto poſitum, & a Chriſto ipſo conſtitutum habeam, meque eo nomine obſtrictum ſentiam, ut hance meæ mentis explicationem penes te deponam, quam ipſe, ſi tibi expedire videbitur, publicam in lucem prodire jubeas.*

. *Ab annis decem aut duodecim Latinum mihi in Comœdiam ſcriptum excidit, in quo prævio non habito rei, de qua agerem, maturo examine, juvenilis animi levitate elatus, ab illius vindicandæ partibus ſtabam, quo eam mere Pariſiis haberi mihi finxeram, cum nulli umquam adfuiſſem, & ex aliorum relatione nonnumquam audita illius mihi in mentem effigiem induxiſſem puriorem. Et vero pudore ſuffuſus non poſſum non fateri, quin Epiſtolæ me inconſulto editæ capita & momenta illa ipſa ſint, quæ & meo in privato ſcripto haberentur .... Gravis non fuit operæ ut primævum meum de Comœdia ſenſum deponerem, & ejus loco alium caperem quem deinceps ſequar. Re penitus excuſſa, mihi plane perſuaſum eſt, quidquid altera ex parte ad Comœdiam excuſatam habendam affertur, leve eſſe prorſus ac frivolum, ſtabile vero & inconcuſſum quod e contrario tenet Eccleſia, cum nimirum iis quos in morbo a Sacro Viatico arcendos decernit, ni vitæ anteactæ inſtituto penitus abdicato impactam eo populis offenſionem eluant, Comœdos annumerat, nec ad Sanctos Ordines, ſi quando eos ipſi poſtulent, ſuſcipiendos, vult admitti. Duo hæc ſunt præ cæteris de illis hominibus in Pariſienſi Rituum Volumine, aliiſque permultis eatenus conſonis, ſancita capita. Hincce Eccleſiæ Diſciplinam, Doctrinamque qua leges hujuſmodi nituntur, toto animo, tota obtemperatione amplector, eaque omnia ſine ulla exceptione ſubſcriberem quæ tuo in Rituali habentur, tum quæ in Comœdos quomodocumque incidunt, ſive eos recta ſpectent, ſive ad ipſos oblique referantur, tum quæ aliud quid, quodcumque ſit, attingunt. Id equidem, Archipræſul Illuſtriſſime, omni aſſeveratione tuæ Celſitudini religioſe confirmo, ad exequendum paratus quidquid imperes, ut me ſenſaque mea Reipublicæ Chriſtianæ probem, & ei fiat ſatis. Summa ſum reverentia, Archipræſul Illuſtriſſime, Tuæ Celſitudinis humillimus & obſequentiſſimus ſervus*, F. CAFARO C. R. *Pariſiis die Maji* 11. 1694.

SCHOLION III.

In eodem Articulo pag. 412. Editionis primæ, Religioſi Cenſores, hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant, *Non datur ignorantia Dei.*

R. Non ita ſcripſi, ſed de *Lactantio* dixi: *Cenſet ille cognitionem Dei eſſe hominum animis congenitam, adeo ut ignorari Deus ab homine non poſſit, nec alia demonſtratione ſit opus, quam quæ ex ipſius Animæ natura, abſque ullo Philoſophiæ adminiculo colligitur.* Hanc fuiſſe Lactantii, Minutii Felicis, Tertulliani, S. Gregorii Doctrinam, probant illorum teſtimonia a me prolata. Omni homini rationis compoti ingenitam eſſe exiſtentiæ Dei cognitionem ſacrum illud probat Oraculum Pſalmi 13. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Dixit* quidem *inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus*, errore practico, non ſpeculativo. Practicus error eſt, cum non tam intellectus errat, quam voluntatis impulſu ad eum ſibi errorem ſuadendum inducitur. Ita porro affecti ſunt inſipientes illi, qui & Athei dicuntur. Cum enim ſe totos in libidinem effundant, omnem Dei conſcientiam exuere conantur, exſuleſque cordis ſui facti, ad Animæ teſtimonium non attendunt. Unde ſubdit Propheta: *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis.* Et *S. Hilarius* in Pſalmum 52. *Fit frequenter*, inquit, *ut nos cum vere neceſſitas ad confeſſionem Dei cogat, delectatio tamen vitiorum Deum non eſſe perſuadeat, & quod contra fidem credimus, id tamen de conſilio cordis impii eloquamur.*

Nota.

Nota.

I. HIeronymus Florentinius noſtræ Congregationis non ignoti nominis theologus, an. 1675. typis Lugdunenſibus edidit Opuſculum, cui titulus: *Comœdio-Chriſis &c.* In eo communi PP. ſuffragio proſcriptas comœdias oſtendit, nuncupataſque *ſacrarium Veneris*, *impudicitiæ conſiſtorium*, *Dæmonum inventum*, *pudoris publici lupanarium*, *obſcœnitatis magiſterium*, *ſcholam fœditatis*, *& laſciviæ*, *& fornicationis gymnaſium*, *intemperantiæ*, *& inhoneſtatis exemplar*. Illi tamen animus non fuit illas comœdias vituperare, quarum argumentum morale eſt, & honeſtum, & quæ nil morum innocentiæ adverſum continent; ſed illas, quibus verbis, vel factis adſtantes ad laſciviam impelluntur. Iis illæ addendæ comœdiæ, in quibus mulieres dupliciter modulantes, animique affectus molliter exprimentes, habitu etiam ad laſciviam compoſito ad expugnandam innocentiam quamplurimum valent.

Nota.

COmmunis eſt Theologorum opinio ita Dei cognitionem omnibus obviam eſſe, ut unicuique ea ratione ſaltem innoteſcat, cui non poſſit prudenter diſſentire. Aliqui putarunt dari peccata ſolum philoſophica, quæ nempe rationi, ſed non Deo adverſarentur; atque in hanc deſcenderunt ſententiam, quia Deum inculpate ignorari poſſe arbitrabantur. Ex hoc inferebant evenire poſſe, ut puer in Baptiſmo Dei-Gratia regeneratus, ac deinde apud barbaros educatus, quamvis innumeris inquinatus flagitiis, ab adepta iri ſacramento Dei amicitia non excideret. Iſtorum placita confixit Alexand. VIII. die 24. Auguſt. 1629. ſequentem theſim proſcribendo: *Peccatum philoſophicum, ſeu morale, eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: theologicum vero, & morale eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum*.

ARTICULUS IV.

De Juvenco, & Conſtantino.

CAjus Aquilinus Veſtius Juvencus, nobiliſſimus in Hiſpania Presbyter, floruit circa annum Chriſti 329. Quatuor Evangelia Heroicis verſibus pene ad verbum tranſtulit: quod Opus nuncupavit Conſtantino Magno. Ejus cum laude meminerunt, S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſ. cap. 84. in Epiſtola ad Magnum & in Commentar. ad caput 2. S. Matthæi, & Honorius Auguſtodunenſis lib. 1. *De Luminaribus Eccleſiæ*, cap. 85.

II. Conſtantinus Magnus Imperator, inter Scriptores Eccleſiaſticos etiam recenſeri meruit, ob celebrem ejus Orationem *Ad Sanctorum cœtum*, quam ſuis de Vita Conſtantini libris adnexuit Euſebius. Quod vulgo circumfertur Conſtantinianæ Donationis Edictum, quo urbem Romam & Italiam Sylveſtro Romano Pontifici & ejus Succeſſoribus dediſſe fingitur, jam paſſim rejicitur ab eruditis ut ſpurius religioſiſſimi Principis fœtus: de quo in ſingulari Diſſertatione.

ARTICULUS V.

De Euſebio Cæſareenſi.

EUſebius extremis Gallieni Imperatoris temporibus in Palæſtina ortus eſt. Dorothei Eunuchi, Antiochenſis Presbyteri in ſacris literis fuit auditor, cujus honorifice meminit Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ lib. 7. Ab Agapio Cæſareenſis Eccleſiæ Epiſcopo in Clerum adſcitus, arctiſſimam iniit amicitiam cum Pamphilo, qui tum inter Cæſareenſis Eccleſiæ Presbyteros eminebat, quique poſtea pro Chriſto martyrium ſubiit. Ab ipſo Euſebius Pamphili cognominatus eſt. Mortuo Agapio Cæſareenſium Epiſcopo, communi omnium conſenſu in ejus locum ſubſtitutus eſt. Vir fuit incredibilis eruditionis, ut ejus Opera teſtantur. Chronicon edidit, quod perduxit a nativitate Abrahami uſque ad annum tertium Olympiadis 376. Æræ Chriſtianæ 326. Hujus ipſe meminit lib. 1. Hiſtor. cap. 1. Illud S. Hieronymus Latine reddidit, multiſque auctum ad Romanam Hiſtoriam ſpectantibus, ab anno 326. ad annum uſque 379. Olympiadis vero 289. tertium continuavit.

Librum præterea ſcripſit Euſebius, adverſus *Hieroclem*, Nicomedienſem, qui ſub initium Diocletianeæ perſecutionis, cum Chriſtianorum ubique templa deſtruerentur, vexatæ religioni quaſi inſultans, duos adverſus fidem Chriſti edidit Libros quos φιλαλήθεις inſcripſerat. In quibus inter cætera id aſſerebat, Apollonium Thyaneum multo plura & majora feciſſe quam Chriſtum.

Librorum de Præparatione Evangelica argumentum.

Scripſit etiam *De Evangelica Præparatione* ad Theodotum Epiſcopum libros quindecim, & *De Evangelica Demonſtratione* libros viginti, e quibus XV. dumtaxat ſuperſunt. Ante Nicænum Concilium ſcriptos fuiſſe conſtat, cum in Hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ ante illud Concilium ab Euſebio ſcripta eſt, nominatim laudentur. Tribus primis de Evangelica Præparatione libris, Deorum multitudinem, quam communis populorum omnium error invexerat, coarguit: & non eas tantum fabulas, quas ipſimet eorum Theologi ac Poetæ ſuis de Numinibus comico more docuerunt; verum etiam honeſtiores illas, planeque reconditas, quæ ex natura ducuntur explicandæ multiplicis divinitatis, & ſuperſtitionis ethnicæ rationes diligenter excuſſit. Deinde quæ ad decantata ipſorum oracula pertinebant, vanamque illam Fati opinionem a plurimis celebratam, tribus ſequentibus libris confutavit, non domeſticis modo rationibus, ſed etiam ipſis Græcorum Philoſophorum teſtimoniis eum in finem uſus. Ad Hebræorum deinde literas ac monimenta progreſſus, dogmaticam eorum Theologiam, & univerſam gentis Hiſtoriam, Græcorum etiam Scriptorum teſtimoniis locupletiſſimis confirmatam, tribus aliis libris complexus eſt. Poſt hæc, Græcos ab Hebræis hauſiſſe quæcumque in ſuis libris vel ad unius ſummi Dei religionem, vel ad mores recte informandos ſpectantia, tradiderunt; & univerſam Hebræorum Hiſtoriam, Græcorum Philoſophorum ætate antiquiorem eſſe demonſtrat toto libro x. Sequentibus tandem libris Græcæ Philoſophiæ Principes doctrinam cum Hebræorum Theologia ſumme conſentientem tradidiſſe oſtendit, ipſis eorum vocibus: quotquot vero apud Græcos Philoſophi diverſam ab Evangelica Doctrina opinionem ſecuti ſunt, eos non a nobis tantum, ſed a ſuis etiam diſſidere, ac diſcipulorum quoque ſuorum diſputationibus refelli demonſtrat. Ariſtotelem vero tam longe a Moſis quam a Platonis doctrina aberrare, oſtendit libro XV. In his Euſebii libris immenſam ejus lectionem & in deflorandis veterum Philoſophorum, Hiſtoricorum, & Chriſtianorum etiam Patrum libris diligentiam incredibilem nemo non miratur: quorum Opera, immo & Operum nomina, maximam partem ignoraremus, niſi inſignia ipſorum Fragmenta Euſebius ex literarum naufragio eripuiſſet, ac ſuis in libris ad poſteros tranſmiſiſſet.

Libri de Evangelica Demonſtratione.

In libris de Evangelica Demonſtratione, perſpicuis & evidentibus argumentis ex Scriptura Sacra petitis, & maxime ex vaticiniis Prophetarum, Chriſtum illum eſſe oſtendit, quem divina illa oracula tanto ante prædixerunt. Tres poſtremos Evangelicæ Demonſtrationis libros 18. 19. & 20. ab Euſebio ſcriptos eſſe contra Porphyrium, aſſeruit Scaliger *in Animadverſionibus Euſebianis*, in eo manifeſte hallucinatus, ut doctiſſimus Valeſius obſervat. Quamvis enim ſcripſerit S. Hieronymus, Euſebium tribus voluminibus, hoc eſt 18. 19. & 20. reſpondiſſe Porphyrio, qui in libro 12. ac 13. eorum quos contra Chriſtianos edidit, librum Danielis Prophetæ convellere tentaverat: non tamen libros Euſebii de Demonſtratione Evan-

Emendatur Scaliger.

gelica intellexit S. Hieronymus, ut putavit Scaliger, ſed libros ab eo contra Porphyrium elaboratos, qui inſcribuntur, *Confutatio & Apologia*, ut colligitur ex Bibliotheca Photii, Cod. 13.

Inter omnes Euſebii Lucubrationes jure palmam fert Eccleſiaſtica Hiſtoria, cujus merito parens dici poteſt, cum nullus in hoc ſcriptionis genere præiverit Euſebio. Decem libros complectitur, qui a Chriſti adventu in mundum incipiunt, & in annum vigeſimum Conſtantini, qui fuit Chriſti 325. deſinunt. Nicænæ Synodi nulla ab ipſo fit mentio, quamvis ipſis Conſtantini vicennalibus celebrata ſit, ſicut nec in Chronico, quod ad eamdem metam procedit: nam quod in Latino ejus Chronico, ad annum Conſtantini 15. hæc leguntur, *Alexandrinæ Eccleſiæ XIX. ordinatur Epiſcopus Alexander, a quo Arius Presbyter de Eccleſia ejectus, multos ſuæ impietati ſociat, ad quorum perfidiam coarguendam, Synodus 318. Epiſcoporum in Nicæam urbem Bithyniæ congregata, omnes Hæreticorum machinas Homouſii oppoſitione dejecit*; evidens eſt iſta non ab Euſebio ſcripta, ſed ab Hieronymo addita fuiſſe, qui Euſebiano Chronico multa de ſuo adjecit. Nam & Synodi Nicænæ commemoratio hic alieno loco ponitur, & Euſebium ita de Ario locutum, aut Homouſii vocabulum Chronico ſuo intexuiſſe, a quo ſemper animo abhorruit: & trecentos & octodecim Epiſcopos Nicænæ Synodi commemoraſſe, cum in lib. 3. de Vita Conſtantini diſertiſſime ſcribat, paulo pluſquam ducentos & quinquaginta in ea conſediſſe, veriſimile non eſt. Nullum tamen dubium eſt quin Eccleſiaſtica Hiſtoria ab Euſebio abſoluta ſit aliquot annis poſt Nicænam Synodum: ſed cum Euſebius pace illa quæ poſt perſecutionem Diocletiani cœlitus affulſit Eccleſiæ, Hiſtoriam ſuam claudere decreviſſet, quemadmodum ipſe teſtatur in exordio Operis ſui, Nicænæ Synodi commemorationem de induſtria vitavit; ne ſeditiones ac tumultus Epiſcoporum inter ſe rixantium exponere cogeretur. Quippe Hiſtoriarum Scriptores id præcipue curare ac providere debent, ut opus ſuum illuſtri & glorioſo exitu concludant, ſicut jam pridem monuit Dionyſius Halicarnaſſeus *in Comparatione Herodoti, ac Thucididis*. Nullus autem eventus illuſtrior ab Euſebio potuit optari, quam pax illa quæ poſt cruentiſſimam perſecutionem a Conſtantino reddita fuerat Chriſtianis; cum extinctis ubique perſecutoribus, ac poſtremo omnium Licinio ſublato, nullus jam præteritorum malorum ſupereſſet metus. Hanc ſatis probabilem rationem affert Valeſius, cur Nicæni Concilii commemoratione Hiſtoriam ſuam terminare Euſebius noluerit. Sed huic addenda eſt Euſebii in Arianam Hæreſim propenſio, & ſtudium, & Nicænæ odium Synodi ac Fidei. Euſebii liber *De Martyribus Palæſtinæ*, qui octavo Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro adnexus eſt, ejuſdem libri 8. partem eſſe perperam exiſtimavit Chriſtophorſonus: melius, velut librum ſingularem, ipſum Valeſius edidit ac interpretatus eſt.

Euſebii Hiſtoriam Gelaſius in Romana Synodo partim approbat, partim improbat. Approbat ob rerum notitiam ſingularem: improbat ob apocrypham Jeſu ad Abgarum Epiſtolam ab eo relatam, ob nimias Origenis laudes, & ob Ariani dogmatis fuliginem, Arianorumque patrocinium. *Chronicon*, inquit, *Euſebii Cæſarienſis, atque ejuſdem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libros, quamvis in primo narrationis ſuæ libro tepuerit, & poſtea in laudibus & excuſatione Origenis unum compoſuerit librum: propter rerum tamen notitiam ſingularem, quæ ad notitiam pertinent, uſquequaque non dicimus renuendos*. Et paulo poſt: *Hiſtoria Euſebii Pamphili Apocrypha*. Pelagius II. Pontifex Maximus Epiſtola 3. ad Eliam Aquilejenſem & alios Epiſcopos Iſtriæ, Euſebii Hiſtoriam impenſe commendat. *Quid namque*, inquit, *in Hæreſiarchis Origene deterius, & quid ex Hiſtoriographis inveniri Euſebio honorabilius poteſt? Et quis noſtrum neſcit, in libris ſuis quantis Origenem præconiis Euſebius attollat? Sed quia ſancta Eccleſia ſuorum Fidelium corda benignius quam verba diſtrictius penſat, nec in Hæreticis ſenſum proprium teſtatio Euſebii abſolvere potuit: nec rurſum Euſebium laudati Origenis culpa damnavit:* Photius in Bibliotheca Cod. 196. de Euſebio æquiſſime cenſet: *Euſebius*, inquit, *cujus gravis eſt in Hiſtoria, non item in dogmatibus fides*. Quatuor libros *de Vita & laudibus Imperatoris Conſtantini*, poſt Eccleſiaſticam Hiſtoriam conſcripſit, omnium librorum ſuorum poſtremos. Scripti ſunt enim poſt mortem Imperatoris illius, cui non diu ſuperſtes Euſebius vixit. Mortuus quippe eſt ſub exordio Principatus Conſtantii Auguſti, paulo ante mortem Conſtantini Junioris, quæ contigit Acyndino & Proculo Conſul. anno Chriſti 340. ut colligitur ex Socrate lib. 2.

Poſt Synodum Tyriam & Hieroſolymitanam, quinque libros contra Marcellum Ancyranum ſcripſit Euſebius: quorum poſtremos tres *De Eccleſiaſtica Theologia*, Flaccillo Antiocheno Epiſcopo nuncupavit.

Libellus *de locis Hebraicis*, quem S. Hieronymus Latinitate donavit, ſummam Euſebii tum in Topographia ſacra, cum in lingua Hebraica peritiam probat.

Decem Canones *de conſonantia 4. Evangeliorum* excogitavit, ediditque Euſebius, ut conſtat ex ejus Epiſtola ad Carpianum, in qua rationem illorum Canonum, occaſione Ammoniani Monoteſſari affert, & explicat. Iſtos Canones cum Epiſtola ex MS. Regio edidit Robertus Stephanus, & Græcæ, quam curavit, Novi Teſtamenti Editioni, anno 1550. præmiſit.

Expoſitionem in Canticum Canticorum, quam ſub Euſebii nomine edidit Joannes Meurſius, non eſſe Euſebii genuinum opus, utpote quæ ex ſcriptis Authorum Euſebio juniorum, ſcilicet Gregorii Nyſſeni, Philonis Carpathii, Didymi, &c. deflorata ſit, viri eruditi recte obſervarunt.

Opuſcula XIV. ſub Euſebii nomine edita a Patre Sirmondo, ex duobus probatæ Fidei MSS. an ſint Euſebii legitimi fœtus, non ſatis conſtat, cum Latine tantum extent.

De Fide & Orthodoxia Euſebii, non unum eſt eruditorum judicium: illis ſubſcribimus, qui illum Ariano dogmati adhæſiſſe aſſerunt: quod ſingulari Diſſertatione probabimus. De Euſebii ſcriptis videſis S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Proemio libri *de locis Hebraicis*, & alibi: Photium in Bibliotheca Cod. 9. 10. 11. 12. 13. 27. 39. 118. 127.

ARTICULUS VI.

De Julio Firmico, S. Antonio, & Serapione.

JUlius Firmicus Maternus, ſub Conſtantini Magni filiis floruit, quibus nuncupavit conſcriptum a ſe librum *de errore Profanarum Religionum*. Idem antequam Chriſto nomen daret, octo *de Aſtronomia* libros ad Lollianum ſcripſit, quos Poſſevinus & alii, perperam tribuunt alteri Julio Firmico, quem juniorem vocant: cum inter annum Chriſti 334. quo contigit Solis Eclipſis ab ipſo memorata, Optato & Paulino Coſſ. & annum 337. quo Titianus & Nepotianus Conſulatum geſſerunt, libros illos compoſitos fuiſſe conſtet, ut demonſtrat P. Labbæus S. J. in Diſſertatione Hiſtorica de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Hujus Authoris nec S. Hieronymus, nec ullus Veterum meminit.

II. S. Antonius, Ægyptius, Monachorum Pater, obiit anno Æræ Chriſtianæ 356. die 17. Januarii, anno ætatis 105. Scripſit, teſte S. Hieronymo, ad diverſa Monaſteria, Apoſtolici ſenſus ſermoniſque Epiſtolas ſeptem, quarum præcipua directa eſt ad Arſenoitas. Extant in Bibliothecis veterum Patrum. Eaſdem eſſe, quarum S. meminit Hieronymus, Rivetus non credit: ſed nec Rivero credimus nullam ſuæ dubitationis afferenti rationem. Duos Sermonum libros, qui in iiſdem Patrum Bibliothecis leguntur, eidem Antonio falſo tribuit Trithemius: cum in iis laudentur S. Baſilius, Joannes Chryſoſtomus, Nilus, Photius, & alii, multis annis, immo & ſæculis poſteriores S. Antonio.

III. Serapion, Thmuiatnus, in Scetica Ægypti Provincia, Epiſcopus ex Anachoreta ordinatus eſt a S. Athanaſio, anno circiter 340. S. Antonii chariſſimus

fuit:

fuit: ſub Conſtantio Imperatore confeſſionis gloria illuſtris, cujus memoria Romano Martyrologio die 21. Martii adſcripta eſt. Ob ingenii elegantiam *Scholaſtici* cognomen promeritus eſt. Librum edidit adverſus Manichæos egregium, quem tomo 5. Antiquæ Lectionis edidit Henricus Caniſius. Scripſit & librum *de Pſalmorum titulis* & varias Epiſtolas, quæ perierunt poſteriorum incuria, & injuria temporum. Lege S. Hieronymum io Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 99. & Epiſtola 88. ad Magnum Oratorem Romanum. Serapionem S. Athanaſius commendavit in libro, quem ipſi nuncupavit, *de Spiritu Sancto*.

ARTICULUS VII.

De Euſebio Emiſſeno.

EUſebius Emiſſenus, in Syria, ſive Phœnicia Epiſcopus, Arianæ ſignifer factionis, tempore Conſtantii Imperatoris vixit. Plurimas & breves quidem ſcripſit Homilias in Evangelia, teſte S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 91. Quæ tamen ſub illius nomine vulgatæ ſunt, & ante ſexcentos pene annos a Guitmundo Averſano, ſub finem libri tertii adverſus Berengarium, ſæculo 11. & ſub medium ſæculi ſequentis a Gratiaoo, Diſtinct. 2. laudatæ ſunt, non ſunt Euſebii Emiſſeni, ſed Latini Authoris. Quæ de Tempore ac Sanctis inſcribuntur, in quibus laudatur S. Gregorius Magnus, & adverſus Pelagium diſputatur, ex Caſinenſibus & Vaticanis indicibus, & ex fide Petri Diaconi Caſinenſis Bibliothecarii, Brunoni Aſtenſi, Signino Epiſcopo vindicantur. Alias vero pluſquam 50. quæ ſuperſunt variis de argumentis, vel Eucherii Lugdunenſis, vel Fauſti Rejenſis, vel Cæſarii Arelatenſis eſſe cenſent viri eruditi, Baronius, Bellarminus, Poſſevinus, Caſaubonus. Quin plurimæ ipſarum in Gallia pronuntiatæ ſint, dubitari non poteſt; cum de Martyribus Lugdunenſibus nonnullæ, de S. Geneſio Arelatenſi, de Sancto Maximo Rejenſi, de Litania triduana a S. Mamerto Viennenſi illis temporibus inſtituta, aliæ inſcribantur; & hic Author ſe Diſcipulum & Filium B. Maximi, ſecundi Abbatis Lirinenſis, & Epiſcopi Rejenſis aſſerat. Ut ut ſit, Euſebii Emiſſeni, qui Græce ſcripſit, eſſe non poſſunt, cum ſtylus Latinum, non Græcum referat Authorem. Perperam tamen & impudenter inſultat Rivetus doctiſſimo Cardinali Petronio, quod in libro ſuo de Euchariſtia aliquot illius Authoris teſtimonia ad fidem Eccleſiæ Catholicæ confirmandam protulerit. Quamvis enim Euſebii non ſint Emiſſeni, antiqui tamen eruditi ſunt Scriptoris, ſive ille ſit Eucherius Lugdunenſis, ſive Hilarius Arelatenſis, & traditionis ſunt inſigne monomentum. De *Euſebio Emiſſeno* ita ſcribit *S. Hieronymus* io Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. *Euſebius Emiſſenus Epiſcopus elegantis & Rethorici ingenii; innumerabiles, & qui ad plauſum populi pertinent, confecit libros: magiſque Hiſtoriam ſecutus, ab iis qui declamare volunt ſtudioſiſſime leguntur; e quibus vel præcipui ſunt adverſus Judæos, & gentes & Novatianos, & ad Galatas libri decem, & in Evangelia Homiliæ breves, ſed plurimæ. Floruit temporibus Conſtantii Imperatoris, ſub quo & mortuus, & Antiochiæ ſepultus eſt.*

S. Athanaſius non tantum verbi doctrina, quantum paſſionibus, trinæ unitatis aſſertor, cujus tota vita martyrium fuit, ſignatum ſpecimen & probabile Catholicæ doctrinæ, magiſter militiæ Chriſti, a Facundo vocatur.

ARTICULUS VIII.

De S. Athanaſio.

MAgnus Athanaſius, Nicænæ Synodo, Alexandrinæ Eccleſiæ adhuc Diaconus interfuit. Anno ſequenti ad S. Marci thronum, id eſt, ad Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopatum evectus eſt, non minus pietatis, quam principatus ſucceſſor. Variis pro Chriſti Eccleſia laboribus perfunctus, variis inſidiis & falſis accuſationibus ab Arianis appetitus, variis perſecutionibus & exiliis vexatus, inter tot procellas uſque

ad tempora Valentis Imperatoris vixit, obiitque die 2. Maji anno Chriſti 373. Epiſcopatus ſui 46. Ejus laudes S. Gregorius Nazianzenus Oratione ſingulari, quæ eſt XXI. proſecutus eſt. Sic vixit ut & vita ipſius, morumque ratio Epiſcopatus norma eſſet, & ipſius dogmata pro fidei orthodoxæ lege haberentur, (inquit ſanctiſſimus ipſius Encomiaſtes.)

I. Multa S. Athanaſio perperam inſcripta ſunt Opera. Inter quæ primo loco memoranda eſt *Diſputatio cum Ario habita in Concilio Nicæno*. Illam ſuppoſititiam eſſe multa probant. Primo, quia nec Gelaſius Cizycenus qui diſputationes alias ſcriptis mandavit, iſtius ullatenus meminit, nec alii rerum Eccleſiaſticarum veteres Scriptores. Licet enim Sozomenus ſcribat, Athanaſium maximam partem Concilii ſuſtinere viſum eſſe, diſputationem tamen illam non memorat.

Secundo, illa Diſputatio nec in Nicæno Concilio, nec contra Arium habita eſt, ſed contra Arianum quempiam, & in diverſorio privato (ut ex ipſa Præfatiooe patet) in qua ait Author: *Simul tandem ſtetimus in loco quo iter habebamus, & nacti genuinos ſincerosque homines, libenter quidem nos & cum gaudio ibi commorabamur, quod digni habiti eſſemus qui Sanctos viſitaremus: illi vero quod fratres ſuos conſpicerent. Nobis igitur hæc invicem communicantibus, quæ ad pietatem ſpectabant, multa cum modeſtia & frugalitate, derepente ex radice Chriſto inimici Arii bellua ſub humana ſpecie ad nos inſiluit, & aliquantiſper audiens ſermones pietatis, ac tandem eorum impatiens, in hæc verba prorupit: Docete me veſtram doctrinam, aut ego docebo vos meam ſententiam.*

Diſputatio duplex S. Athanaſii cum Ario, pſeudepigrapha.

Tertio, in ea diſputatione Spiritus Sancti divinitatem acerrime impugnat Hæreticus, egregie defendit Orthodoxus. At nulla de Spiritus Sancti divinitate quæſtio mota eſt ab Ario. Illa igitur diſputatio non eſt habita contra Arium.

Probatur minor. Ea enim SS. Patrum ſentaotia eſt, nihil difertis verbis de divinitate Spiritus Sancti, ſicut de Filii conſubſtantialitata, in Nicæno Symbolo poſitum eſſe: quod nulla eo de dogmate ab Ario quæſtio mota eſſet. Certe S. Athanaſius in Epiſtola ad Serapionem, ejuſmodi blaſphemias ab Arianis potius quam ab Ario prodiiſſe innuit. S. Baſilius Magnus Epiſtola 78. de Nicæno Symbolo agens, ait: *Sententia vero de Spiritu Sancto in tranſcurſu, ſine omni diligentia poſita eſt, propterea quod non dum mota eſſet iſta quæſtio, ſed adhuc credentium mentibus ſecurus ac nullis objectus inſidiis ineſſet de Spiritu Sancto intellectus.* S. Hieronymus Epiſtola 65. reſpoodens cuidam objectioni in patrocioium Origeois adducte ait: *Quidam conſtantius ajunt: Quomodo damnabimus quos Nicæna Synodus non tetigit? Quæ enim damnavit Arium, damnaſſet utique Origenem, ſi illius dogmata reprobaſſet. Scilicet uno medicamine omnes ſimul morbos debere curari: & idcirco Spiritus Sancti neganda majeſtas eſt, quia in Synodo ſuper ſubſtantia ejus ſilentium fuit. De Ario tunc, non de Origene quæſtio fuit. De Filio, non Spiritu Sancto. Confeſſi ſunt quod negabatur, tacuerunt de quo nemo quærebat.*

Quarto, Hæreticus ille contra quem inſtituta eſt illa Diſputatio, ſic ſuppoſititium Athanaſium alloquitur: *Ego igitur gratias ago S. Trinitati, adoroque Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Jam ergo, Dilecte, ſimul deprecemur; ego enim omnia indumenta erroris exuens, ea abjicio per miſericordiam Dei.* At noſquam errorem abjecit Arius. Itaque diſputatio illa non eſt habita contra Arium.

Quinto, Pſeudo-Athanaſius ita compellat Hæreticum: *Dignitatem Clericalis Ordinis tributam tibi ab Hæreſi, non exiſtimas partem erroris eſſe?* At iſtud Ario non convenit, qui non ab Hæreticis ordinatus fuit, ſed a S. Petro Alexandrino Diaconus, ab Achilla ejus ſucceſſore Sacerdos conſecratus eſt. Itaque contra Arium a S. Athanaſio habita non eſt illa diſputatio.

II. Verum neque S. Athanaſii eſt alia Diſputatio, quæ pariter fertur Conſtantii Imperatoris juſſu Laodiceæ in Syria facta Athanaſium inter & Arium. Suppoſititium enim opus eſſe molta eviocunt. Primo, quia in Epiſtola Conſtantii ad Probum illi diſputationi in-

ſerta Athanaſius Diaconus nominatur, quem conſtat longe ante Conſtantii Imperium creatum eſſe Epiſcopum Alexandrinum. Secundo, in progreſſu diſputationis Athanaſius Arium arguit Photiniani dogmatis: at Photini dogma poſt turpem Arii obitum emerſit. Tertio, quia creaturæ nomen Filio non tribuebat ille, contra quem inſtituta eſt diſputatio, & non factum, ſed vere ex Patre genitum credebat. Unde fictus ille Athanaſius ait: *Mirari me fateor, cum creaturæ nomen in Filium refugias, & non factum, ſed vere, ſicuti eſt profitendum, ex Patre genitum credas, Photini te quodammodo impietatis fuiſſe dogmata imitatum*. At nuſquam ita locutus eſt Arius, immo nec ullus germane Arianus. Illa igitur diſputatio commentitia eſt. Et certe non eſt veriſimile, quod Conſtantius diſputationem illam coram Probo homine Gentili & Idolorum cultore haberi juſſiſſet. Cui enim bono? Hæc diſputatio Bellarmino Cardinali videtur eſſe Dialogus ille, quem, a ſe ſcriptum eſſe Vigilius, non quidem Epiſcopus Tridentinus, ſed Africanus Diaconus, & poſtea Tapſenſis Epiſcopus, lib. 5. contra Eutycherem teſtatur.

Libri De unita Deitate Trinitatis, *non ſunt S. Athanaſii.*

III. Liber *De unita Deitate Trinitatis*, & alii decem libri in Pariſienſi Græco-Latina editione anni 1627. ſequentes non ſunt S. Athanaſii; tum quia Latine ſcriptos, non Græce ſtylus probat; tum quia indicat nonnumquam quomodo Latina vocabula, vel Latinæ phraſes Græco idiomate reddantur, & afferantur: ut libro 6. De Beatitudine Filii Dei. *Maledictus*, inquit, *qui hanc Dei Nativitatem ex nullis extantibus phantaſma eſſe confitetur, quod Græci ἐξ οὐκ ὄντων appellant.* Et lib. 7. de Profeſſione Regulæ Catholicæ: *Unita eſt Patris, Filii, ac Spiritus Sancti ſubſtantia, quam Græci dicunt ὁμοούσιον*. Præterea refellit hic Author Eunomianos, unde multo poſteriorem eſſe S. Athanaſio neceſſe eſt, cum SS. Gregorius Nyſſenus & Baſilius primi contra Eunomium calamum acuerint. Sunt autem hi libri Vigilii Diaconi Africani, & Epiſcopi poſtea (ut viri eruditi ſentiunt) Tapſenſis in Byzacena Provincia Epiſcopi, qui vixit ſexto Chriſti ſæculo circa tempora Juſtiniani Imperatoris, & annum Chriſti DL. In Codice Floriacenſi optimæ notæ & venerandæ antiquitatis, qui in Bibliotheca Collegii Claromontani Societatis Jeſu Pariſiis aſſervatur, libri illi undecim *De Trinitate* ſubjiciuntur Vigilii libris adverſus Neſtorium & Eutychem: quapropter merito hos libros Vigilio vindicarunt viri doctiſſimi, Sirmondus in Notis ad Theodulphum Aurelianenſem *De Spiritu Sancto*, & Chiffletius in Opuſculo 2. Vindiciarum Operum Vigilii Tapſenſis. Quamquam ante octingentos annos hoc opus ſub Athanaſii nomine laudarunt Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus, Æneas Pariſienſis, & Hincmarus Remenſis, *confeſſio*, ſeu *Libellus Fidei*, qui libri XI. exordio inſertus eſt, non magis eſt Vigilii, quam Athanaſii, ut demonſtrarunt viri eruditi, Chiffletius, & Quenellius diſſertatione 14. ad S. Leonis Opera: ex eo maxime quod ex iſto Libello aliqua deſcripſit S. Auguſtinus Vigilii ætate longe ſuperior, Epiſt. III. Inſertus eſt Codici Canonum quo Romanam Eccleſiam S. Leonis tempore uſam fuiſſe probat P. Quenellius, quo ex Codice illum excerpſiſſe Vigilium exiſtimat.

Dialogi V. *De Trinitate*, & Sermo in modum Dialogi conſcriptus, in quo Orthodoxus & Macedonianus colloquuntur, ut & alii Tractatus XIX. ſequentes, uſque ad *Quæſtiones ad Antiochum*, non ſunt S. Athanaſii. Eos S. Maximo Abbati, Monothelitarum debellatori tribuunt Scultetus & Rivetus, ex fide membranæ veteris qua Dialogi erant involuti: item ex ſtyli & phraſeos ſimilitudine: ac denique ex indice Operum S. Maximi in Vaticana Bibliotheca extantium, quem retexit Baronius Tomo 8. ad annum 657. ubi inter alia meminit:

Diſputationis Anomæi, ſive Ariani cum Orthodoxo.
Diſputationis alterius Anomæi & Orthodoxi.
Macedoniani & Hæretici Diſputationis.
Diſputationis S. Athanaſii cum Apollinariſta.

Quos libros eoſdem eſſe cum illis de quibus agimus, ex ipſa inſcriptione probatum volunt. Verum etſi Dialogi ſeu Diſputationes illæ, S. Maximi videri poſſint, alios tamen Tractatus eſſe Theodoreti, conſtat ex Photio in Bibliotheca Cod. XLVI. eos inter Theodoreti Opera recenſente.

Quæſtiones ad Antiochum, non ſunt S. Athanaſii Opus.

IV. *Quæſtiones ad Antiochum*, non ſunt genuinum S. Athanaſii opus. Nam præterquam quod in quibuſdam Codicibus feruntur Quæſtiones 162. in aliis ſolum 46. in tertia laudatur S. Epiphanius Archiepiſcopus Cypri, in *Panario*: cum Athanaſio multo poſterior ſit Epiphanius. Quæſt. 115. fit mentio Hæreſeos quæ Verbum divinum corpus incorruptibile aſſumpſiſſe ex Beata Virgine effutiebat: quæ Hæreſis poſt Concilium Chalcedonenſe emerſit. Præterea S. Athanaſii temporibus non conveniunt quæ habentur Quæſt. 44. *Quamtumvis ſæpenumero barbari Palæſtinam occupaverint: non permiſiſſe tamen Chriſtum ſua ipſius loca Hæreticis tradenda, ſed licet ad breve tempus ea aggreſſi ſint, ſtatim tamen iterum Catholica Eccleſia ut porcos eos expulit ex Chriſti Dei noſtri ſanctis manſionibus & locis.*

Ad hæc, quæ de veneratione crucis & imaginum habentur Quæſt. 39. 40. & 41. octavum aut nonum ſæculum ſapiunt: ſiquidem Claudii Taurinenſis adverſus Crucis cultum objectiones tacito licet ejus nomine, diluunt, & Iconomachorum calumnias; eorum etiam ſententiam impugnat harum Quæſtionum & Reſponſionum Author, qui imagines ob Sanctorum & rerum ab iis præclare geſtarum dumtaxat memoriam eſſe conſervandas aſſerebant, nullam vero ipſis venerationem exhibendam. *Monachus quidam erat Hieroſolymis*, inquit, *cui frequenter adeſſe, ac moleſtiam creare ſolebat dæmon quidam malus: Quadam igitur die ita ipſi apparuit Spiritus, ut conſpici poſſet, ac dixit: Si cupis ne te amplius oppugnem, imaginem hanc ne adorato, & ego abſiſtam a te. Erat vero imago illa ſanctæ Dei Genitricis. Quid ad hæc reſponderint illi, qui mandant ne effigies Sanctorum adorentur, quas non ob aliud aliquid quam memoriæ cauſa effingimus?* At hæc opinio, ſolius nimirum memoriæ cauſa retinendas eſſe Sanctorum imagines, noſtratium Gallorum fuit poſt Septimam Synodum, ut conſtat ex libris Carolinis & ex Synodo Pariſienſi ſub Ludovico Pio, ex Agobardo, & Jona Aurelianenſi. Nullæ hujuſmodi quæſtiones motæ ſunt S. Athanaſii temporibus. Quæſtiones igitur illæ non ſunt S. Athanaſii.

Adde in illis Quæſtionibus multa eſſe abſurda, & erronea. Quæſt. 13. quærit utrum incantatio, & veneficium occidere valeant hominem, & reſpondet; *Juſtum certe nequaquam: peccatorem autem nonnunquam, Deo permittente, cum nec in porcos habeat poteſtatem, ſicut in Evangeliis audivimus*. Quaſi vero in juſtos etiam, Deo permittente, poteſtatem diabolus non habeat, ut Hiſtoria Jobi fidem facit, qui & ipſe a dæmone multis modis afflictus eſt, & filii ejus occiſi, quos tamen peccatores fuiſſe non conſtat. Immo juſtos fuiſſe aſſerit harum Quæſtionum Author Quæſt. LXX. Quæſt. XX. & XXI. Nedum juſtos recepiſſe bona ſua, nec peccatores pœnam aſſerit, quamvis aliquo gaudio interim fruantur Sanctorum animæ, & triſtitia quadam afficiantur damnati, donec veniat Judex. Neminem vel in regnum introiviſſe, vel in gehennam: & Dominum omnia quæ de Lazaro & Divite in Evangelio leguntur, parabolice locutum eſſe, ſicut de decem Virginibus, & aliis parabolis: nec rem geſtam eſſe Lazari exemplum.

V. *Dicta & interpretationes parabolarum Evangelii*, non ſunt etiam S. Athanaſii. Nonnullæ enim excerptæ ſunt ex Patribus Athanaſio poſterioribus, Chryſoſtomo, Cyrillo Alexandrino, & Gregorio Nyſſeno. Quæſt. 86. nominatim laudatur S. Gregorius. Eidem ſuppoſitæ ſunt *Quæſtiones* aliæ *anonymæ*. In Reſponſione ad Quæſt. IV. *Spiritus Sanctus* dicitur *ex ſolo Patre cauſatus & procedens*.

VI. *Exhortatio ad Monachos*, quæ & Latinum hominem ſpirat, & Latine tantum habetur, magno Athanaſio perperam adſcripta eſt.

Spuria S. Athanaſ. ad Marcum Papam Epiſtola.

VII. Epiſtola ad Marcum Papam ſpuria eſt, Baronio ipſo judice, & ex Iſidori Mercatoris officina prodiit cum aliis pſeudepigraphis. Falſa temporum nota falſitatem prodit. Scripſiſſe Alexandria ad Marcum fingitur Athanaſius, quo tempore exul agebat in Galliis. Graſſatio Arianorum in Ægypto Conſtantino imperante, & librorum omnium Eccleſiaſtico-

rum

rum incendium, contra Hiſtoriæ fidem memoratur. Septuaginta Nicæni Concilii Canones, contra fidem germanorum exemplarium, quæ ex ſcriniis Eccleſiæ Alexandrinæ ad Africanos miſſa ſunt, quo tempore ipſos appellationum cauſa cum Zoſimo Pontifice commiſit, & contra Veterum omnium teſtimonia, Epiſtola illa recenſet. Ejuſdem ſunt furfuris Epiſtolæ duæ S. Athanaſii, & Epiſcoporum Ægypti & Libyæ ad Romanos Pontifices Felicem & Liberium, quas doctiſſimi Cardinales Baronius & Bellarminus ſuppoſititias etiam agnoſcunt. In ea quæ ad Felicem inſcribitur, ita ſcribit Pſeudo-Athanaſius: *ſignificamus Deo placita Paternitati veſtræ, die 17. Cal. Auguſti, Indict. 4. noſtram humilitatem, divina gratia ſuo munere præveniente; veſtris ſanctis ac Deo dignis precibus in ſancta Romana Eccleſia, Pontificalis honoris accepiſſe conſecrationem & ſtolam.* Hæc autem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ aperte repugnant. Romam enim numquam viderat S. Athanaſius, cum ex Diaconorum ordine ad Epiſcopatum Alexandrinum aſſumptus eſt; & Felix nondum fuerat in Romanam ſedem intruſus. Denique S. Athanaſius intruſionem Felicis ſemper execratus eſt, eumque ceu monſtrum in Petri ſede ſemper aſpexit, ut conſtat ex ipſius Epiſtola ad Solitarios. Unde veriſimile non eſt quod ad ipſum ceu ad Pontificem legitimum ſcripſerit.

VIII. *Expoſitio Fidei*, quæ Tom. 1. legitur, dubius eſt S. Athanaſii (judice Bellarmino) fœtus. *Tres enim hypoſtaſes ſeorſim diſtinctas* in Deo eſſe negat: cum S. Athanaſius & Orientales plerique omnes eſſentiam unam & tres hypoſtaſes pie dicerent, idem intelligentes trium hypoſtaſum nomine, quod Latini, cum tres perſonas profitebantur: ut conſtat ex S. Gregorio Nazianzeno Orat. 21. quæ eſt de laudibus S. Athanaſii. Sed nulla eſt illa Bellarmini ratio. Nam & hypoſtaſim pro *οὐσία* S. Athanaſius uſurpavit: & ut demus ibi hypoſtaſes ſignificare perſonas, nihilominus recte ſcriptum eſt in illa Fidei Expoſitione, tres hypoſtaſes non eſſe ſeorſim diſtinctas, id eſt, a ſe invicem diviſas & ſeparatas, tam naturis ſingulis, quam proprietatibus, eo modo quo in corporea natura hypoſtaſes plures ſeorſim conſiſtunt: ita enim Deorum multitudo inveheretur. Eum eſſe ſenſum laudatæ Expoſitionis verba ipſa oſtendunt. *Neque*, inquit, *tres hypoſtaſes diviſas, ac ſeorſim conſiſtentes, ut corporum more fieri in hominibus intelligimus; ne uti Gentiles ſolent, Deorum multitudinem eſſe ſentiamus.*

Quidam iſtam Expoſitionem Athanaſii eſſe negant, quod Chriſtum *Dominicum hominem* appellaverit. At non conjiciunt fœlicius. Conſtat enim Veterum teſtimoniis S. Athanaſium hoc genus locutionis uſurpaſſe. Facundus Hermianenſis lib. 2. *Pro defenſione Trium Capitulorum*, locum ex iſta *Fidei Expoſitione*, quam *Expoſitionem Symboli* ipſe vocat, deſcribit, in quo a S. Athanaſio Chriſtus *Dominicus homo* appellatur. Et Theodoretus Dialogo 3. pag. 161. laudat inſigne S. Athanaſii teſtimonium *Ex majori Sermone de fide*, in quo Chriſtus *Dominicus homo* nuncupatur. Rufinus in appendice Apologiæ pro Origene, quam nomine Pamphili Martyris edidit, in libello quodam S. Athanaſii eamdem locutionem agnoſcit, quem a S. Hieronymo interpolatum mentitur: & S. Hieronymus qui hanc a ſe calumniam depellit ac fabulam ridet, Apologiæ adverſus Rufinum lib. 2. cap. 5. libellum in quo hæc locutio uſurpatur, eſſe S. Athanaſii non negat. Nec movere nos debet ea vox, *Homo Dominicus*, quaſi de Chriſto dici abſque errore non potuerit, ac proinde ea uſus non fuerit verus Athanaſius. Quamvis enim hanc loquendi formulam pravo ſenſu uſurparint Apollinariſtæ, ac propterea Patribus nonnullis diſplicuerit, præcipue S. Gregorio Nazianzeno Epiſt. 1. ad Cledonium: ea tamen abſque ſcrupulo uſi ſunt S. Epiphanius *in Ancorato* §. 95. Anaſtaſius Sinaita in Ὁδηγῷ, S. Auguſtinus lib. 85. Quæſtionum, Quæſtione 36. & Quæſt. 57. & lib. 2. de Sermone Domini in Monte, cap. 6. quam tamen emendavit lib. 1. Retractationum, cap. 19. quamvis cenſeat, *Nonnulla poſſe ratione defendi*. Dominicum hominem Chriſtum pariter vocat Caſſianus lib. 6. *De Incarnatione*, cap. 22. Nec itaque abjudicanda eſt S. Athanaſio Expoſitio Fidei ſupra laudata, quod in ea uſurpetur iſta vox, *Homo Dominicus*: nec argui poteſt S. Athanaſius, quod ita locutus ſit.

Symbolum, Quicumque, *non eſt S. Athanaſii.*

IX. *Symbolum* quod vulgo dicitur S. Athanaſii, & quod incipit: *Quicumque vult ſalvus eſſe*, Sancto Athanaſio tribuit Auguſtodunenſis in Gallia Synodus ſub S. Leodegario Epiſcopo habita anno Domini DC. LXX. cujus hic Canon legitur: *Si quis Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, vel Clericus Symbolum quod Sancto inſpirante Spiritu Apoſtoli tradiderunt, & Fidem Sancti Athanaſii Præſulis irreprehenſibiliter non recenſuerit, ad Epiſcopo condemnetur.* Immo & jam ab anno 633. aliqua ex iſto Symbolo videntur deſcripta in ea Confeſſione Fidei, quæ edita eſt a Concilio Toletano IV. habeturque, cap. 1. ejuſdem. Idem Symbolum ſub *S. Athanaſii* nomine laudarunt *Ratramnus* Corbienſis Monachus libro 11. *contra Græcos*, & *Æneas* Pariſienſis Epiſcopus libro 1. cap. 19. *Hincmarus* Archiepiſcopus Remenſis, & *Ahyto* Baſileenſis Epiſcopus, qui in ſuis Capitularibus *Fidem* ſive *Symbolum S. Athanaſii* Clericis ſuis commendarunt. *Uſſerius* in Epiſtola ad *Gerardum Joannem Voſſium* Pſalteria duo Latina MSS. a ſe viſa teſtatur, in quibus Apoſtolicum & Athanaſianum Symbolum deſcripta ſunt apicibus antiquiſſimis. Et in priori quidem, quod *Gregorii Magni* tempore non fuiſſe recentius tum ex antiquo picturæ genere, tum ex literarum forma grandiuſcula colligitur, Athanaſianum *Fidei Catholicæ*, alterum vero *Symboli Apoſtolorum* titulum præfert. In poſteriore quod Anglorum Regis *Æthelſtani* aliquando fuit, Apoſtolicum vice verſa *Symbolum* ſimpliciter, alterum autem *Fides Sancti Athanaſii Alexandrini* inſcribitur. Regnabat porro *Æthelſtanus* Anglorum Rex anno trigeſimo ſupra nongenteſimum. Idem Symbolum ſub *Sancti Athanaſii* nomine laudavit Abbo Floriacenſis Abbas, qui anno M. floruit, in Apologetico ad Reges Francorum Hugonem & Robertum: *Primitus*, inquit, *de fide dicendum credidi: quam alternantibus choris, & in Francia & apud Anglorum Eccleſiam, variari audivi. Alii enim dicunt, ut arbitror, ſecundum Athanaſium: Spiritus Sanctus a Patre & Filio, non factus, non creatus, ſed procedens. Qui dum id quod eſt, nec genitus, ſubtrahunt, nec Synodicum Domini Gregorii ſequi ſe credunt, ubi ita eſt ſcriptum, Spiritus Sanctus nec ingenitus, eſt, nec genitus, ſed procedens.* Athanaſio quoque illud Symbolum tribuunt Rodulphus & Aymo ex Minorum, & Hugo & Petrus ex Prædicatorum Ordine: qui anno 1233. ad Græcos Latinis conciliandos a Gregorio IX. Romano Pontifice Apocriſiarii Conſtantinopolim miſſi ſunt. In eorum Definitione, apud Bzovium Tom. 13. Annal. Eccleſ. hæc leguntur: *Propterea quicumque non crediderit Spiritum Sanctum a Filio procedere, in via perditionis eſt. Unde S. Athanaſius, dum in partibus Occidentalibus exulabat, in Expoſitione Fidei, quam Latinis verbis reddidit, ſic ait: Pater a nullo eſt factus.* Idem Symbolum Athanaſio tribuit Manuel Caleca lib. 2. contra Græcos, cap. 20. idque ipſum ad Julium Pontificem Romanum miſiſſe ait, cum violatæ Fidei reus apud ipſum ageretur. Duplici autem ratione hanc Fidei Expoſitionem Athanaſii eſſe probat laudatus Author. Primo, quia S. Gregorius Nazianzenus ejus meminit in Oratione *De laudibus S. Athanaſii*. Secundo, quia per omnes Occidentis Eccleſias Dominicis diebus canitur, atque ita celebris eſt ejus Author, ut ne a pueris quidem ignoretur. Illud idem ut Athanaſii genuinum opus laudant Guillelmus Mimatenſis *In Rationali Divinorum Officiorum* lib. 4. cap. 24. Joannes Belethus Theologus Pariſienſis, *In Explicatione Divinorum Officiorum*, cap. 40. Eugenius IV. Pontifex Romanus *In Decreto Inſtrutionis Armenorum*, Gennadius Scholarius *In Defenſione Concilii Florentini*, cap. 1. His conſentiunt Græci ipſi Schiſmatici, licet per impudentiam ſummam Athanaſium tunc ebrium fuiſſe effutiant, cum Symbolum illud edidit, quos Gennadius eam ob cauſam exagitat. Nec levis hac in cauſa momenti eſt S. Thomæ authoritas Secunda Secundæ, Quæſt. 1. Artic. 10. in reſponſione ad 3. argumentum dicentis; *Athanaſius non compoſuit manifeſtationem Fidei per modum Symboli, ſed magis per modum cujuſdam doctrinæ, ſed quia integram Fidei veritatem ejus doctrinæ breviter continebat, authoritate Summi Pontificis eſt recepta, ut quaſi Fidei regula habeatur.* His tamen rationis repugnantibus, illud Symbolum

a S.

Digitized by Google

a S. Athanaſio ſcriptum atque editum eſſe negant viri eruditi, graviſſimis adducti rationibus.

Prima eſt, quod nullus Author Athanaſio coævus aut ſuppar, eius meminerit. Non S. Gregorius Nazianzenus in Oratione *De Laudibus S. Athanaſii*, non ullus Hiſtoricorum Eccleſiaſticorum, qui primis ſæculis ſcripſerunt, non Athanaſius ipſe in Apologiis. Equidem S. Gregorius Nazianzenus aſſerit S. Athanaſium veritatem palam apertiſque verbis circa Spiritus Sancti divinitatem, primum & ſolum, aut cum admodum paucis promulgaſſe, & ſcripto confeſſum eſſe, & hanc Confeſſionem Joviano Imperatori obtuliſſe, donum vere regium, & magnificum. Sed hæc Confeſſio non eſt Symbolum iſtud, quod Athanaſianum vocatur, ut quidam pertendunt. Quænam ergo? Epiſtola Synodica eſt ab Athanaſio ad Jovianum ſcripta nomine omnium Epiſcoporum Ægypti, Thebaidos, ac Libyarum: quæ & Nicænum Symbolum complectitur, & quædam ad jugulandam Pneumatomachorum recentem Hæreſim. Poſſevinus *In Apparatu ſacro* aſſerit, S. Auguſtinum in Pſalmum CXX. Athanaſiani bujuſce Symboli meminiſſe, hancque velut Auguſtinianam ſententiam laudat ſuper illud, *Per diem ſol non uret te, neque Luna per noctem:* DE HOC *ſole. Pater Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus ita pulchre locutus eſt : Filius Dei a Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus*. At hæc ſententia nequaquam Auguſtiniana eſt, nec ulla fit apud S. Auguſtinum eo loci Athanaſii mentio. En verba S. Auguſtini: *Ergo alium ſolem fecit Deus, qui oritur ſuper bonos & malos: iſtum, quem vident boni & mali, alius eſt autem ille Sol, non factus, ſed genitus; per quem facta ſunt omnia*. Nec verius eſt quod alii dicunt, S. Hilarium *in Fragmentis*, hoc Symbolum tribuiſſe S. Athanaſio. Licet enim Pithœanus Codex moneat, in Codice quodam Dervernenſi, poſt Symbolum Nicænum, & damnationem Arii in Concilio Ariminenſi a Catholicis exaratam, ſequi, *Fidem dictam a S. Athanaſio*, ſive Symbolum quod ejus nomen præfert: non propterea certum eſt quod Symbolum iſtud S. Hilarius ipſe deſcripſerit: ſed veriſimilius eſt fuiſſe Fragmentis Hilarianis additum. Maxime cum recentiori manu ſcriptus eſſet Codex Pithœanus, ex quo Fragmenta illa edita ſunt, ut teſtatur Vir Clariſſimus & Doctiſſimus Nicolaus Faber *In Præfatione*.

Secunda ratio eſt, quod S. Athanaſius in Epiſtola ad Antiochenſes, procul ſe fuiſſe a condenda nova Fidei formula teſtetur, & Nicænæ Synodi Symbolum ſuis omnibus numeris abſolutiſſimum eſſe contendat. Neque illis temporibus novum componere Symbolum conveniens fuiſſet. Hoc enim Ariani & Semiariani in Pſeudoſynodis agebant: quamobrem peſſime audiebant, apud Nicænæ Fidei profeſſores ac defenſores.

Tertia ratio petitur ex ſilentio S. Cyrilli Alexandrini, Epheſinæ Synodi, S. Leonis, & Concilii Chalcedonenſis, a quibus dubio procul contra Neſtorianam & Eutychianam Hæreſim laudatum fuiſſet iſtud Symbolum, ſi S. Athanaſii fuiſſet. Certe S. Cyrillus Athanaſii ſucceſſorum unus, id non ignoraſſet, neque neglexiſſet illius authoritatem ad refellendum Neſtorium validiſſimam. His addendum ſilentium Latinorum contra Græcos poſt Schiſma Photianum, uſque ad Gregorii IX. tempora, de Proceſſione Spiritus Sancti diſceptantium. Si enim tunc pro certo creditum eſſet id Symbolum eſſe S. Athanaſii, hoc telo pugnaſſent contra Græcos Schiſmaticos Occidentales; quod non leve pondus habuiſſet ob ſummam S. Athanaſii in utraque Eccleſia authoritatem. At primi, quos hoc argumento uſos eſſe legimus, ſunt Apocriſiarii Gregorii IX. cum hæc controverſia duraſſet annis prope quingentis

4. Ratio petitur ex ſtylo ſermoniſque contextu, qui nequaquam Græci hominis eſt, ſed Latini. Nec excipere juvat, potuiſſe S. Athanaſium Latine diſcere biennio illo quo vixit Treviris; atque item dum profugus Mediolani, Aquilejæ, & Romæ egit. Nam parum veriſimile eſt S. Athanaſium in ætate tam provecta, & longe aliis ac melioribus curis diſtentum, hunc laborem ediſcendæ peregrinæ linguæ ſubiiſſe, idque abſque neceſſitate. Nam & Romæ, & in Galliis, copia virorum erat qui Græce ſcirent: adeo ut Athanaſio ad mutuos ſermones lingua Latina non eſſet opus, cum illis in regionibus verſaretur. Et ſi Latine ſciviſſet, difficile creditu eſt, quod ita ſciviſſet ut nullus in ſcriptione Latina ipſi excideret Græciſmus.

5. Ratio ex eo ſumitur, quod in antiquis & probatæ Fidei Codicibus MSS. pene omnibus Operum S. Athanaſii hoc Symbolum deſideretur.

6. Qui illud S. Athanaſio tribuunt, non conveniunt inter ſe quando & qua occaſione illud ediderit. Quidam Treviris illud ſcripſiſſe dicunt, illicque puteum oſtendi, ubi latitans ob inſidias Arianorum, illud compoſuerit. Sed iſtud commentum non operoſe refellitur. Treviris enim honeſte exceptus eſt S. Athanaſius, nec ut exul, ſed ut Confeſſor. Nec mirum, cum Epiſcopus Trevirenſis tum eſſet S. Maximinus Arianorum acerrimus hoſtis, & Nicænæ Fidei egregius defenſor: & Athanaſium illuc miſerat Conſtantinus, ut eum Arianorum furori ſubduceret, ut conſtat ex literis Conſtantini Junioris ad Eccleſiam Alexandrinam, quas ipſe refert Apologia 2. Denique omnes Scriptores Eccleſiaſtici, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Simeon Metaphraſtes, & Græcus alter Vitæ S. Athanaſii Scriptor Anonymus, has ejus in puteo Trevirenſi latebras, dum alto ſilentio premunt, inſulſam eſſe fabulam diſerte probant. Hæc autem de puteo Trevirenſi fabula Voſſio nata inde videtur, quod ſcripſit Rufinus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 18. eum *ſex annis continuis ita latuiſſe in lacu ciſternæ non habentis aquam, ut ſolem numquam videret*. Sed hoc in Ægypto factum narrat, non Treviris, nec tempore Conſtantini Magni, ſed Conſtantino Juniore jam interempto, cum Conſtans Occidentis, Conſtantius Orientis Imperium teneret, & latebras illas S. Athanaſii ad incertam famam refert Rufinus: *Latuiſſe fertur*, inquit, *in lacu ciſternæ, &c.*

Nec auſpicatius alii conjecerunt hoc Symbolum a S. Athanaſio editum Romæ, & Julio Pontifici Maximo oblatum, quod neceſſe eſſet ipſum Catholicæ Fidei profeſſionem palam edere, ut Romanæ Eccleſiæ communione frueretur: alias enim audiendum non fuiſſe qui reus advenerat, & multorum criminum ab Euſebianis accuſatus.

Hæc (inquam) conjectura, unica hac obſervatione evertitur, quod S. Athanaſius de Doctrina non fuerit apud Julium Pontificem accuſatus (Euſebiani enim ejus hoſtes, Nicænæ Fidei ſe aſſentiri ſimulabant) ſed quod a Synodo damnatus, nec ab ea reſtitutus, Sedem contra Canones recepiſſet; quod ejus Alexandriam reditus multarum cædium cauſa fuiſſet: quod denique Ægypti ac Lybiæ viduis triticum eripuiſſet Conſtantini munificentia præberi ſolitum. Cum itaque non Hæreſeos, ſed aliorum criminum accuſaretur S. Athanaſius, & Julio, Catholiciſque omnibus non ſolum Fidei ejus integritas nota eſſet, non ſolum perſpectum pro Nicæni Concilii defenſione ſtudium, ſed exploratum plane ipſum in odium Fidei calumniis impetitum, & depoſitione ac exilio afflictum, incredibile eſt quod ab illo Fidei Profeſſionem Julius exegerit.

Symbolum iſtud, qui non eſſe S. Athanaſii viderunt, quidam Euſebio Vercellenſi tribuerunt, alii Anaſtaſio Sinaitæ, alii ab Anonymo Theologo Gallo editum conjecerunt, Pipini, vel Caroli Magni temporibus, occaſionem præbente controverſia de Proceſſione Spiritus Sancti; de qua in Gallicis tum Synodis actum eſt. Qua in ſententia fuit P. Pithœus *lib. de proceſſione Spiritus Sancti*, & in eam ſe propendere Voſſius profitetur in Diſſertatione *De tribus Symbolis*.

Sed ſi quid conjecturis dandum eſt, proclivior ſum ut aſſentiar Doctiſſimo Quenellio illud Vigilio Tapſenſi in Africa Epiſcopo tribuenti, qui ſub finem V. ſæculi floruit. Huic enim Vigilio admodum familiare fuit, ut quæ ſcriberet Opuſcula ſæviente Wandalorum in Africa perſecutione, ea non ſuo, ſed ſub antiquorum Patrum nomine emitteret. Sic Dialogum adverſus Arianos, Sabellianos, & Photinianos, ſub nomine S. Athanaſii contra Arium, Sabellium, & Photinum coram judice Probo diſputantis compoſuit,

Quenellius Differt. 14 in Opera S. Leonis.

fuit, ut ipſe in Præfatione hujus Dialogi profitetur. *Utile hoc*, inquit, *& valde commodum apparuit, ut uniuſcujuſque Hæretici perſonam, cum ſui dogmatis profeſſionibus, quaſi præſentes cum præſentibus agerent, introducerem. Sabellium ergo, Photinum, Arium, atque ad noſtras partes Athanaſium introduxi: ut veritas ſummo confligentium certamine eliquata ad omnium notitiam perveniret.* Conjicit autem Vir Eruditus, hanc Fidei Profeſſionem, quæ Symboli nomen obtinet, tunc a Vigilio fuiſſe conditam cum Conſtantinopoli exularet. Audiens enim quantas ſtrages Ariana Hæreſis in Africa ageret, & quo in diſcrimine verſaretur popularium ſuorum Fides; Paſtoralis officii partes eſſe exiſtimavit, periclitanti populo ſuo ſuppetias ferre, ſimplicioribuſque Chriſtianis eam Fidei profeſſionem ob oculos ponere, quæ remotis omnibus ſubtilioris & implicatioris Theologiæ ambagibus, Catholicam Doctrinam pure, nitide, breviterque exponeret. Qua expoſitione Eccleſiam ſuam, aliaſque Africanas non ſolum adverſus Arianæ Sectæ perfidiam muniendas eſſe exiſtimavit, ſed etiam adverſus Neſtorianam, & Eutychianam, quæ apud Orientales longe lateque graſſabantur, & in Africanas regiones invehi facile poterant. Ideo autem Fidem S. Athanaſii (ſic enim primitus inſcriptam fuiſſe hanc Fidei profeſſionem conſtat ex Canone Auguſtodunenſis Synodi ſupra laudato, ex verſionibus Græcis, & ex MS. Caſinenſis Monaſterii Breviario ſexcentorum ferme annorum.) Ideo, inquam, iſtam expoſitionem Fidei, hoc nomine Vigilius Tapſenſis adornavit, quod ſummam Athanaſianæ Fidei vere contineret, & ne quiſquam Africanorum Epiſcoporum de condita hujus Fidei Formula in ſuſpicionem apud Hæreticos deveniret, ac propterea in certiſſimum Vitæ diſcrimen adduceretur. Hæ Doctiſſimi Viri minime ſpernendæ conjecturæ. Sed eruditi pariter mihique amiciſſimi Viri *Joſephi Anthelmi* laudandum ſtudium, qui in nova *De Symbolo Athanaſiano* Diſquiſitione probare conatus eſt *Vincentium Lirinenſem* Authorem eſſe Symboli quod Athanaſianum vocatur. Præcipuum ejus argumentum petitur ex convenientia ſententiarum commonitorii Vincentiani cum ſententiis Athanaſiani Symboli. Verum argumentum iſtud non convincit, cum hujuſmodi ſententiarum collatio, in iis præſertim quæ Fidem ſpectant, inter varia diverſorum plane Authorum Opera fieri poſſit, & Symbolum ex Commonitorio derivatum ac expreſſum veriſimilius dici poſſit ab Authore *Vincentio Lirinenſi* longe recentiore, quam ab ipſo *Vincentio* compoſitum. *Gennadii* certe ſilentium, qui *Vincentium Lirinenſem* commendat, & Commonitorium quod abſconſo nomine ſuo ſub titulo *Peregrini* adverſus Hæreticos vulgavit, Symbolum pariter celebraturus, ſi ab eo editum ac vulgatum eſſet, argumentum non leve contra conjecturam eruditi *Anthelmi* ſubminiſtrat; in quem vereor ne refundatur quod ille de *Chifſletii* ſtudio erga *Vigilium Tapſenſem* ait, & de ipſo potiori jure dicatur: Studium quo tenetur *Anthelmus* erga *Vincentium Lirinenſem*, & ejus locupletandi patrimonii nimius ardor, fucum ipſi fecere. Expendant tamen Literati Diſquiſitionem & conjecturas Clariſſimi Viri, quem ob eruditionem ac virtutem plurimi facio. Nam adverſus illas ſententia mea præjudicari nolim, ſi lectorem moveant & convincant.

X. *Refutatio hypocriſeos Meletii, Euſebii, & Pauli Samoſatenſis*, non eſt S. Athanaſii fœtus. Alium hujus tractatus parentem probant, 1. Styli diſſimilitudo maxima. 2. Veri Athanaſii in Meletium veneratio, quem in Epiſtola ad Ægypti & Libyæ Epiſcopos, ſive Oratione 1. *Contra Arianos*, honorifice appellat *Magnum Meletium*, & inter Orthodoxos Antiſtites recenſet. 3. Quia iſtius tractatus Author contendit non eſſe ſatis ad Catholicæ Fidei integritatem aſſerere Filium Dei eſſe ὁμοιούσιον Patri. At verus Athanaſius *in libro de Synodis*, illos qui Filium Patri ὁμοιούσιον profitebantur, & ὁμοούσιον certis de cauſis reſpuebant, ut vere Catholicos agnoſcit, & ut Fratres amplectitur: ut in Diſſertationibus oſtendemus. Quidam Tractatum illum Paulino Antiocheno Meletii æmulo, vel alicui ejus partiario tribuendum cenſent.

Liber de Virginitate aſſeritur S. Athanaſio.

XI. Liber de *Virginitate*, ſive *De Meditatione*, eſt S. Athanaſii genuina, eoque non indigna lucubratio. S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum hujus argumenti librum inter Athanaſiana Opera recenſet. Eraſmus dubium, Sculterus & Rivetus ſpurium S. Athanaſii fœtum perperam cenſent ob ſimplicitatem humilitatemque ſtyli, Athanaſiano in genuinis Operibus longe diſſimilis: nec advertere voluerunt 1. Stylum ſimplicem & humilem conſtitutionibus & documentis ad Virginum ſacrarum vitam componendam editis convenire. 2. Stylum Patrum non eſſe in omnibus Operibus eumdem, ſed alium in in Orationibus, alium in Operibus polemicis, alium in Epiſtolis. 3. Photium hanc ipſam ſtyli inæqualitatem in S. Athanaſii libris adnotaſſe: cum de ejus in Eccleſiaſten & Cantica Canticorum Commentariis ita cenſuit: *Dilucide dicit, ut in omnibus ſuis ſcriptis. Ad earum tamen Epiſtolarum gratiam & venuſtatem, quibus ſeceſſum excuſat ſuum, quæque ad exilium pertinet, exponit, neque hic liber, neque alius ejus (qui quidem in meus inciderit manus) attingit.* At) inquit Rivetus) nemo paulo humanior eredet, verum Athanaſium, locum in tertio ordine Angelorum voluiſſe temere polliceri iis qui leves præceptiunculas, & conſtitutiones humanas obſervarent. Quæ enim Scriptura de hominibus in iſtis Ordinibus conſtituendis umquam aliquid ſpeciatim docuit, ut id Author ille tam audacter teſtificetur? (inquit Calviniſta petulans.) At non eſt neceſſe ut Scriptura diſerte aſſerat Virginitatem & jejunium homines ad Angelorum ordinem evehere, ut id ab Athanaſio vere pieque dictum ſit: ſatis eſt ut carnalibus cupiditatibus refrænatis homines *ſecundum Spiritum* ambulare faciant, vel eum ut ſpiritalem vitam agat, Deoque uni addictam, juvent. Quamquam Sanctis omnibus in ordines Angelicos evectio, & quædam æqualitas a Chriſto promiſſa eſt, quam Virginibus non præmio beatitudinis, ſed merito virtutis, dum adhuc in mortali carne verſantur Patres tribuunt. *Erunt* (inquit Chriſtus Matth. 21.) *in cœlis ſicut Angeli Dei: neque nubent, neque nubentur.* Tertullianus *Virgines jam in terris non nubendo, de familia Angelica deputari* aſſerit. Sanctus Cyprianus lib. *De Diſciplina & habitu Virginum*, ſic ipſas alloquitur: *Quod futuri ſumus, jam vos eſſe cœpiſtis, vos reſurrectionis gloriam in iſto ſæculo jam tenetis: per ſæculum ſine ſæculi contagione tranſitis. Cum caſte perſeveratis, & Virgines, Angelis Dei eſtis æquales.* S. Ambroſius lib. 1. de Virginibus. *Nemo*, inquit, *miretur, ſi Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* S. Auguſtinus lib. *De ſancta Virginitate*, cap. 13. *Virginalis integritas*, inquit, *Angelica portio eſt, & in carne corruptibili, incorruptionis perpetuæ meditatio.* Quod vero dixit Athanaſius, *Jejunium Angelorum cibum eſſe, & qui eo utitur, Ordinis Angelici eſſe cenſendum*; Opus illud ſanctiſſimo doctiſſimoque Patre indignum non probat: niſi Tertulliani ingenio & eruditione indignum dicere velit Rivetus librum *De Jejuniis*, quia cap. 6. ſcripſit: *Tanta eſt circumſcripti victus prærogativa, ut Deum præſtet homini contubernalem, parem revera pari.* Et cap. 8. *A nullis magis intelligi Chriſtum, quam ſemel nuptis, & ſæpe jejuniis.* Et cap. ultimo: *Facilius ſi forte per anguſtam ſalutis januam introibit caro exilior, citius reſuſcitabitur caro levior, diutius in ſepultura durabit caro aridior.* Porro impudenter Sculterus & Rivetus Conſtitutiones a S. Athanaſio Chriſtianæ Virgini hoc in Tractatu traditas *pueriles præſcriptiones*, & *humanas præceptiunculas* vocant. Nihil enim in iis eſt quod pietatem & ſanctimoniam non ſpiret. An puerilium præſcriptionum, & humanarum præceptiuncularum nomine deridenda eſt hæc adhortatio? *Si enim qui ſe mundo copulant, relinquuntque patrem & matrem, mortalibus hominibus copulantur, quanto magis Virgo continens relinquere debet terreſtria omnia, & Domino ſoli agglutinari? Hujus mei dicti teſtis eſt Paulus, ita loquens: Mulier innupta ſollicita eſt eorum quæ ſunt Domini, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu, &c. Hoc igitur dico, quod omnis Virgo, aut Vidua continens, ſi curam ſuam collocet in mundanis, ejus rei cura illi pro marito eſt, ſive poſſeſſiones, ſive alias ſubſtantias ſolicitudine ſua amplectatur. Ipſa enim ſolicitudo contaminat ejus animam. Ut enim per virum corpus contaminatur: ita quoque habitus mundani, & animam & corpus continentis conſpurcant, neque jam eſt ſancta*

Sculteti & Riveti Objectionibus reſpondetur.

cta corpore & ſpiritu. Quæ autem curat opus Domini, hujus ſponſus eſt Chriſtus. Ea enim quæ coaptatur viro corruptibili, voluntatem viri ſui facit. Nimirum eum ita ſcriptum ſit: Mulierem ſui corporis poteſtatem non habere, ſed virum. Hoc enim exemplo, ſi ita velimus, cœleſtia intellexerimus. Quapropter quæ conjungitur ſupercœleſti Sponſo, voluntatem ſui ſponſi facit. Ea autem eſt voluntas Chriſti; ut is qui ſibi conglutinatus eſt, nihil ſecum omnino hujus ſæculi ferat, aut terreſtria curet, ſed ſolum ut crucem ejus qui pro ipſo crucifixus eſt, bajulet, ejuſque curam habeat, & de ea ſollicite cogitet, & die & noctu, & perpetuis hymnis & glorificationibus eum celebret. An pueriles inter præſcriptiones & humanas præceptiunculas ponenda ſunt, quæ de jejunio ibidem habet! *In hac virtute cultum corporis tui, ornamentaque quære, o Virgo, & placebis cœleſti Sponſo. Nam quæ cum mundo coaleſcunt, & conſeruntur, & unguentis, aromatibus & fragrantiis, & amictu pretioſo & auro venuſtant ſua corpora, ut placeant hominibus, Deo placere non poſſunt. Chriſtus autem nihil horum a te requirit, niſi ſolum cor mundum, & os incontaminatum, jejunioque lividum. Quod ſi accedant aliqui, & dicant tibi, Ne frequenter jejunes, ne imbecillior fias, nec illis credas, nec auſcultes: iſtos enim diabolus ſubornavit.* Qui tam ſanctas admonitiones audent pueriles præſcriptiones, & humanas præceptiunculas vocare, ſatis produnt quo ſpiritu agantur, ſatiſque probant non ſolum ſanctæ Virginitatis hoſtes, ſed Chriſtianæ mortificationis & Crucis Chriſti inimicos. Pueriles forſan præſcriptiones vocaverint Heterodoxi præſcriptum Chriſtianæ Virgini quotidianorum exercitiorum ac precum ordinem, his verbis: *Non abſcedat ab ore tuo verbum Dei. Sit autem illud opus tuum omni tempore. Meditare in Sanctis Scripturis: habe Pſalterium, & Pſalmos diſce: Oriens ſol videat librum in manibus. Poſt Tertiam Synaxes conficies, quoniam ea hora defixum eſt lignum crucis. Sexta hora abſolves deprecationes cum Pſalmis, ploratu & ſupplicationibus: quoniam hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rurſum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confeſſione peccatorum tuorum Deo ſupplicabis, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit ſpiritum ſuum: & poſt Synaxim Nonæ horæ, comede panem tuum, Domino gratias agens in menſa tua ad hunc modum: Benedictus Deus qui alis me a juventute mea, qui das cibum omni carni, imple gaudio, & lætitia cor noſtrum ut in omnibus omnem ſufficientiam habentes, abundemus in omne opus bonum in Chriſto Jeſu Domino noſtro, cum quo Tibi gloria, honor, imperium, una cum Sancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen. Et ubi ſederis ad menſam, & incœperis frangere panem, iterum conſignans, his verbis gratias age: Gratias agimus Tibi, Pater noſter, de ſancta tua Reſurrectione per Jeſum Filium tuum, per quem nobis notam eam reddidiſti; & quemadmodum hic panis olim multis ſeminibus diſperſus, nunc autem coctus, unum quiddam redditus eſt; ita tu quoque congreges Eccleſiam tuam a finibus terræ in regnum tuum; quoniam tua eſt potentia, & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen ... Cum ſurrexeris a menſa, rurſum gratias agendo, trinis vicibus dicas: Miſerator & Miſericors Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Rurſumque poſt peractam glorificationem, preces tuas his verbis abſolves: Deus omnipotens, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus, nomen quod eſt ſuper omne nomen, Gratias agimus tibi, & collaudamus te, quod dignatus es nos tuorum bonorum participes fieri, carnalium ſcilicet bonorum. Rogamus te, & invocamus te Domine, ut cœleſtes eſcas nobis dones, deſque nobis tremere & timere venerabile & pretioſum nomen tuum, ut non obaudiamus * præceptis tuis. Nomen tuum & juſtificationes tuas conſtitue in cordibus noſtris: ſanctifica autem ſpiritum & animam noſtram per dilectum Filium tuum, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, cum quo tibi gloria, imperium, & adoratio, in ſæcula ſæculorum, Amen.* Certe qui preces tantam ſpirantes pietatem puerilium præſcriptionum loco habuerit, impius eſt. Qui has Patrum cura & S. Athanaſii gravitate indignas exiſtimaverit, probat ſe non legiſſe ſimiles precationum formulas apud S. Chryſoſtomum Homilia 56. in Matthæum, quarum ſingulas pene voces explicare ad erudiendam plebem Antiochenam, non putavit a Chriſtiani Concionatoris gravitate alienum.

Obaudire, *uſurpat S. Athanaſii interpres pro non audire, ſeu repugnare.*

XII. *Sanctæ Syncleticæ Virginis Alexandrinæ Vitam*, licet S. Athanaſio primus omnium diſerte tribuerit Nicephorus lib. 8. cap. 40. ipſius tamen genuinum Opus eſſe Viri Eruditi arbitrantur, plurimis etiam codicibus MSS. ſuffragantibus: quamvis in quibuſdam Polycarpo Aſcetæ adſcripta ſit. Latine tantum prodiit in lucem. Extat nihilominus Græce in Catholici Regis Bibliotheca, & in Belgio.

XIII. Teſtimonia ex Scriptura, *De naturali communione Eſſentiæ inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum*, an ab Athanaſio, an ab alio quopiam collecta ſint, dubium eſt. In iis quædam ad verbum tranſcripta ſunt ex Quæſtionibus ad Antiochum, quæ non ſunt S. Athanaſii, ſed utrum Collector teſtimoniorum illorum ex his quæſtionibus; vel harum Author ex illo Collectore exſcripſerit incertum eſt.

XIV. Tractatus *De Definitionibus*, titulo ipſo ſatis probat ſe ſpurium eſſe S. Athanaſii fœtum. Sic enim inſcribitur: *Variæ definitiones juxta traditionem & Fidem Eccleſiæ Catholicæ, collectæ a Clemente, & aliis ſanctis viris ac beatis Patribus.* Præterea, in definitione actus laudatur S. Gregorius Nyſſenus; qui ante S. Athanaſii obitum nedum aliquid ſcripſerat. Sub Theodoſio namque ſcribere cœpit, ut colligit Bellarminus ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. S. autem Athanaſius obiit ſub Valente. 3. Cap. *de unitate*, ita diſtincte loquitur de unione duarum naturarum in Chriſto ſecundum hypoſtaſim, ut dubium non ſit, quin editus ſit ille Tractatus poſt Concilii Chalcedonenſis tempora. Denique harum definitionum ſtylus ætatem Scholaſticorum ſapit.

XV. *Homilia in Paſſionem & Crucem Domini*, Athanaſiana non eſt. Juſjurandum enim penitus vetitum hominibus aſſerit, & omnem ſuperare iniquitatem & audaciam, quod Deus ab hominibus teſtis advocetur. At non eam fuiſſe S. Athanaſii ſententiam ex eo certum eſt, quod ipſe juramento ſe purgaverit apud Conſtantium Imperatorem a crimine conjurationis in ejus Majeſtatem, cujus accuſatus fuerat, Deumque ſuæ innocentiæ teſtem invocaverit. *Tua enim Pietati* (inquit in Apologia ad Conſtantium) *magna & clara voce reſpondeo, manuque extenſa, quod didici ab Apoſtolo, Deum in meam ipſius animam teſtor, &* [*ut ſcribitur in libris Regum*] *juſjurandum concipio: Teſtis ſit Dominus, & teſtis ſit Chriſtus ejus, numquam in malum tui mentionem feci apud Fratrem tuum beatæ memoriæ Conſtantem piiſſimum Auguſtum, neque illum adverſum te irritavi, ut calumniantur iſti. Immo ſi quando eum convenerim, mentionem ipſe faciebas de tua humanitate: quod etiam tum contigit cum Thalaſſus veniebat Pitybionem, & nos commoraremur Aquilejæ: Deus conſcius eſt quam ego ibi tuæ Pietatis meminerim, & quæ ego per id temporis locutus fuerim: Deus ſuæ aliquando menti revelabit, ut cognoſcas ſycophantias meorum apud te calumniatorum.* Præterea, ſcribit hujus homiliæ Author, Chriſtum Dominum, cum diabolum fugam adornantem conſpiceret, metuentem ne fuga elaberetur, *Voces humanas emiſiſſe, & voces imbecillitatis ſimulaviſſe, dicendo, Deus meus, Deus meus cur me dereliquiſti?* At S. Athanaſius in tanti rebus momenti non ita improprie loqui ſolet. Chriſtum voces imbecillitatis ſimulaſſe, modus loquendi eſt plane ab eo alienus. Oratione enim 4. contra Arianos, voces illas eſſe proprias humanitatis diſerte probat, illaſque Filium Dei humanitus protuliſſe, & ratione carnis aſſumptæ, ut innoteſceret eum, cum Deus eſſet impatibilis, carnem patibilem aſſumpſiſſe.

Homilia in Paſſionem & Crucem non eſt S. Athanaſii.

XVI. *Libellus De Paſſione imaginis Domini noſtri Jeſu Chriſti in Berytho*, quamvis actione 4. Synodi 7. ut Athanaſii laudatus ſit, ejus non eſſe, Viri eruditi conſentiunt. Sigebertus in Chronico hanc Hiſtoriam contigiſſe ait tempore Conſtantini Imperatoris, & Irenes uxoris ejus, anno 765. adeoque tempore Synodi VII. fuiſſe recentiſſimam. *Tempore*, inquit, *Conſtantini Imperatoris, & Irenes uxoris ejus, in Syria, civitate Berytho, quæ ſubjacet Antiochiæ, Judæi imaginem Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti invenientes in domo cujuſdam Judæi, ibi relictam a quodam Chri-*

Libellus de Paſſione imaginis Chriſti, non eſt S. Athanaſii.

ſtiano

ſtiano; eam injurioſe depoſuerunt, & omnia approbria, quæ Judæi Chriſto Jeſu intulerunt, ejus imagini inferebant: illudentes ei, in faciem conſpuentes, criminoſe convitiantes, eamque percutientes, manus & pedes ejus clavis configentes, acetum & fel ei porrigentes. Tandem latere ejus aperto, exivit de eo ſanguis & aqua. Quod illi ſuppoſita ampulla excipientes, ad experimentum utrum fuerint vera miracula, quæ Jeſum feciſſe audierant, omnes infirmos in Synagoga ſua collectos hoc ſanguine aſpergebant: & a quocumque languore detinebantur, omnes ſanabantur. Unde tandem Judæi compuncti, ad Adeodatum civitatis Epiſcopum omnes concurrerunt: eique re enarrata, imaginem cum ſanguine ei dederunt. Quibus baptizatis, Epiſcopus ſanguinem per ampullas diviſum longe lateque dirigens, prædicabat magnalia Dei, obteſtatus omnes ut ſingulis annis quinto idus Novembris, celebretur Paſſio Dominicæ Imaginis.

Præterea cum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ veritate, & ratione temporum pugnant, quæ in eadem narratione habentur de Chriſtiano quodam, qui in cellula Synagogæ proxima, ſanctam imaginem ex oblivione & incuria reliquerat. *Qui cum a Metropolitano fuiſſet ſtudioſiſſime interrogatus, quomodo icona apud ſe deveniſſet, vel a quo tam mirabiliter poſita eſſet, reſpondit dicens: Quod Nicodemus, qui ad Jeſum nocte venerat, propriis manibus eam compoſuiſſet, & moriens Gamalieli tradidiſſet. Gamaliel autem Doctori gentium διδάσκαλος, cum diem ſibi cerneret adeſſe extremum, Jacobo eam reliquit, & Jacobus Simeoni, & Simeon Zachæo, & ſic per ſucceſſiones temporum in Hieroſolyma perduravit, uſquequo ſubverſio illius urbis patrata eſt quadrageſimo & tertio anno poſt Aſcenſionem Domini Salvatoris ad cœlos.*

At ſi (ut Baronio Cardinali placet) a Chriſti Paſſione ad excidium Hieroſolymitanum uſque, anni dumtaxat 38. præterlapſi ſunt, Jacobo autem præmortuo ſucceſſit Simeon, qui anno Chriſti 109. Martyrium ſubiit, jamdiu everſis Hieroſolymis, cui ſucceſſit Juſtus, & Juſto Zachæus, tota illa narratio cum veritate Hiſtoriæ conciliari non poteſt. Tertio, in Hiſtoria MS. quam aliquibus in Eccleſiis legi ſolitam, & in Codice antiquo apud ſe haberi teſtatur Cardinalis Baronius in Martyrologio ad diem 9. Novembris hæc charactere Longobardo ſcripta leguntur: *Sermo Sanctæ memoriæ Patris noſtri Athanaſii de Imagine Jeſu Chriſti veri Dei æterni, quod factum eſt miraculum magnum in civitate Berytho, tempore Conſtantini Junioris & Irenes uxoris ejus. Suſtollite oculos*, &c. Unde alicujus alterius potius Athanaſii in Syria Epiſcopi, quam Alexandrini, Tractatum illum eſſe colligit Baronius.

Quarto, ſilentium S. Joannis Damaſceni, qui cum tres *De ſacris Imaginibus* Orationes ſelectiſſimas ſcripſerit, in quibus tum ex S. Athanaſii, cum ex aliorum patrum ſcriptis teſtimonia laudat, Hiſtoriæ ejuſmodi Imaginis Berythi crucifixæ nullatenus meminit: argumento eſt illam non contigiſſe antequam S. Joannes Damaſcenus adverſus Iconomachos ſcriberet. Quamobrem miror vehementer quod libellum iſtum S. Athanaſio vindicare tentaverit Combefiſius noſter in *Notis ad narrationem de miraculo Dominicæ Imaginis in puteo magnæ Eccleſiæ*, Tom. 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum. Nititur maxime Vir Eruditus, authoritate Synodi Septimæ, cujus Patres in Critica ſacra peritiſſimos fuiſſe nemo ſibi perſuaſerit, qui illius Acta perlegerit attentius; cum apocryphas quaſdam hiſtorias etiam laudaverint, nec inquiſierint in authores tractatuum, teſtimoniorum, & narrationum, quas in ſuis Codicibus deſcriptas habebant, ſed ſimpliciter eas protulerint ſub eorum nominibus, qui inſcribebantur, de Traditione & Fide Eccleſiarum, quam de quæſtionibus ejuſmodi criticis magis ſoliciti. Nititur ſecundo Vir doctiſſimus authoritate Fragmenti Concilii Ceſareenſis in Cappadocia, quod huic de imagine Chriſti Berythi crucifixa hiſtoriæ, apud S. Athanaſium, præfixum eſt: ex quo conſtat Petrum Epiſcopum Nicomedienſem hunc libellum S. Athanaſio Alexandrino in frequenti conſeſſu Patrum vindicaſſe. Sed Fragmentum illud æque apocryphum eſt, & omni retro antiquitati ignota Cæſareenſis illa Synodus, in qua de ſanguine lateris Domini noſtri Jeſu Chriſti quæſtio mota ſit. *Tom. IV.*

Homilia de Annuntiatione non eſt Athanaſii. Riveti argumenta refelluntur.

XVII. *Homiliam de Sanctiſſima Deipara* ſeu de *Annuntiatione*, ſuppoſititiam eſſe, Rivetus aſſerit, quia in ea S. Mariæ Virginis invocatio ſtabilitur, cum verus Athanaſius Epiſtola ad Epictetum, & Oratione 3. contra Arianos ſcripſerit, *Mariam eſſe ſororem noſtram, eo quod omnes liberi ſumus ex Adamo procreati*; adeoque creaturam: *Porro creaturam creaturæ non ſupplicare*. Sed hæc ratio nihil probat. Sanctus enim Athanaſius creaturæ ſupplicandum eſſe non negat, niſi eo modo quo Deus ſupplicatur, ut ſcilicet adorando ſupplicetur; non autem inficiatur ſupplicandum eſſe hominibus, vel Angelis ſanctis, ac præſertim Deiparæ Mariæ, ut eorum patrocinio Deum nobis conciliemus. Quamvis enim Maria ſoror noſtra ſit, quia ex hominum genere eſt, & ex Adami ſtirpe; quia tamen Filius Dei *ab ipſa mutuatus eſt corpus, quod pro nobis offerret*, ut S. Athanaſius ait in Epiſtola *ad Epictetum*, merito ipſi ſupplicant Chriſtiani, ut ejus interceſſione & patrocinio Chriſtum promereri poſſint. Nam & ſorori, quam Patri gratiſſimam & apud ipſum potentiſſimam ſciunt, fratres ſupplicant ut qua pollet gratia & authoritate apud Patrem, in ipſorum bonum uti velit, & vel Patris irati in ipſos animum mitigare, vel beneficia ipſis a paterna pietate impetrare. Certe S. Irenæus nonminus agnovit Mariam ſororem eſſe noſtram, quam S. Athanaſius, & nihilominus ipſam hominum advocatam eſſe profeſſus eſt, quæ patrocinio ſuo vincula, quibus adſtrictum erat morti genus humanum, ſolveret; obedientia ſua capitalem Evæ inobedientiam diſcuteret; ſerpentis aſtum, id eſt, dæmonis artes & fallacias prudentia ſuperaret. *Quemadmodum enim*, (inquit lib. 5. cap. 19.) *illa per Angeli ſermonem ſeducta eſt ut effugeret Deum, prævaricata verbum ejus; ita & hæc per Angelicum Sermonem evangelizata eſt ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret Deum; ſic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti Virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata: ut quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſolvatur per Virginem: æqua lance diſpoſita virginalis inobedientia per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplaſti peccato per correptionem Primogeniti emendationem accipiente; ſerpentis prudentia devicta per ſimplicitatem columbæ, vinculis illis reſoluti ſumus, per quæ aſſignati eramus morti.* Rurſus S. Gregorius Nazianzenus noverat Mariam eſſe ſororem noſtram; & tamen Oratione 18. in S. Cyprianum & Juſtinam Martyres habita, refert Juſtinam Chriſtianam Virginem, cum maleficiis & incantationibus a Cypriano Mago ad obſcœnam voluptatem impelleretur, Dei opem imploraſſe; & ad eam promerendam, B. Mariæ Patrocinium interpoſuiſſe. *Hæc atque his plura commemorans*, inquit, *& Mariam Virginem rogans, ut periclitanti Virgini opem ferret jejunii, & chameuniæ medicamento tuetur.* Mariam ſororem noſtram eſſe noverat S. Baſilius Seleucienſis: & tamen Oratione *in Annuntiatione* ad eam invocandam populum hortatur, ac precandi Formulam hujuſmodi præſcribit: *O ſanctiſſima Virgo, de qua quiſquis præclara omnia & illuſtria dicit, ut a veritate non aberrat, ſic infra dignitatem prædicat, e cœlo propitia nos reſpiciens, nunc quidem pacifice nos perducito: poſtea vero ad judicialem thronum ſecuros ac nullo confuſos pudore ſiſtens, ſtationis ad dextram participes effice.* Mariam ſororem eſſe noſtram ſemper agnovit Eccleſia Catholica, quæ ipſi nihilominus ſemper ſupplicavit, ejus apud Deum advocationem interponendo, ut ex Liturgiis omnibus antiquis, Græcis, Latiniſque perſpicuum eſt. Perperam itaque Rivetus Hagiomachus & Antidicomarianita negat Homiliam *De ſanctiſſima Deipara* eſſe S. Athanaſii, quod ea Mariæ invocatio ſtabiliatur, & PP. Jeſuitis inſolenter improperat, quod ideo ſe ejus allegatione oblectent.

Nec tamen Homiliam illam *De Annuntiatione*, S. Athanaſii eſſe contendimus, ſed ipſi abjudicamus, melioribus rationibus ducti, quas doctiſſimi Cardinales Baronius & Bellarminus protulerunt. Harum prima eſt, quod Neſtorii dogma confuiet illius Homiliæ Author, nec non & Eutychetis, eaſque loquendi formulas uſurpet, quæ nonniſi poſt Conciliorum Epheſini & Chalcedonenſis tempora ſolemnes in Eccleſia

eſſe

eſſe cœperunt. Atque *Hinc eſt*, inquit, *quod Chriſti Incarnatio ex Deo perſonam ſuam habeat, non humanitus ex homine. Siquidem juxta divinum characterem, humana ejus forma ſtatum ſuum accepit, unitione ſcilicet cum anima, atque ita fit ut Chriſtus duo pariter ſit, & unum ſingulare, unuſque item ſit, & non duo; & rurſus duo, & nequaquam unum eſt, ſecundum rationem duarum naturarum: & unus non duo, ſecundum unitatem ſubſiſtendi.... Sanctificata igitur ſuperventu Spiritus Sancti Virgo & corroborata, & virtute altiſſimi gravida, eum geſtabat, qui ex ſua propria eſſentia Dei erat filius, pro unica ejus divinitatis natura, & gignit eumdem incarnatum & hominem factum ſecundum duarum naturarum proprietatem. Eumdemque duplicem, & unum ex duobus conſtante, inconfuſe, immutabiliter, atque diviſim credi oportere ſtatuimus*. Certe ſi tempore Epheſini & Chalcedonenſis Concilii edita fuiſſet illa Homilia, illam laudaſſent iſtarum Synodorum Patres; qua nempe proferri nihil poterat luculentius ad Neſtorii & Eutychetis Hæreſes proſternendas. Accedit, quod hujus Homiliæ Author Chriſtum *Deiferum hominem* dicendum eſſe negat, & ejuſmodi locutionem execratur: quam tamen Nicæni Patres, S. Baſilius, & alii e Veteribus uſurparunt. Quæ vox cum ſuſpecta & odioſa eſſe non cœperit, niſi ex quo ea abuſus eſt Neſtorius, argumento eſt hanc Homiliam ante Neſtorianæ Heræſeos tempora ſcriptam non fuiſſe. Author enimvero hanc locutionem innoxiam fuiſſe contendit Nicæni Concilii tempore, nec venenum in ea latere, niſi ex abuſu Hæreticorum, qui eam pravum in ſenſum detorquebant. *Cæterum*, inquit, *neque hoc pro Hæreticorum more intelligentes Authores Nicæni Concilii, ſed ex operatione Spiritus & virtutis Altiſſimi, & impregnatione Virginis, Deiferum hominem eum, qui ex Virgine prodiit, credendum eſſe ſtatuerunt*. Cum itaque Hæretici qui Athanaſianis temporibus graſſabantur, ſcilicet Ariani, hac voce abuſi non legantur: (nam ſi abuſi ea fuiſſent, caviſſet ipſam Nicæna Synodus:) hanc Homiliam S. Athanaſii non eſſe certiſſimum eſt.

Secundo, Monothelitarum Hæreſim diſerte perſtringit Homiliæ iſtius Author his verbis: *Ideoque duas voluntates prædicamus, ſed nequaquam duos volentes, aut duos operantes, ſed unum volentem, ſecundum unitatem perſonæ: contra duas voluntates, & duas operationes, ſecundum peculiarem utriuſque naturæ rationem*. Edita itaque videtur hæc Homilia poſt ortum Hæreſeos Monothelitarum, & poſt Synodum Sextam Œcumenicam, quæ teſtimonium iſtud proculdubio laudaſſet inter alia Patrum oracula, quibus Catholicum de duabus in Chriſto voluntatibus & operationibus dogma aſſeruit, ſi S. Athanaſii fuiſſet, vel alterius Patris, a quo ante hæc tempora Homilia illa edita fuiſſet.

Tertio, hic Author leviter admodum & pene pueriliter etymologiam vocis *οὐσίας* derivat *ἀπὸ τοῦ ἴσου*, id eſt, æqualis, vel *ἀπὸ τῆς ἰσίας* quæ vox æqualitatem ſignificat. At vox *ἰσία* apud Græcos non reperitur: nec æqualitas Græce dicitur *ἰσία*, ſed *ἰσότης*.

Quarto, impegit hic Author in explicanda *τῆς ὑποστάσεως* notione, quaſi de illo ſolum dicatur, qui ſub alio ſtat: *Et quaſi ſecundo ordine conſiſtit*. Unde Filium eſſe hypoſtaſim colligit *quia ſub aliquo ſtatum ſuum, id eſt, ſub Patre habet*. Porro falſa eſt hæc notio, cum Pater qui ſub nullo ſtat, cum a nemine habeat originem, nihilominus ſit hypoſtaſis.

Quinto, Chriſti animam ex quo Verbo divino hypoſtatice unita eſt, viſione beatifica non frui cenſet hujus Homiliæ Author, quod verus Athanaſius (ut quidem exiſtimo) non ſenſiſſet. *Non enim ſuſpicandum eſt*, inquit, *quod ſecundum ſimplicem naturæ ſuæ proprietatem, Virgo in ſe inhabitantem Deum videre potuerit, cum nec ipſa animata, rationiſque ac intellectus facultate prædita caro Filii conſpicere valuerit: ſed quatenus fieri poterat, velut ipſa Altiſſimi virtute præſtante umbraculum, ac quaſi umbras creante, quarum adminiculo videret, quantum res patiebatur, Deum in ſe habitantem. Utque ipſi nos, qui in carne noſtra inhabitantem animam habeamus, haudquaquam tamen quomodo qualiſve ea ſit, conſpicere poſſumus, ſed quaſi umbram ejus ac lineamenta ex ejus virtutibus ac operationibus colligimus: tale quiddam tum Virgo tum ipſa ratione ac intellectu prædita Chriſti anima contueri poterat, atque etiamnum poteſt ex potentiis & operationibus inde prodeuntibus*.

Epiſtola ad Serapionem de Spiritu Sancto vindicatur S. Athanaſio.

XVIII. *Epiſtolam ad Serapionem de Spiritu Sancto*. Eraſmus, Scultetus & Rivetus S. Athanaſio abjudicant, hominiſque otioſi, & nullo ingenio præditi eſſe ajunt. At cum nullam tam præpoſteræ opinionis rationem proferant, explodendi ſunt Pſeudocritici. Laudatur quidem hoc in Tractatu Micheæ locus, qui nuſquam legitur, *Domus Jacob exacerbavit ſpiritum Domini*. At non ideo hæc Epiſtola ſpurius eſt S. Athanaſii fœtus. Vel enim in codice aliquo, quem penes ſe Atahanſius habebat, & quo utebatur, hæc verba extabant: ſicut in pluribus Sacrorum Bibliorum codicibus quædam verba, vel ſententiæ leguntur, quæ deſunt in aliis, vel aliqua deſiderantur, quæ in aliis legere eſt, ut Lucas Brugenſis, & alii Viri Eruditi, qui variantes Sacræ Scripturæ lectiones adnotarunt, & collegerunt, paſſim obſervavere: Vel S. Athanaſium in eremo ſcribentem memoria fefellit. Nihil autem refert quod multa ſit congeries locorum hoc in Tractatu, ut objicit Rivetus. Nam in Orationibus contra Arianos, quæ S. Athanaſii germanæ ſunt, pauciora non congeruntur divinarum literarum ad expugnandam Hæreſim teſtimonia. Denique quod eadem repetat interdum, non probat S. Athanaſii non eſſe; ſed tantum Opus illud properantis ingenii fœtum eſſe, quem expolire & limare ipſi non licuit, in vitanda Arianorum perſecutione, ipſorumque declinandis inſidiis ſatis occupato. Unde in hac lucubratione multa excuſatione digna, nonnulla emendanda, tam verax, quam humilis Athanaſius agnovit. *Ego igitur*, inquit, *etſi in eremo agam; tamen ob improbitatem eorum qui alios avertunt a veritate, nihili faciens eorum de noſtræ dictionis tenuitate, & humilitate ſubſannationes, paucis ſcripſi, & tuæ Religioſitati miſi, plurimum te adhortans, ut in iſtis legendis quædam emendes, & ubi imbecillior eſt dictio, veniam dones*. Porro quod ajunt Eraſmus & Rivetus, Epiſtolam ad Serapionem eſſe Authoris qui voluerit imitari S. Athanaſii librum ad Serapionem, abſque judicio dictum eſt. Quem enim alium librum intelligunt? Forſan Epiſtolam ad Serapionem, quæ extat Tomo 2. Operum S. Athanaſii. At illa compendium eſt prioris iſtius Epiſtolæ, ſeu Tractatus *De Spiritu Sancto*, quod S. Athanaſius Serapionis precibus conceſſit.

Hiſtoria de Melchiſedecho, indigna S. Athanaſio.

XIX. *Hiſtoria de Melchiſedecho*, non eſt S. Athanaſii. Nam Melchiſedechi genealogiam deſcribit, & parentes nominat, cum in Scripturis Sacris, aut apud Patres cæteros nullibi nominentur, & dicatur a S. Paulo, *Sine patre, ſine matre, ſine genealogia*. 2. Dicitur in iſto libello Melchiſedech idololatra fuiſſe, & ex creaturarum contemplatione ad unius Dei cultum converſus, multaque de ejus converſione, de patre, de matre, de fratre ejus Melchi ad ſacrificium idolorum celebrandum a patre electo, & terræ hiatu, cum tota familia, orante Melchiſedech, abſorpto, fabuloſa narrantur. Adhæc, oraſſe dicitur Melchiſedech in monte Thabor, ibique in denſa ſylva manſiſſe ſeptem annos nudum a ventre uſque ad lumbos, & dorſum ejus occalluiſſe ut teſtam limacis: cibum ejus fuiſſe ſylveſtria, & potum ejus rorem quem lingebat: illuc Abraham divina juſſione ſe contuliſſe, tonſumque Melchiſedechum veſtibus induiſſe, & benedictionem ab eo accepiſſe. Quæ quam fabuloſa ſint & inepta, nemo non videt. Denique 318. Abrahami vernaculos Nicænorum Patrum figuram fuiſſe ait, ac de Nicænis ipſis Patribus loquitur velut de hominibus præteritorum temporum. *Tot etiam Sancti Patres*, inquit, *inventi ſuo tempore in Nicænorum civitate, qui nobis rectam confirmarunt Fidem, quorum numerus adæquatus Patriarchæ Abraham, fuit 318. Sanctorum Epiſcoporum in Synodo*. Cum itaque coævi fuerint S. Athanaſio Nicæni Patres, ipſeque Nicæno Concilio interfuerit, & anno ſequente fuerit ad Epiſcopatum Alexandrinum promotus: hujus hiſtoriolæ, vel potius fabulæ de Melchiſedecho non eſt Author.

XX. Homiliam in illud Evangelii, *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei*: S. Athanaſio abjudicant illuſtriſſimi doctiſſimique viri Cardinalis

Perron. lib. 2. de Euchar.

dinalis Perronius, & Coeſiellus: judiciumque Eraſmi, & Centuriatorum Magdeburgenſium, necnon Editiones Baſileenſem, & Pariſienſem, Homiliam illam inter ſuppoſititia S. Athanaſii Opera rejicientes, adverſus Heterodoxos proferunt. Contra, Albertinus Calviniſta germanum eſſe contendit S. Athanaſii opus, tum ex ſtyli ſimilitudine; cum ex Gobaro apud Photium in Bibliotheca Codice 232. teſtante Athanaſium in multis libris Theognoſtum laudare, quod ſemel tantum præſtiterit, niſi hujus Homiliæ ſit Author: tum denique ex Concilio Lateranenſi ſub Martino I. ubi ſub Athanaſii nomine tria hujus Homiliæ loca proferuntur. In his rationibus non invitus acquieſco.

S. Athanaſius Calviniſtis non favet adverſus realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam.

Nec eſt tamen cur S. Athanaſium in ſui circa Euchariſtiam erroris patrocinium advocent Calviniſtæ, iis abuſi verbis quæ hoc in Tractatu leguntur: *Iſtiuſmodi characterem etiam in Joannis Evangelio vidi, ubi de eſu corporis diſputans, ac propterea multos ſcandalizatos conſpiciens, ita locutus eſt: Hoccine vos ſcandalizat? Quid ſi igitur Filium hominis ſpectaveritis aſcendentem ubi prius erat? Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam. Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus ſunt & vita. Hic enim de utroque, carne & ſpiritu ſuo locutus eſt, & ſpiritum a carne diſcriminavit, ut non ſolum id quod oculis apparebat, ſed naturam quoque inviſibilem credentes, diſceremus ea quæ loqueretur, non carnalia eſſe, ſed ſpiritualia. Quot enim hominibus corpus ejus ſuffeciſſet ad cibum, ut univerſi mundi alimonia fieret? Sed propterea Aſcenſionis ſuæ in cœlum mentionem fecis, ut eos a corporali intellectu abſtraheret; ac deinde carnem ſuam, de qua locutus erat, cibum e ſupernis cœleſtem & ſpiritualem alimoniam, & ab ipſo donandam intelligerent. Quæ enim locutus ſum vobis,* inquit, *ſpiritus ſunt & vita. Quod perinde eſt ac ſi diceret: Corpus meum quod oſtenditur & datur pro mundo, in cibum dabitur, ut ſpiritualiter unicuique tribuatur & fiat ſingulis tutamen præſervatioque ad reſurrectionem vitæ æternæ.* Hic (inquam) locus Calviniſtarum cauſæ non patrocinatur, nec adverſus realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam militat. Non enim Corpus Chriſti a nobis in Sacramento manducari negat Sanctus Athanaſius, qui idipſum diſerte ibidem aſſerit his verbis: *Quod proinde eſt ac ſi diceret: Corpus meum quod oſtenditur, & datur pro mundo, in cibum dabitur:* Sed ſolum negat manducari modo carnali, ita ut aliorum inſtar ciborum dividatur: vel corporea & carnali facultate nobis exhiberi ac diſtribui. Unde ſubjungit: *Quot enim hominibus corpus ejus ſuffeciſſet ad cibum, ut univerſi mundi alimonia fieret?* Quia nimirum corporeum agens, materiali & finita virtute carnem Chriſti diſtribuere innumeris hominibus non poſſet, niſi eam dividendo, & conſumptibilem exhibendo. Quod itaque ait S. Athanaſius, *Chriſtum non carnalia, ſed ſpiritalia eſſe locutum*, cum de manducatione ſuæ carnis ſermonem habuit, *ut non ſolum in eo quod oculis apparebat, ſed naturam quoque inviſibilem crederemus*, non ſignificat ſpiritu dumtaxat & Fide manducari a nobis carnem Chriſti: ſed meri hominis carnem non eſſe, quæ nihil prodeſſet, ſed carnem Verbo divino unitam, ſive carnem ejus, qui non homo tantum, ſed Filius etiam Dei ſit: adorandam autem illam carnem divina operatione ſiſti in Euchariſtiæ Sacramento, & divina virtute multiplicari, ut abſque ſuæ unitatis & integritatis detrimento Fidelibus univerſis diſtribuatur. Hunc eſſe iſtius loci ſenſum, ex S. Athanaſii inſtituto colligitur. Totus enimvero illius hoc in ſermone ſcopus erat probare Chriſtum nomine blaſphemiæ contra Filium hominis, blaſphemiam contra ſuam humanitatem, nomine vero blaſphemiæ contra Spiritum, blaſphemiam contra ſuam divinitatem intellexiſſe. Id ut exequatur, loca Sacræ Scripturæ omnia congerit, in quibus nomen *Spiritus* ad divinitatem ſignificandam uſurpatur; & iſtum inter alia; *Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam:* in quo oſtendit Chriſtum carnis nomine humanam naturam, nomine vero Spiritus, divinam ſignificaſſe. Eum ſenſum & Athanaſiani ſermonis ſeries demonſtrat. *Ita quoque,* inquit, *Propheta videns Verbum carnem eſſe factum, locutus eſt: Dominus Chriſtus vultus noſtri ſpiritus eſt. Ne quis ex eo quod in ille appareret, merum hominem Dominum eſſe intelligeret, ſed dum eum ſpiritum eſſe audit, Deum eum agnoſceret in corpore conſtitutum. Utrumque igitur jam liquet, eum qui Dominum videt de ſe loquentem, ſi corporalia ejus tantummodo in oculis habeat, & non credens dicat, Unde huic ſapientia? peccare illum ipſum quidem, & ut in Filium hominis blaſphemare: eumdemque vero, ſi videat opera ejus in Spiritu Sancto facta, & dicat, Talium operum authorem nec Deum eſſe, nec Dei Filium, ſed ea opera Belſebud adſcribat, manifeſto blaſphemare, eo quod inficiatur illius Deitatem.* Carnem itaque Chriſti, cibum eſſe ſpiritalem, Dei ſpiritu plenam, Deo in unitate perſonæ conjunctam, proindeque dotibus ex Dei ſpiritu derivatis ornatam, ſubtilitate nimirum, indiviſibilitate, impaſſibilitate, vi ſeſe infinitis hominibus, omnibuſque locis & temporibus communicandi abſque imminutione & conſumptione, ſignificavit S. Athanaſius, illamque ſic in Euchariſtia manducari: quæ tamen ibi reipſa eſt & vere, quamvis modo ſpiritali præſens. Hoc ſenſu non ſolus Athanaſius, ſed & alii Patres Corpus Chriſti ſpiritale vocavere. S. Epiphanius Hæreſi 64. *Dominus noſter*, inquit, *a morte ſurrexit, non ut aliud revocaret ad vitam corpus, ſed illud ipſum quod ei fuerat; ſed ita tamen ut illud ipſum ſpiritus in propriam tenuitatem ac ſubtilitatem converteret: ac ſpiritale omnino conflaret.* Sanctus Ambroſius, lib. de Initiandis: *In illo*, inquit, *Sacramento Chriſtus eſt, quia Corpus eſt Chriſti, non ergo corporalis eſca, ſed ſpiritalis eſt. Unde & Apoſtolus de typo ejus, ait: Quia Patres noſtri eſcam ſpiritalem manducaverunt, & potum ſpiritalem biberunt. Corpus enim Dei Corpus eſt ſpiritale. Corpus Chriſti, Corpus eſt divini ſpiritus, quia ſpiritus eſt Chriſtus*, &c. S. Hieronymus in cap. 1. Epiſtolæ ad Epheſios: *Dupliciter vero*, inquit, *Sanguis Chriſti & Caro intelligitur: ſpiritualis illa atque divina, de qua dixit: Caro mea vere eſt cibus, & Sanguis meus vere eſt potus.* Et, *Niſi manducaveritis Carnem meam, & Sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam in vobis: Vel Caro & Sanguis, quæ crucifixa eſt, & qui militis effuſus eſt lancea. Juxta hanc diviſionem & in Sanctis ejus diverſitas Sanguinis & Carnis accipitur, ut alia ſit Caro quæ viſura eſt ſalutare Dei; alia Caro & Sanguis quæ regnum Dei non queant poſſidere.* S. Cyrillus lib. 4. *In Joannem*, in cap. 6. *Totum demum ſuum Corpus*, inquit, *vivifica virtute ſpiritus replet. Spiritum enim deinceps Carnem ſuam nominat; ita tamen ut non propterea Carnem eſſe neget: Sed quia perfecte ei eſt unita, & totam ejus vivificam vim induit, idcirco ſpiritum quoque ejus nominat. Nec eſt quod mireris, aut ea re offendaris. Si enim qui Domino adhæret, ſpiritus cum eo unus eſt: quomodo non potius proprium ejus Corpus unum cum ipſo nominabitur?* Et infra: *Natura Carnis per ſe vivificare non poteſt: quid enim amplius eſſet in Deo ſecundum naturam? Sed nec unica & ſeorſim in Chriſto quoque eſſe cenſenda eſt: habet enim Verbum unitum, ſecundum naturam eſt vita. Cum ergo Chriſtus eam vivificam nominat, non æque illi ac ſibi ſive ſuo ſpiritui vivificandi vim tribuit: propter ipſum enim, proprium ejus quoque Corpus vivificum eſt, quoniam illud in ſuam ipſius vim reformavit. Quonam autem pacto, nec mente capi poteſt, nec lingua exprimi, ſed ſilentio tantum ac Fide mentem excedente debet honorari. Quod autem Filius in divinis Scripturis Spiritus quoque Sancti nomine ſæpe nuncupetur, ex iis quæ ſubjecta ſunt, agnoſcemus*, &c.

Vita S. Antonii aſſeritur S. Athanaſio.

XXI. *Vita S. Antonii*, quæ S. Athanaſio adſcripta eſt, & inter illius Opera extat Tomo 2. eſt genuinus S. Athanaſii fœtus: meminerunt enimvero S. Gregorius Nazianzenus, & S. Hieronymus Vitæ S. Antonii Monachorum Patris ab Athanaſio conſcriptæ, quam aliam fuiſſe ab ea quam nunc habemus ab Hoeſchelio latinitate donatam, Sculterus & Rivetus leviſſimis rationibus moti contendunt.

Sculteti & Riveti Objectionibus reſpondetur.

Ajunt ſcilicet primo, in ea non reperiri Vitæ Monaſticæ leges, quas Nazianzenus ſcribit Athanaſium ſub narrationis prætextu voluiſſe promulgare. At oppido falluntur: Sancti enim Antonii exempla & præcepta diſcipulis tradita cum propoſuit, literiſque mandavit S. Athanaſius, Vitæ Monaſticæ leges ſub narrationis ſpecie promulgaſſe non immerito dici poteſt. Præterea, cum in ea, quæ fertur ſub S. Athanaſii nomine,

magni

magni Antonii Vita legantur quæ ex ea laudant S. Chryſoſtomus Homilia 8. in Matthæum, Palladius Hiſtoriæ Lauſiacæ cap. 8. Socrates lib. 1. cap. 17. & lib. 4. cap. 14. S. Ephrem, S. Joannes Damaſcenus, & Juſtinianus Imperator in Epiſtola ad Mennam Patriarcham Conſtantinopolitanum, Evagrius denique Antiochenus Epiſcopus, qui inſigne illiud Opus latinitate donavit paulo ante annum 370. emicant in ea characteres omnes, quos in Vita S. Antonii a S. Athanaſio conſcripta Veteres indicarunt.

Objiciunt ſecundo heterodoxi Critici, commentitium iſtius Vitæ, qua de agimus, Authorem aſſerere, S. Antonium indoctum fuiſſe, & literarum imperitum: cum alii narrent ipſum cauſidicum fuiſſe, & valde doctum. Sancti quidem Auguſtini tempore jactatum fuiſſe, Antonium illum *ſine ulla ſcientia literarum Scripturas divinas & memoriter audiendo tenuiſſe, & prudenter cogitando intellexiſſe*: Sed quantum fidei Auguſtinus his narrationibus tribuerit, ex eo patere quod ſubjicit, *De Doctrina Chriſtiana*, lib. 1. in prolog. *At ſi hæc quiſque falſa arbitretur, non ago pugnaciter*. Quod ſane non dixiſſet, ſi Athanaſium ejus narrationis habuiſſet Authorem. At S. Auguſtinum cum S. Athanaſio conſentientem, & in Præfatione librorum *De Doctrina Chriſtiana* aſſerentem S. Antonium illiteratum & indoctum fuiſſe, Riveto & aliis ex Hæreticorum grege Pſeudocriticis anteponimus. Falſo autem colligunt S. Auguſtinum fidem hujuſmodi narrationibus non adhibuiſſe, ex eo quod ſubjunxerit: *Si hæc quiſque falſa arbitretur, non ago pugnaciter*. Solet enim S. Auguſtinus hiſtorias & narrationes quæ humana tantum authoritate nituntur, & quæ a pertinacibus hominibus in dubium revocari poſſent, quantumvis certæ ſint, cujuſque arbitrio credendas, vel non credendas permittere; ut inutilium contentionum argumenta reſecet. Cujus rei ne aliud exemplum quæratur, obſervare ſufficit hæc verba; *Si hæc quiſque falſa arbitretur, non ago pugnaciter*; non ſolum ad id quod de S. Antonio proxime dixerat, ſed ad aliam etiam Hiſtoriam referri, de ſervo barbaro Chriſtiano, *Qui literas nullo docente homine, in plenam notitiam, orando ut ſibi revelerentur, accepit, triduanis precibus impetrans ut etiam codicem oblatum, ſtupentibus qui aderant, legendo percurreret*. Quam Hiſtoriam *a graviſſimis fideque digniſſimis viris* S. Auguſtinus *ſe nuper accepiſſe* teſtatur. Cauſidicum porro S. Antonium fuiſſe qui ſcripſerunt, eum in errorem ex loco Suidæ male intellecto ſunt inducti. Loquitur enim apud Suidam Ethnicus quidam, deoſque ſuos rogat ut Antonium illum in fortunatis inſulis cum ipſis tunc degentem, ob præſtita ſibi beneficia remunerent. Adeoque hic locus de Antonio Cauſidico, S. Antonium Anachoretarum Patrem nullatenus ſpectat.

Objicit tertio Rivetus, Narrationem de melote, aut pallio, Athanaſio Epiſcopo ab Antonio in extremis agente, donato, non convenire cum eo quod ſcribit S. Hieronymus in Vita Pauli Eremitæ, qui ante aliquot annos petierat & obtinuerat ab Antonio illud pallium. Addit, de congreſſu Pauli cum Antonio nullum veſtigium eſſe in Vita Pauli Athanaſio adſcripta, quem a vero Athanaſio omiſſum fuiſſe non veriſimile eſt. At futiles ſunt hæ Riveti rationes: Duplex enim pallium quidni dedit Antonio S. Athanaſius, quorum altero involutum ſepeliverat Paulum, alterum vero ipſi Athanaſio reddendum jam jam moriturus edixit? Non mirum autem quod de S. Antonii cum Paulo Eremita congreſſu ſiluerit S. Athanaſius, qui in Epiſtola ad Monachos, quorum precibus hanc Vitam conſcripſit, profitetur ſe non omnia quæ ab Antonio geſta erant, memoriæ commendare potuiſſe, ſed quædam ſelegiſſe, quæ nempe a Monachis audiverat in Eremo; unde hanc relationem aliorum ſtudio compleri poſſe indicat. *Ergo*, inquit, *ut breviter dicam, ex omnibus quæ de eo referentium ſermo jactavit, credite, & minima nos exiſtimate dixiſſe de maximis; quia non ambigo nec eos omnia potuiſſe cognoſcere, cum & ego rogatus a vobis, quantacumque per Epiſtolam ſignificavero, non æqualia ſim ejus meritis narraturus. Sed & vos omnes hinc navigantes ſtudioſe percunctamini, quo ſingulis quæ norunt referentibus, congruat, dignaque tanti nominis Relatio compleatur. Diſponebam itaque poſt lectionem literarum veſtrarum aliquos ad me Monachos invitare, & maxime eos qui crebro ad eum ire conſueverant, ut plenius aliquid addiſcerent, munera vobis majora tranſmitterem. Sed quoniam & navigationis tempora labebantur, & tabellarius vehementiſſime feſtinabat, ideo ea quæ & ipſe noveram [frequenter enim eum viſitavi] & quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non paululum temporis cum eo fecit, Dilectioni veſtræ indicare properavi*. Denique S. Hieronymus hanc Pauli Eremitæ Hiſtoriam ſcribere ideo eſt aggreſſus, quod nemo id ante ipſum præſtitiſſet. *Pauca*, inquit, *de Pauli principio & fine ſcribere diſpoſui, magis quia res omiſſa fuit, quam fretus ingenio*.

Objicit quarto Rivetus, Nonnulla in hac, quam expendimus, S. Antonii Vita occurrere, quæ Fidem orthodoxam lædunt, ut quod dæmones facit corporeos, quod *Virtutem nobis ineſſe, & ex nobis ortum habere* aſſerit, *& rem non eſſe difficilem manere in eo ſtatu in quo conditi ſumus*: quod gratiam Dei caſſam reddit. Verum propter illam ſententiam quæ dæmonibus corpora tribuit, nemo niſi inſulſe dixerit abjudicandum eſſe S. Athanaſio illud Opus, in quo id aſſeruit: cum Veteres plerique Patres vel ante, vel poſt S. Athanaſium, corporeos Angelos ſenſerint iis in Operibus quæ ipſis minime ſunt afficta, ſcilicet Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, Athenagoras in Apologia, Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, Methodius lib. de Reſurrectione, apud Epiphanium Hæreſi 64. Theognoſtus apud Photium, Codice 106. S. Baſilius, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. 10. S. Macarius Homilia 4. Severianus Gabalitanus Homilia 1. *De Mundi opificio*, Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater Dialogo 1. Interrogatione 58. Tertullianus lib. *De Carne Chriſti*, cap. 16. & lib. 2. contra Marcionem, cap. 8. S. Auguſtinus lib. 2. *De Trinitate*, cap. 7. Epiſtola 115. lib. 3. *De Geneſi ad literam*, cap. 10. & ad iſta verba Pſalmi 85. *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori*, Caſſianus Collatione 7. cap. 13. Fulgentius lib. *De Trinitate*. Sed & falſum eſt Authorem Vitæ S. Antonii dæmones facere corporeos, qui potius in corporibus extrinſecus aſſumptis hominibus ipſos apparere paſſim indicat. Falſum etiam eſt aſſeruiſſe Authorem illum, *Virtutem ex nobis ortum habere*: Nam affirmavit ſolum liberi arbitrii facultatem, ſi Dei gratia præveniente adjuvetur, virtutum operationes elicere poſſe: & animam hominis a Deo rectam eſſe conditam, ejus proinde integritatem quodammodo omnium originem eſſe virtutum: non quod ipſi a natura inſitæ ſint, ſed quod ipſarum ſit capax, in eaſque propenſione voluntatis feratur, ſi nulla fuerit extrinſecus ſorde polluta. *Nolite*, inquit, *virtutis tanquam impoſſibile nomen pavere, nec peregrinum vobis aut procul poſitum videatur hoc ſtudium quod ex noſtro, Dei gratia præcedente, pendet arbitrio. Hujus operis inſerta homini natura eſt, & ejuſmodi res eſt quæ noſtram tantummodo expectat voluntatem. Græci ſtudia tranſmarina ſectentur, & in alieno orbe conſtitutos inanium literarum quærant Magiſtros: nobis vero transfretandi nulla neceſſitas imminet; in omni ſede terrarum conſtituta ſunt regna cælorum. Unde Dominus in Evangelio ait. Regnum Dei intra vos eſt: virtus, quæ in nobis eſt, mentem tantum requirit humanam. Cui enim dubium eſt, quia naturalis animæ puritas, & ſi nulla fuerit extrinſecus ſorde polluta, fons ſit & origo omnium virtutum?*

Objicit denique Rivetus, quæ de morte Balacii Ducis a vero Athanaſio narrantur, non parum differre ab iis quæ in Vita Antonii referuntur. Nam verus Athanaſius in Epiſtola *Ad Solitarios* narrat, *Balacii femur proficiſcentis ad primam manſionem, equum cui inſidebat, cervicibus retortis ita momordiſſe, atque ex dorſo excuſſum humi afflixiſſe, ut intra triduum proximum perierit*. Author vero Vitæ Antonii, equum quo Neſtorius Ægypti Præſes vehebatur, *morſu repentino Balacium decuſſiſſe in terram, ac ſic in eum inhiantem, femora ejus laceraſſe, & corroſiſſe, ut ſtatim relatus in civitatem poſt triduum mortuus ſit*. Quæ varietas verum Athanaſium a fictitio evidenter diſtinguit. At non eſt tanta varietas, quantam fingit Rivetus. Balacii namque femur equus mordere potuit, quo tum vehebatur Neſtorius Ægypti Præfectus, cui

Digitized by Google

cui tamen Balacius ipſe inſidebat, id eſt, inſidere ſolitus erat. Ejus enim erant equi, & in ejus ſtabulo nutriebantur, ut habet S. Antonii Vita. Nulla igitur inter duo iſta loca pugna eſt.

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Athanaſium ſpoliat ſuis libris, maxime vero Symbolo* QUICUMQUE.

R. *S. Athanaſium* ſuis Libris non ſpolio, ſed critico lumine ac judicio veros a ſuppoſititiis diſcerno; nullumque ipſi abjudico, quem non abjudicet univerſa pene eruditorum hominum natio: nullum ipſius eſſe nego ſine firmis argumentis.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores in eodem Articulo hanc Propoſitionem notant, pag. 470. Editionis primæ: *Angeli corporei ſunt ex Doctrina plurium Patrum*.

R. Angelos corporeos eſſe non dixi, nec ſentio, abſit: Sed plures Patres ita ſenſiſſe obſervavi, oſtendens contra *Rivetum* Calvinianum Vitam S. Antonii non eſſe propterea *S. Athanaſio* abjudicandam, quod illius Author corpora dæmonibus tribuat.

Nota.

NOn pauci conſentiunt Natali ſymbolum *Quicumque &c.* Vigilio Tapſenſi tribuenti; nec ſane infirmæ ſunt conjecturæ, quas ex Queſnello refert. Putandum tamen hunc authorem *doctiſſimi* encomio non fuiſſe decoraturum, ſi dum ſcribebat, tot ipſius propoſitiones Sedes Apoſtolica proſcripſiſſet, ut poſtea factum eſt.

Nota.

QUæ olim fuerint opiniones de Angelorum natura adnotavi poſt diſſertationem ſeptimam ſæculi ſecundi.

ARTICULUS IX.

De Euſtathio Antiocheno.

SAnctus Euſtathius Syda urbe Phamphiliæ oriundus, Berœæ in Syria primum Epiſcopus, deinde poſt Philogonii mortem communi conſenſu Epiſcoporum, Clericorum & plebis, ad Antiochenæ Eccleſiæ adminiſtrationem evectus eſt. Inſignis Nicænæ Fidei defenſor fuit, cujus in odium calumnias, depoſitionem, exilium, ab Arianis paſſus eſt. Multa ſcripſit adverſus Arianos. Item librum *De anima & Engaſtrimytho*, id eſt, de Sermone ex ventre, ſeu pythonico, contra Origenem, in quo verum Samuelem non fuiſſe a Pythoniſſa, evocarum, nec Sauli apparuiſſe, diſerte probat. Hunc S. Euſtathii Tractatum Græce & Latine edidit Vir Doctiſſimus Leo Allatius in Syntagmate *De Engraſtrimytho*. Scripſit etiam *Commentaria in Pſalmos*, & Orationem in illa Sapientiæ verba: *Dominus poſſedit me initium viarum ſuarum*, ex quibus libris inſignia Fragmenta ad duarum in Chriſto naturarum probandam veritatem Theodoretus profert in Dialogis. *Euſtathii* Antiocheni Epiſcopi genuinum Opus non videtur Commentarius in *Hexaemeron*, ſive *De Opere ſex dierum*, ſub ejus nomine à *Leone Allatio* editus, cum illius Stylus Euſtathiano plane diſſimilis ſit, nec illius meminerit *S. Hieronymus*, aut ullus Veterum; mera denique ſit compilatio male confutarum ſententiarum Veteris Teſtamenti, Artapani, Joſephi, Protoevangelii S. Jacobo affictí, Euſebii, S. Baſilii, &c. Legc S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. De Euſtathii Operibus ita cenſet Sozomenus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 19. *Euſtathius vir tum in aliis rebus egregius, tum eloquentia cauſa merito admirandus quemadmodum ex libris ejus, qui adhuc extant, licet cognoſcere, qui tum ob priſcum genus elocutionis, & ob gravitatem ſententiarum, tum ob verborum elegantiam, & in rebus explicandis venuſtatem magnopere probantur*.

Quædam a S. Euſtathio de Chriſti perſona durius ſcripta refert Facundus Hermianenſis lib. 11. Cap. 1. & quæ Neſtorii errori favere nonnihil videantur. *Sed*, inquit, *pro his quæ, necdum exorto Neſtorio, ſecura ſimplicitas loquebatur, ejus non eſt anathematizanda Doctrina*.

ARTICULUS X.

De S. Jacobo Niſibitano.

SAnctus Jacobus cognomento Sapiens, in Maximiani perſecutione Confeſſionis gloria inſignis, unus e Nicænis Patribus, cujus Vitam ſcripſit Theodoretus in *Hiſtoria Religioſa*, cap. 1. e ſolitudine ad Niſibis urbis in Perſide celeberrimæ Epiſcopatum aſſumptus eſt. Ipſum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum S. Hieronymus non recenſuit, quem ea ratione Gennadius excuſat, quod linguam Syriacam nondum noſſet, quo tempore Catalogum conſcripſit: Jacobi autem Niſibitani Opera e Syriaca in Græcam linguam tranſlata nondum eſſent. XXVI. Operum ipſius libros Gennadius commemorat. Obiit Conſtantii Imperatoris temporibus, intra muros Niſibeoſes, ſecundum Conſtantini mandatum ſepultus, ad tutelam civitatis.

ARTICULUS XI.

De Lucifero Calaritano.

LUcifer Calaritanæ Eccleſiæ Epiſcopus, Arianorum infenſiſſimus hoſtis, confeſſionis gloriam facto in Eccleſia ſchiſmate fœdavit. Vivere deſiit anno 370. ex S. Hieronymo. Plures edidit in veritatis & Eccleſiæ defenſionem Tractatus, quos S. Athanaſios & S. Hieronymus commendarunt, ſcilicet libros duos ad Conſtantium Imperatorem, alterum *De Regibus Apoſtatis*, unum *De non parcendo delinquentibus in Deum*, unum qui inſcribitur, *Quod moriendum ſit pro Filio Dei*: unum denique *De non conveniendo cum Hæreticis*. Hæc Opera Lucifero nemo ſive Catholicorum, ſive Heterodoxorum abjudicat. Præparati ad Martyrium animi indices eſſe ejus libros ad Conſtantium, S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, Cap. 95. teſtatur.

ARTICULUS XII.

De S. Cyrillo Hieroſolymitano.

SAnctus Cyrillus poſt obitum S. Maximi Hieroſolymitanus Epiſcopus, ab Acacii factione ſæpe vexatus, & e ſede ſua detruſus, Semi-Arianis addictiſſimus fuit, ob eamque rationem ab aliquibus Scriptoribus Eccleſiaſticis male exceptus eſt, ut a S. Hieronymo in Chronico, & a Rufino, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. qui ipſum violatæ Fidei inſimulant. At Concilii ſecundi Œcumenici, cui anno ante obitum 5. interfuit, teſtimonium, Hieronymi, Rufinique ſuffragio anteponendum eſt. Ita autem ſcripſerunt de Cyrillo noſtro Conſtantinopolitani Patres in Epiſtola Synodica, quæ legitur apud Theodoretum lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9. *Hieroſolymitanæ autem Eccleſiæ, quæ mater eſt omnium Eccleſiarum, Reverendiſſimum ac Religioſiſſimum Cyrillum Epiſcopum eſſe indicamus, qui & canonice ab Epiſcopis Provinciæ olim fuit ordinatus, & plurima variis in locis contra Arianos certamina ſubiit*. Octos annis inconcuſſum Epiſcopatum ſub Theodoſio Seniore tenuit, teſte S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 112. Obiit die 18. Martii anni 386. Catecheſes 18. quæ Extemporaneæ dicuntur

ad

ad Illuminatos, & 5. *Myſtagogicas, ad recens baptizatos*, adoleſcens compoſuit. Has ipſi cum vindicent S. Hieronymus in Catalogo, Theodoretus Dialogo 2. ubi ex Catecheſi 4. nunnulla profert, S. Joannes Damaſcenus Oratione 3. *De Imaginibus*, ubi quædam laudat ex Catecheſi 12. & Joannes Cypariſſiorus, qui ex X. pauca deſcribit: temere illius quidam ex Heterodoxorum grege Pſeudocritici eſſe negant.

Catecheſes S. Cyrillo Hieroſol. contra Rivetum vindicantur.

I. Ex illis, quas habemus Græce & Latine a Joanne Prevotio editas, nonnulla eſſe detracta, nonnulla iiſdem aſſuta, Rivetus pari temeritate aſſerit, lib. 3. Critici ſacri, cap. 8. Exempla profert fictitiorum hujuſmodi aſſumentorum, 1. illam ſententiam ex Catecheſi 12. *Si enim qui apud Jeſum bene fungitur Sacerdotio, abſtinet a muliere, ipſe Jeſus quomodo ex viro & muliere proditurus eſſet?* Id eſſe alicujus inſulſi Monachi aſſumentum, ex eo ſatis conſtare ait Calviniſta, quod Cyrilli tempore vigebat Concilii Nicæni authoritas inter Orthodoxos, quod a Paphnutio perſuaſum, eorum relinquit arbitrio, qui volunt a propriis conjugibus abſtinere; ut ait Gelaſius Cyzicenus, cap. 33. At inſulſum eſſe Riveti figmentum, ſuadet Euſebii Cæſareenſis, S. Epiphanii, & S. Hieronymi authoritas, qui continentiam ex Eccleſiæ diſciplina fuiſſe a ſacris Miniſtris religioſe ſervatam ſua ætate teſtantur, quamvis tunc vigerent Nicæni Concilii Canones. Neque huic Diſciplinæ repugnat Hiſtoria Paphnutii, ut in Diſſertatione *De clericorum cœlibatu* oſtendimus. Sicut ergo mox laudatorum Authorum taſtimonia nemo tam inſulſus eſt qui eorum Operibus a Monachis aſſuta dixerit; ita & hic Cyrilli locus a nemine cui fuerit integrum judicium, id eſt, ab alio quam a Riveto, aſſutus aſſeretur.

II. In eadem Catecheſi verba illa non ſolum ut inepta, ſed ut blaſphema ſugillat Rivetus: *Itaque ſi Virgo in veneratione eſt propter novem menſium tempus, multo magis nos propter multorum annorum tempus.* Quis, inquit, Cyrillum adeo inſulſum credet, ut caſtitarem multis annis colentes (illos enim alloquitur) multo magis veneratione dignos, quam fuit Virgo ſancta, crediderit, vel docuerit? Verum qui hunc Cyrilli locum abſque partium ſtudio expenderit, fatebitur ipſum non coæquare Virgines omnes Deiparæ, aut æquum ipſis honorem deferendum aſſerere, quem Virgini Sanctiſſimæ deferimus; ſed ſolum ipſas venerationem promereri ſingularem, eo quod Mariam Dei matrem imitentur, & Chriſtum non tantum novem menſium ſpatio, ſed toto vitæ ſuæ tempore glorificent, & in corpore ſuo portent merito caſtiratis. *Adoretur*, inquir, *qui de Virgine natus eſt Chriſtus, & agnoſcant Virgines ſui ſtatus, vel dignitatis coronam .... Virgines cum Maria Virgine habebunt partem*, &c. Præterea etſi in his Catecheſibus aliquæ eſſent comparationes minus accuratæ, non propterea ipſi abjudicandæ eſſent: cum præſertim eas in adoleſcentia, & ex temporo dixerit, & a ſcribis feſtinantibus exceptæ ſint.

Denique huic Cyrilli loco nonne pene ſimilis eſt ille S. Auguſtini lib. *De Sancta Virginitate*, cap. 5. *Ille unius Sancta Virginis partus, omnium Sanctarum Virginum eſt decus; & ipſa cum Maria Matres Chriſti ſunt, ſi Patris ejus faciunt voluntatem.*

Particularum Crucis Chriſti per totum orbem Chriſtianum diſperſio.

III. Additiтia eſſe illa verba ex Catecheſi 13. Rivetus contendit. *Arguet me lignum crucis, quod per particulas ex hoc loco per univerſum orbem ſparſum eſt.* Quod & Catecheſi 10. & Catecheſi 4. dixerat: *Lignum crucis teſtatur apud nos apparens uſque ad hodiernum diem, & apud illos qui ſecundum Fidem ex illo capientes, hinc univerſum orbem fere jam replerunt.* Hæc omnia (inquit Rivetus) aſſuta eſſe non negabit, qui ſine præjudicio, tempus quo Cyrillus dicitur Catecheſes ſuas ſcripſiſſe, cum fabula de inventione & partitione crucis comparabit. Compoſuit Cyrillus Catecheſes in adoleſcentia ſua, ut ait Hieronymus: igitur antequam eſſet Epiſcopus. Conſtantii Imperatoris anno 17. (ſi fides habeatur Epiſtolæ quam ad eum ſcripſiſſe fertur) Epiſcopus erat Hieroſolymitanus, annis 28. tantum poſt inventionem crucis, quam Baronius refert ad annum Conſtantini 21. ut merito idem Baronius * fateatur, potuiſſe Cyrillum crucis inventioni interfuiſſe. Si potuit intereſſe, vel adoleſcens interfuit, vel paulo ante adoleſcentiam, qui poſt annos ad minus 20. factus eſt Epiſcopus. Quod ſi ita ſit, quomodo hæc notatio temporis conveniet cum verbis Cyrilli Catecheſi 10. qui tamquam de re per longum tempus continuata ait: *Lignum uſque hodie apud nos apparens?* illud enim, *uſque hodie*, non ſolet uſurpari in rebus novis, ſed quæ a multis annis longa & continuata temporum ſerie in eodem ſtatu viſæ ſunt, aut eodem nomine appellatæ. Sic Geneſis 22. *Appellavit nomen illius loci, Dominus videt. Unde uſque hodie dicitur; In monte Dominus videbit.* Nempe a tempore Abraham ad tempus Moſis. Et vero qui fieri potuit ut tantillo temporis momento tot ligni fruſtula ubique terrarum fuerint comportata? Et ſi id factum ſit, quomodo id Cyrillo innoteſcere potuit?

Tomo 3. ad ann. Ch. 326.

Inventionis Crucis Hiſtoria vindicatur.

Præterea, Euſebius qui Cæſareæ in Palæſtina vixit Conſtantini temporibus, & qui diligentiſſimus talium obſervator fuit, inventionem illam crucis poſtea decantatam non reticuiſſet in Hiſtoria ſua, vel in lib. *De Vita Conſtantini*: qui autem ſequuti ſunt fabulæ Enarratores, ab aliis deluſi, ſimplicitate quadam id ſcripſerunt quod quiſque audierat, ſed ita ut variantibus ſententiis, rem ex ſe incertam magis dubiam ſuis narrationibus efficiant. Qui non credet, adeat Ambroſium Oratione *in funere Theodoſii*, Paulinum Epiſtola 11. & Rufinum lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. Theodoretum lib. 1. cap. 18. & Sozomenum lib. 2. cap. 1. qui poſtremus dum ait. *Maximam portionem Crucis Hieroſolymis in theca argentea aſſervari: alteram vero ab Helena ad Conſtantium delatam, in Conſtantini ſtatua incluſam*, fruſtulis iſtis Cyrillo aſſutis, & in toto orbe diſtributis non videtur dare locum.

Verum ficulnea ſunt hæc Riveti argumenta. Nam triginta prope anni effluxerant ab inventione ſalutiferæ crucis, cum Cyrillus Catecheſeon magiſter Hieroſolymis erat. Quod temporis intervallum ſatis fuit ut ligni vivifici religio propagaretur, & Eccleſiæ plurimæ ipſius particulas ab Hieroſolymitano Patriarcha poſtularent & obtinerent; quod Cyrillo Hieroſolymis agenti notum fuit. Hæc autem Catecheſeon Cyrilli epocha ſic ſtatuitur. Vixit harum Catecheſeon Author anno circiter Chriſti 350. ait enim Catecheſi 6. ſupereſſe etiamnum qui Manetem Hæreſiarcham ſuis oculis conſpexerint, atque effluxiſſe, ex quo ejus Hæreſis exorta eſt, annos 70. ea vero cœpit Probo Imperatore Paulinoque Conſulibus, ut S. Leo teſtatur Sermone 2. *De Pentecoſte*. Id fuerit anno 279. aut 277. ut ex Æra Dionyſiana colligitur, liquet Catecheſeon illarum Authorem floruiſſe circa annum 350. Id vero optime convenit cum eo quod S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum refert, Cyrillum Hieroſolymitanum Catecheſes habuiſſe in adoleſcentia, nam poſt tempus quod memoravimus, ſuperſtes fuit annis 36. ut quidem octennium ſub Theodoſio Principe tranſegiſſe referat idem S. Hieronymus; ac proinde obiit anno 386. Falſum porro eſt quod hæc loquendi formula, *Uſque in hodiernum diem*, uſurpari non ſoleat in rebus novis, ſed in iis quæ longa temporum ſerie in eodem ſtatu viſæ ſunt. Non enim res antiqua erat, ſed recens, cum S. Matthæus ſcribebat Evangelium, ut ager figuli in ſepulturam peregrinorum ex denariis a Juda poſt Chriſti venditionem in templo projectis, *ager ſanguinis* vocaretur: & tamen S. Evangeliſta ſcribit: *Propter hoc vocatus eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem*. Præterea, illa verba, *uſque hodie*, non videntur mihi reſpicere inventionem crucis, ſed crucifixionem Chriſti, quaſi dicat: jam tria ſunt ſæcula ex quo crucifixus eſt Chriſtus; & tamen hodieque lignum illud habemus: immo Fideles undique huc venientes gaudent particulas decerpere, idque tanto numero, ut jam (hyperbolice loquitur) particulis iſtis prope omnes terras impleverint.

Nec Euſebii de crucis inventione ſilentium, probat hanc Hiſtoriam inter fabulas rejiciendam, ut Rivetus, aliique inimici crucis Chriſti rejiciunt; cum S. Ambroſius qui eodem ſæculo floruit, hanc ut certiſſimam Hiſtoriam referat in Oratione *De Obitu Theodoſii*, eamdemque narrat Epiſtola 11. *ad Severum*: quibus Socrates lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,

cap.

Digitized by Google

cap. 3. Sozomenus, lib. 2. cap. 1. Theodoretus, lib. 1. cap. 3. & ante hos, Rufinus, lib. 1. cap. 7. ſuffragantur. Quorum omnium authoritas, & Eccleſiæ traditio, Euſebio ſilenti anteponenda eſt. Quæ autem, in eorum narrationibus occurrit varietas, circumſtantias quaſdam ſpectat, quas alii referunt, alii omittunt, non Hiſtoriæ ſummam, ac (ut ita loquar) ſubſtantiam, de cujus veritate inter ſe conſentiunt univerſi. Quod tandem ſcribit Sozomenus, maximam crucis portionem Hieroſolymis in argentea theca aſſervari, alteram vero ab Helena delatam ad Conſtantinum, non impedit quin particulæ crucis per varias orbis terrarum partes diſperſæ fuerint. Utrumque enim ſcriptis prodidit S. Paulinus, qui & innumeris excerptis particulis lignum Crucis dominicæ non imminui, perpetuo miraculo, teſtatur. *Crux*, inquit, *in materia inſenſata vim vivam tenens: ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum ſuum commodat, ut detrimenta non ſentiat.* Quod miraculum qui irrident, vel in dubium revocant Heterodoxi Critici, aut blaſphemos, aut impudentes eſſe oportet: blaſphemos ſi Deum non potuiſſe miraculum illud patrare dixerint; impudentes, ſi Paulinum celeberrimum Epiſcopum, ſanctitate & doctrina inſignem, a SS. Auguſtino & Hieronymo impenſe laudatum fabulam orbi univerſo venditaſſe effutiant.

[illegible] IV. Catecheſi 18. dimidiam fere paginam ab impoſtore quodam additam ait Rivetus, de virtute quæ mortuorum corporibus inſit, abſente etiam anima. *Ineſt*, inquit, *corporibus mortuorum virtus & potentia, & mortuum corpus Prophetæ perficit Opus animæ, & jacens præbuit vitam defuncto.* Addit, *Non id mirum cum ſudaria & ſemicinctia extra corpus exiſtentia liberaverint ægrotos ab infirmitate.* Hæc qui credet Cyrilli eſſe, inquit Calviniſta, neget eumdem eſſe authorem Catecheſeos 16. in qua miracula omnia facta eſſe ſcribit *virtute Spiritus Sancti*. Et de ſudariis Pauli loquens ibidem: *Quomodo*, inquit, *pro dignitate differam quæ a Spiritu Sancto per Paulum factæ ſunt Epheſi operationes?* Et paulo poſt: *Propter hoc enim dictum eſt, quod per omnes civitates manifeſtabat Paulus, quod ea quæ in unaquaque civitate fiebant miracula, Spiritus Sancti energia eſſent, & nutu Dei, & in Chriſti nomine qui per eum loquebatur.* Ergo non virtute & energia ſudariorum, vel etiam animarum, aut corporum Eliſæi, vel Pauli, ut vult Cyrilli corruptor, (inquit Rivetus.)

Miſeranda ſane eſt Heterodoxorum Criticorum cæcitas, qui temere ſcribunt quidquid ipſis in mentem venerit, neſcientes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: & cum ſuos in Veterum ſcriptis damnatos errores animadvertunt, continuo aſſuta clamant teſtimonia, ſibique abſque ulla probatione credi volunt. Hujus cæcitatis & hebetudinis ſpecimen præbuit Rivetus, cum pugnare ſibi perſuaſit hæc duo Sanctorum corporibus ineſſe virtutem ad patranda miracula, & eadem nihilominus fieri virtute Spiritus Sancti, nutu Dei, & in Chriſti nomine. Quaſi vero virtutem illam quæ Sanctorum ineſt reliquiis, aliunde quam a Spiritu Sancto, cujus organa fuerunt eorum corpora, proficiſci dixerit aut ſenſerit Cyrillus: aut aliud Eccleſia, & Catholicæ Romanæque Eccleſiæ alumni ſentiant.

V. Quædam ex Catecheſibus Illuminatorum profert Rivetus contra Fidem ac Doctrinam Romanæ Eccleſiæ, quorum maximam partem nequaquam favere Calviniſtis jam oſtendimus, quæcumque ſcilicet de Scripturæ ſufficientia ex iis adducit. Legatur noſtra de Traditionibus Diſſertatio, Sæculo 2. Alia vero facile ſolvi poſſunt: ut illud quod legitur Catecheſi 14. de præſentia Chriſti in terris; *Qui ſurſum ſedet, & hic nobis adeſt, qui uniuſcujuſque videt ordinem & robur Fidei. Non enim quia nunc non adeſt in carne, ex eo putes quod ſpiritu non ſit in medio noſtrum, audiens quæ de illo dicuntur.* Non negat Cyrillus, Chriſti carnem in Sacramento abſconditam & velatam in terris adeſſe ut Rivetus comminiſcitur, ſed ſolum Chriſtum non adeſſe in carne conſpicuum, & modo ſenſibili, extra Sacramentum, propriaque in ſpecie aſpectabilem.

Nec majorem præ ſe fert difficultatem locus ille ex Catecheſi 12. excerptus, de manducatione Chriſti. *Spiritalis ovis Corpus ſumere digni effecti, caput ſimul cum pedibus ſumamus; caput autem deitatem intelligentes, & pedes humanitatem accipientes, ſanctorum Evangeliorum auditores, Joanni Theologo credamus.* Quamvis enim de ſpiritali Corporis Chriſti manducatione hic locus intelligatur, manducationem Corpoream non excludit, nec negat, quam Catecheſibus 4. & 5. Myſtagogicis diſerte adſtruit, ut mox oſtendemus.

Gravioris etiam non eſt momenti, quod ex Catecheſi 17. objicit Rivetus, ut efficaciam Baptiſmi ab ipſo tribui Spiritui Sancto, non actioni miniſtri, aut operi operato demonſtret. *Si ſimulas, nihilominus homines quidem id quod videri poteſt miniſtrant, Spiritus autem Sanctus ſimul inviſibilia magna efficit.* At ſenſus horum Cyrilli verborum non eſt, quod nihil agat Miniſter in Baptiſmo, ſed quod propria virtute non agat, & ut cauſa princeps: cum tota vis ac efficacia Baptiſmatis ſit a Spiritu Sancto interius operante, & gratiam infundente; quam ideo non accipit, qui fictus ſuſcipit Sacramentum. Hunc enim etſi homines baptizent, Spiritus Sanctus non baptizat. *Non ex hominibus*, inquit, *eſt ea gratia. Tu quidem accede ad Baptiſmum: accede autem, non vultum tantum iſtum viſibilem baptizantium reſpiciens, ſed memineris Spiritus Sancti. Hic enim paratus adeſt obſignare animam tuam, & dare tibi ſignaculum quod homines tremunt, cæleſte quoddam & divinum, ſicut ſcriptum eſt: In quo etiam credentes ſignati eſtis Spiritu Sancto promiſſionis.* Ephes. 1. *Proba ergo animam, ne projicias margaritas ante porcos. Sin autem ſimulas, nihilominus homines quidem te baptizant, Spiritus autem te non baptizat*, &c. Et rurſus; *Aqua quidem exterius circumdat; Spiritus autem interiorem animam abluit incomprehenſibiliter. Et quid miraris? Accipe exemplum corporeum, parvum quidem & facile, utile autem ſimplicioribus. Si ignis per ferri ſpiſſitudinem interius tranſiens, totum efficit ignem, & frigidum fit fervens, & nigrum fit lucidum: ſi ignis cum ſit corpus, in corpus ferri ingrediens ſic abſque ullo impedimento operatur; quid miraris ſi Spiritus Sanctus in animæ interiora ingreditur?*

Non magis urgent, quæ laudat ex Catecheſi 18. contra Fidem Purgatorii: *Pœnitentiæ & remiſſionis peccatorum in hac vita tantum præſcriptum habemus.* Neque enim Eccleſia Romana docet Pœnitentiæ, & remiſſioni peccatorum per Pœnitentiam in altera vita locum eſſe: neque id involvit Purgatorii fides, ſed tantum ſolvi pœnas temporarias peccatis debitas, illaſque a divina juſtitia exigi; quia homo congrua ſatisfactione, & Pœnitentiæ operibus illarum debitum non expunxit.

Quo ſenſu Fidem dogmatum a Fide Miraculorum diſtinguat S. Cyrillus Hieroſolymitanus.

Denique non favet Heterodoxis locus ille quem ex Catecheſi 5. Rivetus profert, quo videtur Cyrillus duplicem diſtinguere Fidem: unam dogmatum, alteram miraculorum. *Nomen*, inquit, *Fidei unum quidem eſt appellatione, dupliciter autem dividitur. Eſt enim unum genus Fidei, quod habet dogmaticam de aliquo animæ aſſenſionem. Alterum autem genus Fidei eſt, quod ex parte gratiæ a Domino donatur .... Hæc igitur ſecundum gratiam donata Fides ex Spiritu, non modo eſt dogmatica, verum etiam ſuper humanas vires effectiva. Qui enim habet hanc Fidem, dicet monti huic, Tranſi hinc illuc, & tranſit.* Hic (inquam) locus Hæreticis non favet. Duplicem namque Fidem, non eſſentia, ſed operatione & effectu diſtinguit. Id eſt eamdem Fidem eſſe cenſet, quæ & dogmatibus a Deo revelatis propter ejus authoritatem aſſentitur, & quæ patrat miracula: Sed hanc miraculorum efficiendorum vim Fidei ſecundum ſe & ſecundum eſſentiam ſpectatæ non convenire ait, ſed eſſe gratiam ſingularem, ſicut prophetiam, donum linguarum, &c. Multum autem hæc a Calviniſtarum doctrina differunt. Nam ipſi Fidem, quæ juſtificationis principium eſt, vel fiduciam de miſericordia Dei, qua dimiſſa ſibi per Chriſti Sanguinem peccata certiſſime ſibi perſuadeant; vel notitiam ſolum definiunt, non vero certiſſimum iis quæ a prima veritate revelantur aſſenſum. At Cyrillus Fidem eſſe ſtatuit *dogmaticam de aliquo animæ aſſenſionem*. Hanc eſſe juſtificationis principium ſentit, de qua nempe Dominus dixerit:

Qui

Qui verba mea audit, & credit ei qui me miſit, habet vitam æternam, & in judicium non veniet. Et: *Qui credit non judicatur, ſed tranſlatus eſt a morte ad vitam.* Præterea Calviniſtæ & Lutherani fidem promiſſionum a fide dogmatum & miraculorum diſtinguunt. At Cyrillus eadem fide, qua dogmata credimus, promiſſionum etiam retributionem credere nos docet, & miracula operari, ſi tanta fuerit, ut eam gratia miraculorum donet Deus. Ubi enim præmiſit de hac fide ſupra humanas vires effectiva intelligi hæc verba Chriſti: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis*, &c. hæc ſubjungit: *Quemadmodum enim granum ſinapis minuſculum eſt magnitudine, ardentius tamen vigore, & in exiguo loco ſeminatum magnos continet ramos, tamquam quod & in alta augeri poſſit, & volucres cooperire: ſic & fides in anima celerrimo acta maxima perficit. De Deo enim ſpeculatur, Deum intuetur, ita ut quæ meretur fide illuminari, & mundi terminos circuit, & ante mundi conſummationem judicium jam videt, & promiſſionum retributionem.*

VI. Objicit Rivetus, Joſiam Simlerum teſtari legi in Indice librorum, quos Auguſtana Reſpublica ab Antonio Eparcho Corcyreo emptos poſſidet: *Joannis Hieroſolymitani Catecheſes Illuminatorum* 18. & *Myſtagogicæ* 5. ut videndum ſit ne forte Joannis ſint, qui longe poſterior fuit Cyrillo, quæ tamen alteri fortaſſe de induſtria adſcriptæ ſunt, ut plus authoritatis haberent. At ex Librariorum oſcitantia, vel inſcitia, *Joannis Hieroſolymitani* nomen irrepſiſſe perſpicuum eſt. Certe Marcus Welſerus in Indice MS. librorum Reipublicæ Auguſtanæ, quem Apparatui ſuo Poſſevinus attexuit, non *Joanni*, ſed indefinite *Epiſcopo Hieroſolymitano*, tribui indicat in Catalogo Auguſtano. *Catechetica*, inquit, *inſtitutiones Epiſcopi Hieroſolymitani, quem Cyrillum eſſe puto.* Præterea duplex fuit Joannes Epiſcopus Hieroſolymitanus. Prior Cyrillo in Epiſcopatu ſucceſſit anno 386. alter Epiſcopus factus eſt anno 513. ſed cum ex iis quæ Catecheſeon iſtarum Author habet de Manete Hæreſiarcha, certum ſit ipſum floruiſſe anno 350. & hæc ætas melius Cyrillo conveniat quam Joanni priori, poſteriori vero Joanni minime competere poſſit, Cyrillo merito vindicantur. Tertio, prior ille Joannes male ſenſiſſe viſus eſt de reſurrectione corporum, teſte S. Epiphanio apud S. Hieronymum Epiſtola 60. & ipſo Hieronymo Epiſtola 61. *adverſus errores Joannis Hieroſolymitani*: At illarum Catecheſeon Author Fidem Catholicam in hujus articuli expoſitione propugnat. Denique Riveto ex ipſo Heterodoxorum grege opponimus, Witkerum Miniſtrum Anglum Controv. 1. *de Scripturæ perfectione contra Traditiones humanas*, de hiſce Catecheſibus ſcribentem: *Liber ipſe paucis ab hinc annis Græce prodiit, ſed videtur dignus eo Cyrillo: habet enim egregiam ſcientiam, & pietatem, & prudentiam.* Opponimus ipſi & virum doctiſſimum Gerardum Joannem Voſſium Diſſert. 1. Opuſculi de tribus Symbolis, §. 51. has Catecheſes Cyrillo pariter aſſerentem.

VII. Catecheſes Myſtagogicas perperam ejuſdem Authoris eſſe negat ac Catecheſes ad Illuminatos, Cyrilloque pariter abjudicat Rivetus. Ipſum enim convincit Catecheſis poſtrema Illuminatorum, in qua & Myſtagogicas Catecheſes pollicetur, & ſingularum argumenta proponit. *Poſt ſanctum*, inquit, *& ſalutarem Paſchatis diem, in reliquis Hebdomadæ diebus, poſt Synaxim ad ſanctum Reſurrectionis Salvatoris locum congregati, Deo volente, alias Catecheſes audietis, in quibus rurſus de unoquoque quæ fiunt, cauſas diſcetis, atque tam ex novo quam ex veteri Teſtamento demonſtrationes accipietis. Primam quidem de his quæ ante Baptiſmum proxime fiunt. Deinde quomodo mundati eſtis a peccatis per Dominum lavacro aquæ in verbo, & quomodo ſacerdotalis appellationis Chriſti participes facti eſtis, & quomodo ſignaculum vobis datum eſt Spiritus Sancti; & de iis, quæ fiunt in Altari, Sanctis novi Teſtamenti Myſteriis. Quæ hinc capient initium, quod divinæ Scripturæ tradiderunt, quæ iſtorum virtus, & quomodo ad hæc accedendum, & quando, & quomodo ea habere oporteat. Ultimum autem omnium, quomodo vos progreſſu temporis, & factis & dictis, digne ad percipiendam gratiam converti oporteat.* Hunc locum iſti Catecheſi aſſutum, & integram paginam inſertam eſſe, ab his verbis, *Cæterum fratres dilecti*, uſque ad illa, *Quod reliquum eſt fratres*, ait Rivetus; ſed cum abſque teſte, abſque ratione id aſſerat, nemo ſapiens ipſi fidem adhibebit. Contractiorem eſſe Stylum Myſtagogicarum Catecheſeon non inficior. Inde tamen perperam colligit Rivetus diverſorum Authorum partus eſſe: quia pro varietate perſonarum quas alloquimur, pro diverſitate temporis & circumſtantiarum cæterarum, nunc fuſius, nunc ſtrictius res propoſitas explicamus. Inſulſum porro argumentum eſt, quo probat Rivetus interpolatas eſſe iſtas Catecheſes, quod ſcilicet Catecheſi V. poſt illa verba quæ ſunt primæ perſonæ de tertia, *Obſecramus Deum pro communi Eccleſiarum pace, &c.* Sequuntur multa primæ perſonæ ad ſecundam: *Rogamus te nos omnes, & hoc ſacrificium tibi offerimus, &c.* Quaſi vero perſonæ mutatio in eadem etiam oratione nova ſit apud Authores, & centum ejus rei exempla proferri non poſſint. Interpolatam S. Pauli ad Galatas Epiſtolam nemo dixerit, & tamen cap. 6. in una eademque ſententia perſonæ mutationem videre eſt. *Fratres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.*

VIII. Non pauca in his Catecheſibus Myſtagogicis eſſe ait Rivetus, quæ Doctrinæ Romanæ Eccleſiæ officiant. Illud in primis notat ex Catecheſi 2. *Joannis Baptiſmus remiſſionem peccatorum præſtabat.* At iſta verba Doctrinæ Romanæ Eccleſiæ non magis adverſantur quam iſta Scripturæ ſacræ, Lucæ 3. *Venit* Joannes *in omnem regionem Jordanis prædicans Baptiſmum Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Et Baptiſmum Joannis remiſiſſe peccata Romanæ communionis Theologi non negant, quamvis id non præſtitiſſe propria virtute contendant, ſed ratione Pœnitentiæ, qua præparabantur ad Baptiſmum Chriſti, qui Joannis initiabantur Baptiſmate, vel ratione Fidei in Chriſtum, quem Joannes prædicabat ac demonſtrabat: uno verbo, id habuiſſe *ex opere operantis*, non *ex opere operato*. Nec Cyrillus ſolum, ſed & alii ex Patribus remiſſionem peccatorum tribuunt Baptiſmo Joannis, quamvis majorem eſſe vim Baptiſmi Chriſti agnoſcant & profiteantur, quod unum ad fidem hac in Controverſia pertinere ſacra Synodus Tridentina Seſſione VIII. Canone I. declaravit his verbis: *Si quis dixerit Baptiſmi Joannis eamdem eſſe vim ac Baptiſmi Chriſti, anathema ſit.* Hac de re S. Baſilius, lib. 1. de Baptiſmo, cap. 2. *Joannis vero Baptiſma multis modis excelluit* (præ Moſaicæ legis Baptiſmatibus.) *Nullam enim prorſus faciebat peccatorum differentiam. Nullum exigebat ſacrificiorum diſcrimen. Purificationem ſtudioſe non efflagitabat, nec dierum aut horarum habebat obſervantiam, nec ulla prorſus facta dilatione, per gratiam Dei & Chriſti ipſius, ſimul atque acceſſerat quis & peccata ſua, quantacumque & qualia fuiſſent, confeſſus fuerat, in Jordanis flumine baptizabatur, & confeſtim peccatorum remiſſionem accipiebat. Domini vero Baptiſma omnem humanam rationem ſuperat, & gloriam habet quodcumque humanum deſiderium ac votum excellentem, ac majore gratia & virtutis ſupereminentia reliqua ſuperat, quam ſolis ſplendor cæteras ſtellas excellit.* Et Homilia 13. *Initiatorium erat Joannis Baptiſma, iſtud vero perfectorium. A peccato illud avocabat: iſtud cum Deo conjungit, & familiarem reddit.* Eodem ſenſu locutus eſt S. Ambroſius lib. 1. *De Spiritu Sancto*, cap. 3. *Et illi*, inquit, *qui negaverunt ſe ſcire Spiritum Sanctum, quamvis baptizatos ſe dicerent in Joannis Baptiſmo, baptizati ſunt poſtea, quia Joannes in remiſſione peccatorum, in advenientis Jeſu, non in ſuo baptizavit nomine. Et ideo Spiritum neſciebant, quia nec Baptiſmum in Chriſti nomine, ſicut Joannes baptizare ſolebat, acceperant. Joannes enim licet non baptizaret in Spiritu, tamen & Chriſtum prædicabat, & Spiritum. Denique cum interrogaretur ne forte ipſe eſſet Chriſtus, reſpondit: Ego vos aqua baptizo, veniet autem fortior me, cujus non ſum dignus calceamenta portare: ipſe vos baptizabit Spiritu Sancto & igni.* Denique S. Auguſtinus quæſtionem minime ad fidem pertinentem eſſe exiſtimavit, utrum Baptiſmus Joannis

S. Cyrill. Hieroſol. Doctrina de Bapt... mo Joan... nis, Ro... manæ E... cleſiæ F... dei non ... contraria.

Digitized by Google

annis peccata remiſerit, necne. Ita enim ſcribit, lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 10. *Quapropter quamquam ita credam baptizaſſe Joannem in aqua Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, reipſa vero in Domini Baptiſmo id fieret: ſicut reſurrectio, quæ expectatur in finem; ſpe in nobis facta eſt . . . . . Tamen ne quiſquam contendat etiam in Baptiſmo Joannis dimiſſa eſſe peccata, ſed aliquam ampliorem ſanctificationem eis, quos juſſit Apoſtolus denuo baptizari, per Baptiſmum Chriſti eſſe collatam, non ago pugnaciter.* Horum Patrum Doctrina Cyrillo Hieroſolymitano conſona eſt, qui Baptiſmum quidem Joannis remiſiſſe peccata docet, ſed longe præſtantiorem eſſe Baptiſmum Chriſti, qui non ſolum peccata dimittat, verum etiam donum Spiritus Sancti, & adoptionem filiorum conciliet. *Nemo itaque exiſtimet*, inquit, *Baptiſma tantum remiſſionis peccatorum, verum etiam adoptionis filiorum ſe accipere, ſicut Joannis Baptiſmus ſolam remiſſionem peccatorum præſtabat. Nos vero de Chriſti Baptiſmo certi ſumus, quod ita ut eſt peccatorum abſolutio, & donum Sancti Spiritus conciliat; ſic & Chriſti paſſionum imaginem gerit.*

Cyril- Hiero- ſolym. Fi- des Ro- manæ Ec- cleſiæ ... Eucha- riſtia ...

IX. Objicit inſuper Rivetus hæc Cyrilli verba ex Catecheſi I. Myſtagogica, contra fidem Tranſubſtantiationis: *Quemadmodum enim panis & vinum Euchariſtiæ ante ſacram invocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta vero invocatione, panis quidem fit Corpus Chriſti; vinum autem Sanguis Chriſti: ſic & cibi ejuſcemodi pompæ Satanæ, ſuapte quidem natura puri ſunt, invocatione tamen dæmonum impuri efficiuntur.* Duo in iſtis verbis Doctrinæ Romanæ Eccleſiæ refragari ait Calviniſta procaciſſimus: I. Quod conſecrationem panis & vini, & eorumdem mutationem *invocationi Trinitatis* Cyrillus tribuat, quam his verbis: *Hoc eſt Corpus meum*, Papiſtæ adſcribunt. II. Quod ad eumdem modum velit mutari cibos dæmonius conſecratos, quo mutantur panis & vinum, etſi contraria mutatione. At cibi Idolis conſecrati non mutantur ſubſtantia: ergo (inquit) nec panis & vinum.

Verum ſi accuratius expendatur Cyrilli Hieroſolymitani Doctrina, evidens erit ipſum comparare mutationem quam invocatio dæmonum efficit in cibis, cum ea quam Trinitatis invocatio facit in pane & vino, quantum ad aliqua, non quantum ad omnia: hoc ſcilicet ciborum dæmoni conſecratorum exemplum affert ob quamdam analogiam inter panis & vini Euchariſtici mutationem in Corpus & Sanguinem Chriſti, & mutationem ciborum qui Satanæ pompis devoventur: non autem quod ejuſdem generis ambas illas mutationes eſſe exiſtimaverit. Subſtantialem namque mutationem panis & vini in Corpus Chriſti & Sanguinem in Euchariſtia ipſum agnoviſſe, profeſſum fuiſſe, & recens baptizatis ut Fidei dogma tradidiſſe, ex Catecheſi IV. meridiana luce clarius probatur. *Cum igitur*, inquit, *Chriſtus ipſe ſic affirmet atque dicat de pane, Hoc eſt Corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente, Hic eſt Sanguis meus; quis [inquam] dubitet, & dicat non eſſe illius ſanguinem? Aquam aliquando mutavit in vinum, quod eſt Sanguini propinquum, in Cana Galileæ, ſola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in Sanguinem tranſmutaſſet. Si enim ad nuptias corporeas invitatus ſtupendum miraculum operatus eſt, an non multo magis Corpus & Sanguinem ſuum filiis Sponſi dediſſe illum confitebimur? Quare omni cum certitudine Corpus & Sanguinem Chriſti ſumamus.* Certe ineptus omnino & ab humano plane alienus eſſet hujus Authoris ſenſus, ſi ad probandum panem & vinum moraliter mutari & fieri Corporis ac Sanguinis Chriſti figuras, omnipotentiæ divinæ aquam in vinum ſubſtantialiter tranſmutantis miraculum protuliſſet. Præterea Fideles contra dubium grave munit Cyrillus, quod ex illis Chriſti verbis oriri poterat, *Hoc eſt Corpus meum*, &, *Hic eſt Sanguis meus*. Quis vero dubitaſſet quin panis & vinum ſacra fiant per myſticas preces, ſicut cibi fiunt impuri Dæmonis ſuper eos invocatione; Quis mutationem moralem panis & vini in typos Corporis & Sanguinis Chriſti ægre crediddiſſet? Quod vero panis & vini conſecrationem *invocationi Trinitatis* tribuat, Cyrillus, Romanæ Eccleſiæ Doctrinæ non adverſatur: Nam ut vera ſit ejus propoſitio, ſatis eſt quod in toto ritu, ſive in precibus conſecrationem antecedentibus, ſuper propoſita dona Trinitas invocetur. Quamquam & Chriſti verba, *Hoc eſt corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*, antiquis precum nomine ſignificata fuiſſe, demonſtrare operoſum non eſſet.

Pergit objicere Rivetus ex Catecheſi III. hæc verba contra Fidem Tranſubſtantiationis. *Cæterum vide ne illud* (Chriſma ſcilicet) *eſſe putes unguentum merum. Quemadmodum enim panis Euchariſtiæ poſt Sancti Spiritus invocationem, non amplius eſt Panis communis, ſed eſt Corpus Chriſti: ſic & Sanctum hoc Unguentum, non amplius eſt unguentum, nudum neque commune, poſtquam jam conſecratum eſt, ſed eſt Chriſma Chriſti, per Spiritus Sancti præſentiam divinitatis illius effectivum: quo frons & alii ſenſus corporis ſui ſymbolice inunguntur: & corpus equidem iſto viſibili Unguento perungitur, anima vero Sancto vivificoque Spiritu ſanctificatur.* Ex quibus duo colligit Rivetus. I. Qualis eſt mutatio in oleo, talis eſt in Euchariſtia. At non eſt mutatio ſubſtantiæ, ſed uſus, & ſanctificatio ex gratia: Ergo nulla alia eſt in pane & vino, cum fiunt Corpus & Sanguis Chriſti. II. Ut corpus inungitur oleo ſymbolice, anima vero Spiritu vere ſanctificatur; ſic etiam comedit & bibit os corporis ſymbolice; anima vero intus Corpore & Sanguine Chriſti ſpiritualiter reficitur.

Sed o deplorandas Calviniani homini ratiocinationes! Talem eſſe in oleo mutationem, qualis eſt in Euchariſtia dixit ne Cyrillus? Nequaquam: ſed mutationem fieri in unguento, ut non ſit amplius unguentum commune poſtquam conſecratum eſt: ſicut mutatio fit in Pane Euchariſtico, ut non ſit amplius panis communis. Age vero, videamus quid hac mutatione conſequatur unguentum ex Cyrilli ſententia. Fit Chriſma Chriſti, & præſentia Spiritus Sancti fit divinitatis illius operatorium. Quid vero conſecratione conſequitur Panis Euchariſticus? Ut ſit Corpus Chriſti, Certe ſi talem mutationem in oleo Confirmationis, qualem in Pane Euchariſtiæ Cyrillus agnoviſſet, ſacrum oleum non dixiſſet eſſe Chriſma Spiritus Sancti, & divinitatis illius effectivum, ſed eſſe ipſum Spiritum Sanctum, ſicut Panem Euchariſticum dixit eſſe Corpus Chriſti: & ſi majorem in Euchariſtia quam in Chriſmate non fieri mutationem ſenſiſſet, non dixiſſet Panem Euchariſticum eſſe Corpus Chriſti, ſed ſolum eſſe Chriſti donum, vel figuram virtute Corporis Chriſti imprægnatam; ſicut non non dixit Chriſma eſſe Spiritum Sanctum, ſed Chriſma præſentiæ Spiritus Sancti effectivum. Illatio vero ſymbolicæ manducationis ex inunctione ſymbolica, non Cyrilli eſt, nec ex illius verbis poteſt extundi, ſed Riveti inſulſum eſt & ſophiſticum ratiocinium. Enim vero quod in membra noſtra diſtribuitur: ſpiritaliter tantum non manducatur: At Chriſti Corpus, ex Cyrillo, in membra noſtra diſtribuitur. Ejus itaque manducatio ſpiritalis tantum eſſe non credenda eſt. *Quare* (inquit Catecheſi IV.) *omni cum certitudine Corpus & Sanguinem Chriſti ſumamus. Nam ſub ſpecie panis datur tibi Corpus: & ſub ſpecie vini datur Sanguis, ut ſumpto corpore & Sanguine Chriſti, efficiaris ei comparticeps Corporis & Sanguinis. Sic Chriſtophori erimus, cum ejus Corpus & Sanguinem in membra noſtra receperimus.*

Urget Rivetus contra Eccleſiæ Fidem hæc verba ex Catecheſi V. *Panis hic non in ventrem deſcendit, & in ſeceſſum emittitur, ſed per totum ad corporis & animæ utilitatem diſtribuitur.* Panis autem Papiſticus (inquit Calviniſta blaſphemus) quem Corpus Chriſti dicunt, in ventrem deſcendit non ſolum hominum, ſed etiam brutorum: ergo non idem eſt Panis cum eo quem celebrat Cyrillus.

Minorem Heterodoxi nego. Corpus namque Chriſti panis ſpeciebus velatum, quod propterea panis nomen in Euchariſtia retinet, communium ciborum ſorti obnoxium non eſſe, Eccleſia Catholica profitetur, quæ ob contrarium errorem Stercoraniſtas jamdudum proſcripſit.

Urget rurſus Rivetus ex his verbis Catecheſeos Myſtagogicæ IV. *Chriſtus affirmat, & dicit de pane,*

Hoc eſt Corpus meum. Papiſtæ contra (inquit Calvinianus) *Hoc non demonſtrat Panem*. Et propoſitio hæc, *Panis eſt Corpus Chriſti*, eſt Hæretica.

R. Quid pronomen *Hoc* demonſtret, inter Catholicos Theologos, quos inſolentiſſimus Hæreticus Papiſtas vocat, non convenit. Quidam aſſerunt illud demonſtrare Panem; alii ſingularem ſubſtantiam, ſeu rem ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentem confuſe hoc nomine ſignificari volunt, alii Corpus ipſum Chriſti. Sed omnes Calviniſtarum & Lutheranorum errorem nihilominus confodiunt. Nam qui pronomen, *Hoc*, Panem demonſtrare contendunt, ſpectant tranſitoriam dumtaxat ſignificationem. At cum profertur hoc pronomen, nondum completa propoſitione, adhuc eſt Panis, qui abſoluta propoſitione jam non erit, adeoque tunc pronomen, *Hoc*, Panem in Chriſti Corpus proxime mutandum ſignificare dici poteſt. Qui hoc pronomine demonſtrari contendunt Corpus Chriſti, ſpectant ſignificationem illius permanentem, quæ finita propoſitione, & prolatis omnibus Chriſti verbis ipſi convenit. Tunc enim prædicatum conjungitur cum ſubjecto. Corpus autem Chriſti alia de re quam de ſe ipſo prædicari non poteſt. Sed pronomen, *Hoc*, illud ſignificat ſub confuſa quadam & generali notione rei præſentis: hæc autem verba, *Corpus meum*, illud diſtincte ſignificant. Quæ ſignificationis diverſa ratio in propoſitionibus quibuſvis practicis, id eſt, rei quam ſignificant operatoriis, demonſtrativo pronomini conveniret, ſecundum diverſum rei ſtatum. Ita ſi Moyſes mutans virgam in ſerpentem, dixiſſet, *Hoc eſt ſerpens*; & ſi Chriſtus aquam in vinum convertens, dixiſſet, *Hoc eſt vinum*: pronomen, *Hoc*, ſecundum ſignificationem tranſitoriam, id eſt, ſpectando miraculum ut nondum factum, ſed mox faciendum, virgam, & aquam demonſtraſſet; ſecundum ſignificationem permanentem & ſpectando miraculum ut jam perfectum demonſtraſſet ſerpentem, & vinum. Tandem qui pronomen, *Hoc*, demonſtrare dicunt ſingularem ſubſtantiam, ſeu rem ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentem, non dubitant quin ſignificet vel panem in priori inſtanti, quo inchoatur propoſitio, vel Chriſti Corpus in poſteriori, quo abſolvitur, ſed ideam confuſam utriuſque iſto pronomine ingenerari volunt.

Objicit adhuc Rivetus hæc verba ex eadem Catecheſi V. *Guſtantes enim, non panem aut vinum ut guſtent jubentur, ſed antitypum Corporis & Sanguinis Chriſti*, id eſt, figuram (inquit Calviniſta.)

Fateor Cyrillum vocaſſe Euchariſtiam *antitypum* Corporis & Sanguinis Chriſti, ſed contendo ipſum *antitypi* nomine meram, vacuam, & inanem figuram non intellexiſſe & ſignificaſſe, ſed figuram Corpus & Sanguinem Chriſti reipſa continentem. Unde *antitypi* nomen in Cyrilli Catecheſibus hoc ipſum ſignificat, quod apud nos nomen *Sacramenti*: & eodem ſenſu Corpus Chriſti Fidelibus *in antitypo* dari aſſerit, quo idem Corpus *in Sacramento* dari profitemur. Id patet evidentius ex Catecheſi IV. *Quare*, inquit, *cum certitudine Corpus & Sanguinem Chriſti ſumamus. Nam ſub typo panis datur tibi Corpus, & ſub typo vini datur Sanguis, ut ſumpto Corpore & Sanguine Chriſti, efficiaris ei compartieeps Corporis & Sanguinis. Sic Chriſtophori erimus, cum ejus Corpus Sanguinem in membra noſtra receperimus*. Si Corporis & Sanguinis Chriſti nomine tipycum dumtaxat Corpus Cyrillus intellexiſſet, ineptus plane eſſet, immo nullus propoſitionis ipſius ſenſus. Significarent enim ejus verba Corpus Chriſti typicum nobis dari in Corpore typico, figuram Corporis Chriſti dari nobis in Corporis ejuſdem ſacerrimi figura: quo quid abſurdius? Certe ſi Euchariſtiam Corporis & Sanguinis Chriſti abſentium typum & figuram eſſe S. Cyrillus ſenſiſſet, non dixiſſet illa in membris noſtris recipi, Chriſtum nos ferre, Corpus Chriſti & Sanguinem nobis dari. Sed quantum abfuerit a Calvini dogmate Cyrilli & veteris Eccleſiæ de Euchariſtia Fides & Doctrina, demonſtrant luculentius quæ eadem in Catecheſi leguntur. *Ne ergo conſideres tamquam Panem nudum & Vinum nudum. Corpus enim eſt & Sanguis Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba. Quamvis enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen Fides te confirmet; ne ex guſtu rem judices, quin potius habeas ex Fide pro sertiſſimo, ita ut nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata Corpus & Sanguinem*. Et infra: *Hoc ſciens, & pro certiſſimo habens panem hunc qui videtur a nobis, non eſſe Panem, etiamſi guſtus Panem eſſe ſentiat, ſed eſſe Corpus Chriſti; & Vinum quod a nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus Vinum eſſe videatur; non tamen Vinum, ſed Sanguinem eſſe Chriſti*. Recens baptizatorum mentes ſubire poterat dubium de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia, in iſtarum vocum pugna & contradictione fundatum, *Panis & Corpus Chriſti*. Hoc dubio ut ipſos liberet, hancque ab eorum animis caliginem diſpellat, quid ait Cyrillus? Ait ne, quod reſpondere debuiſſet, ac reſpondiſſet proculdubio, ſi in ea fuiſſet ſententia quam Calviniani propugnant, Euchariſtiam eſſe Panem, & credendum omnino eſſe judicio ſenſuum, qui panem eſſe renuntiant, quamvis ſit Corporis Chriſti figura? Minime: ſed aſſerit non eſſe Panem, & id certiſſime credendum, quamvis oculi, & guſtus Panem eſſe teſtentur: ſed eſſe Corpus Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba.

Tandem quæ ſequuntur verba a Riveto adducta ex V. Catecheſi, Catholicæ & Romanæ Eccleſiæ de Euchariſtia dogmati aperte ſuffragantur: *Accedens autem ad Communionem*, inquit, *non expanſis manuum volis accede, neque disjunctis digitis, ſed ſiniſtram veluti ſedem quamdam ſubjicias dextræ, quæ tantum Regem ſuſceptura eſt*; & *concava manu ſuſcipe Corpus Chriſti, dicens, Amen*. Nemo certe Calviniſtarum, Panem qui ipſis in illorum Cœna diſtribuitur, Chriſtum Cœlorum Regem appellaret: nemo dicenti, *Suſcipe Corpus Chriſti*, reſponderet *Amen*; id eſt, Verum eſt: ſicut reſpondebant Chriſtiani, ſuam his verbis tanto de Sacramento profeſſi Fidem, cum Euchariſtam ſuſcipiebant.

Objicit Rivetus hæc verba ex eadem Catecheſi; *Sanctificatis ergo diligenter oculis, tam ſancti Corporis contactu communica*. At, inquit, Pontificii Corpus Chriſti non tangunt.

Erras, Rivete, Corpus Chriſti tangimus, non immediate, ſed ratione ſpecierum panis & vini, quibus obvelatur. Niſi autem reipſa præſens eſſet in Euchariſtia Chriſti Corpus, illud tangere, qui ad Communionem accedunt, dici non poſſent: nemo enim dixerit ei, qui Regis imaginem & figuram tangit, Regium Corpus tangis: recte autem id dixerit ei, qui veſtimenta tetigerit Regio aptara Corpori, ſive quibus Rex actu indutus eſt. Unde cum mulier hemorrhoiſſa Chriſti veſtem tetigit, ait Salvator: *Quis me tetigit?* Sed ad Rivetum refellendum ſufficit unus S. Joannis Chryſoſtomi locus Homiliæ LXVI. *Ad populum Antiochenum* dicentis: *Quot nunc dicunt: Vellem ipſius Chriſti formam aſpicere, figuram, veſtimenta, calceamenta? Ecce eum vides, ipſum tangis, ipſum manducas. Et tu quidem veſtimenta cupis videre, ipſe vero tibi concedit non tantum videre, verum & manducare, & tangere, & intra te ſumere.*

Denique objicit Rivetus hæc verba ex eadem Catecheſi: *Tum vero poſt Communionem Corporis Chriſti, accede ad Calicem Sanguinis illius*. Ibi, inquit, jubetur Laicis Communio ſub utraque ſpecie, quam Pontificii ſubtrahunt. Ibidem: *Cum adhuc eſt humiditas in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua ſenſuum organa conſecra*. Id non poteſt Laicus, qui non communicat ſub ſpecie vini (inquit Rivetus) & ſi communicaret, non liceret vinum in labiis reliquum manibus contingere, & organa ſenſuum conſecrare.

At nihil aliud probant hæc loca Cyrilli, quam ejus ætate Communionem ſub utraque ſpecie fuiſſe ex Eccleſiæ Diſciplina frequentatam, quod non negamus: divinum vero ea de re præceptum nullum innuunt. Porro quæ Diſciplinam tantum ſpectant, poſſunt variis temporibus, varias etiam ob cauſas, ab Eccleſia immutari. Et Eccleſia jure merito ſubtraxit Laicis Calicis uſum; quæ illum permitteret, ſi ad Schiſmatis vulnus curandum neceſſe eſſet, omniaque Fidei Catholicæ dogmata, & ipſam imprimis realem Corporis & Sanguinis Chriſti ſub utraque ſpecie præſentiam profiterentur; ſicut illum Bohemis ea lege permiſit Baſileenſe Concilium. Quod ſpectat piam illam, non ſuperſtitioſam (ut vult Rivetus) veterum

Chri-

Digitized by Google

Chriſtianorum conſuetudinem, qui manum ad labra Chriſti Sanguine adhuc madida admoventes, inde oculos, & frontem, & cætera ſenſuum organa conſecrabant; poſſent idem præſtare, ſi Communio ſub utraque ſpecie adhuc eſſet in uſu: quod autem id non faciant, nihil ipſis nocet. Non tamen eſt exiſtimandum, quod pretioſiſſimi Sanguinis guttas oculis & naribus admoverent, ſed quod libato Calice, labia Corporis & Sanguinis Chriſti contactu ſanctificata reverenter admota manu contingerent, atque inde ad oculos & frontem & cætera ſenſuum organa pia admoverent, ut ſuo quodam modo conſecrarentur. Id autem quidni faciant Chriſtiani poſt Euchariſticam ſub unica ſpecie Communionem? Et ſi id præſtiterint, ſuperſtitionis argui non poterunt.

Epiſtola ad Conſtantium de Signo Crucis, Fr. S. Cyrillo Hieroſol. vindicatur.

X. Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, *De ſigno Crucis in cælo* ex lumine Hieroſolymis apparente, verus eſt, ac genuinus Cyrilli Hieroſolymitani partus. Ipſam eſſe ab homine Ariano ſcriptam Rivetus, aliique inimici Crucis Chriſti immerito contendunt, hac inani ratione freti, quod Conſtantium Arianum Principem laudibus efferat, ejuſque pietatem commendet. Sed ſi alicujus hæc ratio ponderis eſt, ſequitur nec S. Gregorium Nazianzenum authorem eſſe Orationis 1. *Contra Julianum*, nec S. Ambroſium Epiſtolæ 3. *Ad Valentinianum*, nec S. Athanaſium Orationis 1. *Contra Arianos*, nec S. Hilarium librorum *Ad Conſtantium*; quia eumdem Imperatorem laudati Patres ab amore religionis, ab odio idololatriæ, a pietate, ab humanitate, ab ingenii ſolertia atque acumine, a prudentia, a fortitudine commendarunt. Arianus erit S. Gregorius Nazianzenus, vel ſaltem Arianus Author Orationis laudatæ in Julianum, (quem alium a Gregorio Nazianzeno Rivetus aliquis dixerit) quia Conſtantium, nedum viventem (ut Cyrillus) quomodo Principes laudare ſolemne eſt omnibus qui ad ipſos ſcribunt, vel loquuntur, ut venerationem erga illos ſuam ſignificent, ſed mortuum, laudibus exornavit maximis, & Deo adjunctum eſſe, regnique cœleſtis hæreditatem accepiſſe ſcripſit. Certe Arianum hujus qua de agimus Epiſtolæ Authorem non fuiſſe perſpicuum eſt ex *Glorificatione conſubſtantialis Trinitatis, veri Dei noſtri*, qua illam finit. Denique, ut Glycæ hanc Epiſtolam S. Cyrillo aſſerentis teſtimonium omittam, Sozomenus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. eadem refert de admirabili illa Crucis apparitione ac Cyrillus Hieroſolymitanus, ac Epiſtolam ea de re ſcriptam a Cyrillo ad Conſtantium teſtatur. *Eodem tempore*, inquit, *cum Cyrillus Hieroſolymorum Eccleſiam poſt Maximum adminiſtraret, Crucis ſignum in cælo apparuit, ſplendide refulgens, non ut cometes diffluentibus radiis; ſed plurima luce collecta denſatum ac perſpicuum. Longitudine quidem a Calvariæ loco ad Montem Olivarum, id eſt, circiter quindecim ſtadia, totum cælum quod tractum illum ſupereminet, complectens. Latitudo vero reſpondebat longitudini. Porro ob rem tam inſolitam, tamque inopinatam, admiratio ſimul ac metus omnes invaſit. Relictiſque ædibus & foro, & opere quod quiſque præ manibus habebat, univerſi cum uxoribus & liberis ad Eccleſiam confluxerunt, uno conſenſu Chriſtum laudantes, Deumque alacri animo confitentes. Porro ejus rei nuntius omnes orbis Romani provincias non mediocriter conturbavit ..... Ipſe quoque Imperator ea de re certior factus eſt, tum ex multorum aliorum relatione, tum ex literis Cyrilli Epiſcopi ad ipſum datis. Hæc autem in ſacris libris olim prædicta fuiſſe per divinam quamdam Prophetiam viri ejuſmodi rerum gnari aſſerebant. Et hoc quidem ſignum plurimos Gentiles ac Judæos ad Chriſtianam Religionem pertraxit*. Quin ex Epiſtola Cyrilli ad Conſtantium hanc Hiſtoriam hauſerit Sozomenus, nullus dubito.

XI. Epiſtolam nomine Cyrilli Hieroſolymitani ad S. Auguſtinum *De Miraculis S. Hieronymi* ſcriptam, quæ inter Opera S. Hieronymi legitur, univerſa doctorum hominum natio tum ob horrendum anachroniſmum, (Cyrillus enim XXX. ante Hieronymum annis obiit) cum ob inſulſitatem Cyrillo abjudicat.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DUbius hæret Baſnagius num inventæ crucis Chriſti hiſtoriam rejiciat, vel admittat. Authoritatem ad probandum obtinet penes illum plurimam S. Cyrilli Hieroſolymitani teſtimonium; viciſſim autem æquali apud illum lance ſtat ſilentium Euſebii ipſiuſque demum Conſtantini in epiſt. ad Macarium, qui ambo nihil ea de re, quæ laudi certe, & gloriæ Imperatori ceſſiſſet, meminerunt. Sed heterodoxi dubium animum nonnihil tamen in adverſam inventioni ſententiam trahunt hæc, quas ſedulo colligit, ratiunculæ. Crucem Chriſti, ait ſervaſſe diligenter coævos Chriſto fideles facile perſuaderemur: nulla vero probabilis ſuccurrit ratio cur & latronis utriuſque cruces eadem diligentia conderentur ad memoriam ſæculorum. Id certe non egiſſent Chriſtiani; ſed nec Judæi, qui ſupplicii inſtrumenta una cum cadaveribus reorum infodiebant terræ, oſſa enim latronum una cum crucibus reperta nemo prodidit. Non pagani, qui morem illum condendorum inſtrumentorum ſupplicii ignorabant. Inſuper ſuſpicioſa eſt hæc crucis incorruptæ effoſſio poſt tercenos circiter annos; qui hoc fiat ſine prodigio? Illuſum igitur ſuſpicatur heterodoxus religioni Conſtantini imperatoris, qui ſacrarum reliquiarum inſigni ſtudio tenebatur. Nec forte impoſtor alius quærendus eſt a Cyrillo, quem a fraude haud omnino abſuiſſe ex Hieronymo in Chron. heterodoxus probat. Hi tam viri docti ſcrupuli facile evelluntur; quin & ipſe Baſnagius redarguit. Miratur ille curnam fieri potuerint ut Conſtantinus inventæ a ſe, vel ſuis auſpiciis crucis non meminerit ſua ad Macarium epiſtola: Nunc autem in gratiam religioſi erga ſacras reliquias Auguſti fabellam hanc de inventa cruce excogitatam dicit. Si poſtremum hoc verum admittatur; debuit Conſtantinus crucem, quam ſuo tempore repertam, eſto ex errore perſuadebatur, non ſiluiſſe. Verum his omiſſis, ſilentii hujus hanc probabilem cauſam affero; epiſtolæ ad Macarium poſterior fuit hæc crucis inventio; forte etiam Euſebius Conſtantini vitam ante ejus obitum & ante repertam crucem deſcripſerat; quamquam reliqua adjecit ſecundis curis, vel ſecunda poſt priorem ſcriptionem acceſſione. Hinc non difficili caſu accidere potuit, ut mentionem hanc crucis omitteret. Tres ſimul cruces, nempe Chriſti unam, & utriuſque latronis duas ſimul defoſſas veteres quidam ſcripſerunt; ſed non Cyrillus, cujus unico teſtimonio hac in re, ſabulis apud alios infertiſſima ſtandum eſſe cenſeo. Quæ exprobrat criticus noſter Cyrillo Alexandrino ex Chronico S. Hieronymi longiorem merentur indaginem; vix tamen fieri potuiſſe credo ut fraudem tanta fœlicitate excogitare potuerit, qua veteribus tam multis perſuaſerit. Nemo unus in ea re Cyrillum fraudis inſimulavit; exurgat nunc poſt annos fere bis millenos Baſnagius, & fidem teſti adeo oculato præbeamus.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 500. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc mihi Propoſitionem tribuunt: *Baptiſmus Joannis gratiam conferebat*.

R. Id non ſcripſi, hanc Propoſitionem mihi gratis affingunt Indiculi Cenſorii Authores, neque hic, neque uſlibi in Operibus meis legitur. Contrarium hic diſerte doceo Num. 8.

SCHOLION II.

In Eodem Articulo Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Communio Laicorum ſub utraque ſpecie Cyrilli Hieroſolymitani ætate*.

R. Nemo veteris Diſciplinæ peritus id ignorat. *Semper & ubique ab Eccleſiæ primordiis uſque ad ſæculum duodecimum ſub ſpecie Panis & Vini communicarunt Fideles, cœpitque paulatim hujus ſæculi initio uſus Calicis obſoleſcere*; (inquit pius & eruditus Cardinalis *Bona*, lib. 2. *Rerum Liturgicarum*, cap. 18.)

ANIMADVERSIONES in Communionem laicorum ſub utraque ſpecie.

QUandoquidem non ſolum Cyrilli ætate, ſed etiam uſque ad ſæculum duodecimum videatur hic Natalis ſentire cum Cardinali Bona *ſemper & ubique* fideles ſub ſpecie panis & vini communicaſſe, ideo in hac illius temporis diſciplina examinanda juvat hic immorari.

§. I.

Etiam duodecim prioribus eccleſiæ ſæculis, quando ordinarie fidelibus utraque Euchariſtiæ ſpecies diſpenſabatur, in ipſa publica Communione liberum fuit unam ſpeciem, ſive duas ſumere.

HUjus libertatis etiam ſub unica ſpecie Euchariſtiam percipiendi indicium manifeſtum eſt S. Leonis decretum adverſus Manichæos. Abſtinebant hi vino velut a genimine Diaboli; & cum etiam negarent Filium Dei in noſtræ redemptionis pretium ſanguinem ſuum ſudiſſe, immo verum corpus & ſanguinem aſſumpſiſſe, ideo in ſacris myſteriis pretioſiſſimum Chriſti ſanguinem ſumere declinabant, & ſub vini ſpecie communicare. Hujuſmodi ergo indicio cognoſcendos dixit S. Leo, ſi nempe unam panis ſpeciem in publica communione acciperent: *Cumque*, ait ſerm. 4. de Quadr. *ad tegendam infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſteriis, ita in ſacramentorum communione ſe temperant, ut interdum tutius lateant, ore indigno corpus Chriſti accipiunt, ſanguinem autem redemptionis noſtræ haurire omnino declinent. Quod ideo veſtram volumus ſcire ſanctitatem ut vobis hujuſmodi homines & his manifeſtentur indiciis, & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio, Sanctorum ſocietate ſacerdotali authoritate pellantur*. Cum igitur S. Leo ad Manichæos detegendos jubeat obſervari eos, qui ſanguinem haurire ſemper declinabant, ſignum eſt liberum fuiſſe Romæ ſub una, vel ſub utraque ſpecie communionem ſumere: nam ſi ex illius eccleſiæ diſciplina ſemper utraque euchariſtiæ ſpecies fuiſſet diſpenſanda, non potuiſſent latere Manichæi, dum a ſanguine Domini bibendo abſtinuiſſent. Id confirmat decretum, quod poſtea ad tempus edidit ipſius ſucceſſor S. Gelaſius, quo ſancivit quoſcumque ad ſacram menſam accedentes utramque ſpeciem recipere debere, ut ita omnem fraudis & effugii viam Manichæis præcluderet. Ipſius decretum habetur *can. comperimus de conſecr. diſt.* 2. *c.* 12. quod ita ſe habet; *Comperimus quod quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, a calice ſacri cruoris abſtineant. Qui procul dubio, quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur obſtringi, aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur; quia diviſio unius ejuſdemque myſterii ſine grandi ſacrilegio non poteſt provenire*. Hæc ratio ferit Manichæos, qui cum ſacrilega ſuperſtitione ducti a ſanguine abſtinerent, unam ab altera ſpecie non ſine grandi ſacrilegio ſeparabant. Porro quid neceſſe fuiſſet Gelaſium utriuſque ſpeciei ſumptionem præcipere, ſi ſemper & ubique ea viguiſſet in Eccleſia diſciplina, ut ſub utraque ſpecie fideles communicarent?

Sed & in eccleſia Conſtantinopolitana in publica communione liberum nonnumquam fuiſſe unicam ſpeciem recipere, ſuadent ea quæ narrat Sozomenus *l. 8. hiſt. c.* 5. de quadam muliere e ſecta Macedonianorum. Cum igitur ipſius Conjux audiendo Chryſoſtomum concionantem, quomodo de divinitate ſentiendum eſſet, fidem catholicam amplexus eſſet, ſuaderetque uxori ut ſibi in fide conſors eſſet, ſi vitæ conſors eſſe vellet, de fallendo marito conſilium ſuum cum ancilla aperuit, eique dedit panem communem, quem ſibi in eccleſia porrigeret. Itaque cum accepiſſet a S. Chryſoſtomo ſacra faciente in manibus panem euchariſticum, quaſi paulo poſt illum manducatura, clam dedit ancillæ, ab eaque panem communem acceptum cum ori admoviſſet, illico in lapidem mutatus fuit. Ex hac narratione, quam etiam refert Nicephorus *l.* 13. *c.* 7. patet ea mente mulierem acceſſiſſe ad ſacram ſynaxim, ut putaret facile ſibi eſſe virum ſuum fallere loco communionis fidelium panem communem ſubrogando. Hæc autem ſimulatio impoſſibilis ſane illi fuiſſet, ſi ex illius eccleſiæ diſciplina ſemper una cum pane calix ſanguinis fuiſſet adminiſtratus; nam cum hic Diaconi manu communicantium ori admoveretur, illius loco aliud ſumere mulier non potuiſſet.

Sed & Miſſa præſanctificatorum invicte probat uſum communionis ſub unica ſpecie. Græci igitur per totam Quadrageſimam, ſi excipiantur dies ſabbati, Dominicæ, & feſti Annunciationis Beatæ Virginis, non conſecrant, ſed panem conſecratum reſervant, quem cum offerant in Miſſa cæteris hebdomadæ diebus, ideo Miſſam præſanctificatorum appellant. Hic ritus, cujus ſi non meminit canon 49. concilii Laodiceni, certe tamquam de re jam recepta ſermo eſt can. 52. concilii Trullani, deinde poſtea in eccleſia Græca perſeveravit, ut teſtantur ipſius Euchologia, & legere eſt apud Arcudium *de Euchar. l.* 3. *cap.* 56. *&c.* & Goarium, ad Euchologium Græcorum. De Miſſa præſanctificatorum eruditam diſſertationem compoſuit Allatius, eamque legere eſt in fine Operis de perpetua conſenſione eccleſiæ Occidentalis. Cum vero in hac Miſſa tam ſacerdos, quam populus ex pane præſanctificato communicent abſque vini conſecrati ſpecie, clarum eſt in eccleſia Græca communionum unius tantum ſpeciei viguiſſe. Atque hic non prætereundum ritum illum, quo utuntur recentiores Græci, aliquas ſanguinis guttas in modum crucis pani conſecrato infundendi, recentem eſſe, cum nullum ipſius veſtigium in ipſorum Liturgiis, ac antiquis Authoribus reperiatur. Immo Michael Cærularius primus Græcorum ſchiſmatis author, cum ſcripſerit librum in defenſionem ſanctificatorum, ibi teſtatur nullam *in panibus reſervatis infundi guttam ſanguinis*. Sed & recentiores Græci quas ſanguinis infundunt guttas ſtatim exſiccant, panem igni ſuperponendo; unde cum ne minimum quidem ſpeciei vini veſtigium remaneat, falſo diceretur panem præſanctificatum ſumentes utramque ſpeciem recipere.

Quod Græci faciunt toto quadrageſimali tempore, obſervant Latini feria ſexta majoris hebdomadæ, in qua ſacerdos panem pridie conſecratum ſumit abſque Sanguine Domini. Ordo vero Romanus *Bibl. PP. tom.* 13. commemorat, quod licet Feria ſexta, & in Sabbato Sancto Miſſa non celebraretur, adhuc tamen clerus, populuſque communionem recipiebat; unde neceſſe eſt dicere ſolam ſpeciem præſanctificati panis recepiſſe.

Quod ſi forte legas in eodem Ordine Romano vinum non conſecratum ſanctificari per commixtionem panis conſecrati, videas ne id ita intelligas ut in Chriſti ſanguinem convertatur; nam fides catholica docet hujuſmodi converſionem per Chriſti verba fieri. Significatur proinde per admixtionem corporis Chriſti vinum quamdam exteriorem ſanctificationem obtinere, ut optime animadvertit Menardus *in Notis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii*; qua ratione etiam ſanctificatur illa aqua fervens, quam Græci poſt conſecrationem in calicem infundunt. Ita & ſanctificabatur illud vinum contentum in majori calice, cui juxta eumdem Ordinem parum vini conſecrati ex minori calice miſcebatur; quamquam quia reipſa in illo majori calice Chriſti ſanguis cum vino admixtus continebatur, & participabatur a fidelibus, quibus major ille calix diſtribuebatur totum illud vinum dicitur in eodem Ordine Romano ſanguis Chriſti, per quem populus confirmaretur. Cæterum iſte ritus in die Paraſceves non obſervabatur, ſicut ex eodem Ordine Romano habemus, nam deſcribendo quid faciendum eſſet in officio feriæ quintæ hebdomadæ ſanctæ hæc habet: *Pontifex ſumat oblatas integras ad ſervandum uſque mane diei Paraſceves, de quibus communicent abſque ſanguine Domini. Sanguis vero eadem die penitus conſumatur.*

§. II.

§. II.

Communionem ſub utraque ſpecie non ſemper & ubique *viguiſſe, ſuadente Communio abſtemiorum, infantium, infirmorum, ſicut & Communio domeſtica.*

QUoad abſtemiorum communionem videas S. Hieronymum *epiſt. 22. ad Euſtoch.* ubi refert quaſdam virgines Romæ ita a vino abhorruiſſe, ut in ipſis myſteriis a vini ſpecie abſtinerent. Hinc factum eſt quaſdam laſcivas mulieres per contemptum *miſeras, & Manichæas* appellaſſe.

Quamvis deinde in dubium revocare non audeam infantibus ſub utraque ſpecie communionem conceſſam fuiſſe, eam etiam ſub una tantum ſpecie illis diſpenſatam quis neget? Celebris eſt hiſtoria, quam refert S. Cyprianus *lib. de Lapſ.* & ex eo S. Auguſtinus *ep. 98. alias 23. ad Bonifacium*. Cum igitur quædam puellula, ducente nutrice, panem vino mixtum ex ſacrificio idolis oblato comediſſet, poſtea ad eccleſiam a Matre facti ignara ducta eſt: *Ubi vero ſolemnibus adimpletis*, ait S. Cyprianus, *calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem ſuam parvula inſtinctu divinæ Majeſtatis avertere, os labiis obturantibus premere, calicem recuſare. Perſtitit tamen Diaconus, & reluctanti licet de Sacramento calicis infudit. Tunc ſequitur ſingultus & vomitus; in corpore atque ore violato Euchariſtia permanere non potuit.* Animadvertas modo infantulæ huic non denegatam ſpeciem panis quia præ infantia comedere non poſſet, antea etenim comederat panem vino idolis oblato tinctum, unde cum ſolius ſpeciei vini eidem miniſtratæ meminit S. Cyprianus, dignoſcitur ſub hac tantum ſpecie infantibus Euchariſtiam diſtributam. Et quidem cum S. Cyprianus dicat vinum per vim infuſum evomuiſſe, quia permanere non potuit in ore & corpore violato, idem de pane euchariſtico dixiſſet, ſi ſub hac etiam ſpecie Euchariſtiam percepiſſet. Hujus moris adminiſtrandi in eccleſia orientali parvulis Chriſti ſanguinem ſub vini ſpecie, teſtis eſt etiam Jobius Monachus *l. 3. de Incarn. cap.* 18. apud Photium *in Bibliot. cod.* 222. narrans enim quo ordine chriſtiani divinis informarentur myſteriis ait: *Primo baptizamur, deinde unguento ungimur, inde pretioſo ſanguine dignamur.* Eumdem morem vero in eccleſia Græca perſeverare tradunt non ſolum Arcudius, ſed & Allatius *in Annotat. de Commun. Orient. poſt Tract. de conſenſ. utriuſque eccleſiæ.* Id etiam viguiſſe in eccleſia latina undecimo, & duodecimo ſæculo patebit conſulenti decreta Paſchalis II. cujus authoritatem infra legas, Hugonem a S. Victore *lib. 3. erudit. Theologic.* 20. & Guillelmum de Campellis apud Mabillonium *præfat. 1. ad ſæcul. 3. Benedict.* ubi ex eo hæc habet: *Sciendum quod qui alteram ſpeciem accipit, totum Chriſtum accipit. Non enim accipitur Chriſtus membratim, vel paulatim, ſed totus vel in utraque ſpecie, vel in altera. Unde & infantulis mox baptizatis ſolus calix datur, quia pane uti non poſſunt, & in calice totum Chriſtum accipiunt.*

In eccleſia Conſtantinopolitana pueris nondum uſu rationis pollentibus adminiſtrabatur olim Communio ſub ſola ſpecie panis, nam illis conſumendas dabant reliquias Corporis Chriſti, ut teſtatur Evagrius *l. 4. hiſt. c. 36.* Eadem in eccleſia Gallicana diſciplina ſervabatur, ut ex concilio Matiſconenſi II. celebrato an. 585. can. 6.

Loquendo modo de communione infirmorum inficias non ibo utramque ſpeciem aliquando ipſis fuiſſe adminiſtratam, ut quando in infirmorum cubiculo Miſſa celebrabatur, quod factum fuiſſe in gratiam Ludovici cognomento Craſſi, narrat Sugerius Abbas apud Ducheſne t. 4. *Script. Hiſt. Franc.* Idem fieri poterat quando immediate poſt publica Sacra, Communio ad infirmos abſentes erat deferenda; cum etenim tunc vini ſpecies aceſcendi, corrumpendique periculo non exponeretur, poterat & ſub hac ſpecie Euchariſtia infirmis miniſtrari. Ita legimus apud S. Hieronymum *ep. 95. alias 4. ad Ruſtic. Monach.* S. Exuperium Toloſanum epiſcopum corpus Chriſti vimineo caniſtro, & ſanguinem in vitro portaſſe. Verum vulgo in aliis caſibus communio ſub una ſpecie infirmis adminiſtrabatur; unde antiquitatis monumenta numquam meminere calicis, in quo ſanguis pro communicandis infirmis aſſervaretur, bene vero columbæ aureæ & argenteæ in altari ſuſpenſæ, in qua Corpus Chriſti claudebatur. Harum columbarum mentio fit *in vita S. Baſilii, & in Teſtamento* Perpetui Turonenſis Epiſcopi *tom. 5. Spicileg.* ſicut & in *Libello* ſupplici clericorum, & monachorum Antiochiæ ad Joannem Patriarcham, & ad Synodum Conſtantinopolitanam congregatam ſub Mena contra Severum anteſignanum Acephalorum, in quo conqueruntur eas ſubtuliſſe. Hinc etiam ſolius corporis Chriſti meminere, qui euchariſtiam pro infirmis ſervari conſuetam fuiſſe teſtantur, ut patet *ex Decreto* Leonis IV. ex *Epiſtola Synodica* Ratherii Veronenſis ad presbyteros ſuæ diœceſis, & ex Concilio Aurelianenſi ſub Roberto Rege *tom. 2. Spicil.*

Sed & diverſa facta ſub una tantum ſpecie non raro Euchariſtiam infirmis adminiſtratam demonſtrant. Celebre eſt apud Euſebium *lib. 6. hiſt. c.* 44. quod evenit cuidam Serapioni in extremis poſito. Miſit hic nocturno tempore puerum ad presbyterum, orans ut ad ipſum Euchariſtiam deferret, (recens erat decretum, de concedenda pœnitentibus lapſis communione, ut apud ipſum Euſebium) presbyter vero cum ægrotaret eidem puero *exiguam Euchariſtiæ partem tradidit, jubens ut in aqua intinctam ſeni in os inſtillaret.* Ubi obſervandum apud Euſebium ſolius ſpeciei panis fieri mentionem, nam dicitur: *Redit igitur puer buccellam afferens.... Mox puer buccellam intinxit & in os ſenis infudit.* Idem probatur ex iis quæ ſcribit Paulinus in vita S. Ambroſii, ubi narrat S. Honoratum Vercellenſem epiſcopum in ſuperiore tabulato decumbentem ter cœleſti voce fuiſſe vocatum, ut S. Ambroſio jam morituro Euchariſtiam adminiſtraret: *Qui deſcendens obtulit Sancto Domini Corpus, quo accepto, ubi glutivit, emiſit ſpiritum.* Mos etiam fuit quibuſdam in locis aliquando infirmis dare Euchariſtiam ſub ſola ſpecie vini, atque hunc morem in Hiſpania viguiſſe colligitur ex can. 2. Concilii XI. Toletani an 675. celebrati, ubi narratur quod quidam infirmi *præter Dominici calicis hauſtum traditam ſibi non poſſent Euchariſtiam deglutire.* Et Paſchalis II. in ſua Conſtitutione apud Baronium tom 2. ad an. 1118. n. 4. mandat, *ut parvuli & infirmi, qui panem abſorbere non poſſunt, in ſolo ſanguine communicent.*

Ne autem diſſimulare videar quod quidam ad præfata exempla reſpondent, non adminiſtratam nempe fuiſſe ſolam ſpeciem panis, quia hæc vino conſecrato intingebatur, operæ pretium eſt hunc morem ad examen revocare. Putat Arcudius *l. 3. de Euchar. c.* 53. diſciplinam intingendi panem euchariſticum ſacro vino ipſa Chryſoſtomi ætate incepiſſe. Sed in hoc ab Arcudio recedendum, nullum etenim illius teſtem potuit proferre, ſed ſolum infirmam conjecturam; & aliunde ipſe Chryſoſtomus non ſemel mentionem facit ſanguinis Chriſti, quem Diaconi inter Miſſarum ſolemnia fidelibus porrigebant. Sed & cum ex Concilio Quiniſexto *can.* 101. habeamus adhuc in Eccleſia Græca viguiſſe morem recipiendi in manibus Euchariſtiam, neceſſe eſt credere non recepiſſe nuda manu panem ſanguine Chriſti madeſactum. Serius igitur in Eccleſia Græca ad præcavendum effuſionis periculum ſacras particulas vino conſecrato intinctas Sacerdos diſtribuit, medio parvo cochleare, cujus oblongum manubrium in parvam deſinit crucem. Alia vero eſt pro infirmis praxis, ut apud Arcudium *l. 3. de Euchar. cap.* 55. & 56. Goarium *in Not. ad Ritual. Græcor. & Card. Bona l. 2. rer. Liturgic. c.* 18. Feria igitur quinta majoris hebdomadæ conſecrant panem recentem ſolito majorem, cujus quartam partem aſſumit Sacerdos, tres reliquas in minutulas particulas dividendo quas communiori voce *Margaritas* vocant. Verum quidem eſt conſecratum panem ſanguine Chriſti leviter madeſacere; at cum poſtea ſacro diſco ignem ſubjiciant, cunctumque exprimant humorem, adeout panis omnino induratus a corruptione per totum annum præſervetur, conſequens eſt ſolam panis ſpeciem pro infirmorum communione

rema-

remanere. Cæterum dum ægrotis porrigunt, communi vino panis ſpeciem mollefaciunt, ut ab iiſdem poſſit deglutiri.

In Eccleſia vero Latina prima communionis ſacro vino intinctæ mentio fit in Concilio IV. Bracarenſi, an. *675.* can. 1. quod tamen abuſum eſſe PP. judicarunt. Nihilominus quibuſdam in eccleſiis hanc praxim poſtea pro infirmis invaluiſſe cognoſcimus ex Concilio Turonenſi apud Burchardum *in collect. can. l. 5. c. 9.* & Ivonem Carnotenſem *Decret. part. 2. c. 19.* Idem mos pro populo quibuſdam in locis obtinuit, atque ad vitandum periculum effuſionis ſanguinis fuit introductus; cumque in Anglia potiſſimum eſſet propagatus, illum defendit Ernulphus Roffenſis epiſcopus, cujus epiſtola ad Lambertum habetur *tom. 2. Spicileg.* Obſervare demum eſt non ſemper ſpeciem panis vino conſecrato intinctam fuiſſe, ſed maxime pro pueris & infirmis vino communi, aut aqua intingebatur, ut ita panem ſiccum facilius deglutirent.

Hæc obſervaſſe juvabit, ut ita cognoſcatur praxim communionis ſacro ſanguine intinctæ valde poſteriorem fuiſſe ætati Serapionis, & S. Ambroſii; unde nil convincit contra communionem ſub unica ſpecie. Quibus addendum, difficile eſſe oſtendere eam praxim in Eccleſiis Alexandrina, & Mediolanenſi viguiſſe.

Nonnulla demum adnotando de domeſtica communione, hic in quæſtionem revocare nolim, an aliquando utramque ſpeciem domum detulerint fideles, cum ſatis ſit oſtendere unicam etiam panis ſpeciem domi fuiſſe aſſervatam. Id primo ſuadet ratio, nam vinum diutius aſſervatum facillime acetum evaſiſſet. Deinde id aperte tradit Tertullianus *l. 2. ad uxor. c. 5.* ubi ipſam adhortans ne poſt obitum ſuum maritum duceret infidelem, inter alias hanc etiam habet rationem: *Non ſciet Maritus quid ſecreto ante omnem cibum guſtes; & ſi ſciverit, panem non illum eſſe credet, qui dicitur, ſcilicet Corpus Chriſti.* Meminit hic Tertullianus ſolius panis euchariſtici, quod & innuit *lib. de orat. c. ult.* Sed & legendi S. Baſilius *ep. ad Cæſar. Patric.* S. Cyprianus *tract. de lapſis*, S. Ambroſius *de obit. Satyri Fratris*, &c.

Afferri & hic poſſet conſuetudo Euchariſtiam ad abſentes mittendi in ſignum mutuæ fidei, & concordiæ; quod cum non facile quis ſibi ſuadeat de Euchariſtia ſub vini ſpecie, ſi in longinquas regiones fuiſſet deferenda, propter periculum aceſcendi, & effuſionis, facillime quis factum concipiet ſub ſola panis ſpecie. Hujus conſuetudinis inter alios teſtis eſt S. Irenæus apud Euſebium *l. 5. c. 24.* Alloquens igitur S. Victorem Papam, qui excommunicaverat Aſiaticos luna 14. Paſcha celebrantes, ait ipſius Prædeceſſores non id præſtitiſſe, ac ita ſubdit: *Illi ipſi qui te præceſſerunt, quamvis id minime obſervarent, eccleſiarum presbyteris, qui id obſervabant, Euchariſtiam tranſmiſerunt.* Videatur ipſe Natalis *in Theol. Dogmat. & Moral. de Sacram. Euchar. art. 5. propoſ. 1.*

ARTICULUS XIII.

De SS. Hilario, & Phœbadio.

§. I.

I. SAnctus Hilarius e Galliis oriundus, patriæ ſuæ Pictavienſis civitatis Epiſcopus, anno circiter 355. creatus eſt. Arianæ Hæreſeos acerrimus hoſtis, perſecutionem Catholicæ Fidei cauſa paſſus eſt, e Synodo Biterrenſi factione Saturnini Arelatenſis Præſulis Ariani in Phrygiam amandatus exul, anno 356. obiit die 15. Januarii anni *367.* vel *368.* Scripſit adverſus Arianam Hæreſim libros XII. *De Trinitate*, quibus XII. Quintiliani libros & ſtylo imitatus eſt & numero, ut ait S. Hieronymus in Epiſtola *Ad Magnum Oratorem urbis Romæ*: item librum *de Synodis* ad Galliarum Epiſcopos: *In Pſalmos* plurimos *Commentaria*, & *In Matthæum*: librum adverſus Valentem & Urſacium, Hiſtoriam Ariminenſis & Seleucienſis Synodi continentem; qui non eſt alius ab *Hilarii Fragmentis*, quæ primum in lucem edidit Clariſſimus atque Doctiſſimus vir Nicolaus Faber Ludovici XIII. Regis Chriſtianiſſimi Præceptor. Hoc in opere nonnulla deeſſe, plurima eſſe perturbata, nemo non intelligit, qui illud legit. Hujus libri meminit S. Hieronymus lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cap. 100. Edidit etiam S. Hilarius librum *adverſus Conſtantium*, qui & nunc extat inter ejus Opera. Hunc poſt mortem Conſtantii ſcriptum falſo aſſeruit Eraſmus. Quod enim quinquennio ante egerat, cum SS. Paulinus, & Euſebius Vercellenſis, Lucifer Calaritanus, & S. Dionyſius Mediolanenſis, Urſacii & Valentis factione in exilium deportati ſunt, commemorat; quod editum probat illud Opus anno 360. non vero poſt mortem Conſtantii. Siquidem laudati Epiſcopi exilio damnati fuerant anno Chriſti 355. poſt Mediolanenſe Concilium. Deinde inutilis prorſus fuiſſet ac inepta Conſtantii perſecutionem in Eccleſiam & Catholicos Epiſcopos moventis, res vero Arianorum promoventis, tam acris reprehenſio, ſi jam tum obiiſſet. Defunctum enim Principem numquid ita fuiſſet allocutus Sanctus Hilarius? *At nunc pugnamus contra perſecutorem fallentem, contra hoſtem blandientem, contra Conſtantium Antichriſtum, qui non dorſa cædit, ſed ventrem palpat: non proſcribit ad vitam, ſed ditat in mortem: non tradit carcere ad libertatem, ſed intra Palatium honorat ad ſervitutem: non latera vexat, ſed cor occupat: non caput gladio deſecat, ſed animam auro occidit: non ignes publice minatur, ſed gehennam privatim accendit: non contendit ut vincatur, ſed adulatur ut dominetur: Chriſtum confitetur, ut neget: unitatem procurat, ne pax ſit: Hæreſes comprimit, ne Chriſtiani ſint: Sacerdotes honorat, ne Epiſcopi ſint: Eccleſiæ tecta ſtruit, ut fidem deſtruat. Te in verbis, te in ore circumfert, & omnia omnino agit, ne tu ut Deus, ita Pater eſſe credaris. Ceſſet itaque maledictorum opinio & mendacii ſuſpicio: Veritatis enim miniſtros decet vera proferre*, &c. Et infra: *Proclamo tibi, Conſtanti, quod Neroni locuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximinus audirent: Contra Deum pugnas, contra Eccleſiam ſævis, Sanctos perſequeris, prædicatores Chriſti odis, Religionem tollis, Tyrannus non jam humanorum, ſed divinorum .... Chriſtianum te mentiris, Chriſti novus hoſtis es. Antichriſtum prævenis, & arcanorum myſteria ejus operaris. Condis Fidem, contra vivens: Doctor profanorum es, indoctus priorum Epiſcopatus tuis donas, bonos malis demutas: Sacerdotes cuſtodiæ mandas, exercitus tuos ad terrorem Eccleſiæ diſponis: Synodos contrahis, & Occidentalium Fidem ad impietatem compellis: concluſos urbe una minis terres, fame debilitas, hyeme conficis, diſſimulatione depravas. Sceleſtiſſime mortalium, omnia perſecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confeſſione Martyrium. Sed hæc ille Pater tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere ſine contumacia, jugulare ſine gladio, perſequi ſine infamia, odire ſine ſuſpicione, mentiri ſine intelligentia, profiteri ſine fide, blandiri ſine bonitate, agere quod velis, nec manifeſtare quæ velis.* Nec movere nos debet quod S. Hieronymus in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum* dicat, Hilarium librum *adverſus Conſtantium* poſt ejus mortem ſcripſiſſe: nam vel de alio adverſus iſtum Imperatorem libro, qui exciderit, loquitur S. Hieronymus: vel Conſtantio adhuc vivente ſcriptus eſt, poſt ejus vero obitum promulgatus; quod S. Hieronymum fefellit. Cum *Auxentio* Mediolanenſi Epiſcopo Ariano anno 364. congreſſus, *Geſta contra Auxentium* edito libello vulgavit.

Epiſtola ad Abram filiam, vere eſt S. Hilarii, cui a Fortunato tribuitur: nec enim veriſimile eſt fuiſſe ab ipſo Fortunato ſuppoſitam, ut exiſtimavit Gillotius, qui Editionem Operum S. Hilarii curavit anno Chriſti 1570.

Quanto in pretio habuerit Eccleſia S. Hilarii libros, Patrum teſtimonia probant, qui doctrinam ejus commendarunt. S. Hieronymus eum *Latinæ eloquentiæ Rhodanum* appellat (Præfatione in 2. lib. Commentar. ad Galatas.) Ejus libros *inoffenſo decurri pede*; & ex eorum eſſe numero, *in quorum libris pietas Fides non vacillet*, ſcribit Epiſtola 7. ad Lætam. *Eccleſiæ Catholicæ adverſus Hæreticos acerrimum defenſorem* vocat

Digitized by Google

cat S. Auguſtinus lib. 1. contra Julianum Pelagianum, cap. 3. Et *non mediocris authoritatis in tractatione Scripturarum, & aſſertione Fidei virum*, (lib. 6. de Trinitate, cap. x.)

S. Hilarii ſtylus.

Quod ſtylum ejus ſpectat, ipſum elatum eſſe, & ob periodorum prolixitatem involutum, notat S. Hieronymus Epiſtola 13. ad Paulinum. *S. Hilarius*, inquit, *Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, & à lectione ſimpliciorum fratrum procul eſt*. Nonnullos in S. Hilarii libris nævos Critici tum Catholici, cum Heterodoxi adnotarunt: Sed quorum nullus impediat quin pede inoffenſo (ut S. Hieronymus dixit) percurrantur: quia vel Fidei ſummam non ſpectant illa in quibus lapſus eſt: vel ab iis revera fuit alienus erroribus, quos ejus teſtimonia verbis tenus adſtruere videntur.

S. Hilarius Chriſtum doloris omnis ſenſus expertem non ſenſit.

II. Adverſus ejus Doctrinam Dallæus, Rivetus, aliique Heterodoxi objiciunt, quod Chriſtum doloris omnis ſenſus expertem, nulliſque paſſionibus dolorem inferentibus affectum ſenſerit, lib. 10. de Trinitate. *Homo itaque*, inquit, *Jeſus Chriſtus unigenitus Deus per Carnem & Verbum, ut Hominis Filius, ita & Dei Filius Hominem vero, ſecundum ſimilitudinem noſtri hominis, non deficiens a ſe Deo ſumſit: in quem quamvis aut ictus incideret, aut vulnus diſcinderet, aut nodi concurrerent, aut ſuſpenſio elevaret; afferrent quidem hæc impetum paſſionis, non tamen dolorem paſſionis inferrent, ut telum aliquod aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has paſſiones natura ſua infert, ut perforet, ut compungat, ut vulneret: Sed naturam ſuam in hæc paſſio illata non retinet, dum in natura non eſt vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari, quamvis natura teli ſit vulnerare, & compungere, & forare. Paſſus quidem Dominus Jeſus Chriſtus, dum cæditur, dum ſuſpenditur, dum configitur, dum moritur; ſed in Corpus Domini irruens paſſio, nec non fuit paſſio, nec tamen naturam paſſionis exercuit, cum & pœnali miniſterio illa deſævit, & virtus corporis ſine ſenſu pœnæ vim pœnæ in ſe ſævientis excepit. Habuerit ſane illud Domini Corpus doloris noſtri naturam, ſi corpus noſtrum id natura habet ut calcet undas, & ſuper fluctus eat, & non degravetur inceſſu, neque aquæ inſiſtentis veſtigiis cedant, penetret etiam ſolida, nec clauſæ domus obſtaculis arceatur. At vero ſi Dominici Corporis ſola iſta natura ſit, ut ſua virtute, ſua anima feratur in humida, & inſiſtat in liquidis, & extructa tranſcurrat, quid per naturam humani corporis concepta ex Spiritu Sancto caro judicatur? Caro illa, id eſt, Panis ille de cœlis eſt: & Homo ille de Deo eſt; habens ad patiendum quidem corpus, & paſſus eſt; ſed non habens naturam ad dolendum.*

Claudianus Mamertus lib. 2. *De Statu Animæ*, cenſet S. Hilarium vere illa in opinione fuiſſe. *Sed quando* (inquit) *S. Hilarius opinionis hujuſce vitium virtute confeſſionis abolevit, ſic ſuſtinet reprehenſionis ſtylum, quod non patitur detrimenta meritorum*. Guillelmus Pariſienſis ait Sanctum Hilarium ſententiam ſuam de inſenſibilitate Corporis Chriſti retractaſſe, eamque a ſe viſam retractationem. Idque ex Guillelmi Pariſienſis ore ſe audiviſſe teſtatur Sanctus Bonaventura in 3. Diſtinctione 16. Art. 1. Quæſtione 1.

Rectius Lantfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus reſpondet, Sanctum Hilarium de divinitate intelligendum eſſe, quam doloris ſenſus non attigit. *Cum itaque Sanctus Hilarius ait: Quod homini aſſumpto a Filio Dei ictus & vulnera paſſionem afferrent, non tamen dolorem paſſionis inferrent, ut ſi telum aquam perforet*, &c. *idem eſt ac ſi diceret: Homo aſſumptus impetum paſſionis, & vim doloris ſenſit, Deus aſſumens non ſenſit.. Et hoc paulo poſt declarat dicens: Virtus corporis, id eſt, divinitas aſſumens ipſum corpus, ſine ſenſu pœnæ, quantum ad ipſam attinet, vim pœnæ in ſe, id eſt, in carne aſſumpta deſævientis excepit. Quod ſi virtus corporis magis robur ipſius corporis hoc in loco intelligenda eſt, eadem ſententia in cæteris manet, ut ſit ſenſus: Virtus corporis ſine ſenſu pœnæ, quantum ad aſſumentem divinitatem, vim pœnæ in ſe deſævientis, excepit, quantum ad aſſumptam humanitatem. Et hoc locutionis genere revera, & ſalva Chriſtianæ Religionis fide, dici poteſt, quia Chriſtus, ſive Corpus Chriſti, in cruce patiebatur, & non patiebatur, dolebat, & non dolebat, moriebatur, & non moriebatur, & in hunc modum multa numeroque carentia. Alioqui ſi præfatus Doctor contra uſitatiſſimam Eccleſiæ Fidem, contra omnium SS. Patrum definitionem, Carnem Chriſti inſenſibilem & doloris expertem intelligi voluiſſet, aſſumptum a Filio Dei hominem ſimilem nobis in prædicta ſententia minime retuliſſet. Quæ enim ſimilitudo ſenſibili & inſenſibili, dolenti & doloris experti?* Hæc Lantfrancus adverſus Berengarium, errorem de inſenſibilitate Corporis Chriſti Sancto Hilario objicientem ſcripſit, *Epiſtola ad Romoaldum Pictavienſem Abbatem*, relata a Baronio Tom. 2. Annalium ad annum 1088. Hanc fuiſſe Sancti Hilarii mentem oſtendit, tum argumentum quod tractabat; de Chriſti enim divinitate agebat adverſus Arianos, qui Deum verum & conſubſtantialem Patri non eſſe Chriſtum contendebant, quod paſſionibus corporis & dolori obnoxius fuiſſet. Ad hanc autem objectionem ſolvendam ſatis erat ſenſum doloris a divinitate removere. Hæc Sancti Hilarii ſententia illuſtratur ex eodem Patre capite 31. in Matthæum contra Arianos ita ſcribente: *Volunt enim ex infirmitate corporis ærumnam ſpiritui adhærere, ac ſi virtutem illam incorruptæ ſubſtantiæ, imbecillitatis ſuæ ſorte aſſumptio carnis infecerit, & æternitas naturam fragilitatis acceperit. Quæ ſi ad metum triſtis eſt, ſi ad dolorem infirma, ſi ad mortem trepida, jam & corruptioni ſubdita erit, & incidet in eum totius infirmitatis affectio. Erit ergo quod non erat, de angore mœſta, de timore ſolicita, de dolore perterrita....* Et infra: *Sed eorum omnis hic ſenſus eſt, ut opinentur metum mortis in Dei Filium incidiſſe, qui aſſerunt, non de æternitate eſſe prolatum, neque de infinitate paternæ ſubſtantiæ extitiſſe, ſed ex nihilo, per eum, qui eum creavit, effectum, & ideo in eo doloris anxietas, ideo ſpiritus paſſio cum corporis paſſione. Ideo metus mortis, ut qui mortem timere potuit, & mori poſſit. Qui vero mori potuit, licet in futurum erit, non tamen per eum qui ſe genuit ex præterito ſit æternus.*

Sane *Sanctum Hilarium* tum in cap. 31. *Sancti Matthæi*, tum libro 10. *De Trinitate*, ubi metum, dolorem, triſtitiam, aliaſque humanæ infirmitatis affectiones a Chriſto removere videtur, contra Hæreticos, qui hæc ad ipſius Divinitatem referebant, confligere certiſſimum eſt. Nam priori quidem loco declarat, ſe in eos agere, quorum *Ea opinio eſt, quod cadere propter ſe mæſtitudo in Deum potuerit, eumque futuræ paſſionis metu fregerit, quia dixerit, Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, & *qui volunt ex infirmitate corporis ærumnam ſpiritui adhærere*. Et lib. 10. *De Trinitate*, eos ſibi debellandos proponit, qui volebant Chriſtum *Non in natura impaſſibilis Dei fuiſſe; ut qui timuit & doluit, non fuerit in ea poteſtatis ſecuritate qua non timet, vel in ea Spiritus incorruptione qua non dolet, ſed inferioris a Deo Patre naturæ, & humanæ paſſionis trepidaverit metu, & ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem*. Atqui Hæreticos hujuſmodi oppugnare, quid aliud eſt quam propugnare Chriſtum ſecundum humanam naturam paſſum fuiſſe? *Cum enim duplex & ambigua ſit opinio, divinitaſne an humanitas paſſa ſit, unius rejectio, alterius erit confirmatio*; (inquit S. Gregorius Nyſſenus Oratione 5. *contra Eunomium*, laudatus a Theodoreto Dialogo 3.) Noſtras igitur infirmitates ab una Chriſti Divinitate S. Hilarius removet. Unde cap. 31. in Sanctum Matthæum ait: *Mori igitur nihil in Deo potuit, neque ex ſe metus Deo ullus eſt*. Cur addidit, *ex ſe*, niſi quia ex parte humanæ naturæ cui Deus in Chriſto hypoſtatice conjunctus eſt, & mortem & metum Deo eſſe potuiſſe minime dubitavit? Et lib. 10. *De Trinitate*, Num. 67. *Paſſus quidem eſt Unigenitus Deus quæ homines pati poſſunt*. Et Num. 47. aſſerit eum *Secundum hominem pro nobis infirma omnia pati, ſed ſecundum Deum in his omnibus triumphare*. Verbum paſſum eſſe non negat ratione carnis aſſumptæ, ſed ſolum docet paſſione demutatum non fuiſſe. Ita mentem ſuam explicat libro *De Synodis*, Num. 49. dum ad Sirmienſis Concilii Canonem 12. ſubjicit: *Abſolute oſtenditur, cur Verbum, licet caro factum ſit, non tamen tranſlatum fuerit in carnem. Cum*

enim

Digitized by Google

enim hæc paſſionum genera infirmitatem carnis afficiant, Deus tamen Verbum Caro factus non potuit a ſe demutabilis eſſe patiendo. Non enim idipſum eſt pati & demutari: quia omnem carnem paſſio cujuſque generis demutet ſenſu, dolore, tolerantia. Verbum autem quod Caro factum eſt, licet ſe paſſioni ſubdiderit, non tamen demutatum eſt poſſibilitate patiendi. Nam pati potuit, & paſſibile eſſe non potuit: quia paſſibilitas naturæ infirmis ſignificatio eſt; paſſio autem eſt eorum quæ ſunt illata perpeſſio: quæ quia indemutabilis Deus eſt, cum tamen Verbum Caro factum ſit, habuerunt in eo paſſionis materiam ſine paſſibilitatis infirmitate. Manet itaque indemutabilis etiam in paſſione natura: quia Authori ſuo indifferens ex impaſſibilis eſſentiæ nata ſubſtantia eſt.

Alia ratione exponi poteſt Sancti Hilarii locus, dicendo, quod res eſt, ipſum a Chriſto ſolum excludere doloris neceſſitatem, non veritatem: vel, ſolam doloris cauſam, & meritum, ſcilicet peccatum: vel, turbationem ex dolore, quæ animum e ſuo ſtatu dimoveret, ut exemplo Martyrum probat: vel, dolorem qui ex infirmitate procederet. Id ex totius loci ſerie perſpicuum eſt. *Anne metuit*, inquit, *qui armatis ad corripiendum ſeſe obvius prodiit? Et in corpore ejus infirmitas fuit, ad cujus occurſum conſternata perſequentium agmina ciderunt? Quam igitur infirmitatem dominatam hujus Corporis credit, cujus tantam habuit natura virtutem?* Et paulo infra, loquens de aure Malcho reſtituta: *Producens ergo*, inquit, *hæc aurem manus clavum dolet? Et ſentit ſibi vulnus, qui alteri dolorem vulneris non relinquit? compungenda carnis metu triſtis eſt, cujus attactui carnem licet donare poſt cædem. Quod ſi hæc in Chriſti Corpore virtus fuit: qua rogo fide naturaliter infirmas fuiſſe defenditur, cui naturale fuit omnem humanarum infirmitatum inhibere naturam?* Et ibidem: *Collatis ergo dictorum atque geſtorum virtutibus, demonſtari non ambiguum eſt, in natura ejus corporis infirmitatem naturæ corporeæ non fuiſſe, cui in virtute naturæ fuerit omnem infirmitatem corporum depellere, & paſſionem illam, illata licet corpori ſit, non tamen naturam dolendi corpori intuliſſe. Quia quamvis forma corporis noſtri eſſet in Domino, non tamen vitioſæ infirmitatis noſtræ forma eſſet in corpore, quod ex conceptu Spiritus Sancti Virgo progenuit: quod licet ſexus ſui officio genuerit, non tamen terrenæ conceptionis ſuſcepit elementis. Genuit etenim ex ſe Corpus, ſed quod conceptum eſſet ex Spiritu, habens quidem in ſe ſui Corporis veritatem, ſed non habens naturæ infirmitatem: dum & Corpus illud Corporis veritas eſt, quod generatur ex Virgine: & extra corporis noſtri infirmitatem eſt, quod ſpiritalis conceptionis ſumpſit exordium.*

Et infra: *Ipſa terrena corpora timere ac dolere interdum neſciunt, quod & dolere neceſſe eſt, & timeri. Quæro enim an paſtas ad fomenta exæſtuanda Babyloniæ fornacis Iſraelitæ pueri timuerint, & utrum in illud noſtræ conceptionis Corpus metus tanti ignis acceſſerit. Quæro etiam an circumambiri ſe flammis doluerint. Sed forte idcirco quia non uſti ſunt, nihil doleant: & tum abſciſſe ignibus naturam urendi exiſtimabitur. Certe hæc natura corporis erat, ut & uri ſe timeret, & poſſet uri. Quod ſi per Spiritum Fidei terrena corpora, id eſt, ſecundum elementa cauſarum communium initiata, neque uri potuerunt, nec timere: quæ ergo Fidem Dei in hominem contra naturam ſunt, ea in Deo homine ſecundum virtutem Spiritus ad naturæ originem inchoata, non ſunt naturaliter æſtimanda.* Doloris itaque & paſſionum ſolam neceſſitatem, quæ ex infirmitate oritur, & ex peccato ortum habet, a Chriſti Carne Sanctus Hilarius excludit: itaque S. Hilarii mens eſt, quod pœnæ Chriſti nullum ipſi doloris ſenſum intulerint ipſius voluntati contrarium: in quo a nobis differt, qui repugnante voluntate patimur. Ita explicat Philippus Abbas Bonæ-ſpei. Quæ expoſitio ut intelligatur, ſupponendum eſt, ſecundum S. Auguſtini principia, dolorem, qui dicitur corporeus, non ineſſe corpori, ſed animæ, illumque nihil eſſe præter quamdam animæ repugnantiam ortam ex eo quod corpus aliqua patiatur ſibi diſplicentia, ſibique inviſa: *Dolor carnis* (inquit S. Auguſtinus) *tantummodo offenſio eſt animæ ex carne, & quædam ab ejus paſſione diſſenſio.* Quapropter cum anima vulneribus corporis attendere non poteſt, ut in lethargicis accidit, tunc veriſſimum eſt Sancti Hilarii effatum, quod teli acies corpus noſtrum confodere & transfigere poteſt, nullum doloris inferendo ſenſum, ſicut ſi aquam perforaret. At eodem pene modo ſe res haberet, ſi animus attendens dolori, ei non repugnaret. Namque non in attentione ſola, ſed in repugnantia poſitus eſt doloris ſenſus; quæ repugnantia oritur dumtaxat ex reluctantia voluntatis. Adeoque quidquid Sanctus Hilarius loco ſupra laudato ſcribit, eo ſenſu verum eſt, quod voluntas Chriſti, cum ſeipſa omnibus pœnis corpori illatis ſuperior eſſet, hæ pœnæ atque tormenta nullam inferre poterant illius voluntati repugnantiam; ſi nullam repugnantiam, nullum itaque dolorem. Quod tamen non obeſt quin dolorem libere pertulerit, prout agnoſcit S. ille Doctor in Pſalmum 68. ad illa verba: *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam:* quæ ſic enarrat: *Introeuntibus enim aquis uſque ad animam, ſubjectus morti Crucis fiebat: cum paſſionum univerſarum impetus uſque ad mortem animæ perrumperet..... Verum ineuntiam harum paſſionum non aliunde quam ex aſſumptione carnis, & virtus eſt & poteſtas. Non enim incidere in Deum infirmitatum noſtrarum terror valebat, aut exercere ſe niſi in carne corporis noſtri, tamquam ſubjacente materia, poterant paſſiones.* Et infra: *Omnis in eam terror deſævientis in nos poteſtatis incubuit. Tunc & pati cœpit, & mori poſſe....* Et infra: *Omnia ut homo & patitur, & loquitur.* Denique ſuam clariſſime ſententiam exponit Enarratione in Pſalmum 53. *Quod autem*, inquit, *& in crucem actum unigenitum Dei Filium, & morte damnatum eum, qui nativitate, quæ ſibi ex æterno Patre eſt, naturalis & æternus ſit, frequenter, immo ſemper prædicamus; non ex naturæ neceſſitate, potius quam ex Sacramento humanæ ſalutis, paſſioni fuiſſe ſubditus intelligendus eſt, & voluiſſe ſe magis paſſioni ſubjici, quam coactum. Et quamquam paſſio illa non fuerit conditionis & generis, quia indemutabilem Dei naturam nulla vis injurioſa perturbationis offenderet: tamen ſuſcepta voluntario eſt, officio quidem ipſa ſatisfactura pœnali, non tamen in pœna ſenſu læſura patientem. Non quod illa lædendi non habuerit, pro ipſa paſſionis qualitate, naturam: ſed quod dolorem divinitatis natura non ſentit. Paſſus ergo eſt Deus, quia ſe ſubjecit voluntarius paſſioni. Sed ſuſcipiens naturales ingruentium in ſe paſſionum, quibus dolorem patientibus eas neceſſe eſt inferri, virtutes; ipſe tamen a naturæ ſuæ virtute non excidit ut doleret, ſequitur enim: Voluntarie ſacrificabo tibi, &c.*

Itaque non omnem a Chriſti Corpore infirmitatem removet S. Hilarius, ſed tantum dominantem. Hinc lib. 10. *De Trinitate*, Num. 27. ait: *Quam igitur infirmitatem dominatam hujus corpori credis, cujus tantam habuit natura virtutem?* Eodem ſpectat illud Num. 24. *Aſſumpta caro, id eſt, totus homo, paſſionum eſt permiſſa naturis; nec tamen ita ut paſſionum conficeretur injuriis;* Quaſi diceret, Aſſumptus homo tum ſecundum corpus, tum ſecundum animam paſſionibus noſtris permiſſus eſt, quatenus naturales ſunt, non quatenus injurioſæ atque contumelioſæ. Porro homini naturale eſt, ut cum patitur corpus, anima motu aliquo moveatur: at quod motum illum, quoties vult, comprimere non valeat, injurioſum ei, utpote peccati pœna, atque contumelioſum eſt. Non alia mens ejus fuit, cum dixit; *Et pro nobis dolet, & non doloris noſtri dolet ſenſu.* Noſter quippe dolor neceſſario nos pungit, nobiſque invitis & reluctantibus dominatur; ipſius vero voluntarius omnino fuit ac ſponte aſſumptus.

III. Sanctum Hilarium quidam arguunt, quod matrimonium ob alterutrius conjugis fornicationem poſſe diſſolvi ſenſerit, c. 4. in Matthæum. *Æquitatem*, inquit, *in omnes concilians, manere eam maxime in conjugiorum pace præcepit: Legi addens plura, nihil demens, nec ſane provectus argui poteſt. Nam cum Lex libertatem dandi repudii ex libelli auctoritate tribuiſſet, nunc marito Fides Evangelica non ſolum voluntatem pacis indixit, verum etiam coactæ in adulterium uxoris impoſuit, ſi alii ex diſceſſionis neceſſitate nubenda ſit, nullam aliam cauſam deſinendi a conjugio* *S. Hilar... us Matr... monii i... diſſolub... litati ... nime ... trarius.*

præ-

præſcribens, quam quæ vitam proſtitutæ uxoris ſocietate pollueret. Verum reſpondetur, de ſeparatione matrimonii quoad thorum, non ſolum ad tempus quæ ob alias etiam cauſas fieri poteſt, ſed perpetua, quæ ob ſolam fornicationis cauſam licet, exponi poſſe Sanctum Hilarium. Præterquamquod quæſtio de indiſſolubilitate matrimonii, quæ in Sacris Scripturis obſcura ſatis eſt, tunc temporis nondum erat liquido diſceptata. *In divinis enim ſententiis ita obſcurum eſt, utrum & iſte cui quidem ſine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, ſi alteram duxerit; ut [quantum exiſtimo] venialiter ibi quiſque fallatur*, (inquit Sanctus Auguſtinus, lib. 1. *De Nuptiis & concupiſcentia*, cap. 10. & lib. 50. *Homiliar*. Homilia 49.)

S. Hilarius Animam rationalem corpoream [illegible].

IV. Animam rationalem corpoream exiſtimaſſe videtur Sanctus Hilarius, cap. 5. in Matthæum. *Nihil eſt*, inquit, *quod non ſubſtantia ſua & creatione corporeum ſit: & omnium ſive in cœlo, ſive in terra, ſive viſibilium, ſive inviſibilium, elementa formata ſunt. Nam & animarum ſpecies, ſive obtinentium corpora, ſive corporibus exulantium, corpoream tamen naturæ ſuæ ſubſtantiam ſortiuntur: quia omne quod creatum eſt, in aliquo ſit neceſſe eſt*. Sed corporeæ naturæ nomen latius uſurpaſſe videtur Sanctus Hilarius, pro eo omni quod finitum eſt, & compoſitum. Hoc enim ſenſu creaturæ omnes, etiam ſpiritales, ad Deum præſertim comparatæ quodammodo corporeæ dici poſſunt. Ipſum certe Animam incorpoream ſenſiſſe conſtat ex Tractatu in Pſalmum 118. lib. 10. num. 6. ubi aſſerit quod *Homo internam & externam in ſe naturam diſſonantem aliam ab alia contineat, & ex duobus generibus in unum ſit animal rationis particeps conſtitutus*. Qua porro ratione Homo ex duobus generibus conſtitutus, qui naturam diſſonantem aliam ab alia contineat, ſi animam corpoream ſortitus eſt? Et rurſus ibi Geneſis verba, quæ Hominis creationem narrant, accurate expendens, triplicem diſtinguit Dei operationem; primam, qua Animam ſolo verbo, & poſt habitum quodam modo de ea condenda conſilium creaverit; alteram, qua de accepto pulvere formaverit corpus; poſtremam, qua utrumque copulaverit. De Anima vero ſubdit: *Primum opus non habet in ſe aſſumptæ alterius naturæ originem; incorporale eſt quidquid tum de conſilii ſententia inchoatur; fit enim ad imaginem Dei*. Quibus verbis diſerte ſignificat, neque divinæ, neque alterius ſubſtantiæ Animam partem eſſe, deinde eam eſſe incorporalem; demum eam ideo incorporalem credendam eſſe, quia haud dubie ad imaginem Dei facta ſit. Et n. 7. *Divinum*, inquit, *in eo & incorporale condendum; quod ſecundum imaginem Dei & ſimilitudinem tum fiebat: Exemplum ſcilicet quoddam in nobis imaginis Dei eſt & ſimilitudinis inſtitutum. Eſt igitur in hac rationabili & incorporali Animæ noſtræ ſubſtantia primum quod ad imaginem Dei factum ſit*, &c.

Et in Pſalmum 129. Num. 6. *Ergo ad imaginem Dei Homo interior effectus eſt rationabilis, nobilis, movens, incorporeus ſubtilis, æternus. Quantum in ſe eſt, ſpeciem naturæ principalis imitatur, dum tranſcurrit, dum circumvolat, & dicto citius nunc ultra Oceanum eſt, nunc in cælos evolat, nunc in abyſſis eſt, nunc in Orientem Occidentemque perluſtrat, dum numquam ut non ſit aboletur [Natura quidem Dei in his omnibus eſt] neque ut alibi adſit, decedit aliunde. Sed Anima humana in hac ſenſus ſui mobilitate ad imaginem Opificis ſui facta eſt, dum naturam Dei mobilitate Anima perennis imitatur, nihil in ſe habet corporale, nihil grave, nihil caducum*.

S. Hilarius Petri negationem benigne excuſat.

V. Negationem S. Petri benignus excuſat, majorique in Apoſtolum pietate, quam veritate: quod ſcilicet Deum non negaverit, ſed hominem. *Sciebat* (inquit cap. 31. in Matthæum) *exterrendos, fugandos, negaturos* (Diſcipulos ſuos): *ſed quia Spiritus blaſphemia nec hic, nec in æternum remittitur, metuebat ne ſe Deum abnegaret, quem cæſum, & conſputum, & crucifixum eſſent contemplaturi. Quæ ratio ſervata in Petro eſt, qui cum negaturus eſſet, ita negavit: Non novi hominem*. Et Cap. 32. *Et vere prope jam piaculo hominem negabat, quem Dei Filium primus agnoverat*. Hanc ſententiam Hilarii tacito nomine refellit Sanctus Hieronymus, lib. 4. Commentar. in Matthæum; *Scio*, inquit, *quoſdam pii affectus erga Apoſtolum Petrum, locum hunc ita interpretatos, ut dicerent, Petrum non Deum negaſſe, ſed hominem; & eſſe ſenſum: Neſcio hominem, quia ſcio Deum. Hoc quam frivolum ſit, prudens lector intelliget, ſi defendunt Apoſtolum, ut Deum mendacii reum faciant. Si enim iſte non negavit: ergo mentitus eſt Dominus, qui dixerat: Amen dico tibi quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Cerne quid dicat: Me negabis, non hominem*.

Moyſem nondum eſſe mortuum ſenſit.

VI. Moyſem nondum eſſe mortuum aſſerit Sanctus Hilarius cap. 20. in Matthæum, eumque poſtremi adventus Chriſti cum Elia fore præcurſorem. Quod repugnat Scripturæ Sacræ Deuteronom. cap. ultimo: *Mortuus eſt*, inquit, *Moyſes in terra Moab jubente Domino*.

Divinitatem a Chriſti morientis corpore receſſiſſe, quo ſenſu dixerit S. Hilarius.

VII. Non ſolum animam, ſed & divinitatem a Chriſti morientis corpore receſſiſſe, innuere videtur, cap. 33. in Matthæum. *Clamor vero ad Deum, corporis vox eſt* (inquit) *recedentis a ſe Verbi Dei conteſtata diſſidium. Denique cur relinquatur, exclamat dicens: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquiſti?* Idem poſt S. Hilarium aſſeruerunt e Græcis S. Epiphanius Hæreſi 69. quæ eſt Arianorum, §. 62. e Latinis S. Ambroſius lib. 10. in Lucam, Num. 127. ubi illud S. Matthæi, *Clamans voce magna emiſit ſpiritum*, interpretatur; & *Leporius* in Libello Emendationis, cui *S. Auguſtinus*, & alii Epiſcopi Africani ſubſcripſerunt. Unde Hæreſeos illam opinionem nemo leviter accuſet, quamvis certa ſit & inconcuſſa Theologorum ſententia unanimis, qui nec triduo mortis Verbum a corpore Chriſti ſeparatum fuiſſe propugnant, freti authoritate S. Athanaſii, lib. *De ſalutari Adventu Jeſu Chriſti*; S. Gregorii Nyſſeni lib. 1. *contra Eunomium*, pag. 55. & in Epiſtola *ad Euſtathiam & Ambroſiam*; S. Auguſtini Tract. 67. *in Joannem*, Epiſtola 57. *ad Dardanum*, & lib. contra *Felicianum Arianum*, cap. 14. S. Fulgentii lib. 3. *ad Traſamundum*, c. 16. & *in Reſponſione ad Quæſtionem I. Ferrandi*; Item ipſius Ferrandi *in Epiſtola ad Severum*; S. Joannis Damaſceni lib. 3. *de Fide Orthodoxa*, cap. 27. S. Bernardi lib. 5. *de Conſideratione*, cap. 9. ac denique Magiſtri Sententiarum, & S. Thomæ. Hinc celebre illud, quo Scholæ perſonant, effatum: *Quod ſemel Verbum aſſumſit, numquam dimiſit*. Explicari tamen poteſt *S. Hilarii* ſententia eo modo quo *Petrus Lombardus* lib. 3. ſententiarum, Diſt. 40. §. 1. *S. Ambroſii* verba explicat, dicendo hoc eum tantum voluiſſe, Divinitatem ſe ſe a carne ſeparaſſe ſubtrahendo protectionem, non ſolvendo unionem; ſeu *Separaſſe ſe foris ut non adeſſet ad defenſionem, ſed non defuiſſe intus ad unionem: Si enim non ibi cohibuiſſet potentiam, ſed exercuiſſet, non moreretur Chriſtus*. Quod autem eam Chriſti derelictionem intellexiſſe videatur *S. Hilarius*, quæ neceſſaria erat ut mori poſſet, declarat ibidem in hunc modum: *Denique cur relinquatur, exclamat dicens, Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti? ſed relinquitur, quia erat etiam morte peragendus*. Quod autem hoc illæſa Verbi & Carnis ſubſtantiali unitione dixiſſe videatur, illuſtratur ex eodem Commentar. cap. 3. num. 2. ubi ait: *Cum eſuriit Dominus, non inediæ ſubrepſit operatio; ſed virtus illa quadraginta dierum non mota jejunio naturæ ſuæ hominem dereliquit*. Nemo certe ſuſpicetur, S. Hilarium hanc derelictionem, qua hominem, ut eſurire poſſet, naturæ ſuæ a Verbo derelictum eſſe docuit, ſubſtantiali ſeparatione factam exiſtimaſſe; Quidni eadem ratione cenſeatur, ejuſdem hominis derelictionem, ut mori poſſet, ſalva & incolumi ſubſtantiali conjunctione prædicare? Accedit ad hujus reſponſionis confirmationem, quod cum Spiritus nomine divinam naturam prope ubique intelligat *S. Hilarius* libro tamen X. *De Trinitate*, Num. 61. contendat eam his verbis, *Tradidit ſpiritum*, nullo pacto intelligi poſſe. *Nam ſpiritu*, inquit, *frequenter ſignificari animam non ambiguum eſt, vel ex hoc ipſo, quod Jeſus moriturus tradidit ſpiritum*. Quare *vel ex hoc ipſo* non ambiguum eſt, niſi quia certum eſt ſolam Animam, non etiam Divinitatis ſubſtantiam ſeu perſonam Verbi a Chriſti morientis Corpore receſſiſſe? Denique Chriſtum numquam diviſum eſſe, acerrime propugnat, lib. 10. *De Trinitate*, a Num. 51. ad 65. explicans illa verba

Chriſti, *Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* Hæreticos qui his abutebantur, appellat *Chriſtum tripertientes in Verbum, & Animam, & Corpus*. Fidei Eccleſiæ ſe adhærere profitetur, quæ Apoſtolicis imbuta Doctrinis, *Novit in Chriſto nativitatem, ſed ignorat exordium; ſcit diſpenſationem, ſed neſcit diviſionem, nec tripertita Chriſtum Fide ſcindit, cujus deſuper texta veſtis inſciſſa eſt, ut Jeſum Chriſtum & in Verbum, & in Animam, & in Corpus incidat*. Unum eſſe Jeſum Chriſtum & Dei Filium, & Hominis Filium, & paſſum, & mortuum, & ſepultum, & reſurgentem, & in cœlos receptum: Spoliatam carnem Chriſtum eſſe mortuum, & Chriſtum a mortuis ſe excitantem eumdem eſſe Chriſtum carne ſe ſpoliantem: Unum Chriſtum Jeſum eſſe, qui utrumque eſt. Quomodo vero unus eſt mortuus & a morte redivivus, ſi perſona Verbi in morte a corpore abſceſſit?

VIII. Omnes poſtremo die per ignem purgandos & ipſam Deiparam Virginem judicii ſeveritatem experturam, aſſeruit S. Hilarius Enarratione in Pſalmum 118. ad illa verba: *Concupivit anima mea ut deſiderem juſtitiam tuam in omni tempore*. Sic enim ait: *An cum ex omni otioſo verbo rationem ſimus præſtituri, diem judicii concupiſcemus, in quo nobis eſt indefeſſus ignis obeundus; in quo ſubeunda ſunt gravia illa expiandæ a peccatis animæ ſupplicia? B. Maria animam gladius pertranſivit, ut revelentur multorum cordium cogitationes: Si in judicii ſeveritatem capax illa Dei Virgo ventura eſt, deſiderare quis audebit a Deo judicari?*

IX. Primi hominis animam ante corpus a Deo conditam opinatus eſt S. Hilarius Enarratione in Pſalm. 129. *Deus*, inquit, *cum pulcherrimum Opus perfecto jam mundo inchoaret, & hominem ſcilicet ad imaginem ſui faciens, eum ex humili natura cœleſtique compoſuit, anima videlicet atque corpore. Et prius quidem animam divino illo & incomprehenſibili nobis virtutis ſuæ opere conſtituit. Non enim cum ad imaginem Dei Hominem fecit, tunc & corpus effecit. Geneſis docet longe poſteaquam ad imaginem Dei Homo erat factus, pulverem ſumptum, formatumque corpus, &c.*

X. Angelos ante mundum corporeum creatos fuiſſe ſenſit, quod etiam pleriſque Veterum viſum eſt. *Quid enim* (inquit lib. 12. de Trinitate) *quid enim magnum eſt, ut ante terram Deus Dominum Chriſtum genuerit, cum Angelorum origo terræ creatione reperiatur antiquior?*

XI. In Hebraicorum nominum interpretatione interdum lapſus eſt S. Hilarius ob Hebræi ſermonis ignorantiam. Qui nec Græcis literis ſatis imbutus erat, ut Græcorum Commentarios per ſe intelligere poſſet, ut teſtatur S. Hieronymus Epiſtola 141. ad Marcellam, ubi de explicatione Pſalmi 126. diſſerens & quærens qui ſint *filii excuſſorum*, S. Hilarii Commentarium improbat, qui excuſſorum filios credentium populos interpretatus eſt, & excuſſores Apoſtolos intellexit, quibus in Evangelio ſit præceptum, in quamcumque civitatem introierint, & non fuerint recepti, excutere pulverem pedum ſuorum in teſtimonium non credentium: ubi autem Marcellam arguit notaſſe dixit S. Hieronymus, quod Apoſtoli potius excutientes quam excuſſi appellari debuiſſent, ſic ſuam ab Hilario diſceſſionem excuſat: *Tantum Virum, & temporibus ſuis diſertiſſimum reprehendere non audeo: qui & confeſſionis ſuæ merito, & vitæ induſtria, & eloquentiæ claritate, ubicumque Romanum nomen eſt, prædicatur: niſi quod non ejus culpæ adſcribendum eſt, qui Hebræi ſermonis ignarus fuit, Græcarum quoque literarum quamdam aurulam ceperat: ſed ab Heliodoro Presbytero quo ille familiariter uſus eſt, ea quæ intelligere non poterat, quomodo ab Origene eſſent dicta, quærebat. Qui quia in hoc Pſalmo Commentarium Origenis invenire non potuit, opinionem magis inſinuare ſuam quam inſcitiam voluit confiteri, quam ille ſumptam claro ſermone diſſeruit, & alienum errorem diſertius executus eſt.*

§. II.

De S. Phœbadio.

SANCTUS PHŒBADIUS, ſive SŒBADIUS, vel FEGADIUS, (ita enim a quibuſdam Authoribus interpolatum ejus nomen) Agennenſis in Aquitania II. Epiſcopus anno Chriſti circiter 360. florebat. Eratque adhuc ſuperſtes anno Theodoſii Senioris Imperatoris 13. Chriſti 392. quo S. Hieronymus ſcribebat Authorum Eccleſiaſticorum Catalogum, ut conſtat ex cap. 119. quo ejus meminit, librumque ab ipſo contra Arianos editum teſtatur, ut & alia, quæ necdum legerat, Opuſcula.

SCHOLION I.

In iſto Articulo num. 3. hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Indiſſolubilitas Matrimonii quarto ſæculo non erat omnino clara*.

R. Non dixi ſimpliciter indiſſolubilitatem Matrimonii quarto ſæculo non fuiſſe omnino claram, ut mihi affingitur, ſed quæſtionem de indiſſolubilitate Matrimonii, *in caſu adulterii*, de qua *S. Hilarius*, nondum fuiſſe liquido diſceptatam. *S. Auguſtinum* teſtem appellavi, ejuſque verba protuli.

SCHOLION II.

In eodem Articulo num. 7. pag. 526. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Non eſt Hæreſis dicere, Divinitatem in triduo Chriſti Corpus deſeruiſſe*.

R. Sententiam a S. Epiphanio, a S. Ambroſio, ab Authore Tractatus *De Symbolo Apoſtolorum*, inter Opera S. Ambroſii, *a Leporio* in libello Emendationis, quem S. Auguſtinus & Africana Eccleſia approbavit, aſſertam, cui & S. Hilarius favere aliquando viſus eſt, Hæreſim dicere non debui, quamvis probabilior ſit, immo certa & inconcuſſa Theologorum ſententia unanimis, qui nec triduo mortis Verbum a Chriſti Corpore ſeparatum fuiſſe propugnant, aliorum Patrum longe plurium authoritate freti. Prior igitur illa ſententia dicatur improbabilis, Theologicis rationibus profligata, falſa, non ſequenda; non tamen Hæretica, propter Patrum reverentiam, cum illam Eccleſia ut Hæreticam non damnaverit. Ita ſentiunt & Benedictini Monachi Congregationis S. Mauri in erudita Præfatione Operibus S. Hilarii Editionis noviſſimæ præfixa, §. 4. *Denique*, inquiunt, *cum conſequens ſit, ut Verbum anima diſſoluta a corpore disjunctum fuerit, ſi anima tantum mediante cum corpore fuerit conjunctum; quotquot huic opinioni favent, illi merito exiſtimentur ſuffragari. Unde illud etiam conſectarium eſt, ut ſi verbum anima tantum mediante cum carne conjunctum abſque ulla Hæreſeos nota docere licuerit, dicere pariter licuerit, Verbum animam recedente a corpore ſeceſſiſſe. Itaque hæc Chriſti in Cruce morientis verba*, Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti? *Quamvis nonnullos Patres pariter cum Hæreticis de Verbi a carne diſceſſione interpretatos eſſe quis largiatur; non ſtatim tamen ei concedendum eſt, unius ejuſdemque interpretationis eamdem in utriſque fuiſſe rationem. Quippe hæretici Verbi Divinitatem, quaſi infirmam & trepidam ne ſibi mors & paſſio ſuſtinenda eſſent, a Chriſto paſſuro diſceſſiſſe ſomniabant: Patres vero qui cum illis conſentire videntur, hanc innuunt opinionis ſuæ rationem, quod tantam arbitrarentur Divinitatis virtutem, ut mortem quam Chriſtus ad implendam Patris voluntatem ſubire decreverat, corpori cum ea conjuncto contingere nullo pacto poſſe exiſtimarent.* „ Nam cum divinitas mortis libera ſit, utique mors eſſe non poterat niſi Vita diſcederet; quia „ Vita Divinitas eſt (inquit *S. Ambroſius lib. 10. in Lucam*). *In hoc præterea diſſentiunt, quod Hæretici ante Chriſti mortem, immo etiam ante paſſionem, Catholici vero in ipſa dumtaxat morte Verbum a corpore ſeparatum prædicarint. Unde libellus Leporii monet in verbis* „ Quare me dereliquiſti? *poſitum eſſe* præterito„ tum pro futuro: *Et S. Epiphanius obſervat, hanc* „ *carnis vocem non ad ſeparatam, ſed* ad conjunctam

„ Di-

„ Divinitatem *eſſe*, & cum jam in procinctu quodam „ eſſet, ut ſanctum corpus deſereret. *Poſtremo S. Epiphanius, Leporius, aliique Catholici aſſerunt, Verbi cum anima Chriſti, etiam morte intercedente, conjunctionem illæſam permanſiſſe. At Hæretici totum Hominem Chriſtum a Divinitate deſertum ac ſeparatum eſſe contenderunt.*

Nota.

RE vera quæſtio de indiſſolubilitate matrimonii in caſu adulterii, non levem peperit quandoque difficultatem, tum quia aliqui PP. ob hujuſmodi crimen diſſolvi judicarunt, alii vero obſcuri incertique videntur. Inter primos adnumeratur Aſterius Amaſenus epiſcopus, & Theodoretus; quibus concordes poſtea fuere quædam Imperatorum leges. Unde talem extitiſſe legem etiam S. Chryſoſtomi ætate, nempe ſæculo quarto, ipſe teſtatur hom. in illud Apoſt. 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata eſt legi &c.* quamquam ibidem legem eccleſiaſticam repugnaſſe aperte profiteatur. Hujuſmodi Imperatorum leges habentur in Codice *l. Conſenſu, & l. Conſtante de Repud.* Sed *aliæ ſunt leges Cæſarum*, ait S. Hieronymus ep. 30. *aliæ Chriſti. Aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit.* Ex iſtis nihilominus civilibus legibus non parum roboris additum corruptæ Græcorum praxi matrimonium ratione adulterii diſſolventium. quidam opinantur, atque epiſcopos ſuo ſilentio abuſum hunc toleraſſe, ne viderentur Principum leges improbare. Etiam ſæculo decimo ſexto quibuſdam non ſatis patere viſum eſt in caſu adulterii matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, unde Cajetanus *Comment. in capit. 19 Matth.* in id propendet, quod poſſit propter adulterium diſſolvi, & Catharinus *Opuſcul. de Matrim. q. ult. & lib. 5. Annot. cont. Cajet. in fin.* ſententiam de diſſolubilitate Matrimonii propter adulterium in utramque partem agitat.

Nonnulli quidem PP. ut Aſterius Amaſenus Epiſcopus, & Theodoretus, ſicut dixi, pro diſſolubilitate matrimonii ſteterunt, aliorum vero mens apparet ambigua. Ita nobis exhibetur obſcura Origenis ſententia *Commentario in Matthæum*, nam quamquam contra legem Scripturæ eſſe dicat, ſi mulier vivente viro alteri nubat, poſtea videtur adulterii cauſa connubii diſſolutionem admittere; ac ancipitem ſe oſtendit, an propter alias graviſſimas cauſas, v. g. propter veneficium, viro ſas ſit uxorem dimittere. Videtur etiam ſubobſcure in hac quæſtione loqui S. Chryſoſtomus *hom. 19. in cap. 7. prioris ad Corinthios*; ni benigne ipſum interpretari velimus de ſeparatione quoad thorum, & cohabitationem, quando ibi dixit *per fornicationem nuptias eſſe diſſolutas*: ac ita interpretandum ſuadent quæ diverſis aliis in locis idem S. Doctor de matrimonialis vinculi indiſſolubitate pronunciat. Vix etiam quiſque definiat quæ fuerit S. Baſilii ſententia, quamquam enim *hom. 7. in Hexaemeron, lib. de Virginit. circa med. & can. 48. Ep. ad Amphilochium* catholicam doctrinam tradere videatur, nihilominus *can. 9.* ejuſdem epiſtolæ incerta redditur ipſius mens: nam eam ſatetur invaluiſſe conſuetudinem, ut viris liceret dimittere uxores adulteras, non vero uxoribus. Quærens deinde an ſi uxor contra receptam conſuetudinem virum dimitteret, poſtea cum eo cohabitando ſoret adultera, & an vir dimiſſus ad aliam accedens eſſet adulter, de muliere reſpondet: *neſcio an poſſit adultera appellari*; & de viro dicit eum *ſic relictum, eſſe venia dignum, &c. eam quæ cum ipſo cohabitat, non ideo condemnari.* Porro ſi certo credidiſſet S. Baſilius propter adulterium vinculum matrimonii diſſolutum non remanere, timide non reſpondiſſet ſe neſcire an mulier rediens ad virum dimiſſum ſit adultera; ſicut neque venia dignum credidiſſet virum aliam ducentem, & mulierem cum eo cohabitantem.

Ni etiam velimus dicere cum Petavio *in Not. ad hæreſ. 59. n. 6.* S. Epiphanii textum fuiſſe depravatum, nam *n. 6.* ubi catholice omnino loquitur, obſcura omnino ibi eſt ejuſdem ſententia; cum non modo poſt conjugis mortem, ſed eo quoque ſuperſtite, ſi cauſa legitima interceſſerit, alias inire nuptias concedere videatur. Viſa etiam eſt S. Auguſtino hæc quæſtio tam implicata, quamvis ſemper matrimonii docuerit indiſſolubitatem, ut *l. de Fid. & Oper. c. 19.* ipſi venia dignus viſus ſit, qui falleretur in judicando, an adulter ſit, qui dimiſſa adultera aliam duxiſſet. *Et l. 2. retr. c. 57.* hæc habet: *Scripſi duos libros de adulterinis conjugiis, quantum potui ſecundum Scripturas, cupiens diſſolvere difficillimam quæſtionem. Quod utrum enodatiſſime fecerim, neſcio, immo vero me non perveniſſe ad hujus rei perfectionem ſentio, quamvis multos ſinus ejus aperuerim, quod judicare poterit quiſquis intelligenter legit.*

Cæterum, cum Chriſtus *Marc. 10. 11. & Luc. 6. 18.* abſque ulla exceptione adulterii reos conjuges dicat, quoties altero ſuperſtite novum ineunt connubium, & S. Paulus 1. *ad Cor. 7. 10. & 39.* abſolute pronunciet ſola morte conjugale vinculum diſſolvi, dum *Matth. 5. 32. & 19. 9.* non vult dimittendam uxorem *excepta fornicationis cauſa*, communiter hanc exceptionem PP. interpretantur de dimiſſione quoad thorum, & cohabitationem tantum, ita ut voluerit ſignificare Chriſtus non poſſe dimitti uxorem ex quacumque levi cauſa, ut mos erat Judæorum, ſed ex ſola gravi cauſa fornicationis. Et re vera, cum Chriſtus ibi addat; *qui dimiſſam duxerit, adulterat*, aperte ſignificat ratione fornicationis matrimonii vinculum non diſſolvi, eo etenim diſſoluto non adulteraret qui duceret dimiſſam. Irrationabile autem eſſet ea verba intelligere dumtaxat de ea, quæ innocenter dimitteretur, tunc etenim uxor fornicaria potioris eſſet conditionis quam caſta, quia poſſet ad alias nuptias convolare. Quam vero communiter PP. catholicam tradant doctrinam paſſim oſtendunt Theologi polemici; atque Arcudius *de Matrimonio cap. 21. &c.* conatur illos PP. Græcos, qui in hac quæſtione tunc non definita non ſatis clare loquuti ſunt, benigne interpetrari quamvis non ſatis excuſabiles omnes oſtendiſſe quidam obſervaverint.

Quantum nihilominus Arcudii conatus eſt laudandus, tantum immo multo magis criminandus Launojus, qui in Tractatu *de reg. in matr. poteſt*, perpetua uſque ad Tridentinum traditione oſtendere nititur propter adulterium dari poteſtatem alias nuptias ineundi. Interim non defuerunt, qui detegentes ipſius peſſimam fidem, obſervarunt Veterum teſtimonia, quæ clara ſunt, & decretoria pro catholica veritate vel omittere, vel turpiter adulterare, aliaque in ſenſum ab Authorum mente plane alienum detorquere. Unicum exemplum proferam. Loquendo de Joanne VIII. hæc habet: *Joannes VIII. qui ab anno 873. uſque ad 882. Romanam gubernavit eccleſiam, in epiſtola 65. ad Ederedum gentis Anglorum Archiepiſcopum ſic loquitur: His autem, quos aſſeris uxores proprias contra præceptum Domini relinquere, præcipimus neque virum ab uxore, neque uxorem a viro niſi cauſa fornicationis diſcedere; quod ſi ob aliud diſceſſerit, manere innuptum, vel innuptam, aut ſibi mutuo reconciliari; quoniam dicente Domino, quod Deus conjunxit, homo non ſeparet. Et ideo cum priorem legitimo ſibi matrimonio junctam quiſquam deſerere nequeat, illi conceditur aliam vivente priore conducere.* His allatis, exclamat Launojus: *Quid clarius, & expreſſius?* Verum verba Joannis ea in Epiſtola ita ſe habent: *Et ideo cum priorem legitimo ſibi matrimonio conjunctam quiſquam deſerere nequeat, nulla ratione prorſus illi conceditur aliam vivente priore conducere.* Quid clarius & expreſſius pro omnimoda matrimonii indiſſolubitate? Quid clarius & expreſſius ad malam Launoji fidem detegendam?

Illud etiam hic prætereundum non duxi quod cum videret Launojus aliud ſtatuiſſe Tridentinum ab ea, quam ipſe exhibere intendit traditione, ne videatur affingere Tridentino dogma, quod cum traditione pugnaret, dicit hoc caput meram ſpectare diſciplinam, ac proinde jure ſuo potuiſſe Tridentinum tamdem immutare. Verum hujuſmodi figmentum ſtatim innoteſcit legenti non ſolum quæ habet *ſeſſ. 24. cap. unic. de matr.* ubi indiſſolubilem ipſius nexum ex S. Scriptura commendat, ſed multo magis canonem 7. qui ita ſe habet: *Si quis dixerit eccleſiam errare, cum docuit & docet juxta evangelicam, & Apoſtolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, anathema ſit.*

Spectat ne ad diſciplinam, vel ad dogma, quod eccleſia docet *juxta evangelicam, & apoſtolicam doctrinam?* Nonne deinde canon ille editus fuit ad Lutheranos & Calviniſtas profligandos? At iſti non contra diſciplinam, ſed contra veram matrimonii doctrinam peccabant. Sed & addendum quod licet PP. Tridentini, ita referente Pallavicino *lib.* 22. *c.* 4. *num.* 27. canonem primo conceptum immutatum voluerint, ut eo non viderentur Græci aperta damnari, ſed lato anathemate Lutherani dumtaxat percelli, qui affirmabant eccleſiam Romanam errare, dum docebat propter adulterium matrimonii vinculum non diſſolvi; nihilominus fidei doctrinam, etſi non explicite, propoſuere. Siquidem in eo canone affirmatur doctrinam de matrimonii indiſſolubilitate, etiam adulterio interveniente, evangelicæ atque apoſtolicæ eſſe conformem: at doctrina evangelica, & apoſtolica, nonne caput eſt noſtræ fidei? Definitur deinde non errare eccleſiam docentem juxta evangelicam & apoſtolicam doctrinam matrimonium propter adulterium non poſſe diſſolvi, ex quo neceſſario conſequitur contra evangelicam & apoſtolicam doctrinam ipſius diſſolubilitatem affirmantes errare: Si propius ergo doctrina e Synodo expoſita inſpiciatur, vere doctrinam fidei eſſe apparebit, quamquam œconomiæ cauſa ab illa expreſſe tradenda abſtinuerit. Et quidem etiam in Synodo Florentina inter quæſtiones undecim, quas Latini *ſeſſ.* 25. Græcis propoſuerunt, una, quam legitime non diſſolverunt, ea fuit, quod matrimonia intercedente adulterio dirimerent.

Nota.

ALiquos nævos apud SS. PP. occurrere non ſemel accidit; quapropter non mirandum S. Hilarium, & quoſdam alios pro ſeparatione Divinitatis in triduo mortis a carne ſtetiſſe; quamvis communiter PP. Verbum numquam vel carnem, vel animam dimiſiſſe diſertiſſime affirment, ut apud Petavium *de Incarnat. l.* 12. *c.* 19. An autem hæc veritas ad fidem pertineat, vel proxime ad fidem accedat, meum non eſt judicare; at ſequentia adnotare non deſinam. Primum eſt SS. PP. ut Arianos, & Apollinariſtas erroris convincerent, dum animam Chriſto detrahebant, ac Verbum pro anima carni Chriſti fuiſſe affirmabant, illo uſos eſſe argumento, quod cum mors neceſſario animæ ſeparationem inducat, ſi Verbum loco animæ fuiſſet, carnem deſerere oportebat; quod tamen numquam eveniſſe, etiam apud ipſos hæreticos notum eſſe ſopponebant. Hoc utitur argumento S. Athanaſius adverſus Apollinariſtas *lib. de Salut. adv. Ieſ. Ch.* & S. Gregorius Nyſſenus *adverſ. Eunom. Arian.* Deinde cum Fides doceat Chriſtum, nempe Dei Filium in ſepulcro jacuiſſe, unde in Symbolo illorum mortuum, & ſepultum confitemur, huic dogmati aliud de numquam interrupta unione Divinitatis cum carne, & anima inſeparabiliter annexum PP. judicarunt: neque enim ſola caro abſque Verbi perſona Chriſtus dici potuiſſet, neque verum eſſet Chriſtum ad Inferos deſcendiſſe, ſi eo ſola anima abſque Divina Perſona commigraſſet. Ita ratiocinantur PP. apud Petavium; unde Paulinus Aquilejenſis *lib.* 1. *contr. Felic. Urgelitan.* hæc habet: *Quoniam propria Verbi caro erat, qua paſſa eſt, ille ubique paſſus, mortuuſque dicitur, cujus propria caro paſſa, & mortua eſſe perhibetur; a qua numquam poſt aſſumptionis Sacramentum impaſſibilis, & indemutabilis ſeparata Divinitas prædicatur. Ac per hoc Chriſtus Jeſus & paſſus, & mortuus, & ſepultus, & reſurrexiſſe ſecundum Scripturas Dei Filius veraciter declaratur.*

ARTICULUS XIV.

De Hilario Sardo, Romanæ Eccleſiæ Diacono.

HIlarius e Sardinia oriundus, Romanæ Diaconus Eccleſiæ, cum Sancto Euſebio Vercellenſi, aliiſque ejectus in exilium, Luciferianorum, cui adhæſit, ſchiſmate, & Rebaptizantium errore, confeſſionis gloriam maculavit; quem propterea Sanctus Hieronymus *Deucalionem orbis* appellavit Dialogo adverſus Luciferianos. Hunc Hilarium Authorem eſſe Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli, jam olim Sancto Ambroſio adſcriptorum, quos Remigio Lugdunenſi, qui anno 870. florebat, perperam alii tribuerunt, ex Sancto Auguſtino colligitur. *Sic Sanctus* (inquit) *Hilarius intellexit quod ſcriptum eſt. In quo omnes peccaverunt. Ait enim: In quo, id eſt, in Adam, omnes peccaverunt. Deinde addit: Manifeſtum in Adam omnes peccaſſe, quaſi in maſſa. Ipſe enim per peccatum corruptus eſt, & omnes quos genuit, nati ſunt ſub peccato. Hæc ſcribens Hilarius*, &c. Quæ totidem verbis leguntur in Commentariis, cap. 5. Epiſtolæ, ad Romanos. Scripſit vero Hilarius ille, quem Auguſtinus laudat, ſedente Damaſo, ut ipſemet diſertis verbis teſtatur in cap. 3. Epiſtolæ 1. ad Timotheum: *Cum*, inquit, *totus mundus Dei ſit, Eccleſia tamen domus ejus dicitur, cujus hodie Rector eſt Damaſus*. Obiit autem Damaſus anno Chriſti 384.

Hilarius Sardus Author Commentar. in Ep. S. Pauli.

Hujus Operis Authorem *S. Damaſi* temporibus proximum fuiſſe, alia probant argumenta. Patricianos, quorum *Philaſtrius & S. Auguſtinus* ut etiamnum ſuperſtitum meminerunt, non prætermittit, cum ultra Sæculum 5. non pervenerint. Cæterorum Hæreticorum, quos impugnat occaſione data, nullus recentior eſt. Cumque in Novatianis, Donatiſtis, Arianis & Photinianis refellendis frequentius ac ſtudioſius verſetur; Neſtorianos vero, Eutychianos, & reliquos ſequentium temporum non commemoret, indicio eſt illum his Hæreſibus nondum natis ſcripſiſſe. Præterea textum Apoſtoli ſubinde citat ex alia Verſione ab ea qua nunc utimur, & Veteris Teſtamenti teſtimonia ex Verſione 70. Interpretum profert. Ex Authoribus denique Eccleſiaſticis nonniſi *Tertulliani, S. Cypriani, & Victorini* locos adhibet, quorum ultimus *Damaſum* æquavit antiquitate.

Ex his facile oſtenditur Commentariorum illorum Authorem eſſe Hilarium Sardum Romanæ Eccleſiæ Diaconum. Enim vero non Syracuſanus ille Monachus, qui Sanctum Auguſtinum de quæſtionibus Pelagianorum conſuluit anno 413. neque ejuſdem nominis Epiſcopus, ad quem literas dedit Auguſtinus anno 416. poſt damnatam a Conciliis duobus in Africa Hæreſim Pelagianam: neque vel Arelatenſis Epiſcopus, vel Laicus Scriptor Epiſtolæ ad Sanctum Auguſtinum *De reliquiis Pelagii*. Omnes enim illi longe poſt Damaſum vixerunt. Sed neque fuit S. Hilarius Pictavienſis Epiſcopus, ut ſtyli, Verſionis Scripturæ, ac doctrinæ diverſitas demonſtrant: necnon etiam magni illius Hilarii ætas, qui ſub Damaſo extremam agebat ſenectutem, tam prolixo elucubrando Operi prorſus imparem. Videtur itaque hujuſmodi Commentariorum Author non alius fuiſſe ab Hilario Sardo Romanæ Eccleſiæ Diacono.

Hos tamen ipſi abjudicat Doctiſſimus Petavius lib. 1. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 12. duabus rationibus fretus: Primo quia Author ille honorifice de Damaſo locutus eſt, eique communione junctus fuit: quod minime convenit Hilario Schiſmatico Luciferiano. Secundo, quia contra Rebaptizantes Schiſmaticos luculentam dicit ſententiam iſte Scriptor, in cap. 1. Epiſtolæ 1. ad Corinthios, ad illa verba; *Gratias ago Deo, quod neminem veſtrum baptizavi, &c. Per hoc*, inquit ille, *arguens & baptizantes, & baptizatos, qui ad injuriam Salvatoris baptiſmatis ejus gratiam hominibus deputabant, illis diſſimulantibus gratiæ cauſa. Sic enim erant, ſicut nunc Novatiani, & Donatiani, qui baptiſmum ſibi vendicant, a noſtris baptizatos reprobantes, & baptizati ab his gloriantur in perſonis eorum. Denique Chriſti nomine abdicato, Novatianos & Donatianos vocari ſe gloriantur.* Quæ verba Catholicæ communionis ac Romanæ cupidum, & retinentem cum primis arguunt, & ab ſuſpicione ſchiſmatis alienum. Non eſt igitur Commentariorum Author habendus illorum Hilarius Luciferianæ partis anteſignanus, quem S. Hieronymus *Deucalionem orbis* appellavit.

Expenduntur Petavii conjecturæ.

Hæc equidem viri doctiſſimi argumenta convincerent Opus illud Hilario Sardo eſſe abjudicandum, niſi credibilius eſſet ipſum a Rebaptizantium Hæreſi, & Luciferiano Schiſmate reſipuiſſe, & Sedi Apoſtolicæ

licæ fuiſſe reconciliatum, ac tandem in pace & unitate Eccleſiæ obiiſſe. Unde ipſum Auguſtinus *Sanctum* appellavit. Non mirum itaque quod ad unitatem Eccleſiæ reverſus, honorifice de Damaſo locutus fuerit, & ſententiam dixerit in Rebaptizantes, quorum errorem ejuraverat.

Non eſt idem Author Commentarii in Epiſtolam ad Hebræos, ac in reliquas Epiſtolas.

Commentarius in Epiſtolam ad Hebræos, non eſt ejuſdem Authoris ac Commentarius in reliquas Epiſtolas. In Codice MS. Corbejenſis Abbatiæ non habetur. Sed & ab aliis Codicibus MSS. & editis diſcrepat Codex Corbejenſis in cæteras Epiſtolas, præterquam in tres priores. *Rabanus Maurus* in Commentario ſuo ex Patribus collecto ea omnia *Sancto Ambroſio* tribuit, quæ ex Ambroſiaſtri Commentariis in quinque priores Epiſtolas petita citat: Sed & in reliquas quidquid inſerit ſub nomine ejuſdem Sancti Doctoris, ea in ſolo Corbejenſi Codice leguntur, ut teſtantur Editores Doctiſſimi Ambroſianorum Operum e Congregatione Sancti Mauri O. B. Citantur quoque ab *Ivone Carnotenſi* p. 16. Decreti, cap. 84. verba nonnulla ex Prologo Expoſitionis Epiſtolæ ad *Philemonem*, quæ nonniſi apud Rabanum, & in Codice Corbejenſi leguntur, ut iidem monent. Multa etiam in hoc Authore deſiderantur, quæ a *Lantfranco* tamquam ex Ambroſianis Commentariis in Apoſtolum proferuntur. Ex quibus colligitur; 1. Opus illud ab Antiquariis interpolatum fuiſſe. 2. Incertum eſſe an ſit unius vel plurium Authorum. 3. Variis Paulinarum Epiſtolarum Commentariis *S. Ambroſii* nomen falſo inditum.

II. Iſtorum Commentariorum Authorem Pelagianis erroribus eſſe refertiſſimum, Janſenius Iprenſis lib. 7. *De Hæreſi Pelagiana*, cap. 4. & Poſſevinus *in Apparatu*, perperam aſſerunt. Equidem aliqua in iis eſſe non inficior dicta paulo durius, & quæ ſi per ſe ſola ſpectentur, hanc ingenerare ſuſpicionem poſſint. Quod nimirum in cap. 5. ad Romanos, cap. 2. ſcripſerit *Mortem ſecundam, quæ gehenna eſt, non redundare in poſteros ex Adami peccato; ſed ſolam mortem primam, quæ eſt animi ſolutio a corpore .... Gentes in Chriſtum duce natura credidiſſe, vidiſſeque ſuæ eſſe naturæ quod crediderint .... Bonos conatus adjuvare Deum, ut noſtrum ſit velle, Dei perficere.* (In cap. 2. ad Philipp.) *Deum per juſtitiam unum e duobus pariter accipere, alterum reſpuere.* (In cap. 9. ad Rom.) *Prædeſtinationem pendere ex Fidei præſcientia.* (Ibidem) Denique *Deum velle omnes homines ſalvos fieri, ſi & ipſi velint.* (In 1. ad Timotheum cap. 2.)

Verum cum hæc omnia a Patribus Græcis, qui ante Pelagianam Hæreſim ſcripſerunt, & præſertim a S. Joanne Chryſoſtomo, iiſdem pene verbis, & ad eoſdem locos Apoſtoli fuerint prolata, quia nondum litigantibus Hæreticis ſecurius loquebantur (ut ait S. Auguſtinus) benigna interpretatione in Hilarii, & in aliorum Patrum Commentariis molliri poſſunt. Et certe cum negat mortem ſecundam, quæ eſt in gehenna, a primo parente in poſteros traduci, nihil vult aliud, quam non rependi a Deo pœnam ſenſus originali peccato. Cæterum ipſum de peccato originali catholice ſenſiſſe, ex Sancto Auguſtino conſtat lib. 4. ad Bonifacium *contra duas Epiſtolas Pelagianorum*, cap. 14. & ex iſta ejuſdem Hilarii ſententia in cap. 7. ad Romanos: *Diabolus hominem tam propter Adæ, quam propter ipſius peccatum, in conditione ſe habere gratulatur.* Gentes autem ait duce natura in Chriſtum credidiſſe, naturam adjutorio divinæ gratiæ non opponens, neque illud excludens, ſed legi ſolum Moſaicæ, Quo ſenſu dixit Apoſtolus: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt.* Cum docet conatus bonos a Deo adjuvari, non negat quin ab eodem per gratiam & fidem excitentur. Nec gratiam excludit, cum velle dicit eſſe noſtrum; ſed neceſſitatem removet. Prædeſtinationem ex præſcientia Fidei pendere, id eſt, prædeſtinationis effectum ultimum, nempe gloriæ conſecutionem, pendere ex propoſito Dei vocantis per Fidem Chriſti. Deum velle omnes homines ſalvos fieri aſſerit, ſi velint; ſed non negat voluntatem a Domino præparari, cujus bona voluntas munus eſt, & tantum adjuvari ut poſſint. Gratuitas non eſſe hujuſmodi interpretationes, ſed Commentatoris menti conſentaneas demonſtrant inſignes duo ejus loci. Unus ex Commentario in 1. ad Timotheum, cap. 2. *Fides eſt*, inquit, *quæ dat ſalutem, quam niſi mens tota ſuſceperit voluntate, non ſolum nihil proderit, ſed & oberit. Fidei etenim gratia hanc habet poteſtatem, ut devotis ſibi divinam infundat medelam; indevotis vero conferat morbum, per quem totus homo intereat.* Alter locus eſt ex 2. ad Timotheum, cap. 1. ubi ait: *Neque merito ſuo, qui ſalvantur, neque horum per quos vocantur, ſed Dei gratia iſtud donum præſtari per fidem Chriſti.*

Hilarius Sardus Author Quæſtionum Veteris & novi Teſtamenti.

III. Hilarius Diaconus Author eſt Operis *Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti*, quod Tom. 4. Operum Sancti Auguſtini legitur. Unum eſſe enimvero Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli, de quibus diximus, & Quæſtionum harumce Authorem, demonſtrat & ratio temporis, & ſententiarum communitas. Quod primum ſpectat, ſcribit ſe elucubrare iſtud Opus trecentis circiter annis poſt excidium Hieroſolymorum a Veſpaſiano. Cum ergo Veſpaſianus anno Chriſti LXX. Hieroſolyma expugnaverit, colligitur hunc Authorem edidiſſe Opus ſuum anno circiter 370. Scripſit itaque ſedenre Damaſo ſicut Author Commentariorum, Nam Damaſus ſedere cœpit anno Chriſti 367. obiit vero anno 384. Præterea refellit argumenta Photini, quem adhuc tamquam viventem alloquitur. Obiit vero Photinus exul in Galatia anno 376. cum prius damnatus fuiſſet Sirmii anno 350. Diſputat etiam adverſus Apollinarem, cujus Hæreſis Romæ damnata eſt a Damaſo an. 373. Deinde meminit vaſtatæ Pannoniæ, tamquam recentis cladis. Contigit vero hæc vaſtatio anno 351. Meminit inſuper inſignis cujuſdam calamitatis non ita pridem toleratæ. *Ecce ſcimus*, inquit, *laboraſſe fame Italiam & Africam, Siciliam & Sardiniam.* Fames illa ſæviit anno 363. meminit porro Sardiniæ tamquam patriæ. Sardus igitur credi poteſt.

Quod ſpectat ſecundum, multa continere Quæſtiones & Commentarios in eamdem ſententiam, evidenter innoteſcet, ſi utrumque Opus inter ſe conferatur: Præſertim vero Quæſtio vigeſima quarta cum Commentario Capitis XI. primæ ad Corinthios & Quæſtio centeſima ſecunda cum Commentario Capitis II. ſecundæ ad Timotheum. Denique utriuſque Operis Authori eadem verba familiaria ſunt. Uterque *diffidentiam* uſurpat pro incredulitate, verbum *prævaricandi* activa ſignificatione uterque ponit, verbum etiam *meliorandi*, & alia barbare adhibet. Cum itaque Commentarios in Epiſtolas Paulinas Hilario Diacono vindicaverimus; eidem quæſtiones in vetus & novum Teſtamentum ſunt adjudicandæ, præter partem quartam, quæ alterius eſt Authoris. Habet enim iſtud opus partes quatuor: quarum prima complectitur 47. Quæſtiones ex veteri Teſtamento: Secunda, quinquaginta ex Novo: Tertia, triginta ex utroque mixtim. Quarta, ex utroque pariter ſexaginta quinque. Tres priores partes unius & ejuſdem ſunt Authoris, ſcilicet Hilarii Diaconi. Quarta, nihil aliud eſt quam primæ & ſecundæ interpolata repetitio, quæ a Jacobo Hemeræo, ex veteri Codice Bibliothecæ Victorinæ Pariſienſis, cæteris adjecta eſt.

Dices. Author tertiæ partis Quæſtionum ſcribere ſe ait, anno mundi ſexto milleſimo, qui Chriſti 459. ſecundum Græcos: diſtat igitur annis octoginta & amplius ab ætate Authoris Commentariorum, vivente Damaſo ſcribentis. Præterea, Quæſtione 109. Melchiſedech dicitur non eſſe homo; contrarium vero aſſeritur in Commentariis ad cap. 11. Epiſtolæ ad Hebræos.

Reſpondeo cum Patre Garnerio Societatis Jeſu Theologo in appendice poſteriori ad primam partem Operum Marii Mercatoris Diſſertatione 1. cap. 9. tranſpoſitis numerorum notis errorem irrepſiſſe, & pro VI. milleſimo legendum IV. milleſimo, ſeu millenario. Quo pacto omnia facile conciliantur. Quarto enim mundi millenario ſecundum Latinos, Quæſtiones illæ in vetus & novum Teſtamentum ſcribebantur. Nec veriſimile eſt hominem Latinum annos mundi Græcorum more numeraſſe. Quod ſpectat diverſam de Melchiſedecho ſententiam, reſpondeo Commentaria Epiſtolæ ad Hebræos non eſſe Hilarii, ſed Authoris alterius Hilario poſterioris, qui Commenta-

ria

nia ſupplevit, quibus decem priora iſtius Epiſtolæ capita exponuntur, partim ex Sancto Chryſoſtomo, partim ex Sancto Hieronymo. Quamobrem mirum videri debet nemini, ſi de Melchiſedecho repugnantia legantur hoc in Opere Quæſtionibus in vetus & novum Teſtamentum.

Pelagiani erroris labes ab Authore quæſtionum in Vetus & novum Teſtamentum abſtergitur.

IV. Author Quæſtionum in vetus & novum Teſtamentum, Pelagianæ in crimen Hæreſeos immerito vocatur a Lovanienſibus, Bellarmino, & Janſenio Iprenſi. Objecit huic Authori Bellarminus, quod dixerit Quæſtione 13. parvulos Sodomitarum a gehenna fuiſſe liberos, ex quo ſequitur ipſos originale peccatum non contraxiſſe: *Ut*, inquit, *nimis impium facinus Sodomitarum poſſit adverti, peccatum eorum pervenit uſque ad necem filiorum ipſorum, ne de origine illorum ſignum aliquod remaneret. Nonne proviſum eſt illis, ne diu viventes exempla ſequerentur patrum? A gehenna enim liberi ſunt, in aliena cauſa occiſi.*

Reſpondetur, Sodomitarum filios, quamvis gehennæ cum parentibus ſuis non ſint addicti, peccatum originale contraxiſſe, ex illius Authoris ſententia; ſed ab eo pleroſque omnes fuiſſe purgatos Sacramento legis naturæ: quandoquidem Pentapoleos indigenæ verum Deum colebant, licet in omnem libidinem eſſent effuſi. Quod ſi de parvulis quibuſcumque etiam legis antiquiſſimæ Sacramento nondum initiatis, hunc locutum eſſe Authorem quiſpiam pertinacius contendat, ab eo ſolum gehennæ cruciatu liberos aſſeruiſſe dicendum eſt Sodomitarum filios, qui parentum execrandis ſceleribus debebatur: non vero ab alia pœna mitiori, quæ ob culpam primi hominis ipſis inflicta eſt.

Objiciunt ſecundo Lovanienſes, Bellarminus, & Janſenius, hæc verba ex Quæſtione 80. *Neque filii Dei ſunt, qui naſcuntur, neque filii diaboli.* Sed facile diluitur hæc objectio. Negat enim ſolum homines naſci filios diaboli, eo, quo Manichæi affirmabant, ſenſu, quod ſcilicet hominum natura mala eſſet, & a malo principio exorta. Quare non impugnat Catholicum dogma, quod *ſimus natura filii iræ*, ſed Manichæum ſolum, quod *hominis natura eo uſque mala ſit, ut neque virtutem capere poſſit.*

Cæterum quod de originali peccato, & de ejus in omnes Adami poſteros transfoſione Catholice ſenſerit illarum, de quibus diſſerimus, Quæſtionum Author, conſtat ex Quæſtione 47. *Promiſcue Propheta locutus eſt*, inquit, *ut dono Dei indigere ſignificaret; ut ſive peccatores, ſive juſti, Dei miſericordiam expectaſſe noſcerentur: peccatores propter delicta propria, ut de faucibus mortis eriperentur: juſti vero paterno abſoluti peccato, deleta ſententia data in Adam, per quam cuncti tenebantur.* Et Quæſtione CXII. expendens illud Davidis oraculum: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum*, hæc habet: *Nunc hoc adjecto, cauſam infirmitatis humani generis memorat, quia facile eſt homini peccare, ut examen circa ſe Judicis mitiget. Prima enim culpæ facit mentionem, ex qua prævaricando Adam genus humanum obnoxium fecit peccato. Suaſu enim & fallacia inimici iniquitatem concipiendo, omne ſemen ſuum iniquitati ſubjecit, ut ex eo omnes per traducem geniti, peccato eſſent obnoxii. Propterea adjecit: Et in delictis concepit me mater mea; ut ab Adam derivatio facta peccati, conceptis & natis impedimento eſſet ad bonam vitam agendam.*

Objiciunt inſuper ex Quæſtione 115. hunc Authorem de gratiæ divinæ auxilio male ſenſiſſe, quia hominem habere in natura ſua ſemen Fidei aſſerit. Sed catholicam eſſe hanc ſententiam ſecundum ſenſum Authoris, perſpicuum eſt; cum Fidei virtutumque ſemina, ad ejus mentem, nihil aliud ſint, quam potentia ad ſuſcipiendam fidem & virtutes a Deo infundendas. Hanc porro fidem non accipi a Deo docet, niſi petatur, nec peti, niſi voluntas incitetur ut petat. *Si autem poteſtatis noſtræ non eſſemus* (inquit) *quomodo diceret Dominus: Petite & dabitur vobis: omnis enim qui petit accipiet? Si ergo qui vult petere, accipiet, jam non eſt illud quod ſolet dici: Non quæ volumus, ſed quæ data ſunt, habemus: quia voluntas a Salvatore incitatur ut petat, & accipiat quod petierit. Fati autem hoc eſſe dicunt, ut ſive petat, ſive non petat; fato tamen quod aut malum, aut bonum eſt, conſequatur. Dominus autem hoc excludens, ait: Filia, fides tua ſalvam te fecit. Non jam fati fit, quando fides percipit beneficium.* Et iterum: *Si credis, ait, omnia poſſibilia ſunt credenti: in voluntate utique poſuit meritum, quia Fidei bonum eſt, non natura. Fides autem res accedens eſt, quæ excitat ad exercitium voluntatem, ut quia in natura non eſt voluntas, quæ in natura eſt, ſuſcepta fide, meritum ei collocet apud Deum. Ita enim eſt natura hominum ſicut lapis, qui cum ignem non habet in ſubſtantia, habet tamen in potentia ..... ita & homo fidem non habet in natura, ſed ſemen Fidei habet, quod niſi fuerit provocatum & excitatum, fructum non dabit, id eſt, fidem non habebit.* Non alia igitur iſtius Authoris mens fuit, quam Sancti Chryſoſtomi in cap. 2. Epiſtolæ ad Epheſios ſcribentis; *Vides quod ad virtutem ſemina habeamus a natura, & unuſquiſque noſtrum in natura ſua habeat inſitam ſcientiam virtutis*; quam Sancti Hieronymi in cap. 2. ad Galatas aſſerentis, *Neminem non habere ſemina in ſe ſapientiæ & juſtitiæ, reliquarumque virtutum*: quam Sancti Auguſtini dicentis: *Poſſe habere fidem, eſſe naturæ hominum: habere autem, gratiæ eſſe Fidelium.*

Objiciunt denique huic Authori, quod Quæſtione 123. dixerit, Adamum conditum fuiſſe terrenum, ſine Spiritu Sancto, ſine adoptione in filium Dei, ſine juſtitia, adeoque (ut nonnulli colligunt) ſine gratia habituali. Verum non negat Author ille Spiritum Sanctum adfuiſſe Adamo, ipſique conceſſam fuiſſe gratiam & juſtitiam, ſed non adfuiſſe ipſi aſſerit, ſicut Fidelibus adeſt poſt Chriſtum glorificatum. Contra eos enim diſputat, qui gratiam uberiorem collatam hominibus non fuiſſe dicebant adventu Chriſti, quam majoribus olim, & ipſi præ cæteris Adamo. Id patet ex verbis ipſis Quæſtionis, quam ſic proponit: *Utrum Adam factus acceperit Spiritum Sanctum, quem peccans amiſit, ſicut nunc datur credentibus.* Idem patet etiam ex Quæſtionis concluſione. *Qui accipit Spiritum Sanctum* (inquit) *& manet in ejus dilectione, tranſacta hac vita pergit ad cœlos ad eum, cujus Spiritum habet. Incongruum eſt enim ut qui hinc exit habens Spiritum Sanctum, apud inferos teneatur. Signum eſt enim in homine victoria Chriſti, qua vicit mortem, Spiritus ejus, ut in quo fuerit Spiritus ejus, ab inferis teneri non poſſit. Ac per hoc in veteribus Sanctis non ita fuit Spiritus Sanctus, ſicut nunc eſt in Fidelibus, quia exeuntes de ſæculo, apud inferos erant.... Cum Prophetis ergo & juſtis viris Sanctum fuiſſe Spiritum non eſt ambiguum: cum Prophetis propter diſpenſationem; cum juſtis vero cauſa ſanctitatis. Sicut legitur de Sancto Simeone: Quia Spiritus Sanctus,* inquit, *erat cum eo: non ut ſignum eſſet adoptionis, ſed meritorum ejus gratia. Nam filii Dei credentes tunc eſſe cœperunt, quando manifeſtatus eſt Filius Dei, victa morte cuncta creatura. Si autem in Adam, vel in cæteris ſic dicatur fuiſſe Spiritus Sanctus, ſicut nunc eſt in Fidelibus, quæ nova dona dedit Deus, cum regnum Filii ſui dedicavit in nobis?*

Quamvis autem Pelegiani erroris purus ſit illarum Quæſtionum Author Hilarius Diaconus, pluribus tamen infuſcatur nævis illud Opus. Melchiſedechum Spiritum eſſe Sanctum aſſerit, aliaque habet a veritate aliena, dura, & barbara. Lege Cenſuram Doctorum Lovanienſium illi Operi præfixam, Auguſtinianorum Operum Tomo IV.

ARTICULUS XV.

De Sancto Dorotheo Martyre, Victorino Afro, & Tito Boſtrenſi.

SAnctus Dorotheus Tyri in Phœnicia Presbyter, Martyr obiit anno Chriſti 362. die 5. Junii, anno ætatis 107. Non idem ille eſt cum Dorotheo Antiochiæ Presbytero, ut exiſtimavit Baronius in Notis ad Martyrologium. Sed nec Antiochenſis Presbyter, cujus cum laude meminit Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 32. idem eſt cum Dorotheo Cubiculario Imperatoris Diocletiani, cujus Martyrium deſcribitur ab eodem Euſebio lib. 8. quod contra Blondellum, qui utrumque incaute confudit, lucu-

len-

lentiſſime probat doctiſſimus Valeſius in Notis ad Euſebium. Primo quia Presbyter ille Antiochenſis Martyr non fuit, ut colligitur ex Euſebii ſilentio, qui id de illo non dicit neque in hoc loco, neque in lib. 8. cap. 13. ubi Eccleſiaſticos viros recenſet, qui illa perſecutione Martyrium ſubierunt. Et tamen Lucianum Antiochenſem Presbyterum illic nominat: non omiſſurus utique Dorotheum Magiſtrum ſuum, ſi is Martyrium pertuliſſet. Deinde Presbyter Antiochenus Dorotheus, vir fuit nobilis, & Magiſtratum geſſit, antequam Presbyter fieret: Alter vero Dorotheus ſervilis fuit conditionis, utpote Cubicularius, Eunuchus. Denique prior ille Dorotheus Presbyter fuit temporibus Cyrilli Epiſcopi Antiocheni. Cyrillus autem ſedere cœpit ab anno 4. Imperatoris Probi, manſitque ad annum uſque 17. Diocletiani. Fuerit igitur Dorotheus Presbyter circa Exordia Epiſcopatus Cyrilli, id eſt, ſub Probo, aut ſub Caro, fieri non poteſt, ut idem poſtea fuerit Cubicularius Diocletiani. Neque enim ex Presbyteris Cubicularii fiunt; cum nec Eccleſiaſtica regula, nec ratio ipſa id ferat. Quippe Presbyteri fiebant matura jam ætate. Ad Cubiculum autem Principum pueri aut adoleſcentes formoſi eligebantur. Quod ſi dixerit quiſpiam Dorotheum Principatu Diocletiani factum eſſe presbyterum, eadem manet difficultas, quomodo ex Presbytero factus ſit Cubicularius. Ex Euſebio enim conſtat, Dorotheum, dum eſſet Cubicularius, & in aula Principum verſaretur, ſubiiſſe Martyrium.

Synopſis de vita & morte Apoſtolorum, Prophetarum, ac Diſcipulorum Chriſti, quæ ſub S. Dorothei Tyrii Presbyteri nomine excuſa fuit in Bibliothecis Patrum, jampridem ab eruditis omnibus obelo transfixa eſt, quia fabulis & mendaciis ſcatet. Quorum ecce ſpecimen. Inter Diſcipulos LXXII. numerat Eunuchum Reginæ Æthiopum a Philippo converſum: Juniam fœminam Epiſcopum facit: Cæſarem cujus meminit S. Paulus ad Philippenſes, ſcribens Diſcipulum Chriſti, & Epiſcopum appellat, quem non alium fuiſſe a Nerone certum eſt.

II. Marius Victorinus natione Afer, qui Rhetoricam Romæ per multos annos profeſſus, tempore Conſtantii Imperatoris ſtatuam in foro Trajani meruerat, & acceperat, multoſque Platonis libros Latinitate donaverat, ſenex Chriſti fidem amplexus eſt, teſte S. Auguſtino lib. 8. Confeſſionum, cap. 2. Inter ejus Opera eminent libri 4. adverſus Arianos *De Sanctiſſima Trinitate*, ſcripti more dialectico & valde obſcuro, & qui ab eruditis tantum intelligitur, ut ait S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 112.

III. Titus Boſtrorum in Arabia Petræa Epiſcopus, ſub Juliano & Joviano Imperatoribus floruit. Boſtrenos hortatus eſt Julianus ut Titum civitate ſub elogio præconis ejicerent. Nam cum minatus eſſet culpam ſe omnem conjecturum in illum & in Clericos ejus ſi plebs ſeditionem moveret: Titus libellum ad Principem miſit; teſtatuſque eſt Chriſtianos plebem Gentilium numero adæquare; quieſcere tamen illos & cohortationibus ſuis obtemperantes, nihil ſeditioſum moliri. Ex quibus verbis Titum plebi inviſum reddere cupiens Imperator, in Epiſtola quam ſcripſit Boſtrenis, eum inſimulavit tamquam calumniatorem civitatis, quod dixerat illos non ſua ſponte, ſed ipſius hortatu a ſeditionibus abſtinere. Plebemque incitavit ut illum, tamquam hoſtem publicum e civitate ſua expelleret. Hæc refert Sozomenus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 15. Scripſit Titus Boſtrenſis tres *adverſus Manichæos* libros, quos Tomo V. Antiquæ Lectionis Henrici Caniſii, & in Bibliothecis Patrum legere eſt. Obiit ſub Valente, ſaltem ante annum 378. (ex S. Hieronymo in Catalogo) adeoque non eſt Author Commentariorum in Evangelium S. Lucæ, quæ ipſi tribuuntur, & ex quibus multa laudantur in Catena Patrum Græcorum in eumdem Evangeliſtam, cum in iis Chryſoſtomus, Cyrillus Alexandrinus, & Iſidorus Peluſiota, qui poſt Titum floruerunt, nominentur.

[...]tur Boſtrenſis [...] eſt [...] Commentarii in Evangelium S. Lucæ.

ARTICULUS XVI.

De Optato Milevitano, & Sancto Paciano Barcinonenſi.

I. SAnctus Optatus Milevi in Numidia Epiſcopus, ſub Valentiniano & Valente Imperatoribus floruit circa annum Chriſti 370. Sex de Schiſmate Donatiſtarum libros *adverſus Parmenianum* edidit. Septimus addititius videtur. Nam & ſex tantum S. Hieronymus agnoſcit, & ſex dumtaxat librorum Optatus ipſe proponit argumenta lib. 1. Baronius Cardinalis ad annum Chriſti 368. pluribus conjecturis tum ex SS. Hieronymo in Catalogo, & Auguſtino in lib. adverſus Parmenianum, & lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 40. tum ex ipſo Opere depromptis, Opus illud Damaſo Pontificatum ineunte ſcriptum fuiſſe oſtendit. Quod ſi ita eſt, verba illa [*Damaſo Siricius*] a Librario qui Siricii tempore librum ſecundum deſcripſerit, in Romanorum Epiſcoporum Catalogo addita eſſe oportet.

Liber ſeptimus contra Parmenianum Optato Milevit. falſo adſcriptus.

Author libri ſeptimi videri prima fronte poteſt peccati originalis transfuſionem in Adami poſteros negaſſe, his verbis: *Quamvis ab ipſis ad vos videatur hæreditaria macula eſſe tranſmiſſa; tamen in hoc titulo non poteſtis eſſe rei cum patribus veſtris, ſecundum judicium Dei, qui locutus eſt per Ezechielem Prophetam dicens: Anima Patris mea eſt, & anima Filii mea eſt. Anima quæ peccat, ſola punietur. Quæ res jam & antiquis ſæculis in ipſis natalibus mundi comprobata eſt: Nam non pertinuit ad Seth filium Adæ patris admiſſum.* Sed loqui hunc Authorem de ſolo peccato actuali conſtat ex adjunctis. Probandum enim ſibi ſumit Traditorum crimen in eorum filios non refundi; *Quia Patrum & filiorum & perſonæ diſcernuntur, & nomina, inter quas perſonas ſi non ſit communis culpa, non poteſt una eſſe ſententia.* Id vero confirmat Ezechielis oraculo. Addit exemplum Adami, cujus peccato Seth non eſt actu peccator conſtitutus, ſed ſolum origine: cum vir juſtus fuerit. Hanc autem eſſe hujus Authoris mentem, certiſſimum iis eſſe debet, qui librum etiam iſtum ſeptimum Optato adſcribunt: ſiquidem ipſe lib. 4. Doctrinam Catholicam de peccati originalis in poſteros Adami tranſfuſione egregie adſtruit his verbis: *Nam neminem fugit, quod omnis homo qui naſcitur, quamvis de parentibus Chriſtianis naſcatur, ſine ſpiritu mundi eſſe non poſſit, quem neceſſe ſit ante ſalutare lavacrum ab homine excludi, & ſeparari. Hoc Exorciſmus operatur, per quem Spiritus immundus depellitur, & in loca deſerta fugatur. Fit domus vacua in pectore credentis, fit domus munda: intrat Deus, & habitat, Apoſtolo dicente, Vos eſtis templum Dei, & in vobis Deus habitat.* Denique Eccleſiæ Africanæ communis hæc doctrina fuit, ut conſtat ex S. Auguſtino, & ex Africanis Conciliis contra Pelagianos. Igitur ille Author, ſi is vere eſt Optatus, exponendus eſt ſecundum ſuæ Eccleſiæ Doctrinam, cum ejus verba benignam interpretationem pati poſſint.

Hujus libri Author Catholico Dogmati de peccato originali minime contrarius.

II. S. Pacianus Barcinonenſis in Pyrenæi jugis Epiſcopus, obiit provecta ſenectute, die 9. Martii, Imperante Theodoſio Seniore, circa annum Chriſti 380. Ejus filius erat Flavius Lucius Dexter Præfectus Prætorio, cui ſuum Scriptorum Eccleſiaſticorum Catalogum S. Hieronymus nuncupavit, cujus cap. 106. Paciani meminit. Ejus tres Epiſtolæ contra Novatianos *ad Sympronianum Novatianum*, *Parænefis ad Pœnitentiam*, *& Sermo de Baptiſmo ad Catechumenos*, leguntur in Bibliothecis Patrum.

ARTICULUS XVII.

De S. Ephrem.

SAnctus Ephrem Edeſſenæ Eccleſiæ Diaconus, *Orbis Magiſter* appellatus, vir admirabilis, & præſtantiſſimus Scriptor, cujus virtutes celebrarunt SS.

Gre-

Gregorius Nyſſenus in Oratione de ejus vita, ſanctus Amphilochius, vel alius Author ſub ejus nomine, in comparatione SS. Baſilii & Ephremi, & S. Chryſoſtomus in Sermone de falſis Prophetis; ad tantam venit claritudinem, ut poſt lectionem Scripturarum publice in quibuſdam Eccleſiis ejus ſcripta legerentur. Lingua Syriaca ſcripſit: & cum Græcas literas non attigiſſet, multifidos tamen Græcorum errores confutavit, omneſque Hereticorum fraudes infirmas eſſe oſtendit, (inquit Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Ecclaſiaſticæ, cap. 29.) Ejus de Spiritu Sancto volumen Græca lingua donatum ſe legiſſe, & acumen ſublimis ingenii etiam in tranſlatione ſe agnoviſſe, S. Hieronymus teſtatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 115. Ejus homilias 49. recenſet Photius in Bibliotheca, Cod. 196. Sermonem *De Humilitate* in centum capita diſtributum, Orationem *De virtutibus & vitiis ad Metebinos Monachos*: & ſupra mille Orationes ab eo editas, Syrorum teſtimonio confirmat. *In his admonitor Sancti viri Sermonibus*, inquit Photius, *jure quis admiretur quam alte penetret perſuadendi vis, quantumque ab his fluat*

Stylus S. Ephrem.

jucunditatis, quam denique affectuum copia referti ſint. Oratio tamen ejus ac figura nihil mirum, ſi ad conſuetum homiliarum uſum, & inelaboratum dicendi genus vergant. Non enim in Authorem ſenſuum, ſed in horum interpretem ea conferenda culpa. Syriacæ enim lingua periti verbis adeo ac tropis excellere norunt, ut ambiguum ſit, ab hiſne, an a ſenſu recondito, tanta ejus dicendi vis atque elegantia proficiſcatur. Quamobrem non tam dictionis humilitas admiranda, quam illud ſuſcipiendum, quomodo per tantam verborum vilitatem tanta ſalus atque utilitas in legentes effundatur. Obiit die 1. Februarii anno Chriſti 378. ſub Valente Imperatore.

S. Ephrem defenditur ab inſultibus Riveti.

Sancti Ephremi lucubrationes a Catholicis Authoribus in lucem editas venenato dente Rivetus arrodit, ipſum arguens quod contra Scripturas aſſeruerit damnatos in inferno exclamaturos: *Salvete omnes Sancti, ſalvete Apoſtoli, Prophetæ, ac Martyres*, &c. Quaſi qui in inferis ſunt, laudaturi ſint Dominum in Sanctis ejus: Sic tamen, inquit, Ephremum inſulſe concionantem fingunt in Libello *De variis tormentis inferni*. At peſſima fide criticus Calviniſta id Ephremo tribuit, cum Sanctiſſimus Pater ſic loquentes damnatos non inducat, ſed potius æternum vale dicentes Cœliribus, ſuamque dolentes a beata ipſorum ſocietate perpetuam ſeparationem. *Nulla*, inquiunt, *amplius nobis miſerabilibus reliqua eſt redemptio. Non jam amplius Sanctorum adſpiciemus ordines. Non amplius lucem illam veram contuebimur. Dicendum quid reſtabit? Valete juſti univerſi*, &c. *Poſtea vero abiturus eſt unuſquiſque in præparatum ſibi ob prava ſua opera tormentorum locum, ubi vermis eorum non moritur, neque ignis extinguitur.*

Ephremi *Teſtamentum* in dubium revocat Rivetus ob hæc verba: *Nullo modo in tota vita mea adverſus Dominum contumelioſus extiti, nec ſermo ſtultus e labiis meis egreſſus eſt; neminem in tota vita mea maledictis oneravi: nec cum ullo plane Chriſtiano homine contentioſum me præbui.* Quæ verba pugnare ait cum iſtis ex *Narratione ad Monachos de ſua converſione*, quibus fatetur ſe occidiſſe juvencam pauperis ferentem uterum & pauperem illum per ſummam injuriam contumeliis oneraſſe; & illis ex confeſſione, & ſui ipſius reprehenſione; *Cum adhuc juvenis eſſem*, inquit, *me Chriſtianum profeſſus ſum. Verum paucis, illis annis contumelioſus fui, & percuſſor, atque ſeditioſus, & cum vicinis contentioſus, ac invidus in advenas, in peregrinos inhumanus, in amicos durus, in pauperes acerbus; ob res viles ac leves pugnax & immodeſtus*, &c. quæ cum verbis Teſtamenti non conveniunt: adeo ut vel illas lucubrationes, vel Teſtamentum ipſum Ephremo abjudicare neceſſe ſit. Verum Teſtamentum Sanctiſſimi Patris, quod totum ſanctimoniam ſpirat, & Authoris humilitatem, ab Heterodoxis Criticis nobis eripi non patiemur, qui propterea illud nobis invident, quod preces pro Fidelibus defunctis afferat; præſertim cum laudata ex Teſtamento Ephremi verba, aliaqua ex eodem Sanctus Gregorius Nyſſenus referat & commendet in Oratione de ipſius Vita. Sed facile adducor ut credam Narrationem ad Monachos de ſua converſione, Ephremi non eſſe. Id namque demonſtrat ipſius exordium: *Sanctus Abbas Ephrem accedentibus ad ipſum Fratribus, de ſeipſo utilitatis cauſa enarravit dicens*, &c. An ita de ſeipſo locutus fuiſſet Ephrem? *Confeſſionem & reprehenſionem ſui ipſius*, agnoſco ut genuinum ejus fœtum, fruſtra reclamante Riveto, Photio vero aſſerente, qui Sermones ipſius recenſens, ait: *Primus deplorantem ipſum inducit quæ admiſerat in vita*. Quibus verbis hunc ipſum libellum deſignaſſe perſpicuum eſt. Nequaquam vero pugnant verba ex ea Confeſſione a Riveto laudata cum Teſtamento ejuſdem Patris: quia potuit eſſe a contentionibus alienus ex quo perfectioris vitæ inſtitutum amplexus erat, & fuiſſe nihilominus in contentiones pronus, cum juventutem ageret. Sicut non pugnant quod ante converſionem ſuam ſupra modum iracundus eſſet, a nemine vero umquam viſus ſit iratus ex quo Monaſticam Diſciplinam excolere cœpit. Plura de S. Ephrem virtutibus, eruditione, & ſcriptis, lege apud Authores Eccleſiaſticos ſuperius laudatos, necnon apud Sozomenum, qui multis de ipſo agit lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. Valeſianæ Verſionis.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Locum hunc præterire non patiar quin prius ſub oculis curioſi rerum eccleſiaſticarum lectoris aperiam ſcenam ſane jucundam, quam offert ſplendidiſſima editio ſcriptorum omnium S. Ephrem nuper curata ſub auſpiciis & favore Angeli Mariæ Quirini S. R. E. Cardinalis & Vaticanæ Bibliothecæ præfecti longe meritiſſimi (cujus viri ſcientia par eſt ampliſſimæ illi bibliothecæ cui præficitur, nec inferior utriſque in literatos & literas amor) operam & ſtudium conferentibus triumviris illis illuſtribus, Joſepho Aſſemani, P. Petro Benedicto, & Stephano Evodio Aſſemani. Romanis exquiſitiſſimis typis excuſum eſt egregium opus anno 1737. 1743. cujus tria priora volumina præter ampliſſima prolegomena totum continent quiquid ſupereſt Græcorum ſcriptorum S. Ephrem, vel ſi malis, eas viri ſancti lucubrationes olim ab antiquo interprete Græce verſas. Parum hic legitur quod non prius occurrerit ſive in Voſſiana Latina editione, ſive in Græca Oxonienſi; quamquam & ſunt aſcetici ſermones nonnulli plane novi e bibliotheca Vaticana deprompti. Poſteriora volumina tria pretioſum dant theſaurum e fodinis Syriacis nunc recens effoſſum, nempe in pleroſque in libros V. T. ſancti doctoris commentarios. Cum vero inter cæteras nec ſua in utrumque Machabæorum commentatio deſit, novum ex his conficitur argumentum ad vindicandam ſacri canonis Eccleſiæ Catholicæ veritatem. Quin & in ea lucubratione catholicum dogma de precibus pro mortuis fuſis ad juvandas ſolutas e corpore animas exponitur & admittitur. Commentarios excipiunt dictæ in hæreticos orationes validis argumentis conficientes impia Marcionis, Manichæorum, Valentinianorum, Novatianorum, Bardeſanis commenta: ſunt autem ſermones num. 56. Sequitur volumen tertium, in quo tractatus recenſentur octo *adverſus de fide Scrutatores* ſcripti, in quibus Ariani, Eunomiani, ac potiſſimum Aetiani conficiuntur, demonſtraturque Dei naturam immenſam ſuperiorem eſſe quam ut humano ingenio comprehendi poſſit, vana ergo tentare illos qui Dei naturam aſſequi ſe poſſe jactitant; quod inane erat Aetianorum molimen. Poſt hæc ſuccedit adverſus Judæos ſermo; tum necroſima ſeu funebres canones 85. quibus hominum funera lugentur, quanquam de ſingulorum geſtis nihil peculiare tangitur. Secundum hæc *de libero arbitrio* ſermones quatuor. Parænetici ſermones 76.; de Paradiſo Edem ſermones 12. de diverſis ſermones 18. atque his præclariſſima illa editio abſolvitur. Authoritate Syri hujus doctoris in Sermone de Cœna Domini abuſus eſt Joannes Kohlius Luteranus, ut tranſubſtantiationis catholicum dogma convelleret; ſed P. Petrus Benedictus Maronita ſocietatis Jeſu præſbyter, vix plane doctiſſimus, qui in adornanda hac

editione

editione operis plurimum & potiſſimum impendit, ſcripto Antirrhetico heterodoxum egregie confutavit, demonſtrans, pluribus aggeſtis ex omnibus operibus S. Ephrem teſtimoniis, non aliam fuiſſe doctori ſancto mentem, quam quæ eſt eccleſiæ catholicæ. Cæterum ſermones illos alterum habere authorem a ſancto Ephrem Syro contendit. Lucubrario iſta P. Benedicti annexa eſt ſecundo volumini Græcorum operum S. Ephrem hujus editionis.

ARTICULUS XVIII.

De Idatio Claro, Philaſtrio, & Damaſo.

I. IDatius Clarus Hiſpanus, qui nonnullis idem videtur cum Idacio Soſſubenſi, ſeu Oſnobonenſi, in Hiſpania Epiſcopo, qui contra Priſcillianum actor fuit ad tribunal Maximi Tyranni; quam ob cauſam communione privatus eſt; Librum edidiſſe adverſus Varimadum dicitur ſeu Marivadum Arianæ Sectæ Diaconum, qui Tomo 4. Bibliothecæ Patrum Pariſienſis legitur. Sed Opus iſtud ipſi abjudicant, & Vigilio Tapſenſi tribuunt Viri Eruditi.

II. Philaſtrius Brixienſis in Italia Epiſcopus, quem Sanctus Auguſtinus initio libri *De Hæreſibus*, ſe vidiſſe Mediolani teſtatur, obiit 18. Julii anni 387. Scripſit librum *De Hæreſibus*, ſive quæ in populo Judæorum fuerunt ante incarnationem Chriſti, quas 28. numerat, ſive quæ poſt Chriſti adventum exortæ ſunt, quas 128. recenſet. Hæreſi 63. numerat inde a Chriſti Natali uſque ad ſua tempora annos 330. Sed excidiſſe quinquagenarii notam, & legendum 380. ex Chronologia compertum eſt.

III. Sanctus Damaſus Romanus Pontifex, obiit Theodoſio imperante, anno Chriſti 384. prope octogenarius, cujus elegans in componendis verſibus ingenium celebrat Sanctus Hieronymus, & multa quidem, ſed brevia Opuſcula Heroico metro edidiſſe teſtatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 103. Plures ipſi Epiſtolæ ſuppoſitæ ſunt ab Iſidoro Mercatore. Quæ genuinæ ſint indicavimus in Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Sæculi 1. Diſſertatione de veterum Pontificum Romanorum ad Siricium uſque Decretalibus Epiſtolis. Ejus non eſſe librum de Romanis Pontificibus & Sancti Hieronymi ſilentium, & ſqualida barbaraque ſcribendi ratio ſatis evincunt.

ARTICULUS XIX.

De S. Baſilio Magno.

§. I.

SAnctus Baſilius Sancti Gregorii Nazianzeni Athenis & in eremo comes individuus, & amiciſſimus, Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus creatus eſt 14. Junii, anni 369. Arianis, ipſique Valenti Imperatori Fidem Catholicam & Eccleſiam opprimenti fortiter obſtitit. Multis libris ad illuſtrandam propugnandamque veritatem, ad diſciplinam firmandam, ad componendos Clericorum, Monachorum, Virginum, totiuſque Chriſtianæ plebis mores editis, ad cœlum migravit Kalendis Januariis anni 378. Ejus laudes celebravit Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione *De ejus laudibus*, & Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 19. ubi ejus cum Valente congreſſum deſcribit. Ejus Opera Sanctus Hieronymus recenſet in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 116. Ejuſdem authoritate pugnat Sanctus Auguſtinus contra Julianum Pelagianum. Gaudentius Brixienſis, & Vincentius Lirinenſis eumdem laudant, aliique e Veteribus. Photius in Bibliotheca Codice 141. & 191. ejus ſcripta expendit & commendat.

Liber de Spiritu Sancto, S. Baſilio totus vindicatur contra Eraſmum.

I. Eraſmus partem libri *De Spiritu Sancto* temere Baſilio abjudicavit, leviſſimis quidem rationibus. Prima eſt, quod ejus oratio interdum ad tragicum cothurnum intumeſcat, nunc rurſus ad vulgarem ſermonem ſubſidat. Quaſi vero non omnibus Authoribus hoc familiare ſit ut cum materia hoc poſcit, altius Stylum attollant, grandiorique genere dicendi utantur. Nam ut ait ipſe Baſilius lib. *De vera ac pia fide*, pag. 251. *Quemadmodum non eadem inſtrumenta in manus ſumat & qui prælium eſt initurus, & qui colere agrum velit: Similiter nequaquam eodem dicendi genere utatur, & qui in ſana doctrina cohortetur, & qui in diſputatione ſibi repugnantes redarguat. Siquidem aliud eſt genus dicendi, quo utimur in refellendo aliud, quo in cohortando. Itemque alia eorum ſimplicitas qui in pace veram pietatem prædicant & confitentur: alii illorum ſudores qui adverſus oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ fortiter dimicant. Quamobrem nos quoque ſic diſponentes ſermones noſtros in judicio, ubique ſive defendenda ſive tradenda ſimpliciter fides fuerit, operam dabimus ut ad ſubjectam materiam ſtylum accommodemus: modo videlicet iis qui diabolico aſtu illam conentur evertere majore cum acrimonia, & contentione refutandis; modo iis qui in ea ædificari voluerint, ſimplicius & ad illorum intelligentiam accommodatius ipſam fidem exponendo.*

Secunda ratio Eraſmi eſt, quod inane quiddam habere videatur Author poſterioris partis libri *De Spiritu Sancto*, velutque oſtentet ſe didiciſſe quæ Ariſtoteles *in Prædicamentis*, & Porphyrius in libello *De Quinque vocibus* tradiderunt: idcirco indignum Sancto Baſilio cenſet librum. Quaſi vero cum totius diſputationis cardo in exiguarum præpoſitionum explicatione verteretur, fideique hoſtes externæ diſciplinæ abuterentur præſidiis, non decuerit eruditiſſimum Patrem, quo gladio illi per ipſius latus Eccleſiam petebant, eodem illos confodere. Sed Eraſmus & Theodoreti tum in Dialogo 1. tum in Anathematum Cyrilli refutatione, cum etiam Euthymii judicio convincitur, qui in ſua Panoplia ſæpe librum illum *triginta capitum* nominat, ut & S. Joannes Damaſcenus: quorum teſtimoniorum pondere Caſaubonus Exercitatione 16. contra Baronium adductus eſt, ut ab Eraſmo diſſentiret.

Aſcetica S. Baſilio vindicantur.

II. *Aſcetica*, quæ *Regulas breviores & fuſius diſputatas* complectuntur, nonnulli Euſtathio Sebaſteno olim tribuerunt, teſte Sozomeno lib. 3. cap. 13. perperam quidem; nam a ſanctimonia, quæ his in regulis elucet longe alienum fuiſſe Euſtathium, ex Baſilii ipſius Epiſtolis 74. & 82. facile cognoſci poteſt. Et illud Opus Sancto Baſilio aſſerunt Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, Rufinus, Caſſianus, Juſtinianus in Edicto, & Photius tum Cod. 241. cum 191. ubi *Regulas aſceticas interrogando ac reſpondendo propoſitas numero* 55. & iterum *breviores alias* 313. ut verum & legitimum Baſilii fœtum agnoſcit, ſicque de toto Opere cenſet: *Legimus B. Baſilii Epiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, qui vocantur Aſceticorum, libros duos. Utile ſane hoc Opus, ſi quod aliud, pietatis ſtudioſis, quique æterna illa bona conſectantur: maxime vero iis qui in Monaſteriis ad pietatem veram exercentur. Continet autem eum e Sancta Scriptura variarum quæſtionum, quæ ad mores componendos faciant, breviarium: tum his ſolutiones additas, atque explanationes. Eminet porro ejus in libris egregie, non ille modo ſolemnis adeo ipſi affectus lenior, ſed pura etiam perſpicuitas. Niſi quod in quæſtionibus quibuſdam emphaſeos aliquid ab eo aſperſum appareat: non id adeo vocabulis minus uſitatis juveniliter adhibitis, neque compoſitione per circumductiones obſcurata*, &c.

Satisfit Bellarmini Cardinalis Objectionibus.

Quod negotium faceſſit Bellarmino, ipſique ſuſpectas reddit Regulas Breviores, quod Quæſt. 1. & 94. Traditiones damnare videatur illarum Author, explicuimus in Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſecundi Sæculi Diſſertatione 16. Paulo majorem difficultatem creant quæ ex Quæſtione 293. idem Cardinalis objicit: ubi mortalis venialiſque peccati diſcrimen e medio tolli videtur, quod certe Baſilio tribui non poteſt. *Primo*, inquit, *ſcire illud convenit, differentiam hanc majorum & minorum peccatorum, nuſquam in novo Teſtamento reperiri*. Sed non adeo gravis eſt difficultas, ut propter illam abjudicari magno Baſilio iſtud Opus debeat, tota antiquitate reclamante. Senſus enim hujus loci eſt, non reperiri majorum & minorum peccatorum differentiam in eo poſitam quod minora contemni, vel negligi debeant, ſeu indifferen-

ter admitti, ſola autem majora ſollicite caveri: non autem quod nullum penitus inter ipſa conſtituendum ſit diſcrimen. Porro hunc eſſe Baſilii ſenſum conſtat ex Interrogatione cui reſpondet, quæ his verbis concepta erat: *Quomodo agi par eſt cum iis, qui cum majora peccata declinent, minora perinde ac ſi nihil referret, committunt?* Quo ſenſu ad Interrogetionem 4. dixerat, *Nihil omnino tamquam minutum contemni debere:* & ad Interrogationem 267. *Si Deus juſtus eſt, non bonis ſolum, ſed improbis, reddens unicuique ſecundum opera ſua, fieri poſſe ut alius dignus ſit igne vel levius, vel acrius urente, alius vero verme vel minius cruciante, vel ſeverius pro meritis uniuſcujuſque.* Et in Pſam. 61. *Dum exigui ſunt momenti, & eadem in pauco numero quæ admittimus peccata, leviter ac ſenſim aliquouſque movemur. Mox ubi plura acceſſerint gravioraque peccata, juxta proportionem coaleſcentis peccati, intendi ſolet animæ agitatio.*

S. Baſilii Liturgia. III. Liturgiam compoſuiſſe Sanctum Baſilium certum eſt, quam laudant Proclus in Opuſculo *De Traditione Miſſæ*, Trullana Synodus Canone 32. Leontius lib. 3. *adverſus Neſtorium*, & alii Patres Græci quamplurimi. Duplex extat Baſilii Liturgia: una e Græco tranſlata, quæ incipit: *Dominus Deus noſter, qui cœleſtem panem, univerſi mundi nutrimentum, Dominum noſtrum & Deum Jeſum Chriſtum Salvatorem & Redemptorem, & benefactorem nos benedicentem & ſanctificantem miſiſti, ipſe benedic hanc propoſitionem, & eam ſuſcipe in ſupercœleſti tuo altari.* Altera ex Syriaco ſermone ab Andree Maſio Latina reddita, quæ ἀναφορὰ *Anaphora* inſcribitur, & ſic incipit: *Æterne Deus, qui in principio homines creaſti ad immortalitatem:* & hæc a Græca in multis diverſa eſt, & multo brevior. His accedit tertia a prædictis etiam differens, quam Victorius Scialach Maronita ex vetuſto Codice lingua Ægyptiaca cum Arabica interpretatione ſcripto in Latinam linguam tranſtulit, quæ Bibliothecæ Patrum inſerta eſt, & ab hac Oratione exorditur: *Domine qui noſti corda omnium.* Ipſa quoque Græca exemplaria diſſimilia eſſe aſſerit Goartius noſter in Notis ad Euchologium: adeo ut difficile ſit agnoſcere ſinceram & incorruptam Baſilii Liturgiam. Petrus Diaconus ex ea celebrem Orationem laudat, quæ nunc in ea, quam habemus, non legitur. Quod argumento eſt ipſam excidiſſe, vel a Græcis poſterioribus fuiſſe interpolatam. Ex

Rivetus refellitur. his Liturgiis manifeſtum eſſe ait Criticorum Heterodoxorum maledicentiſſimus Rivetus, ignotem fuiſſe apud eos qui illis utuntur privatam Miſſam, Communionem ſub una ſpecie, & ſimiles corruptelas poſteriorum temporum. At Miſſas privetas velut a priorum ſæculorum & ipſius Baſilianæ ætatis uſu alienas, utque corruptelas poſteriorum temporum perperam ſugillat Rivetus. Conſtat enim ex S. Gregorio Nazianzeno, Oratione 19. *in laudem Patris*, cum in cubiculo ſuo Sacrum egiſſe: & in Encumio ſororis ſuæ Gorgoniæ, domeſticum ei altare fuiſſe teſtatur. Et de Sancto Ambroſio, qui Gregorio Nazianzeno & Baſilio ſuppar fuit, refert Paulinus in ejus Vita, ipſum cum apud mulierem quamdam clariſſimem invitaretur ut Sacrificium in domo offerret, balneatricem quamdam, quæ Paralytica in lecto jacebat, ſellula ad eam domum portatam, & Sancti Viri oſculatam veſtimenta, ſenatam eſſe. Sanctus item Chryſoſtomus Homilia 3. in Epiſtolam ad Epheſios, & 17. ad Hebræos *quotidianam Oblationem* ſuo tempore fieri ſolitam affirmat, idemque aſſerit Hieronymus in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum: & S. Auguſtinus lib. 22. *De Civitate Dei*, cap. 8. miſſum fuiſſe ait unum ex ſuis Presbyteris in domum cujuſdam Heſperii a malignis ſpiritibus vexatam, qui obtulit ibi Sacrificium Corporis Chriſti, & ceſſavit vexatio. Sæculo itaque 4. quo florebat Sanctus Baſilius, & ſæculo ſequenti Miſſæ privatæ in uſu erant, cum in Græca, tum in Latina Eccleſia. Quod ſi Miſſa privata dicatur, in qua ſolus Sacerdos communicet, tempore S. Chryſoſtomi, qui Baſilio ſuppar fuit, hujuſmodi Miſſæ frequentes erant, ut ex Sancto Chryſoſtomo Homilia 3. in Epiſtolam ad Epheſios, Homilia 5. in Epiſtolam 1. ad Timotheum, & Homil. 61. ad populum Antiochenum, colligitur. Communionem vero ſub unica ſpecie, Baſilii etiam temporibus fuiſſe interdum uſurpatam, colligitur ex Epiſtola ipſius 289. ad Cæſariam Patritiam, ubi teſtatur ex antiquo Eccleſiæ more Fideles Euchariſtiam domi habuiſſe, & abſentibus Sacerdotibus illam propria manu accepiſſe; idque non ſolum Monachis in eremo degentibus, verum etiam Chriſtianæ plebi Alexandriæ & per Ægyptum univerſam ſolemne fuiſſe. In domos porro ſanguinem ſub propria ſpecie non ferebant, quæ conſervari diu non potuiſſet. Suam itaque inſcitiam & petulentiem prodidit Rivetus, cum ſcripſit communionem ſub una ſpecie, & ſimiles (ut impie loquitur) poſteriorum temporum corruptelas, Baſilii ætate in uſu non fuiſſe.

§. II.

Diſcutitur quo ſenſu S. Baſilius in Liturgia ſua Euchariſtiam vocaverit τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος ; καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

I. Ἀντίτυπον, ſpectata nominis etymologia, ſignificat id quod vice typi & figuræ ſubſtituitur, quaſi ἀντὶ τοῦ τύπου: & hac ratione verum Chriſti Corpus mille figuris adumbratum, illiſque ſeu lux umbris ſuccedens ἀντίτυπον illarum non immerito a Sancto Baſilio, & aliis Patribus potuit nuncupari. Hoc ſenſu S. Epiphanius Homilia *De Reſurrectione* vocat myſteria Paſchatis *Novi pro veteri Paſchate antitypa.*

II. Præterea Corpus Chriſti in Euchariſtia eſt ἀντίτυπον, figura, & typus æterni convivii in cœlis deguſtandi, qui dum animam in ſacramento reficit, ſatietatem uberiorem in cœlis percipiendam pollicetur. Hoc ſenſu S. Damaſcenus lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, cap. 14. ait: *Antitypa vero futurorum dicimus, non quod non ſint vere Corpus & Sanguis, ſed quia per ipſa divinitatis Chriſti nunc ſumus conſortes; tunc autem intellectuali ratione per ſolam viſionem percipiemus.*

III. Cum duplex ſit figura, una quæ umbram tantum & ſpeciem refert: alia quæ veritatem ipſam ita adumbrat, ut etiam contineat: illa quæ extranea eſt, & diverſæ penitus naturæ a re per ipſam repræſentata, ſicut pictura ab homine: hæc quæ nullam in ſubſtantia diverſitatem agnoſcit, licet modum & ſtatum immutatum oſtendat: Sicut ſi Cæſar Cæſaris larva vultum obduceret, ac in theatro Cæſaris perſonam ageret: Hac iterum ratione Chriſtus in Euchariſtia ἀντίτυπον eſt, quia mortis quondam pro nobis appetitæ memoriam renovat, & ſeipſum in Cruce paſſum per ſeipſum in Sacramento obvelatum repræſentat. Unde ſicut excerpta & tranſumpta librorum, vel Epiſtolarum dicuntur etiam a Græcis ἀντίτυπα, quæ Autographorum vice ſubſtituuntur, cum nihilominus complectantur ſingula quæ ſunt in Autographis, unde & eadem illis adhibetur fides, ita Chriſti Corpus in Euchariſtia dicitur ἀντίτυπον, quia ſui ipſius in Cruce oblati exemplar eſt: & Sacramentum Altaris dicitur ἀντίτυπον, quia continet ejuſdem corporis pro nobis in cruce immolati ſubſtantiam. Hoc ſenſu Sanctus Chryſoſtomus Homilia 17. in Epiſtolam ad Hebræos ait: *Hoc ſacrificium typus illius eſt: eumdem enim ſemper offerimus: non modo quidem alium: modo vero alium, ſed ſemper eumdem.*

IV. Species ipſæ Euchariſticæ poſt conſecrationem ἀντίτυπα ſunt Corporis Chriſti, quia cum panis ſecundum ſubſtantiam ſuam ſpectatus, & ante conſecrationem oblatus Deo, nuda ſit Corporis Chriſti figura, & ejus typus; ſpecies quæ panis vice poſt conſecrationem ſuperſunt, Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentis ſunt ἀντίτυπα. Enim vero cum panis in primo Liturgiæ Offertorio ut Chriſti figura fuerit in Protheſi immolatus, lancea perforatus, & oblatus Deo; eædem vero ſpecies poſt conſecrationem maneant, ipſæ ut panis loco ſuperſtites, affectiones & denominationes univerſas, quæ pani poterant convenire, in ſe vel recipiunt, vel conſervant: ideoque non minus tunc ἀντίτυπα Corporis Chriſti nuncupari poſſunt, quam prius ipſe panis denominationem hanc ſubiret. Denique cum non nude, ſed ſub ſpeciebus Chriſtus offeratur, & immoletur, immolari & offerri dicitur in antitypis. Hoc ſenſu Andreas Cretenſis Oratione in Ramis Palmarum: *Immolatur* (inquit) *& ſacrificatur in antitypis Symbolis.* Quod idem eſt quod *ſub Sacramento.*

V.

V. Ἀντίτυπον ſigilli alicujus aut characteris impreſſionem, conſignationem, vel exarationem ſignificat, ſigillum namque ipſum, vel character imprimens figuram ſuam, dicitur, *typus*; figura vero a Sigillo vel charactere impreſſa, dicitur *antytipus*: & hoc ſenſu S. Baſilius, aliique Patres Græci Euchariſtiæ Sacramentum ἀντίτυπα vocarunt: quia ſicut ſigillum vel character eſſentiam omnem ſuam characteri vel figuræ impreſſæ communicant: ita Corpus Chriſti eſſentiam omnem ſuam communicat & veluti imprimit Sacramento. Sicut ergo antiqui Patres, ut explicarent qua ratione Pater æternus eſſentiam ſuam cum Filio abſque ulla diviſione communicat, illum nuncuparunt paternæ ſubſtantiæ characterem (poſt Apoſtolum) ita ut oſtenderent Corpus Chriſti cum ſpeciebus Euchariſticis communicari, non diviſione, ſed impreſſionis in modum, & abſque ſubſtantiæ ſuæ imminutione, quemadmodum ſigillum figuram ſuam communicat cum imaginibus ex eo deductis; & quemadmodum vox una & indiviſibilis in ſe diverſorum auditorum aures permeat: ut, inquam, Corporis Chriſti commutationem cum ſpeciebus hoc modo factam exprimerent Græci Patres, Euchariſtiæ Sacramentum, Corporis Chriſti ἀντίτυπον appellarunt. Ita hanc vocem uſurpat & exponit Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus, apud Nicetam Choniatem in *Alexio*, lib. 3.

VI. Sanctus Baſilius, & alii Patres vocant Euchariſtiam ἀντίτυπον Corporis Chriſti, ſpectando tempus conſecrationem præcedens, & illa verba referendo ad ſtatum donorum in Protheſi. Ita enim habet Sanctus Baſilius: *Confidentes ſancto altari tuo appropinquamus, & propoſitis ſancti Corporis & Sanguinis Chriſti tui antitypis, te rogamus*, &c. Hæc expoſitio eſt Sancti Joannis Damaſceni, lib. 4. Orthodoxæ Fidei, cap. 14. *Quod ſi nonnulli* (inquit) *panem ac vinum Corporis ac Sanguinis Domini figuram eſſe dixerunt, quemadmodum ille divinitus afflatus Baſilius, non hoc poſt conſecrationem dixerunt, ſed antequam oblatio ea conſecraretur, hoc vocabulum uſurparunt.* Ita etiam Sanctum Baſilium exponit Epiphanius in 7. Synodo, Actione 6. *Attamen*, inquit, *ante ſanctificationis conſecrationem quibuſdam Patribus pie viſum eſt*, ἀντίτυπα, *hoc eſt, exemplar ſimilis formæ nominare; quorum de numero Euſtathius conſtans propugnator orthodoxæ Fidei, & Arianicæ inſaniæ expugnator clarus; item Baſilius ejuſdem ſuperſtitionis averruncator .... Hic quidem exponens dictum illud in Proverbiis Salomonis, Edite meum panem, & bibite vinum quod miſcui vobis: Hæc*, inquit, *per panem & vinum* ἀντίτυπα *membrorum corporalium Chriſti prædicat. Ille vero in precatione divinæ Anaphoræ: Confidentes tuo ſacro altari appropinquamus, & proponentes antitypa ſancti Corporis & Sanguinis Chriſti tui, te precamur & invocamus, & quæ deinceps ſequuntur, ſententiam Patris amplius confirmant, quod ante ſanctificationem antitypa vocaverit, poſt conſecrationem autem Corpus Domini, & Sanguinem Chriſti, atque ita eſſe creduntur.*

Tandem quod Sanctus Baſilius Corpus Chriſti in Euchariſtia ſub antitypis vere & realiter præſens eſſe exiſtimaverit, conſtat ex ipſius verbis Homil. 2. *De Baptiſmo*, Quæſtione 2. *Si tales minæ adverſus eos poſitæ ſunt, qui temere ad ea ſacra accedunt, quæ ab hominibus ſanctificantur: quid dicendum eſt de eo, qui in tantum ac tale Myſterium temerarius eſt? Quanto enim majus aliquid hic eſt templo, ſecundum Domini vocem, tanto gravius & terribilius eſt in animæ impuritate conſtitutum, Corpus Chriſti temere contingere, quam ſit accedere ad arietes, vel tauros, dicente Apoſtolo: Itaque qui edit panem, aut bibit poculum Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini ..... Quod ſi in immunditia tantum conſtitutus, tam terribile judicium habet, quanto magis, qui cum in peccato ſit, Corpus Domini contingere audet, gravius ſibi accerſit judicium?*

§. III.

Expenduntur alii libri S. Baſilio inſcripti.

Libellus *De Grammatica Exercitatione* non eſt Sancti Baſilii, ſed compendium Grammaticæ Moſchopuli. Non eſt etiam Baſilii liber de *Laudibus Eremi*, ſed caput ultimum Opuſculi B. Petri Damiani, quod inſcribitur; *Dominus vobiſcum*. Tractatus ſive Epiſtola de *Conſolatione in adverſis*, & *Admonitio ad filium ſpiritualem*, dubias inter Baſilii lucubrationes ſunt rejiciendæ. Eidem ſunt abjudicandæ *Pœnæ præſcripta in Monachos delinquentes*, quæ ad finem Aſceticorum leguntur.

Liber *de Virginitate*, quamvis a Suida ut Baſilii Opus laudetur, & præcepta complectatur ſanctiſſima, multa tamen habet, cum initio, tum ad finem, quæ pudor & modeſtia Baſilii aut omnino præteriiſſent, aut levius attigiſſent. Hujus libri ſtylus ad faſtidium uſque diffuſus, & in rebus inutilibus luxurians, a Baſilianæ eloquentiæ charactere plurimum abeſt. Præterea liber ille ſcriptus eſt ad Letojum Mitylenenſem Epiſcopum, & ab Epiſcopo editus eſt, ſi quidem cum Letojo ſeu cum collega agit. At quamdiu Epiſcopus fuit Sanctus Baſilius, immo antequam inauguratus eſſet, Otrejus Letoji Deceſſor Mitylenenſem rexit Eccleſiam.

Commentarium in ſexdecim capita Iſaiæ Baſilio magno perperam abjudicarunt Eraſmus & Rivetus: quem ſub ejus nomine Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, Œcumenius, Joannes Damaſcenus, Antonius Meliſſa, Simeon Metaphraſtes, & ante hos Sanctus Maximus, laudarunt. Lege Godefridi Tilmani Carthuſiani Pariſienſis Præfationem his Commentariis præfixam, & Frotonis Ducæi Notas.

Objicit Rivetus repugnare Commentarium illum in quibuſdam, legitimis Baſilii Operibus. Is enim Epiſtola 80. ad Euſtathium Medicum, ſcribit; *Pythoniſſam ſuis incantationibus evocaſſe ab inferis animas quæ requirebantur, in primis animam Samuelis.* In Commentariis vero, cap. 8. Iſaiæ ait Author: *Pythonicum illum ſpiritum, quem conſuluit Saul, ſtragem annuntiaſſe miniſterio dæmonum, & ſpiritus illos fuiſſe dæmones, qui ſtridentes ſeipſos transformarunt in habitum & perſonam Samuelis.* Aut igitur Baſilius ſibi ipſi contradicit, quod eſt leviſſimi hominis; aut hæc Paraphraſis in Iſaiam non eſt Baſilii, quod exiſtimat Eraſmus. Verum nullam ex his duobus locis Baſilio contradictionem Pſeudocriticus affinxiſſet, neque propterea Commentarios in Iſaiam ipſi ſenſiſſet abjudicandos, ſi animadvertiſſet Epiſtolam 70. non eſſe Sancti Baſilii, ſed Sancti Gregorii Nyſſeni Tractatum ad Euſtathium Medicum.

§. IV.

Canonicæ Epiſtolæ S. Baſilii ad Amphilochium expenduntur.

Tres ad Amphilochium Sancti Baſilii Epiſtolæ, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, quæ in Eccleſiis Ponti invaluerat, regulas complectuntur. Canon primus prioris Epiſtolæ Baptiſma Hæreticorum rejicit: Schiſmaticorum vero Baptiſma cujuſdam œconomiæ gratia cenſet admittendum, quod ita viſum ſit Aſiaticis nonnullis. Hujus Canonis ſenſum expoſuimus in Diſſertatione adverſus Rebaptizantes, in Hiſtoria Eccleſiaſtica 11. Sæculi. Canon ſecundus homicidarum pœnis ſubjicit mulieres quæ fœtum de induſtria extinxerint, & abegerint: nec ad formati, vel informis fœtus diſtinctionem attendendum eſſe decernit; ſed hujus reas facinoris decem annorum addicit Pœnitentiæ. Canon tertius Diaconos in fornicationem prolapſos depoſitione ſola plecti, non vero a Communione arceri jubet, ſecundum antiquas Eccleſiæ leges Sacræ Scripturæ conſentaneas, dicenti: *Non vindicabis bis in idipſum*. Sciendum autem ait, *quæ ſunt ſummi juris, & quæ ſunt conſuetudinis: & in iis quæ ſummum jus non admittunt, formam traditam eſſe ſequendam.* Canon quartus de digamorum, & trigamorum Pœnitentia decernit; & digamorum, quidem Pœnitentiam uno aut altero anno; trigamorum vero quinquennio definit. Canon V. Hæreticos morti proximos, & veram Pœnitentiam agentes, in Eccleſiam recipi jubet. Canon VI. Fornicationem eorum qui ſub Regula vivunt, matrimonii nomine & loco non cenſendam præcepit, ſed eorum conjunctionem omnino divellendam. Canon VII. Sodomitici

Epiſtolarum ſumma.

tici, gravioriſque criminis reos, homicidas, veneficos, idololatras eadem pœna damnat. Hujuſmodi tamen obſcœnitatum reos poſt triginta annos actæ Pœnitentiæ recipi ſtatuit, ſi ipſorum crimen ignorantia excuſet, ipſiſque lacrymæ, & vitæ emendatio ad impetrandam miſericordiam ſuffragentur. Canon VIII. Voluntarias involuntariaſque cædes diſtinguit. IX. De Matrimonii indiſſolubilitate agit: & ſola fornicationis cauſa ſeparationem conjugum quoad thorum licitam eſſe decernit, ſecundum ſententiæ dominicæ conſequentiam, virorumque & mulierum par eſſe jus hac in cauſa, ſi Lege Evangelica judicetur. At Eccleſiæ Diſciplinam & conſuetudinem viros mulieribus hac etiam in parte ſuperiores feciſſe, quia viri mulieres adulteras, mulieres vero viros Matrimonii fidem fallentes dimittere non poſſunt. Quamobrem relictam a viro uxorem adulterii damnat, ſi ad alium virum acceſſerit; non vero damnat virum a muliere dimiſſum, ſi nupſerit alteri; neque mulieri, quam ducit, crimini vertendum eſſe ait initum cum eo connubium. Quod autem hanc ſententiam amplexus (ut mihi quidem videtur) fuerit Sanctus Baſilius, eo excuſatione dignior eſt quod loquebatur in obſcuriſſima Quæſtione, quæ tunc temporis ut ſupra etiam diximus, nondum erat liquido diſceptata. *In divinis ſententiis*, inquit Sanctus Auguſtinus, lib. *De fide & operibus*, cap. 19. *ita obſcurum eſt utrum & iſte, cui quidem ſine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur ſi alteram duxerit; ut quantum exiſtimo, venialiter ibi quiſque fallatur.* Idem cum S. Baſilio ſentit Hilarius Diaconus in cap. 7. 1. ad Corinthios inter Ambroſiana Opera. Verior quidem SS. Gregorii Nazianzeni Oratione 31. Hieronymi in Epitaphio Fabiolæ, & Auguſtini lib. 2. de adulterinis conjugiis, cap. 20. ſententia, negantium viris hac in cauſa licere, quod fœminis non licet: Et Scripturæ Sacræ magis conſona, ſcilicet Matt. 5. & 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Idem reperitur adhuc expreſſius Marci 10. Lucæ 15. 1. ad Corinthios 7. Videntur mihi favere contrariæ ſententiæ Lactantius lib. 6. cap. 23. S. Aſterius Homilia *De Repudio*, Concilium Veneticum Canone 2. Synodus S. Patritii, Canon 26. Concilii Bituricenſis in Seſſione 2. Synodi Lemovicenſis 11. recenſiti, Canon 15. Leonis IV. Decretum in Synodo Romana, Canone 36. apud Authorem libri *De Vitis Romanorum Pontificum*, vulgo Luitprando adſcripti, Theodorus Cantuarienſis in Pœnitentiali, cap. 2. *De Quæſtionibus conjugiorum*; quamvis quibuſdam videantur poſſe exponi; ſicut & ſupra pag. 64. expoſuimus antiquiſſimi Concilii Arelatenſis I. Canonem decimum, eum eos qui uxores ſuas in adulterio deprehendunt, ab aliis ducendis quamdiu ſunt ipſæ ſuperſtites, deterret his verbis: *De his qui conjuges ſuas in adulterio deprehendunt, & iidem ſunt adoleſcentes Fideles, & prohibentur nubere, placuit, ut quantum poſſit, conſilium eis detur, ne viventibus uxoribus ſuis, licet adulteris, alias accipiant.* Nec aliam videtur habere difficultatem Concilium Illiberitanum Canone 9. ſicut nec Regum noſtrorum Capitularia, alia Concilia, Pontifices, Chriſtianorum Imperatorum Leges; quæ hoc in negotio objici ſolent. Verum de iſtis alias opportunius. Sane ut interim illud dicam, Ritus Græcorum, matrimonia fornicationis cauſa diſſolventium, reprehenſione dignus, & correctione indigere viſus eſt Eugenio IV. & Latinis in Concilio Florentino. Ubi enim Definitio Fidei edita eſt, & omnium utriuſque Eccleſiæ Epiſcoporum ſubſcriptionibus munita, Eugenius IV. Pontifex Maximus ita Græcos alloquutus eſt: *Nos, fratres, Dei beneficio ſumus fide conjuncti. Quoniam ergo arcanis Dei judiciis, ego ſum inter vos membra Caput, debeoque qualitercumque admonere, & conſiliis inſtruere ad ea quæ videntur pietatem & Eccleſiam noſtram conſtabilire, propono vobis aliqua, ut fratribus, ut Eccleſiarum ductoribus. Et primo dico, omnes conqueri de ſeparatione matrimoniorum, idque correctione indiget*, &c. Præſules reſponderunt ad hoc caput: *Matrimonia dirimimus, non ſine juſtis cauſis.* Cæterum in variis aliis Quæſtionibus ſatisfecerunt Græci præterquam in duabus, quarum altera erat ille eorum ritus nunquam ab Eccleſia probatus, quo matrimonia in caſu adulterii dirimere conſueverunt.

In fide non erravit S. Baſilius, cum Matrimoniam fornicationis cauſa dirimi poſſe ſcripſit.

Nec etiam prætermitti hic debet quod in Concilio Tridentino contigiſſe ex illius Hiſtoria notiſſimum eſt. Unde etiam nullatenus colligi poteſt morem hunc Græcorum ab Eccleſia fuiſſe approbatum. Cum enim Seſſione 24. Patres jam Canonem ſeptimum meditati eſſent, atque edidiſſent, quo Anathemate confodiebantur, qui dicerent, matrimonium propter adulterium alterius conjugum, poſſe diſſolvi, & legeretur ille Canon totius Concilii ultimo examini ſubjiciendus, antequam ritu ſolemni conſtitueretur, & promulgaretur, Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ Oratores hujus promulgationi Canonis interceſſerunt, expoſueruntque ſacræ Synodo, Græcos in ditione Venetorum degentes, matrimonia propter adulterium diſſolvere; qui ſi Anathemate ob eam Eccleſiæ ſuæ Diſciplinam ferirentur, maximum in detrimentum Eccleſiaſticæ unitatis ea Definitio cederet. Hujus interceſſionis, & ſupplicationis habita ratione, Tridentini Patres Canonem emendarunt & emollierunt hac ratione, ut Anathema non feriret recentiores Græcos aſſerentes matrimonii vinculum, propter adulterium alterius conjugum, poſſe diſſolvi, & utrumque, vel ſaltem innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, poſſe altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere: ſed eos tantum configeret, qui *Eccleſiam errare dicerent, cum docuit & docet, juxta Evangelicam & Apoſtolicam Doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi.* Sicque Canon laudatus promulgatus eſt, & legitur, Seſſione XXIV. *De Sacramento Matrimonii*. Id refert Cardinalis Palavicinus in Hiſtoria Concilii Tridentini. Evidentiſſimum igitur eſt, necdum Fidei dogma eſſe, quod Matrimonium, etiam propter adulterium alterius conjugis, diſſolvi non poſſit; adeoque S. Baſilium erroris argui non poſſe, quod in Epiſtola Canonica ſecus ſenſerit ac decreverit.

Verum ut ad inſtitutum revertamur, & iſtius Epiſtolæ Canones exponere pergamus, Canone X. ſtatuit non eſſe ad Clerum promovendos, qui ſe non ſuſcepturos Ordinationem ſacram jurarunt, ne ad perjurium cogantur. Expendi autem jubet quæ fuerint verba & formula juriſjurandi, affectum rei pro qua jurarunt, meritum, ſeu ratio quæ ad jurandum eos impulit. Canon XI. cædis involuntariæ Pœnitentiam undecim annorum definit intervallo. XII. Digamos ab Altaris miniſterio excludit. XIII. Cædibus in bello patratis homicidii notam non eſſe inurendam ſtatuit: Quarum tamen Authoribus conſulit ut triennio a Communione abſtineant. XIV. Fœneratoribus aditum ad Sacerdotium non præcludit, ſi male partas pecunias in pauperes erogaverint, & avaritiæ laqueis fuerint extricati.

Epiſtola ſecunda Canonica ad eumdem Amphilochium Iconii Epiſcopum, Quæſtiones alias ſolvit maximi etiam momenti ad Eccleſiaſticam Diſciplinam. Canone II. docet Virgines quæ poſt votum nupſerant, Digamorum dumtaxat pœnis, id eſt, unius anni pœnitentiæ fuiſſe hucuſque ex Patrum indulgentia ſubditas: nec earum fuiſſe dirempta Matrimonia. In poſterum autem adulterarum judicio ſubjiciendas, & a ſtupratoribus ſeparandas. Tempus autem deſignat quo ſacrarum Virginum profeſſiones ſint valituræ, ſexdecim ſcilicet, vel ſeptemdecim annorum ætatem, eaſque ſolas in Virginum catalogum referri jubet, quæ diu examinatæ probatæque perſeveraverint, & ut admittantur, precibus contenderint. Quo Canone refelluntur quidam qui ad annum uſque vigeſimum quintum Sanctimonialium profeſſiones differendas eſſe propugnant.

Canon III. De profeſſionibus virorum ſtatuit, quas extra Monachorum ordinem nullas agnoſcit, qui tacite cœlibatum vovebant. Decernit porro ut examine prævio, profeſſionem expreſſam & ſolemnem deinceps emittant: quæ ante S. Baſilium in uſu non erat. Canon 4. excipit a lege in Virgines prævaricatrices lata, mulieres quæ, cum Hæreticæ eſſent, Virginitatem ſunt profeſſæ, & Catechumenas. Ratio exceptionis hæc eſt: *Quæcumque dicit lex, iis dicit qui ſunt ſub lege. Quæcumque autem jugum Chriſti nondum ſubierunt, ea nec Domini leges norunt.* Canon

V.

Digitized by Google

V. & VI. Fornicatores & raptores percellunt : nec prius cum rapta iniri valide Matrimonium docent, quam parentibus vel tutoribus reſtituta, ex eorum ſententia & voluntate uxor accipiatur. Fornicatoribus vero IV. annorum publicam Pœnitentiam imponunt, omnibus gradibus percurrendam. Canon VII. irrita declarat eorum qui duas ſorores, vel earum quæ duos fratres duxerint, matrimonia. Qua de re lege ejuſdem Epiſtolam ad Diodorum Tarſenſem, quam iſta ad Amphilochium laudat in eodem Canone. Canon VIII. viduam cui victus ab Eccleſia miniſtratur, deſpiciendam eſſe, ſi nupſerit, ex Apoſtolo docet : atque a Communione removendam, ſi poſt annos 60. cum viro habitare voluerit. Canon VIII. & IX. ſuadent ut ſeparentur, qui fornicatione ſunt conjuncti, ſi autem noluerint, a mutua ſocietate non divellendos ſtatuit, ut gravius malum vitetur, ſed fornicationis pœnæ ſubjiciendos. Quod quidem non ita intelligendum eſt, quaſi fornicatores in peccato, vel in proxima peccati occaſione manentes ad pœnitentiam recipiendos Baſilius cenſuerit : ſed quod mutato jam rerum perſonarumque ſtatu, & inito matrimonio cum concubinis, non ſint ab earum conſortio ſeparandi, propter incontinentiæ periculum, tempore etiam pœnitentiæ, niſi ſeparationi conſentiant, & matrimonium poſt pœnitentiam differant; quod quidem ipſis, ut melius, ſuadendum eſt. Canon X. Presbyteris qui per ignorantiam nupſerint, ſacris miniſteriis interdicit. XI. Vota inepta rejicienda eſſe docet, quale erat eorum qui abſtinentiam a carnibus ſuillis vovebant. XII. Juramenta de malo faciendo, vel alteri inferendo emiſſa, & generatim quæ contra virtutem pugnant, ſervanda non eſſe. XIII. raptores & eorum ſocios triennii pœnitentiæ addicit. XIV. mulieres quæ viris peregre profectis, vel inter milites conſcriptis, & poſt diuturnam abſentiam non redeuntibus, aliis nupſerint, adulterii pœna damnat, ut & Canon XIX. Canon XV. Clericos gravioris criminis reos ad Laicam Communionem detrudit. XVI. Mulieres quæ in via pepererunt, & ſui fœtus curam non geſſerunt, cædis reas declarat. Canon XVII. adulteras mulieres & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas publicæ pœnitentiæ ſubjici vetat, ne in vitæ diſcrimen adducantur. A Communione autem eas arceri, & in Conſiſtentiæ gradu peccatum eluere decernit.

Canon 23. & 25. Servorum invitis dominis, & filiorum invitis parentibus conjugia damnant, & irrita eſſe ſtatuunt. *Eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent.*

Canon XXX. Encratitas, Saccophoros, Apotactitas, Sectæ Marcioniticæ germina, rebaptizandos ſtatuit. XXXI. uxorem a marito dimiſſam ab alterius ſpe conjugii excludit, ipſo ſuperſtite. Canon ultimus tertias nuptias improbat, ut Eccleſiæ inquinamenta, ſed publica non damnat pœnitentia, ut quæ ſint præ fornicatione expetendæ.

Epiſtola III. Canonica ad Amphilochium pœnitentiæ publicæ tempus per gradus ſingulos graviorum peccatorum reis definit. Homicidio voluntario XX. annos : involuntario XI. adulterio XV. totidem ſacrarum Virginum & Monachorum fornicationi : ſeptennium ſæcularium fornicationibus imponit. Furem ſeipſum accuſantem, unius tantum anni ſpatio arcet a Sacramentorum Communione : convictum biennii pœnitentiæ addicit, quorum primum in Subſtratione, alterum in Conſiſtentia explebit. Sodomitici & gravioris peccati reis, diuturniorem quam adulteris non imponit pœnitentiam. Perjuris, & ſepulcrorum effoſſoribus, undecim annorum. Præſtigiatoribus, veneficis, libidinem cum ſorore explentibus XX. annorum, ſicut homicidis. Ineuntibus matrimonium in gradu cognationis prohibito, XV. annorum, ſicut adulteris. Iis qui vates & ariolos conſuluerint, ſive potius qui ſe ipſis tradiderint, id eſt, eorum ſe addixerint obſequio, annos totidem quot homicidis, in pœnitentia ſtatuit tranſigendos. Pollutionem cum ſorore, duodecim annorum pœnitentia caſtigat, & inceſtam quoque cum nuru conjunctionem. Viros qui uxores injuſte dimittunt, & eos qui duabus, etiam ſucceſſive, nubunt ſororibus, ſeptennii pœnitentia damnat : Polygamos, quadriennii; Diaconos, vel Presbyteros, qui in labris polluti fuerint, a ſacro miniſterio, non vero a Communione Clericali removet. Quid ſit autem in labris pollui, erudite exponit Balſamon, docetque ſola oſcula his verbis non eſſe intelligenda, ſed fœdam commixtionem, cui deeſt aliquid ut ſit conſummata fornicatio. Quod enucleatius exponere pudor vetat. Chriſtum negantium pœnitentiam, totius vitæ tempore definit, eiſque Communionem in vitæ ſolum exitu concedendam.

ARTICULUS XX.

De S. Gregorio Nyſſeno.

I. SAnctus Gregorius Nyſſenus in prima Cappadocia Epiſcopus, S. Baſilii frater, Concilio Conſtantinopolitano I. Œcumenico II. anno 381. interfuit, vivebatque adhuc anno 392. Theodoſii Imperatoris 14. Ipſum commendant S. Baſilius ejus frater Epiſt. 43. S. Gregorius Nazianzenus Oratione 6. & Epiſt. 37. S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 129. Socrates lib. 4. cap. 26. & lib. 5. cap. 8. ubi eum cum Helladio Cæſareenſi centrum Communionis in Cappadocia a Patribus Conſtantinopolitanis conſtitutum memorat : quod & Sozomenus lib. 7. cap. 9. repetit, Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30. & Dialogo 1. ac 2. Vincentius Lirinenſis in Commonitorio, Epiphanius Diaconus in VII. Synodo Œcumenica, Actione VI. ubi eum vocat *Patrem Patrum*, Photius in Bibliotheca, Cod. VI. & VII. Euthymius Zigabenus in *Panoplia*, Suidas, Nicephorus Calliſtus lib. 11. cap. 29. & lib. 12. cap. 13. Honorius Auguſtodunenſis, & alii.

II. Gregorii Nyſſeni Oratio in ea Scripturæ Sacræ verba, *Faciamus hominem ad imaginem*, &c. & altera, *In procreationem hominis*, Tomo I. Editionis Morellianæ, vulgo ab eruditis rejiciuntur ut ſpurium Opus.

Epiſtola Canonica ad Letojum vindicatur S. Gregorio Nyſſeno.

III. Epiſtolam Canonicam ad S. Letoium Mitylenenſem Epiſcopum Gregorio Nyſſeno eſſe certo ſuppoſitam affirmat Sculterus in *Medulla Patrum*. Ejus ſententiam confirmat Rivetus lib. 3. Critici Sacri, c. 24. ex ſtyli diverſitate, ex pœnitentiæ forma, quam fuiſſe Gregorii tempore ſeveram conſtat, ſed non ita diſtinctam, ut non longiori abſtentione plecteretur Sodomita : & qui cum beſtiis concubuerat, quam adulter (ut vult fictus ille Gregorius) qui dum ſæpe veterum Patrum meminit, qui ita ſtatuerant, ſatis arguit ſe Græculum recentiorem, nomen Nyſſeni ementitum : ex Veterum denique ſilentio, qui antiquitus Scripta Nyſſeni recenſuerunt, nec iſtius Epiſtolæ meminere. Verum hæ rationes non cogunt ut hæc lucubratio S. Gregorio Nyſſeno abjudicetur. Non ſtyli diverſitas, quem in Epiſtolis, & in libris Polemicis, ac Orationibus alium eſſe nemo non novit. Quamquam & *venuſtas Orationis, & ſplendor jucunditate mixtus*, qui ſtyli ipſius, ſecundum Photium, character eſt, in hac etiam Epiſtola elucent. Ejuſdem pœnitentiæ impoſitio adulteris, & criminum peſſimorum contra naturam reis, congruit Diſciplinæ quæ Gregorii Nyſſeni ætate in Eccleſiis Ponti vigebat, ut conſtat ex Epiſtolis Canonicis S. Baſilii ad Amphilochium. Veterum Patrum mentio & apud Baſilium, in iiſdem Epiſtolis, & in Canonibus Nicænis æquivalenter occurrit, cum leges & regulas antiquas laudant : & quatuor pene ſæculorum ſpatio qui floruerant Epiſcopi & Doctores, Patrum nomine poterant a S. Gregorio Nyſſeno appellari. Veterum denique nemo ſingula ipſius Opera recenſenda ſibi propoſuit. Unde mirum eſſe non debet, quod iſtius Epiſtolæ non meminerint. At Heterodoxis Pſeudocriticis opponimus Græcam Eccleſiam in Trullana Synodo congregatam, quæ Gregorii Nyſſeni Canones approbavit, Balſamonem & Zonaram, qui hanc Epiſtolam Commentariis ſuis illuſtrarunt, & omnem jam Eruditorum cœtum.

Sculteti & Riveti Objectionibus reſpondetur.

S. Gregorii Nyſſeni ſtylus.

IV. Inter Sancti Gregorii Nyſſeni Opera primatum tenent Orationes ejus XII. contra Eunomium, ex quibus validiſſima contra Eutychianos Hæreticos teſti-

Digitized by Google

teſtimonia Theodoretus in Dialogis protulit. Duplex ipſius Opus contra Eunomium recenſet Photius. Unum quod vocat *Librum pro Baſilio* adverſus illum Hæreſiarcham, in quo *nec ipſe quidem ordine Eunomii ſcriptum reprehendit*. Aliud, *in quo rationibus validioribus cum Eunomio manus conſerens, cum vi expugnat, omnia impietatis firmamenta labefactans*. Primum exeidit: ſed quod erat in eo luculentius, ſecundo inſertum eſt, quod cum aliis ejus Operibus ad nos uſque tranſmiſſum & ſervatum fuit.

V. Liber *De differentia eſſentiæ & hypoſtaſeos*, non eſt quid diverſum ab Epiſtola 43. Sancti Baſilii ad Gregorium ipſum Nyſſenum fratrem ſuum data.

Oratio magna Catechetica vindicatur S. Gregorio Nyſſeno.

VI. *Oratio magna Catechetica* legitimus eſt Gregorii Nyſſeni fœtus a Theodoreto laudatus in Dialogis. Huic Operi quiddam Origeniani dogmatis ab Origeniſtis inſertum eſt contra pœnarum inferni in damnatos omnes æternitatem. Iidem nævi in Dialogo *De Anima & Reſurrectione* occurrunt. Violatos autem fuiſſe ab Origeniſtis hos Sancti Gregorii libros, Sanctus Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus teſtatur apud Photium in Bibliotheca, Cod. 233. Definit Oratio Catechetica in his verbis: *Deo autem ſint gratiæ ob donum ejus ineffabile*. Quæ autem ſequuntur deinceps ab his verbis: *Quoniam autem Severus*, &c. neſcio quis inepte & imperite addidit. Nam Severum hunc Hæreticum S. Gregorius Nyſſenus annis pluſquam centum anteceſſit, cum ipſe quidem quinque circiter annis ante annum quadringenteſimum obierit, Severi autem hæreſis emerſerit poſt quingenteſimum. Hæc autem appendix ex libro Theodori Raithuenſis hic adjecta eſt, qui Tomo I. Bibliothecæ Græcorum Patrum, pag. 319. Editionis Pariſienſis anni 1624. habetur, ubi pag. 329. his ipſis verbis ne ſyllaba quidem immutata ſuum de Dominica Incarnatione librum concludit.

VII. Liber *De Virginitate*, Sculteto *in Medulla Patrum* dubius eſt, quod Author, cap. 3. ſcripſerit ſe uxoratum eſſe. At eum revera conjugem duxerit ante Sacerdotium Gregorius Theoſebiam nomine, de cujus obitu Sanctus Gregorius Nazianzenus Epiſtolam 95. ad ipſum ſcripſit; nullius iſta ratio momenti eſt.

Sculterus refellitur.

VIII. *Vitam S. Gregorii Thaumaturgi Neocæſarienſis Epiſcopi* a Sancto Gregorio Nyſſeno conſcriptam Scultetus temere & impudenter vocat *ſomnium ſomniorum*, propter miraculum tranſlationis ſaxi, & revelatam a Sanctiſſima Virgine Deipara & a S. Joanne Evangeliſta Fidei Confeſſionem. Quaſi vero huic revelationi & miraculis propter Gregorii Nyſſeni ea referentis authoritatem fides non ſit potius adhibenda, quam abjudicandum Opus Patri ſanctiſſimo propter miracula & revelationes, quæ nihil abſurdum, vel Fidei, aut Chriſtianæ pietati adverſum continent. Jocularis porro eſt ratio ob quam de miraculo ejuſmodi Scultetus dubitat: quod ſcilicet Chriſtus & Apoſtoli nihil ſimile patraverint. Quaſi vero omnia Chriſti & Apoſtolorum miracula ſcriptis fuerint prodita. Quaſi non dixerit Chriſtus, eum *Qui habuerit fidem ſicut granum ſinapis, dicturum monti, Tranſi hinc illuc, & tranſiturum, & nihil impoſſibile fore* Fidelibus & Sanctis. Quaſi non dixerit idem Servator: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet*. At (inquit Scultetus) miracula omnia Dei gloriam & hominum ſalutem ſpectant, neutram ſaxi tranſlatio. Scilicet, converſio Antiſtitis Idolorum, quem tanto miraculo ad Chriſtianam fidem adduxit Gregorius Thaumaturgus, gloriam Dei, & hominis ſalutem non involvit!

Matth. 17.

Critici Heterodoxi phraſes Eutychianas in S. Gregorio Nyſſeno arguunt.

IX. Non eſt diſſimulandum Heterodoxos Criticos in Oratione magna Catechetica Gregorii Nyſſeni phraſes Eutychianas arguere, ut ejus authoritatem elevent, v. g. cum vocat unionem naturarum in Chriſto, *Mixtionem & contemperationem*, dicitque naturam humanam fuiſſe *mutatam in divinam dignitatem*, immo & *deificatam*. Ideo Orationem illam quidam ex Pſeudocriticis Novatoribus in dubium revocant, immerito ſane. Veteres namque Patres Græci & Latini iiſdem vocibus uſi ſunt: immo & ipſe Gregorius Nyſſenus in Operibus quæ ipſius eſſe nemo dubitavit unquam, ſcilicet in libris adverſus Eunomium, & in Epiſtola adverſus Apollinarem ad Theophilum Alexandrinum. Hic autem loquendi modus, quamvis Eutychianis ſpecie tenus favere videatur, Catholico tamen ſenſu a Patribus uſurpatus eſt, ut obſervarunt Sanctus Cyrillus Alexandrinus, lib. 1. contra Neſtorium, Ruſticus Diaconus, lib. 5. contra Acephalos, & Photius in Bibliotheca.

Ab illorum inſultibus defenditur.

Oratio Theodorum Martyrem genuinus eſt S. Gregorii Nyſſeni fœtus.

X. Oratio *In Theodorum Martyrem*, quam Hæretici hagiomachi Sancto Gregorio Nyſſeno abjudicant, genuinus ipſius fœtus eſt. Inanes autem eſſe ipſorum rationes, ex earum ſolutione conſtabit. Prima ipſorum ratio hæc eſt: Illius Orationis Author Martyrem orat ut patriam ſuam a Scytharum irruptionibus tueatur: At tempore Sancti Gregorii Nyſſeni Scythæ nondum in regiones exteras irruperant. Anno Chriſti DXX. primi viſi ſunt Scytharum, vel Hunnorum, & Tartarorum in Galatiam, Cappadociam, & Armeniam incurſus, Anaſtaſio ſcilicet imperante (ut Cedrenus teſtatur) id eſt annis CXX. & amplius poſt obitum Gregorii Nyſſeni.

Secunda ratio. Orationis iſtius Author ait Theodorum contribulem fuiſſe Jobo, ſive ejuſdem gentis, id eſt Arabem. At iſtud eſſe falſum compertum eſt, quia Theodori nomen non eſt Arabicum, ſed Græcum.

Tertia ratio. Secum pugnat Author ille cum enim Theodorum Arabem feciſſet, ſubdit, Amaſeam Cappadociæ urbem eſſe ejus patriam.

Quarta ratio. Theodorum legionum Romanarum militem fuiſſe ſcribit hujus Orationis Author: At Arabes in Romanorum caſtris non merebantur, quo tempore paſſus eſt Theodorus, nempe Diocletiano & Maximiano Imperatoribus.

Verum has ratiunculas ſolvere eſt facillimum. Ad primam reſpondeo, nuſquam Cedrenum ſcripſiſſe quod irruptio Scytharum, quæ imperante Anaſtaſio contigit, prima fuerit qua per Romanum Imperium graſſati ſunt. Immo teſtatur ipſos Traciam invaſiſſe, cum Valens Imperator in Syria degeret. Quin & inter Theodoſii Magni trophæa columnam, ſive ſtatuam Tauri recenſet, in qua inſculptæ erant, quas de Scythis reportaverat, victoriæ. Id confirmat Sanctus Hieronymus Epiſtola 30. ad Oceanum, quæ eſt Epitaphium Fabiolæ. *Ecce ſubito*, inquit, *diſcurrentibus nuntiis, Oriens totus intremuit ab ultima Mæotide inter glacialem Tanain, & Maſſagetarum immanes populos, ubi Caucaſi rupibus feras gentes Alexandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent*. Porro Scythas Hunnorum etiam nomine intelligi certum eſt. Jam igitur in Romanum irruperant Imperium tempore Gregorii Nyſſeni, cui fere coævus fuit Hieronymus.

Reſpondeo ad ſecundam rationem, non haberi in Scriptura quod Job fuerit ex Arabia oriundus, ſed ex terra Hus, quæ etſi Arabiæ finitima fuerit, Arabiæ tamen regio non fuit. Certe Jeremias cap. 25. Prophetiæ ſuæ, Reges Auſitidis, id eſt, terræ Hus, ut vertunt Septuaginta, diſtinguit a Regibus Arabiæ: & Sanctus Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim: *Hus Trachonitidis & Damaſci conditor, inter Palæſtinam & Cœlen-Syriam tenuit principatum: a quo 70. Interpretes in libro Job, ubi in Hebræo ſcribitur, Terra Hus, regionem Auſitidem, quaſi Huſitidem tranſtulerunt*. Præterea, Sanctus Gregorius Nyſſenus Jobum & Martyrem Theodorum patria fuiſſe affines non ſcribit, quod uterque Arabs eſſet (de Arabia enim ne verbum quidem habet) ſed quod uterque e Regionibus Orientalibus eſſet oriundus. Job enim *Vir erat magnus inter omnes Orientales* (inquit Scriptura) Audire præſtat Sanctum Gregorium: *Patria igitur præclaro ac ſtrenuo huic viro eſt ea regio quæ ad Solem ſpectat Orientem. Nam etiam hic, ſicuti Job, ex partibus Orientalibus nobilis eſt, cumque patriam cum illo communem haberet, ejuſdem imitatio morum ingeniique ei non defuit*.

Quoad nomen Theodori reſpondeo, quod lingua Græca per Orientem diffuſa, nullum incommodum eſt ut nomen Græcum *Theodorus* fuerit Orientalibus nonnullis impoſitum. Præterea nomen iſtud quovis idiomate, voce æquivalenti exprimi poteſt: quem enim Latini *Adeodatum*, Hebræi *Elnathan*, & *Nathanael*, Arabes & Syri *Ilnatham*, vel *Nathanail*,

Græci

Digitized by Google

Græci, *Theodorum* vocant: unde non mirum quod S. Gregorius Nyſſenus Græce ſcribens, *Theodorum* nuncupaverit.

Ad tertiam rationem reſpondeo, Gregorium Nyſſenum nuſquam dixiſſe, Theodorum eſſe ex Amaſea oriundum, ſed ſolum inſinuaſſe, Amaſeam illius patriam dici poſſe, in qua licet mundo non eſſet natus, cœlo tamen Paſſione ſua & Martyrio renatus eſſet. *Intercede* (inquit) *ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum, nam patria Martyris eſt etiam locus paſſionis, cives autem & fratres, & cognati, qui habent eum, & tuentur, & ornant atque honorant.*

Ad quartam denique reſpondeo, falſam eſſe minorem. Nam Arabes jam inde a Trajani Imperatoris temporibus in Romani Imperii clientelam & confœderationem ſe contulerant, ut teſtatur Euſebius in Chronico, ac proinde poterant in Romanorum caſtris militare.

XI. Oratio, ſive Epiſtola, *De iis qui adeunt Hieroſolyma*, quamvis Bellarmino & aliis nonnullis dubia ſit, a Baronio Cardinali, aliiſque viris eruditis, verus agnoſcitur Gregorii Nyſſeni fœtus, ex ſtyli ſimilitudine, ex fide MS. Codicis Regiæ Bibliothecæ, aliorumque optimæ notæ Manuſcriptorum, ex convenientia eorum quæ hac in Epiſtola ſcribuntur, cum Hiſtoria Sancti Gregorii Nyſſeni, quem ex Concilio Antiocheno anno 379. Hieroſolymam Legatum deſtinatum eſſe conſtat, ad quoſdam Eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſedandos tumultus, illucque profectum fuiſſe anno 380. cujus profectionis ſuæ ipſe etiam meminit in Epiſtola ad Olympium *ſuper Macrinæ ſororis obitu* ſcripta.

Sacrarum peregrinationum Religionem S. Gregorius Nyſſenus non improbat.

Perperam vero hac Epiſtola Sancti Gregorii ad ſacrarum peregrinationum religionem impugnandam Hæretici abutuntur. Non enim damnat ibi ſanctiſſimus Antiſtes peregrinationes quaſcumque ad loca ſacra, ſed eas quæ ex ſuperſtitione quadam potius quam ex ſobria & ſolida pietate tunc temporis a pleriſque Chriſtianis ſuſcipiebantur, qui nimirum ſummam pietatis in peregrinatione Hieroſolymitana poſitam exiſtimabant. Rogatus itaque ab Abbate, aut Monachis, qui Hieroſolymitanam illam peregrinationem meditabantur, ſuam ut ipſis ea de re ſententiam aperiret, conſiliumque daret, ipſos adhortatur *Ut a corpore peregrinentur ad Dominum, non e Cappadocia in Palæſtinam*. Hancque ſuam ſententiam rationibus firmat, quarum aliæ omnis generis homines Chriſtianos ſpectant; aliæ viros Religioſos vitam in Monaſteriis agentes. Quoad primum caput, oſtendit peregrinationes nec eſſe ſecundum ſe neceſſarias, nec adeo utiles, quin ſint multorum innocentiæ noxiæ, & ſaluti forſan exitioſæ, præcipue Chriſtianarum mulierum, quarum honeſtas & caſtitas in diſcrimen adducitur tam prolixis itineribus. *Ubi*, inquit, *ad regni cælorum hereditatem conſequendam vocat Dominus benedictos, profectionem Hieroſolyma inter recte facta, quæ eo dirigunt, non enumeravit. Ubi beatitudinem annuntiat, tale ſtudium, talemque operam non eſt complexus. Quod autem neque beatum efficit, neque ad regnum conducibile eſt, quare in eo ſtudium & operam poni oporteat, qui mentem habet, conſideret. Atqui licet id opus utilitatis quid haberet, ne ſic quidem honeſte a perfectis ſtudio dignum videri deberet. Quoniam autem id factum diligenter examinatum, animo detrimentum conciliat, iis qui accurate vitæ degendæ incumbunt, longo ſtudio indignum eſt, immo maxime cavendum, ut nihil ab eo lædatur is, qui ſecundum Deum vitam inſtituit agendam. Quid igitur eſt in his quod lædat? Sancta & gravis vitæ inſtitutio eadem omnibus & viris, & fœminis propoſita eſt. Peculiaris eſt Vitæ Philoſophicæ honeſtas & caſtitas: quæ in Vita non mixta, ſed ſeorſim acta conſummatur, ita ut impermixta ſit, & minime confuſa natura: neque fœminis in conſortium virorum, neque viris in mulierum ad tuenda caſtitatis & honeſtatis officia contendentibus. At vero itineris conficiendi neceſſitas ſemper indiligentiam & indifferentiam in his obſervandis inducit*, &c.

Quoad ſecundum caput, ſic Monachos alloquitur ut eos a peregrinationibus deterreat, quæ viros religioſos, quibus chara ſolitudo eſſe debet, minime decent. *Unde vos qui timetis Dominum, in quibus locis eſtis, eum laudate. Localis enim mutatio ut Deus propior ſit, non efficit: ſed ubi fueris, Deus ad te veniet, ſiquidem animæ tuæ diverſorium tale inveniatur, ut in te Dominus inhabitet inambuletque. Sin hominem interiorem perverſis cogitationibus plenum habeas, etiamſi in Golgotha fueris, etiamſi in Monte Olivarum, etiamſi ſub Monumento reſurrectionis, tantum a Chriſti in animum tuum receptione abes, quantum qui ne ab initio quidem fidem profeſſi ſunt. Conſule ergo, dilecte, Fratribus, ut a corpore peregrinentur ad Dominum, non e Cappadocia in Palæſtinam.* Verum ex his omnibus immerito colligitur Sanctum Gregorium Nyſſenum, Hieroſolymitanam, aut alias ad ſacra loca peregrinationes damnare ut ſecundum ſe noxias, eaſque ſuperſtitioni vertere. Nam ſimilem ſententiam Sancto Hieronymo nullus affinget, qui ad ſacra loca inviſenda, & pie luſtranda Deſiderium amicum ſuum etiam invitat, & *Partem Fidei eſſe*, ait, *adoraſſe ubi ſteterunt pedes Domini, & quaſi recentia Nativitatis, & Crucis, ac Paſſionis vidiſſe veſtigia*. Et nihilominus Sanctum Paulinum poſtea Nolanum Epiſcopum ab ea peregrinatione deterret Epiſtola 13. iiſdem rationibus, quibus Sanctus Gregorius Nyſſenus in Epiſtola mox laudata utitur. *Ne quidquam*, inquit, *Fidei tuæ deeſſe putes, quia Hieroſolymam non vidiſti; nec nos idcirco meliores exiſtimes, quod hujus loci habitaculo fruimur; ſed ſive hic, ſive alibi, æqualem te pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem. Revera ut ſimpliciter motus mentis meæ fatear, conſiderans & propoſitum tuum, & ardorem, quo ſæculo renuntiaſti: differentias in locis arbitror, ſi urbibus & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Chriſtum quæras in ſolitudine, ſanctorumque tantum locorum vicinitatibus perfruaris, id eſt, ut & urbe careas, & propoſitum Monachi non amittas... Si Crucis & Reſurrectionis loca non eſſent in Urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua ſcorta, mimi, ſcurræ & omnia ſunt, quæ ſolent eſſe in cæteris urbibus; vel ſi Monachorum turbis ſolummodo frequentaretur, expetendum revera hujuſcemodi cunctis Monachis eſſet habitaculum. Nunc vero ſummæ ſtultitiæ eſt renuntiare ſæculo, dimittere patriam, urbes deſerere, Monachum profiteri, & inter majores populos periculoſius vivere, quam eras victurus in patria...... Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt. Illa expetenda eſt civitas, non quæ occidit Prophetas, & Chriſti ſanguinem fudit, ſed quam fluminis impetus lætificat: quæ in monte ſita, celari non poteſt: quam matrem Sanctorum Apoſtolus clamitat: in qua ſe municipatum cum juſtis lætatur habere .... Et Crucis igitur, & Reſurrectionis loca proſunt his qui portant Crucem ſuam, & cum Chriſto reſurgunt quotidie, qui dignos ſe tanto exhibent habitaculo. Cæterum qui dicunt: Templum Domini, Templum Domini: audiant ab Apoſtolo: Vos eſtis Templum Domini, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Et de Hieroſolymis, & de Britannia æqualiter patet aula cœleſtis: Regnum Dei intra vos eſt. Antonius, & cuncta Ægypti, & Meſopotamiæ Ponti, Cappadocia & Armenia examina Monachorum non videre Hieroſolymam: & patet illis abſque hac urbe paradiſi janua. Beatus Hilarion, cum Palæſtinus eſſet, & in Palæſtina viveret, uno tantum die vidit Hieroſolymam, ut nec contemnere loca ſancta propter viciniam, nec rurſus Deum loco claudere videretur.*

XII. Sanctus Gregorius Nyſſenus Oratione 1. *In Chriſti Reſurrectionem*, ſingularem opinionem amplexus eſt circa triduum mortis & ſepulturæ Chriſti, quod ab ejus immolatione myſtica in Sacramento Euchariſtiæ in Cœna auſpicatur. Quam exponendi rationem ut Literæ minus conſonam, quamvis alii Patres non ſequantur, non elevat inſignis vim loci & authoritatem de Altaris ſacrificio, ſive de myſtica Dominici Corporis in Euchariſtia immolatione.

AR-

ARTICULUS XXI.

De SS. Amphilochio & Cæſario.

I. SAnctus Amphilochius Iconii in Licaonia Epiſcopus, ad quem Sanctus Baſilius ſcripſit librum *De Spiritu Sancto*, *Aſcetica*, & plures Epiſtolas, vivebat adhuc anno Chriſti 392. quo Catalogum Scriptorum Eccleſiaſticorum Sanctus Hieronymus adornabat, in quo ipſius meminit cap. 133. Eumdem laudat in Epiſtola ad Magnum. Adſuit Concilio Œcumenico II. Meſſalianos a ſua Provincia abegit; Fidem Catholicam ſtrenuo propugnavit contra Valentem. Edictum impetravit a Theodoſio Imperatore, quo Arianorum conventicula vetabantur. Inſigne ejus factum dictumque hac occaſione Theodoretus refert, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. Valeſianæ verſionis. *Poſt hæc*, inquit, *cum in Orientem reverſus eſſet Theodoſius, acceſſit ad eum admirandus ille Amphilochius, poſcens ut Arianorum conventicula ex urbibus pellerentur. Verum Imperator hanc petitionem duriorem eſſe ratus, nequaquam admiſit. Tunc ſapientiſſimus Amphilochius illico rem tacitus excogitavit memoratu digniſſimam. Ingreſſus enim denuo in Palatium, cum Arcadium filium Imperatori adſtantem vidiſſet, quem ille paulo ante Auguſtum renuntiaverat, ipſum quidem Imperatorem ſolito more ſalutavit; Filium vero honoris expertem dimiſit. Imperator vero id ab Amphilochio per oblivionem exiſtimans factum, accedere eum juſſit, & filium oſculari. Verum Amphilochius ſufficere honorem dixit, quem ipſi exhibuiſſet. Quod indigne ferens Imperator, contemptum filii ſuam eſſe ajebat injuriam. Tum vero ſapientiſſimus Amphilochius facti ſui cauſam aperuit, & contenta voce dixit: Vides Imperator, te filii tui contumeliam ferre non poſſe, ſed ſuccenſere iis qui illi contumeliam faciunt. Crede igitur, Deum quoque hujus Univerſi eos averſari, qui Filium ipſius unigenitum blaſphemant; eoſque tamquam ingratos erga Servatorem ac bene de ſe meritum odio habere. Re hoc modo intellecta, Imperator, tum factum, tum dictum Amphilochii admodum miratus, Legem extemplo dedit, qua Hæreticorum conventicula vetabantur.*

II. Doctrina & eloquentia SS. Baſilio & Gregorio Nazianzeno inferior non fuit Amphilochius, cujus æque ac illorum libros Philoſophorum ſententiis in tantum refertos dixit Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Magnum, *Ut neſcias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem ſæculi, an Scientiam Scripturarum*. Librum edidit *de Spiritu Sancto*, quo ipſum Deum eſſe adorandum & omnipotentem contra Macedonianos probat. Varias ejus Homilias Græce & Latine edidit Combefiſius noſter, necnon Vitam Sancti Baſilii, quam unus ipſe Amphilochio vindicat: illi autem eſſe ſuppoſitam Glycas 4. parte Annalium, Baronius tum in Annalibus Eccleſ. ad annum 363. tum in Notis ad Martyrologium, Poſſevinus, Bellarminus, Godefridus Hermantius in Notis ad Vitam SS. Baſilii & Gregorii Nazianzeni, & alii omnes viri docti arbitrantur. Et certe multiplex ratio hoc Opus Amphilochio eſſe abjudicandum probat. Baſilius enim nondum inauguratus erat Epiſcopus cum ſagitta Julianus Apoſtata transfixus eſt. Siquidem id contigit anno Chriſti 363. Junii 26. Sanctus vero Baſilius Epiſcopus creatus eſt anno Chriſti 370. Falſum eſt igitur quod Vitæ iſtius Author ſcribit, Julianum Apoſtatam Baſilii Epiſcopi precibus fuiſſe interemptum: nec id Amphilochius ſcripſiſſet. Falſum eſt etiam quod Libanius tunc eſſet in caſtris Juliani, cujus Epiſtolæ ipſum Antiochiæ ſubſtitiſſe probant, cum Julianus Deo vindice periit. Falſum etiam eſt quod a Sancto Baſilio baptizatus fuerit Libanius Sophiſta: ut multa alia ſileam mendacia quæ in hac Vita habentur: quæ proinde a Sancto Amphilochio Sancti Baſilii coævo & amico ſcripta non eſt.

III. S. Cæſarii, Gregorii Nazianzeni fratris, quem ipſe Oratione funebri proſecutus eſt, quæ eſt inter editas X. nulla Opera, vel ille, vel S. Hieronymus memorant. Et certe virum qui Catechumenus ad vitæ finem manſerat, eamque tranſegerat in Aula, quatuor Dialogos divinis de rebus conſcripſiſſe parum veriſimile eſt. Quo fit ut ab eruditis ipſi abjudicentur illi, qui ſub ipſius nomine editi ſunt in Bibliothecis Patrum. Ipſi tamen jam ante Photii tempora adſcripti erant, cum eos ipſi tribuat in Bibliotheca Cod. CCX. Laudatus illis in Dialogis Maximus, poſteriorem eorum Authorem Cæſario Sancti Gregorii Nazianzeni fratre fuiſſe demonſtrat. Nicephorus quoque in hoc eodem Cæſario lapſus eſt, ut qui lib. 12. cap. 44. eum Magiſtri poteſtatem in Imperiali Aula Theodoſii obtinuiſſe ſcribit, cum tamen longe ante diem extremum obiiſſet, hoc eſt, ſub initium Valentis. Lege viri doctiſſimi Jacobi Billii obſervationem in argumentum Orationis X. Sancti Gregorii Nazianzeni, ubi Dialogos illos Cæſario Gregorii fratri perperam adſcriptos luculentiſſime probat.

ARTICULUS XXII.

De S. Gregorio Nazianzeno, & Gregorio Bætico.

I. SAnctus Gregorius Nazianzenus cognomento *Theologus* Nazianzi in Cappadocia natus anno 328. Athenis ſub Libanio, aliiſque Sophiſtis, humanioribus literis operam dedit cum Sancto Baſilio, quocum Chriſtianam iniit amicitiam, in virtutum communione, non minus quam in ſtudiorum ſocietate fundatam. Sazimorum Epiſcopus a Sancto Baſilio creatus eſt anno 371. quibus relictis Nazianzenam vivo adhuc Patre adminiſtravit Eccleſiam. Unde Nazianzeni cognomen ſervavit. Mortuo Valente Conſtantinopolim profectus, ibique prædicationibus ſuis ac exemplis ſuſcitata fide, expugnatis Arianis, qui Eccleſiam illam ab exilio Sancti Pauli infeſtabant, auditorem ibi in ſacrarum literarum ſtudio S. Hieronymum habuit. In Concilio Œcumenico ann. 351. ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus renuntiatus eſt. Qua ſe dignitate ſtudio pacis abdicavit, ac Nazianzum reverſus plerumque ruri vixit, ad annum uſque 389. quo ad vitam migravit immortalem. Ejus Opera Sanctus Hieronymus in Catalogo, cap. 117. recenſuit ex parte. Vitam ipſe ſuam carmine compoſuit. Eamdem a Gregorio Presbytero ſcriptam Latinitate donavit, & ipſius Operibus præfixit eruditus Gregorii Nazianzeni interpres Jacobus Billius. Plura de ipſo habet Rufinus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9. Ejus teſtimoniis Pelagianos Sanctus Leo * Synodus Epheſina Neſtorianos, Sanctus Auguſtinus * & Gelaſius * 1. Eutychianos impugnarunt, & profligarunt. Sanctus Baſilius Gregorium Nazianzenum *Vas electionis, puteum profundum, os Chriſti* nuncupavit. Rufinus ait ipſum *Id apud Deum & Eccleſiæ obtinuiſſe meriti, ut quicumque auſus fuerit doctrinæ ejus in aliquo refragari, ex hoc ipſo quia ipſe magis ſit hæreticus arguatur. Manifeſtum namque indicium eſt, non eſſe rectæ Fidei omnem qui in fide Gregorio non concordat.* S. Thomas ait, *Neminem umquam ejus dictis auſum eſſe inferre calumniam.*

Auguſt. l. 1. cont. Julian. & Leo Epiſt. 95. ad Leonem Aug. Gelaſius Lib. de duabus in Chriſti naturis.

II. Gregorio Nazianzeno falſo adſcripta eſt *Metaphraſis* ſeu *Tranſlatio in Eccleſiaſten*, quam eſſe S. Gregorii Thaumaturgi, conſtat ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum & in capite 4. Eccleſiaſtis, & ex Rufino lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 24. *Significatio in Ezechielem*, Billio aliiſque viris eruditis genuinum ac certum Opus Gregorii Nazianzeni non videtur. *Tractatus de Fide*, Latine tantum extat ex verſione Rufini, nec Gregorii Nazianzeni eſſe Morello videtur, cum Scripturam Sacram, maxime Iſaiam, laudet verbis antiquæ Verſionis Latinæ Vulgatæ, quæ Itala dicebatur, ex Græco 70. Interpretum expreſſæ. Unde augurari licet hujus Operis Authorem fuiſſe Latinum: ſed illud Græco idiomate donatum, & adſcriptum Gregorio Nazianzeno, Rufinum interpretem habuiſſe. Idem probat Quenellius Operum Sancti Leonis poſtremus Editor ac illuſtrator, Diſſertatione 14. *De Libellis in Codice veteri Eccleſiæ Romanæ contentis*, ex his verbis Authoris: *Ratio quædam quæ apud Græcos nuncupatur* λόγος &c. & ex his quæ poſt medium leguntur:

tur: *Et hæc eſt quod Græci Homouſion appellant, id eſt, alium ipſum, ut audientia nominum perſonæ fierent, non ut ſubſtantiam vocabula ſepararent*. Sanctus Auguſtinus Epiſtola 3. ex eo Opuſculo nonnulla refert ſub nomine Gregorii Orientalis Epiſcopi: *Gregorius etiam Sanctus Epiſcopus Orientalis apertiſſime dicit, Deum natura inviſibilem, quando Patribus viſus eſt ſicut Moyſi, cum quo facie ad faciem loquebatur, alicujus conſpicabilis materiæ diſpoſitione aſſumpta, ſalva ſua inviſibilitate videri potuiſſe*. Sed unum pro altero Gregorium a S. Auguſtino laudatum probabiliter cenſet Quenellius, Orientalem pro Bætico, & Illiberitano. Quod nemini mirum videri debet, cum Auguſtinus ipſe lib. 1. contra Julianum, cap. 5. eumdem Nazianzenum a Nyſſeno non diſcernat. Gregorii itaque Bætici Illiberitani Epiſcopi Opuſculum illud eſſe cenſet Vir Clariſſimus: 1. quia Sanctus Hieronymus eidem æqualis teſtatur ipſum ſcripſiſſe *de fide elegantem libellum*, neque hoc Opuſculum iſto elogio indignum eſt. Secundo, quia cum Gregorii Bætici ætate convenit libelli materies, & controverſia de tribus ſubſtantiis, quæ per illam ætatem agitabatur in Eccleſia. Convenit cum Arianorum, quibuſcum res erat Gregorio, moribus & conſuetudine, qua Catholicos velut Sabellii Sectatores paſſim infamabant. Convenit cum iis quæ de Epiſcopo illo Illiberitano memorantur; conſtat enim ex Marcellini & Fauſtini libello, adverſus Gregorium concitatum eſſe Imperatorum animum; quod & de ſe teſtatur Author hujus Opuſculi his verbis: *Cum idem ipſe ſit qui etiam nunc me ambitione & potentia Regum exagites, ac turpes omnia*. Denique hoc erat Luciferianorum, e quibus erat Gregorius, proprium ut trium Hypoſtaſeon defenſoribus, inſenſi eſſent. At talem ſe prodit Author Opuſculi quo de agimus, cum aſſerit *Non tres Deos Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum*: Nam (ut ex Fauſtini libello habemus) *conſequens* putabant Luciferiani, *Ut tres Deos confiteantur, qui tres ſubſtantias confitentur*. Perperam itaque Tractatus ille, Orationis 49. locum inter opera S. Gregorii Nazianzeni obtinuit. Perperam & ab Editoribus Ambroſianorum Operum Sancto Ambroſio olim inſcriptus eſt Tomo 4. ſub hoc titulo: *De Filii divinitate, & conſubſtantialitate contra Arianos*. Perperam denique Vigilio Tapſenſi a P. Chiffletio in Vigilianis Vindiciis aſſeritur.

…ex …Fide Tractatus S. Gregorio Nazianz. adſcriptus, vindicatur Gregorio Bætico.

Ejuſdem Gregorii Bætici eſt Tractatus *De Fide Nicæna*, qui Orationis L. locum tenet inter Opera S. Gregorii Nazianzeni. Firmiſſimis probat conjecturis Quenellius loco ſupra laudato, eumdem eſſe hujus & prioris alterius Authorem. Nempe quod uterque in ſtyli ſimilitudine conveniat; quod uterque Nicænæ Fidei Symbolum explicet; ſed compendioſe unus, alter fuſiori & dogmatica tractatione. Addit, unum alterius explicationem & apologeticum eſſe, priorem poſterioris. Id probat ex prioris Tractatus initio, ubi profitetur Author, quod *Amore Catholicæ Fidei ductus, jam pridem adverſus Arianos libellum ediderat*: *ſed*, inquit, *non defuit qui pro ſtudio doctrinæ, vel pro charitatis officio, ea quæ a nobis dicta ſunt, ſcrupuloſius retractaret, & quædam ille vel ſuperflua, vel ambigua diceret, quæ aliter poſſint a quibuſdam, quam a me dicta ſunt accipi. Proinde rurſus ea ipſa planiori ſermone in hoc libello digeſſi, ut & ſimplicitatem ſenſus mei oſtenderem, & ſcrupulum legentibus amputarem*.

Libellum autem hunc, quem defendit, eumdem eſſe poſteriorem illum *Dr Fide Nicæna* Tractatum, pluribus evincit Quenellius. Primo enim ſibi vitio datum aſſerit prioris Tractatus Author quod jejune admodum de Verbo divino locutus fuiſſet, ſuſpicionemque contra ſe ortam eſſe, quod Verbum increatum & coæternum Patri non intellexiſſet, ſed prolatitium & quale Grammatici tradunt. Secundo ait ſe reprehenſum quod perſonæ voce uſus non eſſet, adeoque in ſuſpicionem veniſſe negatæ divinarum perſonarum diſtinctionis. Hæc autem duo breviori illi de Nicæna Fide Tractatui conveniunt, in quo ſemel tantum nomen Verbi abſque explicatione, Perſonæ vero nomen ne ſemel quidem uſurpatur.

Secundo, in poſteriori Tractatu legimus, quod ſcriptum a ſe dicit Author in priori, *Verum Filium de vero Patre natum, totum de toto, integrum de integro, perfectum de perfecto*.

Tertio, ait Author ſibi exprobratum fuiſſe Sabellianiſmum, eo quod unum Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum dixiſſet: *Sed quia*, inquit, *unius Dei vocabulum diximus, perſonas negaſſe putamur*. Ita revera poſterior Tractatus: *Non Tres Deos, ſed Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum eſſe confitemur*. Cui accuſationi ita ſatisfacit in priori Tractatu: *Quomodo potui ipſum Patrem ipſum ſibi Filium ponere, & hoc modo unam perſonam duobus nominibus appellare; quippe cum & hanc ſectam, id eſt Sabellianam, in eodem libello damnaverim?* Res ita ſe habet: ſic enim expoſuerat quo ſenſu Deum unum diceret: *Non ſic unum Deum quaſi ſolitarium, nec eumdem qui ipſe ſibi Pater ſit, ipſe & Filius, ſed Patrem verum, qui genuit Filium verum*. Unius igitur ejuſdemque Authoris eſt uterque iſte Tractatus; ſed brevior qui inſcribitur *De Fide Nicæna*, priorem locum obtinere debet; prolixior, qui inſcribitur ſimpliciter *De Fide*, poſteriori loco reponi; neuter vero Sancto Gregorio Nazianzeno, ſed Gregorio Bætico uterque adſcribendus eſt.

III. Gregorii Nazianzeni *Teſtamentum*, quod a Patre Sirmondo acceptum ſuis Annalibus inſeruit Baronius ad annum Chriſti 389. a Riveto in dubium immerito vocatur. Legitimum eſſe Gregorii monumentum probat Annalium Eccleſiaſticorum Parens, & leviſſima eſſe quæ contra ejus veritatem objici poſſunt, oſtendit. Quod namque primum objici poterat, Gregorium filias & generum non habuiſſe, qui tamen in Teſtamento nominantur, cum Virginitatem perpetuam coluerit, Baronius ſolvit, dicendo neptes ab eo filias nominatas fuiſſe: & certe Alypianam quam filiam vocat, & præ cæteris laudat, ejus ex Gorgonia ſorore neptem fuiſſe, conſtat ex ipſius Gregorii Nazianzeni Epiſtolis. Meletius vero, quem generum appellat, Maritus fuit Eugeniæ, vel Nonnæ, filiarum Gorgoniæ, quæ Gregorii ſoror fuit

Teſtamentum S. Gregorii Nazianzeni illi aſſeritur.

Objici poterat ſecundo, Theodulum Epiſcopum Apameæ, qui Teſtamento ſubſcripſit, fictitium eſſe Antiſtitem; ſiquidem eo anno quo dicitur conditum Teſtamentum, non Theodulus, ſed Joannes Apameæ Epiſcopus Synodo œcumenicæ Conſtantinopoli celebratæ ſubſcripſit. Reſpondet Baronius, præter Apameam, quæ in Syria eſt, cujus Joannes Epiſcopus erat, fuiſſe tres alias ejuſdem nominis civitates; unam in Bithynia; in Phrygia alteram; tertiam apud Parthos. Alicujus ex illis urbibus Epiſcopum fuiſſe Theodulum.

Quod denique tertio loco objici poterat contra menſem & diem quibus conſignatum eſt Teſtamentum; neque Gregorium, neque Epiſcopos qui ſubſcripſerunt, tamdiu poſt abſolutam ante quinque vel ſex menſes Synodum eſſe commoratos Conſtantinopoli, neque poſt abdicationem ejus Epiſcopatus vocatum amplius fuiſſe Gregorium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, ut in Teſtamento ſcriptum eſt: ſolvit Baronius dicendo vel mendum irrepſiſſe in menſem, quod ex duobus Codicibus MSS. probat, in quibus nomen menſis non erat adſcriptum: & paulo ante Concilii celebrationem conditum fuiſſe: vel Joannem Lectorem & Notarium Eccleſiæ Nazianzenæ, qui illud ex ejuſdem Eccleſiæ ſcriniis deſcripſit, cum Gregorium ſimpliciter nominatum Epiſcopum legeret, honoris cauſa Conſtantinopolitanum addidiſſe.

Mirum forſan alicui videbitur quod Gregorius neptes ſuas Eugeniam & Nonnam publicis Tabulis deſpiciat, eiſque dedecoris notam inurat, ſcribendo ipſarum vitam reprehenſione non vacare. Id contrarium charitati, qua ſuccenſum erat Gregorii pectus continuo prædicabitur; adeoque hoc Teſtamentum non eſſe Gregorii legitimum. Sed facilis eſt reſponſio. In neptium ſuarum emendationem, & in Dei gloriam ceſſuram reprehenſionem illam exiſtimavit S. Gregorius: & aliunde illarum mores ſæculi vanitate, aut aliis vitiis depravatos ſcandalum peperiſſe veriſimile eſt, quos hoc remedio ſanare, charitas avunculo Sanctiſſimo ſuadebat. Certe ſi S. Gregorius Magnus Gordianæ Virginis amitæ ſuæ lapſum in concione ad populum propalavit, ut conſtat ex ejus Homil. 28. in Evangelia; nemini mirum videri debet, quod S. Gregorius Nazianzenus neptes ſuas reprehenſione dignas in ſuo Teſtamento ſcripſerit.

IV. *Epiſtola ad Evagrium Monachum de Divinitate*, quæ obtinuit locum Orationis 45. Petavius Tom. 1. Theologicorum Dogmatum lib. 2. cap. 6. Num. 3. Gregorio Nazianzeno abjudicat, tum ob ſtyli diſſimilitudinem: tum quod pedeſtris illius ac plebejus ſermo minime Nazianzeni elegantiam & granditatem redoleat. Sed viro doctiſſimo non aſſentior. Stylus enim Epiſtolarum ſimplicior eſt quam Orationum. Unde cum hic Tractatus non ſit Oratio publice habita, ſed Epiſtola privatim ad Monachum ſcripta, nullum ex diſſimilitudine ſtyli ab aliis Orationibus argumentum contra illius germanitatem duci poteſt.

V. Oratio 48. *In S. Martyres & contra Arianos*, Nicolao Fabro Viro clariſſimo & doctiſſimo viſa eſt alicujus Orationis Sancti Joannis Chryſoſtomi fragmentum, quod confirmare videtur familiaris illa Jeſabelis & Nabothi mentio, cum in Eudoxiam Imperatricem Theodoſii uxorem inveheretur.

VI. *Orationis 23. in laudem Heronis Philoſophi* titulus corrigendus eſt & inſcribenda, *In laudem Maximi Philoſophi* (ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum.)

VII. Tragicomedia, *Chriſtus patiens*, ab Eruditis Criticis Gregorio Nazianzeno eripitur, & Apollinari Laodiceno ceu legitimo Authori tribuitur.

VIII. Memoriæ lapſus maximis interdum & doctiſſimis viris contingit. In Sancto Gregorio Nazianzeno hujus exemplum habemus Carmine 51. Tomo 2. pag. 126. & Jamb. 21. adverſus iram, pag. 232. ubi ſcribit, Davidem in eum animadvertiſſe, qui Abſalomi mortem illi nuntiavit: nempe quod in Scriptura Sacra de ejus ſupplicio legerat, qui Saulem a ſe interfectum nuntiaverat Davidi, id ad Abſalomi interfectorem ex memoriæ lapſu tranſtulit.

ARTICULUS XXIII.

De Didymo, Gelaſio ſeniore, & Pachomio.

I. Didymus Alexandrinus, a prima ætate captus oculis, & ob id elementorum quoque ignarus tantum miraculum ſui omnibus præbuit, ut Dialecticam quoque & Geometriam, quæ vel maxime viſu indiget, perfecte didicerit. Hoc de eo legitur elogium apud Sanctum Hieronymum, qui eo præceptore gloriatur in Epiſtola ad Paulinum: *Didymus meus oculos habens Sponſæ de cantico Canticorum, & illa lumina, quæ in candentes ſegetes ſublimare præcepit Jeſus, procul altius intuetur & antiquum nobis morem reddit, ut & Videns vocetur Propheta. Certe qui hunc legerit, Latinorum furta cognoſcet, & contemnet rivulos, cum cœperit haurire de fontibus. Imperitus ſermone eſt, ſed non ſcientia, Apoſtolicum virum ex ipſo ſtylo exprimens tam ſenſus lumine, quam ſimplicitate verborum.* Ejus opera idem S. Hieronymus recenſet in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 109. e quibus ipſe librum *De Spiritu Sancto* Latine interpretatus eſt. Origenis defenſor & ſectator fuit. Superſtes adhuc erat anno Chriſti 392. annum agens ætatis ſupra octogeſimum tertium.

II. Gelaſius Senior, Cæſareæ in Palæſtina poſt Euzoium Epiſcopus, & Sancti Cyrilli Hieroſolymitani ex ſorore nepos, qui Concilio Conſtantinopolitano interfuit anno 398. cujus meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 141. Rufini libros duos Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Euſebii adjectos in Græcum ſermonem vertit, ut teſtatur Photius in Bibliotheca, Codice 89. Ejus Sermonem de Epiphania laudat Theodoretus Dialogo 1. Hic alius eſt a Gelaſio Cyziceno, qui tribus libris res in Synodo Nicæna geſtas deſcripſit, cujus meminit idem Photius Codice 88. Diverſus item uterque ab alio Gelaſio Cæſareæ Palæſtinæ pariter Epiſcopo, qui librum adverſus Anomæos ſcripſit: ut ibidem Photius obſervat.

III. Sanctus Pachomius Tabennenſis in Ægypto Abbas obiit die 14. Maji anno circiter 350. vel 360. Regulam Monachorum conſcripſit, quam fertur ab Angelo dictante accepiſſe. Extat in Bibliotecha Patrum & in Codice Regularum Doctiſſimi Holſtenii. Plura ejus capita refert Sozomenus, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14.

ARTICULUS XXIV.

De Auſonio Poeta Chriſtiano.

Auſonius patria Burdigalenſis Gratiani Imperatoris Præceptor, cum Olybrio Conſulatum geſſit anno Chriſti 379. Hunc Burdigalenſem Epiſcopum falſo fecit Trithemius. Elegantiſſimas Poeſes ſcripſit, quas Elias Venetus & Joſephus Scaliger ediderunt, & Commentariis illuſtrarunt. Faſtorum etiam libros abſolvit, Opus certe maximi laboris ac multarum vigiliarum; a principio enim Urbis conditæ auſpicatus eſt, eoſque ad ſuum Conſulatum produxit. Quo de Opere ita ſcripſit ad Proculum:

Urbis ab æterna deductam Rege Quirino
Annorum ſeriem cum Proculo accipies,
Mille annos, centumque & bis fluxiſſe novenos
Conſulis Auſonii nomen adusque leges.
Fors erit ut luſtrum cum ſe cumulaverit iſtis,
Confectam Proculus ſignet Olympiadem.

ARTICULUS XXV.

De Oreſieſi, Marco Eremita, Aſterio, & Diadocho.

Oreſieſis Abbas Ægyptius, Theodori & Pachomii Abbatum æqualis, Regulam *De Inſtitutione Monachorum*, vice Teſtamenti prope diem obitus ſuis Fratribus obtulit. Nonnulli ipſi tribuunt & libellum *De Sex cogitationibus Sanctorum*, qui extat editus Tom. V. Antiquæ Lectionis, Henrici Caniſii.

II. Marcus Eremita cadente IV. ſæculo floruit, *Octo libros Aſceticos* compoſuit, quorum argumenta recenſet Photius in Bibliotheca Cod. CC. Librum etiam ſcripſit *Contra Melchiſedechianos*, in quo in ipſum parentem ſuum hujus Hæreſeos labe infectum vehementer invehebatur. Extant hi libri Aſcetici in Bibliothecis Veterum Patrum. Poſterior ille contra Melchiſedecitas excidit. Marci Eremitæ meminit Sozomenus lib. 6. cap. 29. quem Sacræ Scripturæ libros memoria tenuiſſe aſſerit, Deo vero ita charum fuiſſe, ut Macarius Cellarum Presbyter ſæpe affirmaverit, illum numquam a ſe accepiſſe Euchariſtiam, ſed ab Angelo, cujus manum ad juncturam uſque dumtaxat ſe vidiſſe dicebat. Eum jam centenarium Palladius inviſit, ut ipſe teſtatur in Hiſtoria Lauſiaca. Meminit etiam ipſius Nicephorus lib. 14. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 54. qui & illum S. Chryſoſtomi diſcipulum facit. Errant itaque qui ipſum Leonis Philoſophi Imperatoris temporibus, id eſt, anno circiter 900. floruiſſe ſcribunt, ipſum cum alio cognomine, qui Principem illum ſanavit, Cedreno & Zonara teſtibus, imprudenter confundentes.

III. Aſterius Amaſeæ in Ponto Epiſcopus, Juliani Apoſtatæ temporibus florebat, ut colligitur ex Orationibus *De Kalendis*, & *adverſus avaritiam*, ubi loquens de iis quos perfidus Imperator ad fidem negandam induxerat: *Sunt*, inquit, *etiamnum recentia, & noſtra ætatis*. In VII. Synodo Actionibus 4. & 6. ejus teſtimonia laudata ſunt, necnon ab Hadriano I. Pontifice Maximo *lib. de Imaginibus*. Inſignia ejus homiliarum fragmenta exſcripſit Photius in Bibliotheca, Cod. 271. Nonnullas exhibent integras Bibliothecæ Veterum Patrum, quibus alias a ſe Latinitate donatas addidit Combefiſius noſter in Auctario, Tom. I. Diverſus eſt Aſterius iſte ab alio ejuſdem nominis Arianæ factionis Philoſopho, quem conſtat ex S. Hieronymo Catalogi cap. 94. ſub Conſtantino Imperatore ſcripſiſſe in Pſalmos, Evangelia, & Epiſtolam ad Romanos. Alius item eſt ab Aſterio Petræ in Arabia Epiſcopo, qui Sancto Juliano Sabæ familiaris fuit, & a Conſtantio Imperatore propter fidem in Africam relegatus, ibidem confeſſor occubuit: cujus meminit Theodoretus, Religioſæ Hiſtoriæ cap. 2.

IV.

IV. Diadochus, Photices in Veteri Epiro, ſive Illyrico Epiſcopus, exeunte ſæculo 4. floruiſſe dicitur. Librum Aſceticum decem Definitionibus, & centum Capitibus conſtantem compoſuit: de quo Photius in Bibliotheca, Cod. 201.

ARTICULUS XXVI.

De Paulino Epiſcopo Nolano, & altero Paulino S. Ambroſii Clerico.

POntius Anitius Paulinus ex Aqnitania II. oriundus, e civitate Burdigalenſi, aut e vicino loco circa annum Chriſti 353. a S. Delfino urbis illius Epiſcopo baptizatus cum Theraſia ſanctiſſima conjuge in deſerta Pyrenæorum montium & Barcinonenſes campos, ut Deo magis vacaret, ſeceſſit. A Lampio Barcinonenſi Antiſtite Presbyter ordinatus eſt, ea tamen lege ut nulli manciparetur Eccleſiæ. Hiſpania relicta Italiam petiit. Mediolanum, Romamque adiit: Illic a S. Ambroſio, hic a Siricio amiciſſime exceptus: Nolam denique ſe contulit: cujus urbis poſtea creatus eſt Epiſcopus. Ad annum uſque Chriſti 431. ſuperſtes fuit. SS. Ambroſii, Auguſtini, Hieronymi laudibus celebratus eſt, & amicitia dignatus. Ipſius etiam honorifice meminerunt Severus Sulpitius, Eucherius, Proſper, & Caſſiodorus, & Gennadius in Catalogo Virorum illuſtrium, cap. 48. Varias Epiſtolas, & Poemata ſacra compoſuit. Sex libri *De Vita S. Martini* carmine Heroico ſcripti ad Perpetuum Turonenſem Epiſcopum, qui in Veterum Patrum Bibliotheca habentur, non ſunt Paulini Nolani, ſed alterius cognominis, patria Petrocorienſis, qui 30. aut 40. circiter annis ab obitu S. Paulini Epiſcopi Nolani Opus illud ſuum Perpetuo Turonenſi Archiepiſcopo nuncupavit. Id obſervarunt Sirmondus *in Notis ad Sidonium Apollinarem*, & Bellarminus in lib. *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*.

De Sancto Paulino lege Epiſtolam Uranii Presbyteri *ad Pacatum*, Auſonium Epiſt. 20. & 21. Sulpitium Severum *in Vita Sancti Martini*, cap. 21. Sanctum Ambroſium Epiſtola 30. *ad Sabinum*, Sanctum Hieronymum Epiſtola 13. *ad Paulinum*, & Epiſtola 34. *ad Julianum*, Sanctum Auguſtinum Epiſtola 34. *ad Paulinum & Theraſiam*, lib. *de Cura pro mortuis*, cap. 1. & Epiſtola 106. *ad Paulinum*, & lib. 1. *de Civitate Dei*, cap. 10. Julianum Pomerium, lib. 2. *de vita Contemplativa*, cap. 9. Gregorium Turonenſem, lib. *de Gloria Confeſſorum*, cap. 107. Gregorium Magnum, lib. 3. Dialog. cap. 1. Caſſiodorum, lib. 1. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. 21. Hi patres in Sancto Paulino præcipue laudant divinam charitatem, qua ſuas, uxoriſque nobiliſſimæ facultates ampliſſimas in pauperes erogavit, & ſeipſum, jam Epiſcopus, Regi Wandalorum loco filii cujuſdam Viduæ, quem, ad pauperum ſuſtentationem & redemptionem captivorum, erogata omni pecunia, liberare non poterat, in ſervitutem addixit.

Epiſtola ad Fauſtum Rejenſem, quæ Tomo 3. Bibliothecæ Patrum Pariſienſis Sancti Paulini Epiſcopi Nolani nomine edita eſt, ipſi perperam adſcribitur, pugnante ratione temporum. Ejus forſan Paulini eſt, quem inter Salvianum Presbyterum Maſſilienſem, & Hilariom Arelatenſem inſeruit Gennadius, cap. 68. Catalogi. De Paulino, ejuſque Vita, & Operibus, lege S. Chiffletium in Paulino illuſtrato.

Alter a Nolano Epiſcopo Paulinus eſt, qui Vitam Sancti Ambroſii ſcripſit ad Sanctom Auguſtinum. Is nimirum Clericus fuit Eccleſiæ Mediolanenſis, inferioris ordinis, Caſti Diaconi ſubditus diſciplinæ, & Sancti Ambroſii in Sacris Scriptionibus amanuenſis, quo munere ad ſanctiſſimi uſque Præſulis obitum functus eſt. At Paulinus Nolanus vivente Ambroſio jam Presbyter ordinatus erat, ut teſtatur ipſe ad Alypium ſcribens: *Ambroſii ſemper & dilectione ad fidem nutritus ſum* (inquit) *& nunc in Sacerdotii ordine confoveor: denique ſuo me Clero vindicare voluit, ut etſi in diverſis locis degam, ipſius Presbyter cenſear*. Sacerdotii tamen dignitate Paulinus ille Sancti Ambroſii Clericus, & illius Vitæ ſcriptor poſtea auctus eſt, ſi Iſidoro Hiſpalenſi credamus, ipſum in lib. de Viris Illuſtribus, cap. 4. Presbyterum vocanti. Immo & vivente Sancto Ambroſio in Diaconorum Ordinem adlectus eſt. Hic ipſe eſt qui adverſus Cœleſtium Pelagianum Aurelio, deinde Zoſimo libellum accuſatorium obtulit, cum jam Carthaginenſi Clero adſcriptus eſſet. Miſſus nempe fuerat a Venerio Mediolanenſi Epiſcopo ad Aurelium, qui ex Concilio Carthaginenſi II. petierat ab Anaſtaſio Romano, & ipſo Venerio Mediolanenſi, ex Italia ſubmitti Clericos ad ſupplendam Africanorum inopiam. Iſtud conſtat ex Commonitorio Marii Mercatoris Imperatori oblato ſuper nomine Cœleſtii, cap. 1. *Cœleſtius*, inquit, *apud Aurelium Epiſcopum memoratæ urbis, per libellum a quodam Paulino Diacono Sanctæ memoriæ Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi eſt accuſatus*. Idem conſtat ex Authore Prædeſtinati, lib. 1. Hæreſi 88. ubi de Cœleſtio ſcribit: *Reſtitit ei quidam Paulinus Diaconus, defenſor & procurator Eccleſiæ Mediolanenſis*.

Alter vixit eodem ſæculo Paulinus Diſcipulus S. Ephrem, cujus poſt obitum, amore primatus & nominis ſe ab Eccleſia ſeparans, multa ſcripſit Fidei contraria: de quo Gennadius in Catalogo Virorum Illuſtrium.

ARTICULUS XXVII.

De S. Ambroſio.

I. AMbroſius Mediolanenſis Epiſcopus, unus e quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctoribus, qui Sanctum Auguſtinum Jeſu Chriſto peperit, vir intrepidi in munere Paſtorali animi, & invictæ fortitudinis, tum in propugnanda Fide, cum in tuenda Diſciplina: Fide adverſus Arianos, & Juſtinam Imperatricem ipſis faventem: Diſciplina, in cauſa Maximi Tyranni, quem ob illatam Gratiano Imperatori necem a communionis conſortio ſegregavit; & in cauſa Theodoſii Imperatoris, quem ob cædem Theſſalonicenſem publicæ addixit Pœnitentiæ: glorioſis pro Eccleſia Catholica perfunctus laboribus præclariſque libris conſcriptis, obiit die IV. Aprilis anno Chriſti 397. ætatis 64. Epiſcopatus 22. Ipſius Doctrinam & ſcripta Veteres laudarunt, & maxime S. Auguſtinus, qui ejus authoritate contra Pelagianos pugnat lib. 1. contra Julianum, cap. 3. *Adhuc audi*, inquit, *alium excellentem diſpenſatorem, quem veneror ut Patrem: in Chriſto enim Jeſu per Evangelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro lavacrum regenerationis accepi. Beatum loquor Ambroſium, cujus pro Catholica fide gratiam, conſtantiam, labores, pericula, ſive Sermonibus, ſive Operibus, & ipſe ſum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus*. Plurima e Græcorum Patrum, & præſertim ex Sancti Baſilii ſcriptis Ambroſius defloravit, & propria ſibi fecit; quæ cauſa Baronio Cardinali viſa eſt, cur Sanctus Hieronymus ſuum de Ambroſii ſcriptis ſuſpenderit judicium, *ne in alterutram partem aut adulatio in ipſo reprehenderetur, aut veritas*, adhuc ſuperſtite Ambroſio (ut ipſe ſcribit in Catalogo.)

Pelagius ipſe Hæreſiarcha magnis laudibus prædicavit Sanctum Ambroſium. *Ambroſius Epiſcopus*, inquit, *in cujus præcipue libris Romana elucet fides, qui Scriptorum inter Latinos flos quidam ſpecioſus enituit, cujus fidem, & puriſſimum in Scripturis ſenſum ne inimicus quidem auſus eſt reprehendere*.

Pelagius apud S. Auguſt. lib. de Gratia Chriſti, c. 43.

§. I.

De Operibus S. Ambroſii legitimis.

Opera S. Ambroſio ſuppoſita.

C*Ommentaria in Apocalypſim*, non ſunt S. Ambroſii, ſed Berengaudi cujuſdam, cui illa tribuit MS. Codex Bibliothecæ Corporis Chriſti in Academia Oxonienſi. Diſſimilitudo ſtyli, aſſutæ identidem Sancti Gregorii Papæ ſententiæ, Romani Imperii a Longobardis occupati, & poteſtatis eorum quaſi jam deletæ facta mentio cap. 17. alium ab Ambroſio, & quidem longe recentiorem Authorem produnt.

II. Liber *De Vitiorum, virtutumque conflictu ad Simplicianum*, Sancti Ambroſii non eſt, ſicut nec Sancti Auguſtini cujus inter Opera habetur Tomo nono: ſed *Ambroſii Autperti*, cujus nomine inſcriptus eſt in Codice MS. Abbatiæ *Sancti Ebrulfi*.

III. Libellus *De Fidei Expoſitione*, ſive Niceni Symboli explicatio *contra Arium & Photinum*, nihil aliud eſt quam Epitome ex lib. 1. de fide ad Gratianum concinnata.

IV. Libellus *De Spiritu Sancto*, qui in Sandionyſianæ prope Pariſios Abbatiæ Bibliotheca repertus, tribus deinceps Ambroſii libris de Spiritu Sancto adjunctus eſt a Typographis, non eſt Ambroſii: quod præter immanem ſtyli & dictionis varietatem, ſatis probat id quod eo in libello legitur. *Unde tractum eſt per omnes fere Orientales Eccleſias, & nonnullas Occidentales, ut in oblationibus ſacrificiorum, quæ Deo Patri offeruntur, una cum Sacerdotis voce populus utatur, id eſt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, quod Chriſti inſtitutum eſſe dicunt Hiſtorici.*

V. Tractatus *De Concordia Matthæi & Lucæ in Genealogia Chriſti deſcribenda*, cum in duobus pervetuſtis exemplaribus, altero San-dionyſianæ, altero Victorinæ Bibliothecæ inventus fuiſſet, adjectus olim fuit a Gillotio Pariſienſi editioni 1569. ac quidem putabat ille non abhorrere eum materia, tum ſtylo, ab Ambroſio; ſed ſecus aliis viſum eſt, inquit Poſſevinus in *Apparatu ſacro*: & merito.

VI. Tractatus *De origine & moribus Brachmanorum*, ab omnibus agnoſcitur ut ſuppoſititius Ambroſii fœtus.

Liber unicus De Pœnitentia non eſt S. Ambroſii, ſed Victoris Turonenſis.

VII. *Expoſitio in Cantica Canticorum*, ex variis Operum Sancti Ambroſii locis ab Antonio Domochare Pariſienſi Theologo excepta eſt.

VIII. Liber unicus *De Pœnitentia*, cum exhortatione ad peragendam Pœnitentiam, & Epiſtola, *Cur Deus permiſerit Monachum quemdam a Dæmone vexari*; non ſunt Sancti Ambroſii, qui duos tantum de Pœnitentia libros ipſe ſe ſcripſiſſe teſtatur in Pſalm. 37. Styli quoque licet elaborati quædam aſperitas Africanum Authorem prodit: quod & confirmant hæc verba Authoris in extremo libro poſita: *Nulla capiaris oblivione Victoris.* Victori Cartennæ in Mauritania Epiſcopo tribuit Poſſevinus, Gennadii fretus teſtimonio, qui iſti Victorii librum de Pœnitentia tribuit. Sed Gennadius librum Victoris Cartennæ *De Pœnitentia publicani* inſcriptum fuiſſe docet, vivendique regulas Pœnitentibus tradidiſſe, quod huicce libro non convenit. Quamobrem Victori Turonenſi potius adſcribendum cenſeo, cum Philippo Labbæo in Diſſertatione Hiſtorica de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cui in Codice MS. S. Mariæ Remenſis & in altero Herivallenſis Monaſterii inſcriptus eſt.

Commentarii in Epiſt. S. Pauli non ſunt S. Ambroſii.

IX. *Commentarios in Epiſtolas Sancti Pauli* Ambroſio ab eruditis omnibus abjudicatos, Hilario Sardo Romanæ Eccleſiæ Diacono jam vindicavimus. Non eſſe Sancti Ambroſii, jam omnibus certum, & exploratum eſt; quamvis jam inde a nono Sæculo *Hincmarus* in Tractatu *De Divortio Lotharii*, Eccleſia Lugdunenſis, Concilium Aquiſgranenſe 3. cap. 8. *Amalarius*, *Prudentius Haymo*, & plures alii ejuſdem temporis Authores, multa ex his ipſis Commentariis ſub *Sancti Ambroſii* nomine protulerint, quod & *Rabanus* Hincmaro coævus, *Sedulius*, *Lanfrancus*, *Gratianus*, *Ivo Carnotenſis*, *Petrus Lombardus*, & *S. Thomas* præſtiterunt. Sed re diligentius diſcuſſa; eruditi quique viri iſtos (ut dixi) Commentarios *Sancto Ambroſio* abjudicaverunt, quod ut facerent, ipſis perſuaſit 1. Styli doctrinæque hujus Authoris a Stylo & Doctrina *S. Ambroſii* diverſitas; maxime quod in aſſerendis Dogmatibus Catholicis inter utrumque non ſatis conveniat, & iis refellendis quæ Ariani objicere ſolebant, ea reſponſa adhibeat, quibus neglectis omnino diverſa S. Ambroſius adhibet. Secundo, quod Græce peritus fuerit Sanctus Ambroſius; hic Author in lingua Græca peregrinus fuerit. Tertio, quod perſpicuum ac exploratum non ſit Sanctum Ambroſium Commentarios in Sanctum Paulum ſcripſiſſe. Ferebatur quidem *Caſſiodori* temporibus, *Sanctum Ambroſium* omnes *Sancti Pauli* Epiſtolas expoſuiſſe; ſed hujuſmodi Expoſitionem doctiſſimi ac religioſiſſimi Senatoris ætate periiſſe veriſimile eſt, (ſi quæ tamen unquam fuit) ut ipſe teſtatur lib. *De inſtitutione Divinarum Literarum*, cap. 8. *Dicitur etiam*, inquit, *Sanctum Ambroſium ſub notatum Codicem Epiſtolarum omnium Sancti Pauli reliquiſſe, ſuaviſſima expoſitione completum, quem tamen adhuc invenire non potui*, &c.

Epiſtolæ ex Ambroſianarum numero ſegregandæ.

X. Inter Epiſtolas, quæ olim erat 84. ad Demetriadem ſcripta, non eſt Sancti Ambroſii, cum in ea Pelagianorum, qui Ambroſio noti non fuerunt, mentio fiat. Ex Ambroſianarum numero pariter ſegregandæ ſunt, illa quæ inſcribitur *Ad Virgines ſacras*, item *De Inventione SS. Gervaſii, & Protaſii*, & *De Inventione SS. Vitalis & Agricolæ*, & Epiſtola *ad Florianum*: Ab Ambroſii ſiquidem ſtylo & ingenio abhorrent. Author illius quæ Virginibus ſacris ſcripta eſt, ignarus erat Morum Romanorum tempore *Sancti Ambroſii*. Alioqui numquam ſcripſiſſet, *Perſeveravit conſtantia in Virginitate, per quam multæ Virgines & mediocres & nobiles & illuſtres ſacra velamina ſuſceperunt.* Id enim Ambroſianis temporibus non convenire conſtat ex *Sancto Hieronymo* in Epiſtola *De Laudibus Marcellæ*, ſcribente: *Nulla eo tempore nobilium fœminarum noverat Romæ propoſitum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominioſum, ut tunc putabatur & vile in populis nomen aſſumere.* Quæ de Sanctorum Gervaſii & Protaſii Inventione inſcribitur, Ambroſiana videbitur nemini, qui illam contulerit cum iis, quæ de hac ipſa Inventione *Sanctus Ambroſius* memorat. Legitur quidem locus ex hac Epiſtola in fragmento Orationis Sancti Joannis Damaſceni *De Imaginibus*; ſed nihil aliud inde probatur, niſi jam inde ab ejuſdem Sancti Patris ætate (ſi tamen ejus vere ſit illud Fragmentum) illam Epiſtolam ſub *Sancti Ambroſii* nomine circumferri ſolitam. Epiſtola de Inventione SS. Vitalis & Agricolæ conſarcinata & interpolata eſt ex *Sancti Ambroſii* narratione, qua eorumdem Sanctorum Martyrum Inventionem in *Exhortatione Virginitatis* deſcriptam reliquit. Accedit *Gregorii Turonenſis* teſtimonium, lib. 1. *De Gloria Martyrum*, cap. 44. & 47. diſerte affirmantis, ætate ſua Martyrum quidem Gervaſii & Protaſii Acta extitiſſe, non vero SS. Vitalis & Agricolæ. Epiſtola denique ad *Florianum* ab Ambroſiano ſtylo maxime diſtat.

XI. Sermones 9. 37. & 72. inter S. Auguſtini Sermones etiam reperiuntur. Plures alii a Bellarmino notati leguntur inter Sermones S. Maximini Taurinenſis. Cui vindicandi ſint, incertum eſt. Sermo nonageſimus, in quo deſcribitur Paſſio B. Agnetis, in dubium non immerito vocatur, ex eo quod narret guttur Sanctæ Virginis gladio fuiſſe perfoſſum, cum Ambroſius lib. 1. *De Virginibus*, caput ipſi gladio amputatum aſſerat: *Stetit, oravit, cervicem inflexit* (inquit ille.) At nonageſimus ſecundus *de Baptiſmo Auguſtini*, ſpurius eſt. Non eſt veriſimile quod eo in Sermone dicitur, Ambroſium ſæpe Deum oraſſe, ut eum a captionibus Auguſtini liberaret. Id enim repugnat ipſius Auguſtini teſtimonio *in Confeſſionibus*, ubi vix ſe privatim alloqui potuiſſe S. Ambroſium, & cum eo familiariter congredi, qui negotiis innumeris continuo implicitus erat in Eccleſiæ ſuæ regimine, aſſerit; ejuſque ſe concionibus ad fidem converſum fuiſſe teſtatur; diſputationum vero cum ipſo initarum non meminit. Præterea Auguſtinum e Baptiſmo recentem cuculla nigra indutum ab Ambroſio, falſo ait illius Sermonis Author. Albis enim induebantur recens baptizati, ſecundum antiquos Eccleſiæ mores, non pullis veſtibus, & cuculla Monaſtica. Denique Sermones omnes hactenus ſub *S. Ambroſii* nomine vulgatos, exceptis Concionibus quatuor, ſcilicet *In funere Valentiniani*, *in funere Theodoſii*, *De Baſilicis non tradendis*, & *De Reliquiis SS. Gervaſii & Protaſii*, eruditi Aſcetæ Benedictini Congregationis S. Mauri, qui S. Ambroſii Opera noviſſime Pariſiis ediderunt, in Appendicem rejecerunt, cum nullum deprehenderint qui cum aliqua veri ſpecie *S. Ambroſio* tribui poſſit.

Sermones pene omnes inter Opera S. Ambroſii editi, ſunt alterius authoris.

Canticum Te Deum laudamus non eſt S. Ambroſii.

XII. Canticum *Te Deum laudamus*, non eſt à SS. Ambroſio & Auguſtino compoſitum; ſed a quodam Monacho Ordinis Benedictini, Siſebuto nomine, ut conſtat ex antiquo Breviario Chori Monaſterii Caſſinenſis deſcripto paulo poſt annum 1086. in quo hocce

ce

et Canticum inſcribitur: *Hymnus Siſebuti Monachi:* Cui & in altero Cod. MS. Vaticanæ Bibliothecæ laudato a Doctiſſimo Cardinali Bona in lib. *De Divina Pſalmodia*, tribuitur. Tandem ante Regulas Sanctorum *Benedicti & Cæſarii* mentionem hujus Cantici nullam invenimus. Vulgi opinio illum *SS. Ambroſio & Auguſtino* tribuentis, ſolo nititur Pſeudo-dacii Chronicon lib. 1. cap. 10. Hymnom Ambroſianum vocat *Smaragdus* in Regulam *S. Benedicti*, cap. 11. *Abbo Floriacenſis* Epiſtola in MS. Pithoeano relicta, in qua nonnullas explicat Grammaticæ regulas, illum tribuit *S. Hilario*: ita enim habet: *In Dei Palinodia quam compoſuit Hilarius Pictavienſis Epiſcopus, non juxta Imperitorum quorumdam errorem*, Suſcepiſti, *ſed potius* Suſcepturus, *legendum*, To *ad liberandum ſuſcepturus hominem*, &c. Librum Hymnorum S. Hilarium edidiſſe, teſtantur *S. Hieronymus*, Concilium Toletanum 4. Can. 13. & *S. Iſidorus Hiſpalenſis* lib. 1. *de Officiis Eccleſ.* cap. 6. Sed cum liber ille S. Hilarii perierit, ut & *Liber Myſteriorum* ab ipſo editus, & Liber *Ad Præfectum Salaſtium contra Dioſcorum Medicum*, & Tractatus *in Job* a S. Hieronymo in ſerie Operum ipſius memorati, certo ſcire non poſſumos an Hymnus ſeu Canticum *Te Deum laudamus* ſit *S. Hilarii*, cui præter Abbonem Floriacenſem, nemo illud tribuit.

XIII. Libri *de Vocatione omnium Gentium*, non ſunt S. Ambroſii. Alterius eſſe phraſeos diſſimilitudo; mentio Pelagianorum, quas Ambroſio jam inter cœlites recepto natos eſſe conſtat; & Semi-Pelagianorum impugnatio, de quibus nonniſi poſt viginti ab Ambroſii obitu annos in Eccleſia auditum eſt, evidenter probant. Cujus ſit inſigne illud Opus, an Proſperi Aquitani, an Hilarii Proſperi ſocii, & S. Auguſtini diſcipuli, an Eucherii Lugdunenſis, an S. Leonis, quibus Viri Eruditi variis conjecturis freti illos tribuunt, pro ſuo quiſque ſtudio, alias expendemus, cum agemus de ſcriptis Sancti Proſperi, Sæculo V.

Poſterior Davidis Apologia non eſt S. Ambroſii.

XIV. *Poſterior Apologia Davidis*, Ambroſii eſſe non videtur, quod adulterium Davidis allegorice exponat, & ita explicet, quaſi veri adulterii reus non fuiſſet. Stylus præterea ab Ambroſiano diverſus: Plura quæ in priore Apologia dicta fuerant, in poſteriore leguntur, qua repetitione uſus fuiſſe non videtur *S. Ambroſius*. Accedit quod *S. Auguſtinus* laudans *Apologiam David a S. Ambroſio* editam libro 1. *contra Julianum*, cap. 3. libro 2. cap. 5. & lib. 4. *contra duas Epiſtolas Pelagianorum*, cap. 11. nuſquam primam appellat, appellaturus procul dubio ſi duas agnoviſſet. Iſta tamen Apologia ſecunda in pluribus Codicibus MSS. nomen *S. Ambroſii* præſert. *Guillelmus a Sancto Theodorico* in Expoſitione Cantici Canticorum ex Ambroſianis ſententiis collecta, *Davidis Apologiam ſecundam* ſub *S. Ambroſii* nomine citat; ſed ævi non admodum antiqui eſt Author ille, qui vix ante annum milleſimum centeſimum quadrageſimumquintum diem obiit. Alia inſuper argumenta Codicum illorum MSS. fidem dubiam faciunt, ſcilicet quod in hoc Opere nonnulli Scripturæ loci paulo aliter citentur quam in genuinis S. Ambroſii Operibus, Authorque Vulgata Verſione uſus videatur cap. ultimo, n. 68. Conjici etiam poteſt ex iis quæ de duabus Chriſti voluntatibus & operationibus traduntur, cap. 7. num. 38. & cap. 12. num. 62. Authorem poſt exortam Monothelitarum Hæreſim ſcripſiſſe.

Tractatus ad Virginem lapſam S. Ambroſio vindicatur. Non favet Novatianis.

XV. Tractatum *Ad Virginem lapſam*, Bellarminus, Poſſevinus, & alii plerique tum Catholici cum Heterodoxi Critici *Sancto Ambroſio* abjudicant, propter iſta maxime verba, quæ cap. 8. leguntur: *Inhære Pœnitentiæ uſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari: quia decipit te qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie contra Dominum peccaſti, ab illo ſolo te convenit in die judicii expectare remedium.* Novatiano errori favere hanc ſententiam putant, quam duplici *De Pœnitentia* libro vehementer impugnavit *S. Ambroſius*. Verum hunc locum diligentius conſideranti nullatenus favere Novatianis videtur, cum infelici illi puellæ abſolutionem & remiſſionem criminis ab Eccleſia concedi poſſe non neget, ſed non impertiendam facile, & niſi peracta diuturna & uſque ad extremum vitæ protracta Pœnitentia doceat. Quæ diſciplinæ ſeveritas primis Eccleſiæ ſæculis in graviſſimorum criminum reos obſervata eſt, etiam poſt ortum Novatianæ Hæreſeos. Graviſſimum autem erat hujus puellæ crimen quæ ſponte ſua, non parentum perſuaſione aut conſilio, Statum Virginitatis elegerat; quæ die Sancto Dominicæ Reſurrectionis Velum ad Altare ſolemni ritu ſuſceperat, populo *Amen* reſpondente; quæ ex paterna domo egreſſa, in Monaſterium Virginum ſeceſſerat, ubi tutior eſſet ejus Virginitas. Media nihilominus in civitate a juvene continentiæ pietatiſque profeſſionem ſimulante conſtuprata, ejuſque libidini non ſemel aut iterum, ſed ſæpius obſecuta fuerat; immo ex eo peperiſſe, & fœtum clam extinxiſſe credebatur. Denique crimen confeſſa non fuerat, ſed proditum conata fuerat excuſare mendacio, vim ſibi illatam eſſe dicens. Tam horrendum ſacrilegium, tam grave ſcandalum Ethnicis, Judæis, & Fidelibus creatum, diuturna Pœnitentia & ad mortem uſque protracta expiandum qui judicavit, non propterea Novatiano errori faviſſe cenſendus eſt. Non diſſimulandum tamen quod de *Niceta* Daciarum Epiſcopo teſtatur *Gennadius*, lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cap. 20. illum *Edidiſſe & ad lapſam Virginem libellum, pene omnibus labentibus emendationis incentivum.* Secunda Synodus Duziacenſis hunc Tractatum citat ſub nominibus *SS. Ambroſii & Hieronymi*.

Duplicem de Pœnitentia librum S. Ambroſio falſo abjudicat Petrus Soto.

XVI. Duplicem de Pœnitentia librum Petrus Soto *In inſtitutione Sacerdotum*, titulo *De neceſſitate Confeſſionis*, Lectione II. perperam Sancto Ambroſio abjudicat, quorum ipſe ſe Authorem aſſerit Comment. in Pſalm. 37. & ſatis ſe prodit his verbis lib. 2. cap. 8. *Serva, Domine, munus tuum, cuſtodi donum quod contuliſti etiam refugienti. Ego ſciebam quod non eram dignus vocari Epiſcopus, quoniam dederam me ſæculo huic: ſed gratia tua ſum quod ſum, & ſum quidem minimus omnium Epiſcoporum, & infimus merito: Tamen quia & ego laborem aliquem pro Sancta Eccleſia tua ſuſcepi, hunc fructum tuere, ne quem perditum vocaſti ad Sacerdotium, cum Sacerdotem perire patiaris. Ac primum ut condolere norim peccantibus affectu intimo.* Denique S. Auguſtinus lib. 1. *Operis imperfecti contra Julianum*, hæc teſtimonia ſub Sancti Ambroſii nomine laudat, quæ lib. 1. de Pœnitentia cap. 3. iiſdem omnino verbis leguntur: *Nam omnes homines ſub peccato naſcuntur, quorum ipſe ortus in vitio eſt ..... & ideo Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait: Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Eumdem etiam librum laudat lib. 2. Operis prioris contra Julianum, cap. 5. Ex quibus Rivetus refellitur, qui Soto ſubſcribit lib. 3. Critici ſacri, cap. 16.

Librum de Viduis, S. Ambroſii perperam eſſe negant Critici Heterodoxi.

XVII. Librum *De Viduis* Sancto Ambroſio falſo abjudicant Centuriatores Magdeburgenſes, Centuria 4. Perkinſius, & alii Critici Heterodoxi. Nam Sanctus Ambroſius librum illum ut ſuum non ſemel allegat. Libro ſiquidem 2. in Lucam cap. 2. de Anna Propheteſſa loquens, hæc habet; *Cujus merita cum alibi deſcripſerimus, cum Viduas hortaremur, hoc loco, quoniam ad alia properamus, non putamus iteranda.* Annam autem commendaverat in lib. de Viduis. Et lib. 4. in Lucam, cap. 4. *Sed de hoc plenius diximus, cum de Viduis ſcriberemus.* Et rurſus: *Diximus enim in libro alio, in Vidua illa, ad quam Elias directus eſt, typum Eccleſiæ miſſam.* Et Sanctus Hieronymus Epiſtola 50. librum illum ſub nomine Ambroſii laudat. *Quod ſi cui aſperum & reprehenſione dignum videtur*, (Inquit) *tantam nos inter virginitatem & nuptias feciſſe diſtantiam, quanta inter frumentum & hordeum eſt; legat Sancti Ambroſii de Viduis librum, & inveniet illum inter cætera quæ de virginitate & nuptiis diſputavit, etiam hoc dixiſſe*: & profert multa ex iſto libro teſtimonia. Tandem Eraſmus, qui ut librorum cenſor graviſſimus & accuratiſſimus apud Heterodoxos audit, *In Vidua Chriſtiana*, hunc librum laudat ut germanum Opus Sancti Ambroſii.

Tractatus in Symbolum Apoſtolorum, non eſt S. Ambroſii.

XVIII. *Tractatus in Symbolum Apoſtolorum*, ſive *De Trinitate*, non eſt *Sancti Ambroſii*. Ingenio ſtyloque Ambroſiano plane deſtitutus eſt. Author Operis hoc ipſum a ſe ex Patrum ſententiis collectum eſſe teſtatur. Et certe locos non paucos obſervare licet, aut pro ingenio Authoris nonnihil immutatos, aut ſæpe etiam iiſdem verbis mutuo ſumptos, qui ex SS.

Hi-

Digitized by Google

Hilario, Ambroſio, vel Auguſtino petiti ſint. Quibus accedunt magna fragmenta e libris Tertulliani, & Commentariis Sancti Hieronymi in Iſaiam; quod ultimum Opus cum poſt Sancti Ambroſii mortem lucubratum ſit, patet hunc Tractatum venerando illius nomini ſuppoſitum eſſe. Propterea in Appendicem rejectus eſt ab eruditis Monachis Benedictinis Congregationis Sancti Mauri in Editione noviſſima Pariſienſi.

XIX. *Tractatus ad Virginem Devotam*, a S. Ambroſii eloquentia & eruditione procul abeſt. In nullis *Sancti Ambroſii* Operum MSS. reperitur.

S. Ambroſio ſuppoſitus Liber de Dignitate Sacerdotali.

XX. Liber *De Dignitate Sacerdotali*, Sancti Ambroſii temporibus non convenit. *Sancti Hieronymi* Verſionem habet. Stylus Ambroſiano plane diſſimilis eſt. Vox *Archiepiſcopus*, quam Author hujus Tractatus uſurpat, Sancti Ambroſii recentior ætate eſt. Vehemens denique in Epiſcopos & Presbyteros Simoniacos invectiva poſteriora tempora ſapit, quibus hæc lues in Eccleſia graſſata eſt. Variæ ſunt iſtius libelli in Codicibus MSS. inſcriptiones. Alibi quippe titulus illi præfigitur, *Liber Paſtoralis*, ſive, *De Cura Paſtorali*; alibi *De obſervantia Epiſcoporum & Simoniaca Hæreſi*; modo, *Sermo de Epiſcopis & Sacerdotibus, de Apoſtolo, in loco ubi ait, Fidelis ſermo*, &c. Nonnumquam *Sermo de Paſtoribus*; alias *Sermo de Myſteriis*; alicubi etiam *Sermo de Ordinatione Epiſcopi per Simoniam*. In Codice Eccleſiæ *Sancti Martialis* apud Lemovices inſcribitur *Sermo Gilberti Philoſophi, Papæ Urbis Romæ, qui cognominatus eſt Silveſter, de informatione Epiſcoporum*. Hunc libellum ex eodem Codice exſcriptum edidit *Dom. Mabillonius* p. 2. *Veterum Analectorum*. Omnia profecto & perſonæ & tempori ſatis congruunt. Epiſcopus enim Ordinis ſui viros ibi alloquitur, idemque ſæculum labe Simoniaca maxime laboravit. At nihilominus cum iſtud Manuſcriptum ab aliis omnibus non in ſenſu quidem, ſed tamen in elocutione perpetuo diſſideat, revocari poteſt in dubium utrum verus ejus Author cenſeri debeat idem *Gerbertus* ſive Silveſter II. an aliquis interpolator, ut obſervant eruditi noviſſimæ Editionis Pariſienſis Procuratores.

§. II.

Expenduntur ſex Libri de Sacramentis.

Libros ſex *De Sacramentis*, Albertinus, Rivetus aliique Heterodoxi Critici falſo tribui Sancto Ambroſio contendunt, his rationibus freti. 1. Quia ſtylus diverſus eſt a ſtylo Sancti Ambroſii: eſt enim ſubmiſſus, rudis ac barbarus. 2. Plures in iſtis libris obſervationes leguntur leves, ridiculæ, & indignæ Sancto Ambroſio, ut lib. 1. cap. 1. quod *Baptizati Fideles Romæ dicebantur*: quaſi vero non ita per orbem cognominarentur univerſum. Cap. 5. expendens hæc verba Chriſti, Matth. 3. *Decet nos implere omnem juſtitiam*, ait: *Vide quia omnis juſtitia in Baptiſmate conſtituta eſt*. Lib. 6. cap. 3. ad hæc verba: *Clauſo oſtio ora Patrem tuum*, hæc habet: *Audi quod oſtium habeas, quod debens claudere cum oras. Utinam mulieres audirent*. Nonnulla etiam falſa in his libris Heterodoxi notant, v. g. quod lib. 3. cap. 1. ſe in omnibus Romanam Eccleſiam ſequi profitetur, a cujus tamen Ritibus & moribus Eccleſia Mediolanenſis diſcrepabat. Denique lib. 5. cap. 4. exponens Orationem Dominicam, ait Chriſtum non dixiſſe: *Non inducas nos in tentationem*; ſed, *Ne patiaris nos induci in tentationem*. Et tamen conſtat ex Evangelio Chriſtum dixiſſe, *Ne nos inducas in tentationem*.

III. Author librorum de Sacramentis alia utitur Verſione ab ea qua Sanctus Ambroſius uſus eſt.

IV. Ludit allegoriis frequentibus.

V. Librorum de Sacramentis idem eſt argumentum ac librorum *De Initiandis*.

VI. Liber *De Sacramentis*, quem Sanctus Ambroſius compoſuit, inſcribebatur, *De Sacramentis & de Philoſophia*, & unicus erat, non ſextuplex, ex Sancto Auguſtino, lib. 2. Retractationum, cap. 4.

Verum hos libros Sancto Ambroſio vindicant Codices omnes MSS. ſummus omnium editionum conſenſus, Paſchaſii, Bertrami, Deoduini Leodienſis, Lantfranci, Berengarii apud Lantfrancum, Algeri, Guitmundi, Durandi Troarnenſis Abbatis, Hugonis Lingonenſis, Ivonis Carnotenſis, Gratiani, & Magiſtri Sententiarum, qui ſub Sancti Ambroſii nomine eos laudarunt, authoritas.

Objiciunt Albertinus, & Rivetus Bertramum ſatis innuere magnam in iis libris factam eſſe mutationem, cum e primo libro varia proferat loca, quæ in eo nullo modo reperiuntur, ſed capitibus 8. & 9. Libri *De his qui Myſteriis initiantur*. Quamvis duo ex libro 5. adducat; quæ in eo ipſo libro, unde ipſa laudat, inveniantur. Sed memoria lapſum Bertramum veriſimilius eſt, vel laudaſſe librum *De iis qui Myſteriis initiantur*, ſub titulo libri *De Sacramentis*, quod eodem agant de argumento. Sed etſi Paſchaſii judicio, Bertrami, & aliorum Authorum mox laudatorum interpolati eſſent hi Libri in iis quæ ad controverſias de Euchariſtia minime pertinent, non ſequeretur iis quæ ab octingentis aut mille annis in ore omnium verſantur, & a doctrina libri *De iis qui Myſteriis initiantur*, quem nemo abjudicat Sancto Ambroſio, non diſcrepant, fidem eſſe detrahendam. Nihil ergo adverſus nos promovebunt Novatores, etiamſi leviter in aliquibus mutatum verborum contextum, aliquidve aſſutum, aut imminutum his in libris oſtenderint, cum Ambroſianam de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia, & de Tranſubſtantiatione eſſe ſententiam, evidens exploratumque ſit. Sed proh Deus, quam leves ſunt futileſque Criticorum Heterodoxorum rationes!

Prima quidem petita ex varia ſcribendi ratione, ſive ex ſtyli diverſitate, nullius eſt ponderis, quia Patres diverſo dicendi genere, pro argumentorum diverſitate utuntur, ut obſervat Sanctus Auguſtinus, lib. 4. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. 19. *Et tamen*, inquit, *cum Doctor debeat rerum dictor eſſe magnarum, non ſemper eas debet granditer dicere, ſed ſubmiſſe cum aliquid docetur, temperate cum aliquid vituperatur, ſive laudatur: cum vero aliquid agendum eſt, & ad eos loquitur qui hoc agere debent, nec tamen volunt, tunc ea quæ magna ſunt, dicenda ſunt granditer, & ad flectendos animos congruenter. Et aliquando de una eademque re magna, & ſubmiſſe dicitur, ſi docetur: & temperate, ſi prædicatur: & granditer, ſi averſus inde animus ut convertatur impellitur.* Iſtud eloquentiæ Chriſtianæ præceptum Sanctus Ambroſius ſecutus eſt, qui ſubmiſſum dicendi genus adhibebat, quoties res etiam magnas & religionis myſteria docebat, teſte Sancto Auguſtino, cap. 21. ejuſdem libri. *Sanctus quoque Ambroſius*, inquit, *cum agat rem magnam de Spiritu Sancto, ut eum Patri & Filio demonſtret æqualem, ſubmiſſo tamen dicendi genere utitur, quoniam res ſuſcepta non ornamenta verborum, aut ad flectendos animos commotionis affectum, ſed rerum documenta deſiderat.* Cum igitur in libro de Sacramentis documenta Fidei traderet, non mirum quod ſtylum nonnihil demiſerit.

Præterea libri illi nihil aliud ſunt quam Conciones ad populum habitæ, ut conſtat ex cap. 6. lib. 1. *Sed interim*, inquit, *ſecundum fragilitatem vocis noſtræ, & ſecundum temporis rationem ſatis ſit hodie tanta de ſacro fonte libaſſe Myſteria. Craſtina die, ſi Dominus dederit loquendi poteſtatem vel copiam, plenius intimabo. Opus eſt ut Sanctitas veſtra aures paratas habeat, promptiorem animum, ut ea quæ nos colligere poſſumus de ſerie Scripturarum, & vobis intimaverimus, tenere poſſitis, ut habeatis gratiam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Idem ex aliis libris patet, nimirum eſſe Tractatus ſive Conciones ad plebem Chriſtianam habitas in modum Catecheſeon, ad divina de Sacramentis dogmata exponenda; quibus in Tractatibus ſubmiſſum & neglectum dicendi genus a viris etiam diſertiſſimis uſurpatur: *Non curantibus quanta eloquentia doceant, ſed quanta evidentia. Cujus evidentiæ diligens appetitus aliquando negligit verba cultiora, nec curat quid bene ſonet, ſed quid bene indicet atque intimet quod oſtendere intendit. Unde ait quidam, cum de tali genere locutionis ageret, eſſe in ea quamdam diligentem negligentiam. Hæc tamen ſic detrahit ornatum, ut ſordes non contrahat. Quamvis in bonis Doctoribus tanta docendi cura ſit, vel eſſe debeat*

beat

beat, ut verbum quod niſi obſcurum ſit vel umbiguum, Latinum eſſe non poteſt; vulgi autem more ſic dicitur ut umbiguitas obſcuritaſque vitetur, non ſic dicutur, ut u doctis, ſed potius ut ab indoctis dici ſolet. Si enim non piguit dicere interpretes noſtros, Non congregabo conventicula eorum de ſanguinibus, quoniam ſenſerunt ad rem pertinere ut eo loco pluruliter enuntiaretur hoc nomen, quod in Latina lingua tantummodo ſingulariter dicitur: cur pietatis Doctorem pigeat imperitis loquentem oſſum potius quam os dicere, ne iſta ſyllaba non ub eo quod ſunt oſſu, ſed ub eo quod ſunt ora, intelligatur .... Qui ergo docet, vitubit omnia verba qua non docent. Et ſi pro eis ulia integru quæ intelligantur poteſt dicere, id magis eliget. Si uutem non poteſt, ſive quia non ſunt, ſive quia in præſentiu non occurrunt, utetur etiam verbis minus integris, dum tamen res ipſa doceatur atque diſcatur integre. Et hoc quidem non ſolum in collocutionibus, ſive fiant cum uliquo uno, ſive cum pluribus: verum etiam multo magis in populis quando ſermo promitur, ut intelligatur inſtandum eſt: quia & in collocutionibus eſt cuique interrogandi poteſtas. Ubi autem omnes tucent ut audiatur unus, & iu eum intenta ora convertunt, ibi ut requirat quiſque quod non intellexerit, nec moris eſt, nec decoris, ac per hoc debet maxime tucenti ſubvenire curu dicentis. Solet autem motu ſuo ſignificare avida multitudo cognoſcendi, utrum intellexerit. Quod donec ſignificet, verſandum eſt; quod agitur multimoda varietate dicendi; quod in poteſtate non habent, qui præparata, & ad verbum memoriter retenta pronuntiant. Iſtud Chriſtianæ tradit eloquentiæ præceptum S. Auguſtinus, cap. 9. lib. *De Doctrina Chriſtiana*. Illud S. Ambroſius & noverat, & exequebatur. Non mirum itaque quod Catholicam de Sacramentis Doctrinam in Concionibus exponens populo Mediolanenſi, non ſolum ſubmiſſo dicendi genere uſus ſit, ſed voces interim minus elegantes & pene barbaras uſurpaverit: quas tamen & in aliis ejus Operibus interdum inveniri facile oſtenderem, ſi in collatione tam otioſa tempus terere vellem.

Secundam Heterodoxorum Criticorum rationem ſolvere non eſt magis operoſum. Dico enim ad 1. caput objectionis, nec in Codicibus MSS. melioris notæ, nec in editionibus accuratioribus, ſcilicet in Pariſienſi anni 1614. & in Colonienſi anni 1616. haberi quod *Romæ Fideles dicuntur* qui baptizati ſunt. Habetur quidem, *Romæ*, in Codice MS. Bibliothecæ S. Michaelis in periculo mari, ſed facile oculis ipſis deprehenditur vocem iſtam loco alterius fuiſſe ſuppoſitam. Ex Codicibus MSS. & excuſis qui habent *Romæ*, alii præmittunt particulam copulativam, & alii omittunt. Credibile eſt in quiſdam adſcriptam fuiſſe hanc ſyllabam *Re*, unde factum eſt ut aliqui legerint *Romæ*, cum legere debuiſſent, *recte*. Nec obſtat quod per *æ* ſcribatur: in veteribus namque MSS. harum literarum promiſcuus eſt uſus. Sane in tribus Codicibus, nimirum Vaticano, Regio, ac Thuaneo, loco *Romæ*, legitur *recto nomine*, pro quo in Romana Editione ſubſtitutum eſt, *recte*. Denique ſi legatur, *& Romæ*, ut plures Codices habent, ſenſus erit minime abſurdus, ſcilicet, non ſolum in hac aut in alia qualibet Eccleſia, verum etiam in omnium nobiliſſima, nempe Romana, baptizatos *Fideles* appellari.

Alterum caput objectionis difficultatem habet nullam. Veriſſimum enim eſt omnem juſtitiam in Baptiſmo conſtitutam eſſe: neque illa propoſitio indigna eſt Sancto Ambroſio, ſi catholice & pie, ut par eſt, intelligatur. Tertio capite S. Ambroſius ſecundum Evangelium recte docet intrandum eſſe cubiculum, id eſt, ſecreto orandum eſſe, ut vana gloria & oſtentatio fugiatur, & corde magis quam ore eſſe orandum, ne in nobis compleatur illud: *Populus hic labiis me honorat, cor uutem eorum longe eſt a me*.

Nihil etiam falſi ſubeſt ei quod ait Ambroſius, ſe *in omnibus typum & formam Romanæ Eccleſiæ ſequi*, quamvis Mediolanenſis tunc ab illa in pluribus diſcreparet. Illa enim convenientia vel intelligenda eſt moraliter, hoc eſt in pluribus, & præcipue in Ritibus Baptiſmi, de quibus agebatur: vel in iis quæ ſpectant ad fidem. Audiatur S. Ambroſius lib. 1. Epiſtola 4. *Totius*, inquit, *orbis Romani caput Romanam Eccleſiam, atque illam ſacroſanctam Apoſtolorum fidem ne turbari ſineret, obſecranda foret Clementia veſtra. Inde enim in omnes veneranda Communionis juru dimanant*. Item Epiſtola 7. *Credatur Symbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat*. Et Epiſtola 9. quæ eſt ad Theophilum Alexandrinum, cui judicium contentionis de Antiocheno Epiſcopatu Flavianum inter & Evagrium a Capuana Synodo commiſſum erat, Theophilo quærenti quid eſſet agendum, reſpondet: *Referendum arbitrumur ad Fratrem noſtrum Romanæ Eccleſiæ Sacerdotem: ut nos quoque uccepta veſtrorum ſerie ſtatutorum, cum id geſtum eſſe cognoverimus, quod Eccleſia Romana haud dubie comprobaverit, læti fructum hujus examinis adipiſcamur*. En qua ratione S. Ambroſius typum & formam Romanæ Eccleſiæ in omnibus ſequebatur. Cum quibus tamen non pugnat, quod in jejunio Sabbati, vel in aliis privatis ritibus Eccleſia Mediolanenſis a Romana diſcreparet.

Denique falſi reprehendi non poteſt Ambroſius, propterea quod ſcripſerit Chriſtum non dixiſſe, *Ne nos inducas*, ſed *Ne patiaris nos induci in tentationem*. Ita enim in Codicibus nonnullis ſcriptum fuiſſe S. Auguſtinus teſtatur: ita lectam a S. Cypriano hanc Orationis Dominicæ ſententiam; eaque magis exprimi fidelis animæ petitionem, qua Deo ſupplicat ne in tentationem noxiam quam ipſe non infert, ſed permittit dumtaxat, ipſam induci patiatur. Ita S. Auguſtinus, lib. *de Dono perſeverantiæ*, cap. 6. *Deus autem*, inquit, *neminem tentat, tentatione ſcilicet noxia: Nam eſt & utilis, qua non decipimur, vel opprimimur, ſed probamur, ſecundum quod dictum eſt: * Pro-* Pſ.25.
ba me Domine, & *tenta me. Illa ergo noxia tentatione, quam ſignificat Apoſtolus, dicens: * Ne forte* 1. Theſ.3.
tentaverit vos is qui tentat, & inanis ſit labor noſter, Deus, ut dixi, neminem tentat, hoc eſt; neminem infert, vel inducit in tentationem. Nam tentari, & in tentationem non inferri, non eſt malum, immo etiam bonum eſt; hoc eſt enim probari. Quod itaque dicimus Deo, Ne nos inferas in tentationem; quid dicimus, niſi, Ne nos inferri ſinas? Unde ſic orant nonnulli; & legitur in Codicibus pluribus, & hoc ſic poſuit B. Cyprianus; Ne patiaris nos induci in tentationem. In Evangelio tamen Græco nuſquam inveni, niſi, Ne nos inferas in tentationem.

Tertium momentum Heterodoxorum Criticorum petitum ex Verſionum varietate, non magis urget. Nam ex Operum S. Ambroſii lectione conſtat ipſum non iiſdem ſemper verbis eoſdem Scripturæ Sacræ locos laudaſſe.

Quartum non eſt validius, quia S. Ambroſium Origenem in allegoriis frequentius imitari & ſequi certum eſt.

Leve eſt etiam quod quinto loco adducitur, quia non raro SS. Patres eodem de argumento tum diverſo tempore, cum diverſis libris ſcripſerunt: & libri *de Sacramentis* longe fuſiores ſunt, pluraque complectuntur, quam libri, *de his qui Myſteriis initiuntur*.

Ad ultimum reſpondeo, *de Sacramento regenerationis & de Philoſophia*, adverſus Platonem & Platonicos, ex quo S. Auguſtinus lib. 2. contra Julianum, cap. 5. & 6. loca luculentiſſima de peccato originali profert, alium fuiſſe ab his ſex libris *de Sacramentis*, de quibus agimus.

§. III.

Quæ S. Ambroſii Opera exciderint?

I. COmmentaria in *Iſaiam* Prophetam ſcripſit S. Ambroſius, e quibus non ſolum plurimos locos S. Auguſtinus adverſus Pelagianos protulit, ſed etiam eorumdem meminit ipſemet Ambroſius lib. 2. Expoſitionis in Evangelium *S. Lucæ*. Hæc vero Commentaria perierunt.

Ex deperditis illis in Iſaiam Commentariis hunc Sancti Ambroſii locum citat Sanctus Auguſtinus lib. 4. contra duas Epiſtolas Pelagianorum, cap. 11. ubi de Apoſtolo Petro ſcripſerat; *Ipſe ſe obtulit quod ante putabat eſſe peccatum, lavari ſibi non ſolum pedes & caput poſcens; quod illico intellexiſſet lavacro pedum, qui in primo lapſi ſunt homine, ſordem obnoxiæ ſuc-*

ſucceſſionis aboleri. Heterodoxis quibuſdam Criticis videtur Sanctus Ambroſius exiſtimaſſe lotione pedum peccatum originale dimitti; Maxime cum & libro *De Myſteriis*, ſive, *De iis qui Myſteriis initiantur*, cap. 6. idem ſignificet. *Mundus erat Petrus* (inquit) *ſed plantam lavare debebat : habebat enim primi hominis de ſucceſſione peccatum : quando eum ſupplantavit ſerpens, & perſuaſit errorem. Ideo planta ejus abluitur, ut hæreditaria peccata tollantur, noſtra enim propria per Baptiſmum relaxantur.* Habetur affinis locus in Explicatione Pſalmi 48. Verſ. 6. N. 8. *Alia eſt*, inquit, *iniquitas noſtra, alia calcanei noſtri, in quo Adam dente Serpentis eſt vulneratus, & obnoxiam hæreditatem ſucceſſionis humanæ ſuo vulnere dereliquit, ut omnes illo vulnere claudicemus. Unde Dominus diſcipulis pedes lavit, ut lavaret venena Serpentis : & Petrus reprehenditur, quod excuſabat, ne ſibi Dominus pedes lavaret ... Cui Dominus reſpondet : Qui lotus eſt, non habet neceſſe ut lavet niſi pedes, ſed eſt mundus totus.* Verum non eſt exiſtimandum Sanctum Ambroſium, qui ubique Baptiſmo perfectam juſtitiam regenerationemque attribuit, & agnoſcit Petrum fuiſſe mundum, cum ei pedes a Chriſto loti ſunt, in ea ſententia eſſe potuiſſe, ut originis maculam pedum lotione, quam multis in Eccleſiis omitti non ignorabat, deleri contenderet. Nec veriſimile eſt Sanctum Auguſtinum Pelagianis objeciſſe teſtimonia, quæ Baptiſmi neceſſitatem quodammodo convellerent, aut virtutem elevarent. Denique mentem ſuam ſatis aperit Sanctus Ambroſius in citata Expoſitione Pſalmi 48. N. 9. *Unde reor*, inquit, *iniquitatem calcanei magis lubricum delinquendi, quam reatum aliquem noſtri eſſe delicti. Meritoque Dominus .... Lavemus* (inquit) *& pedes, ut calcanei lubricum poſſimus auferre quo fida ſtatio poſſit eſſe virtutum, & ne paterno quis errore labatur qui ſuo paratus eſt ſtare propoſito : & non metuat lubricum hæreditatis, qui capit veſtigium tenere virtutis.* Quid clarius quam per *lubricum delinquendi, lubricum calcanei, lubricum hæreditatis* nihil aliud indicari quam concupiſcentiam : quæ tametſi vere ac proprie peccatum non ſit in regeneratis per Baptiſmum, tamen quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat ab Apoſtolo peccatum dicitur. Ut igitur hæreditaria illa peccata, ſive illud quod Petrus habebat de primi hominis ſucceſſione peccatum tolleretur, ſeu leviora delicta delerentur, quæ ex concupiſcentia poſt Baptiſmum ſuperſtite juſtis etiam obrepunt, in pedum lotione peculiarem gratiam conferri exiſtimavit Sanctus Ambroſius, ex merito operantis; ex humilitate Chriſtiana, ex Dominici exempli imitatione. Hoc eſt quod *Majus ſubſidium ſanctificationis* vocat, lib. 3. *De Sacramentis*, cap. 1.

II. Excidit Opus Sancti Ambroſii inſcriptum, *De Sacramentis & Philoſophia*, de quo ſcribit ad *Paulinum Nolanum* Sanctus Auguſtinus Epiſt. xxxi. poſtremæ Editionis : *Libros Beatiſſimi Papæ Ambroſii credo habere Sanctitatem tuam. Eos autem deſidero, quos adverſus nonnullos imperitiſſimos & ſuperbiſſimos, qui de Platonis libris Dominum profeciſſe contendunt, diligentiſſime & copioſiſſime ſcripſit.*

III. Periit & ille Tractatus, quem *Panſophi* pueri a mortuis ſuſcitati cauſa ſcripſerat, ut narrat Paulinus Diaconus in ejus vita. Evanuit etiam Epiſtola in modum Catechiſmi ad *Fritigil*, Marcomannorum Reginam a S. Ambroſio ſcripta, cujus meminit idem Paulinus.

IV. Sermonem *De Judicio Salomonis* Sancto Ambroſio tribuit Caſſiodorus lib. *De Inſtitutione Divinarum Literarum* : Sed vel non habetur, vel exordium eſt libri *De Virginitate*, cujus prima illa verba ſunt : *Nobile apud Veteres Salomonis illud fertur fuiſſe judicium*, &c. Idem Senator, cap. 5. laudat Homilias Sancti Ambroſii *De Libro Sapientiæ*, quæ ad nos non pervenerunt. Sermones etiam habuiſſe *De Proverbiis*, colligitur ex illius verbis; lib. de Myſteriis : *De Moralibus quotidianum ſermonem habuimus, cum vel Patriarcharum geſta, vel Proverbiorum legerentur præcepta.* Sed illi pariter deſiderantur.

§ IV.

Leviores ſunt Sancti Ambroſii nævi quam ut ipſius authoritatem elevare poſſint in controverſiis Fidei.

ID ut omnibus perſuaſum ſit, ipſos nævos exponam quos Dallæus, lib. 2. *De vero Patrum uſu*, in Ambroſio obſervavit, quos leviſſimos eſſe compertum eſt, cum vel locorum Scripturæ obſcuriſſimorum interpretationem ſpectent, nullatenus Fidei dogmata; vel in falſa nominum Hebraicorum expoſitione ſint poſiti; vel tandem ex memoriæ lapſu orti ſint unum pro alio viris etiam doctiſſimis interdum ſuggerentis. Sic lib. 2. *De Fide ad Gratianum*, per Gog & Magog apud Ezechiel, Gothos qui tum temporis orbem Chriſtianum inundaverant intelligit : quam opinionem neque reprehendit Sanctus Hieronymus : ſed nihil iſtud ad fidem : nec adeo certum eſt qui per Gog & Magog intelligendi ſint : adeo obſcurus eſt iſte locus. Zachariam Joannis Baptiſtæ Patrem ſummum Sacerdotem fuiſſe, eſto aſſeruerit Ambroſius : eſto hanc opinionem improbabilem eſſe Baronius in *Apparatu* demonſtret; eam tamen Sanctus Chryſoſtomus & Sanctus Auguſtinus amplexi ſunt (ut Dallæus ipſe fatetur) nec fidem ſpectat iſta Quæſtio. Docuerit Ambroſius Solem ad ſui temperiem alimentum aquarum ſibi ſumere, indeque fieri ut eum aliquando madidum atque rorantem videamus, error erit in Philoſophia, non in Theologia. Sed nec aquas Soli in ſeipſo & ad ſui conſervationem, quemadmodum animali potus, eſſe neceſſarias Sanctus Ambroſius exiſtimavit, ſed ad corporum inferiorum tutelam, quia ſuo ardore conſumeret omnia, niſi illum aquæ interpoſitæ temperarent (lib. 2. in Hexaemer. cap. 2.) Non recte interpretatus ſit Ambroſius nomina Hebraica *Chorat & Oreb*, quorum illud *intellectum*, hoc vero *omne cor*, aut quaſi *cor* aſſerit ſignificare (in Pſalm. 118.) & vocem *Paſcha*, quæ *tranſitum*, proprie ſonat, a verbo Græco πάσχειν, quod eſt *pati*, derivaverit, hæc ſolum probant Hebraice neſciviſſe Ambroſium, ipſique ubi de vocum Hebræarum origine & poteſtate agitur, fidem non eſſe adhibendam; ſed ejus authoritatem non imminuunt in Fidei dogmatibus tradendis, aſſerendis, & exponendis. Aquilæ tribuerit Ambroſius, quod de Phœnice narratur, ipſam cum fuerit mortua ex ſuis reliquiis renaſci (lib. 2. de Pœnitentia, cap. 2.) memoriæ lapſus eſt non error Doctrinæ. Id tamen diſerte tribuit Phœnici, eoque utitur exemplo ad Reſurrectionis poſſibilitatem perſuadendam lib. 5. in Hexaemeron, cap. 23. Falſo autem ſcripſit Dallæus Ambroſium vulgatam illam de Phœnice fabulam ut certam Scripturarum authoritate aſſerere, & imputare Scripturis quæ apud Authores vel Ethnicos, vel certe Eccleſiaſticos de Phœnice legerat. Nam Scripturæ Sacræ authoritatem non allegat Ambroſius, ſed Scriptorum, id eſt, Authorum ſive Profanorum, ſive Eccleſiaſticorum narrationem. *Atqui*, inquit, *hoc relatione crebra & Scriptorum authoritate cognovimus, memoratam avem quingentorum annorum ſpatia vitali uſui habere præſcripta*, &c. Alios memoriæ lapſus Sancto Ambroſio perperam affingit Dallæus, quod ſcilicet Judæis tribuat, quod de Jeſu Chriſti Diſcipulis narrat S. Joannes, cap. 9. ipſos petiiſſe a Domino : *Magiſter, hic peccavit an parentes ejus, ut ſic cæcus naſceretur?* At diſcipulis hanc interrogationem diſerte tribuit Ambroſius Epiſt. 45. lib. 6. Editionis Pariſienſis, ann. 1614. *Quam ſtolide*, inquit, *Diſcipuli interrogant ; Hic peccavit an parentes ejus?* Falſo eidem tribuit quod hæc verba Dei ad Pharaonem (Exod. 9.) *In hoc ipſo ſuſcitavi te ut oſtendam in te virtutem meam*, ad Moyſem dicta fuiſſe doceat. Pag. enim 1044. ejuſdem Editionis hanc ſententiam ad Pharaonem refert. *Pharao*, inquit, *cum populo ſuo fluctibus merſus, mundanæ converſationis exemplum eſt, ne quis Dei populum perſequatur. Denique potuit eum Deus voluntati ſuæ facere obedientem, ſed ejus pœna omnes voluit emendari. Ideoque dicit ad eum Dominus : Quia ad hoc ipſum te excitavi ut oſtendam in te virtutem meam*, &c. Et poſt hæc tam ſubleſtæ Fidei Criticis Heterodoxis quis credet?

Gra-

Graviorem Sancto Ambroſio objicit errorem Dallæus, nimirum, quod adulterium ante Legem Moyſis non fuiſſe illicitum docuerit (lib. 1. *de Abraham*, cap. 4.) ſed longe fuit ab eo errore alienus S. Doctor. Aſſeruit tantum pœnam ſtatutam adulterio non fuiſſe lege aliqua poſitiva ante legem Moyſi datam, immo nec lege ulla externa & poſitiva fuiſſe tunc vetitum adulterium, adeoque facilius veniam impetraſſe adulteros, quam poſt datam legem. Quamobrem Abrahami ad ancillam conſentiente uxore accedentis crimen minus eſſe ait, tum ob hanc rationem, tum ob alias quas adjungit ibidem, quod ſcilicet *Non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem poſthabuit thorum, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis*. En verba Sancti Ambroſii Abrahamum excuſantis, quem ancillæ nupſiſſe non putat, ſed humana fragilitate in ejus amplexus ruiſſe & commiſiſſe adulterium. *Sed conſideremus primum*, inquit, *quia Abraham ante legem Moyſis, & ante Evangelium fuit: nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis eſt, quæ crimen inhibuit: nec ante legem ulla rei damnatio eſt ſed ex lege. Non ergo in legem commiſit Abraham, ſed legem prævenit. Deus in Paradiſo, licet conjugium laudaverit, non adulterium damnaverat. Non vult enim mortem peccatoris, & ideo quod præmii eſt, pollicetur, quod pœnæ non exigit. Mavult enim mitibus provocare, quam ſeverioribus terrere*. Cæterum Legem naturalem omnium cordibus inſitam, qua redarguitur omnis improbitas, adeoque & adulterium, Sanctus Ambroſius agnovit & prædicavit Epiſtola 41. ad Irenæum data. *Eſſe autem*, inquit, *naturalem legem in cordibus noſtris, etiam Apoſtolus docet, qui ſcribit, Quia plerumque & gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, & cum legem non legerint, opus tamen legis ſcriptum habent in cordibus ſuis. Ea igitur lex non ſcribitur, ſed innaſcitur, nec aliqua percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingeniis hauritur. Quam debuimus vel futuri judicii metu ſervare, cujus teſtis conſcientia noſtra tacitis cogitationibus apud Deum ipſa ſe prodit; quibus vel redarguitur improbitas, vel defenditur innocentia ..... ſancta ſine verſutia, ſine fraude, conſors juſtitiæ, expers iniquitatis*. Sed & in hoc ipſo libro ex quo Dallæi criminatio petita eſt, adulterium lege naturali, quæ a nemine homine invincibiliter ignoretur, prohibitum diſerte aſſerit. Etenim ubi narrat quemadmodum Pharao Saram, quam in Palatium adductam uxorem ducere cogitabat, poſtquam conjugatam eſſe cognovit, Abrahamo reſtituit, ita loquitur: *Etſi natura ferus ac barbarus, tamen ſignificat & adulterii crimen ſibi eſſe cavendum. Qui prætendit ignorantiam, condemnat intemperantiam. Nec mirum ſi Barbarus jus novit naturæ. Ita major lex naturæ, quam legum præſcriptio eſt*. Neque vero putandum eſt hæc de ſolo adulterio, quo uxor aliena polluitur, eſſe intelligenda. Nam præterquam quod generalia verba ſunt, proindeque ad unam adulterii ſpeciem non reſtringenda, Sanctus Ambroſius hoc ipſo in capite aſſerit, *Quod mulieri non licet, viro non licere*. Et cap. 7. *Omnes viri mulieriſque concubitus nulla legitima Matrimonii ſorte celebratos habere ſuam culpam*. Addi poteſt, Sanctum Ambroſium adulterii nomine nihil aliud hic intellexiſſe quam Polygamiam, eaque uſum verbi duritie, ut Catechumenos a pellicatu efficacius abſterreret.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: pag. 603. *Spoliat Sanctum Ambroſium ſuis Operibus, præcipue Cantico* TE DEUM *laudamus*.

R. Nullis Operibus ſuis *Sanctum Ambroſium* ſpolio, ſed ea dumtaxat ipſi abjudico, quæ firmiſſimis argumentis ipſius non eſſe probantur Eruditorum omnium judicio. Canticum TE DEUM LAUDAMUS, Sancti Ambroſii non eſſe ante me aſſeruit & pius & doctus Cardinalis *Bona*, libro *De Divina Pſalmodia*. De eodem eruditi Aſcetæ Benedictini, qui Poſtremam Ambroſianorum Operum Editionem Pariſiis curarunt in Admonitione ejus Hymnis præfixa hæc habent: *De Cantico Euchariſtico* Te Deum laudamus, *pigeret hic anxie dicere; nemo quippe eſt hac noſtra ætate non plane rudis, qui fabulam eſſe inficietur, quod eumdem Hymnum poſt baptizatum ab Ambroſio Magnum Auguſtinum ab utroque alternis vicibus decantatum olim jactabant*.

ARTICULUS XXVIII.

De S. Epiphanio.

SAnctus Epiphanius Conſtantiæ Salaminis in Cypro inſula Epiſcopus, πεντάγλωττος ob quinque linguarum peritiam merito appellatus, Græcam enim, Hebræam, Syram & Ægyptiacam linguam ex parte & Latinam noverat, teſte Sancto Hieronymo Apologia 2. contra Rufinum, floruit ab anno 361. ad 403. A SS. Patribus ſæpe multumque commendatus eſt, nimirum a S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 114. Apologia 2. contra Rufinum Epiſtola 61. contra Joannem Hieroſolymitanum in Epitaphio Paulæ, in Vita Hilarionis, & aliis in locis: a Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, ubi ipſum *inter magnos habitum & a multis in Catholicæ Fidei ſanitate laudatum*, ait, a Socrate & Sozomeno, ab illo quidem, lib. 6. cap. 10. & 11. in Hiſtoria S. Joannis Chryſoſtomi: ab iſto vero, lib. 7. cap. 26. & lib. 8. cap. 14. Sed cavendos eſſe illos Scriptores Baronius & Petavius monent, dum Epiphanium referunt Antropomorphitarum dogmati initio inhærentem, & a Theophilo errorem edoctum, eidem propterea faviſſe, atque Origenem damnaſſe. Fallunt enim, aut falluntur Hiſtorici illi Origeni plus æquo diditi, & eam Viro Sanctiſſimo calumniam aſpergunt, quam Catholicis imponere vulgo Origeniſtæ conſueverant, ut nimirum Deum ab illis corporeum fingi aſſererent. Nam ab omni hac invidia Epiphanium ſublevat Sanctus Hieronymus Epiſtola 61. ad Pammachium contra Joannem Hieroſolymitanum. Ejuſdem cum laude meminere Theophilus Alexandrinus Epiſtola 67. inter Hieronymianas, Facundus Hermianenſis, lib. 4. cap. 2. Septima Synodus Œcumenica, S. Joannes Damaſcenus Oratione 1. de Imaginibus, Photius in Bibliotheca Cod. 122. 123. & 124. & Menologium Græcorum ad diem 12. Maji.

S. Epiphanii Panarium.

I. Celeberrimum S. Epiphanii Opus eſt Πανάριον, id eſt, *Arca medica*, ſive *capſula*, ac *theca*, *adverſus Hæreſes*: Quod Opus ita inſcripſit, ut in eo ſciremus adverſus omnes Hæreſum morbos ſaluberrima remedia contineri. Tres in libros Panarium omne dividitur. Primus tomos continet tres: quorum in priore viginti illæ ſunt Chriſto antiquiores Hæreſes. Alter, earum quæ poſt Chriſtum exortæ ſunt, tredecim colligit. Totidem poſtremus. In hoc autem Opere non ſolum Hæreſeon indicem conſcripſit, ſed quibus armis expugnari poſſent, oſtendit, adverſus earum errores diſputans. Quod notum S. Auguſtino non fuit libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum ita ſcribenti, in ipſius libri Præfatione: *Noſter vero Epiphanius Cyprius Epiſcopus ab hinc non longe humanis rebus exemptus, de octoginta Hæreſibus loquens, ſex libros etiam conſcripſit, hiſtorica narratione commemorans omnia, nulla diſputatione adverſus falſitatem pro veritate decertans. Breves ſane ſunt hi libelli: & ſi in unum libellum redigantur, nec ipſe erit noſtris, vel aliorum quibuſdam libris longitudine comparandus. Hujus brevitatem ſi fuero in commemorandis Hæreſibus imitatus, quid a me brevius poſtulare, vel expectare debeas non habebis*. Igitur Anacephalæoſim tantum, ſive Breviarium ex ſingulorum tomorum & Hæreſeon argumentis & capitibus collectum legerat S. Auguſtinus: Panarium vero integrum non viderat. Deſinit hoc Opus in Hæreſi Meſſalianorum. De illius ſtylo ita cenſet Photius in Bibliotheca: *Dictio ejus humilis, ac plane talis, qualem ejus eſſe oportuit, qui Atticæ elegantiæ rationem nullam duceret. Infirmus vero ut plurimum eſt in conflictibus adverſus impias Hæreſes ſuſceptis. Eſt tamen ubi fortiter aggreditur atque irruit,*

quamvis neque verborum ipſius, neque conſtructionis proprietas ulla ex parte præſtantior efficiatur.

Anchoratus.

II. *Anchoratus* Epiphanii comprehenſio quædam brevior eſt Panariorum. Sic vero inſcribitur, quod animum inſtar anchoræ in doctrina Fidei moderetur ac firmet. *Phyſiologum*, & librum *de Lapidibus*, S. Epiphanio Petavius, aliique Viri Eruditi aſſerunt. Et poſteriorem quidem Epiphanii genuinum eſſe, fidem facit S. Hieronymus; qui Epiſtola 28. ad Fabiolam, *de Habitu Sacerdotali* ſcribens, de lapidibus & earum ſignificatione nihil ideo ſe tradidiſſe demonſtrat, quod idem argumentum ſingulari libro jam Epiphanius occupaſſet. *Sufficiat*, inquit, *quod & S. Papa Epiphanius egregium ſuper hoc volumen edidit: quod ſi legere volueris, pleniſſimam ſcientiam conſequere.* Librum *de Menſuris & Ponderibus* S. Epiphanio Photius tribuit, & nullus germanum ipſius Opus eſſe negat.

Liber de Vita Prophetarum non eſt S. Epiphanii.

III. Librum *de Vita Prophetarum* ψευδεπίγραφον eſſe, ſexcentæ mendaciorum nugæ perſuadent, quibus ille refertus eſt, (inquit Petavius.) Ait inter alia in Vita Jeremiæ, ipſum ante excidium Templi, Arcam, quæque in ea continebantur, eripuiſſe, atque in Saxum abſorpta condidiſſe. In Reſurrectione porro primam omnium reſurrecturam Arcam, & ex illo ſaxo erupturam, atque in monte Sina collocandam eſſe, ut ad eam Sancti omnes confluant, ejuſque præſidio ab interitu ſerventur. Ait autem ſaxum illud in quo ſepulta eſt Arca, inter montes illos eſſe poſitum, in quibus Aaron ac Moyſes jacent. At non in monte ſepultus eſt Moyſes, ſed in valle terræ Moab contra Phogor (ex cap. ultimo Deuteronomii.)

Orationes ſeu homiliæ octo alteri Epiphanio tribuendæ.

IV. *Orationes ſive Homiliæ octo, in feſtum Palmarum*, duæ; *In Chriſti ſepulturam*, *In Chriſti Reſurrectionem* etiam duæ; *De ejuſdem Aſſumptione*, *de laudibus B. Mariæ Virginis*, *de numerorum Myſteriis*, quæ S. Epiphanio inſcribuntur, ſatis tum ſtylo ipſo, tum aliis quibuſdam indiciis, alterius Epiphanii, ſe eſſe declarant. Epiphanii enim fuere complures, Cypri etiam Epiſcopi; hoc eſt præter Sanctum illum Patrem cujus ſcripta expendimus impræſentiarum, duo. Alter Cypri Archiepiſcopus fuit, cujus nomine in VI. Synodo ſubſcripſit Theodorus Epiſcopus Trimethuntorum, ut in Actione 18. legitur. Alter Archiepiſcopus perinde Cypri, cujus extat Epiſtola ad Ignatium Patriarcham edita cum Synodo VIII. Hanc P. Petavio obſervationem debemus.

Epiſtola ad Joannem Hieroſolym. S. Epiphanio vindicatur.

V. *Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum*, ſuppoſititia perperam viſa eſt Alano Copo; interpolata vero Cardinalibus Baronio & Bellarmino, qui narrationem de velo in Eccleſia Anablatæ pendente, & ab Epiphanio diſciſſo, in quo depicta erat imago quaſi Chriſti aut alicujus Sancti, aſſutam ab Iconomachis contendunt. At illos refellunt omnes Codices MSS. & excuſi Operum S. Hieronymi, inter quæ reperitur; & ipſius Hieronymi illam laudantis teſtimonium in Epiſtola ad Pammachium adverſus errores Joannis Hieroſolymitani.

Ejuſdem Epiſtolæ poſtremam iſtam partem laudant librorum Carolinorum Author, & Synodus Pariſienſis, adverſus imagines. Præterea ſi Iconomachi appendicem illam de velo Anablatæ Sancti Epiphanii Epiſtolæ addidiſſent, illud feciſſent cauſæ ſuæ, erroriſque tanta authoritate protegendi ſtudio: adeoque hanc Epiſtolam contra cultores imaginum allegaſſent, at nuſquam ipſam laudarunt. Argumento eſt itaque ipſam non fuiſſe ab Iconomachis confictam aut interpolatam. Age vero Bellarmini rationes expendamus: quibus poſtremam Epiſtolæ iſtius partem ſuppoſititiam eſſe probat, lib. 2. *De Imaginibus*, cap. 9. Prima eſt, quia poſt finem Epiſtolæ iſta addita ſunt, & Epiſtola plane finita erat. Secunda, quia Iconomachi non objecerunt hunc locum Catholicis. Tertia, quia Epiphanius Diaconus in VII. Synodo Actione 7. convicit duo alia ſimilia loca Epiphanii Scriptis ab Hæreticis inſerta fuiſſe. Quarta, quia ibidem dicitur quod Diſcipuli Epiphanii in templo ipſi erecto imaginem ejus collocarunt, quod non feciſſent, ſi eorum Præceptor iſtum uſum velut Scripturæ & Eccleſiæ authoritati contrarium damnaſſet. Quinta, quia SS. Baſilius, Gregorius Nyſſenus, & alii Patres Epiphanii coævi, uſum imaginum in templis approbabant. Sexta, quia quod in hac Epiſtola dicitur, eſſe contra Scripturæ authoritatem ut imago hominis in templo ſuſpendatur, indignum eſt Sancto Epiphanio, cum ſit ineptiſſimum. Nuſquam enim id legitur prohibitum, immo contrarium legitur, ut patet de Cherubinis. Septima ratio, quia Sanctus Gregorius, lib. 9. Epiſtola 9. ſcribit, nullum umquam Epiſcoporum ante Serenum Maſſilienſem fregiſſe imaginem Chriſti, vel Sanctorum. Octava ratio, quia Sanctus Hieronymus Epiſtola ad Pammachium contra Joannem Hieroſolymitanum, totam fere hanc Epiſtolam Epiphanii, latinam a ſe factam recitat, nec tamen meminit ejus veli. Ultima denique ratio, quia non convenit ſtylus cum reliqua Epiſtola.

Bellarmini rationes expenduntur.

Verum leviſſimæ ſunt illæ Bellarmini rationes, nec cogunt ut illa Epiſtola, vel poſtrema ejus pars quæ imagines ſpectat, Epiphanio abjudicetur. Quod enim ad primam attinet, nego narrationem illam de velo Anablatæ, poſt Epiſtolæ finem eſſe additam. Hanc enim ſequitur admonitio ut caveat a Palladio Galata, Origenis ſectatore: ac tandem clauditur Epiſtola his verbis: *Opto ut valeatis in Domino*. Quod autem ante hanc Hiſtoriam hoc votum ſubjiciat: *Deus autem pacis præſtet nobis hanc clementiam ut conteratur Satanas ſub pedibus Chriſtianorum, & abjiciatur omnis perverſa occaſio, ne ſcindatur unitas charitatis & pacis, & recta Fidei prædicatio*, non probat hanc eſſe totius Epiſtolæ concluſionem, ut viri alioqui eruditi finxerunt. Ineptum enim eſt aſſuta dicere Epiſtolis vel Apoſtolorum, vel Patrum quæcumque poſt vota aliqua, vel precationes intertextas in iis leguntur. Aſſerendum enim eſſet ſecundum præclaram hanc regulam, aſſuta eſſe Epiſtolæ S. Pauli ad Romanos, quæ poſt verſum 13. cap. 15. leguntur, quo ita precatur Apoſtolus: *Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in ſpe, & virtute Spiritus Sancti*. Vel ſaltem poſt illa verba: *Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis, Amen*. Atque ita totum caput ultimum iſtius Epiſtolæ expungendum eſſet.

Altera Bellarmini ratio gravioris non eſt ponderis. Quis enim vadem ſe præſtabit quod Iconomachi allegarint omnia monumenta quæ ipſorum cauſam juvare videbantur; aut nullum ipſos fugiſſe? Certe ſi hæc legitima ſit concludendi ratio, ſequitur afficta eſſe Patribus, & eorum libris aſſuta loca omnia quæ recentiores Iconomachi, (Calviniſtas & Lutheranos dico) contra Imaginum uſum & venerationem laudant, quia plurima ſunt, quæ non allegarunt Iconomachi veteres. Nec vero omnia loca Patrum protulerunt Iconomachi, quæ ſuæ cauſæ favere exiſtimabant: ſed longe plura ſe omittere ſignificarunt, ut conſtat ex eorum Pſeudoſynodo, quam refellit Epiphanius Diaconus Actione 6. Synodi VII. Œcumenicæ. *Hæc ergo*, inquiunt, *ſcripturalia & paterna teſtimonia in præſenti definitione noſtra ex multis pauca poſuimus, ne in longum extenderetur: cum ſint etiam & alia plurima quæ ſponte deſeruimus propter infinitam multitudinem*. Immo nec omnia Sancti Epiphanii loca quæ Iconomachis favere videbantur, ſe protuliſſe aſſerunt. Quodam enim ejus teſtimonio recitato addunt: *Qui & alios Sermones expoſuit in ſubverſionem afficiendarum imaginum, quos qui amorem diſcendi habent quærentes invenient.*

Tertia ratio Bellarmini non eſt validior. Dixit quidem Epiphanius Diaconus Sancti Epiphanii teſtimonia ab Iconomachis prolata, ſuppoſititia eſſe, at id non probavit. Et ut probaſſet, non ſequitur ſuppoſitam eſſe Epiſtolam, vel totam, vel ex parte, quam ipſi non allegarunt, laudarunt vero librorum Carolinorum Author & Synodus Pariſienſis contra Imagines.

Quarta ratio magis non urget. Etſi enim demus verum eſſe quod Epiphanius Diaconus abſque alio Authore, poſt annos a Sancti Epiphanii obitu quadringentos aſſerit, ejus diſcipulos imaginem ipſius in templo illi erecto collocaſſe, non ſequitur Sanctiſſimum illum Cypriorum Antiſtitem velum non ſcidiſſe, in quo depicta imago erat, præ foribus Anablatenſis Eccleſiæ pendens. Factum enim Diſcipulorum Epiphanii longe poſt ejus obitum contingere potuit. Quo enim tempore illi templum in Magiſtri ſui memoriam erexerint non ait Epiphanius Diaconus, nec an fuerint ab ipſo immediate inſtituti qui hoc nomine

glo-

gloriabantur. Facillimum autem fuit ut imaginum uſus qui Sancti Epiphanii tempore in Eccleſia Cypri nullus erat, aliarum exemplo Eccleſiarum in quibus jam vigebat, quamvis admodum infrequens eſſet, in illam inductus ſit non diu ab ejus obitu.

Quinta ratio æque facile difflatur. Quamvis enim Patres Sancto Epiphanio coævi uſum imaginum in Eccleſiis approbaverint, non eſt conſequens ut eum Epiphanius approbaverit. Nemo neſcit variam eſſe eodem tempore diverſarum Eccleſiarum Diſciplinam, varioſque mores. Porro imaginum uſus in templis, meræ diſciplinæ res eſt, quamvis uſu ſemel conſtituto, honoraria ipſarum veneratio res ſit Fidei. Non mirum igitur quod in Eccleſia Cypri uſum imaginum Epiphanius non ferret, quem ejus Deceſſores non admiſerant, ne falſorum numinum cultum Chriſtiani mutaſſe dumtaxat, non omnino deſeruiſſe viderentur: & eum nihilominus SS. Baſilius, Gregorius Nyſſenus, & Joannes Chryſoſtomus, Cæſareæ in Ponto, Nyſſæ, Conſtantinopoli permitterent & laudarent: quia ſuis plebibus jam prodeſſe poſſe, non obeſſe cultum hujuſmodi perſuaſum habebant. Prodeſſe (inquam) ut ad Sanctorum virtutes in ſe exprimendas, eorum geſtis ex imaginum iotuitu in memoriam revocatis excitarentur. Ne tamen cauſam ideo ſe viciſſe potent Heterodoxi, quod Epiphanius uſum imaginum in Eccleſia ſua non tulerit, cum enim communione junctus fuerit iis qui uſum illum approbabant, argumento eſt ipſum noo exiſtimaſſe uſum imaginum illicitum eſſe; vel earum honorariam venerationem in eo poſitam, ut honorifice tractarentur, & in Eccleſiis decenter collocarentur, impiam eſſe & ſacrilegam, ſiquidem hanc venerationem non damnavit, ſed cum iis communicavit qui illam adſtruerent.

Sexta ratio non magis me movet. Quamvis enim demus falſum eſſe quod in ea, quam expendimus, Epiſtola legitur, contra Scripturarum authoritatem pugnare, ut imago hominis in Eccleſia ſuſpenſa ſit, non ſequitur id a Sancto Epiphanio non eſſe ſcriptom, cujus in Operibus multi alii nævi notantur. Deinde, aliquid contra authoritatem Scripturarum bifariam dici poteſt: vel quia diſerte adverſetur Scripturæ, ab eaque damnetur; vel quia id faciendum Scriptura non doceat. Priori ſenſu contrariam eſſe Scripturæ imaginis Chriſti, vel Sancti alicujus in velo adumbratæ ac pictæ ſuſpenſionem præ foribus Eccleſiæ exiſtimaſſe Sanctum Epiphanium, veriſimile non eſt: Sed poſteriori ſenſu, quia id Scriptura non docet. Vel contra Scripturam & Religionem noſtram id eſſe ſcripſit Epiphanius, quia ſuperſtitionis aliquid in illius imaginis expoſitionem aut cultum irrepſerat, a qua, ut averteret plebem illam, velum ſcidit, aliudque nulla exornatum imagine ad illius loci Clericos miſit. Duplex itaque ratio movere potuit Sanctum Epiphanium ut velum laceraret. Primo, quia præter Eccleſiæ ſuæ mores imaginem in eo depictam quaſi Chriſti, aut alicujus Sancti, (non enim meminerat, neque ſcrupuloſius inquiſierat, cujus eſſet, cum ſcriberet Epiſtolam) animadverterat. Secundo, quia velum illud ſuperſtitioni locum dare, vel dare poſſe videbat, apud illam plebem: unde ſatius eſſe ducebat ut auferretur, & ad mortui alicujus ſepulturam impenderetur.

Septima ratio vim majorem oon habet. Sanctus enim Gregorius iſtud Sancti Epiphanii factum ignorare potuit, qui neſcivit alia nonnulla Eccleſiaſticam ad Hiſtoriam ſpectantia, v. g. Eudoxium aliquem Hæreticum fuiſſe quod ab Eulogio didicit, & hæc Epiphanii Epiſtola illi fuit ignota: vel nullum Epiſcoporum fregiſſe imagines Chriſti aut Sanctorum ait S. Gregorius ad Serenum ſcribens, quia nemo ipſa fregerat, ex quo frequens eſſe cœperat in Eccleſia earum uſus, immutata omnino trium priorum ſæculorum Diſciplina, quibus vel nullæ, vel infrequentes admodum erat Sanctorum imagines.

Octava ratio Bellarmini cæteris adhuc eſt infirmior. Neceſſe enim non erat ut S. Hieronymus inregram illam Epiſtolam inſereret illi, quam adverſus errores Joannis Hieroſolymitani ſcripſit, ſed ea ſolum quæ Antiſtitis illius cauſam ſpectabant.

Nona denique ratio ex ſtyli diſſimilitudine petita, falſa eſt, quia tota præter Bellarminum & ejus pediſſequos eruditorum hominum natio illam ſcribendi rationem in tota illa Epiſtola agnoſcit, quam S. Hieronymus & Photius in ejus ſcriptis notarunt, *dictionem* ſcilicet *humilem, & ſimpliciorum ingeniis accommodatam*.

S. Epiphanii ſtylus.

Nævi leviores S. Epiphanii.

VI. His de S. Epiphanii Operibus obſervatis, de levioribus nævis qui in illis occurrunt, aliquid aſt annotandum. In Hiſtoria & Chronologia ſæpiſſime lapſus eſt. In Anchorato num. 112. ſcripſit Moyſem anno ætatis trigeſimo ex Ægypto profectum, cum Iſraelitis Mare Rubrum pedibus ingreſſum, contra Scripturam Sacram, quæ Moyſem octoginta annorum fuiſſe teſtatur Exodi 7. cap. Idem refert Hieroſolymorum ſubverſionem ad annum 65. a Chriſti Paſſione, contra Hiſtoriæ fidem. Idem tribus aut quatuor locis docet Peripateticorum & Pythagoreorum eamdem fuiſſe in Gentilium Philoſophia Sectam (in Panario Hæreſi 5. & in Anacephalæoſi p. 129. & 132.) Præter totius veteris Hiſtoriæ fidem ſcribit, ex Myſteriis ab Orpheo Athenas invectis derivatas eſſe varias Sectas ſententiaſque Philoſophorum (lib. 1. adverſus Hæreſes num. 11. pag. 11.) Stoicos immortalitatem animorum, & Metempſychoſim crediſſe aſſerit, quod utrumque falſum eſt (Hæreſi 5. num. 1.) Nabuchodonoſorem captis Hieroſolymis coloniam in regionem Samaritanorum deduxiſſe ſcribit, cum longe antea Salmanaſaris temporibus ea deportatio facta fuiſſet. (Hæreſi VIII. num. 8.) Arium mortuum facit ante Concilium Nicænum Hiſtoriamque Meletii & Schiſmatis Meletiani referens, ab Hiſtoriæ veritate toto cœlo aberrat (ut in Diſſertationibus oſtendemus.) Lege Hæreſim LXIX. num. 10. & 11. Ex Hiſtoria Evangelica refert Chriſtum dixiſſe Matri ſuæ. *Noli me tangere*, φήσας τῇ μητρὶ αὐτοῦ μή μου ἅπτου cum tamen non legamus iis verbis uſum niſi ad Mariam Magdalenam. Deum vitam corporis inſtaurare ſine anima poſſe aſſerit, *In Anchorato*, Num. 90. Diabolum ante Chriſti adventum miſericordiæ nonnihil ſe conſecuturum ſperaſſe ait, ideoque contumelioſam in Dominum ſuum jactare vocem, vel rebellare non fuiſſe auſum: verum ubi ſuam ad obtinendam ſalutem converſionem a Chriſto repudiari infelix animadvertit, illico os contra Dominum aperuiſſe, ac maledicentiam omnem evomuiſſe (Hæreſi 39. Num. 8.)

SCHOLION.

Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo ad hunc Articulum, pag. 628. Editionis primæ hanc notam apponuot: *De Imaginibus quæ pertineant ad meram Diſciplinam, quæ vero ad Dogma male explicat.*

R. Id optime explico his verbis: *Imaginum uſus in Templis, meræ Diſciplinæ res eſt, quamvis uſu ſemel conſtituto, honoraria ipſarum veneratio res ſit Fidei*. Theologi nomen non meretur, qui diſtinguere neſcit id quod Diſciplinam dumtaxat, ab eo quod Fidem ſpectat. Optime diſtinxit Doctiſſimus *Thomaſſinus* idem argumentum tractans, lib. 12. Theologicorum Dogmatum *De Incarnatione Verbi*, cap. 12. *Cum* Imagines, inquit, *ſint ex genere* τῶν ἀδιαφόρων, *& quamquam in uſu atque honore fuerint ab ipſis jam inde cunis Eccleſiæ, non tamen ad ſubſtantiam Religionis neceſſario pertineant, potuit earum uſus cultuſque aliis & aliis finibus ab aliis & aliis Eccleſiis circumſcribi, & ab aliis parcius, ab aliis liberalius adhiberi, ſalvo illibatoque Fidei Dogmate, dum ſoſpes & illibata ſervaretur charitas, nec invicem morderent qui varios ritus ſectarentur, aut Diſciplinæ cauſam cum Fide commiſcerent.*

Nota.

DE Imaginum uſu quædam notatu digna explicavi *poſt diſſert. 21. ſæculi* 3. Sed & legator Petavius *lib. 15. de Incar. cap.* 13. ubi explicat neceſſarium non eſſe ad ſalutem uſum S. Imaginum. Eas igitur colendas Fides nos edocet, eum earumdem cultus ad Prototypum referatur; quoad illarum vero uſum, cum ad ritum pertineret, non eadem ſemper viguit in eccleſia diſciplina.

ARTICULUS XXIX.

De S. Joanne Chryſoſtomo.

SAnctus Joannes Chryſoſtomus ob aureum eloquentiæ flumen nuncupatus, Antiochiæ, Chriſtianis parentibus Secundo, & Anthuſa natus, anno circiter 347. Rhetoricam ſub Libanio Sophiſta celeberrimo audivit. In Vita Aſcetica, & in Sacrarum Scripturarum ſtudio a Carterio, & Diodoro, qui Tarſenſis poſtea Epiſcopus fuit, inſtitutus eſt. A S. Meletio, qui ipſum Chriſto per Baptiſmum pepererat, Diaconus ordinatus, a Flaviano Sacerdos conſecratus eſt anno 385. ætatis ſuæ 38. inde ejuſdem Patriarchæ mandato Antiochiæ conciones habuit, eloquentia & zelo incredibili. Ibi *Homilias in Geneſim, in Pſalmos, in Matthæum, in Joannem, in Epiſtolas S. Pauli ad Romanos, utramque ad Corinthios, utramque ad Timotheum*, plurimaſque alias variis de argumentis, compoſuit & dixit. Libros *de Sacerdotio* lucubravit, cum necdum inter Diaconos eſſet conſcriptus. Illos legerat S. Hieronymus, ut conſtat ex Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Idem Opus impenſe commendat S. Iſidorus Peluſiota lib. 1. Epiſtola 156. Ejus eum laude meminit & Suidas. Tres etiam libros conſcripſit *adverſus vituperatores Vitæ Monaſticæ*, cum adhuc Aſceticam Vitam ageret. Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus inauguratus anno 398. in reformationem Cleri Regiæ Urbis incubuit diligenter, illum in primis coercuit abuſum, quo Clerici devotis mulieribus, ſeu ſororibus adoptivis cohabitabant: duoſque eo de argumento libros conſcripſit. In Sacerdotum etiam avaritiam acerrime invectus eſt Homiliis in Epiſtolam S. Pauli *ad Epheſios* Conſtantinopoli habitis: in quibus etiam, necnon in morum corruptelam luculentiſſime declamavit. Theophili & conjuratorum Epiſcoporum malis artibus, Joannis Archidiaconi ſui, & Iſaaci cujuſdam Monachi vagi calumniis, Eudoxiæ ſuperbæ Imperatricis, ob ſuam in ludos circa ejus ſtatuam, divinorum Officiorum temporibus fieri ſolitos, ferventiſſimam declamationem, ira muliebri, & potentia oppreſſus, in Synodo ad Quercum, qui locus Chalcedonis ſuburbium eſt, depoſitus fuit, & in exilium miſſus; ex quo popularis metu ſeditionis revocatus, urgentibus iniquiſſimæ ſententiæ executionem Severiano Gabalorum, Antiochio Ptolemaidis, Acacio Beroeenſi, aliiſque Epiſcopis conjuratis, & profeſſis ejus hoſtibus, ab Arcadio Imperatore in exilium amandatus eſt, & Cucuſum deportatus: cum remotiorem aſperioremque in locum exul traheretur, Comanæ, in regione Pontica obiit, die 14. Septembris, anno Chriſti 407. ætatis ſuæ circiter 60. Quæ ad ejus Vitam, & perſecutiones ſpectant, lege apud Palladium in Dialogo de Vita Joannis Chryſoſtomi, necnon apud Socratem lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capp. 2. 3. 4. 15. 16. 18. 21. & 22. quo in capite Novatianus Author in Sanctiſſimum Epiſcopum iniquiorem ſe præbet. Legendus item Sozomenus toto ferme lib. 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Theodoretus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, a cap. 27. ad 35. ubi S. Chryſoſtomum *Doctorem orbis terrarum* vocat. Ejus authoritate S. Auguſtinus in lib. adverſus Pelagianos, Theodoretus in Dialogis, aliique Authores Eccleſiaſtici, non ſine honorifica præfatione uſi ſunt.

S. Chryſoſtomi ſtylus.

I. De ejus ſcriptis Photius in Bibliotheca non ſemel agit. Cod. 86. ejus Epiſtolas in exilio ſcriptas recenſet, quarum ſtylum *Claram atque perſpicuum, & perſuadendi vi cum jucunditate floridum* eſſe notat, Cod. 172. Homilias in Geneſim, & in Acta expendit. In illis *Dictionem ipſius de more peſpicuam & puram, ſplendidam inſuper ac fluentem* commendat, *quæ multam interim cum ſenſuum varietatem, tum gratiſſimorum exemplorum copiam exhibeat. In humile tamen dicendi genus proniorem dictionem, & tanto inferiorem ea, qua in Homiliis in Acta Apoſtolorum utitur*, eſſe obſervat, *quanto hæc a* Commentariis *in Apoſtolum ac Pſalmos ſuperatur. Cum enim ubique orationem puram, illuſtrem, ac bene diſpoſitam, non ſine voluptate artificioſe contexat: in his maxime Scriptis, virtutibus illis, exemplorumque ubertate, atque enthymematum copia, & cum ita opus eſt, etiam gravitate excellit.* Mirum autem videri debere nemini ait Photius, quod ſicubi ſententiarum aliquæ, ſeu interpretationis, ſeu profundioris indagationis indigebant, non tamen diligenter ſatis eas explanaverit. Cum enim perpetuo in omnibus ſuis Scriptis auditorum utilitatem tamquam ſcopum præfixiſſe ſibi videatur, cætera vel omnino neglexit, vel leviſſime attigit: & illud penitus pro auditorum utilitate contempſit, quod alicui vel ſenſus aliquos ignoraſſe, vel ad profundiora quædam penetrare refugiſſe, vel id genus alia prætériiſſe videri poſſet.

Cod. 270. Orationes S. Chryſoſtomi *In S. Paulum* recenſet Photius. Cod. 274. Orationem *In 40. Martyres*. Item Orationem *In Decollationem S. Joannis Baptiſtæ*, quam falſo ejus nomine inſcribi obſervat. *Argumentis enim, modoque ſcribendi multum a reliquis ejus Orationibus diſtinguitur, niſi quod quædam ex iis huc rejiciantur. Eſt autem dictio ſatis vilis, & ab ejus ſtylo aliena.* Duas alias ejuſdem argumenti recenſet, de quibus idem fert judicium. Cod. 267. varia ex diverſis ejus Homiliis fragmenta deſcribit. His præmiſſis, alia S. Joannis Chryſoſtomi Opera expendenda ſunt, & ſpuria criterio accurato a genuinis diſtinguenda.

II. *Expoſitiones* Pſalmi centeſimi primi, & aliorum ſex conſequentium; item centeſimi decimi octavi, quæ Tomo 3. Editionis Latinæ Frontonis Ducæi leguntur, nihil aliud ſunt quam Theodoreti Commentarius, & allegoriæ quædam, quæ Chryſoſtomi ſtylum non ſapiunt.

S. Joann[…] Chryſoſto[…] mo Litu[…] gia vindi[…] catur.

III. S. Joannis Chryſoſtomi *Liturgia*, quidquid oblatrent Heterodoxi Critici, genuinum ipſius Opus eſt, a Proclo in Opuſculo *de Traditione divinæ Miſſæ* commendatum; cui tamen a Græcis recentioribus *Nicolai Papæ, & Alexii Imperatoris* mentio, & alia nonnulla addita ſunt; unde prodiit exemplarium varietas, quam in Eucologio quod Goartius noſter edidit, videre eſt. Ridiculum porro eſt argumentum Riveti, quo Liturgiam illam Joannis Chryſoſtomi non eſſe contendit, quia Liturgia S. Baſilii in Eccleſia Conſtantinopolitana uſurpabatur, ut conſtat ex Caroli Calvi Imperatoris Epiſtola quadam ad Ravennatem Eccleſiam. Quaſi vero & Baſilii, & Chryſoſtomi Liturgia in uſu eſſe non potuerint, ut ſunt etiamnum in Eccleſiis Græcis. Certis enim dumtaxat diebus Baſilii Miſſa utuntur, ſcilicet in Dominicis Quadrageſimæ, dempta Dominica Palmarum, Feria V. in Cœna Domini, Sabbato Sancto, in Vigilia Nativitatis Chriſti, & Epiphaniæ, & in die Feſto ipſius S. Baſilii. Reliquo anni tempore, Liturgia S. Joannis Chryſoſtomi utuntur, qui novam poſt S. Baſilium incruenti Sacrificii celebrandi Formulam compoſuit, quia pietatis fervore deficiente, homines terrenis immerſi negotiis, Baſilianam prolixitatis nimiæ accuſabant, ut obſervat S. Proclus Opuſculo laudato. *Haud vero multo poſt*, inquit, *Pater ille noſter aurea præditus lingua Joannes, de ovium ſalute, ut Paſtorem decet, ſtrenua cura ſolicitus, naturæ humanæ ſocordiam, ignaviamque reſpiciens, fibras omnes ac radices ſataniei prætextus hujus prorſus voluit evellere. Et idcirco multa præcidit, & conciſiori, preſſiorique Oratione Sacrum conficiendum conſtituit, ne ſenſim homines, qui libertatem quamdam & inertiam quam maxime amplectuntur, fallacibus adverſarii rationibus decepti, ab ejuſdem Apoſtolica hac & divina abſterriti Traditione, eam omitterent.*

IV. Homilia 7. *De Anathemate*, quæ extat ordine LXXVI. Tomo I. Operum Sancti Joannis Chryſoſtomi, Editionis Frontonis-Ducæi, genuinum eſt ipſius Opus a Philotheo Patriarcha Conſtantinopolitano ab annis quadringentis laudatum, ut in Collectione Juris Græco-Romani videre eſt Tom. 1. l. 4. p. 283. Quidam hanc Homiliam rejiciunt, quod videatur excommunicandi jus e manibus Epiſcoporum extorquere. *Heus tu*, inquit *qui tantæ authoritatis? qui tantam tibi uſurpas potentiam? Tunc enim ſedebit Filius Dei, & ſtatuet oves a dextris, & hædos a ſiniſtris. Cur igitur dignitatem tantam aſſumis, quæ Apoſtolis tantum communicata, & iis qui illorum ſunt*

S. Joan[…] Chryſo[…] jus ſer[…] dæ Ex[…] commu[…] catio[…] non […]

tiones

Digitized by Google

idonei Succeſſores, vere pleni gratia & virtute? *Jam Apoſtoli diligenter id mandati ſervarunt. Sic enim Hæreticos ejiciebant ex Eccleſiis, quaſi effodiendus eſſet dexter oculus; qua membri defectione, magnam ſuæ compaſſionis, & doloris indicium præ ſe ferebant....* Et infra: Sanctum Igoatium, vel quempiam alium Apoſtolicorum temporum Martyrem, hujus teſtem veritatis laudat. *Qui Apoſtolorum temporibus Martyrium meruit, monſtraturus hujus verbi gravitatem, tali utebatur exemplo. Sicut privatus homo regiam ſibi ipſi purpuram circumponens, una cam omnibus qui eum juvant, punitur ut tyrannus; ita & qui Dominicam ſententiam fert & hominem facit Anathema Eccleſiæ, adducit ſeipſam in extremam perniciem, uſurpando dignitatem Filii Dei. Sic ille dicebat: Putatiſne hanc parvi momenti rem eſſe, ante judicium, judiciiqae tempus aliquem hujuſmodi ſententia condemnare?* Et infra: *Obſecramus, & conteſtamur vos, ut a tanto malo deſiſtatis. Nam is quem tu anathematizare decreviſti, vel vivit, vel mortuus eſt. Quod ſi adhuc ſupereſt, impie agis, qui eum qui a malo in bonum ſe vertere poteſt, crudeliter abſceas. Sin mortuus eſt, multo magis crudelis es. Cur ita? Qaia Domino ſuo ſtat aut cadit, non jam ſub jare humano exiſtens.* Denique in fine hæc habet: *En propter vos oro, ne vobis hæc verba mente excidant. Dogmata enim impia, & quæ ab Hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: Hominibus autem parcendum, & pro ſalute ipſorum orandum.*

Verum inique omnino affingitur Sancti Joanni Chryſoſtomo, quod ferendæ poteſtatem Excommunicationis Eccleſiæ negaverit, quam Homilia 17. in Matthæum, Homilia 4. in Epiſtolam ad Hebræos, & Homilia 70. ad populum Antiochenum diſerte docet ac propugnat. Iis itaque ſolis hanc poteſtatem negat Sanctus Chryſoſtomus, qui nulla in Eccleſia auctoritate conſpicui ſunt, & nihilomious Anathema in filios Eccleſiæ jaculari præſumunt. Hanc fuiſſe ejus mentem, conſtat ex tempore, loco, circumſtantiis, perſonis, io quibus, & coram quibus hunc habuit Sermonem. Peroravit de Anathemate Antiochiæ, tempore Schiſmatis, quod Flavianum inter & Paulinum, & poſt obitum Sancti Meletii perdurabat. Utriuſque partis Fideles, illi ſcilicet qui Paulino, & illi qui Flaviano communicabant, mutuum ſibi inclamabant anathema. Qui Flaviano favebant, maxime omnium erant exaſperati, & alios aoathemate confodiebant. Ad illos concionem habens S. Joannes Chryſoſtomus, ipſos ad pacem & charitatem ſervandam hortatur, & ab illa conclamandi in ſe mutuo anathematis audacia abducit. Unde in ipſo pene Sermonis exordio ita invehitur: *En ſpecto*, inquit, *viros qui nullam ex ſacris Literis germanam ſenſum, immo nihil omnino ſacrarum Literarum tenent; furibundos, nugaces, contentioſos, qui neque, ſciunt quæ dicunt, neque de quibus affirmant; in hoc uno tantum audaces, quod dogmata ſtatuant, & Anathema declarant ea quæ maxime ignorant.*

Homiliæ in Acta S. Chryſoſtomo vindicantur.

V. Homiliæ *In Acta Apoſtolorum* perperam ab Eraſmo in dubium vocantur. Stylus profecto Authoris qui ſe Urbis ampliſſimæ, in qua ſupra centum millia pauperum quotidiana eleemoſina indigentium degerent, Epiſcopum eſſe ait Homilia 9. & aliæ notæ, eas Chryſoſtomi eſſe probant. In juramenta invehitur acerrime in eadem Homilia, necnon X. XI. XII. quod S. Joanni Chryſoſtomo familiare eſt: eoſque ab Eccleſia ſe ejecturum minatur, qui juramentis aſſueti fuerint. Se Juliaoi Imperatoris temporibus vixiſſe teſtatur Homilia 41. quod Joanni Chryſoſtomo convenit. Joannem ſe vocari ſignificat Homilia 52. Denique ex Homiliis in Acta, velut ex genuino Sancti Chryſoſtomi Opere teſtimonia protulerunt S. Joannes Damaſcenus, lib. 3. de Fide, & Œcumenius in Acta. Hæc eſt doctiſſimi viri Sixti Senenſis Ordinis Prædicatorum cenſura contra Eraſmum: quæ oſtendit quam ſubleſta ſit iſtius Ariſtarchi fides.

Homiliæ S. Chryſoſtomo falſo adſcriptæ.

VI. Homilias in varios Teſtamenti Veteris locos plurimas S. Joanni Chryſoſtomo perperam adſcriptas cenſet idem Sixtus Senenſis, ſcilicet, Homilia 1. in cap. 2. Geneſis, quæ iocipit: *Dignitas humana originis*. Alteram Homiliam in cap. 2. Geneſis, quæ incipit: *Deus inſtitutor mundi*; in qua duo capita integra ex libro Gennadii de Eccleſiaſticis Dogmatibus tranſcripta ſunt. Tertiam Homiliam in idem Geneſis caput, quæ incipit: *Jubetur Adam*. Homilias tres in cap. 3. Geneſis, quarum prima incipit: *Deus ſine initio*; altera: *Quoties mecum temporis*; tertia: *Chriſtiano cum hoſte*; & alias quas indicat lib. IV. Bibliothecæ Sanctæ. Has (inquam) Homilias Chryſoſtomi non eſſe, cenſet Sixtus Senenſis, ob ſtyli diverſitatem. Commatica enim & conciſa eſt oratio, atque ad allegorias traducta, collationibus carens, aliiſque leporibus, qui ſunt Chryſoſtomo familiares: ſimiliter deſinentibus referta ſententiis; quod S. Joanni Chryſoſtomo eſt inſolitum. Præterea Exordiis, moralibus adhortationibus, piis ad finem Sermonum precationibus vel glorificatione Dei, qui genuinarum Chryſoſtomi Homiliarum, characteres ſunt, Homiliæ iſtæ carent. 3. Loci communes de peccato originali, de gratia & prædeſtinatione, quos pertractare Chryſoſtomus non ſolet, in his Homiliis diſerte pertractati, earum Authorem Chryſoſtomi ætate poſteriorem probant. Item Eccleſiaſticorum Doctorum citatio, quos nominatim laudare Chryſoſtomus non ſolet, ut Hippolyti & Cypriani. Idem probat Scripturæ diviſio in verſiculos nuſquam ab iſto Patre uſurpata. Denique id probant etymologiæ Græco Authori minime convenientes, ut videre eſt Homil. in Pſalm. 90. *Meridies dicitur, quia dividit diem: μέρος enim pars eſt diviſa diei.* Et homil. in Pſalm. 118. *Veritas tres ſunt ſyllabæ, & ſeptem literæ; quia in ſeptima die requievit Deus ab operibus ſuis.* Antiquiſſimi tamen Authoris Homilias illas eſſe cenſet Sixtus Senenſis. Idem eſto judicium de aliis Homiliis in diverſos Novi Teſtamenti locos, quas ibidem indicat.

Quatuordecim porro Sermones in *Marcum*, ignoto Monacho adſcribit Sixtus Senenſis, qui ad Fratres illos habuerit. Frequentibus allegoriis, & interdum violentis abundant, quod ipſe his verbis excuſat: *Putatis nos vim facere Scripturæ? & forſitan aliquis dicat in tacita cogitatione: Iſte ſemper allegorias ſequitur, & vim Scripturæ ſanctæ facit.*

Opus imperfectum in Matthæum, non eſt S. Joannis Chryſoſtomi.

VII. *Opus imperfectum in Matthæum*, in Homilias 54. diviſum, quamvis ſub Sancti Joannis Chryſoſtomi nomine in Eccleſiaſticis Officiis, in Gloſſa Ordinaria, in Gratiani decreto, in Catena aurea, & in Summa S. Thomæ, laudetur, Chryſoſtomo abjudicandum eſt, tum ob Vulgatam Verſionem Latinam Scripturæ Sacræ, qua utitur: tum ob librorum Apocryphorum citationem, ſcilicet Scripturæ Seth, lib. Ezechiæ, Itinerarii Clementis; quorum nullus apud Chryſoſtomum uſus: tum denique ob dogmata Chryſoſtomo contraria, & Hæretica, quibus hic Commentarius fœdatus eſt.

Erroribus ſcatet.

Attamen Hæreticas ſententias, quibus hoc Opus ſcatet, ab hæreticis interpolatoribus in illud intruſas fuiſſe, Sixtus Senenſis, Savilius, aliique Viri Eruditi ſibi facile perſuadent, his rationibus freti: Primo, quod exemplaria quædam vetuſtiſſima nihil contineant hujuſmodi errorum, ſed alia manu ſententias illas adſcriptas habeant ad marginem. Secundo, quod iis reſecatis & expunctis nihil in textu motilum videatur, ſed planius fluat oratio: quod argumento eſt illas aſſutas fuiſſe. Tertio, quod incredibile ſit ejus Authoris eſſe quæ contra trium Perſonarum divinarum æqualitatem ex Homilia 4. laudat Sixtus Senenſis, lib. 6. Bibliothecæ ſanctæ Annotatione XV, & quæ ex Homilia 22. profert Annotatione 44. qui adverſus Arianos unitatem & æqualitatem Patris & Filii paſſim vindicat: præcipue vero Homilia ipſa 44. ad illa verba: *Væ vobis, Scribæ & Phariſæi, qui clauditis Regnum Cælorum*, ubi hæc habet: *Sic & hoc modo Hæretici Sacerdotes claudunt januam veritatis. Sciunt enim quoniam ſi manifeſtata fuerit veritas, eorum Eccleſia eſt relinquenda, & ipſi de Sacerdotali dignitate ad humilitatem venient popularem. Ideo quando legunt in populo ſuo aliquid tale: Qui me miſit, major me eſt: perverſa interpretatione claudunt januam veritatis, dicentes Filium minorem Patre, eum ſecundum diſpenſationem carnis dicatur minor.*

Idem aſſerit Homilia 28. illa verba exponens; *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo*: hanc enim ſibi proponit objectionem: *A quo illi tradita ſunt ſi unus eſt Pater & Filius? Aut quare habere non poterat, niſi*

Digitized by Google

niſi tradita illi fuiſſent, ſi per omnia Patri ſuo erat æqualis? nam ſignificatio traditionis, tam unitatis rationem, quam æqualitatis excludit. Nam nec qui accipit, unus eſt cum dante: nec qui traditum acceperit, æqualis eſt ei qui tradidit. Huic autem objectioni ſic reſpondet: *Tradita ſunt ei ſecundum quod minoratus eſt paulo minus ab Angelis. Nam ſecundum illud quod non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, cum eo Deus unus & æqualis eſt, qui tradidit omnia.* Et Homilia 5. de Chriſti Baptiſmo loquens, hæc habet: *Nam ſicut ſecundum diſpenſationem humanam baptizatus eſt, ſecundum naturam autem divinam Baptiſmo non egebat, ſic ſecundum humanam diſpoſitionem aperti ſunt ei cœli; ſecundum naturam autem ſuam erat in cœlis. Ergo non Deo aperti ſunt poſito extra carnem, nec puro homini extra Deum, ſed Deo quaſi homini.* Hæc certe loca diſerte adſtruunt ſubſtantiæ unitatem, & omnimodam æqualitatem in Patre & Filio. At alia loca cum his e regione pugnant: ut illa Homiliæ 49. ſententia, *Hæreſis Homouſianorum, non ſolum Chriſti Eccleſiæ adverſatur, ſed & omnibus Hæreſibus non ſimiliter ſapientibus.* Ubi Catholicos Filium ὁμοούσιον Patri prædicantes Hæreticorum nomine infamat. Hæc autem ab Arianis addita eſſe, facile dicitur, difficile probatur.

Author Operis imperfecti male de Trinitate cenſet, & ſibi ipſi contradicit.

Baptiſma Hæreticorum irritum aſſerit.

In eodem Opere imperfecto Homilia 7. Hæreticorum Baptiſmus irritus aſſeritur: *Si non fuiſſet baptizatus* Chriſtus, *alios baptizare non poterat. Quomodo autem nudus veſtiat nudum, aut quomodo mendicus faciat alterum divitem? Sic & ipſe qui baptizatus non eſt, quomodo alteri poteſt Baptiſmum dare? Secundum hoc & Hæreticis dicimus: Quia ubi eſt fides, illic eſt Eccleſia: ubi Eccleſia, ibi Sacerdos: ubi Sacerdos, ibi Baptiſmum: ubi Baptiſmum, ibi Chriſtianus. Ubi autem fides non eſt, ibi nec Eccleſia eſt: ubi Eccleſia non eſt; nec Sacerdos eſt: ubi Sacerdos non eſt, nec Baptiſmum: ubi Baptiſmum non eſt, nec Chriſtianus fit aliquis. Quid ergo reprehendit quaſi ſecundum Baptiſmum, qui non intelligit quid eſt primum?*

Animam Baptiſmo aquæ non ſanctificari affirmat.

In eodem Opere Homilia 3. aſſerit Baptiſmo aquæ animam non ſanctificari, nec Spiritum Sanctum accipere, quamvis peccata præterita dimittantur Baptiſmum ſuſcipientibus, ſi eorum Pœnitentiam agant. *Aqua proficit, quia peccata quidem, quæ jam proceſſerant in opus, abluit, & hoc ſi pœnituit: animam autem non ſanctificat, nec concupiſcentias cordis, aut cogitationes malas præſcidit, nec repellit eas, ſed nec carnales concupiſcentias reprimit. Qui ergo non fuerit ſic baptizatus ut mereatur accipere Spiritum Sanctum, in corpore quidem baptizatus eſt, & peccata ejus indulta ſunt, ſed in animo Catechumenus eſt. Sic enim ſcriptum eſt: Quia qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.*

Solam animam ad ſubſtantiam hominis pertinere docet.

Solam animam ad ſubſtantiam hominis pertinere aſſerit Homilia 25. exponens illa verba: *Nolite timere eos qui occidunt corpus. Subſtantia enim hominis non eſt corpus, ſed anima. Hanc enim ſolam Deus ad imaginem ſuam fecit & hanc diligit: propter hanc fecit & mundum...... Corpus autem veſtimentum eſt animæ, ſicut ait Apoſtolus:* * *De corpore noſtro in quo ingemiſcimus onerati, in quo nolumus ſpoliari ſed ſuperveſtiri, ut mortale hoc abſorbeatur a Vita.*

* 2. Cor. 5.

Malos Sacerdotes non eſſe coram Deo ordinatos propugnat.

Sacerdotes aut Diaconos peccatores quantum ad Deum, Sacerdotes aut Diaconos non eſſe affirmat Homilia 55. & apocryphum conſtitutionum Apoſtolicarum librum laudat. *Diaconis autem & Doctoribus ſecundum prævidentiam ſuam, illis videtur Deus injungere miniſterium Diaconatus aut Presbyteratus, qui ſunt juſti. Qui autem inveniuntur injuſti, illos homines ordinaſſe videntur, non Deus...... Quomodo autem quidam Sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifeſte in lib. 8. Canonum Apoſtolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus eſt, quantum ad Deum non eſt Diaconus aut Sacerdos.... Secundum hæc ergo quæ diximus, ſi Presbyter aut Diaconus peccator inventus fuerit: quoniam quantum ad præſcientiam Dei non ex Deo, ſed ex hominibus factus videtur Presbyter aut Diaconus, quaſi Laicus invenitur inter eos, qui unum Fidei talentum acceperunt, ac per hoc nemo ordinatus a Deo peccat, niſi ut qui unum talentum accepit a Deo.*

Matrimonium natura ſua eſſe peccatum contendit.

Matrimonium natura ſua eſſe peccatum; ſed divina permiſſione excuſari, non tamen ita ut juſtitia fiat & mercedem mereatur, Homilia 1. docet. *Ideo ergo,* inquit, *iſta conjunctio maritalis cum eſſet peccatum, quantum ad naturam rei ipſius conceſſione Dei facta eſt licentia. Licentia dico facta eſt, non juſtitia. Nam etſi propter neceſſitatem rei peccatum eſſe deſiit, tamen juſtitia eſſe non meruit. Ideo utentibus ſe etſi pœnam non infert, mercedem tamen non præſtat: & ſi non occidit, tamen non ſalvat. Unde & Propheta non ad indulgentiam Dei reſpiciens, ſed ad ſpurcitiam ipſius operis, dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea: id eſt, Quid mirum ſi peccavi, qui de peccato ſum natus? Secuta eſt enim generationem ſuam natura peccati. Nam ſi Matrimonium ipſum placitum eſſet Deo, numquam abſtinentibus ſe ab illo glorioſa promitteretur corona, nec ſic amarentur a Deo qui oderunt illud. Non enim ille remuneratur qui bonum fugit, ſed qui malum. Vis autem ſcire quomodo licitum eſt Matrimonium? quomodo aliquando licuit & ſorores habere uxores, quomodo habuerunt Cain & Abel: quia peccatum illud raritas hominum, & neceſſitas excuſabat. Poſtea creſcente numero hominum, ipſum malum reverſum eſt in naturam ſuam, & cœpit eſſe peccatum. Remanſit autem in uſu ut unus unam haberet uxorem. Nunc autem poſtquam venit plenitudo temporis, & ſenuit mundus, ſcimus quale eſt conſilium Dei, & quid vult, & quid eſt placitum coram illo. Sed auſi non ſumus dicere propter homines incontinentes. Denique commendavit Angelus Tobiæ in nuptiis ejus, ut cum veniret ad illam conſuetudinem humanam, ſurgeret prius & oraret, & ſic diceret: Domine tu ſcis, quia non propter libidinem accepi uxorem, ſed propter liberos procreandos. Turpiſſimum opus illud carnis filiorum cauſa excuſat. Nunc autem multiplicato ſæculo, creandorum hominum occaſio eſt extincta. Jam Deum non multitudo hominum, ſed charitas Sanctorum delectat. Ecce una eſt libido quæ fornicationem generat, & quæ maritalem uſum miniſtrat. Sed ſicut poſuit mari terminos littora dicens: Uſque huc venies, & hic te conſtringes: ſic libidini carnali terminum poſuit conjugium, ut uſque illuc veniens, illic ſe conſtringat. Sicut ergo mare, ſi littora ſua ſupergreſſum fuerit peccat: ita & homo, ſi tranſgreſſus fuerit licentiam maritalem. Si ergo una eſt libido in maritis, & in adulteris: quomodo poteſt fieri ut una eademque res pro dimidia parte ſit juſtitia, pro dimidia autem ſit peccatum? Aut enim tota eſt peccatum, aut tota juſtitia, quia una eſt res. Verum eſt autem quia libido juſtitia non eſt: ergo tota peccatum eſt. Sed peccati illius pœna non imputatur, donec iſte odibilis & contemptibilis tranſeat mundus.*

Secundas nuptias damnat.

Secundas nuptias vere fornicationem eſſe aſſerit idem Author, quamvis Deo permittente licitæ fiant, Homilia 32. *Apoſtoli*, inquit, *præceperunt ſecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum.* Nam *ſecundam quidem accipere, ſecundum præceptum Apoſtoli eſt: ſecundum autem veritatis rationem vere fornicatio eſt; ſed dum permittente Deo publice & licenter committitur, fit honeſta fornicatio.*

Verum Chriſti Corpus in Euchariſtia non contineri, docere videtur.

Sacramentariorum favere videtur Hæreſi Homilia 11. his verbis: *Si enim vaſa ſanctificata ad privatos uſus transferre, peccatum eſt, & periculum, ſicut docet nos Balthaſar, qui bibens in calicibus ſacratis de regno depoſitus eſt, & de vita: Si ergo hæc vaſa ſanctificata ad privatos uſus transferre ſic periculoſum eſt [in quibus non eſt verum Corpus Chriſti, ſed Myſterium corporis ejus continetur] quanto magis vaſa corporis noſtri, quæ ſibi Deus ad habitaculum præparavit, non debemus locum dare diabolo agendi in eis quod vult?* Hæc tamen verba, quæ parentheſi clauſa legis (*in quibus non eſt verum Corpus Chriſti*, &c.) ab Hæreticis interpolatoribus addita eſſe veriſimillimum eſt. In multis exemplaribus deeſſe, ſicut & alia teſtimonia quæ in Editione Baſileenſi leguntur, notant exemplaria edita Pariſiis in ædibus Albreticis anno 1546. notant exemplaria Commelinianæ Editionis, quam præ manibus habeo. Lutheranos in ſuſpicionem veniſſe quarumdam iſtius Operis interpolationum teſtatur Eraſmus, Præfatione in Opus imperfectum. Jam olim violentas ac depravatrices Albigenſium manus expertum fuiſſe, Doctiſſimus Cardinalis Perronius merito conjicit. Poſſunt tamen hæc verba, *In quibus non eſt verum Corpus Chriſti*, &c. & ad vaſa ſacrificiis, libationibuſque Judaicis con-

ſecrata

ſecrata non incommode referri, in quibus ſolæ Corporis & Sanguinis Chriſti figuræ continebantur: nec ea intelligi neceſſe eſt de ſacris vaſis, quæ incruento Corporis & Sanguinis Chriſti ſacrificio in lege Evangelica deſerviunt.

VIII. Epiſtola *Ad Cæſarium*, quam *Petrus Martyr* Calviniſta in Anglia diſputans adverſus Catholicam Fidem de Tranſubſtantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti in Euchariſtia proferebat, quamque obtrudebat *Pleſſæus Mornæus* in libro peſtilentiſſimo contra Sacrificium Miſſæ, diu viſa eſt Eruditis non eſſe *Sancti Joannis Chryſoſtomi*, quod nullis in MSS. reperiretur, nullis in Bibliothecis extaret; ne quidem memoraretur a *Geſnero*, *Simlero*, & *Friſio*, quamvis ipſi a Romanæ Eccleſiæ Communione alieni eſſent, & Petri Martyris Symmiſtæ, & in Codices MSS. celeberrimarum Europæ Bibliothecarum inquiſiviſſent. Verum hujus exemplar Manuſcriptum Epiſtolæ in linguam Latinam verſæ V. C. *Emericus Bigotius* in Bibliotheca FF. noſtrorum Dominicanorum Florentiæ invenit. Sed & ejuſdem Epiſtolæ fragmenta citata leguntur ab Authoribus Græcis, ſcilicet ab *Anaſtaſio* in Collectaneis MSS. Bibliothecæ Collegii Pariſienſis Societatis Jeſu, a *Nicephoro* Patriarcha Conſtantinopolitano in MSS. duobus Colbertinæ Bibliothecæ, ab Authore Anonymo Operis *Contra Severianos* a *Turriano* editi, necnon a *Caniſio* Tom. 4. *antiquæ Lectionis*, & a *S. Joanne Damaſceno*, libro *contra Acephalos*, apud eumdem *Caniſium*, eodem Tomo.

IX. Homiliam *De Pœnitentia & Euchariſtia in Encæniis*, quæ Tomo 5. Editionis Frontonis-Ducæi 40. reperitur, quidam ex Heterodoxis S. Joanni Chryſoſtomo, leviſſimis rationibus freti abjudicant. Ajunt ſcilicet Sanctum Jacobum in ea vocari ἀδελφόθεον, quod vocabulum ab aliquo ante Neſtorii Hæreſim vix uſurpatum eſt. Addunt hanc vocem a Neſtorio fuiſſe valde exagitatam; qui ſic illam non exploſiſſet, ſi Sanctus Chryſoſtomus, quem magni faciebat, & cujus Sermones audierat, ea uſus eſſet. Verum leviſſimæ ſunt hæ rationes. Quis enim præſtabit Neſtorium omnes Sancti Joannis Chryſoſtomi Homilias audiviſſe, vel legiſſe, vel memoria tenuiſſe; vel denique non diſſimulaſſe ut cauſæ ſuæ ſerviret? Numquid Sanctus Chryſoſtomus Chriſtum eſſe vere & ſubſtantialiter Deum & hominem diſerte & frequenter non docuit, ac prædicavit, ut & Caſſianus lib. 7. de Incarnationis Myſterio, circa finem teſtatur, quod tamen inficiatus eſt Neſtorius? Quamvis ergo vocem ἀδελφόθεος Neſtorius impugnaverit, non ſequitur quod a S. Joanne Chryſoſtomo non fuerit uſurpata. Præterea, in Chronico Græco Euſebii vocabulum iſtud legitur: quod a Georgio Syncello additum quidam inaniter ſuſpicantur.

ARTICULUS XXX.

De Nævis Sancti Joannis Chryſoſtomi.

HEterodoxi authoritate Sancti Ioannis Chryſoſtomi adverſus Confeſſionis Sacramentalis neceſſitatem abutuntur, quam ipſis in Diſſertatione eo de argumento edita eripuimus. Ejuſdem frequentia teſtimonia adverſus peccatum originale objiciunt, quæ ex ipſorum manibus avellemus in Panoplia adverſus Hæreſes quinti Sæculi, cum adverſus Pelagianos diſceptabimus. Diverſa loca, quibus alia ſuarum Hæreſeon capita velut clypeo protegunt, inique ab ipſis uſurpari oſtendemus tempore opportuno hujus in Operis progreſſu. Hic ſolum obſervari velim, quæ ſequuntur.

I. Sanctum Joannem Chryſoſtomum perperam a quibuſdam de Schola Theologis accuſari, quod intuitivam Dei viſionem poſſibilem eſſe negaverit. Qua de re Vaſqueſius Diſputat. 37. in I. P. S. Thomæ, cap. 2. ait Chryſoſtomum non ſatis ſincere videri locutum de clara Dei viſione, & negaſſe Deum ſecundum eſſentiam ſuam clare videri poſſe, ut declinaret extremum errorem Anomæorum, qui dicebant propria virtute Deum ab ipſis comprehendi. Ex ejus Homilia 14. in Joannem ubi tractat illud Joannis 1. *Deum nemo vidit umquam*; profert hæc verba: *Nam id quod eſt Deus, non modo Prophetæ non viderunt, ſed neque Angeli, neque Archangeli. Sed ſi eos percontaberis, nihil ab his de Dei ſubſtantia audies, ſed tantum referentes: Gloria in Altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Et infra, non ſolum dicit eſſe Impoſſibile Deum videri: ſed oſtendens quid Filius enarravit nobis, ait, quod *Deum videre eſt impoſſibile, quia nemo eum novit niſi Filius*: immo addit, Deum ante Incarnationem Angelis fuiſſe inviſibilem, per carnem autem aſſumptam factum eſſe viſibilem. Et cum objeciſſet illud Matthæi 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*, reſpondet eamdem eſſe ſententiam cum illa Matthæi 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Cogitationem enim*, inquit, *atque imaginationem, quam pro viribus noſtris de Deo capimus, eam viſionem appellat.*

S. Joannis Chryſoſt. doctrina de viſione Dei intuitiva, ab errore immunis.

Id vero multo clarius aſſeverat Homilia 3. *De incomprehenſibili Dei natura*. De illis enim Seraphim, qui aſpicientes majeſtatem Dei velabant faciem, Iſaiæ 6. quia lucem illam Dei ferre non poterant, ſic ait: *Quamquam non ipſam meram videbant lucem, & ſinceram Dei ſubſtantiam, ſed quæ videbant, condeſcenſus erat & indulgentia*. Quibus cum negat Chryſoſtomus viſionem ſubſtantiæ Dei ſinceræ & puræ, negat etiam viſionem, quam dicimus intuitivam & Dei ſicuti eſt. Subinde vero quid ſit condeſcenſus ille, his verbis exponit: *Cum Deus non ut eſt ſe oſtendit, ſed quoad videre is poteſt, qui aſpectum hujuſmodi meruit, eatenus firmitate videntis ſuam repræſentationem metitur ac temperat; condeſcendere illum tantiſper dicimus, & hujuſmodi condeſcenſum nominamus & indulgentiam*. In eumdem modum de Prophetis ait, non vidiſſe Dei ſubſtantiam, ſed condeſcenſum illum, obſcurius tamen quam Angelos: ergo cum Angelos Prophetis comparet, & Prophetæ Deum non viderint ſecundum eſſentiam, idem de Angelis in ſententiam Chryſoſtomi dicendum eſt.

Reſponſionem porro Theologorum, Chryſoſtomum exponentium de comprehenſiva Dei viſione, quam ſolam negaverit hominibus Angeliſque poſſibilem, ſugillat Vaſqueſius ac refellit. Primo, quia Chryſoſtomus in illis Homiliis de incomprehenſibili Dei natura contra Anomæos diſputat, quos non conſtat docuiſſe Deum a Beatis ita perfecte videri, ut ab iis comprehendatur. Nec ita amens fuit Eunomius, ut ſcientiam, quam ipſe de Deo haberet, ſcientiæ & cognitioni, quam Deus de ſe habet, omnino æquaret. Præterea, ut Angeli poſſent nobis aliquid de ſubſtantia Dei enarrare, neceſſe non erat notitia comprehenſiva ipſum vidiſſe; ſed ſatis erat, ſi clare, ſicuti eſt, totam Dei ſubſtantiam viderent, ſicut Beati omnes intuentur. Si igitur Angeli Beati Deum clare viderunt, ſed non comprehenderunt, male Chryſoſtomus diceret Homilia illa 14. in Joannem: *Si eos percontaberis, nihil ab eis de Dei ſubſtantia audies, ſed tantum referentes, Gloria in excelſis Deo*. Stat tamen invicta Theologorum reſponſio dicentium, Sanctum Joannem Chryſoſtomum viſionem tantum comprehenſivam Dei poſſibilem negare, cum in priori, tum in poſteriori loco. Homilia enim 14. in Joannem, eam dumtaxat viſionem Dei creaturæ negat, quæ Filio & Spiritui Sancto convenit. Hæc autem non intuitiva tantum, ſed comprehenſiva eſt. *Solus autem ipſum videt Filius & Spiritus Sanctus. Quod ſi omnis natura creata eſt, quanam ratione increatam videre poterit? Nam ſi incorpoream virtutem, quamvis genitam, non poſſumus in toto* * *conſpicari, & hoc ſæpe numero in Angelis oſtenſum eſt; multo minus incorpoream & ingenitam ſubſtantiam*. Perfecte autem viderunt Angeli Filium Dei in carne aſſumpta, id eſt, carnem Verbo unitam; ſeu Chriſtum ſecundum humanam naturam comprehenderunt: idque conſecuti ſunt Incarnatione, ut Deum viderent carne circumſcriptum, qui antea circumſcriptibilis non erat, ut ipſe ait. Sed mentem Chryſoſtomi ſequentia evidentius demonſtrant. *Nemo cognoſcit Patrem niſi Filius. Quid*, inquit, *num omnes in ignorantia vivimus? Abſit. Sed nemo ita cognovit Patrem ut Filius. Ut igitur multi, quiſque pro captu ſuo ipſum viderunt, ſubſtantiam autem nemo vidit: ſic multi Deum cognoſcimus*

* Interpres Chryſoſt. *vertit*, manifeſte, *ſed vertendum eſt*, in toto, *vel*, perfecte. *Id enim ſignificat vox*, *Græca*, ὅλως.

Digitized by Google

ſcimus: non tamen ipſam ſubſtantiam qualis eſt, niſi olus Unigenitus, qui certam notionem, viſumque & comprehenſionem habet, quantam habet Pater de Filio. Sicut enim cognoſcit me Pater, inquit, & ego cognoſco Patrem. Quare animadverte quanta cum authoritate loquatur Evangeliſta. Siquidem cum dixiſſet: Deum nemo vidit unquam: non proſecutus eſt, Filius qui vidit, enarravit: ſed aliud quiddam amplius quam videre poſuit, dicens, Qui eſt in ſinu Patris. Nam in ſinu Patris eſſe, majus quiddam eſt quam videre. Qui enim tantum videt, non certam habet rei viſæ cognitionem: qui vero in ſinu immoratur, omnia ei perſpicua ſunt & certa. Ne autem audiendo: Nemo cognoſcit Patrem niſi Filius, diceres, quod licet majorem cæteris de Patre habeat cognitionem, non tamen qualis eſt novit, ideo in ſinu Patris eum eſſe inquit Evangeliſta: Chriſtus etiam tantum ſe Patrem cognoſcere, inquit, quantam Pater ipſum. Percontare quæſo eum qui contradicit, numquid cognoſcat Filium Pater? Reſpondebis: Etiam, niſi omnino inſaniat. Deinde iterum interroga: Quid autem? Certane quadam viſione & ſcientia ipſum videt, & id quod eſt manifeſte cognoſcit? Certe aſſentiet. Hinc collige certam Filii de Patre comprehenſionem. Ipſe enim inquit: Sicut cognoſcit me Pater, & ego cognoſco Patrem. Et alibi: Nemo Deum vidit, niſi qui ex Deo eſt. Hac, ut dixi, gratia Evangeliſta ſinus meminit, que uno verbo multam ſubſtantiæ cognationem, propinquitatem, parem Patri cognitionem, poteſtatem oſtendit.

Nec ullius momenti eſt objectio Vaſqueſii, Angelos aliquid nobis de ſubſtantia Dei enarrare poſſe, ſi illum intuitive viderent. In promptu enim reſponſio eſt, Nihil ipſos de ſubſtantia Dei enarrare poſſe, quod ejus cognoſcibilitatem adæquet; & illud qualecumque ſit, quod ab ipſis audiremus, nihil fore ſi cum iis conſeratur, quæ enarrat Unigenitus qui eſt in ſinu Patris.

Poſteriori etiam loco, ſolam Dei viſionem comprehenſivam Angelis negat S. Joannes Chryſoſtomus. Id ex antecedentibus patet. Aliud enim eſſe notat inacceſſibile, & incomprehenſibile: & Angelis quidem non eſſe inacceſſibilem, id eſt, inviſibilem Deum fatetur, quibus tamen illum eſſe incomprehenſibilem contendit: hominibus vero in hujuſce mortalis vitæ curriculo inacceſſibilem eſſe; multo magis incomprehenſibilem; adeoque Anomæos fruſtra de Dei comprehenſione gloriari. *Quapropter nec lucem incomprehenſibilem habitat, dicit* (Apoſtolus *) *ſed inacceſſibilem: quod longe pluſquam incomprehenſibile eſt. Quod enim inquiſitum, inveſtigatumque comprehendi non poteſt, id eſſe incomprehenſibile dicimus. Quod autem ne inveſtigandi quidem ullo pacto operam patitur, & ad quod nemo propius accedere poteſt, id inacceſſibile eſt. Exempli gratia: Mare incomprehenſibile dicimus, quod ſubeuntes urinatores, multumque altitudinis tranſmittentes, fundum attingere nequeunt: inacceſſibile, quod nemo vel urinari tentet, vel metiri. Quid ad hæc dixeris? Hominibus, inquis, lux illa incomprehenſibilis eſt, non Angelis, non Virtutibus ſuperis. Tu vero Angelus es, & inter Virtutes incorporeas enumeraris? Non homo es, & ejuſdem cujus ego ſubſtantiæ? An etiam tuæ naturæ oblitus es? Sed ponamus hominibus tantum eſſe inacceſſibilem .... Sed licet Angelis ſit acceſſibilis, quid hoc ad te hominem, qui examinas, & contendis, & comprehenſibilem eſſe naturæ humanæ divinam illam ſubſtantiam judicas? Verum ut non hominibus ſolum, ſed etiam Virtutibus ſuperis incomprehenſibilem eſſe intelligas, audi quid Iſaias dicat, &c.*

* Timoth. 6.

Cum autem *condeſcenſam & indulgentiam*, non vero *meram lucem & ipſam ſinceram ſubſtantiam* a Beatis Spiritibus videri aſſerit, non negat ipſos intuitive Deum videre, ſed ſolum docet eos divinam non videre ſubſtantiam, quantum viſibilis eſt, & modo perfectiſſimo atque comprehenſivo. Illam namque non intueri, niſi quatenus menti creatæ ſe accommodat, & ad ejus capacitatem condeſcendit. Cognitionem autem Prophetarum, qui & ipſi condeſcenſum viderunt, in exemplum profert, ut explicet qua ratione Deus firmitate videntis repræſentationem ſuam metiatur ac temperet, ſed in ſpecie & modo cognitionis Prophetas cum Angelis non confert. *Quemadmodum*, inquit, *lucem radiorum ſolis, non tam cæcus quam qui videt, eſſe inacceſſibilem novit: ſic naturam Dei inacceſſibilem non eodem nos novimus modo, quo illæ ſuperæ Virtutes & incorporeæ. Quantum enim inter hominem cæcum & videntem diſcriminis eſt, tantum illæ a nobis differunt. Quamobrem ſi Prophetam dicentem audis, Vidi Dominum: noli quaſi ejus ſubſtantiam viderit ſuſpicari, ſed condeſcenſam ipſum vidiſſe intellige, eamque obſcurius quam Virtutes ſuperæ videant: non enim tantum videre, quantum Cherubim potuiſſet.* Idem oſtendit Sancti Chryſoſtomi ſcopus, qui his in Homiliis Anomæorum errorem ſibi ſumſit refellendum. Effutiebant enim homines dementiſſimi, & ipſe in primis Author Sectæ Eunomius, *Se nihil de rebus divinis ignorare, & ipſam Dei ſubſtantiam exacte ſcire, eamdemque habere de Deo cognitionem quam ipſe Deus de ſeipſo habet:* (ut ex Theodoreto obſervavimus lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cum ſupra egimus de Eunomii Hæreſi.) Eumdem errorem Eunomio & Anomæis tribuunt Sanctus Baſilius Epiſtola 168. ad ipſum Eunomium data, Sanctus Hieronymus Commentar. in cap. 11. Matthæi ad illa verba: *Nemo novit Filium niſi Pater*, Socrates, lib. 4. cap. 7. & ex Sancto ipſo Chryſoſtomo Homil. 1. *De incomprehenſibili Dei natura*, idem colligitur, qui propterea Anomæos *ad poſtremum inſaniæ provectos* vocat. Quiſquis igitur Vaſqueſium legis, mirare, vel dole potius hominem tanto conatu tantas nugas obtrudentem, qui ne amens putetur Eunomius, cujus inſaniam ſugillant & execrantur SS. Patres, Sanctum Chryſoſtomum in Fidei dogmate erraſſe contendit.

Denique quod ſolam comprehenſionem excludat S. Joannes Chryſoſtomus, ex ejus Homilia 2. *De incomprehenſibili Dei natura* compertum eſt. *Non ignoro*, inquit, *adverſarios noſtros verbis meis inſolentiam ſummam objecturos, quod ne ſupremis quidem Virtutibus Deum eſſe comprehenſibilem judicem.* Et infra: *Non pari modo nos atque Virtutes Deum incomprehenſibilem agnovimus, perfectius perfectiores noverunt.* Et Homilia 4. *Poſtquam nuper oſtendimus Deum incomprehenſibilem eſſe, etiam ipſis Cherubim & Seraphim .... Quid reſtat ut oſtendamus Dei exquiſitam comprehenſionem habere non poſſe Angelos, aut aliam rem creatam .... Quoties audio Deum nullum vidiſſe, illud intellige, nullum eſſe qui Dei ſubſtantiam exquiſita ratione perceperit.* Quod repetit Homilia 5. ubi ait, Deum a ſolo Filio & Spiritu Sancto exquiſita ratione cognoſci: *Subſtantia namque ſuperiorem ſubſtantiam nunquam perfecte intelligere poteſt.* Nec id mirum eſſe, cum nec noverimus quid ſint Angeli, & quid ſimus.

Sed ut recte ſenſiſſe de viſione Dei intuitiva Sanctum Joannem Chryſoſtomum perſuaſum magis habeas, lege ejus Parænesim 1. ad Theodorum lapſum cap. 7. ubi exponens illud Sancti Petri dictum, Matthæi 17. *Bonum eſt nos hic eſſe*, ait: *Quid dicemus, quando regiis cubiculis adapertis intueri licebit ipſum Regem, non per ſpeculum, nec per ænigma ſed facie ad faciem: non amplius, inquam, per fidem, ſed per ſpeciem?* Lege & ejus Expoſitionem Pſalmi 41. ubi illa verba enarrans: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* hæc habet: *Vide ardentem hominem, vide inflammatum; ſciens enim ſe, cum hinc receſſerit, Deum eſſe viſurum, ne expectat quidem dilationem.* Lege ejuſdem Homiliam 34. in Epiſtolam ad Corinth. I. ubi exponens illud: *Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*, hæc habet: *Non quod eum ita ſimus cognituri, ſicut ipſe nos: ſed quod ſicut ipſe nunc ad nos occurrit: ita nos etiam tunc ipſum apprehendemus, & ſciemus multa ex iis quæ nunc ſunt arcana, & beatiſſima illa fruemur conſuetudine & ſapientia.*

Et Homilia 10. in 2. ad Corinthios. *Si vel ſimplex harum rerum cogitatio quamlibet exigua atque obſcura ſit, tantam affert voluptatem: cogita, quæſo, quantum oblectamenti perſpicua earum fruitio nobis allatura ſit*, &c.

Et Homilia 3. in Epiſtolam ad Philippenſes: *Juſti, ſive hic, ſive ibi, cum Rege ſunt, atque ibi quidem multo magis proprius, non quaſi quodam interjecto veſtibulo, non per fidem, ſed facie ad faciem.* Et in Oratione de Sancto Philogono: *Hic quidem*

nemo

nemo Deum vidit : illic autem qui adſunt, perpetuo vident, quatenus illum videre licet, non ſolum præſentem, verum etiam gloria ſplendore condecorantem cœtum.

…situ- em …ncto- …n ad …m uſ- …ultimi …dicii …ferri S. …annes …hryſoſt. …n cen- …t.

II. Sancto Joanni Chryſoſtomo perperam affingunt nonnulli errorem de dilatione Beatitudinis Sanctorum ad diem uſque judicii. Nituntur ejus teſtimonio Homilia 39. in Epiſtolam I. ad Corinthios, ubi exponens hæc verba Apoſtoli : *Si in hac vita tantum ſperantes in Chriſto ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*, hæc habet : *Quid dicis, a Paule ? Quomodo in hac vita ſperantes ſumus, ſi corpora non reſurgunt, cum maneat anima & ſit immortalis ? quoniam ſi maneat anima & milliss ſit immortalis, ſicut eſt revera, abſque carne non accipiet bona illa ineffabilia, ſicut neque punietur.... Si enim non reſurgit corpus, incoronata manet anima extra illam beatitudinem, quæ eſt in cœlis. Si autem hoc ita habet, tunc nihil omnino conſequemur. Si autem tunc nihil conſequemur, in præſenti ſunt remunerationes.*

Sed hic Sancti Chryſoſtomi locus non probat animarum Sanctarum beatitudinem ad Reſurrectionem uſque differri : ſolum evincit animam, quantumvis immortalis credatur, beatitudine donandam non fore, niſi eadem aliquando ſit donandum & corpus, adeoque niſi ſit ad vitam perennem & glorioſam reſurrecturum. Cum enim Chriſtianæ Vitæ merita & labores totius hominis, id eſt, corporis & animæ communia ſint, non eſſet potior ratio cur æternum felix eſſet anima, quam corpus. Ut igitur conſummata ſit hominis beatitudo, anima in ſocietate carnis bona ineffabilia perciperet, ſuam cum illa communicando beatitudinem, qua ſtatim poſt ſuam e corpore migrationem, ſi pura eſſet peccati, fruebatur : ut idem Sanctus Chryſoſtomus aſſerit Homilia in Epiſtolam ad Philippenſes. Ibi enim exponens hæc verba Apoſtoli, *Diſſolvi multa magis melius, & quid eligam ignoro*, hæc habet : *Quid ais ? Cum hinc abiens ad cœlum ſis migraturus & cum Chriſto futurus, ignoras quid eligas*, &c.

Et Homilia 74. de Sanctis Martyribus, *Si peregrinis Athletis in Urbem adventantibus populus omnis confluit undique, eoſque circumvallantes, aptam membrorum diſpoſitionem in illis contemplantur : multo magis religionis athletæ in cœlos cum aſcenderint, concurrunt Angeli, omneſque undique confluunt ſuperna Virtutes, eorum conſiderant vulnera, & tamquam victores quoſdam ac multarum palmarum bellatores e bello ac præliis revertentes, multis trophæis ac victoriis partis, cum voluptate excipiunt eos omnes & amplexantur, ac deinde multo ſatellitio circumſeptos ad Regem* Cœlorum, *ad illum thronum multa gloria redundantem, ubi* Cherubim *&* Seraphim *adſtant, deducunt.* Cum *vero illuc advenerint, eumque qui throno inſidet adoraverint, multo majori quam a conſervis, a Domino afficiuntur honore...... Quando igitur maximam ipſi charitatem demonſtrarunt, ipſos excipit honorifice, atque illa gloria perfruuntur : participes fiunt chororum, & canticis myſticis communicant.*

De beatitudine igitur conſummata, quæ toti Eccleſiæ corpori ſimul rependetur, intelligendus eſt Chryſoſtomi locutus Homilia 28. in Epiſtolam ad Hebræos : *Ne viderentur*, inquit, *melioris quam nos conditionis, ſi primi coronarentur, definit omnibus unum tempus coronarum. Etiam qui tam multis ante te annis vicit, tecum accipit coronam. Vides Dei curam & providentiam. Non dixit, ne ſine nobis coronentur : ſed, Ut non ſine nobis conſummarentur. Itaque tunc quoque apparent perfecti. Præceſſerunt in certaminibus, ſed non præceſſerunt in coronis. Ipſi enim fratres expectant. Nam ſi omnes ſumus unum corpus, exiſtit huic corpori major voluptas, quando communiter coronatur, & non ſingulatim.*

De gratia Chriſti recte ſenſit S. Joannes Chryſoſt.

III. Perperam nonnulli Sancto Joanni Chryſoſtomo affingunt quod male de divina gratia ſenſerit, initium Fidei & ſalutis liberi arbitrii viribus tribuendo. Nituntur in primis loco celebri ex Homilia 42. in Geneſim ubi de Abrahami virtutibus loquens hæc habet : *Quæ igitur nobis poſthac relicta eſt excuſatio, cum unus homo cunctas in ſe virtutes poſſideat : nos vero ita immunes earum ſumus, ut ne unam quidem perficere juvet ? Quod enim non ex eo quod non poſſumus, ſed quod non volumus, a bonis omnibus ſumus alieni, manifeſte indicat quod multi ejuſdem naturæ homines inveniuntur virtutibus conſpicui. Et vero iſtud ipſum quod Patriarcha, qui ante gratiæ tempus & ante legem fuit a ſeipſo & a ſcientia quæ naturæ inſita eſt, in tantum pervenit virtutis faſtigium, ſufficit ut omnes noſtras excuſationes refutet. At forte dicent aliqui, quod Vir ille multam a Deo gratiam conſecutus ſit, & omnium Dominus ejus ſingularem habuerit curam. Fateor ita eſſe & ego. Verum niſi primum & ipſe quod ſuum erat feciſſet, non tanta a Domino obtinuiſſet. Ea propter non hoc ſolum vide, ſed in unoquoque diligenter attende, quomodo primum in omnibus virtutis ſuæ indicium exhibuerit, atque ſic divinum meruerit præſidium. Atque hæc ſæpe vobis declaravimus : quando a patria ſua migrabat, quod neque a progenitoribus ſemen Fidei acceperit & a ſeipſo valde religioſam atque piam mentem obtulerit*, &c. *Vidiſtis quomodo ab initio, quæ a ſemetipſo erant, attulerit, & propterea divina quotidie ubertim ſuſceperit ? Eodem modo, Dilecti, etiam nos, ſi voluerimus ſuperna frui gratia, imitemur Patriarcham, & ne cunctemur ad obeundam virtutem : Sed quotidie ita eam exerceamus, ut oculum illum, qui ſopiri neſcit, conciliemus nobis ad mercedem tribuendam. Etenim qui ſcit arcana mentis noſtræ, cum viderit ſanam mentem noſtram, & nos conari & eniti ad virtutis agones, ſtatim & nutu ſuo nos adjuvat, ſimul & labores noſtros allevians, & infirmitatem noſtræ naturæ confirmans, uberesque retributiones ſuppeditans.*

Verum hic Sancti Chryſoſtomi locus prævenientis gratiæ neceſſitatem non evertit, quam alibi non ſemel inculcat ; ſed gratiæ incrementa piis voluntatis conatibus, quæ gratiæ ipſam prævenientis ac præparantis cooperatur auxilio, concedi aſſerit. Loquitur quippe Sanctus Chryſoſtomus de Abrahamo, cæteriſque viris juſtis, qui a Deo vocati, ejus gratiæ fidei obedientia reſpondent, & hoc modo majora obtinent auxilia. Quod autem Abrahamum *a ſeipſa, & a virtutis ſcientia quæ naturæ inſita eſt, in tantum perveniſſe faſtigium* aſſerit, non excludit gratiam, ſed legem dumtaxat, prædicationem Evangelicam, & uberiora, quæ ipſam comitantur auxilia, propter quæ & Gratiæ Lex vocata eſt. Abrahamum itaque his præſidiis deſtitutum, & Deo nihilominus vocanti parentem, & quod in ſe erat facientem, ex gratiæ tamen auxilio, in exemplum Fidelibus proponit S. Joannes Chryſoſtomus, ut eorum torporem damnet ac ignaviam, qui longe majoribus gratiis præventi & adjuti, nullos ad virtutem voluntatis conatus conferunt.

Non alio modo intelligendus eſt locus alter ex Homilia *De Daniele & ejus ſociis*, in qua hæc leguntur : *Poſtquam omnia quæ ex ſe erant contulerunt, Deus etiam, quod ex ſe erat, reliquum contulit. Neque enim Dei ſolius erat præclarum illud facinus in his pro quibus mercedem accepturi erant : Sed principium & exordia erant ab illorum animo, quem cum generoſum & fortem præſtitiſſent, Dei auxilium ad ſe attraxerunt, & ad finem, quod moliebantur, perduxerunt.* Quamquam negotium faceſſere hic locus non debet, cum Homilia ex qua profertur, non ſit Sancti Joannis Chryſoſtomi.

Huic oppono genuinum ipſius teſtimonium ex Homilia 18. in Epiſtolam ad Romanos, ubi exponens locum Iſaiæ inſimul & Apoſtoli : *Inventus ſum a non quærentibus me : palam apparui eis qui me non interrogabant. Ad Iſrael autem dicit : Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem mihi*, hæc habet : *Illud, Inventus ſum ab his qui me non quærunt, idem eſt ac ſi dicat, quoniam Gentes quæ juſtitiam non ſectabantur, juſtitiam apprehenderunt. Deinde ut oſtendat non ſolum divinæ gratiæ opus eſſe hoc factum, ſed & voluntatis eorum qui acceſſerunt, quemadmodum & quod illi exciderunt, ex contentione eſt immorigerorum, audi quid ſubjungat : Ad Iſrael autem dicit : Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem. Diem hic univerſum vocat retro tempus quod præterierat. Illud vero quod manus ſuas extendiſſe dicit, vocaſſe, traxiſſe, adhortatumque eſſe declarat. Deinde*

de oſtendens, quod univerſa hujus inobedientia culpa illorum fuerit, dicit: Ad populum non credentem & contradicentem. Vides quanta illorum ſit accuſatio. Ipſi quippe neque adhortanti quidem obedierunt, ſed & contradixerunt, idque cum non ſemel, non bis, non ter, ſed per univerſum tempus eadem perſeveranter facientem viderent. Alteri vero qui Deum numquam cognoverint, ipſum tamen attrahere potuerunt. Attamen non dicit, quod ipſi Deum per ſe attrahere potuerint; ſed & eorum qui ex Gentibus credebant faſtus dejiciens, oſtendenſque quod totum hoc Dei gratia perfecerit, dicit: Ego conſpicuus factus ſum, & ego inventus ſum. Omnium ergo illi vacui ſuat? (dices) Nequaquam. Sed quod inventa apprehenderunt, conſpicuaque facta agnoverunt, hoc ſcilicet de ſuo attulerunt. Quo loco oihil illuſtrius ac luculentius proferri poteſt cum ad gratiæ prævenientis neceſſitatem ad omnes actus, etiam ad ipſum initium Fidei, tum ad liberi arbitrii cooperationem aſſerendam.

Et Homilia 19. in eamdem Epiſtolam, exponens illa verba: *Vide igitur bonitatem ac ſeveritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeveritatem: in te vero bonitatem* &c. hæc habet: *Non dicit, Vide igitur virtutem tuam, aut labores tuos, ſed Dei bonitatem: oſtendens quod univerſum ex ſuperna gratia ſit factum, ſaſtimenſque credentem ut tremat. Abuſus quippe gratia Dei tremere facit.* Et infra de Deo ait: *Ipſe perpetuo in beneficiis prior eſt.*

Et Homilia 12. in Epiſtolam 1. ad Corinthios: *Ponamus autem te eſſe dignum laudibus, & vero habere gratiam, nec eſſe corruptum hominum judicium. Nam ne ſic quidem oporteret te efferre & ſuperbire. Nihil enim habes domo allatum, ſed a Deo acceptum. Quid ergo te habere præ te fers quod non habes? At tu hoc habes, & alii tecum. Acceptum ergo habes, non hoc aut illud, ſed omnia quæ habes. Non enim tua ſunt hæc recte facta, ſed gratia Dei. Etiamſi fidem dicas, ea extitit ex vocatione; & ſi dicas remiſſionem peccatorum, ſi dona ac chariſmata, ſi docendi rationem, omnia inde accepiſti. Quid ergo habes*, inquit, *quod non habes acceptum?* Et infra, exponens quod ſcribit Apoſtolus ad Corinthios, ipſos *Multis adhuc opus habere*, ipſum ita loquentem inducit: *Et ſi maxime omnia accepiſſetis, non oporteret gloriari. Nihil enim eſt veſtrum.*

Objici poſſunt iſta verba ex Homilia 12. in Epiſtolam ad Hebræos, *Noſtrum quidem eſt præeligere & velle: Dei autem eſt perficere, & ad finem deducere.* Et ibidem: *Quando nos elegerimus, tum nobis multum affert auxilium.* Quæ gemina ſunt his quæ dixerat Homilia Octava in Epiſtolam ad Philippenſes, explicans illa verba: *Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & perficere.* Horum enim ſenſum eſſe iſtum dixerat: *Si volueris, tunc operabitur ut velis ...... etenim ubi voluerimus, de cætero augebit propenſionem voluntatis.*

Verum gratiæ prævenientis ad bonos actus, & ad ipſum Fidei initium, neceſſitatem hic locus non evertit, ſed affirmat ſolum nos gratiæ vocanti conſenſum dare primum oportere, quem ubi dederimus, gratiam Deus confert ſanctificantem. Hæc enim juſtificationis ſeries eſt ac œconomia. Illa itaque Sancti Chryſoſtomi verba gratiæ neceſſitatem non magis excludunt, quam illa Chriſti: *Petite & accipietis, pulſate & aperietur vobis.* Unde ſicut hæc ſententia quæ ſolam hominum operationem innuere videtur, per aliam exponenda eſt, quæ Dei præveniens auxilium neceſſario exigit: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum:* Ita illa quæ objiciuntur Sancti Joannis Chryſoſtomi verba, ex aliis explicantur, quæ primam ſalutis originem gratiæ excitanti acceptam ferunt. Sed quid aliis opus eſt, cum ipſo in loco qui profertur, ſcilicet Epiſtola 12. ad Hebræos ſuam ita dilucide ſententiam Chryſoſtomus exponat, de ea ut dubitare nemo poſſit, qui ipſam expenderit diligentius? *Si velimus*, inquit, *ſtare firmi, ſtabiles, & immobiles, non commovebimur. Quid ergo? Nihil ne eſt in Dei poteſtate? in Dei quidem poteſtate ſunt omnia, ſed non ita ut noſtrum liberum lædatur arbitrium. Si ergo, inquis, eſt in Dei poteſtate, cur in nos confert culpam? propterea dixi: ita ut non lædatur noſtrum liberum arbitrium. Eſt ergo & in noſtra, & in ejus poteſtate. Oportet enim nos primum bona eligere: & tunc affert quæ ſua ſunt. Non prævenit noſtras voluntates, ne perdat noſtrum liberum arbitrium.* Non prævenit nimirum cogendo, ſed prævenit adjuvando. Hinc totum Dei eſſe ait S. Chryſoſtomus in operibus bonis, quia & ſuas in iis partes liberum arbitrium habet: ſed tamen primas & præcipuas Deo vindicat, qui ſuam nobis opem confert, qua ſine conatus omnes noſtri fruſtra eſſent. Hoc ſenſu dictum ait ab Apoſtolo: *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei:* & ſecundum humanum loquendi morem hæc Apoſtoli verba exponit, quo totum illi adſcribi ſolet qui præcipuam ad aliquid operam confert, & qui cæteros ad opus movet, ac dirigit. Ita cum videmus ædes pulchre ædificatas, totum eſſe dicimus artificis, quamvis & operarii, & dominus qui materiam & ſumptus ſubminiſtrat, aliquid contulerint ad opus. Ita Apoſtolus totum Dei eſſe dicit, quia quod præcipuum eſt, illius eſt, inquit S. Chryſoſtomus. Ideo dicit, *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Hic autem duo magna & præclara efficit. Unum quidem ne efferamur. Etiamſi curras, etiam ſi ſtudium ponas*, inquit, *ne tuum eſſe exiſtimes quod recte geſtum eſt. Nam niſi a ſuperis opem adipiſcaris, fruſtra erunt omnia. Sed eſt perſpicuum fore ut aſſequaris id in quo ponis ſtudium, quamdiu curris, quamdiu vis. Non hoc ergo dicit quod fruſtra currimus, ſed quod fruſtra currimus, ſi totum eſſe noſtrum exiſtimamus, ſi non plus Deo tribuimus. Non enim ſuum eſſe totum voluit Deus, ne videretur nos temere coronare. Neque rurſus noſtrum, ne incidamus in arrogantiam. Nam ſi, cum minorem habeamus partem, efferimur, & præclare de nobis ſentimus: quid faceremus, ſi totum eſſet in noſtra poteſtate?*

Non alius eſt ſenſus loci laudati ex Homilia 8. in Epiſtolam ad Philippenſes. Solum enim vult gratiæ eſſe ſtrenue cooperandum, nec Deum ita velle & perficere in nobis operari, ut nihil ipſi agamus. *Ergo*, inquit, *ſi ipſe operatur, nos voluntatem ipſam penitus obſecundantem, non remiſſam, ſed contentam atque in ſeſe collectam exhibeamus oportet.* Tum quempiam ita objicientem inducit: *Si Deus eſt qui hoc in nobis operatur ut velimus, cur nos cohortaris? Nam ſi ipſe eſt qui, ut velimus, facit; fruſtra nobis dicis, Obediſtis: non enim nos ſumus qui obedimus. Fruſtra dicis, In timore & tremore: Totum enim Dei eſt.* Apoſtolum vero ſic reſpondentem inducit: *Minime vero huc ſpectans, iſta verba protuli: ſed ut veſtram ſolicitudinem ſedarem. Si volueris, tunc operabitur ut velis, non te iſte metus angat. Et propenſionem voluntatis ipſe nobis dat, & operationem. Etenim ubi voluerimus, de cætero augebit propenſionem voluntatis: veluti volo boni quidpiam operari: hoc ipſum bonum ille operatur, & per hanc boni operationem, operatur etiam velle. Aut ex abundantia pietatis hoc inquit: quemadmodum cum noſtra recte facta, chariſmata ac dona appellat. Quemadmodum igitur illa nominans chariſmata, non propterea nos dejicit de liberi arbitrii poſſeſſione, ſed hanc ipſam liberam ac ſui juris poteſtatem nobis permittit: ita cum inquit Deum eſſe, qui operatur in nobis velle; minime nos libero arbitrio privat; ſed oſtendit recte faciendo magnam nos acquirere propenſionem ad volendum.* Ibidem obſervat, Apoſtolum hæc verba addere, *Pro bona voluntate:* quibus verbis *fidere nos facit, fore omnino ut Deus operetur. Vult enim noſtram nos ad illius voluntatem aggregare, atque ita vult vivere. Quod ſi Deus vult; illud autem quod vult ipſe operatur: certe hoc quoque operabitur ac præſtabit, ut recte vivamus. Hoc enim vult. Vides a Paulo minime tolli arbitrii libertatem?*

Eodem modo exponenda ſunt verba illa ex Homilia 17. in Joannem: *Hinc admonere poſſumus, Deum ſuis in nos beneficiis noſtras non prævenire voluntates, ſed a nobis incipiendum eſſe: ſed cum nos prompto paratoque animo ad ſuſcipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert ſalutis occaſiones.* Ideo autem S. Joannes Chryſoſtomus liberi vires & conatus arbitrii commendat, gratiæ vero prævenientis non ita prædicat neceſſitatem & efficaciam, quia Manichæos liberum negantes arbitrium, quavis data occaſione impugnabat: Pelagianis autem nondum litigantibus, & nondum exortis, ſecurius loquebatur, ut ait S. Au-

gustinus

guſtinus. Illuſtrari poteſt hic Homiliæ 17. locus ex altero Homiliæ 45. in qua exponens illa verba Chriſti: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum*, hæc habet: *Hic inſurgunt Manichæi, nihil nos ex nobis ipſis poſſe, hujus particulæ teſtimonio contendentes. Sed plane nos poſſe quæ volumus, per hoc oſtenditur: inquiunt enim: Si quis venit ad eum, quid opus eſt ut trahatur? Verum hoc noſtrum non tollit arbitrium, ſed divino egere auxilio oſtendit; & non invitum, ſed omni contendentem conatu venire. Inde quo pacto trahat, ne quid ſenſibile de eo ſuſpicarentur, his verbis proſequitur: Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt a Deo, hic vidit Patrem. Quomodo trahat*, inquit, *hoc Propheta prædixerat, quod erunt omnes docibiles Dei. Vides Fidei dignitatem, quod non ab hominibus, neque per hominem, ſed per ipſum Deum ea imbuendi ſunt.*

Objici poteſt celebris locus ex Homilia 31. *de* S. Pelagia Virgine & Martyre. *Non erat intus ſola, ſed conſiliarium habebat Jeſum ipſum. Ille Virgini præſto erat, ille ipſius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat; ſolus, inquam, ille metum omnem ejiciebat. Hæc autem non ſine cauſa Jeſus faciebat, ſed quoniam Martyr ipſa illius auxilio ſe dignam antea præbuerat.*

Verum hic locus non de prima gratia, quam nulli conatus liberi arbitrii præcedunt, advocant, & merentur; ſed de gratiæ incremento & profectu, ad quem nobis cooperandum eſt, debet intelligi, ut oſtendit ipſa loci ſeries. *Quod enim*, inquit, *exire, & carnificibus illis ac militibus reſpondere, quod os erigere, & vocem emittere, quod ea aſpicere, quod denique conſiſtere & reſpirare potuerit, hoc certe tale ac tantum eſt, ut nemo poſſit non illud admirari. Non erant hæc naturæ humanæ facta, ſed Dei majorem partem conſerentis auxilio id fiebat. At ipſa tamen otioſa non erat, ſed a ſeipſa promptum & generoſum animum, voluntatem, propoſitum, ſtudium, & alacritatem afferebat: divino vero ſubſidio ac benevolentia factum eſt, ut hæc omnia ad eventum perlata ſint. Itaque ipſam & admirari, & beatam dicere merito debemus: beatam, quod Dei præſidium atque opem habuerit: admirabilem, quod tantam animi virtutem oſtenderit.*

His omnibus lucem adhuc afferre poteſt locus Homiliæ 40. in Matthæum. *Quemadmodum*, inquit, *impoſſibile omnino erat per mare Rubrum pertranſire, niſi miraculo facta via fuiſſet: ſic a priore vita ad cælos conſcendere ſine meditatione Baptiſmi non poſſumus. Et ſi quod factu impoſſibile erat, factum eſt poſſibile: quanto magis anguſtum hoc atque arduum iter facile fiet? Ita, inquies, ſed divina poteſtate, atque gratia ſolum tranſitus tunc Judæis conceſſus fuit. Idcirco tu debes confidere. Nam ſi gratiæ beneficio ſolum illi tranſierunt: cum tu ad gratiam laboribus quoque tuis niteris, nonne ſecurior es? Si enim otioſos ſalvavit, quanto magis ſolerti laborantibus ſtudio certiſſimam feret opem.*

Nævus S. Chryſoſt. IV. Inanis gloriæ vitium Deiparæ Virgini affingit, non ſequendus hac in re S. Chryſoſtomus, Homilia 45. in Matthæum ad illa verba. *Quæ eſt mater mea?* &c. Quæ ita commentatur: *Hæc autem dixit, non quod eum matris puderet, ſed ut oſtenderet nihil eam juvare, niſi quod officii ſui erat in omnibus præſtaret. Nam quod illa facere inſtituerat, ſupervacaneæ cujuſdam ambitionis erat. Quippe volebat oſtentare populo ſe Filio dominari, & in eum authoritatem exercere: cum nondum de ipſo magnum aliquid imaginatione ſua ſibi proponeret. Ideo intempeſtive acceſſit: ac vide, quæſo, tam ipſius, quam illorum ſuperbiam.*

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 640. Editionis primæ: Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo poſuerunt: *Spoliat Chryſoſtomum Opere imperfecto in Matthæum.*

R. Opus illud *S. Joanne Chryſoſtomo* indignum, illi ante me abjudicarunt quicumque Criticam Sacram poſterioribus ſæculis vel a limine ſalutarunt. Patiantur Authores Indiculi Cenſorii ſe remitti vel ad *Bellarmini* Catalogum Scriptorum Eccleſiaſticorum.

ANIMADVERSIONES ex Cl. V. Marchione Scipione Maffei excerptæ, in epiſtolam ad Cæſarium, S. Jo. Chryſoſtomo inſcriptam, de qua Natalis *art.* 29. *n.* 8.

§. I.

Epiſtola ad Cæſarium falſo S. Jo. Chryſoſtomo adſcribitur.

NUllus eſt hac noſtra ætate, qui inter eruditos adnumeretur, cui ignota ſit ea literaria concertatio, quæ viguit inter Cl. V. Marchionem Maffei & Jacobum Baſnage, dum hic præfatam epiſtolam, tamquam genuinum Chryſoſtomi fœtum, in lucem edere meditabatur. Ne Hollandus Baſnage a veritate deviaret, non abs re judicavit Maffei ſuis epiſtolis oſtendere, illam a S. Jo. Chryſoſtomo ablegandam; & inſuper alia obſervare, ex quibus dignoſcere poſſet Baſnage infeliciter ex eadem epiſtola tranſubſtantiationis dogma impugnari. Cum nihilominus Baſnage ab ea tamquam indubitanter genuina publicanda non abſtinuerit, diſſimulando tamen Maffei argumenta; illudque addiderit, *iniquo conſilio*, ne Pariſiis publicaretur, vetitum fuiſſe, ac Bigotio latitanter, & non ſine arte eamdem epiſtolam tranſcribere conceſſum fuiſſe, novam doctiſſimus Marchio adornavit epiſtolam, quæque antea amice Baſnage communicaverat, publici juris facere duxit eſſe neceſſarium.

Primo autem conqueritur iterum reaſſumptam, quam prius induxerat Cave querelam, fraude nempe epiſtolæ ad Cæſarium publicationem prohibitam, poſtquam Lutetiæ jam typis fuerat impreſſa. Tunc abſque injuria fraudis crimen opponi potuiſſe dicit, quando exemplar omnino abolendum imperatum fuiſſet, vel aliena ab originali eidem aſſuta viderentur, non vero dum inopportunum fuerit judicatum edere monumentum, quod ex non infirmis argumentis inter apocrypha erat adnumerandum. Nec etiam erubuit Baſnage affirmare id tunc *iniquo conſilio* peractum, quando ignorare non poterat hanc epiſtolam poſtea Pariſiis, nullo contradicente, Harduinum publicaſſe; cum quidam a Jo. Chryſoſtomo non ablegandam ſenſiſſent.

Ægerrime deinde fert Maffei dictum eſſe a Baſnage non licuiſſe Bigotio niſi latitanter, & ſub ſpecie alia adnotandi, eamdem tranſcribere; jam etenim illum monuerat nonniſi per putidum mendacium id evulgari. Solemniter etiam mentiri ſcripſerat qui affirmaverat non amplius illam legendi dari facultatem, cum illam omnibus expoſcentibus PP. Dominicani S. Marci Florentiæ paſſim exhibeant; cujus rei teſtem affert Enricum Brenkman, virum Hollandum, qui longam in ea civitate moram traxit, ad novam Pandectarum editionem, juxta originale ibidem aſſervatum, incumbens.

Quæ vero Maffei jam antea Baſnage communicaverat, ut abſtineret ab hac adnumeranda epiſtola inter alias Chryſoſtomi, ad ſequentia reducuntur. Primo animadvertit eam non ſolum apud Italos, ſed paſſim etiam ultra montes innotuiſſe, & tamen numquam inter Chryſoſtomi Opera viſam. Ex hoc colligit eidem non adſcribendam eſſe communiter ipſius Compilatores judicaſſe; neque etenim tunc in ipſius Libris fuiſſet deſideranda. Secundo adnotat ea in epiſtola apertam fieri mentionem Hæreſis Neſtorii, quæ ſolum exorta eſt ultra annos viginti ob obitu Chryſoſtomi. Quamvis autem hæc Epiſtola Chryſoſtomo adſcripta a Damaſceno octavo ſæculo videatur; nihilominus quæ continet longe eſſe ab ipſius mente P. Lequien in editione Operum Damaſceni, data opera demonſtrat, & non ſolum poſt Chryſoſtomi ætatem, ſed etiam poſt Concilium Chalcedonenſe editam opinatur. Tertio ad judicandum epiſtolam ad Cæſarium a Chryſoſtomo non fuiſſe exaratam, illud conducere dicit, quod ejuſdem epiſtolæ altum ſilentium fuit in Concilio Chalcedonenſi, in ſexto adverſus Monothelitas, & in Lateranenſi ſub Martino I. neque illius meminiſſe Theodoretum, Leontium Bizantinum, Anaſtaſium Sinaitam, ſicut nec illos Neſtorii Patronos, qui ex Chryſoſtomo quædam minoris ſane roboris protulere.

Demum, ut oſtendat Maffei affirmari haud poſſe genuinam eſſe, de qua agitur, epiſtolam, affert ejuſdem non contemnendum fragmentum ex MSS. Mediceæ S. Laurentii Bibliothecæ depromptum. Affirmatur ibi duos in Chriſto Filios non extitiſſe, atque duas copulatas in ipſo naturas, inconfuſas, ac impermixtas permanſiſſe. Ut poſtea ejuſdem author oſtenderent, non proinde Divinitatem pœnis obnoxiam fuiſſe, ſimilitudine utitur purpuræ, in qua ſola lana mulieris nentis perſert torſionem, non color; ſicut etiam ſolaris radii arborem illuminantis, quem amputatum nemo dicit, ſi arbor ſerro abſcindatur. En in hoc fragmento, ad oſtendendam naturarum impermixtionem, omiſſam impermixtionem Corporis Chriſti, ac panis in Euchariſtia, quod exemplum, ut infra videbitur, expreſſe habetur in ea, quæ circumſertur, epiſtola. Hoc vero fragmentum, uſque ad præfatas ſimilitudines, indubium eſt, quia illud legere eſt etiam apud Nicephorum. Cum autem quæ ſubſequuntur aliter in præſato MSS. aliterve in epiſtola, de qua cum noſtris Adverſariis lis eſt, perlegantur, ex hac ſola lectionum varietate illius authoritatem ruere neceſſe eſt, quando etiam alia deſpicerentur obſcuritatis, ac incongruentiarum adminicula. Nec dicere referret, quæ diverſimode leguntur in MS. S. Laurentii non ad epiſtolæ authorem, ſed ad alterum pertinere; id etenim gratis dictum quis non videat? Præterea quæ in eodem MS. alterius ſunt authoris, ſub eodem contextu continuata non apparent; & ulterius quæ indivulſæ a ſuperiori textu reſeruntur ſimilitudines, ad illuſtrandum quod ibidem author probandum aſſumpſerat, conducunt. Videas ex his, quam nimis fidenter dixerit Baſnage, eam, de qua hic ſermo eſt, *indubitatam* eſſe Chryſoſtomi epiſtolam.

§. II.

Quando etiam epiſtola ad Cæſarium S. Chryſoſtomo inſcripta, eſſet genuina, nihil ex ea inferre liceret contra dogma Tranſubſtantiationis.

DEmonſtrare pergit doctiſſimus Maffei, etſi concederemus præfatam epiſtolam Chryſoſtomo tribuendam, incaſſum Baſnage ſibi plaudere, quaſi ex ea Tranſubſtantiationis dogma proſcribere concedatur: nec deſinit mirari eos, qui PP. traditionem a fidei dogmatibus ſtabiliendis alienam contendunt, hanc epiſtolam adeo adverſus Catholicos urgere. Verum, antequam cætera proſequar, quæ ex hac epiſtola verba afferuntur, hic ſunt tranſcribenda, ac ita ſe habent: *Sicut enim antequam ſanctificetur panis, panem nominamus, divina autem illud ſanctificante gratia, mediante Sacerdote, liberatus eſt quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus eſt Dominici corporis appellatione, etiamſi natura panis in ipſo permanſit, & non duo corpora, ſed unum corpus filii prædicatur; ſic &c.* Cum hic poſt conſecrationem adhuc panis natura ſupereſſe dicatur, excluſa omnino videtur tranſubſtantiatio.

Verum huic textui primo opponit Maffei, tanta illum obſcuritate laborare, ut Calviniſtæ ex eo proſcriptam realem Chriſti præſentiam ab Euchariſtia velint, Lutherani ſolam tranſubſtantiationem, Catholici vero ex eodem utramque confirmari autument. Minus ergo aptus reputandus ad fidei dogmata ſtabilienda. Dicit deinde noſtros adverſarios non ſine contemptu rejecturos, quæ ipſis ex græco, vel latino authore opponerentur, dum diverſo idiomate ab eo quo primum conſcripta fuerunt, exhiberentur, ſi originale deficeret, quo oſtendi poſſet ipſius verba fideliter reddita fuiſſe. Hoc autem hic evenit, quæ etenim latine allata ſunt verba, nullibi græce leguntur: ultraquamquod Interpres infeliciter in eis vertendis laboraverit, cum pluribus deformentur mendis. At quamvis fidelis fuiſſet interpretatio, optime dicit Maffei PP. mentem, quoad aliquod dogma ſtabiliendum, non ex iis introſpiciendam, quæ de eo incidenter dixere, ſed ex iis, ubi illud data opera explicandum aſſumunt: ac proinde non inveſtigandum quid de Euchariſtia ſenſerit Chryſoſtomus, ubi de Incarnatione agens ab Euchariſtia ſimilitudinem mutuatur, ſed ubi de hac ſermonem inſtituit. Porro Chryſoſtomus homilia in Judam tranſubſtantiationem tradit, affirmando conſecrationis verba *oblationes tranſmutare*; ſicut & hom. 83. in Matth. poſtquam etenim Euchariſtiæ miraculum tranſmutationi aquæ in vinum comparavit, ſubdit: *Qui ſanctificat, & transfabricat oblationes, ipſe Dominus eſt*. Similia habent PP. Græci, ubi de Euchariſtia ſermonem habent, videndi apud Leonem Allatium adverſus Creyghton. Compertum autem eſt quæ obſcura ſunt, ex iis, quæ omnem dubitandi rationem excludunt, explicanda.

Demum ex præallegatis verbis fruſtra Lutheranos Euchariſticam tranſubſtantiationem rejicere, ex eo demonſtrat Maffei, quia hæc vox *natura*, præcipue antequam in Scholis terminorum ſignificatio coarctaretur, ad deſignandas rerum naturales ſenſibileſque proprietates fuit uſurpata. In hoc ſenſu ait Tertullianus: *Subſtantia eſt lapis, ferrum; duritia lapidis, & ferri natura ſubſtantiæ eſt*. Modo etiam pro rerum natura non raro ipſarum proprietates intelligimus: & ita dicere ſolemus hominem eſſe natura malum, aurum natura extenſibile &c. Quamvis ergo Chryſoſtomus dixiſſet poſt conſecrationem panis *naturam* ſupereſſe, non proinde dicere cogeremur intelligere voluiſſe panis ſubſtantiam perſeverare, bene tamen illius proprietates. Neque aliter ſuadet ſimilitudo, ad hunc ſolum finem ab authore epiſtolæ allata, ut oſtenderet duas res, quamvis unitas, impermixtas poſſe remanere, exinde inferens contra Sinuſiaſtas utramque naturam, quamvis in Chriſto unitam, in unam non coaluiſſe. Ita igitur bene poteſt urgeri eadem ſimilitudo, nempe quod ſicut in Euchariſtia Chriſti Corpus, paniſque proprietates non confunduntur, quamvis ſolum Domini Corpus nuncupetur; ita non eſt affirmandum in Chriſto unum fieri ex Divinitate, & humanitate, licet in Chriſto unus ſit Salvator, & ſolum ejuſdem Chriſti nomine Perſona, quæ carnem aſſumpſit, appelletur: & ſicut in Euchariſtia ſub oculos dumtaxat panis repræſentatur, & nihilominus ſub illius ſpeciebus latitat Chriſti Corpus ad eiſdem diſtinctum, ita in Chriſto ſola apparebat humanitas, quamvis eidem Deitas impermixta copularetur. Hæc profecto ſatis erant ad demonſtrandum duo ſimul unita inconfuſa poſſe permanere, & id ſolum reſpiciebat authoris epiſtolæ ratiocinium, non vero quod duæ in Chriſto eſſent ſubſtantiæ, quia duæ ſubſtantiæ in Euchariſtia perſeverarent. In ſimilitudinibus autem unice inſpiciendum ad quod probandum fuerint uſurpatæ; ſi etenim ad alia diſtrahantur, difficiliter aliquando ab hæretico errore dabitur eas vindicare.

Cæterum bene perpendit Maffei noſtros Adverſarios in ſeipſos pugnaſſe, tanti faciendo hanc Chryſoſtomi præſumptam epiſtolam, quamvis tot mendis ſcatentem. In Actis Lipſienſibus *pretioſiſſimam* appellant, quam maxime extollit Peceninus, & a nobis præfracta fronte negari affirmat Baſnage, quia animus deeſt *imminentibus periculis* nos objicere. Tantine ergo æſtimandus vel unicus Pater, quem quia nobis adverſum ſomniant, quaſi nos viciſſe, ac proſtraſſe canunt? Quantine ergo, quam ipſi reprobant, magnifacienda PP. traditio, non ex uno, alterove ipſorum textu expiſcanda, ſed ex indubiis ipſorum verbis, & ex communi ipſorum doctrina extrahenda? Ad hoc tribunal tamquam infallibile ſemper Catholici venerabundi acceſſerunt, non ita vero Heterodoxi.

ARTICULUS XXXI.

De S. Hieronymo.

SAnctus Hieronymus Stridone in Dalmatiæ Panoniæque confinio, Patre Euſebio natus eſt, anno circiter 329. Romam eum Bonoſo veniens, Donatum Grammaticum audit. Multis peragratis Provinciis ac regionibus, in Syriæ eremo Vitam egit Monaſticam. A Paulino Antiochiæ Epiſcopo Presbyter inauguratus eſt anno circiter 378. ita tamen ut nulli adſcriberetur Eccleſiæ, (quemadmodum ipſe teſtatur Epiſt. 61. ad Pammachium.) Hinc fabula de Cardinalitia Sancti Hieronymi dignitate, cujus artifex ineptus ille Author,

thor, qui Sermones ad Fratres de Eremo edidit, & Sancto Auguſtino ſuppoſuit, merito ſugillatur. Romam reverſus, Damaſo Papæ in ſcribendis Epiſtolis & in Eccleſiaſticis negotiis operam commodavit. Cujus poſt obitum Roma diſcedens, navigavit in Syriam anno 385. inde Hieroſolymam ingreſſus eſt. Ægypti Monaſteria anno ſequente luſtravit. Bethleem tandem ſeceſſit, ubi conſenuit in Monaſterio, in ſacrorum librorum ſcriptione, & Scripturarum divinarum meditatione atque commentatione aſſiduus. In Sacrarum Literarum ſtudiis præceptores habuit Gregorium Nazianzenum, Apollinarem Laodicenum, & Didymum Alexandrinum. Trium linguarum, ſcilicet Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ peritiſſimus fuit: in Chaldaica etiam & Syriaca eruditus. Hæreticos ſcriptis inſectatus eſt, Fidemque Catholicam adverſus ipſos ſtrenue propugnavit. Vigilantium, Helvidium, Jovinianum, Luciferianos, Pelagianos, & Origeniſtas, maximeque Origenis acerrimum, defenſorem atque ſectatorem Rufinum confutavit. Tandem multis pro Eccleſia laboribus perfunctus, doctiſſimiſque Operibus editis, ad vitam migravit immortalem anno Chriſti 420. an. ætatis 91.

Suorum ipſe meminit Operum *In Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum*, cap. ultimo. Hunc librum abſolvit anno Theodoſii Senioris XIV. quo tempore Vitam Pauli Monachi, varias Epiſtolas, & in primis ad Heliodorum, ad Euſtochium, ad Marcellam, ad Paulam ſcripſerat. Item, Chronicon; Dialogum adverſus Luciferianos; adverſus Helvidium, de Virginitate B. Mariæ perpetua; Commentarios in Epiſtolas Sancti Pauli ad Galatas, ad Titum, & ad Philemonem; item, in Eccleſiaſtem: Librum Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim: De locis, & de nominibus Hebraicis; Explanationes in Michæam, in Sophoniam in Nahum, in Habacuc, in Aggæum, libros adverſus Jovinianum; & Apologeticum pro ipſis ad Pammachium; Vitam Sancti Hilarionis, *&c.* Latinitate etiam donaverat Homilias 28. Origenis in Jeremiam & Ezechielem, duas in Canticum Canticorum; triginta novem Homilias in Lucam; & librum Didymi de Spiritu Sancto. Vetus præterea Teſtamentum ex Hebraico textu jam Latinam in linguam tranſtulerat; Novum Græcæ Fidei reddiderat, juſſu Damaſi Pontificis. Ac Veteris quidem Teſtamenti ex Hebræo Verſionem Sanctus Auguſtinus, lib. 18. de Civitate Dei, cap. 43. his verbis commendat: *Quamvis non defuerit temporibus noſtris Presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium eaſdem Scripturas convertit. Sed ejus tam literatum laborem quamvis Judæi fateantur eſſe veracem*, &c. De hac & Sanctus Gregorius Magnus lib. 20. Moralium, cap. 23.

Chaldaico. *Quia hac nova Tranſlatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta verius transfudiſſe perhibetur, credendum eſt quidquid in ea dicitur: & oportet ut verba illius noſtra expoſitio ſubtiliter rimetur.* De Verſione vero Novi Teſtamenti ab Hieronymo adornata, verbis plane magnificis loquitur Sanctus Auguſtinus Epiſtola 10. ad ipſum met data, cap. 4. *Proinde*, inquit, *non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex Græco interpretatus es, quia pene in omnibus nulla offenſio eſt, cum Scripturam Græcam contulerimus. Unde, ſi quiſpiam veteri falſitati contentioſus faverit, prolatis, collatiſque Codicibus, vel docetur facillime, vel refellitur. Et ſi quædam rariſſima merito movent; quis tam durus eſt, qui labori tam utili non facile ignoſcat, cui vicem laudis referre non ſufficit?* Sed de Verſione Sancti Hieronymi, & Vulgata noſtra, Diſſertationem ſingularem inſtituimus, & in lucem edidimus: σφάλματα quæ in ea ſuperſunt indicavimus.

Opera S. Hieronymo ſuppoſita.

I. Jam de Operibus Sancto Hieronymo ſuppoſitis dicendum eſt. *Quæſtiones ſeu Traditiones Hebraicas in libros Regum & Paralipomenon* ipſi abjudicat Nicolaus Lyranus, cui ſubſcribit Sixtus Senenſis, & Neophyto cuidam Judæo tribuit, qui ex Hebraicis fabulis multa corraſerit ineptiſſima. Et certe quiſquis Quæſtiones Hebraicas in Geneſim cum iſtis contulerit, fatebitur iſtas Sancti Hieronymi ingenio & doctrina indignas eſſe. Extant Tomo 3. ipſius Operum.

II. *Annotationes in Acta Apoſtolorum*, quæ in eodem Tomo excuſæ ſunt, non ſunt Sancti Hieronymi, cujus nomen & librum de nominum Hebraicorum interpretatione laudant. A Beda ex S. Hieronymi Operibus collectas Sixtus Senenſis conjicit, quod inter ejus Opera etiam reperiantur.

III. *In Lamentationes Jeremiæ Commentaria ad Euſebium* non ſunt Hieronymi. Horum enim Authorem in linguis Hebraica & Græca peregrinum fuiſſe & hoſpitem certum eſt. Stylus inæqualis ubique probat nihil aliud eſſe hoc Opus, quam farraginem centonum ex variis Authoribus collectorum, & potiſſimum ex Sancto Gregorio Magno. Illud Rabano aſſerit Sixtus noſter Senenſis, nec immerito, cum nomine Rabani laudetur a S. Bonaventura in ſua ad eaſdem Lamentationes Expoſitione. Extant Tomo 4. Operum S. Hieronymi.

Commentarius in Pſalmos non eſt S. Hieronymi.

IV. *Commentaria in Pſalmos* Sixtus Senenſis noſter Sancti Hieronymi eſſe jure negat. Quia horum Author in allegoricis & tropologicis expoſitionibus perpetuo verſatur, nulla editionum uſus varietate, ut Sancti Hieronymi mos eſt. 2. Quia in iis multa cum Hieronymi placitis pugnantia legere eſt. Exempli cauſa, in interpretatione Pſalmi 77. *Cynomiam* eſſe ait muſcam caninam, reclamante Sancto Hieronymo in Epiſtola ad Suniam & Fretelam. In Pſalmum 86. notat ſecundum Hebraicam veritatem vertendum eſſe; *Numquid Sion dicet homo:* cum in tranſlatione Pſalterii ex Hebræo verterit Hieronymus: *Ad Sion dicet homo*. Pſalmum 89. Moyſis non eſſe contendit, quem adſcripſit Moyſi Sanctus Hieronymus. 3. Sermonis barbaries, ineptia, & frequentes battologiæ, ſcribendi genus Hieronymianum minime ſapiunt. 4. Eucherium laudat in Pſalmum 16. at Eucherius longe fuit poſterior Sancto Hieronymo. 5. Hic Author in Pſalmum 108. numerat annum 400. ab excidio Hieroſolymitano tunc decurrentem. Excidium autem illud conſignat anno poſt Chriſti Paſſionem 42. quibus ſi addamus annos 33. vel 34. vel 35. vel 37. Vitæ Chriſti (prout varie de his ſentiunt Authores recentiores) conſient ad ſummum anni 479. Vivebat igitur Author ille & ſcribebat hoſce Commentarios circa annum 479. aut 477. aut 475. aut 474. At S. Hieronymus obiit anno 420. Sexto, Sanctus Hieronymus Apologia 1. contra Rufinum ſe Commentariolos in Pſalmos teſtatur conſcripſiſſe. At hujus Authoris expoſitiones dici non poſſunt Commentarioli, cum interdum ſint admodum prolixæ. Authorem hujus Operis Monachum fuiſſe aſſerit Sixtus Senenſis, qui coram Fratribus ad horæ conſtitutæ menſuram ſermonem habuerit, ut conſtat ex Pſalmorum LXXXIX. CXI. & CXV. expoſitionibus, Variorum Doctorum ac præſertim Sancti Hieronymi dicta ſtudioſe deflorabat, & in ſuam expoſitionem tacitis eorum nominibus transfundebat bonus ille Monachus. Unde in Enarratione Pſalmi 93. legimus fragmentum Hieronymianæ expoſitionis a Sancto Auguſtino laudatum in Epiſtola ad Fortunatianum Epiſcopum Sicenſem. Et in expoſitione Pſalmi L. referuntur verba Sancti Hieronymi a Sancto Gregorio Magno, ſeu potius ab alio Authore laudata in explanatione IV. Pſalmi Pœnitentialis; quod doctiſſimum Cardinalem Bellarminum in eam adduxit ſententiam, ut exiſtimaret Commentarios illos, de quibus agimus, eſſe Sancti Hieronymi, ſed a Scriptore poſteriori adauctos & interpolatos.

Commentarii in Job. S. Hieronymo ſuppoſiti.

V. *Commentarios in Job ad Vecterium*, non eſſe Sancti Hieronymi, probat Vulgatæ Bibliorum Verſionis uſus; ſtyli diſſimilitudo: myſticarum expoſitionum, ſenſu literali neglecto, ſtudium. Bedæ Presbytero tribuendum nonnulli conjiciunt, quod Vecterius, quo rogante ſunt editi, Anglicanæ Eccleſiæ eſſet Epiſcopus: alii Philippo Monacho & Presbytero, Sancti Hieronymi auditori, quem Commentarios in Job Sermone ſimplici ſcripſiſſe teſtatur Gennadius in *Catalogo Virorum Illuſtrium*. Extant inter Hieronymi Opera Tom. VIII.

VI. *Commentarii in Proverbia Salomonis*, cum SS. Gregorii, Auguſtini, & ipſius Hieronymi teſtimonia laudent & nomina, Sancti Hieronymi eſſe non poſſunt. Bedæ tribuuntur in probatis MSS. & a Trithemio.

VII.

Commentarii in S. Pauli Epiſt. S. Hieronymum parentem non agnoſcunt, ſed Pelagium.

VII. *Commentarios in omnes Sancti Pauli Epiſtolas*, qui Tomo 8. Hieronymianorum Operum inſerti ſunt, quamvis nimis credula antiquitas Sancto Hieronymo tribuerit, nemo jam eruditorum virorum alterius non eſſe fatetur. Quin Pelagii ſint, non ambigo, cui illos tamquam legitimo parenti tribuunt Sanctus Auguſtinus, lib. 3. *De peccatorum meritis & remiſſione*, cap. 1. & 12. & lib. *De peccato originali*, cap. 21. & lib. *De geſtis Palæſtinis*, cap. 10. Marius Mercator in *Commonitorio*, cap. 2. & in *Præfatione Subnotationum*; Author Prædeſtinati, *Hæreſi* 88. Caſſiodorus *Divinarum Lectionum*, cap. 8. Difficultatem movet quod Sanctus Auguſtinus, lib. 3. *De Peccatorum meritis & remiſſione*, cap. 1. & 5. profert ex Commentario Pelagii in cap. 5. Epiſtolæ ad Romanos objectiones duas contra fidem peccati originalis, ibidem a Pelagio tamquam ex alia perſona, non ſua propoſitas; quæ in iſto quo de agimus, Commentario non leguntur. Sed reſpondemus Commentaria in illam Epiſtolam a Caſſidoro fuiſſe emendata, ut mirum non ſit ſi Pelagiana dogmata jam in iis non legantur. Qua de re Caſſidorum ipſum loco mox laudato differentem audiamus. *Octavus*, inquit, *Codex Canonicus Epiſtolas continet Apoſtolorum; ſed in Epiſtolas tredecim Sancti Pauli Annotationes conſcriptas in ipſo initio meæ ſcriptionis inveni, quæ in cunctorum manibus ita celebres habeantur, ut eas a Sancto Gelaſio Papa urbis Romæ doctiſſimi Viri ſtudio dicerent fuiſſe conſcriptas: quod ſolent facere, qui res vitioſas cupiunt glorioſi nominis authoritate defendere. Sed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt, ſubtiliſſimas quidem eſſe ac breviſſimas dictiones, ſed Pelagiani erroris venena illic eſſe ſeminata: & ut procul a vobis fieret error Hæreticus, primam Epiſtolam ad Romanos, qua potui curioſitate purgavi; reliquas in chartaceo Codice conſcriptas, vobis emendandas reliqui: quod facile ſubiacebit, quando præcedenti exemplo audacior redditur ſequentis imitatio.* Ex quibus liquet Caſſiodorum magna cura ab erroris Pelagiani veneno purgaſſe Commentarios in Epiſtolam ad Romanos, ut reliquos corrigendi exemplum ſuis præberet, qui utrum id præſtiterint, incertum eſt. Hæreticum nihilominus eſt, quod neſcio an a Caſſiodoro relictum per incuriam, an a Notario poſt Caſſiodori emendationem rurſus intruſum, quod legitur in cap. 7. v. 9. *Si cum lex non eſſet, peccatum mortuum eſt, inſaniunt, qui de Adam per traducem ad nos aſſerunt venire peccatum*. Quod aperte repugnat Fidei Catholicæ de peccati propagatione ex Adamo.

Epiſtola ad Demetriadem non eſt S. Hieronymi, ſed Pelagii.

VIII. *Epiſtola ad Demetriadem Virginem* temere fuit ſuppoſita Sancto Hieronymo jam inde a temporibus Bedæ, ut ipſe teſtatur *Præfat. in Cantica*. Pelagii eſſe conſtat ex S. Auguſtino Epiſtola 143. *ad Julianam Demetriadis matrem*, & lib. *De Gratia Chriſti*, cap. 22. & ſequentibus, & Oroſio in *Commonitorio*. Extat hæc Epiſtola Tom. IX. Operum Sancti Hieronymi. Cætera quæ extant Tomo IX. vel Sancto Hieronymo perperam adſcripta ſunt vel ſuis titulis proprios Authores produnt.

Symboli explanatio ejuſdem eſt Hæretici.

IX. *Symboli explanatio ad Damaſum*, quæ incipit, *Credimus in Deum Patrem*; & ſic deſinit: *Se imperitum & malevolum, non me Hæreticum comprobabit*: quamvis Sanctus Remigius Lugdunenſis eam olim Sancto Hieronymo tribuerit, lib. *De tribus Epiſtolis*, cap. 39. quamvis ab Auguſtino *Sermone* 191. dictatam crediderit Guillelmus Pariſienſis *lib. de peccatis & vitiis*, cap. 21. Pelagio tamen Hæreſiarchæ velut legitimo parenti, omnium Virorum Eruditorum ſuffragio jam adjudicatur; cui diſerte illam tribuunt Sanctus Auguſtinus, lib. *De Peccato Originali*, cap. 21. & Zoſimus Epiſtola 2. *ad Africanos Epiſcopos in cauſa Pelagii*. Addita huic libello poſt Pelagii ætatem nonnulla quæ pertinent ad Hæreſim ſive Eutychis de confuſione naturarum, ſive Joviniani de impeccabilitate hominis, ſive Elipandi de filietate Chriſti adoptiva, exiſtimat Joannes Launojus in Diſſertatione, quam *De Confeſſione Pelagii* edidit. Repugnat Joannes Garnerius Societatis Jeſu Theologus Diſſertatione V. in primam partem Operum Marii Mercatoris, quæ eſt *De Libellis Fidei editis a Pelagianis*.

Varios errores S. Hieronymo perperam Dallæus impingit.

X. Plurimos in Sancti Hieronymi libris nævos erroreſque notat & carpit Dallæus, lib. *De vero Patrum uſu* 1. Quod Origenis de damnatorum purgatione & ſalute delirium ſequatur in cap. 4. Amos & lib. 1. *Contra Pelagium*. Quo ab errore Sanctiſſimum Doctorem vindicavimus in Panoplia adverſus Hæreſes III. Sæculi, Articulo II. Ipſi præterea improperat, quod ſecundas nuptias rebus turpibus & fœdis accenſeat, & digamos eodem loco habeat, quo ſcortatores, Epiſtola X. *Ad Furiam*, & XI. *Ad Ageruchiam*, & lib. 1. *Adverſus Jovinianum*. At ſeipſum ab hac vindicavit calumnia Hieronymus in *Apologia pro libris adverſus Jovinianum*. Legantur quæ ad Sanctiſſimi Patris defenſionem diximus in Panoplia adverſus Hæreſes ſecundi Sæculi, Diſſertatione XVIII. Articulo 1. Tertio exprobrat Sancto Hieronymo Dallæus, quod aſſerat Dei Providentiam curare quidem omnes & ſingulos homines; reliqua vero ſive inanimata, ſive ratione carentia, non item, *Commentar. in Habucuc*, cap. 1. Sed eo loci particularem ac propriam individui cujuſquam ſcientiam ac providentiam Sanctus Hieronymus Deo non negat, ſed curam dumtaxat benevolam illam, & paternam adhiberi brutis, & inanimis, quæ hominibus a Deo adhibetur. *Sicut igitur*, inquit, *in hominibus etiam per ſingulos Dei currit Providentia: ſic in cæteris animalibus generalem quidem diſpoſitionem & ordinem, curſumque rerum intelligere poſſumus. Verbi gratia, quomodo naſcatur piſcium multitudo, & vivat in aquis: quomodo reptilia & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis. Cæterum abſurdum eſt ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices quotve moriantur, quæ cimicum, & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo, quanti piſces in aqua natent, & qui de minoribus majorum prædæ cedere debeant. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus: eamdem rationabilium, quam irrationabilium providentiam eſſe dicentes.*

Objicit 4. adverſus Hieronymum Dallæus, quod Sanctarum Animarum poſt diſceſſum ſuum præſentiam in infinitum extendat; adeo ut eas nullis ſpatiis, nulloque loco circumſcribi vel contineri velit, lib. contra Vigilantium: *Sequuntur Agnum*, inquit, *quocumque vadit. Si agnus ubique, ergo hi qui cum Agno ſunt, ubique eſſe credendi ſunt*. Nulla eſt tam ſegnis Dialectica, inquit Dallæus, quæ ferat hominem ita argumentantem, & Chriſti divinitatem cum ejuſdem humanitate confundentem, & ex iis quæ de ea dicuntur, quæ illius ſunt propria concludentem. Verum nec ubique Chriſtum eſſe, ut homo eſt, nec ubique ſanctas animas Hieronymus aſſerit, ut fingit petulans Calviniſta, ſed aſſerit dumtaxat illas uno loco non ita concludi, *Ut non poſſint ſuis tumulis, & ubi voluerint, adeſſe præſentes*: qui error erat Vigilantii. Hunc autem ex eo refellit appoſite, quod *Agnum ſequantur quocumque ierit*: Chriſtus autem adeſſe poſſit ubicumque vult, nec uno ita arctetur loco ut ad alium tranſire non poſſit. Deinde Sanctos ubique eſſe cum Agno ait, quatenus preces noſtras audiunt, & præſentem nobis ferunt opem; non quod eorum præſentia localis in infinitum extendatur.

Objicit 5. Dallæus adverſus Hieronymum, quod Sacramentorum efficaciam Miniſtris tribuat Commentario in Sophoniam, pag. 489. *Sacerdotes*, inquit, *qui Euchariſtiæ ſerviunt, & Sanguinem Domini populis ejus dividunt, impie agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam imprecantis facere verba, non vitam*. Sed quis non videat S. Hieronymum, cum vitam Sacerdotum Euchariſtiæ neceſſariam eſſe ait, de Euchariſtiæ effectu, non de conſecratione eſſe intelligendum? Non enim effectum ſalutis ei confert, quem merita indignum faciunt, in quo potius completur illud Apoſtoli: *Qui manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit*. Vel (ut cum Scholaſticis noſtris loquar) morum exquirit ornatum S. Hieronymus ad Euchariſtiam conficiendam, neceſſitate præcepti, non neceſſitate Sacramenti. Quod & adjuncta verba oſtendunt: *impie*, inquit, *agunt in legem Chriſti*. Quo ſpectat & illud quod ex Levitici 21. ibidem laudat: *Et Sacerdos in quo fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino*. Idem confirmatur ex

iis

iis quæ paulo poſt ſubjungit : *Sacerdotes quoque qui dant Baptiſmum, & ad Euchariſtiam Domini imprecantur adventum, faciunt Oleum Chriſmatis, manus imponunt, Catechumenos erudiunt, Levitas & alios conſtituunt Sacerdotes, non tam indignentur nobis hæc exponentibus, & Prophetis vaticinantibus, quam Dominum deprecentur & ſtudioſe agant, ne de Sacerdotibus qui violant Sancta Domini, eſſe mereantur. Non enim dignitas & nomina dignitatum, ſed opus dignitatis & Principes, & Judices, & Prophetas ſalvare conſuevit. Qui Epiſcopatum*, inquit, *deſiderat, bonum opus deſiderat. Videte quid dixerit : Bonum opus deſiderat, non dignitatem. Si autem deſpecto opere ſolam aſpexerit dignitatem, cito corruet turris in Siloa*, &c.

Objicit 6. Dallæus adverſus Hieronymum, quod exiſtimaverit Evangelicam veritatem non recipere juramentum, lib. 1. *Commentar. in Matth.* ad cap. 5. Sed loquitur dumtaxat Sanctus Hieronymus de juramento per creaturas : loquitur de juramento pro rebus leviſſimis ; loquitur de juramento quod non fit in veritate, in judicio, & in juſtitia. Ait denique Legem Evangelicam non recipere juramentum, non quod illicitum ex ſe ſit, aut a Deo prohibitum ; ſed quia Chriſtianæ ſanctimoniæ & perfectioni minime conſentaneum eſt, ut lites habeant quas juramento dirimi ſit opus ; nec ita abhorreant a mendacio, ut ſimplex eorum ſermo jurisjurandi vim habeat. Hunc eſſe Sancti Hieronymi ſenſum fatebitur quiſquis ejus verba diligentius expenderit. *Hanc*, inquit, *per elementa jurandi peſſimam conſuetudinem ſemper habuere Judæi : ſicut Propheticus eos frequenter arguit ſermo. Qui jurat, aut veneratur aut diligit eum per quem jurat. In lege præceptum eſt ut non juremus niſi per Dominum Deum noſtrum : Judæi per Angelos, & urbem Jeruſalem, & Templum, & elementa jurantes, creaturas reſque carnales venerabantur honore & obſequio Dei. Denique conſidera quod hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, ſed per cœlum & terram, & Jeroſolymam & per caput tuum. Et hoc quaſi parvulis fuerat lege conceſſum ; ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent : ſic & jurare permitterentur in Deum : non quod recte hoc facerent, ſed quod melius eſſet Deo id exhibere, quam Dæmonibus. Evangelica autem veritas non recipit juramentum ; cum omnis ſermo fidelis pro jurejurando ſit.* His gemina ſunt quæ habet lib. 2. Commentar. in Zachariam, ad cap. 8. *Et juramentum*, ait, *mendax ne diligatis : præcipiente Domino in Evangelio, Ego autem dico vobis ut non juretis penitus, ſed ſit veſter ſermo : Eſt eſt, Non non : qui enim non juraverit, numquam poterit pejerare. Qui jurat, audiat quod ſcriptum eſt : Non aſſumes nomen Domini Dei tui ſuper re vana. Omnia hæc ſunt quæ odi, dicit Dominus.... In præceptis quæ ad vitam pertinent, & ſunt perſpicua, non debemus quærere allegoriam, ne juxta Comicum, nodum quæramus in ſcirpo.*

His gemina ſunt quæ eodem de argumento habent Origenes Tractatu 35. in Matthæum ; Hilarius Capite 4. in eumdem Evangeliſtam ; Sanctus Epiphanius *Hereſi* 19. quæ eſt *Oſſenorum*, n. 6. Sanctus Chryſoſtomus, Homil. 8. & 19. ad populum Antiochenum, Homilia 17. *in Matthæum*, & alibi paſſim ; Author Operis imperfecti in Matthæum, inter ejuſdem Chryſoſtomi Opera ; Ambroſius in Pſalm. 118. ad illa verba, *Juravi & ſtatui* ; Theophylactus, Œcumenius, & Euthymius.

Hieronymum exagitat Dallæus, quod in Epiſtola ad Titum, neget eam fuiſſe altaris Athenienſis inſcriptionem, quam dicit apud Lucam Paulus Actuum 17. *Inſcriptio autem aræ*, inquit, *non ita erat ut* Paulus aſſeruit, *Ignoto Deo, ſed ita : Diis Europæ, Aſiæ, & Africæ, Diis ignotis & peregrinis.* At dixit quod res eſt Hieronymus abſque Apoſtoli injuria, ut ex adjunctis patet. *Verum quia Paulus non pluribus Diis indigebat ignotis, ſed uno tantum ignoto Deo, ſingulari verbo uſus eſt, ut doceret illum ſuum eſſe Deum, quem Athenienſes in ara titulo prænotaſſent, & recte eum ſcientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & neſcire non poterant.*

XI. S. Hieronymi authoritate abutuntur Novatores, cum illum vindicem aſſerunt Aeriani Dogmatis, quo Epiſcopum inter & Presbyterum æqualitas ſumma conſtituitur. Unde perperam Blondellus infauſtum Opus quo iſtum propugnavit errorem, inſcripſit *Apologiam Sancti Hieronymi*. Sed de Sanctiſſimi Doctoris Sententia in Diſſertatione ſingulari ſeorſim edita jam egimus, quam in hoc Volumine edimus.

XII. Sanctus Hieronymus in Commentariis ex mente propria non ſemper loquitur, ſed refert interdum, immo ſæpius, aliorum Interpretum Sententias tacitis eorum nominibus : nec ipſas refellit, etiamſi erroneæ ſint & abſurdæ. Qua de re ſuorum Operum Lectores ipſe monitos voluit Apologia 1. adverſus Rufinum.

Ego, inquit, *in Commentario ad Epheſios ſic Origenem, Didymum & Apollinarium ſecutus ſum, qui certe contraria inter ſe habent dogmata, ut Fidei meæ non amitterem veritatem. Commentarii quid operis habent ? Alterius dicta ediſſerant ; quæ obſcure ſcripta ſunt, plano ſermone manifeſtant, multorum ſententias replicant, & dicunt : Hunc locum quidam ſic ediſſerunt, alii ſic interpretantur : illi ſenſum ſuum & intelligentiam his teſtimoniis & hac nituntur ratione firmare : ut prudens lector, cum diverſas expoſitiones legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit : judicet quid verius ſit, & quaſi bonus trapezita adulterinæ monetæ pecuniam reprobet.*

Multa præcipue ex Origene in Commentarios ſuos transfudit, quod cum ipſi objicerent ejus æmuli, hoc eorum invidiæ telum ita repulit Præfatione 2. lib. Commentar. in Michæam : *Nam quod dicunt, Origenis me volumina compilare, & contaminari non decere Veterum ſcripta, quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtimant, eamdem laudem ego maximam duco, cum illum imitari volo, quem cunctis prudentibus, & vobis placere non dubito. Si enim criminis eſt Græcorum bene dicta transferre, accuſentur Ennius & Maro, Plautus, Cæcilius & Terentius, Tullius quoque & cæteri eloquentes Viri, qui non ſolum verſus, ſed multa capita & longiſſimos libros ac fabulas integras tranſtulerunt. Sed & Hilarius noſter furti reus ſit, quod in Pſalmos XL. ferme millia verſuum ſupradicti Origenis ad ſenſum verterit. Quorum omnium æmulari exopto negligentiam potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.*

XIII. Quanta fuerit Sancti Hieronymi in Controverſiis Fidei expendendis ac dirimendis jam ab ejus obitu authoritas, conſtat ex Sancto Auguſtino qui eam non abſque honorifica Præfatione adverſus Pelagianos protulit, lib. 1. *Contra Julianum*, cap. 7. *Nec Sanctum Hieronymum*, inquit, *quia Presbyter fuit, contemnendum arbitreris, qui Græco, & Latino inſuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem tranſiens Eccleſiam, in locis ſanctis, atque in literis ſacris, uſque ad decrepitam vixit ætatem, cujus nobis eloquium ab Oriente uſque in Occidentem ad inſtar lampadis reſplenduit. Hic omnes, vel pene omnes qui ante illum ex utraque parte orbis de Doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, legit, nec aliam de hac re tenuit prompſitque ſententiam.* Nonnulla tamen ſunt in quibus ipſum deſerunt Eccleſia & Scholæ Theologorum. Cum enim ille Epiſtola 83. ad Oceanum data, aſſerat non eſſe repellendum a Sacris Ordinibus Bigamum, qui ſemel ante Baptiſmum, & ſemel poſt Baptiſmum nupſerit ; & quod ſola poſt Baptiſmum Bigamia Chriſtianis imputetur ad hunc effectum : Eccleſia contrariam ſequitur ſententiam, quæ eſt Innocentii Primi, Sancti Auguſtini, & Sancti Gregorii. Ab eo etiam diſcedunt Theologi in quæſtione de legalium Cæremoniarum deſitione. Cum enim ſtatim a Chriſti Paſſione legalia Sacramenta Moſaycæque Legis ritus mortiferos eſſe cœpiſſe propugnaverit, & Apoſtolos ſimulatione quadam Cæremonias illas obſervaſſe, adeoque Sanctum Petrum ſincere & ex animo reprehenſum non fuiſſe a Sancto Paulo : Theologi contrariam ſententiam duce Sancto Auguſtino tuentur, cujus rationibus ceſſit Sanctus ipſe Hieronymus.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 667. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant : *Sanctus Hieronymus non fuit Cardinalis.* R.

R. Me reprehendunt Religioſi Cenſores, quod averſo a veritate auditu, non ſim converſus ad putidam & inſalſam Fabulam de Cardinalitia Dignitate *S. Hieronymi*, ſed eam rejecerim, ſicut ante me rejecerunt Cardinales *Baronius*, Tom. 4. Annalium, ad annum 382. Num. 26. & *Bellarminus*, libro 1. *De Clericis*, cap. 16.

ARTICULUS XXXII.

De Joanne Hieroſolymitano, Theophilo Alexandrino, Palladio, & Severiano Gabalitano.

I. JOANNES, poſt Sanctum Cyrillum, Hieroſolymitanus Epiſcopus, ab anno 386. ad 416. Eccleſiam illam rexit. A Theodoreto, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 35. *Vir laudabilis* appellatur. Doctrinæ Origenis defenſor acerrimus fuit; eoque nomine a Sancto Hieronymo impugnatus *Epiſtola* 41. *adverſus errores Joannis Hieroſolymitani*. Cæterum labem illam a ſe depellere conatus eſt, conſcripto libro adverſus obtrectatores ſtudii ſui, in quo oſtendit Origenis ſe ingenium, non fidem ſecutum; ut teſtatur Gennadius in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 30. Petrus Waſtelius Carmelita hunc vocat Joannem Nepotem Sylvanum, Romanis Nobilibus editum, ſororis Dracontii filium, Diſcipulum S. Pambonis, ex Priore Carmelitarum in Monte Carmelo, Patriarcham Hieroſolymitanum. Quæ omnia, præter Patriarchatum Hieroſolymitanæ Eccleſiæ quo exornatus eſt, figmenta ſunt. Idem Carmelita Opera plurima ſub Joannis iſtius nomine emiſit in lucem, quæ tribus Vindiciarum libris ipſi aſſerere conatus eſt, præſertim librum *De inſtitutione primorum Monachorum in lege veteri exortorum, & in novo perſeverantium, ad Capraſium Monachum*. Sed univerſum eruditorum cœtum repugnantem habet, qui ut alia Opera Joanni Hieroſolymitano ab ipſo aſſerta, ejus non eſſe, ſed Authorum pleraque Latinorum exiſtimant; ita librum illum *De Monachorum primorum inſtitutione* ipſi fuiſſe a poſteriore aliquo Scriptore, eoque Latino ſuppoſitum, propugnant. Ita ſenſit inter alios doctiſſimus Cardinalis Baronius ad annum 444. n. 18. Et certe rationes graviſſimæ id probant 1. quia laudat Scripturam Sacram, non ſecundum 70. Verſionem, qua tunc Eccleſia Græca utebatur, ſed ſecundum Editionem Vulgatam. Secundo, quia Monachi etymologiam ex lingua Græca derivat, latineque explicat; quod Joannes Hieroſolymitanus Græcus ipſe, & ad Græcos ſeribens non feciſſet. *Propterea*, inquit, cap. 5. *debes ſolitarius pavere & flere, id eſt, officiam Monachi exercere* [*μόνος enim Græce, dicitur Latine unus, ſive ſingularis aut ſolas; ἄχος autem Græce, Latine dicitur triſtis. Inde dictus eſt Monachas, quaſi ſingularis & triſtis*] *tua ſcilicet & alterius peccata ſolitarius lugens*. Tertio ſuam prodit imperitiam; cum ſeribit, cap. 45. *Dici proprie melotam a mele animali, quod etiam taxus appellatur, de cujus pilis, vel pelle veſtis facta, quæ eſt valde hiſpida, eſt melota proprie vocata*. 4. Phraſes nullum Græci idiomatis odorem referentes, & frequens vocum Latinarum expoſitio, Latinum Authorem probant. Denique altiſſimum Gennadii, & Trithemii de hocce Joannis Hieroſolymitani libro, aliiſque a Walſtelio ipſi vindicatis ſilentium, probat illorum ſuppoſitionem.

II. Theophilus Alexandrinus Epiſcopus, Origeniſtarum hoſtis, in S. Joannem Chryſoſtomum iniquior, a Sancto Hieronymo ob Fidei & Doctrinæ integritatem, fervoremque in exagitandis Origeniſtis variis laudibus paſſim exornatus, a Syneſio quoque Epiſtola 9. a Paulo Emiſſeno, cum de pace Sanctum Cyrillum inter & Orientales concilianda Alexandriæ verba faceret: a S. Leone Epiſtola 52. & 64. a Gennadio, cap. 33. Catalogi, a Sancto Iſidoro Pelusiota, lib 1. Epiſtola 152. a Socrate, Sozomeno, & Theodoreto commendatus, necnon a Gelaſio 1. Pontifice Maximo in *Synodo Romana*, poſt Timotheum, ab anno circiter 385. ad annum 412. Alexandrinam rexit Eccleſiam. Tres ejus *Paſchales Epiſtolas*, librum *De ſacris Myſteriis, & Synodicam adverſus Origenem Epiſtolam*, Latine reddidit S. Hieronymus. *Paſchalem Cyclum* Theodoſio Imperatori nuncupavit. Adverſus Origenem & Antropomorphitas grande volumen ipſum ediſiſſe Gennadius refert. Tres libros *De Fide* ipſi adſcriptos ſe legiſſe idem Author teſtatur, quos ipſi *ob linguæ*, ut ait *inconſonantiam*, cenſet abjudicandos. Varii Canones Eccleſiaſtici ab ipſo editi leguntur in Collectionibus Zonaræ & Balſamonis. Theodorum Mopſueſtenum impugnavit acerrime, ut conſtat ex 5. Synodo œcumenica Collat. 5. Moriturus dixiſſe fertur: *Beatus es, Abba Arſeni, qui ſemper hanc horam ante oculos habuiſti*: nec prius ultimum ſpiritum emittere potuiſſe, quam Sancti Joannis Chryſoſtomi, quem inique damnaverat, effigiem veneratus fuiſſet.

III. Palladius Helenopolitanus Epiſcopus in Cappadocia, in Origenis ac Pelagianorum errores propenſior, ut conſtat ex Sancto Hieronymo in *Præfatione libri ad Cteſiphontem contra Pelagianos*, ſcripſit Hiſtoriam de vita, moribus, & inſtitutis Monachorum, quæ *Lauſiaca* inſcribitur, quia ad Lauſum virum illuſtrem & ſacro cubiculo Præpoſitum eam direxit. Scripſit quoque Dialogum *De Vita S. Joannis Chryſoſtomi*.

IV. Severianus Gabalitanus Epiſcopus in Syria, vir eruditus, & concionator egregius, varios Conſtantinopoli Sermones habuit rogante Sancto Joanne Chryſoſtomo: Arcadio Imperatori ob dicendi vim gratiſſimus: ad finem 4. ſæculi, & quinti initio maxime floruit. Nonnullas ejus Homilias edidit Savilius cum operibus Sancti Joannis Chryſoſtomi. *Expoſitionem in Epiſtola ad Galatas* ab eo editam, & libellum *De Baptiſmo & Theophaniæ ſolemnitate*, tempus edax rerum nobis invidit. De diſſidio Severiani cum S. Joanne Chryſoſtomo, deque eorum reconciliatione, lege Socratem, lib. 6. Hiſtor. cap. 11. & Sozom. lib. 8. cap. 10. Extat inter Chryſoſtomi Opera Homilia *De recipiendo Severiano*, & ipſius Severiani *Sermo de pace*, cum a S. Chryſoſtomo ſuſceptus eſt.

ARTICULUS XXXIII.

De Rufino Aquilejenſi.

RUfinus Aquilejenſis Eccleſiæ Presbyter ac Monachus, a Sancto Hieronymo in Chronico ad annum Chriſti 377. & in Epiſtola 5. ad Florentium, in 4. ad ipſum Rufinum, & alibi non ſemel laudatus; ab eodem ut Origenis acerrimus defenſor, utque Pelagianorum fautor exagitatus eſt. Poſt 25. annos peregrinationum in Ægypto & Oriente, quibus Melaniam ſeniorem comitatus eſt, rediit in Occidentem anno 397. & *Romam invexit navem plenam ſuarum blaſphemiarum*. (ex Sancto Hieronymo.) Aſportavit enim libros περὶ ἀρχῶν Origenis a ſe Latinitate donatos, & aureo poculo Romanis venenum propinavit. Eam ob cauſam ab Anaſtaſio Romano Pontifice damnatus eſt, ut conſtat ex illius Pontificis Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum data. In patriam cum ſeceſſiſſet, Apologiam ſcripſit Anaſtaſio. Scripſit quoque tres virulentiſſimos Invectivarum libros adverſus Sanctum Hieronymum. Tamdiu vero Aquileiæ ſubſtitit, donec populantibus agros urbemque Wiſigothis, in Siciliam fugere coactus eſt, ubi diem extremum clauſit an. 411.

Rufinum Cœleſtii Magiſtrum, qui ipſum *docuit negare traducem originalis peccati*, teſte Sancto Auguſtino, lib. *De Peccato Originali*, cap. 4. & qui *Hanc ineptam & non minus inimicam rectæ Fidei quæſtionem, ſub ſanctæ recordationis Anaſtaſio Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifice Romam primus invexit*, ut aſſerit Marius Mercator in *Præfatione Subnotationum*; Joannes Garnerius Societatis Jeſu Profeſſor, alium eſſe exiſtimat ab Aquilejenſi, quod ipſum Marius Mercator *natione Syrum* vocet. Quaſi circa Rufini patriam falli non potuerit Marius, aut vero natione Syrum exiſtimare non potuerit ac dicere, qui tot annorum intervallo in Syria peregrinatus fuerit & com-

commoratus. Nec obſtat quod Rufinus quem Cœleſtinus ut magiſtrum laudat apud Sanctum Auguſtinum, lib. *De Peccato Originali*, Romæ manſerit *apud Pammachium*: Qui cum addictiſſimus foret Hieronymo, apud ſe Rufinum Aquilejenſem eſſe non permiſiſſet, nec eo familiariter uſus eſſet. Quo enim tempore a Pammachio hoſpitio exceptus ſit Rufinus diſerte Cœleſtius non notat, Si id referatur ad illud tempus quo nondum libros περὶ ἀρχῶν vulgaverat, quo nondum fuerat ab Anaſtaſio damnatus, quo nondum in apertum eruperat diſſidium ejus cum Hieronymo contentio, ruit conjectura Patris Garnerii. At, inquit, Rufinus Aquilejenſis anno 13. Siricii *invexit in Urbem navem plenam ſuarum blaſphemiarum*, ut ſcribit Sanctus Hieronymus. Syrus *ſub Anaſtaſio primus Romam invexit inimicam rectæ Fidei quæſtionem de Peccato Originali*, ut teſtatur Marius Mercator. Utrumque vere dici potuit, Romam enim appulit ſub Siricio; at Origenis errores Pelagianamque Hæreſim vulgavit ſub Anaſtaſio. Sed, inquit Vir Eruditus, Rufinus quem laudat Cœlaſtius, Romæ fuit, cum doceret *quia tradux peccati non erat*. Aquilejenſis, ubi primum Roma digreſſus eſt, eo non rediit. Sed ex verbis Cœleſtii non probabit Eruditus Conjector quod tanta confidentia aſſerit. Dogma illud nefarium ſe audiviſſe ait a Rufino qui Romæ fuit apud Pammachium: non ait ſe audiviſſe Romæ. Quidni vero ex ipſius ore hunc errorem excepit, dum in Sicilia verſaretur? eo enim comitatus eſt Pelagium, ſe metu Wiſigothorum Urbi imminentium recipientem Cœleſtius, in eaque Inſula triennio circiter manſit; quo tempore in ea regione verſatum fuiſſe & Rufinum ſecundum P. Garnerii calculos compertum eſt. Rufinum Aquilejenſem accuſari quidem ab Hieronymo fatetur P. Garnerius, tamquam præcurſorem & Magiſtrum Pelagii; ſed perinde ac Jovinianum, Evagrium Ponticum, cæteroſque omnes quorum meminit in Epiſtola ad Cteſiphontem, & in ea tantum parte, quæ ſpectaret ἀπάθειαν & ἀναμαρτησίαν. De alia quæ pertinet ad traducem peccati, ne vocatum quidem eſſe ait in ſuſpicionem: at Cœleſtii Magiſter traducem peccati non eſſe, diſcipulos docebat. Fateor diſſimulaſſe Rufinum errorem illum ſuum de peccato originali, nec illum niſi inter conſecraneos ſuos docuiſſe, & forte nondum illum præformaſſe, quo tempore Sanctus Hieronymus contra ipſum ſcribebat. Sed non probat eruditus Conjector, parvum iſtud dogma numquam fuiſſe ab Aquilejenſi Rufino aſſertum. Sane inter dogmata de impeccantia & impaſſibilitate, & de negatione peccati originalis, connexionem ſummam fuiſſe perſpicuum eſt. Cum itaque *Hæreſim impaſſibilitatis & impeccantiæ in Diſcipulo Origenis Grunnio fuiſſe jugulatam* (id eſt in Rufino) Sanctus Hieronymus ſcribat Præfatione in lib. 4. *Commentar. In Jeremiam*, conſequenter & dogma de negatione peccati originalis in eo confixum eſt, quamvis illud nondum diſerte propugnaſſet.

Inſtat Vir Eruditus. Paulinus nihil excepit adverſus Rufinum a Cœleſtio appellatum: excipere plurima potuiſſe adverſus Aquilejenſem, vel hoc unum præſertim, quod propter Hæreſes a Sede Apoſtolica damnatus fuiſſet, & in damnatione extinctus. Sed meminiſſe debuit P. Garnerius eorum quæ dixit in Notis ad Epiſtolam Anaſtaſii. Rufinum dubiam ſui memoriam reliquiſſe, aliis velut Sanctum laudantibus, aliis execrantibus tamquam Hæreticum: credere poſſe quempiam Anaſtaſii damnationem comminatoriam fuiſſe dumtaxat, juſtiſque de cauſis non evaſiſſe poſtmodum in ſententiam: forte pariter ſuſpectam fuiſſe non ſine cauſa. Quæ ſi ita ſe habuerint, ut conjicit Vir Doctus; mirum eſſe non debet quod Paulinus non exceperit adverſus Rufinum, ipſum ab Anaſtaſio damnatum fuiſſe. Præterea, excipere potuiſſet Paulinus adverſus Rufinum Syrum, ipſum hominem nullius in Eccleſia nominis & authoritatis fuiſſe: a Sanctiſſimo Presbytero Hieronymo, cujus Diſcipulus fuerat, deſciviſſe: abuſum fuiſſe Sancti Viri amicitia & fiducia ad ſpargendos errores. Nihil horum excepit adverſus Rufinum Paulinus. Itaque non fuit ille Rufinus Syrus Presbyter miſſus ab Hieronymo in Occidentem. Quid quod nuſquam & nullibi adverſus Syrum illum hominem velut proditæ Fidei reum, & Pelagianæ Hæreſeos incentorem invehitur S. Hieronymus? At ipſi non pepercuſſet, pro eo, quo flagrabat, Fidei zelo.

Objicit P. Garnerius. Rufinus qui Cœleſtium docuit, Presbyter erat in Eccleſia Catholica conſtitutus, tunc cum doceret, id eſt, communione cum Sede Apoſtolica conjungebatur: Aquilejenſis ab Anaſtaſio communione privatus fuerat.

Reſp. Incertum eſſe ipſi P. Garnerio, an reipſa vibratum fuerit ab Anaſtaſio in Rufinum anathema, an comminatoria dumtaxat fuerit ejus de nomine Rufini Epiſtola. Unde priores conjecturas novis conjecturis deſtruit. Deinde non conſtat an Rufinus eſſet communione privatus, cum de peccato originali cum Cœleſtio collocutus eſt. Tertio non conſtat an Cœleſtius anathema, quo percuſſus fuerat Rufinus, non diſſimulaverit. Quarto, Rufinus damnatus fuerat ab Anaſtaſio, non ut Hæreticus, ſed ut pertinaciæ reus, qui vocatus ad judicium Sedis Apoſtolicæ, Romam venire contempſerat; quique nec Præfatione ſua ad libros Origenis, neque Apologia ad ipſum Pontificem miſſa, ſatis ſe ab Origeniſmi ſuſpicione purgaverat. Unde ipſum ut Presbyterum in Eccleſia conſtitutum appellare potuit Cœleſtius, eo ſenſu quod ab Eccleſia non receſſiſſet,

Adde, Eruditum Conjectorem multa aſſerere, quæ penitus incredibilia ſint. Ait enim Rufinum Syrum a S. Hieronymo miſſum eſſe Mediolanum ut Venerium impelleret ad condemnandos Origeniſtas: Romæ commoratum eſſe, dum judicium de Origeniſtis, & Rufino præcipue apparabatur: ſtrenue rem geſſiſſe adverſus Origeniſtas, & Aquilejenſem ipſum Rufinum, & Romæ Cœleſtium docuiſſe contra Catholicam Fidem de peccato originali ſentire: eum duos edidiſſe Fidei libellos, qui a Mario Mercatore deſcribuntur, breviorem unum 12. Anathematiſmis contentum: prolixiorem alterum in octo capita diſtributum. At vix quiſquam credat I. Rufinum Syrum S. Hieronymi diſcipulum aut familiarem, ſcripſiſſe libellum in quo peccatum originale tam diſerte, tamque præfracte negatur, cum adhuc verſaretur in Oriente, & S. Hieronymi lateri adhæreret. II. Incredibile eſt Hieronymum in Occidentem ad Eccleſiaſtica negotia gerenda miſiſſe virum, de cujus Fidei ſinceritate certior non eſſet. III. Rufinum Syrum ab Hieronymo miſſum eſſe ut Rufini Aquilejenſis damnationem urgeret, pariter incredibile eſt. Tunc enim reconciliatus erat cum Rufino S. Hieronymus, deque ipſo ut de amico conquerebatur apud ipſummet, ut conſtat ex Epiſtola 66. S. Hieronymi ad illum data: *Hæc apud te*, inquit, *amice potius expoſtulare volui, quam laceſſitus publice deſævire: ut animadvertas me reconciliatas amicitias pure colere: & non juxta Plautinam ſententiam altera manu lapidem tenere, panem offerre altera*. Ad hæc Rufino Syro dederat in mandatis Hieronymus ut nomine ſuo Rufinum Aquilejenſem Roma tranſiens videret, deque ſuo in ipſum animo & obſequio certiorem faceret. *Sanctum quoque Presbyterum Rufinum* (inquit eadem in Epiſtola) *ob quamdam cauſam per Romam Mediolanum miſimus; & oravimus ut noſtro animo & obſequio vos videret*. An, quæſo, Hieronymus vir ſincerus & ſanctus ad urgendam Rufini Aquilejenſis damnationem Syrum illum miſiſſet, eo tempore quo tot amicitiæ officiis ipſum demulcebat? IV. Incredibile eſt quod Syrus ille Presbyter, Origeniſtarum, & Aquilejenſis Rufini damnationem tam ſtrenue procuraſſet, ſi Pelagianæ Hæreſeos fuiſſet incentor ac promotor, & cum Pelagio & Cœleſtio tanta neceſſitudine & doctrinæ communione conjunctus: ſiquidem Origenes & Rufinus Aquilejenſis ejus defenſor, Pelagio & Cœleſtio chariſſimi erant.

Exiſtimaverim igitur Libellos memoratos a Rufino Aquilejenſi editos eſſe. Primus enim in Codicibus MSS. Operum Marii Mercatoris ſtatim poſt Epiſtolam Anaſtaſii Pontificis de Rufino Aquilejenſi deſcriptus eſt ſub hoc titulo: *Incipit Fides ejuſdem Rufini*. Secundo, hunc libellum, uti & alterum prolixiorem, alicujus eſſe oportet, qui variorum errorum accuſatus, præſertim eorum quos Origenes propugnavit, opus habuerit ſuſpiciones contra Fidei ſuæ integritatem exortas edita confeſſione, ſeu libello Fidei, de-

Digitized by Google

depellere. At Rufinus Syrus in Origeniſmi ſuſpicionem non venit; Rufinus Aquilejenſis Origenianorum errorum poſtulatus eſt; & ab Anaſtaſio ob vehementiſſimam de illorum patrocinio ſuſpicionem damnatus. Tertia, quæ in priori libello ſibi objecta ſunt, Rufinus Aquilejenſis, cum in Apologia ad Anaſtaſium Romanum Pontificem, tum maxime in duabus adverſus Hieronymum invectivis diluit. Crediderim hunc libellum a Rufino editum, poſt quam ab Anaſtaſio damnatus eſt. Cum enim videret Apologiam ad illum miſſam inutilem fuiſſe, nec eam viſam eſſe ſufficientem Pontifici ad purgandam ſuſpicionem Origeniſmi cujus accuſabatur; duodecim illos Anathematiſmos ad ipſum miſit, ut pravam ſuſpicionem a ſe penitus depelleret, atque in communionem reciperetur. Secundum vero libellum prolixiorem, exiſtimo ex parte compoſitum a Rufino, Pelagio, Cœleſtio, aut Juliano rogantibus; ab ipſis vero interpolatum fuiſſe atque vulgatum, cum nominis ejus inſeriptione, ut authoritatem pravo ſuo dogmati contra fidem peccati originalis conciliarent. A Rufino compoſitum Joannes Diaconus teſtatur. Quæ contra peccatum originale in eo extant, Rufinum ſapiunt; a quo ſe didiciſſe *quia tradux peccati non erat*, profeſſus eſt Cœleſtius coram Aurelio aliiſque Epiſcopis Carthagine congregatis. Sed a Rufino inſerta eſſe illa in Origenem commata, *Impie Origenes ac nefarie ſatuus eſt, qui ſic dixit*, &c. *Dicunt qui nefariam Origenis Hæreſim ſequantur*, &c. *Unde impius Origenes Gentilium ſaptus errore, & ab eo nolens penitus abſcedere, novarum etiam ſtudens author eſſe ſectarum, conjecturis illorum alio modo translatis edocuit*, &c. Hæc, inquam, eſſe a Rufino Aquilejenſi ſcripta, qui Origenis pene adorator fuit, mihi ægre admodum perſuaſerim. Enimvero in primo libello Fidei, quem illi vindicavimus, Origenis errores ita damnat anathemate, ut ejus parcat nomini, & eos generatim execretur qui hæc dicunt. Pelagius igitur & Cœleſtius, cum Origenis errores in Oriente a Theophilo & Epiphanio, eorumque Conciliis; in Occidente ab Anaſtaſio damnatos viderent, ut ſervirent tempori, verba illa execratoria in Origenem libello Fidei, quem a Rufino acceperant, addiderunt; ut piis omnibus qui in Origeniſtas erant jure meritoque, recentes ob tumultus, commoti, fucum facerent. Denique recuſum eſſe iſtum libellum a Pelagio & Cœleſtio, MSS. Corbejenſis Abbatiæ exemplaria, Pelagii nomen præferentia, probabile faciunt.

Ut ut ſit, certum eſt Rufinum ante Pelagium & Cœleſtium, vel ſaltem cum illis, negati peccati originalis authorem extitiſſe, & eorum in tradenda illa perverſitate vel magiſtrum, vel ſocium. Alteri quoque Pelagianæ Hæreſeos parti de naturali illa juſtitiæ poſſibilitate ipſam faviſſe, inde manifeſtum eſt, quod Sanctus Hieronymus teſtetur in Epiſtola ad Cteſiphontem eum libros Evagrii Pontici, quos de impaſſibilitate & impeccantia ſcripſerat, latine reddidiſſe: & librum Xixti Pythagorici hominis Ethnici ſub nomine Sixti Martyris, Urbis Romanæ Epiſcopi, edidiſſe; *In quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquabant Deo, multa de perfectione dicebantur, ut qui nomen Philoſophi neſcirent, ſub Martyris nomine biberent de aureo calice Babylonis*, (inquit Sanctus Hieronymus.) Hunc librum ſolita temeritate & inſania *Anulum* nominavit, eodem Hieronymo teſte: qui per multas Provincias ab his qui ἀπάθειαν & impeccantiam prædicabant, id eſt, a Pelagianis legebatur.

Celebre erat Rufini nomen, antequam in Origeniſmi, ac Pelagianiſmi ſuſpicionem veniſſet. De diſſidiis ipſum inter & Sanctum Hieronymum exortis vehementer dolere ſe ſignificavit Sanctus Auguſtinus Epiſtola ad ipſum Hieronymum data. *Neſcio*, inquit, *quæ ſcripta maledica ſuper tuo nomine ad Africam perveniſſe audivimus. Accepimus tamen quod dignatus es mittere, illis reſpondens maledictis: quo perlecto, fateor, multum dolai inter tam charas familiareſque perſonas, cunctis pene Eccleſiis notiſſimo amicitiæ vinculo copulatas, tantum malum extitiſſe diſcordiæ..... Quæ ſibi enim jam fida pectora toto ore fundantur? In cujus ſenſus totu ſe projiciat ſecura dilectio? Quis denique amicus non formidetur quaſi futurus inimicus, ſi potuit inter Hieronymum & Rufinum hoc quod plangimus exoriri?* Plurimi Rufinum fecerat, eumque commendaverat ut ſingularis eximiæque virtutis virum Sanctus Hieronymus Epiſtola 5. ad Florentium: ſed orta inter eos diſſenſione, aliter ſenſit. En Hieronymi verba illa in Epiſtola: *Frater Rufinus individua mihi germanitatis charitate connexus... Noli nos ejus æſtimare virtutibus. In illo conſpicies expreſſa ſanctitatis veſtigia: & ego cinis & viliſſima pars luti, & jam favilla, dum vertor, ſatis habeo, ſi ſplendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre ſuſtineat. Ille modo ſe lavit, & mundus eſt, & tanquam nix dealbatus: ego cunctis peccatorum ſordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere noviſſimum quadrantem.* Hæc Sanctus Hieronymus, tam humiliter de ſe ipſo, quam magnifice de Rufino ſentiens.

Plures libros edidit Rufinus, ſcilicet *Expoſitionem Symboli ad Laurentium Epiſcopum; De benedictionibus Judæ; De benedictionibus reliquorum XI. Patriarcharum; Commentarios in Oſeam, Joel & Amos: Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libros duos*, poſt Euſebii Cæſareenſis Latinam Verſionem ſcriptos; *Apologias adverſus Hieronymum*, & varias Græcorum, & maxime Origenis Verſiones. De his ſcriptis ita cenſet Gelaſius in Synodo Romana: *Rufinus vir religioſus plurimos Eccleſiaſtici Operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus eſt. Sed quoniam B. Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa ſentimus, quæ B. Hieronymum ſentire cognoſcimus: & non ſolum de Rufino, ſed etiam de univerſis, quos Vir ſæpius memoratus zelo Dei & Fidei religione reprehendit.* Ipſum Gennadius *Non minimam partem Eccleſiæ Doctorum* vocat, & *elegantis in vertendis Græcorum libris ingenii*. Et ipſum conviciſſe ait *Obtrectatorem Opuſculorum ſuorum* (Hieronymum intelligit) *ſe Dei intuitu, & Eccleſiæ utilitate, auxiliante Domino ingenium agitaviſſe: illum vero æmulationis ſtimulo incitatum, ad obloquium ſtylum vertiſſe*. Sed Sancti Hieronymi, Anaſtaſii, & Gelaſii Romanorum Pontificum, potius quam Gennadii viri Semipelagiani judicio de Rufino ſtandum eſt. Non eo tamen inficias, quin ejus authoritas plurimi facienda ſit in his capitibus, in quibus a Sancto Hieronymo reprehenſus non eſt, & alios Patres conſentientes habet. Unde Caſſianus, lib. 7. *De Incarnatione*, cap. 27. Rufinum haud abſque honorifica præfatione laudat. *Rufinus quoque*, inquit, *Chriſtianæ Philoſophiæ Vir, haud contemnenda Eccleſiaſticorum Doctorum portio, ita in expoſitione de Domini Nativitate teſtatur*, &c.

Nota.

RUfinum juſtiſſime a S. Hieronymo vapulaſſe, utpote Origeni, ejuſque libris addictiſſimum, ultro fatendum eſt; eam etenim ob cauſam Romanæ Eccleſiæ meruit cenſuram. Culpandus inſuper quia Pelagianæ ſectæ fundamenta jecerit, & graviſſimorum diſſidiorum origo fuerit, & fomes. Illum nihilominus non pauci inter Hæreticos numerare formidant: quamvis etenim cum Origene a veritate deviaſſe quamplures affirmaverint, revera tamen errores ab illo propugnatos videtur repudiaſſe. Cardinalis Noriſius *lib. 1. hiſt. Pelag. cap. 3.* obſervat, quod ſi Rufinus hæreſim foviſſet, S. Paulinus ab illius colenda amicitia fuiſſet alienus, nec Pinianus & utraque Melania in ſocium admiſiſſent, dum in Siciliam peragrarunt; nec demum illi licuiſſet prope Urbem degere in ſuburbano Pineti Monaſterio. Hinc non abs re putat credere, quod etſi apud Anaſtaſium Papam errorum ſuſpicione laboraſſet, poſtea coram Innocentio I. ſe plene purgaverit. Idem Noriſius libellum profert, quo Rufinus condemnare non recuſavit errores partim a ſe aſſertos, partim, ut querebatur, falſo imputatos. Verum tamen eſt Gelaſium Papam Rufinum poſt ipſius mortem damnaſſe, utpote qui contraria S. Hieronymo de arbitrii libertate ſcripſiſſet; quam tamen damnationem, non perſonam, ſed Rufini libros reſpexiſſe nil vetat affirmare. Videatur etiam Pagius *ad annum Ch. 410.*

ARTICULUS XXXIV.

De Gaudentio, & Chromatio, & Prudentio:

I. SAnctus Gaudentius Philaſtrii in Brixlenſi Epiſcopatu ſucceſſor, ab anno 387. uſque ad initia ſæculi quinti floruit. Plures Tractatus ſeu Sermones habuit variis de argumentis, qui extant in Bibliothecis Patrum.

II. Chromatius Aquilejenſis Epiſcopus, ad quem ſcribens Sanctus Hieronymus Præfationem in libros *Paralipomenon*, ipſum vocat *Epiſcoporum* ſui temporis *ſanctiſſimum & doctiſſimum*; cujus & Sanctus Ambroſius in Epiſtola ad ipſum data, & S. Joannes Chryſoſtomus Epiſt. 155. meminerunt; elegantiſſima compoſuit in Evangelium Sancti Matthæi Commentaria, ex quibus Homiliæ tres dumtaxat cum fragmentis quibuſdam ſuperſunt in Bibliotheca Patrum. Floruit exeunte ſæculo 4. & 5. ineunte.

III. Aurelius Prudentius, Poeta Chriſtianus, anno Chriſti 348. natus eſt, Philippo & Salia Coſſ. Ejus cum laude meminit Gennadius in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Varia Poemata edidit, ex quibus Catholicorum dogmatum contra Hæreticos petitur confirmatio, ſcilicet *Pſychomachiam*, ſive *de pugna animi: Cathemerinon*, ſive *Diurnarum rerum Opus*; *Periſtephanon*, ſive *de Coronis Martyrum*; *Apotheoſim*, ſive *de Divinitate*; *Hamartigeniam*, ſive *de origine peccatorum: libros duos contra Symmachum Urbis Præfectum, qui pro ara victoria ac veteri Deorum cultu diſſeruerat. Enchiridion Veteris & Novi Teſtamenti* διττοχαῖον Græce, a duplici veluti cibo, inſcriptum. Quod Opus Goldaſtus, & alii nonnulli, Amœno cuidam ignoto priſcis Poetæ tribuunt, abjudicant Prudentio, Gennadio reclamante.

ARTICULUS XXXV.

De Commodiano.

COmmodianus ævo Silveſtri primi Romani Pontificis floruit. Libellum edidit, cui titulum fecit, *Inſtructiones*, ſcilicet ad Paganos, ut ab idolorum cultu ad veram Chriſtianæ Legis Philoſophiam convertantur. Quin etiam ad Chriſtianos ipſos, ne officii obliti, ad ſæcularia redeant. Scripſit mediocri ſermone, quaſi verſu. Etenim verſibus faciendis nec leges, nec modulos ſervat. Majorem ubique Acroſtichidis rationem habet, quam metri. Acroſtichides vero ſunt ex cujuſque Poematis titulis conſtructæ, ſic aſſignata cuique verſui litera, ut a primo cujuſque Poematis verſu totius deinceps Poematis ſeries per literas verſuum primas decurrat. A Gelaſio inter apocrypha relatus eſt, ob Millenariam fabulam. Angelos Apoſtatas cum fœminis coinquinatos fuiſſe aſſerit, & ab illis progenitos Gigantes. De Commodiano ita cenſet Gennadius in Catalogo Virorum Illuſtrium: *Commodianus, dum inter ſæculares literas etiam noſtras legit, occaſionem accepit Fidei. Factus itaque Chriſtianus, & volens aliquid ſtudiorum ſuorum muneris offerre Chriſto ſuæ ſalutis Authori, ſcripſit mediocri ſermone, quaſi verſu, adverſus Paganos. Et quia parum noſtrorum attigerat literas, magis illorum dogmata deſtruere potuit, quam noſtra firmare. Unde & de divinis repromiſſionibus adverſum illos vili ſatis & craſſo, ut ita dixerim, ſenſu diſſeruit: ſtuporem illis, nobis deſperationem incutiens; Tertullianum, & Lactantium, & Papiam authores ſecutus. Moralem ſane doctrinam, & maxime voluntariæ paupertatis amorem optime proſecutus, ſtudentibus inculcavit.*

ARTICULUS XXXVI.

De Tichonio.

TIchonius Afer, vir literatus, & cognitione profanarum Eccleſiaſticarumque rerum inſtructus, ſed Donatiſta, ſcripſit *De Bello inteſtino*, & *Explicationes diverſarum cauſarum*. Item *Regulas ad intelligendam Scripturam Sacram*, & *Commentaria in Apocalypſim*, ut teſtatur Gennadius *In Catalogo Virorum Illuſtrium*. Floruit ſub Theodoſio & ejus filiis. Librum Regularum Tichonii velut utilem ad plurima Scripturæ Sacræ loca intelligenda commendat Sanctus Auguſtinus, lib. 3. *De Doctrina Chriſtiana*. Septem Regulas hujuſmodi conſtituit Tichonius. Prima eſt, *De Chriſto Domino & ejus corpore*. Secunda, *De Corpore Domini bipartito*. Tertia, *De promiſſis & lege*. Quarta, *De ſpecie & genere*. Quinta, *De temporibus*. Sexta, *De recapitulatione*. Septima, *De diabolo & ejus corpore*.

Tichonii Regulæ ad Sacræ Scripturæ intelligentiam explicatæ.

Has Regulas exponit Sanctus Auguſtinus, cap. 31. libri laudati. *Prima*, inquit, *de Domino & ejus corpore eſt, in qua ſcientes aliquando capitis & corporis, id eſt, Chriſti & Eccleſiæ unam perſonam nobis intimari: (neque enim fruſtra dictum eſt Fidelibus: Ergo Abrahæ ſemen eſtis, cum ſit unum ſemen Abrahæ, quod eſt Chriſtus:) non haſitemus quando a capite ad corpus, vel a corpore tranſitur ad caput, & tamen non receditur ab una eademque perſona. Una enim perſona loquitur dicens: Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram, & ſicut ſponſam ornavit me ornamento: & tamen quid horum duorum capiti, quid corpori, id eſt, quid Chriſto, quid Eccleſiæ conveniat, utique intelligendum eſt.* Galat. 3. Iſai. 61.

Secundam Regulam, quæ eſt *De Corpore Domini bipartito*, non ita debuiſſe appellari, Sanctus Auguſtinus notat. *Non enim revera Domini corpus eſt, quod cum illo non erit in æternum.* Unde hanc potius inſcribendam fuiſſe ait, *De permixta Eccleſia*. In eo autem poſita hæc Regula eſt, quod Scriptura Sacra, cum de bonis locuta eſt, & ad malos tranſit, vel de malis locuta tranſit ad bonos, de iiſdem perſonis loqui videtur, *Tamquam unum ſit utrorumque corpus propter temporalem commixtionem & communionem Sacramentorum*. Ad hoc pertinet in Canticis Canticorum: *Fuſca ſum, & ſpecioſa, ut tabernacula Cedar & ſpecioſa ſum ut pelles Salomonis: ſed utrumque ſe eſſe dixit, propter temporalem unitatem intra una retia piſcium bonorum & malorum.* Sic cum de bona parte Deus dicat (Iſaiæ 42.) *Ducam cæcos in viam quam non noverunt, & ſemitas, quas non noverunt, calcabunt: & faciam illis tenebras in lucem, & prava in directum: hæc verba faciam, & non derelinquam eos*; mox de alia parte quæ male permixta eſt, dixit: *Ipſi autem converſi ſunt retrorſum*: quamvis alii jam ſignificentur his verbis. *Sed quoniam nunc in uno ſunt, tamquam de iiſdem loquitur* (ait Sanctus Auguſtinus.)

Tertia Regula eſt, *De promiſſis & lege*, quæ poteſt etiam inſcribi, *De gratia & mandato*, vel *De Spiritu & Litera*, ut obſervat Sanctus Auguſtinus. Qui & ait, hanc ſibi potius magnam quæſtionem videri, quam Regulam, quam non intelligentes Pelagiani, vel condiderunt ſuam Hæreſim, vel auxerunt. Laboraſſe in ea Tichonium bene, ſed non plene. Diſputans ſiquidem de fide & operibus, Opera nobis dixit dari a Deo merito Fidei, ipſam vero fidem ſic eſſe a nobis, ut nobis non ſit a Deo. Sed non erat expertus hanc Hæreſim, quæ Auguſtinum, & alios Doctores vigilantiores diligentioreſque reddidit, ut adverterent in Scripturis Sanctis, quod iſtum Tichonium minus attentum, minuſque ſine hoſte ſolicitum fugit, etiam ipſam fidem Dei donum eſſe.

Quarta Regula eſt, *De ſpecie & genere*. Nomine ſpeciei, partem; generis, totum intelligit Tichonius; ſicut unaquæque civitas pars eſt univerſitatis gentium. Cum igitur in Sacra Scriptura dicitur aliquid de aliqua civitate, vel gente, vel homine, quod excedat ejus modum, fit tranſitus a ſpecie ad genus, id

id eſt a parte ad totum: ſic multa quæ de Salomone dicuntur, excedunt ejus modum, & ad Chriſtum vel Eccleſiam referenda ſunt. Sic cum dicit Deus, Ezechielis 36. *Domus Iſrael habitavera et in humo ſua, & polluerunt eam in viis ſuis*, &c. *Et effadi indignationem meam ſuper eos pro ſanguine quem fuderunt ſuper terram*, &c. de domo Iſrael hæc intelligenda ſunt, de qua dicit Apoſtolus 1. ad Corinthios 10. *Videte Iſrael ſecundum carnem*. Quia hæc omnia carnalis populus Iſrael & fecit, & paſſus eſt. Sed cum mox addit Deus: *Et ſanctificabo nomen meum magnum quod pollutum eſt inter Gentes, &c. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de univerſis terris, & adducam vos in terram veſtram: Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*, &c. *& dabo vobis cor novum*, &c. Cum, inquam, hæc dicuntur, fit tranſitus a ſpecie ad genus, ab Iſraele carnali ad Iſraelem ſpiritalem, ab uno populo Judaico ad univerſitatem populi fidelis, qui non unius gentis eſt, ſed omnium quæ promiſſæ ſunt Patribus in eorum ſemine, quod eſt Chriſtus. Ita hanc Regulam explicat Sanctus Auguſtinus loco ſupra laudato.

Quintam Regulam Tichonius vocat *De temporibus*. Qua Regula plerumque inveniri, vel conjici poteſt latens in Scripturis quantitas temporum. Duobus autem modis vigere dicit hanc Regulam, aut tropo Synechdoche; aut legitimis numeris. Synechdoche aut a parte totum, aut a toto partem facit intelligi. Sicut unus Evangeliſta * poſt dies octo factum dicit, quod alius poſt dies ſex, quando in monte Diſcipulis tantum tribus præſentibus, facies Domini ut ſol reſplenduit & veſtimenta ejus ſicut nix. Utrumque enim verum eſſe non poſſet, niſi ille qui dixit *poſt dies octo*, intelligatur partem noviſſimam diei, ex quo id Chriſtus prædixit eſſe futurum, & partem primam diei quo id oſtendit impletum, pro totis diebus duobus atque integris poſuiſſe: is vero qui dixit, *poſt dies ſex*, integros omnes & totos, ſed ſolos medios, non autem primum & poſtremum computaſſe. Hoc modo locutionis qua ſignificatur a parte totum, etiam illa de Reſurrectione Chriſti ſolvitur quæſtio. Pars enim noviſſima diei quo paſſus eſt, niſi pro toto die accipiatur, id eſt, adjuncta etiam nocte præterita: & nox in cujus parte ultima reſurrexit, niſi totus dies accipiatur, adjuncto ſcilicet die illuceſcente Dominico, non poſſunt eſſe tres dies, & tres noctes quibus ſe in corde terræ prædixit futurum.

Matth. 17. Marc. 9.

Legitimos autem numeros dicit Tichonius, quos eminentius divina Scriptura commendat, ſicut ſeptenarium, vel denarium, vel duodenarium, &c. plerumque enim hujuſmodi numeri pro univerſo tempore ponuntur, ſicut *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil aliud eſt, quam *Semper laus ejus in ore meo*. Tantumdem valent & cum multiplicantur, ſive per denarium ſicut ſeptuaginta, & ſeptingenti. Unde poſſunt & ſeptuaginta anni (Jeremiæ cap. 25.) pro univerſo tempore ſpiritaliter accipi, quo eſt apud alienos Eccleſia: ſive cum per ſe ipſos multiplicantur, ſicut decem per decem, centum ſunt, & duodecim per duodecim, centum quadraginta quatuor: quo numero ſignificatur univerſitas Sanctorum (Apocalypſis cap. 7.) Ita hanc Regulam exponit Sanctus Auguſtinus.

Sexta Regula Tichonii eſt *Recapitulatio*: quæ tunc fieri cenſetur in Scriptura Sacra, cum dicuntur quædam quaſi ſequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrantur; & tamen ad priora, quæ prætermiſſa fuerant, latenter narratio revocatur. Sic Geneſis 2. cum dicitur: *Plantaverat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis, a principio; in quo poſuit hominem, quem formaverat, Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave*, &c. ibi recapitulatio intelligenda eſt, qua reditur ad ea quæ fuerant prætermiſſa. Poſt iſta enim facta, ibi poſitus eſt homo, non poſt hominem ibi poſitum facta ſunt iſta. Sic Geneſis X. cum commemorarentur generationes filiorum Noe, dictum eſt: *Hi ſunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque & gentibus ſuis*. Et infra: *Iſti filii Sem, ſecundum cognationes & linguas, & regiones, in gentibus ſuis. Hæ familiæ Noe juxta populos & nationes ſuas. Ab his diviſæ ſunt gentes in terra poſt diluvium*. Deinde ſequitur initio cap. 11. *Erat autem terra labii unius, & ſermonum eorumdem*. Quod ita dictum videtur, tamquam eo jam tempore quo diſperſi fuerant ſuper terram, una fuerit omnibus lingua communis. Quod proculdubio ſuperioribus verbis repugnat, ubi dictum eſt, *ſecundum Cognationes, & linguas*. Recapitulatio igitur in his verbis intelligenda eſt: *Erat autem terra labii unius*: latenter narratione redeunte, ut origo, aut occaſio diviſionis linguarum exponeretur, ſcilicet ædificatio turris Babel. Fit iſta recapitulatio etiam obſcurius ut patet in illis verbis Chriſti Lucæ 17. *Qua die exiit Loth a Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cælo, & omnes perdidit: ſecundum hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vaſa ejus in domo, ne deſcendat tollere illa; & qui in agro, ſimiliter non redeat retro. Memores eſtote uxoris Loth*. Hæc verba, *in illa hora*, ſignificare videntur tunc iſta ſervanda, id eſt, non eſſe redeundum retro, & vitam præteritam, cui renuntiavimus, inquirendam, cum Dominus ad judicium venerit: niſi ad intelligendam recapitulationem ſenſus legentis invigilet, adjuvante illa Scriptura, quæ Apoſtolorum tempore adhuc clamavit. (Joann. 1.) *Filii noviſſima hora eſt*. Tempus ergo ipſum quo Evangelium prædicatur quouſque Dominus reveletur, hora eſt in qua oportet iſta ſervari: quia & ipſa revelatio Domini ad eamdem horam pertinet, quæ die judicii terminabitur. Ita exponit Sanctus Auguſtinus.

Septima & poſtrema Tichonii regula eſt, *De diabolo & ejus corpore*. Eſt enim & ipſe caput impiorum, qui ſunt ejus quodammodo corpus, ituri cum illo in ſupplicium æterni ignis: ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, quæ eſt corpus ejus, futurum cum illo in regno & gloria ſempiterna. Sicut ergo in prima regula, quam vocat *De Domino & ejus corpore*, vigilandum eſt ut intelligatur, cum de una eademque perſona Scriptura loquitur, quid conveniat Capiti, quid corpori: Sic & in iſta noviſſima aliquando in diabolum dicitur, quod non in ipſo, ſed potius in ejus corpore poſſit agnoſci. Quod enim per Iſaiam ſcriptum eſt: * *Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris?* & cætera, quæ ſub figura Regis Babyloniæ de eadem perſona, vel ad eamdem perſonam dicta ſunt in ipſa contextione ſermonis, de diabolo utique intelliguntur. Et tamen, quod ibi dictum eſt: *Corruiſti in terram, qui vulnerabas Gentes*: vel, ut legit Sanctus Auguſtinus, *Contritus es in terra qui mittis ad omnes Gentes*: non totum ipſi capiti congruit. Nam etſi mittit ad omnes Gentes diabolus Angelos ſuos, tamen in terra corpus ejus, non ipſe conteritur: niſi quia ipſe eſt in corpore ſuo, quod contritum fit ut pulvis, quem projicit ventus a facie terræ. Ita Sanctus Auguſtinus ad finem libri III. *De Doctrina Chriſtiana*, jam laudati.

Iſai. 4.

CAPUT ULTIMUM.

De Imperatoribus qui Rempublicam moderati ſunt quarto Sæculo.

ARTICULUS I.

De Julio Conſtantio Chloro, & Conſtantino Magno.

I. CUM Diocletianus & Maximianus ſponte privatum ad vitæ genus redacti eſſent anno Chriſti 304. Julius Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximianus Armentarius Imperatores creati ſunt: quorum ille Galliis & Britanniis contentus fuit: hic Romanum reliquum adminiſtravit orbem, adſcitis in regiminis conſortium Severo, & Galerio Maximino, quos etiam Cæſares appellavit. Italiam Severo, Maximino permiſit Orientem, dum ipſe in Illyrico reſedit. Conſtantius Chlorus, vel uno tantum anno vel biennio, ut Aurelio Victori & Eutropio placet, imperavit: atque Eboraci in Britannia diem obiit.

Miti

Imperatoris ærarium, promptus ſubditorum ad ſubventionem voluntas.

Miti fuit ingenio, planeque liberalis. Exprobrata ipſi aliquando a Diocletiano paupertate, collatis certatim a ditioribus ex quacumque provincia pecuniis, ærarium implevit. Cumque theſauros ſuos miſſis a Diocletiano hominibus oſtendiſſet, ait: *Sa impræſentiarum hæc apud ſe congregaſſe: cæterum ea jampridem apud ipſos dominos tamquam apud fidos depoſitarum opum cuſtodes ſibi ſervari.* Nullam contra Chriſtianos quæſtionem haberi paſſus eſt. Simulans aliquando ſe ſimulacrorum cultum imperare velle Palatinos omnes, qui ſacrificare parati eſſent, ex Aula ſua expulit. *Quomodo*, inquit, *fidem erga Principem ſuum ſervaturi ſunt: qui erga Deum perfidi eſſe deprehenduntur?* De his Euſebius, lib. 4. de Vita Conſtantini, cap. 14. & 16. Mortuo Conſtantio Patre, ad quem in Britannias ſugerat ex Aula Galerii Conſtantinus, ipſe ſuſcepit Imperium annos 32. vel 33. natus. Ortus namque eſt anno circiter 273. ex Helena Bithyna, quam *Concubinam* fuiſſe dicunt Hieronymus in Chronico, Zoſimus l. 2. Omſius l. 7. c. 25. alii *ſtabulariam*, ut Sanctus Ambroſius Oratione *De funere Theodoſii*, & Nicephorus: alii *obſcuriore loco natam*, ut Eutropius, & Julianus Apoſtata *In Actis Artemii Martyris*, cui Martyr ipſe quoad hoc non repugnat. Sed Helenam fuiſſe legitimam Conſtantii conjugem, non concubinam, conſtat ex Victore & Eutropio. Illi enim ſcribunt Maximianum Herculium, cum Theodoram Conſtantio uxorem dare vellet, ipſum adſtrinxiſſe ad repudium prioris conjugis, ſcilicet Helenæ. At repudium ſupponit matrimonium legitimum.

Præclara Conſtantii Chlori ſententia.

Helena legitima Conſtantii Chlori conjux.

Conſtantinus Imp.

II. Ubi Conſtantini imagines Romam delatæ ſunt, Maxentius Herculii filius a prætorianis militibus ſubito Imperator acclamatus eſt. Contra hunc Galerius Maximianus Severum Cæſarem miſit: qui deſtitutus a ſuis ſugit Ravennam. Galerius Romam cum exercitu petens, fruſtraque Maxentium generum ſuum per legatos hortatus, ut precibus potius quam armis, mereretur Imperium, fœde & ipſe deſertus a ſuis, in Illyricum receſſit. Ibi Licinium Cæſarem creavit anno Chriſti 307. tum Herculius reſumpto Imperio, quo ſe invitus abdicaverat, e Lucania Romam reverſus eſt, fruſtra rogato Diocletiano Carnunti in Pannonia tunc degente, ut & ipſe rurſus purpuram indueret. Deinde Severum perjurio circumventum captivi habitu in Urbem perduxit, ac jugulavit. Interim pulſus eſt Roma Herculius, & ad Conſtantinum fugit in Gallias, cui Fauſtam filiam in matrimonium dedit. Creatus eſt non multo poſt Carnunti Imperator Licinius. Sicque quatuor ab Auguſtis Reſpublica regi cœpit, Conſtantino, Maxentio, Galerio Maximiano, & Licinio. Herculius dum adverſus generum ſuum Conſtantinum inſidias moliretur nefariis conſiliis per Fauſtam ejus filiam detectis, Maſſiliam fugiens, ibi perfidiæ pœnas luit, fractis laqueo cervicibus. Interiit ſexagenarius, annorum viginti Imperator. Galerius Maximianus putreſacto introrſum pectore, vermes eructans, & præ ſœtore Medicis, ſibique ipſi intolerabilis, vitæ ſuæ vim attulit.

Conſtantini bellum contra Maxentium.

III. Conſtantinus quinto Imperii ſui anno bellum adverſus Maxentium ſuſcepit, quod crudelitatem erga cives Romanos exerceret. Nobilium namque & ipſorum Senatorum uxores publice abſtrahi, atque ad ſuam libidinem deduci; contaminatas viris ſuis reddi jubebat, non tam expleta, quam immutata adulterii libidine. Tantus vero metus Senatum, populumque oppreſſerat, *Ut nec hoc ipſum quidem, quo in metu erant, palam oſtendere auderent*, inquit Paulus Diaconus; ſed ferebant inſuetam ſervitutem gementes, & aliquid pro libertate cogitare metu inhibebantur; cum ille non jam ira, ſed libidine cœdis agitaretur. A tam impotenti tyrannide ut Romanos liberaret Conſtantinus cum exercitu tranſgreſſus Alpes, victis ad Veronam Maxentii Ducibus, eumdem non longe ab Urbe ſuperavit: qui dum, cæſa acie fugiens, Romam ſe reciperet, inſidiis quas hoſti in ponte Milvio locaverat, in tranſgreſſu Tiberis interceptus eſt, pontiſque ruina oppreſſus, ac demerſus periit. Porro ad hoc Bellum ſuſcipiendum cœleſti Crucis oſtento animatus eſt Conſtantinus. Vidit quippe Crucis trophæum ex luce conflatum, Soli ſuperpoſitum, cum hujuſmodi inſcriptione: *Hac vince.*

Victoria per crucem parta.

Quamobrem vexillum inſtar crucis, quod Labarum vocatum eſt, præferri voluit exercitui, Chriſto ipſi in ſomnis viſo, idque præcipiente, ut conſtat ex Euſebio lib. 1. *De Vita Conſtantini*, capp. 28. 29. 30. & 31. Hoc oſtenſæ in Cœlo Crucis miraculum factum eſſe quo tempore *Conſtantinus* in Galliis verſabatur, & quidem Auguſtoduni, aliqui conjiciunt: Editum in Bizuntina Civitate *Chiffletius* contendit in Diſſertatione hac de re edita: Sed viſionem illam admirabilem Crucis *Conſtantino* contigiſſe in caſtris, dum Romam obſideret, Maxentium Tyrannum debellaturus, colligitur ex *Lactantio* libro *de Mortibus perſecutorum*, cap. 44. Profligato Maxentio, Conſtantinus ſublimem haſtam in modum crucis, ſub manu ſtatuæ ſuæ, in celeberrimo Romanæ urbis loco poni juſſit cum hac inſcriptione: *Hoc ſalutari ſigno, quod vera virtutis argumentum eſt, veſtram urbem tyrannica dominationis jugo liberatam ſervavi: Senatui Populoque Romano in libertatem aſſerta, priſtinum decus nobilitatis, ſplendoremque reſtitui.* Multa alia Monumenta Conſtantino in grati animi ſignum erecta ſunt, cum Romæ, tum per Africam, ubi Sacerdotium ipſi decretum eſt, Cirthæque oppido, quod obſidione Alexandri ceciderat, repoſito exornatoque, nomen *Conſtantina* inditum: *Adeo acceptius præſtantiuſque Tyrannorum depulſoribus nihil eſt* (inquit Aurelius Victor) *quorum gratia ea demum auctior erit, ſi modeſti ipſi atque abſtinentes ſint. Quippe humanæ mentes fruſtrata boni ſpe, aſperius offenduntur, cum mutata Rectore flagitioſo, ærumnarum vis manet.*

IV. Dum hæc in Italia gererentur, Galerius Maximinus bello contra ambos Imperatores temere ſuſcepto, in Illyrico a Licinio fuſus, ſugit in Aſiam, & apud Tarſum Ciliciæ miſerrime periit. Nec diuturna inter Conſtantinum & Licinium concordia fuit, quamvis per Conſtantiam ſororem Conſtantini Licinio collocatam nectendum perpetuæ amicitiæ vinculum videretur. Rupto inter ipſos fœdere, ad Cibalim primo, quod eſt Pannoniæ oppidum, deinde in campo Mardienſi, fuſi fugatique Liciniani. Tandem reconciliata pace, & rurſus poſt ſexcennium rupta, noviſſimo ad Chalcedonem prælio debellatus Licinius, in Conſtantini poteſtatem venit, a quo vitam, interpoſita conjuge Conſtantia, cum impetraſſet, Theſſalonicam relegatus eſt.

Pacatum exinde Conſtantino Imperium, ſed turbinibus domeſticis agitata domus. Nam Criſpus Cæſar ex priori conjuge Minervina ejus filius, cum in ſuſpicionem tentati cum noverca ſtupri veniſſet, ea ſuggerente occiſus eſt, ſententia Patris: qui Fauſtam poſtea falſi convictam, balnei calore juſſit occidi.

V. Leges tulit ſanctiſſimas Conſtantinus, quibus divinum cultum ſanxit; Martyria, cœmeteria, ædes & hortos, res omnes denique Eccleſiarum, fiſco antea addictas, reſtitui juſſit. Exſilio, Curia, bonorum proſcriptione, ſervitute ſolvit Chriſtianos ob religionis profeſſionem damnatos. Confeſſorum, & Martyrum, quorum nulli cognati ſupereſſent, hæredem inſtituit Eccleſiam. Falſorum numinum cultum lege lata prohibuit. Eccleſias ædificari juſſit, & exornari, collatis ex ærario ſumptibus. Præſides, aut Præfectos Prætorio non deſignavit per provincias, niſi qui Chriſtiani eſſent; vel, ſi Ethnici, ipſis ſacrificare vetuit. Manifeſtato Hieroſolymis Chriſti Domini ſepulcro, magnificentiſſimam ibi ædificavit Eccleſiam, aliaſque Bethleemi ad Domini præſepe, & in monte Olivarum, Helena matre ipſius ſanctiſſima procurante. Templa Idolorum & ſimulacra plurima everti juſſit: & inter alia Veneris fanum apud Aphaca in Phœnice, nefandarum libidinum publicam ſcholam & officinam; & Templum Æſculapii, Ægis. Hæreticos coercuit, eiſque lege lata prohibuit ne conventus agerent. Ex annuis tributis, quæ terræ nomine conferebantur, quartam detrahens partem, agrorum poſſeſſoribus donavit. Byzantium inſtauravit, ex ſuo nomine Conſtantinopolim vocatum, æmulam Romæ civitatem, ſedem Imperii, novam Romam. Jacta ſunt Conſtantinopolis fundamenta menſe Novembri, primo anno Olympiadis ducenteſimæ ſeptuageſimæ ſextæ, Imperii *Conſtantini* decimo-nono, ut colligitur ex *Codino* in libro *De Conſtantinopoli*, quod & variæ Legum ſubſcriptiones in Codice Theo-

Conſtantini Leges.

doſiano

doſiano confirmant. Diem Dominicum, ſextam Feriam, & Feſtos Martyrum dies ſolemnes eſſe præcepit. Impuros Nili Sacerdotes Androginos, quorum miniſterio Ægyptii fluvium colebant, abolevit. Legem adverſus orbos & cælibes olim latam correxit, abrogavitque, qua ſcilicet hæreditatis patrum ademptione plectebantur, qui filiis deſtituti erant. Antiquam de teſtamentis Legem emendavit, ſtatuitque ut inſuperhabitis formulis juris, ex quibus plurimæ fraudes admittebantur ad circumſcribendam morientium voluntatem, nudis verbis, & qualicumque oratione teſtamentum condere morientibus liceret, & ſupremam voluntatem quovis ſcripto declarare; aut ſi mallent ſine ſcripto teſtari id facerent adhibitis dumtaxat teſtibus idoneis. Lege etiam prohibuit Judæis, ne ſervos Chriſtianos haberent. Epiſcoporum ſententias in Conciliis promulgatas, authoritate ſua confirmavit: adeo ut Provinciarum Rectoribus non liceret Epiſcoporum decreta reſcindere; *Cuivis enim judici præferendos eſſe Dei Sacerdotes*, ajebat. Dona in Eccleſias, in pauperes, in ſacras virgines, quas impenſe venerabatur, contulit innumera. Urbes tamen & Provincias non donavit Eccleſiæ (ea namque Regum Chriſtianiſſimorum debet munificentiæ) ſed prædia tantum, latifundia, ornamenta, vaſa, codices ſacros, quos in membranis exquiſitiſſimi venuſte deſcribi juſſit, curante Euſebio Cæſareenſi. Ob nobiles illas de Chriſtianæ religionis & Eccleſiæ rebus curas, aliquando cum Epiſcopis collocutus, ſe quoque Epiſcopum eſſe dicebat. *Vos quidem*, inquit, *in iis quæ intra Eccleſiam ſunt, Epiſcopi eſtis: Ego vero in iis quæ extra geruntur, Epiſcopus a Deo ſum conſtitutus.* Quemdam ex familiaribus ſuis avaritiæ morbo laborantem his aliquando verbis compellavit: *Quouſque tandem, heus tu, cupiditatem extendimus?* Deinde cum haſta humani corporis ſtaturam humi delineaſſet: *Etiamſi*, inquit, *cunctas ſæculi divitias, totumque adeo orbem terrarum tibi comparaſſes, tamen nihilo pluſquam hoc a me deſcriptum terræ ſpatium ablaturus es; ſi modo etiam hoc tibi conceſſum fuerit.* Precibus vacabat frequentius pius Imperator. Gentiles etiam milites orare docuit, eiſque precationis formulam tradidit. In nummis quoque & imaginibus, precantis habitu ſe juſſit effingi. Ob clementiæ exceſſum reprehenſioni obnoxia fuit ejus adminiſtratio. Scythas, Sarmataſque Romani Imperii jugo ſubjecit. Ad Saporem Perſarum Regem, qui Legatos ad ipſum miſerat, ſcripſit in gratiam Chriſtianorum in ejus regno degentium. Nicænam, Tyriam & Hieroſolymitanam Synodos convocavit. Ultimum bellum parabat adverſus Perſas, quod miſſa legatione, & exorata pace præverterunt. Templum magnificentiſſimum in Sanctorum Apoſtolorum memoriam ædificari, conſecrarique juſſit Conſtantinopoli: ſepulcrumque in ea ſibi extrui curavit, perſuaſus *Apoſtolorum memoriam non parum utilitatis animæ ſuæ eſſe allaturam* (inquit Euſebius.) Tres filios variis temporibus Cæſares creavit, Conſtantinum, anno Imperii ſui X. Conſtantium XX. Conſtantem XXX. quos cum in arte regnandi, & in omnibus pietatis officiis inſtituiſſet, Imperii reliquit hæredes. Conſtantino Gallias, & quidquid trans Alpes erat: Conſtantio Orientis Imperium: Conſtanti Romam, Italiam, Africam, Siciliam, Inſulaſque reliquas, Illyricum, Thraciam, Macedoniam, & Græciam aſſignavit. Sub vitæ finem, Nicomediæ ſuſcepto Baptiſmo (quem proinde ipſum Romæ a Silveſtro aliquot ante Nicænum Concilium annis ſuſcepiſſe, Acta illius Pontificis Pſeudepigrapha mentiuntur) obiit, anno Imperii 32. ut ſcribit Euſebius, lib. 4. de ejus Vita; quod & plerique Veterum confirmant: vel anno 31. per menſes decem inchoato, & ad exitum vergente, ut idem ſcribit *in Chronico*; anno Chriſti 337. quod Eutropius etiam & Rufinus aſſerunt. De hoc Chronologiæ capite lege viros doctiſſimos Petavium in *Rationario temporum*, parte 2. lib. 4. cap. 10. & Valeſium in *Annotationibus ad lib. 4. Euſebii de Vita Conſtantini in cap.* 53. Tres & ſexaginta annos vixit. Irriſor potius erat quam blandus (inquit Aurelius Victor:) Trajanum *herbam parietariam*, ob titulos multos ædibus inſcriptos, appellare ſolitus erat. Vulgari proverbio, *Trachala*, decem annis præſtantiſſimus; duodecim ſequentibus *Latro*; decem noviſſimis *Pupillus* ob profuſiones immodicas nominatus. Hunc in Conſtantini Principatu, tamquam in pulcherrimo quodam vultu nævum notavit Euſebius, quod peſſimos ac rapaciſſimos homines, ad amicitiam ſuam, & ad publica officia adſciviſſet: & quod fraude & calliditate quorumdam hypocritarum fuiſſet ſæpiſſime circumventus. Idem fere reprehendit Aurelius Victor his verbis: *Fiſcales moleſtiæ ſeverius repreſſa cunctaque divino ritui paria viderentur, ni parum dignis ad publica aditum conceſſiſſet. Quæ in ſummo ingenio atque optimis Reipublicæ moribus, quamvis parva vitia, eluceat magis.*

Conſtantinus res Chriſtianæ Religionis curat.

Nævus Conſtantini.

Conſtantino imperante, Frumentius, Tyrius Philoſophus, Chriſti fidem in India propagavit, & eodam a Sancto Athanaſio factus Epiſcopus, rediit, anno circiter 327. Eadem tempeſtate Iberos Chriſtianæ cujuſdam captivæ opera Evangelii lux afflavit. Converſionis illorum populorum Hiſtoriam lege apud Rufinum, lib. 1. cap. 9. apud Socratem lib. 1. cap. 18. & 20. Theodoretum lib. 1. cap. 23. & 24. & Sozomenum lib. 2. cap. 24. Quæ vero de rebus geſtis Conſtantini Magni diximus, decerpta ſunt ex quatuor libris Euſebii de ejus Vita, ex Aurelio Victore, Eutropio, Ammiano Marcellino, & Paulo Diacono.

Chriſtianæ Religionis propagatio.

ARTICULUS II.

De filiis Conſtantini Imperatoris.

I. MOrtuo Conſtantino, Dalmatium Cæſarem, & Annibalianum Ponticarum gentium Regem, ejus nepotes, ſeditio militaris oppreſſit, ſinente potius quam jubente Conſtantio Imperatore. Triennio poſt, Conſtantinus junior in Conſtantis fratris ditionem irruens; interfectus eſt prope Aquilejam, projectuſque in fluvium, cui nomen *Alſa*. Conſtans ipſe poſt annos decem, Magnentii ſcelere circumventus eſt, & a Gaiſone illius duce, prope Pyrenæos, in caſtro, cui *Helenæ* nomen eſt, occiſus. Ejus morte cognita, Vetranio Magiſter militum, in Pannonia apud Murſiam; Nepotianus, Eutropia Conſtantii ſorore natus, Romæ Imperium arripuit. Vetranionem decimo poſt menſe, *facundia vi dejectum Imperio*, in privatum otium removit CONSTANTIUS. Nepotianum Magnentii duces oppreſſere. Cum Magnentio diutius periculoſiuſque certatum eſt. Primo ad Murſiam in Pannonia a Conſtantio victus: dehinc ad Ticinum in Italia Victor. Tamdem apud Lugdunum in Gallia coanguſtatus, deſperatis rebus mortem ſibi conſcivit. Ejus morte audita, Decentius quem trans Alpes Cæſarem creaverat, & ipſe laqueo ſibi vitam ademit apud Senonas.

Conſtantius.

Conſtantinus Junior.

Conſtans

II. Gallus, Cæſar a Conſtantio creatus anno Chriſti 351. & Orienti præpoſitus, non multo poſt ob ſævitiam atque animum trucem ejuſdem juſſu interemptus eſt. Tum Silvanus Imperator effectus, die Imperii 28. occiſus eſt. Interea Julianus a Conſtantio creatus eſt Cæſar, data ei in Matrimonium Helena ipſius ſorore, & Gallis præpoſitus. Quo cum perveniſſet, in campis Argentoratenſibus innumeras Francorum Germanorumque copias delevit; horumque Regem Chonodomarum vinctum Romam miſit ad Conſtantium. Cujus gloriæ invidens Conſtantius, milites ab eo abſtrahere, & contra Perſas dirigere ſtuduit. At illi Julianum Lutetiæ Pariſiorum Auguſtum ſalutarunt. Hunc Conſtantius urgere Legationibus, *ut in ſtatum nomenque priſtinum revertatur*. Julianus *mandatis mollioribus* refert, ſe ſub nomine Celſi imperii multo officioſius pariturum. Hinc Conſtantius dolore, impatientia, ſebri correptus, Mopſucrenis prope Tarſum obiit, ætatis anno 44. aut 45. Imperii 39. aut 35. non enim in aſſignanda ejus epocha conveniunt Hiſtorici veteres. Sub mortem baptizatus eſt ab Euzojo Ariano Epiſcopo, teſte Socrate, lib. 2. Hiſtoriæ cap. 47. Trium rerum pœnituit morientem Conſtantium: primo, quod generi ſuo in Imperii exordiis necem attuliſſet. 2. Quod Julianum Apoſtatam Imperatorem nominaſſet. 3. Quod novis dogma-

Conſtantium trium rerum pœnituit.

gmatibus Fidei ſtuduiſſet, Arianorum cauſæ propenſius favens. (Ex Sanctu Gregorio Nazianzeno *Oratione in Laudem Athanaſii*.) Felix fuit bellis civilibus Conſtantius, *externis lacrymabilis*. Novem præliis certavit adverſus Perſas, haud proſpero eventu. *Ægre ab armis uberat*, inquit Aurelius Victor, lib. *De Caſaribus*, cibi, libidinis, *omniumque cupidinum victor*, gnarus *Vita bonorum principum Reipublicu quietem regi*. Hæc tanta tamque inclyta, *Tenue ſtudium probandis Provinciarum ac Militiæ Rectoribus; ſimul Miniſtrorum parte maxima abſurdi mores: adhuc neglectus boni cujuſque fœdavere*. Spadonibus, Aulicis, & uxoribus nimium credidit, detulitque. Euſebiam præ uxoribus cæteris dilexit, Arianam mulierem: quæ & ipſum in Arianorum partes pertraxit. Illam per Amantias & Gorgonias, & alia importuna miniſteria *vexaſſe famam viri*, *contra quam fæminis modeſtioribus mos eſt*, *quarum ſæpe præcepta maritos juvant*, ſcribit Aurelius Victor: longeque Pompejæ Plotinæ Trajani uxori fuiſſe diſſimilem, quæ Imperatoris illius gloriam incredibiliter auxit: cujus Procuratores cum Provincias calumniis agitarent, adeo ut unus ex iis diceretur locupletum quemque ita convenire: *Quare habes?* Alter, *Unde habes?* tertius, *Pone qua habes*: illa conjugem corripuit, & increpans *quod laudis eſſet incurioſus*, talem reddidit, ut poſtea exactiones improbans atque deteſtans, *Fiſcum lienem* vocaret, quod eo creſcente, artus reliqui tabeſcant.

Conſtantius ab Euſebia uxore muliere Ariana in partes Hæreticorum pertractus.

Leges ſanctiſſimas Conſtantius tulit, quibus interdixit ſacrificia; Clericorum immunitatem ſanxit, & ne judices ſæculares judicarent de ipſorum cauſis; Magos & aruſpices coercuit, vetuit famoſos libellos; compreſſit delatores; debitoribus verberum aut carceris pœnas infligi vetuit.

Conſtantii Leges.

ARTICULUS III.

De Juliano.

JUlianus, Conſtantio patruele mortuo, ſolus imperavit. Simul ac rerum potitus eſt, Conſtantii amicos omnes, qua nece, qua exilio mulctavit. Reſtituit falſorum Numinum cultum, ejuratiſque Chriſtianæ Fidei Sacramentis omnibus, in Pontificem Maximum profanis ritibus conſecratus eſt. Perſecutionem in Chriſtianos movit, illicientem magis, quam impellentem ad ſacrificandum. Conſule quæ de ea diximus, cap. 1. Ducto contra Perſas exercitu, in medio conflictu periit, anno Chriſti 363. ætatis 31. Imperii poſt Conſtantii obitum anno uno & menſibus ſeptem circiter tranſactis. Moriens exceptum cava manu ſanguinem in cœlum jeciſſe fertur cum hac voce: *Viciſti Galilae*. (Ex Theodoreto l. 3. cap. 25.) Calliſtus, qui inter Juliani Protectores domeſticos militabat, & qui res ejus geſtas heroico carmine conſcripſit, bellum hoc enarrans, ipſum a dæmone percuſſum interiiſſe tradit. Pacis conditiones ſatis honeſtas a Rege Perſarum oblatas recuſaverat imprudens, Maximo Philoſopho ſuggerente in eam adductus fiduciam, Alexandri ſe Macedonis gloriam non æquaturum modo, ſed ſuperaturum. Putabatque juxta Pythagoræ ſententiam, per animarum tranſmigrationem ipſum ſe eſſe alio in corpore Alexandrum, (ex Socrate lib. 3. cap. 21.) Ejus de rebus legendi Ammianus Marcellinus lib. 24. & 25. & Zoſimus lib. 3. Libanius Sophiſta Orationem in obitum Juliani compoſuit, in qua impium Principem laudibus efferens Chriſtianam Religionem perſtringebat. Hanc Orationem confutat Socrates lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. *Juliani* Hiſtoriam & Vitam ex illius Orationibus & Epiſtolis a *Dionyſio Petavio* editis intelliges. Quæ contra Chriſtianam Religionem ſcripſit, a *S. Cyrillo Alexandrino* ex parte confutata ſunt.

[…]ianus […]ſtata de po[…]

[Ju]liani inanis de ſe opinio.

ARTICULUS IV.

De Joviano, Valentiniano, & Valente.

I. JOvianus Singidone in Pannonia natus, poſt Juliani necem militaribus ſuffragiis Imperator acclamatus eſt, qui nec Dux Militum erat, nec Tribunus: egregius vir tamen, & ob plurimas dotes inſignis: maximeque ob invictam in Chriſtiana & Catholica Fide conſtantiam. Ubi Cæſar & Auguſtus ſalutatus eſt, Duces & Milites his verbis compellavit: *Ego cum Chriſtianus ſim, talibus viris imperare non poſſum, nec Juliani exercitum regere nefaria Doctrinæ præceptis imbutum. His auditis, omnes uno conſenſu Milites dixerunt: Ne dubites, Imperator, neve Imperium noſtrum velut improbum refugias. Imperabis enim Chriſtianis hominibus, & qui in pia diſciplina ſunt educati. Nam qui inter nos ætate ſunt provectiores, ipſum Conſtantinum Doctorem habuerunt. Qui autem illos proxime ſequuntur, a Conſtantio inſtituti ſunt. Hujus vero nuper mortui breve Imperii tempus fuit, nec ſatis idoneum ad lubem in deceptorum hominum mentibus ultius defigendam*. Hæc habentur ex Theodoreto lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 1. Idolorum delubra claudi, & aboleri ſacrificia juſſit. Cum Sapore bellum certis conditionibus terminavit. Quæ licet Romano nomini indecoræ, pro tempore tamen neceſſariæ fuere. Etenim finibus Imperii multatus, & Niſibi Meſopotamiæ urbe Perſis tradita, e Perſide diſceſſit. Catholicæ Fidei tenaciſſimus, ejus Regulam a S. Athanaſio præſcribi ſibi petiit, quam apud Theodoretum lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. legere eſt. Blanditiis, & leni verborum perſuaſione Hæreticos ad fidem revocare ſatagebat. Illum ut promererentur Acacianarum partium Ariani Nicænam Fidem Antiochiæ confirmarunt. Frumentarium Canonem, ſeu annonam a Conſtantino Magno Eccleſiis in annos ſingulos attributam, iiſdem lege lata reſtituit (ex Theodoreto lib. 4. cap. 4.) Dum Conſtantinopolim reverteretur, Dadaſtanæ in confinio Galatiæ & Bithyniæ mortuus eſt ex cruditate, ſive odore prunarum, ac recenti tectorio, anno ætatis 33. Imperii octavo menſe, anno Chriſti 364.

Joviani in Catholica Fide conſtantia.

II. Joviano ſucceſſit Valentinianus, ex Pannonia oriundus. Sub Juliano Imperatore Fidei confeſſione conſpicuus, & in exilium propterea relegatus, a Joviano revocatus fuerat. Cum exercitus Imperii conſortem ipſi adjungere vellet, regio plane animo reſpondit; *Veſtrum fuit, commilitones, cum nullus eſſet Imperator, Imperii habenas mihi committere. Nunc vero cum Imperium ſuſceperim, mei deinceps officii eſt, non veſtri Reipublicæ curam gerere*. Ita refert Theodoretus lib. 4. cap. 6. Valentem Fratrem ſuum in conſortium Imperii adſcivit, ac permiſſo illi Oriente, in Occidentem ipſe conceſſit. Valentinianus Nicænæ Fidei profeſſione conſpicuus; Valens vero Arianæ hæreſis nedum profeſſor, ac fautor, ſed & Catholicorum perſecutor infenſiſſimus fuit. Pravis dogmatibus imbutus fuerat ab Eudoxio Conſtantinopolitano Epiſcopo Ariano, a quo Baptiſmum ſuſceperat, in eamque ſectam pertractus blanditiis uxoris, mulieris Arianæ.

Valentiniani fides.

Magnanimitas.

Valens Arianus.

Bellum contra Alemannos, Saxones, Quados, aliaſque Gentes Valentinianus feliciter geſſit. Quadis demum, ſive Sarmatis incurſantibus, eum adverſus eos pararet exercitum, atque illi Legatos ad exorandam pacem miſiſſent, in eos acrius cum inveheretur, apoplexia ſubito correptus, interiit apud Pannoniam, in Caſtello Brigitione, anno ætatis 55. Imperii 12. Chriſti 375. Conflatum ab Urſicino Antipapa contra Damaſum ſchiſma compeſcuit, ipſumque Urſicinum, & ejus partiarios Urbe expulit, ac reddi juſſit Damaſo Baſilicam, dato ea de re ad Prætextatum P. P. Reſcripto. Legem dedit Chriſtianæ Religioni parum commodam, idololatriæ vero faventem ſatis, ut quiſque quam vellet religionem coleret. Nocturna dumtaxat ſacra, id eſt, nefarias preces, magicos apparatus, & funeſta ſacrificia noctu fieri ſolita ab Ethnicis, prohibuit. Vide lib. 7. & lib. 9.

Valentiniani Leges.

Valentiniani Leges.

Digitized by Google

De Maleficis, & Mathematicis, Cod. Theodoſ. & Ammianum Marcellinum, lib. 30. Licentiam dedit Gentilibus aruſpicinam exercendi, dummodo id abſque magia facerent. Aram Victoriæ In Capitolio ſtare permiſit, illicque Gentiles Senatores ſacra facere. Falſorum Numinum Sacerdotibus immunitates & privilegia conceſſit (L. 75. *De Decurion.* Cod. Theodoſ.) Scenicos & Scenicas, id eſt, hominos & mulieres ad lætitiam publicam theatricis ſpectaculis mancipatos, niſi in ultimo vitæ diſcrimine poſitos, haud quidem pie, baptizari vetuit: eo quod Chriſtiani Scenicam artem exercere Legibus Eccleſiaſticis prohiberentur. Manichæos, Donatiſtas Legibus latis coercuit (L. 3. *De Hæreticis*, & L. 1. *Ne Sanctum Baptiſma iteretur*. Cod. Theodoſ.) Non ita ſeverus fuit in Arianos, quos in gratiam Valentis fratris, & Juſtinæ uxoris toleravit. Ab Auxentio Ariano Epiſcopo Mediolanenſi deceptus eſt, teſte Sancto Hilario, lib. *Contra Auxentium*. Cauſis Eccleſiaſticis, & præcipue Fidei, immiſcere ſe noluit. Unde Epiſcopis Catholicis ipſum orantibus ut ſibi de Doctrina Fidei rite conſtituenda conveniendi in unum poteſtas permitteretur, reſpondit obſervandam ab omnibus Principibus Chriſtianis ſententiam: *Mihi quidem in Laicorum Ordine conſtituto, fas non eſt hujuſmodi negotia curioſius ſcrutari. Sacerdotes vero quibus id cura eſt, ſeorſum ubicumque voluerint, conveniant.* (Ex Sozomeno, L. 7. cap. 7.) Chronopium quemdam Epiſcopum a ſententia Synodi ſæculare tribunal appellantem, mulcta pecuniaria in pauperes eroganda caſtigavit (L. 20. *Quorum appellationes ſint ſuſcipiendæ*.) In Magos inquiri juſſit, & ſeveriſſimis in eos animadvertit ſuppliciis, ne Senatores quidem maleficii convictos excipiens. Lege lata ad Damaſum Pontificem Romanum miſſa, Clericis & Monachis prohibuit ne Viduarum domos adirent, & ne quid ſive donatione ſive teſtamento a devotis mulieribus acciperent, ſeu per ſe, ſeu perſubjectam perſonam. & quod eæ contra legem reliquiſſent, ac donaſſent, fiſco addixit (L. 20. *De Epiſcopis & Clericis*, Cod. Theodoſ.) Lex quidam illa fuit Eccleſiaſticis religioſiſque viris indecora, ſed ad eorum coercendam avaritiam, qua donationes hujuſmodi aut turpibus obſequiis promereri, aut hypocriſeos artibus captare ſatagebant, neceſſaria, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Epiſtola 2. *Ad Nepotianum*, legem quidem Imperatoriam laudans, ſed in Clericorum avaritiam, quæ illam meruerat, acerrime invehens. Semper vero execrata eſt Eccleſia ſacrorum hominum avaritiam, qui Fideles ad res ſuas ipſis, aut Eccleſiæ erogandas circumveniunt, eoſque Canonicæ Pœnitentiæ ſubjicendos cenſuit. Lege hac de re Concilium Cabilonenſe II. Canone 6. & 7. Turonenſe III. Canona 51. & Moguntiacum Canone 6.

Digna Chriſtiano Principe ſententia.

Valentinianus a calumnia vindicatur.

Valentinianum conjuge Severa ſuperſtite, nec repudiata, Juſtinam, cujus formam elegantem coram ipſo imprudens Imperatrix frequenter laudaverat, duxiſſe, refert Socrates, legemque antea tuliſſe, ut cuivis liceret duas ſimul uxores legitimas habere, (lib. 4. Hiſtor. cap. 31.) At ejuſmodi Polygamiam, ac legem Valentiniani commentitiam eſſe, deceptumque Socratem, probat cæterorum Hiſtoricorum ſilentium, non Eccleſiaſticorum dumtaxat, ſed Ethnicorum, & præſertim Ammiani Marcellini, qui res Valentiniani accurate commemoravit, eumque etiam ob pudicitiæ cultum, cum domi, tum foris commendavit. Juſtinam igitur poſt Severæ prioris uxoris obitum duxit Valentinianus. Ex Severa filium habuit Gratianum: ex Juſtina vero Valentinianum juniorem, treſque filias, Juſtam, Gratam & Gallam. Quarum priores duæ virginitatem perpetuam coluerunt; Galla vero Imperatori Theodoſio Seniori poſtmodum juncta eſt matrimonio.

Miraculum in Muliere ſepties icta gladio.

Valentinianus ob nimiam ſeveritatem qua in adulteros ſævit, ab Ammiano Marcellino reprehenditur. Vercellenſis mulier innocens, adulterii accuſata his temporibus, gladio ſepties icta, miraculo ſervata eſt. De qua lege Sanctum Hieronymum Epiſtola 40. *Ad Innocentium* data. Idem Imperator Sirmii Presbyterum, qui hominem apud ſe latitantem prodere noluerat, iniquiſſime juſſit occidi, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Chronico ad annum Chriſti 372.

Imperii annum XII. ineunte Valentiniano, qui Chriſti 375. erat, Ambroſius Liguriæ & Æmiliæ Præfectus, mortuo Auxentio Ariano, Mediolanenſis Epiſcopus divino nutu electus eſt. Cujus de electione lege Socratem, lib. 4. c. 30. Sozomenum lib. 6. c. 24. Theodoret. lib. 4. c. 6. & 7. & Paulinum in ejus Vita. Eodem anno S. Martinus in Gallia Turonenſi Eccleſiæ præfectus eſt. De ejus ad Valentinianum acceſſu, deque ſella Imperatoris ipſum ſuperbius excipientis divinitus conflagrante, lege Severum Sulpitium, Dialogo 1. cap. 6.

Valentis bella.

III. Valens ipſo Imperii ſui primordio Procopium Cilicem, Juliani Apoſtatæ propinquum, arrepta Conſtantinopoli tyrannide infeſtum habuit. Quem anno 366. juxta Nacoliam Phrygiæ urbem commiſſo prælio profligavit: tum ab Agilone & Gomoario ducibus ſuis proditum cepit, & cum ipſis proditoribus crudeli affecit ſupplicio, ex Socrate, lib. 4. cap. 3. & 5. Sozomeno, lib. 6. cap. 8. & aliis. Diuturnum illi fuit contra Gothos bellum, qui civili bello duas in partes dirempti erant, quarum alteri Fritigernus, alteri præerat Athanaricus. Fritigerno Valens tulit opem. Tum Gothi Chriſtianam Religionem amplexi, Ulfila Epiſcopo prædicante. Sed quod Valentis fidem in grati animi monumentum amplecti vellent, ad Arianam ſectam, agente Eudoxio, ſimul ſunt traducti. Non multo poſt Athanaricus & Fritigernus redintegrata inter ſe pace, ab Hunnis expulſi cum Gothis ſuis, humaniter a Valente excepti ſunt, & in Thracia collocati. Hi poſtmodum Lupicini ducis avaritia commoti, in Romanos inſurrexerunt, contra quos ad Adrianopolim dimicans, ſagitta confoſſus, & cum pago, quo ſe receperat, a Barbaris vivus exuſtus eſt an. Imperii ſui 15 per 4. menſes inchoato, ætatis fere 50. Chriſti 378. Hæc habentur ex Ammiano, lib. 31. Zoſimo, lib. 4. Socrate, lib. 4. capp. 33. 34. 35. & 38. Sozomeno, lib. 6. cap. 37. Theodoreto, lib. 4. cap. 36. & 37. & aliis. Quæ Valentis in Catholicos perſecutionem ſpectant, lege cap. 1. hujus Synopſeos. Eo imperante Mavia Saracenorum Regina ruptum antea cum Romano Imperio fœdus redintegravit, pacemque obtulit, ea conditione ut ſuæ genti Moyſes ſanctiſſimus Monachus daretur Epiſcopus, qui eam in Chriſtiana Fide inſtitueret. Is Alexandriam perductus, nunquam ſibi a Lucio Ariano Epiſcopo manus imponi paſſus eſt; obtinuitque ut a Catholico Antiſtite conſecraretur. Vide Socratem, lib. 4. cap. 36. Sozomenum, lib. 6. cap. 30. & Theodoretum, lib. 4. cap. 23.

Leges Valentiniani & Valentis Impp.

Leges ſanctiſſimas initio Imperii ſui Valentinianus & Valens tulerunt. Chriſtianos liberalium artium profeſſores, quibus Julianus docendi libertatem eripuerat, reſtituerunt. (L. 6. *De Med. & Profeſſ.* Cod. Theodoſ.) Prohibuerunt ne ad cuſtodiam templorum Chriſtiani apponerentur. Scilicet cum Chriſtiani in templa falſorum numinum acceptas olim injurias vindicare ſatagerent; Gentiles, ad eam evitandam incurſionem, cuſtodiam Chriſtianorum, templis adhiberi a Magiſtratibus ingenti perſoluta pecunia impetraverant. Virgines, Viduas, pupilloſque a cenſu capitationis immunes fore ſanxerunt. (L. 4. *De Cenſibus*. Cod. Theodoſ.) Vinctos die Paſchatis relaxari decrevere, exceptis ſacrilegii, Majeſtatis, maleficii, raptus, adulterii, & homicidii reis. (L. 3. *De Indulg.* Cod. Theodoſ.) Edixerunt ne Chriſtiani ab exactoribus die Dominico conveniri poſſent. (L. 10. *De Exact.* Cod. Theodoſ.) & ut invigilarent Epiſcopi ne mercatores charius ſuas merces venderent. (L. 1. C. *De Epiſcop. audientia*.) Sub iſtorum Principum Imperio, Themiſtius Philoſophus, Ammianus Marcellinus, & Aurelius Victor, celebres apud Gentiles Hiſtorici, floruerunt.

ARTICULUS V.

De Gratiano, Valentiniano juniore, & Theodoſio Magno.

Gratiani præclara indoles.

I. GRatianus a Valentiniano Patre Auguſtus renuntiatus fuerat apud Ambianum in Galliis,

anno

Digitized by Google

anno 367. Valentinianus autem junior ſtatim poſt patris obitum militaribus ſuffragiis ad eumdem honorem evectus eſt, annum agens decimum.

Gratianus præclara fuit ad omnem virtutem & honeſtatem indole, literis haud mediocriter inſtitutus, parcus cibi, ſomnique, & vini ac libidinis victor; cunctiſque fuiſſet plenus bonis, ſi ad cognoſcendam Reipublicæ gerendæ ſcientiam animum intendiſſet, a qua prope alienus, non modo voluntate, ſed etiam exercitio fuit, teſte Aurelio Victore. Barbarum militem Romano ac veteri anteferre ſolitus erat: quam ob rem odia contra ſe militum excitavit. Contra Gothos exercitum parans, fide ſe armavit, & a S. Ambroſio librum *De Fide*, quo ſuus ad Deum magis erigeretur animus, poſtulavit: cui ſanctiſſimus Antiſtes certiſſimam prædixit victoriam. Cum vero ſolum ſe pellendis profligandiſque Gothis, qui Thraciam, aliaſque Romani Imperii Provincias percurſabant ac devaſtabant, parem non ſentiret, Collegam Imperii aſſumpſit Theodoſium, virum nobili genere in Hiſpaniis ortum: quem cum Imperatorem Sirmii renuntiaſſet, anno 379. curam belli adverſus Barbaros gerendi cum illo partitus eſt.

Theodoſius, victis profligatiſque Barbaris, pacem reſtituit. Ac paulo poſt gens omnis Gothorum cum Rege ſuo Romanis ſe tradidit, Idatio teſte: quibus Imperator agrum aſſignavit, ut conſtat ex Syneſio in Oratione *De Regno*.

Maximus. Poſt hæc Maximus tyrannidem in Britanniis arripuit anno 382. ſedeque Imperii Treveris conſtituta, per Andragathium Ducem, qui in lectica mulicbri, qua Gratiani uxorem vehi, per ſatellites ſuos divulgabat, inſidias occultans, Gratianum ipſum deſertum a ſuis apud Lugdunum interemit, anno 383. Imperii 16. ætatis 28. Ejus virtutes, atque in primis pietatem in Deum, manſuetudinem & caſtitatem, S. Ambroſius commendat, *Oratione in obitu Valentiniani*. Multa de ejus virtutibus congeſſit Auſonius *In gratiarum actione pro ſuo Conſulatu*. Schiſmaticos Urſicino adhærentes & contra Damaſum adhuc tumultuantes, lege lata compreſſit, ordinemque judiciorum Epiſcopalium in cauſa hujus Schiſmatis conſtituit; dato ad Aquilinum Vicarium Ordinariorum Reſcripto. Idem varias leges adverſus Manichæos, Donatiſtas, Arianos, aliaſque hujuſmodi peſtes tulit, quibus ipſis prohibuit conventus agere.

De Martyrii S. Urſulæ & undecim millium Virginum, Apocrypha. II. Sub Gratiani Imperio, S. Urſula cum ſociis in barbaras Hunnorum manus incidens, ad Rheni littora, pro Fidei & pudicitiæ cuſtodia, glorioſam cum illis Martyrii palmam reportavit. Multa Sanctarum illarum Hiſtoriæ immixta ſunt apocrypha: nec ſincera videntur illarum Acta, ſive quæ a Surio ad diem 21. Octobris ex Authore Anonymo deſcripta ſunt; ſive quæ ex Gauſrido Aſaphenſi in Commentario *De rebus Britannicis*, qui MS. extat in Vaticana Bibliotheca, referuntur a doctiſſimo Cardinali Baronio in notis ad Martyrologium Romanum, & in Breviariis pleriſque leguntur. Commentitius in primis eſt Cyriaci cujuſdam Romani Pontificis illa in Hiſtoria congreſſus, ut & fictitius Pontifex qui undecim mille Virgines, relicta ſede, fuerit comitatus Martyrii, cujus palmam in illarum ſocietate ſibi conferendam revelatione divina prænoverat, deſiderio. Nulla fabula pluribus ab Authoribus ceu vera Hiſtoria refertur. Huic patrocinantur figmento Robertus Autiſiodorenſis in Chronico, Albericus, Martinus Polonus in ſuis etiam Chronic. Vincentius Bellovacenſis in *Speculo Hiſtoriali* lib. 20. cap. 40. Thomas Cantipratenſis lib. 11. *De Apibus*, cap. 53. Jacobus Genuenſis in legenda Sanctorum ad 21. Octob. Auguſtinus de Ancona in Summa, Quæſt. 4. Art. 7. *De Renuntiatione Pontificatus;* Dominicus a S. Geminiano Juriſconſultus eximius, *in recentam VI. Decretalium Gloſſam;* S. Antoninus Parte III. Tit. 33. cap. 4. Joannes Turrecremata, in cap. *Quam periculoſum*, Petrus Equilenſis Epiſcopus lib. 9. *De Sanctis*, cap. 88. Philippus Bergomenſis in Supplementum Chronicorum, Joannes Nauclerus, volumine 11. Chronographiæ, Generatione 8. Joannes Thuurochius in Chronicis Hungarorum, cap. 17. Martyrologium Coloniæ ad 12. Calend. Novemb. Sylveſter Prieras in Summa, verbo *Papa;* Romanum Breviarium anno 1500. editum, in Lection. 4. & 5. Feſti 11. mille Virginum, Liber VI. Decretalium, juxta Lugdunenſem editionem anni 1520. & 1553. in cap. *Renuntiat*. Bartholomæus Fumus in Armilla, verbo *Papa*, Nicolaus Olahus, in Hiſtoria Attilæ, Hermannus Crombah Societatis Jeſu Presbyter Tom. I. *De Urſula vindicata*, cap. 31. Pontificem iſtum inter Pontianum & Antherum ſediſſe volunt: quos tamen immediate ſibi ſucceſſiſſe, nullo memorato Cyriaco Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. Optatus Milevitanus lib. 2. *contra Parmenianum*, S. Auguſtinus *in Epiſtola ad Generoſum*, Proſper in Chronico, aliique Authores Eccleſiaſtici teſtantur.

Numerus etiam ſociarum S. Urſulæ incertus eſt. Numeroſum fuiſſe Virginum agmen, Wandalbertus Monaſterii Prumienſis Diaconus, qui ſub Imperio Lotharii Martyrologium ſcripſit, ſignificat, ſed Urſulam ſacri agminis Ducem, aut quamvis aliam non nominat. Ita ſcribit ad diem 21. Octobris:

Tunc numeroſa ſimul Rheni per littora fulgent
Chriſto virgineis erecta trophæa maniplis
Agrippinæ urbi quarum furor impius olim
Millia mactavit, Ductricibus inclyta ſanctis.

Plures agminis virginei Wandalbertus indicat Ductrices, non unam Urſulam.

Uſuardi Martyrologium Caroli Magni Imperatoris & Galliarum Regis juſſu conſcriptum, quod Manuſcriptum habetur in Bibliotheca celeberrima Abbatiæ S. Germani a Pratis, & vel Uſuardi, qui hujus cœnobii Monachus fuit, autographum eſt, vel eo vivente deſcriptum fuit, S. Urſulæ & 11. millium Virginum Martyrum ad diem 21. Octobris non meminit. Sed die 20. adſcribit *Paſſionem Sanctarum Virginum Marthæ & Saulæ, cum aliis pluribus;* & quidem, *Coloniæ*, ubi Martyrologium Romanum, & alia recentiora, S. Urſulæ & ſociarum paſſionem die 21. conſignant: An forte ex his verbis Uſuardi, *& Saulæ, Urſaula*, ac deinde *Urſula* nomen interpolatum? Sed ſi ita eſt, cur Martha ſacri agminis Ductrix altera omiſſa eſt? Si utraque celebretur, Wandalbertus conſentiet Uſuardo, cum plures agminis virginei Ductrices prædicat:

Ductricibus Inclyta ſanctis.

Ad hæc: Si Londini collectæ, & navigiis impoſitæ fuerint tot puellæ, ut in Aremoricorum regionem Britannicis militibus collocandæ mitterentur, novæ Coloniæ gratia, & poſteritatis ſtudio, Virgines omnes fuiſſe non eſt certum. Quidni enim inter eas juvenes Viduæ? Quidni & nonnullæ quarum illibata & impolluta non eſſet virginitas, quæ non uno modo amittitur, ut ait Sanctus Cyprianus ad Pomponium ſcribens? Si Pariſiis tum ex hac Regia civitate, tum ex aliis Galliarum, puellæ honeſtæ, & non mali nominis colligerentur, ac in novam Galliam mitterentur noſtratibus viris collocandæ: ſi infauſta navigatione, in Turcarum manus inciderent, & ab iis ob conſtantiam Fidei, & pudicitiæ trucidarentur, quia nec Religionem Chriſtianam ejurare nec Barbarorum conſentire libidini vellent: o beatas & vere Martyres! ſed virgines, id eſt, nuſquam & nullomodo antea fœdatas, quis certo aſſerere vellet?

Tandem, in navibus, quibus vehebantur, Duces eſſe oportuit, milites, ac nautas, & quidem non paucos, & Chriſtianæ Religionis maximam partem profeſſores, quos Hunnorum, aliorumve Barbarorum inſultibus obſtitiſſe, & pro defenſione puellarum occubuiſſe veriſimile eſt. Si vera eſt igitur, quæ vulgo recitatur Urſulæ & undecim mille Virginum Hiſtoria, ſanctis illis puellis adjungendi ſunt & viri Martyrii ſocii, & triumphi conſortes, adeoque eadem feſtivitate celebrandi: de quibus tamen altum eſt apud vulgatæ Hiſtoriæ ſcriptores ſilentium.

Sorbona Chriſtianæ Sapientiæ Palladium, Sacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis nobiliſſima portio, Fidei, Moraliſque purioris propugnatrix & vindex, perenne Concilium, a quo in quæſtionibus difficillimis undequaque reſponſa quæruntur, & funduntur oracula, Sanctam Urſulam & ſocias ut patronas veneratur: Sed Sapientiſſimi Patres ac Magiſtri, in ſacro, quod in illarum feſtivitate perſolvunt, Officio de ipſarum Hiſtoria ſobrie ſatis loquuntur, de qua *Sorbona in Hiſtoria S. Urſulæ ſobrietas.*

unam dumtaxat Lectionem, recitant, & beatarum Urſulæ Sociarum ſilent numerum, ac alia, quæ ab aliis vulgo decantantur fabuloſa. Sed & Martyrologium Romanum emendatum, & Breviarium Romanum Sanctas *Urſulam* & ſocias ejus celebrant; earum numerum prudenter omittunt. Denique falſum eſt quod narrat *Ganfridus* Epiſcopus Aſaphenſis in Commentariis de Rebus Britannicis, *Maximum* Tyrannum Aremonicorum regionem, ejectis antiquis habitatoribus, Britannicis militibus diviſiſſe, atque *Conanum* Britannicum Regulum illis præfeciſſe. Id, inquam, falſitatis convincit *Uſſerius*, libro *De Britannicarum Eccleſiarum primordiis*, probatque Britannorum coloniam in Aremoricam nonniſi poſt Saxonum adventum in Britanniam Majorem introductam eſſe. Teſtem profert antiquum Scriptorem Vitæ Sancti *Uuingaloe*, patria Aremoricum, qui *Fracanum* Conſobrinum *Cotonii* Regis Britannici cum filio ſuo e Majore Britannia in Aremoricam traſmigraſſe oſtendens, de tempore Britannicæ Coloniæ eo deductæ iſta præmittit: *Britannorum ſoboles ratibus ad iſtam devecta eſt citra Mare Britannicum terram, tempore quo gens barbara dudum aſpera in armis, moribus indiſcreta, Saxonum maternum poſſedit ceſpitem. Tunc ſe chara ſoboles in iſtam concluſit ſinum quo loco magnis laboribus feſſa conſedit, ſine bello quieta.* Idem teſtatur *Eginhardus* in Annalibus ad annum 786. ſcribens: *Cum ab Anglis & Saxonibus Britannia Inſula fuiſſet invaſa, magna pars incolarum ejus mare trajiciens, in ultimis Galliæ finibus Venetorum & Coriſopitanorum regiones occupavit.* His adde Fragmentum Hiſtoriæ Francorum a *Petro Pithœo* editum. *Juxta Normannos*, inquit, *habitationem habent Britanni, qui pulſi a Britannica Inſula dudum a Saxonibus, eamdem regionem, quam modo incolunt, ſibi vindicantes, appellaverunt a ſua gente Britanniam, quæ prius Cornu-Gallia dicebatur.* Mitto *Gobelinum*, *Krantziam*, alioſque recentiores Hiſtoricos quibus illud maxime favet, quod ante tempora *Childerici I.* Francorum Regis, Britannorum Galliam incolentium nulla certa occurrat apud Authores memoria; nec probari poſſit Britones Dionyſii Periegetæ, Juvenalis, Martialis, & Auſonii, de minoris hujus potius quam de majoris Britanniæ Incolis intelligi debere. *Childerico* vero in Galliis regnante Aremoricam a Britannis occupatam, & Letaviam dictam fuiſſe legimus in ejus Vita a Joanne Boſco edita: *Et Britannos de Biturica a Gothis expulſos fuiſſe, multis apud Dolenſem vicum peremptis*, teſtis eſt Gregorius Turonenſis, libro 2. Hiſtoriæ, cap. 18. Et Concilio Turonenſi 1. anno 561. interfuit & ſubſcripſit *Manſuetus Britannorum Epiſcopus*. Et Sidonius Apollinaris, libro 1. Epiſtola 7. *Britannos ſuper Ligerim ſitos* commemorat, quos deſcribit Epiſtola 19. libri tertii. Poſt annum igitur Chriſti quadringenteſimum quadrageſimum-ſeptimum, quo Saxones in Britanniam appulerunt, Aremorica minor Britannia appellata eſt. Id igitur ſub *Gratiani* Imperio ſive ſub *Maximi* Tyrannide non contigit.

Valentinianus.

II. Poſt Gratiani necem, MAXIMUS tribus a VALENTINIANO, qui rerum neceſſitate compulſus ipſum Imperii collegam admiſerat, acceptis legationibus, quarum duas Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus obivit, deterreri non potuit, ne in Italiam irrumperet, totumque Occidentis uſurpare conaretur Imperium. Cum numeroſo itaque exercitu ſuperavit Alpes anno Chriſti 438. Succurrit confeſtim Valentiniano Theodoſius, & Maximum Sciſciæ cum exercitu confidentem profligavit, qui Aquilejam ſe recepit cum reliquis copiis. Theodoſius expugnata urbe Maximum a propriis militibus vinctum in poteſtatem accepit quem ejus ab oculis confeſtim raptum Romani milites necaverunt, ne vitam ipſi clementiſſimus Imperator concederet.

Maximus Catholicæ Religionis propugnator.

Andagratius Gratiani proditor & parricida, quem Claſſi præfecerat Maximus, audita ejus nece, in mare ſe præcipitem dedit. Dignum in Maximo laude fuit pro Fide Catholica ſtudium, cujus teſtis extat data ab ipſo ad Siricium Romanum Pontificem Epiſtola. Laudabile item, quod indigne tulerit perſecutionem a Juſtina Valentiniani matre, Imperatrice Ariana, & a Valentiniano ipſo in Sanctum Ambroſium & Catholicos commotam, ob conſtantiam ſanctiſſimi Præſulis in neganda Baſilica, quam pro Arianis Hæretica Regina poſtulabat. Hac de re ad Valentinianum literas dedit Maximus, eique bellum minatus eſt, ni ab Ambroſii, & Catholicorum vexatione ceſſaret.

Theod- us Ma- gus.

III. Profligato occiſoque Maximo THEODOSIUS Occidentis Imperium Valentiniano reſtituit, & cum Ambroſio, Catholicaque reconciliavit Eccleſia: cui deinceps uterque, ſpreta matre, Arianaque perfidia, totus fuit addictus. Triumphum Romæ uterque egit Imperator. Ibi Theodoſius clementiæ ſingulare ſpecimen dedit adverſus Symmachum virum Conſularem, eloquentiæ fama clariſſimum; qui in crimen Majeſtatis vocatus, quod Panegyricam Orationem Maximo adhuc ſuperſtiti dixiſſet, extremum ſupplicium metuens, ad Eccleſiam confugerat. Huic veniam conceſſit Theodoſius. Ille vero Apologeticum librum in laudem optimi ac beneficentiſſimi Principis conſcripſit. Lege Socratem, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. Romæ aliquantulum commoratus Theodoſius, plurima civibus contulit commoda. Mancipum ſeu piſtorum publicorum ædes, furum receptacula deſtrui juſſit, mancipeſque, qui poſtris in illis ædibus inſidiis convenientes illuc, vel cibi potuſque ſumendi, vel explendæ libidinis cauſa peregrinos, in piſtrinum ſubtus extans, artificio cujuſdam machinæ, dimittebant, & opus facere cogebant, ſupplicio affecit. Siſtra etiam deſtruxit, ſeu anguſta quædam lupanaria, in quibus adulterii convictæ mulieres, incluſæ, impudenter ſcortari cogebantur, ſonantibus, dum obſcœnum opus peragerent, crepitaculis. Inverecundam conſuetudinem ſuſtulit Theodoſius, & mulieres adulteras aliis legibus coercuit. (Ex Socrate lib. 5. cap. 18.) Gentilitiæ ſuperſtitioni fuit infenſiſſimus, frangi ſimulacra, templa everti, vel expurgari juſſit, & Symmachum, quod pro reſtituenda in Capitolio ara Victoriæ ſupplicaſſet, mulctavit exilio. Urbe expulit Manichæos, eorum teſtamenta reſcidit, & facultates publicavit, ut conſtat ex L. 18. *De Hæreticis*, Cod. Theodoſ. Edixit quoque ut Idolorum templa Alexandriæ diruerentur, quod Theophili Alexandrini Epiſcopi cura factum eſt. Ob id commiſſa inter Gentiles Chriſtianoſque pugna, magna utrimque cædes. Præfectus Alexandriæ, & Dux militum Ægypti, Theophilo in deſtruendis templis ſuppetias tulere. Statuæ in lebetes & in alios Alexandrinæ Eccleſiæ uſus ſunt conflatæ, cum Imperator Deos Gentilium ad ſuſtentandos pauperes ei donaviſſet. Unam ſtatuam ſervavit Theophilus prudenti conſilio: ne ſcilicet Gentiles quandoque inficiarentur hujuſmodi ſe Deos coluiſſe, utque eorum religionem ludibrio exponeret. Porro dum Serapidis templum deſtrueretur, inventæ ſunt in eo literæ hieroglyphicæ lapidibus inciſæ, crucis formam referentes, quæ *venturam Vitam* ſignificabant; ut docuerunt Gentilium quidam harum literarum periti, & ad Chriſti Fidem converſi. Cum vero aliis etiam literis indicatum eſſet finem tunc habiturum Serapidis templum, cum nota crucis appariſſet: id enim deſignare *venturam vitam*: multo plures ad Chriſtianam Religionem ſe contulerunt, & peccata ſua confitentes, Baptiſmum ſuſceperunt. Lege Socratem, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. & 17.

Cædes Theſſalonicenſis.

III. Anno Chriſti 390. cum magna Theſſalonicæ ſeditio orta eſſet, ac Botherichum Illyricianorum militum Præfectum occidiſſet populus, Theodoſius plurimorum cæde civium, etiam innocentium, id facinus ultus eſt. Ob id Mediolanum venientem Sanctus Ambroſius non excommunicavit quidem, ſed Pœnitentiæ addixit, & Eccleſiæ aditu prohibuit, donec illam peregiſſet: quod non ſolum patienter tulit religioſus Imperator, ſed ex Sancti Pontificis præſcripto ſatisfaciens, lege ſanxit, ut latæ in reos ſententiæ executio in dies 30. differretur. Hanc Hiſtoriam ad ſecundum Theodoſii in Italiam adventum, cum Eugenii tyrannidem extinxit, refert Sozomenus, ſed Baronius certiſſimis argumentis demonſtrat, eam contigiſſe poſt devictum a Theodoſio Maximum, Conſulatu Valentiniani IV. & Neoterii, anno Chriſti 390.

S. Amb- ſius non excom- nicat Theod- um Im-

Sanctum vero Ambroſium non excommunicaſſe Theo-

Theodoſium, ſed publicæ dumtaxat Pœnitentiæ addixiſſe, colligitur ex Theodoreto, qui factum illud prolixe & accurate refert, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 18. ex Paulino *In Ambroſii Vita*, ex Rufino, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 18. ex Sozomeno, libro 7. capite 25. ex Sancto Auguſtino, libro 5. *De Civitate Dei*, cap. 26. & Hom. 49. inter quinquaginta, cap. 3. ex ipſo denique Sancto Ambroſio *In oratione de obitu Theodoſii*. Et certe ſibi non conſtitiſſet S. Ambroſius, ſi Theodoſium ſuis monitis omnibus obtemperantem excommunicaſſet, qui tardius ferendam excommunicationem, & in contumaces tantum, abſcindendaque cum dolore Eccleſiæ membra, quæ ſanari non poſſunt, docet lib. 2. *De Officiis*, cap. 27. Non negaverim tamen certo quodam modo excommunicatum fuiſſe ab Ambroſio Theodoſium, quia ab Eccleſiæ ingreſſu & communione Sacramentorum prohibitus eſt, uſque dum publicam egiſſet Pœnitentiam; quod pœnitentibus univerſis commune erat. Et hoc ſenſu intelligendi ſunt Sozomenus, & Facundus Hermianenſis, lib. 12. pro defenſione Trium Capitulorum, cap. 5. cum dicunt a communione Eccleſiæ remotum ab Ambroſio Theodoſium. Sed ſolum negamus Ambroſium precum communione, & cœtu Fidelium Theodoſium privaſſe. Porro in hac Hiſtoria quid amplius miremur? An Epiſcopalem & vere Apoſtolicam Sancti Ambroſii libertatem? An pietatem, humilitatem & obedientiam Theodoſii? Qui etiam a Sancto Pontifice admonitus, ne intra cancellos altaris ſubſiſteret oblatione facta, humillime paruit: & Conſtantinopolim reverſus, rogante licet Nectario, intus prope altare manere noluit: vix tandem edoctum ſe dicens, *Quid eſſet diſcriminis inter Sacerdotem ac Principem: veritatis Magiſtrum vix tandem inveniſſe. Unum enim Ambroſium noſſe, qui Epiſcopus dici mereretur*. (Ex Theodoreto, loco laudato.)

…itio …tiochia …itata,

Ante cædis Theſſalonicenſis tempus in apparatu belli contra Maximum, ut Zoſimus refert, anno Chriſti circiter 388. Antiochiæ ſeditio quædam orta erat, in qua Flaccillæ Imperatricis ſtatuas dejecerant Antiocheni. Gravibus pœnis eam injuriam ulciſci parabat Theodoſius, ſed intercedente Flaviano Patriarcha Antiocheno, civibus pepercit. Lege Sanctum Chryſoſtomum, Homilia 20. *Ad populum Antiochenum*, Theodoretum, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 20. & Sozomenum, lib. 7. cap. 23. ſed uterque Scriptor fallitur, conferendo hanc ſeditionem in illud tempus quo Theodoſius expeditionem paravit adverſus Eugenium Tyrannum. Utriuſque Scriptoris errorem obſervavit Baronius, & hanc ſeditionem anno Chriſti 388. contigiſſe docuit, partim ex Zoſimo, partim ex Sancti Ambroſii Epiſtola ad Theodoſium. Idem etiam ex Libanio colligitur, qui in *Oratione ad Ellebicum* (hic autem miſſus fuit Judex ad vindicandum facinus Antiochenorum) hanc cauſam fuiſſe dicit ſeditionis, quod Imperator, cum pecuniis opus haberet, quas militibus ſuis donaret in Decennalibus Imperii ſui, & Arcadii filii Quinquennalibus, magnam auri vim indixerat Curiæ Antiochenſium. Porro Decennalia Theodoſii contigerant anno Chriſti 388. Theodoſio ipſo iterum & Cynegio Coſſ.

Anno ipſo 390. accidit Conſtantinopoli ſcelus illud Diaconi, qui cum nobili ſe matrona commiſcuit: cujus occaſione Pœnitentiarius Presbyter amotus eſt. Quo de facto egimus in Diſſertatione, *De Confeſſione Sacramentali, & de ejus uſu primis Eccleſiæ ſæculis*. Hanc mulierem Diaconiſſam fuiſſe colligitur ex Sozomeno, ſcribente Theodoſium Imperatorem hanc

…eodoſii …ga …tes.

ob cauſam lege lata prohibuiſſe, ne mulieres, niſi liberos haberent, & annum ſexageſimum attigiſſent, ad divinum miniſterium, ſcilicet ad Diaconiſſarum Ordinem promoverentur. Qua lege etiam cavit ne Viduæ, quovis titulo, vel Eccleſiæ, vel ejus Miniſtris bona relinquerent. Cui legi veriſimile eſt occaſionem dediſſe junioris Viduæ inſaniam, quæ bona ſua exhauſerat, ditando Diaconum, quem impudice amaverat. (L. 27. *De Epiſcopis*, Cod. Theodoſ.) quam legem, Authore Sancto Ambroſio, abrogavit religioſiſſimus Imperator, quoad illud caput, quo adverſabatur Eccleſiaſticæ libertati, & impediebat ne Eccleſiæ, vel pauperibus aliquid a Matronis teſtamento donaretur.

Leges quoque tulit ſeveriſſimas idem Princeps adverſus apoſtatas a religione Chriſtiana, edicens ut a teſtimoniis ferendis velut infames arcerentur, teſtamenti condendi non haberent facultatem, a nemine ſcriberentur hæredes, ſplendore dignitatis vel ingenito, vel collato privarentur. (L. 1. & 5. *De Apoſtatis*, Cod. Theodoſ.) Hæreticos urbibus pelli juſſit, prohibuitque conventus agere, non Eunomianos tantum, ut ſcribit Socrates, lib. 4. cap. 20. ſed omnes prorſus omnium ſectarum, (ut conſtat ex L. 20. *De Hæreticis*, Cod. Theodoſ.) Lege etiam coercuit nefarium ſcelus, illiuſque reos flammis ultricibus abſumi juſſit. (L. 6. *Ad Legem Jul. de Adulteriis*.) Conſobrinorum conjugia prohibuit, ex Sancto Ambroſio Epiſtola 48. *Ad Paternum*, & ex Sancto Auguſtino, lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 16. legem illam laudantibus: cujus etiam meminit Aurelius Victor. Pœnam ignis, atque proſcriptionis bonorum adverſus legis iſtius tranſgreſſores a piiſſimo principe fuiſſe ſtatutam, conſtat ex Lege Arcadii & Honorii, qua pœnam illam remiſerunt. Vide L. *Celebrandis*, item, L. *Si Nuptia*, & L. *Manente*, Tit. 12. *De Inceſtis nuptiis*. At ineundi inter conſobrinos matrimonii Principes licentiam conceſſiſſe, de Theodoſii lege diſpenſantes, conſtat ex Formula diſpenſationis a Theodorico conceſſæ, apud Caſſiodorum, lib. 7. *Variarum*, cap. 46. Ne tamen inde colligas eſſe jure principum impedimenta dirimentia matrimonio apponere ut Sacramentum eſt, ſed ſolum ut civilis contractus eſt, reddendo perſonas quaſdam inhabiles ad contrahendum. Eccleſia vero Principum leges accipiens & ſuas faciens; ſicut illam Theodoſii legem approbando ſuam fecit; impedimenta etiam illa extendit ad matrimonium, ut Sacramentum.

Capitis S. Joannis Baptiſtæ Tranſlatio.

Anno 391. Caput S. Joannis Baptiſtæ, quod ſub Valente inventum fuerat, & in vico Coſilai prope Chalcedonem depoſitum, a Theodoſio Conſtantinopolim tranſlatum eſt, & in ampliſſima Baſilica, in ſuburbano, quod Septimum dicitur, collocatum. Qua de tranſlatione lege Sozomenum, lib. 7. cap. 21. Aliam inventionem ſacri capitis Præcurſoris, imperante Marciano, Vincomalo & Opilione Coſſ. in Emeſa urbe factam referunt Marcellus quidam Archimandrita, cujus Relationem ex Græco in Latinum ſermonem tranſtulit Dionyſius Exiguus; Chronicon Alexandrinum, & Marcellinus Comes *in Chronico*. De multiplici inventione capitis ſancti Præcurſoris, ejuſdemque tranſlatione, lege doctiſſimum Cardinalem Baronium in *Notis ad Martyrologium Romanum*, & Tom. 4. Annalium ad annum 391. ubi caput Joannis, quod Alexandria in Gallias tranſlatum dicitur, non eſſe Sancti Joannis Baptiſtæ putat, ſed Joannis Edeſſeni Martyris, collegæ Sancti Cyri, etiam Martyris, quo cum trium Puerorum memoriam Alexandriæ erexit; ut conſtat ex eorum Actis apud Metaphraſtem die 31. Januar. Lege & eruditi viri Caroli *Du Freſne* Domini *Du Cange* Tractatum *De Capite S. Joannis Baptiſtæ*, Gallico idiomate conſcriptum. Eodem anno Eugenius, qui ex Grammatico, ſcriniorum imperalium evaſerat Magiſter, Argobaſtis Comitis fretus potentia, tyrannidem uſurpavit. Anno vero ſequente, Valentinianus ab eodem Argobaſte, Viennæ in Galliis, ſtrangulatus eſt. Erat tum Catechumenus, & Baptiſmum a Sancto Ambroſio flagitaverat, quem ſingulari obſervantia coluit. Lege Socratem, lib. 5. cap. 25. & Sozomenum, lib. 7. cap. 22. De laudibus Valentiniani lege & Sancti Ambroſii Orationem in ejus funere habitam.

Mors Valentiniani.

Theodoſii de Eugenio Tyranno Victoria.

Anno 394. Theodoſius Joannis Monachi in Thebaide ſanctiſſimi vaticiniis ad ſpem victoriæ certiſſimam erectus, non tam humana vi, quam Deo pro ipſo pugnante, Sanctis Joanne Evangeliſta, & Philippo Apoſtolo ſub aſpectabili forma auxilium ferentibus, ad Fluvium Frigidum, non longe ab Aquileja commiſſo certamine, Eugenium victum captumque ſuſtulit. Argobaſtes vero tertio poſt prælium die ſuo ſe gladio transfixit. Lege Socratem & Sozomenum locis laudatis, Theodoret. lib. 5. cap. 24. Hæc victoria Theodoſio poſtrema contigit. Quippe anno 395. obiit Mediolani, die 17. Januarii, ætatis anno 50. Imperii 18. Ex Flaccilla conjuge inſignis pieta-

Theodoſii obitus.

Liberi.

tis & ſanctimoniæ fœmina, cujus virtutes commendat Theodoretus, lib. 5. cap. 19. duos filios ſuſcepit Arcadium & Honorium, in quibus inſtituendis, propenſior ejus eura fuit. Arcadio Arſenium Diaconum, virum piiſſimum & doctiſſimum a Damaſo miſſum, Præceptorem dedit: coram quo ſedentem Principem eum aliquando inveoiſſet, ſtare ſine Imperii inſigoibus coegit. Theodoſium pro concione laudavit Sanctus Ambroſius. Pro eodem Apologeticum ſeripſit Paulinus, a S. Hieronymo ob illud ingenii ſui monumentum laudatus Epiſtola 13. Hac Apologia Ethnicorum, ac Zoſimi præcipue ealumnias adverſus religioſiſſimum principem diluebat. Sed & Themiſtius, Symmachus, & Aurelius Victor, qui Theodoſium ob civiles bellicaſque virtutes ſummis laudibus exornarunt, mendacii & calumniæ reum peraguot Zoſimum. Sic de illo ſcribit Aurelius Victor, ubi eum Trajano illum comparavit. *Clemens animus, miſericors, communis, ſolo habitu differre ſe cateris putans, in omnes homines honorificus; verum effuſus in bonos: ſimplicia ingenia æque diligere, erudita mirari, ſed innoxia: largiri magno animo magna; amare cives vel privato contubernio cognitos.... Illa tamen quibus Trajanus aſperſus eſt, vinolentiam & cupidinem triumphandi uſque eo deteſtatus eſt, ut bella non moverit, ſed invenerit: prohibueritque lege miniſteria laſciva, pſaltriaſque commeſſationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentia, ut conſobrinarum nuotias vetuerit tamquam ſororum. Literis, ſi multum perfectos contemplemur, mediocriter doctus: Sagax plane multumque diligens ad cognoſcenda majorum geſta: e quibus non deſinebat execrari, quorum geſta ſuperba, crudelia, libertati infeſta legerat, ut Cinnam, Marium, Sullamque, atque univerſos dominantium, præcipue tamen perfidos & ingratos. Iraſci ſane rebus indignis, ſed flecti cito: unde modica dilatione emolliebantur aliquando ſevera præcepta. Habuitque a natura munere, quod Auguſtus a Philoſophia Doctore didicerat: qui cum vidiſſet eum facile commoveri, ne aſperum aliquid ſtatueret, monuit, ut ubi iraſci cœpiſſet, XXIV. Gracas literas memoria recenſeret: ut illa concitatio qua momenti eſt mente alio traducta, parvi temporis interjectu langueſceret. Melior haud dubie, quod eſt rara virtutis poſt auctam annis potentiam regalem, multoque maxime poſt civilem victoriam. Nam & annona curam ſollicitius attendere, & auri argentique grande pondus ſublati, atque expenſi a Tyranno, multis e ſuo reſtituere, cum benigni Principum, & quidem vix, fundos ſolerent nudos, ac deformata prædia concedere.*

Theodoſii elogium.

Sub Theodoſii Imperio floruerunt ſanctiſſima Monica Sancti Auguſtini mater, quæ anno tercenteſimo octogeſimo-ſeptimo, quo filius ejus Auguſtinus baptizatus fuerat, annumque trigeſimum-tertium ætatis agebat, ad Oſtia Tiberina exceſſit e vita, anno ætatis 56. & Paula Romanarum Nobiliſſima, quæ contemptis opibus, ut Chriſto ſe totam dicaret, migravit Bethleem anno circiter 384.

ARTICULUS VI.

De Arcadio & Honorio.

THeodoſius filios Imperii reliquit hæredes. Arcadio conceſſit Orientem: Honorio Occidentem attribuit. Arcadius Eudoxiam ſtatim poſt Patris obitum duxit, conciliaote has nuptias Eutropio Eunucho: ne Rufini filiam ſibi uxorem adſciſceret. Summos in Oriente conſecutus fuerat honores Rufinus ille, vir alioqui humili genere natus Eluſæ in Aquitania, cujus tutelæ Theodoſius Conſtantinopoli recedens, pugnaturus contra Eugenium, Arcadium filium, & Imperium Orientale commiſerat. Sed cum Stiliconi Magiſtro Militiæ utriuſque Imperii, probatæ Fidei viro, quem & arctius vinculo nuptiarum obſtrinxerat, juncta illi conjugio Serena fratris filia, Theodoſius moriens Imperium filioſque commendaſſet; Rufinus hunc ſibi prælatum indignatus, & invidia tabeſcens, ut Orientis aditu Stiliconem averteret, ſibique pararet viam ad Imperium, Barbaros in Romanum Imperium immiſit, Alaricum Gothorum Regem in Europam, Hunnos io Syriam, pacto eum ipſis fœdere advocans. Tum ipſo ſuadente Arcadius Orientalis Imperii revocavit exercitum, cui præerat Gainas Dux Gothiei generis: cujus opera Rufinus a militibus obtruncatus eſt, ex Stiliconis, & Eutropii Eunuchi ſacri Cubiculi Magiſtri conſilio. Diſcerptum eſt militibus ejus corpus, caput pilo impoſitum, manus in ludibrium avaritiæ oſtiatim circumgeſta, quaſi ſtipem mendicaret. Ejus uxori & filiæ Hieroſolymorum urbs pro loco exilii conceſſa. Lege Zoſimum, lib. 4. Oroſium, lib. 7. cap. 38. Claudianum Poetam, lib. 8. in Rufinum, & Socratem, lib. 6. cap. 1. Hæc anoo 395. contigere.

Anno 398. Honorius Imperator annum agens ætatis 14. Mariam Stiliconis filiam uxorem duxit. Interim Gildo Comes ethnicus, utriuſque Militiæ in Africa Magiſter, vir in omnem effuſus libidinem, aſſumpta tyranoide, Africanam Eccleſiam, Imperiumque infeſtavit. Qui cum frumentum ex Africa Romam advehi prohiberet, bellum ex Senatuſconſulto adverſus ipſum decretum eſt. Præfectus eſt Romanis legionibus Maſcezel ipſius Gildonis frater, ſed hoſtis infenſiſſimus ob necatos ab eo crudeliter filios. Gildonis exercitum ſeptuaginta mille hominibus terribilem, perexigua manu, ſcilicet cum quinquies mille militibus, fudit Maſcezel divina ope: cui pugnæ locum, diemque, per ſomnium viſus Sanctus Ambroſius paulo ante vita functus indicaverat. Gildo fugam molitus, contrariiſque ventis revocatus in Africam, ſeipſum laqueo interemit. Extincto Gildone, bona ipſius, quæ quidem erant ampliſſima, Fiſco ſunt adjudicata, eiſque adminiſtrandis novus inſtitutus eſt Magiſtratus, dictus *Comes Gildoniaci Patrimonii*. Huic Tyranno filia fuit Chriſtiana Religione & eximia pietate inſignis, Salvina nomine, Nebridii Imperatorum conſobrini conjux: ad quam Sanctus Hieronymus Epiſtolam ſcripſit *De Viduitate ſervanda*, ad quam fortaſſe ejuſdem argumenti Epiſtolam dedit S. Joannes Chryſoſtomus, quæ inſcribitur, *Ad Viduam juniorem*. Hanc enim Chryſoſtomi ſtudioſiſſimam fuiſſe, conſtat ex Palladio. Interim Maſcezel rerum ſecundarum elatus inſolentia, cum Eccleſiæ immuoitatem violare auſus eſſet, iiſdem inſultantibus, quos a ſacria aſylis abſtraxerat, occiſus eſt, Oroſio teſte. Ipſum Stiliconis invidia juſſum a militibus de ponte in fluvium præcipitari, Zoſimus, lib. 5. refert. Lege Claudianum in Poemate *De Bello Gildoniaco*: Oroſium lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 36. & Hiſtoriæ Miſcellæ Authorem lib. 13.

Bellum Gildonicum.

Manlio Theodoro, & Eutropio Eunucho Coſſ. an. Chriſti 399. Gainas Gothici Dux exercitus, provectum ad tantam dignitatem Eutropium ſibi inſenſiſſimum ægre ferens, contra Arcadium cum Tribigildo Tribuno Militum in Phrygia, ſibi affini conſpiravit; ita temperatis artibus, ut Tribigildus aperte deficeret; ipſe vero Gainas dux in eum belli delectus, rem ex utriuſque opportunitate gereret. Eo neceſſitatis adductus eſt Arcadius, ut Eutropium omnibus ſpoliatum ornamentis Gainæ dederet. Confugit miſer ad Eccleſiam, contra cujus immunitatem anno præcedente legem ab Arcadio impetraverat. Ea occaſione S. Joannes Chryſoſtomus Orationem habuit, populumque in Eutropium exaſperatum adhortatus eſt, ut pro ejus vita ſupplex ad Imperatorem accederet. Obtinuit tandem ſanctiſſimus Antiſtes ut Eutropii capiti parceretur, commutata in exilium pœna mortis. Paulo poſt tamen, urgente Gaina, ex inſula Cypro, ubi exul agebat, revocatus imteremptus eſt, ejuſque de faſtis ac monumentis publicis abraſa eſt memoria. Lege duplicem librum Poematis a Claudiano conſcripti *in Eutropium*. Interim Idololatriæ reliquias Romæ ſuſtulit Religioſiſſimus Princeps Honorius. Collectas etiam a Judæis fieri ſolitas lege lata prohibuit. (L. 14. *De Judæis*, C. Theodoſ.) Manichæos legibus inſecutus eſt. (L. *De Hæreticis*, C. Theodoſ.) Eccleſiæ immunitatem & privilegia firmavit. (L. 34. *De Epiſcopis & Clericis*.)

Eutropii Conſulis Caſus.

Honorii Leges.

Eutropii nece naquaquam mitigatus Gainas, tumultuari, & aperte Rempublicam oppugnare non deſtitit, fracta pace, quam in Eccleſia Sanctæ Euphemiæ Martyris juramento firmaverat. Cujus comperta

perta fraude, ſævisque de Conſtantinopoli diripienda conſiliis, quæ Angelorum aſpectabili multitudine ſervata eſt, Arcadius eum Imperii hoſtem renuntiavit, & Fraviti potiſſimum Gothi Ducis auxilio eum devicit. Tandem in Thracia profugus, a Romanorum copiis anno quadringenteſimo interemptus eſt. Lege Socratem, lib. *6.* cap. *6.*

Ineunte Arcadii & Honorii Principatu, Fritigilem Marcomannorum Reginam S. Ambroſii fama ad Fidei Chriſtianæ deſiderium accendit, quam a S. Antiſtite per Epiſtolam edocta, profeſſa eſt, & Regi conjugi ſuo ſuaſit ut ſe Romanis dederet, pacemque cum ipſis ſervaret, teſte Paulino in Vita Sancti Ambroſii.

SCHOLION I.

Ad hujus capitis Articulum primum, pag. 710. & 711. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Imperator Epiſcoporum ſeutentias in Conciliis promulgatas authoritate ſua confirmavit.*

R. Qui ſententias Epiſcoporum executioni mandari juſſit, nec reſcindi aut convelli paſſus eſt, nonne illas authoritate ſua confirmavit? Quid enim eſt confirmare, niſi tribuere firmitatem? Eccleſiam ac Epiſcopos authoritate ſua juvit piiſſimus Imperator, *Adeo ut Provinciarum Rectoribus non liceret Epiſcoporum Decreta reſcindere. Cuivis enim judici præferendos eſſe Dei Sacerdotes ajebat.* Verba mea ſunt. Vim autem vocis, *confirmavit*, non intelligit, qui putat inde conſequens eſſe ut Eccleſiaſtica Juriſdictio ab Imperatore pendeat, ejuſque authoritati ſubjecta ſit. Non ita ſe res habet. Non ea vocis hujus hoc in loco ac ſimilibus ſignificatio eſt. Imperatores & Reges ab Eccleſiaſticis Scriptoribus dicuntur Synodorum Decreta & Epiſcoporum Sententias confirmaſſe, quod earum executionem imperaverint & promoverint authoritate ſua Eccleſiæ bono ſerviente. Sic *Euſebius*, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 23. *Sententiam quoque quam arbiter dixerat, per Epiſtolam ſignificavit, confirmans & ſanciens ea quæ a Synodo decreta fuerant; eoſque adhortans ut concordiæ ſtuderent, nec Eccleſiæ corpus diſtrahere ac diſcerpere vellent.* Sic Œcumenici Concilii ſecundi Patres ejus confirmationem a Theodoſio Magno poſtularunt, ut conſtat ex Epiſtola Synodica. *Rogamus*, inquiunt, *tuam Clementiam, ut per literas quoque tuæ pietatis confirmetur Concilii Decretum; ut ſicuti literis quibus nos convocaſti, Eccleſiam honore proſecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta ſunt obſignes.* Sic Epheſinæ Synodi Sententiam in Neſtorium & Neſtorianos confirmavit Theodoſius Junior, cum Neſtorium ab Eccleſia expelli, in exilium deportari, Epiſcopum Conſtantinopoli in ejus locum ſubſtitui & ordinari, ejus libros comburi, ejus denique Sectatores infami Simonianorum nomine appellari; ſi Epiſcopi eſſent, vel Clerici, ex Eccleſiis ejici; ſi Laici, anathematizari, Legibus latis edixit. Qua de re & ipſi gratulatus eſt *Cœleſtinus* 1. Pontifex Maximus, & obſecravit ut fidem ac Religionem tueri pergeret, ipſum cum *Elia* comparans. *Par ſibi*, inquit, *cum illo gloria. Ille falſa prophetantibus reſtitit, tu falſa docentibus: Ille mentientes in Deum Prophetas perſecutus eſt, tu de Chriſto Deo noſtro prædicantes impia abigis Sacerdotes: Ille tantum vindictæ intentus eſt: Veſtra Pietas ſic impia vindicat, ut quæ ſunt Religioſa defendat. Nec enim ſufficeret abegiſſe morbos, & peſtilentiam repuliſſe, niſi & ſalubres auras redderes, & vitalem infectis ſubſtantiam miniſtrares, talem illi Eccleſiæ conſtituendo Pontificem, qui olim hoc ſe dignum faſtigio omnibus, quibus notus eſt, approbaſſet .... Vallate muris veſtræ Fidei Religionis Catholicæ veritatem, per quos & credentes muniti ſint, & tanti ſequaces erroris non audeant introire .... Quem igitur univerſorum ejecit ſententia Sacerdotum in prædicatione ſacrilega perdurantem, eum Veſtra Clementia ab omni Sacerdote removeat, ut facultatem aliquos perdendi non habeat.* Hujuſmodi confirmationem a Theodoſio poſtulaverat Epheſina Synodus: *Jubeatis*, inquit, *ut ea quæ conſtituta ſunt ab Oecumenica & ſancta Synodo ad pietatis confirmationem contra Neſtorium & ejus impium dogma, ſuum robur obtineant, aſſenſu veſtræ Pietatis ſtabilita.* Hunc in modum Chalcedonenſe Concilium confirmavit Marcianus Auguſtus, ut probat ejus Edictum in Synodi Chalcedonenſis Actis p. 3. cap. 4. editum: *Sacro*, inquit, *noſtræ Serenitatis Edicto venerandam Synodum confirmantes.* Ita Sextam Synodum Œcumenicam confirmavit Conſtantinus Pogonatus, cui Sancta Synodus acclamavit: *Orthodoxam Fidem tu confirmaſti.* Et in Sermone Proſphonetico: *Benigniſſime Domine & amator juſtitiæ, his quæ a nobis definita ſunt ſignaculum tribue, veſtram in ſcripto Imperialem Ratihabitationem, & per Edicta divalia atque per pias conſtitutiones ex more eorum omnium firmitatem, quatenus nullus his quæ geſta ſunt contradicat, novamve quæſtionem machinetur.* Ipſe Imperator in Edicto: *His omnibus ita a Sancto hoc & univerſali ſexto Concilio conſtitutis, & per ſubſcriptionem noſtræ Fortitudinis confirmatis, ſancimus ut nullus quoque omnino aliud quidquam de Fide ſatagat, vel novi dogmatis adinventionem machinetur, aut penitus de una voluntate & una operatione docendi indicium vel ſermonem commoveat.* Sic *Conſtantinus* & *Irene* ejus Mater Catholicum Dogma de Sacrarum imaginum cultu in Septima Synodo aſſertum confirmarunt, ut Patres ejuſdem Synodi teſtantur in Literis ad eorum Majeſtatem datis. *Cum eorum*, inquiunt, *quorum in omnem terram exivit ſonus, eſſetis diſcipuli, totiuſque Chriſtianæ plebis ad pietatem doctores, veritatis ſtylo deſcripſiſtis ſermonem, & Orthodoxiæ ac pietatis depinxiſtis characterem; & veluti luminaria præfulgida fidelibus illuxiſtis, & manum periclitantibus Eccleſiis porrexiſtis, Sacra Dogmata confirmantes.*

SCHOLION II.

Ad Capitis ejuſdem Articulum 5. & pag. 726. Editionis primæ, hanc notam apponunt Religioſi Cenſores: *Hiſtoriam Sanctæ Urſulæ magna ex parte fabuloſam dicit.*

R. Dixi, & firmis argumentis probavi. Mera Hiſtoriæ & facti quæſtio eſt.

SCHOLION III.

Ad eumdem Articulum, & pag. 730. hæc habet Cenſorius Indiculus: *Sorbonam præferre videtur magiſterio Eccleſiæ.*

R. Abſit. Sorbonicæ Domus & Sacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis Doctores univerſi *Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarum*, adeoque ſuam *Matrem & Magiſtram* agnoſcunt; *& Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere Primatum, & Succeſſorem Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ Caput & omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere;* Seque ejus Filios & Diſcipulos humiliter profitentur. Hæc noſtra Sententia: hic erga Sedem Apoſtolicam & in ea ſedentem Summum Pontificem devotæ mentis affectus.

Concil. Florent.

SCHOLION IV.

Ad eumdem Articulum, & pag. 733. Editionis primæ, hanc notam apponunt Religioſi Cenſores: *Docet Theodoſium non fuiſſe excommunicatum a Sancto Ambroſio.*

R. Id revera doceo, & firmis teſtimoniis probo. Mera facti & Hiſtoriæ Quæſtio eſt. Cæterum cur hæc verba mea Religioſi Cenſores diſſimularunt? *Non negaverim tamen certo quodam modo excommunicatum fuiſſe ab Ambroſio Theodoſium, quia ab Eccleſiæ ingreſſu & communione Sacramentorum prohibitus eſt, uſque dum publicam egiſſet pænitentiam; quod pænitentibus univerſis commune erat.*

SCHOLION V.

Ad eumdem Articulum, pag. 737. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Principes poſſunt apponere impedimenta Matrimonio.*

R. Propoſitionem meam mutilarunt & interpolarunt Cenſorii Indiculi Authores. En verba mea: *Ne tamen inde colligas eſſe e jure Principum impedimenta*

dirimentia Matrimonio apponere ut Sacramentum eſt, ſed ſolum ut civilis contractus eſt, reddendo perſonas quaſdam inhabiles ad contrahendum. Eccleſia vero Principum Leges accipiens & ſuas faciens, ſicut Theodoſii Legem approbando ſuam fecit, impedimenta etiam illa extendis ad Matrimonium ut Sacramentum. Hæc obſervatio reprehendi non debet, cum ſit omnino conſona Doctrinæ *S. Thomæ* in 4. *Sententiarum*. Diſt. 42. Quæſt. 2. Art. 2. *Lex divina*, inquit, *illas præcipue perſonas a Matrimonio excludit, quas neceſſe erat cohabitare, ne ſi ad eas liceret uti carnali copula, facile pateret concupiſcentiæ locus, ad quam reprimendam Matrimonium eſt ordinatum: & quia filius adoptatus converſatur in domo patris adoptantis, ſicut filius naturalis, ideo Legibus humanis prohibitum eſt inter tales Matrimonium contrahi: & talis prohibitio eſt per Eccleſiam approbata, & inde habetur quod legalis cognatio Matrimonium impediat.*

Nota.

SIcuti Imperatores œcumenica etiam Concilia confirmarunt; ita & Reges nationales ſuorum regnorum ſynodos, ut unicuique tot Toletanorum Conciliorum acta legenti, quoad Hiſpaniæ Reges, perſpicuum fiet. Ita etiam in Gallia Gunthramus Rex Concilium Matiſconenſe, & Carolus Magnus Moguntinum, Cabilonenſe &c. confirmarunt. Eadem in Anglia viguit diſciplina, teſte Matthæo Paris, loquens etenim de Concilio Londinenſe II. an. 1127. celebrato hæc habet: *Rex auditis Concilii geſtis conſenſum præbuit, authoritate regia, & poteſtate conceſſit, & confirmavit ſtatuta Concilii a Guillelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo, & S. Romanæ eccleſiæ Legato apud Vueſt-Monaſterium celebrati.* Optime autem obſervat Natalis in primo Scholio Principum confirmationem, multoties & ab ipſis Conciliis concupitam, non eo reſpexiſſe ut conciliares ſanctiones ex ea robur, & valorem obtinerent, ſed ut ita contradictores compeſcerentur, ac earumdem executio non retardaretur. Hinc ipſi Imperatores profitebantur ſacris canonibus obſequentes futuros; ac proinde Juſtinianus poſtquam *novell.* 31. *cap.* 1. dixit canones non tantum a ſynodis expoſitos, ſed etiam fuiſſe *confirmatos*, addit Synodorum dogmata *velut S. Scripturas a ſe ſuſcipi, & canones tamquam leges obſervari.* Non ergo Principis indigebant robore, cum ab ipſo tamquam divina eloquia haberentur, & ut leges agnoſcerentur. Juvat etiam audire Baſilium Imperatorem, qui octavam Synodum confirmavit *act.* 10. in hæc verba prorumpentem: *De vobis autem laicis tam qui in dignitatibus, quam qui abſolute converſamini, quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de eccleſiaſticis cauſis ſermonem movere, neque penitus reſiſtere integritati, & univerſali Synodo adverſari. Hoc enim inveſtigare & quærere Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum eſt, quia regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ligandi, & ſolvendi poteſtatem habent: qui eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claves: non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel a ligamento ſolvi egemus.* Ille igitur qui Concilii decreta abſque ſua confirmatione non reliquit, eiſdem ſe ſubditum declarando, nil aliud Principum confirmatione fieri oſtendit, quam ipſorum executionem promoveri, ac ſua authoritate velle Eccleſiæ inſervire.

Nota.

DE poteſtate Principum quoad apponenda matrimonii impedimenta quædam adnotavi poſt art. 1. diſſert. 18. ſæculi II.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM QUARTI SÆCULI SELECTÆ DISSERTATIONES.

DISSERTATIO PRIMA.

De Donato a Caſis-nigris Schiſmatis Donatiſtarum authore.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Donatus a Caſis-nigris fuerit Epiſcopus Carthaginenſis.

DONATUM a Caſis-nigris authorem fuiſſe nefarii Donatiſtarum Schiſmatis diximus in Synopſi, cap. 3. Art. 1. §. 1. idque Sancti Auguſtini invicta authoritate probavimus. Agimus impræſentiarum de præfati Donati Epiſcopatu, & quærimus utrum a ſede Caſarum-nigrarum ad Carthaginenſem fuerit tranſlatus. Id affirmat illuſtriſſimus & doctiſſimus Aurelianenſium Epiſcopus Albaſpinæus *Obſervatione 3. in Optatum*, contendis illum Majorino in Schiſmatica factione ſucceſſiſſe: aitque ſe hac in re Sancto Auguſtino minime aſſentiri. Verum nec ipſi adverſus Sanctum Auguſtinum aſſentiri poſſumus: unde contra ipſum hanc ſtatuimus Propoſitionem.

PROPOSITIO.

Donatus a Caſis-nigris numquam fuit Carthaginenſis Epiſcopus.

PRobatur primo ex Optato Milevitano, lib. 1. pag. 38. ubi Majorinum vocat Parmeniani in ſucceſſione Schiſmatica avum. *Non enim*, inquit, *Cæcilianus exivit a Majorino avo tuo; ſed Majorinus a Cæciliano*. At Majorinus dici non poſſet avus Parmeniani, ſed atavus potius dicendus eſſet, ſi Donatus a Caſis-nigris fuiſſet Epiſcopus Charthaginenſis. Nam, ſecundum Schiſmaticam ſucceſſionem, Parmeniani pater ſeu proximus deceſſor eſſet Donatus magnus, avus Donatus Caſenſis, atavus Majorinus. Colligitur itaque ex Optato, Donatum a Caſis-nigris numquam fuiſſe Carthaginenſem Epiſcopum.

Probatur ſecundo ex Sancto Auguſtino, lib. 1. Retractat. cap. 21. ubi de Donato a Caſis-nigris ait: *Ille autem non erat Carthaginenſis Donatiſtarum Epiſcopus*.

Objicit doctiſſimus Albaſpinæus, primo Schiſma præfatum vocatum fuiſſe partem Donati, antequam magnus Donatus inauguraretur Schiſmaticæ factionis Antiſtes Carthaginenſis. Id nempe contigit ſexto tantum anno poſt Nicænum Concilium: Libellum autem obtulerunt Conſtantino Imperatori Donatiſtæ, duodecim vel tredecim annis ante Nicænam Synodum, in quo Eccleſiam ſuam *partem Donati* appellabant, ut teſtatur Optatus: Atqui Schiſma illud partem Donati non vocaſſent, ſi Majorinus tum fuiſſet Epiſcopus Carthaginenſis. Nam de ſede Carthaginenſi, & de Menſorii ſucceſſore erat controverſia, non de rebaptizatione. Quapropter a Majorino potius quam a Donato Caſenſi nuncupari debuit illa factio, ſi Majorinus ſedem illam tunc temporis occupaſſet.

Secundo. De ſede, & Romæ, & apud Imperatorem diſputabatur: & tamen cum libellus oblatus eſt Imperatori; cum Imperator eum ad Melchiadem rejecit; cum cauſſa apud Pontificem agitata eſt, cum Romæ judicata: denique in formula ſententiæ & provocationis, nec Romæ, nec Arelate, nec uſpiam alibi ulla niſi Donati ſolius facta eſt mentio. At conſentaneum erat, Majorinum, ſi Carthagine tunc ſediſſet, & de Epiſcopatu Carthaginenſi cum Cæciliano etiamnum contendiſſet, in ſententia nominari: Cum ergo ſolus Donatus a Caſis-nigris commemoretur; argumento eſt tunc Majorinum mortem obiiſſe, & hunc Donatum ipſi in Epiſcopatu Carthaginenſi ſuffectum fuiſſe.

Tertio, teſtatur Optatus lib. 1. pag. 44. Olympium Eunomiumque Epiſcopos miſſos fuiſſe in Africam poſt Romanam Synodum, & Donatiſtarum appellationem, *Ut remotis duobus unum ordinarent*. Illi autem duo, ad quos removendos miſſi ſunt, erant Cæcilianus, & Donatus a Caſis-nigris: igitur Donatus a Caſis-nigris tranſlatus fuerat, ad Epiſcopatum Carthaginenſem.

Reſpondeo ad primam objectionem: Schiſma illud vocari potuiſſe *Partem Donati*, quamvis adhuc ſuperſtes eſſet Majorinus, quia Donatus ille præcipuus fuerat Schiſmatis incentor, qui Majorinum ipſum adverſus Cæcilianum legitimum Pontificem Pſeudoepiſcopum Carthaginis conſecrari procuraverat. Quamquam diceretur frequenter pars Majorini, ut conſtat ex Sancto Auguſtino pluribus in locis, & ex ſubſcriptione libelli contra Cæcilianum, a Donatiſtis directi ad Imperatorem, qui dicitur *datus a parte Majorini*.

Ad ſecundam reſpondeo, Nullam Majorini in Judiciis Romano & Arelatenſi factam legi mentionem, ſed ſolius Donati a Caſis-nigris, quia de Schiſmatis & traditionis criminibus præcipue agebatur. Schiſmatis porro Author erat Donatus Caſenſis; traditionis accuſabatur Cæcilianus; ideo horum maxime duo illa Judicia meminerunt. Exigui enim momenti videbatur controverſia de ſucceſſione Carthaginenſis Epiſcopatus, cum Schiſmate in dies increbeſcente collata; ad quam ſopiendam & componendam, uti & alias hujuſmodi, ſatis viſum erat Melchiadi Romano Pontifici eum ſuo Concilio decernere, ut ille remaneret Epiſcopus, qui prior inauguratus eſſet, dum alteri de alio Epiſcopatu provideretur.

Ad tertiam reſpondeo, Male divinaſſe illuſtriſſimum Antiſtitem. Illi enim duo, quibus remotis tertium ordinare cogitabant Olympius & Eunomius, erant Majorinus & Cæcilianus, ut colligitur ex Optato, & ex S. Auguſtino locis in probationibus laudatis,

DISSERTATIO II.

De Concilii Cirtenſis epocha.

INſignes Chronologi Baronius & Petavius, Concilii Cirtenſis Epocham figunt anno Chriſti 303. Doctiſſimus Valeſius anno 305. Alii anno 304. Quam amplectamur opinionem, Propoſitio ſequens oſtendet.

PROPOSITIO.

Concilium Cirtenſe congregatum eſt poſt Diocletiani perſecutionem, anno Chriſti CCCV.

PRobatur primo ex Optato Milevitano lib. 1. pag. 39. ubi poſtquam plurium Epiſcoporum meminit, qui ſævieote Diocletiani perſecutione divinæ Legis inſtrumenta tradiderunt, ſubjungit: *Hi & ceteri, quos principes tuos fuiſſe paulo poſt docebimus, poſt perſecutionem apud Cirtam Civitatem [quia Baſilicæ necdum fuerant reſtitutæ] in domum Urbani Cariſi conſederunt, die 3. Iduum Majarum, ſicut ſcripta Nundinarii tunc Diaconi teſtantur, & vetuſtas membranarum teſtimonium perhibet, quas dubitantibus proferre poterimus.* At Diocletiani perſecutio ſævire cœpit anno Chriſti 303. ut colligitur ex Actis SS. Martyrum Taracbi, Probi, & Andronici, Perpetuæ & Felicitatis. Paſſio namque Martyrum, ut eorum Acta demonſtrant, contigit pridie Idus Februarias, Diocletiano nono & Maximiano octavo Conſulibus, id eſt, anno Chriſti 304. & iidem Principes Imperium abdicarunt Calendis Aprilis ejuſdem anni, ut omnes Faſti conſentiunt. Paſſi ſunt igitur ſecundo anno Diocletianæ perſecutionis. Cum itaque perſecutio biennio tantum duraverit, ut conſtat ex Euſebio lib. 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13. & lib. 1. *De Vita Conſtantini*, cap. 18. conſequens eſt Cirtenſe Concilium, quod poſt Diocletiani perſecutionem celebratum eſſe teſtatur Optatus, anno 305. fuiſſe coactum, quo nondum reſtitutæ erant Baſilicæ, initio perſecutionis ſolo æquatæ, quia vix dum integer annus a Diocletiani & Maximiani abdicatione elapſus fuerat, nec diuturna & firma ſatis fuerat pax Eccleſiæ, ut templa reſtaurare potuiſſet.

Probatur ſecundo ex S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. *Nam geſta Martyrum*, inquit, *quibus oſtendebatur tempus perſecutionis, Conſulibus facta ſunt Diocletiano novies, Maximiano octies, pridie Idus Februarias: Geſta autem Epiſcopalia Decreti Cirtenſis, poſt eorumdem Conſulatum, tertio Nonas Martias, ac per hoc tredecim menſes intereſſe inveniuntur, pluries utique quam undecim, quos prius Catholici minus diligenter computando reſponderant: ſed Officium ut falleretur, & menſem intereſſe reſponderet, eumdem Conſulatum putavit, poſt Conſulatum autem non advertit, ubi annus jam alius agebatur.* Porro nonus Diocletiani Conſulatus incidit in annum Chriſti 304. cum igitur Concilium Cirtenſe tredecim poſt geſta Martyrum illo Conſulatu conſignata menſibus fuerit celebratum, illius epocha figenda eſt poſt Diocletiani perſecutionem, anno Chriſti 305.

Objectio prima petitur ex inſcriptione Actorum Concilii Cirtenſis apud S. Auguſtinum lib. 3. contra Creſconium Grammaticum, cap. 27. quæ Concilium iſtud habitum eſſe indicat, *Diocletiano octies, & Maximiano ſepties Conſulibus, quarto Nonas Martii*; ſed hi Conſules incidunt in annum 303. anno igitur 303. non vero 305. figenda eſt Concilii Cirtenſis epocha.

Reſponden, inſcriptionem Actorum Concilii Cirtenſis in lib. 3. S. Auguſtini contra Creſconium eſſe mendoſam, & ita emendari debere. *Poſt Conſulatum Diocletiani nonum, & Maximiani octavum*, &c. Ita ut poſt nonum Conſulatum Diocletiani, qui incidit in annum 304. Synodus habita ſit anno 305. Sic autem emendandum eſſe locum illum, colligitur ex eodem S. Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. cujus verba in ſecunda probatione laudata ſunt. Mendum autem illud irrepſit vel amanuenſis culpa, vel eorum qui ipſa protulerunt. Præterea S. Auguſtinus, cap. 26. ejuſdem libri *contra Creſconium*, ait celebratum fuiſſe Concilium Cirtenſe poſt perſecutionem, in qua ſacri Codices a Donatiſtarum anteſignanis traditi ſunt, id eſt, poſt perſecutionem Diocletiani: quod non convenit cum epocha quam indicat inſcriptio Actorum. Quapropter illam eſſe mendoſam conſequens eſt. En S. Auguſtini verba: *De veſtris autem majoribus extat Secundi Tigiſitani Concilium cum pauciſſimis quidem factum apud Cirtam, poſt perſecutionem Codicum tradendorum, ut illic in locum defuncti ordinaretur Epiſcopus.*

Objicies. Poſtconſulatum in Actis publicis adſcriptum non fuiſſe, niſi illis annis quibus deerant Conſules. Hac enim neceſſitate ſuadente, apud Socratem, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 29. Poſtconſulatus fieri debuit: In Lege 16. Codicis Theodoſiani, *De Suſceptoribus*. *Poſt Conſulatum Gratiani III. & Equitii*. Et in quibuſdam Conſtitutionibus Juſtiniani ſubſcriptio hæc legitur: *Poſt Conſulatum Lampadii & Oreſtis*, quia deſierunt Conſules. Et Concilium V. Carthaginenſe, ſeu ut alii volunt, III. in quibuſdam Codicibus præſert Poſtconſulatum Stiliconis anno 401. in aliis, Poſtconſulatum Cæſarii & Attici, id eſt, anno 398. Cum itaque anno 305. Conſtantius & Galerius quinto Conſules adſcripti ſint, non videtur Actis Concilii Cirtenſis adſcriptum fuiſſe Poſtconſulatum, ſi anno illo celebratum fuerit.

Præterea. Donatiſtæ Concilii Cirtenſis Acta falſi inſimularunt duabus de cauſis. Primo, *quia contra Eccleſiaſticam conſuetudinem ipſum Cirtenſe Concilium diem & conſulem haberet*. Secundo, *quod perſecutionis tempore non poſſit Concilium congregari*, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. Catholici vero non reſponderunt, adſcriptos eſſe Conſules Actis Cirtenſibus, ſed oſtenderunt adſcriptionem dierum & Conſulum a more Eccleſiaſtico alienam non eſſe, tum ex Concilio Romano ſub Melchiade, tum ex libris Propheticis. *Cum hoc viderent Catholici*, inquit Sanctus Auguſtinus, *& in Melchiadis Concilio diem & Conſulem demonſtrabant, & de ipſis Sanctis Scripturis commemoraverunt Prophetas indicia antiquiſſimorum temporum ſuis literis prænotaſſe, quoto anno, cujuſque menſe anni, quoto die Menſis factum eſſet ſuper eos verbum Domini.* Adſcripti igitur erant Conſules Actis Concilii Cirtenſis; proindeque in iis non videtur legendum eſſe, *Poſt Conſulatum Diocletiani nonum & Maximiani octavum*.

Reſpondeo ad primam objectionem, adſcribi potuiſſe, & revera adſcriptum fuiſſe Poſtconſulatum Diocletiani & Maximiani Actis Concilii Cirtenſis, quamvis eo anno Conſules non deeſſent; quia cum tunc recens eſſet Diocletiani perſecutio, & paſſio Martyrum, qui illa graſſante certamen obierant, characteriſmus ille viſus eſt illuſtrior ad tempus illius Concilii deſignandum.

Reſpondeo ad ſecundam objectionem, Donatiſtas & Catholicos per adſcriptionem diei & Conſulis nihil aliud intellexiſſe, quam notam temporis, quo fuerat Cirtenſe Concilium celebratum ſive illa eſſet Conſulatus, ſive Poſtconſulatus. Non minus enim dies & Conſul Actis adſcribuntur, cum notantur Conſules anni præteriti quam cum notantur Conſules anni labentis. Sic intelligi debere illam Donatiſtarum objectionem, & reſponſionem Catholicorum, colligitur ex illis verbis Sancti Auguſtini in Breviculo Collationis diei 3. cum Donatiſtis cap. 17. *Quis enim eos hinc falſitatem crederet objecturos, ubi ad majorem diligentiam temporum atteſtatio prænotata legeretur, ne forte per hanc eſſet aliquando neceſſaria indagatio veritatis? Quis ergo eos crederet hoc objecturos, ut præpararet antiqua Concilia, quibus hanc conſuetudinem demonſtraret? Aut quis tunc iret, & vetuſta Eccleſiaſtica Archiva revolveret?*

Objicitur ſecundo. Catholici in Collatione cum Donatiſtis propugnaverunt Concilium Cirtenſe fuiſſe celebratum tempore perſecutionis, quod Schiſmatici negabant, & veriſimile non eſſe contendebant. Unde ſuppoſitum a Catholicis atque confictum effutiebant illud Concilium: ergo Concilii Cirtenſis epocha figi debet anno 2. Diocletianæ perſecutionis, non vero poſt illius perſecutionis tempeſtatem. Antecedens

dens conſtat ex Sancto Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Propugnaverunt Concilium Cirtenſe potuiſſe tempore perſecutionis celebrari, concedo; revera fuiſſe celebratum, nego. Vel, id propugnaverunt re nondum ſatis diſcuſſa, concedo; re maturius & diligentius expenſa, nego. Quia enim Catholici *tunc inquirere, & ad horam veteres chartas in Archivis Eccleſiaſticis diſcutere non poterant, reſpondebant multo facilius duodecim homines in domum convenire potuiſſe eo tempore, quo etiam congregationes plebium fieri ſolebant, quamvis perſecutione fervente, ſicut ipſis geſtis Martyrum monſtrabatur, qui confitebantur in paſſionibus ſuis ſe Collectam & Dominicam egiſſe*. Ita reſpondet Sanctus Auguſtinus in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. Quod autem perſecutionis tempore celebratum Concilium Cirtenſe Catholici concederent, ex errore Officii, ſeu Notarii, quo Marcellus Cognitor utebatur, contigit. Cum enim Catholici Antiſtites a paſſione Martyrum uſque ad Conſulem & diem Concilii Cirtenſis prope annum interceſſiſſe dixiſſent, Notarius tempore computato ex mandato Marcelli Cognitoris, menſem dumtaxat interfluxiſſe reſpondit. Quæ reſponſio Catholicos conjecit primo in errorem qui poſtea diligentiori examine habito emendatus eſt. Ita reſpondet Sanctus Auguſtinus loco mox laudato. *Porro autem*, inquit, *illud erat verius quod Catholici dixerant, Officium autem in computando errans falſum renuntiaverat, quod poſtea conſcripta & diligentius conſiderata Geſta docuerunt, ſicut poteſt probare, quem libuerit legere, & non piguerit computare. Nam Geſta Martyrum, quibus oſtendebatur tempus perſecutionis, Conſulibus facta ſunt Diocletiano novies, & Maximiano octies, pridie Idus Februarias: Geſta autem Epiſcopalia Decreti Cirtenſis, poſt eorumdem Conſulatum, tertio Nonas Martias; ac per hoc tredecim menſes interiſſe inveniuntur*, &c.

DISSERTATIO III.

De Concilio Romano ſub Melchiade contra Donatiſtas celebrato.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Donatus ille qui in Concilio Romano damnatus eſt, fuerit Donatus a Caſis-nigris.

PROPOSITIO EST AFFIRMANS.

PRobatur contra illuſtriſſimum Albaſpinæum Aurelianenſem Epiſcopum, *Obſervatione 3. in Optatum Milevitanum*. Primo ex Sancto Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 18. dicente: *Niſi forte ipſis* (Donatiſtis) *licuiſſet Caſenſem a Carthaginenſi diſtinguere; cum timerent ne Major Author ipſorum Donatus Carthaginenſis damnatus in Melchiadis Judicio putaretur*. Et cap. 20. *Cum*, inquit, *& de Donati nomine contendiſſent; quod non Carthaginenſis, ſed Caſenſis Donatus in Judicio Melchiadis adverſus Cæcilianum adſtitiſſet, quod & Catholici concedebant, aliquando tranſitum eſt*.

Probatur ſecundo ex eodem in libro poſt Collationem, cap. 13. *Nam ipſi quoque Donatum ſuum Carthaginenſem, ne in Judicio Melchiadis ipſe damnatus putaretur, quem multi pro magno habent, a Donato Caſenſi diſtinguendum eſſe clamaverunt, quia Donatus Carthaginenſis contra Cæcilianum miſſus fuerat ad Melchiadis Epiſcopale Judicium: tam craſſam noctem in corde geſtantes, ut Donatum infamari nollent ſimilitudine nominis ſui, & Melchiadem maculare vellent ſimilitudine nominis alieni*.

Probatur tertio. Ille damnatus eſt in Concilio Romano Melchiadis, *Qui de Numidia veniens, & contra Cæcilianum Chriſtianam dividens plebem, adjunctis ſibi ejuſdem factionis Epiſcopis, Majorinum apud Carthaginem ordinavit Epiſcopum, cui Majorino Donatus alius in eadem diviſione ſucceſſit*. Sed hic eſt Donatus a Caſis-nigris, ut colligitur ex Sancto Auguſtino, lib. *De Hæreſibus*, cap. 69. ergo Donatus a Caſis-nigris ille eſt qui in Romano Melchiadis Concilio damnatus fuit.

Probatur quarto. Ille ipſe Donatus in Concilio Romano damnatus eſt, qui Conſtantinum Imperatorem rogavit ut inter ipſum & Cæcilianum tranſmarinos Epiſcopos judices daret: ſed hic fuit Donatus a Caſis-nigris, non vero Donatus Carthaginenſis.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino, lib. 1. Retractationum, cap. 21. *Quod dixi*, inquit, *Donatum, cujus Epiſtolam refellebam, rogaſſe ut Imperator inter ipſum & Cæcilianum tranſmarinos Epiſcopos judices daret; non ipſum, ſed alium Donatum, ejuſdem tamen Schiſmatis hoc feciſſe probabilius invenitur. Ille autem non erat Carthaginenſis Donatiſtarum Epiſcopus, ſed a Caſis-nigris; qui tamen primus apud Carthaginem ipſum nefarium Schiſma commiſit*.

Objicit Illuſtriſſimus Albaſpinæus. Ille damnatus fuit a Concilio Romano, qui libellum Conſtantino Imperatori obtulerat; atqui is erat Donatus Carthaginenſis: Hic itaque in Concilio Romano damnatus eſt.

Probat minorem ex his Optati verbis, lib. 3. p. 66. *Sed illico ad ſingulos quoſque venientes hæc erant verba: Quid apud nos agitur de parte mea? Quaſi jam vere populum cum Deo diviſerat, ut intrepide ſuam diceret partem. Nam a temporibus ejus, & uſque in hodiernum, ſi quando de rebus Eccleſiaſticis in judiciis publicis aliqua celebrata eſt actio, interrogati ſinguli ſic apud Acta locuti ſunt, ut dicerent ſe de parte eſſe Donati, de Chriſto tacuerunt. Et quid de Clericis dicam? Cum legantur Preces quarum in primo libro fecimus mentionem, jamdudum ad Conſtantinum miſſa, & ſubſcriptæ, quæ Epiſcoporum nomina continebant, ſic, Data a Capitone Naſucio, Digno, & cæteris Epiſcopis partis Donati: poſtulabant utique contra Epiſcopos, qui dum non erant in parte Donati, in Chriſti Catholica habitabant: & dum Epiſcopus inter Coepiſcopos ſuos non fuit, nec homo inter homines eſſe voluit; conſtat quod extulit cor ſuum, & Deus ſibi fuiſſe videbatur*. Quæ poſtrema verba ad Magnum Donatum eſſe referenda nemo eſt qui dubitet, inquit doctiſſimus Albaſpinæus. Nam tantus erat in illo homine faſtus & ſuperbia, ut omnes Coepiſcopos poſthaberet, & eorum communioni miſceri dedignaretur. Certum eſt præterea hæc eadem verba, *& cæteris partis Donati*, ab Optato de eodem & dicta, & concepta eſſe. Quod ſi ita eſt, manifeſtum relinquitur Magnum Donatum, ex ſententia & hiſtoria Optati, ad Conſtantinum primum rem detuliſſe, & Romæ in Concilio Melchiadis adſtitiſſe, in eodemque eſſe damnatum.

Reſpondeo, leviſſimam eſſe conjecturam, qua nititur doctiſſimus Antiſtes. Nonne enim & ipſe Donatus a Caſis-nigris tanto ſuperbiæ faſtu efferebatur, ut omnes Coepiſcopos poſthaberet? Numquid & ipſe eorum communioni miſceri dedignabatur qui primus nefarii Schiſmatis Author fuit? Unde audentius dicam, neminem præter illuſtriſſimum Albaſpinæum dubitaſſe, num illa Optati Milevitani verba ad Magnum Donatum referenda eſſent, quia omnibus exploratum fuit ea de Donato a Caſis-nigris intelligenda eſſe. Fateor quidem Optatum paulo ante verba citata locutum eſſe de Donato Carthaginis; ſed nego ab eodem Donato porrectum Conſtantino libellum intellexiſſe Optatum. Id enim repugnat evidenter Sancto Auguſtino quem ab Optato in re adeo nota non diſſenſiſſe probabilius eſt, cum coævi eſſent, Familiares Coepiſcopi, ambo Africani, ambo Hiſtoriæ Donatiſtarum, quæ ſub ipſorum ferme oculis geſta erat, non ignari.

QUÆSTIO II.

Utrum Melchiades Concilio Romano præfuerit; ac ſententiam tulerit contra Donatiſtas, & ſecundum Cæcilianum, ut Imperatoris Conſtantini delegatus?

PROPOSITIO.

N*On vicaria poteſtate, & velut Imperatoris delegatus, hanc diremit controverſiam Melchiades Romanus Pontifex, ſed proprio jure, ut ſummus Controverſiarum Eccleſiaſticarum judex.*

Probatur contra quoſdam e Calviniano grege Theologaſtros. Primo palam profeſſus eſt Imperator, cum a Donatiſtis urgeretur, ſe in cauſſa Eccleſiaſtica judicem eſſe non poſſe. *Petitis a me in ſaculo judicium*, inquit, *cum ego ipſe judicium Chriſti expectem*. Et Donato ad ipſum a Concilii Romani judicio appellanti reſpondit: *O rabida furoris audacia! ſicut in cauſſis Gentilium fieri ſolet, appellationem interpoſuerunt*. Et ejuſdem cauſſæ cognitionem poſt Arelatenſis Synodi judicium non ſuſcepit, niſi cum execratione audaciæ Donatiſtarum, *a ſanctis Antiſtitibus veniam poſtea petiturus*, quod iis de rebus judicaſſet, ut Sanctus Auguſtinus teſtatur Epiſtola 162. Porro ſi jus non habuit Conſtantinus judicandi Epiſcopos, nec jus habuit delegandi judices, qui accepta ab ipſo authoritate cauſſam diſcuterent Epiſcoporum. Igitur Melchiades proprio jure, non vero poteſtate a Conſtantino accepta, hanc diremit controverſiam.

Optatus l.1.

Probatur ſecundo. Melchiades, præter eos qui ab Imperatore deſignati erant, quindecim ex Italia delegit Epiſcopos, qui huic Concilio intereſſent: quos ad litem illam ſecum judicandam adſciſcere non potuiſſet, ſi non jure ſuo, ſed vicaria poteſtate hac de re cognoviſſet.

Probatur tertio. Illi dati ſunt judices a Conſtantino, quos Donatiſtæ poſtulaverant, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus Epiſtola 171. dicens: *Poſtea literas ad Imperatorem Conſtantinum, ut inter Afros Epiſcopi tranſmarini judicarent, miſerunt, datis judicibus quos poſtulaverant, & Romæ judicantibus non obtemperaverunt*. Atqui Donatiſtæ nec Melchiadem, nec Italiæ Epiſcopos poſtulaverant. Melchiades igitur non fuit a Conſtantino delegatus judex in Donatiſtarum controverſia: ſed proprio jure ſententiam tulit.

Quarto. Quorſum Conſtantinus tres Galliarum Epiſcopos, quos Donatiſtis conceſſit, & ipſe in Galliis agens ad Melchiadem tanto terrarum mariſque intervallo a ſe diſſitum miſiſſet, ut ipſi in dirimenda Cæciliani & Donatiſtarum cauſſa judices aſſiderent, ſi penes ſe, non penes Romanum Epiſcopum illius judicandæ litis eſſe exiſtimaſſet poteſtatem?

Probatur quinto Propoſitio; præcipue quoad illam partem, qua aſſerit Melchiadem illam cauſſam judicaſſe ut ſummum controverſiarum Eccleſiaſticarum judicem. Ille poſt cujus judicium non erat neceſſe aliud Concilium convocare etiam ex diverſis orbis regionibus, ad quod ingens Epiſcoporum numerus conveniret, controverſiam illam judicaverat ut ſummus controverſiarum Eccleſiaſticarum judex: ſed poſt judicium Melchiadis in Romano Concilio, non erat neceſſe aliud Concilium etiam frequentius convocare, nimirum Arelatenſe. Controverſiam igitur illam diremit Melchiades ut ſummus Controverſiarum Eccleſiaſticarum judex.

Summi Pontificis authoritatem hic non confero cum œcumenici Concilii poteſtate.

Probatur minor authoritate Sancti Auguſtini Epiſtola 162. ubi de Conſtantino ſic loquitur; *Dedit ille aliud Arelatenſe judicium, aliorum ſcilicet Epiſcoporum, non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohiberi*.

Probatur ultimo. Si Romanus Pontifex vicaria tantum poteſtate, & ut Imperatoris delegatus, de cauſſa Schiſmatis Donatiſtarum, de Ordinatione Cæciliani, aliiſque cauſſis Eccleſiaſticis judicare potuiſſet, Cæcilianus non potuiſſet pro libito cauſſam ſuam ad Sedem Apoſtolicam deferre: atqui id poterat Cæcilianus: Romanus igitur Pontifex proprio jure, propriaque authoritate cauſſam Schiſmatis Donatiſtarum, Ordinationis Cæciliani, aliaſque hujuſmodi cauſas Eccleſiaſticas dirimere poterat ac judicare.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino Epiſtola 162. ubi de Cæciliano loquens, ait: *Poſſet non curare conſpirantem multitudinem inimicorum, cum ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus, & cunctis terris unde Evangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias literas eſſe conjunctum, ubi paratus eſſet cauſſam ſuam dicere, ſi adverſarii ejus has Eccleſias ab eo alienare conarentur*.

Objicies. Sanctus Auguſtinus aſſerit, Melchiadem non uſurpaſſe judicium cauſſæ Cæciliani, & Donatiſtarum, quia rogatus Imperator judices dedit. Uſurpaſſet itaque judicium Pontifex, niſi Conſtantinus ipſi judicandi illa de cauſſa provinciam demandaſſet: proindeque non propria authoritate, ſed ut Imperatoris delegatus, illam diremit controverſiam.

Probatur antecedens Sancti Auguſtini verbis Epiſtola 162. *An forte non debuit Romanæ Eccleſiæ Melchiades Epiſcopus cum Collegis tranſmarinis Epiſcopis illud ſibi uſurpare judicium, quod ab Afris ſeptuaginta, ubi Primas Tigiſitanus præſedit, fuerat terminatum? Quid quod nec ipſe uſurpavit? Rogatus quippe Imperator judices miſit Epiſcopos, qui cum eo ſederent, & de tota illa cauſſa quod juſtum videretur, ſtatuerent. Hoc probamus & Donatiſtarum precibus, & verbis ipſius Imperatoris*.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Non enim ait Sanctus Auguſtinus Imperatorem commiſiſſe Melchiadi poteſtatem judicandi, ſed judices miſiſſe Epiſcopos, qui cum eo ſederent. Nec dicit ipſum creaſſe judices, ſed miſiſſe, qui aſſiderent Pontifici. Probat autem Sanctus Auguſtinus ex hoc Conſtantini facto, quod Melchiades judicium non uſurpaverit, argumento ad hominem contra Donatiſtas: quaſi dicat: Etiamſi concederemus vobis, o Schiſmatici, Melchiadem non habuiſſe poteſtatem judicandi, proprio nomine, veſtro de Schiſmate, & de Cæciliani cauſſa: dicere tamen non poſſetis ipſum ſibi uſurpaſſe judicium cum collegis tranſmarinis Epiſcopis. Vos enim ipſi rogaſtis Imperatorem, ut judices daret.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Utrum Melchiades proprio jure, ſive ut Conſtantini Imperatoris delegatus de Cæciliani cauſa cognoverit, mihi diſceptandum eſt contra Baſnagium, qui ad A. 313. ſententiam P. Alexandri impugnandam ſuſcipit, contendens non jure quidem ſuo; ſed ut ab Imperatore delegatum, judicium hoc a Melchiade inſtitutum. Ita vero rem totam conficio. Romanum Pontificem judicem fuiſſe appellationum in cauſis eccleſiaſticis Afrorum, ut certum potius conſtituitur, quam tunc primum ſanciatur in codice canonum eccleſiæ Africanæ Can. 106. Id pariter nec obſcure ſignificat S. Auguſtinus epiſtola 43. nov. edit: redarguit enim ibi Auguſtinus Secundum Tingitanum, qui ſententiam dixit in Cæcilianum abſentem, ſeu nolentem intereſſe ſynodo Carthagini celebrato. Debuiſti enim, Secunde, ait Auguſtinus, ſi paci ſtuduiſſes, te continere ne Cæcilianum exauthorares ejuſque loco alterum ſubſtitueres, eo juſto timore abſterritus, ne Cæcilianus coram Romana eccleſia, *in qua ſemper apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, cauſam ſuam diceret*, ut erat paratus; ex quo lites, & diſcordiæ pro eo quod ſopirentur, excitarentur, & magis furerent. Quid eſt, rogo, paratum eſſe cauſam ſuam dicere coram Romana eccleſia, in qua eſt principatus apoſtolicæ cathedræ, niſi jus appellationis recipiendæ in Pontifice agnoſcere tamquam in ſuperiori poteſtate? Ex iſta appellatione non ſopiendas turbas, ſed fovendas dicit S. Auguſtinus, eo quod pervicaces eſſe noverat Donatiſtas, nec legitimo judici parituros; ſicut nec judicibus ab Imperatore datis paruerunt. His ergo ſtantibus, lectorum fidem compello, num credibile ſit Melchiadem de cauſa Cæciliani jure delegato potius quam peculiari primæ ſedis cognoviſſe. Erat illi cognoſcendi poteſtas; cognovit; ſua ergo uſus eſt poteſtate, non aliena velut precario accepta.

Sed, ait Baſnagius, Conſtantinus ratus incongruum a ſe, laico homine, ſacerdotum cauſam cognoſci, eam *diſcutiendam ac finiendam epiſcopis delegavit*; quæ verba ſunt S. Auguſtini ep. 105. delegato ergo ab Imperatore jure eam cauſam diſcutiendam epiſcopi ſuſceperunt; inter epiſcopos vero illos locum ſummum Melchiades obtinebat. Utique Melchiades concilio illi præſedit; ſed & in eo conſeſſu Gallicani patres, ab Imperatore miſſi, intererant. Imperator ita rejecit a ſe eam cauſam ut epiſcopis remitteret, ex quibus alios ipſe delegit, ut nullum aliud haberent jus aſſidendi niſi quod ex accitu imperatoris, Melchiade aſſentiente, acceperant; alii vero ita deſignati ſunt ab Impe-

Digitized by Google

Imperatore, non tamquam ab illo accipientes jus de cauſa illa agnoſcendi; ſed velut non reſiſtente; immo manum & ipſo præſtante quo ſuæ poteſtatis exercitio uterentur. Diſcrimen iſtud epiſcoporum agnoſcit S. Auguſtinus epiſt. 43. *judicante Melchiade tunc Romanæ urbis epiſcopo cum collegis ſuis, quos ad preces Donatiſtarum miſerat Imperator*. Imperator miſerat collegas; nempe ex Gallia epiſcopos; judicavit vero una cum illis Melchiades, quem nec miſſum nec delegatum ab Imperatore dicit ibi Auguſtinus. Cum vero judicium ab omnibus ſimul epiſcopis fieret, quorum aliquos delegaverat Imperator, utique delegaſſe Imperator in ea cauſa judices rectiſſime diceretur.

Cur ergo, ait Baſnagius, tamdiu expectavit Melchiades ac prorogavit cauſæ illius agnitionem, ut non prius illam aggrederetur, quam fuerit ab Imperatore juſſus? Si juris eſſe ſui id norat; cur non ſtatim pacavit Africam? Id egit Pontifex pro more eccleſiæ Romanæ perſamiliari. Numquam, niſi ad provocationem partium, judicia externa ſuſcipere Romani Pontifices conſueverunt. Cauſas epiſcopales niſi ad ſe delatas numquam per ſe tractandas ſuſcipiebant; ſed provincialibus ſynodis relinquebant diſcutiendas. Si ab illis ad ſe provocaretur, tunc utique pro ſuo jure agebant. Ea erat ætatis illius diſciplina de qua canon V. Sardicenſis. Indicet nobis Baſnagius ubi legerit Cæciliani ad Melchiadem provocationem; ac tunc demum ſive turpis oſcitantiæ, ſive impotentiæ Melchiadem jure arguat.

Cur Donatiſtæ, quærit Baſnagius, de provocatione ad Melchiadem, ſi unicus ac legitimus erat in cauſa illa judex, ne cogitarunt quidem? Cur viciſſim ab eo, peto, eccleſiaſticum judicium quodcumque negligentes, Imperatorem implorarunt judicem, cum de cauſa mere eccleſiaſtica ageretur, in qua nihil ſibi eſſe juris idem ipſe Imperator agnovit? Hanc judicii perverſitatem exprobrat Donatiſtis S. Auguſtinus ep. 89. *Apud quem* (Conſtantinum) *ultro Cæciliani accuſatores fuerunt, cujus authoritatem omnibus transmarinis epiſcopis prætulerunt; ut non ad illos ſed ad illum eccleſiæ cauſam deferrent*. Quibus verbis Auguſtinus ita factum improbat, ut ſimul indicet quid erat illis præſtandum, ſi rem legitime tractari voluiſſent. Id vero maxime Baſnagium perſtringit: Si cauſa, ait ille, devolvenda erat ad Romanum Pontificem; ad illum utique Donatiſtæ provocaſſent. Hanc equidem provocationem non factam admittit S. Auguſtinus, ut ſimul & fiendam agnoſcit. Et hæc ſatis in obtrectationes Baſnagii.

SCHOLION I.

Ad hanc Quæſtionem, pag. 14. Editionis primæ refertur hæc Cenſorum Religioſorum nota: *Quæſtio 11. Utrum Melchiades Concilio Romano præfuerit ac ſententiam tulerit contra Donatiſtas ut Imperatoris Conſtantini Delegatus?* Quæſtio ipſa diſplicet, inquiunt, quia extra Controverſiam eſt Romanum Pontificem non poſſe eſſe Imperatoris Delegatum in Concilii convocatione.

R. Licet Quæſtio iſta non ſit inter Catholicos Theologos controverſa, inter Catholicos tamen & Hæreticos controverſa eſt, adverſus quos Propoſitionem ſtatui negantem; cujus mox probationes ſubjunxi his verbis: *Probatur contra quoſdam e Calviniano grege Theologaſtros*. Diſplicere ne poteſt Catholicis Hæreticorum confutatio, & Pontificiæ Poteſtatis aſſertio atque defenſio hic a me ſuſcepta? Cum apud *S. Thomam* leguntur Quæſtiones iſtæ, *Utrum Deus ſit?* .. *Utrum in Deo ſint plures perſonæ quam tres?* aliæque hujus generis innumeræ, quis Angelicum Doctorem cenſoria ſeveritate notare audeat, dicens: *Diſplicet iſta Quæſtio, quia extra controverſiam eſt?* An, quæſo, magis extra controverſiam eſt, Romanum Pontificem non poſſe præeſſe Concilio & contra Hæreticos ferre ſententiam ut Imperatoris Delegatum, quam Deum eſſe, non eſſe plures in Deo perſonas quam tres? &c.

SCHOLION II.

Ad eamdem Quæſtionem, pag. 16. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Notam apponunt: *Poſtquam dixit, Papam eſſe ſummum controverſiarum judicem, ad marginem notat, Non dici reſpective ad Concilium Generale*.

R. Romanum Pontificem eſſe ſummum controverſiarum Fidei judicem tam in Concilio Generali, quam extra Concilium Generale, cenſeo: Sed ne quis inde colligeret Concilium Œeumenicum inferioris eſſe authoritatis quam Romanum Pontificem, quæ ſententia non eſt Facultatis Theologicæ Pariſienſis Eccleſiæ Gallicanæ, monui in margine, me Summi Pontificis authoritatem hic non conferre cum Œcumenici Concilii poteſtate.

Nota.

DE Summi Pontificis ſupra Concilium Œcumenicum præſtantia, alibi commodius ſermo erit.

DISSERTATIO IV.

De Concilio Arelatenſi.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Cauſſa Donatiſtarum & Cæciliani, quæ in Romano Concilio fuerat a Melchiade judicata, ſine Summi Pontificis conſenſu retractata fuerit in Concilio Arelatenſi.

PROPOSITIO.

Veriſimile eſt, abſque Romani Pontificis conſenſu, cauſſam Cæciliani & Donatiſtarum in Romano Concilio judicatam, retractatam non fuiſſe in Arelatenſi.

PRobatur. Ad illud Concilium invitatus fuerat Silveſter Pontifex Romanus, ad illud miſit Legatos, ad ipſumque Patres miſerunt relationem omnium quæ geſta erant in Concilio, rogaruntque ut Canones authoritate ſua confirmaret, ac promulgaret. Veriſimile igitur eſt ipſo conſentiente Synodum Arelatenſem fuiſſe congregatam: in eaque retractatum fuiſſe, ipſo annuente, Melchiadis & Romanæ Synodi judicium.

Prima pars antecedentis, nimirum quod Silveſter fuit ad Concilium Arelatenſe invitatus, conſtat ex Epiſtola Synodi ad ipſum data. *Et utinam*, inquiunt Patres, *ad hoc tantum ſpectaculum intereſſe tanti feciſſes. Profecto credimus quia in eos* (Donatiſtas) *ſeverior fuiſſet ſententia prolata: & te pariter nobiſcum judicante, cœtus noſter majore lætitia exultaſſet. Sed quoniam recedere a partibus illis minime potuiſti, in quibus & Apoſtoli quotidie ſedent, & cruor ipſorum ſine intermiſſione Dei gloriam teſtatur*, &c.

Secunda pars, ſcilicet quod Silveſter ad illam Synodum legatos miſerit, conſtat ex ſubſcriptionibus Epiſcoporum, inter quos leguntur, *Claudianus & Vitus Presbyteri, Eugenius & Cyriacus Diaconus, ex urbe Roma miſſi a Silveſtro Epiſcopo*.

Tertia pars colligitur ex illis verbis Epiſtolæ Synodicæ ad Silveſtrum datæ: *Placet a te qui majores Diœceſes tenes, potiſſimum omnibus inſinuari*.

SCHOLION.

Ad hanc Quæſtionem Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hæc habent: *Nec Quæſtio, nec Concluſio placet: Quæſtio quidem, quia ſupponendum eſt, non diſputandum, Concilia non poſſe retractare cauſas Fidei a Summo Pontifice judicatas: Concluſio vera, quia dicit* Veriſimile eſt: *cum nihil eo certius ſit*.

R. Qui vel primoribus labiis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ fontes attigerunt, cauſam *Cæciliani* & Donatiſtarum tunc Fidei cauſam non fuiſſe noverunt. De Schiſmatis cauſa & *Cæciliani* Ordinatione agebatur, quam Donatiſtæ vitioſam fuiſſe contendebant: *Felicem* Aptungitanum Epiſcopum, a quo ille ordinatus fuerat, traditionis Sacrorum Codicum in manus Infidelium

Digitized by Google

accuſantes. Cauſam ad *Conſtantinum* Imperatorem Donatiſtæ detulerant. Imperator de cauſa Epiſcopi judicare non auſus, eam diſcutiendam atque finiendam Epiſcopis reliquit: Quod factum eſt in Concilio Romano præſide *Melchiade* Pontifice Maximo. *Cæcilianum* innocentem Romana Synodus pronuntiavit; Donatum qui Schiſma Carthagine fecerat, damnavit. A Concilii Romani Judicio Donatiſtæ ad Imperatorem appellarunt. Illorum perverſitati cedens *Conſtantinus*, quamvis Appellantium furentem horreret audaciam, dedit aliud Arelatenſe Judicium, Synodum alteram indixit Arelate celebrandam, in qua *Cæciliani* cauſa retractata eſt, teſte *Sancto Auguſtino* Epiſtola 43. alias 161. Epiſt. 88. alias 68. & alibi. An *S. Silveſtri* rogata ſententia & conſenſu cauſæ illius reviſio ac retractatio facta fuerit, nec antiqui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores, nec *S. Auguſtinus* diſertis verbis aſſerunt. Ex hiſce factis Hæretici objectionem petunt contra Romani Pontificis Primatum. Contra ipſos hanc facti Quæſtionem diſcepto. *Veriſimile eſſe* probo *abſque Summi Pontificis conſenſu cauſam Cæciliani & Donatiſtarum in Romano Concilio judicatam, retractatam non fuiſſe in Arelatenſi*. Non levibus quidem conjecturis id probo; quæ tamen invicta non ſunt ad facti probationem argumenta, ut dici poſſit, quod Religioſi Cenſores tam confidenter ajunt: *Nihil certius*. Cæterum quod ajunt, Concilia retractare non poſſe cauſas Fidei a Romano Pontifice judicatas, qua ratione tueri poſſunt? Siquidem Arii Cauſam a *S. Silveſtro*, aut ejus (ut volunt) authoritate ab *Oſio* judicatam Nicæna Synodus retractavit. Cauſam *Neſtorii* a *Cæleſtino I.* aut ejus authoritate a *S. Cyrillo* judicatam retractavit Epheſina Synodus: Cauſam *Eutychetis* a *S. Leone* judicatam Synodus Chalcedonenſis: Cauſam Monothelitarum a *Martino I.* & *Agathone* judicatam Sexta Synodus Œcumenica: Cauſam Iconomachorum ab *Hadriano I.* judicatam Septima Synodus Œcumenica: Cauſam *Lutheri* a *Leone X.* judicatam Synodus Tridentina. Ratione tamen Primatus jure divino ipſi competentis Summam authoritatem habet judicandi cauſas Fidei Romanus Pontifex: Ejuſque Definitioni, Decretis ac Sententiis Fideles omnes parere tenentur, & cum in Conciliis Œcumenicis iteratur cognitio cauſarum Fidei a Romano Pontifice judicatarum, id fit eo conſentiente, cujus authoritate Synodus Œcumenica convocatur, quo Præſide ſive per ſe ſive per Legatos celebratur. Hæc noſtra ſententia.

Nota.

SUpponit Natalis in Scholio Donatiſtas a Melchiadis ſententia ad Conſtantinum appellaſſe, quod admittendum non eſſe adnotavi poſt *articulum* 1. *cap.* 3. *hiſt. eccleſ.* Qualiter autem a Conciliis iterum de iis, quæ antea Romani Pontifices definierant, actum ſit, breviter hic innuendum.

Nulli igitur ignotum eſſe debet iterum quandoque in Conciliis ea retractata, quæ Romani Pontifices jam definierant. Fruſtra autem ex hoc capite novum deſumunt argumentum pontificiæ infallibilitatis adverſarii; neque etenim iterum agi cœptum in Conciliis de iis, quæ jam Papa judicaverat, ut accedente Concilii judicio, Papæ ſententia plenam obtineret firmitatem, infallibilitatemque. Ita Pelagianis, & Cœleſtianis œcumenica denegata ſunt concilia, & tamen ipſorum cauſam fuiſſe finitam, ſtatim ac S. Sedis reſcripta advenerant, docuit Auguſtinus *ſerm.* 2. *de verb. Apoſt.* Et *cap.* 50. *l.* 2. *retr.* hæc habet: *Poſtquam Pelagiana hæreſis cum ſuis Authoribus ab Epiſcopis eccleſiæ Romanæ prius Innocentio, deinde Zoſimo, cooperantibus Conciliorum Africanorum literis, convicta atque damnata eſt, ſcripſi duos libros adverſus eos* &c. Et *ep.* 157. quæ eſt ad Optatum, illorum hæreticorum damnationem per totum orbem eorumdem Ponticum tribuit authoritati. Conciliis autem Africanis vigilantiam adſcribit. Sed & videnda quæ dicam in Not. poſt. §. 6. art. 4. cap. 3. hiſt. Sæculi V. Dum pariter Acaciani, & Orientales cauſam Acacii in Synodo generali retractandam poſtularent, reſtitit Gelaſius; & adverſus eos *non putantes jure damnatum, quod non ſpeciali Synodo videatur eſſe dejectum*, ita ſcribit ep. 13. *Quorumlibet ſententiis ligata Pontificum Sedes B. Petri Apoſtoli jus habet reſolvendi, utpote quod de omni Eccleſia jus habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat appellare judicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellare voluerunt; ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus.* Et paulo poſt: *Sed nec illud præterimus, quod Apoſtolica Sedes frequenter more majorum etiam ſine ulla ſynodo præcedente, & abſolvendi quos ſynodus inique damnaverat, & damnandi nulla exiſtente ſynodo, quos oportuit, habuerit facultatem.* En clare expreſſum poſt Romani Pontificis definitionem, nil ſupereſſe quod ad firmitatem, infallibilitatemque obtinendam ſit neceſſarium: & re vera ſolius Pontificis judicio tandem Oriens acquievit; & ipſe Juſtinus Imperator in gratiam cum Sede redit Romana, Acacii nomen a ſacris faſtis expungendo.

Quod ſi ad tribuendam ultimam Romanorum Pontificum definitionibus firmitatem, neceſſaria quoque fuiſſent Conciliorum decreta, quis negare audebit illorum convocationi non reſtituros tot Romanos Pontifices ſanctitate, doctrinave præclariſſimos? Et tamen jam vidimus Pelagianis, & Acacianis concilia denegata; & etiam S. Leo ad proſcribendum Eutychetis errorem a ſe damnatum, Synodum generalem a Theodoſio Epheſi convocatam, neceſſariam negabat. Cœleſtinus etiam Neſtorium intra decem dies ſuos errores ejurare præcepit, ac obluctantem a Sacerdotio extrudendum; quamvis poſtea, ut morem gereret Imperatori, generalem ſynodum conceſſerit. Notum pariter eſt quantum Pontifices Romani quintæ ſynodo convocandæ fuerint averſi.

Iis, quæ modo breviter prælibavimus, nova accedet lux ſuis locis adnotando liberum non fuiſſe œcumenicis conciliis a Romani Pontificis definitionibus diſcedere; ex quo perſpicuum fiet abſque Conciliorum aſſenſu omnem obtinere firmitatem. Non per hoc tamen ſemper inutilia eſſe concilia explicabo, dum Papæ ex Cathedra definientis infallibilitas demonſtrabitur.

QUÆSTIO II.

Quot Epiſcopi Arelatenſi Concilio interfuerint?

PROPOSITIO.

Ducenti Epiſcopi Concilio Arelatenſi interfuerunt.

PRobatur ex Sancto Auguſtino, libro 1. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 5. ubi poſtquam comprobatam oſtendit in Concilio Romano Cæciliani innocentiam, & Melchiadem ſubinde a Donatiſtis falſo traditionis poſtulatum, quærit quomodo cognoverint Melchiadem fuiſſe traditorem: *Si enim ante judicium, non ſibi præjudicare debuerunt, ut apud talem judicem cauſſam agere inciperent, & etiam ex præcepto Imperatoris, quem ipſi adierant, tale ſubire judicium. Si autem poſt dictam cauſſam, prolatamque ſententiam eum traditorem didiciſſe perhibent, uſque adeo dementes ſunt homines, ut ducentos judices, apud quos victi ſunt, victis litigatoribus credant eſſe poſtponendos?* Porro licet initio hujus dilemmatis de Concilio Romano loquatur Sanctus Auguſtinus: poſteriora tamen verba ad Arelatenſem referenda Synodum veriſimilius eſt, ut hic ſit ſenſus Sancti Auguſtini: Si poſt dictam cauſſam, prolatamque ſententiam, qua abſolutus eſt Cæcilianus, Melchiadem traditorem didicerunt: an ideo major fides non eſt adhibenda ducentis judicibus, qui eumdem iterum inſontem declararunt apud Arelatem, quam Donatiſtis uno & altero judicio convictis & damnatis?

Id ex verbis immediate ſequentibus confirmatur: *Et tamen*, inquit Sanctus Auguſtinus, *in his omnibus, quamvis magna temeritate, Italos, Gallos & Hiſpanos accuſant, relictis cæteris tam multis Provinciis atque Gentibus, a quibus nefando ſacrilegio ſeparati ſunt, quibus utique obeſſe non poſſent crimina Italorum, Hiſpanorum, atque Gallorum, etiamſi vera dicerentur.* Quorſum vero Italos, Gallos, Hiſpanos accuſaſſent Donatiſtæ, niſi ab Epiſcopis illarum Provinciarum abſolutus fuiſſet Cæcilianus? Ideo enim ipſo-

Digitized by Google

ipſorum acquieſcere judicio renuebant, quia traditores ipſos eſſe, aut traditoribus communicaſſe cauſſabantur. Atqui in Concilio Romano ſub Melchiade, nulli ex Hiſpania adſuerunt Epiſcopi, ſed quindecim dumtaxat Itali, & tres Galli, (ut teſtatur Optatus:) ergo Sanctus Auguſtinus ducentos Epiſcopos a quibus victi ſunt Donatiſtæ, refert ad Arelatenſe Concilium.

Secundo, neſcire non poterat Sanctus Auguſtinus novemdecim dumtaxat Epiſcopos ad Romanum Concilium conveniſſe; id ſiquidem aſſerit Optatus, in cujus lectione Auguſtinus verſatiſſimus erat: cum igitur Donatiſtas victos aſſerit apud ducentos judices, id referre non intendit ad Concilium Romanum. Ad quod ergo niſi ad Arelatenſe?

Reſpondet Vir Doctiſſimus, loco iſtius vocis *ducentos*, legendum eſſe viginti, quod prius numerali nota 20. ſcriptum eſſet, oſcitanter in 200. leviſſima, ut patet, additione, mutatum eſt, ac deinde integris characteribus tranſiit, in *ducentos*. Fatetur quidem novemdecim tantum, addito Melchiade, apud Optatum numerari, ſed 20. facile pro 19. in textum irrepſiſſe.

Ad hoc divinare eſt, & abſque ullo fundamento conjicere. Scilicet ex 19. 20. & ex 20. 200. evaſerunt. Annon æquior conjectura eſt, numerales illas notas non adeo frequenter uſurpatas, ſed eas dumtaxat, quas Romanas vocant, ut ex veteribus MSS. patet? An porro facile 20. in 200. mutari quavis ſcribæ oſcitantia potuiſſet? Præterea ſupponit Vir Doctiſſimus ad Romanum Concilium *τὸ ducenos*, referendum eſſe, quod jam exſufflavimus.

Tertio, Conſtantinus in Epiſtola ad Chreſtum Syracuſanorum Epiſcopum, ait ſe mandaſſe ut plurimi Epiſcopi *ex locis diverſis & prope infinitis*, Arelatem ad Concilium convenirent. Et Concilium 2. Arelatenſe, Canone 18. ait: *Arelate ex omnibus mundi partibus, præcipue Gallicanis, ſub Sancti Marini tempore celebratum fuiſſe Concilium*. Atqui credere par eſt ex locis prope infinitis, ſive ex omnibus mundi partibus, plures quam triginta tres Epiſcopos, qui Tomo I. Concil. Galliæ ſubſcripti ſunt, conveniſſe, & facile ducentos extitiſſe. Igitur probabilius eſt ducentos Epiſcopos interfuiſſe Concilio Arelatenſi.

Marinus Arelatenſis Epiſcopus.

Reſpondet Vir Doctiſſimus, interpretem reddere debuiſſe ex Euſebio, *ex locis indicibilibus*, non, *prope infinitis*. Eam enim eſſe vim vocis Græcæ ἀμυθήτων. Porro indicibiles dici, non ut innumerabiles deſignentur, quos non ita multos fuiſſe aliunde conſtat; ſed propter loca e quibus vocabantur, parum nota, nempe Tripolitanam, Byzacenam, Mauritaniarum, & Numidiarum Provincias. At primo, cur reddere debuit interpres, *indicibilibus* potius quam *innumerabilibus*? cum vox Græca ἀμυθήτων utrumque æquo jure ſignificet; ut vel ipſa Vocabularia Græca pervolventi perſpicuum eſſe poteſt, quæ vocem illam utroque ſignificatu a Demoſthene uſurpatam, notant?

* Nicolai in Diſſert. de Concilio Romano ...

Secundo. Qua ratione indicibilia loca illa dici poſſunt, niſi quia ſunt innumera? An quia parum nota? Id ſibi fingat quiſquis poteſt. Ego vero peſuadere mihi non poſſum non fuiſſe notiſſimas Numidiarum, Mauritaniarum, Byzacenam, Tripolitanam, cæteraſque Provincias, ex quibus Epiſcopi Arelatenſem ad Synodum convocati ſunt, iis qui vel levem Romani Imperii notitiam haberent: ad eas ſiquidem Præfectos, Proconſules, Vicarios, Tribunos deſtinabat Imperator.

Tertio. Loca illa parum nota, non ſunt omnes mundi partes, & regiones prope infinitæ: at Concilium 2. Arelatenſe convocatam ait iſtam Synodum *ex omnibus mundi partibus*: ergo non ea ratione *indicibilia* ſcripſit Euſebius, quod eſſent parum nota, ſed quod eſſent prope innumera.

Objicies, triginta tres dumtaxat Epiſcopos in Concilii Arelatenſis ſubſcriptionibus recenſeri.

Reſpondeo, alias deficere ſubſcriptiones, & Donatiſtarum forte malis artibus mutilatas, ſicut & ea quæ hoc de Concilio habebat Optatus Milevitanus, ut ſententiæ in duces ſuos a tot Epiſcopis latæ invidiam quoquo modo declinarent. Et vero multorum Epiſcoporum deſiderari nomina, conſtat ex eo quod duorum Chreſti collegarum in Sicilia Epiſcoporum nulla fiat mentio, quos tamen adfuiſſe veriſimile eſt, utpote qui vocati eſſent a Conſtantino per literas ad iſtum Metropolitanum datas. Quidni ergo & aliæ ſubſcriptiones interciderint, vel expunctæ ſint? Certe infirmiſſimum eſſe vulgo quod ex Conciliorum ſubſcriptionibus deſumitur argumentum, eruditorum nemo neſcit, & pluribus exemplis probare facile eſſet.

Objicies 2. Adonem * ſcribere, *Sexcentos Epiſcopos* huic Arelatenſi Concilio interfuiſſe: idemque habere nonnullos Codices. In Cod. namque Lugdunenſi hæc leguntur: *Expliciunt Canones, quos fecerunt Epiſcopi ſexcenti in civitate Arelatenſi*. Idem habet Corbejenſis. In Chron.

Reſpondeo, majorem fidem adhibendam eſſe Sancto Auguſtino Concilii Arelatenſis temporibus viciniori, quam Adoni. Deinde veriſimile eſt *Sexcentos* pro ducentis intruſos fuiſſe, tum in Adonis Chronicon, tum in Codices citatos, qui multis ſæculis poſteriores ſunt Sancto Auguſtino.

DISSERTATIO V.

De jure Conſtantini Imperatoris in cauſſis Cæciliani, & Felicis Aptungitani, necnon in toto Schiſmatis Donatiſtarum negotio.

QUid in illis Negotiis Conſtantinus Magnus egeris expoſuimus in Synopſi. An jure hæc omnia egerit, impræſentiarum quærimus.

PROPOSITIO.

JUre ſuo Conſtantinus Imperator uſus eſt, ſive cum Cæciliano & Donatiſtis judices dedit, qui eorum cauſſam in Concilio Romano diſcuterent ac finirent, ſive cum Donatiſtis ad ejus tribunal appellantibus, alterum Judicium Epiſcopale in urbe Arelatenſi conceſſit: ſive cum Felicis Aptungitani cauſſam Æliani Proconſulis examini ac judicio commiſit: ſive cum rurſus provocantibus ad illius Majeſtatem Hæreticis, poſt Concilium Arelatenſe, ultimum hac in cauſſa tulit judicium.

Probatur prima pars authoritate Sancti Auguſtini Epiſtola 163. illud Conſtantini factum probantis, & aſſerentis contra Donatiſtas Melchiadem judicium cauſſæ Cæciliani, & Donati, aliorumque tumultuantium in Africa Schiſmaticorum non uſurpaſſe, quia Imperator ipſorum precibus annuens judices dedit minime ſuſpectos. Africani enimvero Epiſcopi judicare non poterant hac in cauſſa, cum alii Cæciliani, alii Donati partibus addicti eſſent. Unde nihil ſapientius ac æquius præſtare potuit, quam illius examen remittere ad Romanum Pontificem, & ad ſelectos ex Galliis Epiſcopos, quos ab omni ſtudio partium alienos eſſe compertum eſſet. Sic autem habet Sanctus Auguſtinus Epiſtola 162. *An forte non debuit Romanæ Eccleſiæ Melchiades Epiſcopus illud ſibi uſurpare judicium, quod ab Afris ſeptuaginta ubi Primas Tigiſitanus præſidet, fuerat terminatum? Quid quod nec ipſe uſurpavit? Rogatus quippe Imperator judices miſit Epiſcopos, qui cum eo ſederent, & de tota illa cauſſa quid juſtum videretur, ſtatuerent. Hoc probamus & Donatiſtarum precibus, & verbis ipſius Imperatoris.*

Monitus itaque ab Anulino Proconſule Conſtantinus de diſſidiis Africanæ Eccleſiæ increbeſcentibus in dies, quæ componi facile non poſſent, niſi Cæcilianus prætenſus reus, niſi accuſatores Donatiſtæ coram Judicibus Eccleſiaſticis ab illius Majeſtate deſignatis ſiſterentur; juſſit ut Cæcilianus una cum decem partium ſuarum Epiſcopis Romam ſe conferret, totidemque ex Schiſmaticis Donatiſtis eodem adventarent. Huc reſpexit Sanctus Auguſtinus, cum ait Epiſtola 68. *Poſt hanc relationem ad ſe miſſam, juſſit Imperator venire partes ad Epiſcopale Judicium in urbe Roma faciendum: ubi quemadmodum cauſſa dicta atque finita ſit, indicant geſta Eccleſiaſtica*. Præterea Conſtantini mandatum & Melchiades, & alii Epiſcopi ſumma veneratione ſuſceperunt, eique paruerunt, quod argumento eſt illud contra Eccleſiæ Regulas non fuiſſe

iſſe, ſed Imperatorem illud dediſſe jure & legitime.

Tertio. Principis eſt pacem in Eccleſia & in Republica ſervare, quia & Eccleſiæ protector eſt, & pacata eſſe non poteſt Reſpublica, niſi tranquilla ſit Eccleſia, cum Eccleſia ſit in Republica; ſed factum Conſtantini dantis Judices Eccleſiaſticos neutri parti ſuſpectos, Concilium Romanum indicentis, & partes Romam vocantis, totum collineabat ad Eccleſiæ, & Reipublicæ pacem, & ad Schiſmatis extinctionem: jure igitur ſuo uſus eſt cum hæc præſtitit.

Probatur minor ex Epiſtola Conſtantini ipſius ad Melchiadem, quæ ſic habet: *Quoniam hujuſmodi literæ complures ab Anulino clariſſimo Africæ Proconſule ad me miſſæ ſunt, in quibus conſtat Cæcilianum Epiſcopum civitatis Carthaginenſium a quibuſdam Collegis ſuis in Africa ordinatis Epiſcopis, multis de rebus in crimen vocari, & illud mihi permoleſtum videtur, ut in his Provinciis, quas divina providentia ultro ac ſua ſponte ſub meum ſubjunxerit Imperium, & in illis locis in quibus crebra hominum frequentia verſatur, non modo multitudo ad deteriora deflectat & diſtrahatur diſſidiis, ſed Epiſcopi etiam diſcordiam inter ſe ipſi exerceant: viſum eſt mihi, ut idem Cæcilianus cum decem Epiſcopis qui illum reum facere videantur, & decem aliis, quos ipſe ſuæ litis dijudicationi neceſſarios exiſtimaverit, Romam navigio trajiciat: ut ibi coram vobis, & Rheticio etiam, & Materno, & Marino collegis veſtris, quos ea de cauſſa Romam maturare juſſerim, poſſit audiri, ſicut ſanctiſſima Dei lex, ut noſtis, poſtulat. Atque ut de omnibus hiſce pleniſſimam accuratiſſimamque notitiam poſſitis habere, exemplaria literarum ad me ab Anulino miſſarum, literis meis ſubſcripta adverſus prædictos Collegas miſi: quas cum veſtra Gravitas perlegerit, exquiſite ponderabit, quomodo, quave ratione lis illa diligentiſſime rectiſſimeque dirimatur, & ex juris præſcripto tandem aliquando abſolvatur: quandoquidem illud veſtrum ſtudium minime latet, me tantam reverentiam ſanctæ & Catholicæ Eccleſiæ tribuere, ut velim vos nullum generare ſchiſma, nullam diſcordiam ullo in loco relinquere.* Ex quibus conſtat Conſtantinum antiquius nihil habuiſſe Eccleſiæ pace, & mediis ad eam reſarciendam aptiſſimis uſum eſſe.

Denique Donatiſtis exprobrantibus Catholicarum partium Epiſcopis, quod ſecundum Edicta Conſtantini Cæciliani cauſſa judicata fuiſſet tum Romæ, cum Arelate, & dicentibus: *Quid Chriſtianis cum Regibus? Quid Epiſcopis cum Palatio?* reſponderunt omnia jure & ordine a Conſtantino adverſus ipſos acta eſſe. Cæterum ſi crimen fuiſſet parere Conſtantino judices danti, & Concilia indicenti ad cognoſcendam & finiendam Cæciliani & Schiſmaticorum cauſſam, reos magis eſſe Donatiſtas qui ad Imperatorem primum negotium illud detulerant. Id conſtat ex Optato Milevitano, lib. 1. adverſus Parmenianum. *Noſtras Chartas*, inquit, *probant & conflictus cauſſarum, & contentiones partium, & exitus judiciorum, & Epiſtola Conſtantini. Nam quod de nobis dicitis: Quid Chriſtianis cum Regibus? Quid Epiſcopis cum Palatio? Si nota eſt noſſe Reges, vos tanta perfundit invidia. Nam majores veſtri Imperatorem Conſtantinum harum rerum adhuc ignarum his precibus rogaverunt, &c.* Jure ergo ſuo uſum eſſe exiſtimarunt Conſtantinum Catholici Antiſtites, cum Cæciliano & Donatiſtis Judices Eccleſiaſticos dedit, qui eorum cauſſam in Concilio Romano diſcuterent, ac finirent.

Probatur ſecunda pars. Ille Princeps jure ſuo uſus eſt, qui Schiſmaticis conquerentibus de priori Judicio, & ad ipſum appellantibus, aliud Judicium Eccleſiaſticum dedit, aliudque Concilium indixit frequentius, quod rite convocatum agnovit Eccleſia, atqui Conſtantinus Donatiſtis conquerentibus de judicio Romanæ Synodi & Melchiadis, aliud Judicium Eccleſiaſticum dedit, aliudque Concilium frequentius indixit, quod rite convocatum agnovit Eccleſia: jure igitur ſuo Conſtantinus hoc in negotio uſus eſt.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino Epiſtola 68. *Sed rurſus*, inquit, *majores veſtri ad Imperatorem redierunt, & non recte judicatum, neque cauſſam omnem auditam eſſe conqueſti ſunt. Unde ille alterum Epiſcopale Judicium dedit in Arelatenſi Galliæ civitate, ubi multi veſtri, vana & diabolica diſſenſione damnata, cum Cæciliano in concordiam redierunt.*

Et Epiſtola 162. *Judices Eccleſiaſticos tantæ authoritatis Epiſcopos, quorum judicio & Cæciliani innocentia, & eorum improbitas declarata eſt, non apud alios Collegas, ſed apud Imperatorem accuſare auſi ſunt quod male judicaverint. Dedit ille aliud Arelatenſe Judicium, aliorum ſcilicet Epiſcoporum, non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim auſus eſt Chriſtianus Imperator ſic eorum tumultuoſas & fallaces querelas ſuſcipere, ut de judicio Epiſcoporum, qui Romæ ſederunt, ipſe judicaret, ſed alios, ut dixi, Epiſcopos dedit, a quibus tamen illi ad ipſum rurſum Imperatorem provocare maluerunt.*

Idem probatur ex Epiſtola Conſtantini Magni ad Ælaſium ſive Ablavium Africæ Vicarium, ex qua pium ejus conſilium, æquitas, & ſtudium Eccleſiaſticæ pacis in convocatione Synodi Arelatenſis evincitur. *Nam id quoque te ſcire convenit*, inquit, *quod ex iiſdem* (Donatiſtis) *venerunt aſſerentes, quod minus dignus idem Cæcilianus cultu ſanctiſſimæ Religionis habeatur. Et contra id quod iiſdem reſponderam, fruſtra eos id jactare, quippe cum res fuiſſet apud urbem Romam ab idoneis ac probatiſſimis viris Epiſcopis terminata, obnixe ac pertinaciter reſpondendum æſtimaverunt, quod eorum omnis cauſſa non fuiſſet audita; ſed potius iidem Epiſcopi quodam loco ſe clauſiſſent, & prout ipſis aptum fuerat, judicaſſent. Quare cum hæc tot & tanta nimium obnixas diſſenſiones protrahere perviderem, ita ut nullo modo finis iiſdem dari poſſe videretur, niſi & Cæcilianus idem, & ex his qui contra eum diſſident, tres aliqui in judicium eorum, qui cum Cæciliano ſentiunt, conſenſumque debent, ad Arelatenſe oppidum venerint: injungendum ſolertiæ tuæ duxi, ut mox has literas meas acceperis, cum Cæcilianum ſupradictum, cum aliquibus, ex his quos ipſe delegerit; (ſed & de Byzacenæ, Tripolitanæ, Numidiarum, & Mauritaniarum Provinciis, ſinguli quique aliquantos ex ſuis perducere debebunt, quos ipſi putaverint eligendos) ſed etiam aliquos qui contra eumdem Cæcilianum diſſentiunt, data evectione publica, per Africam & Mauritaniam, inde ad Hiſpanias brevi tractu facias navigare, & inde nihilominus his in ſingulis Epiſcopis ſingulas Tractorias tribuas, ut ipſi ad ſupradictum locum intra diem Calendarum Auguſtarum poſſint pervenire ...... De cætero plena cognitione ſuſcepta, finis adhibeatur: Quia cum præſentiam ſui exhibuerint, univerſa quæ nunc in contentione eſſe noſcuntur, non immerito finem debent accipere maturum, ut protinus poſſint terminari, atque componi. Nam cum apud me certum ſit, te quoque ſummi Dei eſſe cultorem, confiteor Gravitati tuæ, quod nequaquam fas eſſe ducam, ut ejuſmodi contentiones & altercationes diſſimulentur a nobis, ex quibus forſitan commoveri poſſit ſumma Divinitas, non ſolum contra humanum genus, ſed etiam in meipſum, cujus curæ nutu ſuo cæleſti terrena omnia moderanda commiſit, ut ſecus aliquid hactenus incitata decernat. Tunc enim revera & pleniſſime potero eſſe ſecurus, & ſemper de promptiſſima benevolentia potentiſſimi Dei proſperrima & optima quæque ſperare, cum univerſos ſenſero debito cultu Catholicæ Religionis ſanctiſſimum Deum concordis obſervantia Fraternitatis venerari.*

Idem probat Epiſtola ejuſdem Imperatoris ad Chreſtum Syracuſanorum Epiſcopum, quam refert Euſebius lib. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. in qua poſtquam Donatiſtarum pervicaciam deſcripſit, qui Concilii Romani judicio acquieſcere nolebant, ſubjungit: *Idcirco mihi ſedulo providendum fuit, ut hæc quæ poſt depromptum judicium voluntaria aſſenſione jam finita eſſe debuerunt, nunc tandem multorum interventu finem poſſint accipere. Quoniam igitur plurimos ex diverſis ac prope infinitis locis Epiſcopos in urbem Arelatenſem intra Calendas Auguſti juſſimus convenire: Tibi quoque ſcribendum eſſe cenſuimus, ut accepto publico vehiculo a viro clariſſimo Latroniano Correctore Siciliæ, adjunctis tibi duobus ſecundi Ordinis, quos tu eligendos putaveris, tribus item ſervulis qui in itinere vobis miniſtrare poſſint, intra eumdem diem ad prædictum locum occurras; quod tum per tuam Gravitatem, tum per cæterorum in unum coeuntium unanimem concordemque ſolertiam, controverſia hæc quæ per ſæ-*

diſſi-

diſſimam altercationem ad hoc uſque tempue perduravit, auditis omnibus eorum qui nunc inter ſe diſſident, quos etiam adeſſe juſſimus, allegationibus, ad congruam Religionis & Fidei obſervantiam, fraternamque concordiam, tandem aliquando poſſit revocari. His porro Conſtantini mandatis cum & Chreſtus, & cæteri Epiſcopi numero ducenti, qui Arelatenſi Concilio interfuerunt, parere ſe debere exiſtimaverint, & revera obſecuti ſunt, argumento eſt illos agnoviſſe Magnum illum Imperatorem nihil præter jus tentaſſe, cum Donatiſtis a Concilii Romani judicio ad illum appellantibus aliud Judicium Epiſcopale & frequentius Concilium dedit, nimirum Arelatenſe.

Probatur tertia pars ex Optato Milevitano lib. 1. *Adverſus Parmenianum*, pag. 45. *Sed quia*, inquit, *in ipſa cauſſa jamdudum in Catholica duorum videbantur laborare perſonæ, & Ordinati, & Ordinatoris: poſtquam Ordinatus in Urbe purgatus eſt, purgandus adhuc remanſerat Ordinator. Tunc Conſtantinus ad Ælianum Proconſulem ſcripſit, ut remotis neceſſitatibus publicis de vita Felicis Aptungitani publice quæreretur.*

Probatur ſecundo ex S. Auguſtino lib. *Poſt Collationem contra Donatiſtas*, cap. 32. dicente: *Etiam hæc ergo cauſſa Felicis diſcuſſa eſt Proconſulari Judicio, ubi liquidiſſime innocentia Felicis apparuit.* Addit, Donatiſtas in Collatione Carthaginenſi protuliſſe literas Conſtantini Imperatoris, ex quibus innotuit: *Conſtantinum ſcripſiſſe quod Ælianus Proconſul in cauſſa Felicis audientiam præbuerit competentem, & quod a criminibus traditionis innocentem fuiſſe Felicem conſtiterit. Sed Ingentium* * *ad comitatum ſuum propterea mitti voluiſſe, ut his, inquit, qui impræſentiarum agunt, & diuturnis diebus interpellare non deſinunt, præſentibus, & coram aſſiſtentibus, apparere & intimari poſſit, fruſtra eos Cæciliano invidiam comparaſſe, & adverſus eum violenter inſurgere voluiſſe.* Tum pergit: *Ipſi recitaverunt, Quis noſtrum hoc auderet optare, ut quos iniquitas fecerat noſtros impugnatores, æquitas noſtros faceret defenſores? [ſicut & illum Balaam, quem temporibus antiquis ad maledicendum Dei populum conduxit iniquitas, benedicere compulit veritas.]* Idem conſtat ex Epiſtola 152. & Epiſtola 162. *An forte, ſicut quidam dixit, non debuit Epiſcopus Proconſulari Judicio purgari? Quaſi vero ipſe ſibi hoc comparaverit, ac non Imperator ita quæri juſſerit, ad cujus curam, de qua rationem Deo redditurus eſſet, res illa maxime pertinebat. Arbitrum enim & judicem cauſſæ traditionis & Schiſmatis illi eum fecerant, qui ad eum etiam preces miſerant, ad quem poſtea provocarunt, & tamen judicio ejus acquieſcere noluerunt.* Jure ergo Conſtantinus Felicis Aptungitani cauſſam Æliani Proconſulis examini ac judicio commiſit.

* Decurio ille fuit Zi[...]enſium civita[...]tis, falſi [...]ura Fe[...]licem A[...]ptungita[...]num con[...]

Denique ſæcularium judicio Magiſtratuum tunc ſubditi erant ipſi Epiſcopi, a quibus eos primum immunes fecit Gratianus Auguſtus, ut teſtantur Epiſcopi e Synodo Romana ad ipſum & Valentinianum ſcribentes anno 378. *Memoratus frater noſter Damaſus*, inquiunt, *quoniam in ſua cauſſa veſtri tenet inſigne judicii, non fiat inferior his quibus etſi æqualis eſt munere, prærogativa tamen Apoſtolicæ Sedis excellit: ut Judiciis publicis videantur eſſe ſubjecti, quibus Sacerdotale caput lex veſtra ſummovit.* Cum itaque ſacrilegii accuſatus eſſet a Donatiſtis Felix Aptungitanus, nimirum traditionis & exuſtionis ſacrorum Codicum, & illius criminis præſumptio ſchiſmati vires adderet, quia Cæciliani Ordinationem propterea illegitimam eſſe contendebant, quod a Traditore fuiſſet ordinatus, jure meritoque Ælianus Proconſul, Imperatoris mandato, illius cauſſæ cognitionem ſuſcepit, omnibuſque ordine cognitis, diſcuſſis & expenſis, Felicem Aptungitanum inſontem judicavit.

Probatur ultima pars. Princeps qui cognitionem cauſſæ jam ab Epiſcopis judicatæ non ſuſcipit niſi coactus, & ob temporum neceſſitatem, ob Eccleſiæ pacem, ad frangendam Schiſmaticorum contumaciam, non vero ut rem ab Epiſcopis judicatam iterum ad examen revocet: vel qui id unum expendit, an judiciorum ordo fuerit in Eccleſiaſtico negotio ſervatus, jure ſuo utitur: Sed Conſtantinus Magnus cognitionem cauſſæ Cæciliani jam in duplici Concilio abſoluti, & Donatiſtarum in iis damnatorum, non ſuſcepit niſi coactus, nec illam ad examen revocavit, ut de judicio Epiſcoporum ipſe judicaret; ſed ſolum ad frangendam Hæreticorum contumaciam. Et aliunde expendere poterat an judiciorum ordo fuiſſet in Eccleſiaſticis Judiciis ſervatus. Itaque jure ſuo Conſtantinus uſus eſt, cum provocantibus ad illius tribunal Donatiſtis, poſt Concilium Arelatenſe, ultimum in cauſſa Cæciliani, & illorum Schiſmatis tulit judicium.

Probatur minor ex S. Auguſtino Epiſtola 68. ubi de Conſtantino ſic loquitur: *Unde ille alterum Epiſcopale Judicium dedit habendum in Arelatenſi Galliæ civitate, ubi multi veſtri vana & diabolica diſſenſione damnata, cum Cæciliano in concordiam redierunt. Alii vero pertinaciſſimi, & litigioſiſſimi ad eumdem Imperatorem appellaverunt. Poſtea & ipſe coactus Epiſcopalem cauſſam inter partes cognitam terminavit, & primus contra veſtram partem legem conſtituit, ut loca congregationum veſtrarum fiſco vindicarentur.*

Et Epiſtola 162. *Dedit ille* (Conſtantinus) *aliud Arelatenſe Judicium: aliorum ſcilicet Epiſcoporum, non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim auſus eſt Chriſtianus Imperator ſic eorum tumultuoſas & fallaces querelas ſuſcipere, ut de judicio epiſcoporum qui Romæ ſederant, ipſe judicaret: ſed alios, ut dixi, Epiſcopos dedit, a quibus tamen illi ad ipſum rurſum Imperatorem provocare maluerunt, Qua in re illos quemadmodum deteſtetur, audiſtis. Atque utinam ſaltem ipſius judicio inſaniſſimis animoſitatibus ſuis finem poſuiſſet, atque ut eis ipſe ceſſit, ut de illa cauſſa poſt Epiſcopos judicaret, a ſanctis Antiſtibus veniam poſtea petiturus, dum tamen illi quod ulterius dicerent, non haberent, ſi ejus ſententiæ non obtemperarent, ad quem ipſi provocaverant: ſic & illi aliquando cederent veritati. Juſſit enim ille ut ei partes ad agendam cauſam Romæ occurrerent. Quo cum Cæcilianus neſcio qua cauſa non occurriſſet, interpellatus ab eis præcepit ut Mediolanum ſequerentur. Tunc ſe aliqui eorum ſubtrahere cœperunt, fortaſſe indignati, quia non eſt eos imitatus Conſtantinus, ut jam ſtatim atque velociter Cæcilianum damnaret abſentem. Quod ubi cognovit providus Imperator, reliquos ab Officialibus cuſtoditos fecit Mediolanum pervenire. Quo cum etiam Cæcilianus perveniſſet, ipſum quoque ſicut ſcripſit, exhibuit, cognitaque cauſſa, qua diligentia, qua cautela, qua proviſione, ſicut ejus indicant literæ, Cæcilianum innocentiſſimum, illos improbiſſimos judicavit.* Idem conſtat ex Epiſtola 165. & ex libro 4. *Contra Creſconium Grammaticum*, cap. 7. Denique id probatur ex *Breviculo Collationis diei tertiæ cum Donatiſtis*, cap. 19. *Et recitatum eſt*, inquit, *judicium Conſtantini, quemadmodum ſe inter partes cauſſam Cæciliani cognoviſſe ad Eumalium Vicarium Africæ ſcripſiſſet, quod remotis omnibus arbitris Cæcilianum innocentem, illos calumnioſiſſimos cognoviſſe teſtatus eſt; commemorans etiam in Arelatenſi oppido pro Cæciliano factum Epiſcopale Judicium, cui judicio jam plurimi ex diſſenſione conſenſerant, reliquis adhuc reſilientibus, & diſcordantibus. Unde ipſe de re tota inter partes coactus eſt judicare.*

Objicies. Non eſt juris Principum judicare de cauſſis & perſonis Eccleſiaſticis: atqui Cæciliani, Felicis Aptungitani, & Donatiſtarum cauſſæ erant Eccleſiaſticæ, & Cæcilianus ac Felix erant perſonæ Eccleſiaſticæ, utpote Epiſcopi. Jure itaque ſuo non eſt uſus Conſtantinus, cum judicium tulit de cauſſa Cæciliani & Felicis Aptungitani, aut cum Donatiſtis judices dedit, Concilia in illorum cauſa indixit. Probatur major ex Sancto Ambroſio Epiſtola 13. libri ſecundi ad Valentinianum Auguſtum data. *Nec quiſquam*, inquit, *contumacem judicare me debet, cum hoc aſſeram, quod auguſtæ memoriæ Pater tuus non ſolum ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit: In cauſſa Fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus Ordinis eum debere judicare, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis: hoc eſt, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare.*

Idem conſtat ex Sententia Sancti Ambroſii contra Palladium in Concilio Aquilejenſi, qua inter rationes damnationis illius hanc profert, quod Epiſcopus cum eſſet, ad Laicos provocaret. *Etſi*, inquit,

in

Digitized by Google

in multis impietatibus deprehenſus ſit, erubeſcimus tamen, ut videatur, qui Sacerdotium ſibi vindicat, a Laicis eſſe damnatus. Ac per hoc quoniam & in hoc ipſo damnandus eſt, qui Laicorum expectant ſententiam, cum magis de Laicis Sacerdotes debeant judicare.

Apolog. 2. Et ante Sanctum Ambroſium, Sanctus Athanaſius Concilium Tyri inſectatus eſt, quod Imperator illi ſeſe immiſcuerit, Dionyſium Comitem illuc mittens: *Si iſtud judicium Epiſcoporum*, inquit, *quid commune cum eo habet Imperator?*

Hinc Oſius in adhoratione ad Conſtantium Imperatorem, ait: *Tibi Deus Imperium commiſit, nobis ea quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Sicut ergo qui Imperium tuum malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave ne quæ ſunt Eccleſiæ adtrahens, divinam indignationem incurras. Neque igitur nobis fas eſt Imperium in terris tenere; neque tu thymiamatum & Sacrorum poteſtatem habes, Imperator.* Hinc denique Baſilius Auguſtus in Allocutione ad Synodum VIII. Actione 10. profitetur: *Datum non eſſe Laicis, ſecundum Canonem, jus dicendi quidquam de Eccleſiaſticis cauſſis: opus enim hoc Pontificum & Sacerdotum eſt: quia etſi Laicus omni pietatis & ſapientia laude præſtet, tamen Laicus eſt, & ovis, non Paſtor.* Non eſt itaque juris Principum judicare de cauſſis & perſonis Eccleſiaſticis.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Si cauſſæ illæ mere Eccleſiaſticæ ſint, concedo; ſi ſint mixtæ, nego. Vel iterum diſtinguo: Non eſt juris Principum judicare de cauſſis, & perſonis Eccleſiaſticis, ad Eccleſiaſticæ poteſtatis everſionem, & cum id non exigit Eccleſiæ bonum, concedo: ad Eccleſiaſticæ poteſtatis protectionem, & cum id poſtulat Eccleſiæ neceſſitas, nego. Diſtinguo etiam minorem; Cauſſæ Cæciliani, Falicis Aptungitani & Donatiſtarum erant Eccleſiaſticæ ex parte, concedo: omnino, nego. Et nego conſequentiam. Itaque Princeps de cauſſis mere Eccleſiaſticis, id eſt, de cauſſis Fidei, vel Eccleſiaſticæ dumtaxat Diſciplinæ conſtituendæ non poteſt ferre judicium, neque de his quæ Sacramenta ſpectant. Et id probant unum Sancti Ambroſii & Oſii teſtimonia. Nam Sanctus Ambroſius in priori loco agit de Auxentio Ariano Epiſcopo, cujus cauſæ cognitionem ad ſuum tribunal trahere nitebatur Valentinianus, præcipiendo ut Sanctus Ambroſius in ſuo Conſiſtorio de Fide cum Auxentio diſputaret, ita ut ipſe Imperator ſederet diſputationis arbiter & judex. Unde Sanctus Ambroſius ait: *Quando audiſti, clementiſſime Imperator, in cauſſa Fidei Laicos de Epiſcopo judicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut ſacerdotalis juris ſimus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipſe aliis putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus a Laico, quid ſequetur? Laicus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat a Laico. At certe ſi vel Scripturarum ſeriem divinarum, vel vetera tempora tractemus, quis eſt qui abnuat in cauſſa Fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis judicare?* In altero vero loco agit Sanctus Ambroſius de Palladio, cujus cauſſa pariter erat Fidei, cum Arianæ Hæreſeos argueretur. At poſſunt Principes judicare de cauſſis mixtis, id eſt, in quibus agitur, exempli cauſſa, de aliquo crimine, quod ſpectet Principis cognitionem, propter quod crimen vel Ordinatio Eccleſiaſtica impugnatur, vel Schiſma in Eccleſia excitatur. Tunc enim Princeps in criminis veritatem aut falſitatem inquirere, & de eo judicium authoritate ſua ferre poteſt, innocentes abſolvendo, reos damnando, falſos accuſatores calumniæ pœnis obnoxios declarando: judicium vero de ſchiſmate, vel de Ordinatione, Judicibus Eccleſiaſticis relinquendo. Id autem præſtitit Conſtantinus in cauſſis Cæciliani, Felicis Aptungitani, & Donatiſtarum. Schiſma ortum erat ob Ordinationem Cæciliani, quam illegitimam eſſe Donatiſtæ contendebant, tum ob propria Cæciliani ipſius crimina, quod ſcilicet Martyribus in carcere conſtitutis victum ſubtraxiſſet, & ſacras Scripturas perſecutoribus tradidiſſet: tum ob ſcelera Felicis Aptungitani, a quo fuerat ordinatus, & quem Traditorem etiam fuiſſe ſacrorum Codicum criminabantur. Conſtantinus porro ſuſcepit cognitionem cauſſæ Cæciliani, & Felicis quantum ad crimina, quæ ipſis objiciebant Donatiſtæ, & illos Epiſcopos inſontes, Donatiſtas vero calumnioſiſſimos judicavit. At non judicavit de Ordinatione Cæciliani, vel de Schiſmate: Sed judicium illud reliquit Epiſcopis, quos judices dederat, & eorum tandem judicium executioni mandavit, exilii, ac poſtea capitis pœnam adverſus contumaces Schiſmaticos decernens.

Præterea. Licet Princeps non poſſit cauſſarum Eccleſiaſticarum cognitionem ſuſcipere, ut Judiciorum Eccleſiaſticorum authoritatem deprimat, jure dominationis in Eccleſiam: poteſt tamen, ut jura Eccleſiæ ſervet, jureque protectionis. Neque contrarium probat Sancti Athanaſii in Conſtantium invectiva. Nam Conſtantius in Arianos propenſior, Judiciorum Eccleſiaſticorum libertatem & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ordinem peſſumdabat. Conſtantinus autem jure protectionis, hæc quæ diximus, præſtitit in cauſſis Cæciliani, Felicis Aptungitani, & Donatiſtarum, Eccleſiæ leges voluit ſanas tectas ſervari, Epiſcopos de illis negotiis, qua parte erant mere Eccleſiaſtica, judicare, ſcilicet de Ordinatione Cæciliani, & de Schiſmate. Unde nec Conciliorum voluit eſſe particeps, niſi ut judiciorum ordinem in iis ſervari efficeret: nec poſt Epiſcoporum judicia hujuſmodi cauſſarum ſuſcepit cognitionem, niſi ut inquireret accuratius num judiciorum forma ſervata fuiſſet; quo ſuppoſito, ipſorum ſententiam executioni mandaret, lata etiam lege, & decretis pœnis temporalibus in Donatiſtas perduelles. Quibus factis pientiſſimus Imperator glorioſum *communis Epiſcopi* nomen promeritus eſt, quo eum Euſebius, lib. *De Vita Conſtantini*, cap. 37. inſignivit, & *Epiſcopi extra Eccleſiam a Deo conſtituti*: quod ſibi ipſi nomen tribuebat.

Denique qoamvis Principes cauſſarum Eccleſiaſticarum cognitionem poſt Epiſcopalia Judicia ſuſcipere, ac de iis judicare non debeant, nec poſſint, cum id Eccleſiæ neceſſitas non poſtulat, poſſunt tamen, cum id opus eſt ad frangendam Hæreticorum, vel Schiſmaticorum contomaciam. At neceſſe erat ut Conſtantinus de Cæciliani cauſſa poſt Romani & Arelatenſis Synodi judicia adhuc ſententiam diceret, ut Donatiſtæ pervicaces ulterius quod dicerent, non haberent, ſi ejus ſententiæ non obtemperarent, ad quem ipſi provocaverant, & ut aliquando cederent veritati, ut ait Sanctus Auguſtinus Epiſtola 162. Unde nihil contra jus egit his in cauſſis Conſtantinus.

Objicies ſecundo. Non eſt juris Principum Concilia Eccleſiaſtica convocare: atqui Conſtantinus Romanam & Arelatenſem Synodum indixit: ergo jure ſuo non eſt uſus in iſtis negotiis.

Reſpondeo negando majorem. Quamvis enim jus illud ſpectet ad Epiſcopos, & Summos Pontifices, tamen ſpectat etiam ad Principes. Ad illos *jure Regiminis Eccleſiaſtici*, ad iſtos *jure protectionis*, quam Fidei & Eccleſiæ impendere tenentur. Unde priora Concilia, etiam Œcumenica, Chriſtianis ab Imperatoribus convocata ſunt, ut in progreſſu hujus Operis videbimus. Et certe id poſſe Principes, & alia quæ ad Hæreſum & Schiſmatum extinctionem, necnon ad Eccleſiaſticam Diſciplinam muniendam neceſſaria ſunt, conſtat ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi, libro *De Summo Bono*, cap. 53. qui locus a Concilio 6. Pariſienſi, & Aquiſgranenſi primo laudatus eſt. (Sive lib. 3. Sententiarum.) *Principes ſæculi*, inquit, *nonnumquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem poteſtatem Diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Cæterum intra Eccleſiam Poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, id Poteſtas Principalis imperet per diſciplinæ terrorem. Sæpe per Regnum terrenum Regnum cæleſte proficit; ut qui intra Eccleſiam poſiti, contra fidem & diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipſamque diſciplinam, quam Eccleſiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, Poteſtas impertiat. Cognoſcant Principes ſæculi, Deo debere ſe reddere rationem propter Eccleſiam, quam a Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſive augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per Fideles Principes, ſive ſolvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſta-*

ti

ti ſuam Eccleſiam, credidit. Cum igitur Conſtantinus Magnus in cauſſis Cæciliani & Felici Aptungitani, ac in toto Donatiſtarum negotio, nihil non egerit ad Eccleſiæ tuitionem, & ad Fidei unitatiſque Eccleſiaſticæ conſervationem; nihil præter jus egiſſe dici poteſt.

SCHOLION I.

Ad hanc Diſſertationem, & pag. 24. Edionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Jure ſuo Conſtantinus Imperator uſus eſt, ſive cum Cæciliano & Donatiſtis Judices dedit*, &c. Tota diſſertatio, inquiunt, expungatur.

R. A Conſtantino Imperatore hæc jure acta eſſe, non injuria, non uſurpatione, agnovit Ecleſia, agnoverunt Romani Pontifices & Epiſcopi, qui & ipſi gratulati ſunt, & paruerunt; agnovi *S. Auguſtinus* ut conſtat ex ejus Epiſtolis ſupra laudatis. Quidquid hac in cauſa fecit *Conſtantinus*, ad Ecleſiæ pacem, ad Religionis bonum, ac Reipublicæ tranquillitatem, ad vindicandam Catholicorum Epiſcoporum innocentiam, ad frangendam Schiſmaticorum contumaciam collineabat. Nihil ab ipſo præter jus actum, firmiſſimis argumentis probavi, objectionibus ſolidas reſponſiones adhibui: Ære igitur, non ſpogia digna Diſſertatio.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores, pag. 32. Editioni primæ, hanc Propoſitionem notant; *Princeps ſecularis jure proprio ſe intromiſit in cauſis Eccleſiaſticis pro bono pacis*.

R. Pag. 32. nihil hujuſmodi habetur; ſed pag. 33. hæc leguntur: *Princeps qui cognitionem cuſa jam ab Epiſcopi judicata non ſuſcipit niſi coactus & ob temporum neceſſitatem, ob Eccleſiæ patem ad frangendam Schiſmaticorum contumaciam, non vero u. rem ab Epiſcopis judicatam iterum ad examen revoet; vel qui id unum expendit, an judiciorum ordo ſerit in Eccleſiaſtico Negotio ſervatus, jure ſuo utitur*. Quantum diſcrepet iſta Propoſitio ab ea quam Indicli Cenſorii Authores cuderunt & mihi affinxerunt, nemo perſpicax non intelligit.

SCHOLION III.

Ad pag. 33. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notant Propoſitionem: *Epiſcopi quato Sæculo erant ſubditi Magiſtratui*.

R. Id certiſſimum. Primum enim *Gatianus* Auguſtus eos a ſæcularium Magiſtratuum judicio immunes fecit, ut teſtantur Epiſcopi e Synodo Romana ad ipſum & *Valentinianum* ſcribentes anno 378. cujus Synodi verba ibidem refero. Facti & Hiſtoriæ Quæſtio eſt, non dogmatis. Subditos fuiſſe dixi ſæcularibus Magiſtratibus, non in cauſis & rebus Eccleſiaſticis, ſed in cæteris omnibus.

SCHOLION IV.

Ad pag. 40. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Princeps poteſt congregare Concilia jure protectionis*.

R. Sic revera octo priora Concilia Œcumenica ab Imperatoribus convocata ſunt; Eccleſa minime reclamante. Recte itaque ſcripſi: *Quamvis jus illud ſpectet ad Epiſcopos & Summos Pontifices, tamen ſpectat etiam ad Principes: Ad illos jure Regiminis Eccleſiaſtici; ad iſtos jure protectionis, quam Fidei & Eccleſiæ impendere tenentur*.

ÆNIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Jure ſuo Conſtantinus Imperator uſus eſt, ſive cum Cæciliano, & Donatiſtis Judices dedit, qui eorum cauſam in Concilio Romano diſcuterent &c.*

§. I.

Non poterat Imperator Judices deſtinare, qui Cæciliani, ac Donatiſtarum cauſam diſcuterent.

NI velimus neceſſitati, cui jura cedunt, vel charitati adſcribere, quæ geſſit Conſtantinus in cauſa Cæciliani, ſuæ limites poteſtatis prætergreſſum fateri cogimur cum Valeſio, quem dedi in Notis poſt art. 1. cap. 1. Hiſt. Eccl. ſæcul. IV.

Alienum ergo fuiſſe a Jure Imperatoris Judices deſtinare, qui cauſam Cæciliani, ac Donatiſtarum agnoſcerent, illud ſane demonſtrat, quod fruſtra ab eo eliguntur Judices, qui non poteſt illis authoritatem judicandi impertiri. Obſervandum igitur quod ii Epiſcopi, quos ex Gallia elegit Conſtantinus, authoritate in hoc judicio ſententiam ferendi deſtituebantur; canones etenim Nicæni in propriis Provinciis cauſarum eccleſiaſticarum judicia primo exercenda voluere; quapropter judices ex Gallia aſſumpti illegitimi prorſus erant, & omni quoad hanc cauſam exuti poteſtate. Reſtabat ergo potuiſſe Conſtantinum hujuſmodi poteſtatem eiſdem elargiri, ut jure ſuo tales judices aſſumere potuiſſet. Verum ipſe Natalis, cum aperte dicat in reſponſione ad primam objectionem elegiſſe hos epiſcopos, ut de Schiſmate, & de ordinatione judicarent, ac hujuſmodi ſaltem judicia ſæpe fateatur ad imperatoriam non pertinere poteſtatem, velit, nolitque, docet non potuiſſe de iis judicandis poteſtatem epiſcopis communicare: qui etenim ordinaria non gaudet poteſtate, neque alteri valet delegare.

Nullam proinde ſemper agnoverunt PP. authoritatem obtinuiſſe illos, quos Imperatores in quibuſdam eccleſiæ cauſis judices eſſe voluere, cujus rei aliqua proferam exempla. Cum Ibas Edeſſæ Metropolitanus, Joannes, & Daniel Epiſcopi a Clericis de hæreſi fuiſſent accuſati, ex reſcripto Theodoſii ab Oſrhoena Provincia ad Provinciam Phœniciæ tranſlati ſunt, ut ibidem a Photio epiſcopo Tyri aliiſque judicarentur. Quamquam autem præfati clerici viderentur potius a ſynodo Antiochena, in qua jam lis legitime fuerat conteſtata, ad Synodum œcumenicam recurrere cogitaſſe, in libello etenim Samuelis dicitur: *ſecundum canones adeuntes Concilium tam orientale, quam occidentale*; nihilominus quia etiam Imperatorem adiverant, qui judices elegerat, ita de iiſdem conqueritur Domnus in ſuo Concilio Antiocheno: *Manifeſti ſunt Deſertores, & excommunicationem, & apoſtolicum hunc thronum contemnentes & ſeipſos ſubmittentes majori damnationis ſupplicio*. Videantur acta Concilii Chalcedonenſis *act.* 10. Cum etiam Arcadius Theodoſii junioris Pater Theophilum Alexandrinum a S. Jo: Chryſoſtomo, & mox Chryſoſtomum a Theophilo judicandum imperaſſet, uterque hanc delegationem reſpuit tamquam canonibus contrariam, cum neuter alteri ſubditus eſſet; nec ex Principis delegatione ſeſe legitimos judices habere voluerunt. Theophilus quidem poſtea legum eccleſiaſticarum refractarius adverſus Chryſoſtomum judicis tribunal uſurpavit; quod tamen quam contra jus fieret, non deſinit idem Chryſoſtomus ad Innocentium I. ſcribendo demonſtrare, ſeque abſtinuiſſe dicit, quamvis jubente Imperatore, a cauſa Theophili ſuſcipienda, ne lege Patrum infriageret. Et infra: *Domini mei maxime venerandi, & pii ſtudium veſtrum, & magnam diligentiam adhibete, quo retundatur hæc quæ in Eccleſia irrupit iniquitas. Quippe, ſi mos hic invaluerit, & fas fuerit cuivis in alienam parœciam irrumpere, idque ex tantis intervallis, & ejicere quos voluerit, & propria authoritate quævis pro libidine ſua facere, ſcitote quod brevi tranſibunt omnia, & totus orbis premetur bello non indicto, omnibus ejectis, & omnibus ejicientibus*. Ita conquerebatur Chryſoſtomus de iis, quæ nullo juris præſidio fiebant a Judice, quem Imperator adverſus ipſum elegerat.

Neque iis obſtant querelæ S. Cyrilli, & Memnonis epiſcopi Epheſiorum, quæ leguntur *act.* 4. p. 2.

primæ Synodi Epheſinæ, expoſtulantium ſe injuſte a Joanne Antiocheno fuiſſe depoſitos, cum *nec per leges Eccleſiaſticas, nec per imperiale decretum poteſtatem haberet*. Fallit ſane, & fallitur qui putaret Cyrillum judicaſſe potuiſſe per imperiale decretum judices deſtinari, qui alias non habuiſſent in ipſos juriſdictionem. Ejuſdem Cyrilli verba oſtendunt ab ipſo ignoratas non fuiſſe Eccleſiæ leges, quæ ordinem in Epiſcoporum judicio inſtituendo præſcripſerant, cum fidenter affirmet Joannem Antiochenum, a quo fuerat depoſitus, *nec per leges eccleſiaſticas talem habuiſſe poteſtatem*. Dum autem has non ignoraſſet leges; ſcire neceſſe erat ſuam Sedem Alexandrinam uni Romanæ Eccleſiæ ſubeſſe; nullos epiſcopos potuiſſe in aliena provincia adverſus alios epiſcopos Judicis officium exercere; ac denique Eccleſiæ leges non ita laicæ ſubeſſe poteſtati, ut ex mandato Principis ſint infringendæ. Ideo ergo Cyrillus, & Memnon ſe damnatos conquerebantur ab Epiſcopis, qui *nec per imperiale decretum* aliqua potirentur poteſtate, non quia Principis imperium legitimos illos reddere potuiſſet, ſed ad innuendum quanta injuſtitia ſuiſſent depoſiti a talibus judicibus, qui nec ex imperiali decreto, ſicuti ea tempeſtate aliquando mos erat, propriam tueri poſſent authoritatem.

Quod igitur, expoſtulante Conſtantino, Melchiades Papa in cauſa Cæciliani inſtituit judicium, ideo legitimum reputandum, quia Melchiades Papa, quamvis videretur Imperator mandaſſe, proprio jure illud aſſumere poſſe non ignorabat, quoſque ſibi bene viſum eſſet epiſcopos in eodem adhibere. Et re vera ex propria authoritate illud inſtituiſſe judicium ex eo etiam comperimus, quod non ſolum tres ex Gallia epiſcopos, quos deſtinaverat Conſtantinus, ſed plures alios Pontifex eidem voluit intereſſe; unde S. Auguſtinus *ep.* 166. dicit factum fuiſſe, præſidente Melchiade Papa *cum multis Collegis ſuis*. Et Optatus *l.* 1. *contr. Parmenian.* etiam quindecim alios epiſcopos, quorum nomina, & Eccleſias ibi recenſet, in hac cauſa judicaſſe affirmat. Nec alicui fucum faciat Auguſtinum *ep.* 162. ad refellendos Donatiſtas hoc judicium legitimum fuiſſe ex eo probare, quod Imperator ad ipſorum preces judices miſerit, *qui cum Pontifice ſederent, &c.* Ita ajebat Auguſtinus, ut oſtenderet Donatiſtas nulla ratione de hoc judicio conqueri potuiſſe, quaſi judices legitima carerent authoritate; etenim aſſignaverat Imperator, a quo ipſi expoſtulaverant. Cæterum bene ibidem innuit Auguſtinus ſe agnoviſſe a Melchiade hoc judicium jure proprio aſſumptum, dum ita ait: *An forte non debuit Romana Eccleſia Melchiades Epiſcopus cum collegis tranſmarinis epiſcopis illud ſibi uſurpare judicium, quod ab Afris 70. ubi Primas Tigiſitanus præſedit, fuerat terminatum?*

§. II.

Juris non erat Imperatoris Donatiſtis alterum judicium epiſcopale in urbe Arelatenſi concedere.

PRoprie ad Imperatorem non pertinuiſſe concilium Arelate indicere, ipſe Natalis fatetur, dum in reſponſione ad ſecundam objectionem dicit Conſtantinum illud convocaſſe *jure protectionis*. Cum iſtud jus protectionis explicare infra non deſinat, dum de concilii Nicæni convocatione differit, aperte ibi fatetur civilem poteſtatem relate ad concilia convocanda id ſolum præſtare, quod eorumdem canones in forenſi etiam judicio vim legis obtineant, quod per omnes Imperii, ſive Regni Provincias executioni mandentur: & quod Hæreticorum contumacia civili etiam authoritate comprimatur. Demum etiam Imperatores ea ratione ſibi convocandarum Synodorum authoritatem tribuiſſe dicit, qua Eccleſiæ laboranti ſuum eſſe ſuppetias ferre arbitrati ſunt. Dum igitur quæ ibidem refert Natalis ſatis expendantur, dignoſcet unuſquiſque laicæ non eſſe poteſtatis concilia cogere, cum quæ in iis pertractantur, ad ſpiritualem pertineant juriſdictionem: ac proinde quamvis Imperatores, Regeſque in convocandis conciliis ſe immiſcuerint, ut apud Thomaſſ. *p.* 3. *Vet. & Nov. Diſpl. lib.* 3. *cap.* 48. *&* 60. hujuſmodi re vera non potiebantur poteſtate; neque ex factis jus adſtruendum. Tunc vero legitima incipiebant eſſe Concilia, dum Præſules, ve Romanus Pontifex convocationi aſſentientes, eumdem poſtea ſanctionibus non refragabantur. Hinc factum eſt quod cum Conſtantius Antiochiæ Concilium indixiſſet, irrita omnino ipſius decreta haba ſunt, eo quod Romani Pontificis aſſenſus non acceſſerit, ut referunt Socrates *lib.* 2. *cap.* 5. Nicephrus Calliſtus quamvis ſchiſmaticus *lib.* 9. *capit.* 5. & 6. & Sozomenus *l.* 2. *capit.* 9. Nullius valoris etiam dixit Julius Papa apud Socratem *cap.* 13. in lites datis ad Epiſcopos ibidem congregatos, nec ab illi increpandis abſtinuit. Sed juvat audire Thomaſſinum *differt.* 3. *in Synod. Nicen.* ubi poſtquam retulerat ex ſolo epiſcopali jure plures ſynodos coaluiſſe, : 5. inter alia hæc habet: *Nemini obſcurum eſſe poſſe quid apoſtolici, & epiſcopalis, quid ſæcularis Cimperatorii ſit juris. Et ut uno verbo rem abſolvam, epiſcopalis habeatur juris quidquid ante Conſtantinum ſub Imperio Gentilium perficiebant epiſcopi. Neque enim tunc vel ſuſpicio ipſos ulla afflare poteſt, quaſi imperatoria jura invaſerint. Quod autem Conſtantino tanta audenti cederent annuerentque epiſcopi, vel vis illa erat, vel voluntas. Si vis, ut in multis circa Arium, & Athanaſium, nihil inde juris ei accreſcebat. Si voluntas, ut in longe pluribus aliis, nec ſic quidem jus imperatorium condebatur, cum ex œconomia tum neceſſaria id totum de jure epiſcopali remitteretur. Conducebat enim vehementer multa condonari Imperatori qui primus omnium Chriſto nomen dediſſet, Eccleſiam tot perſecutionibus jam diu jactatam liberaſſet, ejus toto orbe propaganda muniendaque, idololatriæ autem extinguenda certam ſpem faceret. Tali Imperatori non ſua tantum jura, juſtaque tribuenda erant, ſed aliena quoque tunc indulgenda. Sed jure ſuo non exuuntur Epiſcopi, cum ex neceſſaria diſpenſatione aliquam ejus partem remittunt. Nam etiam tum jus ſuum, jus proprium & ſummum penes ipſos eſt, cum eo ſibi condonato ex diſpenſatione alius utitur, vel abutitur.*

§. III.

Jure proprio non potuit Imperator in cauſa Cæciliani, ac Donatiſtarum judicare.

QUæ in hoc paragrapho aſſeruntur, jam ſatis probata videntur ex iis, quæ animadvertenda duxi poſt caput ſecundum Hiſt. ſæcul. IV. ubi viſum eſt ipſos Imperatores eccleſiæ poteſtati reſervatum agnoviſſe, & voluiſſe quidquid pertinet ad judicium inſtituendum contra Miniſtros Eccleſiæ, ac præcipue contra ſacros Antiſtites. Supereſt nihilominus hic animadvertere ipſum Conſtantinum faſſum eſſe ſuæ non fuiſſe poteſtatis in cauſa Cæciliani ſe immiſcere. Cum igitur ante ſynodum Romanam Donatiſtæ Cæciliani cauſam ad Conſtantinum detuliſſent, author eſt Auguſtinus Imperatorem judicaſſe eamdem epiſcoporum Judicio fuiſſe ſubjiciendam: *Scitote*, ita alloquitur Auguſtinus Donatiſtas ep. 95. *quod primi Majores veſtri cauſam Cæciliani ad Conſtantinum Imperatorem detulerunt .... Sed quia Conſtantinus non eſt auſus de cauſa epiſcopi judicare, eam diſcutiendam, atque finiendam epiſcopis delegavit. Quod & factum eſt in urbe Roma.* Et ep. 93. *Illos autem*, nempe Donatiſtas, *magis hinc arguimus, quia cum apud Imperatorem ultro Cæcilianum accuſaſſent, quem primo utique apud collegas tranſmarinos convincere debuerunt, ipſo Imperatore longe ordinatius agente, ut epiſcoporum cauſam ad ſe delatam ad epiſcopos mitteret, nec victi pacem &c.* Idem confirmat ep. 89. & expreſſe ſemper affirmat Imperatorem epiſcopale judicium dediſſe, quia de epiſcoporum cauſa agebatur; quapropter adnotat Auguſtinus ideo Imperatorem hanc cauſam a ſuo tribunali removiſſe, quia cum de epiſcopo ageretur, ab Eccleſiæ judicibus de ipſius crimine erat cognoſcendum. Cum vero ſententiæ contra ipſos a Melchiade in Concilio Romano latæ Donatiſtæ non acquieverint, ac proinde multas apud Imperatorem contra Melchiadem effunderent querelas, adhuc Conſtantinus ab audacia has cauſas cognoſcendi abſtinuit: *Neque enim auſus eſt*, ait Auguſtinus ep. 43. *chriſtianus Imperator ſic eorum tumultuoſas & fallaces querelas ſuſcipere, ut de judicio epiſcoporum, qui Romæ ſederent*

derent, ipſe judicaret; ſed alios, ut dixi, Epiſcopos dedit.

Donatiſtæ etiom Arelate damnoti iterum ad Imperatorem provocarunt, quos tamen deteſtatus eſt, ut ait Auguſtinus *ep. cit.* atque inſuper ita execratus eſt in epiſtola data ad PP. Arelote ſua juſſa opperientes; *Quoties a me ipſo improbiſſimis aditionibus ſuis ſunt condigna reſponſione oppreſſi? Qui utique ſi hoc ante oculos habere voluiſſent, minime hoc ipſum interpoſuiſſent. Meum judicium expoſtulant, qui ipſe judicium Chriſti expecto. Dico enim, ut ſe veritas habet, ſacerdotum judicium ita debet haberi, ac ſi ipſe Dominus reſidens judicet. Nihil enim licet his aliud ſentire, vel aliud judicare, niſi quod Chriſti magiſterio ſunt edocti. Quid igitur ſentiont maligni homines officia, ut vere dixiſti, diaboli? Perquirunt ſecularia, relinquentes cœleſtia. O rabida furoris audacia! ſicut in cauſis gentium fieri ſolet appellationem interpoſuerunt — Quid hi detractores legis, qui renuentes cœleſte judicium, meom putaverunt poſtulandum, ſic ſentire de Chriſto Salvatore?* His verbis primo affirmavit Conſtantinus jam antea cos ad ſe confugientes repuliſſe; quod ſane facere non debuiſſet, ſi couſam ad laicum tribunal ſpectantem ad ipſum detuliſſent; atque ſuum non fuiſſe in eadem ſententiam proſarre ostendit, dum Donatiſtarum ad ſe *aditiones* appellavit *improbiſſimas*. Poſt Romanum vero, ac Arelatenſe judicium iterum perperam ab ipſo Donatiſtas ſuæ cauſæ cognitionem popoſciſſe ſatis expreſſit, dum oit a ſe judicium expoſtulari, eum ipſe Dei judicium expectoret: quo ſignificare voluit exutum eſſe poteſtate de jis judicandis, ſicut dum addidit Synodi ſententiam veluti ore Dei prolatam eſſe conſiderandam, nec relinquendo cœleſtia, & ſæculoria requirenda; & dum Donatiſtarum provocationem improbavit, quia a cœleſte, a ſuperiore nempe judicio, ad ſuum tribunal acceſſeront. Hæc profecto ſatis innuunt Conſtontinum agnoviſſe in hac cauſa judicis officium rite aſſumere non potuiſſe. Quod ſi poſtea a judicio in hac cauſa ferendo non abſtinuit, ad id neceſſitate compelli forte judicavit, cum ita Donatiſtarum tumultus compeſcendos crederet. Ita innuit S. Auguſtinus *op.* 43. ubi hæc habet: *Eis*, nempe Donatiſtis, *ipſe ceſſit, ot de illa cauſa poſt epiſcopos judicaret, a ſanctis Antiſtitibus poſtea veniam petiturus: dum tamen illi, quod olterius dicerent, non haberent, ſi ejus ſententia non obtemperarent, ad quem ipſi provocaverunt, ſic & illi aliquando cederent veritati.* Dum igitur Conſtantinus novis quotidie Donatiſtarum interpellotionibus fatigatus, poſt epiſcopos, cauſam Cæciliani &c. ad ſe evocavit, cognovit id ad ſe non pertinere; neque etenim, ſi juris ſui eſſe crediditſet, novo apud ſe examini eam ſubjiciendo, veniam a ſanctis Antiſtitibus petere debuiſſet. Dignum ſe tamen venia credidit, quia iterum auſcultando Donatiſtas, ſibi ſuadebat ſuæ ſententiæ parituros; atque ita tandem pacem ineundam.

Dum hucuſque dicta conſiderentur, videre eſt in hac ipſa controverſio, nulla facta delictorum exceptione, Conſtantinum ſæpius oſtendiſſe epiſcoporum quaſcumque cauſas ſui juris non fuiſſe judicare; in eiſdem eccleſiæ tribunal adeundum; & poſt hujus judicium nihil ſupereſſe, maxime a laico poteſtate cognoſcendum. Quod ſi Auguſtinus Imperatorem non reprehendit, quia tandem judicis munus in couſo eccleſiaſtica ſuſceperit, non proinde cogimur dicere omnia, quæ Conſtantinus geſſit, approbaſſe. Cum animadverterat S. Doctor ad judicii ordinem ſervandum Conſtantinum epiſcopis epiſcopos judices deſtinoſſe, nec poſt iſtorum judicium novum cauſæ examen aſſumpſiſſe, niſi veniam ob epiſcopis petiturum, ſatis innuit quo in re limites ſuæ poteſtatis fuerit prætergreſſus; quamvis id flagranti deſiderio pacem Eccleſiis reſtituendi tribuat.

Placet demum obſervare non ſolum in hac Cæciliani cauſa Conſtontinum agnoviſſe de epiſcoporum delictis ah eccleſia dumtaxat judicium inſtituendum, ſed ipſorum dignitatem tolem eſſe, ut laicæ poteſtatis authoritati non ſit ſubjicienda; unde apud Ruſſinum, Socratem, Sozomenum ita Epiſcopos olloquutus eſt. *Deus vos conſtituit ſacerdotes, & nobis a Deo dati eſtis judices; & conveniens non eſt ut homo judicet Deos, ſed ille ſolum, de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Hujuſmodi Conſtantini verba repetit Carolus Magnus in ſuis Capitularibus *lib.* 5. *c.* 165. ut demonſtret ſolum eccleſiæ Judicibus Epiſcoporum cauſas eſſe relinquendas, utpote quia ſæculari poteſtati ſuperiores habendi ſunt. *Et l. 6. cap.* 210. hujuſmodi Epiſcoporum immunitatem ax ſacrorum miniſtrorum dignitote repetit, alia Conſtantini verba uſurpans, quando nempe judicia eccleſiaſtica reſpuens ait; *Mihi homini conſtituto, de hujuſcemodi rebus non licet habere auditorium, Sacerdotum ſcilicet accuſantium, & ſimul accuſatorum, qoos minime convenit tales monſtrari, qui judicentur ab aliis.* Iis addit Valentiniani ſenioris verba, qui ita Epiſcopos effatus eſt, *Supra nos eſt veſtrum negotium, & ideo vos de veſtris inter vos agite cauſis, quia ſupra nos eſtis.* Cum igitur Imperatores epiſcopis ratione ſuæ præclariſſimæ dignitatis immunitatem deberi agnoviſſent: nil diſtinguendo inter unam alteramve cauſam, etiam criminalia ipſorum judicia eccleſiæ tribunalibus relinquenda faſſi ſunt. Id ſignificavit etiam Baſilius Imperator, cujus verba refert Natalis in prima objectione, ex ea ratione a laicis cauſas eccleſiaſticas removens, quia ovis non eſt de Paſtore judicare. Idipſum confirmare voluit S. Athonaſius ea ratione Imperatoris authoritatem a ſynodo Tyri remotam volens, quia laica poteſtas nil debet in iis attentare, quæ ſpectant ad judicium epiſcoporum. Hinc novas in Imperatorem querelas in Epiſtolo ad Solitarios fundens ait: *Quis videns eum in decernendo Principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere eccleſiaſticis judiciis, non merito dicat illum etiam ipſam abominationem deſolationis eſſe qua a Daniele prædicta &c.* Ubi igitur do Epiſcopo erat inquirendum, juris non eſſe Principis inter judices ſedere, nimis operte tradit Athanaſius. Si vero indiſpenſabilis neceſſitas ſuaderet, non auſim negare tunc Principes extendere debere ſuum patrocinium ad opem eccleſiæ ferendam, ac proinde etiam ad improbos miniſtros arcendos, ſeu ad innocentes tuendos. At dum hæc neceſſitate impellente Princeps perageret, unde etiam Eccleſia ad illius tutelam ſolet confugere, non juriſdictionem exerceret, ſed Matrem ſuam, ſonctam ſcilicet Eccleſiam, tueretur. Videantur etiam dicta in Animadverſionibus poſt caput 2. Hiſt. ſæculi IV.

Nota.

QUæ in ſuperioribus Animadverſionibus dicta ſunt ſatis demonſtrant immunitatem epiſcoporum a laica poteſtate exortam non fuiſſe beneficio legis Gratiani Imperatoris; quamvis & ipſum immunes voluiſſe non diffitear. Ita etiom demonſtrarunt Donatiſtarum querelæ, quibus exprobrabant catholicis Cæciliani cauſam a Conſtantino fuiſſe judicatom, illoſque, ut refert ipſe Natalis, illis redarguebant verbis: *Quid Chriſtianis cum Regibus? Quid Epiſcopis cum palatio?* Et quidem quis putet ito auſos fuiſſe inclamare, ſi in Cæciliani cauſa aliquid fuiſſet, quod ad Imperatores cognoſcere pertineret? Donatiſtarum autem querelis nil aliud PP. reſponderunt, niſi ipſorum culpa Conſtantinum in hac cauſo ſententiam dixiſſe; ipſi quippe, ut Eccleſiæ judicium declinarent, ad Imperatorem hanc cauſam detulerant: *Si nota eſt*, ita reſpondet Optotus, *noſſe Reges, vos tanta perfundit invidia. Nam majores veſtri Imperatorem Conſtantinom harum rerum adhuc ignarum his precibus rogaverunt &c.*

Nota.

ETiam in ſuperioribus animadverſionibus dixi, quid ex ipſo Notole ſignificet jus illud protectionis, quo aſſerit Principes Concilia convocare potuiſſe. Nec adnotare omiſi tunc legitima evadere, quando Eccleſiæ Paſtores, ad quos de jure ea cogere ſpectat, illorum convocationi conſentiunt, ratihabentque.

Nota.

EO quod cauſam Cæciliani Romæ a Melchiade in Synodo judicatam, novo examini in Synodo Arelate indicta ſubjectam voluerit Conſtantinus;

Calvinus primæ Sedis ſupremam authoritatem infringere conatur, obſervando quod Pontificis ſententia iterum in majori Synodo diſcutienda fuerit propoſita. Launojus vero *epiſtolar. par. 2. ep. ad Jacobum Boetium a S. Victore* ex iis quæ in Cæciliani cauſa facta ſunt, putat palam fieri a Pontifice ad Concilium Generale poſſe appellari. Hoc & innuere ipſi videtur S. Auguſtinus; de judicio etenim Melchiadis *ep. 43.* diſſerens hæc habet: *Ecce putemus illos Epiſcopos, qui Romæ judicarunt non bonos fuiſſe judices: reſtabat adhuc plenarium Eccleſiæ univerſæ Concilium, ubi etiam cum ipſis judicibus cauſa poſſet agitari.*

Verum ipſe Auguſtinus in eadem epiſtola ſatis declarat quam male ipſius verbis abutantur contra Papæ ſupremam poteſtatem. Primo ergo audaciæ reos tradit Donatiſtas, quia auſi fuerint accuſare Romanos Patres apud Imperatorem, non apud alios collegas, *quod male judicaverint*. Deinde aſſerit poſt judicium Melchiadis non fuiſſe neceſſariam aliam Synodum, ſed datam fuiſſe ad impudentiam Donatiſtarum cohibendam: *Dedit*, inquit, *aliud Arelatenſe judicium, aliorum ſcilicet epiſcoporum; non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere*. Dum autem, licet inſtanter poſcerent Donatiſtæ, nova Synodus non erat neceſſaria, & nonniſi per ſummam impudentiam expoſtulabatur, clarum eſt, nullo illis ſuffragante jure, Romani Pontificis ſententiæ non acquieviſſe, eamque jure non fuiſſe in pleniori conventu examinandam. Unde cum dixit Auguſtinus: *Reſtabat adhuc plenarium eccleſiæ univerſæ Concilium &c.* non voluit ſignificare ad iſtud provocari potuiſſe, ſed quod id ſupererat ad ſchiſmaticorum impudentiam compeſcendam. Exploditur etiam vera appellatio a Melchiadis ſententia, eo quod dixerit Auguſtinus ab eiſdem, qui ſederunt Romæ, Judicibus, in plenario concilio cauſam potuiſſe iterum agitari; ubi enim vera intercedit appellatio, Patres, a quibus appellatum eſt, judices eſſe nequeunt in ſequiori judicio, ad quod appellatur: & re vera in Synodo Arelatenſi plures interfuere cum jure ſuffragii ex iis, qui de Cæciliani cauſa in Romana Synodo judicaverant. Semper proinde apparet novum judicium poſt Romanum in eadem cauſa inſtitutum, non quia juridica urgeret appellatio, ſed ut luculentius Donatiſtarum impudentia aperiretur, cohiberetuique. Potuit etiam Romanorum Patrum judicium retractari, ut ſi male ibi judices *judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententia ſolverentur*, neque etenim repugnabat Melchiadem, ac Synodum in quæſtione facti decipi potuiſſe, ut obſervat Natalis in ſexta diſſertatione: quod tamen non convincit poſt Melchiadis ſententiam debuiſſe, expoſcentibus Donatiſtis, in alio concilio eamdem cauſam agitari.

Ex iis perſpicuum fit quam male Boſſuet *in Defenſ. declarat. Cler. Gallican. p. 2. l. 14. cap. 10.* cauſam Cæciliani producat ad oſtendendum ſimiles cauſas ab univerſali concilio eſſe retractandas, nec niſi ex conſenſione orbis finitas eſſe credendum. Id a ſe ſtabiliendum ducit, quia Auguſtinus poſt judicium Romæ habitum adhuc dicit reſtaſſe plenarium eccleſiæ concilium, in quo eadem cauſa poſſet agitari. At profecto non legerat Boſſuet dixiſſe pariter Auguſtinum hujuſmodi Concilium neceſſarium non fuiſſe; ſi etenim illius nulla erat neceſſitas, ſtatim apparet ſenſiſſe poſt Melchiadis judicium cauſam eſſe finitam: quapropter ſubdit Arelatenſe judicium conceſſum fuiſſe, ut Donatiſtarum impudentia compeſceretur. Si pariter ad hoc judicium abſolvendum poſt Melchiadis ſententiam nil aliud deſiderabatur, quomodo conſenſus orbis ſeu Eccleſiæ expectandus erat, ut hujuſmodi cauſæ finis imponeretur? Id abſque dubio non ſignificant Auguſtini verba relata a Boſſuet, ſolum etenim explicare voluit ſententiam, qua Cæciliani innocentia aſſerta fuit, numquam fuiſſe revocatam, cum numquam orbis, ſeu eccleſia cum Cæciliani accuſatoribus communicaverit. *Reſtabat*, ait Auguſtinus, *plenarium univerſæ eccleſiæ concilium, ubi etiam cum ipſis judicibus cauſa poſſet agitari, ut ſi male judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententiæ ſolverentur, quod utrum fecerint Donatiſtæ probent; nos enim non factum eſſe facile probamus, ex eo quod totus orbis non eis communicat.*

Nota.

De Romani Pontificis in quæſtionibus facti infallibilitate aptius agendum, ubi de hac infallibilitate ſermo erit.

DISSERTATIO VI.

De Abſolutione Cæciliani.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Cæcilianum a Judicibus Eccleſiaſticis abſolutum credere debuerint innocentem, tum Donatiſtæ, ut in Eccleſiam reciperentur, tum ipſi Catholici, qui cum Cæciliano communicabant.

PROPOSITIO.

Neque Catholici, qui cum Cæciliano communicabant, neque Donatiſtæ ad Eccleſiæ gremium redeuntes, credere tenebantur Cæcilianum criminum, quorum fuerat accuſatus, purum eſſe, aut non erraſſe Judices Eccleſiaſticos qui ipſum abſolverant: ſed ſolum non temere credere ipſum eſſe reum, & Judices, a quibus fuerat abſolutus, male judicaſſe.

Probatur primo ex Sancto Auguſtino, lib. *De Unitate Eccleſiæ*, cap. 2. ubi cauſſam ſeparationis Donatiſtarum ab Eccleſia nullam fuiſſe demonſtrat, etiamſi crimina Cæciliani vera eſſent: & ut Eccleſiam toto orbe diffuſam communione Cæciliani contaminatam & violatam non fuiſſe oſtendat, non confugit ad judicii indeficientis privilegium, ſive Melchiadi in meri facti quæſtionibus, ſive Romano Concilio, ſive Synodo Arelatenſi conceſſum, quod ipſum credere coegerit Cæcilianum tam gravibus tamque ſanctis judiciis abſolutum, inſontem eſſe. Immo ſupponit evidenter Judices Eccleſiaſticos male judicare potuiſſe illa in cauſſa: ſed etiamſi res ita ſe haberet, Eccleſiam ipſorum peccato, aut Cæciliani criminibus non fore propterea polluendam. Ergo neque Catholici, neque Donatiſtæ, credere tenebantur Cæcilianum tot judiciis abſolutum innocentem eſſe, aut non erraſſe Judices Eccleſiaſticos, qui ipſum abſolverant; ſed ſolum non temere credere ipſum eſſe reum, & Judices, a quibus fuerat abſolutus, male judicaſſe.

Probatur antecedens verbis Sancti Auguſtini: *Auferantur ergo illa de medio*, inquit, *quæ adverſus nos invicem non ex divinis canonicis libris, ſed aliunde recitamus. Quod ſi nolint ut auferantur, videant, quia etſi utraque vera ſunt, nulla fuit cauſſa ſeparationis illorum, ut eos fugerent, quos in nullo crimine reperiebant. Et ſi noſtra vera, illorum autem falſa ſunt, nulla fuit cauſſa ſeparationis illorum, quia potius ſe corrigere, atque in unitate permanere debebant. Et ſi noſtra falſa ſunt, & illorum vera ſunt, nulla fuit cauſſa ſeparationis illorum, quia innocentem orbem terrarum, cui hæc demonſtrare, vel noluerunt, vel non potuerunt, deſerere non debebant*. Et infra: *Si finire inter ſe obortam diſſenſionem non poterant, ut ſive per concordiam compoſitis, ſive degradatis qui male contenderent, hi qui bonam cauſſam habebant, in communione orbis terrarum per unitatis vinculum permanerent: Reſtabat utique ut Epiſcopi tranſmarini, qua pars maxima diffundebatur Eccleſiæ Catholicæ, de Afrorum collegarum diſſenſionibus judicarent, illis videlicet inſtantibus, qui crimen male Ordinationis objiciebant. Hoc ſi factum non eſt, culpa eorum eſt a quibus fieri debuit, non orbis terrarum qui non ad ſe perlata neſcivit. Si autem factum eſt, quid peccaverunt Eccleſiaſtici Judices, qui crimina etiamſi vera, & ad ſe delata, ſibi tamen non probata, damnare nullo modo debebant? Numquid eos malis polluere poterant, qui eis manifeſtari non poterant? ſi autem manifeſtati ſunt eis, & aliqua vel ſegnitia, vel conniventia, tales a communione removere noluerunt, & perverſo judicio pro*

eis

Digitized by Google

tis etiam dixerunt ſententias, quid peccavit orbis terrarum, qui cauſſam illam malos Judices habuiſſe neſcivit: & eos male judicaſſe non credidit, de quibus judicare non potuit? Sicut enim eorum ſcelus, ſi judices latuit, non eos utique contaminavit: ita judicum ſcelus, ſi aliquod fuit; quia orbem terrarum latuit, eum profecto contaminare non potuit. His igitur innocentibus innocentes communicavimus, hodieque neſcientes quæ tunc acta ſint, quapropter etiamſi vera eſſe quæ in quoſdam dicunt, hodie didicerimus, nulla cauſſa eſt cur ab innocentibus, qui hæc neſciunt, recedamus, & tranſeamus ad eos qui propterea crimine Schiſmatis omnes implicati ſunt, quia id fecerunt, quod nos facere ſuadent, ut non exemplo Apoſtolorum toleremus malos, ſed exemplo Hæreticorum deſeramus bonos. Sed faciamus orbem terrarum [quod fieri non poteſt] poſſe ad liquidum cognoſcere vera eſſe quorumdam ſcelera, quod iſti criminantur, numquid ex hoc innocentior fieri poterit, quam erat antequam noſſet? Sicut enim eos maculare non potuerunt incogniti mali, etiamſi adhuc in vita eſſent; ita qui ex hac vita migrarunt, etiam cogniti maculare non poſſunt. Quibus evidenter innuit, non fuiſſe neceſſarium ut Epiſcopi remotiorum regionum, qui Cæciliani in communione manſerant, poſitive judicarent ipſum ioſontem eſſe, & non erraſſe judices a quibus fuerat abſolutus, ſed ſolum ut negative ſe haberent, non credendo ipſos male judicaſſe, & Cæcilianum eſſe reum.

Probatur ſecundo ex eodem S. Doctore, libro 1. *Contra Epiſtolam Parmeniani* cap. 6. ubi Donatiſtas non in hoc reos eſſe aſſerit, quod primos ſui Schiſmatis Authores malos credere & falſos accuſatores exiſtimare nollent, quamvis & a Melchiade in Concilio Romano, & a Concilio Arelatenſi damnati eſſent: ſed ſolum in hoc reos eſſe quod Schiſma facerent. Ergo non cenſebat S. Auguſtinus ipſos teneri credere Cæcilianum inſontem eſſe, & judices a quibus fuerat abſolutus non erraſſe.

Probatur antecedens ipſius Sancti Auguſtini verbis: *Qui ſine ſtudio partium judicat*, ioquit, *eligat quibus credat, utrum judicibus ſententias proferentibus, an litigatoribus, contra quos prolatæ ſunt, litem finire nolentibus? Certe orbis terrarum Judicibus crediſſet. Qui autem Donatiſtis conſentiunt, eoſque defendunt, fatentur ſe illius Eccleſiæ eſſe, quæ cauſſam ſuam, qualiſcumque illa fuerit, non potuit tamen in tranſmarinis tot diſceptationibus obtinere, & eorum adverſus judices murmura & crimina credula vanitate ſuſcipiunt. Qua in re ſi innocentes ſe dicunt, & eos quos ſuperatos ſcimus: quanto innocentiores ſunt, qui temere aliquid mali de ipſis judicibus credere nolunt, de quibus neceſſe eſt ut qui victi fuerant, conquerantur? Non ſolum enim qui bonam cauſſam perdidit, de iniquo, vel tardo, vel negligente judice queritur; ſed etiam qui juſtiſſime victus eſt, ea cæcitate de innocente judice murmurat, qua cæcitate cum innocente adverſario litigabat. Quapropter iſti non ideo ſcelerati ſunt, quia de omnibus victis nolunt temere aliquid credere: ſed ideo quia ſe furore Schiſmatis præciderunt ab eis innocentibus, qui multo rationabilius nolunt tale aliquid de judicibus ipſis credere.*

Probatur tertio ex querimonia Eccleſiæ Philadelphiæ contra Donatiſtas, qui Eccleſiarum totius orbis Chriſtianos, quod Cæciliano communicaſſent, velut Paganos execrabantur. Hanc querimoniam Sanctus Auguſtinus per Proſopopejam contra ipſos urget in eodem lib. 1. *contra Epiſtolam Parmeniani*, cap. 7. *Exiſtat*, ioquit, *aliqua illarum partium in nomine Chriſti nobiliſſima Eccleſia, vel ex illis ſeptem, & ſi placet, potiſſimum Philadelphia.... Si ergo dicat iſtis; Quid me arguitis fratres, quid accuſatis? Quanto intervallo ſecundum terrenum locum ab Africa remota ſim, partim noſſe, partim audire potuiſtis. Quid ibi tunc ſive Traditores, ſive Traditorum vel accuſatores vel damnatores, ſive innocentiam vel calumniatores vel oppreſſores egerint, prorſus ignoro. Sed ille Dominus noſter, qui emit totum mundum pretio ſanguinis ſui inter nos & vos non ſpatia conſtituit vacua & nuda Chriſtianis, implevit hæc omnia ſanctificatione nominis ſui. De cauſſa itaque veſtra tunc fortaſſe cogerer judicare, ſi vel vicina eſſem, vel ita remota ut inter nos & vos non habitarent alii Chriſtiani eodem nomine ſignati, eadem unitate pacati. Multæ interjacent patriæ gentium, ſimul mecum emptæ illius ſanguine, in cujus conſpectu mecum pariter adorant. Per illas ad me tranſit fama de vobis, ipſa de vicinitate cauſſam veſtram examinare potuerunt. Quod ſi non eſt factum, vos neglexiſtis. Neque enim neglecti a ceteris, non uſque ad nos etiam veniretis. Si autem aliquid judicatum eſt, date veniam. Non audeo vobis ſuperatis temere credere, & judices veſtros eadem temeritate damnare.* Ex quibus perſpicuum eſt illius Eccleſiæ officium non fuiſſe, ſecundum Sancti Auguſtini mentem ut crederet poſitive & certo Cæcilianum eſſe innocentem, & Donatiſtas calumniatores; ſed ſolum ut temere non crederet ipſum eſſe reum, ſolis hoſtium ejus, qui cauſa non ſemel ceciderant, accuſationibus freta; neque temere damnaret Judices Eccleſiaſticos a quibus fuerat Cæcilianus abſolutus, Donatiſtarum perſuaſa querimoniis & calumniis, qui ipſos corruptos fuiſſe effutiebant.

Probatur quarto ex eodem Sancto Auguſtino, lib. 3. *Contra Creſconiam*, cap. 13. ubi ait, Catholicos idem reſpondere poſſe Donatiſtis de Cæciliano, quod ipſi Donatiſtæ reſpondebant Catholicis de quodam ſuorum Epiſcoporum nomine Optato, cum illius ſcelera ipſis exprobrabantur: Se nec abſolvere nec damnare Cæcilianum. *Sufficit ad cauſſam*, inquit, *ſi hoc de illo dicamus, quod tu de Optato dixiſti. Nos Cæcilianum nec abſolvimus, nec damnamus. Viderint illi, ſeu noſtri, ſeu veſtri, quemadmodum de illo judicaverint. Ipſi ſuarum ſententiarum rationem reddant: ipſi portent ſeu boni, ſeu mali ſui operis ſarcinam. Nobis de alienis ſaltem factis dubitare permittite, ne cogamur in nobis ea Sacramenta damnare, de quibus non licet dubitare.*

Et cap. 30. *Ergo*, inquit, *pro humanis factis, aut hinc & inde manifeſtatis, aut ex utroque latere incertis, ne qui unum Deum credimus, litigemus, quod certum & divinum munus eſt, in Chriſti gratia concordemus. Cum enim geſta majorum noſtrorum atque veſtrorum hinc atque inde contraria recitantur nobis tanto poſt natis, ſi nec ſaltem dubitari permittitur, quid iniquius? Si autem permittitur, quid ſufficientius? Neque enim ſicut incertum eſt a quibus extiterit traditionis malum, ſic incertum eſt a quo jubeatur reddi turbatæ pacis bonum.*

Et cap. 33. *Aut ergo illis credamus*, ioqoit, *qui potuerunt cauſſam ſuam illis Eccleſiis perſuadere, quas ſcriptas in libris divinis & Canoniſis legimus: aut, quod tu dixiſti de Optato, nec abſolvamus dubia, nec damnemus; & pacem Chriſti, cujus bonum dubium non eſt, fraterna dilectione teneamus.*

Et cap. 40. *Cæcilianus primo apud Carthaginem judicio Secundi Tigiſitani damnatus eſt abſens: Secundo judicio Milsiadis * Romani abſolutus eſt præſens: adhuc nos de illo certos eſſe non vultis, ſaltem dubitare permittite. Vincit enim vos non ſolum qui Cæci-* *Seu Melchiadis.* *lianum ſcit innocentem, verum etiam qui neſcit nocentem. Vos autem utroſque rebaptizandos eſſe cenſetis, & qui dicunt, Novimus; & qui dicunt, Non novimus qualis fuerit Cæcilianus.* Nihil aliud igitur ſive a Donatiſtis, ſive a Catholicis exigendum exiſtimavit Sanctus Auguſtinus, niſi ut judicium ſuum de Cæciliano ſuſpenderent, neque damnarent ipſum ut reum, nec judices, a quibus abſolutus fuerat, male judicaſſe, temere exiſtimarent, ſi ipſum innocentem credere nollent.

Objicies ex Sancto Auguſtino, lib. 1. *Contra Epiſtolam Parmeniani*, cap. 7. Catholicos credere debuiſſe judicibus, qui Cæcilianum abſolverant. Sic enim Eccleſiam Philadelphiæ loquentem inducit: *Accedit huc aliud quod me plurimum moveat, quia ſi vos innocentes oppreſſi eſſetis, nos ſaltem fratres, qui nihil vobis nocuimus, amaretis. Cum vero nos qui bene nobis conſcii ſumus, cauſſam veſtram vicinis veſtris recta Eccleſiæ jure commiſſam fuiſſe dicamus, qui coram Deo ſciant quemadmodum judicaverint, lacerare tamen maledictis, & acerbis odiis inſectari, & quaſi propter vos Chriſtus hæreditatem apud nos perdiderit ſuam, etiam rebaptizare conamini, quid boni de illa veſtra cauſſa ſentire poterimus? Qui enim longe remotiſſimos Fratres temerariis ſuſpicionibus damnare minime dubitatis, quam juſte a vicinis veſtris damnati fueritis,* oſten-

oſtenditis. Cur enim non credam recte damnari potuiſſe a vicino judice auditum, qui me Fratrem tam longe abſentem damnare non dubitat inauditum? Hoc mihi objiciens maximum crimen, quoniam qui præſens eſſe non potui, eis, ad quos cauſſa perducta eſt, judicibus, potius quam victis litigatoribus credidi. Quibus judicibus ſi non potius credidiſſem; etiamſi illi, qui victi ſunt, innocentes eſſent, ego innocens eſſe non poſſem. Magno enim delicto implicaremur, ſi cum corda humana non cerneremus, nec Diſciplinam Eccleſiaſticam teneremus; cum eis nollemus judicantibus credere, ultra quos non potuit cauſſa tranſire, & per quos potuit ad nos fama percurrere. Tenebantur igitur Catholici credere Cæcilianum uno & altero Judicio Eccleſiaſtico abſolutum, innocentem eſſe.

Reſpondeo, diſtinguendo antecedens. Debuiſſe credere judicibus qui Cæcilianum abſolverant, id eſt, non temere credere ipſos male judicaſſe, & Cæcilianum eſſe reum criminum quibus fuerat accuſatus a Donatiſtis, concedo: id eſt, credere poſitive Cæcilianum eſſe innocentem & Judices Eccleſiaſticos, qui ipſum abſolverant, non fuiſſe deceptos, nego. Quod igitur hoc loco Sanctus Auguſtinus exprimit his verbis, *credere judicibus*, idem eſt quod capite ſuperiori iſtis verbis expreſſerat, *nolle temere aliquid de judicibus credere*. Et revera in eo poſita eſt opinio, quam Epiſcopi ab Africa remoti de judicibus Cæciliani habere debebant, ut temere non crederent, & ſolis Donatiſtarum querimoniis & criminationibus freti, ipſos malos judices extitiſſe. Id enim ſufficiebat unum ad convincendum Donatiſtas ſacrilegi Schiſmatis reos eſſe, & illos a communione Epiſcoporum, a quibus abſolutus fuerat Cæcilianus, ſe inique omnino ſeparaſſe. Cum enimvero de illis judicibus temere aliquid judicare non deberent, non poterant cum Cæciliano ipſorum ſuffragiis abſoluto velut cum reo agere, & conſequenter ſe ab ejus communione abſtrahere: ſiquidem ut aliquis eo modo ſe gerat erga alterum, neceſſe non eſt ut poſitivum ferat illius de innocentia judicium, ſed ſolum ut ſibi perſuadeat ipſum non eſſe juridice & legitime convictum, criminis cujus accuſabatur, ſecundum illud Juris effatum; *Actore non probante, abſolvitur Reus*. Sanctus igitur Auguſtinus cum ait credendum fuiſſe judicibus, qui Cæcilianum abſolverant, non loquitur de fide quæ dubium omne excluderet, & quæ poſitivum involveret judicium de Cæciliani innocentia, & de illorum judicum integritate, & ab omni ſtudio partium in judicanda Cæciliani cauſſa alienatione: Sed de fide, ſeu exiſtimatione, quæ ſuſpenſum judicium patitur; de fide quæ impedit ne temere damnetur Epiſcopus a prioribus judicibus damnatus, a poſterioribus abſolutus: de fide oppoſita damnationi temerariæ judicum, quaſi corruptorum: de fide fundata in eo quod arcana cordium non cernamus, quæ ſufficiens eſt ut quis non aſſerat judices contra jus ſibi notum, & contra conſcientiam judicaſſe; non vero ut aſſerat contrarium, ſive ut certiſſimus ſit ipſos recte judicaſſe. Loquitur de fide, quæ dat tantum jus dicendi, judicum eſſe videre coram Deo quomodo judicaverint: de fide, quam non habere malum eſſet, quamvis judices male judicaſſent, cum id aliunde non probatur quam ligatorum, qui cauſſa ceciderunt, querimoniis. Denique Sanctus Auguſtinus ea de fide & exiſtimatione loquitur, quæ ſufficit ut qui illa imbutus eſt, Diſciplinam & pacem Eccleſiaſticam non perturbet, ab eorum ſubtrahendo ſe communione, qui aliquorum criminum accuſati eſſent, non convicti. Ad hoc autem quis neget ſufficere dubium, utrum homo ſit reus criminum, quorum eſt accuſatus; non autem certum de illius innocentia judicium? Certe ſi Sanctus Auguſtinus exiſtimaſſet Catholicos qui cum Cæciliano communicabant, & Donatiſtas ad Eccleſiam redeuntes, teneri credere Cæcilianum inſontem eſſe, & illius accuſatores eſſe calumniæ reos; cum ipſe, tum alii Epiſcopi Catholici, Donatiſtas ad hujuſmodi facta credenda, & profitenda adſtrinxiſſent, quod cum nuſquam ab eis exegerint, ſive ante Collationem, ſive in celebri illa Collatione, ſive poſt illius celebrationem, argumento eſt ipſos non exiſtimaſſe Catholicos teneri ad credendum Cæcilianum innocentem eſſe, quamvis uno & altero Judicio Eccleſiaſtico eſſet abſolutus. Noluerunt itaque Sanctus Auguſtinus & alii Antiſtites Catholici, ut pax Eccleſiæ ex confeſſione factorum hujuſmodi, quorum nulla cum Fidei dogmatibus connexio eſt, penderet, quantumvis vera eſſent, & præſumerentur: immo curam & ſolicitudinem adhibuerunt omnem, ut Cæciliani cauſſam penitus ab Eccleſiæ cauſſa diſtinctam eſſe demonſtrarent. Qua de re Sanctus Auguſtinus in libro *Ad Donatiſtas poſt Collationem*, ait: *Hoc enim agebamus omnibus viribus, hoc inſtabamus, ut Cæciliani cauſſa atque perſona, qualiſcumque ille fuerit, ad cauſſam & perſonam Eccleſiæ, quam Deus ſuis ſanctis teſtimoniis roboravit, non pertinere monſtraretur.* Hinc idem Sanctus Auguſtinus ſuo & omnium Catholicorum Epiſcoporum nomine ait, paratum ſe eſſe ad anathematizandum Cæcilianum, quamvis jam mortuum, ſi crimina quæ ipſi objecta ſunt, probari poſſent, cæterum non eſſe deſerendam Eccleſiæ unitatem propter crimen cujuſlibet hominis, ſive verum, ſive falſum. Addit, ſe neſcire Cæcilianum a Traditoribus ordinatum fuiſſe, ſe id non vidiſſe, ab ejus tantum inimicis id ſe audiviſſe, ejus crimina orbi terrarum non potuiſſe probari, adeoque ſacrilegum eſſe propter ea Schiſma facere, & damnare communionem orbis terrarum. Porro ſi Catholicos teneri exiſtimaſſet Sanctus Auguſtinus ad credendum Cæcilianum judicio Melchiadis Pontificis Maximi in Romana Synodo, & Concilii Arelatenſis abſolutum, innocentem eſſe, id contra Donatiſtas urſiſſet, & ipſos majoris arguiſſet contumaciæ, quod indeficienti Romani Epiſcopi & duarum Synodorum judicio, etſi in meri facti quæſtione, non crederent, & eamdem cum orbe terrarum de Cæciliani innocentia fidem non haberent. En Sancti Auguſtini verba Epiſtola 50. *Ad Bonifacium Comitem* data: *Teſtimoniis divinis*, inquit, *literas ſuas præferunt, quia in cauſſa Cæciliani quondam Eccleſiæ Carthaginenſis Epiſcopi, cui crimina objecerunt, quæ nec potuerunt probare, nec poſſunt, ſe ab Eccleſia Catholica, hoc eſt ab unitate omnium Gentium diviſerunt. Quamvis etſi vera eſſent quæ ab eis objecta ſunt Cæciliano, & nobis poſſent aliquando monſtrari, ipſum jam mortuum anathematizaremus: ſed tamen Eccleſiam Chriſti, quæ non litigioſis opinionibus fingitur, ſed divinis atteſtationibus comprobatur, propter quemlibet hominem relinquere non debemus. Neque enim, [quod ſine injuria innocentiæ illius dixerim] ſi peccavit Cæcilianus, ideo hereditatem ſuam perdidit Chriſtus. Facile eſt homini ſeu vera, ſeu falſa de altero homine credere, ſed ſcelerata impudentia eſt, propter crimina hominis quæ orbi terrarum non poſſis oſtendere, communionem orbis terrarum velle damnare. Utrum Cæcilianus a Traditoribus divinorum codicum fuerit ordinatus, neſcio, non vidi, ab inimicis ejus audivi. Non mihi de lege Dei, non de præconio Prophetarum, non de ſanctitate Pſalmorum, non de Chriſti eloquio recitatur. Eccleſiam vero toto terrarum orbe diffuſam, cui non communicat pars Donati, univerſarum Scripturarum teſtimonia conſona voce proclamant. Cæcilianus Eccleſiæ Carthaginenſis Epiſcopus humanis litibus accuſatur. Eccleſia Chriſti in omnibus Gentibus conſtituta, divinis vocibus commendatur.*

Contra. *Pietas*, *Veritas*, *Charitas*, obligabant fideles ad credendum Cæcilianum eſſe purum criminum, quorum accuſabatur a Donatiſtis, ex Sancto Auguſtino loco mox laudato: Atqui ad illud tenemur quod Pietas, Veritas, & Charitas jubent, ergo tenebantur abſolute credere Cæcilianum eſſe inſontem, & judices qui ipſum abſolverant, non erraſſe.

Reſpondeo, nego majorem. Id enim diſerte non ait Sanctus Auguſtinus, neque id ex ipſius verbis colligi poteſt, ſed ſolum pietatem, veritatem, & charitatem prohibere, ne adverſariis Cæciliani potius quam Judicibus Eccleſiaſticis, qui ipſum abſolverunt, credatur. Non autem conſequens eſt ut credat quis innocentem eſſe hominem, quem non temere credit eſſe reum propter ſolas hoſtium ipſius criminationes: ſed medio quodam modo poteſt ſe habere, ut nempe judicium ſuſpendat nec uni potius quam alteri præbeat aſſenſum, ſed cuncta Dei judicio, qui ſolus corda ſcrutatur, dimittat. Non porro aliud voluiſſe Sanctum Auguſtinum, quam quod diximus, illius verba

ba evidenter oſtendunt: *Ipſa pietas*, inquit, *veritas, charitas, non nos permittit contra Cæcilianum eorum hominum accipere teſtimonium, quos in Eccleſiam non videmus, cui Deus perhibet teſtimonium. Qui enim divina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonii perdiderunt.*

SCHOLION.

Hanc Diſſertationem ſic notant Religioſi Cenſores: *Tota Diſſertatio de Abſolutione Cæciliani caſtiganda, quia contendis nos non teneri credere ea eſſe vera, quæ definiuntur a Romano Pontifice & Eccleſia in materia facti.*

R. Meri facti quæſtiones cum in Scriptura Sacra, vel Traditione revelatæ non ſint, verbi gratia, crimen aut innocentia *Cæciliani*, ad Fidem non pertinere evidens eſt. Si quæ ergo Quæſtio merum factum ſpectans a Romano Pontifice vel Concilio finita eſt, eorum Judicio cum reverentia parendum eſt, ſed credere nemo tenetur fide divina quod non erraverint. *Nam* [ut *Innocentius III.* cap. *A nobis*, Ext. *De Sententia Excommunicationis*, ait:] *Judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, ſemper innititur: Judicium autem Eccleſiæ nonnumquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus: & qui liber eſt apud Deum, Eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus.*

DISSERTATIO VII.

De Collatione Carthaginenſi.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Collatio Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis recte & prudenter indicta fuerit, & celebrata? Et utrum ſimiles cum aliis Hæreticis collationes & diſputationes concedi debeant?

PROPOSITIO.

Collatio Carthaginenſis Catholicorum Eiſcoporum cum Donatiſtis recte & prudenter indicta & celebrata eſt. Nec tamen in conſequentiam & exemplum trahi debet, ut collationes & diſputationes publicæ Hæreticis concedantur.

PRobatur prima pars. Collatio quam tota Eccleſia Africana vehementer expetiit, & ab Honorio Imperatore ferventiſſimis precibus impetravit, quam Sanctus Auguſtious procuravit maxime inter alios Africæ Antiſtites, & cujus maxima fuit ad confundendam pertinaciam Donatiſtarum, ad eoſque in Eccleſiæ gremium revocandos utilitas, recte & prudenter indicta & celebrata eſt: Sed Collatio Carthaginenſis vehementer fuit ab Eccleſia Africana expetita, a Sancto Auguſtino procurata & laudata; & ad Donatiſtas convincendos, necnon ad Eccleſiæ unitatem reducendos maxime utilis: Recte igitur & prudenter indicta, & celebrata eſt.

Probatur minor ex Poſſidio Calamenſi Epiſcopo in *Vita Sancti Auguſtini*, cap. 13. ubi hæc habet: *Et ne his omnibus pro pace Eccleſiæ geſtis, Auguſtino Dominus & hic palmam dedit, & apud ſe juſtitiæ coronam reſervavit: ac magis, magiſque juvante Chriſto, de die in diem augebatur & multiplicabatur pacis unitas & Eccleſiæ Dei fraternitas. Et id maxime factum eſt per Collationem, quæ ab univerſis Epiſcopis Catholicis apud Carthaginem cum eiſdem Donatiſtarum Epiſcopis poſtmodum facta eſt, adjuvante glorioſiſſimo & religioſiſſimo Imperatore Honorio, propter quod perficiendum, etiam a ſuo latere Tribunum & Notarium Marcellinum ad Africam judicem miſerat. In qua controverſia illi omnibus modis confutati, atque de errore a Catholicis convicti, ſententia Cognitoris notati ſunt, & poſt eorum appellationem, piiſſimi Regis reſponſo juſte inter Hæreticos condemnati ſunt. Ex qua ratione ſolito amplius eorum Epiſcopi cum ſuis Clericis & plebibus communicaverunt, & pacem tenentes Catholicam multas eorum perſecutiones uſque ad membrorum amputationem & internecionem pertulerunt. Et totum illud bonum, ut dixi per ſanctum illum hominem**, *conſentientibus noſtris Epiſcopis, & pariter ſatagentibus, & cœptum, & perfectum eſt.*

* Sanctum Auguſtinum.

Probatur ſecundo ex Sancto Auguſtino libro 4. *Contra Creſconium Grammaticum*, cap. 3. ubi Donatiſtas arguit, quod Collationem fugerent, eamque contentionis nomine infamarent. *Illud etiam*, inquit, *quod ſtudium pro veritate certandi, quia ſæpe voluimus cum veſtris conferre, ut errore ſublato fraterna charitas pacis vinculo necteretur, contentionis & animoſitatis vitioſo nomine reprehendis; nonne melius, obſecro te, cauſſa veritatis & unitatis pacificis verbis, & pacatioribus locis inter Epiſcopos ageretur, quam in foro ab Epiſcopis per Advocatos litigaretur? Quod a partibus Primiani Carthaginenſis Epiſcopi veſtri adverſus Maximianum, & adverſus eos qui cum illo Bagajenſi Concilio damnati ſunt, apud Legatum Carthaginis, & apud quatuor vel amplius Proconſules factum eſt.*

Et cap. 65. *Conſideratis autem omnibus quæ a me dicta ſunt*, inquit, *puto quod facillime intelligat, non devitandæ contentionis cauſa, quæ nulla eſt cum veritas quæritur, vel non pro vana gloria litigatur, ſed cauſſæ malæ diffidentia, vos nobiſcum nolle conferre.*

Probatur tertio ex eodem Sancto Auguſtino Epiſtola 68. *Ad Januarium Donatiſtarum Primatem* data: *Hoc eſt ergo deſiderium noſtrum*, inquit, *quod tuæ Gravitati per literas, & per Fratres, quos miſimus, allegamus. Primum, ſi fieri poteſt, ut cum Epiſcopis noſtris pacifice conferatis, ut in quibus fuerit inventus, non homines, ſed error ipſe tollatur; ut homines non puniantur, ſed corrigantur; ut vos modo conveniatis, quia eorum conventionem antea contempſiſtis. Quanto melius enim hoc inter vos facitis, ut quod egeritis, conſcriptum, & ſubſcriptum Imperatori mittatis, quam ut hoc apud terrenas poteſtates fiat, quæ non poſſunt niſi datis contra vos legibus ſævire? .... Quanto ergo melius ipſe Imperator, qui non eſt eiſdem legibus ſubditus, & qui habet in poteſtate alias leges ferre, cum ei Collatio veſtra fuerit recitata, de tota ipſa cauſſa poterit judicare, quamvis jam olim fuerit terminata? Sed ideo nos conferre volumus, non ut cauſſa iterum finiatur, ſed ut eis qui neſciunt, jam finita monſtretur. Quod ſi hoc facere veſtri Epiſcopi voluerunt, quid inde perditis, & non potius acquiritis, quia voluntas veſtra innoteſcit, ne diffidentia merito reprehendatur? An forte putatis non licere fieri, cum non vos lateat quod Dominus Chriſtus etiam cum diabolo de Lege locutus eſt? quod cum Paulo non ſolum Judæi, ſed etiam de Hæreſi Stoicorum & Epicureorum Philoſophi Gentium contulerunt?*

Et Epiſtola 166. ad Donatiſtas data: *Veſtri Epiſcopi*, inquit, *conventi a nobis, numquam nobiſcum pacifice conferre voluerunt, quaſi fugientes cum peccatoribus loqui. Quis ferat iſtam ſuperbiam, quaſi Paulus non contulerit cum peccatoribus, & cum valde ſacrilegis? Legite Actus Apoſtolorum, & videte. Quaſi ipſe Dominus non cum Judæis, a quibus crucifixus eſt, ſermones de Lege habuerit, eiſque congruenter reſponderit? Poſtremo diabolus eſt primus omnium peccatorum, qui converti ad juſtitiam numquam poterit, & tamen nec ipſe Dominus de Lege dedignatus eſt ei reſpondere, ut intelligatis iſtos ideo nobiſcum nolle conferre quia cauſſam ſuam perditam norunt.*

Denique quantus fuerit Collationis iſtius fructus conſtat ex eodem Sancto Auguſtino, in lib. De Geſtis cum Emerito: *Donatiſtas*, inquit, *in nomine Chriſti, in gremium Catholicum magna ex parte ſuſcepimus; ita ut pene omnes Communioni Catholicæ ſociatos eſſe gaudeamus*. Et Epiſtola 50. ad Bonifacium: *Maxime*, inquit, *poſt Collationem, quæ inter nos & Epiſcopos eorum apud Carthaginem fuit, ex magna parte correcti ſunt*. Idem conſtat ex Paulo Oroſio lib. 7. Hiſtoriæ, cap. 42. ſcribente: *His diebus, præcipiente Honorio, pax & unitas per univerſam Africam Eccleſiæ Catholicæ reddita eſt, & Corpus Chriſti, quod nos ſumus, redintegrata diſciſſione ſanatum eſt, impoſita executione ſancti Præcepti Marcellino Tribuno, viro impri*mis

pru-

prudenti & induſtrio, omniumque ſtudiorum bonorum appetentiſſimo. Ex quibus omnibus teſtimoniis colligitur, Collationem Carthaginenſem ab Eccleſia Africana fuiſſe vehementer expetitam, a Sancto Auguſtino procuratam & laudatam, & ad Donatiſtas convincendos, atque ad Eccleſiæ gremium revocandos, utiliſſimam.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, primo ex Tertulliano aſſerente diſputationem non eſſe cum Hæreticis ineundam, maxime ſi de Scripturarum Sacrarum veritata & poſſeſſione agatur. Sic autem habet, lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, cap. 14. *Ut non inimici eſſent virtutis Hæretici, ut de refugiendis eis non præmoneremur, quale eſt conferre cum hominibus, qui & ipſi adhuc ſe quærere profiteantur? Si enim adhuc vere quærunt, nihil adhuc certi repererunt: & ideo quæcumque videntur interim tenere, dubitationem ſuam oſtendunt, quamdiu quærunt. Itaque tu qui perinde quævis, ſpectans ad eos qui & ipſi quærunt, dubius a dubiis, incertus ab incertis, cæcus a cæcis in foveam deducaris neceſſe eſt.*

Et cap. 16. *Fides noſtra obſequium Apoſtolo debet prohibenti Quæſtiones inire, novis vocibus aures accom-*
Ad Tit. 3. 10. *modare, Hæreticum poſt unam correptionem convenire*, non poſt diſputationem. Adeo interdixit diſputationem, correptionem deſignans cauſſam Hæretici conveniendi: & hoc unam, ſcilicet, quia non eſt Chriſtianus: ne more Chriſtiani, ſemel & iterum, & ſub duobus, aut tribus teſtibus caſtigandus videretur; cum ob hoc ſit caſtigandus, propter quod non ſit cum illo diſputandum: deinde quoniam nihil proficiat congreſſio Scripturarum, niſi ſane ut ſtomachi quis ineat everſionem aut cerebri.*

Oſtendit ſubinde, cap. 17. nihil proficere congreſſum de Scripturis cum Hæreticis: quia quaſdam non recipiunt; & quas recipiunt, addendo, vel detrahendo corrumpunt; & quas recipiunt integras, in contrarios plane ſenſus detorquent, tum ſic colligit: *Quid promovebis, exercitatiſſime Scripturarum, cum ſi quid defenderis, negetur: ex diverſo, ſi quid negaveris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, niſi vocem in contentione: nihil conſequeris, niſi bilem de blaſphematione.*

Oſtendit denique, cap. 18. quam exitioſæ futuræ ſint audientibus hujuſmodi diſceptationes, & collationes. Cum enim parem utrimque diſceptationis ardorem, parem negandi & defendendi fiduciam animadverterent, nihil inde reportabunt niſi quamdam animi in rebus Fidei vacillationem & confuſionem. *Ille vero*, inquit, *ſi quis eſt cujus cauſſa in congreſſum deſcendis Scripturarum, ut, eum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad Hæreſes deverget? Hoc ipſo motus, quod te videat nihil promoviſſe æquo gradu negandi & defendendi adverſa parte ſtatu certe pari, altercatione incertior diſcedet, neſciens quam Hæreſim judicet.*

Idem argumentum retractat, cap. 37. ejuſdem libri. *Si hæc ita ſe habent*, inquit, *ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea Regula incedimus, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo tradidit, conſtat ratio propoſiti noſtri definientis non eſſe admittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Si enim Hæretici ſunt, Chriſtiani eſſe non poſſunt, non a Chriſto habendo, quod de ſua electione ſectati, Hæreticorum nomina admittunt. Ita non Chriſtiani, nullum jus capiunt Chriſtianarum literarum. Ad quos merito dicendum eſt: Qui eſtis? Quando, & unde veniſtis? Quid in meo agitis non mei? Quo denique Marcion jure ſylvam meam cædis? Qua licentia, Valentine, fontes meos tranſvertis? Qua poteſtate, Apelles, limites meos commoves? Mea eſt poſſeſſio. Quid hic cæteri ad voluntatem veſtram ſeminatis & paſcitis? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo; habeo origines firmas ab ipſis Authoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum, ſicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut Fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo: vos certe exhæredaverunt ſemper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei Apoſtolis Hæretici, niſi ex diverſitate Doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio adverſus Apoſtolos aut protulit, aut recepit?* Ex quibus omnibus Tertulliani teſtimoniis colligitur, Collationem Carthaginenſem Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis, in exemplum & conſequentiam trahi non debere, ut hujuſmodi collationes & diſputationes publicæ Hæreticis concedantur.

Probatur ſecundo ex Sancto Auguſtino, lib. 3. *contra Julianum*, c. 1. ubi collationem & diſputationem publicam, quam Pelagiani poſtulaverant, ipſis merito fuiſſe negatam aſſerit; & hujus repulſæ rationem reddit in utriuſque Sectæ diſcrimine fundatam: quia nimirum Donatiſtæ communes cum Catholicis Epiſcopos non habebant, apud quos contra ipſos agi poſſet, & a quibus illorum furor & incurſus cohiberetur: & aliunde eorum Schiſma e quibuſdam facti controverſiis emerſerat, quas iterum enucleare operæ pretium erat, cum ejuſmodi factorum notitiam temporis vetuſtas poſteris eripuiſſet (centum enim interfluxerant anni) unde Collationem haberi conveniens fuit inter Catholicos Epiſcopos & Donatiſtas, ut patefacta iſtorum factorum veritate ipſis oſtenderetur, perperam & abſque legitima cauſſa illos diſceſſiſſe ab Eccleſia Catholica, & Schiſma feciſſe. At longe alia Pelagianorum ratio fuit: quia cauſſa eorum finita erat competenti communium Epiſcoporum judicio, & aliunde non facti, ſed juris & dogmatis Quæſtio multiplex inter illos & Eccleſiam vertebatur, quæ ſemel diſcuſſa & eliquata, rurſus non debebat ad examen revocari. Ergo Collatio Carthaginenſis Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis in conſequentiam & exemplum trahi non debet, ut collationes & diſputationes publicæ cæteris Hæreticis concedantur.

Probatur antecedens ipſis Sancti Auguſtini verbis loco laudato. *Nec vos, nec alios decipiatis*, inquit, *velut talem vocem habentes adverſus nos, qualem nos adverſus Donatiſtas, quos ad collationem nobiſcum venire per imperialia juſſa compulimus. Illorum enim furor occupaverat Africam totam, nec prædicari a Catholicis veritatem contra ſuum patiebantur errorem, violentis aggreſſionibus, latrocinationibus, itinerum obſidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vaſtantes, cuncta terrentes. Cum quibus apud Epiſcopos, quos communes non habebamus, nihil agere poteramus. Quod vero ante centum ferme annos majores noſtri cum eis egerant, jam populorum memoria non tenebat. Hæc igitur neceſſitas compulit, ut ſaltem Geſtis noſtræ* Collatione *confectis eorum contunderemus inverecundiam, & reprimeremus audaciam. Veſtra vero apud competens judicium communium epiſcoporum modo cauſſa finita eſt. Nec amplius nobiſcum agendum, quantum ad jus examinis attinet, niſi ut prolatam de hac re ſententiam cum pace ſequamini. Quod ſi nolueritis, a turbulenta vel inſidioſa inquietudine cohibeamini. Similes autem eſtis potius Maximianiſtis, qui cupientes exiguitatem ſuam nomine ſaltem certaminis conſolari, & ideo videri aliquid apud eos, quibus contemptibiles erant, quia inire nobiſcum ſinerentur examen; interpellantes eos, & libellum dantes, provocanteſque contempſimus. Magis enim de certamine nominari deſiderabant, quam formidabant in certamine ſuperari. Nec ſperabant victoriæ gloriam, ſed famam collationis requirebant, quia multitudinis non habebant. Si ergo putatis ideo vos eſſe victores, quia non vobis datum eſt, quale deſideratis examen, Maximianiſtæ vos ad iſta vaniloquia præceſſerunt: quamvis dederit vobis Eccleſia Catholica judicium, quale debuit, ubi cauſſa veſtra finita eſt, illis autem nullum dare dignata eſt, quia non a nobis, ſicut vos, ſed a Donatiſtis fuerant ſegregati. Si autem in Maximianiſtis videtis non eſſe conſequens, ut qui conferre in aliquo judicio non ſinuntur, putari debeant de veritate confidere, nolite ulterius hæc vana jactare; vobiſque ſufficiat, quod vos Eccleſia Catholica & materna lenitate ſuſtinuit, & judiciaria ſeveritate, vel potius medicinali neceſſitate damnavit.*

Probatur tertio ex S. Leone Magno, Epiſtola 42. ad Marcianum Auguſtum data, qua ſic Imperatorem alloquitur: *Aucta igitur per Imperialem amicitiam ſpe cæleſtis auxilii confidentius Pietatem veſtram pro ſacramento ſalutis humanæ incitare præſumo, ne cujuſquam procaci impudentique verſutia, quaſi de incerto quid ſequendum ſit ſinatis inquiri. Et cum ab Evangelica, Apoſtolicaque Doctrina ne uno quidem verbo liceat diſſidere; aut aliter de Scripturis divinis ſapere, quam beati Apoſtoli & Patres noſtri didicerunt, atque do-*

cuerunt

cuerunt, nunc demum indiſciplinatæ moveantur & impiæ quæſtiones, quas olim, mox ut eas per apta ſibi corda diabolus excitavit, per Diſcipulos veritatis Spiritus Sanctus extinxit. Nimis autem iniquum eſt, ut per paucorum inſipientiam ad conjecturas opinionum, & ad carnalium diſceptationum bella provocemur: tamquam reparata diſceptatione tractandum ſit, utrum Eutyches impie ſenſerit, & utrum impie Dioſcorus judicarit, qui in ſanctæ memoriæ Flaviani condemnatione ſe perculit, & ſimpliciores quoſque ut in eamdem ruinam provolverentur, impegit: quorum multis jam ad ſatiſfactionis remedia converſis, & veniam de inconſtanti trepidatione poſcentibus, non cujuſmodi ſit fides tenenda tractandum eſt, ſed eorum precibus qualiter annuendum.

Et Epiſtola 50. ad eumdem, *Compreſſa enim*, inquit, *vel remota inquietudine ac pravitate paucorum facile firmabitur probanda concordia: ſi in eam fidem, quam Evangelicis & Apoſtolicis prædicationibus declaratam, per antiquos Patres noſtros accepimus & tenemus, omnium corda concurrant, nulla penitus diſputatione cujuſquam retractationis admiſſa: ne per vanam fallacemque verſutiam aut infirma videantur, aut dubia quæ in ipſo angulari lapide Chriſto fundata ſunt, & ſine fine manſura*. Conſtat igitur ex S. Leone, ſemel damnatos Hæreticos ad diſputationem admittendos non eſſe.

Objicies. Sanctus Auguſtinus publice cum Hæreticis diſputavit, nempe contra Fortunatum, & Felicem Manichæos, contra Maximinum Arianorum Epiſcopum, & Paſcentium Comitem Arianum, & contra Emeritum Donatiſtam, poſt Collationem Carthaginenſem. Similiter alii Viri Sancti & Docti publice cum Hæreticis contulerunt: igitur poſtulantibus Hæreticis non ſunt denegandæ collationes & diſputationes publicæ.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Quamvis enim Epiſcopis, cum ea ſunt eruditione conſpicui, quapotentes ſint *exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere*, licitum ſit, immo incumbat quandoque contra pertinaces Hæreticos publice congredi, maxime cum ad Fidei everſionem in Catholicorum animis graſſantur, & periculum eſt ne recuſato certamine cauſſa Eccleſiæ infirmior pluribus videatur: licet id præſtare debeant Antiſtites & Doctores, cum id Religionis bonum & animarum ſalus poſtulant, & Sancti Pauli exemplo ad hujuſmodi diſputationes incitentur, qui *loquebatur Gentibus*, & diſputabat cum Græcis, Act. 9. & exemplo Sancti Stephani, de quo dicitur, Act. 6. *Surrexerunt quidam de Synagoga quæ appellatur Libertinorum, &c. diſputantes cum Stephano; & non poterant reſiſtere ſapientiæ & Spiritui qui loquebatur*. Licet ad hujuſmodi diſputationes quandoque impellantur Sancti Petri verbis, *Epiſtola* 1. cap. 3. *Parati ſemper ad ſatiſfactionem omni poſcenti vos rationem de ea quæ in vobis eſt fide*; non tamen ſequitur Collationes Carthaginenſi Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis ſimiles Hæreticis eſſe concedendas, præſertim poſtquam ſunt ab Eccleſia damnati; id eſt, etſi Epiſcopus, vel Doctor cum Hæretico ſolo congredi poſſit, & debeat quandoque, ſervatis conditionibus, quas poſtulat & exponit S. Thomas *Secunda Secundæ*, *Quæſt.* 10. *Art.* 7. non tamen debet concedi Hæreticis Collatio, aut Diſputatio publica partis cum parte, ſeu Catholicæ Eccleſiæ aut Epiſcoporum Doctorumque ab ea electorum, cum Synagoga Hæretica, aut Miniſtris ab ea ſelectis. *Neque enim Hæretici inquiſitionibus ſuis veritatem conantur aſſequi, ſed victores videri: cumque ſe foris oſtendi ſapientes appetunt, intus per ſtultitiam elationis ſuæ vinculis ligantur. Unde fit ut contentionum certamina exquirant, & de Deo, qui pax noſtra eſt, loqui pacifice neſciant, atque ex pacis negotio rixæ inventores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: Si quis autem videtur eſſe contentioſus, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei*. Verba ſunt Sancti Gregorii Magni, *lib.* 8. *Moralium*, *cap.* 2. Alia itaque ratio eſt de publicis diſputationibus quæ a privatis ſeu Epiſcopis, ſeu Doctoribus contra privatos Hæreticos, aut etiam contra Hæreſeon Authores ſuſcipiuntur; alia de Collationibus & Diſputationibus publicis, quæ toti Sectæ conceduntur, qualis erat Carthaginenſis Collatio. Poſteriores illas poſtulantibus Hæreticis negandas eſſe contendimus. Priores vero ſæpius utiles, quandoque neceſſarias eſſe fatemur. Sic Cajus inſignis veteris Eccleſiæ Theologus adverſus Proclum Montaniſtam, coram Zephirino: Malchio Preſbyter in Concilio Antiocheno, contra Paulum Samoſatenum, Archelaus Epiſcopus contra Manetem, Sanctus Auguſtinus contra Hæreticos ſupra nominatos; Sanctus Maximus Abbas, contra Pyrrhum Conſtantinopolitanum Patriarcham Monothelitam; Sanctus Gregorius Magnus adhuc Diaconus, contra Eutychium Patriarcham Conſtantinopolitanum; Humbertus Cardinalis contra Nicetam Pectoratum, alioſque Græcos; Sanctus Bernardus contra Abailardum; Gozelinus Lodovenſis Epiſcopus contra Albigenſes, laudabiliter & fœliciter diſputarunt.

Collationes publicæ de Fide cum Hæreticis, abſque Romani Pontificis conſenſu illicitæ.

Ex Collatione Catholicorum Epiſcoporum, in Africa, cum Arianis ab Hunnerico Rege indicta anno Chriſti 483. colligi non poteſt ſimiles Collationes & Diſputationes publicas permittendas eſſe. Nam Catholici Epiſcopi ad hanc non convenere niſi coacti a Tyranno, ipſamque modis omnibus declinarunt. Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus Collegarum omnium nomine reſpondit, Tranſmarinarum partium Epiſcopos ad eam etiam Collationem debere convenire, ſiquidem non Africanæ dumtaxat, ſed totius orbis Eccleſiarum cauſſa agebatur. *Se ſine univerſitatis aſſenſu, non debere aſſerendæ Fidei cauſſas aſſumere. Si noſtram fidem*, inquit Eugenius, *poteſtas Regis cognoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos. Scribam & ego Fratribus meis, ut veniant Coepiſcopi mei, qui vobis nobiſcum communem fidem noſtram valeant demonſtrare, & præcipue Eccleſia Romana, quæ Caput eſt omnium Eccleſiarum*. Illi Epiſcopi ſanctiſſimi erant, doctrina plerique conſpicui, nec tamen Collationem publicam de Fide inire ſibi licitum exiſtimarunt, abſque Romani Pontificis aſſenſu, cujus præcipue eſt judicare, num in Eccleſiæ bonum ac gloriam Collationes hujuſmodi cedere debeant. Lege Victorem Vitenſem, *De Perſecutione Vvandalica*, ex cujus Hiſtoria quidquid illius Collationis indictionem ea in perſecutione antecesſit, atque conſecutum eſt, in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ V. Sæculi poſt hunc Tomum edendi, deſcripſimus. Satis ſit impræſentiarum monere, hanc Collationem habitam non fuiſſe, fugientibus, qui illam popoſcerant, Arianis, & nolente Deo.

Anno circiter 499.

Objicies ſecundo Collationem S. Aviti Viennenſis Epiſcopi & aliorum Catholicorum Antiſtitum cum Arianis coram Gundebado Rege Burgundionum, * quam publici juris fecit D. Lucas Dacherius, *Tom.* 5. *Spicilegii*. Igitur Collationes publicas, ſive Diſputationes de fide contra Hæreticos fieri, exemplo Collationis Carthaginenſis nihil vetat.

Collatio Catholicorum Epiſcoporum cum Arianis coram Gundebado Burgundionum Rege.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens. Nihil vetat fieri collationes de fide, &c. aliquando, concedo; cum ſcilicet maximi ſpes boni affulget; vel cum defendendæ veritatis cogit neceſſitas: paſſim & promiſcue nego. Porro maximi ſpes boni affulgebat, ſi congreſſus fieret Catholicorum Epiſcoporum cum primanis factionis Arianæ: quia Fidei unitas & pax Eccleſiæ in Burgundia ſperabatur, & converſio Regis, ſi forte Dominus cor ipſius tangeret. Aliunde ſuſcipiebatur iſta diſputatio a Viris Sanctiſſimis, & qui dono ſcientiæ, & miraculorum conſpicui erant: unde maximum ex ea bonum in Eccleſiam redundaturum prævidebatur. Nec ſpem feſellit eventus. Nam Ariani convicti, & piſcibus mutiores effecti ſunt. Quorum ſilentium Sanctus Avitus animadvertens ait: *Si veſtri non poſſunt reſpondere rationibus noſtris, quid obſtat cur non omnes ſimul conveniamus in eadem fide?* Quibus murmurantibus, de ſua fide ſecurus in Domino addidit: *Si rationes noſtræ non poſſunt illos convincere, non dubito quin Deus fidem noſtram miraculo confirmet; jubeat Sublimitas veſtra, ut tam illi quam nos eamus ad ſepulcrum hominis Dei Juſti, & interrogemus illum de noſtra fide, ſimiliter & Bonifacius de ſua, & Dominus pronuntiabit per os ſervi ſui in quibus complaceat*. Conditioni Rex attonitus annuere videbatur, ſed Ariani recuſarunt. Tunc Gundebadus Sanctum Avitum, & Stephanum Epiſcopum ad cubiculum uſque ſuum deduxit, ibique eos blande amplexatus eorum ſe-

Orationibus commendavit. *Cognoverunt quidem illi*, ut referunt Acta illius Collationis, *perplexitatem & anguſtias cordis ejus; ſed quia Pater eum non traxerat, non potuit venire ad Filium, ut veritas impleretur: Non eſt volentis, neque feſtinantis, ſed miſerentis Dei. Ex ea die plurimi Ariani ad pœnitentiam venerunt, & poſt aliquot dies baptizati fuerunt.*

Objicies tertio. Catholici Epiſcopi cum Severianis Collationem habuerunt, juſſu Imperatoris Juſtiniani, anno Chriſti 533. Et anno Chriſti 590. juſſu Reccaredi Wiſigothorum Regis Collatio Catholicorum Epiſcoporum cum Arianis habita eſt, qua converſus ipſe eſt ad fidem, ut Sanctus Gregorius lib. 3. Dialogorum, cap. 31. & Gregorius Turonenſis lib. 9. Hiſtoriæ, cap. 5. teſtantur. Et anno Chriſti 664. Collatio habita eſt in Anglia Catholicorum Epiſcoporum cum Scotis, de Paſchatis celebratione, coram Rege Oſuvi. Denique anno 1561. Collatio, ſeu Colloquium Piſſiacenſe Calvinianis conceſſum eſt, in quo ſex Cardinalibus, & quadraginta circiter Epiſcopis, Rege, Regina Matre, Principibus, Regnique Magnatibus coram, ſelecti e Sacra Facultate Pariſienſi Doctores cum Calvinianis Miniſtris diſputarunt. Igitur Collatio Carthaginenſis in conſequentiam & exemplum trahi poteſt, ut ſimiles Collationes & Diſputationes publicæ Hæreticis concedantur.

Catholicorum Epiſcoporum cum Severianis Collatio.

Reſpondeo, nego conſequens: nam Catholici Epiſcopi cum Severianis Collationem non habuerunt, ut de Fidei dogmatibus illis diſputare permitterent, ſed ut quibuſdam ipſorum dubiis circa Concilium Chalcedonenſe ſatisfacerent, ut conſtat ex Actis iſtius Collationis, quæ habentur Tom. 4. Conciliorum. Illi enim Eutychetis Hæreſim damnabant, & Eutychetem ipſum Hæreticum habebant, & a Flaviano merito damnatum fatebantur, necnon a Dioſcoro injuſte ſuſceptum in Latrocinio Epheſino; ſed Synodum Chalcedonenſem criminabantur, quod peregrinas, ut contendebant, *duarum naturarum poſt unitionem*, voces in Fidei profeſſionem invexiſſet. Unde Eccleſiæ charitas poſtulabat, ut ipſis oſtenderetur Synodum Chalcedonenſem aliam Fidem a Nicænæ, Conſtantinopolitanæ, & Epheſinæ Synodi Fide non condidiſſe, & ſecundum traditionem definiviſſe, *Chriſtum ex duabus, & in duabus eſſe naturis poſt unitionem:* maxime cum ad Collationem illam venire ſe innuerent, non pertinacis diſputationis animo, ſed agnoſcendæ ſtudio veritatis, & ut ipſorum dubiis ab Epiſcopis Catholicis ſatisfieret. Unde Catholici Antiſtites uſurpare merito poterant ea in Collatione verba S. Auguſtini, lib. 1. *Contra Creſconium Grammaticum*, cap. 3. Donatiſtas ita convenientis: *Non ergo nos olim finitam cauſſam de integro voluimus retractare, ſed quemadmodum finita ſit, demonſtrare, propter eos maxime qui hoc neſciunt, ut cum defenſores convincuntur erroris, aut etiam ipſi correcti liberentur, aut certe ipſis confutatis, & in aperta pertinacia remanentibus, hi qui cupidiores ſunt veritatis, quam contentionis, videant quid ſequantur.*

Et revera non minimus fuit iſtius Collationis fructus, quia etſi Epiſcopi Severiani pertinaces in errore & Schiſmate manſerint, Philoxene excepto; Clerici tamen plurimi & Monachi iſta Collatione correcti, ad Eccleſiæ gremium redierunt, ut conſtat ex Actis Collationis: at cæteri Hæretici Collationes & Diſputationes publicas ut plurimum petunt, ut definita jam ab Eccleſia dogmata ventilentur, ac retractentur, nec diſcendi animo ſed litigandi: unde nulla alicujus fructus ex iis Collationibus colligendi ſpes effulget. Quamobrem non eſt conſequens ut ſimiles Collationes ipſis concedantur.

Collatio Catholicorum Epiſcoporum cum Arianis juſſu Reccaredi, facta eſt certiſſima ſpe maximi boni, ſcilicet converſionis Regis & univerſæ Gentis Arianæ. Nec ſpem fefellit eventus. Nam & Reccaredus, & Arianæ plebes ipſius regni, Catholicam Fidem profeſſæ ſunt. Præterea illis temporibus Eccleſiæ præerant Epiſcopi in Reccaredi regno, qui miraculis non minus quam diſputationibus contra Hæreticos agebant, ut conſtat ex Sancto Gregorio Turonenſi: unde nullum omnino periculum erat, ſi collatio cum Arianis Wiſigothis haberetur; immo gloria & utilitas maxima ſperabatur inde Religioni Catholicæ acceſſura. Sed non eadem ſpes affulgeret, nec eædem circumſtantiæ occurrerent in Collationibus & Diſputationibus publicis, quæ cæteris Hæreticis concederentur.

Collatio habita cum Scotis de Paſchatis celebratione coram Rege Oſuvi, nihil adverſus noſtram aſſertionem probat: quia Scoti Hæretici non erant, ut in Hiſtoria ſecundi Sæculi, Diſſertatione ſingulari probavimus.

Colloquium Piſſiacenſe.

Denique Piſſiacenſe Colloquium Calvinianis non fuit ab Eccleſia conceſſum, ſed a Regina Matre Caroli Noni Catharina Medicæa in ipſos paulo propenſiore, Proceribus, qui partibus ipſorum addicti erant, inſtantibus. Interceſſit iſtius Colloquii celebrationi Pius IV. Pontifex Maximus. Cardinales & Epiſcopi ægre adſuere, præter Cardinalem Lotharingum, quem laudis cupidine incenſum hoc Colloquium procuraſſe nonnulli ſcribunt. Sed veriſimilius eſt temporum neceſſitate & infœlicitate adactum, ſicut & alios antiſtites, hujus celebrationi Conventus conſenſiſſe, ne Hæreticorum factio, quæ potens erat, apud populos prævaleret, immo & apud Magnates, qui infirmiorem eſſe & malam illius partis cauſſam exiſtimare ſolent, quæ congreſſum recuſat. Certe & Cardinalis Lotharingus, & alii Cardinales, Gallicanique Antiſtites, ſtrenue propugnata fide Colloquium abrumpere conati ſunt, Hæreticos ab omni diſputatione & audientia excludendos eſſe conteſtati: niſi certis Catholicæ Fidei capitibus, & præcipue dogmati de reali Corporis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentia ſubſcriberent. Tandem poſt nonnullas Eſpencæi & Sanctesii Pariſienſium Theologorum contra Bezam alioſque Miniſtros Calvinianos diſputationes, illud Colloquium, quod peſſimo exemplo indictum fuerat, nullo fructu habitum, maxima Romani Pontificis, Prælatorum, & omnium germane Catholicorum lætitia ſolutum eſt.

Objicies tertio. Collationem habitam ad Fontembleaudi, anno Chriſti 1600. inter Jacobum Davy Perronium Epiſcopum Ebroicenſem & Mornæum Pleſſium nobilem Calviniſtam, coram Rega Chriſtianiſſimo & viris utriuſque ſtatus, Eccleſiaſtici & Politici primatiis.

Collatio Perronii Cardinalis cum Mornæo Pleſſio ad Fontembleaudi.

Repondeo, Collationem illam nullatenus eſſe Carthaginenſi ſimilem, quia ſingularis erat, non vero partis cum parte. Sed etſi ab Eccleſia tota Gallicana contra totam Calviniſtarum Sectam ſuſcepta fuiſſet, non ſequeretur Collationes & Diſputationes publicas paſſim eſſe concedendas Hæreticis, ſed in ſimili dumtaxat cauſſa, cum nimirum de factis quibuſdam agitur, non de religionis dogmatibus. Hæc nempe fuit Collationis iſtius occaſio. Mornæus Pleſſius librum Idiomata Gallico conſcripſerat *De Miſſa abuſibus & antiquo Euchariſtiæ uſu*, in quo SS. Patrum teſtimoniis truncatis, depravatis, & in contrarium plane ſenſum detortis, errores Calvinianos tuebatur. Perronius quingenta & amplius loca ex Patribus antiquis, & Scholaſticis Doctoribus eo in libro falſo citata eſſe, ſe demonſtraturum recepit. Provocante Pleſſio, conſentiente Perronio, controverſia ad Regem delata eſt, qui judices ex Catholicorum & Calvinianorum parte nominavit Viros Eruditos. Cæterum Rex Chriſtianiſſimus, cujus coram Majeſtate agitata controverſia eſt, religioſe conteſtatus eſt, nolle ſe ut aliquod Fidei dogma in diſputationem adduceretur, ſed tantum ut expenderentur teſtimonia a Pleſſio prolata. Sed & Mutinenſem Epiſcopum Romani Pontificis Apocriſiarium, illi Collationi intercedentem, certiorem fecerat Perronius, non de Fidei dogmatibus, ſed tantum de falſis Pleſſii allegationibus illa in Collatione agendum.

DIS-

DISSERTATIO VIII.

De Meletii Schiſmate.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum accurate & vere a Sancto Epiphanio referatur Meletiani Schiſmatis origo?

SAnctus Epiphanius *Hæreſi 68.* contigiſſe narrat, ut cum Fidei cauſſa Meletius una cum Sancto Petro Epiſcopo Alexandrino, & aliis Epiſcopis, Monachis, & omnis generis Clericis in carcere detineretur Alexandriæ, vigente Diocletiani perſecutione; controverſia inter eos mota ſit, & tumultus non vulgaris, propter lapſos, qui ad Communionem per Pœniteotiam admitti poſtulabant: ac reſiſtente Meletio, cui Confeſſorum pars maxima ſuffragabatur, ne reciperentur, donee reſtituta Eccleſiæ pace Pœnitentiam egiſſent, Petro vero Alexaodrino cum paueis aliis Confeſſoribus contendente ſtatim eſſe Communione donandos: inde diviſis ab invicem partibus, & ſeorſum preces ac ſacrificia peragentibus, Schiſma ipſo in carcere conflatum. Deinde cum Sanctus Petrus martyrium ſubiſſet, eique ſucceſſiſſet in Alexandrino Epiſcopatu Alexander, * Meletium cum Epiſcopis & Coofeſſoribus ſibi adhærentibus recens ad metalla damnatum, ordinaſſe Clerieos, Diaconos, Presbyteros, & Epiſcopos, Eccleſiaſque in carcere, & in itinere variis in locis erexiſſe, Sanctus Epiphanius refert. Addit Meletium, poſtquam reddita Eccleſiæ pace ab exilio & ſodinis revocatus eſt, Sancto Alexandro amiciſſimum fuiſſe, ad eumque, primum detuliſſe Arium velut novarum blaſphemiarum authorem. An ita ſe res habuerint ut eas Sanctus Epiphanius refert, impræſentiarum inquirimus.

* *Deceptus eſt S. Epiphanius cum in ſerie Alexandrinorum Epiſcoporum Alexandrum ante Achillam numeravit.*

PROPOSITIO.

A vero prorſus aliena ſunt, quæ de Meletiani Schiſmatis origine memoriæ prodidit Sanctus Epiphanius.

PRobatur ex Sancto Athanaſio Apologia 2. ubi de Meletiani Schiſmatis origine ea refert, quæ cum Saocti Epiphanii narratione conciliari nullatenus poſſunt. Major autem adhibenda eſt fides Sancto Athanaſio, qui & illius Schiſmatis ortum vidit, & in Hiſtoria longe accuratior eſt Sancto Epiphanio. Sic autem habet: *Petrus apud nos ante perſecutionem Epiſcopus, & in perſecutione Martyr declaratus, Meletium Epiſcopum Ægypti nominatum, multis convictum criminibus, & imprimis quod Idolis ſacrificaſſet, in communi Epiſcoporum Synodo depoſuit. Meletius autem non ad aliam Synodum confugit: neque eorum ſucceſſoribus ſe ſtuduit purgare, ſed Schiſma fecit, adeo ut illius Sectatores etiam nunc pro Chriſtianis Meletiani vocentur: ac jam tum in Epiſcopos convitia dicere incœpit, & primum Petrum, deinde ejus ſucceſſorem Achillam calumniatus eſt, & poſt Achillam Alexandrum, idque magna cum calliditate, exemplum ab Abſalone mutuatus, ut pudorem depoſitionis ſuæ innocentium calumniis ulciſceretur.* Falſo itaque Sanctus Epiphanius inter Confeſſores & Martyres detentos in carcere Meletium recenſet, quem conſtat terrore tormentorum victum, idolis ſacrificaſſe, teſte S. Athanaſio. Falſo inter Epiſcopos Martyrii candidatos in carcere eum collocat, qui jam a S. Petro Alexandrino in Synodo Epiſcoporum, propter Idololatriæ facinus depoſitus fuerat. Falſo refertur Lapſos rejeciſſe a Pœnitentia, ipſe Lapſos inter inſignis. Denique incredibile eſt Sanctum Petrum Alexandrinum, qui ſeveriorem io Lapſos Diſciplinam conſtituerat, ut ex ipſius Canonibus patet, Eccleſiaſticæ nervos Diſciplinæ remiſiſſe jam Martyrem deſignatum, & molliori iodulgentia ſuſcepiſſe Lapſos nondum Pœnitentia functos, adhuc ferveote perſecutione. Non eſt etiam veriſimile Meletium cum Sancto Alexandro familiariter & amice vixiſſe, contra quem, non minus quam contra Sanctum Petrum, vel inſanæ indignationis ſuæ & calumniarum virus effudit, ut teſtatur S. Athanaſius. Sancto Athanaſio in referenda Meletii Hiſtoria ſuccinens Socrates, lib. 1. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 3. deceptum fuiſſe Sanctum Epiphanium confirmat. His Nicephorus, lib. 8. Hiſtor. cap. 5. ſuffragatur. Tandem, ſi conſulamus Acta Sancti Petri Alexandrini ab Anaſtaſio Bibliothecario Latinitate donata, perſpicuum erit, Meletium oon tantum fidem negaſſe, & idolis ſacrificaſſe; ſed etiam pro Maximino Imperatore tum adverſus cæteros Eccleſiæ Alexandrinæ Fideles diram perſecutionem exercuiſſe, & multos a fide Chriſtiana abduxiſſe: tum ipſum Petrum adeo exagitaſſe, ut fugam capeſſere, & latebras quærere ſit coactus.

Non eſt etiam veriſimile, quod Meletius Arium detexerit ſibi patrocinaotem, & ad Sanctum Alexandrum velut Novatorem detulerit; præſertim cum tam arctum fœdus ſtatim inierint Meletiani, & Ariani. Unde Socrates, lib. 1. cap. 3. ait: *Interea quæſtio de Ario habetur. Meletius cum ſuis Ario ſubſidio fuit; cumque illo una contra Epiſcopum*, (Sanctum ſcilicet Alexandrum) *conſpiravit*. Et S. Athanaſius *Oratione 1. contra Arianos*, ait, ipſos cum Meletianis iniiſſe conjurationem: & quamvis privatis de rebus inter ſe ſimultates gererent, odio tamen inimicitiaque communi adverſus veritatem conſpiraſſe, & fœdera conglutinaſſe in impietatem adverſus Dominum: & Arianos, conſociata ſecum Meletianorum hypocriſi, tetra ſuæ impietatis verba evomere. Non eſt igitur veriſimile quod Meletius Arii Hæreſim detexerit, eumque ad Sanctum Alexandrum detulerit.

DISSERTATIO IX.

De Viſione S. Petri Alexandrini circa Arium, & de Actis ejuſdem S. Patriarchæ & Martyris.

ARTICULUS UNICUS.

Urtum Viſio Sancti Petri Alexandrini de Ario vera ſit; & ſincera ſint Acta ex quibus deprompta eſt?

HAnc Viſionem retulimus *in Synopſi cap. 3. Art.* 3. §. 1. Acta vero Sancti Petri Alexandrini apud Surium legimus, Tom. 6. ad 26. Novembris. Eadem Græce & Latine edidit doctiſſimus Pater Combefiſius, quæ Leone Allatio * & Valeſio judicibus, non alia ſunt quam vulgaria ſtudio Metaphraſtis adornata.

* *Allatius* De Simeon. *pag.* 120. *Valeſius in* Notis ad Euſebium.

PROPOSITIO.

Viſio Sancti Petri Alexandrini de Ario, & ejuſdem Martyris Acta, merito ſuſpecta ſunt falſitatis & ſuppoſitionis.

PRobatur primo. Si illa Viſio vera eſſet, Sanctus Alexander Patriarcha Alexandrinus, & Sanctus Athanaſius illam aliquando Ario exprobraſſent, & Arii defenſoribus: tanti namque momenti vaticinium, tantæ authoritatis revelatio, ipſos pudore ſuffundere potuiſſet: atqui illi Patres nuſquam hujus Viſionis meminerunt: nuſquam, vel in maximo diſputatioois æſtu eam Ario, aut ipſius ſectatoribus objecerunt. Argumento eſt itaque eam fictitiam eſſe.

Probatur ſecundo. In Actis illis habetur, a S. Petro nomine Chriſti prohibitum fuiſſe Achillæ & Alexandro Presbyteris ne Arium uſquam in Eccleſiam recipereot, adduntque, ipſos id ad Cleri primarios retuliſſe. At iſtud incredibile eſt. Achillas enim, cujus ſanctitatem S. Athanaſius commendat *Oratione 1. contra Arianos*, illa Viſione inſuperhabita, & neglecto Chriſti mandato, ipſum io Eccleſiam non recepiſſet in Diaconum, neque ad Sacerdotium provexiſſet. Quod tamen fecit, ut teſtatur Sozomenus, lib. 1. cap. 14. Nec S. Alexander ipſi Sacrarum Scripturarum interpretationem crediſſet: quod Theodoretus teſtatur, lib. 1. cap. 2.

Probatur tertio illorum Actorum ſuppoſitio, ex eo

quod teſtentur Sanctum Petrum excommunicaſſe Arium propter ipſius Hæreſim contra Filium Dei: cum tamen conſtet ex Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis Arium tunc temporis nondum condidiſſe hæreſim, ſed Meletiani dumtaxat Schiſmatis reum fuiſſe. Præterea, Arium tunc Presbyterum fuiſſe tradunt, quem Sozomenus tunc tantum Diaconum fuiſſe affirmat.

Quarto. Acta illa quæ a Patre Combefiſio edita ſunt, Sanctum Petrum Alexandrinum Diocletiani Imperatoris juſſu morte affectum teſtantur: cum certum ſit Diocletianum annis antea multis Imperio ſeſe abdicaſſe, & in Dalmatiam ſeceſſiſſe.

Quinto. Acta illa Milium quemdam inter Alexandrinos Epiſcopos recenſent: in quorum ſerie nullum iſtius nominis Hiſtoria Eccleſiaſtica recenſet.

Sexto. S. Heraclam poſt Sanctum Dionyſium & Maximum collocant. Quos tamen in Alexandrina Sede anteceſſit.

Septimo. Aſſerunt Fideles voluiſſe condere corpus Sancti Petri poſt ipſius Martyrium εἰς τὸ θεοῦ, id eſt, in Eccleſia S. Theonæ ſacra: quæ tamen ædificata nondum erat: ſiquidem eam extrui curavit S. Alexander, ut teſtatur Sanctus Athanaſius, *Apolog.* 1. Hæc autem omnia perſpicue probant Acta Sancti Petri Martyris, ſive quæ apud Surium leguntur, ſive quæ a Patre Combefiſio edita ſunt, ſuppoſita eſſe & ſpuria.

DISSERTATIO X.

De ſecundo Concilio Alexandrino contra Arium.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Oſius a Conſtantino Imperatore, vel a Silveſtro Romano Pontifice miſſus fuerit ut Eccleſiæ diſſidia, congregata Synodo, componeret?

PROPOSITIO.

Oſius Cordubenſis Epiſcopus a Conſtantino Imperatore, non a Silveſtro Romano Pontifice, miſſus eſt Alexandriam, ut Eccleſiæ diſſidia componeret.

PRobatur contra Cardinalem Baronium, primo ex Euſebio, lib. 2. *De Vita Conſtantini*, cap. 62. Cum enim tumultus ob Arii Hæreſim Alexandriæ excitatos capite ſuperiori recenſuiſſet, ita ſcribit; *Quibus auditis, Imperator animo ſupra modum dolens, remque illam propria calamitatis loco ſtatuens, confeſtim virum ex numero piorum quos habuit circa ſe, quem modeſta Fidei virtute ſatis ſpectatum, & ſuperioribus temporibus pietatis confeſſione inſigniter decoratum intelligebat, mittit, ut pacem inter eos, qui Alexandriæ diſcordabant, conciliaret: literaſque ad eam imprimis accommodatae, per eumdem ad ſeditionis authores dat.* Virum autem illum a Conſtantino miſſum Oſium eſſe, ex aliis Authoribus diſcimus.

Probatur ſecundo ex Socrate, lib. 1. cap. 3. *Extemplo*, inquit, *illud diſcordiæ incendium reſtinguere ſerio aggreditur* (Imperator) *literaſque per virum ſpectatum & fidelem Oſium nomine, Epiſcopum Corduba, quæ eſt civitas Hiſpaniæ, ad Alexandrum & Arium mittit.*

Probatur tertio ex Theodoreto, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. *Quibus rebus cognitis*, inquit, *Imperator ſapientiſſimus primum ipſum malorum fontem obſtruere laborat; & ob eam cauſſam mittit quemdam hominem ingenio præſtantem, cum literis Alexandriam, atque eo pacto tum contentionis incendium extinguere nititur, tum ſpem animo capit ſe Fratres ſeditione exæſtuantes ad concordiam poſſe reducere.* Virum illum non nominat Theodoretus, ſed a Conſtantino miſſum aſſerit; cæterum alii Authores Eccleſiaſtici Oſium fuiſſe dicunt.

Probatur quarto ex Sozomeno, lib. 1. cap. 15. *Itaque*, inquit, *a Conſtantino vehementer laboratum eſt, ut diſſenſione de utraque re ſuſcepta Eccleſiam prorſus liberaret. Ac quoniam hoc malum, ſi modo antequam ad plures manaret, coerceretur, ſanari poſſe exiſtimabat, idcirco miſit Virum, quem circa ſe habebat, fide & vita integritate præſtantem, & ſuperioribus temporibus ob varias Religionis Chriſtianæ confeſſiones nobilitatum, Oſium dico Epiſcopum Corduba, qui illos qui in Ægypto de fide digladiabantur, tum hos qui in Oriente de feſto Paſchatis diſſentiebant, ad concordiam revocaret.*

Probatur quinto ex Photio *in Bibliotheca*, Cod. 256. *Quibus Conſtantinus auditis*, inquit, *inique ferens, mittit Alexandriam Oſium nomine & re Sanctum, quem Hiſpaniæ civitas Corduba Epiſcopum habebat. Tradit autem ei Epiſtolas ad Archiepiſcopum Alexandrum, & Arium Hæreſeos fontem.* Cum itaque ſcribit Baronius * ad annum Chriſti 318. Oſium a Silve- *Tom. 3.*
ſtro Romano Pontifice Legatum Alexandriam miſſum, *Annal.*
certiſſimæ omnium veterum Authorum fidei derogat.

Objicies momenta Baronii. Oſius Alexandrinam Synodum convocavit, quam Sanctus Athanaſius Apologia 2. generalem vocat, eique præfuit: atqui non potuiſſet illam congregare Synodum eique præeſſe, niſi auctus fuiſſet Legatione Pontificia: Oſius itaque Alexandriam miſſus eſt a Silveſtro Romano Pontifice Legatus.

Præterea in Epiſtola tunc a Conſtantino ſcripta ad Alexandrum & Arium, nulla prorſus Oſii mentio habetur; cujus nomen exprimere neceſſum erat, ſi mitteretur ab Imperatore Legatus. In literis enim Legationis nominari Legatos ſolemne eſt. Non obiit igitur Legationem Oſius Conſtantini nomine, ſed Silveſtri:

Reſpondeo ad primum; nego minorem: Non enim neceſſe eſt Oſium fuiſſe Legatum Romani Pontificis, ut Synodum convocaret, eique præeſſet. Sed veriſimilius eſt Oſium iſti Synodo præfuiſſe, omnibus Ægypti Epiſcopis, & ipſo imprimis Alexandro Alexandriæ Patriarcha, primas ipſi deferentibus. Viro namque celeberrimo, ab Imperatore miſſo, ipſique chariſſimo, qui pacis arbiter ab ipſo conſtitutus eſſet Alexandrum inter & Arium, hunc facile honorem detulerunt, tum propter Imperatoris reverentiam, tum propter nominis & meritorum ipſius amplitudinem, tum quod Alexander illi Concilio præeſſe congrue non poſſet. In his enim Arianæ Hæreſeos incunabulis, cauſſa Alexandri & Arii, potius quam Eccleſiæ Catholicæ, agi videbatur.

Reſpondeo ad ſecundum, Alias fuiſſe literas Legationis Oſii ab ea Epiſtola quam ad Alexandrum & Arium dedit Conſtantinus. Cum enim non ſolum ad conciliandam pacem inter eos qui in Ægypto de fide digladiabantur, miſſus eſſet; ſed etiam inter eos qui in Oriente de feſto Paſchatis diſſentiebant (ut teſtatur Sozomenus) neceſſe erat ut literæ Legationis, quibus ea commendata Oſio provincia & commiſſa poteſtas exprimebatur, non ad duos tantum viros, ſed ad univerſos illarum regionum Epiſcopos dirigerentur. Licet ergo in Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Alexandrum & Arium data, nulla fiat mentio Oſii, aut Legationis ipſi commiſſæ, inferri non poteſt ipſum Alexandriam profectum non fuiſſe ad ſedandos Eccleſiæ tumultus, ut Imperatoris Legatum.

DISSERTATIO XI.

De Nicæni Concilii convocatione.

ARTICULUS UNICUS.

A quo Nicæna Synodus convocata fuerit?

PROPOSITIO.

Nicæna Synodus convocata eſt a Conſtantino Imperatore. Inferri tamen ex hoc non poteſt, authoritatem convocandi Concilia Oecumenica non pertinere ad Romanum Pontificem.

PRobatur prima pars ex Euſebio, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 6. ubi hæc habet de Conſtantino loquens: *Deinceps igitur Concilium generale tamquam quemdam Dei exercitum inſtruens, in unum*

locum

locum coegit, & Epiſcopos andique per literas honorifice ſcriptas, at eo maturarent, accivit. Neque mandatum dumtaxat ad hanc rem datum, ſed in ea peragenda multum attulit ſubſidii authoritas Imperatoris, ac nutus qui nonnullis fecit poteſtatem equis publice ad iter celeriter conficiendum diſpoſitis utendi; aliis permagnum jumentorum inſtratorum, quibus veherentur, numeram ſuppeditavit. Civitas autem Bithynia, quæ Nicæa ὑπὸ τῆς νίκης, * *nomen traxit, Concilio celebrando admodum idonea, deſignata fuit. Ubi autem Edictum in quaque provincia divulgatam erat, omnes ſumma cum animorum alacritate, tamquam e carceribus ad curſum emiſſi, propere advolarunt.*

* eſt a vi-ctoria.

Probatur ſecundo ex aliis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptoribus. Ex Socrate lib. 1. cap. 5. *Cum igitur*, inquit, *Imperator videret his duabus contentionis tempeſtatibus Eccleſiam vehementer jactari, Generale Concilium convocat, atque Epiſcopos undique per literas accerſit, ut Nicæam urbem Bithyniæ ſe conferant.*

Idem teſtatur Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. ubi poſtquam legationem Oſii a Conſtantioo Alexandriam retulit, qua ſperabat ſapientiſſimus Imperator compeſcendum periculoſiſſimæ contentionis incendium, ſubdit: *Verum ubi ſpes eum feſellerat, celebre illud Nicænum Concilium cogit.* Idem teſtatur *in Vita S. Jacobi Niſibenſis*. Idem Sozomenus, lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 16. *Conſtantinus*, inquit, *indicit Concilium Nicææ urbis Bithyniæ, ſcribitque ad omnes Eccleſiarum Præſides, ut ad diem conſtitutum adſint.*

In Hiſto-ria Reli-gioſa.

Ita Gelaſius Cyzicenus, lib. 2. *De Actis Nicæni Concilii*, cap. 5. *Cum videret*, inquit, *Imperator perturbatam Eccleſiam, generale Concilium convocat. Epiſcopos andecumque per literas ut Nicæam Bithyniæ occurrerent, exhortans.*

Ita Nicephorus, lib. 8. Hiſtoriæ, cap. 14. *Imperator*, inquit, *malum id ad ſummum excreſcere cernens, decantatiſſimam illam in Bithynia Nicænam Synodum promulgat; & literis locorum omnium Epiſcopos ad conſtitutam diem eo evocat.*

Probatur tertio ex Epiſtola Synodica Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, quam deſcripſit Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 11. quæ ſic incipit: *Quoniam Dei gratia, & mandato Sanctiſſimi Imperatoris Conſtantini, qui nos ex variis provinciis, & civitatibus in unum congregavit, magnum & ſanctum Conciliam Nicænum coactum eſt.* Idem teſtantur Metrophanes & Alexander in *Actis Nicænæ Synodi* apud Photium Cod. 256. *Concilium*, inquiunt, *Nicææ in Bithynia Imperator convocat.*

Probatur quarto ex Epheſina Synodo Collatione 1. in Relatione ad Theodoſium & Valetinianum Imperatores de abdicatione Neſtorii: *Fides* inquit, *a trecentis decem & octo Patribus in Metropoli Nicæna a ſancta memoriæ Conſtantino congregatis expoſita.*

Probatur quinto ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 69. *His ad eum modum geſtis*, inquit, *Imperator Eccleſiæ conſulens, cum jam pleriſque a ſe invicem diſſidentibus varia eſſent Schiſmata œcumenicam Synodum colligit trecentorum decem & octo Epiſcoporum.*

Probatur ſexto ex Juſtiniano Imperatore Collatione 1. Concilii V. Œcumenici dicente: *Quapropter Conſtantinus congregavit Nicææ ex Diverſis Diœceſibus trecentos octodecim Sanctos Patres.*

Probatur ultimo ex Gregorio Presbytero Cæſareenſi, Oratione in Nicænos Patres: *Ubi porro*, inquit, *Victor ille inclytus* (nimirum Conſtantinus,) *hæc reſciviſſet, divinas protinus literas mittit; per quas & Magiſtratus & eos qui poſſent, Epiſcopos Nicæam Bithyniæ Metropolim ad ea examinanda, quæ ad eos ſpectarent, venire ſuadet.*

Jus convocandi Concilia Oecumenica Romano Pontifici vindicatur.

Probatur ſecunda pars. Inferri non poteſt authoritatem convocandi Concilia Œcumenica Romanum ad Pontificem non pertinere, ex eo quod Nicænum Conſtantinus convocaverit, ſi Eccleſia illam agnoverit in Romanis Pontificibus authoritatem: atqui Eccleſia agnovit in Romanis Pontificibus authoritatem convocandi Concilia Œcumenica: ex facto igitur Conſtantini qui Nicænam Synodum convocavit, vel ex aliorum Imperatorum factis; qui alias Synodos Œcumenicas indixerunt, immerito colligitur Conciliorum Œcumenicorum convocationem ad Romanum Pontificem non pertinere.

Probatur minor. Eam enim poteſtatem agnoverunt Concilii ſecundi Œcumenici, Conſtantinopolitani primi Patres in Epiſtola Synodica ad Damaſum, quam Theodoretus refert, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9. *Conveneramus*, inquiunt, *Conſtantinopoli ad literas a Reverentia veſtra ſuperiore anno, poſt Concilium Aquilejenſe ad religioſiſſimum Imperatorem Theodoſium miſſas, ad hoc ſolum iter Conſtantinopolim uſque inſtructi, & de hac tantum Synodo Epiſcoporum, qui in provinciis remanſerunt, conſenſum afferentes, cum de longioris profectionis onere nec ſuſpicati eſſemus, nec quidquam ante audiſſemus, quam Conſtantinopolim pervenimus.* Itaque ad literas Romani Pontificis Concilium indicentis, convenire ſe debere Epiſcopi Orientales agnoverunt.

Addunt in eadem Epiſtola: *Nunc vero poſtquam Synodum Romæ nutu Dei congregantes, nos etiam pro fraterna erga nos charitate veſtra, tamquam membra propria, per religioſiſſimi Imperatoris literas evocaſtis.* Agnoverunt itaque Romanum Pontificem Romæ indicere potuiſſe Generale Concilium, ad quod ne convenirent, non defectum authoritatis in convocante, ſed anguſtiam dumtaxat temporis velut excuſationis legitimæ rationem protulerunt.

Eamdem authoritatem Sedi Apoſtolicæ vindicavit Pelagius Secundus Epiſtola 8. data ad Epiſcopos, qui ad Synodum Conſtantinopolitanam convenerant, a Joanne, qui ſe Patriarcham Œcumenicum dicebat, convocati: *Relatum eſt*, inquit, *Joannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum univerſalem ſe ſcribere, voſque ex hac ſua præſumptione ad Synodum convocare Generalem: cum Generalium Synodorum convocandarum authoritas Apoſtolicæ Sedi Beati Petri ſit tradita.* Et ibidem: *Multis*, inquit, *Apoſtolicis, & Canonicis, atque Eccleſiaſticis inſtruimur Regulis, non debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Porro cum hæc ſcripſit Pelagius Secundus, nemo Epiſcoporum reclamavit. Reclamaſſent autem, ſi Sedi ſuæ authoritatem convocandi Concilia Generalia immerito & præter jus aſſeruiſſet.

Eamdem authoritatem Eccleſiæ aſſerit *S. Maximus* Martyr in Collatione cum *Theodoſio* Cæſareæ Epiſcopo. *Si Synodos*, inquit, *quæ factæ ſunt, juſſiones Imperatorum firmant, & non pia fides, recipe Synodos, quæ contra homouſion factæ ſunt. Nam juſſione Principum ſunt patratæ. Primum videlicet in Tyro, ſecundam in Antiochia, tertiam in Seleucia, quartam in Cypro ſub Eudoxio Ariano; quintam in Nicæa, ſextam in Sirmio: & poſt hæc multo poſt, ſeptimam in Epheſo, ſecundam, cui Dioſcorus præfuit. Omnes enim has Imperatorum juſſio aggregavit. Quare autem non abjicitis eam quæ depoſuit Paulum Samoſatenum, ſub Sanctis & Beatis Dionyſio Papa Romano & Dionyſio Alexandrino, atque Gregorio miraculorum patratore, qui eidem præfuit Synodo, quoniam non eſt juſſione facta Imperatoris? Qui præterea Conon promulgat, ſolas illas approbandas Synodos, quæ Imperatoris juſſione ſunt congregatæ?*

Nicæa Thraciæ.

Idem confirmant Chriſtianiſſimorum Regum & Imperatorum Capitularia, libro 6. cap. 287. *Authoritas Eccleſiaſtica atque Canonica docet, non debere abſque Sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Et addit lib. 4. cap. 12. *Legitima Synodo ſuo tempore Apoſtolica Authoritate convocata, cujus juſſione Domini, & meritis B. Petri Apoſtoli, ſingularis congregandorum Conciliorum authoritas, & Sanctorum Canonum, & venerandorum Patrum Decretis multipliciter privata tradita eſt poteſtas.*

Præterea. Concilia omnia Œcumenica in Occidente celebrata, convocata ſunt a Romanis Pontificibus, non vero ab Imperatoribus: agnovit igitur Eccleſia id juris Summis Pontificibus convenire.

Probatur ſecundo. Inferri non poteſt jus convocandi Concilia Œcumenica Romanum ad Pontificem non pertinere, ex eo quod Nicænum convocaverit Conſtantinus, ſi revera illud non convocaverit abſque aſſenſu Silveſtri Pontificis Maximi: Atqui Conſtantinus Concilium Nicænum abſque aſſenſu Silveſtri Pontificis Maximi non convocavit; Igitur ex facto Conſtantini illud Concilium indicentis colligi non poteſt Conciliorum Œcumenicorum convocationem ad Romanum Pontificem non pertinere.

Probatur minor ex Rufino lib. 1. Hiſtoriæ Eccle-

ſiaſticæ,

ſiaſticæ, cap. 1. ubi de Arianæ Hæreſis ortu, & condemnatione agit. *Sermo*, inquit, *uſque ad aures religioſi Principis, quippe qui omni ſtudio & diligentia curaret quæ noſtra ſunt, pervenit. Tum ille ex Sacerdotum ſententia apud urbem Nicæam Epiſcopale Concilium convocat: ibique Arium, trecentis decem & octo Epiſcopis reſidentibus adeſſe jubet, ac de ejus propoſitionibus & quæſtionibus judicari*. Porro ſi ex Sacerdotum ſententia Nicænam Synodum convocavit Conſtantinus, maxime ex ſententia Silveſtri Sacerdotis Maximi.

Launojus part.6. Epiſt. Reſpondet Launojus in Epiſtola ad Ludovicum Habertum Mommorium, verba hæc, *ex Sacerdotum ſententia*, ſignificare quod Conſtantinus ex ſententia Alexandri Alexandrini Epiſcopi Concilium Nicænum convocaverit, id eſt, illius ſtudio & hortatu, ut indicat S. Epiphanius Hæreſi 68. *Verum*, inquit, *paulo poſt Alexandri Sanctiſſimi Alexandriæ Epiſcopi ſtudio & hortatu, beatæ memoriæ Conſtantinus Synodum in urbe Nicæa congregat, ubi Arii dogma poſt ejus mortem damnatum eſt*.

Verum mirum eſt quod Launojus S. Epiphanium Rufini faciat interpretem, qui in rebus ad Nicæni Concilii Hiſtoriam pertinentibus ita aberrat a vero, ut Arium in Synodo Nicæna poſt mortem ſuam damnatum ſcribat, qui decem adhuc annis poſt Synodum illam vivebat. Deinde, ineptum eſt colligere, Nicænum Concilium non fuiſſe convocatum ex ſententia Silveſtri, idque non ſignificari his Rufini verbis, *ex ſententia Sacerdotum*, quia ſtudio & hortatu Alexandri Patriarchæ convocatum eſt. Quaſi vero Alexander non potuerit hortari & rogare Imperatorem ut authoritatem ſuam ad convocandum Concilium interponeret, atque rogare ſubinde ſententiam Silveſtri non potuerit Conſtantinus, ut illud convocari annueret. Quod ipſum feciſſe conſtat ex eo quod Legatos miſerit, qui illius nomine Concilio præfuerunt, ut Diſſertatione ſequenti oſtendemus.

Præterea Synodus Sexta Generalis Actione 18. in Sermone proſphonetico, ſeu Acclamatorio, Silveſtrum cum Conſtantino Synodum Nicænam congregaſſe, diſerte aſſerit. *Arius*, inquit, *diviſor & partitor Trinitatis inſurgebat, & continuo Conſtantinus ſemper Auguſtus, & Silveſter laudabilis, magnam atque inſignem in Nicæa Synodum congregabant*.

Reſpondet Launojus, hæc non a Synodo, ſed in Synodo dicta eſſe ab eo, qui Acclamationem recitavit: rem non eſſe de qua Synodi Patres ſigillatim pronuntiaverint: quare relata verba illius eſſe tantum, qui Conſtantino Imperatori acclamavit, anno poſt Nicænam Synodum 355. Verum etſi illa verba Synodi ſextæ non ſint, ea tamen probando ſua fecit, nec eſt neceſſe ut Patres hac de re ſigillatim pronuntiaverint: ridiculum eſt enim id exigere in rebus quæ Fidei dogmata, aut Eccleſiæ Diſciplinam non ſpectant, ſed Hiſtoriam & facta ſingularia. Satis eſt ut id in Concilio dictum ſit, reclamante nemine: ut hanc fuiſſe Concilii ſententiam conſtet.

Probatur tertio. Ex facto Conſtantini Concilium Nicænum, aliaſque Synodos convocantis, & ex factis aliorum Imperatorum Concilia Orientis convocantium, colligi non poteſt jus convocandi Concilia ad ipſos Imperatores, non vero ad Eccleſiam pertinere. Ergo ex his factis inferri non poteſt Conciliorum Œcumenicorum convocationem non ſpectare ad Romanum Pontificem, qui Eccleſiæ præeſt univerſæ.

Probatur antecedens. Ex his factis colligi non poteſt jus convocandi Concilia non pertinere ad Eccleſiam, ſed ad Imperatores, ſi priora Eccleſiæ Concilia trium ſæculorum ſpatio, ſola Epiſcoporum authoritate, abſque Imperatorum mandato celebrata fuerint: Atqui priora Concilia trium ſæculorum ſpatio, ſola Eccleſiæ authoritate, non vero Imperatorum convocata ſunt. Ex factis igitur Imperatorum Synodos convocantium colligi non poteſt id juris ad Eccleſiam non pertinere, ſed ad Imperatores.

Probatur minor. Cum enim quæſtio de Circumciſione Antiochiæ orta eſſet, Concilium Apoſtoli celebrarunt: quod celebrandorum poſtea Conciliorum exemplar dicere merito poſſumus. Num porro adierunt Imperatorem ut Concilium congregaret? Nequaquam. *Sed convenerunt Apoſtoli & Seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos*, &c. Similiter cum de ſeptem Diaconorum electione ageretur, Apoſtoli cœtum Eccleſiæ coegerunt: (Actuum 6.) *Convocantes autem duodecim multitudinem Diſcipulorum dixerunt*, &c.

Præterea. Certum eſt ex Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis convocata fuiſſe tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis Concilia, quædam contra Montaniſtas, alia ob controverſiam de celebratione Paſchatis dirimendam ſub Victore Pontifice Maximo, alia contra Novatianos & in cauſſa Lapſorum, Cornelii & Cypriani tempore: nonnulla contra Paulum Samoſatenum; alia ad ſanciendam Eccleſiaſticam Diſciplinam ante Conſtantini Imperium, ut Illiberitanum. In his porro Synodis convocandis nullam partem habuere Principes, ſed ſolius Eccleſiæ effulſit authoritas. Cum itaque quod ab Eccleſia geſtum eſt prioribus illis ſæculis, quæ Apoſtolica vocantur, norma ſit eorum quæ ſequentibus ſæculis gerenda ſunt: ſequitur alia Concilia ſecutis ſæculis celebrata, convocari jure non potuiſſe, niſi Eccleſiæ authoritate.

Tertio. Epiſcopi quovis tempore ſunt Apoſtolorum ſucceſſores. Privilegiis igitur Apoſtolicis ſemper æqua ratione frui debent. Cum itaque priorum ſæculorum Epiſcopi Apoſtolis ſucceſſerint in jure convocandi Concilia, Imperatores jus illud auferre non potuerunt Antiſtitibus, ex quo fuerunt Chriſtiani, nec illius partem aliquam ſibi vindicare.

Quarto. Chriſtus Eccleſiam, quam immutabilem, & indeficientem fundavit, terrenis & ſæcularibus Principibus dici non poteſt ſubjeciſſe. Quid enim ſi totius orbis Imperator in Idololatriam, vel Hæreſim labatur, quod alias accidit? Quis tunc Synodos congregaret Eccleſiæ rebus neceſſarias? Quid ſi plurimos Reges inter Chriſtianum dividatur Imperium, ut a multis ſæculis diviſum eſt? Quid ſi populi Principum dominatum excutiant? Quis tunc Concilia, id eſt, Comitia Eccleſiæ univerſæ convocabit? Expectandumne erit donec pax inter omnes illos Principes conciliata fuerit; & donec ad convocationem Œcumenici Concilii omnes conſpiraverint? Si ita eſt, proh quantum interim detrimentum patietur Eccleſia! Hæreſes interim inſolentius graſſabuntur: interim Diſciplina magis ac magis collabetur. Concludendum ergo eſt jus convocandi Concilia ſemper idem & immutabile conveniſſe Epiſcopis; adeoque jus indicendi Concilia Œcumenica ſemper fuiſſe Romani Pontificis proprium, qui Eccleſiam univerſam moderatur. Id autem ex verbis Chriſti Matthæi 18. *Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum*, colligi hac ratiocinatione in Scripturis Sacris fundata poteſt. Concilia Œcumenica jure ſolum convocantur *in nomine Chriſti*, id eſt authoritate Chriſti. Nam in Scripturis, *τὸ in nomine*, hoc fere ſenſu ſemper uſurpatur, ut Marci ultimo: *In nomine meo dæmonia ejicient*; Matthæi 7. *Nonne in nomine tuo prophetavimus?* Actuum 4. *In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?* Ab eo itaque jure tantum Concilia Œcumenica convocantur, cui Chriſti authoritas per univerſam Eccleſiam concredita eſt. Porro ille habet ſolus authoritatem in Eccleſia univerſa, qui totius Eccleſiæ Paſtor eſt. Ille totius Eccleſiæ Paſtor eſt, qui Sancto Petro ſuccedit, cui dictum eſt a Chriſto; *Paſce oves meas*. Authoritas igitur convocandi Concilia Œcumenica Romano Pontifici convenit ex inſtitutione Chriſti.

Objectio prima petitur ex Octava Synodo Œcumenica, Actione 5. in qua Vicarii Orientalium Sedium dixerunt: *Scitis quia in præteritis temporibus Imperatores erant, qui congregabant Synodos & ex toto terrarum orbe Vicarios ad diſpoſitionem hujuſmodi cauſſarum colligebant: quorum more, & Dei cultor Imperator noſter univerſalem hanc Synodum non in abſtruſo neque in clandeſtino; ſed evidenter ac manifeſte fecit, videlicet ſanctiſſimorum Vicariorum Senioris Romæ noſtrumque Collegium*. Igitur Nicænam Synodum ſummo jure convocavit Conſtantinus, & alias Synodos Œcumenicas Orientis alii Imperatores pari jure convocarunt.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens, & explico Sy-

nodum

nodum Octavam: Imperatores convocabant Concilia, ex Eccleſiæ conſenſu, indulgentia & diſpenſatione, concedo: ſummo jure, nego. Vel rurſus diſtinguo: convocarunt Synodos poteſtate præſidii, concedo; poteſtate regiminis, nego. Non inficior itaque Nicænum, ut & alia Concilia Orientis ab Imperatoribus fuiſſe indicta: ſed nego id ab ipſis præſtitum ſummo jure. Duplex enim authoritas in Conciliorum convocatione concurrere poteſt: Eccleſiaſtica & civilis. Eccleſiaſtica ut damnentur Hæreſes, extinguantur ſchiſmata, ſacri Canones ad ſanciendam condantur diſciplinam. Civilis, ut Canones a Concilio conſtituti, in forenſi etiam judicio vim legis obtineant, & per omnes Imperii Provincias executioni tradi poſſint; & ut Hæreticorum contumacia Regia etiam authoritate comprimatur. Indixerunt igitur Synodos Romani Pontifices, vel convocando Epiſcopos, vel eorumdem convocationi aſſenſum præbendo ſuum (quod fecit S. Sylveſter) quia *Generalium Synodorum convocandarum authoritas Apoſtolicæ Sedi Beati Petri ſingulari Privilegio tradita eſt*; ut ait Pelagius II. Indixerunt eaſdem Synodos Imperatores, ut Eccleſiæ laboranti ſuppetias ferrent, ut ipſi opitularentur, ut Canonum ſe executores ac tutores demonſtrarent. Uno verbo, indixerunt Concilia, non poteſtate regiminis, ſed præſidii quo pertinet illud Sancti Leonis Magni Epiſtola 81. ad Leonem Imperatorem: *Debes incunctanter advertere, Regiam Poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed etiam maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam, ut auſus nefarios comprimendo, ea quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem iis quæ ſunt turbata reſtituas*. Et Epiſtola 33. ait: *Res humanas aliter tutas eſſe non poſſe, niſi quæ ad divinam confeſſionem pertinent, & Regia, & Sacerdotalis defendat Authoritas*. Quare & Theodoſio Imperatori, non ſolum Regium, ſed etiam *Sacerdotalem Animum* ineſſe gratulatur, ob Synodum Epheſinam congregatam, proſcriptoſque legibus ſuis Hæreticos (Epiſtola 33.) Et Marcianum Auguſtum *Cuſtodem Fidei* vocat ob perculſum Eutychetem. Ob hanc etiam authoritatem, non regiminis, ſed præſidii, Conſtantinus Magnus indixit Nicænam Synodum, ut quæ pacem Eccleſiæ ſpectabant, procuraret, *tamquam communis Epiſcopus*. Neceſſe autem erat prioribus ſæculis, Chriſtianorum Imperatorum authoritatem ad Synodorum convocationem concurrere, ob alias etiam rationes. Primo, quia Eccleſia temporale dominium tunc temporis non habebat, neque urbis alicujus, aut Provinciæ obtinebat imperium, neque tunc Reſpublica erat in Eccleſia, ſed Eccleſia erat in Reſpublica, ut ait Optatus; adeoque neceſſe erat ut Imperatores locum aliquem & urbem Imperii ſui aſſignarent ad celebrationem Concilii. Secundo, quia publicis expenſis deducebantur, reducebantur, alebantur Epiſcopi: in eoque elucebat Chriſtianorum Imperatorum munificentia. Hinc literarum Tractoriarum uſus. Tertio, quia legibus cautum erat ne conventus fierent abſque Imperatorum licentia, ut patet ex Codice Theodoſiano, Tit. *De Epiſcopis & Clericis* L. *Conventicula*. Non ergo coacta ſunt umquam ab Imperatoribus Concilia, ſuam ut ab illis authoritatem mutuarentur: unde merito exclamat Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes: *Quando umquam judicium Eccleſiæ ab Imperatore authoritatem habuit?* Sed ut ab eis protectionem obtinerent, ac eorum poteſtate freti Antiſtites, Hæreticorum facilius frangerent contumaciam. Sic itaque Nicænum Concilium convocavit Conſtantinus Magnus.

x Euſe-
io.

Illuſtratur hæc Reſponſio ex Canone 17. Concilii VIII. Œcumenici, qui ſic habet: *Illud autem tamquam peroſum quiddam ab auribus noſtris repulimus, quod a quibuſdam imperitis dicitur, Non poſſe Synodum abſque Principali præſentia celebrari, cum nuſquam ſacri Canones convenire ſæculares Principes in Conciliis ſanxerint, ſed ſolos Antiſtites*. Porro ſi abſque Principum præſentia celebrari Concilia Œcumenica poſſunt: quidni etiam poſſint abſque eorum authoritate convocari?

Denique ipſi Imperatores jus Eccleſiæ in convocandis Conciliis agnoverunt: ſibi vero eam authoritatem ſummo jure non convenire ſunt profeſſi. Valentiniani præclarum factum proferre ſufficeret, quod refert Sozomen. lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. his verbis: *Ubi vero deceſſit Conſtantinopoli Valentinianus, perque Thraciam Romam verſus iter fecit: Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ, & alii omnes qui Filium Patri conſubſtantialem aſſerendum putabant, mittunt ad eum pro ſe legatum Hypatianum Heracleæ Epiſcopum, oratum ut ſibi de doctrina Fidei rite conſtituenda in unum conveniendi poteſtas permitteretur. Qui cum veniſſet ad Valentinianum, & Epiſcoporum poſtulata ei expoſuiſſet; reſpondit ille: Sibi qui unus e Laicorum numero erat, non licere ſe ejuſmodi negotiis interponere: & ideo Sacerdotes & Epiſcopi, inquit, quibus hæc curæ ſunt, ſeorſum per ſe ubicumque eis libitum fuerit, in unum conveniant*.

Idem conſtat ex facto Regis Theodorici, & ex Synodo Romana 3. in cauſſa Symmachi Pontificis Maximi, anno 501. qui cum a Schiſmaticis multorum criminum infamaretur, eum ut e Sede Pontificia deturbarent Epiſcopi qui Regis mandato convenerant, ſuggeſſerunt, *Ipſum qui dicebatur impetitus, debuiſſe Synodum convocare; ſcientes quia ejus Sedi primum Petri Apoſtoli meritum, vel Principatus; deinde ſecuta juſſione Domini Conciliorum venerandorum authoritas ſingularem in Eccleſiis tradidit poteſtatem. Nec antedictæ Sedis Antiſtitem minorum ſubjacuiſſe judicio, in propoſitione ſimili, forma aliqua teſtaretur. Sed potentiſſimus Princeps, ipſum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem ſuam literis demonſtraſſe ſignificavit: unde a Manſuetudine ejus paginæ poſtulata ſunt, quas ab eo directas conſtabat*. Unde quamvis Rex Theodoricus authoritatem interpoſuiſſet ſuam ad convocandos Epiſcopos, ut pacem Eccleſiæ, & conſequenter Imperii, extincto ſchiſmate procuraret, non tamen id præſtiterat ſummo jure, & abſque ſententia Romani Pontificis. Immo conteſtatus eſt ad ſe non pertinere negotiorum Eccleſiaſticorum cognitionem; ſed *In Synodali eſſe arbitrio, in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam, de Eccleſiaſticis negotiis pertinere; committens etiam poteſtati Pontificum, ut ſive propoſitum vellent audire negotium, ſive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodo venerandi proviſione Concilii pax in civitate Romana Chriſtianis omnibus redderetur*.

Objicies ſecundo. Liberius Romanus Pontifex non convocavit Synodum, ſed Conſtantium rogavit ut convocaret. Atqui obſecratione tam humili, tamque ſupplici non rogaſſet indici Synodum a Conſtantio, ſi poteſtatem habuiſſet indicendi: ergo poteſtas indicendi Concilia non convenit Romano Pontifici, ſed Imperatoribus.

Probatur major ex Liberii Epiſtola ad Conſtantium. *Ego*, inquit, *religioſiſſime Imperator, tecum veram pacem requiro, quæ non ſit verbis compoſita interna diſpoſitione fallacia, ſed præceptis Evangeliorum rationabiliter confirmata: non Athanaſii tantum negotium, ſed multa alia in medium venerant; propter quæ Concilium fieri Manſuetudinem tuam fueram deprecatus. Ut ante omnia, quod ſpecialiter optat mentis meæ erga Deum ſincera devotio, cum Fidei cauſſa, in qua prima nobis ſpes eſt ad Deum, diligenter fuiſſet tractata*. Et in eadem Epiſtola de Pontificali creatione ſua loquens, hæc habet: *Ad iſtud Officium, teſtis eſt mihi Deus, invitus acceſſi, in quo cupio quidem ſine offenſa Dei quamdiu in ſæculo fuero, permanere; & numquam mea ſtatuta, ſed Apoſtolica, ut eſſent ſemper firmata, & cuſtodita perfeci; ſecutus morem ordinemque majorum, nihil addi Epiſcopatui urbis Romæ, nihil minui paſſus ſum*. At minui paſſus eſſet aliquid, niſi indixiſſet Synodum, quam jure potuiſſe indicere ſupponitur, & quam uſque adeo neceſſariam eſſe credebat. Idem conſtat ex Dialogo Liberii, quem Theodoretus refert, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Non rogaviſſet Synodum indici a Conſtantio, ſi poteſtatem habuiſſet indicendi, & poteſtatem illam exercere potuiſſet de facto abſque conſenſu Conſtantii, concedo: ſi poteſtatem illam non potuiſſet exercere, ſeu jure ſuo uti de facto abſque ejus aſſenſu, nego. Porro cum in aliqua Imperii urbe Concilium celebrandum eſſet,

ad

ad eamque liber pateret ex omnibus Provinciis Epiſcopis aditus; cumque ex alia parte Conſtantius Arianis faveret, ac in Catholicos Antiſtites exerceret tyrannidem: Liberius Pontifex de facto non poterat convocare Concilium abſque licentia Conſtantii, quamvis illud indicere poſſet de jure: unde neceſſe erat ut illud indici a Conſtantio ſupplex rogaret. Non ideo porro minui aliquid paſſus eſt Liberius de juribus Pontificiæ Dignitatis, quia Synodum non indixit. Non enim ſua jura minui patitur, qui rerum neceſſitate, & calamitate temporum coactus, ad majus malum vitandum, indulget ac patitur ut alter præſtet reipſa, quod ipſe ſolus jure præſtare poteſt: maxime cum certiſſimus eſt, juribus ſuis facta quævis, aut uſus contrarios derogare non poſſe. At certiſſimus erat Liberius poteſtatem convocandi Concilia Œcumenica Romano Pontifici divino jure convenientem illi auferri non poſſe, quantumvis Imperatores illa convocarent ex Eccleſiæ indulgentia: & aliunde rerum Eccleſiaſticarum neceſſitas ipſum cogebat ea uti œconomia. Non ſequitur ergo ipſum paſſum eſſe minui aliquid de juribus Pontificiis, quia Synodum ab Imperatore indici nedum paſſus eſt, ſed rogavit. Quid autem juris Imperatori conveniat, quid Eccleſiæ, præclare exponit Oſius eumdem Conſtantium alloquens, apud Sanctum Athanaſium in Epiſtola ad Solitarios: *Ne te miſceas*, inquit, *Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea a nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit: & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ, ita & tu cave, ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Neque igitur fas eſt nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, Imperator*. Ex quibus ſic colligo. Tam ſe non debent rebus Eccleſiaſticis immiſcere Imperatores, quam ſe non debeant rebus Imperii immiſcere Epiſcopi: & tam non habent poteſtatem illi in ea quæ ſunt Eccleſiæ, quam non habent iſti in ea quæ ſunt Imperii. Sicut ergo Epiſcopi non habent jus convocandi comitia Regni, ita nec Reges habent jus convocandi comitia Eccleſiæ, nimirum Concilia. Et ſicut comitia Regni ſolus Rex convocare poteſt, qui toti regno præeſt; ita Eccleſiæ totius Comitia ſolus Pontifex Romanus poteſt convocare, nimirum Concilia Œcumenica; quia ſolus Eccleſiæ præeſt univerſæ.

Objectio tertia petitur ex Romanæ Eccleſiæ Diurno, in quo Fidei Profeſſio, quam recens creati Pontifices edebant, hæc habet: *Hujus Apoſtolicæ Traditionis normam inviolabiliter cuſtodiens venerandum Sanctorum Patrum trecentorum decem & octo Concilium, quod in Nicæa ſub magno Principe Conſtantino convenit: Dei gratia revelante redegit in Symbolum*, & *conſubſtantialem Patri Filium prædicavit*: Atqui ſi Silveſter Pontifex Maximus convocationis Concilii Nicæni fuiſſet particeps, non diceretur tantum ſub Conſtantino conveniſſe, ſed ſub Conſtantino & Silveſtro: igitur Silveſter nullam partem habuit in Synodi convocatione.

Reſpondeo, nego minorem. Cum enim dicitur Synodus ſub aliquo Imperatore aut Rege conveniſſe, non ſignificatur quod illam convocaverit ille Princeps, ſed ſolum quod tunc moderaretur Imperium, quando convocata eſt: alioqui ſequeretur Tridentinam Synodum fuiſſe a Carolo V. & Ferdinando convocatam, quia ſub his Imperatoribus vere dicitur celebrata. Deinde etſi Conſtantinum convocaſſe Nicænam Synodum probent illa Diurni Romani verba, non tamen Silveſtrum excludunt. Tertio, Diurnus ille editus eſt poſt Sextam Synodum, quæ Silveſtrum adjungit Conſtantino in convocatione Concilii Nicæni.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Notæ.

QUæſtionem hanc de authoritate convocandi œcumenica concilia ſolide adeo definit P. Alexander, ut nihil validi ſtatuere in adverſum poſſit cum reliquis heterodoxis Baſnagius ad A. 325. X. quamquam omnibus adnititur viribus ut jus iſtud Romano Pontifici eripiat. Quid vero demum affert opinioni huic ſuæ aſſerendæ? En argumentorum ejus ſummam. Nicænam Synodum Conſtantinus indixit; atque ita indixit, ut ſuo nomine literas dederit ad epiſcopos, Sylveſtro Pontifice ne vel nomine quidem indicato. Ipſi pariter ſcriptores antiqui rerum Nicænarum ejuſdem convocationis juſſu Imperatoris factæ meminerunt. Ita enim Euſebius, Sozomenus, Socrates, S. Epiphanius, Gelaſius; ecquis non? Nemo ex his unus authoritatem hac in re Sylveſtri intereeſſiſſe ſcripſit. Quo ſpectet ſilentium iſtud nemo non intelligit. Rufinus quidem *ex ſacerdotum ſententia* indictum ab Imperatore concilium Nicænum tradidit; ſed illud *ex ſententia* perinde valet ac hortantibus, ſuggerentibus ſacerdotibus; quæ etiam mens fuit Gelaſio Cyziceno cum hanc ipſam Synodum *coactam* ſtatuit *per beatum S. Oſium*, eo nempe ſuaſore & incentore. Quid quod hæc *ſacerdotum ſententia* Rufini exponitur a S. Epiphanio: *Alexandri ſanctiſſimi Alexandriæ Epiſcopi ſtudio & hortatu?* Non ergo Syl- Hær. 68.
veſtri. n. 4.

His ita operoſe ſtabilitis, quam Imperatori adſtruit authoritatem indicendorum generalium conciliorum, hanc Romanis Pontificibus adimere aggreditur; quam in rem affert & expendit Hieronymum qui Apol. 1. cap. 5. Rufinum ita compellat. *Reſponde, quæſo, Synodus in qua urbe fuit? Dic Epiſcoporum vocabula? Doce, quis eo anno Coſ. fuerit, qui Imperator hanc Synodum juſſerit congregari*. Cernis ſileri hic concilii hujus Pontificiam indictionem, imperialem non ſileri? Sunt etiam regum juſſu coacta concilia Aurelianenſe II. Toletanum III. & alia ejus ætatis permulta: ergo & Nicænum ex Imperatoris mandato convenit. Cur inſuper S. Leo tantis precibus impetrare obnititur a Theodoſio ut concilium cogat; ſi illud ſui fuiſſet juris? Cur idem petit a Conſtantio Liberius? Valet denique in rem præſentem Socratis illud lib. 5. in Procem. *Maxima concilia de eorum* (Imperatorum) *ſententia & convocata fuerunt & adhuc convocantur*. Ita fere Baſnagius.

Fruſtra tamen ille obnititur; id vero ego demonſtraturus principio Baſnagium moneo, ut ſibi ipſi fidelius conſtet. Jus fuiſſe Alexandrino, Antiocheno, cæteriſque præſulibus ſuffraganeos ſuæ ditionis epiſcopos ad concilium invitare, ex iis quæ ipſe pariter cum cæteris narrat de Alexandro epiſcopo, ſubjectos cogente in concilio pro diſcutienda Arii cauſa, planum eſt. Cum igitur vel ipſe pariter Baſnagius in Romano Pontifice ſuperiorem quamdam in epiſcopos orbis dignitatem agnoſcat, cujus ratione *præter ſententiam Romani epiſcopi acta conſtituta irrita eſſe* & Sozomenus lib. 3. cap. 9. docet, & Baſnagius aſſentitur. Hinc recta conſecutione inferendum fuerat Baſnagio, perſimile jus invitandorum ad concilium univerſi orbis epiſcoporum Romano Pontifici tribui oportere. Neque enim minoris eſt authoritatis ſanctionibus epiſcopalibus robur & vim legis in eccleſiam univerſam indere; quam epiſcopos cogere in concilium, ubi ſanctiones illæ condantur. Verum, his omiſſis, rationes a Baſnagio adductæ expendendæ ſunt.

Concilium Nicænum, ait, Conſtantinus Imperator indixit. Non abnuo; id ipſum & P. Alexander agnovit. Acceſſiſſe in eam convocationem indulgentiam & voluntatem Sylveſtri, nullo e vetuſtis ſcriptoribus prodente, ait ille, immerito affirmaretur. Quidni acceſſerit? Nonne ipſe pariter Sylveſter concilio per ſuos ablegatos interfuit? Quod nam certius ejus indulgentiæ argumentum, quam quod concilium proponente Imperatore ultro admiſerit Sylveſter, atque ipſe cum cæteris præſto adfuerit? Siquid volebat in rem ſuam proferre Baſnagius; demonſtrandum illi fuerat, invitanti ad concilium imperatori reſtitiſſe Sylveſtrum;

negaſſe

Digitized by Google

negaſſe ſe interfuturum; epiſcopis ne adeſſent intimaſſe. Tunc demum, ſi nihilo ſecius & conveniſſe epiſcopos & concilium habitum demonſtraſſet, victas illi daremus manus. Nunc vero, quandoquidem res aliter ſeſe habuit, aſſenſum in Synodum præbuiſſe ſuum Romanum Pontificem jure meritoque affirmandum nobis aſſumimus. Sed & alia ſuppetebat cauſa quare Conſtantinum Romani Pontificis aſſenſum vel exquiſiviſſe & obtinuiſſe æquum eſt judicemus, vel ſaltem ut datum præſumpſiſſe; quod nimirum nulla concilii ſanctio rata fuiſſet habita niſi Romanus Pontifex, ſive per ſe, ſive per ablegatos ſuos ſuffragium tuliſſet; id enim eccleſiaſtico canone ſtabilitum aſſerit Julius Papa in epiſtola ad Orientis Epiſcopos apud Socr. lib. 2. cap. 17. *Non oportere abſque ſententia Romani præſulis decreta eccleſiis ſancire*. Recta igitur poſtulabat ratio, ut Imperator, concilium indicturus, primam omnium Romani Pontificis voluntatem sciret; ſi forte enim Synodo a principe indictæ Pontifex accedere recuſaſſet, omnes ejus conatus irriti caderent.

Cur vero tam conſtanti ſilentio indulgentiam hanc Sylveſtri in ſynodi indictionem veteres omnes reticent? Hæc facilis ejus rei ratio ſuccurrit, quod cum ageretur de re quam orthodoxi epiſcopi atque ipſe præ cæteris Romanus Pontifex, ultro efflagitabant, ut ſcilicet hæreſis adeo pernicioſa ipſaque religionis fundamenta ſuccutiens, communi epiſcoporum ſententia damnaretur, conficeretur, atque ita penitus eradicaretur, Sylveſtrum in eam ſynodum habendam paratiſſimum eſſe norat imperator. Forte etiam idem Romanus Pontifex ſuaſionibus precibuſque ſuis ejus conſilii capiendi author fuerat. Ut quid igitur aſſenſus Sylveſtri in eamdem ſynodum exquireretur ab Imperatore, quaſi ambigeret de ejuſdem Pontificis voluntate? Norat profecto ille obſequuturum ſe genio Romani ſacerdotis ſi concilium indicendum aſſumeret; quare nulla ulterius petita venia, ad opus ſeſe accinxit. Hæc diſciplinæ ratio prioribus eccleſiæ ſæculis obtinuit, ut Imperatores per ſuas literas indicerent ſynodos nulla ea de re poſtulata a Romano præſule peculiari facultate; probe ſcientes rem gratam ſe præſtituros iiſdem Pontificibus, quorum proinde aſſenſum & facultatem, perinde ac datam conceſſamque tenebant. In hanc ſententiam Hieronymus locutus eſt verbis illis ſupra ex Baſnagio productis. Ita reponimus heterodoxo adverſus P. Alexandrum inſurgenti; cæterum veterum teſtimonia, qui authoritate Sancti Sylveſtri non minus ac Conſtantini congregatam Nicænam Synodum perhibent, habes ab eodem P. Alexandro recitata.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 82. Editionis primæ; *Nicæna Synodus convocata eſt a Conſtantino Imperatore*.

R. Non dogmatis, ſed facti & Hiſtoriæ Quæſtio eſt. Trecenti decem & octo Patres Nicæni, qui ſane noverant a quo convocati eſſent, ſe Nicæam ad magnam Synodum a *Conſtantino* convocatos teſtantur in Epiſtola ſua Synodica ad Eccleſiam Alexandrinam.

SCHOLION II.

Ad eamdem Diſſertationem, pag. 89. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Quæ dicuntur prolata in Concilio, ſi non improbantur, Concilii eſſe dicuntur*.

R. Hanc Propoſitionem cuderunt, mihique affinxerunt Indiculi Cenſorii Authores. Propoſitio mea non eſt generalis, ſed particularis & determinata. Agitur de eo quod in Sexta Synodo Generali dictum eſt in Sermone Proſphonetico ſeu Acclamatorio: *Conſtantinus Auguſtus & Silveſter magnam in Nicæa Synodum congregabant*. Ex hoc teſtimonio, aliiſque colligo, Nicænam Synodum abſque *S. Silveſtri* Romani Pontificis conſenſu non fuiſſe convocatam. Reſpondebat *Launojus* in Epiſtola ad *Ludovicum Habertum Mommorium*, hæc non eſſe dicta a Synodo, ſed in Synodo, ab eo qui Acclamatorium Sermonem recitavit: rem non eſſe de qua Synodi Patres ſingillatim pronuntiaverint, &c. Ego vero repono: *Etſi hæc verba Synodi Sextæ non ſint, ea tamen ut ſuo dicta nomine probando ſua fecit: nec eſt neceſſe ut Patres hac de re ſingillatim pronuntiaverint. Ridiculum eſt enim id exigere in rebus quæ Fidei dogmata aut Eccleſiæ Diſciplinam non ſpectant, ſed Hiſtoriam & facta ſingularia. Satis eſt ut id in Concilio dictum ſit reclamante nemine, ut hanc fuiſſe Concilii ſententiam conſtet*. Quid in his animadverſione cenſoria dignum?

DISSERTATIO XII.

De Præſide Nicæni Concilii.

ARTICULUS UNICUS.

Quis Nicæno Concilio præfuerit?

PROPOSITIO.

Nicæno Concilio præfuerunt Oſius Cordubenſis Epiſcopus, Vitus & Vincentius Presbyteri, Silveſtri Pontificis Maximi, cujus Legati erant, nomine.

Probatur ex Sancto Athanaſio in Apologia de fuga ſua, ubi de Oſio ſic loquitur: *In qua Synodo ille non dux, & anteſignanus fuit? Quam non ille recta tuendo in ſuam ſententiam pertraxit? Quæ Eccleſia illius præſidentiæ non pulcherrima monumenta retinet?* Et in Epiſtola ad Solitarios, de Oſio ſic loquentes Arianos inducit: *Hic eſt Princeps Synodorum, & ſi quid ſcribit, ubique auditur. Hic Formulam Fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro Hæreticis traduxit.*

Probatur ſecundo ex Gelaſio Cyziceno, lib. 2. *Hiſtoriæ Concilii Nicæni*, cap. 5. ubi ex 3. lib. Euſebii *De Vita Conſtantini* ſe iſta tranſcripſiſſe profitetur: *Ipſe etiam Oſius ex Hiſpaniis, nominis & famæ celebritate inſignis, qui Silveſtri Epiſcopi maximæ Romæ locum obtinebat, una cum Romanis Presbyteris Vitone & Vincentio, cum aliis multis in conſeſſu illo adfuit. Urbis autem illius, penes quam Imperium eſt, Epiſcopus Metrophanes nomine, ingraveſcente ætate præpeditus abfuit; ſed Presbyteri ejus qui aderant, illius locum ſuppleverunt*. Eadem refert Photius Cod. 88. ubi Gelaſii Cyziceni Opus recenſens, ait *Refert Author, Oſium Cordubæ Epiſcopum, & Bitonem atque Vincentium Romanos Sacerdotes Silveſtri Romani Pontificis legatos adfuiſſe*. Fateor Euſebii textum ea modo non habere, quæ ex eo Gelaſius Cyzicenus refert; ſic enim ſolum apud ipſum legitur, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 7. *Ex ipſis Hiſpaniis unus nominis & famæ celebritate inſignis, cum aliis multis in conſeſſu illo adfuit. Et quamquam urbis illius, penes quam Imperium eſt, Epiſcopus, ingraveſcente ætate præpeditus abfuit; ejus tamen Presbyteri qui aderant, illius locum ſuppleverunt*. Ita etiam hunc locum refert ad verbum Socrates, lib. 1. cap. 5. ſed mutilum eſſe in vulgatis editionibus hunc Euſebii locum Vir doctiſſimus Dominus de Marca Pariſienſis Archipræſul optime notavit; quem reſtituere non potuit Socrates Codicis ſincerioris defectu. Sed facillimum eſt hiatum in illa Euſebii phraſi, prout in vulgatis Codicibus legitur, deprehendere: *Ex Hiſpaniis celebratus ille adfuit cum cæteris*. Quis enim erit Hiſpanus ille, quamvis famæ celebritate conſpicuus, ſi nomen ejus ſilentio damnetur? Hoc loquendi genus aliquo pacto in Oratione Panegyrica ferri poſſent, quod ſine vitio uſurpari non poteſt in Hiſtoria, quæ virorum illoſtrium nomina poſteritati commendare debet. Porro ſi conſulatur Gelaſii Cyziceni codex, ſtatim lacuna illa detegitur. Verbis enim illis generalibus Euſebii, ſtatim ſubjungitur Oſii nomen & legatio: cujus niſi meminiſſet Euſebius, ſcopom ſuum non attigiſſet. Recenſere namque voluit Provincias omnes, quæ Epiſcopos ſuos Nicænam ad Synodum miſerunt: & nihilominus in illa tam accurata relatione Italiam & urbem Romam omiſiſſet: quo nihil abſurdius fingi poteſt. Itaque non ex Gelaſio Cyziceno dumtaxat, ſed ex Euſebio certum eſt, Oſium

cum Romanis Presbyteris Bitone & Vincentio, Sancti Silveſtri nomine, Concilio Nicæno præfuiſſe.

Probatur tertio, tum de Oſio, cum de Vito & Vincentio, ex Socrate lib. 1. cap. 9. ubi Epiſcoporum inſignium, qui Synodo Nicænæ interfuerunt, nomina recenſens ab illis auſpicatur. *Aderat*, inquit, *in hoc Concilio Oſius Epiſcopus Corduba; Vitus & Vincentius Presbyteri: Alexander Epiſcopus Ægypti: Euſtathius magna Antiochia: Jeroſolymorum Macarius; Harpocration, Cynon, & alii quorum nomina in libello Athanaſii Epiſcopi Alexandria, qui Synodicus inſcribitur, ſigillatim & accurate citantur.* Ubi cum eumdem ordinem in recenſendis illis Epiſcopis ſervet, quem Nicæni Canones Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ aſſignarunt, neceſſe eſt ut Oſium, Vitum, & Vincentium Romanæ Sedis legationem obiiſſe Nicæna in Synodo, illique præfuiſſe exiſtimaverit: alioqui Cordubenſem Epiſcopum, & ſimplices Presbyteros Patriarchis non præpoſuiſſet.

Favet etiam præſidentiæ Viti & Vincentii, lib. 1. cap. 5. ubi ait: *Et quamquam urbis illius, penes quam Imperium eſt, Epiſcopus, ingraveſcente ætate præpeditus, abſuit, ejus tamen Presbyteri qui aderant, illius locum ſuppleverunt.* Hæc verba tranſcripſit Socrates ex Euſebio, lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 7. quæ quamvis ad Metrophanem referenda eſſe contendat Dominus de Marca, qui Alexandrum ſuum in Conſtantinopolitana ſede poſtea ſucceſſorem, tunc vero illius Eccleſiæ Presbyterum Nicænam ad Synodum vice ſua miſerit; illiuſque ſuffragatorem ſententiæ proferat * Nicetam Choniatem eruditiſſimus Antiſtes, illa tamen ad Silveſtrum referenda eſſe, ex Julio primo conſtat in Epiſtola ad Orientales, apud Sanctum Athanaſium, *Apologia* 2. ubi de Marcello Ancyrano ſic loquitur: *Sed etiam olim ſe hujus ſententia fuiſſe confirmabat, uti & Presbyteri noſtri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta fide conteſtabantur.* Conſtat ex Theodoreto, lib. 1. Hiſtor. cap. 6. *Trecenti*, inquit, *decem & octo Epiſcopi convenerant: Romanus autem propter ſummam ſenectutem ipſe quidem non adfuit, ſed Presbyteros duos miſit cum poteſtate Actis aſſentiendi.* Ex illis igitur Authoribus conſtat Vitum & Vincentium Presbyteros una cum Oſio, Nicænæ Synodo præfuiſſe Silveſtri nomine.

* *Nicetas in Panoplia.*

Falſum eſt quod ait D. de Marca Alexandrum Conſtantinopol. tunc tantum Presbyterum fuiſſe, cum Nicæna Synodus habita eſt, & a Metrophane ad illam miſſum. Nam obiiſſe Metrophanem ann. Chriſti 317. evincit Baronius ex Socrate & Sozomeno: idemque colligitur ex Theodoreto lib. 1. Hiſtor. c. 2. & 3.

Probatur quarto ex Epitome Canonum, quam Hadrianus Summus Pontifex Carolo Magno obtulit anno Chriſti 773. quæ ſic habet in Præfatione Canonum Sardicenſium: *Sciendum eſt hunc Oſium inter 318. Patres Nicæni Concilii honorabilem fuiſſe, atque ab Apoſtolica Sede cum Victore & Vincentio Presbyteris deſtinatum.*

Probatur quinto ex Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi in Opuſculo contra Hincmarum Laudunenſem, cap. 20. ubi de Nicæno Concilio loquens, ait: *Cui ad vicem Silveſtri præſederunt Oſius Cordubenſis Epiſcopus, Victor & Vincentius Presbyteri urbis Romæ.*

Probatur ſexto ex Auxilio in lib. *De Ordinationibus Formoſi Romani Pontificis*, cap. 15. ubi de Oſio ita ſcribit: *Iſte Cordubenſi Eccleſia præfuit Antiſtes, qui quondam Apoſtolicæ Sedis Apocriſiarius una cum Victore* (legendum Vitone) *& Vincentio Presbyteris, ſancto & magno Nicæno interfuit Concilio.*

Probatur ſeptimo ex Gregorio VII. cap. 3. Apologetici: *Oſius Cordubenſis*, inquit, *Victor & Vincentius Presbyteri Romanæ Eccleſiæ, ex parte Silveſtri Papæ Nicæno Concilio præfuerunt.*

Probatur octavo ex Photio in lib. *De ſeptem Synodis*, ubi quamvis in referendis Nicæni Concilii Præſidibus multipliciter hallucinetur, puta cum Alexandrum Conſtantinopolitanum inter eos nominat, necnon Julium Romanum Pontificem; in hoc tamen cum illis conſentit Authoribus, quod Bitonem & Vincentium nomine Silveſtri præfuiſſe ſcribat: *Præerant*, inquit, *& Alexander qui Sedem Conſtantinopolitanam obtinebat, & Silveſter ac Julius illuſtres & celebres Romanæ Eccleſiæ Pontifices, quorum tamen neuter interfuit, ſed Bitonem & Vincentium nomine ſuo uterque Pontificatus ſui tempore, communi congreſſui adeſſe voluerant.*

Probatur ultimo ex Leone XI. in Epiſtola ad Michaelem Conſtantinopolitanum Patriarcham, in qua de Concilio Nicæno loquens, ait: *Cui præfuerant Victor & Vincentius Romani Presbyteri.*

Reſpondet Launojus, in Epiſtola ad Raymundum Formentinum, ex Eccleſiaſticis aliquibus monumentis colligi quidem Vitum & Vincentium geſſiſſe vices Silveſtri, atque ita Concilio Nicæno adfuiſſe, non vero præfuiſſe. Non enim omnis qui præſens adeſt Concilio, huic præſidet: alioqui tot eſſent Concilii Præſides, quot Epiſcopi Concilio præſentes adeſſent.

Verum turpiter hallucinatur Launoius. Quamvis enim adeſſe Concilio & præeſſe non ſit idem; tamen adeſſe Concilio nomine Romani Pontificis & vices illius ibi gerere, idem eſt quod illi præeſſe. Nam qui Romani Pontificis in Synodo vices gerit, eum tenet in Synodo locum, muniaque illa obit, quæ obiret Pontifex Romanus ſi inibi præſens eſſet. Porro primum obtineret locum, & Concilio præeſſet Romanus Pontifex, ſi adeſſet: igitur primum locum obtinent, & præſunt Synodo, qui vices ipſius in illa gerunt.

Id confirmat duplex locus S. Leonis, quo Launojus abutitur. Primus habetur Epiſtola 47. ad Synodum Chalcedonenſem: *Amplectendum*, inquit, *Clementiſſimi Principis plenum religione conſilium, quo Sanctam Fraternitatem veſtram ad deſtruendas inſidias diaboli, & ad reformandam Eccleſiaſticam pacem voluit convenire, Beatiſſimi Petri Apoſtoli jure atque honore ſervato; adeo ut nos quoque ſuis ad hoc literis invitaret, ut venerabili Synodo noſtram præſentiam præberemus; quod quidem nec neceſſitas temporis, nec ulla conſuetudo poterat permittere: tamen in his Fratribus Paſchaſino & Lucentio Epiſcopis, Bonifacio & Baſilio Presbyteris, qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me Synodo veſtra Fraternitas exiſtimet præſidere.* Præſentiam igitur ſuam exhibuit Synodo Sanctus Leo per hos Legatos, qui propterea Synodo ejus nomine præfuerunt.

Alter locus habetur in Epiſtola 49. ad Marcianum Auguſtum: *Fratrem*, inquit, *& Coepiſcopum meum Paſchaſinum de ea provincia, quæ videretur eſſe ſecurior, evocatum, qui vicem præſentiæ meæ poſſit implere, direxi, Bonifacio fratre noſtro & Compresbytero ſociato, & his quos antea miſeramus adjunctis, conſortem illis fratrem quoque meum Julianum addentes Epiſcopum...... Quia vero quidam de Fratribus contra turbines falſitatis non valuere Catholicam tenere conſtantiam, prædictum fratrem & Coepiſcopum meum vice mea Synodo convenit præſidere.* Idem eſt igitur præſentiæ Pontificiæ vicem implere, & Synodo illius vice præſidere: ac proinde ſi Vitus & Vincentius Silveſtri vice adfuerint Nicænæ Synodo, & ejus præſentiam ſuppleverint, ut ſupra laudata Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta teſtantur, illi quoque Concilio Silveſtri nomine præfuerunt.

Quod ſpectat Oſii προεδρίαν fatetur Launojus, illum e Nicænæ Synodi Præſidibus unum fuiſſe, ſed negat præfuiſſe Romani Pontificis nomine. Præfuiſſe fatetur, cum propter celebritatem nominis, tum propter exantlatos, ſatagente Conſtantino, in defenſione Fidei labores, non propter Romani Epiſcopi vices ipſi demandatas. Verum errat Launojus. Nominis enim celebritas non eſt ſolida ratio, cur Oſius mediocris Eccleſiæ in Hiſpania Epiſcopus, & Hiſpalenſi Metropolitæ immediate ſubjectus, & per appellationem Patriarchæ Occidentis, in Oriente ante legatos Apoſtolicæ Sedis, ante Alexandrinum & Antiochenum Patriarcha, ante totius Africanæ Eccleſiæ Primatem Cæcilianum, in aliena Provincia, Concilio Œcumenico præfuerit, niſi locum teneret, & perſonam gereret ampliſſimæ omnium poteſtatis. Cum præſertim in ipſis Hiſpaniis, in Concilio Illiberitano ex 19. tantum Epiſcopis coacto, ſecundo tantum loco ſederit, ut notat eruditus Conciliorum Hiſpaniæ Collector Garcias Loaiſa: nec in Arelatenſi ex ducentis conflato Epiſcopis inter primarios recenſeatur a Sancto Auguſtino, lib. 2. *Contra Parmenianum*, cap. 5.

Secundo. Si Oſio Romanæ legationis dignitas adimatur, ſequitur Sedium Patriarchalium jura, quæ magna Synodus confirmavit, & illibata ſervari voluit, violata fuiſſe, & Alexandrinum Epiſcopum, non

ſecun-

Digitized by Google

ſecundum, locum ſibi juxta mores antiquos decretum, ſed tertium dumtaxat obtinuiſſe.

Tertio. Quomodo Concilium Conſtantinopolitanum primum eodem ſæculo celebratum, decreviſſet Regiæ Urbis Epiſcopo alterum ab Epiſcopo Romano locum, niſi Romanus Epiſcopus in Nicæna Synodo primum locum per legatos ſuos obtinuiſſet? Quomodo legati Romani Pontificis in Concilio Chalcedonenſi de Dioſcori præſumptione conqueſti eſſent, quod prætenſo Œcumenico Concilio ſine authoritate Romani Pontificis præfuiſſet, idque nuſquam factum eſſe dixiſſent, ſi Oſius nullo Pontificiæ authoritatis & legationis charactere inſignitus Concilio præfuiſſet? *Cum perſonam judicandi non haberet*, inquiunt, * *præſumpſit, & Synodum auſus eſt facere ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ, quod numquam factum eſt, nec fieri licet*. Quomodo Macedonius Patriarcha Conſtantinopolitanus Anaſtaſio Imperatori Chalcedonenſis Synodi memoriam abolere ſatagenti reſpondit; *Sine univerſali Synodo, cui magnæ Romæ Epiſcopus præſideret, ſe nihil facturum?* Ita refert Theodorus Lector in Synopſi. Quomodo Juſtinianus Imperator *Novella* 131. decerneret: *Ut ſecundum quatuor ſancta Concilia Papa antiquæ Romæ ſit omnium Epiſcoporum primus*, ſi Conciliorum Œcumenicorum primario ſimplex Hiſpaniarum Epiſcopus præfuiſſet alio jure quam legationis ſibi a Romano Pontifice impoſitæ?

Chalcedon. Concil. Act. 1.

Quarto. Tunc vigebat Eccleſiæ Canon prærogativam ſuffragii, ſive quod idem eſt, jus Præſidendi in Conciliis Œcumenicis, immo & Synodis quibuſcumque, in quibus negotia univerſalem Eccleſiam ſpectantia tractarentur, Pontifici Romano tribuens, ut conſtat ex Epiſtola Julii Primi Pontificis Maximi ad Orientales Euſebianos, cujus meminit Socrates, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13. in qua ſcribit, eos contra Eccleſiæ Canones egiſſe, quod illum ad Concilium non vocaſſent: *Quippe cum Canon Eccleſiaſticus vetet, ne Decreta abſque ſententia Epiſcopi Romani Eccleſiis ſanciantur*. Μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τὰς Ἐκκλησίας. Quæ in Hiſtoria Tripartita ſic Latine redduntur a Caſſiodoro: *Non debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari*. Eum Canonem & Eccleſiæ morem ſpectat Concilium Romanum ex Epiſcopis Italiæ & Galliæ coactum ſub Damaſo Pontifice Maximo, quod Ariminenſe Concilium ex eo elevat inter cætera, quod Epiſcopus Romanus, cujus præ cæteris roganda erat & expectanda ſententia, Formulam Fidei ibi editam non probaſſet: ita enim ſcribunt hujus Concilii Patres in Epiſtola Synodica ad Illyricos, apud Theodoretum, lib. 2. cap. 22. *Siquidem numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet, præſertim cum Formula illa compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cujus ſententia præ cæteris expectanda erat, neque aliis eidem conſentientibus*.

Eum Canonem moremque ſpectabat Quinta Synodus Œcumenica, cujus Epiſcopi maxime laborarunt, ut cœtui ſuo Vigilius Romanus Pontifex adeſſet, ac præſideret. Tanta vero Pontificiæ Dignitatis ratio habita fuit, ut ter invitatus fuerit ad Concilium per tres Patriarchas & 17. Metropolitas, quibus ultima vice tres Patritios, & Quæſtorem ſuum Juſtinianus adjunxit. Scripſit porro Eutychius Patriarcha Conſtantinop. ſuo & aliorum nomine ad Vigilium, his verbis: *Et ideo petimus, præſidente nobis veſtra Beatitudine, ſub tranquillitate & manſuetudine Sacerdotali, propoſitis Sanctis Evangeliis, communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda quæri, & conferri; & finem quæſtioni imponi*. Eumdem Canonem moremque ſpectabat Septima Synodus Act. 6. ubi prædatoriam Synodum 328. Epiſcoporum, qui ſub Conſtantino Copronymo ad aſſerendam Iconomachiam convenerant, vocari non poſſe Concilium Œcumenicum oſtendit, quod ipſi Romanus Pontifex nec per ſe, nec per Legatos, nec per circularem Epiſtolam interfuiſſet, ut lex Conciliorum decernebat: *Non habuit*, inquit, *adjutorem illius temporis Romanorum Papam, vel eos qui circa ipſum ſunt Sacerdotes, nec etiam per Vicarios ejus: Neque per encyclicam Epiſtolam, quemadmodum lex edicit Conciliorum*. At prærogativa ſuffragii potitus non fuiſſet Silveſter Pontifex Romanus in Concilio Nicæno, ſi Oſius nulla Romanæ Sedis adauctus legatione ante Presbyteros ab ipſo miſſos fuiſſet ſuffragatus, Concilioque nomine proprio præfuiſſet: itaque nomine Silveſtri, utque ipſius legatus, Nicænæ Synodo præfuit.

Quinto. Ut de jure Patriarcharum ſileam, quomodo Theognis Nicænæ civitatis, in qua celebrabatur Synodus, Antiſtes, & Euſebius Nicomedienſis, totius Bithyniæ Metropolita & Imperatoriæ urbis Epiſcopus, homines ambitioſiſſimi, & Ariani, ſeſe non oppoſuiſſent præſidentiæ Oſii, quem ſuæ inſenſiſſimum Hæreſi noverant, ſi legatione Silveſtri functus non fuiſſet? Quomodo, inquam, non interceſſiſſent eadem ratione qua Metropolitanarum Sedium Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubjacentium Antiſtites reluctati ſunt Fortunio Carthaginenſium Epiſcopo & totius Africæ Primati, qui ante ipſos in Concilio Œcumenico ſexto ſedere contendebat? Quomodo tandem tum hi, cum alii Epiſcopi Ariani, qui poſt Conſtantini & Conſtantis obitum, imperante Conſtantio Arianorum fautore, nullum non moverunt lapidem, ut Conciliorum Nicæni & Sardicenſis authoritatem infringerent, eam non objeciſſent nullitatis cauſſam, quod Oſius irregulari plane modo, & Eccleſiæ moribus repugnante, illis Synodis præfuiſſet, ſi alia ratione extitiſſet, illarum Præſes, quam ut gerens vices Silveſtri, ad quem præſidendi jus attinebat?

Sexto. Oſius neque ob meritorum præſtantiam ſingularem, neque ut Conſtantini Legatus, Concilio Œcumenico præſidere potuit: ſupereſt igitur ut præfuerit ceu Legatus Romani Pontificis.

Probatur prima pars. Merita enim Oſii ad id valebant, ut ipſi venerationem maximam conciliarent, non ut ipſi principatum in Concilio Œcumenico tribuerent, in quo Hierarchicus ordo promicare in primis debet. Quid quod nec meritorum primas in celeberrimo illo conſeſſu tulit Oſius? Enimvero ſi de perſecutionibus propter fidem toleratis agatur, nonne ibi aderat Paphnutius Confeſſor, ex illis quos Maximianus dextris oculis effoſſis, & ſiniſtro poplite ſucciſo, ad metalla damnaverat? quem Conſtantinus in tanta veneratione habuit, & amore, ut ſæpius illum complecteretur, & oculum qui in Confeſſione Fidei fuerat evulſus, avidioribus oſculis demulceret, teſte Rufino, lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 4. Nonne ibi aderat Potamon Heracleæ in Ægypto Epiſcopus, & ipſe ſacris ſtigmatibus in perſecutione decoratus? quem S. Epiphanius *Magnum Epiſcopum & Confeſſorem* vocat *Hæreſi 68*. Nonne aderat Paulus Neocæſareæ Euphrateſiæ Epiſcopus, cui in perſecutione Licinii ambæ manus colligatæ fuerant, deinde ferrum candens illis admotum, quo nervi contracti, labefactatique fuerant, teſte Theodoreto, lib. 1. cap. 7. Si de Prophetiæ & miraculorum donis ſermo ſit, nonne ibi aderat Spiridio Epiſcopus Thremitunteis in Cypro, quem Rufinus, lib. 1. cap. 4. vocat *Virum ex ordine Prophetarum?* Nonne aderat & Jacobus Niſibis in Meſopotamia Epiſcopus, qui ſuſcitavit mortuos, & innumera alia edidit miracula? teſte Theodoreto, lib. 1. cap. 7. Nonne aderat & Sanctus Nicolaus Myræ in Lycia Epiſcopus, vir Apoſtolicorum & morum, & miraculorum? Si de gratia & authoritate apud Imperatorem ſit contentio, nonne Euſebius Cæſareenſis in hoc Oſium vel ſuperabat, vel certe æquabat? Ille, inquam, Euſebius, quem Conſtantinus impenſe laudavit quod Antiochenum Epiſcopatum recuſaſſet, & quem dignum totius orbis teſtimonio judicatum eſſe ait, qui univerſæ Eccleſiæ Epiſcopatu fungeretur. * Si doctrinam conſideremus, ejuſdem Euſebii ſcientia ipſi Conſtantino fuit admirationi, ut conſtat ex Epiſtola Conſtantini ad ipſum data, quam ipſa deſcribit, lib. 4. de illius Vita, cap. 35. Nonne aderat Euſtathius Antiochenus Epiſcopus, qui Orationem habuit in Concilio, quemque Sozomenus eloquentia jure admirandum ſcribit? lib. 2. cap. 10. Nonne aderat & Alexander Alexandrinus Patriarcha, quem Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 26. *Admirabilem & excellentem Epiſcopum* vocat? Ex his ergo evidenter colligitur, Oſium ob ſolam meritorum præſtantiam Nicæni Concilii præſidem non fuiſſe.

Euſeb. l. 3. De Vita Conſtant. cap. 59.

Jam vero probatur quod non præfuerit ut Conſtantini Legatus. Præſens enim erat Conſtantinus,

non igitur legatos direxerat. Neque præſidendi jus in Oſium transfudit Imperator, qui jus illud ſibi non competere profeſſus eſt, qui infra Epiſcopos ſedit, nec ſedere prius voluit quam id innuiſſent, ut teſtatur Euſebius, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 10.

Objicies. Epiſcopus qui in dextro ordine primam ſedem occupabat, perbrevi Oratione Imperatorem affatus eſt, teſte Euſebio, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 11. at illum qui Oratinnem habuit, fuiſſe Euſtathium Antiochenum Patriarcham conſtat ex Theodnreto lib. 1. cap. 7. Primum ergn locum habuit in Concilio Euſtathius, atque adeo Concilio præfuit.

Secundo. Proclus Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Synodicis ad Orientales literis, apud Facundum Hermianenſem, lib. 8. cap. 1. Sancto Euſtathin primas in Synodo Nicæna tribuit. *Beatiſſimus Euſtathias*, inquit, *Sanctorum Patrum, qui apud Nicaam congregati ſunt, primus exiſtens, fidem orthodoxam confirmavit*.

Tertio: Idem aſſerit Felix Tertius in Epiſtnla 5. *ad Zenonem Imperatorem*, ubi de Petro Fullone ſic loquitur: *Petrus primogenitus diaboli filius, & qui Sancta Antiochena Eccleſia indigne ſe ingeſſit, ſanctamque Sedem Pontificatus Ignatii Martyris polluit, qui Petri dextera Epiſcopus ordinatus eſt, Euſtathiique Confeſſoris, & Præſidentis 318. Patrum qui in Nicæa convenerant*.

Quarto. Facundus Hermianenſis, lib. 11. cap. 1. idem teſtatur, *Beatus Euſtathius*, inquit, *quamquam multos poſſit talibus dictis offendere, non tamen condemnatur velut Neſtoriani Author erroris; ſed honoratur cum multis, & præ multis Patribus, tamquam Nicæni Concilii primus exiſtens*.

Reſpondeo, Primum in dextro ordine locum honoratiorem non fuiſſe, ſed primum in ordine ſiniſtro: quod exemplo Concilii Chalcedonenſis probatur, cujus in prima Actione ita diſpoſitus legitur Epiſcoporum conſeſſus, ut a ſiniſtra parte Sedis Apoſtolicæ Legati, & poſt ipſos Patriarchæ Conſtantinopolitanus & Antiochenus, a dextris vero Dioſcorus Alexandrinus, quamvis proxime damnandus, & Juvenalis Hieroſolymorum ſederent. Hujuſmodi proculdubio conſeſſus ex ſolemni præcedentium Conciliorum more deſumptus fuit. Id autem duplici ratione potuit contingere: ſive quod in Eccleſia Chriſti, ad imitationem Patriarchalis benedictionis Jacob, mutato rerum ordine, dextera in ſiniſtram dignitatis cauſſa mutaretur: ſive quod apud Romanos pars ſiniſtra melioris eſſet auſpicii, teſte Varone, & aliis profanarum literarum Magiſtris, ac proinde dignior haberetur: ſed illud in ſacris tantummodo atque divinis, quod, (ut ajunt) ſiniſtra noſtra numinis dextera cenſeatur. Quamvis igitur primus a dextris ſederet Euſtathius in Nicæna Synodo, non ſequitur quod præeſſet. Præterea cum in medio conſeſſus Epiſcoporum Sacroſancta Evangelia in ſublimi ſolio collocarentur, quæ typum Chriſti Domini gererent: ex eo intelligimus eos, qui a parte ſiniſtra ſederent, a dextris Chriſti fuiſſe, eos vero qui in parte dextera, Chriſto fuiſſe a ſiniſtris. Quo etiam reſpicit vetus Ordo Romanus, in quo hæc leguntur de conſeſſu in Eccleſia: *Sedebunt ea locali diſpoſitione, ut intrantibus Eccleſiam Epiſcopi ſint ad ſiniſtram, Presbyteri vero ad dexteram: ut quando Pontifex ſederit, & ad eos reſpexerit, Epiſcopos ad dexteram, Presbyteros contueatur ad ſiniſtram*. Hanc ob rationem ſiniſtra honoratior dextera in Eccleſiaſticis conventibus habebatur. Unde Conciliorum Præſides non a dextris, ſed a ſiniſtris ſedebant.

Ad teſtimonia Procli, Felicis Tertii & Facundi, reſpondeo, Ipſos Euſtathio primas deſerre, doctrinæ & eloquentiæ, non authoritatis; & ſignificare quod fuerit inter primos Antiſtites, utpote tertiæ ſedis Patriarcha, non quod fuerit abſolute primus: nam Alexandrinus potius præfuiſſet: ſiquidem erat Antiocheno prior. Certe præeſſe dicuntur Concilio a nonnullis Authoribus omnes primarum ſedium Epiſcopi, nec tamen omnes prærogativa ſuffragii in Concilio potiti ſunt, cum Alexandrinus ante Antiochenum, Antiochenus ante Hieroſolymitanum ſederit, ſuffragatus fuerit, ſubſcripſerit. Sic Cedrenus in Compendio Hiſtoriarum: *Præerant ei*, inquit, *Silveſtri Papæ Romani locum tenentes Vitus & Vincentius Presbyteri, Metrophanes Byzantii, Alexander Alexandriæ, Euſtathius Antiochiæ, & Macarius Hieroſolymorum Epiſcopi*. Sic Nilus Metropolita, Rhodius in libello *de Synodis*, de Nicæno Concilio loquens: *Præerant Synodo*, inquit, *Silveſter Romæ, Alexander Conſtantinopolis, Alexander Alexandriæ, Euſtathius Antiochiæ, & Macarius Hieroſolymorum Epiſcopi*.

Objicies ſecundo. Alexander Alexandrinus Epiſcopus Nicæno Concilio præfuit. Præſides igitur non fuerunt Oſius, Vitus, & Vincentius Silveſtri Romani Pontificis nomine.

Probatur antecedens ex Epiſtola Synodica Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam. *Atque iſta Decreta*, inquit, *ad Ægyptum & Sanctiſſimam Eccleſiam Alexandrinam proprie & ſeparatim referuntur. Quod ſi aliud præterea quidpiam dum honoratiſſimus Dominus, & Collega, & frater noſter Alexander una adeſt, ſancitum & ſtatutum fuerit, ipſe utpote qui rebus deciſis cum præfuerit, tum communicarit, vobis coram accuratius renuntiabit*.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem, dico Alexandrum a Nicænis Patribus dici rebus deciſis præfuiſſe, quia maximæ fuit in Concilio authoritatis, utpote ſecundæ ſedis Patriarcha: non quod proprie Præſes fuerit Concilii, & ante Oſium, ac Preſbyteros a Silveſtro deſtinatos ſederit, ac ſuffragatus fuerit. Præterea in Græco textu non extat nomen πρόεδρος, aut προςάτα quod præſidem ſignificat, ſed κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγενημένων, quod ita vertit Sirmondus in editione Theodoreti, *geſtorum author & particeps*. Fuit autem rerum geſtarum Author, quia cum nulli melius notus eſſet, quam ipſi Alexandrinæ Eccleſiæ ſtatus, ad Patres retulit pericula ipſi imminentia, & mala quibus affligebatur per Arianos & Meletianos; inſimulque ſuggeſſit quid ſibi pro reſtauranda illius Eccleſiæ pace agendum videretur, ac multum pro ea re laboravit in Concilio. Id ſignificant Nicæni Patres in laudata Epiſtola: *Majore honore*, inquit, *& amore ardentiore Alexandrum collegam noſtrum, & veſtrum Epiſcopum complectimini: qui dum aderat, nobis permagnæ voluptati fuit, permultumque laboris in ea ætate ſuſcepit, quo Eccleſiæ veſtræ ſtatum ad tranquillitatem traduceret*.

Objicies tertio. Sozomenus, lib. 2. Hiſtoriæ, cap. 16. & Theodoretus, lib. 1. cap. 6. Romani Pontificis legationem ad Vitum & Vincentium Presbyteros reſtringunt. Igitur non præfuit Oſius Romani Pontificis nomine.

Reſpondeo, Sozomenum & Theodoretum non meminiſſe Oſii, ſed alios Authores a nobis laudatos meminiſſe.

Reſpondeo ſecundo cum eruditiſſimo Cardinali Peronio, diſtinguendum eſſe duplex genus Legatorum, quos ad Concilia Œcumenica Orientalia mittere ſolebant Romani Pontifices. Alii Epiſcopi erant ex corpore Romanæ Patriarchalis Eccleſiæ ſelecti, ut Arcadius & Projectus in Concilio Epheſino; Paſchaſinus in Chalcedonenſi; alii Presbyteri ex corpore S. Romanæ Eccleſiæ particularis aſſumpti, ut Vitus & Vincentius in Concilio Nicæno; Archidamus & Philoxenus in Sardicenſi, Philippus in Epheſino, Bonifacius in Chalcedonenſi. Hujus diſtinctionis ratio erat, quia nuſquam tota Occidentalis Eccleſia ad Concilia Œcumenica extra Patriarchatum Occidentis celebrata conveniebat; Sed Epiſcopus Romanus convocabat Romam Concilium Occidentalium Epiſcoporum, cujus Relationem per legatos ad Concilium Orientis dirigebat. Legati igitur quos ad Coocilia Orientalia mittebat Romanus Pontifex, duplicis erant generis. Alii interni, & veluti domeſtici Eccleſiæ Romanæ, qui Legati a latere Pontificis dicebantur, qui Summi Pontificis perſonam ſingulari quadam ratione gerebant; alii externi, ex Epiſcoporum ordine aſſumpti, qui totum Eccleſiæ Occidentalis corpus repræſentabant, atque tum vice Romani Pontificis, tum aliorum Occidentis Epiſcoporum, ferebant ſuffragium. Cum igitur Theodoretus, & Sozomenus legationem Silveſtri ad Vitonem & Vincentium reſtringunt, de ſolis Legatis internis a latere Pontificis miſſis loquuntur: cum vero Sanctus Athanaſius, Socrates, Gelaſius Cyzicenus, Photius, & ante illos Euſebius,

Digitized by Google

ſebius, addunt Oſium, tam internos, quam externos Legatos intelligunt. Oſius enim ex mandato Pontificis & Synodi Occidentalis legatione fungebatur.

Nec eſt quod quidam reſponſionem iſtam ſugillent, dicentes, illam diſtinctionem Legatorum in ſexta Synodo initium ſumpſiſſe. Hanc enim objectionem occupavit Doctiſſimus Cardinalis Perronius, qui duplicem illius Legationis committendæ modum olim extitiſſe notavit. Primum, cum non ſolum diverſis perſonis, ſed diverſis etiam electionibus & mandatis, utriuſque legationis munus imponebatur. Quod in Concilio ſexto Œcumenico primum factum eſt. Secundo, cum in unum utraque legatio coaleſcebat, ac Romani Pontificis, Occidentaliſque Concilii vices una committebantur, quod in Conciliis Chalcedonenſi, Epheſino, & Nicæno locum habuit.

Objicies quartò. Sozomenus recenſens primarum ſedium Epiſcopos, qui Concilio Nicæno adſuerunt, ultimo loco nominat Epiſcopum Romanum, qui Synodo adeſſe non potuit ſenectute gravatus, ſed adfuit per Vitonem & Vincentium Presbyteros (lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 16.) ergo Presbyteri illi ultimum duntaxat locum in Concilio Nicæno habuerunt? tantum abeſt ut præſuerint.

Reſpondeo, Sozomenum inverſo ordine recenſere primarum ſedium Antiſtites, ut ab inferioribus incipiens, in eum deſinat, penes quem ſuprema erat authoritas. Unde primo loco recenſet Macarium Hieroſolymitanum, qui ſolo tunc honore Patriarchatus, nulla juriſdictione fruebatur; ſecundo Euſtathium Antiochenum, tertio Alexandrum Alexandrinum; demum Epiſcopum Romanum. Sicut ergo nihil derogaret Imperatoris dignitati, qui de comitiis Imperii agens, quibus non per ſe ipſum, ſed per legatos adfuiſſet Imperator, ultimo loco ipſum recenſeret, ab inferioribus Electoribus narrationem incipiens, hoc modo: Comitiis Imperialibus aderant Marchio Brandeburgenſis, Comes Palatinus, Dux Saxonum, Archiepiſcopi Trevirenſis & Moguntinus, & Rex Bohemorum: Imperator vero non adfuit, ſed direxit illuc Legatos qui vices ipſius gererent: ita Sozomenus nihil derogat dignitati Epiſcopi Romani, aut ejus legatorum, nec ipſis ultimum, ſed principem revera locum aſſignat. Et alioqui Socrates qui directum & naturalem (ut ita loquar) Nicæni conſeſſus ordinem, ex ipſo Sancto Athanaſio, in lib. *De Synodis* deſcribit, primo loco recenſet Oſium Epiſcopum, Vitonem & Vincentium Presbyteros; deinde Alexandrum Alexandrinum; tertio Euſtathium Antiochenum; quarto Macarium Hieroſolymitanum, (lib. 1. cap. 9.)

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

ACerrimus Romanæ Eccleſiæ inſectator Baſnagius, ſemper intentus, nequid ſtare permittat ex iis, quæ in ejus eccleſiæ commodum cedunt, hanc de præſide concilii Nicæni quæſtionem in ſavorem Euſtathii Antiocheni definit, contendens Romanæ eccleſiæ vicarios præfecturam in ea ſynodo geſſiſſe nullam; nullam Oſii ſupra cæteros ſuiſſe dignitatem, & ſi quæ fuerit vicibus Romani Pontificis functum illum negat. En quibus ſententiam ſuam tuetur. Euſtathius Antiochenus, quam imperator ad patres habuit orationem, primus omnium, ait Theodoretus, Hiſt. Ecc. lib. 1. cap. 7. excipiens, Imperatori panegyricum dixit, ejuſque in res divinas ſtudio adgratulatus eſt. Quis autem imperatori ſynodum alloquenti pro ſynodo reſponderit, niſi qui toti concilio præeſt? Primum etiam locum inter patres Nicænos eidem Euſtathio vindicat ſynodus Orientis in ſynodica ad Proclum, Felix papa III. in epiſt. ad Zenonem Auguſt. Facundus lib. 2. cap. 1. Euſtathium pariter ſedem habuiſſe in concilio omnium honoratiſſimam in dexteris teſtis eſt Euſebius de vit. Conſtant. lib. 3. cap. II. quod eſt alterum præfecturæ ejus argumentum.

Nec ſane præfectura illa in concilio alteri melius quam Euſtathio vindicaretur. Non enim Oſio adjudicanda, quamquam de illo ſcripſerit S. Athanaſius Apol. to. 1. pag. 793. *In qua ſynodo non dux ille & anteſignanus fuit? Quæ eccleſia illius* προςασίας (præſidentiæ) *non pulcherrima monumenta retinet?* προςασίαν enim hic non præfecturam ſignificare, ſed pro auxilio poſita non immerito crederetur, ut ſit ſenſus: Quæ eccleſia auxilii ſibi ab eo præſtiti non pulcherrima ſervat monumenta? Ita enim interdum vocem hanc uſurpari docet Suidas. Nec ſane in omnibus ſynodis, quibus præſens adſuit, Oſius præfecturam exercuit, ut ex ſynodo Illiberitana conſtat, in qua locum poſt Felicem Accitanum occupat ſecundum. Subducto igitur S. Athanaſii teſtimonio pro hac Oſii præfectura nihil aliud ſupereſt.

Dixerit ſortaſſe quiſpiam, Oſium Romani Pontificis functum vicibus ejus nomine præſediſſe, eique ſententiæ Gelaſius Cyzicenus ſuffragator aſſeritur. *Oſius ex Hiſpaniis, nominis, & fama celebritate inſignis, qui Silveſtri epiſcopi maximi Romæ locum obtinebat, una cum Romanis presbyteris Bitone & Vincentio*. Cum tamen ea Gelaſii hiſtoria plena ſit nugarum ex eruditorum omnium confeſſione, non eſt cur unico illi teſti, in tanto cæterorum omnium etiam coævorum ſcriptorum ſilentio, fidamus. Silentio ajo? Sed & plus aliquid adſtruunt veteres; nam quoties vicarios Silveſtri in Nicæno concilio commemorant, numquam niſi geminos illos presbyteros, Vitum & Vincentium, vel ſaltem generali nomine presbyteros nominant. Ita Euſebius, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, aliique. Idem pariter Oſius apud Socratem lib. 1. cap. 13. ſubſcribit actis Nicænis ut Epiſcopus, non vero ut Silveſtri legatus. Igitur ſi legatione nulla Silveſtri functus eſt Oſius; quo jure ſynodo præfuiſſe ſtatuatur?

Demus tamen (Baſnagium loquentem induco) Oſium vicarias geſſiſſe Romani pontificis partes; diſcutiendum adhuc ſupereſt num Romanus pontifex per ablegatos ſuos concilio præſederit. Nemo veterum hanc præfecturam illis adjudicavit. Nec ipſi ſibi Vitus & Vincentius pontificia legatione fungentes dum ſynodo ſubſcribunt, ambitioſum hunc præfecti titulum uſurpant. Profecto Silveſtri ablegati ad ſynodum Arelatenſem nullam in ea ſynodo ſupremam poteſtatem obtinuerunt, ut planum fit ex epiſtola ſynodica ad Silveſtrum, cui Marini Arelatenſis nomen præfigitur. Si ergo Arelatenſi ſynodo alter a legatis pontificiis præerat, cur hoc juris datum illis in Nicæno concilio abſque idoneo teſte aſſeruerimus? Nec ſane diſciplinæ tunc obtinentis ratio poſcebat ut presbyteri primas ſedes ſupra epiſcopos & metropolitanos tenerent. Adde, quæ tradit Euſebius de Euſtathio, quem primum obtinuiſſe locum in dextero ordine tradit; quod argumentum eſt primæ in ſynodo dignitatis. Dextrum enim honoratiorem fuiſſe locum præ ſiniſtro multis adductis conjecturis potius quam argumentis, probare Baſnagius adnititur. Atque hæc ſunt majoris momenti argumenta, quibus ſententiam de proedria legatorum Romanorum in concilio Nicæno refutaſſe Baſnagius ſe ſibi blanditur.

Nunc quæ reponenda ſunt nobis in adverſum promamus. Principio quidem Euſtathium præſuiſſe Nicæno concilio nullo ſatis idoneo argumento adſtrui ab adverſario noſtro exiſtimo. Inter ſubſcriptiones Nicæni concilii, quæ bis, terva repetitæ apud Labbeum leguntur, nullibi primus locus Euſtathio datur, ſed potius Oſio, ac duobus Romanæ eccleſiæ presbyteris legatis. Si Euſtathius ſynodi nomine imperatoris orationem excepit, & communi nomine adgratulatus eſt principi; id utique tribui viro potuit qui, ſin minus dignitate; certe tamen & eloquentia, vitæ ſanctimonia, ac rerum geſtarum merito præſtare cæteris videbatur. Alioquin nulla ſatis idonea ratio aſſignatur cur Euſtathio potius Antiocheno, quam Alexandrino præſuli præfectura iſta aſſignaretur. Alexandrina enim cathedra ſecundum a Romana locum tenebat. Quin nec ea quæ dicta ſunt de allocutione Euſtathii ad imperatorem certa uſque adeo fide conſtant. Quanquam enim id tradit Theodoretus, decus tamen illud Alexandro Alexandrino epiſcopo dat Nicetas in theſauro fid. Orthod. lib. 5. cap. 7. idque ex teſtimonio Theodori Mopſueſteni qui concilii ætati propior quam Theodoretus vixit.

Fateor quidem Euſtathium primum locum in dextra parte obtinuiſſe; ſed antequam fidem ex nobis extor-

extorqueat Baſnagius, contendens hanc fuiſſe ſedem omnium hohoratiſſimam, indicare nobis debuit quæ eſſet ſedium diſpoſitio in Nicæno illò conventu. Profecto in Chalcedonenſi ſynodo lævam tenebant honoratiſſimi quique epiſcopi, quia ex diſpoſitione illa cathedrarum ſiniſter locus, ipſo fatente Baſnagio, præſtabat. Ita pariter & diſponi ſeſſiones in hac Nicæna ſynodo potuerunt, ut qui dextrum locum tenebat primus Euſtathius; ſecundus tamen haberetur.

Euſtathio ergo loco amoto, ſuccedit Oſius, quem revera præfecturam geſſiſſe in Nicæna ſynodo perſuadent mihi elogia illa veterum ſcriptorum, quæ viro ſummo primum locum in conciliis datum affirmant. Huc ſpectant illa S. Athanaſii verba: *in qua ſynodo ille non dux & anteſignanus fuit?* Huc etiam ſubſcriptiones Nicæni hujus concilii, quarum caput eſt ſemper Oſius. Huc tandem facit Gelaſius ille Cyzicenus, qui congregatam Nicænam ſynodum per beatum & ſanctum Oſium affirmat lib. 2. cap. 12.

Quæ cum ita ſint, diſcutiendum ſupereſt num Oſius ille Romanæ eccleſiæ vicarias partes tenuerit. Ita profecto rotundis verbis aſſeverat Gelaſius Cyzicenus hiſt. lib. 2. cap. 3. ajens *Oſius ex Hiſpaniis, nominis & famæ celebritate inſignis, qui Silveſtri epiſcopi maximæ locum Romæ obtinebat, una cum Romanis presbyteris Bitone & Vincentio*. Confirmat & Adrianus I. in epitome Canonum. Porro Gelaſius ſua omnia de concilii Nicæni rebus accepiſſe ſe prodit e vetuſtiſſimo codice, & probatiſſimis, antiquiſque ſcriptoribus: quare aſſerta hæc Oſii a Silveſtro legatio multo quam Gelaſius antiquiorem teſtem obtinet. Sed & alia, ait Baſnagius, ibi tradit Gelaſius, quæ dubia ſunt, niſi commentitia malueris. Fateor aliqua referre incerta hominem ſimplicem & parum cautum; verum ex paucis illis, quæ certe fabuloſa habet, ſuſpicionem in reliqua ejus omnia creare ingenii eſt parum liberalis. Nec mihi oggeratur vetuſtiorum omnium ea de re ſilentium; non enim illam omnes ad unum veteres ſiluiſſe ex Gelaſio, ſua omnia ex veteribus accepta tradente, jam demonſtratum eſt. Adſtruit etiam Gelaſio fidem ordo ſubſcriptionum concilii Nicæni, quem omnes inter ſe diverſi MSS. codices ſervant; quamquam enim in collocandis aliis Patribus variant; ſummo tamen conſenſu Oſium in capite una cum legatis Apoſtolicæ ſedis conſtituunt. Hæc cernas in catalogo quorumdam epiſcoporum apud Socratem H. E. lib. 1. cap. 13. Hæc pariter in gemino catalogo e vetuſtis codicibus expreſſo apud Labbeum Venet. edit. Hunc pariter ſervat ordinem Arabicus a Seldeno vulgatus in commentar. ad Origines Eutychii pag. 90. qui tamen catalogi ſcriptor Arabs cum Silveſtrum Romanum in omnium capite conſtituat, Oſii, Viti, & Vincentii nomina paulo inferius recitat. Subticet quidem Oſius in ſubſcriptione illa ſua nomen legari Apoſtolici, quod addunt duo illi presbyteri eadem legatione peræque fungentes. Hæc pro ſe ingerit Baſnagius; num tamen ſolide ſatis judicent docti. In ſubſcriptionibus Sardicenſibus vulgatis Vincentius Capuanus, & Januarius Beneventanus legati nomen, quod reipſa gerebant, minime addunt. Fateor equidem in MS. codice Arduini legati nomen adjectum eſſe Vincentio e Januario; ſed & vulgatæ ſubſcriptiones in quibus vox illa abeſt e MSS. petitæ ſunt; utri codices præſtent quis definierit? Epiſtolæ S. Athanaſii e concilio Sardicenſi datæ ſubſcribitur cum cæteris *Januarius de Benevento* fine addito; quamquam Pontificis legatum agebat. Cur vero Vitus, & Vincentius legatos Silveſtri reipſa ſe dicunt? ideo arbitror, quod titulus illis præferendus erat cur meri licet presbyteri inter epiſcopos ſederent.

Supereſt diſcrimen aſſignemus inter Arelatenſe concilium & Nicænum: nolo enim contentioſum funeus cum Baſnagio trahere contendente Arelatenſi concilio Romanos legatos adfuiſſe nec præfuiſſe: Eſto; non præſederint. Ergo ne recte continuo intuleris nec primas in Nicæno tenuiſſe? non arbitror. Arelatenſe enim concilium inſtitutum fuit poſt Romanum, in quo de cauſa Cæciliani Romanus Pontifex judicaverat. Sententiæ ibi latæ non acquieſcentes Donatiſtæ, Cæciliani adverſarii, reclamarunt apud Conſtantinum, idemque Imperator, ne quid relinqueret intentatum ad pacem inter fideles componendam, novum judicium victis conceſſit Arelate habendum. Res igitur ipſa poſcebat ut novum eſſet judicium, non idem ac prius, adeoque & ſecundi hujus concilii præſes alter ſtatuendus a priori; ne quid juſtæ ſuſpicionis Donatiſtis relinqueretur. Nihil ſimile occurrebat in Nicæno concilio, cui proinde ſuus primatus ſedi Apoſtolicæ permittendus fuerat. Hoc igitur ponendum eſt inter gemina hæc concilia diſcrimen, quo admiſſo Baſnagii argumenta omnia rejiciuntur.

DISSERTATIO XIII.

De Concilii Nicæni Epocha.

ARTICULUS UNICUS.

Quo tempore celebratum fuerit Nicænum Concilium?

PROPOSITIO I.

Celebratum eſt Nicænum Concilium anno Æræ communis 325. Silveſtri Pontificis 12. Conſtantini Imperatoris 20. Paulino & Juliano Conſulibus.

PRobatur authoritate Concilii Chalcedonenſis Actione 2. ubi dicitur celebrata Nicæna Synodus, cujus poſtea Symbolum recitatur, *Conſulatu Paulini & Juliani virorum Clariſſimorum Conſulum anno poſt Alexandrum 636. menſis ſecundum Græcos, Deſii, die 19. qui eſt 13. Calendarum Juliarum, in Nicæa Metropoli Provinciæ Bithyniæ.*

Probatur ſecundo ex Euſebio, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 24. ubi Nicænum Concilium celebratum teſtatur ipſis Coſtantini vicennalibus. *Quibus*, inquit, *ad exitum perductis*, Actis ſcilicet Nicænæ Synodi, *ſecundam iſtam victoriam Imperator ſe contra Eccleſiæ hoſtem* conſecutum affirmavit, & propterea feſtum triumphale ad Dei honorem illuſtrandum egit. Eodem tempore vigeſimus ejus regni annus completus eſt: in quo Conventus celebres etiam apud reliquas gentes agitabantur.*

* *Licinium*

Et lib. 4. cap. 47. *Nicænus ille Conventus*, inquit, *triumphi nomine, vigeſimi Imperii anno conſtitutus, in ipſa Urbe Nicæa, ubi id eſt præclaram de hoſtibus victoriam reportabat.*

Probatur tertio ex Socrate, lib. 1. cap. 9. ubi de Concilio Nicæno ſic loquitur: *Quod ad tempus Concilii attinet, coactum quidem fuit, ſicut ex Annalium Commentariis conſtat, Paulino & Juliano Conſulibus, undecimo Calendas Junii, anno 636. poſt regnum Alexandri Regis Macedonum.* Error irrepſit in menſe & die; ſiquidem Junius loco Julii, & XI. Kalendas loco XIII. obtruſus eſt Scriptorum incuria, vel Typographorum oſcitantia.

Eadem ad verbum habet Dionyſius Exiguus in epigraphe Canonum Nicænorum.

Mendoſum igitur eſt Euſebii Chronicon, in quo Nicæni Concilii epocha figitur anno 15. Imperii Conſtantini, & Domini 324. ſiquidem ſub iiſdem Conſulibus incidit annus Conſtantini vigeſimus, Chriſti vero 325. ut ex Faſtis emendatioribus colligitur.

Mendoſum etiam eſt Caſſiodori Chronicon, in quo poſt triennium collocatur, ſub Januarii ſcilicet ac Juſti Conſulatu. Inde autem contigit Caſſiodori hallucinatio, quod imperantis Conſtantini auſpicia, quæ ad Conſulatum Conſtantii & Maximini ſextum, quo pater ejus Conſtantius obiit, accuratiores Chronologi referunt, ipſe ad Conſulatum Diocletiani decimum, Maximini ſeptimum, id eſt, ad triennium poſt referat. Explodenda etiam ſunt quæ a Gelaſio Cyziceno ſcribuntur, lib. 2. cap. 5. *Agebatur*, inquit, *annus Regni Conſtantini ſextus decimus, & ſextus præterea menſis, cum hæc ab illo pro Eccleſiæ pace ſumma cura gerebantur.*

PROPOSITIO II.

Nicæna Synodus anno ipſo vigeſimo Conſtantini abſoluta eſt.

PRobatur primo authoritate Euſebii, qui Nicænæ Synodo adfuit, quique non ſemel teſtatur eam ipſis Conſtantini vicennalibus abſolutam. Præterea, lib. 4. *De Vita Conſtantini*, cap. 47. ſcribit Concilium Nicænum celebratum fuiſſe anno illius vigeſimo, quomodo Hieroſolymitanum anno illius trigeſimo celebratum eſt. At Hieroſolymitana Synodus anno eodem inchoata & completa eſt: igitur & Nicæna ipſis Conſtantini vicennalibus completa fuit.

Probatur ſecundo. Sub aliis Conſulibus habita non legitur Synodus Nicæna, quam ſub Paulino & Juliano: ergo ultra ipſorum Conſulatum, id eſt, ultra annum prorogata non fuit.

Probatur tertio. Euſebius, & cæteri Scriptores teſtantur Conſtantinum Synodo ſemper adſuiſſe. At quis tanti Rectorem imperii cum Epiſcopis ſolido triennio in Concilio manſiſſe, ut quidam Authores ſcripſerunt, ſibi perſuadeat?

Probatur quarto. Cætera Concilia, Sardicenſe nimirum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalcedonenſe, &c. paucis abſoluta fuere menſibus. Quidni ergo & Nicænum? aut qua de cauſſa ad triennium & amplius prorogatum fuiſſet?

Probatur quinto. Ex antiqua Canonum Collectione, quæ vulgo Creſconiana appellatur. *Factum eſt*, inquit, *Concilium apud Nicæam Bithyniæ Metropolim a die 13. Calendas Julias, quod tenuit uſque ad 8. Calendas Septembres, Paulino & Juliano* Conſulibus Et alia manu: *Atticus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopus* dixit: *Edidi Canones Sanctorum Patrum manu mea ſubſcriptos. Amen.* Hæc a Creſconio deprompta exiſtimat Cardinalis Baronius ex Reſcripto Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani mittentis Nicænos Canones ad Aurelium Charthaginenſem, ejuſque Synodum cum Romana Eccleſia de appellationibus contendentem. Ex his porro conſtat Synodum Nicænam duorum menſium ſpatio, & aliquot inſuper dierum, abſolutam: cujus ſcilicet duratio inter 19. Junii. & 25. Auguſti concludatur, ut ex Attici & Creſconii teſtimonio conſtat.

Objicies in primam Propoſitionem: Synodus Nicæna ſub Julio 1. Romano Pontifice celebrata eſt: Falſa eſt igitur, quam conſtituimus, Nicæni Concilii epocha.

Probatur antecedens, authoritate Sozomeni, lib. 1. cap. 16. *Julius Epiſcopus Romanus*, inquit, *ætate ingraveſcente præpeditus abſuit; Sed Vitus & Vincentius ejuſdem Eccleſiæ Presbyteri pro illo adfuere.* Item authoritate ipſius Julii in Epiſtola ad Synodum Antiochenam relata a Sancto Athanaſio in Apologia 2. in qua loquens ille Pontifex de Marcello Ancyrano, ait: *Noſtri Presbyteri, qui tunc Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta fide conteſtabantur.* Tertio ex Photio libro *De Synodis* aſſerente, Nicænam Synodum ſub Silveſtro & Julio fuiſſe celebratam. Quarto ex Nicephoro, lib. 8. cap. 14. illam ad tempora Julii referente.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad probationem, reſpondeo primo ad authoritatem Sozomeni, manifeſtum errorem in Julii nomine admiſſum eſſe. Etenim poſt undecim annos ſolidos a Concilio Nicæno Julius ad Romanæ Sedis faſtigium evectus eſt, ut monuit ipſe Sozomenus. Itaque vix fieri poteſt ut tam ſupinæ ignorantiæ hunc authorem inſimulemus, ut in re adeo manifeſta hallucinatus ſit, Juliumque Silveſtro ſubſtituerit. Mendum equidem eſſe vetus non inficior, quod in Hiſtoriæ Tripartitæ interpolatione e Sozomeno retinuit Epiphanius Scholaſticus, eumque ſecutus Beda: Sed in amanuenſium incuriam, potius quam in authoris oſcitantiam refundendum eſt. Quod ex ipſo Sozomeno non difficile oſtenditur. Cum enim in primo libro Hiſtoriæ Nicæni Concilii finem impoſuiſſet, ſecundum auſpicatus eſſet his verbis: *Cum jam Nicænum Concilium veniſſet ad exitum*, &c. prioribus novemdecim illius ſecundi libri capitibus in iis recenſendis verſatur, quæ a Nicæni Concilii tempore ad Antiochenum uſque Concilium geſta ſunt, cujus Concilii Actis recitatis, ſic exordium ducit capitis decimi noni: *Per id tempus, cum Marcus poſt Silveſtrum ad exiguum tempus Epiſcopatum Romanum geſſiſſet, Julius in illam ſedem ſucceſſit.* Ex quo evidenter ſequitur τὸ *Julius*, quod in præcedenti libro legitur, mendoſe in textum irrepſiſſe, in quo potius legendum ſit πολιὸς δὲ ῥωμαίων ἐπίσκοπος; id eſt, *Senex vel venerabilis Romanorum Epiſcopus.* Cujus loco facillime irrepſit, ἰούλιος δὲ ὁ ῥωμαίων ἐπίσκοπος, ut obſervat appoſitiſſime doctiſſimus Cardinalis Perronius in Præfatione Gelaſii Cyziceni editionis Romanæ, & in Replica ad Regem Sereniſſimum magnæ Britanniæ, cap. 35.

Non eſt etiam negligenda obſervatio illuſtriſſimi Domini de Marca viri in omni literaturæ genere peritiſſimi, qui dictionem illam πολιὸς Poetis familiarem, apud Hiſtoricos inſolentem eſſe notat; monetque locutionem omnino barbaram hinc effici. Fatetur nihilominus ex conjectura eminentiſſimi Perronii viam aperiri ad veram emendationem; ſi vice τῦ ἰούλιος legatur πόλεως lectioque ita reſtituetur: πόλεως δὲ ῥωμαίων ἐπίσκοπος, id eſt, *urbis autem Romanorum Epiſcopus.* Tam ſolidæ quis refragaretur conjecturæ?

Confirmatur hæc reſponſio, primo ex eo quod Sozomenus, lib. 1. cap. 2. ſcribat: *Criſpo & Conſtantino Cæſaribus Conſulibus, Romanæ Eccleſiæ Antiſtes fuit Silveſter.* Fuiſſe autem tunc Conſulatum Criſpi & Conſtantini tertium, idem Sozomenus in Præfatione ſui Operis teſtatur. *Suam vero*, inquit, *Hiſtoriam exorſus a Criſpo & Conſtantino Cæſaribus jam tertium Conſulibus.* Atqui tertius Criſpi & Conſtantini Conſulatus quatuor aut quinque dumtaxat menſibus ante Concilii Nicæni initium abſolutus eſt; quod ſcilicet 13. Kal. Jul. Paulino & Juliano Conſulibus inchoatum fuit. Fieri ergo non poteſt ut ſuos illuc legatos direxerit Julius: cujus inter & Silveſtri Pontificatum ſedit Romæ Marcus octo menſium ſpatio, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Chronico.

Confirmatur ſecundo, ex eo quod ſcribit Sozomenus, abſuiſſe Epiſcopum Romanum a Concilio Nicæno, ingraveſcente ætate præpeditum. Quod in Julium cadere non poteſt, quem 33. dumtaxat anno poſt Concilium obiiſſe ex omnium Hiſtoricorum fide conſtat.

Accedit querela Julii, (ut Sozomenus ipſe refert, lib. 3. cap. 9.) apud Epiſcopos Orientales, quod eum ad Synodum Antiochenam non vocaſſent. Hoc autem qua ratione ſtare poteſt cum excuſatione ſenectutis, ob quam non adfuit Concilio Nicæno, quod ſexdecim annis Antiocheno illo antiquius fuit? Immo quare Julio ſenectutis cauſſam prætexuit Sozomenus, cur a Concilio Nicæno abfuerit; non autem eam multo magis attulit cur ad Sardicenſe, quod 22. annis poſterius Nicæno fuit, non ſit profectus.

Ad authoritatem Sancti Julii Romani Pontificis reſpondeo, ipſum deſignaſſe Vitum & Vincentium Sedis Apoſtolicæ Nicænum ad Concilium legatos, his verbis: *Noſtri Presbyteri.* Quia Presbyteri erant Eccleſiæ Romanæ, ſed a Silveſtro miſſi, non ab ipſo Julio.

Ad Photium reſpondeo, ejus teſtimonium ſeipſo ruere. Cur enim Synodum Nicænam ſub Silveſtro, Marco, & Julio celebratam non ſcribit, cum Marcus Silveſtrum inter & Julium in Cathedra ſederit Pontificia? Deinde, ſi cœpta ſub Silveſtro eſt, abſoluta ſub Julio, ſequitur ipſam ad duodecim annos propagatam: quod omni ſpecie veritatis deſtitutum nemo non videt.

Ad teſtimonium Nicephori reſpondeo, ipſum in depravatum Sozomeni textum incidiſſe: ex quo eum in errorem impegit.

Objicies ſecundo ex Photio *in Bibliotheca Codice* 88. ubi ex Gelaſio Cyziceno refert, *Indictam eſſe Nicænam Synodum anno 16. Imperii Conſtantini, duraſſeque Actiones ejus ad uſque ejuſdem primum & vigeſimum annum cum ſemeſtri, ut nimirum ſex ipſos annos Patres conſederint.*

Confirmatur ex Authore anonymo apud Metaphraſtem, qui Concilium Nicænum ſex menſes ultra triennium perduraſſe aſſerit: *Cœpit enim*, inquit, *quin-*

to

to decimo Aprilis, finita autem Synodus eſt, cum triennium rurſus perveniſſet ad Aprilem, & excurriſſet uſque ad Septembrem. Sic enim ſapiens annotavit Alexander, qui ſcripſit Acta Synodi. Ergo Nicæna Synodus nec cœpta eſt an. 20. Conſtantini, nec eodem anno abſoluta.

Reſpondeo, majorem non eſſe Photii authoritatem hac in re, quam Gelaſii Cyziceni, cujus teſtimonium & verba deſcribit, nihil ex ſeipſo affirmans. Porro in epocha Nicænæ Synodi hallucinatus eſt Gelaſius, uti in multis aliis: quorum ecce tibi ſpecimen.

Gelaſii Cyziceni hallucinationes.

In Præfatione, ait Rufinum Presbyterum Romanum fuiſſe, Nicæno interfuiſſe Concilio. At Rufinus Aquilejenſis erat Presbyter, non Romanus. Nec interfuit Nicæno Concilio: immo nec intereſſe potuit: qui necdum forſan natus erat.

Lib. 1. cap. 3. *Francorum* meminit quod nomen Concilii Nicæni tempore longe recentius eſt.

Lib. 2. cap. 27. ait Alexandrum Alexandriæ Epiſcopum cum Athanaſio tunc Archidiacono Concilii geſta miſiſſe Eccleſiis Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, &c. At id non fecit Alexander, ſed ipſa Synodus, ut conſtat ex ipſius Epiſtola, quæ legitur apud Theodoretum, lib. 1. Hiſtor. cap. 8. Deinde falſum eſt Sanctum Athanaſium tunc fuiſſe Archidiaconum; ſed tunc Diaconus tantum erat, ut conſtat ex Socrate, lib. 1. Hiſtor. cap. 5. & ex aliis Authoribus. Ibidem ſcribit, Alexandrum Conſtantinopolitanum tunc ſolum Presbyterum, poſtea vero Epiſcopum, miſiſſe Acta Concilii Eccleſiis omnium Cycladum inſularum. At certum eſt Alexandrum Conſtantinopolitanum jam fuiſſe Epiſcopum Nicæni tempore Concilii, ex Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. & 3. nam cap. 2. inter primarios Epiſcopos qui tunc florebant, numerat Alexandrum: *Per idem tempus*, inquit, *Epiſcopali munere Conſtantinopoli fungebatur Alexander Apoſtolicis quoque donis illuſtris*. Cap. 3. refert Epiſtolam quam de Ario & ejus primis diſcipulis in Alexandrina Synodo anathemate damnatis ſcripſit Alexander Alexandrinus ad Alexandrum jam Conſtantinopolitanum Antiſtitem. Cap. 4. refert idem Theodoretus Arii Epiſtolam ad Euſebium Nicomedienſem. Cap. 5. Epiſtolam Euſebii Nicomedienſis ad Paulinum Tyri Epiſcopum. Cap. 6. refert quæ geſta ſunt in Synodo Nicæna. Porro ex hac ſerie Hiſtoriæ Theodoreti conſtat Alexandrum Nicæni tempore Concilii non Presbyterum dumtaxat, ſed Conſtantinopolitanum Epiſcopum fuiſſe.

Adde quod Alexandro propriam veluti Diœceſim tribuit Cycladum inſulas, quæ ſuum habebant Metropolitam tempore Chalcedonenſis Concilii, ubi Joannes Rhodi inſulæ Metropolitanus legitur.

Denique initio Operis aſſerit Arianos Concilii Nicæni tempore, non ſolum contra Filium Dei, ſed etiam contra Spiritum Sanctum blaſphemaſſe, & lib. 2. deſcribit diſputationes de divinitate Spiritus Sancti in eodem Concilio contra Philoſophos habitas. At id repugnat verbis Sancti Epiphanii *Hæreſi* 74. dicentis de tempore Nicæni Concilii: *Non fuit tunc quæſtio de Spiritu Sancto*. Et verbis Sancti Baſilii, Epiſtola 78. quæ Fidei Nicænæ Confeſſionem continet. *Spiritus Sancti ratio*, inquit, *in tranſcurſu poſita eſt, nulla diligentia digna judicata, propterea quod, nondum mota eſſet hæc quæſtio, ſed ſententia de ipſo in animis credentium nullas adhuc inſidias ſuſtinuiſſet*. Leviſſimi igitur ponderis eſt Gelaſii Cyziceni authoritas, niſi aliis cum Authoribus conſentiat: Siquidem tot erroribus ſcatet ejus Hiſtoria.

Ad authoritatem Anonymi, reſpondeo illum, & ignotum illum toti antiquitati Alexandrum Nicænæ Synodi Scribam, falſi convinci meliorum Authorum teſtimoniis ſcilicet Euſebii, Socratis, Theodoreti: ad quos accedit Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis Epiſtola 33. ad nepotem ſuum Hincmarum Laudunenſem: *Refutanda eſt*, inquit, *falſa opinio de quorumdam ſcriptis exorta, quod Nicænum Concilium tempore Julii fuerit celebratum: cum conſtet eamdem Sacram Synodum fuiſſe habitam anno poſt Alexandrum 636. ſub Conſtantino Imperatore, die menſis, ſecundum Græcos Deſii, decimo octavo* * *quod eſt, decimo* * *Kal. Juliar. Conſulatu Paulini & Juliani, tempore Silveſtri Papæ, ſicut veridicæ Chronicæ, & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ produnt.*

** Legendum decimo nono.*

** Legendum 13. Kal. Jul.*

DISSERTATIO XIV.

De voce ὁμοούσιον.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum vox ὁμοούσιον apposite & prudenter inſerta fuerit Symbolo Nicæni Concilii.

PROPOSITIO.

Nicæni Patres ὁμοούσιον Patri Filium recte ſunt profeſſi, eamque vocem Fidei Symbolo appoſite & prudenter addiderunt.

PRobatur. Vocabulum quod Filium non ſolum ſimilem eſſe Patri, ſed ejuſdem omnino cum illo naturæ & eſſentiæ ſignificat, quodque propterea Arianam ad Hæreſim labefactandam plurimum valet, a Nicænis Patribus, appoſite & prudenter Symbolo Fidei additum eſt. Sed τὸ ὁμοούσιον ſignificat Filium non ſolum ſimilem eſſe Patri, ſed ejuſdem omnino cum illo naturæ & eſſentiæ, & propterea Arianam ad Hæreſim profligandam plurimum valet: a Patribus igitur Nicænis appoſite & prudenter Symbolo Fidei additum eſt.

Probatur minor ex SS. Patribus, qui iſtius addendæ vocis occaſionem expoſuerunt: vel illius vim ac proprietatem explicuerunt. Et primo ex Sancto Athanaſio in Epiſtola De Nicænæ Synodi contra Arianam Hæreſim decretis, *pag.* 415. „ Verba igitur
„ Chriſto rebellium Arianorum, *inquit*, terreſtria,
„ inquam, iſta & humum ſapientia, ut antea, ita
„ etiam nunc, omnem præ ſe impietatem ferunt.
„ Quæ autem a Synodo ſunt ſcripta & ſtatuta con-
„ tra eos, ſi quis diligenter excutiat, inveniet in iis
„ abſolutiſſimæ ſenſum veritatis contineri: & cauſ-
„ ſam utendi iſtiuſmodi vocabulis, recta ratione ni-
„ ti ſi diligenter audiantur. Cauſſa autem hujuſmo-
„ di fuit. Cum Synodus in hoc eſſet ut Arianorum
„ impia vocabula tolleret, & voces adhibere vellet,
„ quæ ſine controverſia, ſacrarum literarum eſſent,
„ nimirum eum Filium eſſe, & nequaquam ex non
„ entibus eſſe, ſed ex Deo; eumque & Verbum eſ-
„ ſe, & Sapientiam, & nequaquam creaturam aut
„ facturam, ſed germen proprium ſui Patris: Euſe-
„ biani pro inveterata ſua opinione, volebant illud
„ ex Deo eſſe, commune eſſe, & ad homines quoque
„ pertinere: neque quidquam Chriſtum eo nomine
„ a nobis differre, eo quod ſcriptum eſſet: Unus
„ Deus ex quo omnia. Ibi Patres animadverſa illo-
„ rum fraude & impietatis vaſritie, coacti ſunt cla-
„ rioribus verbis exponere, quid ſit ex Deo eſſe, &
„ ſcribere, Filium ex ſubſtantia Dei eſſe, ne ex Deo
„ eſſe, & commune, & æque ad Filium, & creatu-
„ ras pertinere exiſtimaretur. Cætera igitur omnia
„ creaturas dixere, excepto Verbo, quod ſolum ex
„ Patre genitum eſſe crediderunt: & cætera quoque
„ ex Deo eſſe, verum non eadem ratione qua Filius.
„ Creaturæ enim ideo ex Deo eſſe prædicantur, ne
„ temere & ſponte extitiſſe videantur, aut fortuitam
„ habuiſſe generationem, aut ne creaturarum author
„ alius quam Deus putaretur, aut Angeli creatores
„ rerum exiſtimarentur: ſed ut Deus omnia per Ver-
„ bum cum prius non eſſent, ad eſſentiam produ-
„ xiſſe intelligeretur. Verbum autem, cum creatu-
„ ra non ſit, vere ex Deo eſt, & eſſe prædicandum
„ eſt. Iſtius rei intellectus iis vocibus concipitur qui-
„ bus dicitur eum ex ſubſtantia Patris eſſe. Id enim
„ nulli creaturarum datum. Ideo Sacro-ſancta Syno-
„ dus liquidius dixit eum ex ſubſtantia Patris eſſe,
„ ut alius a natura rerum conditarum crederetur....
„ Epiſcopis rurſum affirmantibus & hoc quoque ſcri-
„ bi debere, Eum veram eſſe potentiam, & imagi-
„ nem Patris, & ſimilem Patri, & indemutabilem
„ per omnia, & inconvertibilem, & æternum, in-
„ diviſum in Patre ſubſiſtere. Numquam enim non

„ erat

erat, ſed ſemper erat, ſubſiſtebatque perpetuo apud Patrem, ut ſplendor lucis. Iſta quidem eatenus ſubſtinebant Euſebiani, nihil auſi contradicere, ob probrum quod in dictis ſuis refutatis paſſi erant: Sed ita tamen ut deprehenderentur inter ſeſe muſſitare, nutus conſerre, oculiſque ſibi invicem applaudere, quaſi illud, ſimile eſſe, & in eo eſſe, & ejus potentiam eſſe communia Filio nobiſcum eſſent; neque obſtare quidquam quominus nobis ea ipſa quoque adaptarentur, eo quod de ſimilitudine noſtra cum Deo ſcriptum habeatur, Hominem eſſe & imaginem, & gloriam Dei... Cæterum Epiſcopi conſiderata illorum hypocriſi & vafritie, ipſi quoque neceſſitate coacti ſunt ſententiam earum rerum ex Scripturis colligere, & quæ prius dixerant, apertioribus verbis repetere, & ſcribere Filium conſubſtantialem eſſe Patri, ut non ſolum ſimilem ſimilitudine, ſed eumdem ea voce, qua dicitur eſſe ex Patre, ſignificarent; atque aliam Filii ſimilitudinem & inconvertibilitatem declararent, diverſamque ab ea, quæ in nobis eſt, imitationem, quam ex virtute per obſervationem mandatorum conſequimur. *Et infra*: In his verbis, ex Patre eſſe, & conſubſtantialem eſſe, vim peremptoriam Patres voluere contineri, ad elidendas has argutiolas, Filium creatum aut factum; aut mutabilem eſſe aut non fuiſſe antequam naſceretur...... Quapropter ſi iſti hæc vocabula exotica cavillantur, reſpiciant ſenſum, juxta quem Synodus ea in decretis ſuis adhiberi voluit; & pro anathemate habeant, quæ Synodus pro anathemate habere voluit; & tum demum, ſi poſſint, culpent: Sed ego ſatis compertum habeo, eos, ſi pro Synodi ſententia hac in parte ſentiant, verba quibus ea ſententia concepta eſt, non improbaturos eſſe.

Eadem ferme repetit in Epiſtola ad Africanos, pag. 720. & ſequentibus. Et in Epiſtola *De Synodis Ariminі & Seleuciæ*, ubi *τὸ ὁμοούσιον Columnam vel cippum* vocat, *quo Arianorum impietas proſcribitur, ac velut trophæum de ea ſuperata, proſtrataque ſtatuitur.* *Et rurſus pag. 709.* „ Ideo, *inquit*, Nicææ congregati Epiſcopi, conſpicati eorum hominum qui ita ſentiebant, vaſritiem, collectis in unum quæ ex ſacris literis ad ſententiam ſuam tuendam facerent liquidius rem exponentes, Filium Patri conſubſtantialem eſſe aſſeverarunt, ut ingenuitas & vera natura Filii inde ſignificaretur, nihilque eum eo res creatas commune habere docerent. Vocis enim iſtius exquiſita ratio, eorum ſimulationem, cum dicunt, eum ex Deo eſſe, patefecit, & omnes eorum argutias, quibus ſimpliciores fallunt, excludit. Certe cum omnia queant fucis lenociniiſque ſophiſmatum adulterare, & pro libidine mutare, hanc ſolum vocem adaperientem ipſorum Hæreſim reformidant, quam Patres pro munimento, & arce contra illorum impias commentationes in ſcripta retulerunt.

Lege Theodoretum, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. ubi occaſionem qua moti ſunt Nicæni Patres ad vocabulum iſtud Symbolo addendum ex S. Athanaſio repetit & exponit.

Probatur ſecundo ex Euſebio Cæſareenſi in Epiſtola ad ſuos Cæſareenſes poſt Nicænum Concilium ſtatim data, qua teſtatur ſe Nicænæ Fidei Symbolo ſubſcripſiſſe, & vocabulum *ὁμοούσιον* approbaſſe, poſtquam rectus illius ſenſus a Patribus expoſitus eſt, quamvis jejune omnino vocem illam explicet, ut alias probavimus. „ Cum iſta Formula, *inquit*, ab illis præſcripta eſſet, illud ex ſubſtantia Patris eſſe; & illud, Patri conſubſtantialem eſſe, quomodo eſſent intelligenda, ab eis diligenter quærere cæpimus: Unde quæſtiones & reſponſa nata ſunt, rationeque accurate perveſtigatum, quæ illis verbis ſubjecta eſſet ſententia. Fatebantur illi ex ſubſtantia eſſe, idem ſignificare, quod ex Patre eſſe, non tamen partem Patris eſſe. Nobis ſane videbatur pulchrum conſentire cum piæ illius doctrinæ ſententia, quæ docet Filium ex Patre eſſe, non tamen partem ſubſtantiæ illius eſſe. Quapropter huic ſententiæ eam a nobis aſſenſum eſt, neque vocem, Conſubſtantiale rejecimus, propterea quod pax tamquam ſcopus ad intuendum ante oculos noſtros verſabatur; & cautio erat a nobis adhibita, ne a recta Fidei ſententia excideremus.

Et infra: „ Eodem modo etiam illud, Filium Patri conſubſtantialem eſſe ratione & exquiſitum eſt, & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque quidquam habere ſimile eum mortalibus animantibus. Nam neque diviſione ſubſtantiæ, neque deſectione, ſed nec affectione ulla, mutationeve paternæ eſſentiæ & facultatis poſſe conſtare. Ingenitam enim Patris naturam, ab his omnibus prorſus alienam eſſe: & hoc Patri conſubſtantialem eſſe, nihil aliud oſtendere, quam Filium Dei ad reliquas creaturas nullam habere ſimilitudinem: Sed Patri ſolum qui eum genuit, omnino ſimilem eſſe, neque ex alia, quam ex Patris ſubſiſtentia & eſſentia genitum. Quod quidem ſic expoſitum, recte videbatur aſſenſione approbare. Nam nonnullos veteres Epiſcopos Scriptores, viros ſane diſertos & illuſtres in Patris & Filii divinitate explicanda: hoc verbo conſubſtantiali, uſos fuiſſe cognovimus. *Hanc Euſebii Epiſtolam deſcribit Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12. & cap. 13. ſubjungit*: „ Quod autem vox conſubſtantiale, non ſit nova, neque a Patribus id temporis Nicææ congregatis inventa, ſed antiquitus a Majoribus ad poſteros deducta, Euſebius locuples teſtis eſt, quin etiam quod omnes tum in unum coacti communi conſenſu Fidem illic expoſitam approbarint, idem Author non in eadem ſolum Epiſtola, verum etiam alio in Opere, in quo vitam Conſtantini Magni ſummis laudibus effert, manifeſto oſtendit.

Probatur tertio ex Sancto Hilario, libro de Synodis. Inane eſt, *inquit*, calumniam verbi pertimeſcere, ubi res ipſa cujus verbum eſt non habeat difficultatem. Diſplicet cuiquam in Synodo Nicæna *ὁμοούσιον* eſſe ſuſceptum? Hoc ſi cui diſplicet, neceſſe eſt placeat, quod ab Arianis eſt negatum. Negatum enim idcirco eſt *ὁμοούσιον* ne ex ſubſtantia Dei Patris Dei Filius natus, ſed ſecundum creaturas ex nihilo conditus prædicaretur. Nihil novum loquimur: pluribus edita literis ipſa Arianorum perfidia ſibi teſtis eſt. Si propter negantium impietatem pia tum fuit intelligentia confitentium: quæro cur hodie convellatur, quod tam pie ſuſceptum eſt, quia impie negabatur? Si pio ſuſceptum eſt, cur venit conſtitutio pietatis in crimen? Videamus igitur quid Nicæna Synodus ſtatuerit, *ὁμοούσιον* id eſt, unius ſubſtantiæ confitendo; non utique Hæreſim parturire quæ de Homouſii vitioſa opinione concipitur. Non opinor, illud loquentur, quod unam anteriorem ſubſtantiam Pater & Filius in ſubſtantiam ſuam partiendo diviſerint.

Et infra: „ Non hic ſanctiſſima religioſorum Virorum Synodus neſcio quam priorem, quæ in duos diviſa ſit ſubſtantiam introducit, ſed Filium natum de ſubſtantia Patris...... Quæ hic vitioſæ intelligentiæ occaſio eſt? Natus eſſe de ſubſtantia Patris Filius, non factus prædicatur: ne nativitas divinitatis, factura ſit creationis. Idcirco autem unius ſubſtantiæ. Non ut unus ſubſiſtat, aut ſolus, ſed ut ex ſubſtantia Dei natus non aliunde ſubſiſtat, neve in aliqua diſſidentis ſubſtantiæ diverſitate ſubſiſtat. Aut numquid non hæc fides noſtra eſt, ut non aliunde ſubſiſtat, neque indiſſimilis ſubſiſtat? Aut aliud hic teſtatur *ὁμοούσιον* quam ut una atque indiſſimilis ſit duorum ſecundum naturæ propaginem eſſentia, quia eſſentia Filii non ſit aliunde? Quæ quia aliunde non eſt, unius recte eſſe ambo creduntur eſſentiæ, quia ſubſtantiam nativitatis Filius non habeat, niſi de paternæ authoritate naturæ.

Probatur quarto ex Sancto Epiphanio Hæreſi 69. Ut ſerpens, *inquit*, bituminis odorem refugit, aut cervæ halitum, aut gagatis lapidis ſuffitum: Sic Arius & Sabellius illam veritate conſtantem conſubſtantialis profeſſionem exoſam habent.

Probatur quinto ex Mario Victorino, qui ſub Conſtantio Imperatore floruit, libro 2. adverſus Arium: Lecta ſunt, *inquit*, omnia denominata ab *οὐσίας*. Hinc itaque compoſitum *ὁμοούσιον* de Deo & Chriſto, quod & a ratione non eſt alienum. Habet enim *οὐσίαν*, quam habent ſuperiora nomina: & hoc no- *Tom. 4. Biblioth. Patr. Pariſienſis.*

men omnes excludit Hæreticos. Neceſſario ergo poſitum a Majoribus. Dicendum ergo, & ſemper tractandum eſt. At enim quia non intelligitur & ſcandalum facit, tollendum & de fide, & Tractatu, aut certe Latine ponendum. Non intelligitur, dicunt: Ergo nec Latine poteſt dici: Non intelligitur? quare vos timetis iſtud? qui enim oppugnant, timent tamen. Si timetis, Hæretici eſtis, hoc excluſo ſubintrare cupitis.

Et infra de eodem vocabulo ſic loquitur: „ An non utile, quod excludit Hæreticos, maxime Arianos? Quod majoribus poſitum ut murus, & propugnaculum? Sed nuper eſt poſitum. Quia nuper erupit venenata cohors Hæreticorum; quod tamen conditum juxta veterem fidem. Nam & ante Tractatum, & multi orbis Epiſcopi trecenti quindecim in civitate Nicæa per totum orbem decretam fidem mittentes, Epiſcoporum millia in eadem habuerunt, vel illius temporis, vel ſequentium annorum.

Et infra: „ Ex æterno Deus, & ex æterno λόγος. Simul ergo ambo, & ſemper ſimul, nec aliquando alter ſine altero; nec Filius ex eo quod non eſt aliquando. Hic ergo excluſus Arius, qui protulit, ἦν ὅτε οὐκ ἦν. Sententia ejus fuit & illa, ἐξ οὐκ ὄντων eſſe Filium, id eſt, de nihilo. Significat ὁμοούσιον ſimul eſſe, & ſubſtantiam: adverſus utrumque ſacrilegium verbi hujus potentia repugnat. Sive enim ita eſt ut ὁμοούσιον ſit ejuſdem ſubſtantiæ, excluditur quod dictum eſt, eſſe Chriſtum ex nihilo. Si enim Deus & λόγος eadem ſubſtantia ſunt, Deus & λόγος non ſolum non ex nihilo, ſed ne ex ſimili quidem ſubſtantia. Si vero ὁμοούσιον ex eo, quid eſt, ſimul eſſe ſubſtantia intelligitur, hoc eſt, ſimul eſſe ſubſtantiatum, ſimul Deus & λόγος, & ex æterno ſemper ſimul Pater & Filius. Ex hoc excluditur quod dictum eſt: Fuit, quando non fuit. Hoc ſi ita eſt; hoc uno, id eſt, ὁμοούσιον omne venenum Arianæ dogmatis internecatur.

Denique librum ſic concludit: „ Ὁμοούσιον vero magis ac magis teneatur, ſcribatur, dicatur, tractetur, in Eccleſiis omnibus prædicetur. Hæc enim fides apud Nicæam, hæc fides Apoſtolorum, hæc fides Catholica. Hinc Ariani, hinc Hæretici vincuntur univerſi.

Ad Orientales Epiſcopos hæc Epiſtola ſcripta eſt.

Probatur ſexto ex Epiſtola Synodica Concilii Pariſienſis, anno 362. celebrati, quæ apud Sanctum Hilarium legitur in Fragmentis, in qua Gallicanæ Eccleſiæ Patres de voce ὁμοούσιον ſic loquuntur: „ Plures numero qui aut Arimini aut Nicææ adſuerunt, ſub authoritate veſtri nominis ad Uſiæ ſilentium ſunt coacti; quod verbum a vobis quondam contra Ariomanitarum Hæreſim inventum, a nobis ſemper ſancte fideliterque ſuſceptum eſt. Nam Homouſion ſermonem ad veram & legitimam ex Deo Patre unigeniti Dei nativitatem ſumus amplexi, deteſtantes ſecundum Sabellii blaſphemias ipſam unionem, neque aliquam partem Patris eſſe Filium intelligentes, ſed ex toto, atque perfecto innaſcibili Deo; totum atque perfectum unigenitum Deum natum, unius a nobis idcirco vel Uſiæ, vel ſubſtantiæ cum Deo Patre confeſſum, ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videatur. Et quia ex ipſo eſſet ut ex Patre Filius, ut ex Deo Deus, ut ex virtute virtus, ut ex Spiritu Spiritus, ut lumen ex lumine, ſimilitudinem quoque ejus ad Deum Patrem non inviti audientes, quippe cum imago inviſibilis Dei ſit, ſed eam ſolam ſimilitudinem dignam ad Patrem intelligentes, quæ veri Dei ſit ad Deum verum: ita ut non unio Divinitatis, ſed unitas intelligatur: quia unio ſit ſingularis, unitas vero ſecundum nativitatis veritatem plenitudo naſcentis ſit: maxime cum Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad Diſcipulos ſuos ſit profeſſus dicens: Ego & Pater unum ſumus: quo non ſolum charitatem quæ ad Patrem eſt, ſed & divinitatem, quæ Dei ex Deo eſt, ſignificat, ſecundum illud: Qui me vidit, vidit & Patrem.

Probatur ſeptimo ex S. Baſilio Magno Epiſtola trecenteſima, ubi de vocis ὁμοούσιον additione ad Symbolum a Nicænis Patribus facta, ſic loquitur: „ Et quia ex non ente ad eſſe productum fuiſſe Filium etiam tunc nonnulli aſſeverabant, hanc ut abſcinderent impietatem illi Patres, nomen homouſii uſurparunt. Nam Filii ad Patrem adunitio ſine tempore eſt & interſtitio .... Quandoquidem eſt ergo Pater lumen ſine principio: lumen vero genitum Filius: lumen & lumen alteruter: ὁμοούσιον dixerunt non incongrue, ut naturæ æqualem dignitatem demonſtrent. Non enim quæ ad invicem ſunt cognata, ſunt ad invicem conſubſtantialia, id quod nonnemo exiſtimavit: Sed tum cum & cauſſa, & cauſſatum ejuſdem per omnia naturæ ſunt participes. Vox iſta & Sabellii impietatem corrigit: tollit enim Hypoſtaſeos identitatem, & perfectam perſonarum intelligentiam introducit. Non enim aliquid idem eſt ſibi ipſi ὁμοούσιον, ſed alterum alteri. Itaque rectiſſime & cum pietate conjunctiſſime hypoſtaſeon dividuntur proprietates, & immutabilitas naturæ inalterabilis repræſentatur.

Probatur octavo ex S. Ambroſio, lib. 3. De Fide, *cap. 7.* „ Secundum impietatem igitur ſuam, *inquit*, poſitum ſubſtantiæ verbum recipiunt Ariani: ſecundum pietatem autem Fidelium comprobatum repudiant & refutant. Nam quid eſt aliud cur ὁμοούσιον Patri nolint Filium dici, niſi quia nolunt verum Dei Filium confiteri? Sicut Author ipſorum Euſebius Nicomedienſis Epiſtola ſua prodidit, dicens: Si verum Dei Filium, & increatum dicimus ὁμοούσιον cum Patre incipimus confiteri. Hæc cum lecta eſſet Epiſtola in Concilio Niceno, hoc verbum in Tractatu Fidei poſuerunt Patres, quod id viderunt Adverſariis eſſe formidini, ut tamquam evaginato ab ipſis gladio, ipſorum nefandæ caput Hæreſis amputarent. Fruſtra autem verbum iſtud propter Sabellianos declinare ſe dicunt, & in eo ſuam impietatem produnt: ὁμοούσιον enim aliud alii, non ipſum eſt ſibi. Recte ergo ὁμοούσιον Patri Filium dicimus, quia verbo eo, & perſonarum diſtinctio, & naturæ unitas ſignificatur.

Probatur nono ex S. Gregorio Nazianzeno Oratione 40. „ Denique, *inquit*, ſi diligentius & accuratius attendatis, cur noluerunt de evangelica & apoſtolica fide, ac æque Patrum traditione, unius eſſentiæ nomen auferre, proculdubio probatis Arianam Hæreſim ſubtili compendio, brevi jam ſublato hoc nomine intromiſſam .... Quæ enim cauſſa, quæve ratio extitit, ut quod docendum, quod credendum cunctis Eccleſiis fuerat traditum, quodque Patres noſtri Apoſtolici viri contra univerſas Hæreſes, vel maxime Arianam, quaſi quemdam obicem veritatis, quo omnes aditus peſtiferæ doctrinæ obſtruerent, Sancto Spiritu, Catholica ratione poſuerunt, nunc magno niſu ab his qui nunc elogio Arianæ labis addicti ſunt, laboretur auferri, niſi ut Filium Dei mutabilem, & convertibilem, ut proprie non propria Patris ſubſtantia conſtitiſſe confingant?

Probatur decimo ex S. Auguſtino lib. contra Sermonem Arianorum: „ Ariani, *inquit*, & Eunomiani nos vocitant homouſianos: contra eorum errorem ὁμοούσιον defendimus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: id eſt, unius ejuſdemque ſubſtantiæ, vel ut expreſſius dicatur, eſſentiæ, quæ οὐσία Græce appellatur: quod planius dicitur, unius ejuſdemque naturæ. Et tamen ſi quis iſtorum qui nos homouſianos vocant, filium ſuum, non cujus ipſe eſſet, ſed diverſæ diceret eſſe naturæ, exhæredari ſe ab eo mallet filius, quam hoc putari. Quanta itaque impietate iſti cæcantur, qui cum confiteantur unigenitum Dei Filium, nolunt ejuſdem naturæ, cujus Pater eſt, confiteri, ſed diverſæ atque imparis, & multis modis rebuſque diſſimilis, tamquam non de Deo natus, ſed ab illo de nihilo ſit creatus; ac per hoc & ipſe creatura ſit, gratia Filius, non natura. Ecce qui nos quaſi macula novi nominis vocant homouſianos, nec ſeipſos, cum iſta ſentiunt, intuentur inſanos.

Objicies. Vox quæ non legitur in Scripturis ſacris, ſed in Eccleſia nova erat, immo olim ab Eccleſia damnata, & quæ occaſionem dabat erroris, nec appoſite nec prudenter inſerta fuit Symbolo Fidei a Patribus Nicænis: ſed vox ὁμοούσιον non legitur in Scripturis, nova erat, & nuſquam uſurpata in Eccleſia

ante

ante Nicænum Concilium: immo olim ab Eccleſia damnata in Synodo Antiochena adverſus Paulum Samoſatenum: occaſionem dabat multiplicis erroris, propter æquivocationem. Quidam enim τοῦ ὁμοουσίου nomine unicam perſonam intelligebant: alii ſubſtantiam perſonis priorem, quæ ipſis deinde communicaretur: alii ſubſtantiam quæ in tres diviſa eſſet portiones tribus perſonis adſcriptas (ut colligitur ex Sancto Hilario in libro de Synodis:) ergo nec appoſite nec prudenter Nicænæ Fidei Symbolo inſerta eſt vox ὁμοούσιον.

Reſpondeo, diſtinguo majorem quoad primam partem. Si non inveniatur in Scripturis ſacris nec quoad ſonum, nec quoad ſenſum, nec expreſſe, nec æquivalenter, & ſi iiſdem Scripturis repugnet, concedo. Si iis non repugnet, immo in illis inveniatur quoad ſenſum & æquivalenter, nego. Porro vox ὁμοούσιον æquivalenter & quoad ſenſum legitur in Scripturis. Unde Nicæni Patres eam recte prudenterque inſeruerunt Symbolo Fidei: maxime cum Ariani vocibus nedum in Scriptura non exaratis, ſed illi palam aperteque contrariis Hæreſim ſuam ſtabilirent. Hac de re audiendus eſt Sanctus Athanaſius, lib. de Synodi Nicænæ contra Arianam Hæreſim decretis. „ Quod ſi rurſus, *inquit*, quia voces iſtæ in Scripturis ſolemnes non ſint, obmurmurationes faciant, æquum profecto eſt ut ea de cauſſa ipſi potiſſimum rejiciantur, utpote logodædali novorum vocabulorum, & quod magis eſt, ſanis ſententiis non utentes, ſeque ipſi in hoc negotio incuſant, quod primi hujus rei occaſionem præbuerant, dum ex non ſcriptis vocibus Deo bellum comparant. Sed tamen cognoſcet quiſquis eſt ſtudioſioris animi, has voces tametſi in Scripturis non reperiantur, habere tamen eas eam ſententiam quam Scripturæ volunt, & ob ipſum eas ſonare apud illos, quibus aures ad pietatem ſunt integræ & minime vitiatæ..... Unde enim alioqui Filium intelligas eſſe Sapientiam & Verbum, in quo omnia ſunt condita, niſi per has voces quibus dicitur ex Deo eſſe? Rem certe ita ſe habere ex Scripturis liquet, cum Pater ita per Davidem loquatur: Eructavit cor meum verbum bonum: &, Ex utero ante Luciferum genui te. Et Filius hoc de ſe Judæis oſtendit: Si Deus Pater veſter eſſet, diligeretis utique me: ego enim ex Patre egreſſus ſum. Ac rurſum: Non quod Patrem quis viderit, niſi is qui eſt a Deo. Jam & illud: Ego & Pater unum ſumus, & Pater in me eſt, & ego in Patre, idem eſt ac ſi dicat; Ego ex Patre ſum, & indiviſibilis ab illo..... Si ergo ſimplex eſt Deus, ut revera eſt, certum eſt, cum dicimus Deum, & nominamus Patrem, nihil nos eorum quæ circa eum ſunt, ſed ipſorum ſubſtantiam ſignificare. Nam tametſi comprehendere quænam illius ſit ſubſtantia, nequeas tamen de ſubſtantia illius, hoc eſt, de ipſo Deo ſentis & cogitas, cum pro Scripturæ nominibus Deus, & Pater, & Dominus appellatur. ...... Quapropter eum quis audit Filium Dei eſſe ex ſubſtantia Dei, ne admiratione ducatur, ſed potius approbet, recipiatque Patres, qui rei intellectum purius tradidere & liquidius verbis paribus & idem pollentibus id dictum, ex Deo eſſe, per has voces ex ſubſtantia Dei eſſe, expreſſerunt. Idem enim arbitrati ſunt ex Deo eſſe, & ex Dei ſubſtantia eſſe.

Et libro de Synodis Arimini & Seleuciæ: „ Si penitus excludenda putant vocabula omnia non ſcripta, cur cum Arius tantum acervum dictionum, quæ nuſquam in Scripturis occurrunt, accumulaverit; quales ſunt, Ex non extantibus; & Non erat Filius antequam gigneretur; &, Erat quando non erat; & mutabilis eſt, & ineffabilis eſt, atque inviſibilis Pater ſuo Filio; & Filius ne ſuam quidem novit ſubſtantiam, & cætera, quæ in ridiculo impioque ſuo Commentario Arius evomuit ex opinione ſua, non illi contradixerunt?

Præſtat audire & Sanctum Hilarium in libro contra Conſtantium: *Utitur autem etiam nunc*, inquit, *artis ſuæ conſuetudine, ut per recti ſpeciem prava confirmet, & per rationis nomen inſana conſtituat: Nolo*, inquit, *verba quæ non ſcripta ſunt dici. Hoc tandem rogo, quis Epiſcopis jubeat? & quis Apoſtolicæ Prædicationis vitet formam? Dic prius ſi recte dici putas: nolo adverſum nova venena novas medicamentorum comparationes: nolo adverſum novos hoſtes nova bella: nolo adverſum novas inſidias concilia recentia. ..... Novitates vocum, ſed profanas, devitari jubet Apoſtolus. Tu cur pias excludis? Innaſcibilem ſcriptum nuſquam legis. Numquid & hoc negandum erit, quia novum eſt? Decernis ſimilem Patri Filium, Evangelia non prædicant. Quid eſt quod non refugis hanc vocem? In uno novitas eligitur, in alio ſubmovetur. Ubi impietatis occaſio patet, novitas admittitur: ubi autem religionis maxima & ſola cautela eſt, excluditur.*

Præſtat audire & Sanctum Gregorium Nazianzenum, Oratione 49. *Si dicis mihi*, inquit, ὁμοούσιον *quod eſt unius eſſentiæ nomen, ob hoc nominari non oportere, quia in Scripturis divinis non continetur: quæro autem, o homo, qui hoc prohibes, utrum ideo nominari non debeat, quia ſcriptum non eſt, an quia credi ita non licet? Quod ſi ita credendum eſt, cur non ita profitendum? Aut ſi ideo nominandum non eſt, quia nec ita credendum; obtinuit Arianæ labis aſſertio .... Fruſtra times, o homo, profiteri quod credis: aut fruſtra credis, ſi ita non profiteris, & merito Hæreticus denotaris.*

Ad id quod additur in minori, vocem ὁμοούσιον fuiſſe novam, nec ante Nicænum Concilium uſurpatam, reſpondeo id falſum eſſe. Nam ante illam Synodum Theognoſtus, & uterque Dionyſius, Alexandrinus & Romanus, *Filium ex Patris ſubſtantia productum*, & *Patri conſubſtantialem* dixerunt, ut teſtatur Sanctus Athanaſius Libro de *Synodi Nicænæ decretis*. Quin etiam Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum, *Conſubſtantialem dici Filium Patri ab antiquis* affirmat.

Ad id quod ſubjungitur, vocem ὁμοούσιον fuiſſe proſcriptam in Synodo Antiochena, reſpondeo, diſtinguo propoſitionem: fuit damnata in ſenſu Pauli Samoſateni qui ea abutebatur, concedo; fuit damnata in ſenſu Catholico, quo eam uſurparunt Nicæni Patres, nego. Quo autem ſenſu eam utraque Synodus acceperit, Sanctus Athanaſius exponit, lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ. „ Si igitur aliquis carpit Nicænſes, *inquit*, quod non dixerint omnia quæ ipſorum anteceſſoribus placuerunt: idem quoque merito carpſerit ſeptuaginta Epiſcopos Pauli Samoſatenſis condemnatores, quod ea quæ anteceſſorum erant, non obſervaverint. Anteceſſores autem eorum fuere duo iſti Dionyſii, cæterique qui Romæ tum congregati fuere. Verum neque illos fas eſt culpare. Omnes enim Chriſti curam geſſere, ſtudiaque ſua contra Hæreticos intenderunt, & hi quidem Samoſatenſem; illi vero Arianam Hæreſim condemnaverunt: bene vero & hi & illi pro ſubjecta materia ſcribunt. Et quemadmodum B. Apoſtolus in Epiſtola ſua ad Romanos dixit. Lex ſpiritualis eſt, & Lex ſancta eſt, & præceptum ſanctum & juſtum, & bonum; ad Hebræos vero aliter ſcripſit: Lex neminem perfecit: Itidem & ad Galatas, In Lege nemo juſtificatur: ad Timotheum contra, Legem bonam eſſe dixit, ſi quis ea legitime utatur: Neque tamen quis ob id Sanctum Virum reprehenderit, quaſi qui contraria & pugnantia ſcribat, ſed potius eum admiratione proſequatur, quod tam congruentia pro re nata ad ſingulos ſcripta mittat, ut & Romani & alii diſcerent a litera ad ſpiritum converti; Hæbræi vero & Galatæ inſtituerentur, non in legem, ſed in Datorem Legis ſpem ſuam habere. Ita quoque etſi amborum Conciliorum Patres diverſimode de Conſubſtantiali mentionem fecere, non tamen ea de cauſſa ab illis diſſidere debemus, ſed illorum mentes ſcrutari: quod ſi fecerimus, omnino inveniemus ambas Synodos inter ſe conſentire. Qui enim Samoſatenſem ſuſtulerunt, hanc vocem conſubſtantiale corporaliter accepere, cum Paulus ſophiſticari vellet, & diceret: Si Chriſtus non ex homine Deus factus eſt, igitur conſubſtantialis eſt Patri, & neceſſario ſequitur tres eſſe ſubſtantias: unam quidem quæ prior ſit, ut princeps; reliquas vero duas ex ea oriundas: ideoque merito vitantes illud ſophiſma Pauli, dixere

„ Chriſtum non eſſe conſubſtantialem : non enim ita ſe habet Filius ad Patrem, ut ille cogitabat. Illi vero qui Arianam Hæreſim anathemate notarunt, cognoſcentes non creaturam, ſed genitum quiddam ex ſubſtantia Patris Filium eſſe, & ſubſtantiam Patris originem, radicem & fontem eſſe Filii, & veram undecumque eſſe ſimilitudinem Geniti cum Genitore, & nequaquam eum, uti nos, diverſæ naturæ eſſe ; & pro ſe habentes Dionyſii exempla, fontem ſcilicet, & conſubſtantialis aſſertionem, & præterea unitricem Salvatoris vocem, Ego & Pater unum ſumus, &, Qui vidit me, vidit & Patrem meum, his de cauſſis merito inducti ſunt, ut Filium conſubſtantialem dicerent ; & quemadmodum nuſquam quiſquam Apoſtolum culpaverit, quod de lege ad iſtum modum Romanis, ad illum vero Hebræis ſcribat : ita neoterici priſcos homines numquam culpaverint, ſi videant eorum mentem & interpetrationem : neque rurſus priſci neotericos reprehenderint, ſi conſpiciant quo animo, & in quem uſum de Domino ſcribant ; nam utraque Synodus juſtam habet & rationabilem cauſſam, cur illa ad illum ; iſta vero ad iſtum modum verba ſua temperaverit. Quandoquidem enim & Samoſatenſis ſentiebat Filium ante Mariam non fuiſſe, ſed ab ea initium ſuæ eſſentiæ accepiſſe, ideo Epiſcopi tunc congregati hominem Hæreſeos condemnatum abdicarunt ; & de Filii divinitate ſimplicius ſcribentes, non exquiſitam diligentiam in tractatu hujus vocis, conſubſtantialis, adhibuerunt, ſed ut acceperant de conſubſtantiali, ita locuti ſunt : in eo enim omnem curam habebant, ut quod Samoſatenſis excogitaverat, tollerent, & docerent ante omnia Filium fuiſſe, eumque non ex homine Deum eſſe factum, ſed cum Deus eſſet, induiſſe ſervi ſpeciem. Atque ita adverſus Pauli blaſphemias actum fuit. Verum quia Euſebius & Arius ante tempora quidem fuiſſe Filium dicerent ; ſed tamen factum eſſe, & unum ex creaturis eſſe docere conarentur, & dictum illud, Ex Deo non ita interpretarentur, ut Filium genuinum ex Patre vero natum crederent, ſed eum ita ex Deo eſſe, ut cætera creata affirmarent, & ſimilitudinis unitatem Filii cum Patre negarent eſſentia aut natura conſtare, &c. Ideo Nicææ congregati Epiſcopi, conſpicati eorum hominum, qui ita ſentiebant, vafritiem, collectis in unum, quæ ex ſacris literis ad ſententiam ſuam tuendam facerent, liquidius rem exponentes, Filium conſubſtantialem eſſe aſſeverarunt, ut ingenuitas & vera natura Filii inde ſignificaretur, nihilque cum eo res creatas commune habere edocerent. De hac Sancti Athanaſii expoſitione & conciliatione Antiochenorum Patrum cum Nicænis, lege Facundum.

Facundus Hermian. l. 10. p. 450. edit. Sirmond.

Reſponſio iſta illuſtrari poteſt exemplo iſtius vocis, *Ingenitus*, quæ cum in Scripturis non reperiatur, uti *nec Conſubſtantiale*, vario ſenſu a Patribus admiſſa, vel negata eſt *De Filio Dei*. A quibuſdam enim uſurpata eſt, prout ſignificat id quod exiſtit, & factum non eſt ; ab aliis vero, prout ſignificat id quod plane ſui authorem non habet „ Inter has igitur ſignificationes, *inquit Sanctus Athanaſius*, ſi quis ad priorem ſignificationem reſpiciens, cum id denotatur, quod authore ſui careat, atque eo modo Filium non eſſe ingenitum dixerit, nequaquam ille culpaverit alium, qui cum Filium neque creaturam, neque opus eſſe, dicat eum ingenitum eſſe : uterque enim ſuum ſcopum ſpectans, recte locutus eſt. Ita quoque ſi aliqui ex Patribus ad iſtum, alii ad alium modum de conſubſtantiali diſſeruerunt, nobis tamen ob id contentioſe agendum non eſt, ſed cum pietate eorum dicta excipere debemus, eo quod præcipue ſua ſtudia ad pietatem referebant. Ignatius igitur poſt Apoſtolos Antiochiæ Præſul, & Martyr Chriſti, in ſcriptis ſuis de Domino ita locutus eſt : Unus eſt Medicus carnalis, & ſpiritualis, genitus & ingenitus, in homine Deus, vita vera, & ex Maria & Deo. Quidam porro poſt Ignatium Magiſtri, ipſi quoque ſcripſerunt : Unus ingenitus Pater eſt, & ex ipſo Filius genuinus, verus partus, Verbum & Sapientia Patris. Si igitur adverſus iſtos hoſtiliter afficimur, & diffidemus, ſit quoque nobis adverſus Synodos pugna. Quod ſi eorum fidem in Chriſtum cognoſcentes, perſuaſum habemus B. Ignatium recte ſcripſiſſe, genitum illum ob carnem appellantem, eo quod Chriſtus caro factus ſit : ingenitum vero, hoc eſt, non factum, quoniam creatura non ſit, ſed Filius ex Patre ; & non ignoramus eos qui dixere unum eſſe ingenitum, Patrem, non eo animo ſcripſiſſe, quaſi Verbum Dei genitum, hoc eſt, factum & opus eſſe vellent ; ſed ideo ut oſtenderent Patrem ſui authorem non habere ; ſed illum Patrem Sapientiæ eſſe, & omnia genita, hoc eſt, quæ facta ſunt, in ſapientia feciſſe ; cur non & Patres noſtros, tum qui Samoſatenſem ſuſtulerunt, tum qui de Ariana Hæreſi trophæum fixerunt, in unum pietatis, tuendæque Religionis ſtudium conjungimus ; ſed illos quaſi interſepimento dirimimus, & non potius recte de illis ſentimus ? Quod & illi, quemadmodum dixi, adverſus ſophiſma Samoſatenſis mentem interpretationemque dirigentes, Filium ſcripſere non conſubſtantialem eſſe ? Et quod iſti quoque recto intellectu illum dixere conſubſtantialem eſſe ?

Eidem objectioni non abſimili modo reſpondet Sanctus Hilarius, *libro de Synodis* : „ Male igitur, *ὁμοούσιον*, *inquit*, quid ad me bene intelligentem ? Male *homouſion* Samoſatenus confeſſus eſt : ſed numquid melius Ariani negaverunt ? Octoginta Epiſcopi olim reſpuerunt : ſed trecenti decem & octo nuper receperunt. Et mihi quidem ille numerus ſanctus eſt, in quo Abraham victor Regum impiorum ab eo qui æterni Sacerdotii eſt forma, benedicitur. Illi contra Hæreticum improbaverunt, numquid & iſti non adverſum Hæreticum probaverunt ? Gravis authoritas eſt veterum ; numquid & horum levis ſanctitas eſt ? Si contraria invicem ſenſerunt, debemus quaſi judices probare meliora. Si vero & probando, & improbando, unum utrique ſtatuerunt : quid bene conſtituta convellimus ? .... *Homouſion* ſanctiſſimi viri intelligo ex Deo Deum, non diſſimilis eſſentiæ, non diviſum, ſed natum, & ex innaſcibilis Dei ſubſtantia congenitum in Filio, ſecundum ſimilitudinem unigenitam nativitatem ; Ea me antea intelligentem non mediocriter ad id confirmavit *homouſion*. Sed male alius intelligit s damnemus in commune vitioſam intelligentiam : non auferamus Fidei ſecuritatem. Synodo Samoſatenæ ſubſcribendum putas ; ne ſecundum Samoſateni intelligentiam quiſquam ſibi uſurpet *ὁμοούσιον*. Subſcribamus & Nicænæ Synodo, ne *homouſion* improbent Ariani .... ſed *homouſion* poteſt male intelligi. Conſtituatur qualiter bene poſſit intelligi. Unum atque idem quod ſapimus, pium inter nos eſſe velimus. Date veniam, Fratres, quam frequenter popoſci. Ariani non eſtis : cur negando *homouſion* cenſemini Ariani ?

Denique ad id quod additur in argumento, vocem *homouſion* multiplicis occaſionem erroris dediſſe propter æquivocationem, reſpondeo, diſtinguendo propoſitionem. Dabat occaſionem erroris, niſi eſſet expoſita, concedo ; ſi eſſet expoſita, nego. Vel dabat occaſionem erroris, male intelligentibus, & per accidens, concedo ; per ſe, & recte intelligentibus, nego. Porro Patres Niceni omnem ſuſtulerunt iſtius vocis ambiguitatem, exponendo ſenſum quo eam conſecrabant, ut eſſet Catholicæ Fidei teſſera. Id conſtat ex Euſebio Cæſareenſi in Epiſtola ad Eccleſiam ſuam, quam deſcripſit Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12. in qua poſtquam Nicænam Fidem recenſuit, hæc ſubjungit : „ Cum iſta formula ab illis præſcripta eſſet, illud, Ex ſubſtantia Patris eſſe, & illud, Patri conſubſtantialem eſſe, quomodo eſſent intelligenda, ab eis diligenter quærere cœpimus ; unde quæſtiones & reſponſa nata ſunt, rationeque accurate perveſtigatum, quæ illis verbis ſubjecta eſſet ſententia. Fatebantur illi, ex ſubſtantia eſſe, idem ſignificare quod ex Patre eſſe, non tamen partem Patris eſſe.

„ *Et infra :* Eodem modo etiam illud, Filium Patri conſubſtantialem eſſe, ratione & exquiſitum eſt, & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque quidquam habere ſimile cum mortalibus animantibus. Nam neque diviſione ſubſtan-

„ tiæ,

„ tiæ, neque defectione, ſed nec affectione ulla, mutationeve paternæ eſſentiæ & facultatis poſſe conſtare. Ingenitam enim Patris naturam ab his omnibus prorſus alienam eſſe.

Malum quoque iſtius vocis intellectum ſuſtulit, vel potius a Nicænis Patribus ſublatum eſſe docuit S. Athanaſius, lib. de Nicænæ Synodi contra Arianam Hæreſim decretis: *Cum igitur*, inquit, *iſte ſermo religioſus & pius appareat, non debebant Chriſto rebelles inſolentia vocabuli conſubſtantialis offendi; cum illud & ſanum intellectum, & certam rationem demonſtrationemque habeat. Si enim ex ſubſtantia Dei Verbum Dei eſſe ſentimus, ſupereſt ut vox illa, quæ hoc ipſum ſignat, ab illis agnoſcatur .... Cæterum iſthic rurſus tolli velim omnem coporalem cogitationem ut altius & ſupra imaginationem ſenſuum evecti, puro intellectu, & ſola mente intelligamus Filii ad Patrem legitimam illam & naturalem genuitatem, & Verbi ad Deum proprietatem, & indemutabilem ſimilitudinem ſplendoris ad lucem. Ut enim cum audimus eum Filium & germen eſſe, non humano more, ſed prout Deo convenit, intelligimus: ita quoque cum audimus eum conſubſtantialem eſſe, nequaquam delabentes ad humanos ſenſus, partitiones & diviſiones deitatis cogitemus, ſed tamquam de incorporalibus agitantem, unitatem naturæ, & identitatem lucis non dividamus.*

Noſtra reſponſio nititur etiam authoritate Sancti Hilarii in libro de Synodis: *Quis ſanæ mentis*, inquit, *tertiam ſubſtantiam, quæ & Patri & Filio communis ſit, prædicabit? Vel quis ſecundum Samoſatenum, in Chriſto renatus, & Filium confeſſus ac Patrem: quod Chriſtus in ſe ſibi & Pater & Filius ſit, confitebitur? Itaque in condemnandis impietatibus Hæreticorum noſtra ſententia eſt & hanc Homouſii intelligentiam non modo reſpuit, ſed & odit. Atque ita non relinquetur vitioſa intelligentiæ quæſtio, ubi in vitii damnatione communis aſſenſus eſt.* Et infra poſtquam fidem Nicænam deſcripſit, hæc habet: *Non hic ſanctiſſima religioſorum virorum Synodus neſcio quam priorem, quæ in duas diviſa ſit, ſubſtantiam introducit, ſed Filium natum de ſubſtantia Patris. Numquid nos negamus? Aut quid aliud confitemur?*

Contra. Quæ ratio ſuberat damnandi vocem ὁμοούσιον tempore Antiocheni Concilii, eadem ſuberat illam præſcribendi, vel certe ſilendi, tempore Nicæni Concilii: damnata enim eſt a Patribus Antiochenis, quia illam Paulus Samoſatenus pravum in ſenſum detorquebat. Niceni autem Concilii tempore adhuc Paulianiſtæ non pauci ſupererant, propter quos Canon 19. conditus eſt, de Paulianiſtis ad Eccleſiam revertentibus, qui Hæretici, non minus voce ὁμοούσιον abuti poterant, ſuum ad errorem adſtruendum, quam eorum Antiſtes Paulus Samoſatenus. Cum igitur maximæ ſit imprudentiæ vocem inſerere Symbolo, quæ Hæreſim unam debellando, alteram ſuſcitat; nemo poteſt aſſerere Nicænos Patres vocabulum ὁμοούσιον prudenter inſeruiſſe Symbolo, etſi ad Arianam Hæreſim profligandam momenti plurimum haberet.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem reſpondeo, vocem ὁμοούσιον ſecundum ſenſum quo a Nicænis Patribus erat expoſita, & ab Eccleſia conſecrata, non potuiſſe pravum in ſenſum a Paulianiſtis detorqueri. Sed etſi eam pravum in ſenſum inflectere potuiſſent, eaque ſuam ad Hæreſim propugnandam abuti: non ideo tamen damnanda fuiſſet, aut ſilentio premenda. Alioqui Crux Chriſti, & Sacramenta proſcribenda eſſent, quia ipſis impii abutuntur: & plurima Scripturæ Sacræ loca eſſent expungenda, quia Hæretici pravos ea detorquent in ſenſus. Ita reſpondet S. Hilarius in libro de Synodis. „ Sed forte, *inquit*, e contrario dicitur, idcirco improbari oportere, quia vitioſe intelligi ſoleat. Hoc ſi timemus deleamus in Apoſtolo quod dictum eſt: * Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus; quia ad authoritatem Hæreſis ſuæ Photinus hoc utitur: & non legatur a nobis, quia ab illo male intelligatur. Pereat quoque ad Philippenſes ſcripta Epiſtola, aut igne, aut ſpongia, ne in ea Marcion relegat: * Et habitu repertus ut homo, phantaſiam corporis confitens eſſe, non corpus. Non extet Evangelium Joannis, ne Sabellius dicat: ego & Pater unum ſumus. Neque iſti nunc creaturæ prædicatores ſcriptum habeant: Pater major eſt. Neque illi, qui diſſimilem Patri Filium affirmare volunt, legant: De die autem & hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlis, neque Filius, niſi Pater ſolus. Non ſint quoque libri Moyſis, ne tenebræ Deo, qui inacceſſibilem lucem habitat, coævæ ſint quia in Geneſi poſt noctem dies cœpta ſit: Ne anni Mathuſalæ ætatem diluvii excedant, & non tantum octo ſint animæ reſervatæ: Ne clamorem Sodomorum repletis jam peccatis Deus audiens, tamquam ignorans clamorem deſcendat, ut videat an plena ſint cum clamore peccata, & reperiatur Deus neſcire quod ſcierit: Ne quiſquam quoque ſepelientium ſepulti Moyſis ſciat ſepulcrum: ne per hoc, ut Hæretici putant, diverſa lex ipſa ſibi hoſtis ſit. Et quia hæc ab his non intelliguntur, non legantur a nobis. Pereant quoque ſi videtur (quod non ego dixerim, ſed reſponſionis neceſſitas) omnia divina illa & Sancta Evangelia ſalutis humanæ, ne ſe invicem contraria dictorum opinione compugnent; ne miſſurus Dominus Spiritum Sanctum, ipſe de Spiritu Sancto natus legatur: Ne mortem & gladium denuntiaturus uſuris, emi gladium paſſurus indicat: Ne ad inferos deſcenſurus; in paradiſo ſit cum Latrone: Ne poſtremo Apoſtoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti juſſi, tantum in Jeſu nomine baptizaverunt. Vobis enim, Fratres, vobis dico, qui non jam lacte alimini, ſed firmo cibo valetis: Numquid quia iſta ſapientes mundi non intelligunt, & his ſtulta ſunt, nos cum mundo ſapientes erimus, ut hæc ſtulta credamus? Et quia hæc impiis cæca ſunt, nos non lucebimus veritate Doctrinæ? Male ſanctis rebus præjudicatur, ſi quia non ſanctæ a quibuſdam habentur, eſſe non debeant. Non ergo gloriemur in Cruce Chriſti, quia ſcandalum mundo eſt: neque in vivente Deo mortem prædicemus, ne ab impiis mortuus Deus arguatur. Male intelligitur ὁμοούσιον quid ad me bene intelligentem?

1. Ad Timoth. 2.

hilipp. 2.

Lucæ 13.

Contra. Imprudenter egerunt, qui vocem inutilem, & quæ aliunde multis etiam Orthodoxis erat offenſioni, Symbolo inſeruerunt: ſed vox ὁμοούσιον erat inutilis, & aliunde multis Catholicis erat offenſioni: imprudenter itaque illam Symbolo inſeruerunt Nicæni Patres.

Probatur minor. Vox ὁμοιούσιον, id eſt, ſimilis ſubſtantiæ, fidem Eccleſiæ de Filii divinitate ſatis ſuperque exprimebat; illoſque Catholicos habuerunt SS. Athanaſius & Hilarius, qui Filium *homiuſion* Patri aſſerebant, licet eumdem *homouſion* negarent; ut Diſſertatione ſequenti oſtendemus; ergo inutilis erat illius vocis *homouſion* ad Symbolum additio.

Reſpondeo, nego Minorem. Ad ejus probationem diſtinguo antecedens: Vox *homiuſion* Eccleſiæ fidem de Filii divinitate ſatis exprimebat, & melius ac luculentius eamdem exprimebat *homouſion* concedo: & non melius eam ac nitidius *homouſion* exponebat, nego. Diſtinguo etiam ſecundam partem ejuſdem antecedentis: Illos Catholicos habuerunt SS. Athanaſius & Hilarius, qui Filium *homiuſion* Patri profitebantur, & non damnabant *homouſion* quamvis eam vocem uſurpare nollent, quia in vocabulo innoxio monſtrum ſibi fingebant, concedo. Et qui damnabant *homouſion* nec Filium unius ſubſtantiæ cum Patre profiteri volebant, nego. Qui igitur non ſolum vocem ipſam *homouſion* ſed & pium ejus ſignificatum rejiciebant, nuſquam habiti ſunt ut Catholici a Patribus: Sed Orthodoxorum numero & loco habiti ſunt, qui illud vocabulum ob prætenſam æquivocationem rejicientes, Catholicum nihilominus ejus ſenſum voce *homiuſion* exprimebant, aliiſque vocabulis Fidem Nicænam de Filio Dei ſincere & perſpicue exponentibus. Qui vero damnabant *homouſion* nec rectum etiam illius vocis ſenſum pati poterant, illi nec *homiuſion*, id eſt, ſimilis ſubſtantiæ cum Patre Filium ſincere profiteri præſumebantur; quia vox illa nude ſumpta omnes Arianæ pravitatis inſidias, omnes Hæreſeos peſtiferæ ſenſus non excludebat. Nam ſimilia ſæpe dicuntur in ſubſtantia, quæ diverſæ nihilominus ſunt naturæ. Fallit quippe externa ſpecies, quæ ſimilitudinem in eſſentia quandoque mentitur. Id S. Hilarii

verbis

verbis luculentius quam meis explicatum accipe, in libro de Synodis: *Sed ſorte*, inquit, *dicetur mihi: Aliqui ex his qui Synodo interfuerunt, tacendum de Homouſio eſſe decreverunt. Et ego invitus licet reſpondebo dicenti: Numquid non & ipſi tacendum eſſe de Homæouſio conſtituunt? Oro vos ne quiſquam alius ex hic præter ſenem Hoſium, & ipſum illum nimium ſepulcri ſui amantem reperiatur, qui tacendum eſſe exiſtimet de utroque. Et quo tandem in tantis Hæreticorum perverſitatibus recidimus, ſi dum non utrumque recipimus, neutrum retinemus? Quid Fidem meam in Homouſion damnas, quam per Homæouſii confeſſionem non potes non probare?*

Et infra, diluens quorumdam objectionem qui hanc vocem *homouſion* ambiguam eſſe cauſſabantur, & illam propterea rejiciebant, hæc habet: *Sed dicis; Movet me cum ſcandalo Homouſii ambiguitas. Iterum audi, oro, ſine ſcandalo & me movit Homæouſii nuditas. Multa ſæpe fallant, quæ ſimilia. Timeo aurum bractea, quia me fallere poſſit interius: & tamen auro ſimile eſt quod videtur. Timeo lactis ſimilitudinem, ne oblatum mihi lac non lac ovium ſit: quia ei ſimile videatur & bubulum. Similitudo vera in veritate naturæ eſt: veritas autem in utroque natura, non negatur Homouſios: Hæc eſt enim ſecundum eſſentiam ſimilitudo, ſi maſſa maſſæ conſimilis non ſallat in bractea, ſi lac quod concolor eſt, non ſallat in ſapore. Simile auro quidquam non poteſt eſſe niſi aurum: ſimile lacti, niſi ſui generis ſit, eſſe non poterit.... Oro vos, Fratres, adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem: ut probari poſſit* homiuſion, *non improbemus* homouſion. *Cogitemus tot Sacerdotes ſanctos, & jam quieſcentes. Quid de nobis Dominus judicabit, ſi nunc anathematizantur a nobis?.... Date veniam, Fratres, dolori meo; impium eſt, quod audetis. Non patior hanc vocem ut in anathemate ſit*, homouſion *ſecundum religioſam intelligentiam confitens. Nomen nihil habet criminis, quod ſenſum non perturbat Religionis.*

DISSERTATIO XV.

De voce ὁμοιούσιον.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum vox ὁμοιούσιον Fidem Nicænam exprimat?

PROPOSITIO.

Licet vox ὁμοιούσιον varie fuerit accepta, tamen ea Nicænam Fidem exprimi æque ac voce ὁμοούσιον, quidam Epiſcopi contendebant. Hinc qui voce ὁμοιούσιον ad Fidem Nicænam exprimendam utebantur, vocem vero ὁμοούσιον certis de cauſſis reſpuebant, quamvis quandoque Hæreſeos ſuſpicione laboraverint, Catholice tamen ſentiebant, nec de ſumma Fidei diſputabant.

PRobatur prima pars, quod nimirum vox illa varie fuerit accepta, ex S. Athanaſio, libro de Synodis, ubi teſtatur, *Simile in ſubſtantia, & ſimile ſecundum participationem, idem eſſe*: Cum tamen eodem in libro Catholicos illos habeat, qui Filium ὁμοιούσιον Patri profitebantur, ὁμοούσιον autem fateri renuebant. En ipſius verba: *Nam & vos ſcitis ipſi, nec ambigere quiſquam poteſt, nomen ſimilis de ſubſtantiis non uſurpari, ſed de figuris, & qualitatibus dici. Nam in ſubſtantiis non ſimilitudo, ſed identitas affirmari debet. Sic homo homini ſimilis dicitur, non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum figuram & formam. Quod enim ad ſubſtantiam attinet, ὁμοφυεῖς, id eſt, ejuſdem naturæ ſunt. Ac rurſus homo cani nequaquam ſimilis dicetur, ſed natura diverſus. Quocirca quod eſt ὁμοφυὲς, id eſt, ejuſdem naturæ, etiam ὁμοούσιον erit, id eſt, conſubſtantiale. Unde qui ſecundum ſubſtantiam ſimile dicit, participatione quadam ſimile eſſe definit. Nam ſimile qualitas eſt quædam, quæ ſubſtantiæ advenit. Hoc vero factarum rerum proprium eſt, quæ propter participationem fiunt ſimiles Deo.* Hæc eſt vocis ὁμοιούσιον vis ac poteſtas apud Philoſophos. Unde eam ſic ſumptam Dei Filio accommodari non poſſe cenſebat S. Athanaſius.

Eodem ſenſu vocem ὁμοιούσιον accepit Marius Victorinus, lib. 1. adverſus Arium: *Impii & illi rurſus*, inquit, *qui dicunt ὁμοιούσιον eſſe Filium Patri. Subſtantia enim, ſecundum quod ſubſtantia eſt, non eſt alia, ut ſit ſimilis ad aliam: eadem enim eſt in duobus, & non eſt ſimilis, ſed ipſa. Sed alia cum ſit, non quo ſubſtantia eſt, ſimilis dicitur, ſed ſecundum quamdam qualitatem: ſubſtantia autem, ſecundum quod ſubſtantia eſt, non recipit ſimilem eſſe, aut diſſimilem. Juxta quod autem receptibilis eſt qualitatis, ſimilis aut diſſimilis dicitur, in potentia ſua vel exiſtentia manente ſubſtantia vel eadem, vel diverſa. Quid autem vero illa ſubſtantia Dei, vel τοῦ λόγου, numquid receptibilis eſt diſſimilitudinis, ut dicatur ſimilis eſſe? Sed impoſſibile. Nec ſimilis ergo. Non igitur ὁμοιούσιον.*

Nec aliam hujus vocis, ὁμοιούσιον, vim ac poteſtatem intellexit Author libri *De Filii Divinitate*, inter Opera Sancti Ambroſii, cap. 2. ubi *homiuſiu* patronos ſic exagitat: *Denique ſublato* homouſion, *id eſt, unius ſubſtantiæ vocabulo*, homiuſion, *id eſt, ſimilem Factori ſuo poſuerunt: cum aliud ſit ſimilitudo, aliud veritas. Nam & homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt, nec tamen Deus eſt: nec quod Deus eſt, homo extitiſſe credendus eſt. Ita & Filium Dei ſimilem volunt, ut eum aliunde ſimilem, non de ipſa una ſancta & beata Patris ſubſtantia dicant. Qui ſi de Patris ſubſtantia non eſt, ἐξ οὐκ ὄντων eſt, id eſt de nullis extantibus, ut idem Arius tradidit.*

Probatur ſecunda pars, ſcilicet quod quidam Epiſcopi voce ὁμοιούσιον Fidem Nicænam exprimi contenderent. Id enim contendebant Baſilius Ancyranus, Meletius Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, Acacius Cæſareenſis, & alii, quibus a S. Epiphanio invidioſum Semi-Arianorum nomen affictum eſt. Baſilius enim & alii Antiſtites in Synodo Ancyrana, Formulam illam Fidei, quam ab Oſio Cordubenſi per vim expreſſam Aetii & Eunomii ſectatores promulgaverant, pluribus anathematiſmis confixerunt, aſſerueruntque Filium Patri & per omnia, ſine ulla differentia, eſſe ſimilem, adeoque natura & οὐσίᾳ. Et in Formula hi inter alios anathematiſmi leguntur: *Si quis Filio ſuam cum Patre ſecundum eſſentiam ſimilitudinem nobis his verbis indicante: Sicut enim Pater habet vitam in ſeipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſeipſo: eam vero ſimilitudinem, quæ in actione poſita, his verbis docente: Quæcumque enim Pater facit, ea & Filius ſimiliter facit; ſolam hanc actionis ſimilitudinem concedens, alteram quæ ad eſſentiam ſpectat, quæque præcipuum Fidei noſtræ caput eſt, Filio ſubtrahat, anathema ſit.*

Si quis in Patrem ac Filium credere ſe profitens, Patrem non ſimilis cum Filio eſſentiæ dicat eſſe, ſed actionis, tamquam profanas vocum novitates de Filio Dei pronuntiare auſus, & veram Filii proprietatem evertens, anathema ſit. Hæc habentur apud Sanctum Epiphanium *Hæreſi* 73. Fidei Formulam Ancyrana in Synodo editam deſcribentem, & apud Sanctum Hilarium libro de Synodis. Ubi cum Orientales Epiſcopos horum anathematiſmorum authores, *uno atque eodem Apoſtolicæ Fidei ſenſu Catholica ſentire* cum Occidentalibus aſſerat, argumento eſt, quoſdam Epiſcopos Catholicos exiſtimaſſe, Nicænam Fidem exprimi hac voce.

Præterea, idem Baſilius Ancyranus in quadam Synodo Sirmii, Fidei, cui Marcus Arethuſius, Valens & Urſacius, cæterique ita ſubſcripſerant, ut vel *ſimilem eſſe per omnia*, vel tantum *ſimilem eſſe Patri Filium* dicerent, in ea verba conſenſit, ut ſcriberet, *Similem in omnibus Patri eſſe Filium: in omnibus vero, non voluntate ſolum, ſed & ſubſiſtentia, & exiſtentia, adeoque eſſentia ipſa, utpote Filium, quod ſacræ Literæ confirmant, ſpiritum e ſpiritu, vitam e vita, lumen e lumine, Deum ex Deo, verum Filium ex vero, ſapientiam Filium e ſapiente Deo ac Patre, Et, ut uno verbo dicam, Filium Patri undecumque ſimilem, uti Filium Patris.* Hæc habentur apud Sanctum Epiphanium, *Hæreſi* 73. *Num.* 22. ex quibus conſtat Baſilium Ancyranum, alioſque Epiſcopos ipſi adhærentes, exiſtimaſſe Fidem Nicænam exprimi hac voce *homiuſion*.

Probatur tertia pars, quod ſcilicet Catholice ſentirent,

rent, nec de ſumma Fidei diſputarent, qui Filium Dei *homiuſion* Patri profitebantur, & ὁμοιούσιον certis de cauſſis reſpuebant: Primo ex Sancto Athanaſio, libro *de Synodis*, pag. 705. *Adverſus eos*, inquit, *qui ex omni parte Synodum conviciis carpunt, iſta pauca ad refutationem ſuffecerint. Adverſus autem eos qui omnia Synodi ſcripta recipiunt, de ſolo autem conſubſtantiali ambigunt, non ut adverſus inimicos affici nos decet. Neque enim veluti adverſus Ariomanitas, aut quaſi bellum geſturi Patribus contradicimus, ſed veluti Fratres cum Fratribus diſceptamus, ut cum quibus nobis eadem ſit ſententia, controverſia autem de verbis: Nam cum profiteantur Filium ex Patris ſubſtantia, & non ex alia ſubſiſtentia eſſe, nec creaturam eum, nec opus exiſtere, ſed genuinum & naturalem Patris fœtum, & æternaliter cum Patre eſſe, cum ejus & ratio, & ſapientia ſit, non longe abſunt a recipiendo conſubſtantiali. Talis eſt Baſilius ex Ancyra in ſcriptis ſuis de fide, &c.*

Et infra: „ Cæterum quia affirmant Epiſcopos qui Samoſatenſem condemnarunt, dixiſſe Filium non eſſe Patri conſubſtantialem; ac jam deinde ipſos, ob reverentiam honoremque eorum qui ita locuti ſunt, ab hac voce abhorrere; rectum fuerit reverenter cum iis de ea re diſceptationes facere: nam arietare cum illis prorſus indecorum eſt, quia omnes Patres ſunt. Rurſus dijudicare iſtos bene, illos male dixiſſe, nequaquam ſanctum eſt. Omnes enim in Chriſto dormierunt. Quapropter neque contentioſius agendum eſt, neque numerus eorum qui congregati fuere, in comparationem mittendus, ne videantur trecenti illi Nicænſes, eos qui pauciores ſunt, perſtringere: neque tempora metienda ſunt, ne priores videantur poſteriores exauthorare. Omnes enim iſti (quemadmodum dixi) Patres ſunt. Sed tamen neque iſti quaſi novum aliquid ſapientes, id in ſcripta retulerunt; neque ſui fiducia voces in Scriptura non ſolemnes defendunt; Sed a Patribus incitati, eorum vocabulis uti voluerunt.

Probatur ſecundo ex Sancto Hilario in libro *De Synodis*, ubi Orientales Epiſcopos qui vocem *homouſion* reſpuebant, quod ab Antiochenis Patribus, in Paulo Samoſateno damnata eſſet, & quod pravo ſenſui eſſet obnoxia, hortatur ne vocabulum illud damnent, quod a Nicæna Synodo recto ſenſu & ad Arianam Hæreſim præfocandam accommodatiſſimo uſurpatum eſt; & ipſos ut germane Catholicos agnoſcit, ſibique in ejuſdem Fidei profeſſione conjunctos, quamvis *homouſion* rejicerent, ſolumque admitterent *homiuſion*. Sic enim de ipſis loquitur: Reliquus mihi ſermo ad ſanctos viros Epiſcopos Orientales dirigendus eſt... & dabunt veniam ex communis conſcientiæ fide ſecum liberius locuturo. O ſtudioſi tandem Apoſtolicæ atque Evangelicæ Doctrinæ Viri, quos Fidei calor in tantis tenebris Hæreticæ noctis accendit. Quantam ſpem revocandæ veræ Fidei attuliſtis, conſtanter audacis perfidiæ impetum retundendo!

Et infra; „ Quid, *inquit*, fidem meam in Homouſion damnans, quam per Homœuſii confeſſionem non potes non probare? Damnas enim fidem meam, vel potius tuam, cum damnas intelligentiam ejus in nomine.

Et infra: „ Homouſion neſcio, nec intelligo, niſi tantum ſimilis eſſentiæ confeſſionem. Teſtor Dominum cœli atque terræ, me cum neutrum audiſſem, ſemper tamen utrumque ſenſiſſe, quod per Homœuſion, Homouſion oporteret intelligi: id eſt nihil ſimile ſibi ſecundum naturam eſſe poſſe, niſi quod eſſet ex eadem natura. Regeneratus pridem, & in Epiſcopatu aliquantiſper manens, Fidem Nicænam numquam niſi exulaturus audivi: Sed mihi homouſii & homœuſii intelligentiam Evangelia & Apoſtoli intimaverunt. Pium eſt quod volumus: ne damnemus Patres, ne animemus hæreticos: ne dum Hæreſim expellimus, Hæreſim nutriamus. Interpretati Patres noſtri ſunt poſt Synodum Nicænam homouſii proprietatem: Religioſi extant libri, manet conſcientia: Si quid ad interpretationem addendum eſt, communiter conſulamus. Poteſt inter nos optimus Fidei ſtatus condi: ut nec ea quæ bene ſunt conſtituta vexentur, & quæ male ſunt intellecta, reſecentur. Ex quibus conſtat, Sanctum Hilarium exiſtimaſſe eamdem eſſe vim ac poteſtatem τοῦ ὁμοουσίου, ac τοῦ ὁμοιουσίου; utroque Nicænam fidem exprimi, & Catholice ſentire eos qui *homouſion* certas ob cauſſas ſuperius expoſitas reſpuentes, Filium Patri *homiuſion*, id eſt in ſubſtantia & eſſentia ſimilem profitebantur. Et in eodem libro, contendit has voces, *ſimilis in ſubſtantia*, & *perfecte æqualis*, ſynonymas eſſe: adeo ut qui Filium Patri in omnibus ſimilem profitentur, iidem Filium perfecte æqualem Patri, & unum cum ipſo conſequenter agnoſcant. „ Quæro, *inquit*, quomodo poſſint alterum ad alium, niſi per ſimilitudinem comquare? Aut numquid non id eſt eſſe ſimile, quod æquale? Si unum dico, habet & unici ſuſpicionem: Si ſimilem dixero, habet indifferentis comparationem. Inter ſimilem & unum quæro quem locum habeat æqualis, & interrogo utrum ſimilitudinis potius, aut ſolitudinis res ſit. Non eſt æqualitas in diſſimilibus, nec ſimilitudo eſt intra unum. Aut quid differunt ſimilis & æqualis, ut ab uno iterum diſcernatur æqualis?

Et mox: „ Prædicantes itaque ſimilem Filium in omnibus Patri, nihil aliud quam æqualem prædicamus. Perfectæ æqualitatis habent ſignificantiam ſimilitudo: & hoc ex Sanctis Scripturis intelligendum eſt.

Denique ſic concludit: „ Caret igitur, Fratres, ſimilitudo naturæ contumeliæ ſuſcipione: nec poteſt videri Filius idcirco in proprietate paternæ naturæ non eſſe, quia ſimilis eſt; cum ſimilitudo nulla ſit, niſi ex æqualitate naturæ: æqualitas autem naturæ non poteſt eſſe, niſi una ſit. Una vero non perſonæ unitate, ſed generis. Hæc fides pia eſt, hæc conſcientia religioſa, hic ſalutaris ſermo eſt unam ſubſtantiam Patris & Filii idcirco non negare, quia ſimilis eſt: ſimilem vero ob id prædicare, quia unum ſunt.

Probatur tertio ex Theodoreto, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. ubi de Conſtantio Imperatore ſic loquitur: *Tametſi Conſtantius quorumdam ſuaſu in fraudem inductus verbum* ὁμοούσιον *non approbavit; tamen ipſam rem quæ verbo ſignificabatur, ſincere & ex animo confeſſus eſt. Quippe ingenue Filium ante ſæcula a Patre genitum, Deum Verbum nominavit.* Catholici igitur habiti ſunt, ex Theodoreto, qui Filium Patri in eſſentia ſimilem profitebantur, quamvis vocabulum ὁμοούσιον non approbarent, quia rem ipſam quæ illa voce ſignificatur, admittebant.

Probatur quarto ex Sozomeno, libro 5. cap. 12. ita ſcribente: *Pars Imperii ad Solem Orientem vergens, etſi poſt Concilium Antiochenum diſſidere, & a fide Concilii Nicæni palam jam diſſentire cœpit: tamen meo quidem judicio, ſi complurium mentem ſpectes, in eamdem revera ſententiam quaſi pedibus itum eſt, conceſſumque Filium ex Patris eſſentia conſtare. At vero quidam contentionis ſtudio adducti, contra verbum conſubſtantiale pugnaverunt.* Itaque eadem erat ſententia, Sozomeno judice, eum eorum qui Filium ex Patris eſſentia conſtare, ſeu ipſi in eſſentia ſimilem eſſe profitebantur, quamvis *homouſion* certis de cauſſis reſpuerent; tum eorum qui, Filium *homiuſion* Patri propugnabant.

Probatur ultima pars, ſcilicet quod Hæreſeos quandoque ſuſpicione laborarint, qui fidem ſuam de Filii divinitate hac tantum voce *homiuſion* exprimebant, ex Sancto Hilario, libro *De Synodis*, ubi Orientales Epiſcopos ſic alloquitur; *Ariani non eſtis: cur negando Homouſion cenſemini Ariani? Sed dices: Movit me cum ſcandalo Homouſii ambiguitas. Iterum audi, oro, ſine ſcandalo & me movit Homœuſii nuditas.*

Et infra: *Mihi quidem in his quæ vos de Orientalium quorumdam aſſenſu ſuſcepta Legationis mi niſtri ſubſcribenda Sirmium detuliſtis, nihil ſuſpicionis relictum eſt: ſed habuerunt ab exordio nonnihilum offenſionis quæ credo vos, ſanctiſſimi Viri, Baſilii & Euſtathii, & Eleuſii ne quid ſcandali afferretur, abolenda tacuiſſe. Quæ ſi recte ſcripta ſunt taceri non debuerunt; ſi autem quia non recte ſcripta ſunt, adhuc tacentur, cavendum eſt ne aliquando dicantur. Parcens enim adhuc de his nihil dico; tamen mecum recognoſcitis, quod non ita omnia ſcripta apud Ancyram Fides*

des ſe habeat ...... Oro vos, Fratres adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem : ut probari poſſis ὁμοιούσιον non improbemus ὁμοούσιον.

Objicies in tertiam partem Propoſitionis : illi Catholice non ſentiebant, qui a Sancto Epiphanio, necnon a Sancto Hieronymo, immo ante ipſos a Sancto Athanaſio, ſunt inter Hæreticos recenſiti : Sed qui *homiuſion* dumtaxat Patri Filium Dei profitebantur, *homouſion* autem negabant, ſcilicet Baſilius Ancyranus, Meletius Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, Eleuſius, & alii habiti ſunt ut Hæretici a SS. Athanaſio, Epiphanio, & Hieronymo : igitur Catholice non ſentiebant, qui Filium Patri *homiuſion* dumtaxat, non vero *homouſion* profitebantur.

Probatur minor ex Sancto Athanaſio in Opuſculo cui titulus eſt ; *Confutatio hypocriſis Meletii, & Euſebii Samoſateni, ac ſociorum male ſentientium de fide, de conſubſtantiali.*

Probatur ſecundo ex Sancto Epiphanio, *Hæreſi* 73. ubi ſolius ὁμοιούσιον profeſſores Hæreticis accenſet, ac Semi-Arianos nuncupat, de illiſque ita ſcribit : *Conſiderandum nobis eſt, quemadmodum pullulante mala illa Arii fructificatione, genus quoddam emerſerit Sectæ, quam Semi-Arianorum vocant. Qui quidem, licet illius nomen ejurent, eumdem ipſum tamen ac ſceleratam illius opinionem induunt ...... & ſimplicioribus illudere cupientes, cum & vultu ipſo, & moribus, & impio dogmate ab Ario, Arianiſque non differant, nihilominus quodam adulationis artificio perditiſſimam illorum Doctrinam fucare ac diſſimulare cupientes, ita Dei Filium creaturam eſſe dictitant, ut quo facilius decipiant, ſi quos viderint ob ejuſmodi ſermones turbari, ſtatim blandiendo ſubjiciant ; Non perinde creaturam illum facimus ac cæterarum aliquam ; neque fœtum cæterorum inſtar fœtuum eſſe dicimus. Jam conſubſtantialis vocem, tamquam a ſacris literis alienam penitus explodunt. Cæterum ut aliud ſimile nomen objiciant, Baſilius in primis ac Georgius Semi-Arianorum iſtius Sectæ principes, Filium inquiunt, non homouſion ſed homiuſion aſſerimus.*

Probatur tertio ex Sancto Hieronymo in Chronico ita ſcribente : *Synodus Antiochiæ a Meletio & ſuis facta, in qua Homouſio, Anomæoque rejecto, medium inter hæc Homæouſion Macedonianum dogma vindicarunt.*

Reſpondeo, nego minorem, quoad Sanctum Athanaſium : Ad probationem, dico Tractatum illum cui titulus eſt, *Confutatio hypocriſis Meletii*, &c. non eſſe Sancti Athanaſii. Suppoſititium eſſe fœtum arguit ſtyli diſſimilitudo, probatque veri Athanaſii teſtimonium *In Epiſtola ad Ægypti & Libyæ Epiſcopos*, ſive *In prima contra Arianos Oratione*: Ubi inter Orthodoxos Antiſtites Meletium & Baſilium recenſet. *Si igitur*, inquit, *ſcripta iſta ab Orthodoxis proficiſcerentur ; qualia ſunt magni illius & Confeſſoris Oſii, Maximini Galliæ, aut ejus ſucceſſoris, aut Philogonii & Euſtathii Orientis Epiſcoporum, aut Julii & Liberii Romanorum Pontificum .... aut Macarii Hieruſalem, aut Alexandri Conſtantinopoleos, aut Pædarotæ Heracleæ, vel magni illius Meletii, Baſilii, & Longiani. .... nihil eſſet quod in his ſcriptis ſuſpicarere. Simplicia enim & ſincera Apoſtolicorum Virorum ingenia ſunt.* Tertio non eſt veriſimile Sanctum Athanaſium ſcripſiſſe, non eſſe ſatis ad Catholicæ Fidei integritatem aſſerere, Filium Patri ſimilem eſſe, vel ὁμοιούσιον *ſubſtantia ſimilem* ; cum in libro *De Synodis*, illos, qui Filium Patri ὁμοιούσιον profitebantur, & ὁμοούσιον certis de cauſſis reſpuebant, ut vere Catholicos agnoſcat, ut conſtat ex inſigni ejus loco inter probationes relato. Sed quiſquis ſit illius Author Tractatus, in Meletium iniquior eſt, & a veritate longe aberrat, cum Virum Sanctiſſimum & a Baſilio Magno Epiſtolis 52. 53. 325. ob Catholicæ Fidei integritatem & pietatem commendatum, a Sancto Gregorio Nyſſeno funebri celebratum Oratione, cui Patres Concilii Œcumenici Secundi maximo cum honore parentarunt, quem Sanctus Chryſoſtomus Oratione 45. ut Antiochenæ Eccleſiæ ab omni Hæreticorum fæce expurgatorem laudavit, quem Eccleſia univerſa colit ut Sanctum, hypocriſis in materia Fidei, & Hæreſeos nota inurit.

Cæterum, etſi ſuſpecta fuerit Meletii fides ac dubia Orthodoxia, antequam Antiochenum ad Epiſcopatum proveheretur, quia propoſitæ ab Acacio in Synodo Seleucienſi Fidei Formulæ ſubſcripſit ; in qua altum erat de vocibus ὁμοιούσιον & ὁμοούσιον ſilentium, ut teſtantur Socrates, libro 2. cap. 44. & Sanctus Epiphanius *Hæreſi* 73. tamen Arianis potius quam Catholicis videbatur Arianæ fautor Hæreſeos Meletius : nam cum Ariani *Ipſum fautorem eſſe ſuæ Sectæ, & Doctrinæ ſocium ſuſpicati*, poſtulaſſent a Conſtantio ut Antiochenæ præficeretur Eccleſiæ ; Catholici, *Quoniam ſanam illius doctrinam, & præſtabilem vitæ rationem, & virtutis divitias pro certo cognoſcebant, ei deligendo ipſi quoque ſuffragati ſunt : & decretum de ea re edendum, & ei ab omnibus ſubſcribendum, ſtudio quantum fieri poteſt maximo curarunt. Quod quidem Decretum tamquam commune quoddam pactum, Euſebio Epiſcopo Samoſateno, egregio & generoſo veritatis Athletæ, ab utriſque traditum eſt aſſervandum.* Ita refert Theodoretus, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 31.

Conſtat inſuper Magni Meletii Orthodoxia ex Sermone quem habuit, jubente Conſtantio, in illa verba Proverbiorum 8. *Dominus condidit me initio viarum ſuarum ad opera ſua.* Quo in Sermone, *Quæ ſit recta verbi Dei prædicandi regula oſtendit, & ad veritatem velut adamuſſim omnia dirigens, nimium & parum facile devitavit. Quare cum ei a multitudine tribueretur permagna laus, & omnes illum orarent ut brevem quamdam & compendiariam de fide doctrinam ipſis traderet, primum tres oſtendit digitos. Deinde duobus compreſſis, & uno extenſo relicto, iſtam inſignem protulit ſententiam : Tria quidem ſunt quæ intelliguntur, ſed tamquam de uno loquimur. Adverſus hanc doctrinam illi quorum animos morbi Ariani contagio infecerat, cœperunt acuere linguas, calumniam contexere, dicere divinum Meletium Sabellianum eſſe. Proinde ſuadent Conſtantio ut Meletium Patriis ſedibus expelleret, quod quidem perficiunt : atque ad ejus locum capeſſendum deligunt Euxojum egregium Doctrinæ Arianæ patronum.* Hiccine eſt Meletius hypocrita & hæreticus ? Scio Sanctum Epiphanium in hoc Meletii Sermone voces aliquas reprehendere, ut *creandi* vocabulum, quod transfert ad Filii divinitatem. Sed vox iſta eo accepta ſenſu, quo eam uſurpavit Meletius a primariis Catholicarum partium Doctoribus ad Filii generationem tranſlata eſt. Ideoque non eſt animadverſione dignus divini ſermo ille Meletii, in quo nec eam vocem diſerte damnare audet ipſe Epiphanius.

Quæ narravit de Meletio Theodoretus, paulo aliter Sozomenus refert, lib. 4. cap. 27. *Etenim*, *inquit*, *fama jam illo pervaſerat*, (ſcilicet Antiochiam) *eum doctrinæ Concilii Nicæni approbatorem eſſe. Quod quidem eventus rei plane declaravit. Nam tametſi principio eo genere concionum quod ad mores informandos pertinet, publice utebatur : ad extremum tamen Filium ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ eſſe palam aſſeruit. Dicitur porro Archidiaconum illius Cleri, dum adhuc concionaretur, ad eum accurriſſe, & manu admota ejus os obturaſſe, cum autem manu multo evidentius, quam voce, ſententiam ſuam populo indicaſſe. Nam primum tres tantum digitos palam, ut omnes viderent, extendiſſe : Deinde eoſdem rurſus compreſſiſſe, uno ſolo porrecto. Qua quidem manus ſuæ figura, tamquam effigie quadam populo expreſſit, tum quæ ſentiret, tum quæ dicere inſtituiſſet. Cum autem Archidiaconus, ore dimiſſo, manum Meletii prehendiſſet, Meletius cum linguam haberet liberam, clariore voce & oratione planiore ſuam declaravit opinionem, populumque cohortatus eſt decretis Concilii Nicæni adhæreſcere : ingenueque apud auditores teſtificatus eſt, eos qui aliter ſentirent, a veritate penitus aberrare. Ubi vero non intermiſit eadem ipſa, quantum poterat, adverſus Archidiaconum, ipſum impedire conantem, modo ore efferre, modo manu viciſſim demonſtrare : Euſtathiani exclamare, geſtire, & præ gaudio tripudiare : Ariani autem animos demittere cœperunt.* Hæc autem perſpicue probant, Authori Tractatus, qui inſcribitur, *Confutatio hypocriſis Meletii*, &c nullam fidem adhibendam eſſe.

Denique Meletii & aliorum qui *homouſion* reſpuebant, ὁμοιούσιον vero Patri Filium profitebantur, ut Baſilii Ancyrani, & Silvani Tarſenſis Orthodoxia conſtat

ex

ex opera, quam pro Catholica Fide adverſus Anomæos Filium Patri diſſimilem aſſerentes, navarunt, Juliano Apoſtata mortuo. Libellum ſcilicet ſupplicem Joviano Imperatori obtulere, ut illis Hæreticis, qui in eorum Eccleſias, graſſante Juliani perſecutione, irrepſerant, excluſis, ipſi iiſdem reſtituerentur. Deinde collatione cum Acacianis habita, Meletius eoſdem adduxit ut *conſubſtantialis* Doctrinæ aſſentirentur, Fidemque Nicænam ratam facerent. Quod edito decreto præſtiterunt in Synodo habita Antiochiæ anno 363. quod communi nomine ab illis Imperatori oblatum eſt.

Æque errat illius Tractatus Sancto Athanaſio inſcripti Anthor in perſona Euſebii Samoſateni, quem ejuſdem hypocriſis & Hæreſeos ſocium facit. Nam ejus Orthodoxia ſplendidis argumentis comprobatur. Inſigne eſt in primis quod ex Hiſtoria Eccleſiaſtica Theodoreti, lib. 2. cap. 32. eruitur, ubi narrat, quid egerit hic Antiſtes, cum Meletio in exilium amandato, commune de illius electione Decretum, quod ejus Fidei concreditum fuerat, urgentibus Arianis, ab ipſo repetiit Conſtantius. Rem geſtam ſic narrat Theodoretus: *Euſebius ille admirabilis, cui commune de Meletio Decretum commiſſum fuit, cum videret pacta violata, ad urbem ſibi concreditam abiit. Ariani vero veriti ne decreti illius teſtimonio plane coarguerentur, perſuadent Conſtantio ut nuntium mitteret, Decretum ab eo petiturum. Imperator ergo eorum impulſu mittit nuntium ad Euſebium, & mandata Imperatoris ei exponit. Euſebius vir ſane numquam ſatis laudatus: Non poſſum, inquit, commune Decretum apud me depoſitum reddere, niſi omnes qui mea Fidei illud commiſerunt, in unum conveniant. Quod reſponſum nuntius refert ad Imperatorem. Ille ardens iracundia, nuntium mittit denuo, jubet Decretum reddi: addiditque in literis, ſe mandaſſe nuntio, ut niſi redderet illud, dextram ejus amputaret, cum tamen hæc ad eum perterrefaciendum ſolum ſcripſiſſet: Siquidem vetuerat tabellarium illud facere, quod per literas Euſebio minatus fuerat. Simulatque vero divinus ille Vir, reſignatis literis, intellexit ſupplicium, quod Imperator ei minatus fuerat: non dexteram modo, ſed lævam etiam extendit, jubetque utramque abſcindere. Nam Decretum*, inquit, *non reddam, quod Arianæ improbitatis tam clarum indicium dat. Itaque Imperator, intellecta ejus animi magnitudine, & conſtantia, & tum eum plurimum admiratus eſt, & poſtea laudibus efferre non deſtitit.*

Denique Euſebium Samoſatenum ut Martyrem veneratur Eccleſia, quod a muliere Ariana in odium Catholicæ Fidei, projecta e tecto tegula oppreſſus, Nicænæ Doctrinam Synodi ſanguine ſuo conſignaverit. Ipſum S. Baſilius Magnus impenſe coluit ut egregium veritatis vindicem, ad ipſumque multas Epiſtolas dedit.

Ad authoritatem Sancti Epiphanii reſpondeo, ipſum his in rebus minus accuratum fuiſſe; & majorem fidem adhibendam eſſe SS. Athanaſio & Hilario, quibus Arianorum Hæreſis, & omnes illius Sectæ factiones notiores fuerunt, ut qui ſæpe cum Arianis ſint congreſſi, & adverſus ipſorum errores Catholicam Fidem propugnaverint. Cum itaque SS. Athanaſius & Hilarius eos ut Catholicos agnoverint, quos Sanctus Epiphanius Hæreticos Semi-Arianos vocat, eos Orthodoxos fuiſſe propugnamus, nec de ſumma Fidei diſceptaſſe, cum ὁμοούσιον reſpuentes, Filium Patri ὁμοιούσιον propugnarunt. Sane de Eleuſio Cyziceno Epiſcopo inter illos Sancti Epiphanii Semi-Arianos celeberrimo, Sanctus Hilarius lib. *De Synodis*, ait: *Abſque Epiſcopo Eleuſio, & paucis cum eo, ex majori parte Aſianæ decem Provinciæ intra quas conſiſto, vere Deum neſciunt*. Quod illuſtre eſt illius Orthodoxiæ teſtimonium.

Silvanum Tarſenſem ex illis etiam Semi-Arianis unum, Fidei Nicænæ vindicem acerrimum fuiſſe conſtat ex Theodoreto, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. ubi refert illius, necnon Baſilii Ancyrani, & Euſtathii Sebaſteni contra Aetium & Eudoxium diſputationem & congreſſum coram Conſtantio Imperatore, narratque qua ratione urgente Eudoxio ut Euſtathius cum ſuis verbo ὁμοούσιον anathema diceret, Silvanus repoſuit: *Immo voces, ex nihilo, & creatura, & ἑτερούσιον id eſt, alterius ſubſtantiæ, quæ neque in ſacris literis repertæ ſunt, neque oraculis Prophetarum, neque Apoſtolorum Doctrinæ conſentientes, rejiciendæ ſunt, & ex omnibus divinis conventibus excludendæ. Cui aſſenſit Imperator, & illos his vocibus anathema indicere juſſit. Illi etſi primo contradicere inſtituerunt, poſtea tamen perſpecta Imperatoris ira, eas ipſas voces, quas Silvanus ipſis propoſuerat, licet ægre, penitus ejurarunt. Ac deinceps acrius inſtare cœperunt, ut verbum quoque ὁμοούσιον anathemate damnaretur. Cæterum Silvanus ratiocinatione rite vereque concluſa, cum illis, tum Imperatori reſpondit: Si Deus Filius, neque ex nihilo, neque creatura, neque ex ulla alia eſſentia exiſtat; idcirco Deo Patri conſubſtantialis eſt, & Deus de Deo, & lumen de lumine, & eamdem habet cum genitore naturam.* Ex quibus conſtat, Baſilium Ancyranum, Silvanum Tarſenſem, Meletium Antiochenum, & alios, quos Sanctus Epiphanius invidioſo Semi-Arianorum nomine appellat, Catholice ſenſiſſe, nec de ſumma Fidei diſceptaſſe, cum Filium Patri ὁμοιούσιον non vero ὁμοούσιον profeſſi ſunt; & ipſos hanc vocem dumtaxat rejeciſſe ſecundum pravos ſenſus, quorum capax erat, quamvis rem eo vocabulo ſignificatam profiterentur, immo & ipſum vocabulum, ſecluſa ambiguitate, vindicarent. Fictitia igitur eſt Semi-Arianorum Hæreſis, ſi in eo ſtatuatur, quod ſuppreſſo certis de cauſis nomine ὁμοούσιον, ὁμοιούσιον dumtaxat æterno Patri Filium, id eſt, *ſimilis ſubſtantiæ*, contenderet.

Cæterum ſi Semi-Ariani cum Macedonianis confundantur, ut ipſos Authores Eccleſiaſtici nonnumquam confuderunt, Semi-Arianos veri nominis Hæreticos non inficiabor, quorum dogma Sanctus Epiphanius exponit Hæreſi 74. *Ab his Semi-Arianis*, inquit, *& ab Orthodoxis monſtrum quoddam biformium hominum, ac ſemiferorum contra nos excitatum eſt: hujuſmodi Centauros, aut Panas, aut Sirenas fabularum artifices nobis ediderunt. Alii quippe ab Ariana diſciplina profecti, Filium non abſolute creaturam eſſe definiunt, ſed ſine tempore eſſe genitum. Tempus autem illud in ſua opinione ſtatuunt, quod a cœlo condito ad hodiernum uſque diem effluxit. Sed a priore illa ſententia, quam Arius evomuit, nequaquam recedunt; fuiſſe nimirum tempus cum nondum eſſet Filius. Porro cum temporibus omnibus anteriorem illum eſſe docent, per quem omnia facta ſunt: tum de Spiritu Sancto contumelioſe garriunt.*

Sanctus Auguſtinus, qui Sanctum Epiphanium quoad alia ſequitur, *In libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum*, in eos quos ille Semi-Arianos vocat, propenſior videtur, nec ipſos abſolute Hæreticos appellat, ſed Macedonianis potius hoc nomen tribuendum cenſet: *Semi-Arianos*, inquit, *Epiphanius dicit, qui ſimilis eſſentiæ dicunt Patrem & Filium, tamquam non plenos Arianos, quaſi Ariani nec ſimilem velint; cum hoc Eunomiani dicere celebrentur*. Et infra de Macedonianis loquens, hæc habet: *Hos potius quidam Semi-Arianos vocant, quod in hac quæſtione ex parte cum illis ſint, ex parte nobiſcum.*

Denique Concilium Œcumenicum Secundum, in Hæreticorum enumeratione, Semi-Arianorum nomine alios a Macedonianis non intelligit. Sic quippe habet Canone 1. *Oportet anathematizari omnem Hæreſim, ſpecialiter autem Eunomianorum, ſive Anomæorum; & Arianorum, ſive Eudoxianorum, & Semi-Arianorum, ſive Pneumatomachorum, id eſt, qui contra Spiritum Sanctum pugnant.*

Sic pariter *Philaſtrius* Brixienſis Epiſcopus in ſuo *De Hæreſibus* libro, Semi-Arianos eſſe docet, qui Filium Deum eſſe profitentur, unum cum Patre, & Spiritum Sanctum creatis rebus annumerant. *Sulpitius Severus* vim iſtius vocis ὁμοιούσιον aſſecutus non videtur, nec eorum ſententiam intellexiſſe, qui illam uſurpabant. Verbum enim Divinum in creaturarum ordinem iſta voce deprimi cenſuit, libro 11. Hiſtoriæ. *Interea*, inquit, *Ariani non occulte, ut antea, ſed palam ac publice Hæreſis piacula interpretantes, quam unius literæ adjectione corruperant, caliginem quamdam injecerant veritati. Nam ubi ὁμοούσιον erat ſcriptum, quod unius eſt ſubſtantiæ; illi ὁμοιούσιον quod eſt ſimilis ſubſtantiæ, ſcriptum eſſe dicebant; concedentes ſimilitudinem, dum adimerent unitatem; quia*

Digitized by Google

multum ab unitate ſimilitudo diſtaret, ut verbi gratia, pictura humani corporis eſſet homini ſimilis, nec tamen haberet hominis veritatem.

Ad authoritatem S. Hieronymi reſpondeo, ipſum ubique eſſe in S. Meletium paulo iniquiorem. Vir enim fervidæ indolis, & Paulini partibus, a quo fuerat ordinatus Sacerdos, omnino addictus, falſis rumoribus quos de Magno Meletio ſpargebat invidia, facilius credidit, quia ipſum ut Epiſcopi ſui æmulum averſabatur. Sic falſo de ipſo ſcribit in Chronico, ad annum Chriſti 361. quod *Cum Presbyteros, qui ab Eudoxio anteceſſore ſuo depoſiti fuerant, ſuſcepiſſet, exilii juſtiſſimam cauſſam ſubita Fidei demutatione deluſit*. Conſtat enim ex Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ certiſſimis monomentis, S. Meletium ob Fidei cauſſam in exilium amandatum fuiſſe. Sed & veriſimile eſt, ſi quos recepit Clericos ab Eudoxio veritatis hoſte profeſſo depoſitos eos injuſte depoſitos fuiſſe, jure vero communioni ac gradibus ſois reſtitutos a Meletio. Falſo etiam ſcripſit S. Hieronymus: *Synodus Antiochiæ a Meletio & ſuis facta, in qua homouſio, anomœoque rejecto; medium inter hæc homauſion, Macedonianum dogma vindicarunt*. Nam falſum eſt *homuſion* ad Macedonianum dogma pertinere, ut ex SS. Athanaſio & Hilario perſpicue probavimus. Falſum etiam eſt quod in Synodo Antiochena Meletius & alii ipſi adhærentes Epiſcopi *vocabulum iſtud* rejecerint. Immo conſtat ex Socrate lib. 3. cap. 25. ipſos Nicænum Symbolum profeſſos eſſe, & inſeruiſſe libello quem Ioviano Imperatori obtulerunt, & ſubſcriptionibus ſuis illud approbaſſe. Sed & in eodem libello hæc habent: *Ne in eorum numero qui doctrinam veritatis adulterare ſtudent, habeamur: viſum eſt Prudentiæ tuæ ſignificare, quod Fidem ſancti Concilii jam olim Nicææ congregati, & approbemus, & teneamus, quandoquidem vocabulum* Confubſtantialis, *quod quibuſdam videtur parum recte in ea poſitum, eſt probe a Patribus, commodaque interpretatione explanatum: quæ quidem interpretatio oſtendit, Filium ex Patris ſubſtantia genitum Patri ſecundum ſubſtantiam ſimilem: & neque Paſſionem ullam in ejus inexplicabili generatione debere intelligi: neque vocabulum ſubſtantiæ apud Sanctos Patres ad conſuetudinem Græci ſermonis capi, ſed ab illis poni ad evertendum illud peſtiferum dogma, Chriſtum ſcilicet ex nihilo ortum eſſe, ab Ario impie introductum: quod etiam iſti Anomiani, id eſt, qui filium Patri diſſimilem ſtatuunt, nuper exorti, multo audacius, imprudentiuſque, ad Eccleſiæ concordiam labefactandam aſſeverant. Quamobrem exemplar Fidei ab Epiſcopis Nicææ coactis expoſita [quam ſane vehementer ampleclimur] his literis, quibus animorum noſtrorum ſententiam tibi declaravimus, ſubjungere placuit.*

Objicies ſecundo. Sanctus Baſilius Magnus Epiſtola 41. ſuſpectum ſibi eſſe, aſſerit τὸ ὁμοούσιον, niſi adjunctum habeat hoc vocabulum ἀπαραλλάκτως, *citra ullam varietatem*. Ergo vox ὁμοούσιον non exprimit Nicænam Fidem.

Reſpondeo, Sanctum Baſilium loqui de hac voce, quam Ariani Epiſcopi partium Acacii Formulæ editæ in Conciliabulo Conſtantinopolitano inſeruerunt: *Deum ex Deo, & ſimilem Patri* definientes: nomen vero τῆς οὐσίας utpote populis ignotum, cauſſamque ſcandali, quandoquidem in ſacris Literis nuſquam legitur, eximendum eſſe ſtatuerunt. Quæ Fidei Formula refertur a Socrate, lib. 2. cap. 32. Licet autem τῷ ὁμοίῳ adjungeretur κατ' οὐσίαν, ſignificat tamen Sanctus Baſilius, illud ſibi ſuſpectum eſſe, quia Arianorum vafritie pravos in ſenſus inflecti poterat: niſi per hoc verbum ἀπαραλλάκτως coarctaretur ejus ſignificatio. Cæterum id majorem ſolum ad explicationem exiſtimavit neceſſarium Sanctus Baſilius, nec damnavit eos, velut Nicεnæ Fidei prodiiores, qui Filium Patri ὅμοιον τὸν κατ' οὐσίαν ſive ὁμοιούσιον ſuppreſſo quandoque certis de cauſſis vocabulo ὁμοούσιον profeſſi eſſent. Nam & cum Meletio Antiocheno, & cum Euſebio Samoſateno fuit ſemper communione conjunctiſſimus. Hanc fuiſſe Sancti Baſilii mentem, conſtat ex ſerie Epiſtolæ ſupra laudatæ. *Si quid ipſe ſentiam dicendum eſt*, inquit, *hoc vocabulum, ſimile ſecundum eſſentiam, τὸ ὅμοιον κατ' οὐσίαν ſiquidem huic dicto adjunctum fuerit ἀπαραλλάκτως citra ullam varietatem: eum ego amplector, proboque vocem, ut quæ idem ſignificet quod τὸ ὁμοούσιον id eſt conſubſtantiale: quod & Nicæni Concilii Patres dixerunt, Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; & quæ ſimilia ſunt, quibus Unigenitum appellarunt, ac conſequenter illud ὁμοούσιον induxerunt. Neque igitur aliqua unquam variatio inter lumen & lumen, neque inter veritatem & veritatem, nec inter Unigeniti eſſentiam & eam quæ eſt Patris, excogitari poteſt. Si quiſquam, ita ut dixi, acceperit, illius vocem approbo. Si vero quis ab ὅμοιον id eſt ſimilis ſignificatione ἀπαραλλάκτως* non evarians, *abſtulerit, quod Conſtantinopolitanæ Synodi Epiſcopi fecerant, ſuſpectam habeo dictionem illam, utpote quæ gloriam unigeniti imminuat. Nam & de obſcuris plerumque ſimilitudinibus, & plerumque ab archetypis diſtantibus, ὅμοιον illud intelligere conſuevimus. Quoniam igitur dictionem ὁμοούσιον minus habere fraudis puto, ad eum modum & ipſe adſtipulor.*

Objicies tertio. Eccleſia illos Epiſcopos ut Hæreticos haboit, qui in Formulis Fidei, tacito ὁμοούσιον, Filium unius cum Patre ſubſtantiæ nihilominus profitebantur: ergo multo magis ut Hæreticos habuit; qui *hominſion* dumtaxat, id eſt, ſimilis ſubſtantiæ aſſerebant.

Probatur antecedens ex Sancto Hilario, libro *De Synodis*, ubi illos Antiſtites ſic alloquitur *Multi ex vobis, Fratres chariſſimi, ita unam ſubſtantiam Patris & Filii prædicant, ut videri poſſint non magis id pie, quam impie prædicare. Habet enim hoc verbum in ſe & Fidei conſcientiam, & fraudem paratam. Oro vos, Fratres, adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem.*

Reſpondeo, nego antecedens: Ridiculum eſt enim comminiſci quod habiti fuerint ut Hæretici qui Latine dicerent ac profiterentur illud ipſum quod vox ὁμοούσιον Græce ſignificat; illudque commentum affingere Sancto Hilario, qui eamdem omnino eſſe vim iſtius vocis complexæ, *unius ſubſtantiæ*, apud Latinos, ac iſtius vocabuli ὁμοούσιον apud Græcos agnovit, ut conſtat ex verſione Symboli Nicæni, quod Latine ſubjicit ad finem libri *De Synodis*: qua in verſione, ea quæ Filii conſubſtantialitatem ſpectant, ſic exprimit: *Natum, non factum, unius ſubſtantiæ cum Patre, quod Græce dicunt ὁμοούσιον*. Abſurdum rurſus eſt ſibi fingere, quod Sanctus Hilarius eos ut Hæreticos habuerit, de quibus libri ſui initio ſic loquitur: *Gratulatus ſum in Domino, incontaminatos vos & illæſos ab omni contagio deteſtandæ Hæreſeos perſtitiſſe, voſque comparticipes exilii mei, in quod me Saturninus, ipſam conſcientiam ſuam veritus, circumvento Imperatore detruſerat, negata ipſi uſque in hoc tempus, toto jam triennio communione, fide mihi ac ſpiritu cohærere, & miſſam proxime vobis ex Sirmienſi oppido infidelis Fidei impietatem, non modo non ſuſcepiſſe, ſed nuntiatam etiam ſignificatamque damnaſſe, neceſſarium mihi ac religioſum intellexi; ut nunc quaſi Epiſcopus Epiſcopis mecum in Chriſto communicantibus, ſalutaris ac fidelis ſermonis colloquia tranſmitterem: & qui per metum incertorum, conſcientia tantum antea meæ, quod ab his omnibus eſſem liber, gratulabar, nunc jam communi Fidei noſtræ integritate gauderem.*

Et infra eoſdem ſic alloquitur: *Sed inter hæc, o beatos vos in Domino, & glorioſos, qui perfectam atque Apoſtolicam Fidem conſcientia & profeſſione retinentes, conſcriptas Fides huc uſque neſcitis.* Figmentum igitur eſt quod illos Epiſcopos ut Hæreticos habuerit Sanctus Hilarius.

Duo itaque genera perſonarum Sanctus ille Doctor alloquitur ad finem Libri ſui *De Synodis*: Primo Gallicanos Epiſcopos, ad quos librum iſtum ſcribebat; & ad ipſos referuntur hæc verba in objectione laudata: *Multi ex vobis, Fratres chariſſimi, ita unam ſubſtantiam Patris & Filii prædicant, ut videri poſſint non magis id pie, quam impie prædicare.* Secundo ſermonem dirigit ad Epiſcopos Orientis, quos Catholicorum loco & numero habebat, licet *homiuſion* dumtaxat Patri Filium, id eſt, ſimilis ſubſtantiæ, non vere, *homouſion*, id eſt, unius ejuſdemque cum ipſo ſubſtantiæ profiterentur: & ad ipſos referuntur hæc verba: *Adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem: ut probari poſſit ὁμοιούσιον, non improbemus ὁμοούσιον.*

Ideo

Ideo autem Gallicanos Epiſcopos hortatur Sanctus Hilarius, ut ſibi caveant a pravo ſenſu, in quem inflectebatur eorum Profeſſio ab Arianis, eum Filium unius eum Patre ſubſtantiæ prædicabant, & ut caute ac diligenter ſuam exponant ſententiam, quia Ariani Sabellianæ Hæreſeos accuſabant eos, qui id profitebantur, & hanc paſſim in Oriente ſparſerant calumniam contra Gallicanos Epiſcopos, ut teſtatur Severus Sulpitius, lib. 2. Hiſtoriæ, referens Sancti Hilarii geſta in Concilio Seleucienſi. *Is*, inquit, *ubi Seleuciam venit magno cum favore exceptus, omnium in ſe animos & ſtudia converterat: ac primum quæſitum ab eo, quæ eſſet Gallorum fides: quia tum Arianis prava de nobis vulgantibus, ſuſpecti ab Orientalibus habebamur, trionymam ſolitarii Dei unionem, ſecundum Sabellium, credidiſſe: Sed expoſita fide ſua, juxta ea quæ Nicææ erant a Patribus conſcripta, Occidentalibus perhibuit teſtimonium*. Ideo Sanctus Hilarius Gallicanos Epiſcopos hortatur, ne ita huic vocabulo ὁμοούσιον adhæreant, illud ut negligant exponere, & pravos omnes ſenſus excludere, quos ipſi affingebant Hæretici. Unde ait, illud vocabulum *habere & Fidei conſcientiam, & fraudem paratam*. Habebat enim *Fidei conſcientiam* ex parte Catholicorum, qui eo ad fidem ſuam exprimendam poſt Nicænos Patres utebantur. Habebat vero *fraudem paratam*, ex parte Hæreticorum qui τοῦ ὁμοουσίου profeſſoribus calumniam Sabellianiſmi impingebant. Hinc poſtquam pravos iſtius vocabuli ſenſus aperuit, & excluſit, confeſtim addit: *In his igitur tot tamque gravibus Fidei periculis, verborum brevitas temperanda eſt, ne impie dici exiſtimetur, quod pie intelligitur, ne ſecura, atque innocente conſcientia, per occaſionem Hæreticorum reus ſermo ſit. Dicturus unam ſubſtantiam Catholicus Patris & Filii, non inde incipiat: neque hoc quaſi maximum teneat, tamquam ſine hoc vera fides nulla ſit. Tuto unam ſubſtantiam dicet, cum ante dixerit: Pater ingenitus eſt, Filius natus eſt, ſubſiſtit ex Patre, Patri ſimilis eſt, virtute, honore & natura. Patri ſubjectus eſt ut authori: nec ſe per rapinam Deo, cujus in forma manebat, æquavit. Non ex nihilo eſt, ſed natus eſt. Non eſt innaſcibilis, ſed contemporalis. Non eſt Pater, ſed ex eo Filius eſt. Non eſt portio aliqua, ſed totius eſt. Non eſt author ipſe, ſed imago eſt: imago Dei, ex Deo, in Deum nata. Non eſt creatura, ſed Deus eſt. Non perſona Deus unus eſt, ſed natura: quia nihil in ſe diverſum ac diſſimile habent natus & generans. Et poſt hæc, unam ſubſtantiam Patris & Filii dicendo, non errat: at unam ſubſtantiam negando, jam peccat*.

Et infra: *Ante Nativitas Filii, ante ſubjectio, ante ſimilitudo naturæ Filii prædicanda eſt, ut non impie unius & Pater, & Filius ſubſtantiæ prædicetur. Et non intelligo cur ante cætera tamquam maximum & potiſſimum, & ſolitarium prædicandum ſit; quod nec pie poſſit ante cætera prædicari; & jam impie neceſſe ſit poſt cætera denegari. Non eſt, Fratres chariſſimi, una Patris & Filii neganda ſubſtantia: Sed ne irrationabiliter prædicanda ſit una ſubſtantia ex naturæ genitæ proprietate, non ſit una ex portione, aut ex unione, aut ex communione. Poteſt una ſubſtantia impie dici, & pie taceri. Quid verbi calumniam ſuſpicioſe tenemus, rei intelligentia non diſſidentes? Credamus & dicamus eſſe unam ſubſtantiam, ſed per naturæ proprietatem, non ad ſignificationem impiæ unionis. Una ſit ex ſimilitudine, non ex ſolitudine*.

SCHOLION.

Ad hanc Diſſertationem, pag. 175. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *De S. Hieronymo male loquitur*.

R. *Sanctum Hieronymum* deceptum nuſquam fuiſſe in ſuo de perſonis ac rebus judicio, qui dixerit, facile refelletur vel ex his ſolum quæ de *Sancto Meletio* Antiocheno Epiſcopo ſcripſit, quibus recta lance expenſis, recte reſpondi (ſalva quæ tanto Doctori debetur reverentia) *Ipſum ubique eſſe in Sanctum Meletium iniquiorem*, &c. Qui Antiocheni Schiſmatis Hiſtoriam, Sancti Hieronymi indolem & characteres noverint, hæc certe cenſoria animadverſione digna non judicabunt. Hallucinantur denique qui *Sanctum Hieronymum*, aut alios Sanctos, nihil umquam humani paſſos eſſe putant. Cæterum ante me eadem pene de *Sancto Hieronymo* ſcripſit *Bollandus* in Actis Sanctorum menſis Februarii, ad diem 12. in Commentario Hiſtorico *De S. Meletio Magno Epiſcopo Antiocheno*, §. 11. n. 17. *Hæc cum ita ſe habuerint* (inquit) *mirari merito quiſpiam queat, Sanctum Hieronymum in Chronico ita ſcribere*: „Meletius Sebaſtæ „Armenorum Epiſcopus, ab Acacio & Georgio E„piſcopis Arianis Antiochiam transfertur, & poſt „non grande temporis intervallum, cum Presbyteros „qui ab Eudoxio Anteceſſore ſuo depoſiti fuerant, „ſuſcepiſſet, exilii juſtiſſimam cauſam ſubita Fidei „demutatione deluſit... *Hæc aliaque in Meletium conficta ab Arianis, & forſan etiam ab Orthodoxis Paulinianis [a quibus ea Sanctus Hieronymus hauſerit, a Paulino Presbyter Ordinatus] colligere ex S. Epiphanio licet, Hæreſi 73. Sectione 35. ita ſcribente*: „Sed nonnulli tamen haud ſcio an odio in eum com„moti, an invidia perciti, an denique ſua ut in „majus extollant, quædam de illo parum ſecunda „fama vulgavere. Nimirum non ob Catholicam Fi„dem has in illum turbas eſſe conflatas, ſed ob Ec„cleſiaſtica quædam negotia ac jurgia, quæ inter „eum ac Clerum ejus interceſſerunt: tum quod non„nullos ſuſcepiſſet, quos olim rejecerat & anathe„mate damnaverat. Verum his non omnino aſſen„timur, præſertim quia in cœtu eorum qui illi ad„hærent, deinceps ſemper, ut ante dictum, profeſ„ſio rectæ Fidei viguit. Hæc *Sanctus Epiphanius*. Idem *Bollandus* §. 5. ubi de Concilio Antiocheno verba fecit: *Quæ de hac Synodo*, inquit, *in Sancti Hieronymi Chronico leguntur, ea ipſe vel non ſcripſit, vel a Paulini Sectatoribus accepit, ac nimis facile credidit*. Et §. 8. *Antiochiæ divulſa erat in duas factiones plebs Catholica: Una Meletium ſequebatur, ab Arianis quidem ſimul & Catholicis electum Epiſcopis atque ordinatum, ſed Catholicæ Fidei cauſa jam tertio proſcriptum, & ſingulari præditum induſtria ad conciliandos Eccleſiæ qui Hæreticis irretiti fraudibus aut adhuc Gentilitiis cæcati erant erroribus. Altera factio, itidem Catholica, Paulino adhærebat, quem Lucifer Calaritanus olim ordinarat, Meletium vel legitime, ab Arianis licet, depoſitum, vel fortaſſis ipſummet Hæreticum ratus, ut ejus adverſarii etiam Sancto Hieronymo perſuaſiſſe videntur*. Hæc ſcribens *Bollandus*, non exiſtimavit ſe de *S. Hieronymo* male loqui, nec ullus ipſum violatæ in Sanctum Doctorem reverentiæ reum egit.

DISSERTATIO XVI.

De Concilii Nicæni ſubſcriptionibus.

ARTICULUS I.

Utrum Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicænus Symbolo Nicænæ Fidei, & Arii damnationi ſubſcripſerint?

SOcrates libro 1. cap. 5. ipſos & tres alios Arianarum partium Epiſcopos ſubſcripſiſſe negat; ideoque Euſebium & Theognidem cum Ario fuiſſe in exilium ab Imperatore amandatos ſcribit, & paulo poſt libellum Pœnitentiæ edidiſſe, & ad præcipuos Epiſcopos miſiſſe, quo Fidei Nicænæ ſe conſentire ſignificarunt: propterea juſſu Imperatoris fuiſſe ab exilio revocatos, ſuiſque reſtitutos ſedibus, ad quas Amphion & Chreſtus, ille in Nicomedienſem, hic in Nicænam fuerant poſt eorum depoſitionem promoti. En Socratis verba, poſtquam Nicænum Symbolum deſcripſit: „Hanc Fidem approbarunt trecenti decem „& octo Epiſcopi, eique omnes aſſenſi ſunt: &, „uti ſcriptum eſt apud Euſebium, conſentientibus „animis, opinionibuſque, eidem ſubſcripſerunt; quin„que ſolum exceptis, qui hanc vocem ὁμοούσιον, id „eſt, conſubſtantiale, repudiarunt, Euſebio videlicet „Nicomediæ Epiſcopo, Theognide Nicææ, Mari „Chalcedonis, Theona Marmaricæ, Secundo Pro„lemaidis. Nam ὁμοούσιον eſſe illud affirmarunt, quod

„ èſt ex aliqua re ortum, vel partitione, vel deri-
„ vatione, vel. productione. Productione, ut ex ra-
„ dicibus germen : derivatione, ut liberi ex paren-
„ tibus: partitione, ut duo, aot tria auri ramenta
„ ex maſſa aurea. At Filium Dei ad nullum iſto-
„ rum poſſe referri : & propterea ſe minime Fidei il-
„ li in Coneilio Nicæno confirmatæ velle aſſentiri
„ dixerunt. Proinde & vocem illam ὁμοούσιον vehe-
„ menter irreferunt, & abdicationi Aril ſubſcribere
„ noluerunt. Ob quam cauſſam Concilium non ſo-
„ lum Ario & omnibus opinionis ejus fautoribus a-
„ nathema denuntiavit : verum etiam vetuit ne A-
„ lexandriam ipſe Arius omnino adventaret. Edictum
„ porro Imperatoris, Arium, Euſebium, & Theo-
„ gnidem in exiliom irè mandavit. Unde Euſebius
„ & Theognis, paolo poſtquam exilio erant multa-
„ ti libellum, quo ſe facti pœnituiſſe declararent, e-
„ derunt; fideique de hac voce ὁμοούσιον conſtabilitæ
„ conſenſerunt: ſicut deinceps ln ſermone ſequenti
„ oſtendemus. *Et eup.* 10. Euſebius vero & Theognis,
„ libellum quo ſe facti pœnituiſſe oitenderent, præ-
„ cipuis Epiſcopis miſerunt : & proptera Imperato-
„ ris mandato non modo ab exilió revocati ſunt, ſed
„ etiam ad Eccleſiarum ſuarum adminiſtrationem re-
„ ſtituti : iique qui in ipſorum loca ſuffecti erant, ab
„ illo dignitatis gradu dimoti : Amphion ſcilicet ab
„ Euſebio, & Chreſtus a Theognide. Cujus libelli
exemplar hic ſubjunximus.

„ Tametſi cum antea a veſtra Sanctitate eſſemus
„ condemnati, noſtrum fuiſſet ea, quæ erant á vo-
„ bis ſancte & religioſe judicata, tacite & cum ſi-
„ lentio tuliſſe : tamen quoniam abſurdum erat ut
„ nos ſilentio noſtro contra nos opinionem aliis af-
„ ferremus, nos plane calumniatores eiſe : idcirco
„ vobis ſignificavimus, nos Fidei deciſioni conſenſiſ-
„ ſe : atque vi & notione verbi *Conſubſtantialis* di-
„ ligenter ponderata ; paci nos totos addixiſſe, atquè
„ nullum errorem ſecutos eiſe : Sed tum quò Ec-
„ cleſiarum ſecuritati proinde conſuleretur, quæ in
„ noſtram cogitationem venerant, vobis ſuggeſſiſſe :
„ tum quo illos qui noſtro Concilio & Sententiæ ae-
„ quieſcere deberent, confirmaremus, Fidei ſobſcri-
„ pſiſſe. Anathemati autem Ario a Concilio denun-
„ tiato, non ob eam cauſſam non ſubſeripſiſſe, quod
„ fidem illam incuſaremus : Sed quod minime ere-
„ deremus eum, qui erat accuſatus, hominem ejus
„ generis fuiſſe, præſertim cum ex illis, quæ priva-
„ tim ad nos ab eo tum per epiſtolas relata erant,
„ tum per ejus ſermonem coram habitum declarata,
„ pro certo eſſemus perſuaſi, ipſum longe alium eſ-
„ ſe. Quód ſi ſanctum veſtrum Concilium noſtris
„ verbis voluerit fidem adhibere, illa quæ veſtro judicio
„ decreta ſunt, non contradicendo impugnare, ſed con-
„ ſentientibus animis confirmare decrevimus, & li-
„ bello conſenſum illum roboramus : non huc inducti
„ quod exilium graviter & iniquo animo ferimus: Sed
„ quod libenter cupimus Hæreſis vitare ſuſpicionem.
„ Nam ſi nos jam in veſtrum conſpectum venire
„ permiſeritis, comperietis nos veſtris decretis om-
„ nino ſuffragaturos. Et quoniam veſtræ Reveren-
„ tiæ viſum eſt illum, qui rerum iſtarum reus agi-
„ tur, humanitus excipere, & ad vos accerſere : eſt
„ plane á ratione alienum, ut cum is qui crimioe
„ tenetur implicatus, accerſitus ſit, illiſque quæ ipſi
„ objiciuntur, reſponderit, nos reticendo, noſmeti-
„ pſos culpæ convincere videamur. Hæc Socratis nar-
ratio ſi vera eſſet, libelloſque Pœnitentiæ Euſebii
& Theognidis minime ſuppoſitus, Epiſcopos illos
Nicænæ Profeſſioni, & Arii damnationi non ſub-
ſeripſiſſe certum eſſet : ipſos ob hanc in Hæreſi &
ejus Authore propugnandis pertinaciam, fuiſſe in
exiliom a Conſtantino ejectos : poſtea palinodiam
recantaſſe, & Nicænæ Fidei ſubſcripſiſſe : demum
ſuis reſtitutos fuiſſe ſedibus, Amphione & Chreſto,
qui in eorum locum fuerant ordinatl, exturbatis;
Verum in hac Socratis Narratione, & in Libello
quem profert, molta ſunt repugnantia veritati, ut
mox ſumus demonſtraturi.

PROPOSITIO.

Euſebius Nicomedienſis, Theognis Nicanus, cateriquè Arianarum partium Epiſcopi, Nicænæ Fidei Symbolo, & Arii damnationi atque abdicationi ſubſcripſerunt, Theona Marmarica, & Secundo Ptolemaidis exceptis, quamvis id ficte fraudulenterque præſtiterint; ideoque Pœnitentiæ & Retractationis Libellus a Socrate relatus, quo in Communionem & Epiſcopatus reſtitui, & ab exilio, quo multati ſupponuntur ob denegatam ſubſcriptionem, revocari flagitant, apertæ convincitur falſitatis.

PRobatur primo ex Sancto Athanaſio, in libro *De Synodi Nicænæ decretis*, pag. 402. *Ita enim,* inquit, *in Nicæna Synodo cum Euſebio, ejuſque gregalibus actum eſt, cum principio in Hæreſi ſua contumaces, in Deum bella pugnaſque meditarentur. Num quæ ab illis proferebantur, Hæreſis impietate ſcatebant. Epiſcopi autem qui convenerant [erant autem illi plus minus trecenti] placide & humaniter poſtulabunt, ut ſuorum dictorum rationes redderent, ſeque non impios eſſe demonſtrarent. Illi autem vix inceperant hiſcere, cum jam improbarentur, & ipſi quoque inter ſeſe depugnarent, agnitaque ſua Hæreſeos perplexitate, muti prorſus reddebantur, ipſoque ſilentio ſuæ opinionis vitia flagitiaque prodebant. Epiſcopi igitur ſublatis Euſebianorum vocabulis, iſtum Formulam ſanæ Fidei conceperunt, omnibuſque ſubſcribentibus, ſubſcripſerunt & ipſi Euſebiani iis verbis, quæ nunc culpant. Loquor autem de vocabulis, ſubſtantia, & conſubſtantialitate: approbantes Filium Dei nullo modo facturam, aut creaturam eſſe, ſed fœtum; Verbumque ex Patris ſubſtantia.* Certe niſi ſubſcripſiſſent Nicænæ Fidei Symbolo Euſebius Nicomedienſis; & Theognius Nicænus, ipſis hoc loco Sanctus Athanaſius exprobraſſet, quod ob ſuam ln propugnanda Hæreſi & ejus authore pertinaciam ab ipſa Nicæna Synodo fuiſſent damnatl, & exaothorati, nec prius reſtituti ſuis ſedibus, quam ſupplicem libellum porrexiſſent, quo recantata Palinodia, ſe Sancti Concilil decretis ſincere adhæſuros fuiſſent pollieiti. Damnatio illa Euſebil a tam celebri divinoque cœtu, labes adeo pudenda fuiſſet ln vaferrimo illo Eccleſiæ hoſte, ea ut frootem ejus ſuffundere minime S. Athanaſius omiſiſſet. Tam ſolemnis enim retractationis monumentum ad aggravandum ipſius in Arianam Hæreſim relapſus crimen, ejuſque perfidiam omnium execrationi proponendam, fuiſſet accommodatiſſimum.

Confirmatur ex comparatione eorum quæ de Euſebio Nicomedienſi, & ejus Symmiſtis, mox ex Sancto Athanaſio dicta ſunt, cum iis quæ de Euſebii Cæſareenſis ſubſcriptione ibidem notat, ut rem admiratione dignam. *Quodque majoris admirationis eſt,* inquit, *Euſebius ex Cæſarea Palæſtines, cum pridie abnegaſſet, in eamdem ſententiam tamen poſtridie ſubſcripſit, quam etiam Eccleſiæ legendam miſit, dicens eam eſſe Eccleſiæ Fidem, & Patrum traditionem; omnibuſque manifeſto apparuit, eum prius & temere erraſſe, & fruſtra contra veritatem pugnaſſe. Nam tametſi eum puduit ſcriptis errorem fateri, & ut potuit Eccleſiæ ſe excuſavit, in Epiſtola tamen in qua Dei Filium conſubſtantialem, & ex ſubſtantia Patris exiſtere non inficiatur, clare ſe in errore fuiſſe demonſtrat, miſerque prorſus in eo fuit, quod, ut ſe purgaret, coactus ſit Arianos accuſare, quod illi ſcriptum reliquiſſent non fuiſſe Filium antequam gigneretur, indeque ratiocinari vellent eum ne ante carnis quidem nativitatem extitiſſe.* Si S. Athanaſius velot rem ſtupendam notavit, Euſebium Cæſareenſem ſolida die Fidei conſubſtantialitatis repugnaſſe, & eidem poſtridie ſubſcripſiſſe : quomodo velut majoris rem momenti non obſervaſſet, Euſebium Nicomedienſem adeo in illa impugnanda fide pertinacem fuiſſe, ut propter hoc depoſitione & exilio fuerit multatus, & poſt hæc tamen Palioodiam recantaſſe, & libellum porrexiſſe ſupplicem, quo ſe eidem Fidei aſſenſum præbere ſignificavit? Cum itaque id nuſquam dixerit S. Athanaſius, immo ea dixerit quæ cum hac hypotheſi cohærere non poſſunt, argumento eſt Euſebium Nicomedienſem, & Theognium Nicænum Fidei Nicænæ Sym-

Digitized by Google

Symbolo, & abdicationi Arii ſubſcripſiſſe; adeoque falſum eſſe quod de illorum contumacia refert Socrates, libellumque Pœnitentiæ retractationis, quem deſcribit, quemque ab ipſis oblatum eſſe præcipuis Epiſcopis teſtatur, ſuppoſititium eſſe.

Probatur ſecundo ex ſilentio Sancti Euſtathii Antiocheni Patriarchæ, qui cum e primariis Nicæni Concilii Patribus fuiſſet, ignorare non poterat Euſebium Nicomedienſem damnatum fuiſſe illo in Concilio propter denegatam pertinaciter ſubſcriptionem, nec ſedi fuiſſe reſtitutum ſuæ, niſi poſt oblationem Libelli ſupplicis, quem refert Socrates, ſi ita ſe res habuiſſet: nec tanti rem momenti prætermiſiſſet hic Patriarcha, ſuoque tam accommodatam conſilio, quo Euſebii levitatem & hypocriſim notam facere inſtituerat. Porro nihil horum habet Sanctus Euſtathius: immo potius ex ejus verbis, apud Theodoretum, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. colligitur Euſebium Nicomedienſem & ejus Symmiſtas Nicænæ Fidei Symbolo in ipſo Concilio ſubſcripſiſſe, ficte quidem, & exilii metu; ut probavit eventus. *Ubi*, inquit, *de Fidei modo quæri cœptum eſt; Euſebii blaſphemia per ſuas ipſius literas ſatis perſpicua deprehenſa fuit: quæ quidem literæ ubi fuere perlectæ, ſicut auditoribus immenſum dolorem propter ejus de Eccleſia deceſſionem, ſic earum Authori inſanabile dedecoris vulnus intulerunt. Ac tametſi jam impia Euſebii officina pateſacta erat, & neſariæ ejus literæ in omnium conſpectu diſcerptæ; tamen quidam fraudulenter nomine pacis ſimulato, omnes qui præclariſſime concionari ſolebant ſilere compulerunt. Qui autem aperte Arii inſaniam ſectabantur, ii veriti ne authoritate tanti Concilii in unum coacti, in exilium ejicerentur, procedentes in medium, ipſi vetitum Arii dogma damnant anathemate, & literis de fide omnium conſenſu compoſitis ſua manu ſubſcribunt. Verum ubi Epiſcopatus huc illucque, quantum fieri poterat, circumcurſando adepti ſunt, cum jam ob errorem ſuum ſe acerbe affligere, & humi abjicere debuiſſent: opiniones quas damnaverant, primum ex occulto, deinde palam propugnare, variiſque argumentis eas fallaciter roborare cœperunt.*

Probatur tertio ex Epiſtola Synodica Concilii Alexandrini ad omnes Eccleſiæ Epiſcopos ſcripta anno circiter 339. quam refert S. Athanaſius *Apologia* 2. in qua de Euſebio Nicomedienſi, & Theognio Nicæno ſic loquuntur: *Qui igitur ipſe, & Theognius, potuerunt alios deponere, ipſi depoſiti, & exauthorati, & vitio ſuæ creationis famoſi? Bene ſiquidem cognitum habetis, Amphionem Nicomediæ, Chreſtum vero Nicææ, in eorum locum, ob impietatem, & communionem, quam cum Arianis a Nicæno Concilio reprobatis habuerant, Epiſcopos conſtitutos eſſe.* Atqui ſi depoſiti fuiſſent in Concilio Nicæno ob denegatam ſubſcriptionem, illi Epiſcopi non ſcripſiſſent, eos propterea fuiſſe depoſitos, quod cum Arianis in Concilio Nicæno damnatis communicaſſent. Si vero bis depoſiti fuiſſent, ſemel in Concilio Nicæno, & iterum poſt Concilium: id ipſis proculdubio exprobraſſent Concilii Alexandrini Antiſtites, quorum plurimi Nicænæ Synodo interfuerant. Non fuerunt itaque exauthorati in Concilio Nicæno Euſebius & Theognis; adeoque Symbolo Nicænæ Fidei, & damnationi Arii ſubſcripſerunt. Falſum proinde eſt quod de ipſis Socrates refert, ac Libellus, Pœnitentiæ & retractationis eorum quem deſcribit, plane ſuppoſititius, in quo ſe Anathemati lato a Nicænis Patribus, contra Arium, non ſubſcripſiſſe confitentur.

Probatur quarto ex S. Hieronymo in *Dialogo adverſus Luciferianos*, ubi Nicænæ Synodi Acta & Epiſcoporum ſubſcriptiones laudat, quæ illius temporibus integræ adhuc extabant, ut probet Euſebium & Theognium Nicænæ Fidei ſubſcripſiſſe: Quærit nempe Luciferianus de Nicæna Synodo loquens: *An tandem & tunc recepti ſunt Ariani? Quinam, quæſo?* Cui Orthodoxus reſpondet: *Euſebius Epiſcopus Nicomedienſis, Theognius Epiſcopus Nicænus; Sarras tunc Presbyter Libyæ, Euſebius Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ, & reliqui, quos enumerare longum eſt.* Rogat rurſus Luciferianus: *Si quiſpiam eos neget fuiſſe ſuceptos, quomodo revincetur?* Orthodoxus reſpondet: *Superſunt adhuc homines, qui illi Synodo interfuerunt. Et ſi, hoc parum eſt, quia propter temporis antiquitatem rari admodum ſunt & in omni loco teſtes adeſſe non poſſunt: Legamus Acta & nomina Epiſcoporum Synodi Nicænæ, & hos quos ſupra diximus fuiſſe ſuſceptos, ſubſcriſiſſe homouſion inter cæteros reperiemus.*

Probatur quinto ex Theodoreto, libro 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. „ At quamquam, *inquit*, maxima pars Concilii verbis ejus obtemperavit, & in mutuam concordiam, doctrinamque ſanam amplexata eſt: tamen pauci quidam, quorum ſupra feci mentionem & præter eos Menophantus Epheſius, Patrophilus Scythopolitanus, Theognius ipſius Nicææ Epiſcopus, Narciſſus Epiſcopus Nerodiadis, & cum his una Theonas Marmaritanus; & Ptolemaidis Ægyptiorum Secundus: Arii patrocinio ſuſcepto, Doctrinæ Apoſtolicæ contradixerunt. Quin etiam Fidei Formulam, quam compoſuerant, Concilio propoſuerunt: quæ ut primum perlecta fuit, quoniam omnes eam adulterinam & ſpuriam eſſe vociferabantur, illico diſcerpta eſt. Ac cum ingens tumultus eſſet contra eos concitatus, & omnes eos ut pietatis proditores inſimularent, metu percuſſi exſurrexere, primique ipſi omnes una, ſolis Secundo & Theona exceptis, ſententiam excommunicationis contra Arium pronuntiavere. Quocirca impio illo ab Eccleſia exturbato, Fidei Formula, quæ adhuc in Eccleſiis ſervatur, communi conſenſu compoſita, & ſubſcritionibus omnium confirmata, Concilium dimiſſum eſt. Falſum eſt igitur quod Socrates ſcripſit, Euſebium Nicomedienſem, & Theognium Nicænum propterea fuiſſe exilio damnatos, quod Nicænæ Fidei Symbolo, & Arii abdicationi ſubſcribere noluiſſent. Suppoſititius itaque Libellus eſt, quem Epiſcopis obtuliſſe finguntur, quo Eccleſiis reſtitui ſuis, & ab exilio revocari flagitabant; cum Libellus ille ipſos Fidei Nicænæ minime ſubſcripſiſſe, nec anathemati lato in Arium, ſignificet.

Probatur ſexto ex Collatione Catholicorum Epiſcoporum cum Severianis habita Conſtantinopoli, ſub Pontificatu Joannis II. & Juſtiniani Imperio. Cum enim illi Hæretici Chalcedonenſem Synodum non eſſe recipiendam contenderent, quia Theodoretum & Ibam, profeſſos Doctrinæ Sancti Cyrilli hoſtes, velut Orthodoxos admiſit: Catholici Antiſtites reſponderunt, ipſos a Synodo Chalcedonenſi prius non fuiſſe ſuſceptos, quam Neſtorio anathema dixiſſent. Repoſuerunt Severiani Theodoretum ficto, ſimulatoque animo diris devoviſſe Neſtorium, quem intimo pectore gerebat. Quam reſponſionem Catholici Epiſcopi his verbis confregerunt: „ Quid ergo? Quoniam Euſebius Nicomediæ & Theognius Nicææ, & alii quidam cum ipſis & in ipſo Nicæno Sancto Concilio ficte ſubſcripſerunt, & poſt hæc Arium aperte ſecuti, Eccleſiam devaſtarunt, & Sanctos Patres noſtros Euſtathium Antiochiæ, Athanaſium Alexandriæ, & Paulum Conſtantinopolitanum fugaverunt; propter illos nec Nicænum Concilium debemus ſuſcipere, aut in divinis id Diptychis recitare? Abſit. Euſebium igitur Nicomediæ, & Thognium Nicææ, Concilii Nicæni decretis ſubſcripſiſſe, his Epiſcopis perſuaſum erat: proindeque ipſis ignotus erat; aut certe ſuppoſititius videbatur Libellus ſupplex a Socrate relatus, quo ſua de pertinacia in deneganda ſubſcriptione cum Fidei Nicænæ, tum Arii damnationi, veniam rogant, & ab exilio quo fuerant eam ob cauſſam multati revocari flagitant, ac in priſtinam reſtitui dignitatem.

Probatur ſeptimo. In libello ſupplici quem Socrates deſcribit, Euſebius & Theognius ajunt ſe noluiſſe anathemati contra Arium dicto in Synodo Nicæna aſſenſum præbere, non quod ejus dogmata in Concilio damnata approbarent, ſed quod ipſis plene perſuaſum eſſet, Arium ab his, qui proſcripti fuerant, erroribus penitus alienum eſſe: quod ipſius ex Epiſtolis & ſermonibus agnoverant. Porro nequaquam veriſimile eſt Euſebium & Theognium tam naviter impudentes fuiſſe ut Arium ſic excuſarent ac purgarent apud Epiſcopos, qui ipſum audierant execrandas adeo blaſphemias contra Filium Dei, evomentem, ſuas ut aures obturare coacti eſſent, & neſariam ejus Hæreſim anathemate percellere, ut teſtatur Sanctus Athanaſius *Oratione* 1. *contra Arianos*, ubi hanc A-

rii

rii blaſphemiam refert : *Cum omnia ſint ex nihilo, etiam Filius Dei ex nihilo emerſit, &c.* Et addit : *Hac & hujuſmodi cum diceret Arius, Hæreticus declaratus eſt. Nam & in Niceno Conventu, omnes quotquot ibi aderant Epiſcopi, aures ſuac ad iſta verba obturaverunt ; omneſque communi ſuffragio iſtam Hæreſim damnaverunt, & anathemate deteſtati ſunt.*

Idem teſtantur Nicæni Patres in Epiſtola Synodica ad Eccleſiam Alexandrinam, quam deſcribit Socrates, lib. 1. cap. 6. *Primum*, inquiunt, *impia & perverſa dogmata Arii, eorumque qui ejus ſectam ſequuntur, coram ſanctiſſimo Imperatore Conſtantino perquiſita ſunt : unde placuit Concilio communibus ſuffragiis, anathema denuntiare ejus nefariæ opinioni, & verbis ſententiiſque execrabilibus, quibus uſus eſt ad Filium Dei blaſphemiis afficiendum : nimirum eum ex nihilo ortum eſſe, nec fuiſſe antequam natus eſſet : fuiſſe tempus aliquando cum non eſſet, &c. Quibus omnibus Sanctum Concilium dicit anathema. Immo vero ne pati quidem poteſt, ut vel impia ejus opinio vel inſolens amentia, vel verba plena blaſphemiæ ad aures ipſius perveniant.*

Idem teſtatur Conſtantinus Imperator in Epiſtola ad eamdem Eccleſiam Alexandrinam, in qua de rebus in Synodo Nicæna geſtis ſic loquitur : *Quanta & quam execrabilia probra nonnulli in venerandum noſtrum Servatorem, in ſpem & vitam noſtram, ſcelerate, impieque jecerunt, & Scripturis divinitus inſpiratis, fideique ſacro-ſanctæ contraria, non modo impudenter effutiverunt; ſed ſe ita credere palam confeſſi ſunt.* Quæ Conſtantini verba Arium præcipue ſpectant, de quo poſtea ſubjungit : *Nam cum amplius trecenti Epiſcopi, viri propter animi modeſtiam, & ſolertiam admirabiles, unam eamdemque fidem conſtabilivisſent ; ſolus Arius inventus eſt, qui vi ac fraude diabolica victus, ab ea penitus deſciverit : quique impia animi impulſione incitatus, hanc erroris labem primum apud vos, deinde apud alios ſparſerit.*

Quæ cum ita ſint, incredibile eſt Euſebium Nicomedienſem & Theognium Nicænum auſos fuiſſe ſcribere ad Epiſcopos, qui Nicænæ Synodo interfuerant, quique impias & blaſphemas voces ex ore ipſius Arii audierant, ipſum ab Hæreſi quam Nicæna Synodus confixerat, eſſe prorſus alienum.

Probatur octavo. Libellus Euſebii Nicomedienſis & Theognii Nicæni a Socrate deſcriptus, Arium fuiſſe in Eccleſiam ab Epiſcopis ſuſceptum ſupponit, vel in ipſo Concilio Nicæno, vel ſtatim poſt illud Concilium. Id autem falſum eſt, ut Articulo ſequenti oſtendemus : falſus igitur ac ſuppoſititius eſt libellus Pœnitentiæ Euſebii & Theognii a Socrate deſcriptus.

Objicies. Libellus ille non eſt rejiciendus ut ſpurius & ſuppoſititius, quem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Authores referunt, & qui aliunde conciliari poteſt cum cæteris antiquitatis monumentis : Sed libellum Pœnitentiæ & retractationis Euſebii Nicomedienſis, & Theognii Nicæni, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Authores referunt, ſcilicet Socrates, lib. 1. cap. 10. & Sozomenus, libro 2. cap. 15. & aliunde illius libelli veritas cum cæteris antiquitatis monumentis facile conciliari poteſt, hoc conſtituto Syſtemate, quod iſtum Palinodiæ ſuæ libellum Euſebius & Theognius Epiſcopis obtulerint, non quidem in ipſo Concilio congregatis, ſed aliquot annis poſt Concilium : tribus namque menſibus poſt Synodum Nicænam in exilium amandatos fuiſſe ambos illos Antiſtites Arianos, teſtis eſt Philoſtorgius Hiſtoricus Arianarum partium, lib. 1. cap. 10. & poſt tres annos ab exilio eos revocatos fuiſſe, conſtat ex eodem, lib. 2. cap. 7. Porro libellum, quo de agimus, Epiſcopis obtulerunt hoc ferme elapſo triennio. Hoc Syſtema ſecutus videtur Sozomenus : *Haud ita diu poſt Concilium Nicænum*, inquit, *Arius qui ejectus fuerat in exilium, revocatus eſt : Sed tamen Alexandrinam ingredi adhuc prohibitus : at poſt, uti ſuo dicetur loco, reditus in Ægyptum ei quorumdam labore ac ſtudio patefactus. Nec multum jam temporis interceſſerat ; cum Euſebius Epiſcopus Nicomediæ, Amphione, qui in ejus locum ſuffectus fuerat, ejecto, & Theognis Nicææ Epiſcopus, cujus ſedem Chreſtus obtinuerat, ſuas Eccleſias recuperarunt. Nam revocati ſunt, oblato Epiſcopis Pœnitentiæ libello, &c.* illum itaque libellum ut ſuppoſititium rejicere nihil cogit.

Reſpondeo, diſtinguo primam partem Majoris : Libellus ille non eſt rejiciendus ut ſpurius, quem Eccleſiaſticæ Scriptores Hiſtoriæ referunt, niſi repugnet certioribus Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumentis, concedo ; ſi certioribus monumentis repugnet, nego. Porro libellus palinodiæ Euſebii Nicomedienſis, & Theognii Nicæni, quem referunt Socrates, & exſcriptor perpetuus Socratis Sozomenus, repugnat antiquioribus & certioribus monumentis, nimirum Sancto Athanaſio, lib. *De Nicæna Synodi decretis*, Sancto Euſtathio Antiocheno Patriarchæ, trecentorum decem & octo Patrum ſpectatiſſimo ; Epiſtolæ Synodicæ Concilii Alexandrini ad Sancti Athanaſii defendendam innocentiam, ad univerſos Epiſcopos ſcriptæ ; Sancto Hieronymo, *In Dialogo adverſus Luciferianos*, & Epiſcopis Catholicis Conſtantinopoli cum Severianis conferentibus.

Nego præterea ſecundam partem minoris. Nam & illud Syſtema graviſſima habet incommoda. Enim vero ſi Euſebius & Theognis Nicænæ Fidei ſuo libello præbentes aſſenſum, ea tantum referunt quæ Nicæna in Synodo præſtiterant : non erat hæc vel in ſpeciem legitima ratio, cur ab exilio revocari flagitarent, quo damnati tantum fuerant poſt Concilium & propter novam perfidiam, novaque crimina. Secundo : hoc etiam poſito Syſtemate, dicendum eſt, ipſos anathemati Arii Nicæna in Synodo non ſubſcripſiſſe : id ſiquidem hoc in Libello fatentur. At Theodoretus Author accuratiſſimus ipſos illius Hæretici anathemati & abdicationi ſubſcripſiſſe teſtatur. Et certe cum Arii adeo perſpicua eſſet impietas, adeo notæ blaſphemiæ, nullam veri ſpeciem habet, quod ſacra Synodus cum ipſis, quos Hæreſeos defenſio, & Arii patrocinium tam merito ſuſpectos fecerat, hac de ſubſcriptione diſpenſaverit. Dicet fortaſſe quiſpiam, ipſos novum Nicænæ Fidei aſſenſum, dato Libello, præbere ; quia ſubſcriptionem in Concilio Nicæno factam poſteriore perfidia reſciderant. Sed ſi res ita ſe habuiſſet, quod tamen creditu difficile eſt, id hoc in Libello exprimere debuiſſent, & majorem in ſecunda illa ſubſcriptione tenenda fidem atque conſtantiam polliceri. At ne leviſſimum quidem hac de re verbulum habet laudatus eorum Libellus. Denique ex hujus Libelli tenore colligitur, Epiſcopos Arium ad purgationem admiſiſſe, & communioni ſolemni ritu reſtituiſſe : quod nec ipſi Euſebiani fecerunt ante annum 335. multo poſt revocationem Euſebii & Theognii ab exilio.

ARTICULUS II.

Utrum Arius a Nicæna Synodo ſuſceptus fuerit, & communione donatus.

PROPOSITIO.

Arius a Nicæna Synodo ſuſceptus non eſt ; ſed miſere ſemper contritus jacuit extra Eccleſiam.

PRobatur primo ex Epiſtola Synodica Nicænorum Patrum ad Eccleſiam Alexandrinam : *Primum*, inquiunt, *impia & perverſa dogmata Arii, eorumque qui ejus ſectam ſequuntur, coram religioſiſſimo Imperatore noſtro perquiſita ſunt : unde placuit Concilio communibus ſuffragiis anathema denuntiare nefariæ ejus opinioni, verbis, ſententiiſque execrabilibus, quibus uſus eſt ad Filium Dei blaſphemiis afficiendum ...... Quin etiam ea, quæ ad iſtum pertinent, quem ſint exitum conſecuta, omnino vos vel audiviſtis, vel ſaltem a nobis audietis : ne nos hominem qui debitam mercedem ſua culpa acceperit, temere & ſine cauſſa inſectari videamur. Eouſque certe ejus prorupit impietas, ut Theonam Marmaricæ Epiſcopum, & Secundum Ptolemaidis ad exitium ſecum perduceret. Nam eaſdem cum illo pœnas ipſi luerunt. Verum cum Ægyptus non modo illa opinionis perverſitate, impietate & blaſphemia, ſed etiam certis hominibus, qui in populo vitam ante illud tempus pacate & tranquille degerent, ſeditionem & diſcordiam concitare non veriti eſſent, Dei gratia penitus liberata eſſet : tamen adhuc pertinax inſcitia tum Meletii, tum eorum, quibus honores Eccleſiaſticos detulerat, reſtabat.*

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondent aliqui, hanc Epiſtolam ſcriptam eſſe, cum Arius revera anathemate perculſus eſſet a Synodo, ſed poſtea humanius cum illo actum eſſe, & diri illius anathematis fuiſſe vinculis ſolutum: Sed ſtare hæc reſponſio non poteſt: quia ex iſtius lectione Epiſtolæ conſtat, illam conſcriptam non eſſe, niſi poſtquam ad exitum perducta Synodus eſt, omniaque ejus condita decreta. Siquidem concredita eſt Sancto Alexandro ſuam ad Eccleſiam redeunti; cui & commiſſa eſt cura omnes Ægypti Eccleſias de geſtis Concilii faciendi certiores. Sed quamvis nondum finita Synodo illa Epiſtola conſcripta eſſet, ſi eo temporis intervallo, quod illius ſcriptionem inter & Concilii finem interceſſit, anathemate ſolutus fuiſſet Arius, & Eccleſiæ conciliatus, ineptum eſt fingere, quod Sacra Synodus hanc Epiſtolam reformatura non eſſet, ne univerſis Ægypti imponeret Eccleſiis, ad quas illam dirigebat. Impoſuiſſet, autem, ſi de Presbytero, & duobus Epiſcopis velut anathemate multatis, & extra Eccleſiam pulſis, ad illas ſcripſiſſet, qui eum data eſt Epiſtola, communione & pace cum Eccleſia potiti eſſent.

Probatur ſecundo ex Epiſtola Synodi Alexandrinæ ad univerſos orbis Epiſcopos: *Qui igitur*, inquiunt. Ægyptii Antiſtites ipſi (Euſebius & Theognius) *potuerunt alios deponere, ipſi depoſiti, & exauthorati, & vitio ſuæ creationis famoſi? Bene ſiquidem cognitum habetis, Amphionem Nicomediæ, Chreſtum vero Nicææ, in eorum locum, ob impietatem & communionem, quam cum Arianis a Nicæno Concilio reprobatis habuerunt, Epiſcopos conſtitutos eſſe*. Porro ſi Arius ipſe a Nicæna Synodo ſuſceptus eſſet, non fuiſſent rei impietatis Euſebius & Theognius propter initam cum Ario, ejuſque ſectatoribus communionem.

Probatur tertio ex Sancto Athanaſio, Apologia 2. *Interim*, inquit, *dum hæc ageret Meletius, etiam Ariana Hæreſis emerſit. Cæterum ea in Synodo anathemate damnata eſt, Arianique rejecti ſunt*. At quanam ratione Ariani rejecti dicerentur, ſi Arius ipſe Author Hæreſeos, omniumque fons & cauſſa malorum ſuſceptus fuiſſet? Confirmatur ex iis quæ ibidem ſcribit S. Athanaſius. *Euſebius igitur propugnator Arianæ Hæreſeos, re cognita, ad illos* (Meletianos) *literas dat, magniſque promiſſis ſocietatem & amicitiam cum illis, ſibique invicem rebus agendis tempus conſtituunt. Quapropter primum ad nos literas hortatorias ſcribit de Ario recipiendo, ſed ita ut ſine ſcripto minaretur, ſcriptis autem ſpeciem rogantis præ ſe ferret. Verum ubi reſponſum eſſet, Hæreſeos inventores veritati infeſtos, & damnatos ab univerſi orbis Concilio minime recipiendos eſſe, Cæſarem beatæ memoriæ Conſtantinum inducit, ut mihi cum minis ſcriberet, Ea nos expectare debere, quæ & nunc & antea paſſi ſumus, niſi Arium reciperem*. Certe S. Athanaſius non potuiſſet adducere anathema contra Arium Nicæna in Synodo prolatum velut legitimam rationem, qua ab illo ſuſcipiendo prohiberetur, ſi ab ipſa Synodo fuiſſet eo anathemate ſolutus & Eccleſiæ conciliatus.

Probatur quarto. Si Arius a Nicæna Synodo ſuſceptus fuiſſet, nuſquam poſtea fuiſſet extra Eccleſiam: aut aliqua proferenda eſſet Synodus, aliquodve Judicium Eccleſiaſticum, a quo fuiſſet poſt Nicænum Concilium de Eccleſia expulſus. At nec ullum hujuſmodi Judicium Eccleſiaſticum proferri poteſt: nec oſtendi Arium extra Eccleſiam non fuiſſe toto temporis intervallo, quod Nicænam Synodum inter & Hieroſolymitanam interceſſit, id eſt ab anno 325. ad annum 335. quo ab Euſebianis communioni reſtitutus eſt: antea enim extra Eccleſiæ communionem fuiſſe Arium, conſtat ex Epiſtola Synodica Concilii Hieroſolymitani, quæ ſic habet: *Majorem nobis lætitiam literæ ejuſdem religioſiſſimi Imperatoris præbuerunt, quibus nos ad ea, quæ oportuit inſtigans, omnem invidiam ab Eccleſia Dei expellit, & omne odium procul abigit, per quæ Chriſti membra jampridem diſſidebant, authorque fuit ut ſimplici & placido animo Arianos reciperemus, quos aliquamdiu improba invidentia extra Eccleſiam detinuit*.

Et infra: *Credimuſque vobis ipſis, veluti propria membra veſtri corporis recuperantibus, magnum ex ea re gaudium lætitiamque oborituram, dum ipſi viſcera veſtra, Fratres ſcilicet & Patres agnoſcitis, & recipitis, non ſolum Presbyteris Arianis, ſed univerſo populo cum omni multitudine vobis reſtituto, quæ ob cauſſam iſtorum virorum, longo jam pridem tempore a vobis diſſidebat: Decetque vos, cognitis, quæ hic acta ſunt, quodque iſti viri nobiſcum communicaverunt, & a tanta Synodo recepti ſunt, quam promptiſſime eos ut membra Eccleſiæ cocant, & in pace ſim, conſalutare*.

Certum itaque eſt ante Hieroſolymitani Concilii tempora, ne ipſis quidem Euſebianis communione conjunctum fuiſſe Arium, licet furtivam & clandeſtinam cum eo communionem foverent. Porro nihil ipſos prohibere poterat ab Ario ſuſcipiendo, ſi Judicio aliquo Eccleſiaſtico fuiſſet in communionem & gradum priſtinum reſtitutus. Igitur poſtquam anathemate perculſus eſt a Patribus Nicænis, jacuit deinceps extra Eccleſiam diris omnibus devotus. Hinc Sanctus Athanaſius in libro *De Synodis*, ubi deſcripſit Synodicam Hieroſolymitani Conciliabuli Epiſtolam, de Euſebianis ſic loquitur: *Eo ipſo quod dicerent, depulſam eſſe omnem invidiam: & quia poſt Athanaſii exilium ſcribebant, Arium cum ſuis recipiendum eſſe, ſatis indicarunt, ſeſe non alia de cauſſa Athanaſio, cæteriſque Epiſcopis, quos ſibi refragatores ſentiebant, inſidias ſtraxiſſe, quam ut Arium reducerent, & Hæreſim introducerent*.

Objicies authoritatem Sancti Hieronymi in *Dialogo contra Luciferianos*, ubi quærenti Luciferiano, *An tandem in Synodo Nicæna recepti ſint Ariani? & quinam?* ſic reſpondentem inducit Orthodoxum: *Euſebius Epiſcopus Nicomedienſis, Theognius Nicænus, Saras tunc Presbyter Libyæ, Euſebius Epiſcopus Cæſareæ; & reliqui, quos enumerare longum eſt: ipſe quoque caput horum & cauſſa malorum, Arius Presbyter, & Euzoius Diaconus, qui poſt Eudoxium Antiochenus Epiſcopus fuit, & Achillas Lector. Hi quippe tres Alexandrinæ Eccleſiæ Clerici, authores hujus Hæreſeos extiterunt*. Et illos fuiſſe ſuſceptos probat ex Actis ipſis Nicænæ Synodi.

Reſpondeo, majoris eſſe hac in controverſia ponderis authoritatem S. Athanaſii, quam Sancti Hieronymi: quippe cum Sanctus Athanaſius Nicæno Concilio interfuerit, & Acta ejus penes ſe habuerit ſinceriora. Veriſimile autem eſt Sanctum Hieronymum ſimilitudine deceptum nominis, Arium Hæreſiarcham altero cum Ario Hæreſeos ejuſdem ſectatore, & Alexandriæ pariter Presbytero confudiſſe, cujus Sanctus Epiphanius *Hæreſi 69*. & S. Alexander apud Socratem, lib. 1. cap. 3. meminerunt: Ille autem Arius cognominis Hæreſiarchæ diſcipulus & ſectator, Nicæno forſan Concilio ſubſcripſit.

Non probat autem ex Actis Nicænæ Synodi Sanctus Hieronymus, Arium ſuſceptum fuiſſe, ſed ſolum Euſebium utrumque & Theognium, quorum nomina cum aliorum Epiſcoporum, qui Concilio ſubſcripſerant, nominibus legebat. *Legamus* inquit, *Acta & nomina Epiſcoporum Synodi Nicænæ: & hos, quos ſupra diximus fuiſſe ſuſceptos, ſubſcripſiſſe Homouſion inter cæteros reperiemus*. Quoad Arium autem, aliorum credidit relationi, quos fallere potuerat memoria. Denique præter laudata monumenta, Sanctum Epiphanium & Theodoretum Sancto Hieronymo opponimus.

Objicies teſtimonium Rufini, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11. ubi ait Conſtantinum ad Epiſcopos in Synodo Hieroſolymitana congregatos de Ario ſcripſiſſe, *Ut ſi expoſitionem Fidei ejus probarent, & eum, vel per invidiam* [*ut aſſerebat*] *tunc circumventum dignoſcerent; vel nunc ab errore correctum clementi erga ipſum Judicio uterentur: quandoquidem tanta fuerit Concilii moderatio, ut non in perſonam ejus, ſed in dogmatum pravitatem fuerit lata ſententia*.

Reſpondeo, Rufinum parum accuratum authorem eſſe, in multis minima, hac in re nulla fide dignum, præſertim cum ea in narratione contra Hiſtoriæ leges graviter peccet. Ait enim Conſtantinum ſcripſiſſe ad Epiſcopos Hieroſolymitanæ Synodi, Arium ut reciperent: *Si tamen & Epiſcopi ejus Alexandri accommodaretur aſſenſus*. At iſtud certo certius falſum eſt; annis enim antea multis S. Alexander Patriarcha Alexandrinus ad feliciorem vitam migraverat, anno

ſci-

ſcilicet ipſo 325. exeunte, aut ineunte 326. Præterea, ſi Conſtantinus ad Synodum Hieroſolymitanam ea ſcripſiſſet, quæ ipſi Rufinus affingit, nimirum Nicænam Synodum Arii nomini & perſonæ peperciſſe, id non præteriiſſent ſilentio illius Conciliabuli Epiſcopi, qui ſtudiis omnibus Ario patrocinabantur. At hac de re altiſſimum eſt in eorum Synodica ſilentium. Denique ſecum ipſe pugnat Rufinus. Libro enim 1. cap. 3. Arium ex Eccleſia pulſum a Nicæna Synodo, nec deinceps ab eadem ſuſceptum, non obſcure ſignificat. *Decem & ſeptem*, inquit, *ſoli tunc fuiſſe dicuntur quibus Arii fides magis placeret, extrinſecus creatum Dei Filium ex nullis extantibus, & non ex ipſa Patris deitate progenitum, confirmantes. Defertur ad Conſtantinum Sacerdotalis Concilii ſententia. Ille tamquam a Deo prolatam veneratur. Cui, ſi quis tentaſſet obniti, velut contra divina ſtatuta venientem, in exilium ſe proteſtatur acturum. Sex igitur ſoli cum Ario ſe patiuntur expelli: reliqui vero undecim, conſilio inter ſe habito, acquieſcunt ad ſubſcribendum manu ſola, non mente. Cujus ſimulationis Author præcipue extitit Nicomediæ Epiſcopus Euſebius.*

DISSERTATIO XVII.

De Fide Euſebii Cæſareenſis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Euſebius Cæſareenſis, poſt Nicænum etiam Concilium Arianus fuerit?

ARio faviſſe Euſebium Cæſareenſem, nemo non fatetur. Id enim evidenter oſtendunt Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumenta. Is nempe Arium recens exortum, una cum Euſebio Nicomedienſi, ſtudio & favore complexus eſt, ut conſtat ex ipſius Arii Epiſtola ad Nicomedienſem illum Antiſtitem data, quam refert S. Epiphanius *Hæreſi* 69. Conſtat etiam ex impetu quo primum reſtitit Nicænæ Fidei Formulæ, & voci Conſubſtantialis, quamvis ei poſtridie ſubſcripſerit, ut S. Athanaſius teſtatur lib. *De Synodi Nicænæ decretis*. Conſtat etiam ex eo quod, ſoluto Nicæno Concilio, perenni amicitiæ fœdere cum Ario & Arianis fuerit conjunctus, paribuſque cum eis ſtudiis adverſus S. Athanaſium pugnaverit. Hic Tyrio adverſus Sanctum illum Antiſtitem, & egregium vindicem Nicænæ Fidei Conciliabulo præfuit, teſte S. Epiphanio *Hæreſi* 68. qua in Synodo S. Potamon Heracleæ Epiſcopus & inſignis Confeſſor, ipſi apoſtaſiam a fide exprobravit, cum ſedens ipſe ut judex, S. Athanaſium ſtare pateretur. Adfuit etiam Antiocheno Conciliabulo, ſtructarumque in magnum Euſtathium Antiochiæ Antiſtitem inſidiarum conſcius fuit & particeps; in quem a conducta meretricula adulterii accuſatum, una cum aliis Epiſcopis Arianis, iniquiſſimam tulit abdicationis ſententiam. Non quærimus igitur impræſentiarum utrum Euſebius Arianis partibus faverit, utrum Arii perſonæ fuerit patrocinatus, utrum communione conſiliorum Arianis fuerit Epiſcopis conjunctus. De hoc enim ambigere novi neminem. Sed quærimus utrum Arianus fuerit ipſe, & Arii errorem, poſt Nicænam etiam Synodum propugnaverit.

PROPOSITIO.

Euſebius Cæſareenſis Epiſcopus, non Arianarum dumtaxat partium ſtudio, ſed occulta in Hæreſeos aſſertionem conſpiratione, jure dictus eſt Arianorum Princeps.

Euſebii Arianiſmus intrinſecis argumentis probatur.

DUplici argumentorum genere noſtra Propoſitio probari poteſt. Primo argumentis intrinſecis ex ipſius Euſebii libris petitis: ſecundo argumentis extrinſecis, petitis ex teſtimoniis Veterum, qui ipſum Arianos inter numerarunt.

Primo itaque probatur aſſertio ex Euſebii Operibus, in quibus Arianæ patrocinatur hæreſi. Ille Arianæ Hæreſis tinctus fuligine eſt, qui triplicem diſtinxit divinitatis gradum, quorum alius ſit alio præſtantior; quemadmodum Solis, Lunæ, & cœli ſuperioris, inæqualis eſt perfectio: & qui ſolum Patrem ſupremum Deum agnoſcit, Filio ſecundas defert, Spiritui vero Sancto tertium tribuit gradum. Sed Euſebius Cæſareenſis triplicem hoc pacto divinitatis gradum diſtinguit, ſolum Patrem agnoſcit ſupremum Deum, Filium deprimit infra Patrem, ſicut ſolem infra ſupremum cœlum, Spiritum Sanctum infra Filium, ſicut Lunam infra ſolem. Arianam igitur propugnavit Hæreſim Euſebius Cæſareenſis.

Probatur minor ex lib. 7. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 15. quod inſcribitur: *De creaturarum ratione præditarum productione;* quarum in ordinem Filium redigit, ſimilem dumtaxat aliarum creaturarum eſſe negans. Poſtquam autem præmiſit Verbum divinum *Longe multumque rebus, quæ factæ poſtea ſunt, omnibus antecellere: quamobrem illud modo Dei imaginem, modo Dei potentiam, modo Dei ſapientiam, modo Dei Verbum, immo & ſummum Domini exercitus Imperatorem, & magni Conſilii Angelum appellare ſolet:* continuo ſubjungit: *Jam quæ principium illud conſequuntur ſpiritales intelligenteſque naturas, vel ob earum multitudinem, vel ob formæ varium multiplexque diſcrimen, humanam orationem aſſequi non poſſe, niſi quantum exemplis quibuſdam conjicere licet, ex eorum quæ videntur, hoc eſt, Solis, Lunæ, ſiderum, ipſiuſque cœli, quod ambitu ſuo cuncta complectitur, analogia & comparatione depromtis. Alia enim eſt claritas Solis, alia Lunæ, alia ſtellarum, [inquit divinus Apoſtolus.] Stella enim a ſtella differt in gloria. Nobis igitur ſimili utcumque modo de incorporearum illarum intelligentiumque naturarum ordine ſentiendum: ut vis quidem illa immenſa Dei præpotentis omnique oratione major, confertim ac ſimul univerſa comprehendat: tum Patrem conſequatur Verbi Divini potentia, qua reliqua pariter & molitur, & illuſtret, quam ob cauſſam Lux vera, & juſtitiæ Sol ab Hebræis nominari conſueverit. Deinde poſt ſecundam illam naturam, Lunæ quaſi loco Spiritus Sancti natura ſuccedat. . . . . Porro ſic ille tertium locum obtinens, divinarum, quibus abundat facultatum, atque virtutum, rebus humilioribus copiam facit, ut ipſe viciſſim ab altero quodam, hoc eſt, a Deo Verbo, ſuas opes accipiat, quem ſecundum a ſumma illa Dei præpotentis, ortuque carente natura poſuimus.*

Addit, *Supremum illud principium*, ſcilicet Patrem, *omnia quæ in ſeſe continet, cum primo tantum ſætu communicare, quod is ſolus paternorum bonorum abundantiam capere ac ſuſtinere poſſit. At vero naturis aliis ſingularibus, pro eo ac ferre ſingulæ poſſunt ſingulares etiam diſtinctaſque particulas, ſecundi principii tamquam interpretis ac ſequeſtris opera dividere: ſic tamen ut ſummæ ſancta illi qui tertius ab ipſo numeratur, Filii manibus largiatur.* Denique Filium & Spiritum Sanctum inter ſubſtantias intelligibiles recenſet, quæ Deo laudes concinunt. *Poſtremo*, inquit, *ſimul univerſa cohortatur; ut cum eodem Filio, Sanctoque Spiritu, ſpirituales quoque & ratione præditæ animantes, quæcumque pariter in cælo viſuntur, ipſumque adeo cælum, quæque ambitu ſuo comprehenſa tenet omnia, præpotenti uni Deo, ſummoque rerum omnium Regi, ac principi, cunctorumque principio, tamquam molitori, architecto, moderatori, ac Servatori univerſorum, convenientem hymnum, & promptum vera ex Theologia carmen conjunctis vocibus modulentur, his verbis: Laudate Deum de cœlis*, &c.

Probatur ſecundo. Qui aſſerit Filium exiſtere poſt Patrem, Arianus eſt: atqui Euſebius Cæſareenſis aſſeruit Filium exiſtere poſt Patrem: Arianus itaque fuit.

Probatur minor ex libro 4. *Demonſtrationis Evangelicæ*, cap. 3. ubi probat unicum eſſe Filium, non vero plures ſupremi illius ac ſingularis Dei, quemadmodum una lucis ſubſtantia unum ex ſe profundit ſplendorem: cum hoc tamen diſcrimine, *Quod a ſenſibili quidem lumine ſplendor ſeparari non poteſt: Filius autem ſeorſum a Patre per ſeipſum ſubſiſtit. Et luminis quidem ſplendor efficientiæ locum obtinet. Filius vero aliud quiddam ab efficientia eſt diverſum, cum per ſe ſubſtantiam habeat. Rurſus ſplendor ſimul exiſtit cum luce: hanc enim ille complet. Nam ſine ſplendore lux conſiſtere non poteſt. Unde ſimul cum il-*

lo

lo, & per illud ſubſiſtit. At vero Pater prius quam Filius, & ante generationem ejus ſubſiſtit; quatenus ſolus erat ingenitus. Ad hæc ſplendor non ex propoſito & voluntate luminis ſplendet, ſed ſecundum inſeparabile quoddam ſubſtantiæ accidens: Filius vero ex conſilio & arbitrio imago Patris prodiit. Etenim volens Deus Pater fuit Filii, ac ſecundum lumen per omnia Filii, ſimile produxit.

Nec dici poteſt Euſebium ſolum exiſtimaſſe Filium eſſe poſteriorem Patre, origine, non natura, ut Theologi loquuntur. Certum namque eſt lumen ſolis, quod in exemplum aſſumit, prius eſſe ſplendore non origine tantum, ſed natura. Nec tamen iſtud exemplum Euſebio ſatis eſt. Id conſtituit inſuper inter lucem & ſplendorem, & inter Patrem ac Filium, diſcriminis, quod ſplendor ſimul exiſtit cum lumine: Pater vero prius exiſtit quam Filius. Non igitur origine dumtaxat, ſed natura poſteriorem Patre Filium exiſtimavit.

Probatur tertio. Ille Arianæ Hæreſi patrocinatur, qui iiſdem loquendi formulis utitur, quas Ariani de Filio Dei loquentes uſurpabant: Sed Euſebius Cæſareenſis iiſdem loquendi formulis utitur, quas Ariani de Filio Dei loquentes uſurpabant. Libro enim 4. *Demonſtrationis Evangelicæ*, cap. 2. filium Dei vocat, Patris δημιούργημα, id eſt, *Opificium*. Lib. 5. cap. 1. vocat ipſum *ſecundam cauſſam*, & cap. 6. δεύτερον κύριον *ſecundum Dominum*, & cap. 6. Patrem proprie eſſe dicit *Univerſorum Deum primum, & vere Dominum tam ipſius Unigeniti ſui Verbi, quam eorum omnium, quæ poſt illud genita ſunt, ita quæ ſecundo loco dominatum, ac jus herile a Patre nactum Dei Verbum tamquam germanus Filius & unigenitus, ſecundus merito & ipſe Dominus pie nominetur.*

Et cap. 11. Præſtantiorem quidem Filium eſſe omni Angelica natura profitetur, *inferiorem autem prima cauſſa*. Et in Præfatione libri 6. vocat Filium *alteram præter Patrem eſſentiam* ἑτέρας δὲ μετ' αὐτὸν οὐσίας. Et adminiſtrum Patris, τοῦ πατρὸς ὑπουργόν. Quæ loquendi Formulæ Arianiſmum aperte olent, nec ſpectato Euſebii ingenio & moribus exponi poſſunt Orthodoxo ſenſu, quidquid dicant illius defenſores.

Probatur quarto. Qui Filium, qua Verbum eſt, non autem ſecundum naturam aſſumptam dumtaxat, inferiorem Patre, & paternis imperiis ſervientem aſſeruit, Arianam propugnavit Hæreſim: atqui Euſebius Filium qua Verbum eſt Patris, non autem ſecundum naturam aſſumptam dumtaxat Patre inferiorem, & paternis imperiis ſervientem aſſeruit: Arianam igitur Hæreſim propugnavit.

Probatur minor ex lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. ubi ait, *Moyſem induxiſſe Patrem & fabricatorem, ut ſummum moderatorem, nutu ſuo regio de rerum creatione præcepta tradentem: Verbum autem Dei ab ipſo ſecundum, paternis præceptis obtemperano.*

Probatur quinto ex maligno ejuſdem Authoris ſilentio in Hiſtoria Eccleſiaſtica, quam ad Nicænum uſque Concilium perducere noluit, quamvis illuſtrius argumentum vix proponere ſibi poſſet. Quid vero ſuſpectum magis & Chriſtiana atque Epiſcopali ſinceritate magis indignum, quam ejus Hiſtoriam Nicænæ Synodi tractandi modus in libris *De Vita Conſtantini?* Cum enim duas potiſſimum ob cauſſas Nicænum Concilium congregatum eſſet: Primo ad Filii Dei Conſubſtantialitatem cum Patre contra Arii peſtiferam Hæreſim aſſerendam; ſecundo ad uniformem per omnes orbis Eccleſias Paſchalis Feſtivitatis celebrationem ſanciendam: Euſebius de controverſia quæ dogma ſpectabat, & ſummam Fidei, ne verbum quidem habet, licet ampla ſe offerret hinc laudandi Conſtantini ſeges: & de Quæſtione dumtaxat celebrationem Paſchatis ſpectante loquitur, (lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 5.)

Probatur ſexto. Qui Filium Dei, qua verbum eſt Patris, mediatorem eſſe aſſeruit inter Deum & Angelos, ideoque non eſſe Deum, quia mediator diverſus a Deo eſſe debet, ille Hæreſim Arianam propugnavit: atqui id aſſeruit Euſebius: Arianam itaque Hæreſim propugnavit.

Probatur minor ex libro 1. adverſus Marcellum, cap. 1. ubi exponit illa verba Apoſtoli ad Galatas 3. *Quid igitur? lex propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat: ordinata per Angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non eſt: Deus autem unus eſt:* eumque locum cum altero ejuſdem Apoſtoli comparat 1. ad Timotheum 2. *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.* Et in iſta loca ſic diſſerit: *Quem Dei atque hominum appellat mediatorem, hominem eſſe nec immerito declaravit, propter Incarnationem; ubi mediatorem dixit, non Dei & hominum, ſed Dei & Angelorum, non illum tunc hominem conſignavit, ſed ſimpliciter mediatorem. Legem, inquiens, per Angelos ordinatam in manu Mediatoris. Sed & nomen ipſum Mediatoris illuſtrius reddit per diſtinctionem, ubi ait: Mediator autem unius non eſt: Deus autem unus eſt. Non eſt ergo Deus Mediator. Nam cujus tamdem eſſet mediator? Neque ipſe ille qui mediator eſt, eo ipſo Deus eſt. Nam unius non eſt mediator idem, cum medius inter duos interponatur. Quorum vero exiſtat mediator, docet, dum de nomine Angelos appellat & Deum. Quorum medium intervenientem Dei Filium, ſuis manibus a Patre recepiſſe legem docet, & per Angelorum miniſterium populo communieaſſe. Erat igitur Filius, priuſquam fieret Dei mediator & hominum, Mediator Dei & Angelorum.*

Et paulo poſt: *Non eſt ergo exiſtimandum, hunc eſſe Deum illum, qui eſt ſupra omnia Deus: nedum de numero Angelorum aliquem: ſed medium utrorumque & Mediatorem; quippe cum inter Patrem ſuum & Angelos intercedat medius.*

Probatur ſeptimo. Qui reſpondens illis qui plures Deos conſtitui dicebant, ſi Filius Dei nominaretur Deus, & eſſet diſtinctus a Patre, id conſequens eſſe negat, quia ſolus Pater ſupremus eſt omnium Deus, adeoque Verbi ipſius & Filii, qui ipſi ſubjectus eſt; is Arianam Hæreſim tuetur: ſed ita diſſerit Euſebius: Arianam igitur Hæreſim propugnavit.

Probatur minor ex lib. 1. *De Eccleſiaſtica Theologia contra Marcellum*, capite 11. *Sciant*, inquit, *quod licet Filium profiteamur Deum, unus tamen noſtra ſententia Deus ſit: ille nimirum qui ſolus principio caret, qui ingenitus, qui propriam a ſe poſſidet divinitatem, qui ipſi inſuper Filio exiſtendi cauſſam, & taliter exiſtendi dedit. Quam ob cauſſam noſtrum ille Deum eſſe docet Patrem, atque ſuum Deum*, &c.

Similia fere habet libro 2. cap. 7. *Neque neceſſe*, inquit, *eum duos Deos fateri, qui duas admiſerit hypoſtaſes, nam neque illas honore pares ponimus, neque ambas principio carentes*, &c. *Quamobrem & ipſe Filius Deum ſuum docet eſſe Patrem ſuum, in quibus ait: Vado ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum, Deus certe & Pater ipſius quoque Filii Deus eſſe docetur. Quocirca unus Deus apud Eccleſiam prædicatur, Filii Pater...... Honorat, adorat, & veneratur ſuum Patrem, Deum eum, & ipſius Deum inſcribens; cui gratias agere, cui preces fundere dicitur, cui obediens uſque ad mortem fuerat. Fatetur ſe vivere per Patrem: nec quidquam poſſe facere ſine Patre. Non ſuam, ſed Patris voluntatem facere...... Quibus omnibus oſtendit ſe alium a Patre, & paternam gloriam majorem inſinuat eſſe; cum ſe ab illo miſſum dicat, ſe vero miſſum, de cælo deſcendiſſe, non ut ſuam voluntatem faceret, ſed voluntatem ejus qui miſit eum.* Quæ non ad humanam aſſumptam, ſed ad ſubſtantiam ipſam & naturam Verbi, referenda eſſe contendit Euſebius, ut ex ſequeotibus verbis perſpicue oſtenditur. *Quid ad iſta*, inquit, *dicturus eſt Marcellus, cum eum qui de cælo deſcendit, iſta ipſa docentem audiat? Non opinor illud allegare poterit, carnem Servatoris, hoc prolocutam. Non enim caro de cælo deſcendit.*

Probatur octavo. Qui diſertis verbis negat Filium coexiſtere Patri, Arianos eſt: atqui Euſebius id negat: ab Arianæ igitur Hæreſeos labe purgari non poteſt.

Probatur minor ex ipſius Epiſtola ad Euphrationem, in qua hæc blaſphemia legitur, propter quam Septimæ Synodi Œcumenicæ Patres illi notam Arianæ Hæreſeos inuſſerunt: *Non enim*, inquit, *coexiſtere Filium Patri; ſed ante fuiſſe Patrem, quam Filium dicimus: Nam ſi coexiſtunt, quomodo erat Pater, aut Filius Filius? Vel quomodo unus quidem primus, alter ſecundus eſt.*

Jam ad argumenta externa veniendum, quibus Euſebium

Euſebii Arianiſmus argumentis extrinſecis probatur.

ſebium Cæſareenſem Arianæ propugnatorem Hæreſeos fuiſſe evincitur. Hæc autem ſunt SS. Patrum, aliorumque Authorum Eccleſiaſticorum teſtimonia, & judicia Conciliorum. Occurrit primus Sanctus Athanaſius, *lib. de Synodi Nicæna contra Arianam Hæreſim decretis*, ubi Euſebium Cæſareenſem non ſolum ante Concilium Nicænum cum Ario ſenſiſſe aſſerit; verum etiam poſt Concilium ad priſtinum ingenium rediiſſe, erroreſque quos ſubſcriptione ſua ejurare viſus fuerat, majori vafritie propugnaſſe, non obſcure ſignificat. *Euſebius*, inquit, *ex Cæſarea Palæſtines, cum pridie abnegaſſet, in eamdem ſententiam tamen poſtridie ſubſcripſit, quam etiam Eccleſiæ legendam miſit, dicens eam eſſe Eccleſiæ fidem, & Patrum traditionem: omnibuſque manifeſto apparuit, eam prius & temere erraſſe, & fruſtra contra veritatem pugnaſſe. Nam tametſi eum puduit ſcriptis errorem fateri, & ut potuit ſe Eccleſiæ excuſavit: in Epiſtola tamen in qua Dei Filium Conſubſtantialem, & ex ſubſtantia Patris exiſtere non inficiatur, clare ſe in errore fuiſſe demonſtrat, miſerque prorſus in eo fuit, quod ut ſe purgaret, coactus ſit Arianos accuſare, quod illi ſcripſiſſent, Non fuiſſe Filium antequam gigneretur, indeque ratiocinari vellent, eum ne ante carnis quidem nativitatem extitiſſe. Qui igitur fieri poteſt, ut non ſcelerati habendi ſint, ſi tanto & tam Oecumenico Concilio vel contradicere cogitent? Aut non pro infractoribus legis exiſtimandi, ſi malignis oculis non vereantur decretis illis rite contra Arianicam Hæreſim factis obtrectare, quibus illorum antea in hac impietate Magiſtri ſubſcripſerunt: licet poſtmodum Euſebiani mutato animo, tamquam canes ad vomitum regreſſi ſint? Vel potius quomodo non odio digni ſunt, qui nunc tandem contradicunt, eoſque quos prodiderunt, duces ſuæ Hæreſeos habere volunt: homines nimirum tales, quales Sanctus Jacobus duplices corde, & inſtabiles in omnibus viis ſuis appellat, numquam unam eamdemque ſententiam, ſed alias aliam foventes, dictaque ſua nunc laude, nunc vituperio proſequuntur, ut quod jam probarint, e veſtigio damnent?*

Et infra: *Cum igitur Apoſtolus ita dicat, aut iſti Euſebium cum ſuis ſibi non conſtantem alia, diverſaque ab iis, quæ ſuſpicione approbat, dicentem, pro anathemate habeant: aut ſi putant eum recte ſubſcripſiſſe, ne obmurmurent tanto Concilio.*

Occurrunt ſecundo Ægyptii Epiſcopi in Epiſtola Synodica Concilii Alexandrini apud Sanctum Athanaſium *Apologia* 2. ubi de Synodo Tyria ſic loquuntur: *Quis enim ibi conventus Epiſcoporum, aut conſeſſus veri ſtudioſus? Quis non ex pleriſque noſter inimicus? Nonne Euſebius, Euſebianique ſtudio Arianiſmi ad id Concilium perrexerunt, reliquis ejuſdem ſecum ſententiæ adductis? Nonne & nos contra eoſdem homines, eo nomine quod Arianicæ opinionis eſſent, ſcripta evulgavimus? Nonne Euſebius Cæſareenſis de immolatione idolorum a noſtris Confeſſoribus accuſatus fuit?* Euſebius igitur Cæſareenſis Arianiſmo ſtuduit, & Arianæ Hæreſeos infamia laboravit, etiam poſt Nicænam Synodum.

Tertio. Sardicenſis Concilii Patres in Epiſtola Synodica ad univerſæ Eccleſiæ Epiſcopos, Euſebium Cæſareenſem in Antiochena Synodo inter Arianos ſediſſe teſtantur. *Aſclepas autem*, inquiunt, *commiſter noſter in ſacris prolatis Actorum monumentis Antiochia confectis, docuit, cum ibi ſimul & accuſatores, & ipſe Euſebius Cæſareenſis adeſſent judiciis Epiſcoporum, qui huic cauſſæ præſidebant, ſe innocentem pronuntiatum eſſe.*

Quarto. Sanctus Hieronymus Euſebium non ſemel Arianum, & Arianæ ducem Hæreſeos vocat, lib. 1. *Apologiæ adverſus Rufinum*, cap. 2. *Sex libros*, inquit, *Euſebius Cæſareenſis Epiſcopus, Arianæ quondam ſignifer factionis, pro Origene ſcripſit, latiſſimum & elaboratum opus: & multis teſtimoniis approbavit, Origenem juxta ſe Catholicum, id eſt, juxta nos Arianum eſſe.* Et libro 2. cap. 4. ita de Rufino loquitur: *Statim de portu egrediens navem impegit. Referens enim de Apologia Pamphili Martyris, quam nos Euſebii Arianorum Principis probavimus, intulit*, &c. Et paulo poſt; *Quamvis de Euſebii libro multa ſubtraxerit, & in bonam partem de Filio & Spiritu Sancto niſus ſit commutare: tamen multa in illo ſcandala reperiuntur, & apertiſſima blaſphemia, quæ iſte* (Rufinus) *ſua negare non poterit, Catholica eſſe pronuntians. Dicit Euſebius: immo, at tu vis, Pamphilus, in iſto volumine: Filii & Patris miniſtrum Spiritum Sanctum, non de eadem Patris Filiique ſubſtantia*, &c.

Et infra: *Vir doctiſſimus Euſebius* [*doctiſſimum dixi, non Catholicum, ne more ſolito mihi & in hoc calumniam ſtruas*] *per ſex volumina nihil aliud agit, niſi ut Origenem ſuæ oſtendat Fidei, id eſt, Arianæ perfidiæ: & multa ponit exempla, & hoc conſtanter probat.*

Et lib. 3. cap. 4. *Quis e duobus calumniator eſt Martyris?* (Pamphili) *Ego qui illum dico Hæreticum non fuiſſe, nec ſcripſiſſe librum qui ab omnibus reprehenditur, an tu qui volumen hominis Ariani* (Euſebii Cæſareenſis) *titulo commutato, ſub nomine Martyris edidiſti?*

Et cap. 10. *Quid de volumine Euſebii? In quo cum multa mutaveris, & ſub nomine Martyris, Hæretici hominis ſcripta tranſtuleris, tamen plura poſuiſti, quæ Eccleſiaſticæ Fidei non conveniunt.*

Et Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum data: *Fortiſſimos libros contra Porphyrium ſcribit Apollinarius. Eccleſiaſticam pulchre Euſebius Hiſtoriam texit. Alter eorum dimidiatam Chriſti introduxit œconomiam: alter impietatis Arii apertiſſimus propugnator eſt.*

Et in libro ad Cteſiphontem adverſus Pelagium de Rufini fraude loquens, qui Sixti Pythagorei ſententias ſub nomine Xixti Pontificis & Martyris in lucem emiſerat, hæc habet: *Fecerat hoc & in Sancti Pamphili Martyris nomine, ut librum primum ſex librorum defenſionis Origenis, Euſebii Cæſareenſis, quem fuiſſe Arianum nemo eſt qui neſciat, nomine Pamphili Martyris prænotaret.*

Quinto. Sanctus Hilarius, in *Libello ad Conſtantium Auguſtum*, duos Euſebios, Nicomedienſem nimirum & Cæſareenſem inter Arianarum blaſphemiarum propugnatores pariter numerat. *Novella nunc*, inquit, *& teterrima lues, non corrupti aeris, ſed execrandarum blaſphemiarum Ariana effuſa eſt. Nuper didicimus commenta hæc fuiſſe inventa & a duobus Euſebiis, & a Narciſſo & Theodoro, & ab Stephano, & Acacio, & Menophanto, & imperitis atque improbis duobus adoleſcentibus Urſacio & Valente.*

Sexto. S. Epiphanius *Hæreſi* 68. de Synodo Tyria convocata a Conſtantino Imperatore loquens, Euſebium Cæſareenſem præcipuos inter Arianorum dogmatum defenſores numerat. *Igitur*, inquit, *Tyri in Phœnice convocari Sinodum jubet, atque judicio præeſſe cum aliis nonnullis Cæſareenſem Euſebium, qui omnes in Arianorum inaniſſimum dogma propenſiores erant.*

Septimo. Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 21. de eodem Euſebio loquitur ceu de homine Ariana labe infecto: *Illi autem*, inquit, Euſebius ſcilicet Nicomedienſis, & Theognis Nicænus, *ubi venere ad ſacra Hieroſolymorum loca, & Euſebium Epiſcopum Cæſarea, Patrophilum Scythopolitanum, Aetium Lydda Epiſcopum, & Laodicæa Theodotum ſuæ opinionis fautores, alioſque quos labes Ariana infecerat, viderunt, facinus quod per inſidias molirentur, illis aperuerunt.*

Octavo. Septima Synodus Œcumenica Actionibus 5. & 6. Euſebii velut Ariani hominis authoritatem explodit; & Tharaſii Patriarchæ, necnon Epiphanii Diaconi, ipſum Arianum fuiſſe aſſerentium dicta non improbando, ſua facit. Cum enim actione 5. Euſebii Cæſareenſis teſtimonia quædam contra ſacrarum imaginum venerationem adducta eſſent, Tharaſius Patriarcha dixit: *Hic reliquis nobis majore odio eſt proſequendus.* Et rurſus: *Oſtenſa ſunt commentaria Euſebii aliena eſſe a Sancta Eccleſia Catholica.*

Et Actione 6. Epiphanius Diaconus ad teſtimonium ejuſdem Euſebii pro Iconomachis prolatum ita reſpondit: *Quis enim Fidelium in Eccleſia, quique verorum dogmatum ſcientiam habet, ignorat Euſebium Pamphili in reprobum ſenſum traditum, conſenſiſſe Arii placitis? Nam in cunctis Hiſtoricis ſuis Libellis Filium, & Verbum Dei creaturam vocat, item ſubminiſtrum, & ſecundo adorandum loco. Vere quidam aſſerunt eum in Synodo ſubſcripſiſſe, concedimus quidem*

hoc

hoc ita ſe habere: verum labiis illum veritatem coluiſſe, corde autem longe ab ea abſuiſſe; quemadmodum & omnes Epiſtolæ illius & commentaria oſtendunt. Quod ſi alias aliquando pro temporis & rei conditione mutatus apparuit, nunc hos laudans qui ſtabant a partibus Arii, nunc vero veritatem ſimulans, profecto ob id ſecundum Jacobum fratrem Domini, homo duplicis animi, inconſtans in omnibus viis ſuis dicetur. Etenim ſi corde credidiſſet ad juſtitiam, & ore quoque ad ſalutem verbum veritatis fuiſſet confeſſus, in omnibus ſuis Commentariis & veniam popoſciſſet. Verum pro Epiſtolis ſuis nuſquam Apologiam conſcripſit: manſit enim ut Æthiops non commutans cutem ſuam. Nam in expoſitione illius loci [*Pſalmi* 15.] *Dixi Domino, Deus meus es tu: extra veritatis cognitionem rem aggreſſus; ſic, inquit: Cujuſvis Filii Pater, Dominus quoque ejus exiſtit: ob id Unigeniti illius Filii Dei, qui genuit illum Pater, fuerit ſane illius & Dominus, & Deus, & Pater.* Et poſt multa alia, quæ ipſius ex Epiſtolis recenſet, ſic colligit: *Ex his igitur ſcriptis illius apparet aperte illum Arianicæ eſſe opinionis & ſententiæ.*

Addit ad hæc Epiphanius Diaconus: *Cum hæc abominanda Hæreſi inſani iſti Ariani & unam naturam in unitione hypoſtaſis eſſe dicant. Opinantur autem Chriſtum Dominum noſtrum carnem ſine anima aſſumpſiſſe, addentes in ſalutari illius diſpenſatione divinitatem implevisſe animæ conſilia, motioneſque, nimirum quæ paſſionem, ut ait Gregorius* divinitate circumſcribant, & ob id vere Theopaſchitæ ſunt: Qui autem hujus ſententiæ ſunt, imaginem non habendam cenſent: quemadmodum impius Severus, Petrus Fullo, Philoxenus Hierapoleos Epiſcopus, & omnis denique illa multi capitis & ſine capite hydra contendit. Hujus igitur ſocietatis exiſtens & Euſebius, imaginem Chriſti Theopaſchitarum more rejicit: qua de cauſſa & Conſtantiæ Licinii uxori ſcribit, Apud ſe imaginem non reperiri. Nam & in eadem Epiſtola dicit, Quod illius incarnata forma in Dei naturam mutata ſit.* Hæc Epiphanius Diaconus, quem ſeptimæ Synodi Os non immerito dixerim.

* Gregorius Nazianz. Epiſt. 1. ad Cledonium.

Acephali.

Nono. Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus Euſebium Cæſareenſem Arianum fuiſſe non ſemel aſſerit. Recenſens enim ejus libros *De Præparatione & Demonſtratione Evangelica* Bibliothecæ ſuæ Codice 19. hæc habet: *Hic eum pluribus locis blaſphemum in Filium videas, eumdemque ſecundam cauſſam appellantem, ac ſummum Imperatorem, aliaque id genus Arianici furoris germina apparent.*

Et Codice 127. quatuor ejus libros *De Vita Conſtantini* recenſens, accurate notat ipſum Arii partibus & Hæreſi, etiam poſt Nicænam Synodum, ſtuduiſſe. *De Ariana inſuper Hæreſi*, inquit, *nihil manifeſte commemorat, neque an Conſtantinus illo aliquando adhæſerit, neque an eam abjecerit, ſed neque an recte, an ſecus ſenſerit Arius: tametſi neceſſitas eum compelleret horum meminiſſe, quando & magna pars fuit Synodus rerum a Magno Conſtantino geſtarum, & alioquin illa ipſa viciſſim poſtularet exactiſſimam his de rebus Hiſtoriam. Itaque, diſſenſionem quidem ortam Arium inter & Alexandrum commemorat* [*ſic nimirum Hæreſim appellare, ac tegere videtur*] *ac diſſidii hujus gratia valde indolentem pientiſſimum Imperatorem adlaboraſſe, cum per Epiſtolam, tum per Oſium Cordubenſis Eccleſiæ Epiſcopum, ut, miſſa contentione illa mutua, & hujuſmodi quæſtionibus, ad amicitiam concordiamque diſſidentes adigeret: atque ubi non perſuaſit, Synodum undique convocaſſe, & natam contentionem pace permutaſſe. Quæ tamen neque accurate, neque perſpicue ab eo ſcribuntur. Quare præ pudore videtur hic Arium, & a Synodo factum contra illum decretum, publicare noluiſſe, ut nec ejus erroris ſocios, aut ſimul expulſorum juſtam ultionem; quin neque illam quam divinitus ſumptam omnis oculus vidit, juſtam Arii vindictam: quando horum nihil in lucem proferens, Synodi ipſius, rerumque in ea geſtarum Hiſtoriam obiter tantum percurrit. Quo etiam fit, ut de divino Euſtathio narraturus, ne nominis quidem meminit: tantum abeſt ut quæ in ipſum audaciſſime machinati ſunt, reque ipſa præſtiterunt, recenſuerit. Igitur ad diſſenſionem dumtaxat atque tumultum ea referens tranquillitatem rurſum commemorat Epiſcoporum, qui cum Antiochiam Imperatoris ſtudio atque opera conveniſſent, ſeditionem, turbamque pace commutarunt. Similiter ubi narrationem inſtituit de iis, quæ in magnum illum athletam Athanaſium improbe comparata fuerunt: ſeditione quidem ac tumultu impletam iterum Alexandriam refert: Sed eam Epiſcoporum, qui Imperatoris authoritate niterentur, præſentia placatam fuiſſe. Neque interim qui ſeditionem concitavit, aut quænam illa fuerit, neque quo pacto contentionem alii ſedarint, omnino manifeſte oſtendit.*

Decimo. Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Capitulis duodecim, cap. 2. Euſebium Cæſareenſem vocat *Arianæ inſaniæ Principem, qui plura & pejora quam omnes Ariani, in Filium Dei, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & Deum, contumelioſe & impie protulit, & eum creatum ac factum eſſe, male & impie docuit.* Tom. 4. Bibl. PP.

Undecimo. Nicephorus Calliſtus, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 37. Euſebii recenſitis Operibus, hoc de illo judicium profert: *In multis eum apparet Arii ſententiam comprobaſſe, ut qui Filium,* [*ſicut ex ſcriptis ejus colligere licet*] *creaturam vocet. Quamvis Socrates, qui & ipſe ex Novatianis res Eccleſiaſticas ſcripſit, in ſecundo tomo maximopere perſuadere contendit, recte eum virum ſentire, eumdemque ſycophantice eo nomine a nonnullis impeti. Atque ut id certius comprobet, in defenſione ſua, dicta illius quædam, ambiguitatem tamen complectentia, contexit: eumdemque Primæ Synodo adfuiſſe, atque una cum aliis ſuffragio ſuo & calculo εἰς τὸ ὁμοούσιον conſenſiſſe refert. Ego vero, ſi ille quidem ſine ſcripto rectam complexus eſt opinionem, Socrati non refragor: Si autem ex ſcriptis illius quæ legi, res ſit dijudicanda, multum abeſt ut ſanam, ſinceramque ejus de fide ſententiam fuiſſe putem.*

Objicies teſtimonium Socratis, libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. quod Euſebii Cæſareenſis apologiam complectitur. Eum namque ab Arianæ Hæreſeos ſuſpicione vindicare nititur duobus potiſſimum argumentis. Primo, quia Nicæno Concilio de Conſubſtantialitate Filii Dei decernenti & interfuit, & aſſenſus eſt; immo in Epiſtola ad Cæſareenſes ſuos ex Concilio data, teſtatur ſe Nicænæ Fidei ſubſcripſiſſe, ſe Filium Patri conſubſtantialem, cum aliis Patribus aſſeruiſſe: quin etiam anathematis Formulam, quæ poſt fidem explanatam, ab illis propoſita eſt, approbaſſe, qua ſcilicet denuntiabatur anathema aſſerentibus, *Quod erat, quando non erat Dei Filius*; vel *Quod ex nihilo ortus eſt*; vel *Quod ex altera eſſentia, ſubſtantiave quam Patris genitus*; vel *Quod Filius Dei creatus; quodque converti & mutari poteſt.*

Alterum Socratis argumentum petitur ex libris *Euſebii contra Marcellum Ancyranum*, in quibus diſerte negat *Filium Dei eſſe ex nihilo productum*, & *præcipuam creaturam ex nihilo ortam*; ſed vere *ex Patre genitum* aſſerit, & *verum Deum eſſe: adeo ut Deus Filii non dicatur opifex, ſed Pater. Neque creatum dici Filium in Scriptura, quaſi ſimili ratione cum reliquis creaturis ex eo quod non factus ſit; ſed quod ſubſtantiam habuerit, vixerit, & ante mundi fabricationem fuerit, atque adeo a Patre ſuo omnium Domino hujus nativitatis princeps conſtitutus ſit: Ita ut hoc verbum, creavit, pro conſtituit, vel ordinavit, accipiatur.*

Porro quæ laudat ex Euſebio Socrates, leguntur, lib. 1. *De Eccleſiaſtica Theologia*, capitibus 8. 9. & 10. Ait enim cap. 8. *Eccleſia Dei Filium unigenitum agnoſcit eum qui ante omnia ſæcula de Patre fuit genitus: non eum certe eumdem cum Patre exiſtentem, at per ſe ſubſiſtentem, viventemque vere Filium, cum Patre coexiſtentem, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita.*

Et cap. 9. *Atque adeo reprehendi nec immerito debent ii, qui auſi ſunt illum creaturam nominare; ipſumque dicere e non ente, quemadmodum & cætera producuntur creaturæ, progeneratum. Nam qui, quæſo, ita eſſe poteſt Filius?*

Et cap. 10. *Qui ſecundum veritatem Dei Filius eſt, de illo, hoc eſt de Patre genitus, quid mirum ſi & dilectus audiat, & Patris ſui unigenitus, ob quam ipſam cauſſam & Deus fuerit? De Deo ſiquidem quid aliud gigni poſſit, quam quod ipſi ſit per omnia ſimil-*

limum? Condis equidem civitatem Rex; non autem gignit civitatem. Gignere vero Filium, non condere dicitur. Artifex etiam conſtructor, non Pater ejus dici debet quod conſtruxit: qui Filii de ſe progenerati conditor non appellatur. Ad eumdem modum univerſorum Deus Filii ſui Pater; mundi conditor appellatur.

Reſpondeo, Socratis teſtimonium tot Patrum a nobis laudatorum, qui Euſebio Arianæ Hæreſeos notam inuſſerunt, & ipſius Eccleſiæ judicio in ſeptima Synodo Œcumenica, poſtponendum eſſe. Unde Nicephorus Calliſtus, libro 9. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13. ubi illum Socratis locum recenſuit, & verba deſcripſit, ſic concludit: *Hæc & alia Socrates afferens, ſinceritatem Doctrinæ Euſebio adſcribere contendit. Ego quidem talem potius virum eum fuiſſe velim: Eccleſia autem Catholica non talem fortaſſe judicat, quam potius ſequi par eſt.*

Ad primum, quo nititur Socrates, momentum, reſpondeo, Euſebium Niceno quidem Concilio de Conſubſtantiali decernenti aſſenſum præbuiſſe, & ſubſcripſiſſe, politico ſpiritu ductum, non Catholica pietate impulſum. Aderat nimirum Imperator, apud quem magna erat in exiſtimatione: periculum advertebat, ne & a gratia Principis, & ab Epiſcopatu decideret, ni ſubſcriberet Formulæ Fidei in Synodo editæ: ideo omnibus aſſenſum præbuit, ſed ſimulato plane animo, velut ludionem in ſcena agens, qui data quamprimum occaſione, perverſa Arii dogmata propugnaret, atque firmato cum Arianis fœdere, ipſorum erroribus nefariiſque conſiliis penitus ſuffragaretur. Quod exitu demonſtratum eſt, ut ſupra oſtendimus.

Verbum porro *Conſubſtantiale*, frigide omnino ac jejune explicat, & eo ſenſu recipit, quem patitur Arianus error. En illius verba in illa Epiſtola ad Cæſareenſes: *Cum iſta Formula ab illis præſcripta eſſet, illud, ex ſubſtantia Patris eſſe, & illud, Patri Conſubſtantialem eſſe, quomodo eſſent intelligenda, ab eis diligenter quærere cœpimus. Fatebantur illi, ex ſubſtantia eſſe, idem ſignificare, quod ex Patre eſſe, non tamen partem Patris eſſe. Iſta ſane nobis videbantur pulchre conſentire cum pia illius doctrinæ ſententia, qua docet Filium ex Patre eſſe, non tamen partem ſubſtantiæ illius eſſe. Quapropter huic ſententiæ etiam a nobis aſſenſum eſt.* Quæ Euſebii explicatio & frigida prorſus & falſa eſt. Nam in hominum genere Filius ex ſubſtantia patris eſt, qui tamen eſt ſubſtantiæ ipſius portio. Sed ex patris ſubſtantia eſſe nihil aliud eſt, quam extrinſecus productum, & adventitium non eſſe; neque de nihilo, neque de materia præexiſtente factum. Subdola ſane eſt hæc expoſitio Euſebii: cum & creaturas ex Deo eſſe veterator ille fateatur.

Pergit ille in Epiſtola: *Eodem modo etiam illud, Filium Patri Conſubſtantialem eſſe, & exquiſitum eſt, & probatum non more corporeo debere intelligi, neque quidquam habere ſimile cum mortalibus animantibus. Nam neque diviſione ſubſtantiæ, neque ſectione, neque mutatione paternæ eſſentiæ, & facultatis poſſe conſtare. Ingenitam enim Patris naturam ab his omnibus prorſus alienam eſſe: & hoc, Patri Conſubſtantialem eſſe, nihil aliud oſtendere, quam Filium Dei ad reliquas creaturas, nullam habere ſimilitudinem; ſed unius Patris, qui illum genuit, omnino ſimilem eſſe; neque ex alia, quam ex Patris ſubſtantia & eſſentia eſſe genitum. Quod quidem ſic expoſitum, recte videbatur aſſenſione approbare.*

En quo ſenſu Euſebius Conſubſtantialem Patri Filium profeſſus eſt. En quomodo impoſuit Nicænis Patribus, quaſi ejuſmodi interpretationem adeo jejunam, adeo inſidioſam, adeo Arianis faventem approbarint. Nam & Ariani Filium cæteris cum creaturis nullam ſimilitudinem habere, non illubenter faſſi ſunt, eo quod prima eſſet ac nobiliſſima creatura, & a Deo immediate productus eſſet, velut inſtrumentum & adminiſter, per quem cætera ſubinde crearentur: & Patris ſimilem eſſe non ſunt inficiati ex Patris ſubſtantia genitum aſſeruerunt, ſed voluntate, non natura: & eo ſenſu genitum, quo genuit Deus ſtillas roris, licet modo longe nobiliori. Has enim & ſine ulla partitione, avulſione, ac ſui mutatione producit. Nuſquam vero admiſere Filium ita Patri Conſubſtantialem eſſe, ut una Patris & Filii eſſet ſubſtantia, & Filio Pater eſſet coæternus. Hoc tamen ſenſu Nicæni Patres τὸ ὁμοούσιον intellexerunt, & ſcripſere Filium Conſubſtantialem eſſe Patri, *Ut non ſolum ſimilem ſimilitudine, ſed eumdem ea voce qua ex Patre eſſe dicitur, ſignificarent*, [inquit S. Athanaſius, *libro de Synodi Nicænæ decretis*.]

Ad ea quæ profert Socrates ex libris Euſebii contra Marcellum, reſpondeo, Euſebium negaſſe Filium Dei eſſe creaturam, non abſolute, ſed ſimilem cæteris creaturis, ut conſtat ex lib. 1. *De Eccleſiaſtica Theologia*, cap. 9. *Qui Dei unigenitus Filius*, inquit, *ſi eamdem cum reliquis creaturis naturam ſortiatur? Hoc enim pacto ipſarum potius eſſet frater, quam Filius Dei.* Et lib. 3. cap. 2. *Quod ſi Scriptura dicat conditum illum fuiſſe, non ita dixit, quaſi vellet intelligi, eum de non ente ad eſſe proceſſiſſe: nec quod ad modum creaturarum reliquarum, de non ente producebatur; Sed quod ſubſiſtens & vivens: ſed quod præexiſtens, & præſubſiſtens ante omnem mundi conditionem erat.* Et ad hunc ſenſum, detorquet illa Nicæni Symboli verba, *Genitum, non factum*, in Epiſtola ad ſuos Cæſareenſes; ait enim illis de verbis ſe cum Patribus Nicænis ideo non pugnaſſe, quia *Vocabulum iſtud, factum, cum cæteris creaturis, quæ per Filium facta ſunt, commune eſſe dixerunt: nec Filium earum ſimile quidquam habere: ac propterea eum non eſſe creaturam illarum ſimilem, quæ ab ipſo facta ſunt, ſed præſtantioris eſſe ſubſtantiæ, quam qua ulla creatura prædita ſit.*

Captioſe etiam ſcripſit Euſebius Filium Dei non eſſe *ex non extantibus* productum, ſed *ex Patre*. Id namque ſecundum ejus doctrinam, creatis rebus omnibus commune eſt. Libro enim 4. *De Evangelica Demonſtratione*, capit. 1. nullam rem de nihilo, vel ex non extantibus, productam eſſe aſſerit. *Nulla ratione dici poteſt*, inquit, *de nihilo eſſe quidquam eorum quæ ſunt. Neque enim eſſe quidpiam poteſt ex eo quod ipſum non ſit. Quomodo enim id quod non eſt, alteri ut ſit cauſſa erit? Omne autem quodcumque eſt, ex uno qui ſolus eſt, & ante omnia eſt, quique olim etiam illud reſpondit; Ego ſum qui ſum, ut eſſet, & accepit, & habet; quippe cum qui ſolus eſt, & ſemper eſt, is omnibus quæcumque ex ipſo id quod ſunt acceperunt, ut eſſent, Author extiterit: atque ex eo quod & velit, & poſſit, rebus univerſis & eſſentiam, & poteſtates, & formas luculenter & copioſe de ſe ipſo largitus ſit.*

Cæterum nuſquam aſſeruit Euſebius Filium eſſe ex Patre, eo ſenſu, quo Catholici adverſus Arium diſputantes idipſum aſſerebant; quod videlicet una eſſet amborum ſubſtantia. Immo lib. 1. *De Eccleſiaſtica Theologia*, cap. 20. *Demonſtratione* 5. verba illa S. Joannis exponens: *Unigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe nobis enarravit*, perinde hoc intelligendum eſſe ait, ſicut nos in ſinu Abraham, Iſaac, & Jacob requieturos Chriſtus pollicitus eſt. *Unigenitus Filius præexiſtebat*, inquit, *non quod Marcello viſum eſt, in mente Patris, ſed in ſinu ejus: quomodo promiſit Servator nobis nos in ſinu Abraham, Iſaac, & Jacob quieturos, ita & ipſe erat in ſinu Patris, non ut unus idemque cum ſuo Patre. Nam nec nos futuri ſumus iidem cum ſanctis illis Patribus.*

Non probat etiam ab Ariana labe immunem fuiſſe Euſebium, quod ait, *Filium ante omnia ſæcula de Patre genitum*. Non enim ideo coæternum Patri aſſeruit. Sed cum ſæcula in rerum a Deo creatarum genere cenſeantur, eadem ratione aſſerere potuit Filium ante omnia ſæcula genitum qua aſſeruit cum Arianis cæteris, ante omnes genitum creaturas; utpote qui proxime ſit a Deo productus, cæteræ autem creaturæ per ipſum tamquam per iſtrumentum procreatæ, quod meram Dei omnipotentiam per ſeſo ſuſtinere non poſſent.

Denique quamvis Euſebius Filium eſſe Deum & Patri ſimilem profeſſus ſit, non ideo tamen ab Arianæ Hæreſeos ſuſpicione eſt eximendus. Non enim hoc ex mente Catholicorum ait, ita ut unam eamdemque Patris ac Filii ſubſtantiam, eaſdemque perfectiones aſſerat: Sed ita ut ſubſtantias, & perfectiones diverſas adſtruat in utroque, & in Filio infinitis partibus minores. Unde unicam & ſingularem divinitatem ſoli

ven-

vendicat Patri, quæ ipſi proprie conveniat, Filio vero extrinſece, tropice, & analogice quatenus cum Patre comparatur, eſtque ejus imago: Sicut una eſt eademque majeſtas in Rege, & ejus imagine: Sed quæ in Rege proprie reſideat, in ejus autem imagine figurate, analogice, & (ut ajunt) repræſentative. Hanc fuiſſe Euſebii mentem colligitur ex ipſius libro 2. *De Eccleſiaſtica Theologia*, cap. 23. ubi probat Eccleſiam non prædicare duos Deos, *Quia duos ingenitos non credat aut imprincipiatos; ſed nec duas ſubſtantias honore pares aſſerit: ſed unicum principium & Deum prædicat eſſe, Patrem ſcilicet unigeniti, & dilecti Filii*. Et infra ait, Quamvis Apoſtolus Deum unum, & Regem unum immortalem & inviſibilem doceat eſſe Patrem, & Chriſtus ipſe unum ſolum Deum profiteatur: *Non tamen gravamur verum Deum confiteri & Filium veluti in imagine reſultantem..... Et veluti ubi Rex unus eſt cum imperia, cujus imago ubique terrarum deferatur, nemo prudens duos dixerit eſſe Reges, ſed unum qui in imagine ſua honoratur: Eodem modo Eccleſia Dei, quæ accepit unius Dei cultum, eumdemque Deum per Filium, imaginem ſuam ſcilicet, adorare perſeverat.*

Euſebii Cæſareenſis fictitia ſanctitas. Objicies ſecundo. Euſebius Cæſareenſis ab Eccleſia colitur ut Sanctus: Arianum itaque depoſuit errorem, ſaltem poſt Nicænam Synodum.

Probatur antecedens ex Martyrologio Uſuardi, in quo hæc leguntur die 21. Junii: *Palæſtina, S. Euſebii Epiſcopi & Confeſſoris, viri excellentiſſimi ingenii, & Hiſtoriographi*. 2. Ex Martyrologio Adonis Viennenſis, in quo hæc leguntur ad eamdem diem: *In Cæſarea S. Euſebii Epiſcopi*. 3. ex Martyrologio Notkeri, in quo legitur die pariter 21. Junii: *In Cæſarea, depoſitio Sancti Euſebii Epiſcopi*. 4. ex Codice MS. Eccleſiæ Pariſienſis, qui ante annos 800. exaratus eſt, & continet Euſebii Hiſtoriam Eccleſiaſticam Rufino interprete: qui ſic incipit; *In nomine Dei ſummi, incipit Hiſtoria Sancti Euſebii Cæſareenſis Epiſcopi*. Ultimo ex veteri Breviario MS. Lemovicenſis Eccleſiæ, quod in feſto Sancti Euſebii, Lectione 1. hæc habet: *Hic cum aliquando Ariana Hæreſi laboraſſet, ad Synodum Nicænam accedens, Spiritu Sancto inſpiratus, Patrum ſententiam ſecutus eſt, ac deinceps uſque ad mortem ſanctiſſime cum Orthodoxa Fide vixit*.

Martyrologiorum, & Eccleſiæ Lemovicenſis errores. Reſpondeo, nego antecedens. Ad probationem reſpondeo, Sanctitatem Euſebii non fuiſſe ab Eccleſia vindicatam: immo totius Eccleſiæ judicio proſcriptum fuiſſe, ut Arianum. Unde Uſuardus, & alii Martyrologiorum Scriptores errarunt: in quem etiam errorem impegit Lemovicenſis Eccleſia Euſebio Cæſareenſi ſacros honores deferens. Ideo autem errarunt Martyrologiorum Scriptores laudati, quod loco Sancti Euſebii Samoſateni, qui Catholicæ Fidei propugnator fuit acerrimus, & eo nomine paſſus perſecutionem eſt a Conſtantin & Valente Imperatoribus Arianis, ac denique in odium Fidei tegula obrutus ab Ariana muliere, Martyr occubuit, Euſebium Cæſareenſem ſacris Faſtis adſcripſerint. Vel certe loco *Euſebii Cæſareenſis in Cappadocia* Epiſcopi, qui *S. Baſilii* deceſſor immediatus fuit, adſcripſerunt *Euſebium Cæſarea in Palæſtina* Epiſcopum. Prioris illius Euſebii Sanctitati egregium teſtimonium perhibet *S. Gregorius Nazianzenus* in Oratione *De Funere Patris*, ita ſcribens: *Rurſus eadem civitas eamdem ob cauſam ſeditione laborabat* (ſcilicet poſt mortem Euſebii) *eo nimirum qui honeſta & egregia vi ad Epiſcopatum pertractus fuerat, celeri morte arrepto, atque ad Deum, cujus cauſa in perſecutionibus fortiter ſtrenueque decertaverat, profecto*. In veteri Martyrologio *S. Hieronymi* nomine inſignito, quod ex MS. Corbejenſi edidit Dom. *Lucas Dacherius* Tom. 4. *Spicilegii*, legitur 11. Kal. Julii: *In Cæſarea Cappadociæ, depoſitio S. Euſebii Epiſcopi*. Non mirum eſt autem quod in ejuſmodi facti quæſtionibus privatæ interdum errent Eccleſiæ, cum in dogmatibus non ſemel erraverint. Non mirum eſt, inquam, ſi Lemovicenſis Eccleſia Ariani hominis feſtum diu celebraverit ſolemni ritu; cum Romanus Pontifex ſibi maxime timeat in Sanctorum vindicatione, nec ſibi de indeficientis judicii privilegio his in negotiis blandiatur. Quod conſtat ex Proteſtatione quam Romani Pontifices ſolemni Sanctorum Canonizationi olim præmittebant, quæ his verbis concepta erat: *Antequam ad pronunciationem veniamus, proteſtamur publice apud vos præſentes, quod per hunc actum Canonizationis non intendimus aliquid facere, quod ſit contra fidem aut Catholicam Eccleſiam, ſive honorem Dei*. Ad quid autem hæc proteſtatio, ſi ſibi non errandi privilegium his in negotiis convenire arbitrati eſſent? Hinc Romani Pontifices piorum hominum Sanctitatem vindicare, ſeu ipſos in album Sanctorum referre nolebant abſque Synodi judicio, cum frequentius Concilia celebrabantur. Sic Joannes XV. S. Udalricum Epiſcopum Sanctorum numero adſcripſit in Concilio Romano. Sic Urbanus Secundus Benedicto Kemperlegienſi Abbati petenti, ut unum e ſuis Deceſſoribus in Sanctorum album referret, reſpondit; [a] *Quod de beati Gurloeſii celebratione, ab authoritate noſtra judicium expetiiſti, non eadem potuit facilitate concedi. Non enim Sanctorum quiſque debet Canonibus admiſceri, niſi & teſtes adſint, qui ejus miracula viſa ſuis oculis atteſtentur, & Plenaria Synodi firmentur aſſenſu*.

[a] *Tom. 4. Gallia Chriſtiana.*

Sic Eugenius Tertius in Diplomate, quo Henricum Imperatorem I. Cœlitibus adſcripſit, ad Egbertum Epiſcopum & Canonicos Bambergenſis Eccleſiæ dato; *Tametſi*, inquit, *hujuſmodi petitio niſi in generalibus Conciliis admitti non ſoleat, authoritate tamen S. R. Eccleſiæ, quæ omnium Conciliorum firmamentum eſt, petitionibus veſtris acquieſcimus, atque ejuſdem memorabilis Viri, cujus exaltationem requiritis, Fratrum noſtrorum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, qui præſentes aderant, communicato conſilio, memoriam inter Sanctos de cætero fieri ſanſemus*.

Sic Alexander Tertius in Diplomate, quo Eduardum Anglorum Regem inter Sanctos retulit; *Quamvis*, inquit, *negotium tam arduum & ſublime non frequenter ſoleat, niſi in ſolemnibus Conciliis de more concedi; de communi tamen Fratrum noſtrorum conſilio, juxta votum & deſiderium prædicti Filii noſtri Regis, ac veſtrum, corpus ipſius Confeſſoris ita glorificandum cenſuimus, & debitis præconiis adorandum in terris, ſicut eumdem Confeſſorem Dominus glorificavit in cœlis*. Quod ſi tantam in Sanctorum vindicatione adhibendam cenſuerunt diligentiam Romani Pontifices, ne error forſan aliquis in tanti momenti negotio obreperet: quis miretur ſi privatæ Eccleſiæ erraverint, homines quandoque improbiſſimos ſacris honoribus proſequendo. Sic Turonenſis olim Eccleſia latronem coluit pro Martyre, cui ſacratam aram Sanctus Martinus dirui juſſit, ut teſtatur Sulpitius Severus in ejus Vita. Sic Eccleſia Lemovicenſis diu feſtum celebravit Euſebii Cæſareenſis.

Objicies tertio authoritatem Gelaſii Cyziceni, libro 2. cap. 1. ubi de Euſebio Cæſareenſi ſic loquitur: *Nemo autem æſtimet virum hunc ex his quæ de illo fama circumferuntur, quaſi Arii blaſphemiæ conſenſerit; ſed credat, ſi quæ protulit, aut ſcripſit Arii dogma tantillum ſubolentia, ea non ex impio illius ſenſu protuliſſe umquam, aut ſcripſiſſe, ſed ex minus curioſa parumque ſolicita ſimplicitate: ut ipſe in libro apologetico, quem ad Orthodoxos omnes Epiſcopos miſit, plenius iſta probavit. Vera autem dicere hominem conjiciet, quicumque prudens conſiderat quo tempore ille vixit; & ex illo credat, quod nondum ea, quæ ſunt Arii, illo tempore audita uſquam fuerunt. Demonſtrabunt vero idem ipſius in Synodo Nicæna contra impietatem Arii pro Apoſtolica & Orthodoxa Fide certamina*. Euſebius igitur Cæſareenſis poſt Nicænam Synodum Arianam Hæreſim non propugnavit.

Reſpondeo, Gelaſii Cyziceni teſtimonium exſufflandum eſſe, cum ſit Author nequaquam accuratus; & quoad hoc caput cum tota antiquitate pugnet. Sane in loco mox laudato craſſiſſimi & puditiſſimi notantur errores. Primo namque falſum eſt, quod librum Apologeticum ad omnes Epiſcopos ſcripſerit Euſebius, ad ſolos enim Cæſareenſes Epiſtolam de rebus in Nicæna Synodo circa fidem geſtis dedit. Secundo, falſum eſt quod nondum audita eſſet Ariana Hæreſis, quo tempore ſcripſit Euſebius. Cum enim libros contra Marcellum Ancyranum edidit, in quibus plus Ariani erroris expreſſum eſt, nedum audita, ſed damnata erat Ariana Hæreſis a Nicæna Synodo. Falſum eſt denique quod pro Apoſtolica Fide

de in Concilio Nicæno pugnaverit Euſebius, qui potius contra ipſam pugnavit, Sancto Athanaſio teſte, nec niſi ægre admodum Smybolo Nicænæ Fidei ſubſcripſit.

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, pag. 230. Editionis primæ, hanc notant Propoſitionem Religioſi Cenſores: *Fallibilis Pontifex, & Eccleſiæ privata in Canonizatione & cultu Sanctorum*.

R. Non ita ſcripſi: Sed, *Non eſſe mirum ſi Lemovicenſis Eccleſia Ariani hominis Feſtum diu celebraverit, cum Romanus Pontifex ſibi maxime timeat in Sanctorum vindicatione, nec ſibi de indeficientis Judicii privilegio his in negotiis blandiatur.* Quocirca maximam ſemper diligentiam io Sanctorum Canonizatione Romanos Pontifices adhibuiſſe oſtendi, ne in tanti momenti negotiis error aliquis obreperet. Summum Pontificem, cum diligentiam omnem poſſibilem adhibuit, ſpectata Dei Providentia, quæ Eccleſiam Spiritu Sancto dirigit, in Sanctorum Canonizatione non poſſe errare, pie creditur (inquit *S. Thomas* Quodlibeto 9. Quæſt. 8.) ſed tamen id neceſſario credendum ut Fidei dogma non docet Angelicus Doctor, immo contrarium diſerte innuit. *Aliquid*, ait, *poteſt judicari poſſibile ſecundum ſe conſideratum, quod relatum ad aliquid extrinſecum impoſſibile invenitur. Dico ergo quod judicium eorum qui præſunt Eccleſiæ poteſt errare in quibuſlibet, ſi perſonæ eorum tantum reſpiciantur. Si vero conſideretur divina Providentia, quæ Eccleſiam ſuam Spiritu Sancto dirigit, ut non erret, ſicut ipſe promiſit, Joannis 14. Quod Spiritus adveniens doceret omnem veritatem, [de neceſſariis ſcilicet ad ſalutem] certum eſt quod Judicium Eccleſiæ univerſalis errare in his quæ ad Fidem pertinent impoſſibile eſt...... In aliis vero ſententiis quæ ad particularia facta pertinent [ut cum agitur de poſſeſſionibus, vel de criminibus, vel de hujuſmodi] poſſibile eſt judicium Eccleſiæ errare propter falſos teſtes. Canonizatio vero Sanctorum medium eſt inter hæc duo: Quia tamen honor quem Sanctis exhibemus, quædam Profeſſio Fidei eſt, qua Sanctorum gloriam credimus, pie credendum eſt quod nec etiam in his Judicium Eccleſiæ errare poſſit.*

Sed & *Cajetanus* Cardinalis, Pontificiæ Authoritatis aſſertor & vindex acerrimus, in Tractatu *De Indulgentiis* adverſus Lutherum, ad Julium Medicæum S. R. E. Cardinalem, cap. 8. errorem humanum in Canonizatione alicujus Saocti intervenire poſſe aſſerit, hujuſque ſententiæ authorem *S. Thomam* appellat. *Præſumitur*, inquit, *de jure pro Judice ſemper, niſi manifeſte appareat error, & ſupponens ex cauſa legitima datam Indulgentiam tantam, veritatem prædicat, ſicut abſque falſitate prædicat, talem Sanctum ſupponens illum recte Canonizatum. Ita quod dato quod iſte Canonizatus non eſſet Sanctus, ſed damnatus, Eccleſiæ Doctrina aut prædicatio non eſſet mendax, aut falſa: Quia hic pertinentia ad finem non intelliguntur affirmari & prædicari, niſi cum grano ſalis, hoc eſt, ſtantibus communiter præſumptis: præſumit enim Eccleſia Canonizationem rite factam, & ſimiliter Indulgentiam rite datam, & ſic prædicat Indulgentias valere quantum ſonant. Sed* SICUT POTEST INTERVENIRE ERROR HUMANUS IN CANONIZATIONE ALICUJUS SANCTI, (UT S. THOMAS DICIT,) *Ita poteſt intervenire error humanus in Collatione Indulgentiæ. Si quis autem putet Romanum Pontificem non poſſe errare in iſtis particularibus actionibus, putet quoque ipſum non eſſe hominem.* Idem non obſcure innuit *Innocentius Quartus*, in cap. 1. num. 4. *De Reliquiis & Veneratione Sanctorum*. Eadem eſt *Hoſtienſis*, *Felini*, & aliorum ſententia. *Hæc opinio* (inquit *Fagnanus* in cap. *Venerabili*, Ext. de Teſtibus) *habet Sectatores primarios Canoniſtas, & Doctiſſimum Cajetanum; & articulus nondum eſt ab Eccleſia definitus.*

Nota.

QUamvis ipſius Euſebii verbis Ariana fuiſſe hæreſi fœdatum Natalis oſtendat, ac tot PP. teſtimoniis confirmet, Bullus nihilominus l. 3. c. 9. §. 11. ipſum ab hujuſmodi labe vindicare conatur. Non reſpondet quidem iis omnibus quæ adverſus ipſum Natalis producit, verum cum ex Oratione panegyrica ad Conſtantioum, ac libro 4. Demonſtrationis cap. 6. ſibi objeciſſet, Euſebium ita Filium exhibere ut eſſet velut lumen ſeu Divinitas, creaturarum imbecillitati, quæ Patris Divinitatem ferre non poſſunt, accommodata, hujuſmodi loquendi phraſi negat Bullus Euſebium naturam inouiſſe inter Patrem creaturaſque mediam, ſed quamdam dumtaxat condeſcendentiam, qua Filius creaturis ſe accommodare dignatus eſt. Re vera tamen ſi verba Euſebii ad ſeoſum eiſdem non obvium non diſtrahantur, cum potiſſimum tot aliis in locis Filium Patri inferiorem fecerit, fateri neceſſe eſt Patrem Filiumque eſſentialiter differre affirmaſſe. Putavit etiam Valeſius io eo ſenſu ſemper ab Euſebio naturam mediam Filio tributam fuiſſe, quia omnia per Filium Pater fecit. Sed ſi ita ſigoificare voluit S. Alexander in quadam epiſtola, quam Valeſius laudat, ita ſane Euſebius non ſenſit, ipſeque Valeſius tandem fatetur Sanctum Athanaſium oratione tertia contra Arianos mediam iſtam naturam perdocte rejeciſſe.

Ut catholice de Trinitate ſenſiſſe Bullus ſuadeat, quemdam Euſebii textum producit, ubi cum Perſonarum naturam *pariter increatam, ortuſque omnis expertem* dicat, ipſarum æqualitatem videtur affirmare. At hæc quidem verba, quamvis quodammodo io ipſius extent traductione, ſi juxta præfatum ſenſum Euſebio tribuantur, ita ab Arianis diſſonum demonſtrant, ut ipſum Filium, ac Spiritum S. abſque principio & ingenitos voluerit. Nil aliud ergo ſignificare voluit niſi Naturam, nempe Patris, quæ ſine principio eſt & ingenita, principium eſſe Trinitatis.

Refert etiam *l. 4. c. 1. §. 10.* ad removendam ab Euſebio Arianiſmi labem quemdam locum, ubi Filium appellat *Deum per ſe αὐτόθεον* ac id ipſum altero in loco ſignificaſſe aſſerit, dicendo de ipſo Deo Verbo, καὶ αὐτοῦ θεοῦ λόγον prioremque locum ita deciſivum judicavit Valeſius, ut ſufficientem putaverit ad prorſus abſolvendum Euſebium ab hæreſi Ariaoa. Sed advertendum ita Euſebium loquutum quinque aut ſex annis ante concilium Nicænum, quando nec ipſe Valeſius Euſebii fidem tueri auſus eſt. Difficile igitur eſt priori io loco oon eſſe legendum *ipſum Deum*; ac proinde ſignificare voluiſſe videtur, Jeſum Chriſtum ut ſummi Dei Filium adorari, & quia ipſe Deus eſt. In ſecundo vero loco melius legi exiſtimarem αὐτοθεοῦ.

Verum quidquid ſit ſuſtinetque Bullus αὐτόθεος de Filio dictum, nil aliud quam vere Deum ſignificare; quare abs dubio eſt id Euſebium jugiter de Filio in falſa ſigoificatione uſurpaſſe, ut Natalem ſcrutanti conſtabit, in vera autem continuo negaſſe.

Nota.

QUamquam Natalis in Scholio quæ antea dixerat ſapienter emolliat; ac ſolummodo negare videatur fide divina ut Sanctum habendum, quem Summus Pontifex Sanctorum albo inſcribit; nihilominus non ſatis mihi videtur a Sanctorum canonizatione errandi periculum removere, cum dixerit in Sanctis canonizandis Romanum Pontificem ſibi maxime timere, neque de infallibilitate ſibimet blandiri. Eumdem hic referam S. Thomam, quem pro hac elucidanda materia Natalis producit. Sanctus igitur Doctor *Quod l. 9. art. 16.* duabus leviuſculis cauſis de infallibilitate Pontificis io Sanctorum canooizatione dubitandi propoſitis, hæc pro ipſius infallibilitate proponit argumenta: *In Eccleſia non poteſt eſſe error damnabilis; ſed hic eſſet error damnabilis, ſi veneraretur tamquam ſanctus, qui fuit peccator, quia aliqui ſcientes peccata ejus crederent hoc eſſe falſum: & ſi ita contigerit, poſſent ad errorem perduci. Ergo Eccleſia in talibus errare non poteſt. Secundo Auguſtinus dicit in epiſtola ad Hieronymum, quod ſi in Scripturis canonicis aliquod mendacium admittatur, nutabit fides noſtra, quæ ex Scriptura canonica dependet. Sed ſicut tenemur credere illud, quod eſt in S. Scriptura, ita illud quod eſt communiter per Eccleſiam determinatum. Unde hæreticus judicatur, qui ſentit contra determina-*

tionem

Digitized by Google

tionem conciliorum : ergo commune judicium Eccleſiæ erroneam eſſe non poteſt, & ſic idem quod prius. Poſtquam vero propriam protulit ſententiam, quam refert Natalis in ſcholio, nil dicens adverſus argumenta Papæ infallibilitatem in Sanctorum canonizatione aſſerentia, ita contraria refellit : *Ad primum dicendum, quod Pontifex cujus eſt canonizare Sanctos, poteſt certificari de ſtatu alicujus per inquiſitionem vitæ, & atteſtationem miraculorum, & præcipue per inſtinctum Spiritus S. qui omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. Ad ſecundum dicendum, quod divina Providentia præſervat Eccleſiam, ne in talibus per fallibile teſtimonium hominum fallatur.* En ergo quod quamvis S. Thomas infallibilitatem Pontificis in Sanctis canonizandis non omnino elevet ad illum infallibilitatis gradum, quem ſibi vendicant fidei dogmata a Papa definita ; nihilominus in hoc etiam agnoſcit Pontificem ab omni errore immunem : connexa enim atque inſeparabilia ex eo hujuſmodi ſunt, infallibile nempe eſſe non poſſe introduci in Eccleſiam errorem damnabilem, eum ſpectet ad divinam Providentiam ab eodem illam præſervare ; & infallibile eſſe Pontificem errori obnoxium non reputandum in Sanctis canonizandis. Unde Pontifex Sanctorum Faſtis aliquem adſcribens nullam habet ſibi timendi occaſionem, neque de ſui judicii infallibilitate trepidandi. Cæterum ego lubentiſſime illis conſentio, qui non ſolum Fidei proximum agnoſcunt non poſſe Pontificem in Sanctis canonizandis errare, ſed & de Fide eſſe arbitrantur ; quibuſcum ſentiens S. Bonaventura *opuſc. contr. Guillelm.* ait : *Ad infidelitatem ſpectat de Sancti canonizati gloria dubitare.*

DISSERTATIO XVIII.

De numero Nicænorum Canonum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quot Canones Nicæna Synodus condiderit ?

PROPOSITIO.

Viginti dumtaxat Canones a Synodo Nicæna editi ſunt.

PRobatur primo ex omnibus verſionibus antiquis, & ex ea quam Dionyſius Exiguus adornavit : ſed maxime ex ea quæ ſub Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano a Theilone & Thariſto elaborata eſt, quando ab eodem Attico Nicæni Canones miſſi ſunt ad Concilium Carthaginenſe ſextum, cui hactenus extant annexi, anno Chriſti 419. cum enim illæ omnes verſiones 20. dumtaxat Canones Nicænos exhibeant, prorſus aſſerendum eſt, nec plures, nec pauciores a Patribus Nicænis editos fuiſſe.

Confirmatur ex controverſia de Appellationibus, quæ Romanam Eccleſiam inter & Africanam orta eſt in cauſſa Apiarii Siccenſis Presbyteri, qui ab Epiſcopo ſuo excommunicatus, Romam appellaverat. Res ita ſe habuit. Miſit Zoſimus Pontifex Fauſtinum Epiſcopum Legatum ſuum ad Concilia Africæ, dans ipſi in mandatis, ut Africanos Antiſtites ad obſervationem Nicæni Canonis (ita ſeptimum e Sardicenſibus vocabat) hortaretur. Verum Alypius Epiſcopus Thagaſtenſis, & legatus Numidiæ, *dubios eſſe Canones* a Fauſtino prolatos excepit : quia in Græcis Nicæni Concilii exemplaribus a Cæciliano Carthaginenſi Epiſcopo, qui Synodo interfuerat, in Africam delatis, minime inveniebantur. Quamobrem poſtulavit ut ad Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum, necnon ad Conſtantinopolitanum Epiſcopum legati ſupplicibus cum Epiſtolis mitterentur, quibus rogarentur illi, ut authentica Nicæni Concilii exemplaria ex ſuarum Eccleſiarum ſcriniis, ſuarum literarum confirmata teſtimonio dirigerent, ex quibus omnis poſtmodum ambiguitas auferretur, & certo conſtaret an revera hi Canones, quos Fauſtinus protulerat, Nicænam ad Synodum pertinerent. Quin etiam, ſuggerente Fauſtino Sedis Apoſtolicæ legato, de his monendum eſſe Bonifacium Zoſimi ſucceſſorem decreverunt, ut & ipſe in conquirendis Concilii Nicæni germanis exemplaribus operam navaret. Effectus legationis ab Africanis in Orientem miſſæ is fuit, ut Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, & Atticus Conſtantinopolitanus ad Africanos miſerint exemplaria Concilii Nicæni, in quibus viginti dumtaxat Canones legebantur, nec extabat ille quem Zoſimi juſſu protulerat Fauſtinus. Iſta conſtant ex Concilio Carthaginenſi ſexto, & ex Epiſtolis Concilii Africani ad Bonifacium Romanum Pontificem, & ad Cœleſtinum Primum. Ex quibus colligitur, viginti dumtaxat Canones in Concilio Nicæno editos fuiſſe.

Probatur ſecundo authoritate Theodoreti, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. ſcribentis : *Epiſcopi rurſus in Concilium convenientes de adminiſtratione Eccleſiaſtica leges, ſeu Canones viginti conſcripſere.*

Tertio ex Gelaſio Cyziceno, lib. 2. cap. 31. ubi ad calcem Nicænorum Canonum, ait : *Has viginti leges Sanctus ille Epiſcoporum conſeſſus in præſentia Deo chariſſimi & celeberrimi Imperatoris Conſtantini, de adminiſtratione Eccleſiaſtica ſcripſit.*

Quarto authoritate Hincmari Remenſium Archiepiſcopi in Epiſtola ad Hincmarum Laudunenſem nepotem ſuum, in qua viginti dumtaxat a Nicæna Synodo ſancitos Canones aſſerit, hoc nixus argumento, quod plures inſerti non fuiſſent Codici Eccleſiæ in Synodo Chalcedonenſi relecto. Cum enim Act. 11. cauſſa Stephani & Baſſiani de Epiſcopatu Epheſino contendentium agitaretur, Stephano ad Canones provocante, Leontius Magneſiæ Epiſcopus ex illo Codice legit Canones 95. & 96. id eſt 16. & 17. Antiochenos ; at Canones iſti Antiocheni locum illum in Codice Eccleſiæ obtinere non poterant, ſi Nicæni numerum viginti ſuperaſſent : quia in illo Codice primo deſcripti erant Nicæni Canones, deinde Ancyrani 24. poſtea Neocæſareenſes 14. quarto 20. Gangrenſes, quinto 25. Antiocheni, ſexto Laodiceni, poſtremo Conſtantinopolitani. Quem ordinem ſervando, neceſſe eſt ut Canones Antiocheni 16. & 17. ſub numeris 95. & 96. deſcripti fuerint. Viginti igitur dumtaxat Nicæni Concilii Canones illo in Codice extitiſſe fatendum eſt. Unde ſapienter ait Hincmarus : *Veterum authoritas veraci atteſtatione confirmat, non plura fuiſſe Nicæni Concilii capitula, quam illa quæ ex antiqua conſuetudine Catholica tenet Eccleſia.*

Detegit ibidem Hincmarus, quidnam dederit nonnullis anſam opinandi plures eſſe viginti Canones Nicænos : quod ſcilicet Oſius Sedis Apoſtolicæ in Synodo Legatus, ex legibus Romanis, & veterum Epiſcoporum decretis varia collegerit capitula, quæ detulit ad Synodum : qua deinde peracta, plura hinc inde vulgavit. Unde is in aliquorum animos irrepſit error, ut regulas illas ab Oſio collectas, Nicænos eſſe Canones exiſtimarent. Hanc opinionem aſſerit apud majores fuiſſe non incertam. Cujus rei ſit fides penes Hincmarum. Nulla namque Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta huic conjecturæ ſuffragantur.

Non ignoro viginti duos Canones Nicæni Concilii a Rufino recenſeri, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. ſed id ex eo contigit, quod ſextum & octavum ipſi in duos dividere placuerit.

Rationes Baronii Cardinalis & aliorum adverſus numerum 20. Canonum Nicænorum.

Objicies primo. Falſarius non eſt dicendus Zoſimus, qui citavit Nicænum Canonem de appellatione ad Sedem Apoſtolicam (ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi 6.) Qui tamen inter viginti illos nequaquam numeratus habetur, neque apud Græcos invenitur ; quem Theodoretus velut digito ſignat, cum lib. 2. Hiſtor. cap. 4. de Julio Romano Pontifice Euſebianos ad ſuum tribunal vocante ſcribit : *Ille Eccleſiæ Canonem ſequutus, & eos juſſit Romam venire, & divinum Athanaſium, quo pro ſe in judicio ipſe reſponderet, vocavit.* Sed quinam iſte Eccleſiæ Canon ? (inquit Baronius) non certe Sardicenſis Concilii, quod nondum fuerat celebratum : ergo Nicæni. Hunc etiam Canonem intellexit Julius Pontifex in Epiſtola ad Epiſcopos Euſebianos, in qua ſcribit : *Hujuſmodi conſuetudo* (appellandæ ſcilicet Apoſtolicæ Sedis) *olim fuit, ejuſque memoria renovata eſt, & ſcripto prodita in magna Synodo ;* Id eſt in Synodo Nicæna.

Reſpondeo, Canonem a Zoſimo Pontifice laudatum ad ſtabiliendum jus appellationum ad Apoſtolicam

eam

Digitized by Google

eam ſedem, non fuiſſe Nicænum, ſed Sardicenſem, quem Zoſimus velut Nicænum laudavit, ſive errore facti, quod ea tempeſtate Canones Nicæni & Sardicenſes in eodem Codice deſcripti eſſent, ac utriſque, nullo diſcrimine habito, idem titulus præfixus eſſet Canonum Nicænorum (quæ conjectura vetuſti Codicis a Chriſtophoro Juſtello editi authoritate nititur.) Sive neceſſitate quadam adductus fuerit Zoſimus, ut Canones Sardicenſes ſub nomine Concilii Nicæni laudaret, quod Innocentius Primus aperte dixiſſet, Eccleſiam nullis aliis Canonibus uti præterquam Nicænis, in judiciis cauſſarum Eccleſiaſticarum. Neque ideo falſi poſtulari potuit Zoſimus: Nicæna quippe Synodus Eccleſiæ Romanæ privilegia confirmaverat ſexto Canone: *Suis*, inquit, *privilegia ſerventur Eccleſiis*. Sardicenſis vero eadem privilegia explicuerat tantum, quamvis magnificentius. Poſſunt itaque ſic accipi Zoſimi verba: *Ita Patres dixerunt in Nicæno Concilio*: id eſt, id ex Nicæno Concilio colligitur, cujus Canones Patres Sardicenſes ſunt interpretati. Concilium namque Sardicenſe velut appendix Nicæni apud Veteres habebatur; tum quod iidem fere Epiſcopi ad utrumque conveniſſent; tum quod nihil de fide in Concilio Sardicenſi fuiſſet de novo conſtitutum; ideoque Concilium Sardicenſe ſub Nicæni nomine interdum laudabant, quod etiam S. Leo præſtitit ad Theodoſium Imperatorem ſcribens. Neque vero huic reſponſioni repugnat Theodoreti authoritas aſſerentis Julium Pontificem Maximum, cum juſſit Euſebianis & Athanaſio ut Romam venirent cauſſam dicturi, ſecutum eſſe Eccleſiæ Canonem. Legem enim Eccleſiæ intelligit Concilio etiam Nicæno antiquiorem, quam nullius Synodi ſanxit authoritas, ſed quam Apoſtoli, vel ipſorum diſcipuli obſervandam eſſe ſanxerunt, & Eccleſiæ deinde firmavit uſus, ut primarum ſedium Orientis Epiſcopi, ſeu Alexandrinus, & Antiochenus Patriarchæ, judicari non poſſent, niſi re prius cum Romano Pontifice, & Occidentalium Epiſcoporum Concilio communicata.

Verba vero Julii Pontificis Maximi appellationes ad Romanam Sedem non ſpectant; ſed ſpectant morem retractandi prioris Synodi acta in poſteriore Synodo frequentiori, quam conſuetudinem Nicæni Patres exemplo ſuo renovarunt, & ſcripto prodiderunt non in Canonibus, ſed in Actis contra Arium, cujus cauſſam a Sancto Alexandro ipſius Patriarcha, & & ab ejus Synodo judicatam, iterum diſcuſſerunt. Hoc ſolum voluiſſe Sanctum Julium conſtat ex ipſius verbis in Epiſtola laudata: *Quocirca Epiſcopi in magna Synodo Nicææ congregati, non ſine Dei conſilio permiſerunt prioris Synodi acta in alia Synodo examinari, ut & illi qui judices erant, præ oculis habentes ſecundum de ea ipſa re judicium futurum, cum omni diligentia cauſſam expenderent, & illi qui ſententiam acceperant, certo agnoſcerent, ſe non per ſimultatem priorum judicum, ſed jure & merito condemnatos eſſe. Quod ſi iſtiuſmodi conſuetudo olim fuit, ejuſque memoria renovata eſt, & ſcripto prodita in Magna Synodo, eamque apud vos valere non ſinitis, rem profecto indecoram facitis. Morem enim qui ſemel in Eccleſia obtinuit, & a Synodo confirmatus eſt, iniquum eſt a paucis abrogari.*

Objicies ſecundo. S. Hieronymus affirmat in Synodo Nicæna de Scripturis authenticis, ſeu de Libris Canonicis editum eſſe Canonem. Sic enim Præfat. in librum Judith. *Apud Hebræos*, inquit, *liber Judith inter agiographa legitur: cujus authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldæo autem ſermone conſcriptus, inter Hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero Sanctarum Scripturarum legitur computaſſe, acquievi poſtulationi veſtræ*, &c. Nemo igitur inficias ire poteſt ejuſmodi Canonem, quo librorum ſacrorum definiebatur numerus, penitus excidiſſe.

Præterea, de bigamis non ordinandis Nicænum Canonem citat S. Ambroſius in Epiſtola ad Vercellenſem Eccleſiam. Ait enim: *Sed prius cognoſcamus, non ſolum hoc Apoſtolum de Epiſcopo & Presbytero ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in Concilio Nicæno tractatus addidiſſe: neque Clericum quemquam debere eſſe, qui ſecunda conjugia ſortitus ſit.* At hic etiam Canon deſideratur, & extra numerum 20. illorum, quos habemus, poſitus eſt. Cum ergo nemo affirmare audeat SS. illos Patres mentitos eſſe, neceſſario admittendi ſunt plures quam viginti Canones Nicæni.

Tertio. Epiſcopi Africani in III. Concilio Carthaginenſi ſub Siricio Pontif. Maxim. conſtitutum aſſe Canonem 29. *Ut nonniſi a jejuno ſacrificium offeratur*, in Nicæno Concilio ſancitum fuiſſe, profitentur inferius Canone 48. *De fide enim Nicæni tractatus audivimus. Verum & de ſacrificiis inhibendis poſt prandium, ut a jejunis [ſicut dignum eſt] offeratur, & tunc, & nunc confirmatum eſt.*

Quarto. In Synodo Nicæna conſtitutus eſt Canon de modo Epiſtolæ Formatæ conſcribendæ, ut teſtatur Atticus Epiſcopus Conſtantinopolitanus apud Gratianum, Diſtinct. 73. cap. 1. & 2. plures itaque quam viginti Canones Nicæni admittendi ſunt.

Ad iſtorum argumentorum ſolutionem, ſupponendum eſt ex Gelaſio Cyziceno, in Præfatione Hiſtoriæ Concilii Nicæni, ipſum vidiſſe & legiſſe ingens volumen Actorum Nicænæ Synodi a Dalmatio Cyziceno conſcriptum, ex quo velut ex immenſo mari plurima collegit, annotavit, in compendium redegit. Codex autem ille, ut ait, complectebatur Sanctorum Patrum, ac ſanæ Doctrinæ Epiſcoporum dogmata, quæ adverſus Arianos objecerunt, & ſcriptas redargutiones adverſus illorum blaſphemiam, & mercenariorum Arii Philoſophorum adverſus Epiſcopos contradictiones, & ſolutiones ſophiſmatum ab illis objectorum; *& omnem omnino tractationem illic habitam de Apoſtolicis Eccleſiæ Conſtitutionibus*. Quibus innuit, diſcuſſos a Nicænis Patribus omnes Canones in anteceſſum editos, & varie de illis a variis Epiſcopis pronuntiatum. Idem rurſus Gelaſius, lib. 2. cap. 30. Conſtitutiones Eccleſiaſticas, (Græci διατυπώσεις nominant) a Canonibus diſtinguit, quos illi ὅρους nuncupant: & Diatypoſes quidem paucas ex multis ſe deſcripſiſſe ait. Sunt autem numero novem, quarum ſexta realem corporis Chriſti in Sacra Euchariſtia præſentiam egregie confirmat. Canones autem viginti dumtaxat recenſet, ac editos fuiſſe profitetur.

His poſitis, reſpondeo ad primum, librum Judith a Nicæna Synodo in numero Sacrarum Scripturarum computatum, S. Hieronymum dixiſſe, non in Canone, qui ea de re nullus editus eſt, ſed in Actis Synodi & tractatibus Nicænorum Patrum, in quibus is liber laudatus eſt: quæ Acta S. Hieronymi temporibus adhuc integra fuiſſe, conſtat ex ipſius Dialogo adverſus Luciferianos. Itaque ſicut Epiſtolam S. Pauli ad Hebræos, dubiæ olim authoritatis, ſtabilimus ex Epheſina Synodo, S. Cyrilli capitula contra Neſtorium approbante, quibus in capitulis teſtimonium ex illa Epiſtola velut ex Canonica Scriptura laudatur: Ita S. Hieronymus librum Judith in Canone Sacrarum Scripturarum exiſtimavit recenſendum, Nicænæ Synodi authoritate fretus; quod Patres ſive in ſuis diſputationibus, ſive in aliis Tractatibus Eccleſiaſticis, librum illum ceu Scripturam authenticam laudaſſent. Cæterum quod liber Judith a Nicæna Synodo non fuerit edito Canone ſacros libros inter numeratus, certo conſtat ex SS. Gregorio Nazianzeno, & Amphilochio, qui librum illum inter Canonicos non recenſent, quod nefas fuiſſet, ſi ea de re Canon a magna Synodo fuiſſet conſtitutus. Quid quod ipſe Hieronymus Epiſtola 118. ad Chromatium & Heliodorum data, ait: *Judith librum legit quidem Eccleſia, ſed inter Canonicas Scripturas non recipit.* Et in Epiſtola ad Furiam: *Legimus in Judith, ſi tamen placet volumen recipere.* Certe in hoc non hæſitaſſet Sanctus Hieronymus, neque hoc pacto locutus fuiſſet, ſi Canonem ea de re in Synodo Nicæna noviſſet editum.

Ad ſecundum reſpondeo, aliud eſſe tractatus habere, aliud Canones edere. Sanctus Ambroſius de Bigamis non ordinandis tractatus habitos a Patribus Nicænis teſtatur: quos tractatus contigiſſe veriſimile eſt, cum de mulierum ſubintroductarum contubernio & familiaritate Clericis interdicenda actum eſt. At conſtitutum ea de re Canonem, ex S. Ambroſio nuſquam evincetur.

Ad tertium reſpondeo, Canonem illum de ſacrificiis poſt prandium inhibendis, non referri ad Syno-

dum

dum Nicænam, ſed ad ipſammet Carthaginenſem tertiam, quæ jam Canonem ea de re ediderat. Nam quod præmittitur ab Honorato & Urbano Mauritaniæ Sitifenſis legatis; *De fide enim Nicæna tractatus audivimus*, ad illum Canonem de ſacrificio a jejunis dumtaxat offerendo, non refertur: ſed ad id quod ſuggerebant illi, & quod in mandatis habebant ab aliis Epiſcopis ſuæ Provinciæ, ut ſcilicet decerni poſtularent, Ordinationes Epiſcoporum nonniſi a duodecim celebrandas: quia proxime contigerat, ut duo Epiſcopi Numidiæ Epiſcopum inaugurare præſumpſiſſent. Expoſitus fuerat Nicænus Canon quartus Epiſcoporum de Ordinatione decernens, ut a tribus ſaltem fieret, conſentientibus aliis, qui propter locorum diſtantiam, aut itineris difficultates, venire non poſſent. Nondum tamen ſatisfecerat Concilium illorum legatorum petitioni, quia expectabantur alii ex Numidia legati: Sed quia diu expectati non venerant, profitentur ſe non poſſe ultra prætermittere, quæ ſibi mandata ſunt a ſuis Coepiſcopis. *Atqui adeo*, inquiunt, *Fratres, ſuggeſtionem noſtram admittite: de fide enim Nicæni tractatus audivimus*: Id eſt, de Nicæno Canone modum ſacrarum Ordinationum celebrandarum ſtatuente. Verum & de ſacrificiis poſt prandium inhibendis, & tunc, & nunc confirmatum eſt; id eſt, & ſuperius ſancito Canone 29. & nunc illum ratum habendo.

Epiſtolæ Formatæ.

Ad quartum reſpondeo, nullum de modo conſeribendæ Formatæ Epiſtolæ Canonem a Nicæna Synodo editum fuiſſe, & ſuppoſitum videri Attici Conſtantinopolitani teſtimonium: ſiquidem Atticus ipſe in exemplari Nicænorum Canonum ad Patres Africanos in Synodo ſexta Carthaginenſi congregatos miſſo, nullum impreſſit illius Canonis veſtigium. Sed eſto, Formatæ Epiſtolæ exemplar ibi conſcriptum ſit; inter Canones tamen relatum, nego. Nec me Gratiani illud in ſua Collectione referentis movet authoritas. Quis enim neſciat Gratianum ſpurios Canones a genuinis non ſatis diſcreviſſe?

Antiquiſſimum tamen eſſe non inficior Formatarum Epiſtolarum in Eccleſia uſum, de quo Optatus Milevitanus lib. 1. *Nobis*, inquit, *totus orbis commercio Formatarum in una communionis ſocietate communicat*. Harum & Sanctus Auguſtinus meminit Epiſtola 163. ubi quærit a Donatiſtis, *Utrum Epiſtolas communicatorias, quas Formatas dicimus, poſſent, quo vellent dare*. Harum antea meminit Antiochena Synodus, eaſque *Canonicas Epiſtolas* vocat & pagorum Presbyteris earum conceſſionem vetat. Eaſdem vocat *pacificas & commendatitias*. Has Chalcedonenſis Concilii Canon undecimus *Eccleſiaſticas pacificas* appellat, eaſque a commendatitiis diſtinguit, priores quibuſcumque Chriſtianis communione Eccleſiaſtica fruentibus; poſteriores vero honoratioribus tantum perſonis dandas eſſe decernens. De his intelligitur Canon 13. Concilii Cabilonenſis ſecundi prohibens *Abbatibus, Martyrariis*, * *Recluſis, vel Presbyteris, ne Epiſtolias dare præſumant*. Quod jus ſolis etiam Epiſcopis vendicat Concilii Turonenſis ſecundi Canon ſextus. Sed & ante Nicænam Synodum, literas hujuſmodi in Eccleſia concedi ſolitas velut Eccleſiaſticæ communionis, & Chriſtianæ atque Catholicæ Fidei teſſeram, conſtat ex Concilio primo Arelatenſi Canone 7. quo ſancitum eſt, ut Fideles qui ad Præſidis munus promoverentur, *Literas acciperent Eccleſiaſticas communicatorias*. Et ex Canone 9. quo ſtatutum eſt, ut *Qui Confeſſorum literas afferrent, ſublatis eis, alias acciperent communicatorias*.

* *Martyrarii, Clerici erant Oratoriis, in quibus quieſcebant corpora Martyrum, præfecti.*

Tunc autem hæ Epiſtolæ vocatæ ſunt Formatæ, cum arcana quarumdam notarum ſpecie formari cœptæ ſunt, ſeu quibuſdam characteribus conſignari, quorum arcana eſſet ſignificatio, & ſolis Eccleſiæ alumnis nota. In iis exarabantur Græca elementa initialia Patris, Filii, Spiritus Sancti, π. υ. α. π. primas etiam literas nominis Epiſcopi qui eas dabat, ejus ad quem ſcribebantur, ejus cui dabantur, civitatis e qua mittebantur, & Indictionis, una ſerie apponi mos erat, & poſtea vocem AMHN. Harum propterea ex Eccleſia Græca in Latinam derivatam fuiſſe Formulam, probabile eſt. Harum exempla initio noni ſæculi antiquiora non habemus in Eccleſiæ Latinæ monumentis, ut videre eſt inter antiquas Formulas relatas in appendice Tomi 8. Concilior. Edit. Patris Labbæi. Videntur decepti Latini Antiſtites, qui his characteribus π. υ. α. π. nomen Patris, Filii, & Spiritus Sancti, necnon Sancti Petri deſignari putaverunt. Nam ſi Græcorum iſtorum elementorum poſtremum, initiale eſſet nominis S. Petri in eorum intentione, qui hanc Formulam invenerunt, id eſt, S. Petri nomen etiam deſignari literis illis voluiſſent, nomen integrum Spiritus Sancti non expreſſiſſent. Siquidem hi characteres ad ſignificanda hæc nomina uſu Eccleſiaſtico deſtinata ſunt: πάτηρ, υἱός, ἅγιον πνεῦμα. Quia in re & Viri eruditi, qui hoc de argumento ſcripſerunt, hallucinati fuere. His autem, vel ſimilibus characteribus conſignatas ac formatas Epiſtolas Eccleſiaſticas arbitror Eunomianorum occaſione, qui notas quaſdam ignotas apponebant Epiſtolis, quas ſuæ Sectæ hominibus tradebant, quibus ab eorum Symmiſtis agnoſcerentur. De his Sozomenus lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. teſtatur, *Inter ipſos fas non eſſe in orationis communionem venire cum his qui aliunde adveniunt, niſi literas afferant, quæ ipſos in opinione cum hiſce convenire declarent, per notas quaſdam Epiſtolis inſcriptas, quas alii non intelligant*. Ne igitur fraus obreperet aliqua, & Hæretici ad Communionem imprudenter admitterentur, forſan Epiſcopis viſum eſt Epiſtolas communicatorias, quarum antea forma erat arbitraria, his characteribus conſignare.

Objicies tertio ex Præfatione Sancti Iſidori Hiſpalenſis in tomum Conciliorum & Decretorum, aſſerentis plura eſſe capitula Nicæna quam Viginti. Primo, quia in Decretis Julii Papæ ſeptuaginta capitula ejuſdem Synodi eſſe debere legimus. Secundo, quia Concilium Conſtantinopolitanum Canone 2. & Innocentius primus in Epiſtola ad Victricium Rothomagenſem, decernunt ut cauſſæ Clericorum tam majoris quam inferioris ordinis, a Synodis Provincialibus judicentur, *ſecundum Canonem Nicænum*. Qui Canon inter noſtros viginti non extat. Tertio, quia Theophilus Epiſcopus Alexandrinus meminit in ſuis Epiſtolis, ſtatutum eſſe in Concilio Nicæno, ut Dominica immediate ſequente Lunam 14. Paſcha celebraretur. Plures itaque ſunt Canones Nicæni, quam viginti vulgares.

Reſpondeo, præfationem illam in Concilia immerito adſcribi Sancto Iſidoro Hiſpalenſi quæ Iſidori Mercatoris eſt, qui & illam Julii Epiſtolam, & alias Veterum Pontificum ad Siricium uſque ſuppoſuit. Unde nulla eſt ipſi adhibenda fides. Ad ſecundum reſpondeo, illum Canonem a Concilio Conſtantinopolitano laudatum, eſſe ſextum Nicænum, quo ſua Eccleſiis privilegia ſervari jubentur. Privilegium enim Eccleſiarum eſt, quod ſingulæ per Synodos ſuas Provinciales adminiſtrentur. Unde id a Nicæna Synodo conſtitutum recte dicere potuerunt Synodi ſecundæ Œcumenicæ Patres, quia ea diſciplina colligebatur, ex Nicænis Canonibus. Innocentius vero Primus laudat Canonem quintum Synodi Nicænæ, quo Synodis Provincialibus cauſſarum Eccleſiaſticarum cognitio & judicium permittitur. Quod autem addit de majoribus cauſſis ad Sedem Apoſtolicam, poſt Epiſcopale Judicium referendis, *ſicut Synodus ſtatuit*, ad Synodum Sardicenſem refertur, cujus Canones Nicænos vocavit, ſicut & illius Succeſſores Zoſimus, & Sanctus Leo, ob rationem ſuperius adductam. Reſpondeo ad tertium, iſtam de celebrando Paſchate regulam non Canone, ſed Synodali decreto fuiſſe conſtitutam, ut conſtat ex Epiſtola Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, & ex Euſebio, lib. 3. *De Vita Conſtantini*.

Objicies quarto. Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Marcum Papam, aſſerit ſeptuaginta eſſe Nicæni Concilii capitula. Plures igitur admittendi ſunt quam viginti, Nicænæ Synodi Canones.

Reſpondeo, hanc Epiſtolam ſuppoſitam eſſe Sancto Athanaſio. Varias ſuppoſitionis rationes afferunt Eruditi. Primo, quod eo anno quo data fingitur, jam in Galliis exul ageret Sanctus Athanaſius, adeoque non potuerit cum Ægyptiis Epiſcopis ſcribere ad Marcum Romanum Pontificem. Secundo, quod loquatur de perſecutione, quam Eccleſia Alexandrina ab Arianis paſſa eſt: hæc autem ſub Marci Pontificatu non contigit,

rigit, ſed Liberii, cum Georgius in S. Athanaſii Sedem authoritate Conſtantii intruſus eſt. Tertio, quod ex ſententiis Attici, Cœleſtini Primi, Sancti Leonis, male conſutis concinnata ſit. Quarto, quod eumdem authorem oleat, quem Epiſtola Marci ad Sanctum Athanaſium pariter ſuppoſititia: quippe quæ falſa Conſulatus nota conſignata ſit. Data enim ſcribitur 10. Cal. Novemb. Nepotiano & Secundo Viris Clariſſ. Coſſ. At nullus Nepotiani cum Secundo Conſulatus, ſed cum Facundo, anno Domini 336. quo anno Marcus ſedit a 16. Januarii ad 7. Octobris. Proindeque data eſt Epiſtola die 16. a Marci obitu.

Objicies quinto. Secunda Synodus Arelatenſis confirmat Canonem magnæ Synodi quo falſi fratrum accuſatores a communione uſque ad obitum ſuſpenduntur. Magna autem Synodus eſt Nicæna: cum itaque eo de argumento nullus Canon extet inter viginti vulgatos Nicænæ Synodi Canones, plures admittere oportet.

Reſpondeo, Magnæ Synodi nomine hic intelligi Arelatenſem primam quæ decimum quartum Canonem ſanxit adverſus falſos fratrum accuſatores, occaſione Donatiſtarum, qui Cæcilianum & alios Epiſcopos Catholicos falſo traditionis Sacrorum Codicum accuſabant. Merito autem vocatur Magna Synodus, quia ad eam ducenti Epiſcopi ex infinitis prope mundi partibus convenerunt.

Objicies ſexto. Innocentius Primus, Epiſtola 23. ad Synodum Toletanam ſcribit, eos qui poſt baptiſma militarint, cauſſas egerint, coronati fuerint, Sacerdotium ſubſtinuerint, editiones publicas celebrarint, itemque omnes Curiales, ex Nicæni Concilii decreto irregulares eſſe. Atqui decretum illud non legitur in aliquo vulgatorum Canonum: plures igitur conditi fuerunt quam viginti.

Reſpondeo Decretum illud Nicænum ab Innocentio I. indicatum, eſſe Canonem partim 10. partim 12. Concilii Nicæni, quibus vetatur, ne lapſi admittantur ad Clerum. Hujuſmodi enim munia, quæ recenſet Innocentius, idololatriæ vitio ut plurimum polluebantur.

Objicies ſeptimo. Sanctus Leo Magnus Theodoſium urget Epiſtola 24. ut Flaviani Epiſcopi Conſtantinopolitani cauſſam & appellationem a Latrocinio Epheſino Romæ retractari ſinat, Canonem Nicænum laudans: qui certe non legitur inter viginti vulgatos; proindeque plures admittendi ſunt.

Reſpondeo Canonem a Sancto Leone inibi laudatum, eſſe quartum Sardicenſem, quem ſolemni Eccleſiæ ſuæ more, Nicænum vocavit.

Objicies octavo. Theodoſius Alexandrinæ Eccleſiæ Diaconus, Actione 3. Concilii Chalcedonenſis, Dioſcorum accuſat prævaricationis in Canones Nicænos, quod in S. Leonem ſit auſus excommunicationem pronuntiare: atqui hoc facinore non videtur violaſſe aliquem Canonem ex vulgatis: alios igitur admittere neceſſe eſt.

Reſpondeo, negando minorem. Violavit namque Nicænum Canonem ſextum, quo Eccleſiarum privilegia ſarta tecta ſervantur, adeoque & privilegium Romano Pontifici ratione primatus conveniens, ut ab aliis Patriarchis, extra legitimam & vere Œcumenicam Synodum judicari non poſſit: & Sardicenſe decretum adverſus Euſebianæ factionis inauditum hucuſque facinus, quo excommunicationem in Julium Primum Pontificem Maximum evomuerat. Quod decretum, quia Nicæni Canonis ſexti magnifica interpretatio eſt, a Theodoſio Nicæni nomine Canonis laudatum fuit.

Objicies nono. Sanctus Cyrillus Alexandrinus Epiſtola ad Atticum Conſtantinopolitanum, cujus fragmentum refert Facundus Hermianenſis, lib. 4. cap. 1. Atticum graviter arguit, quo Joannis Chryſoſtomi ſynodaliter de Epiſcopatu dejecti nomen ſacris Eccleſiæ tabulis inſeruiſſet, atque inter Epiſcopos conſcripſiſſet, Nicænis Canonibus inſuper habitis. Porro nullus eſt Canon e viginti vulgatis, cujus obſervantiam Atticus hoc agendi modo infregerit: Canones igitur plures quam viginti Nicænæ Synodi ſunt agnoſcendi.

Reſpondeo, nego minorem: Qui enimvero a Sancto Cyrillo laudatus eſt Canon, quintus eſt inter Nicænos, prohibens ne quis Epiſcopum excommunicatum ab aliis Coepiſcopis recipiat, ac reſtituat. Porro exauthoratum Epiſcopum ſacris poſt obitum inſerere Dyptichis, eſt ipſum quodammodo reſtituere. Peccaſſet igitur contra Nicænos Canones Atticus, ipſumque merito Cyrillus increpuiſſet, ſi legitima Joannis extitiſſet damnatio. At iniquam fuiſſe, & deceptum ea in cauſa Cyrillum, qui Sancti Joannis Chryſoſtomi memoriæ fuit ſubinfenſus, & a Sancto Iſidoro Peluſiota emendatum, notabimus ſuo loco.

Objicies decimo. Nicolaus Primus, Epiſtola 42. ad Epiſcopos Galliæ, aſſerit Epiſcoporum cauſſas eſſe de majoribus Eccleſiæ cauſſis, ideoque ſine prævia ad Sedem Apoſtolicam relatione deponi non poſſe Epiſcopum a Provinciæ Synodo; idque in Concilio Nicæno conſtitutum: alio utique Canone a vulgatis.

Reſpondeo, Nicolaum Primum ſpectaſſe quartum Canonem Sardicenſem, quem more ſuæ Sedis Nicænum vocavit: quamvis judicia Epiſcoporum inter Majores Eccleſiæ cauſſas ipſum non recte numeraſſe, Viri quidam Eruditi contendant.

Objicies undecimo. Sanctus Gregorius Turonenſis, lib. 9. cap. 33. laudat Canonem Nicænum dicentem anathema mulieri virum profitendæ Religionis prætextu relinquenti. Hic autem Canon extra numerum eſt 20. vulgatorum.

Reſpondeo, deceptum fuiſſe Sanctum Epiſcopum in hoc, ut in pluribus aliis. Canon ille Concilii Gangrenſis decimus-ſeptimus eſt, contra Euſtathium editus, qui matrimonium etiam conſummatum, Religionis cauſſa ſolvi propugnabat, & nuptias averſabatur.

Objicies duodecimo, a B. Petro Damiani in Epiſtola ad Capellanos Godefridi Ducis Lotharingiæ, Nicænum Canonem laudari qui ſolis Lectoribus nuptias permiſerit. Hic autem alius eſt a 20. vulgatis.

Reſpondeo, Sanctum Petrum Damiani ſpectaſſe Canonem 3. quo ſanxit Nicæna Synodus, non licere alicui omnino qui in Clero eſt, ſubintroductam habere mulierem: quamvis Canonis illius ſenſum vir ſanctus aſſecutus non fuerit.

Objicies decimotertio. Nicæna Synodus prohibuit ne duo Epiſcopi in eadem civitate ordinarentur. Quem Canonem ſe ignoraſſe dolet S. Auguſtinus, cum Valerio adhuc vivente Hipponenſis Epiſcopus ſuperordinatus eſt. Sic enim habet Epiſtola 110. *Adhuc in corpore poſito beatæ memoriæ Patre & Epiſcopo meo ſene Valerio, Epiſcopus ordinatus ſum, & ſedi cum illo: quod Concilio Nicæno prohibitum fuiſſe neſciebam, nec ipſe ſciebat*. Ille autem Canon inter 20. vulgatos non extat; plures igitur conditi ſunt in Nicæna Synodo Canones, quam viginti.

Reſpondeo, nego minorem. Hic enim Canon eſt octavus Nicænæ Synodi, quo ſancitum eſt ut Novatiani Epiſcopi in civitatibus, quibus præerat Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus, vel ſolum Epiſcopalis nominis honorem, vel Chorepiſcopatus aut Presbyterii locum obtinerent: rationemque ſui decreti Concilium addit: *Ne*, inquit, *in una civitate duo Epiſcopi probentur exiſtere*.

Objicies ultimo. Extant 80. Canones Nicænæ Synodi a Franciſco Turriano Societatis Jeſu Profeſſore de Arabico in Latinum verſi, deinde ab Abraamo Ecchellenſi Maronita etiam vindicati; quos omnes Orientis Sectæ, nimirum Melchitæ, Jacobitæ, Neſtoriani, Cophtæ, Abyſſini, Armeni, Græci, & Maronitæ, ut legitimos Nicæni Concilii Canones agnoſcunt, & venerantur. Plures igitur admittere quam viginti, prorſus neceſſe eſt.

Reſpondeo, Canones Arabicos ſuppoſititios eſſe, & communem eſſe omnium illarum Sectarum errorem, ſive Hæreticæ ſint, aut Schiſmaticæ, ſive Catholicæ, & Romanæ Sedi communione conjunctæ, ut Canones illos pro genuinis habeant. Sed mens longe fuit alia veteris Eccleſiæ Orientalis, quæ alios Canones a viginti vulgatis ignoravit, ut conſtat ex exemplaribus Nicænorum Canonum ad ſextam Synodum Carthaginenſem miſſis a Sancto Cyrillo Alexandrino Patriarcha, & ab Attico Conſtantinopolitano, & ex Codice Canonum, quo univerſa Eccleſia Græca tempore Concilii Chalcedonenſis utebatur.

Quæres, utrum Acta aliqua Nicæni Concilii conſcripta

ſcripta

ſcripta fuerint? Reſpondeo conſcripta fuiſſe, ut ex Sancto Hieronymo in Dialogo contra Luciferianos, & ex Gelaſio Cyziceno conſtat; ſed maxime ex Sancto Athanaſio *in libro de Synodis*, dicente: *Quod ſi ad hanc rem uſus Synodi deſideratur, ſuperſunt Acta Patrum, neque hac in parte negligentes fuere qui Nicææ convenerunt, ſed ita accurate ſcripſerunt, &c.* Hunc locum a Cardinali Baronio perperam intellectum contendit doctiſſimus Valeſius, quod in Græco textu nulla fiat actorum mentio, & de ſcriptis Patrum Nicænorum, non de Actis, illum exponit, quæ ſuperſunt, ſcilicet de Symbolo, Canonibus, & Synodica Epiſtola. Sed in Græco textu non habetur etiam ſcriptorum nomini aliquid reſpondens potius quam actorum, ſed ſic tantum: *ἐςὶ τὰ τῶν πατέρων* quæ ad Acta non minus, immo convenientius, quam ad ſcripta referuntur. Certe ſi vetus Eccleſia Notarios inſtituit qui Martyrum Acta conſcriberent, & omnia ipſorum verba exciperent: veriſimile eſt Nicænos Patres minorem non adhibuiſſe curam & diligentiam ut ſingula tam ſacri cœtus geſta, & dicta memoriæ mandarentur; cum id maximi in Eccleſiam momenti futurum ignorare non poſſent.

Ni- Sy- ſcri- ...ta data, ...erant.

Objicit Valeſius teſtimonium Euſebii aſſerentis, ea tantum ſcriptis mandata eſſe, quæ communi Epiſcoporum conſenſu definita fuere, & eorum ſubſcriptionibus confirmata. Sic autem habet, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 14. *Porro ea quæ in commune placuerant, ſcriptis mandata, & ſingulorum ſubſcriptione roborata ſunt.* Sed hic Euſebii locus non probat Acta conſcripta non fuiſſe. Si enim cunctis Patribus in commune placuit ut Acta ederentur, ut placuiſſe veriſimile eſt, illa ſcriptis mandata fuiſſe quis neget?

...leſii ob- ...tioni- ...s reſ- ...detur.

Objicit ſecundo vir doctiſſimus alterum Sancti Athanaſii locum ex Epiſtola *De Synodi Nicænæ decretis*, in qua ſic ad amicum ſcribit: *Quandoquidem tua Dilectio ea noſſe deſiderat quæ in Synodo geſta ſunt, minime cunctatus ſum, ſed ſtatim tibi ſignificavi quæcumque ibi acta ſunt.* Porro ſi Acta aliqua Nicænæ Synodi extitiſſent, non fuiſſet neceſſe ut Sanctus Athanaſius de rebus ibi geſtis ad amicum ſcripſiſſet, ad quem mittere Acta illa ſatis erat, quorum ex lectione res in Concilio geſtas plenius cognoſcere potuiſſet. Verum neque hic Sancti Athanaſii locus evincit nulla Synodi Nicænæ Acta conſcripta fuiſſe. Poterat enim Sanctus Patriarcha de ſingularibus aliquibus circumſtantiis, quæ ſcriptis forſan conſignatæ non erant, amicum facere certiorem.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione, pag. 249. Editionis primæ Religioſi Cenſores, hanc Propoſitionem notant: *Papa poteſt judicari in concilio Oecumenica.*

R. Hanc Quæſtionem non attigi, hanc Propoſitionem affirmative non enuntiavi hoc in loco; ſed de *Dioſcoro* Alexandrino Epiſcopo ita ſum locutus: *Violavit Nicænum Canonem ſextum, quo Eccleſiarum Privilegia ſarta tecta ſervantur, adeoque & privilegium Romano Pontifici ratione primatus conveniens, ut ab aliis Patriarchis extra legitimam & vere Oecumenicam Synodum judicari non poſſet, &c.* Id aſſerui de quo omnes Catholici conveniunt Romanum Pontificem ab aliis Patriarchis vel Epiſcopis extra Synodum generalem judicari non poſſe. An vero judicari poſſit in Synodo Œcumenica, hic non aſſerui. Hæc tamen ſacræ Facultatis Pariſienſis & Eccleſiæ Gallicanæ opinio ac doctrina eſt, multorumque ex aliis regionibus & Academiis Catholicorum Theologorum,

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 250. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Judicia Epiſcoporum non ſunt majores cauſæ Sedi Apoſtolicæ reſervatæ, ex viris eruditis.*

R. Hæc Propoſitio non eſt mea, quamvis innoxia ſit: Sed de *Nicolao I.* loquens, ita ſcripſi: *Quamvis Judicia Epiſcoporum inter majores Eccleſiæ cauſas ipſum non recte numeraſſe, viri eruditi contendant.* Propoſitio mea ſpectat veterem Diſciplinam, quæ *Nicolai I.* vigebat ætate: Propoſitio Religioſorum

Cenſorum ſpectat præſentem Diſciplinam. Sed (ut dixi) innoxia Propoſitio eſt. Viri certe Eruditi erant *Hincmarus* Archiepiſcopus Remenſis, aliique Epiſcopi Gallicani, qui Judicia Epiſcoporum inter majores cauſas numeranda negabant, teſte ipſomet *Nicolao I.* in Epiſtola ad illos data. *Sed dicitis*, inquit, *Judicia Epiſcoporum non eſſe majora negotia.* Vir eruditus erat *D. Petrus de Marca*, Pariſienſis Archiepiſcopus, qui majores cauſas interpretatur cauſas Fidei, & dubiæ Diſciplinæ, non autem judicia Epiſcoporum; niſi in judiciis illis incideret difficilis quæpiam quæſtio nondum Canonibus finita, ut adnotavit *Hincmarus* in Epiſtola ad *Nicolaum I.* quam refert *Flodoardus*. Addit *Petrus de Marca*, Presbyterorum cauſas poſſe eſſe majores æque ac cauſas Epiſcoporum, cum ſcilicet de fide agitur. Sic majores cauſas a *Pelagio Secundo* Pontifice Maximo in Epiſtola 8. *ad Joannem* Patriarcham Conſtantinopolit. definiri, *Majores & difficiles quæſtiones, quas ſancta Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit ad Sedem Apoſtolicam ſemper referri.* Vigilium Romanum Pontificem ad *Eutherii* Conſulta reſpondentem, Judicia Appellationum Epiſcoporum, & Majores cauſas, velut quaſdam res prorſus diverſas recenſere. *Omnium appellantium Apoſtolicam Sedem Epiſcoporum Judicia*, inquit, *& cunctarum majorum negotia cauſarum eidem Sedi reſervata eſſe liquet.*

Lib. 8. De Concordia Sacerdotii & Imperii, c. 13.

Nota.

AN Papa ſubſit Judicio Concilii Œcumenici, alibi expendendum.

Nota.

PUto Natalem Vigilii mentem non aſſequutum, dum credidit judicia appellantium Epiſcoporum, & majores cauſas tamquam res diverſas deſcripſiſſe. Nemo non ſcit particulam & aliquando inter duas propoſitiones, ut cum Juriſperitis loquar, *declarative* apponi, ac tunc quæ diverſa ſint non innuere. Ita Chriſtus non ablegavit Petrum a numero Diſcipulorum, dum Marc. 16. ait: *Dicite diſcipulis, & Petro.* Dum igitur Vigilius ait omnium appellantium Apoſtolicam Sedem epiſcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia cauſarum eidem Sedi eſſe reſervata, innuere voluit unam ex majoribus cauſis, de quibus ab ea cognoſcendum erat, eſſe judicia epiſcoporum appellantium; ac a cæteris exprimendis abſtinuit, ſed in confuſo recenſuit. Veluti ſi quis de cauſa particulari ad tribunal eccleſiaſticum delata ſermonem habens diceret: Hæc cauſa, & cæteræ omnes, in quibus de eccleſiæ negocio ſententia dicenda eſt, hujus tribunalis eſt judicare. De Cauſis majoribus dixi in Animadverſionibus poſt Diſſertationem 4. ſæculi 1. in quibus expendi Papæ poteſtatem in cauſis Epiſcoporum.

DISSERTATIO XIX.

DE HISTORIA PAPHNUTII cum Nicæno Canone III. conciliandâ & de Sacrorum Miniſtrorum Cœlibatu.

NIcænæ Synodi Canon tertius, quo de agimus, his conceptus eſt verbis, ſecundum Dionyſii Exigui Verſionem. *Interdixit per omnia magna Synodus, non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in Clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem: niſi forte aut matrem, aut ſororem, aut amitam, vel eas tantum perſonas, quæ ſuſpicionem effugiunt.* De iſtius Canonis ſenſu ultro citroque ab Eruditis diſputatur. Quidam contendunt, illo continentiæ perpetuæ legem Clericis majoribus impoſitam fuiſſe. Alii hunce Canonem uxorum ante Ordinationem ductarum uſu ſacris Miniſtris non interdicere contendunt. Quid hac de Quæſtione ſentiamus, Propoſitio ſequens aperiet.

PROPOSITIO I.

Nicænæ Synodi Canon tertius continentiam ab uxoribus ante ſactam Ordinationem ductis majoribus Clericis non præcipit, nec proinde Hiſtoria Paphnutii ab Authoribus Eccleſiaſticis relata repugnat.

PRobatur primo. Canon qui nullatenus de uxoribus intelligendus eſt, ſed de extraneis dumtaxat fœminis, continentiam ab uxoribus ante Ordinationem ductis non præcipit majoribus Clericis; atqui Nicænæ Synodi Canon tertius nullatenus de uxoribus intelligendus eſt, ſed de extraneis dumtaxat fœminis: continentiæ igitur ab uxoribus ante Ordinationem ductis legem majoribus Clericis non imponit.

Probatur minor. Canon ille ſubintroductarum dumtaxat mulierum contubernium Clericis vetat, quæ ſuſpicionem malam adverſus ipſorum ſanctitatem parere poſſunt: Sed uxores non ſunt ſubintroductæ mulieres, & quæ malam ſuſpicionem adverſus Clericos honeſte cum illis degentes parere poſſint: ille igitur Canon de uxoribus non eſt intelligendus.

Probatur minor. Concilia Nicæno poſteriora, quæ ſancitam in eo Diſciplinam circa Clericorum honeſtatem & convictus ſanctimoniam renovarunt, extranearum dumtaxat mulierum, ſive ingenuarum, ſive ancillarum, aut libertarum convictu ipſis interdixere, id eſt, quæ nullo ſanguinis jure, vel matrimonii vinculo ipſis conjunctæ eſſent, ut conſtat ex Conciliis Eccleſiæ Africanæ, ſcilicet Carthaginenſi I. Canone 3. altero Carthaginenſi ſub Aurelio, Canone 57. Carthaginenſi 4. Canone 46. & ex Conciliis Eccleſiæ Gallicanæ, ſcilicet Avernenſi Canone 56. Agathenſi, Canone 10. Turonanſi 5. Canone 3. Turonenſi 2. Canone 10. & ax Conciliis Eccleſiæ Hiſpanienſis, ſcilicet Ilerdenſi, Canone 5. Hiſpalenſi I. Canone 3. Toletano IV. Canone 41. Dum itaque hæc omnia Concilia fœminarum extranearum nomine eaſdem intellexerint, quas Nicænum Concilium ſubintroductas appellavit, argumento aſt Nicænum Canonem uxores Clericorum non ſpectare, quas ante Ordinationem duxerunt.

Confirmatur. Tota retro Antiquitas Eccleſiaſtica ſubintroductarum nomine mulierum nuſquam uxores, aut conſanguineas intellexit, ſed eas quæ nullo ſanguinis aut matrimonii fœdere Clericis conjunctæ, in ipſorum obſequio & miniſtario eſſent, ipſiſque conviverent ſororio, vel quovis alio nomine pietatis & charitatis, unda & Agapetæ nuncupatæ ſunt. Id conſtat primo ex Epiſtola Synodica ſecundi Concilii Antiocheni contra Paulum Samoſatenum, in quo Patres perditos iſtius Hæreſiarchæ mores deſcribentes, ajunt: *Quid hic referre attinet ſubintroductas, ut Antiocheni vocant, mulieres, tam ipſius, quam Presbyterorum ejus ac Diaconorum? ...... Neque illud ignoramus, quot ex hujuſmodi mulierum contubernio partim in præceps lapſi ſint, partim in ſuſpicionem venerint. Itaque etiamſi quis conceſſerit nihil ab eo turpe committi, ſuſpicionem tamen quæ inde oriri ſolet, vitari oportebat; ne quemquam offenderent, neve aliquos ad imitationem ſui provocaret. Quo enim modo increpabit alium & admonebit ut a frequentiori mulieris conſuetudine abſtineat, ne forte corruat, ſicut ſcriptum eſt, Is qui unam quidem jam dimiſit, duas vero ætate florentes, & forma conſpicuas ſecum habet, & quocumque proficiſcitur circumducit?*

Subintroductarum nomine mulierum, uxores aut conſanguineæ mulieres non ſignificata.

Idem conſtat ex S. Baſilio in Epiſtola ad Paregorium Presbyterum, qua ipſi jubet ut mulierem ſubintroductam, quam habebat in obſequiis, domo ſua ejiciat, & miniſterio virorum utatur, ad omnem offenſionem vitandam: idque ſe jubere ſignificat in executionem Nicæni Canonis. *Nec primi*, inquit, *nec ſoli, Paregori, ſtatuimus ne mulieres cum viris cohabitarent. Sed lege Canonem qui a Sanctis Patribus noſtris Nicææ editus eſt, qui aperte prohibet ne ſint ſubintroductæ. In hoc autem ſitum eſt cœlibatus decus & honeſtas, quod ſeparati ſimus a conſuetudine & conſortio mulierum. Quare ſi quis id verbo profeſſus revera ea faciat, quæ qui cum mulieribus cohabitant, aperte oſtendit ſe virginitatis laudem nomine tantum proſequi; ſed a turpi voluptate non recedere. Tanto magis ergo oportebat te noſtræ poſtulationi facile acquieſcere, quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum: neque enim credo eum qui ſeptuaginta annos natus eſt, cum muliere ex cupiditate habitare: nec tamquam propter turpem aliquam actionem quæ facta fuerit, ſtatuimus ea quæ ſtatuimus; ſed quia ab Apoſtolo docti ſumus, fratri non eſſe ponendum offendiculum, vel ſcandalum. Ea de cauſſa decrevimus, Sanctorum Patrum conſtitutionem ſequentem, ut a muliere ſeparetis ..... Ejice eam a domo tua, & ſtatue ipſam in monaſterio. Sit illa cum virginibus, & viri tibi famulentur: ne nomen Dei per vos blaſphemetur.*

Idem conſtat ex S. Epiphanio. Hæreſi 67. ubi de Hieracithis nuptias damnantibus ſic loquitur: *Subſannantur autem perfectiſſime propter eas, quas ſinguli habent, ſubintroductas mulieres, de quibus gloriari ſolent, ſe habere ipſas ad miniſterium.* Et Hæreſi 63. de turpibus Origeniſtis ait: *Dilectas appellatas, aliunde ſubintroductas, & cohabitantes fœminas habent.*

Idem conſtat ca S. Hieronymo, Epiſtola 22. ad Euſtochium data, ubi has Agapetas, quas Nicæni Patres ſubintroductas mulieres vocarunt, id eſt, in locum matrum, ſororum, aut filiarum aſcitas & quaſi adoptatas, diſerte ab uxoribus diſtinguit: *Unde*, inquit, *in Eccleſias Agapetarum peſtis introiit? Unde ſine nuptiis aliud nomen uxorum? Immo unde novum concubinarum genus? Plus inferam, unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, ſæpe uno tenentur & lectulo; & ſuſpicioſos nos vocant, ſi aliquid extimemus. Frater ſororem virginem deſerit, cœlibem ſpernit virgo germanum, fratrem quærit extraneum: & cum in eodem propoſito eſſe ſe ſimulent, quærunt alienorum ſpirituale conſortium, ut domi habeant carnale commercium.* Ex quibus omnibus colligitur, nomine ſubintroductarum mulierum a Patribus nuſquam intellectas eſſe uaores, aut conſanguineas: adeoque Nicænum Canonem quo prohibetur Clericis ne ſubintroductas mulieres habeant, uxores ante Ordinationem ductas non ſpectare, neque continentiam ab ipſarum ampleaibus illis præcipere.

Probatur ſecundo. Canon qui prohibet omnibus & ſingulis Clericis, etiam inferioris gradus ne ſubintroductas mulieres ſecum habeant, uxorum uſu ſacris Miniſtris non interdixit. Nuſquam enim inferioris ordinis Clericis perpetuæ lex continentiæ impoſita eſt, ſive in Eccleſia Græca, ſive in Latina: Sed Nicænus Canon, quo de agimus, omnibus Clericis, etiam inferioris gradus, prohibet ne ſubintroductas mulieres habeant: *Nec alicui omnino qui in Clero eſt*, inquit, *licere ſubintroductam habere mulierem.* Canon itaque Nicænus uxorum ante Ordinationem ductarum uſu ſacris miniſtris non interdixit.

Probatur tertio. Nicænus Canon prohibet Clericis non ſolum ne ſubintroductis mulieribus ad voluptatem utantur, ſed ne eas in domo ſua retineant, ſimulque cum illis habitent: atqui nuſquam prohibitum eſt Diaconis, Presbyteris, aut Epiſcopis, ne in eadem domo manerent cum uaoribus quas ante ordinationem duaerant, immo legibus Eccleſiaſticis & Imperialibus ſancitum fuit ut curam gererent uxorum, & ipſis caſte conviverent: & Sanctiſſimi Viri ad Sacerdotium aſſumpti, poſt Nicænæ Synodi tempora, cum uxoribus commorati ſunt eadem in domo, ſicut Paulinus cum Theraſia, S. Hilarius cum uxore, quam ante duxerat quam Sacerdos & Epiſcopus inaugurararetur. Itaque Canon Nicænus non eſt de uxoribus ante Ordinationem ductis intelligendus, nec impoſuit legem Clericis, qua ab ipſarum uſu abſtinere perpetuo tenerentur.

Probatur minor. Primo ex Canone ſexto inter illos qui falſo Apoſtolici dicuntur: *Epiſcopus*, inquit, *aut Presbyter, uxorem propriam nequaquam ſub obtentu religionis abjiciat, ſi vero rejecerit, excommunicetur: ſed ſi perſeveraverit, dejiciatur.*

Secundo. Idem conſtat ea Concilio Arelatenſi 2. Canone 3. *Si quis de Clericis*, inquit, *a gradu Diaconatus, in ſolatio ſuo mulierem, præter aviam, matrem, ſororem, filiam, neptem, vel converſam ſecum uxorem, habere præſumpſerit, a communione alienus habeatur.*

Tertio. Idem conſtat ex Sancto Gregorio Magno, lib.

Digitized by Google

lib. 1. Reg. Epiſtola 50. Indict. 9. ad Symmachum Defenſorem data: *Volumus*, inquit, *ut Sacerdotes qui in Corſica commorantur, prohiberi debeant ne cum mulieribus converſentur, exceptis dumtaxat, matre, ſorore, vel uxore, quæ caſte regenda eſt.*

Quarto. Idem conſtat ex Concilio Turonenſi ſecundo, quod manifeſte ſupponit Epiſcopum conjugi ante Ordinationem ductæ cohabitare & convivere poſſe quaſi ſorori. Sic enim decernit Canone 12. *Epiſcopus conjugem ut ſororem habeat, & ita ſancta converſatione gubernet domum omnem, tam Eccleſiaſticam, quam propriam, ut nulla de eo ſuſpicio conſurgat.* Et Canone 13, *Epiſcopum Epiſcopam non habentem, nulla ſequatur turba mulierum, licet ſalvetur vir per mulierem fidelem, ſicut & mulier per virum fidelem, ut Apoſtolus ait. Nam ubi talis cuſtodia neceſſaria non eſt, quid neceſſe eſt ut miſeria proſequatur, unde fama conſurgat? Habeant Miniſtri Eccleſiæ, utique Clerici, qui Epiſcopo ſerviunt, & eum cuſtodire debent, licentiam extraneas mulieres de frequentia cohabitationis ejicere.* Supponit itaque Concilium Epiſcopum convivere poſſe in eadem domo Epiſcopæ ſuæ, id eſt, uxori, quam ante Epiſcopatum & Sacerdotium duxit.

Quinto. Idem conſtat ex Legibus Chriſtiaoorum Imperatorum, nempe ex Reſcripto Honorii & Theodoſii ad Palladium. P. V. in L. *Eum qui* Cod. Theodoſ. & Juſtin. *de Epiſcopis & Clericis*, ita decernentium: *Eum qui probabilem ſæculo Diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. Quicumque igitur cujuſcumque gradus Sacerdotio fulciuntur, vel Clericatus honore cenſentur, extranearum ſibi mulierum interdicta conſortia cognoſcant: hac tantum eis facultate conceſſa, ut matres, filias, atque germanas intra domorum ſuarum ſepta contineant. In his enim nihil ſævi criminis exiſtimari fœdus naturale permittit. Illas etiam non relinqui, caſtitatis hortatur affectio, quæ ante Sacerdotium maritorum, legitimum meruere conjugium: neque enim Clericis incompetenter adjunctæ ſunt, quæ dignos Sacerdotio viros ſua converſatione fecerunt.*

Sexto. Idem conſtat ex Juſtiniano Imperatore in Novella Conſtitutione de Sanctiſſimit Epiſcopis, ita decernente: *Presbyteris & Diaconis, & Subdiaconis, & omnibus in Clero conſcriptis, non habentibus uxores, ſecundum ſacros Canones, interdicimus etiam nos, ſecundum Sanctarum Regularum virtutem, mulierem aliquam in propria domo ſuperinductam habere. Tamen citra matrem, aut ſororem, aut filiam, & alias perſonas, quæ omnem ſuſpicionem effugiunt.* Clericos igitur etiam majores, qui uxores habuerint, cum illis in propria domo degere poſſe ſupponit Imperator. Cum igitur ex his omnibus colligatur nuſquam prohibitum fuiſſe Diaconis, Presbyteris, Epiſcopis, ne cum uxoribus ante Ordinationem ductis una in domo commorarentur, ipſiſque caſte conviverent; & Nicænus Canon omnibus Clericis univerſim prohibeat ne ſubintroductam habeant mulierem: perſpicuum eſt ſubintroductæ mulieris nomine uxorem non intelligi: nec eo Canone perpetuam a propriis uxoribus continentiam Clericis præceptam fuiſſe.

Probatur quarto Propoſitio ex Hiſtoria Paphnutii, qui Nicænos Patres a lege perpetuæ continentiæ ab uxoribus ante Ordinationem ductis, ſacris Miniſtris imponenda, interceſſione ſua deterruit, cum eam in legem ferendam maxime propenderent. Quam Hiſtoriam ita refert Socrates, lib. 1. cap. 8. *Viſum erat Epiſcopis*, inquit, *legem novam in Eccleſiam introducere, ut qui eſſent ſacris initiati [ſicut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi] cum uxoribus, quas, cum erant Laici, in matrimonium duxiſſent, minime dormirent. Et quoniam illis erat propoſitum de hac re conſilium inire, in medio eorum conſeſſu ſurrexit Paphnutius: ac vehementer vociferatus eſt, Non grave jugum cervicibus illorum imponendum eſſe, qui erant ſacris initiati: Honorabile eſſe conjugium inter omnes, & thorum immaculatum. Videndum ne nimis exquiſita præſcriptione Eccleſiam gravi incommodo afficerent. Omnes enim non poſſe ferre tam auſteram Diſciplinam, neque a ſingulorum uxoribus fortaſſe eam caſtimoniæ normam poſſe ſervari. Viri autem cum uxore legitima concubitum caſtimoniam appellavit. Illud ſatis eſſe, ut qui in Clerum ante adſcripti erant, quam duxiſſent uxores, hi ſecundum veterem Eccleſiæ Traditionem, deinceps a nuptiis ſe abſtinerent; non tamen quemquam ab illa, quam jampridem, cum Laicus erat uxorem duxiſſet, ſejungi debere. Iſtam in Epiſcoporum Conventu Orationem habuit Paphnutius, cum ipſe non modo nuptias non expertus eſſet, ſed nec mulierem aliquando contigiſſet. Nam a puero in Monaſterio ſeipſum ſevero vitæ diſciplinæque generi totum dediderat: qui quidem propter ſingularem caſtimoniam, præ cæteris plane in magna fama celebritate vixit. Itaque cum totus Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum conventus verbis Paphnutii aſſenſiſſet, controverſia de hac re exorta penitus ſedata eſt, poteſtaſque permiſſa cuique pro arbitratu ab uxorum conſuetudine abſtinendi.*

Eamdem Hiſtoriam iiſdem pene verbis refert Sozomenus, lib. 1. cap. 22. quibus ſuffragantur Caſſiodorus, lib. 2. Hiſtoriæ Tripar. cap. 14. & Nicephorus, lib. 8. cap. 19. Porro hæc Hiſtoria cum Nicæno Canone cohærere non poteſt, ſi nomine ſubintroductarum mulierum uxores intelligantur. Itaque Nicæni Patres illo Canone majoribus Clericis continentiam perpetuam ab uxoribus, quas ante Ordinationem duxerant, non præceperunt.

Baronii & Bellarmini Cardinalium Reſponſio expenditur.

Hanc Hiſtoriam ut falſam & adulterinam rejiciunt eruditiſſimi Cardinales Baronius & Bellarminus, Socratem & Sozomenum hac in re arguentes mendacii. Socratis teſtimonium rejiciunt, quia Novatianus erat, adeoque ut Novatianorum faveret errori, hanc ipſum Hiſtoriam finxiſſe veriſimile eſt, quæ cœlibatum Clericorum everteret. Namque Novatiani hac in materia immaniter errabant. Nullum enim vero diſcrimen, quod attinet ad matrimonii uſum, admittebant inter Laicos & Clericos; ſed omnia miſcentes, nihil Laicis licere, quod Clericis etiam non liceret; nihil prohiberi, quod Laicis etiam non prohiberetur, docebant. Cujus rei teſtis eſt omni exceptione major Sanctus Epiphanius Hæreſi 59. *Quæ Sacerdotio*, inquit, *propter ſingularem functionis illius dignitatem præcipue tributa ſunt, ea ad omnes communiter pertinere judicant.* Unde contra eamdem Hæreſim diſputans ſanctiſſimus Hæretimaſtiga, Clericorum cœlibatum propugnat velut Eccleſiæ legibus firmatum. Ex quibus duo colligere facile eſt: primo falſum eſſe, ac prorſus fictitium, quod Socrates ait, Nicænos Patres cœlibatum, vel rem uxoriam, arbitrio Sacerdotum, Sacrorumque Miniſtrorum permiſiſſe. Illa enim magnæ Synodi indulgentia S. Epiphanium Nicæni Concilii temporibus proximum non latuiſſet. Secundo, Socratem in gratiam Novatianorum, quorum in caſtris militabat, haud ſincerum ſe Hiſtoricum in cœlibatus legibus recenſendis præbuiſſe.

Addunt hujus Hiſtoriæ impugnatores, Iſtud de Socrate eo veriſimilius credi poſſe, quod putidis paſſim mendaciis ſcateat ejus Hiſtoria: quorum ſpecimen exhibet libri quinti caput 21. in quo ſcribit primo, licuiſſe, etiam ſuo tempore, unicuique celebrare Paſcha quando vellet, nec Eccleſiam ea de re aliquid umquam lege lata ſanxiſſe: cum tamen ex Sancto Athanaſio, ex Euſebio, aliiſque Patribus ac Hiſtoricis conſtet editum eſſe ea de re decretum a Nicæna Synodo, ut nempe Dominica proxime ſequente Lunam 14. primi menſis ab omnibus uniformi ritu celebraretur. Secundo, ſcribit in Romana Eccleſia trium dumtaxat hebdomadum jejunium ante Feſtum Paſchatis obſervari: cum ex S. Leone conſtet ſolidis diebus 40. jejunium Romæ fuiſſe obſervatum. Tertio, ſcribit Romæ non fuiſſe jejunium Sabbato, ſeu Sabbatum ex numero dierum Quadrageſimalis Jejunii exemptum fuiſſe, quod ex Sancto Auguſtino, Epiſtola 86. ad Januarium data, convincitur apertæ falſitatis. Quamobrem negant viri illi eruditi Socrati tot mendaciorum Architecto fidem eſſe adhibendam.

Sozomeni pariter teſtimonium explodunt, tum quod Socratem exſcribat, tum quod Sanctus Gregorius, lib. 6. Epiſtolar. Indict. 15. Epiſtola 195. ad Eulogium Epiſcopum Alexandrinum data, Sozomeni Hiſtoriam hoc elogio notet: *Ipſam Sedes Apoſtolica recipere recuſat, quoniam multa mentitur.*

Verum illuſtriſſimorum & doctiſſimorum hominum exceptiones adverſus teſtimonium Socratis & Sozomeni nullius ſunt ponderis. Nam quod Socratem ſpectat,

ctat, licet ille Novatianus fuerit, ſive faverit Novatianis; non tamen in eo verſatur errore quem ipſis Sanctus Epiphanius affingit, ut Laicos, & Clericos, in iis quæ matrimonium ſpectant, pares faciat; ſiquidem Laicos nondum matrimonii vinculis adſtrictos uxorem ducere poſſe non negat: majores autem Clericos, qui uxorem ante ſacram Ordinationem non duxerunt, negat matrimonium jure inire poſſe. Nec cœlibatum Socrates evertit ſacrorum Miniſtrorum, illam Paphnutii Hiſtoriam referendo: cum perpetuæ continentiæ lege teneri eos aſſerat, qui cœlibes aut vidui ad ſacros Ordines promoti ſunt. Nec vero conſequens eſt, Socratem in Paphnutii Hiſtoria mentiri, quia in aliis nonnullis contra Hiſtoriæ leges peccavit, alioqui nihil certi in Hiſtoria habebimus, quia nullus pene Hiſtoricus eſt, cui error aliquis exprobrari non poſſit.

Quod etiam contra Sozomenum ex Sancto Gregorio objiciunt, fidem ejus in omnibus non elevat, ſed in iis tantum quæ Eudoxii Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ invaſoris, & Theodori Mopſueſteni res geſtas ſpectant, ut conſtabit legenti integrum Sancti Gregorii locum: *In Hiſtoria Sozomeni*, inquit, *de quodam Eudoxio, qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur: ſed ipſam quoque Hiſtoriam Sedes Apoſtolica recipere recuſat, quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopſueſtiæ nimium laudat, atque uſque ad diem obitus ſui, magnum Doctorem Eccleſiæ fuiſſe perhibet. Reſtat ergo, ut ſi quis illam Hiſtoriam recipit, Synodo quæ piæ memoriæ Juſtiniani temporibus de Tribus Capitulis facta eſt, contradicat; qui vero contradicere non valet, illam Hiſtoriam neceſſe eſt ut repellat.* Sanctiſſimi ergo Pontificis & Doctoris cenſura Hiſtoriam Sozomeni univerſim non perſtringit, adeoque veritati Hiſtoriæ Paphnutii non incommodat. Quin immo cum Gregorius Magnus Sozomeni fidem, authoritatemque elevaſſet ex eo quod Theodoro Mopſueſteno faverit, retuliſſet profecto quod errore tanto de Paphnutio Confeſſore & Concilio Nicæno impudenter ille confinxerat, aut a Socrate confictum retulerat, ſi Hiſtoriam illam figmenti & fabulæ loco habuiſſet: cum tanti videri poſſit ad fidem Sozomeno derogandam.

Objectio prima petitur ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 59. & ex Sancto Hieronymo, Epiſtola 50. & in libris adverſus Vigilantium, & in Apologia ad Pammachium, aſſerentibus Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos non eligi, niſi aut virgines, aut viduos, aut poſt Ordinationem in æternum pudicos. Falſum igitur eſt quod Socrates & Sozomenus de Paphnutio referunt, ipſum Nicænos Patres a propoſito indicendæ majoribus Clericis continentiæ avocaſſe, ipſiſque permiſiſſe pro arbitratu ab uxorum conſuetudine ut abſtinerent, vel earum amplexibus fruerentur.

Præterea. Si Clerici majores uxoribus ante Ordinationem ductis convivere potuiſſent, ex ſententia Nicænorum Patrum, æque excepiſſent uxorem ex earum numero mulierum, quibuscum eadem in domo verſari non debent, ſicut exceperunt matrem, ſororem, aut amitam: atqui uxorem non exceperunt: argumento eſt itaque ipſos ſacris Miniſtris nedum uſu, ſed & contubernio uxorum interdixiſſe.

Tertio, veriſimile non eſt Nicænos Patres, qui ſacrorum Miniſtrorum caſtitati tam ſedulo proſpexerunt, a ſubintroductarum ſocietate mulierum ipſos abſtrahendo, eiſdem uxorios amplexus permiſiſſe. Igitur Canon tertius Nicæni Concilii continentiam ab uxoribus ante Ordinationem ductis majoribus Clericis præcipit: neque cum eo conciliari poteſt, quæ de Paphnutio refertur Hiſtoria.

Reſpondeo ad primum, nego conſequens: nam præterquam quod Sancti Epiphanius & Hieronymus octoginta circiter annis a Nicæni Concilii tempore ſunt remoti, quo temporis intervallo variari potuit Diſciplina, ex eorum teſtimoniis non colligitur ſacrorum Miniſtrorum continentiam aliquo fuiſſe Canone præceptam in Eccleſia univerſa, ſed id referunt quod ut plurimum, non ex lege, ſed ex pietate obſervabatur. Quod non impedit quominus intercedere Paphnutius Confeſſor potuerit, ne Patres Nicæni lege lata perpetuam continentiam Clericis indicerent, quam pia quadam conſuetudine dumtaxat plurimis in Eccleſiis ſervabant. Nec obſtat quod Sanctus Epiphanius ait, *Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos ab uxoris conſuetudine ſe continere, ubi Eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur*. Non enim ſignificat his verbis, continentiam ab uxoribus ſuo tempore fuiſſe in Eccleſia ſacris Miniſtris aliquo Canone Concilii Œcumenici præceptam: & ſi id ſignificaret, contra Hiſtoriæ leges peccaret, quod ipſi non infrequens eſt. Nam Subdiaconos æque ac majores Clericos ab ipſarum conſuetudine ſe continere aſſerit, ubi Canones vigent: cum tamen certum ſit Sancti Epiphanii temporibus Subdiaconatum non fuiſſe majoribus Ordinibus & ſacris annumeratum: ſiquidem Sanctus Epiphanius a Pappo Epiſcopo Diaconus ordinatus eſt, prætermiſſo Subdiaconi gradu, & Epiphanius ipſe, eodem omiſſo, Paulinianum Sancti Hieronymi fratrem Diaconum conſecravit: Cum etiam aliunde certum ſit continentiæ jugum Subdiaconis in Eccleſia ipſa Occidentali univerſa fuiſſe impoſitum Pelagii Secundi & S. Gregorii Magni temporibus. Cum enim Pelagius Subdiaconos Siciliæ uxoribus ſuis permiſceri, Romanæ Eccleſiæ legibus prohibuiſſet, duriorem ejus conſtitutionem exiſtimans S. Gregorius, ſuſtulit, decernens ut qui matrimonio conjuncti erant, eo libere uti permitterentur. Illud ſolum conſtituit, ut Subdiaconi deinceps in Sicilia non ordinarentur, niſi prius caſtitatem voviſſent. Id conſtat ex ipſius Epiſtola 42. lib. 1. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ data. *Ante triennium*, inquit, *omnium Eccleſiarum Subdiaconi Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Eccleſiæ ſuis uxoribus nullatenus miſcerentur; quod mihi durum atque incompetens videtur, ut qui uſum continentiæ non invenit, neque caſtitatem promiſit, compellatur a ſua uxore ſeparari, atque per hoc, quod abſit, in deterius cadat.... Unde videtur mihi ut a præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum facere Subdiaconum præſumant, niſi qui ſe victurum caſte promiſerit, quatenus & præterita mala, quæ propoſito mentis appetita non ſunt, violenter non exigantur, & futura caute caveantur*.

Ad ſecundum reſpondeo, nego antecedens. Non erat enim neceſſe uxorem nominatim excipi a Patribus Nicænis illo Canone; ſiquidem ſatis intelligebatur excepta, hoc ipſo quod e numero ſubintroductarum mulierum non eſſet, ac inter eas, quæ ſuſpicionem omnem effugiunt, jure merito cenſeretur.

Ad tertium reſpondeo, nego antecedens. Clericorum enim caſtitas & fama cum ſubintroductis mulieribus periclitata fuiſſet; non autem cum uxoribus ante Ordinationem ductis, quibuscum caſtitatem ſervantes conjugalem, nemini erant offenſioni, continentiæ perpetuæ lege nondum ipſis impoſita.

Objicies, non eſſe veriſimile quod Paphnutius Chriſti Confeſſor Author fuerit hujus conſilii, quod Clericorum incontinentiæ & libidini favebat; quodque dedecorabat Eccleſiam, ut nimirum rei uxoriæ impune vacarent ſacri Eccleſiæ Miniſtri; nec rurſus veriſimile eſt Nicænos Patres tam ignava & fœda conniventia in ejus ſententiam deſcendiſſe: conficta itaque videtur, quæ de Paphnutio a Socrate & Sozomeno refertur Hiſtoria.

Reſpondeo, nego antecedens. Paphnutii namque conſilium & Clericorum incontinentiæ medebatur potius quam fræna laxaret; & in Eccleſiæ bonum ac honorem cedebat. Juvenes enim maritos aliquando ad Sacerdotium, aut Diaconatum, aut ad alia Eccleſiæ Miniſteria promoveri, exiguus qui tunc erat Catholicorum Chriſtianorum numerus, Eccleſiæ neceſſitas, & illorum ad hæc obeunda præclaræ dotes poſtulabant: qui tamen ab uxorum ſuarum conſortio, propter mutuæ incontinentiæ pericula abſtrahi ſeſe non patiebantur: immo ante Ordinationem interdum conteſtabantur, ſe ab uxoribus continere non poſſe. Unde S. Paphnutius prudenter omnino ſuaſit Nicænis Patribus, qui novam legem in Eccleſiam introducere volebant de perpetua Clericorum majorum continentia, immo illam Subdiaconis ipſis imponere, ut refert Sozomenus, ut ab eo condendo decreto ſuperſederent, quod Eccleſiæ noxium magis quam utile futurum eſſet iis temporibus, quibus conjugati ob ſacrorum paucita-

tem

tem Miniſtrorum ordinabantur, obedientia potius adacti, quam ſponte ad ſacra Miniſteria convolantes. Prudenter etiam Nicæni Patres Paphnutio auſcultavere, & illius interceſſionis habita ratione, decretum, quod fuerant meditati, ſuſpenderunt, quod ipſis vitio verti nequaquam poteſt, ſicut nec Ancyranis Patribus ſimilis, qua uſi ſunt erga Diaconos, qui tempore Ordinationis conteſtati fuerant de impotentia continendi, Œconomia. Sic autem habet Canon Ancyranus nonus ex interpretatione Dionyſii Exigui: *Diaconi quicumque ordinantur, ſi in ipſa Ordinatione proteſtati ſunt, & dixerunt velle ſe conjugio copulari, quia ſic manere non poſſunt: hi ſi poſtmodum uxores duxerint, in Miniſterio maneant, propterea quod iis Epiſcopus licentiam dederit. Quicumque ſane tacuerint, & ſuſceperint manus impoſitionem, profeſſi continentiam, & poſtea nuptiis obligati ſunt, a Miniſterio ceſſare debebunt.*

Eamdem Œconomiam ſuaſit Pinytho Gnoſſiæ Eccleſiæ Epiſcopo S. Dionyſius Corinthiorum Antiſtes, ipſum per Epiſtolas commonefaciens ne grave ſervandæ, immo compulſæ caſtitatis onus, ac neceſſitatem, Fratrum ac Diſcipulorum animis imponeret, in quo multorum periclitabatur infirmitas; cujus rationem habere, & ſuorum imbecillitati ipſum ſe attemperare neceſſe erat: quod conſilium laudavit, amplexuſque eſt Pinythus, teſte Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22.

Nec viris eruditis aſſentiri poſſum, qui S. Dionyſium deterruiſſe Pinytbum ajunt ab onere caſtitatis imponendo multitudini Fidelium, non vero a continentia Clericis majoribus præcipienda. Incredibile namque eſt Pinythum integerrimæ Fidei Epiſcopum, & divinarum Scripturarum notitia atque intelligentia conſpicuum (ut teſtatur Euſebius) compellere voluiſſe plebem omnem Chriſtianam ad profeſſionem caſtitatis, & tam aperte faviſſe Hæreticis nuptias damnantibus. Solos itaque Clericos majores, Presbyteros ſcilicet, & Diaconos adigere voluit ad perpetuam continentiam: quo a propoſito ipſum S. Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus graviſſima Epiſtola deterruit. Pari prudentia Sanctiſſimus Confeſſor Paphnutius Nicænos Patres abduxit a ferenda lege cœlibatus Clericorum.

Alia ratio Paphnutium impulit ut id Nicænis Patribus ſuggereret, recens nimirum Euſtathii, ſive Euſtati Monachi Hæreſis, qui tanto adverſus nuptias furebat odio, ut in ædibus conjugatorum preces fieri prohiberet, & Sacrificium ac benedictionem Sacerdotum, qui nuptiis implicati erant, execraretur: cujus Hæreſiarchæ ſuaſione plures a viris uxores, & ab uxoribus viri diſceſſerant (ut conſtat ex Concilio Gangrenſi, quod iſtius ad Hæreſeos damnationem paulo poſt celebratum eſt.) Ne igitur Sacerdotum nuptiæ ante Ordinationem ſacram initæ ſceleris inſtar & turpitudinis damnari viderentur, altioreſque radices ageret excitata jam Euſtathii Hæreſis, ſi Clericis conjugatis uxorum ſocietate & uſu matrimonii interdiceretur; pie prudenterque interceſſit Paphnutius Confeſſor legi, quam Nicæni Patres conſtituere volebant de perpetua ſacrorum hominum continentia.

PROPOSITIO II.

Quamvis Nicana Synodus de Clericorum cœlibatu nihil ſtatuerit, ejus tamen temporibus Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, perpetuam continentiam ſervabant ex Eccleſiæ Diſciplina, diuturno uſu & ab Apoſtolicis temporibus derivato firmata, quam Siricius, & alii deinde Pontifices, Conciliaque, Decretis ſuis, atque Canonibus roborarunt. Cujus Diſciplinæ, legiſque ſanctimoniam irrito conatu impugnant Heterodoxi.

PRobatur prima pars authoritate Euſebii Cæſarienſis lib. 1. Demonſtrationis Evangelicæ, cap. 9. ubi de Doctoribus & Prædicatoribus Verbi divini, id eſt, de Epiſcopis, & Presbyteris ſic loquitur: *His autem ipſis, ut melioribus ſtudiis vacent liberius, ſejunctus a re uxoria victus adamatur, veluti iis, qui divina & incorporea ſobole propaganda, occupati teneantur: & non unius, neque duorum liberorum, ſed acervatim innumerabilis multitudinis educationem, ſanctamque Diſciplinam, ac reliquæ inſtituenda vita curam ſuſceperint.*

Et infra: *Veruntamen eos qui ſacrati ſint, atque in Dei Miniſterio cultuque occupati, continere deinceps ſeipſos a commercio uxoris decet; qui autem non ad tantum aſſumpti ſint Sacerdotii munus, iis idem Sermo divinus indulget, ac palam omnibus prædicat, quod honorabile ſit conjugium, & thorus immaculatus, fornicatores & adulteros judicaturus ſit Deus.*

Probatur ſecundo ex S. Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 12. dicente: *Decebat puriſſimum puritatis Doctorem ex puris prodire thalamis. Si enim qui apud Jeſum bene fungitur Sacerdotio, abſtinet a muliere: quomodo ipſe Jeſus ex muliere prodiiſſet?*

Probatur tertio ex S. Epiphanio Hæreſi 59. quæ eſt Catharorum ſeu Novatianorum, ubi cum Digamos a Sacerdotio Eccleſiam jure meritoque arcere præmiſiſſet, hæc de ſacrorum hominum continentia ſubjungit: *Quin eum inſuper, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametſi unius ſit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi, aut Hypodiaconi Ordinem admittit: Sed eum dumtaxat qui ab unius uxoris conſuetudine ſeſe continuerit, aut ea ſit orbatus: quod in illis locis præcipue fit, ubi Eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur.*

Deinde objectionem quamdam occupat; quod ſcilicet nonnullis in locis Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi adhuc liberos ſuſcipiant: huic porro objectioni reſpondet: *Non illud ex Canonis authoritate fieri; ſed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ac connivere ſolet, ob nimiam populi multitudinem, cum ſcilicet, qui ad eas ſe functiones applicent, non facile reperiuntur. Quod ad ipſam quidem Eccleſiam attinet, ea, utpote a Spiritu Sancto bene ordinata atque conſtituta, quod decentius eſt omnibus in rebus conſiderans, ei rei ſtudere potiſſimum inſtituit; ut quæ divino Numini Miniſteria præſtantur, nulla re quoad fieri poteſt, diſtrahantur; atque ſpiritalia omnia officia quam optima, latiſſimaque conſcientia gerantur. Hoc igitur dico propter ſubitas functiones atque officia convenire, ut Presbyter, ac Diaconus, & Epiſcopus Deo penitus vacet. Nam ſi illis etiam, qui e populo ſunt, id ipſum Apoſtolus præcipit, Ut, inquit, ad tempus vacent orationi, quanto id magis Sacerdoti præſcribit? Nimirum nullis ut impedimentis avocetur; quod in ſpiritualibus ſecundum Deum negotiis, in ipſo uſu Sacerdotii, adminiſtrationeque ſerietur.*

Confirmatur ex eodem Patre, in Expoſitione Fidei Catholicæ, cap. 21. *Sacerdotium ex Virginum ordine præcipue conſtat, aut ſi minus ex Virginibus, certe ex Monachis, aut ſi minus ex Monachorum ordine, ex his creari Sacerdotes ſolent, qui a ſuis ſe uxoribus continent, aut ſecundum unas nuptias in viduitate verſantur. Secundis vero nuptiis implicitus, in Eccleſia ad Sacerdotium non admittitur, tametſi aut ſeſe ab uxore contineat, aut ſit viduus. Ejuſmodi, inquam, ab Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi gradu rejicitur.*

Probatur quarto ex S. Gregorio Nyſſeno lib. de Virginitate, cap. ultimo. *Quomodo*, inquit, *Dei Sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipſum ut munus offerres unctus es? Munus ſane non omnino alienum, neque ſuppoſitum ex iis quæ tibi extrinſecus eveniunt, ſed revera tuum, quod eſt homo tuus interior, qui tamquam Agnus innocens & perfectus eſſe debet, ab omnique macula ac ſordibus remotus. Quomodo hæc ipſa Deo offeres, qui legi non obtemperas prohibenti ne ſacra impurus facias? Ac ſi Deum tibi apparere expetis, quid tandem eſt cur Moſen non audias, qui populo edicit ut a nuptiis purus ſit, quo Dei aſpectum comprehendat?*

Probatur quinto ex Origene his omnibus antiquiore, & qui multis annis ante Nicænum Concilium floruit. Is porro Homil. 23. in lib. Num. hæc habet: *Si oratio Juſti ſicut incenſum offertur in conſpectu Domini, & elevatio manuum ejus Sacrificium eſt veſpertinum; dicit autem Apoſtolus iis qui in conjugiis ſunt: Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum in idipſum ſitis: certum eſt quia impeditur Sacrificium indeſinens iis qui conjugalibus neceſſitatibus ſerviunt. Unde videtur mihi quod illius eſt ſolius offerre Sacrificium indeſinens,*

qui

qui indeſinenti & perpetuæ ſe devoverit caſtitati.

Probatur ſaxto ex Sancto Hieronymo, Epiſtola 50. *Apoſtoli*, inquit, *vel virgines, vel poſt nuptias continentes, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Virgines eliguntur, aut vidui, aut certe poſt Sacerdotium in æternum pudici.*

Et in libro adverſus Vigilantium ſic Hæreſiarcham illum inſectatur. *Proh neſas! Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diaconos niſi prius uxores duxerint: nulli cælibi credentes pudicitiam, immo oſtendentes quam ſancte vivant, qui male de omnibus ſuſpicantur: & niſi prægnantes uxores viderint Clericorum, infantes de ulnis matrum vagientes, Chriſti Sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ quæ aut Virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut, ſi uxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt? Hoc docuit Dormitantius* libidini fræna permittens.*

* *Sic per antiphraſim Vigilantium appellat.*

Et in Apologia ad Pammachium pro libris adverſus Jovinianum editis: *Ecce*, inquit, *perſpicue nuptias diximus concedi in Evangelio: Sed tamen eaſdem in officio ſua permanentes, præmia caſtitatis capere non poſſe. Quod ſi indigne accipiunt mariti, non mihi iraſcantur, ſed Scripturis Sanctis: immo Epiſcopis & Presbyteris & Diaconis, & univerſo Choro Sacerdotali, & Levitico: qui ſe noverunt hoſtias offerre non poſſe, ſi operi ſerviant conjugali.*

Et libro primo adverſus Jovinianum, cap. 19. *Certe confiteris*, inquit, *non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioquin ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur. Aut permitte Sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem ſint Virgines, quod mariti: aut, ſi Sacerdotibus non licet uxores tangere, in eo ſancti ſunt, quia imitantur pudicitiam virginalem: ſed & hoc inferendum: Si Laicus & quicumque Fidelis orare non poteſt, niſi careat officio conjugali: Sacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt Sacrificia, ſemper orandum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio. Nam & in Veteri Lege, qui pro populo hoſtias offerebant, non ſolum in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus, ab uxoribus ſeparati & vinum & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinem provocare.*

Legendus etiam eſt ejus Commentarius in Epiſtolam ad Titum, cap. 1. Ex quibus omnibus conſtat, Nicænæ Synodi temporibus, & longe ante Siricium, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos perpetuam continentiam ſervaſſe ex Eccleſiæ Diſciplina diuturno uſu, & ab Apoſtolicis temporibus firmata.

Probatur ſecunda pars ex Epiſtola Siricii Pontificis Maximi ad Himerium Taraconenſem, cap. 7. *Plurimos*, inquit, *Sacerdotes Chriſti atque Levitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de conjugibus ſuis propriis, quam etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimen ſuum hac præſcriptione defendere, quia in veteri Teſtamento Sacerdotibus, ac Miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorque vitiorum, ſi æſtimat quod in Lege Moſis paſſim ſacris Ordinibus a Domino laxata ſunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum, præmonet dicens: Sancti eſtote, quia ego Sanctus ſum Dominus Deus veſter? Cur etiam procul a ſuis domibus anno vicis ſuæ habitare juſſi ſunt Sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus poſſent carnale exercere commercium, ut conſcientia integritate fulgentes acceptabile Deo munus offerrent. Quibus, etiam expleta deſervitionis ſuæ tempore, uxorius uſus ſolius ſucceſſionis cauſſa fuerat relaxatus, quia non ex alia niſi ex Tribu Levi, quiſquam ad Dei Miniſterium fuerat præceptus admitti. Unde & Dominus Jeſus, cum nos ſuo illuſtraſſet adventu, in Evangelio proteſtatur, quia legem venit implere, non ſolvere; ideo Eccleſiam, cujus ſponſus eſt pretioſus forma, caſtitatis voluit ſplendore radiare, ut in die judicii ſine macula & ruga eam poſſit reperire. Quarum ſanctionum Sacerdotes omnes, atque Levitæ inſolubili lege adſtringimur, ut a die Ordinationis noſtræ ſobrietati & pudicitiæ, & corda noſtra mancipemus, & corpora; dummodo per omnia Deo noſtro, in his, quæ quotidie offerimus, Sacrificiis placeamus. Qui autem in carne ſunt, dicente electionis Vaſe, Deo placere non poſſunt. Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis: & ubi poterit, niſi in corporibus ſanctis Dei Spiritus habitare? Et quia aliquanti, de quibus loquimur, ut tua Sanctitas retulit, ignoratione lapſos ſe eſſe deflent: his, hac conditione, miſericordiam dicimus non eſſe negandam, ut ſine ullo honoris augmento, in hoc, quo detecti ſunt, quamdiu vixerint, officio perſeverent; ſi tamen poſt hæc continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi vero qui illiciti privilegii excuſatione nituntur, ut ſibi aſſerant veteri hoc lege conceſſum, noverint ſe ab omni Eccleſiaſtico honore, quo indigne uſi ſunt, Apoſtolicæ Sedis authoritate dejectos, nec umquam poſſe veneranda attrectare Myſteria, quibus ſe ipſi, dum obſcœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præſentia cavere nos præmonent in futurum: ſi quilibet Epiſcopus, Presbyter, atque Diaconus deinceps talis fuerit inventus, jam ſibi omnem indulgentiæ per nos aditum intelligat obſeratum: quia ferro neceſſe eſt excidantur vulnera, quæ fomentorum non ſenſerint medicinam.*

Ante Siricii quidem Pontificatum integro ſæculo, majoribus Clericis, immo & Subdiaconis, perpetuæ lex continentiæ impoſita fuerat Canone 33. Concilii Illiberitani; ſed vel ea lex ſolos Eccleſiarum Provinciæ Bæticæ Clericos ſpectabat, nec pro univerſa Eccleſia Hiſpanienſi lata fuerat, vel in illa etiam Provincia non fuerat ſummo conſenſu recepta, & uſu firmata, ſaltem quoad Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos. Sic porro habet Canon Illiberitanus: *Placuit in totum prohiberi Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus poſitis in Miniſterio, abſtinere ſe a conjugibus ſuis, & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore Clericatus exterminetur.* Qui Canon ita non eſt exponendus, quaſi Illiberitani Patres re uxoria ſacris Miniſtris interdixerint eo ſolum tempore quo Miniſterium ſuum obibant; alioqui reos violati Canonis honore Clericatus privare non potuiſſent. Nuſquam enim probari, aut ſaltem difficillime potuiſſet, quod tunc præciſe uxoris ſeſe polluiſſent amplexibus, cum rem ſacram peragere ex officio tenebantur. Poſitis itaque in Miniſterio nuptiarum uſus prohibitus eſt, id eſt, Clericis, ex quo ſacros ad Ordines, & divina Miniſteria promoti erant.

Confirmatur ex ejuſdem Pontificis Epiſtola 4. ad Africanos Epiſcopos data, cap. 9. *Præterea*, inquit, *quod dignum, & pudicum, & honeſtum eſt, ſuademus ut ſacerdotes, & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia in Miniſterio divino quotidianis neceſſitatibus occupantur. Ad Corinthios namque ſic Paulus ſcribit, dicens: Abſtinete vos ut vacetis orationi. Si ergo Laicis abſtinentia imperatur ut poſſint deprecantes videri: quanto magis Sacerdos utique omni momento paratus eſſe debet, munditiæ puritate ſecurus, ne aut Sacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui ſi contaminatus eſt carnali concupiſcentia, quid faciet? .... Qua conſcientia, quo merito hic exaudiri ſe credit, cum dictum ſit: Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum?* Sacerdotibus itaque & Diaconis continentiæ perpetuæ legem impoſuit Siricius Pontifex: qua Subdiaconos teneri noluit. Quod enim Levitarum nomine Subdiaconos etiam ab eo ſignificatos quidam volunt, nugatorium eſt.

Siricii decretum iiſdem fere verbis repetit & confirmat Innocentius Primus tum Epiſtola 2. ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, cap. 9. tum in Epiſtola 3. ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum, cap. 1.

Probatur ſecundo ex Epiſtola 84. Sancti Leonis ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem data, cap. 4. *Nam cum extra Clericorum ordinem conſtitutis*, inquit, *nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur: ut & qui habent, ſint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in ordine, qui quartus a capite eſt, dignum eſt cuſtodiri, quanto magis in primo, aut ſecundo, vel tertio ſervandum eſt, ne aut Levitico Miniſterio, aut Presbyterali honore, aut Epiſcopali excel-*

lentiæ

ſentis quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe a voluptate uxoria necdum frænaſſe detegitur? Porro quod de Subdiaconorum continentia ſtatuit, ſingularem Eccleſiæ Romanæ & quarumdam aliarum diſciplinam ſpectat, non Canone, ſed conſuetudine ſola ſancitam, & ex pietate obſervatam, nulla decreta pœna adverſus eos qui ad Subdiaconatum promoti, matrimonii legitimi juribus uterentur.

Confirmatur ex Epiſtola ejuſdem 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum data, cap. 3. *Lex continentiæ*, inquit, *eadem eſt Miniſtris altaris, quæ Epiſcopis, atque Presbyteris. Qui cum eſſent Laici, ſive Lectores, licite & uxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cum ad prædictos pervenerint gradus, cœpit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fiat ſpirituale conjugium, oportet, eos nec dimittere uxores, & quaſi non habeant, ſic habere, quo & ſalva ſit charitas conjugiorum, & ceſſent opera nuptiarum.*

Probatur tertio ex concilio Taurinenſi, anno 397. celebrato Canone 8. *Hi autem*, inquit, *qui contra interdictum ſunt ordinati, vel in Miniſterio filios genuerunt, ne ad majores gradus ordinum permittantur, Synodi decrevit authoritas.*

Probatur quarto ex Concilio Carthaginenſi 2. quod anno 390. ſub Genethlio Epiſcopo Carthaginenſi celebratum eſt, Canone 2. in quo Epigonius Epiſcopus Bullenſium, non Aurelius, ut habent vulgatæ Conciliorum editiones (quas recte monet emendandas P. Labbæus) ſic loquens inducitur: *Cum in præterito Concilio de continentia & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres conſcriptione quadam caſtitati per conſecrationes annexi ſunt. Epiſcopos, inquam, Presbyteros & Diaconos, ita placuit, ut condecet ſacroſanctos Antiſtites, & Dei Sacerdotes, necnon & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus, quo poſſint ſimpliciter, quod a Deo poſtulant, impetrare; ut quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab uxoribus ſe abſtineant. Ab omnibus dictum eſt, Placet ut in omnibus, & ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, qui altari deſerviunt.*

Ex quibus conſtat Trullanæ Synodi Epiſcopos Canone 13. perperam Africanorum Patrum decreta expoſuiſſe continentiæ legem ab illis impoſitam Sacerdotibus & ſacratis Miniſtris, ad illud tempus dumtaxat referendo, quo vicem ſuam in altaris Miniſterio, ſacrorumque contrectatione implerent. Statuerunt enim Africani Patres abſolute, & abſque ulla reſtrictione, pudicitiam ab Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis cuſtodiri: *Ab omnibus*, inquiunt, *& in omnibus*: utque ſe abſtineant ab uxoribus, qui Sacramenta contrectant, non vero tempore dumtaxat contrectandorum Sacramentorum.

Confirmatur ex Concilio Carthaginenſi V. Canone 3. ita decernente: *Præterea, cum de quorumdam Clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur, placuit Epiſcopos, & Presbyteros & Diaconos, ſecundum priora ſtatuta, etiam ab uxoribus continere. Quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico removeantur Officio, cæteros autem Clericos ad hoc non cogi; ſed ſecundum uniuſcujuſque Eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.* Quo ex Canone conſtat Subdiaconis continentiæ perpetuæ legem in Eccleſia Africana non fuiſſe impoſitam, anno 398. quo Concilium iſtud celebratum eſt.

Hanc in Eccleſia Africana viguiſſe Diſciplinam teſtatur etiam Sanctus Auguſtinus, lib. 2. de Adulterinis Conjugiis, cap. ultimo, ubi eos qui dimiſſis uxoribus alias ducere volebant, ſibi impoſſibilem eſſe continentiam effutientes, Clericorum urget exemplo, qui ad ſacros Ordines plerumque rapti vi Chriſtianæ plebis, ſe tamen ſervandæ continentiæ neceſſitati ſponte ſubdunt, ex quo ſunt ordinati. *Solemus*, inquit, *eis proponere etiam continentiam Clericorum, qui plerumque ad eamdem ſarcinam ſubeundam capiuntur inviti, eamque ſuſceptam uſque ad debitum finem, Domino adjuvante, perducunt.*

Probatur quinto ex Concilio Toletano primo, quod ſub Anaſtaſii Pontificatu, anno Chriſti 400. celebratum eſt, Canone 1. ita decernente: *Placuit ut Diacones ſi vel integri, vel caſti ſint, & continentis vitæ, etiamſi uxores habeant, in Miniſterio conſtituantur; ita tamen, ut ſi qui, etiam ante interdictum, quod per Epiſcopos Luſitanos conſtitutum eſt, incontinenter cum uxoribus vixerint, Presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex Presbyteris ante interdictum, filios ſuſceperit, de Presbyterio ad Epiſcopatum non admittatur.*

Probatur ſexto ex Concilio Arauſicano primo, anno 441. celebrato, Canone 22. *Deinceps*, inquit, *non ordinentur Diacones conjugati, niſi qui prius converſionis propoſito profeſſi fuerint caſtitatem.* Et Canone 23. *Si quis autem, poſt acceptam benedictionem Leviticam, cum uxore ſua incontinens invenitur, ab officio abjiciatur.* Et Canone 24. *De his autem, qui prius ordinati, in hoc ipſum inciderunt, Taurinatis Synodi ſequendam eſſe ſententiam, qua jubentur non ulterius promoveri.*

Probatur ſeptimo ex Concilio Arelatenſi ſecundo, anno 452. Canone 2. decernente: *Aſſumi aliquem ad Sacerdotium non poſſe in conjugii vinculo conſtitutum, niſi fuerit præmiſſa converſio.* Et Canone 3. ita ſtatuit: *Si quis Clericus a gradu Diaconatus, in ſolatio ſuo mulierem, præter aviam, matrem, ſororem, filiam, neptem, vel converſam ſecum uxorem habere præſumpſerit, a communione alienus habeatur.* Ex his Canonibus conſtat, Cœlibatus legem tunc Subdiaconis nondum fuiſſe in Galliis impoſitam, ea vero adſtrictos fuiſſe Diaconos & Sacerdotes, quibus nec propria cum uxore licebat commorari, niſi ſolemni ſe continentiæ voto conſecraſſet. Id enim converſionis nomen paſſim in Canonibus ſignificat.

Probatur octavo ex Concilio Turonenſi 1. anno 461. Canone primo ita ſtatuente: *Si univerſis Fidelibus, ſecundum Apoſtolicam Doctrinam, caſtitas cuſtodienda indicitur, ut qui habent uxores ita ſint quaſi non habentes; quanto magis Sacerdotes Dei ac Levitæ divino mancipati altari cuſtodire debent, ut non ſolum cordis, verum etiam corporis puritatem ſervantes, pro plebe ſupplicaturi, preces ſuas ad divinum introire mereantur auditum ..... Cum ergo Laico abſtinentia imperetur, ut poſſit Orationi vacans, & Deum deprecans exaudiri: quanto magis Sacerdotibus & Levitis qui omni momento parati Deo eſſe debent in omni munditia, & puritate ſecuri, ne aut Sacrificium offerre, aut baptizare, ſi id temporis neceſſitas popoſcerit, cogantur? Qui ſi contaminati fuerint carnali concupiſcentia, qua mente excuſabunt, quo pudore uſurpabunt, qua conſcientia, quo merito exaudiri ſe credent?*

Et Canone 2. ita decernit: *Et licet a Patribus noſtris emiſſa authoritate id fuerit conſtitutum, ut quicumque Sacerdos, vel Levita filiorum procreationi operam dare fuiſſet convictus a Communione Dominica abſtineretur: nos tamen huic diſtrictioni moderationem adhibentes, id decrevimus, ut Sacerdos, vel Levita conjugali concupiſcentiæ inhærens, vel a filiorum procreatione non deſinens, ad altiorem gradum non aſcendat; neque Sacrificium Deo offerre, vel plebi miniſtrare præſumat. Sufficiat his tantum ut a communione non efficiantur alieni.* Multitudo Sacerdotum & Diaconorum, qui rei uxoriæ operam dabant, fecit ut Gallicani Epiſcopi in Synodo Turonenſi congregati priorum Canonum ſeveritatem erga illos temperarent, eoſque a ſacris Miniſteriis dumtaxat ſuſpenſos, & ad altiorem ordinem ac gradum inhabiles fore decernerent, non autem a communione alienos. Et hi quidem Canones ſolos Sacerdotes, & Diaconos ſpectant, non vero Subdiaconos.

Uxores tamen ducere Subdiaconis ipſis non licebat in Eccleſiis Gallicanis, quamvis illo ſæculo matrimonii ante Ordinationem initi juribus impune adhuc, & licite uterentur. Id conſtat ex Concilio Venetico, anno 465. celebrato, Canone 2. *Presbyteri*, inquit, *Diaconi atque Subdiaconi, quibus ducendi uxores licentia non eſt, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia, nec eis cœtibus admiſceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus corporum choreis & ſaltibus efferuntur: ne auditus & obtutus ſacris Myſteriis deputatus turpium ſpectaculorum, atque verborum contagio polluatur.*

Digitized by Google

Probatur nono ex Concilio Agathenſi, anno 506. Canone 9. ita decernente : *Placuit etiam, ut ſi Diacones, aut Presbyteri conjugati ad thorum uxorum ſuarum redire voluerint, Papæ Innocentii Ordinatio, & Siricii Epiſcopi authoritas, quæ eſt his Canonibus inſerta, conſervetur.* Solis Sacerdotibus & Diaconis prioris uſu matrimonii interdicit Synodus, ſecundum Siricii & Innocentii Summorum Pontificum decreta : non vero Subdiaconis.

Probatur decimo ex Concilio Arvernenſi, anno 535. Canone 13. *Cum Presbyteri*, inquit, *atque Diaconi ſublimi dignitatis apice provogantur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ad ſacrum electi Miniſterium, repudient carnale conſortium, ac permixtionis priſtinæ contuberhium permutent germanitatis affectu : & quiſquis ille eſt Presbyter, atque Diaconus, divino munere benedictione percepta, uxoris prius ſuæ frater illico efficiatur ex conjuge. Attamen quoſdam reperimus ardore libidinis inflammatos, abjecto militiæ cingulo, vomitum priſtinum, & inhibita rurſus conjugia repetiiſſe, atque inceſti quodammodo crimine clarum decus Sacerdotii violaſſe; quod nati etiam filii prodiderunt. Quod quiſque feciſſe cognoſcitur, anni in perpetuum, quam admiſſo jam crimine perdidit, dignitate privabitur.*

Probatur undecimo ex Concilio Aurelianenſi tertio, anno 538. Canone 2. ita decernente : *Nullus Clericorum a Subdiacono, & ſupra, qui uxores in propoſito ſuo accipere inhibentur, propriæ, ſi forte jam habeat, miſceatur uxori. Quod ſi fecerit, laica communione contentus, juxta priorum Canonum ſtatuta, ab officio deponatur. Quem ſi ſciens Epiſcopus ſuus in vilitate permixtionis viventem, ad Officium poſtea admiſerit : & ipſe Epiſcopus, ad agendam pœnitentiam, tribus menſibus ſit a ſuo Officio ſequeſtratus.*

Probatur duodecimo ex Concilio Aurelianenſi quarto, anno 541. Canone 17. ſtatuente : *Ut Sacerdotes, ſive Diaconi, cum conjugibus ſuis non habeant communem lectum, & cellulam : ne propter ſuſpicionem carnalis conſortii religio maculetur : quod qui fecerint, juxta priſcos Canones, ab Officio degradentur.*

Probatur decimo-tertio ex Concilio Aurelianenſi quinto, anno 549. Canone 4. *Si quis Clericus*, inquit, *poſt acceptam benedictionem cujuſlibet loci, vel ordinis, ad conjugalem thorum jam ſibi illicitam, denuo redire præſumpſerit, uſque in diem vitæ, ab honore accepti ordinis, & ſicut habent antiquorum Patrum Canones, ab officio deponatur, ei tantummodo communione conceſſa.*

Probatur decimo-quarto ex Concilio Turonenſi ſecundo, anno 567. Canone 12. *Epiſcopus*, inquit, *conjugem ut ſororem habeat : & ita ſancta converſatione gubernet domum omnem, tam Eccleſiaſticam, quam propriam, ut nulla de eo ſuſpicio conſurgat. Et licet, Deo propitio, Clericorum ſuorum teſtimonio caſtus vivat, quia cum illo tam in cella, quam ubicumque fuerit, ſui habitent, eumque Presbyteri, & Diaconi, vel deinceps Clericorum turba juniorum, Deo authore, conſervent : ſic tamen propter Zelotem Deum noſtrum, tam longe abſint manſionis propinquitate diviſi, ut nec hi, qui ad ſpem recuperandam Clericorum ſervitute nutriuntur, famularum propinqua contagione polluantur.*

Probatur decimo-quinto ex Concilio Matiſconenſi primo, anno 581. Canone 11. *Epiſcopi*, inquit, *Presbyteri, vel univerſi honoratiores Clerici, cum ſublimi dignitatis apice ſublimantur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ſacro electi Miniſterio, repudient carnale conſortium, ac permixtionis priſtinæ contuberhium commutent germanitatis affectu. Et quiſquis ille eſt divino munere benedictione percepta, uxori prius ſuæ frater illico efficiatur ex conjuge*, &c. ut in Concilio Arvernenſi primo Canone 13. ſupra laudato.

Probatur decimo-ſexto ex Concilio Lugdunenſi tertio, anno 583. Canone primo ; *Placuit etiam*, inquit, *ut ſi quicumque uxoribus juncti ad Diaconatus, aut Presbyteratus ordinem quoquo modo pervenerint, non ſolum lecto, ſed etiam frequentatione quotidiana, debeant, de uxoribus ſuis ſequeſtrari. Quod ſi [quod Deus avertat] de eorum familiari contubernio, poſt acceptam benedictionem, infans natus paruerit, ab Officii gradu priventur.*

Probatur decimo-ſeptimo ex Concilio Toletano tertio, ſub Gelaſii Secundi Pontificatu, temporibus Recaredi Regis celebrato Canone quinto. *Compertum eſt*, inquit, *a ſancto Concilio, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos venientes ex Hæreſi, carnali adhuc deſiderio uxoribus copulari. Ne ergo de cætero fiat, hoc præcipitur quod & prioribus Canonibus terminatur, ut non liceat eis vivere libidinoſa ſocietate, ſed manente inter eos fide conjugali, communem utilitatem habeant, & non ſub uno conclavi maneant. Et certe ſi ſuffragatur virtus, in aliam domum ſuam uxorem faciat habitare, ut caſtitas & apud Deum, & homines habeat teſtimonium bonum. Si quis vero poſt hanc contentionem obſcœne cum uxore elegerit vivere, ut Lector habeatur. Qui vero ſemper ſub Canone Eccleſiaſtico jacuerunt, ſi contra Veterum imperata, in ſuis cellulis, mulierum, quæ infamem ſuſpicionem poſſunt generare, conſortium habuerint ; illi canonice quidem diſtringantur; mulieres vero ipſæ ab Epiſcopo venumdatæ pretium ipſum pauperibus erogetur.*

Probatur decimo-octavo ex teſtimoniis Sancti Gregorii Magni, lib. 1. Epiſtola 42. & Epiſtola 50. ſuperius relatis. Et ex Epiſtola 39. libri 7. ad Romanum Defenſorem data, in qua hæc habet : *Pervenit autem ad nos, quoſdam Epiſcoporum, ſub prætextu quaſi ſolatii, in una domo cum mulieribus converſari. Et ideo ne per hoc aut ſubſannatoribus juſta obtrectationis detur occaſio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis aſſumat, hujus tibi ſeriem præceptionis injungimus, ut ſtrenuum te ſtudeas, & ſolicitum exhibere : & ſi qui Epiſcoporum, quos commiſſi tibi matrimonii finis includit, cum mulieribus degant, hoc omnino compeſcas, & de cætero eas illic habitare nullo modo patiaris, exceptis eis quas Sacrorum Canonum cenſura permittit, id eſt, matre, amita, germana, & aliis hujuſmodi, de quis prava non poſſit eſſe ſuſpicio. Melius tamen faciunt, ſi etiam a talium ſe cohabitatione contineant. Nam legitur quod B. Auguſtinus nec cum ſorore ſua habitare conſenſerit, dicens : Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt . . . . . . Præterea curæ tuæ ſit eoſdem fratres noſtros Epiſcopos adhortari, ut ſubjectos ſibi, in ſacris videlicet Ordinibus conſtitutos, quod ipſi ſervant, ad ſimilitudinem ſui modis omnibus ſervare commoneant : hoc tantummodo adjecto, ut hi, ſicut canonica decrevit authoritas, uxores, quas caſte debent regere, non relinquant*, Legantur ejuſdem Epiſtolæ 42. & 43. lib. 11.

Porro ex his omnibus conſtat quam merito explodenda ſit fabula, quam Centuriatores Magdeburgenſes Centuria 9. obtrudunt nomine Hiſtoriæ, quam S. Udalricus Auguſtanus Epiſcopus ad Nicolaum Primum Pontificem Maximum ſcribens retulerit, hoc ferme tenore : *Beatus Gregorius ſuo quodam decreto uxores Sacerdotibus ademit. Deinde cum paulo poſt juſſiſſet ex piſcina ſua piſces aliquot capi, Piſcatores infantium ſuffocatorum capita ad ſex millia, piſcium loco extraxerunt. Quam cædem infantium cum intelligeret Sanctus Pontifex ex occultis fornicationibus, vel adulteriis Sacerdotum natam, continuo revocavit decretum, & peccatum ſuum dignis pœnitentiæ fructibus purgavit.*

Sed hæc Hiſtoria fabulam putide olet, ut Epiſtola Sancti Udalrici ad Nicolaum Papam, commentum. Quod luce meridiana clarius vel ex eo oſtendi poteſt, quod S. Udalricus creatus ſit Epiſcopus, anno Chriſti 924. Nicolaus autem primus obierit, anno 877. ut notavit Onuphrius in libris de Romanis Pontificibus. Quomodo igitur S. Udalricus jam Epiſcopus (ut fert initium hujus Epiſtolæ) ad Nicolaum Primum jam ab annis amplius 59. vita functum ſcripſiſſe dici poteſt ? Nec ſuſpicabitur aliquis auſpicatius ad Nicolaum II. Epiſtolam illam datam eſſe : cum S. Udalricus centum circiter annis ante Nicolai Secundi Pontificatum e vivis exceſſerit. Nec minus commentitia ſunt, quæ illa in Epiſtola recenſentur : quorum in Sancti Gregorii Operibus, vel in ejus Vita a Joanne Diacono conſcripta, ne leve quidem veſtigium. Quod enim blaterant Magdeburgenſes, Sancti Gregorii in Siculos Subdiaconos decretum cædi ſex millium infantium occaſionem dediſſe, veritatis ſpecie prorſus omni deſtitutum figmentum eſt. Illa enim carnificina Siciliæ facta procul dubio fuiſſet, cum iſtius tantum regionis Subdiaconis nova lex fuiſſet impoſita. At quod tam brevi temporis ſpatio Subdia-

coni

coni qui poſt Sancti Gregorii decretum ordinati ſunt,
ſex millia infantium genuerint, quod tanta crudeli-
tate omnes ad uoum ſuffocaverint, fidem omnem
ſuperat. Secundo qua ratione infantium in Sicilia
cæſorum capita in Piſcinam Romanam Sancti Grego-
rii projecta ſunt? Tertio unde Clericorum potius eſ-
ſe filios, quam Laicorum innotuiſſet? Fabellam igi-
tur indigniſſimam apage.

Probatur decimo-nono ex Concilio Toletano VIII.
anno 653. ſub Martini Primi Pontificatu celebrato,
Canooe 5. *Pervenit*, inquit, *ad totius Concilii ſacrum
auditum, quoſdam Sacerdotes & Miniſtros oblivi-
ſcentes majorum ac veterum conſtitutorum, aut uxorum
aut quarumcumque fœminarum immunda ſocietate, &
execrabili contagione turpari...... Quibus quanto eſt
pertinacior vis in malis, tanto auſterioribus convenit
obviare decretis. Propter quod flagitiis detectis ſpecia-
liter hoc a Sancto Concilio definitur, ut omnes Epiſ-
copi idipſum in ſuis quærere ſolicite curent. Et cum hoc
veriſſime reperire potuerint, omnes placita cautione ta-
liter diſtringant, ut numquam ulterius tam abominan-
da committant. Mulieres vero, ſeu liberæ ſint ſeu an-
cillæ ac illis turpitudine ſociatæ, ita omnimode ſepa-
rentur & Monaſterio tradantur* [a] *ut ulterius ad conſo-
cios ſui criminis omnem revertendi aditum habeant de-
negatum. Illi vero ſi omnino coerceri nequiverint, uſque
ad exitum vitæ ſuæ Monaſteriis deputati Pœnitentiæ
diſciplinis maneant omnino ſubjecti.*

lia le-
io habet:
at certe
ndan-
ur.

Et Canone 6. *Relatum eſt nobis quoſdam Subdia-
conos, poſtquam ad ſacri hujus Ordinis pervenerint gra-
dum, non ſolum carnis immunditia ſordidari, cum ſcri-
ptum ſit: Mundamini qui fertis vaſa Domini: ſed e-
tiam, quod dictu quoque nefas eſt, novis uxoribus copu-
lari; aſſerentes hoc ideo ſibi licere, quia benedictionem
a Pontifice ſe neſciunt percepiſſe. Proinde omni excu-
ſationum diſciſſo velamine, id præcipimus obſervari,
ut cum iidem Subdiacones ordinantur cum vaſis Mini-
ſterii, benedictio eis ab Epiſcopis detur, omni penitus
ab illis ſorde mulierum, ac familiaritate remota. Quod
ſi hoc vulnere deinceps fuerint ſauciati, mox erunt ſub
Pœnitentiæ oneribus uſque ad extremum vitæ Monaſte-
riis religandi.*

Et Canone 7. Eadem continentiæ lege conſtringit
eos, qui ſe iovitos ſacram Ordinationem ſuſcepiſſe
conteſtabantur. „ Recedant ergo, *inquit*, talium de-
„ ſideriorum impudorati fautores: & licet ioviti per-
„ ceperint, quod non merebantur habere, libenter
„ tamen ob cœleſte retineant præmium, quod no-
„ lendo, per terrenæ neceſſitatis conſecuti ſunt e-
„ ventum: ut tamen inviti appetant bona diligere,
„ quæ ſponte videntur deſides impugnare. Quod ſi
„ quis poſt hoc pereonis diſpoſitionis edictum, non
„ ſinceriter ſacris inhæſerit cultibus, abjiciens a ſe
„ gratiam quam accepit, relabi ad conjugia, moreſ-
„ que ſæculi attentaverit, vel eum redire conſtiterit,
„ mox omni Eccleſiaſtici Ordinis dignitate privatus,
„ vere ut apoſtata a Sanctis Eccleſiæ liminibus, &
„ ſocietate Fidelium habeatur prorſus excluſus Mona-
„ ſterii clauſtris, donec advixerit, ſub Pœnitentia re-
„ trudendus.

Probatur vigeſimo ex Concilio Toletano IX. an-
no 655. Canooe 10. „ Cum multæ, *inquit*, ſuper
„ incontinentiam Ordinis Clericorum uſque hactenus
„ emanaverint ſententiæ Patrum, & nullatenus ip-
„ ſorum formari quiverit correctio morum, uſque
„ adeo ſententiam judicantium protraxere commiſſa
„ culparum, ut tantum ferretur ultio in authores
„ ſcelerum, verum & in progeniem damnatorum.
„ Ideoque quilibet ab Epiſcopo uſque ad Subdiaco-
„ num deinceps, qui vel ex ancillæ vel ex ingenuæ de-
„ teſtando connubio, in honore conſtituti filios procrea-
„ verint, illi quidam ex quibus geniti probabuntur, ca-
„ nonica cenſura damnentur: proles autem tali pollu-
„ tione nata, non ſolum hæreditatem parentum
„ numquam accipiet; ſed etiam in ſervitutem ejus
„ Eccleſiæ de cujus Sacerdotis, vel Miniſtri igno-
„ minia nati ſunt, jure perenni manebunt.

Probatur vigeſimo-primo ex Concilio Arvernenſi ſe-
cundo, Canone 4. „ Miniſtri altaris, *inquit*, ſi ad con-
„ jugalem thorum jam ſibi illicitum redire præſum-
„ pſerint, uſque in ultimum vitæ ſuæ deponantur,
„ communione tantum conceſſa.

Probatur vigeſimo-ſecundo ex Verani Epiſcopi Lu-
gdunenſis ſententia, quodam in Concilio dicta; quæ
refertur tomo primo Conciliorum Galliæ, poſt Syno-
dum Valentinam ſecundam, his verbis: „ Quis præ-
„ ſidentem ſacris altaribus, atque ad ipſa Sancta San-
„ ctorum honoris privilegio venientem, indigniſſimis
„ carnalium voluptatum contaminari illecebris patia-
„ tur, ac ſub ipſo conjugalis licentiæ nomine acqui-
„ eſcat quempiam Clericorum, & Sacerdotis agere
„ officium, & mariti implero perſonam? Cum pu-
„ rificatis corporis atque animi motibus perpenden-
„ dum, quam idoneus eſſe debet is, qui ad celebran-
„ da Myſteriorum loca, non ſolum pro ſuis, verum
„ etiam pro alienis peccatis interceſſurus accedit. In-
„ congruum ſiquidem mihi videtur, de conjugali tho-
„ ro aliquem conſurgentem, altariorum ſepta pene-
„ trare. Ipſi utique illuminati, & docti de Spiritu
„ Sancto, optime noſtis oblaturum ſpiritalis ſacrificii
„ victimas, quali oporteat igne flagrare. Si enim in
„ Lege Veteri, ubi dum Evangelicæ perfectionis au-
„ thoritas præfulgeat, Sancto David, cum fugæ ne-
„ ceſſitate premeretur, Sacerdos Sahdoc non prius pa-
„ nes propoſitionis tradidit, quam ſe & pueros ſuos,
„ jam die tertio mundos eſſe a mulieribus fateretur:
„ quis immaculatas Agni carnes ad ſalutem mundi
„ præſtitas, poſt paſſionum inquinamenta vel etiam
„ audeat conſecrare?

Probatur vigeſimo-tertio ex Zacharia Pontifice Ma-
ximo, Epiſtola 1. ad S. Bonifacium Moguntinum Ar-
chiepiſcopum data, anno 743. ita ſcribente: „ Qua-
„ les ſe eſſe Sacerdotes exiſtiment, *inquit*, aut quid
„ inde ſentiant, dicente Deo, (*Levit.* 21.) Sacer-
„ dotes mei ſemel nubant? Et Apoſtolus: Unius
„ uxoris virum, *&c.* & hoc ante ſuſceptum Sacer-
„ dotium, uti licitum eſt. Nam a die ſuſcepti Sa-
„ cerdotii, etiam ab ipſo proprio conjugio prohiben-
„ di ſunt.

*Probatur vigeſimo-quarto ex Canonibus Synodi Ro-
manæ ad Gallos Epiſcopos tranſmiſſis, qui extant Tomo
primo Conciliorum Galliæ: in quorum tertio hæc habentur:*
„ Primo loco ſtatutum eſt de Epiſcopis, Presbyteris,
„ & Diaconibus, quos Sacrificiis divinis neceſſe eſt
„ intereſſe, per quorum manus & gratia baptiſma-
„ tis traditur, & corpus Chriſti conficitur: quos non
„ ſolum nos, ſed & Scriptura divina compellit eſſe
„ caſtiſſimos. Et Patres quoque juſſerunt continen-
„ tiam eos corporalem ſervare debere. Qua de re
„ non prætereamus, ſed dicamus & cauſam. Quo e-
„ nim pudore viduæ, aut virgini, auſus eſt Epiſco-
„ pus, vel Presbyter integritatem, vel continentiam
„ prædicare, ſi ipſe ſæculo magis inſtitit filios gene-
„ rare, quam Deo? Certe Idololatræ, ut impietates
„ exerceant, & dæmonibus immolent, imperant ſi-
„ bi contumeliam muliebrem, & ab eſcis quoque
„ ſe purgari volunt: & me interrogas, ſi Sacerdos
„ Dei vivi, ſpiritalia oblaturus Sacrificia, purgatus
„ perpetuo debeat eſſe, aut totus in carne carnis cu-
„ ram debeat facere? *Et infra:* Sacerdotes tales poſ-
„ ſunt habere nomen, meritum habere non poſſunt.
„ Quod ſi ita eſt, & permanet præſumptio; opor-
„ tet jam Epiſcopis, vel Presbyteris, aut Diaconis
„ dici, Ne cum Publicanorum vita ſocientur. Quam-
„ obrem mihi contra hujuſmodi homines coinquina-
„ tos, & infideles, in quibus ſanctitudo corporis per
„ illuviem & incontinentiam videtur eſſe polluta,
„ negotium eſt, talibus Myſterium Dei credi non o-
„ portere.

Probatur vigeſimo-quinto ex Nicolao Primo Pon-
tifice Maximo in Epiſtola ad Adonem Vienoenſem
Archiepiſcopum: *De illo Clerico*, inquit, *Alberico
nomine, quem per Ordines Eccleſiaſticos, uſque ad Sub-
diaconatum, caſte vixiſſe dicitis, cur veſtra authorita-
te uxorem duxerit, miramur; eo quod nulli umquam,
exceptis illis, quibus Eccleſiaſtica Regula habere per-
mittit, uxorem ducendi licentiam damus.*

Probatur vigeſimo-ſexto ex Concilio Troſlejano,
anno 909. cap. 9. vetera Eccleſiæ, immo & Impe-
ratorum Decreta de ſacrorum Miniſtrorum cœlibatu,
recenſente, & executioni mandari decernente.

Porro ex his omnibus conſtat, Pontifices, & Con-
cilia a Siricio, legem cœlibatus, ſeu perpetuæ con-
tinentiæ, majoribus ſaltem Clericis impoſuiſſe; ſed

ejus obſervantiam vix, ac ne vix quidem obtinere potuiſſe, Clericorum incontinentia adverſus Canones toties repetitos ac renovatos prævalente. Sed enim matrimonii ſpe dejecti, concubinas & ancillas uxorum loco ſibi copularunt. Unde ſeverioribus remediis adverſus impotentem ipſorum libidinem opus fuit. Hinc Leo IX. Pontifex Maximus (ut Beatus Petrus Damiani refert in Epiſtola ad Cunibertum Taurinenſem Epiſcopum) *In plenaria Synodo inſtituit, ut quæcumque damnabiles fœminæ intra Romana mœnia reperirentur Presbyteris proſtitutæ, ex tunc & deinceps Lateranenſi Palatio adjudicarentur ancillæ. Quod videlicet ſalutare ſtatutum* (inquit Beatus Petrus Damiani) *Nos etiam per omnes Eccleſias propagandum decernimus: quatenus percepto prius Apoſtolicæ Sedis edicto, unuſquiſque Epiſcopus Eccleſiæ vendicet famulas, quas in ſua Parochia deprehenderit ſacrilega Presbyteris admixtione proſtratas, æquitatis ſcilicet jure, ut quæ ſacris altaribus, rapuiſſe ſervorum Dei convincuntur obſequium, ipſa hoc ſaltem Epiſcopo per diminuti capitis ſui ſuppleant famulatum.*

Hinc Romanum Concilium ſub Nicolao II. Pontifice Maximo celebratum anno 1059. Canone 3. decernit; *Ut nullus Miſſam audiat Presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem. Unde etiam ipſa ſancta Synodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatuit, dicens: Quicumque Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, poſt Conſtitutionem beatæ memoriæ Prædeceſſoris noſtri Sanctiſſimi Papæ Leonis de caſtitate Clericorum, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, Authoritate BB. Apoſtolorum Petri & Pauli, præcipimus, & omnino contradicimus ut Miſſam non cantet; neque Evangelium vel Epiſtolam ad Miſſam legat; neque in Presbyterio ad divina Officia cum iis, qui præfatæ Conſtitutioni obedientes fuerint, maneat; neque partem ab Eccleſia ſuſcipiat, quouſque a nobis ſententia ſuper hujuſmodi, Deo concedente, procedat.* Quem Canonem Concilium Romanum I. ſub Alexandro II. recenſet, ac renovat.

Probatur vigeſimo-ſeptimo ex Gregorio VII. Pontifice Maximo Epiſtola 62. lib. 2. qua Sychardum Aquilejenſem Epiſcopum monet de iis, quæ in Concilio Romano, Quadrageſima proxime elapſa, contra Clericos uxorios, aut concubinarios ſancita erant. *Decrevimus*, inquit, *quod ſi quis eorum Ordinum, qui ſacris altaribus adminiſtrant, Presbyter ſcilicet, Diaconus & Subdiaconus, uxorem, aut concubinam habet, niſi illis omnino dimiſſis dignam Pœnitentiam agant, ſacris altaribus penitus adminiſtrare deſiſtant; nec aliquo Eccleſiæ Beneficio ulterius potiantur, vel potitis fruantur.*

Gregorii VII. pietas & zelus vix ullum fructum retulere: immo tumultuum horrendorum innocens extiterunt occaſio; Clericis incontinentibus calumniæ fræna adverſus Pontificem laxantibus. Qua de re Lambertus Scafnaburgenſis Monachus, qui circa annum 158. florebat, ſuis in Annalibus ita ſcribit. „ Hildebrandus Papa cum Epiſcopis Italiæ conveniens, jam frequentibus Synodis decreverat, ut ſecundum inſtituta antiquorum Canonum, Presbyteri uxores non habeant: habentes aut dimittant, aut deponantur: nec quiſquam omnino ad Sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam, vitamque cœlibem profiteatur. Hoc decreto per totam Italiam promulgato, crebras literas ad Epiſcopos Galliarum tranſmittebat, præcipiens ut ipſi quoque in ſuis Eccleſiis ſimiliter facerent: atque a contubernio Sacerdotum omnes omnino fœminas perpetuo anathemate reſecarent. Adverſus hoc decretum protinus vehementer infremuit tota factio Clericorum, hominem plane hæreticum, & veſani dogmatis eſſe clamitans, qui oblitus ſermonis Domini, quo ait: Non omnes capiunt hoc verbum; qui poteſt capere, capiat: & Apoſtoli; Qui ſe non continet, nubat, Melius eſt nubere, quam uri: violenta exactione, homines cogeret vivere ritu Angelorum; & dum conſuetum curſum naturæ negaret, fornicationi & immunditiæ fræna laxaret. Quod ſi pergeret ſententiam confirmare, malle ſe Sacerdotium, quam conjugium deſerere; & tunc viſurum eum cui homines ſuaderent, unde gubernandis per Eccleſiam Dei plebibus Angelos comparaturus eſſet. Nihilominus ille inſtabat, & aſſiduis legationibus Epiſcopos omnes ſocordiæ ac deſidiæ arguebat, & niſi ocyus injunctum ſibi negotium exequerentur, apoſtolica ſe cenſura in eos animadverſurum comminabatur. Archiepiſcopus Moguntinus ſciens non parvo conſtare operam hanc, ut tanto tempore inolitam conſuetudinem revelleret, atque ad rudimenta naſcentis Eccleſiæ ſeneſcentem jam mundum reformaret, moderatius agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias, & deliberandi copiam dedit, hortans eos, ut quod neceſſario faciendum ſit, ſponte faciant. Et tam ſibi, quam Romano Pontifici neceſſitatem adimant aliquid contra eos, quod ſecus ſit, decernendi. Ad ultimum, congregata Synodo in Erpesfurt, menſe Octobri preſſius jam imminebat, ut relegata omni tergiverſatione, impræſentiarum aut conjugium abjurarent, aut ſacri Altaris Miniſterio ſe abdicarent. Multas e contra illi rationes afferebant, quibus inſtantis, perurgentiſque improbitatem eludere, ſententiamque caſſare niterentur. Cumque adverſus Apoſtolicæ Sedis authoritatem, qua ſe ille ad hanc exactionem, præter voluntatem propriam, compulſum obtendebat, nihil argumenta, nihil ſupplicationes, preceſque proficerent, egreſſi tamquam ad conſultandum, conſilium ineunt, ut in Synodum non redeant, ſed injuſſi omnes in domos ſuas diſcedant. Nonnulli etiam confuſis vocibus clamitabant, Melius ſibi videri, ut in Synodum regreſſi, ipſum Epiſcopum, priuſquam execrabilem adverſus eos ſententiam promulgaret, Cathedra Epiſcopali deturbarent, & merita morte mulctato, inſigne exemplum ad poſteros tranſmitterent: ne quis deinceps Succeſſorum ejus talem Sacerdotali nomini calumniam ſtruere tentaret.

Porro illi Clericorum incontinentium in Germania tumultus adverſus Gregorii VII. Decreta, ipſum impulerunt ut Apologiam pro illis ſcribi curaret, quæ legem cœlibatus Eccleſiaſtici ab undecimo capite ad vigeſimum primum tuetur. Extat illa poſt ejuſdem Epiſtolas, Tomo 1. Conciliorum Edit. P. Labbæi.

Probatur vigeſimo-octavo ex Beato Petro Damiani Cardinali, & Oſtienſi Epiſcopo, qui duo luculentiſſima Opuſcula, *De Cœlibatu Sacerdotum*, & *contra Clericos intemperantes*, edidit, ſcilicet decimum-ſeptimum, & decimum-octavum: quorum unum ad Nicolaum II. Pontificem Maximum; alterum ad Petrum Cardinalem direxit. Sed & idem vir Sanctus, cum Pontificiam obiret Legationem, cœlibatus legem egregie vindicavit, atque intemperantes in Clericos & uxorios Sacerdotes ſeverius animadvertit. Qua de cauſſa multos habuit adverſarios, Clericos in primis Laudenſis Eccleſiæ, qui ſua matrimonia Concilii neſcio cujus Triburienſis authoritate tuebantur, & illis verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. 7. *Propter fornicationem unuſquiſque uxorem ſuam habeat.* Rem ita narrat Petrus ipſe Damiani Opuſculo 18. cap. 3. „ Sed cur ergo, *inquit*, ad coacervandos Canones ultra progredior, quandoquidem hos ignorare etiam ipſi nequeunt, qui tumida adverſus eos cervice conſligunt? Aliquando cum me Laudenſis Eccleſiæ tauri pingues armata conſpiratione vallarent, ac furioſo ſtrepitu vituli multi tumultuantes infrenderent, tamquam ructum fellis in os meum evomere, dicentes: Habemus authoritatem Triburienſis (ſi tamen ego nomen teneo) Concilii, quæ promotis ad Eccleſiaſticum Ordinem ineundi conjugii tribuit facultatem. Quibus ego reſpondi: Concilium veſtrum, quodcumque vultis nomen obtineat: ſed a me non recipitur, ſi decretis Romanorum Pontificum non concordat. Aucupantur enim quædam Canonum quaſi adulterina ſarmenta eiſque præbent authoritatem, ut authenticam Canonum valeant vacuare virtutem: Sed Salomon dicit: * Quia ſpuria vitulamina non dabunt radices altas. Sap. 4. Diſtant enim adinventiones hominum a ſententiis quæ prolatæ ſunt per Spiritum Sanctum, & qui ſacris Canonibus repugnare non metuunt, ipſum procul dubio Spiritum, a quo promulgantur, offendunt.

Et in eodem Opuſculo Diſſertatione ſecunda ad Cuniber-

nibertum Epiſcop. Taurinenſem directa: „ Inter nonnullos, *inquit*, virtutum flores, quibus tuæ Sanctitatis vernat ingenium, unum mihi, fateor, valde diſplicuit ...... Permittis enim ut Eccleſiæ Clerici, cujuſcumque ſint Ordinis, velut jure matrimonii conſœderentur uxoribus. Quod ſana, quam Eccleſiaſticæ munditiæ videatur obſcœnum, quam canonicæ ſit authoritati contrarium, quam certe cunctis Sanctorum Patrum ſanctionibus odioſum, abſit ut tanta, quæ in te eſt, poſſit ignorare prudentia. Præſertim cum & ipſi Clerici tui alias quidem ſatis honeſti, & literarum ſtudiis ſint decenter inſtructi. Qui dum ad me confluerent, tamquam Chorus Angelicus, & velut conſpicuus Eccleſiæ videbatur enitere Senatus. Poſtquam latentem peſtis hujus eluviem didici, protinus lux in caliginem, & lætitia mihi vertitur in mœrorem; atque ad illud Evangelicum mens illico recurrit, Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, &c.

Probatur vigeſimo-nono ex Concilio Melfitano in Apulia, quod anno 1090. ſub Urbani Secuodi Pontificatu celebratum eſt, Canone 2. ita decernente: Sacrorum Canonum inſtituta renovantes præcipimus ut a tempore Subdiaconatus nulli liceat carnale commercium exercere. Quod ſi depreheoſus fuerit, Ordinis ſui periculum ſuſtinebit. *Et Canone* 12. Porro eos, qui in Subdiaconatu uxoribus vacare voluerint, ab omni ſacro Ordine removemus, Officio atque Beneficio Eccleſiæ carere decernimus. Quod ſi ab Epiſcopo commoniti, non ſe correxerint; Principibus licentiam indulgemus, ut eorum ſœminas mancipent ſervituti. Si vero Epiſcopi conſenſerint eorum pravitatibus, ipſi Officii interdictione mulctentur.

Probatur trigeſimo ex Concilio Londinenſi, quod ſub Paſchalis Secundi Pontificatu, anno 1102. a Sancto Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo & Britanniæ majoris Primate celebratum eſt: in quo ſacrorum Miniſtrorum continentia tribus Canonibus præcepta eſt. Canone 4. ſtatuit; „ Ut nullus Archidiaconus, Presbyter, Canonicus uxorem ducat, aut ductam retineat. Subdiaconus vero quilibet qui Canonicus non eſt, ſi poſt profeſſionem caſtitatis uxorem duxerit, eadem regula conſtringatur. *Canone* 5. Ut Presbyter, quamdiu illicitam converſationem mulieris habuerit, non ſit legalis, nec Miſſam celebret; nec ſi celebraverit, ejus Miſſa audiatur. *Canone* 6. Ut nullus ad Subdiaconatum, aut ſupra, ordinetur ſine profeſſione caſtitatis.

Probatur trigeſimo primo ex Concilio Rotomagenſi, quod a Goisfredo Archiepiſcopo, anno Chriſti 1119. celebratum eſt, in quo Provinciæ ſuæ Presbyteris omni mulierum conſortio interdixit, quamvis inſœlici eventu, nec abſque ſeditione & cædibus. Rem ita narrat Ordericus Vitalis libro 12. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. „ Inter cætera Concilii Capitula, quæ protulit, *inquit*, omne conſortium ſœminarum penitus eis interdixit, & in tranſgreſſores terribilem anathematis ſententiam vibravit. Cumque Presbyteri tam grave pondus nimium abhorrerent, & inter ſe pro corporum & animarum diſcrimine conquerentes muſſitarent: Archiepiſcopus Albertum quemdam eloquentem, quia neſcio quid fari cœperat, juſſit comprehendi, & mox in ergaſtulum carceris retrudi. Præfatus enim Præſul erat Brito, in multis indiſcretus, tenax, & iracundus, vultu, geſtuque ſeverus, in increpatione auſterus, procax, & verboſitate plenus. Cum autem reliqui Sacerdotes, inſolita re viſa, nimis obſtupuiſſent, nimiumque perterriti, quod agendum eſſet, ignorarent, dubitantes utrum ſeſe defendere, ſeu fugere deberent: furibundus Præſul de Cathedra ſurrexit, de Synodo concitus exivit, ſatellitesque ſuos, quos ad hoc prius inſtruxerat, advocavit. Protinus illi cum fuſtibus & armis in Eccleſiam irruerunt, & in Conventiculum Clericorum mutuo colloquentium irreverenter ferire cœperunt. Porro quidam illorum ponderibus ſuis induti, per cœnoſos urbis vicos ad hoſpitia ſua cucurrerunt, alii vero podiis vel lapidibus, quos ibi forte invenerant, arreptis, repugnare conati ſunt. Clientes autem quod ab inermi coronatorum choro convicti fugiſſent, erubuerunt: & indignantes coquos, ac piſtores, & vicinos aſſeclas actutum aſciverunt & recidivum certamen in ſacris temere penetralibus redintegraverunt. Quoſcumque in Eccleſia vel Cœmeterio repererunt, juſtos, vel injuſtos, percuſſerunt, vel impegerunt, vel alio quolibet modo injuriati ſunt.

Probatur trigeſimo-ſecundo ex Concilio Œcumenico Lateranenſi I. ſub Calliſto II. Pontifice Maximo Canone 3. ita decernente: „ Presbyteris Diaconibus vel Subdiaconibus, concubinarum, & uxorum contubernia penitus interdicimus, & aliarum mulierum cohabitationem, præter quas Synodus Nicæna per ſolas neceſſitudinum cauſſas habitare permiſit; videlicet matrem, ſororem, amitam, vel materteram, aut alias hujuſmodi, de quibus nulla valeat juſte ſuſpicio oriri.

Probatur trigeſimo-tertio ex Concilio Londinenſi, anno Chriſti 1125. convocato authoritate Joannis Cremenſis Cardinalis, & Sedis Apoſtolicæ per Angliam Legati, Caoonc 13. *Presbyteris*, inquit, *Diaconibus Subdiaconibus*, *Canonicis*, *uxorum*, *concubinarum*, *& omnium omnino ſœminarum contubernia*, *Authoritate Apoſtolica inhibemus*, *præter matrem*, *ſororem*, *amitam*, *ſive illas mulieres*, *quæ omni carent ſuſpicione*. *Qui hujus decreti violator extiterit*, *confeſſus*, *vel convictus*, *ruinam proprii Ordinis patiatur*.

Probatur trigeſimo-quarto ex Concilio Œcumenico Lateranenſi ſecundo ſub Innocentio II. anno Chriſti 1139. Can. 6. ita ſtatuente: *Decernimus etiam ut ii qui in Ordine Subdiaconatus*, *& ſupra*, *uxores duxerint*, *aut concubinas habuerint*, *Officio*, *atque Eccleſiaſtico Beneficio careant*. *Cum enim ipſi Templum Dei*, *vaſa Domini*, *Sacrarium Spiritus Sancti debeant eſſe*, *& dici*: *indignum eſt eos cubilibus & immunditiis deſervire*.

Et Canone 7. *Ad hæc Prædeceſſorum noſtrorum Gregorii VII. Urbani*, *& Paſchalis Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes*, *præcipimus ut nullus Miſſas eorum audiat*, *quos uxores*, *vel concubinas habere cognoverit*. *Ut autem lex continentiæ*, *& Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis & ſacris Ordinibus dilatetur*: *ſtatuimus quatenus Epiſcopi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Subdiaconi*, *Regulares Canonici*, *& Monachi atque Converſi profeſſi*, *qui ſanctum tranſgredientes propoſitum*, *uxores ſibi copulare præſumpſerint*, *ſeparentur*. *Hujuſmodi namque copulationem*, *quam contra Eccleſiaſticam Regulam conſtat eſſe contractam*, *matrimonium non eſſe cenſemus*. *Qui etiam ab invicem ſeparati*, *pro tantis exceſſibus condignam Pœnitentiam agant*. Hic Canon repetitus eſt & confirmatus in Concilio Remenſi, quod anno Chriſti 1148. ab Eugenio Tertio celebratum eſt. Cujus etiam Concilii Canone 3. Clericorum incontinentia coercetur. *Propterea*, inquit, *quod a Patribus noſtris propenſiori cura novimus conſtitutum*, *nos quoque præcipimus obſervari*: *ut qui in Ordine Subdiaconatus*, *aut ſupra uxores duxerint*, *aut concubinas habuerint*, *Officio atque Eccleſiaſtico Beneficio careant*.

Idem decrevit Concilium Lateranenſe tertium ſub Alexandro III. Canone 11. *Clerici*, inquit, *in ſacris Ordinibus conſtituti*, *qui mulierculas in domibus ſuis incontinentiæ nota tenuerint*: *aut abjiciant eas*, *& continenter vivant*, *aut ab Officio*, *& Beneficio Eccleſiaſtico fiant alieni*.

Tridentinum denique Concilium perpetuam continentiam lege Eccleſiaſtica illis impoſitam agnoſcit, qui ad ſacros Ordines promoti ſunt, & eorum matrimonia irrita, pariter ac Monachorum decernit; anathemate feriens eos qui contrarium ſenſerint. Sic enim habet Seſſione 24. Canone 9. *Si quis dixerit Clericos in ſacris ordinibus conſtitutos*, *vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos*, *poſſe matrimonium contrahere*, *contractumque validum eſſe*, *non obſtante lege Eccleſiaſtica*, *vel voto*, *& oppoſitum nihil aliud eſſe quam damnare matrimonium*; *poſſeque omnes contrahere matrimonium*, *qui non ſentiunt ſe caſtitatis*, *etiamſi voverint*, *habere donum*: *anathema ſit*: *cum Deus id recte petentibus non deneget*, *nec patiatur nos ſupra id quod poſſumus tentari*. De matrimonii antea contracti uſu ſiluit Concilium Tridentinum, propter Eccleſiæ Græcæ inolitam a Trullani Concilii temporibus

Digitized by Google

bus conſuetudinem. Seſſione tamen 23. inter conditiones ordinandorum hanc poſtulat, ut ad ſacros Ordines non promoveantur, *Niſi qui ſperent ſe Deo authore continere poſſe.*

His legibus ſanctiſſimis continentes Clericos adſtrinxit Eccleſia, atque coercuit, adverſus quas Heterodoxi impie muſſitant. Violatæ quidem ſunt illæ frequentius a Sacerdotibus, & Miniſtris ad libidinem pronis: Sed malitia hominum, & effuſa in voluptates intemperantia legum non derogat ſanctitati: immo earum ſanctimonia hinc maxime commendatur, quod intemperantiam illam coerceant.

Mulierum etiam conſanguinearum & affinium contubernia quædam Concilia majoribus Clericis prudenter interdixerunt.

Porro caſtitati & continentiæ ſuorum Miniſtrorum conſuluit Eccleſia, non tantum ipſis matrimonii fœdere poſt ſacram Ordinationem, aut contracti antea juribus & uſu interdicendo: verum & ipſos abſtrahendo ab earum etiam mulierum contubernio, quibus convivere Nicæna Synodus ipſis permiſit: cum eorum intemperantia etiam conſanguineis & affinibus adhiniente gravius illud remedium fuit opus. Quod etiamnum Epiſcopi quidam ſanctiſſime obſervant, ipſis prohibendo ne cum fratrum uxoribus, cum neptibus, & cognatis commorentur. Et hanc juſtam eſſe prohibitionem, qui aliquo rerum uſu pravos norunt Clericorum quorumdam mores, & occaſionum pericula, fatebuntur. Sic Bracharenſe Concilium, anno 657. Canone 5. ad auferendam Clericis omnem fornicandi occaſionem, ſtatuit: *Ut nullus Sacerdotum, ſive quiſquis ille de Clero, abſque honeſto & competenti matrimonio, excepta ſola matre, cum quibuſlibet fœminis ſecrete ſe præſumat adjungere; non ſolum cum extraneis mulieribus, ſed nec cum ipſis etiam ſororibus vel propinquis; ne licentia ſororum, vel propinquarum mulierum, quiſquis ille ſolutus, familiarior habeatur ad perpetrandum ſcelus. Hujus ergo præceptionis tranſgreſſor, ſex menſibus ſe noverit Pœnitentiæ legibus ſubjacere.*

Sic Moguntinum Concilium ſub Stephani VI. Pontificatu, anno 888. cap. 10. *Ut Clericis*, inquit, *interdicatur, mulieres in domo ſua habere omnimodis decernimus. Quamvis etiam ſacri Canones quaſdam perſonas fœminarum ſimul cum Clericis in una domo habitare permittunt, tamen [quod multum dolendum eſt] ſæpe audivimus per illam conceſſionem ſcelera multa eſſe commiſſa, ita ut quidam Sacerdotum cum propriis ſororibus concumbentes, filios ex eis generaſſent. Et idcirco conſtituit hæc Sancta Synodus, ut nullus Presbyter ullam fœminam ſecum in domo propria permittat, quatenus occaſio malæ ſuſpicionis, vel facti iniqui, penitus auferatur.*

Sic Metenſe Concilium tempore Arnulphi Regis celebratum, cap. 3. *Sacerdotes*, inquit, *qui vice Moſis iram Domini ſuper populum ſævientem precibus ſuis debent mitigare, attendentes etiam ne illud fiat, quod ſcriptum eſt: Maxima ruina populi in culpa Sacerdotum fuit: nequaquam in ſua domo ſecum aliquam fœminam habeant, nec matrem, nec ſororem; ſed auferentes omnem occaſionem Satanæ, Angelicam vitam ducant, & Domino Deo, caſto corpore, mundo corde, ſine tenus ſerviant.*

Sic Nannatenſe Concilium Canone 3. *Prohibendum*, inquit, *& modis omnibus interminandum eſt, ut nullus Sacerdos eas perſonas fœminarum, ſicut & in Canone inſertum continetur, de quibus ſuſpicio eſſe poteſt, in domo ſua habeat. Sed neque illas, quas Canones concedunt [quia inſtigante diabolo, etiam in illis ſcelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis illarum] ſcilicet matrem, amitam, ſororem. Sed ſi quis habuerit talem, neceſſitatem patientem, cui ſit neceſſaria ſuſtentatio Presbyteri, habeat in vico, aut in villa domum longe a Presbyteri converſatione, & ibi eis ſubminiſtret quæ neceſſaria ſunt.*

PROPOSITIO III.

Perpetua lex continentiæ nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis, Sacris Miniſtris impoſita fuit.

PRobatur primo ex Canone 9. Ancyrani Concilii, cujus verba Propoſitione prima, in ſolutione poſtremæ objectionis deſcripſimus. Namque qui in ipſa Ordinatione proteſtati fuerant velle ſe conjugio copulari, quia continentiam ſervare non poterant, Ancyrani Patres matrimonio poſt Ordinationem inito uti non permiſiſſent, ſi a Chriſto, aut ab Apoſtolis continentiæ perpetuæ præceptum illis impoſitum fuiſſet.

Obſervandum tamen eſt Ancyranam Synodum facultatem illam ineundi poſt ſacram Ordinationem matrimonii ad Presbyteros & Epiſcopos non extendiſſe. Immo Neocæſareenſe Concilium, quod paulo poſt celebratum eſt, Canone primo decrevit, *Presbyterum, ſi uxorem acceperit, ab Ordine deponendum.*

Probatur ſecundo. Si lex perpetuæ continentiæ majoribus Clericis a Chriſto, aut ab Apoſtolis impoſita fuiſſet, ſemper caſtitatem tacite profeſſi fuiſſent, quicumque Ordines ſacros ſuſceperunt: atqui caſtitatem non ſunt ſemper tacite profeſſi, ut conſtat ex S. Baſilio, qui profeſſiones virorum non novit niſi Monachorum, qui tacite cœlibatum videntur admittere; quos in poſterum expreſſe profiteri jubet caſtitatem. Argumento eſt itaque perpetuæ continentiæ legem a Chriſto, aut ab Apoſtolis, non fuiſſe majoribus Clericis conſtitutam. S. Baſilii verba Epiſtola 2. Canonica ad Amphilochium, Canone 19. hic adſcribo. *Virorum autem profeſſiones*, inquit, *non novimus, præter quam ſi qui ſeipſos Monachorum Ordini addixerint: qui tacite videntur cœlibatum admittere. Sed in illis quoque illud exiſtimo præcedere oportere, ut ipſi interrogentur, & evidens ipſorum accipiatur profeſſio, ut poſtquam ad libidinoſam & voluptariam vitam ſe converterint, eorum qui fornicantur, punitioni ſubjiciantur.*

Probatur tertio ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 59. aſſerente Eccleſiam quibuſdam in locis connivere Presbyteris & Diaconis ut matrimonio antea contracto utantur. Cum enim ſibi objeciſſet, Presbyteros, & Diaconos nonnullis in locis liberos ſuſcipere, reſpondet: *Non illud ex Canonis authoritate fieri: ſed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ac connivere ſolet, ob nimiam populi multitudinem: cum ſcilicet qui ad eas ſe functiones applicent, non facile reperiuntur.* Et ſuperius, cum dixiſſet, *Eum qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametſi unius ſit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi, aut Hypodiaconi Ordinem admitti; ſed eum dumtaxat, qui ab unius uxoris conſuetudine ſe continuerit, aut ea ſit orbatus*, Addit. *Id in illis locis præcipue fieri, ubi Eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur:* Evidenter ſignificans hanc Diſciplinam ubique non viguiſſe. Ac Eccleſia nuſquam hac œconomia, vel conniventia uſa eſſet, ſi perpetua continentia majoribus Clericis divino jure, aut Apoſtolico præcepto fuiſſet imperata.

Probatur quarto ex Socrate lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 21. in quo teſtatur Presbyteros, immo & Epiſcopos in Oriente, nulla lege coactos fuiſſe perpetuam ad continentiam ſervandam, ſed non paucos etiam in Epiſcopatu liberos ex uxore legitima procreaſſe. *Ipſe*, inquit, *in Theſſalia aliam conſuetudinem invaluiſſe novi; ut ibi qui Clericus ſit, ſi cum uxore, quam, cum eſſet Laicus, ducebat, poſtquam Clericus factus ſit, dormierit, Clericatu abdicatus ſit: id adeo cum omnes illuſtres Presbyteri in Oriente, & Epiſcopi etiam, modo ipſi voluerint, nulla lege coacti ab uxoribus abſtineant. Nam non pauci illorum, dum Epiſcopatum gerunt, etiam liberos ex uxore legitima procrearent. Conſuetudinis autem in Theſſalia obſervatæ Author fuit Heliodorus Triccæ, quæ eſt urbs illius regionis. Eadem conſuetudo etiam Theſſalonicæ, & in Macedonia, & Hellade ſervatur.* Porro ſi Chriſti, vel Apoſtolorum præcepto perpetua continentia Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis imperata fuiſſet, nuſquam paſſa eſſet Eccleſia, ut impune rei uxoriæ operam darent, & filios procrearent.

Probatur quinto ex Eccleſiæ Græcæ Diſciplina ſancita in Trullano Concilio, anno Chriſti 692. celebrato: quod matrimonium quidem Clericis majoribus, immo & Subdiaconis contrahere prohibuit, ſed iiſdem, ſolis exceptis Epiſcopis, uſum initi ante ſacram Ordinationem matrimonii permiſit, Canone 13. cujus hæc ſunt verba: *Quoniam Romanæ Eccleſiæ pro Canone traditum eſſe cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum vel Presbyteratum, profiteantur ſe non amplius ſuis uxoribus conjungendos: nos antiquum Canonem Apoſtolicæ perfectionis ordiniſque ſervantes, hominum*

quæ

qui ſunt in ſacris legitima conjugia, deinceps quoque firma & ſtabilita eſſe volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem diſſolventes, vel eos mutua, tempore convenienti, conſuetudine privantes. Quamobrem, ſi quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad talem gradum aſſumi nequaquam prohibeatur, ſi cum legitima uxore cohabitet. Sed neque Ordinationis tempore ab eo poſtuletur, ut profiteatur ſe legitima cum uxore conſuetudine abſtenturum: ne ex eo a Deo conſtitutas, & ſua præſentia benedictas nuptias injuria afficere cogamur, Evangelica voce exclamante: Quæ Deus conjunxit, homo non ſeparet: & Apoſtolo docente, Honorabiles nuptias & thorum immaculatum: &, Alligatus es uxori? Ne quære ſolutionem ...... Si quis autem fuerit auſus, præter Apoſtolicos Canones incitatus, aliquem eorum, qui ſunt in ſacris, Presbyterorum, inquimus, vel Diaconorum, vel Hypodiaconorum, conjunctione cum legitima uxore, & conſuetudine privare, deponatur. Similiter & ſi quis Presbyter, vel Diaconus ſuam uxorem pietatis prætextu ejecerit, ſegregetur: & ſi perſeveret, deponatur.

Probatur ſexto ex Innocentio III. in C. *Cum olim*, de Clericis conjugatis: in quo Achierontino Archiepiſcopo quærenti, an filius Sacerdotis Græci ad Epiſcopatum Anglorienſem promoveri poſſet, ad quem fuerat ab Anglorienſibus Canonicis electus, ſic reſpondit: *Nos igitur attendentes, quod Orientalis Eccleſia votum continentiæ non admiſit: quoniam Orientales in Minoribus Ordinibus contrahunt, & in ſuperioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus, niſi pro eo quod Græci hujuſmodi inter Latinos converſantur, regionis conſuetudo repugnet, & ſi aliud Canonicum non obſiſtat, ad confirmationem, & conſecrationem ſine dubitatione procedas.*

*s Conci- o Lu- dunenſi b Gre- rio X. * in Flo- ntino b Euge- io IV.*

Denique idem conſtat ex omnium Eccleſiæ Græcæ cum Latina reconciliationum Hiſtoria a Photiani Schiſmatis temporibus: ſemper enim ſuſcepti fuere Græci cum ſuis moribus ac Diſciplina, nec ullus Pontifex ipſorum Sacerdotibus perpetuæ jugum continentiæ imponere uſquam tentavit *. Quos tamen ad eam ſervandam adegiſſent, ipſoſqoe abſtraxiſſent ab uxoribus, ſi divino jure, vel Apoſtolico Præcepto, majorum Clericorum cœlibatus inſtitutus eſſet.

Objicitur primo in ſecundam Propoſitionem. Tertullianus Africanæ Eccleſiæ Presbyter uxorem duobus libris adhortatus eſt ut poſt ſuum obitum continentiam ſervaret, aut ſaltem ne cum ethnico homine matrimonio jungeretur: at ipſam non fuiſſet ad contioentiam adhortatus poſt obitum ſuum ſervandam, ſi marito ad Sacerdotium promoto continere coacta fuiſſet, eo quod Sacerdotibus uſus matrimonii eſſet prohibitus. In Eccleſia igitur Africana Sacerdotes matrimonio ante Ordinationem contracto utebantur.

Confirmatur. Inter ſcelera quæ Novato Carthaginenſi Presbytero Schiſmatico Sanctus Cyprianus exprobrat, Epiſtola 49. ad Cornelium data, refert quod uterum uxoris calce percuſſerit, & abortione properante in parricidium partum expreſſerit: adeoque temerarie damnet ſacrificantium manus, cum eſſet ipſe nocentior pedibus, quibus filius qoi naſcebatur occiſus erat. Africanæ igitur Eccleſiæ Diſciplina Sacerdotibus uſum conjugii non prohibebat: alioqui Sanctus Cyprianus Novatum non tantum immane facinus, verum etiam intemperantiam & libidinem exprobraſſet. Nec reſpondere juvat, Novatum uterum uxoris prægnantis calce percuſſiſſe, cum nondum eſſet ad Sacerdotium promotus. Nam iſtud crimen, ut & alia flagitia, quæ Sanctus Cyprianus ibidem recenſet, ipſius Ordinationem impediviſſent, ſi ante eam fuiſſent perpetrata.

Reſpondeo ad primum, nego minorem. Poterat enim uxor Tertulliani, quæ continentiæ propoſitum ante ipſius conſecrationem amplexa fuerat, ad ſecundas nuptias poſt illius obitum convolare, cum nullo voto ſe obſtrinxiſſet, ſed ſimplex iniiſſet propoſitum ſervandæ continentiæ quamdiu vir ejus eſſet ſuperſtes. Quamobrem Tertullianus ipſam a ſecundis nuptiis avocat. Cæterum quod jam ipſam ut ſororem, potius quam ut uxorem ſpectaret, ex quo fuerat ad Sacerdotium aſſumptus, colligitur ex nomine quo ipſam compellat. *Dilectiſſima*, inquit, *mihi in Domino conſerva.* Colligitur etiam ex eo quod falſorum, numinum Sacerdotes continentiam ſervare notet: *Continent*, inquit, *etiam gehennæ Sacerdotes. Sacerdotium viduitatis & cœlibatium eſt apud nationes.* Quaſi innuat a fortiori Chriſtianæ Religionis Sacerdotes continentiæ perpetuæ addictos eſſe.

Incertum an Sacerdos eſſet Tertullianus, cum libros Ad uxorem ſcripſit.

Reſpondeo ſecundo, non eſſe certum utrum Tertullianus ad Sacerdotium aſſumptus eſſet, cum libros ad uxorem ſcripſit. Neque enim illos ſcripſit morti proximus, ſed perſecutione ſæviente, ut colligitur ex his verbis capitis 5. *Nam quid geſtiamus libros gerere, quos cum habemus, præmittere optamus, reſpectu ſcilicet imminentium anguſtiarum, cupidi & ipſi iniquiſſimo iſto ſæculo eximi, & recipi ad Dominum? Nimirum neceſſaria ſoboles ſervo Dei. Satis enim de ſalute noſtra ſecuri ſumus, ut liberis vacemus: quærenda nobis onera ſunt, quæ etiam a Gentilium pleriſque vitantur, nobis plurimum importuna, quantum Fidei periculoſa. Cur enim Dominus, Væ prægnantibus, & nutricantibus cecinit, niſi quia filiorum impedimenta teſtatur in illa die expeditionis incommodum futura? Ea utique nuptiis imputantur. Iſtud autem ad viduas non pertinebit: ad primam Angeli tubam expeditæ proſilient: quamcumque preſſuram, perſecutionemque libere perferent, nulla in utero, nulla in uberibus æſtuante ſarcina nuptiarum.*

Denique uxor ejus adhuc juvenis erat & formoſa, cum illos ad eam libros ſcripſit, ut conſtat ex illis verbis capitis 4. *Carnis concupiſcentia ætatis officia defendit, decoris meſſem requirit, gaudet de contumelia ſua: dicit virum neceſſarium ſexui ut authoritatis & ſolatii cauſſam, vel ut a malis rumoribus tuta ſit. Et tu adverſus conſilia hæc ejus adhibe ſororum noſtrarum exempla, quarum nomina penes Dominum, quæ nullam formæ, vel ætatis occaſionem, præmiſſis maritis, ſanctitati anteponunt. Malunt enim Deo nubere; Deo ſpecioſæ, Deo ſunt puellæ, cum illo vivunt, cum illo ſermocinantur: illum diebus, & noctibus tractant: Orationes ſuas velut dotes Domino aſſignant: ab eodem dignationem velut munera dotalia, quotieſcumque deſiderant, conſequuntur. Sic æternum ſibi bonum donum Domini occupaverunt, ac jam in terris non nubendo, de familia Angelica deputantur. Talium exemplis fœminarum ad æmulationem te continentiæ exercens ſpiritali affectione carnalem illam concupiſcentiam humabis, temporalia & volatilia deſideria formæ vel ætatis, immortalium bonorum compenſatione delendo.* Porro ſi juvenis erat, & elegantis adhuc formæ uxor Tertulliani, cum hos ipſi libros nuncupavit, veriſimile eſt Tertullianum ipſum non adeo provectæ fuiſſe ætatis, nec forſan adhuc Sacerdotio inſignitum.

Immane Novati in uxorem facinus, ante illius Ordinationem perpetratum.

Ad confirmationem reſpondeo, veriſimilius eſſe, quod facinus iſtud Novatus ante Ordinationem ſuam perpetraverit: quod tamen quia tunc Eccleſiæ ignotum erat, non prohibuit quin ad Sacerdotium proveheretur. Tunc autem vulgatum eſt iſtud Novati crimen, ut & alia ſcelera, quorum reus erat, cum in ejus mores ſchiſmatis ab eo facti occaſione diligentius inquiſitum eſt. Cur autem veriſimilius id aſſeram, ratio eſt, quia Eccleſia Africana, quæ Sacerdotes negotiis ſæcularibus implicari non patiebatur, nec tutores nominari, multo minus paſſa eſſet ipſos rei uxoriæ vacare, quæ longe magis a Deo abſtrahit, quam temporalium procuratio negotiorum. Prohibitum autem fuiſſe Sacerdotibus in Eccleſia Africana ne tutelam vel curam gererent, probat evidenter Epiſtola Sancti Cypriani ſexageſima ſexta, qoa prohibet offerri Sacrificium pro dormitione Geminii Victoris, quia Geminium Fauſtinum Presbyterum tutorem teſtamento ſuo nominaverat: *Cum jam pridem*, inquit Sanctus Cyprianus, *ſtatutum ſit in Concilio Epiſcoporum ne quis de Clericis & Dei Miniſtris tutorem vel curatorem teſtamento ſuo conſtituat; quando ſinguli divino Sacerdotio honorati, & in Clerico Miniſterio conſtituti, nonniſi Altari & Sacrificiis deſervire, & precibus atque Orationibus vacare debeant. Scriptum eſt enim: Nemo militans Deo obligat ſe moleſtiis ſæcularibus, ut poſſit placere ei cui ſe probavit. Quod cum de omnibus dictum ſit, quanto magis moleſtiis & laqueis ſæcularibus obligari non debent, qui divinis rebus & ſpiritalibus occupati, ab Eccleſia*

cleſia recedere, & ad terrenos & ſæculares actus vocari non poſſunt? Et poſtquam hujus religionis formam Levitas tenuiſſe dixit in veteri Lege, qui Templo & Altari, Miniſteriiſque divinis penitus addicti, terrenis curis exempti penitus erant, hæc ſubjungit: *Quod Epiſcopi Anteceſſores noſtri religioſe conſiderantes, & ſalubriter providentes, cenſuerunt ne quis frater excedens ad tutelam vel curam Clericum nominaret, ac ſi quis hoc feciſſet, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab Altari Sacerdotes & Miniſtros voluit avocare. Et ideo Victor cum contra formam nuper in Concilio Sacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum Presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt, quod pro dormitione ejus apud vos fiat Oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Eccleſia frequentetur, ut Sacerdotum decretum religioſe & neceſſario factum ſervetur a nobis: ſimul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes & Miniſtros Dei, Altari ejus & Eccleſiæ vacantes, ad ſæculares moleſtias devocet.*

Clemens Alexandrinus explicatur.

Objectio ſecunda petitur ex Clemente Alexandrino, l. 3. Stromatum, p. 139. dicente: *Quin & unius quoque uxoris virum utique admittit* Apoſtolus, *ſeu ſit Presbyter, ſeu Diaconus, ſeu Laicus; utens matrimonio citra reprehenſionem. Servabitur autem per filiorum procreationem.* Sub finem igitur ſecundi Sæculi Sacerdotes & Diaconi matrimonio utebantur.

Reſpondeo primo, eſto quidam Sacerdotes & Diaconi tunc liberos poſt ſacram Ordinationem ex matrimonio antea inito ſuſciperent, quia nondum ullo præcepto, ullove Canone perpetua continentia ipſis præcepta erat; non ſequitur tamen quod maxima pars Clericorum majorum continentiam ex pietate & Eccleſiaſtica conſuetudine non ſervaret, & quod cœlibes, aut continentes præ aliis ad ſacra Miniſteria non ſeligerentur.

Reſpondeo ſecundo, uſum matrimonii in illo Clementis Alexandrini loco ad Laicos referri [*ſeu Laicus utens matrimonio citra reprehenſionem:*] non autem ad Diaconos, aut Presbyteros, quos unius quidem uxoris viros admittit Apoſtolus, non autem filiorum procreationi operam dantes. Id porro ſatis erat ad Clementis inſtitutum, qui unum id probandum ibi ſuſceperat contra Tatianum & Encratitas, matrimonium uſumque ejus malum non eſſe, nec ab eo velut a peccato abhorrere homines debere eum a Deo ſit inſtitutum. Ex hoc enim quod Apoſtolus: *Unius uxoris virum*, ad Sacerdotium aſſumi decreverit, ſequitur evidenter, matrimonium non ſolum a Lege conceſſum, ut illi Hæretici contendebant, ſed etiam in Novo Teſtamento. Hinc pag. 344. ejuſdem libri ſic colligit: *Quid autem ad hæc dicunt, qui in legem invehuntur, & in matrimonium, ut quod ſit ſolum a Lege conceſſum, non autem etiam in novo Teſtamento? Quid ad has leges latas poſſunt dicere, qui ſationem abhorrent, & generationem, cum Epiſcopum quoque qui domui recte præſit, Eccleſiæ ducem conſtituat? Domum autem Dominicam unius mulieris conſtituit conjugium.*

Ex Concilio Gangrenſi nihil colligi poteſt contra cœlibatum Sacerdotum.

Objectio tertia petitur ex Concilio Gangrenſi, Canone 4. ita decernente: *Si quis diſcernit Presbyterum conjugatum, tamquam occaſione nuptiarum, quod offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideo ſe abſtinet, anathema ſit.* Itaque Presbyteri conjugio in Orientis Eccleſiis utebantur Concilii Nicæni temporibus. Gangrenſis enim Synodus non multo poſt Nicænam celebrata eſt.

Reſpondeo, Patres Gangrenſes eo in Canone locutos non eſſe de Presbytero, qui conjugio poſt Ordinationem ſacram uteretur; ſed de eo qui uxorem olim habuerat, vel habebat etiamnum ſororis loco, non uxoris. Agebat namque Synodus contra Euſtathii, ſeu Euſtati hæretici aſſeclas, qui quod nuptias exacrarentur, Laicos quidem actu conjugatos a communione repellebant, Presbyteros vero etiam ab uſu matrimonii prius initi temperantes, quod tamen olim nuptias iniiſſent, a ſacrorum congreſſu arcebant, indignoſque judicabant qui Euchariſtiam offerrent, quaſi crimine pollutos contracti matrimonii. Quamobrem ſacra Synodus nuptiis honorem ſuum afferens, impium dogma execratur, & anathemate eos ferit, qui inter oblationem Sacerdotis olim conjugati, & cœlibis diſtinguerent, quaſi ille pridem connubium iniens aliquo ſe crimine infeciſſet; cum tamen honorabile connubium, & thorus immaculatus illi notam inurere non deberet. Hanc eſſe Gangrenſium Patrum mentem oſtendit verſio Dionyſii Exigui, qui Canonem illum ex Græco Textu ſic Latine reddidit: *Quicumque diſcernit a Presbytero qui uxorem habuit, quod non oporteat, eo miniſtrante, de oblatione percipere, anathema ſit.* Id oſtendit etiam vis ipſa Græci verbi γεγαμημένους, quod ſignificat eum qui uxorem habuit: Unde Geſnerus, Lutheranarum licet partium Author Dionyſii Exigui verſionem ſecutus eſt.

Objectio quarta depromitur ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Dracontium, dicente: *Novimus autem & Epiſcopos jejunantes, & Monachos comedentes. Novimus & Epiſcopos non bibentes vinum, & Monachos bibentes. Novimus quoque Epiſcopos ſigna facientes, & Monachos non facientes. Multi quoque ex Epiſcopis matrimonia non inierunt: Monachi contra parentes liberorum facti ſunt. Quemadmodum viciſſim Epiſcopos filiorum patres, & Monachos generis poteſtatem non quæſiviſſe animadvertas; & Clericos bibiſſe, & Monachos jejunaſſe.* Ergo tempore Sancti Athanaſii Clerici majores, etiam Epiſcopi, filios ex matrimonio ante conſecrationem ſuam inito ſuſcipiebant.

S. Athanaſii locus ex Epiſtola ad Dracontium explicatur.

Nec reſpondere juvat, Sanctum Athanaſium ſignificare dumtaxat his verbis quoſdam Epiſcopos filios procreaſſe antequam ad Sacerdotium promoverentur. Nam Dracontius Monaſticæ Vitæ Sanctiſſimus Profeſſor, quem ad Epiſcopatum ſuſcipiendum ea Epiſtola S. Athanaſius adhortatur, Ordinis illius & gradus honorem fugiebat, quia ipſi perſuaſum erat Epiſcopos Monachorum inſtituta ſervare non poſſe; ſolitam abſtinentiam, jejunia, & in primis continentiam, ſe violaturum fore ſtatim atque eſſet Epiſcopus: atqui id perſuaſum non habuiſſet, ſi Eccleſiæ Antiſtites perpetuam ſervare continentiam ſoliti eſſent. Matrimonio igitur impune utebantur.

Præterea. Sanctus Athanaſius æque componit Epiſcopos cum Monachis, vel iiſdem opponit in potatione vini, vel abſtinentia, & in patratione miraculorum, ac in procreatione filiorum: at certum eſt multos Epiſcopos non ſolum vinum bibiſſe, & miracula non edidiſſe ante Epiſcopatum, ſed nec in ipſo Epiſcopatu: itaque & filios procreaſſe conſtat nedum antequam Epiſcopi fierent; verum etiam poſtquam ſunt inaugurati.

Reſpondeo, Sanctum Athanaſium intelligendum eſſe de uxoribus ductis, deque filiis procreatis ante Epiſcopatum. Huncque ſenſum eſſe Sancti Athanaſii ex eo colligitur quod eodem modo de Epiſcopis, ac de Monachis loquatur. At certum eſt nuſquam permiſſa fuiſſe Monachis connubia, & rei uxoriæ uſum, ex quo Monaſticam Vitam profeſſi ſunt: igitur nec Epiſcopis ex quo ſunt ad Epiſcopatum promoti. Idem confirmatur ex ipſo Sancto Athanaſio in Apologia de fuga ſua, ubi mores Arianorum Epiſcoporum, qui eum perſequebantur, deſcribens, de quodam Leontio, quem ἀπόκοπον, id eſt exectum, & Eunuchum appellabant, Ariano Pſeudoepiſcopo ita refert: *Leontius cum argueretur commercium habere cum quadam muliere juvencula, cui nomen Euſtolium, juſſuſque proinde fuiſſet ut ab jus contubernio abſtineret, ejus cauſſa ſeipſum caſtravit, quo libere ejus conſuetudine uti poſſet. Neque tamen vel ita ſuſpicionem abluere potuit: quin potius ob id ipſum, cum Presbyter eſſet, depoſitus fuit: quamvis Conſtantius Hereticus vi effecerit, ut eum Epiſcopum appellarent.* At ſi Presbyteri & Epiſcopi, tempore Sancti Athanaſii poterant cum uxoribus ante Ordinationem ductis, lege matrimonii poſtea commiſceri: quis credat Leontium hominem ſalaciſſimum ſe abſcindere maluiſſe, ut cum Euſtolio ſecurius degeret, quam ante Ordinationem eam uxorem ducere, qua Presbyter factus jure conjugali uti potuiſſet?

Ad id vero quod contra hanc reſponſionem objicitur, reſpondeo, diſtinguo minorem. Id perſuaſum non habuiſſet Dracontius, vere, concedo; falſo, nego. Nam Monachi, qui ipſum ab Epiſcopatu deterrebant, eumque apud ſe retinere nitebantur, quod ipſorum ſocietati & exemplo eſſet, & ornamento, ipſius ſimplicitate abuſi, illi perſuaſerant Epiſcopatum

eſſe

eſſe cauſſam peccati, & innumeras inde occaſiones delinquendi ſuboriri: deteriorem ipſum proinde evaſurum, ſi dignitatem illam ſuſciperet; non eſſe huic muneri idoneos Monachos, ad quem conjugati aſſumebantur: Epiſcopos menſam omnibus per viam habere, & lautas epulas; vinumque bibere ipſos oportere; proindeque Monachos, qui jejuniis, & abſtinentia ſe exercent; nullumque conjugium norunt, perpetuæ caſtitati addicti, non poſſe tuta conſcientia Epiſcopatum ſuſcipere. Horum dictis & conſiliis Monachorum vir ſimplex, & omnium quæ extra Monaſterium ſuum, aut ſolitudinem gerebantur, inexpertus, facile crediderat, dixeratque ſe numquam Epiſcopatum ſuſcepturum: quamobrem Sanctus Athanaſius e bono Eccleſiæ eſſe videns ut vir integerrimæ Fidei, & Sanctiſſimæ Vitæ, ac in Scripturis Sacris eruditus, ipſius regimini præficeretur, ipſum graviſſima Epiſtola eſt adhortatus ad ſuſcipiendum Epiſcopatum: ad quem electus ordinatuſque fuerat, & quem ſuadentibus Monachis fugiebat: omneſque ipſius ſcrupulos excuſſit. Id totam legentibus Epiſtolam perſpicuum fiet. *Oro te*, inquit, *ne iſtiuſmodi quid in mentem admittas, neque Authores iſtiuſmodi conſiliorum ſuſtineas. Non enim iſta digna ſunt Dracontio. Nam quæ Dominus inſtituit, ea & firma perſiſtunt, & fratrum iſta meticuloſitas compeſcitur. Quod ſi omnes eamdem mentem habuiſſent, qualem nunc habent, qui tibi in conſilio ſunt, quo pacto Chriſtianus factus eſſes, nullis uſquam repertis Epiſcopis?...... An forſitan ideo tibi conſilium ſuppeditant tui occultandi, quod dixeris, jurariſque, non futurum ut ſtes, ſi conſtituaris Epiſcopus? Iſtiuſmodi enim vocibus audio illos tuas aures circumſtrepere, & in ea re ſe cautos videri velle. Eſſent illi quidem vere cauti, ſi Miniſterio tibi injuncto cautum voluiſſent. Quod ſi legiſſent ſacras Scripturas, non citra illas conſilium darent. Quia jam tempus eſt ut Jeremiam culpent, & magnum illum Moſem accuſent, quod ipſorum conſilium non audierint, ſed Deum veriti, officium Miniſterii perfecerint, & prophetando adimpleverint..... Quod ſi verbum locutus es, & verbum Sanctis pro juramento eſt, reminiſcere quæſo Jeremiæ, quomodo ipſe qui dixerat: Non nominabo nomen Domini: poſtea metuens illum, qui in ſe erat, ignem, non pro iis quæ dixerat, fecit, neque, ut præoccupatus erat juramento, ſe in tenebras abdidit, ſed veritus Mandatorem, ſuam Prophetiam abſolvit.*

Deinde oſtendit multos ante ipſum ex Monaſtica Vita ad Epiſcopatum aſſumptos, ſacram dignitatem ſuſcepiſſe, quamvis eximia ſanctitate præditi eſſent: proinde ipſum non debere Monachis credere ipſum a regimine Eccleſiæ deterrentibus, neque cum illis inaniter cauſificari quod futurus ſit deterior; cum potius melior futurus ſit, ſi S. Paulum alioſque Sanctos imitari velit. *Neque enim*, inquit, *tu ſolus ex Monachis es conſtitutus, neque ſolus Monaſterio præfuiſti, neque ſolus a Monachis dilectus es. Noſti enim Serapionem Monachum eſſe, & quot Monachorum Præfectum? Neque a te ignoratur quot Monachorum Pater fuerit Apollonius. Noſti Agathonem, neque ignotum habes Ariſtonem. Memores Ammonii cum Serapione peregre profecti. Fortaſſis etiam audiſti de Cue in ſuperiori Thebaide: poteris etiam reſcire de Paulo, qui eſt apud Latos, & de aliis multis. Et tamen iſti Epiſcopi conſtitui non contradixerunt, ſed habentes pro exemplari Heliſæum, & conſcii quid Helias egerit, & eruditi quid Diſcipuli Chriſti, Apoſtolique fecerint, ſuſceperunt hanc curam, neque Miniſterium hoc aſpernati ſunt, neque propterea ſeipſis deteriores facti ſunt, ſed & laboris mercedem expectant, proficientes ipſi, alioſque proficere adhortantes. Quot ab Idolis converterunt? Quot a furioſa, & dæmoniaca conſuetudine ſuis admonitionibus compeſcuerunt? Quot adduxerunt Chriſto ſervos? adeo ut qui ſigna iſta conſpiciant, admirentur. An quæſo non ingens ſignum, puellam inducere ut virgo maneat? Et adoleſcentiorem adhuc ut ſit continens? Et Idololatram, ut agnoſcat Dominum? Ne igitur te impediant Monachi, quaſi ſolus ad hoc & quaſi teipſo deterior futurus ſis: Poteris enim etiam melior fieri, ſi Paulum imiteris, & Sanctorum Acta æmuleris. Noſti enim eos qui ita creati ſunt diſpenſatores Myſteriorum, rectius ſecundum ſcopum ſeſe incitaſſe ad bravium ſupernæ vocationis. Quando autem Paulus conteſtatus eſt, & coronam ſe expectavit accepturum, niſi cum miſſus eſſet ad docendum? Quando Petrus confeſſus eſt, niſi cum evangelizabat, & Piſcator hominum factus eſſet? Quando Helias aſſumptus eſt, niſi cum univerſam Prophetiam ſuam adimpleviſſet? Quando in ſpiritu dupla obtinuit Heliſæus, niſi cum omnibus relictis aſſectator factus eſt Heliæ? Cur autem delegit Diſcipulos Servator, niſi in id ut eos prædicatum emitteret? Quapropter cum iſtiuſmodi habeas exempla, dilectiſſime Draconti, nec dicas, nec dicentibus credas, Epiſcopatum eſſe cauſſam peccati, aut quod inde naſcantur occaſiones delinquendi. Licebit in Epiſcopatu eſurire, ſicuti Paulo: licebit & vinum non bibere, ſicuti Timotheus fecit: & jejunare frequenter, ut Paulus ſolet, ut ita ſecundum illum jejunans, alios ſermonibus nutrias; & ſitiens abſtinendo a potu, aliis docendo potum præbeas. Ne igitur talia objiciant conſiliarii tui. Novimus enim & Epiſcopos jejunantes, & Monachos comedentes, &c. Sic enim licet, & ad eum modum non prohibetur, ſed quiſque, ubi volet, decertet: non enim corona pro locis, ſed pro factis redditur. Ne igitur ſuſtineas diverſa conſulentes, ſed potius propera.*

Et infra: *Sed quid eſt quod tibi Authores ſunt ne Epiſcopatum capeſſas, cum illi ipſi cupiant habere Preſbyteros? Si enim malus es, ne ſint ſocii & gregales tui: ſi autem te idoneum norunt, ne invideant aliis. Quoniam ſi docere & præeſſe, ſecundum illos, cauſſa peccati eſt; ne ipſi doceantur, aut Presbyteros habeant. Verum tu iſtis humanis vocibus ne intendas, neque ſuſtineas eos qui illa ſuadent.*

Objicitur quinto. Gregorius Senior Sancti Gregorii Nazianzeni Pater ipſum genuit in Epiſcopatu: cœlibatus itaque tunc temporis non erat ſacris Ordinibus annexus.

Probatur antecedens. Ille genitus eſt a Patre jam ad Epiſcopatum promoto, quem Pater ad curam Eccleſiæ Nazianzenæ vocans ait, pauciores ætatis annos, quam ſe Epiſcopatus numeraſſe: atqui Pater Sancti Gregorii Nazianzeni ipſum ad ſummum Sacerdotium vocans, ait ipſum pauciores annos ætatis, quam ſe Epiſcopatus numerare: igitur a Patre jam Epiſcopo genitus eſt.

Probatur minor. Sic enim Patrem ſuum loquentem ſecum inducit Sanctus Gregorius Nazianzenus in Carmine de Vita ſua:

O chare Fili, te Pater ſupplex rogat, 1
Senex vigentem, Dominus & famulum ſuum:
Natura enim te, & lex duplex ſubdidit mihi.
Non poſco nummos, non lapillos fulgidos,
Agroſve, mollis aut quidquid luxus jubet.
Cupio te Aaroni jungere, atque Annæ ſato,
Ut præpotenti ſemper aſſiſtas Deo.
Te qui dedit, habet, nate, ne ſpernas Patrem.
Honeſta poſco: ſin minus, Pater petit.
Nondum tot anni ſunt tui, quot mihi in ſacris
Jam ſunt conſumpti victimis, da quod peto.

S. Gregorium Nazianzenum ante Patris Ordinationem genitum eſſe, probat Vita ipſius Chronologia.

Reſpondeo, Sermonem illum Gregorii Senioris hyperbolicum eſſe. Conſtat enim ex Chronologia Vitæ Sancti Gregorii Nazianzeni ipſum non ſolum ante Epiſcopatum, verum etiam ante Baptiſmum Patris natum eſſe. Quod ſic oſtenditur. Obiit Sanctus Gregorius Nazianzenus anno Chriſti 389. ut colligitur ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 127. ubi tempus ipſius mortis ſic deſignat: *Deceſſit ante hoc ferme triennium ſub Theodoſio Principe*. Vertebatur autem annus Imperii Theodoſii decimus quartus, cum anno Chriſti 392. concurrens, quando hæc Sanctus Hieronymus ſcribebat, ut conſtat ex capite ultimo ejuſdem libri. Ad feliciorem igitur & immortalem Vitam Sanctus Gregorius Nazianzenus tranſlatus eſt anno Chriſti 389. Ante ſeptemdecim annos vita functus erat ejus Pater, anno ſcilicet Chriſti 372. cum centum ferme annos vixiſſet, ex iiſque in Sacerdotio quinque & quadraginta exegiſſet, ut teſtatur Gregorius ipſe Nazianzenus Oratione 19. quæ eſt funebris in laudem Patris. Anno ad ſummum ante obitum, Gregorium filium, qui Saſimorum Epiſcopatu ob turbas hic obortas ceſſerat, in partem ſuæ ſolicitudinis vocavit, & Eccleſiæ Nazianzenæ ad tempus præfecit. Vix unum inter-

intereſſiſſe annum inter ejus vocationem ad Eccleſiam Nazianzenam, & obitum Patris, colligo ex eo quod ipſe in carmine de Vita ſua breve admodum fuiſſe tempus ſignificet, his verbis:

Paternæ at Sedis, [quod pii quidam viri
Nullum obſecrandi me ſibi ſtatuerent modum]
Ut hoſpitem alienæ, brevi me tempore
Geſſiſſe curam non nega.

Quadraginta igitur & quatuor annos in Sacerdotio exegerat Gregorius Pater cum Filio Nazianzenæ Eccleſiæ adminiſtrationem concredidit, anno Chriſti 371. itaque inauguratus fuerat Sacerdos anno Chriſti 327. igitur ſi tot annos præciſe habuiſſet ætatis Gregorius Nazianzenus, quot annos Sacerdotii ſanctiſſimus ipſius parens numerabat, hoc ipſo anno Chriſti 327. eum natum eſſe oporteret. At nequaquam ita ſe res habet: quod ſic demonſtratur. Gregorius Nazianzenus trigeſimum circiter annum exegerat, cum Athenis degeret una cum Baſilio literis dans operam, cumque hinc diſceſſit Baſilius, ut teſtatur ipſe in carmine de Vita ſua, his verbis:

Nam tempus ingens fluxerat jam in literis
Triginta & annos pene tunc exegeram.

Erat autem id tempus quando Julianus Apoſtata Athenas ſe contulit (ut idem Gregorius refert Orat. 4. quæ eſt ſecunda in Julianum) Conſtantio VII. & Gallo III. Coſſ. anno Chriſti 354. porro ſi tunc annum trigeſimum pene exegerat Gregorius Nazianzenus, ſequitur natalem ejus contigiſſe anno Domini 324. anno ſcilicet ante Concilii Nicæni celebrationem pene integro: quo tempore adhuc ethnicus erat Gregorius parens. Illum enim baptizatum fuiſſe tradit Gregorius Nazianzenus, * eo tempore quo Nicænum Concilium celebratum eſt, ſcilicet anno Chriſti 325. *Ac proinde*, inquit, *cum res ita tum nata fuiſſet: ut complures Epiſcopi Nicæam contenderent, quo Arii furori obſiſterent, Deo ſeſe ac veritatis Præconibus tradit, & deſiderium confitetur, communiſque ſalutis auxilium ab iis poſcit, inter quos inſignis quoque ille Leontius erat, qui tum Metropolim noſtram gubernabat.* Porro certum adhuc eſt ante illud tempus natum eſſe Gregorium Nazianzenum. Siquidem ante commemoratam converſionem Patris, ſcribit Nonnam matrem ipſum Deo ante ortum promiſiſſe, & in lucem editum ſtatim conſecraſſe. Natus itaque eſt anno Chriſti 324. anno pene integro ante converſionem Patris ex ethniciſmo. At non ſtatim Gregorius Pater inauguratus eſt Sacerdos poſt ſuſceptum Baptiſmum, ſed longo ſatis temporis intervallo, ut Cæſarium interim juniorem filium generaret. Id colligitur ex ipſo Gregorio Nazianzeno Oratione 19. quæ eſt funebris in laudem Patris. *Sacerdotium autem ſuſcepit*, inquit ille, *non ea facilitate ac confuſione quæ nunc viget, ſed nonnullo interjecto temporis ſpatio: quo nimirum ad ſui purgationem, aliorum quoque purgandorum peritiam & facultatem adjungeret: quemadmodum videlicet ſpiritualis ordinis lex poſcit.* Tempus illud triennio circumſcribimus, & anno Chriſti 327. ad Sacerdotium ipſum promotum fuiſſe probamus, ut ex ſuperius dictis conſtat. Certiſſimum igitur eſt Gregorium Seniorem nullos a tempore Ordinationis ſuæ liberos ſuſcepiſſe.

* Orat. funebri in laudem Patris.

Verum quamvis hæc reſponſio probabilis videri poſſit, meliori tamen ratione ſolvi hæc difficultas videtur, alium in ſenſum & quidem convenientiorem flectendo verba Gregorii Patris ad Filium, quæ interpolata viſa ſunt eruditis *Bollandi* continuatoribus, in Prolegomenis ad *S. Gregorii Nazianzeni* Vitam, ad diem nonam Maji. Ubi enim in editis legitur,

Οὔπω τοσοῦτοι συμμεμέτρηνται βίου,
Ὅσος διῆλθε θυσιῶν ἐμοὶ χρόνος.
Nondum tot anni ſunt tui, quot mihi in ſacris
Jam ſunt conſumpti victimis:

Sic Verſum ultimum ab Authore ſcriptum conjiciunt;

Ὅσος διῆλθε ἐτησίων ἐμοὶ χρόνος.

Sicque duos illos Verſus Latine reddendos ad mentem Authoris:

Ætas peracta tam longa nondum eſt tibi,
Quot Eccleſiarum tranſiit tempus mihi.

Cum enim antiquitus non notarentur ii quos modo uſurpamus accentus, & ſpiritus, facillimum fuit ut male conjuncta vel diviſa verba inveniens Librarius aliquis, quaſi eſſet διῆλθεσιῶν, vel διῆλθε τησιῶν nullumque ex ſic conjunctis, vel diviſis ſenſum capiens, θυσιῶν ſubſtituerit, & pluribus poſt ſe dederit occaſionem aberrandi. Non inepte porro dixerit filio pater, quod nondum ad ſuam ætatem pervenerit. Agebatur enim de ſuſcipienda Nazianzeni Epiſcopatus adminiſtratione, quam refugiens filius annos tum natus duos & ſeptuaginta, ſi fides adhibeatur *Suidæ* aſſerenti nonagenarium obiiſſe, ætatem merito excuſabat ſuam, quam Deo & ſibi deinceps vacuam ab omni alia cura ſervare magis conveniret. Sed potiori jure pater pene centenarius reponebat, multum illum abeſſe a ſenio ſuo. Cum autem patri juſta perſolviſſet, tum demum excuſari poſſe ſeceſſum quem meditabatur. Interim tantillam moram concederet ſeni, quam ſalva pietate negare non poſſet. Hunc ſenſum ſequentes Verſus confirmant. Præterea, cum illa ſtatim poſt Epiſcopalem Filii conſecrationem, id eſt, anno tercenteſimo ſeptuageſimo-primo intelligatur dixiſſe Gregorius Pater, ut Viri Eruditi obſervant, non fuiſſet filius multo major quadragenario, juxta communem lectionem; qui tamen in Carmine de Vita ſua, quod ante id tempus, non diu poſt *Cæſarii* fratris & *Gorgoniæ* ſororis obitum, ſcripſit, ita queratur:

Jam caput albeſcit canis, rugoſaque membra
Triſtis ad occaſum vitæ mihi prona feruntur.

Porro qui tunc canus & curvus erat (quod in ſeptuagenario ſene non mirum, in viro quadragenario portentoſum fuiſſet) decennio poſt cum morbo prohiberetur *Olympium* Præſidem per ſe adire veniam reis civibus exoraturus, eumdem per Epiſtolam 172. interpellans, merito his verbis utitur: *Moveat te noſtra canities, quæ te jam antehac, & quidem perſæpe movit.* Et Oratione 17. pro civibus eidem vel alteri ejus in eodem Munere Deceſſori ſupplicans: *Num tibi*, inquit, *ſupplicis libelli loco canities hæc offerenda erit, atque annorum numerus?* Rurſus in Carmine de Vita ſua narrans quantum ſibi honorem amoremque Conſtantinopoli exhibuerit Theodoſius Imperator, ait:

Pudendum foret,
Si gloriarer tam ſenex ob talia,
Qui cuncta patri deputo, præter Deum.

Et Oratione 30. ad 150. Epiſcopos; *Diuturnitate*, inquit, *laboris nos levate ac recreate; moveat vos hæc canities.* Epiſtola denique 42. ſcribit, ſe patre mortuo Epiſcopos diu multumque obteſtatum fuiſſe ut *Eulalius* Eccleſiæ Nazianzenæ præficeretur, *Propter effœtum & emortuum corpus ſuum.* Videtur autem id contigiſſe anno 372. vel 373. Si autem anno 324. natus ponatur ſecundum primam Reſponſionem, tunc fuiſſet quinquagenario minor, nec effœti & emortui jam corporis.

Sed adhuc clarius ex ætate *Sancti Baſilii Magni* eluceſcit ætas *Sancti Gregorii Nazianzeni*, quandoquidem illi ſe æqualem dicit ætate, Oratione 20. *Baſilius* autem jam ante Epiſcopatum anno tercenteſimo ſexageſimo-nono, decimaquarta Junii initum gravi ſenio premebatur. Ipſe enim Epiſtola 11. *Euſebio* ſuo olim ſodali *Cyriacum* Sympresbyterum commendans, ſcribit quod per ejuſdem Euſebii præſentiam, ſi ea frui licuiſſet, gravi ſenio excuſſo, ex ſene juvenis factus eſſe viſus fuiſſet. Et *Gregorius* noſter Epiſtola 20. *Euſebio* Cæſarienſi in Cappadocia Epiſcopo *Baſilium* reconciliari petens, vocat eum Sacerdotem & vita & ſermone, *& canitie*, omnium quos noverit præſtantiſſimum. Rurſumque *Baſilius* Epiſtola ad Gregorium noſtrum, quæ inter Gregorianas poſt octogeſimam habetur, mortuo Euſebio rogans Gregorium eumdem ut Cæſaream ad novi Epiſcopi electionem ſe conferat: *Quomodo*, inquit, *renovabitur ſenectus mea?* Igitur & Gregorius noſter, anno tercenteſimo ſexageſimo-octavo jam gravi ſenio premebatur, videturque, ſecundum *Suidam*, nonagenario major obiiſſe; adeoque ſub ſæculi tertii finem natus fuiſſe. Virum enim de gravi ſenio tam ſæpe conqueſtum ſaltem ſeptuagenarium eſſe oportuit.

Et vero *Gregorii Nazianzeni* pater anno tercenteſimo vigeſimo-quinto factus eſt Catechumenus, & forſan

ſan etiam baptizatus, non quidem a *Leontio* Cæſareæ Epiſcopo, ut *Baronio* viſum eſt, ſed ab Epiſcopo Nazianzeno: cum Epiſcopus ille qui Gregorium patrem baptizavit, *Eum quem baptizabat*, & *initiabat*, & *inungebat*, *ſibi in Epiſcopatu ſucceſſurum palam clamaverit*, ut teſtatur Gregorius Filius Oratione 19. *Sacerdotium autem ſuſcepit non ea facillitate ac confuſione quæ nunc viget, ſed nonnullo interjecto temporis ſpatio, quo nimirum ad ſui purgationem, aliorum quoque purgandorum peritiam & facilitatem adjungeret, quemadmodum ſpiritalis ordinis lex poſtulat.* Verba ſunt Sancti Gregorii Nazianzeni Oratione 20. Ex quibus colligitur, Gregorium Seniorem non ante annum 327. vel 328. Sacerdotium ſuſcepiſſe. Ipſo vero Sacerdotio functus eſt vir ſanctiſſimus annis omnino quinque & quadraginta, ut teſtatur ejus filius, Oratione 19. obiitque ferme centenarius; adeo ut ejus obitum anno 372. vel 373. contigiſſe neceſſe ſit. Si igitur ille jam Presbyter aut Epiſcopus genuiſſet Gregorium Theologum, hic non ante annum 328. aut 329. natus eſſet; adeoque vix quadrageſimum ætatis annum expleviſſet anno 368. quo tamen tempore ſe jam gravi ſenio confectum querebatur.

Porro parentes babuit (ut ipſe teſtatur Oratione 11. in laudem *Gorgoniæ* ſororis) *Tam vitæ longitudine & canitie, tum prudentia & ſplendore inter ſe certantes, ac reliquos omnes ſuperantes*: quos proinde anno Chriſti 273. aut 274. natos conjicere licet, & circa ætatis annum 23. aut 24. matrimonio conjunctos, ex iiſque prodiiſſe Gregorium noſtrum anno 298. aut 299. Ex quibus omnibus evidens eſt, ipſum annis plurimis non ſolum ante Sacerdotium, ſed etiam ante Baptiſmum patris natum eſſe.

Quod vero Cardinalis *Baronius* obſervat, Gregorium Athenis anno Chriſti 354. *Conſtantio VII.* & *Gallo III.* Coſſ. cum Juliano Apoſtata congreſſum eſſe, eoque tempore expleviſſe annos ætatis pene triginta, huic Chronologiæ nihil obeſt; quandoquidem Gregorius id memorans in Carmine de Vita ſua, non loquitur de annis totius vitæ, ut putat *Baronius*, ſed de iis dumtaxat quos in ſtudio Eloquentiæ conſumpſerat. *Nam tempus ingens fluxerat jam in Literis* (ut reddit Metricus ejus interpres.) Continuatores vero *Bollandi* Textum Græcum ſic vertunt: *Etenim longum tempus impenderam Eloquentiæ exercendæ, eratque is annus mihi ferme trigeſimus*, in illo nempe ſtudio, de quo Gregorius Presbyter in ejus Vita: *Trigeſimo jam anno in artium ſtudiis exacto, patriæ ſe reſtituit.*

Falſum etiam videtur quod aſſerit *Baronius*, Julianum Apoſtatam *Conſtantio VII.* & *Gallo III.* Coſſ. primum Athenas veniſſe. Scribit enim Gregorius Presbyter *Gregorium Nazianzenum* ibi cum *Juliano* admodum adoleſcente & ludimagiſtris operam dante congreſſum fuiſſe. Anno autem Conſulatum Conſtantii VII. & Galli III. proxime ſequente, *Arbetiano* ſcilicet ac *Lolliano* Coſſ. eum, teſte *Ammiano Marcellino*, libro 15. Germani Gallias ad internecionem vaſtarent, æſtuaretque diu *Conſtantius* qua vi propulſaret ærumnas, tandem *Julianum* in conſortium Imperii adſcitum 8. Idus Novemb. ut ſcribit *Idacius*, Cæſarem renuntians, eidem tutelam Galliarum demandavit: cui ſane par non fuiſſet adoleſcens in tanto rerum diſcrimine.

Objectioni x Syneſio etitæ reſpondetur.

Objectio ſexta. Syneſius ordinatus fuit Epiſcopus Ptolemaidis, licet profiteretur nolle ſe uxorem dimittere, nec a procreandis liberis ceſſare: qua de re ita ſcribit Epiſtola 105. ad fratrem data: *Mihi*, inquit, & *Deus ipſe*, & *lex*, & *ſacra Theophili manus uxorem dedit. Quare hoc omnibus prædico ac teſtor, neque me ab ea prorſus ſejungi velle, neque adulteri inſtar cum ea clanculum conſueſcere. Alterum enim nequaquam pium eſt, alterum illicitum. Sed hoc utique cupiam ac precabor, plurimos mihi & quam optimos eſſe liberos. Hoc unum ab eo ignorari non oportet, qui creandi vim habet, quod de ſodali Paulo ac Dionyſio intelligere poteſt, quos quidem Legatos a populo electos audio ..... Hæc ſi mihi Epiſcopalis Muneris noſtri jura conceſſerint, ſubire hanc dignitatem poſſim.* Addit Syneſius, ſe de Philoſophia imbutum, præconceptas opiniones deponere non poſſe, nec vulgares ſectari: non poſſe ſibi perſuadere animum eſſe corpore poſteriorem, mundum cæteraſque ejus partes una interire; & alia ſimilia popularium opinionum dogmata. Nolle ſe opiniones diſſimulare ſuas, ac prodere veritatem. Addit inſuper, ludorum, & venationis ſe eſſe amantiſſimum; ægre ſe viſurum canes otioſos, vel arcus a teredinibus exeſos: ſe tamen id utcumque laturum, ſi Deus jubeat. Addit denique, ſe quamvis ſit a curis alienus, non ſine moleſtia quidem, ſed liticulas tamen ac negotia ſuſtenturum, munuſque iſtud, etiamſi grave, Deo præſtiturum. Sic omnia pollicetur præter diſſimulationem opinionum, & abſtinentiam a conjuge, ex qua ſe liberos velle ſuſcipere conteſtatur. At non obſtante hoc propoſito, Syneſius conſecratus eſt Epiſcopus. Itaque perpetuæ votum continentiæ non erat tunc annexum Sacerdotio, immo nec Epiſcopatui, ex Eccleſiæ Diſciplina.

Reſponden, Syneſium vere illud propoſitum non habuiſſe utendi uxore, & procreandi liberos, cum Epiſcopus inauguratus eſſet, ſed ſimulate egiſſe, quaſi in illa eſſet animi ſententia, ut ea arte ſeſe ab onere Epiſcopatus, quo ſe indignum exiſtimabat, liberaret. Nec vero Eccleſiaſticæ Diſciplinæ tam adverſa dumtaxat inculcavit; ſed & quædam Fidei repugnantia ſentire ſe finxit; nempe ſe de reſurrectione, eo quo prædicabatur in Eccleſia Catholica modo facienda, dubitare. *Tritam illam*, inquit, *ac decantatam reſurrectionem, ſacrum quidpiam, atque arcanum arbitror, longeque abſum ab vulgi opinionibus comprobandis.* Sicut ergo veriſimile non eſt quod Syneſius eo errore imbutus eſſet, ac reſurrectionem non credens Epiſcopus ſit inauguratus: ita nec par eſt exiſtimare ipſum vere in eo fuiſſe animi propoſito, ſcilicet vacandi rei uxoriæ, & procreandi liberos poſt ſuſceptum Epiſcopatum, & illius tenacem propoſiti fuiſſe conſecratum. Igitur ex ſimulatione hæc omnia præſtitit Syneſius, ut Epiſcopatus honorem & onus effugeret: nec aliud exhibuit verbis, quam quod factis Sanctus Ambroſius, dum ne Mediolanenſis Eccleſiæ crearetur antiſtes, adulterum ſe & ſanguinarium ab omnibus publica profeſſione credi voluit. Id ex ipſius Syneſii Epiſtolis eruitur, in quibus teſtatur ſe omnem adhibuiſſe artem ut Epiſcopatum effugeret. Ita enim ſcribit Epiſtola 11. ad ſuæ Diœceſeos Presbyteros: *Neque ego vobis antea ſuperior eram, omni robore ac machinis Sacerdotium detrectans: neque nunc memet viciſtis, ſed divinum profecto fuit, quod nondum tunc, & nunc primum ita ſit factum. Equidem non unam mortem pro ea functione ſubiiſſem. Neque enim ſatis mihi accommodatam rei dignitatem arbitrabar.* Cæterum quod perpetuæ continentiæ ſervandæ neceſſitas Epiſcopis impoſita eſſet ſecundum Eccleſiæ Diſciplinam, colligitur ex Syneſii facto, qui nuſquam ſimulaſſet velle ſe rei uxoriæ vacare, & procreare liberos, ne ordinaretur Epiſcopus, niſi ſummi ſaltem Sacerdotes continentiam profiteri debuiſſent. Id ex iis confirmatur quæ in illa Epiſtola 105. ſcribit Syneſius, *Epiſcopum divinum eſſe hominem oportere, qui ab omni ludo peræque ac Deus ipſe ſit alienus, & ad nullam voluptatem confringi, atque emolliri poſſit; & nulla omnino labe pollui debere, tamquam qui aliorum piacula ac ſordes abſtergat.* Hæ autem dotes illi minime conveniunt qui ſit uxoris deliciis irretitus. Addit Syneſius, *Se apud Deum eſſe cupere omnis criminis expertem*: Seque Theophili Patriarchæ Alexandrini in omnibus ſubjicit voluntati. *Sed*, inquit, *tamquam rei totius gnarus Deo chariſſimus Pater Theophilus, ac quemadmodum probe omnia norit perſpicue mihi ſignificans, ita de me deliberet. Nec enim meo me in vitæ ſtatu perſiſtere, ac meum philoſophari permittet, aut judicii de me poſtea ferendi, neque ex Epiſcoporum numero expungendi, locum ſibi nullum relinquet.*

Et infra: *Sed ſi poſteaquam iſta manifeſta fuerint, quæ celari minime volo, in Epiſcoporum numerum nos adſcribat, cui ejus poteſtas a Deo commiſſa eſt, cedam neceſſitati, ac tamquam divinitus oblatam teſſeram accipiam.* Paratus itaque erat Syneſius, quidquid exterius ſimularet, ad ea ſervanda quæ Eccleſiaſtica Diſciplina præcipiebat Epiſcopis, ſi Theophilus ipſum ad Epiſcopatum promoveret, ut omnis apud Deum expers eſſet criminis: adeoque cum continentia Sacerdotio per Orientis & Ægypti Eccleſias annexa

eſſet, ut teſtatur qui tum vivebat S. Hieronymus, veriſimile eſt huic legi Syneſium paruiſſe.

Objicitur ſeptimo. Epiſcopi Orientis nulla lege coacti erant ad perpetuam continentiam, & filios in epiſcopatu plerique procreabant (ex Socrate libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 21.) Perpetuam igitur continentiam Sacerdotes & Epiſcopi non ſervabant ex univerſalis Eccleſiæ Diſciplina, etiam poſt Nicænum Concilium.

Reſpondeo. Eſto, quidam Epiſcopi filios ex matrimonio prius contracto poſt ſuam inaugurationem ſuſceperint, non tamen id permittente Eccleſiæ Diſciplina ſecerunt. Perpetuam namque ſervabant continentiam, ubi Diſciplina Eccleſiaſtica vigebat, teſte S. Epiphanio, Hæreſi 59.

Socratis Hiſtoria ſuſpecta fides.

Reſpondeo ſecundo, ſuſpectam eſſe hac in re Socratis fidem; cum ipſi S. Hieronymus, qui Gregorium Nazianzenum in Oriente ſacrarum literarum Magiſtrum habuit, quique ſuit in Palæſtina diutiſſime verſatus, apertiſſime refragetur in libro contra Vigilantium, dicens: *Quid facient Orientis Eccleſiæ? quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi uxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt?*

Objiciuntur octavo verba Dei ad Adamum & Evam totum genus humanum repræſentantes: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Quibus verbis propagandi generis mandatum continetur perpetuæ oppoſitum continentiæ.

Objectionibus mulieroſorum Hereticorum ex Scriptura petitie reſpondetur.

Reſpondeo, iis verbis non contineri præceptum, ſed benedictionem. Avibus enim & Piſcibus, qui Præcepti ſunt incapaces, dixit etiam Deus: *Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris; aveſque multiplicentur ſuper terram.* Et poſt diluvium cum jam Noe filios habuerit, ipſi nihilominus. *Benedixit Deus, & filiis ejus, & dixit ad eos: Creſcite & multiplicamini, & replete terram,* ut refertur Geneſ. 9. Sed etſi Præceptum verba illa continerent, non tamen ad ſingulos homines, ſed ad genus ipſum dumtaxat bominum referretur, ex quo aliqui ſemper propagationi ſtudere deberent. Nam omnes non ſpectare, oſtendunt Chriſti verba virgines commendantis. *Sunt Eunuchi*, inqnit, *qui ſe caſtraverunt propter regnum cælorum.* Et Apoſtoli dicentis: *De Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do: & Volo omnes vos eſſe ſicut meipſum, ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo; alius quidem ſic, alius vero ſic. Dico autem non nuptis & viduis: Bonum eſt illic ſi ſic permaneant, ſicut & ego: quod ſi non ſe continent nubant*, Et, *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit; & qui non jungit, melius facit.*

Objiciuntur nono verba Cbriſti, Matth. 19. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fæminam fecit eos & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Ergo Sacerdotes non ſunt ab uxoribus prius ductis avellendi: alioqui jus divinum violabitur.

Reſpondeo, hæc Chriſti verba: *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet* intelligenda eſſe de vinculo connubii, non de thoro, & nuptiarum uſu: & conjugatos quidem a divortiis deterrere; ſed emiſſum, de conſenſu alterius conjugis, continentiæ votum irritum non facere.

Objiciuntur decimo Apoſtoli verba ad Hebræos 13. *Honorabile connubium in omnibus & thorus immaculatus.* Itaque Sacerdotes conjugio laudabiliter uterentur.

Reſpondeo, nego conſequens. Soli namque Hæretici ſic Apoſtoli textum interpretantur, quaſi nullum hominum ordinem a conjugio excludi voluerit, ac proinde omnibus licitum ſit & honorabile, etiam eis qui ſponte continentiam voverunt, aut cœlibatus legi collum ſubmiſere. Et certe ſi ſic Apoſtoli verba expoſueris, ac *τὸ In omnibus*, pro ſingulis perſonis ſupponere velis, ſequitur etiam inter fratres & ſorores, inter matres & filios, honorabile eſſe connubium: quo quid a natura magis alienum, nedum a veritate fingi poteſt? Honorabile itaque intelligimus connubium in omnibus quæ ad ipſum pertinent, ſive prolem, ſive fidem, ſive Sacramentum ſpectemus: vel, honorabile in omnibus, id eſt, apud omnes: quaſi dicat Apoſtolus, interprete S. Fulgentio * *Neminem debere conjugium infamare, etiamſi virginitatem ſancte colat.* Vel denique in omnibus legitime conjunctis, ſive ſint juvenes, ſive ſenes, ſive pauperes, ſive divites, ſive Judæi, ſive Græci, *Connubium eſt honorabile, & thorus immaculatus.* Et hæ quidem expoſitiones commodæ ſunt, ſi locus Apoſtoli enuntiative intelligatur. Sed præceptive (ut ita loquar) eſſe intelligendum, Interpretes non ignobiles cenſent, ut hoc modo ad conjugatos referatur: *Conjugium ſit in omnibus vobis honorabile, & thorus immaculatus:* id eſt, præcipio vobis, quicumque in conjugio vivitis, ut ei quem par eſt honorem habeatis, nec conjugii fidem violetis, nec aliquid perpetretis, quo thori conjugalis puritas inquinari poſſit. Illa igitur Apoſtoli verba præceptum continent commendans conjugii fidem, legitimumque uſum. Paulum enim hic morum tradere præcepta certum eſt, quod verba etiam ſequentia pene evidenter oſtendunt: *Fornicatores*, inquit, *& adulteros judicabit Deus:* quaſi rationem reddat cur honeſtum conjugii uſum præceperit his verbis: *Honorabile connubium in omnibus, &c.* Sed quoquo modo accipiatut, certe de Sacerdotibus, aut de bis qui virginitatis votum emiſerunt, intelligi non poſſe ex omnium Patrum doctrina colligitut. S. Chryſoſtomus ad Theodorum lapſum ita ſcribit: *Legitima & juſta res eſt conjugium; & ipſe confiteor: Honorabile connubium*, inquit, *& cubile immaculatum; ſed tibi jam non eſt integrum connubii jura ſervare. Cæleſti enim Sponſo ſemel junctum, illum relinquere, & uxoris laqueis implicare, adulterii crimen incurrere eſt: quamvis millies hoc ipſum nuptiae voces, ego tamen & adulterio illud tanto pejus affirmo, quanta major ac melior mortalibus Deus.* Idem Homil. 10. in Epiſtolam 1. ad Timotheum hæc habet: *Si qui uxorem duxit, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, Epiſcopum autem hujuſmodi ſolicitudine tangi non convenit, quomodo ſuperius dixit, Unius uxoris virum? Quidam illum, qui poſt uxoris obitum conſtituetur Epiſcopus, ſignificaſſe intelligunt. Alioqui licet eum qui uxorem habeat, quaſi non habentem eſſe. Tunc nempe rite iſtud conceſſit pro tempore ac pro rei natura, quæ tunc inerat.* Œconomiæ quæ in Eccleſiæ exordiis neceſſaria erat, tribuit S. Joannes Chryſoſtomus, quod ad Epiſcopatum aſſumpti ſint, qui uxorem duxerant, quamvis debeant eſſe quaſi non habentes, id eſt, matrimonio non uti, ex quo Epiſcopi conſecrati ſunt.

* Libro de Fide ad Petrum.

Suffragatnt Sancto Chryſoſtomo Sanctus Iſidorus Peluſiota ejus Diſcipulus, lib. 3. Epiſtola 75. *Exhibete*, inquit, *corpora veſtra hoſtiam viventem. Non ad Sacerdotes ſolos ſcribens, ut exiſtimas, hoc mandabat, ſed univerſæ Eccleſiæ. Unumquemque enim ipſorum hac in parte Sacerdotem eſſe juſſit. Quod ſi caſtitas & pudicitia ſubditoe ſacerdotes ordinat, libido proculdubio ac laſcivia Sacerdotibus dignitatem abrogat. Atque hoc quidem Legee & Eccleſiaſtica Inſtituta ſanciunt: Verum haud admodum tamen illud fit. Quam autem ob cauſam, non eſt meum commemorare.*

Objicitur decimo. Apoſtoli uxores habebant, & ſecum ducebant cum Evangelium prædicarent, ut teſtatut Sanctus Paulus 1. ad Corinthios 9. *Numquid*, inquit, *non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?* Eccleſiæ igitur Diſciplina de Cœlibatu majorum Clericorum, non eſt ab Apoſtolis derivata.

Reſpondeo, nego conſequens. Mulieres enim illæ quas Apoſtoli circumduecbant, non erant eorum uxores. Apoſtolorum ſiquidem nemo, præter Sanctum Petrum, conjugatus ſuit; ſed ſororum loco ipſis erant, & ut ipſis neceſſaria ad victum ſubminiſtrarent ac pararent, eos comitabantur, ſed præcipue ut faciliorem Evangelii prædicaionem efficerent iis in locis, quorum aditus ſolis mulieribus liber erat. Sic exponit hunc locum Clemens Alexandrinus, lib. 3. Stromatum. *Reliqui Apoſtoli*, inquit, *Prædicationi attendentes, non ut uxores, ſed ut ſorores circumducebant mulieres, quæ una miniſtraturæ eſſent apud mulieree, quæ domos cuſtodiebant, per quas etiam in Gynaeceum abſque ulla reprehenſione, malave ſuſpicione ingredi*

ingredi poſſet Doctrina Domini. Sic etiam exponit Sanctus Iſidorus Peluſiota, lib. 3. Epiſtola 179. *Non quod* inquit, *ii qui virginitatem ſuadebant, & caſtitatem prædicabant ac Virginum Choros moderabantur, cum mulieribus conſuetudinem haberent: quis enim eos virginitatem ſuadentes tuliſſet, ſiquidem ipſimet in voluptatum cœno volutantes deprehenſi eſſent?* Sic intellexit & Sanctus Hieronymus, lib. 1. adverſus Jovinianum ſcribens: *Quamquam excepto Apoſtolo Petro, non ſit manifeſte relatum de aliis Apoſtolis, quod uxores habuerint. Et cum de uno ſcriptum ſit, ac de cæteris tacitum, intelligere debemus ſine uxoribus eos fuiſſe, de quibus nihil tale Scriptura ſignificet*. Sed etſi quoſdam ex Apoſtolis, præter Petrum, conjugatos fuiſſe concederemus, eos in perpetuum ab uxoribus abſtinuiſſe ex quo vocati ſunt, eaſque reliquiſſe ut Chriſto adhærerent, certiſſimum eſſet ex illis verbis Sancti Petri ad Chriſtum: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*. Et ex illo Chriſti reſponſo: *Nemo eſt qui dimiſerit domum, aut fratres, aut uxorem*, &c. Ex quibus ita concludit Sanctus Hieronymus loco mox laudato: *Aſſumpti in Apoſtolatum, relinquunt officium conjugale*.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione Religioſi Cenſores, ad pag. 238. hanc notam referunt: *Quidam Cardinalis Legatus in Anglia, dum cœlibatum conatur promovere, ipſe inter meretrices inventus eſt, quidquid dicat Baronius*.

R. Trigeſimam-tertiam Propoſitionis ſecundæ probationem adduxi ex Concilio Londinenſi anno 1125. convocato authoritate *Joannis Cremenſis* Cardinalis & Sedis Apoſtolicæ per Angliam Legati Canone 13. cujus verbis deſcriptis ſubjunxi: *Sic Legem cœlibatus ſolemni Concilio Cardinalis firmavit, quam utinam peſſimo exemplo non violaſſet!* Tum *Matthæi Pariſii* verba refero de iſtius Legati lapſu, quod grave ſcandalum Eccleſiæ peperit. Non poteram aſſentiri *Baronio* Matthæum Pariſium hac in cauſa malæ fidei & calumniæ accuſanti, quia idem referunt *Henricus Huntindonienſis*, *Rogerius de Hoveden*, & *Matthæus Vveſtmonaſterienſis*. Quatuor Hiſtoricos Anglos, antiquiores, & de his quæ in Anglia geſta ſunt melius inſtructos quam *Baronium* recentiorem, & nullum teſtimonium vel certum documentum opponentem, quo falſitatis convinci poſſint, præ doctiſſimo Cardinali audiendos exiſtimabam. Verumtamen Willelmi Malmesburienſis coævi Authoris ſilentium, & alia momenta, quæ apud *Ciaconium* poſtremæ Editionis exponuntur, me movent ut Joannem Cremenſem calumniam paſſum lubentiſſime credam. Quamobrem quæ de illius lapſu in prima Editione obiter notaveram, nec malo animo, in iſta expunxi.

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 257. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Monachi quemdam Monachum optimum diſſuadent mendaciis ne accipiat Epiſcopatum*.

R. De mendaciis Monachorum ne verbum quidem habeo. De *Dracontio* Monacho loquor, quem ab Epiſcopatu ſuſcipiendo alii deterrebant, & *ipſius ſimplicitate abuſi, illi perſuaſerant Epiſcopatum eſſe cauſſam peccati, & innumeras inde occaſiones delinquendi ſuboriri*, &c. Id a Monachis illis factum *S. Athanaſius* teſtatur in Epiſtola ad *Dracontium*, ipſorumque refellit errorem. Non mentitur certe quiſquis errat. Sed ſi mentitos eſſe velint Religioſi Cenſores, quid peccavi rem geſtam referens ex qua id colligi poſſe putant? An Monachi ex illorum numero non ſunt, de quibus ſcriptum eſt, *Omnis homo mendax?* Ut qui dixerit quoſdam Monachos aliquando mentitos eſſe, aut mentiri poſſe, reprehenſione dignus ſit?

SCHOLION III.

In eadem Diſſertatione, pag. 265. Religioſi Cenſores improbant quod *Mendacia quorumdam Sanctorum, ne eligerentur Epiſcopi*, commemorem.

R. De Sanctorum mendaciis nullum ibi verbum, ſed de *Syneſii* ſimulatione ſermo eſt, cujus non eſt vindicata ſanctitas, necnon de ſimulatione *S. Ambroſii*. Quod de *S. Ambroſio* obſervo a *Paulino* in ejus Vita memoriæ proditum eſt: quæ de *Syneſio* ex ejus Epiſtolis perſpecta ſunt. Sed nec *Syneſium*, nec *Ambroſium* viros tunc perfectos fuiſſe notum eſt, & hunc adhuc fuiſſe Catechumenum; quos proinde ſimulationis accuſare, haud injurioſum fuerit eorum ſanctitati.

SCHOLION IV.

In eadem Diſſertatinne, pag. 171. Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Apoſtoli quaſdam mulieres ut uxores circumducebant*.

R. Hæc propoſitio non eſt mea, contradictoriam aſſero: objectionis verba, cui reſpondeo, pro Doctrina mea acceperunt Indiculi Cenſorii Authores. Objectionem ſic proponebam: *Objicitur undecimo. Apoſtoli uxores habebant, & ſecum ducebant cum prædicarent Evangelium*, &c. Ad reſponſionem quam ſubjunxi non attenderunt, vel ipſam diſſimularunt. *Mulieres illæ quas Apoſtoli circumducebant, non erant eorum uxores Apoſtolorum, ſiquidem nemo, præter S. Petrum, conjugatus fuit, ſed ſororum loco ipſis erant, &c.* Tam non eſt mea Propoſitio illa quam mihi Religioſi Cenſores tribuunt, quam non eſt *S. Thomæ* hæc propoſitio quæ initium eſt Articuli 3. Quæſt. 3. Primæ Partis: *Videtur quod Deus non ſit*.

Nota.

IN primæ propoſitionis probationibus omnimode admittit Natalis Paphnutii hiſtoriam, quam ex Socrate deſcribit. Diſplicet id Thomaſſino *Vet. & Nov. Diſcipl. p. 1. l. 2. c. 60. n. 15.* qui putat Socratem de ſuo adjeciſſe Paphnutium pronunciaſſe *antiqua eccleſiæ traditione* ſuperioribus Clericis ſolum interdici, ne ineant matrimonium, non vero jam initi uſum. Id re vera non conſonum fuiſſe eccleſiæ traditioni ea demonſtrant quæ *ipſe* Natalis ex Euſebio, Cyrillo, Epiphanio, aliiſque PP. pro ſecunda ſtabilienda propoſitione in medium profert. Ex iiſdem PP. aperte conjicitur Concilii Nicæni temporibus Epiſcopos, Presbyteros, Diaconoſque ita ex diuturno uſu ab eccleſiæ incunabilis derivato continentiam ſervaſſe, ut etiam ab antea ductis uxoribus abſtinerent. Si ergo caſtiſſimus Paphnutius PP. Nicænos removit a ferenda lege, ut majores clerici etiam ab antea ductis uxoribus temperarent; omnino credendum eſt non antiquam traditionem objeciſſe, ſed majoris mali periculum, ſi antea ductis uxoribus privarentur. Hac ſane ratione, & ob ſchiſma amovendum toleravit poſtea eccleſia majores in eccleſia græca clericos ab uſu prius ductarum uxorum non ceſſare.

Idem Thomaſſinus, ut alibi etiam innui, Chriſtum vel ſaltem Apoſtolos clericorum cœlibatus inſtitutores fuiſſe ſentit, quod tamen Natali non placet.

DISSERTATIO XX.

De ſenſu ſexti Canonis Nicæni.

CUm inſtituto majorum, & antiqua conſuetudine receptum eſſet, ut Alexandrinus Epiſcopus per ſingulas Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos Eccleſias ſacras Ordinationes celebraret, vel celebrari permitteret, eumque ordinem facto ſchiſmate perturbaſſet Meletius, Nicænis Patribus viſum eſt huic malo opportunum afferre remedium, edito ſexto Canone, quo & Alexandrino Epiſcopo, & Metropolitanis ſua aſſerta eſt dignitas, confirmataque privilegia. En integrum Canonem, ſecundum Verſionem Dionyſii Exigui. *Antiqua conſuetudo ſervetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem; quia & urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam, cæteraſque Provincias, ſuis privilegia ſerventur Eccleſiis. Illud autem generaliter clarum*

rum eſt, quod ſi quis præter ſententiam Metropolitani fueris factus Epiſcopus, hunc magna Synodus definivit Epiſcopum eſſe non oportere. Sin autem communi cunctorum decreto rationabili, & ſecundum Eccleſiaſticam regulam comprobato, duo aut tres propter contentiones proprias contradicant, obtineat ſententia plurimorum.

Circa iſtius Canonis intelligentiam Viri Eruditi inter ſe digladiantur. Cum enim omnes in eo conveniant, quod certam inſtitui comparationem eo Canone Alexandrinum inter & Romanum Epiſcopum concedant; quidam eos inter ſe dumtaxat componi contendunt quoad jus Metropoliticum Ordinationum, ut Joannes Launojus Pariſienſis Theologus: * alii quoad jus Patriarchicum inter ſe ipſos componi propugnant, ſcilicet Sirmondus, Valeſius, & illuſtriſſimus Archiepiſcopus Dominus de Marca. Novatores hoc Canone Romani Pontificis primatum everti aſſerunt, quod ejus Authoritas ad regiones Suburbicarias, id eſt, ab urbe Roma centeſimo lapide diſſitas coarctetur; eaque confirmetur poteſtas Alexandrino Epiſcopo per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, quæ Romano Pontifici dictis in regionibus ad ſingularem Epiſcopatus Romani, qua privatus Epiſcopatus eſt, ditionem ſpectantibus, convenit. Has opiniones ſequentibus Propoſitionibus diſcutiemus.

In Diſſert. de recta Nicæni Canonis 6. intelligentia. Valeſius in Eccleſiaſticis Obſervat. ad ad Socratem, & Sozom. D. de Marca l. 1. de Concordia Sacerdotii, & Imperii, cap. 3.

PROPOSITIO I.

Canon ſextus Nicæni Concilii, de Patriarchis intelligendus eſt: eoque Alexandrinus Epiſcopus cum Romano componitur, non ſolum quoad jus Metropoliticum, verum etiam quoad jura Patriarchica, non tantum celebrandarum Ordinationum, aut confirmandarum electionum; verum etiam quoad cætera jura Patriarchicæ Dignitatis.

PRobatur prima pars. Aliud Canone 6. ſanxerunt Nicæni Patres, quam Canone 4. decreverant. Inanis enim ac ſuperflua repetitio in viros tam graves cadere non poteſt: atqui Canone quarto poteſtas Metropolitanorum luculentiſſime aſſerta fuerat: Canone igitur ſexto rurſus eamdem ſtabilire non erat opus.

Probatur minor recenſendo verba Canonis quarti: *Epiſcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui ſunt in provincia Epiſcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen in idipſum convenientibus, & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus, tunc Ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum quæ geruntur, per unamquamque provinciam Metropolitano tribuatur Epiſcopo.*

Probatur ſecundo. Epiſcopi qui Diœceſim, id eſt, multas Provincias regunt, non ſunt Metropolitani ſimplices, ſed Patriarchæ: atqui Canon ſextus Nicæni Concilii agit de Epiſcopis qui regunt Diœceſim, id eſt multas Provincias, & quibus ſubſunt plures Metropolitani: Non agit igitur de ſimplicibus Metropolitanis, ſed de Patriarchis.

Probatur minor. Agit enim hic Canon de Alexandrino Epiſcopo, cui Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, Thebaidis, Mareotæ, Ammoniacæ, & Maræotidis provinciæ parebant, ut ex Sancto Epiphanio, *Hæreſi 68.* & ex illo Canone colligitur, & cui decem ad minus Metropolitæ ſuberant, ut colligitur ex Epiſtola Theodoſii Imperatoris *ad Dioſcorum*, quæ refertur in Concil. Chalcedon. Act. Prima. Agit de Antiocheno Epiſcopo, cui ſubjiciebantur omnes Orientis Provinciæ, ut colligitur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, *Homilia 3. ad Populum Antiochenum*, & ex Sancto Hieronymo *in Epiſtola ad Pammachium*: Aſiana, Pontica, & Thracia Diœceſibus exceptis, quæ ab Exarchis ſuis adminiſtrabantur, una cum ſuis Synodis, ut conſtat ex Canone 2. Synodi Conſtantinopolitanæ Œcumenicæ 2. Agit denique de Romano Epiſcopo, qui toti Occidenti præerat, ut colligitur ex Sancto Baſilio *Epiſtola* 10. ex Sancto Auguſtino, lib. 1. *contra Julianum*, cap. 2. ex Sancto Hieronymo in *Epiſtola ad Marcum*, & in *lib. adverſus Vigilantium*, & ex Innocentio I. *in Epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum*. Agit, inquam, de Romano Pontifice, cui ſeptem vel octo Diœceſes ſubjiciebantur, nimirum duæ in Italia, ſolidum Illyricum, quod ex una Diœceſi poſtea in duas diſcerptum eſt, Galliæ, Britanniæ, Hiſpaniæ, & Africa. Itaque Canon ſextus Nicæni Concilii agit de Epiſcopis qui Diœceſim regunt, id eſt, multas Provincias, & quibus ſubſunt plures Metropolitani: ac proinde non agit de ſimplicibus Metropolitanis, ſed de Patriarchis.

Probatur tertio authoritate Innocentii Primi, qui in Epiſtola ad Alexandrum Antiochenum Patriarcham, hunc Canonem de Patriarchis intellexit. Ait namque Antiochenam Eccleſiam a Nicænis Patribus non ſupra unam Provinciam, ſed ſupra ſuam Diœceſim eſſe conſtitutam. Deinde addit Antiochenum Epiſcopum Metropolitanos præcipuo quodam jure ordinare ſolitum eſſe, ex authoritate ſcilicet Canonis Nicæni. Cum igitur ſoli Patriarchæ Diœceſim habeant & Metropolitanos jure ordinent: conſequens eſt Canonem illum, juxta Innocentii Primi ſententiam, de Patriarchis eſſe intelligendum. Ecce tibi Innocentii verba Epiſtola 18. *Revolventes itaque authoritatem Nicænæ Synodi, quæ una omnium per orbem terrarum explicat mentem Sacerdotum, quæ cenſuit de Antiochena Eccleſia cunctis Fidelibus, ne dixerim Sacerdotibus, eſſe neceſſarium cuſtodire, qua ſuper Diœceſim ſuam prædictam Eccleſiam, non ſuper aliquam Provinciam, recognoſcimus conſtitutam: unde advertimus non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem attributum, quam quod prima primi Apoſtoli ſedes eſſe monſtretur, ubi & nomen accepit Religio Chriſtiana, & quæ Conventum Apoſtolorum apud ſe fieri celeberrimum meruit, quæque urbis Romæ Sedi non cederet, niſi quod illa in tranſitu meruit, iſta ſuſceptum apud ſe, conſummatumque gauderet. Itaque arbitramur, Frater chariſſime, ſicut Metropolitanos authoritate ordinas ſingulari, ſic & cæteros, non ſine permiſſu conſcientiaque tua, ſinas Epiſcopos procreari.*

Probatur quarto authoritate S. Hieronymi in Epiſtola ad Pammachium adverſus errores Joannis Hieroſolymitani, in qua ipſum perſtringit ob jus perperam attributum Alexandrino Epiſcopo. Scilicet ſcripſerat Joannes Hieroſolymitanus ad Theophilum Alexandrinum Patriarcham, multaque apud eum conqueſtus fuerat de S. Epiphanio, qui, ut criminabatur, Paulinianum Hieronymi fratrem Presbyterum in Parœcia ſua ordinaverat, multaque adverſus ipſum Hieronymum effutiebat. In illa autem Epiſtola, Theophilo blandiebatur, quaſi qui Hieroſolymitanæ Eccleſiæ curam ſuſtineret, ut hac eum adulatione demereretur. Adverſus eum ſcribens S. Hieronymus, ejuſque errores palam traducens, hanc ipſi juris uſurpationem etiam exprobrat his verbis: *Tu qui regulas quæris Eccleſiaſticas, & Nicæni Concilii Canonibus uteris, & alienos Clericos cum ſuis Epiſcopis commorantes tibi niteris uſurpare, reſponde mihi, Ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid attinet? ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæſtinæ Metropolis Cæſarea ſit, & totius Orientis Antiochia.* Ex quibus ſic colligo. Juxta Nicænum Canonem, teſte S. Hieronymo, totus Oriens Antiocheni Epiſcopi ditioni ſubjectus eſt. At in Oriente ſolido plures eſſe Provincias nemo neſcit, pluresque Metropolitanos: igitur plures Provincias Antiochenus Epiſcopus regebat. Plures porro Provinciæ uni Metropolitano, ſecundum Nicænum Canonem, non ſuberant. Itaque Nicænus Canon ſextus de Patriarchis, non vero de Metropolitanis ſimplicibus eſt intelligendus.

Reſpondet Launojus, Cæſareenſem Epiſcopum non minus eſſe Palæſtinæ Metropolitanum, quam Antiochenus Epiſcopus ſit Orientis totius Metropolitanus, ſecundum S. Hieronymum, qui ibidem ſubdit: *Sed novi cur Cæſaream, cur Antiochiam nolueris mittere. Sciebas quid ageres, quid vitares. Maluiſti occupatis auribus moleſtiam facere, quam debitum Metropolitano tuo honorem reddere.* Sicut ergo Cæſareenſis Epiſcopus ex Hieronymi ſententia, non erat Patriarcha, ita neque Antiochenus. O egregiam viri eruditi ratiocinationem, ſi aliqua in antecedente eſſet ſcintilla veritatis! Sed falſiſſimum eſt quod nomen Metropolitani eodem ſenſu tribuat Antiocheno & Cæſareenſi Epi-

ſcopis

ſcopis. Cæſareenſem enimvero Metropolitanum ſimplicem agnoſcit, qui unam dumtaxat regat Provinciam, ſcilicet Palæſtinam: Antiochenum vero, Metropolitanum majorem, cui plures Provinciæ obnoxiæ ſint, qui & Metropolitanos plurimos regat: Sic autem acceptum Metropolitani nomen idem ſignificat quod nomen Patriarchæ: quo non eſt uſus Sanctus Hieronymus, quia nondum in Eccleſia invaluerat.

Probatur quinto ex S. Leone Magno Epiſtola 55. ad Pulcheriam Auguſtam data, de ambitu Anatolii, qui Patriarchicam dignitatem circumventione fuerat in Concilio Chalcedonenſi conſecutus: qua in Epiſtola ejus uſurpationem ex eo impugnat, quod Nicænis Canonibus adverſetur, & Metropolitanorum primatus evertat. Cum igitur, Synodus Chalcedonenſis non ſimplicis Metropolitani, ſed ſecundi Patriarchæ honorem & Juriſdictionem Conſtantinopolitano Epiſcopo aſſeruiſſet, ſignificavit S. Leo Nicænum Canonem, cui Chalcedonenſem ait eſſe contrarium, non de ſimplicibus Metropolitanis, ſed de Patriarchis eſſe intelligendum; quos tamen S. Leo ſecundum antiquos mores, Metropolitanos appellat: quia revera ſunt Metropolitani majores, ſeu Metropolitani Metropolitanorum, quo etiam ſenſu nomen iſtud a Nicænis Patribus in Canone, quo de agimus, acceptum aſſerit Zonaras. En porro verba S. Leonis, quæ perperam in ſuum ſenſum, id eſt, ab iſtius Pontificis mente prorſus alienum detorquet Launojus: *Contra ſtatuta paternorum Canonum, quæ ante longiſſima ætatis annos in urbe Nicæna ſpiritualibus ſunt fundata decretis, nihil cuiquam addere conceditur; ita ut ſi quis diverſum aliquid decernere velit, ſe potius minuat, quam illa corrumpat.* Et infra: *Superbum nimis eſt, & immoderatum, ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata, alienum jus velle præripere, atque ut unius creſcat dignitas, tot Metropolitanorum impugnare Primatus, quietiſque Provinciis, & olim ſanctæ Synodi Nicænæ moderatione diſpoſitis, bellum nova perturbationis referre, atque, ut venerabilium Patrum decreta ſolvantur, quorumdam Epiſcoporum proferre conſenſum, cui tot annorum ſeries negavit effectum.*

Idem conſtat luculentius ex ejuſdem Pontificis Epiſtola 35. ad Anatolium; *Doleo etiam*, inquit, *etiam in hoc dilectionem tuam eſſe prolapſam, ut ſacratiſſimas Nicænorum Canonum Conſtitutiones conareris infringere, tamquam opportune ſe tibi hoc tempus obtulerit, quo ſecundi honoris privilegium Alexandrina Sedes perdiderit, & Antiochena Eccleſia proprietatem tertiæ dignitatis amiſerit, ut his locis juri tuo ſubditis, omnes Metropolitani Epiſcopi proprio honore priventur.*

Probatur ſexto ex Joanne Scholaſtico, qui Juſtiniano imperante Patriarcha fuit Conſtantinopolitanus, in Collectione Canonum, quam Theodoreto quidam tribuunt, Titulo 1. in quo docet de dignitate & juribus Patriarcharum hoc Canone Nicæno agi. En ejus verba: *De tributo per Canones Patriarchis honore. Et non licere eorum alicui Provinciam alteri competentem invadere, pro Ordinatione, aut adminiſtratione: ſed eas quæ jam invaſa ſunt, iis quibus injuria facta eſt, reſtituendas. Nicænæ Synodi Canon 6.* &c.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Vel inſtituta eſt comparatio in ſexto Canone Concilii Niceni inter Alexandrinum Epiſcopum & Romanum, ut Epiſcopus eſt Romanæ Parœciæ, vel ut eſt Romanæ Provinciæ Metropolitanus, vel ut eſt totius Occidentis Patriarcha, vel denique ut eſt univerſalis Eccleſiæ Pontifex. Atqui comparationem non inſtituit Alexandrini Epiſcopi cum Romano Pontifice, ut Epiſcopo, ut Metropolita, ut totius Eccleſiæ Rectore: Ipſum igitur componit Canon ille cum Romano Epiſcopo quatenus eſt Occidentis totius Patriarcha.

Probatur minor. Epiſcopus Alexandrinus eamdem in Ægyptum, Libyam, & Pentapolim authoritatem non habebat, quam Romanus Pontifex in Parœcia ſua, ſeu in ſingulari Eccleſia urbis Romæ: alioqui nullus alius fuiſſet in omnibus illis Provinciis præter Alexandrinum, Epiſcopus, ſicut in Romana Parœcia nullus umquam fuit, nec inſtitui poteſt Epiſcopus præter Romanum; vel certe omnes alii Epiſcopi Vicarii dumtaxat fuiſſent Alexandrini Patriarchæ: quod falſiſſimum eſt. Non componitur itaque in 6. Canone Nicæno Alexandrinus Patriarcha cum Romano Pontifice ut Epiſcopo. Sed nec cum ipſo componitur ut Metropolita; alioqui nullus fuiſſet in omnibus Provinciis Patriarchæ Alexandrino ſubditis Metropolita præter ipſum, ſicut in Romana Provincia præter Pontificem nullus eſt, cum iſtius Provinciæ jura omnia Metropolitica in ipſo reſideant: quo nihil fingi poteſt nedum a veritate, verum etiam a mente Concilii magis alienum. Metropolitarum enim jura hoc ipſo Canone ſarta tecta eſſe jubet ſacra Synodus: & Canone 7. quamvis Hieroſolymorum ſedem novo honore augeat, id tamen præſtat *ſalva Metropolis propria dignitate.* Denique non comparatur Alexandrinus Patriarcha cum Romano Epiſcopo ut Summo Eccleſiæ univerſalis Pontifice & Rectore: Siquidem Alexandrinus Epiſcopus poteſtatem in Eccleſiam non eſt ſortitus univerſam. Supereſt itaque comparationem in illo Canone 6. Nicænos Patres inſtituiſſe Alexandrinum Epiſcopum inter & Romanum ut totius Occidentis Patriarcham, & quoad jura Patriarchæ.

Probatur tertia pars Propoſitionis. Comparatur Alexandrinus Epiſcopus cum Romano ut Patriarcha, ſicut mox probatum eſt; at jus præcipuum Patriarcharum eſt Metropolitarum Ordinatio: inter eos itaque inſtituta eſt comparatio quoad jus Ordinationum. Quo jure Romanus Pontifex in toto Occidentis Patriarchatu potiebatur, quamvis illud omnibus in Provinciis eodem modo non exerceret. Nam in Italia, Inſuliſque adjacentibus, Metropolitanos per ſeipſum frequentius conſecrabat, & interdum etiam Epiſcopos, jure præventionis. De Metropolitanis res eſt perſpicua ex Epiſtola 3. Symmachi Pontificis, qui id de Aquilejenſi teſtatur, & ex Nicolao I. Epiſtola 1. ad Michaelem Græcorum Imperatorem, qui de Syracuſano idem aſſerit. *Volumus*, inquit, *ut conſecratio Syracuſano Epiſcopo noſtra a ſede impendatur, ut traditio ab Apoſtolis inſtituta, nullatenus veſtris temporibus violetur.* De Epiſcopis vero id conſtat ex Sancto Gregorio, lib. 4. Epiſtola 34. qua ſignificat ſe Salonitanum in Dalmatia Epiſcopum ſuſpendiſſe, quod ſe inconſulto fuiſſet ordinatus. *Salonitanæ civitatis Epiſcopus*, inquit, *me ac Reſponſali meo neſciente, ordinatus eſt, & facta res eſt, quæ ſub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eumdem prævaricatorem, qui inordinate ordinatus eſt protinus miſi, ut omnino Miſſarum ſolemnia celebrare nullo modo præſumeret.* Et Epiſtola 13. lib. 5. Lilybetanæ Eccleſiæ in Sicilia Epiſcopum a ſe ordinatum fuiſſe ſcribit: *Lilybetanæ Clerus Eccleſiæ*, inquit, *huc pro ordinando ſibi veniens Sacerdote, licentiam eis de exquirendo ſibi Epiſcopo nos dediſſe cognoſcas. Qui rapientes Decium Forenſem Presbyterum, ſibi eum conſecrari multis precibus popoſcerunt: quorum petitionem neceſſarium duximus adimplere.* Idem conſtat ex Joanne Diacono, lib. 3. Vitæ Sancti Gregorii, cap. 7. ubi multos ſive Metropolitas, ſive Epiſcopos enumerat, qui tum in Italia, cum in locis adjacentibus a Sanctiſſimo Pontifice conſecrati ſunt. Denique idem conſtat ex Epiſtola 3. Cœleſtini I. ad Epiſcopos Calabriæ & Siciliæ, qua ipſorum Ordinationes ſibi tribuit: *Audivimus*, inquit, *quaſdam propriis deſtitutas Rectoribus civitates, Epiſcopos ſibi petere velle de Laicis, tantumque faſtigium tam vile credere, ut hoc his, qui non Deo, ſed ſæculo militaverunt, æſtimet nos poſſe conferre: non ſolum male de ſuis Clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, judicantes; ſed de nobis peſſime, quos credunt hoc poſſe facere ſentientes.*

In aliis vero Patriarchatus ſui Diœceſibus Roma longius diſtantibus, Metropolitanos, & Epiſcopos, vel ordinabant, vel confirmabant Pontifices per Vicarios ſuos, ſeu per Primates, quos ad id conſtituebant, ut conſtat ex Epiſtola 44. S. Leonis ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Primatem Illyrici, cap. 6. *De perſona autem conſecrandi Epiſcopi, & de Cleri, plebiſque conſenſu Metropolitanus Epiſcopus ad Fraternitatem tuam referat, quodque in Provincia bene placuit, ſcire te facias, ut ordinationem rite celebrandam tua quoque firmet authoritas. Metropolitano vero defuncto, cum in locum ejus alius fuerit ſubrogandus, Provinciales Epiſcopi ad civitatem Metropolitanam*

con-

convenire debebunt, ut omnium Clericorum, atque omnium civium voluntate diſcuſſu, ex Presbyteris ejuſdem Eccleſiu, vel ex Diaconis optimus eligatur, de cujus nomine ad suum notitiam Provinciales referant Sacerdotes, impleturi vota præſentium, cum quod ipſis placuit, tibi quoque placuiſſe cognoverint. Sicut enim juſtas electiones nullis dilutionibus volumus futigari, ita nihil permittimus te ignorunte prufumi. Non ſemper tamen, aut ubique hanc in Ordinationibus poteſtatem exercebant, ſed illam relinquebant Synodis & Metropolitanis Romani Pontifices, quod in Africa præſertim & Galliis præſtiterunt, neenon etiam in Hiſpaniis. Non tamen inde inferri poteſt, quod jus illud non haberent: quia juris exercitium ab ipſo jure accurate diſtinguendum eſt. Itaque ad normam Romani Epiſcopi, quatenus Patriarcha eſt Occidentis, Alexandrino Epiſcopo jus Ordinationum per univerſam Libyam, Pentapolim, & Ægyptum ſecundum antiquos mores aſſertum eſt a Patribus Nicænis: ita ut abſque ipſius ſaltem conſenſu nullæ Ordinationes ratæ eſſent. Id conſtat ex Epiſtola Synodica Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, apud Theodoretum, lib. 1. cap. 9. *Quod ſi quis*, inquit, *eorum qui Eccleſiæ funguntur muneribus, diem ſuum obierit, tum unus ex illis qui nuper in Eceleſiam uſciti ſunt* (id eſt ex iis quos ordinavit Meletius) *modo idoneus videatur, & populus illum eligat, Epiſcopuſque Alexandriæ ei ſuffragetur & conſentiut, in locum ſuccedat demortui.* Hujus quoque poſſeſſio juris ab Alexandrino Patriarcha poſt Nicænam Synodum, probatur ex Syneſio Ptolemaidis Epiſcopo, & Pentapolitanæ Cyreneniſium regionis Metropolitano, qui Palæbiſcæ Epiſcopum, ſuæ ſubditum Metropoli, legitimam conſecrationem adeptum eſſe negat, quia non fuit Alexandriæ conſtitutus Epiſcopus, ſeu ab Alexandrino Patriarcha confirmatus. *Quamobrem*, inquit Epiſtola 67. ad Theophilum data, *unum illum & ſolum Palæbiſcæ Epiſcopum creatum, ſed neque legitimum, contra jura vero omnia, quantum de Senioribus accepi, cum neque ſit Alexundriæ conſtitutus; neque tribus hic ut maxime eligendi, illinc ſignum datum fuerit.*

Et Epiſtola 76. Olbiatis vici cujuſdam in Pentapoli Epiſcopum, cujus electionem ſuffragio ſuo ut Metropolitanus probaverat, a Theophilo Alexandrino Patriarcha cenſet eſſe neceſſario confirmandum: *Meo quoque illum ſuffragio renuntio, ue pergrutum quidem mihi erit, ſi illum in Epiſcopatu collegam ac ſocium habuerim. Unum adhuc ſupereſt, ſacra tua ſcilicet manus; hoc uno Olbiatis opus eſt, mihi vero precibus.*

Idem probatur ex Socrate, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7. ubi Dioſcorum Monachum a Theophilo Alexandrino Patriarcha Hermopoleos, quæ vel Ægypti primæ, vel Thebaidis primæ civitas eſt, deſignatum fuiſſe Epiſcopum teſtatur.

Idem probatur ex Palladio in Hiſtoria Lauſiaca, cap. 12. ubi Ammonium a certæ cujuſdam civitatis populis fuiſſe deſideratum Epiſcopum refert, qui Timotheum Epiſcopum Alexandriæ rogarunt, ut eum Epiſcopum conſecraret: illum autem reſpondiſſe: *Adducite eum ad me, & ego eum vobis ordinabo.*

Denique idem probatur ex Joanne Moſcho *in Prato ſpirituali*, cap. 124. ubi hæc habet: *Cum veniſſemus in Sina poſt paucos dies, Abbas miſit me, & duos alios in miniſterium in Alexandriam, tenenſque nos Papa Alexandrinus Apollinaris omnes tres fecit Epiſcopos, unum quidem Heliopoleos, alium Leontopoleos, me vero in Babylonem miſit.* Ex his autem omnibus colligitur jus Ordinationum, non tantum Metropolitanorum, verum etiam aliorum Epiſcoporum, Alexandrino Patriarchæ, ſecundum antiquos mores, fuiſſe a Nicæna Synodo, Canone VI. confirmatum, & ſubinde continua poſſeſſione roboratum: adeoque comparationem inſtitutam eſſe a Nicænis Patribus, illo in Canone inter Alexandrinum Epiſcopum & Romanum, quoad jus Ordinationum, quod eſt potiſſimum e Patriarchis, nullus eſt ambigendi locus.

Antiocheno Patriarchæ in ſua Diœceſi jus idem conveniſſe, tum Metropolitanos, tum cæteros Epiſcopos ordinandi, probat evidenter Innocentii I. ad Alexandrum Antiochenum Epiſtola. *Itaque*, inquit, *arbitramur, ut ſicut Metropolitanos uuthoritate ordinas ſingulari; ita cateras non ſine permiſſu, conſcientiaque tua ſinus Epiſcopos procreari. In quibus hunc modum recte ſervabis, ut longe poſitos literis datis ordinari cenſeas ab iis, qui nunc eos ſuo tuntum ordinant arbitratu, vicinos autem, ſi æſtimas, ad manus impoſitionem tuæ gratiu ſtatuas pervenire.*

Probatur poſtrema pars, quod nimirum inſtituatur etiam comparatio inter Alexandrinum Epiſcopum, & Romanum, quoad cætera jura Patriarchalia. Canon ſextus Nicænæ Synodi ne minimum quidem verbum habet, quod Alexandrini & Romani Epiſcopi poteſtatem in Diœceſibus illis ſubditis ad ſolas Ordinationes coarctet: immo nulla prorſus in eo de Ordinationibus fit mentio, ſed generaliter conſtituit: *Ut Epiſcopus Alexandrinus horum omnium habeat poteſtatem, quia & Epiſcopo urbis Romæ parilis mos eſt.* Certe nomen poteſtatis generale eſt, & ad omnia extenditur, niſi termino aliquo circumſcribatur: & qui omnium poteſtatem alicui tribuit, nihil excipit. Igitur Nicæni Patres comparationem inſtituerunt inter Alexandrinum & Romanum Patriarcham, non tantum quoad jura Ordinationum, ſed quoad omnia jura Patriarchicæ Dignitatis.

Accedit quod omnes Ægypti Epiſcopi ita ſemper hunc Canonem intellexerunt, ut ex Concilii Chalcedonenſis Actione IV. demonſtratur, ubi inducias ſibi dari poſtulant ad ſubſcribendum Epiſtolæ dogmaticæ S. Leonis, & damnationi Eutychetis; atque per Hierarchum Epiſcopum ſanctæ Synodo his verbis ſupplicant: *De Epiſtola autem Sanctiſſimi, & Deo amiciſſimi Archiepiſcopi Romani Leonis, ſciunt omnes ſancti Patres noſtri, quia in omnibus expectamus ſententiam beati noſtri Archiepiſcopi; & petimus veſtram clementiam expectare Pruſidis noſtri ſententium, quia eum in omnibus ſequemur. Nam & ſanctiſſimi Putres, qui in Nicæa congregati ſunt trecenti decem & octo, hanc regulam dederunt, Ut ſequatur omnis Ægyptiaca regio Archiepiſcopum magni nominis civitatis Alexandrinæ, & nihil abſque ipſo ugatur ub aliquo ei ſubjacente Epiſcopo.* Viden non Ordinationes dumtaxat, ſed quævis majoris momenti negotia ſecundum Canonem Nicænum, Alexandrino Patriarchæ ſervata fuiſſe; ita ut ſibi integrum non eſſe exiſtimarent Ægypti Antiſtites aliquid in Eccleſiaſticis alicujus ponderis negotiis abſque ejus nutu & authoritate agere?

Denique Octava Synodus Œcumenica, Patriarcharum inter ſe comparationem, non tantum quoad jus Ordinationum, verum etiam quoad poteſtatem convocandi Synodos ſubjectarum ſibi Diœceſum inſtitutam agnoſcit. Ita enim habet Canone 17. qui „ De
„ poteſtate Patriarcharum, & Metropolitanorum ad
„ eos adventu, *inſcribitur*. Sancta & univerſalis Ni-
„ cæna prima Synodus antiquam conſuetudinem ju-
„ bet ſervari per Ægyptum, & Provincias quæ ſub
„ ipſa ſunt, ita ut horum omnium Alexandrinus E-
„ piſcopus habeat poteſtatem, dicens: quia & in
„ Romanorum civitate hujuſmodi mos prævaluit: qua
„ pro cauſſa & hæc magna & ſancta Synodus tam
„ in ſeniori & nova Roma, quam in ſede Antiochiæ
„ ac Hieroſolymorum, priſcam conſuetudinem decer-
„ nit in omnibus obſervari: ita ut earum Præſules,
„ univerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis pro-
„ moventur, & ſive per manus impoſitionem, ſive
„ per pallii dationem Epiſcopalis Dignitatis firmita-
„ tem accipiunt, habeant poteſtatem, videlicet ad
„ convocandum eos, urgente neceſſitate, ad Synoda-
„ lem Conventum, vel etiam ad coercendum illos,
„ & corrigendum, cum fama eos ſuper quibuſdam
„ delictis forſitan accuſaverit. *Et infra:* Conſueve-
„ runt autem Metropolitani bis in anno Synodos fa-
„ cere, ideoque, ſicut dicunt, ad Patriarchale peni-
„ tus non poſſe concurrere Caput. Sed ſancta hæc
„ & univerſalis Synodus, nec Concilia, quæ a Me-
„ tropolitanis fiunt, interdicens, multo magis illa
„ novit rationabiliora eſſe, ac utiliora Metropolita-
„ norum Conciliis, quæ a Patriarchali Sede congre-
„ gantur; & idcirco hæc fieri exigit: a Metropolita
„ quippe unius quidem Provinciæ diſpoſitio efficitur;
„ a Patriarcha vero ſæpe totius cauſſa Diœceſeos diſ-
„ penſatur.

Obje... nibus ... anus ... Laur... reſpon... tur.

Objicies in primam partem Propoſitionis. *Ille* Canon de Patriarchis non eſt intelligendus, ſed de Metro-

tropolitanis qui nullatenus Patriarcharum meminit, ſed Metropolitanorum dumtaxat, & cujus poſt conditionem multo temporis intervallo Patriarcharum nomen uſurpari cœptum eſt: Atqui Canon VI. Nicænæ Synodi, Metropolitanos nominat, non Patriarchas, & multo poſt Nicænam Synodum uſurpari cœptum eſt Patriarcharum nomen: Itaque de Patriarchis, & juribus Patriarchicis Nicænus Canon VI. minime intelligendus eſt.

Præterea, nihil novi ſtatuit Concilium Nicænum, ſed ſolum antiquos mores ſervari juſſit: atqui ante Nicænum Concilium nulla monumenta Eccleſiaſtica probant Alexandrinum Antiſtitem aliis quam Metropoliticis juribus potitum fuiſſe: itaque jura dumtaxat Metropolitica, non vero Patriarchica, Nicæni Patres Canone 6. illi vendicarunt.

Hæc ſumma eſt probationum Joannis Launoji quas diſcuſſit, & ſolvit doctiſſimus Valeſius. Ad primam reſpondetur, nomen Patriarcharum poſt Nicæni Synodi tempora invaluiſſe; ſed rem ipſam nihilominus extitiſſe ante Concilium Nicænum. Natura enim ita comparatum eſt, ut nomina rebus ipſis poſteriora ſint. Ad formam itaque argumenti diſtinguo majorem: Canon ille non eſt de Patriarchis intelligendus, qui Patriarcharum non meminit, nec quoad nomen, nec quoad rem ipſam, concedo; quoad nomen ſolum, nego. Atqui Canon 6. Nicænæ Synodi Metropolitanos nominat, non Patriarchas, diſtinguo minorem: quoad proprium nomen concedo; quoad rem ipſam, nego. Metropolitanos namque majores, quibus Metropolitani ſimplices ſubditi ſunt, & qui non ſuper unam Provinciam, quemadmodum illi, ſed ſuper Diœceſim ex pluribus Provinciis conflatam ſunt conſtituti, Nicænos Patres illo Canone intellexiſſe, ſuperius probavimus.

Ad ſecundum reſpondetur, Alexandrinum Epiſcopum ante Concilium Nicænum revera fuiſſe Patriarcham, cum ante illud Concilium totam Ægyptum, Libyam, ac Pentapolim rexerit, idque ex vetuſta conſuetudine, ut teſtantur Nicæni Patres. Certe ab Apoſtolicis temporibus, Romanus, Alexandrinus, & Antiochenus Epiſcopus Patriarchæ fuerunt, id eſt, jus Patriarchicum obtinuerunt. Jure illo uſus eſt Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Pentapoli. Cum enim Sabellius errorem ſuum apud Ptolemaidem urbem Pentapoleos diſſeminare cœpiſſet, multique ſtatim ex Catholicis illi obſtitiſſent, utraque pars tam Sabellii, quam Orthodoxorum Legatos miſit ad Dionyſium Alexandrinum Epiſcopum, qui auditis partibus, quid ſentiendum eſſet definivit, ſcripſitque ea de re ad Eccleſiam Ptolemaidis. Id conſtat ex illius Epiſtola *ad Sixtum Romanum Pontificem*, cujus verba refert Euſebius, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. & ex Sancto Athanaſio in libro *De ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos*, ſcribente: *In Pentapoli ſuperioris Libyæ quidam Epiſcoporum ſententias Sabellii amplectebantur, tantumque eorum commenta invaluerant, ut vix ulterius Filius Dei in Eccleſiis prædicaretur. Re cognita, Dionyſius ad cujus curam eæ Eccleſiæ pertinebant, legatos miſit, qui authores harum rerum a pravis illis opinionibus retraherent.*

Eodem jure uſus eſt Epiſcopus Alexandrinus in Libya ante Concilium Nicænum. Teſtatur namque mox laudatus Dionyſius *In Epiſtola ad Germanum*, quæ refertur ab Euſebio, lib. 7. cap. 11. ſe, cum in Cephron Libyæ vicum relegatus eſſet, illic verbum Dei incolis prædicaſſe, multoſque ſua prædicatione adduxiſſe ad fidem Chriſti. At niſi Patriarchica jura in illa regione obtinuiſſet, munus illud, quod proculdubio Epiſcopale eſt, exercere non potuiſſet in aliena Provincia, illæſis Metropolitani juribus.

Denique in Provincia Thebaidis, ante Nicænam Synodum, Alexandrinum Antiſtitem juribus Patriarchicis potitum eſſe probat Hiſtoria Meletii Epiſcopi Lycopolis in Thebaide, qui cum idololatriæ ac ſchiſmatis reus eſſet, a Sancto Petro Alexandrino Epiſcopo exauthoratus eſt, ut conſtat ex Epiſtola Urſacii & Valentis apud S. Athanaſium *Apologia* 2. Idem conſtat ex S. Epiphanio, *Hæreſi* 68. ubi ſcribit Meletium illum in Thebaide Epiſcopum ſubjacuiſſe Petro Alexandrino Epiſcopo, ad illumque Eccleſiaſtica negotia retuliſſe ex antiqua conſuetudine. *Hic enim mos eſt*, inquit, *Alexandrinorum Archiepiſcoporum, ut per totam Ægyptum, Libyam, Ammoniacam, Thebaidem, Mareotidem ac Pentapolim Eccleſiaſtica negotia adminiſtrent*. Ex quibus omnibus colligitur Alexandrinum Epiſcopum ante Synodum Nicænam Patriarchica jura obtinuiſſe.

Objicies in ſecundam partem: Non componitur Alexandrinus Epiſcopus cum Romano quoad jura Ordinationum, ſi Romanus minorem habuerit poteſtatem in Ordinationibus ſacris quam Alexandrinus. Atqui ita ſe res habuit inter eos, itaque non eſt inſtituta comparatio quoad jura Ordinationum.

Probatur minor. Alexandrinus Epiſcopus Metropolitanos, & alios Epiſcopos ordinabat, vel confirmabat in omnibus Provinciis ſuo Patriarchatui ſubditis: id vero non præſtabat Romanus Pontifex in Occidente univerſo quo ejus Patriarchatus continetur: Romanus igitur Pontifex eodem jure non fruebatur in Ordinationibus, quo Alexandrinus.

Probatur minor. Eo enim jure non fruebatur Epiſcopus Romanus in Italia, quod probat Sancti Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi electio & Ordinatio, quæ facta eſt a Synodo totius Italiæ decreto Imperatoris Valentiniani coacta: necnon electiones & Ordinationes Epiſcoporum Mediolanenſis Provinciæ, quos conſecravit Sanctus Ambroſius, iſtud non facturus, ſi id juris fuiſſet penes Romanum Pontificem ut Occidentis Patriarcham.

Eo jure non fruebatur Epiſcopus Romanus in Africa, ut probant Canones Africanorum Conciliorum & Cæciliani Ordinatio, qui a vicinioribus Carthagini Epiſcopis inauguratus eſt, teſte Sancto Auguſtino, *In breviculo Collationis diei* 3. *cap*. 16. ubi reſpondet Donatiſtis Ordinationem Cæciliani impugnantibus: *Quod non expectaverit, ut Princeps a Principe ordinaretur*, id Epiſcopus Carthaginis, totius Africæ Primas, a Numidiæ Primate: *Cum aliud habeat Eccleſiæ conſuetudo* (inquit S. Auguſtinus) *ut non Numidiæ, ſed propinquiores Epiſcopi Epiſcopum Eccleſiæ Carthaginis ordinent: ſicut nec Eccleſiæ Romanæ ordinat aliquis Epiſcopus Metropolitanus, ſed de proximo Oſtienſis Epiſcopus*.

Eo jure non fruebatur Epiſcopus Romanus in Hiſpania, ut conſtat ex Concilio Toletano IV. quod anno 633. celebratum eſt, Canone 19. ita decernente: *Quicumque ad ordinem Sacerdotii poſtulatus, probabilis vita atque doctrina extiterit, tunc ſecundum Synodalia, vel Decretalia Conſtituta, cum omni Clericorum, vel civium voluntate, ab univerſis Comprovincialibus Epiſcopis, aut certe a tribus, in Sacerdotium die Dominica conſecrabitur, convenientibus cæteris, qui abſentes fuerint literis ſuis, & magis authoritate vel præſentia ejus qui eſt in Metropoli conſtitutus. Epiſcopus autem Comprovincialis ibi conſecrandus eſt, ubi Metropolitanus elegerit: Metropolitanus autem nonniſi in civitate Metropoli, Comprovincialibus ibidem convenientibus*.

Eo denique jure non fruebatur Epiſcopus Romanus in Galliis, quod probatur ex Concilio Aurelianenſi III. quod anno 538. celebratum eſt Canone 3. ita decernente: *De Metropolitanorum vero Ordinationibus id placuit, ut Metropolitani a Metropolitanis omnibus, ſi fieri poteſt, præſentibus Comprovincialibus, ordinentur; ita ut ipſi Metropolitanis ordinandi privilegium maneat quem Ordinationis conſuetudo requirit. Ipſe tamen Metropolitanus a Comprovincialibus Epiſcopis ſicut decreta Sedis Apoſtolicæ continent, cum conſenſu Cleri, vel civium, eligatur: quia æquum eſt, ſicut ipſa Sedes Apoſtolica dixit, ut qui præponendus eſt omnibus, ab omnibus eligatur. De Comprovincialibus vero ordinandis, cum conſenſu Metropolitani, Cleri & civium, juxta priorum Canonum ſtatuta, electio, & voluntas requiratur*. Idem conſtat ex Canone 7. Concilii Aurelianenſis II. quod anno Chriſti 533. celebratum eſt. *In ordinandis*, inquit, *Metropolitanis Epiſcopis antiquam inſtitutionis formulam renovamus, quam per incuriam omnimodis videmus amiſſam. Itaque Metropolitanus Epiſcopus a Comprovincialibus Epiſcopis, Clericis, vel populis electus, congregatis in unum omnibus Comprovincialibus Epiſcopis ordinetur, ut talis Deo propitio ad gradum hujus dignitatis accedat per quem regula Eccleſiæ in melius aucta plus floreat.*

floreat. Idem conſtat ex Hincmaro, ex veteribus Formu-
lis, & ex Ivone Carnotenſi, Epiſtola 60. Igitur jure Or-
dinationum Romanus Pontifex in toto Occidente non
fruebatur: proindeque comparatio non eſt inſtituta in-
ter Alexandrinum Epiſcopum & Romanum, ut Oc-
cidentis Patriarcham, quoad jura Ordinationum.

Romanus Pontifex jus Ordinationum in toto Occidente habet ut Patriarcha.

Reſpondeo, nego minorem prioris Syllogiſmi. Ad
ejus probationem diſtinguo minorem. Id non præ-
ſtabat Romanus Pontifex, id eſt, non ordinabat Me-
tropolitanos & Epiſcopos in toto Occidente, defectu
voluntatis, concedo; defectu poteſtatis, nego. No-
lebat autem eo jure uti, quamvis illud obtineret,
tum quia illæ Diœceſes Roma longius aberant: tum
quia conſuetudines Eccleſiarum quarum ratio ſemper
maxima antiquitus habita eſt, ſartas tectas ſervare
volebat. Sed aliud eſt jure aliquo ſemper non uti:
aliud jus illud non habere. In quo viri alioquin e-
ruditi hallucinantur, qui ſubſtantiam juris a perpetuo
& non interrupto ejus uſu non diſtinguunt.

Cæterum jus illud obtinuiſſe Romanum Epiſcopum
in Italia, & in ipſa Eccleſia Mediolanenſi conſtat
ex S. Gregorio, lib. 2. Epiſtolarum Indict. 11. Epi-
ſtola 30. ad Joannem Subdiaconum data: „ Quanto,
„ *inquit*, Apoſtolica Sedes, Deo authore cunctis præ-
„ lata conſtat Eccleſiis, tanto inter multiplices curas
„ & illas nos valde ſollicitat, ubi ad conſecrandum
„ Antiſtitem noſtrum expectatur arbitrium. Defuncto
„ igitur Laurentio Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopo,
„ ſua nobis relatione Clerus innotuit, in electione
„ filii noſtri Conſtantii Diaconi ſui unanimiter con-
„ ſenſiſſe. Sed quoniam eadem non fuit ſubſcripta
„ relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet omit-
„ tamus, hujus idcirco præcepti authoritate ſufful-
„ tum, Genuam te proficiſci neceſſe eſt. Et quia
„ multi illic Mediolanenſium coacti barbarica ferita-
„ te conſiſtunt, eorum te voluntatem oportet, eis
„ convocatis in commune, perſcrutari. Et ſi nulla
„ eos diverſitas ab electionis unitate diſterminat, ſi-
„ quidem in prædicto filio noſtro Conſtantio omnium
„ voluntates atque conſenſum perdurare cognoſcis,
„ tunc eum a propriis Epiſcopis, ſicut antiquitatis
„ mos exigit, cum noſtræ authoritatis aſſenſu, facias
„ conſecrari.

Et Epiſtola 31. ad Romanum Patritium & Exar-
chum Italiæ ita ſcribit: „ Obitum Laurentii Eccle-
„ ſiæ Mediolanenſis Epiſcopi Excellentiam veſtram
„ jam credimus cognoviſſe: & quia, quantum ex
„ Cleri relatione didicimus, in Conſtantio filio noſtro
„ Diacono ejuſdem Eccleſiæ, omnium conſiſtit ele-
„ ctio, neceſſe fuit pro ſervanda conſuetudine, mili-
„ tem Eccleſiæ noſtræ dirigere, qui eum, in quo o-
„ mnium voluntates atque conſenſum concorditer con-
„ venire cognoverit, a ſuis Epiſcopis, ſicut vetus
„ mos exigit, cum noſtro tamen aſſenſu, faciat conſe-
„ crari. Itaque deſiderabatur ſecundum antiquos mores,
confirmatio & aſſenſus Romani Epiſcopi, ut Medio-
lanenſis Antiſtes conſecraretur. Ac proinde id ſal-
tem juris in Ordinationibus obtinebat ab antiquo.

Jus illud Romanum Epiſcopum, ut Occidentis Pa-
triarcham, obtinuiſſe in Illyrico, ex eo probatur,
quod in illis regionibus Primates inſtituerit Theſſa-
lonicenſes Archiepiſcopos, authoritatis ſuæ Vicarios,
quorum abſque aſſenſu & confirmatione celebratæ e-
lectiones illegitimæ eſſent, ut conſtat ex Epiſt. 44.
S. Leonis ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem & ex E-
piſtola Siricii ad Anyſium ejuſdem Eccleſiæ Antiſti-
tem, quæ legitur ad calcem Synodi Romanæ 3. ſub
Bonifacio II. * „ Etiam dudum, *inquit*, per Candidia-
„ num Epiſcopum hujuſmodi literas dederamus, ut
„ nulla licentia eſſet ſine conſenſu tuo Epiſcopos in
„ Illyrico ordinare præſumere....... Ad omnem
„ hujuſmodi audaciam comprimendam vigilare debet
„ inſtantia tua, Spiritu in te Sancto fervente: ut
„ vel ipſe, ſi potes, vel quos judicaveris Epiſcopos
„ idoneos, cum literis dirigas dato conſenſu, qui
„ poſſint in ejus locum qui defunctus, vel depoſitus
„ fuerit, Catholicum Epiſcopum, & vita & mori-
„ bus probatum, ſecundum Nicænæ Synodi ſtatuta
„ ordinare.

Tom. 4. Concil. edit. P. Labbei.

Idem conſtat ex Epiſtola Bonifacii I. ad Rufum
Theſſalonicenſem & Epiſcopos Illyrici, in qua de
ipſo Ruſo ſic loquitur: „ Nullus alicujus Ordinatio-
„ nem citra ejus conſcientiam celebrare præſumat,
„ cui, ut ſupra dictum eſt, vice noſtra cuncta com-
„ mittimus.

Idem conſtat ex Epiſtola Cœleſtini I. ad eoſdem.
„ Nec nova hæc, *inquit*, Sedi Apoſtolicæ cura de
„ vobis eſt, ſtatutum noſtris ſæpius experimentum
„ hoc quod nos agimus, Theſſalonicenſi Eccleſiæ ſem-
„ per eſſe commiſſum ut vobis vigilanter intendat.
„ ..... Sunt culpæ aliquantæ non leves, quæ illis
„ innatæ Provinciis, ad nos, cum ſimus longius,
„ non poſſunt pervenire; aut jam ſemotis omnibus,
„ non ita ut ſunt acta, interpoſito temporis ſpatio
„ perferuntur: quas omnes nos interceſſione Fratris
„ & Coepiſcopi noſtri Rufi, cujus experientiam com-
„ probatam eſſe in cauſſis omnibus, & vitæ actibus
„ liquet, volumus reſecari. Cui vicem noſtram per
„ veſtram Provinciam noveritis eſſe commiſſam: ita
„ ut ad eum, quidquid de cauſſis agitur, referatur.
„ Sine ejus conſilio nullus ordinetur, nullus uſur-
„ pet eodem inconſcio commiſſam illi Provinciam.
„ Colligere niſi cum ejus voluntate Epiſcopos non
„ præſumant: per eum etiam ad nos, ſi quid eſt,
„ referatur.

Idem conſtat ex Epiſtola Xiſti Romani Epiſcopi
ad Epiſcopos in Synodo apud Theſſalonicam congre-
gandos, in qua de Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſco-
po & totius Illyrici Primate ita ſcribit: „ Habeant
„ honorem ſuum Metropolitani, ſalvo hujus privile-
„ gio, quem honorare debeant amplius honorati. In
„ Provincia ſua jus habeant ordinandi; ſed hoc inſcio,
„ vel invito, quem de omnibus volumus Ordinatio-
„ nibus conſuli, nullus audeat ordinare.

Denique idem conſtat ex S. Leone in Epiſtola ad
Epiſcopos Metropolitanos per Illyricum conſtitutos,
quam cum cæteris mox laudatis primus in lucem e-
didit Holſtenius, in qua de Anaſtaſio Theſſalonicenſi
ita ſcribit: „ Ut vero, *inquit*, veſtræ dilectioni Pro-
„ vinciæ ſuæ Ordinatio permittitur Sacerdotum; ita
„ Fratrem & Coepiſcopum noſtrum Anaſtaſium de
„ ordinando Antiſtite volumus conſulatis: cui Me-
„ tropolitani Epiſcopi conſecrationem ſtatuimus re-
„ ſervari: ut eo inquiſitore atque cuſtode, cum cer-
„ tus licentiæ modus imponitur, Eccleſiaſticæ Diſ-
„ ciplinæ in omnibus ordo ſervetur. Ex his autem
omnibus perſpicuum eſt, Romanum Epiſcopum, ut
Occidentis Patriarcham, jus Ordinationum vel per-
agendarum, vel confirmandarum obtinuiſſe. Alioqui
jus illud Theſſalonicenſibus Epiſcopis per omnes Il-
lyrici Provincias non commiſiſſet.

Jus pariter illud ipſum obtinuiſſe in Galliis, pro-
batur ex Epiſtola 67. S. Cypriani ad Stephanum da-
ta, in qua de Marciano, qui ad Novatianos defece-
rat, ita ſcribit: „ Dirigantur a te literæ in Provin-
„ ciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem, quibus
„ abſtento Marciano, alius in locum ejus Epiſcopus
„ ſubſtituatur...... *Et infra:* Significabis plane
„ nobis, quis in locum Marciani Arelate fuerit ſub-
„ ſtitutus, ut ſciamus ad quem Fratres noſtros diri-
„ gere, & cui ſcribere debeamus.

Idem conſtat ex Epiſtola Zoſimi ad univerſos Epi-
ſcopos per Gallias & ſeptem Provincias conſtitutos,
qua decernit, „ Ut præcipuam Metropolitanus Epi-
„ ſcopus Arelatenſium civitatis, in ordinandis Sacer-
„ dotibus teneat authoritatem. Viennenſem, Narbo-
„ nenſem primam, & Narbonenſem ſecundam Pro-
„ vincias ad Pontificium ſuum revocet. Quiſquis ve-
„ ro poſthac contra Apoſtolicæ Sedis ſtatuta, & præ-
„ cepta majorum, omiſſo Metropolitano Epiſcopo,
„ in Provinciis ſupradictis quemquam ordinare præ-
„ ſumpſerit, vel is qui ordinari ſe illicite ſciverit,
„ uterque Sacerdotio ſe carere cognoſcat. Quomodo
„ enim poteſt authoritatem Summi Pontificis obtine-
„ re, qui, quæ erant Pontificis, ſervare contempſit?
Hoc autem jus Ordinationum per plures Provincias
obtinebat Arelatenſis Antiſtes, non ut ſimplex Me-
tropolitanus, ſed ut Primas & Vicarius Sedis Apo-
ſtolicæ: ſicut & jus concedendi Epiſtolas Formatas
univerſis Epiſcopis, Presbyteris, cæteriſque Clericis
Romam, aliove iter ſuſcipientibus eidem Arelatenſi
Epiſcopo conveniebat, ut fidem facit illa Zoſimi E-
piſtola. Hic Arelatenſis Epiſcopi Primatus a Zoſimi
Succeſſoribus imminutus eſt, uſque ad Symmachum,

qui

qui Cæſario Arelatenſi vices ſuas in Galliis conceſſit. Deinde Vigilius Auxanio & Aureliano; Pelagius I. Sapaudo; S. Gregorius Virgilio Primatiam in Eccleſias Gallicanas conceſſerunt. Primates autem jus ordinandorum Metropolitanorum, & cæterorum confirmandorum Epiſcoporum habebant. Quod proinde Romano Pontifici competebat, a quo illis concedebatur.

Si e Galliis ad Hiſpanias tranſeamus, Romanum Epiſcopum in Diœceſi Hiſpanienſi jus Ordinationum obtinuiſſe, perſpicuum erit ex inſtitutione Primatum, qui Vicaria Romani Epiſcopi, ut Occidentis Patriarchæ, authoritate Ordinationes Epiſcoporum in omnibus Hiſpaniæ Provinciis interdum celebrabant, ſemper confirmabant. Primo collatus eſt ille Hiſpanienſium Eccleſiarum Primatus Hiſpalenſi Epiſcopo, ut conſtat ex Epiſtola 1. Simplicii Pontificis Maximi & ex Epiſtola 26. Hormiſdæ. Poſtea Cindaſiuntho Rege poſtulante Romanus Pontifex Primatus dignitatem ab Hiſpalenſibus Epiſcopis ad Toletanos tranſtulit, teſte Roderico lib. 2. cap. 21. Quibus jus ordinandi Epiſcopos per ſolidam Hiſpaniam propterea convenire agnoverunt illius Eccleſiæ Antiſtites, quod Romani Epiſcopi perſonam ſuſtinerent, & vices implerent. Id conſtat ex Concilio Toletano XII. anno Chriſti 681. celebrato, Canone 6. *Unde placuit*, inquit, *omnibus Pontificibus Hiſpaniæ, ut ſalvo privilegio uniuſcujuſque Provinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici quoſcumque Regalis Poteſtas elegerit; & jam dicti Toletani Epiſcopi judicio dignos eſſe probaverit, in quibuslibet Provinciis, in decedentium ſedibus præficere Præſules, & decedentibus Epiſcopis eligere ſucceſſores, ſic tamen ut quiſquis fuerit ille ordinatus, poſt Ordinationis ſuæ tempus, infra trium menſium ſpatium, proprii Metropolitani præſentiam viſurus accedat.*

Denique in Africa Romanum Epiſcopum jus Ordinationum habuiſſe ex eo conſtat, quod Epiſcopus Carthaginenſis totius Africæ Primas ab Epiſcopo Romano conſtitutus fuerit ex omni retro memoria, & propterea jus conſecrandi Epiſcopos retinuerit, ut teſtatur Leo IX. Epiſtola 4. Hoc jure potitum fuiſſe Carthaginenſem Epiſcopum ut Africæ Primatem, certum eſt ex verbis Numidii Epiſcopi in Concilio Africano, Canone 22. *Fuit ſemper*, inquit, *hæc licentia huic Sedi, ut unde vellet, & de cujus nomine fuiſſet conventus, pro deſiderio cujuſque Eccleſiæ ordinaret Epiſcopum*. Et ex verbis Epigonii in eodem Canone: *Tibi non poteſtatem damus*, inquit, *ſed tuam aſſignamus, ut liceat voluntati tuæ ſemper tenere quam voles, ut Præpoſitos plebibus, vel Eccleſiis conſtituas, qui poſtulati fuerint, & unde voles*. Hoc jus agnovit Valerius Hipponenſis Epiſcopus, cum Primatis Carthaginenſis authoritate Sanctum Auguſtinum ſibi in Epiſcopatu Coadjutorem adjunxit: ut refert Poſſidius in Vita S. Auguſtini. *Egit ſecretis literis*, inquit, *apud Primatem Epiſcopum Sedis Carthaginenſis, allegans imbecillitatem corporis ſui, ætatiſque gravitatem & obſecrans ut Hipponenſi Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus, qui ſuæ Cathedræ non jam ſuccederet, ſed Conſacerdos accederet Auguſtinus. Quæ igitur beatus Valerius optavit, & rogavit, ſatagens reſcripto impetravit*. In toto igitur Occidente Romanus Epiſcopus ratione Patriarchicæ Dignitatis jus obtinuit ſemper ordinandi Epiſcopos; quamvis non ſemper, nec eodem modo ubique jus illud exercuerit. Enimvero ſi jus illud non habuiſſet, quomodo illud ſuis commiſiſſet Vicariis, id eſt Primatibus?

Accedit, quod nulla ratio proferri poteſt, immo hoc eſt a ratione penitus alienum, ut Alexandrinus & Antiochenus Patriarcha jus illud obtinuerint in Diœceſibus ſibi ſubditis & Romanus cæterorum Patriarcharum caput, in omnibus Occidentis Eccleſiis ipſius addictis authoritati jus idem non obtinuerit.

Objicies in poſtremam partem Propoſitionis. Alexandrinus Patriarcha tanta fruebatur in ſubditis ſibi Diœceſibus authoritate, *Ut nihil abſque ipſo ageretur ab aliquo ei ſubjacente Epiſcopo*; ut teſtati ſunt Ægyptii Epiſcopi in Concilio Chalcedonenſi: atqui non ea erat poteſtas Epiſcopi Romani toto Occidente, ut nihil abſque ipſo agerent Occidentis Antiſtites: ergo non eſt inſtituta comparatio a Nicænis Patribus in 6. Canone, inter Alexandrinum Epiſcopum & Romanum quoad omnia jura Patriarchicæ Dignitatis.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Ut nihil abſque ipſo ageretur, id eſt, ut majoris momenti negotia ipſo inconſulto, non agerentur, concedo: id eſt, ut nihil omnino abſque ipſo ageretur, nego. Non eſt igitur ita intelligenda conteſtatio Ægyptiorum Epiſcoporum in Concilio Chalcedonenſi, quaſi dixerint ſe nullum prorſus negotium Eccleſiaſticum agere poſſe abſque nutu Epiſcopi Alexandrini: quis enim ſibi perſuadeat ipſos Clericum, aut Presbyterum ordinare, velare Virginem, baptizare Catechumenum & confirmare, abſolvere Pœnitentem non potuiſſe, niſi jubente aut conſentiente Alexandrino Epiſcopo? Certe ſi res ita ſe habuiſſet, omnes Ægypti Epiſcopi Vicarii tantum Alexandrini Antiſtitis extitiſſent. Sic ergo eorum intelligenda eſt reſponſio, quod Alexandrinum Epiſcopatum in majoribus negotiis conſulere deberent. Magni autem ponderis negotium erat Epiſtolæ S. Leonis & damnationis Eutychetis ſubſcriptio; ad quam propterea inducias a Synodo poſtulabant, donec ipſis in Dioſcori mox depoſiti locum ordinaretur Epiſcopus.

Diſtinguo pariter minorem. Non ea erat poteſtas Epiſcopi Romani, ut nihil abſque ipſo ageretur ab aliquo Epiſcopo Occidentis: nihil omnino, concedo: nullum majoris momenti negotium, nego. Uterque igitur Patriarcha, Alexandrinus & Romanus, parem in ſibi ſubditis Diœceſibus obtinebant authoritatem, non ſolum in jure Ordinationum poſitam: verum etiam in eo quod majora negotia ipſis inconſultis finiri non poſſent. Id ſignificat Innocentius I. in Epiſtola ad Victricium Rotomagenſem cap. 3. *Si autem majores cauſæ*, inquit, *in medio fuerint devolutæ, ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit, poſt Judicium Epiſcopale referantur*.

Id ſignificat S. Leo Magnus ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, ſuum in Illyrico Vicarium ſcribens: *Si forte*, inquit, *inter ipſos qui præſunt, de majoribus* [*quod abſit*] *peccatis cauſſa naſcatur, quæ Provinciali nequeat examine definiri; Fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit inſtruere, & ſi coram poſitis partibus nec tuo res fuerit ſopita judicio, ad noſtram cognitionem, quidquid illud eſt, transferatur*. Idem jus Relationum majoribus de negotiis ad Romanum Epiſcopum faciendarum aſſeritur ex Epiſtolis Siricii ad Himerium Taraconenſem, & Innocentii I. ad Exuperium Toloſanum: ex quibus etiam conſtat, Romanum Pontificem Occidentalibus Eccleſiis leges dediſſe, ut ſolidi Occidentis Patriarcham.

Convocabant etiam Synodos totius Occidentis Romani Epiſcopi, ut conſtat ex Romana Synodo ſub Damaſo; & Conciliis, quæ Principes convocaverant conſentiente Eccleſia, præerant eorum Legati, ut conſtat ex Concilio Arelatenſi I. & multis aliis. Hinc Vicariis quos per certas Diœceſes conſtituerunt, authoritatem convocandi Synodos illarum Diœceſeon conceſſere. Id colligitur ex Epiſtola 5. Pelagii I. ad Sapaudum Arelatenſem Epiſcopum, qua vices illi ſuas in Gallia ſecundum mores antiquos delegat. *Hinc eſt*, inquit, *quod & nos Fraternitati tuæ hujuſmodi curas injunximus, ut Sedis noſtræ Vicarius inſtitutus, ad inſtar noſtrum in Galliarum partibus Primi Sacerdotis locum obtineas: & quidquid ad gubernationem, vel diſpenſationem Eccleſiaſtici ſtatus gerendum eſt, ſervatis Patrum Regulis, & Sedis Apoſtolicæ conſtitutis, divini judicii conſideratione diſpenſes*.

Idem conſtat ex Sancto Gregorio Magno, Epiſtola 52. lib. 4. ad univerſos Galliarum Epiſcopos data, qua ſignificat ſe Virgilio Arelatenſi Epiſcopo vices ſuas commiſiſſe. *Et quoniam*, inquit, *neceſſe eſt, ut ad eum, cui vices noſtras injunximus, quoties oportere perſpexerit, pro facienda collatione, aptis debeant Epiſcopi temporibus convenire; hortamur ut nullus mandatis ejus inobediens eſſe præſumat, nec communi congregationi intereſſe poſtponat, niſi aut corporis infirmitas quempiam fortaſſe vetuerit, aut cujuſdam eum cauſſa juſta excuſatio minime venire permiſerit. Hi tamen qui prohibente aliqua neceſſitate nequeunt in Synodum convenire, loco ſuo Presbyterum, aut Diaconum dirigant*, qua-

quatenus quæ a noſtro Vicario, Deo auxiliante, fuerint definita, ad eum qui abſens eſt, per ipſum quem miſerit, fida relatione perveniant, ut inconcuſſa firmitate ſerventur, & nullius ea quæ conſtituerit audeat occaſionis excuſatio violare. Ex quibus omnibus colligitur, nullum majoris momenti negotium in Diœceſibus Occidentis abſque Romani Epiſcopi nutu, aut aſſenſu agi potuiſſe, ſicut nec in Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos Diœceſibus abſque authoritate Alexandrini Epiſcopi.

PROPOSITIO II.

Romani Pontificis Primatus non deſtruitur Nicænæ Synodi ſexto Canone: immo nec illius Patriarchica authoritas intra ſuburbanas Eccleſias, vel ſuburbicarias, id eſt, mille & centenis paſſibus dumtaxat ab urbe diſſitas, aut intra decem Provincias, quæ Vicario Urbis Romæ parebant, illo Canone coarctata eſt.

PRobatur prima pars. Illo Canone Primatus Romani Pontificis non deſtruitur, quo potius ipſum aſſeri Synodus Chalcedonenſis intellexit: atque ſexto Nicænæ Synodi Canone Romani Pontificis aſſeri Primatum Synodus Chalcedonenſis intellexit: Illo itaque non deſtruitur hujuſmodi Primatus.

Romani Pontificis Primatus confirmatur. Probatur minor ex Concilio Chalcedonenſi Actione 16. in qua Paſchaſinus Epiſcopus Sedis Apoſtolicæ Legatus Canones proferre juſſus, quos contra 28. Canonem ejuſdem Synodi allegabat, ſic Nicænum ſextum ex ſuo Codice recitavit: *Trecentorum decem & octo Patrum Canon ſextus. Quod Eccleſia Romana ſemper habuit primatum: Teneat autem & Ægyptus, ut Epiſcopus Alexandriæ omnium habeat poteſtatem, quoniam & Romano Epiſcopo hæc eſt conſuetudo. Similiter autem & qui in Antiochia conſtitutus eſt, & in cæteris Provinciis, Primatus habeant Eccleſiæ civitatum ampliorum*, &c. Adverſus quam lectionem reclamavit nemo: Judices vero dixerunt: *Perpendimus omnem quidem primatum & honorem præcipuum, ſecundum Canones, antiquæ Romæ Archiepiſcopo conſervari.* Legitur Canon ille cum eadem epigraphe: *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum*, in Codice illuſtriſſimi viri Claudii Hardy Senatoris Pariſienſis, in Foſſatenſi, in Codice antiquiſſimo Henrici Juſtelli, ex quo exhibetur, pag. 284. Bibliothecæ Canonicæ, aliiſque compluribus. An ad corpus Canonis verba illa pertineant, an ſimplicis inſcriptionis habeant rationem, nihil intereſt. Sufficit, quod evidentiſſime demonſtrant, Nicænum Canonem ſextum ab antiquis intellectum eſſe, aſſerere Primatum Romani Pontificis.

Hoc Canone aſſertum eſſa Romani Epiſcopi Primatum, agnovit etiam Gelaſius I. in Epiſtola ad Orientales, de nomine Acacii. *Qua enim ratione*, inquit, *vel conſequentia aliis ſedibus deferendum eſt, ſi primæ Beati Petri ſedi antiqua & vetuſta reverentia non defertur, per quam omnium Sacerdotum dignitas ſemper eſt roborata, atque firmata, trecentorumque decem & octo Patrum invicto & ſingulari judicio vetaſtiſſimus judicatus eſt honor?* Ita etiam hunc Canonem intellexerat Bonifacius I. in Epiſtola ad Epiſcopos Theſſaliæ. *Inſtitutio*, inquit, *univerſalis naſcentis Eccleſiæ de Beati Petri honore ſumpſit Principium, in quo regimen ejus & ſumma conſiſtit. Ex ejus enim Eccleſiaſtica Diſciplina, per omnes Eccleſias, Religionis jam creſcente cultura, fonte manavit. Nicænæ Synodi non aliud præcepta teſtantur, adeo ut non aliquid ſuper eum auſa ſit conſtituere, cum videret nihil ſupra meritum ſuum poſſe conferri: omnia denique huic noverat Domini ſermone conceſſa.*

Probatur ſecundo. Romani Pontificis Primatus non evertitur illo Canone, quo nullis circumſcribitur limitibus ejus poteſtas; cum tamen Alexandrini Epiſcopi authoritati certi fines aſſignentur: atqui Canon ſextus Nicæni Concilii Pontificis Romani poteſtatem nullis circumſcribit limitibus, cum tamen Alexandrini Epiſcopi Diœceſim definiat. *Antiqua*, inquit, *conſuetudo ſervetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem: quia & urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt.* Romani itaque Pontificis Primatus illo Canone non evertitur.

Probatur tertio. Canon qui nihil ſtatuit de Epiſcopo Romano, cum tamen de cæteris aliquid ſtatuat Patriarchis, & qui exemplum Romani Epiſcopi velut cauſſam profert, cur Alexandrinus Antiſtes in Ægypto, Libya & Pentapoli authoritatem ſacram exerceat; Canon, (inquam) ille non adverſatur Epiſcopi Romani Primatui: Sed Canon ſextus Nicænæ Synodi nihil ſtatuit de Epiſcopo Romano; cum tamen de aliis Patriarchis aliquid ſtatuat, puta de Alexandrino & Antiocheno; & profert Epiſcopum Romanum ut cauſſam exemplarem authoritatis ſacræ, quam Alexandrinus per Ægyptum, Libyam & Pentapolim exercet: Canon itaque ille Romani Epiſcopi Primatui non adverſatur.

Probatur minor cum ex verbis Canonis, tum ex Nicolao I. in Epiſtola ad Michaelem Imperatorem ita ſcribente: *Eccleſiæ Romanæ privilegia Chriſti ore in Beato Petro firmata, in Eccleſia ipſa diſpoſita, antiquitus obſervata, & a SS. univerſalibus Synodis celebrata, atque a cuncta Eccleſia jugiter venerata, nullatenus poſſunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum quod Deus poſuit, humanus non valet amovere conatus....... Iſta igitur privilegia huic Sanctæ Eccleſiæ a Chriſto donata, a Synodis non donata, ſed ſolummodo celebrata, & venerationi habita....... Denique ſi inſtituta Nicænæ Synodi diligenter inſpiciantur, invenietur profecto quia Romanæ Eccleſiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum: Sed potius ex ejus forma quod Alexandrinæ Eccleſiæ tribueret, particulariter ſumpſit exemplum.* Tantum igitur abeſt ut 6. Nicæni Concilii Canone Romani Pontificis labefactetur Primatus, quin potius luculentius demonſtratur. Cur enimvero Nicæni Patres ad compeſcendam Meletii procaciam, qui ſuo parere Patriarchæ, Alexandrino ſcilicet Epiſcopo, renuebat, conſuetudinem Romani Epiſcopi, potius quam Antiocheni, ad jurium ipſius tuitionem laudaſſent? Præſens aderat Patriarcha Antiochenus: vicinior erat & Nicænæ urbi in qua Concilium celebrabatur, & Alexandrinæ Sedi in cujus gratiam hic ſanciebatur Canon: in quindecim Provincias jus Patriarchicum exercebat: cur igitur in Canone ajunt *Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quia & Urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt?* non vero, *quia Epiſcopo Antiocheno parilis mos eſt?* Nonne iſtud loquendi genus Nicæni Patres uſurpant, quia Epiſcopi Antiocheni authoritas jure poſitivo definita eſt, ſicut & Alexandrini? Unde pari in utramque temeritate inſurgere potuiſſet perduellis Meletius. At Epiſcopi Romani œcumenica authoritas in divino jure fundata eſt, ut quæ *ex Sacris Scripturis ſit deprompta*, ut ſcribit ad Innocentium I. Sanctus Auguſtinus. Præterea, cur juriſdictionem & authoritatem Patriarcharum Alexandrini & Antiocheni confirmat Nicæna Synodus, non vero Epiſcopi Romani? Certe quia illius authoritas ex ipſo Chriſti Servatoris ore profluxit, ideoque a Conciliorum non pendet ſuffragiis. Non igitur illud erat Nicænæ Synodi conſilium, nec ea mens, ut Romani Epiſcopi juriſdictionem certis regionibus coerceret; ſed ut ejus authoritatem in Eccleſiam univerſam velut *typum* & exemplar illius proponeret authoritatis, quæ aliis Patriarchis in Provincias & Diœceſes ipſis ſubditas convenit.

Id luculentius ex eo confirmatur, quod poſt ſancitum Canonem, Romanus Epiſcopus, & de perſonis aliorum Patriarcharum, & de ſententiis ab ipſis latis judicium tulit: nec ipſum eam ob rem uſurpatæ authoritatis, violatique Nicæni Canonis Sexti coarguit aliquis: cum tamen vel illi ipſi qui illum condiderunt, vel ipſorum ſucceſſores id viderent, aut intelligerent. Qua enim ratione Julius Pontifex egregios illos Nicæni Concilii athletas ac defenſores, Athanaſium Alexandrinum, Marcellum Ancyranum, Aſclepam Gazenſem, ſedibus reſtituiſſet, quibus Arianorum vi & malis artibus pulſi erant, ſi Concilium Nicænum illius authoritatem, vel intra fines unius Patriarchatus, vel ad Suburbicarias Eccleſias coarctaſſet? aut quomodo reſtitutionem tantæ Synodi contrariam decretis, Viri Sanctiſſimi approbaſſent?

Ex

Digitized by Google

Ex his collige Cardinalem Baronium minus appoſite Canonem Nicænum Sextum, quo de agimus, exponere, cum hunc ejus eſſe ſenſum contendit, ut ratam, firmamque eſſe jubeat Alexandrini Epiſcopi in omnes Ægypti Provincias authoritatem, ex Romanæ Eccleſiæ Primatu, a qua ea omnia Præſul Alexandrinus accepit. Falſam autem eſſe & contortam illam interpretationem perſpicuum eſt ex ipſis verbis Canonis, qui hanc aſſignat cauſſam juriſdictionis in omnes Ægypti Provincias Alexandrino Epiſcopo competentis, *quia & Urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt*. Non ait: quia id a Romano Epiſcopo accepit. Deinde, Nicolaus I. aſſerit, ex forma Romanæ Eccleſiæ ſumpſiſſe Nicænam Synodum quod Alexandrinæ tribueret. At iſte loquendi modus, *ex forma*, imitationem potius dicit, quam cauſſationem, ut ipſis Grammaticis notum eſt. Non is ergo ſenſus eſt Canonis, Epiſcopum Alexandriæ horum omnium habuiſſe poteſtatem, quoniam ſic moris fuit Epiſcopo Romano illi concedere; ſive quod Romanus Epiſcopus conſuevit per Alexandrinum Epiſcopum illas Provincias gubernare, ut perperam explicat Spondanus Baronii breviator: alioquin ſequeretur cæteros Patriarchas Epiſcopi Romani Vicarios dumtaxat extitiſſe: quod tam a veritate, quam a mente Nicænorum Patrum alienum eſt, qui Romani Epiſcopi cum Alexandrino comparationem aliquam his verbis inſtituere voluerunt: *Quoniam Epiſcopo Romano parilis mos eſt*.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Abſurda eſſet comparatio a Nicænis Patribus inſtituta inter Epiſcopum Alexandrinum & Romanum, ſi in eo poſita eſſet, quod Alexandrinus Epiſcopus ſacram authoritatem exerceat per omnes Provincias Africæ (nomen Africæ ſumendo prout partem mundi ſignificat ab Aſia & Europa diſtinctam) quia Romano Epiſcopo conceſſa eſt authoritas in Suburbicarias Eccleſias, id eſt, in Eccleſias mille & centenis dumtaxat paſſibus ab Urbe diſſitas; vel intra decem Provincias, quæ Vicario Urbis Romæ parebant. Cum igitur inepta comparatio tantæ gravitatis & ſapientiæ Patribus non ſit affingenda, colligendum eſt Romani Epiſcopi authoritatem intra Suburbicarias Eccleſias non fuiſſe ſexto Canone Nicæno coarctatam.

Probatur ſecundo. Authoritas quæ in univerſum diffunditur Occidentem, non eſt intra Eccleſias mille & centenis dumtaxat paſſibus ab Urbe diſſitas, vel intra decem Provincias coarctata. Porro Patriarchica poteſtas Epiſcopi Romani per ſolidum Occidentem diffunditur: non eſt itaque a Nicænis Patribus Canone 6. intra illas Eccleſias, aut Provincias coarctata.

Probatur minor. Primo ex Epiſtola Synodica Concilii 1. Arelatenſis ad Silveſtrum, in qua ipſum *Majores Diœceſes tenere* ſcribunt Patres, qui iſtud ad Concilium convenerant. Majores enim illæ Diœceſes ſunt ſeptem, vel octo Diœceſes Occidentis.

Secundo probatur eadem minor ex Sancto Baſilio Epiſtola 10. in qua Romanum Epiſcopum vocat *Occidentalium Coriphæum*, id eſt, Occidentalis Eccleſiæ Principem.

Tertio probatur ex Sancto Auguſtino, lib. 1. *contra Julianum*, cap. 4. ubi cum Patrum Occidentalium teſtimonia adverſus ipſum protuliſſet, continuo ſubjungit: *An ideo contemnendos putas, quia Occidentalis Eccleſiæ ſunt omnes, nec ullus in eis eſt commemoratus a nobis Orientis Epiſcopus? Quid ergo faciemus, cum illi Græci ſint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronare. Cui Eccleſiæ præſidentem Beatum Innocentium ſi audire voluiſſes, jam tunc periculoſam juventutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes*. Occidentalem cum Orientali Eccleſia componit Sanctus Auguſtinus, eamque ex eo capite illuſtriorem facit, quod Occidens ea ſit pars orbis in qua Princeps Apoſtolorum Martyrio conſummatus eſt. Unde colligit, maximi ponderis contra Pelagianos eſſe debere Innocentii ſententiam, qui Occidentali Eccleſiæ ut Patriarcha præſidebat.

Quarto probatur ex Sancto Hieronymo, in lib. adverſus Vigilantium, ubi Clericorum continentiam aſſerens, Eccleſiarum Patriarchalium conſuetudine velut invictiſſimo teſtimonio Hæreſiarcham illum opprimit. *Quid facient*, inquit, *Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ? Quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes: aut ſi uxores habuerant, mariti eſſe deſiſtunt*. His verbis trium Patriarchatuum limites deſcriptos habemus. Orientis Eccleſiæ Antiocheni Patriarchæ ſacræ ditioni ſubditæ ſunt, vel potius tota ſunt illius ſacra ditio: ſi tamen tres Diœceſes, Aſianam, Ponticam, & Thraciam exceperis, Ægypti, finitimæque Eccleſiæ, parent Alexandrino Patriarchæ. Quæcumque ſuperſunt Eccleſiæ, id eſt Occidentales, ſunt Sedis Apoſtolicæ, Romanumque Epiſcopum ut Patriarcham agnoſcunt, & venerantur. Ex quibus omnibus colligitur, Patriarchicam Romani Epiſcopi poteſtatem per ſolidum Occidentem diffuſam eſſe; idque agnoviſſe Patres Concilii Nicæni temporibus proximos: adeoque illam non fuiſſe a Nicænis Patribus Canone 6. intra Eccleſias Suburbicarias, id eſt, mille & centenis dumtaxat paſſibus ab Urbe diſſitas, vel decem Provinciis Urbis Vicario parentibus circumſcriptas, coarctatam.

Objicies. Illius deſtruitur in omnes orbis Eccleſias Primatus, cujus juriſdictio intra Occidentis ſaltem limites coercetur: atqui juriſdictio Romani Epiſcopi intra Occidentis ſaltem limites coercetur ſexto Nicæni Concilii Canone: alioqui non eſſet legitima comparatio quam inſtituerunt Nicæni Patres inter Alexandrinum Epiſcopum & Romanum. Illius ſiquidem authoritas intra Ægyptum, Libyam, & Pentapolim definiretur; illius vero in orbem diffuſa eſſet univerſum. Itaque Romani Epiſcopi in omnes orbis Eccleſias Primatus ſexto Nicæni Concilii Canone peſſumdatur.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Si coerceatur ejus juriſdictio intra Occidentis limites, quatenus eſt Summus Pontifex, Chriſti Vicarius, & Sancti Petri ſucceſſor, concedo. Si quatenus eſt Patriarcha, nego. Porro cum inſtituatur dumtaxat comparatio Canone 6. Concili Nicæni inter Alexandrinum Epiſcopum & Romanum, quo ad Patriarchicam Dignitatem, illique annexa jura: non ſequitur Primatum Romani Pontificis intra Occidentem coerceri; ſed ejus Patriarchatum dumtaxat hac orbis parte circumſcribi. Enimvero ut Præfectus Urbis duplici ornatus erat dignitate; altera Urbanæ Præfecturæ, in qua aliarum Provinciarum Præfectis coæquabatur: altera qua caput Senatus, & Vicarius Imperatoris erat, qua cæteris eminebat Præfectis, quorum a tribunalibus ad ipſum ultimo provocabatur, ut colligitur ex Dione Caſſio, lib. 25. & ex illis Statii carminibus, *lib. 1. Sylv.* quibus Urbis Præfectum ſic compellat:

Inque ſinum perſæpe tuum fora turbida queſtu
Confugiunt, legeſque, urbeſque ubicumque togatæ,
Quæ tua longinquis implorant jura querelis.

Et ex Vopiſco in *Vita Floriani*, & ex Reſcripto Conſtantini ad Julianum Urbis Præfectum, relato in Cod. Theodoſ. tit. 30. L. 13. quo decernit ut appellationes omnes ad ejus auditorium deferantur, cui ſcilicet Vicariatum ſuum commiſerit. Ita Romanus Pontifex duplici inſignitus eſt dignitate, immo quadruplici. Epiſcopus eſt Urbis Romæ; Romanæ Provinciæ, regionumque Suburbicariarum Metropolita: ſolidi Occidentis Patriarcha: & totius Chriſtiani orbis Pontifex & Caput. Nicænum porro Concilium Alexandrini Patriarchæ poteſtatem & juriſdictionem ad normam Pontificiæ poteſtatis non menſurat, quæ Romano Epiſcopo in orbem competit univerſum; ſed ad normam Patriarchici juris, quo fruitur in ſolidum Occidentem; ut ſcilicet ad Alexandrinum Antiſtitem Indictio Synodorum, Ordinationes Epiſcoporum, judicium denique de majoribus cauſſis pertineat per univerſam Ægyptum, Libyam, & Pentapolim; ſicut ad Epiſcopum Romanum iſta jure Patriarchico ſpectant per ſolidum Occidentem.

Reſpondetur Hæreticorum Objectioni ex Verſione Rufini petitæ.

Objicies in ſecundam partem Propoſitionis verba Nicæni Canonis 6. ſecundum verſionem, aut expoſitionem Rufini lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 6. *Et ut apud Alexandriam, & in Urbe Roma vetuſta conſuetudo ſervetur, ut vel ille Ægypti, vel hic Suburbicariarum Eccleſiarum ſolicitudinem gerat*. Itaque Romani Epiſcopi Patriarchica Authoritas intra Eccle-

ſias

ſias Suburbicarias, id eſt, centum & mille paſſibus Roma diſtantes, vel ſaltem intra decem Provincias Urbis Vicario addictas, Nicæni Concilii 6. Canone coarctatur.

Quæ Eccleſia Suburbicariæ.

Probatur conſequens. Suburbanæ enim ſive Suburbicariæ Provinciæ dicebantur, quæ erant in Præfecturæ Urbanæ poteſtate & clientela, & quibus Præfectus Urbi jus dicebat, ut colligitur ex L. 13. C. Theodoſ. *De Accuſat.* qua Imperatores Valens, Gratianus, & Valentinianus ſic decernunt: *Referant autem de Suburbanis Provinciis Judices ad Præfecturam Sedis Urbanæ, de cæteris ad Præfecturam Prætorio.* Præfectus autem Urbis ultra centeſimum ab Urbe lapidem jus non dicebat. Sed eſto, latius pateat hujus nominis, *Suburbicarium*, poteſtas & ſignificatio; ſaltem intra decem Provincias, quas Urbis Romæ Vicarius ſub Præfecto Prætorio regebat, coercebitur. Id colligo ex L. unica C. Theodoſ. *Si per obrept.* ad Probum Præfectum Prætorio Italiæ data, qua Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius mandant, ut Edictum ſuum de irritandis privilegiis per obreptionem impetratis, in Provinciis ſibi ſubjectis obſervet. *Sinceritas*, inquiunt, *tua idipſum per omnem Italiam, tum etiam per Urbicarias Africanaſque regiones, ac per omne Illyricum, prælata oraculi hujus authoritate firmabit.* Hac in lege Italiæ Præfectura quatuor in partes diſtribuitur, quas Præfectus per quatuor Vicarios regebat; ſcilicet Diœceſim Illyrici, Diœceſim Africæ, & Diœceſim Italiæ, duas rurſus in partes ſectam: quarum una Urbicariis Provinciis continebatur, a Præfecto Prætorio per Urbis Vicarium adminiſtratis: altera reliquis Italiæ Provinciis conſtabat. Itaque Urbicariæ Provinciæ dictæ ſunt, quæ Urbis Vicario parebant, & Suburbicariæ Eccleſiæ, quæ his Provinciis continerentur. Hæ porro Provinciæ decem erant, quas Imperii Notitia recenſet, nimirum *Campania, Thuſcia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, Apulia & Calabria, Brucii & Lucania, Samnium, Sardinia, Corſica, Valeria.* Cum igitur Epiſcopus Romanus Suburbicariarum dumtaxat Eccleſiarum curam gereret, ut conſtat ex Nicæno Canone, ſecundum verſionem Rufini; ſequitur ejus authoritatem vel intra centeſimum ab Urbe lapidem, vel intra decem Provincias Urbis Romæ Vicario ſubditas fuiſſe coarctatam.

Reſpondeo, nego conſequens. Non ſolum enim Patriarchatus Romani Epiſcopi, ſed nec ejus Metropolitica Dignitas regionum ab Urbe Roma centeſimo lapide diſtantium finibus concludebatur, ipſo Rufini ævo, ut conſtat ex veteri Notitia Vaticana, quam exhibet Eminentiſſimus Annalium Parens ad annum 1057. in qua ſexaginta novem Epiſcopatus recenſentur, ex quibus Romana Provincia conflata erat: qui quidem non ſolum Latinam regionem, ſeu Campaniam recentiorem, ad Sinueſſam, Marſos, ſeu Valeriam, Picenum, & Thuſciam ſuburbicariam complectebantur; ſed etiam Thuſciam Annonariam, Umbriam, & Picenum Annonarium. Quas regiones Notitia illa vetus *Marchiam Umbræ* vocat. Quæ ſententia confirmatur inſigni loco Epiſtolæ Synodicæ Concilii Sardicenſis, & altero Sancti Athanaſii in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes: ubi earum Provinciarum Epiſcopi, qui Athanaſio commmunicabant recenſentur, ſcilicet Romæ, Italiæ, Campaniæ, Calabriæ, Apuliæ; & cæterarum per Occidentem & Orientem Provinciarum. Viden Romanæ Provinciæ circumſcriptos limites ad normam veteris Notitiæ Vaticanæ? Hinc eam coercet Italia, inde Campania Felix & Capuana.

Hic ſumitur Ægypti nomen latiſſime, prout totam diœceſim Ægyptiacam ſignificat, ſeu totum illum orbis tractum, qui ab Alexandrino Patriarcha regebatur.

Hoc poſito, fatentur Viri quidam Eruditi, Rufinum Suburbicariarum Eccleſiarum nomine eas intellexiſſe, quæ decem Provinciis Urbicariis continebantur; & Alexandrinum Epiſcopum cum Romano compoſuiſſe quoad jus Patriarchicum, quod ille per Ægyptum * exercebat, ſicut iſte in Suburbicariis Eccleſiis, id eſt, quæ decem Provinciis ſupra recenſitis continebantur. Non quod Patriarchicam Romani Epiſcopi authoritatem, & multo minus Pontificiam his coerceri Provinciis Rufinus exiſtimaret: ſed quia videbat non eadem ratione illam exercere & explicare in cæteris Provinciis Occidentis, ſicut in Suburbicariis. In his enimvero conſecrabat Epiſcopos, Synodos convocabat, majoribus de cauſſis judicium ferebat: in cæteris autem Provinciis, quamvis idem jus obtineret, non tamen illud eodem modo, & in omnibus, & ſemper exercebat; ſed plura permittebat conſuetudinibus Eccleſiarum. Senſus itaque Nicæni Canonis, ſecundum expoſitionem Rufini, is eſt: Epiſcopus Alexandrinus curam gerat Ægypti, ſeu totam Diœceſim Ægyptiacam adminiſtret, Ordinationes Epiſcoporum celebrando, convocando Synodos, majores cauſſas diſcutiendo: omnia denique Patriarchica munia obeundo; ſicut in Suburbicariis Eccleſiis, id eſt, quæ decem Provinciis Urbis Vicario ſubditis continentur, hæc omnia præſtat Romanus Epiſcopus. Comparationem porro hoc modo coercuit Rufinus, quia Romanus Epiſcopus ampliori jure, quam Patriarchæ cæteri, fruebatur. Nam & plures, majoreſque Diœceſes tenebat, ut cum Synodi Arelatenſis primæ Patribus loquar; & totius gerebat Eccleſiæ principatum: in quibus duobus capitibus Patriarcham Alexandrinum Romano cum Epiſcopo Rufinus merito non cenſuit componendum: ſed in ea dumtaxat poteſtate quam Suburbicariis in Eccleſiis exercebat. Sic Nicænum Canonem ad mentem Rufini explicat illuſtriſſimus & eruditus Archiepiſcopus Petrus de Marca lib. 1. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 7.

Paulo aliter hunc Canonem explicat ad Rufini mentem Eminentiſſimus Annalium Parens, licet ab hac interpretatione prorſus non abludat. Notat itaque regiones Suburbicarias non eas tantum dictas eſſe, quæ prope Urbem poſitæ eſſent; ſed complures etiam tam in Italia, quam extra Italiam ſitas: quo ſenſu Julianus Imperator ad Taurum reſcribens, lib. 9. *De extraord. Muner.* C. Theodoſ. ait: *Non enim per Italiam tantum, ſed etiam per Urbicarias regiones, & Siciliam, patrimonialium & emphyteuticorum fundorum vires ſervandas eſſe perſpeximus.* Notat ſecundo, intra Italiam Suburbicarias regiones eſſe nominatas Picenum & Thuſciam. Hinc Honorius & Theodoſius, Imperatores, l. 12. Cod. Theodoſ. *De Indulgent. debitor.* ajunt: *Picenum, & Thuſciam Suburbicarias regiones, ſeptimam tributorum jubemus agnoſcere.* Valentinianus etiam Picenum Suburbicarium nominat l. 9. Cod. Theodoſ. *De annona, & tribut.* Notat tertio, Suburbicarias Provincias dictas eſſe, quæ certo pacto Urbi obſtrictæ eſſent, in eamque certis temporibus annonam conferre tenerentur. Hinc *Urbicarium Canonem*: qui & frumentarius Canon, in Jure dici notat, l. 2. Codicis Theodoſiani. Regiones itaque Suburbicariæ forſan dictæ ſunt, quod deficientibus regionibus Urbis, ipſi annonam ſubminiſtrarent, ut etiam notat Pancirolus *Commentario in Notitiam Imperii.* Hinc colligit Annalium Parens, Suburbicarias Eccleſias a Rufino dictas eſſe, quæ Romanæ Diœceſi ſingulariter addictæ eſſent, ac ſubjectæ, ita ut Alexandrinus Epiſcopus eodem jure univerſas Ægypti, Libyæ, ac Pentapoleos Eccleſias adminiſtrare poſſet, quo Romanus ſupradictas Eccleſias jure Patriarchico regebat.

In eumdem ferme ſenſum recidit illuſtriſſimi, & doctiſſimi Cardinalis Perronii explicatio. Notat ille nomen antonomaſticum *Urbis*, Romanæ civitati duplici ratione tributum. Primo ut eo nomine a reliquis Civitatibus Imperio ſubditis diſtingueretur. Hinc S. Cyprianus *Epiſtola* 40. Clericos Romanos *Clericos Urbicos* vocat: & Concilium Arelatenſe Canone 18. Diaconos Romanæ Eccleſiæ *Diaconos Urbicos* appellat: & Optatus Milevitanus, lib. 1. *Contra Parmenianum*, Zephirinum Pontificem nominat *Zephirinum Urbicum.* Iſque loquendi modus uſurpatus fuit ad ſignificandam Urbis eminentiam, cum qua compoſitæ urbes cæteræ, pagorum inſtar & villarum haberentur. Secundo, antonomaſtica illa Urbis nomenclatio civitatem Romanam ab illis potiſſimum urbibus ſecernebat, quæ Romanæ Præfecturæ ſubjacebant: Quæ Romana ſeu Urbica Præfectura ad centeſimum dumtaxat ab Urbe lapidem porrigebatur. Quemadmodum itaque nomen iſtud, *Urbs*, ut Romanam civitatem ſignificans, duplicem exprimebat relationem: unam ad territorium imperiale, alteram ad territorium municipale Urbis Romæ: ita nomen iſtud, *Suburbicariæ regiones*, ſpectata etymologia, duplex obtinebat ſignificatum: Commune unum, quo civitates univerſas in territorio Imperiali

periali

periali Urbis Romæ poſitas deſignabat, quas veteres uno Romaniæ nomine complectebantur: quo ſenſu S. Athanaſius in *Epiſtola ad Solitarios* Romam nuncupat *Sedem Apoſtolicam, & totius Romaniæ Metropolim*. Alterum iſtius complexæ vocis ſignificatum ſingulare, & Juris peritis familiarius erat, quo eas dumtaxat civitates ſignificabat, quæ in territorio municipali Urbis Romæ poſitæ eſſent, quæ Suburbicariæ vocabantur, ut hoc nomine diſtinguerentur ab urbibus, quæ Præfecto Prætorio Italiæ, cujus ſedes erat Mediolanum, ſubjacebant. Primo itaque, non ſecundo ſeoſu, Eccleſias Suburbicarias Rufinus intellexit: unde hic, ad ejus mentem, Nicæni ſenſus Canonis eſt: Alexandrinus Epiſcopus totam Diœceſim Ægyptiacam eadem authoritate regat, qua Romanus omnes Eccleſias Imperio Urbis Romæ ſubditas.

Rufini mentem non longe diſſimili modo explicat Morinus Congregationis Oratorii Presbyter, lib. 1. *Exercitationum Eccleſiaſticarum*, Exercitatione 30. ubi Eccleſias Suburbicarias, omnes Occidentis Eccleſias interpretatur. Quod acu quiſque tanget, ſi cum eruditiſſimo viro animadvertat ab Auguſto Cæſare ad uſque Conſtantini Magni Imperium, univerſum orbem Suburbicarium fuiſſe, id eſt, Urbis Romæ poteſtati & moderamini ſubditum. Nulla enim alia civitas tunc temporis diviſum habuit cum Roma Imperium. Poſtquam vero Conſtantinopolim condidit Conſtantinus, diviſum cum Roma Imperium Byzantium accepit, & exinde Conſtantinopolis *Regia civitas*, & *Nova Roma*, & *Civitas imperans*, vocata eſt. Hæc vero Imperii Romani bipartita diſtinctio maxime enituit ſub Conſtantini filiis, quos inter Imperium diviſum eſt: deinde ſub Valentiniano, & Valente fratribus: tertio ſub Valentiniano II. & Theodoſio Seniore: poſtea ſub Arcadio & Honorio, quibus imperantibus Rufinus ſcribebat. Eo itaque ævo Romanum Imperium in duos orbes ſeparatum erat, Orientalem, & Occidentalem. Orientalis caput Conſtantinopolis: Occidentalis Roma erat. Unde antiqua Roma de Conſtantinopoli dicens inducitur apud Claudianum:

ndia- de Gil- co.

Cum ſubito par Roma mihi, diviſaque ſumpſit
Æquales Aurora togas.

Suburbicarius igitur ætate Rufini totus orbis eſſe deſierat, id eſt, Urbi Romæ ſubditus & mancipatus. Tunc ſolus Occidens ſuburbicarius erat, id eſt, Romæ Imperio addictus. Suburbicariæ igitur Eccleſiæ nihil aliud ſunt Rufino, quam Occidentales Eccleſiæ, ex quibus Romanus Patriarchatus coaleſcit. Quamobrem Nicæni Canonis ſecundum expoſitionem Rufini, ſenſus iſte eſt: Alexandrinus Epiſcopus Patriarchica per totam Diœceſim Ægyptiacam jura exerceat, juxta mores antiquos, ſicut Romanus Epiſcopus omnes Occidentis Eccleſias authoritate Patriarchica adminiſtrat.

Eodem ſenſu Rufini expoſitionem intelligit doctiſſimus Valeſius. Per Suburbicarias Eccleſias, inquit, intelligit Rufinus eas quæ ſunt ſub Epiſcopo Urbis Romæ. Nam Suburbicariæ Eccleſiæ eodem modo dicuntur, quo Suburbicariæ Provinciæ. Ut ergo ſuburbicariæ Provinciæ appellantur, quæ erant ſub Vicario Urbis Romæ; ſic Eccleſiæ Suburbicariæ dicuntur a Rufino quæcumque ſubjacebant Eipſcopo Urbis Romæ. Et quemadmodum Provinciæ Suburbicariæ peculiarem conſtituebant Diœceſim Vicarii Urbis Romæ: ita Eccleſiæ Suburbicariæ Diœceſim conſtituunt Epiſcopi Romani. Verum qui fuerint termini hu[illegible] Diœceſeos temporibus Concilii Nicæni, haud facile fuerit affirmare. Tutiſſimum tamen mihi videtur ſequi ſententiam Græcorum interpretum, qui Romano Patriarchæ univerſum Occidentem adſcribunt. Hæc Valeſius.

Fruſtra itaque Heterodoxi Rufinianam ſexti Canonis Nicæni expoſitionem arripiunt, eaque abutuntur ad Romani Epiſcopi authoritatem ſeu Patriarchicam, ſeu Pontificiam, impugnandam: perperamque ex Nicæno Canone a Rufino interpolato colligunt, Pontificis Maximi authoritatem intra centeſimum ab Urbe lapidem coerceri: Græcis ſchiſmaticis hac in cauſa iniquiores, qui ſolidum ſaltem Occidentem Romano Epiſcopo adſcribunt. Sic Zonaras in Canonem VI. Concilii Nicæni: *Antiquas*, inquit, *conſuetudines, quod aliis quoque poſterioribus Canonum, legumque civilium decretis cautum eſt, retineri vult Canon. Alexandrinum igitur Epiſcopum iis qui in Ægypto, Libya, & Pentapoli ſunt, præſidere: Antiochenum ſubjectis ſibi Provinciis, Syriæ nimirum, Cœleſyriæ, Ciliciæ utrique, Meſopotamiæ; ac alios Epiſcopos, ſuis quemque regionibus: quemadmodum & Eccleſiæ Romanæ Præſes in Occidentales Provincias Principatum diuturna conſuetudine obtinet, præeſſe jubet.*

Sic Nilus libro II. *De Primatu Papæ*, recenſito VI. Canone Nicæno ait: *Audis, quo pacto veterum Patrum decreta Canon amplectenda eſſe cenſeat, qui ſingulis Eccleſiis prærogativas tribuerunt: ut nimirum aliæ gentes Alexandrino ſubjectæ eſſent, aliæ Antiocheno: quæcumque videlicet Syriam, & utramque Ciliciam incolunt, & Cœlo-Syriam, & Meſopotamiam: quodque Romano Epiſcopo hoc datum eſt, ut Occidentalibus præſit.*

Sic ante Nilum Balſamon Patriarcha Antiochenus hæc verba Nicæni Canonis VI. *Quoniam Epiſcopo Romano parilis mos eſt*, interpretatur: *Quoniam Epiſcopus Romanus præeſt Occidentalibus Provinciis.*

Reſpondeo ſecundo, nullam expoſitionis Rufini, quæ verius Nicæni Caooois interpolatio quam verſio & fidelis interpretatio eſt, habendam eſſe rationem: cui enim non ſit merito ſuſpectus Author, cui odium in Romanam Eccleſiam, inſcitia inſuper, & interpolandis authoribus projecta audacia & temeritas, fidem omnem derogant? Excluſus erat a communione Eccleſiæ Romanæ Rufinus per Anaſtaſium Pontif. Maxim. antequam ſuam conſcriberet Hiſtoriam. Ad illud enim Opus ſe non accinxit ante irruptionem Alarici in Italiam, id eſt Innocentio I. Pontifice, qui Anaſtaſio ſucceſſit. *De Rufino* (inquit Anaſtaſius in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymit.) *ſcito quod propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit, ac probavit, nec diſſimilis eſt ab eo qui alienis vitiis præſtat aſſenſum. Illud tamen ſcire cupio, ita haberi a noſtris partibus alienum, ut quid agat, ubi ſit, neſcire cupiamus. Ipſe denique viderit ubi poſſit abſolvi.* De eodem ſcribit Sanctus Hieronymus Apologia 2. contra Rufinum: *Contra Sacerdotes Eccleſiæ diſputans, a quibus indignus communione ejus fuerat judicatus, hæc intulit.* Nec perduellio ſolum, ſed & ignorantia fidem in quibuſdam Rufino derogant, ubi maxime interpretem agit. Inſcitiam certe ipſius prodit quod ex Jacobo Epiſcopo Hieroſolymorum, Jacobum facit Epiſcopum Apoſtolorum. Quod ex Græco nomine μακάριον quod *beatum* ſignificat, Sanctum Macarium fabricetur. 2. Quod ex Euſebio Pamphili Epiſcopo Ariano, Pamphilum Martyrem. 3. Ex Sixto Philoſopho ethnico, Sixtum Pontificem & Martyrem. 4. Quod Quæſtionem & querimoniam pro eodem uſurpet. 5. Quod Chorepiſcopum, vacantem Epiſcopatum interpretatur. * Præter alia ſexcenta, quæ hominis ineptiam & ſtoliditatem produnt: quæ S. Hieronymum movit ut de ipſo diceret, *Ipſum docere quod neſciat, ſcribere quod ignoret.* Ipſum *tam putide & confuſe loqui, ut plus in reprehendendo laboraret Hieronymus, quam ipſe in ſcribendo Rufinus*, de quo idem Hieronymus ironice ait: *Tantam habes Græci Latinique ſermonis ſcientiam, ut & Græci te Latinum, & Latini te Græcum putent.* Cujus elocutionem *ſordidiſſimam* vocat: Quem non ſolum *ſolœciſtam* ac *barbarum*, ſed *mendacem, ſubdolum, impudentem*, ſe convicturum ſpondet. Et ſane barbariem Rufini ſatis demonſtrat vel illa Canonis 6. Nicæni interpretatio: *Apud Alexandriam, & in Urbe Romana vetuſta conſuetudo ſervetur, ut ille Ægypti, vel hic Suburbicariarum Eccleſiarum ſollicitudinem gerat.* Quodnam enimvero hac in periodo orationis lumen eſt? Ad quem referuntur iſta pronomina, *hic* & *ille*? quem ſeorſum reddit illa disjunctiva, *vel hic*? abſtruſum plane & ineptum: adeo ut hujus interpretationis occaſione de Rufino dici poſſit, quod dixit Sanctus Hieronymus, Apologia 1. *Ego ſcripta tua relegens, quamquam interdum non intelligam quid loquaris, & Heraclitum me legere putem; tamen non doleo, nec me pœnitet tarditatis: id enim legendo patior, quod tu pateris in ſcribendo.*

In Hiſtor. Eccl. Euſeb. l. 1. c. 1. Ibid. l. 5. c. 24. S. Hieron. in Epiſt. ad Cteſiph. & Apol. 2. adv. Rufi.

Denique nota Rufini temeritas omnem ipſi derogat in verſionibus fidem. Irreligioſus ſane & infide-

lis

lis interpres Rufinus, qui Authores vertendo interpolavit. Id abunde probat illa Sancti Hieronymi in ipſum animadverſio occaſione tranſlati Origenis. *Nulli nunc invidia ſubjaceret, ſi ia tranſlationis ſervaſſet fidem. Mihi neceſſitas non fuiſſet interpretationem falſam vera interpretations ſubvertere. Novit conſcientia sua quæ addideris, quæ ſubtraxerit, quæ in utramque partem, ut tibi viſum fuerit, immutaris.*

Sed ne extra Canones Nicænos excurramus, multa in ipſis omiſit, addidit, interpolavit peſſimus interpres, quorum ecce tibi ſpecimen. In ſexto Canone Antiocheni Patriarchæ, cæterarumque Eccleſiarum jura & privilegia confirmantur his verbis: *Similiter autem & apud Antiochiam cæteraſque Provincias, ſuis privilegia ſerventur Eccleſiis*. Qua de re nulla mentio apud Rufinum occurrit. Canone 20. ſancitum eſt ut die Dominico & quotidie a Paſchate aduſque Pentecoſtem Christiani ſtantes orent. *Quoniam*, inquit, *ſunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecoſtes: ut omnia in univerſis locis conſonanter obſerventur, placuit ſancto Concilio, ſtantes Domino vota perſolvere*. Cujus Canonis ne umbra quidem apparet apud Rufinum. Canonem nonum ſic reddit: *Et ſi qui forte indiſcrete ad Sacerdotium provecti, poſtmodum vel ipſi aliquid de ſe criminoſum confeſſi ſunt, vel ab aliis revicti, ut abjiciantur*. Sed non eſt aſſecutus Nicæni Canonis ſenſum, qui de confeſſione criminum ante Ordinationem ſacta, cum in mores Clericorum inquireretur, intelligendus eſt, ut conſtat ex Verſione Dionyſii Exigui. *Si qui Preſbyteri ſine examine ſunt provecti, vel cum diſcuterentur, peccata ſua confeſſi ſunt. & homines contra Canones commoti, manus confeſſis imponere tentaverunt; tales regula non admittit, quia quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia*. Denique quod de ſolis Paulianiſtarum Diaconiſſis Canone 19. ſancitum eſt, ipſas modis omnibus inter Laicas deputandas eſſe, ad omnes Diaconiſſas Rufinus extendit. Ex quibus omnibus colligendum eſt, nullam fidem adhibendam eſſe Rufino Canonem VI. Nicænum interpolanti potius, quam ingenue transferenti, & accurate exponenti.

Objicies. Si Romani Pontificis Patriarchica poteſtas in Occidentem univerſum diffunderetur, poſſet omnia munia Epiſcopalia obire per ſe, vel per Legatos, in Eccleſiis Occidentis: atqui id non poteſt: illius ergo Patriarchica poteſtas per totum Occidentem non diffunditur, ſed coarctatur, vel intra centeſimum ab Urbe lapidem, vel intra decem Provincias Urbicarias.

Probatur minor. Gallicani Epiſcopi nequidem unius Eccleſiæ Dedicationem abſque Metropolitani conſenſu Romano Epiſcopo licitam eſſe propugnarunt. Cum enim Fulco Andegavenſium Comes, anno M. X. Eccleſiam & Monaſterium de Bello-loco fundaviſſet in proſpectu Caſtri Lucacenſis in pago Turonico, ut voto ſe exſolveret quod in Hieroſolymitana Expeditione Deo nuncupaverat: Hugo Metropolitanus Turonenſis ad Templi magnifici Dedicationem invitatus, illam recuſavit peragere, donec Fulco ablata ipſius Eccleſiæ prædia & mancipia reſtituiſſet. Ejus enim oblationem Deo acceptam eſſe non poſſe dicebat qui Eccleſiæ bona uſurpaſſet, ac retineret. Id Fulco indigne ferens, aliud iniit conſilium. Romam ſcilicet profectus eſt, & Joanni XIII. Pontiſ. Maxim. datis muneribus, ab ipſo obtinuit ut Petrus Cardinalis Eccleſiam illam authoritate Pontificia conſecraret. *Quod audientes Galliarum Præſules, præſumptionem ſacrilegam cognoverunt ex cæca cupiditate proceſſiſſe, dum videlicet unus rapiens, alter raptum ſuſcipiens, recens in Romana Eccleſia ſchiſma creaviſſent. Univerſi etiam pariter deteſtantes, quoniam nimium indecens videbatur, ut is qui Apoſtolicam regebat Sedem, Apoſtolicum primitus ac Canonicum tranſgrediebatur tenorem. Cum inſuper multiplici ſit antiquitus authoritate roboratum, ut non quiſquam Epiſcoporum in alterius Diœceſi iſtud præſumat exercere, niſi Præſule, cujus fuerit compellente, ſeu permittente*. Ita porro Deo diſplicuit iſta uſurpatio, ut ſereno prius cœlo, ſtatim immiſſo divinitus turbine, ipſo Dedicationis die concuſſa ſit & diruta Eccleſia. *Quod cum multi per regionem factum comperiſſent, nulli venit in dubium, quoniam inſolens præſumptionis audacia irritum conſtituiſſet votum; ſimulque præſentibus ac futuris quibuſque, ne huic ſimile agerent, evidens indicium fuit. Licet namque Pontifex Romanæ Eccleſiæ ob dignitatem Apoſtolicæ Sedis cæteris in orbe conſtitutis reverentior habeatur, non tamen ei licet tranſgredi in aliquo canonici moderaminis tenorem. Sicut enim unuſquiſque Orthodoxæ Eccleſiæ Pontifex, ac ſponſus propriæ ſedis, uniformiter ſpeciem gerit Salvatoris: ita generaliter nulli convenit quidpiam in alterius procaciter patrare Epiſcopi Diœceſi*. Hæc refert Glaber Rodulphus, lib. 2. Hiſtoriæ Francorum, cap. 4. ex quibus colligitur Epiſcopum Romanum per ſe aut per Legatos munia Pontificia in Gallicanis, cæteriſque Occidentis Eccleſiis obire non poſſe.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Poſſet omnia munia Epiſcopalia obire in Eccleſiis Occidentis, ſecundum Canones, concedo; contra Canones, nego. Cuſtos enim, vindex, & executor Canonum eſt per univerſam Eccleſiam Romanus Epiſcopus. Contra Canones autem eſſe videbatur, ut ad conſecrandam Eccleſiam, quam Turonenſis Archiepiſcopus legitima de cauſſa dedicare recuſaverat, Legatum mitteret. Juris enim Metropolitici violatio & uſurpatio a Gallicanis Epiſcopis cenſebatur, qui noverant Epiſcopum Romanum ut Occidentis Patriarcham, Ordinationum confirmationem, Synodorum Patriarchalium indictionem, & majorum judicia cauſſarum, ſibi jure meritoque vendicare poſſe; non autem cætera munia Epiſcopalia in Occidentalibus Eccleſiis ſibi arrogare cum non ſit univerſalis, id eſt, ſolus illarum regionum Epiſcopus.

Sane ſancitæ a Concilio Arauſicano I. diſciplinæ videbatur adverſari ſactum Romani Pontificis. Prohibuit enim Canone 10. ne aliquis Epiſcoporum, Eccleſiæ in alienæ civitatis territorio ædificatæ Dedicationem præſumeret. *Quæ illi omnimodis reſervatur, in cujus territorio Eccleſia aſſurgit. Quod ſi etiam ſæcularium, quicumque Eccleſiam ædificaverit, & alium magis, quam eum, in cujus territorio, ædificat invitandum putaverit: tam ipſe cui contra conſtitutionem ac diſciplinam gratificari vult, quam omnes Epiſcopi, qui ad hujuſmodi Dedicationem invitantur, a Conventu abſtinebunt. Si quis exceſſerit, in reatum devocabitur, &c*. Idem in Concilio Arelatenſi II. decretum fuerat.

Reſpondeo ſecundo, quod Hugo Turonenſis Archipræſul, qui Romam profectus eſt ut jus ſuum propugnaret, & apud Sedem Apoſtolicam de imminutis Eccleſiæ ſuæ privilegiis quereretur, tandem profeſſus eſt ſe erraſſe, & contra omnipotentem Dominum, & ſanctam Romanam Eccleſiam nimis deliquiſſe, & abſque ratione litigaſſe; & Monaſterium, tum quoad jus conſecrationis, tum quoad alia ad ipſum pertinentia, Sedis Apoſtolicæ, a qua fuerat immunitate donatum, diſpoſitioni reliquit. Quibus ita compoſitis, Sergius IV. Pontiſ. Max. Petrum Viterbienſem Epiſcopum in Gallias miſit, qui Eccleſiam illius Monaſterii conſecraret. Horum fidem facit Reſcriptum Sergii IV. Pontificis Maximi, quod ex Tabulario Bellilocenſis Cœnobii Clariſſimi Sammarthani Fratres deſcriptum exhibent, *Tom. I. Galliæ Chriſtianæ in indice Archiepiſcoporum Turonenſium*.

Quod autem refertur a Glabro miraculum, ſi tamen vere miraculum fuit, Eccleſiæ ſcilicet everſio ipſa die Dedicationis, a Deo non editum eſt ut Romani Epiſcopi uſurpationem puniret: ſed ut Fulconis Comitis votum ſibi acceptum non eſſe ſignificaret, qui bona Turonenſis Eccleſiæ retinens Monaſterium ac templum faſtu majori, quam pietate, erigebat.

Objicies ultimo. Qui excommunicationem ferre non poteſt in Epiſcopos Gallicanos, non habet authoritatem Patriarchicam in Galliis, adeoque nec in Occidente ſolido: Sed Romanus Pontifex non poteſt excommunicare Epiſcopos Gallicanos. Unde cum Gregorius IV. anno Chriſti 833. in Gallias veniſſet prætextu conciliandæ pacis inter Ludovicum Pium Imperatorem, & ejus filios; & rumor ſparſus eſſet, ipſum Epiſcopos & Imperatorem a Communione præſcindere velle, niſi Principum morem gererent voluntati: Epiſcopi conteſtati ſunt, nullo modo parere ſe velle Summo Pontifici: *Sed ſi excommuni-*

muni-

municaturus adveniret, excommunicatus abiret, cum aliter ſe habeat antiquorum Canonum authoritas; ut refert Anonymus in Vita Ludovici Pii quæ extat inter veteres Authores Hiſtoriæ Francorum ab Andrea Ducheſnio editos, Tomo II. Romanus ergo Pontifex Patriarchicam authoritatem non poteſt in Galliis exercere.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Non poteſt excommunicationem ferre in Epiſcopos Gallicanos, abſque cauſſa canonica & graviori, concedo; non poteſt abſolute, nego. Injuſta autem fuiſſet excommunicatio, quam meditari ſummum Pontificem in Eccleſiæ Gallicanæ Antiſtites fama mendax jactabat. Unde cum noſſent excommunicationem injuſte latam contra Canones, irritam eſſe, & in ipſum excommunicantem recidere, dixerunt: *Excommunicaturus advenit: excommunicatus abibit*. Quo in reſponſo mentem Sancti Gregorii Magni ſecuti ſunt *Homilia 26. in Evangelia*, ubi de Prælato ſic loquitur: *Grandis honor, ſed grave pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt ut qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, judex fiat alienæ, & plerumque contingit ut hic judicii locum teneat, qui ad locum vita minime concordat. Ac proinde ſæpe agitur ut vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſolvat. Sæpe in ſolvendis ac ligandis ſubditis, ſuæ voluntatis motus, non autem cauſſarum merita ſequitur. Unde fit ut ipſe hac ligandi & ſolvendi poteſtate ſe privet, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubditorum moribus exercet*.

Secuti ſunt mentem Sancti Auguſtini variis in locis, ex quibus Canon *Illud Plane*, Cauſſa 24. Q. 3. compoſitus eſt; qui ſic habet: *Illud plane non temere dixerim, quod ſi quiſquam Fidelium fuerit anathematizatus injuſte, potius ei oberit qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in Sanctis, per quem quiſque ligatur, aut ſolvitur, immeritam nulli ingerit pœnam*.

Secuti ſunt mentem Gelaſii, cujus teſtimonium ibidem refertur, Can. *Cui eſt*: cujus hæc ſunt verba: *Cui eſt illata ſententia, ſi injuſta eſt, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & Eccleſiam ejus neminem poteſt iniqua gravare ſententia. Ita ergo ea ſe non abſolvi deſideret, qua ſe nullatenus perſpicit obligatum*.

Secuti ſunt mentem Sancti Niconis in Epiſtola ad
n.3. lioth. rum. Encliſtium * ſcribentis. *Scias autem, Pater, quod divinæ Scripturæ cum divinis Canonibus definiunt, quod injuſtæ, quæ imponuntur, punitiones apud Deum non ligant, etiamſi Pontifex eas impoſuerit. Qui itaque inconſiderata ſententia, & intemperante animo aliquem a Fidelibus ſeparavit, eum non ſolum non attingit; ſed in ejus etiam caput recurrit, ſicut ſanctæ quoque Synodi pronuntiant. Sed illæ pœnæ ligant, quæ ſecundum Canones & leges ſunt impoſitæ, non autem quæ ſecundum propriam voluntatem. Qui enim pœnam præter rationem imponit, ipſe eſt ſegregatus, & ipſe debet eam pœnam obſervare ſicut divini Canones decernunt. Deus eum, qui injuſte alligatus eſt, defendit & ulciſcitur*. Horum, inquam, Patrum mentem ſecuti ſunt Gallicani Antiſtites, cum de Romano Pontifice, in illa occaſione dixerunt: *Excommunicaturus advenit: excommunicatus abibit*: Non autem negarunt ipſi convenire poteſtatem excommunicandi, ſive Epiſcopos, ſive quoſlibet alios in graviori crimine pertinaces, ſecundum diſpoſitionem Canonum.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione, pag. 255. Religioſi Cenſores primam Propoſitionem ſive Concluſionem notant: *Concluſio 1. Canon Sextus Niceni Concilii, &c.* Concluſio hæc, inquiunt, cum probationibus deſtruit Romani Pontificis Primatum ampliſſimum.

R. Concluſionem illam ſive Propoſitionem non intellexere, (pace eorum dixerim) nec propoſitæ Quæſtionis ſtatum. Legere potuiſſent *Valeſium*, *Sirmondum*, & *Petrum de Marca* locis notatis. De Patriarchicis juribus, non de Primatu agitur in illa Propoſitione, & ejus probationibus. Tantum abeſt ut Primatum ampliſſimum Romani Pontificis evertam, ut illum e contra defendam adverſus Hæreticos, qui Sexto Niceni Concilii Canone concuſſum fuiſſe contendunt. Secunda Propoſitio, & ejus probationes eo collineant.

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 308. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa nihil poteſt in Gallia contra Canones*.

R. Quamvis, novis cauſis exigentibus, novas Leges, novas Conſtitutiones, Decreta Fidei, Morum, Diſciplinæ condere poſſit, quibus omnes Chriſtiani parere tenentur: Quamvis Sacros Canones pro ſummæ ſuæ authoritatis jure interpretari: Quamvis de Canonibus toto orbe Chriſtiano diſpenſare poſſit Romanus Pontifex ex cauſa legitima; contra Canones tamen Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia conſecratos, nec in Gallia, nec alibi, aliquid poteſt, ſecundum illam *S. Martini I.* Romani Pontificis ſententiam Epiſtola 9. ſcribentis: *Canones Eccleſiaſticos ſolvere non poſſumus, qui defenſores & cuſtodes Canonum ſumus, non tranſgreſſores*. Hæc Sacræ Facultatis Pariſienſis ſententia, in Articulis Regi Chriſtianiſſimo oblatis anno 1663. expreſſa, Art. 6. quo declarat: *Doctrinam Facultatis eſſe, non probare nec umquam probaſſe Propoſitiones ullas Regis Chriſtianiſſimi Authoritati, aut germanis Eccleſiæ Gallicanæ Libertatibus, & receptis in Regno Canonibus contrarias verbi gratia, quod Summus Pontifex poſſit deponere Epiſcopos adverſus eoſdem Canones*.

SCHOLION III.

Ad eamdem paginam hanc notam apponunt, Religioſi Cenſores; *De Dedicatione cujuſdam Templi inſulſe loquitur*.

R. Quæ in Dedicatione Eccleſiæ Monaſteri *De Bello-loco* a *Petro* Cardinali facta mandato *Joannis* XIII. Romani Pontificis, contra jus ordinarium *Hugonis* Turonenſis Archiepiſcopi contigerunt, ipſis *Glabri Rodulfi* verbis retuli, & objectioni ex iis depromptæ contra jura Patriarchica Romani Pontificis in univerſo, qua late patet, Occidente, reſpondi. *Glabrum Rodulfum* inſignem Hiſtoricum falſo ſcripſiſſe probent quod ſcripſit, virum religioſum, pium, pro ſua ætate doctum, Sancto *Odiloni* Cluniacenſi Abbati, cui ſuum Opus dicavit, charum, inſulſitatis accuſent. In hunc enim recidit convitium mihi impactum.

SCHOLION IV.

In eadem Diſſertatione, pag. 310. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa non poteſt excommunicare Epiſcopos ſine cauſa canonica & graviori*.

R. Non ſolum Epiſcopos, ſed nec infimi Ordinis Laicos, abſque cauſa canonica & graviori excommunicare Summus Pontifex poteſt. Nemo eſt Canonici Juris & Theologiæ fœda & ſupina ignorantia non laborans, qui neſciat neminem Chriſtianum excommunicari poſſe, niſi pro peccato mortali, nec tamen omni, ſed cui adjuncta ſit contumacia; ut docet *S. Thomas*, Quæſtione 21. Supplementi, Art. 3. An Religioſis Cenſoribus placet ut Papa nulla habita Canonum juriſque ratione pro levi culpa, aut pro ſuo arbitrio excommunicare poſſit Epiſcopos, & alios quoſcumque Fideles? Id certe ſibi non tribuunt Pontifices ipſi.

Nota.

PApam non ita ſacris canonibus ſubjacere, ut veluti ſubditus iis obſequi teneatur oſtendi *tom. 3. pag.* 111. Sicut vero, ſi expoſcat juſta cauſa ex ſui primatus jure ab iis, quæ ſacri canones ſtatuere, recedit, ita neque attendit collata privilegia, merito non ſervanda, ubi temporum circumſtantiæ vel ſuſpendenda exigant, vel abroganda.

Nota.

QUæ Natalis refert ex Glabro Rodulpho de dedicatione Eccleſiæ Monaſterii de Bello-loco, a veritate aliena putat Thomaſſinus *Vet. & Nov. Diſcipl. p. 1. cap. 6. n.* 2. Narrat ibi chartas illius Abbatiæ a Petro de Marca diligentiſſime inſpectas perſpicue docere monaſterium illud ab Andino Comite conditum, ab ipſo ſui initio tuitioni, & poteſtati Romanæ eccleſiæ ſubditum fuiſſe; ac proinde Epiſcopis vetitum ne quid juriſdictionis in eo exercerent. Ægerrime id ferente Ugone Archiepiſcopo Turonenſe, Romam profectus a Sergio IV. Joanni XIII. ſuffecto expertit, ut juxta canones, ac Juſtiniani leges Eccleſia a Fulcone Andegavenſi Comite conſtructa, a ſemetipſo dedicanda permitteretur. Verum referente de Marca ex iiſdem chartulis ita colligitur: *Repulſus fuit Ugo hac exceptione quod Fulconi liberum fuerit in fundo ſuo, propriaque hæreditate monaſterium conſtruenti, monaſterium ipſiuſque conſecrationem Romanæ Eccleſiæ conferre; quia cujus eſt hæreditas, ipſius & conſecratio. Quare Hugo jus omne, quod ſibi competebat, in Romanam Eccleſiam transtulit. Sergius vero Petrum Epiſcopum in Gallias direxit, monaſterium illud ſua vice conſecraturum.* Dicit Boſſuet *in Defenſ. Declar. p. 2. lib. 11. cap. 7.* Rodulphum Glabrum a de Marca non confutatum, ſed illuſtratum; quod tamen non recte dixiſſe ex prædictis ex monaſterii chartulis erutis palam fit: omnia enim etiam ex ipſius Hugonis conſenſu peracta adinvenit, & nihil adnotatum de illis tam acribus Gallicanorum Præſulum querelis, quas ipſe Boſſuet, ac Natalis referunt, nihil de turbine, Templique ruina, quapropter ea ex falſis rumoribus Glabrum accepiſſe dicendum eſt.

In eo verò capite totus eſt Thomaſſinus in demonſtrando Romanum Pontificem in toto orbe eccleſias dedicaſſe, ac alia quæcumque immediatæ juriſdictionis inſignia explicaſſe; utpote quia univerſa Eccleſia ipſius eſt Diœceſis, cum Chriſtus Dominus ipſi in perſona Petri univerſum ſuum ovile crediderit. Quod ſi aliquando talis juriſdictionis uſui aliquis ex Epiſcopis ſeſe opponere tentavit, numquam tamen jure ſe oppoſuiſſe potuit oſtendere. Porro, qui immediatam poſſidet juriſdictionem, aliis delegare poſſe indubium eſt, atque ita Romani Pontifices ſuis Legatis in omnes chriſtiani orbis partes deſtinatis, quamcumque ibi juriſdictionem exercendi poteſtatem largiri potuere. Optabat tamen S. Bernardus, ut videre eſt in libris de Conſideratione ad Eugenium, ita Romanum Pontificem ſuam coercere poteſtatem, ut paſſim epiſcoporum jura authoritatiſque uſus e medio tolli non viderentur.

Nota.

BOſſuet *in defenſ. declarat. p. 2. lib. 12. cap. 7.* ut probet etiam ex Nicæna prima Synodo ab Eccleſiæ conſenſione fidei decreta robur habere, affert illius Synodi verba, quibus dicuntur hæretici ab ipſa damnati *a catholica, & apoſtolica eccleſia anathematizari*; ſicut & verba Rufini *l. 10. hiſt. cap.* 5. quibus decreta Synodi appellantur *ſacerdotalis concilii ſententia*; atque ita trecentis Epiſcopis tribuuntur a Conſtantino *ep. ad Alex.* & a Sulpitio *hiſt. lib.* 2. qui etiam decretum, quo damnati ſunt Ariani, *epiſcopale* nuncupat. Cum igitur nihil legatur, quo appareat Pontificem Sylveſtrum Synodi ſententiæ præiviſſe, vel poſtea firmaſſe, totam vim in ipſa eccleſiarum, ſeu epiſcoporum conſenſione reponendam, ex hac Synodo demonſtratum putat Boſſuet; ac ſolum Apoſtolicæ Sedis ſingularem poteſtatem enituiſſe, quia ſola ſufficiebat, ut communis decreti executionem urgeret.

At pace tanti Præſulis dixerim, hoc eſt ludere verbis. An fortaſſe decreta communibus Epiſcoporum ſuffragiis ſancita, appellanda non erant *ſacerdotalis concilii ſententia, Epiſcopale decretum?* nec dicendum erat eos, quos damnaverat Concilium *ab Eccleſia anathematizari*, etſi Papæ ſolemnes definitiones etiam ante eccleſiæ conſenſum omnem obtineant firmitatem? Hujuſmodi nominibus appellari debuerunt Nicæna decreta, ut ipſorum authores exprimerentur, non vero talia fuere uſurpata nomina ad deſignandam abſque eccleſiæ conſenſu Pontificis definitiones infallibilitate exutas. Ita etiam bene exprimitur *ab Eccleſia* anathematizatos eos, in quos Synodus ſententiam pronunciaverat, cum Synodus œcumenica univerſalem eccleſiam repræſentet. An vero ante Synodum Sylveſter ſuis decretis Arianos damnaverit, ignotum; neque tamen omnino licet negare, cum multa illorum temporum monumenta interierint. Indubium ſane eſt PP. Concilii Italiæ *tom. 4. Concil. Labb. pag.* 5126. poſtquam dixerunt Romani Pontificis eſſe cuncta conſtituere, cum ſit omnium caput, etenim ad Petrum Dominus dixerat ſuper ipſum ſuam eccleſiam eſſe fundandam, ita ſubdidiſſe: *Quam vocem ſequentes trecenti decem, & octo ſancti PP. apud Nicæam congregati, confirmationem rerum, atque authoritatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ detulerunt: quam utramque uſque ad ætatem noſtram ſucceſſiones omnes Chriſti gratia præſtante cuſtodiunt.* Cum etiam illi Synodo adfuerint nomine Sylveſtri tres Legati *cum poteſtate Actis aſſentiendi*, ut dicit Theodoretus, quem refert Natalis *diſſert.* 12. non abs re erit ſi dicamus Pontificis vice aſſentiendo Actis firmitatem tribuiſſe. Cæterum inuſitatum forte erat in eccleſia Romanos Pontifices ante Synodum Nicænam hæreſes protrire? Sanctus Clemens non paucas turbas Corinthi excitatas, ſtatim ſua authoritate ſedavit, ita referente S. Irenæo lib. 3. adv. hæreſ. cap. 3. *Diſſenſione*, ait, *non modica inter eos, qui eſſent Corinthi, fratres facta ſcripſit quæ eſt Romæ Eccleſia potentiſſimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, & fidem eorum reparans, & annuntians, quam ab Apoſtolis receperant, traditionem.* Hyginus Papa Cerdonem, & Valentinum hæreſiarchas damnavit: atque ad ſuas ejurandas hæreſes coegit, teſte Irenæo cit. *cap.* 4. & Euſebio *lib. 6. hiſt. cap.* 10. Victor Theodotum hæreſiarcham ab Eccleſia ejecit. Zephirinus Montaniſtas, & Cataphrygas anathemate percuſſit; De quodam ipſius decreto Tertullianus & ipſe ab eodem damnatus, *de jejun. cap.* 1. hæc habet: *Audio etiam decretum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium: Pontifex Maximus, Epiſcopus epiſcoporum dicit; ego & mœchiæ, & fornicationis delicta functis, pœnitentia dimitto.* Dum *peremptorium* dixit, voluit ſane ſignificare poſt Pontificis ſententiam nil aliud eſſe inquirendum. Cæterum *de præſcript. c.* 34. ad veritatem dignoſcendam inſpiciendum affirmavit quid diceret, doceretque Eccleſia Romana, unde de illa ait: *Statu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſuo ſanguine profuderunt: videamus quid dixerit, quid docuerit.* Sicut ergo tot Sylveſtri Deceſſores ſua ſola authoritate hæreſes eliminarunt, ita & ipſe præſtare potuiſſet. Quare autem in ſynodo Nicæna iterum actum ſit de tempore paſchatis celebrandi, dixi *tom. 3. pag.* 379. ſicut & cur repetita fuerint decreta de non iterando hæreticorum baptiſmo, explicavi *tom. 4. pag.* 514. Sed nova lux ſuperius dictis addetur, dum ſuis locis expendam quem authoritatis gradum Pontificis definitiones in aliis Conciliis obtinuerint.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DE Canonis VI. Nicæni ſenſu diſputans Baſnagius a Romano Pontifice non ſupremum tantum in eccleſiam univerſam jus adimit; ſed & extundere nititur, vel invita Minerva, nullam illi olim ab initio nec patriarchicam, nec metropoliticam dignitatem in eccleſias vel Italiæ quidem fuiſſe; quin potius crebris, repetitiſque acceſſionibus, ſeu uſurpationibus accretam illam contendit. Primo enim epiſcopus, dein metropolita, tandem patriarcha, ac poſtremo deinceps eccleſiæ ſupremus. Crediderit hæc de docto eruditoque viro, cui abditiſſima ſacræ antiquitatis penetralia ſedula meditatio, & jugis lectio reſeravit? Quænam vero ſunt paradoxi hujus argumenta? En primum & unicum, quo merum epiſcopum ab initio egiſſe Romanum præſulem evincit. Metropolitas, ait, ordinabant olim Metropolitani, vel coacti in ſynodum epiſcopi ordinationem hujus demandabant. Id olim

moris

moris in eccleſia obtinebat; atqui Romanum præſulem in cœtum collectus Romanus clerus eligebat, ut ex libello precum Honorio imperatori porrecto a Romano clero an. 418. diſcimus; electum vero non metropolita aliquis, ſed Oſtienſis vicinus epiſcopus conſecrabat, teſte S. Auguſt. in Brevic. Collat. 3. d. 1. c. 5. Non ergo olim ab ipſo eccleſiæ exordio (unde aſſertam hanc ab Auguſtino & Clero Romano conſuetudinem par eſt repetamus) dignitate metropolitica Romanus pontifex eminebat. Quis profecto, addit Baſnagius, ſibi in animum induxerit, Cletum, Linum, Clementem, Petri ſucceſſores vel a metropolitanis vel ab epiſcopis in ſynodum collectis aſſumi inſtituique potuiſſe; cum res Chriſtianæ eſſent in Italia adeo humiles, ut nec ſatis ibi eſſet epiſcoporum ad ſynodos colligendas vel provinciarum Chriſtianarum ad metropolitas inſtituendos?

Hoc equidem viri docti argumentum aliquid haberet roboris, ſiquidem metropolitæ titulus eſſet ordinis ab epiſcopatu diſcreti, non merum putumque dignitatis nomen. Tunc utique diverſis in ordinatione ritibus metropolitæ & epiſcopi inſtituendi eſſent. Nunc vero, quandoquidem metropolita dignitate tantum epiſcopum ſuperat, non ordinatione; potuit utique S. Petrus metropoliticum jus in ſucceſſores ſuos transfundere; quamquam ordinationis ritum cum epiſcopis haberent communem. Nec ſane Alexandrinos epiſcopos (cui metropoliticum jus vel ipſe pariter Baſnagius aſſerit) olim ab exordio aliter initiatos credo quam eodem cum cæteris epiſcopis ritu. Denique metropolitas agere & haberi poſſe vel eos pariter, qui ab epiſcopis, non vero a metropolitis ordinabantur; id perſpicue demonſtrat, quod cum Romani epiſcopi ex Baſnagii mente tractu temporis metropoliticam ſibi dignitatem uſurpaſſent, numquam illis tamen ſuccurrit ut & ordinationem metropolitis reliquis conſonam arrogarent. Varii igitur ea in re eccleſiarum erant ritus; in Oriente Metropolitæ peculiari ordinatione ab epiſcopis diſcernebantur; in occidente poteſtas epiſcopis & metropolitis erat diverſa ordinationis ritus idem. Africæ primates, ſin minus nomen, ipſum tamen metropoliticum jus obtinebant; quamquam reipſa epiſcopi habuiſſent ordinationem; cum id dignitatis ad ſeniores inter provinciales epiſcopos jure ſucceſſionis devolveretur; excepto Carthaginenſi epiſcopo, cui ſupremam in cæteris dignitatem non ætatis, ſed cathedræ præſtantia deferebat.

Nunc reliqua argumenta Baſnagii expendamus. In ſynodum coeuntes Nicæni patres edixerunt ut quæ Romano epiſcopo in ditione ſua erat poteſtas, eadem Alexandrino in ſua maneret. Longe profecto alia eſt poteſtas iſta ab epiſcopali; quæ enim alioquin neceſſitas exemplum ſervandæ poteſtatis epiſcopalis ex Romana ditione accerſere? Agi proinde hic de metropolitica poteſtate contendit Baſnagius; ſed quam multæ erant tunc in Oriente metropoles, quæ in exemplum venire potuiſſent? Opus eſt igitur grandius aliquid quam puram putamque metropolim excogitare quo jus ſuum Romanus pontifex extenderet, ad cujus effigiem efformari jus Alexandrini epiſcopi in ditionem ſuam Patres illi ſanxerunt. Hæc philoſophantem me in eam induxerunt opinionem, quæ eſt & P. Alexandri, de jure patriarchico Romani pontificis Nicænorum patrum dicta fore accipienda. Nollem tamen hac in re contentioſum ſunem trahere cum Baſnagio, canonem hunc de metropolitico jure Romani pontificis exponente. Cum tamen omne jus patriarchicum Romano pontifici ſcriptor ille adimendum ſuſceperit; nunc res cum illo inſtituenda.

Rufinus hunc canonem Nicænum ita refert. *Et ut apud Alexandriam, & in urbe Roma vetuſta conſuetudo ſervetur, ut vel ille Ægypti, vel hic ſuburbicariarum eccleſiarum ſolicitudinem gerat.* Quid ſint hic urbes ſuburbicariæ inter eruditos diu multumque diſceptatum, nec dum concluſum eſt. Sunt qui in ſuſpicionem falſi Rufinum vocent; neque enim, ajunt, ſuburbicariis tantummodo regionibus, quæcumque tandem illæ fuerint, jus ſuum dicebat Romanus Pontifex; ſed vel omnibus per orbem eccleſiis, ſi primatus ejus ſpectetur; vel occidentalibus, ſi de patriarchico jure agatur. Verum Rufini fides nonniſi per injuriam ſollicitaretur. Eſto, mentem Nicænorum patrum non attigerit; (ita Baſnagius ratiocinatur) at vel ſaltem rem expreſſit prout ætate ſua ſe habere norat; hoc ſaltem quod ſub oculis ſuis gerebatur verum enunciaſſe illum nemo prudens ambigeret. Jus ergo tunc Rufini ætate dicebat pontifex provinciis ſuburbicariis; nempe, ut probabiliſſima fert conjectura, provinciis illis, quæ Præfecto Urbi parebant. Has vero regiones Urbi vicario ſubdit vetus imperii notitia, Campaniam, Tuſciam, & Umbriam, Picenum Suburbicarium, Siciliam, Samnium, Sardiniam, Corſicam, Valeriam. Nulla igitur in Africa, & Hiſpania, nulla in Gallia, Ravennatenſi ac Mediolanenſi provinciis patriarchalis Romani Pontificis authoritas, quæ ſi nulla erat Rufini ætate, nulla profecto illi fuit ab initio patriarchalis poteſtas. Belle his meditamentis res ipſa congruit; nam patriarchæ rectiſſime cenſentur ii, qui Metropolitis præſunt, eoſque cogere in concilium pro ſuo jure valent, quique tandem de cauſis ſubjectorum epiſcoporum ac metropolitanorum per provocationem ad ſe delatis cognoſcunt. Ad illos denique omnium epiſcoporum & metropolitanorum ditionis ſuæ ordinationes pertinent, ut illis approbantibus reprobantibuſque, admittantur rejicianturve quod ex act. XVI. Chalcedonenſis Synodi exploratiſſimum habetur. Nihil vero hujus juris obtinebat Romanus Pontifex ſive ab ipſa origine, ſive etiam Rufini ætate, niſi in regionibus ſuburbicariis, quales ſupra definitæ ſunt. Quare ex canone iſto Nicæno conſtat patriarchale jus nullum ætate illa Romanos præſules, ut verbo utar Baſnagii, uſurpaſſe. Inferendum ſibi ex his cenſet heterodoxus ad ſupremam illam, quam gerit in eccleſia, dignitatem Romanum præſulem, non ipſa quidem Chriſti inſtitutione, ſed per varia uſurpationis incrementa perveniſſe.

Recte ille quidem philoſopharetur; ſi tota ejus ratiocinatio firmiori niteretur fundamento. Nutat vero illud, ſiquidem in hoc conſiſtat, Rufini ætate Romanum Pontificem haud ultra fines provinciarum ſuburbicarum poteſtatem ſuam dilataſſe. Scimus enim illum de Afrorum cauſis vel ipſa S. Cypriani ætate cognoviſſe. Feliciſſimus, Africani concilii ſententia damnatus, ut reciperetur in communionem Romanum Pontificem per ſe adit, a quo primum rejectus, iterum tentavit admitti, conſtantiamque Cornelii jam tandem expugnaſſet, niſi prompte per epiſtolam accurriſſet Cyprianus, & rejectionis cauſas probabiles oſtendiſſet. Cujus epiſtolæ occaſione S. Cyprianus, poſtquam factum ſuum excuſavit, factum pariter hæreticorum coarguit, quod damnati in ſua provincia *navigare* auderent *ad Petri cathedram, atque ad eccleſiam principalem. Jam cauſa eorum cognita eſt*, ait: *jam de eis dicta ſententia eſt, nec cenſuræ congruit ſacerdotum mobilis atque inconſtantis animi levitate reprehendi.* Quibus verbis ſubobſcure indicatur jus illud retractandi prius judicium in provinciali concilio latum, quod Romano Pontifici dein Sardicenſe concilium planius aſſeruit. Huc etiam pertinent S. Cornelii Papæ de S. Cypriano querelæ, expoſtulantis quod ad ſe non ſtatim ſcripſerit ea quæ in Africa moliti fuerant Novatiani, Fortunatum epiſcopum ſibi conſtituentes. Moram ipſam ſuam excuſavit apud Pontificem Cyprianus, obtendens, rem illam contemptu potius, quam commemoratione dignam duxiſſe; viciſſim tamen expromit illi nomina *epiſcoporum iſtic* (in Africa) *conſtitutorum, qui integri & ſani in eccleſia catholica fratribus præſunt.* Quæ ſcribentis Cypriani verba epiſcopum exhibent ad primatem ſeu ad metropolitanum ſuum (nolo enim de nomine ſed de re certare) majoris momenti omnia provinciæ ſuæ referentem. In Hiſpania pariter provocationes ad Romanum epiſcopum haud ignorabantur S. Cypriani ætate; ea enim, quam Baſnagius pro ſua opinione affert ex epiſtola 68. Sancti Cypriani, edocent Baſilidem, Emeritani epiſcopatus invaſorem, a provinciæ concilio rejectum Romam convolaſſe, doliſque ſuis Stephano pontifice circumvento in epiſcopatu ſe reſtitui tentaſſe. Id vero, ait Cyprianus ad Hiſpanos ſcribens, vos non moveat: cum enim invaſor ſit manifeſtus Baſilides, ex hac Romani pontificis, aſtu decepti, ſententia fit, ut *Baſilidis non tam abolita ſint, quam cumulata delicta.* Cernis hic totam rejiciendi pontificii hujus judicii cauſam ad rei judicatæ fallaciam, non vero ad juris

ris defectum refundi? Provocationes ergo ex Hiſpania ad pontificem tunc obtinebant. Quid plura? nonne ex orbe toto appellationes ad Romanum pontificem Sardicenſis concilii can. VI. admittit?

Ordinationes etiam epiſcoporum non ſine ſcientia Romani pontificis habitas in provinciis, plane ab iis diverſis quas intra ſuburbicarias Baſnagius collocat, non uno exemplo docemur. Marcianus Arelatenſis epiſcopus ſeſe Novatiano conjunxerat, rem ſtatim S. Cypriano, & S. Stephano pontifici per literas detulit Fauſtinus Lugdunenſis epiſcopus. Id reſciens Cyprianus, ſtatim & ipſe ſuas ad Stephanum pontificem dedit literas (Epiſt. 67.) eumque rogavit ut prompte ſuccurreret laboranti Galliæ; Marcianum removeri, alium ſubſtitui mandet. *Dirigantur in provinciam & ad plebem Arelate conſiſtentem a te literæ, quibus abſtento Marciano alius in locum ejus ſubſtituatur, & grex Chriſti, qui in hodiernum ab illo diſſipatus & vulneratus contemnitur, colligatur*. Verba ſunt hæc Cypriani monentis ut pro imperio Stephanus agat. Claudit etiam epiſtolam hanc ad Stephanum S. Cyprianus verbis, quibus deſignat eum fore certiorem de epiſcopo, qui poſthac in locum Marciani ſubſtitueretur ab Arelatenſibus: ex quo ſane intelligimus Romanum Pontificem epiſcoporum ordinationes in provinciis factas rejeciſſe. *Significa nobis quis in locum Marciani Arelate fuerit ſubſtitutus*.

Ætate vero Rufino propiori magis perſpicuis exemplis docemur Epiſcoporum ordinationes in provinciis non ſine conſenſu vel Romani pontificis, vel eorum quibus ad id vices ſuas Romanus pontifex commiſerat, adminiſtratas. Unum hoc præ cæteris ſuggero. Eccleſiæ Dei Sacerdotes Conſtantinopolim in concilium convenerant; erat autem ibi epiſcopus conſtituendus in locum Maximi Cinici ab ea cathedra mox dejecti. Damaſus Romanus pontifex literis ſuis ad Acholium Theſſalonicenſem epiſcopum legatum ſuum in iis regionibus monet, *det operam, ut de cætero catholicus* (epiſcopus) *conſtituatur*. Id etiam mandati injungit idem Damaſus in altera epiſtola ad eumdem Acholium cæteroſque per Illyricum epiſcopos data, quæ ambæ epiſtolæ in concilio Romano III. ſub Bonifacio papa an. 1531. recitatæ ſunt. Succeſſor Damaſi Siricius in altera epiſtola, ibidem pariter lecta, mandat eidem Acholio *ut nulla licentia eſſet ſine ejus conſenſu* in Illyrico epiſcopos ordinare. Idem pariter Siricius quam multa de ſacris ordinationibus in celebri ad Himerium Tarraconenſem epiſcopum ſervanda decernit, caſtigatque verbis, ac pœnis metropolitas in leges illas tranſgreſſores? Quæ ſunt verba præſulis in ditione ſua agentis pro authoritate. Innocentius, poſt Siricium Pontifex, Rufino Theſſalonicenſi epiſcopo committit *curam cauſaſque, ſi quæ exoriantur, per Achajæ, Theſſaliæ, Epiri veteris, Epiri novæ, & Cretæ, Daciæ mediterraneæ, Daciæ Ripenſis, Mœſiæ, Dardaniæ, & Prævali Eccleſias*. Data epiſtola Honorio IX. & Theodoſio V. AA. Coſſ. ideſt an. 412. Rufino vel adhuc ſuperſtite, vel per annos illos defuncto. In eccleſias quoque Gallicanas curas ſuas extendiſſe non ſecus ac in commiſſa ſibi provincia Zoſimus in epiſtola ad epiſcopos Galliæ nec obſcure, nec ambigue demonſtrat. Omnes enim Gallicanarum eccleſiarum epiſcopos ita Proclo Arelatenſi ſubmittit, ut ſine ejus literis, quas formatas appellat, neminem ex iis regionibus ad Urbem venientem ſe recepturum ſcribat. Additque demum in fine literæ: *Ad cujus* (Procli) *notitiam, ſiquid illic negocii emerſerit referri cenſemus, niſi magnitudo cauſæ etiam noſtrum requirat examen*.

Supereſſet de Synodis quærere: num Romanus pontifex extra ſuburbicarias provincias habitis interfuerit. Nec interfuiſſe ſive per ſe ſive per ablegatos, vel ſaltem conciliorum in provinciis habitorum, aut Synodicas aut a præſidibus literas accepiſſe, dubitaverit nemo, qui S. Cypriani literas legerit; quarum non unica ad Romanos pontifices directa ea continet, ac renuntiat quæ in Synodis Africanis geſta, ac decreta ſunt. Hæc pariter in Gallia ſervata diſcimus ex ſynodica concilii Arelatenſis I. ad S. Sylveſtrum. Neque aliter in Mediolanenſi provincia, quam extra ſuburbicarias Baſnagius collocat, epiſtola illa docet ab Ambroſio, cæteriſque ad Siricium papam ſcripta, quam Synodicam nemo non agnoſcit. Denique ſcitum eſt illud Julii papæ in epiſt. ad Orientales epiſ. quo & adeſſe Romanus pontifex conciliis vel in Oriente coactis & præeſſe demonſtratur; ſcribit enim ad Orientales illos Julius, quod præter canones facerent, non vocantes eum ad Synodum; cum eccleſiaſticus canon præcipiat non oportere abſque ſententia Romani præſulis decreta eccleſiis ſancire.

Quibus ita demonſtratis, velut ſubducto fundamento, ruituram arbitror Baſnagii opinionem illam de patriarchica digitate a Romano pontifice recentius poſt Rufini ætatem uſurpata. Cum enim & curaſſe illum conſtet res eccleſiaſticas extra ſuburbicarias provincias, de epiſcoporum ordinatione certiorem fuiſſe redditum, epiſcopos alios depoſuiſſe, novos creari mandaſſe, majorum cauſarum appellationes recepiſſe, vicarios inſtituiſſe, qui ſuo nomine eccleſiaſtica negocia per provincias gererent, Synodos mandaſſe cogendas, vel jam habitarum ſynodicas recepiſſe, vel tandem ſancitis in illis legibus robur neceſſarium dediſſe, quæ omnia juris eſſe patriarchici Baſnagius agnovit, non eſt cur decus illud Romano pontifici invideamus. An vero uſurpatio habenda illa ſit alieni juris, & non potius inſita dignitati authoritas, judicent æqui lectores; mihi profecto perſuaſum eſt, quemadmodum falſi reum Baſnagium tenuimus, cum decus illud poſterius Rufini ætate, aſſerit; ita nec teſtem veri habendum cum adſcititium ipſum non a Chriſto datum evincere conatur. Quamquam ego plane libens aſſentior hierarchiæ eccleſiaſticæ quoad inferiores Romano pontifici epiſcopos, quali hodie regitur eccleſia, originem non ab ipſo exordio totam ſimul cœpiſſe; ſed paulatim coaluiſſe & ſeſe velut explicaſſe; ſupremam tamen Petri ejuſque ſucceſſorum in univerſa eccleſia dignitatem a Chriſto datam tamquam fide certum teneo, cum nonniſi per injuriam ſenſus alius exprimi poſſit e verbis illis Chriſti ad S. Petrum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam*. In hac vero ſuprema dignitate reliquas omnes minores & ſecundarias contineri facile omnes admiſerint.

Supereſt canonis ſexti Nicæni explicationem, ſuperiori ſententiæ meæ conſonam, depromam. En illam: Omnem quidem eccleſiam curabat Romanus pontifex, ſed alia plane & alia ratione; nam ſuburbicarias eccleſias intra centeſimum ab Urbe lapidem comprehenſas, adminiſtrabat per ſe, vicariis vicibus ſuis nemini commiſſis. Cogebantur Romanæ ſynodi, ex Urbe novis renunciatis epiſcopis aſſenſus neceſſarius expediebatur. Eo pariter negocia omnia eccleſiaſtica totius ejus tractus referebantur. Remotiores vero provincias non quidem per ſe, ſed per vicarios conſtitutos regebat, gubernabatque; neque enim alioqui ſatis opportune provideri rebus longioris moræ impatientibus poterat. Ita res diſpoſitæ in Hiſpania, ita in Gallia, in Africa. Metropolita, Primas, Vicarias vices agebat ſummi pontificis, ejuſque tandem partes erant in rebus majoris momenti oraculum principale, pontificem ſcilicet conſulere; de reliquis pro collata ſibi poteſtate diſponebat. Quæ Romani erat præſulis gubernandi ratio in provinciis ſuburbicariis, ut ad ipſum earum eccleſiarum referrentur omnia, hanc in Ægypto, & Libya Alexandrino præſuli aſſertam Nicæni patres voluerunt. Nulli tunc in Ægypto erant metropolitani; unus Alexandrinus præſul pro omnibus metropolita. Ad ipſum ergo ſpectabant omnia; atque ipſe per ſe cuncta adminiſtrabat. Forte tamen Nicæni concilii tempore diſpotica quædam uſurpatio inter epiſcopos ejus regionis incipiebat, ut nonnihil per ſe vellent agere. Hujus diſciplinæ veluti rimam explerunt Nicæni patres, ſancientes, ut Alexandrinus idem poteſtatis exerceret in Ægypto, qua Romanus pontifex in ſuburbicariis utebatur.

DIS-

DISSERTATIO XXI.

De Synodo Tyria.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Synodi Tyriæ judicium contra Sanctum Athanaſium legitimum fuerit? Et an fuerit legitima ipſius de illius Synodi ſententia ad Conſtantinum Imperatorem appellatio?

PROPOSITIO I.

Sententia quæ contra Sanctum Athanaſium in Synodo Tyria lata eſt, multiplici de cauſſa nulla & irrita fuit.

PRobatur. Sententia lata in Epiſcopum ea in Synodo cui ſæcularis Magiſtratus tyrannice dominatur, & in qua præripitur Orthodoxis Epiſcopis ſuffragiorum libertas, nulla & irrita eſt: quia conventus iſtiuſmodi Conciliabulum potius eſt, quam veri nominis Concilium: atqui Synodo Tyriæ ſæcularis Magiſtratus tyrannice dominabatur, & in ea libertas omnis ſuffragandi Catholicis Epiſcopis adempta eſt: ſententia igitur contra Sanctum Athanaſium lata in Synodo Tyria, nulla prorſus & irrita fuit.

Probatur minor ex Epiſtola Synodica Concilii Alexandrini apud Sanctum Athanaſium, Apologia 2. in qua hæc habentur: *At præclari Euſebiani, quo veritatem, ſcriptaque ſua obliterent, nomen Synodi ſuis Actis prætexunt, cum res ipſa negotium Imperatorium, non Synodale haberi debeat, quippe ubi Comes præſideat, & milites Epiſcopos ſub ſatellitio cingant, & Imperatoria Edicta, quos ipſi volunt, coire compellant. Jam, quæſo, vel hinc incredibiles eorum inſidias animadvertite, & quam in audendo varii ſunt, & verſipelles, modo quacumque ratione hominem e medio tollant. Si enim veluti Epiſcopi ſeſe judices volebant eſſe, quid opus erat vel Comite, vel militibus, aut Edictis ad coeundum Imperialibus? Quod ſi Cæſare indigebant, & ab eo Acta robur accipere voluerunt, quo jure ipſi judicium Cæſaris irritum fecere? Aut qua de cauſſa cum Cæſar Meletianos & calumniatores & nefarios non ſine deteſtatione, ob cædem de vivo homine confictam, Athanaſium vero innocentiſſimum ſuis ſcriptis pronuntiavit, ipſi Meletianos verum dicere, & Athanaſium reum eſſe definiunt, nulla cum verecundia hominem vivum pro occiſo imputantes?*

Et rurſus: *Quo jure igitur iſti contra nos Synodum ullam conſtituere potuerunt? Aut qua fronte talem conventum Synodum appellare audent, cui Comes præſedit, & ubi ſpeculator apparebat? & Commentarienſis, ſive Carcerarius pro Diaconis Eccleſiæ adventantes introducebat? ubi Comes verba faciebat, cæteri præſentes in ſilentio erant, vel potius Comiti obſequium ſuum accommodabant? ubi quod communiter Epiſcopis placuit, ab illo impediebatur? ille Imperio utebatur, nos a militibus ducebamur, vel potius juſſis Euſebianorum, ſententiiſque, ipſe Comes inſerviebat? In ſumma, dilectiſſimi, quæ ſpecies ibi Synodi, ubi vel cædes, vel exilium, ſi Cæſari placuiſſet, conſtituebatur?*

Probatur ſecundo. Sententia contra omnem juris ordinem lata, irrita eſt. Sed ſententia, quam Tyria Synodus adverſus Sanctum Athanaſium tulit, omni judiciorum ordine inſuperhabito lata eſt. Nullam igitur & irritam fuiſſe colligitur.

Probatur minor. Eo enim in judicio tria peccata fuerunt contra juris naturalis præſcriptum. Primum eſt, quod a recuſatione ſuorum hoſtium Athanaſius exciderit. Qua de injuſtitia Ægyptii Epiſcopi, in conteſtatorio Libello quem iſti Synodo obtulerunt, ita ſcripſere: *Non arbitramur ulterius Euſebii, Theognii, Maris, Narciſſi, Theophili, & Patrophili conſpirationem incertam, dubiamque haberi. Principio quidem omnes reclamabamus per comminiſtrum noſtrum in facie Athanaſium, ne illis, cum adeſſent, cauſſæ cognitio permitteretur; ut non ignari, vel unius inimici præſentia, nedum plurium, judicia turbari & lædi poſſe. Neque vobis in occulto eſt odium eorum, non ſolum in nos, ſed in omnes Orthodoxos & quam Arianæ rei furioſo & immani ſtudio, & zelo impiæ ejus Doctrinæ omnibus immineant, & adverſus omnes conſpirent. Hic tamen nos veritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cuperemus, neſcio quibus artibus Euſebiani noſtros conatus interturbare ſtuduerunt, magnamque operam impendere, ut noſtra dicta rejicerentur, nunc ſincere judicantibus interminantes, nunc etiam nonnullis contumeliam inferentes, non alio ſcopo, quam ut id contra nos molirentur, progreſſum haberet.* Idem conſtat ex Libello conteſtatorio ab iiſdem oblato Dionyſio Comiti, necnon ex Libello Alexandri Theſſalonicenſis eidem oblato.

De eodem gravamine Synodica Alexandrini Concilii ſupra laudati Epiſtola ſic habet: *Quis ibi conventus Epiſcoporum, aut conſeſſus veri ſtudioſus? Quis non ex pleriſque noſter inimicus? Nonne Euſebius, Euſebianique, ſtudio Arianiſmi ad id Concilium perrexerunt, reliquis ejuſdem ſecum ſententiæ adductis? Nonne & nos contra eoſdem homines, eo nomine quod Arianicæ opinionis eſſent, ſcripta evulgavimus?*

Secundum eo in judicio peccatum fuit, quod delegatio in regionem Mareoticam ad inquirendum in præſumpta Athanaſii crimina, data ſit ejus adverſariis, & conjuratis hoſtibus. Qua de re Orthodoxi Ægypti Epiſcopi in Libello conteſtatorio queruntur. *Quotquot enim*, inquiunt, *ex toto grege ſuſpectiſſimi erant, Mareoten ablegarunt ut per noſtram abſentiam, quibus hic hærendum eſt, populos perturbent, & ſtudia ſua perficiant. Ecce enim Arianos, Colluthianos, & Meletianos hoſtes Catholicæ Eccleſiæ ideo potiſſimum emittere ſtuduerunt, ut per præſentiam hoſtium noſtrorum ſtrophas, quas vellent, adverſus nos facerent. Certe Meletiani, qui hic Tyri apud nos ſunt, ante quatriduum, quaſi certi eſſent hoc in Concilio decretum iri, quoſdam ex ſuis veſperi per veredarios ablegarunt, qui Meletianos etiam ex reliqua Ægypto Mareotea, cum ibi nulli eſſent, convocarent, eodemque Colluthianos, & Arianos ex aliis locis contraherent, ut eos inſtruerent, quid contra nos dictum vellent.*

De eodem gravamine Julius I. ad Orientales ita ſcribit: *Addebat præterea in ſua querela*, (Athanaſius) *eos qui Mareoten profecti ſunt, ſe invito eo profectos eſſe: miſere enim eo Theognium, Marim, Theodorum, Urſacium, Valentem & Macedonium homines ſuſpectos: neque hoc ita eſſe ſolummodo verbis ſuis, ſed literis quoque Alexandri Theſſalonicenſium Epiſcopi demonſtrabat.*

Tertium eo in Judicio peccatum fuit, quod abſente Athanaſio, nec vocato, aut ejus Clericis, teſtimonia recepta fuerint. Id conſtat ex Libello conteſtatorio Alexandrinorum Clericorum perfidis inquiſitoribus a Synodo Tyria delegatis oblato. *Decuit in primis*, inquiunt, *cum huc veniebatis cum ipſo accuſatore, adducere quoque vobiſcum Presbyterum Macarium. Ita enim judicia conſtitui debent, ſecundum Sacram Scripturam, ut reus & accuſator ſimul appareant. Poſtquam autem nec Macarium adduxiſtis, neque Reverendiſſimus Epiſcopus noſter Athanaſius ad judicium receptus eſt, poſtulavimus ut ſaltem nobis intereſſe liceret; ut nobis præſentibus certa inquiſitio haberi poſſet, ut ad iſtum modum rebus actis jure fidem veſtris judiciis haberemus. Verum & hoc nobis pernegatum, & ſoli cum Præfecto Ægypti, una cum accuſatore, id agitis quod libet. Profitemur igitur nos videre in veſtris actis malitiæ ſuſpicionem, animadvertimuſque veſtrum adventum nihil aliud in ſe habere, quam conſpirationem & inſidias: eaque de cauſſa Epiſtolam hanc vobis dedimus monumentum, teſtimoniumque iſtius rei aliquando futurum in vera & legitima Synodo; ut omnibus innoteſcat, quod inaudita altera parte, ea quæ libuit, inter vos egeritis & nihil ſtuduiſſe, niſi ut conſpiratione nos opprimeretis.*

De eodem Tyrii Judicii vitio ita ſcribit Julius I. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Orientales: *Quin & Arſenius aliquando dictus ab Athanaſio interfectus, quem jam cognovimus in vita eſſe, & eum Athanaſio amicitiam fovere, ie ipſe affirmat ea quæ acta ſunt Mareote, in abſentia alterius partis acta fuiſſe; neque enim ibi adfuiſſe Macarium Presbyterum, qui reatum ſuſtinebat, neque Epiſcopum ejus Athanaſium; & hoc non*

ſolum

Digitized by Google

ſolum ex verbis ejus, ſed ex monumentis Actorum, per Martyrium & Heſychium allatis cognovimus. Ea enim perlegentes, invenimus accuſatorem Iſchyram ibi præſto fuiſſe: Macarium autem, & Athanaſium nequaquam adfuiſſe, neque Athanaſii Presbyteros, quamquam hoc ipſum magnopere ſollicitantes, admiſſos eſſe. Oportebat autem, dilectiſſimi, ſiquidem ſinceriter illud judicium agebatur, non ſolum accuſatorem, ſed & reum præſentem ſiſti. Et ut Tyri Macarius aderat reus, & Iſchyras accuſator, ubi nihil criminum docere potuit: ita quoque in Mareoten non ſolum oportuit accuſatorem, ſed & reum quoque una proficiſci, ut vel præſens convinceretur, vel ſi victus non eſſet, appareret eum calumniis petitum fuiſſe: jam vero cum hoc factum non ſit, ſed ſolum ibi accuſator ſteterit, cum iis quos ut ſuſpectos Athanaſius rejiciebat, Actorum illorum monumenta ſuſpicione carere non poſſunt.

De eodem Alexandrini Concilii Patres in Epiſtola Synodica: *Impares ergo veritati, quamquam ſe omnibus modis communierant, eo quod Iſchyras Tyri pro calumniatore habitus nihil probare poſſet, & ipſa calumnia ſua vanitate corrueret, judicium cauſſa ſuſpenſum voluere, donec de probationibus conſtaret. Promittunt igitur ſe aliquot ex ſuis Mareoten amandaturos, qui rem curioſe ſcrutarentur, quos nos e veſtigio multis de cauſſis rejiciendos docuimus, in primis quod & Ariani eſſent, & propter Arianiſmum nobis propalam infenſi. Verum illi potentia Magiſtratuum freti, clam emittant Diognium, Marim, Theodorum, Macedonium, duos animis ingeniiſque putidos & venales; his addunt Urſacium & Valentem homines Pannonios, qui ab ultimis illis finibus Tyrum profecti ſunt, ut ſententiam in adverſarium dicerent, & poſt tantum itineris a Tyro Alexandriam contenderunt, nullo cum pudore, quod ſe ex judicibus teſtes facerent. Quin potius omnibus inſidiandi rationibus propalam ſuſceptis, quoſvis labores, itineraque ſubiere, ut calumniam ſemel initam abſolverent. Hoſtes ergo Athanaſii, Athanaſio peregre detento, Alexandriam in populum, Eccleſiamque debacchaturi contendunt. Immo quod abſurdius eſt, Iſchyra accuſatore ſecum adducto, Macarium reum cuſtodiis Tyri incluſum non permiſerunt in comitatu habere, quem antea ſub prætextu ejus criminis ſurſum deorſumque raptaverant. Soli igitur Alexandriam cum accuſatore Iſchyra ipſorum contubernali, ſodale, compotatore ingreſſi, aſſumpto una Præfecto Ægypti Philagrio, in Mareoten adſcendunt, atque illi ſoli pro libidine ſua cum Philagrio quæſtionibus incumbunt, nulla permiſſa Presbyteris adeundi facultate, quamquam id multis precibus requirerent. Erant autem illi qui hæc poſtulabant, omnes tum Alexandrinæ civitatis, tum univerſæ Provinciæ Presbyteri, petentes ut ſibi oſtendere liceret, quoſnam teſtes Iſchyras ſubornaſſet, & quale hoc hominum genus & civitates eſſent. Sacrorum igitur Miniſtris excluſis, coram ethnicis hominibus Quæſtiones de Eccleſia, de calice, de menſa Domini, de Sanctis Sanctorum habuere, & quod gravius eſt, ethnicos in Quæſtione de myſtico poculo in teſtes citaverunt.*

Et infra: *Eadem enim denuo apud Mareoten, quæ Tyri deſignata ſunt. Ut enim illic Comes erat cum militari ſatellitio, nihil quod ipſis diſpliceret aut dici, aut fieri permittens; ita quoque & hic Præfectus Ægypti manu militari ſuccinctus, omnes Eccleſiaſticos terrefaciens, nulli permiſit ex vero teſtimonium dicere; & quod abſurdius eſt, in ipſis ædibus accuſatoris & commorabantur, & quæſtionibus operam dandam, prout libuit, decernebant, eoque tam judices, quam teſtes, cæterique ejuſdem ſtudii, vel, quod verius eſt, Euſebianæ factionis adminiſtri conveniebant.*

Probatur tertio Propoſitio. Sententia quæ meris calumniis nititur, & quæ fertur in hominem criminis purum irrita eſt: Sed ſententia in Synodo Tyria adverſus Sanctum Athanaſium lata, meris calumniis nitebatur, & purus ipſe criminum erat, quæ ipſi affingebantur ab Euſebianis, fracti calicis, occiſi Arſenii, exactionis tributi, &c. ut conſtat ex iis quæ in Synopſi, Cap. 3. Articulo 3. §. 6. diximus. Sententia itaque in Sanctum Athanaſium lata in Synodo Tyria irrita erat.

PROPOSITIO II.

Legitima fuit Sancti Athanaſii de ſententia Tyrii Conciliabuli ad Conſtantinum Imperatorem appellatio.

PRobatur. Appellatio de ſententia contra Juris ordinem lata, de vi manifeſta, de notoria oppreſſione, ad eum qui Legum & Juris ſupremus tutor eſt & cuſtos, necnon Eccleſiæ defenſor, legitima eſt: Sed ſententia in Sanctum Athanaſium lata erat in Conciliabulo Tyrio contra juris naturalis ordinem, vim manifeſtam ab Euſebianis patiebatur; ejuſque innocentia eorum calumniis opprimebatur & perſecutionibus: ejus itaque ad Conſtantinum Imperatorem, qui Legum, & Juris ſupremus tutor erat, & cuſtos, necnon Eccleſiæ defenſor, legitima fuit appellatio.

Probatur ſecundo ex ſanctitate, & Doctrina Sancti Athanaſii, qui Diſciplinam Eccleſiaſticam, cujus tanto zelo accenſus erat, violare noluiſſet, appellatione illegitima.

Probatur tertio ex Libello conteſtatorio Ægyptiorum Epiſcoporum, qui ſe Sancti Athanaſii appellationi adjunxerunt, Dionyſio Comiti oblato. *Cum animadvertamus*, inquiunt, *multa ad gratiam Meletianorum, multa rurſus ad inſidias Catholicæ Eccleſiæ ſub noſtris criminibus agitari: neceſſarie ob id quoque Libellum hunc tibi porrigimus, cum multis obſecrationibus, ut Dei metu in animo ſervato, qui Imperium auguſtiſſimi, & pientiſſimi Imperatoris Conſtantini tuetur, cognitionem cauſſarum noſtrarum ipſi auguſtiſſimo Imperatori reſerves. Æquum eſt enim te ab Imperatore miſſum, negotium hoc integrum Imperatori retinere. Quandoquidem tolerare non poſſumus compoſitas iſtas calumnias, quibus inſidioſe ab Euſebianis premimur: ideoque poſtulamus cauſſam iſtam pientiſſimo & religioſiſſimo Imperatori reſervari, apud quem licebit & jura Eccleſiæ, & noſtra proponere.* Porro Ægyptii Epiſcopi ad Conſtantinum Imperatorem cum Sancto Athanaſio non appellaſſent, ſi violanda fuiſſet ea appellatione Eccleſiaſtica Diſciplina.

Confirmatur ex Libello conteſtatorio Mareoticorum Clericorum, in cauſſa S. Athanaſii Præfectis oblato, que ſe ad Imperatorem pariter provocare ſignificant. *Quoniam*, inquiunt, *Theognius, Maris, Macedonius, Theodorus, item Urſacius & Valens miſſi ab Epiſcopis, qui Tyri in Concilium coierunt, ad noſtram Parœciam profecti, dixere ſeſe in mandatis habere, ut inquirerent in quædam Eccleſiaſtica facinora, & inter cætera de Calice confracto, cum jam antea ad id Iſchyram quemdam ſubornaſſent, quem ſecum adduxerunt, hominem minime Presbyterum, tametſi eo ſe nomine jactitet, quippe ordinatum a Collutho quodam, non vero, ſed imaginario Epiſcopo...... Ea res in cauſſa eſt ut hoc teſtimonio utendum putaremus, vos religioſe adjurantes per omnipotentem Deum, & per Dominos noſtros Conſtantinum Auguſtum, & liberos ejus illuſtriſſimos Cæſares, ut hæc in cognitionem eorum pietatis referatis.*

Probatur quarto ex Reſcripto Conſtantini, quod referunt Athanaſius Apol. 2. & Socrates lib. 1. cap. 34. *Ego ignoro*, inquit, *quid ſibi velint iſta, quæ a Synodo per tumultum & poteſtatem judicata ſunt. Mihi ſane videtur neſcio quo pacto veritas per immodeſtiam opprimi, dum per veſtram ſententionem quam invictam cupitis, ea quæ Deo placent non conſideratis. Sed erit divinæ providentiæ officium, & explorare ſcelera iſtius contentioſitatis, & explorata diſſipare, vobiſque clare oſtendere, quantam in veſtro congreſſu veritatis curam habueritis, & an veſtra judicia citra gratiam, & odium calculum ſuum prompſerint.*

Et poſt nonnulla: *Ingredienti mihi cognominem & felicem patriam meam Conſtantinopolim, ſubito Athanaſius Epiſcopus in media via cum nonnullis aliis quos circa ſe habebat, ita inexpectatus occurrit, ut non levem mihi cauſſam admirationis præberet. Cum autem ille ſe audiri poſtularet, & hoc recuſarem, magna libertate nihil aliud poſtulavit, quam ut vos huc evocari juberem, quo vobis præſentibus, quæ per vim paſſus eſſet, conqueri poſſet: quod cum mihi æquum, & temporibus meis congruum videretur, ſcripto vobis denuntiatum volui, ut quotquot Synodum Tyri abſolviſtis,*

fine

Digitized by Google

ſine omni tergiverſatione ad Prætorium noſtræ Clementiæ conveniatis, reipſa quantum ſinceritatis integritatiſque ſit in veſtris ſententiis, coram me ipſo declaraturi. Non ſuſcepiſſet autem illam appellationem pientiſſimus Princeps Conſtantinus, niſi ad ipſius tribunal fuiſſet legitime interjecta.

Probatur quinto. Principes ſunt tutores, & defenſores Canonum, ac vindices Eccleſiaſticæ Diſciplinæ: cum itaque Canonibus vulnus aliquod infligunt Eccleſiaſtici Judices, ac Diſciplinam violant uſu diuturno firmatam; immo cum peccant in ipſa juris naturalis principia, legitimum eſt ad Principem perfugium: Porro violatos Canones, immo graviſſime peccatum fuiſſe in ipſa juris naturalis principia ab Epiſcopis Euſebianis, qui ſententiam contra Sanctum Athanaſium in Synodo Tyria dixerunt, ſuperius probavimus. Itaque Sanctus Athanaſius ad Conſtantinum Imperatorem legitime appellavit.

Probatur antecedens. Reges tenentur procurare Chriſtianæ Reipublicæ pacem, ac tranquillitatem, qua Reges Chriſtiani ſunt: atqui pax & tranquillitas Chriſtianæ Reipublicæ procurari non poteſt abſque executione Canonum, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, ac multo minus ſine juris naturalis obſervantia: Reges itaque tenentur proſpicere executioni Canonum, & obſervationi juris naturalis; ac proinde ſi illos infringant, illudque violent Eccleſiaſtici Judices Princeps legitime appellatur.

Major patet ex Apoſtolo 1. ad Timotheum 2. ſcribente; *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & caſtitate.*

Probatur ſecundo idem antecedens ex illis verbis Pſalmi ſecundi; *Et nunc, Reges, intelligite, erudimini qui judicatis terram, ſervite Domino in timore*, &c. Quæ verba hunc in ſenſum explicat Sanctus Auguſtinus Epiſtola 50. ad Bonifacium data: *Quomodo ergo Reges Domino ſerviunt in timore, niſi ea quæ contra juſſum Domini fiunt, religioſa ſeveritate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim ſervit quia homo eſt, aliter quia Rex eſt. In hoc ergo ſerviunt Domino Reges, in quantum ſunt Reges, cum ea faciunt ad ſerviendum illi, quæ non poſſunt facere niſi Reges.*

Et lib. 3. contra Creſconium, cap. 51. *In hoc Reges, ſicut eis divinitus præcipitur, Deo ſerviunt in quantum Reges ſunt, ſi in Regno ſuo bona jubeant, mala prohibeant, non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem.*

Probatur tertio idem antecedens ex S. Leone Epiſtola 81. quæ data eſt ad Leonem Imperatorem, in qua ipſum his verbis alloquitur: *Debes incunctanter advertere, regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed etiam maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam; ut auſus nefarios comprimendo, & quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem iis quæ ſunt turbata reſtituat.* Et Epiſtola 33. Sanctiſſimus idem Pontifex ait, *Res humanas aliter tutas eſſe non poſſe, niſi quæ ad divinam confeſſionem pertinent, & Regia, & Sacerdotalis defendat authoritas.* Hinc Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, *lib. 3. Sententiarum*, ſeu *de Summo Bono*, relatus 23. *Q. 5. cap. Principes*, ait; *Cognoſcant Principes ſæculi, Deo debere ſe reddere rationem propter Eccleſiam, quam a Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſive augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſive ſolvatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit.*

Objicies. Appellatio ad ſuperius tribunal deferri debet, atque ad judicem, cui conveniat authoritas cognoſcendi cauſſam qua de agitur, & eam finiendi. Atqui Tribunal Imperatoris non eſt ſuperius Concilio, nec Principi ſæculari convenit authoritas cognoſcendi cauſſam Eccleſiaſticam, qualis eſt cauſſa Epiſcopi, ob violatos Canones, & ob crimina depoſiti. Itaque S. Athanaſius in Synodo Tyria damnatus, ad Conſtantinum Imperatorem legitime non appellavit.

Probatur minor ex definitione limitum utriuſque poteſtatis, Pontificiæ, & Regiæ, quam egregie explicat Gelaſius I. in Epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem: *Duo ſunt*, inquit, *quibus principaliter mundus hic regitur, authoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tanto gravius eſt pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regibus Domino in divino reddituri ſunt examine rationem. Noſti etenim, quod licet præſideas humano generi Dignitate, verum tamen Præſulibus divinarum devotus colla ſubmittis, atque ab eis cauſſas tuæ ſalutis expetis, inque ſumendis cæleſtibus Sacramentis, eiſque [ut competit] diſponendis, ſubdi te debere cognoſcis religionis ordine, potius quam præeſſe. ...... Si enim, quantum ad ordinem pertinet publicæ diſciplinæ, cognoſcentes Imperium tibi ſuperna diſpoſitione collatum, legibus tuis ipſi quoque parent religionis Antiſtites; quo te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis venerabilibus ſunt attributi Myſteriis?*

Reſpondeo ad minorem: Principi ſæculari non convenire quidem authoritatem cognoſcendæ ac judicandæ cauſſæ, quæ mere Eccleſiaſtica eſt, in qua ſcilicet, de Fide, vel de Sacramentis agitur: ſed hanc ipſi authoritatem convenire contendo, cum cauſſa non eſt mere Eccleſiaſtica, ſed mixta, & agitur de cognitione criminum, in qua judiciorum publicorum ordo ſervari debet, ac non tantum ſecundum Canones Eccleſiæ authoritate conditos & uſu conſecratos; ſed maxime ſecundum naturalis æquitatis præſcriptum lis inſtrui, ventilari, judicari. In his enim cauſſis jus eſt Principis, qui Canonum tutor eſt, vindex Legum, cuſtos æquitatis, judicare, utrum ordo judiciorum ſervatus fuerit: utrum in vim ac tyrannidem non degeneraverit judicium: utrum auditi teſtes, & tales, quales Leges admittunt: utrum reo datus defenſionis locus: utrum judices legitimi nec ſuſpecti, &c. Si autem in his peccatum ſit, ſuſpendere poteſt Princeps executionem ſententiæ, donec novo judicio Eccleſiaſtico diſcuſſa ſit, in quo nullus ſit injuriæ locus, & omnia rite fiant.

Hinc Gelaſius in objectione laudatus: ait *Quantum ad ordinem pertinet publica diſciplina, legibus Principis parere ipſos Religionis Antiſtites*. In iis itaque quæ hunc ordinem ſpectant, ſuperius eſt Tribunal Principis. Cum igitur in Synodi Tyriæ judicio contra Canones & Leges, contra naturalem ipſam æquitatem, multipliciter peccatum fuiſſet: ac Athanaſium afflictis criminibus Euſebiani per calumniam oppreſſiſſent, poterat ipſe Imperatorem appellare, ut executionem tam informis judicii prohiberet; poterat & Imperator hujuſmodi cauſſæ cognitionem ſuſcipere. Quod quam æquum eſſet, ex uſu perpetuo Eccleſiæ facile oſtendi poteſt, quæ recurſum Eccleſiaſticorum ad Principes ſæculares in cauſſa violatorum Canonum probavit: cui recurſui appellationes tamquam ab abuſu in Galliis reſpondent. Sic S. Leo Theodoſii junioris auxilium imploravit, ut Latrocinii Epheſini Acta reſcinderet, aut ſuſpenderet Decreto ſuo, donec Eutychetis, Flavianique cauſſa, necnon Dioſcori violentum judicium, in Synodo numeroſiori expendi poſſent. Sic Legati Apoſtolici in Concilio Chalcedonenſi de Canone 28. graviter expoſtularant coram illuſtriſſimis Judicibus, qui Marciani authoritate Concilio aderant, ad Fidei & Canonum tuitionem, & ad curandum ut judiciorum ordo ſervaretur: expoſtularunt, inquam, ac ſi per minas Anatolii Canon ille extortus fuiſſet. Prolatis utrinque Canonibus & Epiſcopis viritim ſe Canoni libere conſenſiſſe profitentibus, Judices, de Concilii ſententia, Legatorum petitionem repulerunt. Sic Zeno Imperator Petrum Moggum in Sedem Alexandrinam intruſum, Timotheo, quem Baſiliſcus Tyrannus per vim deturbaverat, adhuc in vivis agente, miſſo ad Anthemium Ægypti Præfectum Reſcripto, depulit: ut refert Liberatus in *Breviario*, cap. 16. Sic Adrianus, Thebarum Epiſcopus, a Diaconis ſuis, de pecuniariis criminalibuſque capitulis accuſatus, & ab Epiſcopo Lariſſæ Metropolitano ſuo damnatus, Mauritium Imperatorem appellavit; qui Honoratum Romanæ Sedis Diaconum & Apocriſiarium, & Sebaſtianum unum ex Magiſtratibus Imperii, ad cauſſæ reviſionem delegavit: ac denique ſua authoritate judicium reddidit in articulo appellationis. Id refert, nec improbat Sanctus Gregorius Magnus, lib. 2. Epiſtola 46. ad Joannem Lariſſæum Epiſcopum data. Sic Francofordienſe Concilium Canone 6. ſtatuit, ut ſi partes, poſt

judi-

judicium Metropolitani, rebus judicatis non conſentirent, cauſſam ſuam deferre poſſent ad Principem, cum relatione Metropolitani. Sic Leo 4. Pontifex Maximus Ludovico Imperatori arbitrium detulit, ut ſi quid a ſe incompetenter, id eſt, ultra fines juriſdictionis ſuæ actum eſſet, ſuo, Miſſorumque ſuorum judicio emendaret. (Apud Gratianum Canone, *Nos ſi incompetenter* 2. *Q.* 7.) Sic S. Ludovicus Regum Chriſtianiſſimorum Sanctiſſimus, expoſtulantibus Epiſcopis contra graviſſimos abuſus, qui in collationibus Beneficiorum irrepſerant, collationes illas, proviſiones & diſpoſitiones Prælaturarum, Dignitatum, & aliorum quorumcumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum, in Galliarum regno, *Secundum ordinationem juris communis, Sacrorum Eccleſiæ Dei Conciliorum, atque inſtitutorum SS. Patrum* fieri decrevit, Edicto dato anno 1268. Sic Martinus V. Pontifex Maximus, jus tuitionis Canonum Chriſtianiſſimis Regibus conveniens, ad poſſeſſionem Beneficiorum extendit Diplomate quod incipit, *Apoſtolicæ Sedis* dato anno 1431. Ex quo conſtat, ipſam Sedem Apoſtolicam approbaſſe confugium ad Regem in caſu violationis Canonum. Recentiora exempla omitto. Hinc Joannes Pariſienſis Theologus Ord. Præd. & hujus Academiæ tractatu *De Poteſtate Regia & Papali*, cap. 22. ſcripſit, *Abuſum gladii ſpiritualis, quo ſeditio excitaretur, repellendum eſſe per gladium temporalem Principis, cum moderamine.* Uſus igitur Eccleſiæ perpetuus probat Sancti Athanaſii appellationem a Synodo Tyria ad Conſtantinum Imperatorem, fuiſſe legitime interjectam.

SCHOLION I.

Tota hæc Diſſertatio, Religioſorum Cenſorum judicio, *expungenda, ut tribuens authoritatem Imperatoribus judicandi de rebus definitis in Conciliis.*

R. Ipſorum pace dixerim, hanc authoritatem Imperatoribus non tribuo. Hæc propoſitio nullibi in operibus meis legitur, neque ex hacce Diſſertatione inferri quovis modo poteſt. Non de fide, non de Sacramentis, non de Sacris Ritibus, non de Eccleſiæ Diſciplina in Synodo Tyria actum erat: neque verum ac legitimum erat Concilium, ſed Conciliabulum, in quo lata erat contra juris naturalis ordinem in *S. Athanaſium* ſententia, cujus innocentiam Ariani calumniis atrociſſimis opprimebant, contra Canones, contra Diſciplinam Eccleſiæ, contra Leges publicas omnia acta erant. Quamobrem legitima erat *S. Athanaſii* ad *Conſtantinum* Imperatorem, Legum & Juris ſupremum tutorem & cuſtodem, Eccleſiæque Defenſorem Appellatio. Putantne Religioſi Cenſores *S. Athanaſium*, illique adjunctos Ægypti Epiſcopos, & Mareotidis Clericos injuſte *Conſtantinum* appellaſſe? An exiſtimant ignota illis fuiſſe Eccleſiæ Imperatorumque jura?

SCHOLION II.

In hac Diſſertatione Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem, pag. 326. ſpeciatim notant: *Principi ſæculari non competit jus cognoſcendi cauſas mere Eccleſiaſticas. At vero quando agitur de violatione Canonum, de periculo perturbationis Regni etiam Romana Eccleſia agnoſcit id fieri poſſe.*

R. Hæc exceptio, hæc verba, *At vero quando agitur de violatione Canonum*, mea non ſunt; ſed ita ſcripſi: *Cum agitur de cognitione criminum, in qua judiciorum publicorum ordo ſervari debet ...... in his cauſis jus eſt Principis, qui Canonum tutor eſt, vindex Legum, cuſtos æquitatis, judicare utrum ordo Judiciorum ſervatus fuerit*, &c. *Si autem in his peccatum ſit, ſuſpendere poteſt Princeps executionem ſententiæ*, DONEC NOVO JUDICIO ECCLESIASTICO DISCUSSA SIT, *in quo nullus ſit injuriæ locus & omnia rite fiant*. Id fecit Conſtantinus Magnus in cauſa Sancti Athanaſii ab Euſebianis in Conciliabulo Tyrio oppreſſi, & ad ejus tribunal confugientis; quod quam æquum eſſet ex uſu perpetuo Eccleſiæ facile oſtendi poſſe dixi, idque revera multis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumentis confirmavi.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Legitima fuit S. Athanaſii de ſententia Tyrii Conciliabuli ad Conſtantinum Imperatorem appellatio.*

CUM hanc appellationem Athanaſii legitimam fuiſſe putet Natalis, & correſpondere appellationibus ab abuſu, quæ apud Gallos in uſu ſunt, ſentiat, ideo operæ pretium eſt hic eaſdem appellationes ad examen revocare; ac deinde videndum quid de Athanaſii ad Conſtantinum appellatione judicare æquum ſit.

§. I.

Appellationes ab abuſu merito & ab ipſis ex Gallia DD. reſpuuntur.

UT ſatis intelligatur quale appellationum genus hic examinandum aggrediar, omittendum haud eſt Gallos duplicem diſtinguere appellationem. Primam, quam ſimplicem vocant, tunc intervenire affirmant, quando ab inferiori judice ad ſuperiorem provocatur, non quia judicando ordinem omiſerit, quem jus ſive naturale ſive poſitivum præſcribunt, ſed quia cum in inferioris judicis ſententia injuſtitia contineri reputetur, emendanda ſuperiori judici per hujuſmodi appellationem exhibetur. Altera quam *ab abuſu* appellant, tunc dari aſſerunt quando opponitur eccleſiæ judicem in judicando legitimum ordinem non ſervaſſe, ut ſi teſtes legitimos non audierit, non ſufficientem reo defenſionis locum conſenſerit, ſeu ipſe Judex merito potuerit recuſari. In his ſimilibuſve caſibus appellationum ab abuſu Aſſertores dicunt integrum eſſe reo ab Epiſcopo, aliiſve Eccleſiæ judicibus ad Principem appellationem interponere; utpote quia cum ſit tutor Canonum, vindex legum, æquitatis cuſtos, & omnium protector, poteſt executionem ſuſpendere, donec judicium, ſi opus ſit, reformetur. Cæterum non intra iſtos ſolum cancellos appellatio ab abuſu continetur, ut §. ſequenti ex de Marca adnotabo. Audiamus modo quid & ipſi ex Gallia DD. de hujuſmodi dixerint appellationibus ab abuſu, quibus cauſæ, quas eccleſiæ tribunal judicavit, novo ſubjiciuntur examini in foro ſæculari.

Aufrerius in Senatu Toloſano Præſes *in addition. ad repetit. Clementinæ* 1. *de offic. ordin. reg.* 2. *n.* 30. ſe ſæpe dubitaſſe dicit, *ubi fundari poſſent in jure appellationes ab abuſu*. Petrus Rebuff. *ſuper proem. Concordat. v. ſummas* aſſerit appellationes ab abuſu ſolum in iis caſibus locum habere, in quibus Rex juriſdictionem a Papa delegatam habeat, vel a canone, vel in caſibus dumtaxat a jure expreſſis, *alioquin*, ait, *& is abuſus multos deducet ad inferos*. Scio D. de Marca *de concord. ſacerd. & imper. lib.* 4. *cap.* 19. videri anguſtis nimis finibus has appellationes coercitas fuiſſe, quod tribuendum putat, quia ea ſolum Rebuff fuerit ſcrutatus, quæ aliqui enerviter ad has tuendas appellationes ſcripſere. Sed id gratis dictum judico de Scriptore, cui cordi erat non relinquere abſque præſidio ſuæ gentis conſuetudines; quique ita aſſeruit accurate tractans de appellationibus ab abuſu ſuper ipſamet rubrica regiarum conſtitutionum, ac publice quæ ſentiret in ſcholis tradidit. Author Tractatus *de juriſdiction. eccleſ.* quem Clerus Gallicanus inter Acta ſua retulit, ut videre eſt *tom.* 1. *cap.* 9. *ult. Collect.* poſtquam vehementer indoluit apud regia tribunalia has appellationes invaluiſſe, ita habet: *Omnium autem malorum, ac vulnerum eccleſiaſticæ juriſdictioni ac diſciplinæ illatorum, maximum eſt appellatio tamquam ab abuſu; quæ ideo a Magiſtratibus eſt excogitata, ut ad ſe traherent quaſlibet controverſias, quarum judicium nullo pacto ad ipſos pertinet. Nulla enim omnino res eſt, cui prætendere non poſſint ſpeciem abuſus, ut ad ſe ſupplices venire compellant viros eccleſiaſticos cujuſcumque gradus, & in ſervitutem redigant antiquam illam libertatem, quæ olim & ornamentum Franciæ conſerebat, & orbi univerſo præbebat exemplum. Hinc ſuperiori ſæculo Eccleſia Gallicana decore ſpoliata eſt, atque authoritate, ejuſque diſcipli-*

na

Digitized by Google

na labefactata. Quapropter metuendum eſt, ne reſpublica evertatur, quemadmodum videmus oppreſſam eccleſiam.

Coſmas Guymerius in Senatu Pariſienſi conſiliarius, & præſes inquiſitionum *in præfat. Pragmat. ſanct.* §. *Cum itaque v. libertatis*, poſtquam ſtatuta, & conſuetudines eccleſiaſticæ libertatis læſivas ex utroque jure nullas demonſtravit, atque ob diminutam, vel ſubtractam eccleſiaſticam juriſdictionem non paucos judices excommunicatione innodari, ita ait: *Cum autem Rex Franciæ ſit pugil eccleſiæ, & inter omnes chriſtianos chriſtianiſſimus, debet cuſtodire juriſdictiones, & libertates eccleſiaſticas: ſed Officiarii ejus in multis hodie turbant eccleſiam in prædictis, ita quod, niſi Deus provideat, tandem juriſdictio, & libertates eccleſiæ evaneſcent.* Per has appellationes ab abuſu nuncupatas eo tandem laicam juriſdictionem perveniſſe, ut etiam cauſarum mere ſpiritualium cognitionem ad ſe traxerit, narrat Jacobus Duhamel *in opuſc. inſcrip. politia regia in perſonas, & res eccleſiaſticas*, quodque habetur *tom. 1. Libert. Gallicar.* his verbis: *Si contra has regulas, edicta, conſtitutiones, & placita curiarum ſupremarum; ſi contra libertates, & immunitates regni; ſi contra ſacra decreta & concilia recepta in Gallia, ſi contra juriſdictiones regias, & temporales aliquid a judicibus eccleſiaſticis fieri, vel attentari contigerit, remedium eſt appellatio quaſi ab abuſu. Idque non ſolum de cauſis criminalibus, regiis, & privilegiatis intelligo; ſed etiam de rebus civilibus, ſæcularibus, & profanis, immo etiam ſpiritualibus, & ſacramentalibus. Eſt enim appellatio quaſi ab abuſu via ad tribuendam Curiis Parlamentorum rerum ſpiritualium cognitionem, quæ alias non pertinet ad ipſas.* Has demum appellationes ab abuſu, utpote eccleſiaſticæ juriſdictioni omni ex parte injurioſas, ſæpius proſcriptas optavit Clerus Gallicanus teſte Thomaſſino *Vet. & Nov. Diſcipl. p. 2. l. 3. cap.* 150. *n.* 10. quapropter in oratione habita ab Epiſcopo Ambianenſi nomine Cleri ad Regem Chriſtianiſſimum an. 1666. quæque habetur *tom. 5. Actor. Cler. Gallican.* inter alia hæc habentur: *Longe major oritur ex appellationibus tamquam ex abuſu perturbatio, atque confuſio. Novum eſt captionis genus, Galliæ ante poſtrema ſæcula incognitum, cujus veneno non ſunt infecta reliquæ nationes chriſtianæ.*

Et quidem ubi perpendatur qua ratione PP. ipſique Imperatores dixerint, ut expendi ſuperius *pag.* 225. *& ſeqq.* non alios Judices, quam eccleſiæ Antiſtites eccleſiaſtica negocia admittere, non aliam fuiſſe inveniemus, niſi quia eccleſiaſtica juriſdictio nobilior laica abs dubio eſt, quapropter hæc corpori, illa animæ a PP. aſſimilatur. Quod ſi eccleſiæ juriſdictio & ex PP. authoritate, & quia nobiliorem finem intendit, ſæculari quam maxime ſupereminet, ſtatim dignoſcitur eam, quæ eſt ignobilior, jus vindicare ſibi non poſſe nobilioris acta novo examini ſubjicere. Atque huic rationi novum ex eo additur robur, quod Eccleſiæ poteſtati numquam concedent appellationum ab abuſu propugnatores inſpicere, an laica poteſtas juxta æquitatis regulas ſententiam pronunciaverit; ſed illud ſervandum inviolabiliter dicunt, quod contra inferiorem judicem ſolius ſuperioris, Senatus nempe, ſeu Principis, fas eſt auxilium implorare: & ſi neque hac via reparandæ injuriæ locus daretur, patienter injuſtitiam eſſe perferendam. At cur non licet tribunal eccleſiæ pro removendo gravamine adire? Non aliter poſſent reſpondere, niſi quia in rebus, quæ non ſunt ſpirituales, poteſtas laica ſuperiorem, cui illam emendare tribuatur, non agnoſcit; vel niſi quia, ubi hæc aperietur via, potius incommoda multiplicarentur, quia e. g. lites nimis protraherentur, &c. Hæ vero rationes tam aperte appellationes ab abuſu rejiciunt, ut merito tot Scriptores dixerint eliminandas. Si laica igitur juriſdictio in rebus non ſpiritualibus eccleſiaſticam ſibi eſſe ſuperiorem non patitur, ac proinde quæ ipſa judicavit denuo inſpicere, multo magis hæc, quia nobilior, laicæ imperium non debet admittere: ſicut æquum non eſt corpus animæ vicem uſurpare, ac pedem capitis officia. Quis vero non videat, quæ oriantur inconvenientia, ex appellationibus ab abuſu? Fortaſſe hac via minus protrahuntur lites, quam ſi a judice laico ad eccleſiaſticum provocaretur? Fortaſſe minus periculi eſt laicos judices muneribus &c. excæcari, quam eccleſiaſticos? Nonne inconveniens non eſt ipſos eccleſiæ Paſtores, ut coram ſæculare tribunal ſe ſiſtant, cogere, quo per appellationem ab abuſu fuerunt vocati? Quis non ingemiſcat, ſi ita etiam cauſæ pure ſpiritales ad judices ſæculares pertrahantur, teſte Jacobo Duhamel ſupra citato, quaſi eccleſia nec in lis ſibimet non ſufficiat? Nemo etiam non videt facillime his mediis juſtiſſima eccleſiæ præcepta eludi poſſe, eorumque executionem vel retardari, vel penitus impediri. Quapropter, ſi etiam ob vitanda quæ oriri poſſent inconvenientia, congruum naturæ rerum viſum eſt, ut Eccleſia de judicis ſæcularis ſententia non cognoſcat, profecto multo magis conveniens eſſet, quæ facit Eccleſia, judicem ſæcularem revereri potius, quam in novo judicio ad examen revocare.

Non infirmum etiam adverſus appellationes ab abuſu ex ipſarum novitate deſumunt argumentum: quippe ſi hoc medio juſte declinare datum eſſet tribunal eccleſiæ, & ſæcularis opem expoſcere, non potuiſſet tamdiu ignotum remanere tot ex Gallia Juriſperitis, a quibus non ſolum probatum non fuit, ſed improbandum expreſſe judicarunt. Id videre eſt apud Petrum de Cuneriis, qui quamvis eccleſiaſticæ juriſdictionis æmulus *art.* 14. ita ait: *Nullus a curia prælatorum appellat ad curiam regiam.* Manſerius *tit. de appellat.* §. 22. dicit *a judice eccleſiaſtico non eſt appellandum ad Judicem ſæcularem.* Sed aliis omiſſis, animadvertendum Joannem Gallum regium advocatum, qui placita Senatus Pariſienſis uſque ad annum 1414. per quæſtiones digeſſit, quod hucuſque dictum eſt variis Senatus-conſultis demonſtrare *q.* 161. ita dicendo: *Fuit ante longum tempus dictum per arreſtum, dominum Jo: Lappoſtole non eſſe appellantem recipiendum ab officiali curia Eccleſiaſticæ Lingonenſis ad Parlamentum; quia curia eccleſiaſtica non reſortitur ad temporalem. Idem fuit pariter dictum contra dominum Guillelmum Creveil, qui ab Officiali curiæ eccleſiaſticæ Lingonenſis appellaverat ad Parlamentum.* Vult de Marca *l. 4. cap.* 19. §. 5. antiquos Juriſperitos loquutos de ſimplici appellatione, non de appellatione tamquam ab abuſu. Verum ex eo quod hujuſmodi appellationis ſpecies ipſis fuerit incognita, audiri enim cœpit apud Tribunalia, ipſo D. de Marca fatente *loc. cit.* §. 4. initio ſæculi decimi ſexti, ſemper ſupra poſitum reſtauratur argumentum; putandam nempe a jure alienam hanc ab abuſu appellationem, non etenim oculatiſſimis antiquis Juriſperitis latuiſſet, ſi illam ex jure naturali, vel divino eruere datum eſſet. Hinc fatendum eſt, quod dum ab Eccleſiæ tribunale ad ſæculare abſque ulla exceptione appellationem dari non poſſe unanimiter affirmant, omnem excogitabilem excludunt appellationem, ea ſemper invicta ratione nobiliorem juriſdictionem ignobiliori non eſſe ſubdendam; eo maxime quod hæc alterius judicium, & examen undequaque reſpuit.

§. II.

Reſpondetur iis, quibus appellationes ab abuſu a jure alienas non eſſe ſuſtinetur.

EX duplici capite videtur Natalis, qui his patrocinatur appellationibus eas defendere, nimirum quia Principes canonum ſunt cuſtodes, & executores; & quia aliena vi oppreſſos tueri tenentur. Sed quod attinet ad primum caput, nullus, ut puto, negabit ad eamdem eccleſiam pertinere pro ſuarum legum executione inſiſtere. Si negare quis non audeat eccleſiæ poteſtatem ferendi leges, ei utique etiam concedendum exequi quod ſuis legibus cautum eſt; etenim adeo mutila viſa eſt ſola poteſtas rogandi leges abſque poteſtate animadvertendi in tranſgreſſores, ut utramque ſecerni poſſe nulli umquam viſum ſit. Ita Judici, cui data ſit juriſdictio, id quoque conceſſum intelligitur, ſine quo, ut ait Javolenus explicari non poteſt: *l. 2. ff. de juriſd.* unde non obtemperantes poteſt punire, carceri tradere, ſicut & in poſſeſſionem rei mittere, manu militari rem auferre, &c. ut omnibus Juriſperitis compertum eſt. Ob hanc rationem ipſa eccleſiaſtica collegia, quamvis ſubjecta,

poſſunt ſuorum ſtatutorum contemptores multis quamvis modicis pœnis coercere, Ita etiam viro privato, cui mandata ſit juriſdictio, imperium, quod merum non eſt, mandatum intelligitur, ut enim Paulus ait juriſdictio ſine modica coercitione nulla eſt *l. ult. ff. de offic. Jud. cui mand. eſt juriſd.* quod probans Innoc. III. *cap. paſtoralis de off. Jud. Deleg.* dixit: *Juriſdictio illa nullius videretur momenti, ſi coercitionem aliquam non haberet*. Hanc propterea poteſtatem omni ævo ſibi eccleſia vindicavit; unde cum tam ſub ethnicis quam ſub chriſtianis Imperatoribus plures tulerit canones vel ad animarum ſalutem, vel ad eccleſiarum earumque miniſtrorum regimen, varias etiam pœnas in tranſgreſſores ſancivit; atque ita ipſas primas eccleſiæ ſynodos legimus eccleſiaſticorum canonum executionem promoviſſe, epiſcopos ipſos, & clericos ſuo gradu movendo, ab eccleſiæ communione ſecernendo, aliiſque etiam pœnis inobedientes coercendo. Nec conſiderare referret in Regnis ac Rebuſpublicis id dari poſſe, ut alii ferant leges, alii vero urgeant executionem; nam ultraquamquod id nullatenus probet utramque poteſtatem in eodem regimine ſecerni, ii etenim quibus commiſſa eſſet executio vel jure proprio, vel ex commiſſa ſibi poteſtate agerent, & ita in eodem regno, ac republica utramque poteſtatem conjunctam conſpiceremus, adhuc de eccleſiæ poteſtate diverſimode loquendum foret. Ubi igitur utramque poteſtatem ſecretam in aliquo regno, vel republica videremus, id factum eſſet quia liber populus Principi authoritatem tribuendo voluiſſet alios a Principe legum ab ipſo latarum executionem promovere; ſicut etiam liberi cives potuiſſent in Republica ita officia ſecernere, ut pro executione, quæ ad omnes pertineret, aliqui dumtaxat inſtarent. Verum cum Eccleſia a Deo ſuam poteſtatem juriſdictionemque obtinuerit, nec ullibi legatur ſuarum legum executionem aliis demandare debuiſſe, fateri oportet in ea, ut natura rerum expoſcit, indiviſam eſſe ferendarum legum, earumdemque executionem promovendi poteſtatem, cum ſemper nullius momenti habita ſit poteſtas quæ cogere non poſſit ad ſuis mandatis obtemperandum.

Quod ſi hæc vera ſint, cur (aliquis expoſcet) Principes canonum conſtituti ſunt cuſtodes, & executores? Huic vero interrogationi reſpondendum evenire poſſe, ac non ſemel eveniſſe, ipſammet eccleſiam obtinere non poſſe, quod latis legibus, vel pronunciando in aliquem ſententiam intendebat. Hinc aliquando epiſcopi in juſtam pœnam gradu moti locum cedere renuerunt, ac hæretici ab eccleſia proſcripti non ſolum hæreſim non ejurarunt, ſed & in ſuis falſis dogmatibus diſſeminandis perſeverarunt. Cum igitur eccleſia hos compeſcere non valeret, Principes ab eadem in auxilium acciti, majoribus quibus pollebant viribus, eccleſiæ canonum, latarumque ſententiarum executionem promovere tenebantur. Ita Valentinianus ſua lege ſancivit, ut epiſcopi renuentes Romano Pontifici obedire, dum illos Romam vocaret, a provinciarum Præfectis Romanum Pontificem convenire cogerentur: *Novel. Valent. in t. 4. Conc. edit. Venet. p. 646. & in appendic. Cod. Theodoſ. tit. 24.* Juſtinianus & ipſe legem rogavit, qua jubebatur ne epiſcopus ſententia epiſcoporum in ordinem redactus, hujuſmodi ſententiæ contradicere auderet, ac Monaſterio in regione extra ſuam diœceſim conſtructo traderetur, ibi acturus pœnitentiam: *Novel.* 123. *c.* 11. Similem legem etiam tulere Arcadius & Honorius, ut videre eſt *l. quicumque* 14. *C. de epiſ. & cleric.* Ad hoc etiam officium ſpectat Principes tot pœnas in hæreticos decreviſſe; cum etenim eccleſiæ vocem non audiant, ejuſque ſpirituales pœnas contemnant, Principum vi ſolummodo illos compeſcere dabatur. Nec tantum latis legibus huic muneri Principes ſatisfecerunt, ſed & re ipſa; unde Fleury *diſc. 7. ſuper hiſt. eccl. n. 3. & 4.* id non deſtitit adnotare, ut conſtat ex ipſius verbis latine redditis: *Quamvis*, ait, *eccleſia laica poteſtate pro exercitio ſuæ juriſdictionis non indiguerit, attamen ſuppetias recipere non renuit ab ethnicis licet principibus ferendas. Id noſcimus in cauſa Pauli Samoſateni ab Antiochena ſede dejecti, eamque, regina Zenobia protegente, retinentis; nam Imperator Aurelianus Chriſtianorum precibus ab epiſcopali ſede extrudit. Hoc Principum patrocinium chriſtianis Imperatoribus frequens fuit, vi contumaces ad obediendum ſacris canonibus compellendo. Ita Arium a PP. Nicænis condemnatum proſcripſit Conſtantinus, ejuſque ſcripturas igni tradi voluit, eaſque clam conſervari ſub pœna capitis vetavit. Eadem in Neſtorium ſancivit Theodoſius. Atque hic alter ſtatus eſt eccleſiaſticæ juriſdictionis, quo nimirum a Principibus patrocinium conſequi cœpit.*

Hæc itaque concedenda, ut quæ eccleſia vi ſua obtinere non poteſt, Principes ſua poteſtate ad eccleſiæ obtemperandum cogant; propterea S. Leo ep. 81. ita Leonem Imperatorem alloquitur: *Debes incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed etiam maxime ad eccleſiæ præſidium eſſe collatam*. Id jam adnotaveram in Animadverſionibus poſt caput II. hiſtoriæ ſæculi IV.; ſed juvat hic Iſidori Hiſpalenſis verba repetere: *Sub religionis*, ait l. 3. de Sum. Bon. c. 51. *diſciplina ſæculi poteſtates ſubjectæ ſunt. Principes ſæculi nonnumquam intra eccleſiam poteſtatis adepta culmina tenent, ut per eamdem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. Cæterum intra eccleſiam Poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi ut quod non prævaleat ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, Poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem.*

Verum quod attinet ad vulgaria judicia, quid opus eſt Principum miniſterio? Et ſi fortaſſe ejuſdem indigerent, judices eccleſiaſtici expoſcerent, iiſque expoſcentibus, Principes, qui canonum cuſtodes ſunt & executores, præſto eſſe debent. Et quando etiam Judices eccleſiaſtici in canones peccarent, cum ipſi canones mandaverint Superiorem eſſe adeundum, qui illatas injurias corrigat; ſi Principes velint eſſe canonum cuſtodes & executores, in hoc incumbere debent, ut qui de inferioribus judicibus jure queruntur, ad ſuperiores eccleſiæ judices confugiant.

Interim hic monitum velim lectorem cavendum eſſe a Petro de Marca, qui forte cognoſcens Principes non eſſe canonum proximos executores, atque id munus ab eis præſtandum, ubi Eccleſia ipſorum auxilium imploret, dixit *l. 4. c. 7. n. 6.* Principes, etſi canonum executores non ſint, *attamen exactores eſſe debere*. Verum, ni mea me fallat opinio, iſte author verbis ludit. Sane illud eſt canonum Executoris officium, ut quod canones ipſi præcipiunt, omnino obſervetur: *arg. l. executorem 8. C. de execut. rei judicat.* Cum vero executionem *exigere*, nil aliud ſit quam velle canones ſuo effectu non fruſtrari, quod quæſo, diſcrimen adinvenire eſt inter hoc quod Princeps ſit canonum vel executor, vel exactor? Si proinde ad Principem, ejuſque judices canones exequi non ſpectat, tum quia cuilibet reipublicæ id juris tribuendum, ut ipſa ſuarum legum executioni incumbat, tum quia Princeps non debet quæ poteſtatis eccleſiaſticæ ſunt, ſibi tribuere; neque ad ipſum pertinet canonum executionis eſſe exactorem. Quod ſi exemplo velimus rem ipſam ſub oculos ponere, palam fiet, admiſſis appellationibus ab abuſu, ipſos dumtaxat Principes fieri canonum executores, Judices vero eccleſiæ executionis tantum miniſtros. Demus e. g. lata ab eccleſiæ Judice inter duos clericos ſententia, alterum appellare ab abuſu, quia affirmat contra receptos canones peccare. Si tunc Princeps, vel ex ipſius authoritate inferior Judex abuſum interfuiſſe pronunciet, certe nil aliud præſtat quam cogere, ut Judex eccleſiæ ſacris canonibus obediat, atque integrum reſtituat quidquid in legem actum eſt. Quid eſt autem exequendi poteſtatem, ſive, ut ajunt, executivam habere, niſi poſſe ad obediendum eos compellere, quibus lata lex eſt? Interim vero dum Princeps totum executionis munus ſibi aſſumit, eccleſiæ Judices executionis vult tantum eſſe miniſtros, ab eiſdem canonum executionem exigendo.

Quod attinet ad alterum caput, ad defenſionem ſcilicet, quam etiam clericis Princeps poteſt impertiri, ſi opprimantur, obvia eſt reſponſio. Illud igitur animadvertendum non aliud agere poſſe, qui aliquem defendit, quam quod agere ipſi oppreſſo liceret, ſi viribus polleret; nam illum defendens defenſi juri innitur. Sicut vero unicuique conceditur præſentem injuſtam vim vi repellere, ut dum quis gladio petatur,

tur, vel velit aliquis rem ipſius ab illo auferre; ita poſt inflictum vulnus, vel poſt rem ablatam nemini licet ſibimet jus dicere, civium enim ſalus reipublicæ Moderatori commiſſa eſt, ne ſi quiſque ſibi jus diceret, vel injurias ulciſceretur, quies publica turbaretur : *l. non eſt ſingulis* 176. *ff. de reg. jur. l. nullus* 14. *C. de Judic.* Si proinde non licet civi injuriam jam paſſo ab altero cive vim adverſus illum adhibere, ſeu aliorum etiam auxilium implorare, ſed debet, ut ſibi conſulat, ſuperiorem judicem adire; multo minus id præſtare valet ſæculi adſcitis viribus adverſus eccleſiæ tribunalia, a quibus injuriam paſſus eſſet, ſed debet a ſuperiore eccleſiæ judice expetere, ut ab eo, quod inferior male geſſerit, corrigatur. Idem dicendum non ſolum ſi agatur de injuria jam illata reſarcienda, ſed & ſi de injuria inferenda ſermo ſit, ut dum Judex, ſpreto juris ordine, aliquem a ſua poſſeſſione dejiciendum cogitet. Cum & in hoc caſu remedium a ſacris canonibus conſtitutum illud ſit quod injuſtitiam ſibi inferendam timens, appellet ſuperiores eccleſiæ judices, tunc etenim non amplius locum habet executio, ut ex *cap.* 16. *&* 55. *de appellat. & cap.* 7. *eod. tit. in* 6. non valet extraneam vim contra eccleſiæ judices adhibere. Illud addendum quod quamvis de injuſto damno, quod impediri, nec deinde reparari poſſit, agatur, difficile permittendum eſt, ut quiſque vel propriis, vel adſcitis viribus Judici ſe opponat, ſemper etenim verum eſt non pati cujuſcumque reipublicæ conditionem ut cives ſibi jus dicant, vel remedia, quæ leges non docuerint, adhibeant : potius etenim alicujus particularis civis damnum permittendum eſt, quam legum canonumque mandata omittendo, bono publico officere. Et quidem facile tunc quiſquis ſibi manifeſtam injuſtitiam illatam judicaret, atque ita cum magna reipublicæ perturbatione ſuperiora tribunalia non adeundo, in Judicem inſurgeret : *Puffendorf. de jur. nat. l.* 2 *c.* 5. §. 16. *&* 17. Sed & conſulendi Theologi ſcribentes in propoſitiones 17. & 18. ab Alexandro VII. damnatas. Quod ſi Princeps ſuo civi non permitteret, ut conſuetis juris remediis omiſſis, ab eccleſia remedium expoſceret, ut injuriam ſibi a ſæculari Judice illatam redimeret, cur quæſo clericus licite opem ſæcularis judicis expoſtulabit, ut ita ſententiæ emendationem ab eccleſiaſtico judice conſequatur, quando ſacri canones jubent id a ſuperiore eccleſiaſtico tribunale expoſtolandum? Ipſe Petrus de Marca *de Concord. l.* 4. *c.* 20. *n.* 4. fateri videtur appellationes ab abuſu ſub defenſionis obtentu ſubſtineri non poſſe, *non expectata Metropolitani, vel ſummi Pontificis cognitione, qui res contra canones ab epiſcopis judicatas emendare potuiſſet.* Quamvis autem aliter agendi praxim inniti dicat *fori tritura*, & ut celerius lites abſolvantur, nihilominus non video cur ab eadem eccleſia aptior modus abſolvendi lites non eſſet expetendus, ſi nimis longa via eſſet, quam ſacri canones calcandam volunt : & eo magis quia cum Judex laicus de abuſu cognoſcens, non debeat de negotio eccleſiaſtico ſententiam ferre, ut ait ipſe de Marca *loc. cit. n.* 2. hoc remedio lites potius protrahi mihi videntur.

Reſtat videre quid clerico agere fas ſit, ſi ſuperiora eccleſiæ tribunalia ab ipſo appellata judicis inferioris vim non comprimant. In hoc autem caſu, ſi quorumdam Gallorum placitis adhærendum eſſet, nempe M. Nicol. Eiſais *de Moral. vol.* 2. *de la Grand. p. p. cap.* 2. cum quibus ſentit Grotius *de jur. bell. & pac. l.* 1. *c.* 4. *n.* 2. appellationes ab abuſu forent omnino rejiciendæ. Cum etenim doceant ſuperioris vim vi retundi non poſſe, ac patienter illatam injuriam ſuſtinendam, dicere oporteret æquum eſſe credere eam, quam expoſcunt in laico erga ſuum Principem patientiam, potiore jure in clerico deſiderare. Sed demus & ipſius ſummi Pontificis vim vi poſſe repelli, ut etiam docent Anton. Charlas *de Libert. eccl. gallic. l.* 2. *c.* 3. ac Duvallius *de ſup. Rom. Pontif. in eccl. poteſt. p.* 4. *q. ult.* certum eſt nullum poſſe adverſus ipſum Principis defenſionem implorare, niſi ſequentia concurrant. Oportet primo abuſum eſſe *apertiſſimum, notorium, & manifeſtum juxta veterem harum appellationum formulam, quæ,* [*ab abuſu notorio*] *inſcribebatur*, ut fatetur ipſe de Marca *l.* 4. *c.* 20. §. 2. & jam adnotaverat *Feruet c.* 2. §. 5. Oportet deinde quod Pontifex certior redditus ſua ſententia vel mandato aliorum jura violaſſe, nolit a ſua ſententia, vel mandato recedere, iniquum etenim eſſet extraneam opem implorare, quando ipſe Pontifex alterius læſum jus in priſtinum vellet reſtituere. Id autem æquum eſt credere ſemper perſtiturum, ut enim ait S. Bernardus ep. 180. *Apoſtolica ſedes hoc ſolet habere præcipuum, ut non pigeat revocare quod a ſe forte deprehenderis fraude elicitum, non veritate promeritum*. Oportet demum ne ex reſiſtentia Pontifici facta reipublicæ chriſtianæ tranquillitas perturbetur, debet etenim privatus vir non ſolum rerum ſuarum, ſed & ipſius vitæ jacturam pati ne publico bono officiat. Verum, ut obſervat Antonius Faber *l.* 7. *in Cod. tit.* 28. *definit.* 18. *n.* 3. *in alleg.* hic appellationum uſus *plerumque magnas inter utriuſque juriſdictionis magiſtratus rixas, interdum etiam tragœdias excitat : non ſine magno totius reipublicæ chriſtianæ & ſcandalo & detrimento. Quam ob cauſam fuit hæc appellandi ſpecies antiquis omnibus Jure conſultis incognita*. Cæterum ſi præfatæ concurrant conditiones, adverſus eccleſiam Principis opem expoſcere fas eſſe dixi in Animadverſionibus poſt caput 2. hiſtoriæ ſæculi 4. §. 3. quamvis ſi in hoc tantum caſu appellationes ab abuſu probentur, vix una aut altera vertentibus pluribus ſæculis audiretur.

Aut quia non ſolum ob non ſervatum juris ordinem, ſed etiam putet de Marca *l.* 4. *c.* 20. *n.* 1. locum eſſe appellationi ab abuſu, *ſi conſtanti uſu recepti canones, vel inveterata conſuetudines, adjectæ in fundandis beneficiis conditiones, privilegia eccleſiis legitime indulta, vel cætera, in quibus libertates eccleſiæ Gallicanæ conſtitui ſolent, violentur*, ſeu pariter, ut habet n. 6. ſi regiæ conſtitutiones violentur, *quæ aut canones confirmant, aut de beneficiis decernunt, aut litium inſtituendarum tam in cauſis civilibus, quam criminalibus ordinem* præſcribunt, juvat adhuc in hujuſmodi appellationibus examinandis immorari. Et primo obſervo ipſum de Marca *c.* 19. *n.* 5. affirmare a judice eccleſiaſtico numquam dari *ſimplicem & meram appellationem* ad judicem laicum, quia hic non poteſt litem ipſam decidere, & dirimere, ſed tantum pronunciare an judex eccleſiaſticus ſua abuſus ſit poteſtate. At quid eſt ita pronunciare, niſi dicere judicem eccleſiæ dixiſſe ſententiam adverſus canones receptos, conſuetudines, privilegia? Ita expreſſe habetur ex citato de Marca. Ubi ergo Judex laicus pronunciet judicem eccleſiæ abuſum eſſe ſua poteſtate, tacite ſaltem litem dirimit, cum declaret illius ſententiam in canones, conſuetudineſque receptas peccaſſe. Cum præterea difficile ſit aliquam adinvenire cauſam, in qua victus ſub prætextu violatorum canonum, receptarumque conſuetudinum non valeat appellationem ab abuſu interponere, eo redacta res eſt ut *omnes quotquot appellare poſſunt, poſſint etiam provocare tamquam ab abuſu, quod eſt ridiculum. Eſt enim hæc appellationis ſpecies omnium odioſiſſima, tamquam quæ exprobret ei a quo appellatur, quod abuſus ſit ſua juriſdictione, adeoque numquam niſi ex neceſſitate eſt permittenda*, ait Faber in Cod. l. 7. 28. defin. 3. n. 2. in alleg. Quid refert ergo dicere numquam Judicem laicum poſt judicium eccleſiæ ſimplici appellatione appellari, quoties difficile excogitare ſit caſum, in quo appellatione ab abuſu adiri non poſſit? Expendamus modo quas de Marca rationes affert *c.* 20. *n.* 3. pro appellationibus ab abuſu vindicandis.

Dicit igitur ex cauſa ſcandali & offenſionis publicæ laicam poteſtatem de judiciis canonicis cognoviſſe. Verum ſuppoſito ſcandalum juſte oriri non poſſe niſi ſententiæ a judice eccleſiæ latæ aperta ſit injuſtitia, inquiro an melius ſcandalum auferatur, ſi hæc ſententia a ſuperiore eccleſiæ judice, quam a judice laico corrigatur? Et quidem, ſi Judex laicus ſententiam eccleſiaſtici judicis vel corrigere, vel proferendam impedire aggrediatur, jam ſi cauſa criminalis ſit, dum in curia laica de ea aperte judicium inſtituatur, clericorùm facinora magis apud ſæculi perſonas innoteſcunt, quod ſane non eſt removere ſcandalum, ſed augere. Sed & dum id muneris judex ſæcularis ſibi arrogat videtur tacite dicere etiam ſuperiores eccleſiæ judices, ad quos juxta canonicas ſanctiones pertineret, tales eſſe ut nolint apertam injuſtitiam

ſtitiam removere, quod non ſine communi eſſet offenſione. Quod ſi ſuperior eccleſiæ judex injuſtam latam ſententiam corrigat, iniquæ ſententiæ magis quam neceſſe ſit non vulgabitur cognitio, unaque apparebit Superiores eccleſiæ ſemper hujuſmodi ſententiis refragari; atque ita fiet ſcandalum, ſi quod fuerit, removeri. Prudentiſſime itaque Juſtinianus *Novell.* 83. *c.* 1. ita ait: *Si eccleſiaſticum ſit delictum egens caſtigatione eccleſiaſtica & mulcta, Deo amabilis epiſcopus hoc diſcernat, nihil communicantibus clariſſimis provinciæ judicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino ſcire civiles judices. Cum oporteat talia eccleſiaſtice examinari, & emendari animas delinquentium per eccleſiaſticam mulctam ſecundum ſacras & divinas regulas, quas etiam noſtræ ſequi non dedignantur leges.* Sed & videnda quæ dicam in Animadverſionibus de appellationibus ad Romanum Pontificem poſt diſſert. 28. ſæcul. 4. Quod ſi ſcandalum tale eſſet, ut illud eccleſia removere non valeret, eadem eccleſia Principum opem implorabit; unde non ſolum removebitur ſcandalum, ſed omnes de eccleſiæ Præſidibus bene loquendi argumentum capient.

Addit de Marca *loc. cit.* judices ſæculares iterum de judiciis in eccleſia latis agnoviſſe cauſa tuendi clerici, vel epiſcopi oppreſſi. At quoad iſtud caput videnda quæ ſupra dicta ſunt.

Ut vero nil omittat, quod ſibi videtur oſtendere ſæcularem juriſdictionem poſſe ad eccleſiæ judicia ſe extendere, quædam etiam affert *d. cap.* 20. *n.* 6. ex S. Gregorio, Hincmaro &c. quibus docemur irrita tunc fuiſſe eccleſiæ judicia, in quibus contra Imperatorum leges actum eſſet. Ultro id fateor; at verum id non erat quia Imperatorum eſſet leges ferre pro eccleſiæ judiciis dirigendis, qua de re legenda quæ dixi in Animadverſionibus poſt caput 2. hiſt. ſæculi 4. ſed quia cum nondum eccleſia ſibi proprias leges tuliſſet, Principum leges judiciis inſtituendis accommodatiſſimas ſibi adoptaverat. Hujus rei ſignum evidens eſt, quod ſi hujuſmodi non ſervabantur leges in ſententia proferenda, non erat adeundus Imperator, quaſi ipſe potuiſſet eccleſiam ad ſuas leges ſervandas adſtringere, ſed poſt epiſcopi ſententiam appellandum erat concilium provinciale, ſive Metropolitanus, ſive Patriarcha &c. ſicut & a conciliorum ſententiis ſummus Pontifex, ut conſtat etiam ex epiſtola S. Gregorii quam citat de Marca §. *de perſona Stephani*, & uberius dicam diſſerendo de appellationibus. Immo tunc temporis Principes loco ſuſpendendi judicia eccleſiæ ob appellationem judicis laici, volebant epiſcoporum ſententiam inter ipſos laicos latam irrefragabilis eſſe firmitatis, unde Sozomenus *l.* 1. *hiſt. c.* 9. ſcripſit *Epiſcoporum ſententiam ratam eſſe, & aliorum judicum ſententiis plus habere authoritatis, tamquam ab ipſo Imperatore prolatam &c.* Conſulendus Thomaſſinus *Vet. & Nov. eccl. diſc. p.* 2. *l.* 3. *c.* 103. *& ſeqq.* Iis addendum lapſo Imperio ipſius etiam leges jacuiſſe; unde ſicut particularia Regna, particulareſque Principatus ſibi proprias leges tulerunt, ita & præſtitit eccleſia ut videre eſt in Decretalium libris, unde libro ſecundo habentur leges pro eccleſiaſticis judiciis inſtituendis, ubi etiam quædam Imperatnrum leges corriguntur. Ipſi laici ut fatetur de Marca *in fin. cap.* 20. a Decretalium canonibus modum judicinrum inſtituendorum didicerunt, & in ſua tranſtulerunt Prætoria, quod & ſcripſit Fleury *p.* 3. *Inſt. can. jur. c.* 4. Cum igitur eccleſia, prout ſibi expediens judicaverit, a ſæculi legibus (quas tamen, ut dixi, nonniſi quia & ipſa probaverat, obſervavit) ſe exemerit, atque in ſua per plura ſæcula ſteterit libertate, potiſſimum in Gallia, ut obſervat Thomaſſinus *Vet. & nov. eccl. diſcipl. p.* 2. *l.* 3. *c.* 110. neſcio quomodo tam diuturna, tam juſta ab eccleſia ſibi aſſerta libertas externis legibus jure potuerit violari.

Demum de Marca appellationes ab abuſu admittendas docet, quoties juriſdictio ſæcularis violaretur; cum etenim ipſa eccleſia nolit laicorum jura ab eccleſiaſticis invadi, ut ex *can.* 42. *Conc. Later.* jure naturalis defenſionis dabitur hujuſmodi appellationibus eadem tueri. Et quidem puto eas primo adinventas ad propriam juriſdictionem conſervandam, ut colligo ex Fabro *in Cod. loc. cit. defin.* 1. *& ſeqq.* At convenientius videretur, ſi moneretur ipſe judex eccleſiaſticus, qui incaute ſæcularem juriſdictionem læſiſſet, ut res in integrum reſtitueret. Quod ſi concedamus judici ſæculari illatam ab eccleſiaſtico vim vi repellere, cur non concedendum etiam eccleſiæ quibus poteſt viribus propriam ſervare juriſdictionem, dum a laica læderetur poteſtate? Si eccleſia regnis comparata ſe habet ut anima reſpectu corporis, ut obſervavi in Animadverſionibus ſuperiore §. citatis, ſi ſummus Pontifex regum Pater eſt, eorumque mater eccleſia, quo nomine Baſilius Imperator eccleſiam Romanam appellabat apud Fleury *hiſt. eccl. l.* 51. *n.* 26. §. *les Legats*, nulla ratio eſt, ut ea, quæ nobiliori potitur poteſtate, ab ignobiliore expectet ut ſua jura ſarta tectaque conſerventur. Et tamen de Marca *d. c.*20. *n.*5. & Fleury *inſtit. can. p.*3. *c.*24. *t.*2. aſſerunt judicem laicum eccleſiæ jura invadentem ab aliis regni judicibus eſſe cohibendum. At cur id aſſeruere? Quia cum potentiore certandum non eſt, cum exinde majora mala in grave publici boni detrimentum ſoleant oriri. Verum id non probat juris non eſſe eccleſiæ ſuam tueri poteſtatem, ſed dumtaxat hoc jus multoties non eſſe proſequendum, quando nempe ex ejus proſequutione mala valde graviora imminerent. Ita jus habens res ſuas adverſus graſſatorem defendendi ab hoc jure abſtinet, ſi ex defenſione pejora ſe paſſurum cognoſcit. Videtur etiam de Marca harum controverſiarum judex Princeps eſſe debere, quia ad ipſum ſpectat favere eccleſiæ, ejuſque paci conſulere: atque ita concedit laicæ poteſtati limites eccleſiaſticæ imponere juriſdictioni. Quis, quæſo, hujuſmodi probabit conſectarium? Ita ſancitum putat a Juſtiniano *Novel.* 123. *c.* 21. §. 1. nam ibi decernit quod ſi judex laicus & epiſcopus in eamdem ſententiam adverſus clericum ferendam non conveniant, negotium ad ipſum referatur. Id ipſum confirmaſſe ſcribit Carolum M. ejuſque filium Ludovicum, volentes ad ipſos referendas eſſe controverſias, quas Epiſcopi, & Proceres componere non valerent. At obſervare de Marca debebat non actum ab iis de controverſiis, quæ ad juriſdictionem ſpectarent: neque umquam ſancitum a laicis Principibus ſententiam expectandam, ut dignoſceretur quouſque eccleſiæ poteſtas ſe extenderet. Animadvertendum proinde Juſtiniani ætate clericos pro criminibus, quæ non dicebantur eccleſiaſtica, non fuiſſe prorſus immunes, ut obſervat etiam Thomaſſinus Vet. & Nov. eccl. diſc. p. 2. l. 3. c. 103. & ſeqq. & habetur *ex cit. Novel. c.* 21. ubi habetur clericum & apud epiſcopum & apud laicum judicem potuiſſe ab accuſatore advocari. Si poterat ergo clericus ad judicem laicum rapi, cujus tamen ſententiam probare debebat epiſcopus, conſequens erat ut etiam Princeps poſſet ſententiam dicere, dum epiſcopus laico judici non conſentiret.

Affert tandem de Marca canonem *Nos ſi incompetenter* 41. 2. *q.* 7. quo Leo Papa Ludovico ſcribens ita ait: *Nos ſi incompetenter aliquid egimus, & ſubditis juſtæ legis tramitem non conſervavimus, veſtro, ac Miſſorum veſtrorum volumus emendare judicio.* Sed primo credo falſo laudatum canonem præfato adſcribi Pontifici, non ſolum quia Gratianus multis pſeudocanonibus ſuam ſyllogem inſeruit; ſed etiam quia in nulla Leonis IV. epiſtola citata verba leguntur. Præterea verba hujuſmodi id innuere videntur, quod Leo apud Ludovicum accuſatus eadem ſe defenſurus ſcriberet; cujus accuſationis ſeu defenſionis neque author Vitæ Leonis, neque alter eorum temporum ſcriptor meminere. Potius ergo putarem illa verba Leoni III. convenire, qui ut refert Anaſtaſius in Vita ipſius voluit ſponte coram Carolo M. Epiſcopis, & Proceribus ſuam vindicare innocentiam, cui tamen reſponderunt Epiſcopi: *Nos Sedem Apoſtolicam, quæ eſt caput omnium Dei eccleſiarum, judicare non audemus. Nam ab ipſa nos omnes & Vicario ſuo judicamur, ipſa autem a nemine judicatur, quemadmodum antiquus mos fuit: ſed ſicut ipſe ſummus Pontifex conſuevit, jubeat canonice, obediemus.* Sed eſto ſint verba Leonis. De re loquutum eccleſiaſtica gratis diceremus; neque etenim quid ſibi in negociis eccleſiaſticis conveniret ignorabat Pontifex, neque illius ævi Principes judicia eccleſiaſtica emendandi poteſtatem obtinere ſibi umquam ſuaſerunt. Potius ergo

go

go credendum cives Romanos de Leone quoad jus, ut par erat, non redditum conqueſtos eſſe, cum, ut nonnullis placet, tunc temporis dominium apud Pontificem æque ac penes Reges Galliæ ſtaret; a qua accuſatione ut ſe Pontifex tueretur, Miſſos credere eſt expoſtulaſſe, & Ludovicum eoſdem ſe miſſuros aſſeruiſſe, ut etiam ex ejus legibus poſſumus intelligere. Hæc ſi ita eſſent, perperam ſane inferremus contentiones de juriſdictione eccleſiaſtica ad Principem pertinere. Obſervatum tandem hic volo noluiſſe Pontificem ipſos Miſſos ſuas ſententias corrigere, ſed tantum dixiſſe, quod, dum ei oſtendiſſent non ſatis æque judicaſſe, ſe ex ipſorum judicio male judicata emendaturum; unde non ait *volumus ab ipſis emendari*, ſed *volumus emendare*. Plura dicere res non poſtulat, cum de juriſdictionis controverſia non ageretur, cujus judicium dixiſſet Pontifex Principis eſſe debere.

§. III.

Expenduntur exempla, quæ pro defenſandis appellationibus a judice eccleſiaſtico ad ſæcularem refert Natalis.

ANtequam hujuſmodi examen aggrediar, duo duxi obſervanda. Primum eſt ſemper in maximo errandi verſari periculo illum, qui ex factis quid juris ſit velit ſtabilire. Hanc viam ingreſſus eſt Petrus de Marca, ut ex ipſius admonitione ad Lectorem *art.* 2. Vidit nihilominus, quæ oriri poſſent incommoda, dum hac ratione detegere veritatem quis præſumat, quamvis ea a ſe declinanda ſperaret: *Attamen*, ait, *diſſimulandum non eſt viam iſtam publicam multis inſidiis, & veluti latronum prætenturis expoſitum eſſe: quia ſcilicet in expanſa illa ſæculorum ſerie varia occurrunt exempla hinc & inde uſurpatæ juriſdictionis, quæ ancipitem animum ad deſperationem inveniendæ veritatis adigant*. Non diffiteor exempla juris regulas evadere poſſe, quoties quæ acta ſunt, vel omiſſa, jure adſavente, vel etiam, ut ita dicam, impellente acta, vel omiſſa poſſet demonſtrari. Ita facile judicandum de eis, quæ geſſerunt viri ſanctitate eximii, unaque doctrina conſpicui; etenim ſuæ poteſtatis fines non ignorant, eoſque prætergredi religioni ducunt. At ita ſane credendum non eſt, ubi vel ex rerum inſcitia, vel ex propria, ſeu aulicorum malitia aliena aliquem invaſiſſe inveriſimile non ſit: quapropter optime ſancitum eſt non exemplis, ſed legibus eſſe judicandum *l. nemo judex* 13. *ff. de ſent. & interloc.* Audiendus etiam Jo: Major *in* 4. *ſent. diſt.* 24. qui certe in dimetienda ſæculari poteſtate non fuit illiberalis: *Ex talibus*, ait, *factis ſingularibus, quæ ex devotione ad Eccleſiam, & non debito juris fiunt, non eſt trahendum aliquid in conſequentiam, quemadmodum nec ex multis aliis. Ut ubi Imperatores elegerunt Maximos Pontifices, ſimiliter quod aliqui Maximi Pontifices depoſiti ſunt per Imperatores. Et ſicut recitat hiſtoria eccleſiaſtica, multi ſacerdotes apud Conſtantinum magnum querelas ſuas deponebant. Ex quibus nullum ſumi poteſt argumentum.*

Secundo obſervandum multa Principes egiſſe, ipſo Pontifice, & eccleſiæ præſulibus expoſcentibus, ut ſuadent plura exempla, quæ ipſe Natalis refert in reſponſione ad objectionem in ſecundam propoſitionem. In iis planum eſt Principes jure proprio nihil præſtitiſſe, ſed eccleſiæ tantum miniſtros, ac defenſores ſe demonſtraſſe: & hoc facere tenentur, ut docent S. Leo, & S. Iſidorus Hiſpalenſis apud ipſum Natalem in tertia probatione. Quod ſi quæ Principes ad eccleſiæ preces aggreſſi ſunt, ſua poteſtate exequutos eſſe velit quis judicare, fateri oportebit & ad Eccleſiæ poteſtatem pertinere ſæcularibus ſe immiſcere: cum & ipſa Principibus opitulata ſit, ne illis fidem, & obſequium ſubditi ſubtraherent. Hujus rei varia profert exempla de Marca *l.* 4. *cap.* 12. §. 4. ubi ſic ait: *Exempla petere licet e Synodo apud Lauriacum habita an.* 843. *relata in Synodo Meldenſi, & apud Ivonem, quæ eos, qui contra regiam dignitatem aliquid machinantur, vel poteſtati regiæ per ſummam contumaciam non obtemperant, anathemate plectendos decernit. Synodus Sueſſionenſis an.* 866. *rogat Nicolaum I. ut Salomonem Britanniæ Ducem moneat, quo Domino ſuo Carolo regium obſequium præſtet, annuoſque cenſus perſolvat; alioqui gladio Apoſtolatus veſtri ſe percellendum debito cognoſcat libramine. Ludovicus ultramarinus Rex Francorum ab Hugone comite vexatus, ſubſidium poſtulat a Synodo Engelenheimenſe, ubi aderat Legatus Romani Pontificis, & Otto Imperator an.* 948. Sicut igitur, quamvis Eccleſia ad Principum preces curaverit, ne ſubditi a debita deficerent fidelitate, ac cenſus perſolverent, non proinde admittunt Politici eiſdem opem ferendo proprio jure de ſæcularibus cauſis cognoviſſe; æqua ratione idem de Principibus affirmandum, dum eccleſia expoſtulante, in iis quæ ad eamdem pertinebant, viſi ſunt ſuam protendere poteſtatem. Hæc profecto manifeſte innuunt non eſſe ab exemplis de Principum juriſdictione judicandum: nihilominus principaliora, quæ exhibet Natalis, inſpiciamus.

Præcipue ſe offert exemplum S. Athanaſii, quem de ſententia Tyrii Conciliabuli ad Conſtantinum dicit appellaſſe. Verum ipſum Conſtantinum cognoviſſe de epiſcoporum cauſis, non a ſe, ſed ab epiſcopis eſſe judicandum, oſtendi in Animadverſionibus poſt Diſſertationem V. ſæculi VI.: nec ibidem demonſtrare omiſi ob improbas Donatiſtarum preces, & quia ita ſperabat eccleſiæ pacem reſtituendam, tandem ad ſuum tribunal Cæciliani cauſam traxiſſe, *veniam tamen ab epiſcopis petiturum*, quia nempe in iis ſeſe immiſcebat, quæ ſolius eccleſiæ judicio erant diſcutienda. Hic autem perperam ab Athanaſio appellationem interpoſitam fuiſſe dicitur, cum ſolum Conſtantini opem imploraverit, ut vim ſibi in Conciliabulo inferendam declinaret; atque ita ipſum non ut judicem, ſed ut defenſorem adiit. Nemo igitur non ſcit Imperatorem Arianorum precibus victum, tandem ut Synodus Tyri haberetur ex ſuo libito decreviſſe, quo non ſolum epiſcopos Arianis addictos vocavit, ut habetur ex S. Athanaſii ſecunda apologia, ſed etiam Dionyſium Comitem miſit, a cujus nutu omnia pendebant: eam proinde non appellandam Synodum dixerunt PP. Concilii Alexandrini apud Natalem in primæ propoſitionis probatione. Cum igitur in hoc non judicio, ſed latrocinio, apertiſſimi Athanaſii hoſtes ſederent, neque ulla juſtitiæ, aut religionis ſpecies ſervaretur, S. Præſul cauſam ſuam integram Principi reſervavit; unde in libello Dionyſio Comiti oblato hæc leguntur: *Cognitionem cauſarum noſtrarum ipſi auguſtiſſimo Imperatori reſerves. Æquum eſt enim te ab Imperatore miſſum negotium hoc integrum retinere*. Dixerunt quidem Epiſcopi orientales, Euſebiani ſcilicet, qui ſe a legitimo Sardicenſi Concilio ſeparaverant, Athanaſium a Synodo ad Imperatorem appellaſſe, ut videre eſt in ipſorum epiſtola ſynodica apud S. Hilarium in fragmentis. Revera tamen hic nec umbra legitimæ appellationis intervenit; neque etenim Athanaſius Conciliabuli expectavit ſententiam, ſed Conſtantinopolim confugiens Imperatoris imploravit auxilium adverſus ſuos hoſtes, qui ipſius authoritate freti contra illum debacchabantur: *Nos autem*, ait *apol.* 2. *adito Principe, qui Synodum indixerat, in qua ipſius Comes præſederat, Euſebianorum ſcelera patefecimus*. Non adiit ergo per appellationem Imperatorem ut legitimum judicem, a quo ſententia, cum lata non fuiſſet, eſſet reſcindenda, ſed ut ſuum defenſorem poſtquam illi datum eſſet Euſebianorum dolos, ſceleraque patefacere. Bene ſciebat Athanaſius ab Epiſcoporum judicio extraneam eſſe debere laicam poteſtatem; quapropter in Conſtantium invehitur *apol.* 2. quia in hujuſmodi cauſis authoritatem ſuam immiſceret. Ipſe Conſtantinus pro Athanaſii cauſa cognoſcenda aliam ſynodum indixit: *Imperator*, ajunt PP. Concilii Alexandrini apud S. Athanaſium *apol.* 2. *rei indignitate motus, ſcriptis ſuis accuſatores citat, ſuamque ipſis audientiam promittens, ſimulque ſynodum indici jubet*. Sicut Athanaſius Conſtantini imploravit auxilium adverſus ſuorum hoſtium violentiam; ita S. Leo Theodoſii junioris ad acta Epheſini Latrocinii reſcindenda, & Legati Apoſtolici in Concilio Chalcedonenſi Marciani Imperatoris. Porro ex his falſo putat Natalis cauſas eccleſiaſticas ad Imperatores fuiſſe per appellationem delatas, cum laicam authoritatem ad ſui ſolummodo tutelam Præſules deſideraverint.

Illud

Illud etiam demonſtrat Athanaſium vere per appellationem ad Imperatorem non confugiſſe, quia ex hoc Cyrillus Joroſolimitanus reprehenditur, quod dejectus ab Epiſcopatu ab Acacio Cæſareæ epiſcopo homine Ariano, primus, & ſolus ad Imperatorem appellaverit: *Qui*, ait Socrates l. 2. hiſt. c. 40. *ſimul atque de gradu eſſet dejectus, appellationis libello ad eos, qui eum dejecerant, miſſo, ad majores judices provocavit. Cui quidem appellationi Conſtantius Imperator ſuffragatus eſt. Atque a Cyrillo ſolo, ac primo, perinde ac ſi res apud laicos judices ageretur, contra canonis eccleſiaſtici conſuetudinem provocatum eſt.*

Proſequens Natalis variis exemplis appellationes a Præſulibus eccleſiæ ad Principes propugnare, dicit Mauritium Imperatorem de cauſa Adriani Thebarum epiſcopi in articulo appellationis judicaſſe. Primo autem putat in hac cauſa Principis delegationem interveniſſe, quia cum Adrianus de quibuſdam criminibus a ſuis Diaconis accuſaretur, Mauritius voluit illius judicem eſſe Joannem epiſcopum Lariſſæ, & Joannem Epiſcopum primæ Juſtinianæ, ea tamen ratione ut de pecuniariis objectis criminibus ſententiam dicerent, de criminalibus vero ad ipſum referrent. Verum cum Jo. Lariſſæ epiſcopus eſſet Adriani metropolitanus, putandum haud eſt ex Principis delegatione in hac cauſa Judicis munus obiiſſe, ſed jure proprio, atque ad ipſum hanc cauſam Mauritium remiſiſſe, ut ſacris canonibus obſequeretur. Quod vero in hac cauſa de Principis mandato etiam epiſcopus primæ Juſtinianæ judex eſſet, cum ad ipſum de jure non pertineret, improbavit S. Gregorius *l. 2. ep. 7. indict.* 11. ita dicendo: *Neſcio quibus machinationibus alia rurſus eſt Principalis juſſio elicita, ut de cunctis ante factis capitulis Joannes primæ Juſtinianæ epiſcopus requirens ſubtiliter judicaret.* Non recte deinde quis putaret judicium delictorum criminalium Mauritium ad ſe traxiſſe, quia voluerit poſt ipſorum examen de eiſdem ad ſe referendum. Animadvertere namque eſt illa undequaque eccleſiaſtica ſuiſſe, reum enim dicebant Adrianum de neglecta correctione Diaconi turpem vitam agentis, & denegato infantibus Baptiſmo, abſque hoc ſacramento defunctis, ut conſtat ex epiſtola citata S. Gregorii: de delictis vero mere eccleſiaſticis unice eccleſiæ judices potuiſſe cognoſcere, non ſemel & ipſe fatetur Natalis. Ea ergo ratione de hujuſmodi criminibus ad ſe deferendum credere eſt Imperatorem voluiſſe, ut ſi forte ille epiſcopus eſſet deponendus, Romani Pontificis ſententiam exquireret: & de facto de illis criminibus judicium inſtituit Honoratus S. Sedis Diaconus. Nec refert Imperatorem illi adjunxiſſe unum ex Imperii Magiſtratibus; ita etenim voluiſſe dicendum eſt ne epiſcopus accuſatus falſis criminationibus opprimeretur: & ſi iſta fuit Mauritii mens, S. Gregorius ipſius juſſiones merito *rectas* potuit nuncupare. Illud demum oſtendit Mauritium in hac cauſa tamquam per legitimam appellationem vocatum non ſe immiſcuiſſe, quia, quamvis eo adnuente Metropolitanus, & primæ Juſtinianæ epiſcopus in Adrianum ſententiam tuliſſent, Gregorius poſtea irritam declaravit, ac in ipſos Judices animadvertit, ut conſtat ex epiſtola citata, & ex præcedente. Non ergo eos ut Imperatoris delegatos conſideravit, ſed ut Judices ſibi ſubjectos, atque ita oſtendit harum rerum ſupremum judicium ad ſe, non ad Imperatorem pertinuiſſe.

Neque etiam ſuffragatur appellationibus, quas tuetur Natalis, canon Concilii Francoſordienſis. Quæcumque eo canone conceſſa fuerit Regi poteſtas de cauſis eccleſiaſticis ultimo cognoſcendis, illam a S. Synodo obtinuit, unde non jure proprio, ſed ex eccleſiæ indulgentia poſſidebat: *A Domino Rege*, ita ſonat canon, *& S. Synodo ſtatutum, ut ſi tandem neque metropolitanus cum ſuffraganeis ſuis poterunt ob rei difficultatem de aliqua cauſa judicare, accuſatores cum accuſato cum literis metropolitani Regem adeant, ut ſciat veritatem rei.* Deinde non una eſt Authorum ſententia, an nempe Romana Eccleſia ſuo conſenſu firmaverit ſolum quæ in ea Synodo pro fide orthodoxa contra errores Felicis & Elipandi ſancita ſunt, an etiam cæteris in eadem decretis adhæſerint. Sed & lamentabilis ſtatus, in quem Carolus Martellus, & Raginfredus de regiæ domus Majoratu diſputantes Gallias redegerant, ſicut & deſcribit Hincmarus in vita S. Remigii, plura diſſimulare cogebat, quæ extra canones fiebant. Ita contigit, ut etiam Rege Carolo imperante ab eodem præfatæ cauſæ, cum in Gallia Apoſtolicus Vicarius non degeret, ſuo Archicapellano relegarentur; atque ita rerum agnita veritate, earumdem definiendarum meliorem modum inſpicerent. Demum advertendum ita Eccleſiam hoc tribunal toleraſſe, ut tamen liberum eſſet a quocumque clerico ad Romanam Sedem appellare. Nemo id negabit, quia eo tempore ſummo in honore in Gallia habebatur canonum codex per Iſidorum Mercatorem ex Hiſpania deportatus; & quia eiſdem appellationibus Caroli Magni, ac Ludovici pii Capitularia patrocinabantur. Non ergo hujuſmodi exempla proſunt Natali pro ſuis appellationibus vindicandis. Quod vero vulgo dicitur de Leone IV. in ſuperiore paragrapho expendi.

Refert etiam Natalis privilegium Martini V. ut appellationes *ab abuſu* legitimas eſſe tueatur. Verum ultraquamquod quæ ex privilegio fiunt, non jure proprio agantur, Martini V. conceſſio non impertitur Regi poſt judicium eccleſiæ eccleſiaſticas cauſas ad ſuum trahere tribunal, ſed ſolummodo invigilare ut in beneficiorum collatione canonum ſanctiones ſancte obſervarentur. Cum tamen Sedes Apoſtolica quas Galliæ conſuetudines probare intenderit, in Concordatis expreſſerit, e re præſenti erit illorum verba hic apponere excerpta ex tit. 33. qui eſt de perpetua ſtabilitate concordatorum, atque ea ita ſe habent: *Cum omnium, quæ in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis agantur, notitiam non habeamus, conſuetudines, ſtatuta, ſeu uſus libertati eccleſiaſticæ, & authoritati Sedis Apoſtolicæ quomodolibet præjudicantia, ſi qua in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis, alias quam in præmiſſis, exiſtant, non intendimus nobis, & eidem Sedi in aliquo præjudicare, ſeu illa tacite, vel expreſſe approbare.* Cum igitur Pontifex nil aliud a ſe ratum eſſe voluerit, niſi quod in Concordatis continebatur, cæteras omnes conſuetudines irritas habendo, nulla ſupereſt Sedis Apoſtolicæ vel tacita approbatio illarum appellationum, quas Natalis propugnat. Claudant has animadverſiones verba Baſilii Imperatoris relata actione ultima Synodi octavæ. Vehementer optabat Baſilius, ne executio retardaretur tam definitionum *quoad terminum*, nempe Fidei, quam quoad canones, quoad ſcilicet alias eccleſiaſticas cauſas; unde ut ipſe proteſtatus eſt, ad odſtruendum ora iniqua, ipſis etiam laicis facultatem indulſit, ſi quæ haberent adverſus eaſdem objiciendi, quamvis ipſorum id non eſſe maniſeſte expreſſerit: *Quiſquis*, ait, *habet aliquid adverſus hanc ſanctam, & univerſalem Synodum dicendum, vel contra hujus canones, aut terminos ſtet in medio, & quæ ſibi videntur dicat, ſive epiſcopus ſit, ſive quiſquam de eccleſiaſtico clero, ſive laicus, aut ex iis, qui civilibus officiis mancipatus exiſtat, quamquam non datum ſit iſtis ſecundum canonem dicere quidquam penitus de eccleſiaſticis cauſis. Opus enim hoc Pontificum, & Sacerdotum eſt.*

DISSERTATIO XXII.

De Sancti Athanaſii ad Julium Romanum Pontificem confugio.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Sanctus Athanaſius Julium Pontificem Maximum appallaverit?

PROPOSITIO I.

Sanctus Athanaſius a Synodo Tyria damnatus, & ſede ſua exturbatus, Julium Pontificem Maximum non appellavit.

PRobatur contra doctiſſimos Cardinales Baronium & Bellarminum: Primo ex ſtatu in quo res

Athæ-

Athanaſii erant, cum Romam ad Julium confugit. Tunc enim ab exilio revocatus erat, Conſtantis & Conſtantini junioris mandato, Conſtantio etiam conſentiente, quod anno Chriſti 338. contigit: Euſebiani autem anno tantum 339. querimonias contra ipſum ad Julii tribunal detulerunt; & eodem anno vertente, ipſe ad Julium profectus eſt, cum novum contra ipſum Judicium Eccleſiaſticum nullum latum eſſet. Igitur ad Julium Pontif. Maxim. non appellavit Sanctus Athanaſius. Omnis enim appellatio ab aliquo judicio fieri debet.

Probatur ſecundo. Qui Romæ ad Julii tribunal non ſtetit, niſi ejus literis vocatus, ut ſe ab hoſtium calumniis purgaret, cum antea Euſebiani contra ipſum ad Pontificem ſcripſiſſent, ille ad Julium proprie non appellavit: Sed Sanctus Athanaſius Romam non eſt profectus, nec ad Julii Romani Epiſcopi tribunal ſtetit niſi vocatus a Julio, ut impactas ſibi ab Euſebianis calumnias coram dilueret; cum antea Euſebiani contra ipſum ad Pontificem ſcripſiſſent: igitur Sanctus Athanaſius ad Julium Pontificem Maximum proprie non appellavit.

Probatur minor ex Epiſtola Julii ad Orientales, quam refert Sanctus Athanaſius Apologia 2. *Scripſere prius*, inquit, *Euſebius cum ſuis contra Athanaſium, ſcripſiſtis & vos impræſentiarum: ſcripſere etiam plurimi ex Ægypto & ex aliis Provinciis Epiſcopi pro Athanaſio: nam quod ante omnia obſervari oportet, literæ veſtræ adverſus Athanaſium inter ſe pugnant, & prima cum ſecundis nullum conſenſum habent; ſed in pleriſque prima a ſecundis deſtruuntur, & ſecunda a primis redduntur ſuſpecta: ex diſcrepantibus autem literis nulla certitudo conſtitui poteſt. Quod ſi veſtris literis fidem dari poſtulatis, æquum eſt & literis eorum qui pro eo ſcribunt, fidem non negare.* Ex quibus colligitur, ſi aliqua ad Julium Pontificem Maximum interjecta eſſet appellatio, eam potius ab Euſebianis, qui priores ſcripſerunt, quam a Sancto Athanaſio interjectam fuiſſe.

Probatur tertio ex ſilentio Julii Romani Epiſcopi, qui ſuis in Epiſtolis nullatenus meminit appellationis a Sancto Athanaſio ſuam ad Sedem interjectæ: cujus tamen mentionem facere debuiſſet, ſi vere appellaſſet.

Probatur quarto ex Theodoreto, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 4. ubi teſtatur Sanctum Athanaſium, Romam a Julio vocatum fuiſſe, velut præſumptum reum, ab Euſebianis accuſatum: ex quo ipſum ad Pontificem proprie non appellaſſe conſequens eſt. *Julium Epiſcopum*, inquit, *qui tum Romanam rexit Eccleſiam Euſebiani de criminibus, quæ falſa contra Athanaſium confinxerant, per literas certiorem fecerunt. Ille Eccleſiæ Canonem ſecutus, & eos juſſit Romam venire: & divinum Athanaſium, quo pro ſe in judicio ipſe reſponderet, vocavit.*

Objicies teſtimonium Liberati in Breviario cauſſæ Neſtorianæ & Eutychianæ, cap. 18. ſcribentis: *Joannes Talaja ejectus de ſede Alexandrina, propter Petrum Moggum, profectus eſt Antiochiam, ut videret Ellum Magiſtrum: cui cum narraſſet quæ ſibi evenerant, ejus conſilio ingreſſus eſt ad Calendionem Antiochenum Patriarcham. Et ſumptis ab eo interceſſionis Synodicis literis, Romanum Pontificem Simplicium appellavit, ſicut beatus fecit Athanaſius.* Igitur Sanctus Athanaſius non minus ad Julium Pontificem, quam Joannes Talaja ad Simplicium appellavit.

Reſpondeo primo, fidem adhibendam eſſe majorem SS. Athanaſio & Julio, quam Liberato, qui poſt ducentos annos ſcripſit. At ex illius Apologia, ex iſtius vero literis ad Orientales, conſtat Athanaſium non appellaſſe Romanum Pontificem, ſed ab eo Romam fuiſſe vocatum, ut ab objectis criminibus coram Occidentalium Synodo ſe purgaret. Vocatus autem ideo fuit, quod ipſi, vel ejus adverſariis Sedis Apoſtolicæ communio concedi non poſſet, niſi conſtaret illos & rectæ eſſe Fidei, & ab iis criminibus alienos, quibus communio negaretur.

Reſpondeo ſecundo, nec Joannem Talaja ad Simplicium Romanum Epiſcopum proprie appellaſſe, ſed ſolum confugiſſe, ut ejus patrocinium imploraret, ac literas ad Acacium Conſtantinopolitanum Archiepiſcopum, cujus conſiliis Alexandrina ſede pulſus fuerat, ab ipſo Pontifice impetraret. Nec Joannem ſedi ſuæ reſtituit Simplicius, nec Acacium Romam vocavit ut rationes illius exauthorationis proferret: quod in negotio per appellationem ad ſe devoluto præſtitiſſet; ſed ſimplices ad eum literas ſcripſit, quibus cum ut Joanni faveret, & cum eo ceu cum Epiſcopo communicaret, adhortabatur; a Petri vero Moggi communione recederet. Id conſtat ex ipſomet Liberato, poſt verba in argumento laudata, ſtatim addente: *Et ſuaſit ſcribere pro ſe Acacio Conſtantinopolitano Epiſcopo: & quidem ad hoc Simplicius præparati animi & voluntatis fuit, Acacius vero ſuſceptis Epiſtolis Simplicii reſcripſit ei, quia Joannem quidem Alexandriæ ignoraret Epiſcopum, Petrum vero Moggum ſuſcepiſſet in Communionem in Zenonis Principis Unitivo, & quod hoc contra ejus geſſiſſet ſententiam, propter unitatem Eccleſiarum, Principis juſſione. Simplicius vero ſuſcipiens hujuſmodi literas, contriſtatur adverſus Acacium, eique reſcribit, quod non bene fecerit, contra ſententiam Apoſtolicæ Sedis ad communionem Hæreticum hominem ſuſcipiens. Oportebat enim communi decreto damnatum tamquam adulterum, communi conſilio a damnatione liberari.*

Denique quod non fuerit veri nominis appellatio, ſed confugium ſolum cum Joannis Talaja, tum S. Athanaſii ad Sedem Apoſtolicam aditus, conſtat ex Authore Breviculi Eutychianiſtarum, qui de Joanne ita ſcribit: *Nam & priores ejus, ſimiliter Romanæ Eccleſiæ tempore perſecutionis, ſuffugium popoſcerunt.*

Contra. Sanctus Athanaſius ſponte ſtetit ad Sedis Apoſtolicæ tribunal, non vero Julii literis vocatus: non comparuerunt autem Euſebiani, Athanaſii hoſtes, etſi Pontificis literis vocati eſſent: igitur S. Athanaſius cauſſam ſuam prior detulit ad Julii Romani Epiſcopi tribunal, proindeque ad ipſum appellavit.

Probatur antecedens ex Epiſtola Julii ad Orientales, in qua de Athanaſio ita ſcribit: *Præter hæc omnia, annum totum, & integros ſex menſes apud nos hæſit, veſtram præſentiam expectans, aut quotquot comparere auderent, ſuaque præſentia pudefecit omnes: non enim judicio ſtetiſſet, niſi ſui fiduciam habuiſſet, neque ſponte, ſed literis noſtris ad judicium vocatus comparuiſſet, quemadmodum vos per literas citavimus: & tamen poſt tanta argumenta nos veluti inſolitum quoddam agentes reprehenditis.*

Reſpondeo, Sanctum Athanaſium ad Sedis Apoſtolicæ tribunal ſtetiſſe ſponte, nec Julii literis vocatum, quia neceſſe non fuit, ut ſemel iterumque vocaretur, tum per Legatos a Latere Julii in Orientem miſſos, tum per Epiſtolas quæ ipſi diem dicerent, ut cauſſam ſuam coram Synodo propugnaturus occurreret: quemadmodum vocati ſunt Euſebiani. Sed non ita Romam ſponte confugit, ut eo profectus fuerit, miſeritve Legatos, aut ſcripſerit prior. Id enim minime præſtitit, niſi Euſebianorum calumniis ſollicitatus. Ipſi nempe ſcripſerunt prius contra Sanctum Athanaſium ut Julium ab ipſius communione deterrerent; miſerunt Legatos Macarium Presbyterum, & Heſychium, Martyriumque Diaconos qui calumnias contra Athanaſium illis in literis exaratas propugnarent. Qua de re certior factus Athanaſius, legatos etiam ad Julium miſit qui ſuam innocentiam tuerentur. Perlectis Euſebianorum literis, & auditis partis utriuſque Legatis, Pontifex Romanæ Eccleſiæ Presbyteros Eloidium & Philoxenum, a Latere ſuo Legatos in Orientem miſit, qui Catholicos Antiſtites Euſebianorum perſecutione impetitos conſolarentur, & ipſos Euſebianos vocarent ad Concilium, Romæ ad cauſſæ totius examen celebrandum. Redierunt Julii Pontif. Maxim. Legati, de Catholicorum Antiſtitum oppreſſione, cujus teſtes fuerant mœſtiſſimi, & Euſebianorum literas ad eum detulerunt, multiplicem de Pontificis ipſius agendi modo querimoniam continentes. Poſtulantibus Euſebianorum Legatis, utramque partem Julius ad Synodum vocaverat, ſed Julii literas prævenit Athanaſius, Romamque inexpectatus appulit octodecim menſibus Euſebianos fruſtra expectans qui temporis conſtituti brevitatem, & itineris intervallum, ut perendinationem ſuam excuſarent, inaniter cauſſificabantur. Quibus perſpectis, B. Julius de Sancti Athanaſii fide & innocentia, nec-

non

non de Euſebianorum dolis, malis artibus & calumniis convictus, cum ipſo ceu legitimo ſanctoque Epiſcopo communionem junxit, quam antea ſuſpenderat, cauſſa nedum plene diſcuſſa.

Hæc autem eo ordine acta eſſe, conſtat ex S. Athanaſio Apologia 2. *Quin & Euſebiani*, inquit, *ad Julium literas miſere, & ut nos terrerent, Synodum juſſerunt convocari, & ipſi Julio, ſi vellet, arbitrium cauſſæ detulerunt. Cum igitur Romam perveniſſemus, Julius continuo ad Euſebianos literas ſcripſit, miſſit eo duobus ex ſuis Presbyteris Elpidio & Philoxeno. Illi vero ubi noſtram Romæ præſentiam audiviſſent, plurimum conturbati ſunt, quod contra ſpem eorum Romam me contuliſſem, &c.*

Hæc omnia etiam conſtant ex Epiſtola Julii ad Orientales. *An non dilectionis indicium erat, nos Presbyteros miſiſſe, qui compaterentur patientibus, & incitarent eos qui judicium ſcriptis poſtulaverant, ut præſto eſſe vellent, quo primum omnia componerentur, & emendationem acciperent, ne diutius aut Fratres noſtri injurias, aut vos calumnias pateremini?*

Et infra: *Siquidem veſtri Legati, Macarius Presbyter, & Heſychius, Martyriuſque Diaconi, nullo modo cum huc veniſſent, pares fuerunt Presbyteris ab Athanaſio miſſis, ac ſemper ab illis convicti, refutatique, Concilium indici a nobis poſtularunt, literaſque & ad Euſebianos, & ad Athanaſium Alexandriam, quibus convocarentur, mitti ut coram omnibus juſto judicio de cauſſa cognoſci poſſet: tum enim ſe de Athanaſio probaturos eſſe, quod jam nequirent. Publice enim coram nobis Martyrius & Heſychius refellebantur, Athanaſii Presbyteris bona cum fiducia alacriter reſiſtentibus. Martyrius vero cum ſuis, ſi vera dicenda ſunt, ubique profligabatur ac proinde Concilium Generale poſtulavit:*

Et infra: *Oportuit igitur vos, dilectiſſimi, huc accedere, & nequaquam tergiverſari ut res ad finem deducatur, id enim ratio requirit. Sed fortaſſe dies conſtituti temporis, brevior quam par erat, impedimento fuit: [nam hujuſmodi in literis veſtris querimoniam facitis] Atqui illud, dilectiſſimi, pro mera cavillatione putandum eſt. Si enim aliquos in itinere dies oppreſſiſſet, arctitudo brevitaſque temporis accuſari potuiſſet. Jam cum illi qui nec ipſi venire voluerunt, & Presbyteros ſuos uſque ad menſem Januarii, ne venirent, detinuerunt, liquide apparet iſtam cauſſificationem eorum hominum eſſe, qui ſibi non ſatis confidunt: veniſſent enim, ut dixi, ſi de ſua cauſſa bene ſperaſſent, non reſpectantes ad intervallum itineris, aut temporis conſtituti ſpatium, ſed ex jure ſuo & rationibus fiduciam collegiſſent.*

Et infra, ubi omnia momenta, quæ pro ſui defenſione Athanaſius allegaverat, recenſuit, hæc ſubjungit: *Cum igitur iſtiuſmodi allegarentur, & tot teſtes pro Athanaſio ſtarent, & ipſe tam juſta pro ſe afferret, quid [quæſo] nos oportuit facere? Annon quod Eccleſiaſtici Canonis eſt? Hominemque proinde non condemnaremus, ſed potius reſiperemus; cumque pro Epiſcopo, quemadmodum eſt, haberemus?*

Objicies Epiſtolam Synodicam Concilii Italiæ ad Theodoſium Imperatorem, in qua de Orientalibus Epiſcopis, & de Maximo Cynico, qui a Conſtantinopolitana Synodo communione & Epiſcopatu privatus, Romanum Pontificem appellaverat, ita ſcribunt Itali Antiſtites: *Nam cum cognoviſſent ad hoc partium veniſſe Maximum, ut cauſſam in Synodo ageret ſuam, quod etiamſi indictum Concilium non fuiſſet, jure & more majorum, ſicut & Sanctæ memoriæ Athanaſius & dudum Petrus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopi, & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Eccleſiæ Romanæ, Italiæ, & totius Occidentis confugiſſe judicium viderentur; cum eum, ſicut diximus experiri velle adverſum eos qui Epiſcopatum ejus abnuerant, comperiſſent, præſtolari utique etiam noſtram ſuper ea ſententiam debuerunt.* Atqui confugere ad Eccleſiæ Romanæ judicium, eſt ad Summum Pontificem appellare, Sic igitur Athanaſius ad Julium Pontif. Maxim. appellavit.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Si querimonias adverſus prius judicium deferat ad Sedem Apoſtolicam, qui ad Ipſam confugit, concedo: ſi nullas deferat, nec ſuæ cognitionem cauſſæ ab ea ſuſcipi prior ipſe poſtulet, nego. Porro Sanctus Athanaſius apud Julium Pontificem Maximum conqueſtus non eſt prior de aliqua ſententia Eccleſiaſticis ab Judicibus in ſe lata, nec ſuam cauſſam ejus ad tribunal detulit: Sed ab Euſebianis eo tractus eſt, qui Pontifici perſuadere, compoſitis calumniis, conati ſunt, ne eum in communionem ſuſciperet, ac Epiſcopi loco ipſum haberet. Ejus itaque ad Julium I. aditus confugium tantum fuit, non veri nominis appellatio. Deinde Sanctus Athanaſius, & ante ipſum Petrus Alexandrinus, aliique Orientales, non magis ad Romanæ Eccleſiæ, quam ad Italiæ & totius Occidentis Epiſcopos confugerunt: ad quos tamen ipſos proprie appellaſſe, nemo dixerit; ſed tantum confugiſſe, ut eorum communione muniti, validius ſe ac felicius ab hoſtium inſidiis tuerentur. Hinc Alexandrinæ Synodi Patres in Epiſtola Synodica cum ad Julium Romanum Epiſcopum, tum ad omnes orbis Chriſtiani Epiſcopos tranſmiſſa, poſtquam ipſos obſecrarunt, ut Athanaſio dextras communionis porrigerent, ejus de injuria dolerent, juſtam indignationem ſuam adverſus mali authores expromerent, iſta ſubjiciunt: *Vos certe vindices hujus injuſtitiæ appellamus, citantes illud Apoſtolicum verbum; Auferte mala ex vobis.* Græcus textus ſic habet: ὑμᾶς γὰρ ἐκδίκους κατὰ τῆς ταύτης ἀδικίας ἐπικαλούμεθα. Quod verbum Latinus interpres vertit, *imploramus*, quamvis ejus vis ſit ac poteſtas ut ſignificet, *appellamus*, ut conſtat ex Actis Apoſtolorum, c. 25. ubi Paulus ait, Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι quod Latinus interpres vertit: *Cæſarem appello*. Patres autem Alexandrinæ Synodi proprie non appellarunt ad omnes orbis Catholici Epiſcopos, ſed ſolum ab ipſis auxilium poſtularunt contra Euſebianos, & ipſos adhortati ſunt, ne ſibi a Sycophantis illis imponi paterentur, & ut Athanaſio communione conjuncti manerent. Non eſt itaque ſemper in rigore ſumendum appellationis nomen, nec ſemper fuit ab antiquis in ſtrictiori illa ſignificatione uſurpatum, qua evocationem cauſſæ ab inferioris judicis ſubſellio ad ſuperioris tribunal ſignificat: ſed ſæpe ad merum perfugium, & auxilii implorationem exprimendam: quod maxime in cauſſa Sancti Athanaſii videre eſt, de quo Cœleſtinus I. ad Clerum Conſtantinopolitanum ita ſcribit: *Fugatus illinc*, ſcilicet ex Oriente, *& in noſtris partibus roboratus eſt. Denique hic illi redintegratus eſt ſtatus, & in hac ſede quietem communionis invenit, a qua ſemper Catholicis ſubvenitur.*

PROPOSITIO II.

Julius Pontifex cauſſæ Athanaſii cognitionem ſuſcepit, deque illa judicavit ſummo jure, & Apoſtolicæ primæ Sedis authoritate, non vero ut arbiter duntaxat a partibus electus.

Probatur primo. Si Julius Pontif. Maxim. de cauſſa Athanaſii judicaſſet ut judex ab Euſebianis electus, conqueſti non fuiſſent quod hujus cognitionem cauſſæ ſuum ad tribunal traxiſſet, quodque ipſos Romam vocaſſet ſuorum geſtorum, querelarum, & accuſationum rationem reddituros: non dixiſſent Romanum Epiſcopum Orientalium negotiis ingerere ſeſe non debere, ſicut nec ipſi de Occidentalium cauſis ſatagebant. Novatiani & Novati damnationem in Occidente factam ab Orientalibus receptam fuiſſe, non diſcuſſam, non impugnatam, non reſciſſam: adeoque nec damnationem Athanaſii ab Orientalibus factam in Occidente retractari debere. Atqui hæc querelarum capita Euſebiani protulerunt: igitur Julius de Athanaſii cauſſa non judicaverat ut arbiter ab Euſebianis electus.

Probatur minor ex Epiſtola Julii ad Orientales; *Quid enim*, inquit, *actum eſt dignum offenſa? Aut qua in re vobis, quibus ſcripſi, cauſſam ſeceſſionis præbui? An quia adhortati vos ſumus ut ad Synodum occurreretis? Atqui illud potius cum gaudio excipi oportuit. Qui enim bene ſentiunt de iis quæ egerunt, & in quibus ipſi, ut ajunt, judices fuere, non indignanter ferre ſolent, ſi quod ab ipſis judicatum eſt, ab aliis excutiatur, quippe qui ſecuri ſint, ea quæ ipſi juſta judicaverunt, injuſta numquam fieri poſſe. Quocirca Epiſcopi in magna Synodo Nicææ congregati, non ſine Dei conſilio permiſerunt prioris Synodi acta in*

alia

alia Synodo examinari, ut & illi qui judices erant præ oculis habentes ſecundum de ea ipſa re judicium futurum, cum omni diligentia cauſſam expenderent, & illi qui ſententiam acceperant, certo cognoſcerent, ſe non per ſimultatem priorum Judicum, ſed jure & merito condemnatos eſſe. Quod ſi iſtiuſmodi conſuetudo olim fuit, ejuſque memoria renovata eſt, & ſcripto prodita in magna Synodo, eamque apud vos valere non ſinitis, rem profecto indecoram facitis. Hic certe locus erat dicendi ad inanitatem querelæ Euſebianorum oſtendendam, ipſos immerito conqueri de retractatione cauſſæ Athanaſii in Synodo Tyria judicatæ; ſiquidem Julium illius arbitrum conſtituerant ac judicem elegerant. Quod eum ne per umbram quidem ipſis objiciat laudatus Pontifex, argumento eſt ipſos poteſtatem & authoritatem judicandi, qua non polleret antea, illi non detuliſſe, eum hujus cauſſæ arbitrum conſtituendo.

Pergit Julius: *Si igitur Martyrio & Heſychio nullam Synodum poſtulantibus, adhortatus fuiſſem, ut ad Synodum qui ad me ſcripſiſſent, convocarentur, idque in gratiam fratrum, qui ſe injuriam pati conquerebantur, etiam vel ita æqua & juſta fuiſſet noſtra cohortatio, cum ea ſit & Eccleſiaſtica, & Deo grata: jam ubi iidem illi, qui a vobis pro gravibus viris, & fide digni habiti fuere, authores mihi fuerint, ut vos convocarem, certe id a vobis ægre ferri non debuit, ſed potius alacriter ad citationem occurrere. Quapropter indignatio eorum, qui hac citatione offenduntur, temeraria, & tergiverſatio ſiſtendi ſe in judicio inhoneſta & ſuſpicioſa videtur.* Sed qui citare poterat ad Synodum Euſebianos, etiamſi ipſi Synodum non poſtulaſſent, non judicavit ipſorum, Athanaſiique cauſſam ſolum ut arbiter ab ipſis electus: Julius itaque Pontifex non ſuſcepit cognitionem cauſſæ Athanaſii & Euſebianorum, jure dumtaxat arbitrii ſibi ab ipſis delati, & precaria authoritate, ſed ſummo jure, & Apoſtolica primæ Sedis poteſtate.

Probatur ſecundo ex Socrate & Theodoreto, qui jus Romani Epiſcopi in cauſſæ Sancti Athanaſii cognitione ac judicio, vocant legem antiquam, Eccleſiæ Canonem, privilegium Eccleſiarum: quod certe de arbitraria cognitione dici non poteſt. Socrates lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 15. exponens qua ratione geſſerit ſe Julius Pontifex erga Epiſcopos ab Euſebianis accuſatos, & ſedibus ſuis exturbatos, hæc habet: *Ille vero, quoniam Eccleſia Romana privilegium præter cæteras obtinebat, literis ſuis ad Epiſcopos Orientis liberius perſcriptis, illorum partes tueri ſtudet: in Orientem literas mittit, quo & ſuus cuique locus reſtitueretur, & eos qui illos temere abdicaverant, graviter reprehenderet. Illi decedunt Roma, literiſque Julii Epiſcopi confiſi, ad ſuas ipſorum Eccleſias redeunt: literas ad quos ſcripta erant, mittunt. Hi, ubi eas acceperunt, Julii reprehenſionem contumeliæ loco ducunt: Concilium Antiochiæ convocant. Ibi ſimul atque convenerant, de communi omnium ſententia Epiſtolam conſcribunt, per quam Julium contra acrius inſimulant: oſtenduntque, ſi qui eorum arbitrio Eccleſia forte exacti eſſent, rem ab eo non debere decerni. Nam quando ille Novatum Eccleſia exturbaverat, ipſos minime contradixiſſe.*

Et cap. 17. *Julius Epiſcopis, qui Antiochiæ convenerant, per literas reſpondit. Ac primum docet quantum moleſtiæ & acerbitatis eorum Epiſtola ipſi attuliſſet: deinde eos contra Eccleſiæ Canones egiſſe, quod illum ad Concilium non vocaſſent; quippe cum Canon Eccleſiaſticus vetet, ne decreta abſque ſententia Epiſcopi Romani Eccleſiis ſanciantur. Tum fidem ab illis clam depravari: item quæ erant jampridem Tyri perverſe geſta, ea vi ac dolo, propter commentarios quoſdam in Mareote ex una parte ſolum malitioſe confectos, omnino tranſacta eſſe, &c.*

Theodoretus lib. 2. cap. 4. de Julio Pontifice cognitionem cauſſæ Sancti Athanaſii ſuſcipiente ita ſcribit: *Ille Eccleſiæ Canonem ſecutus, & eos juſſit Romam venire, & divinum Athanaſium, quo pro ſe in judicio ipſe reſponderet, vocavit. Qui ut primum fuit accerſitus, eo mature contendit. Tragœdiæ autem authores Romam ideo non ſunt profecti, quod intellexerunt ſua mendacia manifeſto fore deprehenſa.* Sozomenus lib. 3. cap. 10. de eodem ita ſcribit: *Julius certior factus, non tutum eſſe Athanaſio in Ægypto vitam agere, eum ad ſe accerſivit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in unum convenerant, ſcripſit, atque adeo incuſavit, quod clam contra fidem Concilii Nicæni novas res moliti fuerant, quodque contra leges Eccleſiæ ipſum ad Concilium non vocaverant. Nam legem eſſe ad Sacerdotii Dignitatem ſpectantem, quæ pronuntiat acta illa irrita eſſe, quæ præter ſententiam Epiſcopi Romani conſtituuntur. Ea autem quæ Tyri, & in Mareote adverſus Athanaſium decernebantur, iniqua eſſe. Atque calumniam de Arſenii brachio confictam in illis criminatur: in hic autem Athanaſii a Mareote abſentiam. Poſtremo literarum pertinaciam reprehendit. Quibus omnibus rationibus adductus eſt, ut Athanaſio & Paulo opem ferendam judicaret.*

Objicies verba Sancti Athanaſii Apologia 2. ſcribentis: *Quin & Euſebiani ad Julium literas miſere, & ut nos terrerent, Synodum juſſerunt convocari; & ipſi Julio, ſi vellet arbitrium cauſſa detulerunt.* Itaque Julius de cauſſa Athanaſii judicavit, quia delata ad ipſum fuerat ab Euſebianis arbitraria hujus cauſſæ cognitio.

Confirmatur teſtimonio Socratis, lib. 2. cap. 11. *Euſebius*, inquit, *ſimul atque ea quæ volebat, confecerat, Legatum ad Julium Epiſcopum Romanum oratum miſit, ut ipſe in cauſſa Athanaſii judex eſſe vellet, litiſque dijudicationem ad ſe transferret. Verum ea quæ erant a Julio de Athanaſio judicata, ad aures Euſebii neutiquam pervenerunt. Nam paulo poſt dimiſſum Concilium, exivit e vita.*

Confirmatur ex Sozomeno, lib. 3. cap. 7. ubi poſtquam Epiſcoporum Orthodoxorum exauthorationem ab Euſebianis factam expoſuit, hæc ſubjungit: *At Eccleſiæ Romanæ Præſul, & Epiſcopi ac Sacerdotes verſus Occidentem ſolem habitantes, hanc injuriam & contumeliam Eccleſiæ factam, ſuam ac propriam duxerunt. Itaque Athanaſium ad ſe accedentem benevole exceperunt, & criminationem illi objectam in ſe ſervarunt. Quibus de cauſſis graviter commotus Euſebius, ſcripſit ad Julium, ut ipſe decretorum Tyri de Athanaſio ſancitorum judex eſſet. Attamen non ita diu poſt Concilium Antiochiæ celebratum, antequam de Julii ſententia certior factus eſſet, de vita diſceſſit.*

Reſpondeo, nego conſequens: Nam & Sancti Athanaſii, & Socratis, Sozomenique teſtimonia, fidem ſolum faciunt, Euſebianos conſenſiſſe ut Julius de cauſſa Athanaſii, ſecundum acta Synodi Tyriæ judicaret; ad ipſumque cauſſam illam detuliſſe, ut ad primæ Sedis Epiſcopum, & controverſiarum hujuſmodi judicem Apoſtolicæ authoritatis jure: non autem evincunt Julium eo tantum nomine hac de cauſſa judicaſſe, quod Euſebiani arbitratiam cauſſæ cognitionem ipſi detuliſſent, eumque conſtituiſſent judicem, ſicut ſæpe eligitur judex a partibus, qui nullam judicandi obtinet authoritatem, niſi quam ex mutuo ipſarum conſenſu & condicto accipit. Niſi enim cauſſæ hujus cognitio ad Julium ſummo jure pertinuiſſet, eum proculdubio judicem non agnoviſſent, aut conſtituiſſent Euſebiani, qui noverant ipſum Nicænæ Fidei propugnatorem acerrimum, & in Athanaſium propenſiſſimum eſſe; quique indigniſſimis tergiverſationibus dicti Pontificis judicium declinare ſunt conati. Jus autem Romani Epiſcopi quo iſtius cauſſæ cognitio & arbitrium ipſi competebat, eo fundamento nitebatur. Athanaſius ſecundæ Sedis erat Epiſcopus: Patriarchicarum autem, & Apoſtolicarum Sedium Antiſtites judicari non poterant, & Epiſcopatu atque communione privari, niſi de ſententia in ipſos lata ad primæ Sedis Epiſcopum, & ad Occidentales Eccleſias referretur, rataque ab ipſis haberetur ſententia, quam Orientales ſuis in Synodis contra ipſos tuliſſent: maxime cum eorum cauſſa Fidei cauſſæ connexa erat, ut erat cauſſa Sancti Athanaſii, aliorumque Epiſcoporum ſanctiſſimorum, qui perſecutionem patiebantur ab Arianis, quia eorum communionem execrabantur, & Nicænam Fidem contra eorum perfidiam ac dolos acerrime propugnabant: quamvis confictorum ſpecie criminum ipſis negotium faceſſerent. Jus illud ſuæ Sedi aſſerit Sanctus Julius in Epiſtola ſæpe jam laudata ad Orientales, his verbis: *Nam ſi, ut dicitis, omnino in culpa fuerunt* (Athanaſius & Marcellus Ancyranus) *oportuit ſecundum Canonem*

nonem, & non iſto modo judicium fieri : oportuit ſcribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod juſtum eſſet decerneretur. Epiſcopi enim erant, & non vulgares Eccleſiæ, qui iſta patiebantur, ſed quas ipſi Apoſtoli ſuamet opera ad fidem inſtruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis ſcribere voluiſtis? An ignari eſtis hanc conſuetudinem eſſe, ut primum nobis ſcribatur, ut hinc quod juſtum eſt definiri poſſet? Quapropter ſi iſthic hujuſmodi ſuſpicio in Epiſcopum concepta fuerat, id huc ad noſtram Eccleſiam referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minime fecerunt, poſtquam jam egerint quod libuit, ſuffragatores ſuæ damnationis, cui non interfuimus, eſſe volunt. Non ita ſe habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt; ſed faſtus iſte, & novum ſtudium eſt.

Objicies ultimo. Julius Pontifex non poterat ſummo jure ſuſcipere cognitionem cauſſæ Sancti Athanaſii, & retractare Orientalium judicium, ſecundum Canones, & mores Eccleſiæ : igitur id præſtitit duntaxat ut arbiter a partibus electus.

Probatur antecedens : Nullum enim Canonem fuiſſe, qui Romano Epiſcopo permitteret refricare Orientalium judicia, conteſtati ſunt Orientales in Philippopolitani Concilii Synodica, quam Sanctus Hilarius deſcribit, in *Fragmentis*. Qua in Epiſtola ſic de Julio Pontifice & Occidentalibus loquuntur : *Non enim Eccleſiis conſulunt, qui leges juraque divina, caterorum decreta diſſolvere conantur. Propterea hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus conſuetudo Eccleſia, ut in Concilio Orientales Epiſcopi quidquid forte ſtatuiſſent, ab Epiſcopis Occidentalibus refricaretur, ſimiliter quidquid Occidentalium partium Epiſcopi, ab Orientalibus ſolveretur.*

Præterea nullibi legitur hujuſmodi Canon ante Synodum Sardicenſem editus.

Tertio. Cauſſæ Orientalium, ante Julii tempora, fuerant in Synodis Orientis finitæ, depoſitique fuerant Epiſcopi, etiam violatæ Fidei rei, inconſulto Romano Pontifice. Sic Pauli Samoſateni cauſſa in Synodis Antiochenis judicata fuerat, & finita, inconſultis Occidentis Epiſcopis : ſicut cauſſa Novatiani judicata in Occidente, inconſultis Epiſcopis Orientis. Julius itaque vel novum ſibi jus arrogavit, vel de Athanaſii cauſſa judicavit tantum ut arbiter.

Reſpondeo, nego primum antecedens. Ad cujus probationem dico, Fidem adhibendam potius eſſe Julio ſanctiſſimo Pontifici, quam Arianis, qui in illo ſuo Conciliabulo, ex quo Synodicam miſere ad Donatum, alioſque Epiſcopos, eo progreſſi ſunt inſolentiæ, ut Julium ipſum, cum Athanaſio, Hoſio, Maximino Trevirenſi, Paulo Conſtantinopolitano, Aſclepa Gazenſi, Protogene Sardicenſi, egregiis Nicænæ Fidei defenſoribus, anathemate configerent. Porro Julius Pontifex hunc in Eccleſia viguiſſe Canonem aſſerit, in Epiſtola ſua ad Orientales. *Oportuit*, inquit, *ſecundum Canonem, & non iſto modo judicium fieri : oportuit ſcribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod juſtum eſſet decerneretur. Epiſcopi enim erant, & non vulgares Eccleſiæ, qui iſta patiebantur, ſed quas ipſi Apoſtoli ſuamet opera ad fidem inſtruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis ſcribere voluiſtis? An ignari eſtis hanc conſuetudinem eſſe, ut primum nobis ſcribatur, ut hinc quod juſtum eſt definiri poſſet? Quapropter ſi iſthic hujuſmodi ſuſpicio in Epiſcopum concepta fuerat, id huc ad noſtram Eccleſiam referri oportuit.*

Reſpondeo ad 2. non fuiſſe neceſſe ut hujuſmodi Regula Eccleſiaſtica ſcripto mandata eſſet : ſatis fuiſſe ut antiquis Eccleſiæ moribus eſſet inſtituta, firmataque. Jus autem illud cognoſcendi de cauſis Epiſcoporum primarum ſedium, Romanæ Sedis Epiſcopo Julius vindicat ex conſuetudine majorum, potius quam ex Canone ſcriptis edito.

Ad tertium reſpondeo : Pauli Samoſateni cauſſam in Synodis Orientis finitam fuiſſe, nec illius judicium ad Romanum Epiſcopum delatum ; quia nullum erat periculum Schiſmatis, & comprimi poterat ſola Orientalium Synodorum authoritate Pauli Samoſateni Hæreſis : nec adjunctos ſibi habebat Epiſcopos, aut Cleri partem maximam : nec primariæ alicujus Sedis Epiſcopus erat. Sed in cauſſa Sancti Athanaſii, Schiſmatis erat periculum : contra ipſum enim ſtabant plurimi Epiſcopi, ſub Catholici nominis larva Ariani : pro ipſo ſtabant longe plures, & probatæ Fidei, Nicænæque Synodi defenſores egregii : Athanaſius præterea ſecundæ Sedis Epiſcopus erat. Unde cum ad Romanum Pontificem ratione Primatus a Chriſto S. Petro collati, & in ejus Succeſſores transfuſi, pertineat invigilare ne ſchiſma in Eccleſia oriatur, quia Eccleſiaſticæ unitatis centrum eſt & cuſtos ; Julius Pontifex jure ſuo utebatur, ſuſcipiendo cognitionem cauſſæ Sancti Athanaſii, & retractando judicium Orientalium. Maxime enim ubi periculum Schiſmatis eſt, *Neceſſe eſt ad Eccleſiam Romanam, propter potentiorem Principatum, omnem Eccleſiam convenire* (ut Sanctus Irenæus loquitur.) Adire *Petri Cathedram & Eccleſiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt* (ut ait Sanctus Cyprianus.)

Denique Pauli Samoſateni cauſſam retractare, & ſententiam in eum latam diſcutere Pontifex Romanus jure ſuo poterat : idque non ignotum fuiſſe videtur ipſi Aureliano Imperatori, licet ethnico : ſiquidem *Cum Paulus e domo Eccleſia nullatenus excedere vellet; interpellatus Imperator rectiſſime hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Chriſtianæ Religionis Antiſtites, & Romanus Epiſcopus ſcriberent.* (Ex Euſebio lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30.)

PROPOSITIO III.

Sanctus Julius Pontifex Maximus communionem & Epiſcopatum Sancto Athanaſio non reſtituit, niſi ſuffragante quinquaginta Patrum Synodo ; quod Eccleſiaſtica Diſciplina congruebat.

PRobatur ex Epiſtola Julii ad Orientales, in qua ubi acta Tyri & Mareotæ contra Athanaſium, nullarum virium eſſe, & ſuſpecta haberi oſtendit, hæc ſubjungit : *Nos tamen quamquam ita actum eſſet, pro re certius cognoſcenda, neque vobis qui contra eum, neque illis qui pro eo literas miſere, præjudicium facientes, cohortati ſumus omnes quotquot ſcripſerant, ut præſentes ſe judicio ſiſterent, quo omnia ad amuſſim, quia quamplurimi pro utroque ſcribunt, in Synodo examinari poſſent, ne vel innocens condemnetur, aut qui rei ſunt, puri habeantur.*

Et infra : *Nam tametſi ſolus ſim qui ſcripſi, non meam tamen ſolius ſententiam, ſed omnium Italorum, & omnium in his regionibus Epiſcoporum ſcripſi. Ego autem omnes nolui ſcribere, ne a multis onerarentur : certe ad conſtitutum tempus convenere Epiſcopi, & ejus ſententiæ fuere, quam vobis iterum ſignifico. Quapropter, dilectiſſimi, etiamſi ſolus ſcribo, ſcribere me tamen communem omnium ſententiam vos ſcire volo.*

Et rurſus : *Non enim ſolum Athanaſius & Marcellus Epiſcopi cum querimoniis de illatis injuriis, ſed & plurimi alii Epiſcopi ex Thracia, Celeſyria, Phœnicia, Palaſtina huc convenere : Presbyteri item non pauci, partim ex Alexandria, partim aliunde huc ad Concilium occurrerunt, & coram omnibus Epiſcopis ibi congregatis, inter reliqua dicta ſua conqueſti ſunt, vim & injuriam Eccleſiis illatas eſſe, ſuaſque Eccleſias eadem, quæ Alexandrina, paſſas eſſe, & in aliis Eccleſiis ſimilia deſignata. Ex Ægypto autem & Alexandria cum adhuc ſuperveniſſent Presbyteri, literas ſecum attulere, quibus plurimorum Epiſcoporum, & Presbyterorum querimonia continebantur, ſe cum huc ad Concilium pergerent, detentos fuiſſe, atque etiamnum detineri .... Et hæc potiſſima mihi ſcribendi cauſſa fuit ut huc veniretis, quo vobis præſentibus omnia corrigi & ſanari poſſent : ac propterea alacrius a vobis & ſine recuſatione occurrendum fuit, ne qui hactenus infamia iſtorum ſcelerum laborant, contumacia non comparendi in judicio Libellos contra ſe datos videantur refellere non potuiſſe.*

Hujus autem Synodi celebrationem a Julio poſtulaverant Euſebianorum Legati Martyrius & Heſychius. *Concilium*, inquit Julius, *indici a nobis poſtularunt, literaſque & ad Euſebianos, & Athanaſium Alexandriam, quibus convocarentur, mitti, ut coram omnibus juſto judicio de cauſſa cognoſci poſſet.*

Pro-

Probatur ſecundo ex Sancto Athanaſio Apologia 2. *Presbyter deinde Viton*, inquit, *plures Epiſcopos quam quinquaginta in Concilium adduxit, ubi & noſtra defenſio recepta fuit, noſque digni habiti ſumus Communione & Agape, magnaque indignatio exorta eſt contra Euſebianos, quibus Julium, cum ab eis literas acceperat, reſcribere juſſerunt.*

Et initio ejuſdem Apologiæ; *Judicatum eſt*, inquit, *non ſemel ſecundum nos, ſed ſæpius. Primum quidem in noſtra Provincia, cum ad id coiiſſent propemodum centum Epiſcopi. Secundo Romæ nobis cæteriſque adverſariis Euſebii, ad ejus criminoſas literas in judicio comparentibus. Tertio iterum in magno Sardico Concilio.*

Et in Epiſtola ad Solitarios. *Romæ vero*, inquit, *congregati Epiſcopi prope quinquaginta Euſebianos ut ſuſpectos, & timentes ſe ſiſtere, non receperant & quæ ab ipſis ſcripta eſſent, pro vanis habuerunt: nos autem receperunt, noſtramque communionem amplexi ſunt.*

Probatur tertio ex Epiſtola Synodica Pſeudo-Concilii Sardicenſis, ſeu Philippopolitani Conciliabuli, quam refert Sanctus Hilarius in Fragmentis. *Denique*, inquiunt, *Athanaſius ad Julium Romam perrexit; ſed & ad Italiæ quoſdam ipſius partis Epiſcopos, quos ſeducens per Epiſtolarum falſitatem, ab eiſdem perfacile in communionem receptus eſt...... Novam legem introducere putaverunt, ut Orientales Epiſcopi ab Occidentalibus judicarentur.* Non itaque ſolus Julius Romanus Epiſcopus, ſed ipſe cum Italiæ Synodo, Communionem & Epiſcopatum Sancto Athanaſio reſtituit. Ut autem ita ſe gereret, poſtulabat Eccleſiaſtica Diſciplina. Cum enim in Synodo Tyria damnatus fuiſſet Athanaſius, congruum erat, ut illius Conciliabuli errorem, iniquitatem & tyrannidem, legitima Synodus, ipſum abſolvendo, emendaret.

Objicies verba Gelaſii I. Epiſtola 13. ad Epiſcopos Dardaniæ, quibus innuit Sanctum Athanaſium ſolius Romani Pontificis judicio abſolutum, abſque ulla Synodo. *Apoſtolica Sedes*, inquit, *frequenter, more majorum, etiam ſine ulla Synodo præcedente, & abſolvendi quos Synodus inique damnaverat, & damnandi, nulla exiſtente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanaſium Synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum Sedes Apoſtolica, quia damnationi Græcorum non conſenſit, abſolvit.*

Reſpondeo, ex his Gelaſii I. verbis ſolum colligi quod abſque Synodo Generali Sanctum Athanaſium in Communionem ac Dignitatem reſtituerit Apoſtolica Sedes: non autem abſque Synodo Italiæ. Namque propoſitum Gelaſii illa in Epiſtola eſt oſtendere Acacium ſolius Apoſtolicæ Sedis judicio recte damnatum: nec Synodo Generali ad illius damnationem fuiſſe opus. Quod cum multis confirmet exemplis Epiſcoporum, qui ab Apoſtolica Sede, abſque Synodo, vel abſoluti ſunt, vel damnati; & imprimis exemplo Sancti Athanaſii: perſpicuum eſt ipſum ſolam Synodum Œcumenicam excludere.

SCHOLION I.

In iſta Diſſertatione Religioſi Cenſores Propoſitionem iſtam notant, pag. 329. Editionis primæ: *S. Athanaſius a Synodo Tyria damnatus Julium I. Romanum Pontificem non appellavit.* Concluſio, inquiunt, emendanda in toto.

R. Hiſtoriæ & meri facti Quæſtio eſt. Propoſitionem ſive Concluſionem firmis argumentis probavi contra Cardinales *Bellarminum & Baronium*: Purpuratorum Authorum confutatio Religioſis Cenſoribus diſplicuit; ſed ſalva quæ tantis nominibus debetur reverentia, magis amica veritas.

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 348. Editionis primæ: *Julius Pontifex Communionem & Epiſcopatum Sancto Athanaſio non reſtituit, niſi ſuffragante quinquaginta Patrum Synodo, quod Eccleſiaſticæ Diſciplinæ congruebat.*

R. Hanc Propoſitionem ipſius Julii Primi & Sancti Athanaſii teſtimonio, necnon totius Conciliabuli Philippopolitani probavi. Ad facti probationem, quod SS. Julium I. & Athanaſium ſpectat, teſteſne, quæſo, locupletiores & majores ſive digni proferri poſſunt? Quibus & ipſi Sancti Athanaſii adverſarii conſentiunt in rei geſtæ aſſeveratione.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *S. Julius communionem & epiſcopatum S. Athanaſio non reſtituit, niſi ſuffragante quinquaginta PP. Synodo.*

§. *Unicus.*

S. JUlius in reſtituendo communionem, & epiſcopatum S. Athanaſio, non pendebat a Synodi ſuffragiis, quia in hujuſmodi Synodo unice conſiderabatur Romani Pontificis authoritas.

Suffragante Synodo communioni reſtitutum S. Athanaſium affirmat Natalis, quia ita expoſceret eccleſiæ diſciplina. Dupinius vero *de antiq. eccl. diſcip.* potius Synodi quam Julii Pontificis authoritate Athanaſium communioni & epiſcopatui reſtitutum affirmat, ubique cupiens Romani Pontificis poteſtati detrahere: *Julius*, ait, *in epiſtola ſua, ut factum ſuum adverſus Euſebianorum expoſtulationes defendat, non ſuam, ſed concilii a ſe ad illorum preces congregati jactat authoritatem; nec dicit ſibi licuiſſe cauſam in Synodo terminatam iterum tractare, ſed ſynodi alicujus acta poſſe in alia ſynodo examinari.* Dum hæc ſcripſit Dupinius ſane non animadvertit unius Julii authoritati Athanaſii reſtitutionem tributam, ita etenim de eadem ſcribit Socrates *hiſt. l. 2. cap. 15. Porro Athanaſius poſt diuturnos labores ægre tandem in Italiam pervenit... Eodem tempore Paulus quoque Conſtantinopolis epiſcopus, Aſclepas Gazæ &c. in urbem regiam adventant. Ubi cum Julio Romanæ urbis epiſcopo cauſam ſuam expoſuiſſent, ille, qua eſt Romana eccleſia prærogativa, liberioribus literis eos communitos in Orientem remiſit, ſingulis Sedes ſuas reſtituens.* En ſpeciali Romani Pontificis prærogativæ tributum, quod Epiſcopis ejectis ſuas ſedes reſtitueret. Sozomenus *hiſt. l. 3. c. 8.* Socrati adſtipulatur his verbis: *Athanaſius Alexandria profugus Romam venit. Eodem tempore Paulus quoque Conſtantinopoleos epiſcopus eo acceſſit... Epiſcopus igitur Romanus cum ſingulorum cauſas cognoviſſet, omneſque in Nicænæ Fidei doctrina conſentientes reperiſſet, in communionem recepit. Et quoniam propter ſedis dignitatem omnium cura ad ipſum ſpectabat, ſuam cuique eccleſiam reſtituit.* Ipſe Julius non omiſit Euſebianos increpare, eo quod injuſſu ſuo Athanaſium depoſuiſſent, non Concilii ſed ſuam ipſis authoritatem objiciendo. *An ignoratis*, ita illos alloquitur apud S. Athanaſium apol. 2. *hanc eſſe conſuetudinem, ut primum nobis ſcribatur, & hinc quod juſtum eſt decernatur. Sane ſiqua hujuſmodi ſuſpicio in illius urbis* nempe Alexandrinæ *epiſcopum cadebat, ad hanc eccleſiam illud reſcribendum fuit.* Ex iis autem interim animadvertendum male Natalem reſpondere authoritati Gelaſii, cujus verba ſibi objicit, quaſi, dum Gelaſius extollebat S. Sedis authoritatem, referendo S. Athanaſium a Synodo orientali damnatum ab eadem fuiſſe abſolutum, ſolum dicere voluerit ſuam exercuiſſe authoritatem abſque generali quidem ſynodo, non vero abſque ſuffragio ſynodi particularis. Cum tam aperte reſtitutionem Athanaſii unius Julii Pontificis authoritati Socrates, Sozomenus aliique tribuant, unice S. Sedis authoritatem commendaſſe Gelaſium putandum eſt; itaut nullius Synodi ſuffragio indigeat ad abſolvendum, vel damnandum.

Sed ut hoc facilius innoteſcat operæ hic pretium eſt addere ad unum Pontificem illorum judiciorum ſummam pertinuiſſe, quæ agitabantur in Conciliis Romanis, dum Orientalium cauſæ agnoſcebantur. Id ſtatim liquet, ſi obſervetur quod ſicut epiſcoporum unius Provinciæ juris non erat de alterius provinciæ rebus quidquam ſtatuere, ita Occidentalium non erat epiſcoporum de Orientalium cauſis judicare, & e contra. Cum igitur quinquaginta illi præſules, de quibus Athanaſius *apol.* 2. ipſum ad communionem

receperunt, ex Italia fuiſſent, ut habetur ex epiſtola ſynodica Conciliabuli Philippopolitani, quam refert Natalis in tertia probatione, nulla illis inerat authoritas de Athanaſio judicandi; ſed tota poteſtas erat in ſummo Pontifice pro ſuo univerſali ſpirituali principatu; qui tamen in hujuſmodi judiciis plures Antiſtites convenire jubebat, ut etiam ex ipſorum conſilio ſententiam pronunciaret. Hujus rei diverſa exempla ſuppeditat antiquitas. Cum in concilio Romano S. Hilarius S. Leonis ſucceſſor diſcuteret, an probandum eſſet Nundinarii factum, qui in Barcinonenſi eccleſia ſibi deſignaverat ſucceſſorem, Probus epiſcopus ait: *Succeſſores Deus dat. Authoritate veſtra reſiſtite huic rei per apoſtolatum veſtrum.* Unice Pontificis authoritas ad reſiſtendum interpellatur; neque etenim erat epiſcoporum Italiæ de aliarum regionum cauſis judicare. Cum poſtea apud eumdem Pontificem epiſcopi provinciæ Tarraconenſis conqueſti fuerint Silvanum Calaguritanum antiſtitem contra Patrum regulas epiſcopum ordinaſſe, epiſcopi in eodem Concilio Hilarium Pontificem rogarunt, ut hæc emendarentur, diſciplina, & antiquitas ſervarentur, canoneſque cuſtodirentur, ſicut & quod in præſumptores animadverteret. Porro qui rogat, nulla potiori authoritate demonſtrat. Facto etiam ipſo Hilarius Papa demonſtravit omnia, quæ in iis Conciliis gerebantur unice a ſua pendere authoritate; nam quamvis PP. illius Synodi præſumptores punitos pemptaſſent, Hilarius omnes abſolvit, quod certum eſt non ideo præſtitiſſe, quia in omnibus falſo accuſatos comperiſſet, quia re vera, inſcio Metropolitano, Silvanus epiſcopos ordinaverat.

Synodus quoque Italiæ Romæ coacta ſub Gelaſio, cum ageretur de venia indulgenda Miſeno, antea Sedis Apoſtolicæ legato, & a S. Felice III. depoſito, eidem Gelaſio ipſius conſilium expoſcenti reſpondit: *Quod Deus vobis dedit in poteſtate, præſtate...... Ut indulgens rogamus.*

Illud demum addam, quod ipſi Italiæ Epiſcopi in epiſtola ad Clericos, & Monachos Orientales ita habent: *Quoties intra Italiam propter eccleſiaſticas cauſas, præcipue fidei, colligantur domini ſacerdotes, conſuetudo retinetur, ut ſucceſſor Præſulum ſedis Apoſtolicæ ex perſona cunctorum totius Italiæ ſacerdotum, juxta ſolicitudinem ſibi eccleſiarum omnium competentem, cuncta conſtituat, qui caput eſt omnium: Domino ad B. Petrum Apoſtolum dicente: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Quam vocem ſequentes trecenti decem & octo Sancti Patres apud Nicæam congregati, confirmationem rerum, atque authoritatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ detulerunt: quam utramque uſque ad ætatem noſtram ſucceſſione omnes, Chriſti gratia præſtante, cuſtodiunt.* Scio Tillemontium tom. 16. præfata verba ita interpretari, quaſi Italiæ epiſcopi nihil aliud ſignificare voluerint, quam motis fuiſſe Romanæ Synodi ſententias unius Romani Pontificis nomen præſeferre. Quæ tamen interpretatio abs dubio a veritate aberrat, cum etenim dixerint Romani Pontificis eſſe omnia conſtituere; cumque conſuetudo eſſet, ut Synodi PP. rogarent tantum, conſtat omnia ab ipſius pependiſſe authoritate. Sed ut hæc magis in aperto eſſent, ita epiſcopi ſe ſubſcripſere, ut Sedis Apoſtolicæ authoritatem ſequi profiterentur, ita dicendo: *Candidus Tiburtinæ civitatis epiſcopus Petro Alexandrinæ eccleſiæ pervaſori, & Acacio quondam eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, necnon etiam Petro Antiocheno, ab epiſcopatus, & chriſtianorum numero olim jure, & merito ſegregatis, omnibuſque ſequacibus eorum, ſequens authoritatem Sedis Apoſtolicæ, ſecundum noſtrum juxta eccleſiæ ſtatum catholica deliberatione prolatam, anathema dicens, ſubſcripſi.*

Ex hucuſque dictis quiſquis facile conjiciet merito unius Julii Pontificis authoritati Athanaſii reſtitutionem attributam, quamquam pro illius cauſa examinanda, ex Italis Præſulibus Synodum Romæ convocaſſet. Ita etiam nullus falſi arguet PP. Sardicenſes, qui de ſententia in eadem Synodo ſecundum Athanaſium lata, ita dixere: *Jam ergo* Euſebiani *diffiſi ſuis fabulis, & vanis rumoribus, ac etiam intuentes, quam non poſſent de iis rebus vera documenta afferre, quam eſſent in urbe Sardica, non auſi ſunt in Concilio ſanctorum epiſcoporum apparere. Quæ ex re æquitas judicii fratris, & coepiſcopi noſtri Julii liquidiſſima apparuit, qui non temerario conſilio, ſed cum matura deliberatione ſententiam tulit, adeo ut nihil relinquatur dubii de communione fratris noſtri Athanaſii.*

DISSERTATIO XXIII.

De Baptiſmo Conſtantini Imperatoris.

Conſtantinum Imperatorem Romæ a Sancto Silveſtro Pontifice baptizatum anno Chriſti 324. Imperii ſui 19. ineunte Baronius Cardinalis, Tomo III. Annalium Eccleſiaſticorum, & ejus pediſſequi contendunt. Hujus opinionis falſitatem hac in Diſſertatione demonſtrabimus, & momenta, quibus nititur, diluemus.

PROPOSITIO.

Conſtantinus Nicomediæ ſub finem vitæ baptizatus eſt.

Probatur primo teſtimonio Euſebii Cæſareenſis, lib. 4. *De Vita Conſtantini*, cap. 61. & 62. ubi de Conſtantino ita ſcribit. *Principio quidem inæqualis corporis intemperiee; poſthæc morbus eam invaſit. Itaque ad aquas calidas civitatis ſuæ progreſſus, inde Helenopolim delatus eſt: ibique in templo Martyrum diu commoratus, ſupplicationes & preces obtulit Deo. Cumque extremum vitæ diem ſibi jam imminere ſentiret, tempus tandem adeſſe exiſtimavit, quo totius vitæ delicta expiaret; firmiſſime credens, quæcumque humanitus peccaviſſet, arcanorum verborum efficacia, & ſalutari lavacro penitus eſſe delenda. Hæc cum apud ſe reputaſſet, genu flexo humi procumbens, veniam a Deo ſupplex popoſcit, peccata ſua confitens in ipſo Martyrio: quo in loco manuum impoſitionem cum ſolemni precatione primum meruit accipere.* Tunc primum Conſtantinum factum eſſe Catechumenum inde patet. Nam Catechumeni per manus impoſitionem ab Epiſcopis fiebant, ut conſtat ex Concilio Illiberitano, Can. 39. ex Arelat. 1. Can. 6. ex Severo Sulpitio, *Dialogo* 1. & 2. *de miraculis Sancti Martini*; ex S. Auguſtino, lib. 2. de Peccator. meritis & remiſſ. cap. 26. ex Sancto Petro Chryſologo, *Sermonibus* 52. & 105.

Pergit Euſebius: *Hinc ad ſuburbana Nicomediæ digreſſus, convocatis Epiſcopis, ſic ad eos verba fecit. Hoc erat tempus quod jamdudum ſperabam, cum incredibili cupiditate arderem, votiſque omnibus deſiderarem ſalutem in Deo conſequi. Jam tempus eſt, ut ſignum illud quod immortalitatem confert, nos quoque percipiamus; tempus eſt ut ſalutaris ſignaculi participes fiamus. Equidem olim ſtatueram id agere in flumine Jordane, in quo Servator ipſe ad exemplum noſtrum, lavacrum ſuſcepiſſe memoratur. Sed Deus, qui optime novit ea quæ nobis utilia ſunt, hoc in loco nobis idipſum exhibere dignatur. Proinde omnis removeatur dubitatio.* Id eſt, ceſſent omnes dubitare de me, utrum revera Chriſtianus ſim. Nemo in poſterum ſuſpicetur me verbis dumtaxat, non ex intimo cordis affectu, fidem Chriſti amplexum fuiſſe. *Nam ſiquidem Deus vitæ mortiſque arbiter, hic me diutius vitam agere voluerit; idque ſemel decretum eſt, ut in poſterum una cum populo Dei permiſcear, & in Eccleſiam adſcitus, cum reliquis omnibus orationum particeps fiam; eas vivendi leges mihi præſcripturum me eſſe ſpondeo, quæ ſint Deo dignæ. Hæc cum dixiſſet, illi ſolemni ritu divinas cæremonias peregerunt; initiatiſque ei quæcumque neceſſaria erant, ſacrorum Myſteriorum participem eum fecerunt. Solus igitur ex omnibus qui umquam fuerant, Imperatoribus Conſtantinus, in Chriſti Martyriis renatus & conſummatus eſt; & divino donatus ſignaculo, exultavit ſpiritus, renovatuſque eſt, hac divina luce repletus.*

Reſpondent aliqui, ſecum ipſo pugnare Euſebium, qui antea ſcripſerit, Conſtantinum & Nicæno Concilio interfuiſſe, & tot leges ac reſcripta pro Chriſtia-

nis

nis edidiſſe, tot Eccleſias extruxiſſe; Gentiles ad Fidem Chriſti ſuſcipiendam modis omnibus invitaſſe, & Hæreticos ac Schiſmaticos Baſilicis ſuis ſpoliaviſſe: jejuniis etiam atque orationibus vacaſſe in Tabernaculo Crucis imagine inſignito, quod habebat in caſtris, & Dominicos dies, & Martyrum feſta celebraſſe, & *ſacrorum Myſteriorum participem, Pontificis atque Hierophantæ munere functum, & in Paſcha vigiliis cum cæteris* Fidelibus *pernoctaſſe* (cap. 22. & 57. lib. 4.) Denique omnibus Chriſtiani hominis officiis perfunctum. Pugnantia ſcripſiſſe Euſebium luculentius probant ex cap. 32. lib. 1. *De Vita Conſtantini*, cui titulus iſte præfixus eſt: *Quomodo Conſtantinus Catechumenus factus Sacras Scripturas legeret*. Ex quo colligitur, Conſtantinum, ſtatim poſt illam Crucis in cœlo viſionem, factum eſſe Catechumenum: ſui igitur oblitus eſt Euſebius, cum ſub vitæ finem, in templo Martyrum Helenopoli, hunc Imperatorem per manus impoſitionem, & ſolemnem precationem, tunc primum Catechumenum factum eſſe ſcribit.

Sed quamvis adoratio crucis, preces, jejunia, Chriſtianarum ſolemnitatum celebratio, Hæreticorum & Schiſmaticorum compreſſio, præſentia in Conciliis, extructio Eccleſiarum, Epiſcoporum veneratio, legum latio Sanctiſſimarum in Chriſtianæ Reipublicæ bonum, Conſtantinum Gentilem non fuiſſe convincant, ſed ad Chriſti Fidem converſum, & non tantum animo, ſed externa profeſſione Chriſtianum; ex tamen non arguunt ipſum fuiſſe Chriſtianum Sacramentorum Communione & Baptiſmi præſertim conſecratione: immo necdum ſolemni ritu inter Catechumenos conſcriptum fuiſſe probant. Certe quamtumvis in Tabernaculo crucem erexiſſe, oraſſe, & jejunaſſe Conſtantinum, antequam Nicomediam ſub finem vitæ veniret, Euſebius referat, nuſquam tamen legitur, in Eccleſia, ſive cum Fidelibus, ſive cum Catechumenis preces feciſſe, & Sacramenta vel Fidelium, vel Catechumenorum percepiſſe: cum tamen de Helena Auguſta Conſtantini Matre diſerte affirmet, exm in Eccleſia cum teliquis mulieribus conſtitiſſe. Quod autem Conſtantinum Sacrorum Myſteriorum participem fuiſſe ſcribit Euſebius, lib. 4. cap. 22. non innuit ipſum fuiſſe baptizatum, & ad Sacramentorum Communionem cum Fidelibus admiſſum, ſed Myſteriorum, quæ ad generis humani ſalutem Chriſtus Servator operatus eſt, cognitione imbutum, & fide ſua jam eorum participem. Scribit etiam hunc Imperatorem Pontificis atque Hierophantæ munere functum, quia ſuo imperio & exemplo auguſtiorem Paſchatis ſolemnitatem, quantum ad externum apparatum, efficiebat, ut Gentiles ad Chriſtianæ Religionis venerationem tam ſancta tamque magnifica pompa invitaret: ideo cereorum columnas & lampades tota urbe jubebat accendi nocte ſacra Paſchatis: illuceſcente vero die, largas eleemoſynas erogabat. Hoc tantummodo Feſtum ſacratiſſimum celebraſſe Conſtantinum refert Euſebius, nec alibi ipſum oraſſe notat, quam in Palatio, ubi quotidie preces Deo fundebat, non autem in Eccleſia; aut Sacris Myſteriis communicaſſe, ſicut Fideles, die maxime Paſchatis, communicabant. Quæ certe non omiſiſſet Euſebius ſi tunc Baptiſmo initiatus fuiſſet Imperator. Authoris iſtius verba lubet adſcribere: *Ipſe vero, utpote ſacrorum Myſteriorum particeps, in intimis Palatii ſui penetralibus quotidie ſtatis horis ſeſe includens, remotis arbitris, ſolus cum ſolo colloquebatur Deo; & in genua provolutus, ea quibus opus haberet, ſupplici prece poſtulabat. In ipſis autem ſalutiferæ Feſtivitatis diebus, diſciplinæ atque exercitationum vigorem intendens, cunctis animi & corporis viribus collectis, Pontificis, atque Hierophantæ munere fungebatur. Et ipſe quidem cæteris omnibus præibat ad Feſti celebrationem. Sacram autem Vigiliam in diurnum ſplendorem converterat, accenſis tota urbe cereorum quibuſdam columnis per eos quibus id operis erat injunctum. Lampades quoque accenſæ cuncta paſſim loca illuſtrabant; adeo ut hæc myſtica Vigilia quovis vel ſplendidiſſimo die ſplendidior redderetur. Simul vero ac dies illuxerat; Servatoris noſtri beneficentiam imitari ſtudens, univerſis gentibus, Provinciis, ac populis largam manum porrigebat, opulentiſſima donans omnibus munera*. Cap. vero 57. ſcribit quidem Conſtantinum pernoctaſſe cum cæteris, & vota Deo perſolviſſe, ſed non exprimit an in Eccleſia, an vero in Palatio, ubi Deum precari ſolebat intimis in penetralibus, pernoctaverit. Qui enim eamdem noctem, quam Fideles in Eccleſia tranſigebant, & ipſe in Palatio orationi vacans conſumebat, dici potuit cum cæteris pernoctaſſe: *Aderat jam Paſchalis feſti ſolemnitas* (inquit Euſebius) *in qua Imperator vota Deo perſolvens, una cum cæteris pernoctavit*. Sed etſi in Eccleſiis oraviſſet, non ſequeretur eum fuiſſe baptizatum. Eccleſias enim ingredi licebat etiam Gentilibus, excepto Miſſarum tempore, quanto-magis Imperatori, qui ſe Chriſtianum profitebatur? Valentem Imperatorem Arianum ab Eccleſiæ ingreſſu non prohibuit Sanctus Baſilius: quin etiam paſſus eſt ut dona ad altare offerret (ex Theodoreto lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 18.)

Antiocheno Concilio in celeberrimi templi Dedicatione celebrato intereſſe Conſtantium adhuc Catechumenum, Epiſcopi paſſi ſunt. Quidni igitur erga Conſtantinum tam integræ Fidei, tamque inſignis pietatis Imperatorem, cui tot nominibus obſtricta erat Eccleſia, ea indulgentia uſi ſint Antiſtites ut Eccleſias ingredi, & in illis preces fundere, licet nondum Catechumenus poſſet; necnon Conciliis intereſſe ad Fidem & unitatem Eccleſiæ contra Hæreticos & Schiſmaticos protegendam? Hanc diſpenſationem & indulgentiam exemplo Theodoſii Magni firmat Arnaldus Pontacus, in *Notis ad Euſebii Chronicon*: qui Conciliis & Myſteriis interfuit, & tamen ſub fidem vitæ, Sancto Ambroſio teſte, baptizatus eſt. Sed hallucinatus eſt vir eruditus, qui ad Theodoſium retulit, quod nuſquam de Theodoſio, quem multis ante obitum annis baptizatum eſſe conſtat, ſed de Conſtantino Magno dixit Ambroſius, in templo quidem Martyrum Helenopoli diverſatus fuiſſe, & ibi preces fudiſſe refertur ab Euſebio; Sed hac tantum vice Eccleſiam ingreſſus Conſtantinus ante Baptiſmum memoratur, non ut Myſteriis ſacris intereſſet, aut Chriſtianis Sacramentis communicaret: ſed ut ritu ſolemni per manus impoſitionem Epiſcoporum & orationem Catechumenus fieret. Denique ad inſcriptionem capitis 32. *De Vita Conſtantini*, reſpondeo titulos iſtos non ab ipſo Euſebio, ſed ab aliquo recentiore compoſitos fuiſſe. Id probat Henricus Valeſius in Annotationibus, primo ex eo quod indices horum capitulorum inſulſi fere ſunt ac barbari: ſecundo, quod de Euſebio ſemper loquantur in tertia perſona; cum tamen in titulis capitum Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſeipſum ſemper Euſebius in prima perſona nominet. Tertio, quod diſtinctiones capitum nimis crebræ ac frequentes ſunt: quodque una interdum Imperatoris Epiſtola & Conſtitutio plura in capita dividitur, & quaſi diſcerpitur: Quæ res inter legendum ſæpe faſtidium & nauſeam lectori parere ſolet. Præterea, Euſebius in toto illo capite 32. Conſtantinum Catechumenum factum eſſe non dicit, ſed tantum Epiſcopos ab illo evocatos, rationem cœleſtis illius viſionis ei aperuiſſe: ipſum vero exinde lectioni ſacrorum Voluminum operam dediſſe.

Reſpondet ſecundo Baronius, nullam hac in Quæſtione fidem adhibendam eſſe Euſebio, quod Arianorum ſignifer extiterit, atque Imperatori Conſtantino collatum Romæ a Silveſtro Baptiſmum ſubticuerit in gratiam Conſtantii Imperatoris: ne ſcribens Conſtantinum a Sancto illo Pontifice baptizatum, filium ejus Conſtantium paternæ Fidei deſertorem & transfugam, impietatis, & apoſtaſiæ redarguere videretur.

Verum, pace Eminentiſſimi Authoris dixerim, leviſſima eſt illa conjectura. Fuerit enim Arianorum ſignifer Euſebius: an ideo veriſimile eſt ipſum in Hiſtoria mendacem eſſe, ubi de Ario & Arianorum cauſa non agitur? An exiſtimandum eſt ipſum res proxime geſtas, quarum adhuc recentiſſima eſſet memoria, plane aliter ac geſtæ eſſent, ſcriptis prodere auſum fuiſſe, ſpirantibus teſtibus rerum illarum oculatis, a quibus tam inſolentis tamque putidi mendacii convinci cum ſummo ſuo dedecore potuiſſet? Sane ſi Baptiſmum Conſtantino Romæ a Sancto Silveſtro collatum ſiluiſſet tantummodo Euſebius, ſicut & alia multa damnationem Arianæ Hæreſeos, & Nicæni Concilii celebrationem ſpectantia ſilentio præterit

terit (quam ob cauſſam ejus Hiſtoria Eccleſiaſtica a Gelaſio in Romana Synodo ex parte improbata eſt, & a Photio cenſoria virgula notata) ſi, inquam, de Baptiſmo Conſtantini Romæ ſiluiſſet tantum Euſebius, alicujus eſſet ponderis Baronii conjectura. Verum cum aſſerat ita luculenter, Conſtantinum ſub finem vitæ in ſuburbio Nicomediæ Baptiſmo initiatum: præter omnem fidem eſt quod infidus hac in parte fuerit Hiſtoricus. Adhuc enim ſuperſtites erant, qui Romæ baptizatum noſſent, ac ejus Baptiſmi adſuiſſent ſpectatores: ſpirabant ſexcenti teſtes, qui negaſſent illum Nicomediæ baptizatum, quique Euſebium imposturæ palam conviciſſent.

Præterea. Euſebio derogare fidem in rebus Hiſtoricis Arianorum cauſam nullatenus ſpectantibus, nec juvantibus, quia Arianus fuit, ineptum & incruditum eſt: cum Euſebium tamquam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Parentem venerata ſit antiquitas: cum ejus Hiſtoriam *præclare contextam & laude dignam*, Sanctus Hieronymus ſenſerit, Epiſtola 65. & lib. 1. *Apologiæ adverſus Rufinum*: Cum Gelaſius ejus Hiſtoriæ libros, *propter rerum notitiam ſingularem, quæ ad inſtructionem pertinent, uſquequaque non eſſe renuendos* decernat: Cum Pelagius II. Romanus Pontifex, Epiſtola 3. ad Epiſcopos Iſtriæ, ipſum hoc encomio exornet, *Quid in Hiſtoriographis inveniri Euſebio honorabilius poteſt?* Cum Gelaſius Cyzicenus, lib. 2. cap. 1. vocet Euſebium *Eccleſiaſtici fundi præſtantiſſimum aratorem, veri ſtudioſiſſimum, & inter veteres Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores fide digniſſimum*. Cum Chronicon Alexandrinum *prudentiſſimum ſcriptorem* vocet; quo elogio & Sanctus Hieronymus, Epiſtola 65. ipſum commendavit: Cum denique ipſi vitio vertendum plurimi ex eruditis non cenſeant, ſilentium de rebus Arii, & de Nicænæ Synodi adverſus ipſum decretis, Socratem ſecuti, qui Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, lib. 1. ſic ipſum excuſat. *Euſebius Pamphili res in Eccleſia geſtas decem libris complexus, Principatu Conſtantini Hiſtoriam ſuam terminavit, quo tempore perſecutio Diocletiani adverſus Chriſtianos finem accepit. Idem in libris quos de Vita Imperatoris Conſtantini conſcripſit, ea quæ ad Arium pertinent, ſingillatim minime eſt executus, quippe qui, ut in encomiis fieri ſolet, Imperatoris laudes & Panegyricam Orationem contexere magis in animo haberet, quam res geſtas accurate commemorare*. Quamquam iis non aſſentiamur, qui ſilentium ejus excuſant.

Tertio parum intererat Conſtantii, quando, ubi, & a quo fuiſſet baptizatus Conſtantinus, ut in illius gratiam hoc mendacium fabricaſſe Euſebius ſupponatur. Satiſque aliunde notum erat, Conſtantinum Ariani dogmatis hoſtem acerrimum extitiſſe, ut ab ejus fide & veſtigiis alienus & transfuga cenſeretur Conſtantius. Sed eſto, Euſebius tam impudenter mentitus ſit, cur nullus veterum Scriptorum mendacium illud ſubodoratus eſt? cur omnes in Euſebii ſententiam deſcenderunt, & cum ipſo affirmarunt Conſtantinum morti proximum in ſuburbanis Nicomediæ baptizatum fuiſſe?

Ita Socrates, lib. 1. cap. 39. *Conſtantinus quintum & ſexageſimum ætatis ingreſſus annum, in morbum incidit. Relicta ergo Conſtantinopoli, navigio delatus eſt Helenopolim, ut aquis calidis, quæ juxta urbem illam ſita ſunt, uteretur. Sed cum morbum ingraveſcere ſenſiſſet, lavacrum quidem diſtulit. Helenopoli autem abſcendens, Nicomediam profectus eſt. Illic in ſuburbano degens: Chriſtianum Baptiſma ſuſcepit*.

Ita Sozomenus lib. 2. cap. 34. *Cum morbus ingraveſceret, Nicomediam deportatus eſt. Ibi in ſuburbano degens, Baptiſmi Sacramenta ſuſcepit*.

Ita Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 32. *Imperator Nicomediæ degens, morbo corripitur. Cumque incertum eſſe exitum vitæ animadverteret, divini lavacri gratiam ſuſcepit. Quod quidem ad id uſque temporis diſtulerat, cum in Jordane illud ſuſcipere deſideraret*. Iſtud Theodoreti teſtimonium refert & approbat Evagrius, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 41.

Ita Sanctus Hieronymus in *Chronico*, ad annum ultimum Conſtantini Imperatoris, *Conſtantinus*, inquit, *extremo vitæ ſuæ tempore baptizatus*. Addit quidem, ipſum *in Arianum dogma declinaſſe*: quod falſum eſſe contendimus: ſed non ideo falſum eſt, quod ejus de Baptiſmo refert. In eo enim Veteres omnes conſentientes habet: at in altera aſſertionis parte eoſdem habet adverſarios, & præcipue SS. Athanaſium, Hilarium, & Epiphanium, ut infra videbimus.

Probatur etiam ex Sancto Ambroſio in Oratione habita in funere Theodoſii Imperatoris, *Nunc ſe*, inquit, *auguſtæ memoriæ Theodoſius regnare cognoſcit, quando in regno Domini Jeſu eſt, & conſiderat templum ejus. Nunc ſibi Rex eſt, quando recipit, etiam filium Gratianum, & pulcherrima ac dulciſſima ſibi pignora quæ hic amiſerat, quando ei ſua Placilla adhæret, quando Conſtantino adhæret. Cui licet Baptiſmatis gratia in ultimis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quod primus Imperatorum credidit, & poſt ſe hæreditatem Fidei Principibus dereliquit, magni meriti locum reperit*.

Probatur inſuper authoritate totius Concilii Catholicorum Epiſcoporum, qui edicto Conſtantii compulſi, Ariminum convenere. Hi enim in Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem data ita ſcribunt: *Fuit nobis perſuaſiſſimum, iniquum eſſe, cum Imperator Conſtantinus, ab obitu ſuo dignus omni memoria, hanc fidem omni cura & diligentia conſcriptam promulgarit, tum demum, ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem ſibi debitam tranſlatus eſt, aliquid novi in ea fide moliri velle*. Hæc Epiſtola extat apud Sanctum Athanaſium, *lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ*, & apud Socratem, lib. 2. cap. 37. Sozomenum, lib. 4. cap. 18. Theodoretum lib. 2. cap. 19. Caſſiodorum in fine lib. 3. *Hiſtoriæ Tripartitæ*, & Sanctum Hilarium in *Fragmentis*.

Depravatum Epiſtolæ textum inclamant Baronius, & ejus pediſſequi, & in textu Sancti Athanaſii, loco Conſtantini, Conſtantem haberi. Verum legi non animadvertit Author Eminentiſſimus in Græco textu Κωνςαντῖνον, cum apud Sanctum Athanaſium, tum apud tres Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores mox laudatos, idque in MSS. omnibus codicibus & excuſis, quos legit, & inter ſe contulit Valeſius, qui & Conſtantinum ubique vertit: licet in Latina S. Athanaſii verſione, interpretis aut Typographi oſcitantia, legatur *Conſtantis Imperatoris* nomen. Et ſane de Conſtantino Magno, non de Conſtante, aut Conſtantino Juniore ſcripſiſſe Patres Ariminenſes, conſtat ex iis quæ eadem in Epiſtola paulo ſuperius ſcribunt. *Indecens enim & nefarium aliquid ex recte & juſte decretis, & ex rebus Nicææ publice cum Illuſtriſſimo Principe Conſtantino patre tuo per accuratam deliberationem conſtitutis aliquid immutare velle*.

Præterea, primitivus iſtius Epiſtolæ textus, qui Latinus fuit, teſte Sancto Athanaſio, *Conſtantinum* habet, non *Conſtantem*, ut patet ex illius exemplari apud Sanctum Hilarium, in *Fragmentis*.

Somniarunt aliqui, ad Concilium Mediolanenſe referri Fidem illam, cujus de conſcriptione loquitur Patrum Ariminenſium Epiſtola: ac proinde Imperatorem, quo præſente conſcripta dicitur, & qui poſt Baptiſmum ad quietem Dei commigravit, non fuiſſe Conſtantinum, ſed Conſtantem.

Verum neque Concilio Mediolanenſi Catholicorum anno Chriſti 347. celebrato, Conſtantem interfuiſſe legimus; & quamvis interfuiſſet, laudata Patrum Ariminenſium verba referri ad ipſum non poſſunt. Imbecille namque fuiſſet argumentum ab exemplo Conſtantis petitum, ad ſuadendum Conſtantio ut nihil in Fide innovari pateretur. Conſtans enim frater erat Conſtantii natu minor, quem reveritus nuſquam fuerat, immo a quo ſemper, tum ob Religionem, tum ob Imperii negotia diſſenſerat. Quid igitur ſperare potuiſſent ſe a Conſtantio impetraturos Patres Ariminenſes, ſcribendo, abſurdum eſſe aliquid innovare in fide quæ ſub juniore ejus fratre conſtituta fuerat? Certe Sardicenſi, & Mediolanenſi Conciliis, ſub Conſtantis patrocinio celebratis, Philippopolitanum, & Antiochenum, ſua authoritate convocata & peracta, opponere Conſtantius potuiſſet. Et aliunde tantum abeſt ut abſurdum & iniquum videatur fratrem natu majorem aſſenſum non præbere, iis quæ a fratre juniore approbata ſunt: ut potius majoribus minorum improbare conſilia, & eos imprudentiæ

tiæ

Digitized by Google

tuæ arguere ſolemne ſit. Quamobrem Sanctus Athanaſios Conſtantio nuſquam exprobrat junioris fratris contemptum, aut ejus exemplum ipſi proponit; ſed Religionem & Fidem Patris Nicænique Concilii decreta ipſi ſtatuit ob oculos, ut conſtat ex Epiſtola ipſius *ad Solitarios*, & ex Theodoreto, lib. 2. Hiſtoriæ cap. 5. Denique cum octavus tantum annus a nece Conſtantis numeraretur, Ariminenſis tempore Concilii, & quod ſub eo conſtitutum fuerat, adhuc recens eſſet; quomodo ad ipſum referri hæc laudatæ Epiſtolæ verba poſſunt? *Nefas putamus aliquid inde mutilare, & tot Sanctos, & Confeſſores, & Succeſſores Martyrum, ipſius tractatus conſcriptores in aliquo removere, cum & ipſi præteritorum Catholicæ Eccleſiæ Scriptorum cuncta ſervaverint. Manſitque uſque in hæc tempora, quibus Pietas tua a Deo Patre per Deum, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, poteſtatem regendi orbis accepit.* Perſpicuum eſt Patres Ariminenſes de Conſtantino Conſtantis Conſtantiique patre, & de Concilio Nicæno fuiſſe locutos, cujus Fidem palam impugnari nuſquam permiſit religioſiſſimus Imperator. Porro quæ interjacent de Urſacio & Valente, & de Concilio Mediolanenſi in Epiſtola Patrum Ariminenſium, * ab his verbis, *Ideo Urſacius & Valens*, uſque ad iſta excluſive, *Conſtantino præſente in hoc*, per parentheſim intelligenda ſunt, vel certe tranſpoſita merito poſſunt videri, vel caſu, vel induſtria: quia nimirum incidens de Valente & Urſacio mentio priorem de Nicæna Synodo ſermonem interturbavit: qui poſt poſt unam periodum reſumptus eſt. Id legenti illam Epiſtolam perſpicuum erit. *Nefas enim duximus recte & juſte ſancitorum aliquid mutilare, & eorum qui in Nicæno tractatu conſederant, una cum glorioſæ memoriæ Conſtantino patre Pietatis tuæ. Qui tractatus manifeſtatus eſt & inſinuatus mentibus populorum, & contra Hæreſim Arianam tunc oppoſitus invenitur, ut non ſolum ipſa, ſed etiam reliquæ Hæreſes inde ſint expugnatæ. A quo ſi aliquid demptum fuerit, venenis Hæreticorum aditus panditur.* Poſt hæc Patres Valentis & Urſacii incidenter meminerunt. *Ideo*, inquiunt, *Urſacius & Valens in ſuſpicionem ejuſdem Hæreſeos venerunt aliquando, & ſuſpenſi erant a communione, & rogaverunt veniam, ſicut eorum continent ſcripta: quam meruerunt tunc temporis a Concilio Mediolanenſi, adſiſtentibus etiam Legatis Romanæ Eccleſiæ.* His interjectis, reſumitur ſermo interruptus de Nicæna Synodo. *Conſtantino præſente in hoc*, Nicæno ſcilicet tractatu (ut clarius exprimit Sozomenus) *cum magno examine fuiſſet conſcriptum, quod recens baptizatus, ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare, & tot Sanctos, & Confeſſores, & ſucceſſores Martyrum ipſius Tractatus* (Nicæni) *conſcriptores in aliquo removere; cum & ipſi præteritorum Catholicæ Eccleſiæ Scriptorum cuncta ſervaverint. Manſitque uſque in hæc tempora, quibus Pietas tua a Deo Patre per Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum poteſtatem regendi orbis accepit.* Poſt hæc ſi adjuncta eſſent quæ de Valente & Urſacio intertexta ſunt, magis eſſet connexa, & melius flueret oratio, ut ſplendeſcit ex iis quæ ſequuntur. *Verum miſeri homines* (Urſacius nimirum & Valens) *& infelici ſenſu præditi, iterum auſu temerario ſe præcones impiæ doctrinæ renuntiarunt: & nunc etiam conantur convellere, quod fuerat poſitum ratione*, &c. Hanc tranſpoſitionem odoratus eſt vir eruditus Henricus Valeſius, in *Annotationibus ad Socratem*. Hunc itaque locum de Conſtantino Magno intelligendum eſſe palam eſt: adeoque cum Patres Ariminenſes ejus Baptiſmum & commigrationem ad quietem Dei nullo intervallo ſejungant, locupletiſſimum teſtimonium præbent de Baptiſmo paulo ante mortem ab illo Imperatore ſuſcepto.

* ad Socr. & Theodoret.

His ſuffragatur Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis in *Chronico*. Ex recentioribus vero hanc ſententiam propugnant Aeneas Sylvius in Dialogis biennio ante Pontificatum ſuum editis, Cardinalis Cuſanus, lib. 3. *Concordantiæ Catholicæ*, cap. 2. Vir doctiſſimus Hermannus Doctor Sorbonicus in Obſervationibus ad Vitam Sancti Athanaſii, quam Gallico ſermone tam accurate, quam eleganter conſcripſit, & quotquot ſunt, ut plurimum, eruditi.

Cardinalis Baronii, & P. Nicolai argumentis reſpondetur.

Contra pugnatur Baronii Cardinalis momentis. Acta Silveſtri fidem faciunt Conſtantinum Romæ baptizatum a Silveſtro. Quæ Acta quantæ fuerint ac eſſe debeant in Eccleſia authoritatis, teſtis eſt Hadrianus I. Pontifex Maximus, qui ea ad vindicandum ſanctarum imaginum cultum laudavit in Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem. Teſtis & Gelaſius Pontifex apocryphorum ſeveriſſimus & accuratiſſimus cenſor, qui in Concilio Romano teſtatur Acta illa Silveſtri a multis Catholicis tum Romæ, tum alibi legi. Non igitur baptizatus eſt Nicomediæ ſub vitæ finem Conſtantinus.

Confirmatur ex Concilio Romano ſub Silveſtro, anno Chriſti 324. in cujus exordio hæc habentur: *Eodem tempore cum multi nobiles gauderent, quod Conſtantinus baptizatus a Silveſtro Epiſcopo Urbis Romæ, & mundatus fuiſſet a lepra pro beneficio quod accepit a Domino noſtro Jeſu Chriſto, per Silveſtrum Epiſcopum cœpit integre prædicare Dominum Jeſum Chriſtum, & confiteri ejus beneficia*, &c. Igitur Conſtantinus Imperator Romæ a S. Silveſtro baptizatus eſt.

Acta S. Silveſtri apocrypha.

Reſpondeo ad primum, ex Actis Sancti Silveſtri nullum erui poſſe alicujus ponderis argumentum, quæ (vel ipſo Baronio teſte) putidis infarta ſunt mendaciis. Narrant illa factam eſſe Romæ Synodum anno Chriſti 315. cui diverſarum Provinciarum Epiſcopi numero 75. interfuere, Sacerdotes Judæorum 109. exceptis iis 12. qui ab Iſachar Pontifice diſputationis gratia miſſi fuerant, ut coram ipſorum patrona Helena Auguſta, & Conſtantino Imperatore de Religione differerent. Helena enim tunc adhuc Gentilis, ſed a Judæis pene Judæa effecta, & commota in Conſtantinum filium, quod Chriſtianam Religionem ſectaretur, ad eumdem inſenſo animo ſcripſit, multaſque in Chriſtum blaſphemias evomens, ipſum ad Judæorum amplectendam religionem invitavit. Hæc præclara illa, & adeo laudata Silveſtri Acta. Qua in narratione, quot verba, tot fere mendacia ſunt. Quis enim credat in unum Concilium conveniſſe Chriſtianorum Antiſtites, & Judæorum Sacerdotes ad diſputationem de Religione ineundam? Quis duodecim Rabbinos ab Iſachar Summo Sacerdote delectos, ſibi fingat, qui contra Chriſtianam Fidem diſputarent, cum exploratiſſimum ſit a tempore excidii Hieroſolymitani deſiiſſe creari Summos Pontifices, prorſuſque exoleviſſe apud eos Pontificis nomen? Quis Helenam adhuc Gentilem, & in Judæorum Religionem propenſam credat, Conſtantino jam Chriſtiano, reclamante Sancto Paulino Epiſtola 11. *Ad Severum*, & nemine Veterum id memorante? Nonne immane mendacium eſt, quod in iiſdem Actis legitur, Sanctum Silveſtrum jejunium Sabbati abrogaſſe; quod conſtat ab aliis Pontificibus Silveſtri ſucceſſoribus ſumma religione obſervatum? Nonne pariter impoſtura eſt, quod in iiſdem Actis legitur, Silveſtri inſtitutum eſſe, ut dies hebdomadis prima, *Dominica* dicatur, cum ex Apocalypſi conſtet, ipſis Apoſtolorum temporibus ita fuiſſe nuncupatam? Cur ergo Baronius & Baroniani velint ut mendacibus Actis adhibeamus fidem, ubi de Conſtantini Baptiſmo agitur, quibus ipſi fidem derogant in aliis, quæ ipſis non placent? Quid quod in ipſa narratione de Conſtantini Baptiſmo Acta illa mendaciis inſperſa ſunt? Aſſerunt Silveſtrum in Soracte monte latitaſſe, ut Conſtantini adhuc Patria ſectantis perſecutionem fugeret. Qua fide Conſtantinus oſtenſo cœlitus ſigno Crucis ante multos annos ad Chriſtianam Religionem vocatus: Conſtantinus qui Religione tanta Crucem deinceps coluit; qui tot in Eccleſiæ utilitatem ac gloriam leges condidit; qui tot pias voces paſſim protulit; qui omnes ad Fidem Chriſtianam invitabat, licet coageret neminem; qui adverſus Donatiſtarum Schiſma & nefarios auſus Eccleſiam cura adeo vigili, animo ita generoſo, pietate adeo mirabili protexit: qua, inquam, fide ille Conſtantinus repente ad ethnicam ſuperſtitionem defeciſſe, idololatriam amplexus eſſe, perſecutionem moviſſe dici poteſt, præter omnium Veterum fidem? A vero pariter abhorret, quod eadem Acta referunt, Conſtantinum lepra divinitus percuſſum, cujus ad curationem balneum ex recenti infantium cruore parare decreverat ex Aruſpicum conſilio. Non leve certe mendacii indicium eſt, quod Veterum Scriptorum nemo tantum miraculum literis commendaverit. Sed

Jucu-

luculentiori argumento tota hæc fabula ſubvertitur. Julianus Apoſtata Chriſtianis objiciebat (apud Sanctum Cyrillum Alexand. lib. 7. *contra Julianum*) Baptiſma neminem a lepra mundaſſe, aut ab aliis corporis morbis ſanaviſſe; adeoque ſtulte credi quod morbos animi, ſcilicet peccata expungat. *Et leproſi quidem lepram Baptiſma non adimit* (inquit) *nec impetigines, aut vitiligines, nec verrucas infeſtas, nec podagram, nec dyſenteriam*, &c. *Adulteria vero, rapinas, & omnia omnino peccata eximet?* Quid ad hæc Sanctus Cyrillus? Reſpondet-ne Juliano, falſum eſſe quod Baptiſma Chriſti nullum leproſum ſanaverit, ſiquidem Conſtantinus fuerat a lepra Baptiſmate ſanatus? Hac certe reſponſione Cyrillus Juliano ſilentium impoſuiſſet: nec eam neglexiſſet ita obviam, ſi tam celebre in Conſtantini Baptiſmate contigiſſet miraculum.

At non ita reſpondet Cyrillus, ſed Baptiſmi virtutem curandis etiam corporis morbis parem futuram, ſi Deus vellet. *Si Chriſtus annuerit, ad hoc etiam aqua nobis ſufficiet, nec impedimento quidquam fore facile videbimus, ſi vim ejus ineffabilem & ſupra omnem naturam poſitum reputaverimus. Quod enim miraculi genus ab eo factum non eſt? Nutu enim præpotenti leproſos purgavit, hydropicos morbo liberavit, claudo ſolo voluntate gradiendi officium reſtituit: cæco præcepit aquis Siloe oculos abluere, quo facto inſolitum ei lumen affulſit. Qui ergo res tam eximias nullo labore perfecit, & aquis ipſis ſuæ poteſtatis efficacitatem indidit, numquid plane gratiam, quæ per Sanctum Baptiſma tribuitur, omni morbo corporeo potentiorem effecerit? Sed in alios uſus ipſam nobis datam eſſe contendimus*. Propter hanc itaque de lepra Conſtantini Baptiſmo purgata fabulam, explodi merito debent Acta Silveſtri.

Præterea, quid hæc ſibi volunt verba, quibus Apoſtoli Petrus & Paulus compellaſſe Conſtantinum finguntur: *Hanc viciſſitudinem Salvatori tuo compenſa, ut omnes juſſu tuo per orbem totum Romanæ Eccleſiæ reſtaurentur?* Quam putida & barbara locutio! denique nullam veri ſpeciem præfert illa Conſtantini a Silveſtro percontatio, *Qui eſſent Dii Petrus & Paulus?* Scilicet Conſtantinus, qui toties unum Deum profeſſus fuerat: qui Chriſtianæ Religionis dogmata edoctus fuerat, qui in ſuo comitatu Epiſcopos habuerat, ſubito in Chriſtiana Religione tam rudis evaſit, ut ignoraret an Petrus & Paulus Dii eſſent.

Nec vero majoris apud nos fidei & authoritatis eſſe debent Acta illa Silveſtri, quod ipſa Hadrianus I. laudaverit. Ea enim laudavit, quod ob ſuam antiquitatem, ad aſſerendam ſacrarum imaginum venerationem conſerre aliquid poſſent: unde ſolum inferri ex Hadriani teſtimonio poteſt, Catholica in illis Actis dogmata contineri. Sed non ſequitur propterea, geſtis quæ ibidem referuntur, fidem eſſe adhibendam. Hadrianus *Epiſtola 3. ad Carolum Magnum* ea Actis Silveſtri narrat mirabile illud ex Chriſtianis Judæiſque Sacerdotibus conflatum Concilium, cui Sanctus Silveſter cum plurimis Epiſcopis præfuit. Nec tamen hac in re Hadriano aſſenſum præbet Eminentiſſimus Cardinalis, aut ſincera eſſe quoad hoc caput Silveſtri Acta profitetur; immo fabuloſum eſſe agnoſcit illud Concilium. Nobis igitur quoad alia, quæ magis certa non ſunt, immo æque evidenter falſa idem licere, Baronii Sectatores non graventur.

Nec obſtat rurſus, quod in Septima Synodo Œcumenica lecta ſit illa Hadriani Epiſtola, ex qua Acta Silveſtri vindicari videntur. Non enim certæ ac indubiæ ſunt authoritatis Scriptorum Eccleſiaſticorum libri omnes, ex quibus teſtimonia aliqua proferuntur in Conciliis ad Fidei dogma confirmandum, ut omnia facta in iis recenſita negari abſque temeritate non poſſint. Alioqui ſequeretur temerarium eſſe, qui Origenem cum dæmonibus damnatum inficiaretur, & alia hujuſmodi negaret, quæ referuntur in *Prato Spirituali*, vel in quibuſdam Sanctorum Vitis, quibus ex Operibus in eadem 7. Synodo teſtimonia pro ſacrarum imaginum cultu prolata ſunt.

Non obſtat denique quod Gelaſius Acta illa Silveſtri in multis Eccleſiis recipi aſſerat, nec ea cenſura percellat ſua. Id enim ſolum probat nil in eis Fidei contrarium reperiri, quo ex eorum lectione metuendum ſit Fidelibus: & aliunde non immerito dubitari poteſt, num Acta illa Silveſtri quæ habemus, eadem ſint cum illis quæ ſunt a Gelaſio probata.

Ad confirmationem reſpondeo, Concilium illud Romanum fictitium eſſe. Id patet primo ea Prologo illius Concilii, qui damnatum ibi Photinum ait. At Photini Hæreſis longe poſtea emerſit, nec ante Sirmienſe Concilium damnata eſt. Secundo, ex falſa conſignatione Conſulum. Dicitur enim celebratum Conſtantino Auguſto III. & Priſco Coſſ. quod Faſtis Conſularibus repugnat. Anno enim 324. in quem incidiſſe fertur illud Concilium, non Priſcus ſed Criſpus cum Conſtantino iniit Conſulatum. Tertio, quia dicitur collegiſſe Concilium Silveſter intra Thermas Trajanas *Compresbyteros vel Coepiſcopos, vel Diaconos ſuos, cives Romanos*. Quaſi credibile ſit ducentos octoginta quatuor Epiſcopos cives Romanos fuiſſe; aut ſaltem centum triginta novem quos recenſet, poſt tot Eccleſiæ perſecutiones, idololatria adhuc dominante. Æque incredibile eſt quod ait, cæteros Epiſcopos ea Græcia advenniſſe. Ad Concilium ſcilicet Occidentis, & Provinciale dumtaxat, in quo nulla de Fide futura erat Quæſtio, tot Epiſcopi adventaſſent. Quarto, ſuis nominibus recenſentur fictitii illi Antiſtites, non addito nomine Epiſcopatus, præter antiquum Eccleſiæ morem. Quinto, quia dicuntur ſtetiſſe in illo Concilio Presbyteri ad terga Epiſcoporum quod Romanæ Eccleſiæ moribus repugnat, in qua ſolemne fuiſſe, ut ſederent Presbyteri ſcribit Sanctus Hieronymus Epiſtola 89. Sexto, Helena Conſtantini mater ſubſcripſiſſe dicitur Concilio, quod ridiculum eſt, & ab Eccleſiæ moribus penitus alienum, cum nullæ umquam mulieres, etſi Reginæ, vel Imperatrices, ad ſacros illos cœtus admiſſæ fuerint, multo minus Eccleſiaſticis decretis ſubſcripſerint. Septimo, in hoc Concilio conſtituti leguntur inepti & Scripturæ Sacræ, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, immo & ſenſui communi repugnantes Canones. Talis eſt ille. *Nullus Epiſcoporum Virginem ſacratam maritali conſortio expetierit benedicere, niſi comprobaverit 72. annorum eſſe conſtitutam*. Quis umquam audivit ſacrari virgines maritali conſortio aut 72. annum expectari ut benedicerentur, aut mulieres matrimonio junctas in Virginum ordinem referri.

Concilium Romanum ſub Silveſtro fictitium & apocryphum.

Ejuſdem farinæ eſt ille Canon: *Non damnabitur Præſul niſi in 72. Presbyter autem niſi in 44. teſtimoniis non damnabitur*. At conſtans fuit in Eccleſia Diſciplina, ut a duodecim Epiſcopis poſſet Epiſcopus judicari. Nec uſquam auditum eſt 44. teſtimonia ad ſententiam in Presbyterum ferendam neceſſaria eſſe, dicente Chriſto: *In ore duorum, vel trium, ſtat omne verbum*. Pergit præclarus ille Canon: *Subdiaconus, Exorciſta, Lector, niſi* [*ſicut ſcriptum eſt*] *in ſeptem teſtimoniis, filios & uxores habentes, & omnino Chriſtum prædicantes*, Ubi illud ſcriptum? Præterea, ad quos illa verba referuntur, *Filios & uxores habentes, & omnino Chriſtum prædicantes?* An ad Subdiaconos, Acolythos, Exorciſtas, & Lectores? An ad illos qui teſtimonium adverſus ipſos ferre poſſunt? Si primum, iſtud quoad Subdiaconos, repugnat alteri Canoni ejuſdem Concilii, prohibenti ne Subdiaconi ad nuptias tranſeant. Quoad alios vero, ineptum ſenſum parit, quod nimirum Clerici minores nedum uxores & filios habere poſſint, ſed debeant. Si ſecundum, abſurdus pariter fit ſenſus, quod ſcilicet debeat quis uxorem & filios habere, ut idoneus in Clericos teſtis eſſe poſſit.

Sic Canone 11. ſancitur ut nemo fiat Acolythus, niſi fuerit Lector annis triginta. Quis hoc umquam legit in Eccleſia obſervatum? Item Actione 2. poſtulantibus Presbyteris, Diaconibus, & univerſo Clero, ut Silveſter Priſcum & Theodorum Diaconos ordinaret, dicitur Silveſter eos ſubordinaſſe, non ordinaſſe. Quid ſibi vult illa ſubordinatio?

Canon 13. ſic habet: *Nemo enim, niſi velamen cæleſte acceperit primum conjugii per manus Sacerdotis, ad Clericatus honorem accedat*. O egregium Canonem, qui ineundum conjugium ſanciat ante ſuſceptionem Clericatus. Denique Concilium illud barbaris locutionibus, & craſſam redolentibus ignorantiam, totum ſcatet. Sic *Curiam dici* notat *a cruore*. Sic dicit, *Silveſtrum fixiſſe Canonem, & omnibus Epiſcopis aſperſiſſe*. Sic dicitur *Epiſcoporum chirographus*

cu-

cucurriſſe. Præter alia plurima, quæ fictitium ac ſuppoſititium Concilium arguunt, cujus proinde nulla ſit authoritas ad probandum Conſtantinum Romæ baptizatum a Silveſtro.

Objiciuntur ſecundo Acta Liberii, quæ Creſconii Collectioni inſerta ſunt, in quibus refertur ex libro quodam Silveſtri, Conſtantinum a lepræ morbo in Baptiſmo crucis ſignaculo liberatum; indignatum vero eſſe Conſtantium ejus filium longe poſt mortem patris, quod Liberius ſparſiſſet in vulgus, Conſtantinum a Silveſtro mundatum olim a lepra ſacro Baptiſmate: ob eamque cauſam, gravia in eum comminatum fuiſſe. Conſtantinus igitur a Sancto Silveſtro Romæ baptizatus eſt, & a lepra vi ſacri Baptiſmatis mundatus.

Confirmatur ex Gregorio Turonenſi, lib. 2. Hiſtor. Francor. 31. ubi Clodovei Baptiſmum deſcribens, ait: *Procedit novus Conſtantinus ad lavacrum deleturus lepræ veteris morbum, ſordenteſque maculas geſtorum antiquorum recenti latice deleturus*. Spiritalem peccatorum lepram, quam in anima Clodovei ſacrum Baptiſma deterſit, cum lepra corporea, a qua Conſtantinus Baptiſmatis virtute mundatus eſt, comparat Gregorius Turonenſis.

Reſpondeo, Acta iſta Liberii ex eadem officina prodiiſſe, atque Acta Silveſtri: eorum ſuppoſitionem arguere altiſſimum Veterum ſilentium, qui in Liberii geſtis & colloquiis cum Imperatore Conſtantio colligendis diligentiſſimi fuerunt, ut conſtat ex præclaro illo Dialogo, quem Theodoretus refert, lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. cap. 15. Illa Acta multis obſita mendis agnoſci a Baronio, adeoque perperam ut monumentum certæ & inconcuſſæ authoritatis laudari. Non eſſe denique veriſimile, quod Liberii tempore, quo recens adhuc erat Baptiſmi Conſtantini memoria, nec evaneſcere potuerat ex hominum animis tam celebre de curata ejus lepra miraculum, ſi verum fuiſſet, Conſtantium Liberio fuiſſe indignatum quod illud ſparſiſſet in vulgus: aut facti illius famam a Liberio primum fuiſſe vulgatam, quæ (ſi verum illud fuit, & in Urbis, orbiſque totius luce patratum) omnium aures & animas invaſerat.

Ad confirmationem reſpondeo, Gregorium Turonenſem, vel ex Actis Silveſtri jam confictis deceptum: vel de peccatorum lepra intelligi: cæterum de Baptiſmatis Conſtantini loco & tempore non loqui.

Objicies tertio teſtimonium Nicolai I. in Epiſtola ad Michaelem Græcorum Imperatorem; ubi quoddam Silveſtri decretum laudans ait: *Conſonat huic neceſſariæ ſententia S. Silveſter & Magni Conſtantini baptizator*.

Confirmatur ex Anaſtaſio Bibliothecario in Chronico; ubi Conſtantinum Baptiſmum Romæ ſuſcepiſſe narrat, anno Imperii ſui 18.

Confirmatur ſecundo ex Nicephoro lib. 7. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, capp. 33. & 34. baptizatum pariter a Silveſtro Romæ Conſtantinum aſſerente, idque ſatis probare baptiſterium Conſtantini, quod in teſtimonium ejus rei certiſſimum Romæ aſſervatur. Addit, Arianorum figmentum eſſe quod morti proximus Baptiſmum Nicomediæ ſuſceperit: idque ex eo facile refelli, quod Eccleſia a Silveſtro eum Romæ baptizatum eſſe certo prædicat. Idem ante Nicephorum ſcripſerat Theophanes.

Reſpondeo ad primum, Nicolaum I. vocaſſe Silveſtrum Magni Conſtantini baptizatorem, pſeudepigraphis Silveſtri & Romani Concilii Actis falſo perſuaſum. Unde ſicut nullus eruditorum jam diffitetur ſuppoſitas eſſe veterum Pontificum Epiſtolas, quamvis illas vindicaverit Nicolaus I. ut nova ſibi contra antiquam diſciplinam in exauthoratione Epiſcoporum jura vindicaret: ita nec ipſius authoritas tanti hac in Quæſtione fieri debet, ut contra Veterum omnium fidem, Romæ baptizatus a Silveſtro Conſtantinus aſſeratur, quia id obiter Nicolaus Pontifex ſcripſit.

Iiſdem Pſeudepigraphis Silveſtri Actis deceptus Wandalbertus Diaconus, de Sancto illo Pontifice, in Martyrologio, ita ſcripſit:

Pontificum Primus tranquillam cernere pacem
Qui meruit Dominoſque orbis purgare lavacro.

Ad utramque confirmationem reſpondeo, majorem fidem adhibendam eſſe antiquis Authoribus, nimirum Euſebio, Socrati, Sozomeno, Theodoreto, Evagrio, Gelaſio Cyziceno, Ariminenſis Concilii Patribus, & SS. Hieronymo, Ambroſio, Iſidoro, quam recentioribus, Anaſtaſio, Theophani, Nicephoro. Baptiſterium porro Conſtantini, ex quo argumentum ſumit Nicephorus, non probat quod Romæ Baptiſmo initiatus fuerit. Quidni enim Conſtantini baptiſterium dicatur, quia ipſius magnificentia in aliorum uſum extructum eſt?

Objicies quarto. Ethnici ipſi Authores Baptiſmum a Conſtantino Romæ ſuſceptum non obſcure ſignificant. Zoſimus enim, lib. 2. Hiſtoriæ cum Conſtantini ſcelera, Criſpi ſcilicet filii, & Fauſtæ conjugis necem retuliſſet, ait; *Horum ipſe ſibi conſcius & propterea contemptæ Sacramentorum Religionis, ad flamines accedens, admiſſorum luſtrationes poſcebat. Illis reſpondentibus, non eſſe traditum luſtrationis modum, qui tam fœda piacula poſſet eluere, quidam Ægyptius ex Iberia venerat, Romam delatus Palatiniſque mulierculis familiaris factus, & ad Conſtantini colloquium admiſſus, ſententiam Doctrinæ Chriſtianorum habere vim abolendi quodcumque peccatum confirmavit, & idipſum adeo polliceri: nimirum acceptantes eam homines impios mox omni delicto liberari. Eam orationem cum non gravate Conſtantinus accepiſſet, ac Patria miſſa faceret, perceptis iis, quæ hic Ægyptius offerebat, principium impietatis hoc dedit, ut divinationem ſuſpectam haberet*.

Reſpondeo, narrationem Zoſimi ab Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptoribus convinci falſitatis, præſertim a Sozomeno & Evagrio. Multis rationibus ipſam velut in odium Chriſtianæ Religionis ab Ethnicis confictam explodit Sozomenus, lib. 1. cap. 5. Prima eſt, quod *Criſpus, cujus cauſa Conſtantinum luſtratione opus habuiſſe dicunt, anno Imperii Patris ſui 20. mortem obiit: qui dum adhuc ſuperſtes eſſet, utpote ſecundum Imperii obtinens locum & Cæſaris dignitate decoratus, multas una cum Patre leges pro Chriſtianis tulerat, ſicut temporum notæ ſingulis Legibus ſubjectæ, & Legiſlatorum nomina etiamnum teſtantur*. Cum itaque anno Imperii ſui 19. luſtrationem expetiiſſe Conſtantinus fingatur, falſum eſt quod ob Criſpi necem luſtrationem deſideravit. Criſpi mortem poſt Nicænum Concilium etiam conſignant Chronicon Alexandrinum, & Faſti Idacii. Cum itaque annis quindecim ante iſtius Concilii celebrationem, nedum quo tempore celebratum eſt, ad Chriſtianam Religionem converſus eſſet Conſtantinus, falſum eſt quod Zoſimus aſſerit, ipſum occaſione cædis Criſpi, & luſtrationis propterea quæſitæ, Chriſtianorum eſſe doctrinam amplexum.

Zoſimus Hiſtoricus falſi convincitur.

Secunda ratio Sozomeni eſt, quod veriſimile non ſit, *Sopatrum* (quem de modo expiandi criminis conſuluiſſe fertur Conſtantinus) *in colloquium cum illo veniſſe, qui tunc temporis in illis duntaxat partibus, quæ circa Oceanum ac Rhenum poſitæ ſunt, Imperio potiebatur. Nam ob diſcordiam ejus cum Maxentio, qui tum in Italia degebat, perturbata erat Romana reſpublica: nec facile tunc cuiquam erat, in Gallias ac Britannias, eaſque orbis partes penetrare, in quibus Conſtantinum Chriſtianam Religionem primum ſuſcepiſſe conſtat, antequam Maxentio bellum intuliſſet, & in Italiam, atque Urbem Romam perveniſſet. Cujus rei fidem iterum faciunt, tum tempora ipſa, tum leges quas ille pro religione ſanxit*.

Tertia ratio Sozomeni eſt, quod etſi cum Sopatro collocutus Imperator ſupponatur, vel per Epiſtolam eum de quibus volebat conſuluiſſe: *Haudquaquam tamen credibile eſt, Philoſophum ignoraſſe, Herculem Alcmenæ filium poſt cædem liberorum & poſt necem Iphiti, quem licet amicum atque hoſpitem inique interfecerat, Cereris ſacris Athenis expiatum fuiſſe*. Igitur hujuſmodi ſcelerum expiationem Græci pollicebantur. Non eſt igitur veriſimile Sopatrum, qui eruditionis cauſa inter Græcos ea ætate nobiliſſimus habebatur, Conſtantino reſpondiſſe, nullam ipſi poſt illatam conjugi & filio necem, expiationem ſupereſſe.

Reſpondet Baronius, Sopatrum Sectæ Platonicæ Philoſophum, ex Doctrina Platonis reſpondiſſe, qui non alio modo expiari poſſe cenſebat cædium facinora, quam nece. Sed hoc falſum eſt; nam Plato in

Gorgix & in Phædone, crimina quidem xliqua poſt mortem eſſe irremiſſibilia aſſeri : ſed non negat quin expiari in hac vita poſſint. Verum etſi ex Platonis ſententia nulla eſſet expiatio pro cædibus injuſtis ; pro juſtis tamen expiationes erant inſtitutæ : neque id ignorare poterat tanti nominis Philoſophus. Atqui juſta erat Fauſtæ & Criſpi cædes. Igitur denegari ipſi non poterat expiatio...... Juſtam autem fuiſſe probatur ex Actis Artemii Martyris, qui cum Chriſtianæ profeſſionis reus coram Juliano Apoſtata ſiſteretur, ac perfidus Imperator memoriæ Conſtantini detraheret, multa in eum objiciens, ac præſertim propinquorum necem ; Conſtantini patrocinium ſuſcepit Artemius, atque Fauſtam juſte admodum interfectam reſpondit. Criſpum enim calumniata erat (ut ipſe ait) quod ejus xmore captus eſſet, vimque ei conatus eſſet inferre. Uxori citius credens Imperator, filium occidit. Poſtea vero cum illius calumniam detexiſſet, ipſam occidi juſſit. An injuria ? Eamdem necis Fauſtæ & Criſpi cauſam refert Suidas. Cum igitur Conſtantinus juſte cædes illas imperaſſet, quantum in ipſo erat, ipſarum expiationi ſupererat locus, ſecundum antiquos Gentilium, & Romani præſertim populi mores. Atque id reſpondendum ex hypotheſi quod Fauſtam & Criſpum revera juſſerit interfici Conſtantinus, ut Sanctus Hieronymus exiſtimat in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap.* 91. At Evagrius *lib.* 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 40. & 41. inter probra & calumnias quas Zoſimus adverſus Conſtantinum ſcripſit, refert hanc de Fauſtæ & Criſpi nece narrationem, de expiatione apud ethnicos Sacerdotes fruſtra quæſita, & de accepta luſtratione ab Ægyptio quodam qui ex Iberia venerat. *Quod autem*, inquit *nec Fauſtam, nec Criſpum idem Conſtantinus occiderit, nec ob eam cauſam ab homine Ægyptio Sacramentum noſtræ Religionis acceperit, audi, ſi placet, teſtantem Euſebium Pamphili, qui iiſdem temporibus floruit, quibus Conſtantinus & Criſpus vixere, & qui cum iiſdem ſæpe verſatus eſt. Tu enim* (Zoſimum alloquitur) *ne auditione quidem abs te accepta ſcribis, nedum vera. Quippe qui Principatu Arcadii & Honorii, ad quorum uſque tempora Hiſtoriam tuam perduxiſti, aut etiam poſt illos vixeris.* Refert deinde hæc Euſebii verba in fine Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. *Conſtantinus vero omnibus religionis virtutibus ornatus, & victor maximus, una cum filio Criſpo Cæſare, Deo chariſſimo, & Patri undequaque ſimillimo, Orientem ſuum recepit.* Ex quibus ſic colligit Evagrius. *Certe Euſebius, qui Conſtantino ſuperſtes vixit, numquam Criſpum adeo laudaſſet, ſi is a Patre interfectus fuiſſet.* Tum refert teſtimonium Theodoreti xſſerentis, Conſtantinum ſub exitum vitæ ſalutari lavacro initiatum fuiſſe Nicomediæ. Denique ubi Zoſimi in Conſtantinum & Chriſtianos maledicta uberius confutavit, ſuam his verbis concludit orationem : *Porro nemo exiſtimet, hæc ab inſtituto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ aliena eſſe ; quin potius utiliſſima, ac prorſus neceſſaria, propterea quod Gentiles Hiſtoriæ Scriptores accuratam verum cognitionem de induſtria obſcurare nituntur.* Tandem Photius in Biblioth. Zoſimum *piorum Principum calumniatorem* vocat. Ex fonte igitur impuriſſimo ſuam de Baptiſmo Conſtantini Romæ opinionem hauſit Baronius, cum ex Zoſimo ejus probationem petiit.

Acta Martyris Artemii ex Metaphraſte refert Surius ad diem 20. *Octobris.*

Objicies quinto. Incredibile eſt adeo ſuperſtitioſum fuiſſe Conſtantinum pientiſſimum Imperatorem, ut propter Baptiſmum in Jordanis flumine ſuſcipiendum, regenerationem in Chriſto ſuam ad finem uſque vitæ diſtulerit. Ergo perperam fingitur Baptiſmum ideo ſuum tamdiu diſtuliſſe, ut in Jordane baptizaretur.

Præterea. Quonam exemplo majorum Conſtantinus perſuaſus ad decrepitam ſenectutem Baptiſmum dilaturus erat, quem nonniſi urgente morte ſuſcepit ?

Tertio. Si (quod ait Euſebius) optabat in Jordane baptizari : quando id facere potuiſſet opportunius, quam anno ante obitum, cum Hieroſolymam ex omnibus Orientis partibus ab eo vocati ad templi dedicationem Epiſcopi convenere : cum præſertim imminens in Perſas profectio ad executionem propoſiti eum impellere debuiſſet ?

Quarto. Numquam ne antea, ex quo Chriſtianus eſſe cœpit Conſtantinus, poſt viginti-ſex annos, in morbum incidit, ut expiandi per Baptiſmum peccata oportuerit eum iniiſſe conſilium ? Sed eſto. Potuitne homo tot parricidiis cruentatus, ſic inexpiatus ad extremam uſque ſenectutem perduraſſe, conſcientia penitus conſopita, ne dicam emortua ?

Reſpondeo ad primum, nego conſecutionem antecedentis, quod ſcilicet ſuperſtionis reus eſſet Conſtantinus optando baptizari in Jordane. Iſtud enimvero votum ex pietate conceptum erat in Baptiſmum Chriſti, qui in Jordane peractus eſt : & quia ſacri Corporis ſui contactu Jordanis aquas ratione quadam ſingulari ſanctificavit. Unde non ſolus Conſtantinus, ſed plerique ejuſdem ætatis Cathecumeni, eodem pietatis motu in Jordane baptizari xmbibant, ut Euſebius in lib. *de locis Hebraicis*, quem Sanctus Hieronymus latinitate donavit, teſtatur. *Bethabara*, inquit, *trans Jordanem, ubi Joannes in pœnitentiam baptizabat : unde & uſque hodie plurimi de fratribus, hoc eſt de numero credentium, ibi renaſci cupientes, vitali gurgite baptizantur.* Et diu poſt Euſebii ac Hieronymi ætatem, Fideles in eo ipſo loco lavare ſoliti ſunt, precipue Feſto die Epiphaniæ, poſt Baptiſmum parvulorum, ut ex Itinerario Antonini probat Valeſius in Notis ad lib. 4. Euſebii de Vita Conſtantini. Cujus Itinerarii hæc ſunt verba : *Juxta Jordanem vero, ubi baptizatus eſt Dominus Jeſus, eſt tumulus cancellis circumdatus. Et in loco ubi redundat aqua de alveo ſuo, poſita eſt crux lignea intus in aqua & ex utraque parte rupes ſtrata marmore. Et in Vigiliis Theophaniæ magnus ibi fit conventus populorum. Et quarta, aut quinta vice gallo canente, fiunt Vigiliæ. Completis Matutinis, primo diluculo ſurgentes procedunt ad ſacra Miniſteria celebranda ſub dio. Et Diaconi tenentes Sacerdotem, deſcendit Sacerdos in flumen. Et hora qua cœpit benedicere aquam, mox Jordanis cum magno rugitu poſt ſe revertitur : & ſtat aqua ſuperior in ſe uſque dum Baptiſmus perficitur : inferior autem fugit in mare.* Et paulo poſt : *Baptiſmo autem completo, deſcendunt omnes in fluvium pro benedictione, induti ſindonibus, quas ſibi ad ſepulturam ſervant.*

Idem conſtat ex Hodœporico Sancti Willibaldi, quod edidit Caniſius. *Ad Jordanem* inquit, *ubi Dominus fuit baptizatus, ibi nunc eſt Eccleſia in columnis lapideis ſurſum elevata : & ſubtus Eccleſiam eſt nunc arida terra, ubi Dominus baptizatus fuit. In ipſo loco & ibi nunc baptizant : ibi ſtat crux lignea in medio, & parva derivatio aquæ ſtat illic ; & unus funiculus extenſus ſuper Jordanem hinc & inde firmatur. Tunc in ſolemnitate Epiphaniæ infirmi & ægroti venientes habebant ſe cum funiculo, & ſic demerguntur in aquam. Epiſcopus noſter Vuillibaldus balneavit ſe ibi in Jordane.* Sicut ergo Fideles, non ex ſuperſtitione, ſed ex pietate, quam Eccleſia laudabat, ad Jordanem vel Baptiſmi, vel balnei cauſa confluebant ; ita Conſtantinus, pietatis, non ſuperſtitionis impulſu, Baptiſmum in Jordane ſuſcipere optabat.

Ad ſecundum reſpondeo, non referre quo exemplo Baptiſmum tamdiu diſtulerit Conſtantinus, cum certum ſit ipſum revera ad finem diſtuliſſe. Quo exemplo, quæram ego x Baronio, Valentinianus Baptiſma tamdiu diſtulit, ut Catechumenus moreretur ? Quo exemplo Conſtantius, qui multos annos Catechumenus egit ? Quo exemplo Nectarius, Sanctus Ambroſius, Sanctus Auguſtinus, provecta ætate baptizati ſunt ? Lege Sanctum Auguſtinum, *lib.* 1. *Confeſſ.* cap. 10. ubi hanc Baptiſmi dilationem ſua ætate communem fuiſſe teſtatur. Quo exemplo illi omnes quorum excuſationes de Baptiſmo tam cito non ſuſcipiendo, ſed ad ſenectutem etiam differendo SS. Patres refellunt, præſertim Sanctus Gregorius Nazianzenus *Oratione* 40. *in Sanctum Baptiſma*, Sanctus Baſilius *Homilia* 13. *de exhortatione ad Baptiſmum*, Sanctus Gregorius Nyſſenus, vel ſub nomine ejus xlius Author, *Oratione in eos qui Baptiſma differunt ?* Quo exemplo Clinici, qui Baptiſmum nonniſi lethali morbo correpti ſuſcipiebant ? Hanc Conſtantini in ſuſcipiendo Baptiſmate moram, nemo quidem laudaverit, ſed excuſatione dignam nemo non judicaverit, qui perſuaſum fuiſſe noverit Fidelibus, ſatius eſſe differre Baptiſma, quam a gratia per illud collata excidere : ac propterea illud in eam frequenter diſtuliſ-

ſe

Digitized by Google

ſe ætatem, qua cupiditatum æſtus non adeo vehementes eſſent, nec tanta eſſet ad vitium propenſio. Quam perſuaſionem evellere nititur Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione laudata. Baptiſmum præterea differebant, quod perſuaſum haberent Baptiſmo non peccata dumtaxat omnia, ſed omnem pœnæ reatum expuogi. Quod Eccleſiæ ſeverior eſſet Diſciplina erga eos qui poſt Baptiſmum, quam qui ante Baptiſmum peccaſſet. Denique Baptiſmum differebant nonnulli ut ad tanti Sacramenti gratiam ſe diligentius diſponerent, & omnia interim Chriſtianæ pietatis officia exequebantur, iis exceptis, quæ initiatorum propria erant. Non mirum itaque quod Conſtantinus tamdin Baptiſmum diſtulerit.

Ad tertium reſpondeo, non referre quod tempore Hieroſolymitani Concilii Baptiſmum in Jordane ſuſcipere potuiſſet Conſtantinus, prout in votis habebat. Non enim quærimus quid potuerit, ſed quid fecerit. Eſto, tunc ſuſcipere potuerit Baptiſmum in Jordane; nec tunc, nec antea ſuſcepiſſe, ſed in fine vitæ, & in Nicomediæ ſuburbanis, ex Hiſtoria certum eſt.

Ad quartum reſpondeo, quod etſi in morbum forſan incidiſſet antea Conſtantinus, tamen quia lethalem non eſſe morbum intelligebat, Baptiſmum in aliud tempus diſtulit, quem de victo Maxentio jam in voto ſuſceperat. Nec vero tot ſceleribus inquinatus erat Conſtantinus, quot Baronius fingit. Nec ad morales confugiendum eſt conjecturas, & quærendum an potuerit tot annos inexpiatus perdurare, conſopita conſcientia; cum Hiſtoriæ veritas, & omnium veterum Scriptorum unanimis conſenſus, abſque Baptiſmo in re ſuſcepto, ipſum ad finem uſque vitæ manſiſſe comprobet.

Objicies ſexto. Euſebius, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, cap. 3. teſtatur ipſum aota veſtibulum Palatii ſui tabulam ſuſpendiſſe, in qua ipſius effigies depicta erat cum Cruce capiti ſuperpoſita, & dracone telis per medium ventrem confixo ſub pedibus, qui in profundos maris gurgites projectus eſſet. Quo ſignificabatur dæmonem ſub ejus pedibus conculcatum jacere, ut idem Euſebius interpretatur. At quomodo hæc applicari Conſtantino poſſunt, ſi nondum baptizatus erat; cum conſtet omnem Catechumenum eſſe energumenum, & tantum abeſſe ut ipſum conculcet draconem, ut potius ei ſubjaceat, donec per Baptiſmum (quod eſt mare io quod ſerpens demergitur) ab ejus poteſtate liberetur?

Accedit quod Dalmatianus Cyzicenus, qui collegit Acta nonnulla Concilii Nicæni, deſcribit Orationem a Conſtantino coram Patribus Nicæois habitam, qua ſe plane Chriſtianum eſſe, & ſacro Baptiſmate ioitiatum, ſæpius profitetur.

Reſpondeo, tabulam illam, quæ draconam ſub pedibus Conſtantini cruce confixum, & in mare demerſum exhibebat, non ſignificaſſe Baptiſmum Cooſtantini, ſed de ejus idololatria victoriam, & profligatum vi Crucis, quam adorandam Gentibus uoiverſis propoſuerat, dæmonem. Id ex laudato loco Euſebii compertum eſt. *Ideirco*, inquit, *Imperator draconem telis per medium ventrem confixum, & in profundos maris gurgites projectum, ſub ſuis ſuorumque liberorum pedibus cera igne reſoluta depingi proponique omnibus voluit; hoc videlicet modo deſignaus occultum humani generis hoſtem, quem ſalutaris illius Trophæi, quod capiti ipſius ſuperpoſitum erat, vi ac potentia iu exitii barathrum detruſum eſſe ſignificabat ..... Mihi vero eximiam Imperatoris intelligentiam mirari ſubit, qui divino quodam afflatu impulſus, ea pingendo expreſſit, quæ Prophetarum vocibus de beſtia illa multo ante prædicta fuerant; Deum ſcilicet macharam ingentem & terribilem adacturum eſſe in Draconem Serpentemque fugientem, & occiſurum eſſe draconem qui eſt in mari.*

Ad Dalmatianom Cyzicenum reſpondeo, ipſum a Gelaſio Cyziceno redargui, qui Acta Nicæni Concilii exſcripſit ex ipſo Dalmatiani Codice. Nam in Sermone Proſphonetico Conſtantini, quem ille deſcribit, ne verbulum quidem eſt de ejus Baptiſmo. Et aliunde Euſebium in omnibus ſequitur Gelaſius Cyzicenus.

Objicies. Si in ſuburbanis Nicomediæ imminente obitu, baptizatus eſt Conſtantinus, ſequitur ipſum ab Euſebio Nicomedienſi baptizatum eſſe, atque adeo in Arianorum perfidia initiatum. Nam interfuiſſe tunc ibi Euſebium Nicomediæ Epiſcopum Theodoretus aſſirmat. Sed & ab ipſo Euſebio baptizatum Conſtantinum SS. Hieronymus & Iſidorus in *Chronico* teſtaotur. Quamobrem ſi Euſebio Cæſareenſi de Conſtantini Baptiſmo credimus, affirmare neceſſe erit hunc Imperatorem in extremo vitæ curſu ab Ariano Epiſcopo baptizatum, impium ex hac vita migraſſe, & ab Eccleſia penitus alienum, quod repugnat ipſius Eccleſiæ teſtimonio Conſtantini ſanctitatem commendantis.

Reſpondeo, non ſequi quod baptizatus ſit ab Euſebio Nicomedienſi Conſtantinus, quia Nicomediæ baptizatus eſt. Nec aſſentior SS. Hieronymo & Iſidoro aſſerentibus ab Ariano ſacris Myſteriis fuiſſe ioitiatum. Ne aſſentiar, movet me Euſebii Cæſareenſis ſilentium, & cæterorum Scriptorum, qui noo dicunt a quo fuerit baptizatus. Secuodo, quia Photius in *Bibliotheca Cod.* 88. eam opinionem refellit Gelaſii Cyziceni teſtimonio, quod ipſe approbat. Sic enim de Gelaſii Hiſtoria ſcribit: *Deſinit in Conſtantini Magni obitum, quando divino remiſſionis peccatorum lavacro ſuſcepto, vitæ hujus maculas, quas communi mortalium ſorte contraxiſſe oportuerat, una eluit. Baptiſmate vero tinctum refert ab Orthodoxo Sacerdote, ſacroque ritu, non (ut quidam prodiderunt) ab Hæreticorum aliquo. Longiorem autem hanc Baptiſmati obveniſſe moram, quod ipſis Jordanis fluminis aquis tingi vehementer optaſſet.* Tertio cur ab Oſio, qui in comitatu frequens verſabatur, & qui adeo ipſi charus erat, totque meritis ſpectabilis, non dicatur baptizatus Conſtantinus? præſertim cum nomine Ægyptii, id eſt, Magi cujuſdam ex Iberia oriundi, a quo luſtrationem ſuſcepiſſe ipſum dicit Zoſimus, Author maximi apud Baronium pretii, deſignatus videri poſſit. Quarto, & ſi baptizatum fuiſſe ab Ariano concederemus, Hieronymum & Iſidorum ſecuti, non ſequeretur ipſum Arianum factum fuiſſe: quia Euſebius Nicomedienſis Catholicum ſeſe ſimulabat, & Concilio Nicæno ſubſcripſerat. Unde Cooſtantinus decipi potuit, ut ab ipſo Baptiſmum ſuſciperet, quem exiſtimabat Orthodoxum.

Anſelmi Havelburgenſis Epiſcopi figmentum rejicitur.

Objicies ultimo, Hiſtoricos veteres cum Actis Sancti Silveſtri, & cum Scriptoribus recentioribus facile cooiciliari poſſe, dicendo Conſtantinum a Silveſtro baptizatum fuiſſe anno Imperii ſui 19. morti vero proximum, rebaptizatum fuiſſe ab Euſebio Nicomedienſi. Anſelmum Havelburgenſem Epiſcopum, *lib.* 3. *Dialogorum*, * quos Eugenio III. Romano Pontifici nuocupavit anno MCXLV. huic conciliationi viam aperire. His namque verbis Græcos compellat: *Si ita eſt quod noſtros Latinos, vel etiam aliquos* * *Chriſtianos ſub invocatione ſanctæ Trinitatis baptizatos quoquo modo judicetis rebaptizandos, plaue juxta quamdam Arianorum ſectam, manifeſtiſſima Hæreſis eſt; nec Concilia vobiſcum, ſed contra vos ſunt celebranda, & ſine ulla Quæſtione vel audientia eſtis anathematizandi.* Et infra: *Euſebius quondam Nicomediæ Epiſcopus, totus Ariana Hæreſi fermentatus, ſicut narrat Hiſtoria a Theodoreto veuerabili Epiſcopo Græco ſermone conſcripta, & a Caſſiodoro per Epiphanium Scholaſticum in Latinum noſtrum tranſlata, Magnum Conſtantinum Imperatorem in Arianum dogma rebaptizavit. Ita enim ibi legitur: Conſtantinus ægritudine captus, ex Urbe Conſtantinopolitana quaſi ad calidas aquas egreſſus eſt, qui eum Nicomediæ degeret, languore gravatus, nec ignorans vitæ hujus incertum, gratiam ſacri Baptiſmatis eſt adeptus. Hunc eumdem Conſtantinopolitanum Imperatorem, ſicut narrat Hiſtoria Eccleſiaſtica ab Euſebio Cæſareenſi Palæſtinæ Epiſcopo conſcripta, beatiſſimus Papa Silveſter prius in initio ſuæ converſionis Romæ intra Palatium Lateranenſe baptizaverat.* Floruit autem Anſelmus Havelburgenſis Epiſcopus tempore Lotharii Imperatoris, cujus extitit Apocriſiarius ac Legatus Conſtantinopolim miſſus ad Græcorum Imperatorem, ubi a Græcis Epiſcopis provocatus, celebrem Conventum inſtitui curavit, in quo de Controverſiis Græcos inter & Latinos ultro citroque diſputatum eſt, quod Eugenio III. narrat ipſe Anſelmus.

* *Tom. 13. Spicilegii.*

* *Annon legendum alios?*

Nec incredibilis videri debet rebaptizatio Conſtantini ab Arianis, eum iterationem Baptiſmi a Catholicis collati inter corum errores Sanctus Auguſtinus memoret, *lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum*.

Conſtantinum M. rebaptizatum fuiſſe, falſum eſt.

Reſpondeo, nullius ponderis eſſe Anſelmi Havelburgenſis teſtimonium, qui circa medium ſæculi IX. dumtaxat floruit. Ipſum falſo laudare Euſebium Cæſareenſem ut teſtem Baptiſmi Conſtantino Imperatori Silveſtri Papæ miniſterio collati. Falſo item laudare Theodoretum velut aſſerentem in Hiſtoria Eccleſiaſtica, *Conſtantinum in Arianum dogma fuiſſe rebaptizatum*. Hunc Epiſcopum in Hiſtoria Eccleſiæ, & Arianæ Hareſeos peregrinum & hoſpitem fuiſſe. Actis Pſeudepigraphis Silveſtri fidem imprudenter adhibuiſſe, illiſque adductum ad novum illud ſyſtema de Conſtantini rebaptizatione fingendum, quo Acta illa cum veteribus Authoribus Eccleſiaſticis conciliaret. Nullo antiquorum teſtimonio nixum commentum illud, ſponte ſua ruere. Falſum eſſe quod Ariani Conſtantini & Conſtantii Imperatorum temporibus rebaptizarint, cum nec Sanctus Athanaſius, nec Sanctus Hilarius, nec Sanctus Epiphanius, nec SS. Gregorius Nazianzenus, Baſilius, Hieronymus, id ipſis exprobrent, aut inter eorum errores iterationem Baptiſmi referant. Ex Concilii Nicæni & cæterarum Synodorum contra ipſos habitarum ſilentio colligi, nuſquam ipſos rebaptizaſſe iis temporibus, cum nullo Canone hic eorum error & uſus percellatur ac damnetur. Tempore primum Wandalicæ perſecutionis rebaptizationem hujuſmodi ab Arianis Wandalis, & Hunnis tentatam & uſurpatam, legi apud Victorem Vitenſem in libris *de Perſecutione Vvandalica*, Wandalorum, Hunnorumque Arianorum morem Sanctum Auguſtinum ſpectaſſe, cum hunc errorem Arianis tribuit. Non eſſe veriſimile quod Conſtantinus, cujus authoritate compreſſi fuerant Schiſmatici Donatiſtæ rebaptizantes, ſe rebaptizari paſſus eſſet. Non eſſe etiam veriſimile quod Euſebius Nicomedienſis, aliique Ariani, qui ab Eccleſia, externa profeſſione, non receſſerant, ejuſque fidem ſe ſectari exterius mentiebantur, Baptiſmum in Eccleſia collatum iterarint. Itaque Anſelmi Havelburgenſis figmento nulla fides.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores Diſſertationem iſtam in Indiculo ſuo hunc in modum notarunt: *Tota Diſſertatio de Baptiſmo Conſtantini expungenda & abolenda*.

R. In eamdem mecum de baptiſmo *Conſtantini* ſententiam deſcendit *P. Daniel Papebrochius* in Commentario Hiſtorico *De Sancto Conſtantino Magno*, ad diem 21. Maji, capp. 2. & 4. Diſſertationemque hancce meam laudat, n. 36. *His Scriptis*, inquit, *venit in manus meas inſigne Opus ſelectorum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitum, Pariſiis editum a P. Natali Alexandro Ordinis Prædicatorum, ubi Diſſertatio 22. & 23. tota eſt de Baptiſmo & Fide ſemper Orthodoxa Conſtantini, accurateque refelluntur etiam minutiſſimæ quæque Baronii inſtantiæ, & Silveſtrinorum Actorum fabuloſitas evidentius demonſtratur, &c. Poterit hæc omnia lector in prædicto Opere ſelectorum plenius explicata invenire, nec inutiliter cum noſtris conferre, ſiquidem lucem mutuo accipient & dabunt*. Eamdem ſententiam propugnat *P. Antonius Pagi*, tametſi nulla mei mentione facta, & *Papebrochii* Diſſertationem exſcribere ſe profitetur, in Critica Hiſtorico-Chronologica Annalium *Baronii*, ad annum Chriſti 324. Eamdem opinionem confirmant Eruditi Congregationis S. Mauri Monachi Benedictini in Notis ad Orationem Sancti Ambroſii, *De obitu Theodoſii*, in ora paginæ 1209. *Non potuit Ambroſius clarioribus verbis ſuam de Conſtantini Baptiſmo ſententiam promere. Sed nihilo obſcurius eumdem Principem in extremis tantum eo Sacramento initiatum eſſe alii Scriptores conteſtantur, Euſebius* lib. 4. *De Vita Conſtantini*, cap. 61. & 62. *Hieronymus in Chronico, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, & alii; ut mirum videatur adhuc extare, qui Conſtantinum a Silveſtro Papa baptizatum ex Actis apocryphis obſtinatius defendant*. Quando & ubi Conſtantinus Magnus fuerit baptizatus, meri facti & Hiſtoriæ Quæſtio eſt. Hæc tamen Propoſitio, *Conſtantinus Nicomediæ ſub finem vitæ baptizatus eſt*; quamvis Euſebii, Socratis, Sozomeni, Theodoreti, Sancti Hieronymi, Ariminenſis Concilii, Sancti Iſidori Hiſpalenſis teſtimoniis confirmata; quamvis ab Ænea Silvio, Cardinali Cuſano, Henrico Valeſio, Daniele Papebrochio, Godeſrido Hermanno, Antonio Pagi, peneque omnibus Reipublicæ Literariæ Quiritibus defenſa, *expungenda eſt & abolenda*, Religioſorum Cenſorum Judicio, quia contraria eſt ſententiæ Cardinalis *Baronii*.

SCHOLION II.

Ad eamdem Diſſertationem, pag. 376. Editionis primæ, hanc notam Religioſi Cenſores apponunt: *De Nicolao Primo repetit indigna, quæ dixit primo Sæculo*.

R. Quam indigna ſint, judicet eruditorum hominum Senatus. Scripſi Nicolaum I. vindicaſſe veterum Pontificum Epiſtolas, ut nova jura contra antiquam Diſciplinam in exauthoratione Epiſcoporum ſibi vindicaret. Id porro eruditis hominibus perſpectum atque exploratum eſt. Cardinalis *Palavicinus*, Hiſtoriæ Concilii Tridentini, libro 23. cap. 10. ſcribit, *Neminem inficiari antiquitus Epiſcoporum cauſas in Provinciis cognoſci*. Et tamen illarum cognitionem ad unum Romanum Pontificem pertinere Nicolaus Primus contendebat, falſis Decretalibus deluſus.

Nota.

UT facilius ſe ab illis expediret difficultatibus, quas enodare tot ſapientes Critici non valentes, Conſtantinum non Romæ, ſed Antiochiæ Baptiſmi lavacro renatum aſſerunt, aliam viam iniit Blanchinius in Notis hiſtoricis ad Anaſtaſium Bibliothecarium, ubi de S. Sylveſtro varia expenduntur: quapropter ipſius placita hic ſub oculos legentium exponere duxi. Ut primo teſtem omni fide dignum de Baptiſmo a Conſtantinn Romæ recepto exhibeat, profert verba vetuſtiſſimi Chronographi Neſtoriani, quem in ſua Chronographia tranſcribit Jo. Malila ſcriptor Antiochenus ſub Juſtiniano, cum Neſtorianus ſæculo Conſtantino proximo floruerit. Ibi igitur aperte aſſeritur quod Conſtantinus *baptizatus eſt cum Matre Helena a Sylveſtro epiſcopo Romano: baptizati etiam ſunt propinqui ejus omnes, & amici. Romanorumque inſuper aliorum multitudo ingens*. Ubi vero quæ prope Conſtantini mortem Antiochiæ eveniſſe, narrat, nec verbum habet de Baptiſmo ibi Conſtantino collato. Cum vero Malila ex Neſtoriano tam Conſtantini ætate proximo, Baptiſmo Romæ lotum fuiſſe ſcribat nec videatur in re, quæ neceſſario in toto orbe vulgatiſſima eſſe debebat, falſis rumoribus decipi potuiſſe, remanebat Blanchinio Malilam cum Euſebio componere.

Ut id præſtet, non dicit Euſebium mala fide ſcripſiſſe, ſeu ipſius hiſtoriam fœde fuiſſe interpolatam; ſed putat Euſebium nil aliud ſignificare voluiſſe, quam Conſtantinum Antiochiæ, inſtante morte, primo ſacramento Pœnitentiæ ſua peccata expiaſſe, ac deinde Confirmationis Sacramento nomen Chriſti militiæ dediſſe. En verba Euſebii; *Cum extremam vitæ diem ſibi jam imminere ſentiret, & tempus adeſſe duceret, quo totius vitæ delicta expiaret, firmiſſime credens quæcumque humanitus peccaviſſet arcanorum verborum efficacia, & ſalutari lavacro penitus eſſe delenda &c.* Hæc verba videntur Blanchinio nobis exhibere Conſtantinum, ut ſe ad delenda omnia anteactæ vitæ peccata pararet, in ſuo corde excitantem fidem Sacramenti Pœnitentiæ, quo peccata poſt Baptiſmum patrata dimittuntur, & arcanorum verborum efficacia adminiſtratur, unaque fidem Baptiſmi quo ſalutari lavacro ſcelera ante ipſum commiſſa abluuntur. Hac excitata fide, Euſebius videtur illum deſcribere accuſantem ſua peccata, ait enim: *Genu flexo, humi procumbens, veniam a Deo ſupplex popoſcit, peccata ſua confitens in ipſo Martyrio*. Cum vero addat Euſebius: *Quo in loco manuum impoſitionem cum ſolemni precatione meruit accipere*, putat Blanchinius hujuſmodi verbis innuere illam manuum impoſitionem, quæ ex Morino *l. 8. cap. 8. & l. 9. cap. 9.* in adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ adhibebatur; maxime cum exi-

Google

existimet Conſtantinum quoddam genus publicæ pœnitentiæ imitari voluiſſe.

Inde vero Conſtantinus ad ſuburbana Nicomediæ digreſſus, cum voluerit ibi *ſignaculi ſalutaris* eſſe participem, Confirmatione ſe communiiſſe dieit Blanchinius, familiare etenim eſt apud PP. maxime græcos, hoc Sacramentum *divinum ſignaculum* appellare. Sratuerat quidem, ut putat Blanchinius, Confirmationem, quæ tamquam complementum Baptiſmi conſiderabatur, in Jordane recipere, at cum morbo correptus in Palæſtinam contendere non poſſet, non amplius diſferendam agnovit. Quod ſi dicatur ex anriqua eccleſiæ praxi ſtatim poſt Baptiſmum Confirmationem dari conſueviſſe; reſpondet exempla non deeſſe, quibus pro epiſcopi providentia non ſemper adultis poſt Baptiſmum illico Confirmatio conferebatur: nec inveroſimile putat Sylveſtrum, cum æquum non judicaret adnuere Conſtantino peroptanti aquis Jordanis baptizari, ſalrem conceſſiſſe ut *ibi* complementum Baptiſmi, Confirmationem ſcilicet reciperet, ubi eo perveniſſet.

Hanc etiam amplexus eſt opinionem Blanchinius, quia ſi Euſebii verba de Baptiſmo Conſtantini intelligantur, ſtatim ſeeummet pugnans apparere videtur. Tam igitur in hiſtoria *l. 6. c.* 34. quam in Chronico ad an. 1. Philippi Imperatoris, Olympiadis vero 255. dicit quod Philippus *primus emnium ex Romanis Imperatoribus chriſtianus fuit*. In vita vero Conſtantini *l. 4. cap. 61. & 62.* ita ſcribit: *Solus ex omnibus, qui umquam fuerunt Imperatores, Conſtantinus in Chriſti Martyriis renatus, & innovatus eſt, & divino donatus ſignaculo*. Ubi autem hæc verba de Baptiſmo Conſtantini intelligantur; ſtatim conſpicitur ante ipſum nullum Imperatorem per Baptiſmum in cauſas Domini ingreſſum eſſe, ac proinde Philippum inter Chriſtianos non accenſendum. Unica ergo via hujuſmodi conciliandi ea eſſe videtur, ſi ita Euſebius intelligatur, ut primus Imperatorum Conſtantinus Confirmatione Chriſti miles conſeriberetur; Philippus vero primus fuerit, qui Baptiſmo fieret chriſtianus.

Conſiderat pariter Blanehinius Neſtorianum apud Malilam diſertiſſime narrare Helenam Auguſtam una cum Conſtantino filio Baptiſmo initiatam. Teſte autem ipſo Euſebio, cum Helena antea obierit adſtante Conſtantino Filio, ejus baptiſmus ad annum emortualem ejuſdem Conſtantini non poteſt differri; unde ne turbetur chronologia, dieere neceſſe eſt Euſebium, nbi agit de Conſtantino donato prope mortem divino ſignaculo, ipſius, jam antea cum Matre *baptizati*, Confirmationem deſcribere voluiſſe.

Addit demum difficillime hæc poſſe in Euſebio componi, nempe Conſtantinum uſque ad obitum Baptiſmum diſtuliſſe, alia vero ex parte *illum* deſeribere ita pietati addictum, ut ſemper in ſuo Comitatu Epiſcopos, alioſque Dei Miniſtros haberet; non pauca templa pro divino eultu extruxerit, zelo propagandæ religionis ſemper flagraverit; ſacrorum librorum lectioni, ac orationi ſedulo incubuerit &c. Hæc ex iis, quæ fuſe aſſert Blanchinius, excerpſiſſe ſufficiat.

Quod ſi mihi, qnæ ſentiam, liceat hie adnotare, Blanchinii *interpretationem* verba Euſebii *pati* non videntur. *Si* Euſebius apud Natalem ſedulo perpendatur, ſtatim apparet Conſtantinum in Suburbanis Nicomediæ ſignum illud recepiſſe, *quod immortalitatem confert*, nempe quo vitam immortalem poſſumus obtinere, iſtud autem non dat Confirmatio, quæ eamdem vitam auget, ſed non confert, ſicut præſtat Baptiſmus. Id deinde ex Euſebio excepiſſe Conſtantinum diſcimus, quod *ſtatuerat agere in Jordane, in quo Servator ipſe ad exemplum noſtrum lavacrum* ſuſceperat, quæ verba dubio procul innuunt Conſtantinum aquis Jordanis ad Chriſti *imitationem* ablui peroptaſſe: nec quare ibidem Confirmatione roborari voluerit, facile eſt intelligere, cum ipſius materia non aqua, ſed manus *impoſitio* & chriſma exrent. Accepit demum Nicomediæ id, quo in poſterum cum populo Dei poſſet permiſceri, & in Eccleſiam adſciſceretur, atque ſacrorum particeps factus myſteriorum, *renatus eſt, renovatus eſt*: quæ omnia ſicut Baptiſmo perfectiſſime aptantur, ita Confirmationi omnino extranea ſunt, neque enim dat populo Dei *commiſceri, renaſci, renovari, &c.*

Viderunt, puto, Binius, & Labbæus clariſſime Euſebium Conſtantini Baptiſmum deſeribere; unde in Notis ad textum Anaſtaſii, hujuſmodi narrationem, impium ejuſdem Euſebii figmentnm eſſe dieunt, quod tamen dici non patitur Natalis Baronio reſpondendo.

Nota.

JAM alias innui, quæ ante Siricium circumferuntur decretales, paſſim ab Eruditis ſuppoſititias haberi; adeoque Nicolaum I. deceptum fuiſſe, dum eas pro authenticis habens, ad Pontificum authoritatem ſtabiliendam attulit. Variam vero fuiſſe diſciplinam quoad epiſcoporum judicia adnotavi.

DISSERTATIO XXIV.

De Fide in qua Conſtantinus Imperator mortuus eſt.

IN ſuſpicionem Arianæ Hæreſeos adductus eſt a nonnullis Conſtantinus, eo quod Sanctum Athanaſium, alioſque Nicænæ Fidei Deſenſores in exilium amandaverit: eo quod Arianis familiariter uſus ſit: quod denique teſtamentum ſuum Ariano Presbytero commendaverit. Hinc Sanctus Hieronymus in *Chronico* hæc habet: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus, in Arianum dogma declinat*. Hinc Lucifer Calaritanus, lib. 1. ad Conſtantium Imperatorem pro Sancto Athanaſio ſcribens, air; *Quod enim propter fidem, quam ſemper tenuit Eccleſia, & tenet, quod eam damnare noluerit, miſſus fuerit ad exilium, qui videlicet noluerit eſſe Arianus. Idcirco namque Athanaſium peroſum habitum a Patre tuo non te fugit, quandoquidem & tu in ea dignoſceris eum perſequi cauſa, in qua fuerit & tuus Pater cum perſecutus*. Et ibidem Conſtantium ſic loquentem inducit: *Niſi Pater meus bene feciſſet conferre ſe ad Arianos, non ejus filii regnaremus*. Hinc Severus Sulpitius, lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ: *Duobus*, inquit, *Ariis acerrimis perfidiæ hujus authoribus, Imperator etiam depravatur: dumque ſibi Religionis officium videtur implere, vim perſecutionis exercuit: acti que in exilium Epiſcopi, ſævitum in Clericos, animadverſum in Laicos, qui ſe ab Arianorum communione ſecreverant*. Hinc denique Rufinus, lib. 1. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 17. recenſita Sancti Athanaſii in Conciliabulo Tyrio damnatione, ſcribit: *Et geſta in hunc modum ficta per orbem terræ mittentes, ad ſceleris ſui conſenſum, Imperatore cogente, cæteros Epiſcopos pepulerunt*.

His non obſtantibus, Conſtantinum ab Arianæ Hæreſeos labe vindicamus, his argumentis. Primum ex eo petitur, quod inter vivos, agente Conſtantino, nihil uſquam mutire auſi ſunt Ariani in Fidem Nicænam. Eam primum convellere tentarunt, imperante Conſtantio, in Synodo Antiochena; in qua tamen ſe neque novam fidem tradere nec Arii diſcipulos eſſe profeſſi ſunt, teſte Sancto Athanaſio in lib. de Synodis. *Nos certe*, inquiunt, *Arii Acoluthi non ſumus; nec eum ſimus Epiſcopalis Ordinis, Presbyterum ſequimur, neque aliam fidem, præter quam ab initio traditam recipimus*. Et Sozomenus lib. 2. cap. 32. refert quod *Euſebius Nicomediæ & Theognius Nicææ, expoſitionem Fidei ab his qui Nicææ convenerant, promulgatam, ſcriptis innovare cœperunt. Et aperte quidem caput illud rejicere non audebant, quo Filius Patri conſubſtantialis aſſeritur. Norant enim Imperatorem in ea eſſe ſententia*. Si igitur Euſebiani ipſi Conſtantino imperante, & diu poſtea ſub Conſtantio, ſe Arii ſectatores nec dici, nec videri paſſi ſunt: nulla ſpecie veri Conſtantinus ab ipſis in Arianam Hæreſim tractus dici poteſt.

Alterum argumentum eruitur ex teſtimonio S. Athanaſii in *Epiſtola ad ſolitarios*, ubi conqueritur quod Conſtantius paternæ Fidei ac pietatis non ſectetur veſtigia. *Idem*, inquit, *ob ſceleratam & Chriſto odioſam Hæreſim, nec quid juris ſit, novit, & erga fratres ſe inofficioſum præbet, propter quam ne Patris quidem ſui voluntatem integre obſervari permittit, ſed quod volupe eſt Hæreticis, obſervat; Quod autem illis gra-*

ve

ve eſt, ibi nequit Patris ſui reverentiam tueri. Siquidem Pater ex calumnia Euſebianorum Athanaſium in Gallias ad tempus amandavit, quo liber eſſet ab eorum crudelitate, qui illi per inſidias imminebant. Hoc enim a beato Conſtante ejus fratre poſt mortem Patris ſcriptum ſuit, ut ex illius literis patet...... Quod ſi Pater ejus Arium ſub oculos ſuos admiſit, eum tamen cum perjurum, ac proinde effuſis viſceribus diſruptum jacere cognoviſſet, nulla benevolentia proſecutus eſt; ſed eum re cognita damnatum, & pro Hæretico habuit.

Tertio id convincitur ex geſtis Sancti Athanaſii, qui poſt obitum Conſtantini, filium ejus Conſtantem adiens, eum rogavit ut paternæ Fidei cuſtos & vindex eſſet. Rem geſtam narrat Theodoretus, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 4. *Athanaſius vero ad Conſtantem profectus, Arianæ factionis inſidias totam eo deploravit, & Apoſtolicam Fidem bello appeti conqueſtus eſt. Simul Patrem ſuum ei in memoriam revocavit, & Magnam Synodum, quam ille convocaverat: & quemadmodum ea quæ ab Epiſcopis conſcripta fuerant, ille, utpote eorum particeps, lege lata confirmaviſſet. Hæc cum lamentis proſecutus, Imperatorem ad Patris ſui æmulationem excitavit. His enim auditis, ſtatim ille ad fratrem literas dedit, quibus eum hortabatur, ut paternæ pietatis hæreditatem integram atque inviolatam cuſtodiret.*

Quarto. Idem probatur ex Sancto Hilario, qui lib. 1. ad Conſtantium, ipſum vocat *Paternæ pietatis hæredem rebellem*.

Quinto ex Sancto Epiphanio, *Hæreſi* 69. ubi Conſtantium Imperatorem cum Conſtantino ipſius Patre comparans, ait: *Qui cum cæteris in rebus perhumanus ac bonus eſſet, utpote magni illius, in omni virtutis genere perfecti, religioſique Conſtantini filius, qui ſinceram ex animo fidem conſtanter retinuit: ſed & Conſtantius ipſe pius alioquin, ac multis probitatis ornamentis præditus, hac una re aberraverit, quod non impreſſa a Parente Fidei veſtigia ſecutus eſt.*

Sexto. Eccleſia Græca Conſtantinum inter Sanctos adſcripſit, ejuſque memoriam celebrat die 21. Maji, ut in Menologiis videre eſt. Ejus etiam nomen ex ſacris Dyptichis *Inter ſacra Myſteria imprætermiſſe commemoratur cum aliis Orthodoxis Imperatoribus, qui Eccleſiam Dei exaltaverunt:* inquit Nicolaus I. Pontifex. Maxim. in Epiſtola ad Michaelem Græcorum Imperatorem. Denique Chalcedonenſis Concilii Patres Marciani Imperatoris fidem ac pietatem magnificentius a ſe prædicari non poſſe exiſtimarunt, quam ſi *Marciano, Novo Conſtantino* acclamarent. Ex quibus omnibus colligitur, Conſtantinum Imperatorem nuſquam in Arianum dogma declinaſſe.

Inficias tamen ire non poſſum, quin plus æquo faverit Arianis Conſtantinus, & in Sanctum Athanaſium, alioſque Orthodoxos Antiſtites aliquando fuerit iniquior. Sed hæc Arianum fuiſſe non evincunt. Quis enim vel religioſiſſimus Princeps non decipiatur quandoque ab impiis, dum ſanctitatem præ ſe ferunt? Euſebiani vivente Conſtantino ſe Catholicos mentiebantur, Nicænam Fidem venerabantur extrinſecus, licet Arium corde gererent, ac intimis in medullis Arianæ Hæreſeos virus occultarent. Imperatorem commovebant in Sanctum Athanaſium, non ejus fidem incuſantes, ſed ejus detrahentes ſanctitati, Vindices ac zelatores Eccleſiaſticæ ſe ſimulabant Diſciplinæ: atque ita Conſtantino, cujus facilior erat & ad credendum levior animus, imponebant. Hæc cauſa cur Athanaſium Treverim relegaverit, cur Presbytero Ariano, qui Sorori ſuæ Conſtantiæ gratiſſimus, qui filio ſuo Conſtantio chariſſimus erat, ſuum commendaverit teſtamentum. Quod primus omnium ſcripſit Rufinus, lib. 10. & ex eo hauſit Socrates. Eam tamen narrationem ſuſpectam habet Valeſius in Annotationibus ad lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Socratis. Primum, quia Sanctus Athanaſius, qui omnes Arianorum fraudes detegere ac traducere ſolet, ejus rei nuſpiam meminit. Deinde quia nomen illius Presbyteri ſupprimitur: atqui ſi Presbyter ille gratia & authoritate tantum valuit apud Conſtantinum, ut teſtamentum ſuum moriens ei traderet, dignus profecto fuit, cujus nomen commemoraretur. Rufini vero levem eſſe authoritatem ait Valeſius, quippe qui Hiſtoriam ſuam negligenter admodum conſcripſerit, non ex monumentis rerum geſtarum, ſed ex fabuloſis narrationibus.

Ad momenta initio Diſſertationis oppoſita reſpondeo, hæc omnia teſtimonia uni Sancti Athanaſii authoritati, qui teſtis horum oculatus extitit, quique horum pars magna fuit, poſtponenda eſſe. Lucifer Calaritanus, qui ſub Conſtantio floruit, ſcripſit Sanctum Athanaſium exilio damnatum a Conſtantino, *quod Arianus eſſe noluerit:* Quia revera hæc erat cauſa cur eum perſequerentur Euſebiani, eumque Conſtantino inviſum redderent; licet alio prætextu hæc adverſus ipſum omnia molirentur. Scripſit etiam Conſtantinum ad Arianos ſe contuliſſe, quia ipſis nimium favit. Hæc, de qua loquitur, Severus Sulpitius, *depravatio*. Nimia illa Conſtantini facilitas & propenſio in Arianos ſub Catholici nominis larva deliteſcentes, Sanctum Hieronymum impulit ut ſcriberet ipſum in *Arianum dogma declinaſſe*. De Rufino idem dicendum eſt. Sed his præter SS. Athanaſium, Hilarium, & Epiphanium ſupra laudatos, opponimus adhuc Socratem, *lib.* 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 38. ubi poſtquam narravit infamem Arii obitum, qui in latrinis Conſtantinopolitanis impiam animam cum viſceribus effudit, hæc de Conſtantino ſubjungit: *Imperator vero Chriſtianæ Religioni eo magis adhæſit, cum Nicæna Fidei veritatem Dei ipſius teſtimonio confirmatam eſſe intelligeret.* Opponimus & Sozomenum, *lib.* 2. *Hiſtoriæ, cap.* 30. ubi refert, Conſtantinum qui ab Ario exegerat, ut juramento confirmaret ſe nihil in mente claudere præter illa, quæ in Fidei Formula ſcripſerat, audita infami Arii nece, cognoviſſe impium Hæreſiarcham divino judicio *perjurii convictum eſſe*. Et manifeſte tunc omnibus patuiſſe, adeoque & Conſtantino ipſi, & Euſebianorum minas infirmas, & ſpem Arii vanam fuiſſe: & *Arianam veſaniam, & hic, & in Eccleſia primogenitorum Dei, a Servatore noſtro excommunicatam eſſe.* Denique teſtatur Sozomenus, cap. 32. poſt Synodum Tyriam, quo tempore Sancti Athanaſii hoſtibus aures facilius commodabat Conſtantinus, nec ipſius ab exilio revocationem Sancti Antonii, Clericorumque, ac Virginum Alexandrinarum precibus concedere volebat, utpote hominis quem contumelioſum, arrogantem, diſcordiæque & ſeditionis authorem credebat: Teſtatur, inquam, Sozomenus, tunc *Arii dogma, licet in diſputationibus multorum ſtudio ac favore defenderetur, nondum tamen in peculiarem ſectam ex authoris nomine diſtinctam fuiſſe. Sed cunctos ſimul Collectas egiſſe, atque inter ſe communicaſſe.* Quæ cum ita ſint, excuſandus eſt Conſtantinus Imperator, quod Arianis, qui externa Fidei profeſſione & Communione Catholici videbantur, deceptus faverit: nec propterea Arianæ Hæreſeos ſuſpicione ejus gloria violanda eſt.

Ad hos Authores accedit Theodoretus, qui *lib.* 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 32. teſtatur Conſtantinum teſtamento ſuo *Magnum Athanaſium Alexandriam redire juſſiſſe, idque præſente Euſebio, & ne hoc fieret magnopere diſſuadente*. Et cap. 33. ejuſdem Imperatoris defenſionem ſuſcipit his verbis: *Nemini porro mirum videatur, quod fraude circumventus, tantos Viros in exilium egerit. Epiſcopis enim decipientibus credidit, qui malitiam quidem ſuam tegebant, ſed alioqui clari atque illuſtres erant. Sciunt autem ſacrarum Literarum periti, divinum Prophetam Davidem perinde deceptum fuiſſe. Decepit autem illum non Pontifex, ſed ſervus vernaculus ac furcifer, Siba ſcilicet, qui adverſus Miphiboſeth mentitus eſt Regi, & agrum illius ita obtinuit. Atque hæc dico, non ut Prophetam incuſem, ſed ut Imperatoris noſtri defenſionem proponam, & humanæ naturæ imbecillitatem oſtendam: doceamque credendum non eſſe accuſatoribus ſolis, quamvis fide digni videantur, ſed aurium alteram reis eſſe reſervandam. Ac Imperator quidem a terreno regno ad alterum longe præſtantius migravit.*

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, pag. 398. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Princeps non debet habere unam ſolam aurem pro Accuſatoribus, ſed ſemper audiendi ſunt rei.*

R. Religioſorum Cenſorum judicio male ſcripſit *Theodoretus*,

doretus, libro 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 33. *Credendum non eſſe Accuſatoribus ſolis, quamvis fide digni videantur, ſed aurium alteram Reis eſſe reſervandam*. Verba *Theodoreti* dumtaxat hic retuli, de meo nihil addidi. Mirum eſt quod Religioſi Cenſores expungendam cenſeant juris ipſius naturalis Regulam, quam ne ipſa quidem idololatria in Ethnicorum animis delevit. Unde *Feſtus* Præſes (ut refert S. Lucas *Act.* 1.) ajebat: *Non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina*. Hinc Seneca Tragicus: *Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit*.

DISSERTATIO XXV.

De Conſtantini Donatione,

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Conſtantinus Urbes, & Provincias, aut Romanam ſaltem civitatem Sedi Apoſtolicæ donaverit?

PROPOSITIO I.

Edictum Donationis Conſtantini, quod refertur Tomo I. Conciliorum, ſuppoſitum eſſe, multa demonſtrant.

PRimo ſtyli diſſimilitudo cum aliis Conſtantini Edictis, quæ elegantia majori conſcripta ſunt, & paſſim verborum leporibus conſperſa.

Secundo inſcriptio Edicti, qua ſe *Fidelem*, *manſuetum*, *beneficum*, *Alemanicum*, *Gothicum*, *Sarmaticum*, *Germanicum*, *Britannicum*, *Hunnicum*, *Pium*, *Felicem*, *Victorem*, *Triumphatorem ſemper Auguſtum* nuncupat. Tot ſane titulorum ambitioſa congeries maxime aliena eſt a moribus Conſtantini, qui aliis edictis hunc ſolum titulum præfixit, *Conſtantinus Auguſtus:* vel, *Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus*, ut apud Euſebium in libris *de Vita Conſtantini* videre eſt.

Tertio ex nominibus ſeu honorificis epithetis, quibus Silveſtrum exornat, *Patrem Patrum*, *Summum Pontificem*, *univerſalem Papam* appellans: quæ vel tunc in uſu non fuere, ut ex omnibus Veterum monumentis conſtat; vel certe a Conſtantino uſurpata non ſunt, qui Epiſtolam ad Melchiadem, ſeu Miltiadem Pontificem Romanum datam ſic inſcribit: *Conſtantinus Auguſtus Miltiadi Epiſcopo Romano*, ut apud Euſebium, lib. 10. videre eſt. Nec pompaticos illos titulos ipſi defert, quos Edictum commentitium habet. Quid præterea ſibi vult, quod Conſtantinus Silveſtrum *Oratorem ſuum* vocat?

Quarto. In illo Edicto Symboli Nicæni verba paſſim inſeruntur, quod tamen nonniſi poſt annum conditum eſt: Ad annum enim 19. Conſtantini refertur illa Donatio: Nicænum autem Concilium ad ipſa Conſtantini vicennalia.

Quinto. Quia in illo Edicto de Baptiſmo Conſtantini Romæ collato, de lepra, de balneo ex infantium ſanguine mox parando, aſſeruntur fabulæ.

Sexto. Quia decernit ut principatum teneat Romana Eccleſia ſuper quatuor præcipuas Sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam & Conſtantinopolitanam, & ſuper omnes in univerſo orbe Eccleſias. At non a Conſtantino principatum illum Romana accepit Eccleſia, ſed a Chriſto: & jam initio ſecundi ſæculi ad ipſam ex omnibus Eccleſiis Fideles concurrebant *propter potentiorem Principatum*, ut ait Sanctus Irenæus. Neque inter præcipuas Sedes recenſere potuit Conſtantinopolitanam Conſtantinus, cum needum Byzantium in Conſtantinopolim auctum fuiſſet, ac Imperatoris nomine inſignitum: cum inſuper nec Synodi Chalcedonenſis tempore jus Patriarchale ab Anatolio uſurpari tulerit Sanctus Leo.

Septimo. Quia illud Edictum donat Silveſtro Urbem Romam, & omnes totius Italiæ, & Occidentalium regionum Provincias, loca & civitates. At conſtat primo, nuſquam Pontifices totius Occidentis dominos extitiſſe. Quod vero Italiam ſpectat ac Romam, ea tributa eſt Conſtantino juniori, cum Imperium inter filios Conſtantinus diviſit, teſte Victore, in *Conſtantino*, Socrate, lib. 2. & Zonara *Tomo* 3. *Annalium*. Porro Conſtantino juniori tributa non fuiſſet Italia & Urbs Roma paterno teſtamento, ſi jam in Eccleſiæ ditionem tranſiiſſet.

Octavo. Conſtantinus hoc Edictum tuliſſe fingitur cum omnibus ſuis Satrapis & univerſo Senatu, Optimatibuſque, & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperio ſubjacente. At neque ex conſilio populi, neque ex ſuffragio Senatus, & Optimatum Imperium regebat Conſtantinus, penes quem unum totius Imperii ſumma erat. Nec veriſimile eſt Senatum & populum maximam partem infidelem, & idolorum cultui addictum, conſenſiſſe ut dominium Urbis, totiuſque Italiæ, Chriſtianorum Pontifici, ejuſque Succeſſoribus traderetur.

Nono. Romanæ Eccleſiæ Clericos, Patritios, atque Conſules effici, & cæteris dignitatibus Imperialibus decorari conſtituit. At nuſquam legitur Eccleſiæ Romanæ Clericos illis dignitatibus effulſiſſe. Immo abſurdum videtur ut ſæculares dignitates Clericis, qui in Domini ſortem vocati ſæcularibus curis nuntium remiſerant, iis temporibus collatæ fuerint.

Decimo. Quam abſurdum eſt, quod illa Donatione decernitur, ut Romanæ Eccleſiæ Clerus ornetur ſicut Imperialis Militia? Quæ cognatio Clericorum cum militibus?

Undecimo. Abſurdius illud quod iiſdem conceditur Clericis, ut eorum equi manipulis & linteaminibus, id eſt, candidiſſimo colore decorentur, & ita equitent. Quis credat tunc temporis Romanæ Eccleſiæ Clericos phaleratis equis uſos fuiſſe, & tantum in Eccleſia faſtum viguiſſe? Et quis rurſus ſibi perſuadeat equos linteaminibus & manipulis fuiſſe ornatos inſtar altarium, & ſacrorum Miniſtrorum?

Duodecimo. Præcipit Edictum ut Silveſter & ejus ſucceſſores Pontifices Romani, corona ex auro puriſſimo & gemmis pretioſis uti debeant, ſicut ipſe Conſtantinus utebatur. At nec apud Græcos, & Romanos corona tunc utebantur Reges & Imperatores, ſed diademate tantum, quod erat faſcia candida, vel purpurea caput cingens, ut conſtat ex Silio Italico, lib. 7. ex Seneca Epiſtola 81. ex Valerio Maximo, lib. 6. cap. 1. ex Quinto Curtio, lib. 6. cap. 2. Nec diadema, nec coronam Romani Imperatores geſtarunt ad Conſtantinum uſque, quod Romanis regiæ dignitatis inſignia exoſa eſſent. Primus omnium Conſtantinus diademate gemmis intertexto caput ornavit, non corona aurea, aut ex alia materia: quæ non fuit inſigne Majeſtatis, niſi duobus circiter poſt Conſtantinum ſæculis, ut ex antiquis Authoribus & vetuſtis Numiſmatibus facile poteſt oſtendi. Priſcis enim temporibus, Victorum merces, & Sacrificantium ornamentum corona erat. 3. Primis Eccleſiæ ſæculis coronas geſtare Chriſtiani non ſolebant, ut ab ethnicorum moribus ſe magis alienos probarent, ut conſtat non ſolum ex Tertulliano lib. *de Corona*, ſed etiam ex S. Cypriano, lib. *de Lapſis*, & ex Minutio Felice, in *Octavio*. Falſum igitur eſt quod Conſtantinus juſſerit ut Romani Pontifices coronam ex auro puriſſimo & gemmis pretioſis in capite geſtarent, quali ipſe ornabatur.

Decimo-tertio. Conſulum conſignatio, iſtius Edicti falſitatem arguit. Dicitur enim datum Romæ Flavio Conſtantino Auguſto quater, & Gallicano viris clariſſimis Coſſ. at Conſtantinus quartum Conſul collegam habuit Licinium, non Gallicanum. Præterea quartus Conſtantini Conſulatus in annum Chriſti 315. incidit. Quo tempore nondum ipſum baptizatum fuiſſe fatetur Baronius. At in iſtius Donationis Edicto Baptiſmus illius memoratur.

Decimo-quarto. Imperator Conſtantius in Dialogo ſuo habito Mediolani, antequam Liberius in exilium mitteretur, vocat illum ſuæ civitatis Epiſcopum: ergo Conſtantinus ejus Pater Urbem Romam Eccleſiæ dono non dederat. En Conſtantii verba ad Liberium: *Nos, quoniam & Chriſtianus es, & Epiſcopus noſtræ civitatis, idcirco te evocandum duximus*, &

& admonendum, ut neſariæ dementiæ impii Athanaſii communionem abjicias. (Apud Theodoretum, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 16.)

Decimo-quinto. Evagrius, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 16. ita ſcribit : *Per idem tempus cum Romam Occidentales legationem ad Leonem miſiſſent, Anthemius a Leone miſſus eſt ut Romanis imperaret, cui Marcianus Imperator propriam filiam deſponderat.* Cum vero Anthemium Imperii conſortem Romam miſit Leo Auguſtus, annus vertebatur quadringenteſimus ſexageſimus ſeptimus. Nondum igitur eo tempore in Eccleſiæ ditionem Roma tranſierat, ſed ſubdita adhuc erat Imperio.

Decimo-ſexto. Leontius, *lib. de Sectis, Actione* 4. ea referens quæ poſt Epheſinum Latrocinium geſſit S. Leo, hæc ſcribit : *Ille rebus hiſce cognitis, excandeſcere, Romanum Principem Valentinianum adire, quo vindictam caperet. Quippe temporibus iis unus Romæ Imperator erat, alter Byzantii.* Romana igitur civitas ea tempeſtate ſuberat Imperatoribus.

Decimo-ſeptimo. Silverio Romano Pontifici malis Theodoræ Auguſtæ artibus objectum fuit, quod Romam Regi Gothorum tradere decreviſſet, anno Chriſti 538. atque illo prætextu a Sede Apoſtolica deturbatus, & in exilium amandatus eſt, teſte Liberato Diacono, in *Breviario* cap. 22. atqui non potuiſſet ob id accuſari velut læſæ Majeſtatis reus, niſi Roma adhuc Imperatorum ditioni ſubjecta fuiſſet. Tunc igitur Imperatoribus parebat.

Decimo-octavo. Pelagius II. Epiſtola 3. data ad S. Gregorium Magnum adhuc Diaconum anno Chriſti 584. ipſi jubet ut agat cum illuſtriſſimo viro Decio Patritio, ut ſuggerat Imperatori quatenus Magiſtrum aliquem Militum, aut Ducem Romam mittat cum militari præſidio, quo civitatem & vicina loca contra Longobardos tueatur. *Imperet ergo illi Deus*, inquit, *noſtris velociter periculis ſubvenire, antequam neſandiſſimæ gentis exercitus loca, quæ adhuc a Republica detinentur, prævaleat occupare.* Atqui Roma cenſeri non poterat inter loca adhuc ad Rempublicam pertinentia, niſi ſubdita eſſet Imperatoribus. Illo igitur ævo nedum in Eccleſiæ tranſierat ditionem.

Summum fuiſſe Imperatoris in ipſos Pontifices, Romanamque civitatem dominium probatur rurſus ex Epiſtola Sancti Gregorii 62. lib. 2. *ad Mauritium Imperatorem* data. *Ego quidem*, inquit, *juſſioni ſubjectus, eamdem legem per diverſas terrarum partes tranſmitti feci: & quia lex ipſa omnipotenti Deo minime concordat, ecce per ſuggeſtionis meæ paginam ſereniſſimis Dominis nuntiavi. Utrobique ergo quod debui exſolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod ſenſi, minime tacui.*

Ultimo, Agatho Romanus Pontifex in Epiſtola ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem data, & relecta Actione 4. Synodi Sextæ, vocat Romam Servilem Urbem Imperii. *Sed dum*, inquit, *de diverſis Provinciis familiare nobiſcum Concilium congregatur, & dum perſonas quaſdam de hac ſervili veſtri ſereniſſimi Principatus Romana Urbe, vel de proximo dirigere procuramus*, &c. Igitur Agathonis tempore, anno ſcilicet 680. quo hæc data eſt Epiſtola, Roma nondum erat Ditionis Pontificiæ.

PROPOSITIO II.

Donationis Conſtantinianæ falſitas luculentius ex eo demonſtratur, quod nulla fuerit Romanorum Pontificum authoritas temporalis in Urbem & Italiam, a Conſtantino uſque ad Odoacrum Regem Herulorum.

ID evincitur tribus momentis. Primum petitur ab exilio Liberii Pontificis, quod a ſolo Conſtantio decretum eſt. Cum enim S. ille Pontifex in Sancti Athanaſii damnationem ſubſcribere nollet; Conſtantius, qui tunc Mediolani degebat, juſſit Leontio Romæ Præfecto, ut Liberium apprehenderet, atque Mediolanum ad ſe mitteret. Mandatis Imperatoris ſtatim paruit Leontius. Conſtantius vero promiſſis illicere tentavit Liberium, minis frangere, ut Sancti Athanaſii damnationem ratam haberet. Quem cum ad iniquiſſimæ ſententiæ confirmationem trahere non poſſet, Berœam Thraciæ in exilium amandavit. Id teſtatur Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios his verbis : *Scribit igitur Imperator Romam, rurſumque Palatini & Comites emittuntur, & literæ ad Præfectum, ut Liberium aut per dolum e Roma ſeductum, aut in caſtra ad ſe mitterent, aut vim in eo perſequendo adhiberent*, &c. Id teſtatur & Theodoretus, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 16. & 17. Tunc igitur Imperatoribus ſubdita erat Roma : ſiquidem illam regebat Præfectus Imperatoris nomine; ſubditi erant Pontifices Romani Imperatori in temporalibus, ſiquidem ab eo exilio plectebantur :

Secundum momentum petitur ex electione Damaſi Pontificis, in qua dirum ſchiſma exortum eſt, parte Romani Cleri ad Urſicinum Pſeudo-Pontificem deficiente. Qua de re ita ſcribit Rufinus, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 10. *Damaſus poſt Liberium per ſucceſſionem Sacerdotium in Urbe Roma ſuſceperat. Quem Prælatum ſibi non ferens Urſicinus quidam ejuſdem Eccleſiæ Diaconus, in tantum furoris erupit, ut perſuaſo quodam ſatis imperito & agreſti Epiſcopo, collecta turbulentorum, & ſeditioſorum hominum manu, in Baſilica, quæ Sicinni appellatur, Epiſcopum ſe fieri extorqueret, legibus, & ordine, & traditione perverſis. Quo ex facto tanta ſeditio, immo vero tanta bella coorta ſunt, alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano ſanguine orationum loca. Quæ res factione Maximini Præfecti ſævi hominis, ad invidiam boni & innocentis verſa eſt Sacerdotis, ita ut cauſæ Clericorum uſque ad tormenta duceretur. Sed aſſertor innocentiæ Deus adſuit, & in caput eorum qui intenderant dolum, pœna converſa eſt.* Maximo ſubrogatus eſt in urbana Præfectura Prætextatus a quo Urſicinus Antipapa Roma pulſus eſt (teſte Ammiano Marcellino, lib. 27.) Porro Prætextatus hæc egit authoritate Valentiniani Imperatoris, qui ea de re plura dedit Reſcripta ad Prætextatum, quæ refert Eminentiſſ. Annalium Parens, *Tomo* 4. *Annalium* ad annum Chriſti CCCLXVIII.

Tertium momentum petitur ex electione Bonifacii, in qua alterum ſchiſma exortum eſt, Eulalio Romanæ Eccleſiæ Archidiacono Pontificatum ambiente. Symmachus Urbis Præfectus Eulalio favit, in ejuſque gratiam ſcripſit ad Imperatorem Honorium, his verbis : *Statim populum alloquendo commonui, ut cum quieto Clericorum tractatu omnia finirentur, nec ſe rebus diſponendis miſceret turbatio popularis : ſiquidem certum eſſet, in eligendo Epiſcopo, Dei omnipotentis expectandum eſſe judicium, Domini Impp. Honori, & Theodoſi Pii, felices & incliti, victores ſemper Auguſti. Admonui & Corporatos officii quoque interminatus ſum, ac Majores deterrui Religionis, ne quis quietem Urbis veſtræ turbare tentaret : quod ita cuſtoditum eſt, ut ſine ſtrepitu omnia finirentur.* Et infra, cum exordium ſchiſmatis retuliſſet, ſubdit : *Quod ubi comperi, omnes qui pariter erant, ad me ut venirent, Presbyteros depopoſci : ac reſidens cum Clariſſimo viro Tribuno Sereniano, eos admonui ne quid temere fieri paterentur, aut contra ſacra legis ordinem venirent, aut contra conſuetudinis rationem. Sed tanta pertinacia reſtiterunt, ut quidquid minatum fuerit, facere minime dubitarent.*

Ea relatione deceptus Honorius Auguſtus, reſcripſit pro Eulalio ad Symmachum, ac juſſit Bonifacium Urbe expelli. *Abſoluta itaque decernimus Juſſione*, inquit, *extraordinaria præſumptione ſubmota, Bonifacium interdicta confeſtim Urbe prohiberi.* [*Erit verecundiæ ejus ut morem gerens cœleſtibus Conſtitutis, ſponte diſcedat*] *Pertinacius reſiſtentem, invitum præcipimus expelli. Plebeja ſane ſeditionis authores cum ſociis ſuis, ſublimitas tua, Symmache parens chariſſime atque amantiſſime, ſtatuat attineri, atque in eos congrue vindicari, ut res temere præſumpta non tranſeat impunita.*

Imperatoris mandata executioni lubens mandavit Symmachus, pulſoque extra urbem Bonifacio, quatuor apparitores diſpoſuit, qui obſervarent ne occulte ad Urbem remearet, ac rurſus in Eccleſiam convolaret. Id conſtat ex altera Symmachi relatione ad Honorium data 6. Idus Januarii. Poſt hæc, cum Imperator de rebus in electione Bonifacii geſtis ex relatione Romani Cleri certior factus eſſet, utramque partem Ravennam advocavit ad diem 6. Iduum

Fe-

Februar. Indixit etiam Concilium ex diverſarum Provinciarum Epiſcopis, in quo controverſia circa jus Bonifacii exorta diſceptaretur, ac dirimeretur. Iſta patent ex Reſcripto Honorii ad Symmachum Præfectum Urbis dato Ravennæ 18. Kalend. Februar. Verum quia futura Synodus, & cauſſæ gravioris examen, temporis moras poſtulabant, edixit Imperator ut Spoletinus Epiſcopus nomine Achilleus, Romam ſe conſerret, ibique in ſolemnibus Paſchatis diebus, qui mox imminebant, loco Pontificis ſacra perageret, Bonifacio interim & Eulalio æque ab urbe pulſis. Iſta patent ex Reſcriptis Honorii ad Symmachum Urbis Prefectum, ad Achilleum Spoleti Epiſcopum, ad Senatum, ad populum denique Romanum, relatis a Baronio, Tom. 5. Annal. ad annum 419. At eum prolixioris moræ impatiens Eulalius, Romam contra Imperatoris mandatum ingreſſus eſſet, multorumque ibi tumultuum fuiſſet occaſio: cognita ejus perduellione, Honorius ipſi urbe interdixit, Bonifacii electionem ſacra ſanctione firmavit, illumque in Urbem admitti, ac reſtitui in Eccleſiam præcepit, dato ad Symmachum Præfectum Reſcripto, III. Nonas Apriles anno Chriſti 419. Rebus ita pacatis Bonifacius gratulatorias ad Honorium Imperatorem literas dedit, grates ipſi rependens, ipſiuſque Majeſtati Eccleſiam commendans; quibus in literis vocat Romam Urbem Imperialem, *In Urbe*, inquit, *veſtræ Manſuetudinis*. Ex quibus omnibus evidenter probatur, Romam Summis Pontificibus, quoad temporale dominium, non fuiſſe ſubditam, neque ad hæc uſque tempora in Eccleſiæ ditionem tranſiiſſe.

PROPOSITIO III.

Ab Odoacro Ariano Rege Herulorum, uſque ad Juſtinianum, Roma Regibus ſerviit, nullaque fuit Pontificum ea in Urbe temporalis authoritas. Ex quo falſitas Conſtantinianæ Donationis amplius probatur.

ANno Chriſti 475. Odoacer Rex Herulorum Romam & Italiam univerſam invaſit, Auguſtulo Imperatore pulſo, & in quoddam Campaniæ Caſtellum relegato, ut teſtatur in *Chronico ſuo* Marcellinus. Tredecim annis Romæ & Italiæ præfuit Rex ille barbarus: donec Theodoricus Gothorum Rex ipſum iterato certamine profligatum Ravennæ obſedit, regnique ac lucis uſura privavit. Porro quantam Romæ exercuerit authoritatem Theodoricus, aliique Gothorum Reges, multa demonſtrant Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumenta, fuiſſeque plane ſupremam probant.

Primo. Orto ſchiſmate in electione Symmachi Romani Pontificis, viris etiam primariis ad Laurentium Antipapam deficientibus, anno Chriſti 498. ſchiſmatis cauſa ad Regis Theodorici tunc Ravennæ degentis tribunal delata eſt, qui Pontificatum Symmacho aſſeruit. Verum non quievit Schiſmaticorum factio. Feſtus ſcilicet ac Probinus Senatores Symmachum apud Theodoricum Regem falſis teſtibus conductis accuſarunt, obtinueruntque ut Viſitatorem Sedis Apoſtolicæ mitteret Petrum Altinæ civitatis Epiſcopum. Extingui non potuit ſchiſma nefarium niſi in 4. Synodo Romæ convocata anno 502. quæ Palmaris dicta eſt, vel quod irrefragabilis eſſet, vel quod in Regia, quæ Palma aurea dicebatur, congregata fuiſſet. Verum quanta fuerit tunc temporis Theodorici Regis in Urbe authoritas Acta ipſa Synodi teſtantur his verbis. *Sancta Synodus apud Urbem Romam ex præcepto glorioſiſſimi Regis Theodorici diverſis e regionibus congregata in Chriſti nomine, dixit: Cum ex diverſis Provinciis ad Urbem Romam convenire Sacerdotes Regia præcepiſſet authoritas, ut de his quæ venerabili Papæ Symmacho Apoſtolicæ Sedis Præſuli ab adverſariis ipſius dicebantur impingi, Sanctum Concilium judicaret legitime*, &c. Addunt Acta illa, viſum fuiſſe Concilio, ut prius in priſtinum ſtatum reſtitueretur Symmachus, eique redderentur omnia, quæ ipſi a Viſitatore præter jus ablata erant, quam ejus cauſa diſcuteretur. *Decernere tamen aliquid Synodus ſine Regia notitia non præſumpſit. Sed ſuggeſtio juſta per legatorum negligentiam non meruit ſecundum vota reſponſum. Juſſus eſt Regis præceptionibus Papa Symmachus, ante Patrimonii, vel Eccleſiarum, quas amiſerat, receptionem, cum impugnatoribus ſuis in diſceptatione confligere.*

Anno Chriſti 525. cum Juſtinus Imperator omnes Eccleſias Arianis abſtuliſſet, Theodoricus ea de cauſa vehementer iratus Italiæ univerſæ minatus eſt excidium, ni Imperator edictum ſuum revocaret. Id ut ſignificaret Juſtino, liberamque Arianæ Religionis profeſſionem obtineret, miſit Joannem I. Pontiſ. Maxim. Theodoricus cum viris Conſularibus (ut Anaſtaſ. Bibliothecar. teſtatur.) Joannes, æger licet, paruit Theodorici mandatis, & Conſtantinopolim profectus, ab Imperatore honorifice exceptus eſt. Verum legationis ſuæ finem urgere noluit pius Pontifex, quem Religionis Catholicæ ſplendori, & Dei obſequio noverat contrarium (ut refert Gregorius Turonenſis *lib. de gloria Martyrum, cap.* 40.) Quapropter Ravennam redux, ut de ſua rationem redderet legatione, a Theodorico in carcerem conjectus eſt cum illuſtriſſimis Patritiis, ubi vita exceſſit.

Exinde Theodoricus, ejuſque ſucceſſores, authoritatem confirmandorum Pontificum uſurparunt, ut ex Epiſtola Regis Athalarici ad Senatum Romanum, de Felicis IV. electione colligitur, quam refert Caſſiodorus, *lib. 8. Epiſtola* 15.

Denique Theodorici in Urbem populumque Romanum authoritatem ſupremam in dubium revocare non poterit, qui legerit Theodorici Epiſtolas a Caſſiodoro conſcriptas. Ibi enim videbit Regem illum Gothorum, imperare Senatui, Populo, Præfecto Urbis, Judices Romæ deſignare, ingreſſum in Urbem exitumque concedere, de publicis ædificiis, ac murorum locorumque publicorum inſtauratione decernere. Quæ ſane omnia ſummam poteſtatem arguunt & Imperium, cui & Pontifices ipſi ſubeſſent.

Theodorico ſucceſſit Athalaricus, qui 4. dumtaxat annis regnum tenuit. Succeſſit Athalarico Theodatus, Athalarici matre favente: quam cum in balneo ſtrangulari non multo poſt juſſiſſet, Agapetum Pontificem Maximum Conſtantinopolim miſit, ut Juſtiniani Imperatoris ob eam crudelitatem vehementer offenſi leniret animum. Verum nihilo pacatior ea Legatione Juſtinianus, bellum adverſus Theodatum movit, multiſque Beliſarii Ducis ope reportatis victoriis, & Vitige debellato Romam recuperavit 9. Decemb. anno Chriſti 537. cum 60. annorum ſpatio ſub barbarorum tyrannide gemuiſſet: ut ſcribit Evagrius, *lib. 4. Hiſtoria Eccleſiaſtica, cap.* 19.

PROPOSITIO IV.

Sub Imperatoribus Græcis, ad Pippinum uſque & Carolum Magnum, nulla fuit Romæ temporalis Pontificum Authoritas. Quod argumento eſt falſam eſſe Conſtantini Donationem.

ROma Imperio vindicata, novam regiminis formam in ea Græci conſtituerunt Imperatores. Extinctis quippe muneribus Præfecti Prætorio, duorum Vicariorum Italiæ, Cenſorum, Præſidum, & Conſularium; qui juſtitiam in Provinciis adminiſtrabant, Exarchum Ravennæ crearunt, qui univerſæ Italiæ præeſſet, omniaque negotia tum civilia, cum bellica ſummo jure moderaretur, uni Imperatori ſubditus. In primariis vero civitatibus Duces deſignarunt, qui Exarcho parerent, Romæ ſcilicet, Spoleti, Beneventi, &c. Hac vigente Imperii forma, Longobardi potiorem Italiæ partem occuparunt, nec bello finem poſuere, donec Exarchatum Ravennæ ſuæ ditioni ſubjeciſſent, Romanoſque in ſuam pene redegiſſent poteſtatem. Illo in ſtatu rerum, tantum abeſt ut temporalem authoritatem in Romanos habuerint Pontifices Maximi, quin potius Imperatorum ſervi extitere. Juſtinianus ſiquidem confirmandorum authoritatem Pontificum nedum uſurpavit, verum & auri pondus exegit, ut confirmationis regiæ beneficium obtinerent.

Agatho Pontifex a Conſtantino Pogonato ſacram Juſſionem impetravit, qua remiſſa eſt pecunia pro Romanorum Pontificum conſecratione dari ſolita: hac tamen conditione, ut electionis decretum ad

Imperatorem ſemper mitteretur, ſecundum antiquam conſuetudinem, ac nonniſi ipſo annuente Ordinario perageretur (ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius, in *Agathone*.) Conſecrari non potuiſſe, niſi cujus electio grata eſſet Imperatori, colligere licet ex Joanne Diacono in *Vita Sancti Gregorii, lib.* 1. *cap.* 40. ubi piam induſtriam recenſet, qua uſus eſt ut Pontificatus faſtigium fugeret, *Ubi*, inquit, *decretum generalitatis evadere nequivit, conſenſurum ſe tamen aliquando ſimulavit : & Imperatori Mauritio, cujus filiam aa lavacro ſancto ſuſceperat, latenter literas deſtinavit adjurans, & multa prece depoſcens, ne unquam aſſenſum praberet populis, at ſe hujus honoris gloria ſublimaret. Sed Præfectus Urbis Germanus nomine, ejus Nuntium anticipavit, comprehenſumque, ac diſruptis Epiſtolis, conſenſum, quem populas fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia Diaconi, eo quod locum deſerendi ei honoris, ut cupiebat, reperiſſet, data Praeceptione, ipſum ordinari præcepit.*

Illam confirmandæ electionis Romanorum Pontificum poteſtatem Imperatores Exarchis ſubinde contulerunt, ut conſtat ex Anaſtaſio Bibliothecario, *In Canone* : qui cum electos eſſet poſt obitum Joannis V. anno Chriſti DCLXXXVI. Juſtiniani junioris 2. Clero, exercitu, populoque Romano ejus electioni ſuffragantibus, ſelecti ex tribus Ordinibus viri ad Theodorum Exarcham, ut moris erat, directi ſunt, ut electionem ratam haberet. Juris hujus in Exarchas tranſmiſſio, Romanorum Pontificum electionem tumultibus, ac ſchiſmatibus obnoxiam magis effecit. Eveniebat enim perſæpe ut Clerici ambitionis ingenio ducti, Exarchum pecunia ſibi devincirent, ut ejus patrocinio in Sedem Apoſtolicam eveherentur : unde vel intruſiones violentæ, vel tumultus naſcebantur graviſſimi. Hujus rei illuſtre præbuit teſtimonium electio Sergii anno Chriſti DCLXXXVII. Paſchalis Eccleſiæ Romanæ Archidiaconus Pontificatum cum ambiret, Joannem Exarcham Ravennatem ingentis pecuniæ ſponſione ſibi conciliavit. Ille muneribus inhians, ad Romanos Judices literas dedit, Paſchali ut Patrocinarentur, eumque eligi Pontificem curarent. Non ita res ceſſit ut optabat. Clerus enim, populuſque Romanus duas in partes diſceſſit. Alii Paſchalem : alii Theodorum Archipresbyterum elegerunt. Utraque pars Lateranenſem Eccleſiam occupavit. Porro cum una alteri non cederet, pertinaciorque in dies fieret diſſenſio, Cleri, Senatus, militiæ, populique primates, Schiſmatis antevertendi conſilio, in electionem tertii, nimirum Sergii, unanimi conſenſu convenerunt. Quod ubi novit Theodorus, Sergio confeſtim ſe adjunxit. Paſchalis obſtinatior importunis adeo precibus fatigavit Exarcham, ut ſe Romam ipſe conferret Sergii conſecrationem prohibiturus. At cum electionem Sergii canonicam agnoviſſet, ei refragari noluit, immo eam confirmavit hacce conditione, ut auri pondus a Paſchali ſibi promiſſum perſolveret. Ut ſe improba exactione liberaret Sergius, conteſtatus eſt, ſe neque aliquid promiſiſſe, neque facultatem ſibi ſuppetere ingentis adeo pecuniæ perſolvendæ. Et ut populum univerſum ſive ad commiſerationem, ſive ad iram contra Exarcham commoveret, vaſa aurea & coronas quæ ſacris Apoſtolorum altaribus appenſæ erant, deponi juſſit ac oppignoravit. Verum nihil profecit Pontifex pia induſtria : flecti namque non potuit Exarchæ durities, donec pecuniam a Paſchali promiſſam, centum ſcilicet librarum auri pondus ei Sergius numeraſſet.

Præterea, Romam Græcis Imperatoribus ſubditam fuiſſe, probat Hiſtoria perſecutionum, quas Romanis Pontificibus intulerunt. Anno Chriſti DXXXVIII. Theodora Auguſta Eutychianæ Hæreſeos infecta fuligine, Silverio Pontifici Maximo juſſit, ut Anthimum Patriarcham Conſtantinopolitanum ab Agapeto Deceſſore ſuo ob Hæreſim depoſitum, in communionem ſedemque reſtitueret. Acceptis ab Imperatrice literis, ait Silverius : *Modo ſcio, quia hæc cauſa finem vitæ meæ adducit*. Nec ipſum ſua fefellit expectatio. Juſſit enim Auguſto Beliſario Patritio, ut Silverium e Sede Pontificia dejiceret, in ejuſque locum Vigilium intruderet ſua in obſequia propenſiorem. Beliſarius Imperatricis mandato inique obtemperans, falſis teſtibus conductis Pontificem inſequitur velut reum conjurationis initæ cum Gothis contra Imperium. Illum Pontificiis inſignibus exutum & veſte indutum Monaſtica in exilium amandat, ubi Confeſſor obiit. Lege Liberatum, in *Breviario*, *cap.* 22.

Vigilius in Silverii Sedem intruſus, poſt ejus obitum, ex Antipapa verum Pontificem ſe præſtitit, Deceſſori ſuo, zelo & odio in Hæreſim, non imparem. Cujus quidem zeli argumentum dedit, cum ab Imperatrice Conſtantinopolim accerſitus eſt, ut promiſſa impleret, Anthimumque reſtitueret. Impœnitentem Hæreticum nuſquam a ſe reſtituendum reſpondit Vigilius; ſe non ad Juſtinianum & Theodoram piiſſimos Principes, ſed ad Diocletianum & Eleutheriam vocatum eſſe. Non impune tulit verba parum modeſta. Pontifici alapam impegit ſatelles: fugit ille in templum Sanctæ Euphemiæ, & altaris columnas velut ſacrum aſilum amplexus eſt. Hinc avulſus, de mandato Imperatricis, ſune in collum injecto, per civitatem raptatus, in carcerem detruſus eſt; ubi modico pane & aqua vitam ægre ſuſtentabat.

Martinum I. anno DCXLIX. electum Pontificem Theodorus Ravennatum Exarcha Romæ in Baſilica Salvatoris, jubente Conſtante Imperatore Monothelitha apprehenſum, Conſtantinopolim miſit : unde in Pontum relegatus, inter Barbaros obiit.

Non abſimilia molitus eſt Juſtinianus Junior in Sergium, Trullanæ Synodi confirmationem renuentem. Sed Ravennatis Exarchæ militia ad commiſerationem inflexa, Zachariam Imperatoris Protoſpatharium ex Urbe ejecit, Sergiumque ſervavit incolumem. Idem Imperator adverſis rebus ſapientior factus, Conſtantino Pontifici electo, anno Chriſti DCCVIII. juſſit ut Conſtantinopolim, inde Nicomediam ad ſe veniret; quem honorifice excepit, ad facta etiam pedum oſcula proſtratus. *Miſit* (inquit Anaſtaſius Bibliothecarius) *ſupra fatus Imperator ſacram ad Conſtantinum Pontificem, per quam juſſit eum ad regiam aſcendere urbem; qui Sanctiſſimus Vir juſſis imperialibus obtemperans, illico navigia fecit parari, &c.* Quæ omnia evidenter probant ſupremam fuiſſe Imperatorum in Urbem Romam, in ipſoſque Pontifices authoritatem.

Gregorius II. electus eſt anno DCCXXIV. huic Leo Iſauricus Imperator infenſiſſimus fuit. Primum itaque Marino Spathario Romano Duci, deinde Paulo Patritio & Exarcho juſſit Gregorium ut interficerent, teſte Anaſtaſio Bibliothecario. Paulus vero Exarchus, inquit, Imperatoris juſſione eumdem Pontificem conabatur interficere. Miſſo deinde Edicto contra ſacras imagines, Summo Pontifici gratiam ſuam pollicetur Iſauricus Imperator, ſi nefariæ juſſioni acquieſceret. Alioqui gradu ſuo movendum minatur. Gregorius ſtatim ſe adverſus hoſtilem Imperatoris animum zelo Apoſtolico armat, ad Chriſtianos ubique ſcribens, ut ab ejus ſibi caveant impietate. Subitam rerum converſionem, fecit dextera Excelſi. Pentapoleos enim & Venetiarum exercitus ad Pontificem tuendum inclinati, ab Imperatore defecerunt, ſpretoque Exarcha, ſibi Duces præfecere, qui Rempublicam ſummo jure adminiſtrarent. Verum licet adverſus impium Imperatorem exercitus, populuſque Romanus rebellaſſet, Gregorius II. rebellionem non fovit; immo nullum non adhibuit conatum, ut eos ſub Imperatoris obedientia contineret, quidquid Græci Authores in contrarium ſcribant. Id teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius. *Cognita Imperatoris nequitia*, inquit, *omnis Italia conſilium iniit ut ſibi eligerent Imperatorem & Conſtantinopolim ducerent. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis*. Et intra : *Ne deſiſterent ab amore vel fide Romani Imperii, admonebat*. Denique hortatu Luitprandi Longobardorum Regis in amicitiam rediit cum Eutychio Exarcho; eique ſuam in Romana civitate authoritatem reſtituit, teſte Anaſtaſio.

Ad Probationum cumulum adjicienda eſt Epiſtola Gregorii II. ad Urſum Venetiarum Ducem, qua diſerte teſtatur Urbem Romam ſubditam eſſe Imperatoribus. Sic autem habet : *Quia, peccato faciente, Ra-*

Ravennatam

[illegible] civitas, quæ caput extat omnium, a nec dicenda gente Longobardorum capta eſt, & filius noſter eximius Dominus Exarchus apud Venetias, ut cognovimus, moratur; debeat Nobilitas tua ei adhærere, & cum eo noſtra vice pariter decertare, ut ad priſtinum ſtatum Sanctæ Reipublicæ in imperiali ſervitio Dominorum filiorum noſtrorum Leonis & Conſtantini Magnorum Imperatorum ipſa revocetur Ravennatum civitas; ut zelo & amore ſanctæ Fidei noſtræ, in ſtatu Reipublicæ, & Imperiali ſervitio firmi perſiſtere Domino cooperante valeamus.

PROPOSITIO V.

Romam & Exarchatum Ravennæ Pippino & Carolo Magno Chriſtianiſſimis Regibus accepta refert Eccleſia Romana: ipſorumque, necnon Ludovici Pii, & Caroli Calvi munificentiæ debet, quod Urbium & Provinciarum ſit domina, quæ ſolis ante oblationibus, prædiis, & latifundiis erat dives.

Hiſtorica demonſtratione, ſeu expoſitione Hiſtoriæ illorum temporum, Propoſitio probatur. Anno Chriſti DCCL. cum Rachis Longobardorum Rex, cum Theſia uxore, & Ratrude filia, Majeſtatis inſignia cum Monaſticæ Profeſſionis veſte ad pedes Zachariæ Pontificis maximi commutaſſet, Aiſtulphus Rachis frater Longobardorum Rex coronatus fuit. Is anno DCCLII. Ravennam obſeſſam ad deditionem compulit, & Eutychium Exarchorum ultimum, cæteris Exarchatus urbibus captis, fugavit in Græciam. Occupata Ravenna, Romam, ſibi putavit eodem jure obnoxiam, quo Exarchis paruerat. Pacem ab Aiſtulpho poſtulavit Stephanus II. qui Romanæ tunc præerat Eccleſiæ, miſſis ad eum finem Paulo Diacono germano ſuo, & Ambroſio Primicerio. Oblatis Regi ſuperbo muneribus, belli inducias in annos quadraginta impetrarunt. At fœdifragus Aiſtulphus, poſt quatuor menſes Romanæ civitati numeroſo cum exercitu imminebat, ſingulos auri ſolidos viritim exigens pro tributo. Pacem iterum, ſed inaniter flagitavit Stephanus, miſſis Abbatibus Sancti Vincentii & Sancti Benedicti. Miſit interim Græcorum Imperator Joannem Silentiarium, qui una cum Summo Pontifice ageret apud Aiſtulphum, ut Exarchatum reſtitueret Imperio. Sprevit legationem Aiſtulphus. Reſcripſit ad Imperatorem Stephanus, Potenti exercitu potius quam Legationibus opus eſſe: imminere hoſtem Romanis arcibus, nec ſatis eſſe in Urbe ad illum depellendum præſidii, ni ipſe miſſis copiis ſuccurreret. Neglexit Imperator. Quapropter Stephanus in extremas redactus anguſtias, Pippini Regis arma imploravit. Acceptis Summi Pontificis literis, Pippinus Rodigangum Abbatem Romam miſit, qui Stephano præſidium omne ſuo nomine polliceretur. Miſit & alium Legatum, qui Pontificem in Gallias ſecum deduceret. Interea Romam pervenerunt Legati Conſtantini Copronymi Imperatoris Græcorum, ſacram juſſionem Stephano porrecturi, qua imperabatur ipſi, ut Aiſtulphum iterum conveniret, aliquam pacis viam tentaturus.

Roma itaque exiit Pontifex 14. Octobris anno Chriſti 753. & comitibus Galliarum, necnon Conſtantinopoleos Legatis, Longobardici regni Metropolim, ubi tunc degebat Aiſtulphus, Papiam cogitavit. Præceſſit ipſum Pippini Regis Legatus Dux Autcharus, ut Regem barbarum ad excipiendum, quo decebat honore, ac benevolentia, Summum Pontificem hortaretur. Statim ut accepit adventum Stephani ſuperbus Aiſtulphus, miſit ipſi Legatos obviam, qui ſuo nomine ſignificarent, ne de Exarchatus, aliarumque urbium reſtitutione verbum facere auderet. Papiam nihilominus properavit Pontifex. Conciliare ſibi muneribus conatus eſt Aiſtulphum: obſecravit ut pacem Romanis concederet, atque reſtitueret Exarchatum Græcorum Imperatori. Sed incaſſum omnia. Pippini tandem Regis Legati petierunt ab Aiſtulpho, ut Summo Pontifici liceret in Gallias proficiſci, ubi ſacram ejus præſentiam votis maximis præſtolabatur Rex Chriſtianiſſimus. Ægre admodum annuit Aiſtulphus, illud Pontificis iter, ne ſibi foret exitioſum, vehementer metuens.

Papia igitur diſceſſit Stephanus 15. Novembris, cum Legatis Galliarum: trajecit Alpes, in Galliamque cito pervenit. A Chriſtianiſſimo Pippino Pontiniaci ſumma pietate ac benevolentia exceptus eſt. Qui ad tria milliaria ipſi obviam ivit cum Sereniſſima Conjuge, filiis, ac regni proceribus: ad pedes ejus proſtratus, Apoſtolicam benedictionem flagitavit, ac vice ſtratoris ipſi aliquamdiu miniſtravit, teſte Anaſtaſio Bibliothecario. Ductus deinde Pariſios Stephanus, ibidem hyemavit in regali Sancti Dionyſii Abbatia, ubi Pippinum ac filios coronavit, unxitque. Sic regnum ſibi firmare voluit Pippinus, quod ipſi, abdicato Chilperico legitimo Gallici ſceptri hærede, Optimatum populique ſuffragia, conſentiente Zacharia Pontifice, detulerant.

Interea Carlomannum Pippini fratrem, qui in Montis Caſſini Abbatia Vitam profitebatur Monaſticam, annuente Abbate, in Gallias miſit Aiſtulphus, ut Pippinum a bello Longobardis inferendo, & a repetendo Exarchatu averteret. Verum Regem Chriſtianiſſimum iſta nihil movit legatio. Miſit ſemel, iterum & tertio Legatos ad Aiſtulphum, qui ſuo illum nomine obſecrarent, ut prædia & latifundia Eccleſiæ Romanæ, quæ invaſerat, Stephano reſtitueret, Exarchatum vero, aliaſque Provincias Imperatori. Quod cum obtinere non poſſet a ſuperbo Longobardorum Rege, illata in Italiam expeditione, Papiam obſedit, Aiſtulphoque ad modeſtiam redacto, & pacem poſtulante, ea conditione ſolvit obſidionem, ut Romanæ Eccleſiæ non ſolum reſtitueret patrimonia, quæ nefarie invaſerat, ſed etiam Exarchatum Ravennæ, & adjunctas Provincias, quas ſubegerat, ſibique proprias fecerat jure belli. Sancita pax eſt, ac utrinque acceptæ, obſignatæque conditiones: dati demum obſides ab Aiſtulpho 40. primariæ nobilitatis viri.

Sancita pace, hoſtilem animum non depoſuit Aiſtulphus, & poſthabita terribilis Sacramenti Religione, collectis copiis Romam properavit, obſedit Urbem, exidium Romanis minatus eſt. Summo Pontifici his in anguſtiis nullum fuit, niſi ad Gallicæ pietatis arma perfugium. De perfidia itaque Aiſtulphi Pippinum certiorem fecit. Rex Chriſtianiſſimus ad Aiſtulphum direxit Garnerium maximi nominis Abbatem, qui ipſum ad ſervandam fidem hortaretur, & ad reſtituendum Exarchatum; quod niſi præſtaret quantocius, regno ſuo imminere Pippinum cum ingenti exercitu certo ſciret. Nihil promovit apud Longobardum pius Abbas. Quapropter Pontifex quinquageſimo quinto obſidionis die, graviſſimas ad Pippinum literas dedit, quibus illum Apoſtoli Petri nomine obteſtabatur, ut iterum Eccleſiæ Romanæ ac civitati ſuccurreret. Extant inter Epiſtolas Stephani, *Tomo 3. Conciliorum Galliæ*, in quibus hæc inter alia leguntur: *Unde & Dilectiſſimi nobis, peto vos, & tamquam præſentialiter aſſidens cum divinis Myſteriis, conjuro coram Deo vivo & vero, & ejus Principe Apoſtolorum B. Petro, ut ſub nimia feſtinatione nobis ſubveniatis, ne pereamus: cum poſt Deum, in manibus veſtris noſtras omnium Romanorum commiſimus animas...... Ne elongetis a nobis auxilium veſtrum, Chriſtianiſſimi. Peto vos, ne pereamus: ne quando dicant gentes, quæ in cuncto terrarum orbe ſunt: Ubi eſt fiducia Romanorum, quam poſt Deum, in Regibus, & in gente Francorum habebant?...... Audite nos, Dilectiſſimi, audite nos, & ſubvenite nobis: Salvate nos antequam pereamus, Chriſtianiſſimi. Omnes etenim gentes, quæ circumquaque ſunt poſitæ, & ad veſtram per Dei potentiam Francorum fortiſſimam gentem refugium fecerunt, ſalvæ factæ ſunt. Et ſi omnibus auxilium impartire non diſtulistis, multo amplius ſanctam Dei Eccleſiam, & ejus populum de inimicorum impugnationibus debueratis liberare.*

His motus literis Pippinus, atque in Aiſtulphi perfidiam vehementer accenſus, alteram expeditionem in Italiam intulit. Id ut primum novit Longobardus, Romanæ Urbis ſolvit obſidionem, atque in regni ſui fines ſe recepit, ut aditum Gallicis copiis occluderet. Verum obſiſtere Pippini exercitus cum non poſſet, in Papienſi munivit ſe civitate, quam ſtatim obſedit Pippinus.

Interim duo Imperatoris Copronymi Legati ad Pippinum

pinum miſſi Conſtantinopoli, Romam appulerunt. Accepere a Stephano, illatum eſſe Longobardis bellum a Chriſtianiſſimo Rege, qui jam Alpes trajeciſſet. Id ægre ſibi perſuadentes, Maſſiliam navigio feſtinarunt. Ibi de rei veritate certiores facti cum eſſent, alter illic manſit cum Summi Pontificis Apocriſiario: Alter vero perrexit ad Pippinum jam Papienſi urbi imminentem: ipſi Legationis ſuæ cauſam expoſuit, oblatiſque nomine Imperatoris muneribus, rogavit ut Ravennæ Exarchatum, aliaſque Provincias, urbes, & territoria, quæ Longobardis erat jure belli erepturus, reſtitueret Imperio, non vero Sedi Apoſtolicæ & Romano Pontifici. Verum generoſus Princeps pietatem circumveniri ſuam paſſus non eſt, neque a liberandæ Eccleſiæ Romanæ propoſito dimoveri, quam Græci Hæreſibus infames æque premebant, ac Longobardi Tyranni. Quare, poſtquam Imperatoris Oratori denuntiaſſet, ſe bellum adeo arduum non ſuſcepiſſe, niſi in B. Petri honorem; donationem ſcriptam Exarchatus Romam tranſmiſit anno 755. De his audiamus Anaſtaſium Bibliothecarium. *At nequaquam*, inquit, *firmiſſimum Chriſtianiſſimi atque benigniſſimi, fidelis Dei, & amatoris B. Petri Apoſtoli, Pippini Francorum Regis inclinare cor, ut eaſdem civitates & loca imperiali tribueret ditioni: aſſerens iiſdem Dei cultor mitiſſimus Rex, nulla penitus ratione eaſdem civitates a poteſtate B. Petri, & jure Eccleſiæ Romanæ, vel Pontificis Apoſtolicæ Sedis, quoquo modo alienari: affirmans etiam ſub juramento, quod per nullius hominis favorem ſeſe certamini ſæpius dediſſet, niſi pro amore B. Petri, & venia delictorum: aſſerens & hoc, quod nulla ei theſauri copia ſuadere valeret, ut quod ſemel B. Petro obtulit, auferret.*

Diſceſſere irritis conatibus Græcorum Legati. Pippinus vero Aiſtulphum undique premens, ad veniam fracti fœderis petendam adduxit: & ad reſtitutionem Exarchatus, aliarumque civitatum, de quibus in primo fœdere pepigerant, adjecta Commachio urbe. *De quibus omnibus receptis civitatibus*, (inquit Anaſtaſius Bibliothecarius) *Donationem in ſcriptis, a B. Petro, atque a Sancta Romana Eccleſia, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apoſtolicæ Sedis miſit poſſidendam: quæ & uſque hactenus in Archivio ſanctæ noſtræ Eccleſiæ recondita tenetur.* Civitates Regis nomine recepit Fulraldus Sancti Dionyſii Abbas, ductoſque a ſingulis obſides, una cum clavibus, Sedi Apoſtolicæ, cum ſupra ſcripta Donatione, Pippini nomine obtulit. Complectebatur Pippini Donatio tres Provincias, Picenum, Flaminiam, & Æmiliam; & in iis 20. præcipuas civitates, in quibus Ravenna, Ancona, Bononia, & Ferraria eminebant. Poſt has, Imola, Faventia, Ariminum, Cæſena, Forum-Pompilii, Forolivium, Piſaurum, Senogallia, Urbinum &c. Æmilia Ducatus Parmenſem, Placentinum, & Mutinenſem continebat.

Pippini porro in Romanam Eccleſiam liberalitas magnifica publicis conſcripta Monumentis, ad hanc uſque diem omnium oculis ſubjecta eſt. Siquidem teſte Papyrio Maſſono, lib. 2. Annal. & Cardinali Baronio, ad annum DCC. LXVIII. legitur etiamnum Ravennæ vetus inſcriptio hiſce verbis exarata: PIPPINUS. PIUS. PRIMUS. AMPLIFICANDÆ ECCLESIÆ. VIAM. APERUIT. ET EXARCHATUM RAVENNÆ. CUM AMPLISSIMIS, &c. Reliqua inſcriptionis verba, injuria temporum, & exterorum in Gallicam gentem invidia deleverunt.

Anno Chriſti DCCLIX. Paulus I. Deceſſorum ſuorum exemplo Pippini Regis auxilium imploravit contra tyrannidem Deſiderii Longobardorum Regis, qui aliquot urbes ab ipſo Sedi Apoſtolicæ dono datas invaſerat. Eximia ſunt quæ ad Pippinum ſcribit Pontifex Epiſtola 2. *Unde perſpicuum eſt*, inquit, *Vos præ omnibus Regibus & potentibus, piis pollere operationibus: quia aſſumpto cæleſti triumpho, ultro te, Excellentiſſime Fili, ſpiritalis Compater, ad liberandam Dei Eccleſiam adhibuiſti. Et ideo ut ipſum piæ operationis veſtræ certamen effectui mancipetur, crebro nos congruit, ſicut Liberatori ipſius ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ejus peculiaris populi, Apoſtolicos dirigere apices.* Exponit deinde hoſtiles Deſiderii in terras Eccleſiaſticas incurſus. *Præfatus*, inquit, *Longobardorum Rex Pentapolenſium per civitates tranſiens, quas B. Petro pro magna animæ veſtræ mercede conceſſiſtis, ferro & igne omnia ſua, & univerſa quæ ad ſumptus hominum pertinent, conſumpſit: ſicque Spoletinum, & Beneventanum, qui ſe ſub veſtra a Deo ſervata poteſtate contulerunt, ad magnum ſpretum regni veſtri deſolavit: atque ferro & igne eorumdem Ducatuum loca, & civitates devaſtavit: & comprehenſum Albinum Ducem Spoletinum, & cum eo Satrapas, qui in fide B. Petri & veſtra Sacramentum præbuerant, infixis peſſimis vulneribus, in vinculis detinet.*

Et infra, Chriſtianiſſimum Regem etiam atque etiam orat, ut Deſiderium compellat ad reſtitutionem civitatum, quas invaſerat. *Poſt vero diſſolutionem eorumdem Ducatuum*, inquit, *conjunxit hic ad Nos Romæ idem Longobardorum Rex: & cum eo loquentes, nimis eum adhortati ſumus, & per ſacratiſſimum corpus B. Petri, atque etiam per tuam a Deo protectam Excellentiam, fortiter illum conjuravimus, ut civitates illas, id eſt Imolam, Bononiam, Auximum, & Anconam, quas nobis præſentialiter, ſimul per veſtros Miſſos, id eſt Fulraldum Deo amabilem Abbatem atque Robertum, Excellentiſſimæ Chriſtianitati tuæ & per Te etiam B. Petro Apoſtolorum Principi pollicitus eſt redditurum, reſtituere deberet. Quod minime acquieſcere inclinatus eſt.... Unde petimus Te & obnixe deprecamur, ut jubeas perfectam liberationem Sanctæ Dei Eccleſiæ, & ejus peculiaris populi exercere: & ita id quod magna anima tua mercede B. Petro pollicitus es, firmiter permanere; ipſumque Deſiderium Longobardorum Regem fortiter conſtringere digneris ut prolatam a Deo promiſſionem B. Petro protectori veſtro reſtituere debeat, atque in omnibus adimplere.*

Et infra: *Omnes enim omnino gentes, quæ ſuper faciem univerſæ terræ conſiſtunt, compertum habent tuum certamen, quod ad defenſionem Sanctæ Dei Eccleſiæ adhibuiſti, & magnum te ac præcipuum Regem laudabiliter aſſerunt. Sed & nos bonam tuam famam longe lateque protelare atque dilatare non deſiſtimus, in eo quod vere poſt Deum, ſicut murum inexpugnabilem, tuam firmiſſimam fidem, in noſtro pectore conferimus, magnam in Te, poſt Dei præſidium, poſſidentes ſpei fiduciam.*

Idem Pontifex Epiſtola 10. *ad Francos univerſos* data anno Chriſti DCCLXVII. impenſe commendat Pippini zelum in Sede Apoſtolica protegenda; & Gallorum invictam fortitudinem, qui Eccleſiam a Tyrannis & Hæreticis non ſemel liberaverint. Miſerat enim Pippinus præſidium potentiſſimum in Italiam adverſus Græcos, quorum invaſionem Exarchatus Ravennæ, & Provinciæ adjacentes metuebant: ut conſtat ex Epiſtola 7. Pauli I. ad Pippinum. Grati itaque animi teſtimonium rependens Paulus, his eos verbis affatur: *Vere enim elevatum eſt nomen Gentis veſtræ ſuper multas generationum nationes & regnum Francorum vibrans emicat in conſpectu Domini: quod talibus benigniſſimis Catholicæ & Apoſtolicæ Sancta Dei Eccleſia liberatoribus præornatur Regibus. Novus quippe Moyſes, novuſque David in omnibus operibus ſuis effectus eſt Chriſtianiſſimus, & a Deo protectus Filius, & Spiritalis Compater Dominus Pippinus, Dei nutu victorioſiſſimus Rex, per quem exaltata Dei Eccleſia triumphat, & Fides Catholica ab Hæreticorum telo illibata conſiſtit. Et vos quidem, chariſſimi, gens ſancta, regale Sacerdotium, populus acquiſitionis, cui benedixit Dominus Deus Iſrael, gaudete & exultate, quia nomina veſtra, Regumque veſtrorum, exarata ſunt in cœlis, & merces veſtra magna eſt coram Deo, & Angelis ejus.* Extant illæ Pauli I. Epiſtolæ, *Tomo 2. Conciliorum Galliæ.*

Stephanus III. ad Carolum & Carlomannum Francorum Reges, Pippini filios literas dedit anno Chriſti DCCLXIX. quibus eos ad Eccleſiæ defenſionem contra Longobardos, Parentis exemplo hortabatur. His in literis poſtquam illis ob mutuam concordiam gratulatus eſt, hæc ſubjungit: *Nam & in his ipſis veſtris ferebatur apicibus, tota veſtra virtute vos eſſe decertaturos pro exigendis juſtitiis protectoris veſtri B. Petri, & S. Dei Eccleſiæ, atque in ea promiſſione amoris, quæ a veſtro progenitore ſanctæ recordationis Domno Pippino eidem Principi Apoſtolorum, & ejus Vicariis facta eſt, polliciti eſtis eſſe permanſuros, & plenarias juſtitias ſanctæ Dei Eccleſiæ, atque ejus exaltationem*

tionem eſſe ſervaturos. Et quidem Nos, excellentiſſimi filii, Chriſtianiſſimi Magni Reges, omnino de hoc certi, atque in omnibus ſatisfacti ſumus, quod nulla hominum ſuaſio, aut theſaurorum copioſa datio, vos poterit declinare, aut ab eadem veſtra promiſſione, quam B. Petro ſpopondiſtis, quoquo modo immutare. Et infra: *Obteſtamur vos per tremendum diem judicii, etiam B. Petrus per nos adhortatur atque obteſtatur, ut ſub nimia velocitate ipſas juſtitias ejuſdem Principis Apoſtolorum exigere a Longobardis jubeatis, fortiter eos cum Dei virtute diſtringentes, ut ſua propria idem Princeps Apoſtolorum, atque ſancta Rom. Eccleſia recipiat.*

Anno Chriſti DCCLXXIII. Carolus Magnus Rex Galliarum, Hadriani Pontificis Maximi precibus annuens, trajecto trans Alpes exercitu, Longobardis Eccleſiam Romanam vexantibus arma intulit, nec ante deſtitit, quam illorum Regem Deſiderium, longa Ticini obſidione fatigatum, ad deditionem compelleret. Capto Rege, ac filio ejus Adalgiſo ex Italia pulſo, novum regnum adeptus, in Gallias victor cum hoſte captivo regreſſus eſt anno 774. Longobardorumque Rex exinde appellatus Hadriano Papæ & Eccleſiæ Romanæ non ſolum res a Longobardis ereptas reſtituit, & quas Pippinus Pater Provincias conceſſerat, ratas habuit; ſed territorium præterea Sabinenſe, Ducatum Spoletinum, & Beneventanum, aliaque plurima paternæ Donationi adjecit. De qua Donatione ſcribit Anaſtaſius Bibliothecarius in *Vita Hadriani I.* his verbis: *At vero quarta feria egreſſus prænominatus Pontifex cum ſuis judicibus tam Cleri, quamque Militiæ, in Eccleſia B. Petri Apoſtoli, pariterque cum eodem Rege ſe ad loquendum conjungens, conſtanter eum deprecatus eſt, atque admonuit, & paterno affectu adhortari ſtuduit, ut promiſſionem, quam ejus ſanctæ memoriæ Genitor Pippinus quondam Rex, & ipſe præcellentiſſimus Carolus, cum ſuo germano Carlomanno, atque omnibus Judicibus Francis fecerant B. Petro, & ejus Vicario ſanctæ memoriæ Domno Stephano juniori Papæ, quando in Franciam perrexit, pro concedendis diverſis civitatibus, ac territoriis iſtius Italiæ Provinciæ, & contradendis B. Petro, ejuſque omnibus Vicariis in perpetuum poſſidendis, adimpleret in omnibus. Cumque ipſam promiſſionem, quæ in Francia, in loco qui vocatur Cariſiacus, facta eſt, ſibi relegi feciſſet, complacuerunt illi & ejus Judicibus, omnia quæ ibidem erant adnexa: & propria voluntate, bono ac libenti animo, aliam Donationis promiſſionem, ad inſtar anterioris, ipſe antedictus præcellentiſſimus, & revera Chriſtianiſſimus Carolus Francorum Rex adſcribi juſſit per Aetherium religioſum ac prudentiſſimum Capellanum & Notarium ſuum: Ubi conceſſit eaſdem civitates & territoria B. Petro, eiſque B. Pontifici contradi ſpopondit, per deſignationem confinium, ſicut in eadem Donatione contineri monſtratur. Id eſt, a Lunis *, cum inſula Corſica, deinde in Suriano *, deinde in Monte Bardone. Inde in Verceto *, deinde in Parma, deinde in Regio, deinde in Mantua, atque in Monte Silicis *. Simulque & univerſum Exarchatum Ravennatium, ſicut antiquitus erat, atque Provincias Venetiarum, & Iſtriam, necnon & Ducatum Spoletinum, & Beneventanum. Factaque eadem Donatione, & propria ſua manu ipſe Chriſtianiſſimus Francorum Rex eam corroborans, univerſos Epiſcopos, Abbates, Duces etiam, & Grafiones * in ea adſcribi fecit. Quam prius ſuper Altare B. Petri & poſtmodum intus in ſancta ejus Confeſſione ponentes, tam ipſe Francorum Rex, quamque ejus Judices, B. Petro & ejus Vicario Sanctiſſimo Hadriano Papæ, ſub terribili Sacramento ſeſe omnia conſervaturos, quæ in eadem Donatione continentur, promittentes tradiderunt. Apparem ipſius Donationis per eumdem Aetherium adſcribi faciens ipſe Chriſtianiſſimus Rex Francorum, intus ſuper corpus B. Petri, ſubtus Evangelia, quæ ibidem oſculantur pro firmiſſima cautela, & æterna nominis ſui, ac regni Francorum memoria, propriis ſuis manibus poſuit. Aliaque ejuſdem Donationis exempla per Scriniarium hujus ſanctæ noſtræ Romanæ Eccleſiæ deſcripta, ejus Excellentia ſecum devortavit.*

Anno Chriſti DCCLXXVI. cum Leo Archiepiſcopus Ravennas jura Eccleſiæ Romanæ in Exarchatu & Pentapoli ſibi arrogaret, ea de re ſcripſit ad Carolum Magnum Hadrianus I. ejus inſolentiam ut coerceret, Pippinique & Caroli ipſius Donationem laudat, non vero Edictum Conſtantini, quod contra illum Archiepiſcopum majoris fuiſſet roboris. *Poſtquam*, inquit, *veſtra Excellentia a civitate Papia in partes Franciæ remeavit, ex tunc tyrannico, atque procaciſſimo intuitu rebellis B. Petro & nobis extitit, & in ſua poteſtate diverſas civitates Æmiliæ detinere videtur, ſcilicet Faventiam, Forum-populi, Forum-livii, Caſenas, Bobium, Comiadum, Ducatum Ferrariæ, ſeu Imolas, atque Bononias; aſſerens quod a veſtra Excellentia ipſæ civitates, una cum univerſa Pentapoli, illi fuiſſent conceſſæ. Et continuo direxit Theophilactum Miſſum ſuum per univerſam Pentapolim, hoc ipſum denuntians, cupiens eoſdem Pentapolenſes a noſtro ſervitio ſeparare. Sed ipſi nullo modo ſe illi humiliare inclinati ſunt, nec a ſervitio B. Petri & noſtro recedere maluerunt: magis autem firmi in noſtris Apoſtolicis mandatis, quemadmodum extiterunt ſub noſtro Prædeceſſore Domno Stephano Papa, cui ſanctæ recordationis Genitor tuus, ſimulque & præclara Excellentia tua, ipſum Exarchatum ſub jure B. Petri permanendum tradidit, in omnibus firmiter permanere noſcuntur.*

Anno Chriſti DCCLXXXVI. Carolus Magnus Romam tertio profectus eſt, atque illud obeundo iter, adverſus Arigiſum Beneventanum Ducem expeditionem intulit, teſte Aimoino Monacho, *lib.* 4. *Hiſtor. Francorum*, *cap.* 78. Arigiſus nomine, armiſque Caroli perterrefactus, relicta Benevento, Salernum urbem maritimam atque munitiſſimam confugit; filiumque interim ſuum natu minorem Grimoaldum nomine ad Carolum miſit, qui ſe illius ditioni ſubjiceret. Illa Ducis deditio Chriſtianiſſimum Regem aliquatenus mitigavit: non ita tamen quin Beneventum & potiſſimam Ducatus partem ipſi ereptam, Sedi Apoſtolicæ dono daret. Receptis itaque ad Fidei Sacramentum Beneventanis, & Arigiſi Ducis obſidibus XII. cum Grimoaldo filio, Romam rediit, Paſcha cum Pontifice Maximo celebraturus. Verum non ſtatim traditus eſt Romano Pontifici Beneventi Ducatus; reſtitere etenim Beneventani in Ducem ſuum bene affecti: cum Græcis contra Carolum, & Papam conſpirarunt, & jugum Pontificiæ dominationis meditati ſunt excutere. Qua de re certiorem fecit Carolum M. Hadrianus, ut eos miſſo exercitu in officio contineret. *Beneventani*, inquit, *iſtud tempus vernum tranſire patiuntur, ut æſtivo tempore, Deo illis contrario, vobis in perjuriis reatum incurrant. Sed veſtra regalis Potentia ſic illis in triumphis præire ſatagat, ut & illorum proterviam procul dubio imminentem ſub pedibus ſuis conculcet, & ſua exaltatio in toto profametur mundo, tam de ſua prudentiſſima regali victoria, quamque de ſacratiſſima oblatione, quam in partibus ipſis Beneventanis B. Petro fautori ſuo, puro corde, ob nimium amorem, atque ſempiternam memoriam condonavit.* Hæc habentur in Epiſtola 11. ad Carolum Magnum, *Tomo II. Conciliorum Galliæ.*

Anno Chriſti DCCCXVII. Paſchalis Papæ I. Ludovicus Pius Auguſtus quartum regni ſui annum agens, ſolemni Donationis Edicto confirmavit quæcumque a Deceſſoribus ſuis Romanæ Eccleſiæ oblata eſſent, adjecitque integram Sardiniam. Hujus Donationis meminit Leo Oſtienſis in *Chronico Caſſinate*, *lib.* 1. *cap.* 18. cum ait: *Ultimo hujus Abbatis,* (Theodemari ſcilicet) *anno, Ludovicus Imperator, qui cognominatus eſt Almus, vel ſanctus, hujus Caroli filius, quarto imperii ſui anno Aquiſgranis * in Palatio, cum pluribus totius Franciæ Epiſcopis, Abbatibus, religioſiſque Monachis Concilium faciens, atiliſſima noſtri Ordinis obſervationi octo generalia capitula conſtituit, quæ omnia apud nos perinde fere ac Regula Sancti Benedicti, obſervantur. Hic pactum Conſtitutionis & confirmationis fecit B. Petro Apoſtolo, ejuſque Vicario Domno Paſchali, parentes ſuos Pippinum & Carolum imitatus, manuſque ſuæ ac filiorum ſubſcriptione corroborans, X. Epiſcopos, VIII. Abbates, & Comites XV. Bibliothecarium, Manſionarium, & Oſtiarium unum ſubſcribere fecit; & per Legatum S. R. E. Theodorum Nomenclatorem Domno Paſchali Papæ tranſmiſit.* Extat illius Donationis fragmentum in corpore Juris Canonici Diſtinct. 63. cap. *Ego Ludovicus*. Inſerta eſt vero integra *Tomo. II. Conciliorum Galliæ*

* *Aquiſgranum* vulgo, Aix la Chapelle.

ſtæ. Ita incipit : *Ego Ludovicus Imperator Auguſtus, ſtatuo & concedo per hoc pactum confirmationis noſtræ, tibi B. Petro Principi Apoſtolorum, & pro te Vicario tuo Domno Paſchali Summo Pontifici, & univerſali Papæ, & Succeſſoribus ejus in perpetuum, ſicut a Prædeceſſoribus veſtris uſque nunc, in veſtra poteſtate, & ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis, civitatem Ravennam cum Ducatu ſuo*, &c. Singulis deinde civitatibus recenſitis, addit de Ravennæ Exarchatu : *Necnon & Exarchatum Ravennatenſem ſub integritate, cum urbibus, civitatibus, oppidis, & caſtellis, quæ piæ recordationis Domnus Pippinus Rex, ac bonæ memoriæ Genitor noſter Carolus Imperator, B. Petro Apoſtolo, & Prædeceſſoribus veſtris jamdudum per Donationis paginam reſtituerunt*, &c. Addit inferius, *Inſulas Corſicam, & Sardiniam, & Siciliam ſub integritate, cum omnibus adjacentibus, & territoriis maritimis, littoribus, portubus, ad ſupra dictas civitates & inſulas pertinentibus.*

L' Iſle de Sardaigne.

Et quidem quod ſpectat ad Sardiniam *, ſingularis illa ac propria Ludovici Pii beneficentia fuit. Nondum enim in Eccleſiæ ditionem fuerat repoſita. Quod vero ad Siciliam attinet, recte notat vir eruditiſſimus Joannes Morinus, Siciliæ nomen in Edictum Donationis mendoſe irrepſiſſe. Illud etenim regnum nuſquam in Caroli Magni, aut filiorum ejus poteſtate fuit: Siciliæ principatus ſemper fuit, penes Græcos ad annum uſque DCCCXXVII. quo Euphemius quidam aliquarum hac in inſula urbium, nomine Michaelis Balbi Græcorum Imperatoris Prorex, Africanis Saracenis aditum aperuit, qui in Calabriam etiam irruperunt, teſtibus Joanne Curopalate & Cedreno. Exinde Siciliæ & Calabriæ Principatus Græcos inter ac Saracenos diviſus fuit, donec Normanni utriſque expulſis, Siciliæ Neapoliſque regna instituerunt. His Imperatores Teutonici ex Sueviæ domo ſucceſſere, iſtis domus Andegavenſis Principes; iſtis Aragoniæ domus, tum Caſtellæ, demum Auſtriaca.

Carolus Calvus Ludovici pii Auguſti filius, Deceſſorum ſuorum in Rom. Eccleſiam beneficia confirmavit, ut teſtatur Joannes VIII. Epiſtola 9. ad Landulphum Capuanum Epiſcopum. *Noſſe volumus*, inquit, *tuæ Religionis intentionem : quoniam Domino cooperante, Leone venerabili Epiſcopo nepote noſtro, ac S. R. E. eximio Apocriſario, aliiſque noſtris Legatis, quos nuper direxeramus, a chariſſimo filio noſtro Carolo Imperatore Auguſto reverſis, vobis, utpote a ſecreto Conſiliariis noſtris ratum ducimus animi ejus, Deo inſpirante, circa Eccleſiarum, præſertim Romanæ, quæ caput eſt omnium, exaltationem, affectum pateſacere. Omne ſane jus poteſtatis antiquitus attributum capitulariter renovans in conventu Epiſcoporum, ac Optimatum inviolabiter conceſſit habendum. Inter quæ de terra veſtra pacta, prout Chriſto duce voluiſſemus ſtatuere, noſtro juri poteſtatique committit.* Ex quibus conſtat, Capuanam civitatem, totumque Ducatum a Carolo Calvo Galliarum Rege & Imperatore donatum eſſe Romanæ Eccleſiæ. Sed & Samnitum & Calabriæ Provinciis, aliiſque urbibus, Deceſſorum ſuorum erga Romanam Eccleſiam liberalitatem magnificam cumulavit, ut teſtatur Eutropius Longobardus Presbyter, coævus Author quamvis in Carolum Calvum iniquior, quem male parta Pontificibus Romanis donaſſe ſcribit, & quorum ſe poſſeſſione diu gaviſurum eſſe non ſperabat.

Ex his omnibus probatur evidenter, Eccleſiam Romanam Regum noſtrorum munificentiæ debere, quod Urbium & Provinciarum ſit domina, quæ ſolis antea latifundiis, & prædiis erat dives.

PROPOSITIO VI.

Supremi Dominii conſortium fuit inter Gallorum Reges, & Pontifices Maximos in Romana civitate uſque ad Carolum Calvum, qui ſolidum jus in Urbem Joanni VIII. ejuſque Succeſſoribus conceſſit.

PAtritiatum Romanum a Stephano & Proceribus Romanis Pippino collatum, teſtantur ejuſdem Pontificis Epiſtolæ. Collatam quoque Patritiatus dignitatem a Pippino Summis Pontificibus, una cum Exarchatu Ravennate, id eſt, ſummam in Urbem & Provinciam Romanam juriſdictionem, qualem Exarchæ habuerant : ita ut duobus in ſolidum Patritiis exinde Roma pareret, conſtat ex Epiſtola Hadriani I. 85. in Codice Carolino, qua Pontifex Carolum obſecrat ne Ravennianos, vel Pentapolenſes ad ſe commeantes, ſine Pontificiis literis ſuſciperet : & ſi qua de re conquererentur, eos ad judicium Romanæ ſedis remitteret, ut integer & illibatus permaneret Patritiatus a Pippino collatus. *Sed quæſumus*, inquit, *veſtram Regalem Potentiam, nullam novitatem in holocauſtum, quod B. Petro ſanctæ recordationis Genitor veſter obtulit, & veſtra Excellentia amplius confirmavit, imponere ſatagat : quia, ut ſati eſtis, honor Patritiatus veſtri a nobis irrefragabiliter conſervatur, etiam & plus amplius honorifice honoratur. Simili modo ipſe Patritiatus B. Petri fautoris veſtri, tum a ſanctæ recordationis Domno Pippino Magno Rege Genitore veſtro in ſcriptis in integro conceſſus, & a vobis amplius confirmatus, irrefragabili jure permaneat.*

Plenam itaque poſt iſta tempora in rebus civilibus adminiſtrationem Romæ exercuerunt Summi Pontifices. Unde Hadrianus I. ſtatim atque electus fuit, quoſdam Proceres exilio damnatos per tumultum, revocavit in Urbem, alios carceribus ſolvit teſte Anaſtaſio Bibliothecario. Hinc etiam Ludovicus Pius in ſua Donatione Romam in poteſtate & ditione Pontificum, qui Paſchalem primum præceſſerant, fuiſſe teſtatur.

Conſortium vero Dominii in Urbem Romam habuiſſe Reges Chriſtianiſſimos, multa probant. Primo honorifica Caroli Magni receptio, cum Romam a Papiæ obſidione reverſus eſt. Illum enim Pontifex, Proceresque Romani velut Exarchum & Patritium ſuſceperunt, ut teſtatur Anaſtaſius. *Obviam illi ejus Sanctitas*, inquit, *dirigens venerandas Cruces, id eſt, ſigna, ſicut mos eſt ad Exarchum aut Patritium ſuſcipiendum, eum cum ingenti honore ſuſcipi fecit.*

Defuncto Hadriano, Leo III. ſtatim atque creatus eſt Pontifex, de ſua electione Carolum Magnum certiorem fecit, & obedientiam illi atque fidelitatem ſpopondit, quod conſtat ex Epiſtola Caroli Magni ad Leonem ipſum, quæ apud Alcuinum extat ordine 84. *Perlectis*, inquit, *Excellentiæ veſtræ literis, & audita Decretali Chartula, valde, ut fateor, gaviſi ſumus, ſeu in electionis unanimitate, ſeu in humilitatis noſtræ obedientia, & promiſſionis ad nos fidelitate.*

Confirmatur teſtimonio Eginhardi in Annalibus, ad annum DCCLXXXXVI. ita ſcribentis. *Romæ Hadriano defuncto, Leo Pontificatum ſuſcepit; & mox per Legatos ſuos claves confeſſionis B. Petri, ac vexillum Romanæ Urbis, cum aliis muneribus, Regi miſit: Rogavitque ut aliquem de ſuis Optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad ſuam fidem atque ſubjectionem per Sacramenta firmaret. Miſſus eſt ad hoc Angilbertus Abbas Monaſterii Sancti Richarii* *, Fides itaque & ſubjectio populi Romani Carolo Magno debebatur jure Patritiatus, quæ ut novo firmaretur ſacramento, fœduſque cum Deceſſoribus initum renovaretur a Leone, miſſus eſt Angilbertus.

S.Ripui

Confirmatur teſtimonio Caroli Magni in laudata ad Leonem III. Epiſtola. *Angilbertum Manualem noſtræ familiaritatis, veſtræ direximus Sanctitati*, inquit, *illique omnia injunximus, quæ vel nobis voluntaria, vel vobis neceſſaria eſſe videbantur : ut ex collatione mutua conferatis quidquid ad exaltationem ſanctæ Dei Eccleſiæ, vel ad ſtabilitatem honoris veſtri, vel Patritiatus noſtri firmitatem neceſſarium intelligeretis. Sicut enim cum beatiſſimo Prædeceſſore veſtræ ſanctæ Paternitatis pactum inii, ſic cum Beatitudine veſtra ejuſdem fidei & charitatis inviolabile fœdus ſtatuere deſidero : quatenus Apoſtolicæ Sanctitatis veſtræ, divina donante gratia, Sanctorum advocata precibus, me abique Apoſtolica benedictio conſequatur; & ſanctiſſima Romana Eccleſiæ Sedes, Deo donante, noſtra ſemper devotione defendatur.*

Id luculenter confirmant antiquæ Lateranenſis Palatii picturæ. Sanctus Petrus in ſolio ſedet : a dextris Leo III. a ſiniſtris Carolus Magnus. Apoſtolorum Princeps dextra porrigit Orarium Leoni; ſiniſtra vexillum tradit Carolo. Leguntur quoque iſtæ inſcriptiones : hinc, SANCTISSIMUS DOM. NOSTER LEO PAPA. Illinc, DOM. N. CAROLO REGI; quibus ſumma utriuſque in Urbem dominatio ac juriſdictio ſigni-

Digitized by Google

ſignificabatur. Ubi etiam notandum eſt nullum Pontificum ante Leonem III. *Dominum noſtrum* inſcriptum fuiſſe.

ANNO CHRISTI DCCC. cum Romam quarto profectus eſſet Carolus, ut injuriam Leoni III. illatam ulciſceretur, vicem tanti beneficii rependens Pontifex, ejus capiti coronam impoſuit, populo ter unanimi voce acclamante: *Carolo piiſſimo Auguſto a Deo coronato, Magno, pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria*. Ita ab omnibus ſalutatus Imperator, oleo ſancto a Pontifice unctus eſt, ab eoque more antiquo Principum adoratus: & qui antea Rex Francorum, ac Patritius Romanorum vocabatur, exinde ablato Patritii nomine, Imperator & Auguſtus eſt appellatus. Id teſtantur Ademarus in Vita Caroli Magni, & Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Leonis III. Id etiam habetur ex Eginhardo in Vita Caroli Magni: *Nec ille*, inquit, *toto regni ſui tempore quidquam duxit antiquius, quam ut Urbs Roma ſua opera, ſuoque labore, veteri polleret authoritate: & Eccleſia Sancti Petri non ſolum per illum tuta ac defenſa, ſed etiam ſuis opibus præ omnibus Eccleſiis eſſet ornata atque ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra 47. annorum, quibus regnaverat, ſpatium, quater tantum illo votorum ſolvendorum, ac ſupplicandi cauſa profectus eſt. Ultimi adventus ſui non ſolum hæ fuerunt cauſæ, verum etiam quod Romani Leonem Papam multis affectum injuriis, erutis videlicet oculis, linguaque amputata, fidem Regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Eccleſiæ ſtatum, ibi totum hyemis tempus protraxit, quo tempore, & Imperatoris & Auguſti nomen accepit. Quod primo in tantum averſatus eſt, ut affirmaret ſe eo die, quamvis præcipua feſtivitas eſſet, Eccleſiam non intraturum fuiſſe, ſi Pontificis conſilium præſcire potuiſſet. Conſtantinopolitanis tamen Imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum invidiam magnanimitate, qua eis proculdubio longe præſtantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in Epiſtolis Fratres eos appellando*.

Suſcepto Imperio, Carolus Magnus ſummam Romæ juriſdictionem exercuit. Tunc enim contigit, quod veteres Annales Francorum referunt his verbis: *Poſt paucos autem dies, juſſit eos qui Pontificem anno ſuperiore depoſuerant, exhiberi: & habita de eis Quæſtione, ſecundum legem Romanam, ut Majeſtatis rei capitis damnati ſunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem interceſſit. Nam & vita, & membrorum integritas eis conceſſa eſt. Cæterum pro facinoris magnitudine, exilio deportati ſunt*.

Idem confirmatur ex Paulo Diacono, qui in Epiſtola Dedicatoria Feſti ad Carolum Magnum vocat Romam ejus civitatem: *& præcipue civitatis veſtræ Romuleæ*.

Denique Reges Francorum ſummum Romæ Dominium exercuiſſe, probat Conſtitutio Lotharii Imperatoris, qua decrevit ut populus Romanus delectum unius legis faceret, ex cujus præſcripto judicia peragi poſſent. Perturbata enim erat ratio judiciorum propter multitudinem populi e variis regionibus in urbem confluentis, qui Longobardica, Francica, vel Romana lege, pro ſuo quiſque arbitratu judicia ſibi reddi contendebat. Quamobrem hocce tulit Edictum Lotharius, lib. 2. Leg. Longobard. Titul. 57. *Volumus ut cunctus populus Romanus interrogetur quali lege vult vivere: ut tali lege, quali vivere profeſſi ſunt, vivant; illiſque denuntietur, ut hoc unuſquiſque, tam Judices, quam Duces, vel reliquus populus ſciat, quod ſi offenſionem contra eamdem legem fecerint, eidem legi quam profitentur vivere, per diſpoſitionem Pontificis ac noſtram, ſubjaceant*. Quæ ultima verba conſortium Dominii Pontificem inter ac Imperatorem extitiſſe, maniſeſte evincunt.

Verum illud poteſtatis conſortium amovit Carolus Calvus, ſolidumque jus in Urbem Joanni 8. ejuſque Succeſſoribus conceſſit, anno circiter DCCCLXXVI. Unde Eutropius Longobardus Presbyter poſt aliquot annos ſcripſit de Carolo Calvo: *Renovavit pactum cum Romanis, perdonans illis jura regni, & conſuetudines illius ..... Cuncta illis contulit quæ voluerunt*.

Ex ſupremo dominio Pontificum in Urbem, annexaſque Regum noſtrorum munificentia Provincias, fluxit mos ille Pontificum ferendæ Coronæ, ut inſigne temporalis Principatus. Hac primum uſus legitur, qui Caroli Calvi temporibus ſedebat, Nicolaus I. teſte Anaſtaſio Bibliothec. Duplici corona Tiaram ornare cœpit Bonifacius VIII. Tertiam addidit Urbanus V.

Ex eodem ſupremo Dominio a Regibus noſtris Romanæ Sedi in Urbes & Provincias collato ortum habuit mos ille adnotandi Pontificum annos in ſubſcriptionibus Diplomatum. Quod ut percipiatur, advertendum eſt, ſolis Conſulum annis rationem temporum conſtitiſſe in Romano Imperio ad Juſtiniani uſque tempora. Tunc Conſulum nomen & dignitas extincta eſt. Deinceps anni conſignati ſunt ab ultimo Conſulatu. Plures Pelagii I. leguntur Epiſtolæ hoc modo conſignatæ: *Anno 11. poſt Conſulatum Baſilii Viri clariſſimi*. Ex hoc tempore, Imperatorum anni cum ultimo Conſule adnotari cœperunt, ut patet ex omnibus Actionibus Concilii 4. Œcumenici, quæ ita ſunt conſignatæ: *Imperii Domini Juſtiniani perpetui Auguſti anno 27. poſt Conſulatum Baſilii, anno 12. Non. Maii. Indict. 1.* Idem patet ex fragmento damnationis illatæ Theodoro Cæſareæ Cappadociæ Antiſtiti a Vigilio Romano Pontifice, quæ ſic conſignata eſt: *Data 19. Cal. Septembr. imperante Domino Juſtiniano perpetuo Auguſto 25. poſt Conſulatum Baſilii Viri Clariſſimi, anno 11.* Hanc publica inſtrumenta conſignandi Formulam præſcripſit Juſtinianus Imperator *Novella* 47. Non diu ſervata eſt hæc ſubſcribendi ratio, ſed ultimi Conſulatus omiſſa mentione, mos obtinuit ut ſoli Imperatorum anni, cum Indictione, publicis privatiſque Actis apponerentur. Concilium Romanum Præſide Sancto Gregorio Magno celebratum, conſignatum eſt anno Mauritii Imperatoris XIII. Epiſtolæ Gregorii II. Gregorii III. & Zachariæ, Imperatorum annos ſimiliter ſubjiciunt. Verum ex quo ſummam in Exarchatum Ravennæ, in Pentapolim, in Urbem Romam authoritatem Regum noſtrorum beneficiis conſecuti ſunt Pontifices, hanc e ſuis diplomatibus ſervitutis notam expunxerunt, Indictionem dumtaxat, & menſis labentis diem adſcribentes. Quod patet ex omnium Pontificum Epiſtolis a Paulo I. ad Joannem XV. Tandem ut ſupremam authoritatem ſuam teſtarentur, Regum Imperatorumque æmuli, annos Pontificatus ſui in publicis Diplomatibus, necnon in privatis Epiſtolis adnotarunt. Hunc primo uſum reperire eſt in Actis Synodi Romanæ pro Canonizatione S. Uldarici habitæ a Joanne XV. Pontifice Maximo, cujus hoc tenore exarata ſubſcriptio eſt: *Data III. Cal. Februarii per manum Joannis Epiſcopi ſanctæ Nepeſinæ Eccleſiæ, Bibliothec. S. Sedis Apoſtolicæ, anno Pontificatus Domini noſtri Joannis Sanctiſſimi XV. Papæ octavo, menſe dicto, & Indictione 6.* Eodem tenore Clemens II. diplomati ſubſcripſit, quo Salernenſis Archiepiſcopi tranſlationem confirmat: *Datum 12. Cal. Martii, per manus Petri Diaconi, & Bibliothecarii, & Cancellarii Sanctæ Apoſtolicæ Sedis, anno Domini Clementis II. Papæ primo, Indictione 14.* Leo IX. Clementis ſucceſſor annos etiam ſui Pontificatus apponit Epiſtolæ, quam ſcribit ad Thomam Epiſcopum Africanum. Nicolaus II. Privilegium S. Felicitatis Monaſterio prope Florentiam conceſſum eadem nota conſignat. Alexander II. Nicolai ſucceſſor in Epiſtola ad Diocleſem in Dalmatia Archiepiſcopum hanc ſubſcriptionem infra ſigillum apponi juſſit: *Pontificatus Domini Alexandri II. Papæ ſecundo, Indictione 12. Datum Romæ 15. Cal. Aprilis*. Gregorii VII. Epiſtolæ Pontificatus ipſius annos adſcriptos quidem non habent: ſed Acta 8. aut 9. Conciliorum Romanorum, quæ ipſo Præſide celebrata ſunt, poſt annos Chriſti, & alias temporis notas, annos Pontificatus ipſius adjunctos habent. Qui Gregorium VII. ſecuti ſunt Pontifices hanc ſupremi Principatus notam inſignem diligenter conſervarunt.

Objicies in Propoſitionem V. Conſtantinus Sardiniæ Inſulam Romanæ Eccleſiæ dono dedit, ipſiuſque cenſum adſcriptum eſſe voluit Baſilicæ SS. Martyrum Marcellini Presbyteri, & Petri Exorciſtæ, in qua Helena ejus Mater ſepulturam ſibi delegerat. Igitur Conſtantinus Urbes & Provincias Eccleſiæ Romanæ dedit: proindeque ante Regum noſtrorum munificentiam, non ſolis prædiis & latifundiis, ſed e-

tiam

Digitized by Google

tiam Urbibus & Provinciis dives & potens erat. Antecedens conſtat ex Anaſtaſio Bibliothecario ſeu alio Authore, in Vita S. Silveſtri.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim Sardiniæ Inſulæ nomine magna illa & celebris Maris Mediterranei Inſula deſignatur ab Anaſtaſio. Nemo enim perſuadere ſibi poterit Conſtantinum Eccleſiæ Romani ſuburbii tantam contuliſſe Provinciam, qui tribus præcipuis Urbis Eccleſiis ſola prædia & latiſundia donavit. Id demonſtrat & ſeries narrationis Anaſtaſianæ. Si enim de Inſula illa quæ Italiam inter & Hiſpaniam interjacet, locutus eſſet eruditus Bibliothecarius, Donationem illam cum aliis non involviſſet, ſed ſingillatim commemoraſſet, laudeque ſingulari tantum extuliſſet beneficium. Denique incredibile eſt quod regio tam late patens, totque civitatibus, arcibus, oppidis, pagis, & agris nobilitata & ditata, Libellas tantum 1024. annui cenſus Dominis ſuis referret, quot civium Romanorum cuilibet villa ſua, aut prædium facile ſuppeditabat. Itaque Inſulæ nomen terram continentem in medio mari, in flumine, aut in lacu non ſignificat, ſed domum a cæteris avulſam, cujus angulos viæ ſeu vici undequaque cingant, ſicut inſulas maritimas undequaque pelagus ambit: quamobrem domibus hujuſmodi metaphorice delatum eſt inſulæ nomen. Quæ nominis hujus ſignificatio apud Veteres non infrequens eſt. De hiſce nimirum inſulis loquitur Suetonius in Vita Tiberii Cæſaris, cujus commendat munificentiam, cap. 48. Quod *Quibuſdam Dominis inſularum, quæ in Monte Cœlio deflagraverant, pretium reſtituerit*. Et in Vita Neronis, cap. 16. ubi ſcribit, ipſum *Formam ædificiorum Urbis novam excogitaviſſe, & ut ante inſulas ac domos porticus eſſent, de quarum ſolariis incendia arcerentur, eaſque ſumptu ſuo extraxiſſe*. Ita Inſulæ nomen uſurpat Spartianus; cum ſcribit, Romæ ter centum & triginta quinque inſulas uno fuiſſe conſumptas incendio. Eodem ſenſu nomen illud ſumunt Sextus Rufus & P. Victor, qui ſub Imperatoribus Valentiniano & Valente florebant, cum Urbem Romam deſcribentes, in prima dumtaxat urbis regione ter mille ducentas quinquaginta inſulas numerant. Denique Pancirola in antiqua Romæ deſcriptione, quadraginta millia inſularum, & ſeptingentas tantum ſupra mille domos recenſet. Inſula igitur Sardiniæ, qua de loquitur Anaſtaſius, erat domus, quæ hortos quoſdam, agellos, aut vineas muris ſeptas complectebatur, & quæ viis undique cingebatur, ita ut undequaque pateret aditus. Et hanc domum cui nomen erat Sardinia, & quæ Romano more Inſula vocabatur, Baſilicæ, quam in honorem SS. Petri & Marcellini in uno ex Romanæ civitatis ſuburbiis erexerat, Conſtantinus aſſignavit in dotem.

Objectio ſecunda petitur ex Privilegio quodam Dagoberti Francorum Regis Abbatiæ & Eccleſiæ S. Dionyſii conceſſo, in quo ait Rex Chriſtianiſſimus, Conſtantinum Sancto Petro *Arcem Romani Imperii cum omni integritate* donaſſe. Conſtantini igitur munificentiæ debent Pontifices quod ſint Urbis Domini.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim per arcem Romani Imperii Roma ibi intelligitur, ſed Palatium dumtaxat Lateranenſe, in quo magnificam extrui curavit Eccleſiam, quæ ex ejus nomine *Conſtantiniana Baſilica* nuncupata eſt, & quæ præcipua ſemper Urbis Eccleſia fuit, & Sedes Romani Patriarchatus. Unde ab antiquis Authoribus *Patriarchium Lateranenſe* vocatur. Id colligitur ex Anaſtaſio Bibliothec. in Vita Silveſtri.

Objicies tertio. Quod Reges Chriſtianiſſimi Romanæ Eccleſiæ reſtituerunt ut proprium ipſius patrimonium a Conſtantino collatum, eorum munificentiæ acceptum primo referri non debet, ſed ad Conſtantini Donationem referendum eſt. Atqui Romani Pontifices Urbes & Provincias Romanæ Eccleſiæ a Regibus Chriſtianiſſimis reſtitutas teſtantur, quas Imperator Conſtantinus contulerat. Itaque Conſtantini munificentiæ, non vero Galliarum Regibus debet Romana Eccleſia quod Urbium & Provinciarum ſit Domina.

Probatur antecedens ex Epiſtola Hadriani I. ad Carolum Magnum data anno DCCLXXV. *Et ſicut*, inquit, *temporibus B. Silveſtri Romani Pontificis, a ſancta recordationis piiſſimo Conſtantino Magno Imperatore per ejus largitatem ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia elevata atque exaltata eſt, & poteſtatem in his Heſperiæ partibus largiri dignatus eſt; ita & in his veſtris feliciſſimis temporibus atque noſtris, ſancta Dei Eccleſia, id eſt, B. Petri Apoſtoli, germinet atque exultet, & amplius exaltata permaneat, ut omnes gentes quæ hæc audierint, edicere valeant: Domine ſalvum fac Regem, & exaudi nos in die qua invocaverimus te. Quia ecce novus Conſtantinus Chriſtianiſſimus Imperator his temporibus ſurrexit, per quem omnia Deus ſanctæ ſuæ Eccleſiæ beatorum Apoſtolorum Principis Petri largiri dignatus eſt. Sed & cuncta alia, quæ per diverſos Imperatores, Patritios etiam, & alios Deum timentes, pro eorum animæ mercede, & venia delictorum, in partibus Tuſciæ, Spoleto, ſeu Benevento, atque Corſica, ſimul & Sabinenſi, patrimonium B. Petro Apoſtolo, ſanctæque Dei, & Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ conceſſa ſunt, & per nefandam gentem Longobardorum per annorum ſpatia abſtracta atque ablata ſunt, veſtris temporibus reſtituantur. Unde & plures Donationes in ſacro noſtro ſcrinio Lateranenſi reconditas habemus. Tamen & pro ſatisfactione regni veſtri, per jam fatos Viros, ad demonſtrandum eas, vobis direximus: & pro hoc petimus eximiam Præcellentiam veſtram, ut in integro ipſa patrimonia B. Petro, & nobis reſtituere jubeatis.*

Reſpondeo, nego minorem. Ad probationem reſpondeo, verbum *reſtituendi*, quo interdum utuntur Pontifices, cum de Regum noſtrorum loquuntur erga Sedem Apoſtolicam munificentia, non referri ad Urbes, & Provincias, ſed ad patrimonia, quæ Eccleſiæ eripuerant Longobardi. His enimvero temporibus Regum noſtrorum beneficia ſolebant ab Eccleſiæ Romanæ patrimoniis diſtingui. Quod enim Eccleſiæ contulerant, adeo aliorum Principum dona & oblationes ſuperabat, ut nefas exiſtimarent Summi Pontifices, ea communi cum aliis bonis nomine deſignare. Nomine igitur Patrimoniorum Eccleſiæ, nihil intelligebant aliud, quam prædia, poſſeſſiones, latifundia, quæ Imperatores, Patritii, necnon privatæ perſonæ, Eccleſiæ Romanæ liberaliter obtulerant: horum partem maximam referebant acceptam Conſtantino, ut conſtat ex Anaſtaſio Bibliothecario in Vita Silveſtri, ea omnia ſingillatim recenſente, quæ religioſiſſimus Imperator Eccleſiæ contulit. Verum aliis verbis Regum noſtrorum munificentiam exprimebant, dicendo, ipſos arces, Urbes, Provincias, Sancto Petro tradidiſſe. Sicut ergo in Monarchia aut quovis Principatu, Dominium Principis, id eſt, prædia, & latifundia quæ poſſidet, a Provinciis quibus dominatur, diſtingui ſolent; & in Imperio fiſcus, qui proprie Imperatoris erat, ab ærario, quod erat Reipublicæ, diſtinguebatur: ita Summus Pontifex Hadrianus patrimonia Eccleſiæ diſtinguit a Provinciis & Urbibus: & illa quidem a Carolo Magno reſtituta: Provincias vero & Urbes oblatas, & dono datas profitetur. Id conſtat ex illius Epiſtola *Ad Conſtantinum & Irenem*, quæ refertur Actione 2. Synodi 7. *Filius*, inquit, *& ſpiritalis compater noſter Dominus Carolus Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patritius Romanorum, noſtris obtemperans monitis, atque adimplens in omnibus voluntates, omnis Heſperiæ occiduæque partis barbaras nationes ſub ſuis proſternens conculcavit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & ſuo ſubjiciens regno, adunavit. Unde per ſua laborioſa certamina eidem Dei Apoſtoli Eccleſiæ, ob nimium amorem, plura dona perpetuo obtulit poſſidenda, tam Provincias, quam civitates, ſeu caſtra, & territoria: immo & patrimonia, quæ a perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei Apoſtolo reſtituit, cujus & jure eſſe dignoſcebantur*. Provincias, civitates, caſtra, & territoria Eccleſiæ Romanæ dono data ſcribit a Carolo Magno. Patrimonia vero quæ Longobardi invaſerant, ab eodem Romanæ Sedi reſtituta. Et in Epiſtola ad Carolum Magnum, de imaginum cultu, de Græcis Imperatoribus conqueritur, qui plurium Epiſcoporum conſecrationem, immo & Patrimonia Eccleſiæ Romanæ eripuerant. In quo autem ſita eſſent iſta patrimonia ſatis innuit, eum ipſa data fuiſſe ait *pro luminarium concinnatione, atque alimoniis pauperum*. Verbum itaque reſtitutionis, quo utitur aliquoties Hadrianus,

refer-

Digitized by Google

refertur ad vetera patrimonia, quæ Longobardi invaſerant, non ad Urbes & Provincias, quas ſimpliciter dicit oblatas ac datas a Chriſtianiſſimis Regibus Pippino & Carolo. Id ex ipſa Epiſtola Hadriani in objectione laudata perſpicuum eſt, qua Carolum Magnum impenſe quidem rogat ut Patrimonia Eccleſiæ a Longobardis erepta reſtitui jubeat: & tamen omnia ab eo Eccleſiæ donata profitetur. *Ecce novus Chriſtianiſſimus Dei Imperator Conſtantinus his temporibus ſurrexit, per quem omnia Deus ſanctæ ſuæ Eccleſiæ Beatorum Apoſtolorum Principis Petri largiri dignatus eſt.*

Reſpondeo ſecundo, Provincias etiam ipſas & Urbes dici potuiſſe reſtitutas a Carolo Magno & Pippino, poſt primam illarum donationem. Longobardi namque Exarchatum Ravennæ, & Pentapolim, ſtatim poſt primam expeditionem Pippini in Italia, Summis Pontificibus tradere noluerunt, quamvis id ſpopondiſſet Aiſtulphus ſub fortiſſimo & terribili ſacramento (ut cum Anaſtaſio Bibliothecario loquar) immo nec poſt alteram expeditionem, alteramque victoriam a Pippino reportatam, omnes civitates ab ipſo datas Apoſtolicæ Sedi tradidere. Unde veteres Authores reſtitutas fuiſſe illas Provincias a Regibus noſtris ſcribere potuerunt. Quæ tamen reſtitutio primam Donationem ſupponit, non evertit. Id iterum patet ex Epiſtola 3. Stephani II. ad Pippinum. *Etenim*, inquit, *ſicut primitus Chriſtianitati veſtræ ediximus, iniquus Aiſtulphus Rex, ingreſſo in ejus corde perfido diabolo, omnia quæ per Sacramentum Beato Petro per Miſſos veſtros reſtituenda promiſit, irrita fecit, & nec unius palmi terræ ſpatium Beato Petro reddere voluit.* Verum illum ſpectaſſe primam Donationem, cum reſtitutionis verbo uſus eſt, patet ex ſequentibus. *Pro quo peto vos*, inquit, *Excellentiſſimi, & a Deo protecti Filii, & nimis obſecro, doleat vobis pro ſancta Dei Eccleſia, & B. Petri cauſa: & quæ per Donationem B. Petro offerenda promiſiſtis, ei contradere debeatis...... Decertate bonum opus, quod cœpiſtis implere, & quæ per Donationem manu veſtra confirmaſtis, Protectori veſtro B. Petro reddere feſtinate: quoniam ſcriptum eſt: Melius eſt non vovere, quam vovere, & votum non reddere.* Certe Stephanus Pontifex nuſquam ab Aiſtulpho petiit ut Ravennatem civitatem & Exarchatum, necnon loca adjacentia Romanæ Eccleſiæ reſtitueret, ad quæ nullum jus habere aut habuiſſe umquam Pontifices noverat, ſed ut illa reſtitueret Imperio; Patrimonia vero Eccleſiæ, (ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Stephani II.) Secundo idem Pontifex Pippinum ſupplex rogavit, ut pacem iniens cum Aiſtulpho *cauſam B. Petri, & Reipublicæ Romanorum diſponeret. Qui de præſenti jurejurando eidem beatiſſimo Papæ ſatisfecit, omnibus mandatis ejus & admonitionibus ſeſe totis niſibus obedire, & ut illi placitum fuerit, Exarchatum Ravennæ, & Reipublicæ jura, ſeu loca reddere modis omnibus.* Cauſam B. Petri, quæ Patrimoniorum a Longobardis ereptorum reſtitutionem ſpectabat, a cauſa Reipublicæ, quæ redditionem Ravennatis Exarchatus, diſtinguit.

Objicies quarto. Luitprandus Rex Longobardorum quatuor Ducatus Romani civitates Zachariæ Romano Pontifici reddidit anno Chriſti 742. ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius in ejus Vita. Ergo ante Pippini & Caroli Magni Donationes, Eccleſia Romana temporalem habebat in civitates plurimas principatum.

Reſpondeo, nego conſequens. Cum enim Zacharias Pontifex inter Imperatores Græcos, qui Romæ & totius Italiæ erant Domini, & Longobardos, qui maximam Italiæ partem uſurpaverant, mediator & ſequeſter eſſet, nec earum civitatum reſtitutionem pro Romana Eccleſia urgeret, ſed pro Imperio: evidens eſt, Luitprandum eas Urbes Romani Ducatus imperio reſtituiſſe, cum eas Zachariæ reddidit.

Objicies ultimo. Male parta donari non poſſunt, ſed legitimis Dominis reſtitui debent. Cum itaque Ravennæ Exarchatus, aliæque Italiæ Urbes & Provinciæ, Roma denique, ad Orientis Imperatores pertinerent, eas Pippinus & Carolus Magnus donare non potuerunt Eccleſiæ Romanæ, ſed Græcis Imperatoribus reſtituere debuerunt. Si quid igitur donaverunt, quod ſuum non erat donavere.

Reſpondeo, quod etſi hæ Urbes & Provinciæ ad Imperatores Græcos primitus pertinerent, propriæ tamen factæ fuerant Pippini & Caroli Magni jure belli. Nam eas Imperatores Græci a Longobardorum tyrannide eripere non curabant, quod Reges Chriſtianiſſimi victricibus armis fecere. Unde cum dominium alicujus rei amittat, qui ipſam invaſoribus permittit ac deſerit, eamque ſibi ereptam recuperare negligit; Græci Imperatores, qui Italiæ Urbibus ac Provinciis, & ipſi Romanæ civitati in anguſtiis conſtitutæ ſuppetias ferre neglexerunt, & ipſas a Longobardorum ſervitute eripere, vel ab incurſibus tueri, ab illarum exciderunt Imperio, quod Reges Chriſtianiſſimi Pippinus & Carolus Magnus debellatis Longobardorum Ducibus, illiſque Provinciis & Urbibus, quæ ſub eorum tyrannide gemebant, occupatis, jure victoriæ legitime conſecuti ſunt. Adeoque non res alienas, ſed ſuas, Eccleſiæ Romanæ donavere.

ARTICULUS II.

Qui primum Donationis ſuppoſitæ Conſtantini meminerint?

Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis, omnium primus iſtius Donationis meminit Epiſtola 3. cap. 13. his verbis. *Conſtantinus Magnus Imperator, Chriſtianus effectus, propter amorem & honorem SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ſedem ſuam, Urbem ſcilicet Romanam, Papæ Silveſtro Edicto privilegii tradidit, & ſedem ſuam in civitate ſua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis ſui civitatem ampliando ædificavit.*

Poſt Hincmarum, hujus Donationis meminit Leo IX. in Epiſtola ad Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum; eamque integram refert, ut juriſdictionem ſuam tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus ſupremam probet. Electus eſt porro Leo IX. an. Chriſti MXLIX. hancque Epiſtolam ſcripſit Pontificatus ſui anno V.

Eadem tempeſtate florebat Petrus Damiani, qui in Opuſculo, quod inſcripſit *Diſceptationem Synodalem inter Regis Advocatum, & Romanæ Eccleſiæ Defenſorem*, Edictum quoque Conſtantinianæ Donationis laudat.

Anſelmus Epiſcopus Lucenſis, qui 14. annis poſt Petrum Damiani obiit, ejuſdem Donationis Edictum Collectioni ſuæ inſeruit.

Ivo Carnotenſis Epiſcopus Decreti ſui parte 5. cap. 49. & Gratianus in corpore Juris Canonici, Diſt. 96. eamdem deſcripſerunt.

Verum eloquentius eſt hac in cauſa Adriani I. ſilentium horum Authorum teſtimoniis. Hic enim in Capitulis Angilramno Epiſcopo Metenſi datis, quæ ex antiquis Canonibus Græcis ac Romanis, necnon ex decretis Principum collegit, cum Romanæ Eccleſiæ privilegia ac jura ſtabiliat frequentiſſime, ne verbum quidem habet de Conſtantini Donatione. Quid quod Nicolaus I. in Epiſtola ad Michaelem Græcorum Imperatorem valde prolixa, qua Sedis Apoſtolicæ majeſtatem extollit quantum poteſt, congeſtis ad hunc finem Conciliorum, veterumque Pontificum Decretis, recenſitis Imperatoribus qui de Romana bene meriti ſunt Eccleſia, hujus Donationis ne ullum quidem ſubjicit oculis veſtigium?

Anaſtaſius Bibliothecarius, vel quiſquis eſt Author Vitæ Sancti Silveſtri Pontificis, qui certe antiquiſſimus eſt, cum omnia Conſtantini Magni in Eccleſiam beneficia minutatim recenſeat, Donationis illius Edictum ſilentio premit.

Luitprandus Epiſcopus Cremonenſis, qui ab Imperatore Othone I. Legatus miſſus eſt Conſtantinopolim ad Græcorum Imperatorem Nicephorum Phocam, cum beneficia Conſtantini Magni in Romanam Eccleſiam coram illo Græcorum Imperatore recenſeret, nihilque horum retinere Othonem Principem ſuum conteſtaretur, neque Romanæ civitatis, neque Italiæ ſuppoſita Donatione conceſſæ, meminit uſquam.

Idem de Burchardo Wormatienſi Epiſcopo dicendum,

dum, qui in ea, quam adornavit, Canonum Collectione, initio decimi ſæculi, Conſtantinianam Donationem non inſeruit.

Gregorius VII. qui nullum non movit lapidem ut temporalem Pontificum Romanorum authoritatem tueretur, omniaque ad eum finem antiquitatis rudera effodit; qui tot pro ejus conſervatione excommunicationes in Principes ipſos jaculatus eſt, Conſtantini Donationem nuſquam ad ſuorum, Romanæque Sedis jurium defenſionem protulit.

Henricus I. Teutonicus Imperator, in Edicto Donationis ſuæ, quod refert Eminentiſſimus Baronius XI. Annal. Tomo ad ann. MXIV. ait, ſe *concedere B. Petro Exarchatum Ravennatem ſub integritate, cum urbibus, civitatibus, & oppidis caſtellis, quæ pia recordationis Dominus Pippinus, Dominus Carolus, & Dominus Ludovicus, & Otto, & itidem Otto filius ejus B. Petro Apoſtolo, per Donationis paginam contulerunt.*

Sane ſi Conſtantini Donatio illo ævo ut germana ac legitima habita fuiſſet, illam non prætetiiſſet Henricus, dixiſſetque ſe exemplum ac munificentiam Conſtantini Magni imitari.

Edictum Conſtantinianæ Donationis exploſerunt viri doctiſſimi, Æneas Silvius, *in Dialogis*, Hieronymus Paulus Canonicus Barcinonenſis, Camerarius Alexandri VI. in libro qui inſcribitur *Praxis Cancellaria Apoſtolicæ*, S. Antoninus *I. P. Hiſtoriæ, Tit.* 8. *cap.* 2. Cardinalis Cuſanus *lib.* 3. *Concordantia Catholicæ, cap.* 2. Cardinalis Baronius *Tom. XII. Annal. ad Ann. MCLXXXXI.* Gloſſ. Decreti ad *Diſtinct. 96. cap. Conſtantinus*, quæ addit ad marginem: *Palea iſta non legitur in Scholis*, Spondanus, Morinus in Hiſtoria *De origine & progreſſu temporalis Principatus Romanorum Pontificum*; D. de Marca Pariſienſis Archiepiſcopus lib. 3. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*: & quem ante recentiores illos laudare debueram Laurentius Valla, qui ſingulari libro Conſtantinianæ Donationis Edictum exploſit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quis Donationem Conſtantini ſuppoſuerit?

EMinentiſſimus Cardinalis Baronius exiſtimavit hoc Edictum a Græcis confictum fuiſſe, ut Romanæ Eccleſiæ Principatum ab Imperatoribus conſtitutum, non a Chriſto probarent. Verum multæ ſuppetunt contra Baronium conjecturæ, quarum iſta præcipua eſt, quod ſuprema Romani Pontificis in cæteros Patriarchas juriſdictio, quam tanta pervicacia negant Græci ſchiſmatici, hoc Edicto ſtabilita ſit. In quam ſententiam a Leone IX. adverſus Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum prolatum eſt.

Secunda conjectura eſt, quod hoc Edicto Imperatorum Orientalium jura in Provincias Occidentis ita convelluntur, ut nemo ſuſpicari poſſit, qui illud expenderit attentius, fabricatum a Græcis fuiſſe in apertum Principum ſuorum detrimentum. Cum enim Imperatores Græci Romanæ Urbis Principatum, Exarchatum Ravennæ, aliaſque civitates ac Provincias a Regibus noſtris tam frequenter ſibi reſtitui poſtularint: quis ſibi perſuadeat Græcos Conſtantini Donationem procudiſſe, ut ſpem omnem recuperandi Occidentalis Imperii ipſis adimerent?

Tertia conjectura eſt, quod centum & quinquaginta annis antequam a Theodoro Balſamone homine ſchiſmatico tranſcriberetur hujus Donationis Edictum, a Latinis laudatum eſt, nempe a Leone IX. anno MLIV. a Petro Damiani anno MLXII. ab Anſelmo Lucenſi, & ab Ivone Carnotenſi: immo ante illos omnes ab Hincmaro.

Vir doctiſſimus Joannes Morinus ait, Joannem Rom. Eccl. Diaconum hujus commenti Authorem fuiſſe, nixus verbis Ottonis III. Imperatoris in Diplomate quod extat in Bibliotheca PP. Tom. 3. poſt Epiſtolas Gerberti. Hæc itaque habet Otto in Edicto ſuo: *Romam caput mundi profitemur; Romanam Eccleſiam matrem omnium Eccleſiarum eſſe teſtamur, ſed incuria, inſcientia Pontificum ſua claritatis titulos obfuſcaſſe. Nam non ſolum qua extra urbem eſſe videbantur, vendiderant, & quibuſdam collaviis a latere Sancti Petri alienaverunt, ſed quod abſque dolore non dicimus; ſi quid in hac noſtra urbe regia habuerunt, ut majori licentia evagarentur, omnibus judicante pecunia in commune dederunt; & Sanctum Petrum, & Sanctum Paulum, ipſa quoque altaria ſpoliaverunt. Confuſis vero Papaticis legibus, & jam abjecta Eccleſia Romana, in tantum quidam Pontificum creverunt, ut maximam partem Imperii noſtri Apoſtolatui ſuo conjungerent, jam non quærentes quæ & quanta ſuis culpis perdiderunt, non curantes quanta ex volantaria vanitate effuderunt, ſed ſua propria, utpote ab illis ipſis dilapidata dimittentes, quaſi culpam ſuam in Imperium noſtrum retorquentes, ad aliena, id eſt, ad noſtra & noſtri Imperii maxime migraverunt. Hæc enim ſunt commenta ab illis ipſis inventa, quibus Joannes Diaconus cognomento digitorum mutuis* (vel potius digitis mutilis) *Præceptum aureis literis ſcripſit, ſub titulo Magni Conſtantini, longi mendacii tempora finxit. Hæc ſunt etiam commenta quibus dicunt, quemdam Carolum Sancto Petro publica noſtra tribuiſſe. Ad hæc reſpondemus, ipſum* Carolum nihil dare jure potuiſſe, utpote jam a Carolo meliore fugatum, jam Imperio privatum... Ergo quod non habuit, dedit. Sic dedit, ſic nimirum dare potuit, utpote qui male acquiſivit, & diu ſe poſſeſſurum non ſperavit.* Porro hunc Joannem Diaconum conjicit Vir Eruditus in tempora Ottonis I. id eſt in annum 963. quod tunc Joannes XII. Pontificia Sede ab Ottone dejectus, injuriam ſuam ultus eſt adverſus quemdam Joannem Diaconum, naſo, lingua, & duobus digitis truncatum; quem deſignare videtur Diploma Ottonis, mutilos digitos tribuendo Authori ſuppoſiti Edicti Conſtantiniani. Verum ſe ipſa corruit illa conjectura. Primo quia illud Edictum laudavit Hincmarus anno DCCLXXXVII. illud Collectioni ſuæ inſeruit Iſidorus Mercator: quæ Collectio tempore Caroli Magni lucem aſpexit. Illud igitur Edictum non procudit Joannes ille Diaconus anno Chriſti 963. ante 80. annos jam fabricatum.

Secunda conjectura eſt, quod non ſit veriſimile hominem Ottoni addictiſſimum & a Pontifice crudeliter exceptum, qualem fuiſſe Joannem illum Diaconum nemo neſcit, Edictum ſuppoſuiſſe, quod in Pontificum utilitatem ac Sedis Apoſtolicæ ſplendorem, in perniciem vero Imperatoris vergeret.

Authoritas autem Ottonis Imperatoris movere nos non debet, qui Edictum illud ſuum eum in finem protulit, ut Regum noſtrorum beneficia in Romanam Sedem obliteraret: quique non illud unum profert mendacium: Sed quod minus ferendum eſt, ait Pontifices Apoſtolicos maximam Imperii partem uſurpaſſe, conceſſas ab Imperatore civitates vendidiſſe, altaria ſpoliaſſe, & alia iſtiuſmodi egiſſe nefanda.

Illuſtriſſimus Dominus de Marca, lib. 3. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 12. exiſtimat illud Edictum juſſu Romanorum Pontificum procuſum fuiſſe pia quadam induſtria. Anno etenim DCCLXVII. Legatis Conſtantinopolitanis repetentibus Pippino regiones Italiæ, quas Rex Eccleſiæ Romanæ attribuerat, Joannes Subdiaconus, & Pamphilus, Legati Apoſtolici mentionem injecerunt Hæreſeos a Græcis fotæ contra traditionem Patrum, & de omnibus hujus legationis capitibus cum Græcis coram Pippino diſceptarunt, quæ deinde in Conventu Gentiliacenſi diſcuſſa ſunt. Veriſimile itaque videtur doctiſſimo Præſuli tunc de conſenſu Pippini Regis excogitatam fuiſſe Donationem Conſtantini, qua pertinacia Conſtantinopolitanorum retunderetur.

Verum quis credat Pippinum conſenſiſſe figmento, quod ſuam in Romanam Eccleſiam munificentiam deleturum erat ex hominum memoria? Quis ſibi perſuadeat Paulum I. piiſſimum Pontificem fraudem iſtiuſmodi imperaſſe? Quis ſuſpicetur illum, qui Pippino omnia accepta refert, voluiſſe ſupponere Edictum, quod Pippini beneficia obliteraret?

Melius itaque, meo judicio, in Quæſtione quæ tota nititur conjecturis, aſſeremus Edictum illud Donationis Conſtantinianæ ſuppoſitum eſſe ab Iſidoro Mercatore, cum aliis Epiſtolis Pſeudepigraphis veterum Pontificum. Convenit enim Iſidori celeberrimi impoſtoris ingenio. Convenit rationi temporis, quo primum

mum

mum venumdari cœperunt Iſidori merces, Carolo ſcilicet Magno Imperante. Laudat ſiquidem illud Edictum paulo poſt Hincmarus. Convenit denique ſtylo & characteri ſcribendi plane ſquallido, quo Iſidorus uſus eſt.

SCHOLION I.

Hanc Diſſertationem Religioſis Cenſoribus hunc in modum notare placuit: *Tota Diſſertatio de Donatione Conſtantini, titulo, & capite plectenda, ſtigmatizanda per ſingula.*

R. Actum eſt, lata ſententia, ſtigmate inuretur, titulo & capite plectetur Diſſertatio everſi figmenti, conſciſſique Inſtrumenti Apocryphi rea. Sex Propoſitiones ſive Concluſiones, in quas Diſſertationem partitus ſum, expungendæ, quamvis inconcuſſis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & profanæ Monumentis demonſtratæ ſint, earumque veritas ipſis pene oculis ſubjecta, quia Religioſis Cenſoribus non placent. Meræ Criticæ, Hiſtoriæ, & facti quæſtio eſt. Nihil refert. Sanctus Antoninus, Æneas Silvius, Cardinalis Cuſanus, Joannes Morinus, Spondanus, Petrus de Marca, qui Conſtantinianæ Donationis Edictum exploſerunt, cenſoriam animadverſionem non effugient. Nec tua ab ea immunis erit Eminentia, Annalium Eccleſiaſticorum Doctiſſime parens *Baroni*, qui ſcripſiſti ad annum 1191. Num. 73. *Quamquam plerique Romanorum Pontificum ut Sanctus Gregorius & Hadrianus, necnon etiam Nicolaus, vel alii, meminerint beneficentiæ Conſtantini erga Sanctam Romanam Eccleſiam...... Nullus tamen ante Leonem Nonum ejuſdem Donationis Edicti aliquo modo mentionem feciſſe reperitur, quo etiam tempore ſit mentio ejuſdem Edicti in Diſputatione quæ aſſeritur Petri Damiani cum Advocato Regio. Poſtea vero de ipſo aliquandiu altum ſilentium, cum tamen in iiſdem cum Principibus controverſiis ejus occupati fuerint Succeſſores, præſertim vero Gregorius Septimus atque Alexander Tertius, ut appareat friguiſſe apud eos Edicti authoritatem, a cujus citatione abſtinendum putarint, quod illo non indigerent..... Sed nec Imperatores ejuſdem Edicti meminiſſe certum eſt, quantumlibet Ottones pater & filius anteceſſorum Principum, qui donarunt Eccleſiæ Romanæ, Pippini & Caroli videlicet, mentionem habuiſſe inveniantur, & Henricus Imperator eorumdem & prædeceſſorum Ottonum. Sed nec qui Diplomata ab ipſis acceperunt Romani Pontifices, de prætermiſſa mentione Edicti Conſtantini queſti inveniuntur; cum nec damnum aliquod ex ejus omiſſione ſentirent: quandoquidem quidquid Conſtantiniana Donationis contineretur expreſſum, jam certiori titulo Romana poſſideret Eccleſia, exiſtentibus integris ipſis Pippini, & Caroli, ac ſucceſſorum Imperii Diplomatibus in his, quæ ſpectant ad diverſarum civitatum atque Provinciarum Donationem.* Tu pariter vapulabis, Pater *Pagi*, qui in Critica Annalium *Baronii*, ad annum 324. Num. 13. ſcribere non es veritus: *Donatio Conſtantini prorſus ſuppoſititia, ut fere inter Eruditos convenit.*

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 430. Religioſi Cenſores hanc ſpeciatim Propoſitionem notant: *Carolus Magnus donavit Provincias Venetiarum & Italiæ Papæ.*

R. Non legitur ibi, *Venetiarum, & Italiæ*, ſed *Venetiarum, & Iſtriæ*: nec mea ſolum, ſed *Anaſtaſii Bibliothecarii* verba ſunt in Vita *Hadriani Primi*, recenſentis civitates & territoria a Chriſtianiſſimo *Carolo* Francorum Rege Beato Petro conceſſa, eidemque Pontifici contradita. Scribebat olim ad *Lucium* Romanum Pontificem *Philippi Auguſti* nomine *Stephanus* Tornacenſis Epiſcopus: *Si oblviſci potuerit mater filiorum uteri ſui, & Eccleſia Romana Regni Francorum oblivionem aſſumet, cum utrumque de jure ſit impoſſibile, de natura difficile, de facto enorme.* Volumine Religioſi Cenſores poſſibilem, facilem, piam afficere oblivionem Donationum magnificarum a Chriſtianiſſimis Regibus Eccleſiæ Romanæ factarum, earumque memoriam obliterare?

SCHOLION III.

In eadem Diſſertatione, pag. 442. Editionis primæ Religioſi Cenſores, hanc Propoſitionem notant: *Pontifices Dignitatis Imperatoriæ æmuli annos ſui Pontificatus in Diplomatibus poſuerunt.*

R. Romanos Pontifices, Imperatorum imitatione, annos Pontificatus in Diplomatibus ſuis & privatis etiam Epiſtolis annotaſſe, ut ſupremam authoritatem ſuam in temporali ditione teſtarentur; res eſt Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumentis certiſſima, & notiſſima, & a me probata. Cenſores Religioſos forte movit vox illa, *æmuli*, quia non attenderunt æmulationem a Latinis dupliciter dici, ut & in laude & in vitio nomen iſtud ſit; Nam & imitatio virtutis æmulatio dicitur: & eſt æmulatio ægritudo, ſi eo quod concupierit alius potiatur, ipſe careat. Vitioſam illam æmulationem quæ rivalitati ſimilis eſt, hic non intellexi, ſed primam: Siquidem ea in re jure ſuo Pontifices utuntur non minus quam Imperatores.

Nota.

Communis eſt noſtra ætate temperantioris etiam criticæ authorum opinio Conſtantini donationem ut commentitiam habendam, ita enim ſuadent quæ ad eam explodendam proferuntur argumenta. Verum, ut recte advertit Thomaſſinus *Vet. & Nov. Eccl. Diſc. l. 1. cap. 5. n.* 14. eadem donatio, quamvis commentitia mire conducit ad demonſtrandum Romanum Pontificem ſpecialibus potiri prærogativis. Id palam fit conſiderando ejuſdem donationis famam Alcuini ætate non minus Occidentem, quam Orientem pervaſiſſe; adeoque univerſam Eccleſiam non ut ſuppoſititiam tunc habuiſſe. Et quidem, ſi ab opinione Latinorum Græci tunc diſcrepaſſent, nec Æneas Pariſienſis Epiſcopus in Opere, quod adverſus ipſos elucubravit, ex hac donatione contra eoſdem argumenta derivaſſet. Nec Balſamon in ſuis Commentariis ad Photii Nomocanonem *tit. 7. cap.* 1. de eadem verba feciſſet.

Porro hujus donationis, quæ vera tunc credebatur virtute, non ſolum Romani Pontificis ditioni plures ſubdebantur provinciæ, ſed pontificia majeſtas emicabat. In ea quippe Pontifex imperatoriis inſignibus ornandus dicitur, diademate nempe, imperatorio ſuperhumerali, purpurea chlamide &c. Ut poſtea oſtenderetur quanti Imperator faceret pontificiam dignitatem, in eadem narratur Imperatorem Pontifici in equum conſcendenti tamquam Miniſtrum adfuiſſe: atque ibidem proteſtatur Conſtantinus Imperii ſedem Conſtantinopolim tranſtuliſſe, quia parum religioſe in ea dominari civitate videretur, ubi cœli arbiter ſacerdotalis imperii thronum erexerat; addens ſupra Imperium S. Petri Cathedram gloria afficiendam, ac extollendam. Ad hæc magnificentiſſimis verbis in conficta Conſtantini donatione expreſſa, præcipue Heterodoxi animadvertant, & ſtatim conſpicient pontificiam majeſtatem ſummis honoribus proſequendam, nec incongruum eſſe temporali etiam dominio fulciri; ubi etenim prædicta Romano Pontifici eſſent extranea, illico Conſtantini donationem figmentum eſſe Eccleſia conſpexiſſet, nec Occidens, Orienſque veram judicaſſent.

DISSERTATIO XXVI.

De Synodi Antiochenæ Canonibus.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Canones Antiocheni ab Eccleſia recepti ſint;

PROPOSITIO.

Canones Antiocheni ſunt ab Eccleſia recepti.

Probatur unico, ſed ineluctabili argumento. Canones qui in Codicem Eccleſiæ ſunt adſcripti,

Digitized by Google

& a Concilio Œcumenico laudati ut regulæ SS. Patrum, ab univerſali Eccleſia recepti ſunt. Atqui Canones Antiocheni in Codicem Canonum Eccleſiæ, prolatum in Synodo Chalcedonenſi, relati ſunt; eoſque laudaverunt iſtius Concilii Epiſcopi, ut Regulas Sanctorum Patrum, ut conſtat ex Actione 4. & 11. & ex Canone 1. Igitur Antiocheni Canones ab eccleſia recepti ſunt univerſa.

Confirmatur ex Collectione Dionyſii Exigui, qui ex Codice Canonum Eccleſiæ Græcæ, quem in gratiam Eccleſiæ Occidentalis latinitate donavit, Antiochenos excerpſit Canones quod argumento eſt illos & in Eccleſia Græca viguiſſe, & a Latina fuiſſe ſuſceptos atque probatos.

Reſpondet David in libro Gallice conſcripto *De Judiciis Canonicis Epiſcoporum*, Collectionem illam Græcam, cujus fidem Dionyſius Exiguus ſecutus eſt, adornatam ſibi videri ab aliquo Schiſmaticorum Orientalium, qui Joanni Antiocheno adhæſerant. Quam conjecturam hoc argumento fulcit; quod Epheſini Concilii Canones illi Codici inſerti non fuerint: fraus autem hujuſmodi ab aliis proficiſci non potuerit, quam ab iis, quibus Concilium illud exoſum erat, quod ab eo Damnationis ſententiam retuliſſent. Porro ſchiſmaticos Epheſini ſub Joanne Antiocheno Conciliabuli Epiſcopos, Canones Antiochenæ Synodi propugnaſſe, nedum ex præjudicato erga ſuum Patriarchatum, ac Deceſſorum ſuorum ſtatuta affectu, conjicit Author laudatus: verum etiam probat ex Actis Concilii Epheſini, part. 3. cap. 13. Ab hac autem vitiata origine horum Canonum virus in Collectionem Dionyſianam colligit eſſe transfuſum.

Verum ariolatur vir doctus. Nam ſchiſma illud Joannis Antiocheni & Orientalium breve fuit, redintegrata paucos poſt annos pace inter ipſos & Sanctum Cyrillum: nec varia fuit illorum Epiſcoporum a cæteris diſciplina tempore Concilii Chalcedonenſis, in quo prolatus eſt Codex continens Antiochenos Canones cum cæteris præcedentium Conciliorum, ut juris Canonici Orientalis Collectio, omnium Eccleſiarum Orientalium uſu recepta & probata; non vero ut ſolius Antiochenæ Eccleſiæ propria: unde quamvis ab aliquo Schiſmaticorum Orientalium adornata illa eſſet Collectio, quod aſſerit & non probat laudatus Author; nihilominus Antiocheni Canones ab Eccleſia recepti eſſent: quia Collectionem illam recipiendo ac probando, Chalcedonenſis Synodus, & Eccleſia univerſa ſuam fecerunt. Quod autem Epheſini Canones in Dionyſii Exigui Collectione deſiderentur, non probat ipſos abſuiſſe a Codice Eccleſiæ Græcæ quo uſus eſt: illos enim exhibet Codex vetus Eccleſiæ univerſæ a Juſtello editus: Sed colligitur dumtaxat Dionyſium aliqua ratione motum illos neglexiſſe. Ratio autem ea veriſimiliter fuit, quod univerſalis Eccleſiæ Diſciplinam illi Canones non ſpectarent; ſed Neſtorianos tantum, eorumque, ac Pelagianorum fautores, qui contra ſacram Synodum Schiſma fecerant; contra quos pro re nata decreta illa edita ſunt.

Objicies. Canon 12. Antiochenæ Synodi, quo ſancitum eſt, ut *Si quis a proprio Epiſcopo Presbyter, aut Diaconus, aut a Synodo fuerit Epiſcopus forte damnatus, & Imperatoris auribus moleſtus extiterit, oporteat ad majus Epiſcoporum converti Concilium, & quæ putaverint habere juſta, plurimis Epiſcopis ſuggerant, eorumque diſcuſſiones ac judicia præſtolentur. Si vero hæc parvipendentes moleſti fuerint Imperatori, hos nulla venia dignos eſſe, nec locum ſatisfactionis habere, nec ſpem futuræ reſtitutionis penitus opperiri.* Ille, inquam, Canon a Sancto Joanne Chryſoſtomo, necnon ab Innocentio I. rejectus eſt. Cum enim Sanctus Chryſoſtomus iniquo adverſariorum judicio depoſitus, in altero Catholicorum Epiſcoporum Concilio abſolutus & reſtitutus eſſet: ejus hoſtes illam ſententiam abſolutionis irritam eſſe contendebant, quod contra Canonem 12. Antiochenæ Synodi fuiſſet decreta. Excepit Chryſoſtomus non ad Catholicam Eccleſiam, ſed ad ſectam Arianorum, Canonem illum pertinere, quem nimirum in Antiochena Synodo, præ odio adverſus Sanctum Athanaſium concepto edidiſſent, ut refert Socrates, lib. 6. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 16. Idem teſtatur Palladius Diaconus in *Dialogo de Vita S. Joannis Chryſoſtomi*. Refert nempe, Theophilum Alexandrinum quoſdam Epiſcopos Conſtantinopolim miſiſſe Joanni inſenſiſſimos, *Una & Canones quoſdam ab Arianis contra beatiſſimum Athanaſium factos, quibus utentes Joanni calumnias ſtruerent, quod poſt depoſitionem ſuam ſine Epiſcopali decreto redire auſus eſſet.* Addit, Leontinum Ancyræ Galatiæ, Hammonio Laodiceæ aduſtæ Epiſcopo adjunctum, una cum Acacio & Antiocho contra Sanctum Chryſoſtomum conſpiraſſe, *Obtinere ſancientes Theophili indiſcretum judicium, ut locus purgandi ſe Joanni nullus omnino daretur, vigore ſcilicet Canonum eorum, quos Theophilus miſerat a quadraginta complicibus Arii editos, atque ita continentes: Si quis Epiſcopus aut Presbyter injuſte, vel juſte depoſitus, ex ſeipſo, abſque Synodo in Eccleſiam redierit, hic jam excuſationis non habeat locum, ſed omnino expellatur. Et iſta quidem Regula, ut nequam, & a nequiſſimis edita, in Sardicenſi Concilio a Romanis, & Italis, Illyriciſque, & Macedonibus, & Græcis, eliminata eſt, quando Liberius, aut Julius, ſub Conſtantis Imperio, Athanaſium & Marcellum Galatam admiſit ad Communionem, quorum gratia etiam Canon ille fuerat editus.*

Idem conſtat ex Innocentio I. Epiſtola 29. ad Clerum & populum Conſtantinopolitanum data, quam referunt Sozomenus, lib. 8. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 26. & Nicephorus, lib. 13. cap. 32. *Canonibus porro*, inquit, *obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti: quos ſolos conſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare. Sin alii a quopiam proferuntur, a Nicænis Canonibus diſſonantes, & Hæreticos authores referentes, ii a Catholicis Epiſcopis rejiciuntur. Hæreticorum namque inventa Catholicis Canonibus non ſunt adnectenda. Semper enim illi per contraria nefaria decreta, Patrum Nicænorum Concilium minuere intendunt. Quapropter non ſolum hoc dicimus, iſtos ſequendos non eſſe, verum etiam cum Hæreticis, & Schiſmaticis, ſeu diſſidioſis dogmatibus condemnandos: quemadmodum antea in Sardicenſi Concilio, ab Epiſcopis qui nos præceſſerunt, factum eſt.* Quibus verbis Innocentius I. Antiochenæ Synodi Canones perſtringit. Canones itaque illi non ſunt ab Eccleſia recepti.

Confirmatur ex Julio I. in Epiſtola ad Epiſcopos Antiochenæ Synodi, illam & ejus decreta univerſim improbante, velut edita a 36. dumtaxat Epiſcopis Catholicæ Fidei, & Sancti Athanaſii ejus propugnatoris acerrimi hoſtibus. *Qui ſolum*, inquit, *ad 36. ſuffragia eorum qui Antiochia fuere, externum hominem Epiſcopum ſalutarunt ..... Prorſus ignoro quanam ratione facta ſunt, quæ facta ſunt ..... Tamquam Deo præſente, cum veritate loquimur, non eſt iſtud pie factum, non ex jure, non Eccleſiaſtice.* Quibus verbis omnia in iſta Synodo contra rationem, contra pietatem, contra diſciplinam tentata eſſe profitetur; adeoque & Canones male conditos.

Reſpondeo, Canonem illum 12. a Sancto Chryſoſtomo, & ab Innocentio conſtanter exploſum fuiſſe, quia nec Antiochenæ, nec aliarum Synodorum Orientis Canones ab Occidentis Eccleſiis adhuc recepti erant; nec etiam ab Eccleſia Conſtantinopolitana, quæ cum Thracicæ Diœceſi addicta eſſet, Ancyranæ Synodi, Neocæſareenſis, Gangrenſis, Antiochenæ, vel Laodicenæ Canonibus ab aliis Diœceſibus editis non tenebatur: Unde nec Sanctus Chryſoſtomus, qui Conſtantinopolitanus Epiſcopus erat, nec Innocentius, qui Occidentis Diœceſes regebat, hos Canones admittere voluerunt, maxime propter odium Authorum, quia ab Arianis in Antiocheno Conciliabulo dominantibus editi fuerant, & inter alios duodecimus promulgatus fuerat ad Sanctum Athanaſium opprimendum. Objectionem ex illo Canone contra ſe factam dupliciter excepit Sanctus Chryſoſtomus. Primo, ſe majori Epiſcoporum numero fultum, Sedem repetiiſſe ſuam reſpondit, ut hac etiam in parte Canoni Antiocheno, cujus adverſus ipſum urgebatur authoritas, faceret ſatis: Secundo Canonem illum rejecit, quod ab Arianis conditus eſſet. Verum Canones illos univerſa in Concilio Chalcedonenſi recepit Eccleſia, nec exiſtimavit in odium Arianorum rejiciendos: tum quia nihil eſt in illis, quod fidei repugnet, nihil quod Eccleſiaſticam lædat Diſciplinam, nihil quod Arianis ullo pacto faveat: tum quia incertum eſt an ſoli

Ariani

Ariani hiſce Canonibus condendis operam dederint. Quamquam porro Ariani duodecimum Canonem condidiſſent ad Sanctum Athanaſium opprimendum, nihil tamen nocere cauſſæ Athanaſii, Catholicis Epiſcopis videri potuit, nec aliquid contra æquitatem decernere, cum futuris dumtaxat negotiis formam daxe cenſendus eſſet, non præteritis, qualis erat Sancti Athanaſii cauſſa. Sic reſpondet eruditus Antiſtes Dominus de Marca.

Ad confirmationem reſpondeo, emendandam eſſe hoc in loco verſionem Epiſtolæ Julii ex Græco textu, quo ſignificatur Gregorium Alexandrinæ Eccleſiæ invaſorem in illam Sedem evectum fuiſſe, 36. manſionibus ab Alexandria, id eſt Antiochiæ, quod male vertit interpres, *ad 36. ſuffragia*. Deinde etſi 36. dumtaxat Epiſcopi Ariani, vel 40. ut ait Palladius, Antiocheno Concilio interfuiſſent, non ſequitur ab illis ſolis editos fuiſſe Canones illos: ſiquidem nonagintà Epiſcopi teſte Sancto Athanaſio, huic Synodo interfuerunt, e quibus 50. fuere Orthodoxi. His autem cur non etiam editio Canonum tribuatur? Denique Julius Pontifex Antiochenam Synodum non improbat, niſi quoad ea quæ in Sanctum Athanaſium geſta ſunt ab Arianis, & quoad Gregorii intruſionem in Sedem Alexandrinam, ut ex verbis ipſius patet, quæ a Davide, in lib. *De Judiciis Canonicis Epiſcoporum*, alienum in ſenſum detorquentur.

Objectio ſecunda petitur ex iis quæ in Concilio Romano ſub Hilario Pontifice Maximo, S. Leonis ſucceſſore geſta ſunt, annis circiter ſexdecim poſt Chalcedonenſe Concilium. Epiſcopi ſcilicet Hiſpaniæ Sedem Apoſtolicam circa quatuor diſciplinæ capita conſuluerunt. Duo ſpectabant Sylvanum Epiſcopum, qui duos Epiſcopos contra Canones ordinaverat, unum non expectata electione & aſſenſu plebis: alterum extra Provinciæ ſuæ fines poſitum. Duo poſtrema capita ſpectabant Nundinarium & Irænæum Epiſcopos, quorum primus, imminente obitu, alterum ſibi in Epiſcopatu Barcinonenſi deſignaverat ſucceſſorem. Porro cum Hiſpanienſium Epiſcoporum Epiſtolæ in Concilio Romano legerentur, Epiſcopi inibi congregati lectionem illius, quæ Sylvani factum ſpectabat, interturbarunt frequentibus acclamationibus, quibus violatam a Sylvano Diſciplinam conſervari poſtulabant. *Ut diſciplinam ſervetur, rogamus*, inquiebant, *Ut Canones cuſtodiantur, rogamus*. At quod ſpectabat deſignationem ſucceſſoris a Nundinario factam, licet 23. Canone Concilii Antiocheni, hujuſmodi deſignationes prohibitæ ac damnatæ eſſent, nemo tamen Epiſcoporum illam authoritate Canonum reſcindendam contendit. Sed hac una ratione nituntur: *Quæ Dei ſunt, ab homine dari non poſſunt: ſucceſſores Deus dat*.

Præterea Synodus illa de facto Nundinarii loquitur velut novo & in Eccleſia hactenus inaudito: *Nova*, inquit, *& inaudita in quibuſdam locis perverſitatum ſemina naſcuntur. Nam plerique Sacerdotes in mortis confinio conſtituti, in locum ſuum feruntur alios deſignatis nominibus ſubrogare*. At ſi Canones Antiocheni ab Eccleſia univerſa probati eſſent, Patres Concilii Romani & Hilarus Pontifex, proculdubio laudaſſent Canonem 23. Antiochenum, ſucceſſoris deſignationes damnantem: neque novum, & inauditum dixiſſent malum, quod jam olim Canonibus Eccleſiaſticis cohibere neceſſum fuiſſet. Iſtud itaque argumento eſt, Canones Antiochenos in Codicem Eccleſiæ univerſæ tunc temporis non fuiſſe relatos.

Reſpondeo, argumentum iſtud nullius eſſe ponderis, quia negativum eſt. Non ſequitur (inquam) Romani Concilii Patres nullos Canones legitimos agnoviſſe, quibus deſignatio ſucceſſoris Epiſcopis prohiberetur: quia nullos laudarunt. Immo recte colligitur, ipſos factum Nundinarii improbaturos non fuiſſe, niſi ſancitæ Canonibus Eccleſiaſticis Diſciplinæ vulnus intuliſſet graviſſimum. Cum itaque ſolis Antiochenæ Synodi Canonibus diſerte iſtud vetitum eſſet, conſequens eſt Canones illos notos fuiſſe & acceptos Romani Concilii Patribus, & Hilaro Pontifici Maximo. Novum autem dici potuit malum, quod hucuſque in Occidente pene inauditum fuerat, quamvis olim in Oriente graſſatum eſſet, ac Antiochenæ Synodi Canonibus repreſſum.

PROPOSITIO II.

Antiochenos Canones ejuſdem Synodi fœtus non eſſe, veriſimile eſt.

PRobatur primo ex convenientia decimi tertii, & vigeſimi ſecundi Canonis. Cum enim idem omnino decernant, non videntur eadem in Synodo editi. Hæc porro convenientia utriuſque lectione innoteſcit. Sic enim habet 13. *Nullus Epiſcopus audeat ab una Provincia in aliam tranſire, & aliquos in Eccleſiis ordinare ad ſacrorum celebrationem, nec ſi alios una ſecum inducat, niſi venerit literis accerſitus Metropolitani, & Epiſcoporum qui ſunt cum ipſo, in quorum regionem accedit. Si autem nullo vocante, ad aliquorum Ordinationem & Eccleſiaſticarum rerum ad ſe non pertinentium conſtitutionem inordinate inſolenterque proceſſerit; ſint quidem irrita, quæ ab ipſo geruntur, ipſe autem ſuæ inſolentiæ, & præter rationem factæ aggreſſionis det pœnas, a ſancta ſcilicet Synodo exinde depoſitus.*

Vigeſimus vero ſecundus ſic habet: *Epiſcopus in alienam civitatem, quæ ei ſubjecta non eſt, non aſcendat, nec in regionem, quæ ad eum non pertinet, ad alicujus Ordinationem, nec Presbyterum, vel Diaconum conſtituat in locis alii Epiſcopo ſubjectis, niſi cum voluntate proprii illius regionis Epiſcopi. Si quis autem tale quid auſus fuerit, infirma ſit Ordinatio & ipſe a Synodo puniatur.*

Probatur ſecundo. Plures ex Canonibus Antiochenis ſanctioris diſciplinæ ſtudium ſpirant: non eſt igitur veriſimile quod ab hominibus Spiritu Sancto deſtitutis, & a veræ pietatis ſenſu alienis, quales erant Euſebiani, conditi fuerint. Gregorii namque Ordinatio & intruſio Canone 19. diſerte damnatur, quo irrita decernitur Ordinatio Epiſcopi, quæ facta fuerit præter Synodum & præſentiam Metropolitani, cui Comprovinciales Epiſcopi, vel omnes, vel plurimi aſſenſum non præbuerint. Deinde, variæ Euſebii Nicomedienſis ab uno Epiſcopatu ad alium migrationes Canone 21. luculentius percelluntur, quam ut in Concilio cui dominabantur Euſebiani, conditus exiſtimari poſſit. Denique incredibile videtur Canonem 11. quo Aulæ Imperatoriæ aditus abſque conſilio & literis Metropolitani, & Comprovincialium Antiſtitum, Epiſcopis prohibetur, ab Epiſcopis Aulicis, quales erant Euſebiani, fuiſſe promulgatum. Probabile igitur eſt Canones in variis Conciliis Antiochenis editos, in unam tranſcriptos fuiſſe, confuſoſque Synodum, & ſanctiſſimas iſtas leges Euſebianorum ita adverſas moribus, ab ea Synodo editas non fuiſſe, quæ anno 341. celebrata eſt, & in qua ipſorum factio ſuperior erat: Sed in alia forte, quæ ſub Sancto Euſtathio celebrata ſit. Quæ conjectura ex Theodoti Laodiceni, & Anatolii Emiſſeni ſubſcriptionibus confirmatur, quorum prior anno ſaltem 335. obierat, poſterior vero fato functus fuerat ante Synodum Antiochenam anni 341.

DISSERTATIO XXVII.

De Concilii Sardicenſis convocatione, Præſidibus, & authoritate.

ARTICULUS PRIMUS.

A quo fuerit convocata Synodus Sardicenſis?

PROPOSITIO.

Synodus Sardicenſis ab Imperatoribus convocata eſt.

PRobatur contra Cardinalem Baronium, & Lupum Chriſtianum, primo ex Epiſtola Synodica Concilii Sardicenſis ad omnes Epiſcopos. *Quapropter*, inquit, *cooperante Dei gratia, ipſi quoque religioſiſſimi Principes nos ex diverſis Provinciis & civitatibus in unum convocarunt, cupientes ut ſancta Synodus in Sardorum civitatem conveniret, quo omnis controverſia præcide-*

ciderctur, & ejecto quidquid pravæ Fidei eſſet, ſola in Chriſtum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quoque ex Oriente Epiſcopi, ad id & ipſi inſtigati a religioſiſſimis Imperatoribus.

Probatur ſecundo ex Sancto Athanaſio Apologia 2. ubi recitata Julii Pontificis Maximi ad Euſebianos Epiſtola, ait: *Hæc cum Romæ Synodus per Julium Romanum Epiſcopum ſcripſiſſet, improba iterum audacia Euſebiani in Eccleſiis perturbandis, inſidiiſque tendendis uſi ſunt; quod cum reſcitum eſſet a religioſiſſimis Imperatoribus Conſtantio & Conſtante, juſſi ſunt Epiſcopi Orientis & Occidentis Sardicam convenire.*

Et in Epiſtola ad Solitarios: *Miſſæ igitur literæ,* inquit, *a Conſtante ad fratrem ſuum Conſtantium, ibique, de amborum ſententia, placuit ut Synodus celebraretur.*

Probatur tertio teſtimonio veterum Hiſtoricorum. Socrates namque, lib. 3. cap. 20. ita ſcribit: *Edicitur ergo Concilium Generale, ut omnes Sardicam commeent, idque de ſententia duorum Imperatorum, alterius per literas illud flagitantis, alterius, qui in Oriente regnabat, alacri & parato animo eiſdem obtemperantis.*

Theodoretus, lib. 2. cap. 4. ubi literarum meminit, quas Conſtans ad Conſtantium fratrem ſuum dedit ob Concilii convocationem, ſubdit: *Quibus literis perſuaſus Conſtantius, mandatum dedit, ut Epiſcopi tum Orientis, tum Occidentis, Sardicam, quæ eſt in Illyria urbs gentis Daciæ primaria, adventarent. Nam multis morbis vexabatur Eccleſia, ad quos curandos Concilium neceſſario requirebatur.*

Sozomenus, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11. idem teſtatur. *Cum autem,* inquit, *Conſtans Imperator poſtularet a fratre beneficii loco, ut Athanaſius, & reliqui, qui in eadem cauſſa erant, ad Sedes proprias reſtituerentur; & Athanaſius ac Paulus ad eum accedentes peterent uti Concilium cogeretur, propterea quod ipſis, quo vera ſanaque doctrina tolleretur, paratæ fuiſſent inſidiæ; ſententia utriuſque Imperatoris decretum eſt, ut Epiſcopi partis utriuſque ad ſtatum diem Sardicam Urbem Illyrici convenirent.*

Severus Sulpitius, lib. 2. *Hiſtoriæ Sacræ*, idem aſſerit, quamvis erret in Imperatoris nomine & in epocha Sardicenſis Concilii, & Conſtantino tribuat, quod ab ejus filiis factum eſt. *Res,* inquit, *ad Conſtantinum refertur. Jubet ex toto orbe apud Sardicam Epiſcopos congregari, atque omne judicium quo Athanaſius damnatus fuerat, retractari. Inter hæc Conſtantinus moritur: Synodus congregata jam Conſtantino Imperatore, Athanaſium abſolvit.*

His aſſentitur Nicephorus, lib. 9. *Hiſtor.* cap. 12. *Paulus & Athanaſius,* inquit, *rurſum Conſtantem adiere, & ut univerſalis Synodus cogeretur, petiere, ut de profeſſione Fidei, & eorum cauſſis accuratius res explorari poſſet. Quapropter de duorum Imperatorum iſtorum ſententia ſtatutum, ut utriuſque Imperii Epiſcopi ad diem certum Sardicam, quæ Illyrica civitas eſt convenirent. Id quod Conſtans ſic petierat, Conſtantius autem aſſenſerat, ut videlicet ſeditio ſolveretur.*

Objectio prima petitur ex Sancto Athanaſio, in *Epiſtola ad Solitarios*, dicente: *Epiſcopus Romanus Julius Synodum juſſit fieri ubicumque vellemus.* Sardicenſis igitur Synodus indicta eſt a Julio.

Reſpondeo, Sancti Athanaſii verba ad Synodum Romanam, non ad Sardicenſem eſſe referenda. Loquitur enim ea de Synodo ad quam Julius Euſebianos vocavit, eaque de cauſſa Legatos ſuos Elpidium & Philoxenum in Orientem miſit; at ea Synodus Romana eſt, non Sardicenſis. Totum id ex contextu patet. Poſtea enim addit: *Athanaſius autem priuſquam iſta fierent, ſemel re cognita Romam profectus eſt, non ignarus Hæretici furoris. Julius vero Presbyteros ſuos Elpidium & Philoxenum cum literis ad Euſebianos miſit, certum diem definiens, ut aut præſentes ſe ſiſterent, aut cognoſcerent ſe omnibus modis ſuſpectos haberi. Cæterum Euſebiani ubi ſemel audiſſent Eccleſiaſticum conſeſſum fore, ubi nec Comes adfuturus eſſet, neque ſatellites pro foribus excubarent, nec ex Cæſaris præſcriptis omnia fierent...... Ita inhorruerunt & metu contracti ſunt, ut Presbyteros detinerent ultra diem condictam, cauſificationem interim turpem fingentes, ſe ob bella Perſarum venire non poſſe: Sed in ea re nihil veri, metus enim conſcientiæ eos impediebat. Quid enim negotii Epiſcopis cum bello? Aut quid obſtaculi illis oriebatur, quominus Romam, quamvis longinquam & tranſmarinam urbem proficiſcerentur?* Hallucinatur itaque Lupus Chriſtianus, cum illud Sancti Athanaſii teſtimonium ad Concilium Sardicenſe referendum putat.

Objectio ſecunda petitur ex Socrate, lib. 2. cap. 20. ſcribente: *Quoſdam Epiſcopos Orientales Sardicam non conveniſſe propter corporis infirmitatem; alios temporis præſtituti cauſatos anguſtiam, culpamque illius rei in Julium Epiſcopum Romanum contuliſſe.* Atqui ea querimonia inepta fuiſſet, niſi Julius eos ad certam diem vocaſſet ad Concilium: ergo Concilium Sardicenſe a Julio Pontifice Maximo indictum eſt.

Reſpondeo, illos Julio tribuiſſe temporis conſtituti brevitatem, quia exiſtimarunt illum egiſſe cum religioſiſſimo Imperatore Conſtante, & Conſtantem deinde cum fratre ſuo Conſtantio Auguſto, ut intra definitum tempus Concilium celebraretur.

Reſpondeo ſecundo, Socratem iſta ex Sancto Athanaſio exſcripſiſſe, ſed perperam ad Sardicenſem retuliſſe Synodum, quod Sanctus Athanaſius de Romana dixerat, ſive potius Julius in Epiſtola ſua ad Euſebianos relata a Sancto Athanaſio, *Apologia* 2. ibi enim Julius Pontifex illorum querimoniam refellit; qua brevitatem temporis ab ipſo præſtituti, ut Romam venirent, cauſabantur. *Sed fortaſſe,* inquit, *dies conſtituti temporis brevior, quam par erat, impedimento fuit, [nam hujuſmodi in literis veſtris querimoniam facitis] atqui iſtud, Dilectiſſimi, pro mera cavillatione putandum eſt,* &c. Et poſt multa, ait: *Athanaſium annum totum & integros ſex menſes Romæ hæſiſſe Euſebianorum præſentiam expectantem:* Quæ verba fere exſcribit Socrates, & ad Synodi Sardicenſis celebrationem refert, cum poſtea quæ in argumento laudata ſunt, ait: *Cum tamen ex eo tempore quo tum Concilium editum fuerat, tum Athanaſius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annus & ſex menſes jam præteriiſſent.* Verum iſta (ut jam animadverti) ad Concilium Sardicenſe referri non poſſunt: neque enim octodecim effluxere menſes ab ejus convocatione ad celebrationem, ſed annus ad ſummum interceſſit, ut ex Faſtis Conſularibus colligere licet: neque Romæ poſt indictum Concilium Sardicenſe manſit Sanctus Athanaſius, ſed partim Mediolani, partim in Galliis, ut conſtat ex ejus Apologia ad Conſtantinum Auguſtum.

Objectio tertia eruitur ex Sozomeno, lib. 3. c. 10. ubi innuit hanc Synodum a Julio Pontifice fuiſſe convocatam, cum de illo ita ſcribit: *At cum literis apud Epiſcopos Orientis de rebus propter quas ſcripſiſſet, nihil proficeret, cauſſam Athanaſii & Pauli ad Conſtantem retulit, qui quidem dedit literas ad fratrem Conſtantium,* &c.

Reſpondeo, illud teſtimonium Sozomeni nihil prorſus probare, niſi quod Julius cauſſam Athanaſii & Pauli Conſtanti Imperatori commendarit ut apud fratrem ſuum Conſtantium pro ipſorum in Sedes ſuas reſtitutione ageret, cum inique depoſiti eſſent, & a Synodo Romana canonice jam reſtituti: vel rogaſſe Imperatorem, ut ipſe cum Conſtantio ſacra Juſſione Concilium indiceret. Hoc autem non probat quod Julius Pontifex Synodum Sardicenſem convocaverit, ſed quod conſenſerit ut ab Imperatoribus, ſi ita ipſis videretur convocari poſſet.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qui Concilio Sardicenſi præfuerit?

PROPOSITIO.

Oſius Cordubenſis Epiſcopus Concilio Sardicenſi præfuit, quo nomine, incertum eſt: Archidamus vero & Philoxenus Presbyteri, ut Julii Pontificis Romani Legati, eidem Synodo præfuerunt.

PRobatur primo ex Sancto Athanaſio, *Apologia* 2. ubi poſtquam deſcripſit Epiſtolam Synodicam Con-

Concilii Sardicenſis ad Ægyptios & Africanos Epiſcopos ſtatim ſubdit: *Oſius Epiſcopus ſubſcripſit, quod & cæteri fecere. Hæc ita ſcriptis mandata ſacrum Sardicenſe Concilium ad eos qui intereſſe non poterant, miſit, qui ipſi quoque ſuis ſuffragiis, decreta Synodi approbarunt. Eorum autem qui in Synodo ſubſcripſerunt, cæterorumque aliorum iſta ſunt nomina: Oſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum Presbyteros ſuos, Protogenes Sardicæ*, &c. Certe cum Sanctus Athanaſius Oſium inter eos, qui Synodo Sardicenſi ſubſcripſerunt, primum nominet, etiam ante Presbyteros Julii Pontificis Romani legatos, argumento eſt ipſum Concilio Sardicenſi præfuiſſe.

Idem probatur ex eodem Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Solitarios, ubi Oſium Synodi Sardicenſis *Patronum*, vocat: *Synodus*, inquit, *cujus Patronus erat Oſius, illis diſerte ſcripſit, ut aut occurrerent reſponſuri, & de ſuis in alios, aliorumque criminibus in ipſos, aut certo ſcirent ſe pro reis a Synodo condemnandos, Athanaſium cum ſuis ut puros ab omni crimine liberandos*.

Probatur ſecundo ex Epiſtola Synodica Conciliabuli Philippopolitani Orientalium, quam falſo Concilii Sardicenſis nomine inſcripſerunt, in qua ita ſcribunt Euſebiani: *Et quoniam Catholicam & Apoſtolicam Fidem voluerunt infringere ii qui cum Oſio erant*. Et de Oſio paſſim ut de Synodi duce loquuntur.

Probatur tertio ex Allocutione Concilii Chalcedonenſis ad Marcianum Imperatorem, in qua hæc habentur: *Illis qui apud Sardicam contra reliquias Arii convenerunt, Oſius ad proferendam ſententiam præerat*.

Probatur quarto ex Theodoreto, lib. 2. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 15. *Oſius*, inquit, *Corduba fuit Epiſcopus; qui ſicut in celebri illo Concilio Nicæno magnam laudem adeptus eſt, ſic in Sardicenſi omnium, qui eo conveniebant, facile primas obtinuit*.

Probatur quinto ex Sozomeno, lib. 3. cap. 12. ubi Oſium Concilii ducem ac Præſidem fuiſſe non obſcure ſignificat his verbis: *Ex altera parte autem Oſius, & qui cum eo in unum convenerant, culpa vacuos eſſe declararunt tum Athanaſium, cui Epiſcopi Tyri coacti injuriam per inſidias feciſſent, tum Marcellum*, &c.

Probatur ſexto ex Hadriano I. in Epitome Canonum; ubi viginti Canones Sardicenſes diſerte tribuit Oſio tamquam Concilii Præſidi. *Sunt*, inquit, 20. *Regulæ, quæ per Oſium Cordubenſem Epiſcopum currunt, quæ titulantur tamquam* 40. *Epiſcoporum apud Sardicam*.

Probatur ſecunda pars. Nullum antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentum teſtatur, quo nomine Concilio Sardicenſi præfuerit Oſius: itaque quo præfuerit nomine incertum eſt. Contendit tamen illuſtriſſimus & doctiſſimus Pariſienſium Antiſtes Petrus de Marca, lib. 5. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 4. Oſium iſti Concilio præfuiſſe ut Julii Romani Pontificis Legatum; quia, inquit, conſtituta Legatione quam in Concilio Nicæno Oſius obivit, ſuperfluum videtur laborare de ſecunda in Concilio Sardicenſi. Etenim dignitas illa Legati judicio Pontificis ſemel collata in Oſium, & ab eo in florentiſſimo Eccleſiæ cœtu cum ſumma laude obita, ſine gravi injuria in alium transferri non potuit. Obtinebat namque ea tempeſtate æquitas illa juris, quam lege deinde firmarunt Imperatores, ut is qui dignitatis alicujus meruerit miſſionem, ejus obtineat inſignia, & aliis omnibus in ordine & conſeſſu præferatur, qui poſtea illis dignitatibus ornantur. Quare ad exemplum Synodi Nicænæ tribus Legatis vices ſuas Romanus Epiſcopus commiſiſſe cenſendus eſt, Oſio Epiſcopo Cordubenſi, & Archidamo & Philoxeno Presbyteris. Vel, ſi quis novam Legationem Oſii pertinaciter rejiciat, dicendum prærogativam conſenſus illi competiviſſe ex veteri dignitate, quam in Synodo Nicæna ex Silveſtri delegatione obtinuerat. Neque enim aut Apoſtolicæ Sedis dignitas, vel etiam Synodi generalis, patitur ut illuſtris Legatio, quæ Metropolitis & Patriarchis præeſſe debebat, duobus Presbyteris ſine Epiſcopo, qui caput eſſet Legationis, imponeretur. Hæc doctiſſimus Antiſtes.

Alii has illuſtriſſimi Archipræſulis rationes levioris putant eſſe momenti, quam ut iis aſſenſus deferri debeat, maxime cum obeſſe videatur Epiſtola Synodica Sardicenſis Concilii, cui Epiſcopi ſubſcripſerunt hoc ordine: *Oſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum, Protogenes Sardicæ, &c.* Ex quibus recte colligitur, ſolos Archidamum & Philoxenum Legationis Pontificiæ munere fuiſſe ornatos. Nam ſi Oſius ut Julii Legatus præfuiſſet, æque diceretur Julius Romæ Epiſcopus ſubſcripſiſſe per Oſium, ac per Archidamum & Philoxenum.

Præterea Hadrianus I. ſupra laudatus in Epitome Canonum, poſtquam 20. Canones Sardicenſes Oſio tribuit ut Concilii Præſidi, ſubdit: *Sciendum autem eſt hunc Oſium inter* 318. *Patres Concilii Nicæni honorabilem fuiſſe, atque ab Apoſtolica Sede cum Victore & Vincentio deſtinatum*. Certe ſi Oſium Concilio Sardicenſi præfuiſſe ut Julii Pontificis Legatum exiſtimaſſet Hadrianus, poſtulabat occaſio ut aſſereret ipſum ad Sardicenſem Synodum ab Apoſtolica Sede, cum Archidamo & Philoxeno pariter fuiſſe deſtinatum.

Ab argumento quod petitur ex ordine ſubſcriptionum, ſe expedit Dominus de Marca reſpondens, Oſium proprio nomine ſubſcripſiſſe, quia ex ſe jure ſuffragii gaudebat in Concilio, cum Epiſcopus eſſet, & aliunde conſtabat de ejus dignitate: at Archidamo & Philoxeno, qui Presbyteri tantum erant, nulla ratio ſuffragabatur alia præter Legationem cur Synodo intereſſent: ideo Julii nomine ſubſcripſerunt. Eum ſcilicet ordinem ſervabant Patres in Conciliis, ut Epiſcopi Legationis ſuæ literas proferrent in ipſo Concilii exordio: Unde conſtare poterat an ſuo tantum, vel etiam alieno nomine ſententiam eſſent dicturi; quod in Acta referebatur. Deinde ſuo tantum nomine ſubſcribebant, minus de Legatione ſolliciti, quia jure proprio ſuffragium ferre liberum ſibi eſſe exiſtimabant. Hunc ordinem tenuiſſe Oſium veteris Legationis jure fretum, quæ forſan etiam renovata erat a Julio, contendit Dominus de Marca, ideoque ipſum ſatis habuiſſe proprium nomen inſcribere, de cujus Legatione aliunde conſtabat. Hoc pacto ſe geſſiſſe addit Flavianum Philippenſium in Macedonia Epiſcopum, in Concilio Epheſino. Is enim, quamvis Actione I. dicatur vices geſſiſſe Rufi Theſſalonicenſis Epiſcopi, qui morbo detentus, accedere ad Concilium non potuerat, ſententiæ adverſus Neſtorium ſubſcripſit, nulla mentione facta Legationis, quam ab illo Epiſcopo, & a Synodo Illyriciana ſuſceperat: *Flavianus Philippenſium Epiſcopus, una cum ſancta Synodo decernens, ſubſcripſi*. Cui veriſimilis videbitur ea eruditi Archipræſulis reſponſio, ipſius ſententiam ſequi poterit, & aſſerere Oſium Julii Romani Epiſcopi nomine Synodo Sardicenſi præfuiſſe.

Addit illuſtriſſimus Antiſtes, Oſium maxime alienum fuiſſe a minuenda Sedis Apoſtolicæ dignitate & authoritate, idque ex eo manifeſtiſſime conſtare, quod eo referente, in hoc ipſo Sardicenſi Concilio de Appellationibus dejectorum Epiſcoporum ad Epiſcopum Romanum ex tota Eccleſia deferendis, & de Legatis ad judicia retractanda mittendis ſancitum eſt: eoque ſubſcribente, Patres Concilii omnia negotia ad Sedem Apoſtolicam, tamquam ad caput Eccleſiarum referenda eſſe profeſſi ſunt. Atqui Sedem Apoſtolicam læſiſſet Oſius, ejuſque jura minuiſſet, ſi præfuiſſet Concilio Sardicenſi nulla Romani Pontificis Legatione adauctus: præfuit itaque ut Legatus Julii Pontificis.

Verum negari minor jure poteſt. Nam ſi a Concilii Sardicenſis Patribus, & a Legatis ipſis Apoſtolicis, jus præſidendi Oſio delatum eſt, ob obſequia Eccleſiæ impenſa in Concilio Nicæno & deinceps, ob defenſionem invictam Orthodoxæ Fidei, & Catholicorum Antiſtitum, ob diuturnam rerum Eccleſiaſticarum experientiam; quod forſan factum fuit: dici non poteſt ipſum Sedem Apoſtolicam læſiſſe, aut ejus jura violaſſe: maxime cum præfuerint una cum ipſo Romani Pontificis Legati.

AR-

ARTICULUS III.

Utrum |Concilium Sardicenſe ſit Oecumenicum?

PROPOSITIO.

Sardicenſe Concilium vere Oecumenicum eſt.

PRobatur. Magna Synodus, ex orbe univerſo convocata & congregata, eſt vere œcumenica: Sed Synodum Sardicenſem Sanctus Athanaſius initio Apologiæ 2. vocat *Magnam Synodum*: Severus Sulpitius, *lib. 2. Hiſtoriæ*, ſcribit ipſam *ex toto orbe convocatam*; Vigilius Tapſenſis, *lib. 5. contra Eutychetem*, teſtatur Epiſcopos *ex omnibus Provinciis Sardicam conveniſſe*; Socrates, *lib. 2. cap.* 20. hoc Concilium diſerte Œcumenicum vocat: *Edicitur*, inquit, *Concilium Generale, ut omnes Sardicam conveniant*. Juſtinianus Imperator in Edicto Fidei, ipſum etiam *Oecumenicum* appellat: itaque Sardicenſe Concilium vere Œcumenicum eſt.

Reſpondet Dominus de Marca *, Synodum Sardicenſem convocatione fuiſſe quidem œcumenicam, non tamen celebratione & exitu: convocationem hujus Concilii ea mente factam eſſe ut Concilium Œcumenicum celebraretur, id eſt, compoſitum ex Legatis omnium Diœceſeon & magnarum Provinciarum Imperii Orientalis, & Occidentalis: Sed quia divortium ante contigit inter utriuſque Imperii Epiſcopos, quam Concilium foret ex ipſis conſtitutum, Res in eo definitæ ſpectari non poſſunt niſi tamquam a Concilio Occidentali decretæ, quandoquidem decretæ ſunt abſentibus Epiſcopis Orientalibus.

* Lib. 7. De Concordia Sacerd. & Imp. *cap.* 3.

Contra. Divortium illud quorumdam Orientalium prohibere non potuit quin Concilium Sardicenſe vere Œcumenicum eſſet, etiam celebratione & exitu: eſt itaque ipſi abſolute aſſerenda Œcumenici Concilii dignitas.

Probatur antecedens. Seceſſio octoginta Epiſcoporum Hæreticorum, vel Hæreticis faventium, abſque legitima cauſſa facta impedire non poteſt quin Concilium ex orbe univerſo Chriſtiano convocatum, ſit Œcumenicum: atqui octoginta Epiſcopi Orientis, qui divortio facto Philippopolim ſeceſſerunt, vel erant Hæretici, vel Hæreticorum partibus addicti, & divortium fecerunt abſque ulla cauſſa legitima: eorum itaque ſeceſſio prohibere non poteſt quin Sardicenſi Concilio Œcumenici dignitas aſſeratur.

Probatur minor ex Sancto Athanaſio in *Epiſtola ad Solitarios* ita ſcribente: *Occidentales unum dumtaxat Oſium ſecum habuere; Orientales contra ſuccincti pædagogis, & advocatis, & Muſoniano Comite, & Heſychio Caſtrenſi, advenere: eorumque fiducia nixi, audacter ſeſe præſentes obtulerunt, ſperantes eorum viribus iterum omnia confici poſſe. Horum enim opera ſe, quibus volebant, terribiles oſtendebant, & inſidias quibus libitum erat, innectebant; cæterum ubi jam reipſa experiebantur Eccleſiaſticum morem tantummodo obſervari, & ex ſingulis Eccleſiis, civitatibuſque accuſatores ibi præſto eſſe documenta rerumque probationes adverſus ſe in promptu eſſe.... Etſi alacriter advenerant, arbitrati nos metu conterritos minime occurſuros, tamen cum animadverterent noſtram fiduciam, intra Palatium ſe recluſerunt; atque ibi inter ſe conſuſurrarunt: Ad alia venimus, & alia conſpicimus: acceſſimus cum Comitibus, & ſine Comitibus res agitur; prorſus futurum eſt ut condemnemur. Noſtis qualia ſint decreta, ordinationeſque. Athanaſio in manu ſunt monumenta omnium Mareota actorum, quibus ille quidem purgatur, nos autem confundimur. Quid igitur hæſitamus? quid moramur? Fingamus aliquam cauſſificationem, & diſcedamus, ne, ſi manſerimus, condemnemur. Melius eſt de fuga erubeſcere, quam convictos de ſycophantia condemnari. Si fugerimus: poterimus aliquo modo Hæreſim propugnare. Quod ſi nos fugientes condemnaverint, habemus Cæſarem propugnatorem, qui non permiſſurus eſt ut a populis de Eccleſiis ejiciamur. Ad iſtum modum iſti inter ſe diſceptabant. Oſius autem, cæterique Epiſcopi, crebro illis renuntiabant Athanaſii fiduciam, & quam promptus ad cauſſam dicendam eſſet, & quantopere jactaret ſe eos ſycophantiæ convicturum*; &c. Ex quibus colligitur, octoginta Epiſcopos Orientis, qui divortio facto Philippopolim ſeceſſerunt, vel fuiſſe Hæreticos, vel Hæreticorum partibus addictos, & divortium feciſſe abſque cauſſa legitima.

Præterea. Falſum eſt, quod Dominus de Marca ſupponit, omnes Orientis Epiſcopos Philippopolim ſeceſſiſſe: nam Thraciæ, Palæſtinæ, Arabiæ, Ægypti, & Conſtantinopoli vicini Epiſcopi, Concilio Sardicenſi adfuerunt, in eoque ſuffragati ſunt, quos Orientales eſſe nemo negaverit. Id conſtat ex inſcriptione Epiſtolæ Synodicæ illius Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam: *Sacra Synodus per gratiam Dei Sardica congregata e Roma, Hiſpaniis, Galliis, Italia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Myſiis, Dacia, Norico, Thuſcia, Dardania, & ſecunda Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaja, Epiro, Thracia, Rhodope, Palæſtina, Arabia, Creta, Ægypto, Presbyteris & Diaconis, & univerſa Eccleſia Dei per Alexandrinam Parochiam, dilectis fratribus in Domino ſalutem.*

Confirmatur ex Epiſtola Synodica Philippopolitani Concilii, in qua Euſebiani ſic ſcribunt: *Immenſa multitudo Epiſcoporum adventantium de Conſtantinopoli, & de Alexandria, confluxit Sardicam, & eos omnes ſecum collectos in ſuo Concilio habuerunt Oſius & Protogenes*. Itaque Synodus Sardicenſis conflata fuit ex Epiſcopis Orientis & Occidentis, ſolique ab ea ſeceſſerunt turpi omnino fuga Euſebiani, & qui ipſorum partibus, aut perſonis favebant, omnes 80. dumtaxat numero, ut conſtat ex ipſorum Epiſtola. Porro ipſos fuiſſe Arianos, aut Euſebianorum partibus addictos, ipſorum decreta & geſta in Sanctum Athanaſium, alioſque Orthodoxos Antiſtites, necnon in Julium ipſum Romanum Pontificem, & *Epiſtola* ipſorum Synodica luculentius oſtendunt, quam ut altera probatione indigeat.

Falſum eſt ſecundo quod ſupponit Dominus de Marca, 80. tantum Epiſcopos adfuiſſe Concilio Sardicenſi, ſicut 80. dumtaxat adfuerunt Conciliabulo Philippopolitano. Conſtat enim ex Sancto Athanaſio *Apologia* 2. Epiſcopos 284. ad minus decretis Concilii Sardicenſis ſubſcripſiſſe, quos veriſimile eſt nullam aliam habuiſſe illis ſubſcribendi occaſionem, quam in ipſo Concilio. Et in *Epiſtola ad Solitarios*, ait: *Synodus autem ex pluribus quam triginta quinque Provinciis coacta, cognita Arianorum malitia, permiſere Athanaſio cum ſuis ut cauſſam diceret*. At ex 35. Provinciis longe major numerus Epiſcoporum collectus eſt, quam 80. qui Philippopolitano Conciliabulo aderant.

Præterea, non ſcripſiſſent Euſebiani in ſua Synodica, immenſam multitudinem Epiſcoporum adventantium de Conſtantinopoli & de Alexandria collectos fuiſſe Sardicæ cum Oſio & Protogene, ſi tum ex illis partibus, tum ex Occidente univerſo, 80. tantum Epiſcopi adfuiſſent.

Objicies authoritatem SS. Hilarii, & Epiphanii, qui vocant Concilium Sardicenſe *Concilium Occidentalium*. Ille in lib. *contra Conſtantium*, ubi ſic ipſum alloquitur: *Damnas quoque & ſubſtantiæ nomen, quo te & Sardicenſi Concilio, & Sirmienſi, pium eſſe Occidentalibus mentiebaris*. Hic vero, *Hæreſi* 61. ubi de Photino ſic loquitur: *Infœlix doctrinæ ſuæ lolium Conſtantio Imperante diſſeminavit, & ad hæc uſque tempora ſuperfuit, cum in Sardicenſi Occidentis Synodo ob execrandas blaſphemias depoſitus eſſet*. Synodus itaque Sardicenſis ex Epiſcopis Orientis & Occidentis non fuit conflata, proindeque nec Œcumenica.

Reſpondeo, laudatos Patres Synodum Sardicenſem ideo Occidentalem vocaſſe, ut illam a Pſeudo-Sardicenſi, ſeu Philippopolitana diſtinguerent. Enimvero Sardica Urbs erat Imperii Occidentis: Philippopolis autem Urbs Orientis: & aliunde Conciliabulum illud ex Epiſcopis Antiocheni Patriarchatus, qui proprie Patriarchatus Orientis dictus eſt, conflatum erat. Quo ſenſu Orientis nomen Canon ſecundus Conſtantinopolitani Concilii I. uſurpat iis verbis: *Orientis autem Epiſcopi ſolius Orientis curam gerant*.

Contra. Illud Concilium non fuit ex Epiſcopis Orientis

rientis & Occidentis conſtitutum, ex quo ſeceſſerunt Epiſcopi Orientales: atqui Orientales Epiſcopi ex Sardicenſi Synodo Philippopolim ſeceſſerunt: Synodus itaque Sardicenſis non fuit ex Epiſcopis Orientis & Occidentis conſtituta.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: ſi ex eo Concilio ſeceſſerint Orientales omnes, & ex cauſſa legitima, concedo: ſi ſeceſſerint Orientales aliqui, ſcilicet Euſebiani, vel ipſorum partibus addicti, abſque ulla cauſſa legitima, nego. Porro ex Concilio Sardicenſi non ſeceſſerunt omnes Orientales Epiſcopi Philippopolim, ſed octoginta tantum, ſive Euſebiani, ſive ipſorum partibus addicti, & ad ipſorum nutum omnia agentes; nec legitimam cauſſam ſeceſſionis habuere. Unde ipſorum divortium ſchiſma fuit, & ipſorum diſceſſio turpis fuga. Non ſequitur ergo Synodum Sardicenſem Œcumenicam non eſſe, quia huic non interfuerunt Orientales illi; alias nec Œcumenica dici poſſet Conſtantinopolitana I. Synodus, quia illi non adfuerunt Macedoniani Epiſcopi; nec Epheſina, quia Joannes Antiochenus ab illa abfuit ſuis cum Orientalibus: nec denique poſtrema omnium Tridentina, quia Græci Schiſmatici ad illam non acceſſerunt.

Diſparem forſan dices eſſe rationem, quia Euſebiani Hæreſim palam non profitebantur, neque communionem exterius abruperant. Sed futilis eſt ea reſponſio: ſufficit enim quod agnoſcerentur Ariani, quales erant, ab Epiſcopis Orthodoxis, & a Synodis celeberrimis, licet Hæreſim diſſimulando ſucum Fidelibus facerent. Et quamvis ante Sardicenſem Synodum communionem cum Orthodoxis Epiſcopis non abrupiſſent exterius, ſufficit quod ſchiſma fecerint in ipſo Concilio Sardicenſi, ut eorum diſceſſione non obſtante, Œcumenicum aſſeratur.

Objicies ſecundo. Si Conciliis Œcumenicis Sardicenſis Synodus annumeraretur, Concilium I. Conſtantinopolitanum perperam diceretur Œcumenicum II. quod nomen ipſi hucuſque omnium Eruditorum conſenſu ſervatum eſt.

Præterea, ſi Concilium Sardicenſe Œcumenicum exiſtimaſſet Sanctus Gregorius Magnus, non quatuor dumtaxat Concilia Generalia laudaſſet, quibus eumdem honorem vult haberi ac IV. Evangeliis: ſed quinque recenſens, aliam inſtituiſſet comparationem. Hac enim ratione primum foret Nicænum, Sardicenſe ſecundum, tertium Conſtantinopolitanum, quartum Epheſinum, quintum Chalcedonenſe.

Reſpondeo, Synodum Sardicenſem ſpectatam ſemper fuiſſe ut appendicem quamdam Concilii Nicæni, quia Nicænam Fidem propugnavit confirmavitque, nec aliud Fidei Symbolum, ſeu aliam Profeſſionem Fidei edidit a Nicæna. Cauſſa autem Sancti Athanaſii, Marcelli Ancyrani, Aſclepæ Gazenſis, & aliorum Antiſtitum, ob quam retractandam iſta Synodus convocata eſt, non debuit efficere ut per ſe ſpectaretur velut Synodus Œcumenica proprie diſtincta a Nicæna; quia illi Epiſcopi ob Nicænæ Fidei defenſionem exauthorati fuerant, & perſecutionem paſſi. Denique Canones Sardicenſes ob eamdem rationem laudati fuerant a Summis Pontificibus Zoſimo, Bonifacio, Cœleſtino, & Leone, ſub nomine Nicænorum Canonum.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

EX œcumenici concilii gradu Sardicenſem ſynodum dejicere nitens Baſnagius ad an. 347. eas adhibet machinas, quas ante illum & Dominus de Marca adhibuit, & removere P. Alexander in ſua hac diſſertatione conatur. Meum igitur non eſt in præſenti argumenta quibus decus illud concilio aſſerentur, retractare, ſed ea tantummodo expendam, quæ D. de Marca ſuccenturiatus Baſnagius pro cauſa tuenda P. Alexandro reponit. Eſt igitur, ſi criticum noſtrum audias, Sardicenſis ſynodus œcumenica *convocatione*; ea univerſo enim orbe acciti epiſcopi convenerant, teſte Severo Sulpitio Hiſt. lib. 2. cæteriſque a P. Natali allatis; cum tamen ad octoginta ex patribus illis ſeceſſione facta diſceſſerint, hinc *celebratione* haudquaquam œcumenicam agnoſcamus oportet. Nec dixeris (quæ opportune ſuggerit P. Alexander) diſceſſionis hujus, utpote temere factæ, nullam rationem haberi. Nam, ait Criticus noſter, probabilis, nec injuſta cauſa diſcedendi ea fuit epiſcopis illis, quod contra receptam in eccleſia longo uſu diſciplinam depoſitus in magna Tyrinenſi Synodo Athanaſius, iterumque in Antiocheno conciliabulo dejectus, abſque novi majoriſque ſynodi judicio in communionem reciperetur. Prius enim abſolvendus fuerat a ſynodo, quam in reliquorum cœtum admittendus eſſet. Id vero neglectum in Athanaſio merito dolebant Euſebiani: & multo ſane æquius in Marcello Ancyrano querebantur. Has ſeceſſionis cauſas haud plane injuſtas Euſebiani prætenderunt.

Subtilis hæc diſtinctio inter ſynodum convocatione, non vero celebratione œcumenicam, num ſatis ſit ad veterum mentem ex Baſnagio quæro. Anne perſuaderemur ad convocationem potius quam ad celebrationem reſpexiſſe Severum Sulpicium cum ex univerſo orbe convocatam ſynodum dixit; Socratem a quo ſynodus œcumenica dicta eſt; Juſtinianum qui in edicto fidei *œcumenicum* pariter appellavit? Et merito illi quidem Œcumenici vocabulo uſi ſunt, cum ea conſenſu utriuſque Imperatoris Orientis, Occidentiſque epiſcopi acciti fuerint ad Synodum; nec in eo quod Athanaſium recipere in communionem nollent ſatis præſidii fuit Euſebianis ad ſeceſſionem ſuam defendendam; cum ſynodus illa Tyria Athanaſium damnaverit poſtquam ſeceſſiſſet a ſynodo & ad Imperatorem ſe contuliſſet reclamaturus de iis, quæ per ſummam iniquitatem adverſus ſe moliri Euſebianos videbat, cum antea præſens ſeſe plene pro concilio purgaſſet. Quare poſt impetratum ab Imperatore novum ſynodale judicium, lata adverſus illum ſententia nec potuit admitti, nec reipſa admiſſa fuit a ſaniori epiſcoporum portione vel ab ipſo etiam Conſtantino Imperatore, licet alioqui in Athanaſium exacerbato propter iniquas adverſariorum ejus delationes, ut literæ Conſtantini junioris apud Socratem Hiſt. lib. 2. cap. 3. teſtantur. Nulla ergo ratio de jure habenda erat ſententiæ latæ quidem in ſynodo, ſed poſt provocationem interpoſitam & ab omnibus catholicis epiſcopis reprobatæ. Nec magis curandum de altera pſeudoſynodo Antiochena non ſecus ac Tyria Athanaſio iniquiſſima, in qua pauci, ait Julius in Epiſtola ad Antiochenam ſynodum, de ſanctiſſimo illo epiſcopo præter jus, faſque judicarunt. Adde, quod omnem cauſationis prætextum ſubduxerat Euſebianis ſynodus quinquaginta epiſcoporum Romæ a Julio poſt ſuperiores illas ſynodos omnes coacta, in qua Athanaſius abſolutionis ſententiam plenam, reportavit. Non erat igitur cur Euſebiani ſeceſſionis ſuæ a Sardicenſi ſynodo cauſam juſtam prætendere poſſent, eo quod ſcilicet damnatus epiſcopus a ſynodo, nonniſi alterius ſynodi ſententia admittendus eſſet. Erat enim in promptu hæc ſynodus major; ea nempe quæ ſub primæ ſedis antiſtite (primam enim ſedem Romanam etiam Baſnagius utcumque cognoſcit, illis verbis *cum inter orbis epiſcopos Romanus emineret*. Baſnagius ad A. 325. §. XI. pag. 697. col. 1.) Julio ex 50. epiſcopis convenerat; Athanaſiumque reſtituerat. Ibi pariter Marcellus admiſſus eſt in communionem. Præter jus igitur & fas abſceſſerunt e ſynodo Euſebiani, qui proinde iniquus eorum diſceſſus nihil officit, quominus Œcumenica ipſa convocatione ſua Sardicenſis ſynodus hoc ſibi pariter decus in ipſa celebratione ſervarit.

Argumentum alterum deſumit Baſnagius ex eo quod Sardicenſes canones ne poſt annos quidem a Chriſto nato quingentos in Græcum verſi codici ejuſdem eccleſiæ inſerti fuiſſent. Vix credibile eſſet tantum oſcitantiæ deſidiæque erga ſtatuta ſynodi illius, niſi quod privatæ ſynodi leges habitæ minus curarentur. Teſtem ejus rei exhibet Dionyſium exiguum in epiſt. ad Stephanum Salonitanum, affirmantem nullos ſe reperiſſe canones Græcos concilii Sardicenſis. Reſpondet P. Alexander, Dionyſium teſtem admitti poſſe de ſuo codice, non vero de aliis: cum præſertim neque Epheſinos canones in codice illo legiſſe ſe dicat Gelaſius, quos tamen receptos in eccleſia Græca adeoque in ejus eccleſiæ codicem relatos nemo non dixerit. Inſtat Baſnagius deſiderans etiam canones

nes iſtos Græcos in ea canonum complexione, quam Patres Chalcedonenſis concilii adhibuerunt : negat P. Alexander, idque ſolum concedit altero forte ordine quam chronologico eumdem Chalcedonenſem codicem ſervaſſe. Noſſe enim tunc Græcos canones hujus concilii probat ex epiſtola Valentiniani III. ad Theodoſium.

Hæc omnia ego ultro admiſerim, agnoſcens his abunde ſatisfactum Baſnagio cæteriſque oppoſitæ ſententiæ aſſertoribus. Numquid tamen hiſce, quæ in contrarium dicta ſunt reſponderi planius potuerit, quæro. Sardicenſis ſynodus ex Orientalibus epiſcopis plerumque conſtitit, canones Latine ſtatim digeſti ſunt. Quis ergo miretur codicem in uſum eccleſiæ Græcæ conditum ex Græcis tantum canonibus & a Græcis tantum ſynodis ſtabilitis coaluiſſe? Forte tunc, prioribus nempe illis ſæculis, Sardicenſes canones licet ab œcumenica ſynodo conditi, ſive nondum ſatis agniti, ſive nondum admiſſi fuerunt in eccleſia Græca, donec ſucceſſu temporis Græce verſi eam paulaſim obtinuerunt authoritatem, quam jure originis ſuæ ſibi vindicaverant. Id pariter accidiſſe canonibus concilii Conſtantinopolitani I. ut nonniſi ſero admitterentur, P. Alexander non ſine idoneis teſtibus demonſtrat ſæc. IV. Diſſert. XXVIII. art. V.

Sed nec Africani Patres, ait Baſnagius, de Sardicenſibus canonibus norant quidquam. At ſin minus in codice canonum Africanorum; erant tamen in codice Romanæ eccleſiæ inſerti, quamvis una continuata ſerie cum canonibus Nicænis, abſque ullo novo titulo conjuncti. Id vero ſufficere cenſeo ad canonum œcumenicorum appellationem aſſerendam, ſi nimirum ex concilio œcumenico proceſſerint, & in codice præcipuarum eccleſiarum ſuum locum tenuerint. Vide cætera in hanc rem apud P. Alexandrum in Diſſert. ſuperius laudata. Addere tamen hic juvat Africanis cauſam fuiſſe in promptu cur a Sardicenſis concilii canonibus abhorrerent; cum enim pſeudoſynodi Sardicenſis ab Arianis celebrati ſynodicam ad Donatum Carthaginenſem epiſcopum directam recepiſſent, plenamque illam blaſphemiarum calumniarumque deprehendiſſent; hinc vel nomen ipſum Sardicenſis concilii abominati ſunt; quare monſtri loco habendum non eſt ſi canones Sardicenſes nonniſi ſero receperint, poſtquam ſcilicet veritatem omnem habuerunt exploratam, intellexeruntque Sardicenſis nomen unum eſſe concilii duplicis; alterius quidem ab orthodoxis, alterius vero ab hæreticis celebrati.

ARTICULUS IV.

Utrum Canones Sardicenſes ante Concilii Trullani tempora fuerint ab Eccleſia univerſa recepti?

QUidam contendunt Sardicenſis Concilii Canones ſtatim ab univerſa Eccleſia non fuiſſe receptos, ſed Concilii dumtaxat Trullani tempore. Horum agmen ducit illuſtriſſimus & doctiſſimus Pariſienſium Antiſtes Petrus de Marca, lib. 7. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 5. alii contrariam poſt eminentiſſimos, eruditiſſimoſque Cardinales Baronium, & Perronium, propugnant ſententiam, quibus lubentius adhæremus.

PROPOSITIO.

Sardicenſes Canones ante Concilii Trullani tempora fuerunt ab Eccleſia recepti.

PRobatur primo ex Palladio Helenopolitano Epiſcopo, qui Sancti Joannis Chryſoſtomi Vitam accuratiſſime conſcripſit. Teſtatur ille Canonem 12. Concilii Antiocheni, quem Orientales, contra Sanctum Joannem Chryſoſtomum adducebant, in Synodo Sardicenſi a Romanis, Italis, Illyricis, Macedonibus, & Græcis abrogatum fuiſſe : ergo jam tunc Palladii ſcilicet ætate, qui Theodoſio Magno imperante vixit, Canones Sardicenſes recepti erant ab Eccleſia univerſa. Non enim objici potuiſſet adverſus Sancti Joannis Chryſoſtomi hoſtes Sardicenſis Concilii authoritas, & Canonum Antiochenorum authoritati opponi, niſi Sardicenſe Concilium, ipſiuſque decreta fuiſſent in Eccleſia Orientali recepta. Cum itaque eodem tempore ab Innocentio I. Synodi Sardicenſis authoritas adverſus Antiochenos Canones urgeretur, ut conſtat ex ejus Epiſtola ad Clerum Conſtantinopolitanum, argumento eſt Sardicenſes Canones tunc etiam in Eccleſia Occidentali receptos fuiſſe.

Probatur ſecundo ex Collatione Canonum in 50. Titulos diſtributa, quæ nomen Theodoreti præ ſe fert in Codice qui aſſervatur in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, & quam Joanni Scholaſtico Patriarchæ Conſtantinopolitano alias vindicavimus. Illa namque Collectio 21. Canones Sardicenſes exhibet, in Eccleſia itaque Orientali recepti erant ante Concilium Trullanum.

Reſpondet Dominus de Marca, Theodoretum, vel quiſquis eſt illius Collectionis antiquus Author, illam ad uſum privatum ſtudioſorum concinnaſſe, ut in numerato haberent Canones omnes, qui ad unum negotii genus referuntur, quorum ſententiam & numerum tantum adnotavit : Sed in judiciis, ubi ſolidæ & integræ Leges, non vero Synopſes legum, vel Canonum proferebantur, nulla ratio habebatur iſtius Collectionis.

Verum id gratis aſſerit illuſtriſſimus Antiſtes, & abſque legitima probatione. Præterea, quamvis ad uſum dumtaxat privatum ſtudioſorum Collectio illa adornata eſſet, ejus Authorem eos tantum Canones collegiſſe veriſimile eſt, qui in Eccleſia Orientali recepti erant.

Denique Trullana Synodus non videtur Canones illos fuiſſe receptura, qui jus Appellationum Romano Pontifici aſſerebant, & Synodos Orientis ſuprema in Judiciis Canonicis Epiſcoporum minuebant authoritatem, niſi jam antea fuiſſent in authoritatem recepti. Non enim ita erant comparati ea ætate Epiſcopi Orientales, ut Romano Pontifici tantum juris tribuerent.

Objicies primo. Sardicenſes Canones ignoti fuere Innocentio I. vel certe ab eo non ſunt recepti, quaſi vim Eccleſiaſticæ Legis haberent : tunc itaque recepti non erant ab Eccleſia univerſa.

Probatur antecedens. Innocentius I. in Epiſtola ad *Clerum Conſtantinopolitanum*, diſertis verbis ſcribit, nullos eſſe Canones præter Nicænos, quorum ad obſervationem Eccleſia teneatur : *Canonibus porro obſequendum eſſe credimus*, inquit, *qui Nicææ ſunt decreti; quos ſolos conſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare*. Et in Epiſtola *ad Theophilum Alexandrinum*, quam refert Palladius in Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi, de Nicænis Canonibus ait : *Alios quippe Canones Romana non admittit Eccleſia*. Canones igitur Sardicenſes nullius tunc erant authoritatis in Eccleſia Romana, proindeque in Eccleſia univerſa recepti non erant.

Reſpondeo, Innocentium I. nomine Canonum Nicænorum Sardicenſes non excludere : nam cum dixiſſet de Canonibus Nicænis; *Quos ſolos conſectari decet Catholicam Eccleſiam*, ſtatim Sardicenſis Concilii meminit, ejuſque decretis nititur ad vindicandam S. Joannis Chryſoſtomi innocentiam. *Quapropter*, inquit, *non ſolum hoc dicimus, iſtos ſequendos non eſſe, verum etiam cum Hæreticis, & Shiſmaticis, ſeu diſſidioſis dogmatibus condemnandos, quemadmodum antea in Sardicenſi Concilio ab Epiſcopis, qui nos præceſſerunt, factum eſt. Nam quæ ſic perperam inducuntur, magis damnare convenit, quam ut quæ directe contra Canones ſtatuuntur, aliquam habeant firmitatem.*

Ideo autem ſolos Canones Nicænos Eccleſiam Romanam admittere, ſcripſit Innocentius, quia toto intervallo temporis quod a Siricio Pontifice ad Gelaſium effluxit, ſolemnis viguit conſuetudo laudandi quoſlibet Canones in Eccleſia receptos ſub nomine Nicænorum, Siricius namque, *Epiſt. 3. cap. 1.* ait : *Ut hac veſtra ſubſcriptione firmata Eccleſiaſtica Canonis diſpoſitio, quæ apud Nicæam tractata eſt, confirmata, ſuo merito fundatiſſima permaneret, ut tales videlicet ad Eccleſiaſticum Ordinem permitterentur accedere, quales Apoſtolica authoritas jubet, non quales dico; vel eos qui cingulo militiæ ſæcularis adſtricti, olim gloriati ſunt,*

qui

qui poſtea quam pompæ ſæculari exultaverunt, aut negotiis Reipublicæ optaverunt militare, aut mundi curam tractare, adhibita ſibi quorumdam manu, & proximorum favore ſtipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut Epiſcopi eſſe poſſint. At nihil ejuſmodi in Concilii Nicæni Canonibus legitur: quoſvis itaque Canones Nicænorum nomine intellexit.

Eodem loquendi modo utitur Innocentius I. *Epiſtola 25. ad Concilium Toletanum*, cap. 3. *Et quamvis*, inquit, *Dilectioni veſtræ, Fratres Chariſſimi, Regulæ Nicanæ ſint cognitæ, ſecundum quas Ordines eſſe faciendos per ſententiam decernitis; tamen aliquam partem, quæ de Ordinationibus eſt proviſa, inſtruendam putavi ...... Ac primum quæ ſunt prohibita digerantur, ne quiſpiam, qui poſt Baptiſmum militaverit, ad Ordinem debeat Clericatus admitti, neque qui cauſas poſt acceptum Baptiſmum egerint; aut qui poſt acceptam Dei gratiam adminiſtraverint; neque de Curialibus aliquem ad Eccleſiaſticum Ordinem venire poſſe*. At nullus iſtorum Canonum inter Nicænos legitur, ſed Canones ſunt 13. Sardicenſis, & 8. Concilii Toletani I. quos Pontifex more tunc ſolemni Nicænos appellat.

Idipſum ſuadetur exemplo Zoſimi, qui ad Epiſcopos Africanos ſcribens, Canones Sardicenſes negotium Appellationum ſpectantes, Nicænos nuncupavit.

Confirmatur ex S. Leone, qui, *Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem* contra Latrocinium Epheſinum, agens de appellatione Flaviani Epiſcopi Conſtantinopolitani, cujus examen novum Concilium poſtularet, ita ſcribit: *Quam autem poſt appellationem interpoſitam hoc neceſſario poſtuletur, Canonum Nicææ editorum decreta teſtantur, quæ a totius mundi Sacerdotibus ſunt conſtituta*. At certum eſt hac de re nihil in Nicæna, ſed in Sardicenſi dumtaxat Concilio ſancitum.

Radix autem iſtius moris atque uſus ea fuit. Eccleſia ſuis in Codicibus aliorum Conciliorum Canones, poſt Nicænos, deſcribebat: unde in Concilio Chalcedonenſi Leontius Magneſiæ Epiſcopus Canones 16. & 17. Concilii Antiocheni in Encæniis, legit ſub titulo Regulæ 95. & 96. iſtius Codicis. Qui numerus ut conſtet, neceſſe fuit ut Gangrenſis, Neocæſareenſis, Ancyrani, Nicæni Concilii Canones, Antiochenos illo in Codice antecederent: ex iiſque & aliis unum corpus Canonum reſultaret, qui Nicæni vocabantur a præcipua & ſacratiſſima illa Codicis parte, quæ Nicænis Canonibus conſtabat: & quod alii Canones ab Eccleſia recepti non eſſent, niſi quatenus Canonibus Nicænis conſentiebant, aut illorum velut expoſitiones cenſebantur.

Objicies ſecundo. Codici Canonum quo utebatur Eccleſia Græca, qui prolatus eſt in Concilio Chalcedonenſi, in cauſſa Baſſi, & Stephani, adſcripti non erant Canones Sardicenſes: ergo tunc temporis recepti non erant ab Eccleſia univerſa.

Probatur antecedens. In hoc enim continebantur ſolum Canones Nicæni, Ancyrani, Neocæſareenſes, Gangrenſes, Antiocheni, Laodiceni, & Conſtantinopolitani, numero 165. ut conſtat ex ipſo Codice, quem in lucem edidit Chriſtophorus Juſtellus.

Reſpondeo primo, duos Codices Canonum in Concilio Chalcedonenſi fuiſſe prolatos; unum ſcilicet in quo Concilia ſub propriis nominibus laudabantur, Canoneſque ſub propriis numeris deſcripti erant, ut conſtat ex Actione 4. & 15. ipſius Concilii Chalcedonenſis, in qua Canones 4. & 6. Nicæni Concilii lecti fuerunt ſub titulis 4. & 6. Canonis trecentorum decem & octo Sanctiſſimorum Patrum Nicææ congregatorum; & 3. Canon Concilii Conſtantinopolitani lectus fuit ſub titulo Synodicæ ſecundi Concilii Conſtantinopoli a 150. Patribus ſub Nectario celebrati. Alter Codex Canones continua numerorum ſerie complectebatur, abſque titulis Conciliorum ex quibus excerpti erant, ut ex Actione 4. & 2. ejuſdem Concilii Chalcedonenſis colligitur; in quibus 3. 4. 16. & 17. Canones Concilii Antiocheni lecti fuere ſub ſimplici titulo Canonum 84. 95. & 96. nulla facta mentione aut Concilii ex quo deprompti erant, aut Ordinis, ſeu numerorum ſingularium, ſub quibus illo in Concilio legebantur. Porro eſto, in poſteriori illo Codice Sardicenſes Canones non fuerint adſcripti: evinci tamen non poteſt, quod in priorem relati non eſſent.

Reſpondeo ſecundo, probari etiam non poſſe quod in Codice iſto poſteriori Sardicenſes Canones non extarent. Nam quod quatuor Canones, qui ex hoc Codice proferuntur, ſcilicet 4. 5. 16. & 17. Concilii Antiocheni, laudentur ſub titulo Regulæ 84. 85. 95. & 96. probat quidem evidenter ante hos Canones in iſto Codice fuiſſe tantum deſcriptos viginti Nicænos, viginti Ancyranos, quindecim Neocæſareenſes; viginti & unum Gangrenſes, quod editus a Juſtello Codex confirmat: Sed colligi inde non poteſt, Sardicenſes Canones, qui poſt Antiochenos editi fuerant, in eodem Codice non extitiſſe. Certe Sardicenſes Canones Concilii Chalcedonenſis tempore authoritatem in Eccleſia Orientali obtinuiſſe, conſtat ex Epiſtola Valentiniani III. Imperatoris ad Theodoſium juniorem data, pro Concilli Chalcedonenſis celebratione, in qua ſcribit, Flavianum Epiſcopum Conſtantinopolitanum Romanum Pontificem appellaſſe *ſecundum ſolemnitatem Conciliorum*: quod ad Synodi Sardicenſis Canones potiſſimum referebatur. Præterea, Theodoretum Cyri Epiſcopum, qui S. Leonem appellaverat, glorioſiſſimi Judices, qui Judiciorum ordini ſervando in ſacro illo cœtu nomine Marciani præſidebant, in Concilium recipi, in eoque ſedere & ſuffragari debere decreverunt. *Quia & reſtituit ei Epiſcopatum ſanctiſſimus Archiepiſcopus Leo, & piiſſimus Imperator juſſit eum adeſſe ſanctæ Synodo*: quæ ſententia Sardicenſibus Canonibus nitebatur. Tunc itaque Sardicenſes Canones in Judiciis Eccleſiaſticis obtinebant apud Eccleſias Orientales, illorumque authoritatem Patres Chalcedonenſes, & Judices ipſi Cæſarei reverebantur. Veriſimile eſt itaque illos in Codicem Orientalis Eccleſiæ fuiſſe adſcriptos.

Nec obſtat quod Codex a Juſtello editus illos non exhibeat. Codicem enim illum a Juſtello editum, quis probare poſſit eumdem eſſe cum illo qui in Synodo Chalcedonenſi prolatus eſt, nequaquam depravatum aut mutilum, ſed integerrimum, & omni ex parte inviolatum? Duplex hæc reſponſio eſt illuſtriſſimi & doctiſſimi Cardinalis Perronii in *Replica ad Reſponſionem Sereniſſimi Regis Magnæ Britanniæ*, cap. 53.

Objectio tertia petitur ex Dionyſio Exiguo, qui ſub Juſtiniano floruit. Is in ſua Collectione Canonum conſequentiam per numerorum ſeriem a primo Nicæno ad tertium uſque Canonem Conſtantinopolitanum, qui eſt ultimus Canon & 165. Codicis Eccleſiæ Græcæ, cujus fidem ſecutus eſt, accurate obſervat. Tum omiſſis Canonibus Concilii Epheſini, Canones Concilii Chalcedonenſis ſubjungit, atque teſtatur, in his Græcorum Canonum finem eſſe. Addit vero huic Collectioni L. Canones Apoſtolicos, Concilii Sardicenſis Canones, & Conciliorum Africanorum, quos Latine editos fuiſſe ait: igitur Juſtiniani temporibus, & ante Juſtinianum, Canones Sardicenſes recepti non erant ab Eccleſia univerſa.

Reſpondeo, Codicem Eccleſiæ Græcæ, quo in Collectione ſua adornanda uſus eſt Dionyſius Exiguus, integrum non fuiſſe, ſed mutilum quod omiſſio Canonum Concilii Epheſini luculenter probat; qui tamen in Eccleſia Orientali recepti erant, ut colligitur ex Novella Juſtiniani 131. Unde etiam illos exhibent omnes Collectiones Græcæ. Quamobrem immerito infertur Sardicenſes Canones non fuiſſe in Codicem Eccleſiæ Græcæ relatos ex eo quod ab eo abeſſent Codice, quo Dyoniſius Exiguus uſus eſt.

Objicies quarto. Eccleſia Africana Sancti Auguſtini ætate Sardicenſes Canones non agnoſcebat: non erant igitur in Codicem Eccleſiæ univerſæ relati, aut ab univerſa Eccleſia recepti.

Probatur antecedens ex Sancto Auguſtino, cui cum Creſconius Donatiſta, & Fortunius ejuſdem Schiſmatis Epiſcopus objeciſſent Concilium Sardicenſe ad Donatum Carthaginenſem ſcripſiſſe, reſpondet, Concilium illud fuiſſe Arianorum, utpote quod Sanctum Athanaſium, & Julium Pontificem Maximum damnaverit; nec uſquam alterius Synodi Sardicenſis Orthodoxorum meminit. Sic autem habet, lib. 3. *contra Creſconium*, cap. 34. *Sed Orientales*, inquit, *quos*

modo noſtros eſſe concedis, non latuiſſe hoc facinus dicis. Atque ut hoc probes, inſeris principium Epiſtolæ Concilii Sardicenſis, ubi Donati Carthaginis Epiſcopi veſtri nomen invenitur adſcriptum. Quod ideo factum putas & affirmas, quod videlicet Orientalibus, qui de Concilio ſuo hæc ſcripta miſerunt, facinus diſplicuerit Traditorum, & ab eorum communione ſe retraxerint, & ideo Donato veſtro communicabant. Diſce ergo quod neſcis. Sardicenſe Concilium Arianorum fuit, quod notum jamdiu eſt, ut habemus in manibus contractum maxime contra Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum Catholicum, qui eorum errorem ex ipſa civitate ortum, præ cæteris acriter arguebat & refellebat. Non igitur mirum ſi illi Hæretici Donatum ſibi adſciſcere tentaverunt, quos per totum orbem Catholica damnabat Eccleſia. Idem ferme repetit, libro 4. Epiſtola 44. & Epiſtola 163. *Tunc*, inquit, *accepto ipſo volumine, ejuſdem Concilii ſtatuta conſiderans, legi Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum Catholicum, cujus maxime adverſus Arianos acerrimarum diſputationum conflictus eminuit; & Julium Eccleſiæ Romanæ Epiſcopum, nihilominus Catholicum, illo Concilio Sardicenſi fuiſſe improbatos. Unde apud nos conſtitit Arianorum fuiſſe Concilium, quibus iſti Epiſcopi Catholici vehementiſſime reſiſtebant.*

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem dico, Sanctum Auguſtinum merito exploſiſſe Concilium iſtud, cujus Synodica ad Donatum Carthaginenſem & alios Epiſcopos proferebatur, ut Conciliabulum Arianorum. Iſtud enim eſt Pſeudo-Sardicenſe ſeu Philippopolitanum. Sed perperam ex hoc colligitur S. Auguſtinum legitimum Concilium Sardicenſe ignoraſſe, aut in Africana Eccleſia illius Canones non fuiſſe receptos. Non enim neceſſe erat ut de vero & Orthodoxo Concilio Sardicenſi loqueretur ibi Sanctus Auguſtinus, qui & ad illud fortaſſe non attendit, Donatiſtarum cauſſæ, atque confutationi totus intentus. Certe Concilium Catholicum Sardicenſe tam notum fuit, tamque ejus perſpecti Canones in Eccleſia Africana, quam Concilium Cathaginenſe primum & ejus decreta: ſiquidem Canones Sardicenſes a Grato Epiſcopo Carthaginenſi, qui Sardicenſi Concilio interfuerat, in illa Synodo laudantur Canone 5. *Nam & memini*, inquit, *in ſanctiſſimo Concilio Sardicenſi ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem uſurpet. Sed ſi forte erit neceſſarius, petat a Collega ſuo, & per conſenſum habeat.* Hoc autem Canone 15. Concilii Sardicenſis, ſecundum textum Græcum; Canonibus vero 17. & 19. ſecundum verſionem Dionyſii Exigui ſancitum eſt.

Objicies quinto. Hadrianus I. Pontifex Maximus, in Epitome Canonum quos Carolo Magno dedit, Concilii Sardicenſis Canones apud Græcos non inveniri teſtatur. Et Nicolaus I. ad Photium Conſtantinopolitanæ Sedis invaſorem & ad Conſtantinopolitanos ſcribens, ait ipſos aſſerere, Canones Sardicenſes apud ſe non haberi. Non ſunt itaque recepti ab Eccleſia univerſa.

Reſpondeo, Hadrianum I. deceptum fuiſſe Collectione Dionyſii Exigui, quam ſolam inſpexit. In eum autem errorem non incidiſſet, ſi Trullanam legiſſet Synodum, vel ad ſecundum illius Canonem attendiſſet, quo Sardicenſium Canonum firmatur authoritas.

Ad teſtimonium Nicolai I. reſpondeo: Photium, ſi dixit Sardicenſes Canones apud Græcos non haberi vel ab Eccleſia Græca receptos non eſſe, contra propriam ſcientiam fuiſſe locutum, ut Canones illos intruſioni ſuæ repugnantes eluderet. Nam Photius ipſe Nomocanoni ſuo Canones Sardicenſes plerumque inſeruit, & eos potiſſimum, quibus jus Appellationum ad Sedem Apoſtolicam aſſeritur.

Præterea, Nicolaus I. hanc vel Photii, vel aliorum reſponſionem, *Canones Sardicenſes in Eccleſia Græca non haberi, aut receptos non eſſe*, diſertis verbis confutat: *Quomodo*, inquit, *penes vos non ſunt Canones Sardicenſes, quando inter 50. Titulos, quibus concordia Canonum apud vos texitur, ipſi quoque reperiuntur?*

Objicies ſexto. Uſum Appellationum Epiſcopalium ad Romanam Sedem, quarum jus Sardicenſibus Canonibus 3. 4. & 7. aſſeritur, diu in Eccleſia Orientali, immo in quibuſdam Eccleſiis Occidentis incognitum fuiſſe, quod multis momentis probari facile poteſt. Canones itaque Sardicenſes non ſunt ab univerſa Eccleſia recepti.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad momenta vero quæ proferri contra nos poſſunt, Diſſertatione ſequenti reſpondebimus.

SCHOLION I.

Diſſertationis hujus Articulo primo, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 469. Editionis primæ: *Synodus Sardicenſis ab Imperatoribus convocata eſt.* Tota Diſſertatio, inquiunt, expungenda.

R. Erravit ſcilicet Synodus ipſa Sardicenſis, cum in Epiſtola Synodica ſcripſit ſe a Religioſiſſimis Imperatoribus convocatam? Erravit Sanctus Athanaſius, in Apologia ſecunda, & Epiſtola ad Solitarios ſcribens: *Ab Imperatoribus Conſtantio & Conſtante juſſos eſſe Epiſcopos Orientis & Occidentis Sardicam convenire?* Erraverunt Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Severus Sulpitius, quorum expreſſa teſtimonia fideliter refero? Ut ut eſt tota Diſſertatio expungenda, quia *Baronii* Cardinalis opinionem impugnat.

SCHOLION II.

In fine ejuſdem Articuli, pag. 474. Editionis primæ, Religioſi Cenſores, hanc Propoſitionem notant, quæ tamen nec iiſdem verbis, nec eodem ſenſu, quo ipſam referunt, enuntiatur: *Romanus Pontifex rogat Imperatorem pro reſtitutione Epiſcoporum in Sedes ſuas.*

R. Cauſam *S. Athanaſii* & *Pauli* Julium I. Pontificem Maximum Conſtanti Imperatori commendaſſe obſervavi, ut apud fratrem ſuum *Conſtantium* pro illorum in Sedes ſuas reſtitutione ageret, *Cum inique depoſiti eſſent, & a Synodo Romana canonice jam reſtituti.* Verba mea ſunt. Hoc eſt Sanctum Julium I. rogaſſe Imperatores, ut authoritate ſua eos de facto in Eccleſias ſuas reſtitui juberent & curarent, qui jure jam erant a Synodo Romana & Sede Apoſtolica canonice reſtituti. Diſplicetne Religioſis Cenſoribus, ut Romani Pontifices precibus umquam uſi dicantur, cum ad Imperatores & Reges ſcripſerunt?

SCHOLION III.

In Diſſertationis ejuſdem Articulo 3. pag. 480. Religioſi Cenſores, hanc Propoſitionem notant: *Concilium Sardicenſe vere Oecumenicum.*

R. Convocatione ſaltem Œcumenicum fuiſſe nemo negat, qui Eccleſiaſticam Hiſtoriam vel a limine ſalutavit. Exitum etiam Œcumenicum fuiſſe, probabilius mihi viſum eſt. Sic ante me ſenſit Cardinalis *Baronius* ad annum Chriſti 347. N. 7. *Quod igitur ex totius ferme Orbis Chriſtiani Provinciis Epiſcopi ad Synodum fuerint a Romano Pontifice convocati, interfuerintque & Apoſtolicæ Sedis Legati ab eodem Julio Papa miſſi, merito cenſendum eſt Concilium Oecumenicum.* Et Num. 9. *Quod igitur ex Oriente & Occidente ac Septemtrione Sardicam accerſiti ſunt Epiſcopi, & præfuit Synodo illi Legatio Apoſtolicæ Sedis, his ſaltem ex cauſis Sardicenſe Concilium Oecumenicum dici debet. Certe quidem nonniſi Oecumenicum eſſe & appellari oportet, ſecundum recitata nuper Auguſtini verba: in quo Julii Romani Pontificis ſententiam Romæ pro Athanaſio latam, ipſo Julio id volente, contigit iterum examinari atque probari.*

Nota.

Jam ſatis docuerat Natalis, ubi de Concilii Niceni convocatione Diſſertationem inſtituit, eccleſiaſticæ juriſdictionis proprium eſſe Synodos cogere: quapropter etſi ab Hiſtoricis in conciliorum convocatione aliquando ſolius Imperatoris mentio fiat, indubitatum eſt ideo legitima eſſe non deſiiſſe, vel quia ex Romani Pontificis mandato PP. ad Synodum convenere, vel quia, poſtquam eos Imperator vocavit, Pontifex ut celebrarentur, conſenſit. Ea ratione PP. ſextæ Synodi Œcumenicæ *act.* 16. alloquentes Con-

ſtantinum Imperatorem, qui eam indixerat, omnium præcedentium Synodorum convocationem etiam Summis Pontificibus adſcribunt.

DISSRTATIO XXVIII.

De jure Appellationum Epiſcopalium ad Sedem Romanam, quod Sardicenſe Concilium ſuis Canonibus aſſerait.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Canones Sardicenſes Romano Epiſcopo conceſſerint poteſtatem judicandi Appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem: & utram uſus Appellationum ante ſextam ſaculum, invaluerit in Eccleſia?

ILluſtriſſimus Pariſienſium Archiepiſcopus Dominus de Marca, libro 7. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 3. aſſerit jus in Synodo Sardicenſi quæſitum Epiſcopo Romano, diverſum prorſus eſſe a judicio Appellationis, cum nihil aliud ei conceſſum ſit, quam ut decernere poſſit cauſſæ retractationem. Quippe, inquit, Synodus ſtatuit, ut ſi Epiſcopus damnatus Pontificem Romanum appellaverit, in poteſtate ejus ſit appellationem reſpuere, quo pacto ſententia Epiſcoporum Provinciæ confirmabitur, aut eam admittere. Quo caſu, debet Epiſcopus Romanus judicium integrum remittere ad Epiſcopos Provinciæ, & ad finitimos, ut illi cauſſæ cognitionem ſuſcipiant, præſente Legato Summi Pontificis, ſi is exiſtimaverit mittendum eſſe.

Idem Antiſtes, ſequentibus capitibus probare nititur uſum Appellationum Epiſcopalium tardius invaluiſſe tum in Eccleſia Orientali, cum in Occidentali. In Orientali quidem ante Concilii Trullani tempora non viguiſſe: in Occidentali vero univerſim non obtinuiſſe ante ſæculum 8.

Tertio, cenſet illuſtriſſimus Archipræſul, hujus juris inſtitutionem deberi Concilio Sardicenſi, ita ut ante hanc Synodum, ad Summum Pontificem Epiſcopis depoſitis appellare non liceret. In his doctiſſimi Archiepiſcopi opinionibus multa ſunt, quæ nobis non probantur, & quæ ſequentibus Propoſitionibus refellemus.

PROPOSITIO I.

Jus appellationum ad Sedem Romanam a Synodo Sardicenſi non eſt inſtitutum, ſed confirmatum.

PRobatur. Quod eſt appendix primatus Sancto Petro & ejus ſucceſſoribus a Chriſto collati, non eſt a Synodo Sardicenſi, aut quavis alia inſtitutum: atqui jus appellarionum ad Sedem Romanam eſt appendix primatus Sancto Petro & ejus ſucceſſoribus a Chriſto collati: non eſt igitur a Synodo Sardicenſi inſtitutum, ſed confirmatum.

Probatur minor. Hoc ipſo quod Romanus Pontifex eſt jure divino omnium Epiſcoporum primus, & cæteris juriſdictione ſuperior, Eccleſiæ caput, Vicarius Chriſti, conſequens eſt ut ad ipſum Epiſcopi cum injuriam patiuntur, appellare poſſint. Ipſa enim juris naturalis æquitas ab inferiorum judicum ſententiis ad ſupremum judicem appellari poſſe dictat & perſuadet. Cum itaque Romanus Pontifex ratione ſui primatus ſit ſuperior Epiſcopis omnibus diviſim ſumptis, & Conciliis etiam Provincialibus, ac Nationalibus; ad ipſum appellare poſſe Epiſcopos, Metropolitanorum, Primatum, Patriarcharum, aut Conciliorum, ſive Provincialium, ſive Nationalium, ſive Patriarchalium judiciis depoſitos, neceſſario ſequitur: ac proinde jus appellationum Epiſcopalium ad Romanam Sedem, Pontificii primatus eſt appendix.

Præterea, Romanus Pontifex ratione primatus tenetur invigilare executioni Canonum, eorumque obſervantiam urgere ac promovere: quo munere fungi non poteſt, niſi ipſorum infractores plectere poſſit. Si igitur violati fuerint Canones in Epiſcoporum depoſitione, ipſi ad Romanum Pontificem provocare poſſunt, ut in irritum mittat ſententiam iniquiorem, ut eorum qui injuriam paſſi ſunt, jura reſarciat, ut eos qui contra Canones peccarunt, inflictis etiam pœnis canonicis ad eorumdem compellat obſervantiam & executionem. Jus itaque ſuſcipiendi appellationes Epiſcoporum dejectorum, & eas judicandi, Romano Pontifici conveniens, appendix eſt primatus Sancto Petro, & ejus ſucceſſoribus a Chriſto collati. Cum igitur privilegia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ primatum ſpectantia, vel ex eo conſequentia, *a Chriſto donata ſint, a Synodis non donata, ſed ſolummodo celebrata*, ut ſcripſit Nicolaus I. *Epiſtola* 8. *ad Michaelem Orientis Imperatorem*: ſequitur jus appellationum Epiſcopalium ad Romanam Sedem, non eſſe a Synodo Sardicenſi inſtitutum. Inter alia itaque Romanæ Sedis privilegia, jus appellationum ſuſcipiendarum & judicandarum numerandum eſt, de quibus mox laudatus Pontifex eadem in Epiſtola ſcribit: *Eccleſiæ Romanæ privilegia Chriſti ore in Beato Petro firmata, in Eccleſia ipſa diſpoſita, antiquitus obſervata & a ſanctis univerſalibus Synodis celebrata, atque a cuncta Eccleſia jugiter venerata, nullatenus poſſunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari; quoniam fundamentum quod Deus poſuit, humanus non valeat amovere conatus.... Privilegia, inquam, iſtius Sedis, vel Eccleſiæ perpetua ſunt, divinitus radicata atque plantata ſunt: impingi poſſunt, transferri non poſſunt: trahi poſſunt, evelli non poſſunt.*

Objicies 1. Ætate Sancti Cypriani, Conciliorum Provincialium ſuprema erat authoritas, nec ab eis provocare licebat. Jus itaque Appellationum judicandarum non eſt Pontificii primatus appendix, nec Romana Sedes eo ſemper gaviſa eſt, ſed illud Synodo Sardicenſi refert acceptum.

Probatur antecedens. Cum Sanctus Cyprianus, ex ſententia Concilii ſui, a communione rejeciſſet quoſdam Clericos, & quemdam Pſeudo-Epiſcopum Hæreticorum, iraſcitur adverſus Cornelium Epiſcopum Romanum, quod cum illi Romam acceſſiſſent, hæſitaſſet aliquantulum Pontifex an eos in communionem ſuam reciperet. Hanc ob rem Cyprianus apud Cornelium aperte ediſſerit jura Epiſcoporum uniuſcujuſque Provinciæ; quæ in eo verſantur, ut ad eos pertineat diſcuſſio, judiciumque cauſſarum, & regimen gregis, rationem adminiſtrationis ſuæ Deo reddituros; neque licere Romam, aliove appellare. Neque enim minorem eſſe authoritatem Epiſcoporum Africanorum, quam reliquorum. Damnatos porro, ſi ad Cyprianum accedere voluerint, auditurum ſe libenter, & Pœnitentiam eorum amplexurum, ſi crimine ullo ſuerint involuti. Id conſtat ex Epiſtola ipſius 55. ad Cornelium Epiſcopum Romanum data. *Poſt iſta*, inquit, *adhuc inſuper Pſeudo-Epiſcopo ſibi ab Hæreticis conſtituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem unde unitas ſacerdotalis exorta eſt, a ſchiſmaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, [quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt] ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum..... Nam cum ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit pariter ac juſtum, ut uniuſcujuſque cauſſa illic audiatur, ubi eſt crimen admiſſum, & ſingulis Paſtoribus portio gregis ſit adſcripta, quam regat unuſquiſque & gubernet, rationem ſui actus Domino redditurus; oportet utique eos, quibus præſumus, non circumcurſare, nec Epiſcoporum concordiam cohærentem ſua ſubdola & fallaci temeritate collidere, ſed agere illic cauſſam ſuam, ubi & accuſatores habere, & teſtes ſui criminis poſſint; niſi ſi paucis deſperatis & perditis minor videtur eſſe authoritas Epiſcoporum in Africa conſtitutorum, qui jam de illis judicaverunt; & eorum conſcientiam multis delictorum laqueis vinctam judicii ſui nuper gravitate damnarunt. Jam cauſſa eorum cognita eſt: jam de eis dicta ſententia eſt, nec cenſuræ congruit Sacerdotum mobilis atque inconſtantis animi levitate reprehendi.*

Et infra: *Si judicium*, inquit, *iterum voluerint experiri, veniant. Denique ſi qua illis excuſatio, & defenſio poteſt eſſe; videamus quem habeant ſatisfactionis ſuæ ſenſum, quem afferant Pœnitentiæ fructum.* Illo itaque ævo ſuprema erat Conciliorum Provincialium authoritas, & appellationes ad Apoſtolicam Sedem erant illicitæ.

Re-

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Conciliorum Provincialium ſuprema erat authoritas in cauſſis ſimplicium Presbyterorum, concedo: in cauſſis Epiſcoporum, nego. Simplicium Presbyterorum cauſſæ in Synodis Provinciæ finiebantur, nec ipſis licitum erat ad Romanum Epiſcopum provocare. Fortunatus autem, Feliciſſimus, & alii de quibus Sanctus Cyprianus illa in Epiſtola loquitur, meri erant Presbyteri: *Maxime*, inquit, *quando & Fortunati nomen jam ſatis noſſes, qui eſt unus ex quinque Presbyteris jampridem de Eccleſia profugis, & ſententia Coepiſcoporum noſtrorum, multorum & graviſſimorum virorum nuper abſtentis*. Deinde Sanctus Cyprianus eos, de quibus loquitur, ſibi inferiores ac ſubditos fuiſſe ait: *Oportet eos, quibus præſumus; non circumcurſare*. Non mirum itaque quod de ipſis dicat: *Jam cauſſa eorum cognita eſt, jam de eis dicta ſententia eſt*. Et quod illorum cauſſam audiri debere contendat, ubi crimen admiſſum eſt, ubi ſchiſma conflatum; nec poſſe ipſos ad alia tribunalia confugere.

Nec obſtat quod Fortunatus iſte *Pſeudo-Epiſcopus* a Sancto Cypriano vocetur. Nam ex eadem Epiſtola conſtat ipſum poſt excommunicationem dumtaxat ſuam, & ejectionem ab Eccleſia a paucis Hæreticis, & Schiſmatis ſui ſociis fuiſſe Pſeudo-Epiſcopum conſtitutum: *Hi quinque*, inquit, *cum paucis vel ſacrificatis, vel male ſibi conſciis Fortunatum ſibi Pſeudo-Epiſcopum cooptarunt, ut criminibus iu unum convenientibus, talis eſſet Rector, quales qui reguntur*. Unde nullam conſecrationis Fortunati rationem habere poterat Sanctus Cyprianus; nec ipſum aliter quam ut ſimplicem Presbyterum ſpectare, qui proinde ſemel damnatus a Synodo Provinciali, ad alios judices ſecundum Eccleſiæ Diſciplinam appellare non poſſet. At longe alio modo loquitur Sanctus Cyprianus de judiciis Epiſcoporum. Ipſa namque interdum tribuit Romanæ Sedi, ut conſtat ex cauſſa Marciani, qui ad caſtra Novatiani defecerat. De ipſo ſcribit ad Stephanum Romanum Epiſcopum S. Cyprianus, ut eum jam ab univerſis Epiſcopis in perſona Novatiani prædamnatum ex Epiſcopatu deponat, aliumque in locum ejus ſubſtitui jubeat Antiſtitem. *Quapropter*, inquit, * *facere te oportet pleniſſimas literas ad Coepiſcopos noſtros iu Galliis couſtitutos, ne ultra Marcianum pervicacem & ſuperbum, & divinæ pietatis ac fraternæ ſalutis inimicum, Collegio noſtro inſultare patiantur, quod needum videatur a nobis abſtentus, qui jampridem jactat & prædicat, quod Novatiauo ſtudens & ejus pervicaciam ſequens, a communicatione ſe noſtra ſegregaverit, cum Novatianus ipſe, quem ſequitur, olim abſtentus, & Eccleſiæ hoſtis judicatus ſit*. Epiſt. 67.

Et infra: *Dirigantur*, inquit, *in Provinciam & ad plebem Arelate conſiſtentem a te literæ, quibus abſtento Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur, & grex Chriſti, qui in hodiernum ab illo diſſipatus, & vulneratus contemnitur, colligatur*. Viden, ut Sanctus Cyprianus Marciani cauſſam a Synodo Provinciæ judicari non poſtulat, quod tamen poſtulaſſet, ſi ſupremam Conciliorum Provincialium in judicandis Epiſcoporum cauſſis agnoviſſet authoritatem: Sed ad Romanum Pontificem ſcribit, ab eoque deponi optat Novatianum Epiſcopum.

Reſpondebit forſan quiſpiam Cauſſam Marciani fuiſſe cauſſam Fidei & Schiſmatis, non meræ Diſciplinæ: privilegium autem eſſe ſingulare & perpetuum Romanæ Sedis, & in quo maxime Primatus effulgeat, ut decernat remedia adverſus Schiſmata & Hæreſes: unde Fidei cauſſas Romanus Pontifex ad ſe evocare poterat, vel ad Sedem ſuam per appellationem delatas judicare, & deponere Epiſcopos Hæreſis aut Schiſmatis convictos, cum fides, aut unitas Eccleſiæ periclitabatur, niſi ipſe hocce remedio ſuccurreret. In cauſſis autem meræ diſciplinæ rem ſe aliter habuiſſe, quia teſtes & accuſatores erant neceſſarii, qui Romam deduci commode non poterant, unde cauſſarum hujuſmodi judicium Synodis Provincialibus, velut ſupremis judicibus, ſecundum veteris Eccleſiæ mores ſervatum eſt.

Contra. Non ideo Marciani depoſitionem Romani Epiſcopi judicio ſervandam exiſtimavit Sanctus Cyprianus, præciſe quod de Fidei cauſſa ageretur: itaque hanc ad ipſum pertinere arbitratus eſt, ſecundum illius ævi diſciplinam, quod Epiſcopus eſſet maximi criminis reus, proditæ ſcilicet Fidei, & ſciſſæ unitatis.

Probatur antecedens. Cauſſa Fortunatiani, Feliciſſimi, & ſociorum, erat cauſſa fidei, vel ſaltem cauſſæ fidei connexa, non minus quam cauſſa Marciani; ſiquidem abſque ſatisfactione Lapſos recipi debere, & Deo reconciliari poſſe propugnabant, adeoque Pœnitentiam tollebant e medio, ut ad Deum placandum inutilem. Unde Sanctus Cyprianus ipſos ut fidei everſores, ut hoſtes Pœnitentiæ, ut Hæreticos exagitat, omnibuſque Orthodoxis fugiendos proponit. *Perſecutio hoc eſt alia*, (inquit, Epiſtola 55.) *& alia tentatio, & quinque iſti Presbyteri nihil aliud ſunt quam quinque Primores illi, qui edicto nuper Magiſtratibus fueraut copulati, ut fidem noſtram ſubruerent, ut gracilia fratrum corda ad lethales laqueos prævaricatione veritatis averterent. Eadem nunc ratio, eadem rurſus everſio, per quinque Presbyteros Feliciſſimo copulatos, ad ruinam ſalutis inducitur, ut non rogetur Deus, nec qui negavit Chriſtum, eumdem Chriſtum, quem negaverat, deprecetur; poſt culpam criminis tollatur & iu Pœnitentia, nec per Epiſcopos & Sacerdotes Domiuo ſatisfiat, ſed relictis Domini Sacerdotibus contra Evangelicam Diſciplinam nova eraditio ſacrilega inſtitationis exurgat*. Et infra: *Si quis autem Pœuitentiam agere, & Deo ſatisfacere detrectans, ad Feliciſſimi & ſatellitum ejus partes conceſſerit, & ſe Hæreticæ factioni coujunxerit; ſciat ſe poſtea ad Eccleſiam redire, & cum Epiſcopis & plebe Chriſti communicare non poſſe*. Cauſſa itaque Feliciſſimi & Symmiſtarum erat cauſſa fidei. Nec tamen propterea S. Cyprianus illam ad Romanum Epiſcopum exiſtimavit deferendam, ut ejus judicio damnarentur: immo ipſos in Concilio Carthaginenſis Provinciæ judicari debere contendit, quia cauſſa illic audiri debet, ubi crimen admiſſum eſt. Eccur? Quia ſimplices erant Presbyteri. Itaque Marciani cauſſam non ideo præciſe ad Stephanum Romanum Pontificem detulit Sanctus Cyprianus, quod eſſet cauſſa fidei, ſed quod eſſet cauſſa Epiſcopi ad caſtra Hæreticorum ex Eccleſia Chriſti transfugæ.

Objicies ſecundo. Sanctus Cyprianus ab Epiſcopis Hiſpaniæ conſultus in cauſſa Baſilidis & Martialis Epiſcoporum, qui depoſiti fuerant ob crimen idololatriæ ab Epiſcopis Provinciæ Bœticæ (quæ tum complectebatur civitates Legionenſem, * Aſturicenſem & Emeritenſem) quique Stephanum Papam fallentes geſtæ rei ac tacitæ veritatis ignarum, ab eo ſe in communionem recipi obtinuerant; conſultus, inquam, Cyprianus reſpondit, debere Epiſcopos Hiſpanos primo judicio firmiter adhærere, quandoquidem depoſitio facta erat ob juſtam cauſſam, aliique Epiſcopi ordinati erant ab Epiſcopis Provinciæ in loco depoſitorum. Sanctus igitur Cyprianus agnovit ſupremam Conciliorum Provincialium authoritatem in Judiciis Canonicis Epiſcoporum, nec licitas eſſe eorum ad Romanam Sedem appellationes arbitratus eſt, ac proinde jus appellationum hujuſmodi judicandarum non eſt Pontificii primatus appendix. Leon; Aſtor; Merid.

Reſpondeo, diſtinguo hanc Propoſitionem. Conſultus Cyprianus reſpondit, debere Epiſcopos Hiſpanos primo judicio firmiter adhærere, quod obrepſiſſet Stephano Baſilides ac ipſum feſelliſſet, concedo: quod non poſſet Stephanus cauſſæ Baſilidis cognitionem ſuſcipere, nego. Non conqueritur itaque Sanctus Cyprianus de uſurpatione Stephani, quaſi adverſus ſupremam Conciliorum Provincialium authoritatem egiſſet, quia juro ſuo uſum Summum Pontificem agnoſcit, ſuſpiciendo Epiſcopum ad Apoſtolicum tribunal confugientem, & cauſſam ejus cognoſcendo: Sed conqueritur de uno Baſilide, qui Stephano impoſuerat, ipſumque feſellerat, res aliter exponendo ac geſtæ eſſent, & veram depoſitionis ſuæ cauſſam diſſimulando. Id conſtat ex Epiſtola 68. Sancti Cypriani ad plebes in Hiſpania conſiſtentes data. *Nec reſcindere*, inquit, *Ordinationem jure perfectam poteſt, quod Baſilides poſt crimina ſua detecta, & conſcientiam etiam couſeſſione nudatam, Romam pergens, Stephanum Collegam noſtrum longe poſitum, & geſtæ rei ac tacitæ veritatis ignarum feſellit, ut exambiret reponi ſe injuſte in Epiſcopatum, de quo fuerat juſte depoſitus. Hoc eo pertinet*

tinet

ſinet, ut Baſilidis non tam abolita ſint, quam cumulata delicta, ut ad ſuperiora peccata ejus etiam fallaciæ & circumventionis crimen acceſſerit. Neque enim tam culpandus eſt ille, cui negligenter obreptum eſt, quam hic execrandus, qui fraudulenter obrepſit. Ex quo Sancti Cypriani loco evidenter colligitur, non fuiſſe ſupremam, ejus ætate, Conciliorum Provincialium authoritatem in cauſſis Epiſcoporum. Niſi enim penes Romanum Epiſcopum fuiſſet authoritas de cauſſis Epiſcoporum judicandi, & eos reſtituendi in Epiſcopatum, qui injuſte a Synodis Provincialibus depoſiti ad Romanam Sedem confugiſſent, & appellaſſent, Baſilides ad Romanum Epiſcopum non acceſſiſſet, ut in Epiſcopatum reponeretur; nec Stephanus vir ſanctiſſimus & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ vindex accerrimus hoc authoritati ſupremæ Conciliorum Provincialium vulnus intuliſſet.

Accedit, quod Baſilides non fuerat a Synodo Provinciæ Bœticæ exauthoratus, ſed ipſe malæ conſcientiæ ſtimulis compulſus, Epiſcopatu ſe abdicaverat, & ad Communionem Laicam ſponte ſe demiſerat: quod cum Epiſcopis illius Provinciæ fuiſſet renuntiatum, in civitatem convenientes, præſente plebe, Sabinum in locum Baſilidis libellatici & blaſphemi ordinarunt. Id conſtat ex Sancto Cypriano in Epiſtola ſupra laudata. *Quapropter*, inquit, *cum Baſilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati ſint: Baſilides adhuc inſuper, præter libelli maculam, cum in infirmitate decumberet, in Deum blaſphemaverit, & ſe blaſphemaſſe confeſſus ſit; & Epiſcopatum pro conſcientiæ ſuæ vulnere ſponte deponens, ad agendam Pœnitentiam converſus ſit, Deum deprecans, & ſatis gratulans, ſi ſibi vel Laico communicare contingeret.* Cauſſa itaque Baſilidis finita erat; ipſomet judicante, & ſententiam adverſus ſe ipſum proferente, atque executioni mandante: nec Quæſtio erat de Synodi Provincialis judicio, quod nullum habitum, latumque fuerat: unde Sanctus Cyprianus non ait Stephanum reſcindere non potuiſſe ſententiam contra Baſilidem a Synodo Provinciæ Bœticæ latam, ſed reſtitutionem Baſilidis ab ipſo, per obreptionem impetratam, non potuiſſe reſcindere Ordinationem ſecundum Eccleſiæ Regulas factam. *Nec reſcindere*, inquit, *Ordinationem jure perfectam poteſt*, &c. Quæ cum ita ſint, elumbe prorſus argumentum eſt, quod ex cauſſa Baſilidis Viri Eruditi conficiunt ad probandam Conciliorum Provincialium, in Epiſcoporum cauſſis, ſupremam, illo ævo, authoritatem.

Objicies tertio. Oſius & Gaudentius Epiſcopi, cum appellationes Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam deferendas proponunt, deque ea re edendum Canonem a Patribus Concilii Sardicenſis, de hac non loquuntur diſciplina, ceu de re antiqua, & Eccleſiæ uſu frequentata; ſed jus illud impræſentiarum inſtituendum eſſe innuunt, & in futurum ſtabiliendum in honorem Sancti Petri. *Quod ſi aliquis Epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſa* (inquit Oſius Canone 3.) *& putat ſe bonam cauſſam habere, ut iterum Concilium renovetur: ſi vobis placet, Sancti Petri memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his qui cauſſam examinarunt, Julio Romano Epiſcopo*, &c. Præterea nomen ipſum Julii Pontificis inſertum Canoni, indicat jus appellationum ſub ipſius dumtaxat Pontificatu inſtitutum fuiſſe. Jus itaque iſtud a Synodo Sardicenſi primum inſtitutum eſt.

Reſpondeo, nego conſequens. Mos enim ſolemnis eſt veteribus Conciliis, cum antiquas Eccleſiæ conſuetudines, legeſque non ſcriptas renovant, illas proponere quaſi de novo inſtituerent, & re in deliberationem vocata, ipſas communibus Patrum ſuffragiis firmare, obſervandaſque decernere verbis futuri temporis. Hoc modo prohibitiones Epiſcopis factæ in Concilio Sardicenſi ne ex uno Epiſcopatu ad alium migrarent, & ne Clericum ab alio Antiſtite excommunicatum in communionem ſuſciperent, Patribus propoſitæ ſunt, ab iiſque decretæ, quamvis tunc primum inſtitutæ non ſint, ſed uſu diuturno ab ipſis Apoſtolorum temporibus in Eccleſia ſtabilitæ ſacræ illæ leges, & in Nicæna Synodo confirmatæ*.

16. Quod autem Canoni 3. Sardicenſi Julii Pontificis nomen inſertum eſt, non probat jus appellationum Epiſcopalium ad Romanum Pontificem, ſub ejus dumtaxat Pontificatu, fuiſſe inſtitutum. Nam Julii nomen conſulto inſeruerunt Patres Sardicenſes illi Canoni, ut non ſolum appellationes Epiſcoporum depoſitorum ad Romanum Pontificem, generatim ſpectatas, hoc Canone ratas haberent: ſed ut Julium, ad quem pro tempore ſcribendum eſſe ab his qui cauſſam diſcuſſerunt, decrevere, merito reſtituiſſe Sanctum Athanaſium, Paulum Conſtantinopolitanum, Marcellum Ancyranum, Aſclepam Gezenſem, alioſque in Arianorum Conciliabulis depoſitos Antiſtites, pro jure Pontificii Primatus, ſignificarent. Adde quod Julii nomen abeſt a veteri Codice, ex quo excerpti Canones illi prolati ſunt in Concilio Africano Sancti Auguſtini ætate in cauſſa Apiarii, quæ gravem inter Africanam Eccleſiam & Zoſimum Pontificem, ob appellationum negotium, controverſiam excitavit. Sic reſpondet illuſtriſſimus & doctiſſimus Cardinalis Perronius in *Replica ad Reſponſionem Sereniſſimi Magnæ Britanniæ Regis*, cap. 3. Et revera, inquit, ſi jus appellationum Epiſcopalium ad Sedem Romanam a Concilio Sardicenſi inſtitutum eſſet, qua ratione Julius Romanus Pontifex, pluribus annis ante illud Concilium, ad Euſebianos ita ſcripſiſſet? *Oportuit ſecundum Canonem, & non iſto modo judicium fieri: oportuit ſcribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus, quod juſtum eſſet, decerneretur. Epiſcopi enim erant, & non vulgares Eccleſiæ, qui iſta patiebantur, ſed quas ipſi Apoſtoli ſuamet opera ad fidem inſtruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis ſcribere voluiſtis? An ignari eſtis hanc conſuetudinem eſſe, ut primum nobis ſcribatur, ut hinc quod juſtum eſt, definiri poſſit? Quapropter ſi iſthic hujuſmodi ſuſpicio in Epiſcopum concepta fuerat, id huc ad noſtram Eccleſiam referri oportuit.* Qua ratione Socrates, lib. 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 15. ſcriberet, Julium Epiſcopum Romanum tuitum eſſe partes Epiſcoporum, quos Euſebiani depoſuerant, & edixiſſe ut ſuus cuique locus reſtitueretur, necnon eos qui laudatos Antiſtites temere abdicaverant, graviter reprehendiſſe: *Quoniam Eccleſia Romana privilegium præter cæteras obtinebat?* Vel, ut ſcribit Sozomenus, lib. 3. cap. 8. *Quia, propter Sedis dignitatem, cura omnium ad ipſum ſpectaret.* Certe ſi Romanus Epiſcopus Synodos Orientales a Canonum obſervantia deviantes corrigere potuit; ſi dictæ Synodi Epiſcopum deponere ipſo inconſulto non potuerunt; ſi ad ipſum ſcribere debuerunt & referre de ejuſmodi cauſſis, ut ipſe cum ſuo Concilio ſtatueret quod juſtum erat; ſi confugientes ad Sedem ſuam Epiſcopos injuſte depoſitos, in priſtinam reſtituere potuit dignitatem, ſecundum antiquos Eccleſiæ mores; ſi, inquam, hæc omnia præſtare potuit Romanus Pontifex (prout Julius, Socrates, & Sozomenus teſtantur,) non erat ſuprema Conciliorum Provincialium authoritas, in Judiciis Canonicis Epiſcoporum. Si non erat ſuprema, poterat ab ipſis appellari ad Romanum Epiſcopum; ſiquidem ejus Eccleſia ſupra cæteras privilegium habet, & ad ipſum cura omnium ſpectat, propter Sedis dignitatem. Si appellari ea ætate potuit ad Romanum Pontificem, jus appellationum Epiſcopalium ſuſcipiendarum & judicandarum non fuit collatum Romano Epiſcopo a Synodo Sardicenſi.

Contra. Canones de appellationibus ad Romanam Sedem a Concilio Sardicenſi editi, jure divino non nituntur, ſed religioſo tantum deſiderio honorandi memoriam Sancti Petri. Jus itaque illud non eſt appendix primatus Sancto Petro & ejus Succeſſoribus a Chriſto traditi, nec perpetuum Romanæ Eccleſiæ privilegium, ſed a Synodo Sardicenſi inſtitutum eſt.

Reſpondeo, nego antecedens. Idem enim eſt aſſerere appellationes Epiſcoporum ad Summum Pontificem eſſe deferendas, ut honoretur memoria Sancti Petri, ac dicere, ipſum eſſe S. Petri in totius Eccleſiæ regimine ſucceſſorem, & ratione iſtius ſucceſſionis ac primatus jus appellationum Epiſcopalium judicandarum ipſi convenire, ut Eccleſiæ univerſæ capiti. Unde quod Patres Sardicenſes Canone 3. exprimunt his verbis: *Si vobis placet, Sancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his, qui cauſſam examinarunt, Julio Romano Epiſcopo*, &c. Iidem in Epiſtola Synodica ad Julium, efferunt his verbis: *Hoc enim optimum, & valde congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad Caput, id eſt, ad Petri Apoſtoli Sedem, de ſingu-*

lis quibuſque Provinciis Domini referant Sacerdotes. Honorare itaque in Romanis Pontificibus memoriam Sancti Petri, & agnoſcere Petri Sedem ut caput omnium Eccleſiarum, idem omnino eſt. Ex quo ſequitur, jus Appellationum Epiſcopalium ex tota Eccleſia ſuſcipiendarum, & judicandarum, quod illa capitis Eccleſiæ dignitas implicite complectebatur, jure divino, & ex omni retro antiquitate Romani Pontificis proprium fuiſſe, quamvis nulla lege ſcripta jus illud explicetur ante Concilium Sardicenſe.

PROPOSITIO II.

Synodus Sardicenſis non ſolum jus concedendi Reviſionem, ſed poteſtatem judicandi Appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem Romano Pontifici aſſeruit & confirmavit.

PRobatur. Synodus quæ Romano Pontifici aſſerit poteſtatem confiemandi judicia lata in Synodo Provinciæ, non ſolum ipſi tribuit jus concedendi reviſionem, ſed poteſtatem judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem de ſententia Synodi provincialis: atqui Synodus Sardicenſis Romano Pontifici aſſerit poteſtatem confirmandi judicia lata in Synodo Provinciæ: igitur non ſolum ipſi tribuit jus concedendi reviſionem, ſed poteſtatem judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem.

Probatur minor ex verbis tertii Canonis. *Quod ſi aliquis Epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſſa, & putat ſe bonam cauſſam habere, ut iterum Concilium renovetur; ſi vobis placet, Sancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his, qui cauſſam examinarunt, Julio Romano Epiſcopo: & ſi judicaverit renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſſam eſſe ut non refricentur ea quæ acta ſunt, quæ decreverit, confirmata erunt*. Ergo Synodus Sardicenſis Romano Pontifici aſſerit poteſtatem confiemandi judicia lata in Synodis Provineiæ. Ergo de illis judiciis ipſe judicare poteſt, ſecundum Canones Sardicenſes. Ergo & cauſſas, in quibus lata ſunt, per ſe ipſum cognoſcere, diſcutere, ac finire, ſecundum eorumdem Canonum diſpoſitionem. Deinde ſi poteſtatem confirmandi judicia lata in Synodis Provincialibus, Romano Pontifici aſſeruit Synodus Sardicenſis, eidem aſſeruit poteſtatem illa in irritum mittendi: ſiquidem utraque hæc poteſtas indiviſibilis eſt. Non igitur detulit ipſi ſolum jus concedendi reviſionem.

Confirmatur ex S. Leone ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis ſcribente, Juris eſſe ſui cauſſarum Epiſcopalium reviſionem decernere, cum ad Sedem Apoſtolicam provocatum erat, aut judicia in Synodis lata confirmare. *Nobiſcum itaque Featernitas veſtra eeſognoſcat*, inquit, * *Apoſtolicam Sedem, pro ſui reverentia, a veſtra etiam Provinciæ Sacerdotibus, innumeris relationibus eſſe conſultam & per diverſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, appellationem cauſſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia*. Vetus autem illa conſuetudo, de qua S. Leo loquitur, ipſa eſt quam Synodus Sardicenſis confirmavit.

Ep. 8.

Probatur ſecundo. Concilium quod aſſerit Romano Pontifici poteſtatem dandi judices, nominandique Epiſcopos ex vicinis Provinciis, qui cauſſam diſcutiant, & ſententiam priorem confirment, reſcindant, aut temperent; necnon mittendi Legatos, qui authoritate Sedis Apoſtolicæ cum illis Epiſcopis judicent; Concilium, inquam, illud Romano Pontifici poteſtatem aſſerit, non ſolum decernendæ reviſionis, verum etiam judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem: Sed Concilium Sardicenſe Romano Pontifici aſſerit poteſtatem dandi judices, nominandique Epiſcopos ex vicinis Provinciis, qui cauſſam diſcutiant; necnon mittendi Legatos, qui authoritate Sedis Apoſtolicæ cum illis Epiſcopis judicent. Igitur Synodus Sardicenſis Romano Pontifici aſſerit poteſtatem nedum reviſionis decernendæ, ſed judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem.

Probatur minor ex Canone 7. cujus hæc ſunt verba: *Placuit autem, ut ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & judicaverint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum dejecerint: ſi appellaverit qui dejectus eſt, & confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe audiri: ſi juſtum putaverit ut renovetur judicium, vel diſcuſſionis examen, ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Provincia ſunt, ut ipſi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod ſi is qui rogat cauſſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua moverit Epiſcopum Romanum, ut de latere ſuo Presbyterum mittat: erit in poteſtate Epiſcopi quid velit, & quid æſtimet. Et ſi decreverit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis judicent, habentes ejus authoritatem, a qua deſtinati ſunt; erit in ſuo arbitrio.*

Major vero evidens eſt. Nam ſi judicandi authoritatem Romanus Pontifex committere poteſt Epiſcopis vicinarum Provinciarum, hanc ipſe per ſeipſum poteſt exercere, ſi Legatos mittere poteſt qui judicent cum illis Epiſcopis, authoritate Sedis a qua deſtinantur, Sedes illa authoritatem habet per ſeipſam retractandi prioris judicii, illudque in irritum mittendi vel confirmandi. Neque enim ſervus ſupra dominum aut diſcipulus ſupra magiſtrum eſt; nec rivus eſt fonte fœcundior, aut radius lucidior ſole.

Probatur tertio. Concilium quod aſſerit Romano Pontifici authoritatem, non ſolum dandi novos judices, nempe Epiſcopos ex viciniori Provincia, ſed etiam diſcutiendi eorum ſententiam, ſi ab ea Epiſcopus provocaverit, & de ea judicandi, non concedit ipſi merum jus decernendi reviſionem: Sed Concilium Sardicenſe Romano Pontifiei authoritatem aſſerit, non ſolum dandi novos judices, Epiſcopos nimirum ex viciniori Provincia, ſed etiam diſcutiendi ſententiam ab eis latam, & de ea judicandi, ſi Epiſcopus depoſitus ab eis provocaverit. Igitur Concilium Sardicenſe non tribuit Romano Pontifici merum jus decernendi reviſionem.

Probatur minor ex Canone IV. qui ſic decernit: *Cum aliquis Epiſcopus depoſitus fuerit, eorum Epiſcoporum judicio qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum ſibi negotium in Urbe Roma: alter Epiſcopus in ejus cathedra, poſt appellationem ejus qui videtur eſſe depoſitus, omnino non ordinetur, niſi cauſſa fuerit in judicio Epiſcopi Romani determinata.*

Ita hunc Canonem intellexere Græci interpretes Zonaras & Balſamon, qui ſecundam appellationem a Romano Pontifice judicari poſſe, ſecundum iſtius Canonis ſenſum agnoſcunt, eam nimirum quam ab Epiſcopis viciniorum Provinciarum, & ab eorum ſententia Epiſcopi depoſiti interjecerint. *Cum dixiſſent Patres*, inquit Balſamon, *Provincialium ſententiam appellationi ſubjici, & a propinquis Epiſcopis juſſu Papa examinari, non dicunt quid fieri debeat, ſi is qui appellavit, condemnatus fuerit, & ſe rurſus gravari dicat. Statuunt ergo ut res in integro maneant, & in ejus, qui eſt condemnatus, Eccleſia, alius non eligatur, niſi ſecunda appellatio a Papa examinata fuerit.*

Objectio prima petitur ex diſcrimine quod reviſionem inter & appellationem intercedit. Appellatio namque integram cauſſæ cognitionem transfert ad judicem ſuperiorem, qui Quæſtionem excutit & definit in ſuo tribunali. At reviſio definitivum judicium relinquit priori juriſdictioni, ea ratione ut prioribus judicibus novi etiam adjungantur: ut conſtat ex quadam Conſtitutione Græca quam Cujacius reſtituit in ſuis Obſervationum libris. Appellationis ea vis eſt, ut priore interim ſententia ſuperſedendum ſit, quod aliter obtinet in reviſione: atqui Canones Sardicenſes integram cauſſæ cognitionem ad Romanum Epiſcopum non transferunt, ut eam in ſuo tribunali definiat, ſed ad judices quos ipſe prioribus judicibus adjunxerit. Neque priore ſententia ſuperſedendum eſſe decernunt. Licet enim ſuſpendi executionem prioris judicii velint, quoad novi Epiſcopi Ordinationem, non tamen vetant quin ſententia depoſitionis executioni mandetur: Ergo Synodus Sardicenſis ſolum jus decernendi reviſionem in cauſſis Epiſcoporum confugientium ad Apoſtolicam Sedem, & apud ipſam de ſententia Synodi Provincialis conquerentium, Romano Pontifici attribuit.

[illegible]

Reſpondeo, nego minorem. Canones enim Sardicenſes

dicenſes integram cauſſæ cognitionem ad Romanum Epiſcopum transferunt, ſi eam ſuſcipere voluerit ac finire, non vero aliis judicibus diſcutiendam & judicandam committere. *Si autem probaverit talem cauſam eſſe, ut non refricentur ea quæ acta ſunt: quæ decreverit, confirmata erunt*: (inquit Canon 3.) Præterea falſo ſupponit argumentum, Epiſcopum Romanum teneri vi Canonum Sardicenſium ad committendam cauſſæ retractationem prioribus judicibus a quibus Epiſcopi depoſiti appellarunt, quibus alios e vicinis Provinciis adjungat: quod ad rationem ſimplicis reviſionis neceſſum eſſet ſecundum ejus deſcriptionem a Domino de Marca allatam. Canones enim Sardicenſes explicantes quid facto ſit opus, ſi Epiſcopus exauthoratus Romanum Pontificem appellaverit, abſolute dicunt: * *Si judicaverit renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices*. Et Canon VII. addit: *Scribere his Epiſcopis dignetur qui in finitima & propinqua Provincia ſunt, ut ipſi diligenter omnino requirant, & juxta fidem veritatis definiant*. At ne per umbram quidem decernit Sardicenſe Concilium illis Canonibus, ut priores judices cauſſæ cognitionem in Provinciam a Romano Epiſcopo tranſmiſſam iterum ſuſcipiant, judicioque inſtaurato adſint: Et certe ſi priores judices merito ſuſpecti fuerint Epiſcopo accuſato, ab eoque jure recuſati, ſi ejus conjurati hoſtes, Canones in priori judicio violaverint, iiſdemne ſecunda cauſſæ cognitio committi debet? Id ſane tam a mente Patrum Sardicenſium quam ab æquitate alienum eſt. Porro Concilium Sardicenſe, priore ſententia ſuperſedendum eſſe ſatis ſuperque decernit, cum novum Epiſcopum ordinari prohibet *, poſt appellationem ejus qui videtur depoſitus, niſi cauſſa fuerit in judicio Epiſcopi Romani determinata.

m. 3.

4

Contra. Concilium Sardicenſe decernit *Canone* 3. ut *renovetur Concilium, renovetur judicium*; itemque *Canone* 7. ut *renovetur examen*. Ergo Epiſcopi Provinciales, qui judicium tulerunt, intereſſe debent ſecundo judicio. Unde Dionyſius Exiguus in lemmate hujus Canonis: *Retractandi* vocabulum uſurpat. *De Provinciali Synodo retractanda per Vicarios Epiſcopi Urbis Romæ ſi ipſe decreverit*. Vox autem illa Reviſioni competit.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Et hæc verba Canonum 3. & 7. ſignificant ſolum aliud Concilium congregandum eſſe, cauſſam rurſus diſcutiendam, & inſtaurandum judicium, concedo: & ſignificant priores judices a quibus appellatum eſt, ſecundo judicio adeſſe debere, in eoque una cum vicinarum Provinciarum Epiſcopis & Romani Epiſcopi Legatis ſuffragari, nego. Qua diſtinctione poſita, nego etiam conſequens. Immo hæc verba Canonis 2. *Det judices*; evidenter contrarium oſtendunt. Enimvero ſi eligi ac deſignari debebant a Romano Pontifice judices, qui ſecundam cauſſæ cognitionem ſuſciperent, Authores prioris judicii non debebant in hoc ſecundo ſuffragium dicere. Non enim deſignari judices illi debuiſſent, quia judicandi munus in eadem cauſſa jam exercuerant, non mutuatitia, ſed nativa, ut ita dicam, & inſita authoritate. Deinde Canon decernit ſimpliciter ut Romanus Epiſcopus *det Judices*, non vero ut novos judices prioribus adjungat: quod dixiſſet, ſi Epiſcopi Provinciales, qui judicium tulerant, intereſſe debuiſſent ſecundo judicio. Verbum autem *Retractandi*, quo Dionyſius Exiguus utitur, non meræ dumtaxat reviſioni; ſed etiam ultimæ cognitioni cauſſæ ad ſuperiorem judicem appellationis beneficio devolutæ convenit: quo ſenſu illud uſurpat Dionyſius Exiguus.

Objectio ſecunda petitur ex inſigni loco Hincmari Remenſis Archiepiſcopi, aſſerentis in Epiſtola ad Joannem VIII. Pontificem Maximum nomine Caroli Calvi Imperatoris data, authoritatem a Concilio Nicæno tributam Synodis Provincialibus ad judicandos Epiſcopos, violatam non eſſe, ſed potius confirmatam in Synodo Sardicenſi; quæ præcipit ut cauſſa Epiſcopi depoſiti terminetur in ejus Provincia, ſecundum ſententiam nimirum eorum Epiſcoporum, qui ipſum prius judicaverant, itemque Epiſcoporum, qui in finitima Provincia commorantur, coram Legato Summi Pontificis: *Cujus ſanctæ Synodi* (Nicænæ) *Conſtitutionem*, inquit, *Sardicenſes Canones non convellunt; qui cum Pontificis Romani Vicario, vel arbitrio, cauſam Epiſcopi in Provinciali Synodo judicati, etiam Epiſcoporum arbitrio, vel judicio qui eum judicaverunt, cum Epiſcopis, qui in finitima & propinqua Provincia ſunt, præcipiunt terminari; quatenus ſive in manenda, ſive in immutanda ſententia, juxta Canones Nicænos, commune ſit placitum*. Ergo Synodus Sardicenſis, ex Hincmaro, decrevit ut Romanus Pontifex novos judices prioribus adjungeret, qui cauſſam Epiſcopi depoſiti ſimul retractarent. Iſtud porro eſt merum jus concedendi reviſionem: Synodus itaque Sardicenſis nihil aliud tribuit Romano Pontifici, quam jus concedendi reviſionem.

Reſpondeo, Hincmarum non fuiſſe aſſecutum ſenſum Canonum Sardicenſium, ut ex probationibus Propoſitionis perſpicuum eſt.

PROPOSITIO III.

Appellationum uſus, cum in Eccleſia Orientali, tum in Occidentali, frequens fuit poſt Concilium Sardicenſe. Ejus initia vel ad Concilii Trullani tempora, in Eccleſia Græca, vel ad 8. ſæculum, in Latina, perperam a Viris quibuſdam Eruditis detruduntur.

PRobatur prima pars, quæ ſpectat Eccleſiam Orientalem, compluribus factis, & Appellationum exemplis. Primo, exemplo Euſtathii Sebaſteni Epiſcopi, qui cum in Concilio Melitinenſi Arianorum fuiſſet depoſitus, Romanum Pontificem * appellavit, ejuſque ſententia Sedi ſuæ reſtitutus eſt, teſte Sancto Baſilio, *Epiſtola* 74. & porrecta ejuſdem Pontificis Epiſtola, ſuſceptus a Patribus Concilii Tyanenſis, quamvis antea Hæreſeos Arianæ ſuſpectus fuiſſet. *Quæ vero*, inquit Sanctus Baſilius, *ſint illi a Beatiſſimo Epiſcopo Liberio propoſita, & ad quæ conſenſerit, nobis clam eſt: niſi quod Epiſtolam attulit, per quam reſtitueretur. Hanc ubi Synodo Tyanenſi exhibuit, in ſuum locum reſtitutus eſt*. *Appellatio Euſtathii Sebaſteni.* * *Liberium.*

Nec vero illud tantum ſuæ adverſus Apoſtolicam Sedem venerationis argumentum dederunt omnes Epiſcopi Diœceſeos Ponticæ in Synodo Tyanenſi congregati: verum cum poſtea priſtinos in errores eſſet relapſus Euſtathius, hominem Apoſtolicæ protectionis munitum præſidio ita ſunt reveriti, ut ipſum damnare ac exauthorare prius noluerint, quam Romanum Pontificem de ejus relapſu monuiſſent, eumque rogaſſent ut illum Canonum ultioni permitteret, ut conſtat ex laudata Sancti Baſilii Epiſtola: *Quoniam igitur iſthinc vires accepit lædendi Eccleſias, ac publicanda ſuæ impietatis fiducia, quam vos dediſtis, ad ſubverſionem multorum uſus eſt; neceſſe eſt, ut iſthinc quoque veniat malorum iſtorum correctio, ſcribaturque Eccleſiis, quibus quidem conditionibus ad communionem ſuſceptus ſit: ſimul vero adjiciatur, quomodo jam, immutata ſententia, gratiam a Patribus, qui tum erant, acceptam, irritam reddat*.

Reſpondent Viri quidam Eruditi, confugium Euſtathii ad Sedem Romanam, Appellationem proprie non fuiſſe. Certum enim eſt, inquiunt, Euſtathii depoſitionem irritam & nullam fuiſſe, eo quod ab Hæreticis facta eſſet: certum eſt rurſus ita ſenſiſſe Catholicos Orientis Epiſcopos in Synodo Lampſacena congregatos, anno 365, qui ſpreto judicio illo Euſtathium in ſuam communionem receperunt; & Synodo intereſſe conſenſerunt, atque Legatum inſuper in Occidentem miſere. Quia tamen ſuſpicio adverſus eum orta erat in cauſſa Fidei, magni ponderis ad confirmandam executionem rerum decretarum fuit Epiſtola illa Liberii, & juſſio ejus pro reſtituendo Euſtathio data poſt judicium Synodorum Orientis & Occidentis. Ob hoc igitur Synodus Tyanenſis, eum, inſuperhabitis ſuſpicionibus de Fide, recepit, in vim decreti Pontificii, tametſi ignoraret quibus eum conditionibus Liberius recepiſſet in ſuam communionem.

Contra. Sola Liberii Romani Pontificis Epiſtola cauſſa fuit reſtitutionis Euſtathii: quæ ergo geſſit hac in cauſa Pontifex, ſpectari non debent ut confirmatio reſtitutionis ipſius factæ in Concilio Lampſaceno, ſed ut reſtitutio in integrum, poſt judicium Appel-

lationis ad Sedem Apoſtolicam per ipſum interjectæ a ſententia Concilii Melitinenſis.

Probatur antecedens, primo ex Epiſtola Sancti Baſilii, quæ ipſum in priſtinum ſtatum atque dignitatem non fuiſſe reſtitutum teſtatus, niſi ubi Romani Pontificis Epiſtolam Synodo Tyanenſi exhibuit. Antea igitur ab omnibus Catholicis ut excommunicatus & depoſitus habebatur, Lampſacenæ Synodi nulla habita ratione.

Secundo, Euſtathii reſtitutio in Lampſacena Synodo facta nulla erat, ſpectatis cauſſæ meritis, ſiquidem ipſe Euſtathius Hæreticus erat. Contra vero ejus damnatio in Concilio Melitinenſi, nulla quidem erat ſecundum ordinem & formulas juris, ſed legitima erat, ſpectatis meritis cauſſæ, ſiquidem Euſtathius Hæreticus erat, & aliorum criminum reus. Sic porro hominem deſcribit S. Baſilius in Epiſtola ſuperius laudata: *Eſt itaque unus ex illis qui plurimum excitant turbarum, Euſtathius ex Sebaſtia minoris Armeniæ. Hic olim inſtitutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens, impias adverſus Unigenitum Dei blaſphemias strueret, ſectator illius, & inter ſelectiſſimos diſcipulos connumeratus fuit. Poſteaquam vero ad ſuos reverſus, a Beatiſſimo Hermogene Cæſareæ Epiſcopo propter impiam opinionem condemnaretur, confeſſionem illi obtulit ſanæ Fidei, atque ita manus impoſitionem ab ipſo obtinuit. Ubi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Euſebium Conſtantinopolitanum ſeſe contulit: qui & ipſe nihilominus impium Arii dogma tuetur. Inde poſt quibuſdam de cauſſis pulſus, ad patriam ſeſe recepit: illique denuo erroris purgationem obtulit: ſed ita ut celata & obtecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem: mox vero ubi fortuito adeptus eſſet Epiſcopatum, anathematiſmum contra ὁμοούσιον in Synodo Ancyræ habita ſcripſiſſe deprehenditur. Ex illa ad Seleuciam profectus cum illis, quos ejuſdem habet opinionis, ea geſſit quæ omnes norunt. Conſtantinopoli vero iterum ad ea quæ ab Hæreticis propoſita ſunt, conſenſit. Atque ita Epiſcopatu ejectus, propterea quod Melitinæ depoſitus eſſet, viam ſibi ipſi, per quam reſtitueretur, excogitavit, eam videlicet ut ad vos proficiſceretur.* Non itaque immeritus in Concilio Melitinenſi depoſitus fuit Euſtathius, & ob Arianæ Hæreſeos profeſſionem ipſo facto depoſitus erat. Nulla vero fuit ejus reſtitutio facta in Concilio Lampſaceno. Non eſt igitur in communionem ac ſedem reſtitutus, niſi vi Decreti Pontificii a Liberio dati.

Appellatio S. Joannis Chryſoſtomi.

Probatur 2. exemplo Sancti Joannis Chryſoſtomi, qui in Synodo ad Quercum a Theophilo Alexandrino inique damnatus, Innocentium I. Romanum Pontificem appellavit. Conſtat namque ex Epiſtola Imperatoris Honorii ad Arcadium Orientis Imperatorem, cum Sanctum Chryſoſtomum, tum Theophilum ipſum, Legatos ad Innocentium miſiſſe, qui ejus ſuper judicio in Chryſoſtomum lato ſententiam referrent. *Miſſi*, inquit, *ad Sacerdotes Urbis æternæ, atque Italiæ, utraque ex parte Legati. Expectabatur ex omnium authoritate ſententia informatura regulam diſciplinæ. Integrum nempe eſſe debuerat, nec quidquam novari, dum definitio deliberata procederet; cum interea mirum quoddam præcipitiam feſtinationis exarſit, ut non expectatis literis Sacerdotum, qui fuerant mutua partium Legatione conſulti, non examinatis rebus, in exilium truderentur Antiſtites, animadverſioni prius addicti, quam ſententiam Judicii Epiſcopalis experti. Denique quam immatura illa damnatio fuerit, res probavit. Namque hi quorum expectabatur authoritas,* (nempe Romanus Pontifex, & ejus Aſſeſſores) *pacifica Joanni Epiſcopo communione permiſſa, faciendam concordiam cenſuerunt, nec quemquam putarunt ante judicium conſortio repellendum.*

Porro ſententiam depoſitionis a Theophilo Alexandrino, ejuſque partiariis latam reſcidit, & in irritum miſit Innocentius I. ut conſtat tum Palladii Helenopolitani Epiſcopi, tum Innocentii ipſius teſtimonio. Et Palladius quidem in Dialogo de Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi, ita ſcribit: *Ad hæc reſcripſit Beatus Innocentius Papa, communioneque utriuſque partis admiſſa, Theophili judicium caſſum, atque irritum eſſe decrevit, dicens, Oportere coaſtari aliam irreprehenſibilem Synodum Occidentalium & Orientalium Sacerdotum, cedentibus Concilio amicis primum, deinde inimicis; neutrarum quippe partium ut plurimum rectum eſſe judicium.* Innocentius vero primus, *Epiſtola 31. ad Theophilum* data, quam idem Palladius refert: *Frater Theophile*, inquit, *nos & te, & fratrem noſtrum Joannem, communionis noſtræ eſſe decrevimus, ſicuti & in prioribus literis aperto ſatis expreſſimus, & nunc in ſententia noſtra, & voluntate perdurantes, rurſus eadem ſcribimus. Et quotieſcumque ſcripſeris, niſi debitum ſequatur, conveniensque judicium, propterea quæ magno cum dedecore geſta ſunt, poſſibile non eſt nos a Joannis communione diſcedere.*

Nec obſtat primo, quod Innocentius I. *Epiſtola 29. ad Clerum & populum Conſtantinopolitanum* data ſcribat: *Cæterum quid contra iſtos in præſentia agendum? Synodali cognitione peropus eſt, quam dudum etiam cogendam eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt.*

Hæc, inquam, non obſtant. Nam hæc verba non indicant Sanctum Chryſoſtomum ad Concilium appellaſſe, ſed Innocentium optaſſe ut Concilium congregaretur, ut hoc remedio pax Eccleſiæ redderetur Orientali, quæ in ſchiſmatis verſabatur periculo: cum interim Innocentius ipſe fiduciario decreto Chryſoſtomum in communionem & dignitatem reſtituiſſet.

Nec obſtant ſecundo hæc ipſius Chryſoſtomi verba in Epiſtola ad Innocentium I. ſcribentis: *Sed licet abſentes eſſemus, & ad Synodum appellaremus*, &c. Non enim hæc ſignificant Sanctum Joannem Chryſoſtomum vere & proprie ad Synodum appellaſſe, ſed legitimum dumtaxat poſtulaſſe Concilium, in quo accuſationes adverſus ipſum factæ judicari ſecundum ordinem juris, præſcriptaque Canonum poſſent. Cum enim appellatio latam ſupponat ſententiam, eo tempore ad Concilium vere appellare non poterat Sanctus Chryſoſtomus, quo nulla adhuc adverſus ipſum inſtructa lis fuerat, nullum judicium celebratum, nulla ſententia lata. Porro verba mox laudata ad illud tempus referuntur, quo nondum ipſum communione & ſede privaverat Theophilus, ſed quo imaginem quamdam Concilii adverſus ipſum dumtaxat congregabat. Ait itaque Sanctus Chryſoſtomus, tunc ſe Theophilum, & Epiſcopos Theophili invidiæ ſervientes recuſaſſe, quod hoſtes ejus eſſent infenſiſſimi; & aliunde Alexandrinus Epiſcopus nullam in Epiſcopos Diœceſeos Thraciæ, e quibus erat Conſtantinopolitanus, exercere juriſdictionem poſſet, ſecundum Canones Concilii Secundi Œcumenici: Tunc ſe tamen paratum ad cauſſam dicendam, ſuæque ad probationem innocentiæ coram legitima Synodo, profitetur. *Cum autem conteſtaremur*, inquit, *paratos nos ad diluenda crimina, & ad innocentiam, ſicut & innocentes ſumus, declarandam coram centum vel mille Epiſcopis, non aſſenſit* (Theophilus) *ſed licet abſentes eſſemus, & ad Synodum appellaremus, & judicium inquireremus, & non auditorium, ſed manifeſtas inimicitias fugeremus; ipſe tamen accuſatores ſuſcepit, meos excommunicavit, & de illis qui nondum ſe de ſuis purgaverant criminibus libellos collegit; quæ omnia Legibus & Canonibus prohibita ſunt. Et quid opus eſt multum dicere? Non deſtitit omnia facere, & tractare, donec nos vi & potentia, e civitate & Eccleſia ejiceret.* Verba itaque ſupra laudata, primam litis conteſtationem ſpectant, non vero ſignificant appellationem proprie dictam, quæ, indiſcuſſa lite, interjici non poteſt.

Nec vero de judicio dumtaxat Theophili ad Romanum Pontificem appellavit Sanctus Chryſoſtomus; ſed etiam de judicio, quod alii Epiſcopi, incentore Theophilo, in illum tulerant, cum revocatus eſſet Conſtantinopolim, ob tumultum populi ejus exilium & exanthorationem impatienter ferentis. Cum enim Acacius Beroenſis, Antiochus Ptolemaidis, Severianus Gabalitanus, & Cyrinus Chalcedonenſis, omnes Chryſoſtomi hoſtes conjurati, cum aliis vicinarum civitatum Epiſcopis Conſtantinopolim congregati, duodecimum Canonem Antiochenæ Synodi in Chryſoſtomi perniciem intorſiſſent, eumque damnaſſent iterum, quod a Synodo Epiſcoporum depoſitus, in Sedem regredi ſuam abſque majoris Concilii authoritate auſus eſſet: Innocentii I. Pontificis Maximi tribunal iterum ille appellavit. Numquid enimvero interjectam ab illo appellationem evidenter non ſignificant

Digitized by Google

gnificant illa ipſius verba, in Epiſtola ad Innocentium, prout a Palladio refertur ? *Scribite, precor, & authoritate veſtra decernite, hujuſmodi inique geſta, nobis abſentibus, & judicium non declinantibus, nullius eſſe roboris. Porro qui talia geſſere, eos Eccleſiæ cenſuræ ſubjicite. Nos autem inſontes, neque convictos, neque deprehenſos, neque ullius criminis reos comprobatos, Eccleſiis noſtris jubete reſtitui, ut charitate frui, & pace cum fratribus noſtris conſueta poſſimus.*

Porro ſententiam in illo ſecundo judicio adverſus Sanctum Chryſoſtomum latam æque reſcidit Innocentius, ac priorem. Id conſtat primo ex Dialogo Palladii, ubi Theodorus Romanæ Diaconus Eccleſiæ refert verba Commonitorii ab Innocentio I. dati Legatis, quos a ſuo latere miſit Conſtantinopolim, ut adeſſent Concilio, quod ad iſtius cauſæ pleniorem diſceptationem, & ultimam definitionem fieri peroptabat. In hoc enim Commonitorio iſthæc inter alia leguntur: *Non oportere Joannem judicium aggredi niſi illi prius Eccleſia, communioque redderetur, ut omnis delationis occaſione ſublata, ſua ſponte Concilium ingredi poſſet.*

Idem colligitur ex Theodoreto, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 34. *Epiſcopi Occidentis*, inquit, *non prius cum Epiſcopis Ægypti, & Orientis, & Boſphori, atque Traciæ communicare voluerunt, quam nomen illius Sanctiſſimi Viri* (Sancti Joannis Chryſoſtomi) *in tabulas, in quibus nomina Epiſcoporum mortuorum continebantur, retuliſſent; atque Arſacium ejus ſucceſſorem ne ſalutare quidem dignati ſunt.* At decernere non potuit Romanus Pontifex, ut nomen Sancti Joannis Chryſoſtomi decreto Concilii Orientalis ex tabulis Eccleſiæ expunctum, eiſdem reſtitueretur, niſi reſciſſa ſententia quam in illum tulerant Epiſcopi illi Orientales. Igitur ſententia illa reſciſſa fuit a Romano Pontifice.

Hinc Innocentius I. Alexandrum Antiochenum Patriarcham, & Acacium Beroenſem Epiſcopum, Apoſtolicæ communionis gratia prius non donavit, quam memoriæ Sancti Joannis Chryſoſtomi feciſſent ſatis, ejuſque nomen in ſacra Dypticha retuliſſent. His namque verbis ad Alexandrum ſcribit, Epiſtola 17. *Multum in geſtis* [*ut ſubſcripta teſtantur*] *ſollicitus inquiſivi, utrum omnibus eſſet conditionibus ſatisfactum, in cauſſa beati & vere Deo digni Sacerdotis Joannis. Et cum per ſingula aſſertio Legatorum ex voto completa eſſe fateretur, gratias agens Domino, communionem Eccleſiæ veſtræ recepi.*

Et Epiſtola 19. ita ſcribit ad Acacium Beroenſem Epiſcopum: *Unde has ad præſtantiſſimum fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Alexandrum reddendas, tuæ tranſmiſimus Unanimitati; videlicet ut ſi omnes inimicitiæ, omnis æmulatio, tam de nomine S. Joannis mirandi Epiſcopi, quam de omnibus ejuſdem communionis participibus, a tua animoſitate diſceſſit, has noſtræ ſocietatis recipias literas, frater chariſſime: modo ut omnia quæ his actis firmata ſunt, apud mediatorem noſtrum amabilem Alexandrum ore proprio, ut communicantem convenit, fatearis.* Non alia etiam conditione Atticum in comunionem ſuſcepit.

Hinc Gelaſius Romanus Pontifex ad Epiſcopos Dardaniæ ſcribens, *Epiſtola* 13. Sanctum Chryſoſtomum ſolius Sedis Apoſtolicæ judicio abſolutum teſtatur, abſque ulla Synodo. *Sed nec illa præterimus*, inquit, *quod Apoſtolica Sedes frequenter more majorum, etiam ſine ulla Synodo præcedente, & abſolvendi quos Synodus inique damnaverat, & damnandi, nulla exiſtente Synodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanaſium Synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum Sedes Apoſtolica, quia damnationi Græcorum non conſenſit, abſolvit. Sanctæ memoriæ nihilominus Joannem Conſtantinopolitanum Synodus etiam Catholicorum Præſulum certe damnarat, quem ſimili modo Sedes Apoſtolica etiam ſola, quia non conſenſit, abſolvit. Itemque ſanctæ memoriæ Flavianum, Pontificum congregatione damnatum, pari tenore, quoniam Sedes Apoſtolica non conſenſit, abſolvit.* Hinc Facundus Hermianenſis, lib. 6. pag. 261. edit. Sirmondi, ait Joannis Chryſoſtomi damnationem ab Innocentio I. fuiſſe reſciſſam. *Theophili*, inquit, *ſui Deceſſoris B. Cyrillus, ſententiam ſequens, ipſe etiam poſtea, contra judicium quoque Sedis Apoſtolicæ, quæ per beatiſſimum Papam Innocentium, prædicti S. Joannis in exilio conſtituti damnationem ſolverat, nomen ejus poſt mortem inter Dei Sacerdotes in ſacrificio recitari prohibuit.*

Hæc porro probatio ex appellatione Sancti Joannis Chryſoſtomi deprompta, eo majoris eſt roboris, quod ejus cauſſa non eſſet Fidei, ſed meræ Diſciplinæ. Quapropter evaneſcit in auras diſtinctio, quam Viri quidam Eruditi excogitarunt inter cauſſas Fidei & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, dum priores ad Sedem Apoſtolicam ſemper deferri potuiſſe confeſſi ſunt per appellationem Epiſcoporum dejectorum; non autem poſteriores: neque hunc invaluiſſe uſum in Eccleſia pluribus ſæculis poſt Concilium Sardicenſe.

Appellatio Eutychetis.

Probatur tertio, exemplo Eutycheris, quem appellaſſe ad Apoſtolicam Sedem a ſententia quam in Conſtantinopolitana Synodo tulerat in ipſum Flavianus, conſtat ex Epiſtola 8. S. Leonis ad eumdem Flavianum data. *Accepimus enim*, inquit, *libellum Eutychetis Presbyteri, qui ſe queritur, accuſante Euſebio, immerito communione privatum: maxime cum evocatum ſe adfuiſſe teſtetur, nec ſui præſentiam denegaſſe; adeo ut in ipſo judicio libellum Appellationis ſuæ ſe aſſerat obtuliſſe, nec tamen fuiſſe ſuſceptum, qua ratione compulſus ſit, ut conteſtatorios libellos in Conſtantinopolitana urbe proponeret.* Appellationem vero illam Eutychetis factam fuiſſe ad Apoſtolicam Sedem, colligitur ex Epiſtola Flaviani ad B. Leonem. *Literæ nobis datæ ſunt*, inquit, *veſtræ Sanctitatis, per quas ſumus edocti, quia idem Eutyches Libellos direxit vobis plenos omni fallacia atque calliditate, dicens: Judicii tempore libellos ſe dediſſe appellationis, & nobis, & hic convenienti ſancto Concilio, & appellaſſe veſtram Sanctitatem, quod nequaquam ab eodem factum eſt.*

Nec obſtat quod Sanctus Flavianus neget Eutychetem appellaſſe, dicens, *quod nequaquam ab eodem factum eſt*. Non enim diffitetur abſolute Flavianus Eutychetem appellaſſe, ſed ſolum inficiatur ipſum Appellationem ſignificaſſe ſuam *judicii tempore*. Ignota itaque erat Sancto Flaviano Appellatio Eutychetis ad Apoſtolicam Sedem, cum damnationis in ipſum ſententiam protulit in Synodo Conſtantinopolitana; ſed eam poſtea cognitam habuit. Unde & rogavit S. Leonem, ad cujus tribunal cauſa Eutychetis delata fuerat, ut quæ in ipſum Conſtantinopoli decreta fuerant, confirmaret. *Commotus itaque, Sanctiſſime Pater*, inquit, *in his omnibus quæ ab eo præſumpta ſunt, & ob ea quæ in nos & ſanctiſſimam Eccleſiam facta ſunt, atque fiunt; pro conſueta fiducia fiducialiter age, propriamque faciens communem cauſſam, & ſanctarum Eccleſiarum Diſciplinam, ſimul decernere damnationem adverſus eum regulariter factam, & per propria ſcripta dignare.*

Præterea, conſtat ex laudata S. Leonis Epiſtola Eutychetem a Sancto Flaviano damnatum, ad S. Leonem tranſmiſiſſe accuſationum in ſe ab Euſebio Dorilæi factarum ſumma capita, ſimul & media ſuæ defenſionis. *Quamvis enim* (inquit S. Leo, *Epiſtola 7. ad Theodoſium Imp.* data) *prædictus Presbyter ad Sedem Apoſtolicam per libellum doloris ſui querimoniam miſerit: breviter tamen aliqua prælibavit, aſſerens ſe Nicænæ Synodi conſtituta ſervantem fruſtra de Fidei diverſitate culpatum. Euſebii autem Epiſcopi accuſatoris ejus libellus, cujus exemplaria ad nos prædictus Presbyter miſit, de objectionis evidentia nihil habebat.* Eutyches itaque agnoſcebat S. Leonem cauſſæ ſuæ judicem & arbitrum, Synodo Orientis ſuperiorem: ad quem idcirco provocaverat.

Denique Patres Concilii Chalcedonenſis in Epiſtola Synodica ad S. Leonem, teſtantur ipſum de Eutychetis appellatione judicium tuliſſe, & depoſitionis ſententiam in illum a Sancto Flaviano latam confirmaſſe. De Dioſcori namque neſario auſu ſic loquuntur: *Eutychem pro impietate damnatum, ſuæ tyrannidis decretis innoxium ſtatuit, & dignitatem, quæ a veſtra illi ablata fuerat Sanctitate* [*quippe ut ab eo qui hac gratia erat indignus.*] *ille reſtituit.*

Objiciunt Viri Eruditi, Conſtantini Monachi verba in 2. Concilio Conſtantinopolitano, quod Theodoſii juſſu in cauſſa Eutychetis actum eſt, quo in Concilio hic Monachus illius Hæreſiarchæ procuratorem agebat. Is enim teſtatur Eutychetem non magis

gis ad Romanum Epiſcopum, quam ad Alexandrinum Patriarcham, immo quam ad Hieroſolymitanum & Theſſalonicenſem Epiſcopos appellaſſe: *Eutyches*, inquit, *dum legeretur damnatio, appellavit ſanctum Concilium Epiſcopi Romani, & Alexandrini, & Hieroſolymitani, & Theſſalonicenſis*.

Act. 1. Concil. Chalced.

Verum quæ fides Conſtantino Monacho Eutychiano? Certe eum mendacii arguunt Epiſcopi omnes, qui laudato Concilio Conſtantinopolitano aderant. Siquidem uno ore inficiantur, Eutychetem toto temporis intervallo, quo illius cauſæ inſtaurata cognitio eſt, aliquid hujuſmodi protuliſſe. *Magnificentiſſimus Patritius dixit: Si cognoverant appellantem virum religioſum Monachum cæteri ſanctiſſimi Epiſcopi, dicant. Julianus reverendiſſimus Epiſcopus dixit: Coram Deo dico, Nihil tale ab Eutyche Monacho audivi in conſeſſa. Seleucus reverendiſſimus Epiſcopus dixit; Dum eſſet Concilium & interrogatio proveniret, nihil tale cognovimus dictum ab Archimandrita Eutyche de appellatione. A reverendiſſimis Epiſcopis dictum eſt: Et nos eadem confitemur*.

Præterea, vel ipſo Florentii Patritii teſtimonio, quem ab Imperatore judicem poſtulaverat Eutyches, mendax probatur Conſtantinus Monachus. Nam iſte appellationem ab Eutychete interjectam aſſerit, *dum legeretur damnatio*. At Florentius *nonniſi abſoluto Concilio* interjectam ait: *Turba facta*, inquit; *& diſſoluto conventu*. Monachus Conſtantinus palam appellaſſe Eutychetem contendit, ſiquidem conqueritur quod illius appellatio Actis Concilii non fuerit inſerta: Florentius vero inſeri non potuiſſe innuit, ſiquidem ſibi uni in aurem ſignificatam fuiſſe teſtatur. *Dixit ad me ſilenter*, inquit, *appellans Romanum, & Ægyptium, & Hieroſolymitanum Concilium*. Monachus ait, Eutychem appellaſſe Theſſalonicenſem Epiſcopum: at nihil de Theſſalonicenſi Epiſcopo Florentius. Ad hæc, quo exemplo ad Theſſalonicenſem Epiſcopum, Romani Pontificis Vicarium appellaſſet Eutyches, qui ad Pontificem ipſum Romanum provocabat?

Denique etiamſi Florentius Patritius dicat, Eutychetem appellaſſe Romanum, & Ægyptium, & Hieroſolymitanum Concilium, merito tamen ipſum ad ſolam Sedem Romanam appellaſſe contendimus, quia Libellum appellationis ſuæ, & querimoniarum, ipſum detuliſſe ad Synodum Ægyptiacam, aut Hieroſolymitanam, aut Theſſalonicenſem, & apud ipſas appellationem ſuam perſecutum eſſe, nulla Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta teſtantur, ſed apud Romanum dumtaxat Pontificem S. Leonem.

Appellatio Flaviani. Contra Joannem Launojam Epiſt. p. 2. Epiſt. 3. negantem Flavianum uſquam ad S. Leonem appellaſſe.

IV. Probatur exemplo Sancti Flaviani Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui appellavit ad S. Leonem de ſententia in ſe lata ab Epiſcopis Latrocinii Epheſini. Hujus appellationis teſtis eſt locupletiſſimus S. Leo, *Epiſtola 25. ad Theodoſium Imperatorem* data, in qua de ſuis Legatis ita loquitur: *Quia & noſtri fideliter reclamarunt, & eiſdem libellum appellationis Flavianus Epiſcopus dedit*. Nonne enimvero hæc verba ſignificant Flavianum ad Sedem Apoſtolicam appellaſſe? Omnis certe appellatio ad judicem aliquem dirigi debet. Cum itaque Flavianus appellationis ſuæ inſtrumentum dedit Legatis Apoſtolicis, aliquam in iis agnovit juriſdictionem, qua hanc appellationem ſuſcipere poſſent. Nulla juriſdictione ornati erant, niſi quatenus Legationem gerebant Pontificiam. Itaque Flavianus appellationem ſuam direxit ad. S. Leonem per ejus Legatos.

Præterea S. Leo convocationem Concilii Generalis urget apud Theodoſium, poſt Appellationem a Flaviano interjectam. *Quam autem*, inquit, *poſt appellationem interpoſitam hoc neceſſario poſtuletur, Canonum Nicææ habitorum decreta teſtantur*. Proculdubio Canones Sardicenſes intelligit S. Leo, quos Nicænorum nomine laudat, ſecundum Sedis ſuæ morem: nam in Canonibus Nicænis nulla mentio appellationum. At Concilium Sardicenſe decernit de appellationibus Epiſcoporum dejectorum ad Romanum Pontificem. Itaque vel S. Leo Concilii iſtius authoritate abuſus eſt, quod cogitare nefas, vel Flavianus ad illum appellavit.

Idem ſuadent verba Valentiniani Imperatoris ad Theodoſium pariter Imperatorem ſcribentis: *Quam* (Fidem) *nos a majoribus traditam, debemus cum omni competenti devotione defendere, & dignitatem propria venerationis Beato Apoſtolo Petro intemeratam & in noſtris temporibus conſervare: quatenus beatiſſimus Romanæ civitatis Epiſcopus, cui principatum Sacerdotii ſuper omnes antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem de Fide & Sacerdotibus judicare. Hujus enim rei gratia, & Conſtantinopolitanus Epiſcopus Flavianus eum per libellos appellavit, propter contentionem quæ orta eſt de Fide*.

P. 1. C[...] cil. Ch[...] ced. n. 2

Nec obſtat quod Imperatrix Placidia ad Theodoſium Imperatorem ſcribens, dicat Flavianum appellationem ſuam ad S. Leonem, & ad omnes Epiſcopos Occidentis miſiſſe: *In Synodo*, inquit *Epheſinæ civitatis, odium & contentiones potius exercuiſſe narratur* (Dioſcorus) *militum præſentia & metu impetens Conſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopum Flavianum, eo quod libellum ad Apoſtolicam Sedem miſerit, & ad omnes Epiſcopos harum partium*. Id, inquam, non obeſt. Nam ad Concilium Occidentis provocare non potuit Flavianus, quin ad Summum Pontificem illius Concilii caput provocaret.

P. 1. Co[...] cil. Ch[...] cedon. [...] 26.

Præterea, Appellationem ſuam ad S. Leonem dumtaxat detulit, velut ad ſupremum judicem (ſalva Concilii Œcumenici authoritate:) ad Epiſcopos vero Occidentis, velut ad Summi Pontificis aſſeſſores, vel ſuos apud ipſum mediatores, juriſque ſui promotores. Nam Flavianum non exiſtimaſſe Concilium neceſſarium eſſe ut ſimiles controverſiæ dirimerentur, conſtat ex ejus Epiſtola ad S. Leonem. *Cauſſa enim*, inquit, *eget ſolummodo veſtro ſolatio atque defenſione, qua debeatis conſenſu proprio ad tranquillitatem & pacem cuncta perducere; ſic enim Hæreſis & turba, quæ propter eam facta ſunt, facillime deſtruentur, Deo cooperante per veſtras ſanctiſſimas literas, removebitur autem & Concilium quod fieri divulgatur*.

Reſpondent Viri Eruditi, S. Flavianum appellaſſe ad Romanum Pontificem, quia de cauſſa Fidei agebatur, ejuſque depoſitio Quæſtioni Fidei connexa erat. Nam Dioſcorus, qui Flavianum depoſuit impedierat ne S. Leonis Epiſtola legeretur, ac per conſequentiam ne ejus ſententia adverſus Hæreſim Eutychetis publicaretur. Hinc S. Leo cum Synodo Romana ad Theodoſium Imperatorem ſcribens * *Talem* a Dioſcoro ait *prolatam eſſe ſententiam, at dum homo unus*, id-eſt Flavianus, *impetitur, in omnem Eccleſiam ſeviretur*. Ob hoc ipſum Valentinianus Imperator in Epiſtola ſuperius laudata, ait depoſitionem Flaviani proceſſiſſe *ex Quæſtione Fidei*, intelligens videlicet Orientales, ſi ratio hæc abeſſet, non conceſſuros appellationi Flaviani, neque cauſæ ejus reviſioni conſenſuros.

In Epiſt. qua habe-tur P. 1. Concil. Chalcedon. n. [...]

Verum futilis ea reſponſio videtur, & falſa. Non enim ob eam tantum rationem Sanctus Leo ſuſcepit appellationem Flaviani ſuum ad tribunal delatam, quod ejus cauſſa Quæſtioni de Fide connexa eſſet, ſed etiam quod cauſſa eſſet Epiſcopi depoſiti, qui ſecundum Eccleſiaſticam Diſciplinam, & Canones Sardicenſes Romanam Sedem appellare poterat. Id ſua in Epiſtola ad Theodoſium indicat Valentinianus, cum utramque illam rationem aperte diſtinguens ait, *Quatenus beatiſſimus Romanæ civitatis Epiſcopus locum habeat & facultatem de Fide, & Sacerdotibus judicare*. Non igitur ſolæ Fidei Quæſtiones, ſed cauſſæ omnes Epiſcoporum dejectorum, & Sedem Apoſtolicam appellantium, ad Romanum Pontificem, ea ætate, velut ad judicem legitimum deferebantur.

Præterea, licet cauſa Flaviani fuerit cauſſa Fidei, vel Quæſtioni de Fide connexa, ejus Appellatio ad S. Leonem nihilominus probat tunc viguiſſe Canones Sardicenſes. Illi enimvero Canones inter cauſſas Fidei & Diſciplinæ non diſtinxerunt, ut conſtat ex illis verbis Canonis III. quæ utriuſque generis cauſſas complectuntur: *Si aliquis Epiſcopus judicatus fuerit in aliqua cauſſa, & putat ſe bonam cauſſam habere, &c.*

Tertio. Si Orientales conceſſerunt appellationi Flaviani, quia ejus depoſitio ex Quæſtione Fidei proceſſerat, illiuſque judicandæ authoritatem in Romano Pontifice agnoverunt; æque eidem conceſſiſſent, ſi ejus cauſſa meræ Diſciplinæ fuiſſet. Siquidem Romanus Pontifex, vi Primatus quem agnoverunt, & venerati ſunt, non minus tutor eſt, vindex, & executor

tor

tor Canonum per univerſam Eccleſiam, quam judex controverſiarum Fidei: nec minus eſt Eccleſiaſticæ promotor & judex Diſciplinæ, quam aſſertor & conſervator Fidei. Unde non ſolum in cauſſis Fidei, verum etiam in cauſſis Diſciplinæ, conſuluere ſemper Sedem Apoſtolicam totius orbis Chriſtiani Epiſcopi, & relationes ad eam miſerunt.

Reſpondent ſecundo idem Viri Eruditi, neceſſarium prorſus fuiſſe ut Quæſtio illa Fidei, ex qua depoſitio Flaviani proceſſerat, ac proinde Flaviani cauſſa ipſi connexa, a Summo Pontifice judicaretur & finiretur in Concilio Œcumenico, adhibitis ſuffragiis Epiſcoporum ex univerſo orbe. Ait enim Valentinianus Imperator: *Huic itaque poſtulanti* (id eſt Romano Epiſcopo Leoni) *& conjuranti ſalutem noſtram communem annuere non negavi; quatenus ad tuam Manſuetudinem petitionem meam ingererem, ut prædictus Sacerdos, congregatis ex omni orbe etiam reliquis Sacerdotibus intra Italiam, omni præjudicio ſubmoto, a principio omnem cauſam quæ vertitur, ſolicita probatione cognoſcens, ſententiam ferat, quam Fides & ratio veræ Divinitatis expoſtulat.*

Idem colligitur ex Epiſtola S. Leonis & Romanæ Synodi ad Theodoſium: *Cui Sacramento*, inquiunt, id eſt, veræ divinitatis & veræ humanitatis in Chriſto, *quia impie nunc a paucis imprudentibus obviatur, omnes partium noſtrarum Eccleſiæ, omnes Manſuetudini veſtræ cum gemitibus & lachrymis ſupplicant Sacerdotes, ut quia & noſtri fideliter reclamarunt, & eiſdem libellum appellationis Flavianus Epiſcopus dedit, generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrari, quæ omnes offenſiones ita aut repellat, aut mitiget, ne aliquid ultra ſit vel in Fide dubium, vel in Charitate diviſum; convenientibus utique Orientalium Provinciarum Epiſcopis.*

Verum mirum eſt quod ex his locis abſolutam Synodi neceſſitatem hac in cauſſa Viri Eruditi colligant, cum S. Leo, Epiſtola 16. ad Flavianum data, diſertis verbis hanc propoſitionem refellat: *Clementiſſimus Imperator*, inquit, *pro Eccleſiæ pace ſolicitus, Synodum voluit congregari, quamvis evidenter appareat, rem, de qua agitur, nequaquam Synodali indigere tractatu.* Et Epiſtola 17. *Ad Theodoſium Auguſtum* data, ait, tam evidentem Fidei cauſſam eſſe, *Ut rationabilibus cauſſis ab indicenda Synodo fuiſſet abſtinendum.* Falſo igitur aſſerunt Viri Eruditi, S. Leonem Romanum Pontificem non potuiſſe judicare cauſſam Fidei, niſi in Concilio Œcumenico.

vllatio
adore-

Probatur 5. exemplo Theodoreti Epiſcopi Cyri, qui cum in Latrocinio Epheſino a Dioſcoro depoſitus eſſet, S. Leonem appellavit. Hujus facti Theodoretus ipſe teſtis eſt in Epiſtola ad Sanctiſſimum illum Pontificem data. *Oro*, inquit, *atque obteſtor Sanctitatem tuam, ut rectum ac juſtum tribunal veſtrum invocanti opem ferat, jubeatque ad vos venire, & doctrinam meam Apoſtolicis veſtigiis inhærentem oſtendere..... Ante omnia, ut a vobis docear, oro, an me oporteat in hac injuſta depoſitione acquieſcere, an non; veſtram enim ſententiam expecto: quod ſi in judicatis manere me juſſeritis, manebo, neque ulli hominum deinceps moleſtus ero, ſed rectum Dei Salvatoriſque noſtri judicium expectabo.*

Nec obſtat quod Theodoretus ſcribat ad Renatum Romanæ Eccleſiæ Diaconum: *Oro Sanctitatem tuam, Sanctiſſimo ac Beatiſſimo perſuadeat, ut Apoſtolica Authoritate utatur, & ad Concilium veſtrum advolare præcipiat.* Hæc, inquam, non obſunt, nec probant Theodoretum ad Concilium provocaſſe, non vero ad Romanum Pontificem. Quia enim Romanus Pontifex gravioris momenti cauſas nonniſi convocato ex Romana ſaltem Diœceſi Concilio judicare ſolebat, conſequens erat ut qui ad Romanum Epiſcopum appellaſſet, ejus Concilio ſe ſiſteret.

Reſpondent Viri Eruditi, proviſorio dumtaxat, non definitivo decreto, reſtitutum fuiſſe a Leone Papa Theodoretum. Etenim Quæſtio præcipua, ex qua profecta erat ejus depoſitio, in Concilio Chalcedonenſi retractata eſt, & in fidem ejus inquiſitum. Et poſt emiſſam ab eo Fidei profeſſionem, & anathema dictum Neſtorio, ſedi ſuæ definitivo decreto reſtitutus fuit a Patribus illius Synodi: unde Paſchaſinus S. Leonis Legatus dixit: *Hoc judicio Sanctiſſima & reverendiſſima Synodus, inſuper vero & noſtra Humilitas, reddi ei Eccleſiam propriam definivit.* Unde & glorioſiſſimi Judices dixerunt: *Secundum Decretum ſancti Concilii, Theodoretus ſanctiſſimus Epiſcopus Eccleſiam civitatis Cyri recipiat.* Id etiam patet ex Epiſtola 63. S. Leonis ad Theodoretum data, in qua de illius reſtitutione agens, hæc ſcribit: *Gloriamur in Domino, qui nullum nos in fratribus detrimentum habere permiſit; ſed quæ noſtro prius miniſterio definierat, univerſæ Fraternitatis irretractabili firmavit aſſenſu, ut vere a ſe prodiiſſe oſtenderet, quod prius a prima omnium Sede formatum, totius Chriſtiani orbis judicium recepiſſet.*

Contra. Definitivo decreto Sedi ſuæ reſtitutus eſt Theodoretus a S. Leone, ſi Chalcedonenſis Synodus ipſum receperit, quia reſtitutus erat a S. Leone: atqui Synodus Chalcedonenſis ideo recepit Theodoretum, quia reſtitutus erat Sedi ſuæ a S. Leone: ergo reſtitutus eſt ab ipſo, decreto definitivo.

Probatur minor ex Actione I. ubi religioſiſſimi Judices, & ampliſſimus Senatus dixerunt: *Ingrediatur & reverendiſſimus Epiſcopus Theodoretus, quia & reſtituit ei Epiſcopatum Sanctiſſimus Archiepiſcopus Leo, & ſacratiſſimus & Piiſſimus Imperator ſanxit eum adeſſe ſanctæ Synodo.* Et actione 8. iidem Judices ajunt: *Omnis jam dubitatio de Theodoreto reverendiſſimo Epiſcopo eſt ſoluta; quippe & Neſtorium coram nobis anathematizavit, & a ſanctiſſimo & Dei amantiſſimo Archiepiſcopo Senioris Urbis Romæ Leone ſuſceptus eſt, & Definitionem Fidei a veſtra Religioſitate prolatam libenter ſuſcepit; & inſuper Epiſtolæ memorati ſanctiſſimi Archiepiſcopi Leonis ſubſcripſit. Deeſt igitur ut ſententia proferatur a Reverentia veſtra, ut Eccleſiam ſuam recipiat, ſicut & ſanctiſſimus Leo Archiepiſcopus judicavit. Omnes reverendiſſimi Epiſcopi clamaverunt: Theodoretus dignus eſt Sede: Eccleſia Orthodoxum: Eccleſia Paſtorem recipiat.* Equidem non diffiteor cauſſam Theodoreti adhuc retractatam fuiſſe in Synodo Chalcedonenſi, quia & id juris Concilio conveniebat, & S. Leo Decreta ſua Concilii ſubjecerat examini, *Ut veritas clarius eniteſceret, & fortius retineretur dum quæ Fides prius docuerat, hæc poſtea examinatio confirmaret. Ad majorem enim Dei gloriam proficit finis examinis quando ad hoc ſe accipit exerendi fiduciam ut vincatur adverſitas, ne quod per ſe probatur reprobum, ſilentii præjudicio videatur oppreſſum:* Ad hoc (inquam) S. Leo Decreta ſua miſit ad Synodum, ut illis in Concilio receptis, & omnium ſubſcriptione firmatis, cauſa Fidei nulli eſſet obnoxia retractationi, cauſſæ perſonarum eidem connexæ, nulli contradictioni ſubjacerent. Concilium igitur Chalcedonenſe Theodoretum Sedi ſuæ reſtituit, non ut retractans cauſſam Theodoreti, ſi proprie loqui velimus: ſiquidem nihil relegi Patres voluerunt ex Actis coram S. Leone in ipſius cauſſa; quod tamen in reviſione cauſarum fieri ſolebat, in qua ſententia non proferebatur, niſi prolatis omnibus inſtrumentis, quæ in inſtructione litis coram primis judicibus confecta fuerant, & omnibus Actis prioris judicii; *Nihil relegi volumus*, inquiunt Actione 8. *Modo anathematiza Neſtorium.* Sed Theodoretum Sedi ſuæ reſtituit ſancta Synodus, ut ſubſcribens ſententiæ S. Leonis in ejus cauſſa latæ, *Ut in hoc quoque Capiti membra concordarent*, quemadmodum S. ille Pontifex loquitur, Epiſtola 63. ad Theodoretum data, enimvero ſi ipſum Patres Chalcedonenſes, ut depoſitum habuiſſent, paſſi non eſſent ipſum in Concilio ſedere, & ſuffragari. Licet enim Epiſcopi Ægyptii tumultuatim clamaverint: *Nolite eum dicere Epiſcopum, non eſt Epiſcopus. Impugnatorem Dei foras mittite, Judæum foras mittite:* Tamen Epiſcopi Orientis, Aſiæ, Ponti, & Thraciæ, qui numero longe plures erant, in ſeditioſas illas voces non eruperunt, nec in Theodoretum ita fuerunt iniqui: immo exclamaverunt univerſi, poſtquam ſedit ut judex in medio Synodi, & inter cæteros Patres Theodoretus: *Dignus, dignus: Orthodoxum Synodo.*

Verba S. Leonis in Epiſt. ad Theodoret.

Contra. Judices Actione I. Concilii Chalcedonenſis dixerunt, Theodoretum, tametſi locum ſuum recepiſſet authoritate Leonis, veniſſe tamen ut Accuſatorem tantum, injurias ſuas ulturum, & expurgaturum, ſi quid adverſus eum proponeretur. Nam uniuſcujuſ-

cujuſque partis jus integrum eſſe. Unde colligere licet, abſolutàm non fuiſſe reſtitutionem Theodoreti, ſed interim tantum valituram, donec Quæſtio principalis, ex qua profecta erat ejus depoſitio, retractata fuiſſet. Quod factum eſt in Concilio Chalcedonenſi.

Probatur antecedens ex illis verbis glorioſiſſimorum Judicum, Actione 1. *Theodoretus reverendiſſimus Epiſcopus recipiens locum a ſanctiſſimo Epiſcopo inclytæ Urbis Romæ, in locum nunc accuſatoris ingreſſus eſt*.

Reſpondeo, nego antecedens. Nec id probant modo laudata Judicum verba; ſed ſolum Theodoretum duplici jure adeſſe Synodo. Primo vi reſtitutionis a S. Leone factæ; ſecundo ut gerentem perſonam accuſatoris: & addiderunt, Præſentiam Theodoreti in Synodo, & conceſſum ipſi ſuffragandi jus inter Patres, nulli nocere poſſe, cum utrique parti ſervata eſſet libertas querimonias accuſationeſque ſuas ad Synodum deferendi, ubi Quæſtio præcipua finita eſſet, & cauſſa fidei judicata; ſufficere ad recipiendum Theodoretum inter Patres, quod Fidem Orthodoxam profiteretur; maxime cum Antiochenus Patriarcha, cui ſubjacebat, locuples ea de re teſtimonium perhiberet. *Præjudicium*, inquiunt, *ex perſona reverendiſſimi Epiſcopi Theodoreti, nulli generabitur, reſervata videlicet poſt hac omni accuſatione & vobis, & illi, & quæ invicem exercere volueritis, quia rectam tenet fidem, maxime cum & ſine ſcriptis appareat, & teſtimonium Catholicæ Fidei perhibens reverendiſſimus Epiſcopus Antiochiæ magnæ civitatis*. Unde & antea decreverant iidem Judices, ut in ſacrum illum cœtum Theodoretus ingrederetur, rerum gerendarum futurus particeps, non vero ut accuſator dumtaxat. *Ingrediatur & Reverendiſſimus Epiſcopus Theodoretus, ut ſit particeps Synodi*.

Argumentum pro Appellationibus ex cauſa Cæciliani. Probatur ſecunda pars propoſitionis, quæ ſpectat Eccleſiam Occidentalem, primo ex cauſſa Cæciliani Carthaginenſis Epiſcopi, quem a Donatiſtis exagitatum, & in multis eorum Conciliis damnatum, ad Apoſtolicam Sedem appellare potuiſſe, & ad ejus tribunal cauſam ſuam dicere, Sanctus Auguſtinus agnoſcit: cum tamen de cauſa Fidei non ageretur, ſed de cauſa meræ Diſciplinæ, & de Cæciliani Ordinatione, quem a Traditore, Felice nimirum Aptungitano conſecratum, Epiſcopali honore & dignitate frui non poſſe contendebant, Quæſtio eſſet. En verba Sancti Auguſtini, *Epiſtola* 162. ubi de Carthagine ait: *Erat Carthago civitas ampla & illuſtris, unde ſe per totum Africæ corpus malum quod ibi eſſet exortum, tamquam a vertice diffunderet: Erat etiam tranſmarinis vicina regionibus & fama celeberrima nobilis: unde non mediocris utique authoritatis habebat Epiſcopum, qui poſſet non curare conſpirantem multitudinem inimicorum, cum ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus, & cæteris terris, unde Evangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias literas eſſe conjunctum, ubi paratus eſſet cauſam ſuam dicere, ſi adverſarii ejus ab eo illas Eccleſias alienare conarentur*. Illam vero conſuetudinem appellandi ad Eccleſias Apoſtolicas, & maxime ad Romanam, quæ princeps eſt cæterarum, inde repetit Sanctus Auguſtinus, quod Cæcilianus non eſſet ex ordine Presbyterorum, Diaconorum, aut inferiorum Clericorum, quorum cauſſæ in Provinciis finiebantur, & qui in judicio Metropolitani, & Synodi Provincialis acquieſcere debebant, nec ad Romanum Pontificem poterant ſecundum Canones appellare; ſed ex Ordine Epiſcoporum, quibus appellatio hujuſmodi permittebatur. *Neque enim*, inquit, *de Presbyteris, aut Diaconis, aut inferioris Ordinis Clericis, ſed de Collegis agebatur, qui poſſent aliorum Collegarum judicio, præſertim Apoſtolicarum Eccleſiarum, cauſſam ſuam integram reſervare*. Itaque etiam ante Concilium Sardicenſe, uſus appellationum in Eccleſia Occidentali invaluerat. Multo magis igitur obtinuit poſt illud Concilium: adeoque perperam iſtius Diſciplinæ initia ad 7. aut 8. ſæculum a Viris quibuſdam Eruditis detruduntur.

Appellatio Cœleſtii. Probatur ſecundo ex appellatione Cœleſtii in Synodo Carthaginenſi anno 412. damnati, ad Innocentium I. cujus teſtes ſunt Marius Mercator in *Commonitorio*, Paulinus Diaconus in Libello ad Zoſimum Papam, Zoſimus ipſe Epiſtola 3. ad Africanos. De cauſa quidem Fidei agebatur. Sed ſi in decernendis fidei cauſis ſuperior fuit Romani Pontificis authoritas Nationalibus Conciliis, ideoque ad ejus Sedem jure appellatum eſt: quidni & in cauſis meræ Diſciplinæ appellari eodem jure potuit?

Probatur tertio ex S. Leone, qui appellationem Chelidonii ſuſcepit, atque judicavit. Chelidonius Provinciæ Viennenſis Epiſcopus, in Synodo cui præerat Sanctus Hilarius Arelatenſis, accuſatus eſt quod ante Epiſcopatum viduæ maritus erat, quodque olim, dum ſæculari adminiſtratione fungeretur, ſedens pro tribunali, reum morti addixerat, & nihilominus ordinatus fuiſſet Epiſcopus. Viſum id contra Leges Eccleſiæ, eoque nomine loco motus eſt, privatuſque Epiſcopatu. Chelidonius Romam appellavit, teſteſque ſecum eo deduxit, qui crimen aut verum, aut confictum a ſe depellerent. S. Leo reſtituit Chelidonium in ſedem: eaque de re Viennenſis Provinciæ Epiſcopos certiores fecit. Sanctus Hilarius Arelatenſis Chelidonii appellationem a ſententia Synodi Provincialis injuſtam non exiſtimavit: immo Romam & ipſe profectus eſt ut judicium ſuum tueretur. Coram S. Leone cauſſam egit. Sed ſententiam ſecundum Chelidonium a Pontifice dicendam ex præjudiciis præſentiens, ipſo inſalutato, Roma receſſit. Cui in pœnam S. Leo Epiſcoporum Ordinationibus, congregatione Synodorum, & omni jure Metropolitico in Provincia Viennenſi interdixit. Nihil porro novi ſe tentaſſe aſſerit S. Leo, cum appellationem Chelidonii ſuſcepit, judicavitque; ſed veteris Diſciplinæ regulas & mores antiquos ſecutum. *Nobiſcum itaque veſtra fraternitas recognoſcat* (inquit) *Apoſtolicam Sedem, pro ſui reverentia, a veſtra etiam Provinciæ Sacerdotibus, innumeris relationibus eſſe conſultam, & per diverſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, Appellationem cauſſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia; adeo ut ſervata unitate ſpiritus in vinculo pacis, commeantibus hinc inde literis, quod ſancte agebatur, perpetuæ proficeret charitati*. — *Appellatio Chelidonii.*

Confirmatur ex Novella Valentiniani III. Auguſti cum S. Leonis Epiſtola miſſa in Gallias ad Aetium Comitem, & utriuſque Militiæ Magiſtrum: in qua ſententiam a S. Leone in cauſſa Chelidonii & Hilarii latam, *per Gallias etiam ſine imperiali ſanctione valituram* teſtantur: & ſancit in executionem Canonum, *Ut quiſquis Epiſcoporum ad judicium Romani Antiſtitis evocatus venire neglexerit, per Moderatorem ejuſdem Provinciæ adeſſe cogatur*.

Nonnulli ſplendidum addunt argumentum ex cauſſa Lupicini quem excommunicari non debuiſſe ait S. Leo (*Epiſtola* 87. *ad Africanos Epiſcopos* data) pendente cauſſa coram Apoſtolica Sede, quam appellaverat: nec alium ipſi ſuperordinari Epiſcopum. Sed cum ea pars Epiſtolæ, quæ Lupicini cauſſam ſpectat, in pluribus venerandæ antiquitatis & probatæ fidei MSS. Codicibus non legatur, ſuppoſitionis ſuſpecta eſt, ut oſtendit Vir doctiſſimus Quenellius in Notis ad illam S. Leonis Epiſtolam, quæ in ejus Editione prima eſt. Quamobrem tam incerto monumento relicto,

Probatur quarto authoritate Vigilii Pontificis Maximi, in Epiſtola ad Eutherium, quæ anno 450. data eſt, in qua judicia appellationum Epiſcopalium Sedi Apoſtolicæ reſervata eſſe docet. *Omnium*, inquit, *appellantium Sedem Apoſtolicam Epiſcoporum judicia eidem ſancta ſedi reſervata eſſe liquet*.

Probatur quinto exemplo Contumelioſi Epiſcopi Rejenſis, quem Cæſarius Arelatenſis ſuo Synodique judicio exauthoravit. Miſſa deinde Relatio eſt ad Joannem II. Pontificem Maximum, qui judicium illud confirmavit, literis ad Gallicanos Epiſcopos datis, anno 534. Cum vero Contumelioſus ad Sedem Romanam provocaſſet, Agapetus Papa anno 536. cauſſæ ejus examen atque judicium inſtaurari juſſit in Provincia, eumque in finem delegavit Judices. Id conſtat ex Epiſtola Agapeti ad Cæſarium Arelatenſem. *Delegaturi enim* (inquit) *Deo noſtro adjuvante, ſumus examen, ut ſecundum Canonum venerabilium Conſtituta, ſub conſideratione juſtitiæ omnia quæ apud Fraternitatem tuam de ejuſmodi negotio acta ſunt, diligentiſſima veſtigatione flagitentur*. Et infra: *Melius* — *Appellatio Contumelioſi.*

autem

Digitized by Google

autem fecerat Fraternitas tua, ſi poſtea quam Sedis Apoſtolicæ appellatione interpoſita, deſideravit examen, circa perſonam ejus, a tempore ſententiæ, nihil permiſiſſet imminui; at eſſet integrum negotium, quod interpoſita provocatione quæreretur. Nam ſi in executionem mittitur prima ſententia, ſecunda non habet cognitio quod requirat. Tunc igitur Appellationum uſus in Eccleſia Gallicana invaluerat.

n- De latio ii & tarii.

VI. Probatur, exemplo Salonii Epiſcopi Ebredunenſis, & Sagittarii Vappicenſis, qui de violentia, homicidio, adulterio, & de gravi quodam facinore adverſus Trecenſem Epiſcopum accuſati, depoſiti ſunt in Synodo Lugdunenſi, juſſu Guntramni Regis convocata anno 567. Damnati, Regem adierunt, de iniquo judicio ſunt conqueſti, appellarunt Romanum Pontificem, petieruntque licentiam a Principe eundi Romam, ut appellationem ſuam perſequerentur. Eorum precibus Rex annuit. Joannes tandem III. Sedibus eos ſuis reſtituit, ſcripta eam ob rem ad Guntramnum Regem Epiſtola. Rem totam narrat Gregorius Turonenſis, lib. 5. Hiſtoriæ Francorum, cap. 20. *Ad Regem accedunt*, inquit, *implorantes ſe injuſte dimotos: ſibique tradi licentiam ut ad Papam Urbis Romanæ accedere debeant. Rex vero annuens petitionibus eorum, datis Epiſtolis, eos abire permiſit. Qui accedentes coram Papa Joanne, exponunt ſe nullius rationis exiſtentibus cauſis dimotos. Ille vero Epiſtolas ad Regem dirigit, in quibus locis ſuis eoſdem reſtitui jubet. Quod Rex ſine mora, caſtigatis prius illis verbis multis, implevit.*

lla- i E- toles Gre- M. ata.

VII. Probatur ex geſtis Sancti Gregorii Magni variis in cauſis: primo in cauſa Hadriani Epiſcopi Thebani, qui nullo juris ordine ſervato, depoſitus fuerat ab Epiſcopo primæ Juſtinianæ, qui deinde Archiepiſcopus Bulgariæ dictus eſt. Gregorius ergo Romæ, appellationem judicans, reſcidit ſententiam, Hadrianumque reſtituit; Archiepiſcopum vero a communione ſuſpendit ad triginta dierum ſpatium. Id conſtat ex ipſo S. Gregorio *lib.* 2. *Regeſti Indict.* 21. *Epiſtola* 6. qua ad Joannem primæ Juſtinianæ Epiſcopum ita ſcribit; *Sed nec aliud in geſtis ipſis, ſive per depoſitionem teſtium, ſive per Hadriani profeſſionem quod ei potuiſſet obeſſe, reperimus. Sed tantum Fraternitas tua, neſcio quo mentis motu, divino humanoque jure contempto, abruptam protulit in ejus damnatione ſententiam: quæ licet non eſſet appellatione ſuſpenſa, contra Leges tamen Canoneſque prolata, ipſo non poterat jure ſubſiſtere. Poſtquam autem ex abundanti appellationem tibi conſtat eſſe porrectam, mirati ſumus cur nec homines tuos ſecundum cautionem Honorato Diacono noſtro per Reſponſales tuæ Eccleſiæ expoſitam, qui tui judicii rationem potuiſſent reddere, tranſmiſiſti.* Et infra: *Caſſatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ ſententiæ tuæ decretis: ex Beati Petri Principis Apoſtolorum authoritate decernimus, triginta dierum ſpatio te ſacra communione privatum .... Præfatum vero Hadrianum fratrem & Coepiſcopum in ſuum locum atque ordinem reverti, Chriſto comitante diſponimus.* Legenda & ſequens ejuſdem Sanctiſſimi Pontificis Epiſtola ad Joannem Lariſſæum data.

Secundo, poteſtatis ſuæ in ſuſcipiendis & judicandis Epiſcoporum dejectorum appellationibus inſigne exemplum præbuit S. Gregorius in cauſis Januarii Epiſcopi Malacitani, & Stephani Epiſcopi. Depoſitus uterque fuerat; iſte ab Epiſcopis Provinciæ finitimæ, ille ab Epiſcopis Provinciæ ſuæ: uterque Sedem Apoſtolicam appellaverat. Eam ob rem S. Gregorius Joannem Defenſorem, Eccleſiæ Romanæ Miniſtrum in Hiſpaniam miſit, cum ſumma poteſtate; ita ut ille in vim Pontificiæ Legationis cauſæ cognitionem ſuſcipere ſolus poſſet, eamque finire, & eorum confirmare depoſitionem vel ipſos in ſedes ſuas reſtituere, & præterea Epiſcopos qui in illorum locum alios ordinaverant (ſi injuſte depoſiti probarentur) ſex menſibus Dominici Corporis & Sanguinis Communione privare, & ad agendam Pœnitentiam in Monaſterium detrudere. Iſta conſtant ex ipſo S. Gregorio, *Epiſtola* 52. *lib.* 11. *Indict.* 6.

Objicies primo. Canones Sardicenſes non vigebant in Oriente, quo tempore celebrata eſt Synodus Conſtantinopolitana I. neque etiam tunc vigebant in Occidente: ſtatim igitur non invaluit ipſorum uſus.

Probatur antecedens quoad primam partem: Canones Sardicenſes repugnant ſupremæ Conciliorum Diœceſanorum authoritati: ſiquidem ab iis appellari poſſe, & reviſionem cauſarum, quæ ab eis terminatæ ſunt, poſtulari decrevere. Atqui prima Synodus Conſtantinopolitana ſupremam Conciliorum Diœceſanorum authoritatem in Epiſcoporum judiciis aſſerit: tempore igitur Synodi Conſtantinopolitanæ primæ recepti non erant Canones Sardicenſes.

Probatur minor ex Canone ſecundo, in quo, diſtributis Diœceſibus Eccleſiaſticis ad normam civilium Diœceſum, ſui ſingulis Exarchis, ſeu Primatibus ponuntur limites, ipſiſque prohibetur, ne in rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione, aut cauſarum Eccleſiaſticarum judicio ultra ſuam Diœceſim ſe ingerant; ita tamen ut prima cauſarum conteſtatio, primumque judicium (quod ſpectat Epiſcopos) in Synodis Provincialibus fieri debeat; ultima vero ſententia ſupremumque judicium, in Synodis Diœceſanis. En verba Canonis: *Non invitati Epiſcopi ultra Diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel quibuſcumque diſponendis Eccleſiaſticis cauſis, ſervata Regula, quæ ſupra ſcripta eſt de unaquaque Diœceſi. Manifeſtum namque eſt, quod per ſingulas Provincias Synodus Provincialis adminiſtrare & gubernare omnia debeat, ſecundum ea quæ ſunt in Nicæa definita.*

Id luculentius confirmatur ex Canone 6. *Sed ſi nonnulli*, inquit, *nec Hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius damnati, vel aliquorum criminum accuſati, dicant autem ſe habere aliquas adverſus Epiſcopum criminationes; eos jubet ſancta Synodus primum quidem apud Provinciæ Epiſcopos accuſationem perſequi, & apud eos probare crimina Epiſcopi qui accuſatur. Quod ſi evenerit, ut Provinciales Epiſcopi crimina quæ Epiſcopo intentata ſunt, corrigere non poſſint, tunc ipſos accedere ad majorem Synodum Diœceſis illius Epiſcoporum, pro hac cauſa convocatorum.* Diœceſis nomen eo ſenſu hic uſurpatur, quem obtinet in legibus Imperatorum, pro tractu quodam & diverſarum Provinciarum Collectione, quæ Præfecto Prætorio, aut ejus Vicario parebat in cauſis civilibus; Exarcho vero ſeu Primati in rebus Eccleſiaſticis: Quo ſenſu Imperium Orientis diviſum erat in quinque Diœceſes, Ægyptiam ſcilicet Orientalem, Thracicam, Ponticam & Aſianam.

Probatur idem antecedens quoad ſecundam partem, ſcilicet quod tempore Synodi Conſtantinopolitanæ I. in Occidente non vigerent Sardicenſes Canones. Id, inquam, probatur ex Hiſtoria depoſitionis Maximi Epiſcopi Conſtantinopoleos, qui in ſecunda Synodo Œcumenica depoſitus ad Romanam Sedem acceſſit, ibique expoſtulavit de ſua depoſitione, ac de Nectarii ſuum in locum Ordinatione. Occidentales Romæ in Synodo cum Damaſo Pontifice congregati, nihil in cauſa Maximi, abſentibus Epiſcopis Orientalibus decernere voluerunt. Quod ſi Concilii Sardicenſis authoritas ea tempeſtate valuiſſet, occaſio aderat opportuniſſima, ut in uſum revocaretur. At nullam ejus mentionem faciunt Epiſcopi Occidentales; nihilque aliud contendunt, quam ut una cum Orientalibus de cauſa depoſitionis Epiſcopi Conſtantinopolitani cognoſcere poſſint. Id totum patet ex Epiſtola Synodica Concilii Italiæ ad Theodoſium, in qua de Orientalibus Epiſcopis hæc ſcribuntur: *Nam cum cognoviſſent ad hoc partium veniſſe Maximum, ut cauſam in Synodo ageret ſuam: quod, etiamſi indictum Concilium non fuiſſet, jure & more Majorum, ſicut & ſanctæ memoriæ Athanaſius, & dudum Petrus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopi, & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Eccleſiæ Romanæ, Italiæ, & totius Occidentis confugiſſe judicium viderentur; eam cum, ſicut diximus, experiri velle adverſum eos qui Epiſcopatum ejus abnuerant, comperiſſent, præſtolari utique etiam noſtram ſuper ea ſententiam debuerunt. Non prærogativam vindicamus examinis; ſed conſortium tamen debuit eſſe communis arbitrii.*

Et infra: *Nec quædam nos angit de domeſtico ſtudio & ambitione contentio; ſed communio ſolata & diſſociata perturbat. Nec videmus eam poſſe aliter convenire, niſi aut is reddatur Conſtantinopoli, qui prior eſt ordinatus; aut certe ſuper duorum Ordinatione ſit*

in

in Urbe Roma noſtrum, Orientaliumque judicium. Neque enim indignum videtur [Auguſte] ut Romana Eccleſiæ Antiſtites, finitimorumque & Italorum Epiſcoporum debeant ſubire tractatum, qui unius Acholii Epiſcopi ita expectandum eſſe putaverunt judicium, ut de Occidentalibus partibus Conſtantinopolim evocandum putarent. Si quid uni huic reſervatum eſt; quanto magis pluribus reſervandum eſt? Nos autem a beatiſſimo Fratre tuæ Pietatis admoniti, ut tuæ Clementiæ ſcriberemus imperio, poſtulamus ut ubi una communio eſt, commune velit eſſe judicium, concordantemque conſenſum.

Reſpondeo, nego primum antecedens. Ad probationem primæ partis, nego minorem. Namque ſecundus Canon Conſtantinopolitanus, ſupremam fuiſſe Conciliorum Diœceſanorum authoritatem non probat, ut contendunt Viri quidam Eruditi; Sed ſuos tantum ſingulis Patriarchis & Exarchis limites præſcribit, nullos vero Epiſcopo Romano. An igitur ex illo Canone colligi poteſt, Sardicenſes Canones receptos in Eccleſia non fuiſſe tempore Concilii Conſtantinopolitani primi? En verba Canonis, in quo nec de Epiſcopo Romano, nec de appellationibus, nec de ultima cauſſarum Epiſcopalium cognitione, neque de ſuprema, quam Viri quidam Eruditi commenti ſunt, Conciliorum Provincialium, vel Diœceſanorum authoritate, vel leviſſimum verbum eſt: *Epiſcopi qui ſuper Diœceſim ſunt, non accedant, neque confundant, & permiſceant Eccleſias ſecundum regulas conſtitutas. Alexandriæ quidem Epiſcopus ea quæ ſunt in Ægypto tantum gubernet: Orientis autem Epiſcopi ſolius Orientis curam gerant, ſervatis honoribus Eccleſiæ Antiochenæ, quæ in Regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed Aſianæ Diœceſis Epiſcopi ea, quæ ſunt in Aſia, & ad Aſianam tantummodo Diœceſim pertinent, gubernent: Ponti autem Epiſcopi, Ponticæ tantum Diœceſis habeant curam: Thraciæ vero, ipſius tantummodo Thraciæ. Non invitati Epiſcopi ultra Diœceſim accedere non debent*, &c. prout in objectione laudata ſunt.

Sextus Canon minime etiam evincit quod Viri Eruditi contendunt, ſcilicet ſupremam eſſe Conciliorum Provincialium, vel Patriarchalium authoritatem. Non inhibet enim Canon ille, ne Epiſcopi depoſiti & injuſte vexati, a Synodo Patriarchali appellent; ſed ne ipſa inſuperhabita, & omnibus Epiſcopis Diœceſeos contemptis, vel ad Imperatoris tribunal, vel ad Concilium Œcumenicum provocent. *Si quis autem*, inquit, *iis, quæ decreta fuerunt, contemptis, auſus fuerit vel Imperatoris aures moleſtia afficere, vel ſæcularium Principum judicia, vel univerſalem Synodum perturbare, neglectis Diœceſis Epiſcopis; eum nullo modo eſſe ad accuſationem admittendum, ut qui Canonibus injuriam fecerit, Eccleſiaſticum Ordinem everterit*. Deinde, non Epiſcopis, ſed accuſatoribus dumtaxat Epiſcoporum id prohibet Synodus Conſtantinopolitana (ut ex tenore Canonis perſpicuum eſt.) Decrevit itaque, ne a Concilio Provinciali ad Œcumenicum interjiciatur immediate appellatio; quia hoc eſt Canonibus injuriam inferre, & Eccleſiaſticum Ordinem evertere; ſed non prohibuit ne a Concilio ipſo Diœceſano, ſeu Patriarchico, vel ad Romanum Pontificem, vel ad Concilium Œcumenicum provocaretur.

Adde, Canones Conſtantinopolitanos multorum ſpatio ſæculorum ab Eccleſia Romana probatos non fuiſſe, ut conſtat ex Epiſtola 53. S. Leonis ad Anatolium data, & ex Sancto Gregorio, lib. 6. Epiſt. 3.

Denique negari poteſt ſextum Canonem eſſe Decretum Synodi Œcumenicæ Conſtantinopolitanæ primæ, quæ tres dumtaxat Canones edidit ut Viri Eruditi contendunt, freti authoritate Codicis Eccleſiæ Græcæ, qui in Concilio Chalcedonenſi Actione 16. lectus eſt; item verſione Dionyſii Exigui, Creſconii Collectione, Ferrandi Breviario, aliiſque minime ſpernendis momentis: propter quæ eorum ſententiæ ſubſcribimus, quam ſuo probabimus loco, in una noſtrarum Diſſertationum in Hiſtoriam hujus ſæculi, ubi de Canonibus Concilii 2. Œcumenici diſceptabimus.

Ad probationem ſecundæ partis antecedentis, quæ ſpectat Eccleſiam Occidentalem reſpondeo, Sedem Apoſtolicam jure potuiſſe ſuſcipere cognitionem cauſæ Maximi & de ea ferre judicium abſque Concilio Generali & Orientalium concurſu, quod ex Epiſtola ipſa Synodica Concilii Italici in objectione laudata, evidenter probatur. *Nam cum cognoviſſent*, inquit, *ad hoc partium veniſſe Maximum, ut cauſam in Synodo ageret ſuam, quod etiamſi indictum Concilium non fuiſſet, jure & more Majorum, ſicut & ſanctæ memoriæ Athanaſius, & dudum Petrus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Eccleſiæ Romanæ, Italiæ, & totius Occidentis confugiſſe judicium viderentur*. Porro jus hujuſmodi authoritatis exercendæ in cauſa Maximi a ſententia Orientalium appellantis convenire non poterat Eccleſiæ Romanæ, niſi jure appellationum Epiſcopalium ad Apoſtolicam Sedem, in Synodo Sardicenſi confirmato. Falſum itaque eſt quod tunc non viguerint Canones Sardicenſes.

Neque vero ſe de Maximi cauſa judicium ferre poſſe agnoverunt dumtaxat Italici Concilii Epiſcopi, immo & revera tulerunt, eum in communionem & priſtinam dignitatem reſtituentes, ut in eadem Epiſtola teſtantur (ſi quæ tamen huic Epiſtolæ fides, quam in appendice Codicis Theodoſiani edidit Sirmondus.) *Nihil habuimus*, inquiunt, *in quo de ejus Epiſcopatu dubitare poſſemus ...... Itaque Maximum Epiſcopum in communionem receperunt noſtra conſortia .... Nec ab Epiſcopatus Conſtantinopolitani putavimus petitione removendum*. Certe ſi nihil de cauſa Maximi, abſentibus Orientis Epiſcopis, decernere ſe poſſe exiſtimaſſent Italici concilii Patres, ipſum non reſtituiſſent ſuæ Sedi extra Concilium Œcumenicum ex Epiſcopis utriuſque Eccleſiæ congregatum.

Fateor nihilominus Occidentales Epiſcopos paratos fuiſſe cum Summo Pontifice, ad aliquid remittendum de juribus Eccleſiæ Romanæ, quærendo una cum Orientalibus media reſtituendæ pacis, & Schiſmatis in Eccleſia Conſtantinopolitana extinguendi. Sic enim Imperatorem alloquuntur: *Clementiam tuam, datis literis putavimus inſtruendam, ut ei conſuleretur ex uſu publica pacis atque concordiæ. Nec videmus eam poſſe aliter convenire, niſi aut is reddatur Conſtantinopoli, qui prior eſt ordinatus, aut certe ſuper duorum Ordinatione, ſit in Urbe Roma noſtrum, Orientaliumque Concilium*.

Reſpondeo ſecundo, Epiſtolam Sancti Ambroſii & Epiſcoporum Italiæ ad Theodoſium Imperatorem Viris pleriſque Eruditis ſuppoſititiam non immerito videri. Prima nota ſuppoſitionis eſt ſtylus involutus & perplexus. Secunda manifeſtus error, quo Maximus adverſus Sanctum Gregorium Nazianzenum in Sedem Conſtantinopolitanam intruſus, appellatur Epiſcopus Eccleſiæ Alexandrinæ, qui numquam hujus Sedis Pontifex fuit, ut conſtat ex Nicephoro in Elencho Epiſcoporum Alexandrinorum: & cum Sanctus Gregorius Nazianzenus Epiſcopus Conſtantinopolitanus renuntiatus eſt, tum Alexandriæ Petrus erat Epiſcopus, a quo confirmatus eſt in illa Sede, (ut ſcribit Gregorius Presbyter in ejus Vita) cui ſucceſſit Timotheus, cujus opera Maximus Epiſcopus Conſtantinopolitanus ordinatus eſt, teſte Theodoreto, lib. 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 8.

Tertia ratio ſuppoſitionis inde petitur, quod Sanctus Ambroſius cum Sancto Gregorio Nazianzeno ceu legitimo Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopo communicavit, ut conſtat ex ipſius Prologo libri *De Spiritu Sancto ad Gratianum* Auguſtum: *Elias*, inquit, *ad unam miſſus eſt viduam, Eliſeus mundavit unum: tu nobis, Domine Jeſu, hodie mille mundaſti. Quantos in Urbe Roma? Quantos Alexandriæ? Quantos Antiochiæ? Quantos etiam Conſtantinopoli? Nam etiam Conſtantinopolis jam Dei verbum recepit, & evidentia meruit tui documenta judicii. Etenim quamdiu venena Arianorum ſuis fovebat incluſa viſceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumſonabat hoſtilibus. Poſtea vero quam Fidei exules abdicavit, hoſtem ipſum, quem regnum ſemper timere conſueverat, deditum vidit, ſupplicem recepit, morientem obruit, ſepultum poſſidet. Quantos ergo & Conſtantinopoli? Quantos poſtremo tot hodie in orbe mundaſti? Non mundavit Damaſus, non mundavit Petrus, non mundavit*

vit Ambroſius, non mundavit Gregorius. Noſtra enim ſervitia, ſed tua ſunt Sacramenta.

Denique, ſupponit Epiſtola illa Maximum ſuiſſe in privatis ædibus ordinatum, Arianis adhuc Eccleſias tenentibus; quod falſum eſt. Nam antea, jubente Theodoſio Imperatore, Demophilus Arianorum Epiſcopus Gregorio & Catholicis Eccleſias reliquerat, extra urbem conventus agere coactus, ut teſtantur Socrates, *lib. 5. cap. 7.* Sozomenus, *lib. 7. cap. 5.* & Gregorius Presbyter in ejus vita.

Adde Epiſtolam Damaſi (ſi tamen vere Damaſo tribuitur) ad Acholium Theſſalonicenſem Epiſcopum, quam Vir eruditus Lucas Holſtenius Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus cum aliis nonnullis in lucem edidit, illius Italici Concilii, cujus dictus Pontifex caput erat, Epiſtolæ e regione repugnare: ſiquidem in ea Maximi Ordinationem improbat ut regulis Eccleſiæ contrariam. *Contra regulam*, inquit, *Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, alienum a noſtra profeſſione in Conſtantinopolitana civitate Cynicum ad Sacerdotium vocare voluiſſe.* Et Epiſtola 2. *Huic homini*, inquit, *qui in habitu Idoli incedit, numquam adſcribendum eſt nomen Chriſtiani, quia fieri non poteſt, ut qui hius placere Gentibus deſiderat, ullum nobiſcum conſortium integræ Fidei poſſit habere.*

Objectio ſecunda in priorem partem Propoſitionis petitur ex Epiſtola Imperatoris Conſtantii data ad Concilium Ariminenſe, quod conſtabat ex Epiſcopis Occidentis: *Non enim*, inquit, *de Orientalibus Epiſcopis in Concilio veſtro patitur ratio aliquid definiri. Proinde ſuper his tantum, quæ ad vos pertinere cognoſcit Gravitas veſtra, tractare debetis. Quæ enim ita ſint, adverſus Orientales nihil ſtatuere vos oportet: aut ſi aliquod volueritis contra eoſdem, prædictis abſentibus definire, id quod fuerit uſurpatum, irrito evaneſcet effectu. Non enim illa vires habere poterit definitio, cui noſtra teſtantur jam nunc robur & copiam denegari.* Itaque Epiſcopi Occidentis illa ætate cognoſcere non poterant negotia & cauſas Orientalium Epiſcoporum. Erat itaque tunc ſuprema Conciliorum Orientis authoritas, nec uſus appellationum adhuc in Orientali Eccleſia invaluerat.

Reſpondeo primo, veterem Eccleſiæ Diſciplinam ex illa Epiſtola colligi non poſſe, nec debere, in qua Imperator Eccleſiæ decreta, abſque ſua approbatione edita prorſus irrita eſſe jubet. *Non enim*, inquit, *illa vires habere poterit definitio, cui noſtra teſtantur, jam nuns robur & copiam denegari.* Et certe longe a Conſtantini mente verba illa abſunt, qui de cauſis Epiſcoporum in Concilio Nicæno, ait: *Mihi vero non eſt fas, cum homo ſim, ejuſmodi cauſarum cognitionem arrogare, præſertim cum & qui accuſant, & accuſantur Sacerdotes ſint*, (ut refert Sozomenus, *lib. 1. cap. 16.*) Longe etiam diſſimilia ſunt verba illa Conſtantii, verbis Valentiniani Imperatoris, qui conteſtatus eſt, *In cauſa Fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus Ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis; hoc eſt Sacerdotes de Sacerdotibus judicare:* (teſte Sancto Ambroſio, *Epiſtola 32.*)

Reſpondeo ſecundo, non negare Conſtantium, quin Occidentales de Orientalibus judicare poſſint, ſed ſolum quod in eos abſentes poſſint aliquid ſtatuere, quia hoc ratio non patitur. Tunc quippe Orientales Seleuciam ad Concilium convenerant, Occidentales vero Ariminum. *Si aliquid volueritis*, inquit, *contra eoſdem prædictis abſentibus definire, id quod fuerit uſurpatum irrito evaneſcet effectu.* Jubet itaque Imperator Ariminenſibus Patribus, ut in Fidei expoſitionem dumtaxat incumbant, a cauſis vero, quæ ſpectant Epiſcopos Orientis, abſtineant, quia naturalis ipſius æquitatis præſcripta violarent, ſi in abſentes dicerent ſententiam.

Objicies tertio. Synodus Chalcedonenſis decrevit ut Concilia Provincialia, vel Concilia Diœceſum, quibus Primas aut Patriarcha præſidebat, de Epiſcoporum depoſitionibus definitivo decreto judicarent, æque ac de cæteris omnibus cauſis quæ ad Diſciplinam pertinebant; ergo Canones Sardicenſes, qui Epiſcopo Romano tribuunt poteſtatem decernendi Reviſionem in gratiam Epiſcoporum depoſitorum, non erant recepti in Oriente tempore Concilii Chalcedonenſis. Nondum igitur invaluerat in Eccleſia Orientali Appellationum Epiſcopalium uſus.

Probatur antecedens ex Canone 9. & 17. illius Concilii. Canon enim nonus hunc judiciorum ordinem conſtituit: *Si quis Clericus adverſus Clericum habet negotium, non deſerat proprium Epiſcopum, & ad ſæcularia percurrat judicia: Sed prius actio ventiletur apud Epiſcopum proprium, vel certe conſilio ejuſdem Epiſcopi, apud quos utraque partes voluerint, judicium obtinebunt. Si quis autem præter hoc fecerit, canonicis correptionibus ſubjacebit. Quod ſi Clericus habet cauſam adverſus Epiſcopum proprium, vel adverſus alterum, apud Synodum Provinciæ judicetur. Quod ſi adverſus ejuſdem Provinciæ Metropolitanum Epiſcopus vel Clericus habet querelam, petat aut Primatem Diœceſeos, aut Sedem Regiæ Urbis Conſtantinopolitanæ, & apud ipſam judicetur.* Canon nonus Chalcedonenſis, decimo ſeptimo roboratur ita ſanciente: *Quod ſi quis a ſuo Metropolitano læditur, apud Primatem Diœceſeos, aut apud ſanctam Conſtantinopolitanam Sedem judicetur, ſicut ſuperius dictum eſt.*

Confirmatur ex Juſtiniano Imperatore in Novella Conſtitutione 123. cap. 22. qua jubet conceptis verbis, ut Epiſcoporum cauſas judicent Metropolitanus & Synodus Provinciæ; in caſu vero appellationis, Patriarcha uniuſcujuſque Diœceſeos. Eidem tribuitur prima cognitio cauſarum eorum Metropolitanorum, qui ad ejus Patriarchatum ſpectant; interdicta prorſus appellatione a judicio Patriarcharum. *Nulla parte*, inquit, *ejus ſententiæ contradicere valente.* Tunc igitur non invaluerat in Oriente appellationum uſus.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem Vir quidam Eruditus reſpondet, Canonem 9. Concilii Chalcedonenſis de cauſis profanis Clericorum agere, non de cauſis Eccleſiaſticis; nec de judicibus qui ex ſe habeant judicandi authoritatem, ſed ex electione partium & conventione. Sed enim cauſas Eccleſiaſticas ventilare nuſquam licebat ad ſæcularia tribunalia, nec ante, nec poſt examen Epiſcopi. Hoc porro Canone ſolum inhibetur, ne prius ad ſæculares Judices deferantur cauſæ Clericorum, quam apud proprium Epiſcopum ventilatæ fuerint. Deinde illa verba: *Vel certe conſilio ejuſdem Epiſcopi, apud quos utræque partes voluerint*, indicant, non de Judicibus quibuſcumque, ſed ſolum de arbitris intelligendum eſſe Canonem. At judicium de cauſis Eccleſiaſticis, Epiſcopis non convenit ut meris arbitris, ſed ut natis Judicibus.

Verum etſi prima pars Canonis de cauſis dumtaxat profanis intelligi videatur, pars tamen altera de cauſis præcipue Eccleſiaſticis agit, quæ apud Synodum Provincialem judicabantur, vel apud Primatem Diœceſcos; aut Epiſcopum Conſtantinopolitanum, ſi cauſæ eſſent adverſus Metropolitanos ab Epiſcopis, aut Clericis motæ. Quamobrem

Reſpondeo ſecundo, primam cognitionem cauſarum quæ inter Clericos & Epiſcopos motæ fuerint ad Synodum Provinciæ transferri; primam item cauſarum quæ ortæ fuerint inter Epiſcopos aut Clericos, & Metropolitanos, conteſtationem apud Primatem Diœceſeos aut Conſtantinopolitanum Antiſtitem eſſe inſtituendam, ex decreto Chalcedonenſis Concilii: Sed nego ultimam cognitionem cauſarum illarum, ſive ad illos, ſive ad Provinciæ Synodum pertinere. Uno verbo Patres Chalcedonenſes iis Canonibus decernunt quinam ſint judices harumce cauſarum; ſed ipſos eſſe ſupremos judices ne leviter quidem innuunt. Ita hunc intellexit Canonem Nicolaus I. in Epiſtola 8. ad Michaelem Imperatorem, in qua recenſitis Canonibus Concilii Chalcedonenſis mox laudatis, ait: *In quo hic tenor obſervandus eſt, ut ſi videlicet Clericus, aut Epiſcopus adverſus Metropolitanum habet querelam, & tanta urgetur neceſſitate, vel ſi hoc grave non ferat ubicumque ſit poſitus Primatem Diœceſeos petat: quod ſi juxta Conſtantinopolitanam urbem quiſquam eorum conſtitutus, & ſolius Præſulis ejus judicio velit eſſe contentus, petat eamdem Regiam urbem. Cum enim dixiſſet: Petat Primatem Diœceſeos, præceptum poſuit, eadem ſancta Synodus, regulamque conſtituit. Cum vero disjunctiva conjunctione addidiſſet; Aut Sedem Regiæ Urbis Conſtantinopolitanæ: liquet profecto quia hoc ſecundum permiſſionem indulſit. Ergo ſaltem nunc non videtis ad majora ſemper eſſe properandum? Et quanto*

magis ad potioris authoritatis judicium tenditur querimonia, tanto adhuc amplius majus culmen petendum eſt, quoaſque gradatim perveniatur ad eam Sedem, cujus cauſa, aut a ſe negotiorum meritis exigentibus, in melius commutatur, aut ſolius Dei ſine quæſtione reſervatur arbitrio.

Farendum tamen eſt Nicolai Primi explicationem vim facere Canoni Chalcedonenſi, in eo quod ſubjungit, per Primatem Diœceſeos intelligendum eſſe Romanum Pontificem. *Quem*, inquit, *Primatem Diœceſeos dixerit ſancta Synodus præter Apoſtoli primi Vicarium, nullus penitus intelligitur. Ipſe eſt enim Primas, qui & Primus habetur, & Summus.*

Falſa, inquam, eſt hæc Nicolai I. interpretatio. Nam Diœceſeos Primas intelligitur Exarchus ſeu ille Epiſcopus qui tractui plurium Provinciarum præſidet, ſive qui tenet Sedem illius urbis, quæ omnium illarum Provinciarum, caput eſt, ſicut Thracicæ Diœceſeos Primas, erat Heracleenſis Epiſcopus: Ponticæ, Cæſareēnſis; Aſianæ, Epheſinus; quæ tres erant Diœceſes autocephalæ. Omnium autem Provinciarum, quæ his Diœceſibus continebantur, Metropolitani a dictis Primatibus judicabantur, vel ab Epiſcopo Conſtantinopolitano, ſi ad eum confugere mallent.

Ad Novellam Juſtiniani Conſtitutionem reſpondeo, appellationem a judicio Patriarcharum ipſum prohibuiſſe in cauſis profanis Epiſcoporum, non vero in cauſis mere Eccleſiaſticis. Cum enim in cauſis civilibus appellationes ad Imperatorem ut ad ſupremum judicem devolverentur, certum eſt jure hujuſmodi Principes in gratiam Epiſcoporum cedere potuiſſe, & ipſis cauſarum illarum ultimum judicium concedere. At in cauſis Eccleſiaſticis nullatenus ita ſe res habet. Cum enim Eccleſiæ jura ſpectent, quæ non eſt ſubdita Principibus quantum ad Canonicorum Judiciorum authoritatem, non poſſunt ſoli talium judiciorum Ordinem conſtituere. Porro loqui Juſtinianum de cauſis civilibus Epiſcoporum, conſtat ex verbis capitis laudati. *Si quis vero*, inquit, *ſanctiſſimorum Epiſcoporum ejuſdem Synodi dubitationem aliquam habeat ad invicem, ſive pro Eccleſiaſtico jure, ſive pro aliis quibuſdam rebus, prius Metropolita eorum cum aliis de ſua Synodo Epiſcopis, cauſam examinet & judicet.* In hoc itaque capite cauſas civiles Epiſcoporum cum cauſis Eccleſiaſticis confundit Imperator, ſed ad priores ſolum hæc illius prohibitio referenda eſt, ne a Patriarcharum judiciis appelletur. Nam longe aliter de cauſis Eccleſiaſticis loquitur in Novella Conſtitutione 137. capp. 4. & 5. *Jubemus*, inquit, *convenire quidem apud beatiſſimos Patriarchas, illos qui ab ipſis ordinati ſunt, & qui habent jus alios Epiſcopos ordinandi: at apud ſanctiſſimos Metropolitas, cujuſcumque Provinciæ, eos qui ab ipſis ordinati ſunt. ...... Quo in loco motas lites & interpellationes, vel pro fide, vel pro canonicis Quæſtionibus, vel adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum, vel de Epiſcopis & Presbyteris, vel Diaconis, aut aliis Clericis, vel de Abbatibus, vel Monachis, vel de accuſata vita, vel de aliarum rerum correctione, moveri quidem, & agitari, & convenienter examinari, & eorum correctionem ſecundum ſacros Canones procedere, & ſecundum noſtras Leges.* Qua in Conſtitutione appellationem a ſententiis Patriarcharum non prohibet, quia de cauſis Eccleſiaſticis agit dumtaxat, quæ ſecundum Canones judicari debent.

Cæterum Juſtinianum Imperatorem in Romano Pontifice agnoviſſe authoritatem judicandi cauſas Orientalium Epiſcoporum, & ipſorum Patriarcharum, conſtat ex iis quæ ipſo præſente, & probante ab Agapeto Papa geſta ſunt contra Anthimum, qui conculcatis Canonibus, favente Imperatrice, ſedem Conſtantinopolitanam invaſerat. Agapeto ſcilicet, qui Conſtantinopolim a Theodato Rege Gothorum miſſus fuerat ad Imperatorem Orientis, Monachi ſupplicarunt, ut Diſciplinam Canonicam protegeret, deque violatis Canonibus repeteret ultionem. Id ex eorum libello comperium eſt, quem exhibet Actio prima Concilii Conſtantinopolitani ſub Menna. *Adjuramus*, inquiunt, *veſtram Beatitudinem per ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem, ac per Principem Apoſtolorum Petrum, & ſalutem ac victoriam piiſſimi Imperatoris noſtri, non contemnere divinos Canones qui ab iſto peſſundantur, neque Eccleſiam ei traditam, quæ ab iſto deſpicitur; ſed ſequendo in omnibus eos qui ante ipſam Beatitudinem in Sede veſtra claruerunt, facere in ipſam, adhuc & contra authoritatem Canonum invaleſcentem ..... ea quæ Sanctum Cæleſtinum contra Neſtorium liquet feciſſe ...... Verum quoniam non ſolum iſte, ſed & cæteri Epiſcopi, Clerici & Archimandritæ in magno numero, qui inſidiis adverſus Dei Eccleſiam utuntur, & propter hoc ſolum in hac civitate commorantur, ei & univerſis Eccleſiis perturbationes dare nullo modo recuſant; rogamus & univerſos tales ad vos adduci, & exactiones promittere Canonibus condecentes.* Et infra: *Suſcipite noſtram ſupplicationem, & poteſtatem vobis a Deo datam in ipſos moventes, purgate Dei Eccleſiam, & a lapis liberate.* Nec ſolum occaſione data Romanum Pontificem appellarunt, quia forte Conſtantinopoli verſabatur, nam Romam uſque ſuas querimonias & antea miſerant. *Etenim*, inquiunt, *hujus gratia & ad Vos Romam miſimus.*

Denique tantum abeſt ut Imperator uſui & exercitio Pontificiæ Poteſtatis interceſſerit; quin potius pollicitus eſt ſe executionem juſſurum eorum quæ Pontifex ſtatuiſſet, *Tales*, inquiunt, *a piiſſimo Imperatore noſtro promiſſiones accepimus, quod ea quæ a Vobis judicata ſunt, ſua Pietas omni modo ſtudet mandare executioni.*

Accedit quod Anthimus palam conteſtatus eſt, ſe judicio Romani Pontificis, ejuſque Decretis pariturum, ut habetur in Concilio Conſtantinopolitano ſub Menna Actione 4. *Promiſit ſe omnia facere quæcumque Summus Pontifex magnæ Sedis Apoſtolicæ decerneret, & ad ſanctiſſimos Patriarchas ſcripſit, ſe ſequi per omnia Apoſtolicam Sedem.*

Reſpondeo ſecundo ex Juſtiniani Conſtitutionibus colligi non poſſe quænam fuerit Eccleſiæ Diſciplina, quia nulla fuit earum in Eccleſia authoritas, niſi quatenus cum ſacris Canonibus conſentiebant, ut conſtat ex Epiſtola 1. Agapeti Pontificis ad illum Imperatorem data, in qua de ipſius Fidei Libello hæc habet, quæ de ipſius Legibus proculdubio dixiſſet: *Laudamus, amplectimur, non quia Laicis authoritatem prædicationis admittimus; ſed quia ſtudium Fidei veſtræ Patrum noſtrorum Regulis conveniens confirmamus, atque roboramus.*

Objicies quarto Epiſtolam Cyrilli Alexandrini ad Domnum Epiſcopum Antiochenum datam in gratiam Petri Epiſcopi; quem Domnus inauditum depoſuerat, negata etiam licentia defenſionis. Is porro Cyrillum, & Proclum Conſtantinopolitanum adiens, querelam ſuam ad eos detulit, oravitque ut ſe gratia & favore ſuo juvarent apud Domnum. Ea de cauſa Cyrillus Epiſtolam dedit ad Domnum, in qua ipſum monet, ut Senis iſtius lacrymas temperet, eique defenſionis locum præbeat ſecundum morem, id eſt, Domno coram & Epiſcopis qui ei ſubſunt; iis tamen exceptis, quos velut ſuſpectos Petrus recuſabit, ad vitandam judicii nullitatem. Unde diſcimus, a Patriarchis illis ſuſceptam non fuiſſe hujus Epiſcopi querelam, ut de ea cognoſcerent, ſed eam ad Synodum Patriarchalem Antiochenam dimiſiſſe, illic judicandam ſecundum morem: Ergo illa ætate ſuprema erat Synodorum Patriarchalium authoritas: nullus igitur erat locus appellationibus ad Romanum Pontificem.

Reſpondeo, nego conſequens. Licet enim Alexandrinus Patriarcha & Epiſcopus Conſtantinopolitanus cauſam Petri Epiſcopi a Domno injuſte depoſiti ad ſe non traxerint, quia nulla in Epiſcopos Antiocheni Patriarchatus Juriſdictione fruebantur, ſed circumſcriptam ſuarum Diœceſum finibus authoritatem habebant: non tamen inde colligi poteſt ſupremam fuiſſe Synodorum Patriarchalium authoritatem & ab iis ad Romanum Potificem appellari non potuiſſe.

Objectio quinta petitur ex Socrate, *lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 40.* ubi de Cyrillo Hieroſolytano loquens, qui ab Acacio Cæſareæ Epiſcopo, homine Ariano, Epiſcopatu abdicatus, ad majores Judices apellavit, hæc habet: *Atque a Cyrillo ſolo ac primo, perinde ac ſi res apud Laicos Judices ageretur, contra Canonis Eccleſiaſtici conſuetudinem provocatum eſt.* Nullius igitur erant authoritatis ac ponderis in

Eccleſia

Eccleſia Orientali Canones Sardicenſes, de appellationibus Epiſcoporum dejectorum.

Reſpondeo, Socratem non incuſare Cyrillum quod ab Acacii judicio provocaverit ad majorem Synodum. Id enim licitum prorſus erat; ſed quod appellaverit ad Imperatorem, & Libellum ab eo obtinuerit, quo illius cauſæ Reviſio in frequentiori Synodo decernebatur, quod Canonibus Eccleſiaſticis perperam ait repugnare. Ita intelligendum eſſe Socratem patet ex verbis antecedentibus: *Qui* (Cyrillus) *ſimul atque de de gradu eſſet dejectus appellationis Libello ad eos, qui eum dejecerant, miſſo, ad majores judices provocavit. Cui quidem appellationi Conſtantius Imperator ſuffragatus eſt. Atque a Cyrillo ſolo ac primo, perinde ac ſi res apud Laicos Judices ageretur, contra Canonis Eccleſiaſtici conſuetudinem provocatum eſt. Tandem Seleuciam, uti de eo judicium fieret, adventavit.*

Reſpondeo ſecundo, Cyrillum non appellaſſe ad Romanum Pontificem: unde argumentum, quod ex Socrate conficitur, ejus appellationem improbante, non evincit Canones Sardicenſes tunc temporis non fuiſſe receptos in Eccleſia Orientali.

Objicies ſexto in ſecundam partem Propoſitionis: Canones Sardicenſes non obtinebant in Occidente, imperante Gratiano, neque tunc invaluerat appellationum ad Romanum Pontificem uſus: ergo diu poſt Concilium Sardicenſe ea Diſciplina in Eccleſia Occidentali non viguit.

...erato- Gra- ...i Con- ...tio ex- ...atur.

Probatur antecedens. Gratianus Imperator Conſtitutionem generalem edidit juxta poſtulata Synodi Romanæ anno 378. ex omnibus Italiæ Epiſcopis congregatæ, 30. circiter annis poſt Concilium Sardicenſe: qua Conſtitutione forma Judiciorum Eccleſiaſticorum præſcribitur in cauſis Epiſcoporum, qui de Hæreſi ſuſpecti eſſent: Atqui in ea Conſtitutione neque eumdem ordinem tenuit Gratianus quem præſcripſerant Canones Sardicenſes; nec eorum Canonum ullatenus meminit: ergo nondum illi Canones in uſum erant recepti.

Probatur minor. Decrevit ea Conſtitutione Imperator, ut Romanus Pontifex accuſationes contra Epiſcopos factas, Romæ judicaret, cum conſilio 5. aut 7. Epiſcoporum; & ut accuſati ſe coram Apoſtolica Sede ſiſtere tenerentur, dimiſſo Epiſcopatu, a quo dejecti erant; ad idque cogerentur a Præfectis Prætorio, Proconſulibus, aut Vicariis Provinciarum. Secundo, ſi accuſati in remotioribus Provinciis poſiti eſſent, omnis cauſæ cognitio penes Metropolitanum eſſet. Tertio, ſi accuſatus eſſet Metropolitanus, is vel Romam pergere deberet judicandus, aut ad Epiſcopos ſe conferre, quibus Romanus Epiſcopus negotii examen commiſiſſet. Quarto, ſi Metropolitani ſuſpecti eſſent accuſatis, liceret eis vel ad Romanum Epiſcopum provocare, vel ad Concilium quindecim Epiſcoporum finitimorum. Quinto, ne poſt ventilatam, diſcuſſam, terminatamque hoc pacto cauſam, liceret quovis prætextu illius cognitionem inſtaurare. Atqui is judiciorum ordo omnino diverſus ab eo eſt, quem præſcribunt Canones Sardicenſes. Gratianus igitur Imperator nullam rationem habuit iſtorum Canonum.

Probatur major ex ipſiſmet verbis Conſtitutionis laudatæ, quæ habetur in Appendice Codicis Theodoſiani. *Volumus autem*, inquit, *ut quicumque judicio Damaſi, quod ille cum conſilio quinque vel ſeptem habuerit Epiſcoporum, vel eorum, qui Catholici ſunt, judicio, vel conſilio condemnatus fuerit; ſi injuſte voluerit Eccleſiam retentare, ut qui evocatus ad Sacerdotale Judicium, per contumaciam non iviſſet; aut ab Illuſtribus viris Præfectis Prætorio Galliæ atque Italiæ, ſive a Proconſulibus, vel Vicariis authoritate adhibita ad Epiſcopale Judicium remittatur, ut ad Urbem Romam ſub proſecutione perveniat. Aut ſi in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerſerit, omnis cauſæ ejus dictio ad Metropolitæ in eadem Provincia deducatur examen. Vel ſi ipſe Metropolitanus eſt; Romam neceſſario, vel ad eos quos Romanus Epiſcopus judices dederit, ſine dilatione contendat .... Quod ſi vel Metropolitani Epiſcopi, vel cujuſcumque Sacerdotis iniquitas eſt ſuſpecta, vel gratia; ad Romanum Epiſcopum, vel ad Concilium quindecim finitimorum Epiſcoporum liceat provocare: modo ne poſt examen habitum, quod definitum fuerit, integretur.*

Hoc Reſcriptum executioni mandatum eſſe aſſerit Dominus de Marca, anno 381. in cauſa Priſcilliani Hæretici, Inſtantiique Epiſcopi, & Salviani Sectatorum ejus, qui ſententiam damnationis in Synodo Cæſarauguſtana ſubiere. Ergo poſt ſententiam Synodi Romam acceſſerunt, ut Damaſo coram objecta purgarent. Sed ne in conſpectum quidem ejus admiſſi ſunt, teſte Severo Sulpitio, lib. 2. *Hiſtoriæ Sacræ*. Sed poſtea Reſcripto Gratiani miſſa eſt in irritum ſententia Concilii Cæſarauguſtani, Eccleſiiſque ſuis reſtituti ſunt. Gratiano vita functo, Ithacius Epiſcopus Hiſpanus, qui primum adverſus Priſcillianum judicium obtinuerat, Maximum Galliis, Hiſpaniis, & Britanniæ imperantem adiit: ejus nutu Synodus Burdigalæ * convocata eſt, in qua dejectus eſt ab Epiſcopatu Inſtantius. Priſcillianus vero judicium Epiſcoporum fugiens, ad Imperatorem provocavit, audituſque Treveris * capite damnatus eſt a Præfecto Prætorio.

* Bourdeaux.
* Treves.

Reſpondeo, nego primum antecedens, ad cujus probationem diſtinguo majorem: Et illa Gratiani Conſtitutio ſingulares quaſdam Epiſcoporum cauſas ſpectat, concedo: & decernit de omnibus Epiſcoporum cauſis, nego. Itaque ordo ille judiciorum a Gratiano præſcriptus non ſpectabat univerſim omnes Epiſcoporum cauſas, ſed ſolum eorum qui Schiſmati Urſicini pertinaciter adhærebant, tumultuumque ab illo in Eccleſia excitatorum erant participes & conſcii. Id indicant verba ipſa Reſcripti ad Aquilinum Urbis Vicarium dati. *Volumus*, inquit, *ut quicumque judicio Damaſi .... aut eorum qui Catholici ſunt, judicio vel conſilio condemnatus fuerit, &c.* Et certe ſi omnes Epiſcoporum cauſas Reſcriptum illud ſpectaſſet, ſancitam a Nicæna Synodo funditus evertiſſet Diſciplinam, quæ omnium Clericorum & Epiſcoporum ipſorum cauſas, Metropolitani examini ac judicio ſubjacere decrevit. Evertiſſet, inquam, ſanctiſſimæ illius Diſciplinæ leges; ſiquidem Epiſcopo Romano cauſas Epiſcoporum, qui ad illius Diœceſim, ut ſingularis Provinciæ Metropolitanus eſt, non pertinebant, reſervaſſet, quarum penes Italiæ Metropolitanos debuiſſet eſſe cognitio. At ſi Gratianus tam atrox vulnus inflixiſſet Canonibus Nicænis, Epiſcopi Italiæ, quorum caput erat Sanctus Ambroſius, illius Reſcriptum tot laudibus non extuliſſent, quot in illorum Epiſtola ad illum Imperatorem leguntur. *Namque*, inquiunt, *a principio, divino repleti Spiritu, & Sanctorum Apoſtolorum, quorum habetis in veſtro honore ſuffragium, ſervantes in Dominica Religione præceptum, ſtatuiſtis ad redintegrandum corpus Eccleſiæ, quod furor Urſicini, qui honorem arripere eſt conatus indebitum, diverſas ſecuerat in partes, ut authore damnato, cæteriſque quos ad turbarum ſibi incentiva ſociaverat, ſicut oportebat, a perditi conjunctione divulſis, de reliquis Eccleſiarum Sacerdotibus Epiſcopus Romanus haberet examen: ut & de Religione Religionis Pontifex cum conſortibus judicaret, nec ulla fieri videretur injuria Sacerdotio, ſi Sacerdos nulli uſquam profani judicis, quod plerumque contingere poterat, arbitrio facile ſubjaceret. Præclara iſta plane & religioſis Principibus digna ſententia, quæ divino miniſterio plurimum deſerat, nec pateat errori.*

De priori quidem Gratiani Edicto loquuntur, cujus petunt confirmationem.

Idcirco, *inquiunt*, ſtatuti Imperialis non novitatem, ſed firmitudinem poſtulamus.

Hujus autem Reſcripti Imperialis æquitas ex Eccleſiæ tunc temporis ſtatu eluceſcit. Urſinus enimvero ingentem hominum numerum, ac Italorum præſertim Epiſcoporum, ſuis partibus addixerat, qui contra Catholicæ Eccleſiæ pacem, conſpiratione facta nitebantur. Epiſcoporum diverſa ſtudia plebem quoque diverſas in partes diſtrahebant, quod hæreret ſæpe ſæpius ac fluctuaret anceps, quem ut Paſtorem legitimum venerari deberet, an eum quem Urſini factio in Sedem Epiſcopalem intruſerat, an illum quem Catholici Epiſcopi conſecraverant. Malo tam longe graſſanti remedium adhibere conati ſunt opportunum Italiæ Epiſcopi; reſtaurandam ideo veterem Diſciplinam exiſtimarunt, ut ſcilicet authoritas judicii ferendi de cauſis Coepiſcoporum ſuorum, tum Ordinationis vitia, tum mores ſpectantibus, ipſis unice aſſereretur. Verum iſtud reparandæ medium Diſciplinæ periculo obnoxium viſum eſt. Cum enim ex Italiæ Epiſcopis plurimi Urſini partibus ſtuderent & commodis, merito Patres formidarunt ne Schiſmatici eadem in cauſa

ſa actores frequenter eſſent ac Judices, ſi Epiſcoporum cauſæ ad Coepiſcopos ſine diſcrimine traherentur. Arbitrati ſunt itaque ſeligendos eſſe ex Eccleſia judices, qui diſſenſiones illas authoritate ſua ſopirent, compeſcerent Schiſmata, & Paſtores legitimos Eccleſiis reſtituerent. Porro cum Damaſi Romani Pontificis Canonica electio & morum integritas univerſæ Eccleſiæ probatæ fuiſſent, & ipſorum Imperatorum ſuffragio confirmatæ; æquitatis eſſe exiſtimaverunt Italici Concilii Patres ſi Schiſmaticorum judicium Damaſo deſerrent, non ſolum ex ſententia Synodi, verum etiam Imperatoris authoritate ac Reſcripto eam ob rem impetrato; ut utraque poteſtate, Eccleſiaſtica & Imperatoria concurrente, facilius ad officium revocari poſſent Schiſmatici pertinaces. At quia non æqualiter ubique graſſatum erat malum, nec Urſini factio in regionibus ultramontanis, aut in Africa æque obtinuerat, ac in Italia; alias ſervandæ in illis Eccleſiis unitatis paciſque vias iniverunt Itali Antiſtites, nihilque ab Epiſcopis metuentes gratiæ erga Urſinum ejuſque partiarios, cauſarum Epiſcopalium cognitionem penes Metropolitanos, ſecundum ſacras Nicæni Concilii regulas eſſe decreverunt.

Itaque non mirum, quod Canonum Sardicenſium Gratianus in ſuo Reſcripto non meminerit, quia Concilium Sardicenſe formam Judiciorum Eccleſiaſticorum præſcribit in omnibus cauſis Epiſcoporum, qui a ſuis Metropolitanis & Synodis Provincialibus depoſiti, ad Romanum Pontificem appellabant. At Gratiani Conſtitutio præſcribit ſolum formam judiciorum Eccleſiaſticorum in cauſis Epiſcoporum, quas Urſini Schiſma pepererat.

Præterea, evidens eſt ex Epiſtola Epiſcoporum Italiæ, qua laudatam Conſtitutionem a Gratiano poſtulant, illam datam eo conſilio non fuiſſe, ut nova judiciorum Eccleſiaſticorum forma inſtitueretur in omnibus Epiſcoporum cauſis, ſed ut appellationes, vel evocationes hujuſmodi cauſarum ad ſæcularia tribunalia prohiberentur, cujuſmodi evocationum & appellationum peſſima dabant exempla Schiſmatici ex Urſini factione Epiſcopi, in Romani Pontificis judicio non acquieſcentes. *Quia*, inquiunt, *veſtra judicio Tranquillitatis probata eſt innocentia memorati fratris noſtri Damaſi, integritas prædicata eſt, Iſaac quoque ipſe, ubi ea quæ detulit probare non potuit, meritorum ſuorum ſortem tulit: quæſumus Clementiam veſtram, ne rurſus in plurimis cauſis videamur oneroſi, ut jubere Pietas veſtra dignetur, quicumque vel ejus, vel noſtro judicio, qui Catholici ſumus, fuerit condemnatus, atque injuſte voluerit Eccleſiam retinere, vel vocatus a Sacerdotali Judicio per contumaciam non adeſſe, ſeu ab Illuſtribus Viris Præfectis Prætorio Italiæ veſtræ, ſive a Vicario accitus, ad Urbem Romam veniat. Aut ſi in longinquioribus partibus hujuſmodi emerſerit Quæſtio, ad Metropolitani per locorum judicia deducatur examen. Vel ſi ipſe Metropolitanus eſt, Romam neceſſario, vel ad eos, quos Romanus Epiſcopus judices dederit, contendere ſine dilatione jubeatur. Ita ut qui depoſiti fuerint, ab ejus tantum civitatis finibus ſegregentur, in qua geſſerint Sacerdotium, ne rurſus impudenter uſurpent, quod jure ſublatum ſit .... Quicumque vero ita meruerit excludi, ſileat, & quieſcat.*

Et infra: *Memoratus Frater noſter Damaſus, quoniam in ſua cauſa veſtri tenet inſigne judicii, non fiat inferior his,* * *quibus etſi æqualis eſt munere, prærogativa tamen Apoſtolicæ Sedis excellit, ut judiciis publicis videatur eſſe ſubjecti quibus Sacerdotale caput lex veſtra ſummovit.*

* *Id eſt, Epiſcopis.*

Quod autem ait Dominus de Marca, illud Gratiani Edictum executioni mandatum eſſe in cauſa Priſcilliani Hæretici, verum non videtur. Immo aliud Reſcriptum dedit Gratianus in gratiam Priſcillianiſtarum priori plane contrarium, quod eluceſcet, ſi unum cum altero conſeramus. Prius nempe, quod contra Urſinum, ſive Urſicinum datum eſt, juriſdictioni Eccleſiaſticæ proſpicit, ſuaque authoritate rebelles adigit Imperator ad illius venerationem & obſequium. *Qui vocatus*, inquit, *ad Sacerdotale Judicium per contumaciam non iviſſet, aut ab Illuſtribus viris Præfectis Prætorio Galliæ, atque Italiæ, ſive a Proconſulibus, vel Vicariis, authoritate adhibita, ad Epiſcopale Judicium remittatur.* Præterea judicum negligentiæ, aut impietati ſuccenſet Imperator, qui latas ab Epiſcopis, in Eccleſiaſticis negotiis, ſententias executioni mandari non curaverant. *Noſtrorum videlicet judicum ſocordia fretus, qui privata gratiæ imperialia præcepta condonant, & Religionem quam nos jure veneramur, quam fortaſſe ipſi negligunt, inquietari patienter accipiunt.* Tertio minas adhibet, eorum ut excitet vigilantiam. *Niſi omnes, ut nominatim Juſſionis noſtræ ſumma complectitur, vel quos turbas ejuſmodi molientes ſanctorum Epiſcoporum Concilia conſenſu oſtenderint, ultra centeſimum milliarium ab Urbe depuleris...... Piaculum neglectæ ſanctionis incurres.* Denique Concilium Italiæ, cujus caput erat Sanctus Ambroſius, hoc ab Imperatore Edictum poſtulavit, & impetravit. At Reſcripto poſteriori Juriſdictionem Eccleſiaſticam non fovet Gratianus, ſed evertit: illud non concedit Epiſcoporum votis, ſed Hæreticorum, quos reſtitui Eccleſiis a quibus pulſi erant, edicit reſciſſa Concilii Cæſarauguſtani ſententia. *Ita* (inquit Severus Sulpitius, lib. 2. Hiſtoriæ) *corrupto Macedonio tum Magiſtro Officiorum, Reſcriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius decreta erant, reſtitui Eccleſiis jubebantur.* Non itaque Reſcriptum iſtud pro Priſcilliano, prioris executio, immo potius revocatio dici debet.

Objicies ſeptimo. Siricius Pontifex Maximus agnovit ſupremam Conciliorum Provincialium authoritatem, cui inferiorem eſſe ſaſſus eſt poteſtatem Romani Epiſcopi: ergo ejus ætate appellationes Epiſcoporum dejectorum a Synodis Provincialibus ad Romanum Pontificem, non erant ex Diſciplina & uſu Eccleſiæ.

Ex Epiſtola Si[...] cii Pon[...] Max. a[...] Anyſiu[...] non [...] colligi[...] ſupre[...] fuiſſe C[...] ciliorum Provin[...] cialium [...] auctori[...] tem. Inan[...] Launoj[...] argum[...] tum.

Probatur antecedens ex Epiſtola Siricii ad Anyſium Theſſalonicenſem, & cæteros Illyrici Epiſcopos a Concilio Capuenſi ad cognoſcendum de errore Bonoſi Hæretici deputatos. *Cum*, inquit, *hujuſmodi fuerit Concilii Capuenſis judicium, ut finitimi Bonoſo atque ejus accuſatoribus judices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum Epiſcopo Theſſalonicenſi de ejus factis vel cognoſcerent, advertimus, quod nobis judicandi forma competere non poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie Synodus, recte de iis quæ comprehendit veſtrorum ſcriptorum ſeries decerneremus. Veſtrum eſt igitur, qui hoc recepiſtis judicium, ſententiam ferre de omnibus...... Vicem enim Synodi recepiſtis, quos ad examinandum Synodus elegit.* Et infra: *Ideo primum eſt ut ii judicent, quibus judicandi facultas eſt data. Vos enim totius, ut ſcripſimus, Synodi vice decernitis; nos quaſi ex Synodi authoritate judicare non convenit........ Unde veſtram normam expectamus ſententiæ.* Agnoſcit itaque Siricius, ſe non poſſe judicare de cauſa, quam Synodus Provincialis ſelectis Epiſcopis judicandam demandavit.

Reſpondeo, Summum Pontificem Siricium non ſcripſiſſe, poteſtatem ferendi in Bonoſi cauſa judicii ſibi non convenire, ſed conveniens non eſſe dignitati ſuæ Sedis, ut cauſæ illius cognitionem ſuſciperet, poſtquam delegati eſſent a Concilio judices; quia videretur, non ſuprema authoritate & a Chriſto immediate accepta, ſed mutuatitia, & demandata a Synodo judicare. Cæterum ſe judicaturum aſſerit, ſi cauſa adhuc integra eſſet, id eſt, ſi ejus cognitionem non ſuſcepiſſet, aliiſque commiſiſſet Synodus. Verum poſtquam a Synodo judicium iſtius cauſæ Macedoniæ Epiſcopis & in primis Anyſio Theſſalonicenſi demandatum eſt, ipſos debere primam illius conteſtationem excipere, primamque inſtruere cognitionem; innuens ultimam cognitionem ſe ſuſcepturum, confirmando illorum ſententiam, & Bonoſi appellationem, ſi forte ad Sedem Apoſtolicam provocaverit, judicando. Id unum ſignificant hæc verba: *Nam ſi integra eſſet hodie Synodus, recte de iis quæ comprehendit veſtrorum ſcriptorum ſeries decerneremus...... Ideo primum eſt ut ii judicent, quibus judicandi facultas eſt data. Vos enim totius Synodi vice decernitis: nos quaſi ex authoritate Synodi judicare non convenit.*

Confirmatur hæc reſponſio ex iis quæ Sanctus Ambroſius ſcripſit ad Theophilum Alexandrinum Epiſcopum, quem Capuana Synodus delegaverat, ut diſſidia Eccleſiæ Antiochenæ componeret. Si enim agnoſcit Ambroſius Theophilum, quamvis Concilii delegatio-

gatione ornatum, nihil decernere debere inconſulta Sede Apoſtolica, ad quam referendum ſcribit, quod ſua cum Synodo hac in cauſa judicaverit, ut illius authoritate confirmetur: quanto magis exiſtimandum eſt Epiſcopum Theſſalonicenſem, qui Romani Pontificis Vicarius erat, ſupremum judicem non fuiſſe in cauſa Bonoſi, quantumcumque ipſi eſſet a Synodo Capuenſi judicandi poteſtas demandata? En verba Sancti Ambroſii ad Theophilum ſcribentis: *Sane referendum arbitramur ad ſanctum Fratrem noſtrum Romanæ Sacerdotem Eccleſiæ; quoniam præſumimus ea te judicaturum, quæ etiam illi diſplicere nequeant: ita enim utile erit conſultum ſententia, ita pacis & quietis ſecuritas, ſi id veſtro ſtatuatur Concilio, quod communioni noſtræ diſſenſionem non afferat; ut nos quoque accepta veſtrorum ſerie ſtatutorum, cum id geſtum eſſe cognoverimus quod Eccleſia Romana haud dubie probaverit, læti fructum hujus examinis adipiſcamur.*

Confirmatur ſecundo eadem reſponſio ex iis quæ poſt damnationem Bonoſi, & Siricii Pontificatum, ſub Innocentio I. ejuſdem Hæreſiarchæ occaſione contigerunt. Cum enim factio a Bonoſo in Macedonia excitata, aliquos adhuc poſt ejus damnationem tumultus illa in Provincia foveret: tantum abeſt ut illarum Eccleſiarum Epiſcopi ſupremos ſe judices Bonoſi & partiariorum ejus exiſtimaverint, & ut tales ſe geſſerint; quin immo datis ad Innocentium Primum per Vitalem Diaconum literis, illius velut Capitis & Doctoris Eccleſiæ univerſæ rogarunt ſententiam ſuper controverſiis, quæ animos occaſione Bonoſi varia in ſtudia diſtrahebant. Id conſtat ex Epiſtola 22. Innocentii ad Rufum Anyſii in Sede Theſſalonicenſi Succeſſorem, & ad alios Epiſcopos Macedoniæ data: *Adverti*, inquit, *Sedi Apoſtolicæ, ad quam Relatio, quaſi ad caput Eccleſiarum miſſa currebat, aliquam fieri injuriam, cujus adhuc in ambiguum ſententia duceretur. Unde de quibus jamdudum ſcripſiſſe memini, nunc iterare formam argumentis evidentioribus, Relationis veſtræ geminata percontatia compellit.*

Confirmatur tertio eadem reſponſio. Qui abrogavit decretum Concilii, non exiſtimavit Sedis ſuæ authoritatem eſſe Concilii authoritate inferiorem: Sed Innocentius I. abrogavit decretum ab Anyſio & Epiſcopis Macedoniæ in cauſa Bonoſi editum poſt delegationem Capuenſis Concilii: non exiſtimavit itaque Romani Pontificis authoritatem eſſe inferiorem authoritate Conciliorum Capuenſis, vel Illyrici, aut illis æqualem.

Probatur minor. Cum enim Concilium Macedoniæ ordinatos a Bonoſo, pro bono Eccleſiaſticæ pacis, recipiendos in Clerum ſanciviſſet, de Canonum ſeveritate hac in cauſa diſpenſans; Innocentius I. decretum illud, quod perturbatis Eccleſiæ temporibus prudenter ediderant illi Antiſtites, in irritum miſit, ut conſtat ex Epiſtola ſupra laudata. *Anyſii fratris quondam noſtri, aliorumque Conſacerdotum, ſumma deliberatio hæc fuit, ut quos Bonoſus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum, ſic ordinati reciperentur ...... Jam ergo quod pro remedio ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe; ac fuiſſe Regulas veteres, quas ab Apoſtolis vel Apoſtolicis viris traditas Eccleſia Romana cuſtodit, cuſtodiendaſque mandat his qui eam audire conſueverunt. Sed neceſſitas temporis id fieri magnopere poſtulabat. Ergo quod neceſſitas pro remedio invenit, ceſſante neceſſitate, debet utique ceſſare pariter quod urgebat: quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.*

Ex his omnibus colligitur illius argumenti vanitas, quod tanta pompa oſtentat Joannes Launojus, Epiſtolarum Parte 1.

Objicies octavo. Ex Epiſtola Innocentii I. ad Victricium Rothomagenſem Epiſc. cap. 3. colligitur cauſas Epiſcoporum fuiſſe tunc temporis penes Epiſcopos ejuſdem Provinciæ, ab illis ultimo judicio terminandas, ſecundum Nicænam Synodum: Majores ſolum cauſas ad Sedem Apoſtolicam referri debuiſſe: atqui Relatio illa majorum cauſarum ad Sedem Apoſtolicam, poſt Judicium Epiſcopale non nitebatur Canonibus Synodi Sardicenſis, ſed Nicænæ: Ergo nec Innocentii ævo recepti erant Canones Sardicenſes, nec ille Sedis ſuæ jura ab illis Canonibus arceſſebat; nec tunc invaluerat in Eccleſia Occidentali appellationum uſus.

Probatur major ex verbis illius Epiſtolæ, quæ ſic habet: *Si quæ cauſæ vel contentiones inter Clericos tam ſuperioris, quam inferioris ordinis, fuerint exortæ, ut ſecundum Nicænam Synodum congregatis ejuſdem Provinciæ Epiſcopis jurgium terminetur, nec alicui liceat [ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri] relictis his Sacerdotibus, qui in eadem Provincia Dei Eccleſiam divino nutu gubernant, ad alias convolare Provincias. Quod ſi quis forte præſumpſerit & ab officio Clericatus ſubmotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem Majores cauſæ in medium fuerint devolutæ, ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt judicium Epiſcopale referantur.*

Confirmatur ex facto ipſius Innocentii I. qui cum Bubali & Tauriani in Synodo Macedoniæ damnatorum cauſam retractaſſet, de illa novitate graviter conqueſti ſunt illius Provinciæ Epiſcopi. Quid porro egit Summus Pontifex ut tam gravibus ſatisfaceret querimoniis? Protulitne authoritatem Canonum Sardicenſium? Laudavit Anteceſſorum ſuorum conſuetudinem? Nequaquam. Solam æquitatem prætendit, ſcribens veritatem magis ſpleneſcere cum exagitatur. At Canones Sardicenſes non omiſiſſet, ſi tunc in uſu fuiſſent: Aut certe, majorum conſuetudinem laudaſſet, ſi ea viguiſſet conſuetudo retractandi judicia Conciliorum Provincialium. Igitur Innocentii ævo nondum ea conſuetudo invaluerat.

Major conſtat ex ipſis Innocentii verbis in Epiſtola 7. ad Epiſcopos Macedoniæ. *Grave*, inquit, *non oportuit videri piiſſimis mentibus veſtris cujuſcumque retractari judicium quia veritas exagitata ſæpius, magis ſplendeſcit in luce; & pernicies revocata in judicium gravius, & ſine illius qui primus judicavit, Pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus eſt, juſtitiam ſæpius recenſeri.*

Reſpondeo, Nego majorem prioris argumenti. Colligitur enim ex illa Innocentii I. Epiſtola, cauſas Epiſcoporum ad Synodos Provinciales deferri debere quantum ad primam cognitionem, non vero tamquam ad ultimos ſupremoſque judices, a quorum ſententia appellari non poſſit. Nego etiam minorem: Illa namque verba [*ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri*] Privilegium indicant in Concilio Sardicenſi confirmatum, quod juriſdictionis illam plenitudinem Romano Pontifici aſſeruit, decernendo ut Epiſcopis a ſententia Metropolitanorum ad Romani Epiſcopi tribunal liceret appellare. Nam in Concilio Nicæno ne verbum quidem extat his de rebus.

Ad Confirmationem, Diſtinguo minorem: Canones Sardicenſes non omiſiſſet, ſi neceſſaria fuiſſet eorum allegatio, concedo; ſi non fuiſſet neceſſaria, nego. Non erat autem neceſſe ut Innocentius I. ad Epiſcopos Macedoniæ illa de cauſa ſcribens, Canones Sardicenſes laudaret, quia novum examen cauſæ Bubaliani, Tauriani ab ipſo fieri poſſe, novamque proferri ſententiam non inficiabantur, nec ægre ferebant cauſam illam ab ipſo retractari: quinimmo querimonias ſuas contra utrumque ad Summum Pontificem direxerant, ſemel & iterum, ut teſtatur Innocentius in Epiſtola ad ipſos data; *Mora*, inquit, *Coepiſcoporum noſtrorum Maximiani & Eumenii, vel potius importunitas temporum fecit ut vos iteraretis de Bubalio & Tauriano querimoniam, & nos iterum in homines perditiſſimos inſurgeremus.* Cur enim ambo ad Romanum Pontificem querelas contra dictos Epiſcopos ſuas direxiſſent, niſi ipſum judicem agnoviſſent in cauſis Epiſcoporum Synodis Provincialibus ſuperiorem? Præterea, qua ratione conqueri potuiſſent de retractata Bubaliani & Tauriani cauſa? Siquidem illorum Metropolitanus, nempe Rufus Theſſalonicenſis ad quem Innocentii Epiſtola directa eſt, Sedis Apoſtolicæ per Macedoniam Vicarius erat ea lege Illyrici Eccleſiis præfectus, ut gravioribus de cauſis, difficilioribuſque negotiis ad Summum Pontificem referret. Quomodo itaque ægre tuliſſent Epiſcopi illi, ut cauſa a Vicario Romani Pontificis judicata, ab ipſo Romano Pontifice retractaretur? Non

igitur

igitur hac de re conqueſti erant apud Innocentium Macedoniæ Epiſcopi : ſed de nova Bubaliani, Tauriani audacia, qui literas Pontificias ſuppoſuerant, iiſque gloriabantur inſolentius, ut ſe Sedis Apoſtolicæ communione frui, plebibus imponerent. Id patet ex ipſa Innocentii I. Epiſtola. *Verum*, inquit, *illud video moviſſe animos veſtros, quod in multis Bubalius fallaciis ſæpe deprehenſus objeceret exemplaria fictarum quaſi a nobis Literarum ; cum pro conſuetudine hominis nihil quod proferret, jam Fide digniſſimum videretur.*

Eccleſiæ Africanæ ſententia ac Diſciplina circa Epiſcoporum appellationes.

Objectio nona ducitur ex contentione Eccleſiæ Africanæ cum Zoſimo, Cœleſtino, & Boniſacio Romanis Pontificibus, circa jus appellationum. Iſtud enim Sedi ſuæ vindicabant illi Pontifices: contra vero Antiſtites Africani, quos inter eminebat S. Auguſtinus, jus illud impugnabant. Itaque tunc temporis non erant recepti in Eccleſia Africana Canones Sardicenſes, neque invaluerat appellationum uſus.

Probatur antecedens, exponendo illius controverſiæ ſtatum, progreſſum, & exitum. Cum celebranda eſſet Synodus Carthagine, ad quam ex cunctis Africanæ Eccleſiæ Provinciis convenire deberent Epiſcopi; Zoſimus Pontifex Legatos Apoſtolicos miſit in Africam eum mandatis ad illius regionis Synodum perferendis. Hi erant Fauſtinus Epiſcopus Potentinus in Piceno, Philippus & Aſellus presbyteri. Quatuor acceperant in mandatis, cum Africanis Epiſcopis agenda. Primum de appellationibus Epiſcoporum ad Romanum Pontificem. Secundum, ne ad Comitatum, id eſt ad Aulam, Epiſcopi importune navigarent. Tertium, de tractandis Presbyterorum & Diaconorum cauſis apud finitimos Epiſcopos, ſi a ſuis excommunicati perperam fuiſſent. Quartum, de Urbano Epiſcopo excommunicando, vel etiam Romam evocando, niſi ea, quæ videbantur corrigenda, corrigeret; id eſt, niſi Apiarium Presbyterum ſuum, qui de ſententia exauthorationis in ſe lata provocaverat ad Apoſtolicam Sedem, gradui ſui reſtitui pateretur. Iſta conſtant ex Epiſtola Synodali Concilii Africani ad Bonifacium Papam, inſerta Codici Canonum Eccleſiæ Africanæ cap. 134.

. Quoad primum caput, ſcilicet appellationes Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam, Zoſimus eas authoritate Nicænorum Canonum inniti profitebatur, ut patet ex Commonitorio, quod ſuis tradidit Legatis, & quod cap. 3. Concilii Carthaginenſis VI. refertur. *Ita dixerunt*, inquit, *in Concilio Niceno, cum de Epiſcoporum appellatione decernerent : Placuit autem ut ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, &c.* Recitat integrum canonem ſeptimum concilii Sardicenſis, quem ſupra retulimus, Sardicenſes canones appellans Nicænos, ob rationes alias adductas. Interim Africani Epiſcopi, qui canonem illum non reperiebant in exemplaribus Nicæni concilii a Cæciliano Carthaginenſi Epiſcopo, qui Nicænæ Synodo interfuerat, in Africam delatis, reſponderunt dubios eſſe canones a Fauſtino prolatos: decreverunt autem mittendos eſſe Legatos ad Epiſcopos Alexandrinum & Conſtantinopolitanum, quorum in Eccleſiis authentica Nicæni Concilii exemplaria eſſe dicebantur, ut agnoſci poſſet an revera hi Canones ad Nicænam Synodum pertinerent. Tum etiam decreverunt, monendum de hoc eſſe Bonifacium Papam Zoſimi ſucceſſorem, ut & ipſe curam quoque ſuam in conquirendis veris exemplaribus Nicæni Concilii adhiberet. Polliciti ſunt tamen, ſe obedituros huic Canoni, ſi conſtaret a Nicæna Synodo eſſe ſancitum : ſin minus, de hoc negotio in ſequenti Concilio acturos. Interim ſtatuerunt, juxta quod cenſuerat S. Auguſtinus, ut Canon de Appellationibus Epiſcoporum executioni mandaretur, donec de Canonibus Nicænis conſtitiſſet. Hæc omnia patent tum ex Actis Concilii VI. Carthaginenſis, tum ex Epiſtola Synodica ad Bonifacium : Sic enim Alypius Tagaſtenſis Epiſcopus, Legatus Provinciæ Numidiæ, cap. 4. Concilii Carthaginenſis : *De hoc jam ſuperioribus etiam literis Concilii noſtri reſcripſimus, & id nos ſervaturos profitemur, quod in Nicæno Concilio conſtitutum eſt. Adhuc tamen me movet, quoniam cum inſpiceremus Græca exemplaria hujus Synodi Nicænæ, iſta ibi, neſcio qua ratione, minime invenimus. Unde petimus Venerationem tuam, ſancte Papa Aureli, ut quia hoc authenticum Concilium Nicænum in Urbe dicitur eſſe Conſtantinopolitana, aliquos cum ſcriptis tuæ Sanctitatis mittere digneris : & non ſolum ad ipſum S. Fratrem noſtrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum ; ſed etiam ad Alexandrinum, & Antiochenum venerabiles Sacerdotes, qui hoc nobis Concilium cum ſubſtipulatione literarum ſuarum dirigant, ut omnis poſtmodum ambiguitas auferatur : quia nos, ita ut Frater Fauſtinus attulit, minime invenimus. Iſta tamen nos tantiſper ſervaturos, ut antea dixi, donec integra exemplaria veniant, profitemur. Petendus eſt autem literis noſtris & venerabilis Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus Bonifacius, ut ipſe quoque dignetur ad memoratas Eccleſias aliquos mittere, qui eadem exemplaria prædicti Nicæni Concilii, ſecundum ejus poſſint ſcripta proferre.* Et poſtquam Canon alter Sardicenſis recitatus eſſet, Sanctus Auguſtinus Numidiæ Legatus dixit: *Et hoc nos ſervaturos profitemur, ſalva diligentiori inquiſitione Concilii Nicæni.*

. Et cap. 8. Fauſtinus Apoſtolicæ Sedis Legatus, ait: *Ergo, ut placet nobis, & Beatitudini veſtræ, ad ſanctum & venerabilem Eccleſiæ Romanæ Bonifacium Epiſcopum veſtra ſcribere dignetur Sanctitas, ut & ipſe, quod Sanctus Auguſtinus ſtatuere dignatus eſt, deliberare poſſit, utrumnam & hoc reticendum ſit, an concedendum, hoc eſt, de Appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubium venit de hoc capitulo, juſtum eſt ut beatus Romanæ Sedis Epiſcopus informari debeat, ſi tamen in approbatis Canonibus hoc inveniri poſſit.*

Eadem ſcribunt Africani Patres in Epiſtola ad Bonifacium Zoſimi ſucceſſorem. Ipſum tamen monent, intelligere etiam Sanctitatem ejus prorſus iniquum eſſe, ut Afri typhum iſtum patiantur, ſi conſtiterit Canones illos abeſſe a Nicæna Synodo : tametſi, ut ajunt, in Italia cuſtodiatur, quod Canonibus prolatis ſtatutum eſt. *Hæc utique*, inquiunt, *uſque ad adventum veriſſimorum exemplarium Nicæni concilii, inſerta geſtis ſunt : quæ etſi, quemadmodum ipſo, quod apud nos fratres ex Apoſtolica Sede directi alligaverunt, commonitorio continerentur, eoque ordine vel apud vos in Italia cuſtodirentur, nullo modo nos talia, qualia commemorata jam nolumus, vel tolerare cogeremur, vel intolerabilia pateremur. Sed credimus, adjuvante miſericordia Domini Dei noſtri, quod tua Sanctitate Romanæ Eccleſiæ præſidente non ſumus jam iſtum typhum paſſuri ; & ſervabuntur erga nos ea, quæ, nobis etiam non diſſerentibus, cuſtodiri debeant, cum fraterna charitate, qua ſecundum ſapientiam atque juſtitiam, quam Tibi donavit Altiſſimus, etiam ipſe perſpicis eſſe ſervanda, ſi forte aliter ſe habent Canones Concilii Nicæni.*

Narrant tandem quam benigne egerint cum Apiario in gratiam Apoſtolicæ Sedis : *Apiarius Presbyter, de cujus ordinatione & excommunicatione fuerat exortum, non ſolum Siccenſi, verum etiam toti Africanæ Eccleſiæ non leve ſcandalum, de omnibus erratis ſuis veniam petens, Communioni eſt reſtitutus. Prior autem Coepiſcopus noſter Siccenſis Urbanus, quod in eo corrigendum viſum eſt, ſine ulla dubitatione correxit. Quia vero paci & quieti Eccleſiæ non tantum in præſens, ſed etiam in poſterum proſpiciendum fuit, quoniam talia multa præceſſerant, ut vel ſimilia, vel etiam graviora deinceps præcaveri oporteret : Placuit nobis, ut de Siccenſi Eccleſia, retento ſcilicet honore gradus ſui Presbyter removeretur Apiarius : & accepto epiſtolio, ubicumque alibi vellet, & poſſet, Presbyteri munere fungeretur.*

Interim Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, & Atticus Conſtantinopolitanus ad Africanos Epiſcopos miſerunt exemplaria Canonum XX. Concilii Nicæni, inter quos non extabat ille quem Zoſimi juſſu Fauſtinus protulerat : parum tamen id profuit. Nam Cœleſtinus Pontifex, qui Bonifacio ſucceſſerat, non multo poſt admiſit appellationem Apiarii Presbyteri, ob nova crimina iterum ab Epiſcopo ſuo depoſiti, eumque reſtituens, Legatum in Africam, pro executione reſtitutionis, Fauſtinum miſit ; atque hoc agendi modo violaſſe viſus eſt Canones non tantum Nicænos, ſed & Sardicenſes, qui Presbyterorum appellationem prohibebant. Congregato Concilio Africano, nihil non egit Fauſtinus, ut Apiarius communioni gra-

Google

graduique ſuo reſtitueretur, aſſerens Eccleſiæ Romanæ privilegia: Sed incaſſum laboravit. Cum enim Concilium canſæ cognitionem ſuſcepiſſet, convictus eſt Apiarius propria confeſſione, præſente Fauſtino. Hæc ex Epiſtola Africanorum Patrum ad Cœleſtinum Pontificem Maximum conſtant. *Adveniente*, inquiunt, *ad nos ſancto Fratre & Coepiſcopo noſtro Fauſtino, Concilium congregavimus, & credidimus ideo eum illo miſſam, quoniam ſicut per ejus operam Presbyterio ante redditus fuerat* (Apiarius) *ita aunc poſſet de tantis criminibus u Tubrucenis objectis, eo laborante purgari: cujus taata ac tam immania flagitia noſtri Coacilii examen invenit, ut & memorati* (Fauſtini) *patrocinium potius quam judiciam, ac defenſoris magis operam, quam diſceptatoris juſtitiam ſaperurent. Nam primum quantum obſtiterit Congregationi* (Fauſtinus) *diverſas injurias ingerendo, quaſi Eccleſiæ Romaaa aſſerens privilegia, & volens eum u nobis in communionem ſuſcipi, quem tuu Sanctitus credens uppellaſſe* [*quod probare noa potait*] *Communioni reddiderat, quod minime tamen licuit, quod etiam geſtorum ex lectioae melius cognoſces. Triduano tamen laborioſiſſimo agitato judicio, eum eidem diverſa objecta affictiſſimi quæreremus; vel moras Coepiſcopi noſtri Fauſtini, vel tergiverſationes ipſius Apiarii, quibus aefandas turpitudines occulere conatur, Deus judex juſtus, fortis, & longanimis, magno impendio reſecavit. Tetriore quippe ac putridiore obſtinatione compreſſa, qua tantum lividum cœnum impudentia negationis volebat obruere, Deo noſtro ejus conſeientiam coarctante, repeate in coafeſſioaem cunctorum objectorum flagitiorum doloſus necator erupit.*

Rogunt ſubinde Cœleſtinum I. ne deinceps appellationes hujuſmodi Presbyterorum, immo nec Epiſcoporum recipiat, quia Nicæni Concilii Canonibus adverſantur: tantum abeſt, ut quæ pro iſtarum appellationum tuitione laudaverunt Fauſtinus, in germanis exemplaribus reperiri potuerint. *Impendio deprecamur*, inquiunt, *ut deinceps ad veſtras aures hinc venientes non faciliue admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultru velitis excipere; quiu hoc etiam Nicuno Concilio definitum facile advertet Venerabilitas taa. Nam etſi de iaferioribus Clericis, vel Laicie, videtur ibi prucaveri, quanto magis hoc de Epiſcopis voluit obſervari, ae in ſua Provinciu Communione ſuſpeaſi u tua Sanctitate vel feſtinato, vel præpropere, vel indebite videaatur communioni reſtitui? Presbyterorum quoque & ſequentium Clericorum improba refugia, ſicuti te dignum eſt, repellat Sanctitas tua: quia & nulla Patrum definitione hoc Eccleſiæ derogatum eſt Africana, & Decreta Nicana, ſive inferioris ordinis Clericos, ſive ipſos Epiſcopos, Metropolitanis ſuis upertiſſime commiſerunt. Prudeatiſſime enim, juſtiſſimeque providerunt, quæcumque negotia in ſuis locis, abi orta ſunt, finienda, nec unicuique Provinciu gratiam Sancti Spiritus defuturam, qua æquitas a Chriſti Sacerdotibus & prudenter videatur, & conſtaatiſſime teneatur: maxime quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſas fuerit Cognitorum, ad Conciliu ſau Provinciæ, vel etiam Univerſale provocare.*

Et infra: *Aat quomodo ipſum Tranſmarinum Judicium ratum erit, ad quod teſtium neceſſaria perſonæ, vel propter ſexut, vel propter ſeaectutis iafirmitatem, multis aliis intervenientibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam ut uliqui tumqaam a tuæ Sanctitatis latere mittantur, nulla invenimus Patrum Synodo conſtitutum: quia illud quod pridem per eumdem Coepiſcopum noſtrum Fauſtinum, tamquam ex parte Nicani Concilii, exinde tranſmiſiſtis, in Conciliis verioribus, quu accipiuntur Nicuna, a S. Cyrillo Coepiſcopo noſtro Alexandrinu Eccleſia, & a venerabili Attico Conſtantinopolitano Antiſtite, ex authentico miſſis, qaæ etiam ante hoc venerabilis memoriæ Bonifacio Epiſcopo prædeceſſori veſtro a nobis tranſmiſſa fuat, in quibus tale aliqaid non potuimus reperire.*

Orant præterea Summum Pontificem, ne Clericos mittut executores ſuorum Decretorum, quomodo Fauſtinum miſerat. *Executores etiam Clericos veſtros, quibaſque petentibus nolite mittere, ne ſumoſum typhum ſaculi in Eccleſiam Chriſti, quu lucem ſimplicitutis & humilitutis diem, Deum videre cupientibus pruſert, videumur inducere.* Denique ſecuros ſe ajunt, quod probitas, & Apoſtolica Summi Pontificis moderatio Fauſtinum in Africa non ulterius patietur, ſed Romam quantocyus revocabit. Ex his omnibus conſtat, Eccleſiam Africanam jus Appellationum ad Summum Pontificem non agnoviſſe, neque appellandi morem adhuc invaluiſſe apud Africanos Epiſcopos Initio quinti ſæculi.

Reſpondent Viri Eruditi cum eminentiſſimis doctiſſimiſque Cardinalibus Bellarmino, Baronio, & Perronio, Africanos Epiſenpos non improbaſſe jus Appellationum quoad ſubſtantiam ipſam rei, ſed tantum quoad modum illas proſequendi, ſive nimiam facilitatem Pontificum in recipiendis hujuſmodi appellationibus, non Epiſcoporum dumtaxat, ſed Presbyterorum, illoſque, eauſu plerumque indiſcuſſa, reſtituendi in communionem, & priſtinam dignitatem. Idque his verbis ſignificari contendunt: *Ne in ſua Provincia communione ſuſpeaſi, a tua Sanctitute, vel feſtinato, vel præpropere, vel indebite videantur communioni reſtitui.*

Baronius ad ann. Ch. 419. Tom.5. Annal. *Perronius*, cap.52. Replicæ ad Sereniſſ. Magnæ Britunniæ Regem.

Verum hæc ſolutio facile everti poteſt, ae oſtendi Africanos Epiſcopos jus appellationum, quoad ſubſtantiam. ipſam rei, Romano Pontifici denegaſſe. Volunt namque perſuad[illegible] Cœleſtino Primo, illum non debere ſuſeipere Appellationes Epiſcoporum, aut Presbyterorum Africæ: primo, quia hæc Diſeiplina repugnat aperte Definitionibos Concilii Nicæni. *Hoc etiam Concilio Nicæno definitum facile advertet Venerabilitas tua* [inquiunt, *& Deereta Nicuna, ſive inferioris ordiais Clericos, ſive ipſos Epiſcopos, Metropolitanis ſuis apertiſſime commiſerunt*. Secundo, quod nulla proferri poſſit lex Eccleſiaſtica, quæ jus eripuerit Africanæ Eccleſiæ, cauſas Epiſcoporum finiendi. *Nallu Patrum definitione hoc Eccleſiæ derogatum eſt Africanæ*. Tertio, quia cauſæ Eccleſiaſticæ iis in locis finiri debent, ubi primum natæ ſunt. *Qaæcumque aegotia in ſuis locis, ubi orta ſuat, finienda*. Quarto, quia Spiritus Sancti gratia cuilibet Provinciæ non deerit, ſecundum Chriſti pollicitationem. *Nec unicuique Provincia gratiam Spiritus Sancti defuturam*. Quinto, quia teſtes Romam navigare non poſſent. *Quomodo judicium tranſmarinum ratum fuerit, ad quod teſtium neceſſaria perſonu, vel propter ſexus, vel propter ſenectutis infirmitatem, vel multis aliis impedimentis adduci non poterunt?* Sexto, quia illis qui ſe inique damnatos putaverint, liberum eſt vel ad Provincialia Concilia, vel ad Concilium Generale totius Africæ appellare. *Quiu anicuique conceſſam eſt, ſi judicio fuerit offenſus Cognitorum, vel ad Concilia ſuæ Proviaciæ, vel etiam Univerſale provocare*. Porro hæ rationes non ſolum frequentiorem uſum appellationum, ſed jus ipſum iſtius Diſciplinæ impugnat. Igitur Africana Eccleſia non de modo tantum, ſed de jure Appellationum cum Romanis Pontificibus contendebat. Hac igitur ſolutione relicta,

Reſpondeo, Eccleſiam Africanam Appellationes ad Romanum Pontificem aliquandiu impugnaſſe errore facti deceptum, ſed ſtatim jus illud agnoviſſe ac veneratam fuiſſe, eum eo ab errore liberata eſt, quod non multo poſt contigit. Explico ſolutionem. Cum Zoſimus in Commonitorio quod Fauſtino dedit, jus Appellationum Epiſcopalium ſuſcipiendarum, judicandarumque, Romanæ Sedi aſſereret ex Canonibus Nicænis, Africæ Epiſcopi Nicæni Concilii Canones ſerutati, tum in Codice quem penes ſe habebant, tum in exemplaribus quæ in Eccleſiarum Orientalium ſeriniis conquiſierant, comperterunt laudatos a Zoſimo Canones Concilii Nicæni non eſſe. Hine collegerunt, uſum Appellationum ad Sedem Romanam in cauſis Epiſcoporum, qui in Eccleſia Africana dudum obtinuerat, ut conſtat ex Epiſtola 162. Sancti Auguſtini, in qua ait Cæcilianum ab Africanis Epiſcopis Donatiſtis damnatum, potuiſſe cauſam ſuam reſervare judicio Eccleſiarum Apoſtolicarum & Eccleſiæ præſertim Romanæ in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus: Collegerunt, inquam, Africani Antiſtites ex Commonitorio Zoſimi uſum Appellationum ſuppoſititiis niti Canonibus; & Sardicenſes Canones Eccleſiam Africanam quoad hoc Diſeiplinæ caput non obligare, ſiquidem eos Zoſimus proprio ſub titulo non laudaverat, ſed ſub nomine Nicænorum. Quamobrem jus illud totis viri-

bus

bus impugnarunt, non jus arbitrati, ſed injuriam: maxime cum non Epiſcoporum tantum, ſed ſimplicium etiam Presbyterorum Appellationes Romanus Pontifex ſuſciperet atque judicaret, quod & Nicænis, & Sardicenſibus Canonibus æque repugnabat. Illam autem Diſciplinam eo impugnarunt vehementius quo Apiarii Presbyteri improbitatem patrocinium inveniſſe apud Legatos Pontificios conſpiciebant. Verum non diu in illo errore verſata eſt Eccleſia Africana. Conſtat enim illam ſub ipſius Cœleſtini I. Pontificatu Appellationi Antonii Fuſſalenſis Epiſcopi ad Romanam Sedem detuliſſe. Id patet ex Epiſtola 261. Sancti Auguſtini ad illum Pontificem data, ubi ipſum de omnibus quæ contra dictum Antonium Fuſſalenſem in Africæ Concilio geſta fuerant, certiorem facit. Quod vero non dubitaverit Sanctus Auguſtinus, quin dictum Epiſcopum, licet a Synodo Africana exaurhoratum, Sedi ſuæ reſtiruere poſſet Romanus Pontifex, ex eo colligitur, quod ipſe Auguſtinus ſcribit ad Cœleſtinum, ſe Epiſcopatu ceſſurum, ſi ipſum Epiſcopatui reſtitui contingat. En ejus verba: *Judicia quippe illis* (Fuſſalenſibus) *& publicas poteſtates, & militares impetus, tamquam executores Apoſtolicæ Sedis ſententiam, ſive ipſe, ſive rumores creberrimi comminantur .... Non ſinas iſta fieri, obſecro te per Chriſti ſanguinem, & Apoſtoli Petri memoriam qui Chriſtianorum Præpoſitos populorum monuit ne violenter dominentur inter Fratres ..... Neque Fuſſalenſibus ſuccenſeo, quia juſtam de me querimoniam ingerunt auribus tuis, quod eis hominem nondum mihi probatum, nondum ſaltem ætate firmatum, a quo ſic affligerentur, inflixi. Neque huic noceri volo, cui quanto magis ſinceram habeo charitatem, tanto magis pravæ ejus cupiditati obſiſto. Utrique miſericordiam mereantur tuam: illi ne mala patiantur, iſte ne faciat: illi ne oderint Catholicum, ſi a Catholicis Epiſcopis, maximeque ab ipſa Sede Apoſtolica contra Catholicum non eis ſubveniatur Epiſcopum: iſte autem ne ſe tanto ſcelere obſtringat, ut quos molitur invitos facere ſuos, a Chriſto faciat alienos. Me ſane in iſto utrorumque periculo, tantus timor & mœror excruciat, ut ab officio cogitem gerendi Epiſcopatum abſcedere, ſi per eum, cujus Epiſcopatui per imprudentiam ſuffragatus ſum vaſtari Eccleſiam Dei, & quod ipſe Deus avertat, etiam cum vaſtantis perditione perire conſpexero.*

Cum autem quereretur Antonius, quod honore Epiſcopatus ſervato, ſibi Sedes adempta eſſet, Sanctus Auguſtinus plures alios Epiſcopos in Africa ſimilem excepiſſe ſententiam memorat, quæ illis appellantibus, ab Apoſtolica Sede confirmata fuerit. *Sed ille quod a nobis aut benigne, aut remiſſe factum eſt, in præſcriptionem verſere, atque uſurpare conatur.* Clamat: *aut in mea cathedra ſedere debui, aut Epiſcopus eſſe non debui .... Exiſtat exemplo ipſa Sede Apoſtolica judicante, vel aliorum Judicata firmante, quoſdam pro culpis quibuſdam, nec Epiſcopali ſpoliatos honore, nec relictos omnimodis impunitos. Quæ ut a noſtris temporibus remotiſſima non requiram, recentia memorabo.* Clamet *Priſcus Provinciæ Cæſareenſis Epiſcopus: Aut ad primatum locus ſicut cæteris, & mihi patere debuit: aut Epiſcopatus mihi remanere non debuit.* Clamet *alius ejuſdem Provinciæ Victor Epiſcopus, cui relicto in eadem pœna, in qua & Priſcus fuit nuſquam niſi in Diœceſi ejus ab alio communicatur Epiſcopo:* Clamet, *inquam; Aut ubique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.* Clamet *tertius ejuſdem Provinciæ Laurentius Epiſcopus, & prorſus hujus vocibus clamet; Aut in cathedra, cui ordinatus ſum ſedere debui, aut Epiſcopus eſſe non debui. Sed quis iſta vituperet, niſi qui parum attendit, nec inulta omnia relinquenda, nec uno modo omnia vindicanda.* Ex quibus colligitur, Eccleſiam Africanam, jus Appellationum ad Romanum Pontificem, quod uſque ad Zoſimi tempora agnoverat ex antiqua traditione & conſuetudine, quam firmaverant Canones Sardicenſes, & quod aliquandiu impugnaverat errore facti, non multo poſt illo errore liberatam rurſus agnoviſſe, ac pro ſua erga Sedem Apoſtolicam veneratione & obſervantia, illi Diſciplinæ paruiſſe cum in cauſa Antonii Fuſſalenſis, tum aliorum Epiſcoporum.

Reſpondeo ſecundo, Eccleſiam Africanam impugnaſſe dumtaxat Appellationes Presbyterorum ad Sedem Apoſtolicam; & Appellationes Epiſcoporum, quæ fierent immediate ante Concilii Provincialis, aut univerſalis Concilii Africæ examen & judicium, ut eorum authoritatem declinarent: non vero Appellationes legitimas & Canonicas, quæ fiebant a Conciliis Provincialibus & Nationalibus Africæ ad Sedem Apoſtolicam. Id probant illa verba Epiſtolæ Concilii Africani ad Cœleſtinum I. *Maxime quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio fuerit offenſus Cognitorum, ad Concilia ſuæ Provinciæ, vel etiam Univerſale provocare.*

Reſpondeo tertio, controverſiam inter Africanos Epiſcopos & Romanam Sedem non fuiſſe motam de Appellationibus Epiſcoporum dejectorum ad Romanum Pontificem, ſed de Appellationibus Epiſcoporum qui a ſuis Metropolitanis fuerant excommunicati. Nam de Epiſcoporum depoſitione in Epiſtola Concilii Africani ad Cœleſtinum I. ne levis quidem mentio; ſed ſolum de excommunicatione, a qua Pontifices Epiſcopos Romam confugientes plerumque abſolvebant, cauſa indiſcuſſa. Id conſtat ex illis verbis: *Ne in ſua Provincia communione ſuſpenſi, a tua Sanctitate, vel feſtinata, vel præpropere, vel indebite videantur communioni reſtitui.* Et ſupra: *Impendio deprecamur, ut deinceps ad veſtras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultra velitis recipere; quia hoc etiam Niceano Concilio definitum facile advertet Venerabilitas tua;* Canone ſcilicet V. quo decernitur, *Ut qui communione privantur, ſeu ex Clero, ſeu ex Laico ordine ab Epiſcopis per unamquamque Provinciam, ſententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur.* Controverſia itaque Africanorum Antiſtitum, non ſpectabat ſpeciem, quam ſpectant Canones Sardicenſes, qui de Epiſcopis depoſitis diſerte loquuntur, eiſque jus Appellationis ad Romanum Pontificem aſſerunt, & Romano Pontifici jus, Chriſti conceſſione, eum primaru collatum, de Appellationibus illis judicandi, confirmant. Ex controverſia igitur Eccleſiæ Africanæ cum Zoſimo, & ejus Succeſſoribus, inferri non debet ipſam non admiſiſſe illo ævo Canones Sardicenſes; aut licitum non fuiſſe Africanis Epiſcopis, ſecundum ſuæ Eccleſiæ mores, ad Sedem Apoſtolicam appellare, ſi Provincialis, Nationaliſque Synodi ſententia depoſiti eſſent.

Contra. In Conciliis Eccleſiæ Africanæ prohibitæ fuerunt Appellationes, nedum Clericorum, verum etiam Epiſcoporum, ad judicia tranſmarina, ut conſtat ex Canone 22. Concilii Milevitani: ergo jus appellationum in Africana Eccleſia non obtinuit.

Reſpondeo, nego antecedens. Hæc enim prohibitio Epiſcopos non ſpectat, ſed Clericos dumtaxat inferiores, ut ex verbis Canonis evidens eſt: *Placuit ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in cauſis quas habuerint, ſi de judiciis Epiſcoporum ſuorum queſti fuerint; vicini Epiſcopi eos audiant, & inter eos quidquid eſt finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu Epiſcoporum ſuorum. Quod ſi & ab eis provocandum putaverint, non provocent niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum ſuarum. Ad tranſmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in communionem ſuſcipiatur.* Ex quibus colligitur, Canonibus quidem Africanis vetitum Presbyteris fuiſſe, ne ad tranſmarina, adeoque ne ad Romanam Sedem provocarent, non vero Epiſcopis.

Contra. In Collectione Canonum Eccleſiæ Africanæ, idem Canon extenditur ad Epiſcopos; ita enim habet: *Quod ſi ab eis provocandum putaverint, non provocent niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum ſuarum, ſicut & de Epiſcopis ſæpe conſtitutum eſt.* Non igitur Clericorum tantum inferioris gradus, verum Epiſcoporum Appellationes ad Romanam Sedem, vetitæ erant Canonibus Africanis.

Reſpondeo, hanc clauſulam, *ſicut & de Epiſcopis ſæpe conſtitutum eſt*, irreptitiam eſſe, cum nec in Canone Milevitano habeatur, nec a Creſconio Africano in ſua Canonum Collectione referatur, nec ullius Africani Concilii Canon proferri poſſit, quo Epiſcoporum Appellationes ad Apoſtolicam Sedem vetitæ ſint. Et certe ſi Canon extitiſſet hujuſmodi ab Eccleſia editus Africana, illum non omiſiſſent Africani

Google

cani Epiſcopi ad Cœleſtinum Primum ſcribentes; cum omnia momenta illa in Epiſtola protulerint, quæ jus Appellationum ad Romanum Pontificem concutere poterant. Præterea, Collectio illa Canonum Eccleſiæ Africanæ adornata ſuit in Concilio Carthaginenſi *6.* unde & ſexti Carthaginenſis Concilii nomen præ ſe fert. At hoc in Concilio additam fuiſſe iſtam clauſulam, nequaquam veriſimile eſt. Quis enim credat Africanos Epiſcopos prohibuiſſe Appellationes ad Romanum Pontificem, quo tempore ad Bonifacium I. ſcribebant, ſe Diſciplinam illam ſervaturos, ſi Canonibus Concilii Nicæni congrueret?

Reſpondeo ſecundo, citatum Canonem paulo aliter referri in Codice Hadriani I. quem Carolo Magno dedit. Ibi enim his verbis enuntiatur, quæ legitimum ejus ſenſum ſuggerunt: *Ut Clerici qui ad tranſmarina, non ad Primates ſuos provocaverint, in communionem non recipiantur*. Ex quibus conſtat, quod Clericis Africanis vitio non vertebatur, quod provocarent ad tranſmarina, ſive ad tribunal Romani Pontificis; ſed quod per ſaltum provocarent, contemptis judiciis Primatum ſuorum, & Conciliorum Africæ; quæ maxima erat veteris Diſciplinæ corruptela.

Denique notanda ſunt verba Canonis 105. Codicis Africani, quæ ita habent: *Quicumque non communicans in Africana, in tranſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam Clericatus accipiat*. Nam cum obreptum, ex Ulpiano, idem ſit quod mendacio & dolo impetratum; hujus Canonis genuinus ſenſus eſt: Si quis excommunicatus in Africa, mendaciis & dolis impetraverit communionem a Romana Sede, Clericatu privetur. Verum eos non percellit Canon iſte, qui legitimæ Appellationis ſuffragio, ad Sedem Apoſtolicam conſugerint.

Contra. Canon nonageſimus ſextus Codicis Africani vetat, ne a Judicibus electis appelletur. *Si autem fuerit provocatum*, inquit, *eligat qui provocaverit, Judices, & cum eo & ille contra quem provocaverit, ut ab ipſis deinceps nulli liceat provocare*. Igitur non licebat appellare etiam ad Romanum Pontificem, in Eccleſia Africana.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens. Non licebat appellare a Judicibus electis, concedo; non licebat appellare abſolute, nego. Prohibuit igitur Eccleſia Africana, non quidem ne appellaretur ad Romanum Pontificem; ſed ne appellaretur ad ullum omnino tribunal a judicibus electis: quia hoc ipſo quod partes de Judicibus convenerant, quibus ſupremam ſponte contulerant judicandi authoritatem, omni alteri juris remedio, adeoque & appellationis juri renuntiaſſe cenſebantur. Unde ſicut male inſerretur, illicitam eſſe appellationem ad ſupremum Senatum, a ſententia Prætorii civilis; quia non liceret appellare poſt judicium arbitrorum, quibus ſumma judicii totius a partibus delata eſſet: ita perperam colligitur, prohibitas ſuiſſe in Eccleſia Africana Epiſcoporum appellationes ad Romanam Sedem, quia illius Eccleſiæ Canonibus ſancitum erat, ne a judicibus, qui mutuo partium conſenſu electi fuiſſent, appellaretur.

Reſpondeo ſecundo, hos Canones intelligendos eſſe dumtaxat de cauſis profanis Clericorum, ſive civilibus, ſive de cauſis criminis. Namque Eccleſiæ Africanæ Diſciplina ſancitum erat, ut ad illas cauſas finiendas judices arbitrii ex Clericorum cœtu eligerentur, ne ad ſæculares Magiſtratus deferretur earum cognitio in dedecus Cleri. Cæterum de cauſis Eccleſiaſticis longe alia erat ratio; quia penes Metropolitanos & Concilia illas judicandi verſabatur authoritas. Hunc eſſe laudati Canonis ſenſum, colligitur ex nonageſimo quinto illum immediate antecedente, & his verbis expreſſo: *Placuit ut non ſit ultra fatigandis Fratribus anniverſaria neceſſitas, ſed quoties exegerit cauſa communis, id eſt, totius Africæ undecumque ad hanc ſedem de hac re data literæ fuerint, congregandam eſſe Synodum, in ea Provincia ubi opportunitas perſuaſerit: cauſæ autem, quæ communes non ſunt, in ſuis Provinciis judicentur*.

Idem ſenſus eruitur ex Canone 15. ejuſdem Collectionis, cujus hæc ſunt verba: *Item placuit ut quiſquis Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, ſeu Clericorum, cum in Eccleſia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis cauſa commota, ſi relicto judicio Eccleſiaſtico, publicis judiciis purgari voluerit; etiamſi pro ipſo prolata fuerit ſententia, ſuum locum amittat, & hoc in criminali actione: in civili vero, perdat quod evicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit ...... Sane ſi ex conſenſu partium electi fuerint judices, etiam a pauciori numero quam conſtitutum eſt, non liceat provocari*.

Id denique confirmatur ex Canone 9. Concilii 3. Carthaginenſis, quo prohibetur pariter Eccleſiaſticis Viris, nec cauſas ſuas ad ſæcularia tribunalia deferant, hujuſque prohibitionis ratio aſſignatur his verbis: *Cui enim ad eligendos judices undique patet authoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio indicat, qui de Eccleſia male ſentiendo, de judicio ſæculari poſcit auxilium: cum privatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat*. Ex quibus omnibus conſtat, Appellationem illam a judicibus electis, prohibitam dumtaxat fuiſſe in cauſis profanis Clericorum, non vero in cauſis Eccleſiaſticis.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione, pag. 500. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Jus Appellationum ad Sedem Romanam, a Synodo Sardicenſi non eſt inſtitutum, ſed confirmatum*. To *confirmatum*, non placet, (inquiunt) quia jus Romanæ Sedis non pendet a confirmatione Synodi.

R. Non dixi, jus Romanæ Sedis a Synodi confirmatione pendere. Agnoſco, ſcripſique non ſemel ac propugnavi, Summi Pontificis Primatum, & quæ ex primatu neceſſario conſequuntur Privilegia, *Chriſti ore in Beato Petro firmata, in Eccleſia ipſa diſpoſita, antiquitus obſervata, a ſanctis & univerſalibus Synodis celebrata, atque a cuncta Eccleſia jugiter venerata nullatenus poſſe minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari, quoniam fundamentum quod Deus poſuit, humanus non valet amovere conatus: & quod Deus ſtatuit, firmum validumque conſtituit*; ut ſcribit Nicolaus I. Epiſtola 8. Sed hujuſmodi Privilegiorum celebratio & veneratio a Synodis, quid aliud eſt quam eorum confirmatio? communem loquendi modum, & vim iſtius verbi, *confirmare*, ignorant, qui ex eo ſequi putant ut id omne ab altero pendeat, a quo dicitur confirmari. Fidem Catholicam a Conciliis confirmari dicimus; Filii Divinitatem a Nicæna Synodo confirmatam; Concilium Tridentinum Canonem Librorum Sacrorum, aliaque Fidei dogmata confirmaſſe; quæ tamen a Conciliis non pendent, utpote divina, vel a Chriſto non minus conſtituta quam jura Apoſtolicæ Sedis. *Martinum Primum* Sanctiſſimum Pontificem Acta Synodi Lateranenſis contra Monothelitas ad Gallicanos Epiſcopos miſiſſe, eoſque adhortatum eſſe conſtat encyclicis literis, ut ea ſuis ſubſcriptionibus in frequenti Synodo confirmarent: *Confirmantes*, inquit, *atque conſentientes eis quæ pro Orthodoxa fide & deſtructione Hæreticorum veſaniæ nuper exorta a nobis ſtatuta ſunt*. An propterea ſuum ac Synodi Lateranenſis Judicium a Gallorum Præſulum confirmatione pendere exiſtimavit aut ſignificavit Martinus Primus? Epiſtola ad Amandum Trajectenſem Epiſcopum.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 501. *Romanus Pontifex Superior Epiſcopis diviſim ſumptis*.

R. Ea de re velut de inconcuſſo & Catholico dogmate inter omnes Theologos Orthodoxos convenit. An ſit etiam ſuperior tota collectione Epiſcoporum, ſive Eccleſia univerſali, & Concilio Generali eam repræſentante, ibi non expendo. Superiorem non eſſe, doctrina eſt Sacræ Facultatis Pariſienſis & Eccleſiæ Gallicanæ, pluriumque ex aliis Academiis Catholicis & regionibus eruditorum Theologorum opinio; ſuperiorem eſſe Conciliis ipſis œcumenicis alii opinantur.

Digitized by Google

SCHOLION III.

In eadem Diſſertatione, pag. 504. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Epiſcoporum cauſa ætate Sancti Cypriani deferebantur ad ſanctam Sedem, non Presbyterorum etiam in materia Fidei.*

R. Tota hæc Quæſtio meri facti, non dogmatis eſt. Non quæro quid in Presbyterorum aut Epiſcoporum cauſis decernendis, ac finiendis fieri debuerit, ſed quid olim geſtum ſit. De veteri Eccleſiæ Africanæ Diſciplina, quæ Sancti Cypriani vigebat ætate, hic agitur. *Tunc ſimplicium Presbyterorum cauſa in Synodis Provinciæ finiebantur, nec ipſis licitum erat ad Romanum Epiſcopum provocare.* Propoſitio mea eſt, quam *Sancti Cypriani* teſtimonio invicte probavi. Appellationes etiam Epiſcoporum ad Romanam Sedem tunc in uſu non fuiſſe, nec ſequenti quidem ſæculo, niſi in cauſis Fidei, ex Eccleſiæ Africanæ Diſciplina & moribus; Sed ſupremam fuiſſe Conciliorum Diœceſanorum in judicandis tam Presbyterorum quam Epiſcoporum cauſis authoritatem, ſenſit illuſtriſſimus Archipræſul *Petrus de Marca*; cenſet ejus diſcipulus, Operumque ipſius editor & vindex *V. C. Stephanus Baluzius*; idem propugnat eruditus Doctor Sorbonicus in Libro *De antiquis & majoribus Epiſcoporum Cauſis*, adverſus *Davidis* Librum *De Judiciis Canonicis Epiſcoporum*, anno 1678. Leodii edito. Ab his vero, quoad Epiſcoporum judicia, diſſentio.

SCHOLION IV.

Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant, velut ex pag. 511. Editionis primæ: *Conciliorum ars eſt leges non ſcriptas proponere ut ſi de novo conſtituerentur.*

R. Hæc verba, *Conciliorum ars eſt*, mea non ſunt. Abſit ut tam inconſideratum & inſipientem loquendi modum uſurpaverim: Sed loco *Moris*, Religioſi Cenſores *artem* ſubſtituerunt. En verba mea nulli reprehenſioni obnoxia: *Mos enim ſolemnis eſt veteribus Conciliis, cum antiquas Eccleſiæ conſuetudines legeſque non ſcriptas renovant, illas proponere quaſi de novo inſtituerent, & re in deliberationem vocata, ipſas communibus Patrum ſuffragiis firmare, obſervandaſque decernere verbis futuris temporis.* Id aliquibus exemplis probavi, quod infinitis propemodum confirmari poteſt & ignoratur a nemine qui Concilia non perfunctorie legerit.

SCHOLION V.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant in eadem Diſſertatione, pag. 514. *Jus Appellationum ad Romanum Pontificem nulla lege ſcripta explicatur ante Concilium Sardicenſe.*

R. Ea de te inter Eruditos convenit: quorum plurimi Sardicenſes Canones ne de jure quidem Appellationis, ſed de uno Reviſionis jure intelligendos contendunt, hujus vexilliſero ſententiæ illuſtriſſimo Archipræſule *Petro de Marca*. Ex ſuppoſititiis forte veterum Pontificum Epiſtolis legem illam repetendam cenſent Religioſi Cenſores?

SCHOLION VI.

Religioſi Cenſores hanc iterum Propoſitionem notant, pag. 538. *Suprema authoritas Papæ, ſalva Concilii Oecumenici authoritate.*

R. Scripſi quidem *Flavianum* Appellationem ſuam ad *S. Leonem* detuliſſe, velut ad Summum Judicem, ſalva Concilii Œcumenici authoritate: Sed aliter loqui Doctor Sacræ Facultatis Pariſienſis non poteſt. Ea enim eſt Theologicæ Facultatis Pariſienſis, & Eccleſiæ Gallicanæ opinio ac doctrina, Concilii Œcumenici authoritatem Pontificia ſuperiorem eſſe. Sentiant aliarum gentium Theologi quod illis viſum fuerit probabilius. Quæſtio iſta in opinione poſita eſt; ad Fidem non pertinet, qua Chriſtiani Catholici ſumus, nec ad mores hinc inde meliores.

SCHOLION VII.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 543. *Cauſa Theodoreti adhuc retractata fuit in Synodo Chalcedonenſi, quia & id juris Concilio conveniebat, & S. Leo Decreta ſua Concilii ſubjecerat examini.*

R. Id ipſis *S. Leonis* verbis probavi in Epiſtola ad *Theodoretum* 93. alias 63. & tamen retractationem illam cauſæ *Theodoreti* minus proprie dici ſubjunxi, & expoſui. Utrum id factum fuerit a Concilio, Quæſtio facti eſt. Id injuria factum qui diceret, irreverentiæ in Concilium Generale a Spiritu Sancto directum reus eſſet.

SCHOLION VIII.

Hæc Propoſitio ex pag. 547. Editionis primæ in Indiculo Cenſorio notatur: *Nec ad Romanum Pontificem poterant ſecundum Canones appellare.*

R. De Presbyteris & de inferioribus Clericis ibi loquor, quod Religioſi Cenſores diſſimularunt. En verba mea: *Cæcilianus non erat ex ordine Presbyterorum, Diaconorum, aut inferiorum Clericorum, quorum cauſa in Provinciis finiebantur, & qui in Judicio Metropolitani & Synodi Provincialis acquieſcere debebant, nec ad Romanum Pontificem ſecundum Canones appellare; ſed ex ordine Epiſcoporum quibus appellatio hujuſmodi permittebatur.* Id porro ex *S. Auguſtino* confirmo, Epiſtola 43. alias 162.

SCHOLION IX.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant ex pag. 597. Editionis primæ deſcriptam: *Epiſcopi quandoque privati Sede Epiſcopali, non dignitate.*

R. Quæſtio facti eſt. Id expreſſis verbis teſtatur *S. Auguſtinus*, Epiſtola 209. alias 261. ad *Cæleſtinum I.* Romanum Pontificem, qua exponit cauſam Antonii Fuſſalenſis Epiſcopi, qui adminiſtratione Eccleſiæ ſuæ ob crimina privatus, Apoſtolicam Sedem appellaverat.

SCHOLION X.

In hac denique Diſſertatione Religioſi Cenſores has Propoſitiones notant, pag. 599. Editionis primæ: *Appellationes ab Excommunicatione impugnavit Eccleſia Africana....* pag. 601. *Canones Africani vetant Appellationes per ſaltum...* pag. 602. *Appellationes a Judicibus electis prohibitæ ab Africanis.*

R. Quæſtiones facti ſunt, & veteris Diſeiplinæ quæ in Ecclaſia Africana vigebat olim. Qui Epiſtolam Africanorum Epiſcoporum ad *Cæleſtinum I.* & Codicem Eccleſiæ Africanæ accurata conſideratione legerit, & expenderit Canones, quorum deſcripſi verba, nullam ex tribus illis Propoſitionibus negare poterit. Eccleſiæ Africanæ vetus Diſciplina, ſecundum quam nemini licebat, etiam in cauſis Eccleſiaſticis, appellare a Judicibus, quos communis partium conſenſus elegiſſet, conſentanea erat Legibus Romanis, quæ a Judicibus electis appellari non poſſe edixerunt. Legatur Doctiſſimus Archipræſul *Petrus de Marca*, libro *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 16. Immo etiam in cauſis Epiſcoporum a Judicum electorum ſententia ad Romanum Pontificem appellari non poſſe ſecundum Canones, nec umquam recta & per ſaltum; ſive quantum ad primam cognitionem cauſæ, eſſe ad Apoſtolicam Sedem deferenda, ſcripſit olim *Hincmarus* Archiepiſcopus Remenſis ad *Nicolaum Primum* ex Eccleſiæ Gallicanæ ſententia. Epiſtolam deſcripſit *Flodoardus* libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiæ Remenſis, cap. 13. *Abſit enim a nobis*, inquit, *ut privilegium primæ & Summæ Sedis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ pro ſic parvo pendamus, ut controverſias & jurgia tam ſuperioris quam etiam inferioris ordinis, quæ Nicæni & cæteri Sacrorum Conciliorum Canones, & Innocentii atque aliorum ſanctæ Romanæ Sedis Pontificum Decreta in Synodis Provincialibus a Metropolitanis, præcipiunt terminari, ad veſtram ſummam Authoritatem fatigandam ducamus. At ſi forte de Epiſcopis cauſa nata fuerit, unde certa & expreſſa in ſa-*

cris

cris Regulis non habeamus Judicia, & ob id in Provinciali vel Comprovinciali nequeat Examine definiri, ad divinum Oraculum, id eſt, Apoſtolicam Sedem, nobis inde eſt recurrendum. Si etiam de majoribus cauſis a Provinciali Epiſcopo ad electorum Judicium non fuerit provocatum, & in aliqua cauſa idem Epiſcopus fuerit judicatus, id eſt, a gradu ſuo in Comprovinciali Synodo dejectus, & putat ſe bonam cauſam habere, & appellaverit qui dejectus eſt, & confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ . . . . . . ad illius diſpoſitionem ſecundum ſeptimum Sardicenſis Concilii capitulum renovabitur examen. Et in Epiſtola ad *Joannem Octavum* Pontificem Maximum: *A Judicibus autem, ſive quos juxta Africanos Canones, Primates dederint, ſive quos ipſi vicinos ex conſenſu delegerint, cauſa finienda regulariter provocari non poteſt*. Cæterum nemo non mirabitur quod Religioſi Cenſores Diſſertationem carpant & confingant, in qua jus Appellationum ad Sedem Apoſtolicam totis ingenii & doctrinæ viribus, quantulæcumque ſint, toto zeli ardore ſtatuo, & vindico.

JOANNIS DOMINICI MANSI.

Nota.

QUamquam Baſnagius in diſquiſitione de jure appellationis ad Romanum Pontificem a Sardicenſi concilio agnito atque approbato nihil addit ſupra ea quæ ab aliis ante ipſum producta fuerant; adeoque diligentiam atque diſcuſſionem P. Alexandri eorum nihil fugerit; juvat tamen pauca de meo addere quæ potius ſummam referunt, rerum latius ab illo deductarum, quam novi aliquid conferant. Romanum Pontificem curam ſemper eccleſiarum orbis univerſi geſſiſſe, nihilque fuiſſe cauſarum majoris momenti, quæ diſcuſſæ licet & judicatæ in provinciis, ad illam tandem non reciderentur, eccleſiaſticæ hiſtoriæ paulo ſtudioſum latere arbitror neminem. S. Clemens in ſua epiſtola ſincera diſſidii cujuſdam in eccleſia Corinthiorum meminit, cui tollendo epiſtolam illam ſuam deſtinavit: Negabant Aſiatici paſcha eadem die qua cæteri ſibi celebrandum eſſe: Victor Papa redarguendos illos aſſumpſit, ſegregationemque ab eccleſia minitatus eſt, niſi ſe cæteris adjungerent. Quiſnam aliarum urbium epiſcopus id ſibi agendum in epiſcopos alterius diœceſis & provinciæ arrogaſſet umquam? Marcion, Cerdo, in ſua quiſque patria damnati pulſique, Romam ſeſe conferentes reſtitutionem ſuam ſolicitarunt. Montaniſtarum ſecta Aſiaticos quoſdam epiſcopos inter ſe commiſerat; Romanus Pontifex Anicetus primo quidem ab hæreticis deceptus illos admiſit, effecitque authoritate ſua ne homines illi a ſua quique eccleſia pellerentur; brevi tamen detectis fraudibus ſententiam mutavit, ſecumque & Aſiaticos traxit. (Tertull. ad Praxeam) S. Cyprianus quid umquam gravis cauſæ habuit in eccleſia ſua quod non ſtatim ad aures Romanæ eccleſiæ detulerit? Privatus Lambeſitanus in ſynodo nonaginta Epiſcoporum damnatus in Africa (S. Cypr. epiſt. 55.) reſtitui tentavit ab Eccleſia Romana, quo ablegatum ſuum Futurum quemdam direxit: S. Cyprianus actutum per literas totum ejus reatum clero illi Romano expoſuit, effecitque ne admitteretur (Cypr. epiſt. XXX.) Feliciſſimus ſeditionem in Cyprianum commoverat; Cyprianus perduellem excommunicavit, cauſæque univerſæ acta omnia Romam tranſmiſit. (Epiſt. XLII.) & Feliciſſimus tentans Romæ admitti a Cornelio, ibi pariter tulit repulſam. (Ep. 55.) Libellaticis crimen ſuum confeſſis & exomologeſi expiatis pacem dandam S. Cyprianus in frequenti Afrorum concilio ſtatuerat; nec a petenda a Romano præſule legis ſuæ confirmatione ſeſe continuit. (Epiſt. 52.) In epiſt. 55. S. Cyprianus quærenti Cornelio quod non ſtatim a ſe reſcripſeris, de Feliciſſimo, ſeditionis in ſe motæ authore, moroſitatem ſuam excuſat, additque ſe, licet ſchiſmaticum neglexerit, nomina tamen epiſcoporum orthodoxorum auribus ejus recitaſſe. Ex ejus epiſt. LXVII. liquet Marcianum Arelatenſem Novatianis ſeſe adjunxiſſe, cui deponendo inſtitit S. Cyprianus apud Stephanum Pontificem; adhortatuſque eſt ut literas pro ejus abrogatione mitteret ad Epiſcopos Gallicanos. Quæ huic proxime ſuccedit epiſtola exhibet Baſilidis Hiſpani epiſcopi factum, qui cum damnationem & ab epiſcopatu dejectionem tuliſſet, a concilio provincialium epiſcoporum, ad Romanum Pontificem provocaverat. Quamquam vero Cyprianus, nihil timendum ab ea provocatione edicit; non tamen negat in Romano Pontifice authoritatem; ſed extortæ mendaciis ſubdoli veteratoris ſententiæ nihil deferendum judicat. In controverſia de Baptiſmo hæreticorum, quamquam Cyprianus nonnihil ab obſequio in Romanum Pontificem exorbitavit, nihilominus ea quæ in commune a ſe & collegis decreta fuerant de iterando baptiſmate ab hæreticis collato ſcriptis ſynodicis literis Stephano Papæ ſtatim expoſuit. Adverſatus eſt ſententiæ huic Stephanus, & ita adverſatus, ut veterem traditionem teneri juſſerit. Quo in præcepto elucet ſuprema Pontificis authoritas revocandi latas in aliis provinciis, & a ſynodis provincialibus leges. Conqueritur de hoc ipſo Stephani mandato Cyprianus in Epiſt. 74. Demum hanc animi pervicacitatem in S. Cypriano univerſa improbavit Eccleſia, atque ipſe forte Cyprianus errorem ſuum tandem agnovit, qua de re legas P. Alexandrum de hac ipſa controverſia fuſe tractantem.

Poſt S. Cyprianum, volo indicent mihi heterodoxi ſcriptores, ſi quid incidit umquam in Eccleſiam controverſiarum de rebus majoris momenti; ſi quæ umquam epiſcoporum paulo illuſtrium exauthorationes; ſi quæ ſynodi paulo celebriores habitæ ſunt, in quibus omnibus partes primas non egerit Romanus Pontifex. De Cæciliani cauſa ſemel per ſe, ſemel legatis ſuis præſentibus S. Sylveſter Papa cognovit. S. Athanaſius non una in ſynodo dejectus perfugium quæſivit in Julio Pontifice, a quo reſtitutus eſt. Nicæna Synodus, Arelatenſis, Eliberitana non ſine legatis Pontificiis convenit. Denique Julius Romanus Pontifex in epiſtola ad Antiochenos nonne ex traditione definiit nullam ſynodum haberi, habitamque nihil quidquam decernere abſque authoritate Romani Pontificis valuiſſe, ut ſi quid eo injuſſo repugnanteque ſtatueretur, id infectum & inane fore judicaretur? Verba hæc Julii plus vice ſimplici a me recitata, hic omitto.

Quæ cum ita ſint, æquis, & a partium ſtudio vacuis lectoribus judicandum relinquo, num recte ſtatuerit Baſnagius definiens jus illud appellationum in Sardicenſi concilio Romano Pontifici aſſertum novum plane fuiſſe, nec umquam antea datum ſive agnitum in eccleſia. Fateor equidem, nonnulla occurrere exempla ex quibus jus illud Pontificis ſive neglectum ab epiſcopis, ſive ab ipſis ſummis Pontificibus haud ſatis exertum intelligimus. Profecto ea tunc obtinebat in eccleſia diſciplina, ut non pro authoritate agere epiſcopi, ſed rogantes potius, & obſecundando maluerint. *Neque enim*, ait S. Cyprianus totius Africæ Primas, *quiſquam noſtrum epiſcopum ſe eſſe epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico more ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit*. Hac diſciplina uſi ſunt interdum Romani Pontifices, ut nemo admirari vehementer debeat, ſi forte interdum aliqua occurrant, in quibus jus Romanum ſatis obſervatum non ſit, quin & non raro deſpectum. Hæc habui quæ de tota hac controverſia, Baſnagio reponerem cum alioqui ſingula ejus argumenta ſingillatim retundat atque diſſolvat P. Alexander, ad quem Lectores remitto.

Appendix ad hanc adnotationem.

De appellatione S. Joannis Chryſoſtomi ad Innocentium Romanum Pontificem.

DAmnatus ſententia ſynodi ad Quercum S. Joannes Chryſoſtomus ad Innocentium I. Romanum Pontificem provocavit, a quo ſynodi decretum pro ſuo jure ſupremo abrogatum eſt. Ita cum orthodoxis ſentit P. Alexander, cujus opinionem fulciunt verba illa Palladii in Dial. de Innocentio Papa ſcribentis: *Theophili judicium caſſum atque irritum eſſe decrevit*. Reponit Baſnagius minus ſinceram eſſe verſionem hanc ex Græco Palladii; Græcum enim *ἀθετήσας* non quidem *irritans & caſſans*, *ſed ſpernens* ver-

vertendum erat, quem pariter ſenſum offert ad Hebr. X. 28. *ἀθετήσας τὸν νόμον ſpernens legem*. Acute ille quidem an vero ſolide judicent lectores. Græcum verbum *ἀθετέω* quamquam interdum pro ſperno ponitur multo tamen uſitatius ſonat *irritum facio*. Ita illud ad Hebr. *ἀθετήσας νόμον* redditur a vulgata. Ita pariter illud Galat. 2. 21. *οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν*, ab eadem vulgata exprimitur *non abjicio gratiam Dei*, S. Auguſtinus vertit: *non irritam facio*. Marc. VI. *διὰ τοὺς ὅρκους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι propter jusjurandum noluit eam irritam facere* (vulgata contriſtare.) Vide plura ejus exempla apud Lexicographos & longe etiam plura ſcripturæ exempla apud Tramnium in concordantiis, ex quibus reſultat interdum quidem verbum illud pro *ſpernere*, ſed longe frequentius pro irritare abolere uſurpari. Nec aliter quam in ſenſu uſitatiori accepiſſe Palladius cenſendus eſt; cum hæc conciliaris ſententiæ abrogatio legitima eſſet conſecutio juris recipiendæ appellationis quod ſibi vindicabant Romani Pontifices, illiſque Sardicenſes canones aſſeruerant. Profecto ex Palladii teſtimonio agnoſcere cogitur Baſnagius Romanum Pontificem ſpreviſſe orientalis concilii ſententiam; at ſi ſprevit, nihilque ſibi deferendum illi cenſuit; cur non & illam abrogavit; cum præ authoritate id ſe poſſe noſſet? & ſi Palladius verbum illud uſurpavit quod licet interdum ſpernere ſignificat, frequentius tamen valet *irritum reddere* cur in his rerum circumſtantiiis maluerimus illud interpretari *ſpernere* potius quam *irritare?*

Hac igitur Baſnagii evaſione præcluſa; eo ſe ille redigat neceſſe eſt, quo & alii plures ante illum. Negat provocatum a Chryſoſtomo ad Romanum Pontificem, ſed perfugium Italicæ ſynodo ab eo quæſitum contendit. Id evinci literis ipſis Chryſoſtomi animadvertit, quæ enim ad Innocentium inſcriptæ ſunt eaſdem plane & ad Venerium epiſcopum Mediolani, & ad Chromatium Aquilejæ directas literas in vetuſtiſſimo Florentino codice legit Bigotius: nec ſane quis dixerit, ait Baſnagius, ad Venerium, ſive ad Chromatium Chryſoſtomum provocaſſe. Ad hos ergo miſit literas eo quod noſſet Italicæ ſynodi patres illos eſſe ſummos, & futuros ejus cauſæ arbitros in concilio Italico ſupremos. Demus hæc omnia Baſnagio numquid tamen ad illos omnes epiſcopos miſſam legationem a Chryſoſtomo alicubi legimus? quam tamen miſſam Innocentio conſtat; numquid de Venerio, & Chromatio coævus aliquis ſcriptor tradidit irritam illos, caſſamque declaraſſe ſynodi orientalis ſententiam, quemadmodum de Innocentio Palladius teſtatus eſt? Id vero non egiſſet Innocentius niſi authoritatem potiſſimum ſuam imploratam a Chryſoſtomo intellexiſſet, nec ſane niſi poſt receptam legationem Orientalium abrogationem illam datam novimus. Auxilium igitur ſibi periclitanti aliorum etiam Italiæ epiſcoporum non unius tantummodo Innocentii eo quod noſſet Innocentium in re tanta ad conſultationem cæteros epiſcopos adjacentes invitaturum pro more Romanorum Pontificum uſitato ut licet per ſe poſſent de cauſis cognoſcere; plerumque tamen cum rei gravitas poſcebat in communi cum reliquis epiſcopis deliberabat. Id in cauſa ſimili Athanaſii a Julio ſervatum nemo neſcit.

ANIMADVERSIONES in diſſertationem XXVIII. quæ eſt de jure appellationum ad Sedem Romanam.

§. I.

Etiam inferiores clerici poterant ad Sedem Romanam appellare, & quandoque videntur etiam in prima inſtantia appellaſſe.

EX Africanæ eccleſiæ diſciplina, ac pervetuſta illius Provinciæ conſuetudine inferioribus clericis non permittebatur ad tranſmarina judicia appellare, juxta canones ſecundæ, & quintæ Synodi Carthaginenſis, & juxta can. 22. Synodi Milevitanæ. At jure appellare potuiſſe nemo negabit, niſi qui cæcutiens velit ex induſtria ignorare hujuſmodi appellationum jus ex eo conſurgere univerſali ſpirituali principatu, quo Chriſtus extollere voluit Petrum ejuſque ſucceſſores, dum ait: *Paſce oves meas — Confirma fratres tuos*. Si proinde hujus prærogativa principatus Romanus Pontifex ſupremus eſt in eccleſia Judex, æque omnibus datur per appellationem ipſius implorare tuitionem: ab inferioris etenim ſententia Superioris tribunal adire, omnibus conceſſum eſſe ipſa naturalis æquitas ſuadet. Et re vera, Gregorio Magno Pontifice, etiam inferiores Clerici ex Africa Romam ſuos Judices appellarunt. Unde hic Pontifex *l.* 1. *ep.* 82. *ad Monachum Hilarium*, meminit appellationis ad ſuum tribunal Feliciſſimi, atque Vincentii Diaconorum eccleſiæ Lamighenſis, & *l.* 2. *ep.* 33. *ad Columbum epiſcopum*, appellationis Conſtantii, & Muſtelli Diaconorum.

Frequentiora ſunt exempla aliarum eccleſiarum; atque ita Clerici Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ a Neſtorio degradati ad S. Cœleſtinum appellarunt, qui eos in ſuo gradu, & communione continuare decrevit, ut patet ex ipſius epiſtola 19. Aetius ejuſdem eccleſiæ Archidiaconus contra Patriarcham Anatolium ad S. Leonem appellavit, ut ex ipſius epiſtolis 57. & 58. ad Marcianum & Pulcheriam dignoſcitur, ac ipſum priori gradui reſtitutum dignoſcitur ex epiſtola 71. ad Anatolium. Eutyches Archimandrita & eccleſiæ Conſtantinopolitanæ presbyter, ipſo etiam referente Natale, ad eumdem Pontificem appellavit. Appellarunt pariter ad S. Leonem non pauci ex clero eccleſiæ Alexandrinæ a Dioſcoro Patriarcha impie vexati, ita ſupplices libellos inſcribendo: *Sanctiſſimo, & beatiſſimo univerſali Archiepiſcopo, & Patriarchæ magnæ Romæ Leoni, & ſanctiſſimo Concilio ſecundum voluntatem Dei, & divina mandata in Chalcedonenſi civitate congregato*. Ni autem Concilium tunc celebrandum, etiam ad ipſum provocandi occaſionem ſubminiſtraſſet, ad ſolum Pontificem profecto ſuam cauſam detuliſſent. Non inuſitatæ etiam in Gallia hujuſmodi fuerunt appellationes; atque ita Savinianus, ac Leo presbyteri a Ruſtico Narbonenſi Metropolita degradati, Romæ per novum examen ſuam cauſam cognitam voluere: cumque ibi in eadem defeciſſent, S. Leo ad Ruſticum remiſit, ipſiuſque clementiæ commendatos voluit, ut conſtat ex ipſius epiſtola 92. ad eumdem Ruſticum. Tuentius pariter eccleſiæ Gallicanæ clericus adverſum Proculum Maſſilienſem Metropolitam appellavit, ut ex epiſtola Zoſimi ad Epiſcopos Africæ, Galliæ, ac Hiſpaniæ. Clerici Arelatenſes ad Pelagium I. confugerunt, nec auditus fuit Sapaudus illius Eccleſiæ Præſul has appellationes ægerrime ferens. Ille etiam juvenis, quem ob Virginem conſtupratam S. Avitus Viennenſis Metropolita publicæ pœnitentiæ addixerat, ad Sedem Apoſtolicam provocavit. Et revera, ſi SS. Zoſimi, Gregorii &c. epiſtolæ perſcrutentur, paſſim apparebit etiam inferioris cleri appellationem ad Sedem Apoſtolicam ubique invaluiſſe.

Quod vero in prima etiam inſtantia Sedem Apoſtolicam adirent, videntur mihi exhibere epiſtolæ S. Gregorii, hujus rei exempla ex Africa, unde difficiliores erant appellationes, afferentis. Ex epiſtola igitur ad Monachum Hilarium, quæ habetur *l.* 1. *ep.* 72. diſcimus quod cum Argentius epiſcopus, Donatiſtarum pretio corruptus, quoſdam clericos ſibi gratos ſenioribus clericis, & ſemper orthodoxis antepoſuiſſet, Feliciſſimus, atque Vincentius Diaconi ad hanc removendam injuriam S. Gregorium appellarunt, epiſcopum inſuper turpiſſimi criminis accuſando: Gregorius vero appellantes admiſit, atque Hilario tamquam ſuo Legato quæ præſtanda forent, indicit. Comperimus etiam ex ipſius epiſtola ad Columbum *l.* 2. *ep.* 33. Conſtantium, & Muſtellum Diaconos ipſi nunciaſſe, defuncto epiſcopo Donatiſta eccleſiæ Pudentianæ, Maximianum epiſcopum catholicum (plures Afrorum Eccleſiæ tunc temporis duos habebant epiſcopos, Orthodoxum nempe, & Donatiſtam) Donatiſtarum auro excæcatum, ſucceſſorem ordinari permiſiſſe; unde quid præſtandum foret, & quomodo hoc crimen emendandum mandat. Clerus eccleſiæ Regenſis ſuum epiſcopum Paulinum nimiæ ſævitiei apud eumdem Gregorium accuſavit: quapropter epiſtolis datis ad eumdem Columbum *l.* 10. *ep.* 32. & ad Victorem Numidiæ Primatem *ep.* 33. hanc epiſcopi culpam puniendam præcipit. Hujuſmodi vero

judicia

Digitized by Google

judicia in prima inſtantia apud eamdem Sedem Apoſtolicam inſtituta credendum eſt, quia ex Gregorii epiſtolis nec vola apparet de his cauſis antea actum fuiſſe in Eccleſia Africana. Cæterum ſcio S. Bernardum, in Libris de Conſideratione ad Eugenium adnotaſſe paſſim admittere, ac definiri a Romanis Pontificibus immediatas clericorum appellationes recto eccleſiæ regimini adverſari; ac proinde illud Apoſtoli 1. *ad Cor. c. 6. 12.* attendendum *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*. Plura etiam decrevit Tridentinum quoad ordinem in his ſervandum appellationibus.

§. II.

Etiam S. Cypriani ætate Epiſcopi ad Romanum Pontificem appellabant: ubi etiam Lupicini appellatio vindicatur. Dabantur pariter epiſcoporum appellationes a judicibus electis.

S. CYpriani ætate ac ſæculo ſequente non uſitatas fuiſſe epiſcoporum ad Romanum Pontificem appellationes ex Petro de Marca aliiſque in ſcholio tertio videtur Natalis probare. At obſervandum ita opinandi occaſionem dediſſe S. Cypriani epiſtolam: qua conqueritur non ſtatim Cornelium Papam rejiciſſe Fortunatum ad ipſum appellantem, ut eccleſiæ Africanæ canones expoſcebant. Verum Cypriaoi verba contrarium potius ſuadent; nam cum in ea epiſtola Fortunatum non ſemel Pſeudo-epiſcopum, ſeu epiſcopi larvam appellet, ideo eumdem appellantem audiendum non putabat, quia non permittebatur ex Africa inferiori clero ad Romanum Pontificem per appellationem confugere, ut in ſuperiori paragrapho animadvertendum duxi: *Quæ autem cauſa*, ait, *veniendi, & pſeudo-epiſcopum contra epiſcopos factum nunciandi. Nam cum ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit pariter, & juſtum, ut uniuſcujuſque cauſa illic audiatur, ubi eſt crimen admiſſum, &c.* At cum Fortunatus ut verum Epiſcopum ſe haberet, acceſſum ad Romauum Pontificem ſibi intercludi non putavit; ac proinde ex hoc ipſo quod iterum Romæ judicium inſtituere quoad ſibi objecta crimina aſſumpſerit, demonſtravit jam tunc uſum invaluiſſe, ut epiſcopi ex Africa ad romanam Cathedram per appellationem convolarent. Alia romanæ appellationis exempla exhibuiſſe videntur Privatus Lambeſitanus in Numidia epiſcopus, de quo S. Cyprianus ſcribit ad Papam Corneſium, & Novatus, neſcio cujus loci in Africa epiſcopus, cujus crimina recenſet idem S. Cyprianus *epiſt.* 49. quæ eſt ad eumdem Cornelium. Sed quis negare audeat cauſam Cæciliani Carthaginenſis archiepiſcopi in Africa damnati, iterum fuiſſe Romæ cognitam, & a Romano Pontifice abſolutum? Ita vero fieri debuiſſe perpetuo affirmat S. Auguſtinus; ac proinde abſolutionis ſententiam Melchiadis Papæ nomine latam exhibet S. Optatus *cap.* 3. Idem S. Auguſtinus *concione ſecunda in pſ.* 37. comparando cauſam Primiani contra Maximianiſtas cum cauſa Cæciliani adverſus Donatiſtas, ipſum Primianum alloquens ita ait: *Dignare acceptare Cæcilianum innocentem, qui noluit exire ad majores tuos, & ſic ſervavit cauſam ſuam orbi terrarum, quomodo tu ſervaſti Concilio Numidarum. Si innocentem te reddidit Sedes Bagaitana, quanto potius illum Sedes Apoſtolica?* Perantiquam fuiſſe conſuetudinem, qua epiſcopi Afri Sedem Apoſtolicam adibant, ubi novo examine ipſorum judicia ſcrutarentur, videtur etiam dicere in epiſtola ad Cœleſtinum Pontificem quæ eſt 209. in nova editione.

Hæc confirmat Lupicini ad S. Leonem appellatio; & quamvis eam eſſe purum figmentum Queſnellus pronunciet, illi tamen non adhæſiſſet Natalis, ſi illius rationes ad veritatis trutinam revocaſſet. Eam primo improbandam cenſuit Queſnellus, quia Lupicini appellatio incompatibilis videbatur cum perturbatis Africanæ eccleſiæ temporibus. Si nihilominus obſervaſſet Lupicinum ex Cæſareenſi Mauritania fuiſſe, quam adhuc Romano obtemperaſſe Imperio teſtis eſt Victor Vitenſis epiſcopus, ubi quas Rex Genſericus ſibi provincias reſervaſſet, narrat, didiciſſet, ibi epiſcopos ad Synodum convenire potuiſſe; atque ita potuit Lupicinus ab ipſorum ſententia ad Romanum Pontificem provocare. Addit Queſnellus commentitiam hanc appellationem reputandam quia diſciplinæ Africanæ non erat conſentanea; & quia ab his appellationibus quam maxime abhorrebat Aurelius Africæ Primas. Hæc nihilominus nullius ſunt momenti; epiſcopos etenim etiam ex Africa illis temporibus novum judicium a Romanis Pontificibus expoſtulaſſe, dicta paulo ante demonſtrant. Deinde Lupicini appellatio ad illud tempus, quo S. Quodvultdeus erat Africæ Primas, eſt referenda, quem cum conveniens ſit credere S. Auguſtino adhæſiſſe, qui hujuſmodi tranſmarinas probavit appellationes, dicere oportet longe fuiſſe a temeritate Aurelii, qui Sanctus Quodvultdeus ſuffectus fuit: nec ejuſdem Aurelii veſtigia relegiſſe ipſius ſucceſſorem Capreolum putandum eſt. Cæterum quid vetat dicere Lupicinum per appellationem ad Romanum Pontificem confugiſſe, etſi Africæ Primas his appellationibus non conſentiret? Lupicini appellationem ex eo etiam ſibi non probari dicit Queſnellus, quia S. Leo cum eſſet ſagaciſſimus, ad proprium tribunal eam cauſam tunc evocaſſet, vel deſtinaſſet ſaltem ſuum in Africa Legatum, ut de eadem judicaret, non vero Africæ Synodo crediſſet. Sed hic merito obſervandum ex canone Sardicenſi optime ſancitum appellantis epiſcopi cauſam ſynodo provinciali a Pontifice delegendam, quoties id expedire judicaverit. Cum igitur ob bellicos tum ultus omnes viæ eſſent infeſtæ, nec Lupicino Romam accedere, nec Legato in Africam tranſmeare facile daretur, omnia ſuadebant hanc cauſam provinciæ ſynodo eſſe committendam; eo maxime quod Lupicinum duodecim tantum epiſcopi damnaverant, unde integrum erat ut iterum in plena ſynodo novo examine ipſius cauſa diſcuteretur. Demum ſi quæ penes S. Leonem de Lupicino narrantur, ſuppoſitionis notam habere aliquibus videantur, quia ut notat ex Queſnello Natalis, in quibuſdam MSS. non leguntur, obſervare eſt quæ de Lupicino S. Leo narrat, a Dionyſio Exiguo laudari, & conſtanter pro authenticis haberi; atque non ſolum in Operibus S. Leonis hucuſque impreſſis legi, ſed plene extare in MSS. Exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & Auguſtinianæ de Urbe.

Supereſt modo videre etiam a judicibus electis fas fuiſſe ad Romanum Pontif. appellare. Et quidem ipſe Natalis agnoverat canones Africanos, qui id vetare videbantur, non cauſſas eccleſiaſticas reſpexiſſe, ſed Clericorum, ſeu etiam epiſcoporum civilia negocia, ut contra Petrum de Marca, ad quem legentes Natalis remittit in ultimo Scholio, probat Jo: David *de Judic. canonic. epiſc. cap.* 12. *art.* 1. Præterea canones Africanos, quibus etiam Hincmarus, ut ex eodem ſcholio, nitebatur, non fuiſſe attendendos, dum eccleſiæ Romanæ non eſſent concordes, habet illud Compendium canonum, quod ab Hadriano Papa Carolo Magno traditum aſſerunt, quodque Henricus Caniſius Noviomagus, ac deinde Severinus Binius tom. 5. Conciliorum edidere. Ibi igitur ante canones Sardicenſes ſic habetur: *Sunt etiam eccleſiæ regulæ, quæ in africanis regionibus frequentiſſime ſynodali concilio conſcriptæ ſunt; ſed in his omnibus illa ſequi debemus quæcumque a Niceno Concilio, & a ſancta, atque apoſtolica eccleſia Romana non diſcrepare videmus.* Et re vera Nicolaus I. ad quem Rothaldus epiſcopus Sueſſionenſis appellaverat, cujuſque appellationem Hincmarus impedire ea ratione contendebat, quod non daretur a judicibus electis ad Papam appellatio, ipſum Rothaldum ſuæ eccleſiæ reſtituit, atque reſtituendo tale exhibuit ſuæ poteſtatis argumentum, ut nec caſſare curaverit ſynodale judicium, quo Rothaldus fuerat depoſitus, ac in Monaſterium fuerat relegatus: *Noſtrum Judicium*, ait ipſe Hincmarus, opuſc. cap. 5. *per regulas exequutum, Sedis Apoſtolicæ non caſſavit, ſed Rothaldo, qui ad eam fecit confugium, humiliter poſcenti, ſicut ſuo ſapientiſſimo conſilio judicavit, ſolatii benignitatem impendit.* Nihil ergo habita illa exceptio, qua a judicibus electis omnis vetita appellatio dicebatur.

§. III.

Digitized by Google

§ III.

Appellatio ad Papam, eam non includebat conditionem : *Salva Conciliorum generalium authoritate*.

SUb præfata conditione admiſſam ad Romanum Pontificem appellationam dixit Natalis, ne tacite fateri videretur omnium ſupremam eſſe Romani Pontificis authoritatem. Quamvis autem de hoc iterum agendum, ubi Papæ ſupra Concilium poteſtas erit examinanda, juvat nihilominus hic ex duplici appellationum exemplo, quos ipſe refert Natalis, probare in iis appellationibus numquam eamdem ſubintellectam conditionem.

Primo ſe offert S. Flavianus, qui in Epheſina generali Synodo injuſte damnatus ad S. Leonem appellavit. Puduit Natalem hac in re Queſnello adhærere, qui commentus eſt Flavianum non ad ſolum Romanum Pontificem, ſed ad aliam generalem ſynodum provocaſſe : ſicut & diſceſſit a Petro de Marca ſcribente S. Flavianum ad ſynodum totius occidentis appellationem interpoſuiſſe. Tam aperta ſunt documenta, quibus S. Flavianum appellationem ſuam ad ſolum Romanum Pontificem interpoſuiſſe oſtendunt, ut hoſtem veritatis ſe prodat quicumque hoc denegare præſumat. A Concilio ergo œcumenico ad Romanum Pontificem appellavit Flavianus; cumque appellatio ſit a judice inferiore ad ſuperiorem recurſus, facto ipſo demonſtravit Concilium Papæ inferius agnoſcere, idque tacite faſſa eſt univerſa eccleſia, quæ nihil hujuſmodi oppoſuit appellationi. Excipienda ne igitur erat ſynodi univerſalis authoritas, quæ Pontifici ſubdita hujuſmodi appellatione oſtendebatur? Hanc ſupremam Sedis Apoſtolicæ poteſtatem, qua de univerſæ eccleſiæ appellationibus poteſt cognoſcere, cum de ipſius judicio nullus ſit, qui examen poſſit inſtituere, ita explicat S. Gelaſius in Commonitorio ad Fauſtum ſub Theodorico Italiæ Rege Magiſtrum Officiorum, ac poſtea ejuſdem principis ad Anaſtaſium Imperatorem Legatum. *Graci nobis opponunt canones, dum neſciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipſo venire ſe produnt, quod primæ Sedi ſana, rectaque ſuadenti parere fugiunt. Ipſi ſunt canones, qui appellationes totius Eccleſia ad hujus Sedis examen voluere deferri. Ab ipſa vero nuſquam appellari debere ſanxerunt, ac per hoc illam de tota eccleſia judicare, ipſam ad nullius commeare judicium, nec de ejus umquam præceperunt judicio judicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potius decreta ſequenda mandarunt.* Qui bona fide hujuſmodi legerit, ſtatim conſpiciet in appellationibus ad Romanum Pontificem nullam excipi authoritatem, quæ ipſius ſententias novo examini valeat ſubjicere. In epiſtola vero ad Epiſcopos Dardaniæ poſt multa ad rem præſentem conducentia, exemplo etiam S. Flaviani oſtendit a generali ſynodo damnatos abſque alia Synodo a S. Sede abſolvi potuiſſe, ac proinde potiori gaudere authoritate; *Sed nec iſta*, ait, *præterimus, quod Apoſtolica Sedes frequenter more majorum, etiam ſine ulla ſynodo præcedente, & abſolvendi quos Synodus iniqua damnaverat, & damnandi, nulla exiſtente ſynodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanaſium Synodus orientalis addixerat, quem tamen exceptum Sedes Apoſtolica, quia damnationi Græcorum non conſenſit, abſolvit. Sanctæ memoriæ nihilominus Joannem Conſtantinopolitanum ſynodus etiam catholicorum præſulum certe damnaverat, quem ſimili modo Sedes Apoſtolica, etiam ſola, quia non conſenſit, abſolvit. Itemque ſanctæ memoriæ Flavianum Pontificum congregatione damnatum pari tenore, quoniam ſola Sedes Apoſtolica non conſenſit, abſolvit, potiuſque qui illic receptus fuerat, Dioſcorum ſecundæ ſedis præſulem ſua authoritate damnavit.* Et re vera quis dixerit debuiſſe Flavianum ad Sedem Apoſtolicam confugiendo, illius Concilii excipere authoritatem, adverſus quam patrocinium implorabat?

Appellavit & Theodoretus ab Epheſina ſynodo degradatus ad S. Leonem; & primo eadem appellatione oſtendit eadem generali ſynodo Romanum Pontificem potiorem habere poteſtatem; unde nil ſuadebat in his appellationibus ſalvam velle Concilii generalis authoritatem. Eo quod autem S. Leo Theodoretum in ſuam communionem admiſerit, Concilium Chalcedonenſe Papæ judicium ita veneratum eſt, ut abſque ullo examine Theodoretum inter catholicos epiſcopos ſedere permiſerit, quamvis ſibi infenſos haberet epiſcopos Ægyptios, Illyricianos, ac Palæſtinos. Hinc illæ eruperunt voces : *Ingrediatur reverendiſſimus epiſcopus Theodoretus, ut ſit particeps ſynodi, quia ei reſtituit epiſcopatum SS. Archiepiſcopus Leo. Theodoretus reverendiſſimus epiſcopus proprium recipit locum a SS. Epiſcopo urbis Roma.* Quod ſi ante quodcumque aliud judicium locum ſuum Theodoretus in ſynodo occupavit ea ſolum ratione, quod illi Romanus Pontifex epiſcopatum reſtituerit, dicere neceſſe eſt ipſius cauſam retractandam PP. non judicaturos fuiſſe, ſi Papa non ſolum per interlocutoriam, ſed etiam per definitivam ſententiam epiſcopatum conceſſiſſet. Et re vera, ſi juris fuiſſet Concilii poſt Papæ ſententiam novum contra Theodoretum judicium inſtituere, eodem jure inquirere ei datum eſſet de Euſebio Doryleenſi Eutychetis accuſatore, quem pariter Epheſinum Latrocinium degradaverat. Verum Euſebius non ſolum Chalcedonenſi adfuit ſynodo, ſed nec in ea de illius diſcutienda cauſa vel minimum verba auditum; cujus rei alia non potuit eſſe ratio, niſi quia, cum ad S. Leonem appellaſſet, ipſius cauſam plene retractavit, definivitque. Ita *colligere* eſt ex S. Leonis epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam, in qua narrat Euſebium apud ſe degere, & ſuæ communionis eſſe conſortem; quod idem repetit *ep. 60. c. 4.* quæ eſt ad Anatolium epiſcopum Conſtantinopolitanum.

Quare autem iterum actum fuerit in Conciliis de iis, quæ Papa definierat, videre eſt ex iis, quæ adnotanda duxi poſt Concilium Chalcedonenſe, aliaque Concilia. Interim hic animadvertendum nullatenus S. Leonis verba, ad quæ Natalis in Scholio Lectorem remittit, innuere quæ ipſe definierat, novo Concilii examini ſubjicienda, quaſi id juris eſſet ejuſdem Concilii. Hinc S. Gelaſius in epiſtola ſupra citata ad epiſcopos Dardaniæ, uni Apoſtolicæ Sedi, quæ fecit ſynodus Chalcedonenſis adſcribit, quia nempe quæ ab ipſo præſtanda erant, eadem Sedes Apoſtolica docuerat; atque ita aperte monſtravit non iterum ad examen in Conciliis revocata, quæ Papa ſtatuerat, quia Conciliorum eſſet inquirere an a veritate aberraſſet; En quomodo loquatur : *Impiam ſynodum Epheſinam, ſcilicet non conſentiendo, ſola*, Apoſtolica nempe Sedes, *ſubmovit, ac pro veritate ut Chalcedonenſis fieret, ſola decrevit, in qua Pontificibus innumeris, qui Latrocinio corruerant Epheſino, veniam poſcentibus, ſola conceſſit, & in ſua perfidia permanentes nihilominus ſua authoritate proſtravit, quam Congregatio, quæ illic pro reparanda veritate congregata fuerat, eſt ſecuta. Quoniam ſicut id, quod prima Sedes non probaverat, conſtare non potuit, ſic quod illa cenſuit judicandum, Eccleſia ſuſcepit.*

Nota.

NOndum infallibile Papæ ex Cathedra definientis judicium pene innumeros Queſnelli lapſus Eccleſiæ manifeſtaverat; unde venia danda, ut alibi etiam innui, Natali ſi illum doctiſſimi ornat elogio. Hic autem adnotandum in hac appellationum materia non ſolum erraſſe, ſed & irreverenter ac audaciſſime de Sanctiſſimis, doctiſſimiſque Pontificibus loquutum. Affirmare audet & in Gallicana, & in Africana Eccleſia, olim nedum presbyteros, alioſque clericos, ſed neque ipſos epiſcopos a ſuæ Synodi judicio Romam appellaſſe, atque hoc ad jus quoddam naturale pertinere. Animadvertunt proinde illuc perveniſſe Queſnellum, quo Euſebiana Arianorum Factio in Conventiculo Philippopolitano non pervenit; nam non Provincialium, ſed ſolummodo Patriarchalium Synodorum judicia inconcuſſa eſſe, atque inappellabilia decrevit. Quod igitur nullus orthodoxus dixerat, his ultimis temporibus affirmare auſus eſt Queſnellus, qua in re comites habuit Petrum de Marca, Stephanum Baluzium &c. Non deſinit idem Queſnellus injuriis S. Leonem laceſſere, quia appellationes ad Sedem Apoſtolicam liberas eſſe voluerit, atque ita præſtitiſſe dicit, quia nimis ſuæ Sedis amplitudini ſtuderet, ca-

nones

nones poſthabendo, & Gallicanas appellationes intrudendo. Nec deſinit affirmare ex memoriæ lapſu aſſeruiſſe appellationes conſuetudine etiam firmari, vel ab adulatoribus deluſum fuiſſe, quinimmo mendaciis hanc ſuæ Sedis prærogativam tutatum eſſe. Poſtquam autem dixit Lupicini appellationem, cujus memini in ſuperioribus Animadverſionibus §. 2. eſſe pannum aſſutum epiſtolæ S. Leonis, ut ita exemplo demonſtraretur ex Africa quoque, quod ipſe negat, per appellationem ad Romanum Pontificem epiſcopos confugiſſe, ita ſubdit: *Certe valde Leonis noſtri ſolertiæ ac ingenio conſentaneum mihi videtur, ut temporis opportunitatem captaverit ad confirmandam ſedis ſuæ authoritatem in Africanas Eccleſias. Nemo eſt, qui neſciat quoties, quantiſque conatibus id tentaverint Leonis prædeceſſores, quantumque Leonis ipſius ætate Bonifacius & Cœleſtinus in eam rem laboraverint, Africanis conſuetudinem ſuarum eccleſiarum invicte ſemper oppugnantibus. Expectanda enim illis fuerat opportunior occaſio, quæ ut ſeſe Leoni obtulit, eam ſibi vir cordatiſſimus elabi non eſt paſſus.* Quis quæſo non ſtomachatur, audiendo Queſnellum de Sanctiſſimis doctiſſimiſque Pontificibus, qui proinde ſui juris ignorantia non laborabant, ac religioni ducebant aliorum jura intacta relinquere, ita loqui quaſi nil aliud in votis haberent, quam alienum invadere? Nil mirum proinde, ſi contra ſeipſum ita ſcribentem catholicos obmurmurantes, heterodoxos vero plaudentes audire ſibi videretur: *Dum hæc ſcribo*, ait, *videor mihi hinc catholicorum nonnullos ſubmurmurantes audire, illinc ſectarios utraque plaudentes manu, quaſi Pontificem Romanum mali ambitus, alienique juris notare videamur &c.* Sed magis mirandum ita in præclariſſimos Pontifices inſurrexiſſe, dum expanſis oculis Jo: Calvini, Marci Antonii de Dominis, aliorumque ſectariorum veſtigia a ſe calcari videbat, eorumque ſibi benevolentiam conciliare. Etſi in iis ſolum, ut ex ipſo Natale videre eſt, Queſnellus erraſſet, profecto non ſolum a *doctiſſimorum* numero, ſed etiam *ſemidoctorum* fuiſſet ſegregandus.

Nota.

A Petro de Marca ſane in hac de appellationibus materia Natalis diſcedit; ſed inſuper adnotandum illius authoritatem in iis eſſe parvipendendam, cum nova a ſe adinventa, ac antea inaudita propoſuerit. Omnium primus docuit ex quinto Nicæno canone provincialium ſynodorum inappellabilem eſſe authoritatem, quod fatuum eſſe aſſerere aliqui dixerunt; literas Philippopolitani conventiculi, Euſebianæ factionis facinus, univerſæ orientali eccleſiæ adſcribendas; Zoſimum Pontificem a Romanis Imperatoribus jus de retractandis degradatorum epiſcoporum judiciis mendicaſſe &c. quæ omnia oſtendunt ad mutilandam Romani Pontificis authoritatem ſemper intendiſſe. Primum etiam ſe exhibet authorem illius interpretationis, qua dicitur canones Sardicenſes conceſſiſſe ſolummodo Romano Pontifici jus reviſionis in detrimentum imperatoriæ authoritatis: *Fateor*, ait, *hactenus univerſis perſuaſum fuiſſe repertam eſſe in Synodo Sardicenſi legem de appellationibus adverſus epiſcoporum judicia, eaſque a Summo Pontifice judicandas eſſe ex præſcripto hujus Concilii. Verum, ut ab ea perſuaſione recedam facit quod a me obſervatum eſt, nempe jus tantum concedendi reviſionem a ſynodo Sardicenſi introductum eſſe in gratiam ſedis Apoſtolicæ, & in quoddam detrimentum authoritatis imperatoriæ. Hæc interpretatio mea eſt; quam cum aliquot viris doctis aperuiſſem, eam illi ſuffragio ſuo comprobarunt.*

Sapientiſſime ergo Natalis adverſus ipſum propugnat Synodum Sardicenſem jus appellationum non inſtituiſſe, cum ideo omnes per appellationem Romani Pontificis tutelam implorare valeant, quia caput eſt Eccleſiæ, & Chriſti Vicarius; ſicut etiam ex canonibus Sardicenſibus haberi non ſolum proprium eſſe Pontificiæ poteſtatis jus concedendæ reviſionis, ſed etiam de iiſdem appellationibus judicandi. Ex hoc ſolum quod interpretatio Domini de Marca per tot ſæcula latuerit, omneſque uſque ad illum in canone Sardicenſi legerint illud jus, quod & ipſe Natalis Romano vindicat Pontifici, ſatis innoteſcit de Marca veritatem non eſſe aſſequutum; quod & mirum eſt non cognoviſſe, cum ad ſuam intrudendam explicationem coactus fuerit diſcedere a germana intelligentia illarum vocum *appellandi*, ſeu *provocandi*, quæ in canone continentur.

Neque etiam prætereundum hic volo in hac de appellationibus controverſia de Marca ita exceſſiſſe, ut ſcribere eum non puduerit Zoſimum Pontificem ſibi jus reviſiones concedendi vindicaſſe, quia paulo ante Arcadius, & Honorius Imperatores abjecerant jus reſcripta concedendi pro retractando Epiſcoporum depoſitorum judicio. Sed audiatur quæſo Zoſimus, qui reſcribens ad PP. Concilii Carthaginenſis, eiſque exponens Cœleſtium in Africa damnatum & ad Sedem Apoſtolicam appellantem potuiſſe eumdem judicare, hujuſmodi authoritatem cuicumque ſynodo ſuperiorem dicit, eamque derivare a canonica antiquitate, a PP. traditione, a S. Petro Apoſtolo, ac ab ipſomet Chriſto, qui Petro omnia ligandi, ſolvendique poteſtatem impertitus eſt: *Quamvis*, ait, *Patrum traditio Apoſtolicæ ſedi authoritatem tantam tribuerit, ut de ejus judicio diſceptare nullus auderet, idque per canones ſemper, regulaſque ſervaverit, & currens adhuc ſuis legibus eccleſiaſtica diſciplina Petri nomine, a quo ipſa quoque deſcendit, reverentiam, quam habet, exolvat: tantam enim huic Apoſtolo canonica antiquitas per ſententias omnium voluit eſſe potentiam, ex ipſa quoque Chriſti Dei noſtri promiſſione, at & ligata ſolveret, & ſoluta vinciret, atque poteſtatis data conditio in eos, qui Sedis authoritatem, ipſo annuente, meruiſſent. Habet enim ipſe cum omnium eccleſiarum, tum hujus maxime ubi ſederat, curam: nec patitur aliquid privilegii aliqua titubare aura ſententia, cui ipſa ſui nominis firma, & nullis hebetata moribus conſtituit fundamenta, & quæ ſine periculo temere nullus inceſſet. Quum ergo tantæ authoritatis Petrus caput ſit, & ſequentia omnium majorum ſtudia firmaverit, ut tam humanis, quam divinis legibus, & diſciplinis omnibus firmetur Romana Eccleſia, cujus locum nos regere, & poteſtatem nominis obtinere non latet vos, ſed noſtis, fratres chariſſimi, & quemadmodum Sacerdotes ſcire debetis: tamen cum tantum nobis eſſet authoritatis, ut nullus poſſit de noſtra retractare ſententia, nihil egimus quod non ad veſtram notitiam noſtris ultro literis referremus, dantes hæc fraternitati ut in commune conſulentes, non quia quid deberet fieri neſciremus, aut faceremus aliquid quod contra utilitatem Eccleſiæ veniens, diſpliceret, ſed pariter vobiſcum voluimus habere tractatum, de illo, qui apud vos, ſicut ipſi per literas dicitis, fuerit accuſatus, & ad noſtram, qui ſe aſſereret innocentem, non refugiens Judicium ex appellatione priſtina venerit Sedem.* Videat ex his Lector, an Zoſimus ad ſe appellantes ſuſceperit ex ſua in Eccleſia nulli ſubdita authoritate, ſeu ex ſupremo D. Petri primum collato in Eccleſiam principatu, vel quia Imperator noluerit amplius reſcripta reviſionum concedere.

DISSERTATIO XXIX.

De Fidei Profeſſione adſcripta Concilio Sardicenſi.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Concilium Sardicenſe aliquod Fidei Decretum ediderit?

PROPOSITIO.

Nulla Fidei Formula, nullum de Fide in Synodo Sardicenſi Decretum editum eſt.

PRobatur primo ex Epiſtola Synodica Concilii Alexandrini anno 362. celebrati Sancto Athanaſio præſide, quæ apud ipſum legitur *in Epiſtola ad Antiochenos*, in qua hæc habentur: *Tabellas, quas nonnulli jactant, quaſi ex Sardicenſi Synodo de Fide conſcriptas, ne legi quidem ſemel, aut proferri ſinatis. Nihil enim tale Concilium definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quaſi quæ deeſſent, Nicæno*

Con-

Concilio adſcribere vellent, idque acriter contenderent, ſancta tamen Synodus qua Sardica convenit, indigne id tulit, decretoque ſancivit, ne quid ulterius de Fide ſcriberetur; & ſeſe contentos eſſe Nicæna Fide declaraverunt, ut cui nihil deeſſet, & in qua integra & ſola Fides contineretur: neque edendam eſſe aliam Profeſſionem Fidei, ne illa quæ Nicæa ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido eſt ſemper nova ſtatuere, occaſio hujuſmodi ſuppeditaretur, ut iterum atque iterum de Fide definiant.

Confirmatur ex ſubſcriptione Sancti Euſebii Vercellenſis, eidem Epiſtolæ Synodicæ ſubjecta: *Quia fama*, inquit, *apud exteros increbuit de Tabella Sardicenſi Concilii, ne ea ultra Nicænam Fidem decreta eſſe putetur, meo ſuffragio denuntio, quo nihil luxumenti aut noxæ Nicænæ Fidei inde oboriatur, neque ea de cauſa proferendam cenſeo.* Nulla itaque Fidei Formula, nullumque de Fide decretum in Concilio Sardicenſi editum eſt.

Probatur ſecundo ex uſu Eccleſiæ, quæ nefas ſemper exiſtimavit, Fidem in Œcumenica Synodo conſtitutam, altera in Synodo retractare. Hinc Capreolus Carthaginenſis Epiſcopus Epheſinos Patres obteſtatus eſt, ne ſecundæ diſputationis prætextu, paterentur vocem jamdudum ablatam renovari: *Si quis enim*, inquit, *ea quæ jamdudum dijudicata ſunt, denuo in diſputationem vocari ſinat, is ſane nihil aliud facere cenſebitur, quam de Fide, quæ hactenus valuit, ipſe dubitare.* Hinc Sanctus Auguſtinus, Pelagianis damnatis novum Concilium recuſari voluit, *Nec ipſis concedendam audientiam, ſed ſolam ſupereſſe Pœnitentiam.* Hinc S. Leo Magnus Eutychianis graſſantibus in Synodum Chalcedonenſem, ejuſque retractationem flagitantibus, reſpondit per Leonem Auguſtum, nullatenus retractari debere quæ ſemel in Concilio circa Fidem conſtituta eſſent. Sic enim ſcribit Epiſtola 73. *Quod opus virtutibus veſtris Gloriæque conveniens, celerem & Deo placitum habebit effectum, ſi apud ſanctam Chalcedonenſem Synodum de Fide firmata, nulla permiſeritis retractatione pulſari: quia in illo Concilio per Spiritum Sanctum congregato, tam plenis, atque perfectis definitionibus cuncta firmata ſunt, ut nihil ei Regulæ, quæ ex divina inſpiratione prolata eſt, aut addi poſſit, aut minui.* Quæ cum ita ſint, non eſt veriſimile Fidem Nicænam retractatam fuiſſe in Synodo Sardicenſi; aut aliquod de Fide Decretum, Formulamve aliquam Fidei eo in Concilio editam.

Objectio prima petitur ex Epiſtola Synodica Patrum Sardicenſium ad Julium Pontif. Maxim. in qua dicitur: *Permiſerunt religioſiſſimi Imperatores, ut de integro univerſa diſcuſſa diſputarentur, & ante omnia de Sancta Fide, & de integritate veritatis, quam violaverunt.* Nicæna igitur Fides retractata eſt in Concilio Sardicenſi.

Reſpondeo, nego conſequens. Permiſſum namque eſt dumtaxat, ut univerſa diſcuſſa diſputarentur, quoad perſonas; non vero quoad Fidem: ſive, conceſſum eſt ab Imperatoribus, ut inquireretur primo in Fidem Euſebianorum, ut conſtaret an veritatis integritatem violaſſent, Hæreticique revera eſſent, ut audiebant: non vero ut quæ de Fide conſtituta erant, revocarentur ad examen, aut Hæreticis adverſus dogmata ſemel ſtabilita diſputandi facultas præberetur. Vel, reſpondeo ſecundo, permiſſam fuiſſe Fidei Nicænæ retractationem expoſitivam & confirmatoriam; non vero diſcuſſoriam & cenſoriam. Secundi generis retractationem de rebus Fidei ſemel in Concilio Œcumenico definitis, exhorruit ſemper Eccleſia; Primi generis retractationem ſeu reviſionem probavit. Id patet ex Epiſtola 78. S. Leonis Magni ad Leonem Auguſtum data: *Prænoſcat igitur Pietas veſtra*, inquit, *hos, quos ſpondeo dirigendos, non ad confligendum cum hoſtibus Fidei a Sede Apoſtolica profecturos: quia de rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonem definitis nullum audemus inire tractatum; tamquam dubia vel infirma ſint, quæ tanta per Spiritum Sanctum fixit auctoritas. Inſtructioni autem parvulorum noſtrorum, qui poſt lactis alimoniam cibo deſiderant ſolidiore ſatiari, Miniſterii noſtri præſidium non negamus: & ſicut ſimpliciores non ſpernimus, ita a rebellibus Hæreticis abſtinemus ..... Nimis quippe indignum, nimiſque injuſtum eſt, eos ad libertatem diſceptationis admitti, quos ſignificat, Spiritus Sanctus per Prophetam dicens: Filii alieni mentiti ſunt mihi*, &c.

Objices ſecundo. Theodoretus libro 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 8. Formulam Fidei refert, quæ tertiæ Epiſtolæ Synodali Concilii Sardicenſis aſſuta eſt & inſerta. Sozomenus etiam, libro 3. cap. 12. de Patribus Sardicenſibus ita ſcribit: *Eodem tempore aliam Fidei Formulam ediderunt, pluribus quidem verbis ſcriptam, quam quæ in Concilio Nicæno edita fuiſſet; ſed tamen eamdem complectentem ſententiam, & verbis non multum ab illa diſcrepantem. Ad extremum Oſius & Protogenes veriti ne quibuſdam viderentur decreta Concilii Nicæni innovari, ſcripſere ad Julium, & teſtati ſunt ſe illa quidem rata habere; ſed quo facilius intelligerentur, eadem pluribus verbis explicuiſſe eo conſilio, ne Arianis, qui brevitate Formulæ Fidei in eo Concilio editæ abutebantur, facultas ex verbis daretur imperitos in abſurdam aliquam opinionem rapiendi.*

Denique Vigilius Tapſenſis Epiſcopus, *libro 5. contra Eutychem*, aſſerit ſeptem Capitula ad Fidem ſpectantia, poſt ea quæ in Nicæa ſtatuta eſſent, a Patribus Sardicenſibus, profeſſioni Fidei fuiſſe addita. Synodus itaque Sardicenſis Formulam Fidei edidit.

Reſpondeo Theodoretum, Sozomenum & Vigilium authores longe remotos ab ætate Synodi Sardicenſis audiendos non eſſe hac in Controverſia, in qua ab Alexandrina Synodo 15. dumtaxat annis poſt Sardicenſem celebrata, & ex multis Epiſcopis, qui in ipſo Concilio Sardicenſi ſederant, conflata, diſſentiunt. Certe Appendix illa, quam Theodoretus refert, prout invenit, intextam & aſſutam tertiæ Epiſtolæ Synodicæ, ſuppoſita evidenter probatur. Cum enim Valentem & Urſacium Arianos fuiſſe conſtet ex prioribus Epiſtolis Synodi, & ab ea ob Ariani dogmatis labem proſcriptos, quomodo verum eſſe poteſt quod in ea appendice, apud Theodoretum legitur, eos in hanc iviſſe ſententiam, ut aſſererent, *Verbum Dei, & Spiritum Sanctum crucifixum eſſe?* Procul namque aberat ab Arianorum ſententia ejuſmodi de paſſione Spiritus Sancti, una cum Verbo divino aſſertio, quorum Hæreſis tres in Deo perſonas ab invicem ita diſcretas agnoſcebat, ut eas unius ſubſtantiæ dici non pateretur. Sed Sabellianis potius ea ſententia convenit, qui ſic unam in Deo ſubſtantiam prædicabant, ut omnium perſonarum diſtinctionem adimerent. Ex qua quidem aſſertione illud eruebatur conſectarium, Patrem & Spiritum Sanctum una cum Filio paſſos eſſe.

Alteram ſuppoſitionis rationem ſuppeditat, quod in eadem appendice apud Theodoretum legitur: *Porro iſta conjurata Hæreticorum* (Arianorum) *turba contendit varias Patris & Filii & Spiritus Sancti ſubſiſtentias eſſe, eaſque ſeparatas. Quam vocem Hæretici pro ſubſtantia uſurpant.* Splendidius fingi non poteſt mendacium, vel craſſior error in facto: ſiquidem non ſoli Ariani, ſed tota Occidentalium Eccleſia ὑπόστασιν idem ſignificare putabat ac, οὐσίαν adeoque tres in Deo hypoſtaſes aſſerere renuebat, ut conſtat ex Sancto Hieronymo ad Damaſum Pontif. Maxim. ſcribente.

SCHOLION.

Ex hac Diſſertatione, pag. 605. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant: *Nova in rebus Fidei definiendis non ſunt admittenda.*

R. Eo loci nihil aliud habetur præter fragmentum Epiſtolæ Concilii Alexandrini Sancto Athanaſio Præſide celebrati, quæ Sardicenſis Synodi Patres declaraſſe ait, *Non edendam eſſe aliam Profeſſionem Fidei, ne ea quæ Nicææ ſcripta eſt ſuos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido eſt ſemper nova ſtatuere, occaſio hujuſmodi ſuppeditaretur, ut iterum atque iterum, de Fide definiant.* Quid igitur ſibi volunt Religioſi Cenſores? Volunt ne humana ratiocinia & præjudicia in controverſiis Fidei finiendis eſſe ſequenda, Scriptura Sacra & Traditione poſthabitis? An ſpernendam præclaram illam Regulam a *Vincentio Lirinenſi* traditam, Commonitorii cap. 3. *In Catholica*

Eccle-

Eccleſia magnopere curandum eſt, ut id teneamus quod ubique, quod ſemper quod ab omnibus creditum eſt. Hoc eſt etenim vere proprieque Catholicum... Sed hoc ita demum fiet ſi ſequamur univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem, &c. An illud ſugillari volunt ab eodem tam ſapienter dictum *ita* ſe gerere dabere Doctorem Catholicum, *Ut cum dicat nove, non dicat nova?* An illud explodi volunt: *Annuntiare aliquid Chriſtianis Catholicis, præter id quod acceperant, numquam licuit, nuſquam licet, numquam licebit: & anathematizare eos qui annuntiant aliquid præter quam quod ſemel acceptum eſt, numquam non oportuit, nuſquam non oportet, numquam non oportebit*. Ab his certe rejiciendis, & ſpernendis procul fuiſſe exiſtimo Religioſos Cenſores. Quænam igitur mens illorum fuerit, non capio, cum hanc Propoſitionem, quæ tametſi vera, mea non eſt, ipſis notare placuit: *Nova in rebus fidei definiendis non ſunt admittenda*.

Nota.

CUm non raro Heterodoxi adverſus novas voces, quibus uſa eſt eccleſia ad ſua explicanda dogmata, blaterent, non abs re erit hic adnotare quam hujuſmodi novitates ad fidem conſtabiliendam conducant. Fatendum igitur non alia admittenda dogmata, quam ea, quæ nos docent S. Scriptura, & Divinæ Traditiones, cum his ſolum mediis a nobis credenda Deus revelaverit. Verum nemo inficias ibit plura fidei dogmata hæreſum occaſione clarius explicata fuiſſe, noviſque loquendi formulis expoſita; ac proinde novam hujuſmodi explicandorum myſteriorum rationem fovendam innuit S. Auguſtinus *de Civit. l.* 16. *c.* 2. ubi ſic habet: *Multa ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adverſus eos defendi poſſint, & conſiderantur diligentius, & intelliguntur clarius, & inſtantius prædicantur, & ab adverſario mota quæſtio diſcendi exiſtit occaſio*. Unde Lincolnienſis illum pſ. 21. verſum exponens, *Dederunt in eſcam meam fel*, hæc habet: *Fel ſecundum Auguſtinum, hi ſunt contradictores Evangelii, qui amaritudine ſua contradictionis fidelium, & perbeatorum viſum clarificant, dum enim ſua contradictione amaricant, alios excitant ad perſcrutandum fortius & ſubtilius, & ad intelligendum limpidius Evangelii veritatem — Et, ut dixit Auguſtinus, multi qui optime poterant Scripturas dignoſcere, & penetrare, latebant in populo Dei, nec aſſerebant ſolutionem quæſtionum difficillimarum, cum calumniator nullus inſtaret. Numquam enim perfecte de Trinitate tractatum eſt, antequam obtrectarent Ariani. Numquam de Pœnitentia perfecte tractatum eſt, antequam exiſterent Novatiani &c.*

Adverſus hujuſmodi novitates, quibus clarius myſteria explicantur, erroreſque patefiunt, jamdiu hæretici declamarunt; ac proinde, teſte D. Proſpero *de Prædeſt. SS. cap.* 14. quidam Semipelagiani Maſſilienſes ea ratione Auguſtini libros ſugillabant: *Obſtinationem ſuam*, ait, *vetuſtate defendunt, & ea, quæ de epiſtola Pauli Apoſtoli Romanis ſcribentis ad manifeſtationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur, a nullo umquam eccleſiaſticorum ita eſſe intellecta, ut nunc ſentiuntur, affirmant*. Ita autem S. Proſper eoſdem refellit: *Si hujus ſententiæ defenſionem ex divinorum eloquiorum nos præcedentibus catholicis tractatoribus promerem, profecto hi fratres, pro quibus nunc agimus, acquieſcerent; hoc enim ſignificaſtis literis veſtris. Quid igitur opus eſt, ut eorum ſcrutemur Opuſcula, qui, priuſquam iſta hæreſis oriretur, non habuerunt neceſſitatem in hac difficili ad ſolvendum quæſtione verſari? Quod proculdubio facerent, ſi reſpondere talibus cogerentur. Unde factum eſt, de gratia Dei quid ſentirent, breviter quibuſdam ſcriptorum ſuorum locis attingerent, immorarentur vero in iis, quæ adverſus inimicos eccleſiæ diſputabant*. In explicandis igitur noſtræ fidei dogmatibus ii potius PP. attendendi, qui ut ea adverſus Hæreticos elucidarent, vindicarentque, novas adinvenere explicationes, ideo ab Anterioribus omiſſas, quia non prævidebant ab hæreticis ſua dicta uſurpanda ad proprios errores conſtabiliendos. Cum proinde Pelagiani ex quodam ſubobſcuro Chryſoſtomi loco ſuam hæreſim tuerentur, ita eiſdem reſpondet S. Auguſtinus l. 1. contr. Julian. cap. 2. *Cur putamus eum ita loquutum, niſi quia diſputans in Eccleſia Catholica, non ſe aliter intelligi arbitrabatur? Tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondum litigantibus, ſecurius loquebatur*. Cumque pariter nonulli ex PP. *Dei Filium arbitrio, & voluntate a Patre gigni* dixerint, eaque dicendi ratione abuterentur Ariani, ut probarent Filium Dei eſſe creaturam, ita eos refellit S. Athanaſius orat. 4. *Hoc ſi quis ex Orthodoxis ſimpliciter diceret, nihil eſſet quod male ſuſpicareris de hoc dicto, quippe ibi bona mens ſuperaret ſimpliciorem loquendi modum. Nunc quia hæreticorum ea vox, omniaque hæreticorum verba ſuſpecta ſunt, non id faciunt ſine perverſitate animi*.

Hanc eamdem regulam in PP. lectione præ oculis habendam, multis probat S. Anſelmus *in Menologio cap.* 13. ubi poſtquam obſervavit in ipſorum libris quandoque reperiri tam dubias ſententias, ut vel errandi occaſio ex eis oriri poſſit, vel ſufficientes non videantur ad fidei dogmata adſtrueoda, ſubdit PP. qui in hæreſes inſurrexere, fidei quæſtiones claras, evidenteſque reddidiſſe; atque ita ex iis quæ de Trinitate Arianorum impugnatores docuere; & de Incarnatione Apollinarii, Neſtorii, & Eutychetis adverſarii, hujuſmodi myſteria dilucide explicari. Non per hoc tamen antiquiores PP. in errore verſatos eſſe credit, bene tamen multa omiſiſſe, quia hoc proferebant, quod res poſtulabat: nec illis neceſſe erat quæſtiones nondum exortas explicare, ac proinde quæ bene dicta erant, ſed obſcure, male intellecta errandi materiam poterant præſtare. Atque ideo magis quia, *qui errare vult, vel errorem docere, nihil eſt tam bene dictum, quod non poſſit pravo intellectu depravare*. Ex iis, quæ ſint novitates quæ fidei non officiant, ſed proſint, unuſquiſque valet dignoſcere.

DISSERTATIO XXX.

De Fide Marcelli Ancyrani.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Synodus Sardicenſis Marcellum Ancyranum abſolvens, in facto erraverit?

MArcellus Ancyranus ab Euſebianis accuſatus Hæreſeos, & in Conſtantinopolitano Conciliabulo depoſitus, ad Julium I. Pontif. Maxim. confugit, apud quem cum ſe purgaſſet, tum propria profeſſione Fidei, tum Legatorum Apoſtolicorum, qui Niceno Concilio adfuerant teſtimonio, ſententiam abſolutionis retulit; atque in communionem & Sedem a Julio reſtitutus eſt. Id conſtat ex iſtius Pontificis Epiſtola ad Orientales: *De Marcello autem* (inquit) *poſtquam de illo quoque ut impio in Chriſtum perſcripſiſtis, vobis ſtudui ſignificare, eum cum huc veniſſet affirmaſſe falſa eſſe, quæ de ſe in literis veſtris ſcripta eſſent, ſed tamen cum a vobis poſtularetur ut de Fide diceret, tanta cum fiducia per ſe reſpondit, ut nemo non perciperet, cum nihil a veritate profiteri alienum, ſed eadem cum pietate, qua Eccleſia, de Domino ac Salvatore noſtro ſentire; neque jam tantummodo, ſed etiam olim hujus ſententiæ ſe fuiſſe confirmabat, uti & noſtri Presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta Fide conteſtabantur. Nam & eum tunc quoque in ſententiis dicendis dimicaſſe cum Ariana Hæreſi, teſtes fuere; cujus quoque vos admonitos velim, ne quis talem Hæreſim approbet, ſed abominetur ut alienam a ſana doctrina. De viro igitur, quem rectæ opinionis & ſinceræ religionis eſſe, teſtimoniis approbatum eſt, quid, quæſo, nos facere oportuit, niſi ut eum pro Epiſcopo haberemus, quemadmodum & habemus, neque a communione repelleremus?*

Eumdem Marcellum abſolvit Synodus Sardicenſis cauſa cognita, libriſque ejus lectis & diſcuſſis, quibus Hæreſeos notam Euſebiani affingebant. Id conſtat ex Epiſtola Syoodica ejuſdem Concilii ad omnes Epiſcopos, in qua hæc leguntur: *Recitata quoque fuit ſcripta Collegæ noſtri in ſacris Marcelli, & deprehenſa eſt Euſebii doloſa ars. Quæ enim Marcellus*

per modum quærentis protulerat, ea tamquam ita eſſe profiteretur, calumniati ſunt. Recitata propterea ſunt in illis quæ antecederent & ſubſequerentur in illis Quæſtionibus; & inventa eſt bona & recta Fides iſtius Viri. Non enim ex Sancta Maria [ut ipſi aſſeverabant] Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus in Regno conſtituit; ſed Regnum ejus initio & fine carere conſtituit. Quæſtio vertitur inter eruditos, utrum Hæreticus revera fuerit Marcellus Ancyranus, proindeque utrum Synodus Sardicenſis, poſt Julium Romanum Pontificem, erraverit in facto, cum illius Fidei teſtimonium perhibuit, illumque ab Hæreſeos nota abſolvit. Baronius Cardinalis *Tomo 3. Ann. Eccl. ad an. Chriſti* 347. Marcellum in Hæreſim Sabellii impegiſſe propugnat, & Julio Pontifici Patribuſque Concilii Sardicenſis fucum feciſſe. Contrarium alii affirmant: quorum opinionem amplectimur.

PROPOSITIO.

Marcellus Ancyranus integerrimæ Fidei Epiſcopus fuit: unde in ejus abſolutione non erravit Synodus Sardicenſis.

PRobatur primo ex Confeſſione Fidei, quam Julio Romano Pontifici obtulit, quam refert integram S. Epiphanius, *Hæreſi* 72. in qua diſerte profitetur diſtinctionem Patris a Filio, ejuſque, & ipſius regni æternitatem, ut nulla omnino ſuſpicio remanere poſſit, ipſum in errores impegiſſe, qui ipſi ab Arianis affingebantur. *Sacris literis inhærens*, inquit, *credo unum eſſe Deum, & Unigenitum ejus Filium Verbum: qui cum Patre ſemper exiſtit, nec exiſtendi initium ullum umquam habuit. Idem revera a Deo procedens, non creatus, non factus, ſed exiſtens ſemper, ac cum Deo Patre perpetuo regnans. Cujus regni, ut teſtatur Apoſtolus, non erit finis.... Hic eſt qui poſtremis temporibus noſtræ ſalutis gratia deſcendens, & ex Virgine Maria genitus, hominem ſuſcepit.* Certe qui a Deo Patre genitus eſt, non eſt eadem perſona cum Patre: qui exiſtendi initium nullum umquam habuit, fuit antè Mariam. Cum itaque hæc profeſſus fuerit Marcellus Ancyranus, falſo ipſi afficta eſt Sabellii, & Photini Hæreſis. Falſo etiam inſimulatus eſt, quod Filii Dei regnum finem aliquando habiturum crederet, cum verbis perſpicuis, nullique æquivocationi obnoxiis, profeſſus fuerit ipſum cum Deo Patre perpetuo regnaturum, ipſiuſque regni nullum finem fore.

Confirmatur ex Fidei expoſitione, quam a Marcello Ancyrano acceptam, ejus diſcipuli Orthodoxis Epiſcopis & Confeſſoribus tradiderunt: in qua anathemate damnatur *Ariana Hæreſis, & Sabellii ac Photini, Paulique Samoſateni; una cum iis qui Sanctiſſimam Trinitatem tres eſſe perſonas negant, nullis terminis circumſcriptas, ſubſiſtentes, conſubſtantiales, coæternas, perfectas.*

Deinde ſubjiciuntur hi Anathematiſmi: *Si quis eumdem Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum eſſe dicit, anathema ſit. Si quis initium aut finem Dei Filio ac Verbo, vel regno ipſius adſcribit, anathema ſit.* Homini porro qui ita ſenſerit, Sabellii, Photini, aut Pauli Samoſateni Hæreſis immerito affingitur. Igitur Marcellus Ancyranus in has Hæreſes non impegit; adeoque vir fuit integerrimæ Fidei: nec in ejus abſolutione erravit Synodus Sardicenſis.

Probatur ſecundo ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Solitarios, pag. 629. *De Marcello autem*, inquit, *Epiſcopo Galatiæ, ſupervacuum fuerit fortaſſe mentionem facere: cum nulli non conſtet, Euſebianos ab eo de Hæreſi reprehenſos, Hæreſeos recriminationem pro talione illi viciſſim impegiſſe, ſenemque hominem in exilium ejeciſſe. Ille autem Romam profectus, ſeſe innocentem docuit, & ut juſſus ab illis fuerat, ſcripto ſuam Fidem, quam Sardica Synodus amplexa eſt, edidit.* Illuſtrius ſane pro Fide Marcelli Ancyrani teſtimonium deſiderare nemo poteſt, ex quo patet Euſebianorum calumniis ipſi afſictam fuiſſe Hæreſim, cum ipſe acerrimus eſſet Fidei propugnator.

Probatur tertio ex Sancto Epiphanio, *Hæreſi* 72. referente, quod cum aliquando Sanctum Athanaſium de Marcello interrogaſſet, quomodo de ipſo ſentiret: *Ille neque ipſum defendit, neque rurſum graviter adverſus ipſum invectus eſt: ut ſolum riſu leni edito, oſtendit non multum ab improbitate ipſum abhorruiſſe, & in eorum loco qui ſe purgaſſent, habuit.* Ex quibus conſtat, Marcellum quidem tanta vi Arianam Hæreſim impugnaſſe, ut non multum a Sabellianis remotus plerique videretur, ſed tamen eam a ſe ſuſpicionem amolitum fuiſſe, purgando ſe & coram Julio Pontifice, & in Synodo Sardicenſi.

Objectio adverſus Marcelli Ancyrani Fidem ex plurimis Veterum teſtimoniis inſtruitur: primo ex Sancto Baſilio Magno, Epiſtola 54. ad Sanctum Athanaſium data, in qua de Legatis a Romano Epiſcopo mittendis ita ſcribit: *Quæritur autem & hoc a nonnullis illic, ut & nobis ipſis videtur, neceſſario, ut Marcelli Hæreſim illi cum venerint, tamquam malam ac noxiam, & a ſana Fide alienam exterminent. Quoniam ad hanc uſque diem in omnibus quas ſcribunt literis, Arium anathematizare, atque ex Eccleſiis eliminare non ceſſant: Marcellum vero, qui ex diametro reſpondentem Ario impietatem attulit, atque contra eamdem Unigeniti, divinitatiſque eſſentiam impie egit, Verbique appellationem male uſurpavit, ne ſemel quidem accuſare videntur: qui Verbum quidem unigenitum vocari tradit ratione miniſterii ac diſpenſationis, & quatenus in tempore natus prodiit: cæterum ad eum, unde egreſſus erat, reverſum, nec ante regreſſum fuiſſe, nec poſt regreſſum ſubſiſtere. Et hujus experimentum ac demonſtrationem reconditi apud me iniqua illius ſyngrapha libri continent. Attamen iſtum nequaquam reprobare viſi ſunt; & per hoc culpandi veniunt, ut qui ab initio illum per ignorantiam veritatis, in Eccleſiaſticam etiam Communionem receperint.*

Et Epiſtola 74. ad Occidentales Epiſcopos data: *Scitis*, inquit, *quam omnem ſpem noſtram irritam faciat dogma Marcelli, quod neque Filium propria ac diſcreta Hypoſtaſi præditum confitetur, ſed productum, & ad eum ipſum iterum reverſum, ex quo proceſſerat, tradit: neque Paracletum propriam habere hypoſtaſim concedit: ita ut non oberret, ſi quiſquam hanc Hæreſim prorſus alienam eſſe a Chriſtianiſmo determinet, ac corruptum quemdam Judaiſmum appellet.*

Et Epiſtola 78. *Sunt quidam*, inquit, *qui in hac fide* (Nicæna) *ſermonem veritatis dolo invertant, & ad ſuam ipſorum ſententiam intellectum ac mentem verborum torqueant. Quandoquidem & Marcellus impie ſentiens contra perſonam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ac nudum illum eſſe Verbum exponens, illinc auſus eſt ſe impietatis hujus cauſas ſumpſiſſe prætexere, male videlicet* τῦ ὁμουσίου *intellectu expoſito.*

Ex quibus colligitur, Marcellum Ancyranum Patribus Sardicenſibus fucum feciſſe, atque communionem Catholicam fuiſſe ſuffuratum, quia ſe Arianorum hoſtem acerrimum geſſerat, & cum Sancto Athanaſio damnatus ab Euſebianis, æque iniquum paſſus fuiſſe judicium credebatur: ideo cum Athanaſio abſolutus eſt, & Sedi ſuæ reſtitutus a Synodo Sardicenſi, ſed in ejus cauſa deceptam fuiſſe Synodum conſtat ex Sancto Baſilio, qui ipſum Hæreticum fuiſſe teſtatur, & in communionem receptum per ignorantiam veritatis.

Secundo Sanctus Epiphanius, *Hæreſi* 72. Marcellum cum Sabellio ſenſiſſe affirmat. *Hic vero*, inquit, *cum voluerit quadam diffuſius apud quoſdam dicere, declaravit ſe cum Sabellio ſentire: quapropter etiam ipſe inter Hæreticos annumeratus ac confutatus eſt.*

Tertio Sanctus Hieronymus, lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cap. 96. Sancti Hilarii teſtimonio Marcellum Ancyranum Hæreticum fuiſſe probat. *Marcellus Ancyranus Epiſcopus*, inquit, *ſub Conſtantio & Conſtante Principibus floruit, multaque diverſarum* ὑποθέσεων *ſcripſit volumina, & maxime adverſus Arianos. Feruntur contra hunc Aſterii & Apollinaris libri, Sabellianæ eum Hæreſis arguentes: ſed & Hilarius in 7. adverſus Arianos libro, nominis ejus quaſi Hæretici meminit.*

Quarto Sanctus Hilarius, in *Fragmentis*, teſtatur Marcellum in eam hæreſim lapſum eſſe, quam propugnavit Photinus, & Sanctum Athanaſium ſeſe ab ejus communione propterea ſeparaſſe. *Photinus*, inquit,

quit, Hæreticus deprehenſus, olim reus pronuntiatus, & a communione jampridem unitatis abſciſſus, nec tunc quidem per factionem populi potuit amoveri. Sed idem Athanaſius Marcellum, qui poſt recitationem libri, quem ſcriptum ediderat, ſententia Synodi Sardicenſis Epiſcopatui erat redditus, ubi quædam alia nova miſceri ſenſit, & ambiguis prædicationibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinæ viam quærere, a ſua communione ſeparat; anteriore tempore quam Photinus arguitur, præbentem judicio meditationem corruptæ voluntatis oſtendens, & non ex libri editione condemnans. Sed quia promptum eſt ex bono malum efficere, præbuit, non illis quæ in Marcellum geſta ante fuerant, ſed his, quæ in Photinum gerenda erant, authoritatem. Illud autem cunctis cognitum eſſe oportet, nullam unquam adverſus Marcellum, præter eam quæ Sardicenſibus eſt diſſoluta ſententiis, deinceps Synodum fuiſſe contractam, neque ullum de Photino decretum ab Occidentalibus ad Orientales eſſe relatum, aut aliquod in eum expreſſum fuiſſe judicium: Sed homines mente callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces, occaſionem revolvendi ejus quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quæſiſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut inſtitutionum talium Magiſtri addidiſſe, ut mortuam de Athanaſio, ipſo jam tempore Quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſæ novitas excitaret, & ſubrepens per Photini damnationem, Marcelli nomen inveheret. Extat autem in ſuperiore Epiſtolæ corpore, Marcellum ab Arianis, occaſione libri quem de ſubjectione Domini Chriſti ediderat, cum Athanaſio fuiſſe damnatum. Docetur etiam recitatione ejuſdem libri, innocentem deprehendi: ſalſitatem quoque judicii Ariani extantis adhuc libri fides arguit ...... Sed cur abnegata Marcello communionis Athanaſius reus eſſe ſcribitur? Numquid propter libri vitium Marcellus abſtentus eſt? Teſtes ipſi ſunt, ex inſtitutis ejus Photinum iſtius perverſitatis initia ſumpſiſſe. Nam negata ſibi ab Athanaſio communione, ingreſſu ſeſe Eccleſia Marcellus abſtinuit ..... Ac ſic utrumque iſtius viri judicium caret culpa, cum in data communione Synodi ſit ſecutus aſſenſum: in abnegata vero, ipſo ſe Marcello abdicante ſolo, ſine ulla Synodi authoritate.

Ex quibus tria colligere licet; primum, Marcellum ab Athanaſio damnatum eſſe, & abſtentum, quando Hæreticus ab eo agnitus eſt. Secundum, abſque novi inſtauratione judicii, Hæreticis accenſitum fuiſſe, & Hæreticorum pœna mulctatum, ne daretur Arianis occaſio refricandi veteres in Athanaſium calumnias, & latum pro eo a Patribus Sardicenſibus judicium convellendi, quia in eadem Synodo Marcellus fuerat abſolutus: adeoque Philippopolitani Conciliabuli ſententiam in Marcellum legitimam & æquiſſimam agnitam fuiſſe, ſubſequente Eccleſiæ conſenſu. Tertium, non ex libro a ſe edito Hæreticum judicatum eſſe, quia excerptæ ab Euſebio & ejus Symmiſtis ex eo libro propoſitiones vel in eo non reperiebantur, vel Catholicum ſenſum pati poterant: ut revera Orthodoxo ſenſu a ſe aſſartas propugnabat Marcellus: Sed proſcriptus eſt, quia poſt Concilium Sardicenſe, exorta jam Photini Hæreſi, multa protulit quæ Hæreticum hominis ingenium demonſtraverunt evidentius, qui ſalſitatem ſpecioſis verborum involucris operuerat in libro, & errores circa divinitatem ac regnum Chriſti malis artibus diſſimulaverat, ut eos data occaſione diſſeminaret.

Quinto. Idem teſtatur Sulpitius Severus, lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ. *Interjecto deinde tempore*, inquit, *Athanaſius cum Marcellum parum ſanæ Fidei eſſe penitus comperiſſet, a communione ſuſpendit. Ceterum antea innocens, poſtea depravatus, videri poterat etiam tum nocens fuiſſe, cum de eo fuerat judicatum. Nacti igitur Ariani iſtiuſmodi occaſionem, conſpirant penitus Sardicenſis Concilii decreta ſubvertere. Etenim eis color quidem ſuppetere videbatur, quod tam injuſte fuiſſet pro Athanaſio judicatum, quam Marcellus fuerat abſolutus, qui nunc etiam Athanaſii judicio Hæreticus eſſe probaretur. Namque Marcellus Sabellianæ Hæreſis author extiterat.*

Sexto. Sanctus Joannes Chryſoſtomus *Homilia* 2. *in Epiſtolam ad Hebræos*, & Marius Victorinus, *lib.* 1. *adverſus Arium*, Photino Marcellum adjungunt. His ſuffragatur Marius Mercator in Diſſertatione ad Neſtorii Anathematiſmum 12.

Septimo. Theodoretus, lib. 2. Hæreticarum Fabularum, cap. 10. recenſita ſuperiori capite Sabellii Hæreſi, ait: *Marcellus Galata, ſimiliter ut ille, negavit hypoſtaſum Trinitatem. Extenſionem vero quamdam divinitatis Patris in Chriſtum veniſſe dixit, & hanc Deum Verbum appellavit. Peracta autem univerſa œconomia, rurſus attractam eſſe, reverſamque ad Deum, ex quo extenſa fuit, Spiritum vero ſanctum extenſionem extenſionis eſſe dicit, & hanc Apoſtolis datam fuiſſe.* Marcellus igitur cum Sabellio ſenſit.

Octavo. Socrates, libro 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 36. aſſerit Marcellum Ancyranum, dum Aſterium Sophiſtam vehementius impugnaret, in Pauli Samoſateni Hæreſim lapſum eſſe. *Marcellus*, inquit, *dum Aſterio ex adverſo ſe opponere volebat, in contrarium omnino errorem ipſe delapſus eſt. Nam Chriſtum, ſicut Paulus Samoſatenus, ſolum hominem eſſe non dubitavit aſſerere. Quæ cum Epiſcopi Hieroſolymis convocati intellexiſſent, Aſterii nullam rationem duxerunt, quandoquidem in numerum Sacerdotum non erat adſcriptus: Sed a Marcello, utpote ſacris initiato libri ab eo conſcripti rationem popoſcerunt. Ut primum compererunt, eum eamdem cum Paulo Samoſateno opinionem tueri, præceperunt ut mutaret ſententiam. Ille ad pudendum inductus, librum ſe combuſturum promittit. Ubi vero Concilium cum feſtinatione dimiſſum erat, tandem de Marcelli cauſa coram Euſebio & aliis Epiſcopis, qui cum eo erant, denuo diſceptatum eſt. Simulatque vero Marcellus recuſaverat librum illum tam inconſiderate ſcriptum comburere; Epiſcopi qui aderant, eum de gradu Epiſcopatus dejiciunt: Baſilium ejus loco Ancyram mittunt. Quia etiam librum ejus Euſebius tribus libris confutat, perverſamque ejus coarguit opinionem.* Socrati concinit Sozomenus, *lib.* 2. *cap.* 33.

Nono. Ante hos omnes Authores, Euſebius Cæſarienſis libros quinque edidit adverſus Marcellum Ancyranum. His in libris Marcelli dogmata late refert, ipſis ejus ſententiis verbiſque allatis, quæ perſuadent multa ipſum perperam, & adverſus Catholicæ Fidei regulam ſenſiſſe. Quinque potiſſimum errores ipſi tribuit Euſebius. Primum, quod Verbum Dei unam eſſe cum Patre perſonam ſenſerit. Secundum, quod, ſic aſſumptum hominem dixerit, ut efficientia & actione ſola collatus ſit Deus, ſive ſola operatione efficaci cum carne copulatus. Tertium, quod, poſt Reſurrectionem, ſcripſiſſet, Verbum ad Patrem deſtituta carne rediturum: unde perpetuum fore Chriſti regnum negabat. Quartum, quod Verbum, ante humanæ aſſumptionem naturæ, fuiſſe Dei Filium inficiaretur, ſed tunc factum fuiſſe Dei Filium contenderet, quando caro factum eſt. Quintum, quod Verbum ipſum ex ſe imaginem Dei non eſſe diceret, ſed hoc illi propter aſſumptam hominis naturam competere. Hæc refert ac refellit Euſebius paſſim in libris duobus *contra Marcellum Ancyranum* inſcriptis, & in tribus qui *De Eccleſiaſtica Theologia* inſcribuntur, contra ipſum etiam editis.

Decimo. Sanctus Athanaſius in Oratione cujus inſcriptio eſt, *Quod unus ſit Chriſtus*, Marcellum cum Paulo Samoſateno conjungit, quod Chriſtum merum eſſe dixerit hominem, nec adoratione dignum. *Quod ſi denuo*, inquit, *exacte animadvertas, deprehendes eos extra Trinitatem ſummovere Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut mancipium, ut hominem inadorabilem, ac potius adorantem, & una cum ceteris omnibus inſervientem & ſubjectum ſanctæ Trinitati, at Marcellus & Paulus Samoſatenſis, Apoſtolica ſcripta ad ſuam detorquentes ſententiam, interpretantur, qua parte dicit Apoſtolus: Cum ſubjecta ei fuerint omnia, ſubjicietur quoque & Filius, aut aſſumptus homo ſubjicietur ei, qui ipſi ſubjecit omnia, ut ſit Deus, inquit, ita ut ante Incarnationem fuit, prorſus ſine corpore. Homoque quondam ab eo aſſumptus, & tum divinitate exutus, cum omnibus ad genua adorabundus procidet, Deoque ſubjicietur.* Marcellus igitur Hæreticus fuit; adeoque in facto erravit Synodus Sardicenſis, eum ab Hæreſeos ſuſpicione abſolvens.

Reſpondeo, omnes illos teſtes, quamvis numero plures, & authoritate graviſſimos, audiendos non eſſe

ſe contra Marcellum Ancyranum, cum Julii Sanctiſſimi Pontificis, trecentorum Epiſcoporum, qui Concilio Sardicenſi adfuerunt, & Sancti Athanaſii pro Marcello ſuffragia, iſtorum accuſationibus longe præponderent. Enimvero Julius, Sardicenſes Patres, & Athanaſius, Marcelli diligentius inquiſierunt in cauſam, librum ejus legerunt, & expenderunt accuratius, ipſius Profeſſionem Fidei & doctrinæ expoſitionem ab ipſomet audierunt, & acceperunt. Alii vero vel loco, vel tempore fuerunt a Marcello remoti. Loco ut Baſilius, & Hilarius; tempore, ut Hieronymus, Sulpitius Severus, & Socrates; vel profeſſi fuerunt Marcelli hoſtes, & Hæretici Ariani a Marcello confutati, qui Hæreſeos notam ex invidia & odio ipſi affinxerunt, ut Euſebius, & qui ipſi addi poteſt, Acacius: vel Euſebii ſcriptis & calumniis adverſus Marcellum decepti ſunt, ut Socrates, & Sozomenus.

Fateor itaque Sanctum Baſilium habuiſſe Marcellum Ancyranum pro Hæretico, & exiſtimaſſe Synodum Sardicenſem in illius abſolutione erraſſe, illumque recepiſſe in communionem per ignorantiam veritatis: ſed S. Baſilio oppono Sanctum Athanaſium, cui notior erat Marcelli Fides, doctrinaque. Nec refert quod libros illius ſeſe habere Baſilius ſcribat. Nam libri obſcura quædam loca facile eſt pravum in ſenſum accipere, cum Author accuſatus eſt erroris, nec præſens eſt ut doctrinam ſuam exponere poſſit. Quæ ſors maxime eſt illorum Authorum, qui Hæreſim aliquam vehementius impugnarunt. Hi enim in contrarium errorem inflecti viſi ſunt ſæpe, quem tamen æque execrabantur. Sic Dionyſius Alexandrinus Sabellium impugnans, in ſuſpicionem ejus Hæreſeos adductus eſt, quam Arius propugnavit. Sic Sanctus Auguſtinus gratiam adverſus Pelagianos defendens, viſus eſt non tantum Pelagianis ipſis, verum etiam Catholicis, nempe Monachis Adrumetinis, perimere libertatem. Sic Sanctus Cyrillus adverſus Neſtorium ſcribens, viſus eſt Orientalibus in Apollinaris errorem impegiſſe. Nil mirum itaque ſi Marcellus Ancyranus adverſus Aſterium Sophiſtam, & Arianos ferventius diſputans, & obſcura quædam ſcribens, viſus ſit Sancto Baſilio ſenſum librorum ejus non attingenti, ut Hæreticus damnandus.

Sanctus Epiphanius hæc, quæ in ſecunda objectione laudata ſunt, adverſus Marcellum verba ex propria ſententia non profert, ſed ex opinione aliorum. Ipſe enim varias fuiſſe de Marcelli Orthodoxia opiniones refert, nec ſe certum eſſe innuit an integræ fuerit Fidei, an Hæreſeos aſſertor. *Obſcuram admodum*, inquit, *dogmatis ſui ſignificationem dedit, cum ad Sabellii, & Noeti factionem adjungeretur; Arianis potiſſimum pro ſuo in illum odio hoc ipſum exprobrantibus, quod nimirum adverſus Arianos contenderet. Hinc eſt quod a nonnullis eo nomine inceſſitur, quaſi ad Sabellianorum cavillationes partim adhæſerit. Verum alii eidem patrocinantes, verum id eſſe negant, e contrario vero præclare illum vixiſſe, ac recte ſenſiſſe confirmant. Unde magna de eo controverſia conflata eſt. Enim vero quæ in illius animo occulta fuerunt, uni Deo cognita ſunt. Cæterum illius Sectatores & ab eo inſtituti, cum ejus mentem ignorarent, nec quæ vero ſenſiſſet, exprimerent, tres hypoſtaſes confiteri noluerunt, uti veritas docet...... Marcellus autem, cum aliquid amplius his adſtruere vellet, nonnullorum ſententia, in Sabellii errorem incidiſſe viſus eſt.*

Novati *nomen*, *loco* Noeti, *apud* Epiphani*um perperam poſitum eſt*.

Et poſtquam Profeſſionem Fidei Beato Julio Pontifici Maximo a Marcello oblatam retulit hæc ſubjungit: *Cæterum an libellus iſte recte ſe habeat, necne, legant, qui poſſunt, & qui exactam eorum, quæ in eo ſcripta ſunt, intelligentiam habere poſſunt, ecquid in eo vitii ſit, judicent. Nihil enim præterquam quod ſcimus, & ad nos perlatum eſt, aſſeverare volumus; ac licet nihil in eo libello non caſtum ac ſincerum ſit, vel ex ipſo nihilominus argumento, qui hunc legunt, aut audiunt, cogitare debent non fruſtra nec temere ad hanc defendendi ſui neceſſitatem venturum fuiſſe, niſi nonnulla procaliſſet, quæ turbarum aliquid excitaſſent, & eo hominem adduxiſſent, ut dictorum reddenda ratio videretur. Etenim fieri illud potuit, ut poſt errorem per Libellum ſeſe excuſaret, ac corrigeret, aut ut eodem illo libello ita ſermonibus ſuis fucum faceret, ut quæ antea dixiſſet, conſulto diſſimularet, ne in eodem redigeretur. Utcumque ſe res habeat, hæc ſunt quæ de Marcello comparare potuimus.* Ex quibus patet Sanctum Epiphanium dubium ſaltem hæſiſſe circa Orthodoxiam Marcelli, nec diſerte & ex propria ſententia ipſum aſſeruiſſe Hæreticum.

Contra. Sanctus Epiphanius colligit Marcellum Ancyranum nonnulla contra Fidem ſenſiſſe, ex eo quod Apologia opus illi fuerit. *Quæ ex defenſione*, inquit, *& Libello, nonnulla contra ſinceram Fidem opinatum eſſe conſtabit. Etenim ſi nihil ab illa diverſum ſenſiſſet umquam, cujuſnam rei gratia hanc illam ſui purgationem inſtitueret; niſi quædam ab illo parum recte poſita, ac pronuntiata forent, quæ cum aliquos perturbaſſent; defendendi ſui atque excuſandi neceſſitatem attulerint?*

Reſpondeo, legitimam non eſſe rectamque Sancti Epiphanii illationem. Non enim Hæreticum eſſe conſequens eſt eum, qui ſe ab Hæreſeos ſuſpicione purgat edita Fidei Profeſſione: ſatis eſt quod ab æmulis fuerit Hæreſeos accuſatus. Sic Hæreticum fuiſſe Dionyſium Alexandrinum perperam colligeretur, ex eo quod apud Dionyſium Romanum Pontificem de Hæreſi poſtulatus, Apologiam ediderit. Quamvis itaque Marcellus ſeſe ab Hæreſeos ſuſpicione apud Julium Romanum Pontificem purgaverit, non ſequitur ipſum de Fide male ſenſiſſe.

Sanctus Hieronymus Hilarii ſententiam refert, ſed nihil ipſe pronuntiat. Quinimo ſubjungit poſt verba laudata: *Porro ille defendit ſe non eſſe ejus dogmatis, cujus accuſatur, ſed communione Julii, & Athanaſii, Romanæ, & Alexandrinæ Urbis Pontificum, ſe eſſe munitum*. Quamquam nihil eſt apud Hilarium, *lib. 7. de Trinitate*, quo Marcellus diſerte pronuntietur Hæreticus. Hæc enim tantum habet: *Impie multos ad unius Dei profeſſionem Galatia nutrivit*.

Quod vero idem Hilarius in *Fragmentis*, & Sulpitius Severus ſcribunt, Marcellum parum ſanæ Fidei compertum ab Athanaſio, a communione fuiſſe ſuſpenſum; hunc vero tanti viri judicio notatum, ſponte conceſſiſſe; ipſius Athanaſii teſtimonio revincitur. Hic enim in Apologia priore ad Conſtantium, inter alios ſanctos & Catholicos Epiſcopos, quorum deplorat exilium, Marcellum recenſet, & in Epiſtola ad Solitarios, cujus verba inter probationes Propoſitionis retulimus, honorificentiſſimam de eo mentionem facit. Hæc autem ſcribebat Sanctus Athanaſius decimo circiter anno poſt Synodum Sardicenſem, nempe poſt Liberii Romani Pontificis reditum & lapſum, qui anno Chriſti 357. contigit: Tum vero longe poſt illud tempus, quod SS. Hilarius & Sulpitius Severus indicant, in quo ab Athanaſio narrant pro Hæretico damnatum fuiſſe Marcellum. Porro non eſt veriſimile Sanctum Athanaſium talia ſcripſiſſe de Marcello, ſi ipſum antea pro Hæretico damnaſſet; & eum inter Catholicos & injuſte Sede ſua pulſos Epiſcopos numeraſſe, quem ob Hæreſim notaſſet ab Arianis depoſitum.

Socrates deceptus eſt libris Euſebii adverſus Marcellum, de quibus ibidem ſubjungit: *Quin etiam librum ejus Euſebius tribus libris confutat, perverſamque ejus coarguit opinionem*. Deinde addit: *Marcellus poſtea in Concilio Sardicenſi, cum librum a ſe editum neutiquam intellectum eſſe diceret, & ob eam cauſam ſe in ſuſpicionem vocatum, quod cum Paulo Samoſateno ſentiret, Epiſcopatum recuperavit. Sed quid nos de iſto auguremur, dicemus ſuo loco*.

Sozomenus Socratem ſecutus eſt, quo tamen eſt in Marcellum propenſior. *A nonnullis tamen*, inquit, *dicebantur iſta a Marcello dicta eſſe velut de eiſdem ſolum quærente, & ab Euſebio & ſuis ſectatoribus ad Imperatorem, per calumniam delata, perinde ac ſi Marcellus eadem conſtanter aſſeveraſſet. Nam hos ei graviter ſuccenſuiſſe, quod neque in Concilio Tyri habito ipſorum decretis conſentiret, neque Hieroſolymis de Ario in Eccleſiam admittendo concederet, neque conſecrationi magni Templi ibi a Conſtantino ædificati intereſſe vellet; idque non alia de cauſa, quam ut ipſorum vitaret communionem,.... Cauſa autem cur Marcellus accuſatus ſit, fuit Aſterius quidam Sophiſta Cappadocia, qui cum libros de Religione Chriſtiana opinioni Arii conſentientes ſcripſiſſet, per oppida circumcurſare, eoſque Epiſcopis demonſtrare cœpit: Conciliis denique ubique*

con-

convocatis interfuit. Cui Marcellus contradicens, in opinionem Pauli Samoſateni, ſeu ſponte, ſeu imprudens, neſcio, delapſus eſt. Verum poſtea cum in Concilio Sardicenſi ratione oſtendiſſet ſe haudquaquam ita ſenſiſſe, ad Epiſcopatum denuo reſtitutus eſt.

Sanctus Joannes Chryſoſtomus, Theodoretus, & Marius Victorinus, falſis rumoribus, & Euſebii libris adverſus Marcellum decepti, ipſum Hæreticis annumerarunt: & aliunde fuarunt a Marcelli ætate remoti; unde Beati Julii Romani Pontificis, Patrum Sardicenſium, & Sancti Athanaſii ſuffragiis pro Marcello, non debet ipſorum anteponi authoritas.

Euſebius Cæſareenſis hac in cauſa audiri non debet, utpote Marcelli Ancyrani, & Fidei Catholicæ, quam adverſus Arianos ſtrenue propugnavit Marcellus, profeſſus hoſtis. Calumnioſe igitur Marcellum traduxit Euſebius; & quæ inquirentis more, potius quam aſſeverantis ac docentis, in ſuo libro poſuerat, Euſebius pro veris ac germanis illius decretis objecit, ut conſtat ex Epiſtola Synodica Sardicenſis Concilii, eujus verba inter probationes Propoſitionis noſtræ relata ſunt.

Denique Oratio inſcripta, *Quod unus ſit Chriſtus*, quæ, ut ex ejus fine colligitur, Homilia quædam eſt in Natalem Chriſti, non eſt Sancti Athanaſii, nec Authoris Athanaſio coævi. Quod patet tum ex diſſimilitudine ſtyli, qui ornatior eſt Athanaſiano; tum ex eo quod tres hypoſtaſes in Sanctiſſima Trinitate Author illius Orationis confitetur, quibus quartam a Paulo Samoſateno & Marcello adjunctam queritur. At S. Athanaſius unam tantum in S. Trinitate hypoſtaſim ubique ſcripſit.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 622. Editionis primæ: *Sancti Patres dum acriter impugnant unam Hæreſim, in aliam extremam inflecti videntur.*

R. Propoſitio mea non ita generalis eſt & indefinita. En verba mea: *Nam libri obſcura quædam loca facile eſt pravum in ſenſum accipere, cum Author accuſatus eſt erroris, nec præſens eſt ut doctrinam ſuam exponere poſſit. Quæ ſors maxime eſt illorum Authorum, qui Hæreſim aliquam vehementius impugnarunt. Hi enim in contrarium errorem inflecti viſi ſunt ſæpe, quem tamen æque execrabantur.* Vera obſervatio eſt, multis exemplis probata. Nota eſt *Sancti Auguſtini* ſententia libro *De Gratia* Chriſti, cap. 47. *Iſta Quæſtio ubi de arbitrio voluntatis, & Dei Gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 624. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Qui ſe purgat ab Hæreſis ſuſpicione, non propter hoc cenſendus eſt Hæreticus.*

R. An ſatis eſſe volunt Religioſi Cenſores, aliquem ab æmulis de Hæreſi accuſari, ut Hæreticus habeatur, quamvis Fidem ſuam apertiſſima profeſſione teſtetur, quamvis hæreſim execretur omnem, etiam illam quæ ipſi affingitur, vel cujus in ſuſpicionem venit; quamvis Eccleſiæ Judicio ſe ſubjiciat, quamvis non ſolum ab omni pertinacia, ſed ab errore contra Fidem ſit penitus alienus? Volens nolens Hæreticus erit?

Nota.

HAnc utique regulam in PP. lectione ſervandam ſapientes Critici obſervant, ut quia dum aliquem impugnant errorem in oppoſitam partem aliquando plus æquo declinare videntur, illorum verba non in eo rigoroſo, quem præferunt, ſenſu uſurpentur, ſed ex iis interpretentur quæ aliis in locis pro fide explicanda ſcripſere. Imitati ſunt agricolas illos, qui ut curvam plantam ad rectum ſtatum reducant, nimium in alteram partem inflectere videntur: *Hoc ipſum*, ait Theodoretus Tomo 4. pag. 170. *agricolis quoque ſtirpium cultoribus uſu venit, qui cum incurvam aliquam plantam viderint, non ſolum ad rectam normam erigunt, ſed etiam ultra directum in partem alteram inflectunt, ut ex vehementiore in contrarium inclinatione ad rectum ſtatum perducatur.* Hujus autem rei plura referunt exempla. Confutare aggreſſus eſt S. Gregorius Thaumathurgus Ælianum ethnicum Chriſtianis plurium Deorum cultum objicientem; at ita Divinam Unitatem extollere aliquibus viſus eſt, ut a Sabellio tres Perſonas confundente non diſcrepaſſe quidam opinati ſint: a qua tamen calumnia egregie illum vindicat S. Baſilius *ep. 64.* Dionyſium Alexandrinum, dum Sabellium impugnavit, ad Dionyſium Papam aliqui detulerunt, quaſi cum Ario Divinam Eſſentiam diviſerit; qui tamen habuit ſui defenſorem S. Athanaſium *in libro de Synodis.* Anathematiſmata S. Cyrilli plane orthodoxa quædam continebant verba, ex quibus prave intellectis occaſionem poſtea ſumpſit Eutyches propriam hæreſim evulgandi. S. Auguſtinus defendens contra Manichæos arbitrii libertatem viſus eſt favere Pelagianis; hos vero exagitans & gratiæ vires extollens, arbitrii libertati detrahere. Quapropter S. Thomas *in cap. 1. Jo. lect. 7.* dicit antiquos Doctores, & Sanctos emergentes errores circa fidem ita fuiſſe perſecutos, ut interdum viderentur in errores labi contrarios; ſicut Auguſtinus contra Manichæos, qui deſtruebant libertatem arbitrii, taliter diſputat, quod in hæreſim Pelagii incidiſſe videatur. Et Genebrardus in epiſtola ad Carolum IX. Origenis editioni præfixa dixit: *Auguſtinus fuit interdum iniquior libero arbitrio, quod Pelagianos haberet in procinctu, nihil aliud extollentes quam vires liberi arbitrii, Dei autem gratiæ minimum tribuentes.* Nemo nihilominus dicere audebit Auguſtinum a veritate deviaſſe, diverſa etenim illius loca comparando, & antecedentia cum ſubſequentibus componendo, omnia ad fidei catholicæ normam conſcripta adinveniuntur. Videndus Annatus in Auguſtino a Bajanis vindicato *l. 8. per totum.* Eodem modo exceſſiſſe putant S. Auguſtinum, dum ad adſtruendum peccatum originale, parvulos ſine Baptiſmo decedentes pœnæ ſenſus addicit: *Sancti tali modo loquendi aſi ſunt, ut deteſtabilem redderent errorem Pelagianorum, qui aſſerebant in parvulis nullam peccatum eſſe*, ait S. Thomas *q. 5. de Mal. art. 2. ad 1.* cui conſonat Sanctus Bonaventura *in Breviloquio p. 3. cap. 5.*

DISSERTATIO XXXI.

De Concilio Sirmienſi.

ARTICULUS I.

De Concilii Sirmienſis Epocha.

PROPOSITIO.

Duplex Sirmii celebrata fuit contra Photinum Synodus, quæ male in unam confunditur: altera a Catholicis, anno 349. altera a Semi-Arianis, cujus epocha duci non debet ad annum 357. ſed figi anno 351.

PRobatur prima pars. Biennio poſt Mediolanenſem Synodum celebratum eſt Concilium Sirmienſe contra Photinum, adeoque anno 349. At Concilium contra eumdem Hæreſiarcham habitum, cui Baſilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio poſt, anno ſcilicet Chriſti 351. celebratum eſt: vel ut aliis placet, nono poſt anno Chriſti 357. Ergo duplex Synodus Sirmienſis contra Photinum diſtinguenda eſt.

Probatur antecedens ex Sancto Hilario in Fragmentis. *Igitur*, inquit, *ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex pluribus Provinciis congregantur Sacerdotes, hoc magis ſoliciti atque anxii, turbari rurſum miſcerique omnia, &c.* Ex quibus patet, Synodum Sirmienſem biennio poſt Mediolanenſe Concilium celebratam fuiſſe.

Probatur ſecundo. Synodus in qua Photinus omni-

no

no ab Epiſcopatu dejectus eſt, confundi cum ea non debet, in qua propter populi factionem amoveri non potuit. Atqui Photinus io una Synodo Sirmienſi dejectus eſt ab Epiſcopatu: in illa ſcilicet quæ a Semi-Arianis habita eſt, in altera vero propter factionem populi amoveri oon potuit. Itaque duplex illa Syoodus oon eſt in unam confundenda.

Probatur minor. De priori namque loquitur Sanctus Hilarius in Fragmentis. *Verum*, inquit, *inter hae Sirmium convenitur. Photinus Hæreticus comprehenſus, olim reus pronuntiatus & a communione jampridem unitatis abſciſſus, ne tunc quidem per factionem populi potuit amoveri*. De poſteriori Sozomenus, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. *Ut primum igitur Sirmii coacti ſunt*, inquit, *primum Photinum abdicarunt, utpote opinioni Sabellii & Pauli Samoſateni faventem*. Et infra: *Photinus autem condemnatus exilio, ne ſic quidem ſuam defendere opinionem deſtitit, &c.*

Probatur tertio. Concilium Sirmienſe in quo Photinus depoſitus eſt, a ſolis propemodum Orientalibus celebratum fuit: illud vero de quo Sanctus Hilarius loco mox laudato loquitur, Occidentales ſoli celebrarunt, decretumque ſuum ad Orientales miſerunt Epiſcopos, ut idem Hilarius teſtatur in *Fragmentis*, ubi, *Decretum Photino ab Occidentalibus* factum, *ad Orientales relatum* aſſerit: Orientales vero *mente callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces, occaſionem revolvendi ejus, quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quæſiiſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem velut inſtitutionum talium Magiſtri addidiſſe, &c.* Et infra: *De Photino autem ſicuti mos poſcebat, ad Orientales Epiſtolæ ſiunt, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, aſſenſum, ſed inſtruendæ univerſorum ſcientiæ conſuetudine*. Duplex itaque Concilium contra Photinum Sirmii habitum diſtinguendum eſt.

Probatur ſecunda pars contra Cardinalem Baronium. Concilium Sirmieoſe congregatum eſt *Poſt Conſulatum Sergii & Nigriani, quo anno, propter belli tumultus, & ſeditiones, nullus Conſul, vel ex Oriente, vel ex Occidente deſignatus eſt;* ut Socrates libro 2. cap. 29. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. teſtantur. Atqui hic aonus eſt 351. Chriſti: Anno itaque Chriſti 351. figi debet Concilii Sirmienſis epocha, non vero duci ad annum 357.

Objicies. Aono Chriſti 351. Pannonia, cujus Sirmium civitas eſt, a Vetranione Tyranno obtinebatur, aliæque imperii Proviociæ ab aliis infeſtabantur Tyrannis. Poſt Conſtantis namque obitum qui anoo 350. contigit, Magneotius in Galliis, & Italia, Vetranio in Paononia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Non potuit igitur anno 351. Conſtantii juſſu, Sirmii celebrari ulla Syoodus.

Reſpondeo, nego antecedens. Magnentius enim tyrannidem invaſit anno Chriſti 350. decimó-quinto Calendas Februarii, Sergio & Nigriano Coſſ. ut Idatius in *Faſtis*, Socrates, Sozomeous aliique narrant Hiſtorici. Eodem anno Vetrannio qui peditum Magiſterio præditus, Illyricum curabat, imperium quoque uſurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait Cbronicon Alexandrinum. Hic nondum expleto menſe decimo tyranoici Principatus, ut ſcribit Victor, in ordinem a Conſtantio redactus eſt. Anno ſequenti, qui fuit Chriſti 351. Magnentius 4. Calendas Octob. ad Murſam Illyrici oppidum victus eſt a Conſtantio, ut refert Idatius. Igitur anni 351. majori parte, hoc eſt prioribus menſibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum fuit in poteſtate Conſtantii, potuitque eam in Urbem Synodum convocare. Quod Magnentianis temporibus ab ipſo factum veriſimile eſt, hoc eſt ante annum Chriſti 353. quo Magnentius mortem ſibi apud Lugdunum conſcivit. Cur enim pene omnes qui ad Sirmieoſe Concilium convenerunt Epiſcopi, Orientales eſſent, ac unus dumtaxat aut alter Occidentalium interfuerit, nulla alia cauſa fingi poteſt, niſi quod Occidentem Magnentius occupabat. Si enim Conſtantius Occidentis pacificus Moderator extitiſſet, Sirmium, quæ Urbs erat Occidentalis Imperii, frequentiores ex occidente Epiſcopi ad Synodum celebrandam acceſſiſſent.

ARTICULUS II.

Utrum tres Formulæ Fidei Sirmienſes in Concilio Sirmienſi editæ ſint.

SOcrates libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. tres Fidei Formulas quæ Sirmienſes inſcribuntur, in Sirmienſi contra Photinum Synodo editas aſſerunt. Eamdem in hallucinationem lapſus eſt Baronius Cardinalis, Tomo 3. Annalium; contra quos ſit

PROPOSITIO.

Ex tribus Fidei Formulis Sirmienſibus, prima dumtaxat in Sirmienſi contra Photinum Synodo edita eſt.

PRobatur primo, Sirmienſi contra Photinum Synodo non ſolum Baſilius Ancyranus interfuit, ſed pene etiam præfuit; in eaque maximam ſibi peperit nominis celebritatem: ſiquidem datis a Conſtaotio judicibus, cum Photioo congreſſus eſt, eumque ſuperavit, ut Sanctus Epiphanius, Hæreſi 73. Socrates lib. 2. cap. 30. Sozomenus lib. 4. cap. 6. teſtantur. Atqui ſecunda Fidei Formula Sirmienſis concepta non fuit in ea Synodo, in qua præcipuæ fuerunt Baſilii Ancyrani partes. Igitur ſecunda Formula Fidei Sirmienſis edita non fuit in Sirmienſi contra Photinum Synodo.

Probatur minor. Fidei Formula quam in Ancyraoa Synodo anathemate damnavit Baſilius, & ad quam evertendam legatus ad Cooſtantinum Imperatorem, Sirmium uſque profectus eſt, & io qua vox ὁμοιούσιον quam Baſilius ipſe, aliique Semi-Ariani propugnabant, proſcripta eſt ab Anomæis, concepta non fuit in Synodo, in qua præcipuæ fuerunt Baſilii Ancyrani partes: Atqui ſecunda Fidei Formula Sirmienſis, anathemate confoſſa eſt a Baſilio in Synodo Ancyrana, & ad eam evertendam Legatus ad Conſtantium acceſſit Sirmium uſque: & in ea non ſolum τῆς οὐσίας & ὁμοούσιον vocabula, ſed etiam ὁμοιούσιον, quod Baſilius Ancyraous, Semi-Arianique cæteri propugnabant, proſcripta ſunt ab Anomæis. Itaque ſecunda Fidei Formula Sirmienſis edita oon eſt ea in Synodo, in qua ita floruit, tantumque potuit Baſilius Ancyranus.

Probatur minor ex S. Hilario in libro *De Synodis*: ubi Ancyranæ Synodi anathematiſmos proxime expoſiturus ait: *Et quidem rectum ac conveniens exiſtimo, ut antequam de verborum ſuſpicionibus ac diſſenſionibus ineo ſermonem, ea quæ ab Orientalibus Epiſcopis adverſum conſcriptam apud Sirmium Hæreſim dicta & conſtituta ſunt, verbis quam poſſim abſolutiſſimis demonſtrem...... Meminiſtis namque in ea ipſa ſcripta proxime apud Sirmium blaſphemia, id tentatum ac laboratum fuiſſe, ut dum Pater, unus, & ſolus omnium Deus prædicatur, Deus eſſe Filius negaretur. Et dum de homouſio & homiouſio taceri decernitur, id decretum eſſe, ut aut ex nihilo, ut creatura: aut ex alia eſſentia, ut conſequentia creaturarum; & non ex Deo Patre Deus Filius natus confirmaretur*. Subjungit deinde *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium, per Oſium & Potamium conſcriptæ*: Ac taodem recenſet exponitque Ancyranæ Synodi anathematiſmos, quibus blaſphemia illa ſecunda Formula Fidei Sirmienſis confoſſa eſt.

Idem conſtat ex Sancto Epiphanio *Hæreſi* 73. & ex Ancyrani Conciliabuli Synodica Epiſtola, quam ibidem refert, in qua Baſilius Ancyranus, cæterique Semi-Arianorum Principes teſtantur ſe optaſſe poſt expoſitionem illam Fidei, quæ Antiochiæ in Encæoiis edita eſt, *ac deinceps in Sardicenſi repetita, denique poſt ea, quæ Sirmii contra Photinum geſta ſunt, in quiete otioque verſari*. Tum aliquot interjectis, ea ſe perpolire, atque exponere voluiſſe demonſtrant, quæ in ſuperioribus Synodis erant conſtituta, ut Antiochena & Sardicenſi, quam, inquiunt, *Concilii Sardicenſis Fidem Synodus Sirmienſis amplexa eſt*. Itaque,

que,

Digitized by Google

que Fidei Formulam in Sirmienſi contra Photinum Synodo conceptam, Ancyrana Synodus approbavit; blaſphemiam vero Sirmianam, ſeu ſecundam Fidei Formulam Sirmienſem, anathemate confixit: Proindeque duplex illa Fidei Formula Sirmienſis, non eſt edita in Sirmienſi contra Photinum Synodo, ſed prima dumtaxat, quam Sanctus Hilarius, libro de Synodis exponit, & quam a Marco Arethuſio Græce conceptam ſcribit Socrates.

Idem conſtat ex Sozomeno, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13. ubi narrat, quod cum Eudoxius Antiochiæ res novas moliretur, Aetiumque aſſerentem, Filium Dei Patri diſſimilem eſſe, foveret atque ſectaretur; Georgius Laodicenus Epiſcopus Semi-Arianus, ad Baſilium Ancyranum, alioſque ejuſdem factionis Antiſtites, qui Ancyram ad Encænia novæ Baſilicæ a Baſilio conditæ, convenerant, literas dedit, quibus eos hortabatur ut Eccleſiæ Antiochenæ contra perverſa Eudoxii ſtudia ſuccurrerent. His literis commoti Ancyranæ Synodi Antiſtites, Legationem ad Conſtantium Imperatorem decreverunt, quam Baſilio Ancyrano, Euſtathio Sebaſteno, Leontio Cyziceno & Leontio Presbytero ex Thalamepoli Regia impoſuere: qui ab ipſo totius Synodi nomine poſtularent, *Aliquam fieri providentiam, ut quæ eſſent in Sardicenſi, Sirmiano, aliiſque Conciliis deciſa, rata ſtabiliaque manerent: in quibus conſenſum eſt Filium ſubſtantia Patri ſimilem eſſe*. Narrat ibidem Sozomenus Imperatorem ea legatione commotum, Eudoxium condemnaſſe. Igitur Formula Fidei Sirmienſis quam propugnabat cum Aetio Eudoxius, qua Dei Filius Patri diſſimilis aſſerebatur, non eſt edita in Sirmienſi contra Photinum Synodo, cui Baſilius Ancyranus præerat, ut S. Epiphanius teſtis eſt.

Confirmatur magiſque explicatur præcedens ratio, Baſilius Ancyranus aderat, immo & præerat Sirmienſi contra Photinum Synodo, in qua prima Fidei Formula Sirmienſis edita eſt. Aberat autem Sirmio idem Baſilius, cum ſecunda Fidei Formula conſcripta fuit; quod ex Sozomeno colligitur, lib. 4. cap. 13. ubi refert, Eudoxium, Aetium, & Uranium, cum ab Occidentalibus Epiſcopis, Valente, Urſacio, & Germinio, ſecundam illam Formulam, quæ Sirmiana blaſphemia dicta eſt, accepiſſent, Oſii ſubſcriptione firmatam, ejus dogma palam divulgare cœpiſſe; quod indigne ferens Georgius Laodicenus, certiorem ea de re Baſilium, cæteroſque Epiſcopos Ancyræ congregatos fecit. Non fuit itaque conſcius illius Formulæ Baſilius: proindeque illa edita non eſt in Sirmienſi contra Photinum Synodo, cui Baſilius Ancyranus præerat.

Probatur ſecundo Propoſitio. Profeſſio Fidei quæ a paucis Epiſcopis dictata eſt, non a plena Synodo profecta, non eſt fœtus Sirmienſis contra Photinum Synodi: ſed ſecunda Formula Fidei Sirmienſis, a paucis Epiſcopis dictata eſt, non a plena Synodo profecta: Non eſt igitur edita in Sirmienſi contra Photinum Synodo.

Probatur minor ex inſcriptione quæ ipſi præfixa eſt apud Sanctum Hilarium: *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium conſcriptæ*. Tum ex ejuſdem Formulæ exordio, quod ita conceptum eſt: *Cum nonnulla putaretur eſſe de Fide diſceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata ſunt, & diſcuſſa, præſentibus ſanctiſſimis Fratribus & Coepiſcopis noſtris, Valente, Urſacio, & Germinio*. Paucis itaque ab Epiſcopis ſecunda Formula Sirmienſis edita eſt, non a plena Synodo, ſicut prima: quæ apud eumdem Hilarium libro *De Synodis* ſic inſcribitur: *Exemplum Fidei Sirmii ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ*.

Confirmatur ex eodem Hilario, qui recenſita blaſphemia Sirmiana, hoc eſt, ſecunda Fidei Formula Sirmienſi, & Ancyranæ contra illam Synodi anathematiſmis propoſitis, ita loquitur: *Dignum autem eſt conſcientia communi, etiam cæteras eorumdem Epiſcoporum Orientalium, diverſis & locis & temporibus conſcriptas Fides noſcere, &c.* Quæ poſtquam præfatus eſt, duas tantum Fidei Formulas ſubjicit ac exponit; alteram Synodi Sardicenſis, alteram Sirmienſis contra Photinum. Priuſquam vero iſtam deſcribat, ſic iterum præfatur: *Conſequens eſt autem ut eam nunc Fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus Epiſcopatu dejectus eſt, conſcripta eſt*. Ex quibus colligitur, primam Formulam Sirmienſem, diverſo vel loco, vel tempore, a ſecunda conſcriptam eſſe. At loco diverſa non eſt, ſiquidem ambæ Sirmii editæ ſunt: tempore igitur eſt diverſa: proindeque ſecunda illa non fuit edita in Sirmienſi contra Photinum Synodo.

Probatur tertio, ex Vigilio Tapſenſi Epiſcopo, *libro 5. contra Eutychetem*, in quo Ancyranam Synodum contra Oſii & aliorum blaſphemam Formulam fuiſſe celebratam ait, id eſt contra ſecundam Formulam Sirmienſem. Hanc porro in diverſo Epiſcoporum Conventu, ab ea, quæ Photinum damnavit, editam eſſe, mox indicat Vigilius, hanc Synodum Orientalium contra Photinum *Catholicum Concilium* appellans, cujus decreta collaudat. En ipſius verba: *Deinde adverſus ſacrilegam impiæ Profeſſionis unitatem, quæ per Oſium, Valentem, Urſacium, Germinium, cæteroſque ſimilis pravitatis apud Sirmium fuerat conſcripta, universi Orientales Epiſcopi convenientes, alias, id eſt, duodecim Fidei definitiones ediderunt quæ Nicæno Concilio non continentur*. De Sirmienſi vero Concilio in quo depoſitus fuerat Photinus, hæc ſubjicit: *Illius vero Catholici Concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto Oriente congregati, quis ſufficiat multiplices Fidei ſanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam Synodum, quia neceſſitas fuerat nulla, non ſunt omnino ſancita: quæ nullus Fidelium audet reſpuere, aut cunctatur recipere, qui non vult cum Photino anathematis eorum ſententiæ ſubjacere*.

Denique, quod tertia Formula Fidei Sirmienſis in Synodo contra Photinum celebrata anno 351. conſcripta non fuerit, conſtat ex Sancto Athanaſio *libro de Synodis*, ubi eam Euſebio & Hypatio Coſſ. id eſt, anno 359. 11. Cal. Junias, qui dies prid. Pentecoſtes fuit, Sancto Epiphanio teſte, editam fuiſſe aſſerit.

Idem conſtat ex Epiſtola Germinii ad Rufinum, Palladium, Severinum & alios, in qua indicat qua occaſione edita fuerit tertia Fidei Formula Sirmienſis. *Sub bonæ memoriæ Conſtantio Imperatore*, inquit, *quando inter quoſdam cœperat eſſe de Fide diſſenſio, in conſpectu ejuſdem Imperatoris, præſentibus Georgio Epiſcopo Alexandrinorum Eccleſiæ, Baſilio Epiſcopo tunc Ancyrano, præſente etiam ipſo Valente & Urſacio, & in ea pravitate poſt habitam uſque in noctem de Fide diſceptationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis electum, Fidem dictaſſe, in qua Fide ſic conſcriptum eſt: Filium ſimilem Patri per omnia, ut ſancta dicunt & docent Scripturæ*. Ex quibus præterea colligitur, non primam Fidei Formulam, quæ adverſus Photinum edita eſt, ſed tertiam a Marco Arethuſæ Epiſcopo conſcriptam fuiſſe. Quod contra Socratem, & Cardinalem Baronium Vir Eruditus Nicolaus Faber, in Præfatione ad Sancti Hilarii Fragmenta, obſervavit.

DISSERTATIO XXXII.

De Liberii, Oſiique lapſu; necnon de Pontificatu Felicis.

ARTICULUS I.

Cuinam Sirmienſium Formularum Liberius Pontifex ſubſcripſerit?

PROPOSITIO.

Secunda Formulæ Sirmienſi non ſubſcripſit Liberius, ſed primæ, quæ contra Photinum edita fuerat.

Hæc Aſſertio ſtatuitur contra Petavium, Nicolaum Fabrum, & Blondellum.

PRobatur primo ex Sancto Hilario in Fragmentis. Perfidia Sirmiana, cui ſubſcripſit Liberius, conſcripta eſt a Narciſſo, Theodoro, Baſilio, Eudoxio, Demophilo, Cecropio, Silvano, Urſacio, Valente, aliiſque quos 22. recenſet. Atqui Præſules illi 22. ſecundam Formulam Sirmienſem non conſcripſerunt, ſed priorem: itaque ſecunda Formula Sirmi-

mienſis non eſt illa cui ſubſcripſit Liberius, ſed prima in Sirmienſi contra Photinum Synodo edita.

Probatur minor. Nam ſecundæ Formulæ Sirmienſis editionis vix alios Antiſtites adfuiſſe comperiemus ex Eccleſiaſticæ Antiquitatis monumentis, præter Urſacium, Valentem, & Germinium, quibus etiam ſolis Concilium ab Anomæis Antiochiæ habitum, poſtquam illam in Sedem adrepſit Eudoxius, gratulatum eſt, & gratias egit, teſte Sozomeno, lib. 4. c. 13. Ut ut eſt, Baſilius Ancyranus illius Formulæ nedum Author non fuit, ſed nec approbator, quam vix in lucem emiſſam anathemate confixit in Ancyrana Synodo. Nec pariter illius natalibus adfuit Theodotus Heracleenſis; ſiquidem ante Liberii exilium obierat, anno circiter 355. Quis etiam facile credat Silvanum Tarſenſem ſecundæ Formulæ Sirmienſis authorem fuiſſe, aut ipſi ſubſcripſiſſe, qui adeo alienus fuit ab Anomæorum blaſphemiis, & a pura Hæreſi Ariana, ut pro Catholico habitus ſit, & Catholicam de Filii conſubſtantialitate doctrinam adverſus Anomæos in Concilio Seleucienſi, coram Conſtantio Imperatore propugnaverit, teſte Theodoreto, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. Nec etiam ſecundæ Sirmienſi cudendæ contulerunt operam Eudoxius Germanicæ, Cecrops Nicomediæ, Macedonius ſive Conſtantinopolitanus, ſive Mopſueſtenus, & Marcus Arethuſius, qui Orientales erant: ſiquidem ſecunda Formula Sirmienſis ab Occidentalibus edita fuit, Sozomeno teſte, lib. 4. cap. 12. Accedit quod nomen Germinii Sirmienſis Epiſcopi, qui cum Urſacio & Valente in ſecunda Formula Sirmienſi conſcribenda collaboravit, inter illos viginti duos Epiſcopos ab Hilario nominatos, non legitur, ſicut nec Oſii Potamiique nomina, qui eidem Formulæ ſaltem ſubſcripſerunt. Igitur Antiſtites illi 22. quos recenſet Sanctus Hilarius, non conſcripſerunt ſecundam Formulam Sirmienſem, ſed primam. Cum itaque Liberius illi ſubſcripſerit Formulæ, quæ ab ipſis conſcripta eſt, certum eſt ipſum primæ Formulæ Sirmienſi, non vero ſecundæ ſubſcripſiſſe.

Probatur ſecundo. Ubi Liberius Beroeæ adhuc exul Formulæ Fidei Sirmienſi a Demophilo ſibi oblatæ ſubſcripſit, non eſt propterea ab exilio revocatus: atqui revocatus fuiſſet ab exilio, ſi Formulæ ſecundæ Sirmienſi ſubſcripſiſſet; nihil enim amplius ab ipſo expetere poterant Ariani, eorumque fautor Conſtantius, cum Sanctum Athanaſium a ſua jam communione ſuſpendiſſet. Non igitur ſecundæ Formulæ Sirmienſi ſubſcripſit Liberius, ſed primæ.

Probatur major. Liberius enim ſubſcriptione data, ſcripſit ad Orientales Epiſcopos Arianarum partium, ut ejus ab exilio revocationem & reditum ad Sedem Romanam, ab Imperatore poſtularent. Non eſt itaque ſolutum ejus exilium propter Sirmienſem Formulam ſubſcriptione ſua obſignatam.

Probatur antecedens ex Liberii ad Orientales Epiſtola. *Ego*, inquit, *Athanaſium non defendi; ſed quia ſuſceperat illum bonæ memoriæ Julius Epiſcopus deceſſor meus; verebar ne forte in aliquo prævaricator judicarer. At ubi cognovi, quando placuit Deo, juſte vos illum condemnaſſe, mox conſenſum commodavi ſententiis veſtris, id eſt de condemnatione ipſius, per fratrem noſtrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem Conſtantium. Itaque amoto Athanaſio a communione omnium noſtrum, cujus nec Epiſtolia a me ſuſcipienda ſunt, dico me pacem cum omnibus vobis, & cum univerſis Epiſcopis Orientalibus, ſeu per univerſas Provincias, pacem & unanimitatem habere. Nam, ut verius ſciatis me vera Fide per hanc Epiſtolam ea loqui, Dominus & frater meus communis Demophilus, qui dignatus eſt pro ſua benevolentia, Fidem Catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus Fratribus & Coepiſcopis noſtris tractata, expoſita & ſuſcepta eſt ..... Ab omnibus qui in præſenti fuerant, hanc ego libenti animo ſuſcepi, in nullo contradixi, conſenſum accommodavi, hanc ſequor, hæc a me tenetur. .... Sane petendum credidi Sanctitatem veſtram, quia jam pervidetis in omnibus me vobis conſentaneum eſſe, dignemini communi conſilio ac ſtudio laborare quatenus de exilio dimittar, & ad Sedem, quæ mihi divinitus credita eſt, revertar.*

Idem conſtat ex Epiſtola quam dedit ex loco ſui exilii Liberius ad Urſacium, Valentem, & Germinium: *Scire vos volo*, inquit, *quod fratrem Fortunatianum petii, ut cum literis meis ad clementiſſimum Imperatorem Conſtantium Auguſtum pergeret, petere ut bono pacis & concordiæ, in qua Pietas ejus ſemper exultat, me ad Eccleſiam mihi divinitus traditam jubeat reverti, ut temporibus ipſius Romana Eccleſia nullam ſuſtineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis Epiſcopis Eccleſiæ Catholicæ pacem habere, his literis meis æquo & ſimplici animo ſcire debetis, Fratres chariſſimi..... Scire autem per vos volo etiam fratres & Coepiſcopos noſtros Epictetum & Auxentium, pacem & communionem Eccleſiaſticam cum ipſis habere. Quicumque autem a pace & concordia noſtra, quæ per orbem terrarum, volente Deo, firmata eſt, diſſenſerit, ſciat ſe ſeparatum a noſtra communione.*

Probatur tertio. Cum Oſii Epiſtola & ſubſcriptio in Arianam perfidiam, in Orientem perveniſſet, Eudoxius, aliique Aetii Sectatores, rumorem ſparſerunt, Liberium quoque τὸ ὁμοούσιον rejeciſſe, & τὸ ἀνόμοιον amplexum fuiſſe, id eſt, Filium Patri aſſeruiſſe diſſimilem, teſte Sozomeno, libro 4. cap. 15. At rumor ille falſus non extitiſſet, ſed fundatiſſimus, veriſſimuſque, ſi Liberius ſecundæ Formulæ Sirmienſi ſubſcripſiſſet. Proſcribebat ſiquidem illa τὸ ὁμοούσιον, & τὸ ἀνόμοιον diſerte adſtruebat. Liberius itaque ſecundæ Formulæ Sirmienſi non ſubſcripſit.

Objicies. Sanctus Hilarius *Libro Fragmentorum* Formulam Sirmienſem cui Liberius ſubſcripſit, vocat *Perfidiam Arianorum*, ob eamque ſubſcriptionem, ipſum ferit anathemate. *Anathema*, inquit, *tibi a me dictum, Liberi, & ſociis tuis. Iterum tibi anathema, & tertio prævaricator Liberi.* Atqui Sanctus Hilarius primam Formulam Sirmienſem nuſquam vocavit Arianam perfidiam, quam ut Catholicam agnovit & expoſuit; nec ob illius ſubſcriptionem dicere potuit anathema Liberio, quam approbavit ipſe, & ſuis Commentariis illuſtravit.

Secundo. Sanctus Hieronymus diſerte teſtatur Liberium Hæreſi ſubſcripſiſſe: atqui prima Formula Sirmienſis non eſt Hæretica, ſed altera quæ Anomæorum Hæreſim continet. Subſcripſit itaque Liberius Formulæ ſecundæ Sirmienſi, non primæ.

Probatur major ipſius Hieronymi verbis in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 97. ubi de Fortunatiano Aquilejenſi Epiſcopo ita ſcribit: *In hoc habetur deteſtabilis, quod Liberium Romanæ Urbis Epiſcopum, pro Fide ad exilium pergentem, primus ſolicitavit ac fregit, & ad ſubſcriptionem Hæreſeos compulit.* Et in Chronico: *Liberius*, inquit, *tædio victus exilii, in Hæreticam pravitatem ſubſcribens, Romam quaſi victor intravit.*

Tertio. Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios, ait, ſubſcriptionem, quæ vi a Liberio extorta eſt, coarguere & ejus in Hæreſim odium, & pro Athanaſio ſuffragium, cum liberos haberet affectus: quia quæ contra priorem ſententiam ſuam ſcripſit, cogentium potius, quam ipſius voluntati tribui debent. Quibus plane ſignificat Liberium ſua illa ſubſcriptione, nedum retractaſſe ſuffragium, quod pro Athanaſio tulerat, ſed & odium quo in Hæreſim affectus erat; adeoque Hæreſi in ſecunda Formula Sirmienſi contentæ ſubſcripſiſſe.

En Athanaſii verba: *Liberius deinde, poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, minisque mortis, ad ſubſcriptionem inductus. Verum illud ipſum quoque, & eorum violentiam, & Liberii in Hæreſim odium, & ſuum pro Athanaſio ſuffragium ſatis coarguit. Quæ enim per tormenta, contra priorem ejus ſententiam, extorta ſunt, ea jam non metuentium, ſed ita cogentium voluntates habenda ſunt.*

Idem innuit Sanctus Hilarius ad Conſtantium Auguſtum ſcribens, hiſque verbis eum compellans: *Vertiſti uſque ad Romam bellum tuum, eripuiſti illinc Epiſcopum: & o te miſerum! qui, neſcio, utrum majori impietate relegaveris, quam remiſeris.*

Quarto. Auxilius lib. 1. *De Ordinationibus Formoſi*, cap. 25. Liberium Arianæ Hæreſi ſubſcripſiſſe aſſerit. *Quis neſciat*, inquit, *quod Liberius, proh dolor! Arianæ Hæreſi ſubſcripſeris, & per ejus tranſgreſſionem nefandiſſima ſcelera ſunt commiſſa?*

Quin-

Quinto. In feſto Sancti Euſebii Presbyteri & Confeſſoris 19. Calendas Septemb. hæc olim Lectio in Romano Breviario habebatur: *Beatus Euſebius Presbyter, cum præſente Conſtantino Fidem Catholicam conſtantiſſime defenſaret, & Liberium Papam doleret Arianæ perfidiæ conſenſiſſe, ab irato Conſtantio Imperatore Ariano includitur in quodam cubiculo domus ſuæ, habente in longitudine pedes quatuor*, &c. quæ ipſa ſunt Adonis Viennenſis verba in Martyrologio. Subſcripſit itaque Liberius ſecundæ Formulæ Sirmienſi, quæ Hæretica eſt, non primæ. De tertia enim dubium nullum eſt, ipſi non ſubſcripſiſſe illum Pontificem, cum jam eſſet ab exilio revocatus, & Sedi reſtitutus, quo tempore conſcripta eſt.

Sexto. Cum Beroea Sirmium revocatus eſt Liberius a Conſtantio Imperatore, anno 357. vertente, morem ipſi geſſit, ſubſcripſitque Formulæ, quæ tum ipſi oblata eſt ab Arianis. Cum itaque primæ Formulæ Sirmienſi ſubſcripſiſſet a Demophilo ſibi oblatæ, quando adhuc Beroeæ exul agebat, alteri Formulæ Sirmii coram Conſtantio non ſubſcripſit quam ſecundæ Sirmienſi. Exilii quippe ſui ſolutionem & reditum Romam hoc ſolum flagitio promereri poterat, quem damnatione Athanaſii, & primæ Formulæ Sirmienſis ſubſcriptione, nondum fuerat aſſecutus.

Reſpondeo, nego minorem. Quamvis enim Sanctus Hilarius primam Sirmienſem Formulam *libro de Synodis* expoſuerit, quia ſecundum ſe & verbis tenus ſpectata Hæretica non erat, ſed ſenſum pati poterat Catholicum: eamdem tamen perfidiam Arianam vocare potuit, ſpectatis ipſius Authoribus, eorumque conſilio. Siquidem eam ediderant, ſicuti & alias Fidei Formulas, ut Symbolum Nicænum delerent, doctrinamque conſubſtantialitatis everterent.

Hanc ob cauſam Sanctus Hilarius lib. contra Conſtantium Auguſtum, Concilium Sirmienſe, in quo hæc Formula condita eſt, æque damnat ac cætera Arianorum Conciliabula. *His quidem ego* (inquit) *intra Nicæam ſcripta a Patribus Fide fundatus maneo: quæ non ego, ſed tamen hæc tu emendando reſcindis, ac ſine Fidei meæ damno tibi requiris perfidiæ occaſionem. Poſt Synodum deinde Sardicenſem omnem rurſum adverſum Photinum Sirmium Catholicæ Doctrinæ tuæ commoves curam. Sed tibi ſtatim hoc quod utraque Fide continebatur, exhorret.* Et infra: *Damnas quoque & ſubſtantiæ nomen, quo te & Sardicenſi Synodo & Sirmienſi pium eſſe Occidentalibus mentiebaris.* S. Athanaſius etiam, *lib. de Synodis* primam illam Sirmienſem Formulam, inter alias Arianorum Formulas collocat, de quibus ita loquitur: *Quis cum videat per ſingulas Synodos alia addi, alia detrahi, non animadvertat illorum in Chriſtum ſuſpectum & inſincerum animum?...... Et de induſtria plurima ſcribere, ut poſſint per opportunam ambitionem & tantam loquacitatem, & alios, qui ſimpliciores ſunt, decipere, & ipſi interim latere, ut non ſentiatur qualem Hæreſim foveant.* Et infra: *Si omnes illorum Scripturæ inter ſe conſentiunt, quid opus tam multis Scripturis? Sin autem opus eſt tam multis, certe manifeſtum quamlibet earum deficientem & non plenam eſſe: quod ipſi multo magis quam nos verum eſſe oſtendunt, dum omnes ſuas Scripturas immutant, & transformant. Multitudo porro Conciliorum, & diverſitas Scriptorum, indiciam de ſe præbet eos qui in illis Conciliis congregati fuere, adverſus Nicænam quidem Synodum bellum gerere, ſed tamen imbecilliores eſſe quam ut pares ſint veritati.*

Reſpondeo ſecundo, veriſimile eſſe, hæc verba, quibus Liberii ad Orientales Epiſtolæ ſeries interturbatur [*Hæc eſt perfidia Ariana, hoc ego notavi, non Apoſtata Liberius ſequentia*] hæc verba, inquam, irreptitia eſſe, nec a Sancto Hilario adſcripta, ſicut nec ſequentes anathematiſmos in Liberium. Cum enim Liberius a ſuo lapſu ſurrexiſſet, priſtinæque dileviſſet ignaviæ labem, Nicænam Fidem adverſus Ariminenſe Conciliabulum ſtrenue propugnando, ut Damaſus Pontifex Maximus in *Epiſtola ad Illyrici Epiſcopos* data teſtatur; * iniquus fuiſſe in Liberium Sanctus Hilarius videretur, ſi ipſi anathema velut prævaricatori & apoſtatæ dixiſſet in Libro Fragmentorum, quem poſt Ariminenſe Concilium conſcripſit.

tat / l / loret. / Hiſt. / cap.

Hæc autem reſponſio eo probabilior evadit, quo Fragmentorum liber, quamvis genuinus ſit Sancti Hilarii fœtus, mutilus tamen eſt, & pleriſque in locis violatus. Id cum multa probent, clariſſime evincunt verba, quæ priori Liberii Epiſtolæ ad Orientales ſunt adnexa. Hac Epiſtola laudatus Pontifex, Athanaſium ſe a ſua & Eccleſiæ Romanæ communione ſeparaſſe ſignificat; ſeque communionem Arianorum amplecti. Et tamen poſt illam Epiſtolam immediate leguntur hæc velut Hilarii verba: *Quid in his literis non ſanctitatis? quid non ex metu Dei eveniens eſt?* Quæ vel addita eſſe oportet, vel extra ſuum locum poſita, & ad aliam Epiſtolam, quæ forte excidit, referenda. Quidni ergo & illos anathematiſmos depravatrice manu additos ſuſpicemur, quibus diris devovetur Liberius?

Reſpondeo ad ſecundum, diſtinguo majorem. S. Hieronymus teſtatur Liberium hæreſi ſubſcripſiſſe, quod ſubſcripſerit Formulæ Fidei ab Arianis editæ, & quod Athanaſium, cujus cauſa cum cauſa Fidei conjuncta erat, damnaverit; quod tandem cum Arianis communicaverit, concedo: quod ſubſcripſerit Formulæ Fidei, quæ ſecundum ſe & verbis tenus eſſet hæretica, nego. Communio itaque quam Liberius iniit cum Arianis, Athanaſii Nicænæ Fidei propugnatoris invictiſſimi damnatio, & ſubſcriptio primæ Formulæ Sirmienſis facta ad nutum Arianorum, ſatis erant ut Liberius hæreſi ſubſcripſiſſe a Sancto Hieronymo diceretur: quia nemo non videtur hæreticus, qui cum hæreticis communicat, & eorum decretis ſubſcribit, quamvis hæretica ſecundum ſe non ſint, ſi Fidei profeſſionem in Eccleſia conceptam illis poſtponat, viroſque ſanctiſſimos propter ſanæ Fidei defenſionem ab hæreticis vexatos execretur ac damnet. Hoc eſt quod nonnulli dicunt, Liberium interpretative ſubſcripſiſſe hæreſi, non expreſſe. Sic etiam exponenda ſunt teſtimonia Sancti Hilarii, Auxilii, Adonis, & veteris Breviarii Romani. Enimvero quia Arianorum temporibus communio cum Sancto Athanaſio quædam erat ſinceræ Fidei teſſera; & Nicæni Symboli Profeſſio Catholicos diſcernebat ab Hæreticis; damnare Athanaſium, & alteram Formulam Fidei a Nicæna probare, nihil aliud antiquis viſum eſt, quam Fidei cauſam prodere, & hæreſi ſubſcribere. Unde quamvis S. Hilarius aliquas Fidei Formulas ab Arianis editas Catholico ſenſu exponat, & inter eas primam Sirmienſem, omnes tamen ſubdolas eſſe & impias ſatis oſtendit, ſi ſpectentur eorum a quibus editæ ſunt perſonæ, conſilia, & affectus. *Facta eſt*, inquit, *Fides temporum, potius quam Evangeliorum: dum & ſecundum annos ſcribitur, & ſecundum confeſſionem Baptiſmi non tenetur. Periculoſum nobis admodum, atque etiam miſerabile eſt, tot nunc Fides exiſtere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas eſſe, quot mores; & tot cauſas blaſphemiarum pullulare, quot vitia ſunt; dum aut ita Fides ſcribuntur ut volumus; aut ita ut volumus intelliguntur. Et cum ſecundum unum Deum & unum Dominum, & unum Baptiſma, etiam Fides una ſit, excidimus ab ea Fide quæ ſola eſt: & dum plures fiunt, ad id cœperunt eſſe, ne ulla ſit. Conſcii enim nobis invicem ſumus, poſt Nicæni Conventus Synodum nihil aliud quam Fidem ſcribi. Dum in verbis pugna eſt, dum de novitatibus quæſtio eſt, dum de ambiguis occaſio eſt, dum de Authoribus querela eſt, dum de ſtudiis certamen eſt, dum in conſenſu difficultas eſt, dum alter alteri anathema eſſe cœpit, prope jam nemo Chriſti eſt. Incerto enim doctrinarum vento vagamur, & aut, dum docemus, perturbamus; aut, dum docemur, erramus. Jam vero proximi anni Fides, quid jam de immutatione in ſe habet? Primum quæ homouſion decernit taceri: Sequens rurſum quæ homouſion decernit & prædicat: Tertium deinceps quæ uſiam ſimpliciter a Patribus præſumptam, per indulgentiam excuſat. Poſtremum, quæ non excuſat, ſed condemnat. Et quo tandem proceſſum eſt: ut neque penes nos, neque penes quemquam ante nos, ſanctum exinde aliquid atque inviolabile perſeveret? De ſimilitudine autem Dei Filii ad Deum Patrem, quod miſerabilis noſtri temporis Fides eſt, ne non aut ex toto, aut tantum ex portione ſit ſimilis: egregii ſcilicet arbitri cæleſtium Sacramentorum conquiſitores, inviſibilium myſteriorum profeſſionibus de Fide Dei calumniamur. Annuas atque menſtruas de Deo Fides decernimus*

Hilarius in lib. quem Conſtantio tradidit.

mus, decretis pœnitemus, defendimus, defenſos anathematizamus: aut in noſtris aliena, aut in alienis noſtra damnamus, & mordentes invicem, jam abſumpti ſumus ab invicem. Fides deinde quæritur, quaſi Fides nulla ſit: Fides ſcribenda eſt, quaſi in corde non ſit.

Ad tertium ex Sancti Athanaſii teſtimonio deſumptum reſpondeo, Liberium retractaſſe priſtinum in hæreſim odium, communionem cum hæreticis ineundo, & ſubſcribendo Formulæ Fidei ſibi ab hæreticis oblatæ: Sed non ſequitur ipſum ſubſcripſiſſe Formulæ ſecundæ Sirmienſi.

Ad quartum, & quintum, eadem reſponſio adhibenda eſt, quæ teſtimonio Sancti Hieronymi.

Ad ſextum reſpondeo, negando conſequens. Solum enim ab ipſo Liberio obtinere potuerunt, quando Sirmium ab Imperatore vocatus eſt, ut Collectioni cuidam ſubſcriberet, quæ non ſolum Formulam Sirmiani contra Photinum Concilii, ſed & eam quæ in Synodo Antiochena in Encæniis edita eſt, & Decreta duplicis Concilii Antiocheni contra Paulum Samoſatenum continebat. Cum enim Ariani a Liberio obtinere non poſſent ut ſacram vocem ὁμοούσιον diſerte damnaret, dolo egerunt, ut ſubſcriberet Antiochenæ contra Paulum Samoſatenum Synodo, quæ illam eo ſenſu proſcripſerat, quo ipſa Hæreſiarcha ille abutebatur: ut rumorem ſpargere impune poſſent, illum Pontificem ſuæ Sectæ Synodis ſubſcripſiſſe, & τῦ ὁμοουσίου damnationi. Sed præſtat audire Sozomenum, libro 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 15. ſecundum verſionem Valeſii. *Haud multo poſt*, inquit, *Imperator ab Urbe Roma Sirmium reverſus, cum Occidentales Epiſcopi legationem ad ipſum miſiſſent, Liberium Beroea ad ſe accerſivit; cumque adeſſent Legati Epiſcoporum Orientis, convocatis Sacerdotibus, qui in Comitatu erant, Liberium cœpit compellere, ut Filium Patri non eſſe conſubſtantialem profiteretur. Inſtabant autem, & Imperatorem ad hoc impellebant, Baſilius, Euſtathius, & Eleuſius, qui præcipua apud ipſum authoritate pollebant. Qui cum ea quæ contra Paulum Samoſatenſem, & contra Photinum Epiſcopum Sirmii decreta fuerant, ac præterea Fidei Formulam in Dedicatione Antiochenſis Baſilicæ editam, in unum tunc libellum congeſſiſſent, perinde quaſi quidam ſub obtentu vocabuli conſubſtantialis, propriam Hæreſim ſtabilire conarentur, effecerunt ut Liberius, & Athanaſius, Alexander, Severianus, & Creſcens, Africæ Epiſcopi, ei Formulæ conſentirent. Conſenſerunt pariter Urſacius, & Germinius Epiſcopus Sirmii, & Valens Murſæ, & quotquot ex Orientis partibus aderant Epiſcopi. Sed & confeſſionem a Liberio viciſſim ſuſceperunt, quæ eos qui Filium ſecundum ſubſtantiam, & per omnia Patri ſimilem non eſſe aſſererent, alienos ab Eccleſia pronuntiabat. Nam cum Eudoxius, & qui cum illo opinioni Aetii favebant, Antiochiæ Oſii Epiſtolam accepiſſent, ſparſis rumoribus divulgaverant, Liberium quoque conſubſtantialis vocabulum condemnaſſe, & Filium Patri diſſimilem confiteri. His per Occidentalium Legatos confectis, Imperator Romam redeundi poteſtatem Liberio conceſſit.*

Denique non eſt veriſimile, tunc illi Formulæ ſubſcripſiſſe Liberium, quam ipſe Conſtantius, agente Baſilio Ancyrano, aliiſque Ancyranæ Synodi Legatis damnaverat. Sirmium autem vocatus eſt ab Imperatore Liberius, cum Eudoxius, & Anomæi ab ipſo Antiochia pulſi eſſent, & ſecunda Formula Sirmienſis velut male natus fœtus ſuppreſſa eſſet. Non eſt igitur veriſimile quod Liberium ad illius ſubſcriptionem adegerit Imperator: maxime cum Baſilius Ancyranus, qui illam anathemate confixerat, in comitatu eſſet, & gratia polleret apud Conſtantium.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

CUinam formulæ in uno aliquo ex Sirmienſibus conciliis conditæ ſubſcripſerit Liberius Papa diſquiritur. Sirmienſis ſynodi, illius qua Photinus damnatus eſt formulæ omnino catholicæ, quamquam alioqui ſuſpectæ quod ὁμοούσιον ſupprimit, nomen adjeciſſe ſuum Romanum illum Pontificem P. Alexander contendit; Baſnagius, pro more ſuo familiari obtrectandi Romanis Pontificibus, alteram Sirmienſem formulam, plane hæreticam probaſſe illum judicat. Novi equidem noſtra demum ætate exortum virum doctum piumque, qui Liberium ab omni labe purum aſſeverat, ratus illum nulli umquam Sirmienſi formulæ nomen ſuum ſubjeciſſe. Atque illi quidem probabiles opinionis ſuæ rationes adſtiterint, quas aliqui ego cum non legerim, authori ſuo omnes permitto; quin & opto ea ab illo proferri quæ eruditos perſuadeant. Gaudeo etiam ejuſdem viri docti ſententiæ adſtipulari forte authoritatem codicis noſtri Lucenſis annorum circiter mille. In chronico enim S. Hieronymi ibi deſcripto hæc legas. *Olympiad.* CCLXXXII. *Romanæ eccleſiæ XXXIV. ordinatus eſt Liberius, quo in exilium ob fidem truſo* (relinquitur poſt hæc locus vacuus uni vel alteri voci excipiendæ aptus) *clerici juraverunt ut nullum alium ſuſciperent. Verum cum Felix ab* (hic iterum perſimile ſpatium vacuum eſt) *ſacerdotium ſub* cætera deſunt vacuuſque locus duarum linearum cernitur. Poſt hæc ad alia divertit chronicon. Nihil hic eraſum conſpicitur, ſed locus eſt purus, anguſtior tamen quam ut omnia continere poſſit quæ in editis leguntur. Nunc ad reliqua pergamus.

Negat igitur Baſnagius fidem admiſiſſe Liberium in Sirmienſi ea ſynodo qua exauthoratus eſt Photinus, digeſtam. Cur nam, quæſo? quod S. Hilarius *perfidiam* appellet fidem Sirmienſem a Liberio nomine firmatam ſuo. Quod inſuper idem Hilarius Liberium fidem illam adſcriptione ſui nominis probantem anathemati devoverit. Viciſſim autem confeſſionem illam Sirmienſem adverſus Photinum ſcriptam nullius impietatis coarguit S. Hilarius; quin anathematiſmos ejus illuſtrandos atque exponendos aſſumpſit. Hæc utique demonſtrant, Baſnagio judice, perfidiam Sirmienſem Liberio probatam aliam plane ab ea fuiſſe quæ in Photinum edita eſt. Profecto Socrates lib. 4. cap. 15. ſuſceptam a Liberio eam fidei confeſſionem affirmat, *quæ eos qui Filium ſecundum ſubſtantiam & per omnia Patri ſimilem non eſſe aſſererent alienos ab eccleſia eſſe pronunciabat*. Confeſſio illa fidei Photino oppoſita de hac aſſerta ſimilitudine ne verbum quidem habet. Hilar. in fragmen[…]ta. Lib. de Synod.

Quæ igitur illa eſt fidei Confeſſio a Liberio admiſſa? non ea profecto, ait Baſnagius, quam Oſius Potamiuſque firmarunt: ſed altera plane ignota, in qua *homouſio conſubſtantiali*, & *anomæo*, diſſimili, ex æquo rejectis; *homiſion*, *ſimile* ſtabiliebatur. Hæc viri docti meditamenta.

Nunc mea promenda. Eam Sirmienſem formulam admiſit Liberius, quam probari Conſtantio intelligebat; id enim agebat ille, ut imperatori gratificaretur. Imperator vero quam Sirmienſem confeſſionem probarit docet S. Hilarius cont. Conſtant. §. 23. ubi Conſtantium redarguens inconſtantiæ, frequentem confeſſionum mutationem illi exprobrat, nam rejecta Nicæna, admiſſam ab illo ait Antiochenam fidem; qua dein reprobata, addit: *Poſt ſynodum Sardicenſem* omnem rurſus adverſus Photinum Sirmium catholicæ doctrinæ tuæ commoves curam. Sed tibi ſtatim hoc quod utraque fide continebatur exhorret.* „ Eos autem qui dicunt de non extantibus eſſe Filium Dei „ vel ex alia ſubſtantia, & non ex Deo, & quod erat aliquando tempus aut ſæculum, quando non „ erat, alienos novit ſancta & catholica eccleſia. *Tuis ipſis diſſides, & adverſus tuos hoſtis rebellas. Novis vetera ſubvertis; nova ipſa rurſum innovata emendatione reſcindis; emendata autem iterum emendando condemnas. Suſcipis etiam adverſum delirantem Oſii & incrementa Urſacii ac Valentis emendationum tuarum damnationes; ſed mox emendanda omnia eſſe vel potius damnanda conſtituis. Offenderis enim his paucis inimiciſſimis ſibi verbis.* „ Et ſi quis ſeniorem „ tempore Patrem dicat Filio eſſe unigenito; juniorem autem Filium Patre, anathema ſit. *Non calumniamur de reſciſſis, de quibus magis poſt Nicænam ſynodum conquerimur. Nam etiamſi in his omnibus nihil vitiorum ſubjacere affirmetur, non tamen cauſa religioſæ voluntatis ineſſet; quia mali meditatio eſt bonorum demutatio; & non neceſſaria emendatio perverſitatis occaſio eſt.*

* Ar[…]rum.

E prolixa horum verborum expoſitione, multa colligo

Digitized by Google

ligo in rem præſentem neceſſaria, quorum prius eſt, merito perfidiæ damnari ab Hilario Liberium quamcumque tandem fidei confeſſionem admiſerit; licet enim *nihil vitiorum in illis ſubjacere affirmetur*, qoia tamen aliæ aliud ſuppriment, & omnes æque homouſion tacent; *non neceſſaria emendatio perverſitatis occaſio eſt*. Alterum eſt quod poſt Pſeudo-Sardicenſem Arianam aliam nullam confeſſionem adoptavit Imperator, quam Sirmienſem in Photinum conditam, (quæ proinde Ariana erat utpote Ariano Imperatori probata); ea vero viciſſim rejecta, Oſianam coofeſſionem approbaſſe, mox reprobaſſe, Ancyramque adoptaſſe Conſtantium ex illis Hilarii verbis exculpo. Quamquam enim alias ſubiode & alias admiſſas rejectaſque ante Oſiana deliramenta innuere Hilarius videtur; hæc tamen rhetorica exaggeratione dicta non immerito ſuſpicaremur; vel ſaltem ſi quas alias probavit has profecto alibi conditas agnoſcamus oportet, cum noo niſi tres Sirmienſes (quarum unam admiſit Liberius) agnoſcant eruditi. Cum ergo nec Oſianam confeſſionem receperit Liberius, ut vel ipſe Baſnagius agnoſcit, & S. Hilarius innuit; ſicut enim Oſianam illam blaſphemam dixit; ſic & Liberianam appellaſſet, ſiquidem Liberium habuiſſet approbatorem; nec nec tertiæ Euſebio & Hypatio Coſſ. anno ſcilicet 359. pridie Pentecoſtes editæ nomen adjecerit ſuum, cum ibi legatur definita Filii cum Patre diſſimilitudo, quam in cooſeſſione Liberii baudquaquam expreſſam, inſerius ex Sozomeno lib. 4. cap. 15. adnotabo. Supereſt igitur exeluſis cæteris priorem illam confeſſionem Sirmienſem Liberio tribuamus.

Quæ ſuggeruotur in oppoſitum ex Sozomeno lib. 4. cap. 15. facile ex ipſo Sozomeno dimoventur. Hæc enim narrat ibi. Cum Arianam communionem admiſiſſet Liberius, una quadam ex eorum confeſſionibus admiſſa, literis circumquaque datis Ariani Anomæi ſparſeruot per orbem habere ſe fidei conſortem Liberium; quippe qui *conſubſtantialis vocabulum condemnaſſet; & Filium Patri diſſimilem confiteretur*. Eam calumniam ut a Romano præſule depellerent Ariani cæteri, ſibique potius acceſſiſſe illum probarent, *Confeſſionem ab eo viciſſim ſuſceperant qua eos qui Filium ſecundum ſubſtantiam at per omnia Patri ſimilem non eſſe aſſererent alienos ab Eeeleſia pronunciabat*. Non ergo hic agitur de confeſſione fidei ex qua Liberius primo gratiam cum Arianis inivit; at potius de altera cum amoturus a ſe calumoiam ab Anomæis impactam pronunciavit anathema in Aetianos, alieoumque ſe ab eorum opioione oſtendit. Id vero anathema citra diſpendium orthodoxiæ fuæ dici a Liberio potuit; eſt enim ſimilitudo Filii cum Patre toleranda, dommodo tamen eatholico ſenſu exponatur: *mihi quidem*, ait S. Hilarius libro eodem §. 22. *ſimilitudo ne unioni detur occaſio ſancta eſt; ſed tibi a me non concedenda eſt, quia æqualem eandum & ſimilem poſtea ſatebor. Similem autem Patri, ſimilem quoque & Deo religioſe prædicabo; ſimilem vero ita at ſimilitudini hoc dictu ſemper anteſeram: ego & Pater unum ſumus*.

Nota.

Liberii lapſum extollere non deſinit Boſſuet *in Defenſ. Declarat. p. 2. l. 14. e. 35.* ac Sirmienſi formulæ ſubſcribendo dicit facto ipſo demonſtraſſe deeſſe Romanis Pontificibus infallibilitatem illam, qua errare non poſſe aſſerimus. Eſto, inquit, illi ſubſcripſerit formulæ, in qua nihil Fidei contrarium exprimeretur, cum tameo Nicæna fides, ſeu vox *homouſion* in eadem deeſſet, id ſatis videbatur, ut Atiaois cooſentientem eredamus, quia tacuit Nicænam fidem, quando eamdem tacere, idem videtur ſuiſſe ac negare, ſeu Arianorum placita probare. Hoc ipſum etiam demonſtraſſe videtur, quia tacentibus Nicænam fidem communionem cum Petri cathedra conceſſit; denegavit vero eamdem prædicantibus, Athanaſio nempe, quem damnatum voluit, quamvis cum hoc Antiſtite communio tamquam teſſera ſinceræ fidei haberetur.

Ego quidem fateor non excuſandum Liberium a manifeſta injuſtitia, dum Athanaſium damnando Arianis morem geſſit; neque a noxa animi inconſtantis, oimiſque pavidi, dum exilii, pænarumque tædio victus, & ut ſuam recuperaret Sedem, primæ Sirmienſi formulæ ſubſcripſit. At a fide non deſciviſſe merito aſſeritur, aſſeruitque Maimburgus, antequam e re ſua eſſe putaret Romanos Pontifices fallibiles affirmare; ac proinde *lib. 4. dell' Arianiſme*, dicit *Liberium nullo modo Semi-Arianorum hæreſi ſubſcripſiſſe, immo conſtantiſſime Filii conſabſtalitatem propagnaſſe, idque tam clarum eſſe, ut nemo prudens de hac dubitare poſſet*.

Et re vera formolam Sirmienſem, cui ſubſcripſit Liberius, ſecundum ſe, verbiſque ſpectatis ſenſum catholicum pati potuiſſe, habemus ex S. Hilario, quem dat Natalis in ſuperiore diſſertatione. Præterea eidem formulæ ſubſcribere, in qua id ſolum deficere conſiderabatur, quod Filii cum Patre conſubſtantialitas non exprimeretur, quamvis nec negaretur, non habitum fuiſſe quaſi Arianæ hæreſis profeſſio, illud manifeſte ſuadet, quod, ut obſervat Natalis, adhuc poſt illam ſubſcriptiooem Liberius Beroeæ exul detinebatur. Porro quis non videat Arianum Imperatorem ſtatim revocaturum fuiſſe Liberium a ſuo exilio, cum ob defenſionem fidei catholicæ proſcripſerit, ſi primam Sirmienſem Arianorum formulam non reſpuere, idem habitum fuiſſet ac Arianæ Fidei conſentire? Sed & oemo poterat judicare Liberium Arianis conſenſiſſe, quia non reſpuerit formulam, ubi Divinarum Perſonarum conſubſtantialitas omittebatur: cum etenim numquam a Liberio obtinere potuerit, ut diſerte ſacram vocem *homouſion* damnaret, ut animadvertit Natalis in reſponſione ad ſextum, interpretari non poterant eam non admittere, quia formulam admiſerit, ubi tacebatur. Falſum proinde omnino eſt Sirmienſem primam Formulam admittere, idem judicandum, ac facto ipſo, ſi non verbis, hæreſim Arianam amplecti.

Ipſi Ariani oſtendebant vocis *conſubſtantialis* omiſſionem non ea ratione ab ipſis expetitam, ut pro negatione foret uſurpanda, ſed ne eccleſiæ pax retardaretur. Evolventi igitur hiſtoriam Arianæ hæreſis ſtatim apparet Arianos non ſemel ſe Catholicos ſimulaſſe, priſtiniſque erroribus ficte renuotiaſſe, atque, ut catholicos deciperent, Filiom Dei ſimilem per omnia Patri dixiſſe, & non Creaturam, ſed Deum prædicaſſe. Ioterim Athanaſii damnationem expoſcebant variis criminibus reum conclamantes, quæ veritatis coloribus depingere ſummopere ſtudebant; ac voce *homouſion* abſtinendum peroptabant. At qua ratione? Quia aſſerebant eam vocem nec in Scripturis, nec in Patribus legi: diſſonum rationi ſane eſſe pro una vocula excludenda, vel admittenda cum tanto pacis diſpendio tamdiu decertare: ſatis eſſe de re ipſa conſtare, & vocem ad ea uſque tempora inauditam tacere, eo maxime quia Sabelliani ad inducendam Perſonarum unitatem abutebantur. Cum igitur vocis conſubſtantialis omiſſionem, non ideo expoſcerent Ariani, quia eſſet veluti Perſonarum conſubſtantialitatis negatio, ſemper magis apparet non bene Boſſuet affirmare Liberium ſubſcribendo formulæ, in qua *homouſion* tacebatur, facto ipſo Filii cum patre conſubſtantialitatem reſpuiſſe. Hinc ſimili Fidei confeſſiooi, in qua in verbis nil videret *fidei eſſe contrarium*, *ſe paratum eſſe ſubſcribere* dixit Auguſtinus in Epiſtola ad Paſcentium Arianum, quæ io nova Editione eſt 238.

Sed demus Liberium ſeu verbis, ſeu factis a fide defeciſſe, ac Arianis adhæſiſſe, fortene Papæ ex Cathedra definientis corruit infallibilitas? Sed primo quærendum quid reſponderet Boſſuet, dum Ariminenſium PP. lapſus ipſi objiceretur? Convocatum fuit Concilium Ariminenſe a Papa, ac ibi ejuſdem Legati præſidebant. Eo ex Oriente & Occidente quadringenti epiſcopi convenerant. Et ſi ibi proſcriptam dicere nollemus vocem *homouſion*, ſane fuit omiſſa. Erraruut ergo tot PP. qui œcumenicum, legitimumque concilium conſtare potuiſſent? Si reſponderet Boſſuet Occidentales ab Orientalibus deceptos fuiſſe, nonne & Liberium Ariani circumvenerunt? Si metum prætexeret, quo ad uſiæ nomen abolendum illi PP. coacti fuere, nonne & contra Liberium metus pugnavit, ac inſuper exilii ærumnæ, ac Imperatoris perſecutio? Quæ ergo reſponderet Boſſuet ad excuſandum

dum tanti Concilii lapſum, potiore ratione Liberium valent a reatu vindicare.

Advertendum modo Papam infallibilitate non donandum, niſi ubi ex cathedra doceat. Sed docuit ne Liberius Eccleſiam Sirmienſi formulæ ſubſcribendo, etſi ita agendo Filium Patri eſſe conſubſtantialem negaſſet? Erraſſet quidem, ſicut & erravit Petrus cum Chriſtum negavit. At ſicut nemo dixerit Petrum metu adactum, Chriſtum negando propterea negandum eſſe docuiſſe; ita nec negandam Filii conſubſtantialitatem docuiſſet Liberius, quia inter faſtidia exilii, inter ſupplicia, tortorumque manus, ac dolis circumventus eamdem conſubſtantialitatem negaſſet. Omnes norunt quæ dolo, metuve gravi fiunt non eſſe attendenda; unde ex utroque jure vel reſcindenda judicantur, vel quædam ſtatim nihili habentur. Verum etſi docuiſſet perſonarum conſubſtantialitatem denegandam, forſne ex cathedra docuiſſet? Quas quæſo Synodos coegit ad hanc veritatem examinandam? Si Synodos non coegit, quos viros doctos conſuluit, quas Congregationes inſtituit ad hoc dogma definiendum? Ubi legitur ſolemnes publicaſque preces indixiſſe, ut ita Spiritus S. aſſiſtentia illi non deeſſet? Si ita non egit, non definivit ex Cathedra, non docuit tamquam omnium fidelium Magiſter, ac Doctor. Ubi vero ita non ſe gerat, ſciat Boſſuet Romanum Pontificem infallibilem a nobis non agnoſci.

ARTICULUS II.

Utrum Oſius ſecunda Formulæ Sirmienſi ſubſcripſerit, ac in Hæreſi ſit defunctus?

PROPOSITIO.

Oſius Cordubenſis Epiſcopus Arianæ impietati in ſecunda Formula Sirmienſi exarata, vi compulſus ſubſcripſit: ſed in Hæreſi ac impietate non obiit.

PRobatur prima pars ex Sancto Hilario *libro de Synodis*, ubi Formulam ſecundam Sirmienſem ſic inſcribit: *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium conſcriptæ*. Et infra: *Abſque Epiſcopo Eleuſio, & paucis cum eo ex majori parte Aſianæ decem Provinciæ, intra quas conſiſto, vere Deum neſciunt. Atque utinam eum neſcirent, cum procliviore enim venia ignorarent, quem obtrectarent. Sed horum Epiſcoporum dolor ſe intra ſilentium non continens, unitatem Fidei hujus quærit, quam jamdudum per alios amiſit. Nam illa in prima collatæ expoſitionis Synodo Fides hanc habuit neceſſitatem: cum apud Sirmium, per Oſium immemorem geſtorum ſuorum, dictorumque, novæ, & tamen jamdiu ſuppuratæ impietatis doctrina proruperat. Sed de eo nihil queror, qui idcirco eſt reſervatus, ne judicio humano ignoraretur qualis ante vixiſſet.* Et inſerius de vocabulis ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον agens ait: *Oro vos, ne quiſnam alius ex his præter ſenem Oſium & ipſum illum nimium ſui ſepulcri amantem reperiatur, qui tacendum eſſe exiſtimet de utroque*. Illi itaque Formulæ Sirmienſi ſubſcripſit Oſius, quæ Arianam impietatem continebat, & quæ voces ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον ex æquo damnabat. Hæc autem eſt ſecunda Formula Sirmienſis.

Tom. 4. Biblioth. Patrum. Probatur ſecundo ex Sancto Phœbadio Aginnenſi Epiſcopo in libr. contra Arianos*. *Sed non ſum neſcius*, ait, *his omnibus diſcuſſis & in lucem intelligentiæ publicæ propoſitis, antiquiſſimi Sacerdotis, & promptæ ſemper Fidei Oſii nomen, quaſi quemdam in nos arietem temperari, quo contradictionis temeritas propulſetur. Sed hanc contra nos erigentibus machinam, brevi admodum ſermone reſpondeo: Non poteſt ejus authoritate præſcribi, quia aut nunc errat, aut ſemper erravit. Novit enim mundus quæ in hanc tenuerit ætatem, qua conſtantia & in Nicæno Tractatu aſſenſus ſit, & damnaverit Arianos. Quid ſi diverſa nunc ſentit, & quæcumque ab eo retro damnata fuerant, defenduntur, quæ defenſa, damnantur? Rurſum dico: Non mihi ejus authoritate præſcribitur. Nam ſi nonaginta fere annis male credidit, poſt nonaginta illum recte ſentire non credam. Aut ſi nunc recte, quid de his opinandum eſt, qui ab eodem ſignati Fide in qua tunc ipſe erat, de ſæculo tranſierunt? Quid & de ipſo pronuntiaretur, ſi ante hanc Synodum dormiiſſet? Ergo ut ſupra diximus, præjudicatæ opinionis authoritas nihil valebit, quia contra ſemetipſum ipſa conſiſtit. Et ſane legimus:* * *Juſtitia juſti non ſalvabit eum in quacumque die exerraverit*. Ex quibus Phœbadii verbis colligitur Oſium in errorem lapſum eſſe, ſubſcribendo utique ſecundæ Formulæ Sirmienſi: quod ad facinus vi tormentorum compulſus eſt. Ezech. 35.

Probatur tertio ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 73. ubi de Arianis ſic loquitur: *Alterum quod perficere ſtuduerunt, fuit ut diſſimilem eſſentia Filium Patri eſſe, ſcriptis mandarent. Quo nomine Eccleſiam condemnare ſe poſſe putarunt iis literis, quas ab venerabili Epiſcopo Oſio per fraudem abſtulerunt, in quibus diſſimilis eſſentia legitur*. Subſcripſit itaque Oſius Formulæ ſecundæ Sirmienſi, in qua Filius Patri eſſentia diſſimilis dicebatur.

Probatur quarto ex Sulpitio Severo, libro 2. Hiſtoriæ Sacræ, ubi de Arianis hæc habet: *Sed quidam ex his ultra proceſſerunt, Anomoeouſiam, id eſt, diſſimilem ſubſtantiam confirmantes. Eoque his certaminibus proceſſum, ut iſtiuſmodi piaculis orbis terrarum implicaretur: nam Italiam, Illyricum, atque Orientem, Valens & Urſacius, cæterique, quorum nomina edidimus, infecerant. Gallias noſtras Saturninus Arelatenſium Epiſcopus homo impotens & factioſus premebat. Oſium quoque ab Hiſpania in eamdem perfidiam conceſſiſſe, opinio fuit: quod eo mirum atque incredibile videbatur, quia omni fere ætatis ſuæ tempore conſtantiſſimus noſtrarum partium, & Nicæna Synodus authore illo confecta habebatur: niſi fatiſcente ævo [etenim major centenario fuit, ut Sanctus Hilarius in Epiſtolis refert] deliraverit*.

Probatur quinto ex Socrate, *lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 31. ubi de Oſio ita ſcribit: *Quamquam iſte paulo ante per fraudulentum Arianorum conatum erat in exilium miſſus: id temporis tamen ſtudio & labore Epiſcoporum, qui Sirmii convenerant, factum eſt ut Imperator illum accerſeret, habens in animo, vel perſuadendo, vel cogendo, eum inducere, ut cum Epiſcopis ibi coactis conſentiret. Nam, ſi iſtud factum eſſet, illorum Fides perilluſtri teſtimonio confirmata videretur. Hac de cauſa invitus, ut dixi, acceſſit ad Concilium, ſimul atque vero Senex ille eorum Fidei aſſentiri abnuebat, plagæ illi erant inflictæ, membraque machinis diſtorta. Quapropter Fidei Formulis eo tempore editis, vi & neceſſitate compulſus, conſenſit, ſubſcripſitque*. Secundam autem Sirmienſem Fidei Formulam eo tempore editam, in Sirmienſi nimirum contra Photinum Concilio, Socrates exiſtimavit. Illi igitur Fidei Formulæ, quam ſuperiori capite deſcripſerat, Oſium arbitratus eſt ſubſcripſiſſe.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis ex Sancto Athanaſio, qui in libris poſt Oſii mortem conſcriptis, de illo ſemper honorificentiſſime loquitur; quod minime feciſſet, ſi in Hæreſi & impietate obiiſſet. Sic autem de ipſo ſcribit, in Apologia de fuga ſua, pag. 547. *De magno & graviſſimæ ætatis viro, eodemque Confeſſore Oſio, qui vere Oſius eſt, id eſt Sanctus, ſuperfluum arbitror mentionem facere, cum nullus fortaſſe ſit, qui incognitum habeat eum ab iſtis quoque in exilium miſſum eſſe. Non enim quidquam latere poteſt in Viro illo tantæ claritudinis. In qua enim Synodo ille non dux & anteſignanus fuit? Quem non ille recta tuendo, in ſententiam ſuam pertraxit? Quæ Eccleſia illius præſidentiæ non pulcherrima monumenta retinet? Quis illum mœſtus adiit, ut non lætus abierit? Quis indigus ab eo poſtulavit, quin poſtulatum obtinuerit? Atque contra hunc quoque ſe audaces improboſque oſtendere, eo quod certus ille earum calumniarum, quas pro tuenda impietate contra me inſtruerent, ipſorum inſidiis ſubſcribere noluit, quibus rebus declararunt, minime ſe veros Chriſtianos eſſe*.

Et in Epiſtola ab Solitarios, pag. 846. & ſequentibus, Oſii lapſum referens, eum nihilominus laudibus maximis exornat. *Tantis*, inquit, *ac talibus ſceleribus factis; nihil omnino ſe adhuc feciſſe arbitrabantur, quamdiu magnus ille Oſius eorum malitiam*

exper-

expertus non eſſet. Nam in eum talem, tantumque virum ſuam rabiem protendere ſtuduerunt: neque quod Pater eſſet Epiſcoporum reveriti ſunt: neque quod Confeſſor erat, pudore moti ſunt: neque quod ſexageſimum annum & eo amplius a Confeſſione agebat, reſpexerunt, ſed omnia ſimul vilipendentes, ad ſolam ſuam Hæreſim oculos intentos habuere. Adorti igitur Conſtantium, talibus verbis alloquuntur: Omnia quidem a nobis facta ſunt, profligavimus in exilium Romanorum Pontificem, & jam ante eum extorres fecimus quamplurimos Epiſcopos, omnia loca terroribus implevimus; ſed tamen pro nihilo ſunt tanta tua opera, neque quidquam profecimus, quamdiu reliquus eſt Oſius. Quamdiu enim ille in ſuis agit, omnes in ſuis Eccleſiis agere videntur: poteſt ille & verbis, & authoritate Fidei ſua omnes contra nos inducere. Hic Princeps eſt Synodorum, & ſi quid ſcribit, ubique auditur: hic Formulam Fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro Hæreticis traduxit ...... Auditis erga iſtorum verbis, non cunctandum ſibi ratus Conſtantius, ut qui virum noſſet, & quantæ authoritatis Senex ille eſſet, ſcribit & edicit ut ad ſe veniat.... Venientem igitur rogabat hominem, & ſolitis ſuis verbis, quibus alios circumvenire pro more habebat, excipit, cohortaturque ut in Nos ſubſcriberet, & cum Arianis communionem haberet. Senex vero ejus rei vel auditum ægre ferens, Imperatorem magnis rationibus conterritum de ſententia deduxit, atque ita in Patriam, ſuam ad Eccleſiam redit. Verum cum Ariani denuo lamentarentur, Imperatoremque irritarent; & Eunuchi ſermonibus ſubſervientes, eum majorem adhuc in modum exacerbarent; ſcribit denuo cum minis ad Oſium. Ille autem contumeliis quidem afficiebatur, ſed tamen ob terrores illos de ſententia ſua non deceſſit, quippe qui ſupra firmam petram Fidei domicilium ſuum ædificaverat, & liberrime contra Hæreſim, imbres & ventos Epiſtolarum minas arbitrans, locutus eſt. Subinde igitur Conſtantio ſcribente, & nunc quidem blandiente, Patremque eum appellante, nunc interminante, & relegatos enumerante, & his verbis eum conveniente: Soluſne etiamnum hoſtis Hæreſeos remanebis? Obſequere, & ſcribe contra Athanaſium: qui enim contra eum ſcribit, ille plane nobiſcum Arianas ſententias amplectitur. Nihil ad iſta expavit Oſius.

Recitata deinde Oſii ad Conſtantium Imperatorem Epiſtola, hæc ſubjungit Sanctus Athanaſius: *Hæc Abrahamicus ille Senex, vere Oſius, hoc eſt Sanctus, & ſenſit, & ſcripſit: Ille autem neque inſidias demunibus depoſuit, neque criminandi occaſiones quærere deſiit, ſed gravis ſemper minabatur, ut eum vi oppreſſum in ſuas partes transferret, aut inobſequentem exterminaret. Sed ut occaſionem Duces & Satrapæ Babylonis ſedulo quærentes contra Danielem, non inveniebant, niſi ex cauſa legis Dei: ita quoque nunc Satrapæ impietatis, ne fingere quidem quidquam contra Senem potuerunt. Omnibus enim ille notus erat, ac verus pro ſuo nomine Oſius, hoc eſt, Sanctus habebatur, vitaque ejus irreprehenſibilis, niſi ex odio ejus contra Hæreſim crimen mutuarentur. Calumniantur igitur eum, ſed non ut illi Danielem apud Darium illibenter talia audientem, ſed ut Jeſabel contra Naboth & ut Judæi apud Herodem.*

Et paulo inferius: *Hæc cum audiviſſet impietatis propugnator Conſtantius, & quod alii eſſent per Hiſpanias ejuſdem cum Oſio ſententia, quos cum ſollicitaſſet ad ſubſcriptionem, compellere nequiviſſet, accerſit Oſium, & pro exilio illum detinet integrum annum Sirmii, nihil veritus impius, nec Deum, neque Patris ſui, quem erga Oſium habebat affectum, neque ſenectutem hominis jam centenarii inhumanus ille reſpexit. Omnia namque ob amorem Hæreſis neglectui habebat novus ille Achab, & noſtris temporibus ſecundus Balthaſar. Tantam enim vim intulit Seni, & ita eum arcte tenuit, ut afflictus attrituſque malis, tandem ægreque cum Urſacio & Valente communicaret, ſed tamen, ut contra Athanaſium non ſubſcriberet.*

Denique tantum abeſt, ut Oſium in Hæreſi & impietate mortuum dixerit Sanctus Athanaſius, quin potius diſerte aſſerit illum, paulo ante mortem, Arianam Hæreſim diris omnibus devoviſſe. *Verum*, inquit, *ne ita quidem eam rem pro levi habuit: moriturus enim, quaſi in teſtamento ſuo, eorum vim proteſtatus eſt, & Arianam Hæreſim condemnavit, vetuitque eam a quoquam probari, aut recipi.* Ex quibus omnibus colligitur, Oſium in Hæreſi & impietate non obiiſſe.

Denique in fine *Apologiæ* 2. hæc de Oſio ſcribit Sanctus Athanaſius: *Nam tametſi Oſius minis Conſtantii conterritus, non videbatur Euſebianis contradicere, vis tamen illa & tyrannica Conſtantii poteſtas, multæque contumeliæ & interminationes ſatis oſtendunt minime eum in noſtri condemnationem conſenſiſſe, ſed ſenii imbecillitate imparem, verberibus ad tempus ceſſiſſe.* Porro ſi ſolum ad tempus ceſſit, in ea impietate perſeveraſſe, ac obiiſſe dici non poteſt.

Probatur ſecundo ex Sancto Auguſtino, *lib* 1. *contra Parmenianum*, *cap.* 4. 5. & 8. ubi multis a criminibus Oſium vindicat, quæ Donatiſtæ ipſi, poſt ejus mortem, affinxerant, quod non minus acriter eorum ſectam, quam Arianorum oppugnaſſet: Sed & in Eccleſiæ communione ipſum obiiſſe idem S. Auguſtinus aſſerit. *Quod enim*, inquit, * *de Oſio dicunt Cordubenſi, quondam Catholico Epiſcopo, flagitandum eſt ut probent, non ſolum talem illum fuiſſe, qualem dicunt, ſed quod talis fuerit, manifeſtum illis fuiſſe, quibus eum communicaſſe aſſerunt. Hoc enim niſi probaverint, fruſtra dicunt ſe ſciſſe qualis fuerit, quia neſcientibus obeſſe non potuit, a quibus ſe iſti innocentibus ſeparando, propter ipſam ſeparationis ſacrilegam iniquitatem innocentes eſſe non poſſunt. Hoc enim magis credibile eſt, ſi tamen Oſius ab Hiſpanis damnatus, a Gallis eſt abſolutus; ſic fieri potuiſſe, ut falſis criminationibus Hiſpani circumventi, & callida inſidiarum fraude decepti, contra innocentem ferrent ſententiam, & poſtea pacifice in humilitate Chriſtiana cederent ſententiæ Collegarum, quibus illius innocentia comprobata eſt.* * Cap. 4.

Objectio petitur ex Libello, quem Fauſtinus & Marcellinus Theodoſio Imperatori porrexerunt, in quo, teſtantur Gregorium Illiberitanum Epiſcopum cum Oſio in Hiſpaniam reduce communicare noluiſſe: Oſium propterea iratum, Gregorium ad tribunal Clementini Provinciæ Præfecti Cordubam vocaſſe. Poſt multas contentiones, Oſium a Gregorio prævaricationis convictum, nec ipſius objectis reſpondere valentem, reſcriptum Principis obtinuiſſe, cujus in vim, Gregorium a Clementino amandari in exilium poſtulavit. Præfectum reſpondiſſe, non audere ſe Epiſcopum exilio damnare, niſi prius depoſitus eſſet; Principis reſcriptum executioni ſe mandaturum, cum illum depoſuiſſet Oſius. His in anguſtiis Gregorium divinam opem, judiciumque imploraſſe ajunt, cujus precibus Deus juſtus & impietatis ultor annuit. Cum enim Oſius in ſanctum illum Antiſtitem ſententiam dicere vellet, capite oreque diſtortis in terram e Sede ſua, Deo vindice, dejectus, ac eliſus eſt; eoque caſu infeliciter ſubitoque obiit. Addunt, metu correptum Clementinum, ad pedes Gregorii provolutum, veniam ab ipſo exoraſſe. Hæc narrationis illorum Presbyterorum de Oſii morte ſumma.

His ſuffragatur Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, libro de Viris Illuſtribus, cap. 14. ubi hanc de Oſii lapſu Hiſtoriam eodem modo refert. Igitur Oſius in Hæreſi & impietate mortuus eſt.

Reſpondeo, Marcellino & Fauſtino Luciferianis Schiſmaticis nullam hac in cauſa fidem adhibendam: quippe qui Oſium alioſque Epiſcopos in Conſtantii Imperatoris perſecutione, & in Concilio præſertim Ariminenſi lapſos ita ſunt averſati, ut cum ipſis communionem inire noluerint, maluerintque ab Eccleſia nefario ſchiſmate dividi, quam cum ipſis reconciliari. Atque eo magis Marcellini, Fauſtinique teſtimonium ſuſpectum eſſe debet, quod ipſis nullus Author coævus aut ſuppar ſuffragetur: & quod ipſorum Libellus calumnias in SS. Athanaſium & Hilarium contineat putidiſſimas. Sane Sancti Athanaſii locuples adeo pro Oſio teſtimonium, illos Schiſmaticos mendacii reos agit. Nam ſi Deo vindice tam infœliciter Oſius obiiſſet, ob deſertam conſubſtantialitatis defenſionem, plurimum Sancti Athanaſii intererat id memorare: cum Fidei Eccleſiæque cauſa non leve hinc contra Arianos commodum reportatura eſſet. Adde ſatis incredibile videri, quod Clementinus Provinciæ Præfectus Epiſcopum in exilium amandare

nollet

nollet urgente Imperatoris mandato, cum ipſe homo ethnicus eſſet, adeoque nullius in Epiſcoporum Ordinem reverentiæ; & multi ea tempeſtate Antiſtites, omni juris ordine prætermiſſo, in exilium mitterentur. Parum etiam veriſimile eſt quod Oſius authoritate propria, & abſque Eccleſiaſtico judicio Epiſcopum deponere aggreſſus ſit. Cum itaque hæc referant Marcellinus & Fauſtinus, eorum narratio jure merito ſuſpecta eſt falſitatis.

Ad ſecundum reſpondeo, librum illum *De Viris Illuſtribus* non eſſe Sancti Iſidori Hiſpalenſis, cum illius non meminerit Sanctus Hildephonſus illius opere univerſa recenſens libro *De Viris Illuſtribus*. Sed Author, quiſquis ſit, illius libri hanc de Oſii morte fabulam ex cœnoſo gurgite Luciferianorum Schiſmaticorum hauſit. Unde majoris non eſt ponderis iſtius quam illorum teſtimonium.

ARTICULUS III.

Utrum Felix in Sedem Romanam Liberii exulis loco intruſus, legitimus Pontifex fuerit?

PROPOSITIO.

Felix Romanæ Eccleſiæ Diaconus in Romanam Sedem Liberii loco ab Arianis intruſus, legitimus Pontifex nuſquam fuit.

PRobatur primo ex S. Athanaſio, qui Felicem ceu monſtrum in Petri Sede ſemper aſpexit, utque Arianis communione fœderatum: de cujus intruſione ſic loquitur in Epiſtola ad Solitarios: *Hoc miniſtro utens* (Epicteto ſcilicet Conſtantius) *incredibile faciens deſignavit, & quod vere referat imaginem Antichriſti, ut qui in locum Eccleſiæ palatium ſuum ſuccedere voluerit, & pro conventu populi, & jure comitiorum, tres eunuchos præſentes eſſe juſſerit, treſque item κατασκόπους hoc eſt exploratores* [*non enim eos Epiſcopos dixeris*] *ut ipſi Felicem quemdam Epiſcopum in Palatio crearent, dignum profecto talibus ſuffragatoribus. Cæterum populi omnes, cognita Hæreticorum pravitate, non permiſere eos Eccleſiam intrare, proculque ab iis receſſerunt.*

Probatur ſecundo ex Optato Milevitano, & Sancto Auguſtino, qui ſeriem Romanorum Pontificum texentes ut ex illorum ſucceſſione perpetua Catholicæ probent Eccleſiæ veritatem, ex eorum albo Felicem expungunt, & Julium inter Damaſumque, nullum alium collocant a Liberio. Sic namque ſcribit Optatus Milevitanus, lib. 2. contra Parmenianum: *Cathedra unica eſt*, inquit, *quæ eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evariſtus, Evariſto Sixtus, Sixto Teleſphorus, Teleſphoro Hyginus, Hygino Anicetus, Aniceto Pius, Pio Soter, Soteri Eleutherius, Eleutherio Victor, Victori Zephirinus, Zephirino Calixtus, Calixto Urbanus, Urbano Pontianus, Pontiano Antherus, Anthero Fabianus, Fabiano Cornelius, Cornelio Lucius, Lucio Stephanus, Stephano Sixtus, Sixto Dionyſius, Dionyſio Felix, Felici Eutychianus, Eutychiano Cajus, Cajo Marcellinus, Marcellino Marcellus, Marcello Euſebius, Euſebio Miltiades, Miltiadi Silveſter, Silveſtro Marcus, Marco Julius, Julio Liberius, Liberio Damaſus, Damaſo Siricius hodie qui noſter eſt ſocius; cum quo nobis totus orbis commercio Formatarum in una Communionis ſocietate concordat. Veſtra Cathedra vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare.*

Sanctus vero Auguſtinus *Epiſtola* 165. Romanorum Pontificum ſeriem ſic deſcribit: *Si enim ordo*
In Edit. poſtrema Pariſ. 53. *Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quando certius & vere ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ, figuram gerenti Dominus ait: Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, &c. Miltiadi Silveſter, Silveſtro Marcus, Marco Julius, Julio Liberius, Liberio Damaſus, Damaſo Siricius, Siricio Anaſtaſius. In hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta Epiſcopus invenitur.* Cum itaque Felix, in hac Pontificum Romanorum ſerie non recenſeatur, argumento eſt laudatos Patres non exiſtimaſſe illum umquam fuiſſe legitimum Pontificem.

Probatur quarto. Si Felix legitimus umquam Pontifex fuit, ipſi non eripuit Pontificatum Liberii emendatio: qui cum ſua dignitate canonico crimine excidiſſet, cauſæ nimirum Catholicæ prævaricatione, & communione cum Hæreticis, in ipſam reſtitui non potuiſſet, niſi ſede ſaltem vacante per obitum legitimi Pontificis. Itaque ſi Felix fuit aliquando legitimus Pontifex, & poſtea eſſe deſiit, exauthorationem promeritum illum fuiſſe oportet crimine aliquo Liberii reditu & emendatione poſteriori: quod cum nemo ſit hucuſque commentus, ipſum fuiſſe Pontificem uſque ad obitum ſequeretur, hoc eſt, ad annum uſque 365. eoque temporis intervallo nedum fuiſſe legitimum Pontificem Liberium, aut duos ſimul ſediſſe in Cathedra Sancti Petri legitimos Pontifices. Cum igitur neutrum dici poſſit, colligere eſt Felicem nuſquam fuiſſe legitimum Pontificem.

Objicies. Sanctus Hieronymus in Chronico, ad annum Chriſti 352. Romanis de Clericis loquens, ait: *Poſt annum, cum Felice ejecti ſunt, quia Liberius tædio victus exilii, & in Hæreticam pravitatem ſubſcribens, Romam quaſi victor intraverat.* Quæ verba ſignificant, perſecutionem contra Felicem ab iis motam, qui Arianis favebant; adeoque ipſum receſſiſſe ab Arianorum communione, & verum evaſiſſe Pontificem, cum Liberius illis communione junctus eſt.

Secundo. Theodoretus, libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. Felicem Liberii ſucceſſorem vocat, ipſumque Nicænam Fidem propugnaſſe aſſerit. *Succeſſum eſt*, inquit, *Liberio a fideli quodam ejus Diacono, nomine Felice, qui fidem in Concilio Nicæno expoſitam, ſervavit integram.*

Tertio. Felix ab Eccleſia colitur ut Sanctus Pontifex & Martyr; ejus in omnibus Martyrologiis 4. Calendas Auguſti conſignatur memoria; & in Sancti Gregorii Sacramentario legitur Officium *In Miſſa Sancti Felicis Martyris & Pontificis*. Teſtantur præterea, Felicem illum fuiſſe Martyrio coronatum, præ[...]ſius Bibliothecarius, lib. de Vitis Romanorum Anaſta[...] & Ado Viennenſis in Martyrologio ad Pontificum, [...]uſti. Aſſerit præterea Anaſtaſius ip-4. Calendas Au[...] fuiſſe conſecratum Pontificem, ſum de conſilio Liberi[...]cium in Concilio 48. Epiſ- & Valentem atque Urſa[...] vero hæc habet: *Romæ*, coporum damnaſſe. Ado [...] *Pontificis, ſub Conſtantio via Aurelia, Beati Felicis* [...]*antius Auguſtus Concilio Conſtantini. Idem Conſt*[...] *Urſacii Arianorum lium Hæreticorum, ac Valentis* [...]*at ob Euſebio Niapprobans, quia & ipſe Arianus er*[...]*m* Felicem Urbis *comedienſi rebaptizatus, ejecit Sanct*[...] *facta eſt perEpiſcopum de Sede Epiſcopatus ſui. E*[...]*eri, & Cleſecutio magna in Clerico, ita ut Presby*[...]*arentur. Derici plures necarentur, & Martyrio coron*[...] *habitavit poſitus Sanctus ac Beatiſſimus Papa Felix* [...] *agenti in prædiolo ſuo, quod eſt via Portuenſi.* [...]*ctus eſt bus poſtmodum Hæreticis, exinde levatus*, [...]*oronatur ad civitatem, & capite truncato, Martyrio* [...] *4. Idus Novembris.*

Quarto. Felix Papa Sancti Gregorii atavus [...]ab antiquis Scriptoribus dicitur Felix IV. ſcilicet a J[...] Diacono & Leone Hoſtienſi. At IV. eſſe non po[...] niſi ille, quo de agimus, fuerit Felix II. ade[...] legitimus Pontifex.

Quinto. Cum Romæ ambigeretur anno 1582 [...] Pontificatu Gregorii XIII. deberetne Felix ill[...] novo Martyrologio Romano collocari, & Viri [...] diti, ipſeque inter alios Baronius Cardinalis, in [...]trariam propenderent ſententiam, divina provi[...]tia inventa eſt arca marmorea in Baſilica Sancto[...] Coſmæ & Damiani, cum hac inſcriptione in [...] more inciſa antiquis characteribus: *Hic jacet co[...] S. Felicis Papæ & Martyris, qui Conſtantium* [...]*reticum damnavit.* Sacri vero corporis, cum inſ[...]tione illa, revelatio facta eſt pridie ejus diei, q[...] juſdem S. Felicis in Eccleſia Natalis dies agi co[...]vit, 4. Calendas Auguſti, cum de ejus meriti[...] ſceptatio magna eſſet, jamque pene ob innum[...] contrarias aſſertiones cauſa cadere videretur; ut[...] Baronius, *Tom. 3. Annalium ad ann.* 357.

Denique id probant Carenſis Eccleſiæ monumenta in qua idem Felix ut Patronus colitur. Eſt autem Care civitas in Faliſcis, via Aurelia poſita, decimoſeptimo ab Urbe lapide, quæ hujus Pontificis illuſtrata memoria, facta fuit olim Sedes Epiſcopalis, inquit Baronius in appendice Tomi 3. Annalium.

Reſpondeo ad primum, non conſtare an Felix ab Arianis ejectus fuerit cum adhærentibus ipſi Clericis, an a Catholicis. Ejectum ab Orthodoxis potius fuiſſe, colligitur ex Matronarum Romanarum ſupplicatione Conſtantio Imperatori facta pro Liberii reditu, cujus Theodoretus meminit, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 17. ex Legatione Epiſcoporum Occidentis ad illum Principem deſtinata, ut ejuſdem Liberii reditum & reſtitutionem impetrarent; cujus Legationis teſtis eſt Sozomenus, *lib.* 4. *cap.* 15. ex propenſione denique Conſtantii & Arianorum Epiſcoporum in Felicem, quæ effecit ut cum iſti, tum ille decernerent ut Romana Eccleſia a Felice & Liberio communi conſilio & poteſtate regerentur. Itaque ſi ejectus eſt Felix, quem potius Roma clam receſſiſſe Theodoretus aſſerit, a Catholicis potius quam ab Arianis ejectus videtur. Ut ut ſit, non evincitur ex Sancti Hieronymi teſtimonio ipſum fuiſſe legitimum Pontificem, immo ipſum ab Arianis intruſum fuiſſe in Romanam Sedem diſerte aſſerit. *Liberius*, inquit XXXIV. *Romanæ Eccleſiæ ordinatur Epiſcopus, quo in exilium ob Fidem truſo, omnes Clerici juraverunt ne nullum alium ſuſciperent. Verum cum Felix ab Arianis fuiſſet in Sacerdotium ſubſtitutus, plurimi pejeraverunt, & poſt annum cum Felice ejecti ſunt, &c.* Lapſus tamen eſt in Chronologia Sanctus Hieronymus. Non enim ejectus eſt Felix niſi poſt reditum Liberii, qui non contigit niſi poſt biennium ab ejus exilio, ut teſtatur Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios: *Poſt exactum in exilio biennium*, inquit, *inflexus eſt*.

Ad ſecundum reſpondeo, Theodoretum vocare Felicem Liberii ſucceſſorem, improprie & late ſumpto ſucceſſionis nomine; quo ſenſu qui poſt alterum aliquam ad dignitatem promovetur, ſive jure, ſive injuria, ſive illam uſurpet, vel in eam intrudatur, ſive ejus inſignia legitime accipiat, illius ſucceſſor dici ſolet. Agnoſcit namque Theodoretus Felicem Arianorum factione fuiſſe in Sedem Romanam intruſum, & eorum communione maculatum, quamvis Nicænam Fidem integram ſervaverit. En Theodoreti verba: *Etenim ſucceſſum eſt Liberio a fideli quodam illius Diacono nomine Felice; qui tametſi Fidem in Concilio Nicæno expoſitam ipſe ſervavit integram: tamen cum illis qui eamdem labefactare ſtudebant, libere communicavit. Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Eccleſiam, dum ille intus erat, ingredi voluit.*

Ad tertium reſpondeo, S. Felicem Papam & Martyrem pro cujus feſtivitate Officium extat in Sancti Gregorii Sacramentario, & cujus ſolemnis dies agitur ab Eccleſia die 29. Julii, eſſe Felicem Primum, qui ſub Aureliano Imperatore, anno Chriſti 274. Martyrio coronatus eſt. Unde Martyrologia, quæ ipſum Felicem ſecundum eſſe ſignificant, ſub Imperio Conſtantii paſſum, in hoc emendatione indigent. Felicem namque illum Pſeudo-Pontificem ad Valentiniani imperium uſque vixiſſe, nec obiiſſe ante 22. Novembris annis 378. Fauſtinus & Marcellinus homines coævi teſtantur, quibus hac in re derogandam eſſe Fidem, nihil eſt quod perſuadeat.

Anaſtaſii porro Bibliothecarii, qui poſt quinque ſæcula floruit, nec Veterum teſtimonio nititur, parvifacienda eſt authoritas maxime cum pugnantia loquatur. Ait enim in Vita Felicis ipſum in civitate Corana, 3. Idus Novembris, occulte, juxta muros urbis paſſum eſſe, cum multis tamen Clericis & Laicis. In vita vero Liberii, ait, ipſum depoſitum de Epiſcopatu habitaſſe in prædiolo ſuo via Portuenſi, ubi & requievit in pace 4. Calendas Auguſti. Tanta certe & proxime ſequens dictorum pugna efficit ut mihi perſuadere non poſſim ab eodem Authore ſcriptam eſſe Liberii, Feliciſque Vitam. Præterea ille, ſive Anaſtaſius, ſive alius quiſpiam, ſcribit Felicem declaraviſſe Conſtantium Imperatorem Hæreticum, qui rebaptizatus fuerat ab Euſebio Nicomedienſi: & eam ob cauſam ipſum fuiſſe ejuſdem Conſtantii mandato, capite truncatum. Qua in narratione falſitatem animadvertere eſt multiplicem. Neque enim Veterum ullus Conſtantium a Felice fuiſſe damnatum teſtatur; immo ipſum propenſiſſimum fuiſſe in Pſeudo-Pontificem illum, ex Theodoreto colligitur & Sozomeno: ſiquidem Romanis Matronis ipſum orantibus ut Urbis Paſtore orbatæ, & luporum inſidiis expoſitæ miſereretur, ac Liberium ab exilio revocaret, Eccleſiæque Romanæ reſtitueret, reſpondit Imperator; *Altero Paſtore civitati opus non eſſe, quippe cum haberet unum qui ipſi poſſet providere*, nimirum Felicem. Id ex eo confirmatur luculentius, quod Conſtantius Liberium Romam remittens, juſſit ut Eccleſiam communi conſilio & authoritate cum Felice adminiſtraret; quod nuſquam juſſiſſet, ſi fuiſſet a Felice damnatus, ob idque illi infenſiſſimus.

Putidior eſt falſitas altera, ſcilicet Conſtantium ab Euſebio Nicomedienſi rebaptizatum fuiſſe. Nam & antea obierat Euſebius Nicomedienſis, & Conſtantius his temporibus adhuc Catechumenus erat, ut colligitur ex Sancto Hilario * ipſum arguente, quod nondum regeneratus, credendi formam præſcribere Eccleſiis auderet; & ex Sancto Athanaſio, *lib. de Synodis* aſſerente, ipſum imminente obitu ab Euzoio Ariano Epiſcopo initiatum Baptiſmo fuiſſe.

* *Lib. de Synodis.*

Tertio falſum eſt quod ſcribit Anaſtaſius in Vita Liberii, Sacerdotes congregatos, cum Liberii conſilio ordinaſſe in locum ejus Felicem Presbyterum Epiſcopum. Neque enim tunc Presbyter erat Felix, ſed Diaconus tantum, ex Theodoreto: neque a Sacerdotibus cum Liberii conſilio; ſed ab Arianis, & Conſtantio ipſorum protectore in Liberii locum intruſus eſt, ut ex Sancti Athanaſii locupletiſſimo teſtimonio ſuperius probavimus.

Quarto. Falſum eſt quod Felix Urſacium & Valentem, coacto Concilio damnaverit, quibus communione junctus erat.

Quinto. Urſacium & Valentem Epiſcopos, fuiſſe meros Presbyteros, falſo innuit Author ille.

Sexto. Falſum eſt quod ſcribit Liberium Conſtantii præceptis conſenſiſſe, *Ut una participatio conveniret cum Hæreticis, tantum ut non rebaptizarent*. Quaſi vero Ariani ſoliti fuiſſent rebaptizare, & a quopiam Veterum fuiſſent de anabaptiſmo accuſati.

Eoſdem in errores impegit Ado Viennenſis, & quæ de Felice habet, hauſit ex cœnoſis libri Pontificalis fontibus.

Ad 4. reſpondeo, Joannem Diaconum, Leonem Hoſtienſem, & alios qui Felicem Sancti Gregorii Magni atavum Felicem IV. nuncuparunt, deceptos fuiſſe. Ille enim dicendus erat Felix III.

Ad quintum reſpondeo, hanc inſcriptionem non eſſe quarti ſæculi, ſed Anaſtaſii Bibliothecarii temporibus videri poſteriorem. Quod enim in ipſa legitur; Felicem damnaſſe Conſtantium, falſum eſſe jam oſtendimus, quod nemo Veterum id teſtetur, non Athanaſius, non Lucifer, non Hieronymus, non Hilarius qui tanti rem momenti non prætermiſiſſent. Secundo, hanc adverſus Principes ſeveritatem tunc non exercebat Eccleſia, nec pœnas debitas ipſis irrogabat, ne majus inde ſcandalum atque damnum oriretur, neve gravis ab ipſis excitaretur in Catholicos perſecutio. Tertio, cum adhuc eſſet Catechumenus Conſtantius, nec ſacrorum participatione Myſteriorum frueretur, Eccleſia ipſum anathemate non damnaſſet. Hæc igitur inſcriptio falſa eſt, quoad illam Conſtantii a Felice damnationem. Nec mirum quod ſpuria illa inſcriptio tumulo Felicis Primi legitimi Pontificis ac Martyris ſub Aureliano paſſi appoſita fuerit ab aliquibus ignaris: ſiquidem & alia monumenta æque ſuppoſita ad nos uſque pervenerunt, & inter alia Epiſtolæ Sancti Athanaſii ad Felicem iſtum Pſeudo-Pontificem, & ejuſdem Epiſtola ad Athanaſium, quæ Concilio Alexandrino præfixæ ſunt.

Ad ultimum reſpondeo, Cærenſem Eccleſiam S. Felicem Aureliano imperante martyrio coronatum, ejuſque nominis primum Pontificem, ut Martyrem colere; vel quempiam alium ejuſdem nominis Martyrem, cui deinde Pontificis nomen fuerit ob affinitatem vocabuli tributum. Facile enim confundi Sanctos ejuſdem nominis nemo neſcit. Illius vero Ec-

cleſiæ

eleſiæ monumenta antiquis Authoribus, & Liberio Feliciqué coævis, anteponenda non videntur.

Denique ſi S. Felix, qui ab Eccleſia colitur, ſit ille qui Liberio propter Fidem exule, in Sedem Romanam intruſus eſt, ſequitur Felicem Primum, cujus ſanctitatem ac martyrium Eccleſia agnoſcit univerſa, nullum in ſacris Faſtis locum obtinere, nullis honoribus celebrari.

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, pag. 43. Editionis primæ hæc verba Religioſi Cenſores reprehendunt: *Cœnoſi libri Pontificalis fontes.*

R. Libri Pontificalis *Sancto Damaſo* falſo adſcripti cœnoſos fontes recte dixi, idque nemo Criticæ Sacræ peritus reprehenderit.

ANIMADVERSIONES in Pontificatum Felicis Liberio exuli ſuffecti.

§. UNICUS.

Felix uſurpati Pontificatus non facile damnandus.

SEntentiam propugno, cui inter alios uterque Pagi adſtipulantur, nec facile falſi accuſandos cenſent, qui Felicem inter legitimos Pontifices recenſerent. Quamquam igitur, Liberio ſuperſtite, novi Pontificis electioni locus non eſſe videretur, ac inſuper verum fuiſſet Romanum Clerum, unaque Felicem tunc Liberii Archidiaconum juramento ſe Liberio obſtrinxiſſe, de alio Pontifice non eligendo, uſque dum inter vivos ipſe degeret Liberius, ut teſtatur Marcellinus *Prec. p.* 2. nemo tamen dicet ad novam electionem devenire non potuiſſe, ſi juri ſuo ceſſiſſet Liberius, ac proinde ſolutum voluiſſet ſibi præſtitum juramentum. Ita autem eveniſſe probat Baronius ad an. 354. ex geſtis Pontificalibus, quibus vetus eccleſiæ Romanæ traditio conſignatur, ibi enim legitur *congregatos ſacerdotes, & cum conſilio eorum Liberium*, ſeu, ut legit Baronius, *procurante Liberio, Felicem in ejus locum ordinaſſe.* Nil etiam dicit Theodoretus, quod illegitimam Felicis electionem fuiſſe exprimat, ſed potius legitimam ſignificavit, dum ait hiſt. l. 2. c. 17. *Succeſſum eſt Liberio a fideli quodam illius Diacono, nomine Felice.* Ubi obſervant eam vocem *ſucceſſum eſt* recte a Theodoreti interprete uſurpatam, ac legitimam poſſeſſionem ſignificare.

Hæc non inaniter confirmantur obſervando, quod ſi Felix ſe in Liberii locum intruſiſſet, & non Paſtor, ſed Lupus extitiſſet, non deſiiſſent Scriptores illi ſchiſmatis, ac perjurii maculam objicere, a quibus criminibus videntur abſolvere, dum reticent, alia exprobrando. Et quidem nullibi legitur Liberium adverſus Felicis electionem reclamaſſe, ac inſimul perjurii inſimulaſſe, ſaltem uſque dum adverſus hæreticos dimicavit, ac Imperatoris ſprevit potentiam. Theodoretus loco citato ſolum culpandum cenſuit, quia cum Arianis communicaverit, unde poſt verba ſupra relata ſtatim ſubdit: *Qui tametſi fidem in concilio Niceno expoſitam ipſe ſervavit integram, tamen cum illis, qui eamdem labefactare ſtudebant, libere communicavit. Ac propterea nemo ex Roma habitatoribus in Eccleſiam, dum ille intus erat, ingredi voluit.* Ita non illegitimæ intruſioni adſcribitur Romanos ab eo longe ſtetiſſe, ſed ipſius cum Arianis adhæſioni. Theodoreto Sozomenus conſentit, varias etenim relationes perpendens *lib. 4. c.* 13. eam potiſſimum amplectendam putat, quæ Felicem *quantum ad religionem ſpectat omni prorſus reprehenſione caruiſſe confirmat, uno illo excepto, quod etiam ante ordinationem cum Epiſcopis libere communicaret*, cum illis nempe aulicis epiſcopis, qui non ſolum Conſtantio, ſed hæreſi etiam addicti videbantur. Sed & ipſe Socrates *l. 2. cap.* 37. quamvis Athanaſii relegens veſtigia, Felici infenſus videatur, adnotare nihilominus non omiſit *Non defuiſſe qui dicerent illum non ſolum opinionem Arianam minime amplexum eſſe, ſed vi ac neceſſitate compulſum ordinationem ſuſcepiſſe.* Ubi ergo Felicis noxæ non diſſimulantur, nec vola quidem auditur de ſchiſmatis perjuriique criminibus, unde inferre licet non ſatis apparuiſſe eiſdem inquinatum; ac proinde non ſine Liberii conſenſu ſuæ electioni non contradixiſſe.

Felicis innocentia ex eo etiam innoteſcit, quod viri ſanctitate præclari cum eo communicabant, ipſique adhærebant. Inter eos fuit S. Damaſus, referente Marcellino *Damaſum ſub Felice Archidiacono Liberii Diaconum, & cum eodem profectum in exilium, poſtquam de itinere Romam rediit, ita Felici adhæſiſſe, ut ab ejus maxime Sectatoribus in locum ejus poſt Liberii mortem Antiſtes expoſtulatus ſit.* Verum quidem eſt Marcellinum ob hanc rationem perjurii, & ſchiſmatis notam Damaſi electioni objeciſſe, ſed nemo non ſcit nullum crimen eſſe Marcellinum velut mendacem ſpernere. Eſto igitur fidem mereri dum externa facta, quæ ſuis ipſis oculis vidit, recenſuit, quoad judicium perſonarum minime illi adhærendum eſt. Nomen ipſe dederat Sectæ Luciferianorum, unde quid vetat dicere in ſuæ ſectæ adverſarios hæreticorum more iniquum fuiſſe, ac addere, detrahere, vel diſſimulare ſaltem potuiſſe, quæ e re ſua eſſe credebat. Ipſe Chriſtianus Lupus, qui Marcellino conſentit in delendo Felicem a Romanorum Pontificum catalogo, ipſum diſertis verbis multa mentiri fatetur. Et re vera Damaſus, in quem Marcellinus debacchatur, a S. Ambroſio ep. 11. *Dei judicio, Romanæ Eccleſiæ Sacerdos electus* dicitur, & a S. Hieronymo *ep. 14. ad Damaſ.* appellatur non minus *Diſcipulus crucis*, quam *Succeſſor Piſcatoris.* Eccleſiæ rerum Scriptores communiter ipſius ſanctitatem morumque auſteritatem commendant; unde inveriſimile prorſus eſt ſchiſmatis, perjuriique maculis ſuam innocentiam fœdaſſe, Felici adhærendo, ſi in ipſius electionem Liberius non conſenſiſſet. Cæterum infra videndum, an ut putum commentum ſpernenda ſint quæ ex Marcellino Felici ac Damaſo objiciuntur. Felicem ut verum Pontificem colebat etiam Euſebius Presbyter Romanus, cujus geſta refert Stephanus Baluzius *Miſcellan. tom.* 2. Illius memoria recolitur die 14. Auguſti, ipſiuſque feſtum adnotatur in Sacramentario S. Gregorii, in Kalendario P. Frontonii, in Martyrologiis Uſuardi, Adonis, & Bedæ, ut apud noſtrum Florentinium p. 754. Porro in ejuſdem Euſebii vita apud cit. Baluzium narratur *Felicem purum, & Catholicum epiſcopum ab omnibus declaratum.*

Demum, ſi Felicem ſchiſmatis reum eſſe ſatis conſtitiſſet, Catalogi Pontificales ſequentis ævi inter Pontifices Felicem non adnumeraſſent, in Litaniis, Libriſque Miſſarum & precum, in Sacramentario S. Gregorii, & Martyrologiis omnibus, modo Confeſſorem & Pontificem, modo Martyrem appellatum non videremus. Neque huic argumento ſatisfacit Natalis dicendo Felicem, cujus mentio fit in Sacramentario S. Gregorii, & in Martyrologiis, eſſe Felicem I. qui Aureliano Imperatore martyrio coronatus eſt: *Nec eſt*, ait Pagi in Critic. ad. an. 357. n. 17. *quod quis dicat hæc intelligenda eſſe de Felice I. ſub Aureliano martyrium paſſo, & Martyrologia, quæ ipſum Felicem II. eſſe indicant, in hoc emendatione indigere. Nam Felix I. paulo ante perſecutionem Aurelianeam ad Deum migravit, & in Indiculo Bucheriano depoſitionis Epiſcoporum memoratur, non vero in Indiculo* Depoſitionis Martyrum, *ut patet ex dictis an.* 274. *Duo Indiculi illi ſedente Liberio ſcripti, adeoque nihil iis de Sanctis Pontificibus habemus antiquius.* Conſtans ergo fuit S. Felicis II. cultus in eccleſia, ex quo Authorem ſchiſmatis, ac perjurii reum fuiſſe nemo cordatus ſibi ſuadebit; quamquam cum illorum temporum plura interierint monumenta, non adeo perſpecta nobis poſſit eſſe veritas. Illud nihilominus ex dictis perſpectum eſt, duriore cenſura Tillemontium in S. Felicem tom. 6. p. 781. inſurrexiſſe, dum ita ait: *Ut quid igitur tot difficultatibus ſolvendis implicamur ad defenſionem viri, quem tota antiquitas deſerit? quem neceſſe eſt fateri toto ſaltem biennio fuiſſe horrorem eccleſiæ, quemque tueri nequeas, niſi ruinoſis fundamentis innitendo, ac parvi momenti authoritatibus, quæ ſeipſas interimant, utpote ſcriptis authenticis convulſa.* Non omnino illum deſeruit Antiquitas, quem conſentire Liberio, & neceſſitate compulſum Petri Cathedram conſcendiſſe dicit, quemque

Nicænæ

Nicænæ Fidei ad dictum agnovit, quemque ut Sanctum, unaque Martyrem coluit.

Non levis nihilominus quibuſdam hic apparet difficultas, quia videntur Martyrologia mendoſe aſſerere S. Felicem martyrio occubuiſſe, & Conſtantii Imperatoris Ariani mandato gladio necatum. Ita habent Martyrologia Adonis, Rabani, Uſuardi &c. Martyrologium Romanum parvum a Roſweido editum, & commune Martyrologium Romanum. Porro id putidum commentum putat Natalis in reſponſione ad tertium, nam Fauſtinus, & Marcellinus homines coævi teſtantur Felicem uſque ad Valentiniani Imperium vitam protraxiſſe. Iis accedit Conſtantium in Felicem fuiſſe propenſum, utpote quem una cum Liberio Romanam Eccleſiam regere optaverit, teſte Theodoreto ſupra citato, unde inveriſimile prorſus eſt ad mortem damnaſſe.

Sed quod attinet ad Felicis vitam, quam authoritate Marcellini & Fauſtini presbyterorum uſque ad Valentiniani tempora protrahunt, ſciendum quod Jo. Baptiſta Solerius aliique, qui Acta Sanctorum colligunt, dum ad diem 29. Julii S. Felicis Acta expendunt, Marcellini libellum prorſus ſuppoſititium judicant. Ad id judicandum moventur, tum quia ineptum omnino videtur Libello precum, quem Imperatoribus offerre dicuntur, antepoſuiſſe præfationem, in qua Pontifices Liberium, Damaſum, ac Felicem injurioſis dictis laceſſunt, ac multorum criminum accuſant. Tum quia in ea de Conſtantio ſermo eſt quaſi de Principe, qui jam a multo tempore regnaverit, dicendo: *Temporibus Conſtantii Imperatoris, filii Conſtantini &c.* Tum quia longe omnino a vero reputandum præfatos Presbyteros catholicis Cæſaribus Valentiniano, Theodoſio, & Arcadio Conſtantinopoli libellum obtuliſſe, in cujus præfatione Urſicinum Antipapam ſummopere commendaverint, laceraverint vero S. Pontificem Damaſum &c. & nihilominus Imperatores benigne reſcripſiſſe. *Adverſetur quiſquis voluerit*, ait Solerius de Felice agendo §. 1. *numquam in animum inducam presbyteros illos Marcellinum & Fauſtinum, ut ut de cætero audaces, tam inverecundam, tam impudentem, tam mendacem narrationem libello ſuo precum præfixiſſe, nedum Imperatoribus tam orthodoxis offerre auſos fuiſſe. Liceat dicere quod ſentio: Videri mihi præfationem iſtam partum eſſe alicujus ſceleſti tenebrioris hæretici, qui per triam iſtorum Pontificum latus Romanæ Eccleſiæ faciem ſemper ſplendidam, & immaculatam conſpurcare contenderit, at proinde nullam omnino fidem promereatur; non majorem certe in iis, quæ de SS. Felice, & Liberio, quam in iis quæ de S. Damaſo patentiſſime mentitus eſt: ut quid ex pura puta calumniarum farragine tuto admitti poſſit, quo ſapias lego, eo minus intelligam. Atqui ex impuriſſima iſta ſentina turbidas ſuas aquas hauſere ii omnes, qui S. Felici tam inclementer, tanto, ut ita dicam, furore adverſati ſunt.* Nullam igitur mereri fidem, quæ ex confictis Marcellino, & Fauſtino S. Felici opponuntur, non temere dixerim. Adde ex ipſo Sozomeno haberi non diu poſt Liberii reditum Felicem ſupervixiſſe; poſtquam etenim *l. 4. c.* 15. narravit factam Liberio poteſtatem Romam redeundi, poſt pauca ita ſubdidit: *Poſt hæc vero cum Felix modico tempore ſupervixiſſet, Liberius ſolus eccleſiam adminiſtravit.*

Et ſi vero Conſtantius aliquo tempore Felici addictus fuerit, nil vetat dicere poſtea in ipſum ſæviiſſe. Ex ſupra dictis diſcimus Felicem Nicænæ Fidei retinentiſſimum fuiſſe, eo etiam tempore quo ob communionem cum Arianis a quibuſdam reprehenditur; unde credere eſt poſtea cum Arianis fortiter dimicaſſe. Hinc cum Conſtantium ſua ſpes fefellerit, quod ſcilicet electionem Felicis promovendo, Sectæ ſuæ infenſum habiturus non eſſet, bene fieri potuit, ut ex ipſius mandato martyrii coronam fuerit adeptus. Neque obſtat aliquos Felicem ſolius Confeſſoris, non vero Martyris nomine nuncupare; ut etenim habet Solerius ſupra citatus: *Quod non expreſſius Martyr, ſed Confeſſor dumtaxat appelletur, ejus martyrio nihil obeſſe ſatis aliunde intelligitur, ut norunt earum rerum periti, atque ita apud Frontonem explicatum invenies.* Ita etiam Pamelius in Adnotationibus in ep. 9. S. Cypriani, tandem fatetur utrumque nomen, Martyris ſcilicet & Confeſſoris, apud Veteres quandoque confundi. Reſtat modo iis reſpondere quæ de ipſius electione ex S. Athanaſio opponit Natalis.

Non negandum utique electionem Felicis nigris depictam coloribus ab Athanaſio, utpote qui eam adſcribit molitionibus Epicteti Centum-cellarum epiſcopi; & qui loco plebis Palatii Eunuchos adſtitiſſe affirmat, ac Palatium pro eccleſia adhibitum: nihilominus ſequentia ſunt obſervanda. Primum eſt de iis, quæ tunc in Eccleſia acciderunt, diverſos diverſa ſcripſiſſe; unde Socrates *l. 2. c. 37. cit.* poſtquam Felicem Arianam perfidiam amplexum eſſe dixit, fatetur alios ab hoc crimine immunem prorſus agnoviſſe, & nonniſi neceſſitate coactum in ſuam ordinationem conſenſiſſe. Potuit proinde ad Athanaſium in Ægypto commorantem, perturbata factorum notitia pervenire, & ex falſis rumoribus Felicis electioni plus æquo detrahere. Deinde conſiderandum S. Athanaſium, quamvis tam acriter Felicis electionem reprehendat, utpote quam totam Arianorum artibus tribuit, eidem tamen Felici ſchiſmatis, & perjurii crimina non oppoſuiſſe, quæ ſane non conticuiſſet, ſi ejuſdem inquinatum Felicem credidiſſet, cum ejuſdem electionem ut iniquiſſimam deſcribere aſſumpſerit. Tertio, etſi conſentire omnino Athanaſio velimus, & ab Arianis Felicem in Romanum Pontificem electum dicamus, non proinde ſtatim Pſeudopontificem habere neceſſe eſt. Etiam electioni Cyrilli pro eccleſia Hieroſolymitana, & Meletii pro Antiochena Ariani ſuffragati ſunt, & nihilominus a legitimorum epiſcoporum numero non ſunt eradendi, utpote quia poſtea Catholici pro legitimis ſuſcepere, quando ipſis Arianis infeſtos eſſe viderunt, ac pro catholica fide fortiter dimicare. Idem proinde dicere fas eſt de Felice, quem Nicænæ fidei aſſertorem fuiſſe ſupra viſum eſt. Quod ſi tam Theodoretus, quam Sozomenus locis ſupra citatis Liberio Clerum, Plebemque Romanam addictos deſcribunt, ultra quam quod id dum de ipſius reditu agebatur, contigiſſe narrent, Solerius in Actis S. Felicis deſcribendis §. 3. ita habet: *Affectatam non nihil Theodoreti narrationem, atque in Liberii favorem adornatam nemo non ſtatim diceret, qui infelicis ejus lapſus hiſtoriam apud alios legiſſet; ex qua nimirum refelli poſſe crederet, quæ de ejus tam pacifico, & triumphanti reditu memorantur, ubi apud alios legitur vim a Conſtantio Romanis inferri debuiſſe, ut in Urbem reciperetur, majorem etiam ut tamquam Pontifex cognoſceretur, Clero, & populo S. Felici ſemper catholico, & tum maxime probato adhærentibus, qui demum vi etiam quodammodo adhibita expellendus fuerit.*

Opponit etiam Natalis nec S. Optatum nec S. Auguſtinum inter legitimos Pontifices Felicem recenſuiſſe. Sed reſpondendum evenire quidem potuiſſe, ut rerum veritate, ob tot diverſas narrationes de Felicis electione, perturbata, non ſatis SS. Optato, & Auguſtino perſpectum fuiſſe Felicem inter legitimos Pontifices eſſe adnumerandum. Interim tamen, cum ſemper conſtans fuerit in eccleſia traditio, qua ut Sanctus, Martyr, unaque Pontifex colebatur; cumque teſtes irrefragabiles, iique non pauci, ut verum Pontificem admiſerint, atque hodiedum admittant, ut apud Schelſtratium *tom. 1. Antiq. eccl. illuſtr. diſſert. 2. c. 9.* § 11. ob Optati, ac Auguſtini ſilentium non eſt a veris Pontificibus excludendus.

Quamvis igitur in hiſtoria S. Felicis quædam obſcura, implicita, ac non ita cohærentia appareant, nihilominus quæ ſupra allata ſunt, ſatis mihi demonſtrare videntur, non facile aſſerendum Felicem legitimum Pontificem nuſquam fuiſſe.

DISSERTATIO XXXIII.

De Patrum Ariminenſium Orthodoxia.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Ariminenſis Concilii Patres in Hæreſim lapſi fuerint?

PROPOSITIO.

Ariminenſis Concilii Patres Arianæ Hæreſeos labe nuſquam fuere fœdati.

PRobatur. Qui Urſacii & Valentis fraudibus decepti, ſubſcripſerunt Profeſſioni Fidei, quæ nihil continebat Hæreticum, ſecundum verborum ſuperficiem ſpectata, & qui Hæreſim ejuſque Profeſſores damnarunt ſtatim atque fraudem animadvertere, illi nuſquam fuerunt Hæretici: ſed Ariminenſis Concilii Patres ſubſcripſerunt Profeſſioni Fidei, quæ nihil continebat Hæreticum, ſecundum verborum ſuperficiem ſpectata, Valentis & Urſacii fraudibus decepti; ſtatimque, animadverſa fraude, Hæreſim & ejus Profeſſores damnarunt. Itaque non fuerunt Hæretici.

Probatur minor ex Sancto Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos, ubi ea quæ ſpectant lapſum illorum Epiſcoporum accuratius recenſet ex Actis, ut ait, Concilii Ariminenſis. *Sub Rege*, inquit, *Conſtantio, Euſebio & Hypatio Conſulibus, nomine unitatis & fidei, infidelitas ſcripta eſt, ut nunc agnoſcitur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam conveniens Servo Dei videbatur, quam unitatem ſequi, & a totius mundi communione non ſcindi: præſertim cum ſuperficies expoſitionis nihil jam ſacrilegum præferret.*

Subjicit ibidem Sanctus Hieronymus, Fidei, quæ ipſis propoſita eſt, & cui ſubſcripſerunt, innoxiam & Catholicam, ſi verba ſpectes, Profeſſionem. *Credimus, ajebant, in unum verum Deum, Patrem omnipotentem. Hoc etiam nos confitemur. Credimus in unigenitum Dei Filium, qui ante omnia ſecula, & ante omne principium natus eſt ex Deo: natum autem Unigenitum ſolum ex ſolo Patre, Deum ex Deo, ſimilem genitori ſuo Patri ſecundum Scripturas, cujus nativitatem nullus novit, niſi qui ſolus eum genuit Pater. Numquid hic inſertum eſt: Erat tempus quando non erat, vel de nullis extantibus creatura eſt Filius Dei? Perfecta fides eſt Deum de Deo credere. Et natum ajebant Unigenitum ſolum ex ſolo Patre. Quid eſt natum? Certe non factum. Nativitas ſuſpicionem auferebat creaturæ. Addebant præterea: Qui de cœlo deſcendit, conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, crucifixus a Pontio Pilato, tertia die reſurrexit a mortuis, aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris, venturus judicare vivos & mortuos. Sonabant verba pietatem, & inter tanta mella præconii, nemo venenum inſertum putabat.* Tum ſubjungit: *De uſiæ vero nomine abjiciendo veriſimilis ratio præbebatur, quia in Scripturis, ajebant, non invenitur, & multos ſimpliciores, novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri. Non erat cura Epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto. Denique ipſo in tempore, cum fraudem fuiſſe in expoſitione rumor populi ventilaret, Valens Murſienſis Epiſcopus, qui eam conſcripſerat præſente Tauro Prætorii Præfecto, qui ex juſſu Regis Synodo aderat, profeſſus eſt ſe Arianum non eſſe, & penitus ab eorum blaſphemiis abhorrere. Res ſecreto geſta opinionem vulgi non extinxerat. Itaque alia die in Eccleſia, quæ eſt apud Ariminum, & Epiſcoporum ſimul, & Laicorum turbis concurrentibus, Muſonius Epiſcopus Provinciæ Byzantinæ, cui propter ætatem prima ab omnibus deferebantur, ita locutus eſt: Ea quæ jactata per publicum, & ad nos uſque perlata, aliquem ex nobis Sanctitati veſtræ legere præcipimus; ut quæ ſunt mala, & ab auribus, & a corde noſtro abhorrere debent, omnium una voce damnentur. Reſponſum eſt ab univerſis Epiſcopis: Placet. Itaque cum Claudius Epiſcopus Provinciæ Piceni, ex præcepto omnium blaſphemias quæ Valentis ferebantur, legere cœpiſſet, Valens ſuas eſſe negans, exclamavit & dixit: Si quis negat Chriſtum Deum, Dei Filium, ante ſecula ex Patre genitum, Anathema ſit. Ab univerſis conſonatum eſt, Anathema ſit. Si quis negat Filium ſimilem Patri ſecundum Scripturas, Anathema ſit. Omnes reſponderunt, Anathema ſit. Si quis Filium Dei non dixerit æternum cum Patre, Anathema ſit. Ab univerſis conclamatum eſt, Anathema ſit. Si quis dixerit Filium Dei creaturam, ut ſunt cæteræ creaturæ, Anathema ſit. Similiter dictum eſt, Anathema ſit. Si quis dixerit de nullis extantibus Filium, & non ex Deo Patre, Anathema ſit. Omnes conclamaverunt, Anathema ſit. Si quis dixerit, Erat tempus quando non erat Filius, Anathema ſit. In hoc vero omnes Epiſcopi & tota ſimul Eccleſia plauſu quodam & tripudio Valentis vocem exceperunt. Quod ſi quis a nobis fictum putat, ſcrinia publica ſcrutetur. Plenæ ſunt adhuc Eccleſiarum arcæ, & recens adhuc rei memoria eſt. Superſunt homines qui illi Synodo interfuerunt: & quod veritatem firmet, ipſi Ariani hæc ita, ut diximus, geſta non denegant. Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum laudibus tollerent, & ſuam in eum ſuſpicionem cum Pœnitentia damnarent: idem Claudius qui ſupra legere cœperat, ait: Adhuc ſunt aliqua quæ ſubterfugerunt Dominum & fratrem meum Valentem; quæ, ſi vobis videtur, ne quis ſcrupulus remaneat, in commune damnemus. Si quis dixerit, Filium Dei eſſe quidem ante omnia ſecula, ſed non ante omne omnino tempus ut aliquid ei anteferat, Anathema ſit. Dixerunt cuncti, Anathema ſit. Multaque alia, quæ ſuſpicioſa videbantur, ad pronuntiationem Claudii, Valens condemnavit. Quæ ſi quis plenius diſcere cupit, in Ariminenſis Synodi Actis reperiet, unde & nos iſta libavimus. Hic in geſtis, Concilium ſolvitur: læti omnes ad Provincias revertuntur. Idem enim Regi & bonis omnibus curæ fuerat, ut Oriens atque Occidens communionis vinculo ſibi necterentur. Sed diu ſcelera non latent: & cicatrix male obducta incocto pure dirumpitur. Cœperunt poſtea Valens & Urſacius, cæterique nequitiæ eorum ſocii egregii videlicet Chriſti Sacerdotes, palmas ſuas jactitare, dicentes, ſe Filium creaturam non negaſſe, ſed ſimilem cæteris creaturis.*

Et paulo poſt: *Concurrebant*, inquit, *Epiſcopi qui Ariminenſibus dolis irretiti ſine conſcientia Hæretici ferebantur, conteſtantes Corpus Domini, & quidquid in Eccleſia ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſua Fide ſuſpicatos. Putavimus, ajebant, ſenſum congruere verbis: nec in Eccleſia Dei, ubi ſimplicitas, ubi pura confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſſe, aliud labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis exiſtimatio. Non ſumus arbitrati Sacerdotes Chriſti adverſus Chriſtum pugnare. Multaque alia, quæ brevitatis ſtudio prætereo, flentes aſſerebant: parati & ſubſcriptionem priſtinam, & omnes Arianorum blaſphemias condemnare.*

Denique reſpondens Luciferiano, qui Epiſcopos Arimini lapſos in priſtinum gradum recipiendos non eſſe, ſed ad Communionem Laicam detrudendos contendebat, ait: *Cur damnaſſent eos qui Ariani non erant? Cur Eccleſiam ſcinderent in concordia Fidei permanentem? Cur denique bene credentes obſtinatione ſua facerent Arianos?* Ex quibus colligitur, Epiſcopos qui Arimini ceciderunt, Arianæ Hæreſi non conſenſiſſe, ſed Formulæ Fidei ſubſcripſiſſe, quæ nihil non Orthodoxum contineret; animadverſaque Valentis & Urſacii fraude, pravam eorum expoſitionem damnaſſe.

Pergit ibidem Sanctus Hieronymus: *Poſt reditum Confeſſorum, in Alexandrina poſtea Synodo conſtitutum eſt, ut exceptis Authoribus Hæreſeos, quos error excuſare non poterat, Pœnitentes Eccleſiæ ſociarentur: non quod Epiſcopi poſſent eſſe, qui Hæretici fuerant, ſed quod conſtaret eos qui reciperentur, Hæreticos non fuiſſe. Aſſenſus eſt huic ſententiæ Occidens, & per tam neceſſarium Concilium, ſatanæ faucibus mundus ereptus eſt.* Quibus certe nihil proferri luculentius poteſt ad Hæreſeos labem a Patribus Ariminenſibus abſtergendam.

Probatur ſecundo ex Sulpitio Severo, lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ. *Interea*, inquit, *Legatos Ariminenſis Concilii ex parte noſtrorum compellit Imperator uniri*

Hære-

Hæreticorum communioni : eiſdemque conſcriptam ab improbis Fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam Diſciplinam perfidia latente loqueretur. Namque uſia verbum tamquam ambiguum & temere a Patribus uſurpatum, neque ex authoritate Scripturarum profectum, ſub ſpecie falſa rationis abolebat, ne unius cum Patre ſubſtantia Filius crederetur. Eadem Fides ſimilem Patri Filium fatebatur : ſed interius aderat fraus parata, ut eſſet ſimilis, non eſſet æqualis.

Et infra : *Valens & Urſacius, affirmantes præſentem Fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore authore prolatam, cum piaculo repudiari, ut quis diſcordiarum finis foret, ſi quæ Orientalibus placuiſſet, Occidentalibus diſpliceret. Poſtremo, ſi quid minus plene præſenti Fide editum videretur, ipſi adderent, quæ addenda putarent : Præbituros ſe, in his quæ eſſent adjecta, conſenſum. Favorabilis promiſſio, pronis omnium animis excepta : nec ultra noſtri repugnare auſi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein concepta a Fagadio* *, & *Servatio Profeſſiones edi cœpere, in quibus primum damnatur Arius : totaque ejus perfidia. Cæterum non etiam Patri æqualis, & ſine initio, ſine tempore, Dei Filius pronuntiatur. Tum Valens tamquam noſtros adjuvans, ſubjecit ſententiam, cui inerat occultus dolus, Filium Dei non eſſe creaturam ſicut cæteræ creaturas : feſellitque audientes fraus profeſſionis. Etenim his verbis, quibus ſimilis eſſe cæteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen, potior tantum cæteris pronuntiabatur. Ita neutra pars viciſſe, ſe penitus, aut victam putare poterat : quia Fides ipſa pro Arianis : Profeſſiones vero poſtea adjecta pro noſtris erant, præter illam quam Valens ſubjunxerat, quæ tum non intellecta, ſero animadverſa eſt. Hoc vero modo Concilium dimiſſum, bono initio, fœdo exitu eſt conſummatum.* Quæ Severi Sulpitii narratio evidenter oſtendit, Concilii Ariminenſis Patres, malis Arianorum artibus deceptos, Fidei Profeſſionem ſuſcepiſſe, quæ Catholica ipſis videbatur : non autem Arianæ Hæreſi conſenſiſſe.

* Phæ[badio A]genſi [Epi]ſcopo.

Objicies teſtimonia Sanctorum Patrum, qui Ariminenſis Concilii Epiſcopis Hæreſeos labem aſpergunt. Scilicet Liberii Epiſtola 11. ad Orientales, Sancti Baſilii Epiſtola 52. ad Sanctum Athanaſium data, in qua ita ſcribit : *Viſum eſt autem mihi conſentaneum, ut ſcribatur Epiſcopo Romæ, ut quæ hic geruntur conſideret, & ſententiam ſuam expromat : & quoniam difficile eſt ut communi ac Synodico Decreto aliqui illinc mittantur, ipſe ſua authoritate in iſta cauſa uſus, viros eligat ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos ; verum ad hoc quoque accommodos, ut manſuetudine & facilitate ingenii eos qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, apte ac diſpenſatorie ſermonem attemperantes, omniaque ſecum habentes quæ in Arimino, ad ea reſcindenda, quæ illic per vim geſta ſunt.*

Item authoritatem Sancti Ambroſii in cap. 6. S. Lucæ, ubi exponens illa verba : *Væ vobis, cum benedixerint vobis omnes homines : ſecundum hæc enim faciebant Pſeudoprophetis Patres eorum* : hæc habet : *Nonne tibi videtur his dicere, qui dudum in Ariminenſi Concilio perfidæ prævaricationis authores, dum Imperatoris gratiam ſequuntur, Dei gratiam perdiderunt ? Qui cum placere Potentibus aucupantur, maledicto ſe perpetuo ſubdidere.*

Item authoritatem Sancti Auguſtini, Epiſtola 50. ubi loquens de indulgentia Eccleſiæ, quæ lapſos in Ariminenſi Concilio Antiſtites in ſuorum gradibus Ordinum & honorum prudenti ſalubrique indulgentia ſuſcepit, hæc habet : *Hoc diſplicuit Lucifero, quia factum eſt in eis ſuſcipiendis atque ſanandis, qui veneno perierant Ariano* : In Synodo ſcilicet Ariminenſi.

Teſtimonium denique Facundi Hermianenſis, lib. 5. cap. 3. *Quale eſt etiam*, inquit, *ſi Sabelliani dicere velint, ideo ſe non ſuſcipere Eccleſiæ de Trinitate doctrinam, quoniam multo plures Epiſcopi, quam qui in ſecunda non dicenda Synodo Epheſina convenerant, apud Ariminum in Arianum dogma fuerant ſubacti, opprimente Conſtantio ? Sicut ergo Sabellianis dicimus, quod non propterea fugienda ſit Eccleſiæ de Trinitate confeſſio ; quia in Ariminenſi* Concilio *multi Ariano dogmati cohibentes,* * *tres diverſas ejuſdem Sanctæ Trinitatis mentiti ſunt eſſe naturas : ita Neſtorianis quoque dicimus, quod non propterea fugienda ſit Chalcedonenſis Synodi de una Chriſti, id eſt, Dei hominiſque ſubſiſtentia ſancta confeſſio, quia prius opprimente Dioſcoro, multi cedentes Eutychiano dogmati, unam ejuſdem ſubſiſtentiæ mentiti ſunt eſſe naturam.* Ergo Patres Ariminenſes, Arianam in Hæreſim lapſi ſunt.

* Annon potius, conniventes ?

Reſpondeo, Patres modo laudatos, vel Ariani veneni dogmatiſque nomine ſolam Arianorum communionem intelligere, cui Ariminenſis Concilii Epiſcopi imprudenter inhæſerunt, quia ſe Catholicos externa ſpecie ſimulabant : vel intelligere Ariani dogmatis nomine ſubdolam Fidei Profeſſionem, quam Ariani verbis æquivocis conſcripſerant, & Hæreſi ſuæ accommodaverant ; quam tamen Patres Ariminenſes amplexi ſunt, quia ſonabant verba pietatem, & Catholicum ſenſum præ ſe ferre videbantur. Hæreticos autem fuiſſe Ariminenſis Concilii Antiſtites ex hoc perperam quis colligit. *Non enim Hæreſis dicenda eſt niſi contradictio ſuperborum pervicax, quæ ſibi ne aliud ſapiat, interdicit ; & admonita, contemnit adquieſcere veritati ;* (loquit Facundus lib. 12. cap. 1.) Et, *Scire debemus quod Hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrina veritatis contumax non eſt, ſed potius obſtinata defenſio falſitatis.*

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos, ubi de Patrum Ariminenſium lapſu ſic loquitur : *Tunc Uſiæ nomen abolitum eſt : tunc Nicænæ Fidei damnatio conclamata eſt. Ingemuit totus orbis, & ſe eſſe Arianum miratus eſt.* Ergo Patres Concilii Ariminenſis Arianam in Hæreſim lapſi fuerunt.

Reſpondeo, hæc Sancti Hieronymi verba non ita accipienda eſſe, ut, quam adeo deteſtati erant, atque hactenus execrabantur, Arianam Hæreſim, crederent ſe invitos complexos eſſe ; cum nemo niſi volens evadere poſſit Hæreticus : Sed quod in nova Fidei Regula, conſubſtantialitatis nomine prætermiſſo, atque ſubſtantiæ voce pariter ſilentio obruta, patefacto eam ob cauſam Arianis aditu ad oppugnandam Catholicam Fidem, viſi eſſent Nicænæ Fidei proditores. Porro Nicænæ Fidei damnationem ab Arianis tunc conclamatam ait Sanctus Hieronymus, non ab Epiſcopis Ariminenſis Concilii. Nimirum Ariani, poſt Ariminenſem Synodum conſueta inſolentia triumphum cecinerunt, & Catholicos Epiſcopos Hæreſi ſuæ ſubſcripſiſſe gloriati ſunt. Sed nequaquam ita erat. Denique hyperbolice loquitur Sanctus Hieronymus, cum ait, *ingemuiſſe totum orbem, & ſe eſſe Arianum miratum eſſe*. Quomodo enim totus orbis tunc Arianus, ſi nequidem ipſi Ariminenſis Concilii Patres Ariani fuerunt, ut ex ipſo Sancto Hieronymo probavimus ? Si teſte Sancto Athanaſio, numquam ad impietatem tranſierunt, ſed œconomia quadam, & ſtudio Eccleſiaſticæ pacis, Formulæ Fidei ſubſcripſerunt, quæ nihil non Orthodoxum complecti videbatur ? En Sancti Athanaſii verba in Epiſtola ad Ruffinianum : *Quoniam vero*, inquit, *honeſtatis & Eccleſiæ ſtudio percitus de his quæſiſti, qui neceſſitate quidem acti, ſed non omnino profligati, a Fide aberrarunt : & a me quid ſuper hic Patrum Conventus ſenſeris, poſtulas : Sic habeto, multum dilecte Domine, ſedulo, quæ per vim primum cœperat, ſeditione, præſentibus externarum partium Epiſcopis, habitam eſſe Synodum : habitam deinde & ab his qui Græciam colunt, ejuſdem nobiſcum muneris ſocii, rurſus & ab his qui in Hiſpania & Gallia degunt ; atque ubique omnes idem quod hic ſenſiſſe, iis nempe veniam qui cecidiſſent, etſi impiorum ſe duces præbuiſſent, modo eos pœniteat, nec per vim aut neceſſitatem detur, largiendam eſſe, & reſtituendum in Clero locum ; idque præcipue quod a Fide non remotum ſui defenſionem edidiſſent, idque quod geſtum erat, œconomia quadam factum eſſe videretur. Se enim ad impietatem numquam tranſiiſſe ; ſed ne impiorum quorumdam furor Eccleſias perderet, vim potius ſegni, & id oneris ferre, quam populum perire, maluiſſe dicebant.*

Præterea longe plures fuiſſe in orbe Catholicos quam Arianos, conſtat ex invicta fortitudine, qua Chriſtianæ plebes Alexandriæ, Conſtantinopoli, Antiochiæ, Samoſatæ, Mediolani Arianis reſtiterunt, cum

cum ſuæ ſectæ Epiſcopos illas in Eccleſias intruſere. Conſtat ex innumeris Monachorum ſanctiſſimorum turbis, qui Ægyptiaca deſerta incolebant, quos impenſe fovit Sanctus Athanaſius ut Nicænæ Fidei defenſores acerrimos. Conſtat ex enumeratione Provinciarum, quæ in Nicænæ Fidei Profeſſione, Arianæque Hæreſeos damnatione conſentiebant. Qua de re audiendus eſt Sanctus Athanaſius in Epiſtola Synodica de Fide ad Jovianum Imperatorem data, quam deſcripſit Theodoretus, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. En ejus verba: *Scias igitur, religioſiſſime Auguſte, hanc eſſe Fidem, quæ a ſæculo prædicata eſt: & quam confeſſi ſunt Patres Niceæ congregati; in quam denique conſentiunt omnes ubique terrarum Eccleſiæ; quæ ſunt in Hiſpania, & in Britannia, & Galliis; quæ ſunt per univerſum Italiam & Campaniam; quæ ſunt in Dalmatia, Dacia, Mœſia, Macedonia, & univerſa Achaja; item quæ ſunt per univerſum Ægyptum & Libyam; quæ ſunt in Ponto & Cappadocia & vicinis regionibus: omnes denique per Orientem Eccleſiæ, paucis exceptis, qui Arii opinionem ſectantur. Horum enim omnium, quos commemoravimus, ſententiam experimento ipſo cognovimus, & literas ſcriptas habemus. Ac licet pauci quidam huic Fidei contradicant, ſcimus tamen, religioſiſſime Auguſte, eos orbi terrarum præjudicare non poſſe.*

Idem conſtat ex Luciſero Calaritano, in libro cui titulus eſt: *Quod moriendum ſit pro Filio Dei*; Ubi Conſtantium Imperatorem his verbis compellat. *Si tandem oculos ſerpentis morſibus confeſſos cordis tui aperias, invenies quod hanc habet, hanc defendit Eccleſia Fidem, quam ſibi traditam cognoſcit per beatos Apoſtolos. Omnes momento ſi poſſes peragrare gentes, inveniſſes, ſtolidiſſime Imperator, ubique Chriſtianos ſicuti nos credere, in hac defenſione perſtantes, pro Dei Filio & nos mori cupere. At tua novella prædicatio, & recens religio ſub prætextu Fidei blaſphemia in perniciem ſalutis tuæ per te prolata, non ſolum adhuc limitem Romanum peragrare non valuit & utique te ſatis agente, ſed & ubi radices figere tentaverat, aruit, recedentibus ſcilicet omnibus Fidei Formulis a te, atque paucis tuis, quos lolium eſſe ſuper frumentum ſeminatos Dominus prædixerit, tecum manentibus.*

Idem conſtat ex Epiſtola Synodica Damaſi Romani Pontificis, & aliorum Occidentalium, ad Epiſcopos Illyrici, quam deſcripſit Theodoretus, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. in qua de Nicæna Fide ſic loquuntur: *Quam definitionem ſalutarem poſtea aliis tractatibus quidam pervertere & violare tentaverunt. Sed & in ipſo exordio, ab iiſdem ipſis, qui hoc apud Ariminum retractare cogebantur, emendatum hactenus eſt, ut ſubreptum ſibi alia diſputatione faterentur, idcirco quod non intellexiſſent Patrum ſententiæ apud Nicæam formatæ eſſe contrarium. Neque enim præjudicium aliquod naſci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt: cum conſtet neque Romanum Epiſcopum, cujus ante omnes fuit expetenda ſententia, neque Vincentium, qui tot annos Sacerdotium illibate ſervavit, neque alios hujuſmodi ſtatutis conſenſum aliquem commodaſſe. Cum præſertim, ut diximus, iidem ipſi qui per impreſſionem ſuccubuiſſe videbantur, iidem conſilio meliore diſplicere ſibi fuerint proteſtati. Unde advertit Sinceritas veſtra, hanc ſolam Fidem, quæ apud Nicæam Apoſtolorum authoritate fundata eſt, perpetua firmitate eſſe retinendam: hac nobiſcum Orientales qui ſe Catholicos recognoſcunt, Occidentaleſque gloriari.* Hoc ex teſtimonio duo colliguntur. Primum, Epiſcopis, qui in Synodo Ariminenſi lapſi ſunt, ſubreptum fuiſſe, ipſoſque ſubſcripſiſſe Formulæ Fidei ab Arianis conſcriptæ, quia Nicænæ Synodo contrariam non exiſtimabant: tandemque datam ſubſcriptionem ipſos animadverſa fraude reſcidiſſe. Secundum, Orientis, Occidentiſque partem maximam, Nicænam Fidem profeſſam fuiſſe Concilii Ariminenſis temporibus adeoque totum orbem non fuiſſe Arianum.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

EXcuſandis ab hæreſi Ariminenſibus patribus S. Hieronymus olim coævique Patres allaborarunt; haud ita Baſnagius ad A. 359. XII. definiens illos quidem mente & voluntate fuiſſe catholicos; hæreticæ tamen fidei confeſſioni, non quidem imprudentes ſed apertis, ut ajunt, oculis, quamquam alioquin invitos coactoſque ſubſcripſiſſe. Ut quid ita? Propoſuerunt, Ariani *uſia*, & *homouſia* nomina tamquam nova & inaudita ante illa tempora in eccleſia deleri oportere. *Fraudem*, ait Theodoretus Hær. fabul. lib. 2. cap. 18. *intellexerunt* occidentales, & eos qui *iſta dicerent a communione removerunt*. Continuo vero perſuaderi ſe permittentes ſubſcriptione ſua confeſſionem firmarunt, in qua duæ illæ voces omnino ſilentur. Si damnatam a ſe confeſſionem probant; nonne agnitam ut hæreticam adoptant? Quid eſt inſuper duas illas voces ſupprimere, niſi Nicænum concilium, a quo primum uſurpatæ ſunt, damnare? Nonne hæreſim plane manifeſtam præfert illud quod ea in confeſſione non ambigue exprimitur: *Filium ſimilem eſſe Patri per omnia*? Ita enim ex uno Deo gemini conſtituuntur; Pater Filiuſque; quod utique norant Patres illi antequam confeſſionem illam approbarent. Volentes igitur prudenteſque hæreſim admiſerunt.

Hæ profecto criminationes minores ſunt, quam ut tam multis epiſcopis damnandis valeant. Nolebant illi primo in ſuppreſſionem duarum vocum *uſiæ & homouſiæ* conſentire; quod ſcilicet aburi Arianos ea vocum abolitione intelligerent. Sed Arianarum partium epiſcopi ſuggerebant, ſuppreſſionem hanc, non ideo a ſe urgeri, conſilio damnandi Nicænum concilium, ſive Arianæ fidei ſtabiliendæ; at prudenti hoc temperamento utendum dicebant, quo rebus eccleſiæ ob eam vocum novitatem turbatis optata afferretur quies. Hæ Arianorum ludificationes Patres Ariminenſes deceperunt, ratos ſuggerere illos quæ recta & juſta eſſent, nec intelligentes ſi ſemel prodiiſſet hæc fidei confeſſio, Ariminenſis concilii authoritate munita, Arianos, detracta ſimulationis larva, fidem ſuam ex ea defenſuros, ſcriptumque illud quod erat in eccleſiæ commoda confectum, in fidei everſionem fore convertendum. Ex ipſo eventu res patefacta eſt; ac tunc demum ſe deceptos Orthodoxi illi patres agnoverunt & luxerunt: Huc ſpectant illa S. Athanaſii verba in epiſtola ad Rufinianum, quæ & P. Alexander recitat. *Id quod geſtum erat œconomia quadam factum eſſe videretur*.

Quod vero eam fidem non improbarint Ariminenſes in qua Filius per omnia Patri ſimilis aſſerebatur, id pariter eodem conſilio ſervatum ab iis eſt, quo & in ſuppreſſionem vocum *uſiæ & homouſiæ* deſcenderunt. Vox enim *ſimilis* ambigua erat & in utramque partem, dexteram ſiniſtramve trahi facilis; catholico auri inſonabat recte; Ariano vero prave. *Similem patri filium*, ſcribit S. Hilarius in lib. contra Conſtantium, *ſimilem quoque Deo religioſe prædicabo; ſimilem vero ita ut ſimilitudini hoc dictum ſemper anteferam: ego & pater unum ſumus*. Iniquum eſt ergo ex voce quæ catholice uſurpari poteſt, invidiam conflare in Ariminenſes patres, ac ſi confeſſionem fidei plane hæreticam adſtruxerint.

Nota.

NOn ſolum olim Pelagiani, ut ex D. Auguſtino *l. 1. contra Julian. cap. 7.* & Donatiſtæ, ut ex ejuſdem epiſtola 48. ſuam paucitatem ex præſumpta defectione eccleſiæ tempore Ariminenſis concilii adverſus eccleſiam catholicam per univerſum orbem diffuſam tuebantur, ſed nuperi etiam hæretici non deſiere idem reſumere argumentum. Juvat igitur aliqua addere iis, quæ Natalis ex S. Hieronymo, Severo Sulpitio &c. tranſcribit. Falſo igitur, non ſolum ex iis teſtibus dicuntur PP. Ariminenſes ad ariana caſtra tranſiſſe, cum fidei formulæ ſubſcripſerint, quæ ipſis nil non orthodoxum continere videbatur, ſed etiam idem S. Auguſtini authoritate roboratur

boratur

boratur. Dicit quidem in Ariminenſi Synodo multos ariano veneno interiiſſe: at nihilominus *ep.* 48. epiſcoporum lapſum illorum tribuit ſimplicitati, qui *parvi ſenſus quod eſſent, deluſi ſunt obſcuris verbis, ut putarent hoc credi ab Arianis, quod etiam ipſi credebant &c. verba hæreticorum inſidioſa intelligere non potuiſſe*. Addit alios timore ceſſiſſe, & poſt ſimulatam conſenſionem ſtatim rediiſſe: unde re vera numquam epiſcoporum multitudo ab Eccleſia deſecit. Epiſcopos Ariminenſes fraudem paſſos eſſe, & ſolum diſpenſationis ergo ab Uſiæ vocabulo abſtinuiſſe teſtatur etiam Synodus Pariſienſis ſub Hilario in epiſtola ad epiſcopos orientales his verbis: *Plures numero, qui Arimini adfuerunt, ſub authoritate veſtri nominis ad Uſiæ ſilentium ſunt coacti, quod verbum a vobis quondam contra Arimanitarum hæreſim inventum, nobis ſancte, fideliterque ſuſceptum eſt .... Itaque, chariſſimi, cum ex literis veſtris fraudem ſe paſſam in Uſiæ ſilentio ſimplicitus noſtra cognoſcat &c. nos quoque ab hic omnibus, quæ per ignorantiam perperam geſta ſunt, referimus*.

Nec ratio deeſt, qua excuſatione digni exiſtimentur, eo quod fidei profeſſioni ſubſcripſerint, in qua Uſiæ nomen deſiderabatur; cujus vocis explicantis conſubſtantialitatem Filii cum Patre omiſſio, occaſio quibuſdam fuit eredendi non ſatis ab Arianis PP. Ariminenſes diſceſſiſſe. Animadvertere igitur eſt non ſemper ut Fidei Catholicæ teſſeram ly ὁμοούσιον PP. exegiſſe, ut jam obſervavit Natalis Diſſert. XV. Iis autem quæ ibidem refert, addere eſt ex Petavio in Notis ad S. Epiphanium exemplum Urſacii, & Valentis arianæ factionis Principum, qui in libello Julio Pontifici exhibito, in quo Ario damnato catholicam Fidem profeſſi ſunt, ὁμοούσιον omnino prætermiſere, ut videre eſt in apologia ſecunda S. Athanaſii, ubi idem libellus recenſetur. Exemplum addit Palladii, & Secundiani epiſcoporum ab Aquilejenſi Concilio damnatorum, quos ut arianæ profeſſionis convinceret S. Ambroſius, conſubſtantialitatis omiſſa mentione, aliis interrogationibus, an Filium Patri conſubſtantialem faterentur, inquirere ſtuduit. Demum cum ex aliquorum opinione Cyrillus Hieroſolymitanus Arianis faviſſe videretur, quia vocem *conſubſtantialis* in Catecheſibus conticuerat, ita illum defendit Theophanes in Chronolog. *Oportebat conſubſtantialis vocem ſilere, quæ plurimos offendebat, & adverſariorum controverſiis a ſacro baptiſmate multos deterritura erat: conſubſtantialis autem notitiam puris ſignificantioris vocibus clarius exprimere, quod a Cyrillo præſtitum eſt*. Non eſt proinde mirandum, ſi epiſcopi Ariminenſis fidei formulæ ſubſcripſerint, in qua conſubſtantialitas Filii haud exprimebatur; cum aliunde, ni alte ſcrutata fuiſſent verba, nil fidei adverſum continere videretur.

Epiſcopi ergo Fidem catholicam invicte in eorde retinuerunt, quamvis aliorum fraudibus viſi ſint eamdem verbis ejeraſſe. Optime etiam animadvertit Natalis & ipſam fidelium plebem abſque ulla comparatione longe Arianos ſuperaſſe: quod & alii PP. affirmant, & præſertim S. Baſilius *ep.* 72. & 75. *ad Neocaſ.* Tam autem Socrates *l.* 2. *cap* 22. quam Sozomenus *l.* 3. *cap.* 12. generaliter Occcidentem arianam hæreſim execraſſe ſcribunt; Orientem vero pro majori parte Fidei Nicænæ indivulſe adhæſiſſe, quamvis de voce *conſubſtantialis* non modica agitaretur quæſtio etiam ab iis, qui a fide catholica non deſciverant, ut non ſolum Sozomenus, ſed ipſe etiam teſtatur Socrates *l.* 2. *cap.* 32. agens de Synodo Seleuciæ. Mirum autem videri poterit, quod catholica plebs non ſolum in tot illis locis, quæ recenſet Natalis, Arianis reſtiterit, ſed etiam Antiochiæ; quamvis enim ibidem impietas ariana principari videretur, nihilominus & ibi *Conſubſtantialis* Vindices præpollebant, teſte Socrate *l.* 5. *cap.* 4. Ipſos demum milites catholicam fidem mordicus ſervaſſe docet Theodoretus *l.* 3. *cap.* 3. quapropter Julianus Imperii ſui exordiis fidei hoſtem ſe demonſtrare abſtinuit, ne milites in ſe concitaret. Et revera, ipſomet referente Theodoreto *l.* 4. *c.* 1. Joviniano catholico Imperatore rerum potiente, ſtatim apparuit milites fidei catholicæ inhærere. Nec refert alicubi tam plebem, quam milites arianis epiſcopis fœderatos viſos eſſe; neque etenim illorum fidei communicabant, putantes novas dicendi formulas nonniſi antiquam, Nicænamque fidem explicare: atque ita ipſorum ſimplicitas ambiguarum vocum ratione a vera fide non diſcedebat. Id explicans S. Hilarius *lib. contra Auxentium* ita ſcribit: *Et hujus quidem impietatis occaſio per fraudem perficitur, ut jam ſub Anti-Chriſti ſacerdotibus, Chriſti populus non occidat, dum hoc putant illi Fidei eſſe, quod vocis eſt. Audiunt Deum Chriſtum, putant eſſe quod dicunt. Audiunt Filium Dei, putant in Dei nativitate ineſſe Dei veritatem. Audiunt ante tempora, putant idipſum ante tempora eſſe, quod ſemper eſt. Sanctiores aures plebis, quam corda ſunt Sacerdotum.*

DISSERTATIO XXXIV.

De Magni Meletii Orthodoxia.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Sanctus Meletius Antiochenus Epiſcopus Hæreticus aut Schiſmaticus fuerit?

PROPOSITIO.

Sanctus Meletius Antiochenus Epiſcopus, nec Hæreſeos, nec Schiſmatis nota inuri debet.

PRobatur prima pars, ex iis quæ a nobis dicta ſunt Diſſertatione decima quinta, in qua probavimus eos, qui voce ὁμοούσιον ad Fidem Nicænam exprimendam utebantur, vocem vero ὁμοιούσιον certis de cauſis reſpuebant, Catholice ſenſiſſe, nec de ſumma Fidei diſputaſſe; cum itaque horum e numero fuerit Sanctus Meletius, & ob Nicænæ Fidei defenſionem exilium perpeſſus fuerit, nullum de ejus Orthodoxia dubium ſupereſt.

Eam confirmat magnifice Sanctus Athanaſius, *Oratione* 1. *contra Arianos*, pag. 122. in qua inter Catholicos Epiſcopos & eximios Nicænæ Fidei vindices *magnum* connumerat *Meletium*. Eidem atteſtatur Theodoretus, *lib.* 2. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, *cap.* 31. ubi de Meletii electione ad Antiochenæ regimen Eccleſiæ agens, hæc habet: *Apoſtolicorum vero dogmatum defenſores, quibus Magni Meletii & ſanitus doctrina, & vita ſanctitas, & virtutum copia probe cognita erat, conſenſum præbuerunt; ſummoque ſtudio curarunt, ut decretum ea de re perſcriberetur, & cunctorum ſubſcriptionibus firmaretur.* Refert denique, Georgium Laodicenum Epiſenpum, Acacium Cæſarienſem, & Meletium, rogante Imperatore, concionem ad populum habuiſſe in illa verba: *Dominus creavit me initium viarum ſuarum ad opera ſua.* Et Georgium quidem Laodicenum, Hæreticum virus evomuiſſe: Acacium mediam quamdam protuliſſe expoſitionem, quæ ab Ariana quidem blaſphemia diſtabat plurimum, puram tamen ac ſinceram Apoſtolicæ Doctrinæ notam haudquaquam retinebat. Tertium denique ſurrexiſſe Magnum Meletium, & *quænam eſſet recta Theologia regula, demonſtraſſe. Ad veritatem enim tamquam ad amuſſim cuncta dirigens, ne quid plus, neve minus juſto diceret, cavit. Cumque ingens plauſus & acclamatio multitudinis ſecuta eſſet, cunctique illum orarent ut compendiariam ipſis doctrinam traderet, oſtenſis tribus digitis, ac deinde duobus compreſſis, unoque, ut erat, relicto, memorabilem illam protulit ſententiam: Tria ſunt quæ intelliguntur, ſed tamquam unum alloquimur. Verum ii quorum animos Ariana labes infecerat, adverſus hanc doctrinam linguas ſuas exacuerunt*, &c. Lege Diſſertationem hujus Tomi XV. in qua etiam argumenta adverſus Meletii Orthodoxiam pugnantia diluimus.

Probatur ſecunda pars. Ille non fuit Schiſmaticus, quocum viri ſanctiſſimi communionem foverunt, cui demortuo Concilium Œcumenicum parentavit, cui denique ſacros honores ut cœlitibus reliquis defert Eccleſia: Atqui cum Magno Meletio viri ſanctiſſimi communionem foverunt, ipſi demortuo Concilii ſecundi

cundi Œcumenici Patres parentavere, eumque Sanctus Gregorius Nyſſenus Oratione funebri celebravit: ipſi denique ſacros honores impendit Eccleſia, quæ pridie Idus Februarii diem ipſi feſtivum quotannis conſecrat. Magnus igitur Meletius Schiſmaticus non fuit.

Probatur minor quoad primam partem, ex Sancto Baſilio Magno, qui multas ad Meletium ſcripſit Epiſtolas, in quibus ejus ſanctitatem & ſalutarem Doctrinam commendat, ipſiuſque de negotiis Eccleſiæ graviſſimis rogat conſilium. Legenda eſt Epiſtola Baſilii 56. 57. 58. 59. In priori hæc ſcribit: *Omnia hic dolore plena ſunt, & ſola nobis malorum averſio eſt ſanctitatis tuæ cogitatio, quam nobis evidentiorem indis rerum tuarum, quæ omni ſapientia & gratia abundant, commemoratio........ Si vero precum tuarum interventu, donec in terra iſta ſumus, & præſenti ad ipſum conſpectum alloquio digni haberemur, & ab ipſa viva voce ſalutarem doctrinam, aut cum ad præſens, tum ad futurum ſæculum commeatus accipere promereremur; iſtud utique maximum bonum judicaremus, & præmium nobis ipſis divinæ benevolentiæ arbitraremur.*

Et Epiſtola 325. ad Sanctum Epiphanium, qui a Meletii Communione ipſum ad Paulini partes transferre ſtudebat, impenſe commendat Meletium, teſtaturque Sanctum Athanaſium cum illo communionem paratum fuiſſe conjungere, ſed quorumdam pravis conſiliis in aliud tempus dilatam fuiſſe. *Antiochenam Eccleſiam*, inquit, *illam dico, quæ iiſdem Fidei unius inſiſtit unanimiter veſtigiis, donet Dominus ut unitam olim videamus. Hæc enim ante alias præcipue Eccleſias, in periculo ab hoſtilibus incurſionibus verſatur; quod memoria recolat ille hoſtis, Chriſtianos ibi omnium primo nominatos. Scinduntur Hæretici contra Orthodoxos: Orthodoxi in ſeipſos dividuntur. Nos quoniam primus omnium veritatis patrocinium ſuſcepit olim, & egregio illo certamine, rerum Conſtantio potiente decertavit cum primis Reverendus Epiſcopus Meletius, illiuſque ſectetur mea Eccleſia communionem, propter illam conſtantiam & invictam animi fortitudinem hominem amplexata; ad hunc uſque diem in communione habemus illum, per Dei gratiam, & ſi Dominus dederit, ſumus uſque habituri. Quin & Papa beatiſſimæ memoriæ Athanaſius, Alexandriæ profectus, in votis habebat communionem cum ipſo inire: Sed vafris nonnullorum conſiliis actum eſt, ut in aliud tempus diſtulerit hanc unionem...... Qui poſtremi ſubintroiverunt, nullius illorum communionem aliquando admiſimus: non quod indignos judicaverimus, ſed quod nihil in Meletio condemnandum agnoſeamus.*

Probatur eadem minor quoad ſecundam partem, ex Oratione Sancti Gregorii Nyſſeni habita in funere Magni Meletii quæ extat Tom. 2. Operum ipſius pag. 1029. quam ſic exorditur: *Auxit nobis numerum Apoſtolorum novus Apoſtolus, qui cooptatus eſt in ordinem Apoſtolorum. Traxerunt enim Sancti ad ſe moribus conſimilem; athletam, athletæ, coronatum, coronati; animo caſtum, corde puri; præconem ſermonis, Miniſtri ſermonis...... Ecce tempus conſilii eſt, & conſilium dare ſolitus tacet. Bellum nos circumſtat, bellum Hæreticum: & qui ducem ſe præbeat nobis, non eſt. Laborat infirmitatibus commune corpus Eccleſiæ, & Medicum non invenimus.*

Et infra: *O malum naufragium! quomodo in medio portu ſpei noſtræ naufragium fecimus? Quomodo innumeris mercibus onuſta navis cum ipſo onere demerſa, nos olim divites, nudos deſtituit? Ubi ſplendidum illud velum, quod Spiritu Sancto ſemper dirigebatur? Ubi tutum ac firmum animarum noſtrarum gubernaculum, quo tempeſtates maximas Hæreticas nullo accepto incommodo prætervehebamus? Ubi immobilis & firma ſententia judiciique anchora, qua cum ſumma ſecuritate, poſt labores adquieſcebamus? Ubi bonus ille gubernator, qui ad ſuperum ſcopum navigium dirigebat?*

Et infra, ſortem Antiochenæ Eccleſiæ Paſtore ſuo orbatæ lugens, hæc habet: *Cum primum bene morata ac modeſta illa Eccleſia Virum vidit, faciem vidit ad imaginem Dei vere formatam: vidit dilectionem fontis modo ſcaturientem. Vidit gratiam labiis circumfuſam: animi demiſſionis ſummum gradum: vidit manſuetudinem atque clementiam, qualis in Davide fuit: qualis in Salomone intelligentiam atque prudentiam: qualis in Moyſe bonitatem: qualis in Samuele perfectionem: qualis in Joſepho continentiam, pudicitiamque: qualis in Daniele ſapientiam: quemadmodum magnus Elias zelo Fidei præditum: ſicut ſublimis Joannes, integritate corporis ornatum: ſicut Paulus, inexſuperabili præditum dilectione: vidit tot bonorum circa unam animam concurſum: amore beato vulnerata eſt; caſto bonoque Sponſum ſuum amore atque benevolentia proſecuta dilexit.*

Tertia pars ex Menologiis & Martyrologiis evidens eſt: Sed & Sanctus Joannes Chryſoſtomus, *Homilia 45. Tomi* 1. locupletiſſimum teſtimonium Sancti Meletii Fidei atque Sanctitati perhibet. Cujus de ingreſſu in Antiochenam Eccleſiam ſic loquitur: *Cum enim ingreſſus ſicut Moyſes in Ægyptum liberaſſet civitatem ab errore Hæreſis, putridiſque membris, & immedicabilibus a reliquo corpore amputatis, integram reſtituiſſet ſanitatem Eccleſiæ multitudini, inimici veritatis non ferentes correctionem, cum moviſſent eum qui tunc imperabat, expulerunt eum ex hac civitate; expectantes fore ut veritate eſſent ſuperiores. Evenit autem contra quam expectabant; magiſque fuit evidens veſter zelus & reſplenduit demonſtratio illius ſcientiæ ad docendum accommodatæ. Illius quidem, quod triginta diebus, nec illis quidem integris, tantum potuit, ut poſtea irruentibus ſpiritibus innumeris illabefacta, & inconcuſſa manſeris illa doctrina. Fervor autem veſter ſe aperte oſtendit, quod triginta diebus tam accurate ſuſcepiſtis quæ jacta fuerant ab illo ſemina, ut ad profundum mentis radices tranſmiſeritis, & nulli deinceps illatæ ceſſeritis tentationi.*

Addit inferius Sanctus Chryſoſtomus, beatum Meletium divinæ conſilio providentiæ vocatum fuiſſe Conſtantinopolim, ubi congregati erant Orientis Antiſtites: *Ut qui erant ubique terrarum Epiſcopi, tanquam archetypum exemplar, illius Sanctitatem intuiti, ſui in hoc munere officii certiſſimam & clariſſimam haberent regulam, quemadmodum oporteat adminiſtrare & regere Eccleſias.* Denique ſic Orationem ſuam concludit: *Oremus itaque omnes ſimul, Beatum Meletium harum precum ſocium accipientes, ut hæc nobis augeatur charitas, & nos omnes obtineamus, quomodo hic ſumus prope arcam iſtam, ita illic quoque poſſe eſſe prope Beatum & æternum ejus Tabernaculum.* Ex quibus colligitur, tantum abeſſe ut Meletium Hæreſeos, vel Schiſmatis incuſaverit Eccleſia, quin potius ipſum ut Nicænæ Fidei ſtrenuum contra Arianos vindicem, ut Epiſcoporum exemplar, ut animatam omnis ſanctimoniæ regulam, & ante obitum venerata ſit, & ſacris poſt obitum honoribus fuerit proſecuta. Scripſit autem, ac dixit hanc Panegyrim Sanctus Chryſoſtomus anno quinto poſt fœlicem Sancti Meletii ex hac mortali vita tranſitum.

Denique pacis Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimum fuiſſe Sanctum Meletium, & indolis a ſchiſmate penitus averſæ, conſtat ex conditione quam obtulit Paulino pro pace Eccleſiarum, de qua ita ſcribit Theodoretus, lib. 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 3. *Meletius vero*, inquit, *vir omnium mortalium mitiſſimus, amanter ſimul ac leniter Paulinum his verbis compellavit. Quandoquidem harum ovium & mihi Dominus ipſe curam commiſit, & tu aliarum curam ſuſcepiſti, oveſque inter ſe in religione conſentiunt, jungamus greges, Amice, & contentionem de primatu deponamus: gregemque in commune paſcentes, communem iis curam ex æquo impendamus. Quod ſi cathedra in medio poſita contentionem facit, eam ego auferre conabor. Poſito enim ſuper illa Evangeliorum libro, nos ex utraque parte ſedeamus. Ac ſi quidem ego prior ex hac vita diſceſſero, tu ſolus, o Amice, Præſulatum totius gregis obtine; Si vero id tibi prius contigerit, tum ego, prout potero, gregis curam geram.* Itane loquitur Schiſmaticus?

Objicitur in ſecundam partem Propoſitionis (nam argumenta contra primam pugnantia Diſſertatione 15. ſoluta ſunt.) Qui contra legitimum Epiſcopum in Eccleſia ſedet, ſchiſmaticus eſt: atqui Meletius contra legitimum Epiſcopum in Eccleſia Antiochena ſedit: ſchiſmaticus igitur fuit.

Major evidens eſt. Ideo namque Novatianus ſchiſmaticus fuit, quia contra legitimum Epiſcopum, nempe Sanctum Cornelium, Romanam Sedem tenuit.

Minor

Minor vero probatur : Sedit Meletius contra Paulinum in Antiochena Eccleſia : atqui Paulinus legitimus fuit Epiſcopus. Ipſum enim ut legitimum Epiſcopum Sanctiſſimi viri agnovere, ſcilicet Sanctus Epiphanius, Sanctus Hieronymus, & tota Eccleſia Occidentalis. Sedit itaque Meletius in Eccleſia Antiochena contra legitimum Epiſcopum.

Confirmatur. Qui communionem cum Romano Pontifice non fovet, & cum quo viciſſim Romanus Pontifex communione conjunctus non eſt, ſchiſmaticus cenſetur. Atqui Meletius cum Romano Pontifice non fovit communionem; nec ad ipſum communicatorias literas dedit Romanus Pontifex. Meletius igitur ſchiſmaticus cenſeri debuit.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem, nego majorem. Immo Paulinus ſedit contra Meletium. Et quamvis legitimus Epiſcopus habitus ſit a quibuſdam viris ſanctis, qui falſis rumoribus decepti, & de Meletii Fide non ſatis perſuaſi, propterea quod ab Arianis electus eſſet, ac vocem ὁμοούσιον reticeret, in eum fuerunt iniquiores: tamen ab aliis æque Sanctis Epiſcopis & Doctoribus ſolus Meletius verus Eccleſiæ Antiochenæ Sponſus & Paſtor agnitus eſt; nempe a Sancto Baſilio, a Sancto Gregorio Nyſſeno, a Sancto Athanaſio, qui communionem cum ipſo conjungere paratus fuit, a Patribus Conſtantinopolitani Concilii, ab Eccleſiæ denique Orientalis parte maxima. Certe ſi Schiſmatis labes alicui ex duobus Catholicarum partium Antiochenis Epiſcopis adhæſiſſet, Paulino potius tribui deberet quam Meletio; ſiquidem Paulinus a Lucifero Calaritano inconſulto ac temere ordinatus eſt, Antiochena Sede de Dei voluntate, & plurimorum conſenſione a Meletio occupata. *Cum enim poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt unum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non jam ſecundus ille, ſed nullus eſt*, (inquit Sanctus
52. Cyprianus in Epiſtola ad Antonianum.) Et, *Stat ſententia authentica & Eccleſiaſtica, poſt primam electionem non eſſe ſecundam. Celebrata proinde prima, quæ ſecundo præſumpta eſt, non eſt ſecunda, ſed nulla* (ut ſcribit Sanctus Bernardus, *Epiſtola 126. ad Epiſcopos Aquitaniæ.*) Nolim tamen ſchiſmatis labem aſpergere Paulino, qui Vir Sanctiſſimus fuit, & cujus ordinatio a Viris ſanctiſſimis probata eſt. Cum enim conciliandæ unitatis Eccleſiaſticæ cauſa Epiſcopatum ſuſceperit, nec ipſum exambierit, aut invaſerit, ſchiſmaticus cenſeri non debet: maxime cum admiſerit conditionem ſibi a Meletio oblatam, ut altero ipſorum decedente, nullus in locum mortui ſubrogaretur, & pacem cum eo ſervaverit.

Ad confirmationem, diſtinguo majorem. Qui non fovet communionem cum Romano Pontifice, vel mediatam, vel immediatam, ſchiſmaticus eſt, concedo; qui non fovet immediatam, ſed mediatam tamen ſervat, nego. Similiter diſtinguo minorem: Meletius non fovit communionem cum Romano Pontifice, & paratus tamen fuit ad eam fovendam, nec per ipſum ſtetit quin cum ipſo communicaret, ſed per ipſum Pontificem, concedo: & non fuit paratus ad communionem cum Romano Pontifice, & cum omnibus Epiſcopis & Eccleſiis Catholicis fovendam, nego. Sufficit autem ad conſervationem Eccleſiaſticæ unitatis mediata cum Romano Pontifice, aut cum aliis Epiſcopis Orthodoxis communio: ut ſcilicet cum iis quis communicet, qui Romano Pontifici conjuncti ſunt, & literas ab eo pacificas accipiunt, & viciſſim iſti cum illo communicent, qui communicatorias a Romano, aut quovis alio Epiſcopo Epiſtolas non accipit. Hæc enim, quamvis mediata dumtaxat Communio, argumento eſt Romanum Pontificem ab illorum communione divulſum penitus non eſſe, ad quos propter quaſdam œconomiæ rationes, communicatorias non ſcribere decrevit Epiſtolas. Nam ſi illos ut ſchiſmaticos haberet, & illos qui ipſis communione juncti ſunt, ut ſchiſmaticorum fautores execraretur. De illis par etiam ratio eſt, qui cum Romano Epiſcopo communionem immediate non fovent, ſed cum Epiſcopis Catholicis ipſi conjunctis, Illi enimvero Pontificis Romani communionem non averſantur, alioqui & illorum averſarentur communionem, qui Romano Pontifici adunati ſunt. Non ſunt igitur a communi radice & matrice Eccleſiæ Catholicæ avulſi, proindeque ſchiſmatici cenſeri non debent. Porro Meletius mediatam cum Romano Pontifice, omnibuſque Occidentis Eccleſiis, & cum viris ſanctiſſimis, Athanaſio, Epiphanio, Hieronymo, communionem fovit, quia Baſilio, Gregorio Nyſſeno, aliiſque Orientis Epiſcopis & Eccleſiis conjunctus erat, quibuſcum Romano Epiſcopo, cæteriſque Catholicis Antiſtibus communio intercedebat. Nec Romana Eccleſia, aliæque Occidentis, Meletio communionem abſolute denegabant, ſed ſolum communionem Epiſcopalem, quia ejus electionem legitimam non eſſe arbitrabantur, ut qui ab Eccleſiæ hoſtibus electus eſſet. At *Ex ignorantia veritatis, Epiſcopatu abdicabant virum Dei, admirabilem Meletium*; (ut aſſerit S. Baſilius, *Epiſtola 349.*)

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, pag. *67.* Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Non eſt Schiſmaticus, qui mediate communicat cum Papa.*

R. Sufficere ad conſervationem Eccleſiaſticæ unitatis mediatam cum Romano Pontifice Communionem, ſcripſi occaſione *Sancti Meletii* Antiocheni Epiſcopi; qui licet cum Romano Pontifice immediate non communicaret, *Paulini* partes protegente, & cum ipſo Meletio non communicante, mediatam tamen cum Romano Pontifice, omnibuſque Occidentis Eccleſiis Communionem fovit, ut ibidem expono. Nemo Schiſmaticus Sanctus eſt: Magni *Meletii* vindicata ſanctitas eſt: Schiſmaticus itaque non fuit: Et tamen illum immediate cum Romano Pontifice non communicaſſe, quamvis paratus fuerit ad Communionem immediatam, & per ipſum non ſteterit quin immediate cum illo communicaret, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumenta teſtantur. *Proprie Schiſmatici dicuntur* (inquit *S. Thomas* Secunda Secundæ Quæſtione 39. Art. 1.) *qui propria ſponte & intentione ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparant, quæ eſt unitas principalis....... Eccleſiæ autem unitas in duobus attenditur, ſcilicet in connexione membrorum Eccleſiæ ad invicem, ſeu communicatione; & iterum in ordine omnium membrorum Eccleſiæ ad unum caput. Hoc autem caput eſt Chriſtus, cujus vicem in Eccleſia gerit Summus Pontifex. Et ideo Schiſmatici dicuntur, qui ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubjectis communicare recuſant.* Ex his Schiſmaticorum characteribus ab Angelico Doctore deſcriptis compertum eſt, eos, qui cum Romano Pontifice Communionem immediate non fovent, ſed tamen cum Epiſcopis Catholicis illi conjunctis communicant, & ad Communionem immediatam cum ipſo Chriſti in terris ſupremo Vicario, cujus divinum Primatum corde credunt, & ore confitentur ac reverentur, immediate fovendam ſunt parati, ut paratus erat Sanctus Meletius, Schiſmaticos non eſſe.

Nota.

DUo mihi probanda non videntur in ſuperiori diſſertatione de Meletii Orthodoxia; quod nempe non Paulinus, ſed Meletius eſſet legitimus Antiochiæ Epiſcopus, & quod Meletius tandem non obtinuerit cum Eccleſia Romana communionem.

Cum igitur ex Eccleſiæ legibus epiſcopatum gerere haud poſſet, qui ſe vel hæretica labe commaculaſſet, vel hæreticorum communionem admiſiſſet, ſtatim dignoſcitur Meletii ordinationem irritam fuiſſe, quia nempe ab Arianis ad Epiſcopatum fuit evectus, ut apud Socratem *hiſt. l. 5. cap.* 5. Sozomenum *l. 7. cap. 3.* Eos quidem ſua feſellit opinio, nam in prima ſua concione Nicænam Fidem profitentem audierunt, ut narrat Theodoretus *hiſt. l. 2. cap.* 31. nihilominus Euſtathiani Romanæ eccleſiæ, Athanaſii, Epiphanii &c. communione fruentes, operam dedere ne ab his Meletius ſuſciperetur, teſte eodem Theodoreto *l. 3. cap.* 4. Interim Lucifer, qui fuerat in Ægyptum relegatus, Antiochiam pergens Paulinum ad illius eccleſiæ cathedram promovit, cujus rei teſtis eſt Rufinus *hiſt. l. 1. c.* 30. & Theodoretus *hiſt. l. 3. cap.* 5. quem ſummis laudibus Socrates, Sozo-

menus

menus, Facundus aliique celebrant, eumque, rejecto Meletio, Romana recepit eccleſia, Occidentales omnes, Epiſcopi Ægyptii, Cyprique, Athanaſius, Epiphanius &c. Hoc autem ſatis eſſe deberet, ut ſolum Paulinum verum Antiochiæ epiſcopum diceremus, ſolus etenim Romanæ eccleſiæ communione gaudebat: quapropter ajebat S. Hieronymus ep. ad Damaſ. *Non novi Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, ſpargit, hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Anti-Chriſti eſt.* His verbis demonſtrat illum pro ſchiſmatico habendum, qui Romani Pontificis communionem non obtinuiſſet. Quod ſi Romanus Pontifex adhuc patiebatur epiſcopos orientales, inter quos erat S. Baſilius, cum Meletio communicare, id tribuendum eſt, quia nemo ignorabat Nicænam fidem Meletio cordi eſſe, & quia illi Antiſtites peroptabant ut in Antiochena eccleſia pax conciliaretur. Eo quod Paulinus Romani Pontificis communione gauderet, ad ipſum eccleſiam Antiochenam ſpectaſſe, palam etiam factum eſt, poſtquam Gratianus ſoa lege ſancivit, ut eccleſiæ iis reſtituerentur Epiſcopis, qui cum Damaſo apoſtolicæ ſedis antiſtite communicarent, cujus legis meminit Theodoretus *l.* 5. *c.* 2. Hujus legis beneficio Paulinus eccleſias repetere cœpit a Sapore Militum Magiſtro, cui tamen reſtitit Flavianus, unus ex Meletii presbyteris, ut ibidem narrat Theodoretus *cap.* 2. his verbis: *Tunc cum Sapores magiſter militum Antiochiam advenisſet, & Imperatoris legem protuliſſet, Paulinus quidem affirmare cœpit ſe Damaſo communicare. Divinus autem Meletius quietus ſedebat, contentionem illorum ſuſtinens. Tunc Sapientiſſimus Flavianus, qui in presbyterorum ordine adhuc erat conſtitutus, primum quidem ita Paulinum alloquutus eſt: Si Damaſi communionem amplecteris, o amice, doctrinæ nobis manifeſtam ſimilitudinem oſtende. Nam ille quidem unam, eamdemque Trinitatis ſubſtantiam confitens tres hypoſtaſes diſerte prædicat. Tu contra Trinitatem tollis hypoſtaſum. Oſtende igitur conſenſionem doctrinæ, & eccleſias accipe, ut lex jubet.* Ipſe igitur Flavianus eccleſias Paulino tradendas agnoſcebat, quia cum Damaſo communicaret; eique ſolum opponebat Fidei diverſitatem, quamvis re vera ab eo non diſſentiret: ſi etenim tres hypoſtaſes dicere recuſabat, ideo id faciebat, quia nondum ſatis conſtabat, an nomen *hypoſtaſis* ad naturam, ſeu potius ad perſonas deſignandas eſſet uſurpandum.

Quibuſdam videri poſſet Meletii ordinatio probanda, quia Alexandrina Synodus, de qua Rufinus *hiſt. l.* 1. *cap.* 28. ſtatuerat veniam tribuendam Arianis, qui poſtea fidem Nicænam profiterentur; quod, ut ſupra dictum eſt, fecerat Meletius, in eo etiam ſolum culpabilis, quod cum Arianis communicaſſet, non quod illorum erroribus adhæſerit. At hæc evaſio Meletii ordinationi non ſuffragatur; nam dum illius Synodi Legati Antiochiam pervenere, eo miſſi ut pacem conciliarent, jam a Lucifero Paulinum in epiſcopum ordinatum invenerunt, ut narrat idem Rufinus *cap.* 30. cui conſonat Theodoretus *hiſt. l.* 3. *cap.* 5. Antequam igitur de lege a Synodo lata Legati Luciferum docerent, Paulinum promoverat, quem æquum non erat ab epiſcopatu deturbari, utpote qui ſumma conſtantia, nec Imperatoris ipſius minas veritus, ab hæreticorum communione ſemper abſtinuerat, & catholicam fidem palam profeſſus erat; unde, ut ſupra innui, ſummis laudibus effertur. Et quidem, ſi lex in Synodo Alexandrina ſancita Meletio ſuffragata fuiſſet, S. Athanaſius ab ejuſdem communione non abſtinuiſſet, ut teſtatur Rufinus ſupra citatus, eo magis quia cum ipſo communionem inire *in votis habebat*, ut ſcribit S. Baſilius *ep.* 325. Videmus modo, an tandem Meletius immediate cum ipſo Damaſo communicaverit.

In ſuam communionem fuiſſe tandem Meletium a Damaſo ſuſceptum, poſtquam ſcilicet Antiochiæ pax fuit reſtituta, mihi omnino certum eſt. Sciendum igitur quod numquam Paulinus acquieſcere voluit Meletio exoptanti una cum ipſo in ſolio reſidere, dicens eccleſiæ regulas non pati, ut ordinatus ab Arianis in Cathedræ ſocietatem admitteretur, qua de re legendus Theodoretus *l.* 5. *cap.* 3. & Socrates *l.* 5. *cap.* 5. Ea igitur conditione fœdus tandem initum eſt, ut in locum decedentis alius non ſubſtitueretur, ſed ſuperſtes eccleſiam obtineret, ut narrat Socrates citatus, & Sozomenus *l.* 7. *cap.* 3. Poſt hæc autem Meletio Romani Pontificis communionem non denegatam ſequentia demonſtrare videntur. Primum eſt quod PP. Concilii Aquilejenſis circa an. 381. in epiſtola ad Imperatores dicunt jam ſe popoſciſſe, ut ſervaretur pactum, quo pax in Eccleſia Antiochena inita fuerat, nempe, ut *altero decedente penes ſuperſtitem Eccleſiæ permanerent, nec aliqua ſuperordinatio attentaretur.* Ita cum ambigi non poſſit Italiæ Epiſcopos præfatum pactum probaſſe, remanet Meletium, ut Epiſcopum ſuſcepiſſe; quod confirmatur quia ibidem addunt: *Tamen ne aut aliqui videantur eſſe poſthabiti, qui & pacto, quod ſtare volumus, communionem noſtram rogarunt.* Conſiderandum deinde quod S. Hieronymus, qui per ea tempora in Oriente verſabatur, ita ſcribit ad S. Damaſum: *Ego clamo, ſi quis cathedræ Petri communione jungitur, meus eſt. Meletius, Vitalis, Paulinus tibi hærere ſe dicunt &c.* Notiſſimum ſane in Oriente erat antea Romanæ eccleſiæ communione Paulinum perfruitum; unde non alia ratione dici poteſt S. Hieronymum a Damaſo certiorari expetiiſſe de iis, qui cum eo communicarent, niſi quia quid novi accidiſſet, & ſuam communionem Meletio Damaſus conceſſiſſe audiverit. Sed & illud non omittendum quod cum Meletius, ut ab Arianis ſe ſegregavit, ita virtutibus floruerit, quod inter Sanctos fuerit adnumeratus, inveroſimile prorſus eſt mentiri voluiſſe, ſuam cum Damaſo communionem affirmando.

Eadem cum Damaſo communio innoteſcit, quia poſtquam iſte Pontifex in Concilio Romæ habito fidem Trinitatis confirmavit, & Divinitatem Spiritus S. aſſeruit, Apollinariſtarum errores damnando, epiſtolam ad Orientales epiſcopos ſcripſit, quam ex Barberinis Codicibus integram dedit Lucas Holſtenius. *Ro. Coll. t.* 1. *p.* 165. 175. 176. 177. Poſtquam vero in calce ipſius epiſtolæ dicitur Orientalem eccleſiam, facta Synodo apud Antiochiam, fidem in epiſtola expoſitam ſua ſubſcriptione confirmaſſe, legitur ſtatim Meletii ſubſcriptio his verbis concepta: *Meletius epiſcopus Antiochenus conſentio omnibus ſuprascriptis, ita credens, & ſentiens, & ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.* Ubi autem legimus Meletium epiſtolæ Damaſi in Concilio Antiocheno ſubſcripſiſſe, ſtatim apparet in ipſius communionem tunc temporis ſuſceptum fuiſſe. Idem dignoſcimus ex libello Synodico, ubi de hoc Concilio ita dicitur: *Sed & Meletius, qui celebris cognominatur, ſuo in Throno Antiochiæ divinam, & ſacram convocavit Synodum, qua divinum confirmans Symbolum, & Marcellum, Photinum, ac Apollinarium anathemate notans, divinam ad Damaſum, & Epiſcopos Occidentis miſit expoſitionem.* Quis modo dicat Meletium fidei expoſitionem ad Damaſum miſſurum, ſi ab ejus fuiſſet communione divulſus?

DISSERTATIO XXXV.

De Controverſia quæ circa nomen Hypoſtaſeos in Eccleſia orta eſt.

INter τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως nomina, in Concilio Alexandrino an. 319. * Magno Oſio Cordubenſi *An. 3*
Epiſcopo authore, diſtingui cœpit, ut novo iſtorum vocabulorum uſu novæ Hæreſes expugnarentur, ut refert Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis. Hac diſtinctione alteri contentioni materia ſuppeditata eſt. Ex eo enim partim natum eſt Antiochenum Schiſma, quod alii unicam & ſingularem hypoſtaſim, alii tres in Deo profiterentur; teſte Sancto Baſilio, Epiſtola 349. ad Terentium Comitem, in qua ſcribit, ſe nullo pacto deduci poſſe a communione Meletii: quamvis Paulinus a Romano Pontifice, & Occidentalibus Epiſcopis literas acceperit, quibus ratus illi fiebat Epiſcopatus: necnon ab Athanaſio, qui cum Meletio hactenus communicare noluerat. Tum *Haud contemnendas arbitrari ſe quæſtiones illas quæ ſchiſmati dederunt ab initio occaſionem.*

Quippe

Quippe hoc ipſo, quod unica hypoſtaſis in Deo ponitur, occaſionem Arianis præberi, qui propterea *τὸ ὁμοούσιον* repudiabant, quod id *ſecundum hypoſtaſim* a Catholicis aſſeri interpretabantur; quaſi ſingularem in Deo hypoſtaſim eo vocabulo declararent, quæ varias identidem functiones & perſonas obiret. Addit, Occidentales, eam calumniam veritos, eum hypoſtaſim promiſcua ſignificatione cum *οὐσία* caperent, ob linguæ ſuæ anguſtias Græcum uſiæ nomen expreſſiſſe.

Ita auctum eſt illud de nomine hypoſtaſis diſſidium circa annum Chriſti 360. *Ut periculum eſſet ne orbis terrarum fides una cum ſyllabis abrumperetur*, ait Sanctus Gregorius Nazianzenus, *Oratione de Laudibus Sancti Athanaſii*: In qua & iſtis verbis hæc præmittit: *Res profecto ridicula, vel potius miſeranda. Diverſæ Fidei ſpeciem præbuit levis illa & jejuna de ſono vocam altercatio. Hic deinde & Sabellianiſmus ob tres perſonas excogitatus eſt, & Arianiſmus ob tres hypoſtaſes: quorum utrumque pertinax contendendi ſtudium affinxerat.*

Hoc diſſidium nonnihil ſedavit Sanctus Athanaſius in Concilio Alexandrino poſt Conſtantii mortem & Confeſſorum ab exilio reditum celebrato, cum Euſebio Vercellenſi & aliis, anno Chriſti 362. Vocatis namque & his qui tres hypoſtaſes, & his qui unam conſtituebant, primos interrogavit, num ſic tres hypoſtaſes ponerent quomodo Ariani, *Alienas, peregrinaſque ac diverſæ a ſe invicem ſubſtantiæ, & unamquamque hypoſtaſim per ſe ac ſeorſim diviſam eſſe, ut cateræ creaturæ, & qui ex hominibus naſcuntur? An intelligerent diverſas res, quale eſt aurum, argentum, æs? An ut alii Hæretici ſub iſtis vocibus tria principia conſtituerent?* At illi reſponderunt, ſe nequaquam ita ſentire, ſed *Seſe in Trinitatem credere, non quæ nomine tenus, ſed quæ vere Trinitas eſſet, & ſubſiſteret: & Patrem ut vere exiſtentem & ſubſiſtentem, & Filium ut exiſtentem & ſubſiſtentem, necnon & Spiritum Sanctum agnoſcere: non tamen ſe dixiſſe tres Deos, aut tria principia, immo ne toleraturos quidem, ſi quis tale quidpiam dicat, aut ſentiat: Sed ſe ſcire eſſe Sanctam Trinitatem, ut tamen ſit una Deitas, & unum Principium; & Filium ſe agnoſcere eſſe coeſſentialem Patri, & Spiritum Sanctum non creaturam, neque alienum, ſed proprium & indiſgregatum ab eſſentia Patris & Filii.* Deinde quæſivit ab iis qui unam hypoſtaſim ſtatuebant, utrum ad mentem Sabellii loquerentur, *Ut ſublatos vellent ex Trinitate Filium & Spiritum Sanctum, quaſi Filius eſſentia careat, aut Spiritus Sanctus non ſubſiſtat.* At ipſi longe ſe alia ſentire profeſſi ſunt. Nam idcirco ſingularem Trinitatis hypoſtaſim ſe ſtatuere, *Quia ὑπόστασιν idem eſſe cum οὐσία intelligebant, & quia Filius ex eſſentia Patris eſt; & quia in tribus eſt identitas naturæ; unam autem ſe Deitatem, & unam naturam credere, neque aliam Patris, aliam Filii, aut Spiritus Sancti eſſe naturam.* His auditis, vehementer aſſenſi ſunt alterius partis homines; atque ita omnes convenerunt, ut omnibus Hæreſibus anathemate confoſſis, aliam Fidei Formulam non exigerent, aut aliam verborum conceptionem, præter eam quam Nicæna Synodus expreſſerat. Iſta conſtant ex Epiſtola Synodica Concilii Alexandrini ad Antiochenos, apud Sanctum Athanaſium. Hanc interpretationem de tribus hypoſtaſibus & una hypoſtaſi, Paulinus ipſe huic Epiſtolæ ſubſcribens approbavit.

Ex his colligitur, Catholicos fuiſſe, qui de una vel tribus in S. Trinitate hypoſtaſibus diſſidebant, nec de veritate Myſterii, ſed de verbis dumtaxat, quibus in eo explicando utendum eſſet, fuiſſe inter eos quæſtionem. Quod egregie confirmat S. Gregorius Nazianzenus in *Oratione de laudibus Sancti Athanaſii*, de quo ſic loquitur: *Quæ cum Beatus ille Vir, & vere homo Dei, magnuſque animarum œconomus, oculis auribuſque perciperet, tam ſtultam & abſurdam Orthodoxæ Fidei ſectionem diſſimulandam ac negligendam ſibi non putavit. Verum medicinam morbo quamprimum infert. Quonam autem modo id facit? Utraque parte leniter & humaniter accerſita, verborumque ſententia diligenter & accurate perpenſa, poſteaquam concordes reperit, & neque quoad doctrinam quidquam inter ſe diſſidentes, ita negotium tranſegit, ut nominum uſum ipſis concedens, rebus eos conſtringeret.*

Poſteris tamen Latinis non adeo placuit ille concordiæ modus, quod Hypoſtaſis ſubſtantiam ſignificare videretur: atque adeo tres hypoſtaſes dicere, idem eſſet ac tres aſſerere ſubſtantias. Unde Sanctus Auguſtinus, *lib. 5. de Trinitate, cap. 8.* hæc habet: *Eſſentiam dico, οὐσία Græce dicitur, quam uſitatius ſubſtantiam vocamus. Dicunt quidem & illi hypoſtaſim, ſed neſcio quid volunt intereſſe inter οὐσίαν & ὑπόστασιν ita ut plerique noſtri qui hæc Græco tractant eloquio, dicere conſueverint, μίαν οὐσίαν, τρεῖς ὑποστάσεις, quod eſt Latine unam eſſentiam, tres ſubſtantias. Sed quia noſtra loquendi conſuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur, cum dicimus eſſentiam, quod intelligitur, cum dicimus ſubſtantiam: non audemus dicere, unam eſſentiam, tres ſubſtantias; ſed unam eſſentiam, vel ſubſtantiam, tres autem perſonas: quemadmodum multi Latini iſta tractantes, & digni authoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem non invenirent, quo enuntiarent verbis, quod ſine verbis intelligebant.*

Sed paulo ante Sanctum Auguſtinum, ſub Damaſi Pontificatu vehementius exarſit illa de hypoſtaſibus controverſia, de qua ita ſcribit ad ipſum Damaſum Sanctus Hieronymus, Epiſtola 57. *Nunc igitur, proh dolor! poſt Nicænam Fidem, poſt Alexandrinum juncto pariter Occidente decretum, trium hypoſtaſeon ab Arianorum Præſule*, & Campenſibus, novellum a me homine Romano nomen exigitur. Qui, quæſo, iſta Apoſtoli prodidere? quis novus Magiſter Gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus quid tres hypoſtaſes poſſe arbitrentur intelligi. Tres perſonas ſubſiſtentes ajunt. Reſpondemus nos ita credere. Non ſufficit ſenſus: ipſum nomen efflagitant, quia neſcio quid veneni in ſyllabis latet. Clamamus, ſi quis tres hypoſtaſes, aut tria enhypoſtata, hoc eſt tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Et quia vocabula non ediſcimus, Hæretici judicamur. Si quis autem hypoſtaſim unam intelligens, non in tribus perſonis uſiam hypoſtaſim dicit, alienus a Chriſto eſt.*

* *Ita Meletium vocat: ejus vero partiarios,* Campenſes, *quod urbicis Eccleſiis excluſi, extra urbem in campis conventus ſuos haberent.*

Et infra: *Decernite, ſi placet, obſecro, non timebo tres hypoſtaſes dicere, ſi jubetis. Condatur nova poſt Nicænam Fides: & ſimilibus verbis cum Arianis confiteamur Orthodoxi. Tota ſæcularium literarum ſchola nihil aliud hypoſtaſim niſi uſiam novit. Et quis, rogo, ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicabit? Una eſt Dei & ſola natura, quæ vere eſt. Id enim quod ſubſiſtit, non habet aliunde, ſed ſuum eſt. Cætera quæ creata ſunt, etiamſi videantur eſſe, non ſunt, quia aliquando non fuerunt; & poteſt rurſum non eſſe, quod fuit. Deus ſolus, qui æternus eſt, hoc eſt, qui exordium non habet, eſſentiæ nomen vere tenet. Idcirco & ad Moyſem de rubo loquitur; Ego ſum qui ſum: & rurſum; Qui eſt me miſit.*

Denique ſic concludit: *Sufficiat nobis dicere, unam ſubſtantiam, tres perſonas ſubſiſtentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & una teneatur. Non bonæ ſuſpicionis eſt, cum in eodem ſenſu verba diſſentiunt. Aut ſi rectum putetis, tres hypoſtaſes cum ſuis interpretationibus debere nos dicere, non negamus. Sed, mihi credite, venenum ſub melle latet. Transfiguravit ſe angelus Satanæ in angelum lucis. Bene interpretantur hypoſtaſim: & cum id, quod ipſi exponunt, habere me dicam, Hæreticus judicor. Quid tam anxie unum verbum tenent? Quid ſub ambiguo ſermone latitant? Si ſic credunt, ut interpretantur, non damno quod retinent. Si ſic credo, ut ipſi ſentire ſe ſimulant, permittant & mihi meis verbis ſenſum ſuum loqui. Quamobrem obteſtor Beatitudinem tuam per Crucifixum in mundi ſalutem, per ὁμοούσιον Trinitatem, ut mihi Epiſtolis tuis, ſive tacendarum, ſive dicendarum hypoſtaſeon detur authoritas.* Ex quibus rurſus evidens eſt, eos qui vel unam tantum, vel tres hypoſtaſes in Sanctiſſima Trinitate admittebant, ſolis de verbis diſſenſiſſe, non de ſumma Fidei diſceptaſſe.

Trepidabat merito Sanctus Hieronymus, & venenum ſub melle latere dicebat. Ariani ſiquidem hypoſtaſis nomine ſubſtantiam intelligebant: unde periculoſum eſſe exiſtimabat, tres aſſerere hypoſtaſes. Quod autem ſic vocem illam uſurpaverint Ariani, patet ex Epiſtola Synodica Concilii Sardicenſis, quam refert Theodoretus, lib. 2. cap. 8. *Hæreticorum factio,* inquit,

inquit, *pertinaciter aſſeverat, Patris, ac Filii, & Spiritus Sancti diverſas eſſe hypoſtaſes, & a ſe invicem ſeparatas. Nos vero hanc a Majoribus accepimus ac didicimus, & hanc tenemus Catholicam atque Apoſtolicam Traditionem & Fidem, ac Profeſſionem, unam eſſe hypoſtaſim quam ipſi Heretici ſubſtantiam appellant, Patris, ac Filii, ac Spiritus Sancti.* Hanc etiam ob cauſam Paulinus tres hypoſtaſes diſerte dicere nolebat, teſte Acacio Epiſcopo Beroenſi in Epiſtola * ad Sanctum Cyrillum Alexandrinum. *Hic*, inquit, *etſi tres hypoſtaſes palam dicere recuſaret, re tamen & virtute ab illorum ſententia & Fide, qui hoc profitebantur non recedebat. Sectabatur hic autem piiſſimos Occidentis Epiſcopos, propterea quod Romana lingua anguſtia, ſicuti Græca phraſis, tres hypoſtaſes dicere commode non ferat.* Extat apud Sanctum Epiphanium, *Hereſi* 77. Paulini Fidei Profeſſio, eadem omnino cum ea, quæ inter Sancti Athanaſii Opera Synodicæ Concilii Alexandrini Epiſtolæ ſubjecta legitur, qua pium agnoſcit loquendi modum, quo tres in Deo hypoſtaſes aſſeruntur, quod cum objectum fuiſſet Sancto Hieronymo, ut in eam ſententiam duceretur, quæ tres hypoſtaſes propugnabat, ait: *Ignoro Paulinum*, &c.

* *Extat in Concil. Eph. & eſt 15. inter Epiſt. Cyrill.*

Sanctum Epiphanium laudat Baſilius Magnus, quod tres hypoſtaſes ſtatuendas agnoſceret. Sic nempe habet, *Epiſtola* 325. ad ipſum data: *Illud inſuper & mentem meam bene ſatis habuit, quod ad reliqua egregie, accurateque [ut Theologum decebat] diſputata, adjecit tua Diligentia, neceſſum eſſe omni modo confiteri tres hypoſtaſes. Hoc ſcilicet a te diſcant, qui ſunt Antiochia Fratres: qui jam id edocti didicerunt. Neque enim proculdubio tu eorum ſoviſſes communionem, niſi hoc tibi caput ſartum tectum confirmaſſent.*

Ex quo illud diſſidium extinctum eſt, hypoſtaſim, ſive ſubſiſtentiam, pro perſona, Concilia ſemper uſurparunt: in primis Chalcedonenſe, Actione 5. in ſecunda Confeſſione Fidei, qua dicitur: *Chriſtum, Filium, Dominum, Unigenitum, in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiviſe, inſeparabiliter agnoſcendum: nuſquam ſublata differentia naturarum propter unitionem, magiſque ſalva proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam atque ſubſiſtentiam concurrente.* Habet Textus Græcus, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν.

Idem perſpicuum eſt ex Concilio Epheſino, Anathematiſmo 4. *Si quis duabus perſonis, ſive hypoſtaſibus, eas voces attribuit, quæ in Evangelicis & Apoſtolicis Scripturis paſſim occurrunt: & alias quidem homini, tamquam ſeorſim a Dei Verbo conſiderato adſcribit, alias vero tamquam Deo convenientes, ſoli Dei Patris Verbo adaptat, anathema ſit.* Habetur in Græco: ἢ τοῖς προσώποις δυσὶν ἤγουν ὑποστάσεσι. Et anathemate 3. *Si quis non confitetur Dei Patris Verbum carni ſecundum hypoſtaſim unitum, unumque tantum una cum ſua Carne eſſe Chriſtum, eumdem nimirum Deum ſimul & hominem, anathema ſit.* Unitum ſecundum hypoſtaſim, idem eſt ac unitum ſecundum perſonam.

Idem conſtat ex Concilio II. Œcumenico, in Synodica ad Damaſum Epiſtola, in qua Patres unam divinitatem & poteſtatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti profitentur, *in tribus perfectis ſubſiſtentiis, ſive in tribus perfectis perſonis.*

His Conciliis concinit Œcumenicum V. Collatione 8. Anathemate 5. quo feritur ille, qui conatur introducere in Myſterio Chriſti *duas ſubſiſtentias*, ſeu duas perſonas, & definitur quod *Adjectionem perſonæ, vel ſubſiſtentiæ non ſuſcepit Sancta Trinitas, Incarnato uno de Sancta Trinitate Deo Verbo.* Et Canone 8. dicitur, Patres docuiſſe, *Ex divina natura & humana unitione ſecundum ſubſiſtentiam facta, unum Chriſtum effectum eſſe.* Vides unitionem ſecundum ſubſiſtentiam, idem eſſe ac unitionem ſecundum perſonam?

Hinc & Juſtinianus Imperator in Edicto Confeſſionis Fidei ad Joannem II. Pontif. Romanum tranſmiſſæ, hæc habet: *Quoniam non eſt idem natura & ſubſiſtentia: omnes enim Sancti Patres conſonanter nos docent aliud eſſe naturam, ſive ſubſtantiam & formam, & aliud ſubſiſtentiam ſive perſonam. Et naturam quidem vel ſubſtantiam & formam, hoc quod eſt commune ſignificate: ſubſiſtentiam autem ſive perſonam, hoc quod eſt ſpeciale.*

Denique Concilium VI. Œcumenicum Actione 2. in Epiſtola Agathonis, Summo Patrum conſenſu recepta, profitetur *Unitatem eſſentiæ, Trinitatem vero perſonarum, ſive ſubſiſtentiarum.* Τριάδα τῶν προσώπων ἤγουν ὑποστάσεων. Et rurſus: *Non trium nominum ſubſiſtentiam; ſed trium ſubſiſtentiarum unam eſſentiam;* οὐκ Τριῶν ὀνομάτων ὑπόστασιν, ἀλλὰ Τριῶν ὑποστάσεων μίαν οὐσίαν. Ubi planum eſt, ſubſiſtentiam pro perſona uſurpari. Perperam igitur Theologi quidam recentiores, qui Thomiſtarum nomine gloriantur, hunc locum detorquent ad ſubſiſtentiam quamdam, quam abſolutam vocant, propugnandam.

Recte vero S. Thomas in 1. Sententiarum, Diſt. 26. Quæſt. 1. Art. 2. ad 4. ait: *Subſiſtentiam apud uſum Sanctorum ſumi pro hypoſtaſi.* Et 3. P. Q. 3. Art. 3. ad 1. ait: *Quia in divinis idem eſt quo eſt, & quod eſt, quidquid eorum quæ attribuuntur Deo in abſtracto, ſecundum ſe conſideretur, aliis circumſcriptis, erit aliquid ſubſiſtens, & per conſequens perſona, cum ſit in natura intellectuali*, &c. Videant igitur qui ſubſiſtentiam comminiſcuntur abſolutam, ad illud figmentum conſequens eſſe, ut quarta in divinis perſona admittatur. Sed de his litigare Scholaſticos ſinamus.

SCHOLION.

Religioſi Cenſores ad hanc Diſſertationem, pag. 77. & 78. Editionis primæ, hanc notam apponunt: *Subſiſtentia abſoluta in Deo non datur .... contra Thomiſtas.*

R. Huic & ſimilibus animadverſionibus reſpondere piget. De Controverſia quæ circa nomen hypoſtaſeos in Eccleſia orta eſt, agens, locum quemdam ex Epiſtola *Agathonis* Romani Pontificis in *Sexta Synodo* Generali lecta & approbata, perperam a Theologis quibuſdam recentioribus Scholæ Thomiſticæ detorqueri obſervavi ad ſubſiſtentiam abſolutam in Deo adſtruendam, obiterque figmentum illud doctrinæ etiam *S. Thomæ* contrarium oſtendi duobus illis teſtimoniis, quæ nulla diſtinctiuncularum arte eludi poſſunt. Id tamen obiter a me notatum, cum Scholaſticas Quæſtiones hoc in Opere non attingam. Eſto vero contra quoſdam Thomiſtas hæc noſtra militet Obſervatio, non tamen contra omnes, & antiquiores, non contra Magiſtrum omnium *S. Thomam*, qui ſubſiſtentiam in natura compote rationis ſemper uſurpat pro perſona; non contra *Silvium*, non contra *P. Joannem Nicolai*, alioſque e recentioribus Thomiſtis eruditos, qui figmentum illud ſubſiſtentiæ abſolutæ, quæ veluti ſemiperſona ſit, a *Cajetano* adinventum exſufflant, abſurdum, & erroneum merito cenſentes, ut tres perſonæ cum dimidia, ſive cum perſona incompleta (ut loquebatur Cajetanus) in Deo admittantur.

DISSERTATIO XXXVI.

De Convocatione, & Præſidentia ſecundæ Synodi Oecumenicæ, Conſtantinopolitanæ primæ.

ARTICULUS I.

A quo fuerit convocata ſecunda Synodus Oecumenica.

PROPOSITIO.

Secunda Synodus Oecumenica a Theodoſio Magno Imperatore, inconſulto Damaſo Pontifice Romano, convocata eſt.

PRobatur primo authoritate Socratis, lib. 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 8. *Poſt hæc*, inquit, *Imperator nihil cunctatus, ſuæ Fidei Epiſcoporum Concilium convocat, quo & Nicæna Fides confirmaretur, & Conſtantinopoli ordinaretur Epiſcopus. Et quoniam in ſpem venerat Macedonianos Fidei ſuæ poſſe ſociari, eorum quoque Antiſtites evocavit.*

Pro-

Probatur ſecundo authoritate Sozomeni, *lib.* 7. *cap.* 7. ubi de Theodoſio Seniore ſic loquitur : *Nec multo poſt, Epiſcoporum communionis ſuæ Synodum convocavit : tum ut Nicæni Concilii decreta confirmarentur, tum ut Conſtantinopolitanæ Sedis Epiſcopus conſtitueretur. Cumque exiſtimaret eos qui Macedoniani dicuntur, Eccleſiæ Catholicæ facile adjungi poſſe, quippe qui in doctrina Fidei non magnopere diſſiderent, hos etiam cum cæteris evocavit. Ex iis igitur qui Trinitatem Conſubſtantialem profitebantur, convenerunt centum circiter & quinquaginta. Ex Macedonianis vero ſex & triginta.*

Probatur tertio authoritate Theodoreti, *lib.* 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 7. *Theodoſius*, inquit, *Epiſcopos dumtaxat Imperii ſui Conſtantinopolim juſſit convenire. Quo cum adveniſſent : (erant autem centum & quinquaginta ;) vetuit ne quis ipſi renuntiaret quiſnam eſſet Magnus Meletius, eum enim ipſe ex ſomnii ſui memoria volebat agnoſcere.*

Probatur quarto ex Epiſtola Synodica iſtius Concilii ad Theodoſium, qua CL. Patres ſe & ipſius mandatis ad Concilium convocatos teſtantur, & geſtorum confirmationem ab ipſo petunt.

Neceſſario quoque, inquiunt, *ea quæ acta ſunt in ſancto Concilio, ad tuam referimus Pietatem ; nempe quod ex quo tempore, juxta literas tuæ Pietatis Conſtantinopolim convenimus, primum quidem mutuam inter nos concordiam renovavimus, deinde vero breves etiam pronuntiavimus definitiones, quibus & Patrum, qui Nicææ congregati fuerant, Fidem confirmavimus ; & quæ adverſus eam obortæ ſunt, perverſas hæreſes, ac pravas opiniones, extrema eum executione ac deteſtatione reprobavimus. Præterea etiam ad recte conſtituendum & ordinandum ſtatum & Diſciplinam Eccleſiarum, certos Canones ſtatuimus : Quæ omnia huic noſtro ſcripto ſubjecimus. Rogamus igitur tuam Clementiam, ut per literas quoque tuæ Pietatis ratum habeatur Concilii decretum : ne ſicut literis, quibus nos convocaſti, Eccleſiam honore proſecutus es, ita etiam finem eorum, quæ decreta ſunt, obſignes.*

Probatur quinto ex inſcriptione Conſtantinopolitanorum Canonum in antiquis Eccleſiæ Codicibus, quæ eſt ejuſmodi : *Hæc decreverunt ac ſtatuerunt Epiſcopi, qui gratia Dei ex diverſis Provinciis Conſtantinopoli convenerunt, vocati a Theodoſio piiſſimo Imperatore.*

Sexto, huic hiſtoricæ veritati ſuffragatur author Anonymus Vitæ Sancti Pauli Conſtantinopolitani Epiſcopi, cujus excerpta Bibliothecæ ſuæ *Codice* 257. Photius inſeruit. Sic autem de Theodoſio loquitur : *Convocat igitur Concilium. Pius Imperator, meditans & Macedonianos conciliare Orthodoxis, & qui conſubſtantialitatem profiterentur. Quamobrem Capita Hæreticorum convocat. Et convenerunt e Catholicis, Alexandria quidem Timotheus, Hieroſolymis vero Cyrillus, Antiochia Meletius, Gregorius Nazianzenus, Theſſalonica Achillius* (ſeu Aſcholius) *Nyſſa Gregorius, & alii plurimi, quorum numerus ad centum quinquaginta excrevit. Hæreticæ vero turbæ præerat Eleuſius Cyzicenus, Marcianus Lampſacenus, Evethius Epheſius, aliique nonnulli, quorum numerum ſex & triginta complebant.*

Probatur ſecunda pars, quod ſcilicet inconſulto Damaſo Romano Pontifice convocata ſit iſta Synodus : Primo ex omnium Hiſtoricorum ſilentio, qui nulla Damaſi facta mentione, illius de convocatione loquuntur. Secundo ex eo quod nullos ad hanc Synodum Legatos Damaſus miſerit, miſſurus proculdubio, ſi convocationis illius particeps extitiſſet. Tertio, ſi iſtam Synodum convocaſſet Damaſus, ad eam Epiſcopos Occidentis convocaſſet. At Occidentales Epiſcopi non ſunt ad hanc Synodum convocati. *Theodoſius* enim *Epiſcopos dumtaxat Imperii ſui Conſtantinopolim juſſit convenire*, ut ſcribit Theodoretus, *lib.* 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 7. Soli autem Orienti imperabat Theodoſius. Non eſt itaque convocata illa Synodus ex ſententia Damaſi.

Contra pugnant Baronius & Binius, primo authoritate Synodi Sextæ Œcumenicæ, Actione 18. *Macedonius*, inquit, *Spiritus negabat deitatem, eumque conſervum prædicabat : ſed Maximus Theodoſius Imperator, & Damaſus Fidei adamas obſtiterunt, quorum ſolidam mentem aggreſſiones atque conflictus nullatenus ſauciarunt.*

Secundo, ex veteribus Romanæ Eccleſiæ monumentis. In Codice enim antiquiſſimo Vaticanæ Bibliothecæ, necnon in alio Sanctæ Mariæ Majoris, hæc leguntur : *Sententiam de damnatione Macedonii, & Eunomii Damaſus confirmari præcepit, etiam in ſancta ſecunda Synodo, quæ præcepto & authoritate ejus apud Conſtantinopolim celebrata eſt.*

Tertio, ex Nilo Rhodiorum Metropolita, in Synoptica Enarratione Conciliorum Generalium : *Præerant*, inquit ; *Synodo Damaſus Romæ, Nectarius Conſtantinopolis, &c.*

Quarto, Lucentius Sedis Apoſtolicæ Legatus in Concilio Chalcedonenſi, teſtatur nullam Synodum fuiſſe uſquam celebratam abſque authoritate Romani Pontificis, Dioſcorum his verbis perſtringens : *Judicii ſui ipſum neceſſe eſt reddere rationem, quia cum nec perſonam judicandi haberet, ſubrepſit, & Synodum auſus eſt facere ſine authoritate Apoſtolicæ Sedis : quod rite numquam factum eſt, nec fieri licuit.*

Quinto, teſtatur ipſe Damaſus, nullius eſſe momenti decreta Synodi, cui ipſe per ſe, vel per Legatos aſſenſum non præbuiſſet. [*In Epiſtola ad Illyricos*, apud Theodoretum, *lib.* 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 22.] *Neque enim*, inquit, *præjudicium aliquod naſci potuit ex numero eorum qui apud Ariminum convenerunt : cum conſtet neque Romanum Epiſcopum, cujus ante omnes fuit expetenda ſententia ..... hujuſmodi ſtatutis conſenſum aliquem commodaſſe.* Nullius igitur momenti eſſent & decreta Concilii Conſtantinopolitani primi, nec Œcumenici nomen & honorem mereretur, niſi illud Damaſus Romanus Pontifex convocaſſet, illique per Legatos præfuiſſet.

Reſpondeo ad primum ex authoritate Sextæ Synodi deſumptum, non ſequi quod Damaſus convocaverit Concilium Conſtantinopolitanum, ex eo quod Macedonii impietati & erroribus obſtitit. Nonne enimvero obſtitiſſe eſt, quod in Concilio Romano Macedonianam Hæreſim anathemate confixit ? Nonne obſtitiſſe eſt, quod Libellum Synodicum ea de re ad Paulinum Antiochenum Orientalis Diœceſeos Patriarcham direxit ? Nonne obſtitiſſe eſt, quod ea quæ Conſtantinopoli contra Macedonium decreta ſunt, aſſenſu ſuo firmavit ?

Reſpondeo ad ſecundum, dubiam eſſe apud me ac ſuſpectam illorum Codicum, licet pervetuſtorum fidem, quibus veterum omnium Hiſtoricorum, & ipſius Epiſtolæ Synodicæ a Patribus Conſtantinopolitanis ad Theodoſium datæ authoritas refragatur.

Ad tertium reſpondeo, ejuſdem apud me eſſe ponderis Nili ac nihili authoritatem, ut qui infinities hallucinatus ſit in Hiſtoria Conciliorum, ut viri eruditi adnotarunt.

Ad quartum & quintum reſpondeo, non poſſe quidem Synodos convocari inconſulto Pontifice Romano, quæ nomine Œcumenicarum in Eccleſia celebrentur : ſed nihil obſtat abſque ejus authoritate Nationales Synodos, vel totius etiam Orientis Concilia convocari : quæ Œcumenicæ quidem non erunt vi convocationis ab Imperatoribus, Patriarchis, vel Metropolitanis factæ : Œcumenicarum tamen authoritatem conſequentur, ſi hanc illis authoritatem contulerit Romani Pontificis, & totius Eccleſiæ Occidentalis aſſenſus. Atque ita Concilium Conſtantinopolitanum, juſſu & literis Theodoſii Imperatoris, ex ſolis Epiſcopis Orientis convocatum eſt. Unde vi convocationis ſuæ, ſolius Orientis erat Synodus ; quæ tamen ex poſt facto Œcumenica fuit, Damaſo, totaque Occidentalium Eccleſia hanc illi ſuo conſenſu dignitatem, & authoritatem tribuentibus. Hinc Photius in lib. *De* 7. *Synodis* ad Michaelem Imperatorem, ubi illuſtriores Conſtantinopolitanæ Synodi Epiſcopos recenſuit, hæc ſubdit : *Quibus haud multo poſt & Damaſus Epiſcopus Romæ, eadem confirmans, atque ſentiens acceſſit.* Concilium itaque Conſtantinopolitanum eatenus etiam Damaſi mandato celebratum dici poteſt, quia ejus authoritate probatum fuit, ſecundum antiquam regulam Juris, qua fertur, *Ratihabitionem retro trahi, & mandato æquiparari.* Concilium igitur Orientis Conſtantinopoli celebratum eſt ; Concilium Occidentis Romæ peractum : hoc Damaſus, illud Thedoſius convocavit : ex utroque in unam Fidem & ſententiam conſpirante reſultavit Œcumenica Synodus. Id forte ſpectabat Sanctus Ambroſius

broſius, cum ait in Concilio Aquilejenſi : *Superioribus temporibus Concilium ſic factum eſt, ut Orientales in Orientis partibus conſtituti haberent Concilium : Occidentales in Occidente.*

Porro quod Conſtantinopolitana Synodus per ſe non habita ſit pro Œcumenica, ex Epiſtola Concilii Italiæ ad Theodoſium Imperatorem colligitur, in qua Epiſcopi ita ſcribunt : *Nos igitur in Synodo ea, quæ totius orbis Epiſcopis videbatur eſſe præſcripta, nihil temere ſtatuendum eſſe cenſuimus. At eo ipſo tempore, qui Generale Concilium declinaverant, Conſtantinopoli quæ geſſiſſe dicuntur? Nam cum cognoviſſent ad hoc partium veniſſe Maximum, ut cauſam in Synodo ageret ſuam, quo etiamſi indictum Concilium non fuiſſet*, &c. Ubi Generale Concilium opponunt Synodo Conſtantinopolitanæ, Generale Concilium appellantes illud quod Romæ indictum fuerat a Damaſo anno Chriſti 380. ad cauſam Maximi Cynici diſcutiendam. Quod cum Orientales Epiſcopi detrectaſſent, iterum Italiæ Antiſtites, anno Chriſti 381. poſt Aquilejenſe Concilium, Theodoſium Imperatorem rogarunt, ut Romæ Generalis Synodus Orientalium ſimul & Occidentalium cogeretur. Ad hanc convocati a Damaſo Epiſcopi Orientales, moram ſuam Conſtantinopoli excuſarunt, quod in Oriente ob ſuarum Eccleſiarum diſcrimen detenti, Romam proficiſci non poſſent ; temporis anguſtias inſuper cauſati ; agnoſcentes nihilominus Romani Pontificis authoritatem, qua eos ſuum ad Concilium jure convocabat. *Jam vero* (inquiunt illi in Epiſtola Synodica) *quoniam vos, quo fraternam veſtram erga nos charitatem declararetis, Concilio voluntate ac nutu Dei Romæ coacto, nos velut membra propria, per Deo amantiſſimi Imperatoris literas accerſiviſtis : ac cum nos ſoli jam antea res acerbas ſubiiſſemus, nunc Imperatoribus de pietate conſentientibus, ſine nobis vos regnaretis ; ſed potius, ſicut loquitur Apoſtolus, ut nos vobiſcum conregnaremus : eſt certe nobis omnibus in optatis, ſi poſſet fieri, Eccleſiis confertim relictis, veſtro deſiderio, aut neceſſario potius Eccleſiæ negotio inſervire. Quis enim nobis dabit pennas ſicut columbæ, & volabimus & requieſcemus apud vos? Verum quoniam hoc modo Eccleſiæ nuper renovatæ nudarentur, & res a pleriſque fieri omnino non queat : Nam Conſtantinopolim conveneramus, mandato literarum ſuperiore anno a veſtra Reverentia, poſt Concilium Aquilejenſe ad Dei amantiſſimum Imperatorem Theodoſium miſſarum : ad iter dumtaxat Conſtantinopolim uſque faciendam præmeditati, atque de hoc uno Concilio celebrando conſenſum Epiſcoporum, qui in Provinciis manſerant, una nobiſcum afferentes : longiore autem itinere opus eſſe nec expectantes, neque omnino ante accipientes, quam Conſtantinopoli in unum conventum eſſet. Huc accedit, quod temporis præſtituti anguſtia, neque ad longius iter parandum, neque ad Epiſcopos in ſingulis Provinciis, qui ſunt ejuſdem nobiſcum communionis, de hac re commonefaciendos, neque ad eorum conſenſus obtinendos ſatis ſpatii dat. Itaque cum & hæ res, & alia præterea complures majori parti Epiſcoporum impedimento ſint, quominus ad vos veniant : idcirco, quod ſecundo in loco faciendum erat, tum ad ſtatum rerum Eccleſiaſticarum rite ordinandum, tum ad oſtendendum quanti veſtram erga nos charitatem æſtimemus, illud certe fecimus : quippe oravimus reverendiſſimos Fratres & Collegas noſtros Cyriacum, Euſebium & Priſcianum, ut laborem ad vos proficiſcendi ſuſcipere non gravarentur*, &c.

Dices : Patres Conſtantinopolitani in Epiſtola Synodica ad Damaſum & Epiſcopos Occidentis, Conſtantinopolitanum Concilium anno ſuperiore celebratum, in quo Definitio Fidei edita eſt, vocant *Concilium Generale*. Deinde huic aderat Aſcholius Theſſalonicenſis Epiſcopus ex Patriarchatu Occidentis, adeoque Concilium erat nedum Orientalium, ſed etiam Occidentalium. Quam ob rem ſi inconſulto Damaſo convocatum eſt, ſequitur Concilium Œcumenicum inconſulto Romano Pontifice poſſe convocari.

Reſpondeo, primo negando ultimum conſequens. Ex facto enim ſingulari jus univerſale immerito colligitur. 2. Reſpondeo, Concilium illud Epiſcopos in ſua Synodica vocaſſe *Concilium Generale*, non quidem totius orbis Chriſtiani, ſed ſolius Orientis : Id nempe ſubintelligendum eſt. Nec refert quod illi interfuerit Aſcholius Occidentalium partium Epiſcopus, quia vices omnium Occidentalium non geſſit, nec pro univerſis Occidentalibus ei Synodo ſubſcripſit.

ARTICULUS II.

Quis ſecundæ Synodo Oecumenicæ præfuerit?

PROPOSITIO.

De Concilii ſecundi Oecumenici Præſide vix aliquid certi ex Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis colligi poteſt. Præfuiſſe Timotheum Alexandrinum eſt probabilius.

PRobatur utraque pars ex Socrate, *lib.* 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, *cap.* 8. ubi de Epiſcopis agens qui Concilio primo Conſtantinopolitano interfuerunt, hæc habet : *Conveniunt igitur ex iis qui Conſubſtantialis Fidem profitebantur, Timotheus Alexandriæ Epiſcopus, Cyrillus Hieroſolymorum, qui tunc pœnitentia ductus, Conſubſtantialis Fidei adhærebat. Meletius vero jamdudum aderat, propter Ordinationem Gregorii illuc accitus. Aſcholius item Theſſalonicæ Epiſcopus, aliique plures. Univerſi centum & quinquaginta numero.* Primarios ſecundæ Synodi Œcumenicæ Patres ibi Socrates recenſet : quis præfuerit, diſerte non refert. Cum tamen Timotheum Alexandrinum primo loco nominet, probabile eſt ipſum fuiſſe Concilii Præſidem.

Probatur ſecundo ex Sozomeno, *lib.* 7. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, *cap.* 9. *Poſt hæc*, inquit, *tam Nectarius ipſe, quam reliqui Epiſcopi, in unum convenientes, decreverunt ut Nicæni Concilii Fides rata maneret, univerſæ autem Hæreſes anathemate damnarentur.* Cum primus a Sozomeno nominetur Nectarius, is Concilii Præſes cenſeri poſſet, qui tamen nec præfuit, nec præeſſe potuit illi Synodo, quæ anno 381. celebrata eſt, & quæ in Synodica Epiſtola ter Œcumenica vocatur. Scilicet Nectarius necdum erat baptizatus, qui & in ipſa Synodo adhuc Neophytorum veſtibus indutus, Conſtantinopolis Epiſcopus electus eſt. Præfuit quidem Concilio, quod anno ſequenti 382. celebratum eſt Conſtantinopoli, & quod Synodicam Epiſtolam Actorum prioris Synodi explicatricem dedit ad Damaſum, Ambroſium, & alios Antiſtites in Romana Synodo congregatos. At Conſtantinopolitana illa Synodus non eſt Œcumenica.

Probatur tertio ex veteri Codice Canonum Romanæ Eccleſiæ, qui ab Hadriano I. confectus eſt. Is Nectarium exhibet, qui Conſtantinopolitanæ Synodo primus ſubſcribat : *Nectarius Conſtantinopolitanus, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus*, &c. Nectarius, cum Synodo ſubſcribat primus, certe Præſes eſſe debuit, ſi Codici huic Fides habenda eſſet in iis quæ ad ſubſcriptiones pertinent. Nullam autem, aut exiguam habendam eſſe docet ipſe ſubſcriptionum ordo, ubi Cyrillus Hieroſolymitanus ut Patriarcha ſubſcribit, & ſubſcribendo cum Epiſcopis Provinciæ Palæſtinæ, Antiochenum præcedit. In Codice Canonum Dionyſii Exigui, & in Græcis Concilii hujus exemplaribus, nulla appoſita ſubſcriptio eſt.

Probatur quarto ex Photio, in lib. de Synodis, *Concilium Conſtantinopolitanum*, inquit, *Præſides habuit Timotheum, qui Alexandriæ Sedem, & admirabilem virum Meletium, qui Sedem Antiochiæ & Cyrillum, qui Hieroſolymorum Sedem obtinebat. Nectarium præterea, qui nuper ab initiatorum grege ſeparatus, & ablutus divino lavacro, vitæ ſordibus purus, jam puriſſimam ſacri principatus dignitatem ex communi Concilii conſenſu, & electorum ſuffragiis, ſimul & Regiæ civitatis Epiſcopus, & Concilii præſes declaratus eſt . . . . Quibus haud multo poſt & Damaſus Epiſcopus Romæ eadem confirmans atque eadem ſentiens, acceſſit.* Timotheum Alexandrinum Concilio Conſtantinopolitano præfuiſſe, hic aſſerit Photios; ſed Meletius tertiæ Sedis Epiſcopus, præſente Ti-

motheo

motheo ſecundæ Sedis Antiſtite, præeſſe proprie non poterat: multominus Cyrillus Hieroſolymitanus, qui ſolam *Honoris conſequentiam*, non vero jus aliquid Patriarchicum vi Nicænorum Canonum fuerat conſecutus. Nectarius vero ob eamdem rationem, & ob eam quæ prælibata eſt, præeſſe non poterat, quod nonniſi in ipſo Concilio deſignatus fuerit Epiſcopus cum adhuc Catechumenus eſſet.

Sed cum tres Synodos Conſtantinopoli intra annum celebratas, in Synopſi notaverimus, primæ quæ Œcumenica non fuit præfuiſſe Sanctum Meletium fatendum eſt, in qua *Gregorium Nazianzenum in Epiſcopatu Conſtantinopoleos confirmavit*, teſte Theodoreto, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. Secundæ quæ Œcumenica eſt, Timotheum Alexandrinum: tertiæ vero, quæ nec Œcumenica eſt, & ex qua Relatio Decretorum præcedentis Synodi vere Œcumenicæ miſſa eſt ad Damaſum & Epiſcopos Romani Concilii, Nectariom præfuiſſe concedimus. Tres illas Synodos non obſcure diſtinguit Theodoretus loco mox laudato: ſolum in hoc fallitur, quod Maximum Cynicum a Timotheo ordinatum Epiſcopum Conſtantinopoleos ſcribat, quem a Petro Timothei deceſſore illam ad Sedem promotum, & tres Epiſcopos ex Ægypto ad ejus inaugurationem peragendam miſſos, teſtis eſt S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Vita ſua.

Probatur quinto ex Octava Synodo Actione 6. *Quoniam*, inquit, *Timotheus primus factus eſt prædictæ Sanctæ Synodi Præſidens, utpote Alexandriæ Patriarcha, & una cum Epiſcopis, qui ſecum erant, provexit Nectarium Conſtantinopoleos Patriarcham*. Ex hoc teſtimonio diſerte habemus, Timotheum Alexandrinum Patriarcham ſecundæ Synodo Œcumenicæ præfuiſſe.

Probatur ſexto ex Libello Synodico. *Cum*, inquit, *Theodoſius vere in Dei cultu magnus, Regiam Conſtantinopolitanam accepiſſet, & Agelius quidem Arianis, Gregorius autem, Theologus Orthodoxis Byzantii præeſſet, Secunda Oecumenica centum quinquaginta divinorum Patrum congregata eſt Synodus: cui præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hieroſolymorum, & Chriſti-amans Imperator Theodoſius*. Timotheo Alexandrino primas defert. Cyrillum Hieroſolymitanum præfuiſſe falſo aſſerit, uti & Theodoſium Imperatorem.

Probatur ſeptimo ex Cedreno in Compendio Hiſtoriæ, ubi hac de Synodo agens, ita ſcribit: *Præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Meletius Antiochiæ, Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopi, & Gregorius Theologus*. Timotheus Præſes aſſeritur: quo præſente, cæteris nullum jus præſidendi competebat. Gregorius Theologus, qui ſe Conſtantinopolitano Epiſcopatu iſta in Synodo abdicavit, & cujus agebatur de cauſa, Præſes non fuit.

Probatur ultimo. Abſente Epiſcopo primæ Sedis, Romano ſcilicet Pontifice, & ejus Legatis, præſidendi jus ad ſecundæ Sedis Epiſcopum devolvitur in Synodo: atqui a Concilio Conſtantinopolitano aberat Pontifex Romanus, nec per Legatos etiam intererat. Jus itaque præſidendi ſpectabat ad Epiſcopum Alexandrinum, qui ſecundæ Sedis Antiſtes erat: probabilius igitur eſt jure illo uſum Timotheum, & ſecundæ Synodo Œcumenicæ præfuiſſe.

Objectio petitur ex verbis Concilii Chalcedonenſis in Relatione ad Marcianum Auguſtum dicentis: *His qui in his partibus Apollinarii detexerunt peſtilentiam, Nectarius cum Gregorio tenuit principatum*. Ergo Gregorius Nazianzenus & Nectarius Concilio ſecundo Œcumenico, in quo Apollinarii Hæreſis damnata eſt, præfuerunt.

Confirmatur ex Sermone acclamatorio Sextæ Synodi ad Principem: *Gregorius*, inquit, *& Nectarius Conventum congregabant*. Hi igitur fuerunt Synodi Conſtantinopolitanæ Præſides.

Reſpondeo, Synodum Chalcedonenſem & Sextam Synodum, duas, immo tres Synodos Conſtantinopoli infra annum celebratas, errore facti confundere; quas Theodoretus, & Libelli Synodici Anonymus Author a Chriſtophoro Juſtello editi, non obſcure diſtinguunt. Primæ Gregorius Nazianzenus non præerat, ſed Meletius Antiochenus, qui ipſi Epiſcopatum Conſtantinopolitanum detulit. Secundæ non præerat idem Gregorius, niſi doctrina, ſanctitate, & ardore incredibili adverſus Hæreticos, in quibus debellandis ob eam rationem principatum tenuiſſe merito dicitur. Huic etiam non præerat Nectarius, qui nedum Epiſcopus non erat, ſed nec baptizatus, quando celebrata eſt. Sed Timotheus Alexandrinus pro ſuæ jure Eccleſiæ Præſidis munere perfunctus eſt. Tertiæ præfuit Nectarius. Aperte porro Hiſtoriæ legibus repugnant verba Concilii Chalcedonenſis, & Sextæ Synodi mox laudata. Cum enim ſimul Epiſcopatum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Gregorius & Nectarius minime geſſerint, nec iſte electus fuerit & inauguratus, niſi poſt ſpontaneam alterius abdicationem, fieri non poteſt ut Synodum ſimul congregaverint, aut ipſi una præfuerint.

SCHOLION.

Religioſi Cenſores in iſta Diſſertatione, pag. 79. Editionis primæ, hanc propoſitionem notant: *Secunda Synodus Oecumenica a Theodoſio Magno inconſulto Damaſo Pontifice convocata eſt*.

R. Quæſtio iſta facti & Hiſtoriæ, non dogmatis eſt. Hanc Synodum *a Theodoſio Magno* convocatam oſtendi ex Synodica iſtius Concilii ad Theodoſium Epiſtola, & Socratis, Sozomeni, Theodoreti teſtimoniis expreſſis. Inconſulto *Damaſo* convocatam probavi ex eorumdem ſilentio ex eo quod ſoli Orientis Epiſcopi ad eam convocati ſint, quod Legatos non miſerit *Damaſus*, quod ille Synodum Romam convocaſſet, quam & eodem tempore cum Epiſcopis Occidentis celebravit. In eamdem ſententiam Viri omnes Eruditi jam conſpirant.

Nota.

CUm tntus ſit Boſſuet in probando ſola eccleſiarum conſenſione quæſtiones fidei finitas, obſervar *in Defenſ. declarat. p. 2. l. 12. cap.* 8. ſecundam œcumenicam Synodum Pontifici præſto non fuiſſe, & longe ab ipſo ſediſſe, quapropter facto ipſo demonſtratum in cooſenſione, & unitate robur authoritatis poſitum eſſe. Id ipſi videntur ejuſdem Concilii PP. ſenſiſſe, nam Damaſo, referentes quæ circa fidem, ac circa diſciplinam decreverant, tantum poſtulant ut Damaſus, atque Epiſcopi, qui cum ipſo erant, *ſecum collatentur, intercedente ſpirituali charitate*, ex quo futurum ajunt, *ut cum verbum Dei communi ſenſu ſtabilitum, & chriſtiana inter nos charitas confirmata fuerit, dicere deſinamus. Ego quidem ſum Apollo, ego autem Cepha*. In communi ergo conſenſione fidei ſtahilitatem collocare videntur.

Si nihilominus omnia profundius inſpiciantur, quam & ex hac Synodo Romani Pontificis authoritas eidem ſupereſſet oſtenditur; ac propterea dignoſcitur ab ea potiſſimum exortas controverſias finem expectare. Primo ergo ejuſdem Concilii decretis ſe ſuperiorem Papa demonſtravit, quæ etenim ad fidem non pertinebant, reſpuit, ut habet Natalis *Diſſertatione* 38. *art.* 5. unde S. Gregorius *l. 6. ep.* 31. de hac Synodo ita ait: *Et canones quidem Conſtantinopolitani Concilii Eudoxianos damnant, ſed quis fuerit eorum author Eudoxius, minime dicunt. Romana autem Eccleſia eoſdem canones, vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eam Synodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreſes, quæ ibi memorata ſunt, ab aliis jam Patribus damnatas, reprobat*. Deinde, cum certum ſit eidem Synodo Damaſum nec per ſe, nec per ſuos Legatos adfuiſſe, nihilominus ab eodem præcipue proſtratum fuiſſe Macedonium aſſerunt PP. ſextæ ſynodi: unde ita dixiſſe dignuſcitur, quia accedente poſtea Damaſi confirmatione, quæ adverſus Macedonium decreverat, irrefragabilem authoritatem obtinuerunt. En quomodo loquantur illius ſynodi PP. act. 18. in proſphon. ad Imperat. *Macedonius Deitatem Spiritus S. denegabat, ſed maximus Imperator Theodoſius, & Damaſus adamas fidei, cujus ſolida mens adgreſſionibus, atque conflictibus alienarum ſectarum nullatenus erat ſauciabilis, Gregorius, & Nectarius illam in hac regia urbe ſynodum congregabant. Et ſacrile-*

gam quidem linguam a ſacerdotio abſcindebant, &c. Præcipue ergo illi PP. ut fidei adamantem Damaſum admirantur; atque, ut dixi, ita loquutos eſſe dicendum eſt, quia Synodi Acta contra Macedonium probavit, quod explicans Photius *lib. de Synod.* ita ait: *Secunda Synodus &c. eo congregati ſunt centum quinquaginta epiſcopi .... Principes erant Timotheus Alexandrinus, Meletius Antiocheuus, Cyrillus Hieroſolymitanus, &c. Quibus non multo poſt tempore etiam Damaſus Romanus Antiſtes, eadem confirmans agnoſcebatur, conſentaneus decretis factis.* Dum ergo PP. illius Synodi ad Damaſum, de iis, quæ egerant, ſcripſere, ut refert etiam Boſſuet, primo ita a ſe faciendum ſciebant: *optimum enim & valde congruentiſſimum eſſe videbitur*, ajebant PP. Sardicenſes ad Julium Pontificem, *ſi ad caput, id eſt, ad Petri Apoſtoli ſedem, de ſingulis quibuſque provinciis Domini referant Sacerdotes.* Deinde illius expoſtulabant conſenſum, qui probe ſcire debebant juxta eccleſiæ regulas nullius eſſe roboris, quod Romani Pontificis conſenſu non firmabatur. Ea ratione Julius Papa apud Sozomenum *lib. 2. cap.* 8. ad epiſcopos Concilii Antiocheni ſcripſerat *contra leges Eccleſia eſſe, quod ipſum ad Synodum non vocaſſent. Eſſe enim legem ſacerdotalem, quod irrita declarentur quacumque fiunt præter ſententiam Romani Epiſcopi.* Extat etiam apud Theodoretum *l. 2. c.* 22. ſynodica nonaginta epiſcoporum Romæ cum Damaſo congregatorum, in qua habetur numerum Præſulum Ariminenſium nihili habendum, quandoquidem illis non acceſſit Romanus Epiſcopus, cujus ante omnes alios erat expectanda ſententia: *Numerus*, ajunt, *epiſcoporum, qui Arimini congregati fuerunt, præjudicii vim habere non debet. Quandoquidem factum illud eſt: neque Romanorum Epiſcopo, cujus ante alios oportebat ſententiam expectare, neque &c.* Si proinde PP. Conſtantinopolitani conſenſionem Damaſi expetierunt, id præſtitiſſe dicendum eſt, non quia ad finiendas controverſias communem conſenſum deſiderari crederent, ſed quia Romano Pontifice abnuente ipſorum canones ex eccleſiæ regula non habendos in pretio ſciebant. Et quidem, ipſo referente Boſſuet ex Sozomeno *lib. 6. cap.* 10. 11. & 21. cum definiiſſet antea Liberius Spiritum S. aliis perſonis eſſe conſubſtantialem, & coæqualis gloriæ, contradictores, *utpote controverſia judicio Romana Eccleſia terminata, quievere, & quaſtio finem accepiſſe videbatur.* Quomodo quæſo controverſiæ finis impoſitus viſus eſſet poſt Romani Pontificis definitionem, ſi Catholici tunc crediddiſſent ſola eccleſiarum conſenſione has controverſias finem accipere? Nec refert iterum poſtea pacem Macedonianos abrupiſſe; neque etenim etiam poſt ultimum quodcumque irreformabile judicium ſolent hæretici conticeſcere.

DISSERTATIO XXXVII.

De Symbolo Conſtantinopolitano.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Symbolum Conſtantinopolitanum ſemper ab Eccleſia receptum fuerit?

PROPOSITIO.

Symbolum Conſtantinopolitanum ſemper ab Eccleſia ut teſſera Fidei receptum eſt.

PRobatur ex Concilio Chalcedonenſi in Definitione Fidei. *Communi judicio*, inquit, *dogmata expellentes erroris inenarrabilem Patrum renovavimus Fidem Symbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes. Et eos qui hanc veluti teſſeram pietatis acceperunt, ut proprios patres etiam adſcribimus; eos nimirum, qui poſtea in magna Conſtantinopoli congregati ſunt centum quinquaginta, & eamdem Fidem ipſi quoque confirmaverunt.* Et infra: *Decernimus præfulgere quidem recta & immaculata Fidei expoſitionem Sanctorum & Beatiſſimorum trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicaa temporibus piæ memoriæ Conſtantini Imperatoris congregati ſunt: ſervari autem & ea quæ apud Conſtantinopolim a Sanctiſſimis centum quinquaginta Patribus decreta ſunt, ad expellendas quidem Hæreſes, quæ eo tempore germinaverant, & ad confirmationem ejuſdem Catholicæ & Apoſtolicæ noſtræ Fidei.*

Probatur ſecundo ex Pergamio Antiochiæ Epiſcopo & Piſidiæ Metropolita, una cum ſibi ſubditis Epiſcopis ad Leonem Auguſtum ſcribente: *Quomodo iſti* (Ægyptii ſcilicet Timothei Æluri defenſores) *credendi ſunt ſapere, & tenere cauſam ab omni mendacio ſegregatam, aut divinam ſapientiam ſalutarem, hoc eſt ſalubrem Fidem, quam præcipue ſervare promittunt, dicentes in prædictis precibus ſuis inconcuſſe atque firme & immobiliter ſe credere Symbolo in Nicaa civitate a ſanctis trecentis decem & octo Patribus explanato, & neque argumentum, neque detractionem hoc poſſe recipere, neque opus habere qualibet interpretatione: centum quinquaginta vero Sanctorum Patrum Concilium ignorare ſe profitentes, docenteſque communicare Alexandrinam Eccleſiam Epheſiis Conciliis: adjicientes & hoc quod Synodum Chalcedone celebratam Eccleſia Alexandrina non recepit ...... Ignoraverunt Hæretici qui poſtea per diverſa tempora variis languoribus ſunt exorti, necnon etiam eos qui opportune & neceſſarie eorum infirmitatibus ſaluberrima Fidei congruam obtulerunt ſalutaris adjutorii medicinam; ſicut ſanctiſſimi centum quinquaginta Patres infirmitati languoris Macedonii, qui divinitatem Sancti Spiritus negavit, obtulerunt, aperte firmitatem recta Fidei docentes, & divinitatem unitatis inſeparabiliter adorandam.*

III. Probatur ex Gelaſio Pontifice Maximo in Synodo Romana, ubi inter ſcripta authentica, quæ Romana Eccleſia poſt ſacras Veteris Novique Teſtamenti Scripturas ſuſcipit, recenſet ac laudat *Sanctam Synodum Conſtantinopolitanam, mediante Theodoſio ſeniore Auguſto, in qua Macedonius Hæreticus debitam damnationem excepit.*

IV. Probatur ex Libello Pœnitentiæ, quem Joanni Conſtantinopolitano, aliiſque Græcis ex Acaciano Schiſmate redituris præſcripſit Hormiſdas Romanus Pontifex, quo inter alia ſic profitebantur: *Omnibus actis a ſanctis illis quatuor Synodis, id eſt Nicana, Conſtantinopolitana, Epheſina & Chalcedonenſi, de confirmatione Fidei, & ſtatu Eccleſiæ aſſentior, & nihil titubare de bene judicatis patior; ſed & conantes uſque ad unum apicem placitorum perturbare, lapſos eſſe a ſancta Dei generali & Apoſtolica Eccleſia ſcio.*

Eaſdem quatuor Synodos hoc pacto profeſſi ſunt univerſi V. Synodi Œcumenicæ Patres: *Suſcipio ſanctas quatuor Synodos, & quæ ab ipſis de una eademque Fide definita ſunt.*

Sexto. Probatur ex Sancto Gregorio Magno cujus adeo celebrata hæc vox: *Quatuor prima Concilia, tamquam quatuor Dei Evangelia veneror.* Inter illa porro ſecundum locum obtinet Conſtantinopolitanum Primum, cujus hoc, de quo agimus, Symbolum eſt. Et lib. 6. Epiſtola 31. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaſtaſium Antiochenum Patriarchas data, iſtius Synodi Decreta Fidem ſpectantia, in quibus utique eſt Symbolum, ab Eccleſia recepta eſſe aſſerit, Canones vero non approbatos. *Romana Eccleſia*, inquit, *Canones hujus Synodi non accipit; in hoc autem eamdem Synodum accipit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum: Reliquas vero Hæreſes, quæ illic memoratæ ſunt, ab aliis jam Patribus damnatas reprobat.*

Probatur denique ex Concilio Forojulienſi, quod a Paulino Aquilejenſi, Carolo Magno Imp. congregatum eſt, in quo Symbolum Conſtantinopolitanum integrum apponitur, & Seſſione 3. Concilii Tridentini, addita tamen particula *Filioque*, quoad Proceſſionem Spiritus Sancti. In Græcis etiam Eccleſiis confiteri hoc Symbolum neceſſe habent Patriarchæ & Epiſcopi in ſua inauguratione: ut conſtat ex Jure Græco-Romano edito a Marquardo Frehero, pag. 440.

Objectio prima petitur ex Decreto Synodi Sardicenſis, quod Sanctus Athanaſius laudat in Epiſtola ad Antiochenos, quo ſancitur, nihil ulterius de fide ſcribendum eſſe, Nicænam ſufficere Fidem, neque aliud Symbolum edendum, *Ne illis, quibus libido eſt*

ſemper

ſemper nova ſtatuere, occaſio ſuppeditaretur ut iterum atque iterum atque iterum de Fide definiant. Atqui Symbolum Conſtantinopolitanum Nicæno plura addidit: qua ratione ergo a Romana Eccleſia Sardicenſis Concilii obſervantiſſima ſuſceptum dici poteſt?

Reſpondeo, Novum bifariam dici poſſe Symbolum; vel novum penitus, vel explicatione novum. Vetuit itaque Synodus Sardicenſis, ne Symbolum penitus novum & alterum a Nicæno conderetur, quia illius Symboli voces, utpote divioitus inſpiratas, & totius mundi reverentia conſecratas, illibatas eſſe voluit, & a nullo deleri, aut deſeri paſſa eſt, quaſi inſufficientes eſſent: ne Euſebianorum nova in dies cudentium Symbola temeritas, Catholicorum firmaretur exemplo. At novum explicatione Symbolum condi non prohibuit, ita ut nimirum, retentis univerſim Nicæni Symboli capitibus & verbis, quædam, majoris explicationis gratia contra emergentes Hæreſes adderentur; quo modo Conſtantinopolitana Synodus contra recens exortos Macedonii & Apollioaris errores nonnulla addidit Nicæno Symbolo.

Objectio ſecunda petitur ex iis quæ Epiſcopi Ægyptii in Concilio Chalcedooenſi dixerunt contra quaſvis additiones Nicæno Symbolo factas; ſic enim Actione 1. inclamabant: *Nemo ſuſcipit adjectionem, nemo diminutionem. Quæ in Nicæa conſtituta ſunt, teneant. Catholicus Imperator hoc juſſit.* Et rurſus vocem contendentes: *Addiſionem*, inquiebant, *nullus ſuſcipit: teneant quæ Patrum ſunt: teneant quæ in Nicæa coaſtituta ſunt: teneant quæ de Spiritu Sancto ſunt. Catholicus Imperator hoc juſſit.* Ego Symbolum Conſtantinopolitanum, contra quod vociferabantur, non erat univerſa ab Eccleſia receptum.

Confirmatur ex Epiſtola quorumdam Epiſcoporum Ægyptiacæ Diœceſeos ad Leonem Auguſtum, quæ extat ordine 24. poſt Concilium Chalcedonenſe. *Quia vero*, inquiunt, *neceſſariam viſum eſt, etiam ſpem noſtram & fidem breviter veſtræ Manſuetudini declarare, ſuggerimus, nos trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum, qui in Nicæna civitate collecti ſunt, & per Sanctum Spiritum ſunt locuti, Symbolum atque Fidem tenere & cuſtodire, & neque augmentum aliquid, nec imminutionem recipere. Ea namque quæ a Sancto Spiritu dicta atque coaſcripta ſuat, fas non eſt aliquo modo retractare, nec augmentum aliquod nec imminationem eis inferre, ſicut ſcriptum eſt: Noli tranſponere terminos ateraos, quos poſuerunt Patres tui: quando neque interpretatione eget prædictorum Sanctorum Patrum Fidei Symbolum, cum per ſe iaterpretatam ſit, & clare prædicet Myſteria pietatis. Hæc ad ſatisfactionem perfectam Manſuetudini tuæ ſuggerimus, & ita credimus, tam nos quam Deo amantiſſimus Archiepiſcopus noſter Timotheus.* Et infra: *Quia vero veſtra Pietas imperavit, quemadmodum de Synodis ſapiamus, noſtram ſententiam facimus manifeſtam, quoniam communicat Eccleſia Synodis in Epheſo celebratis. Synodum vero centum quinquaginta neſcimus.*

Reſpondeo, nihil eſſe mirum quod Epiſcopi illi Ægyptii Conſtantinopolitanum Symbolum exploſerint, ac ſoli Nicæno ſtare voluerint, quia Eutychetis & Dioſcori partibus adhærebant: Eutyches vero in ſua Fidei Profeſſione ſolam Nicænam & Epheſinam Synodum admittebat, ſilentio damnans Conſtantinopolitanam: quia Nicænum Symbolum ſolius divinitatis Fidem certis finibus & verbis circumſcripſerat, Incarnationis vero Dominicæ non ita explanaverat Sacramentum. Uode cum Ægyptii illi Antiſtites dixiſſent, *Nemo ſuſcipit adjectionem*, &c. Orientales, & qui cum ipſis erant Reverendiſſimi Epiſcopi merito clamaverunt: *Hæc Eutyches dixit.* Et vero, floccifaciendus eſſet illorum Ægyptiorum clamor, quantumvis Catholici fuiſſent, cum Synodus univerſa Conſtantinopolitanum Symbolum comprobaverit, illoque Actione V. recitato, hæc de illo dixerit: *Sufficeret quidem ad plenam cognitionem & confirmationem pietatis hoc ſapiens & ſalutare divinæ gratiæ Symbolum: de Patre enim, & Filio, & Spiritu Sancto perfectionem docet, ac Domini noſtri inhumanationem fideliter accipientibus repræſentat. Sed quoniam hi qui veritatis reprobare prædictionem conantur, per proprias Hæreſes novas voces genuerunt: alii quidem myſterium diſpenſationis Domini, quæ propter nos facta eſt, corrumpere præſumentes, & vocem θεοτόκος de Virgine dici denegantes: alii autem confuſionem & mixtionem introducentes, & unam naturam eſſe carnis & divinitatis ſtulte confingentes, & paſſibilem Unigeniti divinam naturam, per confuſionem, prodigioſe dicentes, propter hoc illis omnem machinationem contra veritatem volens claudere præſens nunc ſancta & magna & univerſalis Synodus, prædicationem hanc ab initio immobilem docens, decrevit ante omnia, Fidem integram & intemeratam permanere trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum: & confirmat doctrinam, quæ de ſubſtantia Spiritus Sancti a Patribus centum quinquaginta poſtea congregatis in Regia civitate tradita eſt, propter illos qui Spiritui Sancto repugnabant, quam illi omnibus notam fecerunt, non quaſi aliquid deeſſet prioribus adjicientes, ſed ſuum de Spiritu Sancto intellectum, contra illos qui dominationem ejus reſpuere tentaverant, Scripturarum teſtimoniis declarantes.* Hæc Synodus Chalcedonenſis, quæ Ægyptiorum Epiſcoporum clamores inſuperhabuit.

Quod porro dixi, Epiſcopos illos ab Eutychetis & Dioſcori partibus ſtetiſſe, ex ipſorum Epiſtola ad Leonem Auguſtum compertum eſt, in qua profitentur, ſe *communicare Synodis in Epheſo factis*, & eadem credere quæ Timotheus Ælurus in Alexandrinam Sedem ab Eutychianis intruſus, Concilii Chalcedonenſis inſenſiſſimus hoſtis.

Adverſus Ægyptiacos illos Antiſtites Evoptius, Cyzicenæ Provinciæ Metropolita ad Leonem Auguſtum ita ſcribit cum ſua Synodo: *Dixerunt ſanctam quidem Synodum in Nicæa factam ſe ſuſcipere, & ſecundum eorum expoſitionem credere: centum quinquaginta vero Reverendiſſimorum Epiſcoporum Concilium, & quod pridem Chalcedone celebratum eſt, penitus ignorare. Unde hujuſmodi ſenſus oſtendit, quod contrarii cultores ſint Sanctorum Epiſcoporum, qui in toto orbe conſiſtunt. Nam ſi Concilium factum contra Hæreſes reſpuunt, quale eſt & ſub Nectario ſanctæ memoriæ in maxima civitate Regia ex diverſis Provinciis congregatum; palam eſt quoniam illas Hæreſes prohibere nolint, ſed eas potius amplectuntur, quas Sanctiſſimi Patres hæc pie conſtituentes, anathemati ſubdiderunt. Denique prima regula in eis eſt poſita, quæ anathematizat apertis ſermonibus Hæreſes univerſas. Qui ergo hanc Synodum refutant ita ſanctam ac venerandam, quam præ omnibus quidem veritas confirmavit, deinde & tanto tempore robur accepit, certum eſt quia non in uno capitulo ſuſtinent ſcandalum, ſed in multis Hæreſibus languere noſcuntur. Nam qui legem veritatis adjutricem refugiunt, aperti ſunt veritatis ipſius inimici; quando hanc Synodum, quam ſe ignorare confingunt, & Proterius Deo amabilis tuæ Alexandriæ civitatis Epiſcopus, vir anima venerandus, una cum eis præſens & ipſe firmavit.* Extat hæc Epiſtola poſt Concilium Chalcedonenſe, ordine 47.

Quod denique ſolemne fuerit Eutychianis Symbolum Conſtantinopolitanum ſugillare, & Nicænum dumtaxat profiteri conſtat ex Diogene Cyziceno Epiſcopo Actione 1. Concilii Chalcedonenſis, ubi in Eutychetem his verbis invehitur: *Doloſe propoſuit Synodum Sanctorum Patrum, quæ in Nicæa facta eſt. Accepit namque additamenta a Sanctis Patribus noſtris, propter perverſum intellectum Apollinaris, Valentini, & Macedonii, & qui eis ſimiles ſunt. Et additum eſt in Symbolo Sanctorum Patrum: Qui deſcendit, & incarnatus eſt de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine. Hoc namque prætermiſit Eutyches tamquam Apollinariſta. Nam etiam Apollinaris ſuſcepit ſanctam Synodum, quæ in Nicæa facta, ſecundum propriam perverſitatem intelligens verba, effugit, De Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, ut ne omnino unionem carnis confiteretur. Etenim Sancti Patres, qui in Nicæa convenerunt, quod Incarnatus eſt, dixerunt: Sancti autem Patres, qui poſt ipſos fuerunt, explanaverunt, dicentes: De Spiritu Sancto, ex Maria Virgine.*

Objicitur tertio. Author libri Pontificalis ſcribit de Hilario Pontifice Maximo, ipſum *confirmaſſe tres Synodos, Nicænam, Epheſinam, & Chalcedonenſem;* nulla mentione facta Conſtantinopolitanæ. Simplicius etiam Pontifex Maximus, Epiſtola 5. ad Acacium Conſtantinopolitanum, & Felix III. Epiſtola 2. ad Leonem Auguſtum, tres illas dumtaxat Synodos Œcu-

Œcumenicas prædicant velut ab Eccleſia approbatas, & confirmatas, *Nicænam*, *Epheſinam*, *Chalcedonenſem*: ergo Eccleſia Synodum Conſtantinopolitanam, ejuſque Symbolum non approbavit.

Reſpondeo, negn conſequens. Etenim Pontifices illi Conſtantinopolitanam Synodum ideo prætermiſerunt, quia ſpectari poteſt, vel quoad Fidem, vel quoad Canones in illa conditos. Et quoad Canones quidem recepta non erat ab Eccleſia; unde nullam illius oportuit fieri mentionem: quoad Fidem vero, a Nicæna non diſcrepat, niſi penes majorem & minorem explicationem. Unde ſatis ſuperque nomine Fidei Nicænæ probata eſt. Utrumque enim Symbolum pro uno & eodem paſſim habitum eſt ab Authoribus Eccleſiaſticis. Sic accepit Epheſina Synodus, cum prohibuit quidquam adjicere Symbolo Nicæno: nec enim interdixit uſu Symboli Conſtantinopolitani; in quo aliqua Nicæno a Patribus centum & quinquaginta addita ſunt; ſed Nicæni Symboli nomine Conſtantinopolitanum comprehendit. Sic accepit Marcus Epheſius in Synodo Florentina, Seſſione V. ubi cum de Neſtorianis egiſſet, Nicænum Symbolum depravantibus, hæc ſubjungit: *Quo quidem, multos poſt annos, in tertio Concilio recitato, decretum fuit, ut in futurum mutandi Nicæni Concilii facultatem haberet nemo: utpote quod a Conſtantinopolitano Symbolo nequaquam in aliquo diſcreparet: quandoquidem hoc in illo potentia videbatur incluſum, ita ut ambo pro uno haberentur*. Et ibidem: *Multis profecto fortiſſimis conſtat argumentis, duo illa priora Symbola ab omnibus Conciliis generalibus pro uno ſuſcepta fuiſſe, præſertim a tertio: utpote quod prius cæteris Conciliis, utrumque vidit, atque probavit. Et quamvis toto orbe terrarum ſimul ambo celebrarentur; de primo tamen Symbolo Tertium, cæteraque Concilia mentionem fecere: cum pro ipſius primi Concilii authoritate, & existimatione, quod majore Patrum numero celebratum fuerat, quodque veluti cæterorum Conciliorum fundamentum haberetur: tum etiam, quod ipſo Nicæno Symbolo Chriſtianorum plures, quique denuo baptizabantur, frequentius uterentur*. Et paulo poſt: *Ut boni Oratores ſolent in foro rebus uſitatis magis inniti: ita etiam Concilium Tertium, quo Symbolo magis homines uti videbat, pro eo tantum decrevit, atque prohibuit: cum præſertim ſecundum Symbolum expoſitio primi, non autem ipſius aliqua mutatio fuerit*.

Nicæni etiam Symboli nomine Conſtantinopolitanum deſignavit Theodorus Lector, *lib.* 2. *Collectaneorum*, ubi de Timotheo Conſtantinopolitano Epiſcopo loquens, qui anno 511. ſedebat, hæc de illo refert: *Timotheus ab amicis rogatus, Symbolum Fidei trecentorum decem & octo Patrum per ſingulas Synaxes dici curavit: ad reprehenſionem videlicet Macedonii; quaſi ille Symbolum hoc non receperit; cum antea ſemel tantum in anno, in Paraſceve ſcilicet Dominicæ Paſſionis tempore quo Epiſcopus catechizabat, recitatum eſſet*. Ibi per Symbolum 318. Patrum Conſtantinopolitanum intelligi evidens eſt, ſiquidem ad Macedonii reprehenſionem editum dicitur.

Eodem modo locuti ſunt poſteriorum ſæculorum Scriptores. Ita Magiſter Sententiarum, lib. 1. Diſtinct. 11. *Illud*, inquit, *eſt Symbolum quod in Miſſa cantatur, editum in Concilio Nicæno*. Ita Alexander Alenſis, Parte 3. Quæſt. 69. Membro 5. *Tria ſunt Symbola*, inquit, *Primum Apoſtolorum; ſecundum Patrum Nicænorum, quod canitur in Miſſa; tertium Athanaſii*. At illud in Miſſa cani ſolitum, vere eſſe Conſtantinopolitanum certum eſt. Conſtantinopolitanum igitur Nicænumque Symbolum pro uno & eodem ſumpſit. Ita Durandus Mimatenſis, *Rationalet Officiorum Divinorum*, *lib.* 4. *cap.* 25. cum de Apoſtolico & Athanaſiano Symbolo egiſſet, ſubjungit: *Tertium eſt Nicænum quod Damaſus Papa, ex conſtitutione univerſalis Synodi apud Conſtantinopolim celebratæ inſtituit*. Nicænum Symbolum vocat, quod Conſtantinopoli conditum eſt.

ARTICULUS II.

Quid Symbolum Conſtantinopolitanum Nicæno addiderit?

MUlta ſunt quæ Conſtantinopolitana Synodus Nicæno Symbolo appoſuit. Primo, cum in Nicæno Symbolo eſſet, *omnium viſibilium & inviſibilium factorem*; addidit, *Cœli & Terræ*: majoris explicationis gratia, contra Marcionitas, & Manichæos, duorum principiorum aſſertores. Memoria proculdubio lapſus eſt Andreas Coloſſenſis Florentinæ Synodi Seſſione 6. cum hæc verba *viſibilium omnium & inviſibilium*, in Nicæno Symbolo defuiſſe ait. Dicere voluit, vel ſaltem debuit, hæc verba, *Cœli & Terræ*, defuiſſe, & a Concilio Conſtantinopolitano fuiſſe adjecta.

Secundo, appoſuit Conſtantinopolitana Synodus Nicæno Symbolo hæc verba, *Natum ante omnia ſæcula*: contra Photini blaſphemiam, effutientis, Verbum Divinum nequaquam æternum & ſubſtantiale eſſe, ſed temporale & prolatitium, quod primam originem ex utero Virginis, & in homine Chriſto acceperit.

Tertio, addidit hæc verba: *De Spiritu Sancto ex Maria Virgine*: contra Hæreſim Apollinaris, ut obſervat Marcus Epheſius in Florentina Synodo, *Seſſione* 5.

Quartu, addidit hæc verba, *Crucifixus eſt pro nobis ſub Pontio Pilato, & ſepultus eſt*, Quorum loco in Symbolo Nicæna hæc tantum leguntur: *Paſſus eſt*. Item adjecit iſta; *Sedet ad dexteram Patris*; &, *Venturus cum gloria*; & *Cujus regni non erit finis*. Poſtremorum autem illorum verborum adjectio contra Apollinaris de Millenario in terris Chriſti regno errorem facta eſt; necnon contra errorem Marcello Ancyrano affictum, quo aſſeruiſſe exiſtimatus eſt a pluribus Chriſti regnum deſiturum, cum tradiderit illud Deo Patri, tuncque ipſum in juſtorum ordinem redigendum eſſe.

Quintum, cum Nicæni Patres hæc dumtaxat de Spiritu Sancto in ſuo Symbolo poſuiſſent; *Et in Spiritum Sanctum*: Conſtantinopolitani, ad Macedonii confodiendum errorem, addiderunt, *Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per ſanctos Prophetas*.

Denique addiderunt & cætera quæ in eorum Symbolo ſequuntur: *Et unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum; & vitam futuri ſæculi. Amen*. Hæc omnia Symbolo Nicæno adſcripta non fuiſſe, conſtat ex iis qui ipſum verbis iiſdem referunt, ſcilicet ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Jovianum Imperatorem, ex Rufino, *lib.* 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, *cap.* 6. ex Socrate, *lib.* 1. *cap.* 8. Theodoreto, *lib.* 1. *cap.* 12. Caſſiodoro, *lib.* 1. *Hiſtoria Tripartitæ*, *cap.* 17. Nicephoro, *lib.* 1. *cap.* 12. Item ex omnibus Conciliorum editionibus, in Concilio Nicæno; ex Gelaſio Cyziceno, cap. 26. Hiſtoriæ Concilii Nicæni: ex poſterioribus Conciliis, quæ utrumque Symbolum referunt, & ex Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ. Id etiam diſerte teſtatur Concilium Forojulienſe a Paulino Aquilejenſi ſub Carolo Magno & Pipino Principibus congregatum, & Hugo Eterianus, lib. 3. de hæreſibus, quas Græci Latinis affingunt, cap. 16.

ARTICULUS III.

Unde additio vocis FILIOQUE, *ad Symbolum Conſtantinopolitanum? Utrum a Damaſo facta? Et de tempore hujus additamenti.*

VErba hæc [*Filioque*] Conſtantinopolitano Symbolo addita fuiſſe a Damaſo in Concilio Romano, ſcripſit Alexius Ariſtenus in opere quod inſcribitur:

tur: *Conſpectus omnium Canonum editorum a ſex Synodis generalibus, & particularibus iis, quæ interjecta fuerunt*. Sed graviter hallucinatur Alexius. Si enim ea additio ſacta eſſet a Damaſo, & ejus Synodo, illius certe Theodoretus in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica meminiſſet; ubi Damaſi Synodicam refert.

Secundo, quatuor poſt ſæculis, conſultus a Gallis Leo III. illam additionem improbavit; non improbaturus profecto, ſi a Damaſo & Synodo Romana facta fuiſſet.

Dices. In Symbolo Damaſi, quod inter Sancti Hieronymi Opera legitur, haberi hæc verba [*Filioque*]. Sed falſo adſcriptum huic Symbolo Damaſi nomen, convenit inter eruditos.

Sunt qui Orientales in Concilio Nicæno II. quod anno 787. imaginum cultum ſtabilivit, hoc de proceſſione Spiritus Sancti a Filio, addidiſſe Symbolo contendant. Id ex vetuſtiſſimi exemplaris fide Julianus Cardinalis Seſſione 5. Concilii Florentini, & Andreas Coloſſenſis Seſſione 7. probare nitebantur; idque Hiſtorici inſuper cujuſdam teſtimonio confirmabant, quem fuiſſe Martinum Polonum in Chronico idem aſſerentem crediderim.

Sed horum aſſertio falſa eſt. Nam ſi iſtud Concilium verba [*Filioque*] Symbolo Conſtantinopolitano addidiſſet, non hoc fugiſſet Græcos, & aliqui ſaltem Codices, præter eum, quem Romani Græcis oſtentabant, ita habuiſſent. Adde, quod maximi hac in re ponderis eſt, Anaſtaſium Bibliothecarium, qui annis ſolum 70. poſt illam Synodum floruit, eamque latinitate donavit, hoc in ea non legiſſe additamentum.

In Hiſpaniis primum facta legitur hæc additio, in Concilio Toletano Tertio, anno Chriſti 589. in Toletano Quarto, anno 633. in Sexto cap. 1. in octavo, quod anno 653. ſub Receſuinto Rege celebratum eſt. Illam Galli quoque & Germani admiſere ſeptimo ſæculo. Quo anno, incertum. Forſan in Concilio Gentiliacenſi, quod anno 727. præſente Pipino Rege celebratum eſt: in quo Latinos inter & Græcos de Spiritus Sancti proceſſione fuit diſputatum. Cujus Concilii Rhegino Prumienſis Abbas, Ado Viennenſis, Sigebertus, & Abbas Uſpergenſis meminerunt.

Hæc additio vires accepit in Concilio Aquiſgranenſi, quod anno 809. celebratum eſt; in quo de Spiritus Sancti proceſſione a Filio rurſus actum; cujus Concilii meminit Monachus Engoliſmenſis Sancti Eparchii, in Vita Caroli Magni; meminerunt & veteres Francorum Annales, & Ado Viennenſis, ad hunc annum.

Ex hac Synodo legatio decreta eſt ad Leonem III. Romanum Pontificem, cujus munus Bernario Wormatienſium, Jeſſe Ambianenſium, Epiſcopis & Adalardo Corbejenſi Abbati impoſitum eſt, ut de additione illa, deque cantandi Symboli inſtituto cum eo conferrent. Decretum Synodi de Sancti Spiritus a Filio proceſſione probavit Pontifex: additionem vero iſtorum verborum [*Filioque*] Symbolo Conſtantinopolitano, probare noluit: quærentibusque Legatis num Conſtantinopolitani Patres rectius non feciſſent, inferentes Symbolo ſuo quatuor ſyllabas, quibus tam neceſſarium Fidei ſacramentum cunctis deinceps ſæculis perſpicuum redderetur, Pontifex reſpondit: *Sicut non audeo dicere, non bene feciſſe, ſi feciſſent, quia proculdubio ſicut cætera, quæ vel omiſerunt, ſcientes utique, & non tam humana, quam divina illuminati ſapientia, fecerunt: ita quoque non audeo dicere, iſtud eos nobis minus intellexiſſe, perpendiſſe cur dimiſerunt vel cur dimiſſum, ne ultra mitteretur, ſicut & cætera prohibuere. Tu & tui videte quid ſentiatis de vobis; Nam & ego me illis, non dico præferam ſed etiam. illud abſit mihi ut coæquare præſumam*. Urgentibus Legatis utilem eſſe hanc additionem, Symbolique cum ipſa cantum, ut Chriſtianæ plebes dogma Fidei doceantur, reſpondit Pontifex: Non eſſe neceſſe ut omnia Fidei dogmata Symbolo inſerantur: non minus Fidei dogma eſſe, *Filium ſapientiam Deum a ſapientia Deo, veritatem Deum a veritate Deo genitum eſſe, & tamen utrumque unam ſapientiam, unam veritatem eſſentialiter Deum eſſe*, quam *Spiritum Sanctum a Filio, ſicut a Patre procedere*: nec tamen Patres illud inſeruiſſe Symbolo. Tom. IV.

Reponentibus Legatis, decantandi morem Symboli in Gallicanas Eccleſias ex Romani Pontificis licentia introductum fuiſſe, reſpondit Leo III. *Ego licentiam dedi cantandi, non autem cantando quippiam addendi, minuendi, ſeu mutandi: & ut expreſſius aliquid, quia vos cogitis, loquar, quamdiu vobis in hoc ſatis fuit, quomodo in hujuſmodi cantando, vel celebrando ſacroſanctis Myſteriis Romana tenet Eccleſia, nequaquam aut nobis in talibus laborare, aut aliis laborandi occaſionem neceſſe fuit ingerere. Quod vero aſſeritis, ideo vos ita cantare, quoniam alios in iſtis partibus vobis priores audiſtis cantaſſe, quid ad nos? Nos enim idipſum non cantamus, ſed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo aut docendo addere, quidpiam eidem Symbolo inſerendo præſumimus. Quæ vero prædictis Symbolis Fidei tantum non congruentia deeſſe cognoſcimus, non [ut ſæpe dictum eſt] inſerere præſumimus; ſed locis, temporibuſve opportunis quibus competit, miniſtrare curamus*.

Decernit denique Pontifex, ut expungantur hæc verba [*Filioque*] ex Symbolo Conſtantinopolitano, cui inſerta a Gallis fuerant: tum ut cantandi morem paulatim remittant, ut Romanæ ſe accommodent Eccleſiæ, illud tunc temporis non decantanti. Iſta conſtant ex Actis Collationis Legatorum illorum cum Leone III. a Smaragdo Abbate deſcriptis, & inſertis a Sirmondo *Tom. 2. Conciliorum Galliæ*.

Nec vero ſatis fuit Leoni III. Gallicanis, Germaniſque Epiſcopis ſuadere, ut hæc verba [*Filioque*] Symbolo tunc addita delerent; ſed Romæ præterea in argentea tabula Symbolum Conſtantinopolitanum, abſque illis deſcribi juſſit. Id teſtatur Photius in Epiſtola ad Patriarcham Aquilejenſem: *Leo junior* (inquit) *pietatis fervens zelator, ut nullo pacto barbara lingua corrumperetur immaculata noſtræ Fidei Doctrina: Græca lingua Occidentalibus ſanctam Trinitatem glorificandam, & celebrandam tradidit. Et non ſolum ſermone & mandato id faciendum curavit; verum etiam quibuſdam ancilibus, quaſi clypeis conſtructis, & columnis erectis illam inſcripſit, & in conſpectu omnium ſtatuens, ad Eccleſiæ valvas collocavit; ut hoc pacto facile & incorrupte poſſent omnes pietatem ediſcere*. Super altare Sancti Pauli collocatam hancce tabulam ait Sententiarum Magiſter, *lib.* 1. *Diſtinct.* 11.

Nicolai I. temporibus, qui ſedebat anno 858. factam fuiſſe hanc additionem in Romana Eccleſia, probabilius eſt. Id colligitur ex Encyclica Photii Epiſtola ad Orientales ſedes primarias contra Nicolaum Primum ſcripta: *Præter illa quæ commemoravimus*, inquit, *abſurda, ſacrum etiam & ſanctum Symbolum, cui Synodica omnia, & Oecumenica ſuffragia inexpugnabile robur addiderunt, adulterinis ſermonibus, non ſine incredibili audacia falſare aggreſſi ſunt. O mali dæmonis machinamenta! Spiritum Sanctum non ex Patre ſolum, ſed etiam ex Filio procedere, vaniſſime prædicantes*. Scio hanc Epiſtolam in Codice Collegii, quod Græci Romæ habent, adſcribi Siſinnio Patriarchæ Conſtantinopolitano, qui ab anno 995. ad annum 999. ſedit: ſed unus Codex aliorum omnium fidem non evertit.

Secundo, Ratramnus Corbejenſis Monachus, lib. 2. pro Romana Eccleſia *contra Græcos*, quem Photii temporibus conſcripſit, illud ipſum tamquam ab illis objectum violati Symboli crimen diluit. Poſtquam enim dixit, *Spiritum Sanctum a Patre procedere, & eſſe condorandum*: mox ita pergit: *Dein Ariana repullulante veſania, volenteque confirmare, non eſſe rectæ Fidei, Spiritum Sanctum dicere a Patre procedere: hoc quia videretur eſſe blaſphemum; quoniam duorum profiteretur Pater eſſe, id eſt, Filii, & Spiritus Sancti, hanc quoque blaſphemiam propellendam decernentes Eccleſiæ Doctores, ſuperaddidere Symbolo, Spiritum Sanctum a Filio quoque procedere: ne ſi de Patre tantum procedens diceretur, putaretur Filius, nec diceretur Spiritus Filii*.

Tertio, Photinum exprobaſſe Nicolao I. quod, ob additionem hujuſmodi anathema incurriſſet ab Epheſino Concilio latum contra eos qui Symbolo aliquid adderent, teſtis eſt Sanctus Antoninus, *Parte* 3. *Tit.* 22. *cap.* 15. §. 10. Ad hæc momenta proculdubio non attendit Andreas Coloſſenſis in Florentina Synodo, Seſſ. 6. cum ait *Photius Romanæ Eccleſiæ ini-*

inimicus acerrimus, nullam de Synodi additione faciens mentionem, in Nicolaum, ac Adrianum Summos Pontifices, literis invectus eſt plurimum. In Photiana Synodo, quæ anno 879. mortuo Ignatio legitimo Patriarcha, Conſtantinopoli celebrata eſt, quam ſolam Græci Œcumenicam octavam vocant, Symbolum Conſtantinopolitanum recitatum eſt, eique, citra additionem, ſubſcriptum, conniventibus Romani Pontificis Joannis VIII. Legatis.

Cum Nicolai I. temporibus factam eſſe horum verborum ad Symbolum Conſtantinopolitanum additionem adeo ſit probabile, falſo figitur a quibuſdam illius epocha Chriſtophori Pſeudo-Pontificis tempore, qui anno Chriſti 908. Leonem V. Sede exturbavit, & poſt ſeptem menſes a Sergio III. dejectus ipſe eſt. Ac præterea, breve & turbulentum hujus Antipapæ tempus vix patitur ut hæc illi tribuatur additio. Id tamen ſcripſit Anonymus Græcus, cujus liber extat in Vallicellana Bibliotheca: qui & Chriſtophorum hunc propterea ait e diptychis eraſum a Sergio Conſtantinopolitano Patriarcha, qui Michaelem Cerulatium proxime anteceſſit. Hunc Authorem laudat Voſſius *Diſſert. 3. de tribus Symbolis*. Nec veriſimilius hanc additionem Sergio III. tribuit ipſe Voſſius. Licet enim ad Gallicanos Epiſcopos ſcripſerit hic Pontifex, eos ut ad confutandum Græcorum errorem de proceſſione Spiritus Sancti a ſolo Patre impelleret, ut colligitur ex Oratione Hervei Archiepiſcopi Remenſis, quam in Concilio Sueſſionenſi, anno 909. habuit: non ſequitur tamen ut Sergius has voces [*Filioque*] primus addiderit Symbolo.

Adjectionem illam *Ab antiquioris Romæ Antiſtite, ſanctorum plurium Epiſcoporum, ſcientiſſimorumque Cardinalium conſenſu habito*, factam ſcribit Hugo Etherianus, *lib. 3. de Proceſſione Spiritus Sancti, cap. 16.* quod Opus ante milleſimum ducenteſimum Chriſti annum Conſtantinopoli conſcripſit. Sed cum neque Pontificem a quo facta, nec tempus quo facta eſt hæc additio, indigitet, nihil certi ex ejus verbis colligi poteſt.

Magni cujuſdam *Occidentalium Concilii & Romani Pontificis* authoritate, hanc ad Symbolum acceſſionem factam eſſe, ſcribit S. Thomas I. *P. Quæſt.* 36. *Art.* 2, Suffragatur Andreas Coloſſenſis pro Latinis diſſerens in Concilio Florentino *Seſſione* 8. Sed cum illius Synodi nec tempus deſignent, neque nomen, illiuſque nullum extet in Hiſtoria Eccleſiaſtica monumentum, tantorum Virorum teſtimonio nihilo reddimur hac in re doctiores.

In Concilio Lugdunenſi II. ſub Gregorio X. Symbolum cum additione iſtorum vocum [*Filioque*] a Græcis, Latiniſque ſolemni ritu decantatum eſt, hac ſententia ter repetita, *Qui ex Patre Filioque procedit*. Græcis tamen indultum, quod rogaverant, ut Symbolum ſuis in Eccleſiis, abſque illa additione canerent, legerent & ſervarent.

Tandem in Synodo Florentina, utriuſque Eccleſiæ conſenſu & ſuffragio, cum dogma de Proceſſione Spiritus Sancti a Patre & Filio confirmatum eſt, tum additio horum verborum [*Filioque*] approbata; quam tamen recrudeſcente ſtatim ſchiſmate, impugnare Græci deinceps non deſtiterunt. An porro jure facta ſit horum vocum ad Symbolum additio, progreſſu hujus Operis quæremus, ubi de Græcorum Schiſmate agetur.

• SCHOLION.

Ad hujus Diſſertationis poſtremum Articulum, pag. 112. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Explodit Magnam Synodum Occidentalium, cujus authoritate factam ad Symbolum additionem ait S. Thomas.*

R. Magnam illam Synodum, cujus nec tempus, nec locum, nec nomen *S. Thomas* aut alii produnt, cujus nulla extat in Hiſtoria Eccleſiæ memoria, nullum in Conciliorum Collectionibus Fragmentum, certam non eſſe ſignificavi verbis ſatis modeſtis: *Tantorum virorum teſtimonio*, inquiebam, *nihilo reddimur hac in re certiores*. Cæterum non unius dumtaxat, ſed duarum Magnarum Synodorum, Lugdunenſis nempe ac Florentinæ authoritate additionem vocis *Filioque* ad Symbolum confirmatam, cum jam olim & in Hiſpanienſi & in Gallicana Eccleſia, quin & in Romana invaluiſſet obſervavi. Quænam hic cenſoriæ animadverſionis materia?

DISSERTATIO XXXVIII.

De Concilii Conſtantinopolitani primi Canonibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quot Canones ediderit Oecumenica ſecunda Synodus.

PROPOSITIO.

Tres dumtaxat Canones ab hac Synodo editos, probabilius videtur.

PRobatur primo ex Epiſtola Synodica illius Concilii, quod anno Chriſti 382. Nectario præſide, celebratum eſt, dum Synodus Romæ ageretur. Ea ſcilicet Patres reſcrunt ad Damaſum & Epiſcopos Occidentis decreta Synodi Œcumenicæ Conſtantinopolitanæ, anno ſuperiori habitæ. Ea porro ad tria tantum capita revocant, ſcilicet ad confixas anathemate Hæreſes: *Hæreſibus*, inquiunt, *nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denuntiavimus*: Quod primo Canone præſtitit Œcumenica Synodus: & ad Eccleſiarum adminiſtrationem ſecundum Canones Nicænos diſpoſitam. *De adminiſtrationibus*, inquiunt, *Eccleſiarum ſingularum, cum vetus, uti noſtis, lex obtinuit, tum Sanctorum Patrum in Concilio Nicæno deciſio: ut videlicet ſingularum Provinciarum Antiſtites, una cum finitimis [modo ipſis ita viſum fuerit] Epiſcopis, ad Eccleſiarum commodum habeant Ordinationes. Ex cujus legis & deciſionis præſcripto, ſcitote tum alias quoque Eccleſias apud nos adminiſtrari, tum illuſtriſſimarum Eccleſiarum Sacerdotes electos.* Hæc de Eccleſiarum adminiſtratione regula ſecundo Canone continetur. Tertium Caput ſpectat Nectarii in Conſtantinopolitana Sede Ordinationem, Flaviani vero in Antiochena. Ordinatio porro Nectarii Canonis tertii conditionem conſecuta eſt, quo miſſa eſt in irritum Maximi Cynici in Conſtantinopolitana Sede inordinata conſtitutio. Secundi vero Canonis appendicem, ſecundum verſionem Dionyſii Exigui, ſive tertium Canonem, ſecundum interpretationem Gentiani Herveti, ſilentio prætereunt hac in Epiſtola: quem tamen ſuppoſititium non eſſe ex antiquis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Authoribus mox evincemus. Tres itaque canones, non plures, edidit ſecunda Synodus Œcumenica.

Probatur ſecundo ex Dionyſio Exiguo, qui tres dumtaxat iſtius Concilii Canones recenſet, ac interpretatur.

Probatur tertio ex Sozomeno, *lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9.* ea tantum Decreta ſecundæ Synodo generali tribuente, quæ tribus Canonibus ab Abbate Dionyſio ex Codice Eccleſiæ Orientalis deſcriptis continentur. *Poſt hæc* (inquit) *tam Nectarius ipſe, quam reliqui Epiſcopi, in unum convenientes, decreverunt ut Nicæni Concilii fides rata permaneret, univerſæ autem Hæreſes anathemate damnarentur.* Id primo Canone præſtitum eſt: *Utque omnes ubique locorum Eccleſiæ, ex præſcripto veterum Canonum regerentur; & ut Epiſcopi in propriis manerent Eccleſiis, ne temere, in extraneas pedem inferrent: neve in Ordinationibus nihil ad ſe pertinentibus invocati ſeſe ingererent; ea vero quæ in ſingulis Provinciis contigiſſent, Synodus cujuſque Provinciæ pro arbitrio ſuo ordinaret & conſtitueret. Præterea, ut poſt Epiſcopum Urbis Romæ Conſtantinopolitanus habeat honoris prærogativam*, &c. Quæ ſecundus Canon Dionyſii Exigui exhibet. *Maximum item nec eſſe, nec fuiſſe unquam Epiſcopum decreverunt; nec Clericos, eos qui ab illo ordinati fuiſſent. Cuncta denique quæ ſub illo, aut ab illo acta fuiſſent, irrita eſſe ſtatuerunt.* Quod tertio Canone (ſecundum verſionem Dionyſii Exigui) ſancitum eſt. Nullos autem alios Canones a ſecunda Synodo Œcumenica editos fuiſſe, colligitur ex iis quæ Sozomenus ſtatim ſubjungit: *Et hæc quidem*, inquit, *a Synodo*

nodo conſtituta ſunt in hunc modum : Imperator vero ea ſuffragio ſuo comprobavit.

Sozomeno conſentit Nicephorus, lib. 12. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13.

Denique Anſelmus, apud Gratianum, Diſtinct. 16. cap. 10. de ſecundæ Synodi Œcumenicæ Epiſcopis ita ſcribit : *Condemnata Macedonii Hæreſi, ſtatuerunt Canones tres, quorum maxime author fuit Nectarius Conſtantinopolitanus Epiſcopus.* Idipſum Hermannus Contractus, *in Annalibus*, ad annum 381. refert.

Adde ſeptem Canones, qui in Iſidori Mercatoris Collectione habentur, nihil continere præter tres illos a Socrate, & Dionyſio Exiguo recenſitos. Primus nempe priori ex Dionyſianis reſpondet : Secundus, tertius, quartus, & quintus, ſecundum in Verſione Dionyſii exprimunt : Sextus, tertium. Septimus vero non eſt proprie Canon, ſed Symbolum Fidei a centum quinquaginta Patribus editum.

Objicitur. Codex Eccleſiæ univerſæ lectus & probatus in Synodo Chalcedonenſi, ſeptem habebat ſecundæ Synodi Œcumenicæ Canones. Septem quoque referunt Photius in Nomocanone, Zonaras, Balſamon, Arſenius Monachus in Synopſi Canonum. Septem leguntur in Codice Græco; quem Latinitate donatum a Gentiano Herveto Conciliorum editiones repræſentant. Alexius Ariſtinus octo recenſet, ſeptimo in duos diviſo. Ergo plures ſunt quam tres Canones Secundæ Synodi.

Confirmatur ex Nicolao I. Pontifice Maximo Epiſtola 8. ad Michaelem Græcorum Imperatorem data, in qua ſextum hujus Concilii Canonem laudat. *Igitur*, inquit, *quia ſuſpecti & inimici Judices eſſe non debeant, & ipſa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. Nam quid gratius & amabilius dare quis inimico poteſt, quam ſi ei ad impetendum commiſerit, quem lædere forte voluerit? Quod provide Conſtantinopolitana Synodus Canonum ſuorum 6. dignoſcitur prohibere capitulo. Ait autem prædictus Canon : Quoniam multi Eccleſiaſticum Ordinem confundere ac ſubvertere volentes, amore inimicitiæ & calumnioſe cauſas quaſdam contra diſpenſatores Eccleſiarum Orthodoxos Epiſcopos confingunt ...... Placuit ſanctæ Synodo Epiſcoporum, qui Conſtantinopolim concurrerunt, ne ſine diſcuſſione admittantur accuſatores, nec omnibus permittatur accuſationes facere contra Diſpenſatores Eccleſiarum.* Plures igitur qam tres Canones Concilii Œcumenici ſecundi Nicolaus Primus agnovit.

Reſpondeo ad argumentum, nego conſequens. Codices enim illi & Canonum Collectores, vel interpretes, qui ſeptem referunt Canones ſecundæ Synodi Œcumenicæ, alterius Concilii Conſtantinopolitani Canones quoſdam tribus Conſtantinopolitanæ primæ aſſutos, nominis ſimilitudine decepti confuderunt. Sed tres dumtaxat adſcriptos habebat Codex Eccleſiæ Græcæ, quem Dionyſius Exiguus a ſe verſum cum Latinis communicavit. Tres tantum Sozomenus, & Nicephorus referunt : tres dumtaxat, ex Epiſtola Synodica Concilii anno 382. Conſtantinopoli celebrati, editos fuiſſe colligitur. Et certe ſextum Canonem in alia Synodo editum fuiſſe ſecutis temporibus, ejus verba evidenter oſtendunt. *Ea de cauſa*, inquit, *placuit ſanctæ Synodo Epiſcoporum, qui Conſtantinopoli convenerunt, nec ſine diſcuſſione admittere accuſatores, nec omnibus eorum, qui Eccleſias adminiſtrant, accuſationes permittere.* Porro de ſe ipſa non ita loqueretur Synodus, ſed diceret, *Placet ſanctæ Synodo, vel placuit nobis.* Cum itaque ad Epiſcopos olim Conſtantinopoli congregatos velut ad Authores hoc decretum referatur, argumento eſt ipſum ut primi Concilii Conſtantinopolitani Canonem perperam referri. Septimum vero Simeon Logotheta non agnoſcit ut legitimum ſecundæ Synodi Canonem, nec ſuæ Collectioni inſerit.

Ad confirmationem reſpondeo, ſatis innuere Nicolaum Primum, hunc a ſe laudatum Sextæ Synodi Canonem ſubditititum eſſe, eumque ſe proferre contra Græcos, qui illum ſecundæ Synodi nomine quibuſdam Eccleſiarum ſuarum Codicibus adſcriptum habebant, ut eos propriis armis confodiat. *Quod provide*, inquit, *Conſtantinopolitana Synodus Canonum ſuorum ſexto dignoſcitur prohibere capitulo : quod tamen non apud nos invenitur, ſed apud vos haberi perhibetur. Verum novimus nos Apoſtolicis imbutum documentis, etiam ſententiis ut Pagnorum, quanto magis Chriſtianorum atque Catholicorum?* Non habebatur ſcilicet in Codice Romanæ Eccleſiæ & Verſione Dionyſii Exigui. Futile porro & falſum eſt, quod ait Chriſtianus Lupus in Diſſertatione de Synodo Conſtantinopolitana, cap. 4. Dionyſium Exiguum tres poſteriores hujus Synodi Canones omiſiſſe, quia ſciebat eos a Romana, in qua degebat Eccleſia improbari. At enim ſi Canones illos ob eam rationem ex induſtria prætermiſiſſet Dionyſius, multo magis poſtremam tertii Canonis partem ſuppreſſiſſet, quæ Sedi Conſtantinopolitanæ ſecundum a Romana locum aſſerit : cum diſerte fuerit a Romana Eccleſia improbatus, & validioribus lacertis impugnatus : tres vero poſtremos, qui in Græca editione circumferuntur, Canones Romanæ Eccleſiæ diſplicuiſſe, nihil eſt in Eccleſiaſtica Antiquitate, quod vel leviter indicet. Quid enimvero illis in Canonibus ipſi fuiſſet ingratum? An quod 5. Canone de Libello Occidentalium ſancitum eſt, & de ſuſcipiendis illis, qui Antiochiæ unam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deitatem confiterentur? Minime gentium. Sive enim Tomus ille ſeu Libellus Occidentalium ſit Sardicenſis Synodus, ut Zonaras & Balſamon perperam interpretantur; ſive ſit Fidei Profeſſio aut Anathematiſmi, quos ex Concilio Romano ad Paulinum Antiochenum Damaſus miſit; quibus Macedoniani potiſſimum & Apollinariſtæ percelluntur; ſive intelligatur hujus Tomi ſeu Libelli nomine Concilium Antiochenum, quo pacta Meletium inter & Paulinum concordia eſt : de quo Theodoretus, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. nihil Romanis auribus ingratum Canon ille continebat. Sextus Canon, qui judiciorum Eccleſiaſticorum ordinem diſponit, ſanctiſſimam continet diſciplinam, & a Nicolao I. laudatam. Septimus denique quo modus recipiendi Hæreticos ad Eccleſiæ gremium ex Hæreſi redeuntes præſcribitur, nihil decernit quod Eccleſiam Romanam poſſet offendere. Non eſt igitur exiſtimandum Canones illos a Dionyſio Exiguo fuiſſe ex induſtria prætermiſſos, quod eos a Romana Eccleſia videret improbari; ſed ideo omiſſos ab ipſo fuiſſe cenſendum eſt, quod in ſinceris Eccleſiæ Græcæ Codicibus non haberentur; & quod eos ad ſecundam Synodum Œcumenicam non pertinere judicaverit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

CONtinere me non poſſum, quin mentionem inducam de vetuſtiſſima canonum Conſtantinopolitani hujus concilii verſione, quam ex MS. Codice Lucenſi, annorum fere mille acceptam, in mea Conciliorum collectione vulgavi. Tres ibi canones repræſentantur, nihilque legitur de acceſſione illa quam Græcus concilii ejuſdem contextus exhibet. Ad verſionem Dionyſii accedit quidem propius; ſed eamdem ipſam eſſe affirmare plane non auſerim. Adjunctum fert quartum alium canonem (quintus ibi ſignatur, ſed tertii nota numeralis nulla adſcribitur) in quo eadem recurrunt quæ ſunt in canone ſecunda, de ſecundæ ſedis honore, Conſtantinopolitano præſuli conceſſo, quamquam hic fuſius quam ibi res exponitur. Hæſi diu ambiguus, unde hæc acceſſio, de qua nihil ſive in Dionyſio ſive in collectione Iſidori, ſive tandem in Græco ejus concilii. Cum vero meam illam collectionem parabam, ſuccurrit quidem additamentum iſtud præpoſtere canonibus CPtanis accepiſſe; unde vero petitum fuerit ignorabam. Temporis beneficio doctior tandem effectus, didici tandem derivatum eſſe canonem hunc ex actione XVI. concilii Chalcedonenſis, in qua Conſtantinopolitani concilii canon de primatu Conſtantinopolitani epiſcopi confirmatur & exponitur; quæ ſane confirmatio & expoſitio iiſdem pene verbis concepta eſt, quæ in verſione mea canonum Conſtantinopolitanorum repræſentantur. En verba Chalcedonenſis : *Definitiones ſanctorum patrum ſequentes ubique, & regulam, quæ nunc relecta eſt, centum quinquaginta Dei amantiſſimorum epiſcoporum, qui congregati ſunt piæ memoriæ*

Imperatore magno Theodoſio in regia civitate Conſtantinopoli; nova Roma, cognoſcentes, & nos eadem definimus de privilegiis ejuſdem ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ novæ Romæ. Etenim ſedi ſenioris Romæ propter Imperium civitatis illius, patres conſequenter privilegia reddiderunt. Et eadem intentione permoti centum quinquaginta Dei amantiſſimi epiſcopi, æqua ſanctiſſimæ ſedi novæ Romæ privilegia tribuerunt, rationabiliter judicantes, imperio & ſenatu urbem ornatam, æquis ſenioris regiæ Romæ privilegiis frui, & in eccleſiaſticis, ſicut illam, majeſtatem habere negotiis, & ſecundam poſt illam exiſtere; & hos qui de Ponto ſunt, & de Aſia & Thracia, diœceſibus, metropolitanos ſolos; rurſus autem & qui inter barbaros ſunt epiſcopos præfatarum diœceſum ordinari a prædictæ ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ ſedis ſanctiſſima eccleſia: quippe, ut unuſquiſque metropolita præfatarum diœceſum cum epiſcopis ſuæ provinciæ ordinet ſuæ regionis epiſcopos, ſicut divinis canonibus eſt præceptum: ordinari autem, ſicut dictum eſt, metropolitas præfatarum diœceſum a Conſtantinopolitano archiepiſcopo, decretis conſonis ſecundum morem factis, & ad eum relatis. Verſio noſtra ita legit. *De primatu eccleſiæ CPtanæ S. Synodus dixit ubique ſanctiſſimorum Patrum termini ſubjicientes, & quem nunc legimus canonem CL. reverendiſſimorum epiſcoporum, qui congregati ſunt in hanc regiam civitatem cognoſcentes, hæc cenſuimus de primatu S. eccleſiæ CPtanæ junioris Romæ, qui ſedis magnæ Romæ pro eo quod regnaret, ſancti Patres ſtatuerunt ei primatum; ita nunc & nos in hoc conſtitutum firmantes venerabiles CL. primatum reddimus juniori Romæ, rationabiliter judicantes, ut regno & ſenatu honorificatur civitas, obtineat & firmitatem primatus, ſecundum magnam Romam, in eccleſiaſticis cauſis magnificam eam eſſe ſicut & Romam, & ſecundam poſt eam eſſe cenſemus. Et ut Ponticam & Aſiam, & Thraciam gubernationem Metropolitani habeant; etiam qui in Barbaricis ſunt epiſcopi a ſede ſupraſcripta parochias eis ordinent, & ut ſingulum Metropolitanum parochiam cum provinciarum epiſcopis ordinent epiſcopum, ſicut divini canones cenſuerant manuum impoſitione, aut ſicut ſuperius dictum eſt a Metropolitanis epiſcopis fieri debere.*

Electionem autem facere ſecundum conſuetudinem ad eos referre oportet. Et ſubſcripſerunt.

ARTICULUS II.

* *Vel poſtrema pars Canonis 2. in Dionyſii Exigui Verſione.*

*Utrum Canon tertius * de ſecundo Epiſcopi Conſtantinopolitani in Eccleſia loco, & honoris primatu poſt Romanum, ſit in ſecunda Synodo Oecumenica conſtitutus?*

PROPOSITIO.

Contra Cardinalem Baronium, & Binium.

Canonem tertium Concilii Oecumenici ſecundi commentitium ac ſubdititium, nec ab Oecumenica ipſa Synodo conſtitutum, falſo exiſtimavit Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens.

PRobatur. Canon ille non eſt ſubdititius, quem antiqui omnes Codices, Collectiones omnes antiquæ, mediæ ætatis, & poſteriorum ſæculorum, adſcriptum habent; atqui Canonem tertium Conſtantinopolitani Concilii II. de ſecundo Epiſcopi Conſtantinopolitani in Eccleſia loco, & honoris primatu poſt Romanum, omnes Conciliorum Codices, & Collectiones univerſæ Canonum, antiquæ, mediæ, & ultimæ ætatis, adſcriptum habent. Igitur Canon ille non eſt ſubdititius.

Probatur minor. Extabat enim in Codice Eccleſiæ Orientalis, qui in Concilio Chalcedonenſi prolatus eſt, quem Viri Eruditi Codicem Eccleſiæ univerſæ appellant. Extat in codice canonum Eccleſiæ Romanæ antiquiſſimo, & ante Dionyſii Abbatis collectionem conſcripto & uſurpato (ut putat qui eum cum S. Leonis Operibus edidit Quenellius.) Extat in Dionyſii Collectione: nullus denique laudatur codex in quo deſideretur.

Confirmatur ex Concilio Chalcedonenſi Actione 16. in qua cum lecta eſſent, quæ abſentibus Sedis Apoſtolicæ Legatis ſtatuta fuerant de Privilegiis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſecundum Decreta 150. Epiſcoporum, qui congregati ſunt Conſtantinopoli imperante Theodoſio: Legati Apoſtolicæ Sedis Canonem Concilii Conſtantinopolitani, falſi non poſtularunt: quod præſtitiſſent, ſi exiſtimaſſent ſubdititium: Sed, ut Decretum illud eluderent, dixere, vel Orientales jus illud quærere non debere, ſi nuſquam partum eſſet, vel de illo fruſtra eſſe ſolicitos, ſi illo ad hæc uſque tempora potiti eſſent. En verba Lucentii Epiſcopi, & Legati Apoſtolici: *Accedit ad cumulum, quod trecentorum & octo Conſtitutionibus poſtpoſitis, centum quinquaginta, qui in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantum feciſſe noſcuntur, quæ dicunt ante octogiata prope annos conſtituta fuiſſe. Si ergo his temporibus hoc beneficio uſi ſunt, quid nunc requirunt? Si numquam uſi ſunt, quare requirunt?*

Confirmatur ſecundo ex S. Leone, qui in Epiſtola * ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, agnoſcit illum Canonem eſſe ſecundæ Synodi, quamvis ad Apoſtolicam Sedem relatum, ab eaque probatum inficietur. *Perſuaſioni*, inquit, *tuæ in nullo penitus ſuffragatur quorumdam Epiſcoporum ante 60. ut jactas, annos facta ſubſcriptio, numquamque a Prædeceſſoribus tuis ad noſtræ Sedis tranſmiſſa notitiam; cui ab initio ſui caducæ, dudumque collapſæ, ſera nunc & inutilia ſubjicere fulcimenta voluiſti, eliciendo a Fratribus ſpeciem conſenſionis, quam tibi in ſuam injuriam verecundia fatigata præberet.* Si Canonem illum ſubdititium exiſtimaſſet Sanctus Leo, id tam opportuna occaſione, & cauſæ neceſſitate preſſus, objicere Anatolio debuiſſet, ad illum vehementius exſufflandum.

* Epiſt

Probatur ſecundo ex Socrate, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. ubi de Concilii Conſtantinopolitani I. Decretis agens, ait: *Tunc etiam Decretum ab illis promulgatum eſſe, ut Conſtantinopolitanus Epiſcopus poſt Epiſcopum Romanum honoris prærogativam obtineret, eo quod Conſtantinopolis eſſet junior Roma.* Ergo Canon 3. quo ſecundus locus in Eccleſia & primatus honoris, Epiſcopo Conſtantinopolitano, poſt Romanum tribuitur, non eſt ſuppoſititius.

Probatur tertio ex Sozomeno, *lib. 7. cap. 9.* ubi de ſecundæ Synodi Œcumenicæ decretis agens, ait: ipſam decreviſſe, *Ut poſt Epiſcopum Urbis Romæ, Conſtantinopolitanus habeat honoris prærogativam, utpote qui junioris Romæ Epiſcopatum adminiſtret. Jam tum enim Urbs illa, non ſolum hanc appellationem meruerat, & Senatum, & Ordines Populi, ac Magiſtratus ſimiliter habebat: verumetiam contractus civium hujus Urbis, juxta leges Romanorum qui in Italia ſunt, judicabantur: juraque omnia & privilegia æqualia Seniori Romæ poſſidebat.* Sic quoque Nicephorus, lib. 12. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13.

Objicies rationes Baronii Cardinalis. Anatolius poſt Synodum Chalcedonenſem, immo in ipſa Synodo Patriarchica jura ſibi arrogans, vi Canonis 28. mox S. Leonem Romanum Pontificem ſibi acerrime adverſantem expertus eſt. Quod ſi ante Conſtantinopolitanæ Sedi conceſſum fuiſſet ab Œcumenica Synodo ſecunda, ſatis erat Anatolio præſentem laudare Canonem, cujus numquam vel levem ſaltem mentionem habuit; qui quidem Canon, ſi extitiſſet, fuiſſet omnino ſæpe laudandus, cum S. Leonis ſibi refragantis literis tantopere urgeretur. Præterea, cum Epiſcopi, qui ſequenti anno Conſtantinopolim convenere, ſcripſerint literas ad Damaſum de rebus hoc anno 381. in Synodo geſtis, nullam penitus habuere Canonis iſtius mentionem: qui quidem, ſi ſancitus eſſet, minime prætermittendus fuiſſet.

Tertio. Hic Canon adverſatur ſecundo Canoni. Haud igitur par eſt credere ab eadem Synodo eſſe decretum. Quonam enim modo ex præſcripto Nicæni Concilii voluit ſancta Synodus quibuſcumque Provinciis jura ſua eſſe ſervata, ſi in præjudicium aliarum Eccleſiarum, uni Conſtantinopolitanæ tanta contulit?

Quarto. Ne Canon ille inter Conſtantinopolitanæ 1. Synodi Canones conſcribatur, obſtat ſilentium 150. Patrum, qui in ſua ad Theodoſium Auguſtum relatione, illius non meminere.

Quinto

Quinto. Anatolius Conſtantinopolitanus Antiſtes, ſtatim a Synodo Chalcedonenſi, id eſt, anno Chriſti 451. ſcripſit Canonem hunc editum ab annis 60. & anno ſequenti ad Pulcheriam Auguſtam ſcribit S. Leo, effluxiſſe annos fere 60. a conditione illius Canonis. Non eſt igitur conditus a Concilio Generali Conſtantinopolitano primo, cujus a celebratione ad tempus uſque Synodi Chalcedonenſis, anni 70. interfluxerunt.

Reſpondeo ad primum, non fuiſſe opus ut Anatolius Canonem illum laudaret, cum a S. Leone urgebatur, quem apprime noverat S. Leo, utpote in Concilio Chalcedonenſi laudatum. Reſpondeo 2. Anatolium Canonem illum protuliſſe, ut patet ex Epiſtola S. Leonis ad ipſum data, in qua his ipſum verbis compellat Sanctiſſimus Pontifex: *Perſuaſioni enim tuæ in nullo penitus ſuffragatur quorumdam Epiſcoporum ante 70. ut jactas, annos facta ſubſcriptio, &c.*

Ad ſecundum reſpondeo, mirum non eſſe, quod in ſua ad Damaſum Relatione, illius Canonis non meminerint Conſtantinopolitani Patres: cum enim ad Pontificem ſcriberent ſubiratum, partim ob Ordinatinnem Flaviani in locum Meletii Antiocheni Epiſcopi, Paulino, altero ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo, adhuc in humanis agente, contra pacta conventa; partim quod Romam ad Concilium Generale evocati, eo ſe conferre recuſaſſent, noluerunt eum Canonem ad illum referre, quem ipſi fore ſcirent ingratum, & majoris iræ incentivum. Præterea, veriſimile eſt ipſos, Cyriaco, Euſebio & Priſciann Collegis ſuis, & ad Pontificem ejuſque Synodum Legatis, in mandatis dediſſe, ut acta, Canoneſque Concilii, ſuperiori anno habiti, cum illo communicarent, ſi forte poſſent ejus animum demulcere, ſperarentque ipſum adverſus Conſtantinopolitanæ Sedis privilegia recentia, non vehementius commovendum.

Ad tertium reſpondeo, Canonem tertium ſecundo nullatenus adverſari, quo ſarta tecta ſervari jubentur aliarum Eccleſiarum privilegia: quia privilegium legem firmat; adeoque non ſequitur aliarum Sedium jura convelli, etiamſi æqualibus privilegiis Conſtantinopolitana exornetur. Præterea conſtituit Canon ille, ut in limitibus quos figit Diœceſeon; *Orientis Epiſcopi Orientem tantum gubernent, ſervatis privilegiis, quæ Nicænis Canonibus Eccleſiæ Antiochenæ tributa ſunt.* At per erectionem Sedis Conſtantinopolitanæ in Patriarcham, non fuit imminutus honos Antiochenæ Sedis. Ergo Canon 3. ſecundo nullatenus repugnat. Immo nec fuit derogatum aliquid juribus Alexandrinæ Eccleſiæ: quia Thracica Diœceſis, cujus adminiſtratin in Conſtantinopolitanam tranſcripta eſt, a nullo Patriarcharum pendebat.) Quod etiam de Aſiana & Pontica dicendum, quæ paulatim Regiæ Urbis Epiſcopo ſubjectæ ſunt. Hæ enim Diœceſes Synodis ſuis commiſſæ, Exarchos ſuos venerabantur, eiſque parebant: Pontica Cæſareenſi, Thracica Heracleenſi, Aſiatica Epheſino. Unde ſoli Epiſcopo Heracleenſi injuria aliqua irrogata cenſeri poteſt. Quæ tamen injuria dici non debet, cum penes Concilium eſſet jus adminiſtrandi Thracicam Eccleſiam, ipſi per Nicænam Synodum quæſitum, in alium Epiſcopum, nempe in Conſtantinopolitanum tranſcribere. Nec Thracicæ dumtaxat, ſed & Aſianæ Diœceſeos adminiſtratio Conſtantinopolitanis Epiſcopis concredita tunc fuit, ut patet ex Concilin Chalcedonenſi, in quo ubi actum eſt de jure Ordinationis Epiſcopi Epheſini, totius minoris Aſiæ Metropolitani, boc ſpectare ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum proclamarunt ejuſdem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Clerici, id ſibi ex hujus Synodi Canone vindicantes. Sic enim habetur, Act. 11. *Clerici Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ clamaverunt: Ea, quæ Sanctorum Patrum centum quinquaginta ſunt, teneant: privilegia Conſtantinopolis ne depereant. Ordinatio ſecundum morem ab Archiepiſcopo noſtro fiat.*

Ad quartum reſpondeo, Secundæ Synodi Patres in ſua ad Theodoſium Imperatorem Relatione, nullum nominatim Canonem receſere, ſed generatim tantum meminiſſe Canonum, quos Epiſtolæ ſuæ adjunxerant. Præterea, inquiunt, *ad recte conſtituendum, & ordinandum ſtatum & diſciplinam Eccleſiarum, certos Canones ſtatuimus: quæ omnino huic noſtro ſcripto ſubjecimus.*

Ad quintum reſpondeo, mendum eſſe in numeris. Neque enim 60. tantum anni, ut habet S. Leonis Epiſtola; neque 80. ut dixit Lucentius Sedis Apoſtolicæ Legatus; ſed 70. præciſe interfluxerant ah Eucherii & Evagrii Conſulatu, ſub quo celebrata eſt Conſtantinopolitana Synodus Œcumenica, ad Conſulatum uſque Marciani Auguſti, ſuh quo celebrata eſt Chalcedonenſis.

ARTICULUS III.

De ſenſu ſecundi Canonis Conſtantinopolitani. Hunc non eſſe aſſecutum Socratem oſtenditur.

SUbjicendus primum oculis eſt iſte Canon, antequam ejus ſenſum exponamus. His conceptus eſt verbis in Verſione Dionyſii Exigui. *Qui ſunt ſuper Diœceſim Epiſcopi, nequaquam ad Eccleſias, quæ ſunt extra præfixos ſibi terminos accedant: nec eas hac præſumptione confundant: ſed juxta Canones, Alexandrinus Antiſtes quæ ſunt in Ægypta regat ſolummodo; & Orientis Epiſcopi Orientem tantum gubernent, ſervatis privilegiis quæ Nicænis Canonibus Eccleſiæ Antiochenæ tributa ſunt. Aſianæ quoque Diœceſeos Epiſcopi, ea ſolum quæ ſunt in Aſiana Diœceſi diſpenſent: necnon & Ponti Epiſcopi ea tantum quæ ſunt in Ponto: & Thraciarum, quæ in Thraciis ſunt, gubernent.*

Non vocati autem Epiſcopi, ultra ſuam Diœceſim non accedant, propter ordinationes faciendas, vel propter alias diſpenſationes Eccleſiaſticas. Servata vero, quæ ſcripta eſt, de gubernationibus regula, manifeſtum eſt, quod illa quæ ſunt per unamquamque Provinciam, ipſius Provinciæ Synodus diſpenſet, ſicut Nicæno conſtat decretum eſſe Concilio. Eccleſias autem Dei in barbaricis Gentibus conſtitutas, gubernari convenit juxta conſuetudinem, quæ eſt a Patribus obſervata.

Verumtamen Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit junior Roma. De poſtrema illa Canonis parte, quæ apud alios Canonum Collectores ſingularis eſt Canon, impræſentiarum non eſt quæſtio; hujus enim ſenſum articulo ſequenti expendemus: Sed ſolum de priori. Canon ille, priori ſui parte, Diœceſeon limites a Nicæna Synodo præſcriptos, violandos non eſſe decernit: nec Epiſcopos in Collegarum ſuorum greges involare debere, ſed ſuis circumſcriptos finibus, paſcere debere illum qui in ipſis eſt, gregem. Sed longe alio ſenſu ipſum expoſuit Socrates, libro 5. cap. 8. *Sed & Patriarchas*, inquit, *conſtituerunt, Provinciarum diviſione facta, ita ut nullus Epiſcopus ultra propriam Diœceſim alienas Eccleſias invaderet. Id enim antea propter perſecutiones promiſcue factum fuerat. Ac Nectarius quidem Regiam urbem & Thraciæ Provincias ſortitus eſt; Helladius vero qui Cæſareæ Cappadociæ poſt Baſilium erat Epiſcopus, Ponticæ Diœceſis Patriarchatum obtinuit, & una cum illo Baſilii frater Gregorius Epiſcopus Nyſſæ, quæ & ipſa urbs eſt Cappadociæ, & Otrejus Epiſcopus Melitinæ in Armenia. Aſianæ autem Diœceſis Patriarchatum ſortitur Amphilochius Iconii, & Optimus Antiochiæ Piſidiæ Epiſcopus. Ægypti Eccleſiarum adminiſtratio Timotheo Alexandriæ Epiſcopo attributa eſt. Orientis autem Eccleſiarum regimen & curam Epiſcopis illius regionis commiſerunt, Pelagio ſcilicet Laodiceæ, & Diodoro Tarſi, Epiſcopo, ſervata tamen honoris prærogativa Antiochenſi Eccleſiæ, quam quidem prærogativam Meletio tunc præſenti tribuerunt.*

Sed in pudendum errorem prolapſus eſt Socrates, cum Metropoles, immo & Patriarchatus a ſecunda Synodo inſtitutos fuiſſe ſcriptis prodidit: cum trium primorum Patriarcharum jura, id eſt Romani, Alexandrini, & Antiocheni, antiqua, id eſt, Apoſtolica conſuetudine firmari dicat Nicæni Concilii Canon 6. Secundo, quomodo hæc cohærere poſſunt, quod Ponticæ Diœceſeos Primatus in tres Epiſcopos æquo jure diviſus fuerit, Cæſareenſem, Nicænum, ac Melitinenſem? Quomodo item Aſiatica Diœceſis Epheſino

ſino

ſino Epiſcopo addicta, Iconienſi & Antiochenæ in Piſidia adſcribi potuit? Quomodo item Laodiceno & Tarſenſi adjudicari potuerunt Orientales Diœceſes, ſervata prærogativa honnris Antiocheno Epiſcopo ſolidi Orientis Patriarchæ? Hallucinatus eſt igitur in hujus Canonis expoſitione Socrates.

Erroris illius cauſam detegit Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens Baronius, quod nimirum Conſtantinopolitanum Canonem, & Theodoſii Auguſti Legem *de reſtituendis Baſilicis*, inſertam Codici Theodoſ. l. 3. *de Fide Catholica*, incaute confuderit. Fixis enim Diœceſon limitibus ad apicem Nicænorum Canonum, Theodoſius perſuaſus quod religionis non mediocriter intereſſet, ut Epiſcopi Hæretici ab Eccleſiis pellerentur, hanc regulam præſcripſit, de Synodi ſententia, ut ii ſoli Epiſcopi inter Orthodoxos cenſerentur, qui Communionis vinculo cum certis quibuſdam Epiſcopis per unamquamque Diœceſim Lege deſignatis jungerentur: quos ideo præ cæteris delegit Imperator, quod cum notæ Fidei integritate, & inculpatæ vitæ fama religioſe ſuis Eccleſiis præeſſent. Itaque non Sedium præcipue dignitati, ſed integritati & meritis perſonarum conceſſum eſt, ut ab iis Epiſcopis, tamquam a quibuſdam Capitibus, communionis jura per unamquamque Diœceſim manarent. Eo retulit Epiſcoporum illorum deſignationem Sozomenus, tacite Socratem emendans, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9. *Et hæc quidem*, inquit, *a Synodo conſtituta ſunt in hunc modum: Imperator vero ea ſuffragio ſuo comprobavit, legemque tulit, ut fides eorum qui Nicææ olim convenerant, rata eſſet: utque omnibus in locis Eccleſia iis traderentur, qui in trium Perſonarum ſubſiſtentia, honore, ac poteſtate æqualium, unam eamdemque Deitatem confiterentur Patris, ac Filii, & Spiritus Sancti. Hos autem eſſe definivit, qui Conſtantinopoli quidem communicarent cum Nectario: in Ægypto vero cum Timotheo Epiſcopo Alexandriæ: in Orientis vero Provinciis, eos qui communicarent cum Diodoro Epiſcopo Tarſi, & Pelagio Epiſcopo Laodiceæ in Syria: in Aſiana autem Diœceſi cum Amphilochio Iconienſis Eccleſiæ Antiſtite: in Pontica vero Diœceſi a Bithynis uſque ad Armenos, eos qui communione juncti eſſent cum Helladio Cæſareæ Cappadocum Epiſcopo, & Gregorio Nyſſæ, & Otreio Melitinæ: in urbibus denique Thraciæ, ac Scythiæ, eos qui cum Terentio Temitano, & Martyrio Marcianopolis Epiſcopo communicarent. Iſtos enim tum Imperator ipſe approbavit, cum eos vidiſſet & allocutus eſſet: tum egregia de illis conſtabat fama, quod Eccleſias ſuas ſanctiſſime gubernarent.*

Sed operæ pretium eſt hic apponere verba Legis Theodoſianæ, ut evidens fiat, utri melius eum ea conveniat, an Socrati, an Sozomeno. Sic igitur Lex habet: *Epiſcopis tradi omnes Eccleſias mox jubemus, qui unius majeſtatis atque virtutis Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum confitentur ejuſdem gloria, claritatis unius: nihil diſſonum profana diviſione facientes. Quos conſtabit communioni Nectarii Epiſcopi Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, Timothei necnon intra Ægyptum Alexandrinæ urbis Epiſcopi eſſe ſociatos. Quos etiam in Orientis partibus Pelagio Epiſcopo Laodicenſi, & Diodoro Epiſcopo Tarſenſi; in Aſia necnon Proconſulari, atque Aſiana Diœceſi, Amphilochio Epiſcopo Iconienſi, & Optimo Epiſcopo Antiocheno: in Pontica Diœceſi, Helladio Epiſcopo Cæſarcenſi, & Otreio Melitino, & Gregorio Epiſcopo Nyſſeno: Terentio Epiſcopo Scythiæ, Martyrio Epiſcopo Marcianopolis, communicare conſtiterit. Hos ad obtinendas Catholicas Eccleſias ex communione & conſortio probabilium Sacerdotum, oportebit admitti. Omnes autem qui ab eorum, quos commemoratio ſpecialis expreſſit, Fidei Communione diſſentiunt, ut manifeſtos Hæreticos ab Eccleſiis expelli, neque his penitus poſthac obtinendarum Eccleſiarum Pontificium, facultatemque permitti. Ut veræ ac Nicænæ Fidei Sacerdotia caſta permaneant: nec poſt evidentem præcepti noſtri formam, malignæ locus detur aſtutiæ.*

Ex hac Theodoſii lege, exque Sozomeni verbis cum ipſa collatis, patet inſignis error Socratis, qui Nectarium a Synodo & Principe communionis caput per Thraciam conſtitutum affirmat, cum ex Sozomeno, & legis Theodoſianæ ſerie conſtet, jus communionis per Thraciam indultum eſſe Terentio Tomenſi, & Martyrio Marcianopolitano; Nectario vero in Urbe Conſtantinopolitana, ut quidem exiſtimavit Sozomenus. Cæterum ex verbis legis indefinite jus illi tribui, egregie obſervat doctiſſimus Archiepiſcopus Pariſienſis Dominus de Marca: * *Quos conſtabit* (inquit lex) *communione Nectarii Epiſcopi Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, necnon Timothei intra Ægyptum, Alexandrinæ urbis Epiſcopi ſociatos*. Ex quibus patet, quod poteſtas dandæ communionis delata Timotheo Epiſcopo Alexandrino, coercetur intra Ægyptum: ſed jus Nectarii Conſtantinopolitani Epiſcopi nullius circumſcribitur limitibus. Ipſi enim jus illud per ſolidum Orientem competebat, ob Primatum honoris hoc in Concilio ipſi poſt Romanum Pontificem collatum. * D. Ma... ca lib. ... de Con... cord. Sa... cerd. & Imp. c. ...

Secundo, patet multum inter ſe diſtare ſententiam ſecundi Cannnis, & Theodoſii legem. Canon enim (ut dixi) ſtatuit Diœceſeon limites a Nicæna Synodo præſcriptos, violandos non eſſe: Theodoſii vero lex certos in Diœceſibus Epiſcopos deſignat ad vinculum communionis, non autem ad Juriſdictionem Patriarchalem exercendam. Etenim (ut jam obſervavi) Pelagius Laodicenſis, & Diodorus Tarſenſis deſignantur ad communionis nexum in Oriente: cum tamen ſupremus authoritatis apex in Orientali Diœceſi ad Patriarcham Antiochenum pertineret, ex Canone Nicænn, & ex ipſo Cannne 2. Conſtantinopolitano, quo de agimus.

ARTICULUS IV.

Utrum Canone tertio, vel ſecundo Concilii Conſtantinopolitani primi, nedum ſecundus honoris conſeſſus poſt Romanum Epiſcopum; verum etiam Patriarchica dignitas & juriſdictio in Diœceſes Thraciam, Ponticam, & Aſiaticam, Epiſcopo Conſtantinopolitano collata fuerit?

Extra enntroverſiam eſt, ſecundum locum poſt Romanum Epiſcopum, quoad conſeſſum honoris Canone laudato collatum fuiſſe Conſtantinopolitano Antiſtiti. Id enim ſaltem ſignificant hæc verba quibus conceptus eſt: *Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum*. Secundo Lex, cujus articulo ſuperiori meminimus, a Theodoſio lata de confirmatione Diſciplinæ ab ea Synodo conſtitutæ, Nectarium Theophilo præponit. Eodem ordine venerabilium Eccleſiarum Conſtantinopolitanæ & Alexandrinæ meminit Lex altera Codicis Theodoſiani, ab Honorio & Theodoſio lata [*De Patrociniis Vicorum L. 6. Lib.* 11. *Tit.* 24.] Tertio, Synodus ſub Domno Patriarcha Antiocheno celebrata, in cauſſa Athanaſii Perrheni Epiſcopi, perpetuo Archiepiſcopum Conſtantinopoleos Proclum Cyrillo Archiepiſcopo Alexandrino anteponit. Quarto, Synodus Chalcedonenſis hunc honorem Conſtantinopolitano Epiſcopo collatum agnovit, cujus origo aliunde repeti non poterat, quam ex eo Canone, de quo agimus. Cum ſcilicet relegerentur Acta prædatoriæ Synodi Epheſinæ ſub Dioſcoro, quæ Flavianum Conſtantinopolitanum poſt Domnum Antiochenum, & Juvenalem Hieroſolymorum collocabant, Orientales Epiſcopi in has exclamationes Actione 1. eruperunt. *Flavianus quare in proprio loco non ſedit? Conſtantinopolitanum Epiſcopum quare quintum poſuerunt? Paſchaſinus Reverendiſſimus Epiſcopus dixit: Ecce nos, Deo volente, Dominum Anatolium primum habemus; hi quintum poſuerunt beatum Flavianum. Diogenes reverendiſſimus Epiſcopus Cyzici dixit: Quoniam vos regulas ſcitis*. Legatorum itaque Apoſtolicorum judicio, & Concilii Chalcedonenſis approbatione, in ipſis Concilii exordiis, ſecundæ Sedis honor delatus eſt Anatolio, ex vi Canonum Eccleſiaſticorum, qui utique alii non intelligebantur hac in cauſa, quam Conſtantinoplitani.

Quod itaque venit in controverſiam circa ſenſum iſtius, quem expendimus Canonis, id unum eſt, utrum Patriarchica dignitas & juriſdictio hoc fuerit collata Canone Conſtantinopolitann Antiſtiti.

PRO-

PROPOSITIO.

Conſtantinopolitana I. Synodus, nedum ſecundum conſeſſus honorem poſt Romanum Epiſcopum Conſtantinopolitano conceſſit; verum etiam Patriarchicam dignitatem & juriſdictionem in Diœceſes Thracicam, Ponticam & Aſiaticam.

PRobatur. Synodus illo Canone confert Epiſcopum Conſtantinopolitanum cum Romano, & ab illo ſecundas ipſi tribuit, propterea quod Urbs ipſa Conſtantinopolis ſit junior Roma: Atqui Epiſcopus Romanus nudum conſeſſus primarii honorem non habebat inter Patriarchas, ſed juriſdictionem in Diœceſes ſibi ſubditas: ergo nec Conſtantinopolitanus merum honorem conſeſſus poſt Romanum illo Canone adeptus eſt, ſed juriſdictionem Patriarchicam; alioqui nova Roma cum veteri non ſatis apte quoad privilegia componeretur.

Probatur major ex verbis Canonis: *Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit junior Roma.*

Probatur ſecundo ex Concilii Chalcedonenſis Patribus, qui Canonem ſecundæ Synodi Œcumenicæ ita ſunt interpretati, Canone 28. *Sanctorum Patrum Decreta ubique ſequentes*, inquiunt, *& Canonem qui nuper lectus eſt, centum & quinquaginta Dei amantiſſimorum Epiſcoporum agnoſcentes, eadem quoque & nos decernimus ac ſtatuimus de privilegiis Sanctiſſimæ Eccleſiæ Conſtantinopolis novæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ Throno, quod Urbs illa imperaret, jure Patres privilegia tribuerunt. Et eadem conſideratione moti CL. Dei amantiſſimi Epiſcopi, ſanctiſſimo novæ Romæ Throno, æqualia privilegia tribuerunt, recte judicantes, urbem quæ & Imperio, & Senatu honorata ſit, & æqualibus cum antiquiſſima regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus Eccleſiaſticis, non ſecus ac illam extolli ac magnificari, ſecundam poſt illam exiſtentem: ut & Ponticæ, & Aſianæ, & Thracicæ Diœceſis Metropolitani ſoli: præterea Epiſcopi prædictarum Diœceſeon quæ ſunt inter Barbaros, a prædicto Throno Sanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ordinentur.* Exiſtimarunt itaque Chalcedonenſes Patres Synodum ſecundam Œcumenicam, nedum ſecundum conſeſſus honorem poſt Romanum Epiſcopum Conſtantinopolitano tribuiſſe, verum etiam Patriarchicam dignitatem & juriſdictionem in Diœceſes Thracicam, Ponticam & Aſiaticam. Sic tota Synodus Chalcedonenſis Canonem Conſtantinopolitanum intellexit, quem & ſuo confirmavit. Soli reclamarunt Legati Romanæ Sedis, qui tamen de ſenſu laudati Canonis non diſſenſerunt ab univerſis Epiſcopis: ſed objecerunt duo: Primum, Conſtantinopolitanos Canones in Synodicis non haberi; quia ſcilicet in Romanæ Eccleſiæ Codicem nondum relati erant, nec ab ea probati: ut qui Nicænos Canones violarent. Secundo, quod Canoni Chalcedonenſi fraude circumventi Epiſcopi atque inviti ſubſcripſiſſent, quod falſum eſſe ſinguli Patres conteſtati ſunt. Porro niſi is fuiſſet univerſæ Eccleſiæ notus Conſtantinopolitani Canonis ſenſus, facile fuiſſet Legatis Apoſtolicis Decretum iſtud & hoc nomine ſugillare, quod eum Canonem Orientales alienum in ſenſum detorquerent.

Probatur tertio, ex uſu Eccleſiæ, qui Canonum optimus eſt interpres. Nam Conſtantinopolitani Epiſcopi, qui a ſecunda Synodo Œcumenica ad Chalcedonenſem uſque floruere, Patriarchicam juriſdictionem in Diœceſes nominatas exercuerunt. Hujus autem origo juris non aliunde quam a Canonibus Conſtantinopolitanis accerſebatur. Hunc morem atque Diſciplinam, ſelectis ex Antiquitate Eccleſiaſtica exemplis demonſtrare non erit operoſum.

Primum eſt Nectarii, qui controverſiam inter Gabadium, & Agapium, de Boſtrenſi Epiſcopatu in Arabia, quæ Orientalis erat Diœceſeos, proindeque ad Antiochenum ſpectabat Patriarcham, contendentes, diremit in Concilio Conſtantinopolitano, anno Chriſti 394. in eoque primo loco nominatus eſt ante Theophilum Alexandrinum & Flavianum Antiochenum; rem in Concilio propoſuit, & Concilii Præſidem egit nemine reclamante. (Ut teſtantur Acta iſtius Concilii deſcripta in Jure Græco-Romano, pag. 247. & in Collectione Balſamonis, poſt Canones Carthaginenſes, & in Labbeana Conciliorum Editione Tomo 2.)

Alterum exemplum eſt ejuſdem Nectarii, qui Gerontium Nicomedienſem in Bithynia Epiſcopum, quæ Ponticæ Diœceſeos Provincia erat, deponere conatus eſt, quod cum perficere non potuiſſet, S. Joannes Chryſoſtomus ipſum exauthoravit. Juriſdictionem igitur Patriarchicam in Diœceſi Pontica Nectarius & Chryſoſtomus exercuerunt: quam ipſos uſurpaſſe nemo jure dixerit, cum eſſent Eccleſiaſticæ Diſciplinæ & Canonum acerrimi vindices. Factum iſtud refert Sozomenus, lib. 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. ubi de Sancto Joanne Chryſoſtomo ſcribens, ait: *Sed & Gerontium Nicomedienſi Eccleſia expulit. Hic enim cum Diaconus eſſet ſub Ambroſio Mediolanenſi Eccleſiæ Epiſcopo, neſcio quid paſſus, utrum fucum facere volens, an dæmonis arte & vanis imaginibus deceptus, retulerat quibuſdam, ſe nocte Onoſcelidem comprehenſam, capite raſo, in piſtrinum conjeciſſe. Qua de cauſa Ambroſius eum, utpote qui indigna Miniſtro Dei locutus eſſet, domi ad tempus manere, & pœnitentia expiari juſſerat. At Gerontius, cum & optimus eſſet Medicus ac diligentiſſimus, & ad dicendum ac perſuadendum, parandoſque animos aptiſſimus, quaſi Ambroſium deridens, Conſtantinopolim perrexit. Illic brevi temporis ſpatio in amicitiam quorumdam, qui in Palatio plurimum poterant, ſeſe inſinuavit: nec multo poſt Nicomedienſis Eccleſiæ Epiſcopatum adeptus eſt. Ordinavit autem illum Helladius Cæſareæ Cappadocum Epiſcopus, hanc illi gratiam referens, eo quod ſuffragio ſuo ſplendidam in Palatio militiam filio ipſius comparaſſet. Quæ cum didiciſſet Ambroſius, ſcripſit Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano, ut Gerontio Sacerdotium adimeret, nec ſe & Eccleſiaſticam Diſciplinam contumelia affici pateretur. Verum Nectarius, quamvis omni ſtudio id perficere conatus, numquam tamen obtinere potuit, univerſis ſimul Nicomedienſibus ei fortiter reſiſtentibus. Joannes vero cum illum depoſuiſſet, ejus loco Pansophium ordinavit.*

Reſpondent Viri Eruditi, Nectarium depoſitionem Gerontii propria authoritate non tentaſſe, ſed poteſtate ſibi a Sancto Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo demandata, qui cum Gerontium jure ſuo repetere poſſet, utpote Mediolanenſis Eccleſiæ Clericum, Nectarium rogavit, ut eodem jure uſus, & Imperatoris gratia fretus, illum exauthoraret. Verum etſi ſcripſerit ad Nectarium Ambroſius, ut Gerontio Sacerdotium adimeret, in quod contra Canones irrepſerat, non ſequitur ut ipſi conceſſerit authoritatem deponendi Gerontii, qui mutato ſtatu, & ad Metropoliticæ dignitatis faſtigium promotus, non ſuberat amplius Ambroſio. Sed demus Ambroſium nedum admonuiſſe Nectarium de criminibus Gerontii, verum etiam judicandi provinciam ipſi demandaſſe: numquid eadem authoritate Chryſoſtomus ipſum exauthoravit? Scripſiſſe Joannem ad Nectarium, illumque rogaſſe ut Gerontio Sacerdotium adimeret, Sozomenus teſtatur: ſcripſiſſe vero ad Joannem Chryſoſtomum non teſtatur: nec ullum antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentum probat fictitiam illam Ambroſii delegationem a Nectario in Joannem fuiſſe transfuſam: aſſeri autem gratis non debet transfuſam eſſe, cum extraordinaria ſupponatur, & perſonæ data Nectarii, non Sedi conceſſa.

Reſpondent ſecundo, ex facto illo Hiſtorico non evinci, quod probata & inconcuſſa fuerit Conſtantinopolitani Epiſcopi in Pontica Diœceſi authoritas. Narrat ſiquidem Sozomenus, Gerontium ab Helladio Cæſareæ Cappadocum Epiſcopo fuiſſe ordinatum: quod præſtare non potuiſſet Helladius, ſi Pontica Diœceſis ſubdita fuiſſet Nectario eadem conditione, qua poſt Synodum Chalcedonenſem aliis Patriarchis Conſtantinopolitanis ſubjecta eſt, ut omnes Metropolitanos, cujuſmodi erat Nicomedienſis, authoritate ſingulari ordinarent. Verum quidni potius dicamus, Helladium contra Canones multipliciter peccaſſe, ordinando Gerontium, & jura Patriarchæ Conſtantinopolitani violaſſe, nimirum Nectarii? Quid enim de illo non ſuſpicemur, qui humano affectu alienum Clericum ordinavit, *Hanc illi gratiam referens, eo quod*

ſuf-

ſuffragio ſuo ſplendidam in Palatio Militiam filio ipſius comparaſſet, ut refert Sozomenus? Quid autem ſimile de Joanne Chryſoſtomo Viro ſanctiſſimo, Canonumque obſervantiſſimo ſuſpicari jure non poſſumus. Cum itaque hic & Gerontium depoſuerit, & ejus loco Panſophium ordinaverit, argumento eſt ipſum Patriarchicam Juriſdictionem & Ordinationum jura in Ponticæ Diœceſeos Metropolitanos, ſecundum Canones obtinuiſſe, & exercuiſſe. Si enim hanc authoritatem uſurpaſſet Joannes Chryſoſtomus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, hoc illi Nicomedienſes objeciſſent, qui Gerontium ſibi eripi ægre patiebantur, quique nullum non moverunt lapidem ut ipſum ſervarent Epiſcopum, Panſophiumque nonniſi coacti receperunt: atqui nullatenus cauſati ſunt authoritatis defectum in Joanne Conſtantinopolitano Epiſcopo: argumento eſt itaque ipſum non temere & contra Canones ſibi arrogaſſe poteſtatem ordinandi & deponendi Metropolitanos Diœceſeos Ponticæ, quorum e numero erat Gerontius Nicomedienſis Epiſcopus. Nihil porro hujuſmodi cauſatos fuiſſe Nicomedienſes, conſtat ex Sozomeno, loco laudato. *Itaque*, inquit, *ſeditiouem crebrius exeitantes, tum privatim, tum publice, Gerontii beneficia receuſebant, & uberrimam utilitatem, quam ex illius arte medica pereipiebant: dexteritatem deaique ac ſedulitatem qua erga omnes ex æquo, tam pauperes, quam divites utebatur. His alias quoque ejus virtutes adjieiebant, utpote amici, ac benevoli. Nec ſecus ac iu terra motu aut ſiccitate, aut alia quapiam calamitate cœlitus invecta, per plateas civitatis ſuæ & Conſtantiuopolis eircumeuntes pſallebaat, Deoque ſupplieabant ut illum Epiſcopum haberent. Tandem vero coacti, illum quidem cum luctu ac gemitibus dimiſerunt: Pauſophium vero cum odio ac metu ſuſceperunt.*

Fateor quod mox ibidem ſubjungit Sozomenus; *Eos qui depoſiti fuerant & illorum ueceſſarios, Joaunem accuſare cœpiſſe, quod rerum novarum ia Eccleſiis auEhor fuiſſet, & coutra morem inſtitutumque Majorum, Ordinatioaum jura immutaſſet*. At injuſtam fuiſſe illam reorum querimoniam, nihilque egiſſe Chryſoſtomum adverſus Canones, colligitur ex verbis ſequentibus: *Ac præ dolore aaimi, atque indiguatioue, ea quoque reprehendebant, quæ omuium judieio præclare geſta eraut a Joauae.*

Tertium exemplum eſt ejuſdem Sancti Joannis Chryſoſtomi, qui tredecim Epiſcopos in Aſia depoſuit, teſte Sozomeno, lib. 8. cap. 6. ſexdecim ex Theophilo apud Palladium, ſex ut Palladius ipſe verius memorat in Dialogo de Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi. In his erat Antoninus, contra quem Euſebius Valentinopolitanus Epiſcopus, congregato Concilio, libellum querimoniarum tradidit, *præpoſito Joannis* Conſtantinopolitani Archiepiſcopi *nomine*. Septem capita libellus complectebatur. Graviſſimum omnium erat, *Quod pro lege ac decreto haberet Ordiaationes Epiſcoporum vendere pro modo redditunm*. Conatus primum eſt Sanctus Joannes Chryſoſtomus accuſatorem cum præſumpto reo conciliare; ne forte odio potius, quam juſtitiæ ſtudio litem intentaret. Id fruſtra: nam pertinax in accuſatione Euſebius, eaſdem querimonias, dato rurſus libello, iteravit, *Adjuratus Joannem Sacrameutis horrendis, quibus ſalutem quoque Priacipum addidit*, ut iſtius cauſæ cognitionem ſuſciperet. Antoninum vocavit Chryſoſtomus, crimen negavit ille. Qui numerata pecunia Sacerdotium ab ipſo ſuſceperant, interrogati pariter negarunt. Teſtibus, quibus, convincerentur, Conſtantinopoli non præſentibus, profectionem in Aſiam Joannes decreverat, examen ut perficeret. Principis interceſſione & authoritate adhibita, ejus iter Antoninus, moras nectens, remoratus eſt. Miſit tamen Joannes, ex decreto Synodi, ſelectos Epiſcopos, Syncletium Metropolitanum, Heſychium Oparienſem, & Palladium Helenopolitanum, quibus inquirendi in crimen Antonini, Simoniacorumque complicum, provinciam demandavit. Ante Judicum adventum conciliatæ partes, teſtibus auri, vel jurisjurandi vi, ſilentium impoſitum: maximum conjectus in diſcrimen eſt accuſator. Interea mortuus eſt Antoninus. *Continuo ex Aſia partim a Clero eivitatis Epheſinæ, partim ab Epiſcopis, Decretum ad Joanuem venit omnibus pavendo cum juramento orantibus ut periclitanti Eccleſiæ opem ferret*. His autem verbis conceptas fuiſſe hujuſmodi preces refert Palladius: *Quoaiam priori tempore confuſe & contra jura ſtatuta Patrum gubernati ſumus, oramus Venerationem tuam, ut deſcendas, & formam aliquam Epheſinæ imponas Eccleſiæ diutiſſime afflicta; hinc Arianis inſtantibus, inde noſtris cupiditati avaritiæque ſtudeutibus. Permulti enim iuſidiantur ut lupi graves, Saeerdotalem Sedem rapere pecuniis feſtinantes*. His victus precibus Chryſoſtomus, in Aſiam perrexit. Cum applicuiſſet, congregatis Lydiæ, Aſiæ, & Cariæ Epiſcopis 70. celebravit Ordinationem. Acceſſit vetus Antonini & ſex aliarum Antiſtitum accuſator Euſebius. Cauſſæ inſtaurata cognitio eſt, teſtes præſto fuere: confeſſi rei, Joannis, Synodique ſententia fuere depoſiti. In eorum vero locum, Viri quibus virtutis claritas, gratiaque ſermonis ſuffragabatur, ſubſtituti ſunt.

Ex quibus colligitur, Sanctum Joannem Chryſoſtomum, quod Epiſcopus Conſtantinopolitanus eſſet, ordinariam juriſdictionem in Aſiana Diœceſi exercuiſſe. Enimvero ſi authoritatem deponendi & ordinandi Epiſcopos in Eccleſiis Aſiaticis uſurpaſſet, eum judicem non agnoviſſet Antoninus; & ab eo pariter, tamquam a non judice ſex illi Epiſcopi Simoniaci appellaſſent.

Id confirmat Theodoretus, lib. 5. cap. 48. ubi de Sancto Joanne Chryſoſtomo ſic loquitur: *Neque vero urbem dumtaxat Regiam hujuſmodi cura ac ſolicitudine gubernabat, ſed & univerſam Thraciam, & Aſiam totam, Ponticam præterea iiſdem legibus exornavit*.

Objicies Epiſcopos, quos Sanctus Chryſoſtomus in Aſia ordinavit, depoſitos poſtea fuiſſe, teſte Palladio; quod probat creditum, ipſos a non habente poteſtatem & Juriſdictionem ordinariam fuiſſe ordinatos.

Reſpondeo, ipſos depoſitos fuiſſe violentia facti, non ordine juris, & ſecundum præſcripta Canonum, ut Palladius teſtatur. *Verum*, inquit, *fortiſſimi iſti, & nimium contentioſi, poſt Joaunis exilium, accepto eo quod acceperunt [nou enim habet malitia nomen, ſicuti ne ſubſtantiam quidem] hujuſmodi abjectos ante quadriennium, in Eccleſiam revocant: pulſis illis qui legitime fuerant ſubrogati, in ſummam ovium Chriſti perniciem...... Deflebis Epiſcoporum veſaniam, tetra manu Chriſti dona vaſtantium. Quas enim cum jejunio & prece, & approbatione Cleri, ac timore, Petrus & Joannes Ordinationes faciebant, iſti contra, poſt crapulam & ebrietatem, cum miſerabilibus donis abortivos hominum ordinantes*, &c.

Quartum exemplum petitur ex facto Attici Conſtantinopolitani Epiſcopi, qui Silvanum Rhetorem Epiſcopum Philippopolis in Thracica Diœceſi ordinavit. Qua in Provincia cum frigus tolerare non poſſet, ab iſto Epiſcopatu abſolutus eſt. Troadibus poſtmodum venientibus Conſtantinopolim, quæſitum Epiſcopum, Troadis in Phrygia Epiſcopus, ab eodem Attico deſignatus eſt (ex Socrate, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 37.) Ergo Patriarchica juriſdictione in Thracica Diœceſi Conſtantinopolitanus Epiſcopus tum fruebatur.

Quintum exemplum petitur ex judicio Attici, in cauſa Epiſcopatus Synodorum, Urbis Phrygiæ Pacatianæ, diſceptata inter Theodoſium & Agapetum; in qua, judicante Attico, vicit Agapetus (ex Socrate, lib 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap 3.) Ergo Patriachicis juribus in Aſiatica Diœceſi Conſtantinopolitanus Antiſtes fruebatur.

Sextum exemplum petitur ex controverſia orta & agitata inter Metropolitanos Nicænum, & Nicomedienſem in Bithynia Ponticæ Diœceſeos Provincia, cui nimirum ex duobus Eccleſia Baſilinopoleos ſubjaceret tamquam Metropolitæ, & a quo Epiſcopus ipſis ordinari deberet, quæ refertur & dirimitur Actione 13. Concilii Chalcedonenſis. Uterque ſiquidem pro tuitione ſui juris reſcripta Pontificum Conſtantinopolitanorum Joannis Chryſoſtomi, & Procli profert, quibus conſtat utrumque in eam Eccleſiam Patriarchicam exercuiſſe poteſtatem. Ibidem Aetius Archidiaconus Conſtantinopolitanus, Eccleſiæ ſuæ jura propugnans, Judices Marciani Imperatoris nomine judiciorum ordinem in ſancta Synodo moderantes, ſic eſt allocutus: *Suggerimus veſtræ Magnificentiæ, ro-*

rogantes ut nullum præjudicium Conſtantinopolitanæ ſanctiſſimæ Sedi fiat ex his quæ nunc proferuntur a Sanctiſſimis Archiepiſcopis, vel quæ moventur inter Dei amantiſſimum Epiſcopum Nicomedienſium Eunomium, & Dei amantiſſimum Epiſcopum Nicænum Anaſtaſium, aut qui inter eos ordinantur. Sanctiſſima enim Conſtantinopolitana Sedes aut Ordinationem ipſa facit in Baſilinopoli cum reliquis, aut eam permittit fieri, ſicut literis quæ fiunt, vel factæ ſunt ſæpius, oſtendere poſſumus.

Objicies primo. Synodus Œcumenica ſecunda Canone 2. prohibuit ne Epiſcopi conſtitutas extra limites ſuos Eccleſias invaderent: ſimulque ſtatutum, ut Diœceſes Aſiana, Pontica, & Thracica ſuis a Synodis regerentur: ergo Conſtantinopolitano Epiſcopo conceſſa non fuere jura Patriarchica in tribus illis Diœceſibus. Alioqui Canon III. cum ſecundo pugnaret.

Reſpondeo, nego conſequens. Nam conſtituitur pariter Canone ſecundo mox laudato, ut Orientis Eccleſias adminiſtrent, nec tamen læditur Patriarchica Antiocheni Epiſcopi juriſdictio, immo ſarta tecta ſervatur. Ita licet decernatur, Aſianam, Ponticam, & Thracicam Diœceſes a ſuis Epiſcopis, & Synodis regendas, id non prohibet, quin Conſtantinopolitanus Epiſcopus jura Patriarchica in illis Diœceſibus obtineat vi Canonis tertii, hæc illi tam diſerte aſſerentis. *Verumtamen Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit Junior Roma.*

Objicies. Canon ſecundus Concilii Œcumenici ſecundi conſtituit adminiſtrationem Eccleſiarum ſecundum Nicæni Concilii Canones: atqui Canonibus Nicænis adverſatur conceſſio Juris Patriarchici Conſtantinopolitano Epiſcopo. Igitur Œcumenica Synodus jus illud non conceſſit.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Conſtituit adminiſtrationem Eccleſiarum ſecundum Nicæni Concilii Canones, & idem Concilium aliquid addit Nicænorum Canonum diſpoſitioni; concedo; & nihil addit, nego. Addit nempe Primatum Epiſcopi Conſtantinopolitani poſt Romanum. Nego vero minorem. Decernit quidem Nicæna Synodus ut ſua Eccleſiis privilegia ſerventur: ſed non prohibet ne conferantur nova iis quæ nondum his donatæ ſunt: maxime ſi fiat iſta conceſſio ab iis quorum intereſt. Volentibus enim non fit injuria. Porro dignitatem & juriſdictionem Patriarchicam Diœceſeon Ponticæ, Aſianæ, & Thracicæ Epiſcopi, quorum maxime intererat, Epiſcopo Conſtantinopolitano tribuerunt Canone 3. ſecundæ Synodi.

Objicies tertio. Honor primatus non eſt Patriarchica juriſdictio: ſed Patres Conſtantinopolitani Canone 3. ſolum primatus honorem Conſtantinopolitano Epiſcopo tribuerunt: ergo ipſi jura Patriarchica non conceſſere.

Probatur major ex Concilii Nicæni Canone 7. quo Epiſcopo Æliæ, ſeu Hieroſolymorum honos tribuitur poſt cæteros Patriarchas; nec tamen ipſi jura Patriarchica deferuntur.

Reſpondeo, nego majorem, quam non probat laudatus Nicæni Concilii Canon. Is enimvero tribuit Æliæ Epiſcopo *Honoris conſequentiam, ſalva Metropolitano propria dignitate*: Quibus verbis ſatis patet, merum honorem conſeſſus poſt alios Patriarchas Hieroſolymorum Epiſcopo deferri; & alioqui Eccleſiæ uſus poſt Nicænum Concilium, uſque ad Chalcedonenſe, probat ſatis hujus Sedis Antiſtitem Patriarchica jura non obtinuiſſe. Contra vero ſe res habet de Conſtantinopolitano, cui ſecunda Synodus, abſque reſtrictione, vel exceptione, tribuit *Honoris primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit junior Roma*: & Eccleſiæ uſus ac Diſciplina, poſt Conſtantinopolitanum, ad Chalcedonenſem uſque Synodum, demonſtrat juribus Patriarchicis in Diœceſibus Aſiana, Pontica, & Thracica, Conſtantinopolitanos Antiſtites potitos fuiſſe.

Objicies quarto, ex Socrate, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap 28. *Mortuo Cyzicenorum Epiſcopo, Siſinnius Proclum urbis illius Antiſtitem ordinavit. Sed dum ille eo profectionem parat, prævertentes eum Cyziceni, Dalmatium quemdam Monaſticæ profeſſionis virum, ſibi Epiſcopum conſtituerunt. Idque ab illis factum eſt contempta lege, qua ſancitum eſt, ne præter ſententiam Epiſcopi Conſtantinopolitani ulla fiat Sacerdotis Ordinatio. Porro legem iſtam ideo neglexerunt, quod ſolius Attici perſonæ hæc prærogativa conceſſa eſſe videretur. Manſit igitur Proclus propriæ Eccleſiæ adminiſtratione ſpoliatus.* Ergo poteſtas ordinandi Metropolitani Cyziceni, in Aſiatica Diœceſi, Provinciæ Helleſponti, Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano aliqua lege Imperatoria conceſſa fuerat, non vero Canone Concilii Generalis, quem non inſuperhabuiſſent Cyziceni.

Reſpondeo, Cyzicenos, minime expectata Siſinnii ſententia, Dalmatium Epiſcopum ordinaſſe quidem, ſed præter Canones, nedum contra legem Imperatoris, quæ executionem Canonis tertii Conſtantinopolitani imperabat; quam Canoni, ſuæque authoritati factam injuriam Siſinnius, ob pacis Eccleſiaſticæ bonum, patienter tulit. Quamquam ex facto Cyzicenorum conjicere licet, illos Conſtantinopolitano tertio Canone conſtitutam non recepiſſe Diſciplinam, & antiquos Eccleſiæ ſuæ mores in Ordinatione Metropolitani ab Epiſcopis Provinciæ retinere voluiſſe; a priſco uſu ipſos abſtrahere voluiſſe Imperatorem in gratiam Attici lata lege, quæ Cyziceni Metropolitani Ordinationem ipſi vendicabat: mortuo Attico, ipſos ad antiquos mores redire voluiſſe: & inſuperhabita lege, quam perſonale privilegium collatum Attico exiſtimarunt, ſibi ordinaſſe Epiſcopum, inconſulto Siſinnio Attici ſucceſſore.

Objicies quinto. Ex Concilio Chalcedonenſi, Actione 11. conſtat Epiſcopos Epheſinos ab Epiſcopo Conſtantinopolitano ordinatos non fuiſſe, ſecundum Canones & morem antiquum, ſed ab Epiſcopis Provinciæ, & eorum ordinationem Epheſi, non vero Conſtantinopoli celebrari ſolitam. Baſſiano enim & Stephano, qui de Epheſino Epiſcopatu contendebant ex illius Eccleſiæ Sede dejectis, cum de altero in eorum locum ordinando Antiſtite ageretur, *Aſiani reverendiſſimi Epiſcopi, proſtrati ante ſanctiſſimam Synodum Patrum, dixerunt: Miſeremini noſtri. Nos ſupplicamus ſancto Concilio ut miſereantur filiorum noſtrorum, ne forte propter nos & propter peccata noſtra moriantur, ut nobis clementia condonetur. Nam ſi Baſſiano ſucceſſorem ſuadeat aliquis hic ordinari, & filii noſtri moriuntur, & civitas deperit.* Tum Judices ab Imperatore delegati dixerunt: *Quoniam ſecundum voces ſancti Concilii neque Baſſianus, neque Stephanus reverendiſſimi, digni ſunt qui in Epheſiorum civitate ſint Epiſcopi, Aſiani autem Epiſcopi hic reperti dicunt: Si hic ordinetur alter Epiſcopus, Epheſiorum conturbari civitatem: dicat ſancta Synodus ubi volunt Canones Epiſcopum Epheſinæ ſanctiſſimæ Eccleſiæ ordinari: Reverendiſſimi Epiſcopi clamaverunt: In Provincia:* Id interlocutione ſua ac ſuffragio confirmavit Leontius Magneſianus Epiſcopus. *A Sancto Timotheo uſque nunc*, inquit, *viginti ſeptem Epiſcopi facti, omnes in Epheſo ſunt ordinati. Solus Baſilius violenter hic factus eſt, & multæ cædes hinc ortæ ſunt.* Igitur Ordinatio Epheſini Metropolitani, ſecundum Canones, ad Conſtantinopolitanum Epiſcopum non ſpectabat. Jus itaque Patriarchicum non obtinuit vi Canonis tertii Conſtantinopolitani, quo de agimus, in Aſiam Proconſularem; cujus Metropolis erat Epheſus.

Reſpondeo, nego conſequens. Quamvis enim Epheſinus Epiſcopus in Provincia deberet ordinari, non ſequitur jura Ordinationum ad Conſtantinopolitanum Patriarcham non pertinuiſſe; quia ejus neceſſarius erat conſenſus, ejuſque authoritate & decreto, Epheſi celebrari poterat Ordinatio. Adde, non defuiſſe qui Leontii Magneſiani interlocutioni contradicerent, & vel Conſtantinopoli ordinatos, vel Epheſi cum Archiepiſcopi Conſtantinopolitani voluntate & aſſenſu, Epheſinos Antiſtites contenderent. Sic enim Philippus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Presbyter interlocutus eſt: *Sanctæ memoriæ Joannes Epiſcopus Conſtantinopolitanus quindecim Epiſcopos depoſuit, profectus in Aſiam, & pro eis alios ordinavit, & Memnon hic ordinatus eſt. Aetius Archidiaconus Conſtantinopolis dixit: Et Caſtinus hic ordinatus eſt; Heraclides, & alii cum voluntate noſtra urbis Archiepiſcopi ordinati ſunt. Baſilium ſimiliter beatæ memoriæ Proclus ordinavit; & beatæ memoriæ quidem Theodoſius Imperator hujuſcemodi*

cemodi Ordinationi cooperatus eſt, & beatæ memoriæ Cyrillus Alexandrinus Epiſcopus. Denique Cooſtantinopolitanæ Eccleſiæ Clerici una voce clamarunt: *Ea quæ Sanctorum Patrum centum quinquaginta ſunt, teneant: Privilegia Conſtantinopolis ne depereant. Ordinatio ſecundum morem ab Archiepiſcopo noſtro fiat*.

Reſpondeo ſecundo: Eſto noodom fuerit inconcuſſa Conſtantinopolitani Antiſtitis in Aſia Procooſulari, cujus Metropolis erat Epheſus, juriſdictio, non ſequitur quod in cæteris decem Aſianæ Diœceſeos Provinciis, quæ Vicario Præfecti Prætorio Orientis parebant, jura Patriarchica non obtinuerit, ſcilicet io Pamphilia, Lydia, Heleſponto, Piſidia, Lycaonia, Phrygia utraque, Lycia, Caria, & Inſulis.

ARTICULUS V.

Utrum Canones Conſtantinopolitani a Romana Eccleſia recepti fuerint ac probati?

PROPOSITIO.

Canones Conſtantinopolitani primi Concilii, ab Eccleſia Romana recepti non fuere, ad uſque Innocentii III. tempora.

PRobatur ex Epiſtola 53. S. Leonis ad Anatolium: *Perſuaſioni enim tuæ*, inquit, *in nullo penitus ſuffragatur quorumdam Epiſcoporum ante ſexaginta, ut jactas, annos facta ſubſcriptio, numquamque a Prædeceſſoribus tuis ad Apoſtolicæ Sedis tranſmiſſa notitiam: cui ab initio ſui caducæ, dudumque collapſæ, ſera nunc & inutilia ſubjicere fulcimenta voluiſti, eliciendo a Fratribus ſpeciem conſenſionis, quam tibi in ſuam injuriam verecundia fatigata præberet*. Quare in vetuſtiſſima Canonum Latina Collectione, qua uſam eſſe Romanam Eccleſiam ſub Innocentii I. Zoſimi, & S. Leonis Pontificatu contendit vir doctiſſimus, qui eam publici juris fecit, cum ejuſdem Sanctiſſimi Pontificis Operibus, Canones Synodi Conſtantinopolitanæ extra legitimorum Canonum corpus poſiti ſunt. Immo & poſt Dionyſii Exigui Collectionem, licet ille juxta fidem Græcorum Codicum quatuor Canones Synodi Conſtantinopolitanæ, in tres redactos ſuo loco recenſuerit Eccleſia Romana, quæ cæteros Canones amplexa eſt, iſtos tamen in authoritatem admittere noluit, teſte Sancto Gregorio Magno lib. 6. Epiſtola 31. *Romana Eccleſia* (inquit) *eoſdem Canones* (nempe Conſtantinopolitanos) *vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit; in hoc autem eamdem Synodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum*.

Probatur ſecundo ex Lucentio Epiſcopo Eſculano & Sedis Apoſtolicæ Legato Actione 16. Concilii Chalcedonenſis, ubi eos Canones vocat, *Canones non conſcriptos*, id eſt, ab Eccleſia non probatos. Et infra: *Trecentorum*, inquit, *decem & octo Conſtitutionibus poſtpoſitis, CL. qui in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantum feciſſe noſcuntur*.

Ex quibus patet, his Canonibus non ſoffragari, quod Codex Eccleſiæ Orientalis, in quem illi Canones relati erant, a Patribus Chalcedonenſis Concilii ſit receptus Canone 1. Nam Canones Conſtatinopolitani ab Apoſtolica Sede in ipſo Concilio Chalcedonenſi improbati erant: ſiquidem Legati Apoſtolici reclamarunt, *Canones illos in Synodicis non haberi*. Et præterea Romani Pontifices diſerte affirmarunt poſt Synodum Chalcedonenſem, Canones Conſtantinopolitanos ab Eccleſia non recipi. Quamvis igitur in Orientalibus Eccleſiis obtinerent, non tamen io Romana, nec in toto Occidente.

Difficultatem movet, quod ait Dorylæi Epiſc. Euſebius, Actione 16. Concilii Chalcedonenſis, de 3. Canone Conſtantinopolitano loquens: *Sponte*, inquit, *ſubſcripſi, quoniam & hanc regulam ſanctiſſimo Papæ in Urbe Roma ego relegi, præſentibus Clericis Conſtantinopolitanis, eamque ſuſcepit*. Aſſerere tamen neceſſe eſt, Euſebium deceptum eſſe, ipſumque feſelliſſe proprias aures, vel mentem Pontificis non fuiſſe aſſecutum, cum Leo ipſe contrarium aſſerat in Epiſtola ad Anatolium: niſi dicamus quod Apoſtolica Sedes eorum Canonum executioni tacite conſentiebat, etſi diſertis verbis non approbaret; eo ſcilicet conſilio ut Conſtantioopolitanorum ſuperba elatio, ſi quando limites egrederetur, hac una exceptione reprimi poſſet, quam toties urget Gelaſius, Eccleſiam Conſtantinopolitanam iotee Patriarchales minime numerari. Ita porro Gelaſius habet ad Epiſcopos Dardaniæ ſcribens: *Si certe de dignitate agitur civitatum, ſecundæ Sedis & tertiæ major eſt dignitas Sacerdotum, quam ejus civitatis, quæ non ſolum inter Sedes minime numeratur, ſed nec inter Metropolitanorum jura cenſetur. Nam quod dicitis, Regiæ Civitatis, alia poteſtas eſt Regni ſæcularis, alia Eccleſiaſticarum diſtributio dignitatum*.

Neque rurſus Conſtantinopolitanis Canonibus ſuffragatur, quod in Syoodo Chalcedonenſi Paſchaſious Legatus dixit (Actione 1.) *Ecce nos Deo volente. Dominum Anatolium primum habemus: hi quintum poſuerunt beatum Flavianum*. Non obſtat etiam quod in 5. Synodo Eutychius Conſtaotinopolitanus, in 6. Gregorius, in 7. Tharaſius, in 8. Sanctus Ignatius, ſecundum locum obtinuerint. Id enim factum eſt quadam Legatorum Apoſtolicorum œconomia & diſſimulatione, & Imperatorum ſuprema vi ac poteſtate: quod indicavit Liberatus Archidiaconus Carthaginenſis in Breviario cauſæ Neſtorianæ, & Eutychianæ, cap. 13. eum de tertio Canone Conſtantioopolitano loquens habet; *Et licet Sedes Apoſtolica nunc uſque contradicat: quod a Synodo firmatum eſt, Imperatoris patrocinio permanet quoque modo*.

In Synodo tandem Lateranenſi 4. ſub Innocentio III. Canone 5. primus locus poſt Romanam Sedem Conſtantinopolitanæ delatus eſt. *Antiqua*, inquit, *Patriarchalium Sedium privilegia renovantes, ſacra univerſali Synodo approbante ſancimus, ut poſt Romanam Eccleſiam, quæ diſponente Domino, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote Mater univerſorum Chriſti Fidelium & Magiſtra, Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum obtineant, ſervata cuilibet propria dignitate*.

SCHOLION I.

In Diſſertationis hujus Articulo ſecundo, pag. 121. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Canonem tertium Concilii Oecumenici ſecundi commentitium ac ſubdititium eſſe, falſo exiſtimavit Baronius*.

R. Id invictis argumentis probavi: Sed Religioſis Cenſoribus non placet ut Cardinalis *Baronius* refellatur in quæſtione Hiſtorica & Critica.

SCHOLION II.

Ad Articulum quartum ejuſdem Diſſertationis, pag. 143. Editionis Primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Sancto Joanni Chryſoſtomo vindicat fictitiam authoritatem deponendi & ordinandi Epiſcopos*.

R. S. Joanni Chryſoſtomo authoritatem illam io Pontica, Aſiatica, & Thracica Diœceſibus vindicavi quam ipſum exercuiſſe teſtantur *Palladius* in Dialogo de ejus Vita, & *Sozomenus* libro 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. Hanc porro authoritatem illum non uſurpaſſe, quæ ſcilicet Conſtantinopolitanis Epiſcopis a ſecunda Synodo Generali collata fuerat, oſtendi. An *Sanctum Joannem Chryſoſtomum* alieni juris pervaſorem fuiſſe Religioſi Cenſores exiſtimant?

Digitized by Google

DISSERTATIO XXXIX.

De laboribus Sancti Hieronymi in vertenda Sacra Scriptura, & de vulgata Latina Verſione.

ARTICULUS PRIMUS.

De Multiplici Latina Verſione Sacra Scriptura.

MUltas olim fuiſſe Scripturæ Sacræ Latinas Verſiones docet S. Auguſtinus, l. 2. de Doctrina Chriſtiana, c. 2. Inter illas una erat quæ ab ipſo, c. 15. *Itala*, a Sancto Hieronymo in c. 14. & 49. Iſaiæ, *Communis & Vulgata*, a Sancto Gregorio Magno in Epiſtola ad Leandrum libris Moralium præfixa, *Vetus* appellata eſt; quam cæteris prætulerunt, quia (ut S. Auguſtinus ait) *Erat verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ*. Hanc vero in Eccleſia Latina maxime in uſu fuiſſe conſtat; unde nomen *Itala* & *Vulgata* habuit: quia vero reliquis erat antiquior, *Vetus* dicebatur. Facta autem eſt hæc Verſio ex Græca τῶν 70. & magnæ authoritatis erat apud Eccleſias Occidentis. Hujus lectione uſa Eccleſia eſt longe ante Sancti Hieronymi tempora, & etiam multo poſt uſque ad tempora S. Gregorii Papæ.

Secundo, conſtat Sanctum Hieronymum multis annis antequam ad Textum Hebraicum vertendum animum appelleret, Græcam 70. Verſionem Latine tranſtuliſſe, ut lib. 2. Apologiæ contra Rufinum teſtatur. Ait enim ſe 70. Interpretes ante annos plurimos diligentiſſime emendaſſe, & linguæ ſuæ ſtudioſis dediſſe, & Pſalterium juxta 70. a ſe emendatum, Romæ receptum eſſe. Eadem habet. Præfatione in Paralipomena ad Chromatium, & in Epiſtola 89. ad Sanctum Auguſtinum. Hujus vero Verſionis habemus Prophetas inter illius opera adhuc ſervatos. An vero S. Hieronymus Latinam illam Verſionem ex Græca 70. de novo ediderit, an tantum Vulgatam & Italam emendaverit, non ſatis exploratum eſt. Probabile tamen eſt quoſdam libros de novo vertiſſe, reliquos duntaxat emendaſſe. De novo vertit Pſalterium, ut ipſe ſcribit in Epiſtola ad Suniam & Fretelam; librum Job, ut ex utraque Præfatione conſtat; & libros Salomonis, ut lib. 2. adverſus Rufinum, c. 8. habetur. Reliquos ſolum emendavit. Vetus illa Vulgata, non obſtante nova Sancti Hieronymi Verſione ex Hebræo, per ducentos fere annos poſt Hieronymum in uſu fuit, ut ex verbis S. Gregorii conſtat, qui utraque, tam nova Hieronymi, quam Vetere illa ex 70. expreſſa, in ſuis Commentariis uſus eſt; ut ex verbis ejus in Epiſtola ad Leandrum libris Moralium præfixa, & ex libro 20. Moralium, cap. 23. liquet: *Novam vero Tranſlationem diſſero*, inquit, *ſed ut comprobationis cauſa exigit, nunc Novam, nunc Veterem per Teſtimonia aſſumo: Ut quia Sedes Apoſtolica, cui Deo authore præſideo, utraque utitur, mei quoque labor ſtudii ex utraque fulciatur*.

ARTICULUS II.

Quæ cauſæ Sanctum Hieronymum ad novam Verſionem adornandam impulerunt?

DUæ præſertim cauſæ Sancti Hieronymi animum permoverunt, ut novam Verſionem aggrederetur. Primo, variæ quæ in Verſionem Græcam 70. & in Latinas irrepſerant corruptelæ. Secundo, quod reliquæ Verſiones factæ eſſent ab hominibus Semi-Chriſtianis, & Judæis apoſtatis, qui in odium Fidei Chriſtianæ multa Scripturæ loca perverſa expoſitione corruperant. Hieronymus ergo aliarum ſphalmata Verſionum animo revolvens, amicorum precibus excitatus, rem Eccleſiæ utilem ſe facturum exiſtimavit, ſi novam Verſionem ex Hebraico fonte exprimeret, quam tandem perfecit: quæ magis quam reliquæ cum Hebræo conveniebat, illiſque longe erat accuratior. Hanc fuiſſe conſilii ſui rationem ſæpius ipſe aſſerit, ſed maxime Præfatione in libros Paralipomenon. *Si ſeptuaginta Interpretum*, inquit, *pura, & ut ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperflue me, Chromati Epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferrem. Quod enim ſemel aures hominum occupaverat, & naſcentis Eccleſiæ roboraverat fidem, juſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diverſa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque Tranſlatio corrupta ſit atque violata; noſtri arbitrii putas, aut e pluribus judicare quid verum ſit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibuſque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere*.

Hanc Verſionem Sanctus Hieronymus non eſt aggreſſus juſſu Damaſi Pontificis, vel totius Eccleſiæ nomine, ut quidam putarunt. Damaſo quidem charus erat, cui fuit ab Epiſtolis, ſed juvenis erat, cum Damaſo innotuit, & poſt Damaſum anno ſupra 30. vixit ſuperſtes: quo mortuo, Roma receſſit Hieroſolymam, & Bethleemum, ubi per quinquennium in Monaſterio vixit, ut ex ejus Epiſtola 99. ad Aſellam & 116. ad Paulam & Euſtochium colligitur. Poſt hæc Barrabanum Præceptorem habuit, ut ex Epiſtola 65. ad Pammachium conſtat: & poſtea Hebraice ſatis doctus, ad Verſionem ex Hebræo ſe accinxit. Damaſi quidem juſſu Novum Teſtamentum, vel Evangelia ſaltem emendavit, ut ex Præfatione Evangeliorum liquet. At Veteris Teſtamenti ex Hebræo Verſionem non potuit aggredi Damaſi juſſu, qui multis ante annis mortuus erat. Nec totius Eccleſiæ nomine illam confecit, cum certum ſit multos Epiſcopos, & inter alios Sanctum Auguſtinum, hanc Hieronymi operam improbaſſe; nec niſi multis poſt Hieronymi obitum annis in Eccleſias publice receptam fuiſſe.

ARTICULUS III.

Quot Scripturæ Sacræ libros verterit Sanctus Hieronymus? Et an ſingulari Spiritus Sancti afflatu?

OMnes libros Veteris Teſtamenti qui ab Hebræis pro Canonicis recipiuntur, ut & libros Judith, & Tobiæ vertit, ut conſtat ex Præfationibus quas Libris illis præfixit. Ipſe de ſe affirmat in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, & de illo teſtatur Sanctus Auguſtinus, Epiſt. 8. & 10. & lib. 18. de Civitate Dei, cap. 43. ipſum Vetus Teſtamentum ex Hebræo vertiſſe. Libros vero Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum, Baruch, Epiſtolam Jeremiæ, additiones ad Eſther & Danielem non vertit, quia Hebraice non extabant. Eccleſiaſticum tamen, & L. 1. Machabæorum Hebraice a ſe viſum affirmat. Quater circa Pſalterium laboravit. 1. Ex Hebræo in Latinum illud vertit, ut in Epiſtola ad Sophronium legimus. 2. Ex editione 70. Græca, quæ in Hexaplis erat ſincera & integra, quam aſteriſcis & obelis notavit, de qua Epiſtola 135. ad Suniam & Fretelam. 3. Ex Præfatione Pſalterii ad Paulum & Euſtochium, & ex Epiſtola ad Sophronium, conſtat ipſum bis emendaſſe ex editione Lucianea, quæ Vulgata & Communis dicta eſt, quæ eadem erat cum 70. ſed a Sancto Luciano in quibuſdam correcta & emendata. Hanc prima vice emendavit, ut conſtat ex Epiſtola ad Sophronium: & poſtea iterum emendavit, additis aſteriſcis & obelis, ut ipſe teſtatur in Præfatione Pſalterii ad Paulam & Euſtochium. Novum vero Teſtamentum non de novo vertit Sanctus Hieronymus, ſed tantum emendavit: nec fortaſſe totum, ſed ſola Evangelia. Sic enim ipſe in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum: *Vetus Teſtamentum juxta Hebraicum tranſtuli, Novum Græcæ Fidei reddidi*. Id vero præſtitit juſſu Damaſi Pontificis, ut conſtat ex ejus Præfatione in 4. Evangeliſtas ad Damaſum. *Novum opus*, inquit, *me facere cogis ex veteri: ut poſt exemplaria Scripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quæ ſint illa quæ cum Græca conſentiant veritate, decernam*.

Et infra: *Igitur hac præſens præfatiuncula pollicetur*

tur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes: Codicum Græcorum emendata collatione, ſed Veterum, quæ ne multum a Lectione Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Sanctus Auguſtinus, Epiſtola 10. hoc opus ſibi acceptum eſſe ſignificavit. *Proinde*, inquit, *non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex Græco interpretatus es: quia pene in omnibus nulla offenſio eſt, cum Scripturam Græcam contulerimus.* Cui reſpondit Hieronymus: *Si me, ut dicis, in Novi Teſtamenti emendatione ſuſcipis, exponiſque cauſam cur ſuſcipias, quia plurimi Linguæ Græcæ habentes ſcientiam, de meo poſſent opere judicare: eamdem integritatem debueras etiam in Veteri credere Teſtamento, quod non noſtra confinximus, ſed ut apud Hebræos invenimus, divina tranſtulimus.* Ubi opus quod Sanctus Auguſtinus Verſionem vocaverat, ipſe tantum emendationem dicit.

Probabile eſt antiquiſſimam fuiſſe hanc Novi Teſtamenti Latinam Verſionem, & in Eccleſia Romana ab ipſis Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe: cum de nulla antiquiore aliquid legamus. Nec veriſimile eſt Eccleſiam Latinam Latina Verſione aliquando caruiſſe: aut quam habuit primævis temporibus mutare voluiſſe, vel rejicere. Et, quæ ab antiquiſſimis Scriptoribus Latinis ex Novo Teſtamento laudantur, cum hac Verſione congruunt.

Quod ſpectat alteram quæſtionis partem, quidam volunt Sanctum Hieronymum ſingulari Sancti Spiritus afflatu Verſionem illam condidiſſe, & eodem Spiritu dirigente & movente ab omni errore factum immunem: ita ut nec decipi potuerit, nec errorem aliquem vel leviſſimum vertendo commiſerit. At huic aſſertioni repugnat ipſe Hieronymus in Iſaiæ, cap. 4. *Melius reor*, inquit, *proprium errorem reprehendere, quam dum erubeſco imperitiam confiteri, in errore perſiſtere, in eo, quod tranſtuli:* Lege Oleaſtrum in cap. 23. Exodi; Bellarminum, lib. 2. de Verbo Dei, cap. 11. Driedonem, lib. 2. de Eccleſ. Script. Controv. 3. Vega, lib. 15. in Concilium Tridentinum, cap. 9. Certe cum Vulgata Editio non ſit unius Authoris, ſed quædam habeat ex Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, dici non poteſt ejus Authores errare non potuiſſe: niſi quis dicat Theodotionem Hæreticum hominem in ſua Verſione adornanda fuiſſe a Spiritu Sancto afflatum, non ſecus ac Scriptores Canonicos. Nec ſane ita libere Hieronymi inceptum in vertendo improbaſſent Sanctus Auguſtinus, aliique celebres Epiſcopi, ſi ipſum a Spiritu Sancto ſingulari modo in illa Verſione adjutum exiſtimaſſent. Quid quod plerique Doctores Catholici fatentur errores in Vulgata Latina Verſione, quam illi Hieronymi eſſe volunt, non tantum fuiſſe ante Concilii Tridentini Decretum, ſed etiam poſt Sixti & Clementis VIII. emendationes, idque non tantum Typographorum, ſed & Interpretis vitio. Sic Cajetanus in 2. Paralipom. cap. 16. Torniellus ad annum mundi 3149. Sixtus Senenſis, lib. 8. Bibliothecæ ad finem, Bannes in 1. p. q. 1. Art. 8. dub. 4. Bellarminus loco laudato, & in Epiſtola ad Lucam Brugenſem, Bonfrerius Præloquiorum, cap. 15. Sect. 3. & Lucas Brugenſis qui multa loca collegit, quæ poſt correctionem Clementis VIII. adhuc emendanda videntur. Certum itaque eſt Sanctum Hieronymum mediis ordinariis inſtructum, eruditione, & induſtria humana hoc opus confeciſſe, &, ut alios Interpretes, errori obnoxium fuiſſe.

ARTICULUS IV.

Quomodo ſuſcepta ſit ab Eccleſia Sancti Hieronymi Verſio.

QUamvis Sancti Hieronymi Tranſlatio ad Textum Hebraicum propius accederet, quam illa Interpretum 70. plerique tamen Epiſcopi & Eccleſiaſtici Viri hoc ejus inceptum improbarunt, ut ad authoritatem Verſionis 70. convellendam & minuendam factum. Unde multis calumniis impetitus, Apologias ſcribere coactus eſt, in quibus ſæpe teſtatus eſt ſe nihil in Verſionem 70. Interpretum molitum eſſe, ſed ex Hebræo fonte in Latinum tranſtuliſſe, ut eorum deſiderio faceret ſatis, qui ſcire optabant quomodo in Hebræis Codicibus legeretur. Rufinus in Hieronymum acriter invectus eſt, cui ille non ſine bile reſpondit. *Quis* (inquit Rufinus, lib. 2. Invectivarum) *ex tot & tantis prudentibus & ſanctis viris, qui ante te fuerunt, ad iſtud opus auſus eſt manum mittere? An ut divinarum Scripturarum libros, quos ad pleniſſimum Fidei inſtrumentum Eccleſiis Chriſti Apoſtoli tradiderunt, nova nunc & a Judæis mutuata interpretatione mutares?* Hæc & alia ſimilia Hieronymo objiciebant ejus æmuli. Quibus ſæpius reſpondet, profitendo ſe ne tantillum quidem authoritati 70. Interpretum derogare voluiſſe, quorum Verſionem divinam, & in Spiritu Sancto factam agnoſcit Præfatione in Job, in Prologo Galeato, & in Apologia contra Rufinum. Sanctus vero Auguſtinus hoc opus ita improbavit, ut non permiſerit novam hanc Verſionem per ſuam Diœceſim legi, & antequam perfecta eſſet, Hieronymum hortabatur ut ab incœpto deſiſteret, & in aliis operam poneret. Ita quippe ad ipſum ſcribebat, Epiſt. 10. *Ego ſane te mallem Græcas potius Canonicas nobis interpretari Scripturas, quæ 70. Interpretum authoritate perhibentur. Perdurum erit enim, ſi tua interpretatio per multas Eccleſias frequentius cœperit lectitari, quod a Græcis Eccleſiis Latinæ Eccleſiæ diſſonabunt, maxime quia facile contradictor convincitur Græco prolato libro, id eſt, lingua notiſſima. Quiſquis autem in eo quod ex Hebræo tranſlatum eſt, aliquo inſolito permotus fuerit, & falſi crimen intenderit, vix aut numquam ad Hebræa teſtimonia pervenietur, quibus defendatur objectum. Quod ſi etiam perventum fuerit, tot Latinas & Græcas authoritates damnari quis ferat? Huc accedit, quia etiam conſulti Hebræi poſſunt aliud reſpondere: ut tu ſolus neceſſarius videaris, qui etiam ipſos poſſis convincere: Sed tamen quo Judice, mirum ſi potueris invenire. Nam quidam frater noſter Epiſcopus, cum lectitare inſtituiſſet in Eccleſia, cui præeſt, interpretationem tuam, movit quiddam longe aliter abs te poſitum apud Jonam Prophetam, quam erat omnium ſenſibus memoriæque inveteratum, & tot ætatum ſucceſſionibus decantatum. Factus eſt tantus tumultus in plebe, maxime Græcis arguentibus & inflammantibus calumniam falſitatis, ut cogeretur Epiſcopus [ea quippe Civitas erat] Judæorum teſtimonium flagitare. Utrum autem illi imperitia, an malitia, hoc eſſe in Hebræis Codicibus reſponderunt, quod & Græci & Latini habebant atque dicebant: Quid plura? Coactus eſt homo, velut mendoſitatem corrigere, volens, poſt magnum periculum, non remanere ſine plebe. Unde etiam nobis videtur, aliquando te quoque in nonnullis falli potuiſſe. Et vide hoc quale ſit, in eis literis, quæ non poſſunt collatis uſitatarum linguarum teſtimoniis emendari.*

Et Epiſtola 19. *De interpretatione tua*, inquit, *jam mihi perſuaſiſti, qua utilitate Scripturas volueris transferre de Hebræis, ut ſcilicet ea quæ a Judæis prætermiſſa, vel corrupta ſunt, proferres in medium. Sed inſinuare digneris, peto, a quibus Judæis: utrum ab eis ipſis, qui ante Adventum Domini interpretati ſunt: & ſi ita eſt, quibus, vel quonam eorum: an ab iſtis poſterioribus, qui propterea putari poſſunt aliqua de Codicibus Græcis vel ſubtraxiſſe, vel magis corrupiſſe, ne illis teſtimoniis de Chriſtiana Fide convincerentur. Illi autem anteriores cur hoc facere voluerint, non invenio... Ideo autem deſidero interpretationem tuam de 70. ut & tanta Latinorum Interpretum, qui qualeſcumque hoc auſi ſunt, quantum poſſumus, imperitia careamus: & hi, qui me invidere putant utilibus laboribus tuis, tandem aliquando, ſi fieri poteſt, intelligant, propterea me nolle tuam ex Hebræo Interpretationem in Eccleſiis legi, ne contra 70. authoritatem tamquam novum aliquid proferentes, magno ſcandalo perturbemus plebes Chriſti, quarum aures & corda illam Interpretationem audire conſueverant, quæ etiam ab Apoſtolis approbata eſt.*

Poſt Sancti tamen Hieronymi obitum paulatim authoritatem ejus Verſio obtinuit apud multos, qui ejus ſinceritatem & cum Hebraico Textu convenientiam

Digitized by Google

tiam agnoverunt; ut apud Sanctum Auguſtinum, qui ea uſus eſt in Speculo. Ita tamen ut tum Vetus, cum hæc nova in uſu eſſent uſque ad Sanctum Gregorium Magnum, ut conſtat ex ejus Epiſtola ad Leandrum Libris Moralium præfixa. Licet autem utraque uſus ſit Gregorius, Novam tamen Veteri aliquando antetulit: libro enim 20. Moralium, cap. 3. ait, quod nova hæc tranſlatio, *Cuncta verius tranſfudiſſe perhibetur, & credendum eſt quidquid in ea dicitur*. De eadem Verſione *Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis*, libro *De Officiis Eccleſiaſticis*, cap. 12. hæc habet: *De Hebræo autem in Latinum eloquium tantummodo Hieronymus Presbyter Sacras Scripturas convertit: cujus Editione generaliter omnes Eccleſiæ uſquequaque utuntur, pro eo quod veracior ſit in ſententiis, & clarior in verbis*. Poſtea hæc Verſio ſenſim & per gradus prævaluit, tacito potius Eccleſiæ conſenſu, quam ullius Concilii vel Pontificis Decreto, ante Synodum Tridentinam.

Cauſas porro cur a Latinis Eccleſiis ſuſcepta ſit hæc Verſio, iſtas profert Sixtus noſter Senenſis, lib. 8. Bibliothecæ Sanctæ, ad finem. 1. Quia neceſſarium erat habere tranſlationem ex Hebræo immediate factam, quæ cum Verſione 70. conferri & legi poſſet, ut contra Judæos melius fidei noſtræ dogmata tueremur. Niſi enim in Textu aliquo conveniremus, numquam cum hoſte decertare, vel ipſum convincere poſſemus. Hæc vero nova Verſio Hebraico Textui verbis magis conſonat, ut & ſenſu, quam Græca. Judæi Chriſtianis inſultabant, dicentes non ita eſſe in Codicibus Hebræis, ut illi proferebant. Unde ut eorum coerceretur inſolentia, Eccleſia Verſionem Sancti Hieronymi ex Hebræo ſuſcepit, quam & eo conſilio Hieronymus ipſe adornaverat. Ait enim Præfatione in Iſaiam, ſe id operis ſuſcepiſſe, *Ne Judæi de falſitate Scripturarum Eccleſiis diutius inſultarent*. Secundo, quia Verſio 70. in multis Paraphraſis potius erat, quam Verſio obſcura elucidans, ſenſum potius, quam verba reddens. Unde congruum erat aliam ex Hebraico fere de verbo ad verbum cudi, quo oſtenderetur nihil illos Hebraico Textui contrarium reddidiſſe. Præterea, poſt Chriſtum, Prophetiis expletis, ex ipſo rerum eventu conſtat longe clarius reddi poſſe veteres Prophetias ad Chriſtum & Novum Teſtamentum ſpectantes, quæ ante impletionem obſcuræ erant, & ab Interpretibus nonniſi obſcure verti poterant. Hinc Sanctus Hieronymus Præfatione in Pentateuchum ſuam cum Verſione 70. Tranſlationem conferens, ait: *Illi interpretati ſunt, ante Adventum Chriſti, & quod neſciebant, dubiis protulere ſententiis. Nos vero poſt Paſſionem & Reſurrectionem ejus, non tam Prophetiam, quam Hiſtoriam ſcribimus. Aliter enim audita, aliter viſa narrantur: quod melius intelligimus, melius & profeſimus*. Tandem & hoc adjicit ex Sancto Hieronymo Præfatione in Eſdram, Sixtus Senenſis, hanc Verſionem ipſum edidiſſe, eamque Latinos ſuſcepiſſe, ut hoc modo *Exultantem Græciam* compeſcerent, & eorum faſtum deprimerent, qui ſe Latinis in tantum præferebant, ut dicerent nihil divinarum Scripturarum habere Latinos, quod non a Græcis mutuo accepiſſent. Ex his quidem cauſis Sancti Hieronymi Verſionem recepit Eccleſia Latina, ut ad uſum magis aptam. Veteris tamen Verſionis nihil derogavit authoritati.

Advertendum autem eſt Pſalmorum Librum in Vulgata non eſſe ex Sancti Hieronymi Verſione ex Hebræo, ſed ex antiqua Verſione 70. ſecundum Luciani Martyris emendationem, quam ſemel & iterum correxit Sanctus Hieronymus, primum Romæ curſim, deinde accuratius in Bethleemitico ſeceſſu cum obelis & aſteriſcis. Quia enim Pſalmos ex quotidiano uſu, & quia in Templis canebantur, etiam vulgus memoriter tenebat, ita ut mutatio ſine gravi ipſius offenſa fieri non poſſet, ideo Pſalmi in Vulgata, ſecundum antiquam Verſionem retenti fuere. Idem etiam dicendum de pleriſque libris, quos Judæi in Canonem non receperunt. Quod ad reliquos libros attinet, certum eſt illos majori ex parte Hieronymi Verſionem ſpirare. Nam ſi quis contulerit Prophetarum Verſionem Latinam ex Hebræo, quæ inter opera ejus extat, cum vulgata Latina, hodierna, deprehendet in omnibus fere ad verbum convenire, eumdemque Authorem referre. Præterea, Vulgatam ex Hebræo factam eſſe, non ex Græca 70. Interpretum, ipſa ubique clamat. Cum Hebræo enim ubique convenit, ipſumque magis ad verbum exprimit, quam Textus Græcus. Certum vero eſt nullum fuiſſe poſt Sanctum Hieronymum ad noſtra uſque tempora (ad Sanctem Pagninum uſque) qui Biblia ex Hebræo in Latinum tranſtulerit. Pleraque etiam, quæ in antiqua Verſione defuerunt, quæque ex Hebræo ſe ſuppleviſſe dicit S. Hieronymus in ſua Verſione, exprimuntur in Vulgata, ut illud Oſeæ 11. v. 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*. Et illud Zachariæ 12. *Videbunt in quem transfixerunt*.

Pleraque etiam quæ in antiqua Vulgata aliter legebantur ac in Hebræo, obſervante Sancto Hieronymo, eodem modo hodie leguntur in Vulgata ut in Hebræo & ut legenda cenſuit S. Hieronymus, ut Geneſis 2. v. 2. ubi vetus Editio ex Græca legebat: *Complevit Deus die ſexto opus ſuum;* monuit S. Hieronymus, ſecundum Hebraicum Textum legendum eſſe, *die ſeptimo*: & v. 22. pro *extaſim* vertit Hieronymus *ſoporem*, Geneſ. 5. in annis παιγονίας Patriarcharum Vulgata cum Hebræo convenit, non cum Septuaginta, Geneſ. 35. v. 16. pro *Hippodromum*, vertit *verno tempore*. Jonæ 4. v. 6. pro *Cucurbitam*, vertit *Hederam*. At vero in omnibus iſtis locis, ut in aliis multis, Vulgata lectioni Sancti Hieronymi conſona eſt. Videatur Sanctus Hieronymus, Epiſtola 89. ad Auguſtinum.

Certum eſt nihilominus Vulgatam Verſionem in omnibus non eſſe Sancti Hieronymi. Nam præter Pſalmos, & ea quæ ex veteri Vulgata, vel ex Theodotione addidit, ut in Additionibus ad Eſther & Danielem videre eſt, etiam in reliquis libris multa occurrunt, quæ Hieronymi non eſſe cuilibet elatum eſt. Nam in multis convenit cum Veteri Vulgata, ſive Septuaginta, ubi Verſio Septuaginta ab Hebræo differt: ſæpe cum Theodotione, Symmacho, Aquila. Sæpiſſime etiam aliter habet quam Hieronymus in operibus ſuis vertendum cenſuit. Unde puram S. Hieronymi Verſionem non eſſe, ſed mixtam, facile colligitur. Ipſe enim ſæpius profitetur ſe ſecundum Hebraicam veritatem tranſtuliſſe. Sæpe etiam inculcat quod ipſum primum ad novam Verſionem impulerit diſcrepantia Septuaginta ab Hebræo. Unde vix credibile eſt ipſum alicubi ſponte ab Hebræo diſceſſiſſe. In Prologo Galeato ſcribit, quod ſibi omnino conſcius non ſit mutaſſe ſe quidpiam de Hebraica veritate: immo ad Judæos provocat, ut teſtentur num fideliter ex Hebræo verterit. Præfatione in Eſdram & Nehemiam: *Quid*, inquit, *Interpretem laniant? Interrogent Hebræos, & ipſis authoribus Tranſlationi meæ arrogent, vel derogent fidem*. Idem teſtatur Præfatione in Eſther. *Tenentes*, inquit, *Eſther Hebraicum librum, per ſingula verba noſtram Tranſlationem aſpicite, ut poſſitis agnoſcere, me nihil etiam augmentaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebræo habetur Hiſtoriam Hebraicam Latinæ Linguæ tradidiſſe*. Ac ſæpe relicto Hebræo vulgata ſequitur Septuaginta, ut plurimorum locorum collatione perſpicuum eſt. Geneſ. 4. v. 8. verba illa *Egrediamur foras*, non ſunt in Hebræo, quæ tamen habet Vulgata una cum Septuaginta. Geneſ. 8. v. 7. in Hebræo legitur: *Corvus exibat exeundo & redeundo*. At legit Vulgata cum Septuaginta: *Egrediebatur & non revertebatur*. Geneſ. 4. v. 5. Hebræus Textus habet: *Propterea quicumque occidebit Cainum*. At Vulgata cum Septuaginta, Symmacho & Theodotione vertunt: *Nequaquam id fiet*. 1. *Regum* 9. v. 24. addit Vulgata ex Septuaginta verba hæc quæ non ſunt in Hebræo, *Stravitque Saul in ſolario ſuo & dormivit*. Job. 1. v. 21. deſunt in Hebræo hæc, quæ Verſio 70. & Vulgata habent: *Sicut Domino placuit, ita factum eſt*. Threnorum 3. v. ultimo, in Hebræo legitur: *Dabis ipſis obfirmationem cordis, maledictionem tuam eis*. Vulgata & Septuaginta legunt, *Laborem tuum*. Ezech. 34. v. 16. Hebræus habet: *Robuſtum & pingue perdam*. Vulgata ex Septuaginta, *Cuſtodiam*. Multa hujuſmodi proferri poſſunt, ubi relicto Hebraico Textu Vulgata ſequitur Septuaginta: Unde Bellarminus etiam fatetur Editionem Vulgatam mixtam eſſe ex Sancti Hieronymi, veteris Vulgatæ,

& Theo-

& Theodotionis Editionibus (lib. 2. de Verbo Dei, cap. 11.)

Quædam addi poſſunt in quibus Sanctus Hieronymus in Commentariis & Tractatibus, aliter ex Hebræo vertit, vel vertendum cenſet, quam in Vulgata legitur. Geneſ. 1. v. 2. legit Vulgata : *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Sanctus Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis docet vertendum, *incubabat*. Geneſ. 3. v. 8. Vulgata legit, *Ad auram poſt meridiem ;* Hieronymus vult legendum, *Ad veſperam*. Geneſ. 4. v. 4. legit Vulgata, *Reſpexit Dominus ad Abel & munera ejus*. Hieronymus Theodotionis Verſionem præfert, qui vertit : *Et inflammavit Dominus ſuper Abel & ſuper ſacrificium ejus*. Sic in plurimis aliis locis. Vide Morinum Exercit. 6. Bibl. cap. 12. Sect. 7. Id evidenter colligitur ex Sancti Hieronymi Commentariis, quorum in variis locis aliter vertit, addit, vel ſubtrahit quam antea in Tranſlatione feciſſet. Præter hoc etiam Vulgata quædam addit, quæ non ſunt in Hebræo, quædam tranſponit aliter ac in Hebræo : quæ omnino oſtendunt Authorem Hebræos Codices ad amuſſim non ſecutum, cum tamen Sanctus Hieronymus profiteatur ſe ad verbum, quantum fieri poterat, ex Hebræo tranſtuliſſe. Additionum exempla habemus Eccleſiaſtici 9. v. 2. ubi in Hebræo legimus : *In omnibus idem eventus, bono & puro, & impuro*, Vulgata legit, *bono & malo, puro & impuro*. Iſaiæ 21. v. 36. additur in Vulgata, *In ſolitudine :* Item nomen Civitatis, *Miſor*, quæ non ſunt in Hebræo. Omiſſionis hæc inter alia ſunt exempla. Geneſ. 49. v. 32. Verſiculus qui eſt in Hebræo, omittitur in Vulgata ſcilicet, *Poſſeſſio agri & ſpelunca quæ eſt in eo ex Filiis Heth*. Ruth. 2. v. 19. ad finem hæc verba ſunt in Hebræo. *Ipſe eſt vindex noſter :* quæ in Vulgata deſunt. Threnorum 1. v. 12. deſunt hæc verba, *An non ad vos*, quæ ſunt in Hebræo. Tranſpoſitionis hoc exemplum eſto : Oſeæ 12. v. 13. & 14. in Hebræo ſic legimus : *In utero ſupplantavit fratrem, & in robore ſuo dominatus eſt Deo, & dominatus eſt Angelo, & prævaluit*. Vulgata vero ita legit & invertit : *In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & invaluit ad Angelum, & confortatus eſt*. Ex his vero aliiſque locis, quæ proferri poſſunt, colligitur Vulgatam non eſſe puram Sancti Hieronymi Verſionem, ſed ex Hieronymi & aliorum, maxime vero ex Vulgata veteri mixtam. Hæc vero magis confirmantur ex Canone Hebraicæ Veritatis, quæ prima pars eſt *Divinæ Bibliothecæ Sancti Hieronymi* editæ a Monachis Benedictinis Congregationis Sancti Mauri.

ARTICULUS V.

Utrum, & quo ſenſu Vulgata Verſio ſit authentica?

VUlgatam verſionem authenticam decernit Tridentina Synodus Seſſ. 4. cap. 2. *Inſuper*, inquit, *eadem Sacroſancta Synodus conſiderans non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis Editionibus quæ circumferuntur Sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat ; ſtatuit & declarat, ut hæc ipſa vetus & Vulgata Editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis Lectionibus, Diſputationibus, Prædicationibus & Expoſitionibus, pro authentica habeatur ; ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præſumat*.

Ideo vero authentica dicitur, quia nihil continet fidei & bonis moribus repugnans : & quia certa eſt regula Fidei prout ab Eccleſia probata eſt, & in quantum cum originario Textu convenit. Non ſic vero authentica dicitur, quaſi fontibus Hebraicis vel Græcis præferenda, aut etiam coæquanda. Latinis itaque Verſionibus cæteris duntaxat Vulgatam noſtram præfert Synodus Tridentina, relictis Textibus originariis eodem in ſtatu quo prius erant. Vide Bellarminum, lib. 2. de Verbo Dei, cap. 10. Serrarium, Prolegomenon, c. 19. Quæſt. 12. Concluſ. 1. Salmeronem qui Concilio interfuit, Prolegomeno 3. *Nihil* inquit, *de exemplaribus Græcis vel Hebræis agebatur tantum inter tot editiones Latinas, quas ſæcula noſtra parturierant, quænam ex illis præſtaret, ſermo erat. Liberam autem reliquit omnibus qui Scripturas Sacras profundius meditantur, fontes Græcos, aut Hebræos, quatenus opus ſit, conſulere, quo noſtrum vitio Librariorum, aut temporum injuria corruptum, emendare valeant. Licebit itaque nobis ſalva Concilii authoritate, ſive Græci, ſive Hebræi Exemplaris lectionem variam producere, eamque ut verum Bibliorum Textum expendere, & enarrare : nec tantum bonos mores per eam ædificare : verum etiam fidei dogmata comprobare & ſtabilire ; atque adeo ab illis ſumere efficax argumentum, tamquam ex Textu Scripturæ Sanctæ*. In eamdem ſententiam conſpirant Mariana Tractatu de Editione Vulgata, in Epiſtola ad Sanderum, & Sanderus ipſe lib. 2. de Viſibili Monarchia, ad ann. 1541. Azorius libro 8. Moralis cap. 3. q. 2. Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei, cap. 11. Driedo lib. 2. cap. 1. Vega lib. 15. cap. 9. Serrarius, Prolegomenon cap. 19. Sixtus Senenſis, libro 8. Bibliothecæ Sanctæ. Vega, qui Concilio Tridentino interfuit, teſtatur Patres, cum Vulgatam authenticam pronuntiarent, nihil aliud ſignificare voluiſſe, quam nullo eam deformatam errore exiſtere, ex quo pernicioſum aliquod dogma in fide & moribus colligi poſſet : teſtemque laudat Cardinalem a Sancta Cruce Pontificis tunc Legatum, poſtea Pontificem Maximum Marcellum II. appellatum, a quo pridie quam Decretum hoc ederetur, ſe illud accepiſſe dicit, & poſtea non ſemel confirmantem audiviſſe. Sic referunt Mariana, cap. 20. & 23. de Vulgata Verſione, & Serrarius, qui addit, *Hoc ſcripſiſſe Vegam, cum Cardinalis ille ſuperſtes eſſet, poſſetque de re tota interrogari*.

Idem etiam conſtat ex P. Jacobo Laines Præpoſito Generali Societatis Jeſu, qui etiam Concilio interfuit. Unde colligit Serrarius, *Authoritatem quæ a Concilio tribuitur Vulgatæ Verſioni, non eſſe infinite accipiendam, ſed definite, certis cum modificationibus*, quas ibi recenſet.

Idem colligitur ex eo quod viri inter Catholicos etiam Theologos doctiſſimi contendant, poſt Sixti V. & Clementis VIII. Editiones, errores multos adhuc inemendatos ſupereſſe, eoſque ipſius Interpretis. Sic Bellarminus, lib. 2. de Verbo Dei, cap. 11. Bonfrerius Præloquiorum, cap. 15. Sect. 3. Simeon de Muis, de Veritate Editionis Hebraicæ, aliique paſſim. Bellarminus vero in Epiſtola ad Lucam Brugenſem hæc habet ; *Si videro Textum ipſum certo in melius alicubi poſſe mutari, ſignificabo id Summo Pontifici, & Cardinalibus deputatis. Sed tu ipſe plane vides, non facile hujuſmodi mutationes in Sacro Textu eſſe faciendas : quamvis utiliſſimum ſit ut viri docti tum de variis lectionibus, tum de judicio peritorum hominum tui ſimilium admoneantur*. Idem poſtquam viderat Lucæ Brugenſis libellum de Correctionibus Romanis, ita ad ipſum ſcribit : *De libello ad me miſſo, gratias ago. Sed ſcias velim Biblia Vulgata non eſſe a nobis accuratiſſime caſtigata. Multa enim de induſtria juſtis de cauſis pertranſivimus, quæ correctione indigere videbantur*.

At omni exceptione majora ſunt Ipſius Clementis VIII. Pontificis verba in Diplomate Præfationi ſuæ Editionis emendatæ præfixo. *In hac*, inquit, *Vulgata Editione viſa ſunt nonnulla mutanda, quæ conſulto mutata non ſunt*.

Affirmat quidem Sixtus V. in Bulla ſuæ Editioni præfixa, omnia emendatiſſime prodire. *Et*, inquit, *quo res magis incorrupte perficeretur, noſtra nos ipſa manu correximus, ſi qua prælo vitia obrepſerant*. Omneſque Bibliorum Codices ſancit juxta ſuum exemplar in poſterum imprimendos eſſe, ne minima quidem particula addita, mutata, vel detracta ; alia vero omnia exemplaria ut ad hoc emendentur : Alias nullius fidei & authoritatis fore : idque ſub pœna excommunicationis majoris. Sic quidem Sixtus V. poſt cujus Editionem exiſtimabant omnes ſe habuiſſe Biblia caſtigatiſſima, & omnibus erroribus repurgata. Ecce tamen vix elapſo biennio poſt Sixti mortem, Clemens VIII. novam Editionem aggreſſus eſt, in qua plurimos errores, qui in Sixtina editione remanſerant, emendavit ; non tantum qui Typographi vitio irrepſerant ; ſed etiam alia multa de induſtria mutata

& corre-

Digitized by Google

& correcta invenimus, quæ a Thoma Jameſio Bibliothecario Bodlejano, in ſingulari libro de earum editionum differentiis edito, qui inſcribitur, *Bellum Papale*, ad duo millia recenſentur: quæ in editione Sixti V. ab ipſo contra Codices Hebræos & Græcos Pontificio Diplomate confirmata, Clemens VIII. ejus ſucceſſor authoritate ſua ſuſtulit, & ſecundum Textus Originarios reformavit. Sixtinus Amama, *Antibarbari* libro 1. cap. 8. ſpecimina multa ex Jameſio collegit tum vocum & ſententiarum, quas a Sixto male omiſſas Clemens bene reſtituit; tum aliarum quas a Sixto male interpolatas Clemens bene expunxit; tum contrarietatum inter utraſque editiones; item diſcrepantiarum in numeris; tum denique manifeſtam differentiam in locis ex induſtria mutatis, quæ ad præli vitia referri non poſſunt.

Quod vero Vulgata non eo ſenſu ſit authentica, quaſi æqualis cum Textu Primitivo authoritatis, duæ maxime rationes probant. 1. Quia Verſionem hoc ſenſu authenticam facere, non eſt in Eccleſiæ poteſtate, ſicut nec Librum facere Canonicum; ſed tantum declarare Verſionem fidelem eſſe, & fonti ſuo conſonam: vel, ſi mendæ irrepſerant, eas corrigere, & in publicis Eccleſiæ Officiis uſum ejus imperare. 2. Quia ſi ſola Vulgata eſſet authentica, ſequeretur Eccleſias Orientales, quæ Græca, vel Syriaca, vel Æthiopica Verſione utuntur, Scripturam veram & verum Dei Verbum non habere.

Itaque Codices Hebræi Veteris, & Græci Novi Teſtamenti, ſunt authentici, quia ad eorum normam controverſiæ de fide judicari, omneſque Verſiones probari poſſunt ac debent. Hanc nempe vocem *Authenticum*, a Juriſperitis mutuati ſunt Theologi: & ſignificat, *Scriptum aliquod quod ex ſe fidem facit in judicio, & ſupremæ eſt authoritatis, ut a nullo rejici vel in quæſtionem vocari debeat!* Sic enim Julianus Juriſconſultus Tract. *de fide Inſtrumentorum*, explicat.

Inde dicta ſunt authentica ſcripta & inſtrumenta, quæ fidem certam & infallibilem faciunt. Sed obſervandum eſt, Originaria Principum Edicta & ſcripta proprie & per ſe authentica dici; exemplaria vero ſive exſcripta dici authentica, non proprie & per ſe, ſed quatenus cum autographo conveniant: quæ convenientia ſigillo, vel teſtimoniis, aliiſve rationibus probanda eſt. Sic Scriptura Sacra authentica dicitur, quæ ex ſe fidem facit, & ſummam habet authoritatem: ita ut nemo refragari poſſit, vel ab ipſa provocare. Sic tres diſtingui poſſunt authentiæ gradus in ſubjecta materia. Ipſa namque Prophetarum & Apoſtolorum autographa, ſecundum ſtrictiorem & maxime propriam hujus vocis ſignificationem authentica ſunt, ut quæ a Spiritu Sancto ſint dicta. Apographa vero proprie quidem, ſed non primario, & per ſe authentica ſunt, ſed quatenus conveniunt cum autographis. Verſiones vero latiori quadam ſignificatione authenticæ dicuntur, quatenus cum Textibus primitivis conveniunt, ex quibus ceu fontibus ſunt traductæ. Vulgata autem Verſio ſingulari quadam ratione authentica eſt, quia proponitur ab Eccleſia ut ſufficiens ad fidem in controverſiis religionis faciendam.

Jam vero quod Textus Hebræus & Græcus quos hodie habemus, cum ipſis Autographis conveniant, adeoque ſint proprie authentici, præter argumenta inſita, ſuadet Eccleſiæ teſtimonium, cui ſacrum iſtud depoſitum a Deo concreditum eſt. Textus Hebraicus teſtimonium habet Chriſti & Apoſtolorum, qui ex eo doctrinam ſuam confirmarunt, & ad ejus lectionem omnes ſunt adhortati. Quod non feciſſent niſi pura & integra fuiſſent exemplaria Autographis reſpondentia. Novi vero Teſtamanti Originarii Codices multis ſæculis poſt Apoſtolorum tempora ſervati ſunt: quorum quoſdam Tertulliani temporibus extitiſſe, teſtatur ipſe, lib. de Præſcript. adverſus Hæreticos. Immo Sancti Joannis Evangelium ipſius Evangeliſtæ manu ſcriptum (ſi Authori Chronici Alexandrini fides adhibenda ſit) in Eccleſia Epheſina tempore Honorii Imperatoris adhuc ſervabatur. Et ex antiquiſſimis Scriptoribus Eccleſiæ, qui ipſa Apoſtolorum autographa conſulere poterant, & ex locis Scripturæ ab ipſis laudatis, quæ ad amuſſim cum noſtris Codicibus congruunt, conſtat Codices hodiernos eoſdem plane eſſe cum ipſis autographis, & ex eis fideliter tranſcriptos. Tandem quis a multis ſæculis vidit autographa Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis, Senecæ, aliorumque, qui multis abhinc annis floruerunt? Nemo tamen ambigit quin vera ſint eorum exemplaria hodierna, & cum autographis conveniant, licet ex ſola Veterum Traditione, & Ethnicorum præcipue teſtimoniis hoc habeamus; quæ multis gradibus inferiora ſunt teſtimonio Eccleſiæ Catholicæ toto orbe diffuſæ; ſive teſtium multitudinem ſive eorum pietatem, veracitatem, & ſapientiam ſpectemus (inquit Waltonus in Prolegomenis Bibliorum Polyglottorum.)

Prima ratio pro Textuum Originariorum authentia hæc eſt. Textus Originarii immunes ſunt ab omni corruptione præcogitata, & in omnibus ad fidem & mores ſpectantibus integri. Quod enim a Judæis ex induſtria corrupti ſint, minus probabile eſt, ut oſtendimus Diſſertatione XI. In Hiſtor. Eccl. Sæculi ſecundi in reſponſione ad quintum argumentum. Sunt igitur authentici, & in rebus fidei ac religionis norma certiſſima. Nec obſtat quod mendis ex errore Scribarum fortuito obnoxii ſint: cum talia errata ex aliis Codicibus emendari poſſint, & quotidie emendentur, nec ejuſmodi mendæ authentiam tollant; cum in omnibus Verſionibus reperiantur, & in Vulgatam Latinam multo plures & majoris momenti, quam in Codices Originarios irrepſerint. Quot millia variarum lectionum, quarum pars altera neceſſario erronea eſt, ante correctionem Sixtinam collecta & emendata? Quam multæ adhuc poſt Sixti V. & Clementis VIII. editiones remanſerunt? Lucas Brugenſis earum indicem edidit, & affirmat *Perfectiorem reddi poſſe feliciter inceptam correctionem, ſi accesſerit Pontificis authoritas.* His tamen mendis non obſtantibus, Vulgata Editio dicitur ſuo modo authentica. Si enim hujuſmodi errata Scripturæ authentiam tollerent, ſequeretur nullam Scripturam hodie authenticam extare; nec penes Eccleſiam regulam eſſe fidei & morum certiſſimam.

Secunda ratio hæc eſt: Codices Originarii olim fuere puri, & authentici, cum ſcilicet primum Eccleſiæ traditi ſunt. Immo tempore Sancti Hieronymi fuiſſe authenticos fatendum eſt. Nam ſi tunc depravati erant, cum Sanctus Hieronymus Latinam Tranſlationem edidit; noſtram, quæ ex illis deprompta eſt, editionem depravatam eſſe ſequitur in gravioris momenti capitibus: adeoque Eccleſiam vera & incorrupta Scriptura carere. Quamobrem appoſite ſcribit Simeon de Muis vir doctiſſimus Epiſtola 1. contra Editionem Pariſienſem, p. 72. & 73. *Tradidit Deus Eccleſiæ non primum Verſiones, ſed Textus Primævos, eoſque puriſſimos & authenticos. Qui itaque tales hodie extare negant, non tantum in providentiam divinam, quæ Eccleſiæ numquam deficit in neceſſariis, contumelioſi: ſed & in Eccleſiam Chriſti ſponſam injurii ſunt, quæ depoſitum hoc corrumpi fineret, cujus erat officium illud ſartum tectum conſervare.*

Tertio. Ipſum nomen *Fontis* ſatis indicat Textum authenticum. Quarto apud Veteres frequens eſt mentio *Hebraicæ Veritatis*, præſertim apud Sanctum Hieronymum. Hoc vero elogium falſo illi Textui adhiberetur, niſi authenticus eſſet.

Quinto. Textus Originarii tam quoad verba quam ſecundum ſenſum immeditate ſunt a Deo: Verſiones vero licet verum ſenſum exprimant, quoad verba tamen ex humana induſtria pendent. Nec plus certitudinis habent, quam fidelitas, doctrina, diligentia Authoris conferre poteſt.

Sexto. Conſtans hæc erat veteris Eccleſiæ ſententia, quam apud Sanctum Auguſtinum expreſſam habemus, lib. 15. de Civitate Dei, cap. 13. *Cum aliquid diverſum*, inquit, *in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque eſſe non poteſt verum, ei linguæ potius credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta Tranſlatio.*

Et lib. 18. cap. 44. *Unde etiam ego*, inquit, *pro meo modulo veſtigia ſequens Apoſtolorum, quia & ipſi ex utriuſque, id eſt, ex Hebræis, & ex 70. teſtimonia Prophetica poſuerunt, utraque authoritate utendum putavi, quoniam utraque una atque divina eſt.*

Et

Et apud Sanctum Hieronymum, Epiſtola 28. ad Lucinium. *Ut Veterum*, inquit, *Librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda eſt, ita Novoram Græci ſermonis normam deſiderat.*

Et Epiſtola 135. ad Suniam & Fretelam: *Sicut autem in novo Teſtamento*, inquit, *ſi quando apud Latinos quæſtio exoritur, & eſt inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci ſermonis, quo Novum ſcriptum eſt Inſtrumentum: ita in Veteri Teſtamento, ſi quando inter Græcos Latinoſque diverſitas eſt, ad Hebraicam recurrimus veritatem: ut quidquid de fonte proficiſcitur, hoc quæramus in rivulis.*

Et apud Sanctum Ambroſium, lib. 2. de Spiritu Sancto, cap. 6. *Si quis*, inquit, *de Latinorum Codicum varietate contendis, quorum aliquos perfidi falſaverunt, Græcos inſpiciat Codices.*

Et apud Caſſiodorum, lib. 1. Divinarum Lectionum, cap. 15. *Quod, ſi inquit, alia verba reperiuntur abſurde poſita, aut ex his lectionibus quas beatus Hieronymus in editione Septuaginta Interpretum emendavit, vel quos ipſe ex Hebræo tranſtulit, intrepide corrigenda ſunt: aut, ſicut Beatus Auguſtinus ait, recurratur ad Græcum Pandecten, qui omnem legem divinam dignoſcitur continere collectam, vel quibus poſſibile fuerit, Hebræam Scripturam, vel ejus Doctores requirere non detrectent. Decet enim ut unde ad nos venit ſalutaris Tranſlatio, inde iterum redeat decora correctio. Merito enim Patribus noſtris de hac re maxima cura fuit, ne tunica Domini, quam truculentis militibus ſcindere non licuit, lectoribus ſubjaceat imperitis.*

Lege Librum Simeonis de Muis de Hebraicæ Editionis veritate & authoritate, & Joannis Buxtorfi Anticritica, ſeu Vindicias Veritatis Hebraicæ adverſus Capelli Criticam Sacram, & Arnoldi Bootii Vindicias, ſeu Apodixidem apologeticam pro Hebraica Veritate contra Morinum & Capellum.

Maximo tamen in pretio Vulgata Verſio eſſe debet, ſuoque modo credi authentica: quam etiam Proteſtantium doctiſſimi cæteris Verſionibus Latinis facile præferendam exiſtimant. Sic Theodorus Beza Præfatione in Novum Teſtamentum, anno 1559. Eraſmum reprehendit, quod veterem Interpretem rejiciat. Paulus Fagius in cap. 4. Verſionis ſuæ Latinæ Paraphraſeos Chaldaicæ, contra eos qui Vulgatam exſibilant ita ſcribit: *Non attendunt quid vel quem ſecutus fuerit Vulgatus Author. Cum enim a veritate Hebraica diſſentire videtur, vel Septuaginta, vel Paraphraſim Chaldaicam, vel aliquem ex Rabbinis ſecutum fuiſſe, fere ſemper deprehendo. Non eſt ergo temere nata Vulgata editio, ut quidam ſcioli ſtulte & imprudenter clamitant.*

Ludovicus de Dieu vir Linguarum peritiſſimus in Notis ad Evangelia, in Præfatione. *Si vulgatum*, inquit, *Interpretem, quiſquis is tandem fuerit, doctum, immo doctiſſimum virum fuiſſe aſſeram, non me peccaſſe judicavero. Suos habet nævos, fateor, habet & ſuos barbariſmos; ſed quin paſſim fidem ejus judiciumque admirer, etiam ubi barbarus videtur, negare non poſſum.*

Caſaubonus in Notis ſuis ad Evangelia & Actus Apoſtolorum ſæpe Vulgatam Editionem Græci Textus hodierni lectioni præfert, & cum antiquis MSS. Vulgatam conveniſſe oſtendit. Unde ſæpe cum diſſentire videtur Vulgata a Græco, nec Vulgatam dicit in vitio cubare, nec in Interpretis errorem invehitur, ſed Græcos Codices, quibus Latinus Interpres uſus eſt, a noſtris variaſſe oſtendit. Et hoc ſæpius a ſe obſervatum teſtantur Waltonus, aliique viri eruditi Prolegom. X. in Biblia Polyglotta, tum in MS. Alexandrino quo uſi ſunt; tum in aliis Codicibus Græcis MSS. quorum variantes lectiones in ultimo Tomo Bibliorum exhibent, quod cum iis ſæpe conſentit Vulgatus Interpres, cum ab hodiernis Codicibus diſſentire videtur, præſertim cum Codice illo Claromontano, quo Beza uſus eſt, venerandæ antiquitatis, & doctis omnibus æſtimatiſſimo.

Grotius in Præfatione Annotationum ſuarum in Vetus Teſtamentum, rationem reddens cur ad Vulgatum quaſi Textum Notas ſuas referat, ait; *Se Vulgatam Interpretem ſemper plurimi feciſſe, non modo quod nulla dogmata inſalubria continet, ſed etiam quod multum habet in ſe eruditionis, quamquam in dicendi genere ſatis horridus.* Hæc proferre teſtimonia placuit, quibus aliorum Proteſtantium adverſus Vulgatam noſtram Verſionem debacchantium os obſtruatur.

Objicies. Incertum eſſe Textum Hebraicum ſublatis punctis, quæ non ſunt de eſſentia Textus, adeo ut idem verbum octo quandoque modis legi poſſit, & totidem habeat ſignificationes diverſas, ut probat Morinus Exercitatione Biblica 6. cap. 2. ad eum modum quo ex tribus Literis Latinis C. R. S. viginti tria vocabula diverſarum ſignificationum deduci poſſunt. Textus igitur Hebræus pro certa regula haberi non poteſt; ſed Verſiones, quæ tam vocalibus quam conſonantibus conſtant, ſunt certiores.

Reſpondeo, vocabula quædam per ſe ſpectata multiplicis ſignificationis eſſe capacia: at in orationis contextu plerumque indifferentiam tolli, & ex antecedentibus & conſequentibus determinari. Si vero adhuc vocabulum ſit ambiguum, ex uſu & legendi conſuetudine ambiguitas tollitur. Licet enim puncta hodierna a Maſorethis inventa ſint: ipſorum tamen ſonus, ſive vocales ipſæ reliquis literis coævæ ſunt: nec punctarunt Textum Maſoretæ pro libito, ſed ſecundum lectionem illam uſitatam, quam a majoribus habuerant. Si vero aliquid probaret hæc ratio, evinceret Codices Hebræos numquam fuiſſe authenticos, nequidem cum primum ſcripti erant. Eadem enim ambiguitate laboraſſent, cum puncta vocalia nondum inventa fuerint.

Quod autem punctorum vocalium & accentuum Linguæ Hebraicæ origo ad Maſorethas Tiberienſes, qui circa quingenteſimum poſt Chriſtum annum floruerunt, referenda ſit, multis momentis probavi in Hiſtoria Eccleſ. Veteris Teſtamenti, Ætate 6. Diſſer. 4. Art. 2.

Objicies ſecundo. Si Verſiones non ſunt æqualis cum primitivis Textibus authoritatis, fides plurimorum nullum fundamentum habebit: cum vix unus e mille Textum Græcum vel Hebraicum intelligat.

Reſpondeo, Hoc argumentum nimis probare. Si enim aliquid valeret, probaret omnes Verſiones in linguas vernaculas fieri debere. (Has enim ſolas plerumque vulgus intelligit) & tam contra Verſiones quam contra fontes facit: cum e vulgo plurimi ſint, qui firmiter credunt, nec tamen Verſiones Latinas intelligunt, immo literas plane ignorant.

Objicies tertio. Proferuntur teſtimonia Judæorum, qui fatentur loca quædam aliter lecta fuiſſe, quam Codices hodierni habent, quæ a Sapientibus ipſorum mutata ſunt, & ab ipſis vocantur *Tikkun Sopherim*, ſive *Correctiones Scribarum*. Hujuſmodi loca refert Maſorha interior initio lib. Numerorum, & Pſalmo 106. octodecim vel potius loca ſexdecim, in quibus verba octodecim immutantur. Recenſentur autem hoc ordine. Geneſ. 18. v. 22. ubi olim legebatur, *Dominus adhuc ſtabat coram Abrahamo*, ſubſtituerunt Scribæ: *Abraham autem adhuc ſtabat coram Domino*, ut hodie legitur in noſtris Codicibus, & apud omnes Interpretes: Numerorum 11. v. 15. pro, *videam malum tuum*, ſubſtituerunt *malum meum*. Num. 12. v. 12. pro *Matris noſtræ*, ſubſtituerunt, *Matris ſuæ*. Et pro *carnis noſtræ*, *carnis ſuæ*. 1. Samuel. 3. v. 13. *Mihi*, mutarunt in *ipſos*. 2. Samuel. 16. v. 12. pro, *afflictionem ſuam*, poſuerunt in textu, *afflictionem meam*, & in margine, *in oculum meum*. 1. Reg. 12. v. 16. pro *ad Deos tuos*, legunt, *Ad tabernacula tua*. Ezech. 8. v. 17. pro, *ad naſum tuum*, poſuerunt, *ad naſum ſuum*. Habacuch 1. v. 13. pro *non morieris*, ſubſtituerunt, *non moriemur*. Malach. 1. v. 13. pro, *& afflixiſtis me*, eſt, *& afflixiſtis eum*. Zachar. 2. v. 8. pro, *oculi mei*, ſubſtituunt, *oculi ejus*. Jerem. 2. v. 11. pro, *gloriam meam*, legunt *gloriam ſuam*. Job. 7. v. 20. pro, *ſuper te*, ſubſtituunt, *ſuper me*. Oſeæ 4. v. 7. pro, *gloriam meam*, legunt, *gloriam ſuam*, Job. 32. v. 3. pro, *Deo*, ſubſtituerunt, *Job*. Threnor. 3. v. 20. pro, *ſuper te anima tua*, legunt, *Super me anima mea*. Pſalm. 106. v. 20. pro *gloriam meam*, ſubſtituere ut ſupra, *gloriam ſuam*. Textus igitur Hebraicus non eſt authenticus.

Reſpondeo, non deeſſe viros doctos, qui totum hoc de correctione Scribarum in dubium vocant, immo merum figmentum eſſe ſtatuunt, ſcilicet Bellarminus, Sixtus Senenſis lib. 8. Bonfrerius Præloq. cap. 13. Ribera in cap. 9 Oſeæ. Sed etſi hæc mutatio facta concedatur, non ſequitur hæc malitioſe corrupta eſſe a Judæis, ſed per Eſdram & Synedrii magni viros, nomine Scribarum hic intellectos, reſtituta, cum poſt reditum e Babylone volumina ſacra recenſerent, & ex variis Codicum lectionibus illas approbarent quæ hodie leguntur. Nam primo omnia Exemplaria Hebraica legunt ſecundum correctiones iſtas. Secundo, ita omnes antiquæ Verſiones legunt, & cum Codicibus Hebræis conſentiunt, ſcilicet Septuaginta, Chaldaica, Syriaca, & Vulgata Latina, quæ certo probant antiquos Codices Hebræos ita olim legiſſe. Tandem ipſa Maſorha diſerte has mutationes ad Eſdram refert, quem antonomaſtice *Scribam* vocant. Legimus enim Numer. 12. v. 12. in Maſorha marginali, *locum iſtum eſſe unum ex* 18. *correctionibus Eſdræ*. Eſdram vero & Prophetas poſteriores libros ſacros recognoviſſe, & lectionem veram, ubi dubium aliquod occurrebat, reſtituiſſe, nemo negaverit. Unde perſpicuum eſt, a poſterioribus Judæis hæc loca depravata non fuiſſe. Præterea in his locis non agitur de ullo Chriſtianæ Religionis myſterio, nec Chriſtianis una lectio magis favet quam altera. Judæi itaque hæc loca non interpolarunt, ſed vera ſinceraque lectio eſt, quæ cum in Judæorum, tum in Chriſtianorum Codicibus hodie extat.

Objicies quarto. Variæ ſunt lectiones non tantum in Scripturæ Sacræ Verſionibus, ſed etiam in Textibus origenariis Hebraico & Græco. Id teſtantur omnes varietates in Codicibus MSS. & excuſis a viris doctis adnotatæ. Tales ſunt in Teſtamento Veteri Ketib & Kerib a Maſorhetis collectæ. Item diſcrepantes Orientalium & Occidentalium lectiones; quæque inter Codices Ben-Aſcher & Ben-Nephtali obſervantur, quæ in Bibliis Venetis, Baſileenſibus, & Polyglottis Anglicanis typis mandatæ ſunt. Per Orientales, intelliguntur Judæi Babylonii, per Occidentales, Palæſtini; In his enim locis, Babylonia ſcilicet ac Palæſtina, poſt excidium Templi & Urbis, celebriores erant Scholæ, quæ plurium ſæculorum ſpatio floruerunt, & Rabini ſeu Doctores qui multos habuere Diſcipulos. Ex hac vero diviſione, ut fieri ſolet, diſſenſiones & æmulationes inter Academias & Scholas ortæ ſunt. Unde & ex varia Codicum deſcriptione, vel ex Codicibus per celebriores Rabinos emendatis, dum utrique lectionem ſuam ſequerentur, ortus eſt variarum lectionum Catalogus.

Ben-Aſcher & Ben-Nephtali, fuere Principes & Rectores Academiarum; ille Tiberiadis, alter Babylonicæ. Studia eorum erant emendata & correcta Bibliorum exemplaria edere. Unde quia æmulatio fortaſſe inter Doctores Babylonios & Palæſtinos ſervebat, noluit alter alterius ope uti, ut collatis ſtudiis emendatiſſimum unum exemplar ederent: ſed uterque Critica ſua tumidus, Codicem proprium, quam emendatiſſime & accuratiſſime potuit, conſcripſit, quem publici juris fecit, ut ex eis reliqui ſuorum Sectatorum libri corrigi poſſent in poſtremum. Unde Occidentales vulgo ſequuntur correctionem Ben Aſcher, ut in Bibliis Europæis videre eſt: Orientales Ben-Neptali. Differentia vero inter illas non eſt circa literas vel voces, ſed circa puncta quædam & accentus. Unde has varietates annotatas eſſe conſtat, poſtquam puncta & accentus inventa ſunt.

Variantes etiam lectiones ex Novo Teſtamento colligit Robertus Stephanus ex 16. exemplaribus vetuſtiſſimis 2384. quas in Novo Teſtamento a ſe edito excudit: præter loca deficientia 280. quæ obelis notavit. Et plures collectæ ſunt ex variis Codicibus a Waltono Tomo etiam ultimo Bibliorum Polyglottorum. Ex Latinis Codicibus idem fecere Stephanus in Bibliis ſuis magnis, Hentenius, aliique Theologi Lovanienſes, in Bibliis a ſe editis; Lucas Brugenſis Decanus Lovanienſis, & Ludovicus Capellus. Hæ autem varietates argumento ſunt Textus Hebraicum & Græcum puros & authenticos non eſſe.

Reſpondeo, nego conſequens: Variantes namque lectiones, & ex iis orta ſphalmata, non ex ipſo textu autographo oriuntur, cum dictante Spiritu Sancto, conſcripti ſint Libri ſacri; ſed a Scribis, & Librariis, qui exemplaria deſcripſerunt, nec ſatis accurate cum Originario Codice contulerunt, primo fluxere. Ex quibus alii alia deſcribentes, eorum errores propagarunt. Qui non extantibus Codicibus Originariis, unde corrigi poterant, in plures derivati ſunt. Præterea dantur media certa, quibus vera lectio, cum Codices diſcrepant, ſtabiliri poteſt, ſcilicet analogia Fidei, antiquorum Scripta & Commentaria, antiquæ Verſiones, Codicum antiquorum collatio; maxime vero ipſa Scriptura, in qua antecedentium & conſequentium conſideratio & locorum parallelorum & ſimilium obſervatio, multum conferunt veram ad lectionem dignoſcendam. Nam illa lectio quæ cum antecedentibus & conſequentibus, & cum locis parallelis conſentit; & analogiæ Fidei conſona eſt; vel cum aliis optimæ notæ Codicibus convenit, & ex Veterum Patrum ſcriptis roboratur, proculdubio pro vera & genuina habenda eſt. A recepta tamen lectione non eſt temere recedendum, nec aliquid in textu mutandum ſine authoritate Eccleſiæ: ſed modeſte rationes & conjecturæ proponendæ ſunt, & Eccleſiæ judicium expectandum, quæ non ſemper omnia, quæ correctione videntur egere, corrigit; ſed quædam permittit ad infirmorum offenſionem vitandam: quod olim monuit Sanctus Hieronymus, & in Vulgatæ Latinæ emendatione obſervatum eſt, ut ex ejuſdem Præfatione liquet, necnon ex Epiſtola Bellarmini, qui unus erat Correctorum, ad Lucam Brugenſem. Lege Prolegomenon 6. Bibliorum Polyglott. Waltoni.

ARTICULUS VI.

De mendis, quæ in Vulgata Verſione Latina Bibliorum juſſu Clementis VIII. emendata, etiamnum ſuperſunt: quæ Eccleſiæ authoritate corrigi poſſent.

VIr doctiſſimus Lucas Brugenſis, aliique Viri Eruditi, per omnes Scripturæ Sacræ Libros notarunt plurima, quorum præcipua hic exponere operæ pretium exiſtimo.

I. Geneſis 3. v. 15. Vulgata noſtra habet: *Ipſa conteret caput tuum*. Melius & congruentius Hebræo, vertendum videri poſſet: *Ipſe conteret caput tuum*. Suffragatur Græca Tranſlatio: *Ipſe tuum conteret caput, & tu conteres ejus calcaneum*. Ita exemplaria Complutenſe & Vaticanum. Germanicæ vero editiones cum Aldina: *Ipſe tuum obſervabit caput, & tu obſervabis ejus calcaneum*. Id quod a Patribus fere lectum eſt.

Favet Sanctus Hieronymus in Hebraicis quæſtionibus ſuper Geneſim. Fortaſſis autem commodius neutro genere transferatur, *Ipſum*: Eſt enim Hebraice pronomini cum præcedente nomine quod *ſemen* ſignificat, debita convenientia. Favent huic lectioni exemplaria quædam Latina, teſte Aloyſio Lipomano in Catena. Favet Sanctus Leo Sermone ſecundo de Nativ. Domini. Ita Biblia ſua emendavit Iſidorus Clarius. Sancti Germani a Pratis oblongum MS. & Sorbonicum Correctorium legunt, *Ipſe conteret caput tuum*. Legunt vero *Ipſa conteret*, maxima pars Latinorum exemplarium. Ita legiſſe S. Auguſtinum conſtat ex libro 2. de Geneſi contra Manichæos, cap. 19. Suffragantur Sanctus Gregorius, lib. 1. Moralium, cap. 38. Beda, Rabanus. Verſio Syriaca habet *Ipſum conculcabit caput tuum*. Paraphraſis Chaldaica: *Et inimicitiam ponam inter te & inter mulierem, & inter filium tuum, & inter filium ejus: ipſe recordabitur tibi quod feciſti ei a principio; & tu obſervabis ei in finem*. Verſio Pentateuchi Samaritani: *Ipſum conteret tibi caput*. Verſio Arabica: *Et ponam inimicitiam inter te & inter mulierem, & inter ſtirpem tuam, & ſtirpem ejus: & hæc fundet ex te caput: & tu mordebis eam in calcaneo*.

II. Cap. 8. ubi Vulgata habet de corvo: *Qui egrediebatur, & non revertebatur*; expungenda videtur negatio. Quamvis ei lectioni ſuffragentur Græci Codices, quæ negationem habet. Sic enim Textus He-

Hebraicus : *Et emiſit corvum, & exiit egrediendo & redeundo, donec areſcerent aquæ ſuper terram.*

Sanctus Hieronymus qui in Dialogo contra Luciferianos circa medium, juxta Septuaginta emiſſum de Arca corvum dicit non rediiſſe; in Hebraicis Quæſtionibus aliter in Hebraico Textu dici notat. In Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis legitur, *Dimiſit corvum : qui egrediebatur & revertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.* Fateor Patres pleroſque legiſſe cum negatione, quos refert Melchior Cano, lib. 3. cap. 13. ſed Septuaginta editionem ſequebantur : unde Hebraicos non conſuluere Codices aut conſultos rejecere. Exemplaria non pauca Latinæ Verſionis expungunt negationem. Sancti Germani latum & oblongum, Sancti Dionyſii oblongum, & Complutenſe cum Regio legunt : *Qui egrediebatur & revertebatur.* Antiquum Bibliorum Correctorium ab Auguſtino Hunnæo Lucæ Brugenſi mutuo datum, hanc lectionem confirmat : *Certiſſime tene*, inquit, *quod nec Hebræi, ficut dicit Hieronymus nec antiqui Latini, habent, non ; ſed eſt ſenſus quod ibat & redibat extra arcam circumeundo, & propter hoc utitur Interpres præterito non perfecto, ſed imperfecto.*

In editione Frobeniana Joſephi Latinæ Verſioni addita perperam eſt negatio, quam omittendam & proxime præcedens ratio loquitur, & aliæ editiones cum Græcis exemplaribus teſtantur. Suffragatur Chaldaica Paraphaſis ; *Et miſit corvum*, inquit, *& exivit exiens & revertens, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.* Suffragatur & Arabica : *Dimiſitque corvum & exibat, & revertebatur.* Favet & Samaritana : *Egrediendo autem egreſſus eſt & reverſus.* Syriaca tamen Vulgatæ noſtræ lectionem juvat ; ſic enim habet : *Qui quidem egreſſus eſt, neque reverſus.* Quamvis Vulgata noſtra, ſi recte intelligatur, non pugnet cum Hebræo. Corvus enim dimiſſus, in Arcam reverſus non eſt, ſed ad Arcæ tectum regreſſus, inde ad eſcam evolavit, eoque rediit donec ſiccarentur aquæ. Eſt enim veriſimile avem illam dimiſſam vidiſſe cadavera in montium cacuminibus jam revelatis, atque ad ea, invento ſibi congruo cibo perrexiſſe, & rediiſſe. Columbam vero, cui extra Arcam non fuit eſca, in Arcam redire voluiſſe ; extendiſſeque manum ſuam Noe, & apprehenſam intuliſſe in Arcam.

III. Geneſ. 4. Vulgata noſtra habet : *Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus.* Hebræus vero Textus verti poſtulat, *inflammavit*, ſicque Theodotion vertit, ut notat Sanctus Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis.

Geneſ. 8. v. 4. Vulgata noſtra legit, *Requievit Arca menſe 7. 27. die Menſis.* At ſecundum Textum Hebraicum vertendum eſſet 17. *die Menſis.* Huic conſentiunt Syriaca Verſio & Arabica, necnon Chaldaica Paraphraſis. Vide Chronologiam Bibliis Pariſienſibus e Typographia Regia prodeuntibus adjunctam, & Sixtum Senenſem, lib. 5. Annotatione 82. Hic numerus concordat cum centum & quinquaginta diebus quibus terras diluvium inundavit.

IV. Geneſ. 11. v. 13. ſecundum Vulgatam *Vixit Arphaxad, poſtquam genuit, trecentis tribus annis.* Secundum Hebræum Textum, *Vixit quadringentos tres annos.* Huic numero conſentiunt Verſiones Syriaca & Arabica, & MSS. Verſionis Latinæ optimæ notæ. Proxime accedit Chaldaica Paraphraſis, quæ 430. annos numerat. Hebraicum Textum ſequitur Euſebius in Chronologia. Cajetanus, Lucas Brugenſis, & Salianus emendari poſſe Vulgatam hoc in loco cenſent.

V. Geneſ. 36. v. 24. legitur in Vulgata : *Ipſe eſt Ana, qui invenit aquas calidas in ſolitudine.* Secundum Textum Hebræum legitur : *Et invenit mulos.* Et certe vox *Jemin* non aquas, ſed mulos ſignificat, pro quo legit Interpres, *Jamin.* Chaldæus vertit *Fortes* quaſi fortia animalia. Ferunt enim muli onera gravia. Lege Sanctum Hieronymum in Quæſt. Hebraicis. Ajunt Hebræi hunc Ana fuiſſe ſpurium Zibeonis ſcilicet filium ſimul ac fratrem, quem ex inceſto cum propria matre concubitu genuerat : & quemadmodum inſueto more & præter naturæ leges natus eſt, ita conatus eſt in natura producere animalia præter naturam, conjungendo equos cum aſinis. Conſentiunt Verſio Arabica, & Targum Jonathanis : *Coire fecit*, inquit, *greges equorum cum aſinis, & in tempore invenit mulos, qui egreſſi ſunt ex illis.* Favent adjuncta, invenit enim *cum paſceret Aſinos* : & indicat Scriptura aliquid non fortuitu, ſed ex induſtria inventum.

VI. Exod. 32. v. 28. ſecundum Vulgatam legimus : *Cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum.* At tria millia duntaxat, numerant Textus Hebr. Verſiones 70. Syriaca, Arabica, Targum Onkeloſi. Quam lectionem ſequuntur Philo-Judæus, lib. 3. de Vita Moyſis, Chryſoſtomus lib. 3. de Providentia, Tertullianus in Scorpiaco, cap. 3. & S. Ambroſius, Epiſtola 56.

VII. Exodi 34. verſ. 29. in Vulgata legimus de Moyſe : *Et ignorabat quod cornuta eſſet facies ſua.* Hebræus longe aliter habet : *Et neſciebat quod radiares cutis faciei ſuæ ex colloquio ejus.* Septuaginta ſuffragantur : *Moſes neſciebat quia glorificatus eſt aſpectus cutis faciei ſuæ in loquendo eum ſibi.* Syriaca : *Moſes non noverat quod nitida facta eſſet pellis vultus*, &c. Targum Onkeloſi, *Moſes autem neſciebat quod multiplicatus eſſet ſplendor gloriæ vultus ſui, cum loqueretur cum eo.* Arabica : *Et Moſes ignoraret quod facies ſua jam ſplenduiſſet, quando locutus eſt cum eo Deus.* Hunc ſenſum expreſſit Apoſtolus 2. ad Corinthios 3. v. 7. Exiſtimarem Vulgatum Interpretem vertiſſe : *Et ignorabat quod coruſca eſſet facies ſua* ; & Scribas ac Librarios ex *coruſca* feciſſe *cornuta*, niſi Hieronymus in Amos 6. circa finem, lectioni noſtræ faveret. Senſus eſt, quod tota facies Moyſis radios in modum cornuum ejaculata fuerit : quia ſcilicet cum homo Solem intente intuetur, jam videtur quodammodo cornuum inſtar ſplendorem ac radios emittere. Vocabulum Hebraicum *Keren* proprie cornu ſignificat. Hinc verbum *Karan*, ſplendere, ſeu radiare, quod ſcilicet cum homo oculorum aciem in Sole defigit, videtur illi radios cornuum inſtar evibrare. Melius forſan verteretur : *Et ignorabat quod ſplendens eſſet in modum cornuum facies ſua.* Hinc factum ut Mneves, qui apud Ægyptios cum cornibus colebatur, ipſi Aben-Eſdræ ad cap. Exod. 2. non alius a Moyſe credatur, & S. Juſtinus Martyr in Cohortatione ad Græcos, ubi in Diodoro Siculo eſt *μνεύην*, poſuit *Moyſen.*

VIII. Exod. cap. 2. v. 22. Vulgata noſtra habet : *Alteram vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens : Deus enim Patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.* At verſiculus ille abeſt ab Hebræis, Samaritanis, Chaldaiciſque Codicibus, & a Græca Editione Sixti V. ac MS. Alexandrino, videturque huc intruſus ex v. 4. cap. 18. Syriaca quidem & Arabica hunc verſum habent : ſed Textus Hebraicus, Verſio Septuaginta, & Chaldaica Paraphraſis hic anteponenda ſunt. Codex MS. Bibliorum Sancti Germani a Pratis, Num. 3. totam hanc pericopen exhibet in margine : Codex autem Regius optimæ notæ 3563. extra ſeriem ac numerum linearum habet eadem verba in ora inferiori minutis characteribus deſcripta. In uno denique Corbejenſi MS. num. 1. hæc tantum leguntur intra textum : *Et eripuit me de manu Pharaonis.* Cætera manus recentior ſupplevit ad oram inferiorem Libri. Ex hac tanta Exemplarium varietate, ſed maxime ex Hieronymiano codice Hebraicæ Veritatis colligitur, totum hunc Verſiculum de *Eliezer* in margine primo adnotatum, poſtea in textum intruſum fuiſſe a Librariis.

IX. Num. 8. v. 2. Vulgata habet : *Cum poſueris ſeptem lucernas candelabrum in auſtrali parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra Boream e regione reſpiciant ad menſam panum propoſitionis contra eam partem, quam candelabrum reſpicit, lucere debebunt.* Hæc verba, *Candelabrum in Auſtrali parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra Boream e regione reſpiciant ad menſam panum propoſitionis*, omittuntur in Hebræo Textu & Græcis Codicibus, & MSS. Latinis optimæ notæ. Huc intruſa videntur ex Exodi 40. v. 22. Ita ſolum vertunt Septuaginta : *Cum impoſueris a parte, ſecundum faciem candelabri, lucebant ſeptem lucernæ.* Syriaca : *Cum accenderis lucernas contra faciem candelabri, ſint ardentes ſeptem lucernæ.* Arabica. *Cum aptaveris lucernas ad eam partem*

Digitized by Google

tem ad quam reſpicit facies candelabri, accendes eas ſeptem. Targum Onkeloſi: *Cum accenderis lucernas contra faciem candelabri, lucebunt ſeptem lucernæ*. Hebræus & Samaritanus: *Cum accendes lucernas ante faciem candelabri, lucebunt ſeptem lucernæ*. Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis: *Cum poſueris ſeptem lucernas, contra eam partem, quam candelabrum reſpicit, lucere debebunt*. Additamenti in Vulgatam noſtram intruſi nullum etiam veſtigium extat in Latinis Codicibus vetuſtiſſimis & optimæ notæ, Regiis, Colbertinis, Corbejenſibus, Sancti Germani a Pratis, &c.

X. Cap. 20. v. 6. Vulgata Verſio habet: *Clamaverunt ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorem hujus populi, & aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ vivæ, ut ſatiati, ceſſet murmuratio eorum*. Verſiculum hunc omittunt Codices Hebræi, Græci, Chaldaici, Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis, Textus Latinus Regii Operis, & textus Rabani Commentario adjunctus, ut notat Lucas Brugenſis. Omittunt & Targum Onkeloſi, & Verſiones Syriaca & Arabica. Abſunt hæc verba & a Latinis quibuſdam Codicibus optimæ notæ, ut a Corbejenſi ante annos octingentos exarato, in quo nihil habetur hic præter ea quæ in Hebræo Textu leguntur. Quamvis Interpolator aliquis recentior totum additamentum ſuppleverit ad oram marginalem Voluminis, ſigno e regione poſito in Textu, quaſi hæc verba in eo deeſſent.

XI. Numeror. ultimo, v. 7. & 8. habetur in Vulgata; *Omnes viri ducent uxores de Tribu & cognatione ſua, & cunctæ feminæ de eadem Tribu maritos accipient*. Oppoſitum legimus de Moyſe ipſo & Aarone Exodi 6. de Jojada 2. Paralipom. cap. 22. & Michol, quæ erat de Tribu Benjamin, nupſit Davidi, qui erat de Tribu Juda. Hebræus & Samaritanus aliter habent, hancque limitant legem ad filias poſſidentes hæreditatem: *Omnis ideo filia poſſidens hæreditatem de Tribubus filiorum Iſrael, alicui de familia Tribus Patris ſui erit in uxorem, ut poſſideant filii Iſrael ſinguli hæreditatem Patrum ſuorum*. Sic quoque Septuaginta, *Et non circumvertetur hæreditas filiis Iſrael a Tribu in Tribum: quoniam unuſquiſque in hæreditate Tribus familiæ ſuæ conjungentur filii Iſrael: & omnis filia vendicans hæreditatem ex Tribubus filiorum Iſrael uni eorum qui de populo Patris ſui, erunt uxores, ut vendicent filii Iſrael unuſquiſque hæreditatem paternam ſuam*: Targum Onkeloſi: *Et omnis filia heres poſſeſſionis de Tribu filiorum Iſrael, uni de familia Tribus patris ſui ſit in uxorem, ut hæreditent filii Iſrael ſinguli poſſeſſionem Patrum ſuorum*. Syriaca: *Et quæcumque filia hæreditate poſſederit ex Tribu filiorum Iſrael, alicui ex Tribu domus Patris ſui nubat, ut poſſideat quiſque filiorum Iſrael hæreditatem Patris ſui*. Arabica: *Simile eſto judicium cujuſlibet familiæ, quæ hæreditabit poſſeſſionem ab aliqua Tribu filiorum Iſrael. Fiat enim alicui ex familia Tribus Patrum ſuorum conjux, ut hæreditet qualibet Tribus ex eis poſſeſſionem Patrum ſuorum*. Volgata omnes fœminas hac lege comprehendit, ne nubant viris alterius Tribus: Hebraica veritas reſtringit ad eas, ad quas ob defectum fratrum hæreditas paterna pervenerat. Hoc de loco Paulus a Sancta Maria Epiſcopus Burgenſis ita ſcripſit in Addit. ad cap. 36. Numer. *In hoc præcepto multum deviat Tranſlatio noſtra a veritate Hebraica*. Nam ſecundum Hebraicam veritatem non prohibetur feminis quin nubant quibuſcumque voluerint de genere Iſraelitico, niſi tantum feminis quæ hæreditatem habent, ſicut illæ quæ non habent fratres; & iſtis tantum dicitur: *Omnis filia quæ habet hæreditatem: uni de cognatione Patris ſui erit uxor*. Similiter non prohibetur quin viri ducant uxores de alia Tribu. Hoc enim quod dicitur in tranſlatione noſtra: *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & cognatione ſua*, non eſt in Hebræo, ſed ibi dicitur ſic: *Non revertatur hæreditas filiorum Iſrael de Tribu in Tribum, ſed unuſquiſque in hæreditatem Tribus Patrum ſuorum adhæreat*. Similiter ubi in Tranſlatione noſtra dicitur: *Ne ſibi miſceantur Tribus, ſed ita maneant*, non eſt in Hebræo, ſed dicitur ſic: *Ne revertatur hæreditas unius Tribus ad aliam Tribum*. Et ratio hujus legis teſtatur pro veritate Hebraica. Quæ quidem ratio finalis eſt, ut diviſio hæreditatum facienda inter Tribus perpetuo remaneret; ita quod nihil de terra quæ in ſorte Tribui Judæ cederet, poſſet aliquando reverti ad Tribum Benjamin, & ſic de aliis. Et quia ſecundum legem veterem, fœminæ non ſuccedebant in hæreditatem paternam, niſi illæ tantum quæ fratribus maſculis carebant, ut ſupra eodem 27. cap. ideo de iſtis tantum dabatur lex ne commiſcerentur alicui de alia Tribu, quia per talem commixtionem hæreditas unius Tribus tranſiret ad aliam; quod erat contra ordinationem divinam; ſed aliæ feminæ quæ fratres habebant, & per conſequens non ſuccedebant in hæreditate paterna, non prohibebantur per iſtam legem quin contraherent cum aliis quarumcumque Tribuum, quia ex hoc non ſequebatur confuſio ſortium, ut ſatis patet. Nec legitur etiam aliquam diſpenſationem ſuper hoc fuiſſe factam, quia Tribus Sacerdotalis & Regia poſſent ad invicem commiſceri per matrimonia. Non enim requirebatur in hoc diſpenſatio, quia Deus non prohibuit commixtionem Tribuum, niſi tantum ubi ex matrimonio poſſet ſequi commixtio hæreditatum, ut patet ſecundum veritatem Hæbraicam. Hæc doctiſſimus Antiſtes.

XII. Exodi 12. Vulgata noſtra v. 40. habet: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, fuit quandringentorum triginta annorum*. At Vulgata hoc in loco per Textum Hebraicum & Septuaginta Interpretes emendari poteſt vel elucidari. Ita enim Textum Hebraicum interpretari oportet: *Peregrinatio autem filiorum Iſrael, qui* (non qua) *manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Sic etiam habet Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qui manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Ubi non ad ſervitutem Iſraelitarum in Ægypto, quæ annos quindecim ſupra ducentos non ſuperavit, ille 430. annorum refertur numerus: ſed a promiſſione quam Deus exhibuit Abrahamo Geneſ. 12. ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto cenſetur: comprehenditque tempus illud omne, quo Abraham & filii ejus poſt divinam promiſſionem peregrinati ſunt, & in Cananæa manſerunt, antequam in Ægyptum deſcenderent. Ita Samaritani Pentateuchi Verſio: *Habitatio filiorum Iſrael & Patrum ipſorum, qua habitarunt in terra Canaan & in terra Ægypti, fuit quadringentorum triginta annorum*. Suffragatur Verſio Septuaginta Interpretum: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qua Inquilini in Ægypti terra, & in Cananæa fuerunt, tam ipſi quam patres eorum, fuit quadringentorum triginta annorum*. Relegatur prima noſtra Diſſertatio in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti, ad tertiam Mundi Ætatem.

XIII. Libri Joſue, cap. 21. v. 36. Vulgata noſtra habet: *De Tribu Ruben ultra Jordanem contra Jerico Civitates refugii, Boſor in ſolitudine, Miſor, & Jaſer, & Jethſon, & Mephaat, Civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis*. Contendunt Viri Eruditi hunc verſum delendum eſſe: quod in antiquis Bibliorum Hebraicorum exemplaribus non extet; quod Maſorha Judæorum illum non agnoſcat: quod Bibliorum Venetorum Textus Hebraicus, & Chaldaicus illum non legant; quod R. Kimhi in antiquis Codicibus Hebraicis non extare teſtetur; quod vir doctiſſimus Andreas Maſius in hunc Joſue locum afferat enumerationem illam quatuor Civitatum filiis Merari & Rubenis hæreditate aſſignatatum, quæ in nonnullis Hebræorum Codicibus, & Chaldaico Complutenſi adſcripta eſt, additiriam eſſe: quod abſit ab Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis: quod denique plurimi Codices MSS. Vulgatæ Verſionis Latinæ a Luca Brugenſi laudati verſum illum expungant. Statuere tamen non auſim eſſe expungendum, cum & Septuaginta Interpretes, & Syriaca Verſio Andreæ Maſii, & Chaldaica Paraphraſis, & Verſio Arabica, & Latinorum Codicum plurimi hunc retineant. Quam ob rem Romani Correctores ſub Sixto V. & Clemente Octavo retinendum cenſuerunt. Conjiciunt viri eruditi, Septuaginta non de Hebræo tranſtuliſſe, ſed de ſuo, explicandæ ſententiæ cauſa addidiſſe, quæ deinde Latinus Interpres ex Græco, non ex Hebræo expreſſit. 1. Paralipomenon 6. v. 78. & 79. Urbes

quatuor quas conceſſit Rubenitica Tribus filiis Merari, concorditer leguntur ab omnibus hoc modo: *Trans Jordanem quoque ex adverſo Jerico, contra Orientem Jordanis, de Tribu Ruben Boſor in ſolitudine cum ſuburbanis ſuis, & Jaſſa cum ſuburbanis ſuis, Cademoth quoque & ſuburbana ejus, & Meſphaut cum ſuburbanis ſuis*. Ex hoc loco videntur ſumpſiſſe Septuaginta Interpretes, quæ majoris explicationis cauſa addiderunt. Nam ut partes reliquæ ſimillimæ ſunt, ita levis eſt in nominibus variatio. In quibuſdam tamen vetuſtis & optimis Exemplaribus Hebræis eadem leguntur, cap. 21. libri Joſue, quæ Vulgata noſtra habet Verſu 36. ſcilicet in MS. Hebræo Codice Regio, Num. 7. & in MS. Oratorianæ Domus Pariſienſis ad Sancti Honorati. Mutilos hoc loco fuiſſe Codices Hebraicos, quibus Sanctus Hieronymus uſus eſt, Viri quidam Eruditi aſſerere non dubitant: quia inquiunt, niſi huic loco Joſue adſcriberentur quatuor urbes de Rubenitarum hæreditate, ſumma duodecim Civitatum, quæ Meraritis attributæ dicuntur, nullatenus confici poſſet; quam tamen ibi Verſu 38. expreſſe ſubductam legimus.

XIV. 1. Regum 4. Vulgata Verſio habet: *Et factum eſt in diebus illis, convenerunt Philiſtiim in pugnam*. Hunc Verſum addititium eſſe probant plura MSS. Latinæ Verſionis Vulgatæ a Luca Brugenſi laudata. Idem conſtat ex Sancto Gregorio Magno. Hunc etiam omittunt Textus Hebraicus & Chaldaica Paraphraſis. Deſumptus autem eſt hic Verſus ex 70. Interpretibus.

XV. Cap. 5. v. 6. Vulgata Verſio habet: *Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati ſunt mures, & facta eſt confuſio mortis magnæ in Civitate*. At hic verſus non habetur in Hebræo Textu, nec in Chaldaica Paraphraſi, nec in Syriaca Verſione. Deeſt in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis, & in multis Codicibus Latinis a Luca Brugenſi laudatis. Hæc verba addititias eſſe Lyranus quoque & Toſtatus cenſuerunt. Illa etiam omittit Græcus Regiorum Bibliorum textus: quamvis alii Codices Græci, & Sixtina editio hæc interſerant. Eadem obelo notarunt Robertus Stephanus, & Theologi Lovanienſes.

XVI. Cap. 14. v. 41. Vulgata Verſio habet: *Et dixit Saul ad Dominum Deum Iſrael: Domine Deus Iſrael, da indicium: quid eſt quod non reſponderis ſervo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo eſt iniquitas hæc, da oſtenſionem: aut ſi hæc iniquitas eſt in populo tuo, da ſanctitatem. Et deprehenſus eſt Jonathas, & Saul*. Quæ ſequuntur poſt hæc verba: *Da indicium*, uſque ad iſta, *Et deprehenſus eſt Jonathas*, expungenda eſſe probat Lucas Brugenſis ex pluribus MSS. Vulgatæ Verſionis Latinæ, & quod nec in Hebræo, nec in Paraphraſi Chaldaica leguntur, nec in Græco Regii operis Textu. Ex duplici lectione, quarum una habebat, *Da perfectionem, & deprehenſus eſt Jonathas* &c. id eſt, fac ſortem cadere pro rei veritate: ſive, *Da ſanctitatem*, id eſt, Sorte hac oſtendas qui ſint innocentes: altera vero, *Da indicium*, id eſt, Prode eum quem iniquum judicas: ex his, inquam, duabus lectionibus tertia conflata eſt, & in Vulgatam noſtram intruſa, jam licet ab antiquo, ſiquidem eam interpretatur S. Gregorius Magnus. Habentur in editio Sixtina 70. Interpretum, ſed in Græcis Codicibus coagmentationem ex variis lectionibus apparere notat Nobilius in Scholiis. In Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis hæc tantum habentur: *Et dixit Saul ad Dominum: Domine Deus Iſrael, da indicium. Et deprehenſus eſt Jonathan & Saul*, &c.

XVII. Lib. 2. Reg. cap. 4. v. 5. legimus in Vulgata noſtra: *Ingreſſi ſunt fervente die domum Isboth, qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum meridie. Et oſtiaria domus purgans triticum obdormivit*. Sed hæc verba *Et oſtiaria domus*, &c. nec in Hebræo Textu, nec in Chaldaica Paraphraſi leguntur, nec in Syriaca Verſione. Leguntur vero in Verſione Septuaginta Interpretum. Exiſtimant viri eruditi Latinam Sancti Hieronymi Verſionem & Interpretationem Septuaginta fuiſſe conjunctas. Nam quod Sanctus Hieronymus reddidit: *Ingreſſi ſunt autem domum latenter aſſumentes ſpicas tritici, & percuſſerunt eum in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt*: id Septuaginta ſic videntur tranſtuliſſe: *Et ecce oſtiaria domus purgabat triticum, & dormitavit, & dormiebat: & Rechab & Baana frater ejus latuerunt*. Non aliud enim Græce legitur quod verſui Hebræo, quem ad illum modum Latinus Interpres tranſtulit, reſpondeat; nec aliud Hebraice, quod Græcæ iſti tranſlationi conveniat. Non itaque Latini Interpretis, ſed Græcorum tranſlatio eſt, quod in Bibliis noſtris legitur: *Et oſtiaria domus purgans triticum obdormivit*. Toſtatus, Lucas Brugenſis, & margo Gloſſæ ordinariæ, verba illa addititia eſſe monent. Rabani tamen textus illa exhibet.

XVIII. Lib. 3. Reg. cap. 21. verſ. 24. ſecundum Vulgatam Verſionem legimus: *Si mortuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli*. Hæc Prophetia videtur falſa, ſi recta ſit noſtra Verſio: Achab enim occiſus eſt in agro, nec tamen cadaver ejus a volucribus cœli comeſtum eſt, ſed ſepultum, ut conſtat ex cap. 22. v. 37. *Mortuus eſt autem Rex* (Achab) *& perlatus eſt in Samariam, ſepelieruntque Regem in Samaria*. At Textus Hebraicus aliter habet, & ſecundum eum ſarta tecta ſervatur Prophetiæ veritas, cum non ipſius Achabi ſed aliquorum ex ipſius poſteris cadavera inſepulta manſura eſſe prænuntiet. Sic enim habet Textus Hebraicus ſecundum tranſlationem Sanctis Pagnini, *Eum qui mortuus fuerit de Achab in Civitate, comedent canes; & qui mortuus in agro, comedent volucres cœli*. Conſonat Verſio Septuaginta Interpretum: *Mortuum de Achab in Civitate comedent canes, & mortuum ejus in campo comedent volatilia cœli*. Paraphraſis Chaldaica: *Eum qui mortuus fuerit Achabo in urbe, comedent canes; & eum qui mortuus fuerit in agro, comedent aves cœli*. Verſio Syriaca: *Morientem Achabo in Civitate devorabunt canes, & morientem ei in deſerto devorabunt volucres cœli*. Arabica: *Præterea quicumque morietur Achabo in Civitate, devorabunt canes: & quicumque morietur in ſolitudine, hunc devorabunt volucres cœli*.

XIX. Lib. 3. Reg. cap. 6. v. 1. Vulgata noſtra habet; *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra Ægypti in anno quarto, menſe Zio* [*ipſe eſt menſis ſecundus*] *regni Salomonis, ſuper Iſrael, ædificari cœpit domus Domino*. Sed vel mendum eſt in illo numero quadringentorum octoginta annorum, vel in illo Actuum Apoſtolorum 13. v. 20. ubi Deus dicitur diſtribuiſſe ſorte terram Chanaam poſt *quadringentos & quinquaginta annos, & poſt hæc dediſſe Judices uſque ad Samuelem*. Neceſſe eſt, inquam, alterutrum, horum numerorum eſſe mendoſum, cum ſimul conſiſtere non poſſint. Nam ſi anni ſunt 450. a terræ ſortitione ad initium Samuelis, anni erunt ab Exodo ad fundatum Templum 580. nam ad illos 450. annos addendi ſunt 47. qui fluxerunt ab Exodo ad ſortitionem terræ: deinde anni 40. Samuelis & Saulis, tum totidem Davidis, & anni præterea tres priores regni Salomonis (Fundatum enim fuit Templum anno 4. ejus ineunte:) qui omnes anni conficiunt ſimul 130. annos: qui additi præcedentibus illis 450. faciunt 580. Itaque ex Sancti Pauli mente & calculo Actuum 13. Templum fundatum fuit anno ab Exodo 580. exeunte, non vero 480. ut dicitur 3. Regum v. 1. Confirmatur hæc lectio ex Joſepho, lib. 8. Antiquitatum Judaicarum, cap. 2. *Exorſus eſt*, inquit, *Salomon fabricam hanc* (Templi) *anno regni ſui quarto; annis quingentis nonaginta duobus, poſtquam Iſraelitæ Ægypto exceſſerant; mille & viginti annis poſt Abrahami ex Meſopotamena regione in Chananæam migrationem*. Nempe ſi præcedentibus quingentis nonaginta duobus annis addas quadringentos & triginta, quot ſcilicet fluxerunt a prima Abrahami vocatione ex Ur Chaldæorum ad legem datam, juxta Sancti Pauli calculum ad Galatas 3. verſ. 17. exurgent mille viginti duo anni. Ubi Joſephus ad calculum noſtrum addit duodecim annos. Numerat enim 592. nos vero tantum 580.

XX. Lib. 1 Paralipomen, cap. 1. verſu 32. Vulgata Catalogo filiorum Cethuræ filios Dadam annumerat his verbis; *Filii autem Dadam, Aſſurim, & Latuſſim, & Laomim*. Quæ verba expungi poſſent,

cum

Digitized by Google

cum nec in Hebræis Codicibus, nec in Græcis Editionis Regiæ, nec in viginti Manuſcriptis a Luca Brugenſi recenſitis & collatis legantur. Ex Geneſis, cap. 25. v. 3. huc videntur intruſa.

XXI. Paralipom. 2. cap. 17. v. 6. de Joſaphat legimus in Vulgata noſtra: *Etiam excelſa & lucos de Juda abſtulit:* Eruditis Viris legendum videtur, *non abſtulit*, ut conveniat hic locus cum eo quod de eodem Joſaphat dicitur 3. Reg. 22. v. 43. & 44. *Fecitque quod rectum erat in conſpectu Domini, verumtamen excelſa non abſtulit*. Et 2. Paralipomenon 20. v. 33. idem totidem verbis repetitur.

XXII. Paralipom. 2. cap. 36. v. 9 Vulgata noſtra habet: *Octo annorum erat Joachim cum regnare cœpiſſet, & tribus menſibus ac decem diebus regnavit in Jeruſalem*. 4. vero Regum 24. v. 8. dicitur: *Decem & octo annorum erat Joachim cum regnare cœpiſſet*. In alterutro loco mendum eſſe volunt Viri Eruditi. In Paralipom. pro 8. reponendum eſſe 18. argumento eſt, *Quod malum feciſſe* dicitur *in conſpectu Domini*, omnioo, prout fecerat pater ejus, & quod uxores ejus ſimul cum eo deportatæ memorentur (4. Reg. 24.) quæ octo annorum puero minus competunt. Forſan poterit uterque locus conciliari, ſi octo annorum ſuiſſe dicatur Jechonias, quando cœpit regnare vivente patre; octodecim vero quando regnavit ſolus mortuo patre. Vel, ſi dicatur octavum annum egiſſe, non ætatis, ſed ſervitutis Babylonicæ, cui ipſe cum populo ſuo tunc erat obnoxius. Quo enim tempore patri ſucceſſit in regno Jechonias, a captis anno Joakimi 4. Hieroſolymis octavus numerabatur annus.

XXIII. 2. Paralipom. cap. 22. v. 2. Vulgata noſtra habet: *Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem*. At Joram patrem Ochoziæ vixiſſe tantum annos 40. colligitur ex 2. Paralipom. 21. v. 20. ubi dicitur Joram triginta duorum annorum fuiſſe cum regnare cœpiſſet, & octo annis regnaſſe Hieroſolymis. Emendari poteſt hic locus ez 4. Reg. 8. v. 26. & pro 42. legendum 22. ſic enim ibi: *Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpiſſet*. Nec ſolum in Græcis aliquibus MSS. (ut Nobilius & Uſſerius notant) (nam in Sixtina editione Septuaginta Interpretum viginti hic anni tantum leguntur.) Sed in Bibliis etiam Syriacis, quibus a primævis temporibus Eccleſia Antiochena uſu eſt, idem in 2. Paralipom. cap. 22. qui in 4. Reg. 8. expreſſus habetur numerus.

XXIV. 2. Paralipom. 16. v. 1. dicitur *Baaſa Rex Iſrael muro circumdediſſe Rama anno trigeſimo ſexto regni Aſa*. At obiiſſe Baaſa vigeſimo ſexto anno Aſæ colligitur ex lib. 3. Reg. cap. 16. v. 6. & 8. ubi eo anno Ela, Patre Baaſa defuncto, regnum Iſraeliticum cœpiſſe dicitur. At nullum hic mendum in Vulgata noſtra ſuſpicari nnis debet, cum in utroque loco exemplaria omnia Hebræa, Græca, & Latina eumdem annorum numerum adſcribant. Conciliationis viam aperiunt Tremellius & Uſſerius, notando quod cum regna modo a populis denominentur, modo a perſonis regnantibus; regnum Aſæ hic appellatur regnum Juda, a diviſo populo quem tunc obtinebat Aſa. Cum enim confecto bello Æthiopico, Hieroſolymam rediiſſe dicatur Aſa, regni decimo quinto (2. Paralipom. 15. v. 10.) in poſtremo ejuſdem capitis verſiculo ſubjicitur: *Bellum vero non fuit uſque ad trigeſimum quintum annum regni Aſa*. Ad annum vero Aſæ decimum quintum additis annis Roboami ſeptemdecim, & Abiæ tribus, exurgit annus trigeſimus quintus regni Judaici ab Iſraelitico ſejuncti.

De aliis mendis levioribus, quæ extare videntur in libris Paralipomenon, lege Ludovicum Capellum, lib. 6. Criticæ Sacræ, cap. 7. cui per omnia conſentit Grotius in Annotationibus. Legendus Vatablus, qui commode interdum exponit lectionem Vulgatæ noſtræ, quam illi ſolicitant.

XXV. Lib. Judith. cap. 15. v. 7. Vulgata Verſio habet: *Et prædam quam fugientes Aſſyrii reliquerant, abſtulerunt, & onuſtati ſunt valde*. Veriſimile eſt legendum eſſe, *Et honeſtati ſunt valde*, id eſt, ditati. Græce enim legitur ἐπλούτησαν. Solet autem Vulgatus Interpres vocem, *honeſtus*, uſurpare pm divite: Sap. 10. v. 11. *Honeſtum fecit eum*. Sap. 5. v. 11. *Honeſtavit illum in laboribus*. Eccl. 11. v. 14. *Paupertas & honeſtas a Deo ſunt*. Et cap. 13. v. 2. *Pondus ſuper ſe tollit, qui honeſtiori ſe communicat*. Ita reſtituendam eſſe hujus loci lectionem conjicit Lucas Brugenſis.

XXVI. Lib. Heſther cap. 15. v. 4. Vulgata noſtra habet: *Die autem tertio depoſuit veſtimenta ornatus ſui, & circumdata eſt gloria ſua*. Pugnantia involvere videtur hic locus, niſi pm voce *ornatus* legatur, *oratus*, quomodo legendum eſſe Viri conjiciunt Eruditi, id eſt *veſtimenta orationis*. Qua voce utitur inter alios Sanctus Hieronymos Præfatione in libros Didymi de Spiritu Sancto. Veſtimenta porro oratus ſive orationis, ſunt veſtimenta lugubria, qualia orantem ac ſupplicem decent: de quibus cap. 14. v. 2. *Cumque depoſuiſſet veſtes regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit*.

XXVII. Pſalmo ſecundum Verſionem Septuaginta Interpretum retinet Vulgata noſtra, quæ in multis locis ab Hebraico Textu longe diſcedit. Pſalmo 2. Vulgata habet: *Apprehendite diſciplinam:* Hebræus: *Oſculamini Filium:* vel *Adorate pure*, ut Sanctus Hieronymus vertit. Licet idem ſit utriuſque lectionis ſenſus, ſiquidem apprehendere Diſciplinam Filii Dei, idem eſt ac ipſi obſequi, eumque adorare ac oſculari: tamen Hebraicus Textus videtur eſſe luculentior ac nitidior.

XXVIII. Pſalmo 31. Vulgata habet: *Converſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina*. Hebraicus vero Textus: *Viror meus verſus eſt in ſiccitates æſtivas*. Quæ lectiones quamquam eidem Textui Originario ob vocum Hebraicarum multiplicem ſignificationem ac poteſtatem conveniant, eumdemque reddant ſenſum: ſiquidem gemitum exprimunt Davidis, immutatum corporis ſui habitum, oſſium ſuorum ac medullarum ariditatem, carniſque maciem ex patrato adulterio conſecutam querentis; ſive quod idem eſt, infixum vulnus, aut infixam ſpinam cordi ſe gerere, quæ pinguedinem ſuam depaſceretur: nihilominus Verſio Textus Hebraici immediata nitidior eſt.

XXIX. Pſalm. 67. v. 12. Vulgata habet: *Rex Virtutum dilecti, dilecti, & ſpeciei domus dividere ſpolia; Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi ejus in pallore auri*. Hebraicus textus habet: *Reges exercituum fugiebant, & habitatrix domus dividebat ſpolia. Si dormieritis inter medias ſortes, eritis ſicut pennæ Columbæ, quæ tecta eſt argento. & alæ ejus flavo auro:* Senſus idem utriuſque lectionis, ſed clarior Verſio ex Hebræo.

XXX. Pſalmo 71. verſ. 16. Vulgata noſtra habet: *Et erit firmamentum in terra, in ſummis montium*. Clarior eſt Verſio ex Hebræo: *Erit pugillus frumenti in terra, in capite montium*. Vel, ut vertit S. Hieronymus: *Erit memorabile triticum in terra, in capites montium*. Chaldaica Paraphraſis: *Erit ſacrificium frumenti in terra, in capite montium, in Eccleſia*.

XXXI. Pſal. 89. verſ. 10. Vulgata habet *Quoniam ſupervenit manſuetudo, & corripiemur*. Hebræus Textus: *Quoniam tranſivimus & avolavimus*, ut vertit S. Hieronymus, Vel, *Quoniam receſſit cito, & avolavimus*, ut vertit Sanctes Pagninus. Planior autem & clarior ſenſus eſt Textus Hebraici ad vitæ brevitatem, de qua ſermo eſt, exponendam.

XXXII. Pſalmo 13. Tres iſti verſus poſt tertium ſequentes: *Sepulcrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt, non eſt timor Dei ante oculos eorum*. Hi, inquam, verſus in Hebræis Codicibus non leguntur, ut S. Hieronymus, Caſſiodorus, & Haimo Halberſtatenſis notant; nec in omnibus Codicibus Græcis, onde S. Joannes Chryſoſtomos, Theodoretus & Euthymius illos non agnoſcunt: nec in Chaldaica Paraphraſi. Quia tamen in codice MS. Vaticano τῶν Septuaginta venerandæ antiquitatis & optimæ fidei, & in Codice Alexandrino, qoi in Bibliis Polyglottis editus eſt, aliiſque inſignibus MSS. habentur; nec

non

non apud pleroſque veterum Patrum Græcorum, & apud Rufinum, & Sanctum Auguſtinum, & in omnibus Verſionis Vulgatæ Latinæ MSS. exemplaribus retinendi ſunt; præſertim eum Vulgata Verſio Latina Pſalmorum ex Septuaginta, non ex Hebræo immediate expreſſa ſit.

XXXIII. Pſalmo 21. Vulgata: *Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me*. Legendum eſt, *Auxilium meum a me*. Quæ lectio & Hebræo reſpondet, & ſinceræ Septuaginta Verſioni, ut notat S. Hieronymus in Epiſtola ad Suniam & Fretelam ſcribens: *Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum. Dicitis vos inveniſſe, meum, quod & verum eſt, & ita corrigendum. Neque enim ſi quid ſcriptorum eſt errore mutatum, ſtulta debemus contentione defendere*. Sic etiam legere Gallicum Lobienſis Cœnobii Pſalterium, & Textum Brunonis Herbipolenſis Epiſcopi, Lucas Brugenſis notat.

XXXIV. Pſalmo 38. hic verſus: *Verumtamen univerſa vanitas omnis homo vivens*: In Textu Hebraico non habetur: ſed ſub veru additum eſt in Septuaginginta, teſte Sancto Hieronymo Epiſtola 135. ſed habetur ſolum juxta Hebræum: *Verumtamen vane conturbatur omnis homo vivens*.

XXXV. Pſalmo 43. v. 15. ubi legimus: *Poſuiſti nos in ſimilitudiuem gentibus*, ſecundum Hebraicum Textum legendum eſſet: *Poſuiſti nos proverbium gentibus*, ut advertit Sanctus Hieronymus Epiſtola 135.

XXXVI. Pſalmo 47. v. 5. ubi legimus, *Quoniam ecce Reges terræ congregati ſunt*, vox *terræ* expuogi poteſt, eui nulla reſpondet in Hebræo, vel Græco Textu. Unde a Saocto Hieronymo ſublata fuit, ut ipſe teſtatur Epiſt. 135.

XXXVII. Pſalmo 54. ubi legimus, *Expectabam eum qui ſalvum me fecit a puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate; pro* ὀλιγοψυχία, quod ſignificat puſillanimitatem, Aquila, Symmachus, Theodotion, interterpretati ſunt ἀπὸ πνεύματος, id eſt, *a ſpiritu*, & in Hebræo ſeriptum eſt, *Meruah*: Textuſque Hebraici ſenſus ita apud eos exprimitur; *Feſtinabo ut ſalves a ſpiritu tempeſtatis & turbinis*.

XXXVIII. Pſalmo 44. v. 14. ubi legimus: *Omnis gloria ejus filia Regis ab intus*, vox *ejus*, ſuperflua eſt, & ſenſum interturbat, nec in Græcis Authoribus, Juſtino, Baſilio, Theodoreto, Eutbymio legitur. S. Hieronymus ad Principiam Virginem ſeribens, ſic vertit: *Omnis gloria filia Regis intrinſecus*. Et nonnulla Biblia Latinæ Verſionis a viris doctiſſimis emendata, vocem, *ejus*, prætereunt: eamque ſenſui ſuperfluam eſſe notat S. Thomas.

XXXIX. Pſalmo 46. v. 10. *Quoniam Dii fortes terræ vehementer elevati ſunt*, habet Vulgata noſtra: ſed legendum eſt, *Dei*, ſingularis numeri ſecundo caſu, quæ & Sancti Juſtini contra Tryphonem diſputantis, & Græcorum Enarratorum lectio eſt. Io Latino Pſalterio, quod inter Sancti Hieronymi Opera extat, *Dei* legitur.

XL. Pſalmo 67. v. 23. *Convertam in profundum maris*. Legendum eſt in profuodo vel *ex profundis maris* ut habent antiqua probatæ fidei MSS. a Luca Brugenſi laudata, S. Hieronymus ad finem Comment. in Michæam, S. Auguſtinus, Caſſiodorus, Euthymius, Gloſſa interlinearis, & conſonat hæc lectio Hebræo Textui.

XLI. Pſalmo 73. v. 8. ubi legimus: *Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei a terra*. Juxta Hebraicum Textum legendum eſt: *Incendamus omnes dies feſtos Dei a Terra*. Quomodo etiam Aquila, Symmachus, & Theodotion verterunt. Lege S. Hieronymum Epiſtola 135.

XLII. Pſalmo 75. v. 5. ubi legimus: *Et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis*: expungenda eſt præpoſitio *in*, juxta Textus Græci fidem (ex Saocto Hieronymo Epiſtola 135.)

XLIII. Pſalmo 76. v. 7. pro eo quod legimus: *Scopebam ſpiritum meum*, habetur apud Septuaginta ἔσκαλλον, id eſt *Rimabar ſpiritum meum*. Proprie autem σκαλισμὸς in agrieultura dicitur, in ſarriendo id eſt, ſarculando & quo modo ibi quæruntur herbæ ſarculo quæ ſecentur: ſic & iſte retractatum cogitationum ſuarum metaphorice a ſarriendo demonſtravit. Et ſciendum quod ἔσκαλλον non ſemel, ſed frequenter ſignificet; (ut notat Sanctus Hieronymus Epiſtola 135.)

XLIV. Pſalmo 89. ubi legimus: *Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo, ſæculum noſtrum in illuminatione vultus tui*: legendum eſt: *Ignorantias*, aut *negligentias noſtras in illuminatione vultus tui*. Id enim ſignificat vox Hebraica *halumenu*; quam Quinta Editio interpretatur *adoleſcentiam*, quaſi dicat, *Delicta adoleſcentiæ*. Mirum porro quod Septuaginta *ſæculum* tranſtulerint, niſi ſurte quod in ſæculo, & in vitæ hujus tempore vitia committantur. Id notat Sanctus Hieronymus Epiſtola 139.

XLV. Pſalmo 93. v. 15. ubi legimus: *Et qui juxta illam omnes qui recto ſunt corde*; planius, *qui* utroque omiſſo, verti poteſt, Hebræoque cooveniootius: *Et poſt ipſum omnes recti corde*. Lege Theodoretum. Græco etiam Textui magis conſonat, eujus Verſio ſic habet: *Et propinqui ejus omnes recti corde*. Chaldaica Paraphraſis: *Et poſt ipſum redimentur omnes recti corde*. Ad hujus perſpicuitatem lectionis, accedit Auguſtiniana lectio: *Et qui habent eam omnes recti ſunt corde*.

XLVI. Pſalmo 101. v. 7. *Factus ſum ſicut nycticorax in domicilio*: Hebræus Textus ita verti poſtularet: *Et factus ſum ſicut noctua in ruinoſis*.

XLVII. Pſalmo 103. ubi legimus: *Herodii domus dux eſt eorum*, v. 17. Saoctus Hieronymus ex Hebræo vertit: *Milvi abies domus eſt*: Quia ſcilicet Milvus ſemper in excelſis & arduis aboribus nidum ſacere conſuevit. Unde & Sexta Editio manifeſtius interpretata eſt: *Milvo eupreſſus ad nidificandum*. Pro abietibus autem & eupreſſis in Hebræo ponitur *Beroſim*, quod magis abietes, quam eupreſſos ſignificat. Lege Sanctum Hierooymum Epiſtola 135.

XLVIII. Pſalmo 118. v. 28. legimus: *Dormitavit anima mea præ tædio*. Hane lectionem etſi Latioi Codices exhibeant, eamque ſequantur Hilarius, Auguſtinus, Caſſiodorus: Licet huic ſuffragentur & Codices Græci, eamque Theodoretus & Euthymius ſequantur; Hebræo tameo cooveoientior eſt verſio S. Hieronymi: *Diſtillavit anima mea præ triſtitia*: (ut emendatiores Codices habent, non ut in quibuſdam impreſſis corrupte legitur, *præ ſtultitia*.) Lege Sanctum Ambroſium qui hane vindicant Verſionem, eamque authoritate Origenis confirmat; & certe vox Hebræa *Dalaph*, *ſtillare* proprie ſignificat, ut norunt quotquot Hebraice norunt. Et in ea ſignificatione uſurpatur Proverb. 17. v. 15. ubi *Stillatio aſſidua in die pluvia & litigioſa mulier* comparaotur. Et Job 16. ubi Vulgatus Interpres vertit: *Stillat oculus meus*.

XLIX. In eodem Pſalmo v. 147. ubi legimus: *Preveni in maturitate & clamavi*: Græcus Textus habet: προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ, id eſt, *Præveni in immaturitate*, id eſt, *ante horam, ante tempus*, ut Saoctus Ambroſius interpretatur. Lege & Sanctum Auguſtinum in hunc locum. Bruno Herbipolenſis Epiſcopus legit etiam, *In immaturitate*. Remigii Autiſiodorenſis expoſitio hane adſtruit lectionem: *Et merito*, inquit, *debes me clamantem & honeſta petentem exaudire, quia ego alios præveni in immaturitate, id eſt, in adoleſcentia quæ ætas eſt immatura & indomita ad cuſtodienda mandata tua. Cum ergo ætate adhuc viderer immaturus ad talia, tamen ad te clamavi, & præveni alios bene vivendo*. Favet Haimo Halberſtatenſis: *Et non tantum clamavi, ſed etiam præveni alios iu immaturitate: quia eum alii in perfecta ætate ad te venire ſoleant, ego puer & immaturus ad te feſtinavi*. Vel, *Præveni in immaturitate, id eſt, ante adventum tuum, ſcilicet ante tempus plenitudinis & gratiæ ad te promerendum*. Eidem lectioni Sanctus Hilarius diſerte ſuffragatur. S. Bruno Carthuſianorum Pater hane lectionem explicat. *Et juſtum eſt*, inquit, *ut me ſalvum facias & exaudias propter hac merita mea; quia adhuc poſitus in immaturitate id eſt, immatura ætate, ſcilicet juventute, præveni, iu bonis operibus, id eſt, anteveni omnes Fideles, qui tandem iu ſeuectute, quæ matura ætas eſt, cœperunt bona operari*. Commentaria quidem Arnobio & Sancto Hieronymo adſcripta legunt, *in maturitate*; ſed non tanti ſunt illa ponderis ut nubem SS. Patrum dimittamus. Ex Hebræo vertit S. Hieronymus. *Surgebam adhuc in tenebris*: Alii. *Præveni crepuſculum, vel diluculum*; quæ Verſiones hane lectionem, *Præveni in immaturitate*, omnino

nino

nino juvant. Nihil itaque prohibet quin ita reſtituatur hic locus: *Præveni in immaturitate & clamavi.*

L. Pſalmo 126. v. 2. ubi legimus: *Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, ſurgite poſtquam ſederitis:* Quamquam ita legant Græci plerique Codices, & multi veterum Patrum explicent, Hilarius, Auguſtinus, Proſper, Caſſiodorus, Gregorius, lib. 8. Moral. cap. 3. Haymo, Remigius, Bruno: tamen ex multorum optimæ notæ Codicum fide reſtitui ſic poſſet iſte locus. *Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, poſtquam ſederitis.* Lege Theodoretum & Euthymium hujus vindices lectionis. Convenientior illa 70. Interpretum Verſioni, nec non & Hebræo Textui, cujus verba ſic reddit S. Hieronymus; *Fruſtra vobis eſt de mane ſurgere poſtquam ſederitis.* Itaque nec repetitio verbi, *Surgere*, conſentanea eſt Hebræo Textui, quam ideo in probatis Codicibus obelo transfixam notat Lucas Brugenſis. Vide & Jacobum de Valentia Commentario in hunc locum.

LI. In eodem Pſalmo v. 4. ubi legimus: *Sicut ſagittæ, in manu potentis, ita filii excuſſorum:* Sanctus Hilarius, *Excuſſorum filios*, credentium populos interpretatur, id eſt Apoſtolorum, quibus in Evangelio præceptum eſt, ut cum in aliquam Civitatem recepti non fuerint, pulverem pedum ſuorum excutiant in teſtimonium non credentium. Verum optime notaverat Marcella ad Sanctum Hieronymum ſcribens, Apoſtolos dicendos potius fuiſſe *Excutientes*, quam *Excuſſos*; & ſic dicendum fuiſſe, *ita filii Excutientium*, potius quam *filii Excuſſorum*. At hæc ambiguitas tolletur, ſi Textum Hebraicum conſulamus, ſecundum quem vertendum eſſet. *Sicut Sagitta in manu potentis, ita filii juventutis.* Ex quo manifeſtum eſt adoleſcentiæ populos intelligi Chriſtianos, ſecundum illud exemplum, quod Deus ſuos Sanctos in modum arcus & ſagittarum dicatur extendere, ut in Propheta Zacharia, cap. 9. *Quoniam extendi te mihi Juda in arcum.* Et Salvator de ſemetipſo Iſaiæ 49. *Poſuit me ſicut ſagittam electam, & in pharetra ſua abſcondit me.* Denique in ſequenti verſu, & in Hebræo, & in cunctis editionibus (præterquam in ſeptuaginta) legitur: *Beatus vir qui replevit pharetram ſuam ex ipſis;* ut quia metaphoram ſemel ſumpſerat ex ſagittis, & in Pharetra quoque tranſlatio ſervaretur. *Excuſſos* autem & conſuetudo ſermonis humani vegetos, & robuſtos, & expeditos vocat, & ipſi Septuaginta Interpretes in libro Eſdræ pro *Juvenibus* tranſtulerunt. Ubi enim legimus ſecundum Vulgatam noſtram, *Media pars Juvenum faciebat opus*, Septuaginta legunt: *Medii Excuſſorum faciebant opus.* Ex quo animadvertimus & in præſenti loco, pro adoleſcentibus atque puberibus, excuſſos poſitos, non pro Apoſtolis, qui excuſſi a pedum excuſſione dicantur. Hanc annotationem debemus Sancto Hieronymo Epiſtola 142. ad Marcellam.

LII. Pſalmo 131. v. 14. ubi legimus: *Viduam ejus benedicens benedicam;* Septuaginta Interpretes non χήραν id eſt viduam, ſed θήραν, id eſt, venationem tranſtulerunt. Et certe vox Hebraica nullo modo viduam, ſed *victum* ſeu *venationem* ſignificat, ut annotavit S. Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim; quem & ita vertiſſe ex Hebræo: *Venationem ejus benedicens benedicam*, ex Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis compertum eſt.

LIII. Proverbiorum 10. v. 4. Vulgata noſtra habet: *Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos: idem autem ipſe ſequitur aves volantes.* Sed hæc ſententia nec in Hebræo Textu, nec in ſincera ꝟ Septuaginta verſione, nec in Syriaca, nec in Arabica, neque in Chaldaica Paraphraſi legitur, nec in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis. Abeſt & a Latinis Codicibus longe pluribus, & ab iis libris quos FF. Prædicatores * ab annis quadringentis ex Codicibus Caroli Magni juſſu conſcriptis in Gallia emendarunt. Hanc ſententiam non agnoſcit Author Commentarii Sancto Hieronymo adſcripti, quem venerabilem Bedam eſſe putat Lucas Brugenſis. Non agnoſcit Hugo Cardinalis. In Græcis pleriſque Codicibus legitur, c. 9. irrepſitque jam ab antiquo: ſiquidem S. Auguſtinus L. 3. contra Creſconium, c. 9. hæc verba laudat: *Qui fidit in falſis, hic paſcit ventos.* Addititia quoque eſt ea ſententia quæ cap. 13. v. 11. in Vulgata noſtra legitur: *Qui ſuavis eſt in vini demorationibus, in ſuis munitionibus relinquit contumeliam.* Neque enim in Hebræo Textu extat, nec in Chaldaica Paraphraſi, nec in Syriaca Verſione, nec in Latinis Codicibus ferme triginta, ut notat Lucas Brugenſis. Abeſt etiam, ut idem obſervat, a Bibliis antiquis ſtudio FF. Prædicatorum emendatis, & a Codicibus quos inſpexerunt, & una contulerunt. Sumpta eſt autem hæc ſententia ex Verſione Septuaginta Interpretum in qua eodem loco legitur: *Qui eſt jucundus in vinorum converſationibus, in ſuis munitionibus relinquet ignominiam.*

LIV. Proverb. 17. v. 16. Vulgata noſtra habet: *Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui evitat diſcere, incidet in mala.* Hæc ſententia abeſt a Textu Hebraico, a Chaldaica Paraphraſi, a Syriaca Verſione, ab Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis, a triginta ferme Codicibus Latinis quos Lucas Brugenſis recenſet, ab iiſque præſertim, quibus jam olim uſi ſunt in Bibliorum emendatione FF. Prædicatores in Galliis. Apud Septuaginta Interpretes habetur: *Qui excelſam facit ſuam domum, quærit contritionem. Qui autem tortuoſe accedit ad diſcendum, incidet in mala.* Verſus autem iſte videtur ex aliis ejuſdem capitis conflatus. Prior enim pars: *Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam;* Cum verſu 19. convenit, in quo legimus: *Et qui exaltat oſtium, quærit ruinam.* Quæ verba Hebræo Textui reſpondent, & a Chaldæo Paraphraſte illuſtrantur, extantque etiam in Syriaca Verſione: Et in Codice Alexandrino ꝟ Septuaginta, in Bibliis Polyglottis edito, omittuntur tamquam prius adſcripta, verſu ſcilicet 16. & prætermittuntur etiam in exemplaribus Aldino, Argentoratenſi, & Baſileenſi. Poſterior vero pars laudatæ ſententiæ convenit cum verſu 20. *Et qui vertit linguam, incidit in mala.* Quæ tamen in Græcis Codicibus conſtanter ſuo loco legitur.

LV. Proverb. cap. 14. verſu 15. Vulgata habet: *Filio doloſo nihil erit boni; ſervo autem ſapienti proſperi erunt actus, & dirigetur via ejus.* Hic verſus deeſt in Hebræo, Græcoque Textu, in Chaldaica Paraphraſi, & in Syriaca atque Arabica Verſione, in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis, & in pleriſque omnibus Codicibus Latinis.

LVI. Proverb. 15. v. 27. Vulgata habet; *Per miſericordiam & fidem purgantur peccata. Per timorem autem Domini declinat omnis a malo.* Cap. vero 16. eamdem ſententiam repetit verbis paululum immutatis, v. 6. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas; & in timore Domini declinatur a malo.* In alterutro loco expungenda eſt. In primo quidem loco deeſt in Hebr. Textu, in Chaldaica Paraphraſi, in Syriaca Verſione, & in quibuſque optimæ notæ Codicibus Latinis. Legitur autem ſecundo loco. At in Septuaginta Interpretum Verſione legitur priori loco, deſideratur in poſteriori. Verſio Arabica illam habet priori loco ſicut Græca, poſteriori prætermittit. Vulgatus itaque Interpres, cap. 15. ſententiam ex Septuaginta mutuatus eſt, cap. 16. eam ſervavit ex Hebræo, vel ibi non repetendam, vel in ſuperioribus omittendam.

LVII. Proverb. 18. v. 8. Vulgata Verſio habet: *Pigrum dejicit timor, animæ autem effœminatorum eſurient.* Verſ. vero 22. *Qui expellit mulierem bonam: qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt & impius.* At hi verſus non extant in Hebræo, nec in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis, nec in pleriſque Codicibus Latinis, nec in Paraphraſi Chaldaica; ſed in vulgatam traducti ſunt ex Verſione Septuaginta Interpretum. Idem eſto judicium de hac ſententia, quæ legitur v. 9. cap. 22. *Victoriam & honorem acquiret qui dat munera; animam autem aufert accipientium.* Idem de illa quæ legitur, cap. 25. v. 10. *Gratia & amicitia liberant, quas tibi ſerva, ne exprobabilis fias.* Et de illa quæ legitur v. 20. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi.* Quæ nec in Hebraicis legitur, nec in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis; nec in plurimis antiquiſſimis probatiſſimiſque Latinis, iis præſertim quibus uſi ſunt in emendandis Bibliis FF. Prædicatores Gallicani; nec a Venerabili Beda agnoſcitur. Eam tamen

men Sanctus Auguſtinus laudat, lib. 21. de Civitate cap. 9. utique ex Græco Textu Septuaginta Interpretum. Extat in Chald. Paraphraſi, in Syriaca & Arabica Verſionibus, unde non eſt temere abjicienda.

LVIII. Prov. 30. v. 19. ubi legimus: *Et viam Viri in adoleſcentia*: legendum eſt; *Et viam viri in adoleſcentula*, ſecundum Textum Hebraicum; id enim ſignificat vox *Halma*, eadem quæ legitur Iſai. 7. v. 14. ubi ſummo conſenſu vertunt omnes Interpretes. *Ecce Virgo*, aut, *adoleſcentula concipiet*. Paraphraſ. Chald. habet: *Et viam viri in Virgine*. Ita legendum aſſerunt Lyranus, Magdalius, Janſenius Gandavenſis, Lucas Brugenſis, Hugo Cardinalis, Biblia a FF. Prædicatoribus olim in Galliis emendata. Veſſio quidem Septuaginta Interpretum nunc habet: *Et vias viri in juventute*. Symmachus vero vertit, ἐν νεανίδι, *in adoleſcentula*, forſan, a Librariis ſcriptum eſt ἐν νεότητι, *in adoleſcentia*, pro eo quod verterant Septuaginta Seniores, ἐν νεανίδι.

LIX. Ibidem verſu 29. 30. & 31. *Tria* enumerantur, *Quæ bene gradiuntur*, & *quartum quod incedit feliciter*. Tria prima in Vulgata noſtra Verſione diſtinguuntur manifeſte, quartum obſcurius. Sanctus Gregorius Magnus, lib. 3. Moral. cap. 5. & Beda quartum eſſe exiſtimant eum, *Qui ſtultus apparuit poſtquam in ſublime elevatus eſt*, de quo in v. 32. At illud ad aliam omnino ſententiam pertinet. Unde neceſſe eſt quartum *Regem* intelligere his verbis ſignificatum: *Nec eſt Rex qui reſiſtat ei*. Clarius reddi poſſet & convenientius Hebræo: *Et Rex Alcum cum eo*. Sic Sanctes Pagninus, vel ut Græci: *Et Rex qui concionatur in gente*. Vel ut Vatablus, *Et Rex in quem nemo inſurgit*. Vel ut Chaldaica Paraph. *Et Rex qui ſtat & loquitur in domo populi ſui*. Sic reſtituendum hunc locum Lyranus, & Janſenius opinantur. Sic reſtituit & Clarius, ſic Dionyſ. Richel. Sic Lucas Brugenſis, *Et Rex, nec eſt qui reſiſtat ei*.

LX. Lib. 1. Sapientiæ, cap. 4. v. 4. Vulgata noſtra habet; *Et ſpuria vitulamina non dabunt radices altas*. Planior eſſet lectio ac melior: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Hanc aſſerit Sanctus Auguſtinus, lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 12. Hanc duodecim exemplarium authoritate, necnon Lyrani, Hugonis Cardinalis, & Richelii ſuffragio confirmatur Lucas Brugenſis, & Gallicanorum Dominicanorum, qui Biblia Sacra jam olim emendarunt: qui & notant, *Vitulamina* forſan a vite dici; quæ eſt generoſa plantatio, in eumque ſenſum laudant Sanctum Ambroſium quadam in Epiſtola ſcribentem: *Vos eſtis nobilia vitulamina*, id eſt nobiles plantationes. Septuaginta habent: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*; Syriaca: *Et qui e ſemine ſunt peregrino, radicem in profundum non edent*. Arabica: *Et ex ſtolonibus adulterinis haud immergetur alta radix, neque firmum edent truncum*. Stolones ſunt plantæ teneræ novellique rami.

LXI. Sapientiæ 12. 17. ubi legimus: *Et horum qui te neſciunt, audaciam traducis*, legendum eſt: *Et horum qui ſciunt*. Hanc lectionem ita reſtituit Lucas Brugenſis ex Codicibus Malmundarienſi, Plantiniano, & Auguſtini Hunnæi. Sanctus Auguſtinus, lib. 83. Quæſtionum, Quæſt. 55. legit: *Sed in his qui ſciunt, audaciam traducis*, Septuaginta vertunt: *Et in his qui ſciunt, audaciam traducis*. Syriaca: *Quos noſti, vehementer redarguis*. Arabica: *Declaras enim robur tuum his qui plenitudinem potentiæ tuæ minime credunt: inter eos autem qui norunt illam, audaciam eorum redarguis*.

LXII. Eccleſiaſtici, cap. 1. v. 16. ubi Vulgata noſtra habet: *Cum electis fœminis graditur*, legendum eſt, *Cum electis ſeminis*. Græce τῶν σπερμάτων, id eſt cum iis qui ex Fidelium ſemine electi ſunt.

LXIII. Cap. 11. verſ. 15. & 16. habet Vulgata: *Sapientia & Diſciplina, & ſcientia legis apud Deum. Dilectio & viæ bonorum apud ipſum. Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt: qui autem exultant in malis, conſeneſcunt in malo*. Expungi poſſent authoritate Eccleſiæ iſtæ ſententiæ, quæ deſunt in Vulgatæ Verſionis Codicibus antiquiſſimis MSS. pluſquam triginta; partim a doctiſſimo Cardinali Sirleto, partim ab Hentenio, partim a Luca Brugenſi collatis. A Rabano, Lyrano, & Richelio non agnoſcuntur. Illas Gallicani Prædicatores qui Bibliorum emendationi olim inſudavere, confoderunt. Non extant in Codice Alexandrino Verſionis τῶν Septuaginta, qui in in Bibliis Polyglottis excuſus eſt; nec in Vaticano, qui typis excuſus eſt in Sixtina editione.

LXIV. Cap. 14. v. 10. Vulgata habet; *Oculus malus ad mala, & non ſatiabitur pane, ſed indigens & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam*. Hæc Verſio Græco Textui non reſpondet. Nam his verbis *ad mala*, nihil æquivalet in Græco Textu. Videtur expoſitio fuiſſe ejus quod præcedit, *Oculus malus*, ad mala ſcilicet reſpiciens, quæ ex Gloſſa in Textum intruſa eſt. Hæc vero verba; *Et in triſtitia erit ſuper menſam ſuam*, ſuperflua videntur. Habent ſolum Græci Septuaginta Intetpretum Codices: *Oculus malus invidus in panc*; id eſt invidens & ſubtrahens ſibi panem: *Et egenus ſuper menſam ſuam*. Janſenius duas interpretationes ex Græca lectione diverſa profectas, & in unam imperite conjunctas exiſtimat. Nam ἐλλιπὴς quod exemplaria legunt, indigentem; ἐν λύπῃ quod affine eſt, *in triſtitia* ſignificat. Hanc juvat conjecturam Rabanus qui non aliud legit, quam, *Et indigens erit ſuper menſam ſuam*. Huic & Beſſarionis Codex, & alii a Luca Brugenſi laudati ſuffragantur.

LXV. Cap. 37. v. 12. Vulgata noſtra habet: *Cum viro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cum injuſto de juſtitia, &c. non attendas his in omni conſilio*. Videtur hæc lectio mendoſa, & pugnantia involvens. Si enim ab his non eſt accipiendum conſilium, neque cum iis his de rebus agendum eſt. Neque Verſio noſtra hic reſpondet Græcæ Editioni Septuaginta Interpretum, qui verſum noſtræ editionis ſeptimum hoc loco adſcribentes, ſic vertunt: *Noli conſiliari cum eo qui te ſuſpectum habet & a zelantibus te abſconde conſilium: cum muliere de æmula ejus, & cum timido de bello; cum negotiatore de permutatione, & cum emptore de venditione: cum invido de gratiis reddendis: & cum immiſericorde de beneficentia: cum pigro de omni opere: & cum mercenario domeſtico de conſummatione: ſervo pigro de multa operatione: non attendas his de omni conſilio*. Docet igitur Sapiens, fruſtra conſilia ſumi ab eis qui erga rem, de qua agitur, male ſunt affecti. Noſter autem Interpres ita vertit, quaſi de monitis, aut de quovis familiari congreſſu agatur. Senſus igitur eſt: Ne conſilium capias cum muliere de æmula ejus: ſuadebit enim omnia quæ æmulæ ſunt nocitura: cum timido de bello; diſſuadebit enim fortia: cum negotiatore de trajectione; intervertet enim tibi lucrum, cum emptore de venditione; vili enim rem æſtimabit: cum viro livido de gratiis agendis, ſuadebit enim ut quam minimo te liberes: cum impio de pietate ſeu beneficentia; non dubium enim quin dicturus ſit, cur tua vis perdere? cum pigro de quovis opere, omnem enim laborem, ut gravem diſſuadebit; cum operario annuali de conſummatione; artifices enim quibus in annos & dies merces ſolvitur, numquam id conſilii dabunt quo celeriter abſolvi opus poſſit. Verſioni Septuaginta Interpretum Syriaca & Arabica hoc loco pene conſentiunt.

LXVI. Iſaiæ cap. 5. v. 9. ubi legimus: *In auribus meis ſunt hæc, dicit Dominus exercituum*, S. Hieronymus vertit convenientius Hebræo: *In auribus meis ſunt hæc Domini exercituum*. Hujus Verſionis ſuæ rationem reddit S. Hieronymus in hunc locum. Hanc ſecuti ſunt Haymo & Hugo Cardinal. Hanc adſtruunt antiqua & probata MSS. circiter viginti quatuor inter quæ illa numerantur, quibus olim FF. Prædicatores in Galliis, necnon illa quibus Pariſienſes Theologi in ſacrorum emendatione Bibliorum uſi ſunt. Mendoſa eſt itaque hoc in loco Vulgata noſtra, & reſtituenda lectio S. Hieronymi.

LXVII. Cap. 7. v. 14. ubi legimus: *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*: mendum eſt in verbo *vocabitur*. Legendum eſt, *Vocabis*, ex S. Hieronymo, qui ita vertit poſt Septuaginta Interpretes, & Aquilam, Theodotionem, & Symmachum, & hanc lectionem, in commentariis vindicat. Hanc confirmant MSS. præſtantiſſima a Luca Brugenſi laudata. Sanctes Pagninus ſic tranſtulit: *Et vocabis tu, mater, nomen ejus Emmanuel*.

Ibidem v. 15. ubi Vulgata noſtra habet; *Butyrum*

& mel

& mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Planior eſſet Verſio, ſi ita haberet: *Ita ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum*; id eſt, licet Emmanuel aliorum infantium more lacte & butyro nutriatur, in ipſa tamen puerili ætate bonum a malo diſcernere poterit, illudque amplecti, illud reprobare, divino lumine quo præ aliis infantibus illuſtratus erit.

LXVIII. Cap. 60. v. 4. ubi legimus: *Filiæ tuæ de latere ſurgent*, videtur vertiſſe Interpres, ſecundum Hebræum: *Lac ſugent*, ut habet Sanctus Hieronymus in Commentario: Vel ut habet Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis; *Et filiæ tuæ in latere ſugent*.

LXIX. Cap. 9. v. 14. ubi legimus: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam, incurvantem & refrænantem die una*: Legendum eſt, *Incurvantem & depravantem*. Lege Sanctum Hieronymum hic & libro quinto Commentariorum ad verſum 15. capitis 19.

LXX. Cap. 27. verſ. 6. Vulgata noſtra habet: *Qui ingrediuntur impetu ad Jacob*. Hæc Verſio mendoſa eſt: vertendum cum Sancto Hieronymo: *Qui egrediuntur de radice Jacob*. Quinque eximia MSS. a Luca Brugenſi laudata habent: *Qui egrediuntur impetu ab Jacob*. Sic Septuaginta tranſtulerunt: *Venientes filii Jacob*. Verſionem Sancti Hieronymi meliorem eſſe oſtendit ſequentium verborum analogia, quæ radici Jacob & ſurculis ex ea ſoboleſcentibus magis conveniunt: *Florebit & germinabit Iſrael, & implebunt faciem orbis ſemine*.

LXXI. Ezechielis 1. v. 10. Vulgata habet: *Et facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor*. Deleri poſſet vox *Deſuper*. Sic planior eſſet ſenſus & convenientior Hebræo. Lege Sancti Hieronymi Commentar. Sanctes Pagninus vertit: *Et facies Aquilæ quatuor ipſis*. Ita omnino Septuaginta Interpretes, quibus Chaldaica Paraphraſis, & Verſiones Syriaca, & Arabica conſentiunt.

LXXII. Zachariæ 1. verſu 12. ubi legimus ſecundum Vulgatam noſtram: *Uſquequo tu non miſereberis Jeruſalem & urbium Juda quibus iratus es? Iſte jam ſeptuageſimus annus eſt*. Videtur viris doctis quibuſdam poſtrema pars ſententiæ, in modum interrogationis efferenda; *Iſte jam ſeptuageſimus annus eſt?* Alioqui vix ejus conſtare poſſe veritatem. Annus enim tum ſecundus agebatur Darii Regis, ut initio capitis dicitur. Septuaginta autem anni Judaicæ in Babylonia ſervitutis ab 11. Sedeciæ Regis anno ad primum Cyri Regis Perſarum numerandi ſunt, ut probatur ex lib. 2. Paralipom. cap. 36. v. 17. & ſequentibus, collatis cum Prophetia Jeremiæ, cap. 25. v. 9. 10. & 11. cap. 29. verſu 10. & cum teſtimonio Danielis cap. 9. v. 1. & 2. quod etiam aſſerunt Joſephus, lib. 10. Antiquit. cap. 10. & 11. & libro 11. cap. 1. & lib. 1. contra Apionem, Clemens Alexandrinus, l. 1. Stromatum, Euſebius in Chronico & lib. 10. Præparationis Evangelicæ, cap. 2. Sanctus Hieronymus in cap. 4. Ezech. Sanctus Cyrillus Alexandrinus, lib. 8. contra Julianum. Julius Hilario, lib. de Mundi duratione, Iſidorus Hiſpalenſis, lib. 5. Originum, cap. 39. Venerabilis Beda & Nicephorus Patriarcha Conſtantinop. in Chronico, Nicephorus Calliſtus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. Cedrenus, Zonaras, & alii. Duæ itaque interrogationes in una Angeli querimonia apud Zachariam ſunt intelligendæ. Prior illa eſt: *Uſquequo Domine non miſereberis Jeruſalem, & urbium Juda quibus iratus es?* Poſterior iſta eſt: *Iſte ſeptuageſimus annus eſt?* Quaſi Angelus in hunc modum conquereretur; Ita ne Domine promiſſionis tuæ oblitus es? Nonne iſte ſeptuageſimus annus eſt, quem ſcilicet & tu nobis tanta benignitate promiſeras, & nos a te tam ardenti deſiderio expectabamus? Ecquid nobis confert ſoluta captivitas & facultas conceſſa Templum extruendi, & Civitatem, ſi illud everſum, hæc vaſtata perſeverat? Nec vero inuſitatum eſt ut quædam in Vulgata noſtra Editione ſine interrogandi nota proferantur, quæ commodius & rectius ad textus primitivi ſenſum interrogationis modo enuntiarentur. Extat exemplum in Epiſtola ad Romanos, cap. 8. cujus verſus 33. & 34. ſic proferre ſolemus: *Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus qui juſtificat, Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Jeſus qui mortuus eſt, immo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. At Sanctus Auguſtinus, lib. 3. de Doctrina Chriſtiana, cap. 3. docet ſic legi oportere: *Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus qui juſtificat?* ut tacite reſpondeatur, *Non*: & item: *Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Jeſus qui mortuus eſt, qui reſurrexit, qui eſt in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis?* Quaſi dicat, *Abſit*. Sic de querela Angeli apud Zachariam ſentiunt aliqui, duabus illam interrogationibus contineri. Hunc ſenſum juvant Interpretis Chaldæi, & Sanctis Pagnini Verſiones, quæ ſic habent; *Uſquequo Domine non miſereberis Jeruſalem, & urbium Juda quibus iratus es iſtis ſeptuaginta annis?* Verum tamen nihil immutandum hoc loco in Vulgata noſtra, patet ex epocha Babylonicæ captivitatis, & annorum 70. deſolationis a nobis conſtituta Diſſert. 3. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti, ad VI. Mundi Ætatem.

LXXIII. Libro 2. Machabæorum, cap. 12. verſu 43. ubi legimus Judam Machabæum *miſiſſe Hieroſolymam duodecim millia drachmas argenti*: Vertendum eſſet ſecundum Græcum, *duo mille*.

LXXIV. Matth. 5. verſu 22. ubi legimus: *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio* Quidam addunt, *ſine cauſa*: ut eſt in quibuſdam Codicibus Græcis εἰκῇ. Sanctus Irenæus, lib. 2. cap. 56. & lib. 4. cap. 31. ita hanc ſententiam laudat. Ita Author Epiſtolæ ad Zenam & Serenum apud Sanctum Juſtinum. Ita Sanctus Chryſoſtomus, Author Operis imperfecti in Matthæum, Euthymius, Theophylactus. Ita ante hos omnes Sanctus Cyprianus, libro 3. Teſtimoniorum ad Quirinum, Origenes Tractat. 8. in Matthæum. Sanctus Iſidorus Peluſiota his ſuccinit, Epiſtola 239. libri 2. Sanctus tamen Hieronymus hanc vocem, *ſine cauſa*, monet expungendam, in Commentario, & lib. 2. adverſus Pelagianos, in pleriſque Codicibus antiquis eam deeſſe notat. Quod obſervat & S. Auguſtinus, lib. 1. Retractationum, cap. 19. Quamvis ita ipſe legat, lib. de Sermone Domini in Monte. Syriaca Verſio habet: *Qui iraſcitur fratri ſuo temere*.

LXXV. Cap. 26. verſu 28. ubi legimus: *Hic eſt Sanguis meus, qui pro multis effundetur*, verti poſſet, *Effunditur*, ſecundum Græcos Codices & Syriacam Verſionem, utque legitur Marci 14. verſu 24. Lucæ 22. verſu 19. 20. & 21. & 1. ad Corinthios 11. ſi ad textum Græcum attendatur. Lege Janſenium & Maldonatum.

LXXVI. Cap. 27. verſu 9. ubi legimus, *Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam dicentem, Et acceperunt triginta argenteos*, &c. Quidam contendunt Jeremiam ſcriptorum errore pro Zacharia poſitum. Janſenius nec Jeremiam nec Zachariam ab Evangeliſta nominatum, ſed abſque alicujus Prophetæ nomine ab eo, ut alias plerumque ſcriptum: *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Prophetam dicentem*. Quoſdam olim Evangeliorum Codices hanc lectionem habuiſſe teſtatur Sanctus Auguſtinus, libro 3. de Conſenſu Evangeliſt. cap. 7. Legitur & in hunc modum apud Rupertum. Verum in Commentariis, Scriptorum incuria inoleviſſe ait, ut hic pro Zacharia Jeremias nominaretur. Lege & Euſebium, lib. 10. Evangelicæ demonſtrationis. Conſentit & Syriaca Verſio, quæ Prophetæ nomen non adſcribit. Parum tamen veriſimile eſt ab audace Librario additum nomen Jeremiæ, cum Matthæus Prophetam nomine ipſius tacito, laudaſſet: quia jam ab Origenis temporibus in hoc nodo ſolvendo ſudatum eſt: qui labor inanis fuiſſet, ſi Jeremiæ nomen Codicibus pleriſque omnibus non fuiſſet adſcriptum. Nec facile potuit unius exſcriptoris error in omnia exemplaria manare. Certum eſt apud Judæos multa Prophetarum Veterum oracula conſervata fuiſſe, non ſcripto, ſed memoria. Quamquam poſtea, qui a parentibus acceperant, ea privatim annotarunt. Tale eſt oraculum Enochi in Epiſtola Judæ laudatum. Jam vero & illud ſciendum eſt, veterum Prophetarum verbis uti ſolitos Prophetas poſteriores. Ita Ezechiel multa habet verbo tenus ex Jeremia deſumpta, ut apparet collatis

tis locis Jeremiæ 31. verſu 29. & 30. & Ezechielis 18. verſu 2. 3. & 4. &c. In primis autem Zacharias amat imitari locutiones Jeremiæ. Quis enim non videt quod apud eum legitur, cap. 1. verſ.4. ſumptum ex Jeremiæ 18. verſu 18. & 35. & verſu 15. Quod legitur capite primo verſu 6. ex Threnis Jeremiæ capite ſecundo verſu 17. Quod legitur capite tertio verſu octavo, ex Jeremiæ 23. verſu quinto. Quapropter dicere etiam ſolent Judæi, ſpiritum Jeremiæ fuiſſe in Zacharia. Nihil igitur obſtat quominus & illud *de triginta ſiclis* ab Jeremia primitus prolatum, hominumque memoria conſervatum, per Zachariam repeti Deus voluerit; quod tamen hic a Sancto Matthæo primi Authoris nomine laudetur. Quamquam in Prophetia ab eo ſcripta non extet.

Sanctus Hieronymus oſtenſum ſibi ait a Nazarenæ Sectæ homine librum, in quo id extaret ſub nomine Jeremiæ: qui liber privatam continebat annotationem famæ antiquitus traditæ per ora Hebræorum. Tales autem annotationes, quia privata authoritate factæ ſunt, merito vocantur apocryphæ; neque tamen id obſtat quominus in eis multa contineantur & vera, & vetera. Lege Sanctum Hieronymum in hunc locum, & libro De optimo genere interpretandi. Quamquam ad Jeremiæ caput 32. hic reſpexiſſe Evangeliſtam dici poteſt, ubi dicitur ipſum emiſſe agrum a filio patris ſui, & dediſſe ei argentum; licet non ſub hoc nomine pretii quod legitur apud Zachariam, *triginta argenteis*. Sed agri emptio aliunde apud Zachariam non legitur. Illud autem quod huic teſtimonio ſubjecit Matthæus: *Quem appretiaverunt filii Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus*, nec apud Zachariam, nec apud Jeremiam legitur, Unde magis ex Evangeliſtæ perſona accipiendum eſt, qui ex Dei revelatione cognoverat ad Chriſti venditionem & pretium hanc pertinere prophetiam. Liber quippe empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & emitur hic de pretio Domini ager figuli, & hoc ad ſepulturam peregrinorum, tamquam ad permanſionem quietis eorum, qui in hoc ſæculo peregrinantes, conſepeliuntur Chriſto per Baptiſmum. Nam & illam emptionem agri hoc ſignificare Jeremiæ dixit Dominus; quia erit permanſio de captivitate liberatorum in illa terra. Sic reſpondet Sanctus Auguſtinus, libro 3. De Conſenſu Evangeliſtarum, cap. 17. qui & ibidem addit, Sanctum Matthæum noluiſſe emendare quod ſibi pro alio occurrit nomen Prophetæ, quia Spiritu Sancto authore id a ſe poſitum agnovit, ut certiores eſſemus uno Spiritu Prophetas omnes locutos eſſe, & tantam inter eos eſſe concordiam, ut congruentiſſime uni tribuatur quod ab altero dictum eſt.

Probabilius exiſtimaverim Sanctum Matthæum ſpectaſſe illud Jeremiæ oraculum, cap.19. *Hæc dicit Dominus: Vade & accipe lagunculam figuli teſteam a ſenioribus populi, & a ſenioribus Sacerdotum: & egredere ad Vallem fili Ennon, quæ eſt juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba quæ ego loquar ad te...... Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iſte Thophet, & Vallis filii Ennon, ſed Vallis occiſionis*. Igitur Sanctus Matthæus per id quod proxime dixit de agro figuli, qui dictus eſt *Ager Sanguinis*, ait impletum quod per Prophetam Jeremiam dictum eſt, Agrum figuli olim nominatum ob confractam ibi juſſu Domini teſtam a Jeremia, aliquando vocatum iri Vallem occiſionis. Deinde addit Evangeliſta impletum eſſe *Zachariæ* vaticinium per id quod prius dixerat de pretio Chriſti venditi.

LXXVIII. In eodem capite, verſu 35. Vulgata noſtra habet: *Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. Sed hanc ſententiam inſititiam eſſe, pluſquam viginti MSS. probat authoritas; SS. Hieronymi, Hilarii, Auguſtini, ſcripta Evangeliſtarum, inter ſe conferentis, libro 3. de conſenſu Evangeliſtarum, capite 12. ſilentium: quibus & Chriſtianus Druthmarus eam in ſuis Ennarrationibus omittens ſuffragatur. Nec Græce, nec Syriace legitur, quamvis Syriacæ Verſionis Latinus Interpres eam addiderit. Veriſimile eſt ad marginem hic annotatam ex Evangelio Sancti Joannis, aut ex Pſalmi 21. verſu 10. tandem in textum irrepſiſſe.

LXXIX. Cap. 28. verſu primo, ubi legimus: *Veſpere autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati*, &c. in Codicibus Græcis eſt ὀψὲ σαββάτων, quod Interpres eruditus vertit, *extremo Sabbato*. Serum autem ſive extremum Sabbati, incidit in mane diei ſequentis, ὀψὲ autem *ſero* redditum comperio Exod. 30. verſu 8. ad quem locum Sanctus Auguſtinus, libro primo Locutionum in Exodum: *Sero*, inquit, *proprie non ſolet diei, niſi cum tempus tranſierit, quo fieri debuit, quod ſero dicimus factum*. Porro Sabbata multitudinis numero plerumque dicuntur, non ipſi dies otio dati, ſed tota dierum hebdomas ab unius Sabbati initio ad initium alterius: quorum dierum prima eam ob rem vocatur *Una Sabbatorum*, ex Hebraiſmo, quem & Septuaginta Interpretes ſequuntur, tum hic, cum apud Sanctos Marcum, Lucam & Joannem, & apud Sanctum Paulum. Quare nulla eſt ſimplicior interpretatio, quam ὀψὲ σαββάτων, hic intelligi, *exacta dierum hebdomade*. Nam ὀψὲ cum caſu ſecundo, Græcis non modo ſignificat id quod ſero fit, ſed quidquid temporis ordine poſterius eſt, ut viri Græce periti annotarunt, & multis exemplis probare facile eſſet.

LXXX. Matthæi 1. verſu 11. generationem unam inter ſecundam & tertiam teſſaradecadem vitio Scribarum & Librariorum intercidiſſe aſſerunt viri eruditi; quia alioqui falſo tres teſſaradecades, id eſt, quadraginta duas generationes Evangeliſta numeraſſet, cum quadraginta & una dumtaxat reperiantur in Vulgata noſtra. Itaque ita legendum eſt, *Joſias autem genuit Jechoniam & fratres ejus*, id eſt, Joakim, qui & Jechonias vocatus eſt, ut teſtantur SS. Ambroſius libro tertio in Lucam, Epiphanius in libro primo adverſus Hæreſes agens de ſecta Epicureorum, Sanctus Auguſtinus, libro ſecundo de conſenſu Evangeliſt. capite quarto; Euthymius in caput primum Matth. quod didicerunt ex l. 3. Eſdræ capite primo verſu 34. Legendum, inquam, eſt poſt hæc verba *Joſias autem genuit Jechoniam* &c. *Jechonias autem genuit Jechoniam*: vel potius, *Joſias autem genuit Joakim: Joakim autem genuit Jechoniam*: ut numerus quatuordecim generationum impleatur. Hæc ſententia ſuffragatorem habet Sanctum Epiphanium. Bis numerandum eſſe Jechoniam conſentit & Sanctus Auguſtinus, libro 2. de Conſenſu Evangeliſtarum, cap. 4. eodemque nomine duos homines patrem & filium ſignificari: Quamvis unam generationem ab Evangeliſta ex induſtria prætermiſſam dicat, idque commode factum in angulo ſecundæ, & tertiæ teſſaradecadis. Quando enim alicujus ædificii lapides numeramus, cum pervenerimus ad angulum, lapidem angularem bis ſolemus numerare.

LXXXI. Matth. 2. verſu primo, ubi habet Vulgata: *Cum ergo natus eſſet Jeſus in Bethleem Juda*: contendit Eraſmus legendum eſſe: *In Bethleem Judææ*, ex Græco textu, & vetuſtiſſimis exemplaribus. At Codices illos mendoſos eſſe docet Sanctus Hieronymus Commentario in Matthæum. Fruſtra vero ait Eraſmus, Juda, hominis eſſe nomen, Judæam regionis: cum Judææ appellatione omnes duodecim tribus comprehendantur, Judæ vero una tantum tribus, in qua Bethleem iſta ſita eſt, ubi Chriſtus eſt natus: quæ Judæ cognominatur, ad diſtinctionem alterius Bethleem quæ eſt in Tribu Zabulon, de qua Joſue, cap. 19. legitur. Utriuſque meminit Sanctus Hieronymus, lib. de Locis Hebraicis. Lege eumdem in cap. 5. Michææ.

LXXXII. Marci capite primo, verſu ſecundo, ubi legimus: *Scriptum eſt in Iſaia Propheta*; Græce legitur in multis Codicibus; ἐν τοῖς προφήταις. Certe teſtimonium quod ſequitur ex duobus Prophetis exceptum eſt. Favet huic lectioni Sanctus Irenæus, libro tertio adverſus Hæreſes capite 11. & 18. & Sanctus Hieronymus in caput tertium Matthæi. Sanctus tamen Irenæus tribuit illud Iſaiæ. Sanctus Hieronymus de optimo genere interpretandi, ad Pammachium, & Author Homiliarum in Marcum Sancto Chryſoſtomo falſo quondam adſcriptarum, Vulgatam interpretationem adſtruunt. Syriaca & Arabica Verſio conſentiunt Vulgatæ. Neque vero Porphyrius hunc locum contra Chriſtianos objeciſſet, niſi conſtans ea fuiſſet Codicum lectio: neque in ſolvenda

da Porphyrii objectione laboraſſent. Certum eſt hic alteram vaticinii partem eſſe apud Iſaiam. Hunc laudaverat Sanctus Matthæus, quem ſecutus eſt Sanctus Marcus: ſed ut certius eſſet quis ille ſit de quo agit Iſaias, Interpretem addidit majori Prophetæ minorem, Iſaiæ Malachiam, quem nominare inſuperhabuit, quod Iſaiæ authoritas eſſet illuſtrior, nec quicquam eſſet in Malachiæ verbis, cujus non ſententia & apud Iſaiam extaret.

LXXXIII. Capite ſecundo verſu 26. ubi legimus, David introiviſſe in domum Dei, & panes propoſitionis manducaviſſe *ſub Abiathar Principe Sacerdotum*, quidam mendum ſuſpicantur, quod ſub Achimelecho id geſtum ex Regum Hiſtoria conſtet. Sed eſt advertendum, Achimelech qui nominatur 2. Regum 8. verſu 17. & 1. Paralipomenon 24. verſu 3. non vocari *Principem Sacerdotum*, ſed Sacerdotem dumtaxat, eminentem licet inter alios ut Pontificis filium, ſed Sadoco tamen minorem; quia Sadocus, Abiathare Pontifice Maximo, ſecundus ab ipſo erat Sacerdos. Ergo Sanctus Marcus dixit ſub Abiathare Pontifice factum, quod ſub Achimelecho geſtum eſt, quia & nomen Abiatharis erat notius ob Ephod allatum ad Davidem, 1. Regum 23. verſu 6. & ob diu geſtum ſub Davide Pontificatum: tum etiam quia ipſe Pontifex erat deſignatus, & patris Vicarius, eum id contigit, & rei quæ hic narratur adſuerat; & Patris, Davidiſque factum probaverat. Lege Theodoretum, Bedam, Theophylactum. Videtur aliis nomen Abiathar poſitum pro Achimelechi, ſive id acciderit vitio Scriptorum, ſive idem homo ὁμώνυμος fuerit.

LXXXIV. Cap. 3. Sancti Marci, verſu 17. ubi legimus: *Et impoſuit eis nomina Boanerges, id eſt, Filii tonitrui*; lectio mendoſa eſt. Legendum, *Benereen*, ex Sancto Hieronymo Commentario in Danielis 1. *Filii Zebedæi*, inquit, *appellati ſunt filii tonitrui, quod non, ut plerique putant, Boanerges, ſed emendatius legitur, Benereen*. Et in lib. de Nominibus Hebraicis: *Benereen, filii tonitrui: quod corrupte Boanerges obtinuit*. Idem legendus in cap. Iſaiæ 62. Alii *Benerabham* legi volunt.

LXXXV. Cap. 15. verſu 25. ubi legimus: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*: Nullus error eſt, nullumve mendum in Vulgata noſtra, quamvis S. Joannes crucifixum dicat, *hora quaſi ſexta*. Recte enim a ſancto Marco dicitur crucifixus *hora tertia*, ſed deſinente; a Sancto vero Joanne, *hora ſexta*, ſed inchoante. Quod ut intelligamus, notandum eſt diem æque ac noctem apud Hebræos in quatuor partes diſtributum fuiſſe, hoc cum diſcrimine, quod ſingulæ partes noctis, quæ ſingulæ tribus conſtabant horis, habebant proprium nomen militare, & vigiliæ, aut cuſtodiæ vocabantur, eo quod milites qui excubias noctu agebant, ternas ſinguli horas vigilarent. Sed quatuor partes diei, quæ tribus pariter ſingulæ conſtabant horis, quia proprio nomine carebant, a fine præcedentis partis diei nomen ſumebant; ita ut totum ſpatium quod inter diluculum & horam tertiam (id eſt nonam more noſtro) interfluebat, diceretur hora tertia, & ita de cæteris. Recte igitur S. Marcus Chriſtum crucifixum ſcripſit hora tertia, id eſt, intra illam diei partem, quæ inter tertiam & ſextam (ſive inter nonam & meridiem noſtro numerandi more) intercurrebat. Sed quoniam intervallum illud temporis propius ad ſextam accedebat, cum poſtulatus ad mortem Chriſtus eſt, & decernente Pilato cruci addictus, ideo S. Joannes id contigiſſe ſcripſit, *hora quaſi ſexta*. Mitto myſticam Sancti Auguſtini expoſitionem Sanctum Marcum cum Sancto Joanne ita conciliantis, ut hora tertia crucifixus dicatur a Sancto Marco linguis Judæorum ipſum proclamantium ad crucem: hora vero ſexta manibus militum (libro tertio de conſenſu Evangeliſt. c. 13.) Author Operis S. Petro Alexandrino falſo adſcripti, quod citat Petavius, libro 12. de Doctrina Temporum, cap. 19. & Chronicon Alexandrinum, teſtantur in exemplaribus S. Joannis melioris notæ legi; *Hora quaſi tertia*. Extant etiamnum in quibus ita legitur, ut in Novo Teſtamento Oxonii, edito anno 1675. annotatum eſt.

LXXXVI. Lucæ capite ſecundo, ubi legimus: *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino*. Præpoſitio, *a*, expungi poſſet, cujus in expunctionem cum Græco textu conſpirant Verſiones Syriaca, Arabica, Perſica, Æthiopica, Latinique Codices nonnulli. Sed & commodius forſan verteretur: *Cenſitore Syriæ Quirinio*: vox enim ἡγεμονίας imperia quævis etiam extra ordinem mandata ſignificat. Sentium quippe Saturninum, non vero Quirinium, hoc tempore fuiſſe Syriæ Præſidem, ex Tertulliano certum eſt, libro quarto adverſus Marcionem capite 10. *Conſtant*, inquit, *cenſus acti ſub Auguſto, tunc in Judæa, per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus*, nempe Chriſti, *inquirere potuiſſent*. Non potuit autem facile decipi ea in re Tertullianus, cum ſolerent cenſus in tabulas referri, eæque tabulæ primum publice proponi, deinde ſervari in Archivis Imperii, ubi inſpectandi erat copia. Quàs ad tabulas non Tertullianus tantum, ſed & S. Juſtinus provocat.

LXXXVII. Lucæ capite tertio verſu 23. & 24. ubi legimus: *Qui fuit Heli, Qui fuit Mathath, Qui fuit Levi, Qui fuit Melchi*: legendum videtur: *Qui fuit Heli: Qui fuit Melchi*. Nam S. Irenæus diſerte docet, ſua ætate tantum Septuaginta duas generationes adſcriptas fuiſſe in Genealogia Chriſti apud Sanctum Lucam. Quod ut verum ſit, neceſſe eſt & *Mathath*, & *Levi* hic omitti, ut & *Cainan* inferius. Julius Africanus hæc quoque duo nomina in S. Lucæ teſtimonio ſilet, & clare ſignificat ipſi Heli Patrem ἄμεσον fuiſſe Melchi. Hunc ſequuntur Euſebius, S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Genealogia Chriſti, S. Hieronymus in Matthæum & S. Auguſtinus. Nomen quoque Cainan irreptitium eſſe alibi probavimus.

LXXXVIII. Lucæ 11. verſu 41. ubi legimus: *Quod ſupereſt, date eleemoſynam*; in Græco legitur τὰ ἐνόντα: *Quæ habetis*, aut, *quæ inſunt*, *date eleemoſynam*.

LXXXIX. Cap. 22. quorumdam olim temeritate, & illiberali ſuperſtitione deleti ſunt verſus 43. & 44. de ſudore Chriſti ſanguineo, & de ſolatio quod Angelus ipſi exhibuit, ut teſtantur S. Hilarius, libro 10. de Trinitate, & S. Hieronymus, libro 2. adverſus Pelagianos.

XC. Joannis capite primo verſu 28. ubi Vulgata noſtra habet: *Hæc facta ſunt in Bethania trans Jordanem*; legendum eſt in *Bethabara*. Bethania enim cis Jordanem eſt. Ita reſtituendum eſſe hunc verſum conſtat inſuper ex Sancto Chryſoſtomo & Theophylacto. Maſius in Joſue 3. verſu 16. & 17. dictum putat locum illum a tranſitu Iſraelitarum: nam per eam Jordanis partem populus trajecerat. Judic. 7. v. 24. *Uſque ad Bethabara*, legitur. Nomen iſtud Hebraicum ſignificat domum trajectus aut vadi. Eum autem locum ita fuiſſe ad trajectum Jordanis, ut trans Jordanem, id eſt, in Peræa fuerit, certum eſt. Ad hæc, Bethania locus erat prope Hieroſolymam ſtadiis fere quindecim. (Infra, cap. 11. verſ. 18.) Hinc alterutrum ſequitur, aut duas fuiſſe Bethanias, aut hic legendum eſſe, *Bethabara*, non *Bethania*. Nam Jordanis aberat Hieroſolymis Orientem verſus itinere unius diei. Myſtica autem ſignificatio ſubeſt loco Bethabara. Nam ubi Dei populus ex deſerto veniens in terram promiſſam trajecit, ibidem editum eſt Joannis teſtimonium, quaſi *trajectum faciens ex lege in regnum cæleſte*. Mirari autem non debemus, in multis Latinis Codicibus pro *Bethabara* ſcriptum eſſe *Bethania*: cum frequens ſit ut nomen minus notum in notius a Librariis mutetur.

XCI. Joannis 5. verſu quarto vbi legimus; *Erat quidam Regulus*, &c. Græce habetur, Βασιλικὸς, quod potius ſignificat *Miniſtrum Regis Aulicum, Palatinum*. Hæc lectio non tantum meliorum Codicum fide nititur, ſed & Syri, & Arabis authoritate. Syro eſt, *Miniſter Regis*; Arabi, *Homo Regis*. Exiſtimat Vir quidam Eruditus hunc Herodis Tetrarchæ (quem Galilæi honoris cauſa Regem appellabant) vectigalibus colligendis fuiſſe præpoſitum: a quo edoctus deinde Centurio Romanus in eodem agens oppido, egregiam de Jeſu opinionem conceperit. Lege Sanctum Hieronymum, in cap. 63. Iſaiæ.

XCII. Capite 8. verſu primo & ſequentibus, Hiſtoria Adulteræ non eſt in Vulgatam noſtram intruſa. Equidem in pleriſque Codicibus Græcis olim non legebatur. Sanctus Chryſoſtomus & Theophylactus

Evangelium Sancti Joannis continua ſerie enarrantes, eam non legunt: licet Sanctus Chryſoſtomus, Homil. 60. ejus meminerit. Sanctus Hieronymus libro ſecundo adverſus Pelagianos, cap. 6. fatetur a nonnullis Codicibus Græcis abeſſe: at in multis cum Græcis, tum Latinis legi teſtatur. Extabat in Evangelio ſecundum Hæbræos, quod legebant Nazaræi, teſte Euſebio, libro tertio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. ultimo, ubi de Papia ſic loquitur: *Aliam quoque exponit Hiſtoriam de muliere, quæ multorum criminum coram Domino accuſata eſt. Quæ quidem Hiſtoria in Evangelio ſecundum Hebræos ſcripta habetur.*

XCIII. Cap. 21. verſu 22. ubi legimus: *Sic eum volo manere donec veniam*; legendum, *Si eum volo manere*. Omnia enim Græca exemplaria habent ἐὰν, quod eſt, *ſi*; non vero οὕτως, quod eſt, *ſic*; ita legunt SS. Chryſoſtomus, Cyrillus, Hieronymus lib. 1. adverſus Jovinianum, Theophylactus, & antiquiſſimorum integerrimorumque Codicum authoritate confirmatur ea lectio, quamvis SS. Ambroſius & Auguſtinus, Beda, Rupertus, Gloſſæ Ordinariæ Author, & S. Thomas legerint, *Sic eum volo manere*, &c.

XCIV. Actorum capite primo verſu 13. Vulgata noſtra habet: *Et cum introiſſent in cœnaculum, aſcenderunt*. Incongrua Verſio, pro qua legendum eſt juxta Græcum: *Et cum intraſſent*, in urbem ſcilicet, *aſcenderunt in cœnaculum*. Sic Syrus quoque & Arabs legerunt. Neque enim cum intraſſent in cœnaculum, aſcenderunt altius, ſed aſcenderunt ut eſſent in cœnaculo, quippe quod ὑπερῷον ſuperior domus pars erat.

XCV. Capite 2. Actor. 23. ubi legimus; *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni*, legitur in Græco Textu, τοῦ θανάτου unde verti poſſet, *Solutis doloribus mortis*.

XCVI. Capite 7. verſu quarto dicitur de Abraham: *Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan, & inde poſtquam mortuus eſt pater ejus tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis*. Melius forſan verteretur: *Collocavit illum in terra iſta* prout legit Sanctus Auguſtinus: Vel *Colonum & habitatorem fecit in terra iſta*, juxta verbum Græcum, μετῴκισεν (ajunt Viri quidam Eruditi) vox enim Græca μετοικία, non ſimplicem Tranſlationem, ſed quaſi Coloniam ſignificat. Nihil tamen hoc loco mutandum in vulgata noſtra, & cum illa optime cohærere epocham profectionis Abrahami e Meſopotamia in Terram Chanaan; & Sancti Stephani Verba, Act. 7. deſcripta, cum Geneſis, capp. 11. & 12. optime conciliari, probavimus Diſſertatione 6. in Hiſtoriam Veteris Teſtamenti, ad ſecundam Mundi Ætatem.

XCVII. Cap. 7. verſu 15. & 16. Vulgata noſtra habet: *Et tranſlata ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. Locus hic mendoſus eſt. Pro ἐμμώρ, vicina forſan voce ſcriptum fuit ἐφρών. Ab Ephrone enim eſt quod Abrahamus emit monumentum, Geneſ. 23. verſu 17. & in eodem ſepultus fuit Jacob (Geneſ. 50. verſu 13.) Joſephus autem ſepultus fuit in Sichem (Joſue 24. verſu 32.) Vult ergo Sanctus Lucas, eos de quibus erat locutus, partim in Sichem, partim in agro qui Ephronis fuerat, ſepultos. Fratres Joſephi in Sichem ſepultos aſſerit Sanctus Hieronymus in Paulæ Epitaphio. Joſephus vero, libro 2. Antiquitatum, cap. 4. ſepultos ſcribit in illo qui Ephronis fuerat agro. Conciliantur hæc teſtimonia, dicendo partim eos cum Jacobo; partim cum Joſepho ſepultos: quod ipſum argumento eſt, nullam certam eis fuiſſe ſedem. Vel legendum eſt ὃ τοῦ Ἀβραὰμ ſubaudiendum ἔγγονος, quaſi Abrahamo genitus, ſive Abrahamides, ut hic dicatur non ipſe Abraham, ſed ejus nepos Jacob, emiſſe monumentum a filiis Hemor, quod etiam legimus, capite 24. libri Joſue. Forſan alias ſcriptum erat: *Quod emit ipſe*, videlicet Jacob, de quo locutus eſt in verſu præcedente Sanctus Lucas: in cujus locum irrepſit, Abraham, culpa manus imperitæ. Si Vulgata Verſio ſervetur, dicendum erit (quod tamen durius videtur) Sanctum Stephanum lapſu memoriæ duo facta ſimilia confudiſſe, emptionem ſcilicet ab Abrahamo factam, de qua Geneſ. 23. cum ea quæ a Jacobo facta eſt, Geneſ. 33. v. 19. Agrum quidem in quo erat ſpelunca duplex emit Abraham ab Ephron quadringentis ſiclis argenti probatæ monetæ publicæ; Jacob vero emit partem agri, in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem centum agnis: Sanctus Stephanus utramque Hiſtoriam miſcet ac confundit, dicens Patriarchas tranſlatos fuiſſe in Sichem, & poſitos in ſepulcro quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem; Sanctus vero Lucas ne jota quidem unum immutare voluit in Sancti Protomartyris verbis, aut ejus lapſum memoriæ emendare. Hunc nodum Vir quidam Eruditus alio modo ſolvit, dicendo quod cum articulus nomini Ἀβραὰμ in Græco non præponatur, tam dativus ſubintelligi poteſt, quam nominativus, ut ſenſus ſit: ὃ ὠνήσατο τῷ Ἀβραάμ: *Quod emerat*, ſcilicet Jacob de quo verſu præcedenti, *Abrahamo*. Et ſi enim jam tum Abrahamus diem ſuum obiiſſet, ipſi tamen dici poteſt emptus iſte ager, ad deſignandum ſcopum quem in agri emptione habuit Jacob, qui non fuit dumtaxat ut eo pro ſepulcro uteretur: neminem enim iſthic Jacobus ſepelivit, nec ipſe ibi ſepultus eſt: ſed vel maxime ut primitiæ quædam eſſent terræ Chanaan, cujus totius hæreditatem Abrahamo & ſemini ejus Deus promiſerat. Non ſemini, inquam, ejus tantum, ſed & ipſi Abrahamo (Geneſ. 13. verſu 15.) quippe cui primo facta eſt promiſſio ut hæres mundi eſſet (Roman. 4. verſu 13.) Vere ergo Abrahamo emptus eſt iſte ager, quippe qui jam promiſſione divina hæres hujus eſſet. Ubi autem legimus, *a filiis Hemor filii Sichem*, legendum eſt, *patris Sichem*, corrigenduſque iſte locus ex 33. Geneſ. verſu 19. Hic in Græco habetur, τοῦ συχέμ, ubi non minus commode ſuppleri poteſt vox πατρός, quam υἱοῦ. Maſiz in Joſue, cap. 24. verſu 32. putat mendoſos eſſe Græcos Codices, atque pro Abraham ſcribendum eſſe, Jacob, & expungendum illud τοῦ συχέμ, aut vero ſcribendum πατρὸς συχέμ, ut conveniant iſta cum iis quæ narrantur Joſue 24. verſu 32. *Non ſum neſcius*, inquit vir doctiſſimus, *quibus alii hunc locum rationibus a mendo vindicare conentur. Sed ego nefas non eſſe puto iis mendis admovere manus, quæ ſacris literis aperte teſtata & veluti digito indicata ſunt*. Verba illa τοῦ συχέμ Syriaca Verſio irreptitia eſſe nos docet. Sic enim habet: *Et tranſlatus eſt in Sichem, poſituſque in ſepulcro quod emerat Abram argento a filiis Hemor*. Verba iſta, *a filiis Hemor*, non cum verbo *emit*, ſed cum remotiore, *poſiti ſunt*, conſtruenda, Viri quidam Eruditi contendunt: Sicque præpoſitionem, *a*, non venditores ſepulcri, ſed locum ipſum notare unde Patriarchæ in ſepulcrum elati, quod Abraham emerat, in eo poſiti ſunt ope filiorum Hemmor. Cum enim rerum adhuc in Chananæa potientibus Gentibus ea tranſlatio & ſepultura facta ſit, adeoque periculum Hebræis Patrum ſuorum corpora humo condituris creari a Chananææ incolis potuiſſet, prudenter admodum Sichemum ſe primum contulerunt, filiorumque Hemmor non modo opem poſtularunt, ſed & rem totam ipſis commiſerunt, quo tutius perageretur. Illi ergo ſecundum Hebræorum vota, Patriarcharum corpora Hebronem intulerunt in ſepulcrum, quod olim Abraham pretio argenti, ſiclis nimirum quadringentis comparaverat.

XCVIII. In Epiſtola Sancti Pauli ad Romanos c. 9. verſu 25. ubi laudantur hæc Oſee verba: *Vocabo non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam, & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam*: In antiquis Codicibus plurimis a Luca Brugenſi laudatis, deſunt illa verba; *Et non dilectam, dilectam*. Contra vero leguntur in Græcis exemplaribus: ſed in illis iſta deſiderantur: *Et non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam*. His conſentiunt Origenes, Sanctus Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Œcumenius, Hilarius Sardus, & Sanctus Auguſtinus, lib. 1. ad Simplicianum, & lib. 22. contra Fauſtum, cap. 89. Antiquis Codicibus Latinis ſuffragatur Sancti Hieronymi lectio ſcribentis in primum Oſeæ caput, & Haymonis Commentarius. Sic habet Græci Textus Verſio ad Verbum: *Sicut & in Oſee dicit: Vocabo non populum*

meum,

meum, populum meum : & non dilectam, dilectam. Syriaca : *Sicut & in Oſea dixit ; Vocabo eos qui non erant populus meus, populum meum : & qua miſericordiam non erat conſecuta, miſericordiam conſecutam*. Arabica : *Ut ait Oſea Propheta ; Vocabo eos qui non erunt populus meus : & gentem quæ non erat dilecta*. Æthiopica, *Quemadmodum dicit Joſia Propheta : Efficiam illum populum meum, qui non erat populus meus : & reddam illam dilectam meam, quæ non erat dilecta meu*.

XCIX. Ad Romanos 11. verſu 33. ubi legimus : *Quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus !* Quidam eſſe legendum cenſent, *& ininveſtigabiles viæ ejus* : prout Tertullianus legit. Sed eodem ſenſu ſumitur vox *inveſtigabilis* negative ſcilicet pro eo quod inveſtigatione conſequi nemo poteſt. Quo etiam ſenſu ſumitur ad Epheſ. 3. verſu 8. ubi dicit Apoſtolus, *Inveſtigabiles divitias Chriſti*. Ita etiam Proverb. 5. verſu 6. Sanctus Hieronymus uſurpavit : *Per ſemitam vitæ non ambulant, vagi ſunt greſſus ejus, & inveſtigabiles*.

C. In Epiſtola 2. ad Corinthios, cap. 1 verſu 6. ubi habet Vulgata noſtra : *Sive autem tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute ; ſive conſolamur pro veſtra conſolatione ; ſive exhortamur pro veſtra exhortatione & ſalute* ; verba hæc, *Sive conſolamur pro veſtra conſolatione*, in longe plurimis & melioris notæ Codicibus non leguntur ; & in iis maxime quibus in emendandis Bibliis Sacris uſi fuere Theologi Lovanienſes. Græci etiam Tractatores, & Ambroſiaſter ea non agnoſcunt. Inſerta ex alia quapiam tranſlatione videntur ; cum Textus Græcus aliter atque aliter fuiſſet redditus Latine. Fortaſſis de reliquiis eſt Hieronymianæ correctionis, qua hoc membrum ſubſtitutum fuerit pro altero : ſed imperiti Scribæ utrumque, id eſt, tam illud quod expungendum, quam quod ſubſtituendum erat, in unam ſententiam miſcuerunt. Tam Græci Codices, quam Syriaci, unum dumtaxat membrum hoc loco faciunt : quod quidem ex Græco propter amphibologiam dictionum verti poterat utroque modo. Ita Græcus Textus verti poteſt : *Sive autem tribulamur pro veſtra conſolatione & ſalute effecta in tolerantione earumdem paſſionum quas & nos patimur : ſive conſolatione afficimur ſuper veſtra conſolatione & ſalute*. Syriaca : *Quamvis autem affligamur, pro veſtra quidem conſolatione, ac pro veſtra ſalute affligimur ſive conſolationem accipimus, id fit ut conſolationem accipiatis*. Arabica : *Sive autem contriſtamur pro veſtra conſolatione & veſtra ſalute effecta per patientiam earumdem paſſionum, ſive conſolationem accipimus pro veſtra conſolatione & ſalute*. Æthiopica : *Et ſive afflictionem paſſi ſumus, id eſt, ut vos ſervemini, & gaudeatis : & ſive gaviſi ſumus pro gaudio veſtro, quod confirmatum eſt ſuper vos in tolerantia iſtius paſſionis, propter quam patimur nos etiam*. Non dubitat Eſtius quin Romani Vulgatæ Verſionis Correctores apprime noverint unum membrum hic redundare ex diverſa tranſlatione ; ſed quia, inquit, non eis conſtabat, variantibus exemplaribus, utrum ex duobus membris poſterioribus a noſtro Interprete ſcriptum fuiſſet, judicarunt utrumque textui reliquendum, ut Lectori, vel Expoſitori remaneret electio ejus quod melius ac ſincerius ipſi videretur, aut certe quia ſatis intelligebant tertium membrum eſſe veteris Interpretis : & tamen ſecundum, cujuſcumque ſit, magis reſpondere menti Apoſtoli, non putarunt hoc quod melius eſt, & Vulgatæ Verſionis exemplaria jam occupavit, e textu pellendum eſſe.

CI. In Epiſtola ad Galatas, cap. 5. verſu 22. & 23. Vulgata noſtra ſic fructus Spiritus Sancti enumerat : *Fructus autem Spiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas*.

Emendari poſſet hic locus ad Græcum Textum, & Verſiones Orientales novem tantum fructus Spiritus Sancti recenſentes. Sic Græci Textus Verſio ad verbum habet : *At fructus Spiritus eſt charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia*. Syriaca : *Fructus autem Spiritus ſunt, charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, patientia*. Arabica : *At fructus Spiritus eſt charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia*. Æthiopica : *Et fructus Spiritus Sancti eſt charitas, & gaudium, & pax, patientia, eleemoſyna, bonitas, fides, manſuetudo, continentia*.

Duodecim fructus Spiritus Sancti non ſemper habuit Latina Editio. Sanctus Cyprianus, lib. de Oratione Dominica, novem tantum enumerat. Sanctus Hieronymus in Commentario hujus loci, & lib. contra Jovinianum, novem dumtaxat recenſet. Fidem ſeptimo numerat loco. *Inter fructus Spiritus*, inquit, *ſeptimum ſacratiorem locum Fides poſſidet*. Quæ tamen in noſtra Verſione non adſcribitur. S. Cyprianus loco mox laudato *Continentiam & Caſtitatem* numerat ; *benignitatem* vero omittit. Unde forſan contigit, ut nonnulli *Continentiæ & caſtitatis* ſervatis nominibus, & reſtituto *benignitatis* vocabulo decem fructus Spiritus numeraverint. Sic Ambroſiaſter, Sedulius & Primaſius. S. Auguſtinus in expoſitione hujus Epiſtolæ, lib. de Continentia, & Tractatu 87. in Joannem, novem tantum admittit. Venerabilis Beda in Homilia quadam de Altarium Dedicatione, ſuffragatur. Inde vero duodecim in Vulgatam irrepſerunt, quod tres voces Græcæ duobus variis modis Latine redditæ fuerint, ſcilicet μακροθυμία *patientia & longanimitas* ; πράοτης *modeſtia & manſuetudo* ; ἐγκράτεια *continentia & caſtitas*. In unum vero ab imperitis commixtæ ſunt variæ illorum nominum Græcorum Interpretationes. Inde duodecim fructus Spiritus Sancti emerſere. In Primaſii Commentarium intruſum eſt manſuetudinis nomen a Librariis ; nam de omnibus ſigillatim agens, de manſuetudine nihil penitus habet, & fidem ſeptimum inter illos tenere locum aſſerit. *Notandum*, inquit, *quod fides a Deo detur, quum inter fructus Spiritus Sancti ſeptimo loco Apoſtolus poſuit*. At non ſeptimo, ſed octavo loco poſita eſſet, ſi admitteretur manſuetudo. Huic obſervationi ſuffragantur Eruditi Interpretes, Cajetanus Cardinalis, Salmeron, Eſtius, Fromondus, & alii.

CII. In Epiſtola ad Coloſſenſes, cap. 2. verſu 14. ubi legimus, *Delens quod adverſus nos erat chirographum decreti*, legendum eſt, *Decretis*, juxta Græcum, τοῖς δόγμασιν. Verſio Græci Textus ab Aria Montano expreſſa habet : *Delens illud adverſus nos chirographum edictis, quod erat ſubcontrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud Cruci*. Syriaca ſic habet : *Et delevit mandatis ſuis chirographum debitorum noſtrorum, quod erat contrarium nobis*. Arabica : *Delens chirographum adverſus nos ſcriptum per dogmata, quod erat contrarium*. Æthiopica : *Et delevit pro nobis Scripturam debiti noſtri in decreto quod erat contra nos*. Ambroſiaſter ſive Hilarius Sardus in Commentario, & S. Auguſtinus Epiſtola 59. Quæſt. 7. legunt : *In decretis*. Iſta lectio confirmatur ex altero loco Apoſtoli, qui iſti geminus eſt, ad Epheſios 2. verſo 15. *Legem mandatorum decretis evacuans*.

CIII. In Epiſtola ad Hebræos, cap. 2. verſu 2. ubi legimus : *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta* ; legunt Græci Interpretes : *Pro propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem*.

Hoc ſpecimen ſit mendorum quæ in Vulgata noſtra Editione Latina ſupereſſe videri poſſunt, quæque poſſunt emendari, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, ſed authoritate Eccleſiæ, cui & has Obſervationes, & cætera mea humillimi animi devotione ſubjicio.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores has Propoſitiones velut ex iſta Diſſertatione, pag. 275. Editionis primæ excerptas notant : *In Scripturam, qua utebatur Eccleſiu, plures irrepſerant corruptelæ...... Omnes Verſiones factæ fuerant ab hominibus Semichriſtianis & Judæis Apoſtatis*.

R. Verba ſenſumque meum adulterarunt Cenſorii Indiculi Authores. Quæſtione ſecunda Diſſertationis hujus, pagina ab ipſis notata cauſas expoſui, quæ *S. Hieronymi* animum promoverunt ut novam Verſionem aggrederetur. Primo (inquiebam) ad id ipſum impulerunt *Variæ quæ in Verſionem Græcam Septuaginta, & in Latinas irrepſerunt corruptelæ*. Secundo, quod *Reliquæ Verſiones factæ eſſent ab hominibus Semichriſtianis & Judæis Apoſtatis, qui in odium Fidei Chriſtianæ multa Scripturæ Sacræ loca perverſa expoſitione corruperant*. Id nemo cordatus reprehenderit. Si enim

in Verſionem Septuaginta Interpretum, & in Latinas, nulla menda irrepſerunt, fruſtra novam Verſionem S. Hieronymus aggreſſus eſt, fruſtra multa menda in eam, qua tunc utebatur Eccleſia, irrepſiſſe observavit. Reliquæ Verſiones celebriores ac notiores factæ fuerant ab Aquila, Symmacho, Theodotione, quos Semichriſtianos & Judæos Apoſtatas fuiſſe nemo neſcit Eccleſiaſticæ Antiquitatis vel Abecedarius. Ad Præfationem *S. Hieronymi* in Librum *Job* ſi attendiſſent Indiculi Cenſorii Authores, hæc certe non reprehendiſſent: *Quod ſi*, inquit, *apud Græcos, poſt Septuaginta Editionem, jam Chriſti Evangelio coruſcante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes Hæretici, ſunt recepti, qui multa Myſteria Salvatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in Hexaplis habentur apud Eccleſias, & explanantur ab Eccleſiaſticis Viris: quanto magis ego Chriſtianus, cujus ſtudium fuit omiſſa repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone, vel a faſtidioſis vel a malignis lectoribus non debeo reprobari?* Cæterum falſo notant Indiculi Cenſorii Authores me ſcripſiſſe, *Omnes Verſiones factæ fuerant ab hominibus Semichriſtianis & Judæis Apoſtatis*; cum ſcripſerim, *Reliquæ Verſiones*, &c. Sed in his piget immorari.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores hanc Obſervationem in ora paginæ 347. Editionis primæ factam reprehendunt: *Dominicani Codices Sacrorum Bibliorum correxerunt, & in communi olim ſtudebant. Quæ Diſciplina utinam cum aliis inſtauraretur!*

R. Pœnitendum ſcilicet votum!

Nota.

CUM Sixtus V. ut animadvertit ipſemet Natalis art. 5. aggreſſus fuerit quam emendatiſſima Sacra Biblia edere, neque res pro votis ceſſerit, inter alios Launojus *tom.* 1. *ep.* 5. ex hoc etiam exemplo Pontificum in errores lapſum ſtabilire contendit. Cumque aliqui hoc ſibi objicientes exemplum non ſatis ſuis reſponſis Lectori ſatisfeciſſe eidem videantur, non deſinit etiam facetiis illos exagitare, ut & ridendos Lectoribus exhibeat. Ut tamen melius oſtendatur quam irrationabiliter de eodem detrahat Pontifice, hic apponere duxi Sixti verba, quæ etiam apud eumdem Launojum leguntur: *Illud ſane*, ait, *certum atque exploratam eſſe volumus, noſtros hos labores, & vigilias eo numquam ſpectaſſe, ut nova editio in lucem exeat, ſed ut Vulgata Vetus ex Tridentini Synodi præſcripto emendatiſſima, priſtinæque ſuæ puritati, qualis primum ab ipſius Interpretis manu, ſtyloque prodierat, quoad ejus fieri poteſt, reſtituta imprimatur.* His adductis verbis primo Launojus Sixtum ut ſibi nimis præfidentem, & de Bibliorum perfectiſſima emendatione nimis ſecurum redarguit, quaſi neſas eſſet, quantum tunc dabatur, omnia menda a Sacris Bibliis removere. Cum autem res, ut peroptabat Pontifex, non evenerit, ſubdit Launojus Sixtum erraſſe, eaque ratione illam Bibliorum editionem ac Pontificium diploma, quo probabatur, ſuppreſſa fuiſſe. Verum ſi præfata verba attente legantur, ea quidem ſignificant quam emendatiſſimam Sacram Scripturam Sixtum edere deſideraſſe, non vero ſe aſſequutum quod ſummis votis expetierat. Sed, & quamvis ſignificare voluiſſet ſe emendatiſſimos S. Codices exhibere, illa præ oculis habenda erat clauſula: *quoad ejus fieri poteſt*, ſcilicet quatenus dabatur, attentis codicibus, quos tunc fuit reperire, ac Virorum peritia, quibus hanc curam demandaverat: atque hoc Sixtum præſtitiſſe nemo audebit denegare. Iis addendum Sixti declarationem fidem divinam non reſpexiſſe, ſed ſolum ſignificare voluiſſe nihil a ſe omiſſum ut S. Biblia emendarentur; ac proinde ea certitudine emendata credere, qua unicuique datur affirmare opus ſibi injunctum bene præſtitiſſe, dum omnem, quam potuit diligentiam, adhibuit.

Prædictis autem bene cohæret iterum Clementem VIII. ad S. Biblia emendanda manum admoviſſe; ex novis etenim adinventis Codicibus, acceſitis inſuper aliis Viris in S. Scriptura peritioribus, agnoſcere potuit in eiſdem non pauca menda ſupereſſe, ac in priori Sixti emendatione ex non ſatis correctis Codicibus quædam male dempta, vel addita, vel variata. Ita Clemens ex emendatione Sixti, & propria, utriuſque nomine, ut multa docent Exemplaria, quæ tunc prodierunt, novam S. Bibliorum editionem publicavit,

---

DISSERTATIO XL.

APOLOGETICA, ET ANTICRITICA,

Seu Diſſertationis ſuperioris de Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione Vindiciæ.

Adverſus P. CLAUDIUM FRASSEN, *Ordinis FF. Minorum Theologum Pariſienſem.*

Editæ Anno 1682. Menſe Martio.

PRÆFATIO.

SIbi quondam gratulabatur Apoſtolus, cauſam peroraturus coram *Agrippa* Rege, quod eum judicem nactus eſſet, qui ea intelligeret, de quibus in judicium vocabatur. *De omnibus*, inquit, *quibus accuſor a Judæis, Rex Agrippa, æſtimo me beatum, apud te cum ſim defenſurus me hodie, maxime te ſciente omnia, & quæ apud Judæos ſunt, conſuetudines & quæſtiones.* Et ego me in ea, quam defendendam ſuſpicio, cauſa fœlicem exiſtimabo, quod apud eruditas aures Dominicani Ordinis æmulo, famæque meæ obtrectatori & operum Corroſori *P. Claudio Fraſſeno* reſponſurus ſum. Virorum enimvero doctorum Senatui hanc, quæ mihi cum ipſo intercedit, controverſiam, defero judicandam. Quatuor ferme ſunt anni a quibus Diſſertationum eccleſiaſticarum Triadem in lucem emiſi, Illuſtriſſimo Albigenſium Archiepiſcopo nuncupatam. Has inter poſtrema eſt Diſſertatio *De Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione*: in qua ſex attigi quæſtiones. Poſtrema inſcribitur: *De ſphalmatis & mendis, quæ in Vulgata Verſione Latina Bibliorum juſſa Clementis VIII. emendata etiamnum ſuperſunt, quæ Eccleſiæ authoritate corrigi poſſent.* Quodnam eſſet meum hac in quæſtione conſilium, his verbis aperui: *Vir Doctiſſimus Lucas Brugenſis, aliique Viri Eruditi, per omnes Scripturæ Sacræ libros notarunt plurima, quorum præcipua hic exponere operæ pretium exiſtimo.* Id executus ſum per ſeptuaginta duas paginas; & Quæſtionem ac Diſſertationem totam his clauſi verbis, quæ ſane me Regulas modeſtiæ a Catholico Theologo his in Controverſiis ſervandæ non fuiſſe prætergreſſum, palam aperteque teſtantur, & quæ ad os loquentium adverſum me iniqua, obſtruendum ſufficiunt. *Hoc ſpecimen ſit mendorum quæ in vulgata noſtra Editione Latina ſupereſſe videri poſſunt, quæque poſſunt emendari, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, ſed authoritate Eccleſiæ, cui & has Obſervationes, & cætera mea, humillimi animi devotione ſubjicio.*

Sextam illam Diſſertationis meæ Quæſtionem præcipue aggreſſus eſt *Frater Claudius Fraſſen* Ordinis FF. Minorum, in *Diſquiſitionibus Biblicis*, quæ ab octo circiter diebus e prœlo emerſerunt ad lucem, & quas ab anno ſolido venditat eo potiſſimum nomine, quod in *Natalem Alexandrum* ſcripturierit, maximam inde laudem nomini ſuo, maximam Operi exiſtimationem (ut ipſi viſum eſt) conciliaturus. Criticam illam ſuam Alexandrinæ Diſſertationis exſequitur Diſquiſitionum ſuarum, cap. VI. quod *De Editione Latina Vulgata* inſcriptum eſt, §. præſertim ultimo. Conviti

vitiis paſſim me dehoneſtat, conſputat, lacerat Vir Seraphicæ Charitatis: Et ex iis locis, quæ mendoſa videri poſſe in Vulgata noſtra Verſione obſervavi, ſeligit aliqua, & Lucæ Brugenſis, aliorumque Virorum Eruditorum Notas, quibus & ſymbolam addidi meam, illas exponendo, carpendas, confutandas, explodendas ſibi ſumit. Quam fœliciter, Viri Eruditi & ab omnibus præjudiciis liberi, quos judices appello, cenſebunt, cum haſce Vindicias perlegerint ac expenderint.

ARTICULUS I.

Injuria & convitia P. Claudii Fraſſen, Hiſtoriam Eccleſiaſticam F. Natalis Alexandri petentia, repelluntur.

VIrorum Theologorum, qui ad honeſtatem ſunt informati, ea laus eſt, ut ſi quando aliorum opera refellere neceſſitas compellat, id non ſolum ſervatis legibus charitatis, ſed etiam modeſtiæ, & urbanitatis exſequantur. Non ea eſt *F. Claudii Fraſſeni* indoles, qui adverſus *F. Natalem Alexandrum* ſcripturiendo, calamum felle & abſynthio intinxit, conviitiiſque & maledictis ipſum turpiter inſectatus eſt. Me *Hodiernum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Compilatorem*, *Hæreticorum Exſcriptorem*, *Virum qui Hæreticis blanditur*, *ſciolum*, *temerarium*, *&c.* paſſim appellat Vir humaniſſimus. His convitiis & calumniis pene invitus reſpondeo, ſed cogit famæ tuendæ neceſſitas. Reſponſionem tamen ita moderabor, ut & objecta diluam, & ab injuria temperem. *Neque enim cauſa prodeſt maledicentibus remaledicere, & adverſarios talione mordere, cui præcipitur malum pro malo non reddere, ſed vincere in bono malum, ſaturari opprobriis, & alteram verberanti præbere maxillam* (inquit S. Hieronymus, Epiſtola LXV.) *Si Michael* diſputans cum Diabolo *non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit, Imperet tibi Dominus:* Decet nos Angelorum, ſi meruerimus, candidatos, ut cum *Tertulliano* loquar, a convitiis & maledictis abſtinere, cum de rebus Theologicis adverſus Fratres, immo etiam cum de Religionis Controverſis adverſus Hæreticos diſputamus. Etſi igitur a te læſus ſim, *Fraſſene Frater*, vicem tibi non rependam, ſed vulneribus a te mihi illatis manum dumtaxat admovebo, tuaque probra & criminationes diſſipabo.

Ingenium ſuum, ac judicium (ut de urbanitate & charitate ſileam) *Fraſſenus* oſtendit, cum *Alexandrum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Compilatorem hodiernum* indigitat. Novum Opus, magnum, difficile, Studioſis commodum, Eccleſiæ (ut Viri probitate, doctrina & dignitate illuſtres opinantur) non inutile, a quatuor Eminentiſſimis Cardinalibus, qui ſua me benevolentia propter Lucubrationes in Hiſtoriam Eccleſiaſticam meas dignantur, commendatum, ab Illuſtriſſimis Cleri Gallicani Principibus, qui mihi etiam honorarium in poſtremis Comitiis liberalitate ſua decreverunt, laudatum, a Magnatibus cum æſtimatione aliqua ſuſceptum; a Viris omnium nationum Eruditis expetitum, Authoris nomine & honore non indignum omnino *Alexandrum* comprobant. Horum judicio contentus, *Claudii Fraſſeni* convicia non vereor. Si quis ante me Selecta Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capita, & in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes edidit, cujus laborem non ſolum ſim æmulatus, ſed diripuerim, jure Compilator a *Fraſſeno* fuerim appellatus. At ſi nemo hucuſque Hiſtoriam Eccleſiaſticam hac methodo, hoc ordine, hac ubertate tractavit: ſi nemo Diſſertationes in univerſam Eccleſiæ Hiſtoriam ſæculorum ſeptemdecim varia negotia illuſtrantes & exponentes ſcripſit & edidit: ſi nemo Hæreſes omnes iis quibus natæ ſunt ſæculis confutatas & convictas ex Scripturæ Sacræ & Traditionis Doctrina exhibuit: quod ſane ante me feciſſe neminem palam eſt, *Hodiernus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Compilator* injuria vocor a *Fraſſeno*. Ex antiquis, fateor, Scriptoribus, ex Patribus, Conciliis, Hiſtoricis, totam haurio, quæ in meo reperitur, Opere doctrinam. Ita, inquio, *Euſebius*, ita *Socrates*, ita *Sozomenus*, ſic *Theodoretus*, ſic *Evagrius* &c. Id *Sancti Juſtini & Irenæi*, id *Tertulliani*, id *Origenis*, id *Sancti Cypriani*, id *SS. Athanaſii*, *Baſilii*, *Gregorii Nazianzeni & Nyſſeni*, *Epiphanii*, *Ambroſii*, *Hieronymi*, *Auguſtini*, *&c.* teſtimoniis probatur. Sed ſi illud ſcribendi genus Compilationis nomine vocandum eſt, Compilator appelletur *Euſebius*, cum in Operibus exquiſitiſſimis *De Præparatione & Demonſtratione Evangelica*, tum in ipſa *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cujus Parens hucuſque ſine invidia prædicatur: Compilator appelletur *S. Hieronymus* in doctiſſimis Scripturæ Sacræ Commentariis: Compilator appelletur Annalium Eccleſiaſticorum Conditor Eminentiſſimus Cardinalis *Baronius*: eo quoque nomine ſugilletur Vir inter Scriptores hujus ævi doctiſſimus *Dionyſius Petavius* S. J. Hi enim ſuas pene omnes opes ex venerandæ & Sacræ Antiquitatis ærario hauſerunt. Honori duxit *Sanctus Hieronymus*, quod ipſi exprobrabant ejus æmuli ipſum *Origenis compilatorem* eſſe. *Nam quod dicunt*, inquit, *Origenis me volumina compilare, quod maledictum vehemens exiſtimant, eamdem laudem ego maximam duco, cum illum imitari volo, quem cunctis prudentibus & vobis placere non dubito. Si enim criminis eſt Græcorum bene dicta transferre, accuſetur Ennius & Maro, Plautus, Cæcilius, & Terentius; Tullius quoque & cæteri eloquentes viri, qui non ſolum verſus, ſed multa capita, & longiſſimos libros ac fabulas integras tranſtulerunt. Sed & Hilarius noſter furti reus ſit, quod in Pſalmos XL. ferme millia verſuum ſupradicti Origenis ad ſenſum verterit. Quorum omnium æmulari exopto negligentiam, potius quam iſtorum obſcuram diligentiam.* Ita mella ſua & ceram ex floribus ſelectis compilant apes, & in alvearia comportant, Dei honori hominumque uſui impendenda. Ita ex gemmis pretioſis hinc & inde comparatis, coronæ Regibus compinguntur. Ita ex marmore, aliiſque lapidibus exquiſitis, magnifica Palatia peritis ab Architectis extruuntur. Ita ex floſculis in areolis horti Dominici collectis, ſertum gratiſſimum domino porrigit Hortulanus. Hoc modo Selecta Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capita, & in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricas, Chronologicas, Criticas, Dogmaticas, ex Veterum ſcriptis, ex Conciliis, ex Patribus, ex Authoribus Eccleſiaſticis omnium ætatum conficit Alexander: Judicent æqui rerum æſtimatores, an juſte, an ſapienter a *Claudio Fraſſeno* velut Compilator *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* ſugilletur. Qui Controverſias attingit a nemine tractatas, qui diſceptatas ab aliis Quæſtiones novo ordine expendit, noviſque probationibus, argumentis ac reſponſionibus illuſtrat; qui recentiorum Hæreticorum ac *Joannis Dallæi* Calviniani Miniſtri imprimis Opera contra Catholicam Eccleſiam plurima, quibus nemo Catholicorum hucuſque reſponderat, nimirum *De Confirmatione*, *De Confeſſione*, *De Jejuniis & Quadrageſima*, *De cultu Religioſo*, *De Imaginibus*: Qui *Blondelli* Calviniani quoque Miniſtri peſtilentiſſimum Opus contra Sacrum Epiſcoporum Ordinem, quod *Apologiam Sancti Hieronymi* perperam inſcripſit, primus omnium confutare ex Doctoribus Catholicis aggreſſus eſt, is *Fraſſeni* judicio non aliud quam Compilatoris Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ nomen promeretur, dum *Fraſſenus* ipſe ob editum Scoticæ Philoſophiæ Theologiæque curſum inter Authores primarii ſubſellii ſibi locum deberi ambitioſius gloriatur. De quibus operibus multa curſim obſervarem, niſi aliorum labores deprimere, illiberalis animi eſſe cenſerem, & quod arguo in *Fraſſeno*, arguentque (ut ſpero) mecum Boni omnes, cum execratione vitare propoſitum haberem. Fruatur itaque ſua laude; ſi quam apud Scotiſtas & alios quoſcumque promeritus eſt, *Fraſſenus*, ob operam in diſpellendis *Scoti* tenebris collocatam non invideo; ſed nec invideat ipſe Alexandrino nomini, ne Operibus detrahat, ne famam non ignobiliter partam ſuis calumniis ac maledictis depeculetur. Quamquam etſi ſrendeat adverſum nos *Fraſſenus*, ac alii hujus farinæ viri & convitiorum plauſtris nos inceſſant, cœptum Opus ad Studioſorum commodum, ad Eccleſiæ utilitatem, Deique gloriam, quæ unice ambimus, non minori diligentia perſequemur. Sydera imitari ſtudebo, quæ hominum conviciis a curſibus ſuis & influxibus in orbem terrarum diſpertiendis minime retardantur

Præfat. in Pſal. XCIII.

dantur. *Quanta*, inquit Sanctus Auguſtinus, *& de ipſis luminaribus fingunt homines & patienter ferunt, quomodo juſti patienter debent ferre omnes de ſe falſas criminationes? Hoc ipſum quod jamdudum dixi, quia illa ſtella Mercurii eſt, & illa ſtella Saturni eſt, & illa ſtella Jovis eſt, convicia fiunt ſtellis. Quid illæ cum audiunt tanta convicia? Numquid moventur, aut non exercent curſus ſuos?*

ARTICULUS II.

Convicia F. Claudii Fraſſen, *Alexandrinam de Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione Diſſertationem conſputantia abſterguntur.*

NOndum *Fraſſeno* conviciorum finis. Non ſatis fuit me *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ hodiernum Compilatorem* contemptim & contumelioſe appellare; me ceu *Hæreticorum* ac *Vvaltoni* præſertim & *Grotii exſcriptorem* in ea, quam adornavi, Diſſertatione de Scripturæ Sacræ Verſione Vulgata, ſugillat egregius Diſquiſitor. Qua in re mihi videtur honeſtas illas de trivio mulieres æmulari, quæ vicinas ſuas convicio priores afficiunt, ne ab iis ſuo nomine nuncupentur. Subodorabatur *Fraſſenus* Alexandrum alioſque Studioſos obſervaturos, ipſum quidquid in *Biblicis Diſquiſitionibus* eruditinnis eſt, ex aliorum Operibus fuiſſe deprædatum. Caput ſcilicet quartum quo *veterum Ethnicorum Sapientiam a Moſe profluxiſſe* probat, & Cap. 5. quo oſtendit, *Maximam Sapientiæ Græcæ partem a Moſis & Prophetarum Libris acceptam*, ex Illuſtriſſimi Præſulis *Danielis Huetii* Opere doctiſſimo *De Evangelica Demonſtratione* maximam partem exſcripſit. Caput 6. quo *Moyſen Authorem Pentateuchi* eſſe probat, ex eodem Opere pene totum derivavit. Niſi quod Civitatem *Dan* de qua Geneſis 14. v. 14. cum Civitate *Danna*, de qua Joſue 15. v. 49. imperite confundit, Illuſtrem *Huetium* male arguens. *Fraſſeni* imperitiam hoc in loco Geographia Sacra convincit. Eſt enim *Dan* oppidum Phœnices ad fontes Jordanis ſitum, in quo Tribus *Dan* habitavit, eique nomen impoſuit, ante *Leſem* appellatum *Joſue* 19. & *Lais* Judicum 18. ſive *Laiſa*, Iſai. 10. Ipſe fuit terminus terræ Iſrael ab Aquilone I. *Regum* 3. *& Ezechielis* 27. in quo Jeroboam Rex Iſrael vitulum adorandum erexit 3. *Regum* 12. *& Amos* 8. De quo oppido *S. Hieronymus in lib. de Locis Hebraicis* ita ſcribit: *Dan viculus eſt in quarto a Paneade milliario euntibus Tyrum: qui uſque hodie ſic vocatur, terminus Judææ Provinciæ contra Septentrionem: de quo & Jordanis flumen erumpens, a loco ſortitus eſt nomen. Jor quippe ῥεῖθρον, id eſt fluvium ſive rivum Hebræi vocant*. Et in traditionibus Hebraicis: *Dan Phœnices oppidum* eſſe teſtatur, *quod nunc Phaneas dicitur*. At vero *Danna* Civitas eſt in Tribu Juda, *Joſue* 15. ſita inter *Socoth & Cariathſenna*. De qua S. Hieronymus, lib. *De locis Hebraicis* ait: *Danna in Tribu Juda: eadem autem eſt quæ & Dabir Civitas literarum*. Hanc *Fraſſeni* hallucinationem obiter perſtrinxiſſe ſatis ſit: Nunc ad id unde digreſſa eſt, redeat oratio. Quidquid *de lingua Hebraicæ origine & propagatione*, habet *Fraſſenus* cap. 7. nonne ex *Waltoni* Prolegomenis pene exſcripſit, hoc excepto, quod opinionem probabiliorem & a doctioribus receptam rejiciat, qua Abraham & ejus poſteros dictos eſſe Hebræos a voce *Heber*, id eſt, *trans vel ultra*, quod ex regione trans Euphratem in Chananæam Deo jubente tranſiiſſet, aſſerunt *Origene, S. Hieronymo, & Theodoreto* præuntibus: quorum Sententia Scripturæ Sacræ magis conſonat, quam *Euſebii* & *S. Auguſtini* opinio, aſſerentium ab *Heber* dictos eſſe Hebræos, quod in Linguarum diviſione Lingua primitiva hominum in familia *Heber*, cum ſingulari pietatis cultu conjuncta permanſerit. Cum enim *Abraham* primus omnium *Hebræus* appellatus legatur *Geneſ.* 14. ab Abraham, non ab *Heber* derivatam eſſe Hebræorum appellationem multo probabilius eſt. Sed reliquas *Fraſſeni* Diſquiſitiones percurramus. Quæ de Orientalibus Scripturæ Sacræ Verſionibus, Syriaca, Arabicis, Æthiopica, Perſicis, capite 9. ſcripſit, cum iis quæ *Waltonus* habet in Bibliorum Polyglottorum Prolegomenis conſerantur. Quæ de Chaldaicis Paraphraſibus, Capite 2. §. VII. conſerantur cum iis quæ *Morinus* in Exercitationibus Biblicis, *Chriſtophorus Helvicus* & *Waltonus* in iiſdem Prolegomenis, ſcripſere. Quæ de Maſſora & Maſſoretis, cum iis quæ de iiſdem *Buxtorfius*, *Morinus*, *& Waltonus*. Quæ de Talmude, Miſchna & Gemara, cum iis quæ de iiſdem *Morinus* in Exercitationibus, *Buxtorfius* in Bibliotheca Rabbinica, *Galatinus*, noſter *Sixtus Senenſis, lib. 2. Bibliotheca Sancta*, Clariſſimus & Doctiſſimus *Voiſinus* in Obſervationibus præviis ad *Pugionem Fidei*. Quæ de *Keri & Ketib* cum iis quæ *Vvaltonus* idem in Prolegomenis. Quæ de Kabala, cum iis quæ *Picus Mirandulanus*, noſter *Sixtus Senenſis*, *Galatinus*, *Reuklinus*, *Bonfrerius & Vvaltonus*, de eodem argumento ſcripſere. Quæ de editione LXX. Interpretum ſcribit, cap. 3. cum *Morini*, *Uſſerii*, *Voſſii*, *Vvaltoni* de eadem lucubrationibus, necnon cum Diſſertatione XI. *Natalis Alexandri* in Hiſtoriam Eccleſiaſticam II. Sæculi. Quæ de Vulgata, cum iis quæ noſter *Cano*, lib. 2. De Locis Theologicis, cap. 13. quæ *Bellarminus*, quæ *Serarius*, quæ *Bonfrerius*, quæ *Vvaltonus*, quæ *Alexander* de eadem Verſione ſcripſerunt. Quæ de Libris Canonicis, cum iis quæ *Sixtus* noſter *Senenſis*, poſtremo libro Bibliothecæ Sanctæ, *Melchior Cano* noſter, lib. II. de Locis Theologicis, cap. IX. X. & XI. Bellarminus lib. I. de Verbo Dei, Bonfrerius in Præloquiis ad Scripturam Sacram, Cornelius a Lapide, Tirinus, *P. de la Haye*, aliique Commentatores, in ſuis Præfationibus, Prolegomenis, & Commentariis, & Frater Natalis Alexander in Appendice ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi IV. quæ Diſſertatio eſt de Canone XLVII. Concilii III. Carthaginenſis. Quæ de Epiſtolis Sancto Paulo a Veteribus adſcriptis, cum iis quæ F. Natalis Alexander ſcripſit de Epiſtolis Sancti Pauli ad Senecam & Senecæ ad Paulum, de *Epiſtola* S. Pauli ad Laodicenſes, in Synopſi *Hiſtoriæ* Eccleſiaſticæ Sæculi I. Cap. XI. Articulis III. & IV. (Laudat quidem Claudius Fraſſen *Sanctum Anſelmum* in Commentario Epiſtolæ ad Coloſſenſes, quem Alexandrum non laudaſſe dicet. Neſcit enim Fraſſenus, quod nemo vel mediocris literaturæ ignorat, horum Commentariorum Authorem non eſſe Sanctum Anſelmum, ſed *Herveum* Monachum Burgidolenſem Ordinis Benedictini.) Quæ in Conciliatorio Biblico lib. IV. Diſquiſitionum habet Fraſſenus, cum libro ejuſdem argumenti a *Dominico Macro* ſeu *Magrio*, Melitenſi edito, cum Waltero, &c. Cum laudatis, inquam, Operibus tranſlatitiæ Diſquiſitiones Biblicæ Fratris *Claudii Fraſſen* conſerantur, & compertum erit Eruditis unde ſua excripſerit, compilarit, corraſerit.

Origen. Hom. 19. in Num. S. Hieron. in Ezech. c. 7. & in Tradit. Hæbr. Theodor. Quæſt. 6. in Geneſ.

Verum in his non immoror, cum mihi propoſitum non ſit ipſum accuſare, adverſus quem calamum non ſumpſiſſem, niſi me illiberaliter & contumelioſe fuiſſet aggreſſus; ſed meam dumtaxat Operumve meorum famam ab ejus injuriis tueri. Me *Waltonum*, *Grotium*, alioſque Hæreticos exſcripſiſſe effutit *Fraſſenus*, in Diſſeratione mea *De Vulgata Editione Scripturæ Sacræ*. Fateor me in Quæſtione VI. quam potiſſimum confutandam ſibi ſumpſit *Fraſſenus*, nonnulla a *Grotio*, & aliis Hæreticis doctrina conſpicuis obſervata annotaſſe, ſed quæ vel non ab iis primum, nec ab iis ſolis annotata ſunt, verum etiam a Viris inter Catholicos doctiſſimis; & quæ a me Scripturam Sacram & optimos quoſque libros legendo obſervari etiam facile potuerunt. Quamquam ab aliis potius obſervata de Vulgatæ Editionis Latinæ ſphalmatis me exponere, & ex multis pauca & ſcitu digniora ſeligere fuerim profeſſus in ipſius Quæſtionis exordio, quam nova menda intemperanti Critica congerere: quæ aut nulla aut leviora merito viderentur. Ita Quæſtionem VI. ſum exorſus: *Vir doctiſſimus Lucas Brugenſis, aliique Viri Eruditi per omnes Scripturæ Sacræ libros notarunt plurima* (ſphalmata nimirum) *quorum præcipua hic exponere operæ pretium exiſtimo*. Et cur etiam a *Grotio*, viro (ut fateris) erudito, nec in Catholicam Religionem adeo male affecto, quem plerique Catholici poſt religioſiſſimum & doctiſſimum Sirmondum *Grotium prope noſtrum* appellarunt, ut *Senecam* olim *Tertullianus*; cur, inquam, a *Grotio*, æque ut ab aliis Authoribus eruditis obſervata

non

Digitized by Google

non expoſuiſſem (ſi quidem conſilium illud erat in hacce Quæſtione ſexta meam, idque ipſo ſtatim initio fueram pollicitus?) Num, amabo, veritas & eruditio Hæreticæ ſunt, ut vereri debeamus ea ſcribere quæ a viris eruditis, etſi Hæreticis, recte ſcripta ſunt, & apposite animadverſa? Nonne ex *Aquila*, *Symmacho*, *Theodotione*, Judaizantibus Hæreticis, *Origenes & Sanctus Hieronymus* Verſiones ſua & Commentarios illuſtrarunt & adornarunt? Nonne ex *Origene*, *Didymo*, *Apollinario*, *Sanctus Hieronymus* plura obſervavit, & in egregios Commentarios ſuos transfudit? Nonne *Tichonii* Donatiſtæ Regulas ad Scripturæ Sacræ intelligentiam utiles *Sanctus Augustinus* judicavit, eaſque lib. III. *De Doctrina Christiana* expoſuit? Nonne Doctor idem ſanctiſſimus de ipſis Ethnicis Philoſophis ſcripſit: *Si qua forte vera, & Fidei noſtræ accommoda dixerunt, non ſolum formidanda non ſunt, ſed ab iis etiam tamquam ab injuſtis poſſeſſoribus in uſum noſtrum vindicanda?*

II. Doct. ſt.

Verum, ut omnibus pateat quo ſpiritu actus *Fraſſenus*, me *Grotii*, & *Waltoni* Exſcriptorem vocet, ac meridiana luce clarius eluceſcat ipſum clauſis oculis hanc mihi irrogare contumeliam, duo loca proferre velim, in quibus me *Waltonum* exſcripſiſſe blaterat, ut ex iis de infrunita ejus Critica judicium ferant viri quique cordati. Pag. 324. Alexandrum carpit *Fraſſenus*, quod *Waltono*, *tametſi non laudato*, *Tikum Sopherim*, id eſt, correctionis Scribarum *exſcripſerit*, quas & *Waltonus* ex *Galatino* Minorita exſcripſit. At quid neceſſe erat, *Fraſſene*, ut *Waltonum* laudaret *Alexander*, cum Maſorham interiorem laudarit, ex qua *Waltonus* has Obſervationes accepit? *Hujuſmodi loca*, inquiebam, pag. 305. *refert Maſorha interior initio Libri Numerorum, & Pſalm. CVI. octodecim, vel potius loca ſexdecim, in quibus verba octodecim immutantur. Recenſentur autem hoc ordine*, &c. Qui digitum ad fontem intendit, non eſt neceſſe ut is rivulos demonſtret ex fonte derivatos. Neque conſequens eſt ut Author ab aliis acceperit, quidquid laudat ex veteribus libris, quod illi pariter retulerunt & in Opera ſua transfuderunt. An oculi, ingenium, ſtudium, diligentia propriæ ſunt *Waltoni* vel *Grotii*, ſingulareſque dotes, aliis hominibus Dei munere non conceſſæ, qui pariter Maſorham, alioſque libros Judaicos inſpicere, pervolvere, & ex iis quæ ſibi fuerint utilia in Codicillos referre non poſſint? Nonne ſe ridendum omnibus propinaret, qui pertinaciter contenderet imagines a perito Pictore ex Archetypis exquiſitiſſimis præſtantiorum ea in arte Magiſtrorum expreſſas, ad earum ſimilitudinem delineatas eſſe, quas alii ex iiſdem exemplaribus expreſſerunt; cum pluribus per artem ac induſtriam liceat Raphaelis, Titiani, Corregii, Pauli Veronenſis, Carraccii, Rubenſii, Pictorum celeberrimorum Opera imitari? Pari ergo ratione ſe ridendum præbet *Fraſſenus*, qui *Tikum Sopherim*, quod ex Maſorha, hauſit *Waltonus*, *Alexandrum* ex *Waltono*, & illum ex *Galatino* exſcripſiſſe contendit, qui ex Maſorha pariter id ſe referre profitetur. Quamquam etſi ex *Waltono* id immediate accepiſſem, falſo mihi exprobraret *Fraſſenus*, quod Waltonum ex quo in Diſſertatione mea aliqua delibavi, non laudaverim, cum ingenue faſſus fuerim pag. 303. eorum, quæ de punctationis Hebraicæ origine & aliis Hebraicæ literaturæ arcanis ſcripſi, plurima ex *Waltoni* doctiſſimis Prolegomenis, non tamen ſolis, ſed etiam ex aliis quos pariter legi & ibidem laudavi, Eruditorum Virorum libris defloraſſe. *Lego*, inquiebam, *Ludovicum Capellum*, *libro de Punctationis Arcano revelato*, *Buxtorfium*, *Morinum, & Prolegomenon III. Bibliorum Polyglottorum doctiſſimi Waltoni, ex cujus erudito labore multa hac in Quæſtione deflorαmus*. Tandem etſi hunc ipſum, de quo agimus, locum ex *Waltono* exſcripſiſſem, nemo id mihi minori jure improperare poſſet quam *Fraſſenus*, quia omnia pene *Waltoni Prolegomena* in ſuis Diſquiſitionibus Biblicis exſcripſit.

Quod vero *Galatinum* ſpectat, quem quod nec *Waltonus*, nec *Alexander* laudaverint, utrique *Fraſſenus* ſucceſet, fateor me in hoc Scriptore legendo tempus non contriviſſe. Quid vero laudarem *Galatinum* Plagiarium inſignem, qui *Arcana* ſua *Catholicæ Veritatis* ex aureo Opere *Raymundi Martini* Ordinis FF. Prædicatorum, quod *Pugionem Fidei* inſcripſit; pene omnia exſcripſit ac furatus eſt, nequidem ſemel laudato *Raymundo*, ejuſve libris admirandis? *Galatinum* Plagiarium conclamans, convitium ipſi non facio. Probata ſiquidem accuſatio eſt. De eo doctiſſimus *Scaliger* ad *Caſaubonum* ita ſcribebat 16. Kal. Maji MDCIV. *De Galatino ſcito me vera dixiſſe: nam non ſolum ille omnia a Raymundo Sebone expiſcatus eſt. Sed & Opus ejus nihil aliud eſt quam Breviarium Pugionis Fidei. Ita enim Opus ſuum Doctiſſimus Dominicanus ille inſcripſerat, qui Toloſa ante annos ducentos plus minus ſcribebat.*

In nomine lapſus eſt Scaliger, Raymundum Sebone, *pro* Raymun. Martini, *ſcribens*.

De eodem *Galatino* vir doctiſſimus *D. Philippus Jacobus Mauſſacus* Præſes, in Prolegomenis ad Pugionem Fidei *Raymundi Martini* hæc habet: *Petrus Galatinus ex Judæo Chriſtianus anno demum MDXV. libros XII. de Arcanis Catholicæ Veritatis, Pugione Fidei nondum edito, publicare auſus eſt, ex quo quæcumque protulit bona nota in ſua Arcana transfudit, ſuppreſſo penitus Martini nomine, non paucis dubia & incerta fidei additis*. Et infra: *Tria Volumina illius Pugionis extant Toloſæ in Bibliotheca Collegii Fuxenſis, quorum non tam Compendium, Epitomen, aut Breviarium confecit Galatinus in Arcanis, quam omnia bona quæ habet, ab eo furatus eſt, ſuppreſſo penitus Martini nomine.*

De eodem *Galatino* vir Clariſſimus ac Doctiſſimus *Joſephus de Voiſin* in fine Obſervationum in Proœmium *Pugionis Fidei* hæc habet: *Secunda vero & Tertia pars* Pugionis, *totæ ſunt adverſus Judæos: quarum poſſeſſionem jamdudum ad ſe tranſtuliſſe comperimus* Galatinum; *eaſque ſub nomine Arcanorum Catholicæ Veritatis ſuſcepiſſe; verum malæ fidei poſſeſſorem, nulla temporis præſcriptio munit. Ipſo jam domino viro eximio* Raymundo Martini, *Ordinis Prædicatorum quaſi poſtliminio ſua repetente, juſtitiæ præceptum eſt, ſuum illi tribuere*. Idemque Dominus *Voiſinus*, quo obſtetricante *Pugio Fidei* editus eſt, & doctiſſimis Obſervationibus illuſtratus, per ſingulas paginas indicat loca, quæ *Galatinus* furatus eſt: adeo ut plagii convictus plane maneat Author ille, quo *Fraſſenus* velut magno ſui Ordinis ornamento gloriatur.

Inter hujuſmodi furta *Galatini*, illud eſt de *Tikum Sopherim*, quod *Raymundus* noſter in ſecunda parte Pugionis Fidei, cap. III. pag. 282. refert ac explicat. Ineptiſſime igitur mihi improperat *Claudius Fraſſenus*, quod *Tikum Sopherim* ex *Waltono* exſcripſerim, & ille ex *Galatino*; Cum *Galatinus* id, & alia pene omnia, ex *Raymundo Martini* Dominicano, exſcripſerit, qui ducentis triginta ſeptem aut circiter annis ante *Galatinum* floruit, *Sancto Ludovico* & *Jacobo* Aragonum Regi chariſſimus. Meliori ergo jure *Fraſſeno* exprobrarem, quod *Galatinum* laude nulla dignum laudaverit, *Raymundum Martini* non laudaverit, in cujus vitula ſibi aravit *Galatinus*.

Tamdem ſi *Galatinum a Waltono*, & *F. Natali Alexandro* laudari debuiſſe importune contendat aliquis, Sapienti obſequemur, dicenti; *Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ejus*, & inſigni illi Plagiario hoc ex *Sixto Senenſi*, *lib. II. Bibliotheca Sanctæ*, pag. 120. inſcribemus Elogium: *Non poſſum hic non magnopere mirari inane ſtudium Petri Galatini, ex ordine Minorum, qui cum in primo* De Arcanis Catholicæ Veritatis *libro Defenſionem Thalmudicorum Voluminum ſuſcepiſſet, in eam vanitatem devenit, ut non ſolum affirmaverit Thalmudica Opera in Latinum verti oportere, & publice in Scholis Chriſtianorum explicari, ſed hoc ipſum quoque conatus fuerit adſtruere authoritate Clementis Papæ Quinti, qui in Concilio Vienneſi, eadem Sancta Synodo approbante, ſtatuit, ut in Scholis Chriſtianorum eſſent Præceptores Hebrææ & Chaldaicæ Linguæ periti, qui libros Judæorum in Latinum transferrent, & ipſorum linguam publice docerent. Hoc quidem Clementis Decretum, inquit Petrus, cum intelligi nequeat de Hebraicis Divinæ Scripturæ libris, quia jam toties traducti fuerant, conſentaneum eſt, ipſius verba intelligenda fore de Thalmudicis Judæorum Operibus, nondum Latine verſis. Lepidum ſane argumentum, & defenſore tali dignum! qui non animadverterit Clementis Canonem loqui de*

primis rudimentis, *& Inſtitutionibus Linguarum Hebraicæ & Chaldaicæ*, *quæ magis petendæ ſunt ab eis qui inter Judæos Grammaticas Traditiones & Hebraica*, *atque Chaldaica Dictionaria conſcripſerunt*, *quam ab iis qui Thalmudica Scripta collegerunt*. Non eſt quod amplius de nobis conqueraris, *Fraſſene Frater*, en *Galatinum* tuum abunde laudatum. Ad tuas criminationes redeo.

Pro virginali pudore tuo me *Waltoni* Exſcriptorem vocare pergis in iis locis, in quibus nihil ab ipſo accepi, ſed ab iis a quibus accepit ipſe, a domeſticis nempe Dominicanæ Familiæ Authoribus. Ita ſcribit, pag. 302. Biblicarum Diſquiſitionum tuarum: *Aliam ſuſcepta a Sancto Hieronymo ex Fontibus Hebræis Editionis rationem Waltonus profert*, *& ejus Exſcriptor Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Compilator hodiernus*: *Quod cum Verſio LXX. in plurimis potius eſſet Paraphraſis & Commentarius*, *quam Verſio obſcura elucidans*, *& ſenſum potius quam verba redderet*: *congruum erat aliam ex Hebraico Textu de verbo ad verbum cudi*, *qua oſtenderetur illos LXX. Seniores nihil Hebraicis Fontibus contrarium & alienum Græce reddidiſſe*. Calumniaris *Fraſſene*, non enim ex *Waltono*, ſed ex noſtro *Sixto Senenſi*, libro VIII. *Bibliothecæ Sanctæ*, pag. 661. rationes illas retuli, non ipſis quidem *Sixti* verbis, nec eodem ordine, ſed ipſius ſenſu. *Cauſas* porro, (inquiebam, pag. 284.) *cur a Latinis Eccleſiis ſuſcepta ſit hæc Verſio*, *iſtas profert Sixtus noſter Senenſis*, *lib. VIII. Biblioth. Sanctæ ad finem*. Sed ita inhærebat *Fraſſeni* animo *Alexandrum* velut *Waltoni Exſcriptorem* traducere, ut ei ſemper *Waltoni* Phantaſma obverſaretur, & pro *Sixto Senenſi* ipſum ſumeret. Quamquam etſi rationes illas ex *Sixto Senenſi* non retuliſſem, haud conſequens eſſet eas ut exſcripſiſſem ex *Waltono*, cum ex *S. Hieronymo* depromptæ ſint variis in locis, eaſque apud illum legerim.

Fraſſenus ea qua flagrat allatas a *Sixto Senenſi* a *Waltono* & *Alexandro* rationes impugnandi libidine, Sanctos Patres impugnat, & ſibi ipſi contradicit. Scripſi *Sanctum Hieronymum* Verſionem novam ex Hebræo Textu immediate expreſſam adornaſſe tum ob alias rationes, tum ob iſtam, quod *Verſio LXX. in plurimis potius erat Paraphraſis quam Verſio obſcura elucidans*, &c. Hanc rationem carpit *Fraſſenus*, pag. 302. Diſquiſitionum ſuarum Biblicarum his verbis: *Quam confictitia ſit hæc conjectura*, *& a veritate aliena*, *ſatis ſuperque conſtat ex iis quæ dicta ſunt*, *Translationem videlicet LXX. Interpretum omnes quotquot erant Alexandriæ Judæorum Sacerdotes*, *approbaſſe*, *atque illam Hebræo Textui fideliter correſpondere*, *fuiſſe atteſtatos*. *Si confictitiam* & a veritate alienam hanc rationem eſſe putas, *Fraſſene*, cur ipſi in iiſdem Diſquiſitionibus tuis, Capite *De Editione LXX. Interpretum*, ſubſcripſiſti? Hanc §. III. dicti capitis inſcriptionem appoſuiſti: *Quænam ſint rationes & cauſa cur Verſio LXX. Interpretum a contextu Hebraico tantopere diſcrepet?* Tum in corpore dixiſti: *LXX. Interpretes perſpicuitati & nitori ſtudentes*, *Phraſim Græcam æmulatos fuiſſe & ſic non omnes Hebraas dictiones verbatim expreſſiſſe*, *tamquam ſenſum integrum reddiderint*, *& non verba verbis*, *ſed ſententias ſententiis reddidiſſe*. Ita ſecum pugnat *Fraſſenus* ea qua flagrat libidine *Alexandrum* impugnandi. Sed & SS. Patribus adverſatur, qui ſi verſionem LXX. Interpretum in plurimis potius eſſe Paraphraſim, quam Verſionem obſcura elucidantem, non agnoviſſent, multaque in ea abundare quæ in Hebræo non habentur, multa deeſſe quæ in Hebræo leguntur, non laboraſſent in proferendis rationibus, quibus perſuaderent, additiones illas vel omiſſiones, eorum Verſionis authoritati non derogare, quod afflatu Spiritus Sancti id fecerint. Ita *S. Epiphanius* lib. *de Ponderibus & Menſuris* ſcribens: *LXX. ſicubi manca ac defecta erat oratio nonnullis adjectis plurimum ei lucis attulerunt*, *ut non ſine Spiritus Sancti afflatu ad ſcribendum acceſſiſſe credibile ſit*. Ita *S. Hieronymus* Præfat. 2. in lib. Paralipom. *Ubi*, inquit, *obelus tranſverſa ſcilicet virga præpoſita eſt*, *illic ſignatur quid LXX. Interpretes addiderint*, *vel ob decoris gratiam vel ob Spiritus Sancti authoritatem*, *licet in Hebræis Voluminibus non legatur*. Et Præfatione in Pentatheucum: *Ubicumque ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre*, *& Filio*, *& Spiritu Sancto*, *aut aliter interpretati ſunt aut omnino tacuerunt*; *ut & Regi ſatisfacerent*, *& arcanum Fidei non vulgarent*. Et in Proœmio Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim, aſſerit: *Illos Ptolomæo Regi Alexandriæ Myſtica quæque in Scripturis ſanctis prodere noluiſſe*, *& maxime ea quæ Chriſti adventum pollicebantur*, *ne viderentur Judæi*, *& alterum Deum colere*: Et in Cap. 9 *Iſaiæ v. 6.* Sex Chriſti divina nomina ipſos prætermiſiſſe ait, eorumque loco repoſuiſſe *Magni conſilii Angelum* quod *in Hebræo non habetur*. Ita *S. Auguſtinus*, lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. 43. *Spiritus qui in Prophetis erat*, *quando illa dixerunt*, *idem ipſe erat etiam in LXX. Viris*, *quando illa interpretati ſunt*. *Qui profecto authoritate divina & aliud dicere potuit*, *tamquam Propheta ille utrumque dixiſſet*, *quia utrumque idem Spiritus diceret*, *& hoc ipſum aliter*; *ut ſi non eadem verba*, *idem tamen ſenſus diluceſceret*: *& aliquid prætermittere*, *& aliquid addere*, *etiam ut hinc oſtenderetur*, *non humanam fuiſſe in illo opere ſervitutem*, *quam verbis debebat Interpres*; *ſed divinam potius poteſtatem*, *qua mentem replebat & regebat Interpretis*. Lege ejuſdem Sancti Doctoris, cap. 66. libri II. *De Conſenſu Evangeliſtarum*. His teſtimoniis Sanctiſſimorum & Doctiſſimorum Patrum, jam olim a me prolatis Diſſertatione XI. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi II. pag. 190. 191. & 192. conficitur me *confictitiam*, ut *Fraſſenus* loquitur, & *a veritate* penitus *alienam conjecturam* non protuliſſe, cum inter rationes ob quas *S. Hieronymus* ſuam Verſionem adornavit eamque Eccleſia ſuſcepit, hanc ſecundo loco protuli: *Quia Verſio LXX. in multis Paraphraſis potius erat quam Verſio obſcura elucidans*, *ſenſum potius quam verba reddens*: *congruum erat aliam ex Hebraico fere de verbo ad verbum cudi*, *quo oſtenderetur nihil illos Hebraico Textui contrarium reddidiſſe*.

ARTICULUS III.

Calumniæ Fraſſeni in Doctrinam Alexandrinam de Vulgata Editione Latina diluuntur.

CUM *Fraſſenus* paſſim *Alexandrum* ſeu directe ſeu oblique carpat, eumque *hæreticis blandiri*, *& minus religioſe quam pleroſque Proteſtantium* in ſua Diſſertatione de Vulgata Editione Latina ſentire ac loqui effutiat, has calumnias diluere aggredior impræſentiarum, *S. Hieronymi* conſilium ſecutus, qui præclare dixit: *In ſuſpicione hæreſeos nolo quemquam eſſe patientem*. Id autem exſequar, meæ de Vulgata Doctrinæ in ea Diſſertatione adverſus quam oblatrat *Fraſſenus*, ſummam exhibendo, rationemque Catholicæ, Apoſtolicæ, Romanæ Eccleſiæ, & Viris quibuſque in ejus Communione Eruditis reddendo.

Qui Concilii Tridentini Decretum de Vulgata Editione latina reveretur, amplectitur, ſequitur, & ab omnibus amplectendum docet ac ſequendum, is ſane tam religioſe ſentit de illa Editione, quam religioſe ſentire illum jubet Eccleſia, nec Hæreticis blandiri citra calumniam dici poteſt. Statuit autem ac declarat ad unum de Vulgata Editione Latina, Tridentina Seſſ. IV.
Synodus: *Hæc ipſa vetus & Vulgata Editio*, *quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt*, *in publicis lectionibus*, *diſputationibus*, *prædicationibus & expoſitionibus pro authentica habeatur*, *& ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat*, *vel præſumat*. Id omnino cenſet Alexander, qui Quæſtionem V. Diſſertationis ſuæ ita auſpicatur: *Vulgatam Verſionem Authenticam decernit Tridentina Synodus Seſſ. IV. cap. 2.* Et Decretum Sanctæ Synodi deſcribit. Addit, *Ideo authenticam dici*, *quia nihil continet Fidei & bonis moribus repugnans*: *& certa eſt regula Fidei prout ab Eccleſia probata eſt*. Non ſic vero dici authenticam, *quaſi Fontibus Hebraicis*, *vel Græcis præferenda ſit*, *aut etiam coæquanda*. Tridentinam proinde Synodum *Latinis dumtaxat Verſionibus cæteris Vulgatam noſtram præferre*, *relictis Textibus originariis eodem in ſtatu in quo prius erant*. Concilii Tridentini Decreto conſentaneam prorſus eſſe hanc *Alexandri* opinio-

pinionem, hæc Sacræ Synodi verba probant: *Sacroſancta Synodus conſiderans non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Editionibus Latinis, quæ circumferuntur ſacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda ſit innoteſcat, ſtatuit & declarat*, &c. Ex his intulit *Alexander*, ex originariis Textibus, Hebræo ſcilicet ac Græco, Vulgatam Editionem Latinam corrigi poſſe. Id vero pariter Authores inter Catholicos primaris ſubſellii ante *F. Natalem Alexandrum* docuerunt. *Salmeron* celeberrimus S. J. Theologus qui Concilio interfuit, Prolegomeno III. in Evangelia: *Nihil*, inquit, *de Exemplaribus Græcis vel Hebræis agebatur: tantum inter tot Editiones Latinas, quas ſæcula noſtra parturierant, quænam ex illis præſtaret, ſermo erat. Liberum autem reliquit omnibus, qui Scripturas Sacras profundius meditantur, Fontes Græcos aut Hebræos, quatenus opus ſit, conſulere, quo noſtrum vitio Librariorum, aut temporum injuria corruptum emendare valeant.*

Hanc fuiſſe Tridentini Concilii mentem ut probarem, *Andream Vega* Ordinis FF. Minorum eximium Theologum & *Michaelem Cervinum* Cardinalem a Sancta Cruce, tunc Legatum Summi Pontificis, & Summum poſtea Pontificem *Marcellum II.* quem *Vega* laudat, teſtem appellavi. Locum *Andreæ Vega* indicavi, ſcilicet libr. XV. *De Juſtificatione*, cap. 9. verba non deſcripſi, brevitati ſtudens: ſed ea hic ſubjicere operæ pretium, ut domeſtico teſtimonio Fraſſenianæ vanitatem opinionis oſtendam, & Alexandrinæ veritatem probem ſententiæ. Antequam vero loquatur *Vega*, audiendiam ipſi faciet Cardinalis *Palavicini* commendatio in Hiſtoria Concilii Tridentini, lib. 6. cap. XVII. ubi cum præmiſiſſet, Viros eximios & præſtantiſſimos Theologos qui Concilio interfuerunt, vel cum iis qui interfuere, convixerunt; aſſerere Vulgatam Editionem Latinam a Sacra Synodo non ea ratione pronuntiatam eſſe authenticam, quaſi Textibus primitivis ſit anteponenda, primo loco laudat *Andream Vega* cum honorifica Præfatione. *In primo luogo il dottiſſimo Andrea Vega, che a quel tempo ſtava in Concilio, e che quantunque foſſe Teologo Conſigliero, e non Veſcovo giudicatore; fu nondimeno aſcoltato con la debita ſtima. Egli diede il parere in queſta ſentenza da me ſpiegata, come riferiſce il Soave medeſimo, e dipoi teſtifica nelle ſue opere che tale fu l' intenzione de' Padri: & che ſpecialmente queſto ſignificogli il medeſimo Legato Cervino, divolgando ciò nelle ſtampe in vita di eſſo.* Jam *Andream Vega* tam illuſtri commendatione fultum audiamus, *Calvino* reſpondentem. *Sed ne erres*, inquit, *ut facis, circa approbationem Vulgatæ Editionis factam in Seſſione 10. nec fruſtra labores in oſtendendis vitiis Vulgatæ Editionis, audi obiter pauca quæ & Philippo* (Melanctoni) *dicta velim, qui ante te graviter de hoc accuſat Patres. Synodus non approbavit menda, quæ linguarum periti, & in ſacris literis mediocriter verſati, in ea deprehendunt. Approbavit dumtaxat Vulgatam Editionem repurgatam a mendis, quæ vitio ſcriptorum vel calchographorum in ea obrepſerunt. Nec eam tamquam e cœlo delapſam adorari voluit. Interpretem illius quiſquis ille fuerit, ſciebat non fuiſſe Prophetam, nec nos meruiſſe hactenus quemquam, qui eodem in omnibus Spiritu Sacras literas a propria & nativa lingua in alienam linguam transfuderit. Ac proinde nec cohibuit, nec cohibere voluit ſtudioſorum linguarum induſtriam, qui aliquando docent melius potuiſſe aliqua verti, & uno eodemque verbo vel plures nobis ſuggeſſiſſe Spiritum Sancti ſenſus, vel certe alios commodiores, quam e Vulgata Editione poſſent haberi. Sed in honorem vetuſtatis, & honoris quem ei jam a multis annis detulerant Concilia Latina, quæ ſunt ea uſa, & ut certo ſcirent Fideles, quod & veriſſimum eſt, nullum inde haberi poſſe pernicioſum errorem, & tuto illam & citra periculum poſſe legi: ad coercendam etiam confuſionem quam affert multitudo Tranſlationum, & temperandam licentiam nimiam cudendi ſemper novas Tranſlationes, ſapienter ſtatuit ut iſta uteremur in publicis lectionibus, diſputationibus, & expoſitionibus. Atque eatenus voluit eam authenticam haberi, ut certum omnibus eſſet, nullo eam defœdatam errore, ex quo pernicioſum aliquod dogma in fide & moribus colligi poſſet; atque adeo adjecit, ne quis illam quovis prætextu rejicere auderet. Et hanc fuiſſe mentem Synodi, nec quidpiam amplius ſtatuere voluiſſe, ex verbis ipſis & ex aliis conſuetis approbationibus Concilii potes colligere. Et ne dubites de his, veriſſime tibi poſſum allegare pro his Ampliſſimum & Obſervandiſſimum Dominum Sanctæ Crucis Cardinalem, de pietate & de literis, & ſtudioſis omnibus optime meritum, qui illi Seſſioni & aliis omnibus præfuit: ac pridie quidem quam illud Decretum firmaretur, & poſtea non ſemel mihi teſtatus eſt, nihil amplius voluiſſe Patres firmare. Itaque nec tu, nec quiſpiam alius, propter hanc approbationem Vulgatæ Editionis impeditur, quominus ubi hæſitaverit, ad Fontes recurrat, & in medium proferat quidquid habere potuerit, quo juventur & locupletentur Latini, & Vulgatam Editionem ab erroribus repurgent, & quæ ſenſui Sanctorum, & ipſis Fontibus ſunt magis conſentanea, aſſequantur.*

613. 4. (left margin, beside the lines "rem, Andream Vega Ordinis FF. …" and "Theologum & Michaelem Cervinum …")

…uſtif. 5. c. (left margin, beside the lines "parere in queſta ſentenza …" and "il Soave medeſimo …")

Laudavi *Driedonem* e Lovanienſi Academia doctiſſimum Theologum, Tridentino Concilio antiquiorem lib. 2. de Tranſlationibus Sacræ Scripturæ, cap. 1. ut probarem hanc fuiſſe Virorum Eruditorum ſententiam ante Concilium Tridentinum. *Driedonis* verba non adſcripſi brevitati ſtudens, nunc vero ea recitare non inutile erit: *Quemadmodum*, inquit, *Septuaginta Interpretum Editio in multis ab Hebraico fuerat devia, quam tamen & olim Chriſtus & Apoſtoli ejus ſic honoraverunt ut uterentur illa, corroborantes ex eadem Fidei noſtræ primordia: nihilominus ex Hebraico Fonte, ubi opus erat, citantes etiam ea quæ apud Septuaginta non reperiebantur: Sic & hanc noſtram Editionem hactenus honoravit Eccleſia Latina, quamvis ſecundum cenſuram SS. Patrum, Ambroſii, Hieronymi, & aliorum Anteceſſorum, quibuſdam in locis non ignoraverit forſitan nonnulla devia eſſe a vetuſtiſſimorum Græcorum & Hebræorum exemplaribus, ſciens aliud eſſe, eum qui Scripturam edidit hallucinatum eſſe; aliud vero eum qui eamdem Scripturam in aliam linguam tranſtulit, non recte eſſe interpretatum...... Quapropter non arbitremur abſurdum eſſe ſermonem Sacræ Scripturæ tranſlatum ex ſuo fonte in linguam aliam examinare, recurrendo ad ſuam originem, & diſcutere, ſi forte Interpres deviaverit a ſenſu ejus qui ſcripſit. Et id unicuique eo uſque licitum eſt, donec univerſalis Eccleſiæ authoritate fuerit definitum, Editionem illam in omnibus fonti ſuæque origini conſonam eſſe. Inſuper & Definitione hujuſcemodi facta, adhuc liceret, pro intelligendis locis obſcuris, recurrere ad Scripturam in ſuo fonte.* Cum itaque conſtet ex Cardinali a Sancta Cruce, Concilii Præſide, & Doctiſſimo *Vega*, ejuſdem Concilii Theologo, & Vulgatam Editionem Latinam eo ſenſu authenticam non eſſe declaratam a Patribus, ut in omnibus fonti ſuæque origini conſona ſit, ſed ſolum quod nullo fœdata ſit errore, ex quo pernicioſum aliquod dogma in fide, aut moribus, colligi valeat: licitum eſt examinare, an Vulgatus Interpres ab Hebraica aut Græca Veritate in aliquo deviaverit, Verſionem illam cum Fontibus comparando, & multo magis inquirere in ſphalmata ex imperitia Scribarum aut Typographorum orta: modo Vulgatæ Verſioni ſuus ſervetur ab Eccleſia aſſertus honos, ſuaque authoritas, nec privato quis genio aut critica, audeat aliquid in illa immutare; ſed ſuas proponendo conjecturas, ab una id fieri poſſe Eccleſia, ſi ita ipſi viſum fuerit, religioſe conteſtetur. Quid autem aliud aſſeruit *F. Alexander* in Diſſertatione quam arrodit *Fraſſenus?*

Fol. XLI. verſo. (right margin, beside the lines "Laudavi Driedonem …" and "mum Theologum …")

Laudavi pro eadem ſententia *Bellarminum*, lib. II. *De verbo Dei*, cap. VI. verba ejus non protuli, ſed profero impræſentiarum. *Vulgata Editio*, inquit, *non eſt unius Authoris, ſed quædam habet ex Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, quædam ex alio quodam Interprete innominato. Stultum autem videtur dicere, Theodotionem Hæreticum non potuiſſe errare..... Non igitur Authores illos canonizavit Eccleſia, ſed tantum hanc Verſionem approbavit: nec ita tamen approbavit, ut aſſeruerit nullos in ea Librariorum errores reperiri: ſed certos nos reddere voluit, in iis præſertim, quæ ad fidem & mores pertinent, nulla eſſe hac in Verſione Interpretum errata.* Et ibidem licere aſſerit *recurrere ad Fontes Hebræos & Græcos, quando*

quando Latini Codices variant, ut non poſſit certo ſtatui qua ſit vera Vulgata Lectio; & quando verba aut ſententia in Latino eſt anceps.

Addo novum *Bellarmini* locum ex cap. ſcilicet X. ejuſdem libri, ubi *Calvini* mendacia refellens, ait *Alterum ejuſdem mendacium eſt, decreviſſe Tridentinos Patres, minime eſſe audiendos eos, qui ex Fonte ipſo purum liquorem proferunt, & ex certa veritate falſum coarguunt. Hoc id mendacium voco, quod nihil ejuſmodi in Decreto Concilii legatur. Nec enim Patres ullam Fontium mentionem fecerunt, ſed ſolum ex eos Latinis Verſionibus quæ circumferuntur, unam delegerunt, quam cæteris anteponerent; & [quod Eccleſia gravitatem & conſtantiam decebat] antiquam novis; probatam longo uſu, recentibus ac adhuc [ut ſic loquar] crudis; denique unam multis inter ſe diſſidentibus & pugnantibus prætulerunt*.

Laudavi *Sixtum Senenſem*, lib. VIII. Bibliothecæ Sanctæ; quem etiam pro hac ſenteotia laudat Cardinalis *Palavicini*, lib. VI. Hiſtoriæ Concilii Tridentini, cap. XVII. eum hoc elogio: *Della ſteſſa opinione ſi moſtrò un altro dottiſſimo Scrittore che viſſe in quella ſtagione, e converſò con gl' uomini intervenuti al Concilio. Dico Siſto Seneſe nell' ultimo Capo dello maraviglioſa opera intitolata da lui, Biblioteca Santa*. Sic autem habet *Sixtus Senenſis*, cujus verba non deſcripſeram. *De erroribus vero quos Hieronymus in veteri Tranſlatione annotavit, & recentiores in hac nova Editione pariter annotarunt, ingenue fatemur & nos, multos errores ab Hieronymo emendatos in veteri Traductione, & ſimiliter in hac noſtra nova Editione nonnullas inveniri mendas, ſolæciſmos, barbariſmos, hyperbata, & multa parum accommodate verſa, & minus Latine expreſſa, obſcure & ambigue interpretata, itemque nonnulla ſuperaddita, aliqua omiſſa, quædam tranſpoſita, immutata, ac vitio Scriptorum depravata, quæ Sanctes Pagninus, Thomas Cajetanus, Franciſcus Forerius, & Hieronymus Oleaſtrius, viri ex Dominicano Ordine eruditiſſimi, interpretationibus & explanationibus ſuis indicarunt. Non tamen ex his ſequitur, Eccleſiam uſque in hanc diem non habuiſſe veram, ſinceram, integram, ac fidelem Novi Teſtamenti Editionem: quia etſi in ea ejuſmodi errata inveniantur, certum eſt tamen neque in veteri neque in nova Editione aliud umquam inventum eſſe, quod fuerit vel a veritate Chriſtiana Fidei devium, vel contrarium Dogmatibus ac Regulis Orthodoxis, vel præter veritatem additum, vel contra veritatem mutatum, vel in præjudicium veritatis omiſſum, vel adeo depravatum, ut occaſionem pernicioſe errandi attulerit, vel hæreſibus ac pravis Dogmatibus materiam & fomento præſtiterit, vel ita obſcure & ambigue verſum, ut Myſteria noſtra Fidei occultaverit, aut non ad ſufficientiam, & quantum ſatis eſt ad ſalutem, explicaverit. Quos tamen errores, mendas ac depravationes Divus Hieronymus in veteri Editione Novi Teſtamenti ſe conſulte reliquiſſe teſtatus eſt, & Eccleſia ſimiliter in nova Editione ex profeſſo reliquit. Non quia tot eruditiſſimi ac Sanctiſſimi Eccleſiæ Patres ea errata vel non agnoverint, vel approbaverint, ſed quia ad ea diſſimulanda juſtis ſe cauſis impelli viderint. Primo quod animadverterint nihil periculi in Fide ac moribus ex his tam levibus erratis imminere. Deinde ne Fideles importune ac nimium exacta correctionis novitate offenderentur, quorum aures uſque ab infantia vetus illa Editio occupaverat. Poſtremo, ut vetuſtam illam Editionem venerarentur, quæ naſcentis Eccleſiæ Fidem educaverat & creſcentis roboraverat & evexerat, utque ſanctam ac venerandam illam ſimplicitatem antiqui Interpretis, qui non ſermonis ornatum, ſed Hiſtoria veritatem quæſivit, ſua ipſorum approbatione honorarent, & veſtigia Majorum ſuorum ſequerentur, qui eoſdem errores, ſacra quadam pietate ducti, tolerarunt, exemplo SS. Apoſtolorum, qui quamquam ſcirent Editionem LXX. Interpretum in multis redundare, & in multis deficere, eam tamen non contempſerunt, ſed ubique eam prædicaverunt, & ex ea prima noſtra Fidei fundamenta jecerunt. Temerarium igitur eſt, immo plane Hæreticum, propter leves quoſdam defectus, qui in noſtra Vulgata Editione, citra ullum Fidei ac morum detrimentum reperiuntur, eam ſpernere, & abjicere, novaſque & profanas in locum ejus Hæreticorum Tranſlationes introducere: præſertim poſt Oecumenici Concilii Tridentini Decretum*. Non pugnat igitur contra Decretum Sanctæ Synodi, qui in Vulgata noſtra leves aliquas mendas ſupereſſe cenſet, quæ Fidei, ac diſciplinæ morum doctrinam non ſpectant.

Pro eodem Sententia laudavi *Mariana*, S. J. Scriptorem egregium, Tractato *De Vulgata Editione Latina*, cap. 9. & *Serarium* Prolegomenit, cap. 19. Quæſt. XII. Concluſione I. cujus hæc ſunt verba: *Non antetulit Hebrais Græciſve Fontibus Latinam noſtram Verſionem Tridentina Synodus*. Et Quæſt. XI. Concluſione I. *Quæ a Tridentino Concilio Verſioni Vulgata tribuitur authoritas, non eſt infinite accipienda, ſed definite, certis cum modificationibus. Prima, ut Verſio hæc ſit emendata, vel potius emendatiſſima. 2. ut nihil quod Fidei ac veritati, boniſque moribus repugnet, habeat. 3. Nihil item quod juſtam ulli opinionis cujuſque noxia aut inutilis occaſionem præbeat. 4. Ut in ipſo Verſionis genere bona ſit, id eſt, bene primigenium Textum vertat, ejuſque ſententiam reddat*. His adde *Bonfrerium*, ejuſdem Societatis doctiſſimum Interpretem, in *Præloquiis*, cap. XV. Sect. III. & *Genebrardum* in Præfatione ad *Carolum IX.* Regem Chriſtianiſſimum, *Origenis* Operibus præfixa.

Tot eruditorum Virorum claudet agmen Eminentiſſimus Cardinalis *Palavicini*, lib. VI. Hiſtoriæ Concilii Tridentini, cap. XVII. ubi cum caput, *Ut veterum*, Diſt. IX. quo dicitur: *Ut veterum librorum fides de Hebrais Voluminibus examinanda eſt, ita novorum veritas Græci ſermonis normam deſiderat*: Cum, inquam, illud caput (quod ex *Sancto Hieronymo* ſumptum eſt) contra Decretum Syoodi Tridentinæ ſibi objeciſſet; nihil illi obeſſe hæc verba reſpondet, quia etſi in nulla parte eſſentiali a Texto primitivo Vulgata noſtra Verſio diſſideat, nec vel in minutiſſimis partibus ſponte a Textu originario Interpres receſſerit, nihilominus vim omoem ac perſpicuitatem Textus primitivi, ac abſolutiſſimam cum eo convenientiam, Vulgatum Interpretem, in omnibus aſſecutum fuiſſe, Concilium oon docet. Idque in Verſione quavis inveniri, prorſus impoſſibile eſt. Multa itaque loca ambigua & obſcura in Latina Verſione Vulgata inveniri, quæ ex primitivo Textu lucem accipiant. *Si nega forſe che nell' interpretazione Volgata non fieno molti paſſi equivoci, e molti oſcuri, i quali ricevan luce dalle Bibbie di primitivi idiomi? Non ſi vagliano tutto il giorno di queſto ajuto i Commentatori Cattolici? Non fecero eſſi, eziandio immediate dopo il Decreto del Concilio, anzi mentre il Concilio durava? il che dimoſtra, che non fu contrario a ciò il ſentimento de Padri Tridentini? Altro è dire, che una Traſlatione ſia autentica, cioè nè ſtudioſamente falſata in veruna parte quantunque accidentale e minuta, nè mai pur inavvertentemente difforme dall'originale nella ſuſtanza, altro è dire che contenga tutta la chiarezza, tutta la forza, tutte le alluſioni dell' originale. Il primo ſi è diffinito in Trento della Eſpoſizione Volgata. Il ſecondo è affatto impoſſibile di qualunque eſpoſizione; avendo ciaſcuna lingua le ſue perfezioni proprie, ed i ſuoi proprii mancamenti; onde a molte eſpreſſioni dell' una è inabile di correſpondere l' altra*.

Ex his omnibus evidentiſſimum eſt, doctrinam F. *Natalis Alexandri*, qua Vulgatam non ita authenticam eſſe propugnat in Diſſertatione ſua, ut fontibus Hebræis aut Græcis præferenda vel coæquanda ſit, & nullæ ſint in ea mendæ, quæ ex collatione cum Textu primitivo authoritate Eccleſiæ corrigi poſſint, eſſe communem Theologorum Catholicorum primi ſubſellii doctrinam, quæ cum Synodi Tridentinæ Decreto non pugnat ullatenus, adeoque nec Hæreticis blanditur, ut *Fraſſenus* calumniatur.

Cur ergo *Alexandri* erga Vulgatam minorem quam Hæreticorum reverentiam eſſe ais (Biblice Diſquiſitor?) Forſan quod poſt *Sixti V. & Clementis VIII.* authoritate curatam Vulgatæ Latinæ Editionis emendationem, nefas eſſe putes aſſerere, aliqua etiamnum ſphalmata in ea ſupereſſe, quæ Eccleſiæ arbitrio ac judicio corrigi queant, quod *Alexander* ſcribere auſus eſt Quæſtione VI. quæ potiſſimum bilem tuam accendit. Sed oppido falleris tuumque pro Vulgata zelum non eſſe ſecundum ſcientiam, *Bellarminus* unus e Romanis Correctoribus ad *Lucam Brugenſem* ſcribens

oſtendit

oſtendit. *Sciat velim*, inquit, *Biblia Vulgata non eſſe a nobis accuratiſſime caſtigata. Multa enim ex induſtria juſtis de cauſis pertranſivimus, quæ correctione indigere videbantur*. Id luculentius oſtendit *Clemens VIII.* qui novam Editionis Latinæ correctionem poſt *Sixtum V.* aggreſſus non fuiſſet, ſi Vulgatam Editionem ſemel ab uno Pontifice emendatam, alterius authoritate corrigi ulterius non poſſe, & a quibuſcumque mendis eſſe immunem exiſtimaſſet. Quod potuit *Clemens VIII.* nonne & *Innocentius XI.* poteſt? Id oſtendit Præfatio Bibliis authoritate *Clementis VIII.* correctis & editis præfixa, *Vulgatam Editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam*, declarans, *quam quidem ſicuti omnibus numeris abſolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita cæteris omnibus quæ ad hanc uſque diem prodierant, emendatiorem, purioremque eſſe, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione, in Codicibus MSS. Hebræis Græciſque Fontibus, & ipſis veterum Patrum Commentariis conferendis, non mediocre ſtudium adhibitum fuerit: In hac tamen pervulgata Lectione, ſicut nonnulla conſulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſulto immutata relicta ſunt*. Quæ mutanda videbantur, & tamen certis de cauſis non ſunt immutata a *Clemente VIII.* poſſunt ab *Innocentio XI.* ſumma pariter a Chriſto authoritate ad Eccleſiæ regimen univerſæ donato, uti & dotibus omnibus tantæ Dignitati pari, facta cum MSS. Codicibus, cum Hebræis Græciſque Fontibus, & veterum Patrum Commentariis collatione emendari. Qui id revocaret in dubium, is vere Hæreticis blandiretur.

Id etiam diſerte docet *Serarius*, Prolegomenon cap. XIX. Quæſt. XVIII. & octo rationibus probat poſſe adhuc alia menda in Vulgata Editione Latina
„ corrigi. 1. Quia, ut ait Præfatio, *in tanta re nulla*
„ *poteſt eſſe nimia diligentia*; licet igitur Bibliorum Te-
„ xtus ſit accuratiſſime expurgatus, aliquem tamen
„ adhuc aliquorum diligentiæ locum reliquit. 2.
„ Dicitur in eadem Præfatione: *Vetus Verſio quan-*
„ *ta fieri potuit diligentia caſtigata*. Cum autem
„ dicitur, *quanta fieri potuit diligentia*, intelli-
„ gitur non abſolute ac Metaphyſice quanta omni-
„ no poſſibilis fuit; ſed moraliter, *quanta illo tem-*
„ *pore, loco, per illos, cum illis opportunitatibus &*
„ *adjumentis*. Si vero alio tempore ac loco plus
„ quiddam aliunde opportunitatis & adjumenti acce-
„ dat, non negatur major adhuc aliqua in re caſti-
„ gatio. 3. Prudenter ac ingenue de eadem caſtiga-
„ tione ait Præfatio: *Eam omnibus numeris abſolu-*
„ *tam pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt*.
„ Poteſt igitur adhuc in aliquo verbo aut alia recula
„ numerus deeſſe aliquis. Et vel Cardinalibus, vel
„ doctis hominibus qui in caſtigatione iſta labora-
„ runt, omnis *humana* negari videtur *infirmitas*, ſi
„ omnia eos menda vidiſſe, omnia correxiſſe, nihil
„ uſquam correctione adhuc aliqua dignum reliquiſſe
„ dicuntur. 4. Diſerte dicitur tantum iſta Editio cæ-
„ teris *omnibus quæ ad hanc uſque diem prodierunt,*
„ *emendatior & purior*. Quando igitur in Apoſtolicis
„ Literis aſſeritur, Bibliorum *Textus accuratiſſime ex-*
„ *purgatus*; intelligendum id non ſimpliciter & abſo-
„ lute, ſed, prout ante dixi, comparate, ut ſit iſte
„ Textus accuratiſſimus, ſiquidem *cum correctis Edi-*
„ *tionibus conferatur aliis, quæ hactenus prodie-*
„ *runt*. Et nota præteriti temporis verbum hoc
„ *prodierunt*; quia ſi adhuc in opere iſto tam felici-
„ ter cœpto, ac quantum fieri potuit, perfecto, per-
„ gat Apoſtolicæ Sedis vigilantia, non negatur quin
„ poſſint deinceps aliquæ præterea Editiones prodire
„ correctiores & perfectiores. 5. Diſerte item dicitur,
„ *In Vulgato veteri Bibliorum Textu viſa fuiſſe mu-*
„ *tanda, quæ conſulto mutata non ſunt*. Illorum igi-
„ tur ipſorum, qui correctioni huic præfuerunt judi-
„ cio, poſſent adhuc mutari nonnulla. 6. Cauſam
„ addunt iſti, cur quæ mutanda judicarent, mutare
„ tamen noluerint, triplicem. 1. eſt quorumdam
„ offenſio. 2. Suſpicio de poſteriorum ſæculorum li-
„ bris, quod *fortaſſe puri minus ac integri evaſerint*.
„ 3. Inſtitutum ipſorum, quod novam facere nolue-
„ rint Bibliorum Verſionem, ſed eam quæ erat, cor-
„ rigere. Unde ſi aliqua in re ceſſet illa offenſio,
„ adimatur etiam illa ſuſpicio, poterit aliqua adhuc
„ in iſtis Bibliis correctio, & unius, alteriuſve aut ver-
„ buli, aut reculæ fieri mutatio. 7. Notandum eti-
„ am in illa ſuſpicione illud, *fortaſſe*. Significat e-
„ nim hac in re certi nihil eſſe. Eſtque particula, quæ
„ a Chriſtianæ Fidei objectis, omnique negotio re-
„ movenda, ut ſcite docente S. Auguſtino, lib. VIII.
„ de Trinit. cap. 5. Theologi. Et ſicut fortaſſe fue-
„ runt libri poſteriores minus puri, & integri, ſic
„ fortaſſe in iſtis locis, quæ mutanda videbantur, &
„ mutata non ſunt, puri fuerunt ac integri. Tam
„ enim hoc *fortaſſe* certum, quam illud. 8. Rurſum
„ dicitur *Vetus Verſio ſuæ priſtinæ integritati ac puri-*
„ *tati reſtituta*, non ſimpliciter; ſed *quoad ejus fieri*
„ *potuit*, ut in ſecundo dictum argumento. Hæc *Se-*
„ *rarius*.

Ex his omnibus judicabunt Viri quique Eruditi, cordati, & æquitatis amantes, an meruerit *F. Natalis Alexander* tam indigne, tamque immaniter a *F. Claudio Fraſſen* vapulare, ut *Vulgatæ Verſionis criminator*, Homo qui *Hæreticis blanditur*, *qui minus religioſus eſt in Vulgatum Interpretem quam Proteſtantes*: quod ſcripſerit ac propugnarit in Diſſertatione ſua de Vulgata, *Sphalmata & menda aliqua in Vulgata Verſione Latina Bibliorum, juſſu Clementis VIII. emendata, etiamnum ſupereſſe, quæ Eccleſiæ authoritate corrigi poſſent*: Ac præcipua ex bene multis quæ a *Luca Brugenſi*, aliiſque Viris Eruditis jam olim obſervata fuerant, expoſuerit.

Forſan graviter peccavit *Alexander*, *Fraſſeni* judicio, quod ex Hebræis Græciſque Codicibus emendari poſſe Vulgatam Editionem Latinam aſſeruerit, fretus authoritate *S. Ambroſii*, lib. 2. *De Spiritu Sancto*, cap. 6. dicentis: *Si quis de Latinorum Codicum varietate contendit, quorum aliquos perfidi falſaverunt, Græcos inſpiciat Codices*. Pag. 198. *Et Sancti Hieronymi*, Epiſtola 25. ad. *Lucinium* ſcribentis: *Ut Veterum Librorum fides de Hebræis Voluminibus examinanda eſt, ita Novorum Græci ſermonis normam deſiderat*. Præter illa quæ ex Epiſtola ad *Suniam & Fretelam*, ibidem laudata ſunt, & alia, quæ proferri potuiſſent, plurima; *Sancti Auguſtini*, lib. *XV. de Civitate Dei*, cap. 13. dicentis: *Cum aliquid diverſum in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque eſſe non poteſt verum, ei linguæ potius credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta tranſlatio*. At enim, inquit *Fraſſenus*, ſi fontes puri ſunt, ex iis Verſiones poſſunt emendari: non autem ſi ſint impuri atque turbati. Hebræus autem, Græcuſque Textus, depravati ſunt; Hebræus præſertim a Judæis. Tantum abeſt igitur ut Vulgata Editio Latina ex Hebræo Græcoque Textu, poſt *Sixti V. & Clementis VIII.* correctionem, debeat emendari, & ut potius ipſa ſit hujuſmodi Textibus anteponenda. Hoc *Fraſſeni* principium eſt, quod quam ſit caducum, immo quam evidenter falſum & ridiculum, jam olim demonſtravi, antequam ulla mihi adverſus *Fraſſenum* res eſſet, nimirum Diſſertatione Edit. 1. XI. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi II. pag. 185. & 186. maxime *Sancti Hieronymi* authoritate in Commentario cap. 6. *Iſaiæ*, & *Sancti Auguſtini*, lib. XV. *De Civitate Dei*, cap. 13. Invicta eſt *Sancti Hieronymi* ratio: Vel enim ante, vel poſt Chriſti adventum, Hebraici Codices a Judæis corrupti eſſent. Primum improbabile prorſus eſt, quia *Numquam Dominus, & Apoſtoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Phariſæis, de hoc crimine quod erat maximum, reticuiſſent*. Tantum autem abeſt, ne Scripturarum corruptionem illis Chriſtus, exprobrarit, ut etiam *Joannis III.* earum lectionem imperarit: *Scrutamini*, inquit, *Scripturas*. Si autem *poſt Adventum Domini & prædicationem Apoſtolorum Libros Hebræos falſatos fuiſſe* dixerint, *cachinnum tenere non potero*, (inquit Sanctus Hieronymus) *ut Salvator, & Apoſtoli, & Evangeliſtæ ita teſtimonia protulerint, ut Judæi poſtea falſaturi erant*.

Addiderim, vel ante *Sanctum Hieronymum* depravationem illam Hebræorum Codicum factam eſſe, vel poſt *Sancti Hieronymi* tempora. Si primum dixeris, Verſionem *Sancti Hieronymi* ex Hebræo, quæ Vulgata noſtra maxima ex parte eſt, corruptam aſſerere neceſſum erit, utpote ex Textu corrupto expreſſam, ex impuro fonte derivatam. Alterum Ver-

ſionis

ſionis *Sancti Hieronymi* cum Textu Hebræo quem hodieque habemus conſenſio, aperte convincit falſitatis. Non tamen negaverim quin Hebræum Græcumque Textum ſua fœdaverint Sphalmata: ſed quæ in rebus eſſentialibus nulla ſint, & in accidentariis fortuito in Codices quoſdam irrepſerint, non invaſerint univerſos. Enimvero Dei Providentiam in ſervando primitivi Textus, quam Latinæ Verſionis integritate, minus invigilaſſe non crediderim. Unde ſi quæ ſunt (ut certe ſunt aliqua) in Hebræo & Græco Textu Sphalmata leviora, non minus in Vulgata Editione Latina aliquot poſſunt etiam num ſupereſſe, quæ ex Textu primitivo corrigi poſſunt, ſicut interdum ad nonnullos Hebraicorum Græcorumque Codicum Textus reſtituendos Latina Editio poſitis conditionibus neceſſariis, adjumento eſſe poteſt.

Si nullum *Alexandri* crimen eſt aſſeruiſſe menda quædam in Vulgata Editione Latina poſt Summorum Pontificum *Sixti V.* & *Clementis VIII.* correctionem ſupereſſe: forſan erravit in modo quo factas a Viris Eruditis obſervationes expoſuit, aut Criticæ peccavit immodeſtia, ob quam a *Fraſſeno* jure merito reprehendatur? An ita ſe res habeat, cordati doctique Viri facile judicabunt, ſi quæ ſcripſit *Alexander*, cum iis conferantur quæ *Nicolaus Serarius* S. J. doctiſſimus Interpres ab annis LXX. de eodem ſcripſit argumento in Prolegomenis Biblicis, cap. XIX. quæſt. XXI. ubi quatuor aſſerit. I. *Manifeſta Typographicæ incuriæ menda fas eſt emendare.*

„ II. *Nefas in Sacro Bibliorum Textu correcto re-*
„ *cudendo ne minimam quidem particulam ſecus quam*
„ *in Vaticano Exemplari eſt, mutare, addere, vel*
„ *ab eo detrahere.*

„ III. *Fas alibi quam in Sacri Textus recuſione*
„ *menda, ſi qua, præter manifeſta illa Typographica,*
„ *de quibus numero 1. occurrant, notare ac emendare.*
„ Primo quia id non prohibet Pontifex. Secundo, quia
„ Præfatio ſatis ſæpe, ſatiſque aperte profitetur,
„ poſſe adhuc aliqua in hiſce corrigi Bibliis. Tertio,
„ tacite videtur eadem Præfatio, in ſuis quibuſdam
„ verbis, Doctorum, Sacræque Scripturæ ſtudioſo-
„ rum excitare diligentiam, ut pergant adhuc, ſi
„ quæ notata nondum eſſent, notare errata. 1. Quia
„ in tanta re ait nullam poſſe eſſe nimiam diligentiam.
„ 2. Quia eos laudat, qui in hiſce caſtigationibus o-
„ lim diligenter elaborarunt: Si ergo pari diligentia
„ & modeſtia quiſpiam adhuc emendandum inveniat
„ quidpiam, poterit id ipſe notare. 3. Quia modum
„ quo aliqua hujuſmodi fieri adhuc poſſit correcti-
„ uncula, non obſcure monſtrat eadem Præfatio; ſi
„ nimirum *MSS. Codices antiquiſſimi* inſpicerentur:
„ ſi *Hebraici Græcique Bibliorum fontes* adirentur; ſi
„ veterum Patrum Commentarii legerentur, ſtudio-
„ que non mediocri conferrentur.

„ IV. *Si hujuſmodi aliqua notata jam & collecta*
„ *forent, vel deinceps ab aliquo aut aliquibus notaren-*
„ *tur & colligerentur, ea ſi ab Apoſtolica Sede reco-*
„ *gnoſcerentur, poſſent poſtea eadem Sancta Sede vel*
„ *approbante ac jubente, vel certe annuente, in Tex-*
„ *tum referri, ita ut correctior, perfectior, numeriſque*
„ *pluribus abſolutior hic adhuc prodiret.* Hæc Serarius.
„ Quid vero *Alexander*? *Dantur* (inquit pag. 309.)
„ *media certa, quibus vera lectio, cum Codices diſ-*
„ *crepant, ſtabiliri poteſt; ſcilicet, analogia Fidei, Anti-*
„ *quorum Scripta & Commentaria, antiquæ Verſiones,*
„ *Codicum antiquorum collatio; maxime vero ipſa*
„ *Scriptura, in qua antecedentium & conſequentium*
„ *conſideratio, & locorum parallelorum & ſimilium*
„ *obſervatio, multum conferunt veram ad lectionem di-*
„ *gnoſcendam: nam illa lectio quæ cum antecedenti-*
„ *bus & conſequentibus, & cum locis parallelis con-*
„ *ſentit; vel cum aliis optimæ notæ Codicibus conve-*
„ *nit, & ex Veterum Patrum ſcriptis roboratur, pro-*
„ *culdubio pro vera & genuina habenda eſt. A rece-*
„ *pta tamen lectione non eſt temere recedendum: ſed*
„ *modeſte rationes & conjecturæ proponendæ ſunt, &*
„ *Eccleſiæ judicium expectandum,* &c. Et in fine Diſſer-
„ tationis: *Hoc ſpecimen ſit mendorum, quæ in Vulgata*
„ *noſtra Editione Latina ſupereſſe videri poſſunt; quæ-*
„ *que poſſunt emendari, non privato quidem Virorum E-*
„ *ruditorum arbitrio, ſed authoritate Eccleſiæ, cui &*
„ *has Obſervationes, & cætera mea, humillimi animi*
„ *devotione ſubmitto.* Serario non ſuccenſet *Fraſſenus*, quod menda quædam Vulgatæ Editioni adhuc inſperſa notari & emendari poſſe a Doctoribus & Viris Eruditis ſcripſerit, ac deinde Apoſtolica Seda approbante ac jubente, vel certe annuente, cum ejus authoritate recognita fuerint, in Textum referri. Cur itaque ſuccenſeat *Alexandro*, quod ſcripſerit, menda adhuc aliquot in Vulgata Editione Latina ſupereſſe, quæ, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, ſed authoritate Eccleſiæ emendari poſſunt? An eadem Sententia reprehenſione caret, cum a *Serario* aliiſque Viris Eruditis aſſeritur, Cenſuræ vero *Fraſſeni* obnoxia eſt, cum profertur ab *Alexandro*, cui ſuam invidet qualemcumque laudem? *Pondus & pondus, menſura & menſura: utrumque abominabile eſt apud Deum.* Prov. 20.

Dicet *Fraſſenus*, non ea ſe reprehendere; ſed quod *Alexander* Vulgatam Editionem Latinam pleniſque in locis mendoſam eſſe obſervarit poſt *Lucam Brugenſem*, aut alios Viros Eruditos, quorum plurimi Dominicanum Ordinem illuſtrarunt, ſcilicet *Pagninus*, *Cajetanus*, *Fererius*, *Oleaſter*, *Sixtus Senenſis*, *Cano*, &c. cum tamen iis in locis mendoſa omnino non ſit. Menda quidem aliquot ſupereſſe in Vulgata Editione Latina, (Id enim velut ſui oblitus profitetur cogenre veritate, pag. 379. quod in parte capitis reliqua falſum eſſe contendit) ſed menda illa non eſſe, quæ a Viris Doctiſſimis hactenus animadverſa ſunt. Quænam igitur *Fraſſene Frater*? Dicas, amabo, quænam illa ſint. Puncta forſan & Virgulæ? Verum Criticam tuam pauliſper expendamus, videamuſque an jure Obſervationes noſtras Cenſoria Virgula novus Ariſtarchus confixeris.

ARTICULUS IV.

Alexandri Obſervatio in Verſum XV. Capitis III. *Geneſeos a Fraſſeni Critica vindicatur.*

GEneſis III. Cap. Verſu 15. legimus in Vulgata Editione Latina: *Ipſa conteret caput tuum.* Ad quem locum obſervavit Alexander: *Melius & congruentius Hebræo vertendum videri poſſe* hoc modo: *Ipſe conteret caput tuum*, Græcam Tranſlationem LXX. Interpretum favere. *Fortaſſis* commodius neutro genere transferri, *Ipſum*, quod Hebraice pronomen ad nomen præcedens, quod eſt *Semen*, referatur. Syriacam Verſionem, Paraphraſim Chaldaicam, Verſionem Samaritani Pentateuchi, *Sanctum Hieronymum* in Quæſtionibus Hebraicis, Hebræo Textui conſentire, quædam Exemplaria Latina hanc Lectionem præferre, eique favere *Sanctum Leonem Magnum*. Alexander, pag. 310. Edit. 1.

Hic *Alexandri* nomini parcit *Fraſſenus*, ſed ipſum cum aliis Doctoribus Catholicis, qui idem olim obſervarunt, Cenſura configit ſua, ſcribens: *Inſulſe Catholicos quoſdam Doctores, Hæreticis nimium blandientes, hunc Textum inter Editionis Latinæ Sphalmata reponere.* Fraſſen. pag. [illegible]

Imprudenter, Vir Religioſe, Catholicos Doctores, qui conjecturas ſuas modeſte proponunt qui Verſionem Eccleſiæ venerantur, nihilque in ea abſque ejuſdem Eccleſiæ authoritate mutandum cenſent, conviciis proſcindis, & accuſas quod Hæreticis blandiantur. An Dei verbum inſulſum & Hæreticis blandiens, abſque blaſphemia dici poteſt? Scripturæ Sacræ Textus Hebraicus, & Græcus LXX. Interpretum, ſunt purum hoc in loco Dei verbum, cum nulla ſit in Codicibus Hebraicis & Græcis varietas. Qua ergo prudentia, quo judicio, Doctores Catholicos qui ſecundum Textum Hebræum verti poſſe congruentius obſervant, *Ipſe*, vel *Ipſum conteret caput tuum*, id inſulſe obſervare aſſeveras, & Hæreticis blandiri?

Textus Hebraicus habet: *Ipſum conteret tibi caput.*

Verſio LXX. Interpretum: *Ipſe ſervabit caput tuum.*

Quidam Codices Græci ejuſdem Verſionis, & maxime

xime Complutenſis : *Ipſe tuum conteret caput.*

Sanctes Pagninus : *Ipſum conteret tibi caput.* Pagnino conſentiunt *Arias Montanus*, *Vatablus*, *Iſidorus Clarius.*

Biblia Lugduni impreſſa anno MDL. & *Joanni Bellajo* Pariſienſium Epiſcopo dicata, quamquam in Textu ſerveut, ut par erat, *Ipſa conteret*, ad marginem, *Ipſum*, adſcribunt, ut noſtræ Verſionis ab Hebræo diſcrimen ſignificent.

Melchior Cano Epiſcopus Canarienſis, *Lib. 2. de Locis Theologicis*, cap. XV. pag. 74. *Hieronymus*, inquit, *in Quæſtionibus Hebraicis Geneſis 3. legendum ait :* Ipſe conteret caput tuum, *non* Ipſa. *Cum enim apud Hebræos neutro genere ad ſemen referatur, Interpres rem ſignificatam perpendens, in maſculino genere tranſtulit,* Ipſe. *Quod imperiti non intelligentes, vitiumque ſcriptoris exiſtimantes, ſubſtituerunt,* Ipſa.

Ante Melchiorem Cano, *Cajetanus* Commentar. in Cap. III. Geneſis : *Juxta Hebræum habetur*, Ipſe conteret tibi caput. *Non de muliere, ſed de ſemine ejus dicitur quod conteret caput diaboli. Et poteſt ſententia hæc referri tum ad genus electorum : quia electus quiſque conterit caput [hoc eſt ſupremam partem] Diaboli, hoc eſt, officium Diaboli provocativum ad malum culpæ. Poteſt quoque referri ad Chriſtum, quod ſingulariſſime eſt ſemen ſolius mulieris, utpote conceptus & natus ex Virgine.*

Franciſcus Ribera, Societatis Jeſu, doctiſſimus Scripturarum Interpres, in Cap. 1. Habacuc Prophetæ, Num. XXXIII. *Geneſis 3.* Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius. Ipſe conteret caput tuum. *Ubi*, ipſe *reſpicit nomen* Zarha, *quod Hebræis maſculinum eſt. Idem LXX. qui verterunt*, αὐτὸς, *id eſt* Ipſe, *quomodo legit Hieronymus in Traditionibus Hebraicis, & correctiora Exemplaria Latina.*

Hector Pinctus, Hieronymianus, in Cap. XIII. Iſaiæ : *Chriſtus nos a morſu antiqui ſerpentis eripuit. Hunc poſt Adami peccatum promiſit Deus eſſe dæmonis caput contriturum, ut in III. Caput Geneſeos Divinæ Literæ ſignificant. Nec audiendi ſunt Judæi, qui verba illa ad Chriſtum referri impudenter negant. Nam Hieroſolymitana Paraphraſis, quam ipſi magnopere venerantur, hunc locum de Chriſto interpretatur.*

Auguſtinus Eugubinus, Canonicus Regularis S. Salvatoris, in Cap. III. Geneſ. *Dixi pro* Ipſa *Interpretem vertiſſe*, Ipſum, *ut referatur, juxta Hebraicum, ad ſemen. Dixi & LXX. vertiſſe, non* αὐτὸς; *ſed* αὐτὸ, *neutro genere. Quæ lectio a Leone Papa maxime demonſtratur.* Tum recenſito *S. Leonis* teſtimonio, ſubdit : *Legerat ergo, ut apparet apud LXX. quorum Editio erat illis temporibus uſui*, Ipſum *videlicet ſemen. Et Serapion, a quo & aliis Græcis puto didiciſſe Leonem, eodem ferre modo expoſuit.*

Emmanuel Sa Societatis Jeſu in Cap. III. Geneſ. v. 15. *Hieronymus legit*, Ipſum, *ſcilicet ſemen. Et quidem ſi legas*, ipſe, *idem eſt ſenſus : Nam ſemen Hebræis maſculinum eſt.* Addit, quædam Hebræa *habere*, Hi *quod eſt*, Ipſa. At nullus proferri poteſt Codex Hebraicus præter illum Bibliorum Interlinearium, apud *Plantinum* 1572. excuſum, ubi Typographi vel Correctoris errato, *Hu*, in *Hi*, mutatum eſt. Sed qui Antuerpienſi eorumdem Bibliorum Interlinearium Editioni præfuerunt anno MDLXXXIV. veram Lectionem, *Hu*, reſtituere, ut teſtatur *Arias Montanus* in Prolegomenis ſecundæ Bibliorum Interlinearium Editioni præmiſſis.

Thomas Malvenda, in Cap. III. Geneſeos : *Non eſt repudianda lectio hæc fœminea*, Ipſa. *Sed præferenda profecto neutra*, Ipſum, *ſemen quod eſt Chriſtus ; vel potius maſculea*, Ipſe, *ſemen, quod Hebraice eſt Maſculinum. Vel melius ad ſenſum*, Chriſtus : *Quam & multi codices Vulgatæ Editionis etiam ferunt. Et ſane utraque, neutra & maſculina eadem omnino eſt, ut gloria redemptionis in ſolidum Chriſto ſervetur. Nota dici hic Chriſtum antonomaſtice ſemen Mulieris, quia ex Virgine ſola ſine virili ſemine natus.*

Joannes Mariana, Societatis Jeſu, in Scholiis, *Ipſa conteret caput tuum, Hebraice & Græce maſculino genere, ut referatur ad ſemen fœminæ ; ad filium, verum de Chriſto vaticinium. Sic legit Hieronymus in Tradit. in Geneſ. ſed Chryſoſt. Homil. 17. in Geneſ. Auguſt. & Ambroſ.* Ipſa *legunt, Septuaginta*, Ipſe, *poſuerunt, ut referatur ad Chriſtum ...... Puto ſic locum reddendum : Ipſe conteret caput tuum, tu ſufflabis, mordebis, aut obſervabis calcaneum ejus.*

Eſtius in Cap. III. Geneſis : *Ipſa conteret caput tuum*, &c. *Quædam exemplaria genere maſculino habent quomodo & vertunt LXX. Alia item genere neutro. Sed quocumque genere efferatur, idem ſignificatur, & eodem redit. Si genere maſculino, tum refertur ad Chriſtum, qui per Paſſionem ſuam contrivit poteſtatem quam Diabolus habebat in genus humanum. Si neutro, refertur ad ſemen ; ſemen autem illud eſt Chriſtus [ad Gal. 3.] Denique ſi fœminino refertur ad Evam, vel Virginem Mariam ; eritque ſenſus quod utraque per Chriſtum ex eis naſcendum id factura ſit.*

Tot omnium Ordinum Authores Catholici, religioſi, eruditi, celebres, qui ſervata Eccleſiæ Verſione Vulgata, Textum Hebraicum, & Verſionem LXX. Interpretum, ſecundum quam legitur, *Ipſe conteret*, vel *Ipſum conteret*, præferenda cenſet, ſi ejuſdem Eccleſiæ accedat authoritas, *Fraſſeno* judice, *inſulse* id obſervant, *ac Hæreticis nimium blandiuntur.* O cenſuram præcipitem, imprudentem, iniquam! Sed te amice convenio, *Fraſſene Frater*, an Hæreticis blandiuntur, quicumque legendum contendunt : *Ipſe*, vel, *Ipſum tuum obſervabit*, vel *tuum conteret caput?* Omnes. Omnes? *Sanctum Irenæum* non excipis, lib. IV. adverſus Hæreſes, Cap. LXXVIII. dicentem : *Quemadmodum S. Scriptura ait dixiſſe ſerpenti Dominum :* Et inimicitiam ponam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum, & inter ſemen mulieris, Ipſe tuum calcabit caput, & tu obſervabis calcaneum ejus. *Et inimicitiam hanc Dominus in ſemetipſum recapitulavit, de muliere factus homo, & calcans ejus caput, quemadmodum in eo qui ante hunc eſt libro oſtendimus.*

Non excipis *Sanctum Cyprianum*, lib. II. Teſtimoniorum adverſus Judæos, cap. IX. ſcribentem : *Hoc ſemen prædixerat Deus de muliere procedere quod calcaret caput diaboli ; in Geneſi. Tunc dixit Deus ad ſerpentem : Quia tu hoc feciſti, maledictus tu ab omni genere beſtiarum terræ ..... Et ponam inimicitiam inter te & mulierem, & inter ſemen ejus : Ipſe tuum obſervabit caput, & tu obſervabis calcaneum ejus.*

Non excipis *Sanctum Joannem Chryſoſtomum*, Homilia XVII. in Geneſim ita legentem : *Ipſe obſervabit caput tuum : Et tu obſervabis ejus calcaneum.*

Non excipis *Sanctum Hieronymum*, in Quæſtionibus ſeu Traditionibus Hebraicis ſuper Geneſim, ubi legit : *Ipſe ſervabit caput tuum ; & tu ſervabis ejus calcaneum.* Tum addit *Melius habet in Hebræo :* Ipſe Rom. 16. v.20.
conteret caput tuum : & tu conteres ejus calcaneum : *Quia & noſtri greſſus præpediuntur a colubro : & Dominus conteret Satanam ſub pedibus noſtris valde velociter.*

Non excipis *Sanctum Leonem Magnum*, Sermone II. de Nativitate Domini, dicentem : *Deus omnipotens & clemens, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus miſericordia eſt, ſtatim ut nos diabolica malignitas veneno ſuæ mortificavit invidiæ, præparata renovandis mortalibus ſuæ pietatis remedia inter ipſa mundi primordia præſignavit : Denuntians ſerpenti futurum ſemen mulieris, quod noxii ſerpentis elationem ſua virtute conteret, Chriſtum ſcilicet in carne venturum Deum hominemque ſignificans.*

Non excipis *Sanctum Petrum Chryſologum*, Sermone CLXXIII. dicentem : *Serpentis germen caput hominis petit, cui ſuum caput ſententia principali ſciebat addictum, dicente Deo : Ipſe ſervabit caput tuum ; & tu illius obſervabis calcaneum.*

Non excipis *Moſem Barcepha*, Commentar. de Paradiſo, Parte I. legentem : *Et ipſum conteret caput tuum :* Eaque verba ſic exponentem : *Quia per ſuperbiam elatum fuit caput tuum, & improba locutum eſt : Semen feminæ, hoc eſt, qui ex ea naſcetur, conculcabit caput tuum, teque perdet. Præterea, quia tu Adamum atque Evam de gradu dignitatis, quem quaſi Principes obtinebant, dejeciſti : Semen poſteritaſque ipſorum tuum caput viciſſim conculcabit, & te interficiet ..... Sed & hoc ſenſu recte accipiantur ea verba : Tu, Dæmon, obſervas calcanea hominum, hoc eſt*

ipſo-

ipſorum dicta factaque, ut in peccata dejicere, atque a Deo procul ipſos abducere queas: Verum Chriſtus, ubi advenit, nobis exemit hunc tui metum, ſecundum illa ipſius verba: Dedi vobis poteſtatem calcandi ſerpentes & ſcorpiones, omneque robur adverſarium.

Ita ne, *Fraſſene Frater*, SS. Irenæus, Cyprianus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Leo, Petrus Chryſologus, & Moſes Barcepha *inſulſe* ſcripſerunt, & *Hæreticis blanditi ſunt?* Cernis eum quibus tua maledicta ſuſtineamus, cernis quam tibi turpe ſit tam grave crimen objicere talibus, & quam nobis glorioſum ſit quodlibet crimen audire cum talibus! Reſpice tot ac tales Eccleſiæ Defenſores; vide quibus tam gravem irrogaris injuriam.

Ita Julianum S. Auguſtinus compellabat.

Fraſſen. p.341.

Ne tamen *Fraſſenum* dimittamus, vel ex parte inauditum, ratiocinium hominis egregie ſubtilis audiamus. Fatetur *Hebræam Textum, quem jam habemus, maſculinum genus præferre, tum in pronomine, tum in verbo, ut appareat referri ad ſemen, Zera, quod Hebrais eſt generis maſculini:* Sed *hunc Textum ſincerum eſſe* negat, & *ita olim habuiſſe*. Unde vero id habes, Vir bone? Quandonam depravatus eſt? An poſt *Sanctum Hieronymum?* Sed ita S. Hieronymus vertit. An ante? Sed ita LXX. Interpretes tranſtulerunt. Qui fieri potuiſſet, ut error Codices omnes tam Hebræos quam Græcos, immo & Latinos invaderet, quibus Africana Eccleſia tempore S. Cypriani, Romana ætate S. Leonis utebatur? Rationem a *Fraſſeno* ſi quæramus, unde colligat ſic olim Hebræos Codices & Græcos, habuiſſe, Hi nimirum, & *αὐτὴ* non *Hu*, & *αὐτὸς* vel *αὐτὸ*, *ipſa*, non *ipſum*. *Do*, inquit, *Vulgatum Interpretem ſententiæ meæ fundum, quem, cum nemo dicere audeat Hebraicæ linguæ adeo rudem fuiſſe ut genus maſculinum a fœminino ſecernere non potuerit, dubitari nequit quin præfatum Textum in feminino legerit*. O egregium Diſquiſitoris Biblici ratiocinium! Quæritur an Vulgati Interpretis Verſio cum Hebræo Textu conveniat Geneſ. 3. v. 25. Affirmat *Fraſſenus*; doctiores negant. Rationem ſententiæ ſuæ rogatus reſpondet, ſe ejus *fundum dare Vulgatum Interpretem*. Quid hoc aliud eſt quam reſpondere, manifeſta petitione principii, quæ novitio Theologo non parceretur; Olim ita fuit in Hebræo, quia ſic habet Vulgatus Interpres. At ille, inquis, Hebraici idiomatis peritus erat. Numquid vero non erat Hebraice peritus S. Hieronymus! Numquid Hebraicæ linguæ rudes erant Septuaginta Interpretes, Paraphraſtes Chaldæus, Syriacus Interpres, ut & Arabicus qui, *Ipſe conteret*, vel *Ipſum conteret, obſervabit caput tuum*, tranſtulerunt? Quis vero ſe vadem præſtabit, Vulgatum Interpretem ita vertiſſe, cum longe veriſimilius ſit ipſum tranſtuliſſe quod apud Patres numero plures & antiquiores legimus, & in Codicibus etiam latinis nonnullis habetur, *Ipſe*, vel *Ipſum conteret caput tuum?*

Fraſſen. p.342.

Verum (inquit Fraſſenus) *De ſemine ut hic ſermo fiat, communis naturæ ſenſus non patitur: cum enim ſemen illud, ſeu filius a muliere natus, ex mulieris & viri ſemine vulgo coaleſcat, & ſemper ab utroque pendeat: dicendum eſſet Diabolum pœnas dediſſe minus idoneas, minuſque rei de qua agebatur, convenientes, cum victoriam a Diabolo reportaſſet æque ac mulier*. Digna ratio *Fraſſeni* cerebro! communem naturæ ſenſum appellat in rebus, in quibus, teſte S. Hilario, *non eſt humano aut ſæculi ſenſu loquendum*. Pœnas minus idoneas Diabolum dediſſe fingit, ſi vir æque ac mulier victoriam de diabolo reportaſſet. Quo vero tendit hoc ratiocinium? Ad blaſphemiam horribilem: ut mulier ſola, non vir; Maria ſola, non Chriſtus, caput ſerpentis contriviſſe, fortis armati ſpolia diripuiſſe dicatur. Sententiam illam in ſerpentem, & in Diabolum, qui eo inſtrumento uſus erat, latam, *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen illius: Ipſum conteret caput tuum:* ad Chriſtum Salvatorem referri Patres inde colligunt, quod ipſe ſolus mulieris dumtaxat, non item viri ſemen eſt, id eſt filius, quia ex Virgine mirabiliter natus eſt. Ita *Serapion* ab *Eugubino* laudatus: *Mulier ſemen non habet, ſed vir. Quomodo igitur mulieri id dictum eſt? An clarum eſt pronuntiatum de Chriſto quem ſine ſemine peperit intemerata Virgo? Singulare enim eſt ſemen non plurale:* Eamdem ſententiam Græce adſcribit laudatus Author.

Ita *S. Leo* Sermone II. De Nativitate Domini: *Verax*, inquit, *miſericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa ſuppeterent, hanc potiſſimum conſulendi viam elegit, qua ad deſtruendum opus Diaboli non virtute uteretur potentiæ, ſed ratione juſtitiæ. Nam ſuperbia hoſtis antiqui non immerito ſibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei ſpontaneos in obſequium ſuæ voluntatis illexerat. Non itaque juſte amitteret originalem humani generis ſervitutem, niſi de eo quod ſubegerat, vinceretur. Quod ut fieret ſine virili ſemine editus eſt Chriſtus ex Virgine quam non humanus coitus, ſed Spiritus Sanctus fœcundavit. Et cum in omnibus matribus non fiat ſine peccati ſorde conceptio: hæc inde purgationem traxit, unde concepit. Quo enim paterni ſeminis tranſfuſio non pervenit, peccati ſe illic origo non miſcuit. Inviolata virginitas concupiſcentiam neſcivit, ſubſtantiam miniſtravit. Aſſumpta eſt de matre Domini natura, non culpa. . . . . . Solvitur itaque lethiferæ pactionis male ſuaſa conſcriptio . . . . . . Forti ille nectitur ſuis vinculis, & omne commentum Maligni in caput ipſius retorquetur. Ligato mundi Principe, captivitatis vaſa rapiuntur*. Ex quo *S. Leonis* loco evidenter patet, Diabolum idoneas dediſſe pœnas, etiamſi vir de diabolo victoriam reportarit: Vir inquam, ille de quo ſcriptum eſt: *Fœmina circumdabit virum*. Quamobrem inepta eſt, & Hæreticis vere blanditur *Claudii Fraſſeni* ratio: ſicque cenſura ipſe ſua configitur.

Mulierem tamen caput ſerpentis etiam contriviſſe, victoriam de Diabolo reportaſſe fatemur. Sexum enim utrumque complectitur Apoſtolus ad *Rom.* 16. ſcribens. *Deus autem pacis conteret Satanam ſub pedibus veſtris*. Hinc *Sanctus Auguſtinus* SS. Martyribus *Perpetua* & *Felicitati* trophæum erectum ob calcatum ſerpentem antiquum prædicat Sermone CIII. De Diverſis: *Calcatus eſt ergo Draco*, inquit, *pede caſto, & victore veſtigio: cum erecta demonſtrarentur ſcala, per quas beata Perpetua iret ad Deum. Ita caput ſerpentis antiqui quod fuit præcipitium fœminæ cadenti, gradus factus eſt aſcendenti*. Beatam Virginem ſingulari quadam ratione contriviſſe caput ſerpentis, & victoriam de Diabolo reportaſſe confitemur, atque etiam Vulgatæ noſtræ lectionem, *Ipſa conteret caput tuum*, ipſi pie accommodari, ut accommodavit *Sanctus Bernardus*, Homilia II. ſuper *Miſſus eſt*: tum quia peccatum admiſit omnino nullum: tum quia Chriſtum concepit ac peperit, qui ſolus propria virtute caput ſerpentis contrivit, Diabolumque devicit: Sancti vero quilibet homines ac Mulieres, & ipſa Virgo Deipara, ejus gratia: adeo ut tota victoria in Chriſtum authorem refundi debeat, qui *Deſtruxit opera Diaboli, & Expoliavit Principatus & Poteſtates, palam triumphans illos in ſemetipſo*. Unde *Judith*, illuſtris illa Sanctiſſimæ Virginis Mariæ figura, truncato capite Holofernis ad ſuos Bethulienſes reverſa dixit; *Non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari; ſed ſine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria ſua, in evaſione mea & in liberatione veſtra*. Non ait, *In victoria mea*, ſed, *In victoria ſua*. Nec ſpiritalis igitur Holofernis caput Deipara Virgo contrivit propria virtute, ſed Chriſti, quem peperit, & de quo Deus Diabolo dixerat, *Ipſe conteret caput tuum*. Tandem non ſolam mulierem, quod aſſerit *Fraſſenus*, ſed etiam virum, non Mariam unam, ſed Chriſtum præcipue, victoriam a Diabolo reportaſſe, canit *Avitus* Viennenſis Archiepiſcopus, Lib. III. Carminum, in Geneſim, qui inſcribitur, *De Sententia Dei*.

Coloſſ. 2.

Conteret una caput tandem tibi fœmina victrix,
Naſcendumque etiam tali de ſtipite germen.

ARTICULUS V.

Obſervatio Alexandri in Verſum VI. & VII. Capitis VIII. Geneſeos defenditur.

n- GEneſeos VIII. Capite, Verſu VI. & VII. legi-
311. mus in Vulgata Editione: *Cumque tranſiſſent quadraginta dies, aperiens Noe feneſtram Arca quam feſerat, dimiſit corvum, qui egrediebatur & non revertebatur, donec ſiccarentur aqua ſuper terram.* Notavit Alexander, *expungendam videri negationem*, ſecundum Hebræum; quamvis ei lectioni ſuffragentur Græci Codices, quæ negationem habet. Verſiones Pentateuchi Samaritani, & Arabicam, atque exemplaria Latina non pauca negationem omittere, & legere, *Qui egrediebatur, & revertebatur.* Sanctum Hieronymum in Quæſtionibus ſeu Traditionibus Hebraicis obſervare, in Hebræo *aliter dici de corvo*, quam in LXX. ſcilicet: *Emiſit corvum, & egreſſus eſt exiens & revertens.* Licet enim in Vulgatis *Sancti Hieronymi* legamus: *Pro oſtio feneſtra ſcripta eſt in Hebræo. Et de corvo aliter dicitur: Emiſit corvum, & egreſſus eſt exiens & non revertens*: Tamen *Sancti Hieronymi* textui additam ibi eſſe negationem imperita manu evidens eſt, cum diſcrimen Hebraici Textus & LXX. obſervat, quod ſane nullum eſſet, ſi utrobique negatio legeretur. Unde Viri Doctiſſimi *Sanctum Hieronymum* Textum Hebræum abſque negatione legiſſe pariter obſervarunt; ſcilicet *Lucas Brugenſis & Eſtius*. Pleroſque Patres dixi cum negatione legiſſe, quia Verſionem LXX. Interpretum ſunt ſecuti. *Joſephum*, lib. 1. Antiquitatum Judaicarum, cap. 3. negationem omittere. *Deſtituta*, inquit, *Arca, in vertice montis cujuſdam in Armenia, ſentiens hoc Noe, aperuit eam: & videns circa ipſam aliquantulum terra, meliore ſpe concepta, paulisper quievit. Mox poſt paucos dies magis recedente aqua, emiſit corvum, cupiens cognoſcere, ſi qua alia parte terrarum aqua deceſſiſſent, ut tuto excendere poſſet. At ille comperto totum adhuc ſtagnare, ad Noe eſt reverſus.* Græcus Textus habet: πρὸς ἐῶλον ἐπανῆλθε.

Ut ut eſt, ſcripſit *Alexander*, quod omnes Interpretes animadverterunt, *Vulgatam noſtram, ſi recte intelligatur, non pugnare cum Hebræo*: quia corvus in Arcam regreſſus non eſt, ſed huc illuc circumvolitando ad Arcæ tectum identidem rediit, indeque ad eſcam reverſus eſt. Quod Hebræus Textus his verbis exprimit: *Exivit eundo & redeundo.* Hanc Obſervationem teſtimoniis *Sixti Senenſis*, Lib. V. Bibliothecæ Sanctæ, Annotatione LXXXIII. *Cajetani*, & *Eſtii* in Commentar. *Joannis Benedicti*, *Mariana*, & *Emmanuelis Sa* in Scholiis, confirmare haud neceſſe eſt, cum eam *Fraſſenus* pro more non carpat, ſed eam exſcribendo, ſuam faciat, pag. 346.

ARTICULUS VI.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXIV. Capitis XXXVI. Geneſeos, a Fraſſeni Critica vindicatur.

GEneſeos XXXVI. Capite, Verſu XXIV. in Vulgata Editione legimus: *Iſte eſt Ana, qui invenit aquas calidas in Solitudine, cum paſceret aſinos Sebeon patris ſui.* Hunc in locum obſervavit *Alexander*, ſecundum Textum Hebræum legi: *Et invenit mulos.*
an- Verſionem Arabicam, & Targum Jonathanis conſen-
313. tire. Hebræos exiſtimare, hunc primum equos admiſiſſe ad aſinas. *Sanctum Hieronymum in Quæſtionibus Hebraicis favere.* Hunc ſenſum juvari ex adjunctis, quia inveniſſe memoratur, *cum paſceret aſinos*, & Scriptura aliquid non fortuito, ſed ex induſtria inventum commemorat.

Reſpondet *Fraſſenus*, vocem illam Hebræam, *Jemin*, varie interpretatos eſſe Veteres, ut *Sanctus Hieronymus* teſtatur. Sed Quæſtio eſt, quænam Interpretatio magis cum Hebraico vocabulo conveniat. Age vero, id expendamus. *Multa & varia*, inquit Sanctus Hieronymus, *apud Hebræos de hoc Capitulo diſputantur; apud Græcos quippe & noſtros ſuper hoc ſilentium eſt. Alii putant Jamin maria appellata. Iiſdem enim literis ſcribuntur maria, quibus & nunc hic ſermo deſcriptus eſt. Et volunt illum dum paſcit aſinos patris ſui in Deſerto, aquarum congregationes repeiſſe, quæ juxta idioma Linguæ Hebraica, maria nuncupentur: quod ſcilicet ſtagnum repererit: cujus rei inventio in eremo difficilis eſt. Nonnulli putant aquas calidas, juxta Punica Linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt, hoc vocabulo ſignari. Sunt qui arbitrantur onagros ab hoc admiſſos eſſe ad aſinas, & ipſum iſtiuſmodi reperiſſe concubitum: ut velociſſimi ex his aſini naſcerentur, qui vocantur Jamin. Plerique putant quod equarum greges ab aſinis in Deſerto ipſe fecerit primus aſcendi; ut mulorum inde nova contra naturam animalia naſcerentur.* Sane communiorem fuiſſe poſteriorem illam ſententiam, *Sanctus Hieronymus* innuit: illamque aliis præferunt, qui vim Hebraici nominis novere.

Sanctes Pagninus: *Hic eſt Hanach qui invenit mulos in Deſerto.*

Pagnino conſentiunt *Vatablus*, *Cajetanus*, *Forerius*, *Eugubinus* (ut de Tigurinis a Communione Catholica alienis nihil dicam.)

Emmanuel Sa in Scholiis: *Aquas calidas. Alii mulos. Scilicet junctis equo & aſina. Forte legendum, equas.*

Eſtius: *Pro*, aquas, inquit, *quidam*, equas, *legendum ſuſpicantur.*

Sane cum diverſa punctatio ejuſdem Hebraicæ vocis, illius mutet ſignificationem, hujus loci interpretatio ab iis petenda eſt, qui punctationis arcanum penitus noverunt, ſcilicet a Maſorethis: ſicut ſi de voce Gallica controverſia eſſet, recte ac prudenter judices appellarentur Academiæ Regiæ Viri politiſſimi ac lectiſſimi, qui pro exquiſito ingenio ſuo & eruditione multiplici, tum de Linguæ Gallicæ proprietate ac elegantia, tum de Virorum Doctorum Operibus in Regia ſedent arbitri. Maſorethæ autem Hebraicæ Academiæ Proceres, non *aquas calidas*, ſed *mulos*, voce *Jamin* ſignificari docuerunt in hocce Geneſeos loco: illorum itaque judicio ſtandum videtur. Fraſſenus *aquas calidas* præferens, Punicum ſe ma- Fraſſen.
gis probat, quam Hebræum. Vulgatum Interpretem p.343.
ſinceram Veteris Hebræi Textus lectionem retinuiſſe contendit, *Quod veriſimile non ſit, ab exordio mundi ad illam uſque ætatem nullos umquam mulos extitiſſe, cum ubique gentium, aut ſaltem in pluribus mundi partibus hæc animalia reperiantur.* Egregia ſane ratio! Quaſi vero animalia quæ monſtroſo concubitu gignuntur, ab exordio mundi procreata ſint; aut quod ab *Ana* fluxit temporis intervallum, ſatis non fuerit ad tantos mulorum greges multiplicandos, ut nunc in pluribus mundi patribus reperiantur.

Clamat *Fraſſenus* vitiatum eſſe *præſens Hebraicum Textum*. Sic Latine loquitur; puto in gratiam onagrorum & aſinorum, de quibus agitur in Verſu quem expendimus: ut illi non immerito dicere poſſimus: *Dum peregrina ſectaris, pene tui ſermonis oblitus es*: ut Rufino quondam S. Hieronymus exprobrabat. *Conjicit*, inquam Biblicus Diſquiſitor, pro voce compoſita *Ha-jemin*, quæ hodie legitur, olim fuiſſe *Maim Chammim*, id eſt, *aquas calidas*, ſeu *medicarum aquarum collectionem, quas Ana iſte, non quomodolibet invenerit, ſed etiam experimento & frequenti uſu earum vim medicam deprehenderit.* At mera divinatio eſt, Ut *Maim Chammim* olim fuiſſe in Hebræo aſſeratur, Manuſcriptum aliquod, aut vetus Interpres proferri debet. Nullum proferre *Fraſſenus* poteſt; cum Græci vocem Hebræam non verterint, ſed retinuerint, nec ullam in Hebræis Codicibus varietatem reperire ſit. Sed mirari ſubit *Fraſſeni* induſtriam, qui non ſolum *aquas calidas* ab *Ana*, dum Aſinos paſceret, inventas fuiſſe aſſerit, ut habet Vulgata; ſed *earum vim medicam experimento & frequenti uſu* ipſum *deprehendiſſe*: atque ita Agaſonem transformat in Medicum vir admirabilis.

ARTICULUS VII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XL. Capitis XII. Exodi a Fraſſeni Critica deſenditur.

HOc loco in Vulgata Editione legimus: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Obſervavit *Alexander* Vulgatam per Textum Hebraicum & LXX. Interpretes emendari poſſe, vel elucidari, ita vertendo: *Peregrinatio autem filiorum Iſrael, qui manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Ut non ad ſervitutem Iſraelitarum in Ægypto, quæ annos quindecim ſupra ducentos non ſuperavit, ille quadringentorom triginta annorum numerus referatur, ſed a promiſſione Abrahamo facta Geneſ. XII. ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto cenſeatur, comprehendatque tempus illud omne, quo Abraham & filii ejus poſt divinam promiſſionem peregrinati ſunt, & in Chananæa manſerunt, antequam in Ægyptum deſcenderent. Id ex Verſione LXX. Interpretum confirmari dixi, quæ ſic habet: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qua inquilini in Ægypti terra, & in Chananæa fuerunt, tam ipſi quam Patres eorum, fuit quadringentorum triginta annorum.* Huic pene geminam protuli Samaritani Pentateuchi Verſionem. Addidi teſtimonium Apoſtoli ad Galatas III. Verſ. 16. 17. & 18. quo diſerte oſtenditur, quadringentos illos & triginta annos a Promiſſione Abrahæ facta numerandos eſſe, ac proinde Filios Iſrael ſolidis annis quadringentis & triginta non manſiſſe in Ægypto. Id confirmavi ex SS. Patribus, *Euſtathio Antiocheno*, ſive alio Authore Eccleſiaſtico antiquiſſimo, *Sancto Hieronymo* in caput III. Epiſtolæ ad Galatas, *Sancto Auguſtino*, Quæſtione XLVII. in *Exodum*, & lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXIV. &c. quibus in Chronico præivit *Euſebius*. Hanc difficultatem in Diſſertatione mea abunde tractavi, nec eadem repetere opus eſt. Sed *Fraſſeni* palato hæc non ſapiunt, qui graviſſima iſta momenta diſſimulans, ſatis habet dicere: *Criticum ſe nimis hic oſtendit Alexander. Nullus eſt qui non videat eamdem remanere difficultatem, ſive legas,* qui, *ſive* qua, *& Textum Hebraicum expungendum eſſe, ſi Vulgata explodatur. Sed nullam eſſe in utroque Textu hic corruptionem:* Ut fuſius ſe pollicetur oſtenſurum.

Alexander p.319.

Fraſſen. p.348.

Non ſatis Criticum ſe *Fraſſenus* oſtendit in iis, in quibus nimia diligentia eſſe non poteſt. Falſum eſt eamdem manere difficultatem utrovis modo legatur: *Habitatio Filiorum Iſrael qua manſerunt*, vel *qui manſerunt*. Nam ſecundum priorem lectionem, tempus quadringentorum & triginta annorum ad habitationem Filiorum Iſrael in Ægypto refertur. Secundum poſteriorem, refertur ad habitationem eorum non tantum in Ægypto, ſed in terra in qua inquilini fuerunt, ſcilicet in Chananitide, & in Ægypto; ut exponit Verſio LXX. Interpretum. Nec ideo *explodendam Vulgatam* duximus, ut invidioſe loqueris, *Fraſſene*, ſed per Textum Hebraicum & LXX. Interpretes *emendari poſſe, vel elucidari*. Quæ loquendi ratio a modeſtia Catholici Doctoris nequaquam aliena eſt.

In iſta vero Obſervatione, Authores primi ſubſellii nobis prævivere, adeo ut Criticæ noſtræ ſuccenſere, aut eam tam faſtidioſe deſpicere *Fraſſenus* non debeat.

Cajetanus: *Juxta Hebræum habetur: Et habitatio filiorum Iſrael qui habitaverunt in Ægypto, triginta annis & quadringentis annis.*

Joannes Benedictus, Theologus Pariſienſis, in Scholiis: *Immo ſolum manſerunt in Ægypto ab ingreſſu Jacob ad hunc exitum, ducentis quindecim annis. Verum illi quadringenti triginta anni computandi ſunt a primo anno repromiſſionis Abrahæ in Valle Illuſtri, ſecundo anno poſt egreſſum de Haran, cum cœpit peregrinari in Ægyptum.*

Emmanuel Sa S. J. in Scholiis: *In Ægypto LXX. in Ægypto & in terra Chanaan* CCCCXXX. *annorum computandorum a tempore, quo Abraham cœpit in Ægypto peregrinari.*

Eſtius: *In hoc annorum numero debere comprehendi totum illud tempus, quod fuit inter promiſſionem Abrahæ factam Geneſ. XV. & exitum filiorum Iſrael de Ægypto, oſtendimus illo loco Geneſ. Oſtendit id etiam Sanctus Auguſtinus, Quæſt. XLVII. in Exodum, Euſebius in Chronico. Manifeſtiſſime autem oſtenditur ex Galat. III. ubi Apoſtolus teſtatur, Legem quadringentis triginta annis datam poſt promiſſionem.*

Ante hos Lyranus: *Non manſerunt in Ægypto quadringentis triginta annis, ſed ille numerus incipiendus eſt ſecundum Doctores Catholicos a tempore quo Abraham receſſit de Haram, ad veniendum in terram Chanaan, in qua ipſe & filii ejus habitaverunt ut peregrini uſque ad deſcenſum in Ægyptum. Et ſic exponendum eſt quod dicitur: Habitatio filiorum Iſrael qua manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum; ſcilicet cum illo tempore quo manſerunt in terra Chanaan & Ægypti, & Philiſthinorum ut peregrini. Et ideo tota manſio denominatur ab Ægypto: Quia fuit diuturnior & ultima; & a fine denominatur res.* Ex quibus patet, annos illos triginta & quadringentos non ad ſolam habitationem filiorum Iſrael in Ægypto, ſed etiam in Chananitide & aliis regionibus extendi. Melius autem & clarius id exprimitur, ſi vim attendamus Hebraici Textus; *Et habitatio filiorum Iſrael qui habitaverunt in Ægypto, triginta annis & quadringentis annis:* quam ſecundum Vulgatam: *Habitatio Filiorum Iſrael qua manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Poteſt quidem ſecundum Hebræum verti, *Qua* in numero ſingulari, vel, *Qui*, in plurali, ut ſcite obſervat *Cajetanus*, ſed Scripturæ ſenſus poſtulat ut in plurali reddatur, ut conſtat ex locis parallelis *ad Galat.* 3. & Actor. 7. Significat enim Vulgata Verſio ſecundum vim verborum, Habitationem Filiorum Iſrael in Ægypto menſuratam eſſe tempore quadringentorum triginta annorum; quod ex locis Scripturæ mox laudatis falſi convincitur, niſi Synechdochem ad tuendam Verſionem Vulgatam ibi intelligamus, ut vulgo Interpretes: quæ tamen figura, ubi de numeris agitur, in Scripturis admodum infrequens eſt, niſi cum anni, menſes, vel dies incompleti pro completis ſumuntur. Sed quod ſpatium temporis variis hominibus vel eventibus commune, & in variis peregrinationibus conſumptum, uni tantum homini vel eventui per Synechdochem tribuatur, id ſane in alio Scripturæ loco non reperies. Et merito hunc loquendi modum Scriptores Sacri vitarunt, qui neque naturalis eſt, & obſcuritatem pareret inſuperabilem. Sed de his ſatis immoræſentiarum. Si quid novi *Fraſſenus* dicat, ut pollicetur, illud expendemus.

ARTICULUS VIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis XXXII. Exodi, contra Fraſſenum propugnatur.

EXodi XXXII. Verſu XXVIII. ſecundum Vulgatam Editionem legimus: *Cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum.* Obſervavit *Alexander*, Textum Hebraicum, & Verſiones LXX. Interpretum, Syriacam, Arabicam, Targum Onkeloſi, tria millia dumtaxat numerare. Hanc Lectionem ſequi *Philonem Judæum*, lib. III. de Vita Moyſis, *Tertullianum* in Scorpiaco, cap. 3. *S. Joannem Chryſoſt.* lib. III. *de Providentia*, &c. Loca quæ ibi indicavi, hic exhibeo.

Alexan- der p.[illegible]

Hebraicus Textus: *Ceciderunt illa die in populo ferme tria millia viri.*

LXX. Interpretes: *Et ceciderunt de populo in die illa ad ter mille.*

Verſio Samaritani Pentateuchi: *Et ceciderunt de populo in die illa circiter tria millia hominum.*

Verſio Syriaca: *Et ceciderunt ex populo in die illa circiter tria millia virorum.*

Verſio Arabica: *Et ceciderunt ex populo in illo die tria millia virorum.*

Targum Onkeloſi: *Cecideruntque ex populo in die illa quaſi tria millia virorum.*

Philo

Philo Judæus pag. 525. *Vix ea dixerat* (Moyſes) *Cum illi exaſperati & inſcuſi ſceleri, jam inde a principio viventes ia eadem interemerunt ad tria millia virorum conjua tiſſimorum uatea.*

Tertullianus: *Sapiens ignis effigiem vituli defundis illis, ſugillaus illic cor habentes ubi & theſaurum, apud Ægyptum ſcilicet, inter cætera animulia, bovis etiam cujuſdam conſecratricem. Itaque tria millia hominum a parentibus proximis cæſa, quia sam proximum parentem Deum offenderant, tranſgreſſionis & primordia, & merita dedecoraverunt.*

Sanctus Joannes Chryſoſtomus de illa cæde loquens, & de Moyſis erga populum compaſſione: *Nullus enim*, inquit, *ita eſſet lapideus, qui nihil pateretur, fratres & cognatos a ſuis interfici, atque ad trium millium corporum numerum eam eadem progreſſam conſpiciens*. In editis, etiam iis quorum Verſionem *Fronto Ducæus* recognovit, habetur, *Ad viginti trium millium aumerum eum cadem progredi conſpiciens*: Sed hæc Verſio eſt contra fidem Græci Textus, in quo tria millia dumtaxat leguntur, καὶ ἕως τρισχιλίων σωμάτων ἀριθμὸν, id eſt, *Et ad trium millium corporum numerum*.

Sanctus Ambroſius in Epiſtola ad Romulum; *Et occiſa quidem ſcribuntur tria millia hominum. Nec numeri invidia movemur, quia melius eſt paucorum ſupplicio univerſos exui, quam in omnes vindicari.*

Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, Caput XXXVII. Commentar. in Exodum inſcribit: *De Vitulo combuſto igni, & de interfectis tribus millibus hominum*. Et in fine Capitis: *Sed & ipſe numerus*, inquit, *trium millium interfectorum, triplicem formam indicat peccatorum. Omne enim peccatum, aut facto, aut verbo, aut cogitatione committitur*. Quæ *Rabanus Maurus* ab *Iſidoro* mutuatus eſt, lib. IV. in Exodum, cap. XVIII. Eamdem lectionem retinuit *Venerabilis Beda*, cap. XXXIX. Quæſt. in Exodum. Recentiores Interpretes congerere inutile eſſet.

Sanctes Pagninus: *Et ceciderunt e populo in die illa ferme tria millia virorum*.

Malvenda: *Et cecidit de populo in die ipſa ſecundum tres mille viri*.

Cajetanus: *Juxta Hebræum habetur*. Et cecidit e populo in die illa, ſicut tria millia viri. *Corrupta eſt itaque litera Vulgatæ Editionis in numero viginti trium millium. Nam Hebraica littra nec integrum trium millium numerum affirmat, ſed cum adverbio*, ſicut.

Joannes Benedictus in Scholiis: *Quaſi tria*.

Reſpondet *Fraſſenus*, ſuſpicionem mendi ab Editione Vulgata removere, non ſolum antiquiora Latina exemplaria, ſed etiam *Sanctum Gregorium Magnum*, qui libro XX. Moral. cap. VI. legit *viginti tria millia*. Sed mendi ſuſpicionem in Vulgata ingenerant Textus ipſe Hebræus, Verſio LXX. Interpretum, Syriaca, Arabica, & Chaldaica Paraphraſis. Eam ſuſpicionem augent *Philo Judæus*, *Tertullianus*, *SS. Chryſoſtomus*, *Ambroſius & Iſidorus*, *Venerabilis Beda & Rabanus Maurus*: quam proinde unus *S. Gregorius*, qui mendoſum Codicem legit, vel cujus in Opera interpolata illa Verſio intruſa eſt, non poteſt removere. Sane Vulgatam Verſionem ita in omnibus Codicibus non habuiſſe, conſtat ex *Sancto Iſidoro, ex Venerabili Beda, & Rabano*.

iſſen. '51. Errorem in Textum Hebræum & Græcum jam extantem eſſe regerendum ait *Fraſſenus*. At quam inanis ſit hujuſmodi reſponſio, quam ab eruditis omnibus explodenda, demonſtrat Regula a *Sancto Hieronymo* tradita, Epiſtola CXXXV. ad Suniam & Fretelam: *Si quando inter Græcos Latinoſque diverſitas eſt, ad Hebraicam recurrimus Veritatem: ut quidquid de fonte proficiſcitur, hoc quæramus ia rivulis*. Et Epiſtola XXVIII. ad Lucinium: *Veterum librorum fides, de Hebræis Voluminibus examinanda eſt*. Et a Sancto Auguſtino, lib. XV. de Civitate Dei, cap. XIII. *Cum aliquid diverſum in utriſque Codicibus invenitur, ei lingua potius credatur, unde eſt ia aliam per Interpretes facta Tranſlatio*. Cum itaque inter Græcos & Latinos Codices hic ſit diverſitas in numeris, & Græci, *ad tria millia*, Latini, *viginti tria millia, virorum in die illa cecidiſſe*, memorent: Hebraicæ linguæ potius credendum eſt, ex qua in alias facta eſt Tranſlatio. Cum itaque Hebræi Codices *ferme tria millia* habeant, ea lectio anteponenda videtur Vulgatæ, in qua *viginti tria millia* legimus: Nec dubium eſt quin Eccleſia numerale nomen *viginti* expungere poſſit, ea qua pollet authoritate in Editionibus ſacrorum librorum recognoſcendis & emendandis.

At, inquit Fraſſenus, *Sanctus Paulus* videtur legiſſe *viginti tria millia* 1. ad Corinth. 10. ſcribens: *Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt & ceciderunt una die viginti tria millia*. Imperite prorſus, Fraſſene, *Sanctum Paulum* legiſſe conjicis hoc in loco Exodi quem expendimus, *viginti tria millia*, quia viginti tria millia ex iis qui fornicati ſunt, una die cecidiſſe ſcribit. Non enim ad hunc Exodi textum alludit *Sanctus Paulus*, in quo Idololatrarum pœna memoratur; ſed ad XXV. Numerorum, ubi ſupplicium Iſraelitarum, qui cum filiabus Moab & Madian fornicati ſunt, deſcribitur, his verbis: *Et occiſi ſunt viginti quatuor millia hominum*. Nec refert quod Apoſtolus *viginti tria millia*, non viginti quatuor cecidiſſe ſcripſerit. Minor enim numerus majorem non excludit. Ita *Sanctum Paulum* explicat *S. Thomas* Lectione II. in iſtud Caput his verbis: *Cum dicit*, Neque fornicemur, *&c. Tangit peccatum fornicationis, ubi primo diſſuadet tale peccatum: Secundo deterret per exemplum culpæ, ibi*, Sicut quidam, *&c. Tertio pœnæ, ibi*, Et ceciderunt una die. *Dicit ergo*: Neque fornicemur; *ut quidam ex vobis ſupra*: Omnino auditur fornicatio inter vos: Sicut quidam ex ipſis fornicati ſunt: *Cum Madianitis ſcilicet, Numer. 25. Et ideo*: Ceciderunt una die 23. *immo* 24. millia. *Sed major numerus non excludit minorem. Unde non dicitur hic cum præciſione, vel forte vitium Scriptorum eſt*.

Conjecturam *S. Thomæ* ſuſtentat Œcumenius: *Scriptum eſt in libro Numerorum..... Fueruntque interfecti in plaga viginti tria millia. Quidam autem veterum Scriptorum poſuerunt, viginti quatuor millia*.

Theophylactus pariter hunc locum Apoſtoli parallelum eſſe docet Verſui nono, cap. XXV. Numerorum, non Verſui vigeſimo-octavo, capitis XXXII. Exodi. *Quando vero*, inquit, *viginti tria millia ceciderunt? Quando juxta conſilium Balaam Madianitides mulieres apud Exercitum viſæ, juvenes ad ſeſe pertraxerunt, atque eos per ſcortationem pellicebant, ut ſacrum facerent Beelphegor, ac cecidit populus in acie*. Quæ Hiſtoria Numerorum XXV. refertur.

Idem docet *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia XXXIII. in I. ad Corinthios, explicans laudatam Apoſtoli ſententiam. *Et cur*, inquit, *non ponit etiam punitionem idololatriæ? Num quoniam erat clarum & manifeſtum? An quoniam non fuit tunc tanta ſtruges, quanta fuit tempore Balaam, quando initiati ſunt Beelphegor mulieribus Madianitis eos in acie ferentibus, & ad libidinem attrahentibus, conſilio Balaam?* Et ad marginem laudatur, cap. XXV. Numerorum, ex quo hanc Hiſtoriam Apoſtolus deprompſit.

Idem docet *Remigius Autiſiodorenſis*, in cap. X. Epiſtolæ, 1. ad Corinthios. *Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt. Subaudi, cum Madianitis* (inquit) Et ceciderunt in una die viginti tria millia. *Hoc in terra Madian factum: Et hoc retributum eſt illis, quando cum Madianitis ſe copulaverunt, commaculaverunt, adorantes primum idola ante oſtia domorum illarum..... Unde factum eſt, ut viginti tria millia ab igne cœleſti conſumerentur, & pene omnes perirent, niſi Phinees zelatus zelo Domini, confodiſſet cuſpide virum Hebræum cum Madianitide ſcorto in locis genitalibus. Cujus rei cauſa quievit ira Domini a populo*. Remigius Autiſiodorenſis locum laudatum Apoſtoli referri docet ad XXV. Numerorum, & in Numeris legit *viginti tria*, non *viginti quatuor millia* Iſraelitarum, qui cum Madianitis fornicati erant, cecidiſſe.

Ex his patet, quam ſit in Scriptura Sacra, & in doctrina Patrum peregrinus & hoſpes *Fraſſenus*, qui ſcripſerit Sanctum Paulum legiſſe *viginti tria millia* Exodi XXXII. Verſu XXVIII. quia 1. ad Corinthios X. hæc habet. *Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt; & ceciderum in una dit viginti tria millia*.

Ut autem contra *Fraſſenum* proſeramus de theſauro noſtro nova & vetera, Articulum iſtum concludet doctiſſimus *Eſtius*, laudata *S. Pauli* verba, *Et ceciderunt una die viginti tria millia*, exponens. *Ceciderunt*, inquit, *interfecti a Judicibus Iſrael, quibus praeceperat Moyſes dicens :* Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor*: Quod erat idolum Madianitarum : cum prius Principes populi, juſſu Domini ſuſpenſi fuiſſent contra ſolem in patibulis. Verum numerus occiſorum convenire non videtur. Nam in libro Numerorum occiſi leguntur viginti quatuor millia hominum. Cajetanus putat errore Scribarum factum, ut alterum numerum pro altero poſitum, vel hic, vel in numeris habeamus. Quam ſolutionem etiam Aquinas ſuggerit. Oecumenius referens ipſa Veteris Scripturæ verba, numerum exprimit eumdem quem Paulus, ac ſubjungit :* Quidam autem veterum Scriptorum poſuerunt viginti quatuor millia. *Ex quo apparet, exemplaria Græca memorati loci Scripturæ quondam variaſſe : licet nunc conſtanter habeant,* Viginti quatuor, *ut eſt in Hebræa. Certe in verbis Pauli falſitas eſſe non poteſt, cum minor numerus contineatur in majore: Qua reſponſione multi ſunt contenti. Quamquam & illud dici poteſt, Moyſi non fuiſſe propoſitum, ut numerum occiſorum exacte redderet : nec enim id ſolent Hiſtorici. Cum ergo numerus occiſorum eſſet inter tria & quatuor millia ſupra viginti : Moyſes ulteriorem numerum ſcripſit, Paulus citeriorem. Eſt & alia conciliatio, quam affert Catharinus. Urget enim illud, quod Paulus, non Moyſes ſcripſit,* una die. *Ut pridie quidem Principes, id eſt, illuſtres ex populo viri circiter mille fuerint interfecti : altera vero die e reliquo populo viginti tria millia. Hoc ſolum a Paulo dictum : Moyſen utrumque numerum fuiſſe complexum. Mihi prima Reſponſio, quæ eſt utriuſque Thomæ, ſuffragante Oecumenio, plus cæteris probatur.*

ARTICULUS IX.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXIX. Capitis XXXIV Exodi a calumnia Fraſſeni vindicatur.

EXodi XXXIV. Verſu XXIX. legimus in Bibliis Vulgatæ Editionis : *Cumque deſcenderet Moyſes de Monte Sinai, tenebat duas tabulas teſtimonii, & ignorabat quod cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini.* Alexander obſervavit, Hebraicum Textum aliter habere, ſcilicet : *Et neſciebat quod radiaret cutis faciei ſuæ.* Suffragari LXX. qui ita verterunt : *Moyſes neſciebat, quia glorificatus eſt aſpectus cutis faciei ſuæ.* Syriacam, Arabicam, & Targum Onkeloſi, eumdem ſenſum exprimere, Apoſtolum *II. ad Corinth. III. Verſu* 7. hanc lectionem confirmare, ubi nimirum ait : *Quod ſi miniſtratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria ; ita ut non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur ; quomodo non magis miniſtratio Spiritus erit in gloria ?* Verſionem Vulgatam cum Hebraico Textu ac Verſionibus cæteris facile conciliari dixi, quia ſenſus eſt totam faciem Moyſi radios in modum cornuum ejaculatam fuiſſe. Cum enim homo Solem intente intuetur, jam videtur quodammodo cornuum inſtar ſplendorem ac radios emittere. Hinc factum, ut *Mneves* qui apud Ægyptios cum cornibus colebatur, ab ipſo *Aben-Eſra*, & *a Sancto Juſtino Martyre* in Cohortatione ad Græcos, non alius a Moyſe credatur.

Alexander p. 314.

Hanc Obſervationem meam, totam quanta eſt, *Fraſſenus* compilavit, exſcripſit, ſuam fecit : Cornuaque ſola eum haberet, quibus feriret *Alexandrum*, non radios, niſi alienos, quibus ejus Opus fulgeret, Obſervationis etiam Alexandrinæ radios furatus eſt. Sed, quod pudendum, in grati animi vicem *Alexandro* calumniam ſtruxit. Cum enim præmiſit, *Auguſtinum Steuchum Eugubinum hic parum verecunde & minus religioſe Vulgatum Interpretem reprehendere, quod verterit cornutam faciem Moyſis, cum vertere debuiſſet, faciem illius fuiſſe coruſcam & radiantem.* Ubi, inquam, id præmiſit *Fraſſenus*, pro ſumma humanitate ſua me *Compilatoris hodierni Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* nomine indigitans, ita proſcindit : *Eugubino conſentit Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Compilator hodiernus, exiſtimans Vulgatum Interpretem vertiſſe quidem :* Et ignorabat quod coruſca eſſet facies ſua *: Scribas autem ac Librarios ex* coruſca, *feciſſe*, cornuta. *Verum uterque non leviter hallucinatur.* Tum *Sancti Hieronymi* teſtimonio *in Caput VI. Amos*, Alexandrum cum Eugubino ſibi refellere videtur.

Fraſſen. p. 352.

Tecum ipſe pugnas *Fraſſene* ; teque hominem probas nullius criterii. Scribis *Eugubinum* parum verecunde & minus religioſe Vulgatum Interpretem reprehendere, quod verterit, *cornutam faciem Moyſis*, cum vertere debuiſſet, *coruſcam*. Moxque addis, Alexandrum *Eugubino* conſentire ; cum tamen *Alexander*, te etiam referente, Vulgatum Interpretem non reprehendat, quem vertiſſe, *coruſca*, non *cornuta*, aſſerit (ſi quæ tibi fides) ſed Scribas dumtaxat & Librarios accuſet, quod ex *coruſca*, fecerint, *cornuta*.

Verum non ſolum criterii nullius, ſed & peſſimæ fidei hominem te probas, calumniam (ut dixi) mihi ſtruens : cujus teſtes erunt quicumque hunc Diſſertationis meæ locum legere voluerint. Me reprehendis quod *Eugubino* conſentiam, affingiſque quod ſcripſerim, Vulgatum Interpretem vertiſſe : *Et ignorabat quod coruſca eſſet facies ſua :* Scribas autem & Librarios ex *coruſca*, feciſſe *cornuta*. At tantum abeſt, ne id ſentiam aut ſcribam, ut potius diſerte ſignificem id me non ſentire, propter authoritatem *S. Hieronymi* in Caput VI. Amos Prophetæ. *Redde verba mea* Fraſſene, *& evaneſcet calumnia tua*. Ita ſcripſi ad finem paginæ 314. & initio paginæ 315. & *Exiſtimarem Vulgatum Interpretum vertiſſe :* Et ignorabat quod coruſca eſſet facies ſua, *& Scribas ac Librarios ex coruſca, feciſſe* cornuta, *niſi Sanctus Hieronymus, in Amos VI. circa finem, lectioni noſtræ faveret*. Tu vero egregie Diſquiſitor, loco hujus verbi, *exiſtimarem*, fingis me ſcripſiſſe *exiſtima* : & in media phraſi hæres, verba illa fraudulenter ſupprimens : *Niſi Sanctus Hieronymus in Amos VI. lectioni noſtræ faveret*. O frontem ! o fidem ! Vir Religioſus ſic affingit, ita calumniatur. Oculos tuos appellarem, *Fraſſene*, iiſque ſtarem adverſus te ipſum teſtibus, niſi ipſos tibi æmulatio, non laudabilis illa, ſed quæ rivalitati ſimilis eſt, infuſcaſſet, aut forte radii ex facie Moyſis coruſcantes perſtrinxiſſent, ne ad verba intenderes mea. Monendus tamen es, ut *S. Thomam* In Epiſtolam II. ad Corinthios, cap. III. Lect. II. conſulas, ut ex ipſo, non ex *Eugubino*, ſcias me hauſiſſe. Explicans enim illa verba : *Nam ſi miniſtratio*, &c. hæc habet : *Apoſtolus argumentatur ex hoc quod habetur Exodi XXXIV. ubi litera noſtra habet, quod Moyſes habebat faciem cornutam, ita quod non poſſet*, &c. *Alia litera habet*, faciem ſplendidam, *quod melius dicitur. Non enim intelligendum eſt eum habuiſſe cornua, ad literam, ſicut quidam eum pingunt : ſed dicitur cornuta propter radios, qui videbantur eſſe quaſi quadam cornua.*

Verba Augustini contra Julianum.

ARTICULUS X.

Obſervatio Alexandri in Verſus VII. & VIII. Capitis ultimi Numerorum defenditur.

CApite ultimo Numerorum, Verſibus VII. & VIII. in Vulgata noſtra legimus : *Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione ſua. Et cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient : ut hereditas permaneat in familiis.* Hanc me Verſionem explodere Fraſſen. p. 355.
Fraſſenus ſcribit : *Ut hanc*, inquit, *Verſionem explodat Alexander poſt Paulum de Sancta Maria Epiſcopum Burgenſem*, &c. Calumniaris pro more tuo, Alexand. p. 417.
Fraſſene : Hanc Verſionem non explodo ; ſed diſcrimen dumtaxat illius ab Hebræo, & a Verſione LXX. Interpretum expono. Quod qui facit, non ideo Verſionem Eccleſiæ explodere cenſendus eſt. Enim vero *Sanctus Hieronymus*, Diſcrimen Verſionis LXX. Interpretum, quæ tunc Vulgata erat, & Eccleſiæ authoritate atque uſu ab Apoſtolorum temporibus conſecrata, expoſuit, novam adornando Verſionem, & Vulgatæ illius ab Hebraico Textu diſſenſum in Commen-

mentariis ſuis paſſim oſtendendo. Nec tamen Eccleſiaſticam illam explodit Verſionem : & illos palam obtrectatores & canes appellavit ; qui ipſum LXX. Interpretes ſugillare blaterabant. *Periculoſum Opus*, (inquit de ſua Pentateuchi Verſione in Præfatione ad Deſiderium) *& obtrectatorum meorum latratibus patens : qui me aſſerunt in LXX. Interpretum ſugillationem nova pro veteribus cudere*, &c. *Audi igitur æmule obtrectator, auſculta, non damno, non reprehendo Septuaginta, ſed confidenter cunctis illis Apoſtolos præfero...... Quid livore torqueris ? Quid imperitorum animos contra me concitas ? Sicubi in Tranſlatione tibi videor errare, interroga Hebræos*. Num *Origenes* Verſionem Eccleſiæ explodere dictus eſt, cum Hexapla conſcripſit ? Num *Euſebius Pamphili*, cum Editiones cunctas diſſeruit ? Inique ergo, *Fraſſene*, effutis me Vulgatam Verſionem in hoc Numerorum loco explodere, qui nec ipſam rejeci, nec rejiciendam ſcripſi, nec ullo verbo immodeſto ipſam depreſſi, ſed obſervavi tantum *Textum Hebræum & Samaritanum aliter habere, hancque limitare legem ad filias poſſidentes hæreditatem*. Ita quippe habet Hebræus :

Omnis ideo filia poſſidens hereditatem de tribubus filiorum Iſrael, alicui de familia tribus patris ſui erit in uxorem : ut poſſideant filii Iſrael ſinguli hereditatem patrum ſuorum. Vulgata noſtra, ſi verba ejus ſpectentur, fœminas omnes hac lege comprehendit, ne nubant viris alterius Tribus. Hebraica Veritas legem ad eas reſtringit, quæ ob defectum fratrum, paternam hereditatem colligebant.

Verſionem LXX. Interpretum Hebræo concordare, & ab ea pariter diſſentire Vulgatam noſtram animadverti. Sicque ipſos vertiſſe : *Et omnis filia vendicans hereditatem ex tribubus filiorum Iſrael, viri eorum, qui de populo patris ſui erunt uxores ; ut vendicent filii Iſrael unuſquiſque hereditatem paternam ſuam*. Targum Onkelos, Syriacam, & Arabicam Verſiones, eamdem limitationem ad filias hereditatem capientes, juxta Hebræum Textum, apponere addidi. Tandem verbis *Pauli a Sancta Maria* Epiſcopi Burgenſis viri in Scriptura Sacra & lingua Hebraica peritiſſimi, hunc locum ediſſerentis, Obſervationem confirmavi meam : quod ſane non pœnitendum facinus eſt.

Fatetur *Fraſſenus* agi hoc loco de filiabus hereditatem poſſidentibus, & negat prædicte Legis ſenſum Verſione noſtra convelli. *Nam*, inquit, *quamvis generali modo loqui videatur, reſtrictionem tamen ſupponit ex ea quæ ubique recipitur regula, poſteriora per priora eſſe explicanda. Cum ergo in præfato Numerorum loco præceſſerit ſpecies filiarum Salphaad hæreditatem poſſidentium : hac ſpecie ſemel poſita, lex quæ earum cauſa ſancitur, ad præfatam ſpeciem referri debet, quamvis generali modo enuntietur : atque ita eam intellexit Vulgatæ Author*. Hæc Fraſſenus.

Verum etſi occaſione filiarum Salphaad Lex iſta lata ſit, & ad filias hereditatem poſſidentes reſtringi debeat, perperam inde colligit Diſquiſitor Biblicus, Vulgatam noſtram cum Hebræo penitus convenire. Ita intelligi debere hunc Vulgatæ noſtræ locum ut cum ſenſu Hebraici Textus conveniat, fateor : ſed ita intellixiſſe Vulgatum Interpretem, quis vadem ſe præbeat ? *Fraſſenus ?* Hunc vadem non recipio. Probationem volo ; ſed nullam affert Minorita. Authorem noſtræ Verſionis intellexiſſe, ut vulgo Interpretes explicant, verba ipſius non probant. *Omnes viri*, inquit, *ducent uxores de tribu & cognatione ſua : & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient*. Qui cunctas fœminas dicit, eas quidem complectitur quæ hereditatem poſſident : ſed qui dicit fœminas hereditatem poſſidentes, non involvit omne fœminarum genus. Hebræus porro Textus legem illam reſtringit ad fœminas hereditatem poſſidentes. Vulgata noſtra Verſio, ſi verba ejus ſpectentur, extendit ad fœminas quaſcumque. Itaque Vulgatus Interpres aut non eſt aſſecutus vim ac ſenſum Textus Hebræi, aut illum non ſatis explicate tradidit. Sane Vulgata noſtra Verſio, iis quibus concepta verbis eſt, in eam præcipitat opinionem, quæ *Euſebii, S. Epiphanii & Sancti Ambroſii* fuit, fœminis ac viris quibuſcumque ex populo Iſrael vetitum fuiſſe, ne extra propriam tribum nuberent, exceptis Regia & Sacerdotali Tribubus. *Porro*, (inquit Euſebius, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. VII.) *recenſita Joſephi ſtirpe, ſimul etiam Mariæ genus, quæ ex eadem tribu erat oriunda, tacite expoſitum eſt. Lege ſiquidem Moſis inter diverſa Tribus homines erant vetita connubia. Uni enim ex eodem populo eademque gente mulier nubere præcipitur, ne ſors patrimonii in aliam tribum transferatur*. Eidem opinioni ſubſcribunt *Sanctus Epiphanius* Hæreſi XXXVIII. *Sanctus Ambroſius* in cap. III. S. Lucæ, *Sanctus Joannes Damaſcenus*, lib. IV. de Fide Orthodoxa, cap. XV. Quæ tamen Sententia a ſenſu Scripturæ Sacræ aliena eſt, & contrariis exemplis refellitur. Enimvero David, qui fuit de Tribu Juda, duxit Michol filiam Saulis, qui erat de Tribu Benjamin ; immo extra Tribum ſuam duxit Gentilem, ſcilicet filiam Regis Geſſuri (II. Regum 3.) ſic Mahalon & Chelion, filii Elimelech, duxerunt uxores Moabitides [*Ruth. I.*] Sic Booz duxit Ruth Moabitidem [*Ruth. IV.*] Hinc *Deuteronomii XXI.* permittitur Judæis ducere Virgines alienigenas bello captas, præterquam Chananitides. Sic *Judicum ultimo*, jurant aliæ Tribus, quod non dabunt filias ſuas in conjugium Benjaminitis : quod argumento eſt id antea licitum & conſuetum fuiſſe. Ubinam vero in Hebræo aliquid huic Sententiæ Vulgati Interpretis reſpondens : *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & Cognatione ſua ?* Nihil ſane. Non levi igitur cum fundamento ſcripſit doctiſſimus Antiſtes *Paulus a Sancta Maria*, ad caput XXXVI. Numerorum : *In hoc præcepto deviare Tranſlationem noſtram a Veritate Hebraica*.

Idem ſenſit doctiſſimus Cardinalis *Cajetanus*, in Commentario. *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & Cognatione ſua*. Hæc, inquit, *clauſula non habetur in Textu Hebraico ; ſed legitur* : Quia unuſquiſque in hereditate tribus patrum ſuorum adhærebunt filii Iſrael. *Ratio manifeſte redditur quare non vertetur hereditas de tribu in tribum : Quia vir quilibet inter filios Iſrael adhærebit hereditati Tribus patrum ſuorum, & in nuptiis filiarum heredum, & in Jubilæo : & ſic numquam ſequitur devolutio terræ de tribu in tribum*. Et cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient, ut hereditas permaneat in familiis. *Juxta Hebræum habetur* : Omnis filia hereditans hereditatem ex tribubus filiorum Iſrael uni ex familia Tribus patris ſui erit uxor : ut hereditent filii Iſrael unuſquiſque hereditatem patrum ſuorum. *Vide quot & quales conditiones legis ſiluit Interpres. Non traditur lex de qualibet filia, ſed de filia herede, immo & adjungitur, herede, non cujuſcumque hereditatis, ſed hereditatis ex tribubus filiorum Iſrael, ad differentiam hereditatis alibi : puta ſi pater habuiſſet agrum extra terram a Deo datam filiis Iſrael. Talis enim hereditas non impediebat filiam nubere viro alterius familiæ & Tribus. Et quia, ſecundum Legem, extante filio maſculo, nulla filia erat heres : ideo ex hac lege non prohibentur mulieres nubere viris alterius Tribus, niſi eſſent heredes : ſicut nec maſculis ex hoc capitulo lex aliqua imponitur ducendi uxores ex tribu ſua*.

Idem ſenſit vir Doctiſſimus *Andreas Maſius* Commentar. in Joſue, Cap. XVII. *In Numeris*, inquit, *ſcriptum eſt, filias Salphaad, coram Moſe & Eleazaro, atque univerſa Eccleſia petiviſſe ; ut patris ſui, qui nullius turpis flagitii reus e vita exceſſerat abſque prole maſcula, ratio haberetur, ne ipſius memoria in ſua tribu & populo Dei prorſus intercideret. Hoc enim fieri poſſe, ſi id jus hereditatis adipiſcendæ, quod patri ante exceſſum fuerat ex Dei promiſſo quæſitum, in ipſas transferatur. Moſem vero eam cauſam ut dubiam ad Dei oraculum retuliſſe : ex eoque reſponſam eſſe ſecundum puellas. Atque ea occaſione inſtitutam quoque eſſe legem perpetuam, ut quoties e vita exiret vir quiſpiam abſque ſuo herede maſculo, ejus filiæ eſſent heredes, aliiſque agnatis omnibus præferrentur. Sed eo caſa fœminæ, quibus ſic obvenisſet paterna hereditas, nonniſi ſuis tribulibus nuberent. Nimirum ne ad tribum alienam fundi dotales transferrentur : & divina ſorte diſcreta poſſeſſiones confunderentur. Cæteroqui quæ ſuis dotibus contentæ, nullam paternæ hereditatis partem capiebant, eis ex quavis tribu ſponſo nubere licebat. Ego vero iſta ideo nunc perſequor prolixius : quia Latinus non ſatis explicate videtur illam ſanctionem eſſe interpretatus. Si enim nulli puellæ, niſi*

ſuo

ſuo tribuli nubere fas fuiſſet ſucra lege; cur cæteræ Tribus in Judicium Hiſtoria, ſolum jusjurandum, quo conſtricti tenebantur, oppoſuiſſent, cauſſam quidem magnam, ob quam non poſſent filias ſuas nuptum dare Judic. 21. v. 7. *Benjaminitis, at non ſolam, ut ipſi videntur ſentire?*

Idem ſenſit *Mariana* e Societate Jeſu celebris Interpres, in Scholiis: *Et cuncta fœminæ de eadem tribu maritos accipient*. Hebr. *Omnis filia hereditans poſſeſſionem ex tribu filiorum Iſrael uni ex familia Tribus patris ſui erit in uxorem*. Ergo vides, inquit, *Non cunctis fœminis imponi hanc legem, ſed iis tantum quæ ob defectum prolis maſculæ ſuccedebant patri in hereditate. Sicque intelligatur, quod proximis verbis viris datum eſt præceptum, ut uxores accipiant de tribu ſua, nempe, quando illæ ſunt heredes. Alioqui ſatis conſtat per conjugia miſceri Tribus conſueviſſe*. Cum itaque id non explicet ſaris Vulgata noſtra, dubium non eſt quin aliquid in ea hoc loco immutari poſſit authoritate Eccleſiæ, ut magis Hebræo textui congruat. His pene gemina ſunt quæ *Bonfrerius* ex eadem Societate doctiſſimus Interpres obſervat. Cur ergo, *Fraſſene*, in unum tam impotenter ſævis *Alexandrum?* Cur *temetipſum cenſura circumvenis, parcis & ſævis, diſſimulas & animadvertis?* Tertul. in Apolog.

ARTICULUS XI.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXXVI. Capitis XXI. Libri Joſue a Fraſſeni calumnia & inſultu defenditur.

HOc loco in Vulgata legimus: *De Tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Boſor in ſolitudine, Miſor & Jaſer & Jethſon & Mephaat, civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.* Alexand. p. 324.

„ Obſervavit Alexander, *Viros Eruditos contendere*
„ *hunc verſum delendum eſſe*: Quod in antiquis Bi-
„ bliorum Hebraicorum Exemplaribus non extet:
„ Quod Maſorha Judæorum illum non agnoſcat: Quod
„ Bibliorum Venetorum Textus Hebraicus, & Chal-
„ daicus illum non legant: Quod Rabi Kimhi in an-
„ tiquis Codicibus Hebræis non extare teſtetur; Quod
„ vir doctiſſimus *Andreas Maſius* aſſerat addititium eſ-
„ ſe: Quod denique plurimi Codices MSS. Vulgatæ
„ Editionis a *Luca Brugenſi* laudati, illum expun-
„ gant.

Fraſſen. p. 353. Hanc Virorum Eruditorum ſententiam, non levibus momentis fultam, retuliſſe, *Fraſſenus* crimini mihi vertit, *Tanta eſt*, inquit, *Criticorum recentium, [quorum animum & ſtudium imitatur Natalis Alexander] Vulgatum Interpretem urguendi prurigo, ut tametſi ſtatuere non audeant hunc verſum expungendum eſſe, nihilominus audacter pronuntiant eum eſſe addititium*.

A *Fraſſeno* vapulo, quod meam hoc loco venerationem erga Vulgatam ſignificarim his verbis: *Statuere tamen non auſim expungendum, cum & LXX. Interpretes, & Syriaca Verſio Andreæ Maſii, & Chaldaica Paraphraſis, & Verſio Arabica, & Latinorum Codicum plurimi hunc retineant. Quamobrem Romani Correctores ſub Sixto V. & Clemente VIII. retinendum cenſuerunt*. Has Alexandri rationes deſcribit & ſuas facit Pſeudocriticus *Fraſſenus*: & Alexandro per calumniam affingit, quod *hunc verſum addititium eſſe audacter pronuntiet*. Addidit Alexander, *Viros eruditos conjicere, LXX. hunc Verſum non de Hebræo tranſtuliſſe, ſed de ſuo, explicandæ ſententiæ cauſa addidiſſe: quem deinde Latinus Interpres ex Græco, non ex Hebræo expreſſit*. Videri vero deſumptum a LXX. ex I. *Paralipomenon* VI. Capite, Verſibus 78. & 79. Eſt ne in his omnibus vel leviſſimum veſtigium illius ſententiæ, quam *Alexandro* affingit *Fraſſenus*, cum ipſum in eorum numero collocat, qui *hunc verſum addititium eſſe audacter pronuntiant*? O pudorem! mitto phraſim tam barbaram quam male In Annotat. in lib. Joſue. dicam, qua novellos Criticos, & inter eos Alexandrum, *Vulgatam Editionem ſuccenſere* ſcribit. (Quod in Grammaticæ leges peccatum vix in parvulis, qui ferulæ manum ſubducunt, ferendum eſſet.)

Cæterum ſi *Alexandrum* tam immerito lacerat; & clauſis oculis ejus Obſervationes inſectatur *Fraſſenus*, quibus furiis in ipſum invectus eſſet, ſi cum Interprete doctiſſimo *Andrea Maſio* ſcripſiſſet, Hunc verſum *debere notari obelo?* Si cum *Mariana* in Scholiis: *Quod ſequitur:* Ultra Jordanem contra Jericho, *nec in Hebræo eſt, nec in Gothico, neque in Regiis, & videtur ex margine in textum commigraſſe: ſed & illud* civitates refugii, *Hebr. non eſt, nec Chald. Septuaginta tamen poſuere*. Boſor in ſolitudine Miſor *In ſolitudine Miſor Hebr. non eſt, ſed huc tranſlatum ex cap. 20. v. 8.* Et Jaſer, & Jethon & Mephaat. *Hebr. Beſer cum ſuburbanis ſuis, & Jahſa cum ſuburbanis ſuis, Cedemoth cum ſuburbanis ſuis, & Mephaat cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor. Unde colligitur, noſtra videri hoc loco eſſe vitiata . . . Itaque illud*, In ſolitudine Miſor, *nec Hebr. eſt, nec Chald. nec in LXX.*

Tandem mirum eſt cur *Coſmam Magalianum*, eruditum e Societate Jeſu Interpretem, non proſcindat etiam *Fraſſenus*, quod *Andreæ Maſii & Ariæ Montani* admonitiones circa hunc verſum negligendas non eſſe ſcripſerit, Sect. II. in Cap. XXI. libri Joſue. *Non eſt hic intelligendum*, inquit, *quod admonet Maſius, & poſt eum Montanus, nimirum deſiderari in aliquibus Codicibus Hebræis eas urbes, quas Rubenitæ Levitis contulerunt. Nam etſi in aliquibus Exemplaribus, poſt commemoratas Zabuloniæ Tribus civitates, duobus verſibus illæ commemoratæ quoque legantur, his verbis:* Et de Tribu Ruben Boſor & ejus ſuburbana, &c. *Atque in Chaldæo expreſſi quoque habeantur hi verſus, ſicut & in Codice Complutenſi: in vetuſta tamen Judæorum Traditione [ut obſervat R. David Kimki] aperte dicitur, eos in antiquiſſimis Hebræorum Exemplaribus nequaquam inveniri. Unde Latinus Interpres, quæ ſcripſit, ea ex Græcu LXX. Interpretum Verſione expreſſit, non de illis Hebraicis verſiculis, in quibus nulla fit Jordanis, vel Hierico, vel aſyli mentio: atque adeo recte & accurate, quæ ad hiſtoriæ & veritatis ſeriem texendam neceſſaria erant, Spiritu Sancto inſpirante, huc adduxit*.

ARTICULUS XII.

Obſervatio Alexandri in Verſum I. Capitis IV. Libri I. Regum vindicatur.

CApite IV. Lib. 1. Regum Verſu 1. in Vulgata noſtra legimus: *Et factum eſt in diebus illis, convenerunt Philiſtiim in pugnam. Et egreſſus eſt Iſrael obviam Philiſtiim in prælium & caſtrametatus eſt juxta Lapidem Adjutorii*. Obſervavit *Alexander* primam partem hujus verſus addititiam probari, ex pluribus MSS. Latinæ Verſionis Vulgatæ a *Luca Brugenſi* laudatis, ex *S. Gregorio Magno* * addiderim & ex *Angelomo*. Hanc omitti in Textu Hebræo, & Chaldaica Paraphraſi: deſumptam vero ex LXX. Interpretibus. Alexand. pag. [illegible] Sic potius Auctor Commentarii in lib. Regum S. Gregorio adſcripti.

Et revera Textus Hebræus ita dumtaxat habet: *Et Lapidem ſuper ſunt caſtrametati, & bellum in Philiſtiim occurſum in ſe ordinaverunt*.

Chaldaica Paraphraſis Jonathanis: *Es exiit Iſrael ad occurſum Philiſtæorum, ad ineundum bellum, & manſerunt ſuper lapidem auxilii*.

Verſio Syriaca: *Et egreſſi Iſraelitæ obviam Philiſtinis ad bellum caſtrametati ſunt prope lapidem adjutorii*.

Arabica: *Deinde egreſſi Iſraelitæ ad oppugnandos Philiſtinos, caſtrametati ſunt prope lapidem adjutorii*.

Author Commentarii in libros Regum *S. Gregorio Magno* adſcripti, qui Vulgata Verſione utitur, primam illam Verſus 1. partem pariter omittit, ita legens: *Egreſſus namque eſt Iſrael obviam Philiſtiim in prælium, & caſtrametatus eſt juxta lapidem adjutorii*.

Eamdem omittit, ac eodem modo legit *Angelomus* Luxovienſis Monachus O. B. in Stromatibus in Libros Regum: *Egreſſus eſt namque Iſrael obviam Philiſtiim in Prælium, & caſtrametatus eſt juxta Lapidem adjutorii*.

Gloſſa

Gloſſa Ordinaria ad marginem : *Et factum eſt in diebus illis convenerunt Philiſtiim in pugnam* : Nec exempla quidem vetera, inquit, *habent hæc*.

Mariana in Scholiis : *Hoc ſumpſit Hieronymus ex LXX. Nam neque Hebr. eſt, neque Chald. in Regiis etiam & Complutenſibus ex Vulgata eſt ſublatum*.

Emmanuel Sa in Scholiis : *Et factum, &c. Hæc uſque ad pugnam, non ſunt Hebr. nec in Complut. Eſt tamen pars poſterior in LXX.*

raſſen.
ag. 354

Quid ad hæc *Fraſſenus*? Summi ut in cæteris judicii & doctrinæ ſpecimen præbet. *Ita habetur*, inquit, *in Vulgata, cujus authoritas omnibus, quæ in contrarium adduci poſſunt præponderat*. Ita compendio difficultates omnes objectioneſque diluit. Id de quo controverſia eſt, adducit pro reſponſione vir maximi ſenſus; & quamquam *mendas omnes ab Editione Vulgata nondum eſſe ſublatas*, fateatur pag. 379. Diſquiſitionum ſuarum : Satis eſſe reſpondet, cum quis objicit mendum eſſe in Vulgata, idque probat ex Hebræo, ex Verſionibus Orientalibus, ex Patribus, ex plurimis Codicibus Latinis : ſatis eſſe (inquam) reſpondet ad hæc omnia momenta diluenda, *Ut ita habeatur in Vulgata, cujus authoritas omnibus, quæ in contrarium dici, poſſunt, præponderat*. Ita-ne omnibus? Etiam Hebraico Textui, & Verſionibus Orientalibus? Omnibus. Etiam lectioni quam Veteres ſecuti ſunt? Omnibus. Etiam Codicibus Latinis qui Vulgatam alicubi mendoſam eſſe probant? Omnibus. O Virum ſubtilem, & ſecum bene convenientem!

At, inquit, *Fraſſenus*, in Verſione LXX. hæc habentur. Debilis iſta ratin eſt, *Fraſſene*, ad quam exſufflandam ſatis erit tibi in memoriam revocare, te cap. III. Biblicarum Diſquiſitionum tuarum pag. 268. duodecim rationibus ex *Serario* deſcriptis probaſſe, *Editionem LXX. Interpretum, ut nunc circumfertur, a Viris Doctiſſimis emendatam, non eſſe omnino puram*.

Non ſolum vero imperitiæ, ſed & maledicentiæ ſpecimen dedit Diſquiſitor Biblicus, cum in ſua Alaxandrinæ hujus Obſervationis Critica *Alexandrum* inter *Vulgatæ* Editionis Latinæ *Criminatores* nominat, *qui ejus integritatem, ac ſubinde authoritatem convellere nitantur*. Vulgatæ Editioni anthoritatem tribuo tantam, quantam tribuit Tridentina Synodus, quantam *Clemens VIII.* quantam Eruditi omnes ex Eccleſiæ Catholicæ Romanæ gremio. Nullum errorem aut mendum in ea eſſe pariter propugno, quoad ea quæ fidem aut morum diſciplinam ſpectant : Ei in Fidei controverſiis judicandis ſtandum eſſe profiteor, eam cæteris omnibus Verſionibus Latinis antepono : ſed ejus authoritati derogatum iri non exiſtimo, ſi obſervem eam in aliquis locis, quæ Fidei dogmata aut Morum præcepta non ſpectant, ab Hebraico Textu diſſidere, & aliquibus voculis abundare, vel deficere : maxime ſi Latinorum Codicum fide & Veterum teſtimonio id approbem, qui aliam lectionem ſecuti ſunt. Tunc enim pene certum & evidens eſt, Vulgatum Interpretem non ita vertiſſe ut legimus.

ARTICULUS XIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXIV. Capitis XXI. Libri III. Regum, defenditur.

lexand.
328.

EO loco in Vulgata Verſione legimus : *Si mortuus fuerit Achab in civitate comedent eum canee : ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli*, Obſervavit *Alexander*, Vulgatam noſtram cum veritate Prophetiæ conciliari vix poſſe : ſiquidem Achab in Agro occiſus eſt, nec tamen cadaver ejus a volucribus cœli comeſtum eſt, ſed ſepultum, ut conſtat ex cap. XXII. Verſu 37. Textum Hebraicum aliter habere, & ſecundum eum ſartam tectam ſervari Prophetiæ veritatem; cum non ipſius Achab, ſed aliquorum ex ejus poſteris cadavera inſepulta manſura pronuntient.

Revera Textus Hebraicus ſecundum Verſionem *Sanctie Pagnini* ſic habet; *Eum qui mortuus fuerit de Achab in civitate, comedent canes : & qui mortuus in agro, comedent volucres cœli*.

Verſio LXX. *Mortuum de Achab in civitate comedent canes*, &c.

Paraphraſis Chaldaica : *Eum qui mortuus fuerit Achabo in urbe, comedent canes*, &c.

Verſio Syriaca ; *Morientem Achabo in civitate, devorabunt canes*, &c.

Arabica ; *Præterea quicumque morietur Achabo in civitate, devorabunt canes*, &c.

Ad marginem Gloſſæ Ordinariæ *Eum qui mortuus fuerit de Achab*.

Joannee Benedictus in Scholiis. *Qui mortuus fuerit de Achab*.

Cajetanus : *Mortuum de Achab in civitate comedent canes*.

Mariana in Scholiis : *Hebr.* Qui mortuus fuerit Achab in urbe; *Id eſt, e familia Achab. Sic LXX. & Chald.*

Emmanuel Sa in Annotationibus: *Achab* Hebr. Chald. & LXX. *Ipſi Achab*. Quaſi dicat, *Aliquis de familia Achab.*

Salianus, Tom. IV. Annalium Veteris Teſtamenti, ad ann. mundi 3137. Num. XXI. *Redeamus interim ad Eliam Prophetam, & Achabi familiam : cui cum interitum prænuntiaſſet, etiam ignominioſa mortis genue prædicit*. Si mortuus fuerit Achab, *Id eſt Achabo, vel de Achab. juxta Hebræum, Græcumque Textum, Chaldæam Paraphraſim, optimoſque Interpretee. Si ergo quiſpiam mortuus fuerit de Achabi genere in civitate, comedent eum canes; ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli. Quod minus animadvertens Toſtatus hoc loco, & Quæſt. 13. ratus Achab eſſe nominandi caſum, putavit ad hanc pœnam condemnatum Achabum, eam tamen ipſi propter pœnitentiam fuiſſe remiſſam. Verum interpretatio ejus ruinoſo nititur fundamento : & conſtat in mercedem pœnitentiæ non fuiſſe mutatam pœnam, ſed dilatam dumtaxat*. Quæ *Saliani* animadverſio, *Fraſſeni* reſponſionem in auras difflat, Verſionem noſtram conciliari cum veritate Prophetiæ contendentis, etiam ſi *Achab* in nominandi caſu accipiatur, hac exceptione, quod Prophetia fuerit comminatoria : quia Achab Pœnitentiam nonnullam egit, quæ quamvis non fuerit numeris omnibus abſoluta, hanc tamen vim habuit, ut illius cauſa Deus nonnihil detraxerit de pœna, quam fuerat Achabo comminatus. Hanc, inquam, reſponſionem Saliani ratio ex Textu Sacro petita penitus evertit. Deus enim Achabi pœnam in mercedem pœnitentiæ non mutavit, ſed diſtulit, dicens : *Quia humiliatus eſt Achab mei cauſa, non inducam malum in diebus ejus, ſed in diebue filii ſui inferam malum domui ejus*. Et temere aſſeritur Deum aliquid minuiſſe de pœna in Achabum decreta, præter id quod ſe remiſſurum ipſe pollieitus eſt. Promiſit autem Deus, ſe non inducturum malum in diebus Achabi, ſed in diebus filii ejus: Qua promiſſione non obſtante ipſe in bello cæſus eſt, Dei vindicis voluntate : Nec igitur promiſſio illa Dei prohibuiſſet, quin cadaver ejus a canibus aut volucribus comederetur, ſi hæc oraculo Dei lata ſententia fuiſſet. Satis enim eſt ut promiſſio Dei in gratiam qualiſcumque pœnitentiæ Achabi facta impleta ſit, quod ejus domus extincta non fuerit eo vivente, ſed tantum poſt ipſius necem. Sane cum Deus Achabum ab ipſius Prophetis decipi permiſerit, & dederit ſpiritum mendacii in ore omnium Prophetarum ejus in pœnam ſcelerum ab eo perpetratorum, ut illis credens, pugnam contra Regem Syriæ iniret, ac in prælio cæderetur; & priora facinora cumulaverit, detrudendo in carcerem, & vexando Micheam vera prophetantem; ut Scriptura Sacra ſequenti capite commemorat : veriſimile non eſt, Deum aliquid amplius detraxiſſe de pœna, quam impio illi crudelique Regi fuerat comminatus, quam ſe remiſſurum ſpopondit, idque ob pœnitentiam ex ſolo metu pœnæ temporalis conceptam, ut *Sanctus Gregorius Magnus* doeet *Homilia XIX. in Ezechielem*.

Fraſſen. p. 356.

Rogat *Fraſſenus*, quo in loco Scripturæ Sacræ hanc Prophetiam impletam viderim. Mirum quod Diſquiſitor Biblicus id ignoret? Audi *Fraſſene Frater*, docebimus quod a nobis ſcire aves. Hæc Prophetia IV. Regum IX. cap. in *Joram* filio *Achab* impleta eſt, qui a *Jehu* inter ſcapulas ſagitta transfixus corruit

ruit

ruit in curru ſuo. *Dixitque Jehu ad Badacer Ducem. Tolle, projice eum in agro Naboth Jezraelitæ: memini enim quando ego & tu ſedentes in curru ſequebamur Achab patrem hujus, quod Dominus onus hoc levaverit ſuper eum dicens, Si non pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro iſto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum juxta verbum Domini*. Sane cum *Ocoziam* Regem a *Jehu* pariter percuſſum, ſepultum cum patribus ſuis in civitate David Scriptura ibidem commemoret; de ſepultura vero *Joram* ſileat, argumento eſt illum ſepultura donatum non fuiſſe; ſed projectum in agrum ut canibus & volucribus in pabulum eſſet. Sed ſi nos indignos exiſtimet Hypercriticus Diſquiſitor, qui ipſum doceamus: docebit ipſum *Hugo Cardinalis*, qui Prophetiam exponens de qua agimus, ait: *Verificata fuit hæc Prophetia in Joram, quem occidit Jehu, & projici fecit in agrum Naboth, ut dicitur IV. Regum IX.* Si autem nolit doceri a Dominicano, etſi doctiſſimo Cardinali, non ita moroſi ſumus quin demus ipſi Præceptorem Ordnis ſui *Nicolaum de Lira*, qui eumdem locum explicans, ait: *Hoc fuit impletum tempore Jehu, ut habetur infra IV. lib. 9. cap.*

Præterea ſeptuaginta filios *Achab* in Samaria mandato *Jehu* occiſus, quorum capita ad ipſum miſſa ſunt in Jezrael, refert Scriptura Sacra, cap. X. ejuſdem libri IV. horum autem aliqui, & forte omnes, inſepulti manſere, ac eorum cadavera vorata ſunt a canibus, ut Dei oraculum impleretur, & *non caderet de ſermonibus Domini in terram, quos locutus eſt Dominus ſuper domum Achab*, ut Scriptura Sacra loquitur.

Tertio, doctiſſimi Commentatores cenſent illam Dei vindicis in *Achabum* Sententiam, III. Reg. cap. XXI. Verſu 19. *In loco hoc in quo linxerunt canes Sanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum:* Impletam non fuiſſe in ipſo Rege *Achab*, ſed in *Joram* filio ejus, qui occiſus eſt in Jezrael, in ipſumque agrum projectus, in quo canes ſanguinem *Naboth* linxerant, cum *Achab* in Samaria occiſus fuerit. Igitur & illud oraculum Verſus 24 *Si mortuus fuerit Achab*, id eſt, de familia Achab, *in civitate, comedent eum canes, ſi autem mortuus fuerit in agro; comedent eum volucres cœli*: In Joram filio ejus impletum eſt, ut eadem Scriptura docet IV. Reg. cap. IX. ſupra laudato.

Ex Commentatoribus quos in illa fuiſſe ſententia dixi, unum ſatis erit proferre non incelebrem, *Cornelium a Lapide*, qui & alios duos ex ſua Societate clariſſimos laudat; *Denique*, inquit, *planius & plenius Salianus & Sanchez cenſent id impletum in Joram filio Achab, hic enim occiſus eſt in agro Jezrael. Sanguis enim ſæpe ſignificat filios; hi enim ex ſanguine parentum gignuntur, unde illud Anchiſæ de Julio Cæſare.*

Projice tela manu, ſanguis meus.

Hoc eſt, o fili mi Juli, [*Æneid. 6.*] *Idipſum probatur tum ex Verſu 29. ubi Deus mitigans pœnam hanc Achabo intentatam ob ejus pœnitentiam, ait ſe illam ab Achab tranſlaturum in ejus filium Joram; tam ex lib. IV. Regum, cap. 9. V. 25. & 26. ubi occiſo Joram, juſſit Jehu ejus cadaver projici in agrum Naboth lingendum & vorandum canibus, ut hæc de eo Dei prophetia impleretur.*

Sciſcitatur a me *Fraſſenus*, num juſtius fuerit Achabum ipſum pœnas luere, quam poſteros ejus? Tui me miſeret, *Fraſſene Frater*, qui ita te geris, ac ſi nuſquam a *Sancto Paulo* audiviſſes: *Stultas & ſine diſciplina Quæſtiones devita*. Id juſtum eſſe reſpondeo, quod Deus decrevit. Porro decrevit poſteros *Achabi* pœnas luere potius quam ipſum, & patris impii crimina in filiis ultus eſt: Id ergo juſtiſſimum.
Sermone XX. de Verbis Apoſtoli.
Aliud ſi quæras, tibi *Sancti Auguſtini* verbis reſpondere malim, quam meis; *Nemo a me quærat occultorum rationem. Ille dicit*, Inſcrutabilia ſunt judicia ejus: *& tu ſcrutari veniſti? Ille dicit* Inveſtigabiles viæ ejus: *& tu inveſtigare veniſti? Si inſcrutabilia & inveſtigabilia inveſtigare veniſti; crede, quia periiſti. Tale eſt velle ſcrutari inſcrutabilia, quale eſt velle videre inviſibilia, & ineffabilia fari.*

ARTICULUS XIV.

Obſervatio Alexandri in Verſum VI. Capitis XVII. Lib. II. Paralipomenon, adverſus Fraſſenum propugnatur.

IN Vulgata hoc loco de Joſaphat Rege Juda legimus: *Etiam Excelſa & Lucos de Juda abſtulit.* Obſervavit Alexander, *Eruditis Viris legendum videri*, non abſtulit, *ut conveniat hic locus cum eo quod de* Alexand. p. 335.
eodem Joſaphat dicitur III. Regum XXII. v. 43. & 44. *Et ambulavit in omni via Aſa patris ſui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conſpectu Domini. Verumtamen Excelſa non abſtulit.* Quod totidem verbis repetitur II. Paralip. XX. v. 33. Fraſſen. p. 356.

Hanc Obſervationem ut carpat *Fraſſenus*, more ſolito calumniatur. *Silentio*, inquit, *prætermittere non poſſum errorem, quem in Editione Vulgata comminiſcitur Alexander, ex his verbis Paralipomenon II. cap. 17. ubi de Joſaphat legimus:* Etiam Excelſa & Lucos de Juda abſtulit. *Hic*, inquit, *adjicienda videtur particula*, non. *Ut conveniat hic locus cum Verſu 43. & 44. cap. XXII. lib. III. Regum, & V. 33. cap. XX. lib. II. Paralip.*

Malæ fidei te poſtulo coram omnibus recti & æqui amantibus, *Fraſſene*. Errorem in Vulgata non comminiſcor; aliorum refero ſententiam, quibus hic mendum eſſe viſum eſt. Tu vero pro ingenuitate tua, aliorum ſententiam ut meam refers. Scripſi, *Eruditis Viris legendum videtur, Non abſtulit*, Tu me ſcripſiſſe fingis: *Hic adjicienda videtur particula, Non*. Sententiam non dixi; me dixiſſe comminiſceris, & alienam conjecturam mihi tribuis.

Addis te, *non capere quo fine iſta notaverit Alexander, cum ipſi propoſitum fuerit eos recenſere textus, quos in Vulgata noſtra erroneos judicabat, quod Fontibus Hebrais non conſentirent. At hic locus Vulgatæ plane concordat cum Hebræo Textu.*

Quod res facillimas non capias, non miror. Quod mentem meam non aſſequaris vir præjudiciis tuis fideratus, facile capio. Propoſitum mihi fuit Textus aliquos recenſere, qui a Viris pleriſque Eruditis mendoſi in Vulgata noſtra exiſtimantur, undecumque menda illa orta ſint, ſive ab Interprete, ſive a Scribis & Librariis. Inſtitutum meum & Quæſtionis inſcriptio, & prima periodus oſtendunt: In hoc autem loco, quem tractamus, Viri quidam Eruditi conjiciunt olim in Hebræo fuiſſe *Velo*, id eſt, *Et non*; quod facile in *Veod*, id eſt, *Et adhuc*, vel *Etiam*, mutatum eſt: adeo ut, cum vertendum eſſet, *Et non abſtulit Excelſa & Lucos de Juda*, verterit Interpres noſter: *Etiam excelſa & Lucos de Juda abſtulit*. Hancce conjecturam omnino ſpernendam non eſſe duxi, cum hujuſmodi mutationes unius literulæ facillimas eſſe nemo in his ſtudiis verſatus ignoret. Quamobrem hanc aliorum conjecturam retuli, quam Lectorum permiſi judicio, meum ſuſpendens.

Infeliciter vero Textus illos Scripturæ Sacræ qui Joſaphat Excelſa abſtuliſſe, & non abſtuliſſe aſſerunt conciliare nititur *Fraſſenus*, dicendo, eadem de iſto Rege hic non proferri, quæ referuntur II. Regum cap. XXII. ac proinde Textus illos non pugnare. *Quia Excelſa profana & prohibita, in quibus Judæi inſtar Gentium colebant Idola in præfato Textu, de quo controvertitur, abſtuliſſe dicitur Joſaphat: in poſterioribus vero locis dicitur non abſtuliſſe Excelſa Deo vero ſacra, & a Patriarchis, atque viris pietate conſpicuis olim frequentata.* Diſtinctionem illam, & farraginem qua ipſam firmare nititur, ex *Lirano* & aliis Authoribus deſcriptam, nullius eſſe momenti, & cum Sacro Textu pugnare, facile oſtendo. Enimvero *Joſaphat* non abſtuliſſe penitus Excelſa profana & Idolis dicata, evidens eſt ex illis verbis *Paralip. II.* cap. XX. v. 33. *Verumtamen Excelſa non abſtulit, & adhuc populus non direxerat cor ſuum ad Dominum Deum Patrum ſuorum.* De illis igitur Excelſis loquitur Textus ſacer, in quibus populus ſacrificabat & adolebat incenſum, non Deo Patrum ſuorum, id eſt, Deo vero, ſed Idolis.

Præ-

Præterea, Excelſa illa non abſtulit *Joſaphat*, quæ ad Ezechiam *&* *Joſiam* uſque ſervata ſunt, qui ea funditus evertit. Hæc autem fuiſſe profana & Idolis dicata, conſtat ex IV. Regum, cap. XXIII. *Excelſa quoque*, inquit, *quæ erant in Jeruſalem, ad dexteram partem Montis offenſionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael Aſtaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos Offenſioni Moab & Melcham abominationi filiorum Ammon polluit Rex. Et contrivit Statuas, & ſuccidit Lucos: replevitque loca eorum oſſibus mortuorum. Inſuper & Altare quod erat in Bethel, & Excelſum quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Iſrael: & Altare illud & Excelſum deſtruxit, atque combuſſit, & comminuit in pulverem, ſuccenditque etiam lucum.* Illa ergo Excelſa, & Lucos *Joſaphat* non deſtruxerat. Idem conſtat ex Cap. XVIII ubi de *Ezechia* Rege dicitur: *Ipſe diſſipavit Excelſa, & contrivit ſtatuas: & ſuccidit lucos, confregitque Serpentem æneum, quem fecerat Moyſes: ſiquidem uſque ad illud tempus filii Iſrael adolebant ei incenſum.* Excelſa quæ deſtruxit *Ezechias*, profana erant; igitur Excelſa profana & Idolis dicata non abſtulerat *Joſaphat*. Hanc ob cauſam Eccleſiaſtici XLIX. ubi memoria *Joſiæ* celebratur, deque ipſo dicitur: *Et tulit abominationem impietatis*: nomen *Joſaphat* in albo piorum Regum non recenſetur: Quin immo dicit Scriptura: *Præter David & Ezechiam & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt. Nam reliquerunt legem Altiſſimi Reges Juda, & contempſerunt timorem Dei.*

ARTICULUS XV.

Obſervationem Alexandri in Verſum VII. Capitis XV. Libri Judith, inique arguit Fraſſenus.

nd. 37. IBi legimus ſecundum Vulgatam noſtram: *Reliqui, qui erant in Bethulia, ingreſſi ſunt caſtra Aſſyriorum, & prædam, quam fugientes Aſſyrii reliquerant, abſtulerunt, & onuſtati ſunt valde.* Obſervavit Alexander, *Veriſimile eſſe legendum*; Et honeſtati ſunt valde, id eſt, *ditati*. Siquidem Græce legitur, ἐπλούτησαν. Solet autem Vulgatus Interpres vocem *honeſtus*, uſurpare pro divite, & *honeſtare*, pro *divitem facere*. Ideoque *Lucam Brugenſem* ita reſtituendam cenſere hujus loci lectionem.

n. 58. Hic me inique accuſat Fraſſenus *nimiæ pruriginis criminandi Vulgatum Interpretem*; cum tamen Vulgato Interpreti mendum illud minime tribuerim, quem vertiſſe, *Et honeſtati ſunt valde*, omnino veriſimile eſt: ſiquidem LXX. verterunt ἐπλούτησαν *ditati*; cui æquivalet vox *honeſtati*, ſecundum uſum Vulgati Interpretis, Sap. 3. v. 11. *Honeſtavit illum in laboribus*. Sap. 10. v. 11. *Honeſtum fecit eum*. Eccleſiaſt. 11. v. 14. *Paupertas & honeſtas a Deo ſunt*. Nuſquam vero alibi quam hoc in loco libri *Judith*, Vulgatus Interpres hanc vocem *onuſtati* uſurpavit, quæ alioqui Latina non eſt, ſed adjectivum, *onuſtus*. Unde mendum eſſe hoc in verbulo conjicio, non in Vulgatum Interpretem, ſed in Scribas refundendum. Quod etiam a Viris Eruditis animadverſum *Cornelius a Lapide* obſervavit, nec reprehendendum ſenſit, quia ſanioris erat, quam Fraſſenus, Critici. En ejus verba: *Onuſtati, id eſt, onerati ſpoliis. Nonnulli cenſent, legendum*, honeſtati, *id eſt*, ditati ſunt; *ut habent Græca*. Honeſtas *enim in Scriptura ſæpe ſignificat* divitias; & honeſtare, *idem eſt quod* ditare.

ARTICULUS XVI.

Obſervationem Alexandri in Verſum IV. Cap. XV. libri Eſther, inique carpit Fraſſenus.

and. 338. HOc loco in Vulgata noſtra legimus: *Die autem tertio depoſuit veſtimenta ornatus ſui, & circumdata eſt gloria ſua*. Obſervavi hunc locum videri pugnantia involvere, niſi pro voce *ornatus*, legatur, *oratus*, quomodo legendum eſſe Viri Eruditi conjiciunt, id eſt *veſtimenta orationis*. Qua voce Sanctus *Hieronymus* inter alios uſus eſt *Præfat. in libros Didymi de Spiritu Sancto*. Porro veſtimenta oratus ſive orationis, eſſe veſtimenta lugubria, qualia orantem ac ſimplicem decent: de quibus cap. XIV. Verſ. II. dicitur: *Cumque depoſuiſſet veſtes Regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit.*

Fraſſenus pro more ſuo nobis inſultans, Obſervationem hancce noſtram his verbis proſcindit: *Hic Vulgatum Interpretem flagellantŚcioli noſtri Critici, quod pugnantia involvere videatur, dicens Eſtherem depoſuiſſe veſtimenta ornatus ſui, & indutam fuiſſe gloria ſua, id eſt, veſtimento Regio, & ad ornatum comparato, cum ſcribere debuiſſet, luctus ſui.* Fraſſen. p. 358.

Tibi rurſus inculcandum eſt lepidum caput, nos quos præ te *ſciolos* ſupercilio tam gravi & ſuperbiloquentia vocas, Vulgatum Interpretem nequaquam flagellare (ut tu quidem odioſe loqueris) quem vertiſſe *oratus*, conjicimus ex contextus ſerie, & LXX. Interpretum Verſione: Vocem vero *oratus*, imperitia vel oſcitantia Scribarum in vocem *ornatus* fuiſſe immutatam. LXX. Sixtinæ Editionis habent: *Veſtimenta ſervitutis. Græce* τῆς θεραπείας. Complutenſis; *Veſtimenta luctus*, Græce πένθου. *Joannes Benedictus* in Scholiis: *Ceſſavit orans, depoſuit veſtimenta luctus*, &c. Emmanuel Sa: *Ornatus ſui, Græce luctus.*

Joſephus, lib. XI. Antiquitatum Judaicarum; *Regina quoque ſupplicabat more patrio humi in faciem proſtrata, & amicta veſtitu lugubri, per triduum abdicato cibo & potu, & omnibus deliciis.... His precibus ſolicitata per triduum divina miſeratione denuo mutat habitum, & ſumpto cultu qui Reginam deceat*, &c.

Nota marginalis in Gloſſa Ordinaria: *Veſtimenta humilitatis.*

Reponit *Fraſſenus*, Veſtimenta *Eſther* non immerito dici Veſtimenta ornatus, maxime mulieris ſanctæ, & ad orationem ſe componentis. Idque probat ex 1. ad Timotheum, cap. II. Verſ. IX. ubi Apoſtolus ait: *Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, & non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.* Verum non animadvertit Pſeudocriticus Diſquiſitor, ibi ornatum non uſurpari pro habitu pœnitentiæ & luctus, ſed pro habitu modeſto, & decenti, quod Græca vox κοσμίῳ hoc in loco proprie ſignificat. Nimium itaque & indecentem ornatum prohibet Apoſtolus. Unde melius forſan ejus ſenſus redderetur, vertendo, *mulieres ſimpliciter in habitu modeſto*. Sanctus Auguſtinus legiſſe videtur: *Non in habitu ornato*. Ita enim ſcribit ad *Ecdiciam*, Epiſtola CXCIX. *Scriptum eſt quidem, mulieres eſſe non debere in habitu ornato, aurique circumpoſitione, & intortione crinium, & cætera hujuſmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebram formæ adhiberi ſolent, & merito reprehenſa ſunt. Sed eſt quidam pro modulo perſonæ habitus matronalis a viduali veſte diſtinctus, qui poteſt fidelibus conjugatis, ſalva religionis obſervantia convenire.* Sanctus Petrus eodem ac Paulus ſpiritu nimirum cultum fœminis prohibens, non præcipit ut eum habitu ornato incedant; ſed *Ne illarum ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus*. Sed etſi habitus ornatus ſumatur apud *Sanctum Paulum* pro habitu mulieris ſanctæ, non ſequitur eodem modo ſumi in libro *Eſther*, eo loco quem expendimus. Apoſtolus enim loquitur de habitu mulierum Chriſtianarum vulgari & quotidiano, quem modeſtum eſſe jubet, non indecentem, non diſſolutum & laſcivum. Quo ſenſu & *Tertullianus*, lib. II. *de Cultu Fœminarum*, cap. XI. ſcribebat: *Vobis nulla procedendi cauſa non tetrica. Aut imbecillus aliquis ex Fratribus viſitatur, aut ſacrificium offertur, aut Dei ſermo adminiſtratur. Quidvis horum gravitatis & ſanctitatis negotium eſt, cui opus non ſit habitu extraordinario & compoſito & ſoluto.* At liber Eſther loquitur de habitu extraordinario, de veſte lugubri, quam induerat depoſitis veſtibus Regiis, quibus vulgo utebatur, ut coram Deo ſe humilians, ipſum ad ſuccurrendum Judaicæ Genti in ſummo diſcrimine poſitæ commoveret. Cap. XIV. *Eſther quoque Regina confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque depoſuiſſet veſtes Regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit, & pro unguentis*

variis cinere & ſtercore implevit caput, & corpus ſuum humiliavit jejuniis omniaque loca in quibus antea lætari conſueverat, crinium laceratione complevit. Et deprecabatur Dominum Deum Iſrael, &c. Et cap. XV. *Die autem tertio depoſuit veſtimenta ornatus ſui, & induta eſt gloria ſua. Cumque Regio fulgeret habitu*, &c. Quis non videat Latinum Interpretem veſtem Regiam, qua fulgebat Heſther habitum illum gloriæ, vocaturum potius fuiſſe *veſtimentum oruatus*, quam indumenta lugubria, & cinere ac ſtercore conſperſa?

Reſpondet *Fraſſenus*, Heſther pluris feciſſe ſaccum, cinerem, & crinibus ſparſis humiliatum caput, quam veſtes Regias: ideoque Vulgatum Interpretem appoſite dixiſſe: *Depoſuit veſtimenta ornatus ſui*. Verum futilis eſt iſta ratio. Cum enim ſacer Hiſtoricus rem geſtam ſcriberet, literalem ſenſum, non myſticum per ſe primo exprimere voluit, ut ab omnibus intelligeretur. Unde nec Interpres ſenſum myſticum Verſione ſua primo exprimere debuit, ſed literalem, ut accurati Interpretis partes impleret. Inanis eſt itaque digreſſio illa moralis *Fraſſeni*. Nonne nos de Vulgato Interprete longe melius meremur, qui ipſum vertiſſe, *veſtimenta oratus*, non *ornatus*, conjicimus?

ARTICULUS XVII.

Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Pſalmi XXXI. defenditur.

Alexand. p.338.

LEgimus hoc loco in Vulgata noſtra, quæ ex Græco LXX. Interpretum expreſſa eſt. *Converſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina*. Obſervavit Alexander Hebraici Textus immediatam Verſionem, quæ ſic habet: *Viror meus verſus eſt in ſiccitates æſtivas*, nitidiorem eſſe; quamvis variæ illæ Verſiones eumdem reddant ſenſum: ſiquidem gemitum exprimunt Davidis, immutatum corporis ſui habitum, oſſium ſuorum ac medullarum ariditatem, carniſque maciem ex patrato adulterio conſecutam querentis: ſive, quod idem eſt, infixum vulnus, aut infixam ſpinam cordi ſe gerere, quæ pinguedinem ſuam depaſceretur.

Fraſſen. p.336.

Obſervationem hancce noſtram, quam Viri Eruditi & cordati æqui bonique duxiſſent, *Fraſſenus* pro ſuo ingenio carpit. *Hanc Verſionem*, inquit, *Vulgata nitidiorem prædicat Alexander*. Grande crimen, Quirites! An ſit nitidior, necne, periti judicabunt. Dixerat David in præcedenti verſiculo: *Gravata eſt ſuper me manus tua:* id eſt, (ut explicat R. Kimhi) diu ac noctu ſolicitum me habet peccatum, ac plaga a te ob ipſum inflicta. Veror enim ut par non ſit peccato. *Quamquam enim*, inquit Kimhi, *ſciret David pœnam ſuam eſſe propter iniquitatem magnam; & admitteret illam in ſæculo hoc, nihilominus tamen metuebat, ne forte non eſſet perfecta abſterſio iniquitatis in ſæculo hoc, & forte multaretur propter illam in ſæculo futuro*. Tum ſubdit Rex Pœnitens: *Converſus eſt humor meus in ſiccitates æſtatis*. Id eſt, omnem corporis pinguedinem, & meliorem ſuccum ſolicitudo & metus iræ & judicii divini conſumpſit ac depaſta eſt, ſicut æſtas virorem herbarum torret ac depaſcitur. Huic ſenſui convenit illud Proverb. 17. v. 22. *Spiritus triſtis exſiccat oſſa*. Sic alibi loquitur David: *Oſſa mea ſicut cremium aruerunt*. Sic Evangeliſta: *Areſcentibus hominibus præ timore*. Quamquam vero in eumdem ſenſum redeat Vulgata noſtra, ut obſervavi, nitidiorem tamen hanc eſſe fatebitur, qui utramque contulerit.

Judæos purgatorium credere oſtendedit iſta R. Kimhi interpretatio.

Lucæ 21.

Reſpondet *Fraſſenus*, errorem eſſe in Textu Hebraico, ut nunc legitur, quia LXX. aliter legerunt. Sed cur errorem comminiſceris in Hebraico Textu, cum errorem in Vulgata hoc in loco non eſſe dixerim, ſed minorem dumtaxat claritatem: cæteroquin eumdem eſſe utriuſque ſenſum? LXX. inquis, aliter legerunt; ſed rogo te, nonne Symmachus, Aquila, Quintæ Editionis Author, Sanctus Hieronymus, aliter legerunt quam Septuaginta Interpretes? An mendum, ſi quod fuiſſet in Hebræo, illos omnes fugiſſet? Variaſſe Verſiones iſtorum Interpretum ait *Fraſſenus:* & a nobis poſtulat ut indicemus quænam earum ſit Vulgata noſtra nitidior. Reſpondeo, omnes. Ipſarum quippe varietas nedum quoad ſenſum nulla eſt, ſed ne quidem ulla pene quoad verba. Symmachus vertit: *Converſum eſt mihi in corruptionem, ſicut in ſiccitatem æſtivam*. Aquila: *Verſus ſum in vaſtitatem meam in ſqualore æſtivo*. Quinta Editio: *Verſus eſt in miſeriam, cum ſit ſolitudo fructuum*. Sanctus Hieronymus: *Verſatus ſum in miſeria mea, cum exarſerit æſtas*, vel *dum exardeſcit meſſis*. Sanctes Pagninus: *Verſus eſt viror meus in ſiccitates æſtatis*. Alii quod idem eſt: *Converſus eſt humor meus in ſiccitatem æſtatis*. Quæ poſtrema Verſio antiquis illis nitidior eſt. Unde *S. Thomas* exiſtimans eam lucem afferre majorem Textui Sacro, eam in Pſalmi illius Commentario enarravit. Ubi enim expoſuit lectionem Vulgatæ noſtræ, ſubdit: *Vel ſecundum Hebræos:* Converſus eſt humor meus in ſiccitatem æſtatis. *Id eſt, ex aggravatione manus tuæ, quidquid in me carnale & humidum fuit, converſum eſt in ſiccitatem æſtatis. Hieronymus habet:* Verſatus ſum in miſeria mea, dum exardeſcit meſſis: *Id eſt, ad modum meſſis arui*. Hæc S. Thomas.

At, inquit, *Fraſſenus*, unius vel duarum literarum mutatione, etiam ex Hebræo hodierno noſtræ Editionis ſenſus elici poteſt. Si enim pro his verbis, *Nehephac leſchaddi* id eſt, *Verſus eſt viror meus*, legatur *Nephachti leſſodi*, erit, *Converſus ſum in ærumna mea*. Et quod legitur, *Becharbone Kaits*, ſi legatur, *Becharbone Kots*, erit, *In confixionibus ſpina*.

Pape ſubtilem hominem, qui ſenſum Editionis noſtræ ex hodierno Hebræo elici poſſe tam fœliciter auguratur, ſi alia vocabula ſubſtituantur eum ſenſum exprimentia. Sed operæ pretium eſt monere te, *Fraſſene*, illud, *dum configitur*, ex *Becharbone* elici non poſſe. Unde alii Hebraice periti ad alias conjecturas confugerunt, de quibus viri doctiſſimi *Simeonis de Muis* Sacrarum Hebræarumque Literarum quondam in hac Regia Urbe Profeſſoris adſcribo Judicium. *Affinitas*, inquit, *harum vocum* Kots *ſpina*, & Kaiits, æſtas, *facile potuit imponere. Illud*, dum configitur, *unde ſit, prorſus neſcio, nec credo, certo ſcire quiſquam poteſt. Eſt qui ſuſpicetur pro* Becharbone, *legiſſe Græc. & Lat.* Bedhorbone, *id eſt*, in ſtimulis, *quod Græce & Latine redditum ſit*, dum configitur. *Alius cenſet pro voce prædicta legiſſe, vocum ſimilitudine deceptos*, Bechoureni, *id eſt*, dum aſſociatur, *aut* conjungitur mihi. *Conjecturæ ſunt, quæ mihi, ne quid diſſimulem, non admodum probantur, quippe violenta*.

Tandem Verſionem ex Hebræo Textu immediate expreſſam, nitidiorem eſſe hoc loco Vulgata noſtra id probat, quod ad ejus elucidationem moralibus diſcurſibus nobis non ſit opus, nec Verſibus ex *Boetii* Conſolatione Philoſophica depromptis, quos in ſubſidium ſuum advocat Biblicus Diſquiſitor.

ARTICULUS XVIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XIII. Pſalmi LXVII. a Fraſſeni calumnia & Critica vindicatur.

HIc ſecundum Vulgatum noſtram legimus: *Rex virtutum dilecti, dilecti: & ſpeciei domus dividere ſpolia*. Et verſu ſequenti: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi ejus in pallore auri*. Obſervavit Alexander Textum Hebraicum habere: *Reges exercituum fugiebant*, vel, *fugient: & habitatrix domus dividebat*, vel, *dividet ſpolia. Si dormiatis inter medias ſortes, eritis ſicut penna columbæ quæ tecta eſt argento, & alæ ejus flavo auro*. Senſum eumdem eſſe utriuſque Verſionis, ſed clariorem Verſionem immediatam ex Hebræo. Alexand. p.339.

Propter hanc Obſervationem me cum *Calvino* conjungit Vir Seraphicæ Caritatis, & *Patronum Hæreticorum* vocat. Quam irreligioſe, quam inique, quam contumelioſe, cum utramque lectionem venerer ac Fraſſen. p.3[illegible]

am-

amplectar, Calvinus Vulgatam rideat, & explodat: Eumdem eſſe utriuſque lectionis ſenſum affirmem: Calvinus immenſum diſcrepare contendat. Lectionem ex Hebræo immediate expreſſam approbat Alexander, (inquit Diſquiſitor.) Grande piaculum! Quidni vero ipſam approbarem, quæ primitivo Textui omnino conſona eſt, quæ ſenſu a Vulgata non diſcrepat, quæ ipſa clarior? Sed ita illam approbo, hanc ut non improbem, ſed venerer atiam, & uſurpem eum Eccleſia. Sed illam ſecuti ſunt Hæretici, (inquit Fraſſenus.) Quid tum? An propterea rejicienda? Nonne potius laudanda eſt, quia viri Catholici, Hebraice doctiſſimi, ipſam approbarunt? Nonne ab Eccleſia approbata eſt apud *Sanctem Pagninum*? Hujus enim Verſionem *Leo X.* ſuis impenſis typis excudi euravit, eamque *Adrianus VI.* anno MDXXIII. XI. Maji, & *Clemens VII.* an. MDXXVI. die VI. Junii, ſcriptis ad Authorem Literis commendarunt. Clariorem dixi Verſionem ex Hebræo immediate expreſſam. Id utriuſque Verſionis collatio probat, mecumque (ut opinor) ſentiet quieumque ingenii & eruditionis penitus-expers non eſt, & ab omni liber eſt præjudicio. Quæ ex *Genebrardo*, *Bellarmino*, & *Lorino* Fraſſenus exſeribit, mirum in modum confirmant, quod dixi, Vulgatam noſtram obſcuriorem eſſe, utpote quæ prolixiori expoſitione indigeat, ac majorem Interpretum laborem ac diligentiam poſtulet. Quod Vulgatæ noſtræ lectionem hic *emendandam* dixerim, incredibili audacia mihi imponit *Fraſſenus*, cum Vulgatæ Verſionis ſphalmata privata authoritate non eſſe a quovis corrigenda ſcripſerim: *A recepta lectione non eſſe temere recedendum, nec aliquid in Textu mutandum ſine authoritate Eccleſiæ; ſed modeſte rationes & conjecturas proponendas, & Eccleſiæ judicium expectandum*. Id, inquam, ſcripſi pag. 309. idque in ſequenti Quæſtione religioſe ſum executus.

Addit *Fraſſenus*, Vulgatum Interpretem non raro ſenſum myſticum expreſſiſſe, miſſo literali. Quo poſito, optima eſt ejus Verſio; & Chriſti qui hoc Pſalmo myſtice depingitur, victorias & triumphos prænuntiat.

Verum, cum ſenſus myſticus in literali fundetur, quem author intendit, & qui Spiritus Sancti præcipuus ſenſus eſt, peſſime de Vulgato Interprete meretur *Fraſſenus*, qui ipſum prætermiſiſſe ſenſum literalem aſſerit, ut ſenſum myſticum, minus præcipuum, exprimeret. Monendus eſt præterea *Fraſſenus*, Prophetias de Chriſto & Eccleſia, quæ in Pſalmis frequentes occurrunt, ad ſenſum dumtaxat myſticum non pertinere, ut ipſe imperite ſupponit; ſed ad ſenſum literalem; ex quo uno firmum contra Judæos & Hæreticos argumentum ſumi poteſt. Denique Verſio ex Hebræo immediate expreſſa non minus Chriſti victorias & triumphos exprimit, quam Vulgata noſtra: enim ſit idem utriuſque ſenſus. Quod etiam a doctiſſimo *Genebrardo* obſervatum eſt. „ *Noſtris igitur Latinis, & Græcis*, inquit, *hæc Hebraica quantum ad inſtitutum conſonat*. Reges exercituum fugient, fugient; *id eſt cedent Deo Chriſto, ei terga vertent, ab eo vincentur, in ejus venient poteſtatem. Antitheſis Regum fugientium, qui menſas copias habuerint, & Apoſtolorum qui eorum partientur inter ſe ſpolia*. Et ſpeciei domus: *Ad ſpeciem & gloriam domus Dei pertinet dividere ſpolia Regum iſtorum devictorum: hoc faciet ad domus Dei ſpeciem & ornamentum, ut ſpolia Gentium dæmonibus erepta partiatur. Illud eſt glorioſum & honorificum Eccleſiæ. Loquitur de Apoſtolis ut de ducibus & militibus, qui poſt peractam pugnam proſtratorum & interfectorum hoſtium ſpolia partiuntur. Hebræa idem ſonant*. Et habitatio, vel ſpecies pulchritudo domus dividet ſpolia: *Id eſt, habitatores domus, metonymice, ſpolia hoſtium robuſtiſſimorum partientur. Dei domeſtici & Miniſtri ſana idolorum mutabunt in Chriſtianas Eccleſias, & eorum cultoribus errores eripient*. Si dormiatis inter medios cleros, *inter medias ſortes, inter media & præſentiſſima pericula, evadetis fœliciter; & cum honore & gloria. Si verſemini in mediis periculis, ut de veſtro capite jam jaciatur alea, vel etiam jacta ſit ſi de vobis, de vita veſtra, & bonis ſortiantur, ut ſolent Victores, glorioſe eruemini, ac eritis ſicut aliæ columba argento cooperta, cujus penna dorſi virent ut aurum purum. Quaſi dicat, Luctus veſter convertetur in gaudium*. Judice igitur Genebrardo, Verſio ex Hebræo immediate expreſſa non minus Chriſti victorias & triumphos, quam Vulgata, exprimit. Idem exprimit Verſio *S. Hieronymi* immediate etiam ex Hebræo condita: *Reges exercituum fœderabuntur, fœderabuntur: & pulchritudo domus dividet ſpolia*. Sed quod hunc verſum ſpectat, *Si dormiatis inter medios cleros*, &c. *Genebrardus* diſerte oſtendit Vulgatam noſtram obſcuriorem eſſe. Unde *Fraſſenus* non adeo ſuccenſere debuit *Alexandro*, qui idem aſſeruit. Genebrardi verba adſcribo. *Locus*, inquit, *de quo tamquam de cruce pependerunt omnia ingenia. Ex quo alii eum ſuſpectum de mendo, alii LXX. hallucinatos, alii Clerum Clericorumve ſtatum, alii ſortes Iſraelitis diſtributas, alii utramque ſortem præſentis & futuræ vitæ, alii duo Teſtamenta, alii aliud ſignificatum dixerunt. Difficultatem auxit noſter Interpres, quin vocem Græcam reliquit. Nam ſi vertiſſet*, Inter medias ſortes; *vel ut habet Codex Sancti Germani Pratenſis vetuſtus*, In medio ſortium, *fortaſſe enm aliqui contuliſſent enm Pſalm*. VI. Super veſtem meam miſerunt ſortem *Joel*. 3. Super populum meum miſerunt ſortem. *Nahum* 3. & ſuper honoratos ejus miſerunt ſortem, & cuncti Magnates ejus alligati ſunt catenis, *Eſther* 3. *Joannes* 19. &c. *His enim etiam locis, Græce eſt* κλῆρος *periculi, aleæque genus*.

ARTICULUS XIX.

Obſervatio Alexandri in Verſum XVI. Pſalmi LXXI. vindicentur a Claudii Fraſſeni cenſuris & conviciis.

IBi ſecundum Vulgatam noſtram legimus: *Et erit firmamentum in terra, in ſummis montium, ſuperextolletur ſuper Libanum fructus ejus*. Obſervavit Alexander, clariorem eſſe Verſionem ex Hebræo: Alexand. P. 339.
Erit pugillus frumenti in terra, in ſummis montium. Vel, ut vertit Sanctus Hieronymus: *Erit memorabile triticum in terra, in capite montium*.

Fraſſenus pro more ſuo, calumniis & conviciis potius, quam Eccleſiaſticis argumentis, boniſque rationibus Obſervationem hancce noſtram ſic impugnat. Fraſſen. P. 371.
Temerarie videtur frumentum *loco* firmamenti *reſtituendum ...... Corrupte in vulgata Editione ſcriptum eſſe* firmamentum *conjicit Liranus; ſcribendum vero* frumentum: *nempe vocum ſimilitudinem erroris dediſſe occaſionem: cui ſubſcribunt ejuſdem Editionis Accuſatores omnes præſertim Sixtinus Amama, Brugenſis, & Natalis Alexander*.

Semel dixiſſe non ſufficit homini tuæ cervicis idem centies inculcandum, *Fraſſene*, me Vulgatam Verſionem non accuſare, ſed interdum illi fontes anteponendos cenſere; quod a SS. Patribus didici, *Hieronymo* præſertim & *Auguſtino*, a quibus difficile avellor. In illo vero loco, quem expendimus, non ſcripſi *reſtituendum frumentum loco firmamenti*, ut mihi tam inverecunde imponis; ſed *clariorem eſſe Verſionem ex Hebræo*: Quod an ita ſit, Eruditi judicabunt. Si me id temere aſſeruiſſe contendis, nec *S. Hieronymus* temeritatis notam, te judice, vitabit: Siquidem ita vertit: *Erit memorabile triticum in terra, in capite montium elevabitur ſicut Libani fructus ejus*. Sic dum lingua tua tranſit in terra ut mihi allatres, meque mordeas, os tuum in cœlo ponis, ipſi *Sancto Hieronymo* temeritatis notam oblique inurens. Temerarius quoque, te judice, *Liranus* veſter. Eadem cenſura *Sanctum Antoninum* perſtringes III. P. Tit. XIV. Cap. 5. Fruſtra vero laboras ut eumdem ſenſum Vulgatæ noſtræ ac Hebræi Textus eſſe probes, cum id minime diffitear, ſed æque claram dumtaxat eſſe negem Vulgatam noſtram, ac eam quæ immediate ex Hebræo expreſſa eſt. Clara ſunt, fateor, quæ habentur Pſalm. CIII. & CIV. *Panis cor hominis confirmet. Et omne firmamentum panis contrivit*. Et Iſaiæ III. *Dominus auferet a Jeruſalem & a Inda omne robur panis, & omne robur aquæ*. Et Levit.

vit. XXVI. v. 45. dicitur *Baculus panis*, quia vitam hominis ſuſtentat. Sed hæc loca minime clara eſſent, ſi *firmamentum*, *robur*, *baculus*, ad panem ſignificandum, abſque addito dicerentur, nec adhiberentur velut epitheta panis. *Firmamentum* abſque adjuncto ad ſignificandum panem a Sacris Scriptoribus, & a noſtro Interprete uſurpatum *Fraſſenus* oſtendat, & erit mihi magnus Apollo. Planus eſt Verſionis immediate ex Hebræo expreſſæ ſenſus. Temporibus Salomonis tanta erit ubertas, ut qui ſeminaverit frumenti tantum, quantum vola manus capere poteſt etiam in cacuminibus montium, quæ aridiora & ſterilia magis eſſe ſolent, inde ſegetes tam denſæ proventuræ ſint, ut a vento impulſæ talem ſonitum ſint edituræ, qualem arbores Libani. *Commovebitur ſicut Libanus fructus ejus*.

Omittere non poſſum Rabbinos veteres legiſſe. *Erit placenta frumenti in terra*, quod ad Meſſiam retulerunt. Sic enim in libro *Siphre* ſcriptum eſt *Deuteronomii* 32. v. 12. Dominus ſolus deducet eum, & non erit cum ipſo Deus alienus. *Dixit Deus Sanctus Benedictus: Futurum eſt ut ego convertam vos in manſuetudine, vel* tranquillitate Spiritus *in mundo iſto*, & non erit eum eo Deus alienus: *Quia non erunt in vobis filii Adam exercentes negotiationem aliquam ſicut dictum eſt, Pſalm. LXXI. v. 16.* Erit placenta frumenti in terra in capite montium. Erit placenta frumenti. *Quoniam frumenta erunt producentia in diebus Meſſiæ placentas; ſicut eſt plenitudo calli* rotulæ, vel volæ *manus iſtius*. Tremet ſicut Libanus fructus ejus *Quia frumenta fricabunt, ſed iſtud cum iſto & dejicient ſimilam ſuam in terra, & invenie*t*, & accipiet inde plenitudinem palmæ ſecundum refectionem*, vel proviſionem tuam.

Hebraica Piſſath. *In lingua Romanorum placenta tenuis & extenſa vocatur* Pizza.

Eadem pene habentur in libro *Ketubboth* in Diſtinct. *Schene Dajjane*, In quem locum *R. Salomon* ſcripſit hancce Gloſſam: *Totum hoc erit in diebus Meſſiæ*. Suffragatur & *R Kimhi*. His congruit *Targum Jonathanis*, quod hunc Verſum ita reddit: *Erit Sacrificium annona in terra, in capite Montium Eccleſiæ*. Montes autem Eccleſiæ nulli convenientius dici poſſunt, quam ejus Prælati & Sacerdotes, in quibus hæc Scriptura tunc videtur impleta, quando elevant Corpus Chriſti ſuper caput ſuum, inquit *Raymundus Martini* Ordinis FF. Prædicatorum, III. *P. Pugionis Fidei*, Diſt. III. cap. XV. *De Sacramento Euchariſtiæ*, ex quo Rabinicas illas obſervationes hauſi, non ex *Petro Galatino*, Ordinis FF. Minorum, qui iſta ut & plurima ſuorum *Arcanorum Catholicæ Veritatis*, ex *Raymundo* noſtro furatus eſt. Conferantur iſta cum cap. IV. libri X. iſtius *Galatini* & probabit Lector quam vera ſit annotatio Clariſſimi *Joſephi de Voiſin* ad marginem laudati Capitis Pugionis Fidei: *Hinc deſumpſit Galatinus, cap. 4. lib.* 10. Et poſt hæc *Galatinum* ſuum a me non laudari *Fraſſenus* conquaeretur?

ARTICULUS XX.

Obſervatio Alexandri in Verſum XVII, Pſalmi CIII, defenditur.

Alexand. p. 343.

HOc loco, ubi legimus: *Herodii domus dux eſt eorum:* Obſervavi *Sanctum Hieronymum* vertiſſe: *Milvi abies domus eſt*. Quia ſcilicet Milvus ſemper in excelſis arboribus nidum ſibi conſtruit. Addidi Sextam Editionem manifeſtius eſſe interpretatam: *Milvo cupreſſus ad ædificandum*. Hanc Obſervationem ex *Sancto Hieronymo* deprompſi, *Epiſtola CXXXV. ad Suniam & Fretelam* ſcibente. *Pro herodio, quod in Hebraico dicitur* haſida, *Simmachus* ἰκτῖνον, *id eſt Milvum interpretatus eſt. Denique & nos ita vertimus in Latinum:* Ibi aves nidificabunt, Milvi abies domus eſt; *Quod ſcilicet ſemper in excelſis & arduis arboribus nidos facere conſueverit. Unde & Sexta ditio maniſeſtius interpretata eſt:* Milvo cupreſſus ad nidificandum. *Pro abietibus autem & cupreſſis in Hebræo ponitur* Beroſim, *quod magis abietes quam cupreſſos ſignificat*.

Fraſſen. p. 373.

Obſervationem hancce meam *Fraſſenus* carpit his verbis: *Natalis Alexander Hebræa convenientius ex S. Hieronymi ſententia legendum putat*: Milvi abies domus: *vel, ut habet Sexta Editio Græca*: Milvo cupreſſus ad nidificandum.

O rem, *Fraſſeni* judicio, pœnitendam! *Alexander* Sextæ Editionis Authorem, & *Sanctum Hieronymum* ſecutus eſt. Crimen profecto, quod nec flumine elui poſſit. At, inquit Biblicus Diſquiſitor, Plinius, Suidas, Sanctus Auguſtinus, vocem ἐρωδιὸς, varie accipiunt. Eſto, alii herodium ciconiam, alii milvum, quidam ardeam, fulicam nonnulli ſint interpretati: numquid illi anteponendi Authori Sextæ Editionis & Sancto Hieronymo, qui vocis Hebraicæ *Chaſidah* poteſtatem apprime noverant? Quamquam etſi vox illa ſpeciei multiplicis aves ſignificet, quæ in excelſis nidum collocant, adeoque non minus recte verterit Vulgatus Interpres, *Herodii*, quam Sanctus Hieronymus, Milvi, aut Sanctes Pagninus, *Ciconiæ*: Non ideo Vulgata noſtra hoc loco perſpicue cum Hebræo Textu congruit. Siquidem Hebr. eſt, *Herodio ſive Milvo*, aut *Ciconiæ abies domus eſt*, aut *abietes domus ejus*. Vulgata vero: *Herodii domus dux eſt eorum*, Secundum Hebr. vertit Aquila: *Herodio abietes domus ipſi*. Chaldæus: *Ciconiæ abietes ſunt domus habitationis*: Syrus: *Ciconiæ nidus eſt in abietibus*.

Agellius Epiſcopus Acernenſis, vir pietatis & doctrinæ laude inſignis, ingenue fatetur difficile eſſe intelligere quid LXX. hoc loco voluerint; faciliorem-que ex Hebræo Verſionem eſſe. *Folengius*, Mantuanus, Monachus Caſſinenſis, etſi Vulgatæ Verſionis ſtudioſiſſimus, hunc Verſum per ſe obſcurum videri aſſerit, lucemque accipere ex Hebræo. Addit quid ſibi velit, *dux eſt eorum* ſe vix augurari, cum nullus ex Hebræo legat *dux*, ſed, *abies*.

Simeon de Muis Græcum & Latinum Interpretem hic *longe a Fonte receſſiſſe* affirmat hujuſque Interpretationis occaſionem aperit. *Nam*, inquit, *dubio procul legerunt*, beroſchim, *id eſt*, abietes, beroſcham, *id eſt*, in capite eorum, *& caput judicarant metaphorice hic, ut alias interdum, poni pro duce: unde pro eo quod ad verbum illorum opinione legebatur*, Ciconia *ſeu* Herodius in capite eorum, *paſſerum ſcilicet, ſeu earum avium*, domus ejus verterunt: *Herodii domus dux eſt eorum, hoc eſt, juxta Genebrardum, Herodius præeſt paſſeribus, ducit aviculas ad illum locum, index eſt viæ. Verum ſit hoc, nec-ne, non eſt inſtituti mei quærere. Certe ſcio in Hebræo ſenſum eſſe perſpicuum & cohærentem*.

ARTICULUS XXI.

Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Pſalmi CXXVI. vindicatur a Fraſſeni Critica.

CLaudius *Fraſſenus*, pag. 374. *Alexandrum* ita perſtringit: *Tempus ac perderem, non impendam in referendis & refellendis variis aliis locis, quos præter ordinem accumulat & impugnat Alexander. In his, inquam, omnibus Textibus ſigillatim expendendis diutius non immorabor; tam quod illa, ſi quæ eſſent, mendæ leviores ſunt, quam quæ animadverſionem mereantur*, &c. Commoda Rhetoricæ figura, & Thraſone digna Pancratiaſte. Mendas tamen illas leviores Sanctus Hieronymus animadverſione ſua non indignas exiſtimavit. Ex ipſius ad *Suniam & Fretelam*, Epiſtola CXXXV. Obſervationes illas pleraſque hauſi, quas tanto faſtu ſe negligere & contemnere *Fraſſenus* profitetur. *Hieronymum* ſequi ducem gloriabor.

Se tamen prætermittere non poſſe Textus duos Pſalmorum ait *Fraſſenus*, quos *Alexander* attigit. Primus Pſalmo CXXVI. Verſ. IV. ſecundum Vulgatam noſtram ſic legitur: *Sicut ſagitta in manu potentis ita filii excuſſorum*. Nullus fere eſt, inquit *Fraſſenus*, in tota Scriptura locus, *qui tam male a novellis Criticis ſit habitus. Inſcitiæ accuſant noſtrum Interpretem, & verti debuiſſe volunt*, Filii juventutis, *ut vertit Sanctus Hieronymus*. Fraſſen. p. 375

Calumniaris *Fraſſene*; Vulgatum Interpretem inſcitiæ non accuſo; ſed hanc Verſionem obſcuriorem eſſe cenſeo propter ambiguitatem vocis *excuſſorum*. Si enim excuſſorum filios, credentium populos interpretemur. Alexand. p. 34[illegible]

temur cum *S. Hilario*, qui ſcilicet Apoſtolorum filii ſunt, quibus in Evangelio præceptum eſt, ut cum in civitatem aliquam recepti non fuerint, pulverem pedum ſuorum excutiant: dicendum potius fuit, *Filii excutientium* quam *excuſſorum*, ut ſcite *Marcella S. Hieronymo* objecerat. Hanc ambiguitatem tolli obſervavi, ſi Textus Hebraicus conſulatur, ſecundum quem vertendum eſſet: *Sicut ſagitta in manu potentis, ita filii juventutis*. Addidi, conſuetudinem humani ſermonis *excuſſos* vocare vegetos, robuſtos, & expeditos: & LXX. Interpretes in lib. Eſdræ pro juvenibus hanc vocem uſurpaſſe. Hanc obſervationem, tota quanta eſt, ex Epiſtola CXLI. Sancti Hieronymi ad Marcellam, quam ibidem laudavi, deſumpſiſſe me profeſſus ſum. Hæc ſunt *Sancti Hieronymi* verba: *Quid faciam? Tantum virum* (Hilarium) *& temporibus ſuis diſertiſſimum reprehendere non audeo: qui & confeſſionis ſuæ merito, & vitæ induſtria, & eloquentiæ claritate, ubicumque Romanum nomen eſt, prædicatur: niſi quod non ejus culpæ adſcribendum eſt, qui Hebræi ſermonis ignarus fuit, Græcarum quoque literarum quamdam aurulam ceperat, ſed Heliodori Presbyteri, quo ille familiariter uſus eſt, a quo ea quæ intelligere non poterat, quomodo ab Origene eſſent dicta quærebat. Qui quia in hoc Pſalmo Commentarium Origenis invenire non potuit, opinionem magis inſinuare ſuam, quam inſcitiam voluit confiteri, quam ille ſumptam claro ſermone diſſeruit, & alienum errorem diſertius exſecutus eſt. Reſtat igitur ut rurſum ad Fontem ſermonis recurramus Hebræi, & videamus quo modo ſcriptum ſit. Ubi nos habemus:* Sicut filii excuſſorum, *ibi legitur,* Chen bene hannehhurin, *quod Aquila interpretatus eſt,* Sicut filii pubertatum. *Symmachus &* *Theodotion, Sicut filii juventutis. *Sexta* ἐξηκονημένοι; *id quod nos dicere poſſumus,* exacuti ſenſus. *Ex quo manifeſtum eſt adoleſcentiæ populos intelligi Chriſtianos, ſecundum illud exemplum, quod Deus ſuos Sanctos in modum arcus & ſagittarum dicatur extendere: ut in Propheta Za-*
ar. 9. *charia*: Quoniam extendi te mihi, Juda, in arcum.
ai. *Et Salvator de ſemetipſo*: Poſuit me ſicut ſagittam electam, & in pharetra ſua abſcondit me. *Denique in ſequenti Verſu, exceptis LXX. qui aliter tranſtulerunt, & in Hebræo, & cunctis Editionibus ita reperi:* Beatus vir qui replevit pharetram ſuam ex ipſis: *Ut quia metaphoram ſemel ſumpſerat ex ſagittis, & in pharetra quoque tranſlatio ſervaretur. Excuſſos autem & conſuetudo ſermonis humani vegetos & robuſtos & expeditos vocat: & ipſi LXX. Interpretes in Eſdræ libro, pro juvenibus tranſtulerunt, in quo ita ſcribitur:* Medii excuſſorum faciebant opus, & medii eorum habebant haſtas. *Ex quo animadvertimus & in præſenti loco pro adoleſcentibus atque puberibus* excuſſos *poſitos, non* [*ut ille opinatus eſt*] *pro Apoſtolis, qui excuſſi a pedum excuſſione dicantur*. Hæc Sancti Hieronymi verba maxima ex parte exſcripſeram in Diſſertatione mea. Eadem excribit *Claudius Fraſſenus* obſervationem meam (ut miles in terra hoſtili obvia quæque bona) deprædatur; & tamen locum illum Pſalmorum male me habere blaterat.

t . ubi dum tam mem us: a juve- eo- facie- pus.

Verum, inquit, Fraſſenus, *quidquid dicant Hebraizantes nonnulli, Verſio LXX. & noſtra Vulgata huic explicationi, & originali Textui non repugnat; quippe cum vox* nehharim *non ſolum* juventutem *ſeu* juvenes, *ſed etiam ſignificet excuſſos*.

Verſionem LXX. Interpretum & noſtram tantum abeſt ut huic explicationi contrariam dixerim, quin potius eum illa conciliari aſſerui, & *excuſſorum* nomine ibi deſignari juvenes, quod ex Lib. II. Eſdræ, cap. 4. & ex *Sancto Hieronymo* probavi. Sed vocem *excuſſorum*, ambiguitatem parere obſervavi, quæ nulla eſt, ſi Hebræus Textus ad verbum reddatur: *Sicut ſagitta in manu potentis, ita filii juventutis*. Clariſſimus revera ſenſus eſt. Cum enim verſu præcedenti dixiſſet David, liberos hereditatis & præmii loco homini a Deo dari: *Ecce hereditas Domini filii merces, fructus ventris*: Mox explicat cui uſui liberi ſint. *Sicut ſagitta in manu potentis, ita filii juventutis*, id eſt, filii homini juveni nati, ſunt illi ſagittarum inſtar in manu viri fortis. Sicut enim vir ſtrenuus ac peritus jaculator vibratis ſagittis, hoſtes a ſe depellit: ita parentibus filiorum in juventute ſuſceptorum, cum ætatis maturæ fuerint, opera ad propulſanda mala atque incommoda utilis eſt, ſi non ſolum numeroſi ſint, ſed & probi, ſapientes, & pii; quales Deus tribuit præmii loco. An autem *Nehhurim* æque ſignificet *excuſſos* ac *juventutem*, Sanctes Pagninus te docebit, *Fraſſene*, ſi Lexicon ejus conſulas, ſeu *Theſaurum Linguæ Sanctæ* a pag. 1643. ad pag. 1646. Hic diſces *Nehhurim* in omnibus Scripturæ Sacræ locis, quæ laudat, *juventutem* ſeu pueritiam ſignificare: quamquam *Nehhurim* excuſſos ſignificet, atque pro juvenibus etiam uſurpetur, ea nimirum ætate qua e molliore parentum cura excutiuntur, ad miniſterium aliquod & opus facendum, donec ad eam ætatem pervenerint, qua ſint ſui juris: Vel, quod ſint habiles ſeu agiles, vegeti & vivaces atque alacres: non ſicut ætate jam provecti, qui traditores ſunt, & inhabiles ac graves. Id etſi LXX. ſpectarint, cum verterunt υἱοὺς ἐκτετιναγμένων, *filios excuſſorum*; longe tamen clarior eſt Verſio Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Sancti Hieronymi, Sanctis Pagnini: *Sicut ſagittæ in manu potentis, ita filii juventutis*. Id unum voluit, ſcripſitque *Alexander*; non, ut tu calumniaris, locum illum Scripturæ Sacræ male habuit, non Vulgatum Interpretem inſcitiæ accuſavit.

Non prætermittam doctiſſimi *Simeonis de Muis* Obſervationem: *Græcus & Latinus*, inquit, *acceperunt* Neurim *in Paul Kal, a* Naar, *quod eſt* excuſſit, *verteruntque*, excuſſorum. *Verum Hebræi omnes quos vidi, necnon B. Hieronymus, accipiunt pro nomine ſubſtantivo*, & juventutis, *ſeu* adoleſcentiæ *exponunt*.

Præclara ſunt revera quæ *Sanctus Auguſtinus* habet in hunc Pſalmum, ſed moralem ſenſum conſectatur, non literalem: ad Hebraicum Textum non attendit: in eumdem lapidem impingit ac *Sanctus Hilarius*. Summa explanationis ipſius eſt, *filios excuſſorum* appellari filios Apoſtolorum: hos autem excuſſos vocari 1. Quia a Chriſto de arcu mandati, ſicut ſagittæ, excuſſi, ad fines orbis terræ pervenerunt. 2. Quia præcepit eis Dominus, ut ſi in civitatem aliquam non reciperentur, pulverem de pedibus ſuis excuterent. 3. Quia ſunt filii Prophetarum, qui dicuntur excuſſi, quia cum clauſa Sacramenta & operta continerent, excuſſi ſunt, ut inde manifeſtata procederent.

Hæc ſane ad Pſeudocritici noſtri *Claudii Fraſſeni* caſtigandam petulantiam ſufficerent; Libet tamen adhuc aliqua mantiſſæ inſtar addere, ad Alexandrinam Obſervationem contra ipſius inſultus propugnandam.

Gloſſa Ordinaria ad marginem iſtius verbi *excuſſorum*, e regione adſcriptum habet, *juventutum*.

Nicolaus de Lira: Ita filii excuſſorum: *Id eſt, de numero excuſſorum ad pugnam, tamquam excuſſi ab impedimentis. In Hebræo autem habetur: Ita filii juventutum. Et eſt eadem ſententia, quia juvenes ſunt magis expediti ad pugnandum*.

Malvenda, in Commentar. *Senſus aptior eſt: ut miles valentiſſimus ſagittis inſtruitur & jaculis: ſic præcipuum robur patris ac familiæ, ſunt filii juvenes*.

Mariana S. J. in Scholiis: *Hebr.* Ita filii juventutum, *id eſt, a juvenibus geniti, ſunt ut ſagittæ. Ii ſunt validiores*.

Emmanuel Sa S. J. in Annotationibus: *Excuſſorum, pro, excuſſi, id eſt, expediti, ſcilicet validi. Hieronym.* juventutis, *id eſt, juvenes. Vide Nehemiæ 4. licet magno adjumento ſunt patri, ut ſagitta potenti*.

Deſchampſneufs S. J. Explanat. in Pſalm. *Liberi qui obtingunt parentibus juvenibus. Hos autem excuſſos, ſeu ad arma expeditos vocat Propheta, ſimiles ſunt ſagittis valida manu contortis*.

ARTICULUS XXII.

Obſervatio Alexandri, in Verſum XV. Pſalmi CXXXI. *propugnatur*.

Legimus, canimuſque hoc loco ſecundum Vulgatam Verſionem: *Viduam ejus benedicens benedicam: Pauperes ejus ſaturabo panibus*. Obſervavit Alexander, vocem Hebraicam *Tſeda*, nullo modo

Alexander, pag. 347.

viduam

viduam, ſed *victum*, ſeu *venationem* ſignificare. Et LXX. θήραν, id aſt, *venationem* vertiſſe, non χήραν, id eſt, *viduam*.

Fraſſen. pag. 375. *Fraſſenus*, ut mendum Vulgatæ Verſionis manifeſtum contra veritatem Hebraicam, & Græcam LXX. Tranſlationem propugnet, nonulla ex *Bellarmini* Commentariis corradit. Sed iſta non impediunt quin vox Hebraica *tſeda*, quæ *victum*, ſeu *venationem* ſignificat, in omnibus Codicibus Hebræis inveniatur. Non impediunt quin vox Græca θήραν, cujus eadem ſignificatio eſt, in Cod. Alexandrino & Vaticano LXX. Interpretum, aliiſque exemplaribus legatur. Quod ſatis ſuperque probat Vulgatam noſtram hoc loco mendoſam eſſe, atque authoritate Eccleſiæ pro, *viduam*, reſtitui poſſe, *victum*, ſeu, *venationem*.

S. Hilarius legit *Viduam ejus benedicens benedicam*, quod probat mendum iſtud eſſe antiquiſſimum. Sed meminit alterius Verſionis. *Quidam*, inquit, *Tranſlatorum interpretatus eſſe ita repertus eſt*, Captionem ejus benedicens benedicam: *tamquam venatoribus & piſcatoribus hominum effectis Apoſtolis, hæc eorum benedicta ſit captio. Maxime quod Betſaida, ex qua Apoſtoli ſunt, per interpretationem linguæ Hebraicæ, Domus venantium nuncupetur*. Addit Hilarius: *Sed nobis ſequenda eſt prima illa & ſub Judæorum temporibus ante Domini adventum ad Eccleſiæ doctrinam conſignata tranſlationis authoritas. Si S. Hilarius* ad LXX. Verſionem attendit, in mendoſos incidit Codices, in quibus χήραν, id eſt *viduam* pro θήραν, id eſt, *venationem* legebatur: ſed Codex Alexandrinus & Vaticanus; aliique jam olim a S. Hieronymo collati conſtanter & uniformiter habent: τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. Venationem *ejus benedicens benedicam*.

S. Joannes Chryſoſtomus in Expoſitione Pſal. CXXXI. legit: *Venationem ejus benedicens benedicam, pauperes ejus ſaturabo panibus*. Quam ſententiam ſic exponit: *Alius cibum ejus venationem dicit rerum venalium abundantiam, fertilitatem, & precatur ut hæc omnia eis tamquam a fontibus affluant..... Hoc ergo hic dicit: Pollicitus eſt te eſſe benedicturum ejus venationem, hoc eſt, te eſſe præbiturum rerum neceſſariarum copiam cum multa ſecuritate*.

S. Hieronymus in Queſtionibus ſive Traditionibus Hebraicis in Geneſim, explicans illa verba Geneſ. XLV. *dedit illis cibaria in via* (Joſeph ſcilicet fratribus ſuis) ait: *Verbum* Tſeda, *quod hic omnes ore conſono*, ἐπισιτισμὸν, *id eſt*, cibaria, *vel* ſitarcia, *interpretati ſunt, in Pſalterio quoque habetur. Ubi enim noſtri legunt* Viduam ejus benedicens benedicam: *Licet in pleriſque Codicibus* pro vidua, *hoc eſt pro* χήραν *nonnulli legant* θήραν: *in Hebræo habet*, tſeda, *id eſt*, Cibaria ejus benedicens benedicam. *Porro* θήραν *venationem magis poteſt ſonare quam fruges: tametſi moris ſit Ægyptiorum* θήραν *etiam far vocare*. In Verſionem veterem Latinam ſeu Italam ex LXX. expreſſam hoc verbum *Viduam*, pro *Venationem*, irrepſerat, & Codices Græci variabant. Quidam χήραν alii θήραν habebant: ſed prior lectio mendoſa erat, cum Hebræi conſtanter haberent *tſeda*, quod *venationem* vel *cibaria* ſignificat, abſque ulla prorſus varietate.

Vetus Author Commentarii in Pſalmos, inter Opera S. Hieronymi: *Pro vidua*, inquit, *id eſt*, χήρα; & *Hebræa Volumina, & ipſi Septuaginta*, θήρα *habent: ſed propter novitatem verbi & unius literæ demutationem, paulatim obtinuit ut pro* θήρα *legeretur* χήρα: *maxime quia in ſequenti verſiculo pauperes ſequebantur* θήρα *Symmachus & Aquila* cibaria *interpretati ſunt*.

Theodoretus legit: τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. *Venationem ejus benedicens benedicam*. Sicque hunc verſum commentatur: *Symmachus autem*: Annonam ejus benedicens benedicam. *Hoc eſt, Omnium bonorum affluentiam ipſis præbebo*.

S. Cyrillus, lib. V. Comment. *In Iſaiam* pag. 850. legit: τὴν θύραν αὐτῆς εὐλογήσω: id eſt, *Porta ejus benedicens benedicam*. Quæ lectio etſi ſingularis nec alibi reperta, eumdem in ſenſum redit, de affluentia rerum omnium neceſſariarum ad victum, quæ per portam in urbes importantur, & juxta portam in foro apud Hebræos venumdari ſolebant.

Euthymius legit; *Venationem ejus benedicens benedicam*. Sicque hunc Verſum exponit: *Per venationem, ciborum atque eduliorum ſuppeditationem intelligit. Hæc, inquit, benedicens benedicam, hoc eſt præſtabo magna cum abundantia*.

Nota marginalis in Gloſſa Ordinaria, e regione iſtius Verſus, *Viduam ejus benedicens benedicam*, adſcripta: *Eſca, cibo*.

Sanctes Pagninus: *Eſca ejus benedicendo benedicam*.

Petrus Lombardus in Comment. Pſalm. *Divus Hieronymus vertit* venationem, *& cæteri* viaticum, eſcam, victum, aut quid ſimile. *At Græci trifariam variant. Quidam Codices habent* θύρας, *id eſt*, januam, alii θήραν, *hoc eſt* venationem; *ſed obtinuit uſus* [*inquit Hieronymus in Commentariis, & ex parte tangit in Quæſtionibus*] *ut unius literæ demutatione diceretur* χήραν, *id eſt*, viduam.

Genebrardus: Viduam ejus, *Hebr.* Venationem ejus, eſcam, victum ejus *benedicam & multiplicabo. Sic Græc.* θήραν, venationem. *Sed noſter legit inconſulta Veritate Hebraica*, χήραν, viduam, *ut & Apollinarius & Sanctus Auguſtinus; quod mox ſequerentur* pauperes: *utroſque enim ſolet Scriptura conjungere*.

Joannes Faber Stapulenſis, in Conciliatione Pſalterii Gallicani, Romani, Hebraici, & Veteris, Cardinali *Briconneto* dicata: *Sexto decimo verſu*, Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes ejus ſaturabo panibus: *ex Hebræo*, Venationem ejus benedicens benedicam. *Septuaginta ſimiliter* τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. *Sed mutata prima litera dictionis* θήραν, *factum putat Hieronymus, ut uſus inoleverit legendi* χήραν *id eſt*, viduam .... *Symmachus & Aquila vocabulum quod hic Hebraice habetur, interpretati ſunt* βρώματα, *id eſt* cibaria. *Paulus Hebræus potius ex Hebræo cenſet legendum*: Eſcam viatorum ejus benedicens benedicam. *Quod de Euchariſtia Sacramento, & cœleſti illo pane, quod ineffabili quadam benedictione de cœlo deſcendit ad elargiendam viatoribus æternam vitam, putat intelligendum. Quod vero ſubjungitur*: Pauperes ejus ſaturabo pane, *ut ex Hebræo legitur; illius primæ particulæ quædam explicatio eſt. Hoc ſalutari induuntur Sacerdotes qui ipſum ſumunt. Hac alimonia exultant Sancti ejus. Hoc Sacramento requieſcit Deus in Sion. Hoc eodem habitat nobiſcum uſque ad conſummationem ſæculi. Quare operæ pretium magis puto eſſe legendum, ut Paulus Hebræus cenſuit. Nam* viduam, *non eſſe legendum, Hieronymus etiam fatetur, erroremque detegit*. Venationem, *non æque quadrat cogitantibus Myſterium*. Cibaria, *quod Symmachus & Aquila habent, etſi appropinquat: ponere tamen*, Eſcam viatorum, *nonnihil* [*ut ſic dixerim*] *energioſius ſonat. Adde & quod proprie* [*ceu linguæ illius periti volunt*] *Hebraica dictio hic poſita ſignificat. Quapropter tam tute quam pie nobis Verſus in Eccleſiis amodo legendus & cantandus erit*: (ſi ita juſſerit Eccleſia, ſi Romanus Pontifex ita legendum decreverit, alias enim audacior eſt Fabri Sententia) *Viaticum ejus benedicens benedicam: Pauperes ejus ſaturabo pane*. Paulus a Sancta Maria, Epiſcopus Burgenſis.

Melchior Canus, lib. 2. De Locis Theologicis *Deprehendit quoque Hieron. in Pſalm.* 131. *LXX. Interpretes non* χήραν, *id eſt*, *viduam*, *ſed* θήραν, *id eſt*, *venationem tranſtuliſſe, ſed propter vocum ſimilitudinem pro* θήραν, *id eſt*, *venatione*, χήραν *id eſt*, *viduam eſſe ſuppoſitam .... Niſi forte Latinus Interpres victum aut venationem reddidit, & error obtinuit ut vidua legeretur. Nam vox Hebraica, nullo modo viduam, ſed venationem, victum, viaticumque ſignificat. Hujuſmodi mendæ gravi ratione prudentique conſilio corrigi poſſunt*.

Malvenda: Viduam ejus benedicens benedicam, *Tzedah, venationem, eſcam, victum, cibum, commeatum, viaticum ejus, Hebræi exponunt. Id eſt, Mittam majorem benedictionem in fructibus ac frugibus ejus, quam in aliis terris Iſraelis, ad gloriam domus meæ, quæ eſt in medio ejus: & forſitan idcirco vocatur* Moriiah, *quia ſuit terra* venaiah, *id eſt*, *irrigua*. *Quidam reddunt*: Viatico ejus affatim benedicam, *id eſt, rebus neceſſariis ad præſentem vitam, quæ peregrinatio eſt a Domino. Alii*: Annonam ejus magna felicitate cumulabo, *ſeu* amplificabo, copioſiſſimam faciam: *Noſter* Tzaid viduam *expoſuit, quod vidua inſidiis & captura facile pateat*.

Ma-

Mariana S. J. in Scholiis: *Viduam ejus*, ſcilicet *quæ viduæ ſolent eſſe deſertæ, eas replebo bonis. Græc. & Hebr.* Venationem ejus benedicam, *id eſt, dabo rerum copiam. Pro* θήραν *aliqui* χήραν, *id eſt*, viduam, *legerunt Græci, inter alios Apollinar. Inde noſter Latinus Interpres deſumpſit. In Vulgata Regia*, venationem *poſuerunt*.

Jacobus de Valentia Chriſtopolitanus Epiſcopus, ubi Vulgatæ lectionem expoſuit, ſubdit: *Sed eſt advertendum quod in Hebræo habetur:* Eſcam ejus benedicens benedicam: & *ideo ſequitur:* Pauperes ejus ſaturabo panibus. *Et tunc ſumitur totum pro eſca ſpiritauli ipſius Eccleſiæ, quæ eſt duplex, ſcilicet eſca Sacramentorum, & eſca donorum Spiritus Sancti. Et tunc eſt ſententia iſta:* Ego benedicens benedicam eſcam ejus: *Id eſt, cum maxima abundantia largiar ipſi & eauferam copiam Sacramentorum & donorum, in eſcam ſpiritualem, ad reficiendam Fideles in hac vita.*

Cajetanus Cardinalis: *Cibum ejus benedicendo benedicam*, legit, & hæc verba ſic ioterpretatur: *Divina largitas in Sion deſcribitur quantum ad proviſionem victus Miniſtrorum, hoc eſt, Levitica Tribus, & aliorum Servitorum.* Cibum ejus, *ſcilicet Sion, loci domus meæ. Et cibum appellat decimas & oblationes ex quibus vivebant miniſtri divini cultus.* Benedicendo benedicam, *hoc eſt* multiplicabo.

Emmanuel Sa S. J. io Annotatiooibus: *Viduam Græc. & Hieron.* venationem, *id eſt*, cibum. *Noſter pro* θήραν *videtur legiſſe* χήραν. Ejus *ſcilicet Sion*.

Simeon de Muis, legendum quoque cenſet ſecundum Hebræum: *Victum ejus benedicendo benedicam.* Et ſenſum eſſe: *Ex mea habitatione ſequetur, ut omnium bonorum copia illa civitas affluat.* Tum ſubdit: *Latinus pro*, Victum, *legit* Viduam, *ex* θήραν *pro* χήραν *ut apparet; etſi error naſci in Latino potuit, dum aliquis inconſulta Hebraica Veritate, nec inſpecto Codice Græco, quod ſtatim ſequeretur.* Pauperes *putavit* victum *eſſe mendum, ideoque nihil hæſitans*, viduam *ſepoſuit*.

Ex his omnibus evidens eſt quam imperite *Claudius Fraſſenus* Obſervationem *Alexandri* Hebraica Veritate & LXX. Iorerpretum Verſiooe ſultam, *SS. Chryſoſtomi* & *Hieronymi*, necnon *Theodoreti & Euthymii* authoritate roboratam, a viris omnium Ordioom fide, pietate, eruditione celeberrimis confirmatam, inſectetur, quaſi unus *Calvinus*. Vulgatam hic ab Hebræo diſſentire obſervaſſet.

ARTICULUS XXIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Capitis X. Proverbiorum a Fraſſeni Critica vindicatur.

Alexand. p. 347. HOc loco io Vulgata noſtra legimus: *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem fortium divitias parat. Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos; idem autem ipſe ſequitur aves volantes.* Obſervavit Alexander hanc poſtremam ſententiam; *Qui nititur mendaciis*, &c. nec in Hebræo Textu, nec in ſincera LXX. Interpretum Verſione nec in Syriaca nec in Arabica, nec in Chaldaica Paraphraſi legi. Abeſſe & a Latinis Codicibus pleriſque, & ab iis maxime quos FF. Prædicatores ab anois quadringentis ex Libris *Caroli Magni* juſſu conſcriptis, in Galliis emendarunt. In Græcis tamen pleriſque legi cap. 9. & a Sancto Auguſtino laudari, lib. III. *contra Creſconium*, capite IX.

Fraſſen. p. 376. Reſpondet *Fraſſenus*, hanc ſententiam olim in Hebræis Codicibus extitiſſe, quia adhuc legitur in Exemplaribus Romanis LXX. Interpretum, atque etiam in iis quibus uſi ſunt Editores Bibliorum Polyglottorum. Non quidem, cap. X. ſed cap. IX. poſt Verſum XII. Inſuper *Clementem Alexandrinum*, lib. 1. Stromatum eamdem legere, *Sanctum Auguſtinum*. Addere potuiſſet, *Nemeſianum a Tubunis* ſuam de rebaptizandis Hæreticis ſententiam in Concilio Africano hoc teſtimonio confirmaſſe.

Quid vero hæc probant, niſi (quod obſervaveram) in Græcis pleriſque Codicibus legi, & irrepſiſſe jam ab antiquo! Additionis ſuſpicionem facit, quod loco non ſuo ſit inſerta hæc ſententia; nimirum, cap. IX. Cæterum *Sanctes Pagninus*, *Vatablus*, *Malvenda*, eam eſſe additiriam agnoſcunt; nec in ſuis ex Hebræo Verſionibus exhibent. Deeſt etiam in Verſione LXX. Interpretum in Bibliorum Editione quadrilingui ab *Aria Montano*, ex aotiquiſſimis & præſtantiſſimis totius Europæ MSS. favente *Philippo* II. Hiſpaniarum Rege adornata: item in Bibliis trilinguibus *Cardinalis Ximenii*, ex Ordine FF. Minorum aſſumpti.

Beda in Commentariis Proverbiorum olim *Sancto Hieronymo* adſcriptis haoc ſolum ſententiam agnoſcit verſu 4. capitis X. *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem fortium divitias parat.* Hanc vero prætermittit: *Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos* &c. Sed continuo ſubdit Verſum 5. *Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt*, &c. Idem præſtat *Rabanus Maurus* in Commentariis.

Vetera Biblia MSS. elegantiſſimis characteribus Gothicis, in exquiſita membrana, quæ in Bibliotheca majoris hujuſce Conventus Pariſienſis FF. Prædicatorum extant, hunc Verſum ducta ſubter lioea rubricata, addititium eſſe ſigoificant: & hæc notula ad marginem eadem manu adſcripta legitur. *Alii non habent.*

Hugo de Sancto Charo S. R. E. Cardinalis in Commentar. de hac ſententia, *Qui nititur mendaciis*, &c. ita cenſet: *Quidam libri non habent clauſulam hanc, præcipue antiqui Codices: Nec videtur eſſe Parabola, quia non complectitur ſimul commendabile & delectabile, ſicut præcedentes & ſubſequentes Parabolæ. Et ideo forte non ſunt illa Salomonis, ſed ab aliquo Authore appoſita.*

Trium Rabinorum Commentarius in Proverbia, ſcilicet *Salomonis Iſacidis*, *Abraham Aben Eſra*, *Levi Ben-Gheſon*, hanc ſententiam in Hebræo deeſſe confirmat.

Rodolfus Baynus, Luteriæ Pariſiorum quondam Linguæ Sacræ Regius Profeſſor, io Commentariis Proverbiorum *Henrico II.* Regi Chriſtianiſſimo nuncupatis, hanc ſenteoriam ut addititiam prætermittit. Quartum enim & quintum verſum ita ſecundum Verſionem Vulgatam exhibet: *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa, manus autem fortium divitias parat. Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis.* Sic vero ſecundum Hebræum: *Pauperem facit manus fraudulenta, & manus ſolicitorum ditabit. Colligens in meſſe, filius intelligens eſt, ſtertens in Autumno, filius pudore afficiens eſt.*

Janſenius Gaudavenſis, ita de hac ſententia pronuntiat: *Hanc ſententiam Hebræa non habent, nec eam exponit Beda.*

De eadem *Salazar* S. J. eruditus Interpres in Commeotar. ita ceoſet: *Locus iſte non reperitur in primitivis. Ex Græcis autem, in quibuſdam Codicibus occurrit, in aliis deſideratur. A Complutenſibus, & Regiis Bibliis expunctus eſt, tam ex Græco, quam ex Vulgato Textu.*

Mariana S. J. io Scholiis; *Qui nititur mendaciis*, &c. *Hæc Verſus pars non eſt Hebr. neque Græce, neque in Vulgata Regia.*

Joannes Benedictus hunc verſum obelo transfigit, ut in vulgata abundare ſignificet.

Emmanuel Sa S. J. in Annotationibus: *Paſcit ventos*, &c. *Quamquam hic Verſus non eſt Hebr. nec Chald. nec in LXX. nec in Complutenſibus.*

Verum, inquit *Fraſſenus*, hæc *habentur in ſincerioribus LXX. Interpretum Codicibus, & ea retinuerunt Editionis Latinæ ſub Sixto V. & Clemente VIII. Correctores, quorum judicium longe præponderat ſententia Dominicanorum, quos N. Alexander ex Brugenſi refert a quadringentis annis Biblia Sacra correxiſſe, ex Codicibus Caroli Magni juſſu conſcriptis, in quorum libris præfata verba omittuntur. Perinde ac ſi tanta eſſet eorum ignotorum Correctorum authoritas, ut adverſus totius Eccleſiæ Latinæ ea verba uti ſacra probantis, ſenſum præſcribere deberet. Vana ſit ergo eorum hallucinatio.*

Io LXX. Interpretum Codicibus, quibus uſi ſunt *Arias Montanus*, & Cardioalis *Ximenius*, quique ipſi operam commodarunt viri doctiſſimi, hanc non inveniri ſententiam oſtendimus: in aliis quibuſdam, ut

Digitized by Google

ut in Vaticano, alieno loco, ſcilicet cap. 9. intruſam. Quæſtio eſt quinam ſinceriores ſint Codices. Illos ſinceriores eſſe probo, qui hanc omittunt; quia cum Hebræis conveniunt omnibus. Hancce Regulam, de Codicum ſinceritate, & Verſionum veritate judicandi, non a me, ſed a *Sancto Auguſtino* diſce, (Doctor Fraſſene) libro II. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. 11. dicente: *Et Latina quidem lingua homines, quos nunc inſtruendos ſuſcepimus duabus aliis ad Scripturarum Divinarum cognitionem habent opus, Hebræa ſcilicet & Græca, ut ad præcedentia Exemplaria recurratur, ſi quam dubitationem attulerit Latinorum infinita varietas. Quia proculdubio ubi aliqua controverſia, vel difficultas occurrit, & aliud alii atque alii habent Codices, fides & veritas ipſa magis repetenda ab ea lingua in qua quis primo Scripturam edidit, quam ab ea lingua in quam vertit.* Cum itaque ex Codicibus cum Græcis, tum Latinis quidam ſententiam illam habeant, de qua inter nos controverſia eſt: Hebraicorum Codicum fidei atque veritati ſtare potius debemus, quam Codicibus Græcis aut Latinis: ſiquidem ex Hebræa in Græcam Latinamque linguam Proverbia Salomonis verſa ſunt.

Quod autem objicis, Editionis Latinæ ſub *Sixto V.* & *Clemente VIII.* Correctores hanc retinuiſſe ſententiam, nihil adverſus Obſervationem meam probas, *Fraſſene*: Quis enim neſcit Biblia non eſſe ab ipſis ita accurate caſtigata, ut omnibus abſoluta numeris ſit eorum correctio? Quis neſcit eos multa reliquiſſe, quæ emendatione indigebant? Non alium teſtem profero quam *Bellarminum*, qui Correctorum illorum unus fuit; ad *Lucam Brugenſem* ſcribentem: *De Libello ad me miſſo gratias ago. Sed ſcias velim Biblia Vulgata non eſſe a nobis accuratiſſime caſtigata. Multa enim de induſtria juſtis de cauſis pertranſivimus, quæ correctione indigere videbantur.* Neque vero expungendam ſcripſi illam Verſus IV. cap. X. Proverbiorum ſententiam, de qua agimus, ut mihi *Fraſſenus* imponit, his etiam verbis me involvens: *Hæc verba cenſent aliqui reſecanda, &c.* Sed officii Chriſtiani eſſe duco, illa ut Scripturam Sacram venerari ac retinere, donec aliter judicet Eccleſia. Quæ tamen Catholicis Doctoribus permittit Obſervationes conjecturaſque ſuas eruditionis cauſa proponere, ſervatis modeſtiæ regulis, modo in Vulgata Verſione mutare aliquid authoritate privata non præſumant. Id qua poſſum religione obſervo, & ſervare ſemper velim; ad Regulam attendens, quam *Sanctus Hieronymus* in *Epiſtola ad Suniam & Fretelam* nobis reliquit. *Sic pſallendum*, inquit, *ut nos interpretati ſumus. Et tamen ſciendum quid Hebraica Veritas habeat: Hoc enim quod LXX. Interpretes tranſtulerunt, propter vetuſtatem in Eccleſia decantandum eſt: & illud ab eruditis ſciendum propter notitiam Scripturarum. Unde ſi quid pro ſtudio e latere additum eſt, non debet poni in corpore: ne priorem Tranſlationem pro ſcribentium voluntate conturbet.*

Nec etiam Dominicani noſtri, qui Biblia Sacra olim communi ſtudio ac opera correxerunt, hunc Textum expunxere, ſed ut erant viri docti & diligentes, obſervarunt (quod res erat) hunc in plurimis, quos legerant & contulerant, deeſſe Codicibus. Riſum vero movet *Fraſſenus*, qui *vanam eorum hallucinationem* blaterat. Quaſi vero judicare ipſe melius poſſit an Codices quos Patres illi inſpexerunt & expenderunt, ſententiam, de qua agimus, continerent, quam illi qui eos præ manibus habebant, ſtudioſe evolvebant, diligenter conferebant. Nec tamen contendimus, *Illorum authoritatem adverſus Eccleſiæ Latinæ, ea verba uti ſacra probantis, ſenſum præſcribere debere*, ut nobis affingit *Fraſſenus*. Enimvero cum Sacra Biblia ex antiquis & optimæ notæ Codicibus emendarunt, correctionem ſuam Eccleſiæ judicio ſubjecere, cui ſemper militavit Ordo Sanctus FF. Prædicatorum, a Ludovico Bavaro, hoſte licet infenſiſſimo, & Fratribus Minoribus, ejus partes & Schiſma propugnantibus devotiſſimo, jure *Ordo veritatis* nuncupatus. Quod eruditos illos Patres quibus *Hugo a Sancto Charo*, ob eximiam doctrinam ac pietatem Cardinalitiis Infulis primus ex Ordine Prædicatorum inſignitus, præerat, ignotos & obſcuros voces, non miror. Familiare tibi eſt noſtra deſpicere, venditare tua: *Viros celeberrimos* appellares, ſi FF. Minorum cucullo induti fuiſſent. Quid vero promoves, nos contemnendo, conſputando, calumniando, & abſque ratione impugnando, niſi ut ad te pertinere ſententiam illam Proverbiorum comprobes, de qua hoc in Articulo egimus: *Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aves volantes?*

ARTICULUS XXIV.

Obſervatio Alexandri in Verſus XVI. Capitis XVII. & VIII. ac XXII. Capitis XVIII. Proverbiorum, a F. Claudii Fraſſen cenſura vindicatur.

PRiori loco legimus ſecundum Vulgatam noſtram: Alexand.
Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: p.348.
& qui evitat diſcere, incidet in mala. Secundo loco: 349.
Pigrum dejicit timor: animæ autem effœminatorum eſurient. Tertio loco: *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, ſtultus*
eſt & impius. Quædam circa Textus iſtos obſervavi, Fraſſen.
quæ *Claudius Fraſſen* pro more invertit, ac menda- p.378.
ciis calumniiſque me proſcindit. En ejus verba: *Hi omnes Textus, inquiunt Brugenſis & Alexander, non habentur in Codicibus Hebræis, ideoque ſunt expungendi. Egregia ſane conſequentia!* Quis vero hanc intulit conſequentiam, Fraſſene? *Alexander?* Tuum iſtud, putidum ſane, commentum eſt. Id meo in Opere non legiſti. *Textus illos expungendos eſſe*, non ſcripſi. Facti quæſtio eſt, tuam incuriam, oſcitantiam, calumniam probabunt omnes qui Diſſertationem legere meam voluerint, pag. 348. Num. LIV. & pag. 349. & 150. Num. LVI. ubi loca illa Proverbiorum expendi. Primam ſententiam abeſſe obſervavi a Textu Hebraico, a Chaldaica Paraphraſi, a *Syriaca* Verſione, a triginta ferme Codicibus Latinis, quos *Lucas Brugenſis* magno ſtudio contulit. Apud LXX. legi: *Qui excelſam facit ſuam domum, quærit contritionem: Qui autem tortuoſe accedit ad diſcendum, incidet in mala.* Addidi, Verſum illum videri ex aliis ejuſdem Capitis conflatum. Priorem partem: *Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam*, cum Verſu XIX. convenire, in quo legimus: *Et qui exaltat oſtium, quærit ruinam.* Poſteriorem vero partem laudatæ ſententiæ convenire cum Verſu XX. *Et qui vertit linguam incidit in malum.*

Alios Textus in Hebræo non extare pariter obſervavi, nec in Paraphraſi Chaldaica, nec in pleriſque Codicibus Latinis, ſed in Vulgatam traductos eſſe Verſione LXX. Interpretum. Idem tuli judicium de ſententia illa quæ legitur capit. XXV. v. XX. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi.* Quam tamen laudari dixi a *S. Auguſtinus lib. XX. De Civitate Dei, cap. IX.* utique ex Græco Textu LXX. Interpretum: extare in Chaldaica Paraphraſi, in Syriaca & Arabica Verſionibus. *Unde*, inquiebam, *non eſt temere abjicienda.* Hæccine eſt, *F. Claudi Fraſſen*, illa quam mihi affingis conſequentia; *Illi omnes Textus non habentur in Codicibus Hebræis, ideoque ſunt expungendi?* Erubeſce de tam indignis viro probo, Religioſo, Doctore, calomniis, erubeſce.

Quod vero obſervavi, Textus laudatos in Hebræo deeſſe, Hebraica Biblia demonſtrant univerſa; Verſiones *Sanctis Pagnini*, *Vatabli*, *Thomæ Malvenda*, & aliorum confirmant. *Venerabilis Bedæ* & *Rabani Mauri* authoritas, illos a Latinis Editionibus, quibus utebantur Anglicanæ & Germanicæ Eccleſiæ, abfuiſſe probat. Rabinorum trium, & *Rodolphi Bayni* in proverbia Commentarii, ab Hebræo Textu abeſſe, pariter teſtantur.

Idem aſſerit *Mariana S. J.* in Scholiis cap. XVII. ad Verſ. 16. ſcribens: *Quod ſequitur:* Qui altam facit domum ſuam *Hebr. non eſt, non eſt in Goth. LXX. id habent.* Et in Scholiis cap. XVII. ad verſ. 8. *Quod ſequitur:* Pigrum dejicit timor, *ex LXX. ſumptum, in Hebr. & Goth. non extat, neque in Regiis in Vulgata.* Et ad verſ. 22. *Quod ſequitur:* Qui expellit mulierem, *ex LXX. deſumitur, Gothica, Regia, Hebræa non habent, ac ne multi alii Vulgata Codices. Lovanienſes obelo notant.* Em-

Emmanuel Sa S. J. eadem obſervat in Annotationibus ad Verſ. 16. cap. XVII. *Hic Verſus*, inquit, *ſolum in LXX.* ad Verſ. 8. cap. XVIII. Timor, *ſcilicet laboris. Hic Verſus ſumptus eſt ex LXX. Ad* Verſ. 22. Qui *expellit, &c. Hic Verſus ſolum eſt in LXX.*

Salazar S. J. eadem obſervat, in Verſ. 16. Cap. XVII. *Qui altam facit domum ſuam, &c. Hac verba deſiderantur in originibus. Itaque noſter Interpres ex Textu LXX. in ſuam tranſtulit Editionem.* In Verſ. 8. Cap. XVIII. *Pigrum &c. Hic verſus deſideratur in Hebraico Textu; petituſque videtur ex Tranſlatione LXX. Interpretum; qui ut* [*ut jam inde ſupra non ſemel docui*] *ſæpius, cum aliqua ſententia in Hebræo anceps erat, & duplicem ſenſum capere poterat, utrumque expreſſerunt. Quod ſane hoc in loco præſtitiſſe, mihi perſuaſum eſt. Nam ſequens Verſus ab hoc ferme non abit: Qui mollis eſt ac diſſolutus, frater eſt ſua opera diſſipantis.* Hæc autem verba præfati Interpretes ſic acceperunt: *Mollis*, id eſt, *piger ac diſſolutus eſt*, id eſt, *timore ſolvitur: frater eſt ſua opera diſſipantis*, id eſt, *bona ſua evertit, & in maximas cenſus anguſtias adducitur.* Septuaginta vero famem expreſſerunt, quæ decoctis facultatibus, pigris accidere ſolet. Ergo præmiſſam ſententiam ſic extulerunt. *Pigros conſternat timor &c.* Et ad Verſum XXII. *Qui expellit, &c. Hæc ſententia abeſt ab originibus. Sed tamen occurrit apud LXX. & inde a Vulgato Interprete petita eſt.*

Ante hos Authores, Nota Marginalis Gloſſæ Ordinariæ; Qui altam, &c. *Hic verſus non eſt Hebr.* Pigrum, &c. *Hic Verſus non eſt in Hebræo*, Qui expellit, &c. *Non eſt in Hebræo. Eadem obſervat Nicolaus Liranus.*

Eadem obſervat *Janſenius*, poſt quem *Cornelius a Lapide* S. J. in Cap. XVII. Verſ. 16. Qui altam facit domum ſuam, &c. *Hic verſus*, inquit, *deeſt in Hebræo, niſi quod in eo Verſ. 19. habentur:* Et qui exaltat oſtium, quærit ruinam: *Unde hanc ſententiam manaſſe cenſet Janſenius, ſed noſter eam tranſcripſit ex Septuaginta.* Ad Verſum 8. capitis XVIII. *Pigrum dejicit timor, &c. Hic Verſus*, inquit, *non eſt in Hebræo, nec in Latinis Complutenſibus, aliiſque nonnullis. Extat tamen in Romanis. Tranſcriptus eſt ex Septuaginta, qui ſequentem Verſum Hebræum ancipitem, ut dupliciter verti poſſit, duplici ſententia expreſſerunt.* Idem denique ad Verſum 22. ejuſdem capitis: *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum;* ait: *Hic Verſus non eſt in Hebræo, nec in Latinis Complutenſibus. Tranſcriptus ex Septuaginta, qui illum a priori Verſu per neceſſariam conſequentiam elicuerunt. Si enim mulier bona eſt bonum viri & familiæ, ergo qui ejicit eam, ejicit a ſe & a familia bonum.* Ex his omnibus evidens eſt, quam imperite, quam invidioſe *Alexandri* Obſervationes in hæc Proverbiorum loca *Fraſſenus* reprehenderit.

ARTICULUS XXV.

Alexandri Obſervatio in Verſum III. Capitis IV. Libri Sapientiæ defenditur adverſus Fraſſenum.

Alexand. pag. 351. SEcundum Vulgatam Verſionem ibi legimus: *Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis & ſpuria vitulamina non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentum collocabunt.* Circa hunc locum obſervavit Alexander, planiorem eſſe lectionem ac meliorem: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.* Ita LXX. vertiſſe: *Sanctum Auguſtinum* hanc lectionem vendicare lib. II. *De Doctrina Chriſtiana:* Syriacam & Arabicam Verſiones ei congruere: illamque XII. Exemplarium authoritate, necnon *Lirani, Hugonis Cardinalis, & Dionyſii Carthuſiani*
Fraſſen. pag. 379. ſuffragiis a *Luca Brugenſi* confirmari. Quid ad hæc Fraſſenus? *Vulgatæ hodiernæ lectionem eſſe perantiquam & in vetuſtiſſimis Codicibus haberi, Doctor Seraphicus obſervat.* Quid tum? An ideo melior & planior lectio non eſt, quam *S. Auguſtinus* vindicat? Nihil novi Doctor Seraphicus obſervavit, ſiquidem *S. Auguſtinus* hoc mendum Codices pene omnes ſuo tempore occupaſſe teſtatur: & *Optatus Milevitanus* lib. IV. *adverſus Parmenianum*, hanc profert ſententiam iiſdem verbis, quibus nunc in Vulgata noſtra legitur: Sed mendi vetuſtas mendi labem ab ipſo non auſert, ſi vere mendum eſt. An vero ſphalma ſit nec-ne *ab ea lingua repetendum, ex qua interpretatum eſt quod habemus:* Juxta Regulam a *S. Auguſtino* traditam lib. XV. *De Civitate Dei* cap. XVI. Sapientiæ librum ex Græco LXX. ſolum habemus: Codices Græcos conſulamus. In iis ita lego: καὶ ἐκ νόθων μοσχευμάτων οὐ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος. Id eſt, *Et ex ſpuriis plantationibus non dabit radicem in profundum:* ſive ut habet Latina Verſio in Sixtinis LXX. Interpretum Bibliis: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.* Hanc itaque Verſionem *planiorem eſſe ac meliorem* non immerito dixi; maxime cum Verſiones Orientales, ut obſervavi, conſentiant,

Syriaca: *Et qui e ſemine ſunt peregrino radicem in profundum non edent.*

Arabica: *Et ex ſtolonibus adulterinis, haud immergetur alta radix.*

At, inquit *Fraſſenus*, vox Græca μόσχος, *non ſolum vitulum, ſed & pampinum, & viviradicem ſignificat.* Eſto: Sed hic non pro vitulo, *Fraſſene*, ſed pro viviradice ſeu planta tenera ſumi, ſequentia verba demonſtrant: *Non dabunt radices altas.* Quod & ſequens Verſus confirmat: *Et ſi in ramis in tempore germinaverint, infirmiter poſita, a vento commovebuntur, & a nimietate ventorum eradicabuntur.* Quamobrem obſervatio tua, nihili facienda eſt. Sed ejus vanitatem oſtendunt *Sanctus Auguſtinus, Lyranus, Hugo Cardinalis, Dionyſius Carthuſianus* (ut de *Vatablo, Clario, Roberto, Stephano, Janſenio, Roberto Holkot, Emmanuele Sa*, aliiſque viris eruditis taceam ſtudio brevitatis) Hi, inquam, omnes legendum eſſe propugnant: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.* Tres dumtaxat priores teſtes omni exceptione majores adverſus te profero, eorumque verba adſcribo.

Sanctus Auguſtinus lib. II. *De* Doctrina *Chriſtiana* cap. XII. *Et alia quidem*, inquit, *non obſcura, ſed falſa ſunt, quorum alia conditio eſt. Non enim intelligendos, ſed emendandos tales Codices, potius præcipiendum eſt. Hinc eſt enim etiam illud, quoniam μόσχος Græce vitulus dicitur, μοσχεύματα quidam non intellexerunt eſſe plantationes, & vitulamina interpretati ſunt. Qui error tam multos Codices præoccupavit, ut vix inveniatur aliter ſcriptum. Et tamen ſententia maniſeſtiſſima eſt, quia clareſcit conſequentibus verbis. Namque* Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, *convenientius dicitur quam* vitulamina, *quæ pedibus per terram gradiuntur & non hærent radicibus.*

In Gloſſa Ordinaria ita legitur: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas. Et S. Auguſtini* ſententia ex lib. 2. De Doctrina Chriſtiana profertur. Cui Verſioni, & *S. Auguſtini* authoritati adhæſit *Liranus.* Tunc Biblia pleraque omnia ſententiam illam iiſdem verbis habuiſſe, teſtis eſt *S. Bonaventura* ita ſcribens: *Sed Auguſtinus dicit quod melius diceretur*, Adulterinæ plantationes. *Et propter hoc remanſit in Textu*, Adulterinæ plantationes, *in novis Bibliis.*

Hugo Cardinalis legit: *Et Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.* Idque ſic interpretatur: *Et adulterinæ plantationes*, id eſt, *adulteri, qui malo exempla plantant alios in peccato; vel filii*, id eſt, *imitatores eorum, qui plantantur ab illis;* Non dabunt, &c. *Id eſt, non figent cogitationes ſuas ad deſideria ſurſum in cælo, ſicut faciunt boni, de quibus dicitur* Jerem. 17. *Erit quaſi lignum quod tranſplantatum eſt ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas. Vel ſic: Adulterinæ plantationes id eſt, Hæreticorum diſcipuli in errore plantati, non dabunt radices altas, id eſt, firmas, ſed facile eradicabiles.* Addo, Biblia MSS. Goticis characteribus exarata in membranis exquiſitis, quæ in hujuſce Collegii Pariſienſis FF. Prædicatorum Bibliotheca habentur, ita habere: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.* Ad marginem vero legitur hæc annotatio, eadem, ut credo, manu: Alia habent: *Spuria vitulamina:* Sed MSS. vetera habent: *Adulterinæ plantationes.*

Beoe tamen eſt, *Fraſſene*, quod tui velut oblitus, ibidem contra te ipſum ſcribas, *Nondum mendas omnes ab Editione Vulgata eſſe ſublatas*. Quid vero aliud aſſerit *Alexander* in ea, quam impugnas, Diſſertatione ? At, inquis, *cum hanc lectionem ut authenticam comprobaverit Concilium Tridentinum, confirmando Editionem Vulgatam, omneſque illius Textus, qui authoritate Eccleſiæ & Summorum Pontificum non eſſent emendati, nulli Catholico eam rejicere fas eſt, donec aliter Eccleſia ſtatuerit*. Id omnino propugnavit *Alexander* in ea Diſſertatione quam impugnas, pag. 309. 310. & 382. Tuam igitur deſtruis ipſe ſententiam, dum *Alexandrum* bili tam atra inſectaris ac mordes. Aut ſi vere loqui volumus, neſcis quid impugnes, dum contra te ipſum pugnas.

ARTICULUS XXVI.

Alexandri Obſervatio in Verſum XVII. Capitis XII. Sapientiæ defenditur.

Alexander, pag. 352.

VErſus iſte in Vulgata Verſione ſic legitur: *Virtutem enim oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute conſummatus, & horum qui te neſciunt, audaciam traducis*. Obſervavit *Alexander* legendum eſſe, *Et horum qui ſciunt*: Ita LXX. vertiſſe: *Et in his qui ſciunt, audaciam traducis*. Sanctum Auguſtinum lib. LXXXIII. Quæſtionum, Quæſt. LIII. legiſſe: *Sed in his qui ſciunt, audaciam traducis*. Syriacam Verſionem conſentire, quæ ſic habet: *Quos noſti, vehementer redarguis*: Nec-non Arabicam, quæ ſic Latine redditur. *Declaras enim robur tuum his qui plenitudinem potentiæ tuæ minime credunt: inter eos autem qui norunt illam, audaciam eorum redarguis*. Plures Vulgatæ Codices hanc lectionem habere, *Et horum qui ſciunt*, ex quibus *Lucas Brugenſis* eam reſtituendam cenſuit. Addo *Rabanum* lib. II. Commentar. cap. XIII. ita hanc proferre ſententiam: *Et hos qui ſciunt, audaciam traducis*. Omitto recentiores, quos inter *Holkot* doctiſſimus Dominicanus vertit: *Et in ſcientibus audaciam arguit*.

Fraſſen. pag. 380.

Claudius Fraſſen Obſervationem hancce noſtram impugnans, peſſimæ fidei pro more ſpecimen præbet: *Lucas Brugenſis*, inquit, *& ejus veſtigiis inſiſtens Natalis Alexander, Textum hunc arguunt, quod Vulgatus interpres ſcripſerit*, neſciunt *pro* ſciunt.

Hallucinaris, *Fraſſene*. Vulgatum Interpretem non arguo, nec ipſum vertiſſe exiſtimo, *Et horum qui te neſciunt*, ſed *qui te ſciunt*, Librariorum autem & Scribarum imperitia, *neſciunt*, oro *ſciunt*, irrepſiſſe: Id quippe vertit, quod in Græco Textu legit. At in Græco Textu legit: ἐν τοῖς ἰδόσι τὸ θράσος ἐξελέγχεις id eſt, *In ſcientibus audaciam traducis*, ſive *redarguis*. Non dubium ipſum vertiſſe, quod in Veteri Verſione, quæ & *Itala* nuncupata eſt, legit, quam *verborum tenaciorem cum perſpicuitate ſententiæ* prædicat *Sanctus Auguſtinus*. At in Verſione illa Veteri legebatur. *Et in his qui ſciunt*. Dubium non eſt ipſum vertiſſe, quod *Rabanus Maurus* legebat: *Qui ſciunt*.

Reſpondet *Fraſſenus*, Vulgatum Interpretem in antiquioribus Codicibus haud dubie legiſſe οὐκ, *non*. Unde id probas, vir bone ? Profer veteres Codices Græcos, qui negationem habeant. Profer Patrum teſtimonia. Nihil dicis, nihil habes, & tibi fidem adhibendam putas, quia confidenter dicis illa tua gravitate: *Haud dubie*. Si excidiſſet negatio, ab aliquibus Codicibus excidiſſet, non facile ab omnibus. At nulla eſt in Græcis varietas.

Fraſſenus ait, poſſe utramque lectionem conciliari dicendo, impios noviſſe quidem Dei potentiam *ſpeculative*, non vero *practice*. O virum ſubtilem, qui Philoſophica diſtinctiuncula non modo repugnantes in ſpeciem Scripturæ Textus, ſed negationem cum affirmatione in eadem ſententia conciliare poſſit. Quamquam extra oleas ſalias, *Fraſſene*. Quæſtio enim non eſt utrum conciliari utraque lectio poſſit, ſed utra ſit melior, & vera lectio Vulgatæ noſtræ. Hunc Articulum abſolvo doctiſſimi viri *Flaminii Nobilii* Obſervatione, hanc ſententiam, *Et in his qui ſciunt, audaciam traducis*, exponentis in Scholiis Editionis Sixtinæ LXX. Interpretum. *Sententia videtur eſſe*, inquit, *ut inter eos, id eſt, in conſpectu eorum qui ſciunt redargui audaciam ignorantium: Aut eorum qui ſciunt voluntatem Domini, & non faciunt, audaciam puniri. Codices Bibliorum valde diſcrepant, & inter ſe, & a Græcis*.

ARTICULUS XXVII.

Alexandri Obſervatio in Verſum XVI. Capitis I. Lib. Eccleſiaſtici vindicatur.

IN Vulgata legimus hoc loco: *Initium Sapientiæ timor Domini, cum fidelibus in vulva concreatus eſt, cum electis fœminis graditur, & cum juſtis & fidelibus agnoſcitur*. Legendum eſſe conjiciebam, *Cum electis ſeminis graditur*. Hujus conjecturæ fundamentum eſt Verſio LXX. Interpretum, quæ ſic habet: *Initium Sapientiæ timere Deum, & cum fidelibus in vulva concreatum eſt eis; Et cum hominibus fundamentum ſæculi nidificavit; & cum ſemine eorum concredetur*. Quæ poſtrema pars Verſus Græce ſic exprimitur: μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν ἐμπιστευθήσεται. Quem in locum doctiſſimus *Nobilius* in Scholiis Sixtinæ Editionis ita obſervat: *Hæc ſententia in Latinis non eſt, ſed alia loco hujus, quæ viciſſim non eſt in Græcis*: Et cum electis fœminis graditur, & cum juſtis & fidelibus agnoſcitur. *Niſi hanc putemus illius explicationem. Quod fortaſſe non abſurde putaretur, ſi pro* fœminis *legeretur*, ſeminis.

Ita legendum ſuadet etiam Syriaca Verſio: *Cum hominibus veritatis eſt & ipſe a ſæculo ordinatus: cum ſemine eorum conſtituta eſt miſericordia ejus*.

Idem ſuadet Arabica; *Et ipſa eſt cum incidentibus in beneplacito Domini ſui, firmata ante ſæcula, & cum ſemine bonorum excellentia illius*.

„ At, *inquit Fraſſenus*, præ cæteris probanda eſt „ lectio Editionis Vulgatæ, tum quod eam ſuo Decreto „ firmavit Concilium Tridentinum, & eam intactam reliquerint hujus Editionis Correctores; tum quod ad mentem Eccleſiaſtici propius collimare videatur; ne quis enim forte exiſtimaret, mulieres a divinæ ſapientiæ munere excludi, ſubjicit, *Et cum electis fœminis graditur*: ut oſtenderet non ſolum viros, ſed etiam fœminas hoc divino munere donari. Fraſſen. pag. 380.

Miſerum in modum ratiocinaris, *Fraſſene*. Editionem Vulgatam ita probatam eſſe a Concilio Tridentino, ut cæteris Verſionibus Latinis dumtaxat, non Hebræis Græciſque fontibus anteponatur, luculenter probavimus. Non ita probatam, ut nullis mendis inſperſa ſit, demonſtravimus, & res per ſe clara eſt: ſiquidem & ipſa Synodus ſtatuit ut *quam emendatiſſime imprimatur*: Et Summi Pontifices *Sixtus V.* & *Clemens VIII.* eam emendari curarunt. Nec tamen poſt ſolemnem illam correctionem a mendis omnino immunem pronuntiarunt. Immo *Bellarminus* Correctorum unus, & Præfatio Bibliis ſic emendatis præfixa, approbante *Clemente VIII.* non omnia eſſe emendata teſtantur. Quale ergo rationis deliquium eſt, Vulgatam in iis etiam locis, in quibus adhuc in mendo cubare probatur, quod a fontibus diſſideat, hoc uno argumento aſſerere a mendo immunem, quod a Concilio Tridentino ſit approbata ? Sane ſi temporibus *Sixti V. & Clementis VIII.* vixiſſet *Fraſſenus* aliquis, Pontifices illos a ſuſcepta Bibliorum emendatione Achilleo iſto argumento deterruiſſet; Vulgata Editio Concilii Tridentini Decreto firmata eſt; nihil ergo eſt in illa emendandum.

Quod vero addit Biblicus Diſquiſitor, Eccleſiaſticum ſcripſiſſe, *Et cum Electis fœminis graditur*, ne quis exiſtimaret mulieres a divinæ ſapientiæ munere excludi, æque ejus ingenio dignum. Quaſi vero fœminæ in electo ſemine fidelium & juſtorum æque non cenſeantur ac viri; & minus conveniat fœminis iſta lectio: *Et cum electis ſeminis graditur*, quam noſtra: *Et cum electis fœminis*: Addiderim, quod *Rabanus*, qui poſtremam iſtam lectionem ſecutus eſt, devoto fœmineo ſexui hanc ſententiam non accommo-

modavit, nec propter illum a *Jeſu Sirach* prolatam commentus eſt, ſed propter quaſlibet animas ſanctas. *Hic*, inquit, *cum Fidelibus in vulva matris Eccleſiæ venatus atque nutritus eſt; & cum electis fœminis graditur, quia ſanctis animabus ſociatur*.

Sanctum Hieronymum non vertiſſe *cum electis fœminis*, ſed *Cum electis feminis*, veriſimillimum eſt. Siquidem eam ſententiam non omiſiſſet ad ſui, mulierisque ſexus defenſionem, *Epiſt. CXL. ad Principiam* Virginem illuſtriſſimam. Ipſi quippe obtrectabant æmuli, quod ſæpius ad fœminas ſcriberet, eaſque maribus præferret, cui accuſationi ut reſpondeat, devoti ſexus commendationem præmittit elegantiſſimam & uberrimam ex Scripturis Sacris petitam. *Si viri*, inquit, *de Scripturis quærerent, mulieribus non loquerer. Si Barach ire ad prælium voluiſſet, Debbora de victis*
Judic. 5. *hoſtibus non triumphaſſet: Jeremias carcere clauditur: &*
Jerem. 36. *quia periturus Iſrael virum non receperat prophetantem*
4. Reg. 22. *Olda ejus mulier ſuſcitatur. Sacerdotes & Phariſæi*
Matth. *crucifigunt Filium Dei: & Maria Magdalene plorat*
17. *ad crucem, unguenta parat, quærit in tumulo, Hor-*
Marci 16. *tulanum interrogat, Dominum recognoſcit, pergit ad*
Joan. 20. *Apoſtolos, repertum nuntiat; illi dubitant, iſta confi-*
Cantic. 7. *dit. Vere πυργίτις; vere turris candoris & Libani quæ*
proſpicit faciem Damaſci, Sanguinem videlicet Salva-
toris, ad ſacci pœnitentiam provocantem. Defecerant
Geneſ. 18. *Saræ muliebria & ideo Abraham ei ſubjicitur, &*
dicitur ad eum: Omnia quæ dicet tibi Sara, audi vocem
ejus: *Illi defecerant muliebria: tu numquam habui-*
ſti muliebria. Sexus devoratur a Virgine, Chriſtum
Geneſ. 25. *portat in corpore. Jam poſſidet quod futura eſt. Re-*
becca pergit ad interrogandum Deum, & ſua reſpon-
ſione condigna audit oracula: Duæ gentes in utero
Exod. 15. tuo, & duo populi de ventre tuo dividentur. *Illa*
Geneſ. 35. *duos generat diſſidentes: Tu unum quotidie concipis,*
Num. 27. *parturis, generas, unione ſecundum, majeſtate multi-*
plicem, Trinitate concordem. Maria ſoror Moyſis vi-
ctorias Domini canit, & Rachel Bethleem noſtram
atque Ephratam ſtirpe nominis ſui ſignat in poſteros.
Filiæ Salphaad hæreditatem inter fratres merentur ac-
cipere. Ruth, & Eſther, & Judith, tanta gloriæ
ſunt, ut Sacris Voluminibus nomina indiderint. Anna
Propheteiſſa generat Filium Levitam, Prophetam, Ju-
dicem, ſacro crine venerabilem, & offert eum in Ta-
bernaculum Dei. Thecuites mulier Regem David in-
terrogatione concludit, ænigmate docet, exemplo Dei
1. Reg. 1. *mitigat. Legimus & aliam ſapientem fœminam, quæ*
2. *cum obſideretur civitas, & propter unum perduellem*
2. Reg. *Dux exercitus Joab muros ariete quateret, locuta eſt*
14. *ad populum in ſapientia ſua, & tantæ multitudinis*
2. Reg. *periculum muliebri authoritate ſedavit. Quid loquar*
20. *de Regina Saba, quæ venit a finibus terræ audire ſa-*
pientiam Salomonis, & teſtimonio Domini condemna-
tura eſt omnes viros Jeruſalem? Eliſabeth vero prophe-
tat & voce. Anna filia Phanuelis in templo templum
efficitur Dei, & quotidiano jejunio cæleſtem invenit pa-
nem. Sequuntur mulieres Salvatorem, & miniſtrant ei
de ſubſtantia ſua. Ille qui de quinque panibus quin-
que millia hominum, exceptis mulieribus & parvulis
aluit, eſcas ſanctarum mulierum non recuſat accipere.
Cum Samaritana loquitur ad puteum, & ſaturatus
converſione credentis, cibos, qui coempti fuerant, ne-
gligit. Apollo, virum Apoſtolicum, & in lege doctiſ-
ſimum, Aquila & Priſcilla erudiunt, & inſtruunt
eum de via Domini. Si doceri a fœmina non fuit tur-
pe Apoſtolo: mihi quare turpe ſit poſt viros docere
& fœminas? Si *Sanctus Hieronymus* agnoviſſet Jeſum Filium Sirach de Sapientia ſcripſiſſe in lib. Eccleſiaſtici, *Et cum electis fœminis graditur*, ne quis exiſtimaret mulieres a divinæ ſapientiæ munere excludi; hanc ſententiam non neglexiſſet eo loco ad devoti ſexus commendationem. Quæ conjectura ſane non infirma eſt.

ARTICULUS XXVIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis XI. Eccleſiaſtici propugnatur.

VUlgata noſtra hoc loco ita habet: *Sapientia & diſciplina, & ſcientia legis apud Deum. Dilectio & via bonorum apud ipſum. Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt: Qui autem exultant in malis conſeneſcunt in malo.* Hos verſus in LXX. deeſſe obſervavi, deeſſe in Vulgatæ Verſionis antiquiſſimis Codicibus MSS. pluſquam triginta a doctiſſimo Cardinali *Sirleto*, ab *Hentenio*, a *Luca Brugenſi* collatis. A *Rabano*, *Lyrano*, & *Dionyſio Carthuſiano* non agnoſci.

Fraſſenus ſolita calumniandi libidine ſcribit: *Duos iſtos Verſus expungendos cenſet Natalis Alexander.* Ita vero non ſcripſi, ſed: *Expungi poſſent authoritate Eccleſiæ iſtæ ſententiæ.* Nemo autem non videt quantum ab iſta propoſitione differat illa quam mihi vir tam ingenuus *Claudius Fraſſen* affingit: *Expungendi ſunt.* Authoritatem Summi cujuſque Pontificis tantam eſſe agnoſco in Sacrorum Bibliorum emendatione, quanta fuit *Sixti V.* & *Clementis VIII.* Nec id opinor, aliquis Catholicus, vel *Fraſſenus* ipſe, diffiteri poteſt: Si igitur ipſis viſum fuerit novam Editionis Vulgatæ emendationem decernere, non ne poterunt ea verba vel ſententias, quæ in primitivis Codicibus, & pleriſque Latinis non habentur, expungere, vel retinere, ut ipſis Spiritus Sanctus, poſt diligentiſſimam collationem, & momentorum omnium accuratiſſimum examen, afflaverit? Illos autem Regulas a SS. Hieronymo & Auguſtino traditas ſecuturos minime dubium eſt, ut ſcilicet *Ei linguæ potius credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta tranſlatio.* Ponamus igitur quod librum Eccleſiaſtici recognoſcant, qui Hebraice non habetur, credere eſt ipſos Verſionem noſtram cum Græco Textu collaturos. Porro in Codicibus Græcis melioris notæ non extant Verſus de quibus agimus, nec eos *Rabanus*, *Lyranus*, & *Dionyſius Charthuſianus* in Editionis Vulgatæ antiquis Codicibus legerunt. Si ergo hæc momenta ipſis perſuadeant hos Verſus eſſe expungendos, non-ne ſumma, qua jure divino pollent, authoritate, ipſos expungere poterunt, ut *Sixtus V.* & *Clemens VIII.* nonnulla expunxere?

Fraſſen. pag. 381.

At, inquit *Fraſſenus*, hæc omnia non ſunt tanti ponderis, cum Codices Græci Complutenſes Verſus illos integros habeant, & Vaticanus Codex poſteriorem. De Codice Vaticano falleris, *Fraſſene*, hallucinationem tuam probabunt, quicumque Sixtinam Editionem LXX. Interpretum conſulent, quæ ſic habet: *Bona & mala vita & mors, paupertas & honeſtas a Domino ſunt.* Statimque Verſum illum ſubdit, qui in Vulgata noſtra decimus-ſeptimus eſt: *Datio Domini permanet piis; & beneplacitum ejus bonos ſemper ſucceſſus habebit in æternum.* Deſunt etiam illi Verſus in Exemplaribus Germanico, Aldino, & aliis. Addo, antiquiſſima Biblia MSS. Verſionis Vulgatæ, Goticis characteribus elegantiſſimis exarata, quæ habemus præ manibus in hocce FF. Prædicatorum majori Conventu, hos Verſus ducta ſubter linea rubricata additios ſignificare, & hanc annotationem ad marginem habere, eadem ut videtur manu: *Ra. An. Glo.* Id eſt, Rabanus, Antiqui, Gloſſa, *non habent.*

ARTICULUS XXIX.

Obſervatio Alexandri in Verſum X. Capitis XIV. Eccleſiaſtici propugnatur.

HOc loco, ſecundum Vulgatam noſtram legimus: *Oculus malus ad mala, & non ſatiabitur pane, ſed indigens, & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam.* Obſervavi hanc Verſionem Græco Textui non reſpondere, ſecundum quem ita vertendum, ut in

Sixtinis Bibliis LXX. Interpretum legitur : *Oculus malus invidus in pane, & egenus ſuper menſam ſuam.* Græce Ὀφθαλμὸς πονηρὸς φθονερὸς ἐπ' ἄρτῳ, καὶ ἐλλιπὴς ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ. Fatetur *Fraſſenus* Vulgatam noſtram Textum Græcum e verbo ad verbum non exprimere, ex eo tamen facile elici ait ; quia πονηρὸς ſecundum vim propriam ſignificat omne quod ad malum proclive eſt, ac ſubinde quod eſt malum ad malum. Quid tibi vis, *Fraſſene* ? Nonne vox iſta πονηρὸς malum ſeu improbum ſignificat, vel proclivem ad malum ? Nonne malus & ad malum proclivis idem ſunt ? An aliquis malus eſt ad bonum ? cur ergo utramque interpretationem a Vulgato Interprete conjunctam eſſe contendis ? Hæc de primo. Quod ſecundum ſpectat, ſcilicet hæc verba : *& in triſtitia erit ſuper menſam ſuam* : Ita cenſet Fraſſenus : *Gratiſſime dicitur ea in Editione Latina ſuperfluere.* (Ab adverbio *gratis* ſuum illud *gratiſſime* derivat vir Latiniſſimus.) Cur vero gratis dicitur hæc in Editione Vulgata abundare ? Quia, inquit, Græci Codices habent καὶ ἐλλιπὴς ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ. Inde vero contra te probo verba Vulgatæ voſtræ Græco non reſpondere, & abundare hancce clauſulam, *Et in triſtitia erit.* Siquidem Græca ſolum ſignificant : *Et indigens ſuper menſa ſua* : De triſtitia nihil habent. At, inquis, ſunt Codices in quibus legitur ἐν λύπῃ *in triſtitia*. Id quoque obſervaveram : ſed Codices qui habent ἐν λύπῃ *in triſtitia*, non habent ἐλλιπὴς *indigens*. Quamobrem alterutrum redundare videtur. Reponis Vulgatum Interpretem utrumque legiſſe, & vertiſſe, *Indigens in triſtitia erit*, quia hæc duo ſunt connexa. Verum de connexione quæſtio non eſt, *Fraſſene*. Alterutra dumtaxat harum interpretationum ex Græco eſt expreſſa. Si utramque jungas, non ſimplex Verſio, ſed Paraphraſis erit. Nonne veriſimilius eſt, quod ex *Janſenio* Gandavenſi Epiſcopo obſervavi, duas Interpretationes ex Græca lectione diverſa profectas, non ab ipſo Vulgato Interprete, ſed ab aliquo Sciolo, in unam conjunctas fuiſſe ? Maxime cum *Rabanus* tantum legat : *Et indigens erit ſuper menſam ſuam* ; nec habeat, *in triſtitia*, ſicut nec Codex *Beſſarionis*, niſi in margine aliena manu additum. Ita quidem *Janſenius* obſervat. Fatendum tamen eſt in Editione Colonienſi *Rabani*, anni MDCXXVI. hunc Textum eodem modo legi ac in Vulgata noſtra : *Oculus malus ad mala, & non ſatiabitur pane ; ſed indigens & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam.* Sed ab iis qui Editionem illam curarunt, has voces, *Et in triſtitia*, additas eſſe, conſtat tum ex *Janſenio* probatæ fidei Authore, qui multis annis ante illam Editionem ſcripſit, tum ex *Rabani* Commentario, in quo ſingulas Verſus laudati partes explicat, non iſtam. *Oculum*, inquit, *hic appellat intentionem mentis, per quam malus homo ſemper vergit ad mala, perverſa ſcilicet opera faciendo, & perpetrando gravia peccata. Hic non ſatiabitur pane vitæ, ſed in remuneratione futura indigentia laborabit perpetua. Myſtice autem Hæreticorum oculus, quia ſemper ad errores ſeminandos intentus eſt, panem cæleſtem ; hoc eſt intellectum divinæ ſapientiæ non meretur : ſed in menſa ſacrarum Scripturarum, indigentia tenuatur ſempiterna.* Id notare fuit operæ-pretium.

Fraſſen. p.382.

ARTICULUS XXX.

Obſervatio Alexandri in Verſum XII. Capitis XXXVII. Eccleſiaſtici vindicatur.

VUlgatæ noſtræ Textus ibi ſic habet ; *Cum viro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cum injuſto de juſtitia, & cum muliere de ea qua æmulatur : cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis, cum impio de pietate, cum inhoneſto de honeſtate, cum operario agrario de omni opere, cum operario annuali de conſummatione anni, cum ſervo pigro de multa operatione : Non attendas his in omni conſilio.* Obſervavi hanc lectionem videri mendoſam & pugnantia involventem : quia ſi ab his non eſt accipiendum conſilium, neque cum illis his de rebus deliberandum eſt. Verſionem noſtram hic non reſpondere Textui Græco LXX. Interpretum : qui ſic habet Μὴ βουλεύου μετὰ τοῦ ὑποβλεπομένου σε, καὶ ἀπὸ τῶν ζηλούντων σε κρύψον βουλήν. Id eſt : *Noli conſiliari cum eo qui te ſuſpectum habet, & a zelantibus te abſconde conſilium*, &c.

Mendi ſuſpicionem auget lectionis varietas in ipſis Vulgatæ Verſionis Codicibus. Ita enim legit Rabanus : *Cum viro religioſo tracta de ſanctitate, & cum injuſto de juſtitia noli conſiliari, & cum muliere de ea quæ æmulatur, &c. Non attendas his in omni conſilio.* Quæ lectio, inquit, Janſenius ; *convenientior eſt, & Græcis magis conſentiens.*

Fraſſenus, poſtquam Commentarium *Cornelii a Lapide* exſcripſit, tandem eo confugit ut dicat cum *Lyrano*, ſententiam illam accipiendam eſſe ironice, ut & ſequentes Verſus : Quia non eſt novum & inſolitum Scriptores Sacros ironiam uſurpare, & varia ironicæ locutionis exempla in Scriptura Sacra proferunt & obſervant Patres & Interpretes. *Sic ironice volunt Deum Adami ſuperbiam & lapſum arguens dixiſſe, Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt.* (Ita Latine loquitur *Fraſſenus*, vir Latine Hebræus, Græce Latinus, Hebraice Græcus, barbare, inquinate, putide τερατολογοῦντας. *Volunt Deum Adami ſuperbiam arguens dixiſſe.*) Sed ne ſolœcorum ejus & barbariſmorum aucupes videamur, ſermonis illius vitia prætermittimus, ut in res ipſas intendamus. Non negaverim unum aut alterum proferri poſſe Scripturæ Sacræ locum, in quo ironicam locutionem Interpretes obſervaverint. Sed eamdem ſententiam ſimpliciter & ironice efferri novum & inſolitum eſt. Et ſane ſi ejuſdem ſententiæ pars una ironice, altera ſecundum literam explicari poſſet, evertendo Scripturæ Sacræ legitimo ſenſui aperiretur via. Siquidem dubium eſſe poſſet, quænam ſecundum literam, quænam ſecundum ironiam eſſet intelligenda. Cum itaque ironice non ſint intelligenda hæc verba Eccleſiaſtici : *Non attendas his in omni conſilio. Sed cum viro ſancto aſſiduus eſto.* Minus veriſimile eſt Siracidem Spiritu Sancto afflante, ironiam in aliis ejuſdem ſententiæ partibus uſurpaſſe : Sed potius credere par eſt ipſum ſcripſiſſe, ut in LXX. Interpretum Verſione legimus, vel ut in Bibliis Vulgatæ Verſionis Rabani tempore habebatur : *Cum viro Religioſo tracta de ſanctitate, & cum injuſto de juſtitia noli conſiliari*, &c. Sane ea lectio melius convenit cum tribus Verſibus præcedentibus, in quibus ironiam nemo ſanæ mentis comminiſcetur. *A conſiliario ſerva animum tuum. Prius ſcito quæ ſit illius neceſſitas ; & ipſe enim animo ſuo cogitabit : ne forte mittat ſudem in terram, & dicat tibi : Bona eſt via tua ; & ſtet e contrario videre quid tibi eveniat.*

Præterea, in præceptis vel conſiliis quæ ad vitam ſapienter & ſancte inſtituendam pertinent, ironicam locutionem comminiſci abſurdum eſt. *Quidquid in ſermone divino neque ad morum honeſtatem, neque ad fidei veritatem proprie referri poteſt, figuratum eſſe cognoſcas :* (inquit S. Auguſtinus lib. III. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. X.) *Si præceptiva locutio eſt, aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem jubens, non eſt figurata*, (inquit ibidem cap. XV.) Cum itaque Siracidis inſtitutum eo in loco, quem tractamus, eſſet docere quinam homines in conſilium ſint adhibendi, & quibus inſtructi dotibus eſſe debeant ut rectum prudenſque ab iis accipiamus conſilium : quinam vero ſint eum quibus de rebus gerendis deliberare non debemus ; quod rerum bene agendarum caput eſt ; non eſt veriſimile quod in re tanti momenti locutionem ironicam uſurparit.

ARTICULUS XXXI.

Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis V. Iſaiæ, vindicatur a Critica Fraſſeni.

IN Vulgata Verſione hunc Verſum ita legimus ; *In auribus meis ſunt hæc, dicit Dominus exercituum.* Alexandri Obſervationem hunc in locum *Fraſſenus* his verbis inſectatur : *Vulgatum Interpretem hic arguit Lucas Brugenſis, & ex eo Natalis Alexander, quod Prophetæ mentem & ſenſum non videatur aſſecutus.* Ita ne calamum tuum ſcribendis mendaciis putidiſque calumniis acuiſti, quem uni veritati conſecrare de- Fraſſen. pag.383. & 384.

bue-

debueras, *Fraſſene Frater?* Nequaquam ita ſcripſi, ut imponis; ſed *Sanctum Hieronymum vertiſſe convenientius Hebræo:* In auribus meis ſunt hæc Domini Exercituum. *Illum Hujus Verſionis ſuæ rationem reddere in hunc locum*, obſervavi. S. Hieronymi verba quæ indicare ſatis habui, nunc adſcribo. *Pro eo quod non juxta Hebraicum vertimus;* in auribus meis ſunt hæc Domini exercituum; *Id eſt verba quæ locutus eſt Dominus, adhuc reſonant in auribus meis; LXX.*
xand. *tranſtulerunt*. Audita ſunt hæc in auribus Domini
4. Sabaoth: *Non quod Propheta verba Domini audierit, ſed in auribus Domini audita ſint, quæ Propheta dicturus eſt. Cum conſequentius ſit intelligere, audiſſe Prophetam quæ Dominus ſit locutus. Dominus autem locutus eſt, quod poſt captivitatem, domus magna atque pulcherrimæ deſerta futura ſint, non habentes habitatorem*. Addidi, Haimonem Halberſtatenſem, & Hugonem Cardinalem, *Verſionem Sancti Hieronymi ſecutos eſſe. Hanc adſtruere antiqua & probata MSS. circiter viginti quatuor, inter quæ illi numerantur Codices, quibus olim FF. Prædicatores in Galliis, & quibus Pariſienſes Theologi in Sacrorum Bibliorum emendatione uſi ſunt. Mendoſam eſſe itaque hoc in loco Vulgatam noſtram, & reſtituendam lectionem S. Hieronymi*. Id-ne eſt Vulgatum Interpretem arguere, quod Prophetæ mentem & ſenſum non ſit aſſecutus; ut mihi tam inverecunde affingis? Nemo qui Obſervationem meam legit, non videt me Vulgatum Interpretem non arguere, ſiquidem in Codicibus Vulgatæ Verſionis tam multis, & inter alios in MS. antiquiſſimo Gothicis literis eleganter exarato, quem penes nos habemus in noſtra majori hujuſce Conventus Pariſienſis FF. Prædicat. Bibliotheca; & apud *Haymonem* ac *Hugonem Cardinalem*, qui Vulgatam ſequuntur, lectio *Sancti Hieronymi* habetur. Cum autem mendum aliquod in plurimis Codicibus MSS. non habetur, veriſimile eſt non ex Interpretis errore, ſed vitio & hallucinatione exſcriptorum, aut alicujus ſcioli oſcitantia in alios irrepſiſſe. Totum igitur *Alexandri* crimen in eo poſitum eſt, quod *Sanctum Hieronymum* ſecutus ſit. Iſtud vero crimen eſt, cujus eum non pœnitebit uſquam, & veniam tamen ab Eccleſiæ obtinebit.

Reſpondet *Fraſſenus*, plurimum deferendum ſententiæ *Sancti Hieronymi*, propterea tamen non eſſe abjiciendam LXX. Interpretum, & Vulgatæ lectionem. Nugaris, *Fraſſene;* contendo Vulgatæ noſtræ ſinceram & incorruptam lectionem eam eſſe quam *Sanctus Hieronymus* ex Hebræo expreſſit: *In auribus meis ſunt hæc Domini exercituum*. Et hanc Verſionem ſequendam non eſſe probas, quia Vulgatæ Editionis lectio non eſt abjicienda. Quale judicium! quale ratiocinium! Quod ſpectat Verſionem LXX. Interpretum, licet venerationem mereatur, maxime cum eam hoc loco ſecuti ſint Græci Patres, *Baſilius*,
8. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus Alexandrinus;* eam Hebraicæ Veritati anteponendam eſſe nego. A S. enim *Hieronymo* didici, *Veterum librorum fidem de Hebræis Voluminibus examinandam*. Sane ſi Verſio LXX. Interpretum ſequenda eſt, cum ab Hebræo diſſidet, inutilis fuit *Sancti Hieronymi* labor, inutilis Vulgata Verſio. Præterea, cum variant Vulgatæ Editionis Codices: quis non eam lectionem potius approbet, quæ *Sancti Hieronymi* eſt, Verſionis Vulgatæ proximam partem Authoris?

At, inquit *Fraſſenus*, tametſi Hebraice non ſit verbum, *dicit*, ſed tantum, *Beaznai Adonai Tzebaoth*, ideſt, *In auribus meis Dominus exercituum*, nihilominus ſubaudiendum verbum, *dicit*, ideoque hanc auditionem ad Deum referendam, idque conteſtari vulgo Interpretes cum *Pagnino* ſic vertente: *In auribus meis ſunt, dicit Dominus exercituum*. Unde vero id ſubaudiendum auguraris, *Sancto Hieronymo* repugnante? Num ipſo perſpicaciorem te putas? *Sanctis Pagnini* Verſionem modo laudas, modo rejicis, ut tibi lubet. Eam Capite ſequenti deprimis ac flocci-pendis quantum potes, ibi Verſioni *S. Hieronymi* anteponis, Camæleonti ſimilis, qui *Mutare totus, nec aliud novit*, ut *Tertullianus* loquitur. Ego vero quamquam *Pagnino* noſtro plurimum tribuam, ipſum longo infra Sanctum Hieronymum intervallo colloco, &, ſi ab eo diſſentiat, relinquendum exiſtimo; ac mecum (ut opinor) eruditi omnes cenſebunt. Tandem Chaldaica Paraphraſis cum *Sancti Hieronymi* verſione convenit; ſic enim habet: *In auribus meis audivi, ſiquidem decretum eſt hoc a facie Domini exercituum*. Congruit & Syriaca verſio quæ ſic habet: *Auribus meis auditus eſt Dominus potens dicere, &c.*

ARTICULUS XXXII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XIV. Capitis VII. Iſaiæ vindicatur.

Legimus hic in Vulgata noſtra: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus* Alexand.
Emmanuel. Obſervavit *Alexander*, mendum eſſe in pag. 355.
verbo *Vocabitur*. Legendum eſſe, *Vocabis*, ut conſtat ex *S. Hieronymo*, quia ita vertit poſt LXX. Interpretes, *Aquilam*, *Theodotionem*, & *Symmachum;* eamque lectionem confirmari authoritate Manuſcriptorum præſtantiſſimorum a *Luca Brugenſi* laudatorum.

Et revera Hebræus ita habet: *Vocabis nomen ejus Emmanuel*. Hebr. *Vekarath. Vocabis LXX. Vocabis nomen ejus Emmanuel*. Græce καλέσεις *Vocabis*.

Sanctus Irenæus lib. III. *adverſus hæreſes* cap. XXVI. legit: *Ecce Virgo in ventre accipiet, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel*.

Origenes Homilia II. in Iſaiam, legit: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel*. Quæ verba ſic exponit: *Veritas Exemplarium Propheta hujus dicit*, Vocabis. *In Matthæo porro ſcimus lectitari:* Et vocabitur nomen ejus Emmanuel. *Non poſſumus dicere, quia oporteat minus aliquid facere de Propheta. Quomodo vero Evangelium hanc habet Scripturam? Utrum ab aliquo non intelligente, & ad faciliora currente, quomodo & in aliis multis factum: utrum ſic a principio dicat forſitan aliquis editum eſſe Evangelium; qui vult deliberet. Propheta quidem manifeſte habet:* Et vocabis nomen ejus Emmanuel. *Novi quemdam in exordio Scripturarum Evangelii legentem:* Et vocabis nomen ejus Emmanuel, *dixiſſe intra ſeipſum: Quid eſt, vocabis? Quis vocabit? Achaz? Et quomodo potuit Achaz de Salvatore, qui poſt generationes multas venit, audire*, Vocabis nomen ejus Emmanuel? *Atque ita pro eo quod eſt* Vocabis, *ſcripſiſſe*, Vocabitur. *Sed vide quia non Achaz dicitur*. Et vocabis nomen ejus Emmanuel. *Sed domui David vide manifeſte dictum:* Audite ergo domus David: Numquid modicum vobis eſt præſtare certamen hominibus? & quomodo Domino præſtatis certamen? Ideo dabit Dominus ipſe vobis ſignum. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel. *Sed quando itaque non intelligimus hoc quod dictum eſt, nihil ex eo minus faciamus, neque ad faciliora curramus, ſed expectemus donec gratia Dei ſubjiciat nobis per illuminationem ſcientiæ illuminationem quæſtionis*.

Ad hanc lectionem prope accedit ea qua *Tertullianus* & *Sanctus Cyprianus* lib. *contra Judæos* uſi ſunt: *Et vocabitis nomen ejus Emmanuel;* quod ad domum David refertur, ad quam Propheta ait: *Audite ergo domus David*. Sanctus idem *Cyprianus* Epiſt. IX. legit, *Et vocabit*, quod refertur ad Virginem.

Sanctus Baſilius Magnus legit: *Et vocabis nomen ejus Emmanuelem*.

Sanctus Hieronymus ita vertit: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*, & LXX. treſque reliquos, ſcilicet *Aquilam*, *Symmachum*, *Theodotionem*, ita vertiſſe teſtatur. *Quod ſequitur*, inquit, Et vocabis nomen ejus Emmanuel: *LXX. & tres reliqui ſimiliter tranſtulerunt: pro quo in Matthæo ſcriptum eſt*, Vocabunt: *Quod in Hebræo non habetur. Ergo iſte Puer qui naſcetur ex Virgine, o Domus David, nunc a te appelletur Emmanuel, id eſt, Nobiſcum Deus: quia rebus ipſis probabis a duobus inimicis Regibus liberata, Deum te habere præſentem: Et qui poſtea vocabitur Jeſus, id eſt, Salvator, eo quod univerſum hominum genus ſalvaturus ſit, nunc a te Emmanuelis appelletur vocabulo. Verbum* Vakarath, *quod omnes interpretati ſunt*,

Et

Et vocabis, *poteſt intelligi*, Et vocabit: *quod ipſa ſcilicet Virgo, quæ concipiet & pariet, hoc Chriſtum appellatura ſit nomine. In multis teſtimoniis quæ Evangeliſtæ vel Apoſtoli de libris veteribus aſſumpſerunt, curioſius attendendum eſt, non eos verborum ordinem ſecutos eſſe, ſed ſenſum. Unde & in præſenti loco, pro* Concipiet in utero, *Matthæus poſuit.* In utero habebit: *Et pro* Vocabis, Vocabunt. Idem legatur Epiſt. centeſima prima, *De optimo genere interpretandi*.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus legit: καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Unde perperam habet Latina verſio Cyrilli: Et vocabunt nomen ejus Emmanuel.

Biblia MSS. venerandæ antiquitatis, Goticis literis eleganter exarata, quæ in Bibliotheca hujuſce majoris Conventus Pariſienſis FF. Prædicatorum extant, hanc lectionem habent: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*.

S. Thomas in Commentario: *Vocabit, ſcilicet Virgo, vel, Vocabis, tu Juda, in periculis, nomen ejus Emmanuel: quod eſt interpretatum, Nobiſcum Deus.*

Nota Marginalis Gloſſæ Ordinariæ: *Vocabis tu, Mater*.

Hugo Cardinalis legit: *Et vocabit nomen ejus Emmanuel*. Sic exponit: *Et Virgo pariet Filium Dei, & ſuum. Et vocabit ipſa: vel, Vocabis o tu Juda, nomen ejus Emmanuel, id eſt verum Deum, & verum hominem credes & ipſum in periculis invocabis:*

Fraſſen. p.384. Reſpondet *Fraſſenus*, Verſionem *Sancti Hieronymi* Grammatice conſonare Hebraico Textui, noſtram tamen ab ejus ſenſu non eſſe alienam: Siquidem verbum *Vocabitur*, idem ſignificat ac *Vocabis*. At licet non ſit contrarius ſenſus, id non prohibet, *Fraſſene*, quin Verſio *Sancti Hieronymi* Hebræum Textum melius exprimat. Nonne enimvero melior Verſio eſt, quæ non ſolum ſenſum, ſed vim etiam verborum exprimit, quam quæ ſenſum dumtaxat reddit, verbis neglectis? Præterea τὸ *Vocabitur*, perſpicue non ſignificat nomen Emmanuelis a domo David, aut a Beata Virgine divino Puero imponendum, quod clare ſignificat *Vocabis*, vel *Vocabit*. Concludit *Ariſtarchus Minor* his verbis; *Caſtigandus eſt quiſquis hic in Vulgato Interprete mendum ineſſe audacter pronuntiat.* Mendum in Vulgata ineſſe audacter pronuntiarent, quicumque vertendum eſſe cenſuerunt, *Vocabis*, vel *Vocabit*, & qui hanc Verſionem ſecuti ſunt. Sede igitur pro tribunali, & eos omnes caſtigare aude, qui verterunt, aut legerunt: *Et vocabis*, vel, *Et vocabit nomen ejus Emmanuel*. Prodeant in medium LXX. Interpretes, qui audacter tranſtulerunt, *Vocabis*, & dent pœnas judice & executore *Fraſſeno*. Prodeant *Aquila, Symmachus, Theodotio*, qui eodem modo verterunt; & quamquam a *Sancto Hieronymo* ſint laudati pœnas dabunt improbi, *Fraſſeno* judice. Prodeant *Sanctus Irenæus, Origenes, Tertullianus, Sanctus Cyprianus, Sanctus Baſilius Magnus, Sanctus Cyrillus Alexandrinus, S. Thomas, Hugo Cardinalis*, qui, *Vocabis*, aut *Vocabit*, legerunt; & a *Fraſſeno* ſevera animadverſione plectentur. Siſtat ſe præſertim *Sanctus Hieronymus*, reddatque rationem Patri Guardiano cur audacter verterit; *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Ejus canities, ſanctitas, authoritas Hebraicæ, Chaldaicæ, & Græcæ linguæ ſumma peritia, eximia & nulli non impar in Scripturis Sacris exponendis eruditio, ipſum a *Claudii Fraſſeni* flagellis non liberabunt. Sed forſan tot tantiſque viris pro ſumma humanitate ſua parcet *Fraſſenus*, ut unum, qui eos ſecutus eſt, caſtiget *Alexandrum*. Appello a te, *Fraſſene*; authoritas, ſcientia, animus a præjudiciis liber, judici neceſſaria ſunt: tu neque authoritatem habes de hacce controverſia cenſendi; nec in hujuſcemodi argumentis ſatis verſatus es; nec animum habes a præjudiciis liberum, ſed qui æmulatione in tranſverſum agatur. Te itaque judice, controverſia hæcce noſtra minime finietur. *Audacter* iterum *pronuntio; mendum eſſe in verbo*, vocabitur, *& legendum eſſe*, Vocabis, *ex Sancto Hieronymo qui ita vertit poſt LXX. Interpretes, Aquilam, Theodotionem, & Symmachum*. (Quod ſemper cum ea cautione dictum velim, quam in Diſſertatione mea obſervavi; ſi nimirum ita hunc locum reſtituere viſum fuerit Eccleſiæ, cujus judicio, non Doctorum privatorum authoritate, Sacrorum Bibliorum emendatio facienda eſt.) Et tamen audaciam hancce meam contendo non eſſe caſtigandam, quia ita audere me docuit *Caſſiodorus* lib. *De Inſtitutione Divinarum Literarum*, cap. XV. *Si aliqua verba*, inquit, *reperiuntur abſurde poſita, aut ex his Codicibus, quos B. Hieronymus in Editione LXX. Interpretum emendavit, vel quos ipſe ex Hebræo tranſtulit, intrepide corrigenda ſunt: aut, ſicut B. Auguſtinus ait, Recurratur ad Græcum Pandecten, qui omnem Legem divinam dignoſcitur continere collectam: vel quibus poſſibile fuerit, Hebræam Scripturam, vel ejus Doctores requirere non detrectent: Decet enim ut unde ad nos venit ſalutaris tranſlatio, inde iterum redeat decora correctio.*

ARTICULUS XXXIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XV. ejuſdem Capitis defenditur.

IBI legimus in Vulgata noſtra: *Butyrum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum & eligere bonum*. Planiorem fore Verſionem obſervavi, ſi ita haberet: *Ita ut ſciat reprobare malum & eligere bonum*. Hanc obſervatiunculam *Fraſſenus* carpit his verbis: *Ludit Alexander in hæc verba, & vult ad planiorem & pleniorem Oraculi ſenſum adjiciendam eſſe particulam* ita, *atque eſſe legendum:* Ita ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. *Verum quæ major huic Textui ex illa adiecta particula claritas affulgeat, non video.* Non ludo *Adoranda verba Scripturarum*, *Fraſſene Frater*. Male loqueris; conjecturas tantum meas, ea qua poſſum, propono modeſtia, quod Eccleſia permittit. Nec dixi, ut tu refers, *Ad planiorem & pleniorem Oraculi ſenſum adjiciendam eſſe particulam*, Ita, *atque eſſe legendum: Ita ut ſciat reprobare malum & eligere bonum:* Sed ſolum: *Planior eſſet Verſio ſi ita haberet:* Ita ut ſciat reprobare malum & eligere bonum: *Id eſt, licet Emmanuel aliorum infantium more, lacte & butyro nutriatur; in ipſa tamen puerili ætate bonum a malo diſcernere poterit, illudque amplecti, illud reprobare, divino lumine quo præ aliis infantibus illuſtratus erit*. Horum verborum & longe alium ſenſum eſſe, & modeſtiam majorem, quam eorum quæ mihi affingis, cordati quique judicabunt. Quæ major huic Textui ex illa particula, *Ita*, claritas affulgeret, minime te videre conteſtaris. At oculatiores videbunt. To, *Ut*, cauſam indicare videtur, cur Puer adorandus ſciat reprobare malum & eligere bonum. Obſcuriſſimum autem eſt, quomodo butyri, melliſque comeſtio ad mali reprobationem, bonique electionem conducere aliquid valeat. Si autem adjiceretur illa particula, *Ita*, ſenſus eſſet apertior; Emmanuelem ſcilicet puerum ex virgine oriundum, ſimilem cæteris pueris fore, infantiles cibos pariter ſumpturum: Ita tamen ut inter hunc & illos magnum ſit diſcrimen. Quia ille *Adhuc pannis involutus, & butyro paſtus ac melle, habebit boni malique judicium ut reprobans mala, eligat bona. Non quod hoc fecerit, aut reprobaverit, vel elegerit: Sed quod ſcierit reprobare & eligere: ut per hæc verba noſcamus infantiam humani corporis divinæ non præjudicaſſe Sapientiæ*: Ut S. Hieronymus explicat.

Favet magis *S. Baſilius Magnus*, qui ita legit: *Butyrum & mel comedet, priuſquam norit ipſe vel præferat mala, eliget quod bonum eſt*. Et ſic exponit: *Emmanuel propter carnis teneritudinem uti voluit puerili alimento, nempe butyro & melle. Nihilominus in ſtatu adhuc infantili conſiſtens, per inhabitantem in ſe virtutem bonitatis ante maturam perfectamque ætatem reprobabit quidem mala, eliget autem quod bonum eſt.*

Eumdem ſenſum agnoſcit *S. Thomas* in Commentariis, illa verba, *Ut ſciat reprobare malum & eligere bonum*, explicans: *Ut*, inquit, *conſecutivum eſt quia talibus veſcens adhuc puer, ſciat reprobare malum ſine experimento, & eligere bonum ſine conſilio, perfectam habens omnem ſcientiam.*

His concinit *Nicolaus de Lira* ita exponens: *Ly*,

Ut

Ut, non tenetur ibi cauſaliter, ſed conſecutive, quia ab infantia ſua habuit plenitudinem ſcientiæ ad reprobandum malum & eligendum bonum, loquendo de ſcientia humana.

Ita etiam intelligit ex recentioribus Interpretibus *Emmanuel Sa*, Ut ſciat, *pro ſciendo, vel quia ſciet.*

Malvenda ſuffragatur: *Ut ſciat reprobare.* Hebr. *Ad ſcire ipſum*, vel, *ipſius*. Unde notant, *Particulam*, Ut, *non cauſam finalem, ſed conſecutionem denotare. Aliqui reddunt:* Utpote qui ſciat ipſe faſtidire malum &c. *S. Hieronymus ita videtur accipere.*

Denique verſio illa, *Ita ut ſciat reprobare malum & eligere bonum*, clarius errorem *Calvini* confutaret, qui ex hoc verſu & ſequenti impie colligit animam Chriſti infantis uſu rationis atque intelligentiæ fuiſſe deſtitutam.

ARTICULUS XXXIV.

Obſervatio Alexandri in Verſum XIV. Capitis IX. Iſaiæ vindicatur.

exand. p.355. IN Vulgata Verſione hunc locum ſic legimus: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam, incurvantem & refrænantem in die una.* Obſervavit Alexander legendum eſſe, *Incurvantem & depravantem*, ut docet *S. Hieronymus* in Commentariis. *S. Hieronymi* Verba non deſcripſit, ſed loca dumtaxat indicavit. Sic autem habet Sanctiſſimus Doctor, Commentariorum Lib. IV. ad illa verba; *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam, incurvantem & depravantem in die una.* Sic inquam, illa verba exponit: *Non ſolum Dominus hoſtes Raſin elevabit contra eum, & inimicos ejus vertet in tumultum, Syriam ab Oriente, & Philiſtiim ab Occidente, ut devorent Iſrael toto ore: Sed quia non eſt reverſus ad percutientem ſe, nec requiſivit Dominus exercituum, extendet manum ad percutiendum, ut diſperdat de Iſrael caput & caudam, incurvantem & depravantem, eum videlicet qui recta pervertit. Quis ſit autem caput ipſe interpretatus eſt:* Longævus & honorabilis: *Et quis ſit cauda,* Propheta, *inquit*, qui docet mendacium, *Id eſt, Pſeudopropheta..... Secundum tropologiam:* Auferet Dominus caput & caudam, *majorem pariter ac minorem, Caudam appellans non homines, ſed jumenta hæreticos eſſe demonſtrat..... Et poſt caput & caudam,* Incurvantem, *jungit* & depravantem: *Quod legis præcepta ſubvertant, & rectam depravent viam.* Et lib. V. Commentar. in eumdem Prophetam, ad Verſum 15. capitis XIX. ubi verterat, *Et non erit Ægypto opus quid faciat: Caput & caudam, incurvantem & refrænantem,* (qui locus, iſti, quem tractamus, geminus eſt) hanc Verſionem ſuam emendat, ſeque ambiguitate vocis deceptum, male tranſtuliſſe fatetur. *In eo quoque*, inquit, *quod nos tranſtulimus*, incurvantem & refrænantem, *poſſumus dicere*, incurvum & laſcivientem, *Ut intelligamus ſenem & puerum. Nos autem verbum Hebraicum* agmon, *dum celeriter, quæ ſcripta ſunt, vertimus, ambiguitate decepti*, refrænantem *diximus: Quod ſignificantius Aquila tranſtulit* ςριβλοῦντα, *id eſt, qui nihil recte agit, ſed omne perverſum, ut* perverſum *ſignificaret. Eſt igitur ſenſus..... Nullum habebit Ægyptus opus ſive conſilium, quod aut caput habeat, aut finem: Aut ſenibus conveniat, aut pueris: Quorum alii per nimiam ætatem deſipiunt atque delirant; alii per laſciviam & infantiam ignorant quid agant.* Hæc duo *S. Hieronymi*, quæ indicaveram teſtimonia, Obſervationem meam apud Eruditos quoſque vindicabunt, eamque perperam & inerudite a *Claudio Fraſſen* impugnari demonſtrabunt.

Addo *S. Thomæ* teſtimonium, qui in Commentar. legit cum Sancto Hieronymo: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam, incurvantem & depravantem die una.*

Addo Gloſſam Ordinariam, in qua etiam legimus: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam incurvantem & depravantem in die una.* Quem locum Gloſſa moraliter ſic exponit: *Et diſperdet Dominus*, id eſt, *a populo Chriſtiano, caput, & caudam*, id eſt, *malos Principes & Prælatos, & obſequentes eis; & quoniam iſta cauda depravat eos adulationibus ſuis, & incurvat eos a rectitudine rationis, ideo ſubditur, Incurvantem & depravantem.*

Addo & *Hugonem* Cardinalem, qui licet utrumque exponat, *depravantem, & refrænantem*, in eam tamen Verſionem propendet magis, quæ, *depravantem*, habet. *Caput*, inquit, eſt *malus Prælatus, in quo ſunt oculi ad videndum, & lingua ad loquendum, ſed non habet manus ad operandum. Cauda eſt Curia ejus, ſive familia ejus, quæ ejus pudenda velat, & celat, quæ tota vertitur circa terram, quæ eſt incurvans, cum facit bonum malo fine; depravans, cum facit malum aperte.*

Biblia Manuſcripta optimæ notæ & venerandæ antiquitatis Goticis characteribus in membranis exquiſitis exarata, & in quatuor Volumina in folio compacta, quæ extant in Bibliotheca majoris hujuſce Conventus Pariſienſis FF. Prædicatorum, habent: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam incurvantem & depravantem in die una.* Ad marginem vero legitur hæc nota: *Alia litera*, refrænantem. *Pro quo quidam ponunt*, depravantem, *propter retractationem Hieronymi. Simile infra XIX.*

Alia Biblia MSS. in unum Volumen compacta in quarto, in membranis optimis pariter exarata characteribus Goticis, quæ in eadem Bibliotheca extant, eamdem Verſionem habent: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput, & caudam, incurvantem & depravantem, die una.*

Biblia excuſa Lugduni anno MDXIX. eamdem Verſionem exhibent: *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput, & caudam, incurvantem & depravantem, die una.* Eamdem exhibent Biblia excuſa anno MDXLV.

Reſpondet, *Fraſſenus*, tametſi ea poſterior ſit *Sancti Hieronymi* ſententia, *Nihilominus priorem interpretationem præferendam eſſe argumentum eſt, quod Hebraico Textui ſit conformior, & Propheta mentem diſtinctius explicet.* At cui magis credendum, *Sancto Hieronymo*, Hebraicæ linguæ peritiſſimo, qui priorem interpretationem ſuam retractavit, ſeque vocabuli ambiguitate deceptum profeſſus eſt, cum in Verſione properaret? An *Fraſſeno* Hebraicæ linguæ Abecedario? Sed quamvis per multos annos in hujus linguæ piſtrino ſudaſſes *Fraſſene*; tibi præ *Sancto Hieronymo* non crederent Viri eruditi. Audiamus vero qua ratione id probes quod tanta confidentia aſſeris. Fraſſen, p.384. *Cippa veagmon*, inquis, *ſignificat ramum & juncum.* Cippa *deduci videtur a* capaph, *id eſt*, curvavit. *Quia vero Vulgatus Interpres credidit* agmon *poſſe circulum ſignificare, qui eſt veluti frænum quoddam nonnullis animalibus apud Orientales, idcirco pro* ramo, incurvantem, *& pro* junco, refrænantem *reddidit. Ubi vides Vulgatum Interpretem ab Hebræo Textu non multum abludere.* O egregias Obſervationes, & omnino dignas quæ *Sancti Hieronymi* Commentariis infererentur! Sed ipſi deerat *Fraſſeni* ingenium & perſpicacia: & quamquam quatuor Hebraicæ linguæ Præceptores habuerit, ſe peritiorem Hebraice exiſtimare videtur *Fraſſenus*, qui ipſum emendare audet: puto, & docere præſumeret, ſi adhuc in terris verſaretur. Sed mirari ſubit, *Fraſſene*, quot artes noveris, ex quibus tamen ægre victum, ut opinor, comparares, ſi tibi aliunde, quod Deus avertat, deeſſet. Ex junco circulum, ex circulo frænum efficis, ut Vulgatum Interpretem recte vertiſſe probes, *refrænantem*. O incomparabilem artificem!

ARTICULUS XXXV.

Obſervatio Alexandri in Verſum VI. Capitis XXVII. Iſaiæ defenditur.

HOc loco in Vulgata Verſione legimus: *Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit: & germinabit Iſrael, & implebunt faciem orbis ſemine.* Alexand. p.356. Hanc lectionem mendoſam eſſe obſervavi, & vertendum cum Sancto Hieronymo: *Qui egrediuntur de radice Jacob.* Quinque Manuſcripta eximia a *Luca Brugenſi* laudata habere: *Qui egrediuntur impetu ab*

Jacob

Digitized by Google

Jacob. LXX. tranſtuliſſe, *Venientes filii Jacob*. Verſionem *Sancti Hieronymi* meliorem probari ex verborum ſequentium analogia, quæ radici Jacob & ſurculis ex eo ſoboleſcentibus magis conveniunt: *Florebit & germinabit Iſrael, & implebant faciem orbis ſemine*. Hanc vero Obſervationem noſtram cum impugnat *Fraſſenus*, ſuam imperitiam tot modis prodit, quot nobis ad eam confirmandam ſuppetunt argumenta. *Alexandrum* pro more carpit: ſed non leve *Alexandri* ſolatium eſt, quod non ſit in *Sanctum Hieronymum* humanior. *Arguendus*, inquit, *Sanctus Hieronyus, quod Hebræum Textum ad verbum non expreſſerit*. Si quid ſimile dixiſſet *Alexander*, nonne *temerarius* appellaretur? Nonne diceretur *caſtigandus*? Tu quis es, *Fraſſene Frater*, qui *Sanctum Hieronymum* arguendum audacia incredibilii pronuntias, quod Hebræum Textum ad verbum non expreſſerit? Næ te Judæis ipſis in *Sanctum Hieronymum*, ioiquſorem! *Sanctus Hieronymus, homo doctiſſimus & omnium trium linguarum peritus, ex Hebræo in Latinum eloquium Scripturas convertit: cujus tam literatum laborem Judæi fatentur eſſe veracem* (inquit Sanctus Auguſtinus Lib. XVIII. De Civitate Dei, cap. XLIII.) Tu vero ipſum cenſes *arguendum, quod Hebraum Textum ad verbum non expreſſerit*. Sanctum Hieronymum Hebraicas literas docebis, tu qui repente inter Hebræos ſedes ut *Saul inter Prophetas*? A te diſcet, quod a *Barabano* forſan non didicit, *vocem* Scheresch *in conjugatione* Piel, *qua eſt activa violenter, eſſe legendam*? Tu alterum ipſi Nicodemum exhibebis? Scholas Thomæ Aquinatis *Sanctus Paulus* olim ingreſſus eſt, non ut a *Thoma* doceretur, ſed ut eum illuminaret ac doceret quæ ſuis in Epiſtolis obſcura ſunt & intellectu difficilia (ut ejus Acta teſtantur) ſed quid incredibilius noſtris temporibus forſan continget. *Sanctum Hieronymum* ad Scholam ſuam vocabit Magiſter *Fraſſen*, ut ipſum doceat *vocem* Scheresch *in conjugatione* Piel *eſſe legendam*: utque ipſum arguat, & cogat adhuc ferulæ ſubducere manum, quod Hebræum Textum ad verbum non expreſſerit. Sed cogitent, quæſo, cordati & eruditi omnes, quo tendat hæc *Fraſſeni* cenſura: *Arguendus Sanctus Hieronymus, quod Hebraum Textum ad verbum non expreſſerit*. Viam certe aperit ad Vulgatam Verſionem paſſim ſugillandam, quæ *Sanctum Hieronymum* maxima ex parte authorem agnoſcit. Qua enim libertate & audacia *Fraſſenus* arguendum hic *Sanctum Hieronymum* pronuntiat, eadem aliis in locis ipſum arguendum pronuntiabunt alii Hebraizantes. Sed ad Caput Obſervationis noſtræ redeo, & facile oſtendo *Fraſſenum* Vulgatam Lectionem a menda hoc loco infœliciter vindicare. Quidquid enim ſit de impetu, non oſtendit ex Hebræo vertendum: *Qui ingrediuntur ad Jacob*, & non *Qui egrediuntur ab Jacob*, ſeu *de radice Jacob*, ut Sanctus Hieronymus vertit. Quinque eximia Manuſcripta a *Luca Brugenſi* laudata (ut obſervavi) habent: *Qui egrediuntur impetu ab Jacob*. In hóc vim feci, ut mendoſam eſſe hoc loco Vulgatæ noſtræ lectionem oſtenderem, & veriſimillimum eſſe innuerem, Vulgatum Interpretem ita vertiſſe; ſed Scribarum oſcitantia irrepſiſſe, *ingrediuntur*, pro *egrediuntur*, & *ad*, pro *ab*. Sed hæc *Fraſſenus* pro ſuo candore diſſimulat. Præter Codices a *Luca Brugenſi* laudatos, conjecturam noſtam confirmant Biblia MSS. in ſolio, in quatuor Volumina compacta & Goticis characteribus elegantiſſimis exarata, quæ in noſtra Pariſienſium Prædicatorum majoris Conventus Bibliotheca extant, in quibus legimus: *Qui egredientur impetu ab Jacob; florebit & germinabis Iſrael; & implebunt faciem orbis ſemine*.

Ita legit Author Gloſſæ Ordinariæ: *Qui egredientur impetu a Jacob*.

Ita legit S. Thomas in Commentar. *Qui egredientur impetu Jacob*. Præpoſitio, *a*, proculdubio excidit.

Ita *Nicolaus de Lira*, qui hanc ſententiam ſic interpretatur: *Qui egredientur, ſcilicet ad prædicandam fidem Catholicam per orbem*. Impetu, *id eſt, cum ferventi deſiderio*. A Jacob, *id eſt, a populo Iſrael, cujuſmodi fuerunt Apoſtoli, & alii 70. Diſcipuli, qui pro majori parte fuerunt Judæi*.

Ita legit Hugo Cardinalis: *Qui egredientur impetu a Jacob*. Eam igitur veram & ſinceram eſſe Vulgatæ noſtræ lectionem longe veriſimilius eſt.

Reſpondet ea lectio Hebræo Textui, non altera. Verbum enim: *Jacherech* quod a *Chorech*, *radicari*, vel *radices agere*, derivatur, ſignificat *radicabit*. Et licet in conjugatione *Pihel*, accipiatur, & impetum quemdam ſignificet, male inde colligit *Fraſſenus*, vertendum eſſe, *Ingredientur ad Jacob*, potius quam, *Egredientur a Jacob*, ſeu, *de radice Jacob*. Quaſi vero tam egredi, quam ingredi impetu quis non poſſit. Nonne enimvero Juvenes veſtri FF. Minores e Scholis egredi impetu poſſunt, & in Refectorium impetu ingredi ad cibos ſumendos, quos eorum Patres, *Joannis XXII.* tempore, non ſuos exiſtimabant, donec eos conſumpſiſſent? Cum itaque tam ingreſſui, quam egreſſui conveniat impetus, expendendum eſt an ſecundum Textum Hebræum hic vertendum ſit, *Ingredientur ad Jacob*, vel *Egredientur a Jacob*. Verſionem iſtam poſteriorem, non priorem Hebræo convenire, verbum *Jacherech* oſtendit, quod ſignificat *radicabit*; e radice autem egrediuntur ſurculi, non ingrediuntur. Quamobrem recte vertit Sanctus Hieronymus. *Qui egrediuntur de radice Jacob, florebit & germinabit Iſrael, & implebunt faciem orbis ſemine*. Cui Verſioni & Scripturæ ſenſui præclare convenit ejus expoſitio. *Poſtquam*, inquit, *Apoſtoli in toto orbe Evangelium prædicantes dixerint*: Faciemus pacem Chriſto, pacem faciemus ei: *Qui in excelſis fuerint de ſemine Jacob, & in Apoſtolicam pervenerint dignitatem, appellabuntur filii Jacob. Tunc germinabit & florebit Iſrael, videns doctrina filiorum ſuorum univerſum orbem eſſe completum, & attuliſſe fructus uberrimos, quos in Judæa manens non attulerat*.

Cum *Sancti Hieronymi* Verſione pene conveniunt recentiorum omnium Interpretum Hebraice peritorum Verſiones. Ita quippe Sanctes Pagninus: *In diebus qui veniunt, radicabit Jahacob, florebit & germinabit Iſrael, & implebunt faciem orbis fructu*.

Vatablus: *Veniunt dies quibus radices aget Jaacob, florebit & germinabit Iſrael, implebuntque faciem orbis fructu*.

Oleaſter: *In diebus venturis radicabit Jaacob, florebit & fructificabit Iſrael, & implebant faciem orbis fructu*.

Malvenda: *Venientes radicare faciet Jaghakob; florificabit & efflorebit Iſrael, & implebuntur facies orbis proventu*.

Eumdem reddit ſenſum Chaldaica Paraphraſis: *Congregabuntur de medio tranſmigrationis eorum, & revertentur in terram ſuam: Ibi generabunt viri domus Jacob; creſcent & multiplicabuntur viri domus Iſrael; & implebunt faciem orbis filii eorum*.

Syriaca Verſio: *Quotquot eſtis de ſtirpe Jacobi, ſcitote quod folia & flores emiſſurus eſt Iſrael, &c.*

Arabica: *Filii Jacobi germinabunt, & florebit Iſrael, & orbis implebitur fructu ipſius*.

LXX. Interpretes verterunt: οἱ ἐρχόμενοι τέκνα Ἰακώβ. *Venientes filii Jacob*. βλαστήσει καὶ ἐξανθήσει Ἰσραὴλ *Germinabit & florebit Iſrael*, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. *Et implebitur orbis terrarum fructu ejus*. Quæ verſio etſi egreſſum e radice Jacob ita clare non exprimat, filios tamen Jacob venientes, ſive e ſtirpe Jacob progenitos ſignificat, quod idem eſt ac e radice Jacob erumpentes.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. III. Commentariorum in Iſaiam, hunc Verſum legit ut LXX. Interpretes; ſed eo ſenſu exponit qui cum *S. Hieronymi* Verſione prorſus convenit. *Hortatur igitur*, inquit, *eos qui veniant* [*de quibus etiam David ait*: Annuntiabitur Domino ætas ventura] *Sermonem ad ipſos ſanctos Apoſtolos traducit; & cum orbem terrarum Deo adducendum intellexiſſet, ſeu per Spiritum Sanctum didiciſſet, exilit quodammodo, & præ ingenti gaudio inquit*, Filii Jacob germinabunt, & efflorеſcet Iſrael, & implebitus orbis terrarum fructu ejus. *Nati enim ſunt ex ſanguine Jacob, qui cognominatus eſt etiam Iſrael, divini Diſcipuli. Poſtquam vero ab ortu in occaſum, & in omnem terram exiit ſonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum, vocata eſt ad agnitionem Gentium multitudo, & ſicuti verba Prophetæ habent*, Impletus eſt orbis terrarum fructu ejus. *Cu-*

jus

jus vero? ſcilicet Iſraelis, id eſt eorum qui orti ſunt ex Iſraelis ſanguine. Fructus namque ſudorum Apoſtolicorum ſunt Credentes, quos gaudium & coronam divinus Paulus nominavit. Hæc ſufficiunt, opinor, ad Fraſſenianæ Criticæ vanitatem demonſtrandam.

ARTICULUS XXXVI.

Alexandri Obſervatio in Verſum IV. Capitis LX. Iſaiæ vindicatur.

HOc loco ſecundum Vulgatam noſtram legimus: *Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent.* Obſervavit *Alexander*, videri Interpretem vertiſſe, *Filiæ tuæ lac ſugent*, ut habet *S. Hieronymus* in Commentariis. Hanc Obſervationem *Fraſſenus* reprehendit, quod Textus Hebraicus lactis non meminerit, proindeque *nec S. Hieronymi mentem, nec Textus Hebraici ſinceritatem* Alexander *ſit aſſecutus*.

…rand.
…55.
…ſſen. p.
…3.

Uno verbo nugas tuas refellere poſſem, *Fraſſene*, reſpondendo, Criticam hancce tuam, non meum duntaxat, ſed *S. Hieronymi* jugulum petere. Si enim Textus Hebraici ſinceritatem non ſum aſſecutus, nec *S. Hieronymus* aſſecutus eſt, quem ſtudioſe ſecutus ſum, & in hiſce rebus ſequi ſemper gloriabor. Sed ipſum Veritatem Hebraicam optime reddidiſſe fatebuntur quicumque Hebræas literas noverint. In Hebræo Textu lego; *Naliſad teamana*, id eſt, *Juxta latus nutrientur*. Nonne vero pueri qui lac ſugunt, juxta latus nutriuntur.

Sanctes Pagninus vertit: *Filiæ tuæ juxta latus nutrientur.*

Vatablus: *Et filiæ tuæ ad latus nutrientur.*

Oleaſter: *Et filiæ tuæ ſuper latus enutrientur.*

Iſidorus Clarius: *Et Filiæ tuæ ad latus educabuntur.* Et hæc quidem de Textu Hebræo ſatis. Nunc videndum an *S. Hieronymi* mentem fuerim aſſecutus, necne.

Lego & relego *Sanctum Hieronymum* lib. XVII. in Iſaiam, cap. LX. & video quod olim vidi & obſervavi, ipſum vertiſſe: *Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ lac ſugent.* Me ne fallunt oculi? Lego ejus Commentarium, & quod olim animadverteram, iterum animadverto, eum huicce Verſioni admirabiliter congruere. *Nos autem*, inquit, *ſumus filii qui de longe venimus ad Dominum, peregrini quondam a teſtamento Dei, & repromiſſionibus ejus ſpem non habentes, & abſque Deo in mundo. Sed quid dicit Apoſtolus?* Vos qui eratis aliquando longe, nunc facti eſtis prope. *Quodque ſequitur:* Et filiæ tuæ lac ſugent: *Illud ſignificat, quod animæ in Chriſto lactentes, & in baptiſmate parvulorum, de quibus & Petrus Apoſtolus loquitur*, Quaſi modo nati parvuli, rationabile, & abſque dolo lac deſiderate, *Sugunt lac Apoſtolorum. Quibus parvulis atque lactentibus loquebatur & Paulus:* Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. *Et in alio loco:* „ Quaſi nutrix fovens filios ſuos, ſic deſiderantes vos „ cupimus impertiri non ſolum Evangelium Chriſti, „ ſed etiam animas noſtras. Judicent Eruditi an mentem Sancti Hieronymi non fuerim aſſecutus, ut *Fraſſenus* exprobrat.

At *Sanctus Hieronymus*, inquit Fraſſen, non ſolum in Commentariis eam Verſionem interpretatur & approbat, ſed etiam Verſionem LXX. Quæ ſic habet: *Filiæ tuæ ſuper humeros portabuntur.* Quid inde? Hincne ſequitur quod pertinaciter aſſeris Vulgatam hanc lectionem, *Filiæ tuæ de latere ſurgent*, eſſe Hebræo convenientiorem? Humeri & latus; ſurgere, & portari, idemne ſunt? At lac ſugere, & humeris portari, eumdem reddunt ſenſum; utrumque enim teneræ convenit infantiæ. Utriuſque ſenſus identitatem præclare oſtendit *Sancti Cyrilli Alexandrini* Commentarius, lib. V. Tom. IV. *In humeris tollentur. Solent enim*, inquit, *parvuli infantes nutriri, & in materno gremio ac brachiis volunt requieſcere. Tale quid fit de his qui vocati ſunt ab errore græco. Deliniuntur enim a Myſtagogis, non duriter tractantur, nec illico per aſperam viam incedunt: ſed velut tenera educatione lactantur, & paulatim in virum perfectum adoleſcunt, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Siquidem præcepit Sanctis Apoſtolis, ut baptizarent omnes gentes, in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docerentque eas ſervare quæcumque illis præceperat. Hi autem hoc factitare volentes, methodo & arte docendi uſi, primo nihil oneroſum impoſuerunt Credentibus .... Scribitque quibuſdam optimus Paulus:* Lactis potu vos alui, non eſca. Nondum enim poteratis, ſed ne nunc quidem poteſtis. *Perfectorum autem eſt cibus ſolidus, eorum, inquam, qui propter aſſuetudinem ſenſus cordis habent exercitatos ad dijudicationem boni & mali. Itaque in humeris, inquit, tollentur filii tui & filiæ.*

Quod vero Verſio Sancti Hieronymi, *Filiæ tuæ lac ſugent*, aut *de latere ſugent*, ſit genuina Lectio Vulgatæ noſtræ, conjicio rurſus ex antiquis Bibliis MSS. Goticis characteribus eleganter exaratis in membrana exquiſita, quæ extant in Bibliotheca noſtra San-Jacobæi Prædicatorum Conventus; in quibus ita lego: *Et filiæ tuæ de latere ſugent.* Proclive autem fuit, ut unius literæ mutatione ex verbo *ſugent* fieret *ſurgent*, ſcribarum oſcitantia. Quod autem ex *Sancto Auguſtino* lib. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 6. *Fraſſenus* profert, ubi Eccleſiam ait prodiiſſe ex Chriſti latere in Cruce pendentis, ſicut Eva ex latere Adami dormientis, non eſt ad rem, cum *Sanctus Auguſtinus*, Iſaiæ locum, quem tractamus, ibi non interpretetur, nec laudet, vel leviter indicet: atque moralis plane ſit accommodatio hujus loci ad animas fideles, quæ ex Chriſti latere, de peccato ſurgunt ad gratiam: nec minus ex ejuſdem ſacri lateris vulnere lac ſugere ſenſu myſtico dici poſſint, ut explicat *Hugo Cardinalis*; qui Sanctum Hieronymum vertiſſe notat, *De latere ſugent*, quod tamen in excuſis *Sancti Hieronymi* Commentariis non legimus, ſed, *lac ſugent*. Sic autem habet *Hugo* poſtquam Vulgatam lectionem eſt interpretatus. *Huic expoſitioni ſatis competit litera Hieronymi hoc loco*, Filiæ tuæ de latere *vel*, in latere ſugent: *Lac ſcilicet conſolationis & exhortationis. Aliqui habent:* De lacte ſugent, *vel*, Lac ſugent. *Hoc etiam habet Interlin. Sed Hieronymus exponit* de latere *vel*, in latere. *Aliqui autem dicunt, quod Hebræus habet nomen commune ad lac & latus. Et nota quod hæc litera quam habemus*, ſugent, *non eſt in Hebræo, nec LXX. nec Expoſitores antiqui, literam hanc exponunt. Latus autem Domini in Cruce perforatum, miniſtrat filiabus, id eſt, ſanctis & devotis animabus, ſanguinem loco lactis. Pulli enim aquilæ, id eſt, Filii Chriſti lambunt ſanguinem loco lactis* [*Job.* 39.] *Vel, Latus Domini fuerunt Apoſtoli, qui familiares fuerunt & adhærentes Chriſto. Et ſimiliter alii Apoſtolici Viri, Doctores & Prædicatores, a quibus ſugunt filiæ, id eſt minores, lac doctrinæ facilioris.* 1. *Cor.* 3. *Tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Item* 1. *Petri* 2. *Quaſi modo geniti infantes, rationabile, ſine dolo, lac concupiſcite.*

Poſtremam iſtam Hugonis Cardinalis expoſitionem juvat *Sanctus Ambroſius* * Sermone II. in Feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ubi miraculum quo iſtius abſciſſa cervix lac pro ſanguine fudit, prædicans, hæc habet: *De Pauli vero cervice, cum eam perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis unda magis quam ſanguinis ... Quæ quidem res in Sancto Paulo ſtupenda non eſt. Quid enim mirum ſi abundat lacte Nutritor Eccleſiæ? Sicut ipſe ad Corinthios ait:* Lac vobis potum dedi, non eſcam. *Hæc eſt plane repromiſſionis illa terra, quam Patribus noſtris Deus promiſit dicendo:* Dabo vobis terram fluentem lacte & melle. *Non enim de hac terra locutus eſt quæ manantibus aquis cœnum involvit, lutumque permiſcet: ſed de illa terra Pauli, & ſimilium Pauli, quæ jugiter purum ſuaveque diſtillat. Qua enim Pauli Epiſtola non melle dulcior eſt, lacte candidior? Quæ Epiſtolæ, tamquam ubera Eccleſiarum, populos enutriunt ad ſalutem.*

* *Seu vetus alius author.*

Alio ſenſu iſta Verſio, *Et filiæ tuæ lac ſugent*, Chriſtianis accommodari poteſt, qui Chriſtum Æterni Patris Verbum in Euchariſtia lacteſcens percipiunt, eoque paſcuntur. Qua de re præclara ſunt S. Auguſtini verba in Pſalmum XXXIV. *Chriſtus*, inquit, *in*

Corpore & Sanguine ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. Unde autem commendavit Corpus & Sanguinem ſuum? De humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur, nec biberetur, Reſpice altitudinem ipſius: In principio erat Verbum. *Ecce cibus ſempiternus: ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ Virtutes, manducant cœleſtes Spiritus; & manducant, & ſaginantur, & integrum manet quod eos ſatiat & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut Menſa illa lacteſceret, & ad parvulos perveniret. Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, niſi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minus idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & per humiditatem mamillæ & lactis ſuccum, de ipſo pane paſcit infantem. Quomodo ergo de ipſo pane pavit nos Sapientia Dei? Quia Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.*

De his Chriſti Myſticis Uberibus *Sanctus Chryſoſtomus* egregie ait Homilia LX. ad Populum Antiochenum: *Nonne videtis quanta promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc Menſam; quinimmo cum longe majori trahamus tamquam infantes lactanei Spiritus gratiam; & unus ſit nobis dolor hac eſca privari.*

Tandem piis animabus hæc verba accommodari poſſunt, *Et filiæ tuæ lac ſugent*, vel *de latere ſugent*, quæ ab uberibus divinæ conſolationis inebriatæ, concepto delectationum terrenarum faſtidio, cœleſti Sponſo identidem ajunt: *Meliora ſunt ubera tua vino.* Id eſt (ut explicat Mellifluus Pater S. Bernardus) *Carnis voluptatem, qua paulo ante tamquam vino ebria tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera ſtillant, deliciæ ſpirituales. Et pulchre vino comparat carnalem affectum, ut enim uva ſemel expreſſa non habet jam quod denuo fundat, ſed perpetua ariditate damnatur; ſic caro in preſſura mortis ab omni prorſus ſua delectatione ſiccatur, nec ultra reviveſcit ad libidines .... Verum ubera non ſic. Hæc enim cum exhauſta fuerint, rurſum de fonte materni pectoris ſumunt quod propinent ſugentibus. Merito proinde meliora carnis ſæculive amore aſſeruntur ubera Sponſi, quæ nullo umquam lactentium numero areſcunt, ſed ſemper abundant de viſceribus charitatis, ut iterum fluant.* Quæ omnia oſtendunt, *Sancti Hieronymi* Verſionem illam, *Filiæ tuæ lac ſugent*, Myſticis ſenſibus non eſſe minus divitem & fœcundam, illa quæ modo in Bibliis Vulgatis legitur: *Filiæ tuæ de latere ſurgent.*

ARTICULUS XXXVII.

Alexandri Obſervatio in Verſum X. Capitis I. Ezechielis propugnatur adverſus Fraſſenum.

HOc loco ita habent Biblia Vulgatæ Editionis: *Similitudo autem vultus eorum:* (ſcilicet quatuor animalium) *facies hominis, & facies leonis a dextris ipſorum quatuor; facies autem bovis a ſiniſtris ipſorum quatuor; & facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor:* Scripſit Alexander in hunc locum: *Deleri poſſet vox*, deſuper. *Sic planior eſſet ſenſus, & convenientior Hebræo.* Obſervavit illam deeſſe in LXX. Interpretibus, in Chaldaica Paraphraſi, in Verſionibus Syriaca, & Arabica. An ita ſe res habeat, expendamus. Alexand. p.356.

Hebraici Textus Verſio a *Sancte Pagnino* adornata, & a tribus Summis Pontificibus approbata ſic habet: *Et facies aquilæ quatuor ipſis.*

LXX. Interpretes: *Facies aquilæ ipſis quatuor.*

Chaldaica Paraphraſis: *Facies aquilæ illis quatuor.*

Syriaca Verſio: *Vultuſque aquilæ in lateribus eorum ſiniſtris.*

Arabica: *Facieſque aquilæ eadem quatuor.*

Theodoretus legit: *Et facies aquilæ quatuor.*

Antiquiſſima Biblia MSS. in hujuſce Conventus Bibliotheca extantia, quorum ſæpe memini, ad hujus loci marginem hanc annotationem habent Goticis pariter characteribus adſcriptam: *Nec Hebræus, nec Antiqui, habent*, deſuper, *ſed Gloſſa exponit.*

Nicolaus de Lira hæc verba: *Et facies aquilæ*, &c. ita commentatur: *Quia ſecundum deſcriptionem Latinorum facies aquilæ erat in parte poſteriori. Quia tamen aquila habet collum longum, facies aquilæ elevabatur ſuper alias tres. Secundum Hebræos vero non plus elevabatur quam aliæ. Unde & in Hebræo ſic habetur:* Et facies aquilæ in ipſis quatuor, *vel*, ad ipſam quatuor: Id eſt, *exiſtens in eadem linea cum aliis tribus, tamen ultima.*

Joannes Baptiſta Villalpandus, e Societate Jeſu doctiſſimus Ezechielis Interpres, de hoc verſu ita cenſet: *Legendum eſt;* Facies aquilæ ipſorum quatuor, *cum Textu Hebræo, Chaldæo, Græco, Septuaginta, & Latinis correctiſſimis, Complutenſi, atque Regio, ſine particula*, deſuper, *quæ additur poſt vocem* aquilæ *in aliquot Codicibus Latinis.*

Maldonatus vir trium linguarum & ſacræ doctrinæ peritiſſimus ex eadem Societate eadem pene obſervat. *Quod ergo*, inquit, *noſter Interpres dicit:* Et facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor, *Hebraice non ita eſt. Non enim legitur*, deſuper: *Nec id LXX. verterunt; neque nominatur locus ubi fuerit, quia id facile intelligi poterat: cum enim facies leonis eſſet ad dexteram faciei humanæ, & facies bovis ad ſiniſtram, non poterat facies aquilæ eſſe niſi pone faciei hominis averſa. Neque, ut opinor, noſter Interpres, cum dixit:* Deſuper, *voluit ſignificare faciem aquilæ ſupra alias fuiſſe: ſed fuiſſe a tergo, capite cæteris altiore, quia aquilæ, pro ratione corporis, longius quam cætera animalia collum habent.*

Emmanuel Sa ex eadem Societate: *Hoc verbum*, duſuper, *non eſt Hebr. Chald. in LXX. in Complut.*

Malvenda: *Hebræi ex verbo hunc Verſum habent:*
„ Et ſimilitudo facierum eorum hæc erat, facies ho-
„ minis, & facies leonis ad dexteram ipſis quatu-
„ or: & facies bovis de ſiniſtra ipſis quatuor: & fa-
„ cies aquilæ ipſis quatuor. *Notabis Prophetam hac viſione, cum de animalibus loquitur, nunc pronominibus maſculeis, nunc fœmineis viciſſim uti:* quod Chajoth *animalia fœminea ſint, & Angelos ſignificent, qui eminenter utramque naturam contineant, & utriuſque generis rerum creatarum adminiſtrationem obeant. Ergo videtur Propheta hoc Verſu dicere, unicuique ex illis animalibus quadrifacibus fuiſſe faciem hominis in anteriore parte: & faciem aquilæ in poſteriore: faciem leonis in dextera parte, & faciem bovis in ſiniſtra.*

Reponit *Fraſſenus*, unius Critici judicium adverſus Fraſſen. p. 3[illegible]
„ totius Eccleſiæ Latinæ hanc vocem retinentis &
„ legentis ſententiam præſcribere non debere. Rectius & religioſius cenſuiſſe Proteſtantes, præſertim *Grotium*. Adverſum me loqueris, *Fraſſene*, quaſi unus ſim & primus omnium mortalium, qui vocem, *deſuper*, ſecundum Hebræum & LXX. Interpretes non eſſe legendam animadverterim. Vides tamen ex iis, quos protuli, ſententiæ iſtius vindicibus, opinionem hancce meam, ſeu conjecturam, non eſſe ſingularem. Nec tamen illam Eccleſiæ totius judicio præſcribere debere vel cogitavi; qui ejus tantum authoritate hoc mendum, cæteraque in Vulgata Editione reliqua corrigi poſſe non ſemel ſcripſi, in illa, quam impugnas, Diſſertatione mea: quique ejus judicio conjecturas & Obſervationes haſce meas humillimi animi devotione ſubjeci, ſubjicio, ſubjiciamque ſemper, divina favente gratia. An religioſius & rectius cenſuerint Proteſtantes, præſertim *Grotius*, Viri Eruditi, nulliſque præjudiciis occupati judicabunt. An controverſia quæ *Fraſſenum* inter & *Alexandrum* intercedit, ſit iis de rebus de quibus ſalva fide & pietate Catholica, diſſentire non liceat, pronuntiabunt Viri Theologi: ac de Fraſſenianæ cenſuræ æquitate cenſebunt, qui Doctorem Catholicum, ſuis laboribus ac ſtudiis Eccleſiæ ſervire ſatagentem, infra Proteſtantes deprimit. Meum interim ſolatium eſt, quod *Apud Chriſtianos, non qui patitur, ſed qui facit contumeliam miſer eſt.* Divinique illius Oraculi cum incredibili voluptate memini: *In ore ſtulti baculus contumeliæ.* Ad illud attendas *Fraſſene*, idque. Prov. 14. 3. Secundum LXX.

que unum pro contumeliis in me tuis reſponſum habeto.

Sed his prætermiſſis, Criticam tuam expendamus. Vocem, *Mhal*, id eſt, *deſuper*, fateris in Hebræo Textu non comparere; ſed veriſimile eſſe ais illam excidiſſe, & forte ab aliquo Hebraizante poſtmodum e codice LXX. Interpretum fuiſſe expunctam, ne ea ſententia ab Hebræo diſcordare videretur. Macte animo, *Fraſſene* audacter augurari perge, ut cœpiſti; ſed utinam felicius! Voculam unam ab Hebræis codicibus nonnullis facile excidere potuiſſe, non diffiteor; ſed quod ab omnibus toto terrarum orbe exciderit, quis veriſimile arbitretur? Quis non illud cenſeat Fraſſeni Doctoris inſomnium? Scilicet Judæi omnes in expunctionem vocis, *deſuper*, a ſuis codicibus conſpirarunt? Nulli ſervati ſunt ab hoc mendo immunes? Sed, quæro, num ante Verſionem LXX. Interpretum id contigerit? Num poſtea? Si ante, quomodo vertere potuerunt, *Deſuper ipſorum quatuor*, ut Fraſſenus ipſos vertiſſe contendit, & poſtea in omnibus Verſionis ipſorum codicibus toto terrarum orbe fuiſſe expunctum? Si poſtea, quomodo in vetuſtiſſimis LXX. Interpretum Codicibus, quibus *Theodoreti* tempore utebatur Eccleſia; quomodo in Codicibus Vaticano & Alexandrino ante annos mille & ducentos exaratis, in omnibus denique toto terrarum orbe ab aliquo Hebraizante vox illa expungi potuit? Id ſane cum ſit incredibile, longe veriſimilius eſt LXX. Interpretes vertiſſe quod in eorum Verſione etiamnum legimus, *Facies Aquilæ ipſis quatuor*: & codices Hebraicos vocem *Mihal*, *deſuper*, non habuiſſe: Cum nulla vel in Hebræis ipſis Codicibus, vel in Græcis varietas inveniatur, & *Quod apud omnes unum invenitur, non ſit erratum, ſed traditum*: ut ait *Tertullianus*. Veriſimilius igitur eſt Sanctum Hieronymum, ſiquidem ipſe vertit, *Et facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor*, in mendoſos codices incidiſſe; vel ipſi viſum fuiſſe hanc voculam ad majorem Textus Hebræi perſpicuitatem eſſe addendam, quia licet in Hebræo non eſſet, intelligi tamen ex quatuor animalium ſitu facile poterat.

Quod vero aquilæ ſupra cæteras animalium facies eminentiam a SS. Patribus referri ad *S. Joannis*, qui æternam Verbi Dei generationem enarravit, ſupra cæteros Evangeliſtas eminentiam ſignificandam. *Fraſſenus* obſervat, non probat accuratam eſſe Verſionem illam. *Et facies Aquilæ deſuper ipſorum quatuor*: Sed bonitate Verſionis illius ſuppoſita, præclarum & elegantem Commentarium eſſe. Præterea hunc ſenſum allegoricum eſſe, non literalem, nemo neſcit in Scriptura Sacra paululum verſatus. Quamvis (inquam) *Sancti Hieronymi*, & *Sancti Gregorii*, *ac Rabani*, qui ipſum ſecuti ſunt, egregia ſit expoſitio, Prophetiæ tamen ſenſum literalem aſſequi non videtur, ut *Maldonatus* erudite obſervat. Viſio enim illa Prophetæ Evangeliſtis aptari commode non poteſt, ſi ad literam intendamus. Putat enim *S. Hieronymus* ſingulos Evangeliſtas ſingulas habere facies; *Matthæum* hominis, quia de Chriſti humanitate maxime agit: *Lucam* bovis, quia a Zachariæ exorditur Sacerdotio: *Marcum* leonis, quia a voce clamantis in deſerto, quaſi a rugitu leonis incipit: *Joannem* aquilæ, quod altius cæteris volet, ac de Verbi Dei æterna generatione diſſerat. Si autem Ezechielis viſionem ſequamur, non ſingulis ſingulæ facies, ſed ſingulis quaternæ tribuendæ ſunt: *Quatuor facies uni*, & *quatuor pennæ uni*. (Inquit Propheta.) Deinde, argumento Prophetæ non videtur omnino convenire Viſionis ipſius ad quatuor Evangeliſtas accommodatio. Agebat enim Propheta de futura Judæorum captivitate, cum qua nihil Evangeliſtis commune eſt. Ab Aquilone quatuor animalium facies oſtenduntur: Evangeliſtæ vero non ab Aquilone; ſed a Meridie, id eſt, ab Jeruſalem, Evangelii prædicationem inchoarunt, quemadmodum Chriſtus illis præcepit, *Prædi-*
24. * *cari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Jeroſolyma.*

Adeo obſcurus eſt iſtius Viſionis ſenſus, ut nullus pene ſit locus Scripturæ Sacræ, qui tantam expoſitionum varietatem pepererit. *Catina* quidam Syrus, cujus *Sanctus Hieronymus* meminit, figuram quatuor animalium de caſtris Hebræorum in ſolitudine metatis explicabat. Faciem hominis toti Iſraeli: Faciem leonis, Regiæ Tribui Juda: Faciem bovis Sacerdotali Tribui Levi: Faciem aquilæ Deo tribuebat, qui ultionem de populo repetebat, cum vellet, ut *Oſee* 8. dicitur: *In gutture tuo ſit tuba*, *quaſi aquila ſuper domum Domini*.

Alii Dei majeſtatem & gloriam hic deſcribi cenſent, & Angelos per quatuor animalia, quibus Deus inſidere dicitur, adumbrari. Ita hunc locum *Theodoretus* interpretatur. *Vides Propheta*, inquit, *excidium quo Hieroſolyma funditus perdenda eſſent. Hoc enim ſignificat*, Ventus veniebat ab Aquilone, *vel*, *ut Symmachus ait*: Impetu flans. *Significat autem venti vis Babylonii impetum*. Et maxima nubes, haſtarum & jaculorum, *Omniſque generis telorum copiam & inundationem*. Ignis vero fulgurans, *non ſolum incuſſum terrorem*, *ſed etiam urbis demolitionem ab igne perfectam*. Splendor autem in circuitu, *Dei gloriam*, *quæ ſe per ſupplicium oſtendit*. Quatuor animalia de inviſibilibus Poteſtatibus explicat, quibus Dei majeſtas inſidet. Unde obſervat, Prophetam non dixiſſe ſimpliciter quatuor ſe animalia conſpexiſſe, neque item ſimilitudinem animalium, ſed *tamquam ſimilitudinem quatuor animalium*: Ita ut perſpicuum ſit, *Non ipſas vidiſſe divinos Prophetas eorum qui cerni nequeunt naturas*, *ſed ſimilitudines & formas*, *ab eo qui magna largitur*, *ad unumquemque uſum oſtenſas*..... *Per quatuor facies & alas*, *declarat Dei quocumque pertinentem providentiam*. Pennæ, ſpiritalium Poteſtatum *ſignificant acumen*. Scintillæ ſplendidiſſimo ſimiles æri, *Splendorem & mentis indicant puritatem*. Manus alis abſconditæ, *inviſibilem & variam indicant efficacitatem*. Per facies leonis, bovis, aquilæ, hominis, ſi„ gnificari, omne hominum genus a Deo gubernari. „ Per leonem Regnum (namque animal regium eſt) „ ſignificatur: Per vitulum Sacerdotium, nam pro „ Principe Sacerdotum vitulus unus offerebatur: Et „ per aquilam Prophetia declaratur; eſt enim ani„ mal in ſublime volans, viſuque acerrimo, & Pro„ phetia hujuſmodi eſt, quæ ſublimia contemplans „ longiſſime proſpicit futura. Hæc itaque figura docet, *Omnem hominum naturam*, *una cum propriis Ducibus*, *omnium Regi*, *omniumque Authori ſubjectam eſſe*, *qui tot donis humanum genus inſtruxerit*. Quod autem pennas eorum extentas ait, & duas pennas ſingulorum jungi, duas vero tegere corpora eorum, ſignificat, *Ne a divinis quidem Poteſtatibus omnia comprehendi*, *ſed alia ipſis perſpicua eſſe*, *alia ignota*: *Nec ſibi poſitos terminos tranſgredi*: *Sed duas alas conceſſo ſibi contemplandi munere exultantes extendunt*, *& duabus corpus contegunt*, *eorum quæ occulta ſunt ignoratione contenta*, *neque contendentes ut ea percipiant*, *quæ percipere nefas eſt*. Quod unumquodque ante faciem ſuam gradiebatur, & quocumque erat impetus ſpiritus, nec revertebantur; *Angelorum ſtatam in omnibus obedientiam ſignificat*, *& quod conſtitutam viam minime relinquant*. Hanc expoſitionem *Theodoreti*, apprime convenire inſtituto Prophetæ, inde patet, quod Ezechiel X. Cap. Verſ. 1. hanc eamdem Viſionem repetens animalia vocat Cherubim: *Et vidi*, inquit, *& ecce in firmamento quod erat ſuper caput Cherubin*. Et Verſu 15. *Et elevata ſunt Cherubin*: *ipſum eſt animal quod videram juxta fluvium Chobar*. Tum etiam quod initio Capitis ſecundi, quaſi per quamdam anacephaleoſim his verbis breviter complectitur Viſionem quam præcedenti Capite commemoravit: *Hæc viſio ſimilitudinis gloriæ Domini*. Et Cap. 3. Verſ. 23. *Et ſurgens egreſſus ſum in campum*, *& ecce ibi gloria Domini ſtabat*, *quaſi gloria quam vidi juxta fluvium Chobar*. Ex quibus perſpicue probatur Ezechielem tota hac animalium & rotarum quadriga nihil aliud quam Dei majeſtatem & gloriam ſedentis ſuper quatuor Cherubim declarare voluiſſe: Ac proinde Theodoreti expoſitionem inſtituto Prophetæ, & ejus Viſioni convenire magis, quam explicationem *Sancti Hieronymi* de quatuor Evangeliſtis.

Literalis forſan magis videbitur *Maldonati* expoſitio. Supponit 1. Prophetam converſionem aliquam rerum & magnam tempeſtatem deſcribere voluiſſe. Secundo hæc animalia eſſe Cherubinos, ut apparet ex Cap. X. ubi eadem Viſio repetitur. *Ipſum eſt animal*,

nimal, inquit Propheta, *quod vidi ſubter Deum Iſrael juxta fluvium Chobar : Et intellexi, quia Cherubia eſſent*. Supponit præterea hos Cherubinos aliquos Reges ſignificare, quod Cap. 28. Regem Tyri Cherub appellet, Verſu 14. *Tu Cherub extentus & protegens, & poſui te in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti*. Et Verſ. 16. *Et ejeci te de monte Dei, & perdidi te, o Cherub protegens, de medio lapidum ignitorum*. Obſervat inſuper, agere poſtea Ezechielem de quatuor Regnorum commutatione, Chaldæorum, Aſſyriorum, Ægyptiorum, & Tyriorum. Inde colligit, quemadmodum unum Cherub, id eſt, unum animal, Regem Tyri ſignificabat, ita alia tria animalia alios tres Reges ſignificare. Igitur ſenſum hujus ænigmatis eſſe arbitratur, fore ut poſt tempeſtatem quæ Judæis imminebat, quatuor illa Regna, quæ Judæis infeſta fuerant, huc illuc converterentur, & ad alios transferrentur Dominos. Quod ut ſignificet Propheta, generalem omnium Regnorum hypotypoſim ponit ob oculos. Quatuor enim animalia, quatuor hæc Regna, de quibus agit, deinde omnium Regnorum naturam & conditionem ſignificant : Quæ quatuor facies habent, quia aliquando convenienter humanis moribus gubernantur, id eſt, in pace & tranquillitate, ita ut humanam faciem habere videantur : Aliquando vicinas gentes, ut leones trucidant, ut boves conculcant, ut aquila diripiunt, & in captivitatem ducunt. Hanc ob cauſam Regem Babylonis ab Ezechiele aquilam vocari cap. 17. quia Regem Juda in Captivitatem ducturus erat. Hæc dicit Dominus Deus, *Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri*. Thronum ſaphirinum & ſimilitudinem hominis in eo ſedentis, Deum ſignificare, qui ſupra omnes Reges altiore throno ſedet. Colorem electri, & ſpeciem ignis, Dei majeſtatem declarare. Vocem, quam Propheta ſupra firmamentum audivit, imperium Dei eſſe, quo omnia Regna gubernat, & quocumque vult transfert. Animalium figuram, & quatuor cujuſque facies, & alas extentas, & tibias teretes, & pedes, ſummam ad obediendum Deo propenſionem denotare : Regnaque omnia, ſine cunctatione eo ire quo a Deo impelluntur. Alis, quibus ſe tegunt, humana eſſe præſidia, quibus Reges ſe tueri ſolent; ſed quæ nihil proſunt, ſi a Deo alio impellantur. Manus hominis, humanam induſtriam, auxilia, ſtudia, labores, quæ omnia, niſi Dei ſpiritu, qui in animalibus fuiſſe dicitur, gubernentur, caſſa ſunt & inania. Ignem qui erat in medio animalium, indicare ſpiritum Dei in Regibus Regniſque omnibus reſidentem, ut eos huc vel illuc pellat. Non reverti cum incedunt, quia voluntati Dei non reſiſtunt. Ire & reverti in ſimilitudinem fulguris coruſcantis, quia brevi tempore Regna auferentur, & eidem cui ablata fuerant, reſtituuntur, ut accidit Nabuchodonoſori apud Danielem. Sonum alarum qui audiebatur, indicaſſe numquam Regna ſine magno ſonitu, ſtridoreque converti. Hæc *Maldonatus*.

Cæteras expoſitiones aliorum Interpretum, ut minus convenientes prætermitto. Nemo autem non videt, quam inane ſit argumentum, quo *Fraſſenus* uſus eſt ad probandum nullum mendum eſſe in illo Verſu Ezechielis, prout ipſum in Vulgata noſtra legimus, *Et facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor*; Quia S. Joannis ſupra cæteros Evangeliſtas eminentiam vox illa, *deſuper*, ſignificat : ſiquidem illa interpretatio non eſt literalis, ſed myſtica. Mirum autem eſt Diſquiſitorem Biblicum id non diſquiſiiſſe diligentius.

Sed etſi allegoricam illam quatuor animalium ad quatuor Evangeliſtas accommodationem, quam primus non invenit *S. Hieronymus*, ſed a *S. Irenæo* lib. III. cap. XI. accepit, cum veneratione maxima, ut decet, amplectamur, & ſequamur, non ſequitur vocem, *deſuper* neceſſariam eſſe, ut *S. Joannis* ſupra cæteros Evangeliſtas eminentia ſignificetur, quam ſola Aquilæ figura ipſi aptata ſatis exprimit. Major enim illius avis perſpicacia, altior volatus, & oculorum in Solem audax converſio, deſignant *S. Joannem* cæteris Evangeliſtis ſupervolaſſe, & in ipſum Deum intendiſſe contemplationis oculos, ut de Verbi Æterni generatione diſſereret, ſic Evangelium ſuum inchoando : *In principio erat Verbum*, &c. Addiderim, Viros Eruditos non deeſſe, qui tametſi hanc genuinam eſſe Vulgatæ noſtræ lectionem exiſtiment, *Et facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor*, Non ita tamen vocem illam intelligendam putant, ut eminentiam aliquam ſupra cæteras animalium facies ſignificet, ſed idem eſſe ac, *inſuper*, aut *præterea*. Ita *Mariana* in Scholiis : *Hebr. non eſt*, deſuper, *neque in Septuaginta aut Chaldæo : in Vulgata etiam Regia eſt ſublatum : ſenſus ergo eſt*, Facies aquilæ ipſorum quatuor, *ſcilicet a ſiniſtris erat, repeti enim id debet. Ego*, deſuper, *non pro* ſupra, *ſumo, ſed pro*, inſuper, præterea.

ARTICULUS XXXVIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis V. S. Matthæi a calumnia & Critica Claudii Fraſſen vindicatur.

VUlgata noſtra eo loco ſic habet : *Ego autem dico vobis quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*. Cum Græci etiamnum Codices, & plurimi Veterum habeant εἰκῆ *Sine cauſa*, quod Vulgata noſtra ſecundum Codices emendatiores non habet; *Claudius Fraſſen* ſibi fas eſſe exiſtimavit non ſolum atram bilem ſuam in me effundere, neque reprehendere ſine cauſa, ſed & calumniis inſectari. (Fraſſ. pag. 30.) *Hic* inquit, *adjiciendam eſſe particulam, ſine cauſa, timide poſt Brugenſem cenſet Natalis Alexander; neque enim conſtanter id audent aſſeverare*. Doleo, *Fraſſene Frater*, non propter me ipſum, ſed propter te, quod mihi imponere non verearis. Nec audacter, nec timide, nec ullo prorſus modo, dixi adjiciendam eſſe huic Verſui particulam, *ſine cauſa*. Sed ita ſcripſi : *Quidam addunt*, ſine cauſa : *Ut eſt in quibuſdam codicibus Græcis*, εἰκῆ. (Alexand. p. 358.) Vera dixiſſem, in omnibus, uno excepto Vaticano. Addidi S. Irenæum, Origenem, S. Cyprianum, Authorem Epiſtolæ ad Zenam & Serenum apud Sanctum Juſtinum, Sanctum Chryſoſtomum, Authorem Operis Imperfecti in Matthæum inter ejus Opera, Sanctum Iſidorum Peluſiotam, Euthymium, Theophylactum, ita legiſſe : Quibus Syriaca Verſio conſentit. Addidi, Sanctum Hieronymum in Commentariis monere hanc vocem, *ſine cauſa*, eſſe expungendam; Et Libro II. adverſus Pelagianos notare hanc in pleriſque Codicibus deeſſe. Idem obſervare *S. Auguſtinum* lib. I. Retractationum cap. 19. quamvis ita legerit lib. de Sermone Domini in Monte. Nihil aliud omnino dixi de hoc Sancti Matthæi loco. Oculos appello omnium qui Diſſertationem meam legerunt, vel legere dignabuntur. *Et Fraſſenus* quidquid in hac Obſervatione meæ eruditionis eſt exſcribendo & diripiendo, mihi imponit quod *adjiciendam particulam*, ſine cauſa *poſt Lucam Brugenſem cenſeam*. O hominis frontem! Ut autem depulſa calumnia, veritas Obſervationis meæ pateat, omnium oculis ſubjicio loca Patrum quæ indicare ſatis habui : Et alia a Viro eruditione ſua celeberrimo non abſimili occaſione prolata. (D. Arnaldo.)

Sanctus Irenæus lib. II. cap. LVI. De Chriſto ita loquitur : *Apud quem non ſolum qui occidit, reus erit occiſionis ad damnationem; ſed & qui iraſcitur ſine cauſa fratri ſuo*. Et lib. IV. cap. XXXI. *Ait Dominus*...... Et qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit judicio : *Ut ſciamus quoniam non ſolum factorum reddemus rationem Deo, ut ſervi, ſed etiam ſermonum, & cogitationum*.

Origenes Tractatu VIII. in Matthæum : *Peccator eſt enim omnis, qui iraſcitur ſine cauſa*.

Sanctus Cyprianus lib. III. Teſtimoniorum ad Quirinum cap. VIII. *Item in Evangelio ſecundum Matthæum : Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides : Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit judicio*.

Author Epiſtolæ ad Zenam & Serenum, apud Sanctum Juſtinum : *Scriptum eſt enim, quod quiſquis iraſcitur fratri ſuo temere, judicio obnoxius ſit futurus*.

San-

Sanctus Hilarius cap. IV. in Matthæum : *Lex*, inquit, *vetus occidere, reatum homicidii ſeveritate judicii expiatura. Sed male in alterum commota mentis affectio idem in Evangeliis habet pœna, & ex præcepto fidei non minus rea ira eſt ſine ratione ſuſcepta, quam in operibus legis homicidium.*

Sanctum Baſilium Homilia de Ira, addiderim dicentem : *Ira quando oportet, & ut oportet ex ratione diſpenſata, fortitudinem, patientiamque & conſtantiam parit : Præter vero rectam rationem tractata, inſania efficitur : Idcirco nos Pſalmus admonet : Iraſcimini & nolite peccare : Ipſe namque Dominus in Evangelio illum, qui temere fratri iratus fuerit, reum judicii facit. Illum vero, qui tamquam pharmaco ad ea, qua oportet, ira utitur, minime condemnat.*

Sanctus Joannes Chryſoſtomus, Homilia XVI. in Matth. legit : *Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit Judicio* : Et hanc ſententiam ſic exponit : *Non enim omnino iſtam extinxit affectum. Primo quidem quia impoſſibile eſt hominem paſſionibus liberari : Nam ut regere illas poſſumus, ita abſque illis per omnia eſſe non poſſumus. Deinde quia etiam multis utilis eſt affectus iſte, ſi illo opportune ac ſcienter utamur. Itaque conſidera quam ampla quondam bona operata ſit ira Pauli. Hanc enim ille adverſus Corinthios exercendo, a maxima illos peſte liberavit. Per hanc etiam Galatarum gentem, quæ fere a Chriſto jam exciderat, reformavit : Alioſque plures illius ira cenſura correxit.*

Author Operis Imperfecti in Mattheum, Homilia XI. legit : *Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit Judicio* : Et hoc iſtam ſententiam illuſtrat Commentario : *Ergo qui cum cauſa iraſcitur, non erit reus. Nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec judicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. Juſta ergo ira mater eſt diſciplinæ. Itaque non ſolum non peccant, qui cum cauſa iraſcuntur; ſed e contra, niſi irati fuerint, peccant : Quia patientia irrationabilis vitia ſeminat, negligentiam nutrit, & non ſolum malos, ſed etiam bonos invitat ad malum .... Iracundia quæ cum cauſa eſt, non iracundia eſt, ſed judicium. Iracundia enim proprie intelligitur commotio paſſionis. Qui autem cum cauſa iraſcitur, ira illius jam non ex paſſione eſt, ſed ex cauſa : Ideo judicare dicitur, non iraſci.*

Sanctus Auguſtinus Lib. I. De Sermone Domini in Monte, cap. IX. hunc locum ſic explicat : *Sane in tribus iſtis ſententiis ſubauditio verborum intuenda eſt. Habet enim prima ſententia omnia neceſſaria, ut nihil ſubaudiatur.* Qui iraſcitur, *inquit*, fratri ſuo ſine cauſa, reus erit Judicio. *In ſecunda vero cum ait* : Qui autem dixerit fratri ſuo, Racha, *ſubauditur*, ſine cauſa; *& ita jungitur*, reus erit Concilio. *Jam in tertia, ubi ait* : Qui autem dixerit, Fatue, *duo ſubaudiuntur*, *&*, fratri ſuo, *&*, ſine cauſa. *Hoc eſt unde defenditur quod Apoſtolus Galatas vocat ſtultos, quos etiam fratres nominat; non enim id fecit ſine cauſa.*

Sanctus Paulinus Epiſtola 2. *Lex dicit, Non occides : At ipſe : Nec iraſcaris fratri tuo ſine cauſa.*

Sanctus Iſidorus Peluſiota, Lib. II. Epiſtola CCXXXIX. *Quandoquidem*, inquit, *divinum Oraculum, non ſimpliciter iraſci, ſed fruſtra ac temere, vetuit; licet enim etiam utiliter iraſci, cum id vel ob Dei gloriam fit, vel ob eos quibus injuria infertur, vel ut proximi ad meliorem mentem revocentur*, &c.

Euthymius, Commentar. in cap. V. Sancti Matthæi, legit : *Omnis qui temere iraſcitur fratri ſuo, reus erit Judicio* : Hancque ſententiam ſic explicat : *Addens* temere, *non omnimodam abſtulit iram, ſed intempeſtivam tantum abjecit : Quæ enim opportuna eſt, utilis eſt. Dicitur autem ira opportuna, quæ ſumitur adverſus eos qui contra Dei præcepta vivunt : Quando non ad vindicandum nos, ſed ad utilitatem eorum qui male vivunt, ex dilectione & amore fraterno iraſcimur, cum congrua honeſtate.* Iraſcimini, *inquit*, & nolite peccare, *Hoc eſt Ne in iraſcendo erretis, ira male utentes.*

Theophylactus in Commentar. pariter legit : *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo temere, obnoxius erit Judicio.* Quæ verba ſic explicat : *Qui iraſcitur fratri ſuo temere, ille condemnatur : Si autem quis iraſcitur ratione juſta motus, & ut alium erudiat, & ſpirituali zelo, non condemnabitur. Unde & Paulus verba ira locutus eſt ad Elymam Magum, & ad Pontificem; non temere quidem, ſed zelo. Tunc autem temere iraſcimur, quando propter opes, vel gloriam.* Omnes iſtos Patres legiſſe : *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa*, vel *temere*, Græce εἰκῇ quæ prior pars erat Obſervationis hunc in locum meæ, evidens eſt. Quod vero partem ſpectat alteram, *Sanctum Hieronymum* ſcilicet, monuiſſe hanc vocem *ſine cauſa*, eſſe expungendam & in pleriſque codicibus deeſſe, idemque ſenſiſſe tandem *Sanctum Auguſtinum*, oſtendo ipſorum verbis, quæ in Diſſertatione mea non deſcripſi, loca tantum indicans.

Sanctus Hieronymus in Commentariis : *In quibuſdam Codicibus*, inquit, *additur*, ſine cauſa : *cæterum in veris definita ſententia eſt, & ira penitus tollitur, dicente Scriptura :* Qui iraſcitur fratri ſuo. *Si enim jubemur verberanti alteram præbere maxillam, & inimicos noſtros amare, & orare pro perſequentibus, omnis iræ occaſio tollitur. Radendum eſt ergo*, ſine cauſa, *quia ira viri juſtitiam Dei non operatur.*

Idem lib. II. adverſus Pelagianos : *In Evangelio legimus :* Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit Judicio. *Licet in pleriſque Codicibus antiquis*, ſine cauſa, *additum non ſit, ut ſcilicet ne cum cauſa quidem debeamus iraſci. Quis hominum poterit dicere, quod ira, quæ abſque juſtitia eſt, in ſempiternum vitio careat ?*

Sanctus Auguſtinus Lib. I. Retractationum cap. XIX. libros ſuos *De Sermone Domini in Monte* recognoſcens : *Illud etiam*, inquit, *melius intelleximus poſtea, Quod ſcriptum eſt*, Qui iraſcitur fratri ſuo. *Codices enim Græci non habent*, ſine cauſa, *ſicut hic poſitum eſt : quamvis idem ipſe ſit ſenſus. Illud enim diximus intuendum, quid ſit iraſci fratri ſuo, quoniam, non fratri, iraſcitur qui peccato fratris iraſcitur. Qui ergo fratri non peccato iraſcitur, ſine cauſa iraſcitur.*

Nemo igitur non videt, Patrum ſententias ita omnino ſe habere, ut in Diſſertatione mea, hunc expendendo locum breviter obſervavi. Adjiciendam particulam, *ſine cauſa*, non dixi : quin immo *SS. Hieronymi & Auguſtini* authoritatem cæteris Patribus opponens, ſignificavi ſatis eſſe expungendam, ut illi docuerunt. Calumniatur ergo *F. Claudius Fraſſen*, & ut *Alexandrum* reprehendat, fingit ipſum ſcripſiſſe quæ non ſcripſit, ſentire quod non ſentit.

ARTICULUS XXXIX.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis XXVI. S. Matthæi a Fraſſeni Critica defenditur.

SEcundum Vulgatam Verſionem hoc loco legimus : *Hic eſt enim Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Obſervavit Alexander verti poſſe, *effunditur*; ſecundum Græcos Codices, & Syriacam Verſionem. *Minus appoſite*, inquit Fraſſenus. Et cur, Vir bone? *Quia*, inquit, *Græci Codices* ferunt τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον; Quod ſignificat : *Qui pro multis effuſus.* At cum pro multis effuſus ſit in Cœna & in Cruce, cur verti non poſſit, *effunditur*, æque ac *effundetur* ? Immo de Calice cum loquatur Chriſtus [*Lucæ* 22.] quo Sanguis ipſius continebatur, evidens eſt verti poſſe in præſenti, & quidem convenientius, *Qui pro vobis effunditur* : Id eſt, qui nunc in Sacrificio incruento quod inſtituo, pro vobis offertur & ſacrificatur : Sicut de Corpore dicit : *Quod pro vobis datur.* Cur enim hæc verba, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, recte vertuntur, *Qui pro vobis datur* ? Et hæc, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, non recte vertentur, *Qui pro vobis effunditur* ? Et hæc, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον apud S. Matthæum, *Qui pro multis effunditur* ? Et hæc apud S. Paulum I. ad Corinthios XI. τοῦτό μού ἐςι σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. *Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis frangitur* ? Quod ad Cœnam immediate referri conſtat, non ad Crucem : Cum Chriſti Corpus in Cruce fractum non ſit, ſed in Euchariſtia frangi dicatur, quatenus frangitur ſymbolum ſub quo latet. In iiſque Verſionibus non leve momentum eſt ad Miſſæ

Alexander, pag. 359. Fraſſen pag. 391.

Miſſæ Sacrificium contra Hæreticos aſſerendum. Cui enim Chriſti Corpus in Cœna pro hominibus datum, ſeu fractum eſt, cui fuſus, libatus, oblatuſque Sanguis ab ipſo Salvatore, niſi Deo Patri? Non itaque Apoſtolis dumtaxat in cibum & potum, Corpus & Sanguinem Chriſtus dedit, ſed Deo Patri in Sacrificium obtulit. Unde Viri quique Græcæ linguæ periti, hanc Verſionem, *Qui pro multis effunditur*, magis congruam, & Græco Textui convenientiorem fore cenſent.

Liturgia *Sancto Iacobo* adſcripta habet: *Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro vobis & multis effunditur & datur in remiſſionem peccatorum.*

Liturgia *Clementi Romano* adſcripta habet: *Hic eſt Sanguis meus qui pro multis effunditur.*

Syriacus Interpres: *Hic eſt Sanguis meus fœderis novi, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.*

Arias Montanus: *Hic enim eſt Sanguis meus, Novi Teſtamenti, qui pro multis effuſus in remiſſionem peccatorum.*

S. Baſil. lib. 1. de Baptiſm. c. 1. S. Chryſoſt. & Theophyl. in Commentar.

Eraſmi Authoris damnati Verſio permiſſa: *Hic eſt enim Sanguis meus, qui eſt Novi Teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.*

Qui SS. Baſilium & Chryſoſtomum, atque Theophylactum Latinitate donarunt, Viri Græcæ linguæ periti, ubique verterunt: *Qui pro multis effunditur.*

Janſenius Gandavenſis Epiſcopus cap. CXXXI. commentarii in Concordiam Evangelicam: *Sciendum*, inquit, *Græca non habere futurum*, effundetur, *ſed verbum præſentis temporis* ἐκχυνόμενον, *id eſt*, Qui effunditur. *Quod etſi communiter intelligatur poſitum pro futuro, & ideo dictum eſſe per verbum præſens*, effunditur, *quia jam jam ſanguis erat in Cruce effundendus, aut quia jam cœpta erat Chriſti Paſſio per proditionem Judæ: tamen recte videtur etiam eo verbo intelligi Dominum ſignificaſſe Sanguinem ſuum tum effundi in ultima Cœna, cum eum Diſcipulis tradidit ſumendum: Non tamen ſic ut intelligatur quemadmodum quidam Lutherani, Dominum aſſerere ſuum Sanguinem tunc effundi ratione potationis, ſed ratione oblationis: Nimirum quia etiam tunc ſanguinem ſuum Chriſtus Deo Patri obtulit in remiſſionem peccatorum ... Quod autem de effuſione ſanguinis facta in Cœna intelligi etiam debeat quod dicit Dominus*, Qui effunditur, *manifeſtum videtur ex Luca, apud quem relativum*, qui, *non poteſt referri ad Sanguinem, ſed debet referri ad Calicem*, ut manifeſte patet ex Græcis, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Poculum autem non dicitur effundi, niſi quia contentum in poculo Deo libabatur ...... Certe D. Ambroſius declarat ſe legiſſe in verbis conſecrationis verbum præſentis temporis*, effunditur, *illudque intellexiſſe de effuſione quæ quotidie fit in Sacrificio, cum dicit* lib. IV. de Sacramentis cap. 6. *Si quotieſcumque effunditur Sanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum funditur, debeo illum ſemper accipere, &c.*

Maldonatus in Commentario, Calviniſtarum reſponſionem occupans, qui Dominicorum verborum, *Hoc eſt Cortus meum quod pro vobis traditur*, ſenſum eſſe dicunt, Hæc eſt figura Corporis mei, quod pro vobis tradendum eſt, ait: *Huic ſenſui repugnat, quod nullus Evangeliſta neque de Corpore, neque de Sanguine loquens, futuro uſus ſit tempore, ſed omnes tres Evangeliſtæ, & præterea Apoſtolus Paulus, præſenti utantur, Quod pro vobis datur, Qui pro vobis funditur. Quod ſi præſens pro futuro poſitum eſſet, aliquis profecto eorum futuro uſus eſſet. Nec enim caſu eadem omnes figura uſos eſſe credendum eſt.*

Eſtius in cap. XI. Epiſtolæ I. Sancti Pauli ad Corinthios: *Evangeliſtas* inquit, *utentes verbo præſentis temporis*, Qui effunditur, *non reſpicere ad effuſionem Sanguinis futuram in Cruce, ſed ad eam quæ ſub ſpecie vini fundebatur in Cœna, oſtenditur ex verbis quæ ſunt apud Lucam. In quibus illud*, Qui pro pro vobis effunditur, *non poteſt ad Sanguinem referri; videlicet caſu manifeſte repugnante in Græco: ſed neceſſario refertur ad Calicem* τὸ ποτήριον τὸ ἐκχυνόμενον, Poculum quod effunditur. *Quod utique non in Cruce effuſum eſt, ſed in Cœna.*

Lucas Brugenſis in Commentar. Evangelii ſecundum Matthæum, ἐκχυνόμενον, effunditur. *Ita eſt & Syriace. Multi intelligunt præſens poſitum eſſe pro imminente futuro, ut ad Crucem referant, ſed non fruſtra præſenti tempore conſtanter utuntur tres Evangeliſtæ ſimul & Paulus, cum de Sanguine: Lucas autem & Paulus, etiam cum de Corpore loquuntur: quin immo clarum hinc evadit* [*Id enim requirit propria & ſimplex loci ſententia*] *quod non de Cruce ſolum, verum etiam de Cœna & Euchariſtia Chriſtus loquitur; præſertim cum Lucas manifeſte effuſionem non Sanguini tribuat, ſed Calici.*

Cornelius a Lapide in cap. XXVI. S. Matthæi: Verſ. 28. *Græce tam apud Matthæum, quam apud Marcum & Lucam eſt* ἐκχυνόμενον, *in præſenti, id eſt*, effunditur, *id eſt, offertur & libatur, ſcilicet in Sacrificio hoc Euchariſtiæ ſub ſpecie vini, & paulo poſt in ſua ſpecie & forma naturali Sanguinis effundetur in Cruce.* Et infra: Græce eſt ἐκχυνόμενον *in præſenti apud omnes tres Evangeliſtas, id eſt*, effunditur, *ſcilicet nunc in hac Cœna & conſecratione Euchariſtiæ: ergo loquitur de præſenti Sacrificio Euchariſtiæ, non tantum de futuro in Cruce. Et ita legit & intelligit S. Ambroſius in Pſalm. 37. Verſ. 1.*

Verba *Sancti Ambroſii*, quæ Cornelius non profert ſubjicio. *Duos Calices lego, unum mortis, alterum vitæ. Mortis Calicem ſuo Chriſtus exinanivit ſanguine: & novum Calicem miniſtravit, ut dicamus: Calicem ſalutaris accipiam. Novi Calix eſt Teſtamenti, qui in remiſſionem effunditur peccatorum. Effunditur hic Calix, & fæx ejus non exanitur, quia mundat omne delictum.*

P. Amelote, eruditus Congregationis Oratorii Sacerdos, in Notis Gallicis ad Evangelium Sancti Matthæi: *Dans l' Original*, τὸ ἐκχυνόμενον, *Qui eſt répandu.* Math. 26.

Idem in Præfatione elegantis Verſionis ſuæ Novi Teſtamenti in linguam Gallicam, obſervat ſæpe vocem Latinam in Vulgata noſtra vim Græci Textus non exprimere. Id confirmat ex cap. 14 Sancti Marci, V. 24. ubi Chriſti verba Sanguinem ſuum Apoſtolis dantis ita redduntur: *Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur.* Et Lucæ 22. Verſ. 20. *Hic eſt Calix Novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Deque iis locis ita diſſerit *Ainſi dans Saint Marc, Chap. 14. Verſ. 24. lorſque Jeſus-Chriſt donne ſon Sang, & qu' il dit*, Qui pro multis effundetur: *J' ay crû que ce ſeroit exprimer plus clairement ſon intention, & mieux conſerver la proprieté de noſtre langue; qui n' aime pas comme l' Hebreu, de changer les temps, de le traduire au preſent comme il eſt dans le Grec*, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. Qui eſt repandu pour pluſieurs. *Ce que j' ay obſervé de meſme dans Saint Luc, Chap. 22. Verſ.* 20. Cette Coupe eſt le Nouveau Teſtament par mon Sang, laquelle eſt verſée pour vous. τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Et de peur que quelqu' un ne s' imagine que j' ay commis une irreverence envers l' Interprete Latin, de ne pas exprimer ce mot comme luy par le futur: qu' il ſcache que c' eſt ce même Interprete qui m' en a donné l' exemple dans ce Chapitre de Saint Luc, où il a traduit ces paroles au même temps qu' il les a trouvées dans le Grec.* Cecy eſt mon Corps qui eſt donné pour vous, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον.

Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur.

Ex his omnibus patet, *Claudium Fraſſen* imperite omnino hanc *Alexandri* Obſervationem reprehendere: *Verti poſſet*, effunditur, *ſecundum Græcos Codices, & Syriacam Verſionem, utque legitur Marci 14. Verſ. 24. Lucæ 22. Verſ. 20. & 1. Corinth. 11. ſi ad Textum Græcum attendatur.*

ARTICULUS XL

Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis XXVI. S. Matthæi defenditur.

Alexander, pag. 359.

UBi legimus ſecundum Verſionem Vulgatam: *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Iſrael*

ei: *Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus*. Obſervavi, quoſdam contendere, Jeremiam, Scriptorum errore pro Zacharia poſitum, qua opinione ut minus probabili rejecta, alias hujus loci expoſitiones protuli. Prima eſt, quod Oraculum illud primitus a Jeremia prolatum, hominumque memoria conſervatum, a Zacharia repetitum fuerit. Neque id mirum eſſe, cum priorum Prophetarum verbis Prophetæ poſteriores uti ſoleant. Id ex locis quibuſdam parallelis Prophetarum a *Grotio* annotatis; ſed quæ nemo Scripturæ Sacræ ſtudioſus neſcit, confirmavi. Hinc illa *Fraſſeni* criminatio, quod *Grotium* exſcripſerim. Secunda expoſitio eſt, quam affert *S. Auguſtinus* lib. III. *De Conſenſu Evangeliſtarum*, Evangeliſtam reſpexiſſe ad caput 32. Jeremiæ, ubi dicitur, ipſum emiſſe agrum a filio patris ſui, & dediſſe ei argentum; licet non ſub hoc nomine pretii quod legitur apud Zachariam, *triginta argenteis*, &c. Tertia, quam ibidem *S. Auguſtinus* addit, Sanctum Matthæum noluiſſe emendare quod ſibi pro alio occurrit nomen Prophetæ, quia Spiritu Sancto authore id a ſe poſitum agnovit, ut certiores eſſemus, uno Spiritu Prophetas omnes loquutos eſſe, & tantam inter eos eſſe concordiam, ut congruentiſſime uni tribuatur quod ab altero dictum eſt. Quarta eſt, Evangeliſtam nullius Prophetæ nomen poſuiſſe, ſed tantum ſcripſiſſe. *Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Prophetam*. Cui conjecturæ favent multi Codices Latini, a quibus tempore etiam Sancti Auguſtini aberat Jeremiæ nomen, quod Syriaca etiam Verſio non habet. *Fraſſenus* has Obſervationes exſcribit, & ſuas facit, ex iiſque concludit, optime Jeremiæ vocem in ſacro Textu poſſe conſiſtere, nec ab eo eſſe expungendam. Quaſi vero expungendam eſſe dixiſſem, aut vel leviter innuiſſem; & non potius eo collineent Obſervationes meæ, ut nativam, non inſititiam eſſe probem, ſed religioſe retinendam. Quamobrem igitur contra *Alexandrum* hic allatrat *Fraſſenus*? Quia obſervavit cum Luca Brugenſi, quibuſdam viſum eſſe *Jeremiam Scriptorum errore pro Zacharia poſitum*. Et cur iſtud obſervare non licuiſſet, Vir bone: cum ita ſe res habeat.

Ita quippe *Origenes*, Tractatu XXXV. in Matthæum. *Sed quoniam quod poſt hæc dicit Evangeliſta*, Tunc impletum eſt quod dictum fuerat per Jeremiam Prophetam dicentem, *&c. inter ea quæ ſcripta ſunt non invenitur hoc Jeremias prophetaſſe alicubi in libris ſuis, qui vel in Eccleſiis leguntur, vel apud Judæos referuntur: Si quis autem poteſt ſcire, oſtendat ubi ſit ſcriptum: Suſpicor aut errorem eſſe Scripturæ, & pro Zacharia poſitum Jeremiam, aut eſſe aliquam ſecretam Jeremiæ Scripturam in qua ſcribitur*.

Ita *Euſebius, Lib X. De Demonſtratione Evangelica, cap. IV.* ubi recenſitis Sancti Matthæi verbis, ait: *Diligenter conſiderabis, cum hæc non habeantur apud Jeremiam Prophetam, num arbitrari oporteat ea per quamdam malitiam ex illo ſublata eſſe, an vero Librarii erratum fuiſſe, qui negligentius Sanctorum Evangeliorum exemplaria confecerit, & ex negligentia in errorem inciderit, & pro Zacharia poſuerit Jeremiam: utpote cum ita ſcripto opus fuerit:* Tunc completum eſt quod dictum eſt per Zachariam Prophetam. *Pro eo autem quod perperam converſum eſt:* Et miſerunt eos in domo Domini, in fornacem, *dictum eſt illud:* Et dedi eos in agrum figuli. *Plane enim in ipſa Prophetia in templo Domini projectum fuiſſe argentum dicitur, & ab Evangelio itidem in templo.* Projectis enim, *inquit*, Judas argenteis in templo, receſſit.... *Porro autem etiam illud contemplare, num fornax dicta ſit domus Domini, propterea quod in templo Dei quaſi in fornace conflatoris, animos ex divinorum ſermonum calore atque igne transformari contingit; aut alioqui non puros, dum tamquam in fornace igne explorantur, redargui*.

Ita *Rupertus Abbas*, qui hunc Textum abſque Prophetæ nomine profert hoc modo: *Tunc*, inquit Evangeliſta, *impletum quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argentos*, &c. In Commentario vero hæc habet: *Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias eſt, ſed per incuriam Scriptorum inolevit, ut hic pro Zacharia, nominaretur Jeremias*.

Huic ſententiæ ſubſcribit *Joannes Benedictus*, Theologus Pariſienſis in Scholiis, Euſebiumque laudat Lib. *De Demonſtratione Evangelica* X. cap. IV.

P. Amelote, Congregationis Oratorii Sacerdos, in Notis eruditis in Evangelium S. Matthæi Gallico idiomate a ſe donatum, eamdem ſententiam approbat. En ejus verba; *Ces paroles ne ſe trouvant pas dans Jeremie, mais dans Zacharie. il faut ou qu'un des premiers Copiſtes ait manqué en cette citation, veu qu'elle ſe trouvoit du temps d'Origene; ou que Zacharie, s'appellaſt auſſi Jeremie: ou que ce Texte ait eſté pris de quelque Livre Saint, mais non pas Canonique de Jeremie*.

ARTICULUS XLI.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXXV. ejuſdem Capitis propugnatur.

IBi legimus, ſecundum Vulgatam Verſionem: *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes: ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. Sequens vero Verſus ita habet: *Et ſedentes ſervabant eum*. Obſervavi hanc ſententiam: *Ut impleretur quod dictum eſt*; uſque ad *miſerunt ſortem*, inſititiam eſſe, id probare MSS. pluſquam viginti a quibus abeſt; nec Græce, nec Syriace legi; addiderim nec Arabice, nec Perſice, nec Æthiopice. Sanctum Hieronymum & Sanctum Auguſtinum iſta verba in Sancti Matthæi Evangelio non legiſſe, nec Chriſtianum Drutmarum, quibus Paſchaſium Radbertum & Rabanum addiderim: e Græcis vero Origenem, Sanctum Chryſoſtomum, & Euthymium. Alexander, pag. 364.

Objicit *Fraſſenus*, hanc ſententiam in Græcis MSS. exemplaribus haberi, ſolis Complutenſibus exceptis. Illam referre multa MSS. antiquiſſima, præſertim perantiquum, quod eſt in Bibliotheca majoris Conventus FF. Minorum Pariſienſium: Sanctum Hieronymum eam in Textu proponere & interpretari in Commentariis: Sanctum Auguſtinum ea verba tamquam Evangelica legere lib. III. De Conſenſu Evangeliſtarum cap. XII. Romanos denique Correctores ea retinuiſſe. Fraſſen. pag. 194.

Quin habeantur in Latinis MSS. antiquis benemultis, immo & Græcis quibuſdam vetuſtiſſimis, non imus inficias. Ab *Euſebio* ſiquidem Lib. De Evangelica Demonſtratione ita laudantur, ut extant in Vulgata noſtra. Quod momentum a *Fraſſeno* contra nos haud prolatum, quia ignoravit; ipſi liberaliter ac ingenue ſuppeditamus. Sed negamus in antiquioribus & melioris notæ Codicibus Græcis & Latinis haberi. Inprimis quam falſum ſit quod *Fraſſenus* affirmat, in Græcis MSS. exemplaribus, ſolis Complutenſibus exceptis, haberi, falſi convincit MS. Codex antiquus Bibliothecæ Collegii RR. PP. Societatis Jeſu Pariſienſium ex antiquioribus deſcriptus, in quo hæc ſententia non habetur; ſed ſic legitur. ςαυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον. καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Id eſt: *Crucifigentes vero ipſum, diviſerunt veſtimenta ejus mittentes ſortem. Et ſedentes ſervabant eum ibi*.

Aberat eadem ſententia ab iis omnibus Codicibus Græcis, quibus Authores Verſionum Orientalium uſi ſunt, Syriacæ nimirum, Perſicæ, Arabicæ, & Æthiopicæ.

Ita Syriaca: *Cumque crucifixiſſent eum, partiti ſunt veſtimenta ejus ſorte; & ſedebant ac cuſtodiebant eum illic*.

Perſica: *Cum eum ſuper Crucem ſuſpendiſſent, veſtes ejus ſorte dividebant: & ibi ſedebant ut eum cuſtodirent*.

Arabica: *Et cum crucifixiſſent eum, diviſerunt veſtimenta ejus inter ſe, & ſortem miſerunt ſuper ea: & ſederunt ibi ut cuſtodirent eum*.

Æthyopica: *Et tunc crucifixerunt eum: & diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem jacientes & ſederunt cuſtodientes eum ibi*.

Aberant a Codicibus Græcis, quibus uſus eſt *Origenes*

genes, quem Codices plurimos legiſſe, & qui melioris notæ eſſent, cognoviſſe, & in his ſtudiis præ cæteris Veterum verſatum fuiſſe, nemo neſcit. Ita vero laudat hanc ſententiam, Verſus 35. 36. conjungens : *Poſtquam autem crucifixerunt eam, diviſerunt ſibi veſtimenta ejus, ſortem mittentes : Et ſedentes ſervabant eam*. Aberant igitur a Codicibus Eccleſiæ Alexandrinæ, & aliis quos *Origenes* legit.

Aberant a Codicibus Eccleſiæ Antiochenæ & Conſtantinopolitanæ, ut conſtat ex *Sancto Joane Chryſoſtomo*, qui Homilia LXXXVIII. in Matthæum, Evangeliſtæ verba recenſens, Propheticum teſtimonium non adſcribit. ἄκυε τοίνυν, καὶ τῆς ἐξῆς, ἐπειδὴ γὰρ ἐνέπαιξαν, ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι, φησὶ, καὶ γυμνώσαντες ἔλαβον αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐπὶ πότε ἀποπνεύσῃ: καὶ διανέμονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Id eſt : *Sed reliqua quoque audias. Poſtquam enim deludentes ſaturati ſunt duxerunt ipſum ut crucifigerent, inquit, & denudantes, acceperunt ejus veſtimenta, & ſedentes obſervabant eam ibi quando expiraret. Et partiuntur veſtes ejus*.

Aberant a Codicibus quibus uſus eſt *Euthymius*, qui Sancti Matthæi Textum ita refert : *Cumque crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus ſortem mittentes. Et ſedentes ſervabant eum ibi*.

Aberant a Codicibus quibus uſus eſt *S. Hieronymus*, qui Novum Teſtamentum Græcæ fidei reddidit, ut ejus Commentarius fidem facit, in quo non exponuntur, ſed laudatur ex Pſalmo iſtud Oraculum ad verba Evangeliſtæ illuſtranda. Quod ſane non præſtitiſſet, ſi Textui *S. Matthæi* totidem verbis fuiſſet inſertum, ſed ſolum annotaſſet Evangeliſtam illud accepiſſe ex Pſalmo. Hæc ſolum verba *Sancti Hieronymi* Commentarius repræſentat : *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes*. Quæ hac brevi obſervatione illuſtrat : *Et hoc in eodem Pſalmo fuerat prophetatum : Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtimenta mea miſerunt ſortem*. Unde nullum dubium eſt, quin Verſus XXXV. pars illa, *Ut impleretur quod dictum eſt*, uſque ad hæc verba, *miſerunt ſortem*, intruſa ſit in Textum Evangelii, prout in excuſis Sancti Hieronymi Operibus extat, nec ab ipſo ex Græco verſa eſſe. Falſo igitur ait *Claudius Fraſſen*, Sanctum Hieronymum hanc ſententiam in Textu proponere, & in Commentariis interpretari. Fraſſeni delirium emendabit *Nicolaus de Lira*, qui hæc verba exponens, ait : *Secundum Hieronymum iſtud non eſt de Textu Matthæi, nec eſt in antiquis Libris, ſed tantum in Evangelio Joannis*.

Aberant a Codicibus Eccleſiæ Africanæ, ut conſtat ex *Sancto Auguſtino lib. III. De Conſenſu Evangeliſtarum* cap. XII. Ubi ſingulorum Textus Evangeliſtarum de partitione veſtimentorum Chriſti recenſens, Sancti Matthæi Textum abſque Prophetici Oraculi citatione profert. En ejus verba : *Sequitur Matthæus :* „ *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes : Et ſedentes ſervabant eum. Hoc idem Marcus ſic : Et crucifigentes eam, diviſerunt veſtimenta ejus mittentes ſortem ſuper eis quis quid tolleret. Hoc Lucas ſic ait :* „ *Dividentes vero veſtimenta ejus, miſerunt ſortes : Et ſtabat populus expectans. Breviter a tribus dictum eſt. Joannes autem diſtinctius hoc explicat quemadmodum geſtum ſit. Milites ergo inquit, cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis deſuper contexta per totam. Dixerunt ergo ad invicem ; Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur illam cujus ſit : Ut Scriptura impleretur dicens : Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem*. Sanctus Auguſtinus loca illa profert prout in Verſione Itala ex Græca expreſſa, quæ *verborum tenacior erat, eam perſpicuitate ſententia*, ut ipſe ait, illius tempore legebantur. Hæc autem verba, *Ut adimpleretur quod dictum eſt*, &c. non refert in Textu Sancti Matthæi, ſed ſolum in Textu Sancti Joannis. Igitur in veteri Verſione Itala non erant, adeoque nec in Codicibus Græcis.

Sic Latine loquitur.

Reſpondet Fraſſenus, *Sanctum Auguſtinum, eam in eo opere tantum incumbat conciliare in ſpeciem pugnantes Evangeliorum Textus, ſuperfluum erat hunc commemorare, in quo nulla apparet cum aliis oppoſitio*. Sed turpiter hallucinatur Biblicus Diſquiſitor, & *Sanctum Auguſtinum* ſe non legiſſe eo in loco oſtendit eum IV. Evangeliſtarum conſentientes Textus referat prout in Eccleſiæ Codicibus legebantur. Fallor ipſe, legit Fraſſenus hunc locum, ſed fœde mutilavit. Illum enim deſcripſit dumtaxat ab eis verbis : *Joannes autem diſtinctius hoc explicat*, aliorum Evangeliſtarum ſententiis, quas S. Doctor præmittit, mala fide ſuppreſſis. Tum ſibi canit, Io triumphe, ita colligens : *Vides illum* (ſcilicet S. Auguſtinum) *præfata verba tamquam Evangelica legere*. Miror hominem qui Curſum Philoſophicum & Theologicum edidit, tam ridicule ratiocinari. Agitur de Textu S. Matthæi, ſcilicet de Verſu 35. Capitis 27. in quem intruſa eſſe illa verba, *Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem, Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*, Alexander obſervaverat. Eam Obſervationem ut evertat Fraſſenus, Textum profert S. Joannis, & concludit Sanctum Auguſtinum ea verba ut Evangelica legiſſe, eum concludere debuiſſet ipſum ea legiſſe in Evangelio Sancti Matthæi, ut aliquid contra Alexandrum evinceret, qui ſcripſit, *Veriſimile eſſe, hanc ſententiam ad marginem hic annotatam ex Evangelio S. Joannis, aut ex Pſalmi 21. Verſ. 19. tandem in Textum irrepſiſſe*.

Aberant a Codicibus Eccleſiæ Germaniæ ut conſtat ex *Rabano Mauro* lib. VII. in Matthæum ubi Textum illum ſic refert : *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes. Et ſedentes ſervabant eum*. Et in Commentario ait : *Joannes autem diſtinctius hoc explicat quemadmodum geſtum ſit*. Tum deſcribit Textum S. Joannis, in quo hæc leguntur : *Dixerunt ergo ad invicem : Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cujus ſit, ut Scriptura impleretur dicens : Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtimenta mea miſerunt ſortem*.

Aberant a Codicibus Eccleſiæ Gallicanæ ut conſtat ex *Chriſtiano Drutmaro*, & *Paſchaſio Radberto* Corbejenſibus Monachis. Et *Paſchaſius* quidem lib. XII. in Matthæum ita hanc ſententiam refert : *Poſtquam autem crucifixerant eum, diviſerunt ſibi veſtimenta ejus, ſortem mittentes* : Et eum hocce Verſu immediate connectit alterum : *Et ſedentes ſervabant eum*. In Commentario vero ait : *Hoc namque eſt quod in Pſalmo ipſe de ſe per Prophetam prædixerat :* Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. *Hanc namque Prophetiam apertius Joannes explanat*. &c.

Chriſtianus Drutmarus eodem tenore Textum Sancti Matthæi refert : *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes. Et ſedentes ſervabant eum*.

Recentiores Interpretes quid commemorem, qui hanc Sententiam addititiam eſſe innuunt ? *Cajetanum* ita ſcribentem : *Tota hæc citatio Prophetici teſtimonii inſerta dicitur Matthæo, eo quod non habetur in multis Græcis Codicibus*. Marianam in Scholiis idem obſervantem : *Totum hoc* Ut impleretur, *uſque ad illud*, miſerunt ſortem, *in Græcis Regiis non eſt ; in Roberti Stephani Codice legitur quidem, ſed obelo jugulatum. Item, Goticus Codex non habet*.

Unde autem contigerit ut illa Sententia Textui Sancti Matthæi in plurimis Codicibus cum Græcis, tum Latinis addita ſit, ſi quæras : Reſpondeo, id factum eſſe a Sciolis quibuſdam, ſeu a Scribis, qui in S. Joannis Evangelio hæc verba legentes, & forſan ad marginem Sancti Matthæi adſcripta, exiſtimarunt in Sancti Matthæi Textu deeſſe, ideoque illa ex S. Joanne audacter addiderunt. Non unum hujuſmodi errorem in Codices antiquos hac via irrepſiſſe Sanctus Hieronymus teſtatur Præfatione in IV. Evangelia ad Damaſum. *Magnus*, inquit, *hic in noſtris Codicibus error inolevit, dum, quod in eadem re alius Evangeliſta plus dixit, in alio, quia minus putaverint addiderunt : Vel, dum eamdem ſenſum alius aliter expreſſit, ille, qui unum e quatuor primum legerat, ad ejus exemplum cæteros quoque exiſtimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi, rur-*

ſus

ſus in Matthæo plura Joannis & Marci, & in cæteris reliquorum, quæ aliis propria ſunt, inveniantur.

ARTICULUS XLII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XVII. Capitis III. Sancti Marci defenditur.

IBi legimus ſecundum Vulgatam Verſionem: *Et impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt, Filii tonitrui.* Lectionem mendoſam eſſe obſervavi ex *Sancto Hieronymo* Commentar. in Iſaiæ cap. LXII. ſcribente: *Filii quoque Zebedæi, quorum unus vocem tonitrui emittere poterat:* In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, *appellati ſunt Beneraam, quod interpretatur, Filii tonitrui.* Et in cap. I. Danielis: *Filii Zebedæi appellati ſunt Filii tonitrui: Quod non, ut plerique putant, Boanerges, ſed emendatius legitur, Benerahem.* Et in Nominibus Hebraicis: *Benereem, Filii tonitrui, quod corrupte Boanerges, uſus obtinuit.* Ob hanc obſervationem *Fraſſenus* ineptiens me carpit, quaſi grande ſit erratum, *Sanctum Hieronymum* ſequutum eſſe. Ait vocem *Boanerges*, in antiquis Codicibus Græcis legi, ac proinde nihil a Vulgato Interprete peccatum eſſe. Ego vero Codices illos antiquos in mendo cubare exiſtimo, quod *Boanerges* Hebraicum nomen non ſit, multo minus Græcum, *Filios tonitrui* ſignificans. *Hieronymo* a partibus meis ſtante, vincam (ut ſpero) apud eruditos Judices. *Fraſſenus*, qui me arguendo, *Hieronymum* ipſum arguit, cauſa cadet. Mitto quod ipſe obſervat, Chriſtum non Hebraice pure, ſed Syriace locutum, ideoque cum Zebedæi filios appellavit *Filios tonitrui*, dixiſſe Syriace *Beneregeſeb:* quam vocem per elypſim detrita una litera *e* & mutato priori *e* in *a* Evangeliſta ſcripſerit *Banerges*. Cum vero apud Græcos *a* facile migret in *o* Vulgatum Interpretem optime legiſſe, *Boanerges*. Mitto, inquam, divinationem tam ab omni veri ſpecie abhorrentem, tot mutationibus fictitiis literarum innixam, ex quibus nec *Boanerges*, ſed *Boanergeſch* reſultaret. Duobus enim argumentis refellitur illud *Fraſſeni* inſomnium. Primum eſt, quod Evangeliſta nomen Syriacum *Beneregeſch* retinuiſſet, non interpolaſſet: Sicut aliæ voces, *Oſianna* ſive *Oſanna*, *Amen*, *Alleluja*, religioſe retentæ ſunt in Libris Sacris, non ita fœde interpolatæ. Alterum momentum eſt, quod *Beneregeſch* non ſignificat *Filios tonitrui*, ſed *Filios congregationis*, ut ſcite *Maldonatus* obſervat; qui & erudite ſcribit in hunc locum: *Non dubito verum eſſe quod in Commentariis Hieronymus indicat; ignoratione peregrinæ linguæ adeo corruptum a Notariis, deflexumque hoc nomen eſſe, ut vix in eo primæ originis veſtigium ullum appareat.*

ARTICULUS XLIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum II. Capitis II. S. Lucæ defenditur.

LEgimus hoc loco ſecundum Vulgatam noſtram: *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino.* Præpoſitionem *A* expungi poſſe obſervavi. Fruſtra contendit *Fraſſenus* eam in Vulgata noſtra non redundare, cum Græcus Textus & Verſiones Syriaca, Arabica, Perſica, Æthiopica, Latinique Codices plurimi, præpoſitionem non habeant. Quibus addo Notam marginalem quæ in Bibliis antiquis Gotico charactere exaratis, in Bibliotheca hujuſce Collegii Pariſienſis FF. Prædicatorum eadem manu ſcripta legitur: *Græca litera non habet, A, & planior hic & verior eſt.* Cætera quæ hic *Fraſſenus* obſervat circa *Cyrini* Præfecturam, pene conſentiunt cum iis quæ a me ſcripta ſunt tum in Diſſertatione mea de Vulgata Editione, pag. 367. tum Diſſertatione II. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi I. pag. 194. 195. & 196. quæ loca Lector curioſus conſulet, ne eadem ſæpius repetere cogar.

ARTICULUS XLIV.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis I. S. Joannis defenditur.

HIc Verſus in Vulgata noſtra ita habet: *Hæc in Bethania facta ſunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.* Legendum eſſe, in *Bethabara* obſervavi, quia Bethania cis Jordanem eſt. Contra *Fraſſenus* ſtat pro Bethania, eamque lectionem retineri poſſe contendit, Beda, Alcuino, & Nicolao de Lyra ſuffragantibus. Ego vero ſto pro *Bethabara*, & Origenem, Sanctum Joannem Chryſoſtomum, Sanctum Epiphanium, Sanctum Hieronymum, Euthymium, Theophylactum, ſententiæ Authores meæ profero, necnon MSS. plurima cum Græca tum Latina, rationemque graviſſimam ex Geographia Sacra petitam. Quænam Sententia firmioribus momentis nitatur, Viri Eruditi judicabunt: Utrum Origeni, Sancto Chryſoſtomo, Sancto Epiphanio, S. Hieronymo ſint anteponendi Beda, Alcuinus & Lyranus.

Ita legit *Origenes* in Commentariis Evangelii S. Joannis a Clariſſimo & Doctiſſimo Præſule *Daniele Huetio* Græce & Latine editis pag. 130. *Hæc in Bethabara facta ſunt, trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.* Quæ verba ſic exponit: *Quod in omnibus fere Exemplaribus ponatur:* Hæc in Bethania facta ſunt *non ignoramus; & videtur etiam hoc antea factum fuiſſe: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed perſuaſi ſumus non* Bethania, *ſed* Bethabara *legere, cum ad loca perveniſſemus, ut Jeſu, Diſcipulorumque ejus, ac Prophetarum veſtigia inſpiceremus. Bethania namque, ut ipſe inquit Evangeliſta, patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ, quindecim ſtadiis a Hieroſolymis diſtat, qua Jordanes fluvius, lato computa, abeſt ſtadiis circiter octoginta ſupra centum: ſed neque locus eſt circa Jordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem oſtendi circa tumulos Jordanis Bethabara, ubi Hiſtoria dicunt Joannem baptizaſſe: eſtque nominis interpretatio conſequens baptiſmati præparantis Domino populum inſtructum; eſt enim, ſi interpreteris, Domus inſtructionis. Bethania vero Domus obedientiæ. Nam profecto ubi baptizare opus erat ei, qui miſſus fuerat ante faciem Chriſti ad præparandum viam ipſius coram ipſo, quam in Domo inſtructionis? Quænam vero magis propria eſt patria ipſi Mariæ, quæ elegerat bonam partem a ſe non auferendam, & Marthæ in diverſa diſtractæ propter ſuſcipiendum Jeſum, atque ipſarum fratri Lazaro, qui a Servatore amicus dicitur, quam Bethania obedientiæ Domus? Itaque contemnenda non eſt accurata circa nomina diligentia ei qui voluerit probe intelligere Sanctas Literas.* Addit Origenes, non unum hoc erratum circa nomina in Evangeliorum Codices irrepſiſſe. Exemplum affert de porcis e rupe præcipitatis, & in mari ſuffocatis a dæmoniis, quod in loco Geraſenorum contigiſſe ſcriptum eſt, Lucæ VIII. Geraſa autem urbs eſt Arabiæ, neque mare, neque ſtagnum in propinquo habens. Nec iſtum errorem admiſerunt Evangeliſtæ, qui regiones Judææ diligenter noverant. In quibuſdam Exemplaribus ſe legiſſe ait: *In locum Gadarenorum*; ſed & hoc mendum eſſe. Nam Gadara civitas quidem Judææ eſt, circa quam celeberrima balnea ſunt, haudquaquam vero in ea ſtagnum eſt vel mare præcipitiis adjacens. At Gergeſam, a qua Gergeſæi urbem eſſe, antiquam juxta ſtagnum Tiberiadis, juxta quam rupes eſt ſtagno adjacens, e qua oſtenditur porcos ab dæmonibus in præceps delatos fuiſſe. Significat autem Gergeſa *Habitationem ejicientium*. Et ita forſan appellata eſt, quod cives Chriſtum rogarint ut e finibus ſuis excederet. Similia in nominibus ſphalmata in Lege & Prophetis ſe obſervaſſe Origenes ſcribit, Græcis Exemplaribus cum Hebræis collatis, quæ teſtimonium habebant ab Editionibus Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis, quæ nondum erant depravatæ. Quamobrem mirum eſſe non debet quod *Bethania* pro *Bethabara* irrepſerit.

Eadem lectio vindicatur ex *Sancto Epiphanio*, apud quem Hæreſi LI. *Bethamara*, vitio Exſcriptorum, pro *Bethabara* legitur.

Sanctus Joannes Chryſoſtomus emendatiores & ſinceriores Codices eſſe cenſet, in quibus legitur *Bethabara*. En ejus verba, Homilia XVI. in Joannem. Ὅσα δὲ τῶν ἀντιγράφων ἀκριβέστερον ἔχει, ἐν Βηθαβαρᾷ. Βηθανία οὐχὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἦν, ἀλλ' ἐγγὺς ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων. Id eſt: *Quædam autem exemplaria ſinceriora videntur, quibus Be*thabara *ſcriptum eſt. Bethania enim non trans Jordanem, neque in deſerto erat, ſed non longe ab Hieroſolymis.*

Euſebius Cæſareenſis, & Sanctus Hieronymus in libro *De Locis Hebraicis*, Bethaniam a Bethabara diſtinguunt, & in poſteriori iſto loco Joannem ſcribunt baptizaſſe. *Bethania*, inquit Sanctus Hieronymus poſt Euſebium, *Villa in ſecundo ab Ælia milliario, in latere Montis Oliveti, ubi Salvator noſter Lazarum ſuſcitavit: cujus monumentum Eccleſia nunc ibidem extracta demonſtrat. Bethabara, trans Jordanem, abi Joannes in Pœnitentiam baptizabat. Unde & aſque hodie plurimi de fratribus, hoc eſt, de numero credentium, ibi renaſci eapientes, vitali gurgite baptizantur.*

Euthymius ſuffragatur: *Emendatiora*, inquit, *Exemplaria, in Bethabara ſcribunt. Nam Bethania non eſt ſita trans Jordanem, aut in Deſerto, ſed prope Hieroſolyma.*

Theophylactus: *Sciendum autem*, inquit, *quod Exemplaria emendatiora habent, in Bethabara. Bethania enim non trans Jordanem eſt, ſed prope Hieroſolyma.*

Quid recentiores Interpretes laudem huic ſententiæ ſubſcribentes? Cardinalem *Cajetanum* in Commentar. dicentem: *Errore Scriptorum apud Latinos, & apud multos Græcos Codices, mutatum eſt nomen Bethabara in Bethania*. Cardinalem *Toletum*, qui recenſita Patrum ſupra laudatorum ſententia, ſecundum quam *Bethabara* legendum eſt, de Modernis ſubdit: *Moderni ſequuntur hanc ſententiam, & legendum exiſtimant, non Bethaniam, ſed Bethabaram; & aliqui eorum notant Judæos revertentes de Ægypto hac via & loco tranſiiſſe Jordanem. In quo Myſterium eſt advertendum: Ubi enim conſecratus eſt Baptiſmus noſter, eo loci ſiccis pedibus hinc inde aquis cōſiſtentibus tranſierunt mirabiliter Judæi, noſtram in hoc figurantes Baptiſmum. Aliis Modernis hoc non placet, ſed duas affirmant Bethanias, unam prope Jeruſalem, alteram quæ ſit trans Jordanem: ſed opinio nullo ſolido conſiſtit fundamento. Certum eſt enim non eſſe niſi unicam Bethaniam; ſicut certum etiam eſt, Bethabaram eſſe locum ubi Joannes baptizabat, quæ erat trans Jordanem, & prope fluvium, quo loco erant tranſitus ipſius fluvii.* Non tamen ſatis ſibi conſtat Doctiſſimus Cardinalis, cum legendum eſſe *Bethaniam* aſſerit; & tamen hanc Bethaniam non eſſe illam, quæ eſt prope Jeruſalem, ſed eſſe eamdem quæ *Bethabara*. Et illam quidem ſcribi cum *ain*, iſtam vero cum *aleph*, & idem ſignificare quod *Dominus navis*, id eſt, locus ubi navicula eſt qua tranſitur flumen, quod idem eſt ac *Bethabara*. Certe cum Villam *Bethabara* Bethaniam quoque fuiſſe appellatam, nec Origenes, nec Euſebius, nec S. Hieronymus Topographiæ Sanctæ peritiſſimi, & qui Sacræ Palæſtinæ Loca diligenter luſtraverant, uſpiam meminerint; neque a navicula, ſed a tranſitu admirabili filiorum Iſrael, qui Jordanem alveo miraculoſe exſiccato trajecerunt, locus ille dictus fuerit *Bethabara*, id eſt, *Domus tranſitus*, probabilis illa Toleti conjectura non videtur. Præterquam quod Origenem & Sanctum Hieronymum linguæ Hebraicæ peritiſſimos non fugiſſet duplicis Bethaniæ, quarum una per *ain*, & altera per *aleph* ſcriberetur, diſtinctio; nec eam prætermiſiſſent, ſiquidem diverſa fuiſſent loca. Hæ rationes prohibuerunt ne *Toleto*, & *P. Amelote*, qui ejus conjecturam ſuam fecit in Annotationibus Gallicis in Evangel. S. Joannis ſubſcriberem.

Andream Maſium Doctiſſimum Scripturarum Interpretem non prætermittam, qui in Cap. III. Joſue ita ſcribit: *Cæterum illud*, e regione Jerichuntis, *ſignificat trajeciſſe Populum omnem per eam Jordanis partem, quæ proxime erat Jerichunti objecta. Quam equidem partem opinor deinde appellatam eſſe ab hac trajectione*, Bethabara, *nimirum ubi Divus Joannes baptizabat: mendoſe enim Bethania locus ab aquis remotus, in quibuſdam Exemplaribus, meo certe judicio ſcriptus eſt. Et profecto aptiſſime in rem cecidiſſe exiſtimandum eſt neque ſine nutu, conſilioque divino; ut quo loco ſacer Baptiſmus primum iſto trajectu fuerat adumbratus, eodem quoque primum perficeretur.*

Joannes Benedictus Theologus Pariſienſis, non in Scholiis tantum marginalibus, ut ſolet, obſervavit hunc locum emendandum eſſe, ſed in Textu reſtituit, *Bethabara*, non abſque MSS. probatorum authoritate.

Maldonatus hunc locum exponens, ubi eorum ſententiam recenſuit, qui ut hunc nodum ſolvant, duas fuiſſe reſpondent Bethanias, de hac ſolutione ita cenſet: *Dicunt illi quidem, at non probant*. Tum de noſtra ſententia fert iſtud judicium: *Origenes, Chryſoſtomus, Epiphanius, Theophylactus, Euthymius, Bethabara legunt*, & *inter Latinos Hieronymus in locis Hebraicis. Quod Doctiſſimus quiſque magis probat.*

Fraſſenus veriſimilius dicendum arbitratur, duas fuiſſe Bethanias, alteram cis Jordanem, & prope Hieroſolyma, ubi erat domus Lazari, alteram trans Jordanem, quæ etiam Bethabara dicta eſt. In 1. Joan. Edict. 14. Hanc reſponſionem innueram in Obſervatione mea. *Hinc alterutrum ſequitur*, inquiebam, *aut duas fuiſſe Bethanias, aut hic legendum eſſe, Bethabara, non, Bethania*. Noveram *S. Thomam* Commentar. in Joannem utramque proponere his verbis: *Cum Bethania ſit in Monte Oliveti, quod eſt juxta Jeruſalem, quomodo dicit quod facta ſunt trans Jordanem, qui multum diſtabat ab Hieruſalem? Sed dicendum ſecundum Origenem & Chryſoſtomum, quod non debet dici Bethania, ſed Bethabara, quæ eſt quædam Villa ultra Jordanem, & hoc quod dicit, Bethania, corruptum eſt vitio Scriptorum. Sed quia tam libri Græci quam Latini habent, Bethania, ideo dicendum eſt aliter, quod eſt duplex Bethania: una quæ eſt prope Hieruſalem in latere montis Oliveti, alia trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Rationem vero myſticam utriuſque loci aſſignat S. Doctor, *Quia hæc loca conveniunt Baptiſmo. Nam ſi dicatur Bethania, quæ Domus obedientiæ interpretatur, ſignificat quod neceſſe eſt per obedientiam Fidei ad Baptiſmum pervenire*. Rom. 1. Ad obediendum Fidei in omnibus gentibus. *Si vero dicatur Bethabara, quæ interpretatur, Domus præparationis, ſignificat quod per Baptiſmum præparatur homo ad vitam æternam*. Duas reſponſiones cum proponat *S. Thomas* priorem quæ Veterum authoritate nititur, & graviſſima ratione, ſum amplexus: alteram quæ minus probabilis eſt, ut evincunt momenta hoc in Articulo prolata, reliqui; non ſuccenſens tamen iis, quibus iſta locum hunc explicandi ratio arrideret. Ideo dixi: *Hinc alterutrum ſequitur, aut duas fuiſſe Bethanias, aut hic legendum eſſe, Bethabara, non Bethania.*

ARTICULUS XLV.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis XXI. S. Joannis propugnatur.

IBi legimus ſecundum Vulgatam noſtram: *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* Obſervavit Alexander legendum eſſe: *Si eum volo manere*. Omnia quippe exemplaria Græca habere ἐὰν quod eſt, *ſi*, non οὕτως quod eſt, *ſic*. Ita legiſſe *SS. Chryſoſtomum, Cyrillum Alexandrinum, Hieronymum, & Theophylactum*, quibus & *Nonnum* addiderim: & antiquiſſimorum integerrimorum codicum authoritate eam lectionem confirmari. Quamvis *SS. Ambroſius & Auguſtinus, Beda, Rupertus*, Gloſſæ Ordinariæ Author, & *S. Thomas* legerint: *Sic eum volo manere donec veniam*, &c. Momenta quibus probatur eſſe legendum, *Si eum volo manere*, breviter indicaveram. Nunc ea uberius expono.

Textus Græcus ſic habet: Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε. Hoc eſt: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?*

Syriaca Verſio: *Si velim hunc manere uſque dum veniam, quid ad te?*

Verſio Ariæ Montani: *Si eum volo manere, &c.*

Eraſmi

Eraſmi Verſio permiſſa: *Si eum velim manere, &c.*

S. Joannes Chryſoſtomus. Ita legit: Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν. *Si eum volo manere*. Atque Chriſtum his verbis nos docuiſſe, *Neque dolendum, neque curioſius præter divinam voluntatem inveſtigandum. Nam cum Petrus ſemper in hujuſmodi interrogationes proſiliret, iterum ejus fervorem retundens, quod non ſit ulterius inquirendum, in hunc modum reſpondit.*

Sanctus Cyrillus Alexandrinus legit: Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν. *Si eum volo manere, &c.* Quem locum ſic exponit: *Abſurda viſa eſt Petri interrogatio, & curioſi potius, quam utilia quærentis animi, acceptaſuarum rerum notitia aliena ſcrutari. Hanc opinor ob cauſam Dominus reſpondit quidem aliquid, verum non recta ad interrogata, ſed alio veluti percontantis ſcopum avertens, non immortalem fore Joannem ait: ſed, Si velim eum vivere, inquit, donec veniam, quid hoc ad te, quæſo? Hoc eſt, Audiſti, o Petre, quæ ad te pertinent, cur aliena ſciſcitaris, & Divinorum Judiciorum ſcientiam intempeſtive ſcrutaris? Nam etſi non moriatur prorſus*, inquit, *jam tuam curam aliqua in re iſtud levabit?*

S. Hieronymus, lib. I. adverſus Jovinianum cap. XIV. *Rurſum, poſt auditam ſententiam, quod ab alio cingendus eſſet Petrus, & ducendus quo nollet, & Crucis fuiſſet illi Paſſio prophetata: & ille diceret:* Domine, quid iſte? *Nolens deſerere Joannem, cum quo ſemper fuerat copulatus, dicit ei Dominus:* Si eum ſic volo eſſe, quid ad te? *Unde & ſermo exivit inter Fratres, Illum Diſcipulum non moriturum.*

Nonnus, Panoplia in Evangelium S. Joannis:
Εἰ μὲν ἕως ἔλθοιμ', ἐθέλοιμι ἐνθάδε μίμνειν,
Ποῖόν σοὶ τί τοῦτο μέλει;
Si eum, donec venero, volo hic manere,
Ad te quid hoc pertinet?

Theophylactus legit: Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι *Si eum velim manere donec veniam, &c.* Quod ſic exponit: *Opus, inquit, quod tibi concreditum eſt, perfice, & ſequere me, qui educo te ad prædicationem & totum orbem in munus tuum trado. Illum autem ſi velim manere in hoc loco, Galilææ ſcilicet, & non mittere ſecum, quid ad te?* Donec veniam, *quidam ſic exponunt: Donec, inquit, contra Judæos qui me crucifixerunt, veniam percuſſurus eos in virga Romanorum, & ſubverſurus eorum civitatem. Dicunt enim Apoſtolum illum ferme uſque ad Veſpaſiani Imperium locaque ſuperiora peragraſſe, prædicantem & manentem illic: quando autem capienda erant Hieroſolyma, tranſiiſſe.... Quidam autem ſic intelligunt. Cum audiſſet Petrus quod moriatur pro Chriſto dixit:* Et Joannes quid? *Num morietur & ipſe? Chriſtus autem hoc non rejecit. Omnis enim qui natus eſt, etiam morietur. Dixit autem:* Si voluero manere, *id eſt, vivere eum uſque ad conſummationem ſæculi, ut & tunc de me teſtetur. Unde & dicunt vivere eum, & ab Antichriſto occidendum cum Elia prædicantem Chriſtum.... Alii autem affirmant quod mortuus fuerit: Et dicit:* Si eum volo manere, *intelligunt ſicut interpretati ſumus. Omnes opiniones diximus, ne quam ignorent ſtudioſi. Nobis autem placet, ut* Donec veniam, *intelligatur ſicut Chryſoſtomo divino & aureo illi ori videtur, non de vita, ſed quod non ſit jungendus Petro.*

Euthymius ita legit: *Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?* Quæ verba ſic interpretatur: *Si eum velim in vivis manere, donec ſecundo adventu veniam; quid illi tecum in hoc commune eſt.*

Theophanes Cerameus eodem modo legit: *Si eum volo manere*. &c. Quibus verbis hoc ait ſignificari: *Si eum Hieroſolymis manere volo, donec veniens ipſum etiam ad prædicandum exire jubeam, quid hoc ad te?*

S. Thomas, etſi Vulgatam Lectionem ſequatur, noſtram Obſervationem confirmat: *Sed ſciendum*, inquit, *quod in Græco non habetur*, Sic, *ſed*, Si eum volo manere, *&c.*

Suffragantur Interpretum recentiorum doctiſſimi. Cardinalis *Cajetanus* in hunc locum, *Corruptus eſt*, inquit, *Textus Latinus, non ab Interprete, ſed a neſcio quo. Legendum eſt*; Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Ita quod non eſt adverbium* ſic, *ſed conjunctio conditionalis*, ſi, *Et ita quilibet debet non ſolum legere in Eccleſia, ſed delere de proprio Codice*, ſic. *Et hoc authoritate veritatis Evangelica: Quia non eſt mutandus ſenſus Textus Evangelici propter inveteratum errorem Scriptorum. Et eſt ſermo nihil definiens, niſi quod non pertinebat ad Petrum, ſi Jeſus vellet manere Joannem uſque ad ſuum adventum.*

Cardinalis *Toletus* de eodem loco ſic cenſet: *Lectio illa mihi magis placet, quæ habet*, ſi, *quam quæ habet*, ſic. *Duo mihi hanc lectionem perſuadent. Unum eſt quia dictio Græca id ſignificat*, ἐὰν. *Alterum eſt, quia ſi legamus*, ſic, *tunc ſententia abſolvitur, & terminatur in verbo poſteriori, nempe*, Sic volo manere donec veniam. *At ſi legamus*, ſi *ſuſpenſa, eſt oratio uſque ad eam partem, nempe*, Si volo eum manere donec veniam, quid ad te? *Hanc autem orationem talem eſſe ut terminetur in his verbis*: Quid ad te? *indicant verba ſequentia. Repetens enim Joannes, eadem omnia repetit*: Et non dixit Jeſus, Quia non moritur, ſed, Si eum, volo, manere donec veniam quid ad te? *Si oratio completa eſſet in verbo*, Veniam, *non erat cur repeteretur*, Quid ad te? *Hoc enim ad propoſitum mortis nihil facit. Repetitum eſt ergo, quia oratio in eo completur: & proinde non poſſumus legere*, ſic, *ſed*, ſi. *Et eſt hoc efficax argumentum.*

Ferus, Ordinis Minorum in Joannem: *Cæterum, Græci hunc locum legunt conditionaliter*: Si eum velim manere, quid ad te? *Quaſi diceret: Etiamſi iſtum vellem minime mori, quid tu ex hoc emolumenti, quidque conſolationis inde conſequereris?*

Claudius Guillaudus in Commentariis Cardinali de Guiſia Archiepiſcopo Remenſi dicatis, & cum approbatione Sacræ Facultatis Pariſienſis editis: *Græcis legitur* ἐὰν *id eſt*, ſi, non ſic. *Et eſt conditionalis oratio nihil definiens, hoc tantum inſinuans, quod ad Petrum non ſpectabant, ſi Jeſus vellet Joannem manere uſque ad ſuum adventum...... Ex hoc igitur ſermone*, Si eum volo manere, &c. *ortus eſt rumor, quod, Diſcipulus ille Jeſu dilectus non eſſet moriturus violenta morte, ſed permanſurus in vita, donec veniret Dominus judicare vivos & mortuos*. Tum ſequentem Verſum, *Et non dixit ei Jeſus, Non moritur*, &c. Interpretationem eſſe ait verborum Chriſti. *Si eum volo manere, quid ad te? Quæ*, inquit, *de vocatione intelligenda ſunt, non de morte Joannis. Quod vero hic nonnulli ſe torquent an Joannes obierit mortem, necne, perſpicue docet ipſe Evangeliſta, Dominum noluiſſe ut iſtud ſciremus. Quare curioſum fuerit & vanum iſtud inquirere..... Immo ſi etiam Chriſtus ſine conditionali dixiſſet*, Volo ut maneat, donec veniam, *adhuc intelligi poſſet, ipſum die noviſſimo, cum venturus Dominus eſt, moriturum. Nunc autem ait*; Si eum volo manere, *non exprimens quid velit. Cum itaque ſermo ille conditionalis nihil definiat de morte Joannis, curioſum fuerit & vanum aliquid hic certi definire.*

Joannes Benedictus in Scholiis *ſi*, legendum obſervat.

Verſio Gallica Bibliorum a Theologis Lovanienſibus adornata, & edita Lugduni anno MDCIV. *Jeſus luy dit: Si je veux q'il demeure juſques à ce que je vienne, qu'en as tu affaire?*

Janſenius Gandavenſis Epiſcopus Commentar. in Concordiam Evangel. Cap. CXLVIII. *Cæterum hanc ſupervacuam Petri a Joanne curam corrigens Dominus, & ad id quod ad ſe pertinebat, conſiderandum excitans, reſpondet*: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere. *Legendum enim eſſe*, ſi, *& non* ſic, *ut multi tamen libri corrupte habent, merito adeo certum eſſe debet, ut de eo contendere, protervi videatur, qui inveteratum errorem agnoſcere nolit, aut agnitum corrigere. Primum enim Græci Codices omnes habent*, ſi, *& non* ſic, *& Interpretes omnes Græci ſuis Commentariis teſtantur ſe legiſſe conjunctionem conditionalem*, ſi, *quæ nihil affirmat: Nec aliqua eſt apud Græcos ſimilitudo inter* ἐὰν *hoc eſt* ſi, *&* οὕτως *hoc eſt*, ſic, *ut hac occaſione lapſus poſſit videri Interpres. Unde nemini dubium eſſe debet quin errore Librarii conjunctio*, ſi, *mutata ſit in adverbium*, ſic: *Cum apud nos facilis prolapſus ſit a*, ſi, *in* ſic, *ob vocum affinitatem. Idem deinde arguit, quod non in omnibus Latinis Codicibus habeatur*, ſic, *ſed in pleriſque etiam legatur*, ſi. *Ita enim reperitur in Codici-*

bus nonnullis antiquiſſimis MSS. ut indicarunt nonnulli. Ita legiſſe conſtat Divum Hironymum lib. I. contra Jovinianum. Praterea, non poſſe legi adverbium, ſic, *ipſe ſermonis contextus palam ſatis arguit. Cum enim retuliſſet Joannes, occaſione horum verborum Domini exiiſſe ſermonem inter Fratres, quod Diſcipulus ille non moreretur, tamquam corrigere volens hanc ex Domini verbis conceptam opinionem, ſubjecit:* Et non dixit Jeſus, Non moritur, *&c. Si autem legatur:* Sic eum volo manere, *Plane dixit eum non moriturum, quod Joannes negat a Domino dictum.* Refellit deinde Janſenius *Gregorii Trapezuntii* opinionem, qui in Libello quodam Romano Pontifici Eugenio IV. nuncupato, contendit legendum eſſe, *ſic* & Interpretem eo modo recte vertiſſe, quod dictio Græca ἐάν, cui correſpondet noſtra conjunctio, *ſi*, affirmative ſit accipienda, quando conjungitur verbo indicativi modi, quemadmodum & conjunctio, *ſi*; conditionaliter vero quando conjungitur verbo ſubjunctivo. Atque tum ex hoc loco tum ex aliis quibuſdam argumentis, conatur oſtendere Joannem nedum eſſe mortuum. Verum, inquit Janſenius, *Ut rationes illius non concludunt, ita jam dicta ſententia magis concordat cum Eccleſia traditione. Caterum ſicut omnino improbabiles & falſæ ſunt jam dictæ opiniones, quibus bene convenit illa lectio,* Sic eum volo manere, *&c. Ita ſecundum veram Eccleſia de Joannis morte ſententiam, nullus aptus afferri poteſt ſenſus illius recepta apud Latinos lectionis. Divus Auguſtinus enim, qui manifeſte legit,* ſic, *deceptus nimirum mendo Codicis poſt longam intelligentia verborum Chriſti inquiſitionem, ad myſticum confugit intellectum, intelligens Dominum ſignificaſſe, ſe velle vitam contemplativam, cujus Joannes typum geſſit, manere ſic, ut nunc eſt, imperfectam, donec ipſe venturus ſit, quando illam in vita beata eſt perfecturus: cum vita activa, cujus Petrus typum tulit, imperfecta non ſic manere debeat ut eſt, nec expectare ſuam poſt adventum Domini perfectionem, ſed hic ad perfectionem tendere debeat: vultque Divus Auguſtinus verbum,* manere, *hic poſitum eſſe pro,* expectare. *Verum ſalva tanti viri reverentia, quis non videat coactam nimis eſſe hanc interpretationem, & literali intentioni Domini non convenire? Ut enim alia omittamus, certum eſt,* manere, *dictum eſſe, pro* permanere, & non mori: *alioqui enim ex his verbis Domini Apoſtoli occaſionem non habuiſſent putandi Diſcipulum illum non moriturum. Itaque alii, quo aliquem literæ convenientem reddant ſenſum, intelligunt, cum dicitur,* donec veniam, *Dominum non locutum de noviſſimo ſuo adventu, ſed de adventu ſuo contra Judæos, ad percutiendum eos per Romanos, ſub Tito & Veſpaſiano, atque ſignificaſſe Joannem uſque ad illa tempora victurum ſicut & revera vixiſſe conſtat. Sed & hoc coactius eſt, ut de illo adventu intelligatur Dominus hic locutus, cum alias ſemper in tali locutione loqui ſoleat de noviſſimo ad judicium adventu: ut omittamus Joannem non tantum vixiſſe uſque ad illa tempora, ſed longe ultra. Pervenit enim uſque ad Trajani tempora, moriens ſexageſimo-octavo poſt Paſſionem Domini anno, hoc eſt, triginta propemodum annis poſt Hieroſolymorum excidium. Venerabilis Beda, & poſt eum plerique, ſic hanc lectionem exponunt,* Sic eum volo manere donec veniam, *hoc eſt, Non eum per Paſſionem Martyrii volo conſummari, ſed abſque violentia perſecutoris diem expectare noviſſimum, quando ipſe veniens, eum in æternæ Beatitudinis manſione recipiam placide ſine dolore violenta mortis. Nec poteſt ſane convenientior ejus lectionis afferri ſenſus: ſed quando & is variis modis valde coactus eſt, reſtat ut ea lectione mutata, qua nullum aut verum, aut convenientem habet ſenſum, eam potius recipiamus, quam certum eſt omnes habere concorditer Græcos Codices, quamque valde veriſimile eſt etiam Interpretem primum fideliter Latinis reddidiſſe, ſicut in Latinis pleriſque incorrupta inventa eſt ſemper. Quam germanam eſſe, etiam ex ipſis verbis, ipſaque intentione Domini facile poteſt oſtendi. Per hoc enim quod Petro roganti de Joanne Dominus reſpondendo dixit,* Quid ad te? *Patet Dominum notare voluiſſe ſuperfluam curioſitatem: proinde non conveniebat ut illius curioſitati ſatisfaceret: cui tamen ſatisfecit, ſi dixit:* Sic eum volo manere donec veniam. *Cui affirmationi jam non ſatis cohæret ſubſequens reprehenſio;* Quid ad te? Tu me ſequere. *Sed nec conveniebat ut Joannes, cum Fratrum falſum intellectum refellere vellet, ſubjiceret:* Et non dixit Jeſus, Non moritur, ſed Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Omittendum erat,* Quid ad te? *Sicut Omiſit,* Tu me ſequere; *Quia illud ad perfectionem Sententia qua videri poterat Dominus ſignificaſſe Joannem non moriturum, pertinebat. Caterum depravatio hujus loci per Librarios videri poteſt ex eo nata, quod quia,* ſi, *poſitum erat cum verbo indicandi,* volo, *non animadverterint illud poſitum pro,* an, *aut,* quid, ſi, *aut,* quia; *alioqui non videbatur quare Apoſtoli ex illis verbis intellexiſſent Diſcipulum illum non moriturum. Aut demum propter opiniones illas de Joanne non morituro uſque ad Judicii diem, quas qui ſequebantur, lectionem illam induxerunt, aut inventam alicubi, ubique inculcaverunt.*

Eſtius in Annotationibus: *Sic, irrepſit pro, Si.* Si, *non* Sic *legendum, manifeſte patet ex Græco* ἐάν *Non enim inter Græcas voces* ἐάν *&* οὕτως *ea affinitas eſt, ut errore aliquo alterum in alterum mutari potuerit, ſicut apud Latinos,* ſi, *in* ſic, *mutatum fuit. Idem confirmat ex vetuſtis Latinis Codicibus, & ex authoritate Cardinalis Beſſarionis, Petrus de Rivo Theologus Lovanienſis, in Libro de anno, de die & feria Dominica Paſſionis, Tractatu II. cap. III. teſtificans Paulum a Middelburgo id bene obſervaſſe ....* *Clevardus quoque in Epiſtola ad Rutgerum Reſcium, teſtatur in Codice Arabico ante annos ſexcentos e Græco tranſlato, legi,* Si eum volo manere. *Syra Tranſlatio,* ſi, *non,* ſic *legit. Miror Biblia Sixtinæ Correctionis retinere,* ſic. *Videtur autem hujus lectionis occaſio fuiſſe ex Officio Eccleſiaſtico de Sancto Joanne, in quo,* ſic, *legebatur.*

Maldonatus: *A multis jam ante nos obſervatum eſt, triplicem hujus loci lectionem reperiri. Prima eſt illa maxime vulgaris, quæ in omnes fere Latinos pervaſit Codices, eoſque incredibili Scriptorum negligentia contaminavit,* Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Nulla proſſus ſpecie probabilitatis. Nam & Sententia particulam conditionalem,* Si, *neceſſario requirit, & nulla inter* ἐάν, *quæ in omnibus Græcis legitur libris, &* οὕτως *eſt ſimilitudo, ut ſuſpicio eſſe poſſit Interpretem noſtrum unam pro altera legiſſe. Altera lectio eſt,* Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Quæ lectio in omnibus, quos legere potui, Græcis Codicibus, etiam illo celebratiſſimo Vaticano, & apud omnes Græcos Enarratores ſummo conſenſu reperitur,* Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι. Si eum volo manere donec veniam. *Quemadmodum & Syriaca Exemplaria & nonnulla Latina, & vetuſta Manuſcripta, quæ ab eis qui præcipuam hac in re operam poſuerunt, nota ſunt, &c. Vera lectio eſt, ut ex Græcis Codicibus apparet.* Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Sed aut incuria, ut fit, Notariorum, pro,* ſi, *cæptum eſt ſcribi,* ſic; *aut ab aliquo fortaſſe, qui nolebat Joannem eſſe mortuum, ſtudioſe per ſpeciem correctionis locus corruptus eſt.*

Mariana S. J. in Scholiis, hanc lectionem, *Si eum volo manere,* inveniri ait *in quibuſdam vetuſtis Codicibus Latinis, & in omnibus Græcis Codicibus, præter unum Velezii, in quo ad marginem legitur* οὕτως, *id eſt,* ſic, *pro* ἐάν, *id eſt,* ſi.

Ex his omnibus perſpicuum eſt, quantum *Fraſſenum* invaſerit carpendi *Alexandri* cacoetes, quem ob eas ipſas Obſervationes inſectatur, quæ Græcæ Veritatis, antiquiorum Patrum, & numero plurium, ac omnium pene Virorum Eruditorum teſtimonio ac ſuffragio fulciuntur, approbantur, defenduntur.

Verum quia nobis pertinaciter opponit SS. Auguſtinum & Ambroſium, Bedam, Rupertum, Lyranum, qui mendoſos Codices ſecuti, legerunt, *Sic eum volo manere*, noverit quod jam ſæpius diximus, ſed quod iterum ipſi inculcare neceſſe eſt: His licet maximis viris, anteponendos eſſe S. Joan. Chryſoſtomum, S. Cyrillum Alexandrinum, Nonnum, Euthymium, Theophylactum: ſiquidem lectio, quam ſecuti ſunt, ea ipſa eſt, quam Græca Veritas exhibet: eaque in omnibus Codicibus Græcis, abſque varietate prorſus ulla habetur. Porro *Novum Teſtamentum, quod Græcum eſſe non dubium eſt, cum in noſtro ſermone diſcordat, & in diverſos rivu-*

rivulorum tramites ducit, uno de Fonte quærendum eſt . . . . . Si veritas quærenda eſt de pluribus, cur non ad Græcam Originem revertentes, ea quæ vel a Præſumptoribus imperitis emendata perverſius, vel a Librariis dormitantibus aut addita ſunt aut mutata, corrigimus? (inquit Sanctus Hieronymus Præfatione in IV. Evangelia ad Damaſum.) Hinc alibi Græcum Textum, *Fontis undam puriſſimam*, appellat: & paſſim *Græcam Veritatem*. Porro in noſtro ſermone diſcordat Novum Teſtamentum eo quem tractamus loco. Quidam Codices habent, *Si eum volo manere donec veniam*. Plurimi: *Sic eum vola manere*. Nonnulli: *Si ſic eum volo manere*. Ad Græcos itaque Codices recurrendum eſt. Quam Regulam Sanctus Auguſtinus confirmat Lib. II. De Doctrina Chriſtiana cap. XI. *Latinæ linguæ homines*, inquit, *Hebrææ & Græcæ linguæ cognitione opus habent, ut ad Exemplaria præcedentia recurrant, ſi quam dubitationem intulerit Latinorum Interpretum varietas*. Cum itaque Græci Codices abſque ulla prorſus varietate habeant: Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν. *Si eum volo manere*: Ea lectio legitima eſſe cenſenda eſt, quæ Romani Pontificis authoritate reſtitui poſſit.

ARTICULUS XLVI.

Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis VII. Actuum Apoſtolorum adverſus Fraſſenum propugnatur.

Legimus ibi ſecundum Vulgatam noſtram: *Et deſcendit Jacob in Ægyptum, & defunctus eſt ipſe & Fatres noſtri. Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. Hunc locum eſſe mendoſum obſervavi. Pro Ἐμμὼρ vicina forſan voce ſcriptum fuiſſe Ἐφρὼν Ab Ephrone ſcilicet Abrahamum emiſſe monumentum [*Geneſ.* 23. *Verſ.* 17] & in eodem ſepultum fuiſſe Jacob. [*Geneſ.* 50. *V.* 13.] Varias propoſui circa hunc locum conjecturas. Tum ſubdidi: Si Vulgata Lectio ſervetur, dicendum, Sanctum Stephanum lapſu memoriæ duo facta ſimilia confudiſſe, emptionem ſcilicet ab Abrahamo factam, de qua *Geneſ.* 23. cum ea quæ a Jacobo facta eſt, *Geneſ.* 33. *Verſ.* 19. Agrum quidem, in quo erat ſpelunca duplex, emiſſe Abraham ab Ephron quadringentis ſiclis argenti: Jacob vero emiſſe partem agri in qua fixerat tabernacula, a Filiis Hemor Patris Sichem centum agnis: Sanctum Stephanum utramque Hiſtoriam confudiſſe, S. vero Lucam ne jota quidem unum immutare voluiſſe in Sancti Protomartyris verbis.

Me *Fraſſenus* inſectatur, quod iis *ex parte conſenſerim*, qui Sancto Stephano, qui *Plenus erat fide & Spiritu Sancto*, memoriæ lapſum tribuerunt. Quaſi vero Fides eximia, & Spiritus Sanctus, memoriæ vim indeficientem Sanctis in quibus inhabitat, largiatur: exceptis Canonicorum librorum Scriptoribus in actuali ipſa ſcriptione. Octavumne Spiritus Sancti donum *Fraſſenus* obtrudet ſcilicet donum memoriæ? Sane probabilem admodum eſſe Alexandri ſolutionem nodo huic pluſquam Gordio adhibitam, Venerabilis Bedæ & Rabani doctiſſimorum mediæ ætatis virorum ſuadet authoritas. Bedæ verba exhibere ſatis erit: *Docet Geneſis*, inquit, *Abraham ab Ephron Filio Seor Ethei in Cariatarbe locum ſepulchri quadringentis argenti ſiclis emiſſe, in quo ipſe Abraham, Iſaac, & Jacob, & Adam protoplaſtus ſepulti. Itemque Jacob de Meſopotamia reverſum, juxta urbem Sichem, partem agri, quo, tabernacula tenderet, ab Emor Patre Sichem datis centum agnis accepiſſe. Non emit ergo Abraham ſepulchrum ab Emor Sichimita, ſed ab Ephron Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ non ſunt ſepulti, ſed in Sichem. Verum B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis in dicendo ſequitur opinionem. Duas enim pariter narrationes conjungens, non tam ordinem circumſtantis Hiſtoriæ quam cauſam, de qua agebatur, intendit. Qui enim inſimulabatur adverſus Locum Sanctum & Legem docuiſſe, pergit oſtendere quomodo Jeſus-Chriſtus ex Lege monſtretur eſſe promiſſus, & quod ipſi, nec tunc Moyſi, nec Domino nunc ſervire maluerint. Hæc, ut potui, dixi, non præjudicans ſententiæ meliori, ſi adſit*. Eadem fere habere *Rabanum* obſervat *Melchior Cano, lib. II. De Locis Theologicis*, cap. XVIII. *Quibus verbis*, inquit vir maximus, *verecunde quidem ac modeſte ſignificarunt, Stephano, id quod vulgo fere ſolet, accidiſſe: ut in longa videlicet narratione, eaque præſertim ſubita, confuderit nonnulla & miſcuerit; in quibuſdam etiam memoria lapſus fuerit, in his dumtaxat, quæ ad rem parum aut nihil omnino attinerent. Nam cauſa de qua potiſſimum agebatur, erat intentus. Lucas vero Hiſtoriæ veritatem retinere volens, ne iota quidem immutavit; ſed rem, ut a Stephano narrata erat, expoſuit. Nos autem non Stephanum ab omni lapſu, ſed Evangeliſtam vindicare debemus. Solis quippe Apoſtolis, Prophetis & Evangeliſtis hunc honorem deferre Catholica Fide docente didicimus, ut nullum eorum vel memoria lapſum eſſe credamus, nullum nec in magnis, nec in parvis erraſſe. At Stephanus plenus erat Spiritu Sancto. Fateor. At Spiritus loquebatur in eo. Et id quidem fateor. Sed aliter in Chriſto Spiritus loquitur, aliter in Prophetis & Apoſtolis, aliter in Stephano, & Ambroſio. At certe per hos omnes, loquebatur. Per Concilium Generale Deus Eccleſiæ loquitur, per Eccleſiæ Paſtores Deus Eccleſiæ loquitur: per veteres Sanctos Deus Eccleſiæ loquitur. Et hi omnes tamen in parvis labi poſſunt, memoria præſertim, ubi lapſus facilior eſt. Scriptorum ergo ſacrorum hoc privilegium eſſe, ut eorum nullus in docendo erret. Stephano privilegium hoc nec ratio concedit, nec authoritas. Nec vero ab ſacris Authoribus alienum eſt, errantium quoque verba referre. Sic enim Jephte, Judic. II. trecentos annos poſſeſſionis prætendit, cum revera trecenti* Matt. 2.
non fuiſſent. Et ſacer tamen Hiſtoricus trecentos retulit. Mich. 5.
Sic etiam Matthæus, ſi Hieronymo credimus, Prophetiam Michea, non ut a Michæa ſcripta erat, ſed ut a Scribis erat enuntiata, retulit. Hæc vir doctiſſimus, cui Bedæ Venerabilis, & Rabani, immo Scripturæ ipſius authoritate freto, ex parte conſenſiſſe, ut *Fraſſenus* exprobrat, nequaquam pœnitenda res eſt.

Ut Vulgatam Lectionem, quam veriſimilitudine & proba bilitate maxima hic mendoſam eſſe conjicimus, *Fraſſenus* propugnet, fingit *Ephronis* patrem fuiſſe binomium, & dictum Seor in Geneſi, hic vero *Hemor*: & cum plures habuerit filios, *Ephron*, uti majorem natu, nomine cæterorum Fratrum *Sepulchrum venuiſſe* * *Abrahæ*. Sed inane prorſus ac vanum figmentum iſtud eſſe, quis non videat, non primum quidem a *Fraſſeno* excogitatum, ſed ex tranſlatitiis commentariis exſcriptum, nulla nixum authoritate, nulla fultum ratione, niſi iſta: Si binomius non fuiſſet Pater *Ephronis*, & *Ephron* non fuiſſet natu major qui nomine cæterorum agrum Abraham vendidiſſet, falſa eſſet opinio mea, qua contendo Vulgatæ Textum Actorum VII. Verſ. 15. non eſſe mendoſum, ut arbitratur *Natalis Alexander*: Atqui opinio mea non eſt falſa: Ergo binomium fuiſſe patrem Ephronis, & rem ita contigiſſe neceſſe eſt. Ecto, nec Scriptura Sacra, nec Veterum ullus, id teſtentur; *Haud tamen abſimile eſt, quia Palæſtinis plura fuiſſe nomina plurimis exemplis liquet in Veteri Teſtamento*: Diceres *Fraſſenum*, qui tam confidenter id aſſerit, locum aliquem habere ex Inſtrumento Veteri, quo Palæſtinos omnes binomios fuiſſe probetur. Id vero falſiſſimum eſſe patet ex Scriptura Sacra, in qua pauca hujuſmodi exempla videre eſt. Rogo te, Pater Guardiane, ſi eleemoſynam oberem veſtro Fratrum Minorum Conventui Illuſtris cujuſpiam Viri Teſtamento legatam vindicare velles, cauſamque ageres in Supremo Galliarum Senatu adverſus heredes Benefactoris: illi vero nihil ſe debere Fratribus Minoribus conteſtarentur, quia ſupremæ, quas proferres tabulæ, aut earum apographum, alterius hominis ac familiæ nomen adſcriptum haberent: vinceresne cauſam dicendo hunc fuiſſe binomium, quia ea Gallis quibuſdam conſuetudo eſt, pluribus ut nominibus appellentur? Litem habeo contra te, *Fraſſene Frater*, in Senatu virorum eruditorum judicandam. De agro agitur, quem emit Abraham in poſſeſſionem ſepulchri. Contendis Sanctum Patriarcham illum emiſſe a filiis Hemor, prout S. Stephanus dixiſſe refertur in Actis Apoſtolorum, nec eam Lectionem eſſe mendoſam.

* Sic Fraſſenus loquitur, ad Grammaticos ſæpius amandandus.

In-

Intercedo; mendoſamque Lectionem eſſe oppono. Inſtrumenta profero incorrupta, ſcilicet loca laudata Geneſeos XXIII. & L. capp. quæ Abraham ſepulchrum illud ab Ephrone filio Seor emiſſe teſtantur. Priori namque loco dicitur: *Surrexit Abraham, & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth: Dixitque ad eos: Si placet animæ veſtræ ut ſepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor: ut det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui: Pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in poſſeſſionem ſepulchri.* Et infra: *Abraham appendit pecuniam, quam Ephron poſtulaverat: quadringentos ſiclos argenti probatæ monetæ publicæ, &c.* Poſteriori vero loco legimus: *Fecerunt ergo filii Jacob ſicut præceperat eis. Et portantes eum in terram Chanaan, ſepelierunt eum in ſpelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in poſſeſſionem ſepulchri ab Ephron Hetheo, contra faciem Mambre.* Tu vero, *Fraſſene*, reſpondes, Patrem *Ephronis* duplici nomine, *Hemor, & Seor* appellatum eſſe. Peto Inſtrumenta proferas quæ id probent. Id minime neceſſarium eſſe clamas: ſatis eſſe quod id vero non abſimile ſit, cum multos in Palæſtina binomios fuiſſe conſtet. Sic divinationem tuam omnium Inſtrumentorum authoritate ſuperiorem eſſe vis, omnibus rationum momentis præponderare. Tua ne an mea potior cauſa ſit Eruditi quique judicabunt.

Vulgares hujus loci expoſitiones in Obſervatione mea ſtrictim retuli, ſed quæ (ut ingenue dicam quod ſentio) omnes coactæ ſunt. *Sanctus Hieronymus* Epiſt. CI. ad *Pammachium, De optimo genere interpretandi*, hancce difficultatem propoſuit, ſolutionem vero diſtulit, quam nuſquam ipſum dediſſe, ex ejus Operibus compertum eſt. *Lucas* inquit, *vir Apoſtolicus & Evangeliſta ſcribit, Stephanum Primum Chri-*
Act. 7. *ſti Martyrem in Judaica Concione narrantem*: „ In
„ ſeptuaginta quinque animabus deſcendit Jacob in
„ Ægyptum. Et defunctus eſt ipſe: Et Patres noſtri
„ tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepul-
Geneſ. 23. „ chro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis
„ Emor patris Sichem. *Hic locus in Geneſi multo aliter invenitur, quod ſcilicet Abraham emerit ab Ephron Hebræo filio Seor, juxta Hebron, quadringentis drachmis argenti ſpeluncam duplicem, & agrum circa*
Geneſ. 33. *eam, ſepelieritque in ea Saram uxorem ſuam. Atque in eodem legimus libro, poſtea revertentem de Meſopotamia Jacob cum uxoribus & filiis ſuis poſuiſſe tabernaculum ante Salem urbem Sichimorum, quæ eſt in terra Chanaan, & habitaſſe ibi, & emiſſe partem agri, in quo habebat tentoria, ab Emor patre Sichem centum agnis, & ſtatuiſſe ibi altare, & invocaſſe ibi Deum Iſrael. Abraham non emit ſpecum ab Emor patre Sichem, ſed ab Ephron, filio Seor, nec ſepultus eſt in Sichem, ſed in Hebron, quæ corrupte dicitur Arboch. Duodecim autem Patriarchæ non ſunt ſepulti in Arboch, ſed in Sichem: qui ager non eſt emptus ab Abraham, ſed a Jacob. Differo ſolutionem iſtius quæſtiunculæ, ut obtrectatores mei quærant, & intelligant, non verba in Scripturis conſideranda, ſed ſenſus.* Sane ſi exiſtimaſſet *Sanctus Hieronymus* hanc ſolvi quæſtionem dicendo, *Ephronis* patrem fuiſſe binomium, quia Palæſtini plures binomii erant, non erat cur illius ſolutionem differret. Forſan illi deerat recentiorum quorumdam Interpretum & *Fraſſeni* acumen?

Aliud mendum hoc in loco obſervavi, ſcilicet in his verbis, *Filii Sichem*, pro quibus legendum eſt, *Patris Sichem*; fuit enim *Emor* pater *Sichem* non filius, ut colligitur ex Geneſ. 33. ubi de Jacob dicitur: *Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Emor patris Sichem centum agnis.* Et ex lib. *Joſue* cap. 24. Verſ. 32. Ubi dicitur: *Oſſa quoque Joſeph, quæ tulerant filii Iſrael de Ægypto, ſepelierunt in Sichem, in parte agri, quem emerat Jacob a filiis Hemor patris Sichem centum novellis ovibus.*

Reponit ſui figmenti vanitate captus *F. Claudius Fraſſenus*, Hemor patrem habuiſſe Sichem, non quidem illum a cujus filiis Jacob emit partem agri, ſed alterum longe antiquiorem: Quia non eſt inſolitum in eadem familia varios filios & patres ejuſdem appellationis reperiri. Sed cum nullum Hemor filium Sichem Hiſtoria Sacra commemoret, ſed ſolum Hemor patrem Sichem, ariolatur *Fraſſenus*, & contra Scripturam Sacram duos hujus appellationis homines fingit, unum a cujus filiis Jacob emit partem agri, & alterum antiquiorem. Nullum præterea ex Veteribus hujus opinionis authorem habet; Profero autem pro Sententia mea Textum Græcum, in quo habetur dumtaxat τῦ Σιχεμ omiſſa voce, *filii*; Sanctum Hieronymum epiſt. CI. ſupra laudata hunc locum Actorum ita referentem: *Et poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor patris Sichem.* Profero & Venerabilem Bedam in Commentar. ſcribentem: *Porro quod dicitur: A* Ita ſu-
filiis Hemor filiis Sichem, *in Græco exemplari ſcriptum* plendus
eſt, a filiis Hemor, qui fuit in Sichem; *Quod Ge-* Græc. Te-
neſis Hiſtoriæ magis concordare videtur. xtus ſen-

Tandem viros doctiſſimos ſuffragatores habeo, Mel- ſum,
chiorem Cano, Andream Maſium, Eſtium, Emma- habet
nuelem Sa: *Si mihi conjectura uti liceat* (inquit Ma- dunta-
ſius in cap. ult. Joſue) *dixerim Stephanum illic de* xat,
Joſephi ſepultura locutum eſſe: Atque ad hunc modum σίχεμ,
emendari debere Codices Græcos, ut pro Abraham, ſcri- Beda
batur, Jacob, illudque τοῦ σίχεμ expungatur tanquam ſimul.
ſupervacaneum, & non minore audacia quam inſcientia olim a quopiam additum ſacris verbis. Neque enim temere omiſſum a Syro eſſe opinor, Interprete longe vetuſtiſſimo. Quod ſi vero retinendum eſt, ſcribendum omnino eſſe, πατρὸς τοῦ σίχεμ, ut eſt in Geneſeos libro. .... Non ſum equidem neſcius, quibus alii hunc locum rationibus a mendo vindicare conentur. Sed ego nefas non eſſe puto, iis mendis admovere manus, quæ Sacris Literis aperte teſtata, & veluti digito indicata ſunt.

Eſtius in Annotationibus: *Multiplex*, inquit, *hic difficultas in Hiſtoria conciliandæ. Ac primum leve illud eſt, quod poſtremo loco dicitur*: Hemor filii Sichem, *cum Hemor pater fuerit Sichem. Nam in Græco tantum habetur τῦ σίχεμ. Quod juxta fidem Hiſtoriæ Geneſeos, & Joſue, vertendum potius erat*, patris Sichem. *Sed cætera multum diſcrepare videntur, & continere commixtas diverſas Hiſtorias; nempe de ſpelunca duplici in Hebron, quam ab Ephron Hethæo emit Abraham quadringentis ſiclis argenti, ubi ſepulti ſunt, Sara, Abraham, Iſaac, Rebecca, Lia, Jacob, Geneſ. 23. 25. 35. 49. & 50. & alteram de agro in Sichem, quem a filiis Hemor Hethæi patris Sichem emit Jacob centum agnis, ubi ſepultus eſt Joſeph. De eo habes Geneſ. 33. & Joſue ultimo. Poſſet autem tota Stephani ſententia impleri hoc modo:* Et *deſcendunt Jacob & Joſeph in Ægyptum, & defunctus eſt ipſe* & Patres noſtri, & tranſlati ſunt; *Jacob quidem in Hebron, Joſeph autem in Sichem.* Et poſiti ſunt, *Jacob quidem* in ſepulchro quod emit Abraham pretio argenti *ab Ephron Hethæo; Joſeph autem* in ſepulchro quod emit *Jacob centum agnis; vel ut in Joſue legitur, centum novellis ovibus*, a filiis Hemor *patris* Sichem. *Quidam putant mendum eſſe in nomine Abraham poſito pro Jacob. Verum nec ſic ſublata eſt difficultas. Non enim Jacob, ſed Abraham emit pretio argenti.*

Verum difficultas, quam ſemper manſuram ait *Eſtius*, nulla prorſus eſſet, quia vocem Hebræam *ceſſita*, nummi genus, non agnas ſignificare, quod Chal- Sem, Ke-
dæus, LXX. Latinus, arbitrati ſunt, Sanctus ipſe ſitah.
Stephanus ſancivit, cum diceret, τιμῆς ἀργυρίου, hoc eſt, *pretio argenti* (inquit Andreas Maſius.) Idem obſervat *Mariana* in Scholiis ad cap. 33. Geneſ. vocem *Keſitah*, & ovem ſignificare, & monetam, meghæ, ſeu gheræ, id eſt, oboli pondere. Eumdemque nodum occurrere notat Jobi ultimo Verſ. 12. cum refertur ſingulos amicos poſt redditam ſanitatem, dediſſe illi ovem unam. Ubi vox eadem *Keſitah* Hebraice eſt. Et ſane in tanta copia pecoris, & a viris
„ principibus, quale donum eſſet ovis una? Fuit
„ ergo pecunia, & quidem aurea, & magni ponde-
„ ris, olim ovis dicta, quod ovis forma percuſſa
„ eſſet: Ut & apud Latinos pecunia dicta eſt ea-
„ dem de cauſa, & quod ea in commerciis uteren-
„ tur vice pecudum, cum quibus merces alias mu-
„ tare ſolebant antea.

Emmanuel Sa, in Annotationibus eruditis de hoc Actorum loco ita cenſet: *Quidam dicunt, Stephanum intentum, ut fit, in aliud pro* Jacob, *dixiſſe*, Abram, *& pro* patris Sichem, filii Sichem. *Lucam vero*

fide-

fideliter, *quod ille dixerat*, *retuliſſe*. *Quæ mihi opinio non diſplicet*. *Nec enim id repugnat Stephani ſapientiæ*, *& Spiritui quo plenus erat*. *Accidit enim id interdum ſapientiſſimis & ſanctiſſimis*. *Vide Geneſ*. 33. *Quanquam quod attinet ad vocem* filii, *Græce eſt*. τοῦ Συχέμ *quod poteſt intelligi*, patris Sichem.

Salianus in Annalibus Eccleſiaſticis Veteris Teſtamenti, ad annum Mundi 2175. num. VIII. *Gravis*, inquit, *hoc loco exoritur difficultas ex VII. Actorum ubi D. Stephanus ait*: *Hunc ſepulchri locum ab Abrahamo emptum* a filiis Hemor filii Sichem, *Cum hic dicatur emptus ab Ephron filio Seor*. Tum relata eorum ſententia, qui ajunt, Ephronis patrem fuiſſe binominem; ſubdit: *Verum quia dicitur Jacob emiſſe partem agri a filiis Hemor patris Sichem*, *cenſuit Beda & Rabanus D. Stephanum duas pariter narrationes conjunxiſſe*, *nec tam ordinem hiſtoriæ*, *quam cauſam de qua agebatur*, *intendiſſe*. Tandem ita concludit: *Eligat lector utram interpretationem amplecti malit*. *Ego Venerabilis Bedæ & Rabani expoſitionem non improbo*, *cui vides graves & doctos viros ſubſcripſiſſe*. Ex his judicent viri quique cordati an ſapienter & erudite *Claudius Fraſſen* Obſervationem *Alexandri* reprehenderit.

ARTICULUS XLVII.

Reſpondetur ad quamdam Fraſſeni criminationem, *ſuperius prætermiſſam*.

FRaſſenus pag. 347. Verſum XXII. Capitis II. libri Exodi expendens, quem in Vulgata Verſione ſic legimus: *Alterum vero peperit*, *quem vocavit Eliezer*, *dicens*: *Deus enim patris mei eripuit me de manu Pharaonis*: Me oblique carpit quod *ridiculam hanc concluſionem* intulerim: *Verſus quidam abeſt ab Hebræis*: *ergo Vulgata Verſio quæ illum continet*, *eſt rejicienda*. Tum obſervat Syriacam & Arabicam Verſionem eum Verſum habere. Subdit demum: *Hic*, *quam attulimus ſolutione dilui debent nonnullæ aliæ objectiones*, *quas Natalis Alexander profert*, *quæque petuntur ex numer*. 8. *v*. 10. *cap*. *XX*. *v*. 6. *Joſue cap*. *XXI*. *v*. 36. *I*. *Reg*. *cap*. *V*. *v*. 6. *ubi ex redundanti aliquo Verſu*, *infert depravatam eſſe noſtram Verſionem*: *Falſa eſt enim illa concluſio*; *& miror talia argumenta Theologo Pariſienſi probari potuiſſe*, *maxime vero cum pleraque teſtimonia*, *quæ delenda putat*, *reperiantur vel in aliis Scripturæ locis*, *vel in aliqua recepta Verſione*.

Quod hanc intulerim conſequentiam, *Verſus quidam abeſt ab Hebræis*: *ergo Vulgata Verſio quæ illum continet*, *eſt rejicienda*: putida calumnia eſt.

lexan- r. pag. 15. De Verſu XX. Capitis II. lib. Exodi obſervavi illum *abeſſe ab Hebraic*, *Chaldaiciſque codicibus*, *& a Græca Editione Sixti V*. *viderique huc intruſam ex Verſu IV*. *capitis XVIII*. *Syriacam & Arabicam hunc Verſum habere*: *ſed Textus Hebraici authoritatem*, *Verſionem LXX*. *& Chaldaicam Paraphraſim*, *his duabus* Verſionibus *eſſe anteponendas*. Nihil præterea de hoc loco dixi: Concluſionem, quam mihi Fraſſenus affingit, non intuli. Et ſi mihi rem, ut ſe habet, ſimpliciter proponenti concluſio aliqua tribui poteſt, non aliam certe mihi tribuent æqui rerum æſtimatores, quam quæ ex quæſtionis meæ inſcriptione ſequitur; Hunc locum unum ex iis eſſe, *quæ authoritate Eccleſiæ corrigi poſſent*: ſive ex eorum eſſe numero mendorum, *Quæ in Vulgata noſtra Editione Latina ſupereſſe videri poſſunt*; *quæque poſſunt emendari*, *non privato quidem virorum eruditorum arbitrio*, *ſed authoritate Eccleſiæ*, *cui has Obſervationes ſubjicio*. Hæc enim verba mea ſunt in fine Diſſertationis. Circa Verſum, non 10. (ut Fraſſenus notat) ſed 2. capitis VIII. Numerorum, obſervavi hæc verba, *Candelabrum in Auſtrali parte erigatur*. *Hoc igitur præcipe*, *ut lucernæ contra Boream e regione reſpiciant ad Menſam Propoſitionis*. Obſervavi (inquam) *hæc omiſſi in Hebræo Textu*, *& Græcis Codicibus*, *& in MSS*. *Latinis optimæ notæ*. Et huc *intruſa videri ex Exodi XL*. *Verſu* 22. Tum exhibui Verſiones LXX. Interpretum, Syriacam, Arabicam, & Targum Onkeloſi, Hebræo & Samaritano Textui conſentientes. Nihil aliud ibi. Nullam infero, quam mihi Fraſſenus tribuit, conſequentiam. Nullum argumentum informo.

ɩlexan- er pag. 16.

Circa Verſum VI. Capitis XX. Numerorum, obſervavi hunc *omittere codices Hebræos*, *Græcos*, *Chaldaicos*, *Verſiones Syriacam*, *& Arabicam*, *Textum Latinum Regii operis*, *& Textum Rabani Commentario adjunctum*. Atque ita omnino ſe ſe res habet. Nihil præterea his ſcripſi. Concluſionis, quam mihi Fraſſenus affingit, ne tenue quidem ibi veſtigium. Ibidem.

Circa Verſum XXXVI. capitis XXI. libri Joſue, obſervavi *Viros eruditos contendere hunc Verſum delendum eſſe*. Quibus tamen me non aſſentiri dixi, quod *LXX*. *Interpretes*, *Syriaca Verſio Andreæ Maſii*, *Chaldaica Paraphraſis*, *Verſio Arabica*, *& Latinorum Codicum plurimi hunc retineant*. Hæc ne ſapiunt conſequentiam quam mihi Fraſſenus affingit? *Abeſt ab Hebræis codicibus*: *ergo Vulgata Verſio quæ illum continet*, *eſt rejicienda*. Alexander, pag. 324.

Circa Verſum VI. capitis V. libri Regum, obſervavi illum *non haberi in Hebræo Textu*, *in Chaldaica Paraphraſi*, *in Syriaca Verſione*, *in multis Codicibus Latinis*. *Lyranum & Toſtatum* hæc verba *adſcititia* cenſere. Græcum Regiorum Bibliorum Textum illa etiam omittere; *Quamvis alii Codices Græci*, *& Sixtina Editio hæc interſerant*. Simplex Obſervatio eſt, nulla ibi Concluſio quam mihi per calumniam Fraſſenus affingit: *Abeſt ab Hebræis codicibus*: *ergo Vulgata Verſio quæ illam continet*, *eſt rejicienda*. Vel *Redundat hic Verſus in Hebræo*; *ergo depravata eſt noſtra Verſio*. Alexander, pag. 326.

Sed, quamvis ultimam illam Concluſionem intuliſſem, haud indigna Theologo Pariſienſi videri deberet. Cur enim Theologo Pariſienſi probari poſſe mireris, Fraſſene, argumenta quæ ex Regulis a SS. Hieronymo & Auguſtino traditis informantur? *Sicut autem*, inquit S. Hieronymus, *in Novo Teſtamento*, *ſi quando apud Latinos Quæſtio exoritur*, *& eſt inter exemplaria varietas*, *recurrimus ad fontem Græci ſermonis*, *quo Novum ſcriptum eſt inſtrumentum*: *Ita in Veteri Teſtamento*, *ſi quando inter Græcos Latinoſque diverſitas eſt*, *ad Hebraicam recurrimus veritatem*. Epiſt. ad Suniam & Fretelam.

Cum aliquid diverſum in utriſque Codicibus invenitur, inquit Sanctus Auguſtinus, *quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque eſſe non poteſt verum*, *ei linguæ potius credatur*, *unde eſt in aliam per Interpretes facta Tranſlatio*. Porro in his, quos redundare in Vulgata Verſione obſervavi, Textibus, inter Græcos Latinoſque diverſitas eſt; ex eorum collatione evidens eſt: Ad Hebraicam igitur Veritatem eſt recurrendum. At Hebræi Codices eos Verſiculos non habent, quos Vulgata Verſio. Non immerito igitur conjiciunt Viri Eruditi, illos in Vulgata redundare; & Eccleſiæ authoritate expungi poſſe. An iſtud argumentum, quod *Theologo Pariſienſi probari potuiſſe* Fraſſenus miratur, revera ſit Pariſienſi Theologo indignum, Viri Eruditi quos Judices opto, cenſebunt. Lib. XV. De Civit. Dei cap. XIII.

Urget Fraſſenus, *Pleraque teſtimonia*, *quæ delenda putas* Alexander, *reperiri vel in aliis Scripturæ locis*, *vel in aliqua recepta Verſione*. Quo ex principio colligit, Vulgatam non eſſe iis locis depravatam.

Rurſus hic repetere cogor, Fraſſenum calumniari. Loca illa ex Vulgata noſtra Verſione *delenda* nuſquam dixi, aut ſenſi; ſed *Eccleſiæ authoritate deleri poſſe*. Quale vero ratiocinium! Quam lacrymabile! Quam dignum Diſquiſitore Biblico! *Verſus iſti reperiuntur in aliis Scripturæ locis*, *vel in aliqua recepta Verſione*: *ergo hic non redundant in Verſione Vulgata*, *quamvis ab Hebræo Textu*, *a Verſione LXX*. *Interpretum*, *a Chaldaica Paraphraſi*, *a Verſionibus Orientalibus*, *& a pleriſque Codicibus Latinis abſint*: ut abeſſe probat Alexander. Si Textus Hebræus, & LXX. Interpretes in aliis locis quoſdam Verſuum laudatorum habent, in quibus pariter habet Vulgata noſtra; verbi gratia hunc Verſum IV. Capitis XVIII. libri Exodi: *Alter vero Eliezer*: *Deus enim*, *ait*, *Patris mei adjutor meus*, *& eruit me de gladio Pharaonis*. Recte inde colligitur, Verſus illos non redundare in Vulgata iis in locis, in quibus cum Hebræo Textu,

cum

Digitized by Google

cum LXX. Interpretibus, &c. conſentit: Sed inepte Fraſſenus infert, Vulgatam non abundare, eum Verſum habet aliquem in certo Scripturæ Sacræ capite, quem ibi nec Hebræus Textus, nec LXX. Interpretes, nec pleraque Biblia MSS. Vulgatæ ipſius Verſionis habent. Laudatus itaque Verſus Exodi capite XVIII. non redundat; ſed hinc colligere, quod cap. II. pariter non redundet, in quo nec Hebræi, nec Græci, neque Chaldaici Codices illum habent, ſolus Diſquiſitor Biblieus pro ſuo privilegio poteſt.

ARTICULUS XLVIII.

Reſpondetur ad ea quæ Fraſſenus ſcribit in fine Diſquiſitionis De Verſione Vulgata: Et ab ejus etiam conviciis Clariſſimus Abbas D. HUETIUS *vindicatur*.

Nunc Abrincenſis Epiſcop.

„ NOnnullas alias Notulas, inquit, *Fraſſenus* ex „ Franciſco Luca Brugenſi, & Grotio, exſcri„ bit, & ſubjicit *Natalis Alexander*, in quibus men„ doſum eſſe Vulgatæ Editionis Latinæ in Epiſtolis „ Apoſtolicis Codicem demonſtrare ſe putat. At quam „ proſpero parum niſu, facile deprehendet Lector, „ non ſolum ex Commentatiis, ſed etiam ex eis quæ „ hactenus dicta ſunt: Quamobrem in his, utpote „ nullius momenti referendis & refellendis, operam „ & tempus non perdam.

Tu qui Dominicanorum deſpicis omnia, & *Alexandri* maxime, Notulas meas te ſilentio prætermittere profiteris, ſive quia nihil ad illas reponendum habes, ſive quia tibi per tempus non licet illas refellere, homini *tumultuantibus negotiis*, ut ais, implicato, & diſtracto. Ex Luca Brugenſi, & Grotio has me exſcripſiſſe eadem æmulationis vertigine deblateras, qua alia in me probra huc uſque conjeciſti. Scilicet ita me tenuiter in Scripturæ Sacræ lectione verſatum cenſes, ita bardum & hebetem, ita in SS. Patrum & optimorum quorumque Authorum libris evolvendis negligentem, ut ex iis fontibus Obſervationes haurire meas non quiverim, ex quibus ſuas Grotius & Brugenſis derivarunt. Me ſane potuiſſe has qualeſcumque Obſervationes, de quibus judicium eſto penes Eruditos, non penes æmulum nominis mei & Ordinis Dominicani *Fraſſenum*, ex proprio penu proferre fatebuntur, qui ad eas contra *Claudii Fraſſen* Criticam vindicandas, me nec *Luca Brugenſis* nec *Grotii* genium videbunt invocaſſe.

Parum proſpero niſu oſtendiſſe me ſcribis, mendoſum eſſe in nonnullis Apoſtolicarum Epiſtolarum textum, idque facile deprehenſurum lectorem, non ſolum ex Commentariis, ſed etiam ex iis quæ hactenus a te dicta ſunt. Ex Commentariis ſcilicet, quorum exquiſitiora mihi favent: ex his quæ a te dicta ſunt, qui de his locis nihil dixiſti. Sed cur ex Græco Textu, ex Verſionibus Orientalibus, ex Patribus tum Græcis, cum Latinis, Obſervationum mearum te demonſtrare poſſe falſitatem non dixiſti? Hos tibi non licuit adire fontes, homini tot *negotiis tumultuantibus* impedito? Ex iis certe Obſervationes meas derivatas eſſe perſpexiſſes: ut & fatebuntur quicumque eas legerint, & cum Textu Græco, cum Verſionibus, aut Patribus a me laudatis contulerint. Cur non & ex *Eſtio* Paulinarum Epiſtolarum doctiſſimo inter recentiores Interpretes, me aliquas ex his Notulis hauſiſſe ſcripturiiſti? Nullius aut levioris momenti Obſervationes haſce meas eſſe ais. Et tibi in his, quæ me, ac mea, Prædicatorumque Ordinem ſpectant, fidei tam ſubleſtæ homini fidem ab omnibus facile putas adhibendam? In iis referendis ac refellendis operam & tempus perdere te nolle thraſonice gloriaris. Tuæ ſane induſtriæ gratulandum, *Fraſſene*, quod tam compendiaria, tamque facili via ab omnibus difficultatibus te expedias. Sed pœnitere te debet, quod in cæteris Criticæ noſtræ locis impugnandis operam ac tempus inaniter conſumpſeris, qui id non es aſſecutus, quod pertendebas, Deo cœptis meis favente. Non vis *ut quis exiſtimet te in alicujus invidiam & offenſam ſcripſiſſe*. Etiamſi hanc de te opinionem haberi nolis, habebitur nihilo ſecius ab iis qui mea tuaque legerint animo a præjudiciis libero, judicabuntque num veritas charitatis, & charitas veritatis, te ad mea Opera, meque ipſum deprimendum, conſputandum, dilacerandum, an vero æmulatio, & gloriolæ captandæ ſtudium impulerint.

Sed venia dignum videri poſſet peccatum tuum, ſi unum Alexandrum conviciis proſcinderes. Id ſcilicet Opuſculo ſuo quod inſcribitur, *Collatio Dominicani cum F. Minore, De Titulo Præceptoris S. Thomæ ex Elogio Alexandri Alenſis expungendo*, Ipſum promeritum forſan diceres: Quamquam nec in iſto nec in aliis Operibus aliquid contra te vel contra Seraphicum Ordinem ſcripſerit. At qua ratione tua in Clariſſimum & Doctiſſimum Abbatem *Danielem Huetium* convicia excuſabis? Virum eruditione ſua celebrem, de ſacris Literis & de Eccleſia bene meritum, cujus apud omnium gentium eruditos viros venerandum nomen eſt; qui ob eximias ingenii, doctrinæ, pietatiſque dotes, dignus a Rege Chriſtianiſſimo judicatus eſt, qui Sereniſſimi Delphini ſtudia opera ſua juvaret atque promoveret; Virum qui te nuſquam læſit, cum Hæreticis conjungis, lib. III. cap. I. §. I. Diſquiſitionum tuarum, ubi agis *De Libris Canonicis univerſim*. Hos ipſi ſpargis floſculos: *Huetius vero cum plurimis Heterodoxis, maxime Riveto, Hottiagero*, &c. *putat unicum damtaxat apud Judæos fuiſſe Sacrorum Librorum Canonem*. Ita virum tractas, cui manibus dare lilia plenis deberes: Siquidem eo ipſo in loco exſcribis & furaris quidquid de Canone Scripturæ Sacræ erudite ſcripſit laudatus *Huetius* Abbas, & rationes ante ipſum a nemine prolatas adoptans, ejus (ut ita loquar) ſpoliis ornatus ſuperbe incedis, quem oris gladio feriiſti, eum plurimis Heterodoxis inique conjungens. Conferantur quæ ſcribis Pag. 425. Diſquiſitionum tuarum, cum iis quæ Clariſſimus *Huetius* habet Propoſitione IV. Demonſtrationis Evangelicæ, Pag. 262. Quid vero fidem ſpectat quæſtio illa, utrum unus vel multiplex fuerit apud Hebræos Scripturæ Canon, ut illuſtrem, pium ac eruditum Authorem cum plurimis Heterodoxis ibi ſenſiſſe obſerves, ipſumque quaſi violatæ fidei reus eſſet, inſecteris, ſcripturiendo: *Huetius cum plurimis Heterodoxis*: Sic te Chriſtiana charitas, ſic Franciſcana humilitas & modeſtia proximo inſultare docuerunt? Non minus inique Clariſſimum eumdem Authorem accuſas Pag. 13. quod *contumelioſas voces in Sanctiſſimos Prophetas immiſerit*: Et quod *integram Valeſii Obſervationem, ne quidem ſemel laudato ejus nomine exſcripſerit*. Calumniam in virum doctiſſimum effundis. Qui ſcripſit Prophetas Spiritu Sancto afflante futura præcinuiſſe, & divino illo afflatu agitatos, narrationis ordinem & connexionem non adeo obſervaſſe: Quia ſcabrum quid, ſalebroſum, & diſſipatum edere ſolet ecſtaſis: Cæterum ipſos ſui compotes, placido ſerenoque animo edidiſſe Oracula; non emota mente, ut Montanum, Priſcam, Maximillam vim Propheticam ſibi arrogantes: Iſne citra calumniam dici poteſt *contumelioſas voces in Sanctiſſimos Prophetas immiſiſſe*: Nonne potius Prophetarum vindex prædicandus eſt? Nonne vim & affectus admirabiles ecſtaſeos, & Propheticorum Oraculorum characterem eſt aſſecutus? Id autem aſſerit Clariſſimus *Huetius*, Propoſitione XI. Pag. 631. Evangelicæ Demonſtrationis ſuæ. Contumeliam igitur ipſi facis: cum ipſum *contumelioſas voces in Sanctiſſimos Prophetas immiſiſſe* ſcribis. Tandem non ſolum illiberaliter & inurbane, ſed falſo ipſi exprobras, quod integram Valeſii Obſervationem exſcripſerit, ne quidem ſemel laudato ejus nomine. Siquidem Miltiadem, & Anonymum Cataphrygum Adverſarium a Miltiade prolatum, apud Euſebium lib. V. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. XVI. & XVII. SS. Cyprianum & Dionyſium, alioſque Eccleſiaſticos Scriptores de ecſtaſi diſſerentes laudat; & ex iis fontibus, non ex Valeſii Obſervatione derivavit, quod ſcripſit eo loco vir immenſæ lectionis, & eruditionis exquiſitæ, quem bili tam atra proſcindis ac laceras, & quaſi Valeſii Exſcriptorem traducis. Et tamen *Non vis ut quis exiſtimet te in alicujus invidiam, & offenſam ſcripſiſſe*.

In hanc te convitiandi Palæſtram nuſquam te daturum religioſe ſpondes. Virum qui ſua fama, ſtudiis labore, Operibus non ignobiliter parta fruitur, qui illu-

Digitized by Google

illuſtrandæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, refellendis Hæreſibus veteribus ac novis, aliorum ſtudiis juvandis pro virili novat operam, *Exſcriptorem*, *Hodiernum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Compilatorem*, Virum *qui Hæreticis blanditur*, qui *minus religioſus eſt in Vulgatum Interpretem quam Proteſtantes*, *ſciolum*, *temerarium*, &c. appellare, id vero non eſt convitiari? *Pejorem ſemire te dicis conditionem convicium dicentis, quam patientis*. Recte. Sed ſi iſta eſt ſincera ſententia tua, cur ei non reſpondent verba, Scriptaque tua? *Ad benedicendum*, inquis, *nati ſumus, non ad maledicendum*. Benedicis revera mihi in Critica tua, quo modo Benedictionis nomen uſurpavit) Scriptura Sacra Iob. 1. *Extende*, inquit Satan ad Deum, *paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi*.

Nimis Criticum ac moroſum Alexandrum forſan effuties, qui te ob convicia tam ſevere arguat; ipſum injuſtitiæ accuſabis, & cæteros omnes qui te violatæ fraternæ charitatis reum agent, utpote qui ſcripſeris in fine Præfationis tuæ: *Si quid præter mentem exciderit, quod charitati fraternæ adverſari videatur, id totum expunctum volo*. Idem tibi peccata contra fraternam charitatem excuſanti, quod olim A. Albino, eventurum non dubito, Fraſſene. „ *Albinus*, qui cum „ L. Lucullo Conſul fuit, res Romanas oratione Græ„ca ſcriptitavit. In ejus Hiſtoriæ principio ſcriptum „ erat: Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid „ in his Libris parum compoſite, aut minus elegan„ter ſcriptum foret. Nam ſum homo Romanus, na„tus in Latio: Græca oratio a nobis alieniſſima „ eſt: Ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimatio„nis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum le„giſſet M. Cato: *Næ tu*, inquit, *nimium nugator* „ *es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut cum compulſi peccavimus*. Tibi, inquit, *oro te, quis perpulit ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur*? Ita refert Cornelius Nepos. Tibi vero, Fraſſene, qui ubi immania ac frequentia contra nos convicia evomuiſti, veniam deprecaris, *ſi quid præter mentem exciderit, quod charitati fraternæ adverſari videatur*; nonne M. Cato, ſive Sapiens quilibet jure merito reponet facilius fuiſſe convicia, maledicta, calumnias, contra Clariſſimum & Doctiſſimum Abbatem *D. Haetium*, & *F. Natalem Alexandrum*, vitare, quam excuſare, cum id ſciens volens commiſeris? *Næ tu nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari: quam culpa vacare*.

Oſtendere te voluiſſe ais, Vulgatum Interpretem *ab omni prorſus labe eſſe immunem*. Infeliciter: Contra ipſius Clementis VIII. contra Correctorum ipſorum Romanorum, contra Virorum omnium Eruditorum ſententiam, contra te ipſum, qui ſuperius faſſus es, hanc a te confeſſionem extorquente veritate, *Nondum mendas omnes ab Editione Vulgata eſſe ſublatas*. Non minus *probandam illius lectionem*, te demonſtrare voluiſſe, inquis, *quam quæ a Novellis Criticis ex Fontibus Hebrais aut Græcis profertur*. Id ſi oſtenderis, longe oculatior fuiſti Origene, SS. Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino, Caſſiodoro, qui ad Fontem recurrendum eſſe ſenſerunt, cum aliqua in utriſque Codicibus varietas invenitur. *Merito jure habere* ſcribis *Vulgatum Interpretem*, quod cum Regio Vate conqueratur: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me: Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, & odio habebant me gratis*. Longe potiori jure de te conqueri poſſunt, non ſolum LXX. Interpretes, non ſolum S. Hieronymus, ſed ipſi Scriptores Hagiographi, ipſi Prophetæ, ipſi Evangeliſtæ & Apoſtoli, quod in Originarios ipſorum Textus debaccheris, iiſque detrahas; quod Hebraicam & Græcam Veritatem Verſioni Vulgatæ authenticæ quidem ſed non eodem authentiæ gradu quo Fontes ipſi, poſtponas; quod *Fontis undam puriſſimam* omnino relinqui velis.

Maximam te commendationem a viris Catholicis & cordatis mereri gloriaris, quod tuam *poſuerie operam in ea propugnanda Sacrorum Bibliorum Editione, quam quam ex Decreto Concilii Tridentini univerſa approbat Eccleſia*. Eam nonne & nos authenticam propugnamus, ut Sacra Synodus decrevit? Nonne veneramur & amplectimur? Tu vero ab omni mendo immunem contendis contra concilii mentem, contra Theologorum Doctiſſimorum qui Concilio adfuerunt, vel poſt ipſum vixere & ſcripſere, ſententiam contra Clementis VIII. & Romanorum Correctorum opinionem, ipſam Hebraicæ ac Græcæ Veritati, Fidei, Authoritati, anteponendam cenſes. At ſi cenſeres tantum, nec probabilius ſentientibus ac verius inſultares, in tuo te ſenſu abundare pateremur. Cum vero me invidioſe fueris aggreſſus, & contumelioſe in me ſcripſeris, ne mirere quod inſultus tuos ſtylo repulerim, Operaque mea defenderim.

Speras fore ut ad id ſaltem conducat labor tuus *Ut Criticorum in Vulgata criminationes ex parte emolliat*. (Sic enim Latine loqueris.) Sed te barbare loquentem ferrent aures noſtræ, ſi veraciter loquereris. Nunc autem calumnias tuas cogimur amoliri; tibique repetere, nos Vulgatum Interpretem non criminari, ſed conjecturas noſtras modeſte proponere, ut Catholicos Theologos decet, eaſque Eccleſiæ Judicio & Sedis Apoſtolicæ Cenſuræ ſubjicere; menda vero quæ in Vulgata adhuc ſupereſſe cenſemus, in Scribarum imperitiam & oſcitantiam: maximam partem rejicere, pauciſſima Interpreti tribuere, quem Prophetam non fuiſſe certum eſt, aut Privilegio non errandi in Verſione ſua a Spiritu Sancto donatum. Novimus enim & uſurpamus, quod S. Auguſtinus ad Sanctum Hieronymum Vulgatæ Verſionis maxima ex parte authorem ſcribebat: *Ego enim fateor Charitati tuæ, ſolis eis Scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum Authorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam: At ſi aliquid in eis offendere, quod videatur contrarium veritati; nihil aliud quam vel mendoſum eſſe codicem, vel Interpretem non aſſecutum eſſe quod dictum eſt, vel me minime intellexiſſe, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem quia ipſi ita ſenſerant, ſed quia mihi vel per illos Authores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, perſuadere potuerant. Nec te, mi Frater, ſentire aliquid aliter exiſtimo. Prorſus, inquam, non te arbitror ſic legi tuos libros velle, tamquam Prophetarum & Apoſtolorum: De quorum Scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium eſt*.

Facturum Deum confidis, *Ut ex Criticorum grege aliquis hanc Diſquiſitionem tuam ægre ferens, pro innata ſua aliorum labores vellicandi & criminandi prurigine, ſuis Scriptis tibi anſam præbeat novas & uberiores cudendi pro Vulgato Interprete vindicias*. Me Diſſertationi tuæ reſponſurum, ut exiſtimo, prævidiſti, nec adeo famam neglecturum meam, ut Apologeticam & Anticriticam Diſſertationem non ſcriberem. Id vere non pro innata (quæ indoles tua eſt, *Fraſſene*) labores aliorum vellicandi & criminandi prurigine, ſed juſtæ defenſionis neceſſitate compulſus præſtiti. Norunt omnes, me in Opus meum intentum, neminem hucuſque aggreſſum fuiſſe, niſi aut Hæreticos, aut eos qui S. Thomæ Angelici Doctoris gloriæ detrahere auſi ſunt: Nec Biblicas Diſquiſitiones tuas impugnaſſem, niſi me non ſolum inurbane, ſed contumelioſe fuiſſes aggreſſus, ut de me creſceres; mihique plurima per calumniam affinxiſſes. Quamobrem ſi has adverſus te Vindicias ſcripſi, in te culpa eſt, qui provocaſti, non in me, qui reſpondere compulſus ſum. Nec aliud tamen ægre fero in Diſquiſitionibus tuis, quam violatam a te Viro Religioſo charitatem; cætera enim humani ingenii tenebris facile condonanda ſunt. Si eodem ingenio ſcripturire adverſus me pergas, te reſponſionis honore non dignabor. Meum ſilentium non ſolum reſponſionis inutilitas (Fama enim mea, ut ſpero, tuis inſultibus erit ſuperior) ſed quibus ſum implicatus, ſexdecim Sæculorum negotia excuſabunt. Cæterum ne exiſtimes, *Fraſſene Frater*, me charitatem erga te abjeciſſe, quem in Chriſto complector: Mallem enim ſcientiæ defectum pati, quam charitatis; aurea iſta S. Hieronymi verba recolens: *Minus certe aſſequatur illa quæ inflat, dum non offendatur illa quæ ædificat*.

Nota.

AGnoverat optime Natalis aliorum ſcripta refellenda non ſolum juxta leges charitatis, ſed modeſtiæ inſuper urbanitatiſque, ac ab omni convicio hominem ad honeſtatem informatum abſtinere neceſſe eſſe: nihilominus ſubirati animi non ita habenas moderatur, ut Fraſſenum adverſarium injuriis laceſſere deſinat, ut ſuperiorem Diſſertationem legenti ſtatim apparet. O quam ſancte, quam chriſtiane Natalis ab imitando Fraſſenum abſtinuiſſet, a quo inurbanis dicteriis ſe impetitum conqueritur; tot etiam ironice dicta omittendo, cum ita agere charitatis, modeſtiæ, urbanitatiſve leges non permittere agnoviſſet. Semper utique optavi Natalem ex tot capitibus de republica literaria bene merentem, nec a Fraſſenio juſte aggreſſum, non conviciis, ſed rationibus tantum ſuos Adverſarios redarguiſſe.

Non reſpondendum ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne eidem ſimiles efficiamur, docemur. *Proverb.6.* Non increpandus nihilominus, qui ea ratione contumeliam repellit, ne iterum contumeliis aſſuetus in eadem prolabatur peccata, vel etiam ſi contumeliati vita in aliorum poſita exemplum expoſcit contumeliarum detegi falſitatem. *S. Th.* 2. 2. *q.* 72. *ar.* 3. At re vera non ſine ſtomacho illi leguntur Authores, qui convicia conviciis rependendo, probris, maledicisque dicteriis ſuos Contradictores dehoneſtare conantur. Audiatur quæſo S. Baſilius *hom.* 10. *de ira* ita loquens. *Ne fratres dilectiſſimi, malum malo curate, nec contendite invicem calumitate mutua vincere. In malis enim pugnis miſerior eſt, qui vicit, quia peccatie longe gravior diſcedit. Noli ergo malam referre gratiam, neque mali mutui reſtitutor eſſe. Contumeliam intulit iratus, vince, amoveque ſilentio malum. Tu autem contra facis, qui velut undam fluentem illius iram in cordie penetralia ſuſcipiens, ventos imitaris, qui contrariis fluctibus quod illatum eſt, repellunt. Noli tuo adverſario pro Magiſtro uti, nec quem odio perſequaris hunc æmulari, nec fieri veluti ſpeculum irati velie illius, formam in te ipſo oſtendens. Ille maledixit, tu benedicas. Verberavit, tu patere. Expuit, nihilque te exiſtimavit: tu cogita quemadmodum ex terra es, & in terram reverteris. His namque modis, atque rationibus te confirmans, longe leviora, quam revera ſint, invenies tibi adverſarii facta jurgiaque. Sic etiam talionem illi ſecurius reddes, oſteudeſque quam ſie contumeliis invulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius inſaniam occaſionem philoſophia, ac tuorum feceris meritorum. Quamobrem, ſi mihi credis, probra, coutumeliaſque magno etiam animo contemnes, & te adhuc viliorem eſſe concedes. Obſcurum te, & ingloriumvocavit, ulliuſque exiſtimationis: terram te, ac cinerem eſſe dicas: Nec tu illuſtrior es Patre noſtro Abraham, qui ſeipſum his nominibus appellavit. Ignarum, pauperem, & nullius pretii te dixit: tu vermem te dicas, & e ſtercore genus ducere, verba David memorans &c.* Pergit deinde S. Doctor demoſtrare contumelias pro contumeliis rependentem, non hominum Deo gratorum, ſed eorum, qui maligno arripiuntur ſpiritu, eſſe diſcipulum, & quamvis provocatum, nullam habiturum coram Deo excuſationem, quia ipſe agit quod in aliis reprehendit: eo maxime etiam quia victoriæ coronam ſine adverſario nemo adipiſcitur.

Ipſe Joannes Clericus quamvis heterodoxus eraſtica ſcripta prorſus proſcribenda vult, tria obſervando *in Diſſertatione ethica ad Philippum Limburgium*, quæque habetur in calce tertii voluminis Artis Criticæ. Primo obſervat hujuſmodi ſcripta eorumdem authori non prodeſſe; ſi etenim convicia non negligat, eorumdem propulſandorum affectu incenſus, dolore, ira, aliiſque animi perturbationibus quam maxime afficitur, atque ita ab omni tranquillitate excidit animi. Neque etiam jurgiis Calumniatoribus reſpondendo propriæ conſulere famæ admonet; nam potius ita hominis jurgioſi, & non modica ſuperbia intumeſcentis nomen acquirit. Et re vera non melius famam augeri animadvertit, quam cum in hoc præliandi genere, rationibus dumtaxat hoſtis impetitur; iis enim tantum armis illum ſuperare conceditur. Addit illi authori famam conciliari, qui a conviciis abhorrere demonſtrat, & ſuis ſcriptis hominem ad parendum Dei præceptis inſtruit.

Obſervat deinde contumelioſa ſcripta neque aliis prodeſſe. Non quidem legentibus, quia ſtudiis addicti non vitia, aut delicta quærunt ſcribentium, ſe ex aliorum libris aliqua addiſcere: immo dum vident authores paſſim conviciis inter ſe pugnare, tandem pertæſi ipſorum abjiciunt libros; neque etenim homo ſolius veritatis, honeſtatiſque amans hujuſmodi delectatur certaminibus. Obſcurari inſuper veritatem conſiderat, dum noſtris legitur admixta affectibus; ſuſpicio etenim ſtatim inſurgit, an quæ leguntur, dicta potius ſint ad ſuam famam tuendam, ac ad ſe de hoſte ulciſcendum, quam ad veritatem propugnandam. Sed neque prodeſſe iis adverſus quos exarata ſunt dicit Clericus, cum fateri nequeant ſe erraſſe, vel quia inani ſua capti æſtimatione dare manus victas ſummo probro ducunt; vel quia magna præpediti ignorantia, non niſi difficillime ad ſui erroris cognitionem perducuntur; vel quia veritatem non quærunt, ſed victoriam partium, a quibus ſtant; vel quia libidine ſolum Scriptores oppugnandi calamum ſumpſere, ac diris calumniandi artibus ſibi gloriam acquirere concupiſcunt.

Demum animadvertit eraſtica ſcripta Deo diſplicere, eaque iiſdem legibus prohibuiſſe, quibus prohibet vindictam; Chriſti monitis adverſari, qui *Matth.* 5. ait. *Benedicite maledicentibus vobis — Orate pro calumniantibus vos;* ſicut etiam ejuſdem exemplis, ut dicitur enim 1. *Petr.* 2. *Cum malediceretur, non maledicebat*. Addit neque hoc ſcriptorum genere utendum contra Adverſarios veritatis, neque etenim hæc ex conviciis innoteſcit; & Dei gloria magis promovetur, ſi a probris abſtinendo Scriptor Chriſti, Sanctorumque exempla imitetur. Si aliter ſe gerat, concludit Clericus, a divina non ſe ſubtrahet ultione; cum Chriſtus in Evangelio innotuerit ſupplicium ei non defuturum, qui proximum ſuum ſtultitiæ inſimulaverit.

Dum hæc ex Jo: Clerico obſervavi, ſciat Lector me non ignoraſſe a tali Authore excripſiſſe, qui uſque adeo a vera fide defecit, ut ipſum Socinianiſmum amplexum eſſe non paucis placeat. Sciat etiam me non latuiſſe ipſius eſſe mentem etiam catholicos ſcriptores carpere, quaſi ipſis non ſola veritas cordi ſit, ſed de adverſariis quibuſcumque artibus trimphum canere. Cum nihilominus ab iis oculum deflectendo, quas adducit Clericus rationes demonſtrent etiam ambulantes in tenebris, & in umbra mortis agnoſcere eraſtica ſcripta eſſe proſcribenda, ab eiſdem recenſendis nolui abſtinere, ut pudeat Catholicum non vitare, quæ vituperanda dicunt & ipſi hoſtes noſtræ fidei.

Summopere diſplicebat Scriptores conviciis contra hæreticos agere etiam Franciſco Cardinali Bonviſio, præclariſſimo Lucæ patriæ meæ lumini, cujus memoria in æternum vivet. Vivet, inquam, quia Pontificii Nuncii munus implens Viennæ an. 1683. quando Turca innumerabilibus pene copiis non illius urbis ſolum, ſed univerſi chriſtiani orbis cladem meditabatur, chriſtiani exercitus unionem impiger promovit, ac ut urbi jam fere ſubactæ ſuppetias ferret, ſategit; quapropter ipſius etiam conſiliis ac vigilantiæ de proſtrato Turca triumphus merito adſcribendus. Vivet pariter quia Viennæ, quamvis purpura decoratus, uſque ad obitum Innocentii XI. perſeverans, pio Imperatori Leopoldo charus, ſedulo tot illas victorias promovit, quibus Ungariæ regnum Turcæ ereptum, fidei etiam fuit reſtitutum. Vivet demum ob magnam impenſam curam in noſtra Lucana Diœceſi regenda, ubi vere bonus Paſtor ac pauperum Pater ultimum diem clauſit. Hic dum pluribus antea annis Coloniæ Agrippinæ ut Pontificis Nuncius reſideret, in epiſtola ad Cardinalem Alterium Clementis X. nepotem data optat omnia convicia adverſus hæreticos amandari, atque illius verba latine reddita ita ſonant: *Oro etiam atque etiam Eminentiam Tuam, Regularium Superioribus Generalibus accerſitis moneat, ut omnibus ſuis interdicant Religioſis ſive in concionibus, ſive in literariis concertationibus, ſive in libris, quos publici juris faciunt, verbis uti convicioſis adverſus hæreticos, audio etenim de hujuſmodi conqueri. Video a me lubentiſſime audire Sedem Apoſtolicam eos odio non proſequi, ſed peramanter inquirere, ut ad viam perducat veritatis.*

PANO-

PANOPLIA
ADVERSUS HÆRESES
SÆCULI QUARTI.

DISSERTATIO XLI.

Adverſus Donatiſtas.

QUÆSTIO UNICA.

De Eccleſia.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Eccleſia toto Orbe diffuſa ſit & inſignes etiam peccatores complectatur; Nec eorum uſquam vitiis violari poſſit, aut deficere?

PROPOSITIO.

Eccleſiam Catholicam toto Orbe diffuſam, inſignes etiam peccatores continentem, nuſquam eorum vitiis violandam, nuſquam defecturam; ut revera nuſquam defecit; contra Donatiſtas, & conſequenter contra Calviniſtas & Lutheranos, invicte probant Sacrarum Scripturarum authoritas, & Sanctorum Patrum teſtimonia: ex quibus proinde oſtenditur evidenter, tam veteres illos, quam recentiores Hæreticos, ſacrilegi Schiſmatis reos eſſe, vel ex uno iſto capite, quod ſe ab Eccleſia præciderunt.

ſia
olica
rbe
ſa.

PRobatur prima pars, nimirum quod Eccleſia Catholica toto ſit Orbe diffuſa. Primo ex Geneſ. 22. cap. ubi Deus his verbis Abraham alloquitur: *Per memetipſum juravi, dicit Dominus: quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo uaigenito propter me: Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli & velut arenam, quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.* Quo in loco ſemen Abrahæ non populum tantum ſignificat ex carne Abrahæ propagatum, ſed Chriſtum in quo benedicentur omnes gentes, id eſt Eccleſia toto orbe diffuſa. Sic enim intellexit ſemen Abrahæ Sanctus Paulus ad Galatas 3 *Hominis,* inquit, *confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit: & ſeminibus, quaſi multis: ſed quaſi in uno: & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Quæ verba Sanctus Auguſtinus expendens lib. *de Unitate Eccleſiæ*, cap. 6. ait: *Ecce in quo ſemine benedicentur omnes gentes. Ecce Teſtamentum Dei, aperite aures. Hominis,* inquit, *confirmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat. Quare vos irritam facitis Teſtamentum Dei, dicendo, nec in omnibus gentibus eſſe completum, & periiſſe jam de gentibus, in quibus erat ſemen Abrahæ? Quare ſuperordinatis dicendo, in nullis terris hæredem permanere Chriſtum, niſi ubi potuerit cohæredem habere Donatum?*

Et infra: *Date mihi hanc Eccleſiam, ſi apud vos eſt, oſtendite vos communicare omnibus gentibus, quas jam videmus in hoc ſemine benedici. Date hanc, aut furore depoſito accipite, non a me, ſed ab illo ipſo in quo benedicuntur omnes gentes.*

Probatur ſecundo ex Prophetis. Iſaiæ 54. *Lauda ſterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos conſolida. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis: & ſemen tuum gentes hæreditabit & civitates deſertas inhabitabit.* Quod teſtimonium Sanctus Auguſtinus & cæteri Africani Patres in Collatione Carthaginenſi contra Donatiſtas urgebant. Cui teſtimonio jungendum eſt illud capitis præcedentis: *Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam.* Quæ teſtimonia Sanctus etiam Auguſtinus urgens, *lib. de Unitate Eccleſiæ, cap. 7.* ait: *Quid eſt, Hæretici, quod de paucitate gloriamini, ſi propterea Dominus noſter Jeſus Chriſtus traditus eſt ad mortem, ut hæreditate multos poſſideret?* Et poſtquam aliud teſtimonium *Iſaiæ, cap. 54.* ſubjunxit, *Lætare ſterilis quæ non parit, quoniam multi filii deſertæ magis quam ejus quæ habet virum:* unum cum altero conferens locum, ſic urget: *Nonne iſti ſunt multi, de quibus paulo ante dictum eſt, Ideo ipſe hæreditate poſſidebit multos? Nam quæ eſt hæreditas ejus, niſi Eccleſia ejus? Multi, inquit, filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum: Synagogam ſcilicet Judæorum volens intelligi virum habentem, quoniam acceperat Legem. Hic jam poteſt dijudicari quod dicimus. Comparent iſti multitudinem ſuam in Afris, vel in Africa conſtitutam, cum multitudine Judæorum per omnes terras quacumque diſperſi ſunt, & videant quam ſint in illorum comparatione pauciſſimi. Quomodo ergo de ſe dictum aſſignabunt? Multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum? Rurſus comparent multitudinem Chriſtianorum per omnes gentes, quibus non communicant, & videant quam pauci ſint in comparatione omnes Judæi; & tandem aliquando intelligant, in Eccleſia Catholica toto orbe diffuſa iſtam Prophetiam eſſe completam, Multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum. Sed cui habenti virum hæc deſerta prælata fuerit in multitudine filiorum, ſit obſcurum, ſit in ænigmate: hanc tamen eſſe Eccleſiam Chriſti, de qua dictum eſt; Multi filii deſertæ, quiſquis contradicit, non mihi, ſed Apoſtolo contradicit.*

Probatur item ex illo Iſaiæ 49. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.*

Idem probarunt Africani Patres in Collatione Carthaginenſi, ex illis verbis Malachiæ I. *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in*

Gentibus : & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda : quia magnum eſt nomen meum in Gentibus.

Probatur tertio ex Pſalmis, quibus Eccleſia toto orbe diffuſa prædicta eſt. Pſalmo 21. *Reminiſcentur, & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ : & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ Gentium. Quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur Gentium.* Et Pſalmo 49. *Deus Deorum Dominus locutus eſt, & vocavit terram, a ſolis ortu uſque occaſum : ex Sion ſpecies decoris ejus.* Et Pſalmo 56. *Exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua :* quæ verba Sanctus Auguſtinus urgens, *lib. de Unitate Eccleſiæ*, ait : *Ecce habes Chriſtum in paſſione dormiſſe, & reſurrectione ſuper cœlos aſcendiſſe. Et unde gloria ejus ſuper omnem terram, niſi quia Eccleſia ejus per omnem terram ? In his duabus ſententiis breviſſimis, vos Hæretici, totum quod inter nos agitur interrogo. Cur Dominum Chriſtum exaltatum ſuper cœlos prædicatis, & ejus gloriæ ſuper omnem terram non communicatis ?*

Idem probant hæc verba Pſalmi 71. *Et dominabitur a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos orbis terrarum. Et adorabunt eum omnes Reges terræ : omnes Gentes ſervient ei. Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ : omnes Gentes magnificabunt eum. Et benedictum nomen majeſtatis ejus in æternum, & replebitur majeſtate ejus omnis terra : fiat, fiat.* Quæ verba expendens Sanctus Auguſtinus, lib. de Unitate Eccleſiæ, cap. 8. ait : *Ite nunc Donatiſtæ, & clamate, Non fiat, non fiat. Vicit vos verbum Dei dicens ; Fiat, fiat.*

Imprudens ſum, ſi omittam illud Pſalmi 2. *Poſtula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

Probatur 4. ex ipſis Chriſti verbis, Lucæ 24. *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis, & Pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die : & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Hieroſolyma.* Quæ verba exponens Sanctus Auguſtinus, *lib. de Unitate Eccleſiæ, cap. 10.* ait : *Teneamus ergo Eccleſiam ex ore Domini deſignatam, unde cœptura, & quouſque perventura eſſet ; cœptura ſcilicet ab Hieruſalem, & perventura in omnes Gentes.*

Reſpondebant Donatiſtæ, Hæc verba figurate accipienda eſſe : quam reſponſionem Sanctus Auguſtinus ſic refellit : *Hic jam quiſquis dixerit, Hieruſalem non illam viſibilem civitatem intelligendam, ſed figurate poſitam, ut ſpiritaliter accipiatur tota Eccleſia æterna in cœlis, & ex parte in terris peregrina, poteſt etiam illud figurate dictum, Quia oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die. Quod quiſquis dixerit, nec quoquomodo Chriſtianus habendus eſt. Sicut ergo illud proprie poſitum eſt, ita & quod adjunctum eſt de omnium Gentium Eccleſia incipiente ab Hieruſalem. Expoſuit enim Dominus hæc de ſe dicta eſſe in lege, & Prophetis & Pſalmis : & utique ipſa expoſitio non potuit eſſe figurata, alioqui non eſſet expoſitio. Deinde cum Hieruſalem figurate poſita, & ſpiritualiter intellecta, univerſam Eccleſiam ſignificet, quomodo univerſa Eccleſia incipit ab univerſa Eccleſia, tamquam Hieruſalem incipiat ab Hieruſalem ? manifeſtum eſt ergo proprie poſitum de illa civitate, unde etiam cœpiſſe probatur Eccleſia, etiam atque etiam ipſo manifeſtante, & nullam inſidiarum latebram calliditati hæreticæ relinquente.* Porro Sectam ſuam toto terrarum orbe diffuſam eſſe, & ab Hieroſolymis incœpiſſe, Donatiſtæ probare non poterant : nec id de ſua probabunt umquam Calviniſtæ, Lutherani, & alii Hæretici : adeoque ſectam ſuam eſſe veram Eccleſiam nuſquam evincent.

Denique id confirmant verba Chriſti mox in cœlos aſcenſuri, relata a S. Luca Actuum 1. *Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.* Quæ verba Sanctus Auguſtinus, *lib. de Unitate Eccleſiæ, cap.* XI. prolixius urget.

Scripturæ autem Sacræ teſtimoniis maxime nitebantur SS. Patres, iiſque præſertim agendum putabant contra Donatiſtas, ut earum teſtimoniis convincerentur Eccleſiam toto orbe diffuſam eſſe, non vero intra ſectam eorum concluſam. *Sunt certe libri Dominici* (inquit Sanctus Auguſtinus) *quorum auctoritati utrique conſentimus, utrique credimus, utrique ſervimus, ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſſam noſtram.*

Lib. De Unitate Eccleſiæ cap. 1.

Et infra : *Nolo humanis documentis, ſed divinis Oraculis ſanctam Eccleſiam demonſtrari. Si enim ſancta Scriptura in Africa ſola deſignaverunt Eccleſiam, & in paucis Romæ Rupitanis & Montenſibus, & in domo vel patrimonio unius Hiſpanæ mulieris, quidquid de chartis aliis aliud proferatur non tenent Eccleſiam niſi Donatiſtæ. Si in paucis Mauris Provinciæ Cæſareenſis eam ſancta Scriptura determinat, ad Rogatiſtas tranſeundum eſt. Si in paucis Tripolitanis & Byzacenis, & Provincialibus Maximianiſtæ ad eam pervenerunt. Si in ſolis Orientalibus, inter Arianos, & Macedonianos & Eunomianos, & ſi qui illic alii ſunt, requirenda eſt. Quis autem poſſit ſingulas quaſque hæreſes enumerare gentium ſingularum ? Si autem Chriſti Eccleſia Canonicarum Scripturarum divinis & certiſſimis teſtimoniis in omnibus Gentibus deſignata eſt ; quidquid attulerint, & undecumque recitaverint, qui dicunt, Ecce hic Chriſtus, ecce illic : audiamus potius, ſi oves ejus ſumus, vocem Paſtoris noſtri dicentis : Nolite credere. Illæ quippe ſingulæ in multis Gentibus, ubi iſta eſt, non inveniuntur : hæc autem quæ ubique eſt, etiam ubi illæ ſunt, invenitur.*

Et infra : *Quis cum Donatiſtis quæſtio nobis eſt, non de Capite, ſed de Corpore, id eſt, non de ipſo Salvatore Jeſu-Chriſto, ſed de ejus Eccleſia, ipſum Caput de quo conſentimus, oſtendat nobis Corpus ſuum de quo diſſentimus, ut per ejus verba jam diſſentire deſinamus.*

Cum ergo Scripturæ Sacræ Eccleſiam toto orbe diffuſam teſtentur, convincuntur Calviniſtæ & Lutherani veram Eccleſiam non habere, ſicut nec Donatiſtæ habebant. In regionibus ſiquidem innumeris nomen Chriſti colitur, ut in omnibus Eccleſiis Orientalibus, in plurimis Occidentis, ut in Hiſpania & Italia, ubi Calviniana & Lutherana religio nuſquam ſtabilita eſt.

Probatur eadem prima pars Propoſitionis ex SS. Patribus. Primo ex Sancto Cypriano, lib. de Unitate Eccleſiæ : *Eccleſia*, inquit, *Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit : unum tamen lumen eſt quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur : ramos ſuos in univerſam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius expandit : unum tamen caput eſt, & origo una, & una Mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa.*

Probatur ſecundo ex Optato Milevitano, lib. 2. contra Parmenianum. *Eccleſia*, inquit, *una eſt, cujus ſanctitas de Sacramentis colligitur ; non de ſuperbia perſonarum ponderatur. Hæc apud omnes Hæreticos & Schiſmaticos eſſe non poteſt. Reſtat ut uno loco ſit. Ergo ut in particula Africæ, in angulo parvæ regionis apud vos eſſe poſſit : apud nos in alia parte Africæ non erit. In Hiſpaniis, in Italia, in Gallia, ubi vos non eſtis, non erit. Si apud vos tantummodo eſſe vultis, in tribus Pannoniis, in Dacia, Myſia, Thracia, Achaia, Macedonia, & in tota Græcia, ubi vos non eſtis, non erit. Ut apud vos eſſe poſſit, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Pamphylia, Phrygia, Cilicia, & in tribus Syriis, & in duabus Armeniis, & in tota Ægypto, & in Meſopotamia, ubi vos non eſtis, non erit. Et per tot innumerabiles Inſulas, & cæteras Provincias, quæ numerari vix poſſunt, ubi vos non eſtis, non erit. Ubi ergo proprietas Catholici nominis, cum inde dicta ſit Catholica, quod ſit rationabilis & ubique diffuſa ? Nam ſi ſic pro voluntate veſtra in anguſtum coarctatis Eccleſiam : ſi univerſas ſubducitis Gentes, ubi erit illud quod Filius Dei meruit ? ubi erit quod libenter ei largitus eſt Pater, in ſecundo Pſalmo dicens : Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ ? Ut quid tale infringitis promiſſum, ut a vobis mutatur quaſi in quemdam carcerem latitudo regnorum ? Permittite Filium poſſidere conceſſa. Permittite Patri promiſſa complere. Cur ponitis metas ? cur figitis limites ? Cum a Deo*

Patre

Patre Salvatori tota terra promiſſa ſit, non eſt quidquam in aliqua parte terrarum, quod a poſſeſſione ejus videatur exceptum...... O veſtra ingrata, & ſtulta præſumptio! Chriſtus vos cum cæteris in ſocietatem regni cœleſtis invitat, & ut cohæredes ſitis, hortatur: & vos cum in hæreditate ſibi a Patre conceſſa, fraudare laboratis, dum Africæ partem conceditis, & totum terrarum orbem, qui ei & a Patre donatus eſt, denegatis.

Et infra, urgens contra Donatiſtas illa verba Pſalmi 95. *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra....... Annuntiate inter Gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus*, hæc habet: *Qui omnes populos dixit, neminem excepit. Et vos ſolos ab omnibus populis, de quibus hoc mandatum eſt, ſeparatos vos eſſe gratulamini. Et vultis vos ſolos eſſe totum, qui in omni toto non eſtis. Laudandum, inquit, nomen Domini a tota terra, & ab ortu ſolis uſque ad occaſum. Numquid Pagani extra legales poſſunt cantare Deo, aut laudare nomen Dei: & non ſola Eccleſia, quæ in lege eſt? Quam ſi apud vos tantummodo eſſe dicitis, & fraudatis aures Dei. Si vos ſoli laudatis, totus tacebit orbis, qui eſt ab ortu ſolis uſque ad occaſum. Clauſiſtis ora omnium Chriſtianarum Gentium: indixiſtis ſilentium populis univerſis, Deum per momenta laudare cupientibus. Igitur ſi & Deus debitas ſibi laudes, expectat, & ut ſonent Spiritus Sanctus hortatur, & totus orbis, quod debet, paratus eſt reddere, ne fraudetur Deus, etiam vos ipſi laudate cum omnibus: aut quia noluiſtis eſſe cum omnibus, ſoli conticeſcite.*

Probatur tertio ex S. Auguſtino, *lib. de Unitate Eccleſiæ*, cap. 19. *Utrum ipſi Eccleſiam teneant*, inquit, *nonniſi de divinarum Scripturarum Canonicis libris oſtendant: quia nec nos propterea dicimus nobis credi oportere, quod in Eccleſia Chriſti ſumus, quia ipſam quam tenemus, commendavit Milevitanus Optatus, vel Mediolanenſis Ambroſius, vel alii innumerabiles noſtræ Communionis Epiſcopi: aut quia noſtrorum Collegarum Conciliis ipſa prædicata eſt, aut quia per totum orbem in locis ſanctis quæ frequentat noſtra Communio, tanta mirabilia vel exauditionum, vel ſanitatum fiunt; aut quia ille ſomnium vidit, & ille ſpiritu aſſumptus audivit, ſive ut iret in partem Donati, ſive ut recederet a parte Donati. Quæcumque talia in Catholica fiunt, ideo ſunt approbanda, quia in Catholica fiunt: non ideo ipſa manifeſtatur Catholica, quia hæc in ea fiunt. Ipſe Dominus Jeſus, cum reſurrexiſſet a mortuis, & Diſcipulorum oculis videndum, manibuſque tangendum corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati arbitrarentur, magis eos teſtimoniis Legis & Prophetarum, & Pſalmorum confirmandos eſſe judicavit, oſtendens ea de ſe impleta, quæ fuerant tanto ante prædicta. Sic & Eccleſiam ſuam commendavit, dicens; prædicari in nomine ſuo pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum per omnes Gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Hæc ſunt cauſſæ noſtræ documenta, hæc fundamenta, hæc firmamenta. Legimus in Actibus Apoſtolorum dictum de quibuſdam credentibus; quod quotidie ſcrutarentur Scripturas, an hæc ita ſe haberent. Quas utique Scripturas, niſi Canonicas Legis & Prophetarum? Huc acceſſerunt Evangelia, Apoſtolicæ Epiſtolæ, Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Joannis. Scrutamini hæc omnia, & eruite aliquid manifeſtum, quo demonſtretis Eccleſiam vel in ſola Africa remanſiſſe, vel ex Africa futuram eſſe,*
Matth. 4. *ut impleatur hoc quod Dominus dicit,* * *Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe in teſtimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet finis.*

Præterea. Id probat Sanctus Auguſtinus contra Donatiſtas, teſtimonio Tichonii viri ex ipſorum Secta doctiſſimi, quod urget „ lib. 1. contra Epiſtolam Par-
„ meniani *cap* 1. Tichonius omnium ſanctarum Pa-
„ ginarum vocibus circumtuſus evigilavit, & vidit
„ Eccleſiam Dei toto orbe diffuſam, ſicut de illa
„ tanto ante per corda & ora Sanctorum præviſum
„ atque prædictum eſt. Quo percepto, ſuſcepit ad-
„ verſus ipſos ſuos demonſtrare & aſſerere, nullius ho-
„ minis quamvis ſceleratum & immane peccatum
„ præſcribere promiſſis Dei, nec id agere quorumli-
„ bet intra Eccleſiam conſtitutorum quamlibet im-
„ pietatem, ut fides Dei de Eccleſia futura & dif-
„ fundenda uſque ad terminos orbis terræ, quæ in
„ promiſſis Patrum retenta, & nunc exhibita eſt,
„ evacuaretur. Hoc ergo Tichonius, cum vehemen-
„ ter copioſeque diſſereret, & ora contradicentium
„ multis, & magnis, ac manifeſtis ſanctarum Scri-
„ pturarum teſtimoniis oppilaret; non vidit quod con-
„ ſequenter videndum fuit; illos videlicet in Africa
„ Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto orbe diffu-
„ ſam, qui utique non illis ab ejuſdem orbis com-
„ munione atque unitate ſejunctis, ſed ipſi orbi ter-
„ rarum per Communionem connecterentur.

Tertio. Idem Sanctus Auguſtinus *lib. 3. contra Creſconium, cap. 67.* eamdem veritatem confirmat de Eccleſia toto orbe diffuſa. „ Alii quippe hic, alii
„ vero alibi, atque alibi hæretici, diffuſa ubique Ca-
„ tholica unitate confligunt: Ubique eſt enim illa
„ de qua exierunt, qui eſſe ubique minime potue-
„ runt, dicentes, ſecundum id quod de illo prædi-
„ ctum eſt: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, alii
„ hoc loco: alii alias variarum præſumptionum vel
„ potius amputationem proprias particulas oſtendentes
„ atque impia ſuperbia radicem unde fracti ſunt ab-
„ negantes. Huic ergo Eccleſiæ, quæ copioſis ſuc-
„ ceſſibus cum dilatatur toto orbe terrarum, ex om-
„ ni gente, tribu & lingua, parit multitudinem
„ candidatorum & palmatorum, ſicut in Apocalypſi
„ ſcriptum eſt, quam nemo numerare poteſt. Huic,
„ inquam, Eccleſiæ, cui partem Donati non com-
„ municare manifeſtum eſt, majores veſtri probare
„ debuerunt quæcumque vera documenta de Tradi-
„ toribus habuerunt.

Legendus idem Sanctus Auguſtinus „ Enarratione
„ in pſalmum 49. *ad illa verba*: Deus Deorum Do-
„ minus locutus eſt, & vocavit terram: A ſolis or-
„ tu uſque ad occaſum, ex Sion ſpecies decoris ejus.
„ *Et* in Pſalm. 56. *ad illa verba*, Exaltare ſuper cœ-
„ los Deus, & in omni terra gloria tua. *Quæ ſic*
„ *urget contra Hæreticos*: Qualem veſaniam patian-
„ tur Hæretici, quæſo ut attendatis. Illi præciſi a
„ compagine Eccleſiæ Chriſti, & partem tenentes,
„ totum amittentes, nolunt communicare orbi ter-
„ rarum, quo diffuſa eſt gloria Chriſti. Nos au-
„ tem Catholici in omni terra ſumus, quia omni
„ terræ communicamus, quacumque gloria Chriſti dif-
„ fuſa eſt. Videmus enim quod tunc cantatum eſt,
„ modo completum: Exaltatus eſt ſuper cœlos Deus
„ noſter, & ſuper omnem terram gloria ipſius. O
„ hæretica inſania! Quod non vides, credis mecum;
„ quod vides, negas. Credis mecum exaltatum Chri-
„ ſtum ſuper cœlos, quod non videmus: & ne-
„ gas gloriam ejus ſuper omnem terram, quod vi-
„ demus.

Et in Pſalmum 65. ad illa verba: *Jubilate Deo omnis terra*, ait: *Videtis, Fratres, quemadmodum commendetur univerſitas Eccleſiæ toto orbe diffuſa: & non ſolum dolete Judæos, qui gratiam iſtam Gentibus invidebant, ſed plus hæreticos plangite. Si enim dolendi ſunt, qui collecti non ſunt quanto amplius qui collecti diviſi ſunt? Jubilate Deo omnis terra. Nemo jubilet in parte: omnis terra jubilet, Catholica jubilet, Catholica totum tenet. Quicumque partem tenet, & a toto præciſus eſt, ululare vult, non jubilare.*

Probatur quarto eadem prima pars Propoſitionis ex Vincentio Lirinenſi, Commonitorio I. adverſus Hæreſes, cap. 4. *In ipſa item Catholica Eccleſia*, inquit, *magnopere curandum eſt, ut id teneamus quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt: Hoc eſt etenim vere proprieque Catholicum, quod ipſa vis nominis, ratioque declarat, quæ omnia fere univerſaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiat, ſi ſequamur univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Sequemur autem univerſitatem hoc modo: ſi hanc unam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia. Antiquitatem vero ita, ſi ab iis ſenſibus nullatenus recedamus, quos ſanctos Majores ac Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt: Conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate omnium, vel certe pene omnium Sacerdotum pariter & Magiſtrorum definitiones, ſententiaſque ſectemur.*

Eccleſia peccatores complectitur, nec eorum criminibus violatur.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, ſcilicet quod Eccleſia inſignes etiam peccatores complectatur, nec eorum violetur criminibus: primo ex Scriptura Sacra,

cra, Matth. 18. Chriſtus correctionis fraternæ legem ferens, ait : *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum*, &c. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ : ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. De vera certe Eccleſia Chriſtus loquitur. Hæc autem continet peccatores in crimine ita pertinaces & obduratos, ut fraterna correptione emendari non poſſint : qui ejus in ſinu tolerantur, donec inde per ſententiam Prælatorum ejecti ſint. Item Sanctus Paulus Eccleſiæ Corinthiorum ſcribens, 1. *ad Corinthios*, *cap* 1. ait *: Significatum eſt mihi quod contentiones ſunt inter vos*. Et cap. 5. *Auditur*, inquit, *inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorum patris ſui aliquis habeat*. Certe ille inceſtuoſus erat in Eccleſia ; ſiquidem jubet Apoſtolus ut ex illius ſinu per excommunicationem ejiciatur. *Tollatur*, inquit, *de medio veſtrum qui hoc opus fecit*.

Et Apocalypſis 2. & 3. cap. S. Joannes ſeptem Eccleſias, & earum Epiſcopos de rebus nequaquam levibus reprehendit. Ait enim Epiſcopo Sardenſis Eccleſiæ, per Angelum figurato, *Nomen habes quod vivas, & mortuus es*.

Tertio. Id probant Evangelicæ Parabolæ : areæ in qua triticum paleæ permixtum eſt [*Matth.* 13.] Sagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congregantis [*Matth.* 13] Ovilis, in quo oves cum hædis concluduntur [*Matth.* 25.] Nuptialis convivii, ad quod boni pariter & mali ſunt ingreſſi [*Matth.* 22.] quibus Parabolis Catholici Antiſtites Donatiſtas urgendos eſſe exiſtimarunt, ut conſtat ex ipſorum mandato ſelectis Epiſcopis, qui Eccleſiæ cauſſam in Collatione agere debebant, dato : *Homines quilibet in Eccleſia*, inquiunt, *ſi boni ſunt, triticum, vel frumenta ejus ſunt, oves ejus ſunt, piſces boni ejus ſunt, ſin autem mali ſunt, Zizania, palea, hædi, piſces mali ejus ſunt. Non ergo propter eos tota meſſis, tota area, grex totus, piſcatio tota damnata eſt, ne cum ante tempus audemus quaſi temere de malis judicare, & aliis aliorum objectare peccata, bonos propter malos ſacrilega ſeparatione deſeramus ; cum potius malos propter bonos pia unitate tolerare debeamus. Urgendi ergo ſunt ii harum Evangelicarum Similitudinum & tam perſpicuæ veritatis inimici, ut doceant quod intendunt, ac prius oſtendant, ſi voluerint, quomodo Eccleſia, quam incipientem ab Hieruſalem in Scripturis ſanctis per propinqua & longinqua fructificantem, atque creſcentem accepimus, & tenemus, quorumlibet, quos accuſant, contagione perierit, & in Donati parte remanſerit*.

Eamdem malorum cum bonis in Eccleſia commixtionem in Carthaginenſi Collatione probaverunt Catholici Epiſcopi Prophetarum exemplis, qui populum peccatorem, & Deum multis execrabilibus abominationibus offendentem, tam ſeveris vocibus arguebant, & flagellis correptionis duros atque indomitos animos uſque ad inimicitias adverſum ſe horribiles excitabant : nec tamen ſe ab eo populo, in quo utique etiam boni inter malos erant, corporali diſcrimine dividebant, melius judicantes per patientiam ferre malos, quam per calumniam relinquere bonos.

Idem probarunt exemplo Chriſti, qui Traditorem ſuum non ſolum cognitum in Diſcipulorum numero pertulit, verum etiam præcognitum in Diſcipulorum numerum aſſumpſit. Dixit etiam Diſcipulis ſuis : *Et vos mundi eſtis, ſed non omnes* : ut ſcirent munditiam ſuam aliena immunditia non poſſe ſordeſcere.

Idem probarunt ex Sancto Paulo inter falſos fratres gemente, & quoſdam per invidiam Chriſtum annuntiantes in Epiſtola ſua notante : quos tamen boni, propter unitatem Chriſti conſervandam, ſine ulla ſua perditione, in Sacramentorum communione tolerabant, ab eorum licet malitia abhorrerent. Hæc perſpicua ſunt ex Actis Collationis Carthaginenſis, & ex Sancto Auguſtino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 8. quorum argumentorum pondere oppreſſi Donatiſtæ, vix mutire potuerunt, ut ex eodem S. Doctore conſtat.

Probatur ſecundo Eccleſiam complecti malos. nec eorum ſceleribus violari : teſtimonio Sancti Cypriani quod Africani Antiſtites in Collatione contra Donatiſtas urgebant. Illud autem habetur Epiſtola 51. ad Confeſſores ex ſchiſmate reverſos. „ Nam etſi, *inquit*, videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, ut quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Nobis tantummodo laborandum eſt ut frumentum eſſe poſſimus, ut cum cœperit frumentum Dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus. Apoſtolus in Epiſtola ſua dicit : In domo autem magna non ſolum vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea, & fictilia, & quædam quidem honorata, quædam vero inhonorata. Nos operam demus & quantum poſſumus, laboremus, ut vas aureum, vel argenteum ſimus. Cæterum fictilia vaſa confringere, Domino ſoli conceſſum eſt, cui & virga ferrea data eſt. Eſſe non poteſt major domino ſuo ſervus. Nec quiſquam ſibi, quod ſoli Filio Pater tribuit, vindicare poteſt, ut putet aut ad aream ventilandam & purgandam paleam ferre ſe jam poſſe, aut a frumento univerſa zizania humano judicio ſegregare. Superba eſt iſta obſtinatio, & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor pravus aſſumit. Et dum ſibi ſemper quidam plus, quam mitis juſtitia depoſcit, aſſumunt, de Eccleſia pereunt : & dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo timore cæcati, veritatis lumen amittunt.

Quod Sancti Cypriani teſtimonium contra Donatiſtas etiam urget Sanctus Auguſtinus, *lib.* 3. *Contra Creſconium*, *cap.* 34. 35. & 36. & *ex eo ita colligit:* „ Ecce ab hac invictiſſima ratione diſſimulare non ſino. Si non communicantes peccatis malorum, propter ipſam tantum communionem Sacramentorum, mali perdunt bonos : quando in præteritum ex hæreſi ad Eccleſiam venientes ſine Baptiſmo admiſſi ſunt, contagione ſua bonos utique perdiderunt. Jam tunc ergo non erat Eccleſia, quam Cyprianus teneret, prædicaret, nec unde poſtea Donatus exiret. Si autem bonos contagio illa non perdidit, nec eorum, quos accuſatis, contagio Chriſtianum orbem perdere potuit. Nolite calumniari ſeparati, & ad Eccleſiam redite correcti. Cæcilianum & ſocios ejus, contra quos tunc Secundus Tigiſitanus contraxit, condiditque Concilium, neceſſe eſt tibi accuſare, mihi non eſt neceſſe defendere. Accuſa eos quantis viribus potes. Si innocentes fuerunt, nihil eis tamquam frumentis oberit ventoſitas tua : ſi nocentes fuerunt, non debuerunt propter illam zizaniam frumenta deſeri, quibus nihil obſuerunt. Accuſa quantum potes : vinco ſi non probas, vinco, ſi probas : vinco, inquam, ſi non probas, judice te ipſo : vinco, ſi probas, teſte Cypriano. Quid eos vis fuiſſe ? Si innocentes, cur frumentis Dominicis, cum ſitis zizania, calumniamini ? Si nocentes, cur a frumentis Dominicis propter zizania ſeparamini ? Extat Eccleſia cunctis clara atque conſpicua, quippe civitas quæ abſcondi non poteſt ſuper montem conſtituta ; per quam dominatur Chriſtus a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos orbis terræ, tamquam ſemen Abrahæ multiplicatum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris, in quo benedicuntur Gentes .... Hæc ut in frumentis ſuis non accuſaretur, aut propter zizania non deſereretur, unum horum vobis etiam vos ipſi reſpondere, alterum Cypriani monitis diſcire. Ipſius enim verba ſunt atteſtantis, & dicentis : Nam etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, ut quoniam zizania eſſe in Eccleſia credimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Vos contagione malorum Afrorum periiſſe dicitis de orbe terrarum, & in parte Donati ejus reliquias remanſiſſe tamquam in frumentis, & zizaniis, & palea ſeparatis, contra Cyprianum apertiſſime ſentientes, qui dicit nec malorum permixtione bonos perire in Eccleſia, nec eoſdem malos poſſe ante tempus judicii divini a bonorum permixtione ſeparari. „ Eccleſia igitur complectitur malos, nec eorum vitiis violatur.

Probatur tertio ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, in illa verba Pſalmi 39. „ Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem : multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei. *Quæ ſic exponit :*

„ Nec

„ Nec ex perfectis quidem univerſa conſtat Eccleſia,
„ ſed habet eos etiam qui otio & ſocordiæ ſe dedunt,
„ mollemque & diſſolutam vitam amplectuntur &
„ libenter ſerviunt voluptatibus: & quoniam unum
„ eſt corpus, tamquam ex una perſona hæc & illa
„ pronuntiat.

Probatur quarto, ex Sancto Hieronymo in Dialogo contra Luciferianos. „ Arca Noe, *inquit*, Eccleſiæ
„ typus fuit. Ut in illa omnium animalium gene-
„ ra, ita & in hac univerſarum & gentium, & mo-
„ rum homines ſunt. Ut ibi pardus & hœdi, lupus
„ & agni: ita & hic juſti & peccatores, id eſt, va-
„ ſa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus com-
„ morantur. *Et infra:* Non ſolum in Eccleſia mo-
„ rantur oves, nec mundæ tantum aves volitant,
„ ſed frumentum in agro ſeritur, & inter nitentia culta, lappæque, & tribuli, & ſteriles dominantur avenæ.

Probatur quinto ex Sancto Auguſtino, qui hoc argumentum cæteris Patribus uberius & luculentius tractavit. Præclara ſunt quæ hac de re habet, *lib.*
„ 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *cap.* 51. *ubi*
„ *ait:* Alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi etiam ſint
„ eadem domus Dei quæ dicitur ædificari ſuper pe-
„ tram, quæ unica columba appellatur, quæ ſpon-
„ ſa pulchra ſine macula & ruga, & hortus conclu-
„ ſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ, paradiſus
„ cum fructu pomorum. Quæ domus etiam claves
„ accipit, ac poteſtatem ſolvendi & ligandi. Hanc
„ domum ſi quis corripientem corrigentemque con-
„ tempſerit, ſit tibi, inquit, tamquam ethnicus &
„ publicanus. De hac domo dicitur: Domine dile-
„ xi decorem domus tuæ, &c. Hæc domus etiam tri-
„ ticum dicitur, ſive tricenum, ſive ſexagenum, ſive
„ centeſimum fructum afferens cum tolerantia. Hæc
„ domus eſt in vaſis aureis & argentis, & lapidibus
„ pretioſis. Hæc quippe in bonis fidelibus eſt, & ſan-
„ ctis Dei ſervis ubique diſperſis, & ſpiritali unitate
„ devinctis in eadem communione Sacramentorum.

Alios autem notat Sanctus Auguſtinos ita dici eſſe in domo „ Ut non pertineant ad compagem domus,
„ nec ad ſocietatem fructiferæ pacificæque juſtitiæ,
„ ſed ſicut eſſe palea dicitur in frumentis: nam &
„ iſtos eſſe in domo negare non poſſumus, Paulo A-
„ poſtolo dicente: In magna autem domo non ſo-
„ lum aurea vaſa ſunt, vel argentea, ſed & lignea,
„ & fictilia; & alia quidem ſunt in honorem, alia
„ vero in contumeliam. Ex hoc numero innumera-
„ bili, non ſolum turba intus premens cor pauco-
„ rum in tantæ multitudinis comparatione ſancto-
„ rum, ſed etiam diruptis retibus hæreſes, & ſchiſ-
m. 2. „ mata exiſtunt in eis, qui jam magis ex domo,
„ quam in domo eſſe dicendi ſunt, de quibus dici-
„ tur: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis:
„ ſeparatione enim ſunt: tam etiam corporaliter ſe-
„ gregati, quam illi qui interius carnaliter & anima-
„ liter vivunt, & ſpiritualiter ſeparati ſunt.

„ *Et lib:* 3. Contra Epiſtolam Parmenianis *cap.* 2.
„ Quid eis prodeſt, *inquit*, quod avaros & rapaces,
„ cum quibus cibum ſumi vetat Apoſtolus, modo
„ ſe vel non habere in congregatione ſua, vel inco-
„ gnitos ſibi eſſe mentiuntur: quandoquidem fuerunt
„ tales in illa unitatis Eccleſia, unde iſti exortos ſic
„ ſe jactitant, ut eam in ſola ſua ſocietate, id eſt,
„ in communione Donati remanſiſſe, perſuadere co-
„ nentur? Si enim dicunt per talium communionem
„ perire Eccleſiam, cur eam non dicunt jam Cypria-
„ ni periiſſe temporibus? Ac ſic per ſeipſos unde
„ exiſterent non invenientes, dicere deſinant apud ſe
„ Eccleſiam remanſiſſe, quam totam prioribus dicunt.
„ Si autem in bonis, quibus talia diſplicent, ſemper
„ manſit, & manet, & manebit Eccleſia, diſcant i-
„ ſti aliquando non ſic intelligere, quod ait Apoſtolus:
„ Auferte malum ex vobis ipſis; ut per ſchiſmata co-
„ nantes colligere zizania, eradicent ſimul & triti-
„ cum. „ De eadem malorum cum bonis in Eccle-
„ ſia commixtione, lege Sanctum Auguſtinum, lib. *de Unitate Eccleſia*, cap. 14. & *in Breviculo Collationis diei* 3. *cap.* 8. 9. & 10. & in libro *ad Donatiſtas poſt Collationem*, *cap.* 4. & 5. ubi recenſitis Parabolis Evangelicis, quæ commixtionem illam ſignificant, hæc ſubjungit: Quibus parabolis & figuris
„ Eccleſia prænuntiata eſt uſque ad finem ſæculi,
„ bonos & malos ſimul habitura: ita ut nec mali
„ bonis obeſſe poſſint, cum vel ignorantur, vel pro
„ pace & tranquillitate Eccleſiæ tolerantur, ſi eos
„ prodi aut accuſari non oportuerit, aut aliis bonis
„ non potuerit demonſtrari: ita ſane ut nec emen-
„ dationis vigilantia quieſcat, corripiendo, degradan-
„ do, excommunicando, cæteriſque coercitionibus li-
„ citis atque conceſſis, quæ ſalva unitatis pace in
„ Eccleſia quotidie fiunt, ſecundum præceptum A-
„ poſtolicum charitate ſervata, qui dixit: * Si quis au- 2. Theſſal. 3.
„ tem non obaudit verbo noſtro, per Epiſtolam hunc
„ notate, & nolite commiſceri cum eo, ut eru-
„ beſcat; & non ut inimicum exiſtimetis, ſed cor-
„ ripite ut fratrem. Sic enim & diſciplina ſervat
„ patientiam, & patientia temperat diſciplinam, &
„ utrumque refertur ad charitatem, ne forte aut indi-
„ ſciplinata patientia, foveat iniquitatem, aut im-
„ patiens diſciplina diſſipet unitatem. * Iſta cum Cap. 5.
„ fiunt a bonis, non iniquinantur a malis, quia nec
„ eorum peccatis conſentiendo communicant, & ab eis,
„ etſi non corporali ſegregatione, tamen ſpiritali vi-
„ tæ diſſimilitudine & morum diverſitate diſcedunt...
„ Non itaque polluunt mali bonos in eodem agro,
„ in eadem area, in eiſdem paſcuis, in eiſdem reti-
„ bus conſtituti; quia non eis communicant boni,
„ ſed altari & Sacramentis Dei. Communicant au-
„ tem malis, qui conſentiunt malorum factis. Scri-
„ ptum eſt enim: * Non ſolum qui faciunt ea, ve- Roman. 5,
„ rum etiam qui conſentiunt facientibus.

Reſpondebant Donatiſtæ; Occultos quidem malos eſſe in Eccleſia, non manifeſtos, & propterea Eccleſiam retibus comparari, quæ malos etiam piſces, ſed ſub aquis latentes continent. Quam reſponſionem elidit Sanctus Auguſtinus, cap. 10. alia ſimilitudine Evangelica, ſcilicet areæ, quæ paleam, non latentem, ſed manifeſtam & trituratoribus conſpicuam, cum tritico ſimul includit; unde colligit S. Doctor etiam manifeſtos malos in Eccleſia eſſe intelligendos.

Probatur ſexto ex eodem Sancto Auguſtino, *lib.*
„ De unico Baptiſmo contra Petilianum, *cap.* 16.
„ Non ſane, *inquit*, parva eſt, parumque glorioſa
„ conſolatio cujuſcumque noſtrum, ſi ab inimicis Ec-
„ cleſiæ cum ipſa Eccleſia criminamur. Ejus tamen
„ defenſio non in eorum hominum defenſione conſi-
„ ſtit, quos iſti nominatim falſis criminationibus ap-
„ petunt. Prorſus qualeſcumque fuerint, nihil præ-
„ judicat Eccleſiæ Catholicæ toto terrarum orbe
„ diffuſæ. Nullo modo eorum innocentia coronamur:
„ Nullo modo eorum iniquitate damnamur. Si boni
„ fuerunt, in areæ Catholicæ tritura tamquam grana
„ mundati ſunt. Si mali fuerunt, in areæ Catholicæ
„ tritura tamquam ſtipulæ comminuti ſunt. Intra i-
„ ſtam aream boni & mali eſſe poſſunt: extra eam
„ boni eſſe non poſſunt. Quiſquis ab hac unitate vento
„ ſuperbiæ tanquam ſola palea ſeparatur, areæ Do-
„ minicæ propter commixtam paleam quid calum-
„ niatur?

„ *Et cap.* 18. In ipſa, *inquit*, unitate Dominicæ areæ
„ nec propter bonos laudandi ſunt mali, nec propter
„ malos deſerendi ſunt boni: ut in uno homine nec
„ propter illud quod in eo integrum eſt, ejus eſt acci-
„ pienda perverſitas: nec propter illud quod in eo per-
„ verſum eſt, negari debet ejus integritas. Legatur
„ & *cap.* 49. *lib.* 18. De Civitate Dei.

Probatur ſeptimo ex Sancto Fulgentio, *lib.* de Fide ad Petrum, *cap.* 40. „ Firmiſſime tene, *inquit*, & nul-
„ latenus dubites, aream Dei eſſe Eccleſiam Catho-
„ licam, & intra eam uſque in finem ſæculi, fru-
„ mento mixtas paleas contineri, hoc eſt, bonis malos
„ Sacramentorum communione miſceri, nec pro ma-
„ lis bonos deſerendos; ſed pro bonis malos, in quan-
„ tum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos, &c.

Legatur etiam Sanctus Gregorius Magnus Homilia 38. in Evangelia, ubi eamdem confirmat veritatem.

His omnibus addendum illud Salviani Maſſilienſis Presbyteri, lib. 1. *Ad Eccleſiam Catholicam*, ſic Ec-
„ cleſiam ipſam alloquentis: Neſcio quomodo pu-
„ gnante contra temetipſam tua fœlicitate, quantum
„ tibi auctum eſt populorum, tantum pene vitiorum:
„ quantum tibi copiæ acceſſit, tantum diſciplinæ re-
ceſſit

ceſſit, & proſperitas venit quæſtuum, cum magno fœnore detrimentorum. Multiplicatis enim fidei populis, fides imminuta eſt, & creſcentibus filiis, mater ægrotat, factaque es, Eccleſia, profectu tuæ fœcunditatis infirmior, atque acceſſu relabens, & quaſi viribus minus valida. Diffudiſti ſiquidem per omnem mundum religioſi nominis membra, religionis vim non habentia: ac ſic eſſe cœpiſti turpis opulentia, fide pauper: quanto ditior multitudine, tanto egentior devotione; latior corpore, anguſtior mente; eodemque, ut ita dixerim, & in te major, & in te minor, novoque pene & inaudito genere proceſſus & receſſus, creſcens ſimul & decreſcens. Ubi enim eſt illa nunc eximiæ formæ tuæ totius corporis pulchritudo? Illud de vivis virtutibus tuis divinorum apicum teſtimonium, dicens: Multitudinis credentium erat cor unum & anima una & nemo quidquam ex eo quod poſſidebat, ſuum eſſe dicebat? Cujus tu nunc, o dolor, lectionem tantum habes, virtutem non habes: quæ tantum ſcientia, tantum interim conſcientia abes, &c. Sanctorum igitur Patrum teſtimoniis contra Donatiſtas, & conſequenter contra recentiores Hæreticos evincitur, Eccleſiam inſignes etiam peccatores complecti, nec eorum vitiis violari.

Eccleſia numquam defectura.

Probatur tertia pars Propoſitionis, ſcilicet Eccleſiam nuſquam defecturam, ut revera nuſquam defecit; primo ex Pſalmis. Dicitur enim *Pſalmo* 47. qui totus eſt de Chriſto & Eccleſia, *Deus fundavit eam in æternum*. Et Pſalm. 88. *Thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis ...... Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen ejus, & thronum ejus ſicut dies cœli*.

2. Probatur Eccleſiæ perpetuitas ex Prophetiis. *Iſaiæ* 61. Quod de Eccleſia Novi Teſtamenti intelligi docuit Chriſtus *Lucæ* 4. Sic autem habet ad noſtrum inſtitutum Propheta: *Et fœdus perpetuum feriam eis: & ſcietur in Gentibus ſemen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit Dominus*.

3. Idem probant verba Chriſti, Matthæi 16. *Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. At ſi deficeret Eccleſia, portæ inferi adverſus eam prævalerent: nuſquam igitur defectura eſt. Et Matthæi ultimo: *Ecce ego vobiſcum ſum*, inquit Chriſtus, *uſque ad conſummationem ſæculi*. Quæ verba non Apoſtolos & Diſcipulos ſolos, ſed Eccleſiam ſpectant univerſam: cum qua proinde ad finem uſque ſæculi manebit Chriſtus.

4. Idem probant Apoſtolicæ literæ, ad Epheſios 4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Prophetas, alios Apoſtolos, alios Evangeliſtas, alios Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Miniſteria igitur Paſtorum & Doctorum, & ædificatio perennis Corporis Chriſti erunt in Eccleſia, ad ſupremum uſque judicii diem, ac proinde tamdiu ſtabit Eccleſia viſibilis.

Et 1. ad Timoth. 3. *Hæc tibi ſcribo ...... ut ſcias quomodo oporteat in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*.

Probatur tertio perpetuitas Eccleſiæ ex S. Auguſtino: Enarratione 2. In Pſalm. 101. *ad illa verba*: In conveniendo populos in unum, & Reges ut ſerviant Domino: reſpondit ei in via virtutis ſuæ. *Sic autem habet*: In hoc ei ergo reſpondet in unitate: qui autem non eſt in unitate, non ei reſpondet. Ille enim unus eſt, Eccleſiæ unitas. Non reſpondet uni niſi unitas. Sed exiſtunt qui dicant: Jam hoc factum eſt, reſpondit ei in omnibus gentibus Eccleſia, pariens filios plures quam illa quæ habebat virum. Reſpondit ei in via fortitudinis ſuæ: credidit enim Chriſtum reſurrexiſſe; crediderunt in eum omnes gentes: ſed illa Eccleſia quæ fuit omnium gentium, jam non eſt, periit. Hoc dicunt, qui in illa non ſunt. O impudentem vocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es? Vide ne tu ideo non ſis: Nam illa erit, etſi tu non ſis. Hanc vocem abominabilem & deteſtabilem, præſumptionis & falſitatis plenam, nulla veritate ſuffultam, nulla ſapientia illuminatam, nullo ſale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, prævidit Spiritus Dei, & tamquam contra illos cum annuntiaret unitatem: In conveniendo populos in unum, & regna ut ſerviant Domino, Cumque ſubdidiſſet, Reſpondit ei utique laus ejus, utique Hieruſalem mater noſtra de peregrinatione revocanda, fœtoſa cum multis filiis, magis quam ea quæ habebat virum. Quoniam quidam dicturi erant contra, Fuit, & non eſt. Exiguitatem, inquit, dierum meorum annuntia mihi. Quid eſt quod neſcio qui recedentes a me, murmurant contra me? Quid eſt, quod perditi me periiſſe contendunt? Certe enim hoc dicunt, quia fui, & non ſum: Annuntia mihi exiguitatem dierum meorum. Non a te quæro illos dies æternos: illi ſine fine ſunt, ubi ero, non ipſos quæro: temporales quæro: temporales dies mihi annuntia. Et annuntiavit, nec vacua fuit vox iſta. Quis annuntiavit mihi niſi ipſa via? Quomodo annuntiavit? Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.

Eccleſia viſibilis.

Nec de Eccleſia inviſibili Sanctus Auguſtinus loquitur, ut hæretici reſpondent. Agit namque contra Donatiſtas, qui Eccleſiam inviſibilem non periiſſe, nec perituram uſquam eſſe fatebantur: ſed de Eccleſia viſibili, quam ex toto terrarum orbe periiſſe, & in ſua tantum ſecta remanſiſſe incorruptam aſſerebant.

Matt. Pſalm. Tract. in Ep. Joann.

Præterea. Eccleſia viſibilis eſt: eſt enim *Civitas ſupra montem poſita*. * *In ſole poſuit tabernaculum ſuum* * Chriſtus Dominus, id eſt, *in manifeſto poſuit Eccleſiam ſuam*, ut Sanctus Auguſtinus exponit * *Eccleſia eſt plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens*, inquit Sanctus Cyprianus, *Epiſtola* 79. adeoque eſt viſibilis. Societas eſt hominum per ejuſdem fidei profeſſionem & in eorumdem Sacramentorum communione Deum colentium, quod fieri non poteſt, niſi ſit viſibilis. *In nullum quippe nomen religionis, ſeu verum, ſeu falſum, coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum, vel Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur*, inquit S. Auguſtinus, *lib.* 19. *contra Fauſtum cap.* 11. Certe ſi Eccleſia inviſibilis eſſet, quomodo ipſam agnoſcere poſſent, qui ab ea ſunt ſeparati, ut in ejus gremium redirent? Quomodo fratrem ex correptione fraterna minime emendatum, ad Eccleſiam deferri Chriſtus juberet? Matthæi 18. *Dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. Præclare igitur Sanctus Auguſtinus, lib. 3. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 5. ait: *Nulla eſt ſecuritas unitatis, niſi ex promiſſis Dei Eccleſia declarata, quæ ſuper montem conſtituta, abſcondi non poteſt: & ideo neceſſe eſt ut omnibus terrarum partibus nota ſit*. Eccleſia igitur inviſibilis, qualem hæretici comminiſcuntur, merum figmentum eſt.

Nec obſtat quod *Lucæ* 17. dicatur: *Regnum Dei non venit cum obſervatione: neque dicent: Ecce hic aut ecce illic. Ecce enim Regnum Dei intra vos eſt*. Et Ioannis 4. *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate*. Et ad Hebræos 12. *Non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem, & accenſibilem ignem, ſed ad Sion montem, & civitatem Dei viventis*. Et illud 1. Petri 3. *Et ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias Deo*. Hæc, inquam, omnia non probant Eccleſiam inviſibilem eſſe. Nam primus locus intelligitur de regno Dei per gratiam & charitatem, quod vere intra nos eſt; non vero de Eccleſia. Vel intelligitur de Regno Meſſiæ, de quo a Phariſæis interrogatus Chriſtus: *Quando venit Regnum Dei?* reſpondit: *Regnum Dei intra vos eſt*. Id eſt, Meſſiam ne amplius expectetis, jam apud vos præſens eſt. Secundus locus ſignificat tantum, cultum Dei in Eccleſia præcipuum, internum eſſe, quia *non colitur niſi amando*, ut ait Sanctus Auguſtinus; non eſſe adorandum Deum cæremoniis præſertim externis, corporeis, & umbraticis, quales erant cæremoniæ religionis Judaicæ, ſed ſpiritali præſertim cultu, & myſteriorum jam impletorum commemorativo. Ter-

tius

tius locus per *Montem Sion, & civitatem Dei viventis*, non ſignificat militantem Eccleſiam, ſed triumphantem. Diſcrimen quippe inter Veteris novique Teſtamenti homines conſtituit Apoſtolus, quod illi ad montem Sina corporeum acceſſerint, Deum per corporeas Imagines viſuri: Chriſtiani vero, non re, ſed ſpe ad montem Sion ſpiritualem, id eſt ad cœleſtem gloriam acceſſerint, Deum facie ad faciem conſpecturi. Unde ſtatim ſubjungit Sanctus Paulus: *Et civitatem Dei viventis, Hieruſalem cœleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum qui conſcripti ſunt in cælis*. Quartus denique locus non probat Eccleſiam ſpiritalem eſſe ſecundum ſubſtantiam, adeoque inviſibilem: ſed ſpiritalem eſſe ratione interioris regiminis; quia regitur a Spiritu Sancto; ratione finis, quia ſpiritalem ad finem, fruitionem ſcilicet Dei ordinatur; ratione gratiæ, virtutum & donorum, quibus Chriſtiani fiunt domus Dei, & templa ipſius conſecrantur.

Nec obſtat ſecundo Eccleſiæ viſibilitati hic Symboli articulus: *Credo Sanctam Eccleſiam*: quaſi credi non poſſit, niſi ſit inviſibilis, cum fides argumentum ſit non apparentium. Aliud enim videmus, aliud credimus. Videmus Eccleſiam; credimus Eccleſiæ veritatem: Id eſt, cœtum fidelium adunatum Paſtori, & eorumdem Sacramentorum Communione in ejuſdem religionis profeſſione conjunctum videmus, ſed iſtum cœtum veram eſſe Eccleſiam, oculis non cernimus, ſed fide apprehendimus; ſicut Apoſtoli hominem, qui eſt Chriſtus Filius Dei vivi, videbant: At hunc hominem eſſe Dei Filium non videbant, ſed credebant.

…eſia …ere poteſt.

Probatur quinto tertia pars Propoſitionis. Si deficere poſſet Eccleſia, vel poſſet deficere per errorem, vel per morum corruptelam. At neutro modo poteſt deficere. Non ſecundo, quia & ipſa in ſe ſancta eſt, ut Chriſti ſponſa, digna plane Sponſo ſuo, nec peccatorum, quos continet, criminibus maculatur, ut probavimus. Non primo, quia errare non poteſt Eccleſia, cujus Chriſtus eſt Caput, & quam *Spiritus veritatis docet omnem veritatem*.

…n.16.

Hinc Tertullianus, lib. de Præſcriptionibus adverſus hæreticos, cap. 28. ait: *Age nunc, omnes Eccleſiæ erraverint, nullam reſpexerit Spiritus Sanctus, uti eam in veritatem deduceret, ad hoc miſſus a Chriſto, ad hoc poſtulatus a Patre, ut eſſet Doctor veritatis: neglexerit officium Dei villicus Chriſti Vicarius, ſinens Eccleſias aliter interim intelligere, aliter credere, quod ipſe per Apoſtolos prædicabat: ecquid veriſimile eſt ut tot ac tanta in unam fidem erraverint?*

…amus …uos …vinia- …& …hera-

Et cap. 29. *Quoquo modo ſit erratum; tamdiu utique regnavit error, quamdiu hæreſes non erant. Aliquos Marcionitas & Valentinianos* liberanda veritas expectabat: interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur, tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam adminiſtrata, tot virtutes, tot chariſmata perperam operata: tot Sacerdotia, tot miniſteria perperam functa: tot denique martyria perperam coronata.*

Hinc Sanctus Auguſtinus, lib. 1. *contra Creſconium Grammaticum*, cap. 33. ait: *Scripturarum a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod univerſæ jam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat authoritas: ut quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit hujus obſcuritate quæſtionis, eamdem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonſtrat.*

…iſmarei …, qui…que ſe Eccle… ſepa…

Probatur ultima pars Propoſitionis, ſcilicet tam veteres, quam recentiores Hæreticos ſacrilegi ſchiſmatis reos eſſe, ex eo quod ab Eccleſia ſe præciderunt: Primo ex Sancto Cypriano, *Epiſt. 69.* ubi poſtquam præmiſit quod *Eccleſia eſt plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens*, ſubjungit: *Unde ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi quis cum Epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe; & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes, obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, quando Eccleſia, quæ Catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diviſa, ſed ſit utique connexa, & cohærentium ſibi invicem Sacerdotum glutino copulata*. Cum itaque Donatiſtæ Eccleſiam ſcinderent, nec Epiſcopis & Sacerdotibus totius orbis cohærerent, ſacrilegi ſchiſmatis rei erant. Quanto magis rei Calviniſtæ, qui nullos Sacerdotes, nullos Epiſcopos habent, quibuſcum communione jungantur?

Cofirmatur ex eodem Sancto Cypriano, lib. de Unitate Eccleſiæ: „ Quiſquis ab Eccleſia ſegregatus, adulteræ jungitur, *inquit*, a promiſſis Eccleſiæ ſeparatur. Nec perveniet ad Chriſti præmia, qui relinquit Eccleſiam Chriſti. Alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt. Habere jam non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Si potuit evadere quiſquam qui extra arcam Noe fuit: & qui extra Eccleſiam foris fuerit, evadit. Monet Dominus, & dicit: Qui non eſt mecum, adverſus me eſt: & qui non mecum colligit, ſpargit. Qui pacem Chriſti & concordiam rumpit, adverſus Chriſtum facit. Qui alibi præter Eccleſiam colligit, Chriſti Eccleſiam ſpargit. Dicit Dominus: Ego & Pater unum ſumus: & iterum de Patre & Filio, & Spiritu Sancto ſcriptum eſt: Hi tres unum ſunt: & quiſquam credit hanc unitatem de divina firmitate venientem, Sacramentis cœleſtibus cohærentem, ſcindi in Eccleſia poſſe, & voluntatum collidentium divortio ſeparari? Hanc unitatem qui non tenet, Dei legem non tenet, Patris & Filii fidem, vitam non tenet & ſalutem. Hoc unitatis ſacramentum, hoc vinculum concordiæ inſeparabiliter cohærentis oſtenditur, quando in Evangelio tunica Domini Jeſu Chriſti non dividitur omnino, nec ſcinditur, ſed ſortientibus de veſte Chriſti, quis ipſam potius indueret, integra veſtis accipitur, & incorrupta atque individua tunica poſſidetur.

Et infra: „ Quam ſibi pacem promittunt inimici fratrum? Quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli Sacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Tales, etiamſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur; inexpiabilis, & gravis culpa diſcordiæ, nec paſſione purgatur: eſſe Martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt. ..... Occidi talis poteſt, coronari non poteſt.

Et infra: „ Averſandus eſt, atque fugiendus, quiſquis fuerit ab Eccleſia ſeparatus. An eſſe ſibi cum Chriſto videtur, qui adverſus Sacerdotes Chriſti facit? Qui ſe a Cleri ejus, & plebis ſocietate ſecernit? Arma ille contra Eccleſiam portat, contra Dei diſpoſitionem repugnat, hoſtis altaris, adverſus ſacrificium Chriſti rebellis, pro fide perfidus, pro religione ſacrilegus, inobſequens ſervus, filius impius, frater inimicus, contemptis Epiſcopis, & Dei Sacerdotibus derelictis, conſtituere audet aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominicæ Hoſtiæ veritatem per falſa ſacrificia profanare. Ex quibus colligitur, tum Donatiſtas, cum recentiores hæreticos, Calviniſtas nimirum & Lutheranos, ſacrilegi ſchiſmatis reos eſſe, hoc ipſo, quod ſe ab Eccleſia diſciderunt: ſiquidem contemptis Epiſcopis, Dei Sacerdotibus derelictis, conſtituere auſi ſunt aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominicæ Hoſtiæ, quæ in ſacroſancto Miſſæ ſacrificio immolatur, veritatem, per falſa ſacrificia, id eſt per umbraticam & ludicram Cœnam, quæ ſacrificium non eſt, profanare.

Probatur ſecundo ex Optato Milevitano, lib. 1. *Contra Parmenianum*, ſic Donatiſtas alloquente: „ Deſerta Matre Catholica, impii filii dum foras excurrunt, & ſe ſeparant, ut vos feciſtis, a radice Matris Eccleſiæ invidiæ falcibus amputati, errando rebelles abſcedunt.

Idem lib. 2. ſic Donatiſtas alloquitur: „ Intelligite vel ſero vos eſſe filios impios, vos eſſe ramos fractos ab arbore, vos eſſe abſciſſos palmites a vite, vos eſſe rivum conciſum a fonte. Non enim poteſt eſſe origo rivus, quia parvus eſt & non de ſe naſcitur: aut arbor a ramo concidi, cum arbor fundata ſuis radicibus gaudeat, & ramus, ſi fuerit exſectus, areſcat. Quæ eadem verba ad fratres noſtros a Romanæ Eccleſiæ communione ſegreges dirigi poſſunt.

Et lib. 3. „ Et hie in Africa jamdudum populo in unitate manente, veſtis fuerat ſana: æmula manu inimici diſciſſa eſt. Pendebant quodammodo panni de una veſtis origine, & de una radice venientes. Ut quid ſe pars parti anteponit? Aut quid ſupra alterum pannum alter pannus extollit, eum meliorem ſe probare non poterit? Quid enim ſi dicat contemptus pannus? Quid te tantum extollis? in ove pares crevimus: in manibus conficientium ſimul fuimus. Apud latorem pariter mundati ſumus: inimicus nos voluit ab invicem ſcindere. Adverſarius pulchritudinem noſtram voluit deformare. In parte veſtis adhuc unum ſumus, ſed in diverſa pendemus. Quod enim ſciſſum eſt, ex parte diviſum eſt, non ex totn conciſum.

Ibidem Schiſmaticos *ruinoſum parietem ædificare* ait, & falſos illos Vates eſſe de quibus Ezechielis *cap.* 13. *v.* 10. Domus Dei una eſt (*inquit*,) Qui foras exeuntes, partem facere voluerunt, parietem fecerunt, non domum: quia non eſt alter Deus, qui alteram domum inhabitet. Ideo parietem feciſſe dicuntur falſi Vates, in qun ſi janua fuerit collocata, quicumque intraverit foris eſt. Nec lapidem habere angularem unus paries poteſt, qui lapis eſt Chriſtus, *&c.* Quot commoda habet domus, tot incommoda paries. Domus incluſa cuſtodit, tempeſtatem retundit, pluviam diffundit, latronem, aut furem aut beſtiam non admittit. Sic & Eccleſia Catholica omnes filios pacis gremio & ſinu ſuo complectitur. Contra paries qui eſt ædificatus ruinoſus, nec lapidem angularem ſuſtinet, & januam ſine cauſa habet, nec incluſa cuſtodit: pluvia undatur, tempeſtatibus cæditur: non poteſt arcere latronem, nec venientem prohibet furem. Paries enim res de domo eſt, ſed domus non eſt. Et pars veſtra quaſi Eccleſia eſt, ſed Catholica nnn eſt.

Probatur tertio ex Sancto Hieronymo, Epiſtola 57. ad Damaſum, ad quem ita ſcribit: „ Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior. Super illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Quicumque tecum non colligit, ſpargit; hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt. Igitur cum Donatiſtæ, tum Calviniſtæ & Lutherani, & omnes generatim Hæretici, qui Cathedræ Petri communione non junguntur, profani ſunt, ſpargunt, Anticheiſti ſunt, peribunt; utpote facrilegi ſchiſmatis rei.

Probatur quarto ex Sancto Auguſtino, lib. de unitate Eccleſiæ, cap. 4. „ Totus Chriſtus caput & corpus eſt (*inquit*) Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in carne una. Quicumque de ipſo capite ab Scripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inveniantur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. *Et rurſus*: Quicumque de ipſo capite Scripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia, quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de Virgine Maria ex ſemine David, quod apertiſſime Scriptura Dei loquitur; aut non in corpore ipſo reſurrexiſſe, in quo crucifixus & ſepultus eſt, etiamſi per omnes terras inveniantur, per quas eſt Eccleſia, non utique ſunt in Eccleſia: quia ipſum caput Eccleſiæ non tenet, quod eſt Chriſtus Jeſus. Nec in aliqua divinarum Scripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſſimis, & apertiſſimis earum teſtimoniis contradicunt. Item quicumque credunt quidem quod Chriſtus Jeſus, ita ut dictum eſt, in carne venerit, & in eadem carne, in qua natus & paſſus eſt, reſurrexit, & ipſe ſit Filius Dei, Deus apud Deum, & cum Patre unum & incommutabile, Verbum Patris, per quod facta ſunt omnia: ſed tamen ab ejus corpore, quod eſt Eccleſia, ita diſſentiunt, ut eorum communio non ſit cum toto, quacumque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inveniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in Catholica Eccleſia. Donatiſtæ igitur, qui ab Eccleſia ita diſſentiebant, ut eorum communio non eſſet cum toto, ſed in aliqua parte ſeparata, non erant in Eccleſia Catholica. Ergo nec in ea ſunt Calviniſtæ, & Lutherani, qui cum cæteris orbis Eccleſiis non communicant: ſed ſacrilegi ſunt ſchiſmatis rei, hoc ipſo quod ſe ab Eccleſia præciderunt.

Idem confirmat Sanctus Auguſtinus, *cap.* 19. „ Ad ipſam ſalutem ac vitam æternam nemo pervenit, niſi qui habet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtum nemo poterit, niſi qui in ejus corpore fuerit, quod eſt Eccleſia: quam, ſicut ipſum caput, in Scripturis ſanctis Canonicis debemus agnoſcere, non in variis hominum rumoribus & opinionibus, & dictis, & factis, & viſis, inquirere.

Probatur quinto ex eodem Sancto Auguſtino, *lib.* 3. contra Creſconium Grammaticum, *cap.* 35. „ Ego, *inquit*, in Eccleſia ſum, cujus membra ſunt illæ omnes Eccleſiæ, quas laboribus Apoſtolorum natas atque firmatas ſimul in Literis Canonicis novimus. Earum communionem, quantum me adjuvat Dominus, ſive in Africa, ſive ubicumque, non deſeram. In hac communione, ſi fuerunt, quos neſcio Traditores, cum eos demonſtraveris, & carne, & corde mortuos deteſtabor: Nequaquam tamen a vivis in ejuſdem Eccleſiæ ſancta unitate manentibus, propter mortuos alienabor. Neque ipſi hanc Eccleſiam condiderunt, ſed in ea, ſi boni, frumentum; ſi autem mali, palea fuerunt. Vos autem, quos tam manifeſtæ Eccleſiæ zizania vel palea maculare non poſſet, quæ cauſſa fuit veſtræ diviſionis, niſi appetitus ſacrilegi ſchiſmatis? Igitur Donatiſtæ ſacrilegi ſchiſmatis rei erant, & ejuſdem criminis rei ſunt Hæretici recentiores, hoc ipſo quod ſe ab Eccleſia ſeparaverunt.

Confirmatur ex *lib.* 2. Contra Epiſtolam Parmeniani, *cap.* tt. „ Hæc de Scripturis ſanctis documenta proferimus, *inquit*, ut appareat facile non eſſe gravius quidquam ſagrilegio ſchiſmatis: quia præcidendæ unitatis nulla eſt juſta neceſſitas, cum ſibi nequaquam ſpiritaliter nocituros malos ideo tolerent boni, ne ſpiritaliter ſejungantur a bonis, cum diſciplinæ ſeveritatem conſideratio cuſtodiendæ pacis refrænat aut differt, quam tamen ſecuritas exerit, cum apparet ſine vulnere ſchiſmatis ad ſalubrem correctionem poſſe aliquid Eccleſiaſtico Judicio vindicari.

Probatur ſexto ex eodem S. Doctore, *lib.* 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *cap.* 5. „ Aliter ſapere quam ſe res habet, *inquit*, humana tentatio eſt. Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel invidendo melioribus, uſque ad præcidendæ communionis, & condendi ſchiſmatis vel hæreſis ſacrilegium pervenire, diabolica præſumptio eſt. In nullo autem aliter ſapere quam ſe res habet, angelica perfectio eſt. Qui itaque homines ſumus, ſed ſpe Angeli ſumus, quibus æquales in reſurrectione futuri ſumus quamdiu perfectionem Angeli non habemus, præſumptionem diaboli non habeamus. Urget deinde Donatiſtas exemplo Sancti Cypriani, qui eum aliter ſaperet, ſententiam diverſæ opinionis vinculo non præpoſuit unitatis, & ſubjungit: „ Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Quare contra orbem terrarum altare erexiſtis? Quare non communicatis Eccleſiis, in quibus Epiſtolas Apoſtolicas miſſas tenetis, & legitis, & ſecundum ipſas vos vivere dicitis? Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Propterea certe ne malorum communione periretis. Quomodo ergo non perierunt Cyprianus & tot Collegæ ipſius? Qui cum crederent hæreticos & ſchiſmaticos Baptiſmum non habere, ſine Baptiſmo tamen receptis, cum peccata eorum tam immania, tamque ſacrilega ſuper eos eſſe crederent; eis tamen communicare, quam ſeparari ab unitate maluerunt. Si ergo tali communione malorum pereunt juſti, jam Eccleſia temporibus Cypriani perierat. Unde igitur extitit origo Donati? (Dicamus pariter; Unde extitit origo Calvini, & Lutheri, ſi defecerat Eccleſia antequam novi illi Apoſtoli prædicaſſent?) „ Ubi catechizatus eſt? ubi baptizatus, ubi ordinatus, quando jam Eccleſiam contagio communionis extinxerat? Si autem erat Eccleſia; nihil obeſſe mali bonis in una communione potuerunt.

Et

Et *cap.* 6. „ Non afferamus ſtateras doloſas, ubi appendamus quod volumus, & quomodo volumus, pro arbitrio noſtro, dicentes, Hoc grave, hoc leve eſt: ſed afferamus divinam ſtateram de Scripturis ſanctis, tamquam de theſauris Dominicis, & in illa quid ſit gravius appendamus: immo non appendamus, ſed a Domino appenſa recognoſcamus. Tempore illo quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monſtravit, & idolum fabricatum, atque adoratum eſt, * & Propheticus liber ira Regis contemptoris incenſus, * & ſchiſma tentatum; Idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellica cæde, & peregrina captivitate; ſchiſma hiatu terræ, ſepultis Authoribus vivis, & cæteris cœleſti igne comſumptis. * Quis jam dubitaverit hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt gravius vindicatum?

…od. 22.
…em.
…m.

Et *cap.* 16. hæc habet cedro digna. *Non habent Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligunt unitatem.*

VII. Probatur eadem veritas ex Vincentio Lirinenſi in Commonit. 1. adverſus hæreſes, *cap.* 5. „ Tempore Donati, *inquit*, a quo Donatiſtæ, cum ſeſe multa pars Africæ in erroris ſui furias præcipitaret, cumque immemor nominis, religionis, profeſſionis, unius hominis ſacrilegam temeritatem Eccleſiæ Chriſti præponeret, tunc quicumque per Africam conſtituti, profano ſchiſmate deteſtato, univerſis mundi Eccleſiis aſſociati ſunt, ſoli ex illis omnibus intra ſacraria Catholicæ Fidei ſalvi eſſe potuerunt: egregiam profecto relinquentes poſteris formam, quemadmodum ſcilicet deinceps bono more, unius, aut certe paucorum veſaniæ univerſorum ſanitas anteferretur. Conſtat igitur Donatiſtas ſacrilegi ſchiſmatis reos fuiſſe, quod ſe ab Eccleſia præciderint: Nec minus reos eſſe Calviniſtas & Lutheranos, alioſque Hæreticos, ob ſuam ab Eccleſia ſeparationem.

VIII. Contra eos qui ſe ab Eccleſia ſeparant, audiendus eſt Sanctus Fulgentius Africanæ Eccleſiæ fidem a majoribus acceptam, Petro Diacono exponens. *Firmiſſime tene*, inquit, *& nullatenus dubites, quemlibet hæreticum, ſive ſchiſmaticum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizatum, ſi Eccleſiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantaſcumque eleemoſynas fecerit, etſi pro Chriſti nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe ſalvari. Omni enim homini, qui Eccleſiæ Catholicæ non tenet unitatem neque Baptiſmus, neque eleemoſyna quamlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem &c.*

Objicies in primam partem Propoſitionis argumentum Donatiſtarum petitum ex Cantici Canticor. cap. 1. ubi Sponſa, id eſt, Eccleſia ad Sponſum ait: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie.* Ex quibus verbis Donatiſtæ colligebant, Eccleſiam Africæ finibus eſſe circumſcriptam, eo quod Africa in meridiana orbis parte conſtituta ſit.

ib. de …nit. Ec- …eſ. *c.* 16.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus primo: immenſum falli Donatiſtas, qui hac in ſententia Sponſæ interrogationem, & Sponſi reſponſionem contineri ſomniarunt: quaſi Eccleſia interrogaret, *Ubi paſcis? ubi cubas?* Et Chriſtus reſponderet, *In meridie paſco, in meridie cubo:* cum omnia iſta verba eamdem ad interrogationem pertineant: *Ubi paſcis, ubi cubas in meridie?* Unde & verba ſequentia adhuc a Sponſa proferuntur: *Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum.* Jam vero Sponſus reſpondet: *Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.* Non ergo his verbis oſtenditur, in ſola parte meridiana eſſe Eccleſiam; ſed in aliis mundi partibus conſtituta, interrogat fortaſſe, quid ad ejus communionem pertineat in meridie, id eſt, ubi Sponſus ejus paſcat & cubet in meridie; quia ſuos paſcit, & in ſuis cubat. Annuntia mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie? Id eſt, qui ſunt meridies ubi tu paſcis, & ubi cubas? Id eſt, qui habent charitatem, & non dividunt unitatem.

Reſpondet 2. Sanctus Auguſtinus, eorum verborum, *Indica mihi ubi paſcas, ubi cubes in meridie*, eumdem ſenſum eſſe ac iſtorum quæ habentur ex perſona Moyſis, Pſalm. 99. *Dexteram tuam notam fac mihi & eruditos corde in ſapientia.* IN ILLIS *enim meridies dicitur, propter ingentem ſapientiæ lucem, & ingentem charitatis ardorem.* Unde quemdam cum exhortaretur Spiritus Dei ad bona opera per Prophetam, hoc illi etiam promittit: *Et tenebræ tuæ ſicut meridies erunt.* *Iſai.* 58.

Reſpondet tertio Sanctus Auguſtinus, quod etſi Sponſæ interroganti, *Indica mihi ubi paſcas, ubi cubes?* reſponderet Sponſus, *In meridie*, & terrenum aliquem locum meridiei nomine deſignaret, non continuo Africam accipere deberemus. Africam enim in parte quidem meridiana mundi eſt, ſed ad Africum, non ad Auſtrum, ubi vere meridies eſt: ſub qua cœli plaga Ægyptus invenitur. Si ergo Sponſus a Sponſa tamquam de loco familiarius dilecto, & cubili quodam ſuo ſecreto interrogatus, reſponderet eſſe in meridie: multo probabilius Eccleſia Catholica id memoris ſuis agnoſceret, quæ ſunt in Ægypto, in millibus ſervorum Dei, qui per Eremum ſancta ſocietate vivunt, perfectionem præcepti Evangelici ſtudentes tenere quo dictum eſt: *Si vis perfectus eſſe vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni & ſequere me.*

Reſpondet quarto, debere Donatiſtas manifeſtum aliquem Scripturæ locum proferre, quo Eccleſiam ad ſolam Africam, & ad ſolam Donati partem reſtringatur: illum namque locum ex Canticis Canticorum, myſticum & figuratum eſſe, ex quo proinde certum & invictum argumentum erui non poſſit. Perſpicua autem eſſe ejuſdem Scripturæ loca, nec egentia interprete, quæ orbe toto diffuſam teſtantur Eccleſiam.

Reſpondet quinto, Donatiſtas, quacumque in orbis parte eſſent, proferre poſſe ſimilia Scripturæ ſacræ loca, quæ in pravum detorta ſenſum, veram illis Eccleſiam vendicare videantur. Nam ſi in partibus Aquilonis eſſent, dicerent de ſe dictum eſſe: *Montes Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.* Nam civitas Regis magni eſt Eccleſia. Sed fortaſſe illo teſtimonio Marcion hæreticus uſus eſſet, qui ex Ponto fuit, ad Aquilonem conſtituto. Rurſus, ſi in Occidente fuiſſent Donatiſtæ, illud velut de ſua Secta dictum protuliſſent: *Iter facit ei qui aſcendit ſuper occaſum: Dominus nomen illi.* Sed inquit Sanctus Auguſtinus, *Hæc myſtica ſunt, operta ſunt, figurata ſunt: aliquid manifeſtum, quod interprete non egeat, a vobis flagitamus.*

Objicies ſecundo. Vera Eccleſia ex paucis admodum electis conſtat, qui per arctam viam, & anguſtam portam ad vitam perveniunt. Sic Enoch ſua ætate unus inter omnes placuit Deo, & tranſlatus eſt. Noe ſolus cum conjuge, filiis, & nuribus, diluvium evaſit. Loth ſolus cum filiabus ab incendio Sodomæ liberatus eſt. Abraham, Iſaac, & Jacob temporibus, pauci fuerunt Deo placentes, cæteri cultui idolorum dediti. Multi ex Chriſti Diſcipulis ab ipſo receſſerunt. Non eſt igitur Eccleſia toto orbe diffuſa: & Donatiſtæ qui pauci erant, veram apud ſe habere Eccleſiam videbantur: eamdemque ſibi poſſunt vindicare puſilli Calvinianorum, & Lutheranorum greges.

Reſpondeo, fruſtra hæreticos veteres & recentiores de ſua paucitate gloriatos fuiſſe. Nam & Paganorum fuit major quam Donatiſtarum numerus: & Mahumetanorum modo quam Calviniſtarum & Lutheranorum ingentior eſt multitudo. Cæterum falſum eſt quod Eccleſia ſolis Electis conſtet: qui tamen & in Eccleſia multi ſunt abſolute, quamvis comparatione multitudinis malorum pauci ſint. Multitudinem autem bonorum, cum per ſeipſam conſideratur, non tacuiſſe Scripturas, evidens eſt, *Unde enim ipſum ſemen Abrahæ ſicut ſtella cœli, & ſicut arena maris promittitur, * niſi propter innumeram multitudinem? Cum dicat Apoſtolus * ideo dictum eſſe: In Iſaac vocabitur tibi ſemen: quia non filii carnis, ſed filii promiſſionis deputantur in ſemine. Unde multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum? * Unde multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Jacob in regno cœlorum, filii autem regni ibunt in tenebras exteriores, * hoc eſt, impii Judæi? Unde dicit Apoſtolus, Ut mundaret nos ſibi populum abundantem, æmulatorem bono-*

* Geneſ. 15.
Roman. 9.
* Iſai. 5.
Matth. 8.
Ad Tit. 2.

rum operum ? Unde Apocalypſis millia millium dicit eſſe ſanctorum Eccleſiæ filiorum ? * *Ecce ipſi dicuntur*
* Matth. 8. *multi, qui dicuntur & pauci. Quare, niſi multi per ſeipſos conſiderati: pauci autem in comparatione iniquorum ?* Hæc Sanctus Auguſtinus, *lib. de Unitate Eccleſiæ*. cap. 14.

Objectio prima in ſecundam partem propoſitionis petitur ex Scripturis Sacris, Iſaiæ 52. *Induere veſtimentis gloriæ tuæ Jeruſalem, civitas Sancti: quia non adjiciet ultra ut pertranſeat per te incircumciſus & immundus*. Et infra: *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere*. Ergo impii & immundi, ſeu inſignes peccatores ad Eccleſiam non pertinent. Idem probant illa verba Apoſtoli, 2. ad Corinthios 6. *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ conventio Chriſti ad Belial?* &c. Peccatores igitur ejuſdem Eccleſiæ gremio cum juſtis non continentor.

Prætorea idem Apoſtolus ad Romanos 8. ait: *Qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus*. Et 1. ad Corinthios 12. *In uno Spiritu*, inquit, *omnes nos in unum corpus baptizati ſumus*. Peccatores itaque qui Chriſti Spiritum non habent, non ſunt ejus membra: proindeque ad corpus ejus, quod eſt Eccleſia, non pertinent.

Reſpondeo ad primum locum, hæc verba: *Non adjiciet ultra ut pertranſeat per te incircumciſus & immundus*, ad Eccleſiam triumphantem pertinere, non ad militantem. Sic Africani Antiſtites in Collatione Carthaginenſi reſponderunt. Sic S. Auguſtinus in lib. ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 8. diſtinguenda eſſe tempora Eccleſiæ ſcribit: *Non eam nunc eſſe tamen, qualis poſt reſurrectionem futura eſt: nunc malos habere permixtos, tunc omnino non habituram: ad illam ejus puritatem, non ad hujus temporis permixtionem, illa divina teſtimonia pertinere, quibus eam Dominus prædixit ab omni malorum permixtione penitus alienam*. Unde etiam notat S. Auguſtinus dictum eſſe a Propheta; *Non adjiciet ultra*. Quibus verbis oſtendit, *Eos prius ſolere tranſire, ſed ultra non tranſituros*. Recedendum autem ab impiis monet Propheta, *Non corporali ſegregatione, ſed ſpirituali vitæ diſſimilitudine, & morum diverſitate*, ut exponit S. Auguſtinus loco ſupra laudato, cap. 5. *Nam qui hoc non ſpiritualiter obſervandum putant*, inquit idem Pater, *arrogantia vanitatis in illud incidunt, quod per eundem Prophetam Dominus deteſtatur dicens:* * *Qui*
* Iſai. 63. *dicunt, Noli me tangere, quoniam mundus ſum, hi ſumus indignationis meæ*. Quo etiam ſenſu intelligenda ſunt Apoſtoli verba, *Cum enim*, inquit S. Auguſtinus, cap. 6. ejoſdem libri: *Mali pacis conſervandæ neceſſitate tolerantur, non iniquitatis communicandæ ſocietate appetuntur, ut cum zizaniis triticum ſuavem pluviam pariter bibat, ſervet tamen ubertatem ſuam, nec convertatur in zizaniorum ſterilitatem; ſed utrumque ſimul uſque ad meſſem creſcat, ne forte cum colliguntur zizania, eradicetur ſimul & triticum: Nullam cum bonis habent mali participationem ſalutis, vel perditionis. Quæ enim participatio juſtitiæ ad iniquitatem? Nullam habent cum bonis mali ſocietatem regni, aut ignis æterni. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Non habent mali cum bonis conſonantiam vitæ voluntatis. Quæ enim conſonantia Chriſti ad Belial? Non habent boni cum malis partem nec in pœna criminis, nec in præmio pietatis. Quæ enim pars fideli cum infideli? Et cum intra eadem retia donec ad litus perveniant, pariter divina Sacramenta percipiunt, iſti ſociantur, illi diſſociantur; iſti conſonant, illi diſſonant; iſti habent partem cum miſericordia, illi cum judicio: quoniam miſericordiam & judicium cantat Eccleſia Domino*.

Ad alia loca reſpondeo, Eos qui Spiritum Chriſti non habent, non eſſe ejus membra ſimpliciter & univoce (ut Theologi de Schola loquuntur) id eſt, membra vera, & viventia; ſed eſſe membra ipſius æquivoce & ſecundum quid, id eſt, membra mortua, non tamen a corpore præciſa, quia pertinent ad Corpus Chriſti Myſticum ratione fidei quam profitentur, & quæ per charitatem reviviſcere poteſt. Quod autem mali non ſint vere & ſimpliciter membra Chriſti, ſed humorum inſtar putridorum ſe habeant, qui in corpore manent, & pectus premunt, conſtat ex Sancto Auguſtino Tractatu 3. in Epiſtolam S. Joannis, ubi hæc habet: *Et qui intus ſunt, certe ſunt in corpore Domini noſtri Jeſu Chriſti, quando adhuc curatur corpus ipſius: & ſanitas perfecta non erit niſi in reſurrectione mortuorum: ſic ſunt in corpore Chriſti, quomodo humores mali: quando evomuntur, tunc relevatur corpus: ſic & mali, quando exeunt, tunc Eccleſia relevatur. Et dicit, quando eos evomit atque projicit corpus: Ex me exierunt humores iſti, ſed non erant ex me. Quid eſt, non erant ex me? Non de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant, cum ineſſent*.

Et Tractatu 61. in Joannem, exponens quomodo Judas unus eſſet ex Diſcipulis Domini, adeoque Eccleſiæ a Chriſto inſtitutæ membrum, ait: *Unus numero, non merito: unus ſpecie, non virtute: commixtione corporali, non vinculo ſpirituali: carnis adjunctione, non cordis ſocius unitate*. Et ioſra, de improbis generatim ait: *Utrumque verum eſt; & ex nobis, & non ex nobis. Secundum aliud ex nobis: ſecundum aliud non ex nobis: ſecundum communionem Sacramentorum ex nobis: ſecundum ſuorum proprietatem criminum non ex nobis*.

Contra. Qui non ſunt Filii Dei, non ſunt de Eccleſia; ſed iniqui non ſunt Filii Dei, cum Spiritu Dei non agantur. Nam *Qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt Filii Dei* (ex Apoſtolo, *Roman.* 8.) igitur improbi non ſunt de Eccleſia.

Reſpondeo, diſtinguo majorem; Qui non ſunt filii Dei regeneratione & doctrina, concedo: qui non ſunt filii Dei imitatione, nego. Mali autem quamvis imitatione filii Dei non ſint, regeneratione tamen & doctrina filii Dei ſunt, quia Chriſti Doctrinam, & Fidem profitentur, & Evangelio credunt, quamvis non ſecundum Evangelium vivant. Eruitur hæc reſponſio ex Sancto Auguſtino, lib. contra Adimantum, cap. 5.

Objicies ſecundo ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, hæc verba Apoſtoli, *In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea & fictilia*, non eſſe intelligenda de Eccleſia, ſed de Mundo, *Quia in Eccleſia nullum eſt vas ligneum, aut fictile, ſed argentea omnia, & aurea*: ergo mali non ſunt de Eccleſia.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Ait hæc verba non eſſe intelligenda de Eccleſia, quaſi mali per vaſa lignea & fictilia deſignati, Eccleſiæ neceſſarii ſint, ſicut in magna domo vaſa hujuſmodi ſunt neceſſaria, concedo: quaſi mali per vaſa illa ſignificati nullatenus ſint in Eccleſia, & de Eccleſia, nego. Hunc eſſe Sancti Joannis Chryſoſtomi ſenſum conſtat ex ejus verbis: *Quemadmodum*, inquit, *in majori domo neceſſaria eſt magna differentia vaſorum, ita & in Orbe toto. Non enim eam ſimilitudinem ad Eccleſiam refert, ſed ad Mundum univerſum. Quippe in Eccleſia* Homil. 6. in Epiſt. ad Roman. *nullum vult eſſe vas ligneum, aut fictile, ſed argentea omnia & aurea. Ibi enim eſt Corpus Chriſti, virgo caſta non habens maculam, neque rugam, Noli, inquit, perturbari, ſi ſunt homines nequam & ſcelerati. In magna enim domo ſunt vaſa hujuſmodi. Sed non eodem modo, inquies, honore fruantur, verum alia in honorem, alia in contumeliam ſunt. Ita ſane: ſed vaſa illa, vilia licet, miniſterium tamen aliquod in domo implent, uſumque ſui præſtant: in Mundo vero non his ipſis ad alia utitur Deus? Verbi gratia, inanis gloriæ cupidus plurima ædificat, cupidus item negotiator, caupo, princeps. Sunt quædam in mundo opera, quæ illis congruunt. Porro aureum vas nihil hujuſmodi eſt, ſed circa regiam verſatur menſam. Non itaque inter neceſſarias res malitia eſt*.

Objectio tertia petitur ex Sancto Hieronymo in illa verba capitis 5. Epiſtolæ Sancti Pauli ad Epheſios, *Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto*, dicente: *Eccleſia Chriſti glorioſa eſt, non habens maculam, neque rugam, neque aliquid hujuſmodi. Qui ergo peccator eſt, aut aliqua ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici*. Igitur mali non ſunt de Eccleſia.

Reſpondeo, Malos ſecundum Sanctum Hieronymum, non eſſe de Eccleſia quatenus ſolos perfectos complectitur, ſed eſſe de Eccleſia abſolute. Hæc ſolutio innititur doctrinæ ipſius Sancti Hieronymi in

cap. 1. Epiſtolæ ad Galatas, ubi hæc habet: *Quod autem ait* (Apoſtolus) *Eccleſiis Galatiæ, & hoc notandum, quia hic tantum generaliter non ad unam Eccleſiam unius urbis; ſed ad totius Provinciæ ſcribat Eccleſias, & Eccleſias vocet, quas poſtea errore arguat depravatas. Ex quo noſcendum dupliciter Eccleſiam poſſe dici: & eam quæ non habet maculam aut rugam, & vere Corpus Chriſti ſit: & eam quæ in Chriſti nomine abſque plenis perfectiſque virtutibus congregetur. Quomodo ſapientes biſariam nuncupantur; tam hi qui ſunt plenæ perfectæque virtutis, quam illi qui incipiunt, & in profectu poſiti ſunt. De perfectis*
ath. 23 *dicitur* * *Mittam ad vos ſapientes. De incipientibus:*
verb. *Argue ſapientem & diliget te.*

Objectio quarta petitur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtola 3. ad Sympronianum, dicente: *Peccator & Pœnitens non eſt Eccleſiæ macula, quia quamdiu peccat, & non pœnitet, extra Eccleſiam conſtitutus eſt; ubi deſinit peccare, jam ſanus eſt.*

Reſpondeo, Sanctum Pacianum loqui de peccatoribus, qui crimina perpetraverant publicæ pœnitentiæ obnoxia, quam ſi ſubire recuſarent, extra Eccleſiam erant conſtituti, non ratione peccati, ſed ratione excommunicationis, quæ contumacibus, & impœnitentibus infligebatur. Cæterum Eccleſiam peccatores etiam complecti, ibidem contra Novatianos aſſerit Sanctus Pacianus, dum Sympronianum his verbis ſugillat. *Tu totum orbem paucorum vinculis alligas, tu totam Eccleſiam exiguæ portionis infirmitate condemnas. Quid apud te Sancti omnes quos Novatus erudit, quos Evariſtus elegit, quos Nicoſtratus docuit, quos Novatianus inſtituit? Tu ſpinas & tribulos refugiſti, tu non habes in tua fruge zizania; tibi jam grana purgata ſunt; ad te ſine ventilabro Purgator ille venturus eſt; tu ſolus ex omnibus paleas non habebis: Age, dic reliqua: Eccleſia eſt corpus Chriſti. Corpus utique, non membrum: Corpus multis in unum partibus, membriſque collectum, ſicut ait Apo-*
d Ti- *ſtolus* *; *Nam & corpus non eſt unum membrum, ſed*
oth. 2. *multa. Ergo Eccleſia plenum eſt corpus, & corpus ſolidum, & toto jam orbe diffuſum. Sicut civitas, inquam, cujus partes in unum, non, ut vos eſtis, Novatiani, quædam inſolens portiuncula, tuberque collectum, & a reliquo corpore ſeparatum. Eccleſia eſt templum Dei, templum certe amplificum, domus magna, habens quidem vaſa aurea & argentea, ſed & lignea, & fictilia, quædam in honorem, multa vero magnifica in multiplices uſus variorum operum deſtinata. Eccleſia eſt virgo ſancta, caſtiſſimis ſenſibus ſponſa Chriſti. Virgo, verum eſt, ſed & mater..... Multus igitur huic virgini partus, & proles innumera, qua totus orbis impletur, quæ circumfluis ſemper alvearibus populoſum fervet examen. Magna in filios cura matris iſtius, & mollis affectus: honorantur boni, caſtigantur ſuperbi, curantur ægroti, nullus perit, nemo deſpicitur, ſecuri fœtus ſub indulgentia matris retinentur. Eccleſia eſt non habens maculam neque rugam, hoc eſt, hæreſes non habens: non Valentinianos, non Cataphrygas, non Novatianos. In his ſunt enim quidam ſinus maculoſi atque rugoſi pretioſarum veſtium ornatibus invidentes. Cæterum peccator & pœnitens, non eſt Eccleſiæ macula, quia quamdiu peccat, & non pœnitet extra Eccleſiam conſtitutus eſt. Ubi deſinit peccare, jam ſanus eſt: Hæreticus vero veſtem Domini, Eccleſiam Chriſti ſcindit, intercipit, vitiat, irrugat.* Itaque Sanctus Pacianus peccatores etiam inſignes eſſe de Eccleſia agnoſcit.

Objectio quinta ſumitur ex Sancto Auguſtino, lib. 4. de Baptiſmo, contra Donatiſtas, cap. 3. ubi de illis loquens qui ſæculo verbis, & non factis renuntiant, ait: *Nec iſti Eccleſiæ devoti ſunt, qui videntur eſſe intus, & contra Chriſtum vivunt, id eſt, contra Chriſti mandata faciunt: nec omnino ad illam Eccleſiam pertinere judicandi ſunt, quam ſic ipſe mundat lavacro aquæ in verbo, ut exhibeat ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam. Quod ſi in iſta Eccleſia non ſunt, ad cujus membra non pertineat, non ſunt in Eccleſia, de qua dicitur: Una*
ntic. 6. *eſt columba mea, una eſt matri ſuæ; ipſa eſt enim ſine macula & ruga: aut aſſerat, qui poteſt, hujus columbæ membra eſſe, qui ſæculo verbis, non factis renuntiant.*

Et lib. 6. cap. 3. poſtquam adſtruxit malos nequaquam in melius commutatos habere Baptiſmum, & tradere, & accipere, hæc de iiſdem ſubjungit: *Quos non pertinere ad ſanctam Eccleſiam Dei, quamvis intus eſſe videantur, ex hoc apertiſſime apparet, quia iſti ſunt avari, raptores, fœneratores, invidi, malevoli, & cætera hujuſmodi: illa autem columba unica, pudica, & caſta, ſponſa ſine macula & ruga, hortus concluſus, fons ſignatus, paradiſus cum fructu pomorum, & cætera quæ de illa ſimiliter dicta ſunt: quod non intelligitur niſi in bonis, & ſanctis & juſtis, id eſt, non tantum ſecundum operationes munerum Dei bonis maliſque communes, ſed etiam ſecundum intimam & ſupereminentem charitatem Spiritum Sanctum habentibus; quibus Dominus dicit: Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur ei: & ſi cui tenebitis, tenebuntur.*

Et lib. 7. cap. 49. recenſitis verbis Sancti Cypriani in Epiſtola ad *Magnum*, ubi dicit, *In domo Dei, id eſt, in Eccleſia, nonniſi concordes, atque unanimes habitare*, ait: *Si enim in Eccleſia Chriſti nonniſi concordes atque unanimes habitant, proculdubio non habitabant in Eccleſia Chriſti, quamvis intus eſſe viderentur, illi qui per invidiam & contentionem ſine charitate Chriſtum annuntiabant, quos ipſe intelligit non hæreticos vel ſchiſmaticos a Paulo Apoſtolo commemoratos, ſed falſos fratres cum illo interius converſantes, qui certe baptizare non debebant, quia in Eccleſia non habitabant, in qua ipſe dicit non habitare niſi concordes & unanimes: niſi forte quiſquam ſic abhorret a vero, ut dicat concordes & unanimes fuiſſe invidos, & malevolos, & ſine charitate contentioſos.*

Et lib. 2. *contra Literas Petiliani, cap.* 108. loquens de omnibus peccatoribus qui regnum Dei non poſſidebunt, & ideo ad ſiniſtram partem cum diabolo pertinebunt, ait: *Nec ideo putandi ſunt eſſe in Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, quia Sacramentorum ejus corporaliter participes fiunt. Illa enim & in talibus ſancta ſunt & eis indigne tractantibus & ſumentibus ad majus judicium valebunt, ipſi autem non ſunt in illa Eccleſiæ Chriſti compage, quæ in membris Chriſti per connexum & contactum creſcit in incrementum Dei. Illa quippe Eccleſia in petra eſt, ſicut Dominus*
dicit: * *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam me-* Matth. 16.
am. Illi autem in arena ædificant ſicut idem Dominus
dicit: * *Qui audit verba mea & non facit ea, ſi-* Matth. 7.
milabo eum viro ſtulto, qui ædificat domum ſuam ſuper arenam.

Et lib. *de Unitate Eccleſiæ cap.* 25. ait illos qui mala cupiditate agunt illa opera, de quibus dictum
eſt: *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſi-* Galat. 5.
debunt, etiam antequam præcidantur per excommunicationem, non eſſe de Eccleſia: *Et multi tales*, inquit, *ſunt in Sacramentorum communione cum Eccleſia, & tamen jam non ſunt in Eccleſia: alioquin ſi tunc quiſque præciditur cum viſibiliter excommunicatur, conſequens erit ut tunc rurſus inſeratur, cum viſibiliter communioni reſtituitur. Quid ſi ergo fictus accedat, atque adverſus veritatem & Eccleſiam cor inimiciſſimum gerat, quamvis peragatur in eo illa ſolemnitas, numquid reconciliatur, numquid inſeritur? Abſit. Sicut ergo jam denuo communicans nondum inſertus eſt: ſic & antequam viſibiliter excommunicatur, quiſquis contra veritatem, qua convincitur & arguitur, inimicum geſtat animum, jam præciſus eſt.*

Et lib. 2. *Contra Creſconium*, cap. 21. *Tingere ergo poſſunt*, inquit, *& boni & mali: abluere autem conſcientiam non niſi ille qui ſemper eſt bonus. Ac per hoc, etiam neſciente Eccleſia, propter malam pollutamque conſcientiam damnati a Chriſto, jam in corpore Chriſti non ſunt, quod eſt Eccleſia, quoniam non poteſt Chriſtus habere membra damnata: proinde & ipſi extra Eccleſiam baptizant. Omnia quippe iſta monſtra abſit omnino ut in membris illius columbæ unicæ computentur: abſit ut intrare poſſint limites horti concluſi, cujus ille cuſtos eſt qui non poteſt falli. Qui tamen ſi confitentur, & corriguntur, tunc intrant tunc mundantur, tunc in arboribus horti concluſi, tunc in membris unicæ columbæ numerantur, nec tamen denuo baptizantur?* Ex quibus omnibus colligitur malos ad Eccleſiam non pertinere, ſecundum Sanctum Auguſtinum.

Re-

Digitized by Google

Reſpondeo, hæc omnia loca probare dumtaxat malos non eſſe de Eccleſia, ita ut ſint ipſi domus Dei, ſed ita eſſe de Eccleſia, ut non pertineant ad compagem domus : ſive, non eſſe de Eccleſia ſecundum ſtatum quem in perpetuum habitura eſt ; ſed non evincunt malos non pertinere ad Eccleſiam ſecundum ſtatum quem nunc habet. Ipſe ſe explicat S. Auguſt. lib. 7. *de Baptiſmo cap.* 51. cujus verba relata ſunt inter probationes Propoſitionis . Et *lib.* 2. *Retractationum*, recenſens libros *de Baptiſmo contra Donatiſtas*, eoſque recognoſcens, ita ſe ſpectaſſe Eccleſiam ait quoties malos ad eam non pertinere aſſeruit . *Ubicumque autem*, inquit, *in his libris commemoravi Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, non ſic accipiendum eſt quaſi jam ſit, ſed qua præparatur ut ſit, quando apparebit etiam glorioſa. Nunc enim propter quaſdam ignorantias, & infirmitates membrorum ſuorum, habet unde quotidie tota dicat : Dimitte nobis debita noſtra .*

Et lib. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. 32. ſecundam Tichonii regulam exponens, quæ eſt *de Domini corpore bipartito*, notat Chriſti corpus non ita debuiſſe appellari. *Non enim*, inquit, *revera Domini corpus eſt, quod cum illo non erit in æternum. Sed dicendum fuit, de Domini corpore vero atque permixto, aut vero atque ſimulato, vel quid aliud : quia non ſolum in æternum, verum etiam nunc, hypocritæ non cum illo eſſe dicendi ſunt, quamvis in ejus eſſe videantur Eccleſia. Unde poterat iſta regula & ſic appellari : De permixta Eccleſia. Quæ regula lectorem vigilantem requirit, quando Scriptura, cum ad alios jam loquatur, tamquam ad eos ipſos ad quos loquebatur, videtur loqui : vel de ipſis, cum de aliis jam loquatur, tamquam unum ſit utrorumque corpus, propter temporalem commixtionem & communionem Sacramentorum. Ad hoc pertinet in Canticis Canticorum, Fuſca ſum & ſpecioſa ut tabernacula Cedar, ſpecioſa ſum ut pelles Salomonis. Non enim ait : Fuſca fui, & ſpecioſa ſum. ſed utrumque ſe eſſe dixit, propter temporalem unitatem intra una retia piſcium bonorum & malorum.*

Idem conſtat ex Breviculo Collationum cum Donatiſtis, in *Collatione diei* 3. *cap.* 9. ubi ait, Catholicos Epiſcopos ſic oſtendiſſe divinorum teſtimoniorum, quibus Eccleſia nunc ſolos bonos nunc bonos & malos complecti dicitur concordiam, *Ut & illa quibus commendaretur Eccleſia cum malorum commixtione, hoc tempus ejus ſignificarent, qualis eſt in præſenti ſæculo : & illa teſtimonia quibus commendatur non habere commixtos malos, illud ejus tempus ſignificarent, qualis venturo ſæculo in æternum futura eſt : ſicut nunc mortalis eſt, id eſt, ex mortalibus hominibus conſtat ; tunc autem immortalis erit, quando in ea nemo morietur : ſicut ipſe Chriſtus iſto tempore fuit pro illa mortalis ; poſt reſurrectionem autem jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur : quod etiam Eccleſiæ ſuæ in fine ſæculi præſtiturus eſt. Hæc duo tempora Eccleſiæ, qua nunc eſt, & qualis tunc erit, ſignificata eſſe etiam duabus piſcationibus : una ante reſurrectionem Chriſti, quando mitti juſſit retia, nec ſiniſtram, nec dexteram nominans partem, ut nec ſolos malos, nec ſolos bonos, ſed commixtos bonis malos intra retia ſuorum Sacramentorum futuros doceret : poſt reſurrectionem autem, quando juſſit retia mitti in dexteram partem, ut poſt reſurrectionem noſtram bonos ſolos in Eccleſia futuros intelligeremus, ubi alterius hæreſes & ſchiſmata non erunt, quibus retia dirumpuntur. Nam & Evangelium non tacuit, in prima piſcatione commemorare retia eſſe dirupta : & in noviſſima dictum, Et cum tam magni eſſent piſces, retia non ſunt dirupta : de tali Eccleſia dictum eſſe, quod per illam non erat tranſiturus incircumciſus & immundus. Hoc etiam ſignificaſſe, quod corvus, avis immunda, exierit de Arca & non redierit. Quæ tamen Arca, exeunte corvo, non omnibus immundis animalibus caruit, ſed in ea fuerunt & munda, & immunda, uſque ad diluvium ; ſicut in Eccleſia boni & mali uſque ad ſæculi finem. Sed ſicut non de immundis, ſed de mundis animalibus Noe obtulit ſacrificium ? ita non ii qui mali ſunt in Eccleſia, ſed ii qui boni ſunt, perveniant ad Deum.*

Objicitur in tertiam partem Propoſitionis. Tempore Moyſis tota Eccleſia defecit, cum Aaron Pontifex Maximus vitulum propoſuit adorandum, clamante populo : *Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* 2. Tempore Eliæ Eccleſia Exod. 32. viſibilis defecerat ; ait enim Elias 3. Reg. 19. *Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum : quia dereliquerunt pactum tuum filii Iſrael : altaria tua deſtruxerant, Prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus ſum ego ſolus.* 3. Dicitur Iſaiæ 1. *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrael autem me non cognovit. A planta pedis uſque ad verticem capitis, non eſt in eo ſanitas.* Et Jeremiæ 2. *Confuſi ſunt domus Iſrael, ipſi & Reges eorum, Principes & Sacerdotes, & Prophetæ eorum dicentes ligno. Pater meus es tu. Quid vultis mecum judicio contendere ? Omnes dereliquiſtis me, dicit Dominus.* Et 2. Paralipomenon. 15. *Tranſibunt dies multi in Iſrael ſine Deo vero, ſine Sacerdote & Doctore, & ſine Lege.* Aliquando igitur defecit Eccleſia.

Reſpondeo ad primum, falſum eſſe quod Eccleſia Moyſis tempore defecerit. Nam Moyſes, qui tunc erat Eccleſiæ viſibilis caput, erroris, criminiſque totius plebis non fuit particeps ; & Levitæ omnes ab eo crimine alieni fuerunt, ut conſtat ex eodem Capite. Dixit enim Moyſes ſtans in porta caſtrorum : *Si quis eſt Domini jungatur mihi, congregatique ſunt ad eum omnes filii Levi.* Dixi Moyſem tunc fuiſſe viſibilis Eccleſiæ caput, quia nondum Aaron inauguratus erat ſummus Pontifex, cujus conſecratio cap. tantum 40. refertur.

Ad ſecundum reſpondeo, Eliam non aſſerere quod omnis Judæorum populus a veri Dei cultu defecerit, ſed ſolum maxima pars eorum qui parebant Regi Iſrael : Tunc enim diviſum erat Regnum in duas partes. Sed & de Regno Iſraelis ibidem ait Dominus : *Et derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum oſculans manus.*

Præterea, etſi gens omnis Judaica defeciſſet ad idololatriam, non ſequeretur Eccleſiam defeciſſe : quia & inter Gentes erant aliqui veri Dei cultores, qui proinde ad Eccleſiam pertinebant.

Ad tertium reſpondeo ; Propheticas illas increpationes univerſum populum Iſrael non ſpectare, ſed partem ſolum maximam, quamvis ad populum univerſum dirigantur. *Plerumque enim ſermo divinus impias turbas Eccleſiæ, quæ nec in Eccleſia deputantur, tamen propter Sacramenta quæ cum Sanctis communiter habent, quia in eis eſt quædam forma pietatis, cujus virtutem negant ; ſic redarguit tamquam omnes tales ſint, & nullus bonus omnino remanſerit, Inde quippe admonemur in ſuo quodam numero eos dici omnes, id eſt omnes filios gehennæ, quo eos Deus pertinere præſcivit.* Reſponſio eſt S. Auguſtini, *lib. De unitate Eccleſiæ cap.* 13.

Objicitur ſecundo. Finis Eccleſiæ prædictus eſt *Danielis* 9. his verbis : *Deficiet hoſtia & Sacrificium* ; Quæ Prophetia tempore Antichriſti implebitur. Deinde, Chriſtus de ultimi adventus ſui temporibus loquens, *Lucæ* 18. ait : *Filius hominis cum venerit, putas inveniet fidem in terra ?* Cum igitur abſque fide ſtare non poſſit Eccleſia, conſequens eſt illam ante diem judicii defecturam.

Reſpondeo, ibi Hieroſolimitani Templi everſionem, & ceſſationem ſacrificii Judaici a Daniele eſſe prædictam, ut exponunt SS. Patres, Chryſoſtomus & Hieronymus *in cap.* 24. *Matthæi*, Auguſtinus *Epiſtola* 80. *ad Heſychium* data, & ante ipſos Euſebius, *lib.* 8. *Demonſtrationis Evangelicæ*, *cap.* 2. Tertullianus, *lib. Contra Judæos*, *cap.* 5. Et Julius Africanus a Sancto Hieronymo laudatus, *in cap.* 9 *Danielis*. Unde perperam ab hæreticis hæc verba ad Chriſtiani ſacrificii ceſſationem detorquentur.

Ad ſecundum locum reſpondeo, verba Chriſti non ſignificare quod peritura ſit fides de orbe terrarum, ſed quod perfecta & eximia fides vix tunc invenienda ſit ; propter juſtorum paucitatem, & iniquorum multitudinem. Adde quod verba illa Chriſti ſunt interrogantis, non aſſerentis. Sic reſpondet Sanctus Auguſtinus, lib. *de Unitate Eccleſiæ*, cap. 15. ubi de Donatiſtis loquens, hæc habet ; *Item dicunt de apoſtaſia orbis terrarum dictum eſſe quod ait Dominus : Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra ?*

Quod

Quod nos intelligimus dictum, vel propter ipſam fidei perfectionem quæ ita difficilis eſt in hominibus, ut in ipſis quoque admirabilibus Sanctis, ſicut in ipſo Moyſe inveniatur aliquid ubi trepidaverint, vel trepidare potuerint: vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum, de qua ſatis diximus: Propterea enim tamquam dubitans hoc Dominus dixit. Neque enim ait: Veniens Filius hominis non inveniet fidem in terra, ſed: Putas inveniet fidem in terra? Cui utique cuncta ſcienti, & præſcienti, de aliqua re dubitare non convenit, ſed illius dubitatio noſtram dubitationem figuravit: quia propter multa ſcandala circa finem ſæculi pullulantia, hoc quoque erat quandoque infirmitas humana dictura.

Objectio tertia arceſſitur ex Sancto Hilario, *lib. contra Auxentium*, innuente Eccleſiam ſuis temporibus ita obſcuratam fuiſſe, ut in latebris tantum, & cavernis inveniretur, adeoque viſibilem Eccleſiam defeciſſe. Sic autem habet: *Unum moneo: Cavete Antichriſtum: male enim vos parietum amor cepit: male Eccleſiam Dei in tectis ædificiiſque veneramini: male ſub his pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum eſt in his Antichriſtum eſſe ſeſſurum? Montes mihi, & ſylvæ & lacus, & carceres & voragines ſunt tutiores: in his enim Prophetæ aut manentes, aut demerſi, Dei Spiritu prophetabant.*

Reſpondeo, Sanctum Hilarium non loqui de Eccleſia univerſa, ſed tantum de Eccleſia Mediolanenſi, quam infeſtabat Auxentius Epiſcopus Arianus, multos pervertens, omnes ferme decipiens, Catholici nominis ſimulata profeſſione. Quapropter Sanctus Hilarius Catholicos monet Mediolani reſidentes, ne cum Auxentio in Eccleſiam conveniant, & ſacros conventus in ſylvis potius & cavernis agant, quam hæretica communione fœdentur. En Sancti Hilarii verba: *Cum placuiſſet igitur ſcribi, Deum verum eſſe Chriſtum, & unius cum Patre divinitatis eſſe atque ſubſtantiæ, ponitur talis ab eo ut a callidiſſimo diabolo ſententia, quæ ſignificaret Chriſtum ante omnia tempora natum Deum, verum Filium: ut ſecundum Arianos veritas ad Filium, non ad Deum referretur. Et ut longe major differentia hujus ſignificationis exiſteret, ſubjicitur, Ex vero Deo Patre: ut in Patre Dei veritas eſſet, in Chriſto veritas tantum Filii ſcriberetur. Dehinc procedente ſermone, una ab Auxentio divinitas prædicatur, & in ea non confitetur & Filium: ut in ſolo Patre, non etiam in Filio, eſſet ſola una divinitas. Spargitur vero per populos, Auxentium, verum Deum Chriſtum, & unius cum Patre divinitatis ac ſubſtantiæ ſcripſiſſe, neque ab expoſitæ per me fidei diſſidere ſententia; poſtque ad communionem ejus Rex pro fidei ſinceritate advenit. Sed cum hoc myſterium impietatis diu occultatum jam non taceretur, diceremque fingi omnia, fidem negari, Deum atque homines illudi, jubeor de Mediolano proficiſci: cum conſiſtendi mihi in ea invito Rege eſſet nulla libertas. Hæc igitur, fratres, quibus Dei judicium in metu eſt, ita geſta eſſe ſignifico. Auxentius, quod negare timuit, noluit confiteri: nam expoſitionis ipſius exemplar ſubjeci. Si idem ſcripſit, arguite fallentem: ſi vero aliud deſcripſit quam profeſſus eſt, intelligite jam, Chriſtum per eum alium, id eſt, Antichriſtum prædicari. Luſit quidem ille verbis, quibus poſſit fallere electos, ſed patet impietatis tanta profeſſio. Negat ſe duos Deos prædicare, quia non duo Patres ſunt.*

Et infra: *Unum moneo, Cavete Antichriſtum: male enim vos parietum amor cepit,* &c. *Abſiſtite itaque ab Auxentio Satanæ Angelo, hoſte Chriſti, vaſtatore perdito, fidei negatore, quam ſic eſt Regi profeſſus, ut falleret: ſic fefellit ut blaſphemaret.*

Reſpondeo ſecundo: Quod etſi Eccleſia Sancti Hilarii temporibus obſcurata fuerit multitudine ſcandalorum, firma tamen & eminens manſit in pluribus. Ita Sanctus Auguſtinus reſpondet, *Epiſt.* 48. *ad Vincentium Donatiſtam* data, qui Sancti Hilarii authoritate abutebatur, ad probandum Eccleſiam ex toto orbe defeciſſe. *Ipſa eſt*, inquit, (Eccleſia) *quæ aliquando obſcuratur, & tamquam obnubilatur multitudine ſcandalorum, quando peccatores intendunt arcum, ut ſagittent in obſcura luna rectos corde. Sed etiam tunc in ſuis firmiſſimis eminet. Etſi aliqua in his verbis divinis diſtributio facienda eſt, fortaſſe non fruſtra dictum ſit de ſemine Abrahæ,* * *Sicut ſtellæ cœli, & ſicut* Geneſ.22. *arena quæ eſt ad oram maris: ut in ſtellis cœli pauciores, firmiores, clarioreſque intelligantur; in arena autem maritimi litoris, magna multitudo infirmorum atque carnalium, quæ aliquando tranquillitate temporis quieta & libera apparet, aliquando autem tribulationum & tentationum fluctibus operitur, atque turbatur. Tale tunc erat tempus de quo ſcripſit Hilarius, unde putaſti, inſidiandum contra teſtimonia tot divina, tamquam perierit Eccleſia de toto orbe terrarum. Potes hoc modo dicere, nec tot Eccleſias Galatiæ tunc fuiſſe, quando dicebat Apoſtolus: O ſtulti Galatæ, quis vos faſcinavit, ut cum Spiritu cœperitis, nunc carne conſummemini? Sic enim calumniaris docto viro, qui tardi cordis, & timidos graviter increpabat, quos iterum parturiebat, donec Chriſtus formaretur in eis. Quis enim neſcit, illo tempore, obſcuris verbis multos parvi ſenſus fuiſſe deluſos, ut putarent hoc credi ab Arianis, quod etiam ipſi credebant: alios autem timore ceſſiſſe, & ſimulate conſenſiſſe, non recte ingredientes ad veritatem Evangelii, quibus tu poſtea correctis, quemadmodum ignotum eſt, nolles ignoſci?*

Et infra, hæc ſubjungit de iiſdem temporibus: *Quamquam & illi qui tunc firmiſſimi fuerunt, & verba hæreticorum inſidioſa intelligere potuerunt, ſed pauci quidem in comparatione cæterorum, ſed tamen etiam ipſi quidam pro fide fortiter exulabant, quidam toto orbe latitabant. Ac ſic Eccleſia, quæ per omnes Gentes creſcit, in frumentis Dominicis conſervata eſt, & uſque in finem, donec omnino gentes omnes, etiam barbaras teneat, conſervabitur.*

Et infra, *Hilarius ergo decem Provinciarum Aſianarum, aut zizania, non triticum arguebat; aut ipſum etiam triticum, quod defectu quodam periclitabatur, quanto vehementius, tanto utilius arguendum putabat. Habent enim etiam Scripturæ Canonicæ hunc arguendi morem, ut tamquam omnibus dicatur, & ad quoſdam verbum perveniat.*

Denique nec Mediolani tunc periiſſe Eccleſiam conſtat ex Sancto Hilario, qui teſtatur ſub Auxentio Ariano Epiſcopo plebem Catholicam permanſiſſe. *Et hujus quidem uſque adhuc impietatis occaſio per fraudem perficitur*, inquit, *ut jam ſub Antichriſti Sacerdotibus Chriſti populus non occidat, dum hoc putant illi fidei eſſe, quod vocis eſt: audiunt Deum Chriſtum, putant eſſe quod dicitur: audiunt Filium Dei, putant in Dei nativitate ineſſe Dei veritatem: audiunt ante tempora, putant idipſum ante tempora eſſe, quod ſemper eſt. Sanctiores aures plebis, quam corda ſunt Sacerdotum.*

Objectio quarta eruitur ex Sancto Hieronymo in *Dialogo contra Luciferianos*, ubi de iiſdem temporibus loquens, ſcilicet de tempore Ariminenſis Concilii: *Tunc*, inquit, *Uſiæ nomen abolitum eſt, tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata eſt: ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt.* Tunc igitur defecit Eccleſia.

Reſpondeo, Sanctum Hieronymum improprie & abuſive locutum fuiſſe, & nomine totius orbis, intellexiſſe maximam orbis partem: nec intellexiſſe proprie fuiſſe Arianum totum terrarum orbem, ſed Epiſcopos qui Synodo Ariminenſi ſubſcripſerant, Arianorum communione incaute fuiſſe maculatos, & eorum dolis deceptos probaſſe Formulam fidei, quam putabant eſſe Catholicam, & quæ revera nihil niſi Catholicum ſonabat; ſed quam Ariani ſuo non oppoſitam errori, immo faventem, poſt Concilium prædicarunt, tum quia vocem ὁμοούσιον ſilentio premebat; tum quia Filium creaturam in ea Fidei Formula eo tantum ſenſu ſe negaſſe aſſerebant, quod non eſſet creatura ſimilis cæteris creaturis. Cæterum Epiſcopos omnes Ariminenſis Concilii Arianos non fuiſſe, nec hæreſi ſubſcripſiſſe, Diſſertatione ſingulari probavimus, & illi Sancti Hieronymi teſtimonio fuſius reſpondimus.

Recolendum illud *Sancti Athanaſii* Epiſtola ad Afros, poſt Ariminenſe Concilium ſcripta: *Huic Nicænæ Synodo & olim univerſus orbis aſſenſus eſt, & nunc cum multæ factæ ſint Synodi, omnes tamen ejus memores ſunt, tum per Dalmatiam, Dardaniam, Epirum, &c. & ſubſcriptione approbarunt, adeo ut ſi quis relictus apud eos ſit ex radice Arianorum, ſurſum ger-*

germinans amaritudinem [*loquimur autem de Urſatio, Valente, cæteriſque qui idem ſentiunt*] *per iſta ſcripta abſcinduntur & rejiciuntur*. In memoriam revocandum illud *Sancti Ambroſii*, Epiſtola 20. Editionis noviſſimæ Pariſienſis: *Et certe major numerus Arimini Nicæni Concilii Fidem probavit, Ariana Decreta damnavit*. Perpendendæ Luciſerianorum querelæ, ſuam paucitatem a multitudine Catholicorum opprimi expoſtulantium. Ita enim in Libello Precum Marcellini, & Fauſtini ad Imperatores habetur: *Nec in exiguis hominibus deſpicitis veritatem, nec in multis vel potentibus roboratis mendacium. Siquidem jus ſæculi ideo ſcriptum eſt, ne contra verum æquumve potentia vel multitudo prævaleat, etiamſi ab exiguis vindicetur .... quomodo in negotiis divinis ſancta fidei veritas impiorum caterva & fraudulentiſſimis eorum circumventionibus offuſcatur & premitur?* Et infra: *Sed quia apud quoſdam multitudo præponitur veritati, eo quod pauculos habeat ſectatores: & ob hoc affligimur, quod in paucis ſequimur inviolabilem fidem*, &c. *Una eſt pars in qua ſunt multi Epiſcopi; ſed ubi ſunt multi, illic per prævaricationem ſacra Chriſti fides violata eſt, ſemper ante defenſa: illic metu Regis, Arii ſuſcepta impietas eſt, ſemper ante damnata. Ubi vero pauciſſimi ſunt, illic per exilia, per cruciatus per effuſionem ſanguinis, per ipſam mortem Fides Chriſti vindicatur & Arii impietas atque omnis hereſis, ut ſummum malum execrabiles ſunt. Sed etſi non eſt dubitandum paucos Epiſcopos eſſe pretioſos de merito confeſſionis & inviolabilis fidei; multos vero nullificari merito hereſeos vel prævaricationis: Quia in cauſa veri, maxime in cauſa Religionis & ſacra Fidei, non numerus numero comparandus eſt, ſed pura illa & Apoſtolica Fides, probata exiliis, probata cruciatibus, licet unius, multorum infidelitatibus præponenda eſt.* Igitur poſt Synodum etiam Ariminenſem, cujus occaſione Luciferiani ab Eccleſia Catholica ſeceſſerunt, invidiam faciebat Eccleſiæ paucitas Schiſmaticorum, quaſi multitudinem & potentiam ſuam oſtentanti, & ea una potius quam veritatis præſidio vincenti.

Denique S. *Hieronymus* Eccleſiæ indefectibilem univerſitatem adverſus Luciferianos propugnat, in Dialogo contra illos edito. *Abſit*, inquit, *ut fruſtra Deus mortuus ſit. Allocutio patris impleta eſt.* POSTULA *a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terra. In ſole poſuit tabernaculum ſuum, nec eſt qui ſe abſcondat a calore ejus. Et ubi quæſo iſti ſunt nimium religioſi immo nimium profani qui plures Synagogas aſſerunt eſſe quam Eccleſias? Si Eccleſiam non habet Chriſtus, aut ſi in Sardinia tantum habet, nimium pauper factus eſt.*

Impugnatur ultima pars Propoſitionis. Jeroboam, cum decem tribubus filiorum Iſrael, ſeceſſit a tribubus Juda & Benjamin, & Roboam filio Salomonis, Rege Juda: ergo ſeparatio ab aliqua Eccleſiæ parte fieri poteſt abſque ſacrilegio ſchiſmatis.

Reſpondeo, nego conſequens. Illa etenim Jeroboami & decem tribuum ſeceſſio nequaquam ſchiſmatica fuit, ut probat Sanctus Auguſtinus lib. *de Unitate Eccleſia*, cap. 13. *Deus enim eaſdem tribus juſſerat ſeparari, non ut religio, ſed ut regnum divideretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Juda. Deus autem numquam jubet ſchiſma vel hereſim fieri. Neque enim quia & in orbe terrarum plerumque regna dividuntur, ideo & Chriſtiana unitas dividitur, cum in utroque parte Catholica inveniatur Eccleſia.* Quamquam poſt illam Regni diviſionem, Jeroboam non ſchiſmare tantum, ſed Idololatria ſe populumque ſibi ſubditum polluit. Refertur enim 3. Regum 12. dixiſſe: *Nunc revertetur regnum ad domum David, ſi aſcenderit populus iſte ut faciat ſacrificia in domo Domini in Jeruſalem: & convertetur cor populi hujus ad Dominum ſuum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato conſilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem: ecce Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti.*

Quæ ex Antiocheno ſchiſmate ſumi poſſunt argumenta, ex iis quæ in Diſſertatione ſingulari ſupra diximus facile ſolvi poſſunt, in qua probavimus, nec Meletium, nec Paulinum ſchiſmaticos fuiſſe; adeoque nec plebes alterutrius communionis fuiſſe ſchiſmaticas; quia mediatam ſaltem communionem cum totius orbis Eccleſiis, & cum Romana, quæ centrum communionis eſt, fovebant (ut explicuimus) & ab ineunda pace non abhorrebant, ſi judicio Synodi ſanciretur. De aliis idem dicendum ſchiſmatibus, quæ in quorumdam electionibus Pontificum, aut in Conciliorum celebratione orta ſunt, quale fuit ſchiſma Orientalium in Epheſina Synodo: ſchiſma Occidentis, cujus occaſione Conſtantienſe Concilium celebratum eſt, & diſſidium Concilii Baſileenſis; quorum alteri Petrus de Luxemburgo, alteri Ludovicus Arelatenſis Viri Sanctiſſimi, & miraculis poſt obitum clari adhæſeruut. Diſſidia enim fuerunt illa, potius quam proprie dicta ſchiſmata; quia non erat certum quis eſſet legitimus Pontifex; vel Pontificum, Conciliorumque jura obſcura erant: nec una pars, aut Obedientia damnabat alteram, aut Eccleſias cum altera communione junctas, vel communionem ſuam, ſive obedientiam ſuſpendentes, averſabarur, aut earum communionem ejurabat: ſicque mediata communione connectebatur utraque pars. Et propenſos ad unitatem gerebant animos: pro qua ſtrenue laborarunt, vel quam non multo poſt amplexæ ſunt.

Lutherani & Calviniſtæ ſuam ab Eccleſia Romana ſeceſſionem nulla ratione legitima excuſare poſſunt.

Objicies: Non recte præſcribi contra Lutheranos & Calviniſtas ex Donatiſtarum ſchiſmate. 1. Quia Lutherani, & Calviniſtæ ſchiſma non fecerunt, ſed Romana potius Eccleſia ſchiſma fecit, eos extra ſinum ſuum ejiciendo. 2. Quia ſeparatio ab Eccleſia Romana eſt ſeparatio ab Eccleſia particulari, quæ ſchiſmaticum non facit. 3. Quia juſtæ fuerunt ſeparationis cauſſæ; ſcilicet capitales contra fidem errores, in quos Romanam Eccleſiam lapſam eſſe, Lutherani & Calviniſtæ contendunt. At Donatiſtæ ſchiſma fecerant, ſe ab univerſali Eccleſia ſegregantes, idque abſque cauſſa: ſiquidem nullum errorem objiciebant Eccleſiæ Catholicæ circa fidei capita, ſed tantum circa perſonas.

Reſpondeo, Lutheranos & Calviniſtas fœlicius ſe purgare non poſſe a labe ſchiſmatis, quam Donatiſtas. Nam & illi ſchiſma fecerunt. Separatio enim a prima unitate, ſchiſma eſt. At ſeceſſio Lutheranorum & Calviniſtarum ab Eccleſia Romana, eſt ſeparatio a prima unitate, qua ſcilicet nulla prior oſtendi poteſt; in qua noſtri illorumque majores vixerunt. Sunt itaque rei ſchiſmatis, qui cum in eadem unitate baptizati eſſent, ac diu vixiſſent, eam poſtea deſeruerunt. Hoc argumento Donatiſtas urgebat Optatus Milevitanus. *De diviſione agitur* (inquit ille lib. 1.) *& in Africa, ſicut & in cæteris Provinciis una erat Eccleſia, antequam divideretur ab Ordinatoribus Majorini, cujus tu hereditariam Cathedram ſedes. Videndum eſt quis in radice cum toto orbe manſerit, quis foras exierit: Quis Cathedram ſederit alteram, qua ante non fuerat: quis altare contra altare erexerit: quis Ordinationem fecerit, ſalvo altero Ordinato: quis jaceat ſub ſententia Joannis Apoſtoli, qui dixit, Multos Antichriſtos foras exituros.*

2. Una eſt Chriſti Eccleſia, quam qui dividere aggreditur, ſchiſmaticus eſt. Romana Eccleſia in cujus ſinu Lutherus, Calvinus, ac priores ipſorum diſcipuli & ſectatores vivebant, erat, eſtque etiamnum Eccleſia Chriſti: ab ea igitur ſecedentes, ſchiſmatis ſacrilegio polluti ſunt. Enimvero non ab Eccleſia Romana, quatenus Eccleſia particularis eſt, ſeceſſere, ſed ab ea quatenus eſt Eccleſiæ totius Catholicæ caput, ac centrum communionis, ad quod Eccleſiæ particulares conveniunt. Porro ſi vera Eccleſia non erat illa, oſtendant veram Eccleſiam, cui ſe adjunxerint: oſtendant cum quibus junxerint communionem. Certe nec Orientales Eccleſiæ ipſorum communionem admittere voluerunt: nec ulla earum quæ Romano Pontifici communione junguntur. Evidens itaque eſt ipſos Conventiculum congregaſſe extra veram Eccleſiam. Non abſimili ratione Donatiſtas premebat Optatus Milevitanus, lib. 2. *Quis*, inquit, *dubitet vos illud legitimum in Sacramentorum myſterio præterire non poſſe? Offerre vos Dei dicitis pro Eccleſia, quæ una eſt: hoc ipſum mendacii pars eſt, unam te vocare, de qua feceris duas. Et offerre vos dicitis pro una Eccleſia, quæ ſit toto terrarum orbe diffuſa. Quid ſi unicuique veſtrum dicat Dominus: Quid offers pro tota, qui non es in tota?*

3. Illi

3. Illi ſchiſma fecerunt, apud quos legitima ſucceſſio non reperitur: atqui apud Lutheranos & Calviniſtas legitima ſucceſſio non reperitur, ſed in Eccleſia Romana illa ſervata eſt: ſchiſma itaque fecerunt illi ab Eccleſia Romana. Hoc argumentum ex SS. Patrum doctrina deſumptum eſt, qui ſucceſſionem legitimam Epiſcoporum veræ Eccleſiæ notam eſſe tradiderunt, ſchiſmaticos vero judicarunt Conventus, qui ſucceſſione deſtituerentur. Ita S. Irenæus, lib. 4. cap. 43. *Eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris obedire oportet, his qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione, chariſma veritatis certum, ſecundum placitum Patris acceperunt. Reliquos vero qui abſiſtunt a principali ſucceſſione, & quocumque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi hæreticos, & mala ſententia, vel quaſi ſcindentes & elatos, & ſibi placentes, &c.* Et lib. 3. cap. 3. *Quoniam valde longum eſt in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis Traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, &c.* Et cap. 4. *Tantæ oſtenſionis cum ſint hæc, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere: cum Apoſtoli quaſi in depoſitorium dives, pleniſſime in eam contulerint omnia quæ ſint veritatis: uti omnis quicumque velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus: omnes autem reliqui fures ſunt & latrones: propter quod oportet devitare quidem illos; quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum ſumma diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem.* Devitandi ſunt igitur tamquam fures & latrones, qui ſucceſſione deſtituuntur, ſecundum Sanctum Irenæum.

Pergit Irenæus. *Ante Valentinum non fuerunt, qui ſunt a Valentino; neque ante Marcionem erant, qui ſunt a Marcione, neque omnino erant reliqui ſenſus maligni, quos ſupra enumeravimus, antequam initiatores & inventores perverſitatis eorum fierent.* Sic ante Lutherum non fuerunt, qui ſunt a Luthero, nec ante Calvinum, qui ſunt a Calvino. Lutherus itaque & Calvinus non ſuæ quam vocant, Eccleſiæ adunati, ſed a vera Eccleſia, in qua ille Monachus, iſte Canonicus erat, in qua uterque Sacerdotio fungebatur, ſacrilego ſchiſmate diviſi ſunt.

Pergit idem Sanctus, cap. 40. *In Eccleſia poſuit Deus Apoſtolos, Prophetas, Doctores, & univerſam reliquam operationem Spiritus, cujus non ſunt participes omnes qui non concurrunt ad Eccleſiam: ſed ſemetipſos fraudant a vita, per ſententiam malam, & operationem peſſimam. Ubi enim Eccleſia, ibi & Spiritus Dei; & ubi Spiritus Dei illic Eccleſia & omnis gratia: Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participant eum, neque a mamillis Matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore Chriſti procedentem nitidiſſimum fontem, ſed effodiunt ſibi lacus detritos de foſſis terrenis & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Eccleſiæ, ne traducantur, rejicientes vero Spiritum ut non erudiantur, alienati vero a veritate.* &c. Quam belle noſtratibus Hæreticis hæc conveniunt, qui ſchiſmate facto privata inſtituerunt conventicula, *Nemini ſuccedentes, a ſe ipſis orti*, ut de Novatiano Sanctus Cyprianus loquitur Epiſtola 76. ac per hoc nefarii ſchiſmatis rei. *Habere namque aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt.* Vel Romana Eccleſia erat vera Eccleſia tempore defectionis Lutheri & Calvini, vel non. Si primum, ſchiſmatis convincuntur, qui ab ea receſſerunt: ſi ſecundum, in vera Eccleſia non ſunt ordinati: adeoque Lutherani & Calviniſtæ veram Eccleſiam non habent.

Idem argumentum ex legitimæ ſucceſſionis defectu, contra Donatiſtas urgebat Sanctus Optatus Milevitanus, lib. 2. *Videndum eſt, qui, & ubi prior Cathedra ſederit; ſi ignoras, diſce: ſi noſti, erubeſce... Negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam... In qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, nec cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram alteram collocaret. Ergo Cathedra unica eſt, quæ eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus*, &c. *Veſtræ Cathedræ vos originem edicite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vindicare. Si Victori* (ſi Luthero, ſi Calvino) *diceretur ubi ſederit, nec ante ſe aliquem illic fuiſſe monſtraret: nec Cathedram aliquam niſi peſtilentiæ oſtenderet... Unde eſt quod Claves regni vobis uſurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri, veſtris præſumptionibus & mendaciis ſacrilegio militatis? In conſilio impietatis itum eſt a Majoribus veſtris, ut dividerent Eccleſiam*, &c.

Idem argumentum urget S. Auguſtinus *Epiſtola* 165. *ad Generoſum*, & Epiſcoporum ſucceſſione a S. Petro recenſita, ſubdit: *In hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta Epiſcopus invenitur.* In hac ſucceſſione, quam a S. Petro ad Innocentium XII. ducimus, Lutheranum, vel Calviniſtam Epiſcopum Proteſtantes oſtendant.

Lutherani nonnulli ſchiſma Catholicis tribuunt, illudque a Leone X. Pontifice effutiunt inchoatum, qui Lutherum excommunicando, & ab eo, ejuſque Sectatoribus ſe abſtrahendo, Eccleſiam diviſerit. Sed quamvis injuſte fuiſſet excommunicatus a Leone X. Lutherus, quod falſum eſt, non ideo ſchiſma Leoni X. ſed Luthero ejuſque Partiariis tribuendum. Eſto enim fuiſſet aliqua Pontificis culpa, num ea totam Eccleſiam Catholicam nocentem reddidiſſet? Si id dixerint Proteſtantes, Donatiſtæ ſunt: Si negent, innocentium communionem a ſe deſertam fateantur oportet: adeoque ſe ſchiſmatis reos eſſe. Præterea, qui privata conventicula inſtituit ex deſertoribus prioris unitatis, ſchiſmaticus eſt, quamvis injuſte ſupponantur excommunicati. Cum enim injuſta excommunicatione percuſſi, adhuc Eccleſiæ, & Chriſto conjuncti ſint, unitatem illam ſponte deſerunt, ſi privata conventicula inſtituant. Denique Meletius Ægyptius Epiſcopus ab Eccleſia damnatus, ſe injuriam paſſum cauſſabatur. Privata inſtituit conventicula; ideo damnatus eſt ut Schiſmaticus a Nicæna Synodo. Arius ab Eccleſia ejectus, propter erecta privata conventicula ab unitate priori diviſa, non hæreſeos tantum, ſed ſchiſmatis author habitus eſt. De aliis Hæreticis idem compertum. Non itaque ſuffragatur Lutheranis excommunicatio Lutheri ad juſtitiam ſuæ ſeparationis approbandam.

Juſtis de cauſſis ab Eccleſia Romano-Catholica ſuos Majores ſeceſſiſſe, ideoque ſe merito extra eam perſeverare, Calviniſtæ contendunt: quod Eccleſia illa in errores capitales lapſa ſit. Sed ſi hæc legitima ſeparationis cauſſa, cur ipſi Lutheranos, quos in Capitales errores lapſos eſſe agnoſcunt, qui & ipſos velut hæreticos execrantur, in Synodo Carentonica ſuſceperunt? Cur cum Arminianis in capitales errores lapſis, & a Synodo Dordrecktana damnatis, communionem fovent? Sed quo judice in capitales errores lapſam Eccleſiam Romano-Catholicam probant? Calvino ipſo, Luthero, eorumque ſectatoribus? At non competit ipſis legitimum de doctrina Romanæ Eccleſiæ judicium. Schiſmaticis enimvero non competit judicium de doctrina ejus Eccleſiæ a qua ſeparati ſunt: immo Eccleſiæ, a qua facta eſt ſeparatio, competit judicium de doctrina ſchiſmaticorum: & judicium de hæreſibus convenit Eccleſiæ, cum qua communicabant Hæretici antequam illas conderent ac promulgarent. Nec Eccleſia de illis judicans, in propria cauſſa judicare cenſetur. Ita cum Arius, cum Macedonius, cum Neſtorius, cum Eutyches, hæreſim condidere, Eccleſia legitimo judicio ipſorum hæreſes, ipſoſque damnavit, quamvis Epiſcopi qui judices in Conciliis ſedebant, nec Ariani, nec Macedoniani, nec Neſtoriani, nec Eutychiani eſſent. Sic Arminiani in judicio Dordrecktanæ Synodi, quam ex Miniſtris cum Gomaro ſentientibus & ab Arminio velut a Novatore diſſentientibus compoſitam eſſe compertum erat, acquieſcere debuerunt ſecundum ſententiam Eccleſiarum, quas falſo vocant reformatas. Cum itaque Lutherus & Calvinus, prioreſque

Lutherani & Calviniſtæ, ab Eccleſia Romano-Catholica ſeceſſerint, cujus gremio fovebantur antequam hæreſim conderent; ad eamdem Eccleſiam pertinebat, pertinetque judicium de illorum doctrina, & ſchiſmate; non vero pertinet ad Lutheranam, vel Calvinianam factionem judicium de doctrina Eccleſiæ Romanæ. Quod ſi negent, ut negant abſque ratione, fateantur neceſſe eſt, Arianos, Neſtorianos, Eutychianos, Anabaptiſtas, Socinianos, qui Eccleſiam Catholicam in errorem lapſam circa Trinitatem, Incarnationem, Baptiſmum, &c. contendebant, vel contendunt, ab ipſa legitime damnatos non fuiſſe: immo ipſis eſſe integrum accuſare Catholicam Eccleſiam, ſicut iſti id integrum ſibi putant. Cum itaque probari non poſſit juſtam eſſe Reformatorum ſeparationem, niſi legitime condemnata Eccleſia Romano-Catholica, & nedum condemnatio nulla proferri ab ipſis poſſit; immo nec legitimum illis judicium competat: colligitur illos non minus ſacrilegi ſchiſmatis reos eſſe, quam Donatiſtas. Accedit, quod non eſſe faciendum ſchiſma propter errorem in articulis non fundamentalibus, neque neceſſariis, Calviniani poſt Magiſtrum ſuum lib. 4. *Inſtitutionum*, cap. 1. §. 12. aſſerant. Neque propter everſionem fundamenti per ſolam conſequentiam, quam non admittit is cui error impingitur: ut Paſtores Pſeudo-Eccleſiæ Gallicanæ Reformatæ in Epiſtola ad Duræum, & Dallæus in Apologia fatentur. At Eccleſiam Romano-Catholicam in articulis fundamentalibus errare non probant, cum nullo judicio legitimo erroris convicta ſit: Lutheranam vero, & Calvinianam factionem errare probamus, quia judicio Concilii Œcumenici, erroris convictæ ſunt, & damnatæ. Enimvero an articuli fundamentales ſint, vel non, judicare ad Eccleſiam pertinet, a qua diſceſſerunt. Si enim ad partem quæ ab Eccleſia ſecedit, pertinet judicare quinam articuli neceſſarii ſint, quinam minime neceſſarii, Dordrecktanam Synodum ſuam qua ratione tuebuntur adverſus Arminianos, qui doctrinæ ſuæ controverſa capita eſſe neceſſaria contendebant? Quod ſi non neceſſarios articulos eſſe dicant, in quibus diſſidebant Arminiani ab Eccleſia Belgica: & nihilominus ipſos acquieſcere debuiſſe judicio Synodi Dordrecktanæ hos articulos damnantis, fateantur neceſſe eſt Majores ſuos acquieſcere debuiſſe judicio Synodi Tridentinæ, quamvis articulos, ut ipſi contendunt, non neceſſarios definiverit, ac addiderit. Quamquam falſiſſimum eſt Eccleſiam Romanam ad doctrinam fidei aliquid addidiſſe, & Tridentinam Synodum articulos conſtituiſſe minime neceſſarios.

Quis enim prætenſæ illius additionis judex erit? An Scriptura ſacra? Sed eam pro ſe allegat utraque pars, eamque in erroris ſui patrocinium trahunt hæreſes omnes, Ariani, Neſtoriani, Eutychiani, Sociniani, Anabaptiſtæ, &c. cumque errori & veritati ſimul non faveat, tribunal aliquod dari oportet, & judicem aliquem, qui de Scripturæ ſenſu legitimo pronuntiet, controverſiaſque finiat: Judex eſſe non poteſt alius a vera Eccleſia: nec Eccleſiæ Judices eſſe poſſunt accuſatores Eccleſiæ, & ab ejus unitate ſegreges. Itaque Lutherani & Calviniſtæ, qui peregrina, & fidei Eccleſiæ Catholico-Romanæ, cujus gremio fovebantur, penitus repugnantia dogmata prædicarunt, & judicium de ejuſdem Eccleſiæ doctrina uſurpantes, anteverterunt Synodi Generalis judicium, violataque ſacrorum, & conventuum communione, publicam ſeceſſionem fecerunt, rei convincuntur ſacrilegi ſchiſmatis, non minus quam Donatiſtæ.

Ab Eccleſia Romana ſe ſeceſſiſſe clamant, quod ea in idololatriam lapſa ſit: ſed cum eam conſequentiam non admittat Eccleſia, id eſt, in idololatriam ſe lapſam eſſe, propter Chriſti adorationem in Euchariſtia, aut propter honorariam imaginum venerationem: immo argumentis certiſſimis probet, ſe panem non adorare, quem non credit ſuperſtitem, ſed Corpus Chriſti, quod realiter præſens ſub Sacramentu credit; & imaginibus cultum latriæ non deferre, quo nec Sanctos ipſos proſequitur; ſed honorariam dumtaxat venerationem, propter eos quos adumbrant, qui in imaginibus non conſiſtit, ſed ad Sanctos refertur: Cum, inquam, id Eccleſia Catholico-Romana doceat; non debuerunt Calviniſtarum Majores ab ea ſecedere: ſiquidem ſchiſma non eſſe faciendum eorum Doctores profitentur propter everſionem fundamenti per ſolam conſequentiam, quam non admittit is, cui error affingitur. Inique igitur ab Eccleſia Catholico-Romana ſeceſſere: impie ab eadem avulſi manent eorum poſteri.

Redeant ergo ad Eccleſiam, quæ ipſis maternas ulnas expandit. In re ex qua ſalus æterna pendet, ne cunctentur. Deum promereri nuſquam poſſunt, qui ab Eccleſia alieni ſunt: colendus Pater, ſed honoranda & Mater: reſilit in alterum alterius injuria. Qua de re S. Auguſtinum audiant egregie diſſerentem Enarratione in Pſalmum 88. *Amemus Dominum Deum noſtrum: amemus Eccleſiam ejus: illum ſicut Patrem, iſtam ſicut Matrem.... Nemo offendit unum, & promeretur alterum. Nemo dicat, Ad Idola quidem vado, arreptitios quidem & ſortilegos conſulo, ſed tamen Dei Eccleſiam non relinquo: Catholicus ſum: tenens Matrem, offendis Patrem. Alius item dicit: Abſit a me, non conſulo ſortilegum, non quæro arreptitium, non quæro divinationes ſacrilegas, non eo ad dæmonia: ſed tamen in parte Donati ſum.* (Lutheri, Calvini.) *Quid tibi prodeſt non offenſus Pater, qui offenſam vindicat Matrem? Quid prodeſt ſi Dominum confiteris, Deum honoras, ipſum prædicas, Filium ejus agnoſcis, ſedentem ad dexteram Patris confiteris, & blaſphemas Eccleſiam ejus? Non te corrigunt exempla humani conjugii? Si haberes aliquem Patronum, cui quotidie obſequereris, cujus limina ſerviendo contereres, quem quotidie non dico ſalutares, ſed & adorares, cui impenderes fidelia obſequia: ſi unum crimen de ejus conjuge diceres, numquid domum ejus intrares? Attendite ergo, chariſſimi, tenete omnes unanimiter Deum Patrem, & Eccleſiam Matrem.*

DISSERTATIO XLII.

Adverſus Arianos.

QUÆSTIO UNICA.

De Filii Dei Conſubſtantialitate.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Arianis Filio Dei Divinitatem auferentibus, ſacra Scriptura & Traditio faveant?

VEterum Arianorum Hæreſim ſuſcitarunt poſteriori ſæculo recentiores hæretici, ſcilicet Valentinus Gentilis natione Italus, urbe Conſentinus, & Fauſtus Socinus Senenſis. Prior, ut ex ejus ſcriptis, præſertim e Protheſibus apparet, quas Calvinus in libro contra ipſum edito publicavit, in Sacroſancta Trinitate perſonas tres, & hypoſtaſi & eſſentia diſtinctas aſſeruit. Nam unum eſſe ſummum Deum, ac verum credidit, qui ſit eſſentia ipſa divina. *Qui* autem *unum Deum in tres proprietates, ſeu perſonas diſtinguit, vel ſibi præſtigias facit, vel neceſſario unius Dei ſubſtantiam dividit, atque diſcerpit* (inquit Gentilis *Protheſi* 10.) Hunc vero Deum *eſſentiatorem* ajebat eſſe Filii ac Spiritus ſancti: qui longe illo minores erant. Quippe *unum Deum & λόγον ejus duas eſſe ejuſdem naturæ ſubſtantias intelligentes, id eſt, duos æternos ſpiritus conſubſtantiales, congruo gradu, ordine & proprietate diſtinctos*: ita tamen ut *ſolus Pater ſit immenſa ſubſtantia: Filius vero Spiritus ſit ex Deo ineffabiliter genitus, paternæ voluntatis executor, ac pro generationis modulo circumſcriptus*, ut ait *Protheſi* 21. & 23. Gentilis iſte, urgente Calvino, Genevæ in carcerem detruſus eſt, ubi metu ſupplicii perfidiam abjuravit, ac fide jurejurando data, ſe injuſſu Senatus urbe non egreſſurum, clam nihilominus evaſit, Arianamque hæreſim per Galliam, Germaniam, & Poloniam ubique ſparſit. Demum apud Bernam in Helvetiis comprehenſus, capitali pœna merito affectus eſt.

Iiſdem

Iiſdem temporibus fœtuit Michael Servetus Hiſpanus, qui in libris quos *de erroribus Trinitatis* inſcripſit, cum Sabellianiſmum, tum Arianiſmum inſtaurare aggreſſus eſt. Perſonas enimvero divinas, externas tantum ideas eſſe voluit, quæ vere non ſubſiſtant in eſſentia Dei. Chriſtum vero alia ratione Dei Filium eſſe negavit, niſi quatenus in utero Virginis genitus eſt ex Spiritu ſancto. Effutiit præterea nomen hoc Filius, in ſacris Literis proprie tribui hominis Filio, nec nullum in Evangeliis poſſe inveniri locum, in quo ponatur ea vox, *Filius*, quæ non accipiatur pro hominis Filio. Iſta conſtant tum ex Calvino *lib. 1. Inſtitutionum, cap. 13. & lib. 2. cap. 14. & in libro Refutationis errorum Serveti*: Tum ex ipſius Serveti reſponſione ad Articulos Calvini. Cæterum Servetus ille Genevæ comprehenſus authore Calvino, & conjectus in vincula vivus incendio traditus eſt, anno Chriſti 1555.

Servetum ſecuti ſunt Georgius Blandrata, Paulus Alciatus, Franciſcus David aliique Poloni ac Tranſylvani Miniſtri: quos inter majus ſibi nomen fecit Fauſtus Socinus, qui Georgii Blandratæ Archiatri Stephani Poloniæ Regis ope & authoritate fretus, in eodem regno Cerinthianæ, Sabellianæ, Paulinianæ, Arianæ, Photinianæ hæreſeos patrocinium ſuſcepit. (Harum enim omnium hæreſeon colluvies eſt Sociniana, cui nomen dedit Socinus, & quæ nunc per Poloniam ac Tranſylvaniam immaniter graſſatur.)

Contendunt itaque Sociniani, Unicum & ſingularem eſſe, non eſſentia ſolum ſed etiam perſona, Deum verum ac ſummum qui eſt Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti: Chriſtum vero nulla alia præterquam humana conſtantem natura, Filium Dei nominari ob unctionem gratiæ, ob Dei inhabitationem, ob excellentem functionis dignitatem ac muneris, quod ei a ſummo Deo injunctum eſt, ut hominum apud ipſum Mediator eſſet: proindeque falſa eſſe omnia, quæ de ſempiterna generatione Verbi ex Patris ſubſtantia, deque ejus Incarnatione, in Eccleſia docentur, & a tot retro ſæculis prædicata ſunt: vel certe figura quadam & tropo dicta eſſe. Hanc hæreſim quam in Cerinthi errore *Tom. I. Diſſertatione 26. art. 1.* profligare cœpimus, cum Ariana, ſequenti propoſitione expugnabimus.

PROPOSITIO.

Arianos, Arianiſque pejores Socinianos, Filium Dei verum eſſe Deum, Patri conſubſtantialem & coæternum, impie negantes, Scriptura ſacra & Traditio, ad Nicæni uſque Concilii tempus, & inde uſque ad nos propagata refellit.

Prima pars probatur. Ille quem nomen, nativitas, natura, poteſtas, profeſſio, verum eſſe Deum demonſtrant, verus Deus eſt, Patrique conſubſtantialis ac coæternus: Atqui Filium Dei Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, Deum eſſe *nomine, nativitate, natura, poteſtate, profeſſione*, ex Scripturis demonſtratur, ut ait S. Hilarius *lib. 7. de Trinitate*. Igitur Filius Dei verus Deus eſt, Patri conſubſtantialis & coæternus.

Probatur prima pars minoris, ex illo Evangelii S. Joannis initio: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum ... omnia per ipſum facta ſunt .. & Verbum caro factum eſt*. Ubi S. Evangeliſta illum aperte Deum prædicat quem a Patre toto illo capite diſcernit, quemque apud Deum fuiſſe dicit. Et ipſa vox, *erat*, quæ tempus definitum non exprimit, ab æterno productum fuiſſe demonſtrat, & illum ipſum qui carnem induit Deum eſſe. Quem locum contra Arianos urgent S. Athanaſius *Oratione 4. pag. 273.* S. Hilarius, *lib. 7. de Trinitate*, & S. Cyrillus, *lib. 32. Theſauri*, S. Ambroſius, *lib. 1. de Fide ad Gratianum, cap. 5.* S. Baſilius *Homilia 15. in principium Joannis*, & in libris *contra Eunomium*, S. Gregorius Nyſſenus lib. 3. contra eumdem Hæreticum, S. Gregorius Nazianzenus *Oratione 49.* & S. Auguſtinus *lib. 1. de Trinitate, cap. 6.* Notat vero S. Hilarius ſimplicem eſſe hoc in loco Dei Verbi nuncupationem, & quæ careat offendiculo adjectionis alienæ. *Non eſt*, inquit, *hic deputata aut aſſumpta nuncupationis relicta ſuſpicio ut ei quod Deus eſt, non ex natura ſit nomen. Reſpice ad cæteras aut deputativas, aut aſſumptivas appellationes. Ad Moyſem dictum eſt, Dedi te Deum Pharaonis. Sed numquid non adjecta nominis cauſſa eſt cum dicitur, Deum Pharaonis? aut numquid Dei naturam ei intulit, & non potius in eum qui metueret terrorem, cum dracones magicos draco Moyſis mox virga manens devorat, cum cynomiyam, quam immiſerat, abigit; cum grandinem, poteſtate qua evocaverat, avertit, cum locuſtas, ex virtute qua invexerat, repulit: cum in operationibus ejus Magi confitentur digitum Dei eſſe? Sic Moyſes Pharaoni Deus datus eſt, dum timetur, dum oratur, dum punit, dum medetur. Et aliud eſt Deum dari, aliud eſt Deum eſſe. In Pharaonem enim Deus datus eſt: cæterum non ei eſt & natura, & nomen ut Deus ſit. Memini quoque & alterius nuncupationis, ubi dicitur: Ego dixi, Dii eſtis. Sed in eo indulti nominis ſignificatio eſt. Et ubi refertur, Ego dixi, loquentis eſt potius ſermo, quam rei nomen: quia rei nomen intelligentiam rei affert, cæterum voluntas appellationis ex alio eſt. Et ubi ſe nuncupationis author oſtendit, ibi per ſermonem authoris eſt nuncupatio, non naturale nomen in genere. At vero hic Verbum Deus eſt: res exiſtit in Verbo, Verbi res enuntiatur in nomine. Verbi enim appellatio in Dei Filio de ſacramento nativitatis eſt.*

Dices non poſſe colligi hoc ex loco Verbum a S. Joanne vocatum fuiſſe Deum; ſiquidem in quibuſdam Codicibus interpunctio poſt hæc verba, *& Deus erat*, legebatur, ſicque tota efferebatur ſententia: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat*. Sequentia vero ad aliam ſententiam pertinebant, quæ ſic exprimebatur: *Verbum hoc erat apud Deum*.

Reſpondeo, hanc interpunctionem habuiſſe quoſdam tantum Codices ab Arianis depravatos, ut colligitur ex S. Auguſtino *lib. 3. de Doctrina Chriſtiana, cap. 2.* Perperam autem fuiſſe tranſpoſitam, luce meridiana clarius eſt. Quorſum enim dixiſſet Evangeliſta; *& Deus erat*, qua de re ambigebat nemo? Præſertim cum jam dixiſſet: *Et Verbum erat apud Deum*: qua enim ratione apud Deum eſſe poterat, ſi Deus non erat?

Dices: Nomen Dei Græce articulum emphaticum non habere, quemadmodum habet in membro præcedenti, cum pro Patre ponitur; itaque Patrem quidem verum eſſe Deum, qui adjuncto articulo dicitur ὁ θεὸς, Filium non vere, qui ſine articulo θεὸς quaſi minor quidam Deus appelletur.

Reſpondeo huic Arianorum objectioni, cui Origenes etiam ſuffragatur, nego conſequens. Nam & Pater æternus θεὸς ſine articulo interdum appellatur, ad Romanos 1. v. 7. & hoc ipſo *Joannis cap. v. 6.* aliiſque compluribus in locis. Contra vero Filius ὁ θεὸς cum articulo quandoque vocatur, ut ad Romanos 9. v. 5. ut obſervat S. Chryſoſtomus *Homilia 3. in Joannem*. Quam autem ob rem Evangeliſta hoc loco articulum non addiderit, ex linguæ Græcæ proprietate rationem reddit Maldonatus: quod nempe non ſoleat in prædicato, ſed in ſubjecto articulus poni. Itaque non potuit dicere, ὁ λόγος ἦν ὁ θεὸς, cum nomen Verbi ſit ſubjectum, nomen Dei prædicatum.

Eadem prima pars minoris probatur ex illis verbis quibus Sanctus Thomas Chriſtum poſt reſurrectionem ex contactu cicatricum agnitum compellat: *Dominus meus, & Deus meus*. Quæ verba nedum Chriſtus non reprehendit: ſed vehementer approbat. Hunc locum urgent S. Athanaſius *Oratione 3. contra Arianos, pag. 204.* & S. Hilarius *lib. 7. de Trinitate*, & S. Cyrillus *lib. 32. Theſauri*. Et quidem Hilarius obſervat, *non hic honoris eſſe nomen, ſed naturæ confeſſionem*: idque Chriſtum docuiſſe, cum dixit *Quia vidiſti me, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt*. Ex quo ſic colligit S. Hilarius: *Anne ergo nomen Dei non natura res exiſtimabitur, cum profeſſio nominis fidem naturæ creditæ ſit ſequuta? Nam utique religioſus filius, & qui non voluntatem ſuam, ſed ejus qui ſe miſerat, faceret, & qui non honorem ſuum, ſed ejus a quo venerat, quæreret, honorem hujus in ſe nominis recuſaſſet, ne quod ipſe unum Deum prædicaverat, ſolveretur: ſed vera & Apoſtolica fidei*

myſterium confirmans, & naturæ in ſe paternæ nomen agnoſcens, beatos eſſe docuit, qui cum ſe reſurgentem a mortuis non vidiſſent, Deum tamen per reſurrectionis intelligentiam credidiſſent. Ex hac igitur S. Thomæ confeſſione, evidens eſt Dei nomen Chriſto convenire, nec honoris tantum cauſa ipſi deferri, ſed ad naturæ ſignificationem, fideique profeſſionem.

3. Idem probatur ex Epiſtola 1. Canonica Sancti Joannis v. 16. *In hoc* (inquit) *cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit*. Vides illum ipſum appellari Deum, qui pro nobis mortuus eſt. Hic autem eſt Chriſtus Dei Filius: huic igitur Dei nomen a dilecto Diſcipulo tribuitur. Et cap. 5. v. 20. *Et ſcimus*, inquit, *quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio ejus. Hic eſt verus Deus, & vita æterna*.

Quem locum adverſus Arianos urgent S. Hilarius lib. 6. *de Trinitate*, pag. 36. *Cyrillus* initio Dialogi 4. *de Sancta Trinitate*, S. Auguſtinus lib. 1. *de Trinitate*, cap. 6. Quamobrem temere Eraſmus hæc verba, *Hic eſt verus Deus*, ad Patrem referenda eſſe contendit. Certe pronomen demonſtrativum illam potius perſonam demonſtrat, cui proxime adjunctum eſt, quam remotam. Pronomen autem, *hic*, in teſtimonio mox laudato S. Joannis, proxime adjungitur Filio, demonſtrat itaque Filium eſſe verum Deum.

4. Idem probatur ex *Actuum cap.* 20. *v.* 28. ubi S. Paulus Majores natu Eccleſiæ ſic alloquitur: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo*. Ex quibus ſic colligo. Qui redemit Eccleſiam ſanguine ſuo, Deus eſt. Atqui Filius Dei Chriſtus Dominus Eccleſiam redemit ſanguine ſuo: Filius igitur Dei Chriſtus Jeſus verus Deus eſt.

5. Idem probatur ex Epiſtola ad Romanos cap. 9. v. 5. *Quorum Patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula*, ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητός. Quo in loco vocem *Deus*, irreptitiam eſſe Eraſmus temere ſuſpicatur, propter quod a Beza merito vapulat, ac vetuſtiſſimorum Codicum conſenſu refellitur, necnon antiquorum Patrum authoritate, qui & iſtud S. Pauli teſtimonium iiſdem verbis laudant, & ad Filium Dei referunt. Hos ſatis ſit appellaſſe, nimirum S. Irenæum lib. 3. cap. 18. Tertullianum lib. contra Praxeam, cap. 13. & 15. S. Cyprianum lib. 2. Teſtimon. contra Judæos: *Athanaſium Orationibus* 2. & 5. *Contra Arianos*, Gregorium Nyſſenum lib. 10. *Contra Eunomium*, Hilarium lib. 4. & Sanctum Ambroſium lib. 4. *de Fide*, cap. 6. Cyrillum lib. 1. *Theſauri*, Auguſtinum lib. 2. *de Trinitate* cap. 13. &c. Apoſtolus igitur Chriſtum non ſolum Deum, ſe ſuper omnia Deum nominavit. Non convenit igitur ſoli Patri ut ſit ſummus Deus, ſed Filius eſt idem ſummus & ſuper omnia Deo cum Patre. Huic teſtimonio penitus conſonat alter locus ex Epiſt. ad Titum cap. 2. v. 13. *Expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ Magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis*. Quibus verbis Chriſtus non utcumque Deus, ſicut veteres Ariani fatebantur, conceduntque ultro Sociniani, ſed magnus Deus, quod Patris proprium eſſe impie contendunt, ſignificatur. Hoc teſtimonio adverſus Arianos pugnat S. Athanaſius lib. *De communi eſſentia Patris & Filii*, pag. 383. Accedit, quod 1. *Corinthios* 2. *v.* 8. Chriſtus *Dominus gloriæ* ab Apoſtolo prædicatur. *Quam nemo principium hujus ſæculi cognovit. Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*.

6. Idem evincitur ex cap. 1. Epiſtolæ ad Hebræos, ubi Apoſtolus Chriſtum Angelis longe præſtantiorem eſſe oſtendit, quod filius ſit, ac Deus, ad idque Pſalmorum teſtimonia adducit. *Tanto melior*, inquit, *Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?... Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos ſuos Spiritus, & Miniſtros ſuos flammam ignis. Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi: virga æquitatis, virga regni tui, &c.*

Et cap. 3. Chriſtum Moyſi anteponendum eſſe docet, tamquam Deum famulo, & architectum domui; *Amplioris enim gloriæ*, inquit, *iſte præ Moyſe dignus eſt habitus, quanto ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illum. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo. Qui autem omnia creavit, Deus eſt*. Hunc locum urget S. Cyrillus *lib.* 32. Theſauri. Ex his omnibus colligitur Filium Dei Chriſtum Dominum, ex nomine Deum probari luculentiſſimis divinæ Scripturæ teſtimoniis. Porro *Neque Dominus, neque Spiritus Sanctus, neque Apoſtoli, eum qui non eſſet Deus, definitive & abſolute Deum nominaſſent aliquando niſi eſſet verus Deus*; [inquit S. Irenæus *lib.* 3. *Adverſus Hæreſes, cap.* 6.]

Probatur ſecundo Chriſtum Deum eſſe *nativitate*, ex locis laudatis Epiſtolæ ad Hebræos; cujus hoc eſt exordium: *Multifariam, multiſque modis, olim Deus loquens Patribus in Prophetis: noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit heredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula: qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens ſedet ad dexteram Majeſtatis in excelſis*. Et infra: *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rurſum: Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium*. Ex hoc teſtimonio conſtat, Filium Dei vere a Patre genitum eſſe, ac proinde eſſe nativitate Deum. Nam *Intelligentia iſtud humanæ ſenſus excludit, ut aliquid a natura originis ſuæ naſcendo diverſum ſit* (inquit S. Hilarius lib. 7. de Trinit.) *& cum hæc in corporalibus cauſis ita ſint, quis rogo furor eſt, nativitatem Unigeniti Dei ad degenerem ex Deo referre naturam?*

Idem probatur ex iis omnibus locis in quibus Chriſtus Dei Filius nuncupatur, ſcilicet ex Patris æterni teſtimonio, quod non ſemel de cœlo perſonuit: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Quem locum ſic urget S. Hilarius lib. 6. de Trinitate. *Proprietatis*, inquit, *ſignificatio eſt, ubi &, Hic eſt, dictum eſſe auditur, & Meus eſt. Legeras, Filios genui, & exaltavi: ſed non legeras, filios meos..... Ne igitur per communionem adoptivæ hereditatis cognomentum Filii unigenito Deo adderetur, naturæ veritas per ſignificationem proprietatis oſtenſa eſt. Aſſignetur ſane hoc communionis in Chriſto nomen, ut filius ſit, ſi de quoquam dictum reperiatur, Hic eſt Filius meus. Sin vero proprium ac ſingulare ei eſt, quid calumniam Deo Patri profeſſæ de Filio proprietatis afferimus? Anne tibi in eo quod dicitur, Hic eſt, non hoc ſignificare videtur, alios quidem cognominatos ab eo in filios: ſed, Hic Filius meus eſt: Donavi adoptivis plurimis nomen, ſed iſte mihi Filius eſt. Hunc ego tamquam indice digito, ac verbi ſignificatione contingo: quia dico, & meus eſt, & hic eſt, & filius eſt, &c.*

Matth. 3. & 17. Marc. 1. Luc. 3.

Idem confirmant hæc verba Chriſti Domini (Matth. 11.) *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo: & nemo novit Filium niſi Pater; neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Et Joannis 8. *Neque me ſcitis, neque Patrem meum. Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis*. Et ibidem Judæis a Chriſto quærentibus, *Tu quis es?* ipſe reſpondit: *Principium qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & judicare. Sed qui me miſit, verax eſt: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo. Et non cognoverunt, quia Patrem ejus dicebat Deum*, ut obſervat S. Evangeliſta. Ex his autem patet Filium Dei Chriſtum Dominum ex natura Dei eſſe: *Cum idcirco Deum ſolus noverit, quia ſolus ab eo ſit. Habes igitur proprietatem cognitionis de proprietate generationis* (inquit S. Hilarius lib. 6.) *Et quod ab eo eſt, non creaturæ in eo virtutem: nam omnia a Deo per virtutem creationis exiſtunt; ſed nativitatis veritatem; per quam ſolus Patrem novit, cum cætera eum, quæ ab eo ſunt, ignorent*. Certe ſi creata eſſet perſona illa, quæ loquitur locis mox laudatis, ignorari non poſſet. *Ignorari enim unde ſit non poteſt quidquid ſubſiſtit ex nihilo: quia hoc ipſum quod non ignoratur ex nihilo ignorationem ejus unde ſit non habet* (inquit S. Hilarius.) Nec eſt quod novi Ari-

ani

qui reſpondeant, Chriſtum ſe Filium dixiſſe ratione ſanctitatis eximiæ. Si enim aliud nihil ſignificare voluiſſet, non adeo commoti fuiſſent Judæi, ut hoc præcipue ob crimen illum cruci addicerent: *Quia filium Dei ſe fecit* (Joan. 19.)

Idem confirmat reſponſio Marthæ (Joann. 11.) *Utique, Domine, ego credidi quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Et confeſſio Petri (Matth. 16.) *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Quam Chriſtus his verbis commendat; *Beatus es, Simon Barjona: quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt*. Quem locum S. Hilarius hac expoſitione illuſtrat. *Neque enim tantum Petro ex confeſſo honore laus reddita eſt, ſed ex agnitione myſterii: quia non Chriſtum ſolum, ſed Chriſtum Dei Filium eſſe confeſſus eſt. Nam utique ad confeſſionem honoris ſuffecerat dixiſſe: Tu es Chriſtus. Sed inane fuerat Chriſtum ab eo confeſſum fuiſſe, niſi Dei filium confiteretur. In eo enim quod ait: Tu es, virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicavit. Et Pater dicendo, Hic eſt Filius meus, Petro revelavit ut diceret: Tu es Filius Dei. Super hanc igitur confeſſionis Petram Eccleſiæ ædificatio eſt... Numquid nuncupatio potius quam natura Petro revelata eſt. Si nuncupatio, jam hanc a Domino frequenter audierat, ſe eſſe Dei filium confitente. In quo ergo revelationis eſt gloria? &c.*

Accedit inſignis S. Joannis locus Evangelii 19. cap. *Hæc autem*, inquit, *ſcripta ſunt ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Quem locum S. Hilarius lib. 6. contra Arianos vehementer urget. *Scribendi igitur Evangelii*, inquit, *non aliam pratulit cauſſam quam ut omnes crederent Jeſum eſſe Chriſtum Filium Dei. Si ſufficit ad ſalutem Chriſtum credere, cur adjecit, Filium Dei?*

Sed vix locus proferri poteſt hoc in genere inſignior, quam ille cap. 1. ejuſdem Evangeliſtæ: *Deum nemo vidit unquam, Unigenitus qui eſt in ſinu Patris ipſe enarravit*. Quæ verba S. Hilarius *lib. 6. de Trinitate*, contra Arianos ſic urget: *Naturæ fides, non ſatis explicata videbatur ex nomine filii, niſi proprietatis extrinſecus virtus per exceptionis ſignificantiam adderetur. Præter Filium enim, Unigenitum cognominans ſuſpicionem penitus adoptionis exſecuit: cum veritatem nominis Unigeniti natura præſtaret..... Quæro quid ſignificatio iſta Unigeniti ſibi poſtulet, & videamus an hoc ſit, quod tu eſſe profiteris, ideſt creaturam Dei perfectam; ſed Deum Unigenitum Filium Joannes dixit, non creaturam perfectam. Non enim ignoravit hæc blaſphemiæ nomina, dicens: Qui eſt in ſinu Patris, & a Domino ſuo audiens. Sic enim dilexit mundum Deus ut Filium ſuum Unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Deus mundum diligens hoc dilectionis ſuæ in eum teſtimonium protulit, ut Unigenitum Filium ſuum daret. Si dilectionis hinc fides eſt, creaturam creaturis præſtitiſſe, & pro mundo id quod mundi eſt dediſſe, & ad ea quæ ex nihilo ſunt ſubſtituta redimenda, eum qui ex nihilo ſubſtitit, præbuiſſe: non facit magni meriti fidem vilis & ſpernenda jactura. Pretioſa autem ſunt, quæ commendant charitatem, & ingentia ingentibus æſtimantur. Deus diligens mundum, Filium non adoptivum, ſed ſuum, ſed unigenitum dedit. Hic proprietas eſt, nativitas eſt, veritas eſt: non creatio eſt, non adoptio eſt, non falſitas eſt. Hinc dilectionis, & charitatis fides eſt, mundi ſaluti & Filium, & ſuum, & unigenitum præſtitiſſe.*

Idem probant hæc verba Epiſtolæ ad Romanos: *Qui etiam proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*. Proprius autem Filius dici non poteſt, qui non eſt ſubſtantia generantis, ejuſdemque cum eo naturæ. Hinc S. Hilarius Apoſtolicæ illius vim ſententiæ *lib. 6. de Trinitate*, expendens ait: *Numquid nam etiam nunc, adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis eſt nomen? Apoſtolus enim volens charitatem erga nos Dei oſtendere, ut magnificentia Dei dilectionis ex comparationis genere noſceretur, non pepercíſſe Deum proprio Filio ſuo docuit. Nec utique pro adoptandis adoptato: neque pro creatis creatura, ſed pro alienis ſuo, pro connuncupandis proprio. Quære virtutem dicti, ut magnitudinem charitatis intelligas. Quid ſit proprium expende, ne ignores veritatem.* Ex quibus evidenter colligitur, Filium Dei Chriſtum Jeſum nativitate Deum eſſe.

Denique dæmones ipſi Chriſtum eſſe Filium Dei vel inviti confeſſi ſunt, Lucæ 9. *Quid mihi & tibi eſt, Jeſu Fili Dei altiſſimi? ne me torqueas*. Quæ verba S. Hilarius lib. 6. de Trinitate adverſus Arianos objicit: *Invitis*, inquit, *veritas elicuit confeſſionem, & naturæ poteſtatem teſtatur dolor obediendi. Virtute vincuntur, cum poſſeſſa diu corpora deſerunt: Honorem reddunt, dum naturam confitentur. Dei ſe inter hæc Filium Chriſtus & opere teſtatur, & nomine. Unde tibi inter iſtas confitentium dæmonum voces, o hæretice, præſumis nomen creaturæ, & indulgentiam adoptionis? Quid ſit Chriſtus, ab his ſaltem qui neſciunt, diſce, ut impietatem tuam ipſa illa ignorantium neceſſaria profeſſio arguat. Namque cum Judæi Chriſtum corporeum neſcirent, ſcirent tamen eum, qui Chriſtus eſſet, eſſe Filium Dei: cum falſis adverſus eum teſtibus ſine ulla veritatis aſſertione uterentur, Sacerdos eum interrogat: Tu es Chriſtus Filius Dei benedicti? Sacramentum neſcientes, naturam tamen non ignorant, neque interrogant an Chriſtus Filius Dei ſit, ſed an hic ſit Chriſtus Filius Dei. Error in homine eſt, non in Dei Filio. Nam non quod Chriſtus Filius Dei ſit ambigitur: atque ita tum interrogatur an hic ſit, tamen quod Chriſtus ſit Dei Filius non negatur.*

Probatur tertio, Chriſtum Deum eſſe natura, ex illis Chriſti verbis Joann. 10. *Ego & Pater unum ſumus*. Et rurſus ex illis Joannis 14. *Qui videt me, videt & Patrem meum,.... Ego in Patre, & Pater in me eſt.*

Reſpondebant Ariani, ſicut nunc Sociniani reſpondent, hæc loca probare ſolum unitatem affectus, & voluntatem conſpirationem ſummam inter Patrem & Filium, cujuſmodi Sanctorum inter ſe & cum Deo eſſe dicitur, non vero naturalem & proprie dictam.

Contra. Chriſtus hæc verba: *Ego & Pater unum ſumus*, protulit ad probandum oves ſuas non eſſe in æternum perituras, nec eas quemquam de manu ſua rapturum; quia quod dedit illi Pater nempe natura & potentia, quam ab illo communicatam accepit, majus eſt omnibus; *Ego*, inquit, *vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt: & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. Ego, & Pater unum ſumus.* Probat oves ſuas tam de ſua, quam de Patris manu rapi non poſſe, quia ipſe & Pater unum ſunt. Atqui ſi ſola voluntatum conſenſione unum eſſent, nihil concluderet. Non eſt igitur intelligenda Chriſti ſententia de ſola unitate morali & conſpiratione voluntatum; ſed ſaltem de unitate poteſtatis. Porro ſi una eſt Patris Filiique poteſtas, una eſt utriuſque natura, ut S. Chryſoſtomus *Homil. 61. in Joannem* colligit.

Secundo ex ipſo Judæorum agendi modo refellitur cavillatio Arianorum: ſtatim namque ac illi dicentem Chriſtum audiere: *Ego & Pater unum ſumus*, lapidibus illum obruere conati ſunt. Cujus rei cauſſam quærenti reſponderunt: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia homo cum ſis, facis te ipſum Deum*. Intellexerunt itaque Judæi hæc Chriſti verba: *Ego & Pater unum ſumus*, Naturæ unitatem, non voluntatum conſenſionem dumtaxat exprimere. At ſi Chriſtus unius eſſentiæ cum Patre, unuſque Deus non fuiſſet, facile hanc a ſe calumniam depuliſſet, negando ſe unum eſſe cum Deo natura, ſed ſola unitate affectus, eo modo quo viri ſancti. Verum non hanc excuſationem adhibuit Servator, ſed hoc ipſum quod de ſe Judæi animo conceperant, & cujus cauſſa ipſum lapidare volebant, ex divinis operibus verum eſſe demonſtrat; ſeque Deum eſſe probat a minori ad majus. *Nonne*, inquit, *ſcriptum eſt in Lege veſtra: Quia ego dixi, Dii eſtis? Si illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura: quem Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas: quia dixi; Filius Dei ſum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis & credatis quia Pater in me eſt & ego in Patre.* Hæc

Digitized by Google

Hæc loca contra Arianos urgent SS. Patres Auguſtinus lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 59. S. Epiphanius Hæreſi 63. S. Gregorius Nyſſenus lib. contra Eunomium, S. Hilarius lib. 8. ſed præ cæteris audiendus eſt S. Athanaſius Oratione 4. contra Arianos, ubi cavillationem illam Arianorum de ſola voluntatum & doctrinæ conſenſione ſic refellit : *Si ea ratione idem habendi ſunt Pater & Filius, neceſſe eſt Angelos, cæteraque in cœlo apparentia, ſolem, lunam, ſtellas, ita Filios habenda eſſe, ut Chriſtus eſt Filius, ac de illis quoque hoc dictum pronuntiari, & ipſa, & Patrem unum eſſe, & unumquodque eorum & imaginem Dei, & Verbum eſſe, cum ea quæ velit Deus, & ipſa quoque velint. Hac etiam ratione complures inter homines Patri ſimiles reperiuntur. Multi enim Martyres extitere, & ante Martyres Apoſtoli, & Prophetæ, & ante Apoſtolos & Prophetas Patriarchæ, plurimique etiamnum ſunt qui ſervant præcepta Patris .... Quorum nemo tamen neque Verbum, neque Sapientia, neque Unigenitus Filius, neque Imago fuerit. Neque quiſquam eorum auſus eſt dicere : Ego & Pater unum ſumus. Aut ego in Patre & Pater in me eſt : ſed ab omnibus dicitur ; Quis ſimili tibi inter Deos Domine? aut quis æquabitur Domino inter Filios Dei?*

Objicies, ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinthios cap. 6. *Qui adhæret Deo unus Spiritus eſt* : & ex illis Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*, colligi non poſſe unitatem eſſentiæ Chriſtianorum cum Deo, aut inter ſe, ſed ſolam voluntatum conſenſionem : adeoque nec ex illis Chriſti verbis : *Ego & Pater unum ſumus*, recte inferri unitatem Deitatis in Patre & Filio.

Reſpondeo, nego paritatem. Ratio diſcriminis poſita eſt in principio quod ſtatuit S. Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum, cap. 20. *Quando*, inquit, *de rebus duabus aut pluribus dicitur, Unus eſt, vel una eſt, & additur quid unus, vel quid una : & de his quæ diverſæ, & de his quæ unius ſunt ſubſtantiæ dici poteſt. Diverſæ enim ſunt ſubſtantiæ ſpiritus hominis, & Spiritus Domini : & tamen dictum eſt : Qui adhæret Domino, unus Spiritus eſt. Unius autem ſubſtantiæ ſunt animæ hominum, & corda hominum ; de quibus dictum eſt : Erat illis anima una, & cor unum. Ubi autem dicitur de duobus aut pluribus, unum ſunt : nec additur quid unum ſint, non diverſæ intelliguntur, ſed unius eſſe ſubſtantiæ : ſicut dictum eſt : Qui plantat, & qui rigat unum ſunt, &, Ego & Pater unum ſumus.*

Confirmatur Chriſtum natura Deum eſſe, ex illis Chriſti verbis Joannis 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt* : ſi omnia, igitur æqualis eſt Patri, uniuſque cum ipſo naturæ.

Confirmatur ſecundo ex illis Apoſtoli verbis ad Philippenſes II. ita de Chriſto Jeſu loquentis : *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo : ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens*. In forma Dei, id eſt, in natura Dei Chriſtus eſt ; nec rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo, id eſt, *non alienum arbitratus eſt eſſe quod natus eſt*, ut exponit S. Auguſtinus *lib. 2. contra Maximinum Arianum, cap. 5.* Hunc locum & S. Joannes Chryſoſtomus Commentario in hunc locum, & S. Hilarius lib. 9. de Trinitate, pag. 53. & S. Athanaſius Oratione 4. contra Arianos, p. 273. eodem ſenſu intelligendum eſſe docent. Et certe ſi *forma ſervi*, quam ibi opponit Apoſtolus formæ Dei, naturam ipſam hominis ſignificat, *forma Dei*, naturam eſſentiamque divinam exprimit. Itaque reus eſt temeritatis Eraſmus, qui formam ibi pro externa ſpecie, ſive pro externis operibus, in quibus fulgebat divinitas, ab Apoſtolo poſitam eſſe interpretatur.

Confirmatur tertio, ex Apoſtolo ad Coloſſenſes 1. Chriſtum nominante *Imaginem Dei inviſibilis*, & ad Hebræos 1. de ipſo dicente : *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ*. Porro vivens ac ſpirans imago in nullo diverſa eſt ab eo cujus imago eſt. Hinc S. Hilarius lib. 7. de Trinitate adverſus Arianos ex hac imaginis notione ſic ratiocinatur : „ Intellectus Deus „ Filius id præſtat, ut intellectus & Pater ſit : dum „ ita imago eſt, ut non differat genere, ſed ſignificet Authorem, &c.

Et initio lib. 11. oſtendit „ Deum eſſe viventis Dei „ vivam imaginem, quæ niſi perfectam paternæ beatitudinis habeat formam, & abſolutam naturæ totius referat ſpeciem, non eſt in imaginis veritate, Si autem innaſcibilis Dei unigenitus Deus imago eſt, perfectæ atque abſolutæ in eo naturæ veritas ineſt, per quam efficitur eſſe eum imaginem veritatis. Potens eſt Pater ; ſed ſi infirmus eſt Filius, imago jam non eſt potentis, Bonus eſt Pater : ſed ſi in diverſi generis divinitate Filius eſt, boni imaginem mali natura non reddit ..... Verus Deus eſt Pater : ſi Filius in Dei falſitate eſt, jam non eſt veri imago qui falſus eſt. Non ex parte imaginem, neque ex portione formam eum Dei Apoſtolus prædicat : ſed imaginem eſſe eum Dei inviſibilis loquitur.

Probatur quarto, Chriſtum Deum eſſe „ poteſtate, „ *ex ipſius verbis, Joannis* 5. Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. *Quæ referens S. Evangeliſta, obſervat, quod* Propterea magis quærebant eum Judæi interficere : quia non ſolum ſolvebat Sabbatum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. *Idem probant hæc Chriſti verba ibidem* : Sicut Pater ſuſcitat mortuos & vivificat, ſic & Filius, quos vult, vivificat. Neque enim Pater judicat quemquam : ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. *Et infra* : Opera quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea : ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.

Objicies verba Servatoris eodem in capite dicentis : „ Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi „ quod viderit Patrem facientem. Quæcumque enim „ ille fecerit ; hæc & Filius ſimiliter facit. Ex quibus colligi videtur Filium non eſſe ejuſdem cum „ Patre poteſtatis.

Reſpondeo, Filium eo ſenſu dici non poſſe a ſe facere quidquam, quia non eſt ingenitum principium, ſed principium de principio ; nimirum de Patre, a quo ſicut eſſentiam, ita & eamdem poteſtatem generatione communicatam accipit. Non autem hæc de ſe pronuntiat, quaſi ſit a Patre dependens, ejuſque legibus ſubditus & imperio ſecundum divinitatem. Id ita exponit S. Auguſtinus lib. 2. de Trinitate, cap. 1. ubi hanc in iſtis & ſimilibus loquendi formis præfinit regulam, ut non inæqualitas, ſed nativitas Filii oſtendi *credatur*„ Et ita videt Filius „ Patrem, ut quo eum videt, hoc ipſo ſit Filius. Non „ enim aliud illi eſt eſſe de Patre ; id eſt, naſci de „ Patre, quam videre Patrem, aut aliud videre operantem, quam pariter operari. Sed ideo non a „ ſe, quia non eſt a ſe. Et ideo, quæ viderit Patrem facientem, hæc eadem facit & Filius ſimiliter, quia de Patre eſt. Neque enim alia ſimiliter, „ ſicut pictor alias tabulas pingit, quemadmodum alias ab alio pictas videt : nec eadem diſſimiliter, „ ſicut corpus eaſdem literas exprimit, quas animus „ cogitavit : ſed, Quæcumque, inquit, Pater facit, „ hæc eadem Filius facit ſimiliter. Et hæc eadem „ dixit, & ſimiliter, ac per hoc inſeparabilis & par „ eſt operatio, Patri & Filio, ſed a Patre eſt Filio.

Probatur quinto Chriſtum eſſe Deum *profeſſione*, ex loco inſigni quo baptiſmi formam præſcribit Matth. 28. *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti.* Enim vero niſi Filius & Spiritus ſanctus Patri æquales eſſent, & ejuſdem cum eo naturæ, baptiſmus in eorum nomine ac profeſſione non daretur : cum Deo ſit nefas conjungi & connumerari creaturam. Quod argumentum urget S. Athanaſius Orat. 3. contra Arianos.

Idem ſignificant Concilii primi Conſtantinopolitani Patres in Synodica ad Occidentales Epiſtola, dum aſſerunt, *Fidem noſtram baptiſmo conſentaneam docere nos credere in nomen Patris, & Filii, & Spiritus ſancti : nempe ut divinitas & virtus, & ſubſtantia una Patris, & Filii, & Spiritus ſancti credatur.*

Id etiam evincunt inſignia illa ex Evangelio S. Joannis petita teſtimonia. (Joannis 3.) *Qui credit in*

in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus eſt: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. Et, *qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Et cap. 6. *Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem miſit ille.* Et cap. 9. Chriſtus ſanatum a ſe cæcum natum interrogat, dicens: *Tu credis in Filium Dei?* illo vero ſciſcitante, *Quis eſt, Domine, ut credam in eum?* Reſpondit Jeſus: *Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt.* Tum ille: *Credo,* inquit, *Domine, & procidens adoravit eum.* Quod illius factum Chriſtus approbavit. Et cap. 11. ad Martham de ſeipſo loquens: *Ego ſum,* inquit, *reſurrectio & vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* Et cap. 14. his verbis Diſcipulos compellat: *Creditis in Deum, & in me credite.* Quæ teſtimonia Filium pariter ac Patrem objectum eſſe primarium fidei noſtræ demonſtrant; adeoque illum profeſſione Deum eſſe.

iani Socini- i refel- itur ex aditio-

Probatur ſecunda pars propoſitionis, refelli ſcilicet Arianos & Socianos Filii Dei conſubſtantialitatem cum æterno Patre negantes, authoritate Traditionis: cujus originem ducimus a Clemente Romano in Epiſtola ad Corinthios: *Per hunc,* inquit, (ſcilicet Jeſum Chriſtum) *vultum ejus,* id eſt, Dei Patris, *immaculatum & ſublimem tamquam in ſpeculo intuemur. Per hunc oculi cordis noſtri aperti ſunt, per hunc intellectus noſter inſipiens & obtenebratus admirabilem ejus lucem attente contemplatur. Qui magnificentiæ ejus ſplendor & radius exiſtens, tanto major eſt Angelis, quanto præſtantius nomen ſortitus eſt. Scriptum eſt enim: Qui facit Angelos ſuos Spiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. De Filio autem ſuo ſic dixit Dominus, Filius meus es tu, ego hodie genui, non feci te.*

Eidem doctrinæ atteſtatur S. Ignatius Martyr, in Epiſtolis ad Epheſios & ad Magneſianos, quarum loca retulimus Diſſertatione 26. in Hiſtor. 1. Sæculi, Articulo 1. Secundo ſæculo eamdem doctrinam tradidit S. Juſtinus in Apologia ad Antoninum Imperatorem. *Profitemur,* (inquit) *nos talium, qui habentur, Deorum eſſe expertes, & Atheos, ſed non veriſſimi illius Dei, Patris juſtitiæ & caſtitatis, & virtutum aliarum. Verum hunc ipſum, & qui ab eo venit Filium, & Spiritum Propheticum colimus, & adoramus, cum ratione & veritate venerantes.* Lege alia ejuſdem S. Juſtini loca a nobis laudata & deſcripta ex utraque Apologia & ex Dialogo cum Tryphone Judæo, Diſſertatione 20. in Hiſtoriam 1. Sæculi Art. 1. & Diſſertatione 5. in Hiſtoriam. 2. Sæculi, ubi & argumenta ex S. Juſtino a novis Arianis propoſita diluimus.

Accedit Athenagoras in Apologia pro Chriſtianis ad M. Aurelium Antoninum, & L. Aurelium Commodum Imperatores data, in qua Chriſtianos non eſſe Atheos probat (quod ipſis paſſim ab Ethnicis objiciebatur,) quod unum Deum colant, *Ingenitum & æternum, nec aſpectabilem, patiendi expertem, qui neque comprehendi, neque loco capi poſſit, cum ſola mente ac ratione comprehendatur...... a quo univerſitas eſt facta per Verbum ipſius, eademque digeſta eſt, & continetur.* Mox de Dei Filio loquens, aſſerit eſſe *Verbum ipſius in idea & efficientia. Nam ab ipſo, & per ipſum omnia facta ſunt; cum ſit unum Pater & Filius: ac Filius in Patre, & Pater in Filio ſit unione & potentia Spiritus. Mens, & Verbum Dei Filius eſt Dei.* Addit, *Primigeniam eſſe Patris progeniem, non quaſi factum ſit,* [*a principio quippe Deus, qui eſt æterna mens habebat in ſe ipſo λόγον, id eſt, rationem, cum æternum ſit rationalis.*] *Sed ita ut cum materia concreta omnia, informiſque natura, atque terra inſtar vehiculi ſubjiciantur, in iiſque craſſiora levioribus admixta ſint, ad hoc ut idea & actus illorum eſſet, prodierit.*

Quæ verba cur Petavius Arianis favere exiſtimaverit, prorſus neſcio; cum Filium ab æterno in Patre exiſtere hoc in loco Athenagoras aſſerat. Nec refert quod rationem, ſive ſermonem, & ideam rerum condendarum vocaverit. Hæc enim cum Verbi, aut Filii nomine apud Veteres vocabula ſynonima ſunt. Quod autem ait Verbum prodiiſſe ut idea, & actus eſſet infimarum rerum, hoc eſt, ut illas confuſas & tumultuarias perpoliret: non probat Athenagoram exiſtimaſſe tunc primum prodiiſſe hypoſtaſim Verbi, cum mundus conditus eſt, ſed tunc ſolum Verbum extrinſecus fuiſſe operatum.

S. Irenæus ejuſdem traditionis teſtis eſt lib. 3. adverſus Hæreſes, cap. X. ubi ait; Magos Chriſtum in cunis adorantes, *Per ea quæ obtulerant munera oſtendiſſe quid erat qui adorabatur. Myrrham quidem, quod ipſe erat, qui pro mortali humano genere moreretur, & ſepeliretur. Aurum vero, quoniam Rex cujus regni finis non eſt. Thus vero, quoniam Deus qui & notus in Judæa Deus factus eſt, &c.* Deus porro in Judæa notus vere & proprie Deus eſt, magnuſque Deus. Et cap. 16. *Cum,* inquit, *declaratum ſit manifeſte, quoniam neminem alium Deum vocaverunt, vel Dominum nominaverunt, qui veritatis fuerunt Prædicatores, & Apoſtoli libertatis niſi ſolum verum Deum Patrem & Verbum ejus, qui in omnibus principatum habet: manifeſte erit oſtenſum, quod Patrem cœli & terræ, & qui locutus ſit cum Moyſe, & legis diſpoſitionem ei dederit, qui convocaverit Patres, Dominum Deum confiteri eos, & alterum neminem noſſe.* Et cap. 20. *Excluſa eſt,* inquit, *omnis contradictio dicentium: Si ergo tunc natus eſt, non erat ante Chriſtus. Oſtendimus enim quia tunc non cœpit Filius Dei, exiſtens ſemper apud Patrem.* Et lib. 4. cap. 11. *Ipſe igitur Chriſtus cum Patre vivorum eſt Deus, qui & locutus eſt Moyſi, & qui Patribus manifeſtatus eſt.* Lege alia ejuſdem S. Irenæi teſtimonia a nobis laudata Diſſertatione 26. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam 1. Sæculi.

Objici poteſt S. Irenæum lib. 4. cap. 17. Filium vocare Miniſtrum Patris. *Miniſtrat,* inquit, *ei ad omnia ſua progenies, & figuratio ſua: id eſt, Filius & Spiritus ſanctus, Verbum & ſapientia, quibus ſerviunt, & ſubjecti ſunt omnes Angeli.* Et enim illa Pſalmi 33. verba retuliſſet: *Quoniam ipſe præcepit, & creata ſunt, ipſe dixit & facta ſunt,* mox addit: *Cui ergo præcepit, Verbo ſcilicet; per quod,* inquit, *cœli firmati ſunt.*

Reſpondeo, benigne exponendum eſſe miniſterii verbum, prout idem ſignificat ac cooperationem. Vult itaque S. Irenæus creandi voluntatem Patri tamquam primo principio adſcribendam & Filio per Patrem communicatam. Quam autem innoxius ſit hic loquendi modus, ex eo conſtat, quod ipſi Patres qui poſt Concilium Nicænum contra Arianos ſcripſerunt, eumdem paſſim uſurpaverint; quod ex S. Hilario oſtendimus Diſſertatione 5. in Hiſtoriam 2. Sæcnli.

Catholicum de Filii Divinitate dogma æque aſſerit Clemens Alexandrinus, lib. 1. Pædagogi, cap. 6. *Sed eum Filium,* inquit, *cum Deus eſſet, nihil didiciſſe fuit conſentaneum. Neque enim quis Verbo major fuerit; ſed neque magiſter, aut doctor eſt ejus qui ſolus eſt magiſter. An non ergo vel inviti fatebuntur, Verbum perfectum ex perfecto Patre natum?* Lege alia loca ejuſdem Patris Diſſert. 7. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam 2. Sæculi; in qua & eis quæ ex ejus Operibus adverſus Filii divinitatem objici ſolent, reſpondimus.

Dionyſius Romanus Pontifex, qui ſedebat anno Chriſti 259. eidem Fidei teſtimonium perhibet, ut conſtat ex ipſius Epiſtola contra Sabellianos, cujus locum inſignem laudat S. Athanaſius in libro de Synodi Nicænæ Decretis. *Deinceps,* inquit, *adverſus eos dicam, qui dividunt & ſecant & evertunt religioſiſſimum dogma Eccleſiæ Dei, Monarchiam in tres quaſdam virtute partientes, & diverſas hypoſtaſes, ac deitates tres. Nam audio quoſdam apud vos eſſe inſtitutores & doctores divini Verbi, qui illius ſunt opinionis auctores: qui ex diametro, ut ſic dicam, pugnant, cum Sabellii placitis. Hic enim blaſphemat, Filium ipſum aſſerens eſſe Patrem, & e converſo Patrem eſſe Filium. At iſti tres quodammodo Deos prædicant, dum ſanctam Monadem dividunt in tres hypoſtaſes peregrinas, a ſe invicem plane ſevaratas. Etenim neceſſe eſt uniri omnium Deo Dei Verbum, & in Deo manere, & habitare Spiritum ſanctum: jam vero divinam quoque Trinitatem in unum, velut in caput quoddam, ac ſummam, Deum univerſorum colligi, & coaleſcere, prorſus eſt neceſſe. Quippe Marcionis eſt inſani dogma,*

in

in tria principia ſecare, ac dividere: quæ eſt diabolica doctrina: non autem eorum qui revera diſcipuli ſunt Chriſti, & Salvatoris diſciplina delectantur. Nam hi Trinitatem a Scriptura ſacra prædicari plane intelligunt: tres autem Deos neque in Veteri, neque in novo Teſtamento doceri.

Sanctus quoque Dionyſius Alexandrinus eamdem tradidit doctrinam, ut oſtendimus in Diſſertatione ſingulari de illius ſententia. Plurima ejus teſtimonia legere eſt apud S. Athanaſium libro in quo ipſius vindicias ſuſcepit. *Numquam fuit*, inquit, *quando Deus Pater non erat.... Cum enim ſit ſplendor lucis æternæ, prorſus æternus eſt & ipſe*. Ait denique Filium ὁμοούσιον eſſe Patri, id eſt, *ejuſdem cum Patre eſſe ſubſtantiæ*.

Tertullianum Filii Divinitatem profeſſum fuiſſe ac propugnaſſe demonſtravimus Diſſertatione 8. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 2. ubi & objectiones in contrarium pugnantes diluimus.

S. Cyprianus Magiſtro Tertulliano apertius loquitur. In libro enim de Idolorum vanitate, hæc habet: *Unus Dominus eſt Deus. Neque enim illa ſublimitas poteſt habere conſortem, cum ſola omnem teneat poteſtatem*. Et infra: *Hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt*. Chriſtum itaque unum eſſe ac verum cum Patre Deum S. Cyprianus & credidit, & docuit. Et lib. De bono Patientiæ: *Hic eſt*, inquit *Deus noſter, ideſt, non omnium, ſed Fidelium & credentium Deus, qui cum in ſecundo adventu manifeſtus venerit, non ſilebit. Et Pater Deus præcepit Filium ſuum adorari*. Lege alia loca ex lib. *Teſtimoniorum adverſus Judæos* a nobis laudata Diſſertat. 26. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſecundi Sæculi.

Minucii Felicis in *Octavio* inſignem locum ad Chriſti Divinitatem aſſerendam, ibidem protulimus.

Arnobius lib. 2. contra Gentes idem conſtanter & dilucide profitetur. *Et ideo*, inquit, *Chriſtus, licet vobis invitis, Deus; Deus, inquam, Chriſtus [hoc enim ſæpe dicendum eſt, ut infidelium diſſiliat, & dirumpatur auditus] Dei principis juſſione loquens, ſub hominis forma*, &c. Et lib. 1. *Deus ille ſublimis*, inquit, *Deus radice ab intima, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium Principe Deus Soſpitator eſt miſſus*. Exiſtimavit itaque Arnobius, Chriſtum eſſe verum & ſublimem Deum, unum & eumdem eſſentia cum eo a quo miſſus eſt.

Lactantius Arnobii Diſcipulus Chriſti Divinitatem egregie confirmat. *Lib. 4. Divinarum Inſtitutionum, cap.* 12. ait. Chriſtum numquam vocatum fuiſſe Emmanuelem, ſed Jeſum, qui Latine dicitur ſalutaris, ſive Salvator, qui cunctis gentibus ſalutifer venit. *Sed Propheta declaravit hoc nomen, quod Deus ad homines in carne venturus eſſet. Emmanuel autem ſignificat, Nobiſcum Deus: ſcilicet quia illo per Virginem nato, confiteri homines oportebat Deum ſecum adeſſe, id eſt, in terra & in carne mortali. Unde David in Pſalmo 84. Veritas, inquit, de terra orta eſt. quia Deus in quo veritas eſt terrenum corpus accepit ut terrenis viam ſalutis aperiret.*

Et cap. 13. *Filium*, inquit, *bis naſci oportuit, ut ipſe fieret ἀπάτωρ, atque ἀμήτωρ. In principio enim nativitate ſpiritali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio matris a ſolo Deo Patre progeneratus eſt. In ſecunda vero carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio virginali utero procreatus eſt, ut mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemque naturam, quaſi manu ad immortalitatem poſſet educere, factus eſt Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem, id eſt, Deus & homo. Dei virtus in eo ex operibus, quæ fecit, apparuit; fragilitas hominis ex paſſione quam pertulit.... Interim & Deum fuiſſe, & hominem ex utroque genere permixtum, Prophetis vaticinantibus diſcimus*. Deinde ad id probandum laudat illa verba Iſaiæ 45. *Quoniam in te Deus eſt, & non eſt alius Deus præter te. Tu enim Deus es, & neſciebamus, Deus Iſrael Salvator*. Et illa Baruch 3. *Hic Deus noſter, & non deputabitur alius abſque illo, qui invenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſibi. Poſt hæc in terris viſus, & cum hominibus converſatus eſt*. Et illa Pſalmi 44. *Thronus tuus Deus in ſæcula ſæculorum, virga æquitatis, virga regni tui*.

Denique cum Arius peſtiferam hæreſim evomuit, ſtatim ab Eccleſia ut Dei hoſtis, & Catholicæ veritatis proditor ejectus eſt, & anathemate confoſſus in Conciliis Alexandrinis, ac deinde in Concilio 1. Niceno Œcumenico, quod in Symbolo Fidei Dominum noſtrum Jeſum *Chriſtum, Filium Dei* profeſſum eſt, *genitum ex Patre unigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia Patris: Deum de Deo lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: Genitum non factum; conſubſtantialem Patri: per quem omnia facta ſunt quæ in cælo ſunt, & in terra*. Profeſſioni vero Fidei hoc anathema ſubjunxerunt trecenti decem & octo Patres: *Eos autem qui dicunt, Fuit aliquando tempus cum non eſſet, & antequam gigneretur non erat; vel quod de non extantibus factus eſt: aut qui ex altera ſubſtantia vel eſſentia dicunt eſſe Filium Dei, aut creatum, converſioni, mutationique obnoxium, anathematizat ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia*.

Exinde Patres omnes Arianam hæreſim confutarunt ac debellarunt; quorum nomina & Opera laudavimus in Synopſi cap. 3. Art. 5.

Objicies primo. Qui creatura eſt, non eſt verus Deus: ſed Filius Dei creatura eſt: non eſt igitur verus Deus.

Probatur minor ex Scriptura ſacra, Proverb. 8. ubi ſecundum Verſionem 70. Interpretum ita legitur: *Dominus creavit me initium viarum ſuarum in opera ſua*. Et Eccleſiaſtici 24. *Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo*. Et, *Ab initio & ante ſæcula creata ſum*. *Arianorum & Socinianorum argumenta reſponditur.*

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem reſpondeo, aliter ex Hebræo transferendum eſſe, nimirum Κύριος ἐκτήσατό με, *Dominus poſſedit me*, (ut habet Vulgata noſtra) non vero ἔκτισε id eſt, creavit, vel condidit, quemadmodum plerique Veterum legerunt. Hebraicam lectionem hoc in loco potius eſſe ſequendam Euſebius Cæſarienſis contendit lib. 3. *de Eccleſiaſtica Theologia*, cap. 11. *Multumque intereſſe notat inter creare & poſſidere: Quod creatio ex communiori notione, tranſitum ſignificet ab eo quod non eſt, ad id quod eſt; poſſeſſio vero rei jam exiſtentis proprietatem in eo qui poſſidet*. Sic eumdem locum ex Hebræo caſtigat S. Hieronymus Epiſtola 139. ubi & multam diverſitatem inter poſſeſſionem & creationem eſſe monet: Quia *Poſſeſſio ſignificat, quod ſemper Filius in Patre, & Pater in Filio fuerit. Creatio autem ejus, qui prius non erat, conditionis exordium*. Communem quoque illam lectionem, in qua habetur, ἔκτισε, *creavit*, S. Baſilius lib. 2. & Sanctus Gregorius Nyſſenus lib. 1. contra Eunomium & Sanctus Epiphanius *Hæreſi 69. num.* 25. vehementer improbant.

Reſpondeo ſecundo, hunc locum, & alia in objectione laudata, de Sapientia incarnata intelligenda eſſe, ſive de natura aſſumpta à Verbo: non vero de Sapientia increata, ſive de Verbo ut Deus eſt. Nam ipſa Sapientia illud verbum, *creavit*, aliis dictionibus paulo poſt interpretata eſt, dum ait: *Sapientia ædificavit ſibi domum. CERTUM enim eſt domum Sapientiæ eſſe noſtrum corpus, quo aſſumpto, ſapientia iſta homo facta: atque ideo merito ab Joanne dictum eſt: Verbum caro factum eſt:* ut ait S. Athanaſius *Orat. 3. adverſus Arianos*. Verba igitur iſta: *Dominus creavit me initio viarum ſuarum*, eamdem vim habent ac iſta: *Pater mihi corpus perfecit, & inter homines me creando conſtituit pro hominum ſalute. Nam quemadmodum ex Joanne audientes, Verbum carnem factum eſſe: non totum Verbum carnem eſſe factum intelligimus, ſed carnem induiſſe, & hominem eſſe factum: atque audientes, Chriſtum pro nobis maledictum eſſe factum, non in totum illum piaculum aut peccatum factum eſſe credimus, ſed illud piaculum quod in nobis fuit, ſuſcepiſſe: ita quoque ſi audiamus in Proverbiis hanc vocem; Creavit, non debemus in totum Verbum naturaliter creaturam eſſe exiſtimare, ſed creatitium corpus induiſſe, Deumque illud pro nobis creaviſſe, noſtri cauſa id corpus creatitium perficientem, ut in eo inſtaurari & deificari poſſemus*. Ita S. Athanaſius.

Obſervat idem Pater, eodem in loco Proverbiorum Sapientiam de ſeipſa dicere, *Ante omnes colles genuit me*, neque dixiſſe, *genuit me initium viarum ſuarum*, ſed abſolute, *genuit me*. At vero creandi verbo adjeciſſe

Digitized by Google

jeciſſe, *initium viarum ſuarum*, ut oſtenderet non ſimpliciter abſoluteque creatam intelligi, ſed ſecundum quid (ut Scholaſtici loquuntur) ſive alicujus rei obeundæ gratia. En S. Athanaſii verba: *Nam & iſtic hoc verbum [creavit] cauſam cur creatus ſit, ſubſequentem habet, quia additum eſt [ad opera] contra nativitatem ſuam ex Patre abſolute exprimens, ſtatim ſubintulit : Ante omnes colles genuit me : non cur genitus eſſet, quemadmodum in hoc dicto, [creavit] ſubjunxit, ad opera ſua : ſed ſimpliciter & abſolute, genuit me : quemadmodum & hoc, In principio erat Verbum. Nam etiamſi opera condita non fuiſſent, aque tamen erat Verbum Dei, & Deus erat Verbum. Caterum ut fieret homo, numquam deſtinatum fuiſſet, niſi hominum neceſſitas ejus rei cauſſam præbuiſſet. Non igitur creatura Filius haberi poteſt. Si enim creatura eſſet, numquam dixiſſet, genuit me. Nam creatura nihil eſſentia Creatoris habent : quippe qua dumtaxat ſint opera. Verum, genitum eſſe, non extraneum quiddam, quale opus eſt, denotat : ſed quiddam proprium, quod ex ſubſtantia Patris emerſit.*

Reſpondeo tertio, duo illa verba, *creare*, & *generare*, idem ſignificare ſæpius apud Latinos; quod S. Hieronymus in cap. 4. Epiſtolæ ad Epheſios, & S. Auguſtinus *lib. de Fide & Symbolo*, notarunt. Idcirco autem vox creationis in Scriptura ſacra uſurpatur, ut demonſtretur divinam generationem omnis eſſe mutationis & paſſionis expertem. Iſta reſponſio eſt S. Hilarii *lib. de Synodis, pag.* 105. *Sapientia*, inquit, *qua ſe dixit creatam, eadem in conſequenti ſe dixit & genitam; creationem referens ad parentis indemutabilem naturam, qua extra humani partus ſpeciem & conſuetudinem, ſine imminutione aliqua, ac demutatione ſui, creavit ex ſeipſa quod genuit. Creantis enim opus non habet paſſionem aut permixtionis, aut partus. Eſſe enim aliquando incipit, quod creatur ex nihilo. Et qui creat, efficit pro poteſtate quod creat : & eſt opus virtutis creatio, non natura ex natura gignente nativitatis. At vero nativitas, legitima originis & genuina natura profectus eſt. Ex natura enim generante naturam ſumpſit genita natura. Sed quia Dei Filius non corporalis partitudinis eſt genitus exemplo, ſed ex perfecto Deo perfectus Deus natus eſt : idcirco ait creatam ſe eſſe Sapientia, omnes in generatione ſua corporales paſſiones excludens. At vero ut oſtenderet non creationis in ſe, ſed nativitatis naturam eſſe, ſubjecit & genitam; ut cum creatam ſe & genitam confitetur; abſolutam nativitatis ſuæ intelligentiam præſtaret : dum & indemutabilem Patris naturam in creatione ſignificat, & legitimam ac propriam ex Deo Patre genita natura ſua oſtendit eſſe ſubſtantiam. Atque ita perfecta nativitatis intelligentiam creationis & generationis attulit ſermo : cum alterum ſine demutatione, alterum in proprietate natura eſt.*

Reſpondeo quarto, laudata in objectione teſtimonia exponi poſſe de increatæ Sapientiæ veſtigio & imagine, quæ conditis rebus impreſſa eſt. Cum autem hæc imago creata ſit, Archetypum ejus, nimirum æterna ipſa Sapientia creatam ſe dicit tranſlatione quadam attributorum. Hæc reſponſio eſt S. Athanaſii Oratione 3. contra Arianos. *Dominus*, inqoit, *creavit me in opera. Mea eſt enim imago, qua increatis rebus apparet. Ac ſic ego me ad officium accommodavi. Neque vero mirari convenit, quod de imagine ſua, tamquam de ſeipſo loquatur Filius : quandoquidem iſtud ipſum appellare non veretur Deum. Et cum Saulus perſequeretur Eccleſiam, in qua typus erat illius & imago, tamquam ipſe perſecutionem pateretur, dixit; Saule quid me perſequeris?*

Reſpondeo quinto, nec increatam, nec creatam ſapientiam his teſtimoniis intelligi; ſed ſapientiam in genere, prout agentiom dianoeticorum operibus præſidet, eaque in opificiis condendis, ordioandis, & exornandis dirigit. Illam itaque Salomon in Proverbiis, ubi figuratarum locutionum ſolemnis eſt uſus per Proſopopœiam inducit ita loquentem : *Dominus creavit me initium viarum ſuarum*. Quaſi perſona quædam eſſet, puta virgo ac regina, a Deo ante omnia procreata. Hanc reſponſionem approbat S. Gregorius Nazianzenus *Oratione* 36. & S. Auguſtinus *Sermone* 58. *de verbis Domini ſecundum Joannem*.

Objicies ſecundo. Ille non eſt æqualis & conſubſtantialis Patri, quo major eſt Pater : atqui Filio major eſt Pater : igitur Filius Dei non eſt æqualis & coofubſtaotialis Patri : nec proinde verus Deus. Probatur minor ex verbis Chriſti, Joannis 14. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad Patrem, quia Pater major me eſt.*

Reſpondeo, diſtinguo minorem, & ſententiam Chriſti. Filio major eſt Pater, ſi ſpectetur Filius ſecundum naturam aſſumptam, concedo : ſecundum divinitatem, nego. Chriſtus itaque ſe minorem Patre profeſſus eſt ſecundum naturam humanam, qua ſuſcepta minoratus eſt, non a Deo ſolum, ſed etiam ab Angelis, ut Apoſtolus ait. Sic intelligendum eſſe hunc locum, patet ex Chriſti cooſilio. Volebat ille Diſcipulos conſolari ſuos ob proximum illius e mundo diſceſſum lugentes. Majorem ipſis gaudii, quam doloris eſſe rationem ait, quia mox rediturus erat ad Patrem; poſito mortali ſtatu, paternam in gloriam recipiendus. Quemadmodum ſi Priocipis filius peregre profectus in longinquam regionem egeſtatem, ac ærumnas multas paſſus ſit, & ad Patris ditionem ac ædes redire propterea geſtiat conſors regni futurus, gaudere debent qui illum amant, quod ad Patrem revertatur. Porro Chriſtus revertebatur ad Patrem ut homo : cum itaque ſe minorem Patre dixerit quatenus redibat ad Patrem : conſequens eſt ipſum dixiſſe Patrem ſe majorem qua homo eſt, non qua Filius. Hæc Expoſitio eſt S. Cyrilli lib. X. in Joannem, cap. 1. pag. 846. & ſequentibus; ubi ſuſe, ſubtiliter & erudite hunc locum pertractat. Sic illum interpretatur & S. Athanaſius lib. *de humana natura ſuſcepta*, S. Hilarius lib. 9. *de Trinitate*, S. Ambroſius lib. 3. *de Fide*, cap. 4. aliique cum S. Ambroſio Italiæ Epiſcopi in Concilio Aquilejenſi contra Palladium ac Secundinum Arianos Epiſcopos, S. Auguſtinus lib. 3. *contra Maximinum*, cap. 14. & alibi paſſim, aliique Patres, quos vel enumerare longum eſſet.

Contra. Plerique SS. Doctorum, Patrem Filio majorem eſſe aſſerunt, etiam qua Deus eſt ſcilicet S. Alexander Patriarcha Alexandrinus in Epiſt. ad Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum, Concilium Sardicenſe in Epiſt. Synodica, S. Athanaſius *Oratione* 2. *contra Arianos*, S. Baſilius Magnus lib. 1. *contra Eunomium*, S. Gregorius Nazianzenus *Oratione* 35. 36. & 40. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. Theſauri, S Joannes Damaſcenus *lib.* 1. *cap.* 6. S. Hilarius lib. 9. *de Trinit.* S. Auguſt. lib. *de Fide & Symbolo cap.* 9. & *lib.* 3. *contra Maximinum, cap.* 14. Ergo non ſolum ratione ſuſceptæ humanitatis, ſed ratione etiam divinitatis Filius minor eſt & inferiori Patre.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Patrem Filio majorem eſſe aſſerunt, notione quadam & dignitate perſonali, quatenus Filio prior eſt origine, & ejus principium, concedo : majorem digoitate naturæ, quaſi Filius ipſi natura inferior, poſterior duratione, perfectione ſit impar, nego. Non aliud voluit S. Alexander in Epiſtola laudata, apud Theodoret. lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. cap. 4. *Hunc*, inquit, *converſionis ac mutationis expertem proinde ac Patrem, nullius egentem, & perfectum Filium, Patriſque ſimilem eſſe didicimus, hoc ſolo inferiorem Patre quod ingenitus non eſt. Eſt enim imago Patris exactiſſima, & in nullo diſcrepans. Quippe liquet eum imaginem eſſe plene omnia continentem, quibus maxima ſimilitudo declaratur, ſicut ipſe Dominus docuit, cum ait : Pater major me eſt.*

Et infra : *Itaque Patri quidem ingenito propriam dignitatem ſervare oportet, nullam eum habere exiſtentia ſua cauſam profitendo. Filio vero competens honor tribuendus eſt principio carentem ex Patre generationem ei aſſignando, cultumque ei, ſicut diximus, exhibendo, ita ut tantummodo, erat, & ſemper, & ante ſæcula, pie ac religioſe de illo prædicemus : divinitatem quidem ejus nequaquam rejicientes, ſed imagini atque exemplari Patris reſpondentem in omnibus ſimilitudinem ei adſcribentes. Solum vero, ingenitum, Patris proprium eſſe dicamus, cum & ipſe Servator dixerit, Pater major me eſt.*

Non aliud voluere Sardicenſes Patres in Epiſtola

Synodica. *Nemo*, inquiunt, *negat Patrem Filio majorem eſſe, non ob uliam hypoſtaſim* (id eſt ſubſtantiam) *nec ob aliam differentiam; ſed quia nomen Patrie ipſum majus eſt nomine Filii*.

Non aliud voluit S. Athanaſius *Oratione* 2. *contra Arianos*, *pag.* 180. ubi notat eam nb cauſam non eſſe dictum a Filio *Putrem ſuum ſe meliorem eſſe, ne ſeipſum externum, alienumque ab illius nataru exiſtimarent; ſed Pater, inqait, major eſt, noa quidem magnitudine aut utate, ſed quia ex illo ortam habebat*. Noluit aliud S. Baſilius Magnus lib. 1. contra Eunomium: *Pater*, inquit, *major me eſt, quatenus videlicet eſt Pater. Porro vox iſtu, Pater, quid aliud ſignificat, niſi quod cauſſa ſit & principiam ejus qui u ſe genitus eſt? Porro nutem ſubſtuntia major ſubſtuntia, vel minor ſecundam ſapientiam veſtram non dieitur*. Mens eadem fuit S. Gregorii Nazianzeni *Orationt* 35. dicentis, *Patrem, quantum ad cauſſam, Filio Majorem eſſe*. Inſtantibus vero Arianis, inde ſequi Patrem natura majorem eſſe Filin, quia natura cauſa eſt ſeu principium Filii, reſpondet: *Non ſimplieiter quacumque de aliquo dicuntur, etiam de eo quod ipſi ſabjectum eſt diei*. Naturam eſſe quaſi ſubjectum cui proprietas illa & dignitas veluti ineſt, proindeque neceſſe non eſſe ut naturæ conditio illa *majoris* tribuatur, quamvis in cauſam ſeu principium cadat. Hanc itaque Arianorum objectionem fallacia peccare monet S. Gregorius Nazianzenus; & *Ab eo quod ſecundum rationem quamdam dicitur, ud id quod ſimplieiter dicitur, captioſe progredi. Nam eum nos*, inquit, *hanc vocem, majus cuuſa naturæ tribuamus, enferunt ipſi natura majorem eſſe. Quod perinde eſt ac ſi dicentibus nobis, Hic mortaus bomo, inferrent ipſi: Ergo homo*.

Eadem mens fuit S. Cyrilli Alexandrini in Theſauro Aſſertione 11. pag. 85. *Noſtra vero conſuetudini ſeſe accomomdans* [inquit] *Patri hoc tribuit, ut major ſit: ut nimirum undequaque dualitas perſonarum gignentis & genita ſignificetur. Tribuit autem æqualitatem, ne aliqua Patris u Filio eſſemia diſſimilitudo intelligatur. Æqualit itaque eſſentiu rutione exiſtens cum Patre Filius, ſimiliſque per omnia, majorem illum vocat, tamquam principio carentem ipſe principium habens, ea tuntum rutione quod ex Patre eſt: tametſi exiſtentiæ ratione eam eo conveniat*.

Addit S. Cyrillus, Minus apte, minuſque commode ea inter ſe conferri quæ diverſæ naturæ ſunt: nemo enim hominis naturam inqnirens, dixerit, bovem homine eſſe majorem: ea autem inter ſe nptime comparari ait, quæ ſunt ejuſdem naturæ. Ex quo colligit, Filium ejuſdem eſſe naturæ cum Patre, hoc ipſo quod cum eo in ratione majoris & minoris confertur. Conſubſtantiale namque non poteſt conſubſtantiali majus aut minus eſſe ratione ſubſtantiæ. Sic homo non eſt homine major quatenus homo eſt. Aliud ſtatuit principium S Cyrillus, nempe differentiam in iis quæ ὁμοούσια ſunt, ex accidentibus peti. Hæc vero ut plurimum ex paſſione, aut alia cauſa emergere, non in ratione ſubſtantiæ ſita eſſe. Sic homo homine major eſt mole & robore corporis, aut mentis acumine, non vero ſubſtantia. Cum igitur Deus omnis paſſionis expers ſit, nulla plane ratione ſuperare Patrem Filium conſequens eſt. *Dicitur vero major, ut Principium coæterni germinis*.

Eadem mens fuit S. Joannis Damaſceni *lib.* 1. *de Fide Orthodoxa*, cap. 6. *Quod ſi dicimus* (inquit) *Putrem eſſe Principium Filii, eoque majorem: non priorem illum eſſe Filio ſignificamus tempore, vel natura* [*Nam per ipſum fecit ſecula*] *aut alio quopiam; præterquam ratione cauſſæ: nimirum quia Filius u Patre genitus eſt; non Pater u Filio: & quia Pater naturaliter eſt cauſſa Filii*.

Ante iſtos mens eadem fuit S. Hilarii lib. 9. de Trinitate. *Numquid* (inquit) *Pater major non eſt? Major utique Pater eſt, dum Pater eſt: ſed Filius dum Filius eſt, minor non eſt. Nativitas Filii Patrem conſtituit majorem; minorem vero Filium eſſe, nativitatis natura non patitur*. Et infra: *Si igitur donantis authoritate Pater major eſt, numquid per doni confeſſionem minor Filius eſt? Major itaque donans eſt; ſed minor jam non eſt, cui unum eſſe donatur...... Major itaque Pater Filio eſt, & plane major, cui tantum donat eſſe, quantus ipſe eſt; qui innaſcibilitatis eſſe imaginem, Sacramento nativitatis impertit; quem ex ſe in forma ſua genuit; quem rurſum de forma ſervi in formam Dei renovat*.

Mens eadem fuit Marii Victorini lib. 1. contra Arium, dicentis: *Major Pater, quod ipſe dedit ipſi omnia, & cauſſa eſt ipſe Filio ut ſit, ut iſto modo ſit*.

Denique mens eadem fuit S. Auguſtini lib. *de Fide & Symbolo*, *cap.* 9. ubi illum S. Joannis locum, *Pater major eſt*, partim *propter adminiſtrationem ſuſcepti hominis* dici ait: partim quia Filius *Patri debet quod eſt, hoc etiam utique debens Patri quod eidem Patri æqualis, aut par eſt: Pater autem nulli debet quidquid eſt*. Et lib. 3. contra Maximinum, cap. 14. minorem diei Filium oſtendit *vel ex forma ſervi, in qua vere minor eſt Patre: vel ut demonſtraretur alter eſſe ex altero*.

Objicies tertio. Qui neſcit diem judicii, non eſt unius eſſentiæ cum Patre, & verus Deus: ſiquidem non conveniunt ipſi omnia Dei attributa, quorum unum eſt omnium ſcientia: Atqui Filius neſcit diem extremi judicii: non eſt igitur unius eſſentiæ cum Patre & verus Deus.

Probatur minor ex illis verbis Chriſti, Marci 13. *De die autem illo, vel hora, nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi Pater*. Et Matth. 24. *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi ſolus Pater*.

Reſponderunt huic argumento SS. Patrum nonnulli, Chriſtum neſcire diem judicii ut hominem, ſcire ut Deum. Ita S. Athanaſius Oratione 4. adverſus Arianos, *Cum hominibus* (inquit) *tamquam homo neſcit. Divinitas autem exiſtens in Patre, utpote Verbum, & Sapientia, novit, & nihil ignorat*.

Eodem modo hunc locum exponunt Euſtathius Antiochenus apud Facundum lib. 11. p. 462. S. Gregorius Naziaozenus Oratione 36. S. Baſilius Epiſtola 391. S. Cyrillus Alexandrinus in Theſauro, Aſſertione 22. & alibi paſſim. Noſſe autem Chriſtum diem & horam judicii, ut Dei Filium: primo quia omnia per ipſum facta ſunt, in quibus eſt & ipſe judicii dies. *Si ipſe eſt conditor ſæculorum & temporum, utque hoc vere ita eſt: quomodo unum diem atque horam ignorare vobis cenſetur? Quomodo item ea quæ fecit, neſcire poteſt?* (inquit S. Cyrillus) Secundo, quia *Omnia quæ Pater habet, ſunt Filii*, ut *ipſe teſtatur: at Pater ultimum illum diem & horam novit*. Igitur *novit etiam Filius. Ita enim vere dixerit: Omnia quæ habet Pater, mea ſunt*. Tertio quia Filius eſt abſolutiſſima Patris imago. Sed *Pater novit diem illum & horam; Filius itaque ſimilis eſt hac in parte Patri; & ſicut novit ille, novit & ipſe*. Quarto, quia Filius Patrem novit. Igitur & finem creaturarum, ſupremique judicii diem novit. Enimvero, *Si omni notitia ſuperius, præſtantiuſque eſt noſſe Patrem: quomodo is qui, quod majus eſt, novit, ignorabit id quod minus eſt?* Quinto, quia Spiritus ſanctus diem judicii non ignorat, nec ipſum ab iſtius diei notitia Chriſtus excluſit. Et certe *Si ſpiritus omnia ſcrutatur, etiam occulta Dei* [*ut ſcriptum eſt:*] *novit profecto omnia quæ in ipſo ſunt. Quod ſi Spiritus qui omnia ſcit, omniaque inquirere poteſt, u Filio accipit* [*Ille enim, inquit de meo accipiet*) *quomodo Filius cenſebitur ignorare, qui Spiritui omnium ſcientiam ſuppeditat*; Has rationes apud S. Cyrillum, loco ſupra laudato, legere eſt.

Verum longe probabilius eum ſit, Chriſtum, qui *Conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum*, & *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ reconditi*, nequidem ut homo eſt, ſupremi judicii diem & horam, vel quidvis aliud ignoraſſe: Reſpondeo, Locutionem illam qua ſe id ignorare Filius aſſerit, figuratam eſſe, idque dicere Chriſtum nomine membrorum, & in ipſorum perſona. Cum enim judicii diem ignorent homines, Chriſtus quod nobis convenit, ſibi ipſi tribuit ut caput noſtrum. Ita hunc nodum ſolvit Eulngius Alexandrinus Patriarcha in libro adverſus Agnoetas, (apud Photium *Cod.* 230.) ubi ait: *Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum, neque ſecundum humanitatem quidem, multo minus ſecundum divinitatem, ignoraſſe ſepulchrum Lazari; neque etiam illam ultimum diem. Neque enim humanitas Chriſti in*

anam

unam inacceſſibilis & ſubſtantialis ſapientiæ hypoſtaſim admiſſa, quidquam velut rerum præſentium, ita futurarum poterit ignorare. Neque falſum eſſe poteſt quod dixit: Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt. An ergo & Patri, nihil non audentes, ignorantiam adſcribent? Enimvero hoc quod dicit Salvator, Ubi poſuiſtis Lazarum? eo dixiſſe ait, ut præſentes Judæi ſcirent, illorumque memoriam firmaret. Docet etiam alia de Chriſto dicta κατὰ ἀναφορὰν, ſecundum figuram, alia κατὰ ἀλήθειαν ſecundum veritatem. Figurate dicitur, Illum pro nobis peccatum, & maledictum factum eſſe: neque enim fuit quidquam horum. Sed veluti ſibi caput vendicat ea, quæ ſunt reliqui corporis; ita Chriſtus ea quæ corporis ſunt ſibi aſſignat. Secundum veritatem autem, dicitur homo factus, & eſuriiſſe, & ſitiviſſe, & hoc genus ſimilia. Quod ſi vero quis velit dicere eum figurate & anaphorice aliquid ignorare, eo quod corpus non ſit extra ignorantiam: aut humana vox cujus ipſe caput eſt, is non abſurde loquitur, &c. Illud autem quod de extremo judicii die dictum, quod illum nemo novit, neque Angeli, neque Filius, niſi ſolus Pater, id quidam ob eam rationem dictum exiſtimant, ut Diſcipuli arbitrati quotidie ultimum diem imminere, ſemper vigilarent. Sed nihil obſtat quominus & hoc figurate dictum interpretemur; quemadmodum & illud, Tu ſcis inſipientiam meam. Sunt qui cenſeant illum dixiſſe quod ignoraret ultimum diem, ut humanæ naturæ ſignum proprium, quod illi ineſt, declararet & oſtenderet: non quod ipſe ignoraret... Sed cum, ut B. Cyrillus docet, ſubtili mentis conceptu, & animi imaginibus per contemplationem, rem à re dividimus; tum videmus proprias naturæ cujuſque ut in ſe eſt, notas & proprietates. Aut [ut Gregorius Theologus tradit], quando naturæ ratione deſtinguuntur, etiam nomina naturarum ſimul dividuntur: Sed nudæ, puræque humanitatis ſignum proprium eſt ignorantia: Hac ratione ergo Chriſti humanitati, ut ſimplici & puræ humanitatis naturæ, conſideratæ præciſe ſecundum ea quæ a ſeipſa habet, adſcribi poterit ignorantia. Et hoc eſt quod Theologus explicavit, quando dixit: Scit quidem ut Deus, neſcit vere ut homo. Quibus dictis addit, quod, *ſi qui ex Patribus ignorantiam in Salvatore ex parte humanitatis admiſerunt; id tamen non ut dogma ſanxerunt: ſed Arianorum inſaniam retruſuri, qui omnia, quæ in Chriſto erant humana, ad Unigeniti divinitatem tranſtulerunt, ut increatum Dei Verbum creaturam oſtenderent; rectius hæc de humanitate dici poſſe exiſtimarunt, quam humana ab illis ad divinitatem trahi. Et ſi forte qui dixerit, etiam Patres figurate, ſeu anaphorice locutos eſſe, religioſius videbitur judicaſſe.*

Ex quibus patet, facile exponi poſſe Patrum ſupra laudatorum ſenſa, qui inſcitiam Chriſto homini affingere viſi ſunt. Nempe non ex propria mente, nec abſoluto deſtinatoque judicio ipſos id feciſſe, ſed quadam veluti conceſſione, ut Arianorum impetus retunderent. Hi namque Chriſti divinitatem alterius a Patre ſubſtantiæ profeſſi, defectus huic omnes adſcribebant, utpote quam animæ loco extitiſſe Chriſto homini arbitrabantur. Hanc igitur injuriam a Divinitate avertere cupientes Sanctorum Patrum plurimi, eam derivare in humanam naturam ſtuduerunt; & ipſam inprimis inſcitiam; ſed id (ut dixi) quadam veluti conceſſione, & ſuperabundanti reſponſione, quaſi dicerent: Dato & non conceſſo, quod ignorantia, & alii ejuſdem generis defectus a Chriſto ſegregari non poſſint: certe non eſt neceſſe ad Divinitatem Chriſti illos referre: eum in humanam potius naturam refundi poſſe videantur. Sic exponendi ſunt illi Patres, qui ignorantiam diei judicii ad humanam naturam referunt.

Reſpondeo tertio, Chriſtum neſciviſſe diem judicii nobis, non ſibi: id eſt, licet abſolute ſciverit, neſcivit tamen illum ut nobis revelaret. Cum nempe Chriſtus ut homo a Patre omnia didiciſſet, non tamen omnia quæ ſciebat loquendi poteſtatem habuit; ſed quædam revelare prohibitus eſt. Quod teſtatur ipſemet Joannis 12. *Quia ego ex me ipſo non ſum locutus. Sed qui miſit Pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar &c. Quæ ergo loquar, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.* Neſcit igitur diem & horam ſupremi judicii Chriſtus, ut homo eſt, quia neſcit eam ut Patris legatus & interpres. Id ita exponit S. Cyrillus, lib. 9. de Trinitate: *Hanc*, inquit, *neſcita diei profeſſionem, non ignorationis eſſe infirmitatem, ſed tacendi diſpenſationem.* Et ad finem libri: *Non itaque ignorat Filius, quod non ignorat Pater: neque quia ſolus Pater ſcit, idcirco neſcit & Filius, cum unitate naturæ Pater & Filius maneant. Quod autem Filius neſciat, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi ſunt, tacendi diſpenſatio ſit, ſicut ipſe Dominus teſtatus eſt, cum quærentibus Apoſtolis de temporibus reſpondit: Non eſt veſtrum ſcire tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Cognitio negatur, neque ſolum negatur, ſed & ſollicitudo cognitionis inhibetur, cum ſcire hæc tempora non eſt eorum. Ipſi certe nunc poſt reſurrectionem loquendi tempus jam arbitrantes eſſe, interrogant. Atque illis Filius non jam ſe neſcire ait: ſed quod ſcire non ſit eorum quæ Pater in poteſtate ſua poſuerit, ne ad ſcientiam humanæ cognitionis evaderet, & Filius interrogatus, neſcire ſe dicens, nunc rurſum non neſcire ſe reſpondeat, ſed eorum eſſe neſcire: Patrem vero tempora non in ſcientia ſua, ſed in poteſtate poſuiſſe. Nam cum dies & momentum intra temporum nomen ſit: non poteſt videri diem momentum reſtituendi in regnum Iſrael, ipſe ille qui reſtituturus eum eſt ignorare. Sed nos ad intelligentiam nativitatis ſuæ, per exceptionem paternæ poteſtatis erudiens, neque ſe neſcire reſpondit, & facultatem ipſis ſcientiæ non conceſſam eſſe demonſtrans, idipſum in ſacramento paternæ poteſtatis conſiſtere eſt profeſſus.*

Contra. Si Chriſtus ideo dicitur neſciviſſe diem judicii, quia non revelavit, ſequitur & Patrem neſciviſſe, quia pariter non revelavit. Atqui dici non poteſt quod Pater neſciverit diem judicii, quamvis illum non revelaverit: ergo nec propterea diceretur Filius neſciviſſe, quod non revelaſſet arcanum illius myſterium hominibus.

Reſpondeo, nego conſecutionem majoris. Ratio diſcriminis eſt, quia non eſt officium Patris enuntiare aliquid hominibus, ac legatione fungi, cum ipſe ingenitus ſit, nec ab alio miſſus. Unde nulla fuit ratio cur aliqua exciperet, quæ neſcire diceretur. Immo ſolus ea noſſe dicitur, quæ ſibi uni reſervavit (ut *Actor.* 1. Chriſtus ipſe loquitur) *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* At Filius a Patre miſſus eſt in mundum ut humanam indutus formam paternorum conſiliorum adminiſter eſſet, atque arcanorum interpres. Unde Pater quædam ſibi ſervare potuit, quæ Chriſtus ut homo poteſtatem revelandi hominibus non haberet: & quæ propterea neſcire ſe profiteretur.

Objicies quarto. Ille cujus non eſt regnum dare a Patre paratum, non eſt æqualis Patri: ſed regnum dare a Patre paratum, ſuum non eſſe Filius profitetur: igitur Filius non eſt æqualis Patri.

Probatur minor ex illis verbis Chriſti (Matth. 20.) *Sedere ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a Patre meo.*

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Filius profitetur non eſſe ſuum regnum dare, id eſt, non eſſe ſuæ æquitatis regnum dare propinquitatis jure, aut per meram gratiam indulgere, quod labore ac meritis comparandum eſt, concedo: id eſt, negat eſſe ſuæ poteſtatis regnum dare, nego. Vel iterum diſtinguo: Non eſt ſuum dare, ut homo, concedo: ut Dei Filius, nego. Unde Sanctus Auguſtinus, lib. 1. de Trinitate, cap. 12. *Non eſt humanæ poteſtatis hoc dare; ut intelligatur hoc dare, per quod & Deus æqualis eſt Patri.*

Objicies quinto. Qui eſt primogenitus omnis creaturæ, non eſt Deus, ſed Chriſtus eſt primogenitus omnis creaturæ: ergo non eſt Deus.

Probatur minor ex teſtimonio Sancti Pauli in Epiſtola ad Coloſſenſes, cap. 1. *Qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ.* Quæ verba divinam potius quam humanam ſpectare naturam, Apoſtoli ratio oſtendit: *Quoniam* (inquit) *in ipſo condita ſunt univerſa in Cælis, & in terra.* In eo enim ſunt omnia condita ut Verbum eſt, non ut homo eſt.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si ſit ita primoge-

genitus omnis creaturæ ut ſit e rerum creatarum numero, & ante creatas res omnes procreatus ſit, concedo; ſi ſit primogenitus omnis creaturæ, tum quia ab æterno ex Patre genitus, creaturarum cauſa fuit: tum etiam quia filiorum adoptionem cum creaturis primus communicavit, nego. Hoc autem poſteriori dumtaxat ſenſu Chriſtus omnis creaturæ primogenitus nuncupatur. Sicut enim Primogenitus mortuorum non ideo dicitur, quod prius mortuis cæteris vita functus ſit, ſed quod cauſſa ſit reſurrectionis ex mortuis: *Ita Primogenitus creaturæ nominabitur, quod cauſſa ſit educendæ ex non extantibus, ad hoc ut extet creatura* (inquit Sanctus Baſilius, lib. 4. contra Eunomium.) Suffragatur Sanctus Cyrillus in Theſauris, Aſſertione 15. ubi Chriſtum aſſerit Primogenitum vocari, quod primus Filii appellationem cum hominibus communicaverit, ejuſque cauſa fuerit. *Quippe*, inquit, *Scriptura demonſtrare voluit, nos omnes in Filio, & per Filium ad eamdem vocatos eſſe formam, Dei Filios per gratiam effectos. Atque ipſe principium eſt datæ nobis gratiæ; & ex immenſa ſua benignitate ſimiles ſibi facit eos, qui per ipſum facti ſunt.*

Objicies ſexto. Qui ſunt unum concordia dumtaxat & conſenſione voluntatum, non ſunt unum eſſentia; ſed Pater & Filius ſunt unum dumtaxat concordia & conſenſione voluntatum; ergo non ſunt unum eſſentia; proindeque Pater & Filius non ſunt unus Deus.

Probatur minor ex verbis Chriſti [*Joannis* 17.] ubi pro Diſcipulis ſuis orat; *Ut ſint unum*, inquit, *ſicut & nos unum ſumus*. Et in verſu præcedenti: *Ut omnes*, inquit, *unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint*. Ex quibus ſic colligo: Similem unitatem Chriſtus Diſcipulis adprecatur illi qua unus eſt cum Patre: atqui Chriſtus Diſcipulis ſolam unitatem concordiæ adprecatur. Sola itaque concordia Pater & Filius unum ſunt.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem diſtinguo minorem. Chriſtus adprecatur ſimilem unitatem quantum ad aliqua, concedo; quantum ad omnia, nego. Adprecatur enim illis unitatem quam homines conſequi poſſunt: at cum Chriſtus unum ſit cum Patre & eſſentia & concordia, ſolam concordiæ unitatem homines conſequi poſſunt: Igitur ſolam illis unitatem concordiæ adprecatur. Sicut cum ait: *Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*: ad infinitam illos & divinam ſanctimoniam non adhortatur, ſed ad eam, ad quam homines aſpirare poſſunt, divinæ ſanctimoniæ imitationem. Ita hunc locum exponit Sanctus Athanaſius Oratione 4. contra Arianos, p. 266. *Non igitur*, inquit, *ut nos eſſemus qualis ipſe, dictum eſt ab eo, Ut unum ſint, quemadmodum & nos ſumus: ſed ut quemadmodum ille, utpote Verbum in Patre ſuo eſt, ita quoque & nos aliqua ſimilitudine & rudi formula, dum in eum reſpicimus efficeremur unum, una inter nos & mutua concordia animi & ſpiritus unitate, nec diſſentiamus ut Corinthii, ſed ita concordes ſimus, ut quinque illa millia in Actibus Apoſtolorum; qui quaſi unus homo cenſeri poterant. Ut enim filii, non autem ut ille Filius, & ut Dii, non autem ut ille ipſe Deus; & miſericordes veluti Pater, non ut Pater: ita unum ſitis, quemadmodum Pater & Filius; non quod futuri ſimus ita ut Pater naturaliter eſt in Filio aut Filius in Patre: ſed pro noſtra natura, & quatenus fieri poteſt, ut inde formulam, ſimilitudinemque mutuemur, diſcamuſque nos oportere, unum eſſe, ea ratione quam in miſerendo paulo ante didicimus.*

Eam expoſitionem confirmat Sanctus Athanaſius ex iſtis verbis: *Ego gloriam quam dediſti mihi, dedi illis, ut ſint unum, quemadmodum nos unum ſumus.* Quæ ſic declarat: *Qui dicit, Quemadmodum, ſimilitudinem & exemplum ejus, de quo loquitur, ſignificat. Verbum igitur jure & eſſentialiter identitatem naturæ cum Patre obtinet. Nobis autem datum eſt ut imitemur: nam ſtatim ſubintulit: Ego in illis, & tu in me, ut abſolute in unum perficiantur. Quo loco in poſterum majus quiddam, & perfectiùs a nobis Dominus poſtulavit. Certum enim eſt Verbum in nobis eſſe factum, quippe quod noſtrum corpus induerit. Tu autem in me, Pater, quoniam tuum ſum Verbum, & quia tu in me eo quod tuum ſim Verbum. Ego porro in illis per corpus meum; & quia per te in me hominum ſalus perficitur; rogo te, ut & ipſi fiant unum ſecundum rationem mei corporis, & ſecundum ejus perfectionem, ut & ipſi perfecti reddantur, cum habeant cum corpore meo unitatem, & in eo unum fiant, & quaſi quos ipſe geſtem, pariter unum corpus fiant, & unus ſpiritus.* Legatur & Oratio V. pag. 307. & 312. In eamdem expoſitionem conſpirat S. Cyrillus in *Theſauro, Aſſertione* 12. *pag.* 121.

Reſpondeo ſecundo, nego ſecundam minorem, quod ſcilicet eo in loco ſolam unitatem concordiæ Chriſtus Diſcipulis adprecetur. In Fidelibus enim arctior eſt unitas quam voluntatis ſolius: cum inter eos naturalis etiam unitas exiſtat aliqua; primo quia per naturam Fidei unum ſunt. Deinde, quia regenerati ſunt in unius vitæ atque æternitatis naturam. Tertio, quia naturalis unitas in nobis efficitur, eo ipſo quod vere Verbum caro factum eſt, & nos vere Verbum carnem cibo Dominico ſumimus. Quibus tamen unitatis quadamtenus naturalis modis, longe diverſa eſt, longeque præſtantior Patris & Filii unitas utpote quæ in eſſentiæ identitate poſita ſit. Hæc reſponſio eſt Sancti Hilarii lib. 8. de Trinitate. *Si ergo*, inquit, *per fidem, id eſt, per unius fidei naturam, unum omnes erant: quomodo non naturalem in his intelligis unitatem, qui per naturam unius fidei unum ſunt?* Et infra: *Sin vero regenerati in unius vitæ atque æternitatis naturam ſunt, per quod anima eorum & cor unum eſt: ceſſat in his aſſenſus unitas, qui unum ſunt in ejuſdem regeneratione naturæ*. Et ibidem notat Dominum ita precatum non fuiſſe: *Pater, ſicut nos unum volumus, ita & illi unum velint, & unum per concordiam ſimus omnes*. Sed, *Ut unum ſint, ſicut & nos unum ſumus*, ut cum in nobis tum in Patre & Filio, naturalem unitatem oſtenderet, quamvis in Patre & Filio, quam in nobis, præſtantiorem.

Et infra: „ Eos nunc, *inquit*, qui inter Patrem &
„ Filium voluntatis ingerunt unitatem, interrogo,
„ utrum-ne per naturæ veritatem hodie Chriſtus in
„ nobis ſit, an per concordiam voluntatis? Si enim
„ vere Verbum caro factum eſt, & nos vere Ver-
„ bum carnem cibo Dominico ſumimus: quomodo
„ non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt,
„ qui & naturam carnis noſtræ jam inſeparabilem
„ ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ
„ ad naturam æternitatis, ſub Sacramento nobis com-
„ municandæ carnis admiſcuit? Ita enim omnes u-
„ num ſumus, quia & in Chriſto Pater eſt, & Chri-
„ ſtus in nobis eſt. Quiſquis ergo naturaliter Patrem
„ in Chriſto negabit, neget prius naturaliter vel ſe
„ in Chriſto, vel Chriſtum ſibi ineſſe, quia in Chri-
„ ſto Pater, & Chriſtus in nobis, unum in his eſ-
„ ſe nos faciant. Si vere igitur carnem corporis noſtri
„ Chriſtus aſſumpſit, & vere homo ille, qui ex Ma-
„ ria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque vere ſub my-
„ ſterio carnem corporis ſui ſumimus, & per hoc
„ unum erimus, quia Pater in eo eſt, & ille in no-
„ bis quomodo voluntatis unitas aſſeritur, cum na-
„ turalis per Sacramantum proprietas perfectæ Sacra-
„ mentum ſit unitatis? . . . . . Eſt ergo in nobis i-
„ pſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum hoc
„ quod nos ſumus in Deo eſt. Quam autem in eo
„ per Sacramentum communicatæ carnis & ſangui-
„ nis ſimus, ipſe teſtatur dicens: Et hic mundus
„ jam me non videt, vos autem me videbitis, quoniam
„ ego vivo, & vos viveris, quoniam ego in Patre
„ meo, & vos in me, & ego in vobis. Si volunta-
„ tis tantum unitatem intelligi vellet, cur gradum
„ quemdam atque ordinem conſummandæ unitatis
„ expoſuit: niſi ut cum ille in Patre per naturam
„ divinitatis eſſet, nos contra in eo per corporalem
„ ejus nativitatem, & ille rurſum in nobis per Sacra-
„ mentorum ineſſe Myſterium crederetur, ac ſic per-
„ fecta per Mediatorem unitas doceretur, cum nobis
„ in ſe manentibus ipſe maneret in Patre, & in Pa-
„ tre manens maneret in nobis, & ita ad unitatem
„ Patris proficeremus, cum qui in eo naturaliter ſecun-
„ dum nativitatem ineſt, nos quoque in eo natu-
„ raliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter perma-
„ nente? Quam autem in nobis naturalis hæc uni-
„ tas ſit, ipſe ita teſtatus eſt: Qui edit carnem me-
„ am & bibit ſanguinem meum, in me manet &
„ ego in eo, &c.

Ad-

Addit Sanctus Hilarius, diverſam, longeque excellentiorem unitatem eſſe Patris & Filii, quam ipſorum inter ſe hominum : „ Unitatem noſtram ad Deum, *inquit*, Dominus pro nobis precatus eſt; ſuam vero obtinet ille, & in ea manet. Nec per Sacramentum diſpenſationis unum ſunt, ſed per naturæ nativitatem, dum nihil in eo ex ſe Deus eum gignendo degenerat. Unum ſunt, dum quæ de manu ejus non rapiuntur, non rapiuntur de manu Patris : dum eo cognito Pater cognitus eſt, dum eo viſo Pater viſus eſt, dum quæ loquitur, Pater in ſe manens loquitur, dum in operante ſe operatur Pater, dum ipſe in Patre eſt, & Pater in eo eſt. Hoc non præſtat creatura, ſed nativitas : non efficit voluntas, ſed poteſtas : non loquitur unanimitas, ſed natura. Quia non eſt unum creari & naſci, neque velle idipſum eſt quod & poſſe, neque concordare idem eſt quod manere.

rs -Ni- A- s & ianis, fa- .

Objicies ſeptimo. Trium priorum ſæculorum Patres Filium non eſſe verum Deum, & Patri conſubſtantialem atque coæternum propugnarunt, ſcilicet Sanctus Juſtinus Martyr in *Dialogo cum Tryphone*; Sanctus Irenæus, Tatianus Juſtini Martyris diſcipulus in lib. contra Græcos, *ubi ita ſcribit* : „ Deus erat in principio : principium autem rationis eſſe potentiam accepimus. Etenim Dominus omnium, cum ipſe eſſet totius univerſi ſubſtantia, quatenus nulla adhuc erat facta creatura, ſolus extabat. Quatenus vero tota vis & potentia, ac tam eorum quæ videri poſſunt, quam quæ videri nequeunt, ſubſtantia erat ipſe, cum eo erant omnia. Nam cum ipſo per rationalem vim λόγος ipſe, qui in illo erat, produxit. Voluntate porro ſimplicitatis ipſius λόγος erupit : qui quidem non in vacuum emanans, primigenium opus Patris fuit. Filium igitur Patris voluntate, non natura productum, & primam dumtaxat creaturam eſſe exiſtimavit Tatianus.

Non abſimilis fuit Theophili Antiocheni ſententia, lib. 2. *Ad Autolycum*, ubi de Deo ſic loquitur : *Verbum operum ſuorum adminiſtrum adhibuit, ac per ipſum omnia molitus eſt*. Et cum ſcripſiſſet, Deum in Paradiſo inambulaſſe, quærit qua ratione Deus ambulare dicatur, qui nullo loco coerceri poteſt : & reſpondet : „ Deum ipſum ac Patrem univerſorum comprehendi loco non poſſe, nec in eo deprehendi, ſed Verbum ipſius per quod omnia molitus eſt, quæ eſt virtus ipſius ac ſapientia, perſonam in ſe Patris, & omnium Domini ſuſcipiens, in paradiſum venit ſub perſona Dei, & cum Adamo collocutum eſt. *Tum enarrat quomodo Verbum a Patre productum ſit*. Antequam ulla res exiſteret, *inquit*, conſiliarium habebat iſtum, qui eſt mens ipſius & ſapientia. Cum autem efficere voluit Deus quæcumque deliberaverat, hunc λόγον genuit prolatitium, primogenitum omnis creaturæ : non ut Verbo vacuus ipſe fieret, ſed ut Verbum gigneret, & cum Verbo ſuo perpetuo verſaretur. *Et poſtquam ſubjecit verba 1. cap. S. Joannis* : In principio erat Verbum, *&c. ſubjungit* : Verbum itaque cum ſit Deus, & ortum habeat ex Deo, quandocumque vult Pater univerſorum, mittit ipſum quemlibet ad locum : eoque veniens, auditur, ac videtur, ab illo miſſum, & in loco reperitur. Porro qui loco comprehenditur, qui ſermo prolatitius eſt, qui mittitur a Patre quocumque ipſe vult, qui eſt operum Patris adminiſter, ille non eſt verus Deus, conſubſtantialis & coæternus Patri : ergo Filium non eſſe verum Deum Patri conſubſtantialem & coæternum, Teophilus Antiochenus opinatus eſt.

Ejuſdem opinionis fuit Origenes in libris περὶ ἀρχῶν, Tomo 2. in Joannem, aliiſque in locis. Et ne peculiaris ea fuiſſe Origenis videatur, Clemens Alexandrinus, in libris *Stromatum & Hypotypoſeon*, & Dionyſius Alexand. in lib. *Contra Sabellium*, ubi Filium Dei *Opus quoddam* vocat, quod non *erat antequam fieret*, in eamdem aſſertionem conſpirarunt, ut communis ea fuiſſe totius Alexandrinæ Eccleſiæ ſententia videri poſſit.

S. Gregorius Neocæſareenſis Filium quoque Dei vocavit *creaturam & opus*, teſte Sancto Baſilio Magno *Epiſtolis 4. & 60.*

Sanctus Methodius Martyr apud Photium, „ Cod. 235. *eidem ſententia favet*. „ Duas vires, *inquit*, in iis quæ ante confeſſa ſunt, eſſe diximus effectrices; unam quæ ex non extantibus nuda voluntate, ſine cunctatione, ſimul ac voluit, per ſeipſam molitur quidquid vult facere, eaque eſt Pater. Alteram, quæ componit, & varietate quadam exornat ad prioris imitationem quæ jam facta ſunt; & eſt Filius omnipotens, ac fortis manus Patris, in qua poſtquam fecit materiam ex non extantibus exornat. Si autem Pater & Filius ſint duæ virtutes (ut Methodius aſſerit) Pater & Filius non ſunt unus Deus.

Tertullianus lib. *Contra Praxeam*, cap. 5. & 7. & lib. *Contra Hermogenem*, cap. 3. & lib. 2. *Contra Marcionem*, cap. 27. ejuſdem aſſertor eſt dogmatis. Necnon & Novatianus lib. *De Trinitate*. Non conſtat igitur ex Traditione Filium eſſe conſubſtantialem Patri.

Reſpondeo, nego antecedens. Licet enim Patrum aliqui ante ortum Arianæ hæreſeos minus proprie & minus caute quædam interdum ſcripſerint, & quæ ſpecie tenus huic hæreſi patrocinari videntur, fidem tamen Sacroſanctæ Trinitatis & Divinitatis Filii Dei quoad ſubſtantiam & caput Catholici Dogmatis, conſtantiſſime aſſeruerunt. Ratio autem cur minus accurate locuti ſint, ea eſt, quod ad Philoſophiæ Platonicæ decreta Chriſtianæ Fidei explicationem temperandam eſſe duxerint, atque ſimilia fere ſcripſerint iis quæ a Philoſophis iſtius Sectæ de Patre univerſorum, & de Mente ipſius, quæ & λόγος ab ipſis dicebatur, doceri conſueverant. Sic S. Athanaſius, lib. *De Incarnatione Verbi*, Filii Divinitatem perſuadere Gentibus ſtudet, argumentis ex Platonicorum doctrina depromptis, ut fidem noſtram nihil proponere incredibile luculentius oſtendat. *Nam ſi confitentur*, (inquit) *eſſe aliquem Dei λόγον & hunc ducem univerſitatis eſſe, atque in ipſo creaturam omnem a Patre fabricatam eſſe : hujus item providentia illuminari cuncta, vivificari, & eſſe, ipſumque in omnibus regnare : adeo ut ex providentiæ operibus, tam ipſe, quam per eum Pater agnoſcatur : Animadverte, obſecro, annon imprudentes contra ſemetipſos irriſionem illam contorqueant*.

De veteribus illis trium priorum ſæculorum Patribus S. Hieronymus, in *Apologia 2. contra Rufinum* ſic loquitur. *Non ſtatim illos hæreticos judicabo. Fieri enim poteſt ut vel ſimpliciter erraverint, vel alio ſenſu ſcripſerint, vel a librariis imperitis eorum paulatim ſcripta corrupta ſint. Vel certe antequam in Alexandria quaſi dæmonium meridianum Arius naſceretur, innocenter quædam & minus caute locuti ſunt, & quæ non poſſint perverſorum hominum calumniam declinare*.

Fatendum tamen eſt, hoc in dogmate, ſicut in aliis Fidei Catholicæ capitibus, factum eſſe, ut emergentibus hæreſibus, quæ illius puritatem infuſcare conatæ ſunt, multum ad ejus profeſſionem perſpicuitatis acceſſerit. Unde locum hic habet celebris illa S. Auguſtini ſententia, lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 2. *Multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adverſus eos defendi poſſint, & conſiderantur diligentius, & intelliguntur clarius, & inſtantius prædicantur : & ab adverſario mota quæſtio, diſcendi exiſtit occaſio*.

Et lib. 2. *de bono Perſeverantiæ*, cap. 20. *Dicimus enim*, inquit, *ſingulas quaſque hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam ſi nulla talis neceſſitas cogeret*. Teſtimonia porro SS. Juſtini, Irenæi, Gregorii Neocæſareenſis, Clementis Alexandrini, & Dionyſii Alexandrini, necnon Tertulliani, & Novatiani in ſecundo & tertio hujus Operis Tomo, propriis locis, ac Diſſertationibus expoſuimus; illoſque Authores eripuimus Arianis & Socinianis. Origenem in luto erroris hærentem deſeruimus. Tatianus exponi benigne poteſt, ut qui Filium *Opus primigenium Patris* vocaverit, quatenus ſermo exterior eſt, ad effectum productus, cum dixit Deus, *Fiat lux, fiat firmamentum*, &c. Non quatenus eſt ſermo interior ex Deo prodiens ad cogitatum. Sic enim Patri coæternus eſt. Voluntate porro Patris erupit λόγος priori modo ſpectatus : ſed ſub ſecunda illa ratione, non erupit volun-

Diſſert. 6. 7. & 8. in Hiſtor. Sæc. x. Item Diſſert. 9. Art. 3. & Art. 4. Propoſit. 2. Diſſert. 16. in Hiſtor. 3. Sæculi, Art. 2. & Diſſert. 10.

Digitized by Google

luntate, niſi concomitante, (quatenus non invitus Pater Filium genuit) ſed natura. Unde *Verbum a Patre genitum, ad imitationem illius, a quo genitus eſt, Patris, immortalitatis imaginem hominem feciſſe:* Necnon *Deum in hominis forma natum eſſe*, idem Author aſſerit.

Theophilus Antiochenus eodem ſenſu Filium *ſermonem prolatitium* appellat: miſſum autem & loco circumſcriptum ait, ſecundum formam extraneam, quam aſſumpſit; vel ad tempus, ut ſe hominibus aſpectabilem præberet ante Incarnationem, (ſecundum ſententiam Theophilo cum aliis Patribus Græcis communem) vel in perpetuum, cum homo factus eſt. *Patris* autem dicit *adminiſtrum*, non quod per ipſum velut per inſtrumentum condiderit univerſa, ſed quod una ſit Patris Filiique poteſtas ac operatio. Unde in eodem libro ait: *Non erant Prophetæ cum mundus crearetur; ſed ſapientia Dei quæ in ipſo eſt, Sermoque ejus Sanctus ſemper præſto erat: quapropter per Salomonem Prophetam ſic fatur: Cum ipſe præpararet cælos aderam*. Ibidem: *Ut conſtaret Deum Sermone ſuo creaſſe cœlum & terram, ſcriptum eſt: In principio creavit Deus cœlum & terram*. Ibidem *Filium Dei* vocat *Sermonem perpetuo exiſtentem, & inſitum in corde Dei Patris. Antequam enim quidquam eorum, quæ facta ſunt, fieret, hunc conſiliarium habuit, &c.*

Methodius duas vires appellat Patrem & Filium, non οὐσιωδῶς, ſed ὑποστατικῶς: & ita improprie vocat duas perſonas, quamvis una ſit virtus & poteſtas Patris & Filii.

Sed alia in *Convivio decem Virginum* duriora habet Methodius, & quæ non ſatis ex Theologiæ norma dicta ſint, ut illud quod legitur *Oratione* 3. Chriſtum eſſe *Antiquiſſimum Æonum* & *primum Archangelorum*. Sed nihilominus ipſum qua verbum eſt, verum, perfectumque Deum confitetur. De Adamo enim ait: *Verbum, quod eſt ante ſæcula, in illum venit, ſeque illi conjunxit. Decebat enim primogenitum Dei ac unigenitum germen [id eſt Sapientiam] primum formato, primoque ac primogenito hominum generi hominis admixtum, hominem fieri. Id enim Chriſtum eſſe hominem pura perfectaque Deitate plenum, & Deum qui in homine capiatur. Congruentiſſimum quippe erat antiquiſſimum Æonum, & primum Archangelorum cum hominibus verſaturum, in antiquiſſimo primoque hominum inhabitare, id eſt Adamo*. Filium igitur Dei *primum Archangelorum* vocavit Methodius, non quod ex ordine ſit Angelorum, ſolaque donorum ac miſſionis præſtantia ſit illis prior: ſed quod a Patre miſſus in mundum ad ſalutem humanam conſummandam, *Angelus magni conſilii* merito fuerit a Prophetis nuncupatus.

S. Methodius Arianis & Socinianis non patrocinatur.

Durius quoque dictum videri poſſet, quod eodem in Opere habet *Oratione* 7. ubi Virgines a Chriſto, qui major ipſis eſt, habere teſtimonium ait, ſicut Filius teſtimonium habet a Patre qui ipſo major eſt. Sed nihil hic aſſerit Methodius ab aliorum Patrum ſenſu & communi Eccleſiæ fide alienum. Vel enim de Filio ſecundum naturam aſſumptam loquitur, vel Patrem Filio ſecundum Divinitatem ſpectato majorem eſſe vult authoritate Principii, non ſubſtantia & natura: *Decebat*, inquit, *ut aliis omnibus ſecundum Patrem major, eo teſte uteretur, qui ſolus ipſo major eſſet, id eſt Patre. Et ego horum quæ in laudem caſtitatis peroratura ſum, non homines producam authores, ſed eum cui curæ ſumus, & qui cunctis eminet, omnemque tulit partem, hunc illius cultorem afferam, ipſiuſque formæ amatorem, ac plane idoneum teſtem. Idque adeo etiam in Cantico Canticorum, omnibus qui velint, perſpicue intelligere licet, ubi Chriſtus ſit, in Virginitatis firmiter propoſito conſtantes, laudibus coronans, ait: Sicut lilium in medio ſpinarum, ſic proxima mea in medio filiarum*. Lege Leonis Allatii hunc in Methodii locum Obſervationes.

Dici etiam poſſet cum Photio, ab Hæreticis violatum eſſe hoc Methodii Opus. *Obſervandum* (inquit ille in Bibliotheca Codice 237.) *Dialogum hunc, qui Sympoſium inſcribitur, ſive de caſtitate, magnam partem adulteratum eſſe: offendes enim in illo adjectus & Arianas vanaſque opinationes, aliaſque male ſentientium fabulas*. Et Codice 162. refert Andream quemdam Incluſum ex Hæreticorum *Incorrupticolarum* ſecta, Sanctorum Patrum, in quibus & Methodium nominat, ſententias depravaſſe: quam propter temeritatem ab Euſebio Theſſalonicenſi Epiſcopo vapulavit. *Patrum item lectiſſimorum ſententiis*, inquit, *Athanaſii, & trium Gregoriorum, admirandorum, inquam, illius patratoris, & Gregorii Theologi, ac Beati Niſſeni Epiſcopi, Baſilii ſimiliter Cæſareæ Antiſtitis, & Joannis Chryſoſtomi, Cyrilli Alexandrini, Conſtantinopolitanæ ſedis Præſulis Procli, ſancti ad hæc Martyris Methodii, & Quadrati. Quorumdam enim ex his dictu quædam Andreas avulſerat, ac perverterat, ſimulque malitioſe, aut imperite interpretando, errorem ſuum ex illis, ut ſibi quidem perſuaſit, confirmarat. Verum ob hæc omnia juſtas Euſebio pœnas dedit, ob adulterationem, inquam, Sanctorum Patrum, & improbitatem atque inſcitiam: quodque Hæreticorum dicta quædam compilans, ſanctis ea Patribus attribuere ſit auſus*. Sed cum Andreæ error Filii Divinitatem non impugnaret, ſed paſſibilis dumtaxat, atque corruptibilis corporis in Chriſto ante reſurrectionem naturam; non eſt quod Methodii Sympoſium in iis quæ de Filio Dei durius dicta videntur, ab Andrea illo interpolatum ſuſpicemur.

Objicies octavo authoritatem Lactantii, lib. 4. cap. 8. ubi hanc ſtatuit ioter Angelos & Verbum differentiam: *Illi enim* (inquit) *ex Deo taciti Spiritus exierunt, quia non ad doctrinam Dei tradendam, ſed ad miniſterium creubantur. Ille vero cum ſit & ipſe Spiritus, tamen cum voce ac ſono ex ore Dei proceſſit, ſicut Verbum, ea ſcilicet ratione quia voce ejus ad populum fuerat uſurus; id eſt quod ille Magiſter futurus eſſet Doctrinæ Dei*. Igitur Filius Dei ex ordine eſt Spirituum creatorum, Lactantio teſte, hocque ſolo ab Angelis differt, quod ex ore Dei proceſſerit ſicut Verbum prolatitium ſane, ſiquidem cum voce & ſono. Et lib. 4. cap. 6. *Deus igitur*, inquit, *machinator conſtitutorque rerum, antequam præclarum hoc opus mundi adoriretur, ſanctum & incorruptibilem & incomprehenſibilem Spiritum genuit, quem Filium nuncuparunt. Et quamvis alios poſt innumerabiles per ipſum creaviſſet, quos Angelos dicimus; hunc tamen ſolum primogenitum divini nominis appellatione dignatus eſt, patria ſcilicet virtute ac majeſtate pollentem*. Licet ergo Filius Dei ante mundum & creaturas omnes genitus ſit, non tamen Patri coæternus eſt, neque natura, ſed dignatione Deus.

Lactantius Arianus & Socinianus non favet.

Et cap. 29. *Cum quis* (inquit) *habet Filium, quem unice diligit, qui tamen ſit in domo & manu Patris, licet ei nomen Domini poteſtatemque concedat; civili tamen jure & domus una, & unus Dominus nominatur: ſic hic mundus una Dei domus, & Filius & Pater, qui unanimes incolunt mundum, Deus unus, quia & unus eſt tamquam duo, & duo tamquam unus. Neque id mirum cum Filius ſit in Patre, quia Pater diligit Filium, & Pater in Filio, quia voluntati Patris fideliter paret*. Sicut ergo in humanis Filius non eſt unus dominus cum Patre, niſi civili quadam & morali ratione: ita Filius Dei non eſt unus Deus cum Patre niſi moraliter, ob unitatem affectus, ob gratuitam dominii communicationem cum ipſo a Patre factam, ob mutuum amorem: & quia Filius voluntati Patris obſequitur. Non obſequeretur autem niſi minor eſſet.

Ad primum, Reſpondeo, nego conſequens. Namque *ad miniſterium creatum* Dei Filium negat Lactantius, ſicut conditi ſuot Angeli; *Deum ex Deo genitum*, appellat: *Bis natum, primum in Spiritu, poſtea in carne* profitetur: *Nulli alii opera Dei eſſe nota, niſi Filio ſoli qui eſt Verbum Dei, & quem regnare in perpetuum neceſſe eſt*, conteſtatur: idque ex illis verbis *Pſalmi* 44. demonſtrat: *Eructavit cor meum Verbum bonum: dico ego opera mea Regi*. Urget quoque illud S. Joannis oraculum. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc fuit in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Ex quibus evincitur, Lactantium exiſtimaſſe Filium Dei verum Deum eſſe & Verbum Patri coæternum. Cum autem ait, ipſum proceſſiſſe ex ore Dei cum voce ac ſono, ſpectat ipſum qua Verbum externum eſt, & ad creaturarum molitionem exterius prolatum, non quatenus Verbum eſt interius, & ratio ac ſapientia

tia Patris: *Merito igitur* (inquit) *ſermo & Verbum Dei dicitur: quia Deus procedentem de ore ſuo vocalem Spiritum, quem non utero, ſed mente conceperat, inexcogitabili quadam Majeſtatis ſuæ virtute ac potentia in effigiem, quæ proprio ſenſu ac ſapientia vigeat, deprehendit.* Sed quatenus Verbum internum eſt, Patri coæternum, & ejuſdem eum illo virtutis agnoſcit Lactantius: *Noſtræ voces*, inquit, *licet miſceantur, atque evaneſcant, tamen plerumque permanent literis comprehenſa; quanto magis Dei vocem credendum eſt & manere in æternum, & ſenſu ac virtute comitari, quam de Deo Patre, tamquam rivus de fonte traduxerit. Quod ſi quis miratur ex Deo Deum prolatione vocis ac Spiritus potuiſſe generari, ſi ſacras voces Prophetarum cognoverit, deſinet profecto mirari.* Et initio cap. 9. ait Filium Dei, *melius a Græcis λόγον dici, quam a nobis Verbum ſive ſermonem; λόγος enim & ſermonem ſignificat, & rationem: quia ille eſt vox & ſapientia Dei.* Poteſt itaque ſpectari duplici reſpectu Dei Filius, & ut vox eſt ac ſermo exterior; & ut ratio eſt, & Sapientia Dei ſeu Verbum interius.

Ad ſecundum locum reſpondeo: Ibi Verbum iſtud *dignatus eſt*, æque & ſtricte non ſumi, ſed improprie, prout communicationem ſignificat alicujus dignitatis, ſive fiat illa gratiæ nomine, ſive nativitatis jure. Certe Lactantius non ob aliam rationem Filium Dei hoc nomine inſignitum fuiſſe aſſerit a Patre quam quod *paterna virtute ac majeſtate polleret*; ſecum nempe vi generationis communicata. Unde ſtatim ſubjungit: *Eſſe autem ſummi Dei Filium, qui ſit poteſtate maxima præditus, non tantum congruentes in unum voces Prophetarum, ſed etiam Triſmegiſti prædicatio, & Sybillarum vaticinia demonſtrant, &c. Sibylla Erythræa in Carminis ſui principio, quod a ſummo Deo exorſa eſt, Filium Dei ducem & imperatorem omnium his verſibus prædicat, &c.* Et initio cap. 7. *Fortaſſe* (inquit) *quærat aliquis hoc loco, quis ſit iſte tam potens, tam Deo charus, & quod nomen habeat; cujus prima nativitas non modo anteceſſerit mundum, verum etiam prudentia diſpoſuerit, virtute conſtruxerit? Primum ſcire nos convenit, nomen ejus ne Angelis quidem notum eſſe, qui morantur in cælo, ſed illi ſoli ac Deo Patri.* Qui autem mundum prudentia diſpoſuit, virtute conſtruxit, æquo jure cum Patre rerum omnium creator eſt, adeoque verus Deus: & cujus nomen *ipſi ſoli*, ac Deo Patri notum eſt, ille a nulla creata mente poteſt comprehendi, quæ eſt veri Dei notio. Adde Lactantium, eum loquitur de Filio, non dicere quod Pater ipſum fecerit, aut creaverit, ſed genuerit: Cum vero loquitur de Angelis, ait Patrem ipſos per Filium genuiſſe.

Ad tertium locum, nego conſequentiam: comparatio enim illa Lactantii ex humano jure & uſu petita, non eſt accurata quoad omnia, ſed tantum quoad aliqua, & ſecundum analogiam dumtaxat vera eſt. Quia ſcilicet Filius Dei unus eſt Dominus cum Patre, ſicut Filius hominis alicujus unus eſt Dominus cum homine: licet non ſit eadem in Filio Dei, & in Filio iſtius hominis dominii ratio. Nam civili tantum jure filius homo cum Patre homine unus Dominus eſt; natura autem & indiviſa poteſtate ac virtute, Dei Filius unus Dominus eſt cum Patre. Id conſtat ex verbis Lactantii in eodem capite: *Cum dicimus*, inquit, *Deum Patrem & Deum Filium, non diverſum dicimus, nec utrumque ſecernimus: quia nec Pater ſine Filio eſſe poteſt, nec Filius a Patre ſecerni: ſiquidem nec Pater ſine Filio nuncupari, nec Filius poteſt ſine Patre generari. Cum igitur & Pater Filium faciat, & Filius Patrem: una utrique mens, unus Spiritus, una ſubſtantia eſt: ſed ille quaſi exuberans fons eſt, hic tamquam defluens ex eo rivus: ille tamquam ſol; hic quaſi radius a ſole porrectus, qui quoniam ſummo Patri fidelis & charus eſt, non ſeparatur, ſicut nec rivus a fonte, nec radius a ſole, quia & aqua fontis in rivo eſt, & ſolis lumen in radio: æque neque vox ab ore ſejungi, nec virtus aut manus a corpore divelli poteſt. Cum igitur a Prophetis idem manus Dei, & virtus, & ſermo dicatur, utique nulla diſcretio eſt: quia & lingua ſermonis miniſtra eſt, & manus, in qua eſt virtus, individuæ ſunt corporis portiones.* Et poſt verba in argumento laudata, continuo ſubjungit: *Denique unum Deum eſſe tam Patrem, quam Filium, Iſaias in illo exemplo, quod ſuperius poſuimus oſtendit, cum diceret: Adorabunt te, & te deprecabuntur, quoniam in te Deus eſt, & non eſt alius Deus præter te. Sed & alio loco ſimiliter ait: Sic dicit Deus Rex Iſrael, & qui eruit eum Deus æternus: Ego primus, & ego noviſſimus, & præter me non eſt Deus. Cum duas perſonas propoſuiſſet Dei Regis, id eſt Chriſti, & Dei Patris, qui eum poſt paſſionem ab inferis excitavit, ſicut oſtendiſſe diximus Oſeam Prophetam, qui ait: Et de manu inferorum eruam eum: tamen ad utramque perſonam referens, intulit; Et præter me non eſt Deus: cum poſſet dicere præter nos: ſed fas non erat plurali numero, ſeparationem tantæ neceſſitudinis fieri. Unus eſt enim ſolus liber, Deus ſummus, carens origine, quia ipſe eſt origo rerum; & in eo ſimul Filius & omnia continentur. Quapropter cum mens & voluntas alterius in altero ſit, vel potius una in utroque, merito unus Deus uterque appellatur: quia quidquid eſt in Patre ad Filium transfluit, & quidquid in Filio, a Patre deſcendit.*

Objicies, *Lactantium*, libri 4. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. 14. ipſius Chriſti teſtimonio probare, unum Deum eſſe colendum, quod numquam ſe Deum eſſe dixerit. *Nec umquam ſe Deum eſſe dixit: quia non ſervaſſet fidem, ſi miſſus ut Deos tolleret, & unum aſſereret, induceret alium præter unum.*

Reſpondetur, Chriſtum ex *Lactantii* mente, non ſe dixiſſe Deum a Patre diverſum: Id enim ſi præſtitiſſet, Deos Gentium non ſuſtuliſſet pro munere miſſionis ſuæ; nam alium Deum præter unum induxiſſet, ſeque ab eo ſeparaſſet: Sed ubi Chriſtus ſe Deum dixit, ſe unum eum Patre Deum, ipſique coæternum nuncupavit; & ea ratione nonniſi Deos Gentium excluſit. Eam eſſe *Lactantii* ſententiam, ex locis ſupra citatis, & ex Doctrinæ illius ſerie perſpicuum & exploratum eſt. Ideo in capitibus ſequentibus pro Chriſti Divinitate pugnat, & eas quæ ex paſſione peterentur objectiones ſolvit: Immo cap. 16. aſſerit eum qui *Ipſe virtus, & Ipſe juſtitia eſt, deſcendiſſe ut eam doceret, hominemque formaret*. Cap. 17. aſſerit illum eſſe æternum, & miſſum fuiſſe *Ut denuo per eum qui eſſet æternus, legem ſanciret æternam*. Cap. 18. *ait: Cum igitur ea quæ Deus fieri voluit, quæque per Prophetas ſuos multis ſæculis ante prædixit, Chriſtus impleret, ob ea incitati, & Divinas Literas neſcientes, coierunt ut Deum ſuum condemnarent.* Et infra: *Quid de hujus crucis indignitate dicemus, in qua Deus a cultoribus Dei ſuſpenſus eſt atque ſuffixus?* Cap. 23. tradit Deum ſolum eſſe poſſe hominis Doctorem. Cap. 24. ait, Chriſtum, ſi Dei majeſtatem oſtentaſſet, mortales oculos claritatem majeſtatis ejus conſpicere ac ſuſtinere non potuiſſe. Capite denique 25. docet Chriſtum fuiſſe Deum & hominem, inter Deum & homines medium conſtitutum, ut hominem perducere ad Deum poſſet: quia ſi Deus tantum fuiſſet, exempla virtutis homini præbere non poſſet; ſi homo tantum, non poſſet homines ad juſtitiam cogere. *Ideirco Mediator advenit, id eſt, Deus in carne, ut caro eum ſequi poſſet, & ut eriperet morti hominem, cujus eſt dominatio in carne.*

Dices. Lactantius, *lib. 4. Inſtitutionum, cap. 3.* ait *Factum eſſe Dei Filium per Spiritum*. Itaque ſenſit Filium Dei creaturam eſſe.

Reſpondeo, Lactantium loqui de temporali, non æterna Chriſti nativitate, ut locum inſpicienti facile conſtabit. Cum autem Dei Verbum ſola Spiritus ſancti opera ſine virili congreſſu ex Virgine Maria caro factum ſit; rectiſſime ſcripſit Lactantius, eum per Spiritum factum eſſe, ut hominem, Dei Filium. Quod ipſum Angeli verba apud S. Lucam perſpicue probant: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te .... Ideoque quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Dices Lactantium, *lib. 4. cap. 29.* unitatem Patris & Filii per mutuum conſenſum, & amoris concordiam explicare, ut inde manifeſtiſſime appareat unitatem eſſentialem non eſſe intelligendam.

Reſpondeo, Unitatem eſſentiæ in Patre & Filio ibidem adſtruere Lactantium his verbis: *Cum dicimus Deum Patrem, & Deum Filium, non diverſum dicimus, nec utrumque ſecernimus, ſeu ſeparamus; ſi-*

qui-

quidem nec Pater ſine Filio poteſt eſſe, nec Filius a Patre ſecerni; cum nec Pater ſine Filio poteſt nuncupari, nec Filius ſine Patre generari. Cum igitur & Pater Filium faciat, & Filius faciat Patrem, una utrique mens, unus Spiritus, una ſubſtantia eſt. Sed ille quaſi exuberans fons eſt, hic tamquam defluens ex eo rivus.

Objicies, *Lactantium*, libro II. cap. 8. Verbum Patri coæternum negare. *De Matre*, inquit, *natus eſt, qui ante eam fuit, de Patre, qui aliquando non fuit: Hoc fides credat, intelligentia non requirat; ne aut non inventum putet incredibile, aut repertum non credat ſingulare.*

Reſpondetur, hæc verba ab aliquo Ariano inſerta, ab octo Vaticanis Codicibus MSS. aliiſque plurimis, & antiquioribus, & melioris notæ abeſſe; in Editionibus ad illos Codices collatis non haberi: ſibi ipſi non attendiſſe interpolatorem, cum priora verba deſtruant, quod ille ſequentibus adſtruere voluit. Filium quippe coæternum & æqualem eſſe Patri profitetur. *Sicut Mater*, inquit, *ſine exemplo genuit Authorem ſuum; ſic ineffabiliter Pater genuiſſe credendus eſt coæternum Deum*. Sed & quæ ſequuntur in ſinceris *Lactantii* Codicibus MSS. & in editis, Arianum illud aſſumentum penitus diſcerpunt. *Cum eſſet Deus ad excogitandum prudentiſſimus, ad faciendam ſolertiſſimus, antequam ordiretur hoc opus Mundi*, (hoc eſt, phraſi Scripturis uſitatiſſima, Ab æterno) *quoniam pleni & conſummati boni fons in ipſo erat, ſicut eſt ſemper; ut ab eo bono tamquam rivus oriretur, longeque profluerct, produxit ſimilem ſui Spiritum, qui eſſet virtutibus Dei Patris præditus. Quomodo autem id fecerit, in quarto libro docere conabimur*. Pater Lactantio boni fons eſt, Filius rivus ab eo procedens: Rivus autem cum fonte ejuſdem plane naturæ atque ſubſtantiæ eſt; ac proinde æterni fontis rivus æternus. Præterea, ſimilis eſt Patri Spiritus, virtutibus Dei Patris præditus, id eſt, attributis omnipotentiæ, omniſcientiæ, cæteriſque Deo propriis perfectionibus.

Denique Lactantius Arianos nominatim in Hæreticorum ordinem redigit, lib. 4. cap. ultimo. *Cum enim*, inquit, *Phryges, aut Novatiani, aut Valentiniani, aut Marcionitæ, aut Ariani nominantur, Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt.*

Scio Petavium ſentire hanc vocem, *Ariani*, perperam in contextum irrepſiſſe, immo in editionibus Thomaſii & Iſæi minime reperiri. Sed Petavio Baronium Cardinalem opponimus, aſſerentem vocem illam in novem Lactantii Operum MSS. exemplaribus in Vaticana Bibliotheca conſervatis extare.

Dices, Arianos poſt Lactantii ætatem exortos, adeoque Lactantium ipſos nominatim non perſtrinxiſſe. Id vero inficior: Lactantius enim libros Divinarum Inſtitutionum conſcripſit graſſante Licinii perſecutione, anno Chriſti 316. (ut obſervat Cardinalis Baronius) idque patet ex Operis Præfatione, in qua Conſtantinum magnum his verbis alloquitur: *Pro quo facto*, (ſcilicet ob pacem Eccleſiæ redditam) *dabit tibi Deus fœlicitatem.... Nam malis qui adhuc adverſus juſtos in aliis terrarum partibus ſæviunt*, &c. (Hoc eſt in Oriente ſub Licinio) Licinius autem eam ob cauſam anno 317. a Conſtantino bello petitus, proximo victus, & Imperio exutus eſt. Arius vero (ex Oroſio, lib. 7. cap. 28.) manifeſte innotuit anno 315. quo sempore a Concilio Alexandrino ut hæreticus damnatus eſt. Jam igitur orta erat Ariana Hæreſis cum Lactantius libros Divinarum Inſtitutionum conſcripſit.

Arnobius ab Arianorum & Socinianorum errore alienus.

Objicitur ultimo authoritas Arnobii, qui Lactantium præceſſit, ejuſque præceptor fuit. Hic paſſim Deum ingenitum credi debere aſſerit, & non habere Patrem, Matrem, &c. (lib. 1. & lib. 2.)

Reſpondeo, Arnobium his in locis ſolam excludere a Deo generationem, quam Gentiles Diis ſuis tribuebant, quos ex maris & fœminæ commixtione in tempore eſſe genitos profitebantur. Sic lib. 1. *Deus omnipotens neque genitus ſcitur, neque novam in lucem aliquando prolatus, nec ex aliquo tempore cœpiſſe ...... At vero Juppiter, ut vos fertis, & patrem habet, & matrem, avos, avias, fratres, nunc nuper in utero matris ſuæ formatus, abſolutus menſibus & conſummatus decem. Ergo ſi hæc ita ſunt, Juppiter eſſe Deus qui poteſt?* Et lib. 7. ſic Gentiles alloquitur: *Vos Deos profitemini eſſe natos, & ex maſculorum feminarumque ſeminibus conventionum progenitos lege...... At vero nos contra ingenitos eſſe cenſemus. Hoc enim religioſum eſt credere. Vos habere ſexus Deos...... Nos diſcretos eſſe ſexibus abnegamus*, &c. Sed mirum eſt quod Arnobii authoritate Sociniani abutantur, qui tam luculenter Chriſtum verum eſſe Deum aſſerit. Cum enim Chriſtianos Deum Principem, ſummitatem omnium ſummorum obtinentem adorare ſcripſiſſet, lib. 1. Gentilem introducit ita opponentem: Non idcirco Dii vobis infeſti ſunt, quod omnipotentem colatis Deum, ſed quod hominem natum, & crucis infami ſupplicio interemptum, Deum fuiſſe contenditis, & quotidianis ſupplicationibus adoratis. Nihil porro horum negat Arnobius, ſed ſic retorquet argumentum in Gentiles. *Natum autem colimus. Quid enim? Vos hominem nullum colitis...... Si vos Liberum, quod uſum repererit vini, ſi quod panis Cererem .... honoribus quantis afficiendus eſt nobis qui ab erroribus non magnis inſinuata veritate traduxit?... Chriſtus non habeatur a nobis Deus? Nec qui omnium alioquin vel maximus poteſt excogitari divinitatis afficiatur cultu? Sed patibulo affixus interiit. Quid iſtud ad cauſum? Nonne Liberum & vos Patrem membratim a Titanibus diſſipatum funerum conſecrationi aptatis? Nonne Æſculapium poſt pœnas & ſupplicia fulminis? Nonne Herculem concrematum, & Romulum Senatorum manibus dilaceratum in ædibus adoratis ampliſſimis?*

Et infra, Paganis objicientibus, *Natum hominem colitis* o Chriſtiani, reſpondet: *Etiamſi eſſet id verum* (id eſt ſi verum eſſet Chriſtum eſſe merum hominem quod plane diffiteor) *tamen pro multis & tam liberalibus donis, quæ ab eo profecta in nobis ſunt, Deus dici appellarique deberet. Cum vero Deus ſit, re certa & ſine ullius dubitationis ambiguo inficiatores arbitramini nos eſſe quam maxime illum a nobis coli, & præſidem noſtri corporis nuncupari?*

Et infra: *Ergone, inquiet aliquis furens iratus & percitus, Deus ille eſt Chriſtus? Deus reſpondebimus & interiorum potentiarum Deus.*

Et infra Chriſtum eſſe Deum probat ex miraculis. *Nulla major eſt*, inquis, *comprobatio geſtarum ab eo rerum, quam virtutum novitas. Has Chriſtus ſine ullis adminiculis rerum, ſine ullius ritus obſervatione, vel lege nominis ſui poſſibilitate fecit.*

Gentiles objiciebant. Si Deus fuit Chriſtus, cur in forma hominis viſus eſt? cur morte Crucis interemptus? Quibus Arnobius reſpondet: *An aliter potuit inviſibilis illa vis, & habens nullam ſubſtantiam corporalem, inferre ſe & commodare mundo, conciliis intereſſe hominum, quam ut aliquod tegmen materiæ ſolidioris aſſumeret, quod oculorum ſuſciperet injectum?..... Mors illa quam dicitis, aſſumpti hominis fuit. Ipſius geſtaminis, non geſtantis..... Non enim ipſe interemptus eſt. Neque enim cadere divinas in res poteſt mortis occaſus, nec interitionis diſſolutione dilabi, id quod eſt unum & ſimplex, nec ullarum partium congregatione compactum.*

Et rurſus lib. 1. *Nihil magicum, nihil præſtigioſum in Chriſto. Derideatis, licet ex more, atque in laſcivium diſſolvamini cachinnorum, Deus ille ſublimis fuit, Deus ab intima radice, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium Principe Deus Soſpitator miſſus eſt.*

Non favet igitur Socinianis Arnobius hac in cauſſa. Sed etſi faveret, non magnum ex hujus Authoris teſtimonio commodum contra Eccleſiam reportarent: ſiquidem hos libros nondum Catechumenus ſcripſit, & in iis ſummam Eccleſiaſticorum Dogmatum imperitiam teſtatur. Quod patet ex abſurdiſſimis ipſius de Anima, & de alterius vitæ ſuppliciis, erroribus: quos licet propugnent Sociniani, illos tamen vel ab uno Doctorum Eccleſiaſticorum aſſertos, vel Scripturæ Sacræ non repugnantes, probare nec poſſunt, nec ſaltem conantur, quia conatus inanes ſuos fore pervident. *Quid?* (inquit Arnobius, lib. 2.) Plato idem veſter in eo volumine, quod de Animæ immortalitate compoſuit, non Acherontem, non

Arnobii errores de Anima, & de alterius vitæ ſuppliciis.

Sty-

„ Stygem, non Cocytum fluvios, & Pyriphlegetontem nominat, in quibus animas aſſeverat volvi, mergi, exuri? Et homo prudentiæ non pravæ, & examinis judiciique perpenſi, rem inenodabilem ſuſcipit, ut cum animas dicat immortales, perpetuas, & corporali ſoliditate privatas, puniri eas dicat tamen & doloris afficiat ſenſu? Quis autem hominum non videt, quod ſit immortale, quod ſimplex, nullum poſſe dolorem admittere? Quod autem ſentiat dolorem, immortalitatem habere non poſſe? Nec tamen ejus authoritas plurimum a veritate declinat. Quamvis enim vir lenis, & benevolæ voluntatis inhumanum eſſe crediderit, capitali animas ſententia condemnare, non eſt tamen abſone ſuſpicatus, jaci eas in flumina torrentia flammarum globis, & cœnoſis voraginibus tetris. Jaciuntur enim & ad nihilum redactæ interitionis perpetuæ fruſtratione evaneſcunt. Sunt enim mediæ qualitatis, ſicut Chriſto authore compertum eſt, & interire quæ poſſint, Deum ſi ignoraverint, vitæ & ab exitio liberari, ſi ad ejus ſe minas atque indulgentias applicarint. Et ut quod ignotum eſt pateat, hæc eſt hominis mors vera, hæc nihil reſiduum faciens. Nam illa quæ ſub oculis cernitur, animarum eſt a corporibus dijugatio, non finis abolitionis extremus. Hæc, inquam, eſt hominis mors vera, cum animæ neſcientes Deum per longiſſimi temporis cruciatum conſumentur igni fero.

Et infra: „ Quid quod eadem ratio non tantum incorporeas indicat eas non eſſe, verum etiam privat immortalitate has omni, & ad fines applicat, quibus vita conſueta eſt terminari? &c.

Nec ſolum immortales eſſe animas hominum Arnobius negat, ſed etiam a Deo conditas. „ Si enim forte neſcitis, *inquit*, & antea vobis incognitum propter rei novitatem fuit, accipite ſero & diſcite ab eo qui novit, & protulit in medium Chriſto, non eſſe animas Regis maximi filias, nec ab eo, quemadmodum dicitur, generatas cœpiſſe ſe noſſe, atque in ſui nominis eſſentia prædicari, ſed alterum quempiam Genitorem his eſſe, dignitatis & potentiæ gradibus ſatis plurimis ab Imperatore dijunctum: ejus tamen ex aula, & eminentium nobilem ſublimitate natalium.

Addit infra, ſe neſcire a quo Animæ conditæ ſint, ſuamque ignorantiam inepta prorſus ratione tuetur. „ Sed ſi parens, etiam genitor animarum, inquitis, Deus non eſt, quo authore progenitæ, & qua ſunt ratione prolatæ? Confitemur nos iſtud ignorare.. .... Sed quas Dei negamus, cujus ſint debemus oſtendere? Nihil iſtud neceſſario ſequitur. Non enim ſi negemus muſcas, ſcambeos, & cimices, nitedulas, curculiones, & tineas omnipotentis eſſe opus Regis: ſequaciter poſtulandum a nobis eſt, ut quis ea fecerit inſtitueritque dicamus. Poſſumus enim nulla cum reprehenſione neſcire qui & illis originem dederit, & obtinere non eſſe a Deo ſuperiore prolata tam ſupervacua, tam vana, tam ad nullas pertinentia rationes, quinimo aliquando & noxia..... Conſimiliter hic quoque cum animas tenuamus Dei eſſe Principis prolem, non continuo ſequitur, ut explicare debeamus quonam parente ſint editæ, & cauſis cujuſmodi procreatæ. Oſtendit idem Author ſe hominis lapſum, humanæque naturæ per peccatum corruptionem ignoraſſe, cum hos libros ſcripſit: ſiquidem non eſſe Authorem animarum Deum hac unica ratione probat, quod nihil a rerum Principe fieri poſſit, niſi quod ſit plenum & integrum, & in ſuæ integritatis perfectione finitum. „ Porro [*inquit*] conſpicimus homines, id eſt animas ipſas, (quid enim ſunt homines niſi animæ corporibus illigatæ?) ſeævitate innumerabili vitiorum ipſos ſe indicare non eſſe patritii generis, ſed ex mediocribus familiis procreatos. Sicut ergo hæc errorum monſtra non ex Doctrina Eccleſiæ, immo nec ex rectæ Philoſophiæ Scholis Arnobius hauſit: ſed in eorum aſſertione & Scripturæ Sacræ repugnat, & rationi: ſeque divinarum literarum penitus ignarum probat: ita ſi Deum non eſſe dixiſſet, qui genitus ſit, & Patrem habeat, eo ſenſu quo Sociniani contendunt, non ſequeretur hanc fuiſſe Chriſtianorum fidem. Unde merito diceremus Socinianos Arnobium quoad illud dogma ſequentes, Chriſtianos non eſſe: ſicut ipſum ſequendo in horrendis illis, quos modo expoſuimus, de animæ origine & natura, erroribus, non ſolum a Chriſtiana Religione penitus alienos ſe probant; ſed etiam a vera Philoſophia & a recta ratione, qua maxime gloriantur, atque Philoſophis ethnicis, qui aliquam ſibi ſapientiæ laudem pepererunt, multis gradibus inferiores.

DISSERTATIO XLIII.

Adverſus Hæreſim Macedonianorum.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Spiritus Sanctus ſit verus Deus ejuſdemque cum Patre & Filio majeſtatis & dignitatis?

PROPOSITIO.

Macedonianos Spiritus Sancti hoſtes Scriptura Sacræ & Sanctorum Patrum teſtimonia profligant, ejus divinitatem, & eamdem cum Patre & Filio dignitatem atque majeſtatem aſſerentia.

PRobatur prima pars ex verbis Sancti Petri, Actuum 5. ubi Ananiam ſic alloquitur: *Anania cur tentavit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, & fraudare de pretio agri?* Mox cui mentitus ſit declarat: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Quibus ex verbis colligitur Spiritum Sanctum verum Deum eſſe. Hunc locum urgent Sanctus Baſilius lib. 5. *Contra Eunomium*, p. 124. & lib. *de Spiritu Sancto*, cap. 16. Sanctus Gregorius Nazianzenus *Oratione* 37. Sanctus Cyrillus in Theſauro Aſſertione 34. Theodoretus, lib. 5. *Contra Hæreſes*, cap. *de Spiritu Sancto*, Sanctus Ambroſius, lib. 1. *de Spiritu Sancto*, cap. 4. *& lib.* 3. *cap.* 10. S. Epiphanius, *Hæreſi* 74. S. Auguſtinus, *lib.* 3. *contra Maximinum*, *cap.* 21. & *alii.* *Spiritus Sancti divinitas ex Scripturis Sacris probata.*

Idem probant loca illa Scripturæ Sacræ, in quibus cum Spiritus Sanctus locutus eſſe referatur, Deus locutus eſſe dicitur. Ita quod Iſaiæ 6. *Dominus Deus exercituum* locutus eſſe dicitur, *Audite audientes, & nolite intelligere*, &c. Apoſtolus ad Hebræos 3. *a Spiritu ſancto pronuntiatum eſſe* dicit: *Quia bene Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam Prophetam ad Patres noſtros, dicens: Vade ad populum iſtum, & dic ad eos. Aure audietis, & non intelligetis*, &c. Ergo idem eſt Dominus exercituum ac Spiritus Sanctus. Hoc argumentum urgent Sanctus Gregorius Nyſſenus, *lib.* 1. *Contra Eunomium*, & Sanctus Baſilius, *lib.* 4. contra eumdem, Sanctus Cyrillus in *Excerptis de Spiritu ſancto*, Proclus *Oratione* 27. Paſchaſius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto*, & alii.

Idem probatur ex Apoſtolo 1. *ad Corinthios* 3. ubi Fideles templum Dei vocat: *Neſcitis*, inquit, *quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* & ſubinde eoſdem Spiritus Sancti templum eſſe aſſeritit; *An neſcitis*, inquit, *quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti?* Ex quibus Spiritum Sanctum Deum nominari & eſſe colligit S. Athanaſius, lib. ad Serapionem de Spiritu Sancto. „ Si Spiritus creatura eſſet, non efficeretur per eum conſociatio Dei in nobis, ſed creaturæ conjungeremur, alienique a divina natura redderemur, ut nuſquam ejus participes facti. Nunc ubicumque dicimur participes Chriſti; Dei etiam participes dicimur. Conſtat igitur unguentum quo imbuti ſumus, & ſigillum quo ſignati ſumus, non eſſe naturæ rerum conditarum, ſed Filii, ob Spiritum qui in eo eſt, qui nos coaptat Patri. Id enim Joannes docuit: In hoc cognoſcimus quod in Deo manemus, & ipſe in nobis, quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis. Si autem ex præſentia Spiritus qui nobiſcum eſt, efficimur conſortes divinæ naturæ, inſanierit profecto, ſi quis hoc dicat fieri per ſpiritum *Cap.* 6. 1. *Joan.* 5.

„ ritum creatum, & non per Spiritum Dei. Ob e-
„ am enim cauſam in hominibus eſt, & ii in qui-
„ bus eſt, deificantur. Quod ſi ille deificet, ambigu-
„ um eſſe non poteſt, quin hojus natura Dei ſit na-
„ tura.

Idem probatur ex eo quod Apoſtolus 1. *Cor.* 12. divina Spiritus Sancti opera, beneficiaque percenſens, ea promiſcue Deo, ac Spiritui Sancto velut authori tribuit; *Diviſiones* (inquit) *gratiarum ſunt, idem autem Spiritus, &c. & diviſiones operationum ſunt: idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quibus ſingillatim enumeratis, ita concludit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult.* Quem locum ad Spiritus Sancti Divinitatem comprobandam urgent Sanctus Athanaſius, *in lib. ad Serapionem*, Cyrillus *in Theſauro, aſſertione* 13. & 14. Theodoretus, *lib.* 5. *Contra hæreſes*, & alii.

Idem probant illa verba Chriſti, (Joannis 15.) *Cum autem venerit Paraclitus, quem mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.* Quo ex loco Sanctus Ambroſius Spiritum Sanctum creaturam non eſſe probat, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto, cap.* 7. *Sicut*, inquit, *creata dici non poteſt Sapientia quæ ex ore Dei procedit: nec Verbum quod eructatur ex corde: nec virtus in qua plenitudo majeſtatis æterna eſt: ita etiam creatus non poteſt Spiritus æſtimari, qui ex ore Dei funditur, cum ipſe Deus tantam oſtenderit unitatem, ut effundere ſe de Spiritu ſuo dicat.* Hinc Paſchaſius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto, cap.* 12. notat Chriſtum non dixiſſe, *Qui a Patre creatus eſt; ſed a Patre procedit, id eſt, de paterna ſocietate potentiæ, & de proprietate naturæ.* Et paulo poſt ſubjungit: *Quia ergo Spiritus ſanctus a Patre procedit, tria in eo privilegia deitatis oſtendit; id eſt, ut in perſona ſua ſubſiſtere, & ſine ullo temporis ſpatio permanere, & omnino ex ſubſtantia Patris probetur exiſtere.* Idem argumentum urgent Didymus, *lib.* 2. *de Spiritu S.* & Theodoretus, *lib.* 5. *adverſus Hæreſes.*

Idem probat forma Baptiſmi, in qua Deo Patri ac Filio tertius adjungitur Spiritus Sanctus, utique non adjungendus in unum cum illis dignitatis & honoris conſortium, niſi Deus eſſet; neque in Sacramento fidei nominandus, niſi fidei noſtræ eſſet objectum, quod creaturæ non convenit. Hoc argumentum urget Sanctus Athanaſius ad Serapionem ſcribens *de Spiritu Sancto.* Idem argumentum urgent Didymus, lib. 1. de Spiritu Sancto, Sanctus Hilarius, lib. 2. de Trinit. Theodoret. lib. 5. contra Hæreſ. cap. de Spiritu Sancto, S. Baſilius, lib. 5. contra Eunomium, cap. 10. Spiritusque cum Patre & Filio invocationem *unius* eſſe *divinitatis teſtimonium* colligit, *quoniam nec ſine Filio agit Pater, nec ſine Spiritu Filius.* His Sanctus Ambroſius, lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 14. ſuffragatur. Ubi ex eo etiam quod juſſi ſunt baptizari Fideles in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non in nominibus, colligit unum tribus nomen eſſe commune, quod eſt divinitas. Idem argumentum S. Auguſtinus urget *Tract.* 6. *in Joannem.*

Idem probant illa Scripturæ teſtimonia, in quibus Patri & Filio, ceu ejuſdem conſors majeſtatis adjungitur Spiritus Sanctus, 2. ad Corinthios 13. *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis.* Et 1. ad Corinthios 16. *Et hæc quidam fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed juſtificati eſtis, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.*

Reſpondebant Pneumatomachi, Deo in Scripturis Sacris quandoque creaturas adjungi, ut 1. ad Timotheum 5. *Teſtificor coram Deo, & Jeſu Chriſto, & electis Angelis*, &c. Sic Exodi 14. *Crediderunt Domino, & Moyſi ſervo ejus.* His reponebant Sanctus Athanaſius, *in Epiſtola ad Serapionem*, & Sanctus Baſilius, *lib. de Spiritu ſancto, cap.* 13. Angelos in primo loco adduci tamquam teſtes, quo modo ipſæ etiam rationis & ſenſus expertes creaturæ quandoque advocantur, ut Iſaiæ 1. *Audite cœli, & auribus percipe terra.* At vero Spiritus Sanctus locis ſupra laudatis, tamquam ſocius, & eorum, (quæ Dei propria ſunt,) efficiendorum author & particeps cum Patre & Filio adhibetur. In poſteriori vero loco vox *ſervi* Moyſi adjuncta, oſtendit ipſum in ſocietatem & conſortium divinitatis non admitti. Quamquam vero 1. ad Corinthios 10. *in Moyſem baptizati* dicantur Hebræi, nihil inde inferri poteſt ad elevandum argumentum, quod ex formula Baptiſmi petitur, ad Spiritus Sancti divinitatem aſſerendam: Dicuntur enim in Moyſem baptizati, non quod ille objectum eſſet Fidei ipſorum; ſed quod legem a Moyſe tamquam a Mediatore datam profeſſi eſſent.

Idem probat locus inſignis Apoſtoli ad Corinthios ſcribentis, Epiſtola 1. *cap.* 2. *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Ita & quæ Dei ſunt, nemo cognovit niſi Spiritus Dei.* Quo ex loco Patres colligunt Spiritum Sanctum eſſe Deum, ejuſdemque cum Patre ſubſtantiæ. Dei namque arcana noviſſe, ac profunda ſcrutari, creata res nulla poteſt: & quemadmodum hominis ſpiritus, qui ea novit, quæ ſunt hominis, ejuſdem cum homine ſubſtantiæ eſt, non extraneus, ac peregrinus: ſic Dei Spiritus a Deo alienus, eoque inferior eſſe non poteſt, qui ea quæ Dei ſunt cognoſcendo penetrat. Hoc argumentum Sanctus urget Athanaſius, in Epiſtola ad Serapionem, Sanctus Ambroſius, lib. 2. de Spiritu Sancto, cap. 12. & alii. Sic inter alios Ambroſius. *Neque cum omnibus quæ per Filium facta ſunt, annumerandus eſt Spiritus, cum Deum Patrem noverit, quem* [*ſicut ſcriptum eſt*] *quis poteſt noſſe niſi Filius? Sed & Spiritus Sanctus novit. Quid ergo? cum dicitur univerſitas creaturarum, non Spiritus Sanctus comprehenditur. Nunc velim reſpondeant, quid eſt in homine quod cognoſcat quæ ſunt hominis? Utique rationabile, quod cæteris animæ virtutibus ſupereminet, & quo præcipue natura hominis æſtimatur. Quid eſt igitur Spiritus, qui alta Dei novit, per quem Deus omnipotens revelatur? Numquid plenitudine divinitatis inferior eſt, qui ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ etiam hoc exemplo probatur? Aut aliquid ignorat, qui novit conſilia Dei, & myſteria ejus ab initio abſcondita? Quid eſt quod neſciat, qui novit omnia quæ Dei ſunt? Spiritus enim etiam alta Dei ſcrutatur. Ac ne putes quod ſcrutetur incognita, & ideo ſcrutetur ut diſcat id quod ignorat; ante præmiſit. Quia revelavit nobis Deus per Spiritum ſuum: ſimul ut diſceres, quia novit Spiritus quæ nobis per ipſum Spiritum revelantur, in poſterioribus ait: Quis enim ſcit hominum, quæ hominis ſunt, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Sic & quæ Dei ſunt, nemo cognovit niſi Spiritus Dei. Ergo ſi hominis ſpiritus novit quæ hominis ſunt, & antequam ſcrutetur novit; poteſtne aliquid Dei eſſe, quod Spiritus Dei neſciat? De quo non otioſe Apoſtolus dixit: Quæ Dei ſunt, nemo cognovit niſi Spiritus Dei: ut non ſcrutando cognoverit, ſed noverit per naturam. Non quod accidens in eo ſcientia divinorum, ſed cognitio naturalis ſit. Verum, ſi te movet, quia dixit, Scrutatur, accipe quia id quoque de Deo ſcriptum eſt, eo quod ſit ſcrutator cordis & renum. Ipſe enim dixit: * Ego* Jerem. 17. *ſcrutans corda & renes. Etiam de Filio Dei habes ad Hebræos: * Qui ſcrutator eſt animi & cogitationis. Unde liquet, quia nemo inferior ſuperioris ſcrutatur arcana. Divinæ enim ſolius eſt poteſtatis occulta noviſſe. Similiter ergo ſcrutator eſt Spiritus Sanctus, ut Pater, ſimiliter ſcrutator ut Filius, cujus proprietate ſermonis id exprimitur, ut videatur nihil eſſe quod neſciat, quem nihil præterit.*

Totam iſtius vim argumenti paucioribus verbis complectitur Sanctus Fulgentius in Reſponſione ad Inquiſitiones Ferrandi: *Iſtam quippe plenitudinem cognitionis*, inquit, *ſola poſſidet unitas naturalis, per quam ſic eſt in Deo Spiritus ejus, ut unus ſit cum illo naturaliter Deus.*

Utuntur & Patres ad probandum Spiritus Sancti Divinitatem illis Scripturæ Sacræ teſtimoniis, quibus peccatum in ipſius Majeſtatem admiſſum irremiſſibile dicitur, *Marci* 3. *Matthæi* 12. *Lucæ* 12. Sic inter alios hæc urget loca Sanctus Ambroſius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto, cap.* 3. *Quomodo igitur inter creaturas audet quiſquam Spiritum computare? aut quis ſic ſe obligat, ut ſi creaturæ derogaverit, non putet ſibi hoc aliqua venia relaxandum? Nam ſi Judæi, quia*

ado-

adoraverunt Militiam cœli, divino præſidio deſtituti ſunt: qui autem adorat & confitetur Spiritum Sanctum, acceptus eſt Deo; qui non confitetur, ſacrilegii reus ſine venia damnatur: utique hinc æſtimari poteſt, non inter omnia, ſed ſuper omnia eſſe Spiritum Sanctum, cujus injuria æternis ſuppliciis expiatur. Cur autem dixerit Dominus: Qui blaſphemaverit in Filium hominis, remittetur ei; qui autem blaſphemaverit in Spiritum Sanctum, nec in futurum remitteretur ei: diligenter adverte. Numquid alia eſt offenſa Filii, & alia Spiritus Sancti? Sicut enim una dignitas, ſic una injuria. Sed ſi quis corporis ſpecie deceptus humani remiſſius aliquid ſentit de Chriſti carne, quam dignum eſt, habet culpam, non eſt tamen excluſus a venia, quam fide poſſit adſciſcere. Si quis vero Sancti Spiritus dignitatem, majeſtatem, & poteſtatem abnegat ſempiternam, & putet non in Spiritu Dei ejici dæmonia, ſed in Belſebud, poteſt ibi exoratio eſſe veniæ, ubi ſacrilegii plenitudo eſt: quia qui Spiritum negavit, & Deum Patrem negavit & Filium.

Probatur inſuper Sancti Spiritus Divinitas ex operibus, quæ cum ſolus Deus edere poſſit, ea tamen Spiritui Sancto velut authori tribuuntur, inter quæ ſanctificatio hominum, adoptio, remiſſio peccatorum principem locum obtinent. Porro *Sanctificare nulla creatura aliam penitus poteſt: largitio ſanctificationis, munificentia ſolius eſt Majeſtatis*, inquit Paſchaſius, *lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 11.* Cum igitur proprium iſtud ſit Spiritus Sancti, unde & *Spiritus ſanctificationis* (ad Romanos 1.) *& Spiritus adoptionis* (ad Romanos 8.) *& Spiritus gratiæ*, (ad Hebræos 11.) *& in nationes gratia Spiritus Sancti effuſa* dicatur (Actorum 10.) *& oblatio Gentium ſanctificata in Spiritu Sancto* (Roman. 15.) *& Charitas Dei diffuſa ſit in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis* (Roman. 5.) & Deus *ſalvos nos fecerit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum* (ad Titum 3.) *& nemo poſſit dicere Dominus Jeſus, niſi in Spiritu Sancto.* (1. ad Corinthios 12.) colligitur Spiritum Sanctum creaturam non eſſe, ſed verum Deum. Hoc argumentum urget Sanctus Ambroſius, lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 5. *Creatura* (inquit) *ſanctificatur; ſanctificat autem Spiritus Sanctus ..... Non ergo poteſt ſanctificatio & corruptela unius eſſe naturæ: & ideo non poteſt gratia ſancti Spiritus, & creaturæ unius eſſe ſubſtantiæ. Itaque cum omnis inviſibilis, præter Trinitatem, reliqua natura, cujus rationabilem & incorporeum jure quidam ſubſtantiam putant, non impertiat ſpiritualem gratiam, ſed acquirat; nec participet, ſed aſſumat; ſeparanda eſt utique a ſocietate Spiritus Sancti communitas creaturæ.*

Eodem ſpectant verba Chriſti Nicodemum alloquentis (Joann. 3.) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.* Et ſubinde: *Sic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Quem locum Sanctus Cyrillus Alexandrinus in Theſauro, Aſſertione 34. cum altero ejuſdem Evangeliſtæ comparans (cap. 1.) *Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt*, Spiritum Sanctum eſſe Deum colligit. Idem teſtimonium urget Sanctus Ambroſius, *lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 11.*

Idem probant illa Scripturæ loca, quæ Spiritum Sanctum in nos effuſum teſtantur, *Joel 2. Roman. 5. Tit. 3.* quibus in locis *ipſum effuſionis nomen increatam Spiritus Sancti ſubſtantiam probare* contendit Didymus, lib. 2. de Spiritu Sancto: *Neque enim Deus, cum Angelum mittit aut aliam creaturam, Effundam dicit de Angelo meo, aut Principatu, aut Throno: in ſolis quippe his quæ ab aliis participantur, hic ſermo conſentit.* Id eſt, de ſolis accidentibus dicitur, de nulla vero ſubſtantia ſpiritali creata, ſed de increata tantum & divina dici poteſt. Eadem loca urget Sanctus Ambroſius, *lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 7.* & Paſchaſius, *lib. 2. cap. 1.* dicens: *Authori tantum debetur hoc privilegium, ut conſcientiam poſſit intrare ſecretam. Animu vero animæ, aut Angelus Angelo conjungi poteſt, infundi non poteſt.*

Idem probant loca Scripturæ Sacræ, quibus viri ſancti Spiritu Sancto repleti dicuntur, & Spiritus Sanctus in iis eſſe & manere. Act. 2. *Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto:* & alibi paſſim. *Nemo autem ſive in Scripturis, ſive in conſuetudine, plenus creatura dicitur. Soli divinæ naturæ convenit hic ſermo* inquit, Didymus, *lib. 1. de Spiritu Sancto:* qui *& lib. 3.* clarius hanc propoſitionem explicat dicens, *Animam, vel mentem hominis nullam creaturam juxta ſubſtantiam poſſe implere, niſi ſolam Trinitatem:* Quamvis *ſecundum operationem, & voluntatis errorem, ſive virtutem, animus de his quæ creata ſunt, impleatur.* Idem argumentum urget Sanctus Ambroſius, *lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 7.* & pariter ac Didymus, Spiritus Sancti divinitatem ex incircumſcripta ejus ſubſtantia probat. *Creaturam* enim *omnem certis naturæ ſuæ limitibus circumſcriptam eſſe* docet: *Spiritum vero Sanctum in omnibus, & ubique ſemper eſſe.* Quod Apoſtolorum confirmat exemplo. *Incircumſcriptus* igitur, inquit, *& infinitus Spiritus Sanctus, qui ſe Diſcipulorum ſenſibus per ſeparatarum divortia diſcreta regionum, remotoſque fines totius orbis infundit, quem nihil poteſt præterire, vel fallere.*

Quod ſpectat Spiritus Sancti in nobis inhabitationem & manſionem, eam Chriſtus luculentiſſime deſcripſit Joann. 14. „ Ego, *inquit*, rogabo Patrem,
„ & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vo-
„ biſcum in æternum: Spiritum veritatis, quem mun-
„ dus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec
„ ſcit eum: vos autem cognoſcetis eum, quia apud
„ vos manebit, & in vobis erit. *Et 1. Joann. 4.*
„ In hoc cognoſcimus, quia in ipſo manemus, &
„ ipſe in nobis, quia de Spiritu ſuo dedit nobis. SI
ERGO, inquit Sanctus Cyrillus, in Theſauro, Aſ-
„ ſertione 34. in habitante in nobis per participatio-
„ nem Spiritu, Deus eſt qui inhabitat, ipſeque in
„ nobis ſit, & nos in ipſo, quia Spiritum in nobis
„ geſtamus: quomodo non erit Spiritus Deus, qui
„ totam Dei ac Patris deitatem in ſe eſſentialiter con-
„ tinet, cujus & Spiritus eſt, & per Filium creatu-
„ ris donatur?

„ *Et infra:* Chriſtus alicubi de iis qui participa-
„ tione deitatis digni ſunt, ita ait: Ego & Pater ve-
„ niemus, & manſionem apud eum faciemus. Atqui
„ conſtat eum per Spiritum in ſanctis habitare. Cum
„ ergo Spiritus Sanctus, Patris ſimul & Filii præ-
„ ſentia nos impleat: quomodo non ſit manifeſtum,
„ Spiritum a divina eſſentia ſejungi non poſſe: ſed
„ ex ipſa naturaliter emitti, & univerſam Patris &
„ & Filii operationem habere?

Spiritus Sancti divinitas ex Traditione confirmata.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, adducendo Patrum teſtimonia, qui Spiritus Sancti Divinitatem ſcriptis ſuis propugnarunt. Profero in primis Tertullianum lib. adverſus Praxeam, cap. 13. „ Duos, *inquit*,
„ definimus Patrem & Filium, & jam tres cum Spi-
„ ritu ſancto, ſecundum rationem œconomiæ, quæ
„ facit numerum..... Duos tamen Deos, & duos
„ Dominos numquam ex ore noſtro proferimus: non
„ quaſi non & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiri-
„ tus Sanctus Deus, & Deus unuſquiſque, &c. *Et*
„ *cap.* 4. Radix & frutex duæ res ſunt, ſed conjun-
„ ctæ. Et fons & flumen duæ ſpecies ſunt, ſed in-
„ diviſæ. Et ſol & radius duæ formæ ſunt, ſed co-
„ hærentes...... Tertius & Spiritus Sanctus a Deo,
„ & Filio, ſicut tertius a radice fructus ex frutice:
„ & tertius a fonte rivus ex flumine: & tertius a
„ ſole apex ex radio. Nihil tamen a matrice aliena-
„ tur, a qua proprietates ſuas ducit. Ita Trinitas per con-
„ ſertos & connexos gradus a Patre decurrens, & Mo-
„ narchiæ nihil obſtrepit, & *οἰκονομίας* ſtatum protegit.

Profero ſecundo Sanctum Athanaſium in Epiſtola ad Serapionem: „ Res conditæ (*inquit*) ex non ex-
„ iſtentibus extiterunt, cum habeant principium ſuæ
„ eſſentiæ. Ex Deo autem dicitur Spiritus. Nemo
„ enim, inquit, novit quæ ſunt hominis, niſi Spi-
„ ritus hominis, qui eſt in illo: ita quæ ſunt Dei,
„ nemo novit niſi Spiritus Dei. Nos autem non
„ Spiritum mundi accipimus, ſed Spiritum qui ex Deo
„ eſt. Quæ igitur, ſecundum iſta verba, cognatio eſt
„ Spiritui ſancto cum creaturis: cum creaturæ ali-
„ quando non erant, Deus autem ſemper ſit, ex quo
„ Spiritus ſanctus? Quod autem ex Deo eſt, non
„ eſt ex nihilo, neque conditum quidpiam in ſe ha-
„ bere poterit.

Et infra: Spiritus iſte, Spiritus ſanctificationis & renovationis & eſt, & dicitur: creaturæ autem non dant, ſed accipiunt ſanctificationem & renovationem ..... Quod igitur non ſanctificatur ab alio, neque particeps redditur ſanctificationis, ſed ſanctificationem impartit, in quo creaturæ omnes ſanctificantur, quomodo illud fuerit unum ex vulgo rerum conditarum? Neceſſum enim eſt iis qui hoc loquuntur, dicere etiam, Filium per quem omnia ſunt condita, unum eſſe ex hoc vulgo univerſitatis.

Spiritus quoque vivificator dicitur. Qui excitavit enim (*inquit*) Jeſum Chriſtum ex mortuis, vivificabit mortalia corpora veſtra per inhabitantem in vobis Spiritum. Et Dominus eſt ipſiſſima vita, & dux, & ſubminiſtrator vitæ, ut inquit Petrus. Dixit porro illis Dominus: Aqua quam ego dabo ei, fiet in illo fons aquæ ſalientis in vitam æternam: hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Jam quod non aliunde particeps redditur vitæ, ſed vivificat res conditas, quam habet cognationem cum creaturis?

„ Videamus tamen adhuc illam ipſam ab initio traditionem, & doctrinam, & fidem Catholicæ Eccleſiæ, quam Chriſtus quidem dedit: Apoſtoli vero prædicaverunt, & Patres ſervaverunt. In hac enim Eccleſia fundamur, & qui inde excidit, neque eſſe, neque dici poterit Chriſtianus. Trinitas igitur ſancta & perfecta in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, rationem deitatis accipit, nihil alienum, aut foris ſuperinductum poſſidet, neque ex Creatore & creatura conſiſtit, ſed tota eſt ex Creatore & conditore rerum, ſibi ſimilis, & natura indiviſibilis unaque ejus operatio. Pater enim per Verbum in Spiritu ſancto omnia facit. Atque ita unitas Trinitatis ſervatur, & ita unus Deus in Eccleſia prædicatur, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Super omnia quidem ut Pater, ut Principium & fons: per omnia vero per Verbum. In omnibus porro in Spiritu ſancto.

Profero tertio Sanctum Baſilium Magnum, *lib.* de Spiritu ſancto, *cap.* 9. Jam vero, *inquit*, etiam de Spiritu ſancto, communes noſtræ ſententiæ cujuſmodi ſint expendamus, tum eas quæ nobis de illo e Scripturis collectæ ſunt, tum eas quas Patrum traditione ſine ſcripto accipimus. Primum igitur qui audivit appellationes Spiritus, erigitur animo, & ad ſupremam naturam cogitationem attollit. Nam Spiritus Dei dictus eſt, Spiritus veritatis qui ex Patre procedit; Spiritus rectus, principalis; Spiritus ſanctus, quæ poſtrema propria eſt illius ac peculiaris appellatio. Quod ſane nomen omnium maxime declarat id quod eſt incorporeum, & ab omni materia purum, atque incompoſitum. Quapropter & Dominus, ut animum qui putat Deum in loco adorandum, doceat eum incomprehenſibilem & incorporeum eſſe, Spiritus, inquit, eſt Deus. Proinde fieri non poteſt, ut qui audit Spiritus naturam loco circumſcriptam, aut mutationibus & alterationibus obnoxiam, aut omnino creaturæ ſimilem imaginationem imprimat menti ſuæ: ſed ad id quod ſummum eſt cogitatione proficiſcens, intelligibilem ſubſtantiam cogitet neceſſe eſt, virtute infinitam, magnitudine incircumſcriptam, nec temporum nec ſæculorum dimenſionem recipientem, nemini bona quæ habet ipſa invidentem...... ſic perficientem cætera ut ipſe in nullo deficiat: non aliunde parta vita viventem, ſed qui ſit ipſe vitæ largitor, nec acceſſionibus augeſcentem, ſed plenum, rectum, in ſeipſo collocatum, qui nuſquam non adeſt, ſanctificationis parentem, lucem intelligibilem, univerſæ potentiæ rationali ad veritatis inveſtigationem velut illuſtrationem quamdam ex ſe ſe præbentem: natura inacceſſum, ſed qui capi poſſit ob benignitatem: omnia quidem implentem virtute, ſed ſolis iis qui digni ſunt communicabilem..... ſimplicem juxta eſſentiam, ſed potentiis varium; qui ſingulis totus adeſt, & totus ubique eſt, *&c.*

„ Et *cap.* 12. Proinde ſi in Baptiſmo ſeparare Spiritum a Patre & Filio, ut periculoſum eſt baptizanti, ita Baptiſmum accipienti inutile, quomodo nobis tutum fuerit a Patre & Filio diſtrahere Spiritum? Fides ac Baptiſma duo ſunt modi parandæ ſalutis inter ſe cognati & inſeparabiles. Nam fides perficitur per Baptiſmum, Baptiſmus vero fundamento fidei nititur, & utraque res per has voces impletur. Sicut enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ſic & baptizamur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Et *cap.* 16. Spiritus ſancti cum Patre & Filio communionem probat ex rerum creatione, ac intelligibilium præſertim ſubſtantiarum: „ In horum autem creatione, *inquit*, cogita mihi principalem cauſam eorum quæ fiunt, Patrem, dein conditricem Filium, perfectricem Spiritum ſanctum: ut voluntate quidem Patris ſint adminiſtratorii Spiritus, Filii vero operatione perducantur ut ſint, Spiritus autem adventu perficiantur. Porro Angelorum perfectio eſt ſanctificatio, & in hac perſeverantia. Ac nemo me credat tres originales ſubſtantias ponere, aut Filii operationem imperfectam eſſe. Principium enim eorum quæ ſunt, unum eſt, per Filium condens, per Spititum ſanctum perficiens.

Id confirmat ſacro oraculo Pſalmi 32. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* In quo tria intelligi monet, *Mandantem Dominum, creans Verbum, & confirmantem Spiritum ſanctum. Quæ porro*, inquit, *alia poſſit eſſe confirmatio, quam in ſanctimonia perfectio, confirmationis verbo ſignificante conſtantiam, immutabilitatem, ac ſoliditatem in bonis? Sanctificatio vero non eſt abſque Spiritu: neque enim cœlorum virtutes ſuapte natura ſanctæ ſunt. Nam ſi id eſſet, nulla re differrent a Spiritu ſancto.*

Et infra, omnes Providentiæ divinæ diſpoſitiones circa hominem in Spiritum ſanctum refundit: Cæterum, *inquit*, diſpoſitiones circa hominem, quæ factæ ſunt a magno Deo & Servatore noſtro Jeſu Chriſto, juxta bonitatem Dei & Patris, quis negabit per Spiritus gratiam eſſe peractas? Sive igitur velis priſca ſpectare, veluti Patriarcharum benedictiones, auxilium per legem datum, figuras, Prophetias, fortiter in bellis geſta, miracula per Sanctos edita: ſive quæ circa Chriſti in carne adventum diſpenſata ſunt: per Spiritum geſta ſunt omnia. Primo enim adfuit ipſi carni Dominicæ, dum illi factus eſt unctio, & inſeparabiliter conjunctus, ſicut ſcriptum eſt: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt Filius meus dilectus. Deinceps omnis actio præſente Spiritu ſancto peragebatur. Hic aderat ſimul cum & a diabolo tentaretur. Deductus eſt, inquit, Jeſus a Spiritu in deſertum ut tentaretur. Tum edenti miracula ſimul aderat. Si enim, inquit, in Spiritu ejicio dæmonia. Nec deſeruit excitatum a mortuis. Dominus enim qui renovabat hominem, eique reddebat gratiam, quam & afflatu Dei acceptam amiſerat, cum inſpiraſſet in faciem Diſcipulorum, quid ait? Accipite Spiritum ſanctum, *&c.* Jam vero Eccleſiæ ordo & gubernatio nonne palam & citra contradictionem per Spiritum ſanctum peragitur? Ipſe, inquit, dedit Eccleſiæ, primum Apoſtolos, deinde Prophetas, tertio Doctores, *&c. Addit*, Ne in tempore quidem apparitionis de cœlo Dominicæ, quam expectamus, otioſum fore Spiritum ſanctum, ſed ſimul adfuturum in die quo ſe manifeſtabit Filius. Quis enim adeo ignarus eſt bonorum, quæ Deus præparavit dignis, ut neſciat juſtorum coronam eſſe Spiritus beneficium, quod tum largius perfectiuſque dabitur, ſpirituali gloria cuique pro recte geſtis diſtributa?

Deinde, hanc Chriſti Domini contra ſervum nequam comminationem: *Dividet eum, & partem ejus ponet cum hypocritis*, non ita intelligendam eſſe ait, quaſi dimidium hominis peccatoris pœnis addicatur, aut duas in partes ſecetur anima; *Sed diſſectio animæ*, inquit, *eſt perpetua a Spiritu ſancto alienatio. Nunc enim tametſi non admiſcetur indignis, attamen aliquo pacto videtur adeſſe ſemel baptizatis, expectans ut ad ſalutem convertantur. Tum vero in totum ab anima, quæ gratiam ipſius profanaverit, reſecabitur. Eoque non*

eſt

eſt in inferno qui confiteatur, neque in morte qui memor ſit Dei: quod jam non adſit ſancti Spiritus adjutorium. Quomodo igitur intelligi poteſt abſque Spiritu ſancto fieri judicium, cum Scriptura ſacra declaret, Spiritum eſſe Juſtorum præmium, quando pro arrhabone exhibebitur quod perfectum eſt?

Et cap. 21. Spiritus ſancti divinitatem ex eo probat, quod *Dominus* in Scripturis appelletur, quodque homines in iiſdem vocentur templum Dei. *An Scriptura*, inquit, *admiſit umquam ut ſervile domicilium appellatione templi honoraret?* Id etiam probat ex eo quod ſacra Scriptura *divinitus inſpirata* dicatur *eo quod afflata Spiritus ſcripta ſit*.

Et cap. 22. probat Spiritum ſanctum cum Patre & Filio Deum unum eſſe, non ſolum ex hoc quod eaſdem habet appellationes, & in operationibus conſors eſt Patri & Filio: *Verum etiam ex eo quod pariter atque illi, incomprehenſibilis eſt intellectu.*

Denique Sanctus Baſilius Divinitatem Spiritus Sancti probat ex Hymno Glorificationis, quo tribuebatur ab omni Eccleſia *Gloria Patri cum Filio, & cum Spiritu Sancto*: vel *per Filium in Spiritu ſancto*. Utramque enim glorificandi formulam Sanctus uſurpavit Baſilius, utramque propugnavit adverſus eos qui negotium ipſi propterea faceſſebant, quod utramque indifferenter uſurparet. Hinc 25. libri laudati capite oſtendit primo hanc ſyllabam, *in*, idem ſignificare ac illam conjunctionem, *cum*, ſecundum Scripturæ ſacræ phraſim; atque adeo Hæreticos Scripturam ſacram in alienum & pravum detorquere ſenſum, cum hunc loquendi modum uſurpant (*in Spiritu ſancto*) ut Spiritum ſanctum inferiorem Patre & Filio obtrudant. *At ego*, inquit *nequaquam dixerim hanc ſyllabam, in, ſenſum minus honorificum, immo potius ſi ſane accipiatur, ad maximam Spiritus celſitudinem erigere mentem, quandoquidem obſervavimus hanc frequenter uſurpari pro, cum, quod genus eſt illud; Ingrediar domum tuam in holocautomatibus, pro eo quod erat, cum holocautomatibus: &, Eduxit eos in argento & auro; pro, cum argento & auro.*

Secundo aſſerit Sanctus Baſilius indifferentem eſſe utriuſque vocis uſum, ſi ſano ſenſu uſurpetur; ac pluribus explicat, quomodo, *cum* eamdem vim habeat quam, *Et*, nec ita facile ab Hæreticis carpi poſſit. *Nos enim*, inquit, *ambas dictiones e Fidelium uſu mutuati, ambabus utimur, Glorificationem quidem ex æquo per utramque impleri perſuaſi: eis vero qui depravant veritatem, magis obturari os credimus propoſita dictione, quæ cum vim habeat Scripturis congruentem, non ita facile ab adverſariis carpi poteſt. Eſt autem hæc cui non ab iſtis contradicitur, quæ pro, Et conjunctione ſumitur: nihil enim refert utram dicas, Paulus, & Sylvanus, & Timotheus, an, Paulus, cum Timotheo, & Sylvano. Nominum enim connexio utraque pronuntiatione ſimiliter ſervatur. Itaque, ſi cum Dominus diceret, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ipſe dicam, Patrem & Filium cum Spiritu ſancto, nihil diverſum dixero, quod ad ſententiæ vim attinet.*

Tertio, oſtendit hanc conjunctionem, *Cum*, majorem vim habere, quam, *Et*, quia non ſolum Sabellianos, ut illa, jugulat, ſed & Arianos confodit. *Etiam rationem reddam*, inquit, *juxta quam Patres noſtri non otioſe ſimul amplexi ſint hujus præpoſitionis uſum. Nam præterquam quod hæc idem valet, quod, Et, ad refellendam Sabellii malitiam, & ſimiliter atque illa conjunctio perſonarum proprietatem declarat, velut; Ego & Pater veniemus; Ego & Pater unum ſumus: eximium habet ſempiternæ communionis, ac perpetuæ conjunctionis teſtimonium. Nam qui dixit, cum Patre Filium eſſe, ſimul & perſonarum proprietatem, & inſeparabile conſortium expreſſit.*

Cap. 26. demonſtrat hanc ſyllabam, *in*, apprime tribui Spiritui ſancto in Glorificatione, ac duplicem ex illa conſurgere ſenſum, utrumque Orthodoxum. *Cæterum*, inquit, *magis pium eſt dicere eum eſſe cum Patre & Filio, quam ineſſe Patri. Nam gratia ab eo manans, habitante in iis qui digni ſunt, ac ſuas operationes in illis exercente, recte dicitur ineſſe iis qui ſunt illius capaces. At illius ſubſiſtentia, quæ fuit ante ſæcula, nec umquam deſitura perpetuitas cum Filio & Patre conſiderata, ſempiternæ potentiæ & conjunctionis requirit appellationes....... Proinde quoties peculiarem Spiritus dignitatem intelligimus, cum Patre & Filio ipſum eſſe contemplamur. Ubi vero gratiam in iis qui Spiritus participes ſunt, ſentimus, in nobis eſſe Spiritum dicimus. Et quæ a nobis defertur glorificatio Spiritui, non habet profeſſionem dignitatis illius, ſed noſtræ imbecillitatis confeſſionem: Dum oſtendimus quod nec idonei ſumus a nobis ipſis glorificare, ſed ſufficientia noſtra eſt in Spiritu ſancto, in quo corroborati, pro beneficiis acceptis Deo noſtro gratias abſolvimus, juxta quod a malitia purgati ſumus. Secundum unum igitur modum, ſic pie gratiarum actionem in Spiritu perſolvimus.*

Alter autem intellectus eſt, nec ipſe rejiciendus, quod ſicut in Filio videtur Pater, ſic Filius videtur in Spiritu. Itaque adoratio quæ fit in Spiritu, animis noſtris velut in lucem adductis vim ſuam ſuggerit, ut diſcere licet ex his quæ Samaritanæ dicta ſunt. Dominus enim adorationem, quæ juxta regionis illius conſuetudinem erat uſitata, ſua doctrina abrogans; in Spiritu, inquit, & veritate oportet adorare; nimirum ſeipſum appellans veritatem. Quemadmodum igitur in Filio dicimus adorationem, velut in imagine Dei ac Patris: ſic & in Spiritu ſancto dicitur, tamquam in ſeipſo Domini Divinitatem exprimente.

Cap. 27. inter ſe non pugnare aſſerit utramque dictionem, *in Spiritu*, & *cum Spiritu*, ſed utramque peculiarem intellectum ad pietatem afferre. *Siquidem præpoſitio, in, magis denotat Dei ſocietatem nobiſcum: at præpoſitio, cum, exprimit communionem Spiritus cum Deo: ideoque vocibus ambabus uſi ſumus, altera quidem dignitatem Spiritus exprimentes; altera gratiam, quæ nobis ab illo eſt, declarantes .... Confirmat autem rationem nobis Apoſtolus indifferenter utraque voce uſus, interdum ita loquens: In nomine Domini Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri. Et rurſus: Congregatis vobis, & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti: nihil intereſſe ratus ad nominum conjunctionem, ſive utaris conjunctione, ſive præpoſitione.*

Denique, cap. 29. cum veneranda eſſe vetuſta dogmata dixiſſet, quod ob antiquitatem & canitiem quamdam habeant quid reverendum: celeberrimos Patres laudat, qui indiſcriminatim his vocibus uſi ſunt, nihilque referre exiſtimarunt ad rectam pietatis intelligentiam, quibus quis uteretur. Laudat itaque Irenæum, Clementem Romanum, Dionyſium Alexandrinum, Euſebium Palæſtinum, Origenem, Julium Africanum, Gregorium Thaumaturgum, Firmilianum, Meletium Ponticum, qui hunc loquendi morem paſſim in Glorificatione uſurparunt. Laudat etiam ſui temporis morem, & omnium Eccleſiarum conſuetudinem, quæ Patrem cum Filio & Spiritu ſancto glorificabant. *Sed quid opus eſt*, inquit, *vetera commemorare? Immo nunc qui ſunt Orientales, nonne hoc uno potiſſimum pie ſentientes agnoſcunt, hac voce veluti ſigno ſuos ab alienis dijudicantes? Ut autem ego a quodam Meſopotamo audivi, viro & linguæ eruditæ, & mentis integræ, neque fieri poteſt ut lingua vernacula aliter loquantur, etiamſi velint; ſed neceſſe illis eſt, ut per ſyllabam, Et, vel potius per æquipollentes uſi voces, juxta proprietatem linguæ regionis illius, glorificationem offerant. Quin & Cappadoces ſic juxta regionis morem loquimur. Quid porro Occidens totus propemodum ab Illyrico uſque ad fines noſtri Orbis? Nonne hanc vocem tuetur? Qui fit igitur ut ego ſim innovator, & recentiorum verborum architectus, cum totas Nationes, & civitates, & conſuetudinem omni hominum memoria vetuſtiorem; inſuper & Viros Eccleſiæ columnas, & omni ſcientia ac virtute Spiritus venerandos, duces & defenſores hujus vocis exhibeam?*

Profero quarto Sanctum Gregorium Nazianzenum *Oratione 37.* dicentem: *Si Spiritus adorandus non eſt, quomodo me Deum per Baptiſmum efficit? Si autem adorandus, an non colendus & venerandus? Si porro venerandus? an non Deus? Unum uni cohæret, ac vere aurea quædam & ſalutaris eſt hæc catena. Et quidem a Spiritu regenerationem habemus, a regeneratione inſtaurationem, ab inſtauratione cognitionem dignitatis illius, a quo inſtaurati ſumus. Atque hæc ſunt, quæ ab eo afferri queant, qui Spiritus Divinitatem nullo Scripturæ loco niti conceſſerit. Jam*

vera

vero tibi authoritatum examen prodibit, ex quibus Scriptura teſtimonio admodum confirmatam eſſe Spiritus divinitatem oſtendetur. Sic autem expende. Naſcitur Chriſtus, præcurrit Spiritus. Baptizatur ille, hic teſtimonium fert. Tentatur ille: hic abducit. Miracula edit ille, hic comitatur. Aſcendit ille, hic ſuccedit. Quid enim adeo magnum & divinum eſt, quod non ipſe poſſit? Quod tam divinum nomen eſt, quo non excepto ingeniti & geniti nomine appelletur?

Profero quinto Concilium Conſtantinopolitanum primum, Œcumenicum ſecundum, adverſus Macedonianos congregatum quod in Symbolo profitetur Sancti divinitatem Spiritus his verbis: *Credimus in Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum qui locutus eſt per Prophetas.*

Et in Epiſtola Synodica ad Epiſcopos Occidentis, centum quinquaginta Patres ſic loquuntur: *Etenim iſta Fides, tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui verbum veræ Fidei non pervertunt, approbari debet, quippe cum & antiquiſſima ſit, & lavacro Baptiſmatis conſentanea, & nos doceat credere in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, æqualem dignitatem, & coæternum regnum, in tribus perfectiſſimis hypoſtaſibus, ſive in tribus perfectis perſonis, adeo ut neque quidquam loci detur peſtiferæ Sabellii Hæreſi, qua confunduntur perſonæ; neque blaſphemia Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritum ſanctum oppugnant quidquam habeat ponderis: quæ quidem eſſentiam, naturam ſive divinitatem diſcindit, & Trinitati quæ increata, & conſubſtantialis, & coæterna eſt, naturam poſterius genitam, aut creatam, aut quæ ſit alterius eſſentiæ inducit.*

Profero ſexto Synodicam Damaſi Romani Pontificis Epiſtolam anno Chriſti 382. datam ad Paulinum Antiochenum, cum e Romana Synodo rediens, una cum Aſcolio Theſſalonicæ ſubſtitiſſet. Hac in Epiſtola quam deſcribit Theodoretus, *lib.* 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.* 11. Pneumatomachi his verbis confodiuntur. *Et quia poſt Concilium Nicænum hic error inolevit, ut quidam ore ſacrilego auderent dicere, Spiritum Sanctum factum eſſe per Filium, anathematizamus eos, qui non tota libertate proclamant, eum, cum Patre & Filio unius poteſtatis eſſe atque ſubſtantiæ. Anathematizamus Arium atque Eunomium, qui pari impietate, licet ſermone diſſimili Filium & Spiritum Sanctum aſſerunt eſſe creaturas. Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii ſtirpe venientes, non perfidiam mutavere, ſed nomen ...... Si quis non dixerit ſemper Patrem, ſemper Filium, ſemper Spiritum ſanctum fuiſſe & eſſe, anathema ſit.*

Si quis non dixerit Spiritum Sanctum de Patre eſſe vere ac proprie, ſicut Filius de divina ſubſtantia, & Deum verum, anathema ſit.

Si quis non dixerit omnia poſſe Spiritum ſanctum, omnia noſſe, & ubique eſſe, ſicut Filium & Patrem, anathema ſit.

Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam eſſe, aut per Filium factum, anathema ſit.

Si quis non dixerit omnia per Filium qui incarnatus eſt, & Spiritum ſanctum, Patrem feciſſe, id eſt, viſibilia & inviſibilia, anathema ſit.

Si quis non dixerit, Patris & Filii, & Spiritus ſancti unam Divinitatem, poteſtatem, majeſtatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, anathema ſit.

Si quis tres perſonas non dixerit veras, Patrem & Filium, ac Spiritum ſanctum, æquales, ſemper viventes, omnia continentes, viſibilia & inviſibilia, omnipotentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia ſalvantes, anathema ſit ..... Si quis non dixerit Spiritum ſanctum adorandum ab omni creatura, ſicut Filium, & Patrem anathema ſit.

Si quis de Patre, & Filio bene ſenſerit, de Spiritu autem ſancto non recte habuerit, Hæreticus eſt: quia omnes Hæretici de Filio Dei, & Spiritu ſancto male ſentientes, in Judæorum atque Gentilium perfidia inveniuntur.

Profero ſeptimo Sanctum Ambroſium in libris *de Spiritu Sancto*, e quibus has rationes defloravimus. *Omnis mutabilis creatura: ſed non mutabilis Spiritus*
Lib.1.c.5. *Sanctus. Neque enim aliquo vitio mutari poteſt, qui omnium abolet vitia, peccata condonat. Quomodo ergo mutabilis, qui ſanctificando alios mutat ad gratiam, non ipſe mutatur? Quomodo mutabilis qui bonus ſemper eſt? Neque enim umquam malus Spiritus ſanctus, per quem nobis quæ bona ſunt, miniſtrantur: Unde & Evangeliſtæ duo, in uno eodemque loco, diverſis quidem inter ſe verbis, ſed eadem deſignarunt. Habes enim in Matthæo: Si vos cum ſitis mali, noſtis* Matth.7.
bona data dare filiis veſtris, quanto magis Pater veſter qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe? Secun- Lucæ 11.
dum Lucam autem invenies ita ſcriptum: Quanto magis Pater veſter de cœlo dabit Spiritum ſanctum petentibus ſe? Advertimus ergo bonum eſſe Spiritum Sanctum Domini judicio, Evangeliſtarum teſtimonio: quando alius pro ſancto Spiritu bona, alius pro bonis ſanctum Spiritum nominavit.

II. Ratio* *Una gratia, una Charitas, una commu-* Cap. 11.
nicatio eſt Patris & Filii & Spiritus ſancti, ex Scri- 12. & 13.
ptura Sacra. *Una ergo operatio eſt: Et ubi una operatio eſt, utique non poteſt virtus eſſe diviſa, diſcreta ſubſtantia. Nam quomodo operationis ejuſdem gratia conveniret.*

III. Ratio. * *Unum nomen eſt Patris, & Filii, &* Cap.14.
Spiritus Sancti. Scriptum eſt enim: Ite, baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti ... ... Una Divinitas, una Majeſtas eſt, quia unum nomen. Oſtendit autem inter Filium & Spiritum ſanctum nominum eſſe communionem Sanctus Ambroſius. * Nam Paraclitus appellatur Filius, ſicut & Cap.15.
Spiritus ſanctus: unde Chriſtus ait: *Rogabo Patrem & alium Paraclitum dabit vobis*. Et S. Joannes ait:
* *Si quis peccaverit, Paraclitum habemus apud Pa-* 1. Joan. 2.
trem, Jeſum Chriſtum. Ita enim legit Sanctus Ambroſius, ubi nos legimus: *Advocatum habemus apud Patrem.* Et Spiritus ſanctus veritas etiam nominatur, ſicut Chriſtus, [1. Joannis 5.) *Quoniam Spiritus eſt veritas.* Ita legit S. Ambroſius, ubi legimus *Quoniam Chriſtus eſt veritas.* Sed (ut verum fatear) vel in mendoſos Codices incidit S. Ambroſius, in quibus hoc teſtimonium mutilum eſſet, vel ipſum memoria fefellit. Ita enim habet S. Joannes: *Et Spiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas.* Oſtendit Cap. 17.
deinde quod *Sicut Pater lumen, ita etiam Filius lu-* 18. 19. &
men, & Spiritus ſanctus lumen eſt. Quod utique di- 20.
vinæ potentiæ eſt. Quod *ſicut Pater vita, & Filius vita & Spiritus ſanctus vita eſt.* Quod *ſicut Pater fons vitæ eſt, ita & Filius, & Spiritus ſanctus.* Quod *ſicut Pater flumen, ita & Filius, ita & Spiritus ſanctus. Neque enim civitas Dei illa Jeruſalem meatu alicujus fluvii terreſtris alluitur, ſed ille ex vitæ fonte procedens Spiritus ſanctus, cujus nos brevi ſatiamur hauſtu, in illis cæleſtibus Thronis, Dominationibus & Poteſtatibus, Angelis & Archangelis, redundantiue videtur effluere, pleno ſeptem virtutum ſpiritalium fervens meatu. Si enim fluvius riparum editis ſuperfuſus exundat, quanto magis Spiritus omnem ſupereminens creaturam cum reliqua tamquam inferiora noſtræ mentis arva perſtringat, cæleſtem illam creaturarum naturam effuſiore quadam ſanctificationis ubertate lætificat?*

IV. Ratio. Spiritus ſanctus eſt Virtus, ſicut Filius Lib.2. cp.
& Pater. Unum eſt Patris, & Filii, & Spiritus ſan- 2.3.4.5.
cti conſilium. Vivificat Spiritus ſanctus ſicut Pater & 6.
& Filius: *Vivificare autem quis abnuat eſſe majeſtatis æternæ?* Spiritus ſanctus Creator eſt omnium, ſicut Pater & Filius, nec quidquam niſi cum Spiritu ſancto Deus omnipotens Pater intelligitur operatus: quandoquidem & in principio creaturæ Spiritus ſuperferebatur ſuper aquam: *Si igitur creator eſt Spiritus, non eſt utique creatura. Creaturam enim Apoſtolus Creatoremque diviſit, dicens, Servierunt creaturæ potius quam creatori. Simul Creatori admonet ſerviendum, damnando eos qui ſerviunt creaturæ. Et quoniam creatorem Spiritum noverat, docet eidem ſerviendum, dicens: Nos enim ſumus Circumciſio, qui Spiritui Deo ſervimus.*

V. Ratio. *Spiritus Sanctus qui creavit Dominicæ In-* Cap.8.
carnationis Sacramentum, quod ſuper omnes eſt creaturas, quomodo eſſe poteſt creatura?

Idem urget apparitionem Spiritus ſancti ſuper Chri- Lib.3. c.
ſtum, in ejus Baptiſmo, in Columbæ ſpecie deſcen- 1.
dentis: quod factum eſſe ait, *Ut per ſpeciem crederet, qui Spiritum non videbat: & per ſpeciem declararet,*

unus

unius honoris in imperio, unius operationis in myſterio, unius muneris in lavacro, cum Patre & Filio ſibi eſſe
15. *conſortium*. Additque* Spiritum ſanctum deſcendiſſe in ſpecie columbæ, *Ut & Sapientia teſtimonium fieret, & Sacramentum lavacri ſpiritalis impleret, & unius ſe cum Patre & Filio operationis oſtenderet*.

Proſero octavo Sanctum Auguſtinum lib. 5. *contra Maximinum Arianum*, cap. 3. *Objicis mihi*, inquit, *quod dicam Spiritum ſanctum æqualem eſſe Filio. Dico plane. Da*, *inquis*, *teſtimonia ubi adoratur Spiritus Sanctus ...... Quales homines eſtis quam religioſa humilitatis, qui Spiritum ſanctum adorare non vultis, cum legatis : Litera occidit, Spiritus autem vivificat? Non vultis ergo adorare, quem vivificare animas non negatis ...... Sed da, inquis, teſtimonia, ubi adoratur Spiritus ſanctus, quaſi non ex iis quæ legimus, aliqua etiam quæ non legimus, intelligamus. Sed ne quærere multa compellar, tu ubi legiſti Patrem Deum ingenitum vel innatum? Et tamen verum eſt. Quod vero aliquoties dixiſti, etiam Filio eſſe incomparabilem Patrem, nec legitur, nec verum eſt. Si autem religionem qua colitur Deus, ſicut dignum eſt, cogitares, multo plus eſſe cerneres quod habet Spiritus ſanctus templum, quam ſi eum legeres adoratum : & homines enim a Sanctis novimus adoratos. Templum vero non eſt factum ab hominibus, niſi aut vero Deo, ſicut Salomon fecit, aut iis qui pro Diis habentur, ſicut gentes quæ ignorant Deum. Spiritus autem ſanctus* [*quod cum magno honore de Deo dictum eſt*] *non in manufactis templis habitat, ſed corpus noſtrum templum eſt Spiritus ſancti. Et ne corpora noſtra contemnas, membra ſunt Christi. Qualis ergo eſt Deus, cui templum ædificatur, & a Deo, & de membris Dei?* Lege etiam Sanctum Fulgentium, lib. 3. *ad Traſamundum*, cap. 35.

›- im a- reſ- r.

Objicies primo. Spiritus Sanctus nuſquam Deus in Scripturis ſacris nominatur : nuſquam adorandus vel invocandus legitur : ergo non eſt Deus. Confirmatur. In plurimis Scripturæ locis, Ubi Patris, & Filii, nonnumquam & Angelorum fit mentio, nulla fit Spiritus ſancti : ergo non eſt Deus, aut perſona a Patre, & Filio diſtincta, ſed ſola Dei ſummi energia.

Reſpondeo primo, diſtinguo antecedens : Nuſquam Deus nominatur, &c. expreſſe, ita ut hujuſmodi enuntiationes *Spiritus ſanctus eſt Deus*, *Spiritus ſanctus eſt ad adorandus*, totidem verbis in Scriptura ſacra legantur, concedo : ita ut ex Scripturæ ſacræ teſtimoniis Spiritui ſancto tribuentibus, quæ ſoli Deo convenire poſſunt, evidenter non colligantur, nego. Reſpondeo ſecundo, dato & non conceſſo antecedente, nego conſequens. Non enim neceſſe eſt omnia fidei dogmata in Scripturis exprimi, quoniam *Ex iis quæ legimus*, *aliqua etiam quæ non legimus*, *intelligimus*, ut Sanctus Auguſtinus ait huic argumento a Maximino propoſito reſpondens. Sic reſpondet & Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. quæ eſt de Spiritu ſancto : *Rurſum undenam tu voces illas tuas*, *ingenitum*, & *anarchum** *accepiſti, aut nos etiam immortalis vocem? Hoc nominatim & expreſſe oſtende, ac ea vel rejiciemus, quia in Scriptura non extant, vel expungemus. Nonne perſpicuum eſt, hæc de iis ſumpta eſſe ex quibus colliguntur, tametſi minime dicantur? ..... Quid cauſæ eſt cur literæ tantopere ſervias, Judaicæque ſapientiæ teipſum adjungas, relictiſque rebus, ſyllabas conſecteris?*

Sic reſpondet & Sanctus Baſilius, lib. *de Spiritu Sancto*, cap. 29. *Si nihil aliud eſt receptum abſque Scripturis*, inquit, *ne hoc quidem recipiatur. Sin plurima arcana citra Scripturam a nobis recepta ſunt, cum aliis pluribus etiam iſtud admittamus. Arbitror autem Apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis Traditionibus inhærere*.

Cur autem Spiritus Sancti Divinitas ſubobſcure ſit ſacris in Scripturis prædicata, præclare exponit Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione mox laudata. Id ut exequatur, præmittit : „ Duo Teſtamenta non „ repente nec ad primam aggreſſionis impulſionem „ commutata eſſe, ne vi pertraheremur, ſed per„ ſuaſione adduceremur. *Deum proinde* Pædagogi cu„ juſdam & medici more, patrios ritus partim ſub„ traxiſſe, partim conceſſiſſe, *ait*, nonnihil videli„ cet hominum voluptati indulgentem quemadmodum „ Medici ægrotantibus, ut medicamentum ſuaviori„ bus rebus, arte temperatum, & edulcatum admit„ tant. Neque enim facile eſt ab iis, quæ longo u„ ſu, & diuturno tempore in honore ac pretio fue„ runt, ad alia tranſilire. Ergo primum ſublatis ſi„ mulacris, ſacrificia permiſit. Deinde ſubmotis ſa„ crificiis, circumciſionem minime prohibuit. Ac „ poſtea, ut ſemel ſibi ſubtrahi aliquid æquo animo „ tulerunt homines, jure quoque ſibi conceſſo, hoc „ eſt, illi ſacrificiis, hi circumciſione ceſſerunt, at„ que ut ex Ethnicis Judæi, ita ex Judæis Chriſtia„ ni facti ſunt, per mutationes paulatim ad Evan„ gelium pellecti. Hujus rei tibi fidem faciat Pau„ lus, qui ex eo quod circumcidebat, ac purificaba„ tur, eo tandem progreſſus eſt ut diceret. Ego autem „ Fratres, ſi circumciſionem prædico, quid adhuc per„ ſecutionem patior? Illud conſilii erat & diſpenſa„ tionis : hoc perfectionis. Huic exemplo Divini„ tatis doctrina comparari poteſt, niſi quod contrario „ modo res procedit. Illic enim ex ſubtractione mu„ tatio fiebat : hic autem ex acceſſione, atque incre„ mento ad perfectionem ventum eſt. Sic enim ſe „ res habet. Vetus Teſtamentum Patrem aperte „ prædicabat, Filium obſcurius : Novum autem no„ bis Filium perſpicue oſtendit; & Spiritus Divini„ tatem ſubobſcure quodammodo indicavit. Nunc ve„ ro Spiritus ipſe nobiſcum verſatur, ſeſeque nobis „ apertius declarat. Neque enim tutum erat, Patris „ divinitate nondum confeſſa, Filium aperte prædi„ cari : nec Filii divinitate nondum admiſſa, Spiri„ tum ſanctum, velut graviorem quamdam (ſi ita „ loqui fas eſt) ſarcinam nobis ingeri : ne alioqui, „ velut cibis ultra vires gravati, ac ſolis radiis he„ betes oculos adjicientes, iis quoque, quibus prædi„ ti eramus, viribus periclitaremur : quin tacitis po„ tius acceſſionibus, & ut David loquitur, aſcenſio„ nibus, atque ex gloria in gloriam progreſſionibus „ & incrementis, Trinitatis lumen ſplendidius illu„ ceret. Ob hanc cauſam ad diſcipulos quoque ſigil„ latim ſe confert, ad excipientium videlicet captum, „ modulumque ſeſe impartiens, nimirum in Evan„ gelii principio virtutes perficiens poſt Chriſti paſ„ ſionem inſufflatus, poſt Aſcenſum in igneis lin„ guis apparens. Quin etiam ab ipſo Jeſu paulatim „ declaratur. Rogabo Patrem, inquit, & alium Pa„ raclitum mittet vobis, Spiritum veritatis. Quæ qui„ dem verba eo dixit, ne adverſarius quiſpiam Dei „ eſſe, aut quaſi ab alia quadam poteſtate ſermonem „ facere videretur. Poſtea Mittet quidem, cæterum, „ in nomine meo. Hic omiſſo rogandi verbo, mit„ tendi verbum retinuit. Mox, Mittam : ut propriam „ authoritatem oſtendat. Tum denique, Veniet : quo „ verbo Spiritus poteſtas indicatur.

Addit Sanctus Gregorius Nazianzenus. „ Habebat „ quædam Salvator, quæ a Diſcipulis, licet alioqui „ multiplici doctrina implerentur, tunc tamen por„ tari poſſe negabat. Ac rurſus dicebat fore ut ab „ adveniente Spiritu omnia edocerentur. Ego unum „ ex eorum numero eſſe cenſeo ipſam Spiritus ſan„ cti Deitatem in poſterum apertius declarandam, „ tum videlicet, cum, jam poſt Salvatoris in in„ tegrum reſtitutionem, matura, & perceptibilis eſ„ ſet ipſius cognitio, utpote cui, ob tam inſigne „ miraculum, fides non jam abrogaretur. Quid e„ nim hoc majus vel ille polliceri, vel hic dicere „ potuiſſet; ſi modo magnum aliquid exiſtimandum „ eſt, Deique magnificentia dignum, quod promitte„ batur, vel docebatur?

Ad confirmationem reſpondeo, nego conſequens. Non enim neceſſe eſt ut dum unius aut alterius perſonæ fit mentio, omnium fiat. Satis eſt ad confitendum Spiritus ſancti Divinitatem, ibi eum ad duas alias adjungi perſonas, ubi nullum creaturæ conſortium admitti poteſt, nempe in forma Baptiſmi. Adde, Scripturam ſacram, cum de ipſa formula Baptiſmi loquitur, ſæpe unius duntaxat perſonæ nominatim meminiſſe : *Quicumque* (inquit) *in Chriſto ba-* Galat. 3.
ptizati eſtis, *Chriſtum induiſtis* : nec propterea in ſolius Chriſti nomine baptizati fuerunt Galatæ. Sic qui baptizati *nomine Domini Jeſu*, paſſim in Actis Apoſtolorum dicuntur, in Patris etiam & Spiritus ſancti nomine baptizati intelligendi ſunt. Ad hæc : multis

in

in Scripturæ locis prædicatur Sancti Spiritus poteſtas, in quibus vel de Patre, vel de Filio nihil expreſſit, ſed intelligendum reliquit. *Numquid ergo cum gratia Spiritus prædicatur, Dei Patris, aut unigeniti Filii denegatur? Non ita: quia ſicus Pater in Filio, & Filius in Patre, ita etiam diffuſa eſt charitas Dei in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Et ſicut qui benedicitur in Chriſto, benedicitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, quia unum nomen, poteſtas una: ita etiam ubi operatio aliqua divina, aut Patris, aut Filii, aut Spiritus deſignatur, non ſolum ad ſanctum Spiritum, ſed etiam ad Patrem refertur & Filium: nec ſolam ad Patrem, ſed etiam ad Filium refertur & Spiritum.* Ita Sanctus Ambroſius. Sicut ergo cum ait Apoſtolus, *Omnes in uno Spiritu baptizatos eſſe*, non excludit Patrem & Filium, quia una eſt trium Perſonarum operatio; ita cum dicit, *Ex Patre omnia, & per Filium omnia*, Spiritum ſanctum non excludit, ob eamdem rationem.

S. Ambroſ. lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 3.

Objicies ſecundo. Qui non loquitur a ſemetipſo, ſed audit quid loqui debeat, inſtar Legati qui ab alio inſtruitur, & qui ab alio accipit, non eſt verus, & ſummus Deus; ſed Spiritus ſanctus non loquitur a ſemetipſo, ſed audit quid loqui debeat, inſtar Legati qui ab alio inſtruitur, & ab alio accipit, ſcilicet a Filio ergo Spiritus ſanctus non eſt verus & ſummus Deus.

1. Cor. 12.

Probatur minor ex verbis Chriſti, Joan. 16. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a ſemetipſo, ſed quæcumque audit loquetur, & quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.*

Reſpondeo, nego minorem. Non enim iſtius loci ſenſus eſt quod Spiritus ſanctus ea tantum loqui poſſit, quæ audit, inſtar Legati qui ab alio mittitur & docetur; ſed quod ſcientiam non habeat a ſeipſo, ſicut nec eſſentiam, ſed a Patre & Filio, a quibus procedit. Spiritum igitur ſanctum audire vel diſcere a Patre & Filio, nihil aliud eſt quam procedere. Ab eo autem accipit ut a principio, non ut a cauſa: quæ cum unius veri ſummique Dei notione non pugnant. Audire præſtat duo Eccleſiæ lumina SS. Ambroſium & Auguſtinum hoc teſtimonium exponentes. Præibit Ambroſius, lib. *de Spiritu ſancto*, cap. 12. *Ubi*, inquit, *oſtenſio Spiritus, ibi Dei virtus: nec poteſt eſſe diſcretio, ubi opus unum eſt, & ideo quod loquitur Filius, loquitur & Pater, & quod Pater loquitur, loquitur & Filius, & quod loquitur Pater & Filius, loquitur & Spiritus ſanctus. Unde & de Spiritu Filius Dei dicit: Non enim loquetur a ſe, hoc eſt, non ſine mea, & Patris communione. Neque enim diviſus ac ſeparatus eſt Spiritus, ſed quæ audit loquitur: audit videlicet per unitatem ſubſtantiæ, & per proprietatem ſcientiæ. Neque enim foraminibus aliquibus corporalibus recipit auditum, & quibuſdam divinæ modulis carnalibus vox reſaltat, vel audit id quod ignorat; quoniam in rebus humanis ſcientiam plerumque auditus operatur: & tamen nec in ipſis hominibus ſemper alloquium corporale, aut carnalis auditus eſt. Qui enim loquitur linguis non hominibus loquitur, ſed Deo. Nemo enim audit: Spiritu autem loquitur myſteria*, inquit Apoſtolus 1. ad Corint. 14. . . . . . *Quid eſt ergo, Non enim a ſe loquitur? Hoc eſt, non ſine me loquitur, qui loquitur veritatem, ſapientiam aſpirat. Non ſine Patre loquitur, quia Dei Spiritus eſt: Non a ſe audit, quoniam ex Deo omnia. Omnia accepit a Patre Filius, quia ipſe dixit: Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo. Omnia Patris habet Filius, quia iterum ait: Omnia quæ Pater habet, mea ſunt. Et quæ accipit ipſe per unitatem naturæ ex ipſo per eamdem unitatem accipit & Spiritus ſicut ipſe Dominus Jeſus declarat de Spiritu ſuo dicens: Propterea dixi: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quod ergo loquitur Spiritus, Filii eſt: quod dedit Filius, Patris eſt. Ita nihil a ſe aut Filius loquitur, aut Spiritus, quia nihil extra ſe Trinitas loquitur.*

Sanctus vero Auguſtinus, *Tractatu 99. in Joannem* ſic locum illum exponit. *Non ergo loquetur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur. Ab illo audiet, a quo procedit. Audire, illi ſcire eſt: ſcire vero, eſſe. Quia ergo non eſt a ſemetipſo, ſed ab illo a quo procedit, a quo illi eſt eſſentia, ab illo ſcientia, ab illo igitur audientia, quod nihil eſt aliud quam ſcientia.*

Objicies tertio. Qui ſcrutatur profunda Dei, non eſt verus ſummuſque Deus. Nemo enim dicitur ſcrutari ea, quorum clariſſima & perfectiſſima notitia ipſi primo ineſt, & quæ ab ipſomet primo conſtituta ſunt & decreta. Atqui Spiritus ſanctus ſcrutatur profunda Dei: ergo non eſt verus ſummuſque Deus. Probatur minor ex Apoſtolo, 1. Cor. 2. *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.*

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Si ſcrutari proprie ſumatur, prout inquiſitionem ſignificat eorum quæ occulta ſunt, & ignota, concedo: ſi ſumatur, tropice, prout idem eſt ac perfecte noſſe, non obſcure, & quaſi perfunctorie, nego. Hoc autem ſecundo modo Spiritus ſanctus dicitur ſcrutari profunda Dei. Sic Deus cui cordium noſtrorum omnino explorata ſunt arcana, *Renes & corda ſcrutari* dicitur. Sed præſtat audire Sanctum Ambroſium libro 2. *de Spiritu ſancto* cap. 11. hunc locum interpretatione ſua illuſtrantem, cujus verba ſuperius dedimus. *Similiter ergo ſcrutator eſt Spiritus ſanctus ut Pater, ſimiliter ſcrutator ut Filius, cujus proprietate ſermonis id exprimitur, ut videatur nihil eſſe quod neſciat, quem nihil præterit.*

Objicitur quarto Veterum ſilentium, qui Spiritum ſanctum Deum appellandum eſſe non dixerunt. Neque enim Sanctus Hilarius in duodecim *de Trinitate* libris ipſum diſerte Deum nominavit, quod obſervavit Eraſmus Præfatione in Hilarium; & Sanctus Baſilius œconomia & diſpenſatione quadam Dei nomen ſuppreſſit, cum de Spiritu ſancto loqueretur, quod non feciſſet, ſi dogma Fidei exiſtimaſſet aſſertionem Divinitatis Spiritus ſancti. Hanc autem Magni Baſilii œconomiam laudat Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 20. *Sed tamen*, inquit, *propriam & apertam vocem interim uſurpare differebat, tum ab ipſo Spiritu, tum ab aliis etiam ſinceris ipſius propugnatoribus gratiam petens, ac rogans ne hoc ſuo conſilio offenderentur: nec omitterent, ut dum unam voculam mordicus retinere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent, convulſa nimirum turbulentiſſimo tempore, ac diſtracta pietate. Ipſos enim nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos, ſi dictiones paululum immutentur, modo aliis verbis eadem doceantur; neque enim ſalutem noſtram in ſermone magis quam in rebus conſiſtere: quippe cum ne Judæi quidem rejiciendi ſint, ſi ad aliquod tempus, pro Chriſto vocem Uncti ſibi concedi poſtulantes, religioni noſtræ aſſentiri vellent. At Reipublicæ non poſſe majorem peſtem ac perniciem afferri, quam ſi ab Hæreticis occuparetur Eccleſia.*

Reſpondeo, SS. Hilarium, Baſilium, & quoſdam alios Veterum, quamvis Spiritum ſanctum nominatim Deum non appellaverint, Deum tamen, & credidiſſe, dum ea ipſi tribuerunt, quæ veri ſummique Dei propria ſunt, & in creaturam non cadunt: nam Sanctus Hilarius ipſum non eſſe creaturam conſtanter affirmat, *lib. 12. de Trinitate* ubi ſic Deum Patrem compellat: *Magna mihi erga res tuas religio eſt: neque quia te ſolum innaſcibilem, & unigenitum ex te natum ſciens, genitum tamen Spiritum ſanctum non dicturus ſim, dicam unquam creatum. Hujus ego dicti, quod mihi cum cæteris a te ſubſtitutis commune eſt, ad te quoque prorepentis timeo contumeliam. Profunda tua Spiritus Sanctus tuus, ſecundum Apoſtolum, ſcrutatur, & novit: & interpellator pro me tuus inenarrabilia a me tibi loquitur: & ego naturæ ſuæ ex te per Unigenitum tuum manantis, potentiam creationis nomine non modo non eloquar, ſed etiam infamabo? Nulla te niſi res tua penetrat: nec profundum immenſæ majeſtatis tuæ, peregrina, atque aliena a te virtutis cauſa metitur. Tuum eſt quidquid te init; neque alienum a te eſt, quidquid virtutis ſcrutantis ineſt.* Spiritum ſanctum igitur creaturam eſſe diſerte negavit Sanctus Hilarius; ſed & ipſum expreſſe Deum aſſeruit *Commentar. in Matth.* enarrans illa verba: *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sub hac autem formula verborum eos baptizandos juberi, ait Sanctus Hilarius, *Ut quorum eſt una Divinitas, ſit*

una

una largitio, nomenque Trinitatis unus eſt Deus.

S. vero Baſilius Divinitatem Spiritus ſancti propugnavit acerrime, ut ex probationibus compertum eſt, nec prudens ipſius œconomia Catholico ullatenus officit dogmati, quia idem erat Spiritum ſanctum negare creaturam, ac Deum aſſerere; nec vocibus, ſed rebus noſtra Religio Fideſque adſtringitur. Unde nec centum quinquaginta ſecundæ Synodi œcumenicæ Patres, in Fidei Symbolo, Deum Spiritum ſanctum appellarunt. Sicut ergo Catholici habiti ſunt, qui Filium ex Patris ſubſtantia genitum profitebantur, quamvis ὁμοούσιον Patri dicere renuerent, & ὁμοιούσιον dumtaxat prædicarent, quia rem eamdem hoc vocabulo ſignificabant, quam alii voce ὁμοούσιον: ita Sanctus Baſilius Spiritum ſanctum Deum interdum non appellans, ſed tamen creatum negans, Divinitatis illius conſtans & perpetuus aſſertor nihilo ſecius putandus eſt. Sed & Patres Baſilio & Hilario antiquiores eidem Catholico ſuffragati ſunt dogmati, nimirum S. Dionyſius Alexandrinus in reſponſione ad Propoſitiones Pauli Samoſateni, dicens: *Non impune feret is, qui adverſus benignum Spiritum ſanctum blaſphemus eſt. Spiritus autem eſt Deus.* Et in Epiſtola ad eumdem Hæreſiarcham: *Niſi enim eſſet Chriſtus Deus Verbum, non potuiſſet non eſſe peccato obnoxius. Nullus enim non obnoxius eſt peccato, niſi unus Chriſtus ut & Pater Chriſti, & Sanctus Spiritus.*

Et ante Sanctum Dionyſium Alexandrinum Sanctus Irenæus, lib. 5. adverſus Hæreſes, cap. 6. ait, *Per manum Patris, id eſt, per Filium, & Spiritum ſanctum, factum eſſe hominem ſecundum ſimilitudinem Dei.* Et cap. 12. diſtinguens Spiritum ſanctum ab afflatu illo, quo Adamus animatus eſt, ait: *Afflatus temporalis, Spiritus autem ſempiternus.*

Objicies quinto. Gemitus & oratio Deo non conveniunt: atqui gemitus & oratio conveniunt Spiritui ſancto: ergo Spiritus ſanctus non eſt Deus.

Probatur minor ex Apoſtolo ad Romanos 8. *Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram. Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus. Sed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus, quia ſecundum Deum poſtulat pro Sanctis.*

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem reſpondeo, nonnullos Veterum, præeunte Sancto Chryſoſtomo, hunc locum interpretari vel de Spiritu hominis, quatenus gratiam orationis a Spiritu Sancto accepit; vel de ipſo orationis dono, quod hominibus a ſancto Spiritu infuſum eſt. Nam Spiritus ſancti dona in Scripturis Sacris Spiritus ſancti nomine ſignificari ſolemne eſt. Unde & Spiritum precum legimus, *Zachariæ* 12. *cap.* Hunc itaque locum exponunt de dono orationis, quo in primitiva Eccleſia quidam instructi, pro univerſo populo, qui alioqui ſæpe per ignorantiam inutilia poſtularet, precabantur; quorum in locum poſtea Diaconus pro populo ſupplicans ſucceſſerit. His conſonat Sanctus Ambroſius, qui *lib.* 3. *de Spiritu ſancto, cap.* 12. Spiritum hic interpretatur gratiam ſpiritalem.

At eos ſequendo Patres, qui hunc locum Apoſtoli de ipſa ſancti Spiritus perſona exponunt, reſpondeo, ipſum dici pro nobis poſtulare, & ingemiſcere, quod efficaci ſua in nobis operatione nos orantes faciat, noſque doceat orare & gemere. Ita exponit Origenes. *Ubi*, inquit, *viderit Spiritus Dei laborantem ſpiritum in adverſando carni, & adhærendo ſibi, porrigit manum, & adjuvat infirmitatem ejus: & velut ſi Magiſter ſuſcipiens ad rudimenta Diſcipulum, & ignorantem penitus literas, ut eum docere poſſit, & inſtituere, neceſſe habet inclinare ſe ad Diſcipuli rudimenta & ipſe prius dicere nomen literæ, ut reſpondendo Diſcipulus diſcat, & ſit quodammodo Magiſter incipienti Diſcipulo ſimilis, ea loquens, & ea meditans, quæ incipiens loqui debeat, ac meditari: Ita & ſanctus Spiritus, ubi oppugnationibus carnis perturbari noſtrum ſpiritum viderit, & neſcientem quid orare debeat ſecundum quod oportet, ipſe velut Magiſter orationem præmittit, quam noſter ſpiritus, ſi tamen Diſcipulus eſſe ſancti Spiritus deſiderat, proſequatur: ipſe gemitus offert, quibus noſter ſpiritus diſcat ingemiſcere, ut repropitiet ſibi Deum. Si vero Spiritus quidem doceat, & noſter ſpiritus, id eſt, mens noſtra non ſequatur, ſuo vitio infructuoſa ei ſit magiſtri doctrina .... Quod autem dicit, Quia Spiritus interpellat, hoc eſt, quod edocet non minimam diſpenſationem per Spiritum ſanctum in hominibus geri.*

Sic etiam exponit Sanctus Auguſtinus, Epiſtola 121. *Dictum eſt*, inquit, *Interpellat pro Sanctis, quia interpellare Sanctos facit, ſicut dictum eſt: Tentat vos Dominus Deus veſter, ut ſciat ſi diligatis eum, hoc eſt, ut ſcire vos faciat. Interpellare itaque Sanctos facit gemitibus inenarrabilibus, inſpirans eis deſiderium etiam adhuc incognitæ tantæ rei, quam per patientiam expectamus. Quomodo enim narratur, quando deſideratur quod ignoratur? Nam utique ſi omni modo ignoraretur, non deſideraretur: & rurſus ſi videretur, non deſideraretur, nec gemitibus quæreretur.*

Objicies. Si poſtulat Spiritus ſanctus pro nobis, quia poſtulare nos facit: igitur & Pater pro nobis poſtulat, ſiquidem & ille poſtulare nos facit. Atqui ut Pater pro nobis poſtulare dicatur, piæ aures non ſuſtinent: igitur Spiritus ſanctus non eo dumtaxat ſenſu poſtulare dicitur pro nobis, quod poſtulare nos faciat.

Reſpondeo, nego conſecutionem majoris. Sicut enim Pater non dicitur mitti (licet ea operatio ad quam perſona aliqua divina mittitur, exempli gratia, ſanctificatio hominis, ſit toti Trinitati communis) propterea quod neceſſe ſit perſonam quæ mittitur, a mittente procedere, a qua videlicet cum operatione ſimul accipit & naturam: Ita de hac poſtulatione dicendum: quæ quamvis ſignificet effectum in hominibus, quem etiam Pater, immo tota Trinitas operatur, non tamen tota Trinitas poſtulare recte dicitur: ſed ea tantum perſona, quæ accipit ab alia ut faciat homines poſtulantes. Etenim ut mitti, ſic & poſtulare, reſpicit alterum, a quo vel recipitur aliquid, vel expectatur; quod Patri convenire non poteſt. Ita hunc nodum ſolvit doctiſſimus Eſtius Commentario in hunc locum Apoſtoli.

Objicitur ſexto. Si Spiritus Sanctus eſt Deus, aut ingenitus eſt, aut genitus. Si ingenitus, ergo duo erunt principii expertes. Si autem genitus, aut ex Patre genitus eſt, aut ex Filio. Si ex Patre, duo igitur ſunt Filii, ac fratres: ſi ex Filio, jam Deum nepotem habebimus.

Reſpondeo, nego conſecutionem majoris. Medium quiddam enim datur inter ingenitum eſſe, & genitum, ſcilicet procedere, quod ſancti Spiritus proprium eſt. Ita reſpondet Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. „ Quoniam, *inquit*, diviſionem „ tuam primam, qua inter ingenitum & genitum nihil medium eſſe arbitraris haudquaquam admittimus, „ protinus tibi cum præclara tua diviſione fratres illi & nepotes peribunt. Ubi enim quæſo, pones id „ quod procedit, quod quidem inter duas diviſionis „ tuæ partes interjectum eſſe conſtat, atque a Theologo multo te præſtantiori, nimirum a Chriſto, „ introducitur? Niſi fortaſſe vocem illam, propter „ tertium tuum Teſtamentum, ex Evangeliis ſuſtuliſti, Spiritus Sanctus qui a Patre procedit. Qui, „ quatenus ab illo procedit, creatura non eſt: quatenus rurſus genitus non eſt, Filius non eſt: quatenus autem inter ingenitum & genitum medius „ eſt, Deus eſt. Quæ eſt ergo hæc Proceſſio? (inquies) Dic tu, quæ Patris ingenitura ſit, & ego „ Filii generationem, & Spiritus proceſſionem explicare aggrediar, ut ambo mentis veſania præcipites agamur, in Dei myſteria oculos injicientes: „ idque qui tandem? Nempe qui ne ea quidem, quæ „ ante pedes ſunt, ſcire, nec arenam maris, aut pluviæ guttas, & dies ſæculi enumerare poſſumus, „ nedum in Dei profunda penetrare naturæque adeo „ arcanæ, atque omnem orationis facultatem ſuperantis rationes reddere. Quid ergo eſt, inquiunt, „ quod Spiritui deeſt ad hoc ut ſit Filius? Niſi enim „ aliquid deeſſet: Filius eſſet. Deeſſe nihil dicimus. „ Non enim Deo quidquam deeſt. Verum manifeſtationis, ut ita dicam, mutuæque eorum relationis differentia, diverſa quoque ipſis nomina procreavit.

DISSERTATIO XLIV.

ADVERSUS AERIUM.

De Epiſcoporum ſupra Presbyteros Eminentia Divino Jure inſtituta.

Qua refellitur Liber DAVIDIS BLONDELLI, Calviniſtæ, inſcriptus, APOLOGIA S. HIERONYMI.

PResbyteros Epiſcopis cum Ordine, tum Juriſdictione, æquales eſſe, ſi jus divinum ſpectetur, Proteſtantes acerrime propugnant. Hunc errorem a Calvino Magiſtro ſuo renovatum Salmaſius, Blondellus, aliique ex eadem ſecta, totis viribus, quamquam infelici conatu, editis libris tueri ſunt aggreſſi. Præiverant Calvino Witcleffus, Albigenſes, Waldenſes, quibus Præceptoribus Calviniani, Lutheranique gloriantur. Horum omnium anteſignanus Aerius, cujus inter hæretica dogmata ſanctus Epiphanius Hæreſi 75. hoc recenſet, quod nullum Epiſcopum inter & Presbyterum diſcrimen agnoverit. Hunc errorem ſuſcipio refellendum; etſi non ignorem viros eruditos ut P. Petavium Societatis Jeſu Profeſſorem & alios in Blondello impugnando laudabilem operam poſuiſſe. Cum enim ipſius librum, inſcriptum *Apologia S. Hieronymi*, attentius accuratiuſque perlegiſſem & expendiſſem, ipſum ab eruditis illis Authoribus omni ex parte non fuiſſe confutatum animadverti, ſed plurimas graviſſimaſque objectiones fuiſſe neglectas, & & abſque reſponſione præteritas. Id me movit, ut Opus iſtud Scriptoris, cujus in Calviniana Secta ob eruditionem ſumma eſt nominis celebritas, ſingillatim excuterem, ac refellerem: divinamque Epiſcopalis Ordinis & authoritatis ſupra Presbyteratum eminentiam contra veritatis fideique hoſtes propugnarem. Quod ut majori perſpicuitate præſtem, Catholicam Propoſitionem ſtatuo.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

OMne epiſcopos inter & ſacerdotes reliquos diſcrimen in ipſa eccleſiæ origine ſubducturus Baſnagius ad an. 63. VI. his rationibus ſyſtema ſuum fulcit: Epiſcopi nomen ab Apoſtolo ad Titum de omnibus æque ſacerdotibus indiſcriminatim uſurpatur: ait enim ibi reliquiſſe ſe Cretæ Titum, ut ordinaret per civitates presbyteros; ad id vero munus ſeligi monet viros probos ab omni crimine puros, cujus admonitionis ſuæ rationem ſtatim ſubdit: *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe*; ex quibus conſtare ait Baſnagius epiſcoporum & presbyterorum nomen ſonum habere diverſum, rem eamdem. Ubi ergo nomen eſt idem, eumdem pariter fuiſſe oportet gradum, idem officium. Quam apoſtoli mentem ex eo etiam deducit, quod Philippenſium ſalutat *Epiſcopos atque Diaconos*; non expreſſis presbyteris, quos proinde epiſcoporum nomine comprehendiſſe oportet; quod Epheſinos presbyteros Epiſcopos appellat; quod in epiſtola ad Timotheum illis verbis: *Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*, morum præcepta presbyteris æque omnibus tradat. Id inſuper confirmat Baſnagius ex teſtimonio S. Clementis Papæ in epiſt. ad Corinthios, qui nonniſi duos clericorum ordines diſtinguit in eccleſia, epiſcoporum & diaconorum, idque ex apoſtolorum inſtitutione. *Apoſtoli per regiones & urbes verbum prædicantes, &c. epiſcopos & diaconos eorum, qui credituri erant conſtituerunt*. Confirmat pariter celebri illo S. Hieronymi teſtimonio, in epiſt. ad Titum. *Idem eſt ergo presbyter qui & epiſcopus; & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, communi presbyterorum conſilio eccleſia gubernabatur. Poſtquam vero unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe non Chriſti, in toto orbe decretum eſt ut unus de presbyteris electus ſuperponeretur cæteris &c.* Hunc etiam in ſcopum collimat ea, quæ diutius obtinuit, & a S. Marco cœpiſſe fertur, in Alexandrina eccleſia conſuetudo; nam teſte S. Hieronymo in ep. ad Evagrium in ea eccleſia presbyteri ſemper unum ex ſe electum in excelſiori gradu collocatum epiſcopum nominabant. Id vero, ait Baſnagius, plane demonſtrat epiſcoporum diſcrimen & presbyterorum plane nullum fuiſſe: neque enim fieri potuiſſet ut qui a presbyteris diſcernebantur epiſcopi, altioriſque erant ordinis, a presbyteris conſecrarentur. Aliter ſancivit poſterior eccleſia, invecta jam illa inter epiſcopos presbyteroſque diſcretione. Lege Conc. Carth. IV. C. 2.

Aliam ejus rei probationem deducit Baſnagius ex muneribus, quæ epiſcopis æque ac presbyteris erant communia; ex quo inferendum ſibi cenſet & gradus ordinis olim non fuiſſe diſtinctos. Conſignabant presbyteri abſente epiſcopo: apud Ægyptios presbyteri conſignabant teſte Ambroſiaſtro in ep. ad Epheſi IV. Presbyterorum ordinatio munus erat epiſcopale, & quidem præcipuum & peculiare, teſte S. Chryſoſtomo in I. Tim. IV. Id vero nec ſemper, nec ubique alienum a presbyteris fuiſſe innuere videtur Firmilianus illis verbis epiſtolæ ad S. Cyprianum: *Omnis poteſtas & gratia in eccleſia conſtituta eſt ut præſideant majores natu qui baptizandi, & manum imponendi & ordinandi facultatem habent*. Porro Latinum illud *majores natu* reſpondet Græco *presbyteri*, quæ vox privatos ſacerdotes deſignat. Et ſane quemadmodum etiam de ſacerdotibus privatis accipitur illud *baptizant*; ita & de illis pariter accipiendum eſt *ordinandi poſſident poteſtatem*. Adjunctam presbyteratus ordini conſecrandi presbyteros authoritatem ex Apoſtoli pariter doctrina deducit Baſnagius, productis ex I. Tim. IV. 14. verbis: *noli negligere gratiam, quæ in te eſt, cum impoſitione manuum presbyteri*. Hæc potiſſima ſunt rationum momenta, quibus ſententiam ſuam Baſnagius firmat.

Nunc nobis noſtra promenda. In ipſo rei chriſtianæ exordio tria hæc innotuiſſe nomina, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & habuiſſe inter ſe diſcreta munera & officia, adeo certum eſt, ut in dubium revocari vix poſſit. De nominibus clarum eſt ex ſcriptura; in qua ſæpe epiſcoporum, presbyterorum, & Diaconorum nomina occurrunt. Tribus vero hiſce diverſa reſpondiſſe munia compertum eſt. Ac de diaconis quidem & presbyteris conſtat; ſupereſt de Epiſcopis & presbyteris, nam Baſnagius eoſdem fuiſſe epiſcopos ac presbyteros cenſet. Verum cum legimus apud Patres, Clementem, Cletum, Linum ordinatos fuiſſe ab apoſtolis Petro Paulove Romanæ Eccleſiæ epiſcopos, Ignatium Antiochiæ a Sancto Petro; num crediderimus aliam haud accepiſſe deſtinationem quam ut eſſent meri presbyteri? Non utique Patrum id aſſerentium hæc mens erat; verum ita plane accipi dictum illud ſuum volebant, ac ſi exprimerent ordinationem accepiſſe aliam, ut ad aliquid ſupra vulgares presbyteros excelſius compararentur. Nec ſane quis erit qui cum legat apud Euſebium, cæteroſque veteres rerum eccleſiaſticarum ſcriptores tanta diligentia cuſtoditas fuiſſe ab eccleſiis epiſcoporum ſuorum ſucceſſiones; cum viciſſim presbyterorum reliquorum, etiamſi aliquos habuerint ab Apoſtolis inſtitutos, nec ſervaverint nomina, nec indagare curaverint; non ſtatim ex eo inferat, magnum plane conſtitui ex mente priſcorum illorum fidelium inter epiſcopos cæteroſque presbyteros diſcrimen.

Eam vero diſcretionem non honoris tantummodo, ſed & ordinis & gradus fuiſſe hoc argumento demonſtro. Diverſam ordinationem indicat clericorum ex ordinatione ſua ad diverſa munera deſtinatio. Ita diaconorum qui ab ipſa inſtitutione ſua ſacræ adminiſtrationi addicuntur, diverſus eſt ordo a ſacerdotibus, quibus munus altius aſſignatur. Ita plane & epiſcoporum alium conſtituamus ordinem a presbyterali neceſſe eſt, cum his ſumma dignitas in eccleſia ex ipſa ordinatione commiſſa ſit; idque ex Apoſtolorum diſciplina, a quibus deſignatos epiſcopos diximus.

Opponit Baſnagius Apoſtolorum ævo munus idem epiſcopis quod & presbyteris creditum fuiſſe, ut ſcilicet eccleſiæ gubernationi advigilarent; idque ex nomine ipſo *Epiſcopus inſpector*, deducit, quod Paulus epiſcopis æque ac reliquis ſacerdotibus commune eſſe voluit.

Ægre

Ægre concederem Baſnagio hanc nominis communionem Apoſtolico ævo familiariter obtinuiſſe; alioquin enim hæreremus ambigui de primis apoſtolicarum ſedium epiſcopis ab Apoſtolis ordinatis; cum enim legimus apud veteres Ignatium e g. ordinatum fuiſſe a Petro urbis Antiochenæ epiſcopum, quod accepiſſe ſe ex deducta ab apoſtolico ævo traditione veteres illi teſtantur; ambigeremus num fucus illis factus eſſet ex nomine, ut crediderint epiſcopum ordinatum fuiſſe ab Apoſtolis, quem reipſa presbyterum deſignaverint. Quis iſta ferat? Si dicat Baſnagius aliquid interceſſiſſe ſacerdotes privatos inter ac epiſcopos diſcrimen, non quidem ordinationis ſed honoris; hoc utique quidquid eſſet diſcriminis debuit appellatione diſtingui; ita fere ac apud nos primus presbyterorum, ut ab alteris diſtinguatur, non presbyter ſed archipresbyter appellari ſolet. Cum igitur Apoſtolorum ævo duo tantum nota fuerint nomina, quæ ſacerdotibus conveniunt, epiſcoporum & presbyterorum prius illud ſuperioris, alterum inferioris ordinis presbyteris aſſignari debet; adeoque, velit, nolit Baſnagius, hoc admittat ſacrorum hominum nominis diſcrimen apoſtolico ævo neceſſe eſt. Nec vera illum commentari judico, cum ex epiſtola S. Pauli ad Titum epiſcoporum nomen tributum inferioris ordinis presbyteris evincit: nam de presbyteris alicui eccleſiæ addictis tunc eligi epiſcopos conſueviſſe, ex more qui in Alexandrina eccleſia diutius perſeveravit, quique inductus a S. Marco ferebatur, teſte S. Hieronymo, inferri poſſet. Titum igitur curare monet Apoſtolus, ut quos conſecraturus eſt presbyteri moribus ſint perquam ſpectatis, cum ex illis aſſumendi ſint epiſcopi, quos *oportet irreprehenſibiles eſſe &c.* Poteſt etiam utraque in Apoſtolo vox *presbyteri*, *epiſcopus*, juxta ſonum literæ accipi, ut presbyteros dicat Apoſtolus omnes, qui in eccleſia ſeniores ſunt, dignitates gerunt ſeniles, cujuſmodi erant tunc rari illi ex clero, qui ſacerdotio initiabantur; epiſcopos vero appellet omnes quotquot curam gerunt eccleſiæ, quam curam unam cum epiſcopo presbyteros etiam obtinuiſſe tradit S. Hieronymus. Id ſi admiſerimus nihil in nos ex Apoſtolo conficitur; ita enim exponeretur: Reliqui te Cretæ ut capita eccleſiarum conſtituas, quos optimos fac deſignes: oportet enim epiſcopos, ſeu cuſtodes eccleſiæ a crimine eſſe puros. Vel reliqui te, ut presbyteros conſtituas, quibus cum commiſſum ſit una cum epiſcopo ut ſint eccleſiæ gubernatores, probos deligere te oportet; curatorem enim eccleſiæ decet ſobrium eſſe, & pudicum &c. Hac vocis ſignificatione uſus Firmilianus verbis illis, quæ ſupra dedi ex Baſnagio, una appellatione, *majores natu eccleſia* epiſcopos æque ac presbyteros comprehendit; & epiſcopus pro viro advigilante curæ alicujus uſurpatur Pet. 1. 25. *Epiſcopum animarum veſtrarum.*

Addit Baſnagius illud ad Philipp. I. ubi apoſtolus ſalutat *Epiſcopos & Diaconos*, nihil addens de prebyteris; ex quo colligit epiſcopi nomine vel ipſos privatos ſacerdotes Apoſtolum deſignaſſe. Reſpondeo & hic forte nomen epiſcopi pro ſignificatione ipſa vocis uſurpari, ut ſit ſenſus: ſaluto eccleſiam cum ſuis eccleſiaſticis cuſtodibus, gubernatoribus, inſpectoribus (cujuſmodi ſunt epiſcopus cum ſuis presbyteris) & cum ſuis diaconis. Nomen igitur epiſcopus apud Apoſtolum hic non eſt titulus ſupremæ dignitatis in eccleſia; ſed accipitur pro eo, quod vox ipſa valet; adeoque ex Apoſtolo nihil certi Baſnagius contra noſtram ſententiam deduceret.

Cæterum etſi nihil ſive contra nos, ſive pro noſtra opinione ex Apoſtolo infertur; aliunde tamen mos Apoſtolicus quoad eccleſiæ politiam inveſtigatur, nempe ex Patribus apoſtolicis, quorum ætate vix credimus inductam fuiſſe in eccleſiam conſuetudinem ab ea diverſam quæ ſub Apoſtolis erat.

Hæc igitur de epiſcoporum gradu a presbyterorum diſcretione apertiſſime apud S. Ignatium epiſt. ad Smirnenſes præferuntur: *Omnes epiſcopum ſequimini ut Jeſum Chriſtum patrem, & presbyterum ut Apoſtolos, Diaconos autem ut Dei mandatam.* Idem in epiſt. ad Trallianos. *Decet ſingulos veſtrum & præcipue Preſbyteros refocillare Epiſcopum &c.* Eludit, ſuo more Baſnagius aperta hæc contra ſe teſtimonia, negans Ignatianarum epiſtolarum ſinceritatem. Verum intolerabilem hanc viri, cæteroquin docti, criticem vix fidem impetraturam nedum apud doctos noſtræ communionis, ſed & apud conſortes ſuos, mihi exploratum eſt. *Paucos exiſtimo fore*, ait Cotelerius to. 2. Patr. Apoſtol. pag. 10. *qui trium licet magni nominis Criticorum, Salmaſii, Blondelli, Dallai, cenſuram præferant judicio Euſebii, Athanaſii, Hieronymi, Theodoreti, nec non hujuſce temporis Theologorum omniam ac Heterodoxorum plurimorum qui Ignatio has epiſtolas vindicant.*

Profert Baſnagius S. Clementem Pontificem Romanum, in ſincera ad Corinthios epiſtola, teſtantem conſtitutos fuiſſe ab apoſtolis *epiſcopos & diaconos eorum qui credituri erant.* Quæ tamen fuerit hic, & alibi in tota epiſtola Clementis mens facile intelliget quicumque animadverterit, apoſtolicum illum Patrem nunquam non affectare phraſim ſcripturarum, ac præſertim Pauli, & Petri. Statim ab ipſa inſcriptione epiſtolæ imitatio illa ſe prodit, *eccleſia Dei, quæ incolit Romam, eccleſia, quæ incolit Corinthum, vocatis ſanctificatis in volantate per Dominum noſtrum Jeſum Criſtum, gratia vobis & pax ab omnipotente Deo per Jeſam Chriſtam multiplicetur in vobis peculiariter & continue.* Tum in reliqua epiſtola paſſim apoſtoli ejuſdem verba interſerit. Sicut igitur alia, ita & hoc clericorum diſcrimen ab apoſtolo mutuatum illum non immerito ſuſpicaremur; ideoque ea, quæ ſupra ad apoſtolum dicta ſunt, hic pariter valent de Patre apoſtolico ævo ſcribente. Cæterum diſcrimen epiſcoporum, ſacerdotum, vulgarium & diaconorum probe noſſe S. Clementem, ſubobſcure licet, ex eo innuitur quod veteris legis politiam eccleſiaſticam imitationi fidelium proponat: notat vero in lege veteri, *Summo ſacerdoti ſua munera tributa fuiſſe, ſacerdotibus locum proprium aſſignatum, & Levitis ſua miniſteria incubuiſſe.* Ad quæ verba apte monet doctiſſimus Cotelerius. *Non adeo laudaret Apoſtolicas noſter ordinem, ac diverſa officia pontificis, Sacerdotam, Levitarum, ſi quemadmodum Heterodoxis placet, religio Chriſtiana pontificatum ſuſtuliſſet, nullamque voluiſſet eſſe munus peculiare pontificis, quod non etiam competeret ſacerdotibus, ipſis quoque pontificibus.*

Illa, quæ ex S. Hieronymo affert Baſnagius, valide adeo retundit P. Natalis Alexander, ut nulla noſtra opera indigeant.

In epiſcoporum ordinatione presbyteros una cum epiſcopo manus impoſuiſſe in rem ſuam monet Baſnagius. Utique manus imponebant presbyteri, ſed nonniſi una ſimul cum epiſcopo, in quo uno tota poteſtas conferendæ ordinationis conſtituebatur; reliqua ſunt ad ritum. Nec aliud eſſe credo presbyterium illud, quo ſacras manus imponente Timotheum conſecratum perhibet Apoſtolus. Is enim ritus, ut ſcilicet ſacerdotes omnes qui aderant una cum epiſcopo initiandis ſacris ordinibus clericis manus imponerent, ex apoſtolica inſtitutione inductum non uno ex Actis apoſtolorum petito exemplo demonſtraretur.

Suggerit Baſnagius munera eccleſiaſtica ab epiſcopis ac presbyteris ex æquo præſtari, unde cenſet inferri iiſdem muneribus deſtinatos ordinatione haud diſcerni. Quænam vero illa ſint munia utriſque ex æquo permiſſa definiens heterodoxus confirmationem indicat. Concedo equidem fieri potuiſſe ut interdum, quamvis raro, presbyteri ſacro chriſmate conſignarint: quamvis enim ejus ſacramenti miniſter ordinarius eſt epiſcopus; extraordinarium tamen miniſtrum ut preſbyter agat nec fides catholica repugnat, nec res eſt exemplis veterum ſæculorum deſtituta.

Sacras ordinationes quas unis tantummodo epiſcopis aſſignatas perhibet S. Chryſoſtomus in I. Tim. 4. presbyteris interdum permiſſas aſſerit Baſnagius, ſed non probat. Quod enim ex epiſtola Firmiliani deducit argumentum futile eſt & inane. Cum ait ibi Firmilianus majores natu in eccleſia habere poteſtatem baptizandi & manus imponendi, in commune ponit omnia ſacerdotum munia ſive illa ſint epiſcoporum ſive presbyterorum; eaque ab illis præſtari non quidem ab omnibus omnia, ſed ab aliis alia demonſtrat. Hæc ſufficere ad refellenda præcipua Baſnagii argumenta judico; cætera nihil moror.

PROPOSITIO.

Epiſcopos jure divino Presbyteris eſſe ſuperiores ſacra Scriptura & Traditio diſerte teſtantur.

§. I.

Catholici Dogmatis probatio ex Scriptura Sacra.

EPiſcopos Jure divino Presbyteris eſſe ſuperiores, invicte probatur Scripturæ Sacræ teſtimoniis, ſcilicet ex Apoſtolo ad Titum 1. ſcribente; *Hujus rei gratia, reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per Civitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi*. Certe ſuperior erat Titus iis quos conſtituebat, & Civitates multas, quantum ad Religionem Chriſtianam attinet, adminiſtrabat, quod Epiſcoporum proprium eſt, & ſine præfectura quadam non poteſt intelligi. Cum itaque hoc illi præcepiſſet, reique gerendæ ordinem tradidiſſet S. Paulus, conſequens eſt inſtitutionem Epiſcoporum præceptum eſſe divinum ab Apoſtolis promulgatum, & ipſis viventibus executioni mandatum. Præterea, etſi daremus Sectariis Timotheum non fuiſſe Epiſcopum ſingularem, id eſt, alicui urbi addictum, ſed Apoſtolum ſecundi Ordinis, id eſt, Apoſtolorum Coadjutorem, ut ipſi exponunt, non minus colligitur ex hoc Apoſtoli teſtimonio ſingulares Epiſcopos ab Apoſtolis conſtitutos fuiſſe, atque ordinatos, qui ſingulares Eccleſias regerent. Nomine quippe Presbyterorum hic intelligendos eſſe Epiſcopos, quales adulta habuit Eccleſia, Græci Interpretes authoritatis maximæ aſſerunt. Ita Sanctus Chryſoſtomus Homil. in Epiſtolam ad Titum: ubi de Sancto Paulo ſic loquitur: *Ea quidem in quibus periculi plurimum & difficultatis erat, præſens peragebat. Quæ vero honoris magis quam laboris habebant, Diſcipulo permittebat, Epiſcoporum ſcilicet Ordinationes, & cætera, quæ aliqua correctione indigebant, atque perfectione majore. Et conſtitueres*, inquit, *per Civitates Presbyteros. Epiſcopos hic intelligi vult, neque enim profecto vult Inſulam totam uni viro permitti, ſed unicuique proprium curam ac ſolicitudinem indici*. Ita Œcumenius in eumdem locum: *Hunc*, inquit, *reliquerat* [S. Paulus Timotheum] *ut ſingulis Civitatibus conſtitueret Epiſcopos, cum eum prius creaſſet Epiſcopum. Singulis civitatibus Presbyteros. Neque enim volebat totum Cretæ inſulam quæ magna erat, uni commiſſam eſſe Epiſcopo, ſed ſingulas civitates ſuum habere Paſtorem. Presbyteros autem vocat Epiſcopos*. Ita Theophylactus in hunc locum; *Epiſcopos hic ait, quemadmodum in Epiſtola ad Timotheum. Per Civitates autem*, inquit, *Noluit enim univerſam inſulam uni commiſſum eſſe, ſed quamlibet urbem proprium habere Paſtorem, Sic enim & labor levior eſſet & cura exactior*. Et certe cum in Creta Inſula quam Paulus ad fidem converterat, Civitates plus minus centum eſſent, palam eſt phraſi iſta non unam, ſed plurimas Civitates intelligendas eſſe, quarum omnium Metropolita Titus ipſis Epiſcopos ex Sancti Pauli mandato præfecit. Quod autem Titus ſingularis Epiſcopus fuerit affirmat Euſebius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. *Timotheus*, inquit, *Epheſinæ Eccleſiæ Epiſcopatum primus accepiſſe dicitur: quemadmodum etiam Titus Inſulæ Cretæ Eccleſiarum Epiſcopus fuiſſe memoratur*.

Idem probatur ex 1. ad Timoth. cap. 3. *Fidelis ſermo: ſi quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*, &c. Iſtud de ſingularibus Epiſcopis dictum eſſe, qui a Presbyteris diſtincti erant, ipſiſque ſuperiores, ſanctus Chryſoſtomus, & Theodoretus agnoſcunt, quibus Theophylactus ſuccinit. Ita quippe ſanctus Chryſoſtomus hunc locum exponens Homilia 10. in Epiſt. ad Timoth. *Dicturus*, inquit, *de Epiſcopatus officio, cujuſmodi eſſe Epiſcopum deceat, indicat. Neque id quaſi Timotheum admonens, ſed ut omnibus ſimpliciter loquens, ac per illum quid conveniat omnibus dictans. Si quis*, inquit, *Epiſcopatum deſiderat, non culpo, non improbo, opus quippe regiminis eſt. Si quis hunc idcirco appetit, non principatus ac dominationis faſtu, verum cura regiminis, & charitatis affecta, non improbo*, inquit; *bonam quippe deſiderat opus ..... Facit autem hoc Paulus non abſque ratione, qui ejuſmodi monitis utitur: verum quia & Timotheo ipſi cura incumbebat Epiſcopos ordinandi, ſicut & Tito, quem etiam de hujuſmodi admonet. Et quia par erat plurimos ejus rei deſiderio allici, idcirco tanta illum diligentia pingit, ut qui ſe ad eam rem præparare vellent, ad quantam virtutis celſitudinem ſibi evadendam eſſe agnoſcerent*.

Et infra: *Quid ſibi, quæſo, vult quod de Epiſcopo differens, ipſum oportere non ebriam eſſe dixit, ſed hoſpitalem, cum longe excellentiora pro celſitudine gradus exigere debuiſſe videatur? Cur enim non ait, Oportet autem Epiſcopum Angelum eſſe, nulli humanæ perturbationi, vitiove ſubjectum? Cur non item magna Chriſti illa Præcepta ab Epiſcopo requirit, quæ etiam ſubditis acceſſoria ineſſe debent, ſcilicet circumferre crucem ſuam, atque in manibus habere animum ſemper pro fratribus exponendam? Cæterum his omnibus omiſſis, oportere ait non eſſe vinolentum. Præclara ſane ſpes, ſi de hujuſmodi Epiſcopam, oporteat admoneri. Verum quæ ſæcularibus juſſit, ea Epiſcopo implenda non jubet. Quid enim illis ait? Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt...... Cur igitur hæc ia Epiſcopo requirenda non dixit? Quia perpaucos hujuſmodi inveniri fas erat, Epiſcopis autem plurimis tunc opus fuit, qui per ſingulas Civitates magiſtri conſtituerentur. Ne igitur Eccleſiæ negotia fructuſque perirent, idcirco moderatam virtutem propoſuit inquirendam, non ſupremam illam atque cœleſtem*.

Et Homil. 11. rationem afferens cur Apoſtolus prætermiſſis Presbyteris, poſt Epiſcopos Diaconorum ſtatim meminerit, ait id ipſum feciſſe. *Quia inter Epiſcopum atque Presbyterum intereſt ferme nihil. Quippe & Presbyteris Eccleſiæ cura permiſſa eſt: & quæ de Epiſcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt. Sola quippe Ordinatione ſuperiores illis ſunt, atque hoc tantum pluſquam Presbyteri habere videntur*. Apoſtolus itaque ex interpretatione ſancti Chryſoſtomi, Presbyteros omiſit, dum ſacrorum Miniſtrorum dotes recenſeret, non quod iidem tunc eſſent Presbyteri & Epiſcopi, vel potius idem Presbyteratus & Epiſcopatus, ſed quod longum inter eos diſcrimen non eſſet, ſolaque Ordinationum poteſtate ſuperiores eſſent Presbyteris Epiſcopi: & quod eædem dotes utriſque eſſent neceſſariæ. Ergo Apoſtolicis temporibus, & in ipſis rei Chriſtianæ exordiis Epiſcopi jure diuino ſuperiores Presbyteris erant, quibus ſcilicet data erat hæc poteſtas Presbyteros ordinandi, quæ Presbyteris data non erat. Chryſoſtomi veſtigia pro more ſequitur Theophylactus.

Theodoretus vero licet has leges Presbyteris primo poſitas agnoſcat, qui temporibus Apoſtolicis Epiſcopi vocabantur, cum ii qui poſtea Epiſcopi vocati ſunt, dicerentur Apoſtoli: adjicit tamen manifeſtum eſſe, *Quod has leges oportet primos ſervare Epiſcopos, qui majorem dignitatem ſortiti ſunt*.

Idem probat alter locus ex eadem Epiſtola, cap. 5. *Adverſus Presbyteram*, inquit Apoſtolus, *accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. Peccantes coram omnibus argue ut & cæteri timorem habeant*. Sive enim Presbyter ibi nomen ſit ætatis, non dignitatis, & ad ſeniorem quemvis hæc Apoſtoli verba pertineant, contra quem non ita facile recipienda eſt accuſatio, ut Chryſoſtomus & Theophylactus interpretantur, ſive ſit Ordinis Eccleſiaſtici nomen, ut vult Theodoretus, perſpicuum eſt Apoſtolum his verbis exprimere officium & authoritatem Judicis in ſubditos. Igitur Epiſcopus, qualis Timotheus erat, ex inſtitutione divina authoritatem habet juris in Eccleſia dicendi, quam in Presbyteros & in omnes Chriſtianos exequatur peccantes coram omnibus arguendo, & pœnis Eccleſiaſticis caſtigando noxios, puta excommunicatione, aut pœnitentia publica.

Idem probat ſanctus Epiphanius Hæreſi 75. ex verſu 1. ejuſdem capitis, quo Apoſtolus ſic Timotheo jubet: *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut Patrem*. Ubi nomine ſenioris Presbyterum intelligens prout Eccleſiaſtici nomen Ordinis eſt, hæc habet:

Quid

Digitized by Google

Quid autem attinebat Epiſcopo vetare, ut ne Presbyterum objurgaret, niſi majorem ipſo poteſtatem obtineret? Quare deinceps admonet: Adverſus Presbyterum eito accuſationem ne admiſeris, niſi duobus, tribuſve teſtibus. Non alicui ex Presbyteris præcepit, ut accuſationem contra Epiſcopum non admitteret, aut Epiſcopum non objurgaret.

Denique ſingulares Epiſcopos per Civitates in ipſis Eccleſiæ exordiis, & cum ſuperſtites adhuc eſſent Apoſtoli, conſtitutos fuiſſe, probatur ex Apocalypſi ſancti Joannis ubi ex mandato Chriſti Epiſtolæ ſcribuntur ad ſeptem Eccleſiarum Angelos, id eſt, Epiſcopos. Ibi enim Angelorum nomine Epiſcopos intelligi, conſentiunt Interpretes. Ita Author Commentarii in Epiſtolas Sancti Pauli Sancto Ambroſio olim adſcripti in 1. Cor. c. 11. ubi explicans quod Apoſtolus ait, debere mulierem *Velamen habere ſupra caput propter Angelos*; Per Angelos Epiſcopos intelligi ſcribit, *Sicut docetur in Apocalypſi Joannis*: Author etiam Commentarii in Apocalypſ. ſub ejuſdem Ambroſii nomine ſeptem Angelos *Rectores ſeptem Eccleſiarum* interpretatur, adeoque *omnes Rectores Eccleſiæ Catholicæ* in numero ſeptenario. Huic interpretationi ſubſcribunt Venerabilis Beda, Rupertus, Richardus a Sancto Victore, & recentiores univerſi. Hoc Angeli titulo ſummum Sacerdotem Judæorum inſignitum fuiſſe, ex Malachia ſatis notum eſt. *Ille enim*, inquit, *Angelus Domini exercituum eſt*. In Concilio Chalcedonenſi Act. 11. dicitur: *A Sancto Timotheo ad hoc tempus viginti ſeptem Epiſcopi in Epheſo ordinati ſunt*. Ex quibus patet, vel Timotheum ipſum, vel ejus Succeſſorem, hunc ipſum Angelum fuiſſe, de quo Apocal. 2. dicitur: *Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe*. Idem de Smyrnenſis Eccleſiæ Angelo affirmat Sanctus Irenæus, libro 3. cap. 3. Polycarpum ſcilicet, quem ipſe puer ſenem viderat, non ſolum *Ab Apoſtolis ad fidem converſum, & cum multis, qui Chriſtum viderant, verſatum, ſed & ab Apoſtolis in Aſiam miſſum, in Eccleſia Smyrnenſi Epiſcopum conſtitutum eſſe*. Itaque Polycarpum intelligendum eſſe nomine Angeli, de quo dicitur Apocal. 2. *Angelo Smyrnæ Eccleſiæ ſcribe*, omnino veriſimile eſt. His de Angelis Tertullianus, libro 4. adverſus Marcionem, cap. 5. *Habemus*, inquit, *Joannis alumnas Eccleſias. Ordo Epiſcoporum ad originem recenſendus in Joannem ſtabit Authorem*. Valeant itaque Novatores, qui Angelorum nomine Eccleſias in Apocalypſi ſignificatas obſtinate contendunt. Certe Joannes Angelos iſtos ab Eccleſiis aperte diſcernit, dum iſtas ſub alio ſchemate, nempe *Candelabrorum ſeptem* exhibet. Præterea quæ de Angelis illis dicuntur, ſingularibus perſonis, non Eccleſiis totis conveniunt, ut legenti & expendenti patet.

§. II.

Catholici Dogmatis probatio ex S. Ignatii Martyris Epiſtolis.

Epiſcopos jure divino Presbyteris eſſe ſuperiores, Traditio confirmat ab Apoſtolis ad nos derivata, quæ promicat primo in genuinis Sancti Ignatii Epiſtolis, quas Voſſius ex Codice Mediceo deſcripſit; ſic enim habet Vir Apoſtolicus invictuſque Martyr in Epiſt. ad Epheſios, *Etenim Jeſus Chriſtus inſeparabilis noſtra vita, Patris eſt ſententia ut & Epiſcopi per terræ terminos definiti, ex Jeſu Chriſti ſunt ſententia. Unde decet vos in Epiſcopi ſententiam concurrere, quod & facitis. Nam memorabile veſtrum Presbyterium, dignum Deo, ita coaptatum eſt Epiſcopo ut chordæ citharæ.*

Ibidem. *Siquidem ſinguli communiter omnes, ex gratia, nominatim convenitis in una fide, & uno Jeſu Chriſto, ſecundum carnem ex genere Davidis, Filio hominis, & Filio Dei: ut obediatis Epiſcopo, & Presbyterio mente indivulſa; frangentes Panem unum, qui Pharmacum immortalitatis eſt, Antidotum ne moriamur, ſed vivamus ſemper in Jeſu Chriſto*. Et rurſus: *Epiſcopi ſecundum fines terræ determinati Jeſu Chriſti ſententia ſunt.*

Et in Epiſtola ad Magneſianos: *Sed & vos decet*, inquit, *non familiarius uti ſuperbe uti ætate Epiſcopi, ſed ſecundum virtutem Dei Patris omnem impertiri illi reverentiam, quemadmodum novi ſanctos facere Presbyteros, non reſpicientes ad apparentem juvenilem Ordinationem, ſed ut prudentes in Deo cedentes ipſi, non ipſi autem, ſed Patri Jeſu Chriſti, omnium Epiſcopo. In honorem igitur illius qui vult, decet vos obedire ſine ulla hypocriſi: quia nequaquam Epiſcopum hunc quis fallit qui videtur, ſed illudit inviſibili..... Decet itaque non modo vocari Chriſtianos, ſed etiam eſſe: quemadmodum nonnulli Epiſcopum quidem nominant, ſed ſine ipſo omnia faciunt. Tales vero non bona conſcientia mihi præditi eſſe videntur.*

Et infra: *Hortor ut hoc ſit veſtrum ſtudium, in Dei concordia omnia agere, Epiſcopo præſidente Dei loco, & Presbyteris loco Senatus Apoſtolici, & Diaconis mihi ſuaviſſimis, quibus commiſſum eſt miniſterium Jeſu Chriſti.*

Et infra: *Quemadmodum igitur Dominus ſine Patre nihil fecit, ipſi unitus, neque per ſeipſum, neque per Apoſtolos; ita neque & vos ſine Epiſcopo & Presbyteris quidquam agite.*

Ibidem. *Studete igitur ut confirmemini in dogmatibus Domini & Apoſtolorum..... Cum digniſſimo Epiſcopo veſtro, & digne contexta ſpirituali corona Presbyteri veſtri, & ſecundum Deum agentibus Diaconis.*

Et in Epiſtola ad Trallianos: *Cuncti ſimiliter revereantur Diaconos, ut mandatum Jeſu Chriſti: & Epiſcopum ut eum qui eſt figura Patris, Presbyteros autem ut conſeſſum Dei, & ut conjunctionem Apoſtolorum. Sine his Eccleſia non vocatur.*

Et in Epiſtola ad Philadelphios. *Operam igitur, detis*, inquit, *ut una Euchariſtia utamini. Una enim eſt caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus Calix in unitatem Sanguinis ipſius: unum altare, ſicut unus Epiſcopus, cum Presbyterio, & Diaconis conſervis meis, ut quod facitis ſecundum Deum faciatis.*

Ibidem. *Clamavi cum intereſſem, locutus ſum magna voce, voce Dei: Epiſcopo attendite & Presbyterio, & Diaconis. Quidam autem ſuſpicati ſunt me ut præſcium diviſionis quorumdam hæc dicere. Teſtis autem mihi is eſt in quo vinctus ſum, quod a carne humana non cognoverim, ſed Spiritus annuntiavit, dicens iſta: Sine Epiſcopo nihil facite.*

Et in Epiſtola ad Smyrnæos. *Omnes*, inquit, *Epiſcopum ſequimini, ut Jeſus Chriſtus Patrem; & Presbyterium, ut Apoſtolos: Diaconos autem reveremini ut Dei mandatum. Sine Epiſcopo nemo quidquam faciat eorum quæ ad Eccleſiam ſpectant. Rata Euchariſtia habeatur illa, quæ ſub Epiſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit. Ubi comparuerit Epiſcopus, ibi & multitudo ſit: quemadmodum ubi fuerit Chriſtus Jeſus, ibi Catholica eſt Eccleſia. Non licet ſine Epiſcopo baptizare, neque Agapen celebrare: ſed quodcumque ille probaverit, hoc & Deo eſt beneplacitum.... Bene habet Deum Epiſcopum reſpicere. Qui honorat Epiſcopum, a Deo honoratus eſt. Qui clam Epiſcopo aliquid agit, diabolo præſtat obſequium.*

Et in Epiſtola ad Polycarpum, ſic ipſum alloquitur. *Poſt Dominum tu viduarum curator eſto: nihil ſine ſententia tua fiat. Si quis ſe plus Epiſcopo ſcire putet, corruptus eſt. Decet autem & ducentes uxores, & quæ ducuntur, ex ſententia Epiſcopi unionem facere.... Epiſcopo attendite, ut & vobis Deus attendat. Ego animam meum libenter eorum loco ſubſtitui cuperem, qui Epiſcopo, Presbyteris, Diaconis obſequuntur*. Denique Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos ſimul alloquens: *Collaborate invicem*, inquit, *ut Dei œconomi, aut diſpenſatores* (ſic Epiſcopos) *ut aſſeſſores* (ſic Presbyteros) *& Miniſtri* (ſic Diaconos nuncupat) Epiſtola inſcribitur: *Polycarpo Smyrnenſis Eccleſiæ Epiſcopo.*

Ex his patet, ſancti Ignatii temporibus conſtitutos fuiſſe Epiſcopos a Presbyteris diſtinctos, iiſdemque jure divino ſuperiores.

Reſpondet Blondellus, Sanctum Ignatium has Epiſtolas non ſcripſiſſe, ſed tanti ſub larva nominis ab aliquo impoſtore ſecundo ſæculo confictas. Idem ante Blondellum reſponderat Salmaſius. Idem poſt ipſum Dallæus, & recentior ex eadem ſecta ipſius vindex: ſed invictiſſimis argumentis refelluntur, quibus illas Ignatio vindicavimus Diſſertatione 20. in Hiſtoriam

Eccle-

Eccleſiaſticam primi ſæculi, ubi & adverſariorum objectiones diluimus. Sed enim quæ præterea objiciunt quæque ibi ſunt a nobis ut levioris momenti prætermiſſa, futilia plane & inania ſunt.

Scilicet has Epiſtolas impugnat Salmaſius ſub Walonis Meſſalini larva perſonatus, quod in iis Dominicæ diei obſervandæ Traditio habeatur. Sed non animadvertit Dominicæ mentionem a Sancto Joanne factam eſſe Apocal. 1. & a Sancto Luca unam Sabbatorum memorari, qua cum panis fractione cœtus cogebantur (Act. 20. 7.) quaque collectæ ad uſum egenorum ſeponi a Paulo jubebantur (Cor. 16. v. 1.)

Secundo impugnat iſtas Epiſtolas ex eo capite quod Epiſcopus ἀρχιερεύς *Pontifex* dicatur, in Epiſt. ad Philadelph. Sed Chriſtus ipſe, non Epiſcopus, iſto Pontificis nomine intelligendus eſt, nec quidpiam Ignatius peccaſſe exiſtimabitur, niſi Sanctus Paulus in Epiſtola ad Hebræos eadem accuſatione opprimendus ſit.

Tertio arguit, quod altarium nomen pro menſis uſurpet. Imperite prorſus. Nam altare inter Judæos a Deo ipſo diſerte menſa vocatur. (Ezech. cap. 41. v. 22.) *Altare ligneum trium cubitorum, &c. & dixit mihi, Hæc eſt menſa quæ eſt coram Domino*. Sic & Malach. 1. v. 7. *Obtuliſtis profanum Panem ſuper altari meo, & dicitis, in quo profanavimus te? In eo quod dicatis, Menſa Domini vilis eſt*. Sic ſanctus Cyprianus menſam, cujus in Proverbiis mentio eſt, per altare Chriſti tamquam per notius & ſæculo ſuo accommodatius explicandam cenſuit Epiſt. 63. ad Cæcilium. *Sed & per Salomonem*, inquit, *Spiritus ſanctus typum Dominici ſacrificii ante præmonſtrat, immolatæ hoſtia, & panis & vini, ſed & altaris & Apoſtolorum faciens mentionem. Sapientia*, inquit, *ædificavit ſibi domum, &c. & paravit menſam ſuam, &c.* (Proverb. 3.) Sed & ab ipſo Chriſto in concione, non coram promiſcua Judæorum multitudine, ſed ſolis Diſcipulis eum cingentibus habita, (Matth. 5. v. 24.) talis altaris mentio fit, ut ab ea vocem hanc Eccleſia Chriſti accepiſſe merito exiſtimetur.

Quarto has Epiſtolas Ignatio abjudicat Sulmaſius ob Laicorum, & Clericorum diſtinctionem. Sed nec Laicorum & Clericorum voces in Codice Medicæo occurrunt; nec ſi occurrerent, probarent Epiſtolas illas Ignatio ſuppoſitas eſſe: cum in novo Teſtamento voces plane ſynonymæ, & ad ſignificandum illud ipſum, quod Ignatius adſtruit, deſtinatæ occurrant, nempe Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Fratrum item & Fidelium.

Quinto objicit Salmaſius contra iſtarum Epiſtolarum germanitatem, Judæorum odium quod Chriſtianis adeo inculcant: cum tamen Judæos tunc temporis non adeo averſaretur Eccleſia. Verum nec id recte harum Epiſtolarum authori objici poteſt, nec ſi poſſet, eum Ignatium non fuiſſe concluderet. Locus ad quem reſpexiſſe videtur, in prioribus tantum Epiſtolæ ad Philadelphios editionibus reperitur: *Eos qui Deum odio habent, oportet & vos odio excipere*. At nec ea in Medicæo Codice inveniuntur. Nec vero quidquam continent quod Apoſtolicum virum non deceat, cum ſtatim explicet quomodo ab eorum conſortio debeamus ſeparari, nempe *ut illos ad mentem bonam, & ad reſipiſcentiam revocare poſſimus*. Addi poteſt, nec illud ipſum ad Judæos pertinere, ſed ad iſtius plane ævi hæreticos Gnoſticos, quos magna ubique cum ratione Ignatius noſter fugiendos monet. Illos quidem *Pſeudo-Judæos* Epiſt. ad Magneſios vocat; *Judaiſmum Sectatoribus ſuis interpretantes & docentes*, Epiſt. ad Philadelphios.

Objicit Blondellus. Cui veriſimile ſit ſtatim poſt Ignatii in Aſiam adventum, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, ejuſdem rogatu ordinatos, qui ad Antiochenos Aſianorum Epiſtolas gratulatorias deferrent?

Reſpondeo 1. talibus legationibus nihil novi aut incredibilis ineſſe. Nam & in Ignatii Actis dicitur, Eccleſiam omnem Smyrnenſem, per ſanctum Epiſcopum ſuum Polycarpum, & per ſanctos Presbyteros & Diaconos rogaſſe, ut iret ad propoſitum ſuum. Inſtituta ſcilicet ab Eccleſia ad Ignatium legatio, ut eum ad Martyrium fortiter obeundum animaret. 2. Notandum eſt hoc ipſo temporis articulo, poſt unum Ignatium Antiochenſibus ereptum, perſecutionis rabiem ſtatim in Syria ſedatam eſſe; adeoque huic legationi opportunitatem fuiſſe defuturam, niſi ſtatim poſt adventum ejus in Aſiam impoſita & ſuſcepta fuiſſet. Tertio reſpondetur, in rerum geſtarum narrationibus nihil rationi minus conſentaneum eſſe, quam ut earum veriſimilitudo ad calculos noſtros exigatur, aut argumenta a nobis efficta, tandemque efficttoribus probabilia viſa, quidquam ad fidem hiſtoriæ faciendam vel derogandam poſſe putentur, cum ea narrantis authoritati tota debeatur. Certe quamplurima in dies fieri videmus, quæ non ſunt uſque adeo probabilia, & quæ numquam acta fuiſſe poſteris noſtris argumentum unum aut alterum ſatis probabile perſuaſurum eſſe non dubito. Piget dicere, quid de ipſa Sacroſancta Hiſtoria & Scriptura ſacra fiet, ſi ſceleratæ hujuſmodi quæſtiuncularum libidini diriſque hiſce ingeniorum male feriatorum equuleis ſubmittatur? Quarto quid in hac ipſa narratione minus veriſimile argui, aut credi poteſt? Poſt perſecutionem graviſſimam, pax Eccleſiæ Antiochenæ ſeu Syriacæ reddita eſt, libertaſque cœtus Eccleſiaſticos celebrandi reſtituta. Hinc Martyri ſanctiſſimo æquum viſum eſt Smyrnenſem Eccleſiam ea de re commonere, ut literæ ab aliis Eccleſiis in Syriam gratulatoriæ mitterentur. Ad hoc Legatum ſacrum mitti neceſſe erat. Ibi χειροτονεῖν non ſignificat Epiſcopum aut Presbyterum conſecrari & de novo fieri; ſed eorum, qui prius Ordinibus ſacris initiati erant, aliquem ad hanc legationem eligi aut deſignari. Sic reſpondet Hammondus in Diſſertationibus eruditis contra Salmaſium & Blondellum.

II. Blondellus Ignatii Epiſtolas falſi poſtulat, quod in Epiſtola ad Epheſios ſcribat, tria latuiſſe principem hujus ſæculi, *Virginitatem Mariæ, partum ipſius, & mortem Domini*.

Reſpondeo, hoc ipſum addito Ignatii nomine ab antiquis Patribus non ſine approbatione recitari, ſcilicet a Sancto Hieronymo Comment. in Matth. 1. Ambroſio in Lucæ 1. Origene Homil. 6. in Levitic. Jobio Monacho, apud Photium in Biblioth. & Andrea Hieroſol. Cretenſium Epiſcopo, cujus locum ex Scriniis Savilianis protulit Uſſerius. Quæ omnia ſic intellecta, ut non de ſatana in univerſum, quod Chriſtus Filius Dei fuerit, ignorante, ſed per tempus aliquod hæc tria non perſpiciente, 1. Mariam poſt partum Virginem fuiſſe; 2. Chriſtum modo ſupernaturali, inſcio Joſepho, conceptum; 3. A Deo decretum eſſe ut morte ſua Chriſtus mortem ipſam ipſumque ſatanam ſuperaret, locutus ſit Ignatius, nihil a vero alienum continere putanda ſunt.

Tertio reprehendit Blondellus, quod in Epiſtola ad Epheſios de Stellæ Magos ducentis inſolito ſplendore ſcripſit; *Aſtrum in cœlo reſplenduit ſuper omnia Aſtra, & Sol & Luna chorus facta ſunt illi Aſtro*.

Sed quid in his falſi accuſari poteſt? Splendorem aſtri hujus quod ſpectat ſuper minores cœli ignes omnes præfulgentis; deinde novitatem ejus prius inviſam, ideoque admiratione digniſſimam, non eſt argumentis opus ut ea cuivis credibilia exiſtimentur. Fuiſſe vero Sydus illud eo tempore totius Cœleſtis Chori ducem, cui reliqua Aſtra reſpondebant, lumenque ſuum ſuper omnia jaculatum fuiſſe, nihil aliud ſignificat, quam hanc inſolitam ſtellam a Chaldæis obſervatam, qua novi Regis nativitas pronuntiabatur, oculos omnium ad ſe unam pertraxiſſe, quod veriſſimum eſt. An Sydus illud luce ſua Solis iſtius lucem ſuperaverit, non conſtat, nec perſpicuum eſt id affirmaſſe Ignatium; ſed fortaſſis illud tantum, ſuper omnes mundi plagas, ſuper inferiora hæc omnia, ſic ut aſpici a cœlorum Obſervatoribus ubique poſſet, lucem ſuam ſuperjaculatum eſſe: aut certe ſuper aſtra omnia quæ noctis ſpatio lucere ſolent. Sed quid ſi ipſius Lunæ Soliſque lucem luce hac ſua ſuperaſſe dicatur? Quid ſi putemus hoc divinius aſtrum longe infra Solis ſphæram poſitum (ita ut ædes Bethlemiticas, ubi Chriſtus natus eſt, diſtincte & quaſi digito monſtraret) iſta propinquitate ad terram, compenſato magnitudinis defectu, lucem ſolarem (licet non corpus ipſum Solis) fulgore, aut ſaltem ſolatio viciſſe?

Quarto. Contra has Epiſtolas objicit Blondellus, quod illarum author Epheſios nihil latere cœleſtium & terreſtrium ſcripſerit.

Reſpondeo, Nihil hujuſmodi legi ea in Epiſtola. Multa eo loco Ignatius de frequentandis cœtibus Eccleſiaſticis prædixerat, quorum commoda deinde recenſet: *Cum frequenter iu unum convenitis, deſtruuntur potentiæ Satanæ, diſſolvitur perditio ejus iu unanimitate fidei veſtræ. Pace nihil melius eſt, in quo bellum omne cœleſtium & terreſtrium evacuatur.* Quid illud ſit, ſtatim apparet: *Nemo fidem repromittens, peccatum committit;* ex quo bellum illud cœleſte Dei contra peccatorem naſcitur. *Nemo charitatem poſſidens, odio quemvis habet:* Ex quo terreſtre bellum, mutuæ hominum inimicitiæ oriuntur. *Quorum nullum vos latet, ſi perfecte iu Jeſum Chriſtum habeatis fidem & charitatem.* Nullus hic de cognitione cœleſtium & terreſtrium ſermo eſt, quem huic Authori, conjungendo quæ ſeparanda erant, Blondellus affinxit. Aſſerit ſolum ea quæ de concordia & unitate dixerat, apud omoes qui Chriſtiana fide & charitate præditi eſſent, in confeſſo fuiſſe.

Arguit quinto Blondellus quod in eadem ad Epheſios Epiſtola habet hic Author: *Ego condemnatus, vos miſericordiam adepti:* illamque oppoſitionem quaſi non ſatis accuratam criminatur. Sed quid hac in oppoſitione a recta ratione alienum fingi poteſt? Condemnatom ſe dicit, non a Deo Supremo omnium Judice, ſed a tyranno, cujus tribunali jam ſiſtitur invictiſſimus Athleta. Unde ſubdit: *Ego ſub periculo, vos firmati*, id eſt: per miſericordiam Chriſti ſumma tranquillitate Epheſii fruebantur, dum Ignatius ad beſtias damnaretur.

Objicit ſexto Blondellus, in Epiſtola ad Philadelphios ſcriptum eſſe, *Confugiendum eſſe ad Evangelium ut ad carnem Jeſu, & ad Apoſtolos ut ad Presbyterium Eccleſiæ.* Ex quibus ſic argumentatur: Cum Trajani 11. Apoſtoli nulli ſuperfuerint, nec per Apoſtolos, qui Ignatii nomine abuſus eſt, aliud intellexiſſe videatur quam Apoſtolica ſcripta, an non pluris divioitus inſpiratas Epiſtolas facere debuit, quam hominum quorumcumque errori per ſe obnoxiorum cœtum?

Reſpondeo, Fatemur Apoſtolos jam ſingulos e vivis exceſſiſſe. Fatemur Apoſtolorum nomine Apoſtolica Scripta ſignificari. At quid obſtat qoominus illos ipſos Apoſtolos poſt Chriſti mortem adhuc in vivis agentes, qui tunc Presbyterium Eccleſiæ conſtituebant, ad quod in rebus dubiis tamquam ad oraculum recurrebatur (Act. 15.) indigitet? Evangelio itaque, ſeu Chriſti ſermonibus in Scriptura nobis traditis, Apoſtoli, id, Apoſtolorum ſcripta poſt eos relicta; & pari modo Chriſti carni, id eſt, ipſi Chriſto in terris degenti, Presbyterium Eccleſiæ, id eſt, Apoſtolorum poſt mortem Chriſti conſeſſus, ex Parallelo reſpondent. Senſus itaque eſt, ad ſcriptum Chriſti Evangelium, tamquam ad Chriſtum in terris degentem; ad Apoſtolorum Epiſtolas, tamquam ad Apoſtolorum Hieroſolymis commorantium conſeſſum, ſe lubenter confugere.

Arguit ſeptimo Blondellus, quod hic Author Philadelphiorum Epiſcopum extraordinaria miſſione & vocatione, qualis ſancto Paulo contigit, non ab hominibus, ad hoc miniſterium promotum fuiſſe aſſerat.

Reſpondeo, Philadelphiorum Epiſcopi modeſtiam & gravitatem illic ab Ignatio laudari, ut aliorum ambitioni oppooebatur. Ait enim eum *Non ex ſeipſo*, id eſt, ex proprio impulſu, aut ambitu; neque *ab hominibus*, id eſt, ſuffragiis aut miſſione mere humanis, ad Epiſcopatum promotum eſſe, ſed in amore Dei Patris, & communis Eccleſiæ booi iotuitu, hanc ſuſcepiſſe dignitatem.

Arguit Blondellus, quod ait hic Author, ſe revelatione ſingolari, aut inſpiratione edoctum affirmare, *Quod nihil ſine Epiſcopo faciendum eſſet.*

Reſpondeo, Deceptum eſſe, aut alios decipere voluiſſe Blondellum. Res ſic ſe habet: *Clamavi*, inquit, *magna voce, Epiſcopo attendendum eſſe, & Presbyterio, & Diaconis. Si ſuſpicamini me cum hæc dixerim, prævidiſſe quroumdam diviſionem: teſtis mihi in quo vinctus ſum, id eſt Deus, quod a carne humana non cognovi, id eſt, quod nemo mortalium hoc mihi nuntiaverit, ut ſic praſcire poſſem: Spiritus vero prædicavit hæc dicens: Sine Epiſcopo nihil facite; carnem veſtram ut Templum Domini ſervate, unitatem diligite, diviſiones fugite, imitatores eſtote Jeſu Chriſti.* Hæc nempe omnia & ſingula ab Apoſtolis in Epiſtolis & ſermonibus ſuis contra Gnoſticorum Hæreſim in Eccleſia præcipue Aſiatica jam longe pervagantem, ubique inculcata eſſe compertum eſt; primo, ut ſe Præpoſitis Eccleſiæ morigeros præberent, ſecus quam Gnoſtici faciebant. Secundo, ut ab obſcœnitatibus carnis ſibi ſedulo caverent, cum Gnoſtici ipſa libidinum omnium ſentina merito audirent. Tertio, ut pacem & charitatem fraternam in primis colerent, cum Gnoſtici unitatem Eccleſiæ diſcinderent. Hæc autem Præcepta divina ſunt, non ab hominibus tradita.

Arguit nono Blondellus dictum illud de Chriſto Domino in Epiſtola ad Epheſios. *Propterea hoc unguentum in capite ſuo recepit Dominus, ut ſpiret Eccleſiæ incorruptionem.*

Reſpondeo, Nihil in eo aut falſo, aut minus commode dictum eſſe. Epheſiis contra Gnoſticorum peſtem caveri voluit Martyr ſanctiſſimus, qui fidem Chriſti multis pernicioſis doctriois corruperant, quibus ideo inextinguibilem ignem, ſimiliter ac iis omnibus qui ipſos audiunt, interminatur. Hæc Gnoſticorum corruptela fœda fuit libidinum colluvies, quam eleganter, *tetrum doctrinæ hujus Sæculi Principis odorem* nuncupat. Cui optime opponit *incorruptionem, quam ut Eccleſiæ ſuæ inſpiraret, unguentum*, inquit, *in capite Dominus Chriſtus accepit*: unguenti ſcilicet urceum iſtum aut alabaſtrum, Marci 14. a muliere ſopra caput ejus effuſi, quo quidem ſe unctum ad funerationem ipſe Chriſtus edixit. Quis ſit unguenti iſtius uſus, ſatis notum eſt, nempe ut mortuorum corpora, quorum io numero crucifixi Chriſti corpus myſticum Eccleſia figurate ponitur, a putrefactione & fœtore vindicentur. De hac itidem inunctione affirmat Joannes, cap. 12. domum univerſam (eam etiam univerſæ Eccleſiæ imaginem) odore unguenti ſic profuſi impletam eſſe. Quidni igitur ungentum illud in ſe recepiſſe Chriſtus dicatur, quo mors ejus notaretur? Quidni mortem ipſam ſubjiſſe ad hoc ipſum ut hanc Eccleſiæ incorruptionem, ut demortui capitis corpori, jam in dies a putidiſſimis Gnoſticorum doctrinis periclitanti inſpiraret? Omnia certe eleganter enuntiata, & in quibus nec veritatem nec acumen, nec venuſtatem deſideres.

Reprehendit decimo Blondellus, quod Baptiſmus ὅπλα, *tela*, in plurali vocetur, Fides nihilominus galeæ, Charitas clypeo, Panopliæ perſeverantia comparetur. Quid enim, inquit Blondellus, Fides, dilectio, patientia conferunt jam per Baptiſmum armato? Et ſi Chriſtiani Panoplia perſeverantia eſt, quid novi ex Fide accedit jam galeato?

Verum cur noo Baptiſmo telorum titulus competat? Ita tamen ut quælibet virtus Chriſtiana, cujus actus Deo noſtro in futura vita præſtandos ſolemniter in Baptiſmo ſpondemus, peculiari etiam titulo gaudeat, galeæ Fides, clypei Charitas, panopliæ perſeverantia. Nec enim ſic nos inacceſſibiles Satanæ, ſic invulnerabiles Baptiſmus præſtiturus eſt, ut non ſingulis virtutibus Chriſtianis ad repellendos tam frequentes petulantis hoſtis inſultus nobis opus ſit. Ni fides ut galea interioris hominis caput, charitas ut clypeus pectus, & integram demum perſonam, id eſt, omnes vitæ actiones perſeverantia ſibi tutandas aſſumpſerit, metuendum certe eſt, ne qui jam ſtare videtur, cadat. Ita Salmaſii ſub Walonis Meſſalini larva perſonati, & Blondelli argumentis contra ſancti Ignatii Epiſtolas Epiſcopatus ſingularis vindices reſpondet, erudite quidem & eleganter, Hammondus. His quæ ſupererant, objectionibus dilutis, ad Propoſitionis probationes revertendum.

§. III.

Catholicæ Veritatis probatio ex Epiſcoporum ſucceſſione in Eccleſia Antiochena.

CAtholicum Dogma confirmatur ex Epiſcoporum ſucceſſione in Antiochena Eccleſia poſt ſanctum Petrum

Petrum, qui Eccleſiam illam fundavit, & ſeptennio rexit, ex Euſebio, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 22. *Apud Antiochiam*, inquit, *defuncto Evodio, qui primus ejus loci conſtitutus fuerat Epiſcopus, ſecundus tum maxime florebat Ignatius.*

Et lib. 4. cap. 20. *Antiochena vero Eccleſia Epiſcopatum ſextus ab Apoſtolis Theophilus gubernabat. Quippe Cornelius Heronis Succeſſor, quartus ab Apoſtolis eidem Eccleſiæ præſederat. Quem deinde excipiens Eros, quinto ab Apoſtolis loco eamdem Eccleſiam rexit.* Igitur in ipſis nominis Chriſtiani Exordiis, & primo ſecundoque Sæculo, ſingulares Epiſcopi Antiochenam Eccleſiam rexerunt.

§. IV.

Veritatis ejuſdem probatio ex Eccleſiæ Alexandrinæ Traditione.

CAtholicam Veritatem confirmat Eccleſiæ Alexandrinæ Traditio. Nam & in ea Epiſcoporum ſucceſſio poſt ſanctum Marcum, & Patrum qui in ea floruerunt, doctrina, Catholicum dogma confirmant. De prima quidem Euſebius, lib. 2. cap. 24. *Nerone*, inquit, *octavum Imperii annum agente, primus poſt Marcum Evangeliſtam Alexandrinæ Eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcepit Annianus, vir Deo acceptus, & omni ex parte mirabilis.*

Et libro 3. cap. 21. *Cum Avilius qui per tredecim annos Alexandrinam rexit Eccleſiam, mortuus eſſet, in ejus locum ſucceſſit Cerdo. Tertius hic ab Anniano ejus civitatis Antiſtes fuit.*

Et libro 4. cap. 1. *Circa duodecimum annum Imperii Trajani, Cerdo Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus abiit vita; quartuſque ab Apoſtolis Miniſterium ejus Eccleſiæ ſortitus eſt Primus.*

Et cap. 4. *Mortuo Primo, anno Epiſcopatus ſui duodecimo, Alexandrinæ Eccleſiæ Sacerdotium ſuſcepit Juſtus.*

Et cap. 5. *Anno deinde & menſibus aliquot interjectis Eumenes Alexandrinæ Eccleſiæ adminiſtrationem ſextus ordine ſuſcepit, cum deceſſor ipſius annos undecim præfuiſſet.*

Et cap. 11. *Alexandrinæ cum Eumenes tredecim annos expleſſet, Marcus in ejus locum Antiſtes deſignatus eſt. Quo deinde poſt decem Pontificatus annos mortuo, Alexandrinæ Eccleſiæ adminiſtrationem Celadion ſuſcepit.*

Et cap. 19. *Cum Celadion per annos quatuordecim Eccleſiæ præfuiſſet, Agrippinus ſedem ejus obtinuit.*

Et libro 5. cap. 9. *Anno primo Commodi, Julianus Alexandrinæ Eccleſiæ ſuſcepit Sacerdotium, cum Agrippinus duodecim annos Epiſcopalis adminiſtrationis expleſſet.*

Cap. 22. *Cum Julianus decimum annum expleſſet, Eccleſiarum Alexandriæ adminiſtrationem ſuſcepit Demetrius.*

Et libro 6. cap. 26. *Nec multo poſt Demetrius Alexandrinorum Epiſcopus fato functus eſt, cum per tres & quadraginta annos Eccleſiam adminiſtraſſet. In hujus locum ſucceſſit Heraclas.* Conſtat itaque ex Epiſcoporum ſucceſſione in Alexandrina Eccleſia poſt ſanctum Marcum, a quo illa Sedes Evangelica dicta eſt, ſemper in illa Eccleſia, ab ejus inſtitutione, ſingulares Epiſcopos fuiſſe, qui illam regerent, & qui Preſbyteris omnibus eſſent Præpoſiti.

Idem probatur ex illius Eccleſiæ doctrina. Clemens Alexandrinus diu ante Heraclam, lib. 6. Stromatum: *Quoniam*, inquit, *& hic in Eccleſia progreſſiones Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, imitationes, ut arbitror, ſunt gloriæ Angelicæ, & illius diſpenſationis.*

Origenes libro 3. contra Celſum ait: „ Ubi præſcribuntur præcepta Epiſcopis, quos vocant, Paulum in Epiſcopo formando etiam Doctorem requirere. Et quemadmodum unius uxoris maritum iteranti matrimonium præfert in Epiſcoporum delectu, irreprehenſibilem reprehenſibili, temperantem intemperanti .... Ita vult Epiſcopum decenter conſtituendum habere docendi facultatem, & obſtruendi os contradictoribus.

Et in eodem libro Senatum Eccleſiaſticum, id eſt, Presbyteros & Clericos, ab iis qui rempublicam Eccleſiaſticam adminiſtrant, id eſt, ab Epiſcopis, ex inſtitutione divina diſtingui, non obſcure indicat. „ Sic enim, *inquit*, Senatum Eccleſiaſticum ſi componas ad Senatus ſingularum civitatum, invenies quoſdam Senatores Eccleſiaſticos dignos ubivis Gentium adminiſtrare divinitus conſtitutam rempublicam: Senatores vero iſtos qui paſſim reperiuntur, nihil in moribus habere eximium præ plebeis hominibus. Eodem modo Magiſtratus Eccleſiaſtici cum urbanis Magiſtratibus conferendi, ut intelligas Magiſtratus Eccleſiæ, etiam qui inter Collegas paulo frigidius verſantur in officio, tamen in morum & virtutum ratione vulgaribus Senatoribus atque Magiſtratibus præcellere.

Et Homil. 13. in Lucam. „ Si audacter expedit loqui Scripturarum ſenſum ſequenti, per ſingulas Eccleſias bini ſunt Epiſcopi, alius viſibilis, alius inviſibilis: ille viſui carnis; hic ſenſui patens.

Et poſtquam locum ſancti Joannis in Apocalypſi de Angelis Eccleſiarum laudavit, ſubjungit: „ Si autem Angelis ſollicitudo eſt, quomodo Eccleſiæ gubernentur, quid neceſſe eſt hominibus dicere quantum metum habeant, ut poſſint cum Angelis laborantibus laborantes ſalutem conſequi. Ego puto inveniri ſimul poſſe & Angelum, & hominem bonos Eccleſiæ Epiſcopos, & quodammodo unius operis eſſe participes. Quod cum ita ſit, petamus omnipotentem Deum ut Angeli & homines Eccleſiarum Epiſcopi adjumento ſint nobis, & ſciamus quoniam utrique pro nobis a Domino judicentur.

Et Homil. 17. „ Neque Epiſcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, nec vidua, poſſunt eſſe digami.

Et Tractatu 1. in Matth. Epiſcoporum authoritatem a Chriſto Domino noſtro collatam aſſerit, ſicut ſancto Petro ligandi atque ſolvendi tradita poteſtas eſt; immo hanc eamdem ad ipſos pertinere poteſtatem aſſerit. „ Quoniam autem, *inquit*, ii qui Epiſcoporum locum ſibi vendicant, utuntur eo dicto ſicut Petrus, & claves regni cœlorum a Servatore acceperunt, docentque ea quæ ab illis ligata fuerint, hoc eſt condemnata, eadem & in cœlis ligata: rurſus ea quæ ſoluta fuerint ab ipſis, eadem & in cœlis eſſe ſoluta: Dicendum eſt illos recte loqui, ſi pariter & facta habuerint, ob quæ dictum eſt illi qui erat Petrus, Tu es Petrus: ſicque tales fuerint ut a Chriſto ſuper eos ædificetur Eccleſia.

Et Tractat. 12. Summam Eccleſiaſtici Principatus in Epiſcopis agnoſcit. Exponens enim illa verba: „ Principes Gentium dominantur eorum..... Non ita erit inter vos, *&c. hæc habet:* Epiſcopi autem quidam crudeliter comminantur aliquando quidem occaſione peccati; aliquando autem contemnentes pauperum curam, cum ſit ſcriptum: Quantum magnus es, tantum humilia te, & invenies gratiam coram Domino. Principes ergo Gentium dominentur eorum: Principes autem Eccleſiæ ſerviant ſubditis: ſed & majores Gentium poteſtatem exerceant fidelium: audiant autem eum qui dicit: Diſcite a me quia mitis ſum, & humilis corde. Non iſta dicimus ut inclinemus Eccleſiaſticum Principatum. Eſt enim interdum, quando, ſecundum vocem Apoſtolicam, peccantes coram omnibus arguant, ut & cæteri metum habeant. Eſt aliquando ut utens poteſtate ſua tradat peccantem ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvetur in die Domini: tamen hoc raro fieri debet.

Et Homil. 11. in Jeremiam. „ Quando vita noſtra fuerit iſtiuſmodi, ut nullus nobis ſenſu, ſermone, geſtis coæquetur, tunc poſſumus dicere: Solus ſedebam. Licet ei qui non eſt presbyter, aut Epiſcopus, aut Diaconus, aut alia qualibet decoratus Eccleſiæ dignitate, bene viventi, dicere, Solus ſedebam......

Synodus Alexandrina in cauſa ſancti Athanaſii congregata, Iſchyram presbyterum non fuiſſe ex eo probat, quod a Collutho ordinatus eſſet, qui non erat Epiſcopus, ſed ſimplex presbyter; adeoque ſacerdotes ordinare non poterat. Agnoſcit proinde laudata Synodus ordinandi poteſtatem divino jure ſolis Epiſcopis

copis convenicc, nec a presbyteris conſecrari poſſe tam Epiſcopos, quam presbyteros. Etenim Colluthus vere presbyter fuit, & ab Alexandrina Synodo, Oſio Præſide in gradu atque ordine receptus. Idem porro Iſchyram, & alios quoſdam Laicos manuum impoſitione presbyteros ordinaverat. Igitur vere presbyteri erant ab eo conſecrati, ſi ex divina inſtitutione presbyter omnis qua Presbyter eſt, jus habet ordinandi presbyterum ... Jure enim Eccleſiaſtico adimi non poteſt ſacro Ordini, quod ei ex Chriſti inſtitutione convenit. Hinc ordinati a Meletio Schiſmatico & exauthorato, non pro laicis admiſſi, ſed inter Epiſcopos & presbyteros recepti ſunt, inita pace, quia Meletius Epiſcopus erat: Itaqua ſi Colluthus pariter Epiſcopus fuiſſet ac pari cum Epiſcopis poteſtate præditus quatenus presbyter erat, Iſchyras & alii ab eo ordinati, inter presbyteros recepti fuiſſent. Certa nequiſſimus presbyter, excommunicatus, degradatus, valide conſecrat, quamvis illicite, Corpus Chriſti: non aliam utique ob cauſam, quam quod conficiendæ Euchariſtiæ poteſtas ex inſtitutione Chriſti adnexa eſt Sacerdotio. Igitur ſi poteſtas ordinandi ſacerdotes & Epiſcopos ex Chriſti inſtitutione ſimplicibus presbyteris conveniret, valide ordinati eſſent, quibus manus impoſuerat Colluthus, adeoque Iſchyram presbyterum eſſe non negaſſent Alexandrinæ Synodi Patres. Sic autem ſcribunt illi in Epiſtola Synodica. „ Hic eſt ille toties rumoribus jactatus Iſchyras: qui neque ab Eccleſia electus presbyter: neque cum a Meletio conſtitutos presbyteros Alexander in Eccleſiam recipiebat, in eorum numero umquam habitus fuit. Ita nec illinc quidem conſtitutus eſt. Unde igitur presbyter eſt Iſchyras, aut a quonam ordinatus? Utrum a Collutho? Hoc enim reſtat. Atqui Colluthum in presbyteratu mortuum eſſe, & omnem ab illo factam manuum impoſitionem irritam, omneſque, quos in ſchiſmate ordinaverat ille, ad Laicorum gradum redactos, & inter Laicos in Eccleſia congregari notum eſt, nec ulli omnino dubium. Quinam ergo privatus homo, & privatam domunculam incolens myſticum credatur habere poculum? Et clerici Mareotici in Relatione ad Curioſum & Philagrium Præfectum Ægypti, quam S. Athanaſius, Apol. 2. deſcripſit, ajunt: „ Iſchyram, qui ſe presbyterum vulgaret, non eſſe presbyterum. Siquidem ordinatus eſt ab Collutho presbytero, qui ſibi imaginarium vendicaret Epiſcopatum: & poſtea in generali Synodo ab Oſio, & cæteris cum eo collectis Epiſcopis juſſus erat pro presbytero ſe habere, qualis antea fuerat: & ex conſequenti omnes qui a Collutho erant ordinati, ad eumdem locum redacti ſunt, in quo antea cenſebantur: quemadmodum & Iſchyras ipſe inter Laicos relatus eſt.

S. Cyrillus Alexandrinus libro 13. de Adoratione in ſpiritu & veritate, eidem veritati ſuffragatur. „ Quod ſi quis velit etiam Eccleſiæ ordinem perquirere, *inquit*, eam quæ in lege eſt præfigurationem jure admirabitur. Epiſcopis enim, ac ſi tunc principatum ſortiti eſſent atque etiam iis qui inferiorem gradum gerunt, presbyteris inquam, concreditum eſt altare, & quæ ſunt intra velum, quibus etiam dici convenit: Et cuſtodient Sacerdotium ſuum: Diaconis vero illud, Cuſtodient cuſtodias tabernaculi.

§. V.

Idem Dogma confirmat Traditio. Eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

EJuſdem Catholici Dogmatis fides confirmatur ex Traditione Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, cujus primus Epiſcopus ab Apoſtolis conſtitutus eſt Jacobus Frater Domini, cognomento Juſtus, teſte Hegeſippo, quem ſanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 4. laudat. & ſequitur. „ Hegeſippus, *inquit*, vicinus Apoſtolicorum temporum, in quinto Commentariorum libro de Jacobo narrans ait: Suſcepit Eccleſiam Hieroſolymæ poſt Apoſtolos Frater Domini Jacobus cognomento Juſtus. Clemens Alexandrinus in 6. Hypotypoſeon, ut refert Euſebius, *lib.* 3. Hiſtor. cap. 1. eumdem ait a Petro, Jacobo, & Joanne Hieroſolymorum creatum Epiſcopum. „ Tunc etiam, *inquit Euſebius*, Jacobum qui Frater Domini dicebatur, quod eſſet Joſephi filius, Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum primum accepiſſe perhibent. Clemens certe in 6. Inſtitutionum libro ita tradit. Ait enim poſt Servatoris Aſcenſum, Petrum, Jacobum & Joannem quamvis Dominus ipſos cæteris prætuliſſet, non idcirco de primo honoris gradu inter ſe contendiſſe, ſed Jacobum cognomine Juſtum Hieroſolymorum Epiſcopum elegiſſe. Idem teſtatur Author Conſtit. Apoſtolicar. lib. 8. cap. 35. Idem S. Epiphan. Hæreſi 29. & 78. Cyrillus Hieroſolymit. Catecheſi 4. & 14. S. Chryſoſtomus, Homil. 38. in Epiſtolam 1. ad Corinthios, Homil. 3. & 33. in Acta, ubi & eam cauſam affert cur poſt S. Petrum in Concilio Hieroſolymitano locutus ſit Jacobus, quod Hieroſolymorum eſſet Epiſcopus.

Idem oſtendit Hieroſolymitanorum Epiſcoporum ſucceſſio, quam ex Veterum monumentis acceptam deſcripſit Euſebius libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5. „ Ex veterum, *inquit*, Scriptorum monumentis didici ad illam uſque obſeſſionem Judæorum quæ imperante Hadriano contigit, quindecim Epiſcopos continua ſucceſſione illi Eccleſiæ præfuiſſe: quos omnes origine Hebræos fuiſſe memorant, & fidem Chriſti ſincere atque ex animo ſuſcepiſſe. Adeo ut ab illis qui de hujuſmodi rebus judicium ferre poterant, Epiſcopali officio digniſſimi cenſerentur. Quippe tunc temporis univerſa Hieroſolymorum Eccleſia conflata erat ex Hebræis Fidelibus, qui jam inde Apoſtolorum ætate ad illam uſque obſidionem permanſerant...... Primus fuit Jacobus, is qui Domini Frater vocabatur. Secundus Simeon: tertius Juſtus: quartus Zacchæus: quintus Tobias: ſextus Benjamin: ſeptimus Joannes: octavus Mathias: nonus Philippus: decimus ſubrogatus eſt Seneca, cui ſucceſſit undecimus Juſtus, poſt quem Levi duodecimus ordine fuit: Ephres deinde ſecutus eſt poſt hæc Joſeph. Omnium poſtremus fuit Judas ordine quintus decimus. Itaque ab Apoſtolorum temporibus ſingulares Epiſcopi Hieroſolymitanam Eccleſiam rexerunt.

Objicit Blondellus, abſurdum eſſe ut tot Epiſcopi tam exiguo temporis intervallo, triginta ſcilicet annorum circiter, qui a Simeonis martyrio ad Marci primi ex Gentibus Hieroſolymorum Epiſcopi inaugurationem fluxerunt, geſſerint Epiſcopatum cujuſmodi nunc eſt, nempe ut ſingillatim ſuo quique ſpatio præſederint, quaſi ex compoſito, ſive potius miraculo quodam, biennio plus minus exacto, vita pariter & cathedra ceſſerint univerſi. Probabilius igitur eſt illos omnes Presbyteros, eoſdemque Epiſcopos fuiſſe qui non electione, ſed antiquitatis jure alii poſt alios primatum obtinuerint.

Reſpondeo, non eſſe incredibile & abſurdum ut ſinguli illi Epiſcopi, non quidem biennio circiter velut ex compoſito ſederint (quod Blondelli divinantis figmentum eſt) ſub quod paucis aliqui menſibus, alii diebus præfuerint, reliqui plures, paucioreſve annos impleverint. Quid enim ſimile in Romanotum Pontificum occurrit Catalogo. Scilicet ab anno Chriſti 783. quo Marinus Papa creatus eſt, ad annum 912. quo Anaſtaſius Tertius obiit, & Joannes decimus Pontificatum iniit, annis 30. quatuordecim Romani Pontifices numerantut: quorum plerique paucis diebus, alii menſibus, cæteri paucis annis Petri Sedem occuparunt: cum unus tantum ex illis cæſus memoretur Stephanus Septimus, pulſi duo, Leo V. & Chriſtophorus, ut conſtat ex Annalibus Eccleſiaſticis Baronii. Non eſt igitur incredibile quod narrat Euſebius, tot Epiſcopos Hieroſolymis pari intervallo ſediſſe, & Eccleſiam illam adminiſtraſſe.

Confirmatur ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 4. ubi de libris Canonicis ſic loquitur: „ Hos ſolos ſtudioſe meditare, quos & in Eccleſia ſecure tutoque recitamus. Multo prudentiores te erant Apoſtoli, vetereſque illi Epiſcopi Eccleſiæ Antiſtites qui hos tradiderunt. *Et Catech.* 14. Deinde, *inquit*, & hic Epiſcopi Hieroſolymitani ex Hebræis per ſucceſſionem conſtituebantur.

§. VI.

Ejuſdem Dogmatis aſſertor S. Epiphanius.

Catholico Dogmati novum robur accedit ex S. Epiphanii teſtimonio, Hæreſi 75. ubi de Aerio ſic loquitur: *Eſt autem illius dogma ſupra hominis captum furioſum & immane. Imprimit enim: Quanam*, inquit, *in re Presbytero Epiſcopus antecellit? Nullum inter utrumque diſcrimen eſt. Eſt enim amborum unus Ordo, par & ebidem honor ac dignitas. Manus imponit Epiſcopus, imponit & Presbyter: baptizat Epiſcopus, idem facit & Presbyter. Divinum omnem cultum adminiſtrat Epiſcopus: non minus id facit & Presbyter. Epiſcopus in throno ſedet: ſedet & Presbyter. His in vulgus jactatis, pleroſque in errorem adduxit quorum ſectæ Princeps extitit*. Parem itaque dignitate & honore Epiſcopo Presbyterum aſſerere, Hæreſis eſt, quam in Aerio Eccleſia exhorruit & damnavit. Illam autem ſtoliditatis plenam, ut vocat ſententiam hac ratione refellit S. Epiphanius: *Epiſcoporum ordo ad gignendos Patres præcipue pertinet. Hujus enim eſt Patrum in Eccleſia propagatio. Alter cum Patres non poſſit, filios Eccleſiæ regenerationis lotione producit; non tamen Patres aut Magiſtros, Quonam vero fieri poteſt, ut is Presbyterum conſtituat, ad quem creandum manuum imponendarum jus nullum habeat? Aut quomodo Presbyter Epiſcopo dici poteſt æqualis?* Itaque jus ordinandi Presbyteros ſolis Epiſcopis convenire, non vero ſimplicibus Presbyteris, ſanctus Epiphanius cum Eccleſia ſui temporis credebat, dogmaque iſtud tamquam Catholicum contra Aerium propugnabat.

§. VII.

Eccleſiæ Romanæ Traditio Dogmatis ejuſdem confirmatrix.

Eccleſiæ Romanæ cæterarum Eccleſiarum Matris & Magiſtræ Traditio idem dogma confirmat in qua continua Epiſcoporum a Sancto Petro ſucceſſio, ab Irenæo, Euſebio, Optato Milevitano, Hieronymo, Auguſtino celebrata, demonſtrat ſingulares Epiſcopos Romanam Eccleſiam, ex quo fundata eſt, adminiſtraſſe, eoſdemque fuiſſe, ut nunc ſunt Epiſcopi noſtri, Presbyteris ſuperiores: eodem quidem jure quo Sanctus Petrus fuit ſecundi Ordinis Sacerdotibus dignitate ſuperior, ſcilicet ex Inſtitutione Chriſti.

Idem probatus ex Epiſtola 1. Sancti Clementis Romani ad Corinthios, ubi de Apoſtolis ſic loquitur: *Per regiones igitur & urbes Verbum prædicantes, primitias eorum ſpiritu probantes, Epiſcopos & Diaconos eorum qui credituri erant, conſtituerunt. Neque hoc quidem novum inſtitutum fuit, multis enim retro ſæculis de Epiſcopis & Diaconis ſcriptum eſt; ſic enim alicubi dicit Scriptura: Conſtituam Epiſcopos eorum in juſtitia, & Diaconos eorum in fide. Et quid mirum, ſi quibus in Chriſto a Deo hoc munus commiſſum fuit, prædictos conſtituerint?* &c. Chriſti itaque mandato Epiſcopos ab Apoſtolis conſtitutos eſſe docuit ſanctus Clemens. Pergit ille: *Et Apoſtoli noſtri per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum cognoverunt, contentionem de nomine Epiſcopatus oboriturum, atque ob hanc cauſam perfecta præſcientia præditi, conſtituerunt prædictos, ac deſcriptus deinceps miniſtrorum officiorumque vices reliquerunt, ut in defunctorum locum alii viri probati ſuccedere, & illorum munia exequi poſſent. Conſtitutos itaque ab illis, vel deinceps ab aliis viris celebribus, cum conſenſu univerſæ Eccleſiæ, qui inculpate ovili Chriſti deſervierunt ...... Quique longo tempore ab omnibus teſtimonium præclarum reportarunt, hos non ſine injuſtia munere vel officio exui debere exiſtimamus. Non enim leviter peccabimus, ſi eos repudiaverimus, qui ſancte & ſine reprehenſione Epiſcopatus munera offerunt*.

Reſpondet Blondellus, binos tantum Cleri gradus, Epiſcoporum nimirum & Diaconorum a S. Clemente agnitos fuiſſe, adeoque recenſitos ab ipſo in Epiſcopis Presbyteros. Addit, ſeditionem in Eccleſia tunc temporis excitatam fuiſſe, non adverſus ſingularem tunc incognitum Epiſcopum; ſed adverſus Presbyteros, quos Epiſcopatu functos Clemens dixerat, idque colligitur ex his verbis: *Turpe eſt, dilecti, immo valde turpe, & converſatione quæ in Chriſto eſt indignum, audire firmiſſimam antiquamque Corinthiorum Eccleſiam propter unum aut alterum, adverſus Presbyteros ſeditionem concitare*.

Denique ovili Chriſti non ſingularem Epiſcopum, ſed Presbyterorum Collegium præfectum fuiſſe, colligit ex his verbis: *Quis igitur inter vos generoſus? Quis facile ad miſericordiam movetur? Quis charitate confidentior factus dicat; Si propter me ſeditio & contentio, & ſchiſmata concitantur, ſecedo, abeo quocumque vultis; quæque a multitudine præſcripta fuerint, facio; ovile ſolum Chriſti cum conſtitutis Presbyteris pace fruatur*.

Verum nec Epiſcopos & Diaconos tantum, ſed Presbyteros etiam ille in Epiſtola non ſemel memorat ſanctus Clemens: & quamvis non nominaſſet, ſatis illos Epiſcoporum nomine ſignificavit; non quod ab Epiſcopis nullo differrent intervallo Presbyteri; ſed quod in Epiſcopatu tamquam in ſuperiori & præſtantiori gradu Presbyteratus contineatur poteſtate & eminentia quadam virtutis, eo fere modo quo in anima rationali ſenſibilis & vegetans continentur. Ad hæc cum Epiſcopi nomen primi & ſecundi Ordinis Sacerdotibus tunc commune eſſet, utrumque Ordinem apud Clementem ſignificat. Porro licet Corinthi Senatus Eccleſiaſticus eſſet, ſeu Collegium Clericorum ab Apoſtolis conſtitutum, quorum conſilio, & authoritate Eccleſiaſticæ res adminiſtrabantur; non ex eo ſequitur nullum ibi fuiſſe Epiſcopum ſingularem, qui non ovili ſolum, id eſt, Chriſtianæ plebi, cum Presbyteris & Diaconis proſpiceret ac miniſtraret, ſed ipſis etiam præcipua vi dignitatis & poteſtatis præeſſet. Certe cum ſanctus Clemens ex Hierarchia Synagogæ in qua ſummi Sacerdotis dignitas inferiorum Sacerdotum officio præſtantior erat, probet Ordinem in Eccleſia ſervandum, nec perturbandam eſſe Hierarchiam, argumento eſt in Eccleſia etiam ſummos Sacerdotes, tum Sacerdotes ſecundi Ordinis, & Levitas reperiri, ex quibus Hierarchia Eccleſiaſtica coaleſcat; id eſt, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos. *Summo quippe Sacerdoti*, inquit, *ſua munera tributa ſunt; Sacerdotibus locus proprius aſſignatus eſt; & Levitis ſua Miniſteria incumbunt. Laicus præceptis laicis conſtringitur. Unuſquiſque veſtrum, Fratres, in ſuo ordine & ſtatione manens, Deo in bona conſcientia gratias agat, & cum decore intra præſcriptum Miniſterii ſui Canonem ſe contineat*.

Eruitur præterea Romanæ Eccleſiæ Traditio ex Epiſtola Cleri Romani ad ſanctum Cyprianum, quæ inter ejus Epiſtolas extat ordine trigeſima prima. *Quamquam*, inquit, *nobis differenda hujus rei neceſſitas major incumbat, quibus poſt exceſſum nobiliſſimæ memoriæ viri Fabiani nondum eſt Epiſcopus propter rerum & temporum difficultates conſtitutus, qui omnia iſta moderetur, & eorum qui lapſi ſunt poſſit cum authoritate & conſilio habere rationem. Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipſe tractaſti prius, Eccleſiæ pacem ſuſtinendam; deinde ſic collatione conſiliorum cum Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, Confeſſoribus, pariter ac ſtantibus laicis facta, Lapſorum tractare rationem*.

Et infra: *Cujus temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes diu, & quidem multi, & quidem cum quibuſdam Epiſcopis vicinis nobis appropinquantibus & quos ex aliis Provinciis longe poſitis perſecutionis iſtius ardor ejecerat, ante conſtitutionem Epiſcopi nihil innovandum putavimus, ſed lapſorum curam mediocriter temperandam eſſe credimus, ut interim dum Epiſcopus dari a Deo nobis ſuſtinetur, in ſuſpenſo eorum, qui moras poſſunt dilationis ſuſtinere cauſa teneatur*, &c. Itaque regendæ Eccleſiæ Romanæ & aliarum poteſtas, penes ſingulares Epiſcopos erat, qui gravioribus de cauſis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ decernebant, quique Presbyteris & Diaconis erant ſuperiores. Cumque hæc Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, aut ſacri regiminis forma tunc primum non inceperit, nec ejus poſt Apoſtolica tempora inveniatur origo, argumento eſt eam ad Apoſtolorum ætatem, & ad inſtitutionem Chriſti eſſe referendam.

§. VIII.

Digitized by Google

§. VIII.

Eidem Dogmati ſuffragatur Traditio Eccleſiæ Africanæ.

HUjus aſſertor eſt Tertullianus, libro de Præſcriptione Hæreticorum, cap. 32. ubi ex Apoſtolicæ Traditionis fontibus oſtendit ſingulares in Eccleſiis Epiſcopos, tum Apoſtolis ipſis, tum ſibi deinceps ordine ſucceſſiſſe. *Cæterum*, inquit, *ſi quæ audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideo videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt, poſſumus dicere: Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit authorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnæorum Eccleſia Polycarpum ab Joanne collocatum refert: ſicut Romanorum, Clementem a Petro ordinatum edit. Perinde utique & cætera exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.*

Idem Tertullianus, cap. 41. ejuſdem libri, Epiſcopatum ſupra Presbyteratum eminentiam ſatis oſtendit, non ratione ſolum conſeſſus, aut Primatus cujuſdam qui ætate conferretur, ſed ratione Ordinationis quæ Presbyterum ad altiorem gradum promovet, cum Epiſcopus inauguratur, ſicut Diaconus ad altiorem Ordinem evehitur, cum creatur Presbyter. *Ordinationes eorum temerariæ*, inquit, *leves, inconſtantes: nunc Neophytos collocant, nunc ſæculo obſtrictos, nunc apoſtatas noſtros; ut gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur, quam in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis Sacerdotalia munera injungunt.*

Eidem veritati ſuffragatur libro de Baptiſmo, cap. 17. ubi de iſtius Sacramenti Miniſtro ſic decernit. *Dandi quidem habet jus ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus: Dehinc Presbyteri & Diaconi: non tamen ſine Epiſcopi authoritate, propter Eccleſiæ honorem, quo ſalvo, ſalva pax eſt. Alioquin etiam Laicis jus eſt: quod enim ex æquo accipitur: ex æquo dari poteſt: niſi Epiſcopi jam, aut Presbyteri, aut Diaconi vocantur diſcentes. Domini Sermo non debet abſcondi ab ullo. Proinde & Baptiſmus æque Dei cenſus, ab omnibus exerceri poteſt: ſed quanto magis Laicis Diſciplina verecundiæ & modeſtiæ incumbit? Cum ea majoribus competant, ne ſibi aſſumant dicatum Epiſcopis officium Epiſcopatus.*

Idem libro de Fuga in perſecutione, cap. 11. *Sed cum ipſi Authores*, inquit, *id eſt, ipſi Diaconi, Presbyteri, & Epiſcopi fugiant, quomodo Laicus intelligere poterit, qua ratione dictum, Fugite de Civitate in Civitatem?*

Idem libro de jejuniis, capite 13. *Bene autem quod & Epiſcopi univerſæ plebi mandare jejunia aſſolent.*

Idem lib. 4. adverſus Marcionem, cap. 5. *Si conſtat id verius quod prius, id prius quod & ab initio, id ab initio quod ab Apoſtolis; pariter utique conſtabit, id eſſe ab Apoſtolis traditum, quod apud Eccleſias Apoſtolorum fuerit Sacroſanctum. Videamus quod lac a Paulo Corinthii hauſerint; ad quam regulam Galatæ ſint recorrecti; quid legant Philippenſes, Theſſalonicenſes, Epheſii; quod etiam Romani de proximo ſonent, quibus Evangelium Petrus & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt. Habemus & Joannis alumnas Eccleſias. Nam etſi Apocalypſim ejus Marcion reſpuit, Ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus in Joannem ſtabit authorem.*

Idem lib. de Pudicitia, cap. 19. *Quod ſi clementia Dei*, inquit, *ignorantibus adhuc & infidelibus competit, utique & pœnitentia ad ſe clementiam invitat, ſalva illa pœnitentiæ ſpecie poſt fidem, quæ aut levioribus delictis veniam ab Epiſcopo conſequi poterit; aut majoribus & irremiſſibilibus a Deo ſolo.*

Denique libro de velandis Virginibus, cap. 9. *Plane ſcio*, inquit, *alicubi Virginem in viduatu ab annis nondum viginti collocatam; cui ſi quid refrigerii debuerat Epiſcopus, aliter utique ſalvo reſpectu Diſciplinæ præſtare potuiſſet.*

Ex quibus Tertulliani locis conſtat, non ſolum ipſius ætate in Eccleſia Africana, ſed Apoſtolicis temporibus in Eccleſia univerſa Epiſcopatum a Presbyteratu diſtinctum fuiſſe, & Epiſcopos fuiſſe Presbyteris ſuperiores; utique ex Chriſti Servatoris noſtri inſtitutione: hancque fuiſſe Eccleſiæ Africanæ doctrinam ex Traditione acceptam.

Ejuſdem Traditionis locupletiſſimus teſtis eſt ſanctus Cyprianus, Epiſt. 37. ad Lapſos data. *Dominus noſter*, inquit, *cujus Præcepta metuere & obſervare debemus, Epiſcopi honorem, & Eccleſiæ ſuæ rationem diſponens in Evangelio loquitur, & dicit Petro: Ego tibi dico quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam, & tibi dabo claves regni cœlorum; & quæ ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. Inde per temporum & ſucceſſionum vices, Epiſcoporum Ordinatio & Eccleſiæ ratio decurrit, ut Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur, & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem Præpoſitos gubernetur. Cum hoc itaque divina lege fundatum ſit, miror quoſdam audaci temeritate ſic mihi ſcribere voluiſſe; quando Eccleſia in Epiſcopo & Clero, & in omnibus ſtantibus ſit conſtituta.* Divina itaque lege conſtitutum Epiſcopi honorem, & Ordinatione nedum Primatu ætatis ſuperiores eſſe Presbyteris Epiſcopos, Sanctus Cyprianus exſtimavit.

Et Epiſt. 35. *Admonitos nos & inſtructos ſciatis dignatione divina, ut Numidicus Presbyter adſcribatur Presbyterorum Carthaginenſium numero, & nobiſcum ſedeat in Clero...... Et promovebitur quidem, cum Deo permiſerit, ad ampliorem locum religionis ſuæ, quando in præſentiam protegente Domino venerimus.* Numidicum Presbyterum gloria Confeſſionis illuſtrem promovendum aliquando ad Epiſcopatum ſignificat, quod vocat *ad locum ampliorem promoveri*. Igitur Epiſcopatus gradus eſt in Eccleſia Presbyteratu ſuperior ac præſtantior.

Et Epiſt. 52. „ Secundum quod tamen ante fuerat
„ deſtinatum: perſecutione ſopita, cum data eſſet fa-
„ cultas in unum conveniendi, copioſus Epiſcopo-
„ rum numerus, quos integros & incolumes fides ſua,
„ & Domini tutela protexit, in unum convenimus,
„ *&c.* Ac ſi minus ſufficiens Epiſcoporum in Africa
„ numerus videbatur, etiam Romam ſuper hac reſcri-
„ pſimus ad Cornelium Collegam noſtrum, qui &
„ ipſe cum plurimis Coepiſcopis habito Concilio in
„ eamdem nobiſcum ſententiam pari gravitate, &
„ ſalubri moderatione conſenſit.

Et infra de Cornelii electione ita ſcribit: „ Ve-
„ nio jam nunc ad perſonam Cornelii Collegæ no-
„ ſtri, ut Cornelium nobiſcum verius noveris: non
„ de malignorum & detrahentium mendacio, ſed de
„ Domini Dei judicio, qui Epiſcopum fecit & Co-
„ epiſcoporum teſtimonio, quorum numerus univer-
„ ſus per totum mundum concordi unanimitate con-
„ ſenſit. Nam quod Cornelium chariſſimum noſtrum
„ Deo, & Chriſto, & Eccleſiæ ejus item Conſacer-
„ dotibus cunctis laudabili prædicatione commendat,
„ non iſte ad Epiſcopatum ſubito pervenit, ſed per
„ omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in divinis
„ adminiſtrationibus Dominum ſæpe promeritus, ad
„ Sacerdotii ſublime faſtigium cunctis religionis gra-
„ dibus aſcendit. Tum deinde Epiſcopatum ipſum
„ nec poſtulavit, nec voluit, nec ut cæteri, quos
„ arrogantiæ & ſuperbiæ ſuæ tumor inflat, inva-
„ ſit, ſed quietus & modeſtus, & quales eſſe
„ conſueverunt qui ad hunc locum divinitus eli-
„ guntur, pro pudore virginalis conſcientiæ ſuæ,
„ & pro humilitate ingenitæ ſibi & cuſtoditæ vere-
„ cundiæ, non ut quidam vim fecit, ut Epiſcopus fie-
„ ret, ſed ipſe vim paſſus eſt ut Epiſcopatum co-
„ actus acciperet. Et factus eſt Epiſcopus a plurimis
„ collegis noſtris, qui tunc in urbe Roma aderant,
„ qui ad nos literas honorabiles & laudabiles, & teſti-
„ monio ſuæ prædicationis illuſtres de ejus Ordina-
„ tione miſerunt. Factus eſt autem Cornelius Epiſ-

„ copus de Dei & Chriſti ejus judicio, de Clerico-
„ rum pene omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc
„ adfuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum
„ & bonorum omnium Collegio; cum nemo ante
„ ſe factus eſſet, cum Fabiani locus, id eſt, cum lo-
„ cus Petri, & gradus Cathedræ Sacerdotalis vaca-
„ ret, quo nucupato de Dei volutate, atque omni-
„ um noſtrum conſenſione firmaro; quiſquis jam E-
„ piſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec
„ habeat Eccleſiaſticam Ordinationem, qui Eccleſiæ
„ non teoet unitatem. Ibi ſingulares Epiſcopos in Romana, in Africana, & in omnibus orbis Chriſtiani Eccleſiis habes, qui ſacra Ordinatione conſtituantur, qui locum ſaocti Petri primi Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi impleant, qui ſublime Sacerdotii faſtigium aſcendant, cum inauguratur, qui ſint adeo presbyteris ſuperiores, qui ad graviores Eccleſiæ cauſas diſponendas & judicandas io Conciliis congregentur, qui Presbyteros ipſos Lapſos, vel ab Eccleſia rejiciant, vel ſuſcipiant, & ad Laicam detrudant Communionem loco & functionibus Sacerdotum privatos, prout poſtulat Diſciplinæ ratio: ſicut Trophimum presbyterum lapſum ſuſcepit Cornelius, ut Laicus communicaret, non ut locum Sacerdotis uſurparet: quod ex eadem ſancti Cypriani Epiſtola habetur. Legatur & Epiſtola 55. & Epiſtola 10. ad Clerum contra presbyteros qui temere pacem Lapſis dederant, necdum ſedata perſecutione, & citra
„ conſcientia Epiſcoporum, in qua hæc habet: Quod
„ enim non periculum metuere debemus de offenſa Dei
„ quando aliqui de presbyteris nec Evangelii, nec lo-
„ ci ſui memores, ſed neque futurum Domini Judi-
„ cium, neque nunc ſibi præpoſitum Epiſcopum co-
„ gitantes, quod numquam omnino ſub Anteceſſori-
„ bus factum eſt, cum contumelia & contemptu
„ Præpoſiti totum ſibi vendicent? Atque utinam non
„ proſtrata Fratrum noſtrorum ſalute ſibi omnia ven-
„ dicarent! Contumelias Epiſcopatus noſtri diſſimu-
„ lare & ferre poſſem, ſicut diſſimulavi ſemper &
„ pertuli: ſed diſſimulandi nunc locus non eſt; quan-
„ do decipiatur fraternitas noſtra a quibuſdam veſtrum
„ qui dum ſine ratione reſtituendæ ſalutis plauſibiles
„ eſſe cupiunt, magis Lapſis obſunt.

„ Et Epiſtola 12. Audio tamen quoſdam de presby-
„ teris, nec Evangelii memores, nec quid ad nos
„ Martyres ſcripſerint cogitantes, nec Epiſcopo ho-
„ norem Sacerdotii ſui & Cathedræ reſervantes, jam
„ cum Lapſis communicare cœpiſſe, & offerre pro il-
„ lis, & Euchariſtiam dare, quando oporteat ad hæc
„ per Ordinem pervenire.

Legatur & Epiſtola ejuſdem 28. ad Clerum Carthaginenſem data, in qua presbyteris, Diaconiſque ſuis gratulatur, quod a Gaii Diddenſis presbyteri & Diaconi ejus, qui Lapſis temere communicabant, Communione abſtinerent. Tum in alios presbyteros & Diaconos, qui paris temeritatis rei fuerint, ſententiam excommunicationis profert: *Interea*, inquit, *ſi quis immoderatus & præceps, ſive de peregrinis, auſus fuerit ante ſententiam noſtram communicare cum Lapſis, a communicatione noſtra arceatur, apud omnes nos cauſam dicturus temeritatis ſuæ, quando in unum permittente Domino, convenerimus*. Superiorem eſſe presbyteris Epiſcopum, qui presbyterorum ſit Judex, quique ipſos a Communione removeat, omnino neceſſe eſt. Quod cum ſancti Cypriani ætate non primum incœperit, immo Epiſcopi authoritatem non ſemel ex ſacris literis aſſerat Cyprianus, jure divino conſtitutam eſſe illam præeminentiam colligitur.

Denique Epiſt. 68. ad Clerum & plebes in Hiſpania conſiſtentes, ubi præmiſit, Ordinationes Sacerdotales nonniſi ſub populi aſſiſtentis conſcientia fieri oportere, idque ex divina authoritate deſcendere probavit exemplo ex Teſtamento Veteri petito, mox ſubjungit: *Quod poſtea, ſecundum divina Magiſteria obſervatur in Actis Apoſtolorum; quando de ordinando in locum Judæ Epiſcopo Petrus ad plebem loquitur. Surrexit*, inquit, *Petrus in medio diſcentium: fuit autem turba in uno. Nec hoc in Epiſcoporum tantum & ſacerdotum, ſed in diaconorum ordinationibus obſervaſſe Apoſtolos animadvertimus*.

Et infra: *Propter quod diligenter de Traditione divina & apoſtolica obſervatione obſervandum eſt & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per provincias univerſas tenetur, ut ad Ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem provinciæ proximi quique conveniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente..... Quod & apud vos factum videmus in Sabini Collegæ noſtri Ordinatione, ut de univerſæ fraternitatis ſuffragio, & de Epiſcoporum qui in præſentia convenerant, quique de eo ad vos literas fecerant judicio, Epiſcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Baſilidis imponeretur.*

Tertio. Eccleſiæ Africanæ Traditio ex Optato Milevitano innoteſcit, libro 2. adverſus Parmenianum. *Igitur negare non potes*, inquit, *ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus...., Ergo Cathedra unica, quæ eſt prima de dotibus, ſedit prior Petrus: cui ſucceſſit Linus; Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evariſtus, Evariſto Sixtus, &c.*

Et infra: *Certa membra ſua habet Eccleſia, Epiſcopos, presbyteros, Diaconos, miniſtros, & turbam Fidelium. Dicite cui generi hominum in Eccleſia noſtra hoc poſſit adſcribi, quod objicere voluiſti? ſpecialiter nomina aliquem miniſtrum, oſtende aliquem Diaconum nomine ſuo. Indica hoc ab aliquo factum eſſe presbytero. Proba hoc Epiſcopos admiſiſſe.*

Et infra: *Extendiſtis enim manum, & ſuper omne caput mortifera velamina prætendiſtis: ut, cum ſint quatuor genera capitum in Eccleſia, Epiſcoporum, presbyterorum, Diaconorum, & Fidelium; nec uni parcere voluiſtis.... Inveniſtis diaconos, presbyteros, Epiſcopos, feciſtis Laicos.*

Probatur denique ex canonibus conciliorum Africanorum, quos recenſere longum eſſet: & ex ſancto Auguſtino, lib. de hæreſ. ad Quodvultdeum, cap. 53. ubi inter Aerii errores hunc numerat, quod dixerit, *presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia debere diſcerni.*

Et lib. de Utilitate Credendi, cap. 17. *Cum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos ejus Eccleſiæ condere gremio, quæ uſque ad confeſſionem generis humani ab Apoſtolica Sede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius judicio, partim conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majeſtate damnatis, culmen authoritatis obtinuit.*

Et lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, cap. 20. *Sane*, inquit, *de Apocryphis iſte poſuit teſtimonia, quæ ſub nominibus Apoſtolorum Andreæ Joanniſque conſcripta ſunt. Quæ ſi illorum eſſent, recepta eſſent ab Eccleſia quæ ab illorum temporibus per Epiſcoporum ſucceſſiones certiſſimas uſque ad noſtra & deinceps tempora perſeverat, & immolat Deo in corpore Chriſti ſacrificium laudis*. Igitur ab Apoſtolorum ætate perpetuam Epiſcoporum ſingularium ſucceſſionem agnovit Sanctus Auguſtinus, quos & Presbyteris ſuperiores ex Eccleſiæ doctrina & fide propugnavit.

Idem conſtat ex ipſius Sermone 10. de Verbis Apoſtoli, ubi exponens Sancti Pauli præcepta de conſtituendis Epiſcopis in Epiſtola ad Titum data, ea ad ſe & ad Coepiſcopos ſuos pertinere agnoſcit, ac proinde talem fuiſſe Epiſcopatum Sancto Paulo ſcribente, qualis erat ipſo Auguſtino prædicante, pariter a Presbyteratu diſtinctum, pariter eo præſtantiorem. *Beati*, inquit, *Apoſtoli Epiſtola cum legeretur de conſtituendis Epiſcopis, commemoravit nos ſine dubio reſpicere in nos: & vos commemoravit non judicare nos ...... Inter cætera ait, Epiſcopum debere eſſe potentem in doctrina ſana, ut contradicentes redarguere poſſit. Magnum opus eſt, gravis ſarcina, clivus arduus.*

Idem enarratione in Pſalmum 44. Epiſcopos Apoſtolorum loco in Eccleſia aſſerit conſtitutos. *Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filii. Genuerunt te Apoſtoli: ipſi miſſi ſunt, ipſi prædicaverunt, ipſi Patres. Sed numquid nobiſcum corporaliter ſemper eſſe potuerant? ...... Ergo illorum abſceſſu deſerta eſt Eccleſia? Abſit. Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filii. Patres miſſi ſunt Apoſtoli; pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi qui ſunt per totum mundum unde nati ſunt. Ipſa Eccleſia Pa-*

tres

tres illos appellat, ipſa illos genuit, ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum.

§. IX.

Traditio Eccleſiæ Gallicanæ.

IDem confirmatur ex Traditione Eccleſiæ Gallicanæ, cujus teſtis eſt Sanctus Irenæus, libro 3. adverſus Hæreſes, cap. 3. ubi ut Hæreticorum dogmatum vanitatem ex novitate reſelleret, ad Apoſtolorum Traditionem provocat: quam ex omnibus illis Eccleſiis, in quibus ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi, & eorum ſucceſſoribus, uſque ad tempus ſuum, ait poſſe repeti. *Traditionem*, inquit, *Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam, in omni Eccleſia adeſt perſpicere omnibus qui vera velint audire; & habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, ut Succeſſores eorum uſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his deliratur. Etenim ſi recondita Myſteria ſciſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maxime traderent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias committebant. Valde enim perfectos & irreprehenſibiles in omnibus eos volebant eſſe, quos & Succeſſores relinquebant, ſuum ipſorum locum Magiſterii tradentes.* Ex quibus patet, Apoſtolos in pluribus Eccleſiis ſingulos inſtituiſſe Epiſcopos qui illis præeſſent, quique illis in ſacro Principatu ſuccederent. Et quoniam ex omnium Eccleſiarum tabulis Epiſcoporum Catalogos deſcribere longum erat; unius Romanæ Sedis Epiſcopos recenſet Sanctus Irenæus: hoc ipſum quod in Eccleſia principe factum eſt, in cæteris ſolemne fuiſſe demonſtrans. *Sed quoniam valde longum eſt*, inquit, *in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis Traditionem & annunciatam hominibus Fidem per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præter quam oportet colligunt.* Subjicit Romanorum Pontificum indiculum ab Apoſtolis Petro & Paulo uſque ad Eleutherium, quem duodecimum numerat. *Fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino Epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt ..... Succedit autem ei Anacletus. Poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens; qui & vidit ipſos Apoſtolos, & contulit cum eis*, &c. Romanæ igitur Eccleſiæ ex Apoſtolica Traditione ſingulares Epiſcopi præfuerunt: quorum ſucceſſio ab Apoſtolis derivata, res erat notiſſima ſancti Irenæi temporibus. Alioqui inepta fuiſſet illius ex Epiſcoporum ſucceſſione ad ſucceſſionem doctrinæ, ſeu Traditionem perſuadendam argumentatio. Nec Romæ tantum, ſed in aliis etiam Civitatibus eadem ab Apoſtolis forma conſtituta eſt gubernandarum Eccleſiarum. Falſo itaque comminiſcuntur Proteſtantes, ſecundo ſolum cadente ſæculo ſingulis Eccleſiis ſingulos præpoſitos fuiſſe Epiſcopos, cum antea a toto Presbyterorum Collegio, pari jure ac poteſtate regerentur.

Eruitur præterea Gallicanæ Eccleſiæ Traditio ex Epiſtola Viennenſis, & Lugdunenſis Eccleſiarum ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, relata ab Euſebio libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 1. in qua ſanctum Pothinum Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopatum ſingulari & præcipua authoritate adminiſtraſſe teſtantur. *Beatiſſimus autem Pothinus*, inquiunt, *qui Epiſcopatum Lugdunenſis Eccleſiæ adminiſtrabat, nonagenario major, & corpore admodum infirmo, ob præſentem quidem corporis imbecillitatem ægre ſpiritum trahens, ceterum præ cupiditate imminentis Martyrii mirabili animi alacritate firmatus, etiam ipſe ad tribunal ferebatur*, &c.

§. X.

Traditio Eccleſiæ Hiſpanienſis.

EJus teſtes ſunt Illiberitanæ Synodi Patres, Canonibus 36. & 37. & Sanctus Pacianus Barcinonenſis Epiſcopus Epiſt. 1. adverſus Sympronianum Novatianum, ubi probat non ſolis Apoſtolis, ſed eorum Succeſſoribus Epiſcopis conceſſam a Chriſto fuiſſe remittendorum peccatorum poteſtatem. *An tantum*, inquit, *hoc ſolis Apoſtolis licet? Ergo & baptizare ſolis licet, & Spiritum ſanctum dare ſolis, & ſolis Gentium peccata purgare, quia totum hoc non aliis quam Apoſtolis imperatum eſt, &c. Si ergo & Lavacri & Chriſmatis poteſtas, majorum longe Chariſmatum, ad Epiſcopos inde deſcendit, & ligandi quoque jus adfluit atque ſolvendi. Quod & ſi nos ob peccata noſtra temerarie vindicamus; Deus tamen illud ut ſanctis & Apoſtolorum Cathedram tenentibus non negabit; qui Epiſcopis etiam Unici ſui nomen indulſit.* Et paucis interjectis: *Nemo*, inquit, *Epiſcopum hominis contemplatione deſpiciat. Recordemur quod Petrus Apoſtolus Dominum noſtrum Epiſcopum nominarit. Sed converſi, inquit, modo ad Epiſcopum & Paſtorem animarum veſtrarum. Quid Epiſcopo negabitur, in quo Dei nomen operatur?* Igitur Epiſcopos ſingulares Apoſtolorum Succeſſores eſſe, & exortis cujuſdam poteſtatis in Myſteriorum Dei diſpenſatione, Eccleſiæque regimine heredes, Hiſpanienſis Eccleſia docuit & prædicavit.

§. XI.

Ultima probatio arceſſitur ex Ordinationibus Presbyterorum Chorepiſcopis prohibitis.

AD cumulum accedit petita probatio ex iis omnibus Antiquitatis Eccleſiaſticæ Monumentis, quibus Chorepiſcopis vetitæ Presbyterorum Ordinationes leguntur, & in irritum miſſæ, quod Presbyteri ſimplices eſſent & 72. Diſcipulorum, non vero Apoſtolorum Succeſſores. Ex iis enim locis compertum eſt, poteſtatem ordinandi Presbyteros Epiſcopis divino jure eſſe propriam. Si enim Presbyteris ex Chriſti conceſſione, & ex Ordinis ſui charactere pariter conveniret, validæ fuiſſent & ratæ Ordinationes a Chorepiſcopis celebratæ, quantumvis ſecundi tantum Ordinis Sacerdotes fuiſſe ſupponantur: ſicut validus erat Baptiſmus, & vere conſecrata Euchariſtia a Presbytero, qui Epiſcopo præſente, nec jubente, aut permittente, baptizaſſet, aut Euchariſtiam confeciſſet, iis temporibus, quibus has Miniſterii partes præſentibus Epiſcopis, abſque eorum conceſſione & mandatis obire, Canones Presbyteris prohibebant.

§. XII.

Objectiones Blondelli ex Scriptura Sacra petita diluuntur.

OBjicit Blondellus contra Catholicam veritatem ex Scriptura ſacra. Primo: quiſquis qualis Presbyter ordinari debeat probaturus, Epiſcopum deſcribit, eumdem Presbyterum, qui & Epiſcopus ſit, ex profeſſo ſtatuit. Apoſtolus Epiſt. ad Titum cap. 1. qualis Presbyter ordinari debeat probaturus, Epiſcopum deſcribit. Ergo Apoſtolus, Epiſt. ad Titum, eumdem Presbyterum qui & Epiſcopus ſit, ex profeſſo ſtatuit.

Secundo. Quiſquis plures eodem tempore Civitatis unius Epiſcopos agnoſcit, Epiſcopatum cum Presbyteris communicat, ut eodem æquo jure fungantur. At Paulus plures eodem tempore Civitatis unius (Philippenſium nimirum) Epiſcopos agnoſcit ad Philipp. 1. his verbis uſus. *Omnibus Sanctis in Chriſto Jeſu qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus.* Ergo Paulus Epiſcopatum cum Presbyteris communicat ut eodem æquo jure fungantur. Certe cum inter Epiſcopos & Diaconos nullum Ordinem Apoſtolus interponat, eos intelligit Epiſcoporum nomine, qui & Presbyteri dicebantur.

Tertio

Tertio. Quoſcumque Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam, attendere gregi, &c. ii veri nominis ac proprie dicti Epiſcopi cenſendi ſunt: quid enim aliud præſtare ſuum putent, quos nunc Epiſcopos vocamus? At (Paulo teſte) cujuſcumque Civitatis, verbi gratia Epheſinæ, quoſcumque Presbyteros Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam, attendere gregi, &c. ad Presbyteros enim ſeu Majores natu Eccleſiæ Epheſinæ verba faciens, Act. 20. ait: *Attendite vobis & univerſo gregi in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Ergo Paulo teſte cujuſcumque Civitatis Presbyteri veri nominis, ac proprie dicti Epiſcopi cenſendi ſunt.

Quarto. Cujuſcumque eſt paſcere gregem Dei & Epiſcopum agere, is eſt veri nominis Epiſcopus: atqui Presbyteri cujuſcumque, Petro teſte, Epiſt. 1. cap. 5. eſt paſcere gregem Dei, & Epiſcopum agere: *Seniores ergo*, inquit, *qui in vobis ſunt, obſecro*, &c. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum*, &c. Ergo Presbyter quicumque, Petro teſte, eſt veri nominis Epiſcopus.

Ex quibus omnibus hunc quinto Syllogiſmum nectit Blondellus. Quale fuit Eccleſiæ inter Philippenſes, Epheſios, Hieroſolymitas, Ponticos, &c. toto Apoſtolorum ſæculo regimen, tale inter Chriſtianos omnes ubivis Gentium fuit. Atqui tale Eccleſiæ inter Philippenſes, Epheſios, Hieroſolymitas, Ponticos, &c. toto Apoſtolorum ſæculo regimen fuit, ut pluribus una Epiſcopis, Præpoſitis, &c. ſubjiceretur fraternitas, qui eam in commune regerent: ergo, apud Chriſtianos omnes ubivis Gentium eadem fuit regiminis Eccleſiaſtici forma.

Sexto. Idipſum confirmat Apoſtolus 1. ad Timoth. 4. his verbis: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum Preſbyterii*. Sive enim per Presbyterium Presbyterorum Collegium, ſive Presbyterale munus intelligi placeat, æque ſtringitur nodus hoc modo. Ad quemcumque cœtum ſpectat Ordinatio Epiſcopi, is eſt vere & proprie Epiſcopalis: Ad Presbyterium, ſeu Presbyterorum cœtum ſpectat Ordinatio Epiſcopi, ex loco laudato Apoſtoli: ergo Presbyterium, ſive Presbyterorum cœtus eſt vere Epiſcopalis. Item. Quæcumque gratia per impoſitionem manuum Timotheo, quem inter Epiſcopos extitiſſe nemo negat, collata eſt, vere eſt Epiſcopalis: Presbyterium, ſeu Presbyteri munus eſt, gratia per impoſitionem manuum Timotheo collata: ergo Presbyterium, ſeu Presbyteri munus eſt gratia vere Epiſcopalis.

Ad primum reſpondeo, diſtinguo majorem. Si nomine Presbyterii, cujus de Ordinatione agit, intelligat ſecundi Ordinis Sacerdotem, quales modo ſunt Presbyteri ſimplices, concedo. Si nomine Presbyterii Sacerdotem primi Ordinis, quales nunc ſunt Epiſcopi, ſignificet, nego. Diſtinguo pariter minorem. Apoſtolus ad Titum, cap. 1. qualis Presbyter ordinari debeat probaturus, Epiſcopum deſcribit: & Presbyteri nomine primi Ordinis Sacerdotem intelligit quales nunc ſunt Epiſcopi, concedo. Et ſecundi Ordinis Sacerdotem ſignificat, quales nunc ſunt Presbyteri, nego. Cum igitur ſanctus Paulus ſcribit ſe Tito dediſſe in mandatis ut conſtituat per Civitates Presbyteros, hoc nomine Epiſcopos intelligit quales adulta habuit Eccleſia, ut conſtat ex ſancto Joanne Chryſoſtomo, ex Œcumenio, & Theophylacto in prima Propoſitionis probatione adductis.

Reſpondeo 2. diſtinguo eamdem majorem. Eumdem Presbyterum qui & Epiſcopus ſit, ex profeſſo ſtatuit: eumdem quoad nomen & quoad dotes; vel etiam eumdem hominem qui utramque dignitatem gerat, concedo: Eumdem quoad gradum & dignitatem, nego. Itaque ſanctus Paulus Presbyterum & Epiſcopum iiſdem characteribus delineat, quia in illis rei Chriſtianæ exordiis, Presbyteri & Epiſcopi nomina promiſcue uſurpabantur, & eædem prope dotes, idemque virtutum apparatus Presbytero & Epiſcopo neceſſarius eſt: & aliunde Presbyteratus in Epiſcopatu tamquam in Ordine ſuperiore continetur; adeoque unum plerumque ſunt ſubjecto. Sed iiſdem lineamentis Presbyterum & Epiſcopum non deſcribit, quod Presbyteratus & Epiſcopatus idem ſint eſſentia, id eſt, quod ſint idem Ordo, eadem ſacra dignitas, & quod omnis Presbyter ſit Epiſcopus. Sic idem homo Melchiſedech Rex erat & Sacerdos: non tamen eadem erat dignitas Regis & Sacerdotis.

Ad ſecundum reſpondeo, diſtinguo majorem. Quiſquis plures Civitatis unius Epiſcopos agnoſcit, id eſt plures, quibus Epiſcopi dignitas & ſupremi Sacerdotii gradus communis eſſet, concedo: quibus nomen tantum Epiſcopi commune eſſet, non vero dignitas Epiſcopatus, qualis nunc eſt, nego. Diſtinguo pariter minorem: Paulus plures unius Civitatis Epiſcopos agnoſcit, id eſt, plures Presbyteros qui tunc Epiſcopi vocabantur concedo; id eſt plures qui ordine & dignitate Epiſcopi eſſent, quales nunc habet Eccleſia, nego. Favet huic diſtinctioni Theodoretus, in Commentar. cap. 3. Epiſt. 1. ad Timoth. ubi aſſerit, *Eoſdem olim Presbyteros appellatos, & Epiſcopos. Quos autem Epiſcopos hodie nominant, tunc Apoſtolos vocaſſe. Procedente deinde tempore, Apoſtolatus nomen iis, qui vere Apoſtoli dicti ſunt, reliquerunt; Epiſcopatus, autem appellationem iis impoſuerunt, qui quondam Apoſtoli nominabantur*. Idem ex Sancto Hieronymo colligitur in Commentar. Epiſtolæ ad Philippenſes.

Reſpondeo ſecundo, non eſſe penitus inconcuſſam majoris Propoſitionis veritatem. Quamvis enim in una Eccleſia aut cœtu plures ſimul Epiſcopi non fuerint, nihil tamen obſtat quin eadem in Civitate duo aliquamdiu diſterminati cœtus fuerint, duobus ab Apoſtolis ad fidem adducti, diverſis forſan dialectis & ritibus aliquando disjuncti, quibus duo itidem Epiſcopi ſeorſim & diviſis Cleris præſiderent.

Reſpondeo tertio, nego minorem. Philippenſes enim, ad quos hæc Epiſtola dabatur, non unius tantum Civitatis aut cœtus nomen eſſe contendo, ſed integræ Provinciæ aut Diœceſeos, in qua plures Civitates fuerunt, adeoque plures Epiſcopi. *Philippos* quippe unius Provinciæ in Macedonia primam Civitatem fuiſſe, conſtat ex Act. 16. v. 12. adeoque Metropolim. Hinc colligitur iſtam ſancti Pauli Epiſtolam Philippenſibus ſuis datam, ad totam Diœceſim inſcriptam eſſe, univerſum ſcilicet Civitatum confinium (quarum Metropolis Philippi) in quibus plures abſque dubio Epiſcopi fuere. Illud etiam ſuadet ſanctus Lucas, qui Philippos non tantum Metropolim fuiſſe affirmat, ſed & Coloniam Romanorum. Porro quod Epiſcopi proprie dicti in hoc Apoſtoli loco intelligendi ſint, author eſt ſanctus Epiphanius Hæreſi 75. ubi erroris anſam Aerio porrectam eſſe aſſerens ex eo quod Apoſtolus Epiſcopis & Daconis ſcribat ſtatim adjicit: *Ubi jam Epiſcopi conſtituti fuerant* (proprie dicti) *ad Epiſcopos & Diaconos ſcribebat*. Quod ſine dubio ejus dictum hunc ad Philippenſes locum ſpectat. Quod nulla Presbyterorum interjecta mentione, Epiſcopis & Diaconis Epiſtolam illam inſcripſerit Apoſtolus, inde contigit, quod in illis Chriſtianæ Reipublicæ exordiis nonnullæ Civitates eſſent, quibus unus Epiſcopus cum Diaconis præſidebat, nulli vero quos hodie vocamus ſecundi Ordinis Presbyteros: quia tam numeroſa non erat plebs Chriſtiana, ut cœtus Presbyterorum illi neceſſarius eſſet: Nec multos Sacerdotio dignos erat reperire. *Neque enim*, inquit ſanctus Epiphanius, *ſubinde omnia ab Apoſtolis ordinari poterant: & quidem Presbyteris in primis & Diaconis opus erat: a quibus videlicet ambobus Eccleſiaſtica negotia adminiſtrari poſſunt. Quare ubi nondum Epiſcopatu dignus aliquis occurrerat, nullus ei loco præpoſitus eſt Epiſcopus. At ubi & neceſſitas poſtulabat, nec eorum, qui Epiſcopatu digni erant, copia deerat, ibi Epiſcopi conſtituti. Sed cum haud magna multitudo foret, reperiri nulli potuerunt, qui Presbyteri crearentur: unde ſolo Epiſcopo contenti fuerunt. Sine Diacono vero Epiſcopus eſſe non poteſt. Quare in id Apoſtolus incubuit, ut miniſtrandi gratia Epiſcopo Diaconi ſuppeterent. Itaque cum nondum Eccleſia ſuis omnibus functionibus expleri poſſet, per illud tempus iſtiuſmodi ſingulorum locorum ſtatus extitit. Neque vero ulla res eſt, quæ ab initio ſuis omnibus numeris abſoluta fuerit: ſed procedente demum tempore, ſua opportunitatibus omnibus ad perfectionem acceſſio contigit*. Singulares itaque Epiſcopos ſuis adjutos Diaconis

conis, ſingulis Macedoniæ Civitatibus præfuiſſe conſtat, præſertim cum hæc ipſa. Philippenſium. Eccleſia, ut & Theſſalonicenſium altera, inter eas nominatim recenſeantur a Tertulliano, apud quas, ejus ætate, Apoſtolorum Cathedræ ſuis adhuc locis regebantur, ipſæque eorum anthenticæ literæ recitabantur. Quæ ſatis probant Epiſcopum ſingularem in hac Philippenſium Eccleſia (Epaphroditum dixit Theodoretus) ab Apoſtolo ipſo conſtitutum eſſe. (Cur non & Theſſalonicæ, & in aliis Macedoniæ Civitatibus?) Nec igitur Presbyteros compares [illegible], ſed ſolos verique nominis Epiſcopos diverſarum Civitatum Philippenſi Metropoli ſubditarum intelligendos eſſe.

Reſpondeo. quarto, dato & noo conceſſo presbyteros, quos hodie dicimus, compares eo loco intelligendos eſſe, nihil ex ea hypotheſi concludi poſſe quod cauſæ noſtræ quovis modo officiat, cum vel Philipporum ſedes vacare, vel ipſorum Epiſcopus eo temporis articulo a ſede ſua abeſſe potuent. Et illud quidem conſtat, Epaphroditum (Theodoreto, Chryſoſtomo, Theophylacto teſtibus) Philippenſium Epiſcopum ipſorum oblationes ad uſus ſancti Pauli neceſſarios deferentem (cap. 4. v. 18.) Romæ tunc, cum Apoſtolus hanc Epiſtolam ſcriberet, adfuiſſe, ipſamque hanc Epiſtolam, quam ideo nomini ejus inſcribi conſentaneum non fuit, ad eos retuliſſe.

Ad tertium reſpondeo, diſtinguo minorem. Si poſiti ſint regere Eccleſiam & attendere gregi ut ſummi Eccleſiæ Præſides, ſummique Paſtores gregis, concedo; ut rectores Eccleſiæ ſub Epiſcopis, nego. Porro ſecundi ordinis ſacerdotes, quibus animarum cura demandata eſt, ut illi qui hodie Curati dicuntur, Eccleſiam quidem, ſecundum aliquas portiones regunt, attenduntque gregi: ſed ut adminiſtri, ſub Principe, ut minores opiliones ſub ſummo Paſtore, commiſſos ſibi greges ſub Epiſcopo, qui univerſo gregi præeſt, paſcunt & moderantur.

Reſpondeo ſecundo, nego minorem. Ad unam enimvero civitatem non eſt reſtringendus grex ille cui præponebantur Epiſcopi. Teſtis eſt hujus veritatis ſanctus Irenæus, libro 3. cap. 14. ubi de vocatis Miletum Epiſcopis aut presbyteris ſermone habito, ſtatim addit: *Ab Epheſo & reliquis proximis civitatibus convocatos eſſe*. Certe plures Apoſtolorum tempore in Aſia Epiſcopos fuiſſe, S. etiam Hieronymus pronuntiat in Catal. Scriptor. Eccleſ. cap. 9. ab ipſis rogatum S. Joannem Evangelium ſuum ſcripſiſſe affirmans. Huic veritati lucem afferet laudati capitis Actor. v. 31. *Propter quod vigilate*, inquit S. Paulus, *memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non ceſſavi, cum lacrymis monens unumquemque veſtrum*. Quinam vero erant illi quibus ita commonendis & erudiendis tres annos ſolidos Apoſtolus inſumpſit? Num unius civitatis Chriſtiani? Immo conſulatur Hiſtoria rei geſtæ cap. 19. propoſita. Paulus Epheſum venit, v. 1. Diſcipulis 12. primum in nomine Jeſu baptizatis, v. 5. poſtea etiam manus impoſuit, v. 6. Spiritu ſancto ſtatim dona linguarum & Prophetiæ iis largiente. Poſt hæc in Synagoga Epheſina per tres menſes prædicavit, v. 8. dein. per ſpatium aliquod in Schola Tyranni cujuſdam, v. 9. dein prædicationi & miraculorum operationi biennium integrum inſumpſit; ex quo factum eſt ut omnes Aſiam univerſam incolentes audirent Verbum Domini, v. 10. dein, v. 22. miſſis in Macedoniam Timotheo & Eraſto, ipſe Paulus in Aſia moram fecit: tandemque, v. 26. Manifeſtum eſſe ait Demetrius, non ſolum Epheſi, ſed per univerſam fere Aſiam, multitudinem non exiguam ad Fidem a Paulo converſam eſſe. Ideoque in iſta regione portam magnam ſibi apertam eſſe Paulus affirmat, Cor. 16. v. 9. et quibus colligitur, univerſam Aſiam, non unicam Aſiæ Civitatem Epheſum, gregem hic dici, cujus Epiſcopos Miletum ſanctus Paulus convocavit. Nihil igitur obſtat quin ſinguli ſingularium urbium Antiſtites hoc titulo ſignificentur.

Id luculentius demonſtratur ex v. 18: cap. laudati ubi S. Paulus dictos Epiſcopos prædicationis & converſationis inter illos ſuæ, non Epheſi ſolum, ſed & per totam Aſiam, conſcios, & teſtes advocat. *Vos ſcitis*, inquit, *a prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim: &* v. 25. *Et nunc ecce ego ſcio, quia amplius faciem meam non videbitis vos omnes, per quos tranſivi prædicans regnum Dei*. Quinam vero illi fuerunt inter quos, ex quo in Aſiam deſcenderat, tantum inſumpſerat temporis Apoſtolus; inter quos non ſedem fixerat, ſed in tranſcurſu a loco in locum prædicans regnum Dei tranſiverat? Certe non unica urbs Epheſina, ſed aut integra regio, aut certe præcipuæ & nobiliſſimæ Aſiæ Civitates: quas cum tanto cum profectu ſanctus Paulus peragraſſet, veriſimillimum eſt eum in illis, æque ac Epheſi, Epiſcopos ſingulares gregibus ſingulis præfeciſſe: quos hic Miletum vocavit, ut illis curam gregis commendaret.

Id confirmatur ex antiquiſſimo Martyrii ſancti Timothei Scriptore, apud Photium in Bibliotheca Cod. 254. dicente Sanctum Joannem Apoſtolum cum 7. Epiſcopis (illis ſine dubio qui ſeptem Eccleſiarum Angeli in Apocal. nominantur) univerſam Aſiam gubernaſſe, Epheſi ſubſtitiſſe, ibique ſeptem illos ut in Concilio adfuiſſe Epiſcopos. Idem confirmatur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, Homil. 15. in 1. ad Timoth. ubi de Timotheo teſtatur, ipſum qua Epheſi Epiſcopum univerſæ gentis Aſiaticæ curam commiſſam habuiſſe.

Ad quartum reſpondeo, nego minorem. Seniorum namque & Presbyterorum nomine ſanctus Petrus compares Presbyteros non ſignificavit, ſed Epiſcopos, qui tunc etiam Presbyteri, vel Seniores vocabantur, Presbyteri & Senioris voce ab ætatis notione ad honoris, & dignitatis appellationem tranſlata. Unde ſanctus ipſe Petrus *Conſeniorem* ſe ſive *Compresbyterum* vocat & ſanctus Joannes ſe *Presbyterum*, ſeu *Seniorem* inſcribit. Vox igitur *Presbyter*, aut *Senior* alio ſenſu nunc uſurpatur ab eo quo in Apoſtolicis Epiſtolis interdum uſurpata eſt; Apud nos enim ordinis & gradus vocabulum eſt ab epiſcopatu diſtincti illoque inferioris: apud illos autem reverentiæ, honoris, & dignitatis nomen eſt. Unde non ſequitur ſi Apoſtoli Presbyteros appellant eos qui revera eſſent Epiſcopi, ipſos unum & eumdem Ordinem Epiſcopatum & Presbyteratum exiſtimaſſe. Id appoſito illuſtrat exemplo Petavius lib. 2. de Eccleſiaſt. Hierach. cap. 2. Romæ *Prætor* olim commune nomen fuit majorem omnium Magiſtratuum, *Qui jure & exercitu præirent* ut ſcribit Varro: vel ita dictus, *Qui præiret exercitui Imperator ab Imperio populi*. Unde & *Prætorium* in caſtris, ubi Imperatoris gubernaculum erat: & *Prætoria porta, cohorſque Prætoria*. Poſt vero peculiaris Magiſtratus nomen evaſit. Nec recte ratiocinaretur qui ex eo quod illos qui Conſules poſtea dicti ſunt, olim Prætores vocatos eſſe legeret, concluderet eumdem in Romanorum Republica fuiſſe Prætorem & Conſulem. Nam Prætor ſecundum priſcam vocis notionem, non certi Magiſtratus, ſed univerſim & indefinite majoris omnis Magiſtratus nomen eſt, ſecundum poſteriorem vero, unum & peculiarem aliquem deſignat Conſulatu minorem. Non diſſimili ratione, *Presbyter*, qua dignitatis & honoris dumtaxat nomen eſt primi, & ſecundi Ordinis Sacerdotibus commune fuit: deinde a communi ambobus ſignificatione ad propriam Ordinis ſecundi tranſlatum atque reſtrictum eſt. Neque tamen inde recte colligunt Heterodoxi Presbyteratum & Epiſcopatum unum & eumdem Ordinem fuiſſe, & Presbyterorum nomine quos Apoſtolus Petrus ad paſcendum gregem hortatur, ſimplices compareſque Presbyteros intelligendos eſſe.

Ad quintum reſpondeo, nego minorem: huncque ex adverſo Syllogiſmum adverſus Blondellum conficio. Quale fuit Eccleſiæ inter Cretenſes, Aſianos, Philippenſes, Hieroſolymitas, Antiochenos, Romanos, toto Apoſtolorum ſæculo regimen, tale inter Chriſtianos omnes ubivis Gentium fuit: Atqui tale Eccleſiæ inter Cretenſes, Aſianos, Philippenſes, Hieroſolymitas, Antiochenos, Romanos, toto Apoſtolorum ſæculo regimen fuit ut ſingulari Epiſcopo ſubjiceretur fraternitas, qui Presbyteros ordinaret, cuique ipſi parerent; ergo apud Chriſtianos omnes ubivis Gentium eadem fuit regiminis Eccleſiaſtici forma. Minor evidens eſt cum ex probationibus Propoſitionis, tum ex iis quæ hucuſque in argumentorum ſolutione diximus.

Ad

Ad ſextum reſpondeo, diſtinguo minorem. Et Presbyterii nomine non intelligitur ſimplicium, quos hodie vocamus, ſeu comparium Presbyterorum cœtus concedo: & intelligitur ab Apoſtolo cœtus Presbyterorum, quales nunc vocantur, id eſt Sacerdotum ſecundi Ordinis, nego. Vel enim ad Apoſtolorum Collegium, quod Sanctus Ignatius, πρεσβυτέριον τῆς ἐκκλησίας in Epiſt. ad Philadelphios, nuncupat, aut ad Apoſtolicorum virorum, ſeu Epiſcoporum cœtum aliquem refertur illa vox, *Presbyterium*, qui ſimul cum ſancto Paulo Timotheum ad Epiſcopale munus conſecrarunt. Certe cum ſancti Apoſtoli Petrus & Joannes Presbyteros ſe inſcribant; cum de SS. Paulo & Barnaba Actor. 14. v. 23. dicatur, eos per Civitates Presbyteros conſtituiſſe: cum denique de Sancto Ignatio affirmet Sanctus Joannes Chryſoſtomus ipſi a beatis Apoſtolis manus impoſitas fuiſſe; nihil obſtat quominus, quod Pauli & Barnabæ, & aliorum Apoſtolorum manibus factum fuit, *Per manuum impoſitionem Presbyterii*, factum dicatur: Cum tamen 2. ad Timoth. 1. v. 6. diſerte affirmet ſanctus Paulus, per manus ejus gratiam illi datam eſſe. *Propter quam cauſam admoneo te*, inquit, *ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum;* & ſanctus quidem Chryſoſtomus: Homil. 13. in Epiſt. 1. ad Timotheum, de Epiſcopis, quales adulta habuit Eccleſia, hunc locum Apoſtoli exponit. *Non de Presbyteris iſthic loquitur*, inquit, *neque enim Presbyteri Epiſcopum ordinabant*. Suffragantur Œcumenius & Theophylactus in eumdem locum.

Objicitur ſecundo. Omnem Epiſcoporum hodiernorum Primatum S. Joannes in Diotrephe damnavit, Epiſt. 3. v. 9. *Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ*, inquit, *ſed is qui amat, primatum gerere in eis, Diotrephes non recipit nos*. Ergo tunc nulli erant Epiſcopi qui Primatum inter Presbyteros gererent, ſed ſolum Presbyteri compares.

Reſpondeo nego, antecedens. Diotrephes enim non ſolum comparibus ſuis, ſed & ipſi Joanni Apoſtolo præponi voluit, dignitatemque ambiit, non quæ Presbyterorum Collegio, ſed quæ ſanctiſſimo Apoſtolo debebatur, & ſchiſma faciebat in Eccleſia. *Diotrephes*, inquit, *non recipit nos. Propter hoc ſi venero, commonebo ejus opera quæ facit verbis malignis garriens in nos: & quaſi non ei iſta ſufficiant, neque ipſe ſuſcipit fratres, & eos qui ſuſcipiunt prohibet & de Eccleſia ejicit*. Quid ergo hoc ad primatum Epiſcoporum qui Apoſtolis ipſorum primatum, authoritatem & dignitatem incolumes relinquunt, ſed ut Apoſtolicæ dignitatis heredes in Eccleſia præſident, clavium que a Chriſto datarum exercent poteſtatem, non proprii commodi gratia, ſed ut alios ſub ſe omnes in unitate fidei conſervent, & ad ſalutem æternam promoveant? In Eccleſia ſcilicet Aſiatica Joannis Apoſtoli curæ ſubjecta, nullo modo ad Diotrephen primatus pertinebat: Nulla ab Apoſtolis miſſio, aut manuum impoſitio ipſum ad ſupremum in Eccleſia gradum ordinemque evexerat: Propriæ ambitionis motu & ſuffragio, non tantum non jubente, ſed etiam renitente Sancto Joanne Apoſtolo, ad primatum aſcendere voluit. Quid porro ex hoc adverſus Epiſcopos inferri poteſt jubentibus & conſecrantibus Apoſtolis, non ex ambitione aut cupiditate primatus; ſed ex miſſione & providentia Chriſti erga ſuam Eccleſiam, ad illud Sacerdotii faſtigium provectos?

Præterea (ut recte contra Salmaſium & Blondellum argumentatur Hammondus) aut Epiſcopatu ſingulari, ſupra Presbyteros eminente, fungebatur Diotrephes, aut non. Si fungebatur, cur non affectatæ illius ſuper pares dignitatis ipſum Apoſtolus incuſavit? Cur idem tantum ei, quia Joannem ipſum, ſeu literas Joannis Apoſtolicas non recipiebat, dies dicebatur? Aut cur demum, quod Diotrephi impune ceſſit, ab Apoſtolo vivente & vidente neutiquam damnatum, id in Epiſcopis noſtris adeo immaniter plectendum clamant Proteſtantes? At ſi Diotrephes Epiſcopus non erat, tunc ſtatim illud in confeſſo eſt, nihil ad Epiſcoporum Ordinem Diotrephis exemplum ſpectare.

§. XIII.

Reſpondetur Objectioni Blondelli ex Epiſtola Sancti Polycarpi, & ex forma Regiminis Eccleſiaſtici.

OBjicit tertio Blondellus teſtimonium S. Polycarpi in Epiſt. ad Philippenſes apud Euſebium lib. 4. cap. 15. *Subjecti*, inquit, *eſtote Presbyteris & Diaconis, ſicut & Deo, & Chriſto, ſeu Virgines inculpatæ & caſta conſcientia gradientes: Presbyteri autem ſint faciles ad compatiendum affectu præditi*. Cum nulla, inquit, Blondellus tota Epiſtola Epiſcopi qui Philippenſi Presbyterio ſuperemineret, mentio appareat, eo ipſo maniſeſtiſſimum fit, Philippenſium Presbyteros fraternitatem in commune rexiſſe. Secundo, binos tantum Chriſtiani Cleri gradus Polycarpum ſtatuiſſe.

Reſpondeo, nego conſequens, Presbyterorum enim nomine, etiam Epiſcopi a ſancto Polycarpo ſignificantur. Utrique enim Ordini commune erat illa ætate Presbyteri & Epiſcopi nomen. Certe Polycarpum ipſum fuiſſe ſingularem Eccleſiæ Smyrnenſis Epiſcopum, non vero aliquem ex comparibus Presbyteris, conſtat ex Epiſtola Smyrnenſis ipſius Eccleſiæ ad Eccleſias Ponti, apud Euſebium libro 4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 15. ubi Martyrum ſuorum certamina deſcribens, ait: *Quorum ex numero hic certe unus fuit noſtra ætate, Apoſtolicus & Propheticus Doctor, Catholicæ Smyrnenſium Eccleſiæ Epiſcopus*.

Idem conſtat ex ſancto Irenæo, apud Euſebium libro 4. cap. 14. *Sed & Polycarpus*, inquit, *vir qui non ſolum ab Apoſtolis eruditus, & cum multis qui Dominum viderant familiariter verſatus; verum etiam in Aſia Smyrnenſi Eccleſiæ ab ipſis Apoſtolis ordinatus eſt Epiſcopus; quem nos quoque adhuc adoleſcentes vidimus..... Hic, inquam, Polycarpus ea ſemper docuit, quæ ab Apoſtolis didicerat, & quæ etiamnum tradit Eccleſia, & quæ ſola ſunt vera. Teſtantur hoc Eccleſiæ omnes quæ in Aſia conſtitutæ ſunt, & quicumque, ad noſtram uſque ætatem in Polycarpi locum ſucceſſerunt.*

Idem teſtatur Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptor. Eccleſiaſtic. cap. 29. *Polycarpus*, inquit, *Joannis Apoſtoli Diſcipulus, & ab eo Smyrnæ Epiſcopus ordinatus, totius Aſiæ princeps fuit. Quippe qui nonnullos Apoſtolorum, & eorum, qui viderant Dominum Magiſtros habuerit & viderit*. Porro Polycarpus a S. Joanne conſtitutus & ordinatus Smyrnæ Epiſcopus non eſſet, ſi plures in una Eccleſiæ Epiſcopi fuiſſent Eccleſiam communi concilio regentes, & eorum unus ſola ætatis prærogativa; non alieno ſuffragio, aut nova Ordinatione ſacram Præfecturam ſuſcepiſſet. Sed & Polycarpus ipſe ab iis qui ipſi adſiſtebant Presbyteris ſe diſtinguit, ut demonſtrat laudatæ Epiſtolæ inſcriptio. *Polycarpus, & qui cum ipſo ſunt Presbyteri*.

Objectionem quartam petit Blondellus, ex forma regiminis Eccleſiaſtici, quo tempore Marcion Romam advenit: de quo S. Epiphanius, hæreſi 42. ita ſcribit: *Cum Senioribus uſque tunc ſuperſtitibus, quique ab Apoſtolorum Diſcipulis prodierant, collatione facta, ſe in Synaxim recipi petebat: nemo vero ipſi permiſit. Cæterum invidia elatus, velut cui nec præſidentia, nec ingreſſus Eccleſiæ datus, id ſibi cogitavit, ut ad Cerdonis impoſtoris hæreſim confugeret. Incæpit autem presbyteris, qui tunc temporis aderant, hoc quæſitum prætendere, &c.* Ibidem repulſum tenebrionem illum refert S. Epiphanius, cum hac expoſtulatione uſus eſſet: *Qua de cauſa me non ſuſcepiſtis?* Et ſequenti reſponſo repreſſum: *Quia id facere non poſſumus ſine honorandi Patris tui permiſſu: una enim fides eſt, unaque animorum conſenſio, nec poſſumus Collegæ bono Patri tuo contraire*. Ex quibus colligit Blondellus, ſecundo ſæculo pares Epiſcopis presbyteros, ejuſdem & Collegii Fratres, & Miniſterii conſortes Romæ creditos: & nullum tunc temporis reale inter eorum munera diſcrimen ibidem excogitatum.

Reſpondeo, nego conſequens: immo contrarium omnino colligitur ex Marcionis Hiſtoria a ſancto Epiphanio deſcripta, ejus quod Blondellus concludit. Perſpicuum enim ac exploratum eſt, Marcionis patrem fuiſſe *Catholicæ Communionis in Ponto Epiſcopum*,

pum, & *in hac Epiſcopalis muneris adminiſtratione præſtantem*. *Ab ipſo* Marcionem ob illatum virgini ſtuprum, *Eccleſia pulſum eſſe*. Romam perveniſſe *poſt Hygini Papæ obitum, qui a Petro Pauloque Apoſtolis nonus Eccleſiæ præfuerat*. Adiiſſe *presbyteros & Doctores Eccleſiæ Romanæ*, ut ab iis communionem extorqueret: ſed repulſam merito paſſum eſſe. Ex quibus patet, Eccleſiis Ponti, & Romanæ, ſingulares tunc temporis præfuiſſe Epiſcopos, quorum gradus a presbyterorum ordine diſtinctus eſſet. Licet autem presbyteros adierit ad Communionem obtinendam, non ſequitur quod Eccleſia Romana communi compariium presbyterorum conſilio regeretur, abſque Epiſcopo ſacri Senatus præſide: ſed ſolum, defuncto Epiſcopo Hygino, & vacante Sede, Romanæ Eccleſiæ *Presbyteros vice Paſtoris* gregem rexiſſe. Unde ad illos, non ad Epiſcopum, qui tunc nullus erat, Marcion ſe contulit. Quod autem reſponderunt Marcioni ipſos importunius urgenti ſe abſque juſſu patris ipſum recipere ad communionem non poſſe, non probat presbyterorum & Epiſcoporum æqualitatem; ſed Romani Cleri modeſtiam tantum commendat, qui legis & conſuetudinis Eccleſiaſticæ rationem habuit, ſecundum quas ab aliquo Epiſcopo excommunicatum, ab aliis ad Communionem recipi, niſi prius ſatisfeciſſet, & ab ipſo reſtitutus fuiſſet, nefas erat. Epiſcopum vero Marcionis parentem Romani presbyteri collegam vocant, ratione ſacerdotii, quia omnis Epiſcopus eſt presbyter; non ratione Epiſcopatus & ſingularis ac præcipuæ in regenda Eccleſia authoritatis quaſi omnis presbyter Epiſcopus fuiſſet. Sic S. Auguſtinus Hieronymum, Deogratias, Sixtum, Caſulanum, Victorianum, & alios quos Ordinis ſecundi Sacerdotes tantum fuiſſe in confeſſo eſt, in literis ad ipſos datis *Compresbyteros* vocat.

§. XIV.

Objectiones Blondelli ex SS. Ignatio & Juſtino diſſipantur.

OBjectionem quintam inſtruit Blondellus ex S. Juſtino Martyre in Apologia Imperatoribus oblata; in qua Eccleſiarum ſui temporis & ſtatum, & morem graphice deſcripſit his verbis: *Poſtea Fratrum Præpoſito panis & poculum offertur, &c. poſtquam Præpoſitus gratias egit, totuſque populus fauſta omnia acclamavit, qui inter nos Diaconi vocantur, dant unicuique, &c Poſtquam ceſſavit lector, Præpoſitus ſermonem monitorium habet, &c. Præpoſitus preces & Euchariſtias, quantum poteſt, ſurſum mittit; & populus fauſte acclamat, Amen dicens; & unicuique diſtributio & participatio rerum Euchariſtiſatarum fit; abſentibus quoque per Diaconos mittitur.* Ex quibus colligit Blondellus, ſanctum Juſtinum binos tantum Chriſtiani Cleri gradus, Præpoſitorum ſcilicet, quocumque, ſive Epiſcoporum, ſive presbyterorum nomine veniant, & Diaconorum agnoviſſe.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim erat neceſſe ut ſanctus Juſtinus omnes Eccleſiæ ordines recenſeret. Ibi namque Synaxes Chriſtianorum, & celebrandi Sacrificii ritus deſcribebat: unde eos tantum ordines memorare opus habuit, qui ad Sacrificium celebrandum neceſſarii ſunt, nempe Antiſtitem, ſeu Præpoſitum, ſive ille ſit Epiſcopus, ſive tantum presbyter, & diaconus.

Reſpondeo ſecundo, hoc προεςῶτος titulo, primis Eccleſiæ ſæculis Epiſcopum ſingularem inſignitum fuiſſe, non compares presbyteros. Id tribus teſtimoniis confirmat Hammondus. Primum eſt Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi, qui annis circiter quadraginta poſt Juſtinum floruit in Epiſt. ad Athenienſes, apud Euſebium, libro 4. Hiſt. Eccl. cap. 23. ubi πουπλίου προεςῶτος αὐτῶν mentione prius facta, ſtatim poſt martyrium Publii, Quadrati eorum Epiſcopi meminit. Secundo, Marcellus Ancyranus Epiſcopus in Epiſtola ad Julium Romanum Epiſcopum, apud ſanctum Epiphanium, hæreſi 72. de ſeipſo, aliiſque Epiſcopis locutus, quos hæretici perſequebantur, ait: *Peſſima quæque contra Eccleſias Dei, & nos earum Præfectos*, κ, ὑμῶν προεςώτων αὐτῶ, *auſi ſunt*. Tertio, Concilium Epheſinum Actione 8. *Ab omni violentia*, inquit, & *injuria immunitatem habebunt Antiſtites Eccleſiarum quæ in Cypro ſunt*. In Græco habetur προεςῶτες iidem procul dubio qui in priori canonis parte Epiſcopi appellantur. Veriſimile eſt igitur & Juſtinum martyrem προεςῶτος nomine ſingularem Epiſcopum ſignificaſſe.

Objicit ſexto Blondellus. Author Epiſtolæ ad Magneſios Ignatio adſcriptæ, Collegium presbyterorum & Eccleſiæ per illud adminiſtrationem vocat Χριστοῦ νόμον, *Chriſti legem*, quia ex inſtitutione & voluntate Chriſti per Apoſtolos inſtitutum eſt: νεωτερικὴν vero τάξιν, *Novellam inſtitutionem* vocat eam, quæ ſuo tempore Epiſcopum presbyteris præponebat. Non ſunt igitur jure divino presbyteris ſuperiores Epiſcopi.

Reſpondeo 1. Epiſcopatum, ut presbyteratu ſuperior eſt, tunc quidem novellam inſtitutionem fuiſſe, cum ſanctus Ignatius ad martyrium duceretur. Sed cum id intra 75. annos poſt Reſurrectionem Chriſti contigerit, nihil obſtat quin fuerit ex Chriſti inſtitutione, & tamen dici potuerit recens.

Reſpondeo ſecundo, Sanctum Ignatium numquam vocaſſe Epiſcopatum novellam inſtitutionem. Illa enim vox νεωτερικὴ non novitatem Epiſcopatus, ſed juventutem Epiſcopi ibi ſignificat. Certe omnia vocabularia docent nunc juvenem, nunc novum ſignificare. Et ſanctus Paulus 2. ad Timoth. cap. 2. νεωτερικὰς ἐπιθυμίας fugiendas monet. Quo loco nemo Interpretum novas cupiditates, vel nova deſideria reddidit, ſed *juveniles cupiditates*, vel *juvenilia deſideria*, omnes ſummo conſenſu verterunt: & Vulgatus Interpres ita vertit: *Juvenilia deſideria fuge*. Cum itaque ea ſit apud Apoſtolum hujus vocis νεωτερικὴ acceptio, us juvenilem ſignificet, non novam, cur non & apud Ignatium? Maxime cum & antiquus Ignatii Interpres, & Martyris ſanctiſſimi ſcopus ita accipiendam eſſe perſuadeant. Vetus Interpres Uſſerianus ſic habet: *Sed & vos decet non couti ætate Epiſcopi, ſed ſecundum virtutem Dei Patris reverentiam ei tribuere, ſicut cognovit & ſanctos Presbyteros non aſſumentes apparentem juniorem Ordinem, ſed ut prudentes in Deo concedentes ipſi*. Secundo Vulgatus Epiſtolarum interpolatarum Interpres habet: *Non propter juventutem, quæ in eo videtur, arbitrantes eum contemnendum*. Secundo ſcopus ſancti Ignatii hanc interpretationem neceſſario poſtulat. Oſtendit ſe vidiſſe Damam eorum Epiſcopum, & Sotionem ejus Diaconum laudat, quod Epiſcopo ſuo, ut oportuit, ſubjectus eſſet. Monet igitur Magneſianos ne familiariter nimis cum ipſo agant, aut ipſum contemnant, quod videatur junior ætate, ſed ut reverentiam ei exhibeant. Urgat exemplum Presbyterorum, quorum duos ſecum tunc habuit, Baſſum & Apollonium, quoſque novit eidem Epiſcopo quamquam juniori, debitam reverentiam præſtitiſſe. Oſtendit juventutem ejus eſſe apparentem: innuit eum ætate quidem & conſpectu juvenem, moribus autem ſenem fuiſſe: obedientiam ei præſtandam docet, aut potius in eo ipſi Deo omnium Epiſcopo. Igitur Epiſcopi juventutem indicavit Ignatius, quæ contemnenda non eſſet: non Ordinis Epiſcopalis novam inſtitutionem, quem ubique a Chriſto inſtitutum agnoſcit.

§. XV.

Objectio Blondelli ex Epiſtola Viennenſis & Lugdunenſis Eccleſiarum petita evertitur.

OBjectionem ſeptimam petit Blondellus ex Epiſtola Viennenſis & Lugdunenſis Eccleſiarum ad Eleutherium Romanum Epiſcopum, apud Euſebium, lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 4. quam ſanctus Irenæus Romam detulit. *Has*, inquiunt, *Literas ut ad te perferret, Fratrem & Collegam noſtrum Irenæum hortati ſumus. Quem quidem ut commendatum habeas rogamus, utpote æmulatorem Teſtamenti Chriſti. Quod ſi nobis compertum eſſet, locum cuiquam conferre juſtitiam, eum tamquam Presbyterum Eccleſiæ [hunc enim gradum obtinet] tibi in primis commendaſſemus*. Sedeat, inquit Blondellus, in Lugdunenſi Cathedra Irenæus novennio toto, Pothini loco a Fratribus conſtitutus, & colobio Epiſcoporum veſtitus; nec minus a delegantibus Presbyter dicebatur. Si gradu divini-

tus inſtituto a Presbyteris quibuſque differebat Epiſcopus, collatumque ab univerſo Presbyterio in quemquam primæ Cathedræ jus, eum a communi Collegarum ſorte eximebat; qui factum ut Gallicanæ Eccleſiæ Irenæum commendaturæ, omiſſa potioris dignitatis mentione, in communi titulo hærereut, & quaſi in minoribus perſtantem deſcriberent?

Reſpondeo, falſo aſſerere Blondellum, quod jam novennio toto in loco Pothini ſediſſet Irenæus, cum hæc a Martyribus Lugdunenſibus ad Eleutherium Epiſtola data eſt, adeoque totam ejus argumentationem concidere. Pothinum enim in M. Aurelii Antonini perſecutione comprehenſum una eum aliis Martyribus, ſcribit Eccleſia Lugdunenſis; & ex carcere productum ad tribunal Præſidis, ac diris tormentis excarnificatum, rurſus ad carcerem retractum, biduo poſt obiiſſe. Iidem porro Martyres, dum adhuc in vinculis eſſent, literas ad Eleutherium ſcripſerunt per Irenæum adhuc Presbyterum perferendas. Pothino igitur adhuc ſuperſtite datæ ſunt. Quamobrem falſum eſt ſediſſe jam novennio toto in loco Pothini Irenæum, cum hæc Martyrum Epiſtola ſcripta eſt ab ipſo Romam perferenda. Idipſum confirmatur ex ſancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 45. *Irenæus*, inquit, *Pothini Epiſcopi, qui Lugdunenſem in Gallia regebat Eccleſiam, Presbyter, a Martyribus ejuſdem loci, ob quaſdam Eccleſiæ Quæſtiones Legatus, Romam miſſus, honorificas ſuper nomine ſuo ad Eleutherum Epiſcopum perfert literas. Poſtea jam Pothino prope nonagenario ob Chriſtum Martyrio coronato, in locum ejus ſubſtituitur.*

Præterea, hæ Martyrum literæ Blondelli cauſam jugulant, ſiquidem Irenæum *Presbyterum* tantum vocant, & Fratrem; Eleutherum vero Patrem: *Te per omnia ac perpetuo optamus in Deo valere, Pater Eleuthere. Has literas ut ad te perferret, Fratrem & Collegam noſtrum Irenæum hortati ſumus.* Pothinum vero *Epiſcopum* vocant iidem Martyres in Epiſt. ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ data. Hæc autem nominum diverſitas indicat ſatis diſtinctum illorum ordinem & locum fuiſſe, & ſuperiorem Eleutheri & Pothini dignitatem Irenæi gradu, qui frater & ſocius ab iis nominatur.

§. XVI.

Blondello non favet Sanctus Irenæus.

OBjectionem octavam Blondellus arceſſit ex ſancto Irenæo, antiquam, ut pertendit Blondellus, de Epiſcopatus & Presbyterii identitate ſententiam pluribus in locis exprimente, libro 3. adverſus Hæreſes, cap. 2. *Cum*, inquit, *ad eam iterum Traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis quæ per ſucceſſionem Presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos, adverſantur Traditioni, dicentes, ſe non ſolum Presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſinceram inveniſſe veritatem.*

Et libro 4. cap. 43. *Eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris obaudire oportet; his qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum acceperunt.*

Cap. 44. *Tales Presbyteros nutrit Eccleſia, de quibus & Propheta ait: Dabo principes tuos in pace, & Epiſcopos tuos in juſtitia.* In Epiſt. ad Florinum: *Hæc tibi qui ante nos fuerunt, quique Apoſtolis convixere Presbyteri, nequaquam tradidere dogmata...... Si quidquam tale beatus ille & Apoſtolicus Presbyter Polycarpus audiiſſet. &c.*

Et in Epiſtola ad Victorem: *Qui ante Soterem Eccleſiæ cui nunc præes, præpoſiti fuere Presbyteri, Anicetum dicimus, & Pium, Hyginumque, & Teleſphorum, & Xiſtum, &c. nec Polycarpus Aniceto Presbyterorum, qui ante ipſum fuerant, conſuetudinem ſe retinere debere dicenti, ut Aſianorum morem ſervaret perſuaſit.* Ex quibus ſic colligit Blondellus: Ad quoſcumque Epiſcopatus & inſtitutio, & ſucceſſio, & προεδρία, & Prophetia de Epiſcopis ſpectant: ii ſunt vere & proprie dicti Epiſcopi. Atqui ad quoſcumque in Presbyterii Ordine conſtitutos, ſive proprie dictos Presbyreros, Epiſcopatus & inſtitutio, & ſucceſſio, & προεδρία, & Prophetia de Epiſcopis, Irenæo authore, ſpectant. Ergo quivis Presbyteri ſunt vere & proprie dicti Epiſcopi.

Reſpondeo, nego minorem. Presbyterorum enim vocabulo, quod honoris interdum nomen eſt, & quod primo & ſecundo Sacerdotum Ordini primis illis Eccleſiæ ſæculis commune erat, ſingulares Epiſcopos S. Irenæus his in locis intellexit. Et aliunde ſingulorum in ſingulis Eccleſiis Epiſcoporum ſucceſſiones a ſancto Irenæo memoratæ, ſingularem ab Apoſtolicis temporibus Epiſcopatum Presbyterio ſuperiorem luculenter adſtruunt. Lege inſignia ejus loca in 8. probatione Propoſitionis. Certe Sacerdotis, quod idem eſt ac Presbyteri nomen Epiſcopis non ſemel peculiare eſt apud Authores Eccleſiaſticos. Sic Tertullianus libro de Baptiſmo: *Summus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus dehinc Presbyteri, & Diaconi.* Et ſic Sanctus Cyprianus, Epiſt. 63. ad Rogatianum Epiſcopum: *Si ultra te provocaverit Diaconus*, inquit, *eum vel deponas, vel abſtineas; & ſi qui tales extiterint, & contra Sacerdotem Dei fecerint, vel coercere poteris, vel abſtinere.* Idem plane Epiſcopus & Sacerdos Dei, cui coercendi Diaconos jus competebat. Sic idem alibi ait, omnium ſchiſmatum fontem eſſe, quod *Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus ad tempus Sacerdos, & ad Tempus Judex vice Chriſti cogitatur.* Sic cum Sanctus Ambroſius de ſe Epiſcopo Mediolanenſi, & de aliis ſuis ſimilibus pronuntiet; *Claves illas regni cælorum in Beato Petro Apoſtolo cuncti ſuſcepimus Sacerdotes*: patet Sacerdotum nomine Epiſcopos ſignificari. Sic in Synodo Andegavenſi, cap. 1. Epiſcopi promiſcue Sacerdotes dicuntur. *Contra Epiſcopale judicium*, inquit, *Clericis non liceat proſilire: neque inconſultis Sacerdotibus ſuis ſæcularia judicia expetere. Sed nec de loco ad alium ſine Epiſcopi permiſſione tranſire: nec ſine commendatitiis Sacerdotum ſuorum literis commeare.* Ea *Sacerdotis* appellatio Epiſcopis attributa, iis ipſis temporibus, quibus Presbyteratum ab Epiſcopatu fuiſſe diſtinctum, & ſuperiores Presbyteris Epiſcopos in Eccleſia fuiſſe Proteſtantes ipſi fatentur, ex pluribus aliis cum Patrum, tum Conciliorum locis confirmari poteſt. Igitur ſi, communione illa nominis non obſtante, Epiſcopi Presbyteris præeminebant, Cypriani, Ambroſii, & ſecutis temporibus; non ſequitur pares fuiſſe ſancti Irenæi ætate, quamvis utrique Presbyteri vocarentur.

§. XVII.

Blondello non patrocinatur Clemens Alexandrinus.

OBjicit nono Blondellus teſtimonium Clementis Alexandrini, libro 4. Stromatum dicentis: *Licet igitur etiam nunc in Dominicis mandatis exercitos, quique ex cognitione ſecundum Evangelium vixerunt, ſelecto Apoſtolorum numero adſcribere; hic revera Eccleſiæ Presbyter eſt, veruſque divinæ voluntatis Diaconus, ſi quæ Domini ſunt, faciat & doceat: non ab hominibus ordinatus; nec quia Presbyter juſtus reputatus; ſed quia juſtus eſt, in Presbyterio recenſitus: licet hic in terra primo conſeſſu honoratus non ſit.*

Et libro 6. *Eam, quæ meliores facit, in Eccleſia imaginem ſervant Presbyteri; miniſtratoriam Diaconi. Ambobus his Miniſteriis Deo ſecundum terrenarum rerum diſpenſationem ſerviunt, tum Angeli, tum ipſi qui cognitione præditus eſt.* Ubi cum binos tantum Eccleſiaſticos Ordines agnoſcat Clemens Alexandrinus, Presbyterorum, & Diaconorum, negat conſequenter diſtinctionem Epiſcopatus & Presbyterii divinitus inſtitutam.

Reſpondeo, Clementem Alexandrinum his in locis Presbyterorum nomine duos Ordines, ſive duos Sacerdotii gradus ſignificare, Epiſcopatum & Presbyteratum, quibus Diaconos adjungit. Sed paulo poſt tres illos Ordines diſerte diſtinguit. *Quoniam*, inquit, *& hic in Eccleſia progreſſiones Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, imitationes ſunt gloriæ Angelicæ, & illius diſpenſationis.*

§. XVIII.

§. XVIII.

Tertulliani authoritate Blondellus abutitur.

DEcimam objectionem trahit Blondellus ex Tertulliano docente, Eccleſias communi Presbyterii totius labore regi ſolitas, Apologet. cap. 39. *Præſident*, inquit, *probati quique Seniores, honorem iſtum non pretio ſed teſtimonio adepti.*

Et libro de Corona Militis, cap. 3. Euchariſtiæ quam ſacro Presbyterorum quorumcumque ore conſici in confeſſo eſt, Miniſterium Præſidentibus indiſcriminatim addicit. *Nec*, inquit, *de aliorum manu quam Præſidentium, Euchariſtiam ſumimus*. In eamdem ſententiam libro de Jejuniis, cap. 17. in Pſychicos ſuos, id eſt in Eccleſiam, Apoſtoli de Presbyteris Decretum torquere conatus, eos mordaci pro more dicterio impetit: *Hoc nimirum ad elogium gulæ tuæ pertinet, quod duplex apud te Præſidentibus honor binis partibus deputatur; cum Apoſtolus duplicem honorem dederit, ut Fratribus & Præpoſitis*. Ergo tempore Tertulliani Eccleſiæ a comparibus Presbyteris regebantur.

Reſpondeo, nego conſequens. Præpoſitorum enim & Præſidentium nomine Tertullianus non Presbyteros tantum, ſed etiam Presbyteris ſuperiores Epiſcopos intellexit; quos ideo his nominibus promiſcue ſignificavit, quod in ſacrificandi, & Euchariſtiam Fidelibus diſtribuendi functione pares ſint. De Synaxibus enim Chriſtianorum, & de Euchariſtiæ Communione prioribus in locis agit Tertullianus. Præerant autem Chriſtianorum Synaxibus etiam Presbyteri, illis in Eccleſiis, in quibus non erat conſtitutus Epiſcopus. Præerant interdum abſque Presbyteris Epiſcopi, illis in locis, in quibus Presbyteros ordinare nondum licuerat, quia nulli inventi fuerant ad hoc miniſterium idonei. Tertius vero locus, ut & ille Apoſtoli (1. ad Timoth. 5.) *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni ſunt*: æquo, immo potiori jure ad Epiſcopos, quam ad Presbyteros ſimplices refertur. Poteſt enim ſententia iſta ad Hebræorum duplicem portionem referri, ſcilicet primogenitorum portionem & privilegia (Deuteronom. 21. v. 17) inter quæ præfectura ſuper tota familia, & tam in fratres minores, quam in ſervos dominium numeratur (Geneſ. 27. v. 29.) Sic cum Paulus & Barnabas ad Apoſtolatum & regimen Eccleſiæ deſignarentur, Actor. 13. eadem dictione uſus eſt Spiritus ſanctus, quæ Exodi 13. v. 2. in primogenitis Deo conſecrandis uſuspatur. *Segregate mihi Saulum & Barnabam*, &c. Poteſt etiam ad uberiorem in diſtribuenda hæreditate partem, ad duplicem alimoniæ portionem in diſtribuendis collectis & Fidelium oblationibus pertinere. Quem ad ſenſum reſtringendum eſſe illam ſententiam, ſuadet adductum ſequenti verſu Scripturæ Veteris teſtimonium: *Dicit enim Scriptura, Non alligabis os bovi trituranti, & dignus eſt operarius mercede ſua*. Utroque autem ſenſu in Epiſcopos Presbyteris ſuperiores, & Eccleſiæ προεστῶτας Præſidentes Apoſtolica illa ſententia apprime quadrat, qui munus ſuum inculpate obibant, & non ſolum annuntiando, ubi nondum innotuerat, Evangelio, ſed & Chriſtianæ plebi in fide confirmandæ operam locabant. Hunc locum Apoſtoli quidni eo ſenſu intellexit Tertullianus? Cæterum quod ſingulares Epiſcopos & Presbyteris ſuperiores, jam inde ab Apoſtolicis temporibus Eccleſiæ regimini admotos, & cum hac regiminis forma natam Eccleſiam agnoverit, conſtat ex ipſius teſtimoniis laudatis probatione ſexta.

§. XIX.

Blondellus Origenem in alienum ſenſum detorquet.

OBjectionem undecimam eruit Blondellus ex Origene Homilia 11. in Numeros, binos tantum Sacerdotum, & Diaconorum gradus cognoſcente. *Putaſne*, inquit, *qui Sacerdotio funguntur, & in Sacerdotali Ordine gloriantur, ſecundum ſuum ordinem incedunt, & agunt omnia quæ illo ordine digna ſunt? Similiter autem & Diaconi, putas ſecundum ordinem Miniſterii ſui incedunt & agunt omnia quæ illo ordine digna ſunt?*

Reſpondeo, Origenem Sacerdotii vocabulo primi & ſecundi Ordinis Sacerdotes, Epiſcopos & Presbyteros ſignificaſſe, ut ex adjunctis, patet: *Et unde eſt*, inquit, *quod ſæpe audimus blaſphemare homines & dicere: Ecce qualis Epiſcopus, aut qualis Presbyter, vel qualis Diaconus? Nonne hæc dicuntur, ubi vel Sacerdos, vel Miniſter Dei viſus fuerit in aliquo contra Ordinem ſuum venire, & aliquid contra Sacerdotalem, vel Leviticum Ordinem gerere?* Non magis Blondelli cauſam juvat, immo ipſam jugulat, alter quem tam impudenter quam inaniter urget Origenis locus ex Homil. 2. in Cantica: *Vidit & ſedes puerorum ejus*, Regina Saba, *Eccleſiarum puto Ordinem dicit, qui in Epiſcopatus, vel Presbyterii ſedibus habetur. Vidit & ordinationes, ſive ſtationes Miniſtrorum ejus. Diaconorum, ut mihi videtur, ordinem memorat, conſtantem divino Miniſterio.*

Contra. Origenes, Homil. 7. in Jeremiam Eccleſiaſtici regiminis formam delineans, Clericos omnes ad προστασίαν vocat. *Nos*, inquit, *qui putamur aliquid eſſe, id eſt, qui in* Clericatus *vobis ordine præſidemus, ita tantum ut quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant pervenire, noſſe debetis non ſtatim in eo eſſe ſalvandos, quod clerici ſumus: multi enim & presbyteri pereunt, & Laici beatiſſimi reperiuntur: ſed ſi ordinem clericatus & mereamur pariter & habeamus. Quia igitur ſunt quidam clerici non ita viventes, ut ipſi ex ordine capiant fructum, & ornamento ſua ſint dignitati, idcirco ajunt qui expoſuerunt prophetam nunc dicentem: cleri eorum non proderunt eis.* Sedebat, prout ipſemet eodem loco notat, in agmine presbyterorum, præſidebat tamen; ut inter plures qui Eccleſiam in commune regerent, diviſam gregis curam, de Epiſcopis, quaſi de presbyteris indifferenter locutum; nullos alios, niſi qui in presbyterio & Diaconatu Chriſto miniſtrarent, plebibus Deo dicatis jure divino præpoſitos tunc temporis fuiſſe nemo non videat.

Reſpondeo, quamvis presbyteros laicis in Eccleſia præſidere dicat Origenes: quod & nos fatemur, quia clericorum ordo ſuperior eſt ordine laicorum, & plebem Chriſtianam divinis ſacramentis, & verbo doctrinaque paſcunt; non ſequitur presbyteris ipſis, miniſtris, & toti plebi ſingularem Epiſcopum præſidentem, omnibuſque dignitate præſtantiorem, ſupra totam familiam Chriſti ab ipſo Chriſto conſtitutum non agnoviſſe. Immo id ex verbis ſequentibus, quæ Blondellus mala fide ſuppreſſit, colligitur, *plus a me*, inquit, *exigitur quam a Diacono, plus a Diacono quam laico. Qui vero totius Eccleſiæ arcem obtinet*, (is eſt Epiſcopus) *pro omni Eccleſia reddet rationem. Propter hoc Apoſtolus Paulus* [*videlicet ut is cui fuerant multa commiſſa*] *ajebat: Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores Sacramentorum Dei. Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur. In tantum rarum eſt bonum diſpenſatorem invenire, ut Jeſus qui futura cognoverat, loqueretur: Quis putas eſt fidelis diſpenſator & ſapiens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam dare in tempore cibaria conſervis ſuis?*

Objicit Blondellus illud ejuſdem Origenis Tractatu 5. in Matth. *Chriſtum caput Eccleſiæ eſſe; non ego, ſed Apoſtolus intellexit. Sacerdotes autem rationabiliter poſſunt dici Eccleſiæ oculus, qui & ſpeculatores habentur. Diaconi autem, cæterique miniſtri, manus, quoniam per eos opera ſpiritualia univerſa geruntur*, &c. Quo ex loco binos tantum ordines in Eccleſia agnoviſſe Origenem colligit.

Reſpondeo, Sacerdotum nomine utrumque ordinem ibi ab Origene intelligi, Epiſcoporum & Presbyterorum, qui ſpeculatores habentur; & propterea Eccleſiæ oculi dici poſſunt: ſed non negat Epiſcopos altiore faſtigio ſpeculæ ſacerdotalis & paſtoralis eminere, in quibus ſummam Eccleſiaſtici principatus agnoſcit, ut conſtat ex ejus locupletiſſimis teſtimoniis in propoſitionis probatione prolatis.

Denique non juvat Blondellum locus alter quem profert ex Tractatu 24. in Matthæum ubi ait: *Proprie Epiſcopus Dominus Jeſus eſt. Et presbyteri Abraham, Iſaac, & Jacob, vel cæteri qui hoc nomine di-*

qui habiti ſunt, quales fuerunt Apoſtoli Chriſti: diaconi vere ſeptem Archangeli ſunt Dei: ad quorum myſteria ſeptem diaconi in Actibus ſunt ordinati. Hic, inquam, locus Blondelli cauſæ nocet potius, quam faveat. Quamvis enim totus in allegoria poſitus ſit, tres tamen in Eccleſia majorum clericorum ordines eſſe ſupponit: quorum nominibus gloriari ipſos non debere oſtendit, ſed id curare unum, ut eorum proprias functiones digne exerceant. Id ex antecedentibus perſpicuum eſt. *Omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus. Et plerumque*, inquit, *omnes illi ſunt tales, qui diligunt primos diſcubitus in conviviis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, aut aliquid quod ſimile eſt Rabbi huic: ut puta qui volunt vocari Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi: cum deberet unuſquiſque eorum, etiamſi vocaretur ab aliquo, vel conſcientiam ſuam oſtendere Deo, quoniam non vult hoc nomine nominari, cujus nec ſcientiam habet, nec actam. Et ſi habet, tamen non debet velle vocari eo nomine, quod proprie alterius eſt. Proprie enim Epiſcopus Dominus Jeſus eſt, &c.*

§. XX.

Romanum Clerum & S. Cyprianum in partes ſuas trahere fruſtra conatur Blondellus.

PUgnat duodecimo Blondellus teſtimonio Romani Cleri, Epiſtola 3. apud ſanctum Cyprianum, ex qua quid ſibi in regimine Eccleſiaſtico juris vindicare ſolerent Clerici, fit manifeſtiſſimum. *Incumbit*, inquiunt, *nobis, qui videmur eſſe præpoſiti, & vice paſtoris* (nimirum Chriſti) *cuſtodire gregem*, &c. Eodem fere tempore de reſtituenda lapſis pace conſulti, in hæc verba reſcribunt, apud ſanctum Cyprianum Epiſt. 31. *Placet, &c. collatione conſiliorum cum Epiſcopis, presbyteris, diaconis, confeſſoribus, pariter ac ſtantibus laicis facta, lapſorum tractare rationem. Perquam enim nobis & invidioſum, & oneroſum videtur, non per multos examinare, quod per multos commiſſum videatur fuiſſe, & unum ſententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffuſum notetur exiiſſe; quoniam nec firmum decretum poteſt eſſe, quod non plurimorum videtur habuiſſe conſenſum*. Erant igitur ubique presbyteri, immo Diaconi cum presbyteris præpoſiti, Chriſti Vicarii, paſtores, quorum erat (collatione cum Epiſcopis & fraternitate conſiliorum facta) in rebus quibuſcumque graviſſimis, non modo *tractare, examinare*, ſed *ſententiam dicere, decretum condere in commune*, diviſa inter omnes cura fraternitatem regere ac cuſtodire &c.

Reſpondeo, Hæc Romani Cleri teſtimonia ſingulari & ſuperiori Presbyteratu Epiſcopatui non officere; nam ſe Præpoſitos dicebant Urbis Clerici, & vice Paſtoris gubernare gregem, interregni Pontificii tempore. Vacabat enim per obitum Fabiani Romana ſedes. Scribebant etiam ipſi Lapſos non eſſe in Eccleſiam recipiendos, niſi collatione conſiliorum cum Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis facta, adeoque tunc Epiſcopi in Eccleſia erant conſtituti, quorum gradus Presbyterio ſuperior erat; qui omnia Diſciplinæ Eccleſiaſticæ negotia authoritate ſua & conſilio moderarentur & judicarent. Unde expectandam eſſe cenſent Epiſcopi creationem, ut Lapſorum cauſæ diſcutiantur. Fateor Presbyteros, immo & Diaconos in partem quandam ac ſocietatem Eccleſiaſtici regiminis, ex illius ætatis Diſciplina & conſuetudine aſſumptos fuiſſe; ſed non evincent Proteſtantes æquum fuiſſe illorum jus in rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione, & in Eccleſiæ gubernatione, ac Epiſcoporum. His enim in locum Apoſtolorum ſubrogatis Chriſtus ſingularem in Presbyteros ac totum adeo corpus ſubjectarum ſibi Eccleſiarum poteſtatem & authoritatem attribuit. Exinde vero ipſi ſic a Chriſto inſtituti Epiſcopi, ſuæ poteſtatis uſum in Eccleſiæ regimine cum toto Presbyterorum Collegio communicarunt, illoſque conſilii, judiciorum, totiuſque gubernationis ſocios & participes fecere.

Pugnat decimo tertio Blondellus authoritate ſancti Cypriani, qui toto adminiſtrationis tempore nihil aggreſſus eſt, niſi partita quaſi ex concepto voto, cum Comminiſtris cura & poteſtate. Lege Epiſtolas 6. 10. 18. & 24. qua excuſat quod Saturum Lectorem, & Optatum Confeſſorem Hypodiaconum in ſeceſſu feciſſet. Et Epiſt. 33. & 34. de Aurelio & Celerino in Clerum cooptatis. Epiſt. 28. quid de Philumeno & Fortunato Hypodiaconis & Favorino Acolutho, qui ſæviente perſecutione receſſerant, ſibi videretur, rogatus, ne quid ſibi privatim arrogaret, ſententiam diſtulit. Et 71. ad Quintum: *Nuper in Concilio plurimi Coepiſcopi cum Compresbyteris qui aderant, cenſuimus*. Et 83. *Quid de cætero nos obſervare conveniat*, &c. *inſtruente Domino in commune diſponemus*. Idem Epiſt. 68. ad Lucium Papam, *Cum Epiſcopo Presbyteros Sacerdotali honore conjunctos* monet; adeo ut una præſideant. Sic enim Cornelium Epiſt. 55. compellaverat. *Quanquam ſciam, Frater chariſſime, pro mutua dilectione quam debemus, & exhibemus invicem nobis, florentiſſimo Clero illic tecum præſidenti*, &c. *legere te ſemper literas noſtras*. Epiſt. 69. Præpoſitos quoſcumque Apoſtolorum ſucceſſores palam pronuntiat. *Per Apoſtolos*, inquit, *dicit Dominus ad omnes Præpoſitos, qui Apoſtolis vicaria ordinatione ſuccedunt; Qui vos audit, me audit.*

Epiſt. 62. Cleri corpus in duos tantum Ordines partitur, Præpoſitos, & Diaconos: *Cum*, inquit, *omnes omnino Diſciplinam tenere oporteat, multo magis Præpoſitos & Diaconos curare hoc fas eſt*. Epiſt. 65. *Meminiſſe Diaconi debent, quia Apoſtolos, id eſt Epiſcopos & Præpoſitos, Dominus elegit: Diaconos autem poſt Aſcenſum Domini in cœlum Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui & Eccleſiæ Miniſtros*. Epiſt. 68. *Nec hoc in Epiſcoporum tantum & Sacerdotum, ſed in Diaconorum Ordinationibus obſervaſſe Apoſtolos animadvertimus. Quod utique idcirco tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad Altaris Miniſterium, vel ad ſacerdotalem locum obreperet*. Epiſt. 72. *Oportet Sacerdotes & Miniſtros integros eſſe*. Libro de Lapſis: *Non in Sacerdotibus Religio devota, non in Miniſtris Fides integra*. Erant igitur ex ſancti Cypriani mente, binæ tantum univerſi Cleri Claſſes; altera Præpoſitorum ſeu Sacerdotum, Epiſcopos & Presbyteros complexa, altera Diaconorum ſeu Miniſtrorum. Præpoſiti, ſeu Sacerdotes, qua tales, nemine excepto, Apoſtolis vicaria Ordinatione ſuccedebant: eodem cum Epiſcopis (Sacerdotali nimirum) honore conjuncti; eodem a fraternitate cultu proſequendi: cum Epiſcopis manus pœnitentibus imponebant; facinoroſos abſtinebant; ordinandorum merita ponderabant; obſervanda quæque diſponebant: in commune tractabant, præſidebant, judicabant, & nihil privata ſine iiſdem ſententia gerere audebant, qui Epiſcopatu fungebantur. Uno verbo iidem (de jure) erant cum Epiſcopis Presbyteri; licet (de facto) ab invicem diſtinguerentur, ut qui revera munere pares erant, muneris uſu impares fierent.

Reſpondeo, Nego conſequens. Quamvis enim communicatis cum univerſo Clero conſiliis, ipſiuſque conſenſu ac ſuffragio Clericorum Ordinationes celebraret, Lapſorum cauſas diſponeret, omniaque negotia Eccleſiaſtica moderaretur ſanctus Cyprianus ex illius ævi Diſciplina; non tamen inde colligi poteſt Presbyterorum cum Epiſcopis æqualitas; alioqui & Diaconos & inferiores Clericos pares Epiſcopis (de jure) fuiſſe ſequeretur; quia æque ipſorum ſuffragia in Ordinationibus, cæteriſque pertinentibus ad Eccleſiæ gubernationem rebus expectabantur. Immo ſequeretur Epiſcopos nullo diſcrimine a plebe Chriſtiana fuiſſe diſtinctos, quia & plebis conſenſus ac teſtimonium, cum in ordinandis Clericis, tum in Lapſis recipiendis, illa ætate intercedebat. Sed hæc Diſciplina, Blondelli, aliorumque Proteſtantium cauſſam non juvat, quia exſors erat & ſuperior Epiſcopi in hac Eccleſiæ adminiſtratione authoritas: ita ut poſſet ipſe Clericos ordinare abſque ſuffragio Clericorum cæterorum; Presbyteri vero ne tali quidem ſuffragio intercedente id poſſent. Id ex Epiſt. 213. demonſtratur: in qua ſolam ad conſuetudinem refert, quod in Clericorum Ordinationibus, Cleri plebiſque ſuffragia poſtulentur; & Aurelium Confeſſorem a ſe nihilominus Lectorem ordinatum ipſis inconſultis ſcribit: quem gradum in Eccleſia & Celerino pariter Confeſſori delatum teſtatur. *In Ordinationibus Clericis*

vicis, inquit, *ſolemus vos ante conſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare: ſed expectanda non ſunt teſtimonia humana, cum præcedunt divina ſuffragia. Aurelius Frater noſter, illuſtris adoleſcens, a Domino jam probatus, & a Deo vocatus eſt*, &c. *Hunc igitur a me, & a Collegis, qui præſentes aderant, ordinatum ſciatis; quod vos ſcio & libenter amplecti, & optare tales in Eccleſia noſtra quamplurimos ordinari.*

Et Epiſtola 24. de ipſo una & de Celerino ita ſcribit: *Hos tamen Lectores interim conſtitutos ſciatis, quia oportebat lucernam ſuper candelabrum poni, unde omnibus luceat, & glorioſos vultus in loco altiore conſtitui, ubi ab omni populo circumſpecti, incitamentum gloriæ videntibus præbeant. Cæterum Presbyterii honorem deſignaſſe nos illis jam ſciatis, ut ſportulis iiſdem cum Presbyteris honorentur, & diviſiones menſurnas æquatis quantitatibus partiantur, ſeſſuri nobiſcum provectis & corroboratis annis ſuis.*

Ceterum quod crederet Eccleſia ſancti Cypriani tempore, ut nunc credit, Epiſcopos a Presbyteris ordinari non poſſe, ſicut ab Epiſcopis ordinabantur Presbyteri, ex facto Novatiani demonſtratur, qui Epiſcopos peregrinos non conduxiſſet, inebriatoſque compuliſſet, ut ſibi manus imponerent, ac Epiſcopum conſecrarent, ſi id juris ac poteſtatis penes Presbyteros fuiſſet, cum aliquos in ſecta ſua Presbyteros haberet. Iſtud factum ita refert Cornelius Romanus Pontifex in Epiſt. ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, apud Euſebium, libro 6. Hiſtor. Eccleſ. cap. 43. *Nam egregius ille vir, qui tremendis quibuſdam ſacramentis affirmaverat ſe Epiſcopatum non concupiſcere: repente tamquam ex machina quadam in medium projectus, Epiſcopus apparuit. Et is qui ſe Doctorem & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ propugnatorem ferebat, cum Epiſcopatum ſibi a Deo minime conceſſum rapere ac vindicare conaretur, duos deplorata ſalutis homines ſibi ſocios adjunxit: ut eos in exiguam ac viliſſimam Italiæ partem mitteret, atque illinc accitos tres Epiſcopos, homines plane rudes ac ſimplices, fraudulenta quadam molitione deciperet, conſtantiſſime affirmans ipſos quamprimum Romam proficiſci oportere, ut omnis undecumque orta diſcordia ipſorum una cum aliis Epiſcopis interventu atque arbitrio ſedaretur. Qui cum advenissent, eos ille a quibuſdam ſibi ſimillimis, quos ad id comparaverat, incluſos hora decima, temulentos & crapula oppreſſos, adumbrata quadam & inani manuum impoſitione Epiſcopatum ſibi tradere per vim cogit: eumque nullo ſibi jure competentem, per fraudem atque inſidias vindicat ...... Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum Epiſcopum eſſe oportere in Eccleſia Catholica: in qua tamen ſciebat Presbyteros quidem eſſe quatuor & quadraginta, ſeptem autem Diaconos, totidemque Subdiaconos*, &c. Tunc igitur perſuaſum omnibus erat, Epiſcopum a Presbyteris ordinari non poſſe. Tunc etiam Epiſcoporum & Presbyterorum diſtincti Ordines erant. Quos & ſanctum Cyprianum agnoviſſe, non ſolum *de facto*, verum etiam *de jure*, diſtinctos probant inſignia ejus loca in probationibus Propoſitionis adducta. Fruſtra itaque ex nonnullis ejus teſtimoniis, quæ communi Præpoſitorum & Sacerdotum nomine utrumque deſignant Ordinem, colligere ſe putat Blondellus, duas tantum Chriſtiani Cleri caſſes jure divino conſtitutas: maxime cum in ipſis plerumque locis quos laudat, Epiſcoporum diſerta fiat mentio, iiſque exſors quædam poteſtas tribuatur. Sic Epiſt. 61. ad Pomponium, excommunicandi poteſtas Epiſcopis aſſeritur, ubi loquens de Virginibus, quæ ſe nefaria cum Diaconis dormitione polluerant, nec ſe ab eis ſeparare, ſecundum Epiſcopi mandata, paratæ erant, ait: *Nec putent ſibi vitæ aut ſalutis conſtare rationem, ſi Epiſcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint; cum in Deuteronomio Dominus Deus dicat: Et homo quicumque fecerit in ſuperbia, ut non exaudiat Sacerdotem*, &c. *morietur homo ille*, &c. *Interfici Deus juſſit Sacerdotibus ſuis non obtemperantes ...... Et tunc quidem gladio occidebantur: nunc autem ...... ſpiritali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum de Eccleſia ejiciuntur.* Non mirum autem quod hac in Epiſtola Epiſcoporum tantum & Diaconorum meminerit. Cum enim de Diacono Quæſtio eſſet, qui cum Virgine dormierat, in quem ut animadverteret ſecundum Eccleſiaſticæ Diſciplinæ leges, Pomponium Epiſcopum hortabatur, non erat neceſſe ut Presbyterorum meminiſſet, de quibus quæſtio nulla erat. Sic Epiſt. 65. *Epiſcopos*, quos & *Sacerdotes*, & *Præpoſitos* vocat, & *Diaconos* tantum nominavit, nulla facta Presbyterorum mentione: quia de Presbyteris non agebatur, ſed de ſuperbo Diacono, qui Rogatianum, ad quem illa Epiſtola data eſt, contumeliis ſuis exacerbaverat. Cæterum ſummam Epiſcoporum authoritatem in Eccleſia fuiſſe, & divino quidem jure inſtitutam, ibidem ſanctus Cyprianus teſtatur. *Et tu quidem*, inquit, *honorifice circa nos, & pro ſolita tua humilitate feciſti, ut malles de eo nobis conqueri, cum pro Epiſcopatus vigore, & cathedræ authoritate haberes poteſtatem, qua poſſes de illo ſtatim vindicari; certus quod Collegæ tui omnes gratum haberemus quodcumque circa Diaconum tuum contumelioſum Sacerdotali poteſtate feciſſes, habens circa hujuſmodi homines præcepta divina*, &c. Et poſt verba in objectione laudata continenter ſubjungit: *Quod ſi nos audere aliquid contra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit, poſſunt & contra nos audere Diaconi, a quibus fiunt. Et ideo oportet Diaconum, de quo ſcribis, agere audaciæ ſuæ pœnitentiam, & honorem Sacerdotis agnoſcere, & Epiſcopo Præpoſito ſuo plena humilitate ſatisfacere ...... Quod ſi ultra te contumeliis ſuis exacerbaverit, & provocaverit: fungeris circa eum poteſtate honoris tui ut eum vel deponas, vel abſtineas.*

Epiſtola 68. de Ordinatione Epiſcoporum loquitur, de Presbyteris diſerte non ſcribit, quia & circa Presbyterorum Ordinationes eadem ſervabatur Diſciplina, *Ut ſub populi aſſiſtentis conſcientia celebrarentur*: tum quia de Martialis & Baſilidis, qui ſe nefario Idololatriæ libello polluerant, exauthoratione, deque aliis eorum in loca ſubſtituendis, ac ordinandis Epiſcopis agebatur. Proferri porro nihil luculentius poteſt ad προεδρίαν Epiſcoporum vindicandam tota illa Epiſtola, qua inſigniter abutitur Blondellus (ut in probationibus Propoſitionis oſtenſum eſt).

Epiſtola 62. Presbyterorum Ordinem ab Epiſcopali diſtinctum eoque inferiorem agnoſcit & probat; ſiquidem Presbyteros & Diaconos ab Epiſcopis ordinari, & per eoſdem a ſacris Miniſteriis ſuſpendi, vel etiam ad Communionem Laicam detrudi poſſe teſtatur. De ſe enim & Coepiſcopis in Concilio congregatis ſic loquitur: *Addimus plane & adjungimus, Frater chariſſime, conſenſu & authoritate communi, ut etiam ſi qui Presbyteri, aut Diaconi, qui vel in Eccleſia Catholica prius ordinati fuerint, & poſtmodum perfidi ac rebelles contra Eccleſiam ſteterint, vel apud hæreticos a Pſeudoepiſcopis & Antichriſtis contra Chriſti diſpoſitionem profana Ordinatione promoti ſint, & contra altare unum atque divinum Sacrificia foris falſa ac ſacrilega offerre conati ſunt, eos quoque hac conditione ſuſcipi cum revertuntur, ut communicent Laici, & ſatis habeant, quod admittantur ad pacem qui hoſtes pacis extiterint: nec debere eos revertentes ea apud nos Ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint. Oportet enim Sacerdotes & Miniſtros, qui altari & Sacrificiis deſerviunt, integros atque immaculatos eſſe.*

Libro de Lapſis, licet Sacerdotum nomine Epiſcopos & Presbyteros una deſignet, aliquando tamen de Epiſcopis ut ſuperioribus loquitur, quibus divinitus commiſſa eſſet Eccleſiæ procuratio, quibus conſtituta Cathedra, ad quos & pauperum cura, & Lapſorum reconciliatio, & omnis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ adminiſtratio pertineret. *Epiſcopi plurimi*, inquit, *quos & hortamento eſſe oportet cæteris & exemplo divina procuratione contempta, procuratores rerum ſæcularium fieri, derelicta Cathedra, plebe deſerta: per alienas Provincias oberrantes, negotiationis quæſtuoſæ nundinas aucupari, eſurientibus in Eccleſia Fratribus non ſubvenire, habere argentum largiter velle*, &c.

Et infra de Libellis Martyrum loquens: *Ut ab Epiſcopis*, inquit, *contra mandatum Dei fiat, authores eſſe non poſſunt, qui ipſi Dei mandata fecerant.*

Epiſt. 58. Quamvis *presbyteros cum Epiſcopo Sacerdotali honore conjunctos* ſcribat, ſuperiorem tamen in Epiſcopo Sacerdotii gradum ibidem agnoſcit, cum *Epiſcopum unum divina Ordinatione delectum* ait, & ſingula-

gularem *gregis Paſtorem*, *navis gubernatorem*, *plebis* Chriſtianæ *Rectorem vocat*. *Gratulamur*, inquit, *quod cum eadem gloria & laudibus veſtris reduces vos denuo ad ſuos fecerit benigna Domini & larga protectio: ut paſcendo gregi paſtor, & gubernanda navi gubernator & plebi regenda Rector redderetur, & appareret relegationem veſtram ſic divinitus eſſe diſpoſitam, non at Epiſcopus relegatus & pulſus Eccleſiæ deeſſet, ſed ut ad Eccleſiam major rediret..... Intelligimus diviaa Majeſtatis ſalutaria & ſaacta conſilia, unde illic repeatina perſecutio auper exorta ſit, unde contra Eeclefiam Chriſti & Epiſcopum Cornelium beatum Martyrem, voſque omnes ſæcularis poteſtas ſubito proruperit: ut ad confundendos hæreticos & retundendos oſtenderet Dominus quæ eſſet Eecleſia, quis Epiſcopus ejus unus divina Ordinatione delectus; qui cum Epiſcopo presbyteri Sacerdotali honore conjuncti*.

Et infra adventus Chriſti imaginem in reditu Lucii ab exilio præceſſiſſe ſeribit. *Ut quomodo*, inquit, *Joannes Præcurſor ejus & prævius veniens prædicavit, Chriſtam veniſſe, ſie nunc Epiſcopo Confeſſore Domini & Saeerdote redeunte, appareat & Dominum jam redire*.

Epiſtola 55. Etſi *Florentiſſimum Clerum* una cum Cornelio Epiſcopo, Chriſtianæ plebi Romæ *præſidere* ſcribat, æquo tamen jure præſidere non ait. Immo Epiſcopi majorem eſſe, non de facto tantum, ſed de jure, & quidem divino poteſtatem ſignificat, quamvis cleri conſiliis uteretur, atque ita quamdam præſidendi ſecum dignitatem cum illo communicaret. *Quod ſi ita res eſt*, inquit, *ut nequiſſimorum timeatur audacia, & quod mali jure atque æquitate non poſſunt, temeritate ac deſperatione perficiant; actum eſt de Epiſcopatus vigore, & de Eccleſia gubernandæ ſublimi ac divina poteſtate &c.*

Et infra: *Neque aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſchiſmata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus Judex vice Chriſti cogitatur. Cui ſi ſecundum magiſteria divina, fraternitus obtemperaret univerſa, nemo adverſum ſacerdotum collegium quidquam moveret, nemo poſt divinum judicium, poſt populi ſuffragium, poſt Coepiſcoporum conſenſum, judicem ſe jam non Epiſcopi, ſed Dei faceret*.

Et infra: *Cæterum quando Epiſcopus in locum defuncti ſubſtituitur, quando populi univerſi ſuffragio in pace deligitur, quando Dei auxilio in perſecutione protegitur, Collegis omnibus fideliter junctus, plebi ſua in Epiſcopatu quadriennio jam probatus..... A quibuſdam deſperatis, & perditis, & extra Eccleſiam conſtitutis impugnari videtur, apparet quis impugnet. Non ſcilicet Chriſtus qui Sacerdotes aut conſtituit, aut protegit, ſed ille qui Chriſti adverſarius, & Eccleſiæ ejus inimicus, ad hoc Eccleſia Præpoſitum ſua infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato atrocius atque violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur*.

Et infra: *Nec tamen de hoc tibi ſcripſeram, quando hæc omnia contemnaatur a nobis, & miſerim tibi proxime nomina Episcoporum iſthic conſtitutorum, qui integri & ſani in Eccleſia Catholica Fratribus præſunt*.

Et infra: *Sublata pœnitentia, nec ulla exomologeſi criminis facta, deſpectis Epiſcopis atque calcatis pax a Presbyteris verbis fallacibus prædicatur*.

Denique Epiſtola 69. *Præpoſitorum* nomine, qui *Apoſtolis Vicaria Ordinatione ſuccedunt*, Epiſcopos ſingulares, & presbyteris ſuperiores intelligit. Quod ex antecedentibus & adjunctis patet. Sic Florentium Pupianum alloquitur: *Perſecutio veniens te ad ſummam Martyrii ſublimitatem provexit: me autem proſcriptionis onere depreſſit: Cum publice legeretur, Si quis tenet, vel poſſidet de bonis Cæcilii Cypriani Epiſcopi Chriſtianorum: ut etiam qui non eredebaat Deo Epiſcopum conſtituenti, vel diabolo crederent Epiſcopum proſcribenti. Nec hæc jacto, ſed doleus profero, cum te judicem Dei conſtituas, & Chriſti, qui dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes Præpoſitos, qui Apoſtolis Vicaria Ordinatione ſuccedunt: Qui audit vos, me audit*, &c. *Inde enim ſchiſmata & Hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, & Epiſcopus qui unus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorumdam præſumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus judicatur. Quis enim eſt hic ſuperbiæ tumor, ad cognitionem ſuam Præpoſitos & Sacerdotes vocare? Ac niſi apud te purgati fuerimus, & ſententia tua abſoluti ecce jam ſex annis nec fraternitas habuerit Epiſcopum, nec plebs Præpoſitum, nec grex Paſtorem, nec Eccleſia gubernatorem, nec Chriſtus Antiſtitem, nec Deus Sacerdotem?* Ex his omnibus patet nullum ex Sancti Cypriani locis a Blondello prolatis ipſius cauſam promovere.

Objectio 14. Blondelli petitur ex Firmiliano, Epiſt. 75. apud ſanctum Cyprianum, ubi Eccleſiaſtici regiminis formam poſteris delineavit. *Neceſſario*, inquit, *apud nos fit, ut per ſingulos annos Seniores & Præpoſiti in unum conveniamus, ad diſponenda ea quæ curæ noſtræ commiſſa ſuat, ut ſi qua graviora ſunt, communi conſilio dirigantur*, &c. *Quando omnis poteſtas & gratia in Eccleſia conſtituta ſit, ubi præſident Majores natu, qui & baptizandi, & manum imponendi, & ordinandi poſſident poteſtatem*. Quinam tunc erant Eccleſiarum Præpoſiti? inquit Blondellus, *Seniores*, *Majores natu*, ſeu *Presbyteri*. Qua illi poteſtate præditi? Tingendi, pœnitentes reconciliandi, ordinandi. Ne quis ullos ab Ordinationum jure Seniores arcendos putet. Quomodo regebant? Communi conſilio.

Reſpondeo, recte argumentaretur Blondellus, ſi Majorum natu, & Seniorum nomine Presbyteros quoſcumque Firmilianus intellexiſſet. Sed Epiſcopos, quorum ipſe unus erat, intellexit, tranſlato vocabulo a prima notione qua ſignificat prærogativam ætatis, ad ſignificandam dignitatem; neque enim ordinandi poteſtatem aliis quam Epiſcopis datam, & ea alios ab Epiſcopis de jure uſos eſſe probare umquam poterunt Proteſtantes. Et certe ſingulares Epiſcopos Apoſtolorum Succeſſores adeoque jure divino Presbyteris ſuperiores Firmilianum deſignaſſe his vocibus, *Seniores*, & *Majores natu*, oſtendit Epiſtolæ ſeries. *Poteſtas ergo peccatorum remittendorum*, inquit, *Apoſtolis data eſt, & Eccleſiis quas illi a Chriſto miſſi conſtituerunt, & Epiſcopis, qui eis Ordiaatione Vicaria ſucceſſerunt. Hoſtes autem unius Catholicæ Eccleſiæ in qua nos ſumus, & adverſarii noſtri, qui Apoſtolis ſucceſſimus, Sacerdotia ſibi illicita contra nos vindicantes, & altaria profaaa ponentes, quid aliud ſunt quam Chore, Dathan, & Abiron?* Ibidem Stephano Romano Epiſcopo exprobrat, *Quod qui ſic de Epiſcopatus ſui loco gloriatur, & ſucceſſioaem Petri tenere conteadit, ſuper quem fundamenta Eccleſiæ collocata ſunt, multas alias petras inducat, & Eccleſiarum multarum nova ædificia conſtituat*.

Objectio 15. Blondelli petitur ex Pontio Diacono, in Vita ſancti Cypriani, ſcribente, ipſum adhuc Neophytum *Ad officium Sacerdotii, & Epiſcopatus gradum fuiſſe electum*. Quid, inquit Blondellus, ex Hieronymi ſententia dici magis potuit? Cyprianum mox a lavacro ad Epiſcopalem thronum raptum, 1. Preſbyterium & Sacerdotium accepiſſe. Secundo, in Presbyterio & Sacerdotio omnes Eccleſiaſticorum honorum gradus ipſi creditos. Tertio, vitæ ejus a Baptiſmo ſtatum bipartitum, 1. inter Plebejos, 2. in Presbyterio. Quarto, Officium, cujus fulgore reſplenduit, *Sacerdotium* fuiſſe ſcribit Pontius. Ergo Pontio Epiſcopus idem qui Presbyter fuit.

Reſpondeo, Sacerdotium æque ac Epiſcopatum in hoc Pontii loco Presbyteratui opponi, ut ex antecedentibus patet. Sic enim ille in ſancti Cypriani laudem: *Multa ſunt quæ adhuc plebejus, multa quæ jam Presbyter fecit...... Ad probationem bonorum operum* (eorum ſcilicet quæ Presbyter fecit) *ſolum hoc arbitror ſatis eſſe: quod judicio Dei, & Plebis favore, ad officium Sacerdotii, & Epiſcopatus gradum adhuc Neophytus, & ut putabatur novellus electus eſt*. Adeo ſine omni ratione ex his Pontii verbis concludit Blondellus, Epiſcopum illi Authori eumdem qui Preſbyter fuiſſe. At clariſſime Pontius contrarium dixit, *Presbyterium* quidem & *Sacerdotium* accepiſſe nulla mora, nulla dilatione: ſtatim quippe poſt acceptum Presbyterii gradum (ita tamen ut multa jam Preſbyter fecerit) *Sacerdotali*, aut (quod idem eſt) *Epiſcopali* donatum eſſe; *Quis enim*, inquit, *non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti?* Ubi Presbyteratus & Sacerdotium Diaconatui ſuperadditi omnes honorum gradus ſunt, non ejuſdem honoris gradus.

§. XXI.

§. XXI.

Euſebius Cæſareenſis Blondello non ſuffragatur.

OBjicit decimo-ſextum Blondellus teſtimonium Euſebii libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. *Qui maxime probati, ceteriſque per Palæſtinam præſtabant, Theoctiſtus Cæſareæ, & Alexander Hieroſolymorum Epiſcopi, eum prærogativis, ſupremoque honore dignum Origenem probaviſſent, ei manus ut Presbyterio fungeretur, impoſuerunt.* Ergo Euſebius Presbyterium *ſupremum honorem* cenſebat.

Et libro 7. de Demonſtratione Evangel. §. 2. hæc habet: *Tres in Eccleſia quoque Ordines ſunt, Ductorum unus, ſubditorum vero alii duo; Eccleſia Chriſti populo in duas Claſſes diviſo alterum fidelium, alteram eorum qui regenerationis lavacro digni nondum habiti ſunt, id eſt, Catechumenorum.* Cum igitur Ductorum nomine Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi intelligendi ſint, hinc colligitur, inquit Blondellus, Cleri totius opera conſilioque regi ſolitas Eccleſias.

Reſpondeo primo, etſi referat Euſebius inſignes illos Antiſtites Origenem *Supremi honoris apice dignum, judicaſſe*, non ſequi quod exiſtimaverit Presbyterium eſſe ſupremum honorem. Hi namque Origenem Epiſcopatu dignum judicare potuerunt, & interim Presbyterum dumtaxat conſecrare.

Secundo, ſi Presbyteratum ab Euſebio, *Supremi honoris apicem* vocatum demus, ita nuncupatum comparate ad inferiores gradus, non vero abſolute reſpondebimus. Nam Euſebius eos qui manus imponentes Origeni ipſum Presbyterum inaugurarunt, quod a nullo umquam Presbytero factum eſſe, aut fieri potuiſſe uſſibi prodidit, ad ſuperiorem certe honoris ac poteſtatis gradum evectos agnovit. Unde cap. 23. de illius Ordinatione rurſus agens, de ſupremi honoris apice nihil prorſus habet, ſed ſolum ait: Ipſum *Presbyterii gradum per impoſitionem manuum, Cæſareæ, ab illius regionis Epiſcopis accepiſſe.*

Cap. 27. ſcribit Alexandrum Hieroſolymorum, & Theoctiſtum Cæſareæ Epiſcopum Origenem, perpetuo tamquam Magiſtrum auſcultantes, *Soli interpretationem ſacræ Scripturæ, ac reliquum omne Eccleſiaſticæ doctrinæ officium permiſiſſe.* In eo igitur gradu conſtitutus erat Origenes in quo poteſtatem non habebat interpretandi Scripturam ſacram in Eccleſia, niſi facultas Epiſcoporum accederet, adeoque non erat in ſupremi honoris apice conſtitutus.

Cap. 36. ſcribit ipſum *Ad Fabianum Romanæ urbis Epiſcopum, & ad complures alios Eccleſiarum Antiſtites de recta fidei ſuæ ratione Epiſtolas ſcripſiſſe.* Erant igitur in Eccleſia Epiſcopi in ſuperiori honoris gradu ſupra Origenem conſtituti, qui ipſum anathemate damnare, & ex Eccleſia pellere poſſent, ſi a recta fide defeciſſet. Denique tota Euſebii Hiſtoria in qua Epiſcoporum ſucceſſiones ab Apoſtolorum temporibus in Eccleſiis orbis Chriſtiani nobiliſſimis, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana tam accurate deſcripſit, plane evertit Blondelli, & aliorum Proteſtantium ſyſtema.

Ad alterum ipſius locum reſpondeo, ipſum cauſæ noſtræ nullatenus incommodare, quippe qui Presbyteros & Diaconos ad Hierarchiam Eccleſiaſticam pertinere credamus; atque ita *Ductorum* nomine comprehendi; & in populi Chriſtiani regimine ſuas partes habere, & ſacri Principatus eſſe ſuo modo participes: ſed in illo *Ductorum* Ordine Epiſcopos ſupremos eſſe, & ſummos Hierarchas contendimus: nec repugnantem habemus Euſebium.

§. XXII.

Sanctus Hilarius cauſam Blondelli non juvat.

OBjectionem decimam-ſeptimam Blondellus adornat ex ſancto Hilario Pictavienſi Epiſcopo Commentar. in Pſalm. 134. ubi exponens hos verſus: *Domus Iſrael benedicite Dominum, domus Aaron benedicite Dominum, domus Levi benedicite Dominum; qui timetis Dominum, benedicite eum:* hæc habet: *In his nominum atque officiorum diſtinctionibus omnem Eccleſiæ populum complexus eſt, ſed per nuncupationum & proprietatum ſignificationem ipſa illa officiorum merita diviſit,* &c. *In Aaron Sacerdotes ſignificari non ambiguum eſt, Sacerdos enim in lege primus fuit Aaron, & exinde in ſucceſſione ejus Sacerdotum honor manſit. In Levi autem Miniſtros oſtendi abſolutum eſt; hæc enim Tribus in Miniſterium electa eſt. Reliquus autem populus, cui non Sacerdotii, nec Miniſterii, ſed timoris officium eſt, in his qui timent Dominum nuncupatur. Docet autem nos Apoſtolus ſuper omnes hos eſſe Iſrael, cum ait* (Galat. 6.) *Et quotquot regulæ huic obſecundabunt, pax ſuper eos & miſericordia, & ſuper Iſrael. Sacerdotes & Miniſtros officii ſui regula in eo quod agunt continet: ſed præſtat longe voluntate magis agere quam lege,* &c. Non ignorabat ſanctus Hilarius uſu longo confirmatam Epiſcoporum ſupra Presbyteros præeminentiam, inquit Blondellus, ſed intento in primitivam ſacri regiminis ſub Apoſtolis, Apoſtoliciſque viris formam oculo, conſuetum Eccleſiarum morem prætervectus, duo tantum in Clero capitum genera recenſuit, Sacerdotum nimirum ſive Præpoſitorum, ac Seniorum quorumcumque in Aarone præfiguratorum; & Miniſtrorum, quorum in Levitica Tribu typus fuit.

Reſpondeo, Sanctum Hilarium Sacerdotum nomine Epiſcopos præcipue intellexiſſe Presbyteris ex inſtitutione divina ſuperiores: ideoque hanc dicti ſui rationem reddidit: *Sacerdos enim in Lege primus fuit Aaron, & exinde in ſucceſſione ejus Sacerdotum honor manſit.* Aaron autem erat ſummus Pontifex, non ſimplex Sacerdos in Eccleſia Judæorum. Sed nihil proferri poteſt luculentius iis quæ ſcripſit ſanctus Hilarius initio libri 8. de Trinitate, ubi & formam conſtituendi Epiſcopi ab Apoſtolo traditam docet & Epiſcopum Eccleſiæ Principem vocat. *Beatus Apoſtolus Paulus formam conſtituendi Epiſcopi fingens, & plane novum Eccleſiæ hominem præceptis ſuis condens, hanc veluti ſummam conſummatarum in eo virtutum eſſe docuit, dicens: Obtinentem ſecundum doctrinam fidei verbum, ut potens ſit exhortari ad doctrinam ſanam, & contradicentes revincere ...... Quia non ſtatim boni atque utilis Sacerdotis eſt, aut tantummodo innocenter agere, aut tantummodo ſcienter prædicare: cum & innocens ſibi tantum proficiat, niſi doctus ſit; & doctus ſine doctrina ſit authoritate, niſi innocens ſit. Non enim Apoſtolicus ſermo probitatis honeſtatiſque præceptis hominem tantum ſæculo conformat ad vitam; neque rurſum per doctrinam ſcientiam Scribam Synagogæ inſtituit ad Legem: ſed perfectum Eccleſiæ Principem perfectis maximarum virtutum bonis inſtruit, ut & vita ejus ornetur docendo, & doctrina vivendo.*

§. XXIII.

Sanctus Baſilius, Ambroſiaſter, & Author Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, a Blondelli errore ſunt alieni.

ARgumentum decimum-octavum Blondelli petitur ex ſancto Baſilio Magno Commentar. in cap. 4. Iſaiæ. *Quantuſcumque, inquit, præſidentia dignus habitus, & presbyterio adſcriptus, ſive qui presbyteri characterem irreprehenſibiliter portat, maxime vero uxoris expers; hic presbyter eſt: ſi vero ſecundum Domini legem unius uxoris vir, &c. hic presbyter eſt.* Ex ejus igitur ſententia, inquit Blondellus, quæcumque de Epiſcopis verba fecit Paulus, de presbyteris intelligi. Presbyteroſque veri nominis Epiſcopos eſſe neceſſe eſt. Rurſus Moralium Regula 71. congeſtis in acervum Pauli de Miniſtrorum ſacrorum officio locis ſequentem capiti primo titulum præfigit: *Quæcumque de Epiſcopis & presbyteris conjunctim dicta ſunt.* Quo manifeſtum facit, quantumvis presbyteros Epiſcopis Eccleſiarum ſubdiderit conſuetudo, divinæ Legis immotum robur perſtare, quæcumque Epiſcopis nominatim, 1. Timoth. 3. & 5. 2. Timoth. 2. & 3. Tit. 1. præcepta ſunt, eadem presbyterorum omnium & ſingulorum propria eſſe; presbyteros communi cum Epiſcopis jure *gregis Præpoſitos*, iiſdem legibus adſtrictos & characteribus inſignitos, eoſdem revera eſſe.

Reſpondeo, ex his Baſilii Magni verbis recte colligi ipſum exiſtimaſſe dicta ſancti Pauli de Epiſcopis

etiam

etiam ad presbyteres pertinere, quia eamdem a vitiis & pravis cupiditaribus immunitatem, eaſdemque virtutes poſtulat utriuſque ſacerdotii gradus: ſed nihil ex his locis extundi poteſt, quo demonſtretur Baſilium in ea ſententia fuiſſe, quod propterea Apoſtoli præcepta Presbyteros æque ac Epiſcopos ſpectent, quia unus illorum ordo & par dignitas eſt.

Telum decimum-nonum ſumit Blondellus ex Authore Commentarii in Epiſt. ſancti Pauli, qui inter Opera ſancti Ambroſii legitur, quem Hilario Sardo Romanæ Eccleſiæ Diacono eruditi vulgo tribuunt. Is igitur in cap. 4. Epiſt. ad Epheſios hæc habet: *Non per omnia conveniunt ſcripta Apoſtoli Ordinationi, quæ nunc in Eccleſia eſt, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta. Nam & Timotheum presbyterum a ſe creatum, Epiſcopum vocat, quia primum presbyteri Epiſcopi appellabantur, ut recedente uno, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Ægyptum presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus: Sed quia cœperunt ſequentes presbyteri indigni inveniri ad Primatus tenendos, immutata eſt ratio proſpiciente Concilio; ut non Ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum, multorum Sacerdotum judicio conſtitutum; ne indignus temere uſurparet, & eſſet multis ſcandalum.*

Apoſtolicis igitur temporibus Primatus inter presbyteros, ſive Epiſcopatus, non nova inaugurarione aut electione, ſed ſola Ordinationis antiquitate deferebatur; ita ut mortuo antiquiore, ſequens ei ſuccederet, ac Epiſcopus diceretur.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim is eſt iſtius Authoris ſenſus, quem ipſi Salmaſius & Blondellus affingunt. Sed ſic eſt intelligendus, ut ex ſolo presbyterorum ordine primum Epiſcopos Alexandriæ creatos eſſe dixerit. Hoc eſt enim *Uno recedente*, atque e medio ſublato *ſequentem*, id eſt, alterum ejuſdem Ordinis ſucceſſiſſe. *Sequens* igitur hoc in loco idem eſt atque *alter?* non vero tempore ordinationis antiquior. Sicut ſi dicam: Ex ſolo Cardinalium Collegio Pontificem Romanum ita fieri, ut uno recedente, ſequens ei ſuccedat: nihil aliud ſignificavero, niſi alterum ei Cardinalem ſubſtitui. Minime vero inde conſequens erit, qui dignirate proximus ſit ſummo Pontifici, & creationis antiquitate ſacri collegii primus, ſine electione ſuccedere. Sic Optatus Milevitanus, lib. 2. cum de Conſtantini Magni actis contra Donatiſtas locutus eſſet, mox de Juliano ita ſcribit: *Deinde alter, ut omnibus notum eſt, ſecutus Imperator*. Non tamen ita ſecutus Conſtantinum Julianus, ut ei abſque electione ſuccederet, aut proximus ab ipſo eſſet. Itaque ex presbyterorum ordine & cœtu creabatur Alexandrinus Epiſcopus, & ab ipſiſmet presbyteris Alexandrinis eligebatur. Tumque *Ordo non meritum creabat Epiſcopum*, ut ait Ambroſiaſter. Fieri enim poterat ut presbyteri vel prorſus indigni, vel longe minus digni eſſent Epiſcopatu, quam aliqui ex Ordine Diaconorum. Quapropter immutata eſt hujus diſciplinæ ratio *Proſpiciente Concilio* (quod Nicænum intelligit laudatus Author, cujus ad Canonem 4. alludit) & *multorum ſacerdotum judicio conſtitutum eſt, ut non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum:* Ut ſcilicet non ex ſolo presbyterorum collegio, nec a presbyteris ſolis eligerentur Epiſcopi, ſed ex Diaconorum etiam Ordine creari poſſent, ſi in eo invenirentur hoc munere digniores: & eligerentur ab Epiſcopis, qui nequaquam privato erga ſacrorum ordinum aliquem ſtudio, ſed ſola Eccleſiæ utilitate in electionibus hujuſmodi moverentur. Primum novæ iſtius diſciplinæ ſpecimen viſum eſt in electione Sancti Athanaſii, qui ex diaconorum ordine, menſe poſt Nicænam Synodum circiter V. Epiſcopus in Alexandri locum creatus eſt.

Objicies ejuſdem Ambroſiaſtri verba in 1. ad Timoth. cap. 3. dicentis: *Poſt Epiſcopum, Diaconi ordinationem ſubjicit. Quare? niſi quia Epiſcopi & presbyteri una ordinatio eſt? Uterque enim Sacerdos eſt. Sed Epiſcopus primus eſt, ut omnis Epiſcopus presbyter ſit, non omnis presbyter Epiſcopus. Hic enim Epiſcopus eſt, qui inter presbyteros primus eſt. Denique Timotheum presbyterum ordinatum ſignificat: ſed quia ante ſe alterum non habebat, Epiſcopus erat. Unde & quemadmodum Epiſcopum ordinet oſtendit. Neque enim fas erat aut licebat ut inferior ordinaret majorem. Nemo enim tribuit quod non accepit*. Ex quibus ſic colligo. Quorum una ordinatio eſt, & quorum unus eo ſolum differt ab altero, quia primus eſt, illi ſunt æquales ordine & dignirate. Sed presbyteri & Epiſcopi una ordinatio eſt ex laudato Authore, & eo ſolum differt Epiſcopus a presbytero, quod primus ſit. Ergo Epiſcopus, & presbyrer non differunt ordine & dignitate.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Epiſcopi & presbyteri una ordinatio eſt, quantum ad aliqua, concedo; quantum ad omnia, nego. Itaque presbyteri & Epiſcopi una ordinatio eſt, quatenus Epiſcopus presbyrer eſt. Cum enim ambo ſacerdotes ſint, & æqualem habeant conficiendæ Euchariſtiæ poteſtatem: una illam ſunt ordinatione conſecuti. At non eſt abſolute una utriuſque ordinatio, quia *non omnis presbyter Epiſcopus eſt*, ut ait laudarus Author.

Diſtinguo etiam ſecundam partem minoris. Epiſcopus eo ſolum differt a presbytero, quod primus ſit, dignitate & poteſtate, concedo: Quod primus ſit, ordinationis antiquitate, nego. Ait igitur laudatus Author hunc Epiſcopum eſſe, qui inter presbyteros primus eſt, id eſt, qui totius Senatus Eccleſiaſtici Princeps: & Timotheum Epiſcopum fuiſſe, quia alterum ante ſe non habebat, id eſt, quia novæ dignitatis acceſſione ſupra presbyteros evectus fuerat, & omnibus Aſiæ Eccleſiis præpoſitus, quamvis primum presbyter ordinatus fuiſſet. In eo autem poſita erat dignitas illa poteſtaſque ſublimior, ut Epiſcopos ordinare poſſet; quod presbyteri non poterant. *Neque enim fas erat, aut licebat*, inquit, *ut inferior ordinaret majorem. Nemo enim tribuit quod non accepit.*

Telum 20. Blondellus mutuatur ab Authore quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, inter opera S. Auguſtini, quem eumdem eſſe cum Authore Commentariorum in ſancti Pauli Epiſtolas S. Ambroſio adſcriptorum, ſcilicet Hilarium Sardum, non male Blondellus auguratur. Is igitur Author quæſtione 101. hæc habet: *Major Ordo intra ſe & apud ſe habet, & minorem. Presbyter enim & Diaconi agit officium & Exorciſtæ, & Lectoris. Presbyteram autem intelligi Epiſcopum, probat Paulus Apoſtolus, quando Timotheum, quem ordinavit presbyterum, inſtruit qualem debeat creare Epiſcopum. Quid eſt enim Epiſcopus niſi primus presbyter, hoc eſt ſummus Sacerdos? Denique non aliter quam compresbyteros hic vocat & conſacerdotes ſuos.* * *Numquid & Miniſtros condiacones ſuos dicit Epiſcopus? Non utique, quia multo inferiores ſunt: & turpe eſt judicem dicere Primicerium. Nam in Alexandria & per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſecrat presbyter.* Ex quibus colligit Blondellus, 1. presbyteros, ſeu Sacerdotes quoſcumque a ſancto Paulo Epiſcopos intelligi; ut uno eodemque eos divinitus inſtituto gradu ac ordine cum Epiſcopis conſiſtere neceſſe ſit. 2. Qui ex Eccleſiæ uſu Epiſcopi dicuntur, a cæteris quos compresbyteros & conſacerdotes ex officio vocant, non gradu, ſed ſola ætatis prærogativa differre, ut ſummus ſacerdos ille ſit, ante quem alius nullus ordinatus eſt. 3. Presbyterorum eſſe illas ipſas functiones, quas Epiſcopis ſolis canones vindicant, exercere; ut Epiſcoporum propriæ jure dumtaxat canonico, non divino factæ videantur. Paſſim enim per Ægyptum, abſentibus Epiſcopis, *presbyteri conſecrarunt*, id eſt, confirmarunt.

Ex eodem Authore Quæſt. 46. *Sacerdotis vicem agere non poteſt, qui non eſt Sacerdos:* adeoque non Epiſcopus Epiſcopi vicem agere nequaquam poterit. At (ex hypotheſi) Epiſcopi Presbyter apud Ægyptios vicem egit. Ergo (ex hypotheſi eadem) Presbyter apud Ægyptios Epiſcopus fuit.

Reſpondeo, nego conſequens. Nihil minus enim ait Author laudatus, quam quod ipſi Blondellus affingit. Nec Epiſcopis Presbyteros coæquat in Sacerdotii gradu, ſed in Sacerdotio præciſe; ratione cujus Epiſcopus & Presbyter eaſdem functiones exercent, & Epiſcopus a Presbytero non differt, niſi quod primus Presbyter eſt, & Presbyteros Conſacerdotes ſuos vocat. Quia *cum major Ordo intra ſe & apud ſe habeat & minorem*, ut ait iſte Author, Epiſcopus Presbyteri Ordinem continet, quamvis novæ dignitatis acceſſione cumulatum.

Ad confirmationem reſpondeo, diſtinguo majorem.

* *Falſo hic Author* … [illegible]

Qui

Qui non eſt Epiſcopus, Epiſcopi vicem agere non poteſt, in iis functionibus quæ ſunt Epiſcopo ratione ſuæ Ordinationis & characteris ſingulares, nec poſſunt cum ſecundi Ordinis Sacerdotibus commuoicari, concedo: in iis quæ ita ſunt Epiſcopis propriæ ut tamen Presbyteris ſimplicibus, velut extraordinariis Mioiſtris, conveniant, & cum iis communicari ab Epiſcopis poſſint, nego. At Epiſcopi vicem in ſecundi, non vero in primi generis functionibus Presbyter apud Ægyptios egit. Confirmandi namque poteſtas, quamvis Epicopo ſoli ut Miniſtro ordinario conveniat: Presbytero tamen ut extraordinario Miniſtro competit vi Sacerdotalis characteris: qui ſi Eccleſiæ conceſſione compleatur: Epiſcopi vices in Confirmationis adminiſtratione obire Presbyteri poſſunt. Sic io Ægypto Presbyteri, abſcotibus Epiſcopis, coofirmabant, ex Eccleſiæ Alexandrinæ Diſciplina. Sed functiones ita proprias Epiſcopis, ut a ſecundo Sacerdotio nequidem extra ordinem poſſint exerceri, ut ſuot Presbyterorum Ordinationes, & inaugurationes Epiſcoporum, vice Epiſcopi obire ſimplex Presbyter non poteſt. Nec vero obiit uſquam in Ægypto aut obivis Gcotium.

Ideo porro Aothor laudatus Presbyteros ſic extollit, ut eos coæquare Epiſcopis videatur, quia Romanorum Diaconorum faſtum ſibi ſumit comprimendum, qui ſe ſupra Presbyteros efferebant. Unde ut ipſos longe inferiores eſſe Presbyteris oſtendat, iiſque ſubditos eſſe debere, Sacerdotum dignitatem cum Epiſcopali componit; quod non illubenter Diaconi Epiſcopis ſubeſſent, loogeque infra Epiſcoporum Ordinem ſe poſitos fatereotur. Iſta patent ex aotecedentibus & conſequentibus. *Quidam*, inquit, *qui nomen habet Faleidis, duce ſtultitia & Civitatis Romanæ jactantia, Levitas Sacerdotibus, & Diaconos Presbyteris coæquare contendit: non dicam præferre, quia ſtultius eſt, & forte incredibile videtur; ne nos non emendatores, ſed calumniatores habeamur. Qua igitur lege, quave conſuetudine, quonam exemplo hoc aggredi audeat, nullum ſcire arbitror, ut iſtos quibus conſeſſus in Eccleſia datus eſt, minime iis coæquet, qui propter quod Antiſtites Dei ſunt, in domo Dei & in honore Chriſti cum dignitate conſiſtunt. Qua audacia eſt Presbyteris Miniſtros ipſorum pares facere? Qua temeritatis præſumptio, Sacerdotibus bajulos tabernaculi, & omnium vaſorum ejus, & lignorum conciſores, & portitores aquæ conferre? Hoc enim officium fuit Levitarum. Tale eſt ſi Præfectis Officiales, Domini ſervi æquentur. Hoc enim ſcriptum eſt, dicente Domino ad Moyſen: Accipe Tribum Levi de medio Filiorum Iſrael, & ſtatue illos aate Aaron Sacerdotem & deſervient ei. Quid hoc exemplo apertius? Quod etiam nunc in Eccleſia cuſtoditur. Quamquam Romanæ Eccleſiæ Diaconi modice inverecundiores videantur, ſedendi tamen dignitatem in Eccleſia non præſumunt. Ut autem non omnia miniſteriorum obſequia per Ordinem agant, multitudo facit Clericorum. Nam utique & altare portarent, & vaſa ejus, & aquam in manus funderent Sacerdoti, ſicut videmus per omnes Eccleſias, & ſicut conſtitutum eſt a Domino per Moyſen. Sic autem Diaconus adverſus Presbyteros defendit, quaſi ex Presbyteris Diaconi, & non ex Diaconis Presbyteri ordinentur. Sed quia Romanæ Eccleſiæ Miniſtri ſunt, idcirco honorabiliores putantur quam apud cæteras Eccleſias, propter magnificentiam urbis Romanæ, quæ caput eſſe videtur omnium Civitatum. Si itaque hoc eſt, hoc debent & Sacerdotibus ſuis vindicare. Quia ſi ii qui inferiores ſunt, creſcunt propter magnificentiam Civitatis; quanto magis qui potiores, ſublimandi ſunt? .... Quamquam apud juſtum Judicem Deum unicuique honor maneat, qui decretus eſt ſingulis Eccleſiarum officiis, ut qui Diaconus eſt per omnes Eccleſias Diaconi honorem habeat. Non enim qualiſcumque honor eſt Miniſtri Dei ſervire in Eccleſia dumtaxat: ſed Sacerdos totius honoris Eccleſiaſtici dignus habeatur. Major enim Ordo intra ſe & apud ſe habet & minorem*, &c. Et poſt verba in objectione laudata ſubjungit: *Nunc enim videmus Diaconos temere quod Sacerdotum eſt, agere per convivia, & in oratione id velle ut reſpondeatur illis, cum iſtud ſolis liceat Sacerdotibus. Diaconi ergo Ordo eſt accipere a Sacerdote, & ſic dare plebibus, &c.*

§. XXIV.

Sanctum Hieronymum non intellexit Blondellus.

PRæcipuum cauſæ ſuæ præſidium petit Blondellus ex ſancto Hieronymo in Commentario capitis 1. Epiſtolæ ad Titum, ubi explicans illa verba: *Et conſtituas per Civitates Presbyteros*, &c. *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe*, &c. hæc habet: *Idem eſt ergo Presbyter qui & Epiſcopus; & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos eſſe putabat, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, ut ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putet aliquis non Scripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam, Epiſcopum & Presbyterum unum eſſe, & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officii; relegat Apoſtoli ad Philippenſes verba dicentis: Paulus & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus Sanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis, & Diaconis, gratia vobis & pax. Philippi una eſt urbs Macedoniæ. Et certe in una Civitate plures* [*ut nuncupantur*] *Epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem Epiſcopos illo tempore, quos & Presbyteros appellabant; propterea indifferenter, de Epiſcopis quaſi de Presbyteris eſt locutus.* Quod obi Scripturæ ſacræ teſtimoniis Hebr. 13. 1. Petri 5. Actor. 20. probavit continenter ſubjungit: *Hæc propterea, ut oſtenderemus apud Veteres eoſdem fuiſſe Presbyteros, quos & Epiſcopos: paulatim vero ut diſſenſionum plantaria evellerentur, ad unum omnem ſollicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo Presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine, ei qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos; ita Epiſcopi noverint ſe magis conſuetudine, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere, imitantes Moyſen, qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populum judicaret.* Ex quibus ſic colligo. Epiſcopi non ſunt Presbyteris jure divino ſuperiores, ſi idem ſit Presbyter qui & Epiſcopus. Atqui ex Sancto Hieronymo, idem eſt Presbyter qui & Epiſcopus. Igitur Epiſcopi non ſuot jure divino Presbyteris ſuperiores.

Secundo. Quorum ſupra Presbyteros emiocotia non fuit ab Eccleſiæ exordiis, & in ſchiſmatis remedium inſtituta eſt, illi non ſunt jure divino Presbyteris ſuperiores. Sed Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia non fuit ab Eccleſiæ exordiis, & io ſchiſmatis remedium inſtituta eſt ex Hieronymo: ergo Epiſcopi non ſunt jure divino Presbyteris ſuperiores.

Tertio. Quorum communi conſilio Eccleſiæ regebantur in Eccleſiæ incuoabulis, ii erant Epiſcopis æquales. Sed communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ regebantur in Chriſtiani nominis exordiis. Presbyteris igitur pares erant.

Quarto. Qui magis conſuetudine Eccleſiæ, quam diſpoſitionis Domioicæ veritate Presbyteris ſunt majores, & in commone debeot Eccleſiam regere, non ſunt ſuperiores Presbyteris. Atqui Epiſcopi magis ex conſuetudine Eccleſiæ, quam diſpoſitionis Domioicæ veritate Presbyteris ſont majores, & io commune debent Eccleſiam regere, ex ſancto Hieronymo; ergo Epiſcopi non ſunt jure divino ſuperiores Presbyteris.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Si idem ſit Presbyter qui & Epiſcopus, quoad dignitatem, concedo: quoad nomen tantum, nego. Atqui idem eſt Presbyter qoi & Epiſcopus, nego minorem. Neque enim id ſanctus Hieronymus ait: ſed apud Veteres eoſdem Presbyteros fuiſſe, quos & Epiſcopos: nomine quidem, non Ordine, non dignitate. Commuoia namque primi & ſecundi Ordinis Sacerdotibus tunc erant nomina, ut Epiſcopi vocabulo Presbyterorum, & Presbyteri vocabulo Epiſcoporum ſignificari tunc ſolerent; quamvis aliqua eſſet inter illos Ordinis ac dignitatis differentia. Id illa Hieronymi verba ſignificaot: *Sed quia eoſdem Epiſcopos illo tempore, quos & Presbyteros appellabant: propterea indifferenter de Epiſcopis, quaſi de Presbyteris eſt locutus.*

Ad 2. reſpondeo, diſtinguo majorem. Quorum ſupra Presbyteros eminentia non fuit ab Eccleſiæ exordiis, &c. eminentia omnis, concedo: aliqua, nego. Atqui Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia non fuit ab Eccleſiæ exordiis, & in ſchiſmatis remedium inſtituta eſt: Eminentia aliqua, concedo; omnis, nego. Duplici ratione ſupra Presbyteros eminent Epiſcopi; primo interiori poteſtate, & Ordini ipſi, ſive characteri Epiſcopali eſſentialiter conveniente, qua Presbyteros & Epiſcopos alios ordinare poſſunt, ſive *Patres Eccleſiæ gignere* (ut loquitur ſanctus Epiphanius). Secundo eminent myſtici Corporis Chriſti, id eſt, Eccleſiæ regimine; quod ex poteſtate juriſdictionis habent, ratione cujus leges ferre, ſancire Diſciplinam, ab Eccleſiæ liminibus publicos peccatores & adverſus Eccleſiam perduelles arcere, Lapſis pœnitentiam imponere, pœnitentes Communione donare, Chriſtianæ plebis mores reformare poſſunt. Quoad priorem poteſtatem & illius uſum, ſive quoad Ordinem, & ordinandi Presbyteros authoritatem, illiuſque authoritatis functiones, Epiſcopi fuere ſemper ſuperiores Presbyteris, etiam in exordiis Eccleſiæ, & antequam ſchiſmata in populis orirentur. Idque ſanctus Hieronymus in eo ipſo, quem expendimus, loco agnovit. Veros enim proprieque vocatos Epiſcopos, etiam temporibus Apoſtolicis, non fuiſſe plures exiſtimat in una Eccleſia, cum plures fuiſſe fateatur Presbyteros. Nam cum ad probandum eumdem apud Paulum eſſe Presbyterum & Epiſcopum, attuliſſet locum Actor. cap. 20. ſtatim addit: *Ac ne quis contentioſe in una Eccleſia plures Epiſcopos fuiſſe contendat; audi & aliud teſtimonium, in quo manifeſtiſſime comprobatur eumdem eſſe Epiſcopum & Presbyterum.*

Certe ſi ſanctus Hieronymus Presbyteros in eodem cum Epiſcopis Ordine ac gradu tum fuiſſe, & Epiſcopali charactere inſignitos exiſtimaſſet, plures in una Eccleſia Epiſcopos fuiſſe minime negaſſet: ſiquidem in una Eccleſia Presbyteros fuiſſe plures illo Actorum loco edoctus fatebatur. Epiſcopos igitur a Presbyteris Ordine & charactere diſtinctos, illiſque ſublimiores, etiam in Eccleſiæ incunabulis, ſanctus Hieronymus agnovit. At quoad ſecundam illam poteſtatem, quæ in externa Eccleſiæ, & rerum ejus adminiſtratione poſita eſt, non ea fuit ab initio, quæ ſecutis temporibus, Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia. Tunc enim communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ regebantur: & res Eccleſiaſticæ adminiſtrabantur, nihilque decernebatur niſi ex ipſorum ſuffragiis, & ex communi totius Senatus Eccleſiaſtici ſententia, cui tamen aliquis præſidebat cum prærogativa ſuffragii, & judicandi atque decernendi authoritate. Sed hæc regiminis forma immutata eſt occaſione ſchiſmatum, & ad unum omnis delata ſollicitudo eſt. Ex quo patet reſponſio ad tertium.

Quoad externam illam Eccleſiæ gubernationem & rerum ipſius adminiſtrationem, atque juriſdictionis uſum deſpoticum, *Magis Eccleſiæ conſuetudine, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate*, Presbyteris eſſe majores Epiſcopos: quia non eſt juris divini ut ab Epiſcopo ſolo abſque Presbyterii conſiliis & ſuffragiis illud Eccleſiæ regendæ, & juris dicandi in ſacra Republica munus exerceatur. Immo convenientius eſt ut in commune Eccleſiam cum Presbyteris epiſcopi regant, ait ſanctus Hieronymus, *imitantes Moyſen, qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populum judicaret*. Ex quibus verbis & exemplo efflorescit, poteſtatem ſummam regendæ eccleſiæ, & juriſdictionem ampliſſimam, cum in plebem Chriſtianam, tum in ipſum Presbyterorum, Clerique totius Collegium, epiſcopis inſtitutione divina fuiſſe conceſſam, quamvis eam cum ſecundi Ordinis Sacerdotibus communicarent primis Eccleſiæ temporibus: ſicut Moyſes collatam divinitus authoritatem, cum in populum univerſum, tum in ſeptuaginta ipſos Seniores habuit; quamvis illos in conſortium juriſdictionis ſuæ ac regiminis partem aſciverit.

Denique hæc verba ſancti Hieronymi: *In toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, ut ſchiſmatum ſemina tollerentur*, Blondelli hypotheſim evertunt. Quomodo enim fieri potuit, ut toto hoc orbe decerneretur, nullo jam Concilio Œcumenico ad illud decernendum congregato, ſi non ab Apoſtolis ipſis fidem toto orbe promulgantibus, & cum fide hanc regendi Eccleſias formam conſtituentibus, factum ſit? Certe ſi hoc poſterioribus ſæculis ab Eccleſia decretum fuerit, ſequitur aut non vidiſſe Apoſtolos qua in re Eccleſiæ ſalus penderet, aut cum ſatis viderint, ſaluti tamen Eccleſiæ, etiam cum apud Corinthios ſchiſmata exorirentur, non conſuluiſſe; ſiquidem non ſtatim omnem ſollicitudinem ad unum detulerunt, ut diſſenſionum ſemina evellerentur. Hoc itaque eſſe videtur ſancti Hieronymi ſyſtema: Apoſtolos omnes pari potentia & authoritate ad Eccleſiam fundandam & moderandam, præditos fuiſſe ex inſtituto Chriſti Salvatoris. Horum ſingulos cum Evangelium prædicarent, eccleſiaſque fundarent, earum interdum ſupremum regimen penes ſe retinuiſſe; ſic ut cum ipſi abeſſent, Seniores ſeu Presbyteri (quo nomine utriuſque Ordinis Sacerdotes tum ſignificabantur) Fidelium gregi invigilarent, adeoque communi conſilio recentes illas adminiſtrarent Eccleſias in iis quæ Diſciplinam & externum ſacræ Politiæ Ordinem ſpectabant. Ubi vero ſub hoc in quibuſdam Eccleſiis (a quibus earum Fundatores Apoſtoli diutius abeſſent) Presbyterorum regimine ſchiſmata oriri cœpta ſunt, *Et unuſquiſque eos quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe non Chriſti; poſtquam in populis dicebatur, Ego ſum Pauli, Ego Apollo, Ego autem Cephæ*, ubi, inquam, Evangelio Corinthi per Paulum plantato, dein per Apollo rigato, & aliquibus per Cepham converſis, immo ad aliquem fortaſſis in eccleſia gradum provectis, ſtudia in religione fierent, toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem (ut ſingularem plane Epiſcopum) omnis Eccleſiæ cura pertineret, ut ſchiſmatum ſemina tollerentur. Id autem factum eſt ante primam ad Corinthios exaratam Epiſtolam, id eſt anno Chriſti 55. longo 85. plus minus annorum intervallo ante Blondelli æram, anno Chriſti 140. ſingularis Epiſcopatus initia conſtituentis.

Objiciunt Heterodoxi inſignem alium locum ſancti Hieronymi ex Epiſtola 85. ad Evagrium, in qua ſcribit *Apoſtolum diſerte docere, eoſdem eſſe Presbyteros, quos & Epiſcopos*. Idque probat ex Actor. 20. cap. ex Epiſtola ad Philippenſes, cap. 1. ex 1. ad Timotheum, cap. 4. ex Epiſtola ad Titum, cap. 1. ex 1. Petri, cap. 5. ex 2. & 3. Epiſtola ſancti Joannis, cap. 1. quibus teſtimoniis prolatis continenter ſubjungit: *Quod autem poſtea unus lectus eſt, qui cæteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt: ne unuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet. Nam & Alexandriæ a Marco Evangeliſta uſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper unum ex ſe electum in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant: quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat; aut Diaconi eligant de ſe quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Quo ex loco habemus primo in Chriſtianæ rei exordiis eoſdem Presbyteros quos & epiſcopos fuiſſe, adeoque nullum eſſe jure divino Presbyteratus & Epiſcopatus diſcrimen. Secundo, in ſchiſmatis remedium factum eſſe, ut unus ex Presbyteris electus cæteris præponeretur.

Reſpondeo, Diſtinguo conſequens. Ex hoc loco habemus eoſdem Presbyteros, quos & epiſcopos fuiſſe, nomine tenus, concedo: Ordine & dignitate, nego. Id igitur unum ſanctus Hieronymus aſſerit, Presbyteri & epiſcopi nomina ſecundi etiam Ordinis Sacerdotibus communia fuiſſe, adeoque ſanctum Paulum in locis ab ipſo laudatis Epiſcoporum nomine ſimplices, ut vocamus, Presbyteros intellexiſſe, non vero illos quibus proprium deinde factum eſt Epiſcoporum nomen; quia tunc plures in una Eccleſia non erant, ſed unus uni præſidebat. Plures autem erant ſecundi Ordinis Sacerdotes. Hunc eſſe ſancti Hieronymi ſenſum, tum propoſitum ejus, cum verba demonſtrant. Invehitur in quemdam nebulonem qui Diaconos Presbyteris anteferebat. Ejus vecordiam ut refellat, oſtendit Epiſcopos, de quibus Apoſtolus loquitur, fuiſſe ſecundi Ordinis Sacerdotes, illis plane ſimiles, ejuſdemque claſſis cum illis qui ſuo tempore Presbyteri vocabantur, quos vecors ille diſputator

tur infra Diaconos deprimebat. Adeoque cum perſpicuum ſit Presbyteros illos, quos Apoſtolus Epiſcopos vocat, ſublimioris longe dignitatis fuiſſe quam Diaconos, colligit ferendam non eſſe illius temeritatem, qui Presbyteris Diaconos anteponeret. En porro ſancti Hieronymi verba: *Audio quemdam in tantam erupiſſe vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id eſt, Epiſcopis anteferret. Nam cum Apoſtolus perſpicue doceat, eoſdem eſſe Presbyteros, quos & Epiſcopos: quis patiatur, menſarum & viduarum Miniſter ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Christi Corpus, Sanguiſque conficitur? Quæris authoritatem? Audi teſtimonium. Paulus & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus Sanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis, & Diaconibus: Vis & aliud exemplum? In Actibus Apoſtolorum ad unius Ecclesiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur: Attendite vobis & cuncto gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, ut regeretis Eccleſiam Domini quam acquiſivit ſanguine ſuo. Ac ne quis contentioſe in una Eccleſia plures Epiſcopos fuiſſe contendat, audi & aliud teſtimonium in quo manifeſtiſſime comprobatur eumdem eſſe Epiſcopum atque Presbyterum.*

Quod autem ait ſanctus Hieronymus, *In ſchiſmatis remedium factum eſſe, ut unus ex Presbyteris electus cæteris præponeretur*: jam antea dilutum eſt. Spectat nimirum ſanctus Hieronymus rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, quæ ſchiſmatum occaſione tota ad unum delata eſt, ſingularem quidem Epiſcopum, cum antea toti Presbyterorum Collegio cum Antiſtite communis eſſet. Quamobrem inſoleſcere non debere Diaconos colligit, propterea quod Eccleſiaſticorum bonorum Œconomi & Diſpenſatores eſſent (hac illis demandata ab epiſcopis provincia) aut quod ad ipſorum teſtimonium Presbyteri ordinarentur: quia utcumque ſe haberet eccleſiæ bis in rebus Diſciplina, certum erat Presbyteros, quos Apoſtolus Epiſcoporum nomine deſignavit, eſſe Diaconis Ordine ſuperiores; cum ex Diaconis Presbyteri, non item ex Presbyteris Diaconi ordinentur. *Sciant*, inquit, *quare Diaconi conſtituti ſint. Legant Acta Apoſtolorum, recordentur conditionis ſuæ. Presbyter & Epiſcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen. Unde & ad Titum, & ad Timotheum, de Ordinatione Epiſcopi & Diaconi dicitur, de Presbyteris omnino reticetur; quia in Epiſcopo & Presbyter continetur. Qui provehitur, de minori ad majus provehitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut Presbyter minor Diacono comprobetur, in quem creſcit ex parvo: aut ſi ex Diacono ordinatur Presbyter, noverit ſe lucris minorem, Sacerdotio eſſe majorem.*

Contra. Quem Presbyteri ex ſe electum, & in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant abſque nova inauguratione, ille jure tantum humano Presbyteris erat ſuperior. Sed Alexandriæ a Sancto Marco Evangeliſta, uſque ad Heraclam & Dionyſium, Presbyteri unum e ſuo Collegio electum, in ſublimiori Cathedra collocabant, & Epiſcopum nominabant, abſque nova inauguratione (ex Sancto Hieronymo) itaque jure tantum humano Presbyteris ſuperiores Epiſcopos ipſe agnovit: nullumque revera inter illos jure divino diſcrimen conſtitutum eſt.

Probatur minor: Nec enim Sanctus Hieronymus novæ Ordinationis meminit; & ſi quæ intercedebat, eam a Presbyteris eſſe factam neceſſe eſt, qui unum ex ſuo Collegio in excelſiori Cathedra collocatum Epiſcopum nominabant.

Præterea ita fiebat Presbyter Epiſcopus electione Compresbyterorum, ſicut miles, vel Tribunus fiebat Imperator electione Commilitonum, & Diaconus, Archidiaconus creabatur Condiaconorum nominatione: atqui in creatione Imperatoris, vel Archidiaconi, ritus alius neceſſarius non erat ab Electione, ut his dignitatibus fruerentur: Ergo in Epiſcoporum creatione ſatis erat Presbyterorum electio, & collocatio illa in Cathedra ſublimiori, qua illum in Epiſcopatus poſſeſſionem mittebant, citra novam Ordinationem.

Ad 1. reſpondeo, nego minorem. Novam enim ordinationem interceſſiſſe, qua electus a Compresbyteris, inauguraretur Epiſcopus, Sanctus Hieronymus ſatis innuit, cum ſingularem ad quædam effecta poteſtatem agnoſcit in Epiſcopis, quæ Presbyteris non conveniret, ſcilicet ad Presbyterorum & Epiſcoporum Ordinationes. Poſt verba nempe in objectione laudata, continenter ſubjungit: *Quid enim facit excepta Ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat?* Ordinationum igitur ſacrarum poteſtatem Presbyteris non convenire ſanctus Hieronymus agnovit, non tantum illis quos ſua videbat ætate, ſed abſolute Presbyterorum competere nemini, etiam eorum qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, de quibus antea locutus eſt: ne Blondellus cavilletur. Secundo, Sanctus Hieronymus Epiſcopos Apoſtolorum Succeſſores ibidem vocat. Quamobrem ſicut Apoſtoli ſuperiores erant Presbyteris quos ordinabant, non humana inſtitutione, ſed Chriſti ipſos cum ſumma poteſtate mittentis, eiſque Eccleſiæ ſuæ propagandæ & regendæ provinciam demandantis: ita Epiſcopos jure divino ſuperiores eſſe presbyteris conſequens eſt; ſecundum Sancti Hieronymi ſententiam. *Ubicumque* inquit, *fuerit Epiſcopus ſive Romæ ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriæ, ſive Tanis; ejuſdem meriti, ejuſdem & Sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas, vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit. Cæterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt.*

Tertio. Hanc ad Evagrium Epiſtolam ſanctus Hieronymus bis verbis concludit. *Et ut ſciamus Traditiones Apoſtolicas ſumptas de Veteri Teſtamento; quod Aaron & Filii ejus atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi vindicent in Eccleſia.* Quibus verbis Epiſcopos cum Aarone, presbyteros cum filiis Aaronis, componit. Nemo porro parem poteſtatem Aaronis, qui Sacerdos Maximus, ſive Pontifex fuit & filiorum ejus, qui Sacerdotes tantum erant fuiſſe dixerit.

Quarto epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentiam inter Apoſtolicas Traditiones ſanctus Hieronymus ibidem enumerat.

Quinto. In Dialogo adverſus Luciferianos idem dogma non obſcure adſtruit. *Eccleſiæ ſalus* inquit, *in ſummi Sacerdotis dignitate pendet, cui ſi non exſors quædam, & ab hominibus eminens detur poteſtas, tot erunt in Eccleſia ſchiſmata, quot Sacerdotes. Inde venit ut ſine chriſmate & Epiſcopi juſſione, neque Presbyter, neque Diaconus jus habeant baptizandi.* In eodem Dialogo: *Si quæramus quare in Eccleſia baptizatus, niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum ſanctum: diſce hanc obſervationem ex ea authoritate deſcendere, quod Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit.* Si Eccleſiæ ſalus in ſummi Sacerdotis, & ſingularis epiſcopi eminentiorem poteſtatem habentis dignitate pendet, non ſatis providiſſet Eccleſiæ ſuæ Chriſtus Dominus, niſi ſummos Sacerdotes id eſt Epiſcopos cum eminenti illa poteſtate inſtituiſſet.

6. Spiritum Sanctum niſi per manuum Epiſcopalium impoſitionem non dari agnoſcit Sanctus Hieronymus, idque repetit ex Scriptura Sacra. Adminiſtrandæ igitur Confirmationis authoritatem Epiſcopis, non Presbyteris, velut ordinariis Miniſtris divinitus datam ſenſit Sanctus Hieronymus: adeoque & hac Hierarchici Miniſterii parte Epiſcopos eſſe Presbyteris jure divino ſuperiores.

Idem libro 1. adverſus Jovinianum, cap. 19. *Epiſcopus & Presbyter, & Diaconus, non ſunt meritorum nomina, ſed officiorum, nec dicitur: Si quis Epiſcopatum deſiderat* (unde eum de Apoſtolorum, non de ſuo ævo locutum fuiſſe apparet) *bonum deſiderat gradum, ſed bonum opus deſiderat quod in majori Ordine conſtitui poſſit, ſi velit occaſionem exercendarum habere virtutum...... Non percuſſorem. Neque enim pugilem deſcribit ſermo Apoſtolicus, ſed Pontificem inſtituit.*

Idem Epiſtola 2. ad Nepotianum: *Eſto ſubjectus Pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe.*

Idem Epiſtola 54. ad Marcellam hoc inter Catholicos & Montaniſtas diſcrimen ponit: *Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent: apud eos Epiſcopus tertius eſt.*

Ad ſecundum argumentum diſtinguo majorem. Ita fiebat Presbyter Epiſcopus electione Compresbyterorum, ſicut miles Imperator electione Commilitonum

rum, & Diaconus, Archidiaconus electione Condiaconorum: quantum ad aliqua, concedo: quantum ad omnia nego. Comparationem enim in eo tantum Sanctus Hieronymus inſtituit, quod ut olim ex corpore exercitus eligebantur Imperatores; & ex Diaconorum ſocietate eligebantur Archidiaconi: ita ex Presbyterorum Collegio crearentur Epiſcopi; non vero in eo quod ſola electione, & citra Ordinationem, ad hanc dignitatem promoverentur. Cæterum quod nova interceſſerit Ordinatio, eamque neceſſariam S. Hieronymus exiſtimaverit, adducta ejus loca ſatis oſtendunt.

Ex his quæ hucuſque de ſententia ſancti Hieronymi diximus, & ex reſponſione ad inſignia ejus loca duo a Blondello objecta, aliorum Authorum his ſimillima teſtimonia facile ſolvi poſſunt, ſcilicet

I. Teſtimonium Authoris Commentariorum breviorum in Epiſtolas ſancti Pauli; (apud ſanctum Hieronymum) in cap. 3. 1. ad Timoth. quo tamen in loco diſtinctum a Presbyteratu Epiſcopatum, eoque ſublimiorem gradum non obſcure docet. *Quæritur*, inquit, *cur de Presbyteris nullam fecerit mentionem, ſed eos in Epiſcoporum nomine comprehenderit*, Apoſtolus: *quia ſecundus, immo pene unus eſt gradus, ſicut ad Philippenſes Epiſcopis ac Diaconis ſcribit; cum una Civitas plures Epiſcopos habere non poſſit.*

II. Teſtimonium Authoris Anonymi Libelli de ſeptem gradibus Eccleſiæ ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum (inter Opera ſancti Hieronymi, Tom. 4.) quo in libello, *& Presbyterum Epiſcopum dici ab Apoſtolo* probat, *& in Presbytero ſummam Sacerdotii collocari*: Et in neceſſitate Presbyteros chriſma poſſe conficere. Quamquam & hic Author Blondelli, Puritanorumque cæterorum cauſam jugulat his verbis: *Septimus Epiſcopalis Ordo eſt, & in Chriſto donatur, ex quo proceſſus omnium gloriarum, & plenitudo eſt virtutum ..... Ipſe enim ordinat Sacerdotes, ipſe Levitas, ipſe Subdiaconos ...... Ipſe arundinem tenens metitur Jeruſalem, ipſe fabrica Dei præeſt, ipſe quod unuſquiſque facere debet oſtendit, ipſe damnat, ipſe recipit, ipſe ligata ſolvit, ipſe claves regni cælorum habet, ipſe Thronum Dei reſerat & claudit, ſupra ſe nihil habens ...... Ad hunc pertinet chriſma, quia ipſe Chriſtus Chriſtorum eſt, Sanctus Sanctorum, & Epiſcopus animarum ...... Quod in Clericis conſecratum eſſe prædidiciſti, Epiſcopum ſolum habere manifeſtum eſt. In illis eſſe partes & membra virtutum, in Epiſcopo plenitudinem divinitatis habitare corporaliter. Atque ita eſt ut in Epiſcopis Dominum, in Presbyteris Apoſtolos, qui & ipſi ſunt, recognoſcas.*

III. Ex his quæ in ſuperiori reſponſione diximus, ſolvitur authoritas Primaſii Epiſcopi Adrumetini in Africa, qui commentar. in Paulinas Epiſtolas in 1. Cor. 11. in 2. Cor. 1. in argum. 1. ad Timoth. & in cap. 3. & in argumento epiſt. ad Titum *ſacerdotum* dumtaxat & *Miniſtrorum*, meminiſſe Apoſtolum affirmat. Quamquam hæc Primaſii verba in cap. 3. ad Timoth. Blondellum profligant: *Quæritur cur de presbyteris nullam fecerit mentionem; ſed in Epiſcopis etiam presbyteros comprehendit; quia ſecundus, & pene unus eſt gradus, ſicut multis Scripturarum teſtimoniis comprobatur.* Blondellus exiſtimat Apoſtolum Epiſcoporum dumtaxat, & Diaconorum his in locis meminiſſe, quia tota Cleri univerſitas in duos tantum ordines diviſa eſt jure divino, Epiſcoporum & Diaconorum, & quia unus eſt ordo presbyteratus cum Epiſcopatu. Contra vero Primaſius ab Apoſtolo presbyterorum prætermiſſam putat mentionem, quia presbyteratus in Epiſcopatu, ut inferior ordo in ſuperiori continetur. Blondellus Epiſcopatum a presbyteratu non diſtingui abſolute pronuntiat. Primaſius presbyteratum ſecundum Sacerdotii gradum vocat, qui cum primo pene unus eſt: ab eo tamen diſtinctus; alioqui non jam ſecundus, ſed unus eſſet.

IV. Ex noſtra ad ſancti Hieronymi loca reſponſione ſolvitur & Sedulii Scoti teſtimonium in cap. 2. epiſtolæ ad Titum, ubi & eoſdem a ſancto Paulo Epiſcopos, quos & presbyteros vocari ſcribit, & communi presbyterorum conſilio gubernatas eccleſias, antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent. Poſtea toto orbe decretum eſſe ut unus de presbyteris electus ſuperp... ur cæteris, ut ſchiſmatum ſemina tollerentur. Quæ ſancti Hieronymi verba ſunt a Sedulio, tacito ejus nomine deſcripta.

V. Eadem ſolutione diluuntur teſtimonia ſancti Iſidori Hiſpalenſis, lib. 2. de Eccleſiaſt. Officiis, cap. 7. & lib. 7. Etymolog. cap. 12. ubi presbyteris, non ſecus ac Epiſcopis, myſteriorum Dei diſpenſationem eſſe commiſſam ait, ipſos eccleſiæ præſides Epiſcoporum in Euchariſtiæ confectione, doctrina, prædicandi officio conſortes, ſub Epiſco, o um nomine ab Apoſtolo aſſertos, & in Epiſcoporum nomine comprehenſos. Quamquam & Blondelli, Puritanorumque cæterorum jugulum petit Iſidorus, cum ibidem ait: *Unde & Timotheus de ordinatione Epiſcopi & diaconi ſcribens, de presbyteris omnino tacuit; quia eos in Epiſcopi nomine comprehendit. Secundus enim & pene conjunctus eſt gradus.* Et ibidem ordinationum ſacrarum poteſtatem ſoli Epiſcopo vindicat, non ut ipſi Jure tantum canonico reſervatam, (ut Blondellus contendit) ſed jure divino; quia Chriſti providentia hanc regiminis formam in eccleſia inſtituit, quæ concordiam foveret, & ſcandalis obviam iret. *Sed ſola*, inquit, *propter authoritatem, ſummo Sacerdoti clericorum ordinatio & conſecratio reſervata eſt, ne multis Eccleſiæ diſciplina vendicata, concordiam ſolveret, ſcandala generaret.*

VI. Solvitur eadem via Venerabilis Bedæ authoritas in cap. 20. Actorum, exponentis illa ſancti Pauli verba: *In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos*, quæ tamen Bedæ interpretatio Blondelli cauſam non promovet, immo ipſi magis nocet. *Dixerat enim ſupra*, inquit, *presbyteros Epheſi Miletum vocatos, quos nunc Epiſcopos, id eſt, ſuperinſpectores nominat. Non una civitas plures Epiſcopos habere potuit; ſed eoſdem presbyteros ut vere Sacerdotes ſub nomine Epiſcoporum ſignificat. Conjunctus eſt enim gradus & in multis pene ſimilis.*

VII. Eodem modo ſolvuntur Authores qui laudata ſancti Hieronymi teſtimonia proferunt, & ſua faciunt, ſcilicet Alcuinus lib. de Divinis officiis, ubi agit de Ordinatione Epiſcopi, *Synodus* Aquiſgranenſis anno 816. congregata, cap. 8. Amalarius Trevirenſis, lib. 2. de Officiis Eccleſiaſticis, cap. 13. & 16. Hincmarus Remenſis in Opuſculo capitum 55. cap. 10.

§. XXV.

Sancti Auguſtini mentem Blondellus non eſt aſſecutus.

OBjectio vigeſima-ſecunda Blondelli petitur ex S. Auguſtino, Epiſtola 82. alias 19. ad S. Hieronymum, dicente: *Quamquam ſecundum honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio major ſit: tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.* Solo igitur Eccleſiarum uſu, inquit Blondellus, non divina lege, Epiſcopi ſunt presbyteris ſuperiores: qui uſus non ab initio introductus, ſed poſt Apoſtolorum omnium ætatem paulatim invaluit. Et ſynonyma ab origine honorum vocabula, ſignificationem detorquente pedetentim uſu, novos dignitatum gradus deſignare cœperunt, ſed qui priſcam identitatem nequeant abolere.

Reſpondeo, Sanctum Auguſtinum uſum Eccleſiæ recentem, vel poſt Apoſtolica tempora introductum non laudare, ſed ab ipſis Eccleſiæ incunabulis, nec de nudis honoris vocabulis loqui, ſed quæ diſtinctos Dignitatum Ordinumve gradus in Eccleſia ſignificent. Quæ nomina cum ante fundatam Chriſti Eccleſiam nullius ſingularis dignitatis propria eſſent, ſed unum ætatis, ſcilicet presbyter, alterum officii cujuſlibet Reipublicæ regimen ſpectantis, ſiquidem inſpectorem vel ſuperintendentem ſignificat, ſcilicet Epiſcopus: fundata poſtmodum Eccleſia, ad Dignitates & Ordines a Chriſto inſtitutos ſignificandos tranſlata ſunt & Eccleſiæ uſu conſecrata. Epiſcopatum itaque Presbyterio majorem dixit ſanctus Auguſtinus, ſecundum honorum vocabula, quæ uſus eccleſiæ obtinuit: quia nomen epiſcopi jam a ſuis exordiis uſurpavit eccleſia ad majorem Presbyteratus dignitatem deſignandam.

Hinc ad Auguſtinum ipſum ſcribens ſanctus Hieronymus

Google

ronymus ipſum propter epiſcopatum vocat dignitate Patrem. *Vale*, inquit, *amice mihi chariſſime, ætate fili, dignitate Pater*. Denique quod ſanctus Auguſtinus, & ante ipſum eccleſiæ Africanæ Doctores, ſenſerint epiſcopos ex Chriſti inſtitutione Presbyteris eſſe ſuperiores, conſtat ex ipſorum teſtimoniis prolatis in probatione ſexta Propoſitionis.

§. XXVI.

Solvitur Objectio Blondelli ex Liberato & Eutychio Alexandrino petita.

OBjectionem vigeſimam-tertiam inſtruit Blondellus ex Liberato in Breviario, cap. 20. referente ritum quo creabatur olim Alexsndrinus epiſcopus, in quo nullam Ordinationem videre eſt, ſed ſolam ejus, qui defuncto ſuccedebat, in Cathedra ſancti Marci ſeſſionem, poſtquam ejus funus curaſſet, & beati Marci Pallium collo ſuo impoſuiſſet. *Conſuetudo quidem eſt Alexandriæ*, inquit, *illum qui defuncto ſuccedit, excubias ſuper defuncti corpus agere, manumque dexteram ejus capiti ſuo imponere, & ſepulto manibus ſuis, accipere collo ſuo beati Marci Pallium, & tunc legitime ſedere*. Ergo non erat neceſſaria nova Ordinatio Presbytero ut fieret epiſcopus, adeoque nulla ipſi jure divino poteſtas nova accedebat.

Reſpondeo, Liberatum ibi ſolum notare cæremoniam ſingularem Alexandrinæ Eccleſiæ; de Ordinatione, quæ cum Alexandriæ, tum in cæteris Eccleſiis, adhibebatur, nihil dicere, quia neceſſe non erat ad illum Hiſtoriæ caput quod ibi deſcribit, fideliter tractandum: & aliunde nemini notiſſimum non erat, Presbyterum, niſi nova ab Epiſcopis inauguratione, Epiſcopum non fieri. Unum ex Liberati hac narratione liquido conſtat, magnam fuiſſe Alexandriæ pacis gratia, in eligendo Epiſcopo feſtinationem, & inſolitam pro honore ſancti Marci in creando cæremoniam. Inde autem incredibilis illa feſtinatio ortum habuit, quod non a Presbyterorum tantum Collegio, ſed atiam a populo Epiſcopus eligeretur, ut teſtatur ſanctus Gregorius Nazianz. Orat. 21. de ſancti Athanaſii electione loquens. Cum igitur populo ſuæ eſſent in electione Epiſcopi Alexandrini partes, & Civitas eſſet ampliſſima, & Presbyteri ſuas Eccleſias & diſtinctos cœtus haberent (teſtibus S. Epiphanio Hæreſi 69. & Sozomeno, lib. 1. cap. 15.) ideoque apud populum ſuum magnam quiſque authoritatem obtineret, electio ſubito fiebat, ne mora tumultibus factionibuſque præberet occaſionem. Id teſtatur ſanctus Epiphanius Hæreſi 69. *Alexandriæ autem conſuetudo eſt*, inquit, *ut poſt Epiſcopi mortem ſucceſſor non diutius differatur, ſed ſubinde pacis tuendæ gratia ſubrogetur, ne aliis hunc aliis illum poſtulantibus, in populo jurgia & contentiones exiſterent*. Inde natus dubio procul mos ille Alexandrinis peculiaris, quem Liberatus memorat in Breviario. Sed credere par eſt Epiſcopos vicinos ad funus Alexandrini Patriarchæ conveniſſe, & ad Succeſſoris Ordinationem, quam electione maturata, ob rationem quam diximus, ante peragebant, quam defunctus Antiſtes tumulo mandaretur. Novus itaque Patriarcha ſubito ſic electus & inauguratus, excubias ſuper Deceſſoris ſui corpus agebat, manumque dexteram ejus capiti ſuo imponebat, & ſepulto manibus ſuis, accipiebat beati Marci Pallium, & tunc legitime ſedebat.

In ſubſidium advocat Blondellus Eutychium Alexandrinum Patriarcham in Chronico, ſive lib. de Originibus Eccleſiæ Alexandrinæ Arabice conſcripto, quem Latinitate donavit Seldenus; in quo hæc habet: *Conſtituit item Marcus Evangeliſta duodecim Presbyteros cum Anania, qui nempe manerent cum Patriarcha; adeo ut cum vacaret Patriarchatus, eligerent unum e duodecim Presbyteris, cujus capiti reliqui undecim manus imponerent, eumque benedicerent, & Patriarcham crearent...... Neque deſiit Alexandriæ inſtitutum hoc de Presbyteris, ut ſcilicet Patriarchas crearent ex Presbyteris duodecim, uſque ad tempora Alexandri Patriarchæ, qui fuit ex numero illo 318. Is autem vetuit ne deinceps Patriarcham Presbyteri crearent. Et decrevit, ut mortuo Patriarcha, convenirent Epiſcopi, qui Patriarcham ordinarent.*

Et paulo poſt. *Ab Anania, quem conſtituit Marcus Evangeliſta Patriarcham Alexandriæ, uſque in tempora Demetrii Patriarchæ, ibidem nullus erat in Provinciis Ægypti Epiſcopus; nec Patriarchæ ante eum crearunt Epiſcopos. Ille autem factus Patriarcha, tres conſtituit Epiſcopos. Et primus fuit hic Patriarcha Alexandrinus qui Epiſcopos fecit. Mortuo Demetrio ſuffectus eſt Heraclas Patriarcha Alexandrinus, qui Epiſcopos conſtituit viginti*. Ex quibus duo habentur. Primum, Epiſcopos Alexandrinos a Presbyteris nedum electos, verum etiam conſecratos fuiſſe. Secundum, Eccleſias Ægypti annos ducentos abſque Epiſcoporum adminiſtratione tranſegiſſe, ab Anania ſcilicet ad Demetrium uſque Patriarcham, qui primus tres Epiſcopos creavit. Presbyterorum igitur & Epiſcoporum nullum fuit toto illo intervallo temporis in Ægypto diſcrimen.

Reſpondeo, nullam eſſe Eutychio his in rebus adhibendam fidem, cum aperte convincatur falſitatis. In primis enim falſum eſt Patriarcham Alexandrinum fuiſſe a Presbyteris conſecratum. Quod evincitur ex ſancto Hieronymo, qui Alexandrinæ Eccleſiæ morem in creando Epiſcopo referens, ait: *Quid enim facit excepta Ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat?* Certe ſanctus Hieronymus ignorare non poterat ipſos Presbyteros Alexandrinos manus ei imponere, quem e Collegio ſuo Patriarcham elegerant, ſi ita ſe res haberet; cum hanc ipſis authoritatem primum abrogaſſe Alexandrum, qui ad ætatem uſque ſancti Hieronymi vixit, referat Eutychius. Id inquam, ignorare non potuit ſanctus Hieronymus, qui ſæpius Ægyptum adiit, & cum Ægyptiis Epiſcopis & Monachis familiares ac diuturnos iniit congreſſus, in quibus id didiciſſet. Nec iſtam, ſi nota ipſi fuiſſet, diſſimulaſſet veritatem; qua ad reprimendum faſtum Diaconorum nihil erat conducibilius.

2. Falſi convincitur Eutychius in eo quod habet, ab Anania uſque in tempora Demetrii Patriarchæ, nullos fuiſſe in Provinciis Ægypti Epiſcopos. 1. Ex Adriano Imperatore in Epiſt. ad Servianum Conſulem, apud Vopiſcum, in Saturnino, ita ſcribente: *Ægyptum, quam mihi laudabas, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi qui Serapim colunt, Chriſtiani ſunt; & devoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti Epiſcopos vocant.*

3. Ex antiquo Vitæ ſancti Marci Authore: ex NOTKERO in Martyrologio 7. Calendas Maii; ex Nicephoro Calliſto, lib. 2. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 43. & ex Græcorum Synaxariis, habetur ſanctum Marcum Epiſcopos longe lateque per Ægyptum ordinaſſe.

4. Ex ſancto Athanaſio Apologia 2. afferente, ex Ægypto, Libya, & Pentapoli centum propemodum epiſcopos innocentiæ ſuæ eſſe ſuffragatos. Unde autem tot ſubito emerſere Epiſcopi, ſi annis ante hoc tempus nonaginta nullus erat in tota Ægypto Epiſcopus?

5. Ex ſancto Dionyſio Alexandrino in epiſt. ad Fabium Antiochenum, apud Euſebium, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 42. conſtat Chæremonem quemdam grandævum, Nili urbis in Ægypto Epiſcopum, in perſecutione Decii una cum conjuge in Arabicum montem fuga delatum, non ulterius reverſum eſſe. Eodem tempore ſcripſit etiam idem Dionyſius librum de Pœnitentia ad Canonem Hermopolytanæ Eccleſiæ epiſcopum. Scripſit & Paſchalem epiſtolam ad Hieracem unum ex Ægypti epiſcopis, cujus fragmentum refert Euſebius, lib. 7. Hiſtor. Eccleſ. cap. 21. Librum denique de promiſſionibus compoſuit contra Nepotem quemdam epiſcopum Ægypti, qui promiſſiones ſanctis hominibus factas, in divinis Voluminibus, Judaico ſenſu exhibendas docebat, & mille annorum ſpatium corporalibus refertum deliciis in hac terra fore affirmabat. Migraverat autem e vita Nepos, antequam hos ſcriberet libros Dionyſius.

6. Ex Tertulliano, qui initio libri adverſus Valentinianos, de Valentino affirmat, Epiſcopatum ab eo affectatum eſſe, ut qui eloquio multum potuit: cum vero ſpe iſta excideret, aliuſque ex cauſa Martyrii ei anteponeretur, ad Hæreſim divertiſſe. In Ægypto illud factum eſſe ſatis conſtat. Ipſum quippe Valentinum ex Ægypti regione quadam oriundum

tradit

Digitized by Google

tradit ſanctus Epiphanius. Jam igitur Epiſcopi erant in Ægypto Valentini temporibus.

Sed & alia multa ſunt quæ fidem abrogent Eutychio in iis quæ fundationem eccleſiæ Alexandrinæ, & mores ipſius antiquos ſpectant. Quod nimirum ab illius eccleſiæ originibus ſit remotior, ut qui poſt annum Chriſti 876. floruerit. 2. Quod fuerit Arabs, linguæ Græcæ, quæ antiquis Patriarchis, & plebi Alexandrinæ vernacula erat, plane ignarus. 3. Quod tam negligenter Alexandrinæ eccleſiæ Hiſtoriam pertexuerit, ut non magis hujus quam alterius monumenta ipſi fuiſſe cognita appareat. Scilicet Marcum Evangeliſtam tradit, 9. Claudii anno Alexandriam veniſſe, 1. Neronis ibidem Martyrio coronatum; & tamen idem refert tempore Neronis Marcum ſcripſiſſe Romæ Evangelium dictante Petro. Hæc certe non ex Alexandrinæ eccleſiæ tabulariis, ſed ex diverſis Scriptoribus qui contraria tradiderunt, ſine judicio hauſit. Origenem tempore V. Concilii vixiſſe ait, & a Juſtiniano citatum, neque Alexandrinum fuiſſe novit, & celeberrimum tertii ineuntis ſæculi Scriptorem. *Fuit etiam*, inquit, *tempore Juſtiniani Origenes Epiſcopus Mangabenſis, qui Metempſichoſim aſſeruit, reſurrectionem negans*. Eum, ſi Eutychio credimus, Juſtinianus Imperator Conſtantinopolim accerſivit, & Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus excommunicavit. Addidit autem illi tres in itinere & excommunicatione comites, Ibam epiſcopum Rohenſem, Thaddæum epiſcopum Maſſinenſem, & Theodoretum epiſcopum Ancyrenſem, per Thaddæum Maſſinenſem, Theodorum Mopſueſtenum intelligens; & Theodoretum pro Cyrenſi Ancyrenſem vocans. Scribit præterea Demetrium Patriarcham Alexandrinum ad Gabium epiſcopum Hieroſolymitanum, Maximum Patriarcham Antiochenum, & Victorem Patriarcham Romanum, de ratione Computi Paſchalis & Jejunii Chriſtianorum ſcripſiſſe. At Gabium ipſe tradit 17. Aurelii anno Hieroſolymis epiſcopum creatum, tres tantum annos ſediſſe. Aut igitur ſub fine Imperii Aurelii, aut ſub initio ſtatim Commodi ſcripta eſt hæc Epiſtola: quo tempore nec Demetrius Alexandriæ præfuit, ſed Julianus, nec Victor Romæ, ſed Eleuterus. Certe cum Epiſtolæ ex Oriente ad Victorem de celebrando Paſchate miſſæ ſunt, Narciſſus Hieroſolymorum epiſcopus fuit. Inter Gajanum autem, quem Gabium appellat Eutychius, & Narciſſum, novem Patriarchæ Hieroſolymis ſederunt. Neque vero ulla extat memoria ſcriptæ ad Victorem a Demetrio Epiſtolæ. Scribit idem Eutychius Alexandrum Patriarcham, Achillam, qui ante ipſum Patriarcha fuerat, de gradu Patriarchali dejeciſſe; quia Ario recepto, contra Petri Alexandrini mandatum fecerat. Qua in narratione ſibi contradicit. Scripſerat enim antea Achillam, poſtquam ſex annos ſederat, mortuum fuiſſe. Quomodo igitur ad finem Concilii Niceni Alexander eum de gradu Patriarchali dejicere potuit? Decepit eum nominis ſimilitudo. Erat enim Achillas quidam Presbyter Ario conſentiens, quem ſimul cum Ario excommunicavit Alexander. Quis igitur Eutychio tam imperito, tam inepto, tam ſecum ipſo pugnanti Hiſtorico, fidem exiſtimet adhibendam?

§. XXVII.

Nullum cauſæ Blondelli præſidium accedit ex eo quod Epiſcopi Presbyteros olim vocarent COMPRESBYTEROS & COLLEGAS.

Argumentum Blondelli 25. ſumitur ex uſu Veterum, & ſolemnibus formulis ex quibus conſtat, epiſcopos Presbyteros vocaſſe *Compresbyteros*, *Comminiſtros*, *Collegas & Fratres*. Idipſum confirmat Synodi Carthaginenſis IV. Canon 34. decernens, *Ut Epiſcopus quolibet loco ſedens ſtare Presbyterum non patiatur*: Et Canon 35. *Ut Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat, intra domum vero Collegam ſe Presbyterorum eſſe cognoſcat*. Sive, ut ante annos plus minus nongentos Egbertus Eboracenſis, cap. 27. legit; *Ut Epiſcopus in Eccleſia, conſenſu Presbyterorum, ſublimior ſedeat*. Si ſolus (quod Egbertus voluit, totique Anglicanæ eccleſiæ ſuo tempore perſuaſit) Presbyterorum conſenſus ſublimem epiſcopis in eccleſia thronum erexit. Si ſedente in eccleſia epiſcopo, ſtare Presbyterum nefas fuit; ſi Presbyterorum ſe collegam in æternum profiteri debet epiſcopus; idipſum Presbyter eſt quod epiſcopus; nec alio jure ſublimior ſedet, quam arbitraria conceſſione Fratrum; qua liberis omnium ſuffragiis, totius Collegii Presbyteralis, ac Parœciæ caput effectus eſt.

Reſpondeo, Nego conſequens. Presbyteros namque Epiſcopus compresbyteros, collegas, & fratres vocat, non propter omnimodam, quæ inter ipſos intercedat æqualitatem: ſed quod in presbyteratu Pares ſint, & æqualem habeant Euchariſtiæ conficiendæ, & remittendorum peccatorum poteſtatem. Quam ob cauſam presbyteros honorifice excipere debet, nec pati ut coram ſe ſtent umquam. Non autem presbyterorum conſenſu factum eſt ut ſublimiori loco in Eccleſia ſederet Epiſcopus; nec id Egbertus Eboracenſis ſignificavit, ſed ſolum decretum eſſe a Patribus intellexit ut presbyteri ſublimiorem Cathedram Epiſcopo, quæ pro ejus dignitate ipſi debita erat, ſecundum antiquos Eccleſiæ mores conſtitui curarent. Quamquam vel Egbertus canonem Carthaginenſem interpolavit, vel imperitus excerptorum ab Egberto canonum ſcriba. Siquidem loco horum verborum, *In eccleſia, & in conſeſſu presbyterorum*, ita ſubſtituit; *In Eccleſia, conſenſu presbyterorum*. Sane presbyterorum dumtaxat conſenſu Epiſcopos in Eccleſia ſublimiores ſedere, quod ſenſerit Egbertus, parum veriſimile eſt, qui ſine authoritate vel conſenſu Epiſcoporum presbyteros in quibuſlibet Eccleſiis conſtitui vetuit (Can. 23.) qui locum Pauli 1. ad Timoth. 3. *Oportet enim Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*, &c. de veris, quales erant ſuo tempore, Epiſcopis, qui a presbyteris meris diſtincti, iiſque ſuperiores eſſent, intellexit (Can. 29.) qui denique Epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum ordinationes ad ſolos Epiſcopos pertinere agnovit. (Can. 96. & 97.) Carthaginenſis porro Synodus, quam Blondellus laudavit, Epiſcopos, quos presbyterorum collegas aliquo ſenſu appellat, iiſdem poteſtate & authoritate ſuperiores agnoſcit. Illis nempe ſolis competere agnoſcit ſacrarum ordinationum poteſtatem; novem primis canonibus, necnon Can. 22. iiſdem authoritatem cauſas Eccleſiaſticas audiendi, & ferendi ſententiam vindicat; quod tamen ut præſtent præſentibus clericis, jubet Synodus. Presbyteros vocat *Inferioris gradus Sacerdotes*, quibus prohibet ne abſque ſuorum Epiſcoporum conceſſione ad alias Eccleſias tranſmigrent. (Can. 27.) Chriſmatis conſecrationem Epiſcoporum propriam ſupponit, quod proinde ut presbyteri, qui per diœceſes Eccleſias regunt a ſuis Epiſcopis ante Paſchæ ſolemnitatem petant, præcipit Synodus. (Can. 36.) Decernit, *Ut diſcordantes clericos, ratione vel poteſtate, Epiſcopus ad concordiam trahat*. Adeoque poteſtatem ſingularem & eximiam in Epiſcopo agnoſcit ſupra clericos omnes ſuæ Eccleſiæ (Can. 59.) Authoritatem excommunicandi accuſatores fratrum, &, ſi vitium emendaverint, recipiendi eos ad communionem, Epiſcopis convenire ſupponit canon 55. Sed & concilium Carthaginenſe III. Can. 45. Epiſcoporum ſupra presbyteros eminentiam, quoad jus præſertim ordinationum, diſerte adſtruit. Poſthumianus Epiſcopus dixit: *Qui unum habuerit, numquid debet illi unus ipſe presbyter auferri? Aurelius Epiſcopus dixit: Sed Epiſcopus unus eſſe poteſt, per quem, dignatione divina, presbyteri multi conſtitui poſſunt: unus autem Epiſcopus difficile invenitur conſtituendus. Quapropter ſi neceſſarium Epiſcopatui quis habet presbyterum, & unum, ut dixiſti frater, habuerit, etiam ipſum ad promotionem dare debebit. Poſthumianus Epiſcopus dixit: Ergo ſi habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs ſubvenire. Aurelius Epiſcopus dixit: Sane quomodo Eccleſiæ alterius tu ſubveneris, perſuadebitur illi qui plures habet clericos ut unum tibi ordinandum largiatur*. Perperam itaque Blondellus Africanorum authoritate canonum ſyſtema ſuum propugnare conatur.

§. XXVIII.

§. XXVIII.

Quemlibet presbyterum poteſtatem habuiſſe presbyteros & diaconos creandi, probare fruſtra conatur Blondellus.

OBjicit vigeſimo-ſexto Blondellus: Quilibet presbyter poteſtatem habet Diaconos & presbyteros ordinandi; Ergo presbyter eſt idem quod Epiſcopus.

Probat antecedens Blondellus, primo exemplo Novati. Is enim cum Cypriani eſſet presbyter, Feliciſſimo diacono conſtituto, nec ſanctiſſimi Epiſcopi gratia protinus excidit, nec ordinatio reſciſſa eſt. Ipſe eſt, inquit ſanctus Cyprianus epiſt. 49. *Qui Feliciſſimum ſatellitem ſuum diaconum ſuum, nec permittente me, nec ſciente, ſua factione & ambitione conſtituit.* Nullas tamen violatorum per illegitimam ordinationem canonum pœnas dedit, ut teſtis eſt Cyprianus, epiſt. 6. ad clerum anno Domini 250. e latebris data; de Novato honorifice & ſenſit, & locutus eſt, qui tamen anno 249. ordinationem illam celebraverat. *Ad id*, inquit, *quod ſcripſerunt mihi compresbyteri noſtri Donatus & Fortunatus, Novatus, & Gordius, ſolus reſcribere nihil potui.* Cum epiſt. 49. eorum quæ ante perſecutionem & fugam Novatus admiſerat, catalogum texit, non modo nullam uſurpatæ in Feliciſſimi ordinatione poteſtatis mentionem habet; ſed antequam communione in Africa ob memorata ſcelera prohiberi poſſet, judicium ſacerdotum voluntaria diſceſſione præveniſſe docet. Hanc denique epiſt. 38. & 40. unam ob cauſam Feliciſſimum abſtinendum cenſet: *Quod intercederet ne quis ex iis quos ad Eccleſiaſtica adminiſtrationis officia promoverat, poſſet expungi, iiſque qui primi acceſſerant, quod ſecum in monte non communicarent, comminari auſus, ducem ſe factionis & ſeditionis principem, temerario furore conteſtatus fuiſſet.* Cum igitur non ob illegitime ſuſceptum, ſed ob male adminiſtratum diaconatum, reus peractus ſit, rata ejus ordinatio fuit; quæ tamen a presbytero ſolo, factione & ambitione, nec ſciente, nec permittente Epiſcopo, facta fuerat.

Reſpondeo, Nego antecedens. Ad ejus probationem reſpondeo primo, ex hoc ſancti Cypriani loco non haberi quod Novatus Diaconum ordinaverit Feliciſſimum, ſed ſolum quod factione & ambitione ſua ipſum ordinari & conſtitui curaverit, ab Evariſto forſan, quem Sanctus Cyprianus ait, *De Epiſcopo jam nec laicum remanſiſſe, Cathedræ & plebis extorrem, & de Eccleſia Chriſti exulem*; cujus in locum Zetus fuerat canonice conſtitutus Epiſcopus (ut idem teſtatur, Epiſt. 48. & 49.) Is enim Evariſtus Novati Schiſmaticæ factioni ſe adjunxerat. Porro ita eſſe intelligendum ſanctum Cyprianum ex eo probatur, quod eodem modo dicat Epiſcopum Romæ conſtitutum fuiſſe a Novato, quo dicit conſtitutum ab eo Diaconum Carthagine Feliciſſimum. *Romam quoque*, inquit, *ad evertendam Eccleſiam navigans, ſimilia illic & paria molitus eſt, a Clero portionem plebis avellens, fraternitatis bene ſibi cohærentis, & ſe invicem diligentis concordiam ſcindens. Plane quoniam pro magnitudine ſua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majora & graviora commiſit. Qui iſtic adverſus Eccleſiam Diaconum fecerat, illic Epiſcopum fecit.* Atqui certum eſt Novatum epiſcopum Romæ non feciſſe, ordinando Novatianum, ſed Schiſmatica factione efficiendo ut ab Epiſcopis deceptis & ebriis ordinaretur, & ipſum ſic ordinatum in Cathedra ſancti Petri collocando Antipapam adverſus Cornelium legitimum Pontificem, ejuſque partes Schiſmaticas omnibus ſtudiis ac tota contentione propugnando. Igitur nec Diaconum Carthagine conſtituit Feliciſſimum Ordinatione ſacra, quam ipſe peregerit, ſed Schiſmatica factione.

Reſpondeo ſecundo. Eſto Novatus ipſe Feliciſſimum ſatellitem ſuum Diaconum ordinaſſet, nihil ex hoc Schiſmatici hominis facto adverſus Catholicum dogma colligi poſſe, aut legitime concludi quod Presbyteri quicumque poteſtatem haberent ordinandi Diaconos & Presbyteros; cum non probetur ſanctum Cyprianum illam Ordinationem præſumptitiam ratam uſquam habuiſſe, immo adverſus eccleſiam factam pronuntiet. Quod licet dicere potuerit propterea quod in Schiſmate facta erat, non tamen perſpicuum eſt an ob hanc tantum cauſam illam improbaverit ſanctus Cyprianus, Cum autem de Novato honorifice locutus eſt, nondum Schiſma fecerat, nec Feliciſſimum Diaconum conſtituerat, ut Blondellus finxit. Quamquam nec ſatis conſtat utrum idem ſit Novatus Author ſchiſmatis, cum illo, de quo tam honorifice locutus eſt, an alius ejuſdem nominis.

Objectio 27. Blondelli altero nititur exemplo ex Philoſtorgii Eeglogis deprompto lib. 2. cap. 5. his verbis: *Regnante Valeriano & Gallieno moleſta Scytharum trans Iſtrum habitantium manus in ſolum Romanum tranſcendit, multamque Europæ partem incurſavit. Cum vero Aſiam & Galatiam pervaſiſſent, Cappadociam etiam invaſerunt, multoſque captivos ceperunt, nonnullos quoque ex iis qui Clero adſcripti erant, magnaque cum præda domum reverſi ſunt. Pius vero captivorum cœtus cum barbaris converſans, haud paucos eorum ad pietatem convertit, effecitque ut Gentilica opinionis loco de fide cum Chriſtianis ſentirent. Ex hoc captivorum numero Ulphilæ majores fuerunt, genere quidem Cappadoces, a vico vero qui Sadagolthina vocatur prope Civitatem Parnaſſum ſito oriundi. Hic igitur Ulphilas exitus Piorum dux fuit, primus eorum Epiſcopus conſtitutus. Hac vero ratione conſtitutus eſt. Ab eo qui Genti imperabat, Conſtantini tempore cum aliis in legationem miſſus (etenim barbaræ illæ Gentes Imperatori ſubdebantur) ab Euſebio, iiſque qui cum ipſo erant, Chriſtianiſmum in Getica profitentium Epiſcopus ordinatus eſt.* Cum Clerici captivi Gothicas Eccleſias fundaverint, eaſdemque per omnes fere 70. ab anno circiter 260. ad 327. quo Sedem Nicomedienſem recuperavit Ulphilæ primarius Ordinator Euſebius, pleno jure adminiſtraverint: penes Presbyteros Eccleſiarum illarum Rectores univerſa Ordinationum & juriſdictionis poteſtas manſit, nec ullus, ſi Philoſtorgium audiamus, fuit inter eos ante Ulphilam Præſul.

Reſpondeo, Nego conſequens quoad illam partem qua concludit Ordinationum poteſtatem penes Presbyteros Gothicarum Eccleſiarum Rectores manſiſſe. Etenim licet eccleſiæ a Presbyteris fundari poſſint, cum populos Ethnicæ ſuperſtitioni addictos ad Chriſtianam Fidem convertunt, licet ab iiſdem poſſint aliquo temporis intervallo adminiſtrari, ſicut Japoniorum, & Sinarum eccleſiæ fundatæ ſunt & diu gubernatæ abſque epiſcopis, & multæ novi orbis eccleſiæ eodem modo adminiſtratæ a ſolis Miſſionariis Apoſtolicis, qui & verbi divini, & Sacramentorum miniſterio his in regionibus pietate ſumma vacabant; qui tamen Ordinationum celebrandarum poteſtatem nuſquam ſibi arrogarunt: ita Gothorum eccleſiæ a Clericis captivis fundari, & totis 70. annis adminiſtrari potuerunt: nec inde ſequitur Clericos illos Ordinationum ſacrarum poteſtatem habuiſſe.

Reſpondeo ſecundo, falſum eſſe quod Ulphila primus fuerit Gothorum epiſcopus, nam Theophilum illius gentis Epiſcopum Nicæno Concilio præſentem ſubſcripſiſſe teſtatur Socrates, lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 41. ubi poſtquam Formulæ Fidei in Conciliabulo Conſtantinopolitano ab Arianis editæ meminit, continenter ſubjungit: *Porro huic Fidei etiam Ulphila Gothorum Epiſcopus tunc primum conſenſit. Nam ante illud tempus Nicænam Fidem amplexus fuerat: ſecutus Theophilum, qui cum Gothorum eſſet Epiſcopus; Nicæno Concilio præſens ſubſcripſerat.*

Nulla igitur Philoſtorgio fides, qui legationem Ulphilæ, cujus occaſione epiſcopus conſtitutus eſt, ad tempora Conſtantini refert, quam Socrates, lib. 4. cap. 33. Sozomenus, lib. 6. cap. 37. & Theodoretus lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 37. ſub Valente contigiſſe narrant. Ideo autem Philoſtorgius Arianus Hiſtoricus Ulphilam primum Gothorum epiſcopum fuiſſe ſcripſit, ut Antiſtitem illum, qui ab Eudoxio deceptus & muneribus illectus Gothos ad Arianam Hæreſim perduxit, amplius commendaret, & illam eccleſiam ab Arianis fuiſſe fundatam ac inſtitutam perſuaderet.

Objicit Blondellus Anno 370. paulo poſt ſuffectum Eudoxio Conſtantinopolitano Demophilum, *Ab ipſis*

fere

fere Illyrici montibus ad Thebaidem uſque Hæreſeos depaſcente malo, dimidio orbe ab errore abſorpto, ut ſcribit Baſilius, Epiſt. 69. relegatiſque Valentis Decreto Orthodoxorum Præſulibus, Meletio Antiocheno in Armeniam, Pelagio Laodiceno in Arabiam, Euſebio Samoſateno in Thraciam, Ægyptiis in Palæſtinam, Flavianus & Diodorus Presbyteri, gregis cura ſuſcepta, non modo Hæreticorum impetum propulſarunt, ſed ubicumque neceſſe fuit, novis viduatas Eccleſias Epiſcopis regendas commiſerunt. *Nunc*, inquit Epiphanius Hæreſi 73. *qui in eum* (Meletium) *propendent, & ad ejus [ex quo ille perſecutionem paſſus, & proprio throno electus eſt] temporis mora & perſecutionis prolongatione agmen accedentes, eique additi, Dei cauſa recte ſentiunt; plures enim erant agminis illius, & Synodum Nicænam ſequentes populi, qui ſibimet conſtitutis Epiſcopis, de Filio mirifice profitentur, nec vocem ὁμοούσιον rejiciunt*. Hinc Blondellus infert, populos per Orientem complures perſecutione ſæviente, Epiſcopos ſibimet conſtituiſſe, non per ſe, ſed per reliquos Presbyteros, qui ipſos fide imbuerant, ordinantes: quandoquidem nec Orthodoxi Præſules longe ſemoti, nec Ariani a quibus ſucceſſionem faciebant; nec Paulinus, quem Meletio ſuperpoſitum indignabantur: nec *Ægyptii* Confeſſores Paulini partibus addicti, a plebibus expetitos provehere poterant.

Confirmatur. Quotquot ab Arianis, Meletianorum Antiochenorum exemplo per Orientem ſeceſſerant, ab Orthodoxo Clero moniti, non modo ſeorſim Collectas egerunt; ſed novas ſibi Cathedras erexerunt, & Epiſcopos conſtituerunt. Eudoxio vivis exempto, anno 370. tranſlatoque Berœa Thraciæ Conſtantinopolim ab Arianis Demophilo: *Qui ὁμοούσιον profitebantur, opportune factum rati, Evagrium quemdam promovent. Hunc etiam ordinat Euſtathius Antiochiæ olim Epiſcopus, qui prius ab exilio revocatus a Joviniano fuerat, tunc autem Conſtantinopoli, eos qui pro fide ὁμοουσίου ſtabant, confirmandi gratia, aderat, ibidemque latens verſabatur*. (Ex Socrate, lib. 4. cap. 13. & 14. & Sozomeno, lib. 6. cap. 13.) Sed, inquit Blondellus, cum Euſtathium magnum anno 359. antequam periret Eudoxius undecimo exeunte, Trajanopoli obiiſſe conſtet; ſiquidem Chryſoſtomus Orat. de S. Euſtathio, de eo ſcribit: *Non abſceſſit* e vita *priuſquam B. Meletium præparavit Deus, qui totam conſperſionem* (anni 360. initio) *ſumpturus venit*. Et Theodoretus, lib. 3. cap. 4. *Cum ante Meletii Ordinationem deceſſiſſet Euſtathius*, &c. alium ab Antiocheno Evagrii ordinatorem Euſtathium quærere oportet, Conſtantinopolitanum ſcilicet, de quo ad annum Conſtantini 30. Chriſti 336. hæc ſcripſit Sanctus Hieronymus: *Euſtathius Conſtantinopolitanus Presbyter agnoſcitur, cujus induſtria in Hieroſolymis Martyrium conſtructum eſt*. Hic ſcilicet vel octogenarius vel octogenario major inter Conſtantinopolitanos Clericos ævo honoris primas habens, ſed Presbyter tantum Evagrium ab orthodoxis electum ordinavit, ſuoque Presbyteris omnibus exemplo jus χειροτονίας antiquum aſſeruit.

Reſpondeo ad primum, nego Blondellianam illationem. Nullo enim monumento probare potuit Epiſcopos fuiſſe a Presbyteris, graſſante illa Valentis perſecutione, ordinatos. Conſtituebant quidem Presbyteri & Fideles Epiſcopos viduatis *in* Eccleſiis eos eligendo, & Orthodoxis Antiſtibus offerendo inaugurandos: nequaquam vero ipſos conſecrabant, aut abſque conſecratione regimini Eccleſiarum admovebant. Id vel una S. Euſebii Samoſatenſis Hiſtoria probat, de quo Theodoretus, lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 13. *Hic namque*, inquit, *cum multas Eccleſias Paſtoribus viduatas eſſe comperiſſet, militarem habitum ſumens, & tiara capiti impoſita, Syriam, Phœnicem ac Palæſtinam peragravit, Presbyteros ordinans ac Diaconos, alioſque Eccleſiæ ordines ſupplens. Ac ſi quando Epiſcopos eamdem cum ipſo doctrinam Fidei profitentes reperiſſet, eos Antiſtites Eccleſiis indigentibus præficiebat*. Non fuiſſet autem neceſſe ut ſic alieno indutus habitu huc illuc ad Ordinationes ſacras faciendas excurreret Euſebius Samoſatenſis, ſi penes Presbyteros fuiſſet Ordinationum poteſtas.

Ad confirmationem reſpondeo, ordinari quidem non potuiſſe Evagrium ab Euſtathio Antiocheno, qui vel anno 337. (ut conjicit Author doctiſſimus Vitæ S. Athanaſii Gallico idiomate editæ) vel ſaltem initio 361. quo Meletius Antiochenus Epiſcopus creatus eſt, obierat. Quamobrem Socratem & Sozomenum in Euſtathii illius Epiſcopatu nominis ſimilitudine deceptos, certum eſt, ut obſervat eruditus Valeſius in annotationibus ad lib. 4. hiſtor. eccl. Socratis. Quare alium ab Antiocheno Evagrii ordinatorem Euſtathium quærendum eſſe fatemur cum Blondello: ſed negamus hunc eſſe Euſtathium presbyterum Conſtantinopolitanum, quem nec tunc ſuperſtitem fuiſſe, omnino certum eſt. Epiſcopum namque fuiſſe illum, quiſque fuerit, Evagrii ordinatorem, Socrates & Sozomenus diſerte teſtantur, quamvis in Epiſcopatus nomine decepti fuerint.

Objicit vigeſimo-nono Blondellus. Anno 390. a Paphnutio presbytero Monachorum in eremo Scetica Patre, Danielem diſcipulum diaconum primo, exinde presbyterum ordinatum, refert Caſſianus collatione 4. cap. 1. *Inter cæteros*, inquit, *Chriſtianæ philoſophiæ viros, Abbatem quoque vidimus Danielem, æqualem quidem in omni virtutum genere his qui in eremo Scythi commanebant, ſed peculiarius gratia humilitatis ornatum, qui merito puritatis ac manſuetudinis ſuæ a beato Paphnutio ſolitudinis ejuſdem presbytero, & quidem cum multis junior eſſet ætate, ad diaconii eſt prælatus officium. In tantum enim beatus Paphnutius virtutibus ipſius adgaudebat, ut quem vitæ meritis ſibi & gratia parem noverat, coæquare ſibi etiam ſacerdotii ordine feſtinaret; ſiquidem nequaquam ferens in inferiore eum miniſterio diutius immorari, optanſque ſibimet ſucceſſorem digniſſimum providere, ſuperſtes eum presbyterii honore provexit*. Igitur presbyteris competit ſacrarum ordinationum poteſtas,

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim dicitur Paphnutius Danielem ordinaſſe, ſed ad diaconatus officium & ad honorem ſacerdotii provexiſſe; non imponendo per ſe manus, ſed ipſum Epiſcopis offerendo, & commendando, ut eum diaconum, & presbyterum ordinarent.

Objectio 30. Blondelli petitur ex Arauſicanæ ſynodi primæ anno 441. celebratæ canone 30. quo ſancitum eſt, *ut ſi quis Epiſcopus per infirmitatem debilitatemque aliquam, aut in hebetudinem ſenſus inciderit; aut officium oris amiſerit, ea quæ nonniſi per Epiſcopos geruntur, non ſub præſentia ſua presbyteros agere permittat, ſed Epiſcopum evocet, & quod in Eccleſia agendum fuerit imponat*. Ergo quæ Epiſcopi propria erant, per presbyteros antea agenda curabant infirmi Epiſcopi. Ergo Epiſcopales functiones canonico tantum, non divino jure presbyteris ademptæ ſunt.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens: Quæ Epiſcopi propria erant, per presbyteros antea agenda curabant, aliqua concedo; omnia, nego. Nuſquam enim probabitur ipſos majorum clericorum ordinationes presbyteris permiſiſſe, ſed alia quæ jure dumtaxat canonico Epiſcopis reſervata erant. Sed quæcumque fuerint functiones illæ quas Epiſcopi infirmi presbyteris exercendas imponebant, abuſus manifeſtus fuit illa permiſſio, quam proinde Arauſicanæ Synodi patres prohibuerunt ac damnarunt. Certe jure divino vendicare nihil ſibi poſſe presbyteros in ſacris ordinationibus, conſtat ex Concilio II. Hiſpalenſi, anno 689. canone 5. quo clerici, ſuper quos (presbytero benedictionem dante, ſeu orationem, quæ ordinationis ſacræ forma eſt, pronuntiante) oculorum dolore detentus, adeoque legere non valens Egabrenſis Epiſcopus manus tantum impoſuerat, velut non conſecrati abjiciuntur, & a gradu ſacerdotalis vel levitici ordinis in quo prave conſtituti ſunt, removentur. At ſi poteſtatem ordinandi agnoviſſent *in* presbyteris, Hiſpaniæ Bæticæ Præſules, non reſcidiſſent ordinationem, in qua Epiſcopo manus imponente presbyter orationem impoſitioni manuum adjunctam recitaverat.

§. XXIX.

§. XXIX.

Presbyteros abſque nova conſecratione Epiſcopos conſtitutos, non probant hiſtoria Catonis presbyteri, S. Britii, Sacramentaria, aliaque ex hiſtoria Scotica, & Britannica monumentis, & ex Vita S. Hilarii Arelatenſis a Blondello petita argumenta.

OBjectio trigeſima prima Blondelli petitur ex Hiſtoria Catonis Presbyteri, qui poſt obitum Galli Arvernorum epiſcopi a Clericis poſtulatus Epiſcopus abſque conſecratione & Ordinatione Epiſcopalia munia obivit, Presbyteralem inaugurationem ſibi ſufficere perſuaſus. Qua de re legendus eſt ſanctus Gregorius Turonenſis lib. 4. Hiſtor. Francorum, cap. 5. 6. 7. 11. & 15. *Cum*, inquit, *ab hoc mundo migraſſet*, Sanctus Gallus, *& ablutus in Eccleſiam deportatus fuiſſet, Cato Presbyter continuo a Clericis de Epiſcopatu laudes accepit. Et omnem rem Eccleſiæ tamquam ſi jam eſſet Epiſcopus, in ſuam redegit poteſtatem. Ordinatores removet, Miniſtros reſpuit, cuncta per ſe ordinat. Epiſcopi tamen, qui advenerant ad ſanctum Gallum ſepeliendum, poſtquam eum ſepelierunt, dixerunt Catoni Presbytero: Videmus quia te elegit pars maxima populorum: veni, conſenti nobis, & benedicentes conſecremus te ad Epiſcopatum. Rex vero parvulus eſt, & ſi qua tibi adſcribitur culpa, nos ſuſcipientes te ſub defenſione noſtra, cum proceribus, & primis regni Theodovaldi Regis agemus, ne tibi ulla excitetur injuria .... At ille cothurno vanæ gloriæ conflatus, ait: Noſtis enim, fama currente, me ab initio ætatis meæ ſemper religioſe vixiſſe .... Nec me Dominus Deus meus patitur hac Ordinatione privari, cui tantum famulatum exhibui...... Quid enim mihi nunc reſtat, niſi ut Epiſcopatum, quem fidelis ſervitus promeretur, accipiam? Vos igitur revertimini ad Civitates veſtras, & ſi quid utilitati veſtræ competit, exercete. Nam ego canonice aſſumpturus ſum hunc honorem. Hæc audientes Epiſcopi, & in eo vanam gloriam execrantes, diſceſſerunt. Igitur cum conſenſu Clericorum ad Epiſcopatum electus, cum adhuc non ordinatus cunctis ipſe præeſſet, Cautino Archidiacono diverſas minas intendere cœpit, dicens: Ego te removebo, Ego te humiliabo, Ego tibi multas neces impendi præcipiam.* Evaſit interea Cautinus, Regem adiit, ejusque juſſu Arvernenſi Eccleſiæ præfectus eſt. Nihiloſecius Cato ſe pro Epiſcopo geſſit, ipſique pars maxima Clericorum parebat. Poſtea, cum diem ultimum obiiſſet Guntharius Turonenſium Epiſcopus, Cato Presbyter ad illius Eccleſiæ præfecturam ſuggerente Cautino, præcipiente Rege, poſtulatus eſt. Ille vero Arvernorum ſedem Turonenſi Epiſcopatui præpoſuit.

Hac ex Hiſtoria ſic Blondellus colligit. Si Dominicæ diſpoſitionis veritate Presbyteris majores Epiſcopos, novamque ullam jam ordinatis Presbyteris, ut Epiſcopi fierent, divino jure præſcriptam conſecrationem, cum Gallicana eccleſia univerſa credebat Cato; quid inſanius, immo quid petulantius toto illo reſponſo fingi potuit, quo inſuperhabita epiſcoporum officia ſpondentium benevolentia, eos ad Civitates ſuas reverti juſſit? Sed eamdem Presbyteri & epiſcopi Ordinationem eſſe, eamdem illam utrique (ſi divinum inſtitutum ſpectes) poteſtatem conferri unicam abſolute neceſſariam noverat, antiqui juris ex longo rerum uſu callentiſſimus vir. Secundo, ſi prælatos divino jure Presbyteris epiſcopos fuiſſe, aut electis ad epiſcopatum Presbyteris Ordinatione nova opus eſſe cenſebat; qui factum ut Cautinus nullas divini juris violati, conculcatorum Canonum, proditæ Pontificum dignitatis, ludibrio habitæ regiæ Majeſtatis pœnas ab adverſario repoſceret, ſed mutata in contrarium velificatione, non modo indemnem præſtare conaretur, ſed oblato Turonenſium throno, ad inſperatos honores invitaret? Epiſcopi Provinciales, quorum maxime intererat ne quid res Eccleſiaſtica detrimenti caperet, providere, Catoni nec reſtiterunt coram, nec violatos ab ipſo Canones ulti ſunt; immo nec de illata injuria quæſti, totos 20. annos ad clavum ſedentem cum Cautino a Collegis ordinato luctari paſſi ſunt. Arverni, quantumvis a Rege epiſcopum datum libenter exceperint, Catonem a ſe electum minime deſeruerunt; huic alii, illi alii ſubditi fuerunt; ſtationem deſerente ob luem Cautino, a ſuſceptæ ſemel plebis cura numquam deſtitit; tantumque abfuit ut male apud exteros audiret, aut Turonenſibus ob neglectam Pontificum conſecrationem, ſpretumque antiquum morem, minus acceptus eſſet, ut ad eum apparatu magno properaverint, Regis voluntate, ad Epiſcopatum conſecrandam. Sane cum nullas vel minimas admiſſorum pœnas Catonem pendere coegerit Eccleſia Gallicana, qua permittente, toto vitæ tempore, benedictionem Epiſcopalem non conſecutus, Pontificalia omnia adminiſtravit: ex ejus ſententia benedictionem illam, divino nullo jure, quod ſevere vindicandum fuiſſet, ſed humano ſolo, cujus gratia fieri poteſt, præſcriptam; ac proinde abſolute ac natura ſua minime neceſſariam eſſe colligitur.

Reſpondeo, nego Blondelli hypotheſim, quod ſcilicet abſque nova Conſecratione & Ordinatione Epiſcopalia munia Cato obiverit, & quod eam minime neceſſariam divino jure Gallicana exiſtimaverit eccleſia. Nihil enim hujuſmodi ex Gregorii Turonenſis Hiſtoria extundi poteſt. Ex ea quidem habetur, Clericorum votis ipſum fuiſſe ad Epiſcopatum expetitum, & ipſi tamquam futuro epiſcopo eos fuiſſe gratulatos, & eccleſiæ bona in ſuam redegiſſe poteſtatem, *Tamquam ſi jam eſſet Epiſcopus*. Non igitur eum ſola Clericorum electio, abſque conſecratione, Epiſcopum fecerat. Epiſcopos qui ſancto Gallo juſta perſolverant, *Catoni Presbytero* dixiſſe teſtatur Gregorius Turonenſis, *Veni, conſenti nobis, ut benedicentes conſecremus te ad Epiſcopatum*. Itaque ex illorum Antiſtitum ſententia, & ex doctrina Eccleſiæ Gallicanæ, conſecratio epiſcoporum neceſſaria erat, ut quis Presbyter Epiſcopus fieret. Epiſcopis valere juſſis, ait Cato: *Nam ego canonice aſſumpturus ſum hunc honorem*. Quiſnam autem canonicus illum honorem aſſumendi modus præter Ordinationem? (ut tota Gregorii Turonenſis teſtatur Hiſtoria.) Deſignatus tantum, non ordinatus Epiſcopus, cunctia quidem præerat, immo intentabat minas, ſed uſurpata, non legitima poteſtate. Nullam tamen ſacrarum functionum, quæ Epiſcoporum propriæ ſunt, exercuiſſe legitur: non Confirmationis Sacramentum adminiſtraſſe, non Presbyteros, Diaconos, aut alios altaris Miniſtros ordinaſſe, non altaria conſecraſſe, non Chriſma confeciſſe legitur. Immo ipſum non ſe geſſiſſe pro epiſcopo, (quamvis ſpe Epiſcopatus, quem ſibi a Rege conferendum confidebat, rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem jam ſibi arrogaret, & Clericos inſolentius tractaret) colligitur ex verbis, quibus ipſum Cautinus Archidiaconus compellavit, referente Gregorio Turonenſi: *Ego ad Regem pergam, & Epiſcopatum tibi obtinendo, nihil petens niſi ut promerear gratiam tuam*. Nondum igitur erat, nec agnoſcebatur Epiſcopus, quia nec Epiſcopatum a Rege impetraverat, nec fuerat ab epiſcopis ordinatus. Perlatum interim eſt nuntium ad Regem de obitu ſancti Galli Arvernorum Antiſtitis. *Quod ille audiens, vel qui cum eo erant, convocatis Sacerdotibus apud Metenſem Civitatem, Cautinus Archidiaconus Epiſcopus ordinatur. Cum autem veniſſent nuntii Catonis Preſbyteri, hic jam Epiſcopus erat. Tunc ex juſſu Regis traditis ei Clericis, & omnibus quæ hi de rebus Eccleſiæ exhibuerant .... Arvernos eum direxerunt. Qui a Clericis & civibus libenter exceptus, Epiſcopus Arvernis eſt datus*. Cato ubique Presbyter, Cautinus epiſcopus a Gregorio Turonenſi vocatur; & ideo jam epiſcopus fuiſſe dicitur, cum Legati Catonis ad Regem pervenerunt, quia fuerat ordinatus ab epiſcopis apud Metenſem Civitatem ad eum inaugurandum convocatis. Clericorum partem a Cautino avulſam adhæſiſſe Catoni teſtatur quidem Gregorius Turonenſis, ſed illi tamen ut epiſcopo legitimo, huic ut Preſbytero perduelli & ſchiſmatico, diviſum Clerum ſe adjunxiſſe refert. *Grandes*, inquit, *poſtea inimicitiæ inter ipſum & Catonem Presbyterum ortæ ſunt: quia nullus umquam potuit flectere Catonem, ut Epiſcopo ſuo ſubditus eſſet. Nam & diviſio Clericorum facta eſt, & alii Cautino Epiſcopo erant ſubditi, alii Catoni Preſbytero:* Poſt hæc Turonibus *decedente Gunthario Epiſcopo per miſſionem Cautini Epiſcopi, Cato Presby-*

tur (non Arvernorum Epiſcopus) *ad gubernandam Turonicæ urbis Eccleſiam petebatur*. Cato & Regiam Clotarii nominationem, & Turonenſium vota, pauperum clamores vociferantium: *Cur nos deſeris, bone Pater, filios quos nunc uſque educaſti? Quis nos cibo potuque reficiet, ſi tu abieris? Rogamus ne nos relinquas, quos alere conſuevisti*, Superbus presbyter eluſit. Amicitias autem iniit cum Chramno Clotarii Regis filio, *promiſſionem ab eo accipiens, ut ſi contigerit in articulo temporis illius Regem mori Clotarium, ſtatim ejecto Cautino ab Epiſcopatu, iſte præponeretur Eccleſiæ. Sed qui cathedram beati Martini contemptui habuit, quam voluit non accepit. Impletumque eſt in in eo quod David vecinit dicens: Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo*. Cato itaque Epiſcopus non erat, nec Epiſcopo compar, ſed Presbyter ad Arvernorum Epiſcopatum adrepere malis artibus tentans.

Denique Turonici audientes regreſſum fuiſſe Regem de cæde Saxonum, Eufronio Presbytero ad Epiſcopatum electo, ejus Majeſtatem adiere, ut ejus aſſenſu electionem approbari ſuam impetrarent. Quibus reſpondit Rex: *Præceperam enim ut Cato Presbyter illic ordinaretur, & cur eſt ſpreta juſſio noſtra? Reſponderunt ei: Petivimus enim eum, ſed noluit venire. Hæc illis dicentibus, advenit ſubito Cato Presbyter, deprecans Regem ut ejecto Cantino, ipſum Arverno juberet inſtitui. Quod Rege irridente, petiit iterum ut Turonis ordinaretur, quod ante deſpexerat. Cui Rex ait: Ego primum præcepi, ut Turonis te ad Epiſcopatum conſecrarent: ſed quantum audio, deſpectui habuiſti Eccleſiam illam, ideoque elongaberis a dominatione ejus. De ſancto vero Eufronio interroganti dixerunt, Eum nepotem eſſe Beati Gregorii. Reſpondit Rex: Prima hæc eſt & magna generatio. Fiat voluntas Dei, & beati Martini electio compleatur. Et data præceptione, 18. poſt B. Martinum ſanctus Eufronius ordinatur Epiſcopus*. Conſtantiſſima igitur erat Gallicanæ Eccleſiæ ſententia, Ordinationem & conſecrationem eſſe abſolute neceſſariam, ut quis e Presbytero fieret Epiſcopus.

Incredibile porro videri non debet, quod Gallicani Epiſcopi, Catonis, non quidem Pontificalia munia obeuntis, ut fingit Blondellus, ſed impotenti ambitione ad Epiſcopatum inhiantis, & adverſus proprium conſpirantis Epiſcopum, ſuperbiam & inſolentiam non compreſſerint: & quod Cautinus nullas ab eo violatorum canonum pœnas exegerit. Nam Cautinus ipſum metuebat, ut qui ſpecie ſanctitatis magnam ſui famam excitaſſet, ac factionem haberet Arvernis: unde periculum erat, ſi exacerbaret Catonem, ne turbas adverſus ſe commoveret, atque ex Eccleſia & urbe expelleretur. Mirum vero non eſt quod Epiſcopi in Catonem non animadverterint, quorum ſumma erat ignavia, & vix ullum erga Diſciplinam Eccleſiaſticam ſtudium. Enimvero ſi quæ in ipſis fuiſſet Pontificalis animi ad malum ex Eccleſia auferendum fortitudo, non modo Catonem ad officium revocaſſent, ſed totam canonum ſeveritatem in Cautinum ipſum diſtrinxiſſent, *In quo nihil ſancti, nihil penſi fuit*, ut teſtatur Gregorius Turon. *qui de omnibus Scripturis tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus adprime immunis fuit: Qui Judæis valde charus ac ſubditus erat, non pro ſalute, ſed pro comparandis ſpeciebus; quas cum hic blandiretur, & illi ſe adulatores manifeſtiſſime declararent, majori quam conſtabant pretio venundabat. Qui vino ultra modum deditus erat, & plerumque ita infundebatur potu, ut de convivio vix a quatuor portaretur. Qui avaritia in tantum incumbebat, ut cujuſcumque poſſeſſionis fines ejus termino adhæſiſſent, interitum ſibi putaret, ſi ab iiſdem aliquid non minuiſſet: & a majoribus quidem cum rixa & ſcandalo auferebat, a minoribus autem violenter diripiebat*. Qui Anaſtaſium Presbyterum bona quædam, quibus Chrotildis Reginæ conceſſione fruebatur, & donationis inſtrumenta ipſi tradere renuentem, tumulo vivum juſſit mandari, ſive in cryptam antiquiſſimam detrudi, in qua ſepultum erat cadaver, cujus fœtore necaretur, ut refert idem Gregorius Turon. Et tamen tot tamque immanium flagitiorum reus Cautinus, nedum exauthoratus non eſt, ſed ne quidem in judicium a Gallicanis Epiſcopis vocatus legitur. Adeo fracta jacebat Eccleſiaſtica Diſciplina.

Objectio 32. Blondelli petitur ab exemplo S. Bricii, qui cum anno Chriſti 433. ſtupri inſimulatus, iteratis innocentiam ſuam miraculis confirmaſſet, *Non credentibus* Turonicis, *ſed contradicentibus trahitur, calumniatur, ejicitur* .... *Quo ejecto Juſtinianum in Epiſcopatu conſtituunt. Denique Bricius Romanæ urbis Papam expetiit*... *Poſt cujus abſceſſum, ajunt Turonici Sacerdoti ſuo: Vade poſt eum, & exerce negotium tuum; quia ſi eum proſecutus non fueris, ad noſtrum omnium contemptum humiliaberis. Juſtinianus vero egreſſus a Turonis Vercellas Italiæ Civitatem aggreſſus, judicio Dei percuſſus, obiit peregrinus. Turonici ejus obitum audientes, & in ſua malitia perdurantes, Armentium in ejus loco conſtituunt* (ut refert Gregor. Turon. libro 2. Hiſtor. Francor. cap. 1.) Nulla, inquit, Blondellus, vel totius Lugdunenſis tertiæ, vel vicinarum Diœceſeon Synodo coacta, nullo ex finitimis Præſulibus advocato, ſoli ſibi Turonici Epiſcopum conſtituunt. Epiſcopatum Armentii Bricius ipſe ratum habuit. Poſt ſeptennium enim Roma Laudiacum reverſus, ad ſuos de ipſius ſibi revelato cœlitus obitu loquens, ait: *Surgite velocius, ut ad tumulandum fratrem noſtrum Turonicum Pontificem occurramus*.

Reſpondeo, ſolos ſibi Turonenſes Epiſcopum *de facto* conſtituiſſe, eligendo, & offerendo Epiſcopis inaugurandum, non per ſeipſos ordinando. Porro licet hujuſmodi ordinationis non meminerit Gregorius Turonenſis, nec Epiſcopos nominet a quibus conſecrati ſunt Juſtinianus & Armentius, non ſequitur illos abſque nova ordinatione pontificia munia obiiſſe. Ordinatum certe Juſtinianum teſtatur S. Gregorius, lib. 10. cap. 31. *Expulſo eo*, inquit, *Juſtinianum Epiſcopum ordinaverunt*.

Objectio 33. Blondelli petitur ex conſecrationis Epiſcopalis formula, quæ & in concilio Carthaginenſi 4. can. 2. & in ſacramentario S. Gregorii legitur. *Epiſcopus cum ordinatur, duo Epiſcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem ſuper caput ejus, & uno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant. Hoc facto accipiat patenam cum oblatis, & calicem cum vino, & det ei dicens: Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo, Miſſamque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis*. Eadem igitur eſt Epiſcopi & presbyteri ordinatio, novæ duntaxat cæremoniæ. Igitur æqualis eſt utriuſque ordo & poteſtas.

Reſpondeo, nego antecedens. Orationes enim quibus ordinatur Epiſcopus, & quibus ordinatur presbyter, ſunt omnino diverſæ. Traditio vero patenæ & calicis, & hæc verborum formula, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium*, &c. nec ad presbyteralis, nec ad Epiſcopalis Ordinationis ſubſtantiam pertinent. In ordinatione presbyteri Eccleſia Græca nec iſta verba uſurpat, nec inſtrumenta tradit, ut in Euchologiis omnibus videre eſt. In Eccleſia latina hæc inſtrumentorum traditio, & verba ſolemnia ipſi reſpondentia, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium*, &c. olim prorſus ignota erant. In antiquiſſimis libris ſacramentariis & ritualibus a viro doctiſſimo Joanne Morino laudatis exercit. 7. de presbyteratu, c. 1. & in ipſo S. Gregorii ſacramentario, nullum extat ipſorum veſtigium. Veteres authores, qui de officiis eccleſiaſticis ampliſſime ſcripſerunt, ſanctus Iſidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Valafridus Strabo hujus ritus & verborum illorum nequidem meminerunt. In Concilio Carthaginenſi IV. nec ad presbyteri, nec ad Epiſcopi ordinationem præſcribuntur. In Sacramentario ſancti Gregorii iſta inſtrumentorum traditio, cum ſolemni formula; *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo*, &c. legitur, non quidem in ordinatione presbyteri, ſed Epiſcopi. Ideo autem uſurpatur, non quod alia poteſtas hac inauguratione Epiſcopo non conferatur quam presbytero; ſed quod Sacrificium Epiſcopo primum conveniat, deinde presbytero, permittente Epiſcopo, ut antiqui canones docent: & quia Epiſcopatus eſt ſummum ſacerdotium, presbyteratus ordinem & poteſtatem nedum ſupponens, ſed includens; ita ut diaconus qui Epiſcopus immediate ordinaretur, presbyteratus ordine antea minime ſuſcepto, nihilominus poteſtatem haberet omnem (ut viris quibuſdam eruditis viſum eſt) quæ presbyteris

in

in earum ordinatione conſertur, *Offerendi ſacrificium Deo, miſſamque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis*, remittendi peccata in Sacrameoto pœnitentiæ &c. Hujus aſſertionis authorem habemus Æneam Pariſienſem Epiſcopum, lib. adverſus Græcos in reſponſione ad 7. objectionem. *De hoc autem*, inquit, *quod quæritur quare apud Romam plerumque diaconus quodam ſalta, non percepta presbyterali benedictione in Epiſcopum ſubito conſecretur, &c. Forte illi qui iſtiaſce ordinationi aſſentiunt, hoc intelligi volunt, quia qui benedictione Pontificali perſungitur, reliquarum benedictionum honore decoretur; ſive quia in conſecratione Corporis Chriſti & Sanguinis officium præſulis ac presbyteri myſtice aniatur. Sicut enim in terrarum Rege diverſæ dignitates adſcribuntur: nam Imperatores ex Conſulibus creati, propter regale commercium quondam non omittebant, nec mutabant Conſulis & Patritii nomen: ita credi poteſt quod in ſublimitate majoris Pontificis conſiſtat etiam honor minoris Sacerdotis. Forſitan autem illi qui de Diacono ordinant Epiſcopum, prætermiſſa benedictione presbyterali, aſſertioni beati Hieronymi in Epiſtola loquentis ad Titum ex parte concredere videntur, qui officium presbyteri in aliquo comparticipari affirmat miniſterio Epiſcopali*. Extat Æneæ liber Tom. 7. Spicilegii.

Objectio 34. Blondelli petitur ex hiſtoria Eccleſiæ Scotorum, de qua ſcribit Joannes Fordonus Scotic. Chronic. lib. 3. cap. 8. *Ante Palladii adventum, habebant Scoti Fidei Doctores ac Sacramentorum miniſtratores presbyteros ſolummodo, vel Monachos, ritum ſequentes Eccleſiæ primitivæ*. Joannes Major de geſtis Scotorum, lib. 2. cap. a. idem teſtatur. *Per ſacerdotes*, inquit, *& Monachos, ſine Epiſcopis, Scoti in fide eruditi*. Hector Boetius Scotorum Hiſt. lib. 6. fol. 92. *Cœpere*, inquit, *noſtri eo temporis* (ſub Findoco circa annum Domini 263.) *Chriſti dogma accuratiſſime amplexari, Monachorum quorumdam ductu & adhortatione, qui* [*quod ſedulo prædicationi vacarent, eſſentque frequentes in oratione*] *ab incolis cultores Dei ſunt appellati. Invaluit id nomen apud vulgus, in tantum ut ſacerdotes omnes ad noſtra pene tempora vulgo* **Culdei**, *id eſt, cultores Dei, ſine diſcrimine vocitarentur. Pontificem inter ſe communi ſuffragio deligebant, penes quem divinarum rerum eſſet poteſtas: is multos deinceps annos Scotorum Epiſcopus* [*ut noſtris traditur Annalibus*] *eſt appellatus*.

Et lib. 7. fol. 128. *Palladius primus omnium qui ſacrum inter Scotos egere Magiſtratum, a ſummo Pontifice*, anno Domini 430. *Pontifex creatus, cum antea populi ſuffragiis ex monachis & Culdeis Pontifices aſſumerentur*. A Culdeis igitur ſive Colideis, aut Keldeis ſuis, ſine Epiſcopis, a Donaldi Regis, Victoriſque Papæ I. anno 197. temporibus, ad annum 430. quo primum a Cœleſtino Urbis Pontifice ordinatus Palladius, gubernata Scotorum Eccleſia, primitivæ imitatrix credita eſt.

Culdei vero non modo demortuis Ordinis ſui hominibus ſucceſſores dederunt, ſed ipſum Collegii ſui caput, participato cum plebe conſilio, elegerunt, & ordinarunt. Nec eorum poſt Palladii electionem, novumque inductum morem, ante Malcolmi & Margaretæ Regum, Turgotique ex Priore Dunelmenſi, ſancti Andreæ epiſcopi, anno 1108. Julii 30. conſecrati, concidit authoritas. *Nam in diebus illis*, atteſtante Chronico Dunelmenſi, *totum jus Keledeorum per totum regnum Scotiæ tranſiit in Epiſcopatum S. Andreæ*. Plenam tamen univerſi juris illius abrogationem in annum Domini 1297. quo Andreapolitanum thronum, Novemb. 3. conſcendit Gulielmus Lambertonus, differt Joannes Fordonus, Scotichronicon libro 6.

Reſpondeo, Scoticæ Eccleſiæ fundationem & primitivum regimen, Blondelli cauſam non promovere. Eſto enim a Presbyteris & Monachis converſi ſint ad Chriſtum & in Chriſtiana religione inſtituti Scotorum populi, illorumque Eccleſia plurium annorum intervallo fuerit ab illis adminiſtrata, quo modo Japoniorum, Sinarum, Indorumque Eccleſiæ ultimo ſæculo a Viris Religioſis & Presbyteris fundatæ ſunt, & multis annis abſque Epiſcopis adminiſtratæ: non eſt conſequens Presbyteros æquales eſſe Epiſcopis. Nec enim ex Authoribus quos laudat Blondellus, nec ex aliis monumentis probari poteſt primos illos Presbyteros & Monachos Scotorum Ordinationes celebraſſe, & Presbyteros ac epiſcopos conſecraſſe: qua Ordinationum poteſtate Presbyteris præcipue antecellunt epiſcopi.

Reſpondeo a, non haberi ex Hectore Boetio, quod Scoti uſque ad Cœleſtini I. tempora nullos epiſcopos habuerint, ſed quod ex Culdeis & Monachis ſibi eligerent Pontificem, qui ad vicinarum Eccleſiarum epiſcopos conſecrandus procul dubio mittebatur: Palladium autem primum fuiſſe qui, contra priſcum morem, aliunde quam ex Culdeorum Collegio aſſumptus eſt; ſiquidem a Romano Pontifice creatus & ordinatus epiſcopus, in Scotiam directus fuit.

Objectio 35. Blondelli petitur ex Eccleſiæ Britannicæ Hiſtoria, nimirum ex Beda, lib. 3. cap. 3. *Oſuvaldus mox ubi Nordanhumbrorum regnum ſuſcepit*, id eſt anno 634. *deſiderans totam, cui præeſſe cœpit Gentem Fidei Chriſtianæ gratia imbui, miſit ad majores natu Scotorum, petens ut ſibi mitteretur Antiſtes, cujus doctrina & miniſterio Gens, quam regebat Anglorum, Dominicæ Fidei & dona diſceret, & ſuſciperet Sacramenta. Nec aliquanto tardius, quod petiit, impetravit. Accepit namque Pontificem Aidanum ſummæ manſuetudinis ac pietatis, & moderaminis virum ..... Cui Rex locum Sedis Epiſcopalis in Inſula Lindisfarnenſi, ubi ipſe petebat, tribuit ..... Imbuebantur Præceptoribus Scotis parvuli Anglorum una cum majoribus, ſtudiis & obſervatione Diſciplinæ regularis: nam Monachi erant maxime qui ad prædicandum venerant. Monachus ipſe Epiſcopus Aidanus, utpote de Inſula quæ vocatur Hy deſtinatus ..... Ab hac ergo Inſula, ab horum Collegio Monachorum, ad Provinciam Anglorum inſtituendam in Chriſto, miſſus eſt Aidanus, accepto gradu Epiſcopatus. Ferunt autem, quia cum de Provincia Scotorum Rex Oſuvaldus poſtulaſſet Antiſtitem, qui ſibi ſuaque Genti verbum Fidei miniſtraret, miſſus fuerit primo alius auſterioris animi vir, qui cum aliquandiu Genti Anglorum prædicans, nihil proficeret, nec libenter a populo audiretur, redierit in patriam, atque in Conventu Seniorum retulerit, quia nihil prodeſſe docendo Genti, ad quam miſſus erat, potuiſſet, eo quod eſſent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi tractatum magnum in Concilio, quid eſſet agendum, habere cœperunt, deſiderantes quidem Genti quam petebant ſalutem eſſe, ſed non recepto, quem miſerant, Prædicatore, dolentes. Tunc ait Aidanus ad eum, de quo agebatur, Sacerdotem. Videtur mihi, frater, quia durior juſto indoctis auditoribus fuiſti, & non eis* [*juxta Apoſtolicam Diſciplinam*] *primo lac doctrinæ mollioris porrexiſti, donec paulatim enutriti Verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda ſublimiora Dei Præcepta ſufficerent. Quo audito, omnium qui conſedebant, ad ipſum ora & oculi converſi, ipſum eſſe dignum Epiſcopatu, ipſum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decreverunt, ſicque illum ordinantes, ad prædicandum miſerunt ..... Obiit 17. Epiſcopatus ſui anno*, Chriſti 651. *ſucceſſit vero ei in Epiſcopatu Finan, & ipſe illuc ab Hy Scotorum Inſulæ ac Monaſterio deſtinatus, ac tempore non pauco in Epiſcopatu permanſit* (ex Beda cap. 17.)

Ipſo Middelengorum Rege Penda occiſo (anno 655.) *cum Oſuvi Rex Chriſtianiſſimus ejus regnum acciperet, factus eſt Diuma Epiſcopus Mediterraneorum Anglorum, ſimul & Merciorum, ordinatus a Finano Epiſcopo: paucitas enim Sacerdotum cogebat unum Antiſtitem duobus populis præfici. Qui cum pauco ſub tempore non paucam Domino plebem acquiſiviſſet, defunctus eſt apud Mediterraneos Anglos, ſuſcepitque pro eo Epiſcopatum Ceollach, & ipſe de natione Scotorum, qui non multo poſt Epiſcopatu relicto, reverſus eſt in Inſulam Hy, ubi plurimorum caput & arcem Scoti habuere Cœnobiorum; ſuccedente illi* (circa annum 560.) *in Epiſcopatum Trumhere viro religioſo & Monachica vita inſtituto, natione quidem Anglo, ſed a Scotis ordinato Epiſcopo* (ex Beda, cap. 21. 24. & 25.) *Defuncto Finano* (anno 661.) *cum Colmanus in Epiſcopatu ſuccederet, ipſe miſſus a Scotia gravior de obſervatione Paſcha, nec non & de aliis Eccleſiaſticæ vitæ Diſciplinis, controverſia nata eſt. In parte Scotorum* (anno 664.) *erat venerabilis Orientalium Anglorum Epiſcopus*

Digitized by Google

Cedda, jamdudum ordinatus a Scotis (ex Beda, cap. 25.) *Reverſa in patriam Colmano, ſuſcepit pro illo Epiſcopatum Nordhumbrorum famulus Chriſti Tuda, qui erat apud Scotos Auſtrinos eruditus, & ordinatus Epiſcopus*. (Ex Beda cap. 26.)

Feliciter ducta ab Hienſibus Presbyteris propagine, fundatam per Nordhumbriam, Middelangliam, Merciam, & Eaſtangliam ex parte, Eccleſiam, locis laudatis memorat Beda, eodem ferme tempore natus, anno ſcilicet 673. ex cujus fide hæc habemus : a Majoribus natu, Conventu Seniorum, Monachorum, cui Segenius Abbas & Presbyter præfuit, Collegio, Aidanum, Finanum, Colmanum, Tudam miſſos, deſtinatos, ordinatos, accepto Epiſcopatus gradu, per annos continuos triginta Lindisſarnenſem Eccleſiam rexiſſe. Secundo, Middelanglis Diunam a Finano præfectum, poſtea Ceollach & Trumhere ab Hienſibus conſecratos, ſucceſſores habuiſſe. Tertio, Eaſtanglos Ceddæ a Finano conſecrati fidei commiſſos. Quarto, in finitimis Provinciis & vicina Gallia, Epiſcopos non defuiſſe, qui rudibus populis Antiſtites conſecrarent. Quinto, tota libertate uſos Reges, populoſque ad fidem recens converſos, Scotos Presbyteros vicinis quibuſcumque Præſulibus antetuliſſe. Sexto, qui Scotos Presbyteros ultra propriam ſortem provectos, vel ſecum muſſaret, repertum neminem : quod vel invitis extorqueat, nondum Bedæ ætate natos, qui ademptam jure divino Presbyteris Ordinationum, aliarumque Epiſcopis reſervatarum functionum poteſtatem ſomniarent.

Reſpondeo Scotos a quibus nominati a Beda ordinati ſunt epiſcopi : Presbyteros meros non fuiſſe, ſed Epiſcopos : quamvis ex Hienſibus Monaſteriis plerique aſſumpti eſſent. Nam epiſcopos in Scotia fuiſſe conſtat ex Epiſtola Laurentii, Melliti, & Juſti, qui a ſancto Auguſtino Anglorum Apoſtolo fuerant ordinati Epiſcopi, ad Scotos, quæ ſic inſcribitur ; *Dominis chariſſimis Fratribus, Epiſcopis vel Abbatibus per univerſam Scotiam, Laurentius, Mellitus, & Juſtus Epiſcopi, Servi Servorum Dei*.

Idem conſtat ex Epiſtola Joannis IV. Romani Pontificis electi, ad Scotos conſcripta, ut eorum errorem in celebratione Paſchatis emendaret ; cujus hæc eſt inſcriptio : *Dilectiſſimis & ſanctiſſimis Thomiano, Columbano, Chromano, Dimano & Bathano Epiſcopis : Chromano, Hermano, Lauſtrano, Stellano, & Segiano Presbyteris, Sarano, cæteriſque Doctoribus, ſeu Abbatibus Scotis : Hilarius Archipresbyter, & ſervans locum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, & Joannes Diaconus & in Dei nomine electus*, &c. Præterea de Hibernia, quæ tunc a Scotis incolebatur ſcribit Venerabilis Beda lib. 3. Hiſtor. Eccleſ. Gentis Anglorum, cap. 4. *Habere ſolet ipſa Inſula Rectorem ſemper Abbatem Presbyterum, cujus juri & omnis provincia, & ipſi etiam Epiſcopi, ordine inuſitato, debeant eſſe ſubjecti, juxta exemplum primi Doctoris illius, qui non Epiſcopus, ſed Presbyter extitit & Monachus*. Apud Scotos igitur plures erant Epiſcopi, quamvis, ſingulari & extraordinario more Abbati Presbytero ſubditi eſſent. Quæ conſuetudo Blondello cæteriſque Proteſtantibus non favet ; nec probat jure divino pares Epiſcopis Presbyteros eſſe : cum Epiſcopi ob ſanctimoniæ reverentiam, quæ in Monachis & Abbatibus præfulgebat, & quod ipſorum plerique ex Monaſteriis ad Epiſcopatum eſſent aſſumpti hanc ſibi ſubjectionis & obedientiæ, in aliis regionibus & Eccleſiis inſolitæ, legem ſpontaneo ſingularis pietatis & humilitatis affectu impoſuiſſent.

Denique plures erant eo tempore in Anglia Epiſcopi a quibus illi ex Scotia ſelecti ordinarentur. Roffenſem Eccleſiam rexit Juſtus, qui in ea Romanum pro ſe conſecravit Epiſcopum, data ſibi ordinandi Epiſcopos authoritate a Pontifice Bonifacio (ex Beda cap. 8. lib. 2.) Paulinus Nordhumbrorum primus Epiſcopus ab eodem Juſto ordinatus eſt (ex eodem cap. 9.) Dorovernenſem Eccleſiam rexit poſt Juſtum Honorius a Paulino conſecratus Antiſtes (ex eodem cap. 16. & 18.) Miſſus eſt iiſdem temporibus in Britanniam Byrinus ab Honorio Romano Pontifice, cujus juſſu per Aſterium Genuenſem Epiſcopum in Epiſcopatus conſecratus eſt gradum ; & Civitate Dorcinca ab Oſuvaldo Rege donatus eſt ut ibi Sedem Epiſcopalem conſtitueret. (Ex Beda lib. 3. cap. 7.) Poſt hæc in Hiberniam profectus eſt Agilbertus Epiſcopus Gallicanus, illiuſque Gentis Eccleſiæ præfuit : qui cum ad Epiſcopatum Pariſienſem tranſlatus eſſet, miſit illuc Eleutherium Nepotem ſuum, qui a Theodoro Archiepiſcopo Dorovernenſi conſecratus, Geviſſorum Epiſcopatum multis annis geſſit. (Ex Beda ibidem.) Poſt obitum Paulini Roffenſis Epiſcopus creatus eſt Ithamar, ab Honorio Archiepiſcopo ordinatus. (Ex eodem, cap. 14.) Defuncto Felice Orientalium Anglorum Epiſcopo, Honorius loco ejus ordinavit Thomam Diaconum ejus de Provincia Girviorum : quo ex hac luce ſublato, Beretgirſum cognomine Boniſacium, de Provincia Cantuariorum, loco ejus ſubſtituit. Defuncto Honorio, Dorovernenſis Archiepiſcopus electus eſt Deus dedit, de Gente Occidentalium Saxonum, qui ab Ithamar Epiſcopo Roffenſi ordinatus eſt : quo mortuo idem Ithamar in locum ejus conſecravit Damianum, de genere Auſtralium Saxonum oriundum. (Ex Beda cap. 20.) Anno Domini 729. Rex Alchfrid miſit Wilfridum Presbyterum ad Regem Galliarum, qui eum ſibi, ſuiſque, conſecrari faceret Epiſcopum. At ille miſit illum ordinandum ad Agilbertum, qui relicta Britannia, Pariſiacæ Civitatis factus erat epiſcopus, & conſecratus eſt magno cum honore ab ipſo, convenientibus plurimis epiſcopis in vico Regio, qui vocatur in Compendio. Idem Rex miſit Cantiam Ceadda Presbyterum & Abbatem religioſiſſimum, qui Eboracenſis Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus. Is autem a Wini Occidentalium Saxonum Antiſtite Epiſcopus conſecratus eſt. (Ex Beda lib. 3. cap. 28.) A Vitaliano Romano Pontifice anno Chriſti 668. Theodorus Monachus ex Tharſo Ciliciæ oriundus Epiſcopus conſecratus eſt, & in Britanniam miſſus. Quo cum appuliſſet, perluſtrans univerſa ordinabat locis opportunis Epiſcopos, & ea quæ minus perfecta reperit, his quoque juvantibus corrigebat. Eo autem tempore quo defuncto Deusdedit, Dorovernenſis Eccleſiæ Epiſcopus quærebatur, ordinabatur, mittebatur : Wilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus eſt miſſus : & quoniam ante Theodorum rediit ipſe Cantia, Presbyteros & Diaconos, uſque dum Archiepiſcopos ad Sedem ſuam perveniret ordinabat. At ipſe veniens mox in Civitatem Roffenſem, in locum Damiani defuncti, ordinavit virum magis Eccleſiaſticis Diſciplinis inſtitutum & vitæ ſimplicitate contentum, quam in ſæculi rebus ſtrenuum, cui nomen erat Putta. (Ex Beda, lib. 4. cap. 2.)

Anno Chriſti 670. Concilium Herudfordiæ Theodorus congregavit, cui plures Epiſcopi interfuerunt. (Ex Beda, cap. 5. lib. 3.) Anno 680. congregata eſt a Theodoro Cantuarienſi Archiepiſcopo Synodus in campo Hedtfelt, ad Eccleſias Anglorum contra Eutychianam & Monothelitarum hæreſim muniendas : quo in Concilio plures illius Gentis Epiſcopi cum Theodoro ſederunt. (Ex Beda, cap. 17. lib. 4.) Anno Chriſti 732. Egbertus pro Wilfrido Eboracenſis Epiſcopus ordinatus eſt, Anno 733. Taruvini Archiepiſcopus, accepto ab Apoſtolica Sede Pallio ordinavit Aluvich & Sigifridum Epiſcopos Anno 735. Nothelmus Archiepiſcopus ordinatus eſt. Anno 740. ſanctus Cudbertus Lindisfarnenſis Eccleſiæ inauguratus eſt Epiſcopus. Ejus ad conſecrationem ſeptem Epiſcopi convenerunt inter quos Theodorus Primatum tenebat. (Ex Beda lib. 4. cap. 28.) Theodoro in Archiepiſcopatu ſucceſſit Berechtvvaldus, an. 662. & ordinatus eſt anno ſequente a Goduvino Metropolitano Epiſcopo Galliarum. Cæteros quos commemorat Epiſcopos Venerabilis Beda, miſſos facio. Satis iſta probant, plures & in Scotia & in Anglia fuiſſe Epiſcopos, eoſque non a presbyteris, ſed ab Epiſcopis ordinatos fuiſſe.

Objectio poſtrema Blondelli petitur ex ſancto Hilario Arelatenſi in Vita ſancti Honorati ejuſdem Eccleſiæ Archiepiſcopi, ubi de eo ita ſcribit : *Apparuit illic*, in Lirinenſi nempe Inſula, *Presbyter non duplici tantum, ſed multiplici honore digniſſimus, coram quo nullam ſacerdotii diſtantiam, nullum nominis privilegium Epiſcopatus agnoſceret. Nemo umquam Epiſcoporum ſibi tantum uſurpavit, ut ſe presbyteri illius collegam computaret*. Idem de ejus ad Arelatenſem Epiſco-

Digitized by Google

piſcopatum promotione : *Sacerdotium quippe ſuum*, inquit, *in Eccleſia hac nomine auctum videmus*, *ſanctimonia vero & actibus jam prius ſummum*.

Ex quibus colligit Blondellus, inter presbyteros & Epiſcopos, nullam, ſi jus divinum ſpectes, realem, ſed nominalem tantum ſacerdotii diſtantiam intercedere, Epiſcopatum merum nominis privilegium eſſe; ſoloque nomine augeri, qui humano inſtituto ex presbytero in Epiſcopum creſcit.

Reſpondeo, falſas eſſe Blondelli illationes. Comparat enim ſanctus Hilarius Arelatenſis ſanctum Honoratum adhuc presbyterum cum Epiſcopis, non quantum ad ordinem & dignitatem, quaſi pari cum ipſis honoris & dignitatis conſortio prædictus eſſet, illiſque jure divino æqualis: ſed quantum ad virtutem & ſanctimoniam, ratione cujus nullus ei ſe coæquare Epiſcopus auderet. Unde & Sacerdotium ejus prius ſummum fuiſſe ait, non dignitate quidem, ſed ſanctimonia & actibus. Nomine vero dumtaxat auctum videri, quia virtutibus Pontificiis adhuc presbyter conſpicuus erat: quarum gradibus ad hoc honoris faſtigium aſcendit.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hanc propoſitionem notant, velut ex hac diſſertatione, pag. 110. Editionis primæ excerptam *Epiſcopi erant pares presbyteris quoad gubernationem Eccleſiæ*, *non quoad Ordinationem tempore Apoſtolorum*.

R. Aliud eſt Eccleſiæ gubernatio, aliud Eccleſiam gubernandi poteſtas. Illa Juriſdictionis uſum, iſta juriſdictionem ipſam ſignificat. Epiſcopos ſuperiores jure divino, fuiſſe presbyteris tempore Apoſtolorum, non ſolum ordinis; ſed etiam Juriſdictionis ratione, ſive quoad poteſtatem regendi Eccleſiam, & ſacri Juris dicundi, tota diſſertatione doceo & propugno adverſus *Aetium & Blondellum*: Sed externo Juriſdictionis uſu aliquatenus pares olim fuiſſe non diffiteor. En verba mea, ex quibus innoteſcit, quæ mens mea ſit: *At quoad ſecundam illam poteſtatem*, *quæ in externa Eccleſiæ & rerum ejus adminiſtratione poſita eſt*, *non ea fuit ab initio*, *quæ ſecutis temporibus*, *Epiſcoporum ſupra presbyteros eminentia*. *Tunc enim communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ regebantur*, *& res Eccleſiaſtica adminiſtrabantur*, *nihilque decernebatur niſi ex ipſorum ſuffragiis*, *& ex communi totius Senatus Eccleſiaſtici ſententia*, *cui tamen aliquis* (ſcilicet Epiſcopus) *præſidebat cum prærogativa ſuffragii*, *& judicandi atque decernendi authoritate*. Presbyteris conſilium dumtaxat, Epiſcopis judicandi authoritatem tribuo. Et infra: *Ex quibus effloreſcit*, *poteſtatem ſummam regendæ Eccleſiæ*, *& juriſdictionem ampliſſimam*, *cum in plebem Chriſtianam*, *tum in ipſam presbyterorum clerique totius collegium*, *Epiſcopis inſtitutione divina fuiſſe conceſſam*, *quamvis eam cum ſecundi ordinis Sacerdotibus communicarent primis Eccleſiæ temporibus*: *ſicut Moyſes collatam divinitus authoritatem*, *cum in populum univerſum*, *tum in ipſos ſeptuaginta ſeniores habuit*; *quamvis in conſortium Juriſdictionis ſuæ ac regiminis partem aſciverit*. Hæc Indiculi Cenſorii Authores expendere debuerunt, non vero affingere mihi errorem quem impugno & everto. Meminiſſe debuerant Regulæ a *Pelagio II.* Pontifice Maximo conſtitutæ Epiſtola 7. ad Eliam Aquilejenſem Epiſcopum & alios Iſtriæ Epiſcopos data: *Quia*, inquit, *ſemper dictandi ordo tanta ſibimet connexione ſubjungitur*, *ut & præcedentia ſubſequentibus ſerviant*, *& ſubſequentia ex præcedentibus ſuſpendantur*: *eorum ſenſum quæ prolata ſunt*, *melius pandimus*, *ſi infra ſupraque legentes*, *vel quo tendunt*, *vel unde pendeant*, *demonſtremus*.

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 153. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Popoſitionem notant: *Forma Ordinis Presbyteralis non eſt*, Accipe poteſtatem: *Nec talis habetur in antiquis Ritualibus*.

R. Non negavi quin ad integritatem formæ hæc verba pertineant: *Ad ſubſtantiam Ordinationis pertinere* merito negavi, quia Eccleſia Græca in Ordinatione Presbyteri nec iſta verba uſurpat, nec inſtrumenta tradit, ut in Euchologiis omnibus videre eſt. Quod autem in antiquis Ritualibus hæc verba non habeantur, facti Quæſtio eſt. Codices legantur; ſin minus, fides adhibeatur *Joanni Morino*, ſincero & erudito Authori, cujus hæc ſunt verba Exercitatione 8. cap. 1. n. 12. *Antiqui Rituales Latini*, *non ſecus ac Græci*, *iſtam inſtrumentorum Traditionem nobis non exhibent*. *Quidquid ſpectat ad illam materiam & formam ab iis abeſt*. *Duo Ritus Ordinationis editi*: *unus Romæ in ſancti Gregorii Sacramentario*, *ex Bibliotheca Vaticana*; *alter Pariſiis ab Hugone Menardo*, *ex Bibliotheca Corbejenſi*, *iſta omnia nobis non repræſentant*. *Duo antiquiſſimi Petaviani literis uncialibus ſcripti*, *qui præ cæteris eminent*. *Duo alii ſecundum iſtos antiquiſſimi*, *& egregie ſplendideque ſcripti*, *quorum unus eſt Rotomagenſis*, *alter Remenſis*. *Tres alii*, *quorum primus Senonenſis eſt*, *duo alii Corbejenſes*, *unus a Rodrado ſcriptus nunc vertitur annus octingenteſimus-primus*, *alter a Rotaldo præcedente multo junior*, *ſed copioſiſſimus qui quæcumque noverat ad Ordinationes pertinere*, *iis ditavit Sacramentarium ſuum*: *Denique unus e Bibliotheca Thuana perantiquus*, *& alter Bellovacenſis*, *regnante Roberto Francorum Rege ſcriptus*. *Illi omnes antiquiſſimi Sacramentarii Libri*, *& iſtorum inſtrumentorum*, *& formæ ſeu verborum ſolemnium*, *quæ nunc pronuntiari ſolent*, *cum Ordinandis traduntur*. Accipe poteſtatem offerre Sacrificium Deo, Miſſaſque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini, Amen, *non meminerunt*; *profundum & mirum eſt de hiſce rebus apud eos ſilentium*. *Quis adeo deſipit*, *ut ſibi perſuadeat iſtos ſcribas*, *& Epiſcopos qui eorum libris in Sacris agendis utebantur*, *ea omiſiſſe quæ ſola Presbyterum creabant*; *innumera vero quæ ad rem nihil pertinebant*, *tam diligenter*, *& tam magnifice deſcripſiſſe*? Hæc doctiſſimus Morinus.

Nota.

Etiam Gaſpar Juvenin in ſuis Commentariis hiſtoricis, & dogmaticis *de Sacr. Ord. diſſer.* 9. cum putaſſet manuum impoſitionem, quæ ſecundo loco ab Epiſcopo adhibetur, eſſe ſacramenti Ordinis materiam, ſubinde non deſinit aſſerere illius formam adæquatam, & eſſentialem illas eſſe orationes, quæ correſpondent eidem manuum impoſitioni. Nihilominus ita caput tertium claudit: *Hic monitum volumus lectorem*, *quod licet multum probabilis ſit noſtra de forma presbyteratus opinio*; *cum maxime cohæreat cum antiquitate*, *conciliet Græcorum ordinationes cum Latinis*, *defendaturque a Morino noſtro*, *viro ut omnes ſciunt*, *poſitivæ Theologiæ peritiſſimo*: *tamen in praxi minime tuta ſit*. *Nam*, *ut non ſemel hoc in Opere obſervatum eſt*, *in ſacramentis conficiendis*, *aut conferendis non licet ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti*, *relicta tutiore*. *Porro quæ docet non tantum orationes*, *de quibus agitur*, *ſed etiam verba quæ comitantur inſtrumentorum porrectionem*, *eſſe eſſentialia formæ presbyteratus*, *tutior eſt noſtra*: *unde in praxi eſt illi adhærendum*, *quantumcumque ea*, *quam defendimus*, *ſpeculative probabilis judicetur*. *Sed hac in cauſa*, *ſicut & in cæteris omnibus*, *quæ in hoc Opere a nobis ſcripta ſunt*, *expectamus judicium Sedis Apoſtolicæ*, *cujus cenſuræ nos*, *noſtraque ſubjicimus*.

APPENDIX
AD SUPERIOREM DISSERTATIONEM.

QUÆSTIO UNICA.

De Chorepiſcopis.

Utrum Chorepiſcopi fuerint meri Presbyteri, an Epiſcopi?

QUæſtionem iſtam velut Appendicem Diſſertationi præcedenti connectere mihi operæ pretium viſum eſt, quia ex hypotheſi ſacrarum Ordinationum a Chorepiſcopis celebratarum argumentantur Hæretici tontra Catholicum dogma de Diſtinctione Epiſcopatus a Presbyteratu, deque eminentia Epiſcoporum ſupra Presbyteros divino jure. Cum enim facile oſtendatur Chorepiſcopos fuiſſe meros ac ſimplices Presbyteros, probare conantur ſacrarum Ordinationum poteſtatem in iis agnitam fuiſſe ab Eccleſia, frequenterque ab ipſis in actum revocatam; atque inde colligunt epiſcopos non eſſe Presbyteris jure divino ſuperiores. Antequam Quæſtioni reſpondeamus:

Obſervandum eſt, Chorepiſcopum, ſi ratio nominis habeatur, eſſe oppidi, ſive pagi Epiſcopum, qui extra urbem in pagis, vicis, oppidulis, epiſcopi vice fungitur. Ideo antiqui Canonum Collectores Chorepiſcopos nonnumquam Latine Epiſcoporum Vicarios interpretantur, ut Ferrandus Diaconus cap. 79. Breviarii, & alii quamplurimi. Porro Chorepiſcoporum in antiquis Eccleſiæ monumentis ante 4. Sæculi exordium nulla prorſus occurrit memoria. In Conciliis Ancyrano Canone 13. & Neocæſareenſi Canone 14. primum de ipſis fit mentio. Cæterum nihil de iis Scriptura ſacra, nihil SS. Ignatius & Dionyſius; qui cæteros Ordines Eccleſiaſticos & minimos quidem commemorant: nihil ſanctus Cyprianus, nihil Canones Apoſtolis adſcripti, nihil Concilium Illiberitanum. Certe ſi gradus hic ipſis cognitus fuiſſet, cum ſit Presbytero ſuperior, & ad dignitatem Epiſcopalem proxime accedat, eum nequaquam prætermiſſent. Circa finem igitur tertii Sæculi Ordo iſte inſtitutus videtur. His poſitis ſit

PROPOSITIO.

Chorepiſcopi Ordinatione ſua non erant Epiſcopi, ſed meri Presbyteri utique Juriſdictionis Epiſcopalis privilegio adaucti.

PRobatur primo. Solemne eſt omnibus, qui de Chorepiſcopis verba faciunt, dicere eos ad ſimilitudinem ſeptuaginta Diſcipulorum eſſe creatos. Ita Concilium Neocæſareenſe Canone 13. S. Iſidorus lib. 2. de Officiis Eccleſ. cap. 6. Epiſt. 86. * S. Leoni & Epiſtola unica Joanni III. adſcripta. Atqui Epiſcopi ſunt Apoſtolorum Succeſſores, non vero ſeptuaginta dumtaxat Diſcipulorum: igitur Chorepiſcopi Ordinatione ſua Epiſcopi non erant.

* *Hanc Epiſtolam ſuppoſitam eſſe S. Leoni optime probat P. Quenellius Diſſert. 11. de ſuppoſitione Epiſtolæ ad Galliarum & Germaniarum Epiſcopos*, de Privilegio Chorepiſcoporum.

Probatur ſecundo. Epiſcopus a tribus ſaltem Epiſcopis ordinandus eſt ex Traditione Apoſtolica per univerſam Eccleſiam ad hunc uſque diem religioſe obſervata, ita ut ſi quis ab uno ordinetur, & ordinatus deponatur, & ordinator. Quam in rem luculenta ſunt teſtimonia Synodi Rejenſis in cauſa Armentarii, anno 439. Concilii Arauſicani 1. Canone 21. & Concilii Arelatenſis 1. Canone etiam 21. Sed Chorepiſcopi ab uno tantum, aut a duobus ad ſummum Epiſcopis ordinabantur: non erant igitur Ordinatione ſua Epiſcopi. Sane Armentarii ordinatio a duobus temere convenientibus Epiſcopis facta, in Synodo Rejenſi miſſa in irritum eſt: quem tamen in una eccleſia Chorepiſcopum inſtitui permiſit indulgentior Synodus.

Probatur tertio. Epiſcopos in pagis conſtitui vetant Canones, Laodicenus 57. Sardicenſis 6. Toletani Concilii 12. Canon 4. Francofordienſis 22. S. Leo, Epiſt. 8. Atqui Chorepiſcopi in pagis, villis, & oppidulis conſtituebantur: non erant itaque Epiſcopi.

Probatur quarto ex Concilio Hiſpalenſi, Canone 7. ſevere increpante Agapium quemdam Cordubenſem Epiſcopum, qui Chorepiſcopos delegare ſolebat ad Epiſcopalia munia obeunda, Sacramentum Confirmationis conferendum, Eccleſias conſecrandas, Virgines benedicendas. Id in poſterum fieri prohibet Concilium, nec plus licere vult Chorepiſcopis, quam Presbyteris, rationemque reddit: *Quia Chorepiſcopi & Presbyteri juxta Canones unum ſunt*. Sed placet Canonem integrum repræſentare: *Quamvis*, inquit, *cum Epiſcopis plurima illis Myſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam tamen authoritate Veteris Legis, quædam novellis & Eccleſiaſticis Regulis ſibi prohibita noverint, ſicut Presbyterorum & Diaconorum, ac Virginum conſecratio; ſicut conſtitutio altaris, benedictio, vel unctio. Siquidem nec licere eis Eccleſiam vel altaria conſecrare, nec per impoſitionem manus Fidelibus baptizandis, vel converſis ex Hæreſi, Paracletum Spiritum tradere, nec Chriſma conficere*, &c. *Hæc omnia illicita eſſe Presbyteris, quia Pontificatus apicem non habent, quod ſolis deberi Epiſcopis authoritate Canonum præcipitur; ut per hoc & diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium Summi Pontificis demonſtretur*.

Probatur quinto ex reſponſo Leonis III. Pontificis Maximi Gallicanis epiſcopis dato. Tempore Caroli Magni graviſſimæ querelæ adverſus Chorepiſcopos a Galliæ & Germaniæ epiſcopis excitatæ ſunt. Querelæ potiſſima cauſſa erat, quod plurimi negarent, *Eos eſſe Presbyteros, vel Diaconos, aut Subdiaconos, qui a Chorepiſcopis videntur quaſi ſacrati: nec Sacerdotale eos debere peragere Officium, niſi forent a canonice ordinatis Epiſcopis conſummati*. Affirmabant quoque a Chorepiſcopis ordinatos, *vulneratum potius, quam Epiſcopaliter ſanctificatum per illam manus impoſitionem habere caput*. Ideo plurimi Laici eorum Miſſas fugiebant liberoſque ſuos ab iis confirmari nolebant, *Ne magis vulnus, quam benedictionem acciperent*. Cum hæc Quæſtio in Gallia & Germania magna animorum contentione agitaretur, ſtatuerunt epiſcopi Archiepiſcopum e ſuis Romam ad Leonem III. mittere, qui ab eo ancipitis quæſtionis ſolutionem referret. Reſpondit Pontifex, quæſtionem a ſuis Deceſſoribus jam eſſe finitam, nec alio judicio opus eſſe, dixit, *Nullum fore Presbyterum, vel Diaconum ab eis ordinatum, nec Eccleſiam ab eis dedicatam, nec Virginem conſecratam, nec quemquam confirmatum, neque quidquam quod de Epiſcopali Miniſterio præſumpſere eſſe peractum: ſed quidquid ex his ab eis erat illicite præſumptum, omnia a canonice ordinatis Epiſcopis debere rite peragi, & in meliorem ſtatum reformari: quia quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit ut videatur iteratum*. Hoc Arno Juvavenſis, ſive Salzburgenſis Archiepiſcopus a Collegis ſuis Romam miſſus a Sede Apoſtolica reſponſum tulit. Quo accepto, Galliæ & Germaniæ Epiſcopi Ratisbonæ in Concilio congregati, ſecundum Sedis Apoſtolicæ Decretum, irritum eſſe pronuntiarunt, *Quidquid a Chorepiſcopis Epiſcopaliter præſumptum eſt. Nam Epiſcopi non erant* (inquiunt) *quia nec canonice a tribus Epiſcopis ordinati. Ideo de Epiſcopali Miniſterio nihil agere potuerunt*. Hæc leguntur in ſelectis capitulis, tit. 4. cap. 1. Tom. 2. Concil. Galliæ, ad annum 800.

Probatur ſexto ex Concilio Pariſienſi VI. ad annum 829. Canone 27. „ Epiſcopos, *inquit*, locum „ Apoſtolorum, Chorepiſcopos autem exemplum & „ formam ſeptuaginta Diſcipulorum tenere, & Liber „ Actuum Apoſtolorum, & Canonica authoritas a„ perte demonſtrat. Cum hæc ita ſe habeant, emer„ ſit quidam reprehenſibilis, & valde jam inolitus „ uſus, eo quod quidam Chorepiſcopi ultra modum „ ſuum progredientes, & donum Sancti Spiritus per „ impoſitionem manuum tradant, & alia quæque, „ quæ ſolis Pontificibus debentur, contra fas pera„ gant; præſertim cum nullus ex 70. Diſcipulis, quo„ rum ſpeciem in Eccleſia gerunt, legatur donum „ Sancti Spiritus per manus impoſitionem tradidiſſe.

Pro-

Digitized by Google

Probatur ſeptimo ex libro 7. Capitularium, cap. 328. in quo hæc habentur: „ Placuit, ſicut Leonis Papæ, & omnium Epiſcoporum noſtrorum, atque reliquorum Fidelium generali, & Synodali conſulto decrevimus, ut nullus Chorepiſcopus per manus impoſitionem Spiritum Sanctum tradere, aut Sacerdotes, vel Levitas, aut Subdiaconos ſacrare, vel Virgines velare, aut ſanctum Chriſma conficere, vel Eccleſias aut altaria ſacrare, aut benedictionem in publica Miſſa populis tribuere præſumat: quæ omnia Summis Pontificibus, id eſt, Cathedralibus Epiſcopis debentur, & non Chorepiſcopis, vel Preſbyteris, quorum formam juxta ſanctorum Canonum Decreta Chorepiſcopi gerunt. Si autem ii aliquid ex his agere tentaverint, irrita erunt quæ ab iis geruntur, & ipſi omni Eccleſiaſtico honore funditus priventur.

„ Et *cap.* 329. decernitur, Ut qui a Chorepiſcopis Presbyteri, vel Diaconi, vel Subdiaconi ſunt ordinati, nullatenus in Presbyteratus, aut Diaconatus, vel Subdiaconatus officia miniſtrare præſumant. Similiter homines qui imperitis videntur ab iis eſſe confirmati, vel Virgines, ſeu Eccleſiæ ſacratæ, aut chriſma confectum, ſive altaria dedicata, pro confirmatis, vel ſacratis minime habeantur, quia quæ illi non habuerunt, dare non potuerunt: quoniam ex his eis quidquam agere non licet, quæ omnia ſummis Pontificibus debentur, & non Chorepiſcopis, qui nec ſummi Pontifices, nec Epiſcopi fuerunt, nec deinceps uſquam fieri poſſunt. Nullum enim ex Septuaginta aliquid umquam feciſſe, legimus, vel ſcimus: ad quorum exemplum vel formam, Presbyteros, vel Chorepiſcopos, antequam ipſi Chorepiſcopi prohibiti eſſent fuiſſe agnovimus.

Probatur octavo ex Concilio Meldenſi, anno 845. celebrato, Canone 44. decernente, Ut Chorepiſcopus modum ſuum juxta Canonicam Inſtitutionem teneat, & nec ſanctum chriſma, nec ſanctum Paracletum Spiritum, ſolis Epiſcopis juxta Decreta Innocentii tribuere debitum, tradere tentet, nec Eccleſias conſecret, neque Ordines Eccleſiaſticos, qui per impoſitionem manus tribuuntur, id eſt, nonniſi uſque ad Subdiaconatum, & hoc jubente Epiſcopo, & in locis, quibus Canones deſignant, agere præſumat. Impoſitioni autem Pœnitentiæ, aut Pœnitentium reconciliationi, per Parochiam, ſecundum mandatum Epiſcopi ſui inſerviat. Si vero Civitatis Epiſcopus obierit, nihil ex Epiſcopali Miniſterio ſpecialiter Epiſcopis debito attentet.

Probatur nono ex ſancto Iſidoro Hiſpalenſi, libro ſecundo de Officiis Eccleſiaſticis, *cap.* 6. Chorepiſcopi, *inquit*, id eſt Vicarii Epiſcoporum, juxta quod Canones ipſi teſtantur, inſtituti ſunt ad exemplum ſeptuaginta Seniorum tamquam Sacerdotes, propter ſollicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis inſtituti gubernant ſibi commiſſas Eccleſias, habentes licentiam conſtituere Lectores, Subdiaconos, Exorciſtas. Presbyteros autem & Diaconos ordinare non audeant præter conſcientiam Epiſcopi in cujus regione præeſſe noſcuntur. Hi autem a ſolo Epiſcopo Civitatis, cui adjacent, ordinentur.

Probatur decimo ex Concilio Metenſi, anno 889. ita ſtatuente: Ut Baſilicæ a Chorepiſcopis conſecratæ, ab Epiſcopis conſecrentur, roboratum eſt: quia juxta Decreta Damaſi Papæ, Innocentii, & Leonis, vacuum eſt & inane quidquid in ſummi Sacerdotii Chorepiſcopi egerunt Miniſterio, quod ipſi iidem ſunt qui & Presbyteri, ſufficienter invenitur. Hæc porro omnia momenta luculenter probant Chorepiſcopos Ordinatione ſua Epiſcopos non fuiſſe, ſed ſimplices, meroſque Presbyteros.

Objectio 1. Illi erant Ordinatione ſua Epiſcopi, qui Diaconos & Sacerdotes ordinare poterant: ſed Chorepiſcopi ordinare poterant Diaconos & Sacerdotes, cum Epiſcopi facultate: igitur Chorepiſcopi Ordinatione ſua vere Epiſcopi erant.

Probatur minor ex Concilio Antiocheno, Canone 10. ita decernente: *Ii qui ſunt in vicis vel pagis, qui dicuntur Chorepiſcopi, etiamſi Epiſcopi Ordinationem, manuumve impoſitionem perceperint, viſum eſt ut ſuum modum ſciant, & ſibi ſubjectas Eccleſias adminiſtrent: conſtituant autem Lectores, Hypodiaconos, & Exorciſtas, & eorum promotionem ſufficere exiſtiment; nec Presbyterum, nec Diaconum ordinare audeant, abſque urbis Epiſcopo, cui ſubjicitur ipſe & regio.*

Idem probatur ex Canone 13. Concilii Ancyrani, qui ſecundum Verſionem Dionyſii Exigui ſic habet: *Chorepiſcopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare, ſed nec Presbyteris Civitatis, ſine præcepto Epiſcopi, vel literis, in unaquaque Parochia.* Ergo ſaltem ex Epiſcopi mandato poterant Chorepiſcopi Presbyteros ordinare. Vere igitur Epiſcopi erant, cum Ordinatio Diaconorum aut Sacerdotum, nuſquam ſimplicibus ac meris Presbyteris conceſſa fuerit.

Confirmatur ex ſancto Baſilio Magno, Epiſt. 181. ad Chorepiſcopos ſuæ Diœceſeos. De iis conqueritur initio Epiſtolæ, quod diligentiam in Miniſtris Eccleſiaſticis examinandis a Canonibus commendatam non obſervabant, nec procurabant ut Presbyteri & Diaconi ſibi ſubditi Miniſtrorum mores ſedulo attenderent, & ad ſe referrent, antequam eos Sacerdotio, aut alio aliquo Eccleſiaſtico Miniſterio donarent. *Ex quo neglectu*, inquit Sanctus Baſilius, *multi quidem numerantur Miniſtri in unoquoque pago, ſed nemo eſt dignus altaris Miniſterio.* Antea longe aliter factum fuiſſe ipſis exprobrat: *Hæc quidem*, inquit, *examinabant Presbyteri & Diaconi, qui cum eis verſabantur: referebant autem ad Chorepiſcopos, qui a vere teſtificantibus ſuſceptis ſuffragiis, eorum Epiſcopum admonebant, Miniſtrumque poſtmodum in Sacerdotalem numerum adoptabant.* Authoritatem autem creandorum Diaconorum & Presbyterorum, illis non aufert ſanctus Baſilius, ſed conſervat. Hoc unum Epiſtola ſua efficere nititur, ut Chorepiſcopi id in poſterum canonice præſtent.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem dico, Concilium Antiochenum non loqui de Chorepiſcopis omnibus, ſed ſolum de illis qui Epiſcopi conſecrati fuerant, ac poſtmodum ad Chorepiſcopatum promoti. His namque concedit ut Lectores, Exorciſtas, & Subdiaconos, ordinent, non autem Diaconos aut Presbyteros, niſi Epiſcopus Civitatis, cui ſubditi ſunt hoc ipſis munus demandaverit.

Hæc exceptio patet ex verbis ipſius canonis 10. Antiocheni, ſecundum Dionyſii Exigui Verſionem. *Qui in vicis*, inquit, *vel poſſeſſionibus, Chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & ut Epiſcopi conſecrati ſint, tamen ſancta Synodo placuit ut modum proprium recognoſcant, &c.* Itaque Chorepiſcopi, alii erant charactere & dignitate Epiſcopali inſigniti, alii vero meri ſacerdotes. Namque Chorepiſcopatus miniſterium erat, cui presbyteri, & aliquando etiam Epiſcopi admovebantur. Cum itaque conferebatur olim alicui Epiſcopo vacanti, qui jam Epiſcopalem conſecrationem aliunde accepiſſet, is cui deferebatur, verus Epiſcopus erat; non quidem vi Chorepiſcopatus, qui nudum miniſterium & Eccleſiarum quæ in agris eſſent adminiſtrationem concedebat; ſed ob ſuſceptam antea manus impoſitionem & conſecrationem. Itaque canonis Antiocheni verba regulam non evertunt, ſed exceptionem adhibent, quia fieri poterat variis de cauſis ut Epiſcopus ad Chorepiſcopatum promoveretur. Eam autem exceptionem iis verbis exponunt Antiochenæ Synodi Antiſtites, ut proclive ſit ex ea regulam firmare. *Qui in vicis, vel poſſeſſionibus Chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & ut Epiſcopi conſecrati ſint, tamen ſancta ſynodo placuit, ut modum ſuum recognoſcant.* Quaſi dicerent: Etiamſi quandoque contingat ut Chorepiſcopatus ab Epiſcopo aliquo exerceatur, miniſterii tamen ſui modum excedere non poteſt, ut abſque licentia Epiſcopi civitatis, diaconos, & presbyteros ordinet.

Porro quod Chorepiſcopatus quandoque conceſſus ſit ei qui jam Epiſcopus eſſet, colligitur ex Concilio Nicæno, canone 8. qui Novatianis ab hæreſi redeuntibus gratiam facit dignitatis Epiſcopalis retinendæ, ſi orthodoxo Epiſcopo ita viſum fuerit, vel ſaltem Cho-

Chorepiſcopatus locum obtinendi. *Ubicumque vero*, inquit, *ſive in vicis ſive in civitatibus ipſi ſoli reperti fuerint ordinati, qui inveniantur in Clero, in eodem habitu perſeverent. Ubi autem Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopo vel presbytero conſtituto, quidam ex illis advenient, certum eſt quod Epiſcopus Eccleſiæ habebit Epiſcopi dignitatem. Is autem qui nominatur apud eos Epiſcopus, honorem presbyterii poſſidebit niſi forte placuerit Epiſcopo nominis eum honore cenſeri. Si vero hoc ei minime placuerit, providebit ei aut Chorepiſcopatus aut presbyterii locum, ut in Clero prorſus eſſe videatur: ne in una civitate duo Epiſcopi probentur exiſtere*. Certe nemo diffiteri poteſt quin Epiſcopus ille a Novatianiſmo converſus characterem epiſcopalem antea ſuſcepiſſet: ſed eam conſecrationem aliunde ſumpſerat, quam a miniſterio Chorepiſcopatus.

Præterea in ſynodo Antiochena, canone 18. videmus Epiſcopos vacantes, qui ordinati ad Parœciam ſuam non accedunt, ob contumaciam populi, vel aliam ob cauſam, ſine vitio tamen ſuo quibus permittitur honoris & miniſterii communio, ea conditione, ut negotiis Eccleſiæ in qua morantur, ſe non immiſceant. Certe ſi Epiſcopus vicinus Collegæ ſui repulſam ægre ferens, Chorepiſcopatus ei miniſterium conferret; fatendum eſt hunc Chorepiſcopum vere Epiſcopum fuiſſe. Quidam itaque Chorepiſcopi charactere Epiſcopali inſigniti erant, & de his intelligendus eſt canon Antiochenus.

Contra. Synodus Antiochena loquitur de omnibus Chorepiſcopis: ergo omnes poterant ordinare Diaconos & presbyteros, cum licentia Epiſcopi civitatis; adeoque omnes fuerant ordinati Epiſcopi.

Probatur antecedens ex poſteriori parte canonis quæ relationem dicit ad primam & cum illa cohæret. *Fiat autem Chorepiſcopus ab Epiſcopo civitatis cui ſubjicitur.* Sed hæc verba de omnibus Chorepiſcopis intelliguntur: ergo & priora: adeoque Chorepiſcopi omnes conſecrati fuerant Epiſcopi.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem dico relationem illam & conjunctionem poſterioris partis canonis cum priori, non efficere ut de iiſdem Chorepiſcopis utraque intelligatur. Nam canonis titulus eſt, de Chorepiſcopis generatim. Deinde exceptionem facit eorum qui conſecrati fuerant Epiſcopi, & iis concedit licentiam ordinandi diaconos & presbyteros, cum permiſerit Epiſcopus civitatis; abſque ejus vero conceſſione lectores tantum, Exorciſtas, & Subdiaconos promovendi. Denique ſtatuit de modo inſtitutionis Chorepiſcoporum, ut ſcilicet ab Epiſcopo civitatis, cui ſubjiciuntur, omnes fiant, tam illi qui meri ſunt presbyteri, quod ordinarium ac ſolemne eſt, quam illi qui manus impoſitionem Epiſcoporum acceperunt, & ut Epiſcopi conſecrati ſunt, quod quandoque contingit. Omnibus namque commune erat ut Chorepiſcopatus miniſterium eis ab Epiſcopo Civitatis demandaretur.

Tandem non eſt ſpernenda Balſamonis expoſitio ſcribentis, ſenſum Canonis Antiocheni non eſſe quod ſolus Chorepiſcopus diaconorum ordinationem, aut presbyterorum peragere poſſit, etiam ex Epiſcopi mandato, ſed ſolum quod accedere poſſit ordinationi ab Epiſcopo celebrandæ, eique ordinanti adeſſe, ac operam præſtare. *Illud autem*, inquit, *ſine Epiſcopo qui eſt in urbe, non accipitur pro eo quod eſt ſine ejus mandato, ſed pro eo quod eſt ſine ejus conſecratione. Et ſi enim fuerit Chorepiſcopo mandatum ut presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quod non ſit ei a canonibus data presbyterum ordinandi poteſtas.*

Ad Canonem Synodi Ancyranæ reſpondeo, Editionem vulgatam Dionyſii Exigui mutilam eſſe, in eaque reſtituenda eſſe hæc verba: *Aliquid agere*, quæ inſerenda ſunt poſt iſta, *Presbyteros Civitatis*; atque ita exhibendus Canon integer: *Chorepiſcopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare: ſed nec Presbyteris Civitatis aliquid agere, ſine præcepto Epiſcopi, vel literis in unaquaque Parochia.* Ita porro explendam eſſe illius Canonis lacunam, conſtat ex Epitome Canonum ab Hadriano I. e verſione Dionyſii Exigui concinnata, quæ verba illa retinet: *Ut Chorepiſcopi Presbyterum vel Diaconum non ordinent, nec Presbyter aliquid agat in Parochia ſine præcepto Epiſcopi.* In Capitulari Aquiſgranenſi Caroli Magni Canon his verbis profertur: *Vicariis Epiſcoporum quos Græci Chorepiſcopos dicunt, non licere Presbyteros, vel Diaconos ordinare: ſed nec Presbyteris Civitatis ſine Epiſcopi præcepto amplius aliquid jubere, vel ſine authoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere.*

Ferrandus Diaconus Carthaginenſis in Breviatione Canonum Titul. 79. eamdem interpretationem ſecutus eſt, ait enim: *Ut Chorepiſcopi, id eſt Vicarii Epiſcoporum, nec Presbyteros, nec Diaconos ordinent, niſi tantum Subdiaconos. Concil. Ancyr. Tit. 13. Concilii Antiocheni Tit. 10.* Alterum Canonis Ancyrani membrum, quod agit de Presbyteris civitatis, refert idem Ferrandus Tit. 92. his verbis: *Ut Presbyteri civitatis ſine juſſu Epiſcopi nihil jubeant, nec in unaquaque Parochia aliquid agant.* Hiatus igitur hujus ſententiæ, *Sed nec Presbyteris civitatis, ſine literis Epiſcopi & juſſu in unaquaque Parochia*, his verbis ſupplendus eſt, *aliquid agere*. Unde in Græco textu proculdubio deeſt, τι πράττειν, aut quid ſimile: quo loquendi modo utitur etiam Synodus Laodicena in ſimili ſpecie, Canone 57. *Quod non oporteat*, inquit, *in villulis, vel in agris Epiſcopos conſtitui, ſed Viſitatores. Verumtamen jampridem conſtituti nihil faciant præter conſcientiam Epiſcopi civitatis. Similiter & Presbyteri præter conſilium Epiſcopi nihil agant.* Habetur in Græco textu μηδὲν πράττειν.

Reſpondent alii, diſtinguendo primam majorem. Illi erant vere Epiſcopi, qui Diaconos & Presbyteros ordinare poterant, propria authoritate & inſita poteſtate, concedo: authoritate precaria & demandata, nego. Namque non improbabile viſum eſt doctis quibuſdam viris, ſimplices Sacerdotes, Summi Pontificis delegatione poſſe alios ordinare. Eam ſententiam amplectuntur Innocentius IV. in cap. *Quanto de Conſuetudine*, ubi & Silveſtrum Canonici Juris conſultiſſimum pro ea laudat, Angelus de Clavaſio in ſumma, verbo, *Ordo*, num. 11. Hugo & Hugolinus veteres Canonici Juris Interpretes a ſancto Raymundo ſæpe laudati, Panormitanus in cap. *Quanto, de conſuetudine*, num. 9. Bernardus primus Decretalium Commentator. Eamdem opinionem tuentur e veteribus Scholaſticis Gulielmus Antiſiodorenſis, lib. 4. Summæ, Tract. 8. q. 1. Petrus Aureolus in 4. diſt. 24. Nicolaus de Orbellis, in 4. Sentent. diſt. 7. quæſt. 1. Ex Theologis recentioribus eamdem probabilem cenſent Vaſquez in 3. p. diſp. 245. cap. 3. & 4. Præpoſitus de Sacramento Ordinis quæſt. 1. n. 124. Meratius diſp. 8. de Ordine, ſect. 2. Ex quibus colligitur, non ſequi Chorepiſcopos vere Epiſcopos fuiſſe, licet Presbyteros & Diaconos demandata ſibi a Conciliis & Epiſcopis authoritate ordinaſſe ſupponerentur. Hæc tamen ſententia, quæ Traditioni repugnat, ſequenda non eſt: ſed priori Reſponſioni inhærendum.

Ad authoritatem Sancti Baſilii reſpondeo, hæc verba, *In Sacerdotalem numerum cooptabant*, ſignificare ſolam adlectionem in Clerum, non vero ſacram Ordinationem. Loquitur namque de quibuſvis Miniſtris ſanctus Baſilius, & Corepiſcopos ſuos objurgat, quod a veteri Diſciplina receſſerint, nec ſedulo diſcutiant eorum merita quos Clero adſcribunt, nec de iis ad ſe referant. Tria itaque diſtinguenda ſunt, ut ſancti Baſilii locus intelligatur, immo quatuor: primo teſtimonia de probitate & meritis eorum qui Clericalis Militiæ ſunt candidati: ſecundo hujuſmodi teſtimoniorum ſuſceptio & diſcuſſio: tertio ſacra Ordinatio: quarto cooptatio in Clerum in Parœciis ruſticis aut villulis. Teſtimonium ferre de meritis ordinandorum, ſpectabat ad plebem, necnon ad Clericos, qui cum promovendis familiarius egerant. Hujuſmodi teſtimonia excipere, diſcutere, deque iis ad Epiſcopum referre, munus erat Chorepiſcoporum. Sacras Ordinationes conferre, ſeu ad majores Ordines promovere, ſolius erat Epiſcopi. Miniſtros demum cooptare in Clerum ruſticanarum Parœciarum, pertinebat ad Chorepiſcopos, conſulto prius Epiſcopo civitatis, ut docet Collectio Canonum Arabicorum Canone 60. *Non enim licet*, inquit, *ut ullus miniſtret in Sacello, ſive Capella Diœceſis, ſine licentia Chorepiſcopi. Quandoquidem ipſe eſt caput illorum. Con-*

que-

queritur itaque Sanctus Baſilius a priſca receſſum eſſe Diſciplina, plurimos in unoquoque Pago a ſolis Presbyteris & Diaconis in Clerum cooptari ſine delectu & examine, metu militaris tyrocinii, ſeu ne militiæ ſæculari adſcribantur: adſcriptos Clero a ſolis Presbyteris in ſortem redigit Laicorum: prohibet denique ne Chorepiſcopi aliquem deinceps inferioris gradus Clericum conſtituant, antequam ad Epiſcopum retulerint, qui promovendorum meritis ſuffragetur: *Ne quem adſcribatis in Clerum*, inquit, *antequam ad nos retuleritis; aut ſciatis quod Laicus cenſebitur qui præter ſententiam noſtram in Miniſterium receptus fuerit.*

Objectio ſecunda petitur ex Nicolao I. Pontifice Maximo, qui anno 864. conſultus, a Rodulpho Archiepiſcopo Bituricenſi de Presbyterorum & Diaconorum Ordinationibus celebratis a Chorepiſcopis in Gallia, iſtud dedit reſponſum: *A Chorepiſcopis aſſeris multas eſſe in regionibus veſtris Ordinationes Presbyterorum & Diaconorum effectas, quos quidam Epiſcoporum deponunt, quidam vero denuo conſecrant. Nos vero dicimus, nec innocentes oportere percelli, nec ullas debere fieri reordinationes, vel iteratas conſecrationes. Ad formam enim Septuaginta Chorepiſcopi facti ſunt, quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia? Sed quia ſacri Canones vetant ne omnes omnia ſibi vendicent, ac per hoc dignitas Epiſcoporum ad Chorepiſcopos ſuos videatur transferri, fiatque vilior honor Epiſcopi, decernimus nihil in hoc præter regulas effici.* Ex quibus colligitur non obſcure Chorepiſcopos vere Epiſcopos fuiſſe: alioqui Presbyterorum Ordinationes ab ipſis factas Nicolaus Primus in irritum miſiſſet.

Reſpondeo, Nicolaum I. exponendum eſſe de quibuſdam Corepiſcopis, qui conſecrati fuerant Epiſcopi, ſicut & Concilium Antiochenum. Namque de omnibus Chorepiſcopis eum non loqui conſtat ex comparatione quam inſtituit, dicens: *Ad formam 70. Chorepiſcopi facti ſunt, quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia?* At nemini exploratum non eſt, omnes Diſcipulos e Septuaginta Epiſcopos non fuiſſe, ſed quoſdam ſecundi Ordinis Sacerdotes, quoſdam tantum Diaconos. Igitur Nicolai primi verba intelligenda ſunt diviſim de quibuſdam Chorepiſcopis, non collective de omnibus.

Reſpondeo ſecundo, ſi de omnibus locutus ſit, ut locutus reipſa videtur, ejus reſponſionem eſſe a Canonibus & a doctrina Veterum, ipſiuſque Deceſſorum alienam; idque unum pro ejus defenſione afferri poſſe, quod diverſis negotiis Eccleſiaſticis occupatus, curſim, & ſummatim reſpondere coactus fuerit, ut ipſemet in illa Epiſt. 39. tom. 3. Concil. Galliæ teſtatur. Unde Gallicana Eccleſia nullam iſtius reſponſionis Nicolai I. rationem habuit, ut conſtat ex Concilio Metenſi, quod anno 889. celebratum eſt, Can. 10. ita ſtatuente: *Ut Baſilicæ a Chorepiſcopis conſecratæ, ab Epiſcopis conſecrentur, roboratum eſt: quia juxta Decreta Damaſi Papæ, Innocentii, & Leonis, vacuum eſt & inane, quidquid in ſummi Sacerdotii Chorepiſcopi egerunt Miniſterio; quod ipſi iidem ſunt qui & Presbyteri, ſufficienter invenitur.*

Objectio tertia petitur ex Rabano Mauro tum Fuldenſi Abbate, deinde Archiepiſcopo Moguntino, in lib. ſeu Epiſtola ad Drogonem Metenſem Epiſcopum, *De Chorepiſcopis* inſcripta, quam primum vulgavit vir eruditus Stephanus Baluzius poſt librum 4. illuſtriſſimi Archiepiſcopi Petri de Marca, *De Concordia Sacerdotii & Imperii*. Qua in Epiſtola dignitatem Chorepiſcoporum ſuſcipit defendendam, & aſperioribus verbis eorum Epiſcoporum ſuperbiam redarguit, qui Presbyterorum & Diaconorum Ordinationes, a Chorepiſcopis factas, irritas eſſe pronuntiaverant: idque invidiæ tribuit, qua omnem Eccleſiaſticum honorem in ſe trahere ſtudeant, quod procul eſſe ait ab humilitate quam Chriſtus Diſcipulos ſuos docuit, & quam Apoſtoli exemplo ſuo commendaverunt. *Linus & Cletus*, inquit, (quos adjutores ſancti Petri fuiſſe dixit, authore Pſeudo-Damaſo) *ex præcepto B. Petri Ordinationes Presbyterorum fecerunt, cum tamen poſt paſſionem Petri, non illi, ſed Clemens in honorem Cathedræ ſucceſſerit.... Hinc reor quod uſus Chorepiſcoporum primum originem ſumpſerit, & hactenus in Eccleſia Catholica retineatur, ut ipſi Chorepiſcopi a propriis Epiſcopis ſuis ordinati, juxta præceptum eorum Diaconos & Presbyteros, ac cæteros gradus ordinent, atque reliqua officia Sacerdotalis officii peragant. Unde miror quomodo iſti qui hanc contentionem movent, Ordinem Chorepiſcoporum tantum deſpiciant, ut pene eis nihil amplius dignitate Presbyterorum tribuant, cum hoc, nec novorum nec antiquorum, nec etiam ipſis Apoſtolorum dogmatibus conſuetudinibuſque conveniat, ſed in ſenſu ſimul ac dogmate diſſentiat. Claret enim hoc, quod in his non ratio & humilitas, ſed invidia atque ſuperbia dominentur, ita ut diſpectis cooperatoribus ſuis, ipſi ſoli potentes ac ſanctificatione pollentes videri appetant.* Deinde authoritate Ancyrani Concilii, & Antiocheni probat Ordinationes Presbyterorum & Diaconorum a Chorepiſcopis ex conſenſu, ſive mandato propriorum Epiſcoporum celebratas, ratas, & licitas eſſe. Igitur Chorepiſcopi vi Ordinationis ſuæ Epiſcopi erant.

Reſpondeo, Nego conſequens. Major enim ratio habenda eſt Reſponſi a Leone Tertio dati, ad quem Chorepiſcoporum cauſa ab Eccleſia Gallicana & a Carolo Magno delata fuerat, quam unius Rabani. Gravioribus etiam ponderis eſt frequentiſſimæ Synodi ex Epiſcopis Germaniæ & Galliarum Ratisbonæ congregatæ ſententia & Decretum, unius Abbatis authoritate. Cum itaque & Leo Tertius, & Synodus laudata, irritas eſſe decreverint Ordinationes a Chorepiſcopis factas, & quidquid de Epiſcopali Miniſterio præſumpſerant, fatendum eſt ipſos vi Ordinationis ſuæ Epiſcopos non fuiſſe: Quidquid ſcripſerit, in contrarium Rabanus Maurus, cujus authoritatem eadem libertate explodimus, qua Leonis III. Reſponſum & Gallicanæ Synodi judicium inſuper habuit. Conciliorum porro Ancyrani & Antiocheni Canonibus, quibus ille nititur, jam reſponſum eſt. Lini & Cleti exemplum nihil probat, cum Epiſcopi a ſancto Petro ordinati eſſent, & ſancto Petro immediate alter poſt alterum ſucceſſerint, ut probavimus Diſſertatione 14. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam primi Sæculi. Præterea Rabanus apocryphis nititur, ſcilicet Pontificali Pſeudo-Damaſi libro, & Epiſtola Clementis ad Jacobum Fratrem Domini. Denique Rabanus libellum ſuum ſubjicit cenſuræ Drogonis Metenſis Epiſcopi: *In brevi libello*, inquit, *hæc omnia comprehendentes Sanctitati veſtræ dirigere curavimus; petentes ut ſi dignum ducatis hunc relegere, ea quæ ibi recte poſita ſint, veſtra authoritate confirmetis; ſi qua autem reprehenſione ibi digna videantur, ignorantem veſtra prudentia inſtruatis.* Dubium autem vix eſſe poteſt quin Drogo Metenſis Epiſcopus libellum improbaverit, Gallicanæ Eccleſiæ Sententiæ ac Decretis, Sedis Apoſtolicæ reſponſo a Synodo frequentiſſima Gallorum, & Germanorum Epiſcoporum recepto, & Regum Capitularibus tam evidenter contrarium.

Objectio quarta. Chorepiſcopatus eſt Ordo ſacer, mediumque locum dant Canones Chorepiſcopis inter Epiſcopos & Presbyteros: itaque Chorepiſcopi non ſunt meri Presbyteri, ſed Epiſcopis minores, Epiſcopi Paganorum, qui propterea poſt Epiſcopos recenſentur.

Probatur antecedens ex Canone 2. Concilii Chalcedonenſis, quo Simoniacæ Ordinationes prohibentur. Hoc in Canone diſtinctio obſervatur Ordinum & Officiorum Eccleſiaſticorum. Utrorumque turpis nundinatio vetatur, ſed Ordinum primo, deinde Officiorum. Sacri Ordines diſerte nominantur: *Si quis ordinaverit per pecunias Epiſcopum, aut Chorepiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum.* Minores Ordines generatim exprimuntur: *vel quemlibet ex his qui connumerantur in Clero.* Tum nominantur Officia: *Aut promoverit per pecunias Oeconomum, vel Defenſorem vel Manſionarium, vel quemquam qui eſt ſubjectus regulæ.* Igitur Chorepiſcopatus non eſt merum Officium, ſed Ordo ſacer.

Reſpondeo, nego antecedens. Cum enim Chorepiſcopi tribus primis Eccleſiæ Sæculis in Eccleſia non fuerint, & nono Sæculo fuerint prohibiti, Chorepiſcopatus dici non poteſt inſtitutus a Chriſto, adeoque nec ſacris Ordinibus connumerari. Concilium autem Chalcedonenſe Chorepiſcopos inter Officia recenſere noluit, quorum temporale tantum erat Miniſterium, ſed cum Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, quo-

rum munia ſpiritalia ſunt, ſeu Ordinis, ſeu Juriſdictionis: quia etſi eorum Ordo non eſſet a ſimplici & ſecundi Ordinis Sacerdotio diſtinctus, juriſdictione tamen ſibi ab Epiſcopis demandata in Parochias Pagorum, earumque Presbyteros, ſimplicibus Sacerdotibus ſuperiores erant. Animarum porro cura, & ſpiritalis juriſdictio abſque nefario crimine, & prorſus ſimili ei quo ſacræ Ordinationes venduntur, pretio dari, & emi non poteſt; quod quidem crimen Officiorum Œconomi, aut Deſenſoris venditione longe eſt deteſtabilius. Impoſitio igitur manuum, qua creabantur Chorepiſcopi, novum ipſis non conferebat Ordinem, ſed juriſdictionem ſpiritalem dumtaxat, inferiorem Epiſcoporum, ſuperiorem Presbyterorum juriſdictione, quæ vendi & emi abſque ſimoniæ labe non poterat.

Quæritur, quando Chorepiſcoporum Ordo fuit extinctus?

Reſpondeo, extinctum fuiſſe in Eccleſia Gallicana, lege lata ſæculo 9. Habetur ea lex lib. 6. Capitularium, cap. 119. his concepta verbis: *Placuit ne Chorepiſcopi a quibuſdam deinceps fiant, Quoniam hactenus a neſcientibus ſanctorum Patrum, & maxime Apoſtolicorum Decreta, & qui ſuis quietibus & delectationibus inhærent, facti ſunt. Idcirco & olim perſæpe, & noſtro tempore a ſancta Apoſtolica Sede ſunt prohibiti; & ne deinceps a quoquam tam ordinante, quam ordinari cupiente talis præſumptio aſſumatur, a cunctis Regni noſtri Epiſcopis eſt in Synodo Canonice prohibitum.* Ex quibus cauſa detegitur cur Chorepiſcopi, licet per Canones & Regum Capitularia prohibiti, adhuc tamen per multos annos perduraverint in Eccleſia Gallicana. Ipſos nimirum fovit Epiſcoporum in ſacris Miniſteriis obeundis deſidia. Homines ſcilicet Laici ad Epiſcopalem dignitatem honoribus & divitiis opimam evecti, onera illi conjuncta ferre dedignabantur, ideoque illa in Chorepiſcopos transferebant, dum interim ipſi genio ſuo liberius indulgerent. Hinc Synodus Meldenſis animadverti ſtatuit in Epiſcopum, *Qui propter deſidiam, aut ſæcularem pervagationem, vel propter infirmitatem, modum ſuum Chorepiſcopis tranſcendere conſenſerit.*

Altera cauſa conſervati poſt tam ſolemnes prohibitiones Chrorepiſcopatus fuit occaſio inde arrepta a Magnatibus & Principibus retardandi canonicas Epiſcoporum electiones. Exiſtimabant enim-vero ſe Eccleſiæ & Officio ſuo ſatisfeciſſe, ſi Chorepiſcopum modica mercede conductum Sedi vacanti præfeciſſent, interim ipſi qui Epiſcopalia munia obiret, dum redditus Eccleſiaſticos ſuis fruendos Aulicis aſſignabant. Id colligitur ex Flodoardo lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiæ Remenſis, cap. 10. ubi cum præmiſiſſet Leonem IV. interpellatum fuiſſe ab Hincmaro de Ordinationibus a Chorepiſcopis celebratis, præcipue poſt obitum alicujus Epiſcopi, hæc ſubdit: *In hac vero Epiſtola, de his quos temeritas Chorepiſcopalis ordinare, vel quod Spiritum ſanctum conſignando tradere præſumebat, requiſivit. Et quod terrena Poteſtas hac materia ſemper offenderet, ut videlicet Epiſcopo quolibet defuncto, per Chorepiſcopum ſolis Pontificibus debitum Miniſterium peageret, & res ac facultates Eccleſiæ ſæcularium uſibus expenderentur, ſicut & in noſtra Eccleſia jam ſecundo actum fuiſſet.* Hinc Synodus Meldenſis laudato Canone 44. inhibuit Chorepiſcopis, *Ne poſt obitum Epiſcopi aliquid Epiſcopali Miniſterio ſpecialiter Epiſcopis debito attentarent: quia*, inquiunt, *ex hoc magnum ſcandalum, & diviſionem rerum Eccleſiaſticarum, atque dilationem in canonico ordinandis Epiſcopis, Dei Eccleſiis accidiſſe conſpeximus.*

His incommodis perſpectis & perpenſis, Epiſcopi ad Capitularis executionem ſummo conſenſu conſpirarunt, a Chorepiſcopis conſtituendis abſtinentes: unde illorum Ordo penitus extinctus eſt medio circiter Sæculo decimo. Sollicitudinem vero luſtrandi ruſticanas Parochias, & corrigendi Presbyteros, quæ Chorepiſcopis competebat, in Archidiaconos, & Decanos rurales transfuderunt. Hinc Sigibertus in Chronico, de Damaſo II. agens, qui Pontificatum iniit anno Chriſti 1048. Archidiaconos cum Chorepiſcopis confudit, ita ſcribens: *Damaſus Papa decrevit, ne quid contra Epiſcopos præſumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiſcopi, id eſt, villarum & regionum Epiſcopi.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DE Chorepiſcopis latiſſime agens P. Alexander ea omnia occupat, quæ dein pro tuenda oppoſita ſententia attulit Baſnagius ad A. 341. ratus Chorepiſcopos ab epiſcopis re nihil differre, cum epiſcopi fuerint in pagis, viciſque conſtituti; idque vel ipſa nominis ſignificatione prodi; Chorepiſcopus enim eſt *vicanus Epiſcopus*. Prodit etiam, ait ille, epiſcopale munus illis interdum demandatum, ut ex canone XIII. concilii Ancyrani: *Chorepiſcopis non licere presbyteros, vel diaconos ordinare. Sed nec presbyteros civitatis, niſi impetrata ab epiſcopo facultate in aliena parrochia.* Quæ verba cum nullum aptum ſenſum promant, exigunt, judice Petavio, ut illud *ſed nec presbyteros civitatis* deleatur; eoque expuncto ita ſonant, Chorepiſcopis non licere vel presbyteros vel diaconos ordinare, niſi impetrata ab epiſcopo facultate, in aliena parrochia. Congruit canon X. Antiochenus, cujus hæc ſont verba: *Chorepiſcopi quamvis manus impoſitionem epiſcoporum perceperint & ut epiſcopi conſecrati ſint, &c.* Nec eſt, ait Baſnagius, ut in rem ſuam urgeat Morinus illum concilii ejuſdem Antiocheni canonem ſeu ejuſdem canonis X. membrum alterum *Chorepiſcopus ab epiſcopo civitatis vel loci, cui adjacet, ordinetur*. Statuere enim hac lege voluerunt Patres Chorepiſcopi ordinationem non quidem metropolitano committi, a quo epiſcopi conſecrabantur, ſed epiſcopo proprio, non excluſis tamen aliis epiſcopis pro ritu in epiſcoporum ordinatione recepto. Hæc ſunt, quæ majoris momenti affert Baſnagius: nam reliqua, quæ congerit eo tendunt ut demonſtrent ampliora eſſe Chorepiſcoporum jura quam reliquorum presbyterorum. Id vero & nos ultro admittimus; dummodo ab iis muneribus, quæ ſunt ſolis epiſcopis peculiaria ipſos abſterreamus.

Age nunc de Ancyrano canone diſquiramus. Corruptum eſſe Græcum hujus canonis textum vel ipſe Baſnagius cum cæteris agnoſcit; ejus tamen emendationem aliam inferre oportet, ab illa quam ex Petavio heterodoxus exhibet. Petimus illam ex vetuſtiſſimis Latinis verſionibus quarto, quintoque ſæculo obtinentibus in eccleſia, quarum eſt altera Dionyſii Exigui, alia vero eſt, quam Iſidorus mercator in ſua collectione inſeruit. Ita ergo Dionyſius Exiguus can. XII. *chorepiſcopis non licere presbyteros aut diaconos ordinare; ſed nec presbyteris civitatis ſine precepto epiſcopi vel literis in unaquaque parochia aliquid imperare, nec ſine authoritate literarum ejus in unaquaque parochia aliquid agere.* Verſio Iſidori can. XIII. *vicariis epiſcoporum, quos Græci chorepiſcopos vocant, non licere vel diaconos ordinare: ſed nec presbyteris civitatis ſine epiſcopi precepto amplius aliquid imperare, vel ſine authoritate literarum in unaquoque parochia aliquid agere.* Hæc ipſa verſio multo emendatior datur a noſtro Lucenſi Codice VIII. ſæculo exarato; cujus hæc ſunt verba can. XII. *vicariis epiſcoporum quos Græci chorepiſcopos dicunt non licere presbyteros vel diaconos ordinare; ſed nec presbyteris civitatis ſine epiſcopi precepto amplius aliquid imperare, vel ſine authoritate literarum ejus in unaquoque parochia aliquid agere.* Hæc ergo ſincera canonis emendatio ex qua nihil pro Baſnagio exſculpitur. Ad canonem Antiochenum vide quæ reſpondet P. Alexander; ſed opponi huic poſſet authoritas antiquiſſimæ verſionis inſertæ in codice quem eccleſiæ Romanæ eſſe judicat Queſnellus, qui primus illum vulgavit in additionibus ad opera S. Leonis papæ editionis a ſe curatæ; eamdemque ex vetuſtiſſimo Lucenſi codice ego repræſentavi in ſupplemento conciliorum; ita ergo ibi can. X. *qui in locis, aut in vicis ſunt conſtituti Chorepiſcopi, non audeant manum imponere ordini cuique &c.* Cernis hic omnia omitti, quæ negocium nobis faceſſunt de ordinatione epiſcoporum chorepiſcopis impenſa? Verum ea etiam admiſſa, vide quo modo recepta in eccleſia Latina traditio canonem hunc interpretetur. Cum enim in concilium Ratiſponæ conveniſſent Gallicani patres, anno ex mea chronologia 768. de juribus chorepiſcoporum acturi hæc ſanxerunt

runt

runt, quæ narrat vetuſtus author libelli de epiſcopis Cænomanenſibus, cujus verba ego dedi in meo ſupplamento conciliorum de concilio illo Ratisbonenſi agens. En illa: *Qua de re invenerunt ſapientes & doctores ejuſdem Caroli ſapientiſſimi regis una cum legatis apoſtolicis & omnes epiſcopi inter ſe ſanxerunt ſecundum SS. Patrum inſtituta, ut nullus chorepiſcopus chriſma conficeret, virgines ſacraret, Spiritum Paraclitum traderet, neque eccleſias dedicaret vel altaria erigeret aut ſacraret, etiam oleos ad infirmos ungendos benediceret niſi a tribus eſſet ordinatus epiſcopis, quæ vero omnia ſummis ſacerdotibus & non chorepiſcopis debentur, qui licet ordinationem habeant, tamen ſummi pontificatus apicem non habent; quia nec in tabernaculo Domini quod Moyſes fecerat alius altaria non erigebat, aut deponebat, niſi tantummodo Moyſes & Aaron, qui ſummi pontifices erant & quorum typum hodie in ſancta eccleſia gerunt epiſcopi. Filiorum quoque eorum normam reliqui ſacerdotes tenent. Aſſumentes etiam aliud exemplum de libro domini Bedæ, ubi ipſe narrat, quod olei infirmorum benedictio ſummis ſolummodo pontificibus debetur. Quanto magis ea, quæ majora ſunt nullis aliis exercere licet niſi qui ſummi pontificatus apicem tenent. Ideoque medicinam invenientes prædicti pontifices & eruditi doctores renuntiaverunt domino Carolo prædicti ſacerdotes ut chorepiſcopus jam dicti Gauzoleni cæcati epiſcopi a tribus epiſcopis in idipſum convenientibus ordinaretur.* Dum hæc decernerent patres illi utique ad morem Gallicanæ eccleſiæ oculos intenderunt, eumdemque morem ex poſterorum traditione ad illud uſque tempus tranſmiſſum par eſt agnoſcamus; neque enim indicio ullo demonſtraratur eccleſiæ diſciplina ea in re variaſſe. Hæc aſt igitur ſincera Antiocheni canonis interpretatio authoritate traditionis aſſerta. Epiſcopalem ordinationem accipiebant & Chorepiſcopi ſed imminutam; epiſcopi enim a tribus, illi ab unico, conſecrabantur. Atque ex hoc ipſo Gallicanæ ecclaſiæ judicio & omnium ſæculorum traditione ſincerus canonis hujus ſenſus eruitur. Cum ergo Antiocheni patres ordinationem epiſcopalem chorepiſcopis aſſerunt, de imminuta hac ordinatione accipiendi ſunt, ut ritu cum epiſcopis communi & chorepiſcopi, conſecrarentur; ſed illi conſecratores plures, hi vero unicum haberent. Ex quo plane conſtat legitimam eſſe canonis Antiocheni interpretationem quam Morinus, non vero illam, quam Baſnagius aſſeruit. In eamdem mentem ſanxerunt ejuſdem concilii patres ut Gauzolenus quidam chorepiſcopus jam olim conſecratus, a tribus apiſcopis in idipſum convenientibus iterum ordinaretur. Satis ex his P. Alexandri ſententiam confirmatam arbitror.

SCHOLION I.

In hac quæſtione, pag. 179. editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Probabile eſt ex privilegio ſimplices presbyteros poſſe presbyteros & diaconos ordinare.*

R. Non ita ſcripſi: Sed, *Non improbabile viſum eſt viris doctis, ſimplices Sacerdotes ex Summi Pontificis delegatione poſſe alios ordinare.* Canoniſtas & Thaologos nominavi qui ita ſenſerunt, eorum locos indicavi, quorum verba refert *Joannes Morinus* Exercitatione 4. *De Chorepiſcopis*, cap. 3. cujus hic titulus eſt: *Recenſentur multi Authores antiqui & recentiores, qui docuerunt ſimplicem Presbyterum delegatione Pontificis poſſe Presbyteros & Diaconos ordinare...... Iſtarum ſententiarum fundamenta explicantur.* Perperam mihi tribuitur a Religioſis Cenſoribus, quam refero, aliorum ſentantia, quam illis probabilem viſam eſſe dixi, qui eam propugnarunt; ſed quam probabilem ipſe non putavi, quamvis ex ejus ſuppoſitione reſponderim, ut falſam adverſariorum illationem oſtenderem. Sed ex aliena ſententia hanc Reſponſionem ſecundam attuli, primam vero Reſponſionem ex propria. Ex aliena ſententia ſecundam afferens Reſponſionem ad Objectionem propoſitam, ſanctum *Hieronymum* ſum imitatus, qui ex aliorum ſæpe opinione in Commentariis ſuis & Diſputationibus loquitur: & in Apologia ad *Pammachium* pro libris adverſus *Jovinianum*, monet plura eſſe genera dicendi; *Aliud eſſe γυμναστικῶς ſcribere, aliud δογματικῶς. In priori vagam eſſe diſputationem, & adverſario reſpondentem, nunc hæc, nunc illa proponere: argumentari ut libet, aliud loqui, aliud agere; panem, ut dicitur, oſtendere, lapidem tenere. In ſequenti autem aperta frons, &, ut ita dicam, ingenuitas neceſſaria eſt. Aliud eſt quærere; aliud definire: in altero pugnandum, in altero docendum eſt.* Probabile mihi non videri, quod ſimplices Presbyteri Presbyteros ordinare ex Pontificio privilegio poſſint; immo illud falſum & penitus improbabile me cenſere, conſtat ex iis quæ Diſſertatione ſuperiori reſpondi ad Objectiones *Blondelli* vigeſimam-ſaxtam, vigeſimam-ſeptimam, vigeſimam-octavam, vigeſimam-nonam, & trigeſimam, a pagina 134. ad paginam 144. Editionis primæ, §. 29. Editinnis illius comprehenſa. Conſtat ex Theologia noſtra Dogmatica & Morali, lib. 2. Tractatu *De Sacramento Ordinis*, cap. 3. Propoſitione 11. pag. 480. In hac denique Editione, loco quem Religioſi Cenſores notant, addidi & rurſus inculcavi (quamvis neceſſe non eſſet, quia ſatis intelligi poterat mens mea) ſequendam non eſſe Theologorum & Canoniſtarum illorum ſententiam, qui ſimplices Presbyteros ex privilegio Summi Pontificis Diaconos, & Presbyteros ordinare poſſe ſenſerunt, *Utpote quæ Traditioni repugnat.*

SCHOLION II.

In eadem Quæſtione *De Chorepiſcopis*, pag. 182. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa Nicolaus I. erravit in Decreto de Chorepiſcopis, inconſiderate illud edidit.*

R. Verbum iſtud *inconſiderate*, quod ſonare videtur injuriam, in Operibus meis non legitur, cum de Summi Pontificis Decretis loquor; id mihi gratis affingitur. Dixi; quod *curſim* & *ſummatim* reſpondere coactus fuerit *Nicolaus I.* ob negociorum molem. Sed hæc excuſatio ipſius eſt, non injuria. Id ipſemet teſtatur initio laudatæ ad *Rodulphum* Archiepiſcopum Bituricenſem Epiſtolæ: *Quamvis*, inquit, *ſolito nunc anguſtius Eccleſiaſticis ſimus occupati negotiis, & ob id reſpondere tuis ſpatioſius nequeamus conſultibus, tamen ſancto tuo ſatisfacere deſiderio cupientes, aliqua ex his inſpirante Deo curſim exponere non omittimus.* Religioſos Cenſores forte movit, quod erraſſe *Nicolaum I.* fateor, ſi Ordinationes omnes a Chorepiſcopis omnibus factas ratas habuerit (quæ hypothetica Reſponſio eſt: Conditionem autem nihil in re ponere nemo neſcit.) Verum cum *Nicolai I.* Decretum omnino contrarium videatur Decretali *Leonis Tertii* ad Gallicanos Epiſcopos ſcriptæ, eligant quem potius erraſſe maluerint in hac Quæſtione ad meram Diſciplinam, non ad Fidem pertinente.

Nota.

Epiſtola Nicolai I. ad Rodulphum Bituricenſem an. 864. data inter ſuppoſititias eſt adnumeranda cum Cl. Thomaſſino *p.* 1. *l.* 2. *cap.* 2. Obſervat ibi Carolo M. imperante, de Presbyteris, Diaconiſque a Chorepiſcopis ordinatis permagnam efferbuiſſe quæſtinnem, eamque ſummi Pontificis examini expoſitam. Tam vero Pontifex, quam Gallicani epiſcopi Concilii Ratisbonenſis judicarunt Chorepiſcopos nec eſſe, nec umquam fuiſſe epiſcopos, ſubindeque ordinationes ab eis factas irritas habendas, iterandaſque, nulliter Neophytos confirmaſſe, nulliterque Virgines, Eccleſias, ſeu Aras conſecraſſe. Illud etiam Concilium addidit, nullum ex ſeptuaginta Diſcipulis, quorum locum Chorepiſcopi, ac Presbyteri implent, quæ Epiſcoporum ſunt peregiſſe. Similia habent alia poſteriora Concilia, ac inter alia Meldenſe, celebratum an. 845. c. 44. Quis modo vel ſomniare poterit ſanctum Pontificem Nicolaum, canonum ſcientiſſimum, atque eccleſiaſticæ traditionis tenaciſſimum, faciendum dixiſſe contra id quod ſui Prædeceſſores, & plura Concilia decreverant? Quis dicere audebit attuliſſe pro ſe tuendo ſeptuaginta Diſcipulorum exemplum, quo e contra uſum erat Concilium Ratisbonenſe ad removenda a Chorepiſcopis omnia ea, quæ propria ſunt epiſcoporum? Si præterea extitiſſet hæc

Nicolai epiſtola, non ita facile judicandum nullam illius rationem habituros Patres Concilii Metenſis an. 888. celebrati; ſed ideo putandum inhæſitanter ſtatuiſſe *can.* 8. iterum dedicandas eccleſias a Chorepiſcopis conſecratas, juxta ea, quæ decreverant Damaſus, Innocentius, & Leo Summi Pontifices, quia vel Nicolai epiſtola non extabat, vel ſuppoſititia habebatur. Addit Thomaſſinus vehementer Hincmarum illos Epiſcopos increpare, qui Chorepiſcopos ordinando, ut otio indulgerent, munia ipſis epiſcopalia demandabant, quod Sedes Apoſtolica reprobaverat: unde ſi Pontificum authoritate Hincmarus ſuas muniebat querelas conſequens ſemper eſt Nicolai epiſtolam adulterinam habendam.

DISSERTATIO XLV.

ADVERSUS ALTERUM AERIANÆ HÆRESEOS CAPUT

DE PURGATORIO.

PRæcipuum *Aerii* errorem, quo Presbyteros Epiſcopis æquabat, Diſſertatione ſuperiori confutavimus: alterum in iſta ſuſcipimus refellendum, quo orationes pro defunctis damnabat: quem errorem Apoſtolici Hæretici, Petrobuſiani, Waldenſes, Lutherani & Calviniſtæ ſuſcitarunt.

QUÆSTIO UNICA.

De Orationibus pro Defunctis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Eccleſiæ preces Defunctis Fidelibus proſint? Sive, utrum ſit aliquis Defunctorum ſtatus, in quo poſſint Eccleſiæ orationibus juvari?

SUpponendum primo, pro Sanctis viſione Dei fruentibus preces non fundi ab Eccleſia, nec jure fundi poſſe; quibus Deo ſupplicetur ut eos ab aliquo malo aut pœna liberet; cum eo ſint in ſtatu qui ab omni mali genere, ab omni dolore, aut perturbatione immunis eſt. Unde cum in antiquis Liturgiis, vel alibi a SS. Patribus, offerri Deo ſacrificium dicitur pro Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus, de ſacrificii oblatione intelligendum eſt, quatenus eſt Euchariſticum, non quatenus propitiatorum. Notum enim eſt illud ſancti Auguſtini, Serm. 17. de Verbis Apoſtoli: *Ideo habet Eccleſiaſtica Diſciplina, quod Fideles noverunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipſis oretur; pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur. Injuria eſt enim orare pro Martyre, cujus nos debeamus orationibus commendare.* Et illud, in Enchiridio, cap. 110. ubi de ſacrificiis, precibus, & eleemoſynis, quæ pro Fidelibus Defunctis in Eccleſia offeruntur, loquens: *Pro valde bonis*, inquit, *gratiarum actiones ſunt.*

Supponendum ſecundo, damnatis nullas poſſe prodeſſe orationes, vel ſacrificia, nec pro iis ab Eccleſia offerri: cum nec ullo modo membra Chriſti ſint & extra ſpem omnem ſint miſericordiæ conſtituti, atque in æternum a beatitudine exules & flammis ultricibus devoti. Unde ſanctus Auguſtinus loco ſupra laudato, ait, Eccleſiæ ſuffragio *pro valde malis nulla eſſe adjumenta mortuorum.* Quærimus igitur utrum ſit medius aliquis ſtatus defunctorum, inter beatitudinem æternam, & æternam damnationem, in quo Eccleſiæ orationibus adjuvari poſſint: qui Animarum in Purgatorio detentarum ſtatus vocatur.

Supponendum tertio, peccatum omne mortale non eſſe, cui æterna pœna ſecundum juſtitiæ divinæ leges debeatur; ſed leviora quædam eſſe peccata, & ex natura ſua venialia, quæ gratiam & charitatem non extinguunt ratione, quorum dictum eſt: *Septies cadit juſtus.* Ob quæ viri etiam juſti veraciter dicunt in Oratione Dominica: *Dimitte nobis debita noſtra.* Nam *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt* (1. Joann. 1.) *De verbo* certe *otioſo quod locuti fuerint homines, rationem reddent in die judicii*; (inquit Chriſtus *Matt.* 12.) Verbum autem otioſum mortale peccatum eſſe nemo dixerit. Illud præterea peccatorum diſcrimen evidenter demonſtratur ex illis Chriſti verbis Matth. 5. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo: Raca, reus erit Concilio. Qui autem dixerit: Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Alludit Chriſtus ad triplex tribunal, quod in Republica Judæorum extitit; primum, Triumvirum, in quo de minoribus cauſis diſceptatabatur. Secundum, viginti-trium judicum, qui gravioribus de cauſis & capitalibus cognoſcebant. Tertium LXXII. Judicum, quod magnum Synedrium, ſeu Concilium vocabatur: in quo de rebus graviſſimis, maximeque publicis, ut de pace & bello, de Religione, de falſo Propheta, de ſummo Sacerdote judicium ferebatur. Ut igitur varia peccatorum genera, graduſque varios, necnon & pœnarum ipſis debitarum Chriſtus oſtendat, eum, qui iraſcitur fratri ſuo tam gravi pœnæ obnoxium fore in Dei judicio ſignificat, proportione & analogia quadam, quanta plectebantur in Republica Hebræorum, qui a minori Synedrio XXIII. Judicum quod Judicium dicebatur, damnati erant. Eum qui dixerit fratri ſuo Raca, majores pœnas daturum in divino judicio, illis proportione quadam reſpondentes, quæ damnatis in Synedrio majori, ſeu Concilio irrogabantur. Eum tamdem, qui fratrem ſuum fatuum vocaverit, gravioribus longe pœnis ac diuturnioribus addicendum, ſcilicet gehennæ ignis æterni. Lege ſanctum Auguſtinum, lib. 1. *De ſermone Domini in monte*, cap. 19. Ex his patet, omnia peccata gehennam ignis, ſeu pœnam æternam non promereri. De his ſanctus Auguſtinus *in Enchiridio*, cap. LXX. *De quotidianis autem brevibus levibuſque peccatis*, inquit, *ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio Fidelium ſatisfacit. Eorum eſt enim dicere, Pater noſter qui es in cœlis, qui jam Patri tali regenerati ſunt ex aqua & Spiritu ſancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata.* Alterius autem generis peccata, ex genere ſcilicet ſuo mortalia, & æternæ pœnæ obnoxia, ibidem deſcripſerat. *Sane cavendum eſt* (inquit) *ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleemoſynis quotidie redimenda. In melius quippe eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, ut ea ſemper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamvis miſerando deleat jam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur.*

Idem conſtat ex lib. *Quæſtionum octoginta trium*, Quæſtione 26. *Alia ſunt*, inquit, *peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. Infirmitas contraria eſt virtuti; imperitia contraria eſt ſapientiæ; malitia contraria eſt bonitati. Quiſquis igitur novit quid ſit virtus & ſapientia Dei, poteſt exiſtimare quæ ſint peccata venialia. Et quiſquis novit quid ſit bonitas Dei, poteſt exiſtimare quibus peccatis certa pœna debeatur, & hic & in futuro ſæculo. Quibus bene tractatis, probabiliter judicari poteſt, qui non ſint cogendi ad Pœnitentiam luctuoſam, & lamentabilem, quamvis peccata fateantur: & quibus nulla omnino ſperanda ſit ſalus, niſi ſacrificium obtulerint Deo ſpiritum contribulatum per Pœnitentiam.*

Supponendum quarto, Deum peccatoribus vere pœnitentibus, quibus reconciliatur, non ſemper pœnam omnem dimittere, quæ temporaliter luenda eſt, ſed pœnam dumtaxat æternam, cujus debitum cum amicitia Dei ſtare non poteſt. Id ſatis ſuperque probat celebris Scripturæ ſacræ locus 11. *Regum* 12. David a Nathane Propheta increpitus ait: *Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum: non morieris. Verumtamen, quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.* Id conſtat etiam ex doctrina ſancti Auguſtini Tractatu

124.

Digitized by Google

124. in Joannem. *Cogitur*, inquit, *homo tolerare etiam remiſſis peccatis; quamvis, ut in eam veniret miſeriam, primum fuerit cauſſa peccatum. Productior eſt enim pœna, quam culpa, ne parva putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc, vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ; vel ad emendationem labilis vitæ; vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem jam ad damnationem ſempiternam reum non detinet culpa.*

Supponendum 5. nullum dimitti poſſe ordinaria lege, abſque ſatisfactione peccatum, quoad pœnam omnem ipſi debitam. Expoſcunt enim divinæ juſtitiæ leges, ut peccatum nullum impunitum maneat. Niſi puniatur ab homine in ſeipſum per pœnitentiam animadvertente, a Deo puniatur neceſſe eſt. Miſericordia namque divina Juſtitiæ jura non violat, ſed ſervat. Unde quamvis dimittendo peccatum, æternæ pœnæ debitum expunxerit, non abſolvit a debito pœnæ temporaneæ ſubeundæ, ut Juſtitiæ fiat ſatis.

Hinc ſatisfactionis neceſſitas & officium. Qua de re, ſanctus Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 50. *Juſtum invocas*, inquit, *odit peccata. Si juſtus eſt, vindicat in peccata: ſi juſtus eſt, atque non poteris auferre a Domino Deo juſtitiam ejus. Implora miſericordiam, ſed attende juſtitiam. Miſericordia eſt ut ignoſcat peccanti, juſtitia eſt ut puniat peccatum. Quid ergo? Quæris miſericordiam? Peccatum impunitum remanebit? Reſpondeat David, reſpondeant lapſi, reſpondeant cum David, ut miſericordiam mereantur ſicut David, & dicant; Non, Domine non erit impunitum peccatum meum.... Novi juſtitiam ejus, cujus quæro miſericordiam. Non impunitum erit, ſed ideo nolo ut tu me punias, quia ego peccatum meum punio. Ideo peto ut ignoſcas, quia ego agnoſco.*

Supponendum ſexto, fieri poſſe, & vero plerumque fieri, ut Juſti cum levioribus peccatis hac ex vita migrent; vel a pœnarum temporalium, quibus, propter peccata jam dimiſſa, ſed nondum congrua ſatisfactione purgata, & obnoxii tenentur, debito non abſoluti. Unde cum nihil coinquinatum in Regnum Cœlorum introire poſſit, nulluſque pœnæ reatus cum æterna beatitudine cohærere; neceſſe eſt prius expungi in Juſtis, ſive leviorem peccatorum ſordes, ſive temporalium debitum pœnarum. Quod ſi per iſtius mortalis vitæ curriculum factum non ſit, fiat oportet poſt migrationem animæ a corpore. Hinc Purgatorii aſſerendi neceſſitas. Unde ſanctus Auguſtinus ait, lib. 1. de Civitate Dei, cap. 24. *Pro defunctis quibuſdam, vel ipſius Eccleſiæ, vel piorum quorumdam exauditur oratio: ſed pro his, quorum in Chriſto regeneratorum nec uſque adeo vita male geſta eſt, ut tali miſericordia judicentur digni non eſſe; nec uſque adeo bene, ut talem miſericordiam reperiantur neceſſariam non habere.*

Supponendum ſeptimo, ad Fidem minime pertinere Quæſtiones de loco Purgatorii, utrum vel in hoc mundo & ſuper terram; vel in aere caliginoſo, ubi Dæmones verſantur; vel in Inferno Damnatorum; vel in vicino terram ſubtus loco, purgentur animæ, quibus eluendum aliquid ſupereſt. 2. De qualitate pœnæ ſenſibilis, quam Animæ in Purgatorio detentæ patiuntur: an ſit verus & corporeus ignis, an caligo & mœror; an quiſpiam alius a Deo Juſtitia miris, ſed veris modis puniente, inflictus cruciatus. 3. De purgatoriæ pœnæ duratione, quoad ſingulas animas ipſi addictas. Quamquam enim Dominici Soto, in 4. *Sententiarum Diſt.* 19. *Q.* 3. *Art.* 2. nullam animam ultra decem annos ad Purgatorii pœnas damnari, ſentientis opinio, nullos e Theologis ſectatores habeat, incertum prorſus eſt, quot annis illarum pœna definiatur. Solus ille novit, qui delicta intelligit, & punit Deus. Id unum itaque Catholicos inter & Proteſtantes in controverſiam venit, utrum Purgatorii Dogma Catholicum ſit; id eſt utrum Fides doceat aliquem eſſe Defunctorum ſtatum, in quo pœnis temporaneis expientur, a quibus Eccleſiæ precibus liberari, vel in iis ſublevari poſſint.

PROPOSITIO I.

Purgatorium, & Preces pro Defunctis, etſi Scripturæ ſacræ loca omnia non invicte probant, quæ a Theologis noſtris Polemicis adducuntur: quædam tamen hoc Fidei dogma demonſtrant; adeoque illud negare ſumma pervicacia & impietatis eſt.

PRimus locus quo uti ſolent Polemicorum Theologorum plurimi, petitur ex cap. 4. libri Tobiæ. *Panem tuum*, inquit, *& vinum tuum ſuper ſepulturam juſti conſtitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus*. Sed nihil adverſus Heterodoxos evincit iſte locus; non enim præcipit filio Tobias, ut panem ſuum pauperibus eroget, ut Juſtis Defunctis eleemoſyna illa proſit. Certe mos erat olim in Eccleſia, ut ſupra Martyrum ſepulcra celebrarentur Agapes, vel cibi deferrentur, ſacrorum locorum contactu ſanctificandi. Nemo tamen inde inferet exiſtimaſſe Fideles, eleemoſynas quæ ex illis cibis in pauperes erogarentur, Martyribus prodeſſe.

Secundus locus eſt 1. *Reg. cap.* 31. ubi legimus, habitatores Jabes Galaad, audita morte Saul & filiorum ejus, tuliſſe eorum cadavera de muro Bethſan, & combuſſiſſe in Jabes, & tuliſſe oſſa eorum, & ſepeliiſſe in nemore Jabes, & jejunaſſe ſeptem diebus. Item 2. *Regum cap.* 1. ubi David audita Saulis nece, *Apprehendens veſtimenta ſua, ſcidit, omneſque viri qui erant cum eo, & planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt uſque ad veſperam, ſuper Saul, & ſuper Jonatham filium ejus, &c.* Sed iſta loca nihil evincunt. Non enim pro defuncto Saule & filiis ejus hæc ſuſcepta jejunia vel a viris Jabes, vel a Davide, indicat Scriptura, ut a purgatorio liberarentur, ſi forte in eo ad luendas peccatorum pœnas detenti eſſent ſed ad luctum & dolorem de ipſorum morte his argumentis teſtandum. Unde David, ejuſque aulici dicuntur fleviſſe ſuper Saulem & Jonatham, & ſuper eos jejunaſſe, *eo quod corruiſſent gladio*. Certe & ſciſſio veſtium, & fletus, & planctus, & jejunium, eodem animo ſuſcepta ſignificantur a Davide. Nemo autem dixerit ipſum veſtimenta ſcidiſſe, & fleviſſe ut animas defunctorum juvaret. Nec veriſimile eſt Davidem, qui Saulem deſperabundum, & a Deo derelictum obiiſſe noverat, exiſtimaſſe quod in purgatorium dumtaxat detruſus eſſet, indeque ſuo jejunio liberandus, & in Abrahæ ſinum efferendus. Idem de jejunio quod ob mortem Abner ſuſcepiſſe refertur [*II. Regum Cap.* 3.] dicendum eſt. Conſtat namque ex Scriptura Davidem eo tantum animo jejunaſſe ut ſuſpicionem cædis Abner a ſe amoliretur ſolemni luctus ob ejus mortem ſui teſtificatione. Scilicet cum Joab inſidioſe Abner occidiſſet, David audito proditionis ac cædis nuntio, ait: *Mundus ego ſum, & regnum meum apud Dominum uſque in ſempiternum a ſanguine Abner filii Ner*. Exinde juſſit populo ut ſcinderet veſtimenta, & accingeretur ſaccis, & plangeret ante exequias Abner; cujus ipſe feretrum ſecutus, ſuper tumulum ejus flevit, laudibus exornavit defunctum. *Et clara adhuc die juravit, dicens: Hæc faciat mihi Deus & hæc addat, ſi ante occaſum Solis guſtavero panem, vel aliud quidquam; & cognovit univerſus Iſrael in die illa, quoniam non actum fuiſſet a Rege ut occideretur Abner filius Ner*. Beda quidem Venerabilis in fine Expoſitionis allegoricæ in *Samuelem*, jejunium habitatorum Jabes ob Saulis mortem exponens ait: *Recte & ad literam pro mortuis, ut ad requiem pervenire valeant, ſeptem diebus jejunatur: quia poſt ſex hujus ſæculi ætates, in quibus carne laboramus, ſeptima eſt in illo ſæculo ætas requietionis animarum carne exutarum*. Sed unius Authoris Eccleſiaſtici expoſitio, & quidem allegorica, ut præfert titulus operis, non probat Scripturam ſacram eo ſenſu eſſe intelligendam, quo ipſe interpretatur.

Tertius locus petitur ex Pſalmo 6. & 37. in quibus David miſericordiam Dei exorans, ait: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*. Quibus verbis Inferni, & Purgatorii pœnas ſignificari Sanctus Auguſtinus & Sanctus Gregorius Magnus innuunt: quod plus ſit in furore arguere

Digitized by Google

guere, quam in ira corripere: illudque adeo ad æternam damnationem, iſtud ad Purgatorii pœnas refeTatut. *Futurum eſt* (inquit Sanctus Auguſtinus) *ut quidam in ira Dei emendentur, & in indignatione arguantur. Et forte non omnes qui arguuatur, emendabuntur, ſed tamen futuri ſunt in emendatione quidam ſalvi. Futurum eſt quidem, quia emendatio nominata eſt, ſic tamea quaſi per ignem. Futuri autem quidam qui arguentur, & non emendabuntur. Nam utique arguet eos quibus dices: Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare*, &c. *Hae iſte graviora formidans, excepta vita iſta in cujus malis plangis & gemit, rogat, & dicit: Domine, ne in indignatione tua arguas me. Nou ſim inter illos quibus dicturus es; Ite in ignem æternum .... Neque in ira tua emendes me, ut in hac vita purges me, & talem me reddas, cui jam emendatorio igne non ſit opus, propter eos qui ſalvi erunt, ſic tamen quaſi per ignem. Quare, niſi quia hic ædificant ſupra fundamentum ligna, fœnum, ſtipulam? Ædificarent autem, aurum, argentum, lapides pretioſos, & de utroque igne ſecuri eſſent: non ſolum de illo æterno qui in æternum cruciaturus eſt impios; ſed etiam de illo qui emendabit eos, qui per ignem ſalvi erunt.*

Sanctus vero Gregorius, ſive potius aliee Author ſub ejus nomine, in primum Pſalmum Pœnitentialem hæc habet: *Sicut major eſt furor quam ira, ita arguere majus eſt, quam corripere. Eos corripimus, quos umantes emendamus. Et quia poſt mortem carnis alii æternis deputantur ſuppliciis, alii ad vitam per ignem tranſeunt Purgationis, fidelis anima non ſolum furorem timet, ſed etiam iram abhorret, teſte B. Auguſtino*, &c. *Dicat ergo fidelis anima, quid fecit conſiderans, & quid ſit receptura contemplans: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me: ac ſi aperte dicat: Hoc ſolum tota cordis intentione flagito, ne me in illo tremendo examine vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis, flammis ultricibus affligas.* Et iotelligenda eſſe ait, quaſi dicat: *Scio futurum eſſe, ut poſt hujus vitæ exitum alii flammis expientur Purgatoriis, alii ſententiam æternæ ſubeant damnationis; ſed quia illum tranſitorium ignem omni tribulatione æſtimo præſenti intolerabiliorem; non ſolum in furore æternæ damnationis opto non argui, ſed etiam in ira tranſeuntis timeo correptionis purgari. Tu ergo, Domine, cui in ſpiritu meo ſervio, quem omnium Salvatorem eſſe cognoſco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ, neque corripias me in ira expurgantis vindictæ.* Verum quamquam hunc eſſe loci illius ſenſum interpretatione ſua admodum probabiliter ſuadeant duo illi Patees: id tamen eorum non demonſtrat authoritas, eum alii Patres hunc locum nonminus commode exponant de pœnis quas Deus irrogat hac in vita, quas ne ſibi eo modo infligat Deus quo impœnitentibus & reprobis infligit, Rex pœnitens deprecatur, neve pro meritis puniat, ſed corripiat ut pater. Quo pacto Jeremias orabat, cap. 10. *Corripe me Domine, verumtamen in judicio, & non in furore tuo.* Ita exponit Theodoretus in Pſalmum 6. *Non precatur*, inquit, *ut non reprehendatur, ſed ne cum furore reprehendatur: neque petit ut non caſtigetur, ſed ne cum ira hoc patiatur. Paterne me*, inquit, *corripias, non judicis ritu; medici more, non tortoris. Ne metiaris vindictam peccato, ſed benignitate juſtitiam tempera.* Ita & ſanctus Ambroſius in Pſalmum 37. *Non ergo*, inquit, *penitus ſibi peccatum remitti poſtulat, ſed moderata ſolutione deleri, hoc eſt, ut in futurum ejus memoria deleatur ...... Recognoſcit igitur Propheta culpam ſuam, videt vulnera, curari poſtulat. Qui ſanari vult, argui non reformidat; ſed non vult argui in furore, ſed in verbo Dei. Verbum Dei ſanitas eſt. Sic enim legimus: Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos. Non vult erudiri in ira, ſed in doctrina: ut ſi medicum roges ne ſeces vulnus tuum, ſed medicamentum apponat, urget medicamento, ſed non ſecat. Denique eſt dolor, ſed non ſupra menſuram doloris. Mordet, ſed non cruentat.*

Sanctus Bernardus furorem intelligit, quo Deus Angelum arguit in cœlo ſe extollentem: iram qua hominem corripuit in Paradiſo peccantem. Sic enim Sermone 60. in Cantica: *Utinam diſcam non ſuperbire, ſed unctione potius, quam ultione magiſtra. Domine ne in furore tuo arguas me, ſicut Angelum extollentem ſe in cœlo; neque in ira tua corripias me, ſicut hominem in Paradiſo. Ambo iniquitatem meditati ſunt, altitudinem affectantes, ille potentiæ, iſte ſcientiæ ...... Verum utraque altitudo dejecta eſt, ſed in homine mitius ...... Nam Angelus in furore punitus, immo damnatus, homo iram tantum ſenſit, & non furorem. Nempe cum iratus fuit, miſericordiæ recordatus eſt. Propter hoc ſemen ejus filii iræ, non furoris, uſque in hodiernum diem. Si furoris filius naſceretur, aut non contigiſſet, aut non profuiſſet renaſci. Vis videre furoris filium? Si vidiſti Satanam tamquam fulgur cadentem de cœlo; quod eſt in impetu furoris præcipitatum. Denique non eſt recordatus miſericordiæ ſuæ: quia cum iratus fuerit, miſericordiæ recordabitur, non cum jam uſque ad furorem exarſerit ...... Ergo in furore diabolus judicatus eſt: quia inventa eſt iniquitas ejus ad odium: Hominis autem ad iram, & ideo in ira corripitur.* Ex his perſpicuum eſt Purgatorium ex laudato Pſalmi 37. loco demonſtrative non probari, ſed probabiliter tantum ſuaderi.

Quintus locus eſt Pſalmi 65. *Tranſivimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.* Quem de aqua Baptiſmi, & de igne Purgatorio exponunt Origenes Homilia 25. in Numeros, & ſanctus Ambroſius in Pſalmum 36. Verum ea interpretatio coacta eſt. Melius ignis & aquæ nomine tribulationes vitæ præſentis intellexerunt ſanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 2. contra Julianum, & Oratione 16. in electione Eulalii: & ſanctus Cyrillus Alexandrinus in Micheæ cap. 1. Eodem ſenſu verba Domini intelligenda ſunt, Iſaiæ 43. dicentis: *Cum tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.* Sanctus Auguſtinus tranſitum explicat per adverſa & proſpera, quia ignis adverſitatis urit, aqua proſperitatis corrumpit; & vas igne ſolidatum aquam non timet; ſi ſolidatum igne non fuerit, tamquam lutum ſolvitur: Idcirco in exorcizando adhiberi prius ignem, Spiritu immundo clamante, Ardeo; poſtea veniri ad aquam Baptiſmatis, denique in refrigerium æternæ beatitudinis [*Enarratione in Pſalmum* 65.] Sanctus Bernardus triſtia & mollia pariter exponens, ait deorſum eſſe locum, quem ſibi totum vendicat ignis abſque gutta etiam aquæ; & ſurſum, quem lætificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebrians. In hoc medio boni & mali ſcientiam contineri, voluptatis & tribulationis experimentum, diem & noctem: beatum eſſe qui pertranſit utrumque, nec voluptati inhærendo, nec in tribulatione deficiendo. [*Serm. de S. Malachia.*]

Quintus locus eſt Iſaiæ 4. *Si abluerit Dominus ſordes filiorum & filiarum Sion, & ſanguinem Jeruſalem laverit de medio ejus, in ſpiritu judicii, & ſpiritu combuſtionis.* Quem locum de Purgatoriis pœnis ſanctus Auguſtinus videtur exponere, *lib.* 20. *de Civitate Dei*, *cap.* 25. Sed bona fide fatendum eſt, hoc Iſaiæ oraculum de Purgatione quorumdam in extremo judicio per ignem, qui ante faciem Chriſti judicis præcedet, a ſancto Auguſtino intelligi, non de pœnis Purgatoriis, quas juſti, quibus eluendum aliquid ſupereſt, poſt mortem ſubeunt. Nec in illa expoſitione conſtans eſt ſanctus Auguſtinus, qui aliam ſtatim ſubjungit, quæ ſit forte convenientior. *Niſi forte* (inquit) *ſic eos dicendum eſt emundari a ſordibus, & eliquari quodammodo, cum ab eis mali per pœnale judicium ſeparantur, ut illorum ſegregatio atque damnatio purgatio ſit iſtorum, quia ſine talium de cætero commixtione victuri ſunt.*

Sancti vero Hieronymi interpretatio nequidem indicat Purgatorium; ſed Spiritum ſanctum intelligit, a quo ſordes in Baptiſmo abluuntur. *Tunc*, inquit, *ſalvabuntur reliquiæ de Iſrael, quando in Baptiſmate Salvatoris eis fuerint peccata dimiſſa, & ille ſanguis ablutus, quem ſuper ſe errans populus imprecatus eſt: Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros .... Et nota, quod ſordes filiarum Sion laverit Spiritu judicii, ſanguinem autem Jeruſalem Spiritu combuſtionis. Quod enim leve eſt, lavatur: quod gravius, exuritur. De quo judicii Spiritu & Spiritu combuſtionis Joannes Baptiſta in Evangelio loquebatur: Ego baptizo vos in aqua: qui autem poſt me venit, ipſe vos baptizabit*

bit

bit in Spiritu ſancto, & igne. Ex quo diſcimus, quod homo tantum aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum: quo & ſordes abluuntur, & ſanguinis peccata purgantur.

Sextus locus eſt Iſaiæ 9. *Succenſa eſt quaſi ignis impietas, veprem & ſpinam devorabit: & ſuccendetur in denſitate ſaltus, & convolvetur ſuperbia fumi.* Quæ verba exponens ſanctus Baſilius, ignis Purgatorii meminit. *Si per confeſſionem* (inquit) *detexerimus peccatum, jam ſuccreſcens gramen areſecimus, dignum plane quod depaſcatur ac devoret Purgatorius ignis.* Verum hæc ſancti Baſilii expoſitio myſtica eſt. Literalis hic eſſe videtur hujus loci ſenſus: Sicut ignis in ſilvam immiſſus primo vepres & ſpinas corripit, deinde per frutices, arbores, totamque ſilvam proſerpit ac pervadit, ita ut tota denſitas ſaltus elatione ſive altitudine fumi ad cœlum aſcendentis convolvatur: ita impietas in Iſraele primo vepres & ſpinas, id eſt, ignobiles corripuit; deinde per arbores & cedros, id eſt, nobiles & proceres graſſata, omnia peccati incendio populata eſt, ut totum Iſraelem convolverit, qui proinde totus divina ultione convolvetur.

Septimus locus eſt Micheæ 7. *Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi: conſurgam, cum ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec cauſam meam judicet, & faciat judicium meum: educet me in lucem, videbo juſtitiam ejus.* Iſtius enim loci ſenſum hunc eſſe volunt quidam Interpretes: Iram Domini portabo hic, vel in Purgatorio. Sed longe alius eſt hujus loci ſenſus, ex ſancto Hieronymo illum exponente. Ibi enim Jeruſalem inducitur loquens contra Babylonem & cæteras gentes, quæ ſibi inſultaverant: *Ne læmini in ruina mea: quia Domino miſerante conſurgam: poſtquam ſedero in captivitate, educet me ille de tenebris, & erit lux mea. Iram Domini ſuſtinebo; quia me ſcio meruiſſe quod paſſa ſum: donec ulciſcar de gentibus, & fiat judicium meum. Novi quippe quod me ſit educturus in lucem, & videbo juſtitiam ejus, & aſpiciet inimica mea Babylon, & cætera gentes in circuitu, & operietur confuſione, quæ nunc dicit inſultans: Ubi eſt Dominus Deus tuus?*

Octavus locus eſt Zachariæ 9. *Tu quoque in ſanguine Teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.* Quem locum melius convenire liberationi animarum ex purgatorio, quam ex Limbo, contendit Bellarminus: Primo, quia rectius vincti dicuntur. Secundo, quia in purgatorio non eſt aqua conſolationis, quæ eſt in Limbo. Sed futiles ſunt hæ rationes. Quidni enim vincti dici poſſunt, qui in Limbo detinebantur ad uſque paſſionem Chriſti qua cœlum reſeratum eſt: & qui ab ipſo captivitate ſoluti dicuntur? *Aſcendens* nempe *in altum captivam duxit captivitatem.*

Quidni vero in purgatorio dicamus eſſe aquam conſolationis, ubi ſpes & ſecuritas de beatitudine æterna & amor Dei inamiſſibilis patientes juſtorum animas conſolatur? Sed nec de Limbo, nec de purgatorio hunc locum exponit S. Hieronymus, verum de inferno damnatorum, cui addicendum erat univerſum hominum genus, niſi ſanguine Chriſti ab æternarum debito pœnarum liberatum fuiſſet. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti*, ſive pacti tui, *emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua:* Id eſt, (ut exponit S. Hieronymus: *In ſanguine paſſionis tuæ, eos qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo non eſt ulla miſericordia, tua clementia liberaſti.... In hoc lacu inferni morabatur dives ille quondam purpuratus, cujus lingua magniloqua pœnarum exurebatur incendiis, & in tantum non habebat ulla aquarum refrigeria, ut extremi digiti pauperis tincti in aqua refrigerium poſtularet. Rurſumque ad ipſos qui vincti erant, & Chriſti miſericordia liberandi, ſermo dirigitur: Convertimini ad munitionem vincti ſpei. Et eſt ſenſus: Qui nunc vincti eſtis, & immiti atque terribili inferno tenemini, qui ſolutionem vinculorum in Chriſti ſperatis adventu, convertimini ad munitionem: ſive, ſedebitis in munitione, de qua ſcriptum eſt.* (Proverb. 10.) *Munimentum ſancti timor Domini.... Hanc autem munitionem ad quam Deus cohortatur vinctos ſpei, ſive vinctos ſperantes Eccleſiæ, non aliam debemus accipere, niſi habitationem paradiſi, in quam primus cum Domino Latro ingreſſus eſt: & idcirco per Zachariam provocantur ad munitionem: quia jam tunc ex illo tempore Dominus promittebat, ut pro brevi tribulatione æterna reciperent præmia.* Nomine lacus in quo non eſt aqua, vel infernum in quo non eſt vita, quæ ſymbolo aquæ ſignificatur; vel idolorum fallaciam, interpretatur S. Cyrillus, a quibus Chriſtus Servator eos liberavit, quos charitatis ſuæ vinclis conſtrinxerat. Concinit Theodoretus. *Hunc autem lacum*, inquit, *ſive de morte æterna, ſive de errore idolorum velit quis intelligere, a veritate non aberrabit. Sic enim & per Jeremiam ait univerſorum Deus: Duo mala fecit populus meus; Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas. Sic autem laborioſum & inutilem cultum idolorum nuncupavit. Nam miſere laborantes in idolis colendis, nullos ex his fructus cœperunt, ſed inſuper vitæ jacturam fecerunt. Cum in hoc lacu vincti eſſent homines, Chriſtus Dominus eos ſolvens & educens, ac pretioſo ſanguine libertatem eis donans, ad viam vitæ illos emiſit, cum eis novum Teſtamentum dedit.* Hic igitur Zachariæ locus nihil ad purgatorium pertinet.

Nonus locus eſt Malachiæ 3. *Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum: & ſedebit conflans & emundans argentum & purgabit filios Levi.* At purgatorium non magis demonſtrat hic locus, quam præcedentes. Illum enim ad purgationem Juſtorum, qui ſupremi judicii tempore ſuperſtites erunt, qui per ignem, quo mundus conflagravit, purgabuntur, ſanctus Auguſtinus refert, lib. 20. *De Civit. Dei*, cap. 25. Sic interpretatur & Sanctus Hieronymus. *Tunc*, inquit, *vocabit cœlum deſuper, & terram, ut dijudicet populum ſuum: flumina ignis trahent ante eum, peccatores quoſque volventia. Ignis autem dicitur Dominus, & ignis conſumens: ut lingua noſtra, fœnum, ſtipulamque comburat. Et non ſolum ignis, ſed & herba fullonum. Ipſe his qui peccant graviter, ignis conflans eſt atque conſumens: qui autem levia peccata committunt, herba fullonum, ut lotis munditiam reſtituat.*

Decimus locus petitur ex libri 2. *Machabæorum*, cap. 12. ubi refertur: *Virum fortiſſimum Iudam, facta collatione, miſiſſe duodecim millia drachmas argenti Hieroſolymam, offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſe de reſurrectione cogitantem:* ſive de immortalitate animæ, cujus fides reſurrectionis dogma adſtruit: *& quia conſiderabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur:* Id eſt a peccatorum pœnis, quæ ſolemni & vulgata ſacræ Scripturæ phraſi peccata nuncupantur.

Hujus authoritatem teſtimonii, quod certe demonſtrativum eſt, eludere conantur Heterodoxi, rejiciendo Libros Machabæorum, ex Canone. Sed debile eſſe iſtud cauſæ deſperatæ præſidium, & erroneam plane reſponſionem facile evincitur. Vetus enim Eccleſia, & heroicorum nominis Chriſtiani temporum, (ut Calviniani vocant) Doctores, utrumque Machabæorum librum ſacrum & Canonicum eſſe ſenſerunt, ejuſque verbis ut ſacris uſi ſunt, ſive ad fidem confirmandam, ſive ad mores inſtituendos, ut probavi in Hiſtoria Eccleſiaſtica Veteris Teſtamenti, Ætate ſexta, Diſſertatione ſeptima, Articulo octavo, ubi etiam Hæreticorum objectionibus adverſus canonicam librorum illorum authoritatem reſpondi. Sed quamvis Machabæorum libri canonici non eſſent, quod abſque Hæreſi dici non poteſt; eorum tamen authoritas, cujus non levius pondus eſſet quam Hiſtoriæ Joſephi, vel Hiſtoriarum, quæ Gentium origines, mores & geſta referunt, id ſaltem conficeret, morem orandi pro defunctis, & offerendi pro ipſis ſacrificia, fuiſſe apud Judæos traditione firmatum: quem morem nec Chriſtus, nec Apoſtoli, nec ullus virorum Apoſtolicorum & veterum Patrum ipſis vitio vertit. In eo itaque nihil *irreligioſum* erat.

His e Teſtamento Veteri diſcuſſis locis, ad Novum pergendum eſt: in quo primus omnium occurrit hic pro fide Purgatorii locus, & quidem demonſtrative ipſum probans *Matth.* 12. ubi Chriſtus ait:

Qui-

Qaicumque dixerit verbam contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, noa remittetur ei, neque ia hoc ſæculo, neque in futuro. Supponit ibi Chriſtus evidenter, aliqua in futuro ſæculo remitti peccata. Alioqui humano modo non eſſet locutus, ſed inepte omnino, quod vel cogitare impium eſt : ſicut inepte quis diceret : Nec in hoc ſæculo nubam, neque in futuro : quia in futuro ſæculo nuptiæ nullæ ſunt. Et ſi creditori dicat debitor, mille, quos tibi debeo nummos, nec in hoc ſæculo, nec in futuro tibi ſolvam, ineptus, irriſorius, & ab humano loquendi more alienus merito judicabitur hic ſermo : quia debita hominibus in alio ſæculo non ſolvuntur. Si nulla igitur in altera vita peccata remitterentur, ineptus eſſet, & a communi loquendi more alienus hic ſermo Chriſti Domini ; Non remittetur ei neque in hoc ſæculo neque in futuro. Quædam itaque peccata in futuro ſæculo remitti, ex hoc loco compertum eſt. Porro non remittuntur damnatis, qui a Chriſto ſunt penitus alieni : & in inferis nulla eſt redemptio. Non remittuntur Beatis, in quibus nullum omnino peccatum eſt ; nulla macula, vel leviſſima labes : cum nihil coinquinatum intret in regnum cœlorum. Supereſt igitur ut remittantur *iis* qui in medio quodam ſtatu conſtituti ſunt, qui ſcilicet in Gratia ſanctificante, & charitate deceſſere, ſed levibus obnoxii peccatis a quibus purgari debeant, vel peccatorum pœnis, quas luere, antequam Dei beatifica viſione donentur.

Hunc Sancti Matthæi locum ita intelligendum eſſe, magna Eccleſiæ lumina confirmarunt, quos hanc interpretationem in Eccleſia inveniſſe credere par eſt. Neque enim contrarium Fidei, pietati, & Eccleſiæ menti ſenſum, Chriſti verbis Sanctum Auguſtinum affinxiſſe veriſimile eſt. Is autem libro 21. de Civitate Dei, cap. 13. & 24. ex Chriſti verbis de quibus agimus, colligit aliqua in futuro ſæculo remitti peccata. *Pro defunctis quibuſdam*, inquit, *vel ipſius Eccleſiæ, vel quorumdam impiorum exauditur oratio : ſed pro his quorum ia Chriſto regeneratorum, nec aſque adeo vita in corpore male geſta eſt, ut tali miſericordia judicentur digni noa eſſe ; nec aſque adeo bene ut talem miſericordiam reperiantur neceſſariam non habere...... Neque enim de quibuſdam veraciter diceretur, quod noa eis remittatur neque in hoc ſæculo, neque ia futuro, niſi eſſent, quibas etſi non in iſto, tamen remittetur in futuro*. Eadem habet, lib. 6. contra Julianum, cap. 15. Et Sanctus Gregorius Magnus, lib. 4. Dialogorum cap. 39. *De quibuſdam levibus culpis*, inquit, *eſſe ante judicium Purgatorius ignis credendus eſt ; pro eo quod Veritas dicit : Si quis in Spiritam ſanctum blaſphemiam dixerit, neque ia hoc ſæculo remittetur ei, neque ia futuro. In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam ia futuro poſſe laxari : quod enim de uno negatur, conſequens intellectus patet, quia de qaibuſdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum cura rei familiaris, qua vix ſine culpa vel ab ipſis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, ſciunt : aut ia non gravibus rebus error ignorantia : quæ cuncta etiam poſt mortem gravant, ſi adhuc ia hac vita poſitis minime fuerint relaxata*.

Sanctus Bernardus de ſui temporis Hæreticis, qui Apoſtolicorum nomen ſibi arrogabant : *Non credunt autem*, inquit, *ignem Purgatoriam reſtare poſt mortem, ſed ſtatim animam ſolutam a corpore, vel ad requiem tranſire, vel ad damnationem. Quærant ergo ab eo qui dixit, quoddam peccatum eſſe, quod neque ia hoc ſæculo, neque ia futuro remittetur, cur hoc dixerit, ſi nulla manet in futuro remiſſio, purgatiove peccati*. Eumdem locum urget contra Petrobuſianos Petrus Cluniacenſis, Epiſt. 2. nec alio ſenſu intellectum ab antiquis hunc locum, Heterodoxi oſtendent. Summa itaque impietate & pervicacia ipſum in alienos ſenſus detorquent.

Alter locus ad probandum Purgatorium proferri ſolet ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 3. *Si quis autem ſuperædificat ſupra fundamentum hoc*, (quod eſt Chriſtus Jeſus) *aurum, argentam, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, uniuſcujuſque opus manifeſtum erit : Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur : & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cujus opus manſerit, quod ſuperædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur : ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*. Ædificare aurum, argentum, lapides pretioſos, nihil aliud intelligitur, quam opera facere charitatis, vel ex motivo charitatis & propter Deum operari. Ædificare autem ligna, fœnum, ſtipulam, eſt ſuis operibus vanitatis aliquid ac levitatis admiſcere, ſive aliqua levia operari, quæ damnationem quidem non mereantur, ſed aliqua nihilominus purgatione indigeant. Hinc Sanctus Auguſtinus in Pſalmum 37. ait : *Si ædificarent aurum, argentum, lapides pretioſos, de utroque igne ſecuri eſſent, non ſolum de illo æterno, qui in æternum cruciaturus eſt iniquos, ſed etiam de illo qui emendabit eos qui per ignem ſalvi erunt*. Sic etiam hunc locum intelligit Sanctus Gregorius Magnus, lib. 4. Dialogorum, cap. 39.

Verum etſi probabiliter ex hoc loco Apoſtoli colligi poſſit Purgatorium, non tamen demonſtrative contra hæreticos oſtendi. Primo, quia obſcuriſſimus locus eſt, cujus ſenſum vix aſſequi liceat ; & *Hæc Apoſtoli ſententia ia his deputanda eſt, quæ Petrus dicit eſſe ia ſcriptis ejus quædam difficilia intellectu*. De cujus expoſitione ait S. Auguſtinus, *Malle ſe audire intelligentiores atque doctiores*. (Lib. de fide & operibus, cap. 16.) Hinc tanta orta eſt expoſitionum iſtius loci varietas. S. Chryſoſtomus, Theodoretus, aliique Græci interpretes, aurum, argentum, lapides pretioſos, bona opera interpretantur : lignum vero, fœnum, ſtipulam intelligunt mala opera, æterno igne punienda. Eos autem qui hujuſmodi opera fidei chriſtianæ fundamento ſuperædificaverint, ſalvos fore dicunt quaſi per ignem : quia quamvis in ignem æternum mittendi ſint, numquam tamen conſumentur, ſed *igne ſalientur*, (ut ait Chriſtus) & ſervabuntur ſemper recentes ad pœnam. Latini vero patres, præſertim SS. Auguſtinus & Gregorius, aurum argentum, lapides pretioſos interpretantur opera bona : ligna, fœnum, & ſtipulam, inordinatos affectus ad res terrenas, quæ tamen Chriſto minime præponuntur. Jam vero ignem per quem ſalvos fore ait Apoſtolus, qui ſuper chriſtianæ fidei fundamentum, lignum, fœnum, ſtipulam ædificaverint, quidam ignem tartareum, alii purgatorium, alii ignem ultimæ conflagrationis intelligunt, quod ante faciem Chriſti Judicis præcedet. Cui expoſitioni favent illa verba : *Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur : & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit*. De igne purgatorio minus commode intelligi nonnulli etiam ex catholicis Interpretibus inde colligunt, quod ignis ille uniuſcujuſque opera probaturus ſit, ſive eorum, qui Chriſto fundamento ſuperædificant aurum, argentum, lapides pretioſos, id eſt, opera perfectæ charitatis, ſive eorum qui lignum, fœnum, ſtipulam, id eſt, opera terrenorum affectuum ſordibus infuſcata ſuperſtruunt. Ignis autem purgatorii non probat eos qui primi tantum generis opera admiſerunt.

Denique tribulationes hujus vitæ nomine ignis commodius intelligi hoc in loco, SS. Auguſtinus & Gregorius innuunt. Auguſtinus quidem in Enchiridio, cap. 68. *Ligna*, inquit, *& fœnum, & ſtipula, non abſurde accipi poſſunt rerum ſæcularium quamvis licite conceſſarum tales cupiditates, ut amitti ſine animi dolore non poſſint. Cum autem iſte dolor erit, ſi Chriſtus in corde fundamenti locum habet, id eſt, ne ei nihil anteponatur, & malit homo, qui tali dolore uritur rebus quas ita diligit, magis carere quam Chriſto : per ignem fit ſalvus. Si autem res hujuſmodi temporales ac ſæculares tempore tentationis maluerit tenere quam Chriſtum, eum in fundamento noa habuit, quia hæc priore loco habuit, cum in ædificio prius noa ſit aliquid fundamento. Ignis enim de quo locutus eſt eo loco Apoſtolus talis debet intelligi, ut ambo per eum tranſeant id eſt & qui ædificat ſupra hoc fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos : & qui ædificat lignum, fœnum, ſtipulam. Cum enim hoc dixiſſet, adjunxit : Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cujus opus permanſerit, quod ſuperædificavit, mer-*

cedem

eedem accipiet. Si cujus opus autem exuſtum fuerit, damnum patiitur, ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Non ergo unius eorum ſed utriuſque opus ignis probabit. Eſt quidem ignis tentatio tribula- l. 27. *tionis, de quo aperte alio loco ſcriptum eſt: Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis. Iſte ignis in hac interim vita facit, quod Apoſtolus dixit: ſi accedat duobus fidelibus, uni ſcilicet cogitanti quæ Dei ſunt, quomodo placeat Deo, hoc eſt, ædificanti ſuper Chriſtum fundamentum, aurum, argentum, lapides pretioſos: alteri autem cogitanti ea quæ mundi ſunt, quomodo placeat uxori, id eſt, ædificanti ſuper idem fundamentum lignum, fœnum, ſtipulam. Illius enim opus non exuritur, quia non dilexit quorum amiſſione crucietur. Exuritur autem opus hujus, quoniam ſine dolore non pereunt, quæ cum amore poſſeſſa ſunt. Sed quoniam alterutra conditione propoſita, eis potius carere mallt, quam Chriſto, nec timore amittendi talia deſerit Chriſtum, quamvis doleat, dum amittit, ſalvus eſt quidem, ſic tamen quaſi per ignem, quia urit eum rerum dolor, quas dilexerat, amiſſarum; ſed non ſubvertit, neque conſumit fundamenti ſtabilitate atque incorruptione munitum. Tale aliquid etiam poſt hanc vitam fieri, incredibile non eſt, & utrum ita ſit, quæri poteſt: & aut inveniri, aut latere, nonnullos Fideles, per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minuſve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiuſque ſalvari: non tamen tales de quibus dictum eſt: Regnum Dei non poſſidebunt, niſi convenienter pœnitentibus eadem crimina remittantur.* Lege eumdem Sanctum Auguſtinum lib. *de fide & operibus*, cap. 15. & 16. & lib. *de octo quæſtionibus Dulcitii*, quæſt. 1. & *l.* 21. *de civitate Dei*, *cap.* 26.

S. vero Gregorius lib. 4. *Dialogorum*, cap. 39. ubi laudata protulit Apoſtoli verba, hæc ſubjungit: *Quamvis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito poſſit intelligi, tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, penſandum ſolicite eſt, quia illum per ignem dixit poſſe ſalvari, non qui ſuper hoc fundamentum ferrum, æs vel plumbum ædificat, id eſt peccata majora, & idcirco duriora atque tunc jam inſolubilia, ſed lignum, fœnum, ſtipulam, id eſt, peccata minuta atque leviſſima, quæ ignis facile conſumat. Hoc tamen ſciendum eſt quia illic ſaltem de minimis nihil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis hoc actibus in hac adhuc vita poſitus, ut illic obtineat, promereatur.* Ex hoc itaque Apoſtoli loco, etſi probabiliter ſuaderi, non tamen demonſtrari Purgatorium poteſt.

Tertius locus, quem ex Novo Teſtamento vulgo proferunt ad probandum Purgatorium, eſt 1. ad Corinthios 15. *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? ut & quid baptizantur pro illis?* Locutum volunt Apoſtolum de Baptiſmo lachrymarum & pœnitentiæ, qui ſuſcipitur, orando, jejunando, eleemoſynas faciendo: ut ſenſus ſit: Quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt ſe pro mortuis, ſi mortui non reſurgent? Hujus expoſitionis veritatem adſtruunt primo, quia baptizari paſſim in Scriptura & Patribus accipitur pro affligi, ut Marci X. *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum, & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* & Lucæ 12. *Baptiſmo habeo baptizari*. Secundo, quia ipſa pœna Purgatorii a Scriptura & a Patribus vocatur Baptiſma. Nam quod legimus Matth. 3. *Ipſe vos baptizavit in Spiritu ſancto & igne:* S. Hieronymus exponit, in Spiritu ſancto in hac vita, igne vero in futura: ſicut ante eum expoſuerat S. Baſilius, lib. *de Spiritu ſancto*, cap. 15. & poſt eos Beda in c. 3. Lucæ. S. Gregorius Nazian. ignem Purgatorii Baptiſma ultimum vocat. Apoſtolum itaque elegantiſſime dixiſſe concludunt, eos baptizari pro mortuis, qui affligentes ſe oratione & jejunio, ſumunt in ſe partem illius Baptiſmi ignei, quo animæ baptizantur in Purgatorio. Tertio, quia hæc expoſitio maxime quadrat cum ſequentibus: *Ut quid & nos periclitamur tota die?* Quaſi dicat, Cur quidam ſe affligunt orando pro mortuis, & ego affligo me prædicando Evangelium, ſi mortuorum reſurrectio non eſt?

Verum inane eſt hunc locum contra Hæreticos ad probandum Purgatorium urgere, de cujus expoſitione nec inter Patres, nec inter Interpretes recentiores convenit. Tertullianus, lib. *de Reſurrect.* cap. 48. & lib. 5. *cont. Marcion.* cap. 10. alludere cenſet Apoſtolum ad eorum ſuperſtitionem & errorem, qui pro amicis ſine Baptiſmo defunctis ſe baptizandos curabant. Quod ſane non feciſſent, niſi mortuorum corpora, quibus utilem putabant hujuſmodi lotionem, aliquando reſurrectura crediniſſent.

Sanctus Chryſoſtomus *baptizari pro mortuis* exponit, baptizari pro fide & ſpe reſurrectionis Mortuorum, quam ante Baptiſmum profitentur Catechumeni, dum Symbolum recitant. S. Chryſoſtomo Theophylactus, & Œcumenius ſuffragantur. Alii *pro mortuis* idem eſſe volunt ac *agentes*, *ſeu repræſentantes mortuos:* Quia immerſio, & emerſio quæ fit in Baptiſmo, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti adumbratio quædam eſt. Hunc ſenſum a Theodoreto, Chryſoſtomo, Primaſio, Sedulio probatum, adſtruit quantum poteſt, Cajetanus noſter.

Sanctus Epiphanius eos pro mortuis baptizari interpretatur, qui eum nullam ſpem hujus vitæ reliquam habeant, Baptiſmum tamen petunt & ſuſcipiunt: reipſa declarantes ſe tantum baptizari pro mortuis, ſive pro ſtatu mortuorum, id eſt, ad hoc ut Baptiſmus iis proſit eo tempore quo præſenti vita defuncti erunt: qui eſt ſtatus hominis poſt mortem. Tales erant, qui infirmi ac moribundi Baptiſmum conferri ſibi volebant: qui quod in lecto decumbentes baptizarentur, Clinici dicebantur. Senſus igitur iſtius loci eſt: Si omnino non eſt mortuorum reſurrectio, quem fructum reportabunt, qui baptizantur jamjam morituri, & per hoc ſe baptizari propter ſtatum poſt hanc vitam futurum profitentur? Hanc expoſitionem cæteris anteponit doctiſſimus Eſtius.

Denique priorem illam, quam Bellarminus, & alii qui ipſum κατὰ πόδας ſequuntur, propugnant, Eſtius, aliique viri eruditi rejiciunt ut minus probabilem: Primum quod illa Baptiſmi ſignificatio valde figurata ſit ac rara; nec ab alio quam a Chriſto Domino uſurpata. Quod enim ad verba Præcurſoris attinet, loquentis de Baptiſmo ignis [*Matth.* 3.] Melius ea referuntur ad illapſum Spiritus ſancti in Apoſtolos die ſacro Pentecoſtes, ut probat Janſenius in Concordia Evangelica, c. 13. Nam & Chriſtus illuc refert S. Joannis Baptiſtæ verba (Actorum 1.) *Et conveſcens præcepit eis ab Jeroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris, quam audiſtis* [*inquit*] *per os meum: quia Joannes quidem baptizavit aqua; vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies*. Secundo rejiciendus Eſtio aliiſque viris eruditis videtur hic commentarius; quia Baptiſmus iis duobus Evangelii locis qui a Bellarmino laudantur, non quamlibet afflictionem ſeu paſſionem ſignificat, ſed vehementem, eamque forinſecus illatam, aut irruentem, ut ſunt in Scripturis undæ perſecutionum & tribulationum, quibus qui merguntur & obruuntur, baptizari videntur. Hoc autem ad afflictiones ſponte ſuſceptas, ut ſunt orationes, eleemoſynæ, & jejunia, quæ pro mortuis adjuvandis ſuſcipiuntur, accommodari non poteſt. Quas ſi Paulus omnino ſignificare voluiſſet, non dixiſſet, *qui baptizantur*, tamquam ab aliis; ſed qui ſeipſos *baptizant pro mortuis:* quo modo in Scriptura ſacra ſeipſos, aut animas ſuas affligere dicuntur, qui ſpontanea ſibi jejunia imponunt (ut *Levitici* 16. & 23.)

Quintum locum ad probandum Purgatorium petunt ex Sancti Matthæi cap. 5. & S. Lucæ cap. 12. ubi Chriſtus ait: *Eſto conſentiens adverſario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te adverſarius judici & judex tradat te miniſtro & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem*. Carceris nomine Purgatorium intelligi volunt; quadrantis, minimam culpam; quam donec expiaverint ii qui ſtatu gratiæ & charitatis defuncti ſunt, e Purgatorio non evadent. Hanc interpretationem quibuſdam Patrum teſtimoniis quorum vix ullum diſertum & perſpicuum eſt, adſtruit Bellarminus. At neque hic locus Purgatorium demonſtrat. Verus enim ejus ſenſus longe alius eſt ab eo quem Bellarminus tradit. Adverſarius noſter vel divina lex quæ nos apud Deum accuſat (ut ſanctus Au-

Auguſtinus exponit) vel homo qui habet aliquid adverſum nos, quem læſimus, quem ſtultum appellavimus, qui actionem apud Deum contra nos habet, ut SS. Hilarius, Ambroſius, Hieronymus exponunt. Via eſt hujus vitæ tempus, judex Chriſtus; miniſter dæmon, qui in torquendis damnatis Deo miniſterium præbet, carcer infernus; quadrans minima culpa. Erat enim quadrans minimus nummus. Itaque ad ultimum quadrantem ſolvere pro ſummo jure puniri, proverbio dicebatur. Quod autem ait, nos eo ex carcere non exituros donec ultimum quadrantem perſolvamus, non ſignificat inde nos exituros poſtea; ſed numquam exituros quia cum pœnas infinitas pro quolibet mortali peccato debeant damnati, numquam eas perſolvunt. Itaque eodem ſenſu dictio illa, *donec*, hoc loco accipienda eſt, quo uſurpatur *Matth.* 1. ubi dicitur: *Non cognovit eam donec peperit filium ſuum.* Ex quo non ſequitur, quod Mariam Joſeph poſt partum cognoverit. Et *Pſalm.* 109. ubi dictum eſt: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Et 1. ad Corinthios 15. *Oportet enim illum regnare, donec ponat inimicos ſuos ſub pedibus ſuis.* Quemadmodum ergo ibi intelligitur Chriſtum ſemper regnaturum, quoniam inimici ejus ſemper ſub pedibus ejus erunt; ita in eo quem tractamus loco accipiendum, eſt, *Non exies inde donec ſolvas noviſſimum quadrantem*: Quod nuſqam ex inferni carcere exituri ſint, de quibus hoc dictum eſt: quia ſemper ſolvent noviſſimum quadrantem, dum ſempiternas luent pœnas peccatorum. Ita exponit S. Auguſtinus, lib. 1. *de Sermone Domini in Monte*, cap. 11.

Sextus, quem ad probandum Purgatorium adducunt, locus eſt Matthæi 5. *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit Fratri ſuo, Raca, reus erit Concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quod hic agatur de pœna infligenda in foro Dei, luce meridiana clarius eſſe volunt, ex illiſque verbis probant: *Reus erit gehennæ ignis.* Addunt Sanctum Auguſtinum hæc tria de pœnis animarum poſt hanc vitam exponere. Tertio, advertunt hic tria diſtingui peccatorum genera & pœnarum, & damnationem æternam tertio tantum generi, id eſt, criminibus infligi; aliis autem utpote levioribus peccatis, pœnas leviores, ac proinde temporales. Et hinc conſequens eſſe volunt, animas aliquas poſt hanc vitam plecti temporalibus pœnis.

Verum etſi de pœnis in Dei judicio infligendis hic agatur & quidem poſt hanc vitam, non tamen pœnas Purgatorias demonſtrat hic locus, ſed ſolum inæqualia eſſe ſupplicia, ſicut inæqualia ſunt peccata. Certe reum eſſe judicio, qui primus in illa enumeratione gradus eſt, ad Purgatorium non refertur: alioquin homicidæ Purgatorii ſolum pœnis damnandi eſſent, de quibus ibidem dictum eſt: *Qui occiderit, reus erit judicio.*

At quandoquidem ſanctus Auguſtinus appellatur, ejus interpetratio proferenda eſt, ex qua hos pœnarum duos priores gradus ad Purgatorium diſerte non referri conſtabit. *Vide nunc*, inquit, *etiam tres reatus, Judicii, Concilii, & Gehennæ ignis. Nam in Judicio adhuc defenſioni datur locus. In Concilio autem, quamquam & judicium eſſe ſoleat, tamen quia intereſſe aliquid hoc loco fateri cogit ipſa diſtinctio, videtur ad Concilium pertinere ſententiæ prolatio: quando non jam cum ipſo reo agitur utrum damnandus ſit, ſed inter ſe qui judicant, conferunt quo ſupplicio damnari oporteat, quem conſtat eſſe damnandum. Gehenna vero ignis nec damnationem habet dubiam, ſicut Judicium: nec damnati pœnam, ſicut Concilium: in Gehenna quippe ignis certa eſt & damnatio, & pœna damnati. Videntur ergo aliqui gradus in peccatis & in reatu, ſed quibus modis inviſibiliter exhibeantur pœna meritis animarum, quis poteſt dicere? Audiendum eſt itaque quantum interſit inter juſtitiam Phariſæorum & juſtitiam majorum, quæ in regnum cœlorum introducit. Quod cum ſit gravius occidere, quam verbo irrogare convicium, ibi occiſio reum facit judicio, hic autem ira facit reum judicio, quod trium illorum peccatorum leviſſimum eſt: quia illic quæſtionem homicidii inter homines agitabant: hic autem omnia divino judicio dimittuntur, ubi finis damnatorum eſt gehenna. Quiſquis autem dixerit, quod graviore ſupplicio in majore juſtitia puniatur homicidium, ſicut Gehenna ignis puniatur convicium, cogit intelligi eſſe differentias gehennarum.*

Septimus locus quo Purgatorium probant, eſt Lucæ 16. ubi Chriſtus ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Per [*deficere*] inquit Bellarminus, intelligunt omnes, *mori*, per [*amicos*] intelligunt, *Sanctos*, qui cum Chriſto regnant. Ex quibus ſequitur, homines poſt mortem juvari precibus Sanctorum. Sanctum Auguſtinum hujus explicationis vadem ſpondent, qui lib. 21. *de Civitate Dei*, cap. 27. ex hoc loco Purgatorium demonſtret dicens quoſdam eſſe Sanctos, qui recta ad cœlum evolant poſt mortem, & qui non ſolum ipſi ſalvantur, ſed etiam alios juvare poſſunt: rurſum quoſdam alios tam malos qui nec ſeipſos juvare poſſunt, nec ab aliis juvari, ſed ad pœnas æternas ſine remedio deſcendunt. Denique eſſe quoſdam medios, qui ita moriuntur, ut nec digni ſint morte æterna, nec tamen ſufficiant eis propria merita ad ſalutem, nimirum ſtatim recipiendam: & iſti ſunt, qui recipiuntur in æterna tabernacula precibus amicorum.

Sed nec iſte locus Purgatorium invicte probat. Nam falſum in primis eſt, quod ait Bellarminus, *deficere*, apud omnes idem eſſe ac mori. Ita quidem Theophylactus & Euthymius interpretantur: ſed ſenſum hujus loci non attigiſſe videntur viris eruditis. Iſto quippe modo omnes & boni & mali, juſti & injuſti deficient, quia omnes ſunt omnino morituri: cum ſatis appareat ex villici comparatione proxime ab Evangeliſta allata, non omnes, ſed qui villicationis officio male functi fuerint, eſſe defecturos. Sed ut Bellarmino alium ex eadem, e qua aſſumptus eſt, Societate eruditum Interpretem opponam; Maldonatus [*deficere*] interpretatur, aliis bonis operibus deſtitui, & a Deo, ſed in hac tantum vita condemnari, removerique a villicatione (ut ille dixit) id eſt, privari divina gratia, excludi a divino conſortio, fugari a Deo, ut apud ſanctum Irenæum vertitur, *lib.* 4. *cap.* 49. Quod cum nobis accidit, optimum remedium eſt eleemoſyna, ut in gratiam cum Deo redeamus. Eodem enim modo hæc ſententia intelligenda eſt, quo illa ſuperior, cap. 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*

Quod vero ſanctum Auguſtinum ſpectat, non ea dicit loco laudato, quæ vult Bellarminus ut dicat: nec eos qui vitam non adeo profligatam ducunt, ut eis nihil proſit eleemoſyna ad miſericordiam impetrandam, juvari ait poſt mortem precibus Sanctorum, quos in hac vita pauperes aluerunt, ut a Purgatorio liberentur: ſed in hoc mundo, ne poſt mortem in infernum mittantur. *Eſt itaque* (inquit) *quidam vitæ modus, nec tam malæ, ut his qui ea vivunt nihil proſit ad capeſſendum regnum cœlorum largitas eleemoſynarum, quibus etiam juſtorum ſuſtentatur inopia, & fiunt amici qui in tabernacula æterna ſuſcipiant; nec tam bonæ, ut ad tantam beatitudinem adipiſcendam eis ipſa ſufficiat, niſi eorum meritis quos amicos fecerint, miſericordiam conſequantur .... Sed quis iſte ſit modus, & quæ ſint iſta peccata, quæ ita impediunt perventionem ad regnum Dei, ut tamen ſanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum eſt invenire, periculoſiſſimum definire. Ego certe uſque ad hoc tempus, cum inde ſatagerem ad eorum indaginem pervenire, non potui. Et fortaſſe propterea, lateat ne ſtudium proficiendi ad omnia peccata cavenda pigreſcat. Quoniam ſi ſcirentur, quæ vel qualia ſint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectus vitæ melioris abſumptis interceſſio ſit inquirenda & ſperanda Juſtorum, eis ſecura ſe obvolveret humana ſegnities, nec evolvi talibus implicamentis ullius virtutis expeditione curaret, ſed tantummodo quæreret aliorum meritis liberari, quos amicos ſibi de mammona iniquitatis eleemoſynarum largitione feciſſet. Nunc vero dum venialis iniquitatis, etiamſi perſeveret, ignoratur modus, profecto & ſtudium in meliora proficiendi orationi inſtando vigilantius adhibetur, & faciendi de Mammona iniquitatis Sanctos amicos cura non ſpernitur. Verum iſta liberatio quæ fit, ſive ſuis quibuſque orationibus, ſive intercedentibus Sanctis, id agit ut in ignem quiſque non mittatur æternum: non ut, cum fuerit miſſus poſt quantumcumque tempus inde eruatur.*

Octa-

Octavus locus, Lucæ 23. *Memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Numquam (inquit Bellarminus) hoc diceret bonus ille vir a Spiritu ſancto edoctus, niſi crederet poſt hanc vitam poſſe remitti peccata, & auxilio animas indigere, & juvari poſſe. Addit, Sanctum Auguſtinum, lib. 6. *contra Julianum*, Cap. 15. hioc probare aliqua peccata remitti poſt mortem.

Verum non convincit iſte locus. Bonus enim latro Chriſto ſupplicat ut ipſum admittat in regni conſortium, non ut ipſi peccata, vel peccatorum pœnas poſt mortem dimittat. Id quidem ea ejus verbis probabiliter colligit, at non demonſtrat S. Auguſtinus: & hæc verba ad hoc ſolum urget, ut oſtendat nulla in regno cœlorum peccata dimitti, aliqua vero condonari in judicio noviſſimo. Qua tamen de re, ob profunditatem quæſtionis, nolle ſe præcipitare ſententiam profitetur. *Et peccata quidem*, inquit, *nulla remittuntur in regno: ſed ſi nulla remitterentur in judicio illo noviſſimo, puto quod Dominus non dixiſſet de quodam peccato: Non remittetur neque in hoc ſæculo, urque in futuro: quando ſibi remitti ſperabat latro ille qui dicebat: Memento mei, cum veneris in regnum tuum. De qua re, quoniam profundiſſima quæſtio eſt, non eſt modo præcipitanda ſententia.*

Ultimus locus quo Purgatorium probant, eſt *Actorum* 2. ubi de Chriſto dicitur: *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.* Hunc locum ita intelligi a ſancto Auguſtino, *Epiſtola* 99. *ad Evodium*, & lib. 12. *in Geneſim*, cap. 33. Bellarmious notat, ut ſenſus ſit, Chriſtum, cum deſcendit ad inferos, multos liberaſſe a cruciatibus inferni: quod cum intelligi non poſſit de damnatis, intelligendum infert de iis qui purgabantur. Id ea ipſis Scripturæ verbis addit confirmari. Nam, inquit, illud, *ſolutis doloribus inferni*, non poteſt intelligi de doloribus ipſius Chriſti, cum in Cruce finiti ſint: nec de doloribus damnatorum, qui ſunt æterni: nec de Patrum in Limbo detentorum doloribus, qui nulli erant: supereſt igitur ut de doloribus animarum Purgatorii hoc loco agatur.

Verum neque demonſtratur ea hoc loco Purgatorium. Primo, quia in textu Græco habetur *τοῦ θανάτου ſolutis doloribus mortis*. Secundo, quia hæc verba, *ſolutis doloribus inferni*, ad Chriſtum referenda videntur, ut ex ſequentibus verbis conſtat: *Juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo*. Sicut ergo aliquis evadere ſolutis vinculis dici poteſt, non tantum quia prius ligatus rumpit vincula, ſed etiam quia impedit ne iis vinculis teneatur: ſic Chriſtus dici poteſt ſolutis doloribus inferni ſuſcitatus: quia licet eum in locum deſcenderit, ubi alii vincti tenebantur, iiſdem tamen vinculis teneri potuit. Tertio, etſi de aliis a Chriſto, & de animabus tunc Purgatorio addictis intelligi poſſent: non tamen ita certum eſt hunc eſſe iſtius loci ſenſum, ut ex eo demonſtrari purgatorium poſſit.

PROPOSITIO II.

Purgatorium eſſe, in quo expientur Juſtorum animæ, quibus poſt mortem eluendum aliquid ſupereſt: & Eccleſiæ preces ipſis illo in ſtatu prodeſſe, ex traditione ab Apoſtolis ad nos derivata demonſtratur.

PRobatur primo ea ſancto Dionyſio, lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 7. *Accedens*, inquit, *venerandus Antiſtes precem ſacram ſuper mortuum peragit, precatur divinam Clementiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata defuncto, cumque in luce ſtituat & regione vivorum.*

Probatus ſecundo ex Actis Sanctarum Perpetuæ & Felicitatis, de quorum veritate ac fide, poſt tot ac tanta Veterum ipſa laudantium teſtimonia, præſertim ſancti Auguſtini in multis Sermonibus, & *lib.* 1. *de Anima & ejus Origine*, *cap.* 10. *lib.* 3. *cap.* 9. & *lib.* 4. *cap.* 18. nulla ſupereſt Proteſtantibus exceptio. Martyr Perpetua divinis viſionibus dignata, quid ſibi cœlitus de ſtatu Dinocratis fratris ſui fuerit revelatum, ipſa narrat: *Poſt dies paucos*, inquit, *dum univerſi oramus, ſubito media oratione profecta eſt mihi vox, & nominavi Dinocratem: & obſtupui, quod numquam mihi in mentem veniſſet, niſi tunc: & dolui commemorata caſus ejus. Et cognovi me ſtatim dignam eſſe, & pro eo petere debere. Et cœpi pro ipſo orationem facere multum, & ingemiſcere ad Dominum. Continuo ipſa nocte oſtenſum eſt mihi hoc: Video Dinocratem exeuntem de loco tenebroſo, ubi & complura erant loca tenebroſa; æſtuantem valde & ſitientem, ſordido vultu, & colore pallido; & vulnus in facie ejus, quod cum moreretur habuit. Hic Dinocrates fuerat frater meus carnalis, annorum ſeptem; qui per infirmitatem facie cancerata male obiit, ita ut mors ejus odio fuerit omnibus hominibus. Pro hoc ego orationem feceram: & inter me & illum grande erat diadema:* ſive zona. (An potius legendum, diaſtema? magnum chaos) *Ita ut uterque ad invicem accedere non poſſemus. Erat deinde, ubi Dinocrates erat piſcina plena aqua altiorem marginem habens, quam erat ſtatura pueri, & extendebat ſe Dinocrates quaſi bibiturus. Ego dolebam, quod & piſcina illa aquam habebat, & tamen propter altitudinem marginis bibiturus non eſſet. Et experrecta ſum, & cognovi fratrem meum laborare. Sed fidebam me profuturam labori ejus. Et orabam pro eo, quouſque tranſivimus in carcerem Caſtrenſem: munere enim Caſtrenſi eramus pugnaturi. Natale tunc erat Getæ Cæſaris. Et feci pro illo orationem die & nocte, & lacrymans ut mihi donaretur.*

Die quo in nervo manſimus, oſtenſum eſt mihi hoc: Video locum illum, quem tenebroſum videram, & Dinocratem, mundo corpore, bene veſtitum, refrigerantem: & ubi erat vulnus, video cicatricem, & piſcinam illam quam retro videram, ſubmiſſo margine uſque ad umbilicum pueri: & aquam de ea trahebat ſine ceſſatione. Et ſuper margine phiala aurea, plena aqua. Et acceſſit Dinocrates, & de ea bibere cœpit: quæ phiala non deficiebat. Et ſatiatus abſceſſit de aqua, ludere more infantium gaudens. Ex experrecta ſum. Tunc intellexi tranſlatum eum eſſe de pœna. Dinocrates baptizatus erat, ut ſanctus Auguſtinus notat lib. 1. *de Anima & ejus Origine*, cap. 10. & licet ſeptennis tantum, peccare poterat. Ejus nempe ætatis pueri & mentiri, & verum loqui, & confiteri, & negare jam poſſunt. Itaque Dinocrates, vel quod ab impio Patre tentatus, in fide leviter titubaſſet, aut aliquod aliud admiſiſſet peccatum, pœnis addictus erat. Id ſanctiſſima ejus ſoror Perpetua, Deo revelante, intellexit, preces pro eo fudit, obtinuit ejus liberationem & refrigerium. Viſio quidem hæc fuit, ſed divina, & Martyris: & ex ea colligitur fidem Purgatorii Chriſtianorum omnium propriam fuiſſe. Numquid enim eos, qui Purgatorium non credunt, ſimiles viſiones compellerent ad preces fundendas pro defunctis?

III. Probatur ea Tertulliano, lib. *de Corona*, cap. 3. *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus......* Et cap. 4. *Harum & aliarum hujuſmodi diſciplinarum* (quas inter, oblationes pro defunctis enumeraverat) *ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies: Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, fides obſervatrix.*

Et lib. *de Monogamia*, cap. 10. de officio Viduæ fidelis erga maritum, ita ſcribit: *Enimvero & pro anima ejus orat, & in refrigeriam interim adpoſtulat ei, & in prima reſurrectione conſortium, & offert annuis diebus dormitionis ejus.*

Et libro De Exhortatione caſtitatis, *cap.* 11. „ Duplex enim rubor eſt, quia in ſecundo matrimonio „ duæ uxores circumſtant eumdem maritum; una „ ſpiritu, alia in carne; neque enim priſtinam poteris odiſſe, cui etiam religioſiorem reſervas affe„ ctionem, ut jam receptæ apud Dominum, pro „ cujus ſpiritu poſtulas, pro qua oblationes annuas „ reddis. Stabis ergo ad Dominum cum tot uxoribus „ quot in oratione commemoras? & offeres pro duabus? „ & commendabis illas duas per Sacerdotem de mo„ nogamia ordinatum, aut etiam de virginitate ſan„ citum, circumdatum virginibus ac univiris? & ad„ ſcendet ſacrificium tuum libera fronte?

IV. Probatus ex S. Cypriano, Epiſt. 66. ad Clerum & plebem Furnitanam *data*: „ Epiſcopi, *inquit*, antecesſores noſtri religioſe conſiderantes, & „ ſalubriter providentes, cenſuerunt ne quis frater ex„ cedens, ad tutelam, vel curam Clericum nomina„ ret, ac ſi quis hoc feciſſet, non offerretur pro eo,

„ nec ſacrificium pro dormitione ajus celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & miniſtros voluit avocare. Et ideo Victor, cum contra formam nuper in Concilio a Sacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum Presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt quod pro dormitione ejus apud nos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Eccleſia frequentetur.

Et Epiſtola 52. „ Aliud eſt, *inquit* ad veniam ſtare, aliud ad gloriam pervenire; aliud miſſum in carcerem non exire inde, donec ſolvat noviſſimum quadrantem; aliud ſtatim virtutis & fidei ardore mercedem accipere: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum, emundari & purgari diu igne: aliud peccata omnia paſſione purgare, aliud denique pendere in diem judicii ad ſententiam Domini, aliud ſtatim a Domino coronari.

Idem Fidei dogma confirmatur ex Origene Homilia 28. In Numeros, „ Sunt, *inquit*, aliqua peccata, quæ ſi propoſito ac voluntare committimus, homicidas nos faciunt: & ſunt alia, quæ ſi ignoranter admittimus, decernitur nobis, eredo, & præparatur ex præcepto Dei locus aliquis, ubi ad certum tempus habitare debeamus, ſi qui non voluntaria peccata commiſimus: ſi tamen mundi inveniamur, & alieni ab iis peccatis, quæ voluntate commiſſa ſunt.

Et lib. V. Contra Celſum, *p.* 241. *&* 242. Luſtratorium ignem agnoſcit non ſolum mundi, ſed ſingulorum etiam hominum, quotquot opus habent ignis hujus vel pœna vel remedio, utentis & non exurentis eos, qui non habent materiam cui ab illo igne conſumi opus ſit; urentis item & exurentis eos, qui in actionum, ſermonum, cogitationumque figurate dicto ædificio ligna, fœnumque ædificarunt & ſtipulam...... Itaque hæc doctrina ſolos immunes ab incendio fore pollicetur, qui incorruptas opiniones, mores puros, mentem denique egregie puram conſervarint: reliquis autem horum diſſimilibus, qui ignis caſtigatione pro meritis diſpenſanda opus habent, ad certum tempus inferendum eſt, quod in eos Deo convenit inferre, qui ad imaginem divinæ naturæ facti, contempta Dei voluntate, non ſtuduerunt ut vita reſponderet eidem imagini.

V. Probatur ex Arnobio, libro 4. *adverſus Gentes*, pag. ultima; ubi de Chriſtianorum conventibus loquens, quos Ethnici magna crudelitate impediebant, loca etiam diruentes in quibus Synaxes agere erant ſoliti hæc habet: *Cur immaniter conventicula dirui*, (meruerunt) *in quibus ſummus oratur Deus, pax cunctis, & venia poſtulatur, Magiſtratibus, exercitibus, Regibus, familiaribus, inimicis, adhuc vitam degentibus, & reſolutis corporum vinctione?* Ex quibus verbis patet, Eccleſiam veterem a Deo pacem & veniam rogaſſe pro Defunctis. Quod non præſtitiſſet, niſi quemdam ſtatum animarum poſt mortem crediſſet, in quo veniam & pacem obtinere poſſint. Veniam autem & pacem obtinere damnati non poſſunt, quorum æternæ cum Deo erunt inimicitiæ, & æterna pœna. Veniam & pacem adprecari Beatis, irreligioſum & ineptum eſſet, qui nullius peccati rei ſunt, ideoque venia non indigent, & qui ſumma & æterna pace fruuntur. Itaque medium beatitudinem inter & æternam damnationem ſtatum veſus credidit Eccleſia, in quo animæ venia indigeant & pace, ob levia quædam delicta, quibus inquinatæ a corpore migraverunt: & veniam ac pacem obtinere poſſint, quia Deo gratæ ſunt, ipſique per gratiam ſanctificantem & charitatem conjunctæ. Hunc autem ſtatum congrue Purgatorium vocamus; quia hujuſmodi animæ a cupiditatum terrenarum, & leviorum delictorum maculis, quibus infuſcatæ hinc migrarunt, pœnis aliquibus purgantur, ut Dei viſione dignæ fiant.

VI. Probatur ex S. Cyrillo Hieroſolymitano, Catecheſi Myſtagogica V. „ Deinde, *inquit*, pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis. Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximum eſſe credentes animarum juvamen, pro quibus offertur precatio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt, Sacrificii. Quod exemplo vobis demonſtrare volumus. Scio enim multos dicere: Quid juvat animam, ſive cum peccatis, ſive abſque peccatis ex hoc mundo decedentem, etiamſi in hoc Sacrificio mentio illius fiat? An enim, ſi Rex aliquis eos a quibus offenſus eſt, in exilium pepulerit, poſtea vero illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his qui ſunt in ſupplicio exulibus eidem offerrent, nonne condonationem aliquam ſuppliciorum ipſis dederit? Ad eumdem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamvis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis, & illis, eum qui eſt benigniſſimus, propitium reddamus.

VII. Probatur ex ſancto Gregorio Nyſſeno in Oratione de Mortuis, quos ait vel „ In præſenti vita ſapientiæ ſtudio & precibus purgatos; vel poſt obitum, per expurgantis ignis fornacem expiatos, ad ſempiternam fœlicitatem pervenire. Et Oratione de Infantibus qui premature abripiuntur, de anima Infantis, qui hunc vitæ exitum habuerit, ſcribens, ait: „ An illa quoque anima judicem videbit? Tribunali cum aliis ſiſtetur? Accipiet pro merito retributionem & compenſationem, vel igne purgata, juxta Evangelii verba, vel in rore benedictionis refrigerata atque refocillata.

VIII. Probatur ex ſancto Baſilio Magno, in cap. 9. Iſaiæ. *Si per Confeſſionem*, inquit, *detexerimus peccatum, jam ſuccreſcens gramen areſecimus, dignum plane quod depaſcatur ac devoret purgatorius ignis*. Ubi peccatum quod per Confeſſionem, deletum non eſt, humido fœno comparat, quod per ignem facile non conſumitur: peccatum autem quod per Confeſſionem deletum eſt, comparat fœno ſicco, quod conſumitur ſtatim ab igne: ac proinde peccatum Confeſſione non deletum æterno igne comburitur: deletum autem conſumitur igne temporali purgatorio; ita ut ſalutem peccatoris non impediat.

IX. Probatur ex ſancto Gregorio Nazianzeno *Orat.* 39. *in Sancta Lumina*, ubi tres purgationes numerat: primam per Baptiſmum, alteram per Pœnitentiam, tertiam per ignem. Duæ priores ſunt in hac vita, tertia poſt obitum. Ignis hic æternus non eſt: æternus ſiquidem non purgat, ſed perdit & delet. Ergo illi ſermo eſt de purgatorio igne, qui pœnitentia ipſa & lacrymis eſt difficilior & moleſtior. *In altero ævo*, inquit, *igni fortaſſe baptizabuntur: qui poſtremus eſt Baptiſmus, non ſolum acerbior, ſed & diuturnior, qui craſſam materiam inſtar fœni depaſcitur, vitiique omnis levitatem abſumit*. Et Orat. 10. in funere Cæſarii fratris. *Noſtras*, inquit, *& eorum qui tamquam in communi via, paratiores ad Hoſpitium prius pervenerunt, animas, ipſi* (Deo) *commendantes.....O omnium Domine, & effector, ac præcipue hujus figmenti .... Nunc quidem Cæſarium diſceſſus noſtri primitias, quæſo, ſuſcipe*.

X. Probatur ex Euſebio, lib. 4. *de Vita Conſtantini Imperatoris*, *cap.* 71. ubi de ipſius funere agit. *Ac beatus quidem Princeps*, inquit, *alto in ſuggeſtu jacens, laudibus tum celebrabatur. Innumerabilis autem populus una cum Sacerdotibus Dei, non ſine gemitu ac lachrymis, pro Imperatoris anima preces offerebant Deo; gratiſſimum pio Principi officium exhibeates*.

XI. Probatur ex ſancto Epiphanio *Hæreſi* 75. quæ eſt Aerianorum. *Cæterum*, inquit, *quæ pro mortuis concipiuntur preces, iis utiles ſunt, tametſi non omnes culpas extinguant.... Nam & juſtorum, & peccatorum mentionem facimus: peccatorum quidem ut iis a Domino miſericordiam imploremus*, *&c.* Et infra: *Neceſſario facere illud Eccleſiam dico; quæ traditum ſibi ritum illum a majoribus acceperit. Poteſt vero quiſquam maternam ſanctionem, aut legem Patris evertere? &c.* Et in *Expoſitione Catholicæ Fidei*, Num. 23. *Jam vero quod ad mortuos ſpectat, nominatim de illis mentio fit, & preces ac Sacrificia, Myſteriaque frequentantur*.

XII. Probatur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, Homilia 41. in Epiſtolam 1. ad Corinthios. *Si peccator exceſſit* (inquit) *propterea etiam lætari oportet, quod interſciſſa ſint peccata, & vitio non adjecit, &*

quoad

quoad fieri poteſt, ſuccurrere, non lachrymis, ſed precibus, & ſupplicationibus, & eleemoſynis, & oblationibus. Non ſunt enim hæc temere excogitata, neque fruſtra eorum, qui exceſſerunt, in divinis Myſteriis meminimus, & pro ipſis accedimus, rogantes Agnum propoſitum, qui mundi peccatum tulit: ſed ut eis inde aliqua ſit conſolatio. Neque abs re is qui adſtat altari, dum veneranda peraguntur Myſteria, clamat: Pro omnibus qui in Chriſto dormierunt, & iis qui pro ipſis celebrant memorias. Nam ſi pro ipſis non fierent commemorationes, ne hæc quidem dicta eſſent. Non ſunt enim res noſtra ludi ſcenici, abſit. Hæc enim fiunt ordinatione Spiritus. Eis ergo opem feramus, & commemorationem eorum peragamus. Si enim Jobi filios expiabat Patris ſacrificium, quid dubitas an nobis, pro eis qui exceſſerunt, offerentibus, eis exiſtat aliqua con-
ɔr. 1. *ſolatio? Solet enim Deus etiam pro aliis gratificari. Et hoc oſtendebat Paulus dicens:* "*Ut ex multis perſonis, ejus quæ in nobis eſt donationis per multos gratia agantur pro nobis. Ne nos pigeat opem ferre iis qui exceſſerunt, & pro eis offerre preces: eſt enim propoſitum orbis terræ commune piaculum. Propterea fidenter pro orbe tunc rogamus, & cum Martyribus eos vocamus, cum Confeſſoribus, cum Sacerdotibus. Etenim unum corpus omnes ſumus, etiamſi ſint membra membris ſplendidiora: & fieri poteſt ut veniam eis omni ex parte conciliemus, a precibus, a donis quæ pro eis offeruntur, ab iis qui cum ipſis vocantur. Cur ergo doles? cur luges, & lamentaris, quando defuncto poteſt tanta conciliari venia?*

Et Homilia 3. in Epiſtolam ad Philippenſes. *Non fruſtra* (inquit) *hæc ab Apoſtolis ſunt legibus conſtituta; ut in venerandis atque horrificis Myſteriis memoria eorum fiat qui deceſſerunt. Noverant hinc multum ad illos lucri accedere, multum utilitatis. Eo enim tempore quo univerſus Populus ſtat manibus paſſis, ac cœtus Sacerdotalis, & illud horrorem venerationis plenum incutiens Sacrificium; quomodo Deum non placabimus, pro iſtis orantes? Atque id quidem de iis qui in fide deceſſerunt.*

Et Homilia 21. in Acta, *Non fruſtra*, inquit, *oblationes pro defunctis fiunt, non fruſtra preces, non fruſtra eleemoſynæ. Hæc omnia Spiritus diſpoſuit, volens ut nos mutuum juvemus. Vide enim, utilitatem accipiet ille per te, & tu per illum, contemptis opibus inductus ad faciendum aliquid generoſum: & tu illi ſalutis, ipſe vero tibi eleemoſynæ factus eſt author, ne dubita, quia erit aliquis fructus ſuavis. Non ſimpliciter miniſter clamat pro his qui defuncti ſunt in Chriſto, & pro his qui illorum memoriam faciunt. Non diaconus eſt qui talem vocem illam emittit, ſed Spiritus ſanctus. In manibus eſt Hoſtia, & omnia propoſita ſunt bene ordinata, adſunt Angeli, adſunt Archangeli, adeſt Filius Dei; cum tanto horrore adſtant omnes, adſtant illi clamantes omnibus ſilentibus, & putas ſimpliciter hæc fieri? . . . Quid putas pro martyribus offerri, quod vocantur in illa hora? Licet martyres ſint, etiam pro martyribus magnus honor nominari Domino præſente, dum mors illa perficitur, & horrendum Sacrificium, & ineffabilia Sacramenta . . . . Sicut enim quando Regum trophæa ſtatuuntur, tunc celebrantur quidem & quicumque victoriæ ſocii fuerant, dimittuntur autem qui ſunt in vinculis per illud tempus: ubi autem tranſierit hoc tempus, qui nihil aſſecutus eſt, nihil obtinet: ita ſane & hic. Trophæorum & celebrandæ victoriæ tempus eſt. Quoties enim manducatis panem hunc, inquit, mortem Domini annuntiate. Itaque ne ſimpliciter accedamus, neque fortuito hæc fieri putemus . . . . Hæc ſcientes, conſideremus, quantas conſolationes poſſemus mortuis, pro lachrymis, pro monumentis præſtare; nempe eleemoſynas, preces, orationes, ut & illi & nos aſſequamur promiſſa bona.*

Et Homilia 32. in Matthæum, Parentes hortatur ut pro filiis defunctis eleemoſynas erogent. *Nam ſi multæ barbaræ gentes* (inquit) *una cum defunctis res eorum cremare ſoleat: quanto æquius defuncto filio tuo tua tradere potes, non ut in cinerem redigantur, ſed ut glorioſum magis illum reddant? Putas illum maculis inquinatum abiiſſe? Da ipſi ſua, ut illic ſe a maculis detergat: putas in juſtitia ipſum deceſſiſſe? præbe ipſi tua ad mercedis & retributionis adjectionem.* Legenda homilia ejuſdem 84. *in Joannem.*

XIII. Probatur ex Theodoreto, *lib. 5. Hiſtoria Eccleſiaſtica, cap. 36.* ubi teſtatur Theodoſium Juniorem Imperat. coram ſacris B. Joannis Chryſoſtomi reliquiis proſtratum, parentibus ſuis Arcadio & Eudoxiæ defunctis veniam adprecatum fuiſſe. *Hic igitur oculos & frontem loculo admovens*, inquit, *pro parentibus ſuis ſupplicavit, petens ut iis qui per imprudentiam peccaſſent, veniam concederet. Jam enim dudum parentes illius ex hac vita migraverant.*

Probatur duodecimo ex S. Ambroſio in Oratione Funebri de Obitu Satyri Fratris. *Tibi nunc*, inquit, *omnipotens Deus, innoxiam commendo animam, tibi hoſtiam meam offero: cape propitius ac ſerenus fraternum munus, ſacrificium ſacerdotis.*

Et in oratione de obitu Valentiniani: *Date cœleſtia Sacramenta. Piam animam noſtris orationibus proſequamur.* Et infra, eumdem Valentinianum & Gratianum ſic compellat: *Beati ambo, ſi quid meæ orationes valebunt. Nulla dies vos ſilentio præteribit, nulla inhonoratos vos mea tranſibit oratio: nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione tranſcurret. Omnibus vos Oblationibus frequentabo.*

Et Oratione de obitu Theodoſii: *Tu ſolve, Domine, invocandus es, tu rogandus ut eum in filiis repræſentes . . . Da requiem perfectam ſervo tuo Theodoſio, requiem illam, quam præparaſti Sanctis tuis. Illo convertatur anima ejus unde deſcendit, ubi mortis aculeum ſentire non poſſit, ubi cognoſcat mortem hanc non naturæ finem, ſed culpæ . . . . Dilexi, & ideo proſequor eum uſque ad regionem vivorum, nec deſeram, donec fletu & precibus inducam virum quo ſua merita vocant, in montem Domini ſanctum, ubi perennis vita, &c.*

Et Epiſtolarum lib. 8. Epiſtola 2. ad Fauſtinum qua ipſum de Sororis morte conſolatur: *Itaque non tam deplorandam, quam proſequendam orationibus reor, nec mæſtificandam lachrymis tuis, ſed magis oblationibus animam ejus Domino commendandam arbitror.*

XIV. Probatur ex Sancto Hieronymo, Epiſt. 26. ad Pammachium de Paulinæ uxoris obitu. Cæteri
„ mariti, *inquit*, ſuper tumulum conjugum ſpargunt
„ violas, roſas, floreſque purpureos, & his officiis
„ dolorem peccatoris conſolantur. Pammachius no-
„ ſter ſanctam favillam oſſaque veneranda, eleemo-
„ ſynæ balſamis rigat. His pigmentis atque odori-
„ bus fovet cineres quieſcentes, ſciens ſcriptum,
„ quod, Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſy-
„ na extinguit peccatum.

XV. Probatur ex S. Auguſtino, lib. 9. Confeſſionum cap. 12. ubi de S. Monicæ matris ſuæ funere:
„ Cum ecce corpus elevatum eſt, *inquit*, imus &
„ redimus ſine lachrymis. Nam neque in eis preci-
„ bus quas tibi fudimus cum offerretur pro ea Sa-
„ crificium pretii noſtri, jam juxta ſepulchrum po-
„ ſito cadavere, priuſquam deponeretur, ſicut illic
„ fieri ſolet, nec in eis precibus ego flevi, &c. *Et*
„ *infra:* Inſpira Domine meus, Deus meus, inſpira
„ ſervis tuis, Fratribus meis, ut quotquot hæc lege-
„ rint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ
„ tuæ, cum Patricio quondam ejus conjuge, per quo-
„ rum carnem introduxiſti me in hanc vitam. Me-
„ minerint cum affectu pio parentum meorum in
„ hac luce tranſitoria, & Fratrum meorum ſub te
„ Patre in Matre Catholica . . . . . . ut quod illa a me
„ popoſcit extremum, uberius ei præſtetur in multo-
„ rum orationibus.

Et lib. de Cura pro Mortuis gerenda, *cap.* 1.
„ In Machabæorum libris, *inquit*, legimus oblatum
„ pro Mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquam in Scri-
„ pturis veteribus omnino legeretur, non parva ta-
„ men eſt univerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetu-
„ dine claret authoritas: ubi in precibus Sacerdo-
„ tis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur,
„ locum ſuum habet etiam commendatio mortuo-
„ rum.

Et cap. 4. „ Cum recolit animus ubi ſepultum ſit
„ chariſſimi corpus, & occurrit locus nomine Mar-
„ tyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam
„ commendat recordantis & precantis affectus. Qui
„ cum Defunctis a Fidelibus chariſſimis exhibetur,
„ eum prodeſſe non dubium eſt iis, qui cum in cor-
„ pore viverent, talia ſibi poſt hanc vitam prodeſſe
me-

meruerunt. Verum etſi aliqua neceſſitas vel humari corporea, vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumcumque ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia ut quibus ad iſta deſunt parentes, aut filii, aut quicumque cognati, vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi. Si autem deeſſent iſtæ ſupplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quod nihil prodeſſet ſpiritibus eorum, quamlibet in locis ſanctis exanima corpora ponerentur. Cum ergo fidelis mater fidelis filii defuncti corpus deſideravit in baſilicam Martyris poni, ſiquidem credidit ejus animam meritis Martyris adjuvari, hoc quod ita credidit, ſupplicatio quædam fuit, & hæc profuit, ſi quid profuit. Et quod ad idem ſepulchrum recurrit animo, & filium precibus magis magiſque commendat, adjuvat defuncti ſpiritum, non mortui corporis locus, ſed ex loci memoria vivus matris affectus. *Lege eumdem in Enchiridio, cap.* 110.

Et Sermone 32. de Verbis Apoſtoli. „ Proinde pompæ funeris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio, vivorum ſunt qualiacumque ſolatia, non adjumenta mortuorum. Orationibus vero Sanctæ Eccleſiæ, & Sacrificio ſalutari, & eleemoſynis quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adjuvari: ut cum eis miſericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum univerſa obſervat Eccleſia, ut pro eis qui in Corporis & Sanguinis Chriſti communione defuncti ſont, cum ad ipſum Sacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum eſt iſta prodeſſe defunctis, ſed talibus qui ita vixerint ante mortem, ut poſſint eis hæc utilia eſſe poſt mortem. Nam qui ſine fide quæ per dilectionem operatur, ejuſque Sacramentis, de corporibus exierunt, fruſtra illis a ſuis hujuſmodi pietatis impenduntur officia, cujus dum hic eſſent, pignore caruerunt, vel non ſuſcipientes, vel in vacuum ſuſcipientes Dei gratiam, & ſibi non miſericordiam theſaurizantes, ſed iram. Non ergo mortuis nova merita comparantur, cum pro eis boni aliquid operantur ſui, ſed eorum præcedentibus conſequentia iſta redduntur. Non enim dictum eſt, niſi cum hic viverent, ut eos hæc aliquid adjuvarent, cum hic vivere deſtitiſſent. Et ideo iſtam finiens quiſque vitam, niſi quod meruit in ipſa, non poterit habere poſt ipſam. Jungendus Auguſtino Paulinus in Epiſt. ad Delphinum Burdigalenſem Epiſcopum, in qua preces ipſius pro requie fratris ſui efflagitat. *Orationibus tuis*, inquit, *condonetur tibi, at illius animam vel de minimo ſanctitatis tuæ digito diſtillans refrigerii gutta reſpergat*.

Probatur XVI. ex Conciliis Eccleſiæ Africanæ, ſcilicet ex Concilio Carthaginenſi 3. Canone 29. quo decernitur: „ Ut Sacramenta Altaris nonniſi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo Cœna Domini celebratur. Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, ſive Epiſcoporum, ſeu Clericorum, ſive cæterorum commendatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt, jam pranſi inveniantur. Itaque commendationes defunctorum horis matutinis fiebant, oblatione Sacrificii incruenti ad altare: poſt prandium vero ſolis orationibus.

Et ex Concilio Carthaginenſi IV. Canone 79. „ Pœnitentes, *inquit*, qui attente leges pœnitentiæ exequuntur, ſi caſu in itinere, vel in mari mortui fuerint, ubi eis ſubveniri non poſſit, memoria eorum & orationibus, & oblationibus commendetur.

Probatur XVII. ex S. Gregorio Magno, lib. 2. Dialogorum, cap. 23. ubi refert quod, cum fœminæ quædam in Eccleſia ſepultæ, poſt excommunicationis intentatas in eas minas, fuiſſent, & inter Miſſarum ſolemnia pro more Diaconus clamaret: „ Qui non communicat, det locum, ex Eccleſia egredi viſæ ſunt, donec „ Oblatione pro eis facta & immolata, exire ulterius viſæ non ſunt.

Et lib. 4. cap. 55. „ Si culpæ, *inquit*, poſt mortem inſolubiles non ſunt, multorum ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio Hoſtiæ ſalutaris adjuvare: ita ut hanc nonnumquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur. Et exemplum ibidem refert ignoti cujuſdam hominis a Presbytero poſtulantis: „ Ut pro ſe omnipotenti Deo ſacrum panem offerret, & pro ſuis peccatis interveniret, & tunc exauditum ſe cognoſceret, cum eum in eodem loco non reperiſſet, ubi hoc poſtulabat. Idem vero Presbyter hebdomada continua ſe pro eo in lacrymis afflixit, ſalutarem Hoſtiam quotidie obtulit, & reverſus poſt ad balneum, eum jam minime invenit. Qua ex re [*inquit ſanctus Gregorius*] quantum proſit animabus immolatio ſacræ Oblationis oſtenditur, quando hanc & ipſi mortuorum ſpiritus a viventibus petunt, & ſigna indicant, quibus per eam abſoluti videantur.

Ibidem quod ante triennium in ſuo Monaſterio contigerat, refert ſanctus Gregorius, eamdem ut doctrinam confirmet. Juſtus Monachus ob tres aureos irconſulto Abbate retentos, & abſconſos, a fratribus moriens relictus eſt, ut ſaltem in morte de culpa ſua mentem ipſius amaritudo tranſverberaret, atque a peccato quod perpetraverat, purgaretur. Qui cum vehementi ob peccatum ſuum dolore contritus, e corpore exiiſſet, atque nihilominus ad terrorem cæterorum Monachorum fuiſſet in ſterquilinio ſepultus cum tribus aureis, clamantibus fratribus, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*: triginta diebus ab ejus morte elapſis, ſanctus Gregorius Pretioſo Monaſterii Præpoſito dixit: „ Diu eſt quod frater ille, qui defunctus eſt, in igne cruciatur: debemus ei aliquid charitatis impendere, & eum, in quantum poſſumus, ut eripiatur, adjuvare. Vade itaque, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium ſtude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro abſolutione illius Hoſtia ſalutaris non offeratur. Qui protinus abſceſſit, & dictis paruit. Nobis autem [*inquit ſanctus Gregorius*] alia curantibus, atque dies evolutos non numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri ſuo germano Copioſo per viſionem apparuit. Quem ille cum vidiſſet, inquiſivit dicens: Quid eſt, frater, quomodo es? cui reſpondit: Nunc uſque male fui, ſed jam modo bene ſum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copioſus pergens, protinus indicavit fratribus in Monaſterio. Fratres vero ſolicite computaverunt dies; & ipſe dies exiterat, quo pro eo trigeſima Oblatio fuerat impleta. Cumque & Copioſus neſciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignoraſſent quid de illo Copioſus vidiſſet; uno eodemque tempore, dum cognoſcit ille quid iſti egerant, atque illi cognoſcunt quid ille viderat, concordante ſimul viſione & Sacrificio, res aperte claruit: quia frater qui defunctus fuerat, per ſalutarem Hoſtiam evaſit ſupplicium.

Probatur 18. ex ſancto Iſidoro Hiſpalenſi, lib. 1. de Officiis Eccleſiaſticis, cap. 18. „ Sacrificium, *inquit*, pro defunctorum Fidelium requie offerri, vel pro eis orari, quia per totum hoc orbem cuſtoditur, credimus quod ab ipſis Apoſtolis traditum ſit. Hoc enim ubique Catholica tenet Eccleſia; quæ niſi crederet Fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum ſpiritibus vel eleemoſynam faceret, vel Deo Sacrificium offerret. Nam & cum Dominus dicit [*Matth.* 12.] Qui peccaverit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro, demonſtrat quibuſdam illic dimittenda peccata, & quodam purgatorio igne purganda.

Accedit & ſanctus Bernardus jam ſupra laudatus in probationibus prioris Propoſitionis, *Sermone* 66. *in Cantica*.

XIX. Probatur ex Petro Venerabili Abbate Cluniacenſi,

niacenſi, *Epiſtola* 2. *contra Petrobuſianos*, *cap.* 5. ubi & ex Scripturis ſacris, & ex Traditione Purgatorium adſtruit; maximeque ex libris Machabæorum. „ Rogant, *inquit*, Fideles Judæi pro delictis tam gravibus defunctorum, ut quod fecerat, oblivioni traderetur; & non rogabunt fideles Chriſtiani pro defunctis in ſpe bona Fidelibus eumdem Deum, ut eis nondum plene laxata peccata remittantur? Rogaverunt hoc illi adhuc in tempore iræ: & non rogabunt hoc iſti in tempore gratiæ? Obtulit Judas, quia ad offerendum miſit duodecim millia drachmas argenti pro peccatis mortuorum Judæorum: & non offeret noſter Judas, ideſt, pietatem tenens, & confitens Chriſtianus, ſupra aurum & argentum incomparabiliter pretioſum Chriſti Corpus & Sanguinem pro peccatis Chriſtianorum mortuorum? Bene ille & religioſe cogitabat, quod hi optimam haberent repoſitam gratiam, qui cum pietate dormitionem acceperant Judæi: male & irreligioſe cogitant, qui non conſiderant quod eamdem & meliorem habeant repoſitam gratiam hi qui cum pietate dormiunt Chriſtiani. Non prorſus, non: quia ut ſubſequitur: Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur.

Porro quod recipi debeat velut Canonicum id quod in libris Machabæorum traditum eſt, ita oſtenditur contra Heterodoxos ex eodem Abbate. „ Si indifferenter, *inquit*, ab Eccleſia tam Evangelium, quam alios libros, quos Canonicos dicimus, cum aliis authenticis Traditionibus ſuſcepiſtis: indifferenter aut omnia ſuſcipere, aut omnia reſpuere debetis. Quod enim indifferenter ab Eccleſia tam nobis, quam vobis traditum eſt, aut indifferenter totum ſuſcipiendum: aut totum rejiciendum eſt. Sed Evangelium rejiciendum eſſe, vos non concedetis: ergo quidquid cum Evangelio ab eadem Eccleſia, quæ Evangelium tradidit, traditum eſt, invicta ratione cogente, a vobis ſuſcipiendum eſt. Traditum autem ab ea, quam dixi, Eccleſia, in Eccleſia inveniſtis, ut divinis ſacrificiis, ſacris orationibus, aliiſque pietatis operibus, Fideles in carne viventes, alios cum ſigno fidei & ſpei Chriſtianæ carne exutos juvare ſtudeant: ut quod bonæ quidem eorum vitæ, ſed imperfectæ defuit, de ſuperfluente Conditoris pietate præſumentes, ſupplere contendant. Quod quia ſic vobis ab Eccleſia jam dicta, ſicut Evangelium traditum eſt: prorſus tam a vobis, quam ab univerſis, ſicut Evangelium ſuſcipiendum eſt.

Idem probat ex Matt. & Lucæ 12. & Apoſtolo 1. *ad Corinthios* 15. Deinde ex SS. Patribus Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino, Paolino: quorum teſtimoniis hoc præmittit principium: „ Sunt equidem innumerabiles & diverſiſſimæ diverſarum Eccleſiarum ad unam Catholicam pertinentium conſuetudines, ut pene tanta ſit varietas uſuum, quanta multiplicitas Eccleſiarum. Sed non damnat aliquem diverſa inſtitutio, quæ & veræ fidei inſervit, & & charitatis compaginem non diſſolvit. Ubi vero aut fides læditur, aut charitatis unitas periclitatur, ſi occulte fit, damnabile eſt: ſi publice, damnabile ſimul & Hæreticum eſt. Iſtud ad hoc intuli, ut qui bona virorum mortuis, qui digni ſunt prodeſſe denegat, non ad eam, quam præmiſi, bonorum uſuum varietatem: ſed ad communis fidei læſionem pertinere cognoſcat. Et quia hoc ad læſionem fidei pertinet, ſicut publica peſtis hæretica expellenda, ſic occulta languentium paſſio (ſi fieri poterit) remediis medicinalibus eſt curanda. Medicinalia autem remedia, Patrum Catholicorum exempla, & monita dico, ut quæ hæreticis prodeſſe non poſſunt, a quibus non audiuntur, proſint vel iſtis a quibus ſuſpiciuntur.

Denique ubi viventium bona mortuis prodeſſe, & viciſſim bona mortuorum cum viventibus communicari probavit, contra duo genera hominum invehitur, quorum aliqui nimium ſunt diffidentes, alii nimium confidentes: ita ut & illi deſperatione ſua, & iſti nimia (ut ſic dicatur) ſpe ſua, vel periclitari, vel prorſus a ſalute excidere videantur. „ Nam ſicut hæretici bona vivorum mortuis nullo modo prodeſſe adſtruunt, ſic iſti, nimium, (ſi dici poteſt) Catholici, de bonis, quæ ab Eccleſia viventium pro mortuis fiunt, inordinate præſumunt. Adeo autem quidam talium inordinate præſumunt, ut confidentes in his, vel precibus piis, vel operibus bonis, quæ a viventibus pro mortuis fiunt, ipſi a precum & operum bonorum fervore tepeſcant: & quod ad univerſorum ſalutem inſtitutum eſt, in ſuam decepti perniciem vertant. Hi plane de antidoto venenum, de ſalute exitium, de vita mortem ſtulto ſibi commercio emunt; & cum Apoſtolus dicat: Expectantes beatam ſpem: Et, Spe ſalvi facti ſumus: cum ſpe ſalvari debuerint, contra ſpem ſpe pereunt, quia qualiter ſpe uti debeant, non attendunt. Non attendunt ſane, quia non alienis bonis, ſed propriis operibus, præcedente & comitante gratia, vita principaliter acquiritur æterna. Principaliter autem dixi: quoniam tanta viventis propria ſaltem debent eſſe merita, ut etiam mortuo prodeſſe debeant aliena. Prodeſſe vero non poterunt, niſi tanta fuerint viventis bona, ut eis tam juſte, quam miſericorditer vita debeatur æterna.

Probatur 20. ex antiquis omnibus Liturgiis, in quibus Defunctorum commemoratio & commendatio legitur in Canone adſcripta.

Eccleſiæ Græcæ cum Latina conſenſus in fide Purgatorii.

XXI. Probatur ex Eccleſiæ Græcæ cum Latina conſenſu hoc in dogmate. Qui conſenſus innoteſcit primo ex ſacris Græcorum Officiis. *In Paracletica*, *Sabbato in Defunctos*, hæc canuntur: „ Eripe Domine ab igne gehennæ eos qui a nobis migrarunt, deſtruens tua lancea lateris Chirographum eorum peccati, ut ſolus hominum amator, & dignos eos faciens ſplendore Sanctorum.

Et *Precatio tertia in Pentecoſtem*, quam recitat Sacerdos vel Epiſcopus ante altare, ſingulis annis die ſacro Pentecoſtes, reliquis omnibus in genua procumbentibus, & audientibus, ſic habet: „ Qui in hoc abſoluto undequaque & ſaluifero Feſto ſuffragia ſupplicationeſque detentis in inferis ſuſcipere dignatus es, magna nobis ſpe ſubjecta, detentis hujuſmodi, detinentium eos triſtium relaxationem & ſolamen a te fore rependendum, exaudi nos abjectos & miſeros te deprecantes, & animabus ſervorum tuorum vita ante nos functorum, in loco lucido, in loco virenti, in loco refrigerii, unde dolor omnis, gemitus & ſuſpiria exulant, requiem præbe. In tabernaculis juſtorum pacis, & quietis, Spiritus eorum colloca.

Eadem Eccleſia in piacularibus precibus canit: Imago ſum tuæ ineffabilis gloriæ, licet delictorum ſtigmata geram. Miſerere Domine creaturæ tuæ, & purga me miſericordia tua, & optatam mihi concede patriam. Quem e terra aſſumpſiſti filium lucis effice, expurgans ex peccatorum maculis, o multum miſericors. Delictorum remiſſionem defunctis, Chriſte, præſta, & tua gratia expurgatos eos oſtende....... Pulchritudine intellectuali tua perfrui defunctos dignare, turpitudinem deformem expurgans veluti humaniſſimus, peccati, Domine. Legantur Officia funerea in Euchologio.

Eadem in Typico, *cap.* 30. „ Sanctorum Patrum traditio eſt, *inquit*, ut commemoratio fiat eorum qui ex nobis ad Dominum migrarunt ab ipſo poſtremo die, ſingulis diebus inter Miſſarum ſolemnia, uſque ad quadrageſimum diem.

Secundo ex Michaele Glyca, in Epiſtola ad Nilum Monachum. „ Habes ſiquidem præ aliis, *inquit*, magnum Dionyſium hanc opinionem e medio tollentem; & quæ ex peccatis remittantur, quæ vero non condonentur, manifeſte edocentem. De iis namque qui in peccatis vitam finierunt, ediſſerens, hæc quoque addit: Si puſilla quædam adfuerint, utilitatem propter bona opera quæ pro iis fiunt, accipiunt. Si ingentia ac immoderata ſunt, concluſit Deus contra ipſos. Ad hæc ſuppetit & magnus Epiphanius, &c. Laudat ſanctum Epiphanium in Panario, Sanctum Damaſcenum in Oratione pro Defunctis, & Sanctum Chryſoſtomum.

Et rurſus: „ Non eſſe, *inquit*, dubitandum de bonis operibus, quæ ab aliquibus fiunt, piorum quidem gratia, ſed peccatorum: perſuadent nos ante alios Diſcipuli Chriſti & Apoſtoli, diebus tertio,

nono

nono, & quadrageſimo, necnon & exacto anno publice mortuorum memorias fieri decernentes.

Apud Leonem Allatium. Tertio ex Simeone Theſſalonicenſi in Reſponſione ad Gabrielem Pentapolitanum: * „ Accipitur, *inquit*, ab Angelis Imperialibus anima. Animæ vero proficiſcuntur (ut a ſanctis Doctoribus diſcimus) ad loca earum vita & operationibus digna: & hæ quidem in cœlo quarum converſatio in cœlis erat. Peccatorum vero atque Infidelium animas in inferno eſſe credendum eſt, quemadmodum Sanctorum in cœlo, &c. Si vero aliquis ex iiſdem moderate deliquerit, & cum pœnitentia ex hac vita exceſſerit, per Sacroſanctum ſacrificium, & bona opera poſſunt libertatem conſequi, antequam Judex advenerit. Et hoc probans Eccleſia, pro defunctis preces & ſacrificia peragit. Et hoc multi teſtantur, & inter eos qui poſt mortem ſolvuntur vinculo (id eſt, qui ab excommunicatione abſolvuntur.) Hic ut & alii Græcorum Theologi, Purgatorii locum ab Inferno damnatorum non eſſe diſtinctum cenſet: pœnas tamen purgandorum diſtinctas eſſe decernit a pœnis damnatorum; & illos quidem Eccleſiæ precibus juvari, non iſtos. Unde ibidem ait: „ Propterea eas commemorationes neceſſe eſt ab omnibus peragi & ſumma etiam contentione: & præcipue maxime horrendum Sacrificium, quod hanc ob ipſam rem traditum eſt: cum per has preces, & ſacra Sacrificia, & erga pauperes bona opera non ſolum his qui deliquerunt, & cum pœnitentia egreſſi ſunt e corpore, remiſſio & relaxatio conceditur, & pœnarum liberatio; ſed & & illis qui juſte vixerunt, & fine bono & Deo complacito vitam terminarunt, major purgatio, & ſublimatio datur, ut Chryſoſtomo videtur, expoſit. in Acta Apoſtolorum, &c.

Apud Allatium. Quarto ex Gregorio Protoſyncello Chio in Synopſi dogmatum: „ Si non eſſet liberatio, *inquit*, quid opus eſſet commemorationibus, Miſſis, eleemoſynis ob defunctos? Quare eſt liberatio, & redemptio ex inferno: ſed nos non poſſumus ſcire quando, & per quantum tempus manſuræ ſunt in inferno, & poſtmodum liberationem conſecuturæ. Hoc tantummodo ſcit, quem nihil fallit Deus. Eccleſia tantummodo orat pro iis qui confeſſi ſunt, peccata lacrymati ſunt, & triſtitia affecti ſunt quod in Deum deliquerint. Pro his decreverunt ſancti Apoſtoli in ſuis conſtitutionibus, fieri commemorationes defunctorum tertio, quarto & quadrageſimo die, nec non tertio & ſexto menſe, & poſt annuo die, & ſecundo & tertio anno.

Quinto ex Euſtratio Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ presbytero in libro ſuo *De animabus ſeparatis*, cujus meminit Photius in *bibliotheca*, Cod. 171. & quem in lucem edidit Leo Allatius. *Quæritur ab aliquibus* inquit, *num Oblationibus & inter preces & ſupplicationes commemorationibus anima utilitatem captans? Conabimur itaque & de hac nonnulla teſtimonia apponere*. Et poſtquam nonnulla Veteris, Novique Inſtrumenti teſtimonia adduxit ad commemorationem defunctorum certis diebus, nimirum tertio, nono & quadrageſimo adſtruendam, ſubjungit: *Secundum itaque hanc formam, nos a die ſepulturæ, uſque ad diem nonum, bis eorum, qui pie obdormierunt, commemorationes peragimus. Similiter & die quadrageſimo, quandoquidem quadrageſimo die Dominus aſſumtus eſt. Hæc autem fieri tradita ſunt, non utcumque & temere, ſed prorſus alicui commodo futura*.

Sexto ex Nicolao Cabaſila, in expoſitione Liturgiæ, cap. 42. ubi ſacrificium Euchariſtiæ non vivos tantum, ſed & mortuos ſanctificare probat. „ Duobus modis, *inquit*, ſanctificare cernitur divinum hoc & ſacrum myſterium. Uno quidem modo interceſſione; oblata enim dona eo ipſo quod offeruntur, eos qui offerunt, ſanctificant, & eos pro quibus offerunt & Deum eis propitium efficiunt. Alio autem modo, participatione quia ſit nobis verus cibus & potus, ut dicit Dominus. Horum modorum primus quidem eſt communis vivis & mortuis, etenim pro utriſque offertur Sacrificium. Secundus autem modus ſolis viventibus permittitur, mortui enim non poſſunt amplius comedere, nec bibere. Quid igitur? Propterea nec ſanctificantur hac ſanctificatione, quæ provenit ex participatione, & deteriori ſunt hac in parte conditione mortui, quam viventes? Minime. Nam & Chriſtus ipſis ſe communicat, eo modo quo ipſe novit.

Et cap. 45. „ Nudæ, *inquit*, corporibus animæ plus habent commodi ad ſanctificationem, quam eæ quæ vivunt in corporibus. Purgantur enim ut peccatorum remiſſionem accipiant per orationes Sacerdotis & donorum interceſſionem, nihilominus quam eorum quæ vivunt. Sed non peccant amplius, nec nova vereribus crimina adjiciunt, ſed tantummodo vel nulli ſunt rationi reddendæ obnoxiæ, vel ſemper utique de criminibus detrahunt: & ita ad Servatoris participationem promptius & melius ſe habent pluribus in corpore viventibus, atque adeo etiam ſeipſis, ſi eſſent cum corpore.

Septimo ex Gabriele Philadelphienſi, de Purgatorio. „ Ad ſecundum vero dicimus, *inquit*, Orientalem & Catholicam Eccleſiam tertium locum non recipere, ut Romani dicunt, in tres locos animas ſeparantes, in Paradiſum, infernum, & tertium Purgatorium. Et Paradiſus quidem eſt, quo juſtorum animæ requieſcunt: Infernus rurſus in quo cruciantur & puniuntur peccatorum animæ: Purgatorium autem, dicunt, in quo purgantur per ignem illæ animæ, quæ ſimilibus cruciatibus dignæ ſunt. Nos autem duo loca, Paradiſum nempe & infernum confitemur, cum ita nos Sacra Scriptura doceat, &c. Itaque manifeſtum eſt unum eſſe locum in quo animæ cruciantur, & non multos. Attamen locus hic habet multas & varias manſiones, & multa tormentorum genera, quæ diverſitati peccatorum reſpondent, qualia ſunt hæc genera; inferni, ignis ſempiternus, tenebræ exteriores, ſtridor dentium, vermis numquam obdormiſcens, & tartarus. In hæc tormentorum genera injiciuntur peccatorum animæ, tum impiorum, tum hæreticorum, quemadmodum & Chriſtianorum qui non pœnituerunt, & Chriſtianorum qui ſpe aluntur, & per Sacrificium Miſſæ, & eleemoſynas & orationes quæ pro ipſis fiunt, accipiendi remiſſionem & libertatem tormentorum, cum Deus miſereſcens in miſericordiam declinaverit..... Hæc igitur loca ad quæ animæ immittuntur, ut peculiares pœnas luant pro menſura delictorum; vel ut melius dicam ſecundum miſericordiam & humanitatem Dei miſericordis atque humani. Hæc, inquam, loca non voco Purgatorium, ne quis exiſtimet quod in hoc concordamus Platoni qui in Phædone dicit expurgari peccatorum animas: ſed ea voco ſatisfactiva, hoc eſt locum in quo cruciantur animæ in quantum dignæ ſunt punitione, & in quantum miſericordia Dei voluerit. Placet mihi nihilominus ſententia nonnullorum Doctorum Occidentalis Eccleſiæ, qui aſſerunt, ignem æternum illum eſſe in quem animæ immiſſæ puniuntur ad tempus, ſui natura æternum, ſic a Deo factum; dici vero temporarium non ſui natura, ſed ob animas quæ liberantur, propter eas vero, quæ in illo abſque ullo fine cruciantur, æternum & perpetuum. Hæc loca ſola ego credo. Verum opinor horum unumquemque locum multas ſtationes habere, in quibus detentæ prædictæ animæ pœnis ſubjiciuntur, pm dignitate & menſura delictorum. Ex quibus evidens eſt eamdem eſſe Græcorum & Latinorum de Purgatorio fidem: ſolam de nomine quæſtionem inter eos agitari.

Confirmatur ex iis quæ ibidem ſubjungit. „ Propterea Catholica & Apoſtolica Eccleſia Orientis, & reliquæ omnes nationes quæ illi ſubjiciuntur; & cum ea concordant, bis in anno ſacrificium Miſſæ in communi celebrant, & orant pro illis qui pie obdormierunt, Orthodoxis Chriſtianis, ſed potiſſimum pro pauperibus & peregrinis, qui immatura, aut repentina morte obierunt, & non potuerunt agere quæ Chriſti Eccleſia præcipit. Pro his qui pie obdormierunt, & omnia ſancta Monaſteria, & omnes particulares Eccleſiæ ſingulis Sabbatis ſacrum facientes, orant Sacerdotes miſericordem & miſeratorem Deum, ut conſequantur remiſſionem & liberationem eorum animæ, quæ tormentis cruciantur.

Et

Et de particulis agens: „ Adhuc eas offerimus, *inquit*, pro iis qui in Chriſto obdormierunt, parentibus & fratribus noſtris, & amicis, & conſanguineis. Scopus vero eſt ut collocet animas eorum Dominus in loco lucido, in loco amœno, in loco refrigerii, ubi exulat mœror, triſtitia, & gemitus, & ut det remiſſionem & ſolatium rerum triſtium, & impertiatur ipſis libertatem & liberationem ejulatuum, & lachrymarum, quæ in inferno ſunt, ut ſancta Dei Eccleſia docet palam, ſimilia intonans.

Octavo, ex Manuele Caleca, *lib. 4. adverſus Græcos*: „ Si quis (inquit) confeſſus, priuſquam pro peccatis ſatisfaciat: ſive etiam, ſimul atque confeſſus fuerit, pœnitens, in quibus peccavit, ex vita diſcedat, ab æterna quidem damnatione liberatur per Sacramentum Pœnitentiæ: debitam vero peccatorum ſatisfactionem perſolvet. Quam enim bio ſive per eleemoſynam & aliam beneficentiam, ſive per jejunium & lachrymas, & hujuſmodi afflictionem ſoluturus erat, juxta regulas a ſanctis Patribus poſitas pro ſatisfactione peccatorum; hanc niſi vivens implere permittatur, poſtquam exierit e vita, reddet, donec per Dei gratiam & juſtitiam peccati contagium ſibi inſitum diluens, munduſque jam effectus, & dignus qui uniatur Deo, non habens maculam neque rugam, ea beatitudine fruatur, ad quam præparabatur quidem per pœnitentiæ remedium & Sacramenta cætera, ab æterna damnatione per Chriſti gratiam liberatus; accedere autem prohibebatur, nedum ſatisfactione debita ſecundum divinam juſtitiam impleta. Si enim miſericors eſt ac pius Dominus, juſtus tamen nihilominus eſt: Neque ita eſt miſericors ut ejus juſtitia evacuetur. Aliter inane eſſet vel confitentibus ab Eccleſia pœnitentiam imponi, vel pœnitentes tantæ ſeipſos tradere afflictioni. Siquidem iniquitatem ſuam ſemel tantum confitentes, jam ab omni reatu liberi eſſent. At conſtat, quia peccatis pœnitentiæ afflictionem ingerens, atque hic purgationem breviorem, ac leviorem, quam debebatur, decernens, talia injungit: alias enim qui per omnem vitam deliciis & impudicitiæ dediti, ad ipſum jam finem vitæ pœniterent, nihilo deteriores eſſent quam hi, qui pro ſimilibus peccatis diutiſſime in cilicio & cinere, & lachrymis uſque ad finem perſtiterunt. Nihil præterea conferrent, quæ pro defunctis ab Eccleſia fieri præcipiuntur orationes & eleemoſynæ. Pro his enim qui jam beatitudine potiti ſunt, orantes ſacrificia offerre opus non eſt. Quæ enim pro Sanctis Officia offerimus; non ut miſericordiam conſequatur, offerimus, ſed ut honorantes eos, pro nobis mediatores apud Deum, ut naturæ noſtræ primitias opponimus. Pro his vero qui inferno damnati ſunt, nullam Eccleſia orationem facit. Unde neceſſario colligitur tertium quemdam eſſe locum, ubi hujuſmodi purgatione facta, & reliqua ſatisfactione perſoluta, qui ſunt ejuſmodi omni macula purgati, ad beatitudinem tranſeant. Simili vero ratione, etiam ſi quis ſervatis omnibus Dei mandatis, a mortalibuſque culpis liber, parvis vero & quotidianis, ſine quibus vita hominis tranſigi non poteſt, obnoxius, hinc ſine pœnitentia & ſatisfactione deceſſerit, in Purgatorii loco integre, quod omiſerat, reddet, eum enim quia mortalibus ſemper abſtinuerit, propter minima iſta, ut qui turpiſſime, flagitioſeque vixerunt, in inferno damnari, juſtus profecto judex numquam permitteret. Alias enim vita pura nihil a corrupta differret, ſi qui ſine venialibus culpis eſſe non poſſumus, ſumus enim homines, æque propter illa, ut quiſque perditiſſimus ob ſcelera graviſſima, cruciabimur. Et quomodo unicuique Dominus reddet ſecundum opera ſua, ſi tot fruſtra labores nobis pro illius implendis juſſis aſſumimus? Immo vero quænam eſt ſalutis ſpes, ſi etiam parva quædam peccata, quæ velut umbra homines ſequuntur, æque ut mortalia damnantur? Nam ſine ipſis decedere, illorum eſt, qui per Martyrium conſummati, vitamque Angelicam imitati ſunt, eorumque qui magnam oſtenderunt pœnitentiam, ut Latro, & quos divina gratia præcipue juſtificavit. Cæterum ut ſordidatum vel parva macula uniri Deo, & perfrui beatitudine poſſibile non eſt: nihil enim divinæ naturæ profanum appropinquat: ita omnibus peccatis expiatum putare non admitti ad beatitudinem, cum nihil jam obſiſtat, irrationabile ſimul & iniquum eſt, Scripturæque ſententiis contrarium. Sic itaque inter beatitudinem & æternum cruciatum tertius locus relinquitur, in quo hujuſmodi peccata purgantur. Eum vero locum ignem eſſe ajunt, non eum qui ante faciem Chriſti, in ejus revelatione (ut ait Daniel) præcedit, & quem Gehennæ ignem Scriptura vocat (his anim qui in illum ſemel merguntur, nulla eſt emergendi ſpes) ſed ignis alius, quem purgatorium dicunt, quod in eo delicta purgantur, ac velut in fornace, qui in illum mittuntur, mundantur: iſtudque ante judicium extremum. Poſt hæc enim nullus qui mundetur, erit, unoquoque proprium ſibi locum æternæ vindicaturo...... Si quis vero hujuſmodi purgationem, in quibus prædictum eſt, neget, neceſſe eſt ut confiteatur vel malum aliquod relinqui impunitum, vel Fidelium Eccleſiam cum macula Chriſto conjungendam, vel quæ pro defunctis fiunt, nihil valere. Hæc Manuel Caleca.

Nono ex Concilio Florentino Seſſione 25. ubi Græci ſic decernunt de igne purgatorio: *Sanctorum animas perfectam in cœlis adeptas eſſe coronam, quatenus anima ſunt: peccatorum vero animas perfectas luere pœnas: medias autem eſſe in loco tormentorum: ſed ſive ignis ſit, ſive caligo ac turbo, ſive aliquid aliud* (inquiunt) *non contendimus*. Ibidem *ſe propter quæſtionem de Purgatorio non fuiſſe ſejunctos*, conteſtantur.

In Definitione vero Fidei, cui Eccleſiæ utriuſque Antiſtites ſubſcripſerant, hoc legitur de Purgatorio decretum: *Item ſi vere Pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis Pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint, & omiſſis eorum animas pœnis purgatoriis poſt mortem purgari, & ut a pœnis hujuſmodi relevelentur, prodeſſe eis vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a Fidelibus pro aliis Fidelibus fieri conſueverunt ſecundum Eccleſia inſtituta.*

Decimo ex Gennadio Patriarcha Conſtantinopolitano, in Expoſitione Concilii Florentini, cap. 3. (Tomo 4. Bibliothecæ Patrum Editionis Pariſienſis.) *Rurſus*, inquit, *dementes eſtis, neque percipitis Eccleſiam Dei ſemper orare pro mortuis, & ſingulis Sabbatis pro animabus tantum facere commemorationem. Præterea bis in anno pro defunctorum memoria celebrat feſtum: in Sabbato, dico, quod Carniſprivium præcedit, & ante Pentecoſtem. Hoc eo fit, ut omnes ſimul comprehendat, & eos quorum conſanguinei de iis curam non ſuſceperunt, ut & ipſi cum omnibus in commune hujus ſubſidii participes efficiantur.*

Undecimo, ex Joanne Pluſiadeno, in diſceptatione pro Concilio Florentino, ubi Rhacendyta quærit: *Quomodo probat Synodus animas purgari poſt mortem?* Catholicus reſpondet: *Probat & demonſtrat cum ratione, quemadmodum & reliqua. Primo quidem exemplo noſtri, quod nos ipſi facimus: deinde teſtimoniis ſanctorum Eccleſiæ Doctorum, & ab ipſa rei natura .... An neſcis adhuc quid notent, oblationes, colyba, candelæ, oleum, pſalmodiæ, commemorationes, & memoria pro mortuis in Sacroſanctis ſacrificiis?* Rhacend. *Eſt-ne id hoc quod Latini purgatorium nuncupant, nos* καθαρτήριον Cathol. *Hoc nempe eſt, & non aliud.* *Apud Leonem Allatium.*

Duodecimo ex Joanne Eugenico Nomophylace, in Antirrhetico adverſus Synodum Florentinam, cap. de purgatorio igne. *Cum*, inquit, *ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui judicaturus eſt univerſum terrarum orbem, & ſecundum opera eorum ſingulis redditurus, de hoc pure & ſapiens aperuit, & ſancti Apoſtoli, & qui eos exceperant Doctores, multis in locis expoſuerint: quos ſequens noſtra orthodoxa Eccleſia, purgationem etiam poſt mortem tenet, nempe ſacra ſacrificia, & preces, & eleemoſynas, & alia bene complacita Deo opera, quæ a fidelibus ſuper mortuos fiunt.*

Decimo-tertio, ex Meletio Alexandrino, in Epiſtola ad Chioſ. *Et eſt*, inquit, *Apoſtolica per patres ad nos tranſmiſſa traditio, & a ſacra Scriptura ſtabilitatem habet, ex qua viventium bona opera & la-*

ebryma iis, qui dormiant, non qualemcumque afferunt utilitatem.

Decimo-quarto, ex Theodoro Grapto in orat. de dormientibus, quam laudat Leo Allatius in Diſſertat. de purgatorio. *Tertium*, inquit, *teſtimonium erat: Ipſe vero ſalvabitur tamquam per ignem. Et dicebant: Ecce hic eſt ſalus condemnatorum. In hoc dicit illud, ſalvabitur. Aut intelligitur de condemnatis qui ſalvantur, hoc eſt, remanent ſalvi & integri inter flammas illas æternas: aut intelligitur de illis qui ſpem ſalutis poſſident; quemadmodum & Gregorius Nyſſenus dictum illud interpretatus eſt: Licet nonnulli illam calumniati ſint, tamquam Origeniani dogmatis aſſeclam.*

Decimo-qinto, ex Manuele Malaxo in Hiſtoria Conſtantinopolitana, ubi de muliere propter calumniam Gennadio Patriarchæ illatam excommunicata, & poſtmodum abſoluta, ſic ſcribit: *Nec corpori modo ejus venia diſſolutioque contigit, ſed anima etiam inferorum cruciatibus liberata in Paradiſum venit. Illi namque qui anathemate percuſſi, ab Eccleſia exulant, cum eorum corpora maneant indiſſoluta & integra, indigent abſolutione, ut liberentur vinculo excommunicationis. Nam quemadmodum corpora eorum ligata ſunt, & indiſſoluta ſuper terram: ſic animæ quoque ipſorum ligatæ ſunt a diabolo, & ab eo pœnis divexantur. Quando autem corpus veniam accipit, execrationis vinculo ſolutum, Deo bene juvante, etiam anima de manibus diaboli libera exit, & vitam æternam, lucemque illam veſpera expertem adipiſcitur.*

Excommunicatorum corpora in cineres non diſſolvi, ſed in tympani modum turgentia, & incorrupta manere, Græci falſo perſuaſum habeat.

Ex his perſpicuum eſt Purgatorium, & preces pro Defunctis, ex Traditione ab Apoſtolis ad nos derivata, cui Eccleſiæ Græcæ cum Latina perpetuus in eo dogmate conſenſus atteſtatur, omnino demonſtrari.

Secundum hanc Traditionem Tridentina Synodus Seſſione 22. Can. 3. anathemate percellit eos qui dixerint, *Miſſæ ſacrificium non eſſe propitiatorium pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, &c.* Et Seſſione 6. Canone 30. *Si quis poſt acceptam juſtificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti culpam ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſolvendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna Cœlorum aditus patere poſſit, anathema ſit.*

Denique Seſſione 25. Decretum de Purgatorio his verbis editum eſt: *Cum Catholica Eccleſia Spiritu ſancto edocta, ex ſacris Literis, & antiqua Patrum traditione in ſacris Conciliis, & noviſſime in hac œcumenica Synodo, docuerit Purgatorium eſſe animaſque ibi detentas Fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili altaris ſacrificio juvari: præcipit ſancta Synodus Epiſcopis, ut ſanam de Purgatorio doctrinam a ſanctis Patribus, & ſacris Conciliis traditam, a Chriſti fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter ſtudeant. Apud rudem vero plebem difficiliores ac ſubtiliores quæſtiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis acceſſio, a popularibus concionibus ſecludantur. Incertam item, vel quæ ſpecie falſi laborant, evulgari ac tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curioſitatem quamdam aut ſuperſtitionem ſpectant, vel turpe lucrum ſapiunt, tamquam ſcandala & Fidelium offendicula prohibeant.*

Lib. 3. Inſtit. cap. 5.

Hæretici fatentur, veteres Patres preces & oblationes pro defunctis approbaſſe & frequentaſſe.

XXII. Sed inaniter forſan laboramus, cum Patres omnes a ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo, oblationes, orationeſque pro defunctis admiſiſſe & propugnaſſe Hæretici plerumque fateantur. Calvinus Patres univerſos MCCC. annorum ſpatio in eo deceptos plane aſſerit. * *In eo dico*, inquit, *aliquid humani paſſos eſſe; ideoque ad imitationem trahendum non eſſe contendo, quod fecerant.* Idem aſſerit Dallæus, eamque Patrum doctrinam originem ducere ex errore, quo juſtorum animas, ad diem uſque judicii, abditis receptaculis contineri, nec Dei viſione beatifica frui ſenſerunt. Forbeſius etiam, ubi omnium Veterum Patrum authoritate niti Orationes pro defunctis diſerte probavit in *Inſtructionibus Hiſtoricis*, ſic concludit: *Non eſt tutum Veteres imitari.* Ante illos Petrus Vermilius Martyris aſſumpto nomine notus, in Epiſtolam 1. ad Corinthios cap. 3. ſcripſit Eccleſiam ſemper oraſſe pro mortuis, ſed abſque Scripturarum authoritate & exemplo id factitaſſe.

Verum qui poſſibile eſt ut Eccleſia, quæ *Columna eſt & firmamentum veritatis*, quam Spiritus Sanctus docet ac regit, tot ſæculorum tractu erraverit? Qui fieri potuit ut Eccleſia ſecundi ſæculi, in qua florebant Epiſcopi & Doctores ab Apoſtolorum diſcipulis inſtituti, cujus in ſinu vivebant homines qui aliquam ætatis ſuæ partem 1. ſæculo egerant, conſuetudinem illam orandi pro mortuis velut Traditionem Apoſtolicam uſurparet atque commendaret, quæ primi ſæculi Chriſtiani doctrinæ & moribus eſſet adverſa? Quomodo fieri potuit ut in errore quorumdam fundata conſuetudo, ab omnibus obſervaretur, adeoque & ab iis qui ab ejuſmodi errore alieni eſſent? At error ille ex quo ortam orandi pro defunctis conſuetudinem Heterodoxi fabulantur, non fuit omnium Chriſtianorum, non omnium Patrum, ſed paucorum dumtaxat, ut & ipſi fateri coguntur. Animas enim Juſtorum omnium ad ſupremi judicii diem in abditis receptaculis detineri, non fuit Veterum omnium ſententia, idque nemo neſcit eruditus. Itaque conſuetudinis, quam Eccleſia univerſa velut Apoſtolicam Traditionem ſemper obſervavit & commendavit, fontem fuiſſe hujuſmodi errorem impoſſibile eſt. Res enim eſt ab hominum ingenio penitus aliena, ut id velut conſpiratione facta ſponte ſuſcipiant univerſi, quod ſuæ ſententiæ contrarium eſt. Adde, ſi ſecundo ſæculo novam, & primæ traditioni adverſam conſuetudinem in Eccleſiam aliqui inducere voluiſſent, plane incredibile eſt nullum fuiſſe Paſtorem, aut Doctorem ita novitatis oſorem, ita veritatis amicum, ita ſacri depoſiti ab Apoſtolis traditi fidelem cuſtodem, ut innovationi in re tanti momenti non obſtitiſſet, ut non ſcripſiſſet adverſus errorem & conſuetudinem perverſam: cum adverſus Montaniſtas nova jejunia, quaſi Parácleti authoritate inducere, volentes, Epiſcopi & Doctores inſurrexerint, eorum impugnaverint errores, ac eos anathemate damnaverint: cum etiam in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum Stephanus Pontifex omnia Sancti Cypriani & Africanorum, Firmiliani & Cappadocum argumenta hac una ſententia ut firmiſſimo clypeo repulerit: *Nihil innovetur, niſi quod traditum eſt.* At nullus contra ſolemnem illam orandi pro mortuis conſuetudinem vel mutire auſus eſt ad 4. uſque ſæculum, quo illam impugnare aggreſſus eſt Aerius: qui ubi primum Oblationes faciendas, fundendaſque Orationes pro defunctis negavit, a Patribus ut hæreticus damnatus eſt.

Fieri non potuit ut Eccleſia in aliquo te[illegible] erraverit, vel errore [illegible] ejus conjunctis precibus & ſacrificia offerens pro defunctis.

Tandem novam conſuetudinem in privato quorumdam errore fundatam, in Sacroſanctum Sacrificium, quo nihil in Eccleſia ſanctius & magis intemeratum eſt, nullo refragante irrepſiſſe, fidem omnem ſuperat; ſed ex Liturgiis omnibus, & ex ſancto Auguſtino certum eſt, Eccleſiam in Sacroſancto Sacrificio pro defunctis orare ſolitam. *Ubi*, inquit, *in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum ſuum habet commendatio mortuorum.* Incredibile igitur eſt conſuetudinem orandi pro defunctis repente ſecundo ſæculo inductam fuiſſe & adeo invaluiſſe in Eccleſia univerſa, ſi fidei & moribus primi ſæculi contraria fuiſſet.

Quod vero ſcripſit Petrus Martyr, conſuetudinem orandi pro defunctis frequentatam fuiſſe ab Eccleſia abſque Scripturarum authoritate, & exemplo, quam falſum ſit, ſuperius demonſtravimus. *Sed etſi nuſquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva tamen eſt univerſa Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret authoritas;* (inquit S. Auguſtinus) Sed ubi in Scripturis ſacris Infantium Baptiſmum legunt Heterodoxi, qui Petrum Martyrem velut unum ex ſuis Magiſtris & Reformationis ſuæ capitibus venerantur? quo teſtimonio convincent Anabaptiſtas? Nullo certe. In hac igitur, & in illa controverſia veriſſimas eſſe fateantur illas Sancti Auguſtini regulas, lib. 4. De Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24. & Epiſt. 118. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec a Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt nonniſi Authoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.*

Si quid univerſa per orbem frequentat Eccleſia, quin ita faciendum ſit diſputare, inſolentiſſima eſt inſania.

XXIII. Ut vero ex Proteſtantium Patriarchis aſſertionem Purgatorii non repugnare fidei etiam evincamus, proferendus ipſis eſt inſignis Calvini locus lib.

3. cap.

ipſis bori- Hete- xis o- litur rinam Purga- non legi- m ano ratio- eorum Eccle- Roma- Catho-.

3. cap. 25. §. 6. dicentis: *Non eſt licitum, nec utile nobis inquirere curioſius de ſtatu qui eſt inter mortem & reſurrectionem. Torquentur valde plurimi, diſputantes in quo loco ſint animæ receptæ, & utrum fruantur jam gloria promiſſa, an non? Scriptura non eo uſque progreditur. Quis Doctorum docebit nos, quod Deus nobis celavit? Quandoquidem Scriptura vult nos eſſe ſuſpenſos uſque ad adventum Jeſu Chriſti, & præcipit nos eum exſpectare, & ad eam diem nos remittit recipiendæ coronæ gloriæ. Contineamus nos his terminis, quos Deus nobis aſſignavit, ſcilicet, Animas Fidelium in requiem recipi, ubi exſpectant cum gaudio fruitionem gloriæ, & ſic omnia ſuſpenſa manere, uſquequo Chriſtus appareat in Redemptorem.*

Non repugnat itaque Fidei, judice Calvino, tertius locus, quo recipiantur Fidelium defunctorum animæ, ab inferis, & cœlo diſtinctus: non repugnat Fidei quod earum ſuſpenſa credatur ad ſupremi judicii diem beatitudo. Quam licet ipſas cum gaudio expectare ſupponat, quod ex ſortis beatæ ſecuritate naſcitur; negari tamen non poteſt, quin dilatio illa & ſuſpenſio affligat animas, ſecundum illud Scripturæ ſacræ oraculum, Proverb. 12. *Spes quæ differtur, affligit animam.* Quod certe a doctrina Pugatorii non longe abeſt.

XXIV. Joannes Wicleffus, & Joannes Hus, quos Proteſtantes velut Catholicos Doctores, & ad reformationem Eccleſiæ divinitus excitatos venerantur, & a quibus Eccleſiarum ſuarum origines ducunt. Purgatorii doctrinam ſunt profeſſi. Sic quippe Wicleffus, *Dialogorum lib. 2. cap. 22. Vere dicitur Eccleſia Corpus Chriſti mixtum, quod verbis prædeſtinationis æternis, eſt cum Chriſto ſponſo Eccleſia copulatum. Et talis eſt triplex Eccleſia, ſcilicet Militans, Dormiens, & Triumphans. Militans eſt corpus Prædeſtinatorum, dum hic viat ad patriam. Eccleſia dormiens eſt, Prædeſtinati in Purgatorio patientes. Et Eccleſia triumphans eſt, beati in patria quieſcentes.* Et cap. 40. *Cum multæ animæ ſint interim in Purgatorio expiandæ, nec decet univerſalem Dominum multiplicare ſic ſuum judicium, patet quod oportet eſſe judicium ultimatum.*

Joannes Hus in Elucidatione fidei ſuæ, eodem modo Eccleſiam dividit, & Eccleſiam dici dormientem docet, *Quia inibi exiſtens, jam beatitudinem expectat, quam debet ingredi ex Dei gratia, & auxilio Eccleſiæ militantis.* Et in Tractatu *de Corpore & Sanguine Domini, cap. 4.* hos recenſet effectus venerabilis Sacramenti, *Purgari a peccatis, proficere in virtutibus, liberari a pœna Purgatorii, quam deberet homo pati, &c.* Et in Sermone *de Exequiis*, cauſam laudabilem illarum hanc aſſignat, *Ut devotius orando pro mortuis, dormienti Eccleſiæ, id eſt, ſanctis in Purgatorio, adjutorium impendamus.*

XXV. Ex his compertum eſt doctrinam de Purgatorio haberi non poſſe a Proteſtantibus loco erroris fundamentalis: alioqui non ſolum omnes Patres & Chriſtianos, demptis illis qui primo ſæculo vixerunt, ſed etiam ipſos prætenſæ Reformationis ſuæ Antiſtites, a Chriſto alienos & æternæ damnationi addictos fateantur neceſſe eſt. De Patribus enim ſcribit Petrus Martyr, Locorum Communium Claſſe 3. cap. 9. §. 52. *De Patribus quid ſenſerint hac de re non habeo quid aliud referam, niſi majorem illorum partem in eam ſententiam eſſe propenſos, ut Purgatorium concedant. Sed apud nullos eorum memini me legiſſe, articulum eſſe fidei, ut qui ſecus opinatus fuerit, ſalutem habere non poſſit.* Quibus Petri Martyris verbis refellitur Calvinus *lib. 3. Inſtitutionum, cap. 5. §. 6.* dicens *Purgatorium exitiale Satanæ eſſe commentum, quod Chriſti crucem evacuat, quod contumeliam Dei miſericordiæ non ferendum irrogat, quod fidem noſtram labefacit & evertit.* Sic ſenſiſſe Patres nec Calvinus ipſe agnovit, nec Petrus Martyr. Immo non ſenſiſſe, evidens eſt doctioribus ex parte Proteſtantium. Sic non ſenſiſſe Wicleffum & Joannem Hus compertum eſt. Patres omnes in errorem fundamentalem eſſe lapſos, non aſſerent, opinor, Proteſtantes. Multominus id dicent de ſuis Patriarchis Wicleffo & Huſſo. Igitur doctrinam de purgatorio inter fundamentales, ut vocant, errores, non eſſe referendum fateri coguntur, velint, nolint. Porro dogma eſt, apud eos confeſſum, non eſſe licitam ſeparationem a reliquorum Chriſtianorum cœtu, propter diſſenſum in articulis non fundamentalibus. Debent itaque fateri, doctrinam de Purgatorio non fuiſſe legitimam cauſſam ſeparationis eorum ab Eccleſia Romano-Catholica.

Hæreticorum objectiones contra Purgatorium ſolvuntur.

Objectio 1. petitur ex Scriptura ſacra, Eccleſiaſtici 9. *Quodcumque poteſt facere manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Quibus verbis nullum eſſe in futuro ſæculo expiandis peccatis locum, ſapiens innuit.

Et cap. 11. *Si ceciderit*, inquit, *lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Quæ verba contra tertium locum, e quo ſit aliquando exitus, aperte pugnant.

Reſpondeo ad primum, fruſtra contra fidem purgatorii hæc ab hæreticis objici. Nam hæc verba ſignificant quidem defunctorum animas non eſſe in ſtatu meritorie agendi, non vero quod non ſint in ſtatu patiendi, vel juvamen percipiendi in pœnis, propter merita, quæ ſibi hac in vita compararunt. Hinc S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialogorum, cap. 39. hæc habet; *Salomon dicit, Quodcumque poteſt facere manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio eſt apud inferos. Ex quibus conſtat, quia qualis hinc egreditur quiſque, talis in judicio præſentatur. Sed tamen de quibuſdam levibus culpis eſſe ante judicium purgatorius ignis credendus eſt.* Et in fine capitis: *Hoc tamen ſciendum eſt, quia illic ſaltem de minimis nihil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis actibus, in hac vita poſitus, ut illic obtineat, promereatur.*

Ad ſecundum reſpondeo, hunc pariter locum imperite adduci a Novatoribus contra purgatorium. Senſus enim illorum verborum dumtaxat eſt, quod poſt hanc vitam nemo poſſit a ſtatu juſtitiæ, vel a ſtatu peccati mutari in contrarium, ſed in eo ſinguli ſtatu immobiliter permaneant, in quo poſt finem vitæ reperiuntur: non autem quod ſervato utroque ſtatu, non ſit aliquis intermedius inter beatitudinem actu poſt finem vitæ conſequendam, & inter ſempiternam damnationem incurrendam. Deſignatur enim ſtatus ultimus illis verbis, nempe ſtatus beatificus, a quo cœlites non excidunt; & damnationis a quo damnati non reſurgunt. Hunc ſenſum indicat S. Hieronymus in eum locum. *Ubicumque*, inquit, *præparaveris tibi locum, futuramque ſedem, ibi cum mortuus fueris, permanebis.*

Objectio 2. petitur ex Ezechielis cap. 18. ubi Dominus ait: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea; & fecerit judicium & juſtitiam; vita vivet & non morietur. Omnium iniquitatum ejus quas operatus eſt, non recordabor.* At qui recordaretur iniquitatum quas amicis ſuis ignovit, ſi de illis ultionem in purgatorio expeteret. Nullum igitur purgatorium eſt.

Reſpondeo, non recordari Deum iniquitatum quas dimiſit, ita ut propter illas hominem odio habeat, ipſique pœnas æternas infligat; quæ cum amicitia Dei cohærere non poſſunt, & quas ut judex ſeveriſſimus infligit: ipſarum vero recordari in ordine ad pœnas temporales, quæ divina cum amicitia ſtare poſſunt, & quas Deus non ſolum ut judex decernit, ſed ut pater, qui his pœnis Juſtorum animas leviorum adhuc maculis peccatorum infuſcatas, vel pœnarum juſtitiæ ſuæ dandarum obligatas reatu, purgatoriis pœnis emundat, ſuo ut conſpectu recreet ac beet expiatas. Certe eodem ſenſu intelligi debent hæc verba Dei de impiis pœnitentibus, *Omnium iniquitatum ejus non recordabor*, quo iſta, quæ ibidem leguntur de Juſtis in lethale peccatum prolapſis & a juſtitia ſua averſis: *Omnes juſtitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur.* Porro & Patres docent, & experientia ſuadet, vereque Theologorum nemo diffitetur Deum non ita oblivioni tradere bona Juſtorum opera, cum a gratiæ ſtatu deficiunt, quin ob illa præmiis ipſos temporalibus donet. Non ſic igitur oblivioni tradit impiorum crimina cum pœnitentiam agunt, quin ob ipſa pœnis temporalibus eos plectat, vel in hoc ſæculo ſatisfactione, vel in purgatorio ſatiſpaſſione luendis.

Adde in illis verbis Ezechielis, non de quolibet pœnitentiam agente, vel qualemcumque pœnitentiam, dici iniquitatum ejus Dominum non recordari, ſed qui cuſtodierit omnia præcepta Dei, & judicium & juſtitiam fecerit (ut ibidem additur) quibus verbis perfectiſſima ſignificatur pœnitentia, quam deinceps opera bona, quaſi ad plenam ſatisfactionem conſequuntur. Unde ſanctus Hieronymus hunc in locum ait: *Conſiderandum qualem impiam & peccatorem ſuſcipiat pœnitentem. Si omnia peccata derelinquat, & cunctas virtutes ſequatur, ſi omnia bona fecerit, & cuncta deſeruerit mala, ego omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, obliviſcar*. Non eſt autem omnium tam perfecta Pœnitentia, & præſertim eorum qui in extremis vitæ poſiti convertuntur. Mirum igitur videri non debet, ſi poſt eorum Pœnitentiam aliquid ſuperſit hic, vel in Purgatorio, congrua ſatisfactione, vel ſatiſpaſſione expiandum.

Objicies. Nemo fictam & freudulentam hominis cum inimico reconciliationem non judicaret, ſi poſt condonationem injuriæ & amicitiæ ſponſionem, aliquod malum aut damnum ipſi inferret: Ergo a pari ſi Deus a juſtis pœnas exigeret in Purgatorio ob peccata, quæ ipſis dimiſit, ipſos vere & ſincere ſuam in amicitiam recepiſſe non diceretur.

Reſpondeo, nego paritatem. Longe enim alia ratio eſt reconciliationis hominis cum inimico, & Deo cum pœnitente. Illa ſiquidem externis tantum innoteſcere teſtimoniis poteſt. Proindeque merito ſuſpecta eſſet fraudis, ſi grave aliquod malum & damnum inferret inimico, cui ſe dimiſiſſe injuriam publice ac palam fuiſſet conteſtatus. Præterea malum illud quo afficeretur inimicus, ad expiationem injuriæ quam prius inflixiſſet alteri, vel ad amicitiæ confirmationem, conferret nihil. Dei autem cum pœnitente reconciliatio interior eſt, & externa illa pœnæ remiſſione non indiget ut probetur. Ac præterea pœnæ quas hic, vel in Purgatorio eaſulvit juſtus, ad reſarciendum honorem Deo ablatum, & violata priori peccato juſtitiæ ſimul & miſericordiæ jura quodammodo reparanda, infliguntur. Suum quippe jus exercet miſericordia, cum peccatum condonat: ſuum juſtitia, cum pœnas ſatisfactorias exigit. Nec enim Deus inſtar privati cujuſdam cogitandus eſt, qui nedum injuriam, ſed & pœnam omnem injuriæ debitam, remittere debet inimico, quem ſuam in gratiam recipit: ſed inſtar judicis, qui leges, ordinemque juris ſervare debet.

Objicies tertio. Duos tantum ordines Scriptura ſacra commemorat eorum qui e vita decedunt; juſtorum ſcilicet, qui ſtatim in cœlum recipiuntur, & impiorum qui ſtatim in inferos detruduntur. Tertius itaque Purgatorii locus fictitius eſt.

Probatur antecedens ex verbis Chriſti, Ioannis 5. *Amen, Amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſit a morte in vitam*. Et ex Apocalypſis 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos*. Et ex Apoſtolo ad Romanos 8. *Nihil damnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Jeſu*. Ergo juſtorum animæ in cœlum recipiuntur, ſtatim atque e vita decedunt.

Confirmatur ex Patribus, qui duos etiam dumtaxat ordines judicandorum agnoſcunt, & duo dumtaxat loca in quibus ſolutæ corporibus animæ recipiantur. Sic enim Sanctus Auguſtinus, libro 5. *Hypognoſtici*, cap. 5. *Primum locum Fides Catholicorum divina authoritate regnum credidit eſſe cœlorum. Secundum gehennam, ubi omnis apoſtata, vel a Chriſti fide alienus, æterna ſupplicia experietur. Tertium penitus ignoramus, immo nec eſſe in Scripturis Sanctis invenimus*. Idem aſſerit *Sermone* 14. *de Verbis Apoſtoli*.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Duos tantum ordines Scriptura ſacra commemorat, in die judicii, & in ultima retributione, concedo: ante diem judicii, nego. Interim namque ordo intermedius datur, non quidem aliquorum qui æternum damnandi ſunt, ſed aliorum qui æterna ſunt aliquando fœlicitate donandi: quia licet illi, qui lethalis peccati rei moriuntur, abſolute mali ſint, ideoque ſtatim pro meritis in inferos detrudendi: non tamen omnes qui in ſtatu gratiæ & charitatis obeunt, ſunt abſolute & ſimpliciter boni, ſive propter venialia peccata, ſive propter debitum pœnæ, quod mortali peccato contraxerunt, quod congrua ſatisfactione pœnæ temporalis reatus non penitus expunctus ſit.

Ad Scripturæ ſacræ loca reſpondeo, ipſa de viris perfecte juſtis intelligenda eſſe, qui nullius cum peccati labe, vel pœnæ reatum e vita migrant. Joannis enim 5. fœlices illæ animæ ſignificantur, quæ Chriſto crediderunt ea fide quæ per dilectionem operatur, & ſuam omnem vitam ac operationem ad verbum Dei velut ad regulam ſupremam exegerunt, nihilque admiſere, propter quod in judicium coram Deo vocari poſſint. *Qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit*. Sed & ad ultimum judicium, non ad ſtatum animarum juſtarum ante judicii diem, referendus videtur ille S. Joannis locus, propter verba ſequentia: *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent ...... Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectionem judicii*. Locus etiam Apocalypſis, de iis qui perfecte juſti ſunt, & de Martyribus intelligendus eſt, ut ex verbis antecedentibus patet. * *Hic patientia Sanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei & fidem Jeſu. Et audivi vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur*. Denique teſtimonium Apoſtoli *ad Romanos* 8. eodem ſenſu exponendum eſt, quod & adjuncta demonſtrant: *Qui non ſecundum carnem ambulant*. Illi enim perfecte juxti ſunt, qui non obediunt cupiditatati, nec quæ carnis ſunt ſapiunt, ſed quæ ſunt Spiritus ſentiunt.

* Uni & Beati gn hui mori, qui propter nomen moriuntur. Et de Martyribus explicat.

Ad confirmationem reſpondeo, Authorem, lib. Hypognoſtici, ſive Hypomneſtici, & Sanctum Auguſtinum *ſermone* 14. *de verbis Apoſtoli*, & alibi tertium locum rejicere, a regno cœlorum diſtinctum, qualem admittebant Pelagiani, peccatum originale in parvulis negantes, a deoque aſſerentes Baptiſmum ad peccatum delendum ipſis neceſſarium non eſſe, ſed ad regnum dumtaxat cœlorum ipſis reſerandum: extra quod nihilominus vita & quiete æterna fruerentur, qui abſque Baptiſmo decederent. Id patet ex antecedentibus & adjunctis illius loci ex libro Hypomneſtici: *Quomodo igitur*, inquit, *vitam regni cœlorum promittit parvulis non renatis ex aqua & Spiritu ſancto? .... Ejus enim edictum eſt: Si quis renatus non fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum cœlorum. Intrare quippe in regnum cœlorum non eſt aliud quam in vita beata vivere, qua permanet in ſecula ſeculorum .... Da mihi præter hunc, alterum locum, ubi vitæ poſſit requies eſſe veterum. Primum enim locum fides Catholicorum divina authoritate regnum credidit eſſe cœlorum, ſecundum gehennam, &c*. Et mox ſubjungit: *Finge, Pelagiane, locum ex officina perverſi dogmatis tui, ubi alieni a Chriſti gratia vitam requiei & gloria poſſidere parvuli poſſint. Dextera juſti Judicis & ſiniſtra, regnum eſt & gehenna, vita & mors, juſti & iniqui*. Temere igitur ad marginem iſtius loci hanc notam appoſuit Eraſmus: *Tertium locum ignoramus, purgatorium*: cum perſpicuum ſit hunc locum contra fidem purgatorii non pugnare.

Objicies quarto ex Apoſtolo 11. *ad Corinthios* 5. dicentes: *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. Porro ſi viventium orationes, & ſatisfactiones defunctis prodeſſent ad eorum pœnas minuendas, vel omnino finiendas, non referret unuſquiſque prout geſſit. Nullus igitur ſtatus datur in quo animæ defunctorum precibus & bonis operibus viventium in pœnis ſublevari, vel ex iis eripi poſſint.

Confirmatur ex illis verbis, ad Galatas 6. *Unuſquiſque onus ſuum portabit*. In quorum verborum Commentario ſanctus Hieronymus ait; *Dum in præſenti ſæculo ſumus, ſive orationibus, ſive conſiliis poſſe nos coadjuvari. Cum autem ante Tribunal Chriſti venerimus*,

mus, non Job, non Daniel, nec Noe rogare poſſe pro quoquam, ſed unumquemque portare onus ſuum. Ubi alludit ad Propheticum illud ex ipſius Dei perſona Oraculum, Ezechielis 14. *Et ſi fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noe, Daniel & Job: ipſi juſtitia ſua liberabunt animas ſuas...... Tres viri iſti ſi fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur.* Defunctorum igitur animæ quæ ante Chriſti Tribunal ſteterunt, ſententiam ſuam auditura, in eo non ſunt ſtatu, in quo viventium orationibus, aliiſque piis operibus juvari poſſint.

Nec explicari hic ſancti Hieronymi locus poteſt de noviſſimo judicio, cum Purgatorio jam evacuato & deſinente, vivorum etiam pro defunctis deſinent ſuffragia, ultimaque ſupremi judicis ſententia, ſine ſpe revocationis, executioni mandabitur (ut explicat Bellarminus) quia ſanctus Hieronymus antitheſim inſtituit ſtatum inter futurum & præſentem: quatenus in præſenti ſæculo mutuis nos auxiliis ſublevare poſſumus; non autem in futuro, in quo unuſquiſque onus ſuum portabit: adeoque de omni ſtatu, qui præſenti ſæculo opponitur, intelligendum eſt, quod aliorum precibus in eo non poterimus adjuvari. Neque vero huic expoſitioni modus ille loquendi repugnat: *Cum ante Tribunal Chriſti venerimus*, quia etiam ante Tribunal Chriſti ſtatim poſt mortem unuſquiſque ſiſtitur, & particulare judicium ſubit, ex cujus eventu pendet ſententia, quæ in ultimo judicio ferenda eſt.

Reſpondeo ad primum locum Apoſtoli, quod, etiamſi viventium orationes & ſatisfactiones defunctis proſint ad eorum pœnas minuendas, vel omnino finiendas, nihilominus unuſquiſque refert prout geſſit, quia hoc ipſum quod aliorum ſatisfactionibus & ſuffragiis juvari poteſt, aliqua pars eſt vel appendix meriti, quod hac in vita comparavit. Illud etiam debetur ſtatui charitatis, in quo juſti decedunt, ut ex communione cum aliis in ſtatu etiam charitatis viventibus, & eidem capiti Chriſto adhærentibus, utilitatem reportent, & ſubſidium, quo in pœnis ſubleventur, vel ab iis omnino liberentur. Hinc ſanctus Auguſtinus in Enchiridio cap. 110. ait: *Hic omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam relevari quiſpiam, vel gravari. Nemo autem ſe ſperet, quod hic neglexerit, cum obierit apud Deum promereri. Non igitur iſta, quæ pro defunctis commendandis frequentat Eccleſia, illi Apoſtolicæ ſunt adverſa ſententiæ, qua dictum eſt: Omnes enim adſtabimus ante Tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque ſecundum ea quæ per corpus geſſit, ſive bonum, ſive malum: quia etiam hoc meritum ſibi quiſque, cum in corpore viveret, comparavit, ut ei poſſent iſta prodeſſe. Non enim omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt, niſi propter differentiam vitæ, quam quiſque geſſit in corpore?*

Ad alterum locum Apoſtoli reſpondeo, unumquemque ſuum onus, ſive propria peccata portaturum, id eſt, in Dei judicio ſtipendia recepturum peccati ſui, non alieni; ſive retributionem gloriæ vel ignominiæ pro ſuis operibus, non qualia fuerint alienorum operum comparatione, ſed qualia in ſe fuerint. Probat enim Apoſtolus alterum alterius onera, id eſt, peccata & infirmitates mutua charitate ferre debere: charitate, inquam, condolente, diſſimulante, leniter admonente, fraterne corripiente, quærente fratris emendationem, non confuſionem & punitionem. Hoc modo legem Chriſti de fraterna dilectione adimpleri: *Alter alterius onera portate*, inquit, *& ſic adimplebitis legem Chriſti*. Cæterum eos qui ſuperbia elati, & exiſtimantes ſe aliis ſanctiores, infirmos durius corripiunt, immaniter falli: *Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* Unumquemque opus ſuum ſcrutari & diſcutere debere, ne quaſi criminis purum ſe gerens, alienorum operum cenſorem ac judicem ſe præbeat ſeveriſſimum. Unumquemque enim judicandum pro ſuis operibus, non aliorum comparatione ſpectatis; ſed in ſe, prout ab unoquoque edita ſunt. Ac proinde non debere nos reſpicere alios forte pejores, aut minus bonos; quaſi nobis profutura ſit coram Tribunali Chriſti hæc excuſatio: Meliorem, aut certe non tam flagitioſam vitam duxi, quam hic, aut ille: ſed animi noſtri oculos in nobis ipſis unice defigendos eſſe, ut peccata noſtra excutiamus; quia unuſquiſque pro peccatis propriis Deo rationem reddet, ac propriam mercedem accipiet: *Opus autem ſuum probet unuſquiſque: Et ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & non in altero, Unuſquiſque enim onus ſuum portabit.* Sed hic ſenſus Purgatorii dogmati non officit. Quantumvis enim unuſquiſque pro ſuis peccatis reddendæ a Deo rationi ſit obnoxius, pro illiſque pœnas ſubeat, vel hoc in ſæculo per pœnitentiæ ſatisfactionem, vel in Purgatorio per ſatispaſſionem: unus tamen pro alio facere ſatis divinæ juſtitiæ quodammodo poteſt: ſicut onus ſuum unuſquiſque portabit, quantumvis Chriſtus pro ſingulis Patri ſatisfecerit. Sic exponit hunc locum Apoſtoli ſanctus Auguſtinus, lib. 3. contra Literas Petiliani Donatiſtæ, cap. 5. *Unuſquiſque proprium onus portabit, onus videlicet reddendæ rationis: quia unuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet. Non itaque amplius invicem judicemus. Nam quantum attinet ad onera mutua charitatis, invicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.*

Ad teſtimonium ſancti Hieronymi reſpondeo, ipſum negare quod mutuis orationibus juvare nos poſſimus, cum ante Chriſti Tribunal omnes venerimus, id eſt, in ultimo judicio: nec tunc viros etiam ſanctiſſimos pro aliis rogare poſſe: immo nec poſt mortem poſſe quemquam alterius precibus juvari, ut a ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ reſurgat, ſi mortuus fuerit impœnitens: ſicut hac in vita peccatorum converſio juſtorum precibus a Deo impetrari poteſt. Secundum opera propria unumquemque judicandum, non per comparationem ad deteriores; idque ita ratum eſſe, ut nec Job, Daniel, & Noe, id eſt, viri ſanctiſſimi & apud Deum potentiſſimi, hunc divini judicii ordinem ſuis orationibus impedire poſſint. Sed non negat ſanctus Hieronymus quin illo temporis intervallo, quod inter hominis mortem & ultimam reſurrectionem interpoſitum eſt, juſtorum imperfectorum animæ non poſſint viventium precibus in pœnis, quibus expiantur ſublevari, vel ab iis eripi. Senſum ſancti Hieronymi verba ejus ſatis indicant loco in objectione laudato: *Videtur*, inquit, *ſuperioribus contraire, ubi ait: Alter alterius onera portate, Si enim onus ſuum unuſquiſque portabit, alter alterius onera portare non poterit. Sed videndum quod ibi præceperit ut peccantes in hac vita nos invicem ſuſtentemus, & in præſenti ſæculo alterutrum auxilio ſimus: Hic autem de Domini dicat in nos judicio, quod non ex alterius peccato, & comparatione deterioris, ſed juxta noſtrum opus aut peccatores ab eo judicemur, aut ſancti. recipiente unoquoque ſecundum opus ſuum. Obſcure licet docemur per hanc ſententiolam novum dogma quod latitat, dum in præſenti ſæculo ſumus, ſive orationibus, ſive conſiliis invicem poſſe nos coadjuvari. Cum autem ante Tribunal Chriſti venerimus, non Job, non Daniel, non Noe rogare poſſe pro quoquam, ſed unumquemque portare onus ſuum.*

Hic S. Hieronymi ſenſus magis ſplendeſcet, ſi cum altero ejuſdem Patris conſeratur, *lib. 4. Commentar. in Ezechiel. ad cap. 14. Quod ſi*, inquit, *Noe, Daniel, & Job pariter congregati, & in uno loco poſiti, peccatricem terram, hoc eſt eos qui in terra peccatrice habitant, non poſſunt iræ Dei ſubtrahere: quid dicendum eſt de his, qui putant merito parentum atque virtutibus poſſe filios peccatores de gehennæ ignibus liberare? Unde nec peccatorem filium juſtus pater poterit liberare, nec ſanctæ converſationis mater impudicæ filiæ dabit præmia pudicitiæ.* Non igitur negat S. Hieronymus, quin animæ in purgatorio detentæ viventium precibus juvari poſſint; ſed ſolum quod impiorum animæ poſſint juſtorum ſuffragiis ex inferis liberari; vel immutari poſt mortem a ſtatu peccati, propter quod æternam damnationem incurrerunt, ad ſtatum gratiæ & charitatis, quo beatitudinem æternam mereantur.

Ita laudatum Sancti Hieronymi in Commentariis Epiſtolæ ad Galatas locum Gratianus intellexit. Poſtquam enim illum retulit: *Cauſa 13. Q. 2. C. In præſenti*, hæc ſubjungit: *Verum hoc de impœnitentibus accipiendum eſt, de quibus Propheta dicit: Non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ: & ideo frater non redimet eum, ſed*

la-

laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem. De aliis autem intelligi non poteſt.

Objicies quinto. Sublata neceſſitate ſatisfactionis, de Purgatorio actum eſt: atqui nulla ſatisfactio perſolvenda manet poſt remiſſionem peccati: nullum igitur eſt Purgatorium.

Probatur minor. Tum quia Chriſtus *lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & propitiatio eſt pro peccatis noſtris*, ejuſque pro peccatis noſtris ſatisfactio non tantum ſufficiens eſt, ſed ſuperabundans: adeoque ejus paſſioni & morti infertur injuria, ſi præter ejus ſatisfactionem humanæ etiam ſatisfactiones ad Deum placandum neceſſariæ aſſerantur. Tum quia Sanctus Ambroſius in Lucæ cap. 22. nullam ſanctum Petrum pro peccato ſuæ negationis, quod certe graviſſimum fuit, obtuliſſe Deo ſatisfactionem affirmat: *Lachrymas Petri lego, ſatisfactionem non lego*. Igitur nulla ſatisfactio perſolvenda manet poſt remiſſionem peccati.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem primam reſpondeo, Chriſti ſatisfactionem ſufficientem eſſe pro peccatis totius mundi, in modum cauſæ & remedii univerſalis, quod nihilominus tum per Sacramenta, tum per ſatisfactiones noſtras debeat nobis applicari. Unde ſicut nulla fit injuria dolori quo Chriſtus pro peccatis noſtris afflictus eſt, & lachrymis quas pro illorum remiſſione ſudit, ex eo quod contritio & lachrymæ peccatorum ad expianda delicta neceſſariæ aſſerantur: nec ulla fit injuria orationibus Chriſti, ex eo quod orationes noſtræ ad remiſſionem peccatorum obtinendam, & divina beneficia impetranda neceſſariæ ſint: ita nulla fit injuria ſatiſfactioni Chriſti, quamvis hominum ſatisfactio poſt remiſſionem peccati poſtuletur.

Ad ſecundam probationem reſpondeo, nomen ſatisfactionis eo loco apud Sanctum Ambroſium non ſignificare ſatisfactionem, qua de agimus, quæ pœnitentiæ pars eſt, vel appendix, ſed populariter accipi pro excuſatione, quæ verbis fieri ſolet. Nam ſatiſfacere alicui, vulgo dicimus, apud illum ſe verbis purgare. Laudat itaque Sanctum Petrum Ambroſius, quod ingenue confeſſus fuerit peccatum, neque ſatiſfecerit, id eſt, excuſaverit, aut purgaverit ſe verbis. Sed ſatisfactionem proprie dictam, prout pœnitentiæ pars eſt, in Sancti Petri pœnitentia non negat. Hunc eſſe Sancti Ambroſii ſenſum conſtat ex adjunctis. *Petrus*, inquit, *prorupit ad lachrymas, nihil voce precatus.... Invenio quid fleverit, non invenio quid dixerit..... Recte plane Petrus flevit & tacuit, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi non poteſt, ablui poteſt.*

Objicies verba Sancti Joannis Chryſoſtomi in Pſalmum 50. dicentis: *Ubi miſericordia eſt, pœna non expetuntur*. Nullas igitur pœnas Deus ab iis expetit, quibus condonavit peccata: adeoque & ſatisfactionis neceſſitas, & Purgatorium peſſumeunt.

Reſpondeo, diſtinguo Chryſoſtomi propoſitionem. Ubi miſericordia eſt, pœnæ non expetuntur ad perditionem peccatoris, concedo: ad ejus purgationem, & ad ſatisfaciendum juſtitiæ divinæ, nego. Hinc Sanctus Chryſoſtomus ibidem exponens cur David poſt remiſſionem peccatorum, poſtquam ex ore Nathan audivit: *Etiam Dominus abſtulit peccatum tuum*, adhuc miſericordiam divinam imploret: ipſum ſic inducit reſpondentem: *Sublatum quidem eſt peccatum meum; at etiam tolli cicatricem cupio: ſublatum eſt ulcus; at etiam pulchritudinem meam recipere cupio.* Aliquid igitur poſt peccati remiſſionem expiandum & purgandum ſibi ſupereſſe David perſuaſum habebat, ſcilicet reatum pœnæ temporalis. Unde idem Sanctus Chryſoſtomus notat, Davidem, quamvis de peccati remiſſione ſecurum, orationes, lachrymas, & humilem confeſſionem Deo obtuliſſe, ut amplius a peccato ablueretur. *Amplius lava me*, inquit, *ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me*. Quaſi diceret: *Jam quidem per Nathan Prophetam remiſſionem mihi dediſti, atque omnis generis calamitates, tamquam ultiones quaſdam mihi adhibuiſti: verum ablutionibus adhuc opus habeo, ut qui ingentem fœtorem ex peccato contraxerim. Quamobrem, Domine, rurſum me ablue, ut omnes peccati ſordes abradas.*

Objicies. Poſt remiſſionem peccatorum in Baptiſmo, nulli pœnæ obnoxii manent baptizati: ergo poſt remiſſionem peccatorum in Pœnitentia, nulli pœnæ obnoxii manent pœnitentes, adeoque & ſatiſfactionum tollitur neceſſitas, & Purgatorium evertitur.

Reſpondeo, nego conſequens. Ratio diſcriminis eſt, quia Baptiſmus regenerationis & innovationis Sacramentum eſt, quod ideo culpam inſimul & omnem pœnæ reatum expungit: at Pœnitentia Sacramentum eſt ſanationis, in quo majores ex parte hominis pœnitentis diſpoſitiones poſtulantur: quia gravius peccatum eſt quod perpetratur poſt Baptiſmum, illo quod ante Baptiſmum admittitur: Ac propterea majores ad placandam divinam juſtitiam, & miſericordiam promerendam labores ſubeundi ſunt. Hoc diſcrimen Tridentina docet Synodus, Seſſ. 14. cap. 2. de Pœnitentiæ Sacramento. *Alius eſt*, inquit, *Baptiſmi, & alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptiſmum enim Chriſtum induentes, nova prorſus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remiſſionem conſequentes: ad quam tamen novitatem & integritatem per Sacramentum pœnitentiæ, ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus, divina id exigente juſtitia pervenire nequaquam poſſumus; ut merito pœnitentia laborioſus quidam Baptiſmus dictus fuerit.* Et cap. 8. *Divinæ juſtitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint; aliter vero qui ſemel a peccati & dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus S. dono; ſcienter templum Dei violare, & Spiritum ſanctum contriſtare non formidaverint.*

Rurſus objicies. Creſcente culpa, creſcit pœna: ergo decreſcente culpa, decreſcit pœna: ergo remiſſa omni culpa, remittitur etiam omnis pœna.

Reſpondeo, nego conſequens. Licet enim in effectibus qui a cauſis pendent, non ſolum ut ſint, ſed ut conſerventur, ſicut ſplendor ab igne, effectus creſcat creſcente cauſa, eadem decreſcente minuatur, ea demum ſublata pereat: ſicut igne creſcente ſplendor augetur, eo deficiente minuitur, extincto evaneſcit: tam in effectibus qui permanentes ſunt, & independenter a ſuis cauſis conſervantur, non ſequitur quod cauſa ſublata deleantur; licet ipſa creſcente & ipſi creſcant. Sic vulnus effectus eſt gladii, & quo major eſt gladius, majus eſt vulnus: ſed tamen ſtatim atque tollitur gladius, vulnus non curatur. Cum itaque pœnæ reatus ſit effectus culpæ quo modo vulnus & cicatrix effectus eſt gladii; recte colligitur eo majori pœnæ obnoxium eſſe peccatorem, quo major ejus eſt culpa: ſed non recte infertur, nullius omnino pœnæ reatum manere, quando culpa per pœnitentiam expuncta eſt.

Quo ſenſu Eccleſia Deum oret ut ju-ſtorum animas de morte æterna liberentur.

Objicies ſexto. Si ex Eccleſiæ precibus colligi poteſt eſſe Purgatorium, a cujus pœnis animæ poſſunt viventium precibus liberari, vel in iiſdem ſublevari: colligi pari jure poteſt damnatorum animas ex inferis eripi poſſe, vel ſuſpenſam eorum qui in ſtatu gratiæ & charitatis decedunt, manere ſalutem ad diem uſque judicii. Nam Eccleſia orat, ut *Liberentur de morte æterna in die illa tremenda quando cœli movendi ſunt & terra, dum veneris Chriſtus judicare ſæculum per ignem*. Et in Offertorio Miſſæ pro Defunctis, precatur Sacerdos Chriſtum ut *Liberet animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu: ut liberet eas de ore leonis, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura*. Cum itaque ex his precibus colligi non poſſit damnatos ex inferis poſſe eripi, vel Fideles, qui in gratia deceſſerunt, adhuc in ſalutis ſuæ diſcrimine verſari: multo minus ex his Purgatorium colligi poteſt.

Reſpondeo, nego conſecutionem majoris. Preces vero Eccleſiæ mox laudatas referri dico ad illud inſtans, quo animæ e corpore migrarunt, quæ migratio in memoriam revocatur, cum has Orationes Eccleſia fundit, non quidem ut earum liberationem ex inferorum pœnis obtineat; ſed ut ipſis pœnarum, quas in Purgatorio ſubeunt, mitigationem, vel integram remiſſionem impetret: quæ mitigatio, vel remiſſio beneficium eſt ad illud conſequens, quo ipſas divina miſeratio conferendo eis perſeverantiæ donum, ſervavit ne damnationem æternam incurrerent. Sic Eccleſia Myſteria Chriſti celebrando, tempus illud re-

vocat

vocat in memoriam, quo nondum perfecta erant, ſed a Patriarchis, Prophetis, vel Apoſtolis, & juſtis illorum temporum viris deſiderabantur, vel expectabantur: & eorum voces mutuata, illorum conſummationem poſtulat, non quidem in ſe & abſolute ſpectatorum, quia de illorum non dubitat adimpletione; ſed quoad illorum fructum, & gratias ex illis ſcaturientes, quas membris Chriſti filiis ſuis poſtulat applicari. Eo tendunt preces illæ quæ Adventus tempore fiunt: *Rorate cæli deſuper & nubes pluant Juſtum, aperiatur terra & germinet Salvatorem*: & ſimiles quæ in Feſtis Nativitatis Domini Paſſionis, & Reſurrectionis canuntur; quæ myſteria illa ab Eccleſia ita celebrari & recoli ſupponunt; quaſi adhuc adimplenda eſſent, vel nunc nunc adimpleta. Qua de re Sanctus Auguſtinus *Epiſtola* 23. *ad Bonifacium Epiſcopum*, ita ſcribit: *Nempe ſæpe ita loquimur, ut Paſcha propinquante dicamus craſtinam, vel perendinam Domini Paſſionem, cum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omnino niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus: Hodie Dominus reſurrexit, cum ex quo reſurrexit, tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loquentes arguat eſſe mentitos, niſi quia iſtos dies, ſecundum illorum, quibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus, ut dicatur ipſe dies, qui non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ejus: & dicatur illo die fieri propter Sacramenti celebrationem, quod non illo die, ſed jam olim factum eſt? Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in Sacramento, non ſolum per omnes Paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populi immolatur: nec utique mentitur, qui interrogatus, reſponderit immolari*, &c.

Reſpondeo ſecundo, (quod in idem redit) Eccleſiam ea quandoque poſtulare de quibus certiſſima eſt: vel quorum jam eſt poſſeſſione donata, ut vehemens deſiderium, ardentiſſimumque amorem præſtiti jam a Deo beneficii oſtendat, cujus appendices & fructus ab ipſo precatur. Sic Eccleſia Græca in Liturgia, poſt verba Chriſti, quibus Euchariſtia conſecratur, preces fundit quibus ſupplicat Deo: *Ut faciat panem pretioſum Corpus Chriſti ſui, & quod eſt in Calice, pretioſum Sanguinem Chriſti ſui, immutans ea Spiritu ſancto ſuo*. Quæ preces non eo fine a Sacerdote funduntur, ut converſionem panis in Chriſti Corpus, & converſionem vini in Chriſti Sanguinem impetrent, cum illa jam Chriſti verbis conſecratoriis perfecta ſit, ſed ut fructus & appendices illius tranſmutationis, ſive gratias ex Sacramento ſcaturientes Fidelibus impetret, & Sacrificii fructum ipſis obtineat applicari. Sic illæ preces, quas Eccleſia fundit in Miſſa pro defunctis, quibus Deo ſupplicat ut eorum animas liberet de morte æterna in die illa tremenda, quando cœli movendi ſunt & terra, & ut de pœnis inferni & de profundo lacu eas eripiat, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura; non eo fine fiunt ut earum liberatio ex inferis damnatorum impetretur, ſive ut ſerventur Dei beneficio ne damnationem æternam incurrant, quod beneficium jam ipſis collatum eſt cum perſeverantiæ donum obtinuere, & in ſtatu gratiæ, & charitatis e corpore migrarunt; ſed ut earum liberatio e Purgatorii pœnis, & divinæ viſionis adeptio, quæ ſingularis illius miſericordiæ appendix eſt, qua in ſtatu juſtitiæ exceſſerunt, & inferorum pœnas evaſere, obtineatur a Deo: ſive ut fructus gratiæ & charitatis, remoto peccatorum venialium & reatus pœnæ temporalis obice, a juſtis illis animabus poſſideatur. Denique, ſicut preces illæ quæ poſt verba conſecratoria in Eccleſiæ Græcæ Liturgia fiunt, & nihilominus converſionem donorum in Corpus & Sanguinem Chriſti poſtulant, *Intelligendæ ſunt non tamquam in tempore in quo dicuntur, ſed tamquam in tempore pro quo dicuntur ac ſi tempus illud maneret minimeque deflueret*: Id eſt, referendæ ſunt ad tempus immediate conſecrationem anteceden, quamvis ſint poſterius factæ (ut explicat Beſſarion Cardinalis, *lib. de Sacramento Euchariſtiæ*) ita preces illæ pro defunctis, quibus Eccleſia Chriſto ſupplicat ut eas liberet de pœnis inferni, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura, non ſunt intelligendæ pro tempore in quo dicuntur, quo jam de ſua ſorte ſecuræ ſunt; ſed referendæ ſunt ad tempus pro quo dicuntur, ac ſi præſens eſſet; id eſt, ad illud tempus quo vinculis corporis proxime ſolvendæ erant. Tunc enim maxime intererat Eccleſiæ ut eas Deo commendaret, earumque ab æterna damnatione liberationem, ac æternam ſalutem ardentiſſimis precibus poſtularet. Quod ſtudium pietatemque propenſiſſimam erga dilectarum animarum ſalutem Eccleſia mater, etiam poſt ipſarum e corporis migrationem oſtendit, iiſdem precibus ipſas ſponſo ſuo commendans, ac ſi jam de ſæculo migrarent.

Reſpondeo III. probabile viſum fuiſſe ſancto Auguſtino, quarumdam ſortem animarum, eorum qui in Chriſto regenerati ſunt, ad judicium uſque ultimum veluti ſuſpenſam manere, quibus tunc miſericordia impertienda ſit, ut in ignem æternum non mittantur. Verba ejus, lib. 21. *de Civitate Dei*, cap. 24. hæc ſunt: *Nam pro defunctis quibuſdam, vel ipſius Eccleſiæ, vel quorumdam piorum exauditur oratio: ſed pro his, quorum in Chriſto regeneratorum, nec uſque eo adeo vita in corpore male geſta eſt, ut tali miſericordia judicentur digni non eſſe; nec uſque adeo bene, ut talem miſericordiam reperiantur neceſſariam non habere. Sicut etiam, facta reſurrectione mortuorum, non deerunt, quibus poſt pœnas, quas patiuntur ſpiritus mortuorum, impertiatur miſericordia, ut in ignem non mittantur æternum. Neque enim de quibuſdam veraciter diceretur, quod non eis remittatur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, niſi eſſent, quibus etſi non in iſto, tamen remittetur in futuro*. Hanc opinionem ſecutus forſan eſt, qui preces pro defunctis compoſuit, quæ ab Eccleſia canuntur: unde rogat, ne eas animas abſorbeat tartarus, ne cadant in obſcura, & ut a morte æterna, in die tremenda judicii ultimi liberentur. Sic autem orare pergit Eccleſia, quia neſcimus utrum animæ quæ in Purgatorio expiantur, ſaltem omnes, ſe beatas fore certo cognoſcant, ſintque omnino de ſua prædeſtinatione ſecuræ: quamvis beata ſors illarum ſit a Deo prædeſtinata, nec mutationi obnoxia. Fieri enim poteſt, ut volente Deo, ſpem inter ac metum fluctuent, ac obſcuritas & tenebræ quæ ipſis proprii ſtatus perfectam cognitionem abſcondunt, non minima pars ſint pœnæ purgatonæ. Si enim Deus juſtos viventes hujuſmodi anxietatibus, crucibus, internis, conſolationum ſpiritalium omnimoda privatione, & quadam veluti derelictione probat, & purgat: quidni poſtquam e corpore migrarunt, cum in Purgatorio detinentur, ſimilibus, ſed in eo genere multo gravioribus pœnis ipſos mirabiliter cruciet, ut turbatæ ſint, anxiæ, & triſtes eorum animæ, dum ſibi ipſis dicunt: *Ubi eſt Deus tuus?* An ſe ita res habeat, neſcimus, cum nec Scriptura, nec Traditio doceant eas futuram beatitudinem ſuam certiſſime ſcire: Deus ſcit. Certe hac in ſententia eſſe Doctores quoſdam Catholicos non infimi ſubſellii, & Dionyſium in primis Carthuſianum, Bellarminus agnoſcit, lib. 2. *De Purgatorio*, cap. 4. & ſanctus Auguſtinus *Ad Beatitudinis ſummæ plenitudinem* pertinere docet, ut Sancti *cadere non poſſint ulterius, & hoc de ſe certiſſime ſciant. Iſtam ſummæ Beatitudinis plenitudinem Angelos bonos tamquam præmium permanſionis in gratia accepiſſe*, id eſt, *ut magna per Spiritum data abundantia charitatis Dei cadere ulterius omnino non poſſent, & hoc de ſe certiſſime noſſent. Cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſtetiſſe ipſos, & hujus manſionis debitam mercedem recipere meruiſſe, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſſimum ſit ſemper ſe in illa eſſe manſuros. Nobis beatam ſine fine vitam promiſſam eſſe, & æqualitatem Angelorum, ex qua promiſſione certi ſumus, cum ad illam vitam poſt judicium venerimus, non inde nos eſſe lapſuros. Quod ſi de ſe ipſis Angeli neſciant, non æquales, ſed beatiores erimus. Certam eſt igitur hoc eos noſſe per ſpeciem, quod nos per fidem, aullam ſcilicet ruinam cujuſquam Angeli ſancti futuram*. (Lib. de Correptione & Gratia cap. 10. & 11.) Itaque perfecta illa ſecuritas de perennitate beatitudinis, illorum videri poteſt propria, ſecundum mentem ſancti Auguſtini, qui ſummæ beatitudinis plenitudinem attigerunt, ſeu qui Deo fruuntur. Non eſt igitur certum fide divina, utrum animæ Purgatorio addictæ ſe beatas fore, & numquam in inferos detrudendas certo noverint. Quidni igitur

Quamvis certiſſimam ſit, Deo, Animas quæ Purgatorii pœnis expiantur beatas fore: Idque etiam Fidei doceat: non tamen fide certam eſt utrum omnes ſe beatas fore certo cognoſcant.

Ex Eccleſiæ precibus pro defunctis recte colligi Purgatorium oſtenditur; & ejus vis argumenti contra Hæreticos defenditur.

igitur Eccleſia id ſpectaverit, aum earum nomine, earumque affectui ſe conformans, Deum rogat ut eas liberet de manu inferni, & de profundo lacu, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura, & ut eas liberet de morte æterna in die tremenda ſupremi judicii?

Objicies, Eccleſiæ preces pro defunctis non probare Purgatorium, ſi quidem nobis' fatentibus, ad illud inſtans referuntur, quo animæ e corporibus proxime erant migraturæ: tunc enim obnoxiæ adhuc erant periculo æternæ damnationis. Et aliunde Eccleſia poſtulare pro ipſis poteſt ſolutionem a pœnis, & remiſſionem cunctorum peccatorum, quamvis ipſi certum ſit jam eos hæc beneficia conſecutos ante obitum, virtute & meritis Paſſionis Chriſti: ſicut Chriſtus oravit pro reſurrectione Lazari, quamvis ſciret jam ſe accepiſſe quod rogabat.

Reſpondeo, nego antecedens. Quamvis enim probabile ſit Orationes Eccleſiæ, quatenus poſtulant liberationem a pœnis inferni, referri ad illud tempus quo animæ proxime erant e corporibus migraturæ: non tamen quatenus poſtulant pro ipſis abſolutionem ab omni vinculo delictorum, id eſt a quacumque pœna, & ut in lucem ſanctam repræſententur, & ut felicitati Sanctorum conjungantur, & ut perpetuam requiem obtineant. Fruſtra enim pro ipſis preces funderentur poſt mortem, niſi aliquid pro ipſis impetrandum ſupereſſet; ac iis opus haberent, cum Oratio ſit indigentiæ ac miſeriæ teſtimonium. Et ſi ſolum periculum ſpectaret Eccleſia in quo juſti ante obitum verſabantur, aut poſtularet pro ipſis quod jam eos accepiſſe certa eſt, non minus pro Martyribus oraret, quam pro cætera juſtorum plebe: ſiquidem & ipſi antequam martyrium conſummaſſent, periculo non perſeverandi, adeoque & damnationis incurrendæ erant obnoxii. Et pro ipſis poſſet rogare peccatorum remiſſionem, & beatitudinem æternam, ſi petere poteſt pro defunctis quod jam ſunt conſecuti. At iſtud Eccleſiæ Doctrinæ repugnat, quam exponit ſanctus Auguſtinus, *Tractatu* 84. *in Joannem*; ubi de Martyribus ſic loquitur: *Ideo quippe ad ipſam Menſam non ſic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, ut etiam pro eis oremus, ſed magis ut orent ipſi pro nobis, ut eorum veſtigiis adhæreamus, quia impleverunt ipſi charitatem, qua Dominus dixit non poſſe eſſe majorem. Talia enim ſuis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Menſa pariter acceperunt.* Lege & alterum locum ante primam propoſitionem prænotatum.

Quamvis porro Eccleſia poſtulare poſſit a Deo quod ab ipſo Fidelibus conferendum certiſſime novit, non tamen quod jam conſecuti ſunt: neque enim Chriſtus Reſurrectionem Lazari jam factam rogavit Patrem, ſed faciendam, quamvis ſe exaudiendum certo noſſet: *Sciebam*, inquit, *quia ſemper me audis*. Cum igitur Eccleſia poſtulat pro Defunctis, ut ab omni vinculo delictorum abſolvantur, ut ad lucem ſanctam perducantur, ut ſanctorum fœlicitati conjungantur, credit quoſdam Fidelium Defunctorum aliquibus peccatorum vinculis adhuc teneri, & nondum luce ſancta, ſeu viſione beatifica Dei perfrui. Hunc autem animarum ſtatum, Purgatorium vocamus. Id, inquam, credit Eccleſia, & credidit ſemper orando pro Defunctis: quia *Legem credendi lex ſtatuit ſupplicandi*: ut ait Cœleſtinus I. Romanus Pontifex.

Objicies. Eccleſia Græca poſt verba Conſecrationis adhuc poſtulat ut fiat panis pretioſum Corpus Chriſti, & quod eſt in Calice, pretioſus Chriſti Sanguis tranſmutante ea Spiritu ſancto. Poteſt igitur Eccleſia beneficium a Deo poſtulare, quod jam conſecuta eſt. Non ergo recte colligitur Purgatorium ex precibus Eccleſiæ pro Defunctis. Poteſt enim dici non abſque fundamento, ipſam rogare eorum abſolutionem ab omni vinculo delictorum, & repræſentationem in lucem ſanctam, ſive perductionem ad beatitudinem, quam certiſſime novit eos jam eſſe conſecutos.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Poſtulat ut fiat panis Corpus Chriſti, &c. Sacerdoti, & fidelibus, qui illud ſacramentaliter, aut ſpiritualiter ſuſcipiunt, concedo; in ſe & abſolute, nego. Id eſt, orat ut Sacerdos, & Fideles fructum divini Sacramenti percipiant, & corporis, ſanguiniſque Chriſti, in quod jam tranſmutata ſunt Dona, fiant participes: non vero ut ſimpliciter Dona propoſita in Chriſti Corpus & Sanguinem tranſmutentur; quod jam factum eſt per verba conſecratoria. Id ex Actis Concilii Florentini evidens eſt, ubi Græci interrogati ab Eugenio IV. Pontifice Maximo, cur ad Chriſti verba preces adderent poſt conſecrationem veluti jam perfecta non eſſet, poſtulantes, illi fidem ſenſumque Eccleſiæ ſuæ expoſituri quatuor e ſuis Antiſtites elegerunt, qui totius nomine Conventus Summo Pontifici reſponderent, Ruſſiæ, Nicææ, Trapezuntii, & Mytilenes Epiſcopos a quibus ita Eugenio reſponſum eſt; *Fateri nos diximus per hæc verba*, Hoc eſt corpus meum, *tranſmutari ſanctum panem, & fieri Corpus Chriſti: ſed poſtea, quemadmodum & ipſi dicitis: Jube preferri dona hæc per manus ſancti Angeli tui in ſupercæleſte altare tuum: ita & nos quoque oramus dicentes, ut Spiritus ſanctus deſcendat ſuper nos, & faciat in nobis panem hunc pretioſum Corpus Chriſti, & quod eſt in Calice, pretioſum Sanguinem Chriſti, tranſmutetque illa Spiritu ſuo ſancto, ut fiant accipientibus in emundationem animæ, in remiſſionem peccatorum, non vero in judicium & condemnationem.* Legatur ea de re & Beſſario Cardinalis, *lib. de Sacramento Euchariſtiæ*, & Goartius O. P. *in notis ad Euchologium*. Perperam itaque ex Græcorum Liturgiis colligitur, Eccleſiam poſſe beneficium aliquod pro Fidelibus poſtulare, quam conſecuti ſunt; & quamvis conſequenter potuiſſe ſemper orare pro defunctis, nullum eſſet Purgatorium.

In ad l lam an. fol.

Contra. Eccleſia Græca pro Sanctis orat & pro ipſa Deipara, in ſuis Liturgiis, & tamen eos credit beatitudinem conſecutos; itaque inane eſt argumentum quod petitur ex Eccleſiæ precibus ad probandum Purgatorium; inanis reſponſio, qua dictum eſt Eccleſiam non poſſe a Deo preces fundere pro beneficiis jam acceptis.

Reſpondeo, nego antecedens. Offert enim pro ipſis Sacrificium, quatenus Euchariſticum eſt, id eſt in gratiarum actionem, non quatenus propitiatorium, & impetratorium, quo modo pro Fidelibus vivis & defunctis offertur. Id patet ex Liturgia ſancti Chryſoſtomi, ubi fit commemoratio Sanctorum in hunc modum: *Item offerimus tibi rationale hoc obſequium, pro his qui in Chriſto requieſcunt, pro majoribus, patribus, patriarchis, prophetis, Apoſtolis, prædicatoribus, Evangeliſtis, Martyribus, Confeſſoribus, Continentibus, & quovis Spiritu in fide conſummato.... Præſertim pro ſanctiſſima, illibata, ſuper omnes benedicta, glorioſa Regina noſtra Deipara, & ſemper Virgine Maria..... Sancti Joannis Prophetæ, Præcurſoris ac Baptiſtæ; Sanctorum ac percelebrium Apoſtolorum; ſancti N. cujus memoriam celebramus: quorum precibus protege nos Deus.* Sanctorum itaque agunt memoriam in Sacrificio, in gratiarum actionem pro eorum gloria, ut eos apud Deum interceſſores adhibeant. At cæterorum Fidelium defunctorum longe alio modo fit memoria, ut ſcilicet iis remiſſio peccatorum, & perennis quies impetretur. *Memento omnium qui prædormierunt in ſpe reſurrectionis æternæ vitæ... Pro requie & remiſſione animæ ſervi tui N. in loco lucido, in quo abeſt dolor & gemitus: & fac eam quieſcere ubi circumſpectat lumen vultus tui.* Sic reſpondet etiam Cabaſilas in explicatione Liturgiæ. Hoc ſenſu S. Cyprianus, *epiſtola* 34. de Celerina, Laurentino, & Ignatio, qui martyrio coronati fuerant, ſcribit: *Sacrificia pro eis ſemper, ut meminiſtis offerimus, quoties Martyrum paſſiones & dies anniverſaria commemoratione celebramus.*

Objicies. Peccata venialia remitti non poſſunt, poſt hanc vitam: quia non remittuntur abſque pœnitentia, cui poſt obitum non eſt locus. Itaque nullum eſt purgatorium.

Reſpondeo, nego antecedens & conſequens. Quia etſi omnia peccata venialia juſto morienti remitterentur, vel in primo inſtanti ſeparationis animæ a corpore, virtute meritorum præcedentium expungerentur, ut vult Scotus, ſupereſſet tamen reatus pœnæ in purgatorio luendæ. Sed antecedens falſum exiſtimat S. Thomas, & oraculo Evangelico, Sententiiſque ſanctorum, & Eccleſiæ precibus repugnans. Neque neceſſa-

ceſſariam veram & proprie dictam pœnitentiam ad remiſſionem venialium cenſet, ſed *virtualem diſplicentiam*, in hac vita, vel pœnam purgatoriam in altera. Cum enim hujuſmodi pœna quadamtenus voluntaria ſit: *Virtute gratiæ vim habet expiandi culpam omnem, quæ ſimul cum gratia ſtare poteſt:* inquit Doctor Angelicus.

Reſpondeo ſecundo, modum quo venialia peccata juſtis Purgatorio addictis remittuntur, an ſcilicet in morte, an poſt mortem: an pœnitentia, an charitatis fervore, & diſplicentia virtuali, an perſeverantiæ dono, an ſatisfactione, vel pœna, ad fidem non pertinere: nec a Synodo Tridentina eſſe definitum: ſed ſolum quod non ita remittatur culpa, & reatus æternæ pœnæ deleatur, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſolvendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro, in Purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere poſſit. Animaſque in purgatorio detentas, Fidelium ſuffragiis, & potiſſimum acceptabili Altaris Sacrificio juvari.

Objicies. Ineptum eſt fingere quod ignis animas urat, vel cruciet, cum incorporeæ ſint. Itaque fictitium eſt Purgatorium, in quo animæ Juſtorum igne crucientur, & cruciatu ejuſmodi purgentur.

Reſpondeo, nego antecedens. Animas enim damnatorum igne corporeo cruciari, fides docet: neque id ullus Chriſtianus negat. Nullum igitur incommodum eſt, aut repugnantia ulla, quod animæ Juſtorum, quibus aliquæ, vitæ quam in corpore egerunt, ſordes ſuperſunt eluendæ, aut pœnæ aliquæ ſolvendæ, igne purgatorio crucientur ac expientur.

…mvis …i dog- …non ſit …um eſſe …corpo- …m i- …m …rgato- …; hæc …nen …babili- … ab …cleſia …ena re- …ta ſen- …tia eſt.

Reſpondeo ſecundo, Fidei dogma non eſſe, quod verus ſit & corporeus ignis Purgatorii: quamvis ſit Fidei dogma, veram eſſe pœnam, non ſolum damni, quæ in privatione temporaria viſionis Dei poſita eſt: verum etiam ſenſus, qualiſcumque illa ſit: quia ſaltem ſenſibilis dolor ob dilationem beatitudinis cruciat animam Dei capacem, & ad eum vehementiori charitatis tendentem impetu, ex quo a corpore ſeparata eſt.

…n eſt …poſſibile …imas ab …e tor- …ri.

Reſpondeo tertio, juxta probabiliorem ſententiam, & ab Eccleſia receptam, Purgatorium ignem verum & corporeum eſſe, & animas incorporeas nihilominus cruciare: *Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis, etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporalis ignis affligi, ſi ſpiritus hominum etiam ipſi profecto incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum ſuorum vinculis inſolubiliter alligari? Adhærebunt erga animæ, licet incorporeæ, ignibus cruciandæ, non ut ignes ipſi, quibus adhærebunt, eorum junctura inſpirentur, & animalia fiant, ſed miris & ineffabilibus modis adhærendo, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam: quia & iſte alius modus quo corporibus adhærent ſpiritus, & animalia fiunt, omnino mirus eſt, nec comprehendi ab homine poteſt, & hoc ipſe homo eſt.* Quomodo igitur ſpiritus, & animæ ab igne torqueantur, cum inferni, tum Purgatorii; an alligatione, an qualitate ab igne impreſſa, an apprehenſione, Scholaſtici diſceptant, Fideles neſciunt. Unum certum eſt, ignem non eo modo in animas agere, quo in corpora; non agere propria virtute, ſed ut juſtitiæ Dei ipſum ad cruciandos ſpiritus, ſive animas applicantis inſtrumentum. Animas purgandas, vel damnatas, aut dæmones non uniri igni tartareo aut purgatorio hypoſtatice, ita ut dæmon, vel anima fiat ignis, & ignis dæmon vel anima. Quod figmentum noſtris diebus Italus quidam Theologaſter in Actu Scholaſtico propugnandum, quoad diabolum, ſuſcepit, ac in Programmate publico propoſuit, Pariſiis in ædibus PP. Theatinorum, exeunte Aprili, anno 1666. Quæ aſſertio, cum aliis æque a vera Theologia alienis, ad ſacram Facultatem Pariſienſem delata eſt, Doctorumque ſelectorum examini commiſſa; cenſorio ſtigmate inurenda, niſi ſanctæ Sedi, illius & aliarum judicium ſervari, quod enixe rogabant Viri Religioſi, major Poteſtas imperaſſet.

…omodo …is ipſas …iciet, …holaſti- …Theolo- …diſpu- …t: mo- …m Fi- …non …cet.

Objicies, Doctrinam de Purgatorio proponi non debere ut dogma fidei; ſiquidem Sanctus Auguſtinus in numero dumtaxat probabilium opinionum, & quæ forſan veræ ſunt, illam habuit. Sic enim ſcribit in Enchiridio, cap. 64. *Tale aliquid etiam poſt hanc vitam fieri incredibile non eſt, & utrum ita ſit, quæri poteſt, & aut inveniri, aut latere nonnullos Fideles, per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minuſve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiuſve ſalvari.* Et lib. de octo Dulcitii Quæſtionibus, Quæſt. 1. *Sive erga*, inquit, *in hac vita tantum homines iſta patiuntur, ſive etiam poſt hanc vitam talia quadam judicia ſubſequuntur, non abhorret, quantum arbitror a ratione veritatis iſte intellectus hujus ſententiæ.* Idem habet, lib. de Fide & Operibus, cap. 16. Et lib. 21. de Civitate Dei, cap. 26. *Poſt iſtius ſane corporis mortem*, inquit, *donec ad illum veniatur, qui poſt reſurrectionem corporum futurus eſt damnationis & remunerationis altimus dies, ſi hoc temporis intervallo ſpiritus defunctorum ejuſmodi ignem dicuntur perpeti, quem non ſentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in hujus corporis vita, ut eorum ligna, fœnum, & ſtipula conſumantur: alii vero ſentiant, qui ejuſmodi ſecum ædificia portaverunt, ſive ibi tantum, ſive hic & ibi, ſive ideo hic, ut non ibi, ſæcularia, quamvis a damnatione venialia, concremantem ignem tranſitoriæ tribulationis inveniant, non redarguo, quia forſitan verum eſt.* Itaque doctrina de Purgatorio prædicari non debet ut dogma fidei.

Doctrina de Purgatoria proponi ac prædicari debet ut dogma fidei.

Reſpondeo, nego antecedens. Quod enim Scriptura & Traditio quæ duæ Fidei regulæ ſunt, diſerte docent, proponi debet, prædicari, ac propugnari, ceu dogma Fidei. Atqui Scriptura & Traditio diſerte docent Purgatorium: igitur proponi debet, propugnari, prædicari, ceu dogma Fidei. Nec verum eſt Sanctum Auguſtinum doctrinam de Purgatorio probabilium dumtaxat opinionum loco habuiſſe, ut probant ejus teſtimonia inter propoſitionis ſecundæ probationes laudata. Quæ autem in objectione proferuntur, his nequaquam contraria ſunt. In his enim locis in quæſtionem Sanctus Auguſtinus non vocat, utrum ſit Purgatorium: ſed an certa quædam peccata in Purgatorio puniantur, & quidem igne: nimia ſcilicet adhæſio ad res temporales, verbi gratia nimius amor uxoris, mariti, filiorum, parentum, amicorum, qui tamen Deo minime præponuntur. Cum enim juſtos nimia hujuſmodi adhæſione diviſos, & infuſcatos, ſalvos fieri quaſi per ignem, id eſt, per tentationem tribulationis præmiſiſſet: *Quia urit eos rerum dolor, quas dilexerant, amiſſarum, ſed non ſubvertit neque conſumit fundamenti ſtabilitate atque incorruptione munitos:* ſubjunxit cap. 69. *Tale aliquid etiam poſt hanc vitam fieri incredibile non eſt, & utrum ita ſit, quæri poteſt:* Utrum ſcilicet per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minuſve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiuſque ſalventur. Talem ignem Fides non docet, quamvis ſtatum quemdam animarum Fidelium eſſe doceat, quæ peccatorum pœnas luunt, in quibus poſſunt Eccleſiæ precibus adjuvari. Nec certum eſt utrum locus Apoſtoli 1. Cor. quem hic explicat Sanctus Auguſtinus: *Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, de igne aliquo Purgatorio poſt hanc vitam ſit intelligendus: *Hoc eſt quod inveniri, aut latere nonnullos Fideles poteſt*, ſecundum Sanctum Auguſtinum.

In libro vero *de octo Dulcitii Quæſtionibus*, non dubitat utrum animæ Fidelium aliquorum defunctorum pœnas patiantur in Purgatorio; ſed utrum amorem illum adhuc patiantur, quo rebus terrenis adhæſerunt, earumque illecebris tangantur ex priſtini ſtatus recordatione. *Hæc igitur*, inquit, *quoniam affectu dilecta carnali, non ſine dolore amittuntur, propterea qui ſic ea habent, ut habeant in fundamenta fidem quæ per dilectionem operatur; nec huic iſta ulla ratione, vel cupiditate præponant, in earum amiſſione paſſi detrimentum, per ignem quemdam doloris perveniunt ad ſalutem, a quo dolore atque detrimenta tanta eſt quiſque ſecurior, quanto ea vel minus amaverit, vel tamquam non habens habuerit. Qui vero propter illa vel tenenda, vel adipiſcenda, homicidium, adulterium, fornicationem, idololatriam, & ſimilia quæque commiſerit, non propter fundamentum per ignem ſalvabitur, ſed amiſſo fundamento, æterno igne torquebitur*, &c. *Sive ergo in hac tantum vita iſta homines patiuntur*, id eſt, his obnoxii ſunt affectibus; *ſive etiam poſt hanc vitam talia quadam judicia ſubſequuntur:* id eſt, ſi ſic etiam afficiuntur animæ ſeparatæ: *non abhorret,*

quantum arbitror, a ratione veritatis iſte intellectus hujus ſententiæ: id eſt, loci Apoſtolici expoſitio, quam ibi tradidit. Eadem omnino habet, *lib. de Fide & Operibus, cap.* 16.

Tandem, lib. 21. *De Civitate Dei*, cap. 26. non loquitur de pœnis animarum Purgatorio addictarum, ſecundum ſe & (ut Scholaſtici loquuntur) ex genere ſuo ſpectatis, cum dicit; *Non redarguo quia forſitan verum eſt:* ſed de pœnarum hujuſmodi qualitate quærit, nempe an ſint *ignis tranſitoriæ tribulationis*, quo eorum ligna, fœnum, & ſtipula, id eſt terreni amores conſumantur, qui in fundamento Chriſtum habuerunt, id eſt, nec licita & conceſſa ipſi præpoſuere. Id autem qui dixerint, non redarguit S. Auguſtinus, *quia*, inquit, *forſitan verum eſt*. Fieri namque poteſt, ut animæ hujuſmodi affectionum reliquias ſervent in ſeſe poſt ſeparationem, & ex recordatione damnorum, orbitatum, calamitatum, quas in rebus paulo plus quam par erat amatis paſſi ſunt homines, crucientur, & *tantum eas urat dolor, quantum hæſerat amor*.

Cæterum ſanctus Auguſtinus nec dubitavit, nec dubitare permiſit Fideles de Purgatorio. *Neque negandum eſt* (inquit in Enchiridio, cap. 9.) *defunctorum animas pietate ſuorum viventium relevari, cum pro illis ſacrificium Mediatoris offertur vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt*. Et lib. *de Cura pro Mortuis gerenda*, cap. 4. Orationem, *prodeſſe non dubium eſt iis, qui eam in corpore viverent, talia ſibi poſt hanc vitam prodeſſe meruerunt*. Et Sermone 32. de Verbis Apoſtoli: *Orationibus vero ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis miſericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum univerſa obſervat Eccleſia, ut pro eis qui in Corporis & Sanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cum ad ipſum Sacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum cauſſa, opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum eſt iſta prodeſſe defunctis*. Denique, in lib. *de Hæreſibus*, inter Aerii hæretica dogmata iſtud recenſet, quod diceret, *Orare, vel offerre pro mortuis Oblationem non oportere*.

Fruſtra vero excipiunt Proteſtantes, quod ſententiam illam inter propria Aerii dogmata referat, non vero eam dicat hæreticam. In fine enim libri ſanctus Auguſtinus opiniones omnes Hæreticorum, quas ſingillatim recenſuit, eſſe Fidei Catholicæ contrarias aſſerit. *Non ideo tamen parum prodeſt*, inquit, *errores iſtos, quos huic Operi intexui, lectos cognitoſque vitare. Quid enim contra iſta ſentiat Eccleſia Catholica, quod a me dicendum putaſti, ſuperflue quæritur dum propter hoc ſcire ſufficiat eam contra iſta ſentire, nec aliquid horum in fidem quemquam debere ſuſcipere ..... Omnis itaque Chriſtianus Catholicus iſta non debet credere*.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 348. Editionis primæ; *In Lege Veteri Synedrium cauſas & delicta Summi Pontificis cognoſcebat*.

R. In antiqua Hebræorum politia peregrinus eſt & hoſpes, qui Pontificem Maximum Judaicæ Gentis, in cauſis pecuniariis, cæteriſque ordinario Foro triumvirali aut viginti-triumvirali ſubjacuiſſe neſcit; in capitalibus vero cauſis a Synedrio Magno ſingulari Privilegio judicatum. Ita docet Maimonides *Halach. Sanhedrin*, cap. 5. & *Halach. Cœli Hamikdaſh*, cap. 5. *Non judicabant*, inquit, *Pontificem Maximum in cauſis capitalibus alibi atque in Synedrio Magno, ſed in cauſis pecuniariis etiam in foro triumvirali*. Item *Abraham Jom. Tob.* in Commentar. ad Miſnam, Tit. *Sanhedrim*, cap. 11. §. 1. *In cauſis univerſis*, inquit, *præter capitales, judicabant Pontificem Maximum non aliter ac quempiam e vulgo, in foro triumvirali. Quod ipſum intelligendum ubi ſupra* (in Miſna) *dicitur, nec Pontificem Magnum judicandum alibi atque in foro Septuaginta unius virali, ſcilicet in cauſis capitalibus. Quod & conſonum eſt ſacro ſermoni, ubi verba fiunt de rebus magnis ſeu magnatis. Nam res magna ibi ſumitur pro re ad virum Magnum ipſum attinente*. Legatur *Seldenus*, libro 3. *De Synedriis Veterum Hebræorum*, cap. 8.

SCHOLION II.

In eadem Diſſertatione, pag. 352. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Non pertinet ad dogma, quis eſt locus Purgatorii*.

R. Suis verbis enunciant quod ſcripſi. *Ad Fidem minime pertinere Quæſtiones de loco Purgatorii*. Id non reprehendiſſent, ſi attendiſſent ad ea quæ ſcribit Card. *Bellarminus* lib. 11. *De Purgatorio*, cap. 6. *Sequitur*, inquit, *Quæſtio quarta*, Ubi ſit Purgatorium. *De qua Quæſtione nihil Eccleſia definivit: ſunt autem multæ opiniones. Prima quorumdam, qui putant ibi animas purgari, ubi peccaverunt, id eſt, variis in locis. Secunda opinio, loca animarum non eſſe corporalia. Tertia, loca pœnalia animarum eſſe hunc mundum, in quo animæ manent in corpore tanquam in carcere. Quarta, Infernum & Purgatorium animæ nihil eſſe aliud præter conſcientiam accuſantem & punientem peccata. Quinta, Infernum & Purgatorium fore in Valle Joſaphat. Sexta, infernum eſſe ſtatum animæ extra corpus. Septima, locum pœnalem animarum non eſſe terram, ſed aerem iſtum caliginoſum, ubi Dæmones verſantur. Octava, eſt communis Scholaſticorum, Purgatorium eſſe intra viſcera terræ inferno ipſi vicinum*. Communem illam Scholaſticorum opinionem teneo, ſed tamen Quæſtiones de loco Purgatorii ad Fidem minime pertinere cenſeo. Theologi nomen non meretur, qui non intelligit quid pertineat ad Fidem, quid in opinione poſitum ſit. Eccleſiæ cauſæ magis nocet quam proſit, qui contra Hæreticos diſputans humanas opiniones a Catholicis Dogmatibus non diſcernit.

SCHOLION III.

In eadem Diſſertatione Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 459. Editionis primæ: *Non eſt Fidei Dogma utrum ſit verus ignis & corporeus in Purgatorio*.

R. Se iterum remitti ad Cardinalem *Bellarminum* patiantur libro 11. *De Purgatorio*, capp. 10. & 11. *His certis poſitis* (inquit) *& in quibus omnes conveniunt, dubium eſt: primo, an ille ignis ſit proprie dictus ignis, an metaphorice? ..... Quantum ad primum, communis ſententia Theologorum eſt, verum & proprium eſſe ignem, & ejuſdem ſpeciei cum noſtro elementari. Quæ ſententia non eſt quidem de Fide, quia nuſquam ab Eccleſia definita eſt; immo in Concilio Florentino Græci aperte profeſſi fuerunt ſe non ponere ignem in Purgatorio: & tamen in Definitione facta Seſſione ultima definitur Purgatorium eſſe nulla mentione ignis habita. Tamen eſt ſententia probabiliſſima*. Hæc Bellarminus. Quid vero ſcripſit F. Natalis Alexander? *Reſpondeo tertio* (inquiebam) *Juxta probabiliorem ſententiam & ab Eccleſia receptam, Purgatorium ignem verum & corporeum eſſe, & animas incorporeas nihilominus cruciare, &c.*

SCHOLION IV.

In eadem Diſſertatione Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 452. Editionis primæ: *Non eſt Dogma Fidei quod animæ in Purgatorio ſiat certa de ſua beatitudine*.

R. Dogma iſtud Fidei non eſſe, recte innui, cum nec Scriptura Sacra, nec Traditio doceant Animas illas beatitudinem ſuam certiſſime ſcire. *Bellarminum* Cardinalem audiant, libro 11. *De Purgatorio*, cap. 4. *Tertia Quæſtio* (inquit) *nunc tractanda eſt, ſint ne in Purgatorio Animæ certæ de ſua ſalute, an incertæ. Lutherus Art.* 38. *docet non eſſe certas. Idem docent quidam Catholici, qui exiſtimant varias eſſe in Purgatorio pœnas, & unam eſſe omnium maximam incertitudinem ſalutis, qua dicunt quaſdam ſolum animas mulctari, quæ licet revera certo ſalvandæ ſint, tamen*

ipſas

Digitized by Google

ipſas hoc ignorare. Ita videtur ſentire Dionyſius Carthuſianus libro De quatuor Noviſſimis, articulo 47. Idem docet Michael Bajus, libro 11. De Meritis Operum, cap. 8. Denique idem videtur deduci, ex ſententia Gerſonis Lectione 1. De Vita Spirituali, & Joannis Roffenſis contra Articulum 32. Lutheri ..... At communis Theologorum ſententia eſt, omnes Animas quæ in Purgatorio ſunt, habere certitudinem ſuæ ſalutis. Hæc Bellarminus. Commune illam eſſe Theologorum opinionem agnoſco, nec eam negare vel impugnare velim; ſed Dogma Fidei non eſſe, cum Bellarmino Cardinali cenſeo.

SCHOLION V.

In hac denique Diſſertatione, pag. 458. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Non eſt Dogma quod peccata venialia juſtis remittantur ante vel poſt mortem.*

R. Non ita ſcripſi: Sed *Modum quo venialia peccata Juſtis Purgatorio addictis remittuntur, an ſcilicet in morte, an poſt mortem: an pœnitentia, an charitatis fervore & diſplicentia virtuali, an perſeverantiæ dono, an ſatisfactione vel pœna, ad Fidem non pertinere, nec a Synodo Tridentina eſſe definitum: Sed ſolum quod non ita remittatur culpa & reatus æternæ pœnæ deleatur, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſolvendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro, in Purgatorio.* Hæc verba mea. Varias ea de re Scholaſticorum opiniones refert *Bellarminus* Cardinalis libro 1. *De Purgatorio*, cap. 14. *Quidam*, inquit, *dixerunt, remitti omnia venialia in ipſa morte per gratiam finalem. Scotus aſſerit peccata venialia remitti in primo inſtanti ſeparationis animæ a corpore, remitti autem per merita præcedentia. S. Thomas, dimitti in Purgatorio culpas veniales per actum dilectionis & patientiæ.*

DISSERTATIO XLVI.

ADVERSUS HÆRESIM APOLLINARIS.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Verbum divinum animam & mentem rationalem aſſumpſerit: an vero in Chriſto Verbum fungatur vice animæ & mentis humanæ?

PROPOSITIO.

Rationalem animam & mentem Verbum divinum aſſumpſiſſe, SS. Patres tum ex Scriptura ſacra, tum rationibus ipſi innixis, adverſus Apollinariſtas invictiſſime probaverunt.

ID autem oſtendere ſunt aggreſſi ex illis Chriſti verbis Joan. 10. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Nemo tollit eam a me. Ego pono eam a me ipſo, ut iterum ſumam eam.* Perſpicue enim his verbis docuit, quod eſt alia anima quæ ponitur & ſumitur, alia divinitas quæ ponit & ſumit. Eodem ſpectat illud, Mat. 26. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Item ex illo Joannis 12. *Nunc anima mea turbata eſt: & quid dicam? Pater ſalvifica me ex hac hora.* Item ex illo Lucæ 2. *Jeſus autem proficiebat ætate & ſapientia.* Proficit autem ætate quidem corpus, ſapientia vero anima: divinitas quippe neutrum recipit incrementum. Omni enim ex parte perfectum eſt Dei Verbum. Hæc urget Theodoretus, *lib. 5. hæreticarum fabularum, cap.* 13.

Secundum argumentum deſumunt ab humanis affectionibus. *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum* (inquit Chriſtus Lucæ 21.) Atqui deſiderium neque a divinitate proficiſcitur, neque ex ſola carne, aut ex anima mentis experte, ſed ex perfecta hominis natura, quæ corpus ac mentem, & quidquid ineſt in homine complectitur. His enim omnibus corpore, anima, ac mente & reliquis quæ in homine ſunt, præditum Verbum advenit (ſi peccatum ac defectum omnem excipias) unde ſcriptum eſt (ad Hebræos 4.) *Tentatus per omnia ut homo, præter peccatum.* Quod ſi omnia expertus eſt, neceſſe eſt omnia penes Verbum fuiſſe. Ita urget S. Epiphanius *hæreſi* 77.

Tertium argumentum ſumunt ex illis teſtimoniis omnibus, quæ Verbum factum eſſe hominem, & Chriſtum vere hominem noſtri ſimilem fuiſſe confirmant. Quoties enim vel hominem ſe Chriſtus vocat, uti Joannis 8. *Nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum*: vel filium hominis quod identidem inculcat: vel cum Abrahami ſemini ac ſtirpi alioquin inſcribitur; toties veræ carni, & veræ animæ teſtimonium perhibetur, ut colligit Theodoretus, *lib. 5. adverſus hæreſes, cap.* 14. Certe *nec anima per ſemetipſam homo, quæ figmento jam homini appellato poſtea inſerta eſt: nec caro ſine anima homo, quæ poſt exilium animæ cadaver inſcribitur. Ita vocabulum homo, conſertarum ſubſtantiarum duarum quodammodo fibula eſt, ſub quo vocabulo non poſſunt eſſe niſi cohærentes* (inquit Tertullianus, *lib. de Reſurrectione carnis, cap.* 40.) Cum itaque Chriſtus perfectus homo fuerit, carne ſimul & anima ac mente rationali fuit præditus: tamque Verbum divinum functum non fuit vice mentis, quam functum non fuit vice corporis.

Eodem ſpectant illa verba Apoſtoli ad Philippenſes II. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* Ex quibus colligunt Patres, tam nihil Verbo incarnato defuiſſe eorum quæ ad hominis eſſentiam ſpectant, quia formam ſervi, id eſt, hominis naturam aſſumpſit; quam nihil ipſi defuit eorum quæ ad naturæ divinæ proprietatem pertinent, quia in forma Dei fuit. Cum itaque anima & mens rationalis ad hominis naturam ſpectent, conſequens eſt Filium Dei animam & mentem aſſumpſiſſe. Ita Sanctus Baſilius contra Eunomium colligit. *Ego enim hoc quod ſcriptum eſt, in forma eſſe Dei, idem valere arbitror atque in ſubſtantia eſſe Dei. Ut enim formam aſſumpſiſſe ſervi, illud ſignificat, Dominum in ſubſtantia fuiſſe humanitatis noſtræ: ita qui in forma Dei eſſe dicit, proprietatem divinæ ſubſtantiæ demonſtrat.* Locum illum ſancti Baſilii laudat Theodoretus, *Dialogo 2. pag.* 97.

Ita S. Ambroſius, Epiſtola 8. „ Cum, *inquit*, eſſet in plenitudine divinitatis, exinanivit ſe, & accepit plenitudinem naturæ & perfectionis humanæ. Sicut Deo nihil deerat, ita nec hominis conſummationi, ut eſſet perfectus in utraque forma. Iterum ergo interrogo, Quid eſt forma Dei? Reſpondet, in natura Dei. Sunt enim ait Apoſtolus, qui non ſunt natura Dii. Quæro quid ſit, formam ſervi accipiens. Sine dubio perfectionem naturæ & conditionis, ut dixi, humanæ; ut eſſet in hominum ſimilitudine. Hinc Synodus Œcumenica ſecunda in Epiſtola Synodica, ad Damaſum, & alios in Romana Synodo congregatos, ait: „ Se nec animæ, aut mentis expertem, nec imperfectam carnis œconomiam admittere: verum noſſe ſe perfectum ante ſæcula Dei Verbum; & perfectum hominem in noviſſimis diebus propter noſtram ſalutem fuiſſe. Hinc Romana Synodus, quæ contra Macedonianos & Apollinariſtas habita eſt, in Fidei expoſitione quam Damaſus ad Paulinum miſit, anathema dicit iis, qui vice animæ rationalis Verbum ipſum fuiſſe cenſent aſſumptæ carni. „ Quippe, *inquit*, illud ipſum Dei Verbum non pro rationali, & intelligente anima fuit in proprio corpore: ſed noſtram, hoc eſt rationalem & intelligentem animam, citra peccatum aſſumpſit & ſervavit.

S. Athanaſius ex humanis affectionibus probat impie aſſerere Apollinariſtas mentem ſupercœleſtem in Chriſto fuiſſe loco animæ. „ Nam ſi id verum, *inquit*, quomodo potuit vel dolere, vel anxius eſſe, vel orare? Scriptum eſt enim, Et conturbatus eſt ſpiritus meus. Atqui iſta nec brutæ, nulliſque cogitationibus inſtructæ carni, nec deitati quæ incommutabilis eſt, congruerint, ſed animæ quæ intellectu eſt prædita, quæ agitur & per

turbatur, & intelligibiliter paſſionem ſentit .... .. Nam tametſi dixerit Evangelium, Jeſum ſpiritu fuiſſe conturbatum : ipſe tamen Dominus declaravit de anima ſua hoc intelligendum eſſe, cum dicit: Anima mea turbata eſt. Quod ſi ſuæ animæ ſenſum Dominus oſtendit in compaſſionem noſtræ animæ, ut ita & ipſius intelligeremus paſſionem, & eum tamen impatibilem confiteremur : ſicuti enim ſanguine carnis ſuæ liberavit nos, ita ſenſu ſuæ ipſius animæ victoriam pro nobis comparatam ſignificat : Ego, inquit, vici mundum. Et alibi : Et qui dat nobis victoriam. Sed ſicut hic ſub nomine ſanguinis, non quivis aut communis ſanguis, quemadmodum ab impiis exiſtimatur, ſed ſalutaris a piis hominibus intelligitur ; ita quoque mens illa non humanam inbecillitatem, ſed Dei naturam induiſſe demonſtratur : atque ita appellabitur perfectus Deus, & perfectus homo Chriſtus : non quod divina perfectio in humanam perfectionem tranſeat, quod eſt impium ; neque quod duæ perfectiones ſeorſim ſint conſtituendæ : neque vero ſecundum profectum augeſcentis virtutis, aut acquiſitionum juſtitiæ ; abſit : ſed ſecundum rationem exiſtendi ſine defectu plenam & integram, ut unus ſit, utrinque per omnia idem Deus & homo. *Hæc S. Athanaſius*, „ lib. de Incarnatione Verbi.

Idem probat ex Chriſti morte. Nam „ Expirationem nemo dixerit deitatis traductionem, transmigrationemve, ſed animæ diſceſſum eſſe. Nam ſi poſt emigrationem Deitatis mors ſupervenit, eaque fuit corporis extinctio, propriam nimirum mortem obivit, non noſtra perfunctus eſt.

Idem probat ex Chriſti ad inferos deſcenſu. Nonne, *inquit*, diviſus in duas partes ut homo, & in ſepulchro, & apud inferos agebat? Neque potuit aliud pro alio in redemptionem penſari, ſed corpus pro corpore ; Anima pro anima reddenda fuit, & integrum aliquid pro integro homine, hoc eſt, Chriſto, penſandum permutandumque fuit ...... Et qui, quæſo, ad inferos deſcendit nuda & intecta Deitate? *quæ nimirum ubique eſt*.

Idem evincit ax fine Incarnationis, quod ſcilicet Verbum caro factum ſit ut homini integro mederetur, quem totum occupaverat peccati calamitas, præcipue ſecundum animam : „ Si igitur, *inquit*, regnat mors in homine interiore, in quo alio regnavit umquam, niſi in anima, quæ mente peccaverat, quemadmodum ſcriptum eſt : Anima quæ peccaverit, ipſa morietur, pro qua ſuam animam repoſuit Dominus, ad penſationem redemptionis?

Eaſdem rationes urget lib. *de ſalutari adventu Chriſti*, contra Apollinarem. Sed hæret in ea maxime, quod aut Chriſtum vere mortuum non eſſe ſequeretur; ſiquidem mors eſt animæ a corpore ſegregatio : aut verbum ipſum divinum paſſionibus obnoxium fuiſſe. Legenda ejuſdem Epiſtola *ad Epictetum* contra Hæreticos.

S. Gregorius Nazianzenus, *Epiſtola* 1. *ad Cledoniam*, aumdem errorem non diſſimilibus rationibus profligat. „ Si quis, *inquit*, in hominem mente carentem ſperat, amens profecto eſt, nec dignus cui ex omni parte ſalus afferatur. Nam quod aſſumptum non aſt, curationis eſt expers : quod autem Deo unitum eſt, hoc quoque ſalutem conſequitur. Quocirca ne perfectam ſalutam iſti nobis invideant, aut oſſa ſolum & nervos atque hominis picturam Salvatori tribuant. Nam ſi ipſe inanimatus homo eſt, hoc etiam Ariani ajunt, ut paſſionem divinitati tribuant tamquam videlicet quod corpus movet, idem quoque patiatur. Si autem animatus quidem, verum mentis expers, quo tandem modo hominis nomen ſubſtinebit? Neque enim homo animal eſt mente carens. Atque illud neceſſe eſt ut ſpecies quidem & larva humana ſit, anima autem equi cujuſpiam aut bovis, aut alius animalis mentem non habentis : ac proinde illud quoque eſſe cui ſalus afferatur : atque ego ab ipſa Veritate deluſus ſum, ut qui alio honore affecto, ipſe glorier, meque jactem ...... At, inquit, divinitas mentis loco ſufficiebat. Quid autem hoc ad me? Divinitas enim cum ſola carne homo non eſt; immo nec cum ſola anima, nec cum utraque ſi mens abſit, quæ etiam magis homo cenſeri debet.

Et infra, ex cauſa Incarnationis adverſus eumdem errorem ducto argumento pugnat, quod nimirum Verbum humanitatem aſſumpſerit „ ut ſimili per ſimile ſanctificato, peccati damnationem ſolveret : *& ideo* quemadmodum carne propter carnem damnatam, & anima propter hominem opus habuit, ita etiam mente propter mentem, utpote quæ in Adamo non ſolum peccaverit, ſed & prima affecta fuerit, quemadmodum Medici in morbis loquuntur. Quod enim mandatum accepit, hoc mandato quoque minime paruit, hoc etiam eo audaciæ progreſſum eſt ut illud violaret : quod autem violavit, hoc in primis quoque ſalute indigebat ; quod autem ſalute indigebat, hoc etiam aſſumptum eſt. Ita fit ut mens aſſumpta ſit.

S. Ambroſius Epiſtola 63. ad Sabinum, *ait*, Adverſus Appollinarem legitimam eſſe circumſpectionem „ ut confiteamur, ſicut in Dei forma nihil ei defuit divinæ naturæ & plenitudinis, ſic in illa forma hominis nihil ei defuiſſe, quo perfectus homo judicaretur, qui ideo venit ut totum hominem ſalvum faceret. Sed quia impoſſibile eſt mentiri Deum, non ſefellit ergo : quia ita venit ut totum redimeret, ſalvum faceret, totum utique ſuſcepit, quod erat humanæ perfectionis.

Sanctus Fulgentius, *lib.* 1. *ad Traſamundum Regem*, cap. 8. ex illis verbis Jſaiæ : *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, &c.* totam ſalutaris Myſterii plenitudinem probari aſſerit. Nam veritas carnis virginali conceptu cognoſcitur : & in electione boni, anima intellectualis oſtenditur : & in Emmanuel nomine vera deitatis natura monſtratur. Ac ſic in vero Deo nec falſa fuit hominis, nec ſemiplena ſuſceptio. Dignum etenim fuit, ut in Sacramento redemptionis humanæ nec veritas defuiſſet perfectioni, nec perfectio veritati. Nam ſi vera caro in Chriſto non fuit, quid in utero Virgo concepit? Et ſi anima, vel intellectus naturæ in Chriſto defuiſſe credetur humanæ, quid in Infante bonum malumque dicitur ignoraſſe? An illam divinam Filii Dei naturam ignorantiæ boni malique ſubjicimus, ut humanam in Chriſto animam denegemus? Itane credendus eſt homo ſuſceptus a Deo, quæ Dei ſunt, aliquatenus potuiſſe ſapere, in quo ipſa Sapientia cognitione boni malique dicitur caruiſſe? &c. Ex cap. 9. idem probat ex ovis errantis parabola, quam Chriſtus Dominus bonus Paſtor propriis humeris retulit. In hac ove naturam hominis peccatoris ſignificari ait, errore cordis, non corporis tantum errantem : quia omne peccatum ex corde ſumit exordium. Quapropter cum error iſte animæ ſimul intelligatur & corporis, ſi Dei Filius abſque anima rationali ſolam accepit hominis carnem, inferiorem partem illius ovis domum retulit, meliorem vero, quod abſit, errori perpetuo dereliquit. Nam manifeſtum eſt quoniam hoc revocavit, quod propriis humeris reportavit. Si autem ipſe totam ſe profitetur ovem propriis humeris impoſitam reportaſſe, totus homo cognoſcatur in Chriſto, quoniam tunc eſt hominis credenda redemptio, ſi in Filio Dei ſuſceptionis humanæ, id eſt, ovis illius reportatæ non defuit plenitudo. Hoc enim Deus in nobis ſalvavit, quod pro nobis accepit.

Et cap. 11. Hæc S. Petri verba in Epiſtola 1. Canonica contra Apollinariſtas urget : Chriſtus pro nobis mortuus eſt, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus. *Nam* Si Dei filius animam humanam in carnis ſuſceptione non habuit, *inquit ſanctus Fulgentius*, & hoc B. Petrus de ejus creditur divinitate dixiſſe ; quid eſt quod pro magno in laudem dicitur Chriſti, quia divinitas ejus immunis eſſe potuit a labe peccati ; cum Dei ſit proprium non ſolum non peccare, ſed etiam a peccato ſalvare? Qui propterea ſolus poteſt donare indulgentiam, quia ſolus admittere non poteſt culpam. Si autem hoc ad Chriſti carnem creditur referendum, quomodo ab animabus noſtris

ſer-

„ ſervari juſtitia poterit, quibus exemplum Apoſtolice memoratum ſuſceptio Chriſti non dedit?

Et cap. 12. conſtringit Apollinariſtas authoritate Apoſtoli ad Hebræos 4. ſtatuentis, Chriſtum eſſe Pon„ tificem, qui poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia pro ſimilitudine, abſque peccato. Omnem *namque* Pontificem ex hominibus aſſumptum, pro hominibus conſtitui in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Ex quibus verbis colligit Fulgentius, Chriſtum fuiſſe integrum hominem ex anima & corpore compoſitum. Unus igitur, *inquit*, idemque me„ diator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, ipſe Paſtor & ovis, ipſe Sponſus & Sponſa, ipſe Sacerdos & victima, unus idemque & oblator muneris, & munus factus eſt oblatoris, ut nec oblator a muneris qualitate deſciſceret, nec munus oblatoris merito diſcreparet. Qui ſi minus aliquid habuit humanæ naturæ, nec perſonam ſumere Pontificis, nec offerri potuit pro peccatis. In lege enim Sacerdotio fungi non poterat, ſi quis homo minus aliquid habuiſſet in ſe: Nec vitioſum vel imperfectum pecus ad ſacrificium cuiquam licebat offerre.

Et cap. 53. ex eo quod Chriſtus per omnia tentatus ſit, colligit & in anima pariter & in carne tentatum: adeoque non carnem tantum, ſed & a„ nimam fuiſſe a Verbo ſuſceptam. *Si ergo*, inquit, in eo quod tentatus eſt, tentatis auxilium donat: profecto in quo tentatus non eſt, tentatis auxilium non miniſtrat. Quo conficitur, ut hi qui in Chriſto ſolam carnem humanam aſſignant, & animam denegant, in ſola carne quærant auxilium Chriſti, in anima vero remaneans deſtituti: Filius Dei namque hoc adjuvat in homine, quod ſuſcepit pro homine. Quod ſi & in anima & in carne promereri Chriſti delectantur auxilium: fateantur neceſſe eſt, (ſicut veritas habet) & in anima pariter & in carne tentatum. Quod ſi ſimul eſt in Chriſto & anima & caro tentata: ſimul eſt ab eo utraque ſuſcepta. Et ſi utramque dignatus eſt ſuſcipere, utramque dignatus eſt ſine dubitatione ſalvare.

„ *Et infra:* Attendamus quid perierit terreni hominis lapſu, & agnoſcamus quid quæſitum fuerit cœleſtis hominis adventu..... Nonne ex carne ſimul animaque compoſitus præceptum Dei homo primus accepit? Quod ſi in utraque præceptum Dei cognoſcitur accepiſſe, in utraque debuit obedientiam præcepti ſervare. Si autem in utraque fuit parendum præcepto, ab utraque admiſſa eſt tranſgreſſio, quoniam ſicut eſt inchoatum animæ cupiditate peccatum: ſic eſt carnali comeſtione perfectum. Et ideo quod totus homo reatum tranſgreſſionis admiſit, totum ſibi diabolus captivavit. Quod ſi totus tenebatur captivitatis vinculo, totus eguit Liberatoris auxilio. Si autem totum debuit liberare pietas; totum debuit ſuſcipere divina Majeſtas.

Cap. 15. idem probat ex nomine & officio Mediatoris, quæ Chriſto conveniunt: Nam quia, *in„ quit*, per peccatum homuu fuit ſeparatus a Deo inter Deum iraſcentem, hominemque peccantem, talis utique Mediatoris debuit intervenire perſona, quæ ad propitiandum Deum homini, totum verumque in ſe Deum de Deo natum haberet, & ad reconciliandum hominem Deo, totum verumque in ſe de homine natum hominem contineret. Atque ita ex utroque unus Chriſtus eſſet, ut plenitudo deitatis ſuſceptum non conſumeret, ſed proveheret hominem: & plenitudo humanitatis nec minoraret immenſum, nec mutaret impaſſibilem deitatem: Ac ſic hominis natura, quæ mutata fuerat in deterius, per illum tota redintegraretur, quo nihil eſt melius. Propterea ſe Mediator Dei & hominum, plenum Deum, plenumque hominem dignatus eſt demonſtrare.

Et cap. antecedenti, cauſas ab Apollinariſtis afferri jubet, propter quas ſolum hominis corpus ſibi Dei Filius adjunxerit, animam neglexerit. Tum allatas e pluribus quatuor inanes eſſe demonſtrat. Ad extre„ mum, *inquit*, dicatur, cur ab illa ineffabili divinitate non fuerit animæ natura ſuſcepta cum carne? Utrum a Deo non fuerit facta? An peccato non fuerit vitiata? An carne viliorem univerſalis medicina deſpexit? An peccati vulnere ſauciatam Omnipotens curare nequivit? Sed horum primum poſtremumque qui ſentiunt, & adverſus virtutem Creatoris, & contra potentiam Salvatoris rebelles exiſtunt; ſi vel aliquam creaturam putant a Deo non factam; vel ad ſalutem animæ conferendam poteſtatem dicunt Omnipotentis invalidam. Duobus vero mediis nec peccatum conſiderant rationalis creaturæ, nec meritum; non intelligentes carne ſua viliorem eſſe non poſſe, quæ vitam tribuit carni; & illam gravius vulneratam, quæ per intelligentiam magis potuit reſiſtere Tentatori. Illa igitur omnipotens virtus & pia Sapientia, nec deſpexit velut extraneam, quam a ſe noverat factam; nec ſprevit ſanandam, quam ſciebat gravius vulneratam, nec eam, quam carne potiorem fecit, a remedio ſalutis excluſit. Sed ſicut totum hominem Diabolus decipiendo percuſſit: ita Deus totum ſuſcipiendo ſalvavit: ut agnoſceretur idem creaturæ totius Conditor, & Redemptor, qui potuis & quod non erat facere, & quod delapſum fuerat, reparare.

Objiciebant Apollinariſtæ adverſus dogma Catholicum hæc verba Joannis 1. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Ex quibus colligebant, Verbum in carnem fuiſſe mutatum, aut carnem ſolam in Chriſto extitiſſe.

Reſpondet ſanctus Athanaſius in Epiſtola ad Epictetum, eodem ſenſu a S. Joaone dici *Verbum carnem factum*, quo dicitur a ſancto Paulo *Chriſtus pro nobis factus execratio; non quod ex ſeipſo in execrationem tranſmutatus ſit, ſed quia pro nobis execrationem in ſe ſuſcepit. Ita quoque factus eſt caro, non converſus in carnem, ſed quod carnem pro nobis aſſumpſerit, & homo factus ſit.* Namque nomine carnis totum in Scriptura ſacra frequenter ſignificari hominem, probat ex illo Joelis, *Effundam de Spiritu meo in omnem carnem.* Non enim uſque ad bruta animantia iſta ſeſe promiſſio extendit, ſed in ſolos homines, quorum gratia Deus homo factus eſt.

Idem reſpondes ſanctus Gregorius Nazianzenus, *Epiſtola 1. ad Cledonium* & hujuſmodi Synechdochem, qua totum per partem judicatur, in Scripturis ſacris frequentem eſſe, ut cum dicitur Joan. 17. *Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis.* Et Pſalm. 64. *Ad te omnis caro veniet.* Et Pſalm. 143. *Et benedicat omnis caro nomini ſancto ejus*, hoc eſt omnis homo. Simili tropo ſcriptum eſt, Exodi 1. *Septuaginta quinque animæ deſcenderunt in Ægyptum.* Id eſt, 75. homines. Et Pſalm. 104. *Ferrum pertranſiit animam ejus.* Quibus verbis non ſignificatur Joſephi animam a Pharaone vinculis adſtrictam, ſed totum Joſephum in vincula fuiſſe conjectum. Ideo autem ſanctus Evangeliſta myſterium incarnationis Dominicæ his potius verbis ſignificavit: *Verbum caro factum eſt*, quam his: *Verbum homo factum eſt:* Quia *Non aliter Dei erga nos amor teſtatus eſſe poterat, quam ex eo quod caro in memoria fuerit, quia noſtra cauſa ipſe uſque ad deteriorem partem ſe demiſit.*

Idem reſpondet ſanctus Epiphanins, *Hæreſi LXXVII.* additque, ita locutum eſſe S. Joannem, *Ne qui fortaſſe crederent, quod primus extiterit homo, & venit Chriſtus in hominem, ob idque divinum Evangelium primo loco poſuiſſe Verbum, deinde profeſſum eſſe carnem: quoniam Verbum caro factum eſt. Non enim dixit: Caro Verbum facta eſt, ut oſtenderet primum Verbum e cœlo veniſſe, & in ſeipſum carnem ſubſiſtentem formaſſe ex utero ſanctæ Virginis, atque omnem in ſeſe perfecte naturam hominis expreſſiſſe.*

Idem alii Patres, qui ſummo conſenſu Ev angelicam illam ſententiam ita explicant, ut omnis mutationis a divino Verbo, omnis mixtionis confuſioniſque a duabus Chriſti naturis cogitatio removeatur: quod ſequentibus Evangeliſtæ verbis planius ſignificatum eſſe docent: *Et habitavit in nobis.* Porro id quod habitat, non idem eſt cum eo quod habitatur, ſed diverſum. Nam alterum habitat in altero; alioqui non eſſet habitatio. Nihil enim in ſeipſo habitat. Ita ſanctus Ambroſius, *lib. de Incarnat. cap. 6.*

San-

Digitized by Google

Sanctus Chryſoſtomus, *Homil.* 11. *in Joann.* & ſanctus Cyrillus Alexandrinus in illa verba *S. Joannis*.

Objiciebant ſecundo Apollinariſtæ, Duas naturas perfectas in unam perſonam concurrere non potuiſſe; proindeque alteram ſolum, ſcilicet divinam, perfectam fuiſſe; alteram vero fuiſſe dimidiatam, & anima, vel mente mutilam. Hoc eſt quod apud ſanctum Gregorium Nazianzenum his verbis exprimunt: *Duo perfecta non capiebat Chriſtus*.

Reſpondet ſanctus Gregorius Nazianzenus, valere hanc rationem in iis dumtaxat quæ inſtar corporum concipiuntur. Vas enim unius modii capax, duos minime continebit: neque corporis unius locus duo corpora. At in rebus in corporeis & intelligibilibus rem ſecus habere: hæc enim plura eſſe ſimul, atque etiam pervalere ac penetrare ſe poſſe. *Hæc enim*, inquit, *eorum quæ intellectum cadunt, natura eſt, ut incorporeo atque inviſibili modo, & inter ſe, & cum corporibus miſceantur. Quandoquidem & plurium vocum auris una capax eſt, & plurium aſpectus ab iiſdem rebus in oculorum ſenſum cadentibus capi poteſt.* Addit S. Gregorius, perfectam rem aliquam dici, quæ cum altera comparata imperfecta cenſeatur. Sic mentem noſtram, ſi cum Verbo divino conferatur, perfectam non eſſe.

Inſtabant Apollinariſtæ, Quaternitatem pro Trinitate conſtitui, ſi aliquid in ſuo genere perfectum ad Trinitatem apponatur. Ex quo inferebant, Verbum perfectam hominis naturam non ſuſcepiſſe; immo nec Corpus Chriſti ex Maria originem materiamque traxiſſe; ſed ejuſdem eſſe cum Verbo ſubſtantiæ, ut Trinitas nihil peregrini ſuſcepiſſe dicatur aſſumpto corpore a Dei Filio.

Reſpondet ſanctus Athanaſius *in Epiſtola ad Epictetum*, nullum additamentum aut appendicem accedere Trinitati ex corporis & animæ aſſumptione: ſed auctarium humanitati dumtaxat acceſſiſſe ex unione divini Verbi. Addit æque ſequi, ſecundum inſanam Apollinariſtarum opinionem, quaternitatem conſtitui, etiamſi Chriſti corpus Verbo conſubſtantiale affirment. *Ut enim Filius ſecundum Patres conſubſtantialis Patri, non eſt idem qui Pater, ſed Filius conſubſtantialis reſpectu Patris: ita quoque corpus conſubſtantiale Verbo, non eſt idem quod Verbum; ſed aliud reſpectu Verbi; atque ideo cum aliud ſit, & quartum in ordine, ſummam quatuor perſonarum pro tribus conſtituit, pro ipſorum opinione. Sed enim vera & perfecta, & indiviſibilis Trinitas additamentum recipere non poteſt.*

Objiciebant tertio Apollinariſtæ, ſequi Chriſtum obnoxium fuiſſe peccato, ſi anima & mente humana præditus fuit. *Nam ſi totum ac perfectum ſuſcepit hominem Deus, conſequens eſt humanas in eo cogitationes extitiſſe. Fieri autem non poteſt ut non ſit in humanis cogitationibus aliquid peccati. Quinam ergo peccati expers erit Chriſtus?* inquiebant illi apud ſanctum Athanaſium, *lib. de ſalutari adventu Chriſti*.

Reſpondet ſanctus Athanaſius, non ſequi quod vitioſæ hujuſmodi cogitationes, ſive affectus in humana Chriſti natura fuerint, quamvis mente præditus fuerit humana: quia ab ipſa primi hominis creatione tales non extiterunt: alioqui vitioſitatis illius & labis author eſſet idem qui naturæ fuit. Sed ex peccato eſſe collectam illam in anima hominis & mente perniciem. Unde in Adamo ante lapſum cogitationes iſtæ, quæ concupiſcentiæ vocabulo cenſentur, non extiterunt. *Cæterum inobediens Dei præcepto, collapſus eſt in vitioſas cogitationes, obnoxiuſque redditus, non quod Deus creaverit captivatrices iſtas cogitationes, ſed quod per diabolum deceptus fuerit, qui eas ſuperſeminavit rationali naturæ jam in prævaricatione conſtitutæ, & a Deo divulſæ; adeo ut diabolica lex peccati conſtituta ſit in humana natura: & mors ibi ſuum dominatum cœperit, idque per opus peccati ..... Ea de cauſa venit Filius Dei ut diſſolveret opera Diaboli.*

Sanctus Gregorius Nazianzenus ad hominem reſpondet: Si humana mens a Verbo aſſumpta non ſit, quia obnoxia eſt perturbationibus & peccatis: nec carnem aſſumendam fuiſſe ob eamdem cauſam. *At mens noſtra*, inquit Apollinaris, *damnata eſt. Quid autem caro? An non damnata? Quare aut hanc quoque propter peccatum abjice: aut illam etiam propter ſalutem adjunge. Si quod deterius eſt, aſſumptum eſt, ut per Incarnationem ſanctificetur; an non, quod præſtantius eſt, aſſumet, ut per humanitatis ſuſceptionem ſanctitate afficiatur? Si lutum fermentatum eſt, ac nova conſperſio extitit, imago ipſa non fermentabitur, & cum Deo temperabitur, per divinitatem deificata? Quin hoc quoque adjiciemus, ſi mens ut peccatrix & damnata, omnino ſpreta & rejecta eſt, ob eamque cauſam, omiſſa mente, corpus aſſumptum eſt; ignoſci utique par eſt iis qui circa mentem peccant. Dei enim teſtimonio de tua ſententia* (o Apollinariſta) *aperte demonſtratum eſt eam curari non poſſe.*

Reſpondet ſanctus Epiphanius, *hæreſi* 77. *cap.* 27. Quemadmodum Filius Dei ita carnem aſſumpſit, ut nullum carnis defectum, labemque ſenſerit: ſic aſſumpta mente, nihil ea quod divinitate indignum eſſet, cogitaſſe: ſed quæcumque rationi erant conſentanea. Addit inſuper, corruptelam homini inſitam non ex mente proficiſci, nec in eum finem homini conceſſam, ſed ad rectum & naturalem uſum, ad contemplandam nimirum perfectionem, & officia juſtitiæ. Ac potius carnis nomen, ob innatam cupiditatem, ſecundum uſum ſacrarum literarum, infamia laborare, quam mentem. Sed nec illam tamen per ſe malam eſſe ac pœnitendam, ſed mala opera quæ per eam patrantur, & cupiditatem quæ ex ea ſuccreſcit.

Objiciebant quarto Apollinariſtæ, duas conſtitui in eadem perſona Chriſti principales ac moderatrices humanarum actionum facultates, ſi mentem humanam habuerit; hanc nimirum, & divinitatem.

Reſpondeo, nego conſecutionem. Etſi enim humana mens in Chriſto integra fuerit, non tamen in eo tenuit principatum actionum: ſed cum ex toto divinitate imbuta eſſet & inuncta, ad hujus ſe ductum ac gubernationem applicabat. Si enim filii adoptivi Spiritu Dei aguntur, ut ait Apoſtolus, quanto magis divina mens humanam in Chriſto mentem agebat ac moderabatur! Hinc S. Maximus apud Euthymium in Panoplia, Tit. 7. ait: *Quemadmodum lana alba purpuræ colore tincta non eſt bicolor, ſed unius dumtaxat coloris: ſic in aſſumpta natura, deificata hominis mente, non ſunt duo principalia Deus & mens; ſed unum, videlicet qui divinam mentem effecit Deus.*

Objiciebant quinto Apollinariſtæ: *Si Chriſtus homo perfectus eſſet, mundi pars fuiſſet. Atqui mundi pars mundo ſalutem nequit afferre:* inquiebant apud S. Athanaſ. *lib. de ſalutari adventu Chriſti*.

Reſpondeo, utramque propoſitionem falſam eſſe. Cum enim Chriſtus homo ſimplex non ſit; ſed Deus homo, ac divina perſona, proprie loquendo non eſt pars mundi, ſed mundi Opifex operi ſuo conjunctus. Sed etſi Chriſtum ratione humanitatis aſſumptæ aliquo ſenſu mundi partem fuiſſe concedamus, falſa eſt nihilominus ſecunda propoſitio; falſum eſt quod eo ſenſu pars mundi non potuerit eſſe toti mundo ſalutaris. Nam (ut recte ait S. Athanaſius.) *Quinam Chriſtus mundum non ſervat homo factus; cum perſpicue conſtet in qua natura commiſſum eſt peccatum, in eadem abundaſſe gratiam?*

DISSERTATIO XLVII.

ADVERSUS PRISCILLIANISTAS.

ARTICULUS UNICUS.

Quo mendacium, & mentales reſtrictiones expugnantur.

PROPOSITIO.

Mendacium omne lege divina vetitum eſt: adeoque & Reſtrictiones mentales, quæ ſunt veri nominis mendacia.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, Sapientiæ 1. *Os quod mentitur, occidit animam.* Eccleſiaſtici 7. No-

7. *Noli velle mentiri omne mendacium*. Pſalmo 33. *Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum*. His verbis mendacia & reſtrictiones mentales profligantur. *Quid eſt enim aliud loqui dolum* (inquit Sanctus Auguſtinus) *quam aliud labiis promere, cum aliud claudatur in pectore?* Lege ipſum Auguſtinum, *lib.* 30. *Homiliarum Homilia* 1. *cap.* 1. *& Tractatu* 7. in Joannem. *Quando aliquis*, inquit, *aliquid corde tegit, & aliud loquitur, dolus eſt, & tamquam duo habet corda; unum quaſi ſinum cordis ubi videt veritatem, & alterum ſinum ubi concipit mendacium*. Lege *Enarrationem in Pſalmum* 51.

Æque contra reſtrictiones mentales pugnat illud Eccleſiaſtici 37. *Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt*.

Idem ex Apoſtolo probatur, Epheſ. 4. 25. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo: quoniam ſumus invicem membra*. Idem evincitur ex Jacobi 3. cap. *Nolite gloriari & mendaces eſſe adverſus veritatem: non eſt enim iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica*.

Augu-ius endacii, Æqui-:atio-m, Re-ictio-mque ntali- impu-ɪor.

Probatur ſecundo ex SS. Patribus, quorum cum plurima teſtimonia, & luculentiſſima quidem protulerimus in Panoplia adverſus Hæreſes a. ſæculi, agendo adverſus Helceſaitas, qui mendacium in cauſa religionis licitum eſſe propugnabant, ſive religionis ſimulationem: nunc inſtar omnium nobis erit ſanctus Auguſtinus, qui libris *de Mendacio* & *contra Mendacium* duobus Conſentio nuncupatis, Priſcillianiſtas, & Catholicos qui mentiri ſe poſſe & Priſcillianiſtas ſimulare exiſtimabant, ut eos detegerent, æque impugnavit.

Is vero Priſcillianiſtarum errorem ſic refellit, cap. 2. *Priſcillianiſtarum eſt*, inquit, *iſta ſententia. Cui comprobandæ adhibent teſtimonia de Scripturis, exhortantes ſuos ad mentiendum tamquam exemplis Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Angelorum, non dubitantes addere etiam ipſum Dominum Chriſtum, nec ſe aliter arbitrantes veracem ſuam oſtendere falſitatem, niſi Veritatem dicant eſſe mendacem. Nec in eo malo debemus Priſcillianiſtarum eſſe participes, in quo ceteris convincuntur hæreticis eſſe pejores. Ipſi enim ſoli, vel certe maxime ipſi repeniuntur, ad occultandam ſuam, quam putant veritatem, dogmatiſare mendacium; atque hoc tam magnum malum ideo juſtum exiſtimare, quia dicunt in corde ſuo retinendum eſſe quod verum eſt, ore autem ad alienos proferre falſum, nullum eſſe peccatum, & hoc eſſe ſcriptum: Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua: tamquam hoc ſatis ſit ad juſtitiam, etiamſi loquatur quiſque in ore mendacium, quando non proximus, ſed alienus hoc audit. Propterea putant etiam Apoſtolum Paulum, cum dixiſſet, Deponentes mendacium, loquimini veritatem;* ſtatim addidiſſe, *Unuſquiſque cum proximo ſuo; quia ſumus invicem membra. Ut videlicet cum iis qui nobis in ſocietate veritatis proximi non ſunt, loqui liceat, oporteatque mendacium*.

Refellit autem hunc errorem Sanctus Auguſtinus, quod ſanctos Martyres exhonoret, immo vero ſancte auferat omnino martyria; *Juſtius enim*, inquit, *ſapientiuſque facerent, ſecundum iſtos, ſi perſecutoribus ſuis non ſe confiterentur eſſe Chriſtianos, nec eos ſua confeſſione facerent homicidas: ſed potius mentiendo & negando quod erant, & ipſi ſalvum haberent carnis commodum, cordiſque propoſitum, & illos conceptum animo ſcelus implere non ſinerent. Non enim proximi eorum erant in Fide Chriſtiana, ut cum eis deberent loqui veritatem in ore ſuo, quam loquebantur in corde ſuo, ſed ipſius veritatis inſuper inimici. Si e-*
Reg.10. *nim Jehu, * quem ſibi inter ceteros ad exemplum mentiendi prudenter videntur intueri, ſervum Baal ſe eſſe mentitus eſt, ut ſervos ejus occideret: quanto juſtius, ſecundum iſtorum perverſitatem, tempore perſecutionis ſervos dæmonum ſe mentirentur ſervi Chriſti, ne ſervi dæmonum ſervos occiderent Chriſti & ſacrificarent idolis, ne interficeretur homines, ſi ſacrificavit ille Baali ut interficeret homines? Quid enim eis obeſſet ſecundum egregiam doctrinam mendaciloquorum, ſi diaboli cultum mentirentur in corpore, quando Dei cultus ſervabatur in corde? Sed non ſic intellexerunt Apoſtolum Martyres veri, Martyres ſancti. Viderunt quippe tenueruntque quod ſcriptum eſt: Corde creditur ad juſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem, &c.* Jehu vero exemplum reprobandum eſſe docet, cum (Scriptura ſacra teſte) *cor rectum non habuerit cum Deo. Quamvis pro nonnulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate ſuæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem tranſitoriam regni temporalis acceperit*.

Cap. 7. Nec licitum eſſe mendacium docet, ut hæreticos lucrifaciamus: „ Sed etſi, *inquit*, aliter omnino non poſſet educi de cavernis ſuis hæretica impietas, niſi a tramite veritatis lingua Catholica deviaret, tolerabilius illa occultaretur, quam iſta præcipitaretur. Tolerabilius perfidia Priſcillaniſtarum veritatis velamine tegeretur, quam Fides Catholica a Priſcillianiſtis mentientibus laudaretur, a Catholicis credentibus negaretur. Nam ſi propterea juſta ſunt non qualiacumque, ſed blaſphema mendacia, quia hoc animo fiunt ut occulti hæretici detegantur; poterunt iſto modo, ſi eodem animo fiant, caſta eſſe adulteria. Quid ſi enim ex numero Priſcillianiſtarum impudicarum aliqua fœmina injiciat oculum in Catholicum Joſeph, eique promittat proditurum ſe latebras eorum, ſi ab illo impetraverit ſtuprum, certumque ſit eam, ſi ei conſenſum fuerit, quod pollicita eſt impleturam, faciendumne cenſebimus, an intelligemus nequaquam tali pretio merces ejuſmodi comparandas? Cur ergo non eruimus capiendos hæreticos mente in adulterium defluente, & eruendos putamus ore in blaſphemia fornicante?

Et cap. 15. probat nulla umquam ratione aut occaſione juſtum eſſe poſſe mendacium. „ Nihil, *inquit*, judicandus eſt dicere, qui dicit aliqua juſta eſſe mendacia, niſi aliqua juſta eſſe peccata, ac per hoc aliqua juſta eſſe, quæ injuſta ſunt. Quo quid abſurdius dici poteſt? Unde enim eſt peccatum, niſi quia juſtitiæ contrarium eſt? Dicere autem quædam injuſta, quædam juſta eſſe peccata, quid eſt aliud quam dicere quaſdam eſſe injuſtas, quaſdam juſtas iniquitates; cum dicat Apoſtolus Joannes: Omnis qui facit peccatum, facit & iniquitatem, & peccatum iniquitas eſt? (1. *Joann.* 3.)

Cap. 18. Mendacium non eſſe dicendum probat, etiamſi verum dicendo mors aſſerenda ſit ægrotanti homini, mentiendo vero ipſi procuranda ſit ſanitas. Hunc ſibi proponit caſum: „ Ecce gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus jam vires ferre non poſſunt, ſi ei mortuus unicus & chariſſimus filius nuntietur: ſi a te quærit an vivat, quem vitam finiſſe tu noſti, quid reſpondebis quando quidquid aliud dixeris præter unum de tribus, aut mortuus eſt, aut vivit, aut neſcio, nihil aliud credit ille quam mortuum: quod te intelligit timere, dicere & nolle mentiri? Tantumdem valet etiamſi omni modo tacueris. Ex illis autem tribus duo falſa ſunt. Vivit, & Neſcio, nec abs te dici poſſunt, niſi mentiendo. Illud autem unum verum, id eſt, mortuum eſſe ſi dixeris, & perturbati hominis mors fuerit ſubſecuta, abs te occiſus clamitatur. Et quis ferat homines exaggerantes quantum ſit mali ſalubre mendacium devitare, & homicidam diligi veritatem?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus. „ Nec me movet contemplantem luminoſum bonum in quo tenebræ nullæ ſunt, quod nobis mentiri nolentibus, & hominibus vero audito morientibus, homicida dicitur veritas. Numquid ſi ſtuprum expetat impudica, & te non conſentiente, ſævo amore perturbata moriatur, homicida erit & caſtitas? Quid quod vitæ hujus tales amatores, ut eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, immo ut homo quandoque moriturus aliquanto ſerius moriatur, non ſolum mentiri, ſed etiam pejerare nos volunt, ut videlicet ne aliquanto citius tranſeat vana ſalus hominis, nomen Dei noſtri accipiamus in vanum: & ſunt in eis docti, qui etiam regulas figant, fineſque conſtituant quando debeat quando non debeat pejerari. O ubi eſtis fontes lachrymarum? Et quid faciemus? quo ibi-

mus?

„ mus ? Ubi nos occultabimus ab ira veritatis, ſi non ſolum negligimus cavere mendacia, ſed audemus inſuper docere perjuria ? Viderint enim inſuper aſſertores defenſoreſque mendacii, quale genus, vel qualia genera mentiendi eos juſtificare delectet. Saltem in Dei cultu concedant non eſſe mentiendum, ſaltem ſeſe a perjuriis blaſphemiiſque contineant : ſaltem ubi Dei nomen, ubi Deus teſtis, ubi Dei ſacramentum interponitur, ubi de divina religione ſermo promitur ſive conſeritur, nemo mentiatur, nemo laudet, nemo doceat & præcipiat, nemo juſtum dicat eſſe mendacium.

Et cap. 19. Servandæ veritatis officium cum officio ſervandæ caſtitatis componit, & nulla umquam ratione violandam mendacio probat veritatem, ſicut nulla umquam ratione violanda ſtupro caſtitas eſt. „ Certe, *inquit*, pia, vera, ſancta caſtitas nonniſi ex veritate eſt : & quiſquis adverſus eam facit, profecto adverſus veritatem facit. Cur ergo etſi non poſſit aliter periclitantibus ſubveniri, non commiſſo ſtuprum, quod ideo eſt contrarium veritati, quia contrarium eſt caſtitati : & ut periclitanti ſubveniatur, loquor mendacium, quod ipſi aperiiſſime eſt contrarium veritati ? Quid apud nos tantum promeruit caſtitas, & offendit veritas, cum omnis ex veritate ſit caſtitas, & ſit non corporis ſed mentis caſtitas, veritaſque in mente habitet, ſicut etiam corporis caſtitas ?

Et infra ſic colligit : „ Quale eſt ut eſſe adulterandum nemo diſcat a caſtitate, Deum offendendum nemo diſcat a pietate, cuiquam nocendum nemo diſcat a benignitate, & eſſe mentiendum diſcamus a veritate ? Porro ſi hoc non docet veritas, non eſt verum : ſi non eſt verum, non eſt dicendum : ſi non eſt dicendum, numquam eſt igitur mentiendum.

Et libro de mendacio, *cap.* 7. Ne pudicitiæ quidem ſervandæ cauſa docet eſſe mentiendum. „ Pudicitiæ quippe corporis, *inquit*, quia multum honorabilis perſona videtur occurrere, & pro ſe flagitare mendacium, ut ſi ſtuprator irruat qui poſſit mendacio devitari, ſine dubitatione mentiendum ſit ; facile reſponderi poteſt nullam eſſe pudicitiam corporis, niſi ab integritate mentis pendeat, qua dirupta, cadat neceſſe eſt, etiamſi intacta videatur : & ideo non in rebus temporalibus eſſe numerandam, quaſi quæ invitis poſſit auferri. Nullo modo igitur animus ſe mendacio corrumpat pro corpore ſuo, quod ſcit manere incorruptum, ſi ab ipſo animo incorruptio non recedat .... Quapropter quia nemo dubitat meliorem eſſe animum corpore, integritati corporis integritas animi præponenda eſt, quæ in æternum ſervari poteſt. Quis autem dixerit integrum eſſe animum mentientis ?

Denique, *cap.* 20. libri contra mendacium, probat nec pro æterna hominis ſalute licitum eſſe mendacium : „ Sed aliquando, *inquit*, nobis ipſius quoque ſalutis æternæ periculum opponitur, quod noſtro mendacio, ſi aliter non poteſt, depellendum eſſe clamatur : Velut ſi quiſquam baptizandus in poteſtate ſit impiorum atque infidelium conſtitutus, ad quem perveniri non poſſit ut lavacro regenerationis abluatur, niſi deceptis mentiendo cuſtodibus. Ab hoc inſidioſiſſimo clamore, quo cogimur non pro cujuſquam opibus vel honoribus in hoc ſæculo tranſcurrentibus, non pro ipſa hujus temporis vita, ſed pro æterna hominis ſalute mentiri, quo confugiam niſi ad te, Veritas ? Et mihi abs te proponitur caſtitas. Cur enim ſi cuſtodes iſti ut nos ad baptizandum hominem admittant, ſtupro illici poſſunt, non facimus contraria caſtitati : & ſi mendacio decipi poſſunt, facimus contraria veritati ; cum proculdubio nulli eſſet fideliter amabilis caſtitas, ſi non eam præciperet veritas ? Proinde ut perveniatur ad hominem baptizandum, fallantur mentiendo cuſtodes, ſi hoc jubet veritas. Sed quomodo jubeat veritas, ut homo baptizetur, eſſe mentiendum, ſi non jubet caſtitas ut homo baptizetur, eſſe mœchandum ? Cur autem hoc non jubet caſtitas, niſi quia hoc non docet veritas ? Si ergo, niſi quod veritas docet, facere non debemus, cum veritas doceat nec propter hominem baptizandum facere quod contrarium eſt caſtitati : quomodo nos docebit facere propter baptizandum hominem, quod ipſi contrarium eſt veritati ? ... Ille autem filius, qui verbum ſuſcipiens, a perditione longe aberit, & nihil falſi ex ejus ore procedit, tam ſibi clauſum deputat, ſi ad ſubveniendum homini per mendacium, quam ſi per ſtuprum tranſire cogatur. Et Pater exaudit orantem, ut valeat ſine mendacio ſubvenire, cui vult Pater ipſe, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, ſubveniri.

Et cap. 21. *ſic colligit* : „ Aut ergo cavenda mendacia recte agendo, aut confitenda ſunt pœnitendo, non autem cum abundent infeliciter vivendo, augenda ſunt & docendo. Sed eligat, qui hoc putat, unde ſubveniat periclitanti homini, ad quamlibet ſalutem qualiacumque mendacia, dum tamen & apud tales obtineamus, nulla cauſa nos ad pejerandum & blaſphemandum oportere perduci. Iſta certe ſcelera vel ampliora ſtupris, vel certe, non minora judicemus. Namque cogitandum eſt, ſæpiſſime homines, de quarum adulterio ſuſpicantur, ad jusjurandum provocare conjuges ſuas. Quod utique non facerent, niſi crederent etiam illas, quæ non timuerunt perpetrare adulterium, timere poſſe perjurium. Quia & revera nonnullæ impudicæ, quæ non timuerunt illicito concubitu viros fallere, eiſdem viris quos fefellerant, timuerunt Deum teſtem fallaciter adhibere. Quid igitur cauſæ eſt, ut homo caſtus & religioſus homini baptizando nolit adulterio ſubvenire, & perjurio velit, quod ſolent & adulteri formidare ?

Quia vero varia ſunt mendaciorum genera, ſingula expendit Sanctus Auguſtinus, *lib. de Mendacio*, & nullum eorum non eſſe peccatum oſtendit, *Exceptis jocis, qui habent evidentiſſimam ex pronuntiatione atque ipſo jocantis affectu ſignificationem animi nequaquam fallentis, etſi non vera enuntiantis*. Primo itaque mendacium in doctrina religionis, & in *iis* quæ propter doctrinam religionis enuntiantur, cum illa docetur, & diſcitur, graviſſimum crimen eſt. *Fracta enim vel leviter diminuta auctoritate veritatis, omnia dubia remanebunt, quæ niſi vera credantur, teneri certa non poſſunt. Licet igitur vel Diſſertatori ac diſputatori, atque Prædicatori rerum æternarum ; vel narratori, vel pronuntiatori rerum temporalium ad ædificandam religionem atque pietatem pertinentium, occultare in tempore quidquid occultandum videtur, mentiri autem numquam licet, ergo nec occultare mentiendo.*

Illicita ſunt pariter mendacia, quæ etſi non obſint alteri, nulli tamen proſunt, ſed obſunt eis qui gratis mentiuntur, ut ſeſe mendacio delectent, vel ut ſuavitate ſermonis alios demulceant. Quamvis enim aliis non noceant hujuſmodi mendacia, „ Ipſis tamen mentientibus valde obſunt : illis quidem quia ſic deſerunt veritatem ut fallacia lætentur ; iſtis quia ſe malunt placere hominibus, quam verum dicere. *Et* mendacii libido per ſeipſam vitioſa eſt. Nec ipſa veritas ſine placendi hominibus enuntianda eſt, quanto minus mendacium, quod per ſe ipſum, quia mendacium eſt, utique turpe eſt ?

Illicita ſunt & officioſa mendacia, quæ ſcilicet nulli obſunt, & alicui proſunt, „ Neque enim recte etiam teſtimoniis veritas pro cujuſquam temporali commodo ac ſalute corrumpitur. Ad ſempiternam enim ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. Non enim malis convertentium moribus aliquis ad bonos mores convertendus eſt : quia ſi erga illum faciendum eſt, debet etiam ipſe converſus facere erga alios : atque ita non ad bonos, ſed ad malos mores convertitur, cum hoc ei præbetur imitandum converſo, quod ei præſtitum eſt convertendo.

Quare ſi quis urgeatur ut latentem hominem prodat, ſive inſontem, ſive reum, reſpondere debet : *Nec prodam, nec mentiar*. Quod feciſſe Firmum Tagaſtenſem Epiſcopum refert Sanctus Auguſtinus. Cum nempe ab eo quæreretur homo juſſu Imperatoris per apparitores ab eo miſſos, quem ad ſe confugientem, diligentia quanta poterat occultabat ; reſpondit quærentibus, nec mentiri ſe poſſe, nec hominem prodere : paſſuſque multa tormenta corporis (nondum enim erant Imperatores Chriſtiani) permanſit in ea ſententia.

ſentiâ. Deinde ad Imperatorem ductus uſque adeo mirabilis apparuit, ut ipſi homini, quem ſervabat, indulgentiam ſine ulla difficultate impetrarit.

Nec tandem licitum evadit mendacium compenſatione quadam, ut ſcilicet majus peccatum vitetur. „ Non ſunt *enim* facienda mala ut eveniant bona: *& eorum qui id aſſerant*, damnatio juſta eſt, *teſte Apoſtolo. Præterea*, In hoc errant homines quod ſubdunt pretioſa vilioribus. Cum enim conceſſeris admittendum eſſe aliquod malum, ne aliud gravius admittatur, non ex regula veritatis, ſed ex ſua quiſque cupiditate atque conſuetudine metitur malum: & id putat gravius, quod ipſe amplius exhorreſcit, non quod amplius revera fugiendum eſt. Hoc totum ab amoris perverſitate gignitur vitium. Cum enim duæ ſint vitæ noſtræ; una ſempiterna, quæ divinitus promittitur, altera temporalis, in qua nunc ſumus: Cum quiſque iſtam temporalem amplius diligere cœperit quam illam ſempiternam, propter hanc quam diligit, putat eſſe omnia facienda: nec ulla æſtimat graviora peccata, quam quæ huic vitæ faciunt injuriam, & vel ei incommoditatis aliquid inique & illicite conferunt, aut eam penitus illata morte adimunt. Itaque fures, & raptores, & contumelioſos, & tortores, atque interfectores magis oderunt, quam laſcivos, ebrioſos, luxurioſos, ſi nulli moleſti ſunt.

Cogimur ergo; „ Non opinione hominum, quæ plerumque in errore eſt, ſed ipſa quæ omnibus ſupereminet atque una invictiſſima eſt, veritate etiam pudicitiæ corporis perfectam fidem anteponere. Eſt enim animi caſtitas, amor ordinatus non ſubdens majora minoribus. Minus eſt enim quidquid in corpore, quam quidquid in animo violari poteſt. Certe enim cum pro pudicitia corporali quiſque mentitur, videt quidem corrumpendo corpori ſuo non ſuam, ſed alienam imminere libidinem: cavet tamen ne ſaltem permittendo ſit particeps. Permiſſio vero illa, ubi, niſi in animo eſt? Etiam corporalis ergo pudicitia corrumpi niſi in animo non poteſt: Quo non conſentiente, neque permittente, nullo modo recte dicitur violari pudicitia corporalis, quidquid in corpore fuerit aliena libidine perpetratum. Unde colligitur multo magis animi caſtitatem ſervandam eſſe in animo, in quo tutela eſt pudicitiæ corporalis. Quamobrem, quod in nobis eſt, utrumque ſanctis moribus & converſatione muniendum eſt atque ſepiendum ne aliunde violetur. Cum autem utrumque non poteſt, quid pro quo ſit contemnendum quis non videat, cum videat quid cui ſit præponendum: animus corpori, an corpus animo: animi caſtitas pudicitiæ corporis, an pudicitia corporis caſtitati animi? Et quid magis in peccatis cavendum, permiſſio facti alieni, an commiſſio facti tui?

Certe quod lege naturæ vetitum eſt, per ſe malum eſt: lege autem naturæ vetitum eſt mendacium. In ipſo namque Decalogo ſcriptum eſt; *Falſum teſtimonium ne dicas:* Quo genero complectitur omne mendacium, inquit S. Auguſtinus. *Quiſquis enim aliquid nuntiat, teſtimoniam perhibet animo ſuo*. Hæc S. Auguſtinus paſſim in lib. *de mendacio*.

Idem S. Doctor in Enchiridio, cap. 22. omne mendacium eſſe peccatum diſerte probat. „ Porro autem omne mendacium ideo dicendum eſt eſſe peccatum, quia homo non ſolum quando ſcit ipſe quid verum ſit, ſed etiam quando errat & fallitur ſicut homo, hoc debet loqui quod animo gerit; ſive illud verum ſit, ſive putetur & non ſit. Omnis autem qui mentitur, contra id quod animo ſentit loquitur voluntate fallendi. Et utique verba propterea ſunt inſtituta, non per quæ ſe invicem homines fallant, ſed per quæ in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas perferat. Verbis igitur uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt peccatum eſt. Nec ideo ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando aliquando alicui prodeſſe, ſi pauper cui palam datur ſentit commodum, & dives cui clam tollitur, non ſentit incommodum, nec ideo tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. Poſſumus & adulterando prodeſſe, ſi aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura, & ſi vixerit, pœnitendo purganda: nec ideo peccatum tale negabitur adulterium. Si autem merito nobis placet caſtitas, quid quæſo offendit veritas, ut propter alienam utilitatem illa non violetur adulterando, & violetur iſta mentiendo? Non ideo mendacium poterit aliquando laudari quia nonnumquam pro ſalute quorumdam mentimur. Peccatum ergo eſt, ſed veniale, quod benevolentia excuſat, & ideo fallacia damnat.

Confirmatur Propoſitio ex S. Gregorio Magno, lib. 10. Moralium, cap. 16. „ Hujus mundi ſapientia [*inquit*] eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare; quæ falſa ſunt, vera oſtendere; quæ vera ſunt, fallacia demonſtrare: hæc nimirum prudentia uſu a juvenibus ſcitur, hæc a pueris pretio diſcitur: hanc qui ſciunt, cæteros deſpiciendo ſuperbiunt. Hanc qui neſciunt, ſubjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitatis iniquitas nomine palliata diligitur, dum mentis perverſitas urbanitas vocatur. Quibus verbis mendacia, æquivocationes & reſtrictiones mentales æque impugnantur. Quo enim vocetur nomine *falſa ſignificatio cum voluntate fallendi*, nihil refert: ſemper mendacium eſt. Nec mutatur peccatum, etiam ſi nomen mutetur, & honeſtiori vocabulo veletur ejus turpitudo. Id illuſtratur exemplo. Refert Innocentius III. cap. *In tantam*, *De Simonia*, quoſdam Epiſcopos pro ſacro chriſmate ſolitos fuiſſe certam pecuniæ ſummam annuatim ſub tempus Paſchale recipere; ſed poſtea ad palliandum ſimoniæ vitium, nummorum nomen mutaſſe, & ſolutionis tempus anticipaſſe, recipientes media Quadrageſima, quod pridem poſt Paſcha recipere ſolerent: & ut cauſam diſſimularant recipiendi, nomen Denariorum variabant: Denarios quos primum Chriſmales, ſecundo Paſchales dicebant, *Conſuetudinem media Quadrageſima* nuncupantes. Sicut ergo *iſtos a labe ſimoniæ purgare non potuit variatio nominis, durante vetuſtate criminis* (ut ait idem Pontifex) ita nec recentiores mentalium reſtrictionum vindices purgare poteſt a labe defenſi mendacii, quod ipſo mendacii nomine abolito, rem ipſam reſtrictionis mentalis, aut æquivocationis nomine exornent.

Objicies in gratiam mendacii, Abraham fuiſſe mentitum, cum de Sara uxore ſua dixit Abimelech: Soror mea eſt, Geneſis 20. Item cum ad montem pergens ut Iſaac filium ſuum ſecundum Dei mandatum immolaret, dixit ad pueros ſuos: *Expectate hic cum aſino: ego & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemus ad vos*. Item, mentitum eſſe Jacob, cum ſe Eſau ſimulavit ut paternam benedictionem ſurriperet, dixitque: *Ego ſum primogenitus tuus Eſau*. Præterea mentitas fuiſſe obſtetrices Ægyptias, cum Pharaoni conquerenti quod mares Hebræorum, ut ipſe juſſerat, non interfeciſſent, reſponderunt: *Non ſunt Hebrææ, ſicut Ægyptiæ mulieres: ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam & priuſquam veniamus ad eas pariunt*. Quarum obſtetricum pium mendacium a Deo remuneratum eſt. [*Exod.* 1.] Thamar etiam ſe meretricem ſimulavit, & habitu verbiſque mentita eſt. [*Geneſ.* 38.] Rahab a Rege Jericho de Iſraelitis exploratoribus interrogata, mentita eſt; quam Apoſtolus *ad Hebræos* 11. commendat. Ad hæc, Angelus Tobiæ mentitus eſt, vel ſaltem æquivocatione, & reſtrictione mentali uſus, cum Tobiæ interroganti de qua domo, aut de qua tribu eſſe reſpondit: *Ego ſum Azarias Ananiæ magni filius*. Quæ verba ſic Tobias accepit, quaſi ex illuſtri genere apud Iſraelitas eſſet. *Ex magno*, inquit, *genere es tu*. Ipſe Chriſtus æquivocatione, reſtrictione mentali, & ſimulatione uſus videtur, ſive cum interrogantibus Diſcipulis de ſupremi die Judicii reſpondit: *Neque filius hominis ſcit:* id eſt, neſcire ſe ut illis revelaret: ſive cum aliis Diſcipulis Emmauntem petentibus ſub peregrini ſpecie occurrens, *finxit ſe longius ire*. (Lucæ 24.) S. Petrus legis Moſaicæ cæremonias ex ſimulatione obſervavit, ipſumque ſimulatorie reprehendit Sanctus Paulus (ut Sanctus Hieronymus in Commentario, *Epiſtolæ ad Galat.* &

in pluribus ad Sanctum Auguſtinum Epiſtolis contendit, officioſi mendacii patrocinium ſuſcipiens, quod honeſtam diſpenſationem vocat.) Exemplis itaque ſanctorum hominum, Angelorum, & ipſius Chriſti, conſtat mendacia; vel æquivocationes ſaltem licitas eſſe.

Veteres Mendacii & mentalium Reſtrictionum patroni. Origenes.

Secundo. Scriptores alii Eccleſiaſtici non ignobiles, & maximæ eruditionis, mendacii patrocinium ſuſceperunt. Origenes ſexto Stromatum hæc habet: *Plato in tertio de Republica libro: Veritas, inquit, ſectanda magnopere eſt: ſi enim Deo indecens, & inutile mendacium, eſt hominibus quandoque utile, ut utantur eo quaſi condimento aut medicamine, nulli dubium eſt quin hujuſmodi licentia medicis danda ſit, & ab imprudentibus removenda: ergo & Principes urbium, ſi quibus & aliis hoc conceditur, oportet aliquando mentiri, vel contra hoſtes, vel pro patria & civibus. Ab aliis vero qui mendacio uti neſciunt, auferendum eſt omne mendacium. Hactenus verba Platonis recenſuimus. Et nos igitur illius præcepti memores: Loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo; non debemus dicere, Quis eſt proximus meus? ſed conſiderare quomodo Philoſophus caute dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus interdum utile, & quod ne pro diſpenſatione quidem putandus ſit Deus aliquando mentiri .... Homo autem cui incumbit neceſſitas mentiendi, diligenter attendat ut ſic utatur mendacio tamquam condimento & medicamine, ut ſervet menſuram ejus, nec excedat terminos, quibus uſa eſt Judith contra Holofernem, & vicit eum prudenti ſimulatione. Imitetur Eſther, quæ Artaxerxis ſententiam diu tacita gentis veritate correxit: & in primis Patriarcham Jacob, quem legimus benedictiones Patris artificioſo impetraſſe mendacio. Ex quo perſpicuum eſt, quod niſi ita mentiti fuerimus ut magnum nobis ex hoc aliquod quæratur bonum, judicandi ſimus quaſi inimici ejus qui ait: Ego ſum veritas.* Hæc ex Origene ſanctus Hieronymus, *lib.* 1. *Apologia adverſus Rufinum, cap.* 4. Illi porro Stromatum libri modo inter Origenis Opera non habentur.

Caſſianus.

Caſſianus Origenis Doctrinam hac in parte ſecutus eſt. Collatione enim 17. in qua Joſeph Abbas loquitur, cap. 17. ita ſcribit: *Itaque ita eo utendum eſt, quaſi natura ei inſit hellebori, quod ſi imminente exitiali morbo ſumptum fuerit, fit ſalubre: cæterum abſque ſummi diſcriminis neceſſitate perceptum, præſentis exitii eſt. Ita utraque etiam ſanctos ac probatiſſimos Deo viros veniabiliter legimus uſos fuiſſe mendacio; ſicut Rahab, cujus cum non ſolum nulla virtutum, ſed etiam impudicitiæ monumenta commemorat Scriptura, pro tali mendacio, quo exploratores maluit occultare, quam prodere, admiſceri populo Dei æterna benedictione promeruit.* Addit, *Quoſdam per mendacium juſtificatos, alios per veritatis aſſertionem peccatum perpetuæ mortis incurriſſe. Jacob inſtiganti ad mendacium matri laudabiliter acquieviſſe; quia videbat ex hoc majora ſibi lucra benedictionis atque juſtitiæ, quam per ſimplicitatis obſervantiam conferenda.* Lege & ſequentia capita uſque ad 21. in quibus mendacii cauſam totis ingenii & doctrinæ viribus agit. Et lib. 5. *de Cœnobiorum Inſtitutis*, Archebium Abbatem commendat, quod *Mendacio charitatis fratrem circumvenerit*.

Denique Sanctus Ambroſius, ſive potius Author Sermonis 15. de Sanctis Sancto Ambroſio adſcripti, Sanctum Euſebium Vercellenſem Epiſcopum commendat, *quod Hæreticis* (Arianis ſcilicet) ſe eſſe Hæreticum *mentitus ſit, ut de Hæreſi filium*, nempe Dionyſium Mediolanenſem Epiſcopum *liberaret*: ac ſimulaverit ſe etiam ſubſcribere velle damnationi Sancti Athanaſii, modo ipſi primas in ſubſcribendo deferrent, nec juniorem Epiſcopum ipſi præponi paterentur. Quo mendacio, ſive reſtrictione mentali effecit, ut Dionyſii ſubſcriptio deleretur: atque ita vaferrimos Hæreticos deluſit. Cum itaque mendacium tam inſignes Patronos habuerit, non videntur damnandi Priſcillianiſtæ, quod licitum eſſe mendacium docuerint.

Scriptura Sacra mendacio & æquivocationibus non favet.

Reſpondeo, illa, quæ ex Scripturis ſacris proferuntur, vel non eſſe mendacia, vel non eſſe imitanda. Ita reſpondet ſanctus Auguſtinus, *lib. contra Mendacium ad Conſentium*, cap. 12. „ Ad te igitur perti-
„ net, inquit, ſectam deteſtabilem cum refellis, ſic
„ accipienda monſtrare iſta teſtimonia Scripturarum,
„ ut vel doceas non eſſe quæ putantur mendacia, ſi
„ eo modo intelligantur, quo intelligenda ſunt: vel
„ imitanda non eſſe etiam, quæ manifeſtum eſt eſſe
„ mendacia: vel certe ad extremum de his ſaltem
„ rebus, quæ ad doctrinam religionis pertinent, nul-
„ lo modo eſſe mentiendum ...... Ad oſtendenda
„ ergo quæ putantur in Scripturis eſſe mendacia, non
„ ea eſſe quod putantur, ſi recte intelligantur, non
„ tibi parum adverſus iſtos valere videatur, quod non
„ de Apoſtolicis, ſed de Propheticis literis inveniunt
„ velut exempla mentiendi. Illa quippe omnia quæ
„ nominatim commemorant ubi ſit quiſque mentitus,
„ in eis libris leguntur, in quibus non ſolum
„ dicta, verum etiam facta multa figurata con-
„ ſcripta ſunt, quia figurate geſta ſunt. In figu-
„ ris autem quod velut mendacium dicitur, bene
„ intellectum verum invenitur. Apoſtoli vero in E-
„ piſtolis ſuis aliter locuti ſunt, aliterque conſcripti
„ Actus Apoſtolorum, jam videlicet revelato Teſta-
„ mento Novo, quod illis figuris Propheticis velaba-
„ tur. Denique in tot Epiſtolis Apoſtolicis, atque in
„ ipſo tam grandi libro in quo Actus eorum cano-
„ nica veritate narrantur, non invenitur talis aliquis
„ mentiens, ut de illo ab iſtis ad mentiendi licentiam
„ proponatur exemplum. Quandoquidem illa Petri
„ & Barnabæ ſimulatio qua gentes judaizare coge-
„ bant, merito reprehenſa atque correcta eſt, & ne
„ tunc noceret, & ne poſteris ad imitandum va-
„ leret.

Sed ut ad exempla laudata ſingillatim reſpondeam: Ad primum, nego Abraham fuiſſe mentitum, cum de uxore ſua dixit Abimelecho, *Soror mea eſt*. Sara enim revera ſoror erat Abrahami, filia ſcilicet ejuſdem patris, licet non ejuſdem matris; ut diſerte aſſeruit Abraham *Geneſ.* 20. ſe a ſuſpicione mendacii coram Abimelecho purgans: *Vere ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam uxorem.* Vel, ſoror dicitur, quia neptis erat, filia nempe Aran ejus fratris. Hac de re differentem audire præſtat ſanctum Hieronymum in *Traditionibus Hebraicis* ſuper caput 20. Geneſeos exponentem illa verba ſecundum Verſionem 70. Interpretum: *Vere ſoror mea eſt de patre, non de matre.* Sic autem habet: *Significatur fratris ejus Aran filiam fuiſſe, non autem ſororis. Sed quia in Hebræo ſic eſt: Vere ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, quod magis ſonat Saram fuiſſe ſororem Abrahæ: in excuſationem ejus dicimus, necdum tali tempore tales nuptias lege Moyſis fuiſſe prohibitas.*

Sed idem Pater *in Traditionibus Hebraicis ad caput* 11. *Geneſeos*, in eam magis propendet ſententiam quod Sara neptis fuerit Abrahami, ob idque ſoror ab eo abſque mendacio vocata ſit. Ait namque Aran fratrem Abrahæ genuiſſe filias duas Melcham & Saram, quæ alio nomine appellata eſt Jeſcha: & Melcham quidem uxorem duxit Nachor; Saram vero Abraham, ambo fratres ipſius Aran. Nedum quippe inter patruos & fratrum filias nuptiæ fuerant lege prohibitæ, quæ in primis hominibus etiam inter fratres initæ ſunt.

Confirmatur iſta reſponſio ex ſancto Auguſtino *lib.*
„ 1. contra mendacium, *cap.* 10. Non eſt *inquit*,
„ hoc occultare veritatem, quod eſt proferre men-
„ dacium. Quamvis enim omnis qui mentitur ve-
„ lit celare quod verum eſt: non tamen omnis qui
„ vult quod verum eſt celare, mentitur. Plerumque
„ enim vera non mentiendo occultamus, ſed tacen-
„ do. Neque enim mentitus eſt Dominus ubi ait:
„ Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa
„ portare modo. Vera tacuit, non falſa locutus eſt:
„ quibus veris audiendis eos minus idoneos judicavit.
„ Et infra: Qui aſſerunt aliquando eſſe mentiendum,
„ non convenienter commemorant Abraham hoc fe-
„ ciſſe de Sara, quam ſororem ſuam dixit, non e-
„ nim dixit. Non eſt uxor mea: ſed dixit, ſoror
„ mea eſt: Quod erat revera tam propinqua genere,
„ ut ſoror non mendaciter diceretur. Aliquid ergo
„ veri tacuit, non falſi aliquid dixit; quando tacuit
„ uxorem, dixit ſororem. Ubi ſororem vocatam
„ vere fuiſſe contendit, quod fratris filia eſſet: ad-
„ eoque Abrahamum mendacii purum hac in occa-
„ ſione fuiſſe, quamvis Sara Thare filia non eſſet.

Et

Et lib. 35. contra Fauſtum, *cap.* 35. „ Cum Abraham [*inquit*] eo tempore viveret in rebus humanis, quo tempore jam fratres ex utroque, aut altero, alterave parente natos necti conjugio non licebat : filios autem fratrum, aliosque longinquiore gradu generis conſanguineos, nulla lege, nulla poteſtate prohibita conſuetudo jungebat; quid mirum ſi ſororem ſuam, id eſt, ea patris ſui ſanguine procreatam habebat uxorem? Nam hoc ipſe reddenti ſibi eam Regi dixit, de patre eſſe ſororem, non de matre. Ubi certe ut Sororem mentiretur, nullo jam timore cogebatur, quando ille jam uxorem ejus eſſe didicerat, & eam divinitus territus cum honore reddebat. Fratres autem, ſive ſorores, generali nomine conſanguineos, vel conſanguineas ſolere, apud Veteres appellari, Scriptura reſtatur. Nam & Tobias junior, quam accipiebat uxorem, appellavit ſororem; non quidem ejuſdem patris aut matris fatu natam, ſed ea eadem ſtirpe cognationis exortam. Et Loth Abrahæ frater dicitur, cujus tamen patruum fuiſſe Abraham eadem Scriptura declarat. Similiter in Evangelio fratres Domini nominantur, non ejuſdem matris filii, ſed ex eadem conſanguinitate propinqui.

Ad ſecundum, nego quod mentitus fuerit Abraham cum ait: *Ego & puer revertemur ad vos :* quia certiſſime exiſtimavit quod Deus qui ipſi paulo ante dixerat, *In Iſaac vocabitur tibi ſemen*, eum a mortuis excitaturus eſſet. Hinc S. Auguſtinus *lib.* 16. *de Civitate Dei, cap.* 32. ait : *Non dubitavit quod ſibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non ſperatus.* Hinc Apoſtolus ad *Hebr.* 11. ait : *Fide obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones : ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen : arbitrans quia & a mortuis ſuſcitare potens eſt Deus.* Hinc S. Ambroſius, *lib. de Abraham, cap.* 8. hunc locum exponens, ait, *Prophetavit* (Abraham) *quod ignorabat : Dominus per os ejus locutus eſt quod parabat.*

Ad tertium reſpondeo, Jacob matris conſilio benedictionem paternam loco Eſau accepiſſe, abſque fraudis mendaciive crimine. Id aſſerit S. Auguſtinus lib. contra mendacium, *cap.* 9. „ Jacob, *inquit*, quod matre fecit authore ut patrem fallere videretur, ſi diligenter & fideliter attendatur, non eſt mendacium, ſed myſterium. Quæ ſi mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ ac figuræ ſignificandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ ſunt, ſed in eis aliud ex alio intelligendum, dicentur eſſe mendacia.... Idipſum quod Jacob fecit attende. Hœdinis certe pellibus membra contexit. Si cauſam proximam requiramus, mentitum putabimus. Hoc enim fecit ut putaretur eſſe qui non erat. Si autem hoc factum ad illud propter quod ſignificandum revera factum eſt referatur, per hœdinas pelles peccata : per eum vero qui ſe illis operuit, ille ſignificatus eſt, qui non ſua, ſed aliena peccata portavit. Verax ergo ſignificatio nullo modo mendacium recte dici poteſt: ut autem in facto, ita & in verbo. Nam cum ei Pater dixiſſet, Quis es tu fili? Reſpondit: Ego ſum primogenitus tuus. Hoc ſi referatur ad duos illos geminos, mendacium videbitur : ſi autem ad illud propter quod ſignificandum iſta geſta, dicta, conſcriptaque ſunt : ille eſt hic intelligendus in corpore ſuo, quod eſt ejus Eccleſia, qui de hac re loquens, ait : Cum videritis Abraham, Iſaac, & Jacob, & omnes prophetas in regno Dei : & Ecce ſunt noviſſimi, qui erant primi, & ſunt primi qui erant noviſſimi. Sic enim quodammodo minor majoris primatum abſtulit frater, atque in ſe tranſtulit fratris. Cum igitur tam vera, tamqua ſignificentur veraciter, quid hic debet putari factum, dictumve mendaciter?

Et lib. 16. de Civitata Dei, *cap.* 37. „ Iſte dolus Jacob [*inquit*] ne putaretur fraudulentus dolus, & non in eo magnæ rei myſterium quæreretur, ſuperius prædixit Scriptura : Erat Eſau homo ſciens venari, agreſtis : Jacob autem homo ſimplex, habitans domum. Hoc noſtri quidam interpretati ſunt ſine dolo, ſive ſimplex, ſive potius ſine fictione dicatur.... Quis eſt in iſta benedictione percipienda dolus hominis ſine dolo? Quis eſt dolus ſimplicis, quæ fictio non mentientis, niſi profundum myſterium veritatis? *Et infra :* Ecce benedictionem promiſſam repetente majore, expavit Iſaac, & alium pro alio ſe benedixiſſe cognoſcens miratur, & quiſnam ille ſit percontatur; nec tamen ſe deceptum eſſe conqueritur; immo confeſtim revelato ſibi intus in corde magno Sacramento, devitat indignationem, confirmat benedictionem. Quis ergo, inquit, venatus eſt mihi venationem, & intulit mihi, & manducavi ex omnibus antequam tu venires? Et benedixi ei, & ſit benedictus. Quis non hic maledictionem potius expectaret irati, ſi hæc non ſuperna inſpiratione, ſed terreno more gererentur? O res geſtas, ſed prophetice geſtas! in terra, ſed cœlitus; per homines, ſed divinitus.

Jacob pariter a mendacio purgat Theodoretus *quæſtione* 80. *ſuper Geneſim*, ſcribens : *An non eſt viſus Jacob mentiri, cum dixit ; Ego ſum Eſau primogenitus tuus? Minime vero. Emerat enim ille privilegia primogenituræ ab Eſau. Vere igitur ſeipſum appellabat primogenitum.*

Eidem ſententiæ ſanctus Gregorius Magnus ſuffragatur, *Homilia 6. in Ezechielem*, dicens : *Jacob primogeniti benedictionem non per fraudem ſurripuit, ſed ut ſibi debitam accepit : quam concedente fratre, data lentis mercede emerat.*

Contra. Ille a mendacio excuſari non poteſt, qui dicit ſe eſſe primogenitum Eſau, cum non ſit; qui ait ſe eſſe illum cui præcepit pater ut venationem afferret, cum ita ſe res non habeat; qui vulgares cibos offerens, ait patri ut de venatione ſua comedat. Atqui ita ſe geſſit Jacob : *Ego ſum*, inquit, *Primogenitus tuus Eſau : feci ſicut præcepiſti mihi ; ſurge, ſede, & comede de venatione mea.* Itaqua mentitus eſt Jacob. Præterea, innuere videtur Iſaac fraudem & mendacium Jacob, cum Eſau ita alloquitur : *Venit germanus tuus fraudulenter*, &c.

Reſpondeo, non eſſe mentitum Jacob, cum ſe primogenitum dixit. Namque primogenitus erat, ſi jus ſpectetur, non autem ſi perſona. Sic vere Chriſtus, *Matthæi* 11. dixit de Joanne Baptiſta ; *Ipſe eſt Elias*, quia (ut ait Sanctus Auguſtinus) in ſpiritu Elias erat, quamvis in perſona Elias non eſſet. Sic etiam *Ezechielis, cap.* 37. Deus Judæis captivis aliquod impendere volens ſolatium ex ſpe bonorum, quæ a Meſſia accepturi erant, ait : *Et David ſervus meus Princeps eorum in perpetuum* : Davidis nomine Meſſiam ſignificans. Sic humano more qui Toparchiam aliquam emit, nomen Domini jure & abſque mendacio ſibi ſumit. Quod vero ait Jacob, Feci ſicut præcepiſti mihi : verum eſt, ſi ſpectetur primaria intentio Iſaaci, etſi verum non ſit, ſi ſecunda & minus præcipua attendatur. Primario enim intendebat Iſaacus præceptum illud de quærenda venationa ad primogenitum ſuum dirigere, ut hocce officio ſupremam ac ſolemnem benedictionem promereretur. Secundario autem intendebat præceptum illud ad Eſau dirigere, quem ignarus adhuc myſterii, & divinæ ordinationis, primogenitum eſſe exiſtimabat. Unde Jacob primariam dumtaxat Patris intentionem ſpectans, abſque mendacio dixit : *Feci ſicut præcepiſti mihi.* Quod autem dixit : *Comede de venatione mea*, veriſſimum etiam erat. Hœdos enim attulerat Jacob in ſtabulo conquiſitos & electos, ac nomine venationis cibum a ſe apprehenſum, a matre paratum intellexit, & locutione minus propria ſignificavit. Denique hæc verba : *Venit germanus tuus fraudulenter*, de fraude in ſpeciem exponenda ſunt, non de vera fraude, ſive de *dolo ſimplicis*, de *fictione non mentientis* (ut Sanctus Auguſtinus loquitur.) Nam quod Iſaacus veram fraudem non intellexerit, conſtat ex eo quod ratam habuit benedictionem Jacobo conceſſam : *Benedixique ei*, inquit, *& erit benedictus.* Sed etſi mentitus eſſet Jacob, quod Viri Eruditi probabiliter aſſerunt, nihil iſtud mendacio faveret, quia Scriptura ſacra id tantummodo geſtum refert, imitandum vero non proponit. Legatur Diſſertatio noſtra nona in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti, ſecundæ Mundi ætatis; qua Jacob a mendacio vix aut nullo modo excuſari poſſe probamus. Si literali Scripturæ

Sacræ ſenſui inſiſtatur : at ſi ſenſus figuratus attendatur, & graviſſimorum Patrum authoritati hac in Quæſtione cedendum ſit, aſſerendum eſſe Jacob paternam benedictionem accepiſſe abſque fraude & mendacio.

Ad quartum reſpondeo, mentitas quidem fuiſſe obſtetrices Ægyptias, ſed in eis nec laudatum fuiſſe, nec a Deo remuneratum mendacium : quamvis ipſarum erga pueros Hebræos benignitas mercede & benedictione temporali a Deo donata ſit. Quod etiam de Rahab meretrice dicendum eſt, quæ non ob mendacium laudata eſt ab Apoſtolo, ſed ob fidem, & ob Officium Exploratoribus Iſraelitis ex Dei timore & charitate impenſum. Ita reſpondet Sanctus Auguſtinus, libro *contra Mendacium*, cap. 15. *Sed quod ſcriptum eſt, bene Deum feciſſe cum Hebræis obſtetricibus, & cum Rahab Hierichuntina meretrice, non ideo factum eſt, quia mentitæ ſunt, ſed quia in homines Dei miſericordes fuerunt. Non eſt itaque in eis remunerata fallacia, ſed benevolentia : benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Sicut enim mirum abſurdumque non eſſet, ſi alio prius tempore commiſſa ab eis aliqua opera mala Deus propter poſteriora opera bona vellet ignoſcere : ita mirandum non eſt, quod uno tempore in una cauſa Deus utrumque conſpiciens ; id eſt, factum miſericorditer, factumque fallaciter, & bonum remuneravit, & propter hoc bonum, malum illud ignovit.*

Et cap. 16. *Rahab* (inquit) *quando illud opus bonum, & ſua vitæ conditione laudabile Iſraelitis præſtitit exploratoribus, nondum erat talis ut ab ea exigeretur : Sit in ore veſtro, Eſt, eſt, Non, non. Obſtetrices autem illæ, quamvis Hebrææ, ſi ſecundum carnem tantummodo ſapuerunt, quid aut quantum eſt quod eis profuit remuneratio temporalis, quia fecerunt ſibi domos, niſi proficiendo pertinuerunt ad eam domum, de qua Deo cantatur : Beati qui habitant in domo tua Domine? Multum autem fatendum eſt propinquare juſtitiæ, & quamvis reipſa nondum, jam tamen ſpe, atque indole animum eſſe laudandum, qui numquam niſi hac intentione mentitur, quia vult prodeſſe alicui, nocere autem nemini. Sed nos cum quærimus ſit ne boni hominis aliquando mentiri, non de homine quærimus adhuc ad Ægyptum, vel ad Jericho, vel ad Babyloniam pertinente, vel adhuc ad ipſam Jeruſalem terrenam quæ ſervit cum filiis ſuis ; ſed de cive illius civitatis, quæ ſurſum eſt libera mater noſtra æterna in cœlis. Et reſpondetur quærentibus nobis : Omne mendacium non eſt ex veritate* (1. Joann. 2.) *Filii autem illius civitatis, filii ſunt utique veritatis.*

Et cap. 17. *Proinde Rahab in Jericho, quia peregrinos homines Dei ſuſcepit hoſpitio, quia in eorum ſuſceptione periclitata eſt, quia in eorum Deum credidit, quia diligenter eos, ubi potuit, occultavit ; quia per aliam viam remeandi conſilium fideliſſimum dedit, etiam ſupernæ Jeruſalem civibus imitanda laudatur. Quod autem mentita eſt etiamſi ibi aliquid propheticum intelligenter exponitur, non tamen imitandum ſapienter proponitur : quamvis Deus illa bona memorabiliter honoraverit, hoc malum clementer ignoverit.*

Ad quintum reſpondeo, non magis eſſe imitandum exemplum Thamar mentientis, quam Judæ fornicantis. Ita reſpondet S. Auguſtinus, lib. *contra Mendacium*, cap. 14. *Cur autem iſti*, inquit, *imitandam ſibi Thamar exiſtimant mentientem, & imitandum Judam non exiſtimant fornicantem? Ibi enim utrumque legerunt, & nihil horum Scriptura illa ſive culpavit, ſive laudavit ; ſed tantummodo utrumque narravit, & judicandum nobis utrumque dimiſit. Sed mirum ſi aliquid horum imitandum impune permiſit.*

Ad 6. Reſpondeo, Angelum Raphaelem vere dixiſſe Tobiæ ſe eſſe *ex filiis Iſrael*, quia ex urbibus filiorum Iſrael utpote Fidelium veniebat, quorum ſibi cura a Deo erat demandata : vel quia *Iſrael* Hebraice idem eſt ac *Dominans Deus* : omnes autem Angeli ſunt filii Dei dominantis, ſecundum illud Job. 38. *Ubi eras, cum me laudarent aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* Vel etiam quia *Iſrael* idem eſt ac *Vir videns Deum*. Angeli autem *vident faciem Patris qui in cœlis eſt*. Vere etiam dixit Raphael ſe eſſe *Azariam*, *Ananiæ magni filium* : quia aſſumpſit effigiem & formam Azariæ ejuſque perſonam præferebat. Sic *Geneſ.* 31. Angelus vere ait : *Ego ſum Deus Bethel* : quia loquebatur in perſona Dei, tamquam eius legatus. Sic *Exodi* 20. Angelus Decalogum vice Dei promulgans, ait : *Ego ſum Dominus Deus tuus*.

Secundo, cum Angelorum ex miniſterio ſumantur nomina, & Michael pugnans cum Dracone ſuperbo nomen habeat humilitatis : *Quis ut Deus?* Raphael idem ſit ac *Curatio Dei*, quia Tobiæ curavit cæcitatem : non mirum quod hic ſe ex miniſterio vocaverit *Azariam*, id eſt, *Adjutorium Dei*. Vel dicamus quod *Azarias* ſignificat *Prohibitionem*, vel *Retentionem Dei* a radice *atſar*, id eſt, *prohibuit*, quia Raphael cohibuit Aſmodeum, eumque in deſerto concluſit & ligavit. Dici etiam poteſt, *Azariam* ſignificare *Theſaurum Dei*, a radice *otſar*, id eſt, *theſaurus*; ipſe enim theſauros ſapientiæ & beneficentiæ Dei in ſe continet, eorumque diſpenſator eſt ac miniſter. Denique verti poteſt *Azarias Beatitudo Dei*, a radice *aſro, id eſt, Beatitudo*. Vere autem ſe *Ananiæ magni* dixit *filium*. Nam Ananias ſi per *Chet* ſcribatur, ut Hebraice dicatur *Chananias*, idem eſt quod *Gratia Dei* (inquit Beda) ſive (ut Sanctes Pagninus) *Donum & miſeratio, & gratificatio Dei*. Hujus enim filii ſunt Angeli ipſeque Raphael, quia totum quod ſunt, gratiæ acceptum ferunt. Si autem Ananias ſcribatur per *ain*, *Ananias* ſignificat *Nubem Dei*. Unde vere ſe dixit Raphael Ananiæ magni filium : quia Angeli ſunt filii Dei qui eſt inviſibilis & incomprehenſibilis : cujus inviſibilitatis & incomprehenſibilitatis ſymbolum eſt nubes. Non ita quidem hæc reſponſa ſtatim intellexit Tobias : ſed illorum ſenſum tandem aſſecutus eſt, cum Angelus illum docuit dicens : *Ego ſum Raphael Angelus ; unus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum*.

Ad 7. Reſpondeo, Chriſtum æquivocatione, ſeu reſtrictione mentali uſum non eſſe, cum de ultimi judicii die a Diſcipulis interrogatus, reſpondit : *Neque filius hominis ſcit*, quia non ut Diſcipulos falleret, ſed ut doceret, ſic reſpondebat : & illi ſenſum Dominicæ reſponſionis plane aſſequebantur ; ſatiſque intelligebant Magiſtrum profiteri ſe diem illum neſcire, quod nollet ipſis revelare. Nec etiam ſimulatione, aut reſtrictione mentali uſus eſt Servator, cum Diſcipulis Emmauntem petentibus aſpectabilem ſe præbens, finxit ſe longius ire. Externa enim illa ſpecies quam exhibebat, peregrini ulteriori de itinere cogitantis, tota ad erudiendos, non ad decipiendos Diſcipulos comparata erat. Nempe longius tendentis & feſtinantis hominis habitu ſignificare voluit aut ſe longius profecturum, aſcendendo ſuper omnes cœlos, aut eos qui hoſpitales ſunt, longius ituros, id eſt, ſecum ad regnum cœleſte perventuros, (ut Sanctus Auguſtinus exponit, *lib. contra Mendacium*, *cap.* 13. & *lib.* 2. *Quæſtionum Evangelicarum*, *cap.* 51.) Porro mendacium non eſt, cum non ad fallendum, ſed ad aliquid majus ſignificandum, aliquid fingimus : quemadmodum parabolæ, etſi fictæ narrationes ſunt, mendacia non ſunt. Hac de re audire præſtat ſanctum Auguſtinum, lib. contra Mendacium, cap. 13. *Ipſum* (inquit) *verbum poſuit* (Evangeliſta) *quo mendaces nimium delectantur, ut impune mentiantur ; quaſi mendacium ſit omne quod fingitur ; cum veraciter aliud ex alio ſignificandi gratia tam multa fingantur. Si ergo nihil aliud ſignificaſſet Jeſus in eo quod longius ire ſe finxit, merito judicaretur eſſe mendacium. Porro autem, ſi bene intelligatur, & ad id quod voluit ſignificare referatur, invenitur eſſe myſterium.... Quiſquis autem vult intelligere illud fingendo quid præfiguravit, attendat quid agendo perfecerit. Longius namque poſtea profectus ſuper omnes cœlos, non tamen deſerit Diſcipulos ſuos. Propter hoc ſignificandum futurum divinitus factum, ad præſens illud eſt humanitus fictum.... & ideo ſignificatio verax in illa eſt fictione præmiſſa, quia in hac profectione illius eſt ſignificationis veritas ſubſecuta.*

Præterea, quemadmodum non mentitur verbis is qui ſciens ac prudens, non ex ſua tamen, ſed ex ejus quocum loquitur, opinione dicit falſum ; ita Chriſtus factis, non ex ſua, ſed ex Diſcipulorum opinione falſum fingens, mentitus non eſt. Exemplum hujus rei inſigne habemus in Scriptura ſacra, 3. *Re-*

gum

gum cap. 22. Cum Achab Rex Iſrael adjuncto ſibi Joſaphat Rege Juda bellum contra Aſſyrios ad expugnandam Ramoth Galaad movere vellet, omneſque falſi prophetæ proſperam illi expeditionem pollicerentur: accerſitum ad ſe Micheam rogat: *Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad prædicandum, an ceſſare? Cui ille reſpondit, Aſcende, & vade proſpere, & tradet Dominus in manu Regis* (cum ſciret fore ut ibi moreretur) loquens ſcilicet non ſua, ſed Regis, & falſorum Prophetarum, a quibus deceptus fuerat, opinione; non ut Principem falleret, ſed ut per irriſionem eum falli doceret. Micheam tamen fuiſſe mentitum nemo dixerit. Eadem ergo ratione mentitus non eſt Chriſtus, qui aſſumpta peregrini ſpecie peregrinantibus Diſcipulis conſpicuum ſe præbuit, illiſque ipſum ad manendum invitantibus aliquot paſſus longius progreſſus eſt, quaſi ultra proceſſurus eſſet: ut doceret eos errare, qui ſe putarent Chriſtum eſſe non poſſe.

Ad octavum reſpondeo, Sanctum Petrum cæremonias Moſaicæ legis ſimulatorie non obſervaſſe, ſed ſincere; & a ſancto Paulo ſincere etiam reprehenſum, ut Diſſertatione 11. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 1. oſtendimus. Sanctum Hieronymum in contraria fateor fuiſſe ſententia, & officioſi mendacii patrocinium ſuſcepiſſe: ſed in ſententiam ſancti Auguſtini & veritatis partes tandem conceſſit, ut teſtatur ſanctus ipſe Auguſtinus *Epiſt.* 260. quæ eſt ad Oceanum; utque conſtat ex Dialogo ejuſdem ſancti Hieronymi adverſus Pelagianos.

Ad 9. Reſpondeo Origenem in eo errore quo mendacio patrocinatur, uti in aliis plurimis eſſe deſerendum. Quem propterea S. Hieronymus loco in objectione laudato ſuggillavit; ubi & Origeniſtas inter ſe *mendaciorum orgiis* ſcripſit eſſe fœderatos. Caſſianus cum Origene hac in parte erravit: ejuſque perſtrinxit errorem S. Proſper, lib. contra collatorem, cap. 9. *Hac lege*, inquit, *& regula poteris prædicare, quod tam errent qui dicunt, ſemper eſſe fallendum, quam qui definiunt numquam eſſe fallendum: ſed ut in neutro peccetur, utrumque ſectandum: quia nec ſemper declinanda falſitas, nec ſemper negligenda ſit veritas. Fallit te prorſus opinio tua, &c.*

Ad 10. Reſpondeo, Euſebii Vercellenſis odium in hæreſim, & charitatem erga Dionyſium Mediolanenſem ſatis commendari non poſſe; ſed ejus ſimulationem, aut mendacium, ſive mentalem reſtrictionem, nec imitatione dignam eſſe, nec laude. Nec refert quod vir ſanctiſſimus fuerit. Hic enim fuit in vita integerrima nævus, quem tamen fides & charitas expunxerunt. Licet itaque a viris juſtis proferatur quandoque mendacium officioſum, nuſquam tamen juſtum eſſe poteſt, ſecundum præclaram illam ſancti Auguſtini regulam, lib. contra mendacium, cap. 14. *Ea quæ contra legem Dei fiunt, juſta eſſe non poſſunt. Dictum eſt a Deo, Lex tua veritas. Ac per hoc, quod eſt contra veritatem, juſtum eſſe non poteſt. Quis autem dubitet contra veritatem eſſe mendacium omne? Nullum ergo juſtum poteſt eſſe mendacium.*

SCHOLION.

Author Anonymus Diſſertationem hanc meam perſtringit, æquivocationum defenſione ſuſcepta, Abraham, Iſaac & Jacob exemplis abutitur, quos æquivocationibus & reſtrictionibus mentalibus uſos contendit: immo & ſpecioſam illam fallendi artem quaſi Angelicam venditat, cum eam Archangelo Raphaeli tribuit. Quin & Chriſto Domino, qui veritas eſt, & venit in mundum ut teſtimonium perhi-
l. 37. beret veritati, hanc *Sophiſtice loquendi odibilem* ar-
an. 11. tem tribuere non veretur, ſive cum diſcipulis dixit: *Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado ut a ſomno*
an. 2. *excitem eum. Et dixerunt: Domine ſi dormit, ſal-*
21. *vus erit. Dixerat autem Jeſus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione ſomni diceret*: ſive cum Judæis ait: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: Quod de Templo Hieroſolymitano Judæi intellexerunt: *Ille autem dicebat de templo corporis ſui*. Verum non ſatis conſideravit ille Author ſanctorum Patriarcharum, Angeli, Chriſti Domini locutiones figuratas eſſe, non ſophiſticas & ad fallendum compoſitas (quæ æquivocationum & reſtrictionum mentalium natura eſt.) Propoſitiones illæ Abraham, Iſaac, Jacob, Angeli, Chriſti, veræ ſunt, nihil falſi enuntiant, quamvis non explicent verum, quem verbis tropicis & myſticis, velut amictibus, obtegunt ſenſum, ut ingenium pie quærentis exerceant, & ne nuda ac prompta vileſcant. Sane figuratas omnes, parabolicas & allegoricas locutiones, quibus Prophetæ & Chriſtus ipſe prophetarum finis, illuminator & magiſter, plurimum utuntur, ad æquivocationum & reſtrictionum mentalium artem pertinere qui dixerit, Chriſto & Spiritui ſancto injuriam facit. Eſto, non caperent homines divinas illas locutiones propter ingenii ſui tarditatem; non minus tamen veræ erant & ſinceræ, atque ab omni fuco æquivocationis & reſtrictionis mentalis alienæ. Hanc noſtrarum ſummam reſponſionum ex S. Auguſtino hauſimus libro *Contra mendacium*, cap. 12. *De propheticis ergo factis, ſeu dictis*, inquit, *ideo ſibi videntur habere quod proferant, quia figuras prænuntiativas putant eſſe mendacia, eo quod mendaciis ſint aliquando ſimilia. Sed cum referuntur ad eas res propter quas ſignificandas ita facta & dicta ſunt, reperiuntur ſignificationes eſſe veraces, ac per hoc nullo modo eſſe mendacia. Mendacium eſt quippe falſa ſignificatio, cum voluntate fallendi. Non eſt autem falſa ſignificatio, cum etſi aliud ex alio ſignificatur, verum eſt tamen quod ſignificatur, ſi recte intelligatur.* Si locutionibus patriarcharum, Angelorum, Chriſti Domini æquivocationes affingamus; tropicis omnibus, metaphoricis, allegoricis locutionibus eadem poterit importari calumnia. Cum dicimus fluctuare ſegetes, gemmare vites, floridam juventutem, niveam caniciem, æquivocationes & reſtrictiones mentales uſurpare cenſebimur, quia fluctus, gemmas, florem, nivem in his rebus non invenimus, in quas hæc verba tranſtulimus.

Fruſtra vero Sanctorum quorumdam exemplis æquivocationum ac reſtrictionum mentalium uſum excuſare nititur Author ille Anonymus. Hæc enim exempla vel imitanda non ſunt, ut illud ſancti Felicis Nolani, qui Paganis ipſum quærentibus & ignotum interrogantibus reſpondit; *Neſcio Felicem, quem quæritis*, ut narrat S. Paulinus Natali 5. Vel æquivocationibus & reſtrictionibus mentalibus non favent, cum locutiones ſint Chriſtianæ, immo divinæ & a Spiritu Sancto, quo inſpirante locuti ſunt librorum ſacrorum Scriptores, uſurpatæ; ut illa Sancti Ferrandus Fulgentii, qui Eulalio Syracuſano Epiſcopo ipſum Diaconus interroganti quo conſilio in Ægyptum proficiſceretur in Vita S. reſpondit, *Parentes meos requiro, quos illis in parti-* Fulg. *bus vivere peregrinos audivi*. Sanctos Ægypti Monachos, quorum exempla imitari vehementer optabat, ſine æquivocatione aut reſtrictione mentali parentes vocabat, ſecundum illud Eccleſiaſtici 44. *Laudemus viros glorioſos & parentes noſtros*. Omnis pariter æquivocatio aberat, omnis reſtrictio mentalis a reſponſionibus allegoricis Martyrum, qui nomen ſuum rogati, pro nomine proprio propheticum aliquod reſpondebant, verbi gratia, Eliæ, Jeremiæ, Danielis: quippe qui indita ſibi a parentibus nomina, ideo fortaſſe quod eſſent idolorum vocabula, abjecerant. *Hujuſmodi* igitur *nomen cum* ex quodam Martyre *audiſſet* Firmilianus Judex Ethnicus, *nec tamen vim ac virtutem nominis intellexiſſet, poſt hæc quænam ei patria eſſet, interrogavit. Ille a priori vocabulo nullatenus diſcrepantia loquens, Jeruſalem ſibi patriam eſſe reſpondit, illam ſcilicet Jeruſalem intelligens, de qua loquitur Paulus: Supernam autem Jeruſalem libera eſt, & mater omnium noſtrum. Et hanc quidem Martyr intelligebat, judex vero ſenſa in terram abjecto & depreſſo, quænam illa urbs, & ubi gentium eſſet ſollicite requirebat*, &c. Refert Euſebius, *De Martyribus Paleſtinis*, cap. 11. Nihil vero planius, verius, & minus ambiguum reſponſione Sancti Athanaſii, qui Miniſtris Juliani Imperatoris illum quærentibus, & interrogantibus quantum inde Athanaſius abeſſet, reſpondit, *Eum non longe abeſſe*; ut refert Theodoretus, libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8.

Fruſtra tandem Caſus quoſdam conſcientiæ proponit Author Anonymus, quibus vix reſponderi poſſe

con-

confidit, niſi æquivocationum & reſtrictionum mentalium uſus approbetur. Illos enim tam facile ſolvimus, quam facile alios ejuſdem generis Sanctus Auguſtinus ſolvit libro *Contra Mendacium*, ejus principiis ac regulis in iſta Diſſertatione noſtra explicatis inſiſtentes. Sed de his alias.

Nota.

DIſplicuit non paucis Natalem mendacia, reſtrictioneſque mentales cum æquivocationibus confudiſſe, ac una cum mendaciis vetitas autumaſſe. Mendacia, ac reſtrictiones pure mentales divino Verbo, ac PP. Traditione damnatas ultro fatentur; neque aliquis eſt qui eaſdem reſtrictiones a mendacii malitia vendicare modo præſumat, dum propoſitiones 26. 27. & 28. ab Innocentio XI. damnatas legerit. At eſſe illicitum, dum juſta ſuadeat cauſa, æquivocationum uſum, nec PP. nec Summi Pontifices pronunciarunt; immo in ſuperiori Diſſertatione ab ipſo Natale probatum jam alii obſervarunt.

Perpendatur igitur nil aliud ſub æquivocationis nomine intelligendum, niſi verba duplicem referentia ſignificationem, vel æque principalem, vel unam naturalem, allegoricam alteram. Ab hoc etiam loquendi genere, dum ad eo utendum juſta non cogat cauſa, utique abſtinendum; cum humana ſocietas claram veritatis manifeſtationem expoſcat, & quo fieri poteſt fallaciis, doliſve via ſit obſtruenda. Dum vero non omnem expediat veritatem, quæ ſub verbis latet, manifeſtare, communiter aſſeritur ab æquivocationibus neceſſe non eſſe abſtinere, ac licite aliorum permitti deceptionem; potius enim tunc eſſet contra humanæ ſocietatis jura cum gravi proprio, vel proximi incommodo rotundis verbis omnem veritatem aperire. Et re vera, ipſo etiam ſuffragante Natale, Jacob mentitus non eſt, dum Patri dixit: *Ego ſum primogenitus tuus Iſaac;* & tamen ipſius verba duplicem referebant ſenſum, & quod nempe primogenitus eſſet natura, & quod talis ſolummodo jure eſſet: unaque bene agnoſcebat Jacob a Patre ſua verba in eo ſenſu, juxta quem interrogaverat, non percipienda. Dum pariter dixit: *Comede de venatione mea*, verba uſurpavit, quæ magis proprie explicabant carnem paraſſe ex fera, quam venando occidiſſet, atque hanc Iſaac expetierat; minus autem proprie hœdos e ſtabulo ereptos a Matre & in cibum paratos ſignificabant. Si ita loqui æquivocatione uti non eſt, neſcio quandonam vera intercedere poſſit æquivocatio; & tamen ab omni mendacii labe a Natale Jacob excuſatur. Nullus pariter dicet Angelum ab æquivocatione abſtinuiſſe, dum Tobiæ ait: *Ego ſum Azarias Anania magni filius &c.* quæ verba in alio, ac ab Angelo proferebantur, ſenſu accepit Tobias; illuſtri enim loco apud Iſraelitas natum reputavit. Demum, ut tot alia omittam, certum eſt S. Thomam 2. 2. *q. 69. a.* 1. illum teſtem mendacii non damnare, qui non legitime interrogatus, Judicem eludit ſe *neſcire* dicendo, quod ab ipſo expetitur. Vox illa *neſcio* duo tunc ſignificat, & plenam ſcilicet expoſtulatæ rei ignorantiam, & ſolam ignorantiam quoad manifeſtandi obligationem. Qui in hoc ſolum ſenſu ſe neſcire reſpondens Judicis permittit deceptionem, ex Angelico Doctore mendacii culpabilis non eſt. Supereſt igitur fateri quod, dum juſta cauſa veritatem tegendam dictat, atque hoc fit verbis veritatem quidem exprimentibus, in quam tamen Audientes non intendent, ſed in aliam vel naturalem, vel allegoricam, quam etiam eadem continent verba, nulla intercedat culpa; ac proinde non erant a Natale æquivocationes cum mendaciis, ac reſtrictionibus pure mentalibus confundendæ, dum dogma catholicum de numquam licito uſu mendacii tuebatur.

DISSERTATIO XLVIII.

De perpetua Virginitate Sanctiſſimæ Deiparæ Mariæ, adverſus Helvidium, Jovinianum, & Bonoſum.

PROPOSITIO.

Beatam Mariam ante partum, & in ipſo partu, & poſt partum Virginem fuiſſe, id eſt, ab omni viri conſortio & uſu conjugii perpetuo ſegregatam & integris virgineis corporis clauſtris benedictum uteri ſui fructum Jeſum effudiſſe, Traditio docet: cui citra Hæreſim refragari nemo poteſt.

DE virginitate ante partum nemo umquam dubitavit hæreticus. Virginitatem in partu Jovinianus violatam fuiſſe, temere & impie effutiit. Quem confodiunt Chalcedonenſes Patres in Sermone Proſphonetico ad Marcianum Imperatorem, ubi Filium Dei ſuæ Genitricis *Virginitatem poſt conceptum largitum eſſe* dicunt, *atque*, *ut Deo dignum erat*, *uterum ejus obſignaſſe*. Quæ verba manifeſte indicant obſignationem illam uteri virginalis etiam in ipſo partu perſtitiſſe. Idem tradunt Iſidorus Peluſiota, lib. 1. *Epiſt.* 22. Amphilochius in *Oratione de Occurſu Chriſti*, S. Ephrem *in Oratione de margarita pretioſa*, Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, *Oratione* 1. *in Deiparam*, Theodotus Ancyranus, *Homilia in Natale Domini*, Theodoretus *Dialogo* 11. Heſychius Hieroſolymitanus Presbyter, *Homilia* 2. *de B. Virgine Maria*, Sanctus Joannes Damaſcenus, *lib.* 4. *de Fide Orthodoxa*, *cap.* 15. Ex Latinis vero ſanctus Ambroſius, *Epiſtola* 7. *ad Siricium Romanum Pontificem* data, quæ eſt Synodica Mediolanenſis adverſus Jovinianum Concilii, in qua adverſus ipſum dogma illud Catholicum diſerte propugnat; & *lib. de Inſtitutione Virginis*, *cap.* 7. Sanctus Hieronymus, *Commentario*, *in cap.* 44. *Ezechielis*. Sanctus Auguſtinus, *Epiſtola* 11. *ad Voluſianum*, eidem veritati teſtimonium perhibet his verbis: *Ipſa virtus per inviolatæ matris virginea viſcera infantis eduxit, quæ poſtea per clauſa oſtia membra juvenis introduxit. Hic, ſi ratio quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inveſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti, eſt potentia facientis.* Et *lib. de Hæreſibus*, *cap.* 88. Joviniani Hæreſim hoc inter cætera habuiſſe dicit, *Quod virginitatem Mariæ deſtruebat, dicens eam pariendo fuiſſe corruptam.* Et *lib.* 1. *contra Julianum*, *cap.* 2. & *in Enchiridio*, *cap.* 34. *Quod ſi*, inquit, *vel per naſcentem corrumperetur ejus* (Mariæ) *integritas, non jam ille de Virgine naſceretur, eumque falſo, quod abſit, de Virgine Maria natum tota confiteretur Eccleſia.*

Idem prædicavit S. Leo, *Sermone* 1. *de Nativitate*, *cap.* 11. *Merito igitur*, inquit, *virgineæ integritati nihil corruptionis intulit partus ſalutis: quia cuſtodia fuit pudoris editio Veritatis.* Et Serm. 11. de eadem ſolemnitate, cap. 2. *Nova autem nativitate genitus eſt, conceptus a Virgine, natus ex Virgine, ſine paternæ carnis concupiſcentia, ſine maternæ integritatis injuria: quia futurum hominem Salvatorem talis ortus decebat, qui & in ſe haberet humanæ ſubſtantiæ authorem, & humanæ carnis inquinamenta neſciret.* S. Leoni ſuffragatur Sanctus Petrus Chryſologus, *Sermone* 142. *de Annuntiatione S. Mariæ Virginis*. Suffragatur & Sanctus Fulgentius, lib. 1. *de Veritate Prædeſtinationis*, cap. 2. *Dominus verus*, inquit, *veram ex Virgine ſuſcipiens carnem, perfectionem ex ea humani corporis ſumpſit, virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim decebat, ut integritatem virginitatis Creator humanæ carnis Dominus in conditione tribueret, & idem carnis humanæ ſuſceptor Dominus, quod fecerat redempturus, virginitatem carni de qua naſceretur auferret.* Pro eadem doctrina pugnant Author Sermonis 11. *de Nativitate Domini*, Euſebio Emiſſeno adſcripti; Gennadius lib. *de Eccleſiaſticis Dogmatibus*, cap. 69. Sanctus Hildephonſus, lib. *de Virginitate S. Mariæ*, Sanctus Bernardus, *Sermone* 33. *in Cantica*. Et Petrus Damiani *Opuſculo* 36. *de Dei omnipotentia*, *cap.* 10.

Vete-

Veteres duos Romanæ Eccleſiæ Pontifices, qui hanc Traditionem tuiti ſunt, ſilentio præterire mihi religio eſſet, Hormiſdam & Pelagium I. Hic Epiſt. 79. ad Juſtinum Imperat. rem ita ſe habuiſſe aſſerit, *Ut qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius hominis, & naſceretur ex tempore hominis more, matris vulvam natus non aperiens, & virginitatem Matris Deitatis virtute non ſolvens. Dignum plane Deo naſcente Myſterium, ut ſervaret partum ſine corruptione, qui conceptum fecit eſſe ſine ſemine.*

Pelagius vero I. in Confeſſione Fidei, Epiſtolæ 16. ad Childebertum Regem ſubjecta, *Chriſtum*, ait, *natum eſſe ſervata integritate maternæ virginitatis: quia ſic eum Virgo permanens genuit, quemadmodum Virgo concepit.*

Objici poteſt adverſus hoc Fidei Catholicæ dogma, quod ait S. Lucas Evangelii ſui *cap.* 2. Infantem Jeſum parentes ejus tuliſſe in Jeruſalem ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: *Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur.* Cujus legis ad Chriſtum extenſio innuere videtur ipſum perfracto virginali ſignaculo ex utero B. Virginis prodiiſſe. Hinc Tertullianus, lib. *de Carne Chriſti cap.* 23. de ſanctiſſima Deipara ſcripſit: *Etſi virgo concepit, in partu ſuo nupſit, ipſa patefacti corporis lege...... Hæc denique vulva eſt, propter quam & de aliis ſcriptum eſt, Omne maſculinum adaperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur. Quis vere Sanctus, quam Dei Filius? Quis proprie vulvam adaperuit, quam qui clauſam patefecit? Cæterum omnibus nuptiæ patefaciunt. Itaque magis patefacta eſt, quia magis erat clauſa.... Et quid ultra retractandum eſt? Cum hac ratione Apoſtolus non ex virgine, ſed ex muliere editum filium pronuntiavit; agnovit adapertæ vulvæ nuptialem paſſionem.*

Hinc Origenes, Homilia 4. in Lucam: *Quemcumque*, inquit, *de utero effuſum marem dixeris, non ſic aperit vulvam matris ſuæ, ut Dominus Jeſus: quia omnium mulierum non partus infantis, ſed viri coitus vulvam reſerat. Matris vero Domini eo tempore vulva reſerata eſt, quo & partus editus: quia ſanctum uterum, & omni dignatione venerandum ante nativitatem maſculus omnino non tetigit.* Denique vulvam B. Virginis a Chriſto apertam, Sanctus Irenæus, *lib.* 4. *cap.* 66. Sanctus Athanaſius, in *Epiſtola ad Epictetum*: Sanctus Baſilius *in Oratione de Natali Domini*: Sanctus Epiphanius, *Hæreſi* 77. diſerte aſſerunt.

Reſpondeo, *τὸ aperire vulvam*, apud S. Lucam nihil aliud ſignificare, quam naſci, & materno ex utero prodire: quod ita fert communis & naturalis fœtus profundendi modus; ut aperto utero in lucem exeat. Uſus eſt namque S. Evangeliſta hoc genere ſermonis ex Moſe accepto, quo primogenitus ſignificatur. In ferendis porro legibus id ſpectat Legiſlator, quod naturaliter accidit, & ordinarium eſt, non quod extra ordinem, nec ſine miraculo evenit. Eodem ſenſu locuti ſunt laudati Patres, ſi Tertullianum & Origenem forſan exceperis, qui in Deipara virginitatem corporis partu reſignatam eſſe putant, in hoc ut & in aliis pleriſque fidei capitibus errantes: aut certe durius loquuntur.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis ex Origene, Homilia 7. in Lucam. *In tantam*, inquit, *neſcio quis prorupit inſaniam, ut aſſereret negatam fuiſſe Mariam a Salvatore, eo quod poſt nativitatem illius juncta fuerit Joſeph.*

Item ex Sancto Baſilio Magno *Homilia* 25. quæ eſt de Nativitate Chriſti, in qua exponens hæc verba: *Non cognovit eam donec peperit*, ſic ſcribit: *Affert his locus ſuſpicionem, quod poſtquam generationi Domini per Spiritum Sanctum adminiſtrata caſte pureque ſerviit, tum demum uſitata nuptiarum opera Maria non recuſaverit. Nos autem quamvis nihil hoc doctrinæ pietatis officiat [ſi quidem eo uſque neceſſaria virginitas fuit, dum diſpenſationi illa ſerviret: quod autem deinde ſecutum eſt, tamquam nihil ad Myſterii rationem ſpectans curioſius omittamus inquirere] nihilominus quod Chriſtum amantium aures non ſuſtinent hoc audire, quod Dei Genitrix aliquando virgo eſſe deſierit, &c.*

III. Ex Sancto Epiphanio in Epiſtola adverſus Antidicomarianitas Hæreſi 78. ubi ex vocabulo ipſo Virginis id probat, quod antonomaſtice, ac velut proprium uni Dei Matri per totam Eccleſiam, & a Chriſtianis omnibus tribuitur, quod argumento eſt nullo umquam virili congreſſu pudorem illius fuiſſe violatum. *Quis*, inquit, *ullo tempore umquam extitit qui Sanctæ Mariæ nomen appellare auderet, & non rogatus ſubinde Virginis vocabulum adjiceret? Nam in adjunctis iſtiuſmodi vocibus virtutis indicia collucent. Quippe juſtis omnibus, pro eo ac ſingulos decebat, ſua cuique ſunt dignitatis attributa nomina. Ita Abrahamo Amici Dei titulus accommodatus eſt, neque is umquam intercidet. Jacob vero Iſraelis cognomen ſine ulla mutatione conceſſum. Apoſtoli quoque Boanerges, hoc eſt tonitrui filii, nominati ſunt, nec ulla dies nomen iſtud obliterabit. Sic Sancta Maria Virgo nuncupatur, nec appellatio iſta aliquando commutabitur. Hæc enim perpetuo incorrupta permanſit.*

Id probat præterea Sanctus Epiphanius ex eo quod S. Joſeph, quando cum Maria conjugium iniit, ætatis jam provectæ eſſet, natus annos amplius octoginta. Quocirca non in eum finem Mariam illi eſſe traditam, ut prolem ex ea ſuſciperet: cui quidem, ut & maritali uſui inutilis erat ætas decrepita. Verum ex Legis præſcripto eam ducere coactum illum eſſe credit, ſortium addicente neceſſitate. Sed veriſimile non eſt, quod Joſeph decrepitus ſenex fuerit cum Mariam aſcivit in conjugem. Illa enim capularis ſenis cum puella conjunctio non ſolum ambobus indecora fuiſſet: ſed etiam fini huic adverſa cujus gratia B. Virgo nuptiis illigata eſt. Quæ propterea nupſit, ſi Veteres audiamus, ne de adulterio filium peperiſſe videretur. Porro ſtupri ſuſpicionem haud abſurdam feciſſet decrepita viri ſenectus, & operi nuptiali minus idonea: quam e contrario valida ætas, & ad conjugium utilis amoveret. Hanc itaque Sancti Epiphanii rationem nullius eſſe ponderis fatemur.

Id probat rurſus S. Epiphanius ex eo quod neque Sanctiſſima Virgo poſt divinum illum fœtum ex utero profuſum, umquam paſſa eſſet degeneri ſe commixtione violari: neque Joſephus eximiæ vir ſanctitatis hoc umquam aggredi auſus eſſet: *Deinde*, inquit, *ambo erant utique Juſti; neque qui hoc ſemel audiiſſet, fœtum illum, quem in utero ipſa geſtabat, e Spiritu eſſe ſancto, poſt tantam Dei adminiſtrationem vaſe illo auderet uti, quod eum capere meruerat, quem ob excellentem gloriam cœlum ac terra continere non poſſunt. Nam ſi hoc ipſo tempore Virgines in ejus nomine perſeverare in illo ſtatu, ac caſtimoniam & continentiam ſervare contendunt, quanto major Joſephi religio erat ac Mariæ?*

Denique S. Epiphanius Antidicomarianitarum, qui perpetuam B. Mariæ Deiparæ Virginitatem oppugnabant, errorem *blaſphemiæ* nomine afficit. *Vanum etenim aliquid de Sancta Maria ſemper Virgine neſcio quem meditari audio*, inquit, *& blaſphemam quamdam audere ſuſpicionem in eam conjicere.*

IV. Probatur ex Siricio Papa, *Epiſtola* 5. *ad Theophilum & Anyſium Epiſcopos*, in qua de Bonoſo ita ſcribit. *Sane non poſſumus negare de Mariæ filiis jure reprehenſum, meritoque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quod ex eodem utero virginali, ex quo ſecundum carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegiſſet Dominus Jeſus naſci per Virginem, ſi eam judicaſſet tam incontinentem fore, ut illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni, concubitus humani ſemine coinquinaret. Qui enim hoc adſtruit, nihil aliud niſi perfidiam Judæorum adſtruit, qui dicunt, Eum non potuiſſe naſci ex Virgine. Nam ſi hanc accipiant a ſacerdotibus authoritatem, & videatur Maria partus fudiſſe plurimos, majore ſtudio veritatem fidei expugnare contendent. Et ubi eſt illud quod ſcriptum eſt, dicente domino ad Matrem de Joanne Evangeliſta: Mulier, ecce Filius tuus & rurſus ad Joannem de Maria: Ecce mater tua? Quid ſibi iſtud vult, quod cum in cruce Dominus poſitus peccatum mundi tolleret, pronuntiavit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, niſi ut claudat ora ſua perfidia, obmuteſcat, ne Matrem Domini aliqua audeat temerare convitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor, quod deſponſata fuerit viro tantummodo Joſeph, nulla tamen conjugalis coitus conſuetudine tori jura cognoverit. Neque*

Digitized by Google

que enim eam ſuſcepturam ex Joſeph filios, a viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium Evangeliſta, dicens quod ſuſcepit eam diſcipulus in ſua. Numquid ergo divortium fecit? Numquid a viro abduxit atque abſtulit? Ergo qui hoc legit in Evangelio, quomodo quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filii eſt de Matris integritate, hæc Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, his totius finis conſummationis.

V. S. Ambroſius, *lib. de Inſtitutione Virginis, cap. 6.* idem dogma luculenter confirmat. *An vero Dominus Jeſus eam ſibi matrem eligeret, quæ virili ſemine aulam poſſet inceſtare cœleſtem, quaſi eam cui impoſſibile eſſet virginalis pudoris ſervare cuſtodiam? Cujus exemplo cæteræ ad integritatis ſtudium provocantur, ipſa ab hujuſmodi, quod per ſe cæteris propoſitum foret, munere deviaret? Et quæ eſſet cui majus quam matri Domini meritum deponeret, præmium reſervaret? Nulli enim uberiora quam virginitati deputavit munera, ſicut Scriptura nos docet.... Nec fieri poterat, ut quæ Deum portaverat, portandum hominem arbitraretur. Nec Joſeph vir juſtus in hanc proruiſſet amentiam, ut Matri Domini corporeo concubitu miſceretur.*

VI. Probatur ex S. Hieronymo, *lib. adverſus Helvidium, de perpetua Virginitate B. Mariæ*, in quo his verbis infamem hæreſiarcham inſectatur: *Imperfectiſſime hominum, iſta non legeras, & toto ſcripturarum pelago derelicto, ad injuriam Virginis tuam rabiem contuliſti, in exemplum ejus quem fabulæ ferunt, cum vulgo eſſet ignotus, & nihil boni poſſet facinoris excogitare quo nobilis fieret; Dianæ incendiſſe templum: & nullo prodente ſacrilegium, fertur ipſe in medium proceſſiſſe, clamitans ſeſe incendium ſubjeciſſe: ſciſcitantibus Epheſi Principibus, quam ob cauſam hoc facere voluiſſet, reſpondiſſe: Ut quia bene non poteram, male omnibus innoteſcerem. Tu vero Templum Dominici corporis ſuccendiſti: Tu contaminaſti ſacrarium Spiritus ſancti, ex quo vis quadrigam fratrum & ſororum proceſſiſſe congeriem?* Et infra: *Natum Deum eſſe de Virgine credimus, quia legimus: Mariam nupſiſſe poſt partum non credimus, quia non legimus.* Ab aliorum Patrum referendis pro hac cauſa teſtimoniis ſuperſedeo.

Objiciebat Helvidius primum quod S. Matthæus ſcribit, cap. 1. *Cum eſſet deſponſata Mater Jeſu Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto.* Ex quo conſequens putabat Helvidius, poſtea conveniſſe.

Secundo objiciebat hæc ejuſdem Evangeliſtæ verba: *Et non cognoſcebat eam donec peperit:* quaſi particula *donec*, ſignificet Joſephum poſt id tempus Mariam cognoviſſe.

Tertio, quod Chriſtus primogenitus Mariæ ibidem dicatur: *Donec peperit primogenitum ſuum*; non dicatur autem primogenitus, niſi poſt quem alter genitus eſt.

Quarto, quod *fratres Domini* in Evangelio commemorentur, qui Mariæ adhærebant, utique ut ejus filii poſt partum divinum ex Joſepho ſuſcepti.

Reſpondeo ad primum, non ſequi quod poſtea convenerint Maria & Joſeph, ſed *Scriptura quid factum non ſit, oſtendit* (inquit ſanctus Hieronymus, in *cap. 1. Matthæi.*) Sicut ſi dicamus: *Helvidius antequam pœnitentiam ageret, morte præventus eſt*, non ſequitur quod Helvidio pœnitentia eſſet agenda poſt mortem. Igitur præpoſitio *ante*, licet ſæpe conſequentia indicet, tamen nonnumquam ea tantum, quæ prius cogitabantur, oſtendit. Unde nec neceſſe eſt ut cogitata fiant, cum aliud ideo intervenerit, ne ea quæ cogitata ſunt fierent. Igitur cum Evangeliſta dicat, *priuſquam convenerent*, proximum nuptiarum tempus oſtendit, & in eo jam rem fuiſſe, ut quæ prius ſponſa fuerat, eſſe uxor inciperet, quaſi dixerit: Antequam rem agerent nuptiarum, *inventa eſt habens in utero*. Inventa eſt autem a nullo alio niſi a Joſeph: qui ſponſæ uterum tumentem pene jam licentia maritali, & curioſis oculis deprehendit. Non tamen ſequitur eum cum Maria conveniſſe poſt partum, cujus conveniendi deſiderium uteri conceptione ſublatum eſt. Ita reſpondet ſanctus Hieronymus, *lib. contra Helvidium*.

Addit Author Operis Imperfecti in Matthæum Homilia 1. *Poſtquam cognovit quia facta eſt Unigeniti Dei templum, quomodo poterat hoc uſurpare? quomodo, quod antea facere noluit vir religioſus, expectans nuptias ſuas, poſtea facturus fuerat, ut habitationem Dei carnalibus concupiſcentiis ſordidaret?*

Ad ſecundum reſpondeo, vocem hanc *donec*, non ſemper certum tempus, ſed infinitum quandoque ſignificare, ut patet ex illo Iſaiæ 46. *Ego ſum, ego ſum; & donec ſeneſcatis, ego ſum.* Nec tamen ſequitur quod, poſtquam ſenuerint, Deus eſſe deſinet. Sic Salvator ad Apoſtolos ait Matthæi 28. & Lucæ 21. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Nec tamen conſequens eſt poſt ſæculi conſummationem Chriſtum a ſuis Diſcipulis abſceſſurum. Sic Paulus 1. *ad Corinthios* 15. ex Pſ. 109. ait: *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus.* Nec ſequitur ubi inimici ſub pedibus Domini fuerint, tunc illius regnum deſiturum. Sic David Pſalmo 122. *Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri:* Ex quo non ſequitur Prophetam impetrata miſericordia oculos a Domino averſurum. Scripſit itaque S. Evangeliſta, Mariam non eſſe cognitam a viro ſuo uſque ad partum: ut multo magis intelligeremus cognitam non fuiſſe poſt partum, a qua tunc ſe abſtinuit, cum adhuc de viſione poterat fluctuare. Ita reſpondet S. Hieronymus loco laudato.

Author Operis imperfecti in Matth. aliam reſponſionem ſubminiſtrat, ſcilicet Joſephum non cognoviſſe Mariam, cujus eſſet dignitatis, Mater nimirum Filii Dei, donec in nativitate & poſt, ex variis miraculis id didiciſſet. Idem innuit ſanctus Epiphanius, *Hæreſi* 78. quæ eſt Antidicomarianitarum. Sed hæc interpretatio coacta videtur, textui ſacro contraria, & pietati Joſephi, quia id ex Angeli revelatione, & allegatione Prophetici oraculi & noſſe poterat, & debebat.

Aliqui ex Patribus exiſtimarunt verbum, *Cognoſcere*, hic non de congreſſu maritali eſſe accipiendum, ſed ſimpliciter & latius de cognitione abſoluta, eo quod facies Mariæ ſtatim a Conceptione tanto fulgore coruſcarit, ut nec aſpici, nec agnoſci poſſet. In hunc ſenſum laudatur ſanctus Hilarius a S. Thoma in Catena aurea. Concinit Gloſſa ordinaria in Matthæum. Sed pia hæc meditatio, quæ nullum habet in Scriptura ſacra, nec in traditione fundamentum, neceſſaria non eſt ad reſpondendum Helvidianis.

Ad tertium reſpondeo, Primogenitum non perpetuo illum dici, poſt quem alius, ſed ante quem nullus genitus eſt; *Omne* (inquit Dominus ad Aaron, Numerorum 18.) *quod aperit vulvam ab omni carne, quæ offertur Domino, ab homine uſque ad pecus, tibi erunt: tantummodo pretiis redimetur primogenita, hominum, & primogenita pecorum immundorum.* Definivit ſermo Dei quid ſit primogenitum: *Omne*, inquid, *quod aperit vulvam.* Alioqui ſi non eſt primogenitus, niſi is tantum quem ſequuntur fratres; tandiu Sacerdotibus primogenita non debentur, quamdiu & alia fuerint procreata, ne forte partu poſtea non ſequente, unigenitus ſit, & non primogenitus. Idem conſtat ex cap. 12. Exodi, ubi Moyſes ſcribit: *Factum eſt autem circa mediam noctem, & Dominus percuſſit omne primogenitum in terra Ægypti*, &c. Hic enim primogenitorum nomine etiam unigeniti intelliguntur. Ita reſpondet ſanctus Hieronymus.

Ad 4. Reſpondeo, Fratres Domini, vel fuiſſe Joſephi filios ex priori conjuge; vel fratres fuiſſe, non natura, quaſi eadem ex matre, aut eodem ex Patre geniti eſſent, ſed cognatione, quo ſenſu nomen fratris in Scriptura ſacra uſurpari ſolemne eſt. Sic Abram Loth nepoti ſuo dixit Geneſis 13. *Fratres nos ſumus.* Sic Laban ad Jacob Geneſis 14. *Quoniam frater meus es, non ſervies mihi gratis.* [illegible]

Fratres itaque Domini appellantur in Evangelio, filii materteræ ejus Mariæ Cleophæ, uxoris Alphæi, matris Jacobi minoris, & Joſetis. Ita reſpondet ſanctus Hieronymus, qui eorum opinionem acriori ſtylo refellit, qui S. Joſeph viduum fuiſſe aſſerunt, cum Deiparam duxit uxorem, & ex alia antea conjuge filios ſuſcepiſſe: *Poſſumus enim*, inquit, *hac æſtimatione poſſibilitatis contendere, plures quoque uxores habuiſſe* [illegible]

iſſe

iſſe Joſeph, quia plures habuerit Abraham, plures habuerit Jacob, & de his eſſe uxoribus fratres Domini: quod pleriqus non tam pia, quam audaci temeritate confingunt. Tu dicis Mariam virginem non permanſiſſe: ego mihi plus vendico, etiam ipſum Joſeph virginem fuiſſe per Mariam, ut ex virginali conjugio virgo filius naſceretur. Si enim in virum ſanctum fornicatio non cadit; & aliam cum uxorem habuiſſe non ſcribitur: Maria autem, quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos potius fuit, quam maritus, relinquitur virginem eum manſiſſe cum Maria, qui Pater Domini meruit appellari.

Hanc etiam de virginitate S. Joſeph ſententiam propugnat Author Sermonis 14. in Nativitate Domini, olim ſancto Auguſtino adſcripti, nunc in Appendicem rejecti: *Habe*, inquit, *Joſeph cum Maria conjuge tua communem virginitatem membrorum; quia de Virginis membris virtus naſcitur Angelorum. Sit Maria ſponſa Chriſti in carne ſua, virginitate ſervata: ſis autem & tu Pater Chriſti cura caſtitatis, & honorificentia virginitatis, ut de virgineis membris genitricis, ſæculis Chriſtianis nulla ſit zelotypia..... Gaude itaque Joſeph, nimiumque congaude virginitati Mariæ, qui ſolus meruiſti virginalem affectum poſſidere conjugis, quia per meritum virginitatis ita ſeparatus es a concubitu uxoris, ut Pater dicaris Salvatoris.*

Sancti Joſephi virginitati patrocinatur etiam Theodoretus, *Commentario in cap. 1. Epiſtola ad Galatas*, Explicans illa verba ſancti Pauli: *Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini*; hæc enim habet: *Vocatur quidem frater Domini, ſed non erat natura. Nec vero fuit Joſephi filius, ut quidam exiſtimarunt, ex priori matrimonio natus, ſed Cleophæ filius erat, Domini conſobrinus. Matrem enim habuit matris Domini ſororem.*

Fratres Domini fuiſſe S. Joſeph ex priori conjuge filios Veterum PP. plures ſenſerunt. Hæc ſententia ex apocryphis ſumpta videtur. Non tamen eſt fidei contraria.

Alii vero Patres *fratres Domini* fuiſſe Joſephi ex priori uxore filios aſſerunt. Plures ita ſenſiſſe refert Origenes in cap. 14. Matthæi; in quorum ſententiam ipſe propendet. *Fratres autem Jeſu*, inquit, *putabant nonnulli eſſe ex traditione Hebræorum ſumpta occaſione, ex Evangelio quod titulum habet, juxta Petrum, aut ex libro Jacobi filios Joſeph ex priore uxore, quæ convixerat ipſi antequam duceret Mariam: qui vero talia dicunt, dignitatem Mariæ in virginitate ad finem uſque ſervare volunt, ne corpus illud quod deſignatum erat ut ſubveniret ſermoni dicenti: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, cognoſceret viri thorum, poſtea quam in eam pervenerat Spiritus Sanctus, & virtus ex alto obumbraſſet illi. Arbitrorque rationi conſentaneum eſſe virilis quidem puritatis in caſtitate primitias fuiſſe Jeſum, muliebris vero Mariam. Non enim plauſibile eſt alii præter hanc virginitatis primitias adſcribere.* At ſi virgo fuiſſet S. Joſephus cum Mariam duxit uxorem ipſi virginitatis primitiæ adſcribendæ eſſent. Cenſuit itaque cum aliis Origenes S. Joſephum alteri uxori nupſiſſe antequam B. Virginem Mariam duceret. In eadem ſententia fuit Euſebius, lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 1. *Tunc etiam*, inquit, *Jacobum qui frater Domini dicebatur, eo quod eſſet Joſephi filius: ſiquidem Joſephus Chriſti Pater fuit, cui Maria virgo deſponſata, priuſquam nuberent, ex Spiritu ſancto prægnans reperta eſt: hunc, inquam, Jacobum qui ob eximiam virtutem Juſtus ab antiquis cognominatus eſt, Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum primum accepiſſe perhibent.* Eidem ſententiæ ſuffragantur *S. Gregorius Nyſſenus Oratione 2. de Reſurrectione Chriſti*, S. Epiphanius, *Hæreſi* 29. quæ eſt *Nazaræorum*, & 78. quæ eſt *Antidicomarianitarum*. Et Gregorii quidem Nyſſeni ſive Heſychii Presbyteri Hieroſolym. cujus nomine Orationem illam inſcripſit P. Combefiſius, *Tom. 1. Auctarii Bibliotheca Patrum*, locus inſignis eſt, & Evangelicæ authoritati innixus: *Quoniam*, inquit, *multarum Mariarum in Evangeliis mentio fit, tres numero omnes eſſe ſtatuere debemus, quas Joannes comprehenſim numeravit, cum diceret: Stabat autem juxta crucem Jeſu Mater ejus, & ſoror Matris ejus, Maria Cleophæ, & Maria Magdalena. Nam Mariam Jacobi & Joſæ matrem apud alios Evangeliſtas nominatam, Deiparam & non aliam eſſe credimus. Quoniam enim ita diſpoſitum & deſtinatum erat, ut & divinus partus obumbraretur, & ſanguinariis Judæis*

non manifeſtaretur, quod circa ipſum tempus quo ad lectum jugalem ducenda erat, Virgo ex Spiritu ſancto concepiſſet: quemadmodum literis mandatum eſt, quod & vir hujus & pater Jeſu vocatus ſit Joſeph: eodem modo Joſæ & Jacobi filiorum Joſeph fabri ex prioribus nuptiis & præmortua uxore puerilem ætatem agentium, mater Deipara appellabatur. Hæc nimirum obtrectantes etiam Judæi de Servatore dicebant: An non hic eſt filius fabri? Nonne mater ejus vocatur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joſes, & Simon & Judas? Atque idcirco Joannes quidem ut qui libere divinam Hiſtoriam conſcriberet, eam quæ ſtabat juxta crucem, id quod reipſa erat, matrem Jeſu appellavit: cæteri vero Evangeliſtæ qui multum circa œconomiam laboraverunt, certo conſilio matrem eam Jacobi & Joſæ appellaverunt [hi enim primi erant & inſignes filii Joſephi] hoc aperte ſignificante Scriptura quod hac diſpoſitione & ordinatione, atque inde concepta opinione, abſque periculo Maria paſſioni ſalutari intererat. Nam ſi vulgus eam eſſe virginem ſciviſſet, perdita forſitan fuiſſet ab invidis Judæis. Reperius autem eam etiam unius ſolius filiorum Joſephi matrem apud Evangeliſtas nominatam eſſe Mariam Jacobi, & Mariam Joſæ. Marcus autem Jacobi parvi & Joſæ matrem eam vocavit, quoniam alter erat Jacobus Alphæi, magnus idcirco, quia duodecim Apoſtolis connumeratus erat. Nam parvus non erat de numero eorum. Eidem ſententiæ patrocinatur Sanctus Hilarius, *c. 1. in Matthæum* ubi loquens de hoſtibus perpetuæ virginitatis B. Mariæ hæc habet: *Verum homines praviſſimi hinc præſumunt opinionis ſuæ authoritatem: quod plures Dominum noſtrum fratres habuiſſe ſit traditum. Qui ſi Mariæ filii fuiſſent, & non potius Joſeph ex priore conjugio ſuſcepti: nunquam in tempore Paſſionis Joanni Apoſtolo tranſcripta eſſet in matrem, Domino ad utrumque dicente: Mulier, ecce filius tuus; & Joanni: Ecce mater tua: niſi quod ad deſolatæ ſolatium charitatem filii Diſcipulo relinquebat.*

S. Chryſoſtomus, vel alius vetuſtiſſimus Author in Homilia *de Annuntiatione B. Mariæ*, quam Gregorio Taumaturgo tribuit Gerardus Voſſius exponens illa verba, Iſaiæ 29. *Dabitur liber obſignatus viro ſcienti literas*, eamdem ſententiam confirmat. *Quis iſte liber obſignatus*, inquit, *niſi omnino immaculata Virgo? A quibus dabitur? Sacerdotibus ſcilicet. Cuinam viro? Joſeph fabro. His eſt ille Joſeph qui honeſtis ante nuptiis conjunctus fuerat liberoſque ſuſceperat, uxorem amiſerat, & ex illo tempore cum magna caſtitatis laude vixerat, in diſciplina & correptione Domini liberos educans & inſtituens. Ideoque pergens Apoſtolus Paulus ut Evangelium prædicaret, & cum unum ex his liberis offendiſſet, ſcripſit dicens: Alium vero Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini* (Galat. 1.) *non ut ex Virgine Maria, ſed ex Joſeph genitum.*

Hilarius Diaconus, in eadem opinione eſt. Ita enim ſcribit, in cap. 1. Epiſtolæ ad Galatas: *Jacobum vidit Hieroſolymæ, quia illic erat conſtitutus ab Apoſtolis Epiſcopus, qui & ipſe prius fuerat incredulus, ſicut dicit Evangeliſta, Quia nec Fratres ejus credebant in eum. Hic Jacobus filius fuit Joſeph, qui ideo frater Domini appellatus eſt, quia & Joſeph pater ejus, etiam Domini pater nuncupatus eſt...... Hoc ergo modo dictus eſt Dominus frater Jacobi & cæterorum, quo & filius nuncupabatur Joſeph.*

S. Cyrillus Alexandrinus, *lib. 4. Commentar. in Joannem, in cap. 7. v. 5.* ubi ait Evangeliſta *Fratres Chriſti nondum in eum credidiſſe*, id quoque a Prophetis prænuntiatum aſſerit, præſertim a Jeremia, cap. 12. dicente; *Et fratres tui, & domus patris tui, ipſi etiam ſpreverunt te, &c.* Porro notat Cyrillus *Prophetam circumſpecte admodum* fratres cum dixiſſet, commode ſubjunxiſſe: *Domus Patris tui, ne ipſi quoque ex beata Virgine nati cenſerentur, ſed potius ex ſolo patre Joſeph.*

Eidem ſententiæ ſubſcribit Theophylactus in cap. 27. Matthæi, ubi locum Evangeliſtæ enarrans de mulieribus cruci Chriſti adſtantibus, hæc habet: *Mariam autem matrem Jacobi & Joſæ Deiparam dicit. Jacobus enim & Joſes filii erant Joſeph e priore ejus uxore. Verum quia Deipara uxor Joſeph dicebatur, merito & filiorum ejus dicebatur mater, hoc eſt noverca.*

Subſcribit & Euthymius in cap. 12. Matthæi. Hippolitum quoque Martyrem Patrem antiquiſſimum idem ſenſiſſe conſtat ex Nicephoro verba ejus referente, *lib. 2. Hiſtor. Eccl. cap. 9.*

Hanc ſententiam ex delitamentis Apocryphorum depromptam contendit Sanctus Hieronymus in cap. 12. Matthæi. Sed viri eruditi non deſunt qui potiorem exiſtiment ſententiam Patrum, qui fratres Domini non conſobrinos; ſed ſecundum hominum opinionem germanos, Joſephi nimirum ex priori matrimonio filios aſſeruerunt. Ea namque cum Evangelio magis conſentire ipſis videtur.

Triplici id confirmant argumento. 1. Accurate deſcribitur cognatio Chriſti Matthæi 13. v. 55. *Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria; & fratres ejus Jacobus & Joſeph, & Simon, & Judas? & ſorores ejus nonne omnes apud nos ſunt?* Et Marci 6. v. 3. *Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joſeph, & Judæ, & Simonis: Nonne & ſorores ejus hic nobiſcum ſunt?* At quando parentes probe novimus, quos ex eorumdem familia melius noſſe ſolemus quam liberos jam grandis ætatis? qui ſoli idcirco nominantur Joannis 6. v. 42. *Nonne hic eſt Jeſus filius Joſeph, cujus non novimus patrem & matrem?* Senſus igitur Judæorum, apud SS. Matthæum & Marcum eſt. Nonne eodem hic patre eſt prognatus, quo Jacobus, Joſeph, & duo fratres eorum?

2. Fratres illi nominantur, qui matri adeſſe ſolebant. Unde Matthæi 12. v. 46. *Adhuc eo loquente ad turbas ecce mater ejus & fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.* Et ſimiliter Marci 3. v. 31. & Lucæ 8. v. 10. Una etiam iter ſuſcipiebant, ut Joannis 2. v. 12. *Poſt hoc deſcendit Capharnaum ipſe & mater ejus, & fratres ejus, & diſcipuli ejus.* Hi quoque in Judæam invitant, Joannis 7. v. 3. *Dixerant autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis.* Ubi non poſſunt intelligi cognati ejus filii Zebedæi Jacobus major & Joannes, qui jam ante Diſcipuli fuere (ut ex Matthæo & Marco conſtat.) Quos igitur alios capiamus fratres, quam proximos? qui tum quidem nondum credebant, nec ex duodecim fuere; poſtea tamen crediderunt. Proximis ſane melius convenit quod Matrem Jeſu ut domeſtici comitarentur; eoque aſſeclæ eſſent Chriſti. Videlicet Joſepho defuncto, cura omnis rei familiaris penes Mariam erat: ut fratres ejus neceſſe habuerint eum ſequi, etiamſi necdum in eum crederent.

3. Tres Evangeliſtæ in eo conveniunt, tres feminas ſpectaſſe Chriſtum crucifixum [*Matthæi 27. v. 56. Marci 15. v. 40. & Joannis 19. v. 25.*] Maria Salome, & Maria Cleophæ ſunt una mulier, mater ſcilicet duorum Apoſtolorum, Jacobi majoris & Joannis, filia Cleophæ, uxor Zebedæi. Maria Jacobi eadem eſt, quæ dicta eſt Mater Jacobi, Joſephi, & Simonis & Judæ. Atqui hi proximi ſunt fratres Domini. Nempe fratres Chriſti credebantur, quia filii erant Joſephi ex priori uxore. Quomodo igitur, Joſephus creditus pater Jeſu; ita hi etiam habiti ſunt fratres Jeſu. Unde conſequitur Mariam Jacobi eamdem eſſe ac Matrem Domini. Atqui hoc ex eo quoque evincitur, quod cum tres mulieres a tribus nominentur Evangeliſtis; niſi Matthæo, & Marco Maria Jacobi ſit ea quæ Joanni eſt Mater Jeſu; ſequatur duos priores Evangeliſtas, cum enumerare vellent præcipuas illarum quæ cruci adſtitiſſent, omiſiſſe Deiparam: quam minime omnium oportuit præteriri, cum omnium fuerit maxima, & Chriſtus de Cruce pendens ad illam & Joannem ſermonem illum habuerit, quem Evangeliſta Joannes narrat. Ita Viri quidam Eruditi. Quibus ſi objicio, parum eſſe veriſimile, eam quæ vere mater eſſet Jeſu, Jacobi non vere, ſed ſummum noverca, a Matthæo & Marco potius dictum iri Mariam Jacobi, quam matrem Jeſu: Reſpondent Matthæum & Marcum primo ſcripſiſſe Evangelium: ideoque ſic vocaſſe, ut Joſepho marito defuncto vocari ſoleret: idque quia in familia ejus Jacobus eſſet natu maximus, atque etiam, donec Jeſus ſe miraculis pateſeciſſet mundo, omnium notiſſimus.

Sancti tamen Hieronymi, Theodoreti, &c. ſententiam de virginitate perpetua Joſephi, alteri anteponendam cenſeo, tum quia magis pia eſt, tum quia nihil habet incommodi. Et Virginem eſſe decebat Virginis perpetuæ cuſtodem, Matris Domini conjugem, Chriſti putatitium Patrem ac nutritium, ut ſacræ Triadi perſonarum divinarum, quæ prima Virgo eſt, trias Virginum in œconomia Dominicæ incarnationis reſponderet. Adde alios Patres ex apocryphis hanc opinionem hauſiſſe, nempe ex Evangelio Petri, aut ex libro Jacobi, quod non ſolum ſanctus Hieronymus, ſed multo ante ipſum Origenes teſtatur: quamvis in eam propendere videatur ſententiam.

DISSERTATIO XLIX.

De SANCTÆ VIRGINITATIS merito contra Jovinianum.

VIrginitatis majus ac præſtantius eſſe bonum atque meritum, quam conjugii, SS. Patres adverſus Jovinianum ex Scriptura ſacra probarunt: primo ex differentia fructus centeſimi, ſexageſimi, & trigeſimi, quem terra bona verbo Dei fœcundata refert; de quo Matthæi 13. Chriſtus loquitur. Trigeſimus ad nuptias, ſexageſimus ad viduas refertur, centeſimus exprimit virginitatis coronam, (ut Sanctus Hieronymus, lib. 1. *adverſus Jovinianum*, cap. 1. & ſanctus Auguſtinus, lib. *de ſancta virginitate*, cap. 46. exponunt.)

Secundo ex verbis Chriſti, *Matthæi* 19. ubi inter varios eunuchos, laudat illos qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum. Dicentibus enim Diſcipulis: *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere*: Chriſtus reſpondit: *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere capiat.* Quem locum etiam urget ſanctus Hieronymus, *lib. 1. contra Jovinianum, cap. 7.* & ſanctus Auguſtinus, *lib. de ſancta Virginitate, cap.* 24. Et de his ſpadonibus loqui Deum ait per Iſaiam Prophetam, [*cap. 56.*] quibus ſe dicit *Daturum in domo ſua & in muro ſuo locum nominatum, meliorem multo quam filiorum atque filiarum.* Cum autem dicit: *Dabo eis locum multo meliorem, oſtendit & conjugatis dari, ſed multo inferiorem:* (inquit Sanctus Auguſtinus) qui & ponderat illa verba: *propter regnum cælorum:* & impiæ temeritatis eos arguit, qui Chriſtum de iis locutum eſſe contendunt, ac eos præ cæteris commendaſſe, qui virginitatem ſervant ut præſentem duntaxat moleſtiarum conjugalium neceſſitatem devitent. Tum hoc dato, & non conceſſo, ſanctæ virginitatis hoſtes ſic urget: *Itane tanta dementia quiſquam eſt contrarius veritati, ut in carne factos eunuchos meliorem quam conjugatos locum in domo Dei habere credat, & pio propoſito continentes, corpus uſque ad contemptas nuptias caſtigantes, ſeipſos non in corpore, ſed in ipſa concupiſcentiæ radice caſtrantes cæleſtem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes, conjugatorum meritis pares eſſe contendat? & Chriſto laudanti eos qui ſeipſos caſtraverunt non propter hoc ſæculum, ſed propter regnum cælorum, Chriſtianus contradicat, affirmans hoc præſenti vitæ eſſe utile, non futuræ?* Urget & illa verba Iſaiæ loco laudato, ubi de ſpadonibus Evangelicis Propheta Evangelicus loquentem Deum indicit: *Nomen æternum dabo eis.* Ex quibus colligit, amplius præmium quod ipſis Deus pollicetur, ad hanc tantum vitam non pertinere, ſed ad futuram & æternam. Addit denique; *Æternum hoc nomen, quidquid illud eſt, ſpadonibus Dei, quod utique gloriam quamdam propriam excellentemque ſignificat, non erit commune cum multis, quamvis in eodem regno, & eadem domo conſtitutis. Nam ideo fortaſſis & nomen dictum eſt, quod eos quibus datur, diſtinguat a cæteris.*

Eumdem eſſe ſenſum iſtius loci Sapientiæ 3. *Felix eſt ſterilis: & incoinquinata, quæ neſcivit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum; & ſpado qui non operatus eſt per manus ſuas*

in-

Digitized by Google

iniquitatem, nec cogitavit adverſus Deum nequiſſima: dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in templo Dei acceptiſſima: docet Sanctus Hieronymus, *Commentar. in cap. 56. Iſaia.*

III. Jovinianum expugnant Patres locupletiſſimo illo Apoſtoli teſtimonio, 1. ad Corinthios 7. *De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do, tamquam miſericordiam conſecutus a Domino ut ſim fidelis. Exiſtimo ergo hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quoniam bonum eſt homini ſic eſſe. Alligatus es uxori? Noli quærere ſolutionem. Solutus es ab uxore? Noli quærere uxorem.* Et ibidem: *Dico autem non nuptis & viduis: bonum eſt illis ſi ſic permaneant ſicut & ego ...... Igitur & qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit: & qui non jungit, melius facit.* Quæ verba exponens Sanctus Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate, cap. 14.* & refellens Jovinianum, qui propter præſentem neceſſitatem, non propter futuram æternitatem, bonum eſſe abſtinere a conjugio effutiebat, ita ſcribit: *Præſens ergo vitanda eſt neceſſitas, ſed tamen quæ aliquid bonorum impedit futurorum: qua neceſſitate vita cogitur conjugalis cogitare quæ mundi ſunt, quomodo placeat vir uxori, vel uxor viro: non quod ea ſeparent a regno cælorum, ſicut ſunt peccata, quæ ideo præcepto, non conſilio prohibentur, quia Domino præcipienti non obedire, damnabile eſt: ſed illud quod in ipſo Dei regno amplius poſſet, ſi amplius cogitaretur quomodo placendum eſſet Deo, minus erit utique cum hoc ipſum minus conjugii neceſſitate cogitatur ..... Proinde quia uxorem ducere, vel nubere, peccatum non eſt; ſi autem peccatum eſſet, præcepto vetaretur; propterea præceptum Domini de virginibus nullum eſt. Sed quoniam devitatis, remiſſiſve peccatis, adeunda eſt vita æterna: in qua eſt quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuenda, cui conſequendæ parum eſt liberatum eſſe a peccatis, niſi aliquid ipſi Liberatori voveatur, quod non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis: Conſilium, inquit, do tamquam miſericordiam conſecutus a Domino ut fidelis eſſem.*

Cor. 15. Sanctus vero Hieronymus eumdem locum Apoſtoli contra Jovinianum expendens, obſervat ipſum, ubi dixit: *Qui matrimonio jungit virginem ſuam bene facit;* protinus hoc bonum extenuare & obumbrare comparatione melioris, dicendo: *Et qui non jungit, melius facit.* Niſi enim illaturus eſſet, melius facit, numquam præmiſiſſet, bene facit. *Ubi autem bonum & melius eſt, ibi boni & meliores non unum eſt præmium: & ubi non unum præmium, ibi utique dona diverſa. Tantum eſt igitur inter nuptias & virginitatem quantum inter non peccare & bene facere; immo ut levius dicam, quantum inter bonum & melius.*

Quia vero Jovinianus par in cœlo fore præmium conjugatorum ac Virginum proterve contendebat, operariorum in vinea Patris familias laborantium, qui denarium omnes acceperunt, parabola abuſus, S. Auguſtinus ipſam cauſæ illius hæreſiarchæ non ſavere oſtendit. Denarius namque vitam æternam ſignificat, quam omnes communiter habebunt. *Stella tamen a ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. Hæc ſunt merita diverſa Sanctorum,* inquit S. Auguſtinus, *ſi enim cælum ſignificaretur illo denario, nonne in cælo eſſe omnibus eſt commune ſideribus? Et tamen alia eſt gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum. Si denarius ille pro ſanitate corporis poneretur, nonne cum recte valemus, omnibus membris communis eſt ſanitas, & ipſa ſi uſque ad mortem permaneat, pariter & æqualiter omnibus ineſt? Et tamen poſuit Deus membra, ſingulum quodque eorum in corpore prout voluit, ut nec totum ſit oculus, nec totum auditus: & quidquid eſt aliud, habet ſuam proprietatem, quamvis habeat æqualiter cum omnibus ſanitatem. Ita quia ipſa vita æterna pariter erit omnibus Sanctis, æqualis denarius omnibus attributus eſt. Quia vero in ipſa vita æterna diſtincte fulgebunt lumina meritorum, multæ ſunt manſiones apud Patrem: ac per hoc in denario quidem non impari, homo vivet alius alio prolixius: in multis autem manſionibus honoratur alius alio clarius.*

S. Cyprianus, *lib. de Diſciplina & habitu Virginum*, errorem Joviniani nondum natum profligavit, *Nunc nobis*, inquit, *ad Virgines ſermo eſt, quarum quo ſublimior gloria eſt, major & cura eſt. Flos eſt ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum; Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Eccleſiæ matris glorioſa fœcunditas: quantoque plus copioſa virginitas numero ſuo addidit, tanto plus gaudium matris augeſcit.* Et infra: *Primus enim centenarius martyrum fructus, ſecundus ſexagenarius veſter eſt. Ut apud Martyres non eſt carnis & ſæculi cogitatio, nec parva & levis, & delicata congreſſio: ſic & in vobis quantum ad gloriam merces ſecunda eſt, ſit & virtus ad tolerantiam proxima .... Quod futuri ſumus, jam vos eſſe cœpiſtis: vos reſurrectionis gloriam in iſto ſæculo jam tenetis; per ſæculum ſine ſæculi contagione tranſitis: cum caſtæ perſeveratis & virgines, Angelis Dei eſtis æquales, &c.*

Et Epiſtola 62. ad Pomponium, Virgines ſingulari ſanctitati conſecratas, & Chriſto eximia quadam & ſingulari conſecratione dicatas ait, quam violantes inceſtus reæ fiant. *Si ſuperveniens maritus*, inquit, *ſponſam ſuam jacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit, & per zeli dolorem fortaſſis & gladium in manus ſumit? Quid Chriſtus Dominus & Judex noſter, cum virginem ſuam ſibi dicatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam jacere cum altero cernit, quam indignatur & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis ejuſmodi conjunctionibus comminatur?* Porro ſi majus crimen eſt Virginum propoſitum ſuum violantium, ſecundum Sanctum Cyprianum, & majus meritum eſt earumdem virginitatem ſuam Sponſo fideliter ſervantium.

Ante Sanctum Cyprianum Tertullianus virginitatem prædicavit ut matrimonio potiorem, cum ait: *Virgines, in terris non nubendo, de familia angelica deputari* (lib. 1. ad Uxorem.)

Sanctus Methodius in Convivio decem Virginum totus eſt in commendatione Virginitatis.

Author libri *De vera Virginitate*, adſcripti Sancto Baſilio, virgines Angelis pares merito, immo Deo ſimillimas prædicat; multaque ad earum inſtitutionem præcepta tradit. Sanctus Gregorius Nyſſenus idem argumentum tractavit, *Oratione de Virginitate*, niſi titulus authorem mentitur. Sanctus Epiphanius in Expoſitione fidei: *Fundamentum*, inquit, *ac velut crepido quædam in Eccleſia virginitas eſt, quæ pleriſque colitur & obſervatur, & illuſtri quadam gloria ac prædicatione verſatur.*

Sanctus Ambroſius, *lib. 1. de Virginibus*, totam in virginitatis commendatione vim eloquentiæ pandit. *Non ideo*, inquit, *laudabilis virginitas, quia in Martyribus reperitur, ſed quia ipſa Martyres faciat. Quis autem humano eam poſſit ingenio comprehendere, quam nec natura ſuis incluſit legibus? Aut quis naturali voce complecti, quod ſupra uſum naturæ ſit? E cælo acceſſivit, quod imitaretur in terris. Nec immerito vivendi ſibi uſum quæſivit e cælo, quæ Sponſum ſibi invenit in cælo. Hæc nubes, aera, ſidera, Angeloſque tranſgrediens, Verbum Dei in ipſo ſinu Patris invenit & toto hauſit pectore ... Poſtremo, non meum eſt illud, Quoniam quæ non nubent, neque nubentur, erunt ſicut Angeli Dei in cælo. Nemo ergo miretur ſi Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxiſſe de cælo, quam non facile invenimus in terris, niſi poſtquam Deus in hæc terreni corporis membra deſcendit?* Et infra: *Quid eſt caſtitas virginalis, niſi expers contagionis integritas? Atque ejus authorem quem poſſumus exiſtimare, niſi immaculatum Dei Filium, cujus caro non vidit corruptionem, divinitas non eſt experta contagionem? Videte igitur quanta virginitatis merita ſint. Chriſtus ante Virginem, Chriſtus ex Virgine: a Patre quidem natus ante ſæcula, ſed ex Virgine natus ob ſæcula. Spectate aliud virginitatis meritum, Chriſtus virgo virginis ſponſus, & ſi dici poteſt, Chriſtus virgineæ caſtitatis. Virginitas enim Chriſti, non virginitatis eſt Chriſtus.* Et infra exponens illa Verba Apoſtoli: *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit:* hæc habet: *Illa non peccat ſi nubat: hæc ſi non nubat, æterna eſt. Ibi*

Digitized by Google

remedium infirmitatis, hic gloria caſtitatis. Illa non reprehenditur, iſta laudatur. Et lib. 3. *Criminis invidia hæc eſt, quia ſuadeo caſtitatem. Utinam convincerer: utinam tanti criminis probaretur effectus. Non vererer invidiam, ſi efficaciam recognoſcerem. Utinam potuiſſem revocare nupturas.*

Sanctus Hieronymus, *lib. 1. adverſus Jovinianum* hoc de argumento uberrime & luculentiſſime diſſerit. Exponens inter alia hæc verba Chriſti: *Non omnes capiunt verbum, ſed quibus datum eſt: & qui poteſt capere capiat:* hæc habet; *Proponit agonothetes præmium invitat ad curſum, tenet in manu virginitatis bravium, oſtendit puriſſimum fontem, & clamitat: Qui ſitit, veniat & bibat, qui poteſt capere, capiat. Non dicit: veltis, nolitis, bibendum vobis eſt, atque currendum: ſed qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille ſatiabitur. Et ideo plus amat virgines Chriſtus, quia ſponte tribuunt, quod ſibi non fuerat imperatum: majoriſque gratiæ eſt offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris.*

Legenda eſt ejuſdem S. Doctoris *Epiſtola 22. ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis. Et epiſtola 8. ad Demetriadem, de Virginitate ſervanda.*

S. Auguſtinus, *libro de ſancta Virginitate, cap. 13.* Joviniani hæreſim confodit his verbis: *Habeant conjugia bonum ſuum, non quia filios procreant, ſed quia honeſte, quia licite, quia pudice, quia ſocialiter procreant, & procreatos pariter, ſalubriter, inſtanter educant, quia thori fidem invicem ſervant, quia Sacramentum connubii non violant. Hæc tamen omnia humani officii ſunt munera, virginalis autem integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedat huic omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia conjugalis. Illa non eſt in poteſtate: illa non eſt in æternitate. Fœcunditatem carnalem non habet liberum arbitrium: pudicitiam conjugalem non habet cælum. Profecto habebunt magnum aliquid præter cæteros in illa communi immortalitate, qui habent aliquid jam non carnis in carne. Unde mirabiliter deſipiunt, qui putant hujus continentiæ bonum non eſſe neceſſarium propter regnum cælorum, ſed propter præſens ſæculum.*

Et cap. 27. ſic Virgines alloquitur. *Sequimini Agnum quocumque ierit. Quo ire putamus hunc Agnum? Quo nemo eum ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos Virgines. Quo putamus eum ire? In quos ſaltus & prata? Ubi credo ſunt grandia gaudia; non gaudia hujus ſæculi vana, inſaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipſo regno Dei cæteris non virginibus erunt, ſed a cæterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium Virginum Chriſti, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia propria Virginum Chriſti, non ſunt eadem non virginum, quamvis Chriſti.*

Et Epiſtola 143. *ad Julianam*, his verbis nobilem illam matronam compellat: *Omne datum, & omne donum perfectum, ſicut dicit Apoſtolus Jacobus, deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum. Hinc ergo & ſancta virginitas, qua te filia volentem gaudentemque vicit, natu poſterior, actu prior; genere ex te, honore ante te; ætate ſubſequens, ſanctitate præcedens: in qua etiam tuum eſſe cœpit, quod in te eſſe non potuit. Illa quippe carnaliter non nupſit, ut non tantum ſibi, ſed etiam tibi, ultra te ſpiritualiter augeretur: quoniam & tu ea compenſatione major illa es, quod ita nupſiſti ut naſceretur.*

Et Epiſtola 179. ad Probam. *Quis verbis explicet? quis digno præconio proſequatur, quam incomparabiliter glorioſius atque fructuoſius habeat ex veſtro ſanguine feminas Virgines Chriſtus, quam viros Conſules mundus? Nam volumina temporum ſi magnum atque præclarum eſt nominis dignitate ſignare: quanto eſt majus atque præclarius cordis & corporis integritate tranſcendere? Magis itaque gaudeat puella nobilis genere, nobilior ſanctitate, quod ſit per divinum conſortium præcipuam in cælis conſecutura ſublimitatem, quam ſi eſſet per humanum connubium prolem propagatura ſublimem: Generoſius quippe elegit Aniciana poſteritas tam illuſtrem familiam beare nuptias neſciendo, quam multiplicare pariendo, & in carne jam imitari vitam Angelorum, quam ex carne numerum adhuc augere mortalium. Hæc eſt uberior fœcundiorque felicitas, non ventre graveſcere, ſed mente grandeſcere; non lacteſcere pectore, ſed corde candeſcere; non viſceribus terram, ſed cælum orationibus parturire. Dominarum igitur honore digniſſimæ filiæ, perfruamini in illa quod defuit vobis; perſeveret uſque in finem, adhærens conjugio quod non habet finem.*

Denique libro *de Bono Conjugali*, cap. 25. *Virgines*, inquit, *integritatem ipſam Deo dicantes, multo maxime commonemus, ut tanta norint humilitate tuendum eſſe quod in terra interim vivunt, quanta magis cæli eſt quod noverunt. Nempe ſcriptum eſt: Quanto major es humilia te in omnibus. Noſtrum eſt de magnitudine earum aliquid dicere: illarum eſt de magna humilitate cogitare.* Ex quibus colligitur, ſtatum ſanctæ virginitatis præſtantiorem eſſe apud Deum ſtatu matrimonii: & Hæreticos poſtremi ſæculi, qui vota impugnant, Scripturæ ſacræ, & Traditioni Apoſtolicæ repugnare.

Lege Theodoretum, *lib. 5. Hæreticarum Fabularum cap. 24.* & Sanctum Chryſoſtomum, *lib. de Virginitate.* Tomo 4. Operum ipſius. Lege & Sanctum Athanaſium, *lib. de Virginitate*, Tom. 1. S. Ephrem Syrum in Sermone *de Virginitate*: Sanctum Iſidorum Peluſiotam, *lib. 5. Epiſt.* 218. S. Fulgentium Epiſtola 3. ad *Probam*, in qua inter alia hæc habet, cap. 9. *Utriuſque rei congrua diſcretione momenta penſantes tantum dicimus a ſanctis nuptiis, ubi nubunt qui ſe continere non poſſunt, ſanctam virginitatem merito potiore diſtare, quantum diſtant a bonis meliora, ab humilibus celſa, a terrenis cæleſtia, a beatis beatiora, a ſanctis ſanctiora, a mortali connubio immortale connubium, a carne ſpiritus, ab infirmitate virtus, a fœtu tranſititiæ prolis permanſuri germinis fructus, a perturbatione tranquillitas, a bono quod eſt cum anguſtia momentaneum, melius quod eſt cum lætitia ſempiternum.* Et cap. 10. *Nec dubitamus dicere, tantum a ſancta virginitate carnis & ſpiritus fidelium conjugatorum [licet a Deo conceſſum] infirmæ mortaliſque carnis hujus diſtare concubitum, quantum ſimilitudo pecorum ab imitatione diſcernitur Angelorum*, &c. Lege adhuc ex Græcis Patribus Antiochum, *Homilia 21. de Virginitate*, Tom. 1. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ, & Sanctum Joannem Damaſcenum, *lib. 4. Fidei Orthodoxæ, cap.* 25. E Latinis vero B. Adhelmum Anglicanum Epiſcopum, lib. *de Laudibus Virginitatis*, Tomo 3. Bibliothecæ Patrum Pariſienſis Editionis.

Opponès authoritatem Sancti Auguſtini, lib. *de bono conjugali. cap.* 21. dicentis: *Non eſt impar meritum continentiæ in Joanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraham qui filios generavit.* Sed majoris virtutis majus eſt meritum: Virginitas itaque non eſt potior virtus caſtitate conjugali.

Reſpondeo ex ipſo Sancto Auguſtino, *lib. de bono conjugali.* cap. 21. Quod *Joannis cælibatus & Abrahæ connubium pro temporum diſtributione Chriſto militarunt; ſed continentiam Joannes etiam in opere, Abraham vero in ſolo habitu habebat.*

Opponès ſecundo. Ex virtute pendet laus ejus qui virtute præditus eſt: ſi igitur virginitas conjugali continentiæ anteponeretur, quamlibet virginem præ qualibet conjugata laudandam eſſe, utpote majoris apud Deum meriti, conſequens eſſet: quod cum falſiſſimum ſit, colligitur virginitatem non eſſe conjugio anteponendam.

Reſpondet S. Thomas, licet virginitas melior ſit ac præſtantior continentia conjugali, poſſe tamen conjugatum eſſe virgine meliorem duplici ratione: Primo quidem ratione ipſius caſtitatis, ſi conjugatus magis animo paratus ſit ad ſervandam, ſi opus eſſet, virginitatem, eo qui reipſa virgo eſt. Unde Sanctus Auguſtinus virginem inſtituens lib. *de bono conjugali, cap.* 28. jubet ut dicat: *Ego non ſum melior quam Abraham, ſed melior eſt caſtitas cælibum quam caſtitas nuptiarum. Quod enim nunc ago, ille melius egiſſet, ſi tunc agendum eſſet. Quod autem illi egerunt, ſic ego nunc agerem etiam, ſi nunc agendum eſſet.* Secundo quia forte inſigniori aliqua virtute conſpicuus eſt, qui virgo non eſt. Quamobrem ſanctus Auguſtinus, *lib. de ſancta virginitate, cap.* 44. ait: *Unde ſcit virgo, quamvis ſollicita quæ ſunt Domini,*

ne

ne forte propter aliquam ſibi incognitam mentis infirmitatem nondum ſit matura martyrio, illa vero mulier cui ſe præferre geſtiebat, jam poſſit bibere calicem Dominicæ Paſſionis?

Virginitatem majori veneratione proſecuti ſunt Ethnici, quam Hæretici mulieroſi: licet hanc virtutem tero naturæ viribus imparem agnoverint. Qua de re ſanctus Joannes Chryſoſtomus in Tractatu. *Quod Canonica* viris cohabitare non debeant*, ita ſcribit: *Inter Græcos ſane quidam, licet pauci, ita philoſophatè fuerunt, ut opum eſſent contemptores, & iram vicerunt. Virginitatis autem flos nullo modo apud illos floruit, in quo ſemper conceſſerunt nobis primam dignitatem, ingenue fatentes rem ſupra naturam eſſe, & non humanam: & eapropter omnibus Gentibus ſummæ admirationi fuimus.* Hæretici autem noſtræ ætatis nullo in pretio ſanctam virginitatam habent, quæ Christo oppignoratur: nullæ apud eos conſecrationes Virginum in primæva Eccleſia tam frequentes; nulla votorum religio. Veram Eccleſiam apud ſe eſſe gloriantur, & nullam Eccleſiæ veteris ſpeciem ſervant. Reformationem clamarunt, & licentiam effrænem invexare. Monachis a ſacris Virginibus clauſtra reſarare, ſuas a Chriſto ſponſas abſtrahere, ſuos ab Eccleſia adducere Sacerdotes, geſtiebant illorum Patriarchæ: cum ipſi prius caſtitatam, pœnitentiam, mortificationem corporis, omniaque virtutum auſteriorum officia ejuraſſent, quæ ab Apoſtolicis temporibus viros ſanctiſſimos in Eccleſia Catholica pepererunt. Joviniano certa ſimiliores quam Paulo Reformatores illos, fratres noſtri ſegreges fatebuntur, ſi eorum Fidem, Moralem, Diſciplinam, prædicationem, vitam, cum Fide, Morali, prædicatione, diſciplina, & vita Apoſtolorum, ac Virorum Apoſtolicorum, abſque præjudicio & ſtudio partium contulerint.

* Il eſt, regulares fœminas.

HIS, CHRISTE JESU, Fili Dei vivi, qui neminem vis perire, qui Sanguinem tuum pro omnibus fudiſti, precamur humillime ut lumen infundas, quo hæc videant; ut velamen auferas e cordibus eorum; ut diſperſos congreges in unum; Tibique Virginum Sponſo, in vera Eccleſia quæ Virgo eſt, nobiſcum ſervire, in unitate fidei & charitatis concedas: cui cum Patre, & Spiritu Sancto laus perennis, & numquam intarmoritura dilectio.

APPENDIX

AD NOTAS

JOANNIS DOMINICI MANSI

De confeſſione auriculari ex facto Nectarii non improbanda.

CUm tota excurrere Baſnagii ſpiſſa volumina per tampus nondum licuiſſet, fugit me tunc, cum res poſcebat, aſſertio illa heterodoxi ſcripturis in qua auricularem, quam vocant, Latinorum confeſſionem impugnat. Audiamus illum pro ſententia differentem ſua. Nectarius Conſtantinopolitanus patriarcha ſuaſore Eudæmone quodam presbytero pœnitentiarium publicum in eccleſia Conſtantinopolitana axpunxit, permiſitque unumquemque pro arbitrio & pro animi ſui conſciantia ad ſacramentorum communionem accedere. De hiſtoriæ hujus veritate non eſt quod ambigamus, Baſnagio judice, cum Socrates tenere ſe illam affirmet ex eodem Eudæmona, conſilii hujus ſuggeſtore. Quæ vero hinc heterodoxus inſerat, auſcultemus: Pœnitentiarium amovere, integrumque fidelibus relinquere ut conſcientia ſinguli ſua conſulta accedant, abſtineantque a Sacramentis, quid eſt aliud quam confeſſionem criminum abolere? Id vero nunquam Nectarius commiſiſſet, ſi ab ipſis Apoſtolis inſtitutam ex Chriſti mandato noſſet. Demus tamen Nectarium haud ſatis obſervaſſe divinum præceptum; cur ſucceſſor ejus S. Chryſoſtomus non ſtatim amendavit erratum? Nec pietas illi utique, nec ſcientia deerat; morem tamen a deceſſore ſuo inductum retinuit, ut ex Socrate deducitur H. E. lib. 5. cap. 19. qui narranti ſibi Eudæmoni ſuggeſtum a ſe Nectario conſilium repoſuit: *conſilium tuum, a preſbyter utrum eccleſiæ profuerit, an non Deus viderit. Cæterum anſam ex eo ſingulis datam eſſe video ut delicta ſua invicem amplius non coarguant.* Ita Socrates loquebatur quo tempore Chryſoſtomus jam obierat, vixque hæc valerent ſi remotum a Nectario pœnitentiarium Chryſoſtomus reſtituiſſet.

Nec dixeris abolitam a Nectario pœnitentiam publicam, non vero criminum occultam. Quis enim credat Chryſoſtomum (nequid de Nectario dixerim) ſubductum toleraſſe morem ab ipſo exordio in eccleſia receptum ut publica crimina publica pœnitantia expiarentur? Profecto in conc. Conſtantinopolitano VI. cap. 87. in adulteros publicæ pœnæ decernuntur. Regulæ etiam pœnitentiales, a Methodio Conſtantinopolitano conſtitutæ, pœnitentiæ publicæ leges aſſignant.

Erat igitur pœnitentiarius accipiendæ confeſſioni occultæ deſtinatus. Sunt equidem qui putent illum tantummodo presbyterum, *qui agendæ pœnitentia præpoſitus erat*, loco cedere juſſum, abrogatamque confeſſionem illam publicam criminum occultorum religione præpoſtera alicubi invectam; Sozomenus enim lib. 7. cap. 16. teſtatur. *Moleſtum ab initio viſum eſt ſacerdotibus tamquam in theatro circumſtante totius eccleſiæ multitudine crimina ſua evulgare. Itaque ex presbyteris aliquem qui vita integritate ſpectatiſſimus eſſet & taciturnitate & prudentia polleret, huic officio præfecerunt, ad quem accedentes ii qui deliquerant actus ſuos confitebantur.* Occultam ergo confeſſionem occultorum criminum haberi mos erat. Hæc Baſnagianorum argumentorum ſumma. Quid his reponet orthodoxus?

Matrona quædam pœnitentiario presbytero pro confeſſione delicta ſua ſingillatim expoſuit, a quo juſſa eſt *jejuniis, & orationibus vacare, quo una cum delictorum confeſſione opus etiam pœnitentiæ convenieus oſtenderet*. Iterum aliud facinus confeſſa eſt, ſtupra nempe & turpem cum Diacono conſuetudinem. Id cum dixiſſet pœnitentiario Diaconus quidem ab eccleſia ejectus eſt: populo vero tum ob rei indignitatem, tum ob creatam ex eo crimine in eccleſiam ſuam infamiam commoto viſum eſt, Eudæmone preſbytero apud Nectarium patriarcham authore, pœnitentiarium presbyterum *expungere*. Hæc tota Socratis narratio. Ex ea vero auricularis confeſſio qualis apud nos obtinet illuſtri documento adſtruitur. Negat Baſnagius geminumque ſtatuit diſcrimen noſtram inter & Conſtantinopolitanam illam confeſſionem. Horum eſt alterum de admiſſis in corde peccatis, & flagitiis opere non conſummatis, quæ ſane auribus pœnitentiarii nequaquam committi olim conſueviſſe opinatur, (quod eſt noſtro mori oppoſitum apud quos delicta omnia cordis operiſve pœnitentiario exponuntur) alioqui enim, ait, non unicus tantummodo preſbyter in urbe tota; ſed plures muneri illi deſtinandi fuerant. Nec ſane Eulogius ille, presbyter, de quo Sozomenus lib. 7. cap. 28. cœleſti lumine colluſtrandus fuiſſet ut concepta in mente fidelium delicta noſceret arceretque venientes ad Sacramenta; illa enim delicta prius ex confeſſione noſſet. Diſcrimen aliud inter noſtram veteremque illam exomologeſim ſtatuit Baſnagius in pœnam a Sacerdote pœnitentiario inflicta reis crimina ſua accuſantibus; apud nos enim occultis criminibus mulcta plane occulta injungitur; cum viciſſim Græca illa mulier quamvis arcana ſua clam referans taciturno Sacerdoti, eas dare pœnas coacta ſit, quæ in hominum oculos incurrebat.

Duplex tamen hoc diſcrimen veterem inter noſtramque confeſſionem vel minimum eſt, vel nullum. Tanta eſt enim inter utrumque morem affinitas, ut ſi quæ eſt diſcrepantia non quidem rei diverſitatem, ſed ritus aliquam immutationem inferat. Cæterum delicta omnia cordis operiſve pro confeſſione expoſuiſſe veteres eodem ipſo exemplo Eulogii quod pro ſe Baſnagius ingeſſit, demonſtratur. Hinc enim diſcimus pravas cogitationes ſubjiciendas tunc fuiſſe pœnitentiæ, qua expiati fideles Sacramentorum conſortes fierent. Hujus vero pœnitentiæ, perceptioni ſacramentorum præmittendæ, nonne facta apud Sacerdotem exomologeſis portio habebatur? Quid veteres pœnitentiales libri quibus ſori pœnitentialis leges præſcribuntur; nonne conceptis mente peccatis mulctas

Digitized by Google

mulctas ſuas edicunt ? Unum ſit pro reliquis Bedæ pœnitentiale in mea Conciliorum collectione: *Si oſculatur Sacerdos fœminam per deſiderium XX. dies pœniteat*. Antiquior Beda Egbertus ante medium ſæculi VIII. ſcribens in pœnitentiali apud Morinum hanc criminum confeſſionem fieri mandat: *Nimis peccavi in cogitationibus nefandiſſimis delectando eis, & conſentiendo illis & meditando atque diſponendo in ſenſu & in memoria atque voluntate mea, qualiter explere potuiſſem opera, quæ male cogitabam*. Sed & his omnibus antiquior, quin & Græcus ſcriptor, & quod plus eſt, Conſtantinopolitanus patriarcha ſæculi VI. hæc mandat exquiri ab eo, qui peccata ſua expoſiturus veniet: *Si de hæreſi ipſum cogitatio cœpit, ſive invidia, & mali accepti recordatione adverſus aliquem laborat*. His itaque firmiter conſtitutis non eſt cur rem ipſam cavilletur Baſnagius, qui fieri potuerit interrogans, ut unus tam multis quot numerabat urbs frequentiſſima ſufficeret. Id ego quidem ignoro; ſatis eſt mihi rem ita peractam, quidve mos tulerit demonſtraſſe. Profecto nec adeo faciles conciperemus ut opere completa peccata omnia, quotquot urbs, populo & flagitiis refertiſſima, perpetrabat, unicus e ſacerdotibus delectus presbyter auſcultaret, & expediret apta ſingulis pœnitentia aſſignata. Enodet Baſnagius nexum ſuum, noſque pariter noſtrum explicabimus. Forte unus ille ſacerdos publicæ pœnitentiæ excipiendæ aſſignabatur, permiſſa interim ſacerdotibus in urbe reliquis arcana peccata pro confeſſione auſcultandi. Eulogii vero exemplum nihil moror; gratulor tamen vel unum hoc prodigium critici noſtri approbationem obtinuiſſe, cum alia fere omnia rejecerit. Cæterum improbos illos, quemadmodum Euchariſtiæ ſanctitas non continebat ne ad ſancta non ſancti accederent; ita nec tanta eorum fuit erga pœnitentiæ ſacramentum religio ut delicta ſua omnia ſeu dilige0ter inveſtigarent, ſeu inveſtigata fidelirer ſacerdoti exponerent; quare non reſerata ſibi crimina nonniſi revelante numine noſſe Eulogius potuiſſet.

Publicam pœnitentiam pro criminibus non publicis olim impoſitam ultm aanoſcit P. Alexander; apud nos viciſſim publica publice, occulta occulte expiantur. In ritu variatum eſt, res eadem utrimque. Quid ſi & veteres quaſdam eccleſias conſuetudinem eamdem, quam nos hodie, tenuiſſe demonſtravero? Utraque pagina arcanam hanc ſatisfactionem offert Capitulare S. Theodori Aurelianenſis a Baluzio vulgatum, legendumque apud Labb. Conc. Tom. IX. pag. 198. edit. Venet.

Nunc ad Nectarium regrediendum eſt, quo unico documento auricularem Latinorum confeſſionem ab Apoſtolica divinaque inſtitutione plane alienam fuiſſe docet Baſnagius. Quanam id ratione conficere ſe poſſe ille arbitratur? Quia, inquit, Nectarius numquam commiſiſſet ut confeſſionum excipiendarum munus ab eccleſia ſubduceret, ſi moris hujus originem apoſtolicam noſſet. Doctior etiam, qui Nectario ſucceſſit Chryſoſtomus ſiquid variatum noſſet ab apoſtolico more continuo revocaſſet. Quid inde inferas? Ergo auricularis confeſſio ab Apoſtolis non eſt; nego, pernego. Ea forte perſuaſio ſederat Nectario, ſederat & Chryſoſtomo, numquid propterea hanc ipſam eccleſiæ fidem judicaverimus? S. Cyprianus cum Africanis epiſcopis fere omnibus, itemque cum reliquis Cappadociæ epiſcopis baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, ſi veniſſent ad eccleſiam, cenſuit; erat id contra apoſtolicum inſtitutum ex mea & omnium orthodoxorum ſententia. Opinatur quidem Baſnagius ſeceſſionem hanc ab Apoſtolorum inſtituto Cornelio quam Cypriano imputandam. Demus id oſori Romanorum pontificum; vel Cyprianus tamen, vel Cornelius a vero exorbitaverit; meum tamen argumentum utrinque recurrit. Quemadmodum igitur errari a Cypriano Corneliove potuit; ita a Nectario atque Chryſoſtomo cur pari errore aboleri vetus inſtitutum non potuerit?

Ut vera tamen fatear, mihi ſemper probabilis viſa eſt Petavii ſententia, qui de ſublata publica criminum pœnitentia Nectarii factum illud exponit. Sozomenus enim H. E. lib. VII. cap. 16. varium in pœnitentia ſontibus danda ritum enarrat; totum illum ritum explicat, quem ſervari mos erat Romæ in publicis pœnitentibus excipiendis & cum eccleſia reconciliandis. Ibi enim ſtabant pœnitentes in conſtituto ſibi loco, triſti corporis habitu diſtincti. Coram epiſcopo, audiente eccleſia univerſa, ſingulorum delicta promebantur, & ab eodem epiſcopo pœnitentiæ modus ſuus ſingulis imponebatur; quo demum ab illis ſeorſum perſoluto, tunc demum reliquo eccleſiæ populo pœnitentes illi ſociabantur. Loco hujus Romani ritus aliam ſervatam agendi rationem a Conſtantinopolitana eccleſia addit Sozomenus; ut nempe pœnitentiarius presbyter deligeretur cui peccata ſinguli ſua proderent, idemque pœnitentiam ſingulis ſuam definiret. Res eſt igitur ibi apud hiſtoricum de pœnitentia publica, non de privata & arcana criminum exomologeſi, quamvis & Conſtantinopoli etiam publica peccata uni ſingulari homini expromere mos eſſet remotis arbitris; cum viciſſim apud Romanos univerſa eccleſiæ multitudo ſimul confiteretur. Hunc vero pœnitentiarium amovens Nectarius, publicam criminum exomologeſim ſuſtulit, occulta tantummodo & arcana relicta. Nec id merito factum a Nectario judico; ſed tunc comprobatum a viris gravioribus & uſu rerum probatioribus intelligo ex dicto Sozomeni, qui Eudæmoni presbytero ejus conſilii apud Nectarium ſuaſori ait: *Conſilium tuum, o presbyter utrum eccleſiæ profuerit, an non, Deus viderit*.

Tentaſſe Nectarium quidquam in publicam pœnitentiam negat Baſnagius, ſuggerens ſeptimo eccleſiæ ſæculo exempla publicæ pœnitentiæ in eccleſia Conſtantinopolitana perſeverantis. Verum & mihi pariter perfacile eſſet parilibus adductis exemplis demonſtraſſe, nec ab arcana criminum confeſſione ab eccleſia illa per ea ſæcula ceſſatum fuiſſe. Quare ſiquid probaret Baſnagii argumentum; nihil quidquam in Sacramento pœnitentiæ adminiſtrando motum a Nectario convinceremur. Profecto confeſſiones illæ, quas ſibi pmponit Joannes Jejunatot, ſæculi VI. ſcriptor Conſtantinopolitanus patriarcha, nonniſi arcanæ confeſſionis argumentum exhibent. Mandat enim ille a Sacerdote, pœnitentiario ſtatui coram altari reum delicta ſua confeſſurum; monet pluribus inſtari apud eumdem reum ut revelet & declaret coram SS. Angelis, nihilque celet eorum, quæ ab eo clam facta ſunt velut ſi Deo occulta cordium cognoſcenti confiteretur. S. Nicephorus qui patriarchalem Conſtantinopolitanam ſedem paulo poſt exordium ſæculi IX. occupabat non obſcurum iſtud arcanæ confeſſionis documentum præbet can. XXVIII. collectionis a Cotelerio primum vulgatæ, & in meo Concilior. Suplem. Tom. I. pag. 810. inſertæ. *Eos qui occulta delicta confitentur debet quidem a communione arcere qui eorum ſuſcipit confeſſionem δεχόμενον ἐξομολόγησιν, non tamen impedire, quin eccleſiam ingrediantur, neque ipſos ipſorumque res traducere, ſed leniter eos admonere ut pœnitentiæ & orationi inſiſtant, necnon pœnitentiam illis convenientem juxta aniaſcujuſque propoſitum moderari*. Quandoquidem igitur ſæculis Nectario poſteriotibus tam publica criminum exomoloeeſis, quam privata & arcana in eccleſia Conſtantinopolitana ſeſe prodierint; inſetri ex his poſſe arbitror invectam a Nectario diſciplinam, ſive illa canonicam & publicam, ſive privatam confeſſionem abrogaverit, tandem ceſſaſſe, veteremque diſciplinam a Græcis tandem revocatam poſtliminio rediiſſe, neque tandem valere plurimum illud quod tanto operis niſu molitus eſt Baſnagius, ad ſubruendam Latinorum auribus inſuſurratam confeſſionem.

FINIS HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SÆCULI QUARTI.

INDEX

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM, QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

A

Abſolutio; Præcipitata Abſolutio animabus impedimentum eſt ad ſalutem, 48. Abſolutio ſacramentalis jure divino ſolis ſacerdotibus conceſſa, 54. *& ſeq.* Abſolutio duplex, canonica, & ſacramentalis, 55. De Abſolutionis denegatione in ſupremo vitæ diſcrimine quorumdam criminum reis, 79. *& ſeqq.* Canonicorum criminum reis in ſupremo vitæ diſcrimine Abſolutio ſacramentalis negata eſt, *ibid.* Ratio hujus ſeveritatis, 80. Diſcrimen quod intercedit inter veterem Eccleſiæ diſciplinam, qua Abſolutio etiam in extremis aliquando denegabatur, & errorem Novatianorum, *ibid.* In extremis abſoluti ſi iterum convaluiſſent, iterum pœnitentiæ publicæ ſubjiciebantur, 81. In extremis conceſſæ Abſolutionis incertus effectus, *ibid.* De hujus Abſolutionis efficacia Eccleſia ſemper dubitavit, *ibid.* Quidam Epiſcopi Africani ante S. Cyprianum mœchis etiam in exitu, abſolutionem ſacramentalem negaverunt, *ibid.* Nullæ orientis Eccleſiæ abſolutionem ſacramentalem lapſis pœnitentia functis dare umquam recuſarunt, 82. Celeberrimæ occidentis Eccleſiæ, ut Romana, Carthaginenſis, Hiſpanienſis abſolutionem lapſis moribundis, qui pœnitentiam ſani inchoaverant, dari voluerunt, 83. Satisfit objectionibus, 84. Graviorum peccatorum reis abſolutio ſacramentalis poſt peractam dumtaxat pœnitentiam, & impletam ſatisfactionem primis Eccleſiæ ſæculis, ordinaria lege concedebatur, 91. Cum urgebat mortis periculum, aut in diſcrimine verſabatur pœnitentis ſalus. Abſolutio ante impletam omnino ſatisfactionem concedebatur, *ibid.* Imminente perſecutione, lapſis concedebatur abſolutio ante ſatisfactionem impletam, 92. Quando lapſis nulla impleta, aut inchoata ſatisfactione abſolutio concedebatur, *ibid. & ſeq. Vide*, Lapſi. Diſpoſitiones, quibus ad Abſolutionem ſacramentalem, & veniam a Deo obtinendam peccator præparatur, 95. Abſolutio quibus tribuenda, *ibid.* Eccleſia ſatisfactionem deſiderabat, ut diſpoſitionem ad abſolutionem ſacramentalem obtinendam, 96.

Acaciani nova Arianorum ſoboles, 243. Acacianorum nova fidei ſormula, eaque omnium deterrima, 261.

Ædeſii in fide conſtantia, & martyrium, 218.

Æmilianus Imperator, 41.

Æquivocatio omnis illicita, 783. 786.

Aerius Arianus primum, tum hæreſiarcha, 276. Aerii error capitalis, *ibid.* Cæteri Aerii, & Aerianorum errores, *ibid. & ſeq.*

Aetiani, & Eunomii Arianæ hæreſeos ſoboles, 266. Hujus ſectæ ortus, & progreſſus, *ibid.* Errores, *ibid. & ſeq.* Damnatio, 267.

Africanus (Julius) chronologus inſignis, 32. Libros Ceſtorum compoſuit, *ibid.* Reliqua opera quæ extant, & quæ deſiderantur, 32. *& ſeq.*

Aiſtulphus Longobardorum Rex a Pippino victus & ſubactus, 516.

Alexander Mammææ filius, virtutes ejus, & egregia facinora, 39. Venales magiſtratus eſſe prohibuit, 40. In Chriſtianorum religionem propenſiſſimus, *ibid.* Bellicæ expeditiones Alexandri, *ibid.*

Alexander (Natalis) Dominicanus, Pariſienſis Theologus, & profeſſor a Cl. Fraſſen calumniis & critica vindicatus, 622. *Vide* Fraſſen, & totam diſſertationem adverſus eumdem editam.

Alexandrinum Concilium in cauſa Sancti Athanaſii, 251.

Alexandrinum Concilium poſt reditum S. Athanaſii, celebratum, 262. Hujus ſynodi decreta, *ibid.* Alterum concilium Alexandrinum ſub S. Athanaſio, Joviano imperante, congregatum, 262.

Alexandrinus Patriarcha dignitatem, & privilegia Meletii ſchiſmate deperdita recuperat, 469. Alexandrinum inter & Romanum Epiſcopum inſtituta comparatio in VI. Canone Concilii Nicæni, quoad jus Patriarchicum, 471. Quoad jus ordinationum, *ibid.* Et quoad cætera jura Patriarchica, 472. Alexandrini Patriarchæ jura, 293.

Altaria ſecundum inanes revelationes erepta reprobantur, 293.

S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus unus e quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctoribus, 355. Ejus in munere Paſtorali vigilantia, & in propugnanda fide & in tuenda Diſciplina fortitudo, *ibid.* Egregia S. Ambroſii facta, *ibid.* Plurima e Græcorum Patrum, & præſertim ex S. Baſilii ſcriptis Ambroſius deſloravit, *ibid.* Ambroſius a veteribus, & a Pelagio ipſo Hæreſiarcha laudatus, *ibid.* Opera S. Ambroſii legitima, & illegitima, *ibid.* Commentaria in Apocalypſim S. Ambroſium authorem non habent, *ibid.* Liber de vitiorum, virtutumque conflictu ad Simplicianum S. Ambroſii non eſt, 356. Libellus de Spiritu S. tribus Ambroſii libris de Spiritu Sancto, male adjunctus, *ibid.* Tractatus de concordia Matthæi, & Lucæ in Genealogia Chriſti deſcribenda Ambroſio abjudicatur, *ibid.* Tractatus de origine, & moribus Brachmanorum ſpurius S. Ambroſii fœtus, *ibid.* Expoſitio in Cantica Canticorum ex variis operum S. Ambroſii locis ab Antonio Demochare excerpta, *ibid.* Liber unicus de Pœnitentia non eſt S. Ambroſii, ſed Victoris Turonenſis, *ibid.* Commentarii in Epiſtolas S. Pauli Ambroſio abjudicantur, *ibid.* Epiſtolæ ex Ambroſianarum numero ſegregandæ, *ibid.* Sermones pene omnes inter opera S. Ambroſii editi ſunt alterius authoris, 356. Canticum *Te Deum laudamus* a S. Ambroſio non compoſitum, *ibid.* Libros de vocatione Gentium non eſſe Ambroſii multa probant, 357. Poſterior Davidia Apologia Ambroſio ſuppoſita, *ibid.* Tractatus ad Virginem lapſam S. Ambroſio vindicatur, nec favet Novatianis, *ibid.* Duplicem de pœnitentia librum S. Ambroſio falſo abjudicat Petrus Soto, *ibid.* Librum de viduis S. Ambroſii eſſe perperam negant Critici heterodoxi, *ibid.* Tractatus in Symbolum Apoſtolorum non eſt S. Ambroſii, *ibid.* S. Ambroſio ſuppoſitus liber de dignitate Sacerdotali, 358. Expenduntur libri ſex de Sacramentis, & S. Ambroſio contra heterodoxos aſſeruntur, *ibid. & ſeq.* Quæ S. Ambroſii opera exciderint, 359. S. Ambroſii nævi, 360. Utrum S. Ambroſii nævi ipſius authoritatem elevare poſſint in controverſiis Fidei, *ibid. & ſeq.*

Ammonius Alexandrinus, Philoſophus Chriſtianus a Porphyrio falſo accuſatus, 32. Opera ejus genuina, *ibid.* Diateſſaron falſo præfert nomen Ammonii, *ibid.*

S. *Amphilochius*, Iconii in Lycaonia Epiſcopus, 352. Inſigne S. Amphilochii adverſus Arianos factum, dictumque, *ibid.* S. Amphilochii doctrina, eloquentia, & opera, *ibid.*

Anaſtaſius ad Romanæ Sedis faſtigium evehitur, 224. Epiſtolæ Anaſtaſii legitimæ, vel adulterinæ, *ibid.* Concilia ſub ejus Pontificatu celebrata, 224.

Anchoratus S. Epiphanii quid ſit, & quare ſic nuncupatus, 362.

Ancyranum Concilium quando, & quo præſide celebratum, 284. Ancyrani Concilii Canonum ſynopſis, *ibid.* varii Pœnitentiæ lapſorum gradus ante ſynodum Ancyranam inſtituti, *ibid.* Nulli in exitu vitæ communio a Patribus Ancyranis negata, *ibid.*

Ancyranum Semi-Arianorum concilium, 259.

Andragatius, Gratiani Imperatoris proditor, & parricida, 386.

Angelici; De Angelicorum hæreſi, & authore, 14. *& ſeq.* Quare ſic dicti, *ibid.*

Anima; Magni ſuper extinctam Animam dandi planctus, 46. Animarum vulnera divitiæ medicinæ lege curanda, 94. Utrum Animæ creatæ fuerint ante corpora, & propter peccata ante mundi corporei creationem commiſſa, fuerint in illa velut in carceres detruſæ, 211. Origenis errorem de Animarum creatione ante corpora Scriptura ſacra coarguit, *ibid.* S. Patres refellunt, *ibid. & ſeq.* Eccleſia damnat 212. Origenis momenta minorantur, *ibid.*

Anima rationalis, incorporalis eſt, & quare, 337.

Anterus Pont. Max. 2.

Antiochena Eccleſiæ ſchiſma, 272. Origo ejus, & progreſſus, *ibid.*

Antiochenum Concilium, 262. Utrum Canones Antiocheni ab Eccleſia recepti ſint, 523. *& ſeq.* Antiochenos canones ejuſdem ſynodi fœtus non eſſe veriſimile eſt, 525.

Antiochenum Arianorum Concilium, quando, & quo præſide celebratum, 251. Antiocheni Concilii nullitatis capita, *ibid.* variæ Fidei formulæ in Concilio Antiocheno ab Arianis editæ, 252. Canones Antiochenæ ſynodi, *ibid. & ſeq.*

Antiochena II. ſynodus Arianorum, & Fidei formula ab ipſis hoc in Conciliabulo confecta, 254.

Antiochenum III. Arianorum Conciliabulum, 261. Arianorum nova Fidei formula, aliaque illo in conciliabulo geſta, *ibid.*

Antiochenus Patriarcha, & Diœceſes ipſi ſubjectæ, 293.

S. Antonii vita a quo conſcripta, 323. Utrum S. Antonius inductus, & illiteratus fuerit, 324. Antonii pallium duplex, *ibid.*

S. Antonius Ægyptius, Monachorum Pater, 314. Opera ejus vera vel ſuppoſita, *ibid.*

Apocalypſis libri Aſiaticis Eccleſiis ante Concilium Laodicenum nondum accenſiti, 286.

Apollinaris uterque Pater, & Filius, patria eorum, profeſſio, quo tempore floruerint, 274. Apollinaris lapſus, *ibid.* Apollinaris error palmaris, *ibid.* A quo hunc errorem hauſerit Apollinaris, *ibid.* Quo tempore Apollinaris hæreſim diſſeminaverit, 275. A quibus, & quando damnatus ſit Apollinaris, *ibid.* Utrum Damaſus Pont. Max. Apollinaris hæreſi, aut illius ſectationibus faverit, *ibid.* Quis Apollinaris errores impugnaverit, 276. *& ſeq.*

Apollinariſtarum ſecta a quo nomen traxerit, 274. Apollinariſtarum errores, *ibid. & ſeq.* Apollinaris & Apollinariſtarum dogmata in quo differant, 275. Apollinariſtarum errores a quibus impugnati, 276. *& ſeq.*

Apoſtatæ; Leges contra Apoſtatas latæ, 387. Diſciplina circa Apoſtatas Pœnitentiam in infirmitate dumtaxat poſtulantes, 235.

Apoſtoli utrum uxores habuerint, 468.

Apoſtolici; Quinam fuerit illorum hæreticorum error palmaris, 15.

Appellationes ad Romanum Pontificem, 255. Appellationum jus ad ſedem Romanam unde derivatum, 533. Utrum a ſynodo Sardicenſi inſtitutum ſit, vel confirmatum, *ibid.* Appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam ſedem judicandi poteſtas Romano Pontifici aſſerta, & vindicata, 536. Utrum appellandi facultas ad Romanam ſedem tam inferioribus clericis, Preſbyteris, Diaconis, &c. quam ſuperioribus, ſeu Epiſcopis competat, 542. An in ſolis cauſis Fidei liceat appellare, *ibid.* Appellationum uſus ad Romanam ſedem frequens in Eccleſia Orientali, 537. & in occidentali, 542. Varia Appellationum exempla, *ibid.* Appellatio Euſtathii Sebaſteni, 537. S. Joannis Chryſoſtomi, 538. Eutychetis, 539. Flaviani Patriarchæ CPtani, 540. S. Theodoreti Epiſcopi Cyri, 541. Cœleſtii, 542. Chelidonii & Contumelioſi, *ibid.* ſaloni, & ſagittarii, 543. Appellationes Epiſcopales a S. Gregorio Magno judicatæ, *ibid.* Argumentum pro Appellationibus ex Cæciliani cauſa deſumptum, 542. Eccleſiæ Africanæ ſententia, & Diſciplina circa Epiſcoporum Appellationes, 550.

Apphiani pro fide certamen, 218.

Aquilejenſis Synodus quare, & a quo congregata, 264. Numerus & nomen Epiſcoporum, qui Aquilejenſi Synodo adſuere, *ibid. & ſeq.* Aquilejenſis Synodi decreta, *ibid.*

Arabes; Eorum errores, 5. In Concilio Arabico multis ab Epiſcopis damnati ſunt, *ibid.*

Arabianus, 307.

Arbitrium; De libero hominis Arbitrio, 201. Utrum libero arbitrio præditus ſit homo, quo peccatum vitari poſſit, *ibid.* Liberum hominis arbitrium probatur ex Scriptura, & ex Traditione, 201. *& ſeq.* Ex Eccleſiæ judicio, & definitione, 203. Homini peccatori utpote libero jure infliguntur ſupplicia, 203. Hæreticorum objectionibus contra liberum arbitrium reſpondetur, 203. *& ſeq.* Homo liber non eſt quoad actiones externas, *ibid.* Liberum hominis arbitrium peccato vulneratum eſt, non peremptum, 204. Homo ſine gratia Chriſti per ſe efficaci non habet poteſtatem proximam, & ultimo completam ad bonum, 205. Fatalis & abſoluta peccandi neceſſitas primi hominis peccato non eſt invecta, *ibid.* Præſcientiæ Dei, providentiæ, prædeſtinationis, & gratiæ concordiæ cum libero arbitrio, 207.

Arcadius Imperator Orientis, nuptiæ ejus & bella, 388.

Arelatenſis Eccleſiæ dignitatis origo, 288. *& ſeq.*

Arelatenſe I. Concilii Convocatio, 234. 395. Præſes, *ibid.* Epiſcoporum numerus, 396. Synopſis Canonum Arelatenſis I. Concilii, 234. Utrum nomine Plenarii, in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe primum intellexerit, 187. An Arelatenſi primo Concilii plenarii rationes conveniant, *ibid. & ſeq.*

Arelatenſe Arianorum Conciliabulum, 258.

Arius, patria ejus, externa corporis ſpecies, comitas, urbanitas, & in dialecticis argutiis peritia, 241. Arius Schiſmaticus fuit antequam Hæreſiarcha, *ibid.* Quo tempore Arius hæreſim diſſeminaverit, *ibid.* Arii errores, *ibid.* Primi Arii Diſcipuli & fautores, *ibid.* S. Alexandri adverſus Arii hæreſim vigilantia, *ibid.* Arii damnatio, & exilium, 242. Quomodo ab exilio revocatus fuerit, & reſtitutus, *ibid.* Arii infelix exitus, 242. Arianæ ſectæ multiplex factio, *ibid.* Inſidiæ & perſecutiones Arianorum in S. Athanaſium, & alios Nicænæ Fidei defenſores, 243. *& ſeq.* 256. 258. Concilia in cauſa Arianorum celebrata, 248. De duobus prioribus conciliis Alexandrinis contra Arium, *ibid.* Arius in utroque damnatus, *ibid.* Utrum Arius a Nicæna Synodo ſuſceptus fuerit, & communione donatus, 438. Arius in Concilio Nicæno vocatus, auditus & hæreſeos convictus anathemate confoditur, 249. Utrum fidei formula ab Arianis Synodo oblata a Nicænis Patribus approbata fuerit, *ibid.* Ariani Epiſcopi Nicænæ Synodi, & Arii damnationi ſubſcribunt, 249. 455. *& ſeq.* Arius cum ſuis in Conciliabulo Hieroſolymitano recipitur in eccleſiam, 250. *& ſeq.* Utrum conciliabuli hujus tempore Arius ab exilio revocatus fuerit, 251. Arianorum Conſtantinopolitana ſynodus, 251. 261. Quare celebrata, *ibid.* Concilium I. Antiochenum Arianorum, 251. Ariani concilio Romano adeſſe renuunt, 254. Secunda ſynodus Antiochena Arianorum, *ibid.* Nova fidei formula ab ipſis in hac Synodo verbis fictis fabricata, ab Epiſcopis catholicis

licis rejecta, *ibid.* Arelatenſe Arianorum conciliabulum, 258. Synodus Byterrenſis Arianorum, 259. Ancyranum Semi-Arianorum Concilium, 259. Arianorum adverſus Patres Arimioenſes calumniæ, & perſecutio, 262. Arianorum artes ſubdolæ in Tyanenſi ſynodo, 263. Alia Arianorum cooiciliabula, *ibid.* Arianorum Impugnatores, 265. Utrum Viſio S. Petri Alexandrini de Ario vera ſit, 411. Secundum Concilium Alexandrinum cootra Arium, 412. Ariana hæreſis a quibus ſuſcitata, 690. Ariani refelluntur ex Scripturis ſacris, 691. Ex Traditione, 695. Arianorum argumeotis reſpondetur, 696. Patres Antenicæni Arianis non favent, 701. Methodius Arianis non patrocinatur, 702. Lactantius Arianorum cauſam non juvat, *ibid.* Arnobius ab Atiaoorum errore alienus, 704.

Ariminenſe Concilium, a quo & quare convocatum, 259. Numerus Epiſcoporum, 260. Synodus Ariminenſis duas in partes diviſa, *ibid.* Dicendi ratio in Concilio, *ibid.* Ariminenſis concilii fides, & Decreta, 260. Atianorum in Ariminenſes Patres calumniæ, *ibid.* Imperator Conſtantius Ariminenſes Patres cum Arianis communicare ſolicitat, & impellit, *ibid.* Ariminenſes Patres Ariaoorum fraude decepti, 578. Utrum Ariminenſis concilii Patres in hæreſim lapſi fuerint, *ibid.*

Arnobius Ethnicus primum, dein chriſtiaous, 309. Aroobii Stylus, & opera, *ibid.* Utrum Arnobius Arianis, & Socinianis patrocinatus ſit, 702. Arnobii errores de Anima, & de alterius vitæ ſuppliciis, *ibid.*

Aſiatica Diœceſis, & ejus amplitudo, 293.

Aſterius Amaſeæ in Ponto Epiſcopus ab alio ejuſdem nominis Arianæ factioni addicto diverſus, 354. Ejus opera, *ibid.*

Athanaſius in recuſanda Arii communione conſtantiſſimus, 243. Multiplex in S. Athanaſium Arianorum calumnia, *ibid.* Athanaſius falſis teſtibus accuſatus Treveros in Gallias amandatur, 244. Athanaſius Conſtantis, & Conſtantini Junioris mandato Conſtantio etiam conſentiente Alexandriam revocatur, *ibid.* & *ſeq.* Athanaſius novis falſiſque accuſationibus vexatur, 246. Ariani Gregorium Cappadocem in Alexandrinam S. Athanaſii ſedem intrudunt, 246. Athanaſius a Syriano Duce oppetitus Alexandria fugit, *ibid.* Alexandrinum Concilium in cauſa Athanaſii, 251. Athanaſius in Concilio Romano abſolvitur, & ſedi reſtituitur, 254. S. Athanaſii obitus, 315. Diſputatio duplex S. Athanaſii cum Ario pſeudepigrapha, *ibid.* Libri de unita Deitate Trinitatis non ſunt S. Athanaſii, 316. Quæſtiones ad Antiochum ſuppoſititius S. Athanaſii fœtus, *ibid.* Spuria S. Athanaſii ad Marcum Papam epiſtola, *ibid.* *Expoſitio Fidei* dubium S. Athanaſii opus, 317. Ratio dubitandi, *ibid.* Symbolum *Quicumque* non eſt S. Athanaſii, *ibid.* Momenta hoc opus Sanctus Athanaſio abjudicantia, 317. & *ſeq.* Liber de virginitate aſſeritur S. Athanaſio, & adverſus Scultatum, & Rivetum vindicatur, 319. Teſtimonia ex Scriptura *de naturali communione* eſſentiæ inter Patrem & Filium, & Spiritum S. Athanaſii opus dubium, 320. Tractatus de Defioitionibus ſpurius S. Athanaſii fœtus, *ibid.* Homilia in Paſſionem & crucem non eſt S. Athanaſii, *ibid.* Libellus de Paſſione imaginis Chriſti S. Athanaſio ſuppoſitus, *ibid.* Homilia de Annuntiatione S. Athanaſio falſo adſcripta, 321. Epiſtola ad Serapionem de Spiritu Sancto vindicatur S. Athanaſio, 322. Hiſtoria de Melchiſedecho indigna S. Athanaſio, *ibid.* Calviniſtis S. Athanaſius non favet adverſus realem Corporis Chriſti io Euchariſtia præſentiam, 323. Vita S. Antonii aſſeritur S. Athanaſio, 323. Utrum S. Athanaſius Dæmones corporeos cenſuerit, 324. Synodi Tyriæ judicium contra S. Athanaſium multiplici de cauſa nullum & irritum, 485. & *ſeq.* Utrum legitima fuerit S. Athanaſii de Sententia Tyrii Conciliabuli ad Conſtantinum Imperatorem appellatio, 486. S. Athanaſius a ſynodo Tyria damnatus, & ſede ſua exturbatus Julium Pont. Max. non appellavit, 494. S. Athanaſius ad Julii Tribunal non ſtetit, niſi ab ipſo Julio vocatus, *ibid.* & *ſeq.* Julius Pont. de Athanaſii cauſa judicat ſummo jure, & authoritate, non ut judex a partibus electus, 496. Julius cum S. Athanaſio ceu Sancto, & legitimo Antiſtite communionem jungit, 497. Julius non ſolus ſed una cum Italiæ Synodo communionem & Epiſcopatum S. Athanaſio reſtituit, 498.

Audæus, mores ejus integerrimi, ſeverior diſciplina, & lapſus, 268.

Audiani; Eorum aothor & errores, 268. Utrum ioter hæreticos ſint annumerandi, 269.

Auditio ſecunda pœnitentiæ publicæ ſtatio, 88. Auditio quid ſit, & quibus communis erat, *ibid.* Quomodo cum pœnitentibus Audientibus agebatur, 89. Audientibus non imponebantur manus, *ibid.*

Aureliani Imperatoris perſecutio, 1.

Auſonius Poeta chriſtianus, 354. Poeſes ab ipſo conſcriptæ, & a quibus in lucem editæ, *ibid.*

Auxentius Martyr, 218.

Auxentius Mediolanenſis Antiſtes Arianus, 264. S. Hilarii Pictavienſis geſta contra Auxentium, *ibid.* Auxentius in Romana Syoodo damnatur, *ibid.*

B

BAlbinus (Clodius) Imperator, 40.

Baptiſmus; De Baptiſmo ab Hæreticis collato, 11. De Rebaptizantium errore, *ibid.* Quis primus illius author, *ibid.* Error ille in Orientem pervaſit, & Conciliis ibi firmatus eſt, *ibid.* Eidem errori, ſcilicet de baptiſmo Hæreticorum non recipiendo, magnas vires addidit S. Cyprianus, & tria ſub ipſo Carthagine celebrata Concilia, 12. S. Stephanus Romanus Pontifex veritatem ſedulo defendit Traditionis clypeo, *ibid.* Utrum S. Cyprianus & Firmilianus ob errorem de Baptiſmo Hæreticorum iterando, a Stephano revera fuerint excommunicati, 105. & *ſeq.* Utrum baptiſma in nomioe Chriſti ſolius collatum validum ſit, 115. Explicita trium SS. Trinitatis perſonarum invocatio ad validitatem baptiſmi neceſſaria, *ibid.* & 117. Ab Apoſtolis collatum eſt ex diſpenſatione baptiſma in nomine ſolius Chriſti, *ibid.* Utrum ſolum Chriſti nomen in forma baptiſmi ab Apoſtolis proferebatur, *ibid.* Quo ſenſu in nomine Chriſti dicuntur baptizati diſcipuli, *ibid.* Quare in nomine Chriſti baptizabant Apoſtoli, *ibid.* De fide Stephani circa baptiſmum hæreticorum, utrum in oppoſitum errorem S. Cypriani errori lapſus ſit, 119. Origenes Baptizatorum crimina abſolute irremiſſibilia non ſenſit, 172. De Baptiſmo hæreticorum, 175. Baptiſmum ab hæreticis collatum verbis evangelicis validum eſſe probatur ex Traditione, 175. Ex conciliis, 176. Ex Patribus, *ibid.* Solvuntur objectiones, 178. Reſpondetur rationibus S. Cypriaoi contra Baptiſmum hæreticorum, *ibid.* & *ſeq.* Rationes Africanorum Antiſtitum de hæreticorum baptiſmate iterando exſufflantur, 182. & *ſeq.* Rebaptizantium objectionibus S. Auguſtini reſponſa, 180. S. Athanaſii locus explicatur, 183. Reſpondetur teſtimonio S. Cyrilli Hieroſolymitani, 184. Sententia S. Baſilii de Baptiſmo hæreticorum, *ib.* S. Optatus Milevitanus Baptiſma omnium hæreticorum non improbat, 185. Vis & efficacia Baptiſmi a quo ſit, 328. Baptiſmatis miniſtri actio, & virtus, *ibid.* Qui fuerint in ægritudine Baptizati ab honore Sacerdotii removentur, 285. Rebaptizationes illicitæ, 287. Baptiſma quando, & a quibus conferendum, 291. Mos baptizandi ſub conditione quando cœperit, 292. S. Cyrilli Hieroſolymitani doctrina de Baptiſmo Joannis, 328. Baptiſma hæretiaorum, 234.

Barlahami invicta pro fide conſtantia, 218.

Baſilius Amaſeæ Epiſcopus, & martyr, 219.

Baſilius Magnus, Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus & ejus in fide conſtantia, 345. A Juliano Apoſtata exilio damnatur, 220. Juliano exilii ejus decretum ſcribente, calamus tertio confringitur, *ibid.* S. Baſilii Magoi opera, 345. Liber de Spiritu ſancto S. Baſilio totus vindicatur contra Eraſmum, *ibid.* Aſcetica S. Baſilio aſſeruntur, 345. Satisfit Bellarmioi Cardinalis objectionibus, *ibid.* S. Baſilii Liturgia, 346. Quo ſenſu S. Baſilius in Liturgia

gia ſua Euchariſtiam vocaverit Antitypa corporis, & ſanguinis Chriſti, *ibid.* & *ſeq.* Alii libri S. Baſilio jure vel perperam adjudicati, 347. Canonicæ Epiſtolæ S. Baſilii ad Amphilochium expenduntur, *ibid.* & *ſeq.* Epiſtolarum ſumma, *ibid.* In fide non erravit S. Baſilius, cum matrimonium fornicationis cauſa dirimi poſſe ſcripſit, 348.

Berillus Boſtrorum in Arabia Epiſcopus, & ejus de Filio Dei error, 4.

Bigami; Qui virginitatem vovent, & poſtea nubunt, Bigami cenſendi ſunt, 284. Bigami a ſuſceptione ordinum arcentur, 283. Bigami qui? *ibid.*

Blaſphemia in Spiritum S. utrum remitti poſſit, 169. & *ſeq.* S. Hieronymus blaſphemiam in Spiritum S. irremiſſibilem eſſe non cenſet, 171.

Blondellus, & liber ejus Apologia S. Hieronymi inſcriptus, 714. Blondellus in Epiſcopos iniquus, *ibid.* A quibus impugnatus, *ibid.* Nullum Epiſcopatum inter, & presbyteratum diſcrimen Blondellus agnoſcit, *ibid.* Blondelli argumenta ex ſcriptura petita Epiſcoporum ſupra presbyteros eminentiam impugnantia diluuntur, 725. & *ſeq.* Reſpondetur objectioni Blondelli ex epiſtola S. Polycarpi, & ex forma regiminis Eccleſiaſtici deſumpta, 728. Objectiones Blondelli ex SS. Ignatio, & Juſtino diſſipantur, 729. Objectio Blondelli ex epiſtola Viennenſis, & Lugdunenſis Eccleſiarum arceſſita evertitur, *ibid.* Blondello non favet S. Irenæus, 730. Blondello non patrocinatur Clemens Alexandrinus, *ibid.* Tertulliani authoritate abutitur Blondellus, 731. Blondellus Origenem in alienum ſenſum detorquet, *ibid.* Romanum Clerum & S. Cyprianum in partes ſuas trahere fruſtra conatur Blondellus, 732. Euſebius Cæſareenſis Blondello non ſuffragatur, 735. S. Hilarius cauſam Blondelli non juvat, *ibid.* S. Baſilius & Ambroſiaſter a Blondelli errore alieni ſunt, *ibid.* & *ſeq.* Authori quæſtionum veteris & novi Teſtamenti alienum ſenſum Blondellus affingit, *ibid.* S. Hieronymum non intellexit Blondellus, 737. S. Auguſtini mentem Blondellus non eſt aſſecutus, 740. Solvitur objectio Blondelli ex Liberato, & Eutychio Alexandrino petita, 741. Nullum cauſæ præſidium Blondello accedit ex eo quod Epiſcopi presbyteros olim vocarent compresbyteros, & collegas, 742. Quemlibet presbyterum poteſtatem habuiſſe presbyteros, & Diaconos creandi probare fruſtra conatur Blondellus, 743. Presbyteros abſque nova conſecratione Epiſcopos conſtitutos non probant Hiſtoriæ, ſacramentaria, aliaque Eccleſiæ Scoticæ & Britannicæ monumenta a Blondello allata, 745.

Bonoſiaci; Eorum errores, & damnatio, 283.

Byterrenſe Arianorum concilium, 259.

C

Caffaro Italus, Clericus Regularis ordinis Theatinorum & ejus pro comœdia defenſionis retractatio, 312.

Cain, Utrum ante meditatam fratris necem peccatum aliquod admiſerit, 201.

Cajus P. Maximus Diocletiani Imperatoris ex fratre Maximino nepos, 3.

Cajus Romanæ Eccleſiæ presbyter, & opera ejus, 29. & *ſeq.*

Calixtus Pont. Max. 2.

Calviniſtæ vere Schiſmatici, 689. Suam ab Eccleſia Romana ſeceſſionem Calviniſtæ excuſare nulla ratione poſſunt, 688. Calviniſtica doctrina ſibi ipſi contraria, 689.

Canonizatio; Romanorum Pontificum maxima in Sanctorum Canonizatione diligentia, 445.

Caracalla quare ſic dictus, 39. Antonini Caracallæ mores, & vitia, *ibid.* A Macrino Præfecto Prætorio per Martialem Centurionem interficitur, *ibid.*

Carinus Cæſar creatus, 41. Flagitioſus fuit princeps, *ibid.*

Carolus Magnus, & ejus in Eccleſiam Romanam beneficia, zelus & donationes, 515.

Carus (Aurelius) Imperator, 41.

Carthaginenſe I. Concilium quare, & quando congregatum, 287. Canonum ſumma, *ibid.*

Carthaginenſis II. Synodus, an ſub Genethlio, vel Aurelio coacta, 289. Canonum Concilii Charthaginenſis II. Synopſis, *ibid.*

Carthaginenſe III. Concilium, & varia ejus Decreta, 289. & *ſeq.*

Carthaginenſis IV. Concilii convocatio, præſes, numerus Epiſcoporum, 290. & *ſeq.*

Charthaginenſe V. Concilium quando, & quare celebratum, 292. & *ſeq.* Canones in Carthaginenſi V. Concilio editi, *ibid.*

Carthaginenſis Primas, 295. Ipſius jura, & privilegia, *ibid.*

Carthaginenſis Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis collatio, 407. Utrum in conſequentiam, & exemplum trahi debeat ut collationes, & diſputationes publicæ hæreticis concedantur, *ibid.* & *ſeq.*

Catechumeni Regulæ Catechumenis poſitæ, 291. Catechumeni quomodo ab Epiſcopis fiebant, 501.

Cæcilianus Carthaginenſis eccleſiæ Diaconus, ejuſdem poſtea Eccleſiæ Epiſcopus, 228. In conciliabulo 70. Epiſcoporum damnatur, *ibid.* Cæcilianus in Concilio Romano abſolvitur, 393. & in Arelatenſi, 229. Utrum cauſa Cæciliani, quæ in Romano Concilio fuerat a Melchiade judicata, ſine Summi Pontificis conſenſu retractata fuerit in Concilio Arelatenſi, 395. Jus Conſtantini Imperatoris in cauſa Cæciliani, 397. Utrum Cæcilianum a Judicibus Eccleſiaſticis abſolutum credere debuerint innocentem, tum Donatiſtæ, ut in Eccleſiam reciperentur, tum ipſi Catholici, 404.

Cæſarienſis Exarchus, & ipſius jura, & privilegia, 293.

S. *Cæſarius*, Gregorii Nazianzeni frater, 352. Opera ejus vera, vel ſuppoſititia, *ibid.* S. Cæſarii obitus, *ibid.*

Chorepiſcopi qui ſint, & quare ita dicti, 750. Chorepiſ. officia, *ibid.* Utrum Chorepiſcopi vi ordinationis ſuæ fuerint mere Presbyteri, an Epiſcopi, *ibid.* & *ſeq.* Chorepiſcopi duplicis generis, 751. Utrum Chorepiſcopatus ſit ordo ſacer, 753. Quando Chorepiſcoporum ordo fuerit extinctus, 754. Quare Chorepiſcoporum ordo per Canones, & Regum Capitularia prohibitus, diu adhuc ſuperſtes fuit, *ibid.* Chorepiſcoporum juriſdictio, 253.

Chriſtianorum perſecutio, 218. Novæ in Chriſtianos calumniæ, 219.

Chriſtianæ religionis propagatio, 382.

Chriſti caro quomodo manducetur, 323. 329. Caro Chriſti cibus ſpiritualis, *ibid.* Vide Euchariſtia. Crux Chriſti *Vid.* Crux. Utrum Chriſtus fuerit omnis doloris expers, 335. Chriſtus Moyſi anteponendus, 602. Chriſtus Angelis longe præſtantior, *ibid.* Ex Scripturis demonſtratur Chriſtum Deum eſſe nomine, 691. Nativitate, 692. Natura. 693. Poteſtate, 604. Profeſſione, *ibid.* & *ſeq.* Dæmones Chriſtum eſſe Filium Dei vel inviti confeſſi ſunt, 693. Chriſtum verum eſſe Deum agnoſcit Clemens Romanus, 695. Eidem doctrinæ atteſtatur Sanctus Ignatius Martyr, *ibid.* Athenagoras idem ſentit, *ibid.* San. Irenæus ejuſdem Traditionis teſtis, *ibidem*. Catholicum de Chriſti divinitate dogma æque aſſerit Clemens Alexandrinus, *ibid.* Dionyſius Romanus Pontifex eidem Fidei teſtimonium perhibet, *ibid.* S. Dionyſius Alexandrinus eamdem tradit doctrinam, 696. Tertullianus Chriſti Divinitatem propugnat, *ibid.* S. Cyprianus Chriſti Divinitatis aſſertor, *ibid.* Minucius, Arnobius idem profitentur, 696. Lactantius Chriſti divinitatem confirmat, *ibid.* Utrum Verbum divinum animam, & mentem rationalem aſſumpſerit; an vero in Chriſto verbum fungatur vice animæ, & mentis humanæ, 779. Ea quæſtio ex Scripturis, & Patribus dijudicata, *ibid.* & *ſeq.* Qui Chriſti Domini Fratres in Evangelio dicantur, 792. Fratres Chriſti Domini fuiſſe S. Joſeph ex priori conjuge filios veterum Patrum plures ſenſerunt, 793. Hæc ſententia eſt apocrypha, *ibid.* Non eſt tamen Fidei contraria, *ibid.* & *ſeq.*

Chromatius Aquilejenſis Epiſcopus, 379. Quando floruerit, *ibid.* Opera ejus, *ibid.*

Chry-

Digitized by Google

Chryſoſtomus (Joannes;) Patria ejus, parentes, profeſſio, & eloquentia, 364. S. Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus Patriarcha creatur, *ibid.* Diſciplinæ eccleſiaſticæ, fideique vindex acerrimus, *ibid.* Conjuratorum Epiſcoporum malis artibus, & Imperatricis potentia in Synodo ad Quercum depoſitus, & in exilium miſſus, *ibid.* S. Chryſoſtomus populi metu ab exilio revocatus iterum exul deportatur, *ibid.* S. Chryſoſtomi pro fide & religione labores, & obitus, *ibid.* S. Chryſoſtomi opera, 364. Stylus, *ibid.* S. Joanni Chryſoſtomo liturgia vindicatur, *ibid.* S. Joannes Chryſoſtomus jus ferendæ excommunicationis non negat Eccleſiæ, *ibid.* Homiliæ in acta S. Chryſoſtomo vindicantur, 365. Homiliæ Chryſoſtomo falſo adſcriptæ, *ibid.* Opus imperfectum in Matthæum non eſt S. Joannis Chryſoſtomi, *ibid.* Quibus erroribus ſcateat, *ibid.* & *ſeq.* S. Chryſoſtomi nævi, 367. Joannis Chryſoſtomi doctrina de viſione Dei intuitiva, ab errore immunis, *ibid.* Beatitudinem ſanctorum ad diem uſque ultimi judicii differri S. Joannes Chryſoſtomus non cenſet, 369. De Gratia Dei recte ſenſit S. Chryſoſtomus, *ibid.* In Deiparam virginem minus æquus S. Joannes Chryſoſtomus, 371.

Cirtenſe Concilium, 233.

Cirtenſis Concilii epocha, 392. Utrum Cirtenſis ſynodus ante vel poſt Diocletiani perſecutionem congregata fuerit, *ibid.*

Claudianiſta Donatiſtarum ſoboles, 232.

Claudius Imperator. Hujus Principis præclaræ dotes, 41. Reportata de Gothis victoria celebris fuit, *ibid.*

Clerici; De Pœnitentia Clericorum, 101. Clerici minores non ſecus ac Laici publicæ olim Pœnitentiæ abdicebantur, *ibid.* Majoribus Clericis poſt tertium ſæculum pœnitentia publica ex eccleſiæ diſciplina non imponebatur, *ibid.* & *ſeq.* Sacerdotes & Diaconi in monaſteriis, aut aliis locis hominum a conſpectu remotis pœnitentiam agere cogebantur, eum in grave crimen lapſi erant, *ibid.* Tribus prioribus eccleſiæ ſæculis Clerici majores publicæ pœnitentiæ legibus ex eccleſiæ diſciplina ſubditi fuerunt, 102. Objectionibus reſpondetur, 103. Nuſquam ritus impoſitionis manuum celebrari ſolitus ſuper publicos Pœnitentes in grado ſubſtrationis, uſurpatus eſt erga majores clericos publicam pœnitentiam agentes, 104. Clericis majoribus poſt tertium ſæculum pœnitentia publica imponebatur, ſi eam pietatis, & humilitatis animo poſtularent, *ibid.* & *ſeq.* Clerici majores propter peccata occolta deponebantur, 71. Nulli Clerici, niſi pro certis Eccleſiis ordinati, 235. Specimen manſuetudinis Eccleſiaſticæ, & obedientiæ, quam principibus Clerici debent, 246. Subintroductarum mulierum contubernium Clericis vetitum, 249. Clerici, qui in aliam Diœceſim migraverunt Epiſcopo ſuo illos revocanti parere debent, 253. Clericis convivia, ſpectacula, & ſaltationes prohibentur, 286. Clericis in una domo extraneis fœminis convivere vetitum, 287. Clerici contumaces, *ibid.* Alieni Clerici non ordinandi, 289. Diſciplina circa Clericos, *ibid.* Clericorum judicia, *ibid.* Clerici bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, 290. Clericorum vita & mores, 291. Clericorum duplex genus, 297. Tonſura clericalis nondum in uſu IV. ſæculo, *ibid.* Veſtes civiles Clericorum a Laicorum veſtibus nondum diſtinctæ, *ibid.* Clerici ab oneribus publicis immunes, 305. Clericorum immunitas ab oneribus perſonalibus, & extraordinariis, *ibid.* Eccleſiæ agri, & privatæ poſſeſſiones Clericorum tributa pendebant, *ibid.* Curiales, & qui publicis muneribus erant devincti, ad Clerum admitti non poterant ſine licentia Principis, *ibid.* & *ſeq.* Utrum Nicæni Synodi Canon III. continentiam ab uxoribus ante ſacram Ordinationem ductis clericis majoribus præceperit, 452. & *ſeq.* Quamvis Nicæna ſynodus de majorum clericorum cœlibatu nihil ſtatuerit, ejus tamen temporibus Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi perpetuam continentiam ſervabant ex Eccleſiæ diſciplina, 455. Pontifices & Concilia a Siricio legem cœlibatus ſeu perpetuæ continentiæ majoribus Clericis impoſuere, 456. & *ſeq.* Tumultus hac occaſione excitati, 460. Concilium Tridentinum eos qui ad ordines ſacros promoti ſunt, ad perpetuam continentiam obligat, 461. & *ſeq.* Mulierum etiam conſanguinearum contubernia concilia quædam majoribus clericis interdixerunt, 462. Utrum Cœlibatus perpetuus majoribus clericis fuerit a Chriſto, & Apoſtolis imperatus, 462. & *ſeq.*

Clerus; Diſciplina Cleri ab Illiberitana Synodo conſtituta, 159. Diſciplina Cleri a Laodicena Synodo ſancita, 286.

Collationes publicæ de fide cum hæreticis abſque Romani Pontificis conſenſu illicitæ, 409. Collatio catholicorum Epiſcoporum cum Arianis coram Gundebado Burgundiorum Rege, *ibid.* Catholicorum Epiſcoporum cum Severianis collatio, 410. Collatio Poiſſiacenſis, *ibid.* Collatio Peronii Cardinalis cum Mornæo, Pleſſio ad Fontemblaudi, *ibid.* Collatio Carthaginenſis. *Vide* Carthaginenſis.

Colluthiani; Eorum author, errores & damnatio, 266.

Collyridianorum hæreſis, quando exorta, 281. Ipſorum error palmaris, *ibid.*

Commodianus; Varia ejus opuſcula, 379. Stylus ejus, & nævi, *ibid.*

Communicatio; Exitioſa properatæ communicationis venena, 47.

Communio laica quid eſt, 286. Communio ſub utraque ſpecie in uſu antiquitus, 330. 346. Nollum de communione ſub utraque ſpecie extat Divinum præceptum, *ibid.*

Comœdiæ Summo Patrum conſenſu damnatæ, 311.

Concilia; An juris ſit principum Concilia convocare, 400. 413. Concilia omnia œcumenica in Occidente celebrata convocata ſunt a Romanis Pontificibus, 413. Ex facto Conſtantini, Theodoſii, & aliorum Imperatorum Concilia Orientis convocantium colligi non poteſt jus convocandi concilia ad ipſos Imperatores pertinere, non ad Eccleſiam, 414. & *ſeq.* In conciliis honoratior locus, 420. Conciliorum annua celebratio, 290. Conciliorum provincialium authoritas ſuprema in cauſis ſimplicium presbyterorum, non in cauſis Epiſcoporum, 534. 542. Ex epiſtola Siricii Pont. Max. non recte colligitur ſupremam fuiſſe Conciliorum provincialium authoritatem, 548.

Conſiſtentia quarta pœnitentiæ publicæ ſtatio, quid ſit, 89. & *ſeq.* Conſiſtentium functiones, 90. Hujus ſtationis ſitus, *ibid.* Quot hominum genera complectebatur, *ibid.*

Conſtans Conſtantini Magni filius, Cæſar a Patre creatus, 382.

Conſtantis Imperatoris pietas, charitas, religio, 235. Conſtantis adverſus Donatiſtas edicta, 236. Conſtantis cædes, 382.

Conſtantinopolitana I. ſynodus, ſeu œcumenica II: a quo convocata fuerit, 586. Utrum inconſulto Damaſo Pont. Max. *ibid.* Conſtantinopolitana I. ſynodus initio nationalis tantum ſynodus, ex poſtfacto vero œcumenica, 587. & *ſeq.* Quis Conſtantinopolitanæ I. ſynodo præfuerit, 588. Quot Canones ediderit, 594. Utrum canon III. de ſecundo Epiſcopi Conſtantinop. in Eccleſia loco, & honoris primatu poſt Romanum, ſit in Conſtantinopolitano I. conſtitutus, 596. An Canon III. ſecundo ejuſdem concilii canoni adverſetur, 597. De ſenſu ſecundi canonis Conſtantinop. *ibid.* Hunc non eſt aſſecutus Socrates, *ibid.* & *ſeq.* An Canone III. Concilii Conſtantinop. Patriarchica dignitas, & juriſdictio fuerit collata Conſtantinopolitano Antiſtiti, 598. Utrum canones Conſtantinop. a Romana Eccleſia recepti fuerint, ac probati, 602. Canones Conſtantinop. primi Concilii ab Eccleſia Romana recepti non fuere ad uſque Innocentii III. tempora, *ibid.*

Conſtantinopolitana Arianorum ſynodus, 251. Quare celebrata, *ibid.* Marcellus Ancyranus Epiſcopus hac in ſynodo depoſitus, & quare, 251.

Conſtantinopolitanum alterum conciliabulum, 251. 261. Aetius & Eudoxius in hoc conciliabulo damnati, 261.

Conſtantinopolitano Epiſcopo Patriarchica dignitas, quando conceſſa, 293.

Conſtantinopolitanum ſymbolum utrum ab Eccleſia ſem-

ſemper receptum fuerit, 590. Conſtantinopolitanum ſymbolum quare in Chalcedonenſi Concilio ab Ægyptiis Epiſcopis exploſum, 591. Quid ſymbolum Conſtantinop. Niceno addiderit, 592. Unde additio vocis *Filioque* ad ſymbolum Conſtantinop. *ibid.* Utrum a Damaſo facta ſit in concilio Romano, *ib.* De tempore hujus additamenti, 593. Symbolum Conſtantinopolitanum in Galliis cantari ſolitum, *ib.* Hæc verba *Filioque* ex Symbolo Conſtantinop. expungi jubet Leo III. 593. Quare, *ibid.* Conſtantinopolitanum ſymbolum cum additione harum vocum *Filioque* in Lugdunenſi II. ac in Florentina ſynodis a Græcis, & Latinis receptum, 594.

Conſtantinus Magnus Imperator creatur, 381. Conſtantini bellum contra Maxentium, *ibid.* Victoria per crucem a Conſtantino parta, *ibid.* Populus Romanus Senatuſque tyrannidis jugo a Conſtantino liberatus, *ibid.* Monumenta Conſtantino in grati animi ſignum eum Romæ, tum per Africam erecta, 381. Conſtantini cum Galerio Maximino bellum & victoria, *ibid.* Conſtantinus Magnus quid in cauſa Donatiſtarum egerit, 229. Conſtantini geſta in cauſa Arii, 242. Utrum jure ſuo Conſtantinus uſus ſit, cum Cæciliano, & Donatiſtis judices dedit, qui eorum cauſam in Concilio Romano diſcuterent, & finirent, 397. An Donatiſtis ad ejus Tribunal appellantibus alterum judicium Epiſcopale in urbe Arelatenſi concedere debuerit, *ibid.* & *ſeq.* Utrum poſt Arelatenſe Concilium ultimum in hac cauſa judicium Conſtantinus ferre potuerit, *ibid.* De jure & geſtis Conſtantini in cauſa Felicis Aptungitani, *ibid.* Conſtantini leges, 381. Conſtantinus profanarum ſuperſtitionum hoſtis infenſus, *ibid.* Byzantium inſtaurat, & ex ſuo nomine Conſtantinopolim vocat, *ibid.* Conſtantini, pietas, humilitas & cæteræ virtutes, 382. Conſtantinus res Chriſtianæ Religionis curat, *ibid.* Conſtantini Filii, *ibid.* Conſtantinus bapriſma ſuſcipit, *ibid.* A quo, quando, & ubi, 500. & *ſeq.* Quare Conſtantinus Baptiſmi ſuſceptionem ad exitum uſque vitæ diſtulerit, 506. Cardinalis Baronii, & P. Nicolai Conſtantinum Romæ a Sylveſtro baptizatum afferentium argumentis reſpondetur, 503. Conſtantinum Magnum rebaptizatum fuiſſe falſum eſt, 507. Conſtantini obitus, & nævi, 382. De Fide in qua Conſtantinus Imperator mortuus eſt, 509. Ratio dubitandi, *ibid.* Conſtantinus ab Arianæ hæreſeos labe vindicatur, *ibid.* & *ſeq.* Conſtantini in Eccleſiam liberalitas, & magnificentia, 305. 382. Oratio ejus celebris ad Sanctorum cœtum, 313. Conſtantinianæ Donationis Edictum an genuinus ſit vel Spurius Conſtantini fœtus, *ibid.* Utrum Conſtantinus urbes & provincias aut Romanam ſaltem civitatem Sedi Apoſtolicæ donaverit, 511. Edicti Donationis Conſtantini ſuppoſitionis notæ, *ibid.* & *ſeq.* Donationis Conſtantinianæ falſitas invicte demonſtratur, 512. Utrum Conſtantinus Sardiniæ inſulam Romanæ Eccleſiæ dono dederit, 519. & *ſeq.* Quid Arcis Romanæ nomine Romanis Pontificibus a Conſtantino conceſſæ intelligendum ſit, 520. Conſtantiniana Baſilica quæ ſit, *ib.* Qui primum Donationis Conſtantinianæ meminerint, 521. Quis Donationem Conſtantinianam ſuppoſuerit, 522.

Conſtantinus Junior, ac mors ejus infauſta, 382.

Conſtantius Cæſar a Conſtantino patre creatus, 382. Conſtantii varia cum variis bella, *ibid.* Julianum Cæſarem creat, *ibid.* Conſtantius Arianis favet, 383. Conſtantius ab Euſebia uxore muliere Ariana in partes hæreticorum pertractus, *ibid.* Conſtantius Imperator Arianarum partium defenſor, & propugnator, 245. Quid Conſtantius in cauſa Athanaſii cum Arianis Epiſcopis egerit, *ibid.* & *ſeq.* Perſecutio Conſtantii in Liberium ſummum Pont. 246. & *ſeq.* Conſtantius Liberium donis ac minis ad damnationem Athanaſii adducere tentat, *ibid.* Conſtantius Liberium exulare jubet, 247. Conſtantius Liberium ab exilio revocat, & quibus conditionibus, 247. Conſtantii perſecutio in Oſium, *ibid.* & *ſeq.* Conſtantii in Mediolanenſi Concilio ſub Liberio tyrannis, 258. Conſtantii Leges & obitus, 383. Conſtantium trium rerum pœnituit, 382. Conſtantius ſub mortem baptizatur, *ibid.* In aſſignanda Imperii Conſtantii epocha difficultas, 382.

Conſtantius Chlorus, Imperator, 380. Virtutes ejus, 381. Præclara Conſtantii Chlori ſententia, *ibid.* Utrum Helena legitima fuerit conjux Conſtantii Chlori, *ibid.*

Continentia Majorum clericorum, 451. 455. Perpetuæ lex continentiæ nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis ſacris miniſtris impoſita fuit, 462. *Vide* Presbyteri.

Cornelius Rom. Pont. 3. Concilium Romanum a Cornelio celebratum eſt, in quo decretorio judicio Lapſorum cauſa finita eſt, 49. Cornelii Epiſtolæ quæ genuinæ, quæ ſuppoſitæ, 33.

Crucis Chriſti particularum per totum orbem diſperſio, 326. Inventionis crucis hiſtoria vindicatur, *ibid.* & *ſeq.* Miraculum perpetuum crucis Dominicæ, 327.

Cultus religioſus; Errores, & abuſus circa cultum religioſum emendantur, 282.

Curati quarto ſæculo, 297.

S. Cyprianus. Quid de Baptiſmo ab hæreticis collato ſenſerit, 12. Utrum hæreſeos notam incurrerit, 13. *Vid.* Baptiſmus. De S. Cypriani lucubrationibus, 33. S. Cypriani opera dubia, 33. Liber de Cardinalibus operibus Chriſti ad Cornelium Papam, non eſt S. Cypriani, ſed Arnoldi Abbatis Bonævallis, qui anno Chriſti circiter 1160. vixit, *ibid.* Liber de Aleatoribus non eſt S. Cypriani, *ibid.* Liber de Montibus Sina, & Sion S. Cypriano perperam inſcribitur, *ibid.* Carmina S. Cypriano ſuppoſita, *ibid.* Liber de ſingularitate Clericorum S. Cypriano falſo adſcriptus, *ibid.* & *ſeq.* Alia Opera S. Cypriano ſuppoſita, 34. Libri de Unitate Eccleſiæ S. Cypriani opus genuinum, *ibid.* S. Cypriani ſtylus, 34. & *ſeq.* In S. Cypriani Operibus cavendus eſt error de rebaptizandis hæreticis, *ibid.* Utrum S. Cyprianus ob hunc errorem a Stephano Pont. Max. excommunicatus fuerit, 105. An errorem de Baptiſmo hæreticorum iterando S. Cyprianus depoſuerit, incertum, 110. S. Cyprianus, & Africani Epiſcopi non exiſtimaverunt dogma de rebaptizandis hæreticis ad fidem pertinere, *ibid.* & *ſeq.*

S. Cyrillus Hieroſolymitanus Semi-Arianis addictiſſimus, 325. Conſtantinopolitanorum Patrum de S. Cyrillo judicium, *ibid.* S. Cyrilli opera, 326. & *ſeq.* Catecheſes S. Cyrillo contra Rivetum vindicantur, *ibid.* S. Cyrillus in Virginem Deiparam non iniquus, *ibid.* S. Cyrillus fidei Romanæ Eccleſiæ circa Euchariſtiam non adverſatur, 329. Quo ſenſu Cyrillus Euchariſtiam vocet Antitypum corporis, & ſanguinis Chriſti, 330. Epiſtola ad Conſtantium de ſigno Crucis S. Cyrillo vindicatur, 331. Epiſtola nomine Cyrilli Hieroſol. ad S. Auguſtinum de miraculis S. Hieronymi ſcripta, ſpurius eſt S. Cyrilli fœtus, *ibid.* S. Cyrilli Hieroſol. doctrina de Baptiſmo Joannis Romanæ Eccleſiæ fidei conſona, 328.

D

DÆmones; de pœnis Dæmonum, utrum aliquando finem accipient, 213. *Vide*, Damnatio.

Damaſus Pontifex M. legitimis ſuffragiis eligitur, 222. Damaſi electio Urſicini ſchiſmate turbatur, *ibid.* Calumniis Damaſus oppetitur, 223. *Vide* Urſicinus. Concilia ſub Damaſi pontificatu celebrata, 223. Falſa quæ de Damaſo in Pontificali libro conſcripta ſunt, *ibid.* Damaſi in componendis verſibus elegantia, 345. Genuinæ Damaſi, vel ſuppoſitæ epiſtolæ, *ibid.*

Damnatio, Damnati; Utrum finem habitura ſit Dæmoniorum, & impiorum damnatio, 213. Æternam fore Dæmonum, & impiorum damnationem ſcriptura ſacra afferit, *ibid.* SS. Patres contra Origenem propugnant, *ibid.* S. Gregorius Nyſſenus Origenis errorem de pœnis Dæmonum, hominumque damnatorum aliquando finiendis, non propugnavit, 214. Obſcuriora S. Gregorii Nazianzeni de pœnis Damnatorum loca explicantur, 215. S. Ambroſius Damnatorum pœnas æternas fore exiſtimavit, *ibid.* & *ſeq.* Hieronymus æternitati pœnarum inferni re-

reſpectu omnium Damnatorum minime contrarius, 216.

Decius Imperator; genus ejus, patria, indoles, 40. Chriſtianis fuit infenſiſſimus, *ibid.* Decii perſecutio, 5.

Defuncti; Utrum ſit aliquis Defunctorum locus, in quo poſſint Eccleſiæ orationibus juvari, 756. Utrum Eccleſiæ preces *Defunctis* fidelibus proſint, *ibid.* & *ſeq.* *Vide* Purgatorium. Hæretici fatentur veteres Patres preces & oblationes pro Defunctis approbaſſe, & frequentaſſe, 770. Fieri non potuit, ut Eccleſia in eo dogmate erraverit, vel ex errore ortum duxerit ejus conſuetudo preces, & ſacrificia offerendi pro Defunctis, *ibid.* Eccleſiæ praxis orandi pro Defunctis non fuit Proteſtantibus cauſa legitima ſeparationis ab Eccleſia Romana, 771. Quo ſenſu Eccleſia Deum orat ut juſtorum defunctorum animæ de morte æterna liberentur, 774. Ex Eccleſiæ precibus pro Defunctis recte Purgatorium colligitur, 776. Iſtius vis argumenti contra hæreticos defenditur, *ibid.*

Dei notitia humanis animis ingenita, 311. Utrum tres ſint in Deo perſonæ, 192.

Diaconi; De poteſtate Diaconorum, qui in carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria explerent, & conſiliis ſuis dirigerent, 54. Utrum Diaconis abſolutionis ſacramentalis Lapſis impertiendæ uſquam conceſſa fuerit facultas, *ibid.* & *ſeq.* Euchariſtiæ adminiſtratio munus eſt Diaconorum, 57. Conceſſum eſt Diaconis in extrema neceſſitate, ut confeſſiones excipiant, & pœnitentias imponant, 58. Non vero ut abſolutionem ſacramentalem conferant, *ibid.*

Diaconorum Tranſlationes prohibitæ, 250. Diaconorum faſtus, & audacia coercetur, *ibid.* Perpetuæ continentiæ lex Diaconis quando impoſita, 456. & *ſeq.*

Diadochus Photices in Illyrico Epiſcopus, & ſcripta ejus, 355.

Diadumenus Imperator, 39.

Diateſſaron falſo præfert nomen Ammonii, 32.

Dictinius Priſcillianiſta Aſturicenſis Epiſcopus, 279. Utrum Dictinius ejurata Priſcilliani hæreſi ſedi ſuæ fuerit reſtitutus, *ibid.* Geminus Dictinii Priſcillianiſtæ lapſus, *ibid.* Exemplaria profeſſionis Fidei a Dictinio editæ, & definitivæ ſententiæ, in ejus cauſa latæ a Patribus Toletani Concilii veniunt in ſuſpicionem ſuppoſitionis, *ibid.*

Didymus Alexandrinus captus a prima ætate oculis Dialecticam, & Geometriam perfecte didicit, 354. Opera ejus & elogium, *ibid.*

Diocletianus Imperator; genus ejus, patria, bellica virtus, 41. Imperio ſe abdicavit, *ibid.* De Diocletiani perſecutione, & tempore, quo ſævierit, 2.

Dionyſius Alexandrinus; Epiſtola canonica Dionyſii Alexandrini, 37. Quid erga Pœnitentes in extremo poſitos conſtituit obſervandum, 38. S. Cypriani, Africanorumque Antiſtitum ſententiæ de rebaptizandis hæreticis Dionyſius Alexandrinus adhæſit, *ibid.* Sabellii hæreſim impugnans in extremum errorem inflecti viſus, *ibid.* Tamquam violatæ fidei reus a Pentapolitanis ad Dionyſium Romanum Pontificem defertur, *ibid.* De ſententia S. Dionyſii Alexandrini circa Myſterium Trinitatis, 149. S. Dionyſius neutiquam Arianis favet, aut Arii præformavit errorem, 150. Secundum catholicam fidem de Filio Dei ſenſit, *ibid.* Objecta diluuntur, 151.

Dionyſius P. M. Sixti ſucceſſor, 3.

S. *Dionyſius* Romanus; opera ejus quæ vera, quæve ſuppoſita, 37.

Diſcalceati, & eorum error, 281.

Diſciplina: Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigor, 47. Profana facilitas, *ibid.*

Diſſidentium oblationes non recipiendæ, 292.

Donatus duplex, 229. Donatus a Caſisnigris Donatiſtarum parens, *ibid.* Donatus in Synodo Romana damnatus, *ibid.* Utrum Donatus a Caſiſnigris fuerit Carthaginenſis Epiſcopus, 391. & *ſeq.* An Donatus ille, qui in Concilio Romano damnatus eſt, fuerit Donatus a Caſiſnigris, 393. & *ſeq.*

Donatiſtarum ſchiſma, & hæreſis, 228. Schiſmatis origo, *ibid.* Author, *ibid.* Donatiſtarum ſeparationis ab Eccleſia cauſa nulla fuit, 405. In quo Donatiſtæ rei ſint, *ibid.* Author ſchiſmatis Donatiſtarum non fuit Donatus Carthaginenſis, 229. Quid apud Conſtantinum egerint Donatiſtæ, *ibid.* Quid in cauſa Donatiſtarum egerit Conſtantinus, *ibid.* Collatio Carthaginenſis catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis utrum recte, & prudenter indicta fuerit, & celebrata, 407. & *ſeq.* Donatiſtæ in ſynodo Romana damnati, 229. 393. & *ſeq.* Ad Imperatorem Conſtantinum provocant, 230. Variæ Donatiſtarum detectæ falſitates & fraudes, *ibid.* Donatiſtæ in Concilio Arelatenſi iterum damnati, 230. 395. Donatiſtarum errores, 230. Mores, *ibid.* Schiſma Donatiſtarum inter ſe, 232. Claudianiſtæ Donatiſtarum ſoboles, *ibid.* Concilia Donatiſtarum, 233. Concilium Cirtenſe, *ibid.* Duo concilia Carthaginenſia Donatiſtarum, 233. Macarius a Conſtante Imperatore ad compeſcendos Donatiſtas in Africam mittitur, *ibid.* Concilia adverſus Donatiſtas celebrata, 234. & *ſeq.* Donatiſtæ Romæ habere Epiſcopum ambiunt, ut catholici nominis gloriam ſubripiant, 235. Donatiſtæ quare Montenſes, & Campitæ dicti, *ibid.* Chriſtianorum Imperatorum edicta, ac geſta adverſus Donatiſtas, *ibid.* & *ſeq.* Donatiſtæ pœna capitis damnati, 235. Capitis pœna in Donatiſtas decreta exilio commutatur, *ibid.* Donatiſtæ ab exilio revocantur, *ibid.* Donatiſtarum ſuperbia, 236. Donatiſtæ plurimi in ſeditione cæſi, *ibid.* Donatiſtæ a Conſtante rurſus exilio damnati, *ibid.* Valentiniani lex adverſus Donatiſtas lata, *ibid.* Theodoſii ſenioris, Honorii, & Arcadii Imperatorum contra Donatiſtas edicta, *ibid.* Collatio Carthaginenſis cum Donatiſtis habita, *ibid.* Hujus collationis exitus, 237. & *ſeq.* Donatiſtarum in Marcellum collationis cognitorem calumniæ, 238. Donatiſtarum impugnatores, *ibid.* & *ſeq.* Quamdiu duraverit Donatiſtarum hæreſis, 239.

Dorothea virgo, 218.

Dorotheus Tyri in Phœnicia presbyter & martyr, 342. Utrum ſit idem cum Dorotheo Antiochiæ presbytero, *ibid.* & *ſeq.* Opus Dorotheo ſuppoſitum, 243.

E

E*Ccleſia* utrum poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen, quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit, 166. Novatiani perperam Eccleſiæ negarunt poteſtatem remittendi peccata; *ibid.* & *ſeq.* Quo ſenſu peccata per Eccleſiæ miniſtros remittantur, 169. Eccleſiæ bona, 303. Conſtantini erga Eccleſiam liberalitas, *ibid.* Teſtamenta, & donationes in favorem Eccleſiæ, *ibid.* Reſpuebat Eccleſia Donationes eorum, qui pauperibus parentibus illam anteferrent, *ibid.* Reſpuebat etiam legata & donationes factas in fraudem filiorum vel nepotum, *ibid.* Defunctorum piæ oblationes factæ Eccleſiis, *ibid.* Valentiniani Imperatoris lex Eccleſiæ incommoda explicatur, *ibid.* Bonorum Eccleſiæ adminiſtratio, 304. Eccleſiam toto orbe diffuſam eſſe probatur ex Scriptura, 675. Ex patribus Græcis, & Latinis, 676. 677. Eccleſia peccatores complectitur, nec eorum criminibus violatur, 678. & *ſeq.* Eccleſia numquam defecit, nec defectura eſt, 680. Eccleſia viſibilis eſt, *ibid.* Eccleſia deficere non poteſt, & quare, 681. Schiſmatis rei ſunt, quicumque ab Eccleſia ſe ſeparant, *ibid.*

Eccleſiaſtici Liber utrum ab Aſiaticis ut ſacer ante Concilium Laodicenum receptus ſit, 286.

Eccleſiaſtica juriſdictio, 253. Eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatio, *ibid.* *Vid.* *Eccleſia*. Eccleſiaſtici viri, *Vide* *Clerici*. Diſciplina Eccleſiaſtica quarti Sæculi, 286. Principes ſæculares eccleſiaſticæ diſciplinæ vindices, 487.

Epheſinus Exarchus, 293.

Ephrem Edeſſenæ Eccleſiæ Diaconus, 343. S. Ephrem opera, ſtylus, elogium. 344. S. Ephrem defenditur ab inſultibus Riveti, *ibid.*

Epiphanius Conſtantiæ Salaminis Epiſcopus, 361. Quare πεντάγλωττος appellatus, *ibid.* S. Epiphanius a SS. Patribus commendatus, *ibid.* Epiphanius a calumnia vin-

Digitized by Google

vindicatur, *ibid.* S. Epiphanii Panarium quid ſit, & quare ita inſcriptum, *ibid.* Anchoratus Epiphanii, & quare ſic dictus, 362. Liber de vita Prophetarum non eſt S. Epiphanii, *ibid.* Orationes ſeu homiliæ octo alteri Epiphanio tribuendæ, *ibid.* Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum S. Epiphanio vindicatur, *ibid.* Bellarmini hanc Epiſtolam interpolatam contendentis rationes expenduntur, & diluuntur, *ibid.* S. Epiphanii ſtylus 363. Nævi leviores S. Epiphanii, *ibid.*

Epiſcopi; Tranſlationes Epiſcoporum vetitæ, 250. Epiſcoporum aditus ad Aulam circumſcriptus, 253. 255. Epiſcoporum Reſidentia, 253. Migrationes Epiſcoporum, 253. 255. Epiſcoporum judicia Canonica, 289. Epiſcopus alienam diœceſim non invadat, *ibidem*. Epiſcopi ordinandi dotes, 290. Epiſcoporum mores, *ibidem*. Presbyteri ab Epiſcopis honorifice tractandi, 291. Novorum Epiſcoporum electio, 296. Electio Epiſcoporum, *ibid.* Quantum Imperatoribus detulerit Eccleſia in electionibus Epiſcoporum, *ibid.* Epiſcopi ex Clero Eccleſiæ vacantis, electi, *ibid.* Epiſcopi quarto ſæculo ſæcularium magiſtratuum judicio ſubditi, 399. Epiſcoporum Continentia, 445. Utrum a Chriſto vel Apoſtolis imperata, 462. Appellationes de Epiſcoporum cauſis ad Romanam ſedem, 533. & *ſeq.* Eccleſiæ Africanæ diſciplina circa Epiſcoporum Appellationes, 550. & *ſeq.* Epiſcopos jure divino Presbyteris eſſe ſuperiores probatur ex Scriptura, 716. Ex Traditione ab Apoſtolis ad nos derivata, 717. Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia aſſeritur ex S. Ignatii Martyris epiſtolis, *ibid.* Ex epiſcoporum ſucceſſione in Eccleſia Antiochena, 719. & *ſeq.* Ex Alexandrinæ Eccleſiæ Traditione, 720. Catholicum dogma roborat Traditio Eccleſiæ Hieroſolym. 721. Ejuſdem dogmatis aſſertor S. Epiphanius, 722. Eccleſia Romana catholicæ veritatis confirmatrix, *ibid.* Eidem aſſertioni ſuffragatur Traditio Eccleſiæ Africanæ, 723. Epiſcoporum ſupra Presbyteros authoritati favet Traditio Eccleſiæ Gallicanæ, 725. Et Eccleſiæ Hiſpanienſis, *ibid.* Epiſcoporum Eminentia ex ordinationibus Presbyterorum, Chorepiſcopis prohibitis, demonſtratur, *ibid.* Argumenta Blondelli ex Scriptura petita Epiſcoporum dignitatem, honorem, gradum, impugnantia, afferuntur, & diluuntur, 725. & *ſeq.* Blondelli momenta ex Traditione, & ex forma regiminis Eccleſiaſtici deſumpta ſolvuntur, 728. *Vid.* Blondellus. Apoſtolicis temporibus Epiſcopatum a Presbyteratu diſtinctum eſſe oſtenditur, 723. 733. Epiſcoporum authoritas a Chriſto collata, 721. Summa eccleſiaſtici principatus in Epiſcopis agnita, 738. Ordinandi poteſtas divino jure ſolis Epiſcopis competens, 732. & *ſeq.* Parem dignitate, & honore Epiſcopo Presbyterum aſſerere hæreſis, eſt, 722. In pluribus Eccleſiis ſinguli ab Apoſtolis Epiſcopi inſtituti, 725. Utrum Epiſcopi quidam fuerint a Presbyteris electi, & ordinati, 741.

Epiſtolæ Formatæ quid ſint, 449. Antiquiſſimus Formatarum epiſtolarum in Eccleſia uſus, *ibid.* Utrum Canon aliquis de modo Epiſtolæ Formatæ conſcribendæ a Nicæna ſynodo editus ſit, *ibid.*

Euchariſtia; vis illata corpori, & ſanguini Domini, 48. Homo debet aliquando ab Euchariſtia ſeparari, 67. Sunt quædam peccata mortalia, propter quæ a Chriſti corpore non ſeparantur Fideles, 68. Quid circa realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam ſenſerit S. Athanaſius, 323. Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento præſentiam S. Cyrillus Hieroſolym. non negat, 327. Fidei Romanæ circa Euchariſtiam non adverſatur, 329. Quo ſenſu Euchariſtia ſit Antitypum Corporis, & Sanguinis Chriſti, 330. 346.

Eunomiani; Hujus ſectæ ortus, propagatio, & errores, 266. & *ſeq.* Eunomiani Chriſtianæ Moralis everſores, 267. Eunomiani a Theodoſio Imperatore extincti, *ibid.*

Euphratas; Agrippinenſis Epiſcopus, 283. De Euphratæ hæreſi, quid ſentiendum, *ibid.* Utrum Concilii Agrippinenſis Acta adverſus Euphratam celebrati ſint ſuppoſititia, *ibid.*

Euſebiani Arianæ impietatis patroni, 243. Euſebianorum in S. Athanaſium, calumniæ, *ibid.* & *ſeq.* Euſebiani Gregorium Cappadocem hominem Arianum in S. Athanaſii locum intrudunt, 245. 251. Euſebiani Concilio Romano ab ipſis poſtulato canonice citati adeſſe renuunt, 254. Utrum Julius P. M. de cauſa Sancti Athanaſii judicaverit, ut judex ab Euſebianis electus, 496. Euſebiani in Concilio Sardicenſi damnati, 255. Euſebiani Sardicenſem Pſeudo-Synodum celebrant, 256. Formula Fidei eo in conciliabulo ab Euſebianis edita utrum ſit catholica, *ibid.*

Euſebius Marcello Pont. Rom. ſufficitur, 221. Utrum ſub ejus Pontificatu crux Domini inventa fuerit, *ibid.*

Euſebius Cæſareenſis; Patria ejus, inſtitutio, & eruditio, 313. Euſebii liber adverſus Hieroclem Nicomedienſem, *ibid.* Librorum Euſebii de præparatione Evangelica argumentum, *ibid.* Libri de Evangelica Demonſtratione, *ibid.* Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebii, 314. A Gelaſio partim probata, partim improbata, *ibid.* Cætera Euſebii opera, *ibid.* Euſebii in Arianam hæreſim propenſio, & ſtudium, *ibid.* Cur Euſebius in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica nullam Nicænæ Synodi mentionem fecerit, *ib.* & 441. Euſebius Nicænæ fidei formulæ ſubſcribit, 440. Utrum Euſebius poſt Nicænum etiam Concilium Arianus fuerit, 440. & *ſeq.* Euſebii Arianiſmus intrinſecis argumentis probatus, *ibid.* Euſebii Arianiſmus extrinſecis argumentis demonſtratur, 442. Euſebii fictitia ſanctitas, 445. Euſebium ab Arianæ hæreſeos ſuſpicione vindicare fruſtra nititur Socrates, 443. & *ſeq.*

Euſebius Emiſſenus Epiſcopus Arianus, 315. Euſebius Emiſſenus ab Arianis in Conciliabulo Antiocheno Alexandrinus Patriarcha eligitur, 252. Euſebius delatum ſibi Alexandrinum Epiſcopatum recuſat, 252. Opera Euſebio Emiſſeno vere, vel falſo adjudicata, 315. Euſebii elogium, *ibid.*

Euſebius Nicomedienſis Arii patrocinium ſuſcipit, 242. Quid Euſebius pro Arianæ hæreſeos defenſione egerit, *ibid.* Utrum Euſebius Nicomedienſis Symbolo Nicænæ fidei, & Arii damnationi ſubſcripſerit, 435. & *ſeq.* Suppoſititius eſt libellus pœnitentiæ Euſebii a Socrate deſcriptus, 438.

Euſebius Vercellenſis; Pietas ejus, fides, conſtantia, & exilium, 258.

Euſtathius Antiochenus Nicænæ fidei defenſor, 325. Opera ejus genuina vel ſuppoſita, *ibid.* Euſtathius de Chriſti perſona durius ſcripſit, *ib.* Arianorum in eum perſecutio, 246.

Euſtathiani; eorum author, errores, damnatio, 269.

Eutropii Conſulis caſus, 388.

Eutychianus Rom. Pont. Sub ejus Pontificatu exorta eſt Manichæorum hæreſis, 3. Huic acceptus refertur ritus fruges, & fructus benedicendi, *ibidem.*

Excommunicatio minor quid ſit, 55. Antiquitus nota non erat Excommunicationis minoris illa appellatio, 56.

De Excommunicatorum corporibus Græcorum fabulæ, 770.

F

F*Abianus* Antero Pont. Max. ſuccedit, 2. Prodigio cœleſti, ſcilicet columbæ in caput ejus advolantis, eique inſidentis indicio ad Pontificiam evehitur dignitatem, *ibid.*

Feliciſſimus; De ſchiſmate Feliciſſimi, 5. Electioni S. Cypriani cum quinque aliis Presbyteris adverſatus eſt, *ibid.* Lapſos contra S. Cyprianum commovit, *ibid.* De hujus ſchiſmatis authore, & progreſſu, *ibid.* & *ſeq.* Feliciſſimus anathemate percuſſus, *ibid.*

Felix I. Pont. Max. 3.

Felix (Minutius) & ejus pro chriſtiana religione Apologia, 28.

Felix Aptungitanus, & ejus cauſa a Conſtantino Æliani Proconſulis examini commiſſa, 397. Utrum jure ſuo Conſtantinus Felicis cauſam Eccleſiaſticam ſæculari Judici committere debuerit, *ibidem* & *ſeq.*

Fe-

Digitized by Google

Felix eccleſiæ Romanæ Diaconus ab Arianis in Apoſtolicam ſedem intruſus, 222. Felix Roma pellitur, *ibid.* Utrum Felix in ſedem Romanam Liberii loco intruſus legitimus Pontifex fuerit, 574. An ab Arianis, an a Catholicis Felix Roma ejectus fuerit, 275. Felix Diaconus a Felice Papa & martyre diſtinguendus, *ibid.*

Firmicus (Julius) quando floruerit, 314. Opera ejus, *ibid.*

Firmilianus utrum cum Coepiſcopis ob errorem de baptizandis hæreticis revera a Stephano Rom. Pont. excommunicatus fuerit, 105. Firmilianus, aliique orientales errorem de Baptiſmate hæreticorum iterando non depoſuerunt, 108. *& ſeq.*

Flavianus Conſtantinop. Patriarcha, utrum de ſententia in ſe lata ab Epiſcopis Epheſini Latrocini ad S. Leonem appellaverit, 540.

Fletus primus pœnitentiæ gradus, 87.

Florianus Imperator, 41.

Francorum Regnum in Eccleſiam Romanam beneficia, dona, protectio, 515. Francorum invicta fortitudo, 516.

Fraſſen (Claudii) Ordinis FF. Minorum, Pariſienſis Theologi Diſquiſitiones Biblicæ, & Criticæ in F. Natalem Alexandrum, 622. Injuriæ, & convitia F. Claudii Fraſſen Hiſtoriam Eccleſiaſticam Natalis Alexandri petentia repelluntur 623. Convitia F. Fraſſen Alexandrinam de Vulgata Scripturæ Sacræ verſione Diſſertationem conſputantia abſterguntur, 624. Calumniæ Fraſſeni Doctrinam P. Natalis Alexandri de vulgata editione latina petentes diluuntur, 626. Alexandri obſervatio in verſum XV. cap. III. Geneſeos a Fraſſeni Critica vindicatur, 630. Fraſſeni in Catholicos Doctores convitia, *ib.* Obſervatio Alexandri in verſum 6. & 7. Cap. VIII. contra Fraſſenum defenditur, 533. In verſum 24. capite XXXVI. Geneſeos Alexandri notæ a Fraſſeni Critica immunes, *ibid.* Obſervationis Alexandri in verſum 40. cap. XII. Exodi Critica Fraſſeni a viris doctis improbatur, 634. Obſervatio Alexandri in verſum 28. cap. XXXII. Exodi adverſus Fraſſenum propugnatur, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 29. cap. XXXIV. Exodi contra calumnias Fraſſeni ſtat, 636. Obſervatio Alexandri in verſum 7. & 8. capitis ultimi Numerorum ab ictibus Fraſſeni ſalva, *ib.* Obſervatio Alexandri in verſum 36. cap. XXI. libri Joſue a Fraſſeni inſultu defenditur, 638. Obſervatio Alexandri in verſum 1. capitis IV. lib. I. Reg. a Fraſſeno irrito conatu impetitur, *ib.* Obſervatio Alexandri in verſum 24. cap. XXI. lib. III. Reg. Fraſſeno ſtupente comprobatur, 639. Alexandri in verſum 6. cap. XVIII. lib. 2. Paralipomenon obſervationis veritas adverſus Fraſſenum demonſtratur, 640. Obſervationem Alexandri in verſum 7. cap. XV. libri Judith, inique arguit Fraſſenus, 641. Obſervatio Alexandri in verſum 4. cap. XV. libri Eſther Fraſſenum pſeudo-criticum demonſtrat, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 4. Pſalmi XXXI. male a Fraſſeno carpitur, 642. Obſervatio Alexandri in verſum 13. Pſalmi LXVII. a Fraſſeni calumnia vindicatur, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 16. Pſalmi LXXI. imperite a Fraſſeno notatur, 643. Obſervatio Alexandri in verſum 17. Pſ. CIII. adverſus Fraſſenum defenditur, 644. Alexandri Obſervationis in verſum 6. Pſ. CXXVI. Fraſſenus pſeudo-criticus, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 15. Pſalmi CXXXI. propugnatur, 645. Obſervatio Alexandri in verſum 4. cap. X. Proverbiorum Fraſſenum iniquum cenſorem indigitar, 647. Obſervatio Alexandri in verſus 16. cap. XVII. & 8. ac 22. capit. XVIII. Proverbiorum a Fraſſeni inſultibus vindicatur, 648. Alexandri Obſervatio in verſum 3. cap. IV. lib. Sapientiæ a Fraſſeni Critica redimitur, 649. Alexandri obſervationem in verſum 17. cap. XII. impugnans Fraſſenus peſſimæ fidei ſpecimen præbet, 650. Adverſus Alexandri obſervationem in verſum 16. cap. I. Eccleſiaſtici inſulſa Fraſſeni ratiocinia, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 15. & 16. cap. XI. Fraſſeni calumnias patitur, 651. Obſervationem Alexandri in verſum 10. cap. XIV. Eccleſiaſtici male arguit Fraſſenus, *ibid.* Alexandri obſervationem in verſum 12. cap. XXXVIII. Eccleſiaſtici Fraſſenus impugnans Linguæ latinæ imperitum ſe probat, 652. In obſervationem Alexandri ſuper verſum 9. cap. V. Iſaiæ Fraſſeni ſpuria critica, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 14. cap. VII. Iſaiæ adverſus Fraſſenum defenditur, 653. Alexandri obſervationem in verſum 15. ejuſdem capitis Fraſſenus inanibus verbis inſectatur, 654. Obſervatio Alexandri in verſum 14. cap. IX. Iſaiæ Patrum doctrinæ conſona, 655. Obſervationibus Alexandri in verſum 6. cap. XXVII. Iſaiæ Fraſſenianæ criticæ vanitas demonſtratur, *ibid. & ſeq.* In obſervationem Alexandri ſuper verſum 4. cap. LX. Iſaiæ Fraſſeni nugæ refelluntur, 657. Alexandri obſervatio in verſum 10. cap. I. Ezechielis adverſus Fraſſenum propugnatur, 658. Obſervatio Alexandri in verſum 22. cap. V. S. Matthæi a calumnia, & critica Fraſſeni vindicatur, 660. Obſervationem Alexandri in verſum 28. cap. XXVI. S. Matthæi Fraſſenus imperite reprehendit, 661. Obſervatio Alexandri in verſum 9. cap. XXIV. adverſus Fraſſenum defenditur, 662. *& ſeq.* Obſervationem Alexandri in verſum 35. ejuſdem capitis impugnans Fraſſenus falſi convincitur, 663. Obſervationem Alexandri in verſum 17. cap. III. S. Marci Fraſſenus arguens cauſa cadit, 665. Obſervatio Alexandri in verſum 2. cap. 2. S. Lucæ propugnatur, *ibid.* Fraſſeni contra obſervationem Alexandri in verſum 28. cap. I. S. Joannis conjecturæ exſufflantur, *ibid.* Obſervatio Alexandri in verſum 22. cap. XXI. S. Joannis Græcorum Patrum authoritate fulcitur, 666. *& ſeq.* Obſervatio Alexandri in verſum 15. & 16. cap. VII. Actuum Apoſt. adverſus Fraſſenum propugnatur, 669. Reſpondetur ad quamdam Fraſſeni criminationem ſuperius omiſſam, 671. D. Huetius Abricenſis Epiſcopus a Fraſſeni convitiis vindicatur, 672. Quo Spiritu & animo Fraſſenus adverſus Alexandrum ſcripſerit, *ibid. & ſeq.*

G

G*Alerius* Maximinus Armentarius, Imperator Severum, & Galerium Maximinum Cæſares creat, 381.

Galerii Maximiani, & Galerii Maximini perſecutio, 218. Galerius Maximianus a Deo fœdiſſimo ulcere percuſſus, 219. Galerii perſecutio remittitur, *ibid.* Perſecutio rurſus accenditur, *ibid.* Chriſtiani calumniis, & cruciatibus appetuntur, *ibid.* Galerii Maximiani mors ſtupenda, 381.

Galerius Maximinus Cæſar, & ipſius bella infelici exitu confecta, 381. Obitus ejus, *ibid.*

Gallia; Notitia Provinciarum Eccleſiaſticarum Galliæ, 288.

Gallienus Valeriani Imp. filius, 41. Gallieni Imperatoris perſecutio, 1.

Gallus Decii Imp. ſucceſſor, 40.

Gaudentius Brixienſis Epiſcopus, 379. Opera ejus, *ibid.*

Gelaſius Senior Cæſareæ in Palæſtina Epiſcopus, 354.

Gordiani pater, & filius Auguſti, 40. Gordiani Nepos Cæſar proclamatus, *ibid.*

Græcus Scripturæ S. Textus, quem hodie habemus utrum pro authentico habendus, 607.

Gratianus a Valentiniano patre Auguſtus renuntiatur, 384. Gratiani præclara indoles, eruditio, fides, 385. Collegam imperii Theodoſium aſſumit, *ibid.* Gratiani mors infauſta, *ibid.*

Gregorius Neocæſarienſis Thaumaturgus dictus, 35. Modus mirabilis, quo fuit creatus Neocæſareæ antiſtes, *ibid.* Expoſitio fidei genuinum eſt S. Gregorii opus, *ibid.* Expoſitio fidei ad Ælianum S. Gregorio Neocæſarienſi ſuppoſita, eſt, *ibid.* Quomodo inſcribebatur illa fidei expoſitio, *ibid.* A quibus conficta, *ibid.* Alia fidei expoſitio pariter ſuppoſita Gregorio Neocæſarienſi, 36. Capita duodecim de fide non ſunt Gregorii Neocæſarienſis, *ibid.* Diſputatio de Anima non eſt genuinus S. Gregorii Neocæſarienſis fœtus, *ibid.* Epiſtola canonica Gregorio Neocæſarienſi vindicatur, *ibid.* Canonum il-

lius

lius epiſtolæ ſynopſis, *ibid.* De canone II. epiſtolæ canonicæ S. Gregorii, utrum ſubdititius ſit, 147. Canon ultimus epiſtolæ canonicæ S. Gregorii non eſt addititius, *ibid. & ſeq.* Solvuntur objectiones, 148.

Gregorius Bœticus, & opera ejus genuina, vel ſuppoſita, 353.

Gregorius Cappadox Alexandrinæ ſedis Eccleſiæ invaſor, 245. Quot annis tyrannidem in Eccleſia Gregorius ille exercuerit, 257.

S. Gregorius Nazianzenus S. Baſilii condiſcipulus, & S. Hieronymi præceptor, 352. Doctrina ejus pietas, & facundia, *ibid.* Conſtantinopolitanus electus antiſtes ea ſe dignitate ſtudio pacis abdicat, *ib.* Opera vere vel falſo S. Gregorio Nazianzeno adjudicata, 352. Utrum S. Gregorius Nazianzenus ante Patris ordinationem genitus fuerit, 465.

Gregorius Nyſſenus S. Baſilii frater, 349. Ejus elogium, & opera, *ibid.* Gregorii Nyſſeni oratio in ea ſcripturæ verba *Faciamus hominem, &c.* & altera in procreationem hominis ejuſdem S. Antiſtitis ſpurium opus, *ibid.* Epiſtola canonica ad Letojum vindicatur S. Gregorio Nyſſeno, *ibid.* Sculteti, & Riveti objectionibus reſpondetur, *ibid.* S. Gregorii Nyſſeni ſtylus, 349. Gregorii orationes XII. contra Eunomium, *ibid. & ſeq.* Oratio magna catechetica vindicatur S. Gregorio Nyſſeno, 350. Vita S. Gregorii Thaumaturgi Neocæſarienſis Epiſcopi Gregorii Nyſſeni genuinum opus, *ibid.* Critici Heterodoxi phraſes Eutychianas in S. Gregorio Nyſſeno arguunt, *ibid.* Ab illorum inſultibus Gregorius defenditur, *ibid.* Oratio in Theodorum Martyrem genuinus eſt S. Gregorii fœtus, *ibid.* Utrum ſacrarum peregrinationum religionem S. Gregorius improbaverit, 351.

H

De HÆreſibus quæ Eccleſiam tertio nominis Chriſtiani ſæculo infeſtarunt, 4.

Hæretici olim abſque pœnitentia publica in Eccleſiam recepti, 64. Diſputationes ſeu collationes publicæ cum hæreticis non habendæ, 407. Nihil proficit congreſſus de ſcripturis cum hæreticis, 408. Collatio Carthaginenſis catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis eorumdem cum hæreticis diſputationes non probat, 407. Collationes publicæ de Fide cum hæreticis abſque Romani Pontificis conſenſu illicitæ, 409. Hæreticorum baptiſma, 234. Leges contra hæreticos latæ, 387. Qui ſe purgat ab hæreſis ſuſpicione non propter hoc cenſendus eſt hæreticus, 564.

Hebræus textus hodiernus utrum ſit authenticus, 607.

Helena utrum fuerit Conſtantii Chlori legitima conjux, 381.

Heliogabalus; hujus Imperatoris impietas, mores, ſævitia, vitia, 39.

Helvidias & ejus hæreſis, 280.

Heracleenſis exarchus, & ipſius dignitatis gradus, 293.

Herculius (Maximianus) a Diocletiano in conſortium Imperii vocatus, 41.

Herculius imperium reſumit, 381. Ipſius in Severum Cæſarem perfidia, *ibidem.* Herculius Roma pellitur, *ibid.*

Hieracitha; De ipſorum hæreſeos authore, 22. Præcipui Hieracitharum errores, *ibid.*

Hieronymus presbyter; Patria ejus, profeſſio, peregrinationes, præceptores, eruditio, 372. S. Hieronymi genuina Opera, 373. Opera S. Hieronymo ſuppoſita, *ibid.* Annotationes in Acta Apoſtolorum non ſunt S. Hieronymi, *ibid.* In lamentationes Jeremiæ commentaria ad Euſebium, S. Hieronymum authorem non habent, *ibid.* Commentarius in pſalmos non eſt S. Hieronymi, *ibid.* Commentarii in Job. S. Hieronymo ſuppoſiti, *ibid.* Commentarii in S. Pauli epiſtolas S. Hieronymum parentem non agnoſcunt, ſed Pelagium, 374. Epiſtola ad Demetriadem non eſt S. Hieronymi, ſed Pelagii, *ibid.* Symboli explanatio ſub nomine S. Hieronymi vulgata ejuſdem eſt hæretici, *ibid.* Varios errores S. Hieronymo perperam Dallæus affingit, *ibid.* S. Hieronymus a calumnia vindicatur, 375. S. Hieronymi authoritate abutuntur Novatores, *ibid.* Quanta ſit S. Hieronymi in controverſiis fidei dirimendis authoritas, 375. Nonnulli S. Hieronymi nævi, *ibid.* S. Hieronymi labores in vertenda ſcriptura ſacra, 603. Quæ cauſæ S. Hieronymum impulerunt ad novam verſionem adornandam, *ibid.* Utrum hanc verſionem juſſu Damaſi Pontificis, vel totius Eccleſiæ nomine ſuſceperit, *ibid.* Quos ſcripturæ ſacræ libros verterit S. Hieronymus, *ibid. & ſeq.* An S. Hieronymus ſingulari Spiritus ſancti afflatu verſionem illam condiderit, 604. S. Hieronymus errori obnoxius, *ibid.* Quomodo ſuſcepta ſit ab Eccleſia S. Hieronymi verſio, *ibid.* Hieronymi verſio initio a multis improbata, & quare, *ibid.* Poſt Hieronymi obitum ſenſim & per gradus authoritatem obtinuit tacito Eccleſiæ conſenſu, *ibid. & ſeq.* Cur a Latinis Eccleſiis ſuſcepta ſit Hieronymiana verſio, 605. Utrum Vulgata pura ſit S. Hieronymi verſio, *ibid.*

Hieroſolyma Judææ caput, ſedes Patriarchalis, olim Epiſcopalis ſub Metropoli Cæſarienſi, 250. Dedicatio templi Martyrum Hieroſolymæ Conſtantini munificentia extructum, *ibid.*

Hieroſolymitani Epiſcopi honores, & prærogativæ, 293.

Hieroſolymitani Templi reædificatio a Juliano Apoſtata fruſtra tentata, 220. Miraculis, & prodigiis Judæi ab opera deterriti, *ibid.*

Hieroſolymitana Synodus a quo, & quare celebrata, 250. *& ſeq.* Hoc in Conciliabulo Arius cum ſuis in Eccleſiam recepti ſunt, 251.

S. Hilarius Pictavenſis Epiſcopus, Arianæ hæreſeos acerrimus hoſtis, 354. Ejus pro fide ærumnæ & certamina, 258. S. Hilarii opera, 334. Stylus, 335. Quanto in pretio Eccleſia habuerit S. Hilarii libros, *ibid.* Utrum S. Hilarius Chriſtum doloris omnis ſenſus expertem docuerit, *ibid.* S. Hilarius matrimonii indiſſolubilitati minime contrarius, 336. S. Hilarius animam rationalem corpoream eſſe non ſenſit, 337. S. Hilarius Petri negationem benignius excuſat, *ibid.* Moyſem nondum *mortuum* contra Scripturam aſſerit, *ibid.* Divinitatem a Chriſti morientis corpore receſſiſſe, quo ſenſu dixerit S. Hilarius, *ibid.* Hilarius in Deiparam virginem parum æquus, 338. Primi hominis animam ante corpus a Deo conditam opinatus eſt Hilarius, *ibid.* Angelos ante mundum corporeum creatos ſenſit, *ib.* Hilarius græcis literis parum imbutus, Hebraique ſermonis ignarus, 338. S. Hilarii adverſus Arianam Hæreſim labores, 259. Utrum S. Hilarius Pictavienſis Epiſcopus Seleucienſi Concilio adfuerit, 261. S. Hilarii Pictavienſis geſta contra Auxentium, 264.

Hilarius Sardus Romanæ Eccleſiæ Diaconus, 340. Hilarii Sardi errores, *ibid.* Utrum Hilarius Sardus reſipuerit, *ibid.* Hilarius Sardus author Commentariorum in Epiſtolas S. Pauli, *ibid.* Expenduntur conjecturæ P. Petavii hoc opus Hilario Sardo abjudicantis, *ibid. & ſeq.* Hilarius Sardus author quæſtionum novi, & veteris Teſtamenti, 341. Pelagiani erroris labes ab Hilario Sardo abſtergitur, 342. Utrum Hilarius de gratiæ divinæ auxilio male ſenſerit, *ibid.* Hilarius Sardus durius aliquando locutus, *ibid.*

Hipponenſe Concilium quo tempore celebratum, 290.

Hippolitus; cujus loci fuerit Epiſcopus, 28. Oratio de Antichriſto S. Hippolito vindicatur, 29. Liber de Theologia & Incarnatione non eſt S. Hippoliti genuinum opus, *ibid.*

Hiſtriones a communione removentur, 234.

Honorius Imperator Occidentis, nuptiæ ejus, & bella, 388. Honorii leges, *ibid.*

Hyemantes qui, 285. Inter Hyemantes orare quid ſit, 87.

Hypoſtaſis, controverſia quæ circa nomen ὑποστάσεως in Eccleſia orta eſt, 584. Hypoſtaſeos vocabulum pro ſubſtantiæ nomine initio ſumptum, *ibid.* Quando & a quibus hypoſtaſis a ſubſtantia diſtingui cœpta eſt, 585.

S. Ja-

I

S. JAcobus Niſibitanus unus e Nicænis Patribus, 325. Quare a S. Hieronymo in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum non recenſitus, *ibid.*

Januarius Beneventanus Epiſcopus, 218.

Idacius Clarus an idem ſit cum Idacio Soſſubenſi, ſeu Osnobonenſi, 345. Idacii Clari opera, *ibid.*

Illiberitanum Concilium; De Concilii Illiberitani epocha, 155. Illiberitana Synodus celebrata non fuit anno Chriſti 324. aut 325. neque poſt Nicæni Concilii tempora, *ibid.* & *ſeq.* Celebrata non fuit ante Novatianam hæreſim, & perſecutionem Decii, 156. Concilium Illiberitanum, imminente Diocletiani, & Maximiani perſecutione celebratum eſt, *ibid.* & *ſeq.* Morini, & aliorum argumentis reſpondetur, 157. De Concilii Illiberitani Canonibus & authoritate, 158. Illiberitanæ Synodi authoritas *ibid.* & *ſeq.* Illiberitanæ Synodi fides integra, *ibid.* Diſciplinæ ab Illiberitana Synodo conſtitutæ ſanctitas, *ib.* Cleri diſciplina, 159. Diſciplina circa Sacramentorum adminiſtrationem, *ib.* Matrimonii impedimenta, *ib.* & *ſeq.* Cenſuræ Eccleſiaſticæ, 160. Jejunii denique diſciplina ab Illiberitano Concilio ſtatuta, *ib.* Quo ſenſu Illiberitana Synodus imagines prohibuerit, *ibid.* Illiberitana Synodus uſum duntaxat pro tempore, non cultum imaginum prohibuit, 161. Quo ſenſu cereorum accenſionem in Cœmeteriis interdiu Synodus Illiberitana prohibuerit, 162. Synodus Illiberitana non favet Novatianis, *ibid.* Illiberitana Synodus vetuit ne fideles fœminæ dimiſſis maritis adulteris, aliis nuberent, *ibid.* Matrimonii vinculum indiſſolubile agnoverunt Illiberitani Patres, 163. Illiberitanæ Synodi doctrina circa baptiſmum in neceſſitate ab Ethnico vel a fideli bigamo collatum, *ibid.*

Illyrici Synodus a quo convocata, 263. Præcipua hujus Synodi geſta, *ibid.*

Imagines quo ſenſu ab Illiberitana Synodo prohibitæ, 160. Tribus primis Eccleſiæ ſæculis uſus imaginum infrequens, 161. Imaginum uſus in templis meræ diſciplinæ res eſt, 363. Uſu ſemel conſtituto honoraria ipſorum veneratio res eſt Fidei, *ibid.*

Imperatores qui Rempublicam moderati ſunt quarto ſæculo, 380. & *ſeq.* Imperatoris ærarium prompta ſubditorum ad ſubventionem voluntas, 381. Epiſcoporum ſententias in Conciliis promulgatas Imperator authoritate confirmat, 389.

De *Imperatoribus*, qui tertio Eccleſiæ ſæculo imperarunt, 38. & *ſeq.*

Imperfectum opus in Matthæum; Ejus author, & errores, 365. Hæreticæ ſententiæ quibus ſcatet, ab hæreticis interpolatoribus in illud intruſæ, *ibid.* Author operis *imperfecti* male de Trinitate cenſet, & ſibi ipſi contradicit, 366. Baptiſma hæreticorum irritum aſſerit, *ibid.* Animam baptiſmo aquæ non ſanctificari affirmat, *ibid.* Solam Animam ad ſubſtantiam hominis pertinere docet, *ibid.* Malos Sacerdotes non eſſe coram Deo ordinatos propugnat, *ibid.* Matrimonium natura ſua eſſe peccatum contendit, *ibid.* Secundas nuptias damnat, *ibid.* Verum Chriſti corpus in Euchariſtia non contineri docere videtur, *ibid.*

Indulgentiæ; Vis Indulgentiarum, 48. Indulgentiæ proſunt pœnitenti, operanti, roganti, *ibid.* Libelli indulgentiæ. *Vide* Libellus.

Interpontificium poſt martyrium S. Fabiani, 2.

Interſtitia ſervanda, 256.

S. *Joannis* Baptiſtæ capitis inventio, & tranſlatio, 387.

Joannis Baptiſma, & quid de eo Cyrillus Hieroſolymitanus ſenſerit, 328. Baptiſma Chriſti Joannis Baptiſmo longe præſtantius, *ibid.* Utrum Joannis Baptiſma peccata remiſerit, *ibid.*

Joannes Hieroſolymitanus, Doctrinæ Origenis acerrimus propugnator, 376. Opera ejus genuina, vel ſuppoſita, *ibid.*

Jovianus Imperator; Patria ejus, & dotes, 383. Joviani in catholica fide conſtantia, *ibid.* Hæreticos omni arte ad fidem revocare ſatagit, *ibid.* Imperii ſecuritati Jovianus conſulit, *ibid.* Joviani obitus, *ibid.*

Jovinianus Monachus, 280. Vita ejus mollis, & voluptuaria, *ibid.* Errores, 281. Damnatio, *ibid.* Joviniani, & Jovinianiſtarum impugnatores, 281.

Judith liber ante Concilium Laodicenum ut ſacer ab Aſiaticis non receptus, 286. Judith liber a Nicæna Synodo in numero ſacrarum ſcripturarum computatus, 448.

Julianus Imperator creatus, 383. Juliani in Conſtantii patruelis, & deceſſoris ſui amicos inhumanitas, *ibid.* Julianus Chriſtiani nominis hoſtis infenſus, *ibid.*

Juliani Apoſtatæ in Chriſtianos perſecutio, 219. Juliani perſecutio a perſecutionibus ab aliis Imperatoribus illatis diſſimilis, *ibid.* Chriſtianos per contemptum Galilæos vocat, *ibid.* Statuam ſuam Julianus inter idola collocat, & quare, *ibid.* Varia Juliani Apoſtatæ in Chriſtianos acta, *ibid.* Dolis diverſis Chriſtianos fallere tentat, *ibid.* Leges contra Chriſtianos fert iniquas, *ibid.* Antiochenam Eccleſiam invadit, polluit, diripit, 220. Juliani ſtatua igni cœleſti abſumitur, *ibid.* Judæis contra chriſtianos favet Julianus, *ibid.* Chriſti ſententiam de perpetua Templi Hieroſolymitani ruina fruſtrare præſumens, ejus inſtaurationem ſumptibus immenſis, & fructu inani aggreditur, *ibid.* Ethnicos in Chriſtianos commovet, *ibid.* SS. Baſilium, & Gregorium Nazianzenum ſibi devincere Julianus ſtudet, 220. Ab ipſis deluſus eorum exitium meditatur, & decernit, *ibid.* Julianus Apoſtata male perit, 383. Juliani inſana de ſeipſo opinio, *ibid.*

Julius ad Pontificiam ſedem evehitur, 222. Opera ejus genuina vel ſuppoſita, *ibid.* Concilia ſub Julii pontificatu celebrata, *ibid.* Julius cauſæ Athanaſii cognitionem ſuſcipit, 496. Utrum Julius de illa judicaverit ſummo jure, & authoritate, an ut arbiter tantum a partibus electus, *ibid.* & *ſeq.* Qua ratione geſſerit ſe Julius Pontifex erga Epiſcopos ab Euſebianis accuſatos, 497. Ariani Julium anathemate feriunt, *ibid.* Jus cognoſcendi de cauſis Epiſcoporum unde vindicat Julius, *ibid.* Julius cum S. Athanaſio ceu legitimo, ſanctoque Epiſcopo communionem jungit, 498. Julius communionem & epiſcopatum S. Athanaſio non reſtituit niſi ſuffragante quinquaginta Patrum ſynodo, *ibid.*

Juramenta de malo faciendo, vel alteri inferendo emiſſa, & generatim quæ contra virtutem pugnant, non ſervanda, 349.

Juvencus presbyter; Patria ejus, & opera, 313.

L

In LAbris pollui quid ſit, 349.

Lactantius Firmianus Rhetor, & Criſpi Cæſaris filii Conſtantini præceptor, 309. Lactantii opera, *ibid.* Facundia, *ibid.* Errores, & nævi, *ibid.* Lactantius Ethnicæ ſuperſtitionis acerrimus impugnator, *ibid.* Religionem eſſe propriam hominis differentiam cenſet Lactantius, 310. Solum lumen cœleſte, ac legem divinam humanorum actuum regulam eſſe docet Lactantius, *ibid.* Chriſtianæ vitæ officia Lactantius præclare præſcribit, 310. Spectacula Chriſtianis vetita eſſe contendit Lactantius, *ibid.* Dei notitiam humanis animis ingenitam Lactantius innuit, 311. Lactantius Arianis, & Socinianis non favit, 702.

Lampſacena Synodus a quo convocata, 262. Lampſacena Synodus catholica, 263. Lampſaceni concilii decreta, *ibid.*

Laodicenum concilium, quando celebratum, 285. Laodicenorum canonum ſynopſis, *ibid.* & *ſeq.*

Lapſi; De ſtatu controverſiæ inter lapſos in perſecutione Decii, & Clerum Romanum S. Cypriano conſentientem, deque ejus progreſſu, & exitu, 44. Fervente Decii perſecutione lapſi libellos martyrum ſeditioſe, veniam ut obtinerent ab eccleſia, nulla licet pœnitentia functi poſtulabant, *ibid.* Temeraria erat lapſorum poſtulatio; & quare, 45. & *ſeq.* Pacem, & communionem lapſis abſque debita ſatis-

tisfactione præſtita Evangelio repugnat, 46. S. Cyprianum monet Eccleſiæ Romanæ clerus, qua ratione gerere ſe debeat erga lapſos, ibid. & ſeq. Non momentaneam, neque præproperam lapſi deſiderare debent medicinam, 47. Presbyteri pacem lapſis dando, Martyres cum Epiſcopo committebant, ibid. Pia ſeveritas in Lapſos, ibid. Irrita & falſa pax conceſſa lapſis nulla pœnitentia functis, 48. Præcipitata abſolutio antequam dignos pœnitentiæ fructus lapſi fecerint, illorum animabus impedimentum eſt ad ſalutem, ibid. Romana Eccleſia una cum S. Cypriano lapſorum tumultum fiduciario primum decreto compeſcuit, ibid. & ſeq. Sedata perſecutione peremptorio judicio ſtatuit recipiendos ad communionem lapſos libellaticos, 49. Plenam ſacrificatis agendam eſſe pœnitentiam decrevit, ita tamen, ut ipſis in exitu concederetur abſolutio, ibid. De libellis indulgentiæ, quos martyres lapſis concedebant, 51. Utrum diaconi lapſos abſentibus Epiſcopis, & presbyteris, ſacramentaliter abſolverent, 54. Imminente perſecutione lapſis concedebatur abſolutio ante ſatisfactionem impletam, 91. Quare, 92. Lapſis, qui martyrum libellis commendati fuerant, concedebatur interdum abſolutio nullis pœnitentiæ toleratis laboribus, ibid. Lapſis, qui poſt ſcelus commiſſum, arduum aliquid & eximium edebant, aut patiebantur pro Chriſti gloria, concedebatur abſolutio, priuſquam ſatisfactionem implevisſent, ibid. Cum abſque periculo ſchiſmatis differri non poterat abſolutio, tunc lapſis concedebatur ante ſatisfactionem impletam, 93. Cum ex reditu lapſorum ingens aliquod bonum in Eccleſiam redundabat, abſolutio ſtatim ipſis tribuebatur, & pœnitentiæ labores condonabantur, ibid. Objecta diluuntur, ibid. & ſeq.

Legatorum, quos Romanus Pont. ad Orientalia concilia œcumenica mittere ſolebat, duplex genus, 420.

Libellatici; De libellaticorum facinore, & variis eorum generibus, 58. Utrum omnes libellatici fidem abnegarent, ibid. Libellaticorum crimen proxime ad idololatriam accedebat, ibid. Pœnitentiæ publicæ addicebantur libellatici, 59. Pœnitentiæ publicæ addicebantur libellatici, non ſecus ac ſacrificati, ibid. Non omnes libellatici fidem abnegaverunt, ibid. Nonnulli tamen revera negaverunt, ibid. Duplex libellaticorum genus, ibid.

Libelli; De libellis indulgentiæ, & veniæ, quos martyres lapſis concedebant, 51. Quis eorum modus, quæ vis eſſet, ibid. & ſeq. Martyres pacem lapſis non concedebant, quamquam libellos eis tribuerent, ſed Epiſcopis dumtaxat pro ipſis ſupplicabant, 52. In libellis pacificis martyrum nominatim deſignandi erant lapſi, quibus pacem indulgeri poſtulabant, 53. Libelli martyrum vim tantum habebant ab eorum obitu, & poſt ſedatam perſecutionem, ibid. Qui libellis martyrum muniti, vel ante ſedatam perſecutionem, vel ante peractam pœnitentiam in mortis diſcrimen veniebant, libellorum effectu fruebantur, & pacem, atque communionem accipiebant, ibid.

Liberius Pont. Max. inauguratur, 222. Propter fidei Nicænæ, & S. Athanaſii defenſionem in exilium mittitur, ibid. Liberii lapſus, ibid. & 567. & ſeq. Liberii pœnitentia, 222. Conſtantii perſecutio in Liberium, 246. Vid. Conſtantius. Cuinam Sirmienſium formularum Liberius ſubſcripſerit, 567. & ſeq.

Libertas; triplex ſpecies libertatis, 204. Vide, Arbitrium.

Libri Canonici, 286.

Lucilla Hiſpana mulier præpotens, & factioſa, 228. Quomodo Donatiſtarum ſchiſmati, & hæreſi occaſionem dederit, ibid. & ſeq.

Licinius Imperator creatus, 381. Licinius hoſtis chriſtianorum infenſiſſimus, 219. Varia Licinii in Chriſtianos edicta, ibid.

Lucifer Calaritanus Arianorum infenſus hoſtis, 325. Poſtea ſchiſmaticus, ibid. Paulinum imprudens Antiochenum Epiſcopum creat, 272. Lucifer ab Eccleſiæ ſe abſtrahit communione, 272. Luciferianum ſchiſma, ibid. Utrum Lucifer Calaritanus aliquid contra doctrinam catholicam ſenſerit, 273. An Luciferiani inter hæreticos fuerint annumerati, ibid. Lucifer Calaritanus extra Eccleſiæ communionem obiit, ibid. Quare Hieronymus Luciferum appellavit beatum, 273. Luciferi Calaritani opera, 325.

Ludovicus Pius, & ejus in Eccleſiam Romanam merita, & dona, 515.

Lutheri ſchiſma, 689. Lutherani ſuam ab Eccleſia Romana ſeceſſionem excuſare nulla ratione poſſunt, 688. Eccleſia Lutherana nullis ex multiplici capite, 689. & ſeq.

M

Macedonius Arianus in ſedem Conſtantinopolitanam intruſus, 269. Diræ cædes Macedonii annuitu patratæ, ibid. Macedonii facinus & abdicatio, 270.

Macedonius novæ hæreſeos parens, & ipſius damnatio, 270.

Macedoniani; hujus ſectæ auctor & occaſio, 270. Macedonianorum errores, ibid. Macedoniani Spiritus Sancti hoſtes refelluntur ex Scriptura ſacra, 705. & ſeq. Ex traditione, 707. & ſeq. Ex conciliis, 710. Rationibus ex S. Ambroſio deſumptis, ibid. Macedonianorum objectionibus reſpondetur, 711. Concilia adverſus Macedonium celebrata, 270. & ſeq. Macedonianæ hæreſeos impugnatores, 271.

Maximus Imperator, 39.

Manes unde hæreſim ſuam hauſerit, 18.

Manichæi; De Manichæorum hæreſi, 18. De ejus auctoribus, ibid. Manichæorum errores, 19. De moribus Manichæorum, 20. Manichæorum debellatores, 21. Manichæorum error palmaris refellitur, 201.

Marcellinus Rom. Pont. 3. De Lapſu Marcellini Rom. Pont. & de Sinueſſana Synodo, 153. Utrum Marcellinus thus idolis adoleverit, ob idque in Sinueſſana Synodo fuerit damnatus, ibid.

Marcellinus collationis Carthaginenſis Catholicorum cum Donatiſtis cognitor, 236. Varia Marcellini Edicta, 237. Marcellini in collatione Carthaginenſi geſta, 237. Donatiſtarum in Marcellinum calumniæ, ibid. Marcellini mors iniqua, 238. Elogium, ibid.

Marcellus Rom. Pont. & Martyr, 221. Viginti quinque titulos ſeu parochiales Eccleſias Romæ conſtituit, ibid. Suppoſititiæ Marcelli Epiſtolæ, ibid.

Marcellus Ancyranus Galatiæ Primas, 251. In Conciliabulo Conſtantinopolitano Arianorum Epiſcopatu abdicatur, ibid. S. Athanaſius Marcelli orthodoxiæ ſuffragatur, ibid. Marcellus in Romana Synodo abſolvitur, & ſedi reſtituitur, 254. Utrum fidei profeſſio, quam a Marcello editam refert S. Epiphanius, ſit genuina ejuſdem Marcelli Ancyrani fidei profeſſio, ibid. In Conciliabulo II. Antiocheno Marcellus ab Arianis iterum damnatur, 254. In Sardicenſi Concilio abſolvitur, ibid. & 561. & ſeq. Marcelli Ancyrani fides 561. & ſeq. Utrum Synodus Sardicenſis Marcellum Ancyranum abſolvens in facto erraverit, 562. Momenta graviſſima ex utraque parte afferuntur, ibid. & ſeq.

Marcus Silveſtro Summo Pont. ſufficitur, 222. Utrum epiſtola ejus nomine inſcripta ad Athanaſium & univerſos Ægypti Epiſcopos ſit ſuppoſititia, ibid.

Marcus Arethuſius, & ejus pro fide certamen, 220.

Marcus Eremita quo tempore floruerit, 354. Sanctitas ejus, & opera, ibid.

Maria Virgo utrum fuerit Sacerdotio ornata, 281. E virili latu genita eſt, ibid. Superſtitioſus Mariæ cultus damnatur, religioſus aſſeritur, 282. Religioſi cultus Deiparæ Virginis regula, ibid. Devotiones ejus apocryphæ rejiciuntur, ibid. Mariæ virginitas perpetua adverſus Helvidium, Jovinianum, & Bonoſum vindicatur, 790.

Martyrarii qui, 449.

Martyres; Nullum templum, aut, altare in honorem Martyrum probandum, niſi ibi corpus & reliquiæ aliquæ certæ Martyris conditæ ſint, 203. Aut ubi origo habitationis alicujus, vel profeſſionis vel paſſionis Martyrum fideliſſime traditur, ibid.

Matrimonii indiſſolubilitas, 334. 336. 348. Olim votum

Digitized by Google

tum non erat impedimentum dirimens Matrimonium, 284. Ordo Sæculo IV. non erat Matrimonii impedimentum dirimens, 285. Diſciplina circa Matrimonium, 286. Ritus Græcorum matrimonia diſſolventium reprehenſione dignus, 348. De matrimonii diſſolubilitate quid in Concilio Tridentino fuerit conſtitutum, *ib.* Filiorum invitis parentibus matrimonia irrita declarantur, 349. Conſobrinorum matrimonia prohibita, 387.

Maxentius tyrannus, 219. Maxentii perſecutio, *ibid.* Libido, impietas, immanitas, & cædes, 219. 381.

Maximiani Imperatoris perſecutio, 2.

Maximinus Imperator; Genus ejus, crudelitas, perſecutio adverſus Chriſtianos, 40.

Maximus Imperator Romanus, 40.

Maximus Imperium Orientale Gratiani infauſta nece invadit, 385. Occidentale uſurpare conatur, 386. Maximus a Theodoſio debellatur, & capitur, *ibid.* Maximus catholicæ Religionis propugnator, *ibid.*

Mediolanenſe Concilium ſub Julio quando, & quare celebratum, 257. In ea Synodo hæreſis Ariana damnata eſt, *ibid.* Urſacius & Valens rogata venia in gratiam recepti ſunt, *ibid.* Utrum Photinus in Mediolanenſi ſynodo damnatus ſit, *ibid.*

Mediolanenſe Concilium ſub Liberio, ejus convocatio, celebratio, Epiſcoporum numerus, 258. Conſtantii Imperatoris tyrannis in Concilio Mediolanenſi, *ibid.* Catholici Epiſcopi exilio damnati, *ibidem.*

Melchiades Euſebio Romano Pont. ſuccedit, 222. Concilium Romanum ſub Melchiade contra Donatiſtas celebratum, 393. Utrum Melchiades huic Concilio præfuerit, 393. & ſeq. An ſententiam Melchiades tulerit contra Donatiſtas velut Imperatoris delegatus, an proprio jure, ut ſummus controverſiarum Eccleſiaſticarum judex, *ibid.* Utrum Epiſtola quæ ſub Melchiadis nomine circumfertur, ipſius genuinus ſit fœtus, 222.

Meletius Lycopolis in Ægypto Epiſcopus & Meletiani, 240. Meletianorum ſchiſma, & errores, *ibid.* Meletiani in Synodo Nicæna damnati, *ibid.* 249. Quid in cauſa Meletii in Concilio Nicæno conſtitutum fuerit, 249. An a vero prorſus aliena ſunt, quæ de Meletiani ſchiſmatis origine memoriæ prodidit S. Epiphanius, 411.

Meletius Sebaſtenus Epiſcopus ab Arianis ad Antiochenam ſedem tranſlatus, 272. Nicænam fidem profitetur, *ibid.* Meletius Arianorum conſilio a Conſtantino Imperatore relegatur, *ibid.* Meletius ab exilio redux Antiochenum ſchiſma fovet, *ibid.* Utrum Meletius Antiochenus fuerit ſchiſmaticus, *ibid.* & 581. An fuerit hæreticus, 581. Meletii ſanctitas & doctrina commendatur, *ibid.* & ſeq.

Mendacium omne Lege divina vetitum, 782. & ſeq. Licitum non eſt mendacium, ut hæreticos lucrifaciamus, 783. Nulla umquam ratione, aut occaſione juſtum eſſe poteſt mendacium, *ibid.* Mendacium non eſt dicendum etiamſi verum dicendo mors afferenda ſit, aut mentiendo vita ſibi procuranda, *ibid.* Pudicitiæ ſervandæ cauſa non eſt mentiendum, 784. Officioſa mendacia illicita, *ibid.* De variis mendacii generibus, *ibid.* Veteres mendacii patroni, 786. Mendacio Scriptura Sacra non favet, *ibidem.*

Meſſalianorum hæreſis quando emerſerit, 277. Meſſalianorum errores, & eorum damnatio, *ibid.* Meſſaliani quare Euchitæ dicti, *ibid.*

S. *Methodius* cujuſnam urbis Epiſcopus, 306. Martyrii ipſius tempus, *ibid.* Methodii opera, *ibid.* & ſeq. Quædam a S. Methodio in ejus operibus durius dicta expenduntur, 307. Utrum Methodius animarum præexiſtentiam admiſerit, *ibid.* An ad reſurrectionem uſque generalem beatificam ſanctorum viſionem diſtulerit, *ibid.* & ſeq. S. Methodii nævi, 308. Utrum Methodius Arianis faverit, 702.

Metropolitanorum inſtitutio, & authoritas, 295. Metropolitica jura, *ibid.*

Minores ordines, 256.

Miraculorum fides, 327. Quo ſenſu fidem dogmatum a fide miraculorum diſtinguat S. Cyrillus Hieroſolymitanus, *ibid.* Miraculorum efficiendorum vis cui conveniat, *ibid.*

Miſſæ privatæ in uſu quarto ſæculo, 346. Miſſæ privatæ contra Rivetum vindicantur, *ibid.*

Mœchi publicæ pœnitentiæ olim addicebantur, 60. Mœchi in exitu a quibuſdam Epiſcopis Africanis abſolutione ſacramentali privati, 81. Severitas illa temperata, 86.

Monachi; Primus Monachorum in Ægypto parens, 298. Monachi quarto ſæculo frequentes, *ibid.* Monaſtici inſtituti propagatio, *ibid.* Monachorum genus multiplex, 299. Pueri in monaſteriis educati, *ibid.* Pſalmodia Monachorum, *ibid.* Opus manuum Monachorum, *ibid.* Diſciplina quoad opus manuum apud omnes Monachos non uniformis, 300. Clericalis, & Monaſticæ vitæ conjunctio, *ibid.* & ſeq. Monachi Epiſcopi creati, 301. Monachi quod non ſolvant tributa non habent ex jure divino, ſed ex Imperatorum Chriſtianorum pietate, & munificentia, 220. & ſeq.

Mors; De converſione, & pœnitentia ad horam uſque mortis dilata, 80. Abſolutionis in extremis conceſſæ dubius effectus, *ibid.* *Vide*, Abſolutio, Pœnitentia.

Mulieres extraneæ quæ ſint, 452. Subintroductarum mulierum nomine uxores, aut conſanguineæ mulieres non ſignificatæ, *ibid.* Quarum mulierum contubernium clericis majoribus a Concilii Nicæni Canone III. vetitum, 452. & ſeq.

N

N*Epos* Ægyptiacus Epiſcopus fabulam de millenario in terris Chriſti regno inſtauravit, 23. Nepos ſchiſma non fecit, *ibid.*

Nicænum Concilium a quo convocatum, 248. 412. & ſeq. Concilii Præſes, 417. Numerus Epiſcoporum, 248. Nicænum Concilium quando celebratum, 422. Conſtantinus Imperator adeſt, 248. 423. Imperatoris locus & geſta in Concilio, *ibid.* & ſeq. Nicæna ſynodus quare convocata, 249. Utrum Nicæni Patres vocem *ὁμοούσιον* fidei ſymbolo prudenter addiderint, 424. & ſeq. De Concilii Nicæni ſubſcriptionibus, 435. & ſeq. Quot Canones Nicæna ſynodus condiderit, 447. Rationes Baronii Cardinalis, & aliorum adverſus numerum 20. Canonum Nicænorum, *ibid.* Utrum acta aliqua Nicænæ ſynodi conſcripta fuerint, 448. An Nicænæ ſynodi acta ſcripto commendata perierint, *ibid.* Arius in Nicæna ſynodo vocatus, auditus, & damnatus, 438. Utrum formula fidei ab Arianis Nicænis Patribus oblata, ab iis recepta fuerit, & approbata, 249. Omnes Ariani fidei Nicænæ ſymbolo, & Arii damnationi ſubſcribunt, *ibid.* Qua mente & conſilio, *ibid.* De tempore celebrandi paſchatis quid in Synodo Nicæna fuerit conſtitutum, *ibid.* Nicænorum Canonum Synopſis, *ibid.* Epiſtola Concili Nicæni ad Silveſtrum Papam utrum ſit ſuppoſititia, 250. An Nicæno canone III. Continentiæ perpetuæ lex clericis majoribus ſit impoſita, 451. & ſeq. De ſenſu ſexti canonis Nicæni, utrum de Patriarchis intelligendus ſit, 469. & ſeq. Romani Pontificis Primatus non deſtruitur Nicænæ ſynodi ſexto canone, 476. Utrum nomine concilii plenarii, in quo quæſtio de baptiſmate hæreticorum finita eſt, Nicænum intelligendum ſit, 187. Nicæna Synodus hæreticos in Eccleſia cum illorum baptiſmo ſuſcipiendos decrevit, 189.

Neocæſarienſe Concilium, 285. Neocæſarienſium canonum Synopſis, *ibid.*

Nicolaus primus Pontifex Romanus falſis Sinveſſani Concilii actis deceptus, 154.

Noetus, & Noetiani, 15. Eorum error, *ibid.* Refellitur, 192.

Novatianus; De ſchiſmate, & hæreſi Novatianorum, 6. Quibus artibus Novatianus Romanum Epiſcopatum invaſerit, 7. In ſua factione fulcienda extorſit a ſuis partiaris in ipſa Euchariſtiæ participatione execrandum juramentum de non revertendo umquam ad Cornelium ſummum Pontificem, *ibid.* Factus Antipapa Novatianus quid egerit, *ibid.* De errore palmari Novatiani, & Novatianorum, 8. De cæteris Novatianorum erroribus, 10. De con-

ciliis adverſus Novatianum, & ejus hæreſim congregatis, 11. De ſcriptis Novatiani, 38. Novatiani perperam Eccleſiæ negarunt poteſtatem remittendi peccata, 167. Novatianos a Chriſti doctrina receſſiſſe oſtenditur ex notis hæreſeos evidentiſſimis, ibid. Novatiani remittendorum criminum poteſtatem ſoli Deo reſervantes ipſi injuriam faciunt, 168.

Novatus; De Novato, 6. Quis ille ſit, *ibid.* Novati ſcelera, *ibid.* & *ſeq.* Novati in uxorem immane facinus ante illius ordinationem perpetratum, 463.

Numerianus, 41.

O

OEcumenica ſecunda ſynodus, 586. *Vide* Conſtantinopolitana prima.

Ὁμοούσιον vox utrum appoſite, & prudenter inſerta fuerit Symbolo Nicæni concilii, 424. & *ſeq.* An vox illa in ſcripturis ſacris inveniatur, 327. Utrum vox illa nova ſit nec ante Nicænam Synodum uſurpata, *ibid.* Vocis *ὁμοούσιον* pravi ſenſus declinandi, 435.

Optatus Milevitanus quando floruerit, 343. Optati opera, *ibid.* Liber ſeptimus contra Parmenianum optato Milevitano falſo adſcriptus, *ibid.* Hujus libri author catholico dogmati de originali peccato minime contrarius, *ibid.*

Ordines Minores, 256. Ordinandorum ætas, 285. Ordo olim non erat matrimonii impedimentum dirimens, *ibid.* Diſciplina circa ordinationes, 286. 289. Sacrarum ordinationum ritus, 290.

Oreſieſis Abbas Ægyptius, & opera ejus, 354.

Origenes; De Origene, & Origeniſtis, 23. De Origenis perſona, & fortuna, *ibid.* Origenis parentes, *ibid.* Origenis functiones *ibid.* Origenis audax facinus, *ibid.* Origenis ordinatio, *ibid.* Scripturæ Sacræ verſiones ab Origene inventæ, *ibid.* Origenis Tetrapla, & Exapla, 23. Philoſophiæ ſtudia, *ibid.* Hæretici ab Origene impugnati, *ibid.* De Origenis erroribus, 24. De Origenis ſectatoribus, Defenſoribus, & Impugnatoribus, 25. & *ſeq.* Euſebius Origenis patronus, *ibid.* & 34. S. Pacomius morti proximus Monachis ſuis lectionem librorum Origenis interdixit, 26. Origeniſmus apud Nitriæ Monachos in Ægypto propagatus, *ibid.* Joannes Hieroſolymitanus Origeniſmi fautor, *ibid.* Rufinus Origeniſta, *ibid.* Anaſtaſius Papa damnat Origenis errores, *ibid.* Melania Origeniſtis favet, illis adverſatur Marcella, *ibid.* Joannes Hieroſolymitanus Origeniſmum ejurat, 26. & *ſeq.* In Hiſpanias penetrat Origeniſmus, & a quo illuc illatus, *ibid.* Auguſtini liber contra Origeniſtas, 27. Theophilus Alexandrinus Origeniſmi impugnatur acerrimus, *ibid.* Fratres Longi de Origeniſmo ſuſpecti, *ibid.* Theophilus congregata Alexandriæ Synodo, Origenem, & Origeniſtas damnat, *ibid.* S. Epiphanius coacta Synodo in Cypro Origenem, & ejus ſectatores condemnat, 28. Origeniſtarum occaſione diſſidium Theophili cum S. Joanne Chryſoſtomo, *ib.* Origenis errores in quinta Synodo Œcumenica damnati, *ib.* De Scriptis Origenis, 30. Homiliæ 28. in Numeros Origeni vindicantur, *ibid.* Homiliæ novem in libros Judicum & Homilia unica in librum Regum ſunt Origenis genuinum opus, *ib.* Rivetus refellitur, *ib.* Homiliæ quatuor in Cantica Canticorum Origeni aſſeruntur, *ib.* Homiliæ 39. in Lucam Origeni adjudicantur, 31. Commentarii in Job non ſunt Origenis, *ib.* & *ſeq.* Lamentum Origenis apocryphum, 32. Dialogus contra Marcionitas non eſt Origenis, *ib.* Elogium Origenis, *ib.* De ordinatione Origenis, 122. Utrum eviratio Origenis fuerit canonicum illius ordinationis impedimentum, *ib.* Ob iſtud facinus Origenem perperam Demetrius inſectatus eſt, *ib.* & *ſeq.* Utrum Origenes in perſecutione Decii Chriſtum negaverit, & idolis thus adoleverit, 124. Origenes in perſecutione reveralapſus eſt, *ibid.* De fide Origenis, utrum ab omni prorſus errore poſſit Origenes vindicari, 127. Origenis doctrinam erroris omnis immunem non eſſe affirmant Patres, *ibid.* Origenis doctrinam erroris puram aſſerere vetat Eccleſiæ judicium, 129. Ex Scriptis Origenis probatur, ipſius doctrinam multis errororibus ſcatere, 131. Origenis errores præcipui, *ibid.* Diluuntur argumenta in gratiam Origenis ab ipſius defenſoribus adducta, 132. & *ſeq.* Origenis Libri ſumma cautione legendi, 135. Origenes hæreticus non eſt, *ibid.* Origenis æterna ſors incerta, 136. De Filii Dei majeſtate, ac divinitate Origenes peſſime ſenſit, *ibid.* Pelagiani, & ſemipelagiani erroris fundamenta jecit Origenes, 139. Utrum Origenes de Euchariſtiæ Sacramento recte ſenſerit, 140. Teſtimonia quæ Heterodoxi ex Origene proferunt, contra realem corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, *ibid.* & *ſeq.* De Origenis defenſoribus, 143. Damnati ſunt ut hæretici ab Eccleſia, qui ita defenderunt Origenem, ut ejus errores ſectarentur, *ibid.* & *ſeq.* Non ſunt damnati hæreſeos, qui Origenem ita ab errore vindicarunt, ut ipſius errores non propugnarent, 144. Qui Origenem ita vindicarunt ab errore, ut formulæ fidei ab Eccleſia contra Origenem editæ non ſubſcriberent, ſed verbis æquivocis, & obſcuris ſuam circa fidei capita, quæ violaverit Origenes, fidem exponebant, habiti ſunt ut hæretici, *ibid.* & *ſeq.* Utrum Rufinus Origenis erroribus faverit, 146. Monachorum Nitriæ in origenis libros obſtinatum ſtudium, in iiſque legendis, & retinendis pertinacia, *ibid.* Origenes baptizatorum crimina abſolute irremiſſibilia eſſe non ſenſit, 172. Origenis error de Animarum ante corpora creatione, 211. & *ſeq.* Vide Anima.

Originalis peccati in omnes Adami poſteros transfuſio, 342.

Oſius Cordubenſis Epiſcopus utrum a Conſtantino Imperatore, vel a Silveſtro Rom. Pont. miſſus fuerit, ut Eccleſiæ diſſidia congregata Synodo componeret, 412. Oſius Cordubenſis concilio Nicæno præeſt Silveſtri Pont. Max. nomine, 417. Oſii lapſus, 572. Utrum ſecundæ formulæ Sirmienſi Oſius ſubſcripſerit, 572. & *ſeq.* An in hæreſi ſit defunctus, *ibid.* & *ſeq.* S. Athanaſius de Oſio etiam poſt lapſum honorifice loquitur, 572. & *ſeq.* Oſium a criminibus, quæ poſt mortem Donatiſtæ ipſi affinxerant, S. Auguſtinus vindicat, 573.

P

PAchomius Tabernenſis in Ægypto Abbas, & regula ab ipſo conſcripta, 354.

S. Pacianus Barcinonenſis, opera ejus, filius, & obitus, 343.

Palladius Helenopolitanus Epiſcopus, 376. Opera ejus & nævi, *ibid.*

Pamphilus Cæſareenſis presbyrer, & martyr, 218.

Panarium S. Epiphanii, quid ſit, & quare ſic dictum, 361.

Paphnutius utrum Nicænos Patres a lege perpetuæ continentiæ ab uxoribus ante ordinationem ductis, ſacris miniſtris imponenda interceſſione ſua deterruerit, 453. Hæc hiſtoria a Socrate relata utrum vera an falſa ſit, *ibid.* Baronii, & Bellarmini Cardinalium contra hanc hiſtoriam momenta, *ibidem*, & *ſequenti*.

Pariſienſe Concilium contra Arianos quando, & quare celebratum, 262.

Parmenianus; Libri contra Parmenianum, & eorum author, 343.

Parochi; Venerabilem Parochorum ordinem jure divino inſtitutum certum eſt, 4. Contrariam opinionem confinxit ſacra Facultas Pariſienſis, *ibid.*

Parochia quarto ſæculo quid ſint, 297. Parochiarum origo, antiquitas, *ibid.* Parochiæ Romæ tituli vocabantur, *ibid.* Alexandriæ plures parochiæ conſtitutæ, *ibid.*

Parvi (Jacobi) Diſſertatio de peccatis publicis & occultis in ordine ad pœnitentiam, 73.

Paſcha; Diſſenſiones Eccleſiarum circa tempus Paſchatis celebrandi compoſitæ in Nicæna ſynodo, 249. Feſtum paſchatis quando celebrandum, *ibid.*

Patriarcha nomen, quando uſurpari cœpit, 293. 473. Patriarcharum numerus, 293. Officia, & privilegia, *ibid.*

Digitized by Google

Patriarchalium ſedium privilegia, 293.

Paulianiſtæ, & eorum errores, 16. *Vide* Paulus Samoſatenus.

Paulinus (Pontius Anitius) Nolanus Epiſcopus, 355. Patria ejus & charitas ſingularis, *ibid.*

S. Paulini opera ipſi jure vel perperam adſcripta, 355.

Paulinus S. Ambroſii clericus, dein presbyter, 355. Adverſus Cœleſtinum Pelagianum libellum accuſatorium Aurelio, dein Zoſimo Pont. Maximo offert, 335.

S. Paulus Apoſtolus utrum viduus vel virgo fuerit, 308.

Paulus Samoſatenus; De perſona, & moribus Pauli Samoſateni, 16. Errores Pauli Samoſateni, 17. De conciliis contra Paulum Samoſatenum celebratis, *ibid.* & *ſeq.* Pauli Samoſateni cauſa quare ad Romanum Epiſcopum non delata, 498. Ubi finita, *ibid.*

Pauperum cura, 291.

Peccatum; Utrum omne peccatum mortale pœnitentiæ publicæ olim eſſet obnoxium, 60. An propter quælibet peccata mortalia homo ab Euchariſtia ſeparetur, 70. Utrum omne peccatum mortale crimen ſit, *ibid.* *Vid.* Pœnitentia. Utrum Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen, quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit, 166. Sicut poteſtas remittendi peccata per baptiſmum convenit Eccleſiæ; ita & eidem convenit poteſtas remittendi ea per pœnitentiam, 168. Quo ſenſu peccata a ſacerdotibus dimittantur, *ibid.* & *ſeq.* Qua ratione Servator peccatorum remiſſionem, quæ ſoli naturæ divinæ debetur, ſuis diſcipulis attribuit, 169. Utrum peccatum aliquod ſit irremiſſibile, *ibid.* & *ſeq.* De peccato ad mortem quid ſit, 174.

Peregrinationes Sacræ ab Eccleſia probatæ, 351. Peregrinationes quando, & quibus prohibitæ, *ibid.*

Perſecutio; De perſecutionibus, quæ in Eccleſiam graſſatæ ſunt tertio nominis Chriſtiani ſæculo, 2. Severi Imperatoris perſecutio, quæ ſeptima vocatur, *ibid.* De octava perſecutione, ſub quo, quando, & cur ſævierit, *ibid.* Nonam perſecutionem in Chriſtianos Decius excitavit, *ibid.* Multi lapſi ſunt in hac perſecutione, *ibid.* Decima perſecutio a Valeriano, & Gallieno Imperatoribus mota, *ibid.* Undecimam perſecutionem Eccleſiæ intulit Aurelianus, *ibid.* De perſecutione Diocletiani, & Maximiani, quæ duodecima perhibetur, 2. Perſecutio Galerii Maximiani, & Galerii Maximini, 218. Maxentii, 219. Licinii, *ibid.* Saporis Perſarum regis, *ibid.* Conſtantii, *ibid.* Juliani Apoſtatæ, *ibid.* & *ſeq.* Aſcalonitarum, 220. Valentis Imperatoris Ariani, *ibid.* & *ſeq.*

Perſonæ divinæ; Utrum ſint revera tres in Deo Perſonæ, 192. Divinarum Perſonarum pluralitas ex Scripturis probata, *ibid.* Perſonarum diſtinctio Traditione fulcita, 195. Sabellianorum recentiorum Antitrinitariorum objectionibus reſpondetur, 196. Dei unitas cum Trinitate Perſonarum conciliatur, 197. In tribus perſonis una numero divinitas, 198. S. Gregorii Nyſſeni perſonarum divinarum cum humanis perſonis minus accurata comparatio, *ibid.* Michaelis Serveti, & Tranſ-Sylvanorum objectiones contra diſtinctionem perſonarum divinarum diluuntur, 199. Perſona divina infinita, & tamen multiplex, *ibid.*

Petrus Alexandrinus Epiſcopus, & Matyr, 218.

Petri Alexandrini de Ario viſio utrum vera ſit, & ſincera ſint acta, ex quibus deprompta eſt, 411.

Philaſtrius Brixienſis, & ejus de hæreſibus liber, 345.

Philippus Chriſtianorum Imperatorum primus, 40. Leges a Philippo latæ, *ibid.* Mors ejus, *ibid.*

Phœbadius Agennenſis in Aquitania Epiſcopus Arianæ ſuperſtitionis impugnator, 338.

Photinus; Patria ejus inſtitutio, facundia, & eruditio, 167. Photini errores, 268. Quando Photinus hæreſeos ſuæ virus effuderit, *ibid.* Utrum Photinus in Mediolanenſi Synodo damnatus fuerit, 257. 268. Concilium duplex Sirmii adverſus Photinum celebratum, unum a Catholicis Epiſcopis, a Semi-Arianis alterum, 257. Quis fuerit error Photini his in Conciliis damnati, 257. 268. Utrum Photinus

Filium Patri conſubſtantialem agnoverit, 268.

Pierius quis fuerit, & ſcripta, ejus, 38.

Pilatus; Deteſtandus liber ſub nomine Pilati vulgatus, 219.

Pippini zelum Apoſtolica protegenda, 515. & *ſeq.* Pippini in Romanam Eccleſiam liberalitas, *ibid.* Pippinus Romam, & Exarchatum Ravennæ Eccleſiæ Romanæ dono dat, *ibid.*

Plenarium Concilium; Utrum nomine plenarii, in quo quæſtio de baptiſmo hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe primum vel Nicænum intellexerit, 187. Nomine plenarii Concilii non intellexit Auguſtinus Arelatenſe Concilium primum, *ibid.* Concilii plenarii notiones Arelatenſi non conveniunt, *ibid.* Concilium Arelatenſe plenarium haberi repugnat S. Auguſtini ſententiæ, 188. Nomine Concilii plenarii, in quo quæſtio de hæreticorum batiſmo abſoluta eſt, Nicænum intelligendum eſt, 189. Satisfit objectionibus, *ibid.* & *ſeq.*

Pœnitentia; De Lapſis, qui nulla acta pœnitentia ad Eccleſiæ pacem admitti volebant, 44. ſinceræ pœnitentiæ actus, & fructus, 45. pœnitentiæ veræ adumbratio, *ibid.* pœnitentiæ partes, *ibid.* pœnitentia crimine minor non ſit, *ib.* Deliciæ, & oblectationes ſæculares non conveniunt Pœnitentibus, *ibid.* veræ pœnitentiæ charactares, 46. Presbyteri, qui gravium peccatorum reos nulla functos pœnitentia ſtatim ad communionem admittunt, miſeros decipiunt, 47. Abſolutio præcipitata abſque Pœnitentiæ fructu perniciem Animabus infert, 48. De peccatis publicæ pœnitentiæ legibus tertio ſæculo, & deinceps obnoxiis, 60. De peccatis mortalibus in ordine ad pœnitentiam publicam, *ibid.* Utrum omnia peccata mortalia publicæ pœnitentiæ olim Eccleſia ſubjecerit, 60. Tria crimina capitalia publicæ olim pœnitentiæ obnoxia, *ibid.* & *ſeq.* Omnia peccata mortalia publicæ pœnitentiæ non fuiſſe ſubdita probat Epiſtola canonica S. Gregorii Nyſſeni, 62. Quæ peccata pœnitentiæ publicæ obnoxia in Eccleſiis Cappadociæ ætate S. Baſilii, *ibid.* In quibuſdam Eccleſiis Uſurarii pœnitentiæ publicæ ſubjacebant, ſi in eo ſcelere multum diuque perſeverarent, *ibid.* Omnia peccata mortalia pœnitentiæ publicæ obnoxia non erant in Eccleſia Africana S. Auguſtini ætate, 63. Hæretici olim abſque pœnitentia publica in Eccleſiam recepti, 64. Qui idolothyta comederant, olim pœnitentiæ publicæ non ſunt addicti, *ibid.* Objectiones ex Tertulliano, & S. Cypriano petitæ diluuntur, *ibid.* & *ſeq.* Reſpondetur objectioni graviſſimæ ex S. Auguſtino deſumptæ, 65. Pœnitentia triplex, *ibid.* Pœnitentia clavium, 66. quid ſit, *ibid.* S. Eligius omnia peccata mortalia publicæ pœnitentiæ ſubdita fuiſſe non probat, ſed graviora quædam crimina, 68. S. Cæſarii Arelatenſis ſententia, & illius ætatis diſciplina pœnitentialis exponitur, 69. De peccatis occultis in ordine ad Pœnitentiam publicam, 70. Sex prioribus Eccleſiæ ſæculis, peccatis etiam occultis pœnitentia publica infligebatur, *ibid.* & *ſeq.* Pro quibus peccatis Clerici majores deponebantur, pro iiſdem Laicis imponebatur pœnitentia publica, 71. Utrum ſola peccata publica pœnitentiæ publicæ ſubjicerentur ætate S. Auguſtini, 72. 75. & *ſeq.* Mos ille imponendi pœnitentiam publicam pro peccatis occultis ſeptimo ſæculo exolevit, 72. Reſpondetur objectionibus Jacobi Parvi, 73. & *ſeq.* Dubiam eorum converſionem ſemper habuit Eccleſia, qui ad horam mortis pœnitentiam diſtulerant, 80. Pœnitentes & abſoluti in extremis ſi convaluiſſent pœnitentiæ publicæ iterum ſubiiciebantur, 81. Pœnitentiæ in extremis actæ dubius effectus, *ibid.* Temperamentum ab Eccleſia Romana, & Africana in diſciplina pœnitentiali conſtitutum, 86. De variis pœnitentiæ publicæ gradibus, 87. De prima pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Fletu, *ibid.* Statio illa quid ſit, *ibid.* Quid in illa agerent pœnitentes, 88. De ſecunda pœnitentiæ publicæ ſtatione, quæ eſt Auditio, 88. Ubi ſitus erat Auditionis locus, *ibid.* Quibus communis, *ibid.* Quibus tenebantur Audientes, *ibid.* De tertia ſtatione, ſcilicet de Subſtratione, 89. *Vid.* *ſubſtratio*. De quarta Pœnitentiæ publicæ ſtatione, quæ conſiſtentia dici-

 tur,

tur, *ibidem*. & *ſeq*. *Vide* Confiſtentia. Utrum pœnitentes ad ſuperiorem ſtationem ab inferiori quandoque aſcenderent, media prætermiſſa, 90. Nimia quorumdam Sacerdotum facilitas, & inutilis, atque noxia peccatoribus miſericordia, 94. Ad emendanda crimina vox pœnitentis ſola non ſufficit, 95. De unitate pœnitentiæ, 97. Iis qui acta publice pœnitentia in eadem, vel nova crimina relabebantur, nedum publicæ, verum etiam privatæ pœnitentiæ præcludebatur aditus, *ibid*. Rationes ſeveritatis, quam erga peccatores relapſos exercuit Eccleſia, 98. Peccatoribus qui peracta publica pœnitentia, eadem, vel æque gravia peccata perpetraverant, privata pœnitentia, & abſolutio in morte non denegabatur, 99. Objectionum ſolutio, *ibid*. De pœnitentia Clericorum, 101. *Vide* Clerici. Vetus diſciplina pœnitentiam publicam pro factis involuntariis impoſuit, tametſi in illa hypotheſi peccata non eſſent, 163. Pœnitentia Sacramentum eſt novæ legis, 168. Pœnitentiæ varii gradus ante Synodum Ancyranam IV. ſæculo celebratam inſtituti, 284.

Pœnitentialis Diſciplina, 250. 289. 291.

Pontianus Pont. Max. 2.

Pontica Diœceſis, & Provinciæ quibus conſtabat, 294.

Pontificalis libri errores, 223.

Praxeas, & Praseani tres Trinitatis Perſonas in unam confuderunt, 15. Refellitur eorum error, 192.

Presbyterorum manſio in Eccleſiis pro quibus ſunt ordinati, 234. Presbyterorum tranſlationes vetitæ, 250. Presbyteri, qui uxores acceperint, deponuntur, 284. Nuptiæ tamen eorum irritæ non declarantur, *ibid*. Presbyterorum ordinationis ætas, 285. Presbyteri ſuperbi, & inobedientes, 289. Presbyteri in Eccleſiaſtici regiminis ſocietatem admiſſi in Eccleſia Africana, 291. Presbyteri ab Epiſcopis honorifice tractandi, 291. De Presbyterorum continentia quid Concilium Nicænum definierit, 451. & *ſeq*. Quo tempore lex cœlibatus, ſeu perpetuæ continentiæ Presbyteris impoſita, 456. Tumultus hujus legis occaſione excitati, 460. Ex concilio Gangrenſi nihil colligi poteſt contra cœlibatum Presbyterorum, 464. Reſpondetur objectionibus contra Presbyterorum continentiam ex Patribus petitis, 463. & *ſeq*. Objectiones mulieroſorum hæreticorum ex Scriptura deſumptæ diluuntur, 468. Perpetuæ lex continentiæ nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis, Presbyteris fuit impoſita, 462. Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia jure divino inſtituta, 714. & *ſeqq*. *Vide* Epiſcopi. Presbyteri vocabulum honoris interdum nomen, 730. Primis Eccleſiæ ſæculis primo & ſecundo ſacerdotum ordini, ideſt Presbyteris, & Epiſcopis commune, *ibid*. Epiſcoporum, & Presbyterorum ordines diſtincti, 733. 738. Presbyterorum ordinatio ſolis epiſcopis conveniens, 733. Quare Presbyteri interdum Epiſcopis ab aliquibus authoribus æquari videantur, 736. & *ſeq*. Presbyteri olim ab Epiſcopis compresbyteri, & collegæ vocati, 742. Quemlibet Presbyterum poteſtatem habuiſſe Presbyteros, & Diaconos creandi probare fruſtra conatur Blondellus, 743. Utrum Presbyteros abſque nova conſecratione Epiſcopos conſtitutos probent hiſtoriæ Catonis Presbyteri, 745. S. Briccii, 746. Conſecrationis epiſcopalis formula, *ibid*. S. Gregorii Sacramentarium, *ibid*. Hiſtoria Eccleſiæ Scotorum, 747. Eccleſiæ Britannicæ monumenta, *ibid*. Vita S. Hilarii Arelatenſis, 748. & *ſeq*. Forma ordinis Presbyteralis, 746.

Principes ſæculares ſunt tutores, & defenſores Canonum, ac vindices Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, 487. Utrum Principi ſæculari conveniat authoritas cognoſcendæ cauſæ Eccleſiaſticæ, & quando, *ibid*.

Priſcillianus; Patria ejus, genus, ingenium, dotes præcipuæ, 277. Priſcilliani lapſus, & errores, *ibid*. Priſcilliani hæreſis in concilio Cæſarauguſtano damnata, 278. Idacius, & Itacius vituperati, quod cauſam Priſcilliani ad ſæcularia tribunalia detulerint, *ibid*. Alia concilia adverſus Priſcillaniſtas celebrata, 279.

Privatus incertæ hæreſeos author, 5. In concilio Labeſitano ab Africanis Patribus damnatus, *ibid*. Schiſmatis adverſus S. Cyprianum præcipuus fuit incentor, *ibid*.

Proculus Maſſilienſis Epiſcopus, & jus Metropolitani in ſecunda Provincia Narbonenſi ipſi conceſſum, 288.

Provincialium Conciliorum celebratio, 249.

Prudentius (Aurelius) Poeta Chriſtianus, 319. Varia ejus poemata, *ibid*.

Pſalmorum liber ex vulgata S. Hieronymi verſione ex Hebræo non eſt, 605. Quare pſalmi in Vulgata ſecundum antiquam verſionem retenti fuere, *ibid*.

Purgatorium quid ſit, & utrum exiſtat, 756. & *ſeq*. *Vide* Defuncti. Purgatorium ad quid utile, 763. Purgatorium pœnitentiam, & remiſſionem in altera vita non involvit, *ibid*. Purgatorium negare ſummæ impietatis eſt, 757. Utrum Purgatorium ex Scriptura ſacra demonſtretur, 757. & *ſeqq*. Exiſtentia Purgatorii ex traditione ab Apoſtolis ad nos derivata evincitur, 763. & *ſeq*. Purgatorii viſio, *ibid*. Eccleſiæ Græcæ cum Latina conſenſus in fide Purgatorii, 767. Hæretici Patres veteres Purgatorii doctrinam voce, & exemplis docuiſſe profitentur, 770. Ex ipſis Authoribus heterodoxis oſtenditur doctrinam de Purgatorio non fuiſſe legitimam cauſam ſeparationis ab Eccleſia Romano-Catholica, 771. Hæreticorum objectiones contra Purgatorium ſolvuntur, 771. & *ſeq*. Animas quæ Purgatorii pœnis expiantur beatas fore fides docet, 775. Utrum Animæ in Purgatorio degentes ſe beatas fore certo cognoſcant, *ibid*. Ex Eccleſiæ precibus pro defunctis Purgatorium recte colligitur, 776. Modus, quo peccata venialia juſtis in Purgatorio addictis remittuntur, utrum ad fidem pertineat, *ibid*. & *ſeq*. An Purgatorii ignis verus ſit, & corporeus, 777. Impoſſibile non eſt animas in Purgatorio ab igne torqueri, *ibid*. Quomodo ignis ipſas cruciet, *ibid*. De Purgatorii loco, & purgatoriæ pœnæ duratione, 778. Doctrina de Purgatorio proponi, ac prædicari debet, ut dogma Fidei, 777. *Vide* Defuncti.

Q

Quadrageſimalis jejunii obſervantia, 286.

Quicumque Symbolum vulgo, & falſo S. Athanaſio adſcriptum, 317. Vigilio Tapſenſi in Africa Epiſcopo veriſimilius aſſeritur, 318.

R

Relapſi; Ipſis nedum publicæ, verum etiam privatæ pœnitentiæ præcludebatur aditus, 97. Rationes ſeveritatis, quam erga peccatores relapſos exercuit Eccleſia, 98. Graviora relapſorum peccata, *ibid*.

Reliquiarum Sacrarum virtus a Spiritu Sancto, 327.

Reſtrictiones mentales illicitæ, 783. Veteres Reſtrictionum mentalium patroni, 786. Reſtrictionibus mentalibus Scriptura non favet, *ibid*. Chriſtus numquam æquivocatione aut reſtrictione mentali uſus eſt, 788.

Rivetus Criticus heterodoxorum maledicentiſſimus, 346. Homilias 28. in Numeros Origenes falſo Rivetus abjudicat, 38. Homilias quatuor in Cantica Canticorum ex Catalogo operum Origenis perperam expungit Rivetus, *ibid*. Riveti objectionibus reſpondetur, *ibid*.

Romana Eccleſia, Chriſti Eccleſia, 688. Eccleſia Romana Eccleſiæ totius catholicæ caput, *ibid*. *Vide* Romanus Pontifex infra.

Romanum Concilium adverſus Donatiſtas celebratum, 234. Quis huic Synodo præfuerit, 393. Concilium Romanum in cauſa S. Athanaſii, 254. In hac Synodo Athanaſius Epiſcopatu dignus, & criminum purus declaratur, *ibid*. Marcellus Ancyranus abſolvitur, & ſedi reſtituitur, 254. Romanum Concilium ſub S. Silveſtro fictitium, & apocryphum, 504.

Romani Pontificis ſumma authoritas, 251. 293. Jus

Digitized by Google

Pontificii Primatus, 293. Appellationes ad Romanum Pontificem, 255. Romanus Pontifex ſummus Controverſiarum Eccleſiaſticarum judex, 393. Quo ſenſu, *ibid.* Jus convocandi Concilia œcumenica Romano Pontifici vindicatur, 413. Romanorum Pontificum in Sanctorum, canonizatione diligentia, 445. Alexandrinum inter, & Romanum Epiſcopum inſtituta comparatio quomodo ſit intelligenda, 470. *& ſeq.* *Vide* Alexandrinus Patriarcha. Romanus Pont. jus ordinatorum in toto Occidente habet ut Patriarcha, 474. Romani Pontificis primatui non nocet Nicæni Synodi Canon ſextus, 476. Romani Pont. primatus ſtabilitur, & confirmatur, *ibid.* Hæreticorum objectionibus reſpondetur, 477. *& ſeq.* Nulla fuit Romanorum Pontificum authoritas temporalis in Urbem, & Italiam a Conſtantino uſque ad Odoacrum Regem Herulorum, 512. Ab Odoacro ad Juſtinianum uſque Pontifices Romani temporalis in urbe dominationis expertes, 513. Sub Imperatoribus ad Pippinum uſque & Carolum Magnum nulla fuit Romæ temporalis Pontificum Rom. authoritas, *ibid.* Pontifices Romani ab Imperatoribus confirmati, 513. Auri pondus ad confirmationem Pontificum exigi ſolitum a Conſtantino Pogonato remiſſum, *ibid.* Confirmandæ electionis Romanorum Pontificum poteſtas Exarchis ab Imperatoribus collata, 514. Romam Græcis Imperatoribus ſubditam probant perſecutiones Romanis Pontificibus illatæ, *ibid.* Romam & Exarchatum Ravennæ Pippino, & Carolo Magno Chriſtianiſſ. Regibus accepta refert Romana Eccleſia, 515. *& ſeqq.* Sardiniæ Inſula Ludovici Pii liberalitate ſedes Romana locupletata, 518. Carolus Magnus territorium Sabinenſe, Ducatum Spoletinum, & Beneventanum Romanæ ditioni adjicit, *ibid.* Carolus Calvus Deceſſorum ſuorum in Romanam Eccleſiam beneficia confirmat, *ibid.* Supremi dominii conſortium inter Gallorum Reges, & Pontifices Maximos in Romana civitate, 518. Collata Patritiatus dignitas a Pippino Romanis pontificibus una cum exarchatu Ravennate, *ibid.* Solidum jus in Urbem Romanis Pont. conceſſum, 519. Mos Romanorum Pontificum ſerendæ coronæ, unde fluxerit, *ibid.* Quis primus hac uſus fuerit, *ibid.* Duplex, & triplex tiaræ corona quos habeat authores, *ib.* Mos annotandi Romanorum Pontificum annos in Subſcriptionibus Diplomatum, unde ortum habuerit, *ibid.* Romani Pont. jus confirmandi judicia lata in Synodis Provinciæ, & de illis judiciis judicandi 536. *Vid.* Sardicenſis Synodus. De Orientalium Epiſcoporum cauſis appellationes ad Romanam Sedem, *Vid.* Appellationes. Orientalium Epiſcoporum cauſas judicandi authoritas in Romano Pontifice agnita, 546. Romanus Pont. ſuperior epiſcopis diviſim ſumptis, 553.

Rufinus Aquilejenſis, 376. Doctrina ejus, *ibid.* Rufinus ab Anaſtaſio Pont. Maximo damnatus, *ibid.* Utrum Rufinus Syrus alius ſit ab Aquilejenſi, *ibid.* *& ſeq.* Rufini errores, *ibid.* Rufini opera, 378. Rufini temeritas, 480. Rufinus irreligioſus, & infidelis interpres, *ibid.* Rufinus pertinax Origenis defenſor, 376.

S

SAbellius, & Sabelliani; De eorum hæreſi, 15. *& ſeq.* In quo diſcrepent a Noetianis, 16. Sabellianorum objectionibus reſpondetur, 196. *& ſeq.*

Sacerdotes, *Vid.* Presbyteri.

Paulus ſamoſatenus, *Vide* Paulus.

Sanctimoniales, *Vide.* Virgines Sacræ. Diſciplina circa Sanctimoniales, 291.

Sapientiæ Liber Aſiaticis ignotus 4. Sæculo, 286.

Sapor Perſarum Rex, 41. Saporis in chriſtianos Perſas perſecutio, 219. Saporis perſecutio quo anno conſignanda, *ibid.*

Sardicenſe Concilium a quibus, & quare convocatum 254. 525. Concilii Præſides, 526. Epiſcoporum numerus, 255. Euſebiani Epiſcopi noctu aufugiunt, 255. S. Athanaſius, Marcellus, Aſclepas, &c. ab Euſebianis inique damnati, in Sardicenſi Synodo reſtituuntur, *ibid.* Euſebiani damnantur, & a Sedibus ejiciuntur, *ibid.* In Sardicenſi Concilio nulla de fide quæſtio habita eſt, nulla profeſſio, aut formula Fidei edita, 255. Sardicenſis Concilii canones, *ibid.* Legati a Patribus Sardicenſibus ad Imperatorem miſſi indigna patiuntur ab Arianis, 256. Utrum Concilium Sardicenſe ſit œcumenicum, 528. Utrum Canones Sardicenſes ante Concilii Trullani tempora fuerint ab Eccleſia univerſa recepti, 530. Jus appellationum ad Sedem Romanam a Synodo Sardicenſi non eſt inſtitutum, ſed confirmatum, 533. Synodus Sardicenſis Romano Pont. tribuit jus concedendi reviſionem cauſarum Epiſcopalium, 536. Sardicenſe Concilium poteſtatem judicandi appellationes factas ad Romanam Sedem Romano Pont. aſſerit, & confirmat, *ibid.* *& ſeq.* Utrum tempore ſynodi Conſtantinopolitanæ 1. in Occidente vigerent Sardicenſes Canones, 543. An Concilium Sardicenſe aliquam fidei formulam, vel aliquod fidei decretum ediderit, 559. Utrum Synodus Sardicenſis Marcellum Ancyranum abſolvens in facto erraverit, 561.

Sardicenſis Pſeudo-ſynodus a quibus celebrata, 256. Quid in Sardicenſi pſeudo-ſynodo contra catholicæ fidei defenſores actum ſit, *ibid.* Profeſſio fidei ab Euſebianis in Sardicenſi conciliabulo edita, *ibid.*

Sardinia Ludovici Pii beneficentia Eccleſiæ Romanæ donata, 518.

Satisfactio; Neceſſitas ſatisfactionis & ſeveritas, 46. Quæ ſatisfactio pro mortalibus, quæ pro venialibus peccatis Deo ſit exhibenda, *ibid.*

Schiſmaticus quis ſit, 689. Schiſmaticorum characteres, *ibid.*

Scripturæ ſacræ verſio latina multiplex, 603. S. Hieronymi labores in vertenda ſcriptura ſacra, *ibid.* *& ſeq.* *Vid.* Hieronymus. Utrum textus Scripturæ Hebræus & Græcus hodiernus cum ipſis Autographis conveniat, atque adeo ſit proprie authenticus, 607.

Seditio Theſſalonicenſis, 386. Seditio Antiochiæ excitata, *ibid.*

Seleucienſe Concilium ex Orientalibus ſolum Epiſcopis compoſitum, 260. Numerus Epiſcoporum, *ibid.* Modus procedendi in Concilio, *ibid.* Variæ formulæ fidei in Synodo Seleucienſi editæ, 261.

Serapion ex Anachoreta Thmuitanus Epiſcopus, 314. Quare Scholaſticus dictus, 315. Scripta ejus, *ibid.*

Serapidis templi Alexandriæ deſtructio, 386. Literæ hieroglyphicæ crucis ſignum referentes in eo inventæ, *ibid.*

Servetus (Michael) Sabellii, & Tranſylvanorum hæreſim poſtremo ſæculo ſuſcitavit, 199. Serveti rationes retunduntur, *ibid.*

Severianus Cabalitanus Epiſcopus, 376. Eruditio ejus, & opera, *ibid.*

Severus Imperator, 38. Initio imperii ſui erga chriſtianos bene affectus erat Severus, *ibid.* Ipſis poſtmodum, infenſiſſimus fuit, *ibid.* Britanniæ viros illuſtriores quod Albino res novas molienti ſaviſſent, occidi juſſit, 39. Leges ſanctiſſimas tulit Severus contra mœchos, & alia ejus præclate facta, *ibid.* Severi Imperatoris perſecutio, 1.

Silveſter Melchiade defuncto ſummus Pontifex inauguratur, 222. Concilia duo Romana ſub Silveſtro celebrata, ſuppoſita, *ibid.* Sub Silveſtri Pontificatu crevit Donatiſtarum ſchiſma, *ibid.* Emerſit Arii hæreſis, *ibid.* Acta Silveſtri apocrypha, *ibid.* & 503. Utrum Silveſter Conſtantinum Imperatorem Romæ baptizaverit, 500. 503.

Sinveſſanum concilium ſuppoſititium, ac plane fictitium, eſt, 153. Varia ſuppoſitionis indicia, *ibid.* Falſis Concilii Sinveſſani actis deceptus eſt Nicolaus primus, 154.

Siricius Damaſo Pontifici Maximo ſuccedit, 223. Hæreſes ſub ejus Pontificatu damnatæ, *ibid.* Synopſis Epiſtolarum Siricii, *ibid.*

Sirmienſis ſynodus a quibus, & quare celebrata, 257. Sirmienſes fidei formulæ, *ibid.* Concilii Sirmienſis epocha, 565. Utrum duplex ſynodus Sirmii celebrata fuerit, *ibid.* *& ſeq.* Utrum tres fidei formulæ Sirmienſes in ſynodo Sirmienſi editæ ſint, 566. Cuinam Sirmienſium formularum Liberius Pontifex ſubſcripſerit, 567.

Sixtus

Sixtus II. hujus nominis Pontifex, 3. 38.

Socinianæ hæreſeos origo, & progreſſus, 690. *& ſeq.* In quo poſita ſit, *ibid.* Sociniani refelluntur ex Scriptura, 691. *& ſeq.* Ex Traditione, 695. *Vide*, Chriſtus Socinianorum argumentis reſpondetur, 696. *Vide* Ariani. Utrum Socinianus patrocinati ſint Methodius, 702. Lactantius, *ibid.* Arnobius, 704.

Sophronita Matrona Romana, 219. Caſtitas ejus, *ibid.*

Spiritus ſanctus; De peccato in Spiritum Sanctum, utrum ſit irremiſſibile, 169. Utrum Spiritus Sancti perſona ſit a Patre, & Filio diſtincta, 192. *& ſeq.* Spiritus Sancti divinitas ex Scripturis Sacris probata, 705. *& ſeq.* Ex Traditione confirmata, 707. *& ſeq.* Conciliis aſſerta, 710. Rationibus ex Scriptura deſumptis demonſtrata, *ibid.* Argumenta contra divinitatem Spiritus ſancti diluuntur, 711. *& ſeq.* Utrum Spiritus Sanctus in Scripturis numquam nominetur Deus, & numquam legatur adorandus, 711. De veterum ſilentio, qui Spiritum Sanctum, Deum non nominarunt, 712. Quo ſenſu gemitus & oratio Spiritui S. conveniant, 713.

Stephanus Pont. Max. ſucceſſit Lucio, 3. Celebris Stephani de baptiſmate hæreticorum cum Cypriano controverſia, *ibid.* & 12. Stephanus Romanus Pontifex Traditione veritatem catholicam ſtrenuæ defendit, 12. Quomodo S. Cypriano Stephani decretum exceperit, 13. Stephanus Cyprianum, & Firmilianum cum Coepiſcopis ab errorem de rebaptizandis hæreticis non excommunicavit, 105. Illos tamen, & ipſis conſentientes abſtinendos cenſuit, eiſque Excommunicationem minatus eſt, 106. De Stephani Pont. Max. Decreto circa baptiſmi collationem in nomine Chriſti, 115. Stephanus baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum validum eſſe, ac legitimum, nec decrevit, nec decernere potuit, *ibid.* *Vide* Baptiſmus. De fide Stephani circa baptiſmum hæreticorum, 119. Utrum Stephanus in errorem oppoſitum S. Cypriani errori lapſus ſit, omnium hæreticorum baptiſmate ratihabito, *ibid.*

Stephanus Antiochenus Epiſcopus Arianus, 257. Stephani facinus, & quæ pœna illi ob illud ſcelus ſit irrogata, *ibid.*

Subdiaconatus utrum fuerit olim ordo ſacer, 286. Collatus olim Diaconatus ei, qui ſubdiaconus non eſſet, *ibid.* Subdiaconorum proprium munus, *ibid.* Subdiaconorum continentia, quando, & ubi cœperit in uſu eſſe, 455. *& ſeq.*

Subſtratio tertia pœnitentiæ ſtatio, 89. Quid ſit ſubſtratio, *ibid.* Locus ſubſtrationis, ubi ſitus ſit & de ſubſtrationis tempore, *ibid.* Subſtratorum officia, *ibid.* Utrum pœnitentibus in ſubſtratione poſitis pœnæ, atque opera laborioſa imperentur, *ib.*

Suburbicariæ Eccleſiæ quæ ſint, 478. *& ſeq.*

T

T*Acitus* Imperator creatus, 41.

Taurinenſe Concilium quando, & quare congregatum, 288. Canonum ſumma, *ibid.*

Te Deum laudamus Canticum, utrum ſit a SS. Ambroſio, & Auguſtino compoſitum, 356. Genuinus hujus cantici author, *ibid.* *& ſeq.*

Tertullianus an Sacerdos eſſet, cum libros ad uxorem ſcripſit, incertum, 463.

Theodoſia Virgo, & Martyr, 218.

Theodoſius Magnus Imperator creatus, 386. Patria ejus, manſuetudo, religio, pietas, *ibid.* *& ſeq.* Theodoſii virtus bellica, *ibid.* *& ſeq.* Cædes Theſſalonicenſis a Theodoſio imperata, *ibid.* Theodoſius pœnitentiæ addictus, & Eccleſiæ ingreſſu prohibitus, 386. Utrum S. Ambroſius Theodoſium Magnum excommunicaverit, 387. Antiochene ſeditio excitata, & a Theodoſio ſedata, *ibid.* Theodoſii Magni leges, *ibid.* Theodoſii de Eugenio Tyranno victoria, *ibid.* Theodoſii obitus, *ibid.* Liberii, *ibid.* Theodoſii elogium, 388.

Theognis Nicænus an Nicænæ fidei Symbolo & Arii damnationi ſubſcripſerit, 435. *& ſeq.* Falſus eſt, & ſuppoſititius libellus pœnitentiæ Theognidis a Socrate deſcriptus, 438.

Theophilus Alexandrinus Origeniſmi impugnator acerrimus, 27. 376. Theophilus congregata Synodo Alexandriæ origenem, & Origeniſtas damnat, 27. Theophili zelus a SS. Epiphanio, & Hieronymo laudatus, 27. Palladius, Socrates, Sozomenus in Theophilum minus æqui, *ibid.* Diſſidium Theophili cum S. Joanne Chryſoſtomo, 28. In eumdem iniquior, 376. Theophilus a SS. Patribus commendatus, *ibid.* Opera ejus vera, vel ſuppoſititia, *ibid.*

Theſſalonicenſis Primas, 294. Ad quem Patriarchatum pertinebat, *ibid.* Theſſalonicenſis Epiſcopus vicarius Apoſtolicus, *ibid.*

Tichonius; Patria ejus, doctrina, errores, 379. Tichonii regulæ ad ſacræ Scripturæ intelligentiam explicatæ, *ibid.*

Titus Boſtrorum in Arabia Epiſcopus quando floruerit, 343. Juliani Imperatoris in Titum calumnia, *ibid.* Titi Boſtrenſis opera, *ibid.*

Tobiæ liber in Aſiaticis eccleſiis ſæculo IV. nondum receptus, 286.

Thracia Diœceſis quibus conſtabat provinciis, 294.

Tranſubſtantiationis fides adverſus Rivetum, & alios heterodoxos vindicatur, 329.

Tyanenſis Synodus quando, & cur coacta, 263. Subdolæ Arianorum artes in Tyanenſi ſynodo, *ibid.*

V

V*Alens*, 5.

Valens a Valentiniano in Imperii conſortium vocatur, 383. Valentis bella, 384. Leges, *ibid.* Valens Imperator Arianæ hæreſeos fautor, 220. 383. Perſecutio ab ipſo in Nicænæ fidei Profeſſores excitata, 220. Contra S. Baſilium Cæſareæ Epiſcopum exilii decretum conſcribens, calamus tertio confringitur, & obriget dextera, 220. *Filius* ejus Galates in pœnam paternæ impietatis extinguitur, *ibid.* Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodicenus aliiſque Epiſcopi ab fidem a Valente in exilium acti, vel extincti, *ibid.* In monachos ſævit Valens *ibid.*

Valentinianus Imperator ab exercitu ſalutatur, 383. Valentiniani fides, *ibid.* Magnanimitas, *ibid.* Valentem fratrem ſuum in conſortium Imperii adſciſcit, *ibid.* Valentiniani bella, *ibid.* Leges, *ibid.* Valentiniani præclara ſententia, 384. Valentinianus a calumnia vindicatur, *ibid.* Valentiniani liberi, *ibid.* Valentiniani in adulteros nimia ſeveritas, *ibid.* Miraculum in muliere innocente, & adulterii accuſata, ſepties icta gladio, *ibid.*

Valentinianus Junior Imperator militaribus ſuffragiis renuntiatus, 385. Valentiniani bella 386. Valentinianus Arianæ perfidiæ addictus, *ibid.* Valentiniani mors, 387.

Valentinum I. Concilium quare congregratum, 288. Canonum ſumma, *ibid.*

Valerianus Æmiliani Imperatoris ſucceſſor, 41. A Sapore Perſarum Rege victus, & captus eſt, *ibid.* Quoties equum conſcenderet Sapor incurvato Valeriano cervicem ejus calcabat, æque velut ſuppedaneo ſubſellio utebatur, *ibid.* Mors ejus crudelis, 41.

Valeſii; Eorum error, 5. De hujus ſectæ authore, *ibid.*

Vaſenſe I. Concilium ſub Julii I. Pontificatu celebratum utrum ſit ſuppoſititium, 287. Genuini hujus Concilii Canones, *ibid.*

Venia; Facilitas veniæ incentivum eſt delinquendi, 47.

S. Victorinus non Pictavienſis, ſed Petabionenſis Epiſcopus, 308. Opera ejus in apocryphorum claſſem a Gelaſio rejecta, & quare, 309.

Victorinus (Marius) Patria ejus, & profeſſio, 343. Marii Victorini ad fidem converſio, & opera, *ibid.*

Vidua; Diſciplina circa Viduas, 291.

Virgines ſacræ; Monaſteria virginum, 301. Virgines, quæ ad officia divina, ſeu Canonicas horas perſolvendas tenebantur, *ibid.* Sacræ Virgines in pri-

vatis

vatis domibus degentes, 301. Virginum in privatis domibus manentium duplex genus, *ibid.* & *ſeq.* Virginum profeſſio, & conſecratio, 302. Educatio puellarum Chriſto ab infantia devotarum a parentibus, *ib.* Virgines ſeu puellæ in monaſteriis educatæ, *ibid.* Tempus profeſſionis ſacrarum virginum, *ibid.* Virgines velandæ, *ibid.* Virginum Sacrarum velum quadruplex, 302. Ingens Sacrarum Virginum numerus, 303.

Virginitatem qui voverint, & poſtea nupſerint inter Bigamos cenſendi, 284. Utrum Virginitas conjugio ſit anteponenda, 794.

Ulpianus adoleſcens Tyrius, & ejus pro fide certamina, 218.

Voluſianus Imperator, 40.

Vota inepta reiicienda, 349.

Vrbanus Pont. Max. 2.

Vrſacius, & Valens Ariani Antiſtites libellum retractationis, & pœnitentiæ Julio Romano Pontifici offerunt, quo Arium & ejus hæreſim damnant, 245. Urſacius, & Valens Arianas partes iterum amplectuntur, *ibid.* Urſacius & Valens a communione ſuſpenſi rogata venia in gratiam recipiuntur, 257.

Urſicinus Romanus Diaconus, 222. Urſicini ſchiſma, *ibid.* Urſicinus Roma expellitur, 223. Catholicorum Imperatorum in extinguendo ſchiſmate labores, *ibid.* Urſicinus Valentiniani edicto in Galliis exulare jubetur, *ibid.* Urſicinus Valentiniano mortuo Sedem Romanam iterum invadere conatur, *ibid.* Iterumque ex Italia pellitur, 223.

S. Urſula Virgo, & martyr, 385. Acta martyrii S. Urſulæ & undecim millium virginum apochrypha, *ibid.* & *ſeq.* Numerus ſociarum S. Urſulæ incertus, *ibid.* Sorbonæ in hiſtoria S. Urſulæ ſobrietas, *ibid.*

Vulgata Scripturæ verſio quid ſit, utrum ſit pura S. Hieronymi verſio, an ex Hieronymi, & aliorum mixta, 605. Utrum vulgata verſio ſit authentica, 606. Quo ſenſu, *ibid.* & *ſeq.* An vulgata verſio fontibus hebraicis, vel græcis præferenda, coæquanda, *ibid.* & *ſeq.* Vulgata verſio commendatur, 608. Menda quæ in Vulgata Verſione latina Bibliorum juſſu Clementis VIII. emendata etiamnum ſuperſunt, quæ authoritate Eccleſiæ corrigi poſſent, 609. & *ſeq.* *uſque ad* 621.

Z

ZEno Veronenſis Epiſcopus, quo tempore floruerit, 38. Sermones de plurimis Sacræ Scripturæ locis, & rerum divinarum argumentis Zenoni ſunt ſuppoſiti, *ibid.*

Zephirinus Pontifex Maximus Victori in Romanæ Eccleſiæ regimine ſucceſſit, 2. Decem & octo annos Eccleſiam rexit, *ibid.* De Fide Zephirini Romani Pontificis, 43. Utrum Zephirinus Pontifex Maximus Montani hæreſim propugnaverit, aut ipſi faverit, *ibid.* & *ſeq.* Decretum emiſit, quo mœchos ad pœnitentiam invitabat, *ibid.* Natalium in hæreſim lapſum acta exomologeſi, in Eccleſiam Zephirinus recepit, 43.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM,
QUÆ IN NOTIS ET ANIMADVERSIONIBUS CONTINENTUR.

A

Abſolutio impertienda eſt ante ſatisfactionem, niſi aliter expoſcat ſtatus pœnitentis, 97. *Adulterium* non diſſolvebat Matrimonium quoad vinculum, 339. Quid aliqui Patres circa hoc ſenſerint, *ibid.*

Æquivocationes non ſunt confundendæ cum mendaciis, & reſtrictionibus pure mentalibus, 790. Si juſta adſit cauſa, licitæ ſunt, *ibid.*

Appellatio ad Romanum Pontificem, etiam inferioribus Clericis concedebatur, 556. Quandoque etiam in prima inſtantia, *ibid.* S. Cypriani ætate Epiſcopi ad Romanum Pontificem appellabant, 557. Etiam dabatur appellatio a Judicibus electis, *ibid.* Appellatio ad Papam non includebat eam conditionem, *ſalva Conciliorum generalium authoritate*, 558.

Appellatio ab abuſu ipſis Doctoribus Gallis exoſa, 488. Qua ratione, *ibid.* Ex ea inferretur potiori ratione a laico judice poſſe ad ecceleſiaſticum appellari, *ibid. & ſeq.* Ex ipſius novitate exploditur, 489. Reſpondetur iis quæ afferuntur pro tuenda appellatione ab abuſu, *ibid.* Ex ea non removentur ſcandala, ſed augentur, 491. Non probatur eſſe licitam ex Canone *Nos ſi incompetenter* 41. 2. *quæſt.* 7. 492. Reiicitur ex vi Concordatorum, *ibid.*

Athanaſius non appellavit ad Conſtantinum de ſententia Tyrii conciliabuli, 403. *& ſeq.*

Audæus vere a recta fide diſceſſit, 269.

S. Auguſtinus controverſiam de iterando, vel non iterando hæreticorum baptiſmo putat ad diſciplinam pertinere, 114.

Communio ſub unica ſpecie prioribus duodecim Eccleſiæ ſæculis libera, 332. Oſtenditur ex Miſſa præſanctificatorum, *ibid.* Et ex communione abſtemiorum, & infantium, 333. Item ex communione infirmorum, *ibid.* Iis non obſtat ſpeciem panis aliquando vino conſecrato intinctam fuiſſe, *ibid. & ſeq.* Communio domeſtica communiter ſub unica tantum ſpecie fiebat, 334.

Conceptionis Deiparæ Feſtum quoad immunitatem ipſius a culpa originali, 282. *& ſeq.*

Concilia qua ratione iterum egerint de iis, quæ *Pont.* definierat, 396.

Confeſſarius quomodo ſe gerere debeat in imponenda ſatisfactione, 50. *&* 51. Non debet levem imponere ratione indulgentiæ, 51.

Conſtantinus non poterat jure ſuo deſtinare Judices in cauſa Cæciliani, & Donatiſtarum, 401. Neque poſt Judicium Melchiadis Papæ alterum judicium inſtituere, 402. Cur id toleraverit Eccleſia, *ibid.* Ipſemet agnovit exutum fuiſſe ea poteſtate, 403. An Antiochiæ receperit Baptiſmum, & Confirmationem, 508.

Correctionis fraternæ ordo non patitur ſecreta *peccata* publice puniri, 78.

S. Cyprianus a S. Stephano Pont. Max. excommunicatus, 107. *& ſeq.* Non refragatur Pontificis infallibilitati, nec primatui juriſdictionis, 111. *& ſeq.* Non ſine culpa reſtitit S. Stephano, *ibid.* Controverſiam de baptiſmo hæreticorum iterando vel non iterando putabat ad diſciplinam pertinere, 112.

B

Bajus (Michael) quid ſenſerit de ſatisfactione pro peccatis exhibita, 54.

Balutius perperam vult Eccleſiæ conſtitutiones indigere confirmatione Principum, 226.

Baptiſmus ab hæreticis collatus an eſſet repetendus, reputabatur ad diſciplinam pertinere, 112.

Baſnage (Jacobus) mala fide publicavit Epiſtolam ad Cæſarium, tamquam S. Joannis Chryſoſtomi genuinam, 371.

Blanchinius putat Conſtantinum recepiſſe Antiochiæ confirmationem, non baptiſmum, 508. Quam difficile ſit id conciliare cum verbis Euſebii, 509.

Boſſuet ex cauſa Cæciliani male infert hujuſmodi cauſas ab univerſali Concilio eſſe retractandas, 404. Infeliciter probat ex Nicæna prima Synodo Fidei decreta robur habere ſolum ex conſenſu eccleſiæ, 482. Male ex Liberii lapſu arguit contra Pontificum infallibilitatem, 571. Ex II. Œcumenica Synodo, quam infeliciter putet, in ſola communi conſenſione Fidei firmitatem collocatam, *ibid.* Boſſuet confutatur, 112. *& ſeq.*

Bullus quomodo defendat Euſebium ab hæreſi Ariana, 447.

C

Calvinus male infert ex cauſa Cæciliani poſſe Pontificis ſententiam in majori Synodo diſcuti, 404.

Canon: Nos ſi incompetenter ſuppoſititius, 492.

S. Catharina incertum an umquam extiterit, 221.

Cauſæ mixtæ Eccleſiaſticorum non ſubſunt Eccleſiaſticæ Juriſdictioni, 227.

Cœlibatus ſacrorum miniſtrorum ante Siricium erat ſub præcepto, 228.

D

Dei cognitio omnibus ſufficienter obvia, 313.

S. Dionyſius Alexandrinus non conſenſit errori Rebaptizantium, 108.

Divinitatem ab humanitate non fuiſſe ſeparatam in triduo mortis Chriſti an pertineat ad dogma Fidei, 340.

Donatio Conſtantini quamvis ſuppoſititia oſtendit Romani Pontificis majeſtatem, 523.

Donatiſtæ a judicio Melchiadis Papæ ad Imperatorem non appellarunt, 240.

E

Epiſcopi an in ſynodo Ariminenſi a fide defecerint, 580. *& ſeq.*

Euſebius non ſatis vindicatur a Bullo ab hæreſi Ariana, 447.

Exempla raro ſunt rectæ regulæ judicandi, 493. Quando ab eis non ſit recedendum, *ibid.*

F

Felix non videtur Pontificatum uſorpaſſe, 576. Ipſi adhærebant viri ſanctitate præclari, *ibidem.* Quamdiu vixerit, 577.

Fides illibata permanſit apud majorem partem etiam poſt ſynodum Ariminenſem, 581.

Franciſcus Cardinalis Bonviſius, quam laudandus, 674. Optabat catholicos ab eraſticis ſcriptis contra hæreticos abſtinere, *ibid.*

G

Glaber Rodulphus falſitatis convincitur in narratione Dedicationis Eccleſiæ Monaſterii de Bello-loco, 482.

Græci Imperatores quam exceſſerint limites propriæ poteſtatis, 226.

Gra-

Gratia ſufficiens tribuit potentiam completam ad mediate, vel immediate agendum, 210.

H

P. HIeronymus Florentinius ex S. Patribus quam criminandæ ſint Comœdiæ oſtendit, 313.

I

JAnſeniſtæ gratiam ſufficientem agnoſcunt, quæ non tribuat completam potentiam operandi, 209. Quid ex ipſis præſtet hujuſmodi gratia, *ibid.*
Illiberitana Synodus defenditur, 165. Quid ſtatuerit de ſanctis Imaginibus, & de Communione in exitu vitæ, *ibid.*
S. Imaginum uſus primis ſæculis vetitus, & quare, 165. Forte ſola Dei, & S. Trinitatis imago efformari vetabatur, *ibid.*
Impedimenta Matrimonii; *Vide*, Matrimonii Impedimenta.
Imperatores, & Reges qua ratione Concilia confirmaverint, 390.
S. Joannes Chryſoſtomus non eſt author epiſtolæ ad Cæſarium, 371. Ex eadem Epiſtola nil infertur adverſus Eucharuſticam Tranſubſtantiationem, 372. Ex ea ſumitur argumentum contra heterodoxos impugnantes divinas Traditiones, *ibid.*
S. Julius Pontifex ex ſola ſua poteſtate reſtituit ſuæ ſedi S. Athanaſium, 499. & *ſeq.*
Indulgentiæ non eximunt fideles ab operibus ſatisfactoriis, 51. Acquiruntur juxta diſpoſitionem ſuſcipientis, *ibid.* Proſunt etiam iis qui poſſunt plene ſatisfacere, *ibid.* Indulgentiarum theſaurus non continet eodem modo ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum, 54.

L

LAunojus quam male affirmaverit ex perpetua Traditione uſque ad Tridentinum propter adulterium diſſolvi Matrimonium, 339. & *ſeq.* Perperam etiam dixit id ad Diſciplinam ſpectare, *ibid.* Ea cauſa Cæciliani falſo putat dari appellationem a Pontifice ad Concilium generale, 44. Quam ſine fundamento inſultet Sixto V. ob ſacrorum Bibliorum editionem, 622.
Liberius Papa a Fide non deſcivit, 571.

M

MAffei Scipio refellit Baſnage, qui publicavit Epiſtolam ad Cæſarium, tamquam S. Joannis Chryſoſtomi genuinam, 371. & *ſeq.*
Manuum impoſitio an ſit materia eſſentialis ſacramenti Ordinis, 292.
B. Maria Virginis privilegia ex eo rite menſurantur, quod Deus potuit in ea facere ſi maxime indecens erat aliquod in ea permanere, 282.
Matrimonium indiſſolubile etiam intercedente adulterio, 339.
Mauritius Imperator an in articulo appellationis judicaverit de cauſa Adriani Epiſcopi, 494.
Meletius non fuit legitimus Antiochiæ Epiſcopus, 583. & *ſeq.* Tandem communionem obtinuit a Romano Pontifice, *ibid.*
Miſſa præſanctificatorum quid ſit, 332. Ex ea oſtenditur liberam fuiſſe communionem ſub unica tantum ſpecie, *ibid.*

N

NIcolaus I. non eſt author Epiſtolæ ad Rodulphum Bituricenſem, 755.
Novatiani vel ſacramentum Confirmationis non adminiſtrabant, vel Chriſmationem omittebant, 10.

O

OPera Satisfactoria non ſunt nudæ conditiones ut Chriſti paſſio nobis applicetur, 54.
Origenes thus idolis non adolevit, 126. & *ſeq.*

P

PAnis Euchariſticus in lapidem commutatus, 331.
Paphnutius an dicere potuerit ex antiqua Traditione non vetitum majoribus Clericis uſum Matrimonii antea initi, 469.
Parochi non ſunt immediate a Chriſto inſtituti, 4.
SS. Patres impugnantes aliquem errorem, quandoque videntur in oppoſitum declinare, 565.
Paulinus legitimus Antiochiæ Epiſcopus, 584.
Peccata occulta publica pœnitentia non plectebantur, 77.
Petrus de Marca luſit verbis, cum dixit Principes eſſe canonum exactores, 490. Quam improprie dixit, non dari ſimplicem appellationem a judice Eccleſiaſtico ad Laicum, 491. Nova adinvenit, ſed falſa contra jus appellandi ad Romanum Pontificem, 589.
Pœnitentia in puncto mortis valde ſuſpecta, 87.
Pontifex Romanus infallibilis in Canonizatione Sanctorum, 446. Sæpe ſola ſua authoritate hæreſes proterivit, 482. Ipſius authoritas ſuperiorem ſe oſtendit in ſecunda Synodo Œcumenica, 589. & *ſeq.*
Poteſtas Eccleſiaſtica habet authoritatem inſiſtendi pro executione ſuarum legum, 489. & *ſeq.*
Poteſtas Laica non habet ſe immiſcere in iis quæ pertinent ad regimen eccleſiæ, 225. Neque etiam poſt judicium ipſius Eccleſiæ, 227. Quos limites habeant poteſtas eccleſiaſtica, & ſæcularis, 225. & *ſeq.*
Principes quo ſenſu dicantur Canonum cuſtodes, & executores, 490. Quid agere poſſint in cauſis Clericorum jure defenſionis, *ibid.* & *ſeq.* Multa quæ ad Eccleſiam pertinent ex ipſius Eccleſiæ conſenſu præſtitere, 493.

Q

QUeſnellus quam irreverenter loquatur de S. Leone, 558. Quam erraverit in materia de appellationibus ad Romanum Pontificem, *ibid.*

R

REges Galliæ ediderunt ſua Capitularia ex Eccleſiæ authoritate, 226.
Rufinus an inter Pelagianos adnumerandus, 378.

S

SAtisfactiones peccatis commenſurandæ, 50. Quando ſatisfactiones Canonicæ minui cœperint, *ibid.* Satisfactio non eſt neceſſario præmittenda abſolutioni, 97. Quæ fuerit circa hoc Eccleſiæ diſciplina, *ibid.* Satisfactiones non ſunt meræ conditiones unde nobis applicetur Chriſti ſatisfactio, 54.
Scripta contentioſa, quam vituperanda, 674. Non proſunt authori, neque veritati, *ibid.* Prohibentur iiſdem Legibus, quibus vindicta prohibetur, *ibid.*
Sixtus V. quæ præſtiterit in nova Sacrorum Bibliorum Editione, 622.
Stephanus Papa excommunicavit Sanctum Cyprianum, 107. Non definivit eſſe Fidei dogma, quod baptiſmus hæreticorum non eſſet iterandus, 112.
Subdiaconatus quando relatus fuerit inter ordines majores, 287.
Synodus Sinveſſana ſuppoſititia, 155.

V

VAlentinianus cur prohibuerit, Eccleſiæ miniſtros hæredes inſtitui, 304. Cur Eccleſiæ id patienter toleraverit, *ibid.*
Viaticum damnatis ad mortem non denegandum, 87. Ante diem mortis eſſet adminiſtrandum, *ibid.*
Voces novæ aliquando utiles ad Fidei Dogmata explicanda, 561.

INDEX
NOTARUM
JOANNIS DOMINICI MANSI

Quæ in hoc Volumine continentur.

DE Archelao Charræ in Meſopotamia Epiſcopo, deque ejus diſputatione cum Manete, pag. 22.
De expoſitione fidei S. Gregorii Neocæſarienſis, utrum genuinus ſit ejuſdem S. Gregorii fœtus, 37.
De Philippo Chriſtianorum Imperatorum primo, 41.
De Narthece, 89.
De Fide Stephani Romani Pontificis circa baptiſmum hæreticorum, 121.
De Origenis eviratione, utrum canonicum fuerit illius ordinationis impedimentum, 124.
De Origenis in idololatriam lapſu, 126.
De Epiſtola quadam ad Paulum Samoſatenum ſcripta, 165.
De Marcelli Pontificis Romani damnatione ad catabulum, 224.
De tribus Conſtantinopolitanis Conciliis intra biennium celebratis, 271.
De ſenſu Canonis XVI. Concilii Ancyrani, 285.
De Sede Epiſcopali Victorini, 309.
De Hiſtoria inventionis S. Crucis, 331.
De Romana Editione operum ſancti Ephrem, 344.
Utrum Melchiades proprio jure, an ut Conſtantini Imperaroris delegatus de Cæciliani cauſa cognoverit in Concilio Romano, 394.
De authoritate convocandi Concilia œcumenica Pontifici Romano aſſerta, 416.
De Præſide Nicæni Concilii, 421.
De Senſu Canonis VI. Nicæni, 482.
De Sardicenſi Synodo, utrum fuerit œcumenica, 529.
De jure Appellationum Epiſcopalium ad Sedem Romanam a Sardicenſi Concilio agnito, & approbato, 555.
De Appellatione S. Joannis Chryſoſtomi ad Innocentium Romanum Pontiffcem, 555.
Cuinam Sirmienſium Formularum Liberius Pont. ſubſcripſerit, primæ, an ſecundæ, 570.
De Patrum Ariminenſium Orthodoxia, 580.
De vetuſtiſſima verſione canonum Concilii Conſtantinopolitani I. 595.
De Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia, 714.
De Chorepiſcopis, 754.
De Confeſſione auriculari ex facto Nectarii *non improbanda*, 797.

FINIS.

by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google